

GLOSSARIUM
MEDIAE ET INFIMÆ LATINITATIS

TOMUS I.

GLOSSARIUM MEDIAE ET INFIMÆ LATINITATIS

CONDITUM A CAROLO DU FRESNE

DOMINO DU CANGE

AUCTUM

A MONACHIS ORDINIS S. BENEDICTI

CUM SUPPLEMENTIS INTEGRIS

D. P. CARPENTERII

ADELUNGII, ALIORUM, SUISQUE

DIGESSIT

G. A. L. HENSCHEL

SEQUUNTUR

GLOSSARIUM GALLICUM, TABULÆ, INDICES AUCTORUM ET RERUM, DISSERTATIONES

EDITIO NOVA aucta pluribus verbis aliorum scriptorum

A
Léopold FAVRE

Membre de la Société de l'Histoire de France et correspondant de la Société des Antiquaires de France.

TOMUS PRIMUS

LIBRAIRIE NIORT

L. FAVRE, IMPRIMEUR-ÉDITEUR

1883

TOUS DROITS RÉSERVÉS

FC

LEADER IN THE FIELD
OF INDUSTRIAL HYGIENE

MONITORING EQUIPMENT FOR INDUSTRY

MURKADYNE

217215

Le murkadyne est un appareil de mesure qui permet de déterminer la quantité de poussière dans l'air. Il fonctionne sur le principe de la diffraction de la lumière par les particules de poussière. La lumière émise par une diode LED est dirigée vers un détecteur photoélectrique. Les particules de poussière dans l'air interfèrent avec la lumière et modifient sa intensité. Celle-ci est alors mesurée et convertie en signal électrique. Le signal est envoyé à un circuit intégré qui calcule la concentration de poussière. Le résultat est affiché sur un écran LCD.

Le murkadyne offre plusieurs avantages par rapport aux autres méthodes de mesure. Il est facile à utiliser, il nécessite peu d'entretien et il fournit des résultats précis et fiables. Il peut être utilisé dans diverses applications industrielles, telles que la surveillance de la qualité de l'air dans les usines, la mesure de la concentration de poussière dans les mines et les carrières, ou encore la surveillance de la qualité de l'air dans les bâtiments.

Le murkadyne est également très précis et fiable. Il peut détecter des concentrations de poussières très faibles, jusqu'à 10 µg/m³.

Le murkadyne est un appareil de mesure très utile pour les industries qui souhaitent assurer la sécurité et la santé de leurs employés. Il permet de surveiller la qualité de l'air dans les usines et de prendre les mesures nécessaires pour éviter les risques liés à la pollution industrielle.

Le murkadyne est un appareil de mesure très utile pour les industries qui souhaitent assurer la sécurité et la santé de leurs employés. Il permet de surveiller la qualité de l'air dans les usines et de prendre les mesures nécessaires pour éviter les risques liés à la pollution industrielle.

Le murkadyne est un appareil de mesure très utile pour les industries qui souhaitent assurer la sécurité et la santé de leurs employés. Il permet de surveiller la qualité de l'air dans les usines et de prendre les mesures nécessaires pour éviter les risques liés à la pollution industrielle.

Le murkadyne est un appareil de mesure très utile pour les industries qui souhaitent assurer la sécurité et la santé de leurs employés. Il permet de surveiller la qualité de l'air dans les usines et de prendre les mesures nécessaires pour éviter les risques liés à la pollution industrielle.

Le murkadyne est un appareil de mesure très utile pour les industries qui souhaitent assurer la sécurité et la santé de leurs employés. Il permet de surveiller la qualité de l'air dans les usines et de prendre les mesures nécessaires pour éviter les risques liés à la pollution industrielle.

Le murkadyne est un appareil de mesure très utile pour les industries qui souhaitent assurer la sécurité et la santé de leurs employés. Il permet de surveiller la qualité de l'air dans les usines et de prendre les mesures nécessaires pour éviter les risques liés à la pollution industrielle.

Le murkadyne est un appareil de mesure très utile pour les industries qui souhaitent assurer la sécurité et la santé de leurs employés. Il permet de surveiller la qualité de l'air dans les usines et de prendre les mesures nécessaires pour éviter les risques liés à la pollution industrielle.

AVIS

CONCERNANT CETTE NOUVELLE ÉDITION DU GLOSSARIUM

LE GLOSSARIUM MEDIAE ET INFIMÆ LATINITATIS de Du Cange est un de ces ouvrages qui doivent figurer dans toutes les bibliothèques, même les plus modestes.

L'œuvre de Du Cange mérite notre respectueuse admiration. Avant cet érudit, il n'existe pas de dictionnaire complet de la basse latinité. Cependant, beaucoup d'ouvrages et une foule de documents publics et privés sont écrits dans cet idiome incorrect et barbare, désigné sous le nom de *mediae et infimæ latinitatis*. Scaliger avait tracé le plan d'un glossaire de cette nature ; Meursius l'avait commencé, Spelman et Vossius réunirent un grand nombre de mots, mais aucun de ces lexicographes n'avait pu mener à fin cette colossale entreprise. Du Cange était seul capable de composer ce dictionnaire. Il possédait une immense érudition, une excellente méthode, un esprit clair et un infatigable amour de l'étude.

Le Glossaire latin de Du Cange parut en 1678. Plus heureux que La Curne de Sainte-Palaye, il put voir la publication de son manuscrit. Dès l'année suivante, le Glossaire latin fut réimprimé à Francfort-sur-le-Mein.

Au commencement du XVIIe siècle, les Bénédictins de la congrégation de Saint-Maur en préparèrent une nouvelle édition ; elle fut complétée à l'aide des travaux publiés, depuis 1679, par les savants Mabillon (1), Martène (2), d'Achery (3), les frères Sainte-Marthe (4), Baluze (5), Muratory (6), et Adrien de Valois (7).

L'édition, mise sous presse en 1733, fut terminée en 1736 ; elle fut suivie en 1766 d'un supplément en quatre volumes, par Dom Carpentier. MM. Didot ont eu l'excellente pensée de réimprimer le *Glossarium*, en y plaçant dans l'ordre alphabétique, les articles

(1) *Vetera Analecta*. — (2) *Veterum scriptorum collectio nova*. — (3) *Spicilegium veterum aliquot scriptorum*. — (4) *Gallia Christiana*. — (5) *Capitular. Regum Francorum. Miscellanea*. — (6) *Rerum Italicarum scriptores*. — (7) *Valesiana*.

du supplément de Dom Carpentier. Ce travail, confié au savant M. Henschel, a été exécuté de 1840 à 1850.

L'édition publiée par MM. Didot, fut rapidement épousée. Depuis plusieurs années, cet ouvrage ne se trouve plus dans le commerce de la librairie. Cependant, le *Glossarium* est l'objet du souhait le plus ardent de la part de tout homme qui se livre à une étude un peu approfondie des langues du moyen âge et des anciennes institutions des races latines.

La publication que nous venons de terminer du précieux manuscrit du *Dictionnaire historique de l'ancien langage françois*, par La Curne de Sainte-Palaye, nous a mis en rapport avec un grand nombre de philologues qui nous ont conseillé de faire suivre l'œuvre de La Curne de Sainte-Palaye d'une nouvelle édition du *Glossarium* de Du Cange. C'était déjà notre grande préoccupation, aussi avons-nous fait l'accueil le plus empressé à cette excellente idée. Mais avant d'entreprendre un travail aussi étendu et aussi sérieux, dont nous comprenions l'importance, nous avons voulu réunir des documents qui nous permettent de produire une œuvre digne de l'illustre Du Cange et de ses célèbres continuateurs.

Nous avons d'abord obtenu de MM. Didot l'autorisation de réimprimer le texte qu'ils ont donné ; puis nous avons fait appel aux *Mediævistes*, qui se sont empressés, avec un zèle dont nous sommes profondément reconnaissant, de nous prêter leur concours.

Nous avons pu ainsi rassembler un grand nombre de mots de la basse latinité qui complètent cet ouvrage.

Cette nouvelle édition sera donc conforme à celle donnée par M. F. Didot, mais considérablement augmentée.

Nous reproduirons toutes les additions faites par M. Henschel, ainsi que tous les mots ajoutés au *Glossarium* par ce profond érudit.

Nous publierons les suites données par M. Henschel et qui comprennent :

- 1e Le Glossaire Français ;
- 2e Les Observations de Du Cange sur l'Histoire de Saint-Louis, par Joinville, écrites en français ;
- 3e Les Quarante-cinq Index disposés par Du Cange, par ordre de matières ;
- 4e Les Dissertations relatives aux médailles et monuments concernant les empereurs de Bizance, avec les planches qui accompagnent ces Dissertations.

Nous donnerons ainsi un texte définitif du *Glossarium*. Ce sera pour nous une profonde satisfaction et un grand honneur d'avoir pu prendre part à ce travail. Notre rôle est celui d'un éditeur exact et consciencieux. Si nous apportons quelques pierres à ce monument littéraire, c'est pour les déposer au pied, et non avec la teméraire prétention d'en couronner un aussi colossal édifice.

* * *

Il existe plusieurs biographies de Du Cange. Son existence se résume en un mot : *le travail*. Ce fut la grande jouissance et la profonde consolation de sa vie. Il a constamment travaillé quatorze heures par jour. Qu'il nous soit permis de citer un trait caractéristique de son culte pour la science. Le jour même de son mariage, en sortant de la cérémonie nuptiale, il s'enferma pendant six heures dans sa bibliothèque, en tête à tête avec ses livres ; il venait leur prouver que sa nouvelle affection ne lui faisait pas oublier ses chères études.

Charles du Fresne, sieur de Du Cange, naquit à Amiens, le 18 décembre 1610, dans cette année où Henri IV tombait sous les coups de Ravaillac. Son père, prévôt royal de Beauquesne, d'un esprit cultivé, voulut que son fils reçût une instruction très étendue. Le jeune Du Cange entra, dès l'âge de neuf ans, au collège des Jésuites d'Amiens. Son attention soutenue, son amour de l'étude et la vivacité de son esprit furent bientôt remarqués par ses professeurs, qui s'attachèrent à développer ses précieuses qualités. Aussi fit-il de rapides progrès, et, en quelques années, il apprit le latin, le grec, le français et plusieurs langues étrangères.

Il acheva ses études dans cet établissement, et alla faire son droit à Orléans. Là, comme à Amiens, il attira l'attention et gagna la bienveillance de ses professeurs par son amour du travail et la pénétration de son esprit. On raconte qu'il approfondit plusieurs questions de notre vieux droit coutumier, considérées jusque là comme des problèmes insolubles, par les plus éminents jurisconsultes. Ce n'étaient plus l'intelligence, la capacité, le travail qui se montraient, c'était le génie qui commençait à briller avec éclat, pour jeter ses vives lueurs sur les usages, les coutumes, les mœurs des premiers siècles de notre histoire nationale.

Le jeune érudit quitta Orléans et vint à Paris, où il fut reçu avocat au Parlement, le 11 août 1631. Le courant de ses idées l'eût retenu dans la capitale, où il pouvait satisfaire son goût si prononcé pour les recherches studieuses, mais son père désirait le voir revenir près de lui. Sans hésiter, ce fils respectueux de la volonté paternelle, abandonna Paris, les riches

bibliothèques et les précieux dépôts de manuscrits de la capitale, pour revenir à Amiens.

Dans sa ville natale, Du Cange rencontra de vives sympathies ; une foule de familles nobles mirent à sa disposition des chartriers, des titres et des documents historiques de toute nature. On comprenait déjà que ce jeune homme serait l'honneur de sa province.

Il eut la douleur de perdre son père, mais pour obéir à ses dernières volontés, il resta à Amiens, où il sembla se fixer définitivement, en épousant, le 19 juillet 1638, Catherine du Bos, fille d'un trésorier de France de cette ville. Ce jour-là, comme nous l'avons déjà fait remarquer, le nouvel époux consacra six heures à l'étude.

Sept ans plus tard, en 1645, Du Cange acheta la charge de son beau-père. Voici l'historien, le philologue, le compulseur de vieux titres, le littérateur devenu financier ; non pas à l'aide de commis et de fondés de pouvoirs, mais alignant lui-même les chiffres, et en contact avec le public, qu'il charmait par ses manières distinguées et bienveillantes.

La peste, qui décima la population d'Amiens, en 1668, le força de quitter cette ville, et il alla s'établir à Paris, où l'appelaient ses nombreux amis et les riches collections de documents qu'il avait autrefois quittés avec tant de regrets. Là, il vécut dans l'intimité de M. d'Hérouval, un érudit qui, lui aussi, s'occupait de recherches historiques, mais qui reconnaissait la haute supériorité de son ami et avait accepté le rôle dévolu et modeste de recueillir des documents. Pendant vingt ans, Du Cange travailla avec une ardeur et une persévérance que rien ne ralentit. Dégagé des obligations de la société, qui imposent une si grande perte de temps, il consacrait sa vie entière à l'étude. Ce qu'il produisit dans cette période d'activité intellectuelle paraît prodigieux, et on pourrait croire qu'il se faisait aider par de nombreux secrétaires, si tous ses manuscrits n'étaient écrits de sa main.

Sa robuste constitution résista longtemps à cet excès de travail ; mais il était attaqué d'une strangurie, et, le 23 octobre 1688, il mourut à soixante-dix-huit ans, des suites de cette maladie, qui fait tant de victimes parmi les hommes de lettres.

* * *

Le plus remarquable ouvrage de Du Cange est le *Glossarium medie et infimae latinitatis*. Le célèbre Bayle en parle avec admiration. « Où est, » dit ce critique, « le savant, parmi les nations les plus fameuses pour l'assiduité au travail et pour la patience nécessaire à copier et à faire des extraits, « qui n'admire là-dessus les talents de M. Du Cange « et qui ne l'oppose à tout ce qui peut être venu « d'ailleurs en ce genre-là ? Si quelqu'un ne se rend « pas à cette considération générale, on n'a qu'à le « renvoyer *ad paenam libri* : qu'il feuillete ces dictionnaires, et il trouvera, pour peu qu'il soit « connaisseur, qu'on n'a pu les composer sans être « un des plus laborieux et des plus patients hommes « du monde. »

Cependant, malgré son rare mérite, Du Cange était l'homme modeste par excellence. On raconte qu'un étranger, animé du même esprit qui, d'un bout de l'Asie à l'autre, avait amené le philosophe Apollonius

dans l'école du brahmane Yarka, et qui des extrémités de la terre avait conduit à Padoue un admirateur de Tite-Live, était venu à Paris rendre hommage aux savants français, et s'éclairer de leurs lumières. On l'adressa au plus savant de tous, à Du Cange, qui lui dit : *C'est Mabillon que vous devez aller voir et consulter* ; mais Mabillon le renvoya dans l'instant, en lui répondant : *Retournez à Du Cange, il a été, il est mon maître, et il sera le vôtre.* Ce combat touchant d'une préférence réciproque n'était pas un discours, c'était un sentiment ; et ces deux savants n'eussent pas été également grands s'ils n'eussent pas été également modestes. C'est par cette modestie de sentiments, comme par l'élévation de ses talents, que M. Du Cange avait mérité cette sorte de respect qui lui survit (1).

Dom Mabillon proclame la valeur et l'utilité du Glossaire de Du Cange dans la préface de son traité *De Re diplomatica* (1681). Il parle du Glossaire en ces termes : « *Amplissimus liber, omnibus apertus, de omnibus agens, ex quo, quantum profecerim, malo alios quam te judicare.* »

Cet éloge a été ratifié par tous les savants, et, de nos jours encore, le Glossaire de Du Cange est considéré comme un prodige d'érudition. Cette œuvre seule suffisait à sa gloire ; mais il ne se borna pas à ce travail, et il en prépara un semblable pour la langue grecque, devenue, elle aussi, rustique. Dans ce vocabulaire, il ne se borne pas à donner la véritable signification des mots ; il fait connaître la religion de l'empire grec et sa liturgie, sa jurisprudence et ses lois, la tactique et les armes ou les machines de guerre, la médecine et la botanique avec leurs termes originaux recueillis dans les manuscrits arabes, la chimie et les mathématiques avec leurs signes et leurs hiéroglyphes, la numismatique et toutes ses branches, l'archéologie, enfin l'histoire de l'empire d'Orient. Cel'ouvrage mérite ainsi d'être placé à côté du Glossaire latin, et a valu à son auteur les louanges les mieux méritées. En voici une des plus délicates composée par de la Monnaie, auteur de poésies latines estimées :

Ausonios postquam graiosque effusa per agros
Barbaries Romam pressit utramque diu,
Cangius hanc vincis qui tandem et carcere frænet.
Res mira ! e Gallis ecce Camillus adest.

Rien n'était superficiel chez Du Cange ; il savait approfondir un sujet et il ne l'abandonnait qu'après l'avoir complètement étudié. C'est ce qu'il fit pour l'histoire byzantine. Nous lui devons une histoire de Constantinople sous les empereurs français ; des notes et des éclaircissements sur la conquête de Constanti-

(1) Extrait du discours sur Du Cange, qui a remporté le prix de l'Académie d'Amiens, en 1764.

nople écrite par Ville-Hardouin ; des remarques sur Anne Comnène, Nycéphore de Bryenne, Cinname, Grégoras, Zonare, et sur plusieurs autres historiens de Constantinople ; enfin une chronique générale de l'Histoire Byzantine. Tous ces ouvrages sont le résultat d'études opérées sur des documents originaux. Les écrivains qui s'occupent de cette époque sont obligés, encore aujourd'hui, d'avoir recours à ces travaux si savants et si complets.

* *

Du Cange, tout en se consacrant aux langues grecque et latine et à l'histoire byzantine, ne négligeait point l'étude de nos annales. Il préparait une histoire générale de la France, mais les limites de la vie humaine ne lui permirent pas d'accomplir ce vaste dessein. Ainsi, il avait amassé de nombreux matériaux pour une description historique et géographique des Gaules, pour l'histoire et la chronologie des rois, et pour un nobiliaire général de la France. L'histoire du règne de Saint-Louis, de Joinville, qu'il a accompagnée de notes et de dissertations, prouve qu'il possédait toutes les qualités indispensables à un grand historien.

Le ministre Colbert avait formé le projet de publier le Recueil des historiens de France. Ce fut Du Cange qu'il chargea de la direction de cette grande publication nationale. Ce savant rédigea la préface et exposa le plan de ce recueil, sans se préoccuper des idées du ministre, qui le trouva défectueux et en demanda un autre. Du Cange, trop conscientieux pour faire œuvre de courtisan, refusa de changer son premier plan, qui ne pouvait être modifié sans nuire à ce recueil, et qui, un demi-siècle plus tard, devait être mis à exécution par Dom Bouquet.

Ces travaux sur l'histoire générale de la France n'avaient point fait oublier à Du Cange sa province natale. Il a laissé en manuscrit un nobiliaire et une histoire de la Picardie.

Heureusement que tous ces précieux manuscrits ont été conservés avec soin et sont parvenus jusqu'à nous. Il faut espérer qu'ils ne resteront pas enfouis dans les cartons où ils reposent, et qu'il se trouvera enfin un éditeur pour les publier. Du Cange est un écrivain dont les œuvres doivent figurer au premier rang dans toutes les bibliothèques ; ses ouvrages sont indispensables aux savants qui veulent faire des recherches sérieuses et profondes, sur l'histoire et les langues du moyen âge.

Nous placerons dans le dixième volume plusieurs documents concernant la biographie et les travaux de Du Cange.

L. FAVRE.

PRÆFATIO

DOCTISSIMI VIRI CAROLI DU FRESNE

DOMINI DU CANGE,

AD

GLOSSARIUM.

DE CAUSIS CORRUPTÆ LATINITATIS

*Ut rerum omnium, sic linguarum
instabilis conditio.*

(a) Plato in
Cratyle.

I. Praeclare olim dixit Heraclitus apud (a) Platonem (1), τὰ ὄρτα λέγει τὰ πάντα, καὶ μένειν οὐδὲν. Nec recte minus apud eundem Socrates (2), μεταπίτευτον πάντα χρήματα, καὶ μηδὲν μένειν. Ea quippe est rerum, quæ sub cœlo sunt, natura et conditio, ut quemadmodum ortum habent suum, ita et interitum consequantur. Nihil in iis firmum constansque est, et quod semel in lucem prodiit, abdat se se in decursu temporis, ac tandem extinguitur necesse est: unde belle Seneca (b) dixit, Certis ire cuncta temporibus, nasci debere, crescere et extingui, nullique rei non senectutem suam esse: ita ut quod protulit ac dedit sua sponte natura, quasi tamen beneficii pœnitentia, retractare ac resumere videatur (3), η πάντα δύνσα καὶ κοπιζεται φύσις. Quin et homo ipse,

(b) Seneca
epistola 71.

(1) Quæ sunt abire omnia et manere nihil.

(2) Res quotquot sunt occidere, et nihil per-

manere.

(3) Natura est quæ dat et aufert omnia.

qui (1) εἰκὼν τοῦ νοητοῦ Θεοῦ (a) Hierocli (2), τίμων καὶ λεγόν τὸν ζῶν (b) Psello dicitur, perpetuae istius instabilitatis et vicissitudinis insigne praebet exemplum. Ex infantia sensim ad adolescentiam, hinc per statæ virilisque ætatis robur in senium tandemque in mortem delabitur. Quid mirum, si linguae perinde ipse, quibus cogitationes suas exprimit explicatque, nedum sibi constent; et ut sua initia, sua incrementa, ita et sua pariter decrementa obtineant. Scite igitur, meo quidem judicio, quidam ex eruditis dixere, vivum quoddam et spirans in earum mutationibus humanæ vitæ exprimi simulacrum, ut quæ velut infantes in suo balbutiant ortu, cultu deinde artisque disciplina sensim adolescent, ac rursum ex ejusdem artis desuetudine ad pristinam redigantur infantiam, vel etiam interdum omnino evanescant. Quod sane compluribus accidisse evidens per se se manifestumque est, cum modo non sit

(a) L. de Pro-
vid. p. 26.

(b) De Operat.

deamon. p. 18.

(1) Imago intelligibilis Dei.

(2) Honorandum animal et sacrum.

invenire, quænam fuerint Pœnorum, Phœnicum, Gallorum, Germanorum, Britannorum, Hispanorum, aliarumque gentium linguae, quarum nulla, vel certe paucissima supersunt vestigia: et quæ nondum prorsus exolevere, tantum a primæva sui absunt origine, et ab ea, in quam evasere, præstantia, ut fatendum sit in miserabile prolapsas senium, ad suam quodammodo rediisse balbutiem, sic ut non eadem, quæ prius, sed diversæ prorsus esse videantur. Proinde verissimum quod ait Varro (a), Consuetudinem loquendi esse in motu, itaque solere fieri ex meliore deteriorem; *Vetustas enim*, subdit idem Scriptor, *non pauca depravat, multa tollit. Quem puerum vidisti formosum, nunc vides deformem in senecta. Tertium saeculum non videt cum hominem, quem vidit primum.*

Multa sunt, inquit (b) Scriptor Anglus, quæ nullam stabilem ac firmam naturæ suæ sedem, et quasi ideam habeant: in quibus moris et consuetudinis præcipuum jus et tanquam imperium est, ut ex ejus decreto cuncta flant et administrantur: cuiusmodi linguæ et habitus et mores dicimus hominum viventium, quæ nullam stabili in sede, sed in perpetuo motu ac mutatione consistunt. Neque enim testamentum solum, et supra-ma voluntas hominis incerta, variabilis, et, ut Jureconsultus ait, ambulatoria censemur usque ad mortem; sed et ipsa hominis facies, et oris lineamenta, et tota quasi figura corporis, et vestis forma, et gestus ratio, quandiu quis in viuis degit, identidem immutantur. At ubi semel ex iis excesserit, stabilitatem quandam suam consequitæ sunt: ut neque ex ejus voluntate, quæ jam nulla esse potest, nec ex arbitrio posterorum, quod tantum jus in fato functum non habet, variari atque aliter effungi queant, vel alterationem ullam acciperè. Id porro ipsum in Linguis accidisse quis insificari audeat? Nonne enim tres illas præstantissimas, Latinam, Græcam et Hebraicam, injuria temporis, tanquam Saturni edacitate voratas adeo atque consumptas videmus; ut ubi maxime illæ frequentarentur olim a vulgo, ibi hodie nec intelligentur quidem? Sed quemadmodum civium illorum qui maxime vel in Atheniensium Republica florebant, ut Themistoclis, Aristidis, Cimonis, Miltiadis; aut in Romana, ut Appii, Pauli, Fabii, Papyrii, Camilli memoriam et cognitionem non a plebe, quæ nunc Romana est, vel Atheniensium efflagitare possumus, quippe quæ nihil horum sciat, vel inaudierit; ita neque illi hodie de eorum Lingua quicquam respondere possunt. Solum illud de utraque re certum et exploratum habemus, quod e monumentis librorum sed dulitate ac diligentia possit erui. Ergo

nec hujus ætatis doctis hominibus, cum quid de Lingue illius antiquæ, et in libris tantum ac monumentis veterum viventis sono comminiscuntur, quod ex iisdem libris non possunt comprobare, fides est adhibenda. Non hercle magis quam si historiam aliquam de priscis illis viris ac antiquorum factis concinnarint, quæ nusquam a quoquam veterum fuerit relata. Quis enim Italos, Gallos, et Hispanos Latine unquam loculos sibi persuaserit ex hodieris eorum linguis, quæ Latinam ut matrem agnoscent, et a qua genus ducunt (a). Ita paulatim Linguarum omnium fato, (verba sunt viri doctissimi) inquilineorum ac mancipiorum ex omni natione ac turba externa, vulgique cuncta depravantis licentia, Latialis sermo corruptus ac vitiatus est, ut mater filias pingue quiddam et agreste sonantes, veluti alieni sanguinis abdicaverit; natae parentis sermonem non intelligent, et ut intelligent ærumnabili labore nutricis an novercæ linguam diu perdiscere inter pueritiae pœnas ac supplicia numerent. Nec ipsæ sorores se se inter se nosciant, et sicut animis, ita sermone dissidentes ad linguæ commercium sequestro uti coguntur, ac portenti loco inter eadem alvo editas, surda verba, muta loquacitas mentisque interpres oratio egens interprete; *Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas. Quamquam id minime mirum videri debet, cum ut diximus (b), deficiat omne quod nascitur.*

(a) Oct. Ferrarius.

(b) Quintil. lib. 5, c. 10.

Linguæ Latine ortus, incrementa, casus.

II. Jam vero si ejusdem Lingue Latine, cuius gratia hanc Dissertationem instituimus, originem et incrementa investigemus ac perscrutemur, quis non animadvertis crebras illas quo utitur sermonis mutations, quibus ut Lingue cæteræ, juxta temporum vicissitudines, obnoxiam se vidit? Latinus sermo, ait (c) Sosipater Charisius, cum ipso homine civitatis sue natus, significandis intelligendisque, quæ dicere, præstitit. Postmodum plane supervenientibus sæculis accepit artifices, et horum solertia observationibus captus est, paucis admodum partibus orationis, normæ sue dissentientibus, regendum se regulæ tradidit, et illam loquendi licentiam servituti rationis addixit: quæ ratio adeo cum ipsa loquela generata est, ut hodie nihil de suo analogiæ inferat. Ea enim quæ ad explicandam elocutionem jam apud sensus nostros educata sunt, a confusione veritatis disseminavit et disparibus paria copulavit, ad affectionis regulam

(c) Lib. 1. p. 33.

(a) Sirmond.
ad Inscript. Scipion. Barbatii.

« argumento similium (a). » Verum quam artis disciplina, elegantissimorumque auctorum imitatio rudem perpoliverat, breviique ad summam perfectionis dignitatem perduxerat, quæque florente republica viguerat ac steterat quandiu Romana res stetit, exinde cum Imperio ipso sensim deflexit, et quod in cæteris rebus accidere solet, per eosdem gradus et incrementa quibus adoleverat, revocata, pristinam rursus ad infantiam balbutiemque redacta est. Ita Latinæ Linguae sua quodam modo fuit infantia vel pueritia, adolescentia et senectus: vel potius ætates quatuor, si quasi virilis seu constans ætas adolescentiae et senectuti interseratur (b). « Latinas enim linguis quatuor quidam esse dixerunt, Priscam, Latinam, Romanam, Mixtam: priscam, qua velutissimi Italiae Populi sub Jano et Saturno sunt usi, incondita ut se habent carmina Saliorum, scilicet

Quum neque Musarum scopulos quisquam superarant,
Nec dicti studiosus erat.

(b) Ibid. 9.
cap. 1. sect. 6.

(c) Schoppius.

(d) Robert.
Constant.

« Latinam deinde, quam sub Latino et Regibus Tusciæ cæleri in Latio sunt locuti, ex qua fuerunt XII. Tabulae scriptæ: Romanam, quæ post Reges exactos in populo Romano viguit, quam Naevius, Plautus, Ennius, Virgilius Poetæ, ex Oratoribus Gracchus, Cicero cæterique effuderunt: mixtam denique quæ post Imperium latius promotum simul cum moribus et hominibus in Romanam civitatem irrepsit, integratatemque verbi per solœcismos et barbarismos corrupit. » Priscam igitur cum infantia, Latinam cum juventute, Romanam cum virili, quasi ætate, mixtam denique cum senectute licebit comparare. De postrema, scilicet mixta, (ut sileamus de (c) iis qui Latinæ Linguae quatuor assignant ætates, auream, argenteam, æneam et ferream), sermonem instituere decrevimus, ac investigare potissimum, quid Latini sermonis elegantiam nitoremque adeo deturparit et vitaverit, ut in quoddam quasi senium prolapsa sequioribus sæculis, ad interitum propemodum venisse videatur (d). Atque huic quidem quarto et jam senescens Linguae tempori Eloquentiæ Magistri solent adscribere Gellium, Macrobius, Lampridium, Spartianum, Trebellium Pollio, utrumque Victorem, jurisconsultorum centones, qui in Pandectis in unum quasi corpus conflati, Tacitum, et alios ejusmodi argumenti et styli, qui ad ætatem Imperatoris Gordiani pervenire. Ab eo quippe tempore penitus extinctæ sunt Latinæ puritatis reliquiae, et barbaries undeque, non modo Italianam, sed et Romanam ipsam invasit, atque cæteras exinde provincias Romani Imperii, in quibus uteunque Latinæ

Linguae puritas hactenus servata fuerat, florente adhuc Republica ac Imperio. Tunc enim barbaris has pervadentibus, non incolæ duntaxat, verum etiam Lingua ipsa, quasi sub jugum missa, servitutem passa est, ita ut vix tantillum se se in aliquot Scriptoribus non prorsus incolitis extulerit; conservaritque incolumem, cum in vulgo foeditate barbarica vitiata passim jaceret.

Quid sit Latinitas et quibus constet.

III. Atque ut institutæ Disputationis initium faciam, statuendum mihi videtur in primis, quid sit Latinitas, quidve hac voce intelligatur, ut in quibus corrupta vitiataque fuerit, inde percipiamus. *Latinitas*, inquit (a) Auctor ad Herennium, est quæ sermonem purum conservat ab omni vicio remotum: vel, ut (b) Sosipater Charius (c), Diomedes, et (d) Maximus Victorinus, est incorrupta loquendi observatio secundum Romanam Linguam: ut denique (e) S. Prosper: *Ea est, ni fallor, judicata Latinitas, quæ breviter et aperte, observata dumtaxat verborum proprietate, res intelligendas enuntiat, non quæ vernantis eloquii venustate luxuriat.* Constat autem, ut asserit (f) Varro, his quatuor, natura, analogia, consuetudine et auctoritate. « Natura, inquit, verborum nominumque immutabilis est, nec quicquam aut minus aut plus tradidit nobis quam accepit. Analogia, sermonis a natura proditi est ordinatio, quæ barbaram Linguam ab erudita dissociat. Consuetudo, seu ratio curiosæ observationis uti ab aliis appellatur, non ratione analogiæ, sed viribus par est, ideo solum recepta, quod multorum consensione convaluit: ita tamen ut illi artis ratio non accedat, sed indulget. Auctoritas denique in regula loquendi novissima est: nam ubi omnia defecerint, sic ad illam, quemadmodum ad sacram anchoram decurritur: non enim quicquam aut rationis aut naturæ, aut consuetudinis habet, cum tantum opinionem secundum veterum lectionem recepta sit, nec ipsorum tamen, si interrogentur, cur id secuti sint, scientium. » Quæ quidem omnia brevi epilogo complectitur (g) Victorinus, scribens « Latinitatem constare tribus modis, ratione, auctoritate, consuetudine. Ratione secundum Technicos, id est, artium tradidores: auctoritate, veterum scilicet lectione: consuetudine, quæ doctrinum modo loquendi usu placita assump taque sunt. »

Qua ratione vitietur. Quid sit Solœcismus.

IV. Cum igitur in Lingua Latina, de qua nobis est sermo, contra naturam, analogiæ

(a) Auctor.
ad Herenn.

(b) Sosipater.

(c) Diomedes.

(d) Victorin.

(e) Lib. 3. de Vita contem.
plat. c. ult.

(f) Varro de Ling. Latin.

(g) Victorin.
nus de Arte Gramm.

PRÆFATIO

giam, consuetudinem et auctoritatem peccatur, tum Latinitas corruptitur ac vitia-
tur, neque hac appellatione donari debet,
quæ suis non insistit legibus. Porro contra
naturam peccatur, si vox Latina non sit;
contra analogiam, si prava sit verborum
constructio; contra consuetudinem deni-
que ac auctoritatem, si verba non multo-
rum consensione recepta, vel proborum
Scriptorum judicio firmata sint. « Atque
« ut de consuetudine et auctoritate quæ-
• dam præmittamus (a); verborum alia
« vetera sunt, nova alia: nam si Plau-
« tina sunt, aut Enniana, quantumcun-
« que longo tempore non audita profe-
« runtur in lucem, vetera sunt: sin a
« Quintiliano vel Gellio, vel aliquo eorum
« qui tum, vel etiam aliquot post sæculis
« vixerunt, ut Apuleio aliisque ejusdem
« ætatis Scriptoribus effecta ac usurpata,
« qui non reperiebantur Ciceronis atque
« Octavii temporibus, sub quibus constans
« Latinæ Linguae ætas vulgo censemur,
« nova sunt, etsi ante mille quadringentos
« annos constituta compactaque fuerant.
« Prisca illa et obsoleta, quæ ante Ennium,
« et ista nova et ridicula, quæ post Aulum
« Gellium invaserant in Latinam Linguam,
« castior loquendi ratio respuit, et qui sibi
« Aristarchi vices in illo labore desumpse-
« runt, pepulere foro. » Cum, ut ait (b)

(b) Theon in
Progymn. p. 34.

(c) Sosipater
Charisius. lib. 2.

(d) Diomed.
lib. 2.

(e) Lib. 2. de
Doct. Christ.
c. 13.

vel sono enuntiatum, quo ab eis, qui Latine
ante nos locuti sunt, enuntiari solet. Quæ
quidem barbarismi definitio vitia contra
naturam complectitur, cum scilicet ver-
bum, quod Latinitas non agnovit, usur-
patur: contra consuetudinem et aucto-
ritatem, si non vulgo, aut omnium con-
sensione receptum sit, aut graviorum
Scriptorum auctoritate roboratum. In hoc
enim differunt solœcismus et barbarismus,
quod solœcismus in sensu et in plurium
conjunctione sit, barbarismus in voce.
Utrumque autem complexus videtur (a)
Hermogenes, scribens duo genera esse
δημαρτημάτων contra λέξιν, scilicet τὴν
ἀνθράκαν, et παραθορὰν, altero solœcismum,
altero barbarismum innuens. Est igitur
barbarismus proprie in Lingua
Latina, cum vox aliter quam debet effe-
tur (b). Martialis:

Cionam, Cinneme, te jubes vocari,
Non est hic, rogo, Cenna, barbarismus?
Tu si Furius ante dictus esses,
Fur ista ratione diceris.

Nempe aliud est *Cinna*, aliud *Cinnamus*;
aliud *Furius*, aliud *Fur*, tametsi utrumque
vocabulum Latinum sit (c). Et alibi:

Cum dixi *ficus*, rides quasi barbara verba,
Et dici *ficos*, *Cæciliane*, *jubes*.
Dicemus *ficus*, quas sciurus in arbore nasci,
Dicemus *ficos*, *Cæciliane*, tuos.

(a) P. 406.

(b) Lib. 6.
ep. 47.

(c) Lib. 4.
epist. 66.

(d) Laur.
Valla lib. 4.
Eleg. c. 4.

(e) Diomed.
Fronto. Sariss.
lib. 4. Met.
c. 18.
(f) Isid. lib.
1. c. 34.

(g) In Apolog.
c. 3.

(h) L. de Or-
dine c. 47.

(i) Querulus.

*Quid Barbarismus, et in quo differat
a Solœcismo.*

V. Barbarismus cætera contra Latinitatis
receptas regulas peccata speciat: est enim
pars una orationis corrupta, vel contra
Romani sermonis legem aut scripta aut
pronunciata vitiose dictio, corrupta, ac
per hoc non Latina. Neque aliter (e) S. Au-
gustinus barbarismum definit, cum ait:
nihil aliud esse nisi verbum non eis literis,

(1) Ad dictionem quod attinet, cavere debet is
qui dilucide scribere vult, ne poetica, conficta,
metaphorica, obsoleta, peregrina et æquivoca
usurpet vocabula.

*Librariorum incuria mendorum in libris
fons et origo.*

VI. « *Enimvero barbarismi, ait (j) Fa-*
« *bius, alii scribendo fiunt, alii loquendo,*
« *quia quod male scribitur, male etiam*
« *dici necesse est: qui vitiose dixerit,*
« *non utique et scripto peccat.* » Próinde
monet pueros, qui in Grammaticis
elementis versantur, ut in recte scri-
bendo summam curam adhibeant. Ut

(j) Lib. 4.
c. 9.

- (a) Epist. 173. et (a) S. Basilius in Epist. ad Notarium (1) : Σὺ μέν, ὁ παῖ, τὰ χαράγματα τέλειο ποίει, καὶ τοῖς τύποις ἀκολούθως κατάστησε ἐν γάρ μικρῷ πλάνῳ πολὺς ἡμαρτητας λόγος, τῇ δὲ ἐπιμελεῖ τοῦ γράφοντος κατερθοῦντα τὸ λεγόμενον. Et sane scriptorum seu Antiquariorum incuria ac imperitia, multa in libros irrepsisse menda constat, quæ fucum faciunt Lectoribus, difficultatesque non modicas ingerunt (b), dum paragrammata reperiunt, vel minus aliqua descripta, quæ sensum legentis impediunt, quæ si absque nævo essent, facile intellegent. Addendo quippe literas, vel demendo, vocabulorum sententia longe diversa efficitur, ut interdum vocabulum diversa significet. Socrates apud (c) Platonem (2) : Προστιθέντες γράμματα καὶ ἔξαιροντες, σφόδρᾳ ἀλλοιοῦσι τὰς τῶν ὄνομάτων διαβολας, ὅστε σημεῖα πάντα παρατρέψοντες ἐριτε, τἀρτί ποιεῖν σηματευεν. Eiusmodi pravos descriptrores, negligentes veritatis Librarios scite vocat (d) Symmachus. De quibus ita Sulpitius Severus (e) : Sed non dubito, librariorum potius negligentia, praesertim tot sacerulis intercedentibus, veritatem fuisse corruptam, quam ut Propheta erraverit : sicut in hoc ipso nostro opusculo futurum credimus, ut describentium incuria, quæ non incuriose a nobis sunt digesta, vitientur. Accidit præterea ut qui notarum compendiis libros describebant Antiquarii, cum multa occurrent quæ iis exarari segre possent, menda complura in libros invehement, sensumque autoris sæpe inverterent, quod in iis maxime qui de rebus mysticis agunt, evenisse observat (f) Hieronymus his verbis : Difficile grandes libri de rebus mysticis disputantes, notarum possunt servare compendia, praesertim qui furtim celeriterque dictantur : ita in illis confusa sunt omnia, ut et ordine in plerisque et sensu careant. Vetus est studiosorum ista querela, cum testetur (g) Tullius sua ætate libros Latinos adeo mendose scriptos, ut nesciret quo se verteret. Cujus quidem Librariorum negligentiae causam eorum festinationi adscribit (h) Palladius, cum (i) scribant non quod inventiunt, sed quod intelligunt: et dum alienos errores emendare nitantur, ostendunt suos ; ita ut persæpe difficile sit deprehendere (j), utrum scriptoris negligentia, an dictatoris contigerint imperitia : quo fit (k) ut vitium Librarii dormitantis ad culpam interdum referatur interpretis. [Leontius Mechanicus de Sphæra Arati (3) : "Ομηρο-
- μὲν δὲ εἴδος γραφέων βλάπτει, τῶν βιβλιογραφων· Ἀράτον δὲ δύο, βιβλιογράφων τε καὶ ἵντρατων· ὃν τὰ διμαρτήματα τῶν Ἀράτου θεωρημάτων ἐγκλίματα ποιοῦνται οἱ κονφότεροι, διὰ τὴν ἀγνοιαν τοῦ παντὸς λόγου καὶ τῆς ἀληθείας περὶ σφαιρας.] Accidit deinde ut qui a vitiosis codicibus exscribuntur libri, vel cum iis conferuntur, novis deinceps erroribus infasciantur. Unde iebat Porphyrius (1), τῶν παλαιῶν βιβλίων ἐπὶ τὸ χεῖρον κυνέσθαι τὴν γραφήν. Et (a) S. Hieronymus : Sciat, inquit, Lector, omnia prope verba Hebraica, et nomina, quæ in Graeca et Latina translatione sunt posita, nimia vetustate corrupta, scriptorumque vicio depravata, et dum de inemendatis scribuntur inemendatiora, de verbis Hebraicis facta esse Sarmatica, imo nullius gentis, dum et Hebreæ esse desierint, et aliena esse non coepirint. Quot sunt, inquit Guillelmus « Canterus, in bonis auctoribus optimæ notæ vocabula, quæ tamen nullis in Lexicis, quantumlibet specioso decoratis ac prostitulis titulo, unquam sunt inventa ? quomodo enim possit aliter fieri, quando Lexica de Lexicis, et ineptis quorundam versionibus, non de bonis auctoribus colliguntur. Atque id non de Græcis modo dictum volo ; sed etiam de Latinis. Nam et in his aliquando talia reperiri multa, quæ insulsum aut dormitatem collectorem indicent, vel una vox ferabites testabitur. Cum enim apud Nonium legissent quidam e Sisenna hæc relata verba : Partim ferabite, partim lauro ac pinu abundant, nec animadvertisse, quod erat tamen factu facilimum, pro ferabite legendum fera vite, uti nos amicus quidam (b) (Jos. Scaliger) admonuit, mox vocabulum Ferabites, aut monstrum potius ; tanquam equuor quoddam in Commentarium retulerunt, et Agrestem exposuerunt. Quo loco Nicolaum Perottum in Cornucopia carpit. Quod sane, quantum ad codices spectat, qui in Bibliothecis hodie habentur, ortum inde verosimile est (c) quod in Monasteriis ex Monachis pueri, vel qui in disciplinis nondum plene versati erant, ad id operis adhicerentur. Quod cum in libris Ecclesiasticis describendis etiam accideret, necesse erat, ut ex Quintiliano notavimus, quod male scriptum erat, male etiam diceretur. Cum contra, ut ait (d) Cassiodorus, gloriosum profecto sit studium et humanis ac divinis Literis, ut videtur, accommodum, quod loqui debeas, competenter scribere : et quæ scripta sunt, sine aliqua erroris ambiguitate proferre. Cui quidem incommodo ut obviam iretur, cautum est in (e) Capitulari Aquisgranensi ann.
- (a) In cap. 40.
Ezech.
- (b) Lib. 3.
Nov. Lect. c. 3.
- (c) Gloss. v.
Scriptor.
- (d) Lib. de Orthogr. c. 10.
- (e) Cap. 70.
- munt imperiti ad accusanda Arati Theorematata, propter suam de Sphaera ratione ac veritate ignorantiam.
- (1) Veterum Librorum in pejus mutari scriptiōnem.

DCCXXIX : *Ut si opus esset Evangelium, vel Psalterium, vel Missale scribere, perfectæ etatis homines scriberent cum diligentia. Maxime enim, ut ibidem habetur, interest, libros Catholicos bene emendatos habere : quia saepe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per inemendatos libros male legunt. In quam sententiam (a) Alcuinus, ubi de Scriptoribus seu Antiquariis :*

(a) Poëm. 126.

*Per colas distinguant proprios et commata versus,
Et punctos ponant ordines quoque suo.
Ne vel falsa legat, taceat vel forte repente,
Ante pios fratres Lector in Ecclesia.*

(b) Irenæus.
Hieronym. in
Chr. Euseb. et
in Version. Ori-
gen. ep. 28, 65.

(c) Gerson. de
Laude Script.
consid. 6.

(b) Hanc quidem Antiquariorum incru-
riam ut caverent Scriptores Christiani, Operibus suis adjurationem præmittebant, per Christi nomen, diemque tremendi ju-
dicii, ut postquam ea descriptissent, con-
ferrent, et diligenter emendarent ad exem-
plar, uti S. Irenæus et S. Hieronymus :
quod etiam observatum a (c) Joanne Ger-
sono, qui ejusmodi stupidorum Scriptorum
indiligentiam, inertiam ac stupiditatem
hisce verbis carpit: *Videat autem scriptor,
ne suum sal infatuat, vel sibi, si ei non
sapuerit, vel aliis, si corruptum per ineptias
scribendi reddiderit : quales vere
protulit ætas nostra plurimos, quorum
mendosa fuerint adeo volumina, ut con-
sultius fuisse nulla, quam talia minis-
trari, cum literis inconditis sine lege,
sine sensu, vel ordine : adeo quidem ut
auctori proprio, seu dictatori non intelli-
gibilia viderentur, quantumlibet intros-
pecta. Hanc existimant aliqui non mini-
mam jacturam tribuisse studiis ac
Universitatibus nostræ tempestatis, dum
quilibet admittebatur ad scribendum, non
probatus, non cognitus, exemplaria quo-
que dabantur incorrecta. Quidni multi-
plicior corruptio sequeretur, juncta trans-
cribentium vel inertia vel ignorantia ? Si
dantur visitatores in artibus mechanicis,
ne *fraus* committatur in operationibus,
ut in pannis, in pane, vel cultellis, et
caeteris, quis digne tulerit opus pretiosissi-
mum *expers* esse visitationis, ne *cor-
ruptio* sua serpat jugiter in deterius ? Sic
olim apud sanctos Patres habebatur electio
super scriptoribus, nec passim admitte-
batur indoctus, sed usque ad punctorum
formationem, qui lucem dant magnam
legentibus, examen habebatur. Prisci Doc-
tores, nominatim Irenæus, si non fallit
memoria, subjungebant in opusculorum
suorum fine terribilem divini nominis
obtestationem, ut scripta sua correcta
transcriberentur, et per posteros ita fieri
persuaderent; alioquin, juxta Hierony-
mum quis vel scripsisse, vel emendassem,
fructus esset?*

Barbariem inducit Orthographia vitiata.

VII. In orthographiam igitur peccata
barbariem in Latinam Linguam invexere.

« Orthographiam porro definiunt (a) Gram-
matici, rectitudinem scribendi, nullo
errore vitiatam quæ manum componit
et linguam (b). Scribendi autem rationem
quatuor modis vitiari, aiunt, per adjec-
tionem, subtractionem, immutationem,
adnexionem : per adjectionem, cum
additur litera : per subtractionem, cum
ea detrahitur : per immutationem, cum
litera pro alia ponitur, ut *set*, pro *sed*,
quæ saepe occurrit in libris apud Anglos
scriptis : denique per adnexionem, cum
litera syllabæ priori adnecitur, quæ
posterioris est. » Recorrigitur vero tri-
bus regulis, historia, originatione seu
etymologia, et proportione, quæ a Græcis
analogia vocatur. *Verborum novorum et
veterum discordia omnis*, ait (c) Varro, *est
in consuetudine communi : quot modis
literarum commutatio sit facta, qui ani-
madverterit, scrutari facilius origines
patietur verborum. Reperiens enim esse
commutata, aut literarum demptione, aut
additione, aut propter earum artationem,
aut commutationem, item syllabarum
productionem.* (d) Orthographia apud Ro-
manos consuetudini servit, ideoque saepe
mutata est ; olim enim quomodo scribe-
bant, sic et loquebantur : hic enim usus
est litterarum, ut custodiant voces, et velut
depositum reddant legentibus. Itaque ex-
primere debent, quod dicturi sumus.
Orthographiam, *id est formulam ratio-
nemque scribendi* a Grammaticis institu-
tam, non adeo observasse Octavium Au-
gustum scribit (e) Suetonius, eorumque
videri secutum potius opinionem, qui
perinde scribendum ac loquamus existi-
ment : quomodo sane et Scriptores aliquot
inferioris ævi, qui *Anachorita*, *Cimite-
rium*, *Iconomus*, et similia extulerunt,
quod ita efferrentur apud Græcos. Fit
etiam barbarismus *per transmutationem
syllabæ*, *ut desplicina*, *pro disciplina* ;
imperiti hoc faciunt aliquando *per imperi-
tiam*. Verba sunt (f) Clementis in Col-
lectaneis ad Donatum. Ita observat Gol-
dastus in Heitonis Episcopi Basileensis
Visione Vettini (g), *spalmus*, et *spalmodia*,
pro psalmus, et *psalmodia* perpetuo scrip-
tum in veteri codice. Quæ quidem pleraque
in orthographiam peccata etiam arrident,
ita ut ea corrigerem piaculum ferme
fuerit (h) : *Tanta est vetus latus consue-
tudo, ut etiam confessa plerisque vitia
placeant.*

(a) Senator
de Grammat.

(b) Quintil.
lib. 4. c. 9. Te-
renius Scaurus
de Orthograph.

(c) Varro 1. 4.
p. 6.

(d) Quintil.
lib. 1. c. 13.

(e) Cap. 86.

(f) Apud Gol-
dast. ad S.
Valerian.

(g) Vide Gloss.
in Suprestes in
Salmus.

(h) S. Hier-
on. 2. Praef.
in lob.

Poëtica verba inducunt obscuritatem.

VIII. Tametsi poetica verba in oratione
soluta non tam barbariem quam obscuritatem
inducant, vitanda tamen Scriptori
censem Rethores : cum scriptionis emen-
datæ legibus plerumque adversentur, nec
ea admittant, qui elocutionis student ve-
nustati. Neque enim ab omnibus proba-

(a) Hermog.
περὶ ὁδῶν lib.
2. p. 399. 400.

(b) Longin.
περὶ θύμου
p. 25.

(c) Theon. in
progymn. p. 34.

(d) Quintil.
lib. 1. c. 14.

(e) Id. lib. 1.
c. 9.

(f) S. Aug.
lib. 2. de Ordine
cap. 4. Sosipater
Charisius,
etc.

(g) Lib. 1. in
Jovin. cap. 4.

(h) Id. in
Jovin. lib. 4.
c. 1.

(i) Plaut.

(j) Will. Mal-
mesb. in vita S.
Athelmi, cap. 5.

tum, quod Herodotus (a) τῇ λέξει ποιητικῇ semper uteretur, ποιητικώτατα imitaretur, unde Ὀμηρικώτατος indigitatur a Longino. Poetica autem vocabula potissimum vocabant (b) (1) ὅσα τινὸς ἔξηγήσεως δεῖται, quae non ita plana essent, ut absque explicatione intellegentur. Sed huic scribendi rationi longe potius tribuenda indulgentia, quam ei, qua nescio quos recentioris ævi Scriptores usos videmus, qui non poetica a priscis probisque Poetis petita, sed nova et a se conficta vocabula suis inseruere scriptis; quasi idem sibi licet quod Poetis (c), quibus, quia plerumque metro servire coguntur, adeo ignoscitur, ut vitia ipsa altis in carmine appellationibus nominentur, proindeque hæc (d) apud scriptores carminum, aut venia digna, aut laude ducantur: data scilicet ipsa virtutis laude necessitatib (e). Nam solcemos et barbarismos schemata et metaplasmos mutatis nominibus vocarunt (f): quibus interea detractis suavissima condimenta desiderarentur, ut ait S. Augustinus. At dum concessa Poetis licentia, non Prosaici dumtaxat scriptores, sed etiam mali interdum Poetæ male utuntur, susque deque omnia invertunt; et cum purioris Latinitatis expertes sint, ut tamen videantur scioli, falsamque sibi eruditio persuationem induant, voces pessime compactas ac conflictas, aut a Græcis longe petitas, vel etiam male formatas intersetunt, ut de iis dicere liceat, quod de Joviniano hæretico (g) Hieronymus, in eorum scriptis tantam « esse barbariem, et tantis vitiis spurcissimum sermonem confusum, ut nec « quid loquantur, aut quod narrare volunt, « possit intelligi; cum toti tumeant, toti « jaceant: attollant se per singula, et « quasi debilitati colubri in ipso conatu « frangantur, non contenti nostro, id est « humano more loqui, affectata cætero- « quin ubique nescio qua obscuritate, « quæ lectoribus intolerandum tedium « ingerit, tamen hos non penitente tarditatis liceat, cum id in legendo patientur, « quod ii passi sunt in scribendo. » Quod sane Anglis olim scriptoribus familiare potissimum fuit; qui vocibus inepte conflictis sic involvunt omnia (h), et quibusdam inextricabilibus nodis universa perturbant, ut illud (i) Plautinarum litterarum iis possit aptari: *Hæc quidem præter Sybillam leget nemo, nam divinandum est* (j). Quippe « ut Græci involute, Rotmani splendide, ita pompatice dictare solebant, ait Willelmus Malmesburiensis; idque, subdit ille, in omnibus antiquis chartis est animadvertere, quantum quibusdam verbis abstrusis et ex Græco petitis delectentur: » maxime scilicet in Anglo-Saxonum diplomaticis, quæ describuntur passim in Monastico Angli-

(1) Quæcumque indigent expositione.

cano, et apud Anglicos scriptores. Eiusmodi est etiam vita S. Wilfridi Episcopi Eboracensis carmine exarata, in qua tot voces Græcæ pessime compactæ, insulsæ, frigidæ et abstrusæ intermiscentur, ut scriptor ejus Fridericus instar Heracliti illius, quem στρατευόντες appellabant, quod eum sudantes Philosophi vix intellegent, jure haberi possit. Neque hisce modo vitiis laborant recentiorum Poëtarum nostrorum carmina, licet interdum haud omnino inelegantia, sed ut plurimum nullis metrorum legibus adstricta sunt, in quibus longæ pro brevibus, breves pro longis saepè usurpantur: quod neque ipse difficitur (a) Walafridus Strabus in præfatione ad visionem Vettini monachi Augiensis, metro a se redditam. Et si, inquit, *in pedum mensuris et synalæpharum positione seselli, contra nullum luctamen in ibo; quia ad rumusculos spargendos non egi, sed potius ad propositi mei conservationem, quippe cui nec ætas ad talia competit, nec scientia suppetit.* Hujusmodi sunt infinita recentioris ævi edita Poëtarum carmina, qualia etiam fuere Chilperici regis, qui, ut ait (b) Gregorius Turonensis, *confecit duos libros quasi Sedulum meditatus, quorum versiculi debiles nullis pedibus subsistere possunt: in quibus dum non intelligebat, pro longis syllabus breves posuit, et pro brevibus longas statuebat; et alia opuscula vel hymnos, sive Missas, quæ nulla ratione suscipi possunt.*

(a) Apud Ca-
nis. Tom. 6.
Antiq. Lect.

(b) Lib. 6.
cap. 46.

(c) Lib. 1. de
L. L.

(d) In Pro-
gym. p. 35.

(e) Pollux lib.
2. pag. 4.

(f) Mauric. 1.
1. cap. 1.

(g) Quintil.
lib. 1. cap. 9.

(1) Peregrina vocabula sunt ea, quæ apud alios quidem sunt in usu, apud alios autem minime.

(a) Eodem
cap.

*dustria dixit. Quæ quidem aliis postea inculcat scriptor eruditus (a). Verba aut Latina aut peregrina sunt. Peregrina porro ex omnibus prope dixerim gentibus, ut homines, ut instituta etiam multa, venerunt. Taceo de Tuscis et Sabinis et Prænestinis quoque: nam ut eorum sermone utentem Vectium Lucilius insectoratur, quemadmodum Pollio reprehendit in Livio Patavinitatem, licet omnia Italica pro Romanis habeam. Plurima Gallica valuerunt, ut Rheda ac Petoritum, quorum altero Cicero tamen, altero Horatius utitur. Et Mappam, usitatum quoque Circo nomen, Pœni sibi vindicant; et Gurdos, quos pro stolidis accipit vulgus ex Hispania duxisse originem audivi. Hæc nimirum suis inseruere Latinis barbara vocabula, cum potentiores facere Linguam Latinam studerent, et ubi Latina deessent, ab exteris sicut illi a Latinis nonnumquam mutuali sunt, præsertim a Græcis, unde maxima ex parte Romanus sermo conversus est. Atque id præ cæteris firmat Tullius (b): *Principio enim terra sita in media parte mundi, circumfusa undique est hac animabili spirabilique natura, cui nomen est aér, Græcum illud quidem, sed receptum jam tamen usu a nostris; tritum est enim pro Latino. Hunc rursus complectitur immensus æther qui constat ex altissimis ignibus. Mutuemur quoque hoc verbum, dicaturque tam æther Latine quam dicitur aer; et si interpretatur Pacuvius: Hoc quod memoro, nostri cælum, Graii perhibent æthera, quasi vero non Graius hoc dicat. At Latine loquitur: siquidem nos non quasi Græce loquentem audiamus, etc.**

(b) Lib. 2. de
Natura Deorum.*Qui barbaræ voces Latinis insertæ.*

X. Verum tum maxime inductum fuisse videtur, ut Latinis barbaræ voces inserebantur, cum ab aliis quam ipsis Romanis, conscripti libri in provinciis, ubi sermo Latinus utcumque obtinebat, in lucem prodiere, qui ab eo scriptoris charactere longe distarent, quem agnoscit castior puriorque Latinitas, et ut de Livii Patavinitate aiebat ille apud Quintilianum, receptam usitatamque apud suos locutionis rationem redolerent, inspersis fere ubique indigenis, vel proprio arbitratu confictis vocabulis, adeo ut ex iis, si non a Latino sermo alias, diversus certe omnino scribendi stylus deprehendatur; cuiusmodi forte fuit Gallicus, quem Squamam Latini sermonis appellabat Sidonius, et is quo scriptores Afros usos palam est: qui quidem a Latina oratione ita alienus est existimat, ut qui hos illustrare commentariis aggressi sunt, vocum locutionumque Latinis insolentium glossaria colligere, præmittereque necessarium duixerint.

Victores linguam suam inferunt in provincias debellatas.

XI (a). Sed id potissimum accidit, cum victores populi arma in provincias exteras intulerunt, iisque debellatis, non Linguam modo suam ipsi servarunt, verum etiam ut ab iis, quos subegerant, usurparetur, summam curam adhibuerunt. Ita Galli nostri veteres, expugnatis Græciæ Provinciis nomen suum indiderunt, ac propriam Linguam retinuerunt, quam eandem pene fuisse, qua utebantur sua ætate Treviri, scribit (b) S. Hieronymus, excepto sermone Græco, quo omnis Oriens loquebatur. « Nec referre, subdit ille, si aliqua exinde corruerint, cum et Afri Phœnici cum Linguam nonnulla ex parte mutaverint, et ipsa Latinitas et regionibus quotidie mutetur et tempore. » Sic Romani, quocumque pergebant, Latinam inferebant Linguam, ut de aliis sileamus, cum de hac maxime sermo nobis sit: neque enim de Græcis, qui in Massiliensem tractum Græcam Linguam cum Imperio intulere, quidquam dicemus; idque similibus firmabimus exemplis (c). « Imperiosam nimirum civitas non solum jugum, verum etiam Linguam suam domitis gentibus imponere voluit (d), » non vulgarem modo, de qua minus sollicita erat, sed et puriore Latinam tradi provincialibus curavit: unde studia illa Galliarum florentissima, et Gallicanus cothurnus, tantopere ab (e) Hieronymo commendatus, et municipales illæ Scholæ apud Visontiensem et Lugdunum, illa non apud Clivium in Germania secunda, sed Augustodunum in Heduis, cui præfuit Eumenius Rhetor. Hoc enim pacto feritas animorum paulatim abstera: quo quidem in consilio res adeo feliciter successerat, ut ubicunque Romanorum diffunderetur Imperium (f), hic et Latiniæ vocis honor vigeret, et quadam desuetudine nativa aboleretur. Quod adeo verum est, ut quæratur hodie, qua tot provinciarum, quæ iis olim paruerant, incolæ Lingua usi fuerint cum et Romani appellari exoptarent, eaque nomenclatura ad cælerarum barbaricarum gentium, a quibus subactæ sunt deinceps, disserimen ab ipsis barbaris vulgo donarentur, eorumque Lingua, quantumvis fœdata postmodum, et vitiata, Romana diceretur. Quod de Tudertanis, et iis præsertim, qui ad Bætim in Hispania incolunt, scribit Strabo, *adeo in Romanum immutatum morem, ut ne sui quidem sermonis meminerint, τελέως εἰς τὸν Ῥωμαῖον μετεβέβηλητο τρόπον, οὐδέ τῆς διαλέκτου τῆς σφετέρας ἔτι μεμνημένοι* (g). « Rem profecto conabantur pulcherrimam, et toti humano generi nobilissimam, quocunque in fine facerent, ut esset una aliqua lingua qua se gentes omnes muluo intellicherent: vel certe (h) quo per Linguae præsidium obsequentiore

(a) Bernard.
Aldret, l. 1.
c. 22.(b) In Procœm.
ad lib. 2. in
Ep. ad Galat.(c) S. Aug.
l. 1. 9. de Civit.
Dei, c. 7.(d) Rhenan.
l. 2. Rer. Ger.
p. 415.(e) S. Hieron.
ep. 4. 13.(f) Valer. Max.
lib. 2. c. 2. n. 2.(g) Lud. Vives
ad S. Aug. lo-
cum laudatum.(h) Rhenan.
lib. 2. Rer.
Germ. p. 415.

« et faventiores haberent nationes, cum
« inter dissimilis Linguae homines amici-
« tia vix coalescere queat. » Atque id qui-
dem argumenti jam alii prosecuti sunt,
atque in iis (a) Bernardus Aldretus scriptor
Hispanus cultissimus.

(a) Lib. 4.
del Orig. de la
Lingua Castel-
lana, c. 11. 12.
etc.

*Constantinus M. Byzantii et in
Græcia Latinum servat.*

XII. Quin etiam translata ab urbe Roma Byzantium, ab Italia in Thraciam, et a Latio in Græciā, Imperii sede, Latinam etiam Lingueam in ea servari voluit Constantinus Magnus. Quod satis arguunt inditae novæ urbis regionibus ac locis præcipuis Latinæ appellaciones; Inscriptiones etiam statuī, ædificiis ac monetis eadem Lingua affixa: Constitutiones præterea ejusdem Augusti et successorum diu eodem conscriptæ idiomate (b). Sed in Academiis Urbis publicis, de quibus copiose alibi disceptamus, Romanæ Eloquentiæ oratores tres, decem vero Grammatici, ab Imperatoribus constituti: cum in Eloquentia Græca quinque essent Sophistæ, uti appellabantur, decemque perinde Grammatici, ita ut utraque Lingua uno eodemque tempore exculta fuerit: quarum dum promiscuus habetur usus, utraque sensim vitiata ac corrupta, nec suis constitit regulis, nec suum nitorem splendoremque in sermone ac scriptis servare deinceps potuit. Tametsi fatendum sit, non defuisse identidem viros doctissimos, qui utriusque Lingue cognitione præstarent, et eleganter ornateque scriberent. Sed id eorum potissimum fuit, qui disciplinis ac eruditioni studia sua omnia conferebant, quorum opera etiam in conficiendis vel Epistolis, vel Edictis, aut Constitutionibus, utebantur Augusti; cum cæteri, dum vulgarem, hoc est, Græcanicum et Latinum una colunt sermonem, neutro recte loquerentur. Quod quidem Theodosii Magni temporibus accidisse præsertim observare est, ex præfationibus et versibus aliquot, Itinerario, quod Antonini nomen præfert, præfixis in codice Regio, satis colligitur; in quibus, et quod pedestri, et quod ligato describitur sermone insulsum plane est et semibarbarum (c). Id porro, quidquid est, damus in nostra Constantinopoli Christiana, ubi etiam ejusdem esse venæ Pentastichon Latinum, adscriptum Obelisco ejusdem civitatis adnotamus, de quo sic ait (d) Franciscus Philephus: *Legi*, inquit, *ad Hippodromum Constantinopolis in marmoreis quibusdam lapidibus sub pulcherrimo illo Obelisco, versus quosdam ad partem anteriorem Obelisci Latinos, ad posteriorem autem Græcos, et utrosque Heroicos, et item utrosque admodum ineptos, qui quantum ex iis potest intelligi, impressi, atque insculpti in lapidibus illis fuerant Theodosio seniore Imperante, cui*

(b) Lib. 3.
c. de Stud. etc.

(c) V. Con-
stantinopolim
nostram Christ.

(d) Lib. 6.
ep. Fr. Barbar.
Inscr.

PREFATIO

*Arcadius atque Honorius filii in regnum
successere. Quod si in secundissimis rebus
illius Orientalis Imperii literæ et bonæ
artes negligebantur, quid nunc existi-
mandum sit in tanta Græcorum calami-
tate, et servitute!*

*Quæ fuerit Romana Lingua, et in
quo a Latina discrepaverit.*

XIII. Non adeo tamen stabilita firma-
taque in provinciis a Romanis subactis
Latina Lingua, ut fere semper, nescio
quibus nativæ locutionis aspersa non
fuerit formulis, aliquotque retinuerit ex
pristinis barbaras voces: quod in plebe
maxime obtinuit, quæ eruditio ac lite-
rarum expers, nitidæ elocutionis discipli-
nam non tam facile amplectitur (a). S. Hiero-
nimus in epist. ad Lætam, de institu-
tione filiæ: *Sequatur statim et Latina
eruditio, quæ si non ab initio os tenerum
composuerit, in peregrinum sonum Lin-
gua corrumpitur, et externis vitiis sermo
patrius sordidatur.* Atque inde sensim
invalidit vulgaris illa Romana Lingua,
quæ, etiæ aliquid Latinitatis redoleret,
Latina tamen non esset, ut quæ et barbara
non agnosceret vocabula, et longe aliis
Grammaticæ legibus regeretur. Eapropter
jam non Latina Lingua cœpit appellari,
sed Romana, quod Romani, qui in Galliis
et Hispaniis post Septentrionalium natio-
num irruptiones remanserant, ea uterentur.
In hanc rem (b) Luitprandus: *Romani
etiam, qui in Galliis habitabant (sub Chlo-
dovæo), ita ut nec reliquæ ibi inven-
iantur, exterminati sunt. Videtur mihi
inde Francos, qui in Galliis morantur, a
Romanis Linguam eorum, qua usque
hodie utuntur, accommodasse. Nam alii
qui circa Rhenum ac in Germania reman-
serunt, Teutonica Lingua utuntur. Quæ
autem Lingua eis ante naturalis fuerit,
ignoratur.* Cum enim Romani Galliam diu
obtinuerint, quæ Imperii fere pars melior
fuit, in eaque Imperatores aliquot suas
fixerint sedes, non magnopere mirandum,
si Lingua nativa in desuetudinem abiit,
hodieque, qualis fuerit, queratur. Sed
tum maxime pro Romanis haberi coepere
veteres Galliæ incolæ, cum a barbaris id
nominis iis inditum, quo a novis discerne-
rentur (c), qui se se etiam haud invidioso
sibi vocabulo Barbaros dici et appellari
non deditabantur. Eorum deinde Lingua
Romana dicta, non Latina, tum quod sic
appellaretur, quia Lingua esset Romano-
rum, seu veterum Galliæ incolarum, qui
Romanis paruerant, tum quod revera a
Latina longe esset diversa, quantumvis ab
ea profluxisse idiomatis character satis
doceret: quod quidem discrimin recte
observat (d) S. Gerardus abbas Silvae ma-
joris in Vita S. Adalardi: *Qui, si vulgari,
id est, Romana Lingua loqueretur, om-*

(a) S. Hiero-
nimus, epist. 7.

(b) Lib. 4. c.
22.

(c) Vide Gloss.
in verbis Bar-
barus et Roma-
nus.

(d) Cap. 8.

nium aliarum putaretur inscius, si vero Theutonica, enitebat perfectius, si Latina, in nulla omnino absolutius. Atque ita Romanam Linguam appellant (a) Nithardus (b), Capitularia Caroli C. cæterique, quos suo loco laudamus, Scriptores, quam rusticam Romanam, vocat (c) Concilium Turonense III. ann. DCCCXIII. et (d) Concilium Moguntinum I. ann. DCCXLVII. Rusticam nude (e) Anonymus in Historia Translationis S. Germani Parisiensis : Unde factum est, ut tam auditu, quam locutione, in brevi non solum rusticam Linguam perfecte loqueretur ; sed etiam literas, in ipsa Ecclesia Clericus effectus, discere cœpit. Ita nempe rusticam appellabant, quia a Latinitatis legibus absonta esset prorsus, et barbaris potissimum aspersa vocabulis. Si quid enim verbo expressum vellent, quod apud vulgus obtineret, Latinitasque non agnosceret, id se rustico exprimere dicebant : quia nostri sic rure loquuntur, aiebat (f) ille (g). Charta Ludovici Pii Imperatoris : Constituit Monachos in Cella S. Pauli, quæ rusticò nomine Cormieriacus dicitur. Alia Caroli Calvi : In loco, qui rusticò vocabulo Villalupe vocatur (h). Baldricus Noviomensis : Ad singulare certamen, quod rustice dicimus Campum, provocaverunt (i). Helgaudus denique : Exuens se vestimento purpureo, quod Lingua rustica dicitur Rocus. Et alio loco : Ornamentum quod erat in sex uncis auri, dependens a genibus, et quod nos Lingua rustica Lablellos vocamus. Ubi promiscue vocabula peregrina et barbara, et Latina novatae significacionis Rustica appellantur. Neque aliter rusticā nomina dixit (j) Martialis :

Nos Celtis genitos, et ex Iberis,
Nostra nomina duriora terra
Grato non pudeat referre versu.

Et mox :

Non tam rustica, delicate Lector,
Rides nomina ? rideas licet,
Hæc tam rustica malo, quam Britannos.

Qui Romana lingua usi sunt, multa ex aliis Linguis arcesserunt vocabula.

(k) Guilliman.
1. 1. de Rebus
Helvet. p. 80.

« XIV (k). Ea porro exterios plerosque « consuetudo semper tenuit, Gallos sane « et Germanos, Romanum cultum sonum- « que propere imitandi, quod in Francis « multimodo ostendi potest (ut nihil dicam, « Romanos id maxime enixos, ut non mi- « nus Imperium, quam Leges Linguamque « suam quam longissime propagarent), « qui cum Galliam totam, ex Germania « profecti in eaque nati et educati, « occupassent, ita Germanica vocabula La- « tina norma regulaque inflexerunt, ut « qui hodie Leges Salicas Ripuariasque « legat, centestmam non intelligat. » Si quando enim ad res, de quibus agebatur,

Latine reddendas propria deessent vocabula, aut si essent in Latio, ea ignorarent; tum vero ex receptis ac vulgatis in Latinum sonum efformandi facultatem sibi concessam Scriptores arbitrabantur. Quemadmodum olim Latini ipsi veteres Græca a Græcis, et Græci vicissim Latinam Linguam perinde suam transtulere, quantumvis barbara ea existimarent. Nulla enim est tam fecunda felisque Lingua, que non careat aliquando, quibus res haud sibi vulgares exprimantur, propriis vocabulis. Sola fere Græca (a) prolixior fusiorque quam Latina, id peculiare habet, ut verborum circumlocutionibus, vel compositionibus, propius ad id accedat. Paupertatem cæteræ quandam præ se ferunt, adeo ut ab externis, quod sibi deest, mutuari saepe cogantur. Atque ut id unico exemplo firmetur, scribit (b) Quintilianus, non habuisse Romanos vocem, qua Rheticam dicent, licet, inquit, non defuerint, qui copiam Romani sermonis augere tentaverint, tum Oratorium, tum Oratricem eam nominando : sed non omnia nos ducentes ex Græco sequuntur, sicut ne illos quidem, quoties suis utique verbis signare nostra voluerunt : et hæc interpretatio non minus dura est, quam illa Flavii Entia, atque Essentia. Cum igitur id occurrit, necesse est, ut ab aliis Linguis mutuemur, quibus familiaria sunt ea vocabula, quibus caremus, vel si etiam desunt, ut dicamus, quomodo possumus, ait idem (c) Quintilianus. Quod vero de Rheticâ ille scribit, idem de liberalibus ac mechanicis artibus dici debet. Quippe a Philosophis et Theologis efferuntur hodie nescio quæ verborum portenta, quæ purior nusquam agnovit Latinitas, quorum inaudita verba tonitrua sunt, inquit (d) Joannes Sarisberiensis. « Musicam et Astrologiam, quæ sunt infra « Arithmeticam consequentia membra Phi- « losophiæ, nullatenus posse sine nominis- « bus Græcis indicari, ait (e) Sidonius Apol- « linaris, quæ si quispiam ut Græca sicut « sunt, et peregrina verba contempserit, « neverit sibi aut super ejusmodi artis « mentione supersedendum, aut nihil « omnino se, aut certe non ad assem, La- « tiari Lingua hinc posse disserere. » Sed et quæ religionem spectant, sacraque illius mysteria, innumera sunt ab ipsis institutoribus et primariis illius cultoribus sensim inducta, quæque ab iis deinceps, qui Latini sermonis cultui ac elegantiae studebant, usurpanda etiam fuerent, quod (f) ea mutari velaret religio, et consecratis ne- cessario utendum esset, quantumvis minus Latinis. Unde cum præfatione aliqua ea fere semper usurpabant, quomodo (g) Facundus Hermanensis de Theodoro : Quis enim audiens condidisse libros de Incarnatione, aut ut proprie hoc expri- miam, minus quidem Latino, sed necessaria verbo, sicut a Græcis dicitur, de

(a) A. Gell.
lib. 2, c. 26.

(b) Lib. 2.
c. 15.

(c) Lib. 4.
c. 14.

(d) Lib. 3.
Metal. c. 4.

(e) Carm. 43.

(f) Quintil.
lib. 1. c. 11.

(g) Lib. 9.
c. 3.

Inhumanatione (ἐνανθρωπίᾳ) *Filiis Dei*, *duos eum putet Filios Dei prædicasse?* Et (a) S. Augustinus: *Itaque ut nos jam novo nomine ab eo quod est esse, vocamus Essentiam, quam plerumque Substantiam etiam nominamus.* Atque hanc quidem in Latinorum lingua circa res sacras penu-riam, notat etiam (b) Gregorius Nazianzenus (1): "Ἄλλοι δὲ συναγένεσιν δια στενότητα τῆς παρ' αὐτοῖς γλώττης καὶ ὄνομάτων πενίαν, διελέγουσι τὴς οὐσίας τὴν ὑπόστασιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀντεισαγόντες τα προσωπα, ἵνα μή τρεῖς οὐσίαι παραδεχθῶσιν." In Medicis Latina pauca habentur propria, omnia fere a Græcis, complura etiam ab Arabibus extremis saeculis petita. Ejusmodi perinde sunt recentiorum Jurisconsultorum, seu uti vocant, Practicorum, infinita vocabula, foro Romano prorsus incognita: tum quod aliae se leges a Romanis in provincias effuderint, tum quod mores alii et a veterum moribus alieni diversique sensim obtinuerint, qui et res novas et nova induxere nomina a barbaris accepta, et ab ipsis hodiernis Jurisconsultis, (quod de Saliorum carminibus a sacerdotibus suis aiebat (c) Quintilianus), vix intellecta, adeo ut jus *Fau-norum et Aborigineum*, quod de XII. Tabulis dixit ille apud (d) A. Gellium, esse hodie existiment. Quot praeterea sunt in mechanicis artibus, quæ Latine reddi non possunt, cum et forte non noverit Latium ipsum, vel si novit, ad nos vocabula ista non pervenerint: aut certe si alicubi extant, horum vim non omnino percipiamus, quod in unica Vitruviana Architectura licet observare; in cuius vocabulorum notionibus investigandis insudarunt tot viri eruditii, adeo ut vix inter se convenient, et de unica *Scamellus* voce integri extent Commentarii. Cum igitur in hisce occasionibus nobis verba desunt, quibus res designemus, ab aliis linguis ea petenda. Scribit (e) Quintilianus νόθοι, qui non sit legitimus Græcos vocare, Latinos vero rei nomen cum non haberent, ideo usos peregrino, cum, ut (f) alibi ait, sint quedam quæ proprio carent nomine. Ita (g) Fridericus II. Imperator de aucupo per falcones, quod veteribus incognitum fuit, scripturus, hæc præfatur: *Nam cum ars habeat sua vocabula propria, quemadmodum et cæteræ artium, et nos non inveniremus in Grammatica Latinorum verba congruentia in omnibus, apposuitimus illa, quæ magis videbantur esse propinqua, per quæ intelligi poscit intentio nostra, a vernaculis nempe mutuo accepta.* Quam quidem ὀροφατοῖς non modo minime improbat, sed approbat (h) Galenus, scribens eum qui literis commendare aggreditur, primum debere res

(a) Lib. 2. de Mor. Manich. c. 2.

(b) Orat. 21. p. 395.

(c) Lib. 4. cap. 11.

(d) Lib. 16. cap. 10.

(e) Lib. 3. cap. 7.

(f) Cap. 12.

(g) Lib. 1. in Proli.

(h) Lib. de Symptom. dif-fer.

(1) Cæterum ob linguæ illius (*Romanæ*) angustiam et verborum inopiam hypostasim ab essentia distinguere non possent, eoque factum esset, ut pro ea, ne tres substantias admittere viderentur, Personarum vocabulum inducerent.

ostendere, quæ suapte natura inter se similes sunt, atque ob hoc neglectæ, deinde imponere eis nomina, maxime quoad ejus fieri potest usitata, et a patro sermone non aliena (a), (*usitatis enim tutius utimur, nova non sine periculo fingimus*): quod si haec ignorat, fingere sibi propria, idque summopere curare, ut singulis rebus singula adhibeat nomina. Sed et ea pro arbitrio mutandi facultatem indulget, modo observetur, ut res ipsæ permaneant. Sic hic (b) et locis aliis Medicos perstringit, qui vitam omnem de nominibus altercando conterunt, adeo ut nunquam possint ad artis finem petrenire. *Omnis oratio, inquit* (c) *Varro, cum debeat dirigi ad utilitatem, ad quam tum denique pervenit, si est aperta et brevis, quæ petimus, quod obscurus et longus orator est odio, et cum efficiat aperta ut intelligatur; brevis, ut cito intelligatur, et apertam consuetudo, brevem temperantia loquentis, et utrumque fieri possit sine analogia, nihil ea opus est. Præterea quum utilitatis causa quæque res sit inventa, si ex ea quis id consecutus, amplius eam scrutari non debet, cum sit nimium otiosi; et cum utilitatis causa verba ideo sint imposita rebus, ut ea significant, si id consequimur una consuetudine, nihil prodest analogia.* In hanc sententiam (d) Rabanus Maurus: *Quanvis in bonis doctoribus tanta docendi cura sit, vel esse debeat, ut verbum quod minus obscurum sit, vel ambiguum Latinum esse non possit; vulgi autem more sic dicatur, ut ambiguitas obscuritasque vitetur, non sic dicatur ut a doctis, sed potius ut ab indoctis dici solet. Quid enim prodest locutionis integritas, quam non sequitur intellectus audiens, cum non intelligunt, propter quos, ut intelligent loquimur. Qui ergo docet, vitabit verba omnia, quæ non docent: et si pro eis aliqua quæ intelligantur, integra potest dicere, id magis eliget: sin autem non potest, sive quia non sunt, sive quia in præsentia non occurrunt, utetur etiam verbis minus integris, dum tamen res ipsa doceatur atque discatur integre.*

(a) Quintil. lib. 1. c. 40.

(b) Lib. 2. Nat. Facult. lib. 1. deloci effect. lib. 9. Therap.

(c) Lib. 7. de Ling. Lat.

(d) Lib. 3. de Instit. Cleric. cap. 30.

Difficultatem ingerit Latina inflexio barbaris nominibus tributa.

XV. Nonnullam etiam aliquando apud Scriptores difficultatem ingerunt barbara ista nomina, quibus Latinam inflectionem ita tribuunt, ut genuinam veramque assequi appellationem haud omnino proclive sit. Quærit (e) Fabius, an eadem ratione per casus duci externa, qua Latina conveniat: « ac si reperias, inquit, Grammaticum veterum amatorem, neget quicquam ex Latina ratione mutandum. Subdit deinde, « et si recentiores instituerint, Græcis no-

(e) Lib. 4. cap. 9.

« minibus Græcas declinationes potius dare, quod tamen ipsum non semper fieri potest, sibi tamen placere Latinam rationem sequi quoisque patitur decor, præsertim si auctoritatem consuetudo non superat: tum enim qui Græcam, seu alterius Linguae figuram sequi malit, non Latine quidem, sed extra reprehensionem locuturum. » Quæ quidem eo potissimum ex Quintiliano descripsimus, ut quod videmus in controversiam hodie adduci, an familiarum nominibus, vel prædiorum aut dignitatum titulis, in Latinis libris exarandis, vernacula an vero Latina ratione utendum sit, leviter attingamus. Et certe Latinos Græcosve scriptores barbarica seu extranea hominum, aut regionum, vel oppidorum nomina immutasse, Latinamque iis inflexionem dedisse, probant, quæ supersunt, eorum monumenta: tametsi dum quæ vernacula enuntiata non sunt, ipsa inflexione Latina subobscura facerent, atque adeo incerta. Quis enim, ut id unico aut altero firmem exemplo, hodie agnoscit priscam et Gallicam Icii, vel Itii portus appellationem, quam Latina ratione extulit Cæsar? Quis Lutavici Galli ducis apud eundem scriptorem? Si quippe portus Itius Gallis dictus fuit *Wits*, quemadmodum verosimilius est, cum etiamnam hac nomenclatura donetur *Witsan*, ubi olim stetit (a), quod alibi pluribus probavimus argumentis; Lutavicus vero Gallis *Luttawic*, vel *Ludwic* appellatus, quod aliqui volunt, quæ similitudo vel affinitas cum Latinis a Cæsare confictis vocabulis? nam in his, ut et in tractuum et oppidorum nominibus, quorum meminit, divinalioni indulgendum omnino, cum nihil quippiam certi de Gallica priscaque vel etiam genuina enuntiatione constet. Atque id in magni Thuan præclara illa Historia expostulant nonnulli, maxime rerum nostrarum minus scientes, quod propria viorum illustrium locorumque nomina juxta Fabii consilium, veterumque scriptorum exemplo Latina ratione expresserit, quæ alias nativis suis appellationibus reddi ægre possunt, nisi ab iis qui in rerum familiarumque Gallicarum, vel etiam geographiae cognitione versati sunt. Atque cum iū pauci admodum sint, indicem confidendum existimavere viri eruditii, Thuanique familiares, quo tot nomina propria Latina ratione descripta vernaculis ac suis appellationibus donarentur. Verum licet quod de priscis illis e Græcia vel Latio Scriptoribus attigimus, rarius occurrere in confessio sit, ut Græcam aut Latinam inflexionem barbaricis vocabulis non semper tribuant; constat saltem, Sanctos Patres, qui eloquentia præclaraque dicendi arte præstiterunt, cæterosque, propriis, quotquot habentur in veteri Testamento, seu hominum, seu locorum nominibus, nullam Linguae suæ declinationem dare: ita

ut dicere liceat, veterum Artium magistrorum auctoritatem, ab inolita quadam apud eos consuetudine superatam. Sed et quodam videmus queri, quod qui hodie libris a se editis cognomina sua, vel suorum prædiorum titulos inscribunt, id edant vernacula, cum Latine secundum Fabii consilium debuissent. Quam sane non semel agitatam a viris doctis, serioque discussam controversiam meminimus, qui eo visi sunt concedere, ut quibus haud ægre dari possunt Latinæ terminaciones, seu, ut Fabii verbo utar, quoisque patitur decor, nomina edantur Latine, id est, cum quæ sint vernacula, aut fuerint, satis perspicitur: contra vero non ita immutanda, vel Latinis aut Græcis ejusdem notionis edenda vocabulis, quæ Scriptorum nomina, vel titulos, aut dignitates in incerto prorsus relinquunt. Quis enim Gerardum de Gerardis in Desiderio Erasmo agnoscat, Joannem Paleonhydorum in Joanne de Oude-Water, Janum Vittorium da Rossi in Jano Nicio Erythræo, Casaubonum in Hortobono, ut cæteros præteream? Adde, quod nisi vernaculis adjuncti articuli serventur, nomina in incerto manent. Atque id causæ fuit, ut vir doctissimus et cui plurimum debet Rerum familiarumque Francicarum cognitio ac historia, Andreas du Chesne, qui primo se Quercetanum nominaverat, postea *Duchesnium* appellaverit. Quam tamen scribunt rationem non probarunt alii, qui *Chesneum*, vel *Chesnium* laudarunt: cum in *Duchesnus*, duplex litera majuscula debeat præponi, altera articulo, altera ipsi nomini, quod Latinæ scribendi rationi omnino repugnat. Quod quidem in memoriam revocat Ludovicum de la Cerdã Societatis Jesu, virum admodum eruditum, qui in (a) Adversariis sacris cum Nicolao Abramo ejusdem Societatis paulo acrius expostulat, quod se *Lacerdam* laudasset *Nicolaus*, *inquam*, *Abramus* (ait ille) *cujus ego nomen melius teneo quam ille meum, qui me citans Lacerdam nominat*. Ego enim Joannes Ludovicus de la Cerdã nominor. Itaque *Cerdam* debuisse dicere, non *Lacerdam*. Sed ignosco homini, ignoranti nostrum idioma: apud Hispanos enim *La vicem* habet articuli, ut *la placa*, *la terra*, *la yglesia*. Rursum dicitur *de la plaça*, *de la terra*, *de la yglesia*. Ita ille non probasset *Duchesnium* dici, quem tamen hac nomenclatura laudari par est; cum ita se ipse appellari voluerit. Quæ quidem tot hac super re sententiæ effecere, ut plerique satius duxerint, sua, prout vernacula obtinent, nomina, libris suis præponere, ut, quæ fuerint, percipiatur sciatque Lector, Scriptoribus cæterum a quibus nominandi erunt, prout quisque censuerit, ea describendi facultate ultro concessa. Atque hæc obiter observasse suffecerit.

Collabente Romano Imperio peregrina verba ex omnibus fere gentibus in Latium venere.

XVI. Enimvero, ut redeat, unde divertit oratio, quis adeo imperitus, qui non modo complura ex omnium fere gentium idiomatis in Latinam linguam immissa fuisse non sciat peregrina vocabula, et ab ipsa sui origine, et quando maxime efflorescebat, atque adeo inclinato et collabente Romano Imperio; sed et subinde in cæteras Linguas omnes? Scribit (a) Fabius, peregrina verba ex omnibus prope modum gentibus, ut homines, ut instituta etiam multa, in Latium venisse. Notum illud ex (b) Suetonio, cum quidam verbum peregrinum pro Latino usurparet, et ad reprehensorem Augusti auctoritatem opponeret, audivisse statim, Cæsarem Gallos Romana civitate donare posse, Gallorum verba non posse. Sed et tradit S. (c) Hieronymus, omnium pene Linguarum verbis usos Hebreos: et (d) Jornandes: *Nemo est, inquit, qui nesciat animadverti usu pleraque nomina gentes amplecti, ut Romanii Macedonum, Graeci Romanorum, Sarmatae Germanorum, Gothi plerumque mutuentur Hunnorum.* Recteigitur dixit (e) Rhenanus, existimare se, hodie Linguas omnes non nihil esse mixtas, puram nullam. Quot enim ab Arabibus, vel Mauris, quibus diu paruere, accepta vocabula servant Hispanicæ provinciæ, quorum Catalogum contexuere Tamaridus, cum Nebrisensis Lexico excusum, et (f) Bernardus Aldretus in Originibus Linguae Castellanæ? Quot ab Anglosaxonibus major Britannia? quot a veteribus Francis Francia nostra? Cum, ut ait idem (g) Rhenanus, satis constet, provincialem Gallorum sermonem ex peculiari illa vetericte Lingua multas adhuc habere voces immixtas; ex Germanica quam Franci intulere quam minimum, sed tamen aliquid. Quot denique Catalonia ac Aragonensis tractus, ipsaque Italia a Provincialibus nostris voces accepit? Tametsi non desunt, in quibus est (h) vir plurimum eruditus, qui Bembum carpant, quod voces, quarum origo, aiunt illi, acumen ejus effugerat, Gallis Provincialibus adscripserit, cum tamen nemo ignoret, eam Galliae partem, id est Narbonensem, ideo Provinciam appellatam, quod prima ex Gallicis Imperio Romano subjecta, et in provinciam redacta fuerit. Quod sane etsi verum sit, non ideo tamen sequitur Provincialia idiomata non accepisse Catalanos et Italos, cum quæ hodie servant, non pro Hispánicis vel Italicis a probatis Scriptoribus habeantur, tametsi Hispanica et Italica Lingua, perinde ac Provincialis, Latinæ origines suas debeat, cum ut ait (i) S. Hieronymus, *unaquæque provincia et regio habeat proprietates suas.* Iis porro non immoror, qui plerasque ex vulgaribus

(a) Quintil.
lib. 1. c. 9.

(b) Sueton.

(c) In cap. 7.
Isaias.

(d) Lib. de
Reb. Get. c. 9.

(e) Lib. 2. Rer.
Germ. p. 416.

(f) Aldretus
lib. 3. c. 15.

(g) Lib. 2. Rer.
Germ. p. 447.

(h) Octav.
Ferrarius.

(i) In Matth.
c. 26.

PRÆFATIO

Linguis Græcæ ortus suos debere contendunt, quod de Francica hodierna Joachimus Perionius et Henricus Stephanus, de Italica Monosinius (a), de Hispanica Matutius et Aldretus, de Anglica Stephanus Skynnerus, qui verborum Catalogos subinde contexuere, quæ a Græcia profluxisse volunt. Neque potiori jure audiendi illi, qui omnes fere vulgares Linguas ab Hebraica accersunt, in quibus est (b) Stephanus Guichardus. Sed et autor est (c) Josias Simlerus, Conradum Gesnerum meditari coepisse origines Germanicorum vocabulorum ex Hebræa, Græca, et Latina Lingua.

(a) Matute in
Prosapia Chris-
ti, atat. mundi,
2. c. 4. § 5.
Bern. Aldret. 1.
3. de Orig. Ling.
Castell. c. 1.

(b) In Harm.
etymol. Ling.
(c) In Vita
Conr. Gesn.

*Lingua Francica in plerasque Orientis et Occidentis regiones invecta, Græca tan-
tum aut Latina inflexione donata.*

XVII. Verum ut Franci nostri armorum gloria ac bellica fortitudine, rarius affinitatum jure, quod Austriacis Principibus accedit, Imperium suum in regiones exteras longe lateque propagarunt, ita Lingua eo suam transtulere. Hanc enim si non transmissam omnino, ab ea saltem vocabula complura mutuatos earum incolas, et in suam sensim intulisse constat. Ex quo factum postea, ut in acta et diplomata, quæ, ut fieri tum solebat, Latino exarata idiomate a Notariis vel amanuensibus conscribebantur, eadem in Latinam terminationem deflexa persæpe insererent. Eiusmodi quippe multa in iis occurront, et apud Historiarum Scriptores, quæ cum indigenæ hodie haud agnoscant, in eorum genuina retegenda notione sæpe laborant; præsertim vero quæ Leges spectant, cum Europa fere universa suas a Francia nostra mutuo acceperit, ipsasque admiserit. Quæ enim regio ab eorum armis intacta, vel cui non aliquando imperaverit? An utrumque Imperium Francorum non fuit? Occidentali initium et incrementum dedit Carolus Magnus, tenuit id ejus stirps diu, eoque nomine non Germanæ modo, sed et toti Italiæ jus dixit. Paruit Orientale, et Constantinopolis ipsa Flandrensis, et Curtenæis e stemmate Francico proceribus. Græcia fere universa eadem tempestate nostros agnovit dominos, iisque in regionibus stabilitæ Leges Franciæ, quomodo servalam Linguam Francicam docent eorum diplomata, ex qua in Commentarios suos retulere interdum vocabula Græci recentiores Historici. Calabriam, Apuliam et Siciliam Normannos nostros obtinuisse quis ignorat? quibus vario jure successere deinceps Principes e sanguine regio, qui et Hungariae, Poloniæ, Majoricæ, Corsicæ, Sardiniae possedere subinde regna? In iis porro servatam Linguam Francicam, maxime in Regum Palatiis, satis docet (d) Hugo Falcondus. Narrat enim, cum plerique ex Aulicis, qui in Regium Cancellerium conspiraverant, Comitem Henricum, Re-

(d) Falcondus
de Catani. Si-
ciliae.

ginæ fratrem ab ejus amicitia divulsum, ad Regni negotia capessenda impellerent, illum respondisse, *Francorum se Linguam ignorare, quæ maxime necessaria esset in Curia.* Hierosolymitanum et Cyprium regnum sua perinde debent initia et progressus Francis nostris, qui et Lingua et Leges suas eo intulerunt, semperque servarunt, quamdiu iis paruit. Regum Hierosolymitanorum et Cypriorum servantur etiamnum Leges, assisarum nomine, nostro conscriptæ idiomaticæ. In Grecia ipsa, seu Orientali Imperio, dum Francorum fuit, Lingua pariter Francica obtinuit, non Constantinopoli duxat; sed et in cæteris, quæ a primaria ista urbe pendebat, provinciis, diu etiam post quam a Græcis recepta est; adeo ut tradat (a) Raimundus Montanerius, Scriptor Catalanus, sua ætate, hoc est, circa annum mccc. in Moreæ Principatu, et in Ducatu Atheniensi, Linguam Gallicam æque ac Parisiis in usu fuisse vulgari: *E parlaven axi bell Frances, com dins en Paris.* Neque intacta ab eorum armis ac dominatione Hispania. Ut enim Caroli M. expeditiones Hispanicas sileam, Lusitaniæ Regno initium dedit Princeps Francicus: Catalonia diu etiam Reges nostros, et usque ad S. Ludovici tempora dominos agnoverit, indeque Lusitanos et Catalanos complura a Francis accepisse vocabula agnoscit (b) Bernard. Aldredus Cordubensis Canonicus. Sed et Navarra interior iis paruit, citerior eorum est.

(a) In Histor. Aragon. c. 261.

(b) Lib. 2. del Origen. de la Ling. Castellana, c. 3.

Normanni in Angliam Gallicam Linguam transtulere, nullaque diplomata, nisi Gallico aut Latino idiomate scribi patiebantur.

XVIII. Quid quod majori Britannia a Normannis nostris expugnata, Lingua Francica ita propagata est in ejus provinciis, ut Anglica et Saxonica, quæ tum vigebant, extinctæ ferme fuerint, adeo ut inter tot Regum et privatorum diplomata, nulla Anglico, sed omnia, aut Latino aut Gallico idiomaticæ conscripta habeantur usque ad sæculum decimum quartum. Willemo quippe Normannorum Duci, statim atque firmavit Imperium, primum curæ fuit, ut Francicam induceret, Anglicam ut barbaram quadam desuetudine aboleret. Tum enim (c), inquit Ingulfus, *cœpit terra sub Rege et sub aliis Normannis Anglicos ritus dimittere et Francorum mores in multis imitari.* Gallicum idioma omnes magnates in suis Curis, tanquam magnum gentilitium loqui, chartas et chirographa sua more Francorum confidere, et propriam consuetudinem in his et in aliis multis erubescere (d). Alibi vero de Normannis: *Ipsum etiam idioma tantum abhorrebant quod leges terræ, statutaque Anglicorum Regum Lingua Gallica trac-*

(c) Pag. 895.

(d) Pag. 901.

tarentur, et pueris etiam in scholis principia literarum Grammatica, Gallice, ac non Anglice tractarentur: modus etiam scribendi Anglicus omittetur, et modus Gallicus in chartis et in libris omnibus admitteretur. Id ipsum tradit (a) alio loco, additque post Normannorum adventum in has provincias, chartas veterum Regum Anglorum pro Monasteriis partim duplicitas tam Gallica manu, quam Saxonica descriptas. *Manus enim Saxonica, ait ille, ab omnibus Saxonibus et Merciis usque ad tempora Regis Alfredi, qui per Gallicanos doctores omnibus literis apprime instrutus erat, in omnibus chirographis usitata, a tempore domini dicti Regis (Guillelmi) desuetudine viluerat, et manus Gallicana, quia magis legibilis, et aspectui perdelectabilis, præcellebat, frequentius in dies apud omnes Anglos complacebat.* Et licet omnibus Anglicis et Normannis manus Saxonica extiterat inusitata penitus et invisa, ac tunc maxime cum gente sua contempnui habita, et nimium inaccepta. In eandem sententiam (b) Robert. Holkotus¹ Dominicanus, qui vixit circa anno mccc: *Narrant historiæ, quod cum Willemus Dux Normannorum Regnum Angliæ conquisivisset, deliberaverit, quomodo Linguam Saxoniam posset destruere, et Angliam et Normanniam in idiomate concordare: et ideo ordinavit, quod nullus in Curia Regis placitaret, nisi in Gallico, et iterum quod puer quilibet ponendus ad litteras, addisceret Gallicam, et per Gallicam Latinam, quæ duo usque hodie observantur.* Hisce denique adjungendus (c) Gervasius Tilesberiensis: *Anglos, inquit, usus tenebat, filios suos apud Gallias nutritre ob usum armorum, et ad Linguæ nativæ barbariam tollendam.*

(a) Pag. 912.

(b) Lect. 2.
sup. Sapien-
tiam.

(c) Lib. MS.
de Ottis Imp.

Anglicana Lingua fere extincta.

XIX. Adeo denique Gallicanæ Linguæ in Anglia usus invaluerat, ac præsertim in Regum Aula, ut S. Ulstano Episcopo Wigorniensi, ab inimicis, qui a Regiis illum consiliis amovere satagebant, nihil fere aliud objectum fuerit, præter simplicitatem et illiteraturam, *quam quod quasi homo idiota esset, qui Linguam Gallicanam non noverat, ac proinde Regiis Consiliis interesse non poterat.* Unde ipso Rege consentiente, et hoc dictante, depositus est, uti narrat (d) Matthæus Parisius: quemadmodum olim Claudius splendidissimum virum, Græciæque provinciæ Principem, verum Latini sermonis ignarum, non modo albo judicum erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit, ut est apud (e) Suetonium. Ita sensim prorsus extincta fere Lingua Anglicana in Anglia: qua de re extat quærela (f) Henrici Huntindonensis: *Cui autem non comparet amorem cœlestium, et horrorem terrestrium, si cogitet non so-*

(d) Ann. 1095.

(e) Sueton.

(f) Lib. 1.
Hist. p. 300.

lum Reges eorum (Anglorum), et Principes, et populum deperiisse; verum etiam stirpem omnem, et Linguam, et mentionem simul defecisse? et si de aliis mirum non esset, de Lingua tamen, quam unam inter cæteras Deus ab exordio Linguarum insituit, mirandum videtur.

Restituitur in foris publicis, sed non omnino, Gallicana nimium usitata.

XX. Id sane ita ægre tulit populus Anglicanus, ut non semel suos exoraverit Principes, ut nativæ suæ Linguae usus tamdiu, in foris præsertim publicis, desitus reducere tur, abrogareturque penitus Gallicum idiomæ, cui plebs ægre adsuescere poterat: quod tandem sancivit Edwardus III. in eo Parlamento, quod Londini celebratum est xvii. Kal. Novemb. anno MCCCLXVII. et productum usque in festum S. Bricii, quo die Rex natus fuerat, annis ætatis suæ quinquaginta exactis. *In suo jubilæo*, inquit (a) Thomas Walsinghamus, *populo suo se exhibuit gratiosum, reis majestatis suæ Regiæ offensas indulgendo, vincitos libere abire permittendo, et exules revocando: ad petitionem etiam Communilitatis placita in Lingua materna, et non Gallica versari jussit.* Verum radices jam altius fixerat Gallica Lingua in judiciariis tribunalibus præsertim, in quibus et formulæ fori Gallicani, et feudalia vocabula nimis invaluerant, quam ut tam facile convelli posset et extingui, uti observat Joannes Fortescutus, Angliæ olim Cancellarius, et Summus Justitiarius, adeo ut post Edwardum, extremis etiam sæculis, rerum forensium libros Gallico idiomate ediderint aliquot ex Anglicis Jurisconsultis, atque in iis Guillielmus Stanfordius, Joannes Perkinsius, Rastallus et alii. Adde quod et eorum (b) feciales verbis Gallicis armorum insignia etiamnum describunt. Sed præstat de Gallicæ Linguae apud Anglos usu audire disserentem eundem (c) Fortescutum Anglum. « In Universitatibus Angliæ, inquit, non docentur scientiæ, nisi in Lingua Latina, et Leges terræ illius in triplici Lingua addiscuntur, videlicet Anglica, Gallica et Latina. Anglica, quia inter Anglos lex illa maxime inolevit; Gallica, quia postquam Galli duce Willielmo Angliæ Conquestore terram illam obtinuerunt, non permiserunt ipsi eorum Advocatos placitare causas suas, nisi in Lingua, quam ipsi noverant, qualiter faciunt et omnes Advocati in Francia, etiam in Curia Parlementi ibidem. Consimiliter Gallici post eorum adventum in Angliam ratiocinia de eorum proventibus non receperunt, nisi in proprio idiomate, ne ipsi inde deciperentur. Venari etiam et jocos alias exercere, ut talorum et pilarum ludos, nonnisi in propria Lingua delectantur. Quo et Angli ex frequenti eorum in ta-

libus comitiva, habitum talem contraxerunt, quod hucusque in ludis hujusmodi et compotis Lingua loquuntur Gallicana, et placitare in eadem Lingua soliti fuerunt, quoque mos ille vigore cujusdam statuti quamplurimum restrictus est. Tamen in toto hucusque aboleri non potuit tum propter terminos quosdam, quos plus proprie placitantes in Gallico quam in Anglico exprimunt: tum quia declarationes super brevia originalia tam convenienter ad naturam brevium illorum pronuntiare nequeant, ut in Gallica, sub quali sermone declarationis hujus formulæ addiscuntur. Reportantur etiam ea, quæ in Curiis Regiis placitantur, disputantur et judicantur, ac in libros ad futurorum eruditioñem reducuntur in sermone sæpe Gallico. Quamplurima etiam statuta regni illius in Gallico conscribuntur: unde accedit, quod Lingua jam in Francia vulgaris, non concordat aut consimilis est Gallico inter Legis peritos Angliæ usitato, sed vulgariter quadam ruditate corrupta, quod fieri non accedit in sermone Gallico intra Angliam usitato, cum sit sermo ille ibidem sæpius scriptus quam locutus. »

Gallicæ Linguae usus in Scotia.

XXI. Neque in Angliæ modo, sed et in Scotiae Regno Linguae Gallicæ usus invaluit: quod ex variis Regum tabulis hoc idiomate, præsertim sub exitum sæculi XII. descriptis colligere licet, apud (a) Matthæum Westmonasteriensem (b), Thomam Walsinghamum (c), Guillielmum Prynneum et alios (d), cum ii forsitan se ad Anglicorum, vel etiam nostrorum Principum, quibuscum varia subinde pepigere fœdera, Linguan et mores componerent.

Exoticas voces solus Gallicæ Linguae peritus potest explanare.

(a) Matth. Wcsin. an. 1292.
(b) Walsingh.

anno 1297. ad-
dit. ad Matth. Paris.

(c) Guill.
Prynneus in Li-
bert. Eccles.
Angl. pag. 400.
529, 534, 649,
553, 668, 1053.

(d) Knython.
p. 282.

XXII. Atque hic quidem tam late portrectus prolatusque Linguae Francicæ nostrorumque institutorum apud exteris gentes usus, in eam me semper sententiam adduxit, quo existimarem difficile esse, ut, quod sum aggressus operis, ab alio pro rei satis dignitate conficiatur, quam a Gallo, et eo quidem, qui non modo qua hodie utimur, sed et exoletam illam, qua patres nostri loquebantur, eujusque in Gallo-Belgicis provinciis apud vulgus nonnulla supersunt vestigia probe noverit. Non quod revera ad id aggrediendum id satis esse putem, cum et consuetudinum nostrarum municipalium abstrusas voces, et Jurisprudentiæ Gallicæ formulas nosse præterea debeat. Qua quidem in cognitione licet non ita me versatum haud diffitear, dicam tamen ingenue quod res est,

(a) Pag. 179.

(b) Ralph.
Brook York, etc.

(c) Lib. de
laudib. Angl.
c. 48.

plerosque editos ac ineditos, qui præteritis longe sæculis idiomate nostro Francico jam obsoleto aliquid scripto mandarunt, atque adeo veteres nostros Poetas sat accurate evolvisse: quibus absque res nostraes illustrare haud omnino promptum sit. Atque id causæ fuit, ut verba Latino-barbara Francico-barbaris persæpe explicare, et ritus, qui in desuetudinem abierte pridem, rursum in lucem revocare, vel illustrare fuerim cōnatus. Quæ quidem scribendi ratio in iis, quæ criticam exquirunt manum, haud responda hactenus visa est; sed in hoc, quod aggredimur, arguemento, eo tolerabilior videri debet, quod Gallicas voces, Latio utcunque donatas, non aliis fere quam Gallicis enucleari posse pro certo sit.

Optandum, ut in singulis nationibus prodeant, qui linguae suæ conscribant etymologica lexica.

XXIII. Enimvero quod ego de Gallica Gallus, Germanus de Germanica, Anglus, si non de Anglicā, saltem de Anglo-Saxonica idem judicium feret, cum in Latino-barbaram Linguam multa irrepserint ab ultraque deducta vocabula, ut non defuerint (a) qui satius esse existimarent, edi Glossaria ab unoquoque gentis suæ Scriptore, « Quia is facilius certiusque, quid e « suæ nationis genio proficiscatur, per- « spiciet : et cum variis sic varie operam « partientur, solum superfuturum, ut ali- « quis postea exsurgat, qui pulcre adeo « priorum adjutus laboribus, hunc judicio « bono superaddat, ut ex iis condat opus « plenum justumque, vel ejusmodi saltem « quod a perfectione proxime abesse vi- « deatur, cum nemo vere sit, qui unum « se perficere hoc omne posse speret. » Et sane non dissimulem, optandum esse, ut in singulis nationibus prodeant viri docti, qui Linguae suæ idiomata, vim eorum, notionem, origines, sed et desuetas et pridem obsoletas voces, ad amussim investigent explicitaque: cum in enodandis illustrandisque ætatis mediæ Scriptoribus non mediocris inde lux afflusa sit. Et quamquam id utcunque præstitere, qui singularum Linguarum edidere vocabularia, non ea tamen, qua par erat diligentia, in id incubuere argumenti, ut ex iis suppetat, unde, quæ tot subinde enascuntur ejusmodi Auctores legentibus, difficultates facile solvantur. Trita enim persequuntur fere semper et quæ in usu sunt, quæ extra usum omittunt, nudos vocum significatus, non origines proferunt, forte quia iis ignotæ. Nam ut in eas inquiratur, eruditione, literatura et lectione plurima opus est, quibus plerumque carent qui huic operæ studia sua curasque conferrunt.

(a) Vossius in
Pref. ad lib. de
Vitiis sermon.

Plerique insudarunt in explanandis Linguis suis; nulli felicius quam Angli in Anglo-Saxonica.

XXIV. Sed hæc generatim dicta sint: neque enim defuere viri admodum eruditæ, qui Linguis suas subinde illustrarunt, Galli, Itali, Germani, Angli, elsi ex iis pauci Linguis obsoletis explanandis operam suam contulerint; quæ tamen fere unica est in hocce studii genere necessaria cognitio, cum (a) ætatis suæ verbis loquantur, iisque potissimum utantur Scriptoribæ, quæ tum cum scribebant, obtinebant: quæ cum jam a vulgari usu longius recesserint, nobis prorsus sint incognita, ita ut in horum evolvendis libris necesse sit hærere Lectribus, nisi aliunde quidpiam adhibeatur subsidii. Ex iis vero qui Linguis suas obsoletas illustrare conati sunt, præcipuam imprimis laudem merentur Angli, qui in Saxonica, quæ in tota fere majori Britannia diu oblinuit, enucleanda, ita insudarunt, ut absque eorum vigiliis, Anglo-Saxonum Regum Leges, etiam quæ Latino subinde donatae sunt a veteribus Scriptoribus, haud perciperemus, cum ejusce Linguae vocabulis, ut formalibus, ubique aspersæ sint, quemadmodum etiam aliquot Regum Normaniconum: in qua quidem palæstra maxima cum laude versati sunt viri eruditissimi Henricus Spelmannus, Emericus Casaubonus Magni Isaaci filius, Joannes Sommerus, aliique, ex quorum Commentariis hausisse nos multa, ingenue agnoscimus, tum ad Anglicos Scriptoribæ illustrandos, tum etiam ad vocabulorum nostrorum origines retegendas, cum et Saxonice suas interdum debeat nostra, ut longe plura Germanica Lingua, cujus quodammodo matrix habetur.

Barbarismus a Christianis scriptoribus plurimum auctus.

XXV. Enimvero ut in viam redeat, a qua longius fortean divertit oratio, et ut de Barbarismo, quo universa Latinitas fœdata vitiataque est, quæ supersunt dicenda paucis absolvamus; is in privis vocibus, uti jam observatum, totus versatur, quarum aliæ nec usu nec ortu sunt Latinæ, quemadmodum βαρβαρολέξεις, seu vocabula peregrina, de quibus egimus: aliæ vero ortu quidem sunt, non tamen usu, cum apud probatos Scriptoribæ neutiquam occurant, quæ cum utcunque Latinæ sint, aliquid tamen vulgarium locutionum redolent. Innumeræ ejusmodi complectuntur Glossaria vetera, de quibus mox acturi sumus, nostrumque complures continent. Aliæ denique Latinæ sunt, vel Græcae originis, sed alterius prorsus significationis ab ea, qua usos veteres constat: quæ invectæ tum maxime, cum Religio Christiana in Romanum ac Latinum orbem sese ef-

(a) A. Gell.
lib. 1. c. 10.

fudit. Nam cum novis ceremoniis ac ritibus et a paganis omnino diversis constaret, utereturve, SS. Patres, qui florente adhuc Romanorum, ut Imperio, ita et Lingua vixere, in explicandis describendisque Religionis suae mysteriis, ac institutis, vocabulis usi sunt potissimum, quas Latinitas agnosceret, vel certe minime abdicaret, a genuina quantumvis et recepta notione ac significatione recederent. Factum deinde ut eas interdum infleterent et immutarent, novas etiam et priscis Scriptoribus ignotas adinvenirent, cum, quæ a Fidelibus percipi vellent ac intelligi, vocabulis purioris Latinitatis reddi vix posse arbitrarentur, quod supra monuimus. Unde Athanasius apud (a) Vigilium Tapsensem, objicienti Arrio novum *Homoousii* nomen in Symbolum inductum, respondit Ecclesiastice semper moris fuisse disciplinæ, si quando Hæreticorum nova doctrina exurgeret, contra insolentes quæstionum novitates, rebus immutabiliter permanentibus, « nominum vocabula immutare, et significantius rerum naturas exprimere, quæ tamen existentium causarum virtutibus congruerent, et quæ magis easdem antiquitus fuisse demonstrarent, non ortus novitatem insinuantur. » Atque id exemplis deinde firmat, atque, contra primos Hæreticos inductam *Christianorum* appellationem : contra Sabellianos, Patri novum *Innascibilitatis*, et *Impassibilitatis*, nomen Ecclesiam impossuisse : contra Photinum, *Filium Deum ex Deo, Lumen de Lumine : Similem Patri*, contra Eunomium : ita *Homoousion*, id est, unius substantiæ, contra Arrium tum primum dixisse. « (b) Multa etiam sunt vocabula ab Hebreis petita, quæ sine ulla interpretatione servavit Ecclesia, ut est illud, *Alleuya, Amen, Maranatha, Ephod, Osanna*, et cætera, quæ in sacrificiis Scripturis aspersa passim habentur, quæ quoniam ex Judæis fuerat congregata, nihil ad Credentium scandalum innovandum censuit ; sed ita, ut a parvo imbiberant, tradidit. Postea vero quam in universas gentes Evangelii dilatatus est sermo, non potuere semel suscepta mutari. Addit deinde Origenes, propter vernaculum Linguæ uniuscujusque idiomatum, non posse ita apud alios sonare, ut apud suos dicta sunt, et multo melius esse, non interpretata ponere, quam vim eorum interpretatione tenuare. » (c) Mitto conficta ab Hæreticis magis portenta quam nomina, quæ ad imperitorum et muliercularum animos concitandos quasi de Hebraicis fontibus hausere, barbaro simplices quosque terrentes sono, ut sunt Basilidionum *Amagil, Barbelon, Abraxas*, et ridiculum *Leusiboron*, præterea Latina *Thesaurus, Balsamum*, et aliquot alia Manichæorum. Ita scribit Theodoritus, Bor-

(a) Vigil.
Taps. lib. 4.
contra Arrium
c. 44. lib. 4.
contra Arr. Sa-
bell. et Potin.
c. 20.

(b) S. Hiero-
nym. epist. 137.
145.

(c) Id. ep. 29.
in Vigilantium,
et in 64. Isa.

borianos hæreticos (1) Ἐθραικὰ ὀνόματα adinvenisse, καταλήγειν τοὺς ἀπὸν στέρων πειρωμένους. Similia porro de verbis Hebraicis, quæ retinuit Ecclesia, commentatur Chrysostomus, (a) dum ait, sacrorum librorum Interpretes (2) φοβερὰ τὰ δῆματα καὶ φοίης γένοντα, Adonai, Eloï, et Sabaoth, in Græcum sermonem noluisse convertere, quod vix potuissent μετὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς, seu propria horum vocabulorum retenta virtute. Verum omissis quæ admisit Ecclesia, quot sunt verba insolentia, audacius translata, ab obsoleta vetustate petita, aut poetica licentia usurpata, quæ in Orationum proœmiis vitanda præsertim ait (b) Fabius, quibus usos videmus paulo recensionis Latinitatis ex Christianis Scriptores : qui universam sermonis sui seriem ita iis intricant, ut in istis senticetis inoffenso pede Lectori progredi non liceat. Atque, ut alios sileam, quot ejusmodi occurunt salebra apud Sidonium, Ennodium, et ejusce ævi cultissimos alias Scriptores ? Quot voces Ciceronianæ Latinitati incognitæ, a vetere repetitæ, audacius confectæ et translatae, ex quibus non nullas interdum selegimus, prætermisis aliis, quæ ab eruditissimis commentatoribus enucleantur, ne in immensus opus nostrum excresceret ?

(a) Chrysost.
serni. 4. de
Anna.

(b) Quintil.
lib. 4. c. 1.

Latina Lingua ab interpretibus multum deturpata.

XXVI. Latinam præterea Linguam deturparunt Interpretes, seu qui Latio donarunt, vel Graecorum, vel aliarum gentium Scriptorum monumenta. Nam cum haud plane ea intelligerent ; vel vocabula ex Latinis, quibus, quæ intelligebant, redde-rent, non essent ad manum aut ea minime agnosceret Latinitas, tum vel Graecas, vel barbaras Scriptorum voces, Latina in flexione male semper formatas, Latinis quas meliores rebantur, interdum et novas, arbitratuque suo confictas, inseruere. Deinde cum in Linguis pene omnibus diversa sit scribendi ratio, diversusque styli character, fieri aliter vix potest, quin si quis Scriptoris, quem Latinis verbis vertendum suscepit, mentem exprimere velit omnino, a proba Latinitate non recebat aliquando, vel certe nescio quid obscuri ac implexi Lectoribus obrudat. (3) Οὐδὲ γὰρ πάντας, inquit Jamblichus Chalci-

(1) Hebraica vocabula adinvenisse ea mente, ut simpliciores perterrefacerent.

(2) Terribilia et plena formidinis verba.

(3) Neque enim prorsus eandem sententiam servant translata vocabula. Sed sunt quædam in singulis gentibus idiomata, quæ non possunt alterius gentis Lingua exprimi ; deinde etiamsi illa possis interpretari, eandem tamen vim non conservant : habent barbaræ voces multam emphasis, paucisque multa significant, in iis minus est ambiguitatis, varietatis copiæque verborum.

densis, τὴν αὐτὴν διασώζει διάνοειν μεθερμηνόμενα τὰ ὄνόματα, ἀλλ᾽ ἔστι τινὰ καθ' ἔναστον ἔθνος ἰδιώματα διδύνατα εἰς ἄλλο ἔθνος διὰ φωνῆς σημαίνεσθαι· ἐπειτα καὶ εἰς οἶνον τε τὰ αὐτὰ μεθερμηνέειν, ἀλλὰ τὴν τε δύναμιν οὐκ ἔτι φυλάττει τὴν αὐτήν. "Ἐχει δὲ καὶ τὰ βαρβαρὰ ὄνόματα πολλὴν μὲν ἔμφασιν, πολλὴν δὲ συντομίαν, ἀμφεβολίας δὲ ἐλάττονος μετέσχηκε καὶ ποικιλίας καὶ τοῦ πλήθους τῶν λέξεων. Quo quidem Barbarorum nomine, Hebræos, sacrasque litteras intellexisse, censem plerique. Hæc certe Jamblichi legerat Hieronymus, cum dixit (a) : *Dificile esse alienas lineas insequentem non alicubi excidere : et arduum, ut quæ in alia Lingua bene dicta sunt, eundem decorum in translatione conservent. Significatum est, ait ille, aliquid unius verbi proprietate, non habeo meum, quo id efforam, et dum quæro implere sententiam, longo ambitu vix brevis viæ spatia consumo. Accedunt Hyperbatorum anfractus, dissimilitudines casuum, varietates figurarum, ipsum postremo suum, et, ut ita dicam, vernaculum Linguæ genus.* His consona sunt, quæ (b) alibi ait : « Non debere putida nos verborum interpretatione torquere, cum damnum non sit in sensibus, quia unaquaque Lingua suis proprietatibus loquitur ; » et hæc (c) S. Augustini, scribentis : « Habere omnem Linguam sua quædam propria genera locutionum, quæ cum in aliam Linguam transferuntur videntur absurda. » (d) Vigilius Tapsensis : *Dificilius, inquit, integritas sensuum in aliam Linguam pari potest sermonis venustate servari, quæ quidem hausit ex Chrysostomo (e) :* « Οταν (1) γλώττα ἐρμηνευσθῇ εἰς ἑτέραν γλώτταν, πολλὴν ἔχει τὴν δυσκολίαν, καὶ τοσαύ ἀκριβῶς ὅσοι πολλῶν γλωσσῶν εἰσὶν ἔμπειροι, πῶς οὐδὲν μνατὸν πᾶσαν τὴν σαφήνειαν τῆς φωνῆς τῆς ἐν τῇ οἰκείᾳ φύσει μεμένης μετενεγεῖ εἰς τὴν ἑτέραν μεταβάλλοντας γλώσσαν. » (f) Quanta enim apud Græcos bene dicuntur, quæ si ad verbum transferamus, in Latino non resonant : et e regione quæ apud nos placent, si vertantur juxta ordinem, apud illos displicebunt. Proinde censebat (g) Tullius non exprimi verbum e verbo necesse esse, ut Interpretes indiscerti solent, cum sit verbum quod idem declaret, magis minusve usitatum : sed quod uno Græci, si aliter non potest, idem pluribus verbis exponendum. Neque aliter sensit (h) S. Hilarius, dum ait ex Græco in Latinum ad verbum expressam translationem afferre plerumque obscuritatem, dum custodita verborum translatio eandem absolutionem non potest ad intelligentiae simplicitatem conservare. (i) Quippe dum interpre-

(a) In præf.
in Chron. Eu-
seb.

(b) Epist. 439.

(c) Lib. de
Vera Relig.
cap. 50.

(d) Lib. 1.
contra Eutych.
cap. 45.

(e) De Pro-
phet. obsecutor.

(f) S. Hieron.
epist. 101.
cap. 4.

(g) Lib. 3. de
Finib.

(h) Lib. de
Synod.

(i) S. Hieron.
epist. 135. adde
epist. 165. c. 3.

(1) Magnæ difficultatis est linguam aliquam transferre in aliam, et optime norunt, quotquot plurimarum Linguarum sunt periti, quantum difficile sit reddere alia lingua vim et genuinum sensum vocis cuiuspiam.

tionis κακοηλίαν sequimur, omnem decorum translationis amittimus : et hæc esse debet regula boni interpretis, ut idioma alterius Linguæ, suæ Linguæ exprimat proprietate. Quod quidem et Tullium in Protagora Platonis, et in Ecumenico Xenophontis, et in Demosthenis contra Eschinem oratione fecisse convincimus : et Plautum, Terentium Cæciliumque, eruditissimos viros, in Græcis Comœdiis transferendis. Neque ex eo quis Linguam Latinam angustissimam putet, quod non possit verbum de verbo transferre, cum etiam Græci pleraque nostra per circuitus transfrant, et verba Hebraica non interpretationis fide, sed Linguæ suæ proprietatis tibus nitantur exprimere. » (a) Largus Designationanus : *Cavi, inquit, fateor, ne ad verbum verba transferrem, quominus pleraque Linguarum diversitate congruerent, si parum ponderis in significacionibus fieret.* Atque inde fit, ut ejusmodi translationes, quæ verbum verbo reddunt, obscuræ plerumque sint, et pro barbaris ac insulsiis a peritioribus habeantur. (b) Ejusmodi est sane S. Irenæi Interpres Latinus (nam Græce scripsisse Irenæum in confessu est apud eruditos) apud quem plurima sunt ita de Græcis imitata, ut, quid ea significant, vix satis quispiam assequi possit, nisi mediocrem Græcæ Linguæ peritiam sibi compararit. Extat (c) Nicolai PP. I. Epistola ad Michaëlem Imperatorem Constantinopolitanum, qui Romanam seu Latinam Linguam, Scyticam et Barbaram vocaverat, quod quæ Roma, vel ex Italia Constantinopolim perferebantur Epistolæ, in Græcam translatæ Linguam, barbarum nescio quid subolerent, non ex ipso Linguæ Latine defectu aliquo, sed quod ab imperitis interpretibus Græca utcumque Lingua donarentur, ubi sic Pontifex reponit : *Si jam saepe nominatam Linguam ideo barbaram nuncupatis, quoniam a translatoribus in Græcam dictiōnem mutata barbarismos generat, non Linguæ Latine, sed culpa est, ut opinor, Interpretum, qui quando necesse est, non sensum e sensu, sed violenter verbum edere conantur e verbo.* « Quippe saepe accidit, aiebat (d) Hieronymus, ut dum verbum de verbo exprimimus, et dum syllabas sequimur, perdamus intelligentiam. » Quod vero in iis, quæ e Latina in Græcam vertuntur Linguam, expostulant Græci Byzantini, id nos potiori jure in iis, quæ e Græca ejusce ætatis in Latinam translatâ sunt a nostris, hodie querimur : cum nec Greca, nec Latina dici queant, quæ utriusque Linguæ perperam formatis, imo barbaris omnino vocibus scateant, cum tot aspergantur salebris, ut quantumvis in Græca priorum sæculorum Lingua non modo, sed et recentioris ævi, vel etiam in Latina admoni-

(a) Largus
Desig.

(b) Jacob. Bil-
lius, lib. 1. obs.
sacr. c. 32. lib.
1. cap. 5. lib. 3.
cap. 10.

(c) Apud Baron.

(d) Epist. 135.

dum quis versatus fuerit, hærere semper necesse habeat. Atque id quidem in unico Anastasio in Gestis Summorum Pontificum licet observare; apud quem tot voces Græcanicæ male compactæ ac descriptæ interseruntur, ut non a Latinis; sed ab horum temporum Græcis Scriptoribus sua hausisse, quibusdam omnino persuasum sit: vel certe nimia quadam affectatione a Graeca Lingua, in cuius cognitione sat mediocriter versatus erat, in speciem eruditio[n]is pleraque mutuatum vocabula. Vel denique, quod longe potius censuerim, quod sua adhuc ætate vulgaria illa ac semigræca, vel barbarogræca vocabula Romæ et in Italia obtinerent, quo a Byzantinis illata sensim fuerant, dum iis illa parebat. In enodandis vero ac dissolvendis, quæ in hoc Scriptore crebrius occurrunt, iis difficultatibus, Oedipo fere semper opus est: quod inde tamen accidisse existimaverim, non quod ab eo perperam efficta verba, vel redditia; verum quod ab Antiquariis, Græcæ Linguae ignarisi, male descripta sint. Sed et ejusmodi Latinorum Interpretum incuriam et ignorantiam attigit (a) Gregorius Magnus: *Indicamus præterea, inquit, quia gravem hic difficultatem Interpretum patimur. Dum enim non sunt, qui sensum de sensu exprimunt, sed transferre proprietatem semper volunt, omnem sensum dictorum confundunt. Unde agitur, ut ea, quæ translatâ fuerint, nisi cum gravi labore intelligere nullo modo valeamus.* Quæ quidem Magni Pontificis querela, in eundem etiam Anastasium jure potest retorqueri, cum in Theophanis Historiæ et aliorum Græcorum ejusce ævi Scriptorum versione ita se gesserit, ut, dum totus est in proprietate Græci sermonis transfrerenda, nova finxerit vocabula, Latinitati prorsus ignota, quorum significatus, nisi Græca ipsa vocabula inspiciantur ac conferantur, ægre percipi possunt ac divinari.

Notariorum seu tabellionum imperitia non parum fœdata Latinitas.

XXVII. Neque minus adscribenda Notariorum, seu Tabellionum publicorum imperitiæ Latini sermonis barbaries. Nam ut res allius repetatur, et ab ipsis Principibus barbaris, qui Galliæ nostræ primi imperarunt, quis non animadvertit Latinitatis interitum in eorum Legibus, Latine utcumque exaratis, in quibus et desunt Grammaticæ regulæ, et permiscentur barbaræ, ignotaque hodie vocabula, vel quod, quibus ea eferrent, forte ignorarent, vel si indulgentius agendum, quod formalia et ex iis essent, quæ mutari vetaret, non religio, sed barbarica Jurisprudentia. Si vetera Regum prioris Stemmatis diplomata, cuiusmodi sunt, quæ a Doubleto, veteraque placita, quæ nuper a viro sum-

mæ eruditio[n]is Joanne Mabillonio edita sunt, inspiciantur, nemo est, qui profligata, ac pene extinctam, ejusce ævi Latinitatem non agnoscat: tametsi fatendum, inter has barbaricas nänias prodiisse identidem cultiora longe scripta, præsertim sub ipsa Principatus Francici initia, cum scilicet superessent adhuc nitidæ elocutionis scintillæ quædam: quod ex Sidonii, Aureliani, et similium opusculis colligimus, et ex aliquot Chlodovæi epistolis. Sed abiit sensim postea in deteriorius, adeo ut in laudatis placitis et plerisque veterum formulis, nihil fere Latinitatis, barbarie plurimum occurrat. Ac si aliquantulum revixit Caroli M. cura et industria, rursumque instaurata est, haud diu id sane stetit, bellis civilibus inter Ludovici Pii filios flagrantibus, universamque deinde Franciam Normannis invadentibus et depopulantibus. Ita enim siluit inter arma Latina Lingua, siluæ, vel potius extinctæ penitus fuere disciplinæ omnes, et si quid ex iis superfuit, Clericos ac Monachos fere tantum spectavit, quos ad ea servanda studia adstrinxit Ecclesiastici ordinis professio. Cum igitur is mos invaluisse, ut quæ in publicum emitterentur diplomata, vel quæ conserverentur epistolæ, Latino idiomate exararentur, deessentque apud Laicos, qui Latinas literas scirent, e Clericorum, (a) quos ideo *Literatos* nude interdum vocabant, ordine, sibi adsciscabant Proceres et Magnates, qui amanuensium et secretariorum vices agerent, (b) quos inde *Clericos* suos appellabant, vel *Capellanos*, quod et capellis suis domesticis præcessent, in iisque sacra munia obirent quod pluribus alibi docemus. Atque hi quidem non adeo erant Latinis imbuti literis, ut nitide et ad amussim scriberent; sed cum has leviter, summisque, ut aiunt, labris attigissent, ea utcumque conserverebant, ita ut ubi Latina, quibus quæ vellent exprimere, non occurrerent, e vernacula Lingua, Latina iis data inflexione, vocabula depromerent, non observatis cæteroquin religiosius in ipsa sermonis serie, in quibus minus versati erant, Grammaticorum regulis. Quod quidem accidit deinde Actuaris ac Notariis publicis, qui, ut plurimum mercede conducti, non ea essent, qua par erat, eruditione, cui studia minime sua impenderant, ut dictionis flores nitoremque elocutionis magnopere curarent.

Provinciarum Romanarum vastationem barbaries consecuta est.

XXVIII. Jam vero mirum videri minime debet, si difficillimis temporibus, post vastationem Romanarum provinciarum, communemque depopulationem, barbaries ipsa consecuta est; si, tot inter bellorum tumultus, inter tot gentes exteris, et ab

(a) Lib. 8.
ep. 42.

(a) Gloss. in Literatt.

(b) In Gloss.
vv. Brevis, Ca-
pellanus, Cle-
ricus.

(a) Epist. 82.

ipso profectas Aquilone, quæ has torrentis instar pveraserant, disciplinæ omnes quodammodo interierint. « Quod si, inquit (a) « Hieronymus de Vandalarum et Gotho- « rum in orbem Romanum irruptionibus « agens, juxta inclytum Oratorem : Silent « inter arma Leges, quanto magis studia « Scripturarum, quæ et librorum multitu- « dine, et silentio, ac Librariorum seduli- « tate ; quodque proprium est, securitate, « et otio dictantium indigent ? » Adde quod neque publicæ haberentur Scholæ, quas barbari ipsi aspernabantur : nec veteribus incolis otium facultasque supppereret, hisce applicandi rebus animum, quibus alias obstabat rei familiaris angus- tia et egestas, quam *disciplinarum nover- cam* scite vocat (b) Autor libri de Disci- plina Scholarium, Boetio perperam vulgo adscripti. « (c) Tum enim quemdam sibi « Latinum sermonem horum sæculorum « homines eruditæ confinxere, qui quidem « cum veros ac genuinos fontes non attigis- « sent ; sed, nescio quos turbidos rivos « essent sectati, non omnino, sed utcumque « Latine loquebantur. Illud etiam appone, « ait Sidonius, (d) quod tantum increbuit « ea tempestate multitudi desidiosorum, ut « nisi vel paucissimi quique meram Latia- « ris Linguae proprietatem de trivialium « barbarismorum rubigine vindicassent, « eam brevi abolitam deflessent interitam- « que, sic omnes nobilium sermonum « purpuræ per incuriam vulgi decolora- « bantur. » Enimvero quis nescit, hanc esse fere semper eorum mentem, qui pro- vincias exteris armis querunt, obtinentque, ut subactorum Linguam abhorreant, et, si id facile fieri posset, suam in eas im- mitterent ? Præsertim vero barbaros istos Septentrionales, qui in totum ferme Romanorum Imperium se se effuderant, literarum studia aversatos, satis testantur verba- ista ejusdem (e) Sidonii Apollinaris : *Nego- tiatores militant, milites negotiantur, stu- dent pilæ senes, aleæ juvenes, armis Eunuchi, litteris Foederati* : qua postrema voce Goths intelligit. Et alio loco : *Ructat inter cives pugnas, inter barbaros literas*. Sed et tradit (f) Procopius Amalasunthæ, Theodorici Regis Italæ (1) uxori, graviter quondam succensuisse Proceres Goths, quod Athalaricum filium præceptoribus litteris imbuendum tradidisset : cum existimarent, litteras a fortitudine longe esse disjunctas, traditamque a senibus institu- tionem in timiditatem et animi humilitatem plerumque deflectere ; itaque oportere, ut in re bellica futurus animosus gloriaque insignis, amoto doctorum metu, armis exer- ceretur. Viluere igitur, seu potius desire hisce de causis in provinciis, quas ii per- vaserant, literarum studia omnia, inducta-

(b) Cap. 6.

(c) Thom. Smith. lib. 4. pag. 40.

(d) Lib. 3. Epist. 40.

(e) Lib. 1. ep. 8. lib. 2. ep. 1.

(f) Lib. 1. de Bello Goth. c. 2.

que sensim cum in moribus, tum in Lingua barbaries, apud Nobiliores præsertim, qui principibus suis placere, et in eorum ver- sari palatiis ambiebant. Mansit interea in plebe vulgaris ille sermo Romanus, quo illa utebatur antea, quem (a) S. Augustinus *Sermonem vulgarem et male Latinum* vocat, cum aliquot ex honoratioribus, utpote a præceptoribus edocti, quod testatur (b) Sidonius, Latina ac terza aliquatenus oratione uterentur : non illa quidem, quæ posterioribus paulo sæculis obtinuit, sed quæ magis ad Latinitatem accederet, atque adeo quam *Quotidianum* (c) Sue- tonius, *Pedestrem Sermonem* vocant (d) Vegetius, (e) Trebellius Pollio, et (f) Vopiscus, *πεζὸν* (g) Constantinus Porphy-rogenitus ; *Vulgarem*, (h) Serenus Sam- monicus ; *Simplicem*, (i) Honoratus Mas-siliensis, et (j) Eligius Noviomensis ; *Ru- ralem*, (k) Dinamus Patricius ; *Usua- lem*, (l) Sidonius ; *Publicum*, auctor vitæ S. Theodardi ; *Plebeium*, (m) Tullius, (n) S. Isidorus, et auctor vitæ S. Hermelandi Abbatis ; *Rusticum* denique alii. Nam cum simplici sermone, nec affectatis Rhetorum ornamenti chartæ mandare se quidpiam profiterentur Scriptores, id se rustico (quod supra attigimus) scribere dicebant, ut qui ad rusticorum seu popularium ser- monem proxime accederet : (o) *aliam enim videtur habere naturam sermo vulgaris, aliam viri eloquentis oratio*. Quomodo nempe scribit (p) Hieronymus, Fortunatum, natione Afrum, Aquileiensem Epi- scopum, in Evangelia brevi et rustico sermone scripsisse Commentarios. (q) Joannes II. PP. in Epistola ad Cæsarium, Arelatensem Episcopum : *Qui chartulam istam cum supradictis titulis Canonum non fuerit aspernatus, nec pro rusticitate despicerit, etc.* (r) Idacius in Praefatione libri contra Varimadum : *Cujusdam Vari- madi Africani propositionibus rusticò quidem sermone respondens, etc.* (s) Ruri- cius Episcopus Lemovicensis : *Exigit sol-liciti cordis affectus, ut imperitoris pro- matur affatu : nec erubescit rusticitatis opprobrium, dummodo impleat caritatis imperium.* (t) Et alio loco : *Cogitis enim nos auribus peritiæ vestræ verbis rusticis injuriam inferre frequenter, dum apices nostros sœpius vultis accipere.* (u) Cathwulfus in Epistola ad Carolum M. : *Placuit mihi rusticò verbo, quamvis sicut sum ignarus, tamen vobis scribere, in vestram pietatem confidens, ut meæ stultitiae venia detur, et vestra merces apud Deum copiosior fiat.* Et revera rusticitatem magna advertere est in hac Epistola, quæ vix Latina est. Prologus MS. in Historiam Re-lationis S. Sebastiani, ex Codice Vindoci-ensi : *Neque in eo verborum phaleras, neque eloquii venustatem attendatis, non enim qualiter, quantumve volui, sed fere qualiter quantumque potui, et licet rus-*

(a) Lib. de Vita beata.

(b) Lib. 3. ep. 3.

(c) In Aug. c. 86. (d) In prefat. lib. 3. Artis veter.

(e) Trebell.

(f) Vopisc.

(g) De Adm. Imp.

(h) C. 49.

(i) In Vita S. Hilar. Pictav.

(j) Homil. 1.

(k) In Prefat. ad Vit. S. Ma-ximi.

(l) Lib. 4.

ep. 10.

(m) Cicero lib. 9. Ep. fa-mil. 21.

(n) In Prefat. ad Regul.

(o) Quintil. lib. 12. c. 42.

(p) De Script. Eccles.

(q) Joannes. II. PP.

(r) Idacius.

(s) Lib. 2. ep. 16.

(t) Id. ep. 40.

(u) Tom. 2. Hist. Franc.

(1) Amalasuntha non erat Theodorici Regis uxor, sed filia.

tice, verba tamen edidi : ut enim egregius docto*Hieronymus* ait : *Tolerabilius est verba rustice, quam falsa diserte proferre.* (a) Helpericus in Prologo ad librum de Computo : *Presertim cum sim ingenio rudit, sermone impeditus, et ne rusticano quidem eloquio balbutire sufficiens, etc.*

(a) Helperic.
ap. Mabillonum
in Analect.

(b) Apud Ca-
tell. p. 842.

(c) Cellius lib.
13. c. 16.

(d) In Praef.
ad Vitam S.
Ursuarii.

(e) Dial. 2. de
Vita S. Martini.

(f) Lib. 3. ep.
3. lib. 4. ep. 10.

(g) Ann. 725.
num. 23.
(h) Lib. 1.

(i) Diomedes
lib. 4. de Orat.

(j) Lib. 13.
c. 6.

(k) In Com-
mentariis Gram-
mat.

*docto*Hieronymus* ait : Tolerabilius est verba rustice, quam falsa diserte proferre. (a) Helpericus in Prologo ad librum de Computo : Presertim cum sim ingenio rudit, sermone impeditus, et ne rusticano quidem eloquio balbutire sufficiens, etc.* Denique (b) auctor Vitae S. Silvini Episcopi Tolosani in Prologo : *Praefata Abbatissa eam* (Vitam olim scriptam) *investigans in corruptis membranulis, jamque nimia vetustate ex parte deletis, quam saepius relegens animadvertisit, partim rustice, partim vitiouse compositam, fere juxta normam literalis artis.* (c) Rusticum sermonem appellabant, qui artis Grammaticæ regulis, aut Rhetorum figuris apprime non esset subactus, sed nudus ac simplex, quemadmodum etiam appellatur a Lactantio, sed et ab Honorato Massiliensi in Vita S. Hilarii Pictaviensis : *Si peritorum turba desuisset, simplici sermone rusticorum corda nutriebat.* Et a (d) Ratherio Veronensi : *Simplex autem, et ut ita dicam pene rusticus, cum totus sermonis textus altus possit videri sapientibus, a nobis ideo minime visus est commutandus.* Quare non invenuste dici videtur, aiebat Quintilianus, aliud esse Latine, aliud Grammaticæ loqui, id est, secundum exactiores Grammaticæ Leges quemadmodum loquantur ii, quos Scholasticos vocabant. (e) Severus Sulpitius, *Sedebat autem, inquit, S. Martinus in sellula rusticana, ut est in usibus servorum, quas nos rusticci Galli Tripetas, vos vero Scholastici, aut certe tu, qui de Græcia venis, Tripodas nuncupatis.* Rusticum igitur sermonem non humiliorem paulo duntaxat, et qui sublimi opponitur, appellabant; sed eum etiam, qui magis repereret, barbarismis solœcismisque scatere, quem apposite (f) Sidonius *squamam sermonis Celisci, alibi, rubiginem trivium barbarismorum vocat, rusticum scilicet et impolitum sermonem,* ut est in Epistola Eadburgæ apud (g) Baronium, et sicuti describitur ab (h) Anonymo in Miraculis S. Agili : *Sed et si quis moveretur rusticitate sermonis, solœcismorumque inconcinnitatibus, quia minime vitare studui, audiat, quia regnum Dei non est in sermone, sed in virtute, neque apud homines bonos interesse, utrum vina vase aureo alligeno propinentur.* Rusticum igitur fere semper appellabant, qui nullis vel Grammaticæ, vel Orthographiæ legibus astrinxit; ut rusticos Scriptores, (i) *Qui rusticitatis enormitate in cultique sermonis ordine sauciant, imo deformant examus sim normatam orationis integratatem, politumque ejus lumen infuscant ex arte prolatum.* (j) Gellius : *Quod nunc autem barbare quem loqui dicimus, id vitium sermonis, non barbarum esse, sed rusticum; et cum eo vitio loquentes, rustice loqui dictabant.* (k) Publius Nigidius :

Rusticus fit sermo, si aspires perperam. Itaque id vocabulum, quod dicitur vulgo Barbarismus, qui ante Divi Augusti ætatem pure atque integre locuti sunt, andixerint, nondum equidem inveni. In ejusmodi rusticæ insulsique sermonis specimen afferre placet Epitaphia aliquot, quæ in urbe Lugdunensi leguntur, ut alia ejusmodi præterea, ex quibus colligere liceat, qualis fuerit Latinæ Linguae apud vulgares usus, vel certe, quantum a primæva sui puritate, et ab ubertate Gallici nitoreque sermonis, quem mire prædicat (a) Hieronymus, in deterius sensim prolapsa sit, quinto potissimum sæculo. Primum a I. Sponio (b) sic describitur : + EPITAPHIUM HUNC QUINTVIS (quod intuis pro intueris) LECTOR BONE RECORDATIONIS AGATI NEGUTIATORIS MEMBRA QUIESCUNT, NAM FUIT ISTE STACIO MISERIS ET PORTUS EGINIS OMNEBS ARTS FUIT PRECIPUE LOCA SANCTORUM ADSEDUE ET ELEEMOSINAM ET ORATIONEM STUDUIT. VIXIT IN PACE ANNIS LXXXV. OB. VIII. KAL. APRILIS LXI. PC. JUSTINI INDICT. QUARTA. Alterum ita concipitur : + HOC TUMULO JACET BONOM MEMORIOM RAPSO CUI VIXIT ANN. XXXV. Tertium denique : HOC TUMULO QUIESCAT BONE MÉMORIE CESARIUS VIXIT ANUS XIV. REOVIBIT IN PACE SUB DIE X. KAL. DECEMBRIS ANASTASIO ET RUFO VV. CC. (ann. 482.)

(a) S. Hieron.
ep. 4.

(b) In Antiq.
Lugdun. p. 48.

Quantum Carolinis sæculis Latina Lingua fuerit deturpata, et unde.

XXIX. Non mirum igitur si Carolinis sæculis, vel paulo ante, in Gallia, Italia et Hispania, sic deturpata deinceps fuerit Latina Lingua, quæ barbarorum illuvie toties foedata fuit, quod, qui cognoscere volet, legat ex Hispanicis Scriptoribus unicum Eliantum, Archiepiscopum Toletanum, cuius extant fragmenta quædam inter (c) Alcuini opera : legat ex Gallicis, ut de Italicis sileam ac Longobardicis, plebeios illos Annales, quos edidit (d) Andreas Duchesnius de quibus ita (e) Regino Prumiensis in Chronico : *Hæc, quæ supra expressa sunt in quodam libello reperi, plebeio et rusticano sermone composita, quæ ex parte ad Latinam regulam correxi.* Neque aliæ sunt Marculfi, et quæ a viris doctissimis subinde editæ sunt Formulae, quas cum nævis suis, ex ipsis scriptis codicibus rursum publica luce donavit (f) Stephanus Baluzius, quibus ille novas adjunxit longe magis barbaras, et quæ ubique fere (Edipo indigeant, ut quæ nulla verborum connexione cohæreant, barbarisque passim inspergantur vocabulis : quod certe non ipsis modo Scriptoribus interdum adscribendum facile mihi persuaserim.

(c) P. 998.

(d) Tom. 2.
Hist. Franc.
(e) Regino.

(f) In nova
Edit. Capitul.

Illiis tamen usus non omnino deletus.

XXX. Neque tamen ejusmodi Latinæ Linguae inducta sensim et longius propagata depravatio effecit, ut illius deleretur usus omnino, cum a vulgo etiam intelligeretur: quod satis arguunt tot, quas manibus terimus, Latino idiomate conscriptæ et ad populum habitaæ in ædibus sacris homiliæ a Præsulibus Africanis, Gallis, Hispanis, aliisque, quas quidem publice non recitassent, si ab omnibus intelligi se debere non essent arbitrati. Sic nempe hodie in provinciis nostris Gallicis, in quibus tot pene Linguae Gallicæ usurpantur idiomata, quot eæ numero sunt, Lingua purior Gallica ab omnibus intelligitur in publicis concionibus. Fatendum tamen ante Carolum M. literarum disciplinarumque in Galliis ita evanuisse studia, ac Linguae præsertim Latinæ, ut stante Regum nostrorum priorum Stemmate, vix se se tantillum extulerit: quod probant, quæ de veteribus formulis supra observavimus, et de Chilperici Regis Latinis seu barbaro-Latinis Scriptis tradit Gregorius Turonensis.

(a) Ex cod.
MS.

Id etiam testatur (a) Anonymus Scriptor de Miraculis S. Florentii: *Liberales siquidem artes, inquit ille, usque temporibus Domini Caroli Imperatoris, prædecessoribus nostris ita extiterunt extraneæ, ut in Galliæ regionibus etiam inter summos Pontifices vix aliquis, negligentia præpediente, reperiaretur, qui urbanitate eloquii Synodales saltem valeret venustate exolvere definitiones. Sed quoniam, favente Deo, instantiaque Domni supradicti Imperatoris, quæ vetustiores neglexerant, moderniores adsecuti sunt.* Et (b) Scriptor Vitæ S. Urbani Lingonensis Episcopi: *Exterarum quippe persecutio gentium, et intestina etiam bella Regum, sic postponi fecerant liberalium studia literarum, ut usque ad tempora Caroli M. vix possent in Galliis inveniri, qui in scientia Grammaticæ artis essent efficienter instructi.* Id ipsum profitetur (c) Carolus ipse in ea Constitutione, quam edidit de Scholis, per singula Episcopia et Monasteria instituendis: *Nam cum nobis in his annis a nonnullis Monasteriis sæpius scripta dirigerentur, in quibus quod pro nobis fratres ibidem commorantes in sacriss et piis orationibus decertarent, significaretur, cognovimus in plerisque præfatis conscriptionibus corundem et sensus rectos, et sermones incultos: quia quod pia devotio interius fideliter dictabat, hoc exterius propter negligentiam discendi Lingua inerudita exprimere sine reprehensione non valebat, etc.*

Linguae Latinæ barbaries in Hispania post Saracenorum irruptionem.

XXXI. Quod vero supra laudatus Scriptor Anonymus de Galliæ nostræ in Lingua

Latina barbarie ante Caroli M. tempora, idem de Hispania post Saracenorum irruptionem testatur (a) Alvarus: ubi neglectis et posiblitis Scripturis Sanctis, earumque sacris Interpretibus, quotquot supererant Christiani, Arabum Chaldaeorumque libris evolvendis incumbebant, *gentilitia eruditione præclarí, Arabico eloquio sublimati, Ecclesiasticam pulcritudinem ignorantes, et Ecclesiæ lumina de Paradiso manantia, quasi vilissima contemnentes, legem suam nesciebant, et Linguam propriam non advertebant Latini, ita ut ex omni Chrisii Collegio vix inveniretur unus in millo hominum genere, qui salutatorias fratri posset rationabiliter dirigere literas, cum reperirentur absque numero multiplices turbæ, qui erudite Chaldaicas verborum explicarent pompas.* Quod quidem abunde firmat, quæ de Elipanto Toletano supra diximus. Sed et inde satis arguimus unde tot voces Arabicæ in Hispaniam, subinde sese intulerint.

(a) In Indiculo luminoso.

Et in Britannia post Danorum quoque irruptionem.

XXXII. Neque ea in re felicior fuit Britannia post Saxonum ac Danorum maxime irruptiones, ut ex (b) Aelfric. docemur, cuius verba hic apponam: *Sedulo cendum est igitur Dei servis et viris Ecclesiasticis, ne in diebus nostris sacra deferreat aut deficiat eruditio, quemadmodum per paucos jampridem annos in Anglia contigit, ita ut Anglicorum Sacerdotum nullus, donec Dunstanus Archiepiscopus et Ethelwaldus Episcopus in vita monastica doctrinam resuscitassent, epistolam Latine scribere aut interpretari posset.* Dunstanum vero Archiepiscopum Cantuariensem, ut artium liberalium in tota insula post Regem Alfredum excitatorem mirificum: quemadmodum Athelwaldum, quem alii Adilwaldum et Ethelwodum vocant, Wintoniensem Episcopum, ob sanctitatis studium et doctrinarum exercitium commendat (c) Willelmus Malmesburiensis. Vixit ulerque obiitque Alfredo regnante, (d) qui quidem extinctas fere in Anglia literas primus excitavit, scholas publicas Oxonii instituit, et optimates suos ad litterarum addiscendam in tantum provocavit, ut ipsi filios suos, vel, si filios non haberent, servos saltem suos literis commendarent. Obiit ille anno DCCXCIX. successoremque habuit Edwardum cognomento Seniorem.

(b) Aelfric. in
præfat. ad
Grammat. Sa-
xon.

(c) P. 58. 244.

(d) Brompton.
p. 814.

Litteræ jacentes a Carolo M. eriguntur.

XXXIII. Sic porro in disciplinis sorduit Gallia nostra, usque ad tempora Caroli M. qui, ut ait (e) Monachus Egolismensis, a Roma artis Grammaticæ et computatoriae magistros secum adduxit in Franciam, et

(e) Mon. Egol-
ism. in Vita Ca-
roli M. ann. 787.

(a) Epist. 10.

*ubique studium literarum expandere ius-
sit. Ante ipsum enim Domnum Regem
Carolum in Gallia nullum studium fuerat
liberalium artium. Quod quidem maximi
Principis in liberales artes studium ita
etiam prædicat (a) Alcuinus in Epistola ad
eundem Carolum M. : *Nec fastidiosa segni-
ties legentium benevolentiae magistri
juste deputari debet, si plurimis inclitum
vestrae devotionis studium sequentibus
forsan Athena nova perficeretur in Fran-
cia : imo multo excellentior, quia hæc
Christi nobilitata magisterio omnem Aca-
demicæ exercitationis superat sapien-
tiam.* Et (b) Lupus Abbas Ferrarensis
scribens ad Eginhardum : *Amor litera-
rum ab ipso fere initio pueritiae mihi est
innatus, nec earum, ut nunc a plerisque
vocantur, superstitionis otia fastidio sunt.
Et nisi intercessisset inopia præcepto-
rum; et longo situ collapsa priorum studia
pene interrissent, largiente Domino meæ
aviditati satisfacere potuisset. Siquidem
vestra memoria per famosissimum Impe-
ratorem Karolum, cui literæ usque eo
deferre debent, ut æternam ei parent
memoriam, cæpta revocari, aliquantum
quidem extulere caput, satisque constituit,
veritate subnixum præclarum dictum :
*Honos alit artes, et accenduntur omnes
ad studia gloria.* Quod vero subdit de
honore, literatis hominibus a summo Prin-
cipe impenso, observatum etiam ab ipso**

(c) In Vita
Carolli M.(d) Heric. Mo-
nach.(e) V. Gloss.
in v. Schola:

*(c) Eginhardo : Artes liberales studiosis-
sime coluit, earumque doctores plurimum
veneratus, magnis sublimabat honoribus.
Neque minori postea studio Romanas ac
Græcas disciplinas coluit Carolus Calvus,
Magni ex filio Ludovico nepos ; quod tes-
tatur in primis (d) Hericus Monachus
S. Germani Autisiodorensis in Epistola illi
inscripta, ad Vitam ejusdem Sancti, car-
mene a se editam : *Multa sunt vestrae
monumenta clementiæ, multa symbola
pietatis. Illud vel maxime vobis æternam
parat memoriam, quod famatissimi avi
vestri Caroli studium erga immortales
disciplinas, non modo ex æquo repræsen-
tatis, verum etiam incomparabili fervore
transcendit : dum, quod ille sotipis edu-
xit cineribus, vos fomento multiplici tum
beneficiorum, tum auctoritatis usquequa-
que provehitis, imo, ut sublimibus subli-
mia conferam, ad sidera perurgetis. Ita
vestra tempestate, ingenia hominum du-
plici nituntur adminiculo, dum ad sa-
pientiæ abdita perseguenda omnes quidem
exemplo allicitis, quosdam vero etiam
præmiis invitatis.* Ac tandem concludit :
*Quidquid igitur literæ possunt, quidquid
assequuntur ingenia, vobis debent (e). His
proinde Principibus, ne quid amplius
dicam, sua debent initia Scholæ publicæ
ac Monasticæ, et omnium disciplinarum
in Francia instauratio, dum interim du-
plex apud vulgus vigeret idioma, Franci-**

cum scilicet et Romanum. Francici enim
usus erat in Regum nostrorum Palatiis
stante potissimum (a) primo Regum Stem-
mate, atque adeo sub Carolo M. et Ludo-
vico Pio, cum ii Lingua sua Sicambrica
loquerentur, quod ab aliis observatum ;
apud reliquum vero vulgus, et quod a
Romanis Gallis ortum duxerat, Lingua,
uti vocabant, Romana seu rustica ac semi-
barbara, semper obtinuit, quæ, ex quo
Imperi Provinciæ inter Ludovici Pii filios
partitæ sunt, qui Germanicis imperavere,
Theoliscam, quam et (b) Barbaram voca-
bant : qui Francicis, Romanam servarunt,
quod potissimum ex (c) Fœdere, quod
inter illos pactum est, licet colligere, in
quo Ludovicus II. Romana, quæ Caroli
erat, Carolus Theotisca, quæ Ludovici,
sacramentum præstiterunt, cum uterque
plebem circumstantem, Ludovicus Theo-
tisca, Carolus Romana antea essent allo-
cuti.

(a) Freherus.

(b) V. Gloss.
in Barbarus.(c) Nithard.
1. 3.

*Vulgare idioma ad tres linguis redac-
tum, Vasconicam, Castellanam et Limosinam.*

XXXIV. At quam Romanam nostri, *Li-
mosinam* appellavere non modo (d) Itali,
sed et Hispani præsertim, apud quos diu
in usu fuit. Ex quo enim exacti ex His-
pania Mauri, redactum est potissimum
vulgare idioma ad tres Linguis, Vasconi-
cam, seu Biscaïnam, quæ in Biscaïa,
Navarra, Guipuscoa et Alva obtinuit ; Cas-
tellanam alteram, quæ rarer fuit usus,
utpote barbaris aspersa vocabulis, a qui-
bus tum demum est purgata, cum ad uniu-
cum Principem tota Hispaniarum potestas
redit. Hac autem Lingua usi præsertim
Castellani, Toletani, Leonenses, Asturien-
ses, Extremadurenses et Granatenses. Sed
et viguit in Galicia, Andalusia, Lusitania
ac Aragonia, exteris subinde vocabulis,
Arabicis, Francicis aliisque intermixta.
Tertia denique fuit Limosina, cuius usus
fuit in Catalania, in Comitatibus Ruscino-
nensi et Ceritanensi, in Aquitania, Occi-
tania, atque adeo, ut Scriptores Hispani
volunt, in ipsa Regum nostrorum Aula.
A Catalania in Valentia, Majoricæ et Mi-
noricæ Regna postea transiit, quod ea
ad Barcinonenses Principes perinde spec-
tarint.

*Unde nomen et origo Linguæ
Limosinæ. Eadem fere est quæ Catalana.*

XXXV. De Limosinæ Linguæ origine ac
nomenclatura varia varii scripserunt. (e)
Calça, (f) Escolanus et (g) Andreas Bos-
chus a Lemovicum, urbe Gallicæ notissima,
denominatam volunt, indeque in Catala-
niam transisse, cum Francorum nostro-
rum exercitus Pyrenæos montes trans-
gressi has insedere Provincias, ex variis

(d) Dant. in
Purg. cant. 26.(e) Calça in
Catalania c. 16.
(f) Escolanus
in Hist. Valen-
tia to. 1. c. 14.(g) Andr.
Bosch. de titul.
honor. Catalan.
1. 4. c. 2. 3. 4.
5. 1. 2. c. 17.

tum gentibus conflati, maximeque ex ea Occitaniæ parte, in qua sita est urbs *Catalensis*, cujus incolæ toti Catalaniæ nomen dedere, uti Catellus et Hispani Scriptores volunt. Ut ut sit, constat idem esse fere Catalanorum idioma, quod Provincialium nostrorum, quod in Catalaniæ inductum a Comitibus Barcinonensibus vero proximum est, ex quo Provinciæ Comitatuum suis adjunxere dominii. Ea quippe Lingua nitida adeo, florida, cœta ac polita habita est, ut nulla fere extiterit regio, in quam non immissa fuerit, cum maxime in Principum aulis magno in pretio haberentur Poetæ Provinciales, eorumque poemata, ut genio quasi dotata singulari, ubique fere legerentur. Escolanus et Boschus de hac Lingua scribentes, aiunt quod fuit *tant gratiosa, cortesana, sententiosa y dolça, que no y ha llenya que ab mes breus paroles, diga mes alts y meillors, conceptes tenint en tot una viva semblança ab sa mare Latina. Ella s'ona la que la dona principi als versos y rimes que usaron en Roma, cantant ab elles ab so de consonancies, las dissonancies de las passions ab aguts y dolços pensamens, etc.* Subdunt deinde hujus idiomatis vocabulism crebrius poemata sua aspersisse Petraracham, quod observarunt etiam ejus Interpretates. Raimundus Montanerius, qui vixit circa annum mccc. Historiam suam hac Lingua exaravit : et Carbonellus in Chronico, ejusdem idiomatis tabulas variaque acta descriptis.

Lingua Provincialis in Palatiis Regum nostrorum usitata.

*XXXVI. Certe Linguam hanc, Provincialem scilicet, in Regum nostrorum Palatiis primitus usitamat, evincunt, quæ ex ea delibavit (a) Nithardus, a quo Romana appellatur, quæ haud omnino diversa ab ea, qua utuntur Provinciales nostri : quod facile erit assequi utramque comparanti. Unde recte, opinor, dixit (b) Vadianus, Salicam Legem Romanos, hoc est, Provinciales vocare qui Romana, id est, Provinciali Lingua utebantur ; cum Provincialium nomine omnes de Alvernia, et Vasconia et Gothos Provinciales appellatos autor sit (c) Raimundus de Agiles. Ut vero res plana fiat, placet Sacramentum Ludovicum Regis, cuius meminimus, Romana Lingua descriptum a (d) Nithardo hic proponere : Cumque Karolus, inquit, *haec eadem verba Romana Lingua perorasset, Lodhwicus, quoniam major natu erat, prior hæc deinde se servaturum testatus est : Pro Deo (e) amor, et pro Christiano populo, et nostro comun (f) solvamento dist di en avant, in quant Deus (g) savir (h) et (i) podir me dunat, si (j) salvarejo cist meon fradre Karlo, et in adjudha, et in cadhuna cosa, si cum om (k) per dreit son**

(a) *fradre salvar dist, (l. dust.) in o quid il mi altre (b) si fazet, et ab Ludher nul plaid nunquam prindrai, qui meon vol cist meon fradre Karle in damno sit.* Quæ sic Latinis istius seculi verbis sonant : *Pro Dei amore, et pro Christiano populo, et nostra communi salvamento inantea (seu deinceps) in quantum Deus sapere et posse mihi dederit, salvabo, (seu salvum et incolumen præstabo) hunc meum fratrem Karolum, et in auxilio, et in una quaque causa (i. re, Gall. chose) ut homo per drictum (seu jus) suum fratrem salvare debet, in eo quod ille mihi alter faceret, et cum Lothario nullum placitum unquam capiam, quod mea voluntate huic meo fratri Karolo in damno sit.* Sacramentum vero populi Romana pariter Lingua sic describil idem (c) Nithardus : *Si Lodhwigs sagrament, que son fradre Karlo jurat, conservat, et Karlus (d) meos sendra (l. Senior) de suo (e) part non los (f) tanit, si jo returnar non (g) lint pois, ne jo ne veuls (al. neuls) cui eo returnar (h) int pois in nulla adjudatha contra Lodhwig nun si juer.* Id est, Lingua ejusce ævi Latina, quanum licet assequi : *Si Ludovicus sacramentum, quod suo fratri Karolo jurat, conservat, et Karlus meus senior ex sua parte non illud tenet, si ego retornare non possim, vel nolim ad eum retornare, in nullo ei auxilio ero contra Ludovicum.* Ubi observare licet in Romana veteri ista Lingua, servatas ac usurpatas aliquot latinas voces, ut *amor, nunquam, jurat, conservat, contra, in damno sit* : præterea alias Francis nostris haud ita pridem in usu, ut *salvarejo*, ubi nostri *sauverai-je, adjudha, pro ayude, quomodo Picardi dicunt; meon vol, ubi nostri, mon voill, etc.* Quædam etiam alia occurunt vocabula male descripta, ut *salvar dist* : legendum enim *dust*, i. e. *debet* : nam Theoliscum hoc loco præfert, *scal*, quod idem sonat apud Keronem : et in sacramento populi, pro *meo sendre*, Bodinus habet *sender*, sed legendum videtur *senior*, quæ vox vulgaris usus etiam erat. *Pro tanit*, Bodinus habet *taint*, i. *tenet*, quemadmodum Normanni etiam efferunt. Quæ sequuntur paulo intricationia sunt : *si jo returnar non lint pois*, hisce reddidi : *si ego retornare nequeo*, sic enim Theotisca sonant ; *nemag quippe idem valet quod nequeo, non possum* : *mag exponitur possum* apud Keronem. Reliqua, quæ non magis sunt expedita, nescio, an bene rediderim, *ne jo, ne neuls, (al. veuls) cui eo returnar int pois*, ubi *pois*, Theutonice redditur *mag*. *i. possum*. Neque etiam voices postremæ planæ sunt, *nun li juer*, ubi legendum puto fuerit, *i. fuero*, nam Theotisicum hoc loco præfert ne *wirdhit*, quæ vox, vel certe *wirthit*, quæ eadem est, fuerit, exponitur in Capitulari Theotisico Ludovici Pii apud (i) Browerum, ut *theru*,

(a) Fradra.
(b) qui id un autre si feret.

(c) Bodin.

(d) meo sen-
der.
(e) par.
(f) taint.
(g) luit.
(h) me, vel
nit.

(a) Lib. 3.

(b) Lib. de
Monast. Germ.

(c) In Hist.
Hierosol.

(d) Bodin. lib.
5. c. 6. p. 633.

(e) Amur.
(f) salv. ament.
(g) ds.
(h) sanir.
(i) pordi.
(j) salvorio.
(k) por.

(t) In propa-
rasc. Annal.
Trevir. n. 44.

non semel pro *ipse, ille*, ponitur, quæ vox occurrit in eodem sacramento : ubi enim *ne neuls*, Theotiscum præfert *noh thero*. Atque hæc quidem Romana Nithardi, licet mendis utcumque carere non dubitem, velim Lector conferat cum veteri charta vernacula in Ruthenensi Comitatu, ubi Lingua Lemovicina perinde usurpata, sub Ludovico VI. hoc est, circa annum mc. exarata, quam descriptimus ex Tabulario Abbatiae (a) Conchensis, ut idioma ejusce ævi cum idiomate ævi Carolini compararet : *Ego in Dei nomine, ego Hector, et Pontius de Cambolas, et ego Falcas, da questa hora ad enant ella villa de Pradis, home ni femena de las crodes enins non y prendren; ni ly feren, ni ly queeyren, ni son aver, no ly tolren, ni fac nou lo faren, ni desforas los crous home ny femena que sien en la villa sia esta dehors, se per forsatatura que faran acquez no no fazian, et a quo no faran tro el Abat, et al Priour, quella villa tenria clamat o acsem una vice vel duas. Et se els reddezer nos o fazio que non pressen sobre nostre dreich, et senescian, et o efrangrian fers XIII. dias al somoniment del Abbat, o de so messatgue, o del mongue que la vila tenria, o de so messatgue o emenderan aissi o tenren, et o atendren per fe, et senes engan per es saints Evangelis. Authores Ademarus, Ruthenensis Episcopus, et Odoricus Archidiaconus, et Guillelmus et Aze- marus Dauriat, Bac de Petra bruna, Fol- quenis de Segur, Bernardus, qui vocatur Græcus, Bernarz Guiralz della Salas, Ber- narz de Cannet, Deusdet de Cannat, et Peire de la Vallada, Rainalz lo Monges, et altre molt que ouiro, et que audiro. Regnante Ludovico Rege.*

Latina Lingua non omnino extincta, sed admodum vitiata.

XXXVII. Inter hæc tamen non extincta omnino Latina Lingua, licet in senium quodammodo abierit, totque etiam barbararum gentium colluvies hanc vel deturparit, vel absumpserit, cum neque posthac amplius usu hominum frequentaretur : hanc enim qui in literis utcumque versati fuere, vel sacris ordinibus initiati, ut rerum Ecclesiasticarum studiis necessariam excoluerunt. Quin etiam servata ab ipsis (quod mirari licet) barbaris Romanorum provincias pervadentibus : cum hac, tum in legibus suis, publicisque decretis, tum etiam in actis, qua publicis, qua privatis, tanquam quæ ab omnibus intelligeretur, usos passim legamus, quia forte Linguam suam nativam, ut barbarem insulsamque ejus pronuntiationem, aures mollieribus assuetas naturaliter refugere persuasum haberent : quod non in Galliis modo, sed et in cæteris, quæ Romanis olim paruerant, provinciis accidisse [comperimus.

Vel certe quod iis potissimum Romanis scriberentur, quos subjugabant, qui longe potiori majorique erant numero quam barbari ipsi, quibus ii parebant, cum denique Romanis Gallis ignota prorsus esset Lingua barbarica. Id porro non minime ad Latinæ Linguae commendationem conductit, quod inter tot barbararum gentium ubique fere terrarum quasi exundationes se se utcumqueservavit incolumem ; ita ut Romana Ecclesia propriam sibi efficerit, et cæteræ nationes, etiam remotissimæ, et quas Romani nunquam attigerant, non in Scholis modo publicis, verum etiam in actis fere omnibus ea usi legantur. Unde ortum deinde ut Ecclesia Romana, Latinæ Linguae nomenclatura intelligatur in quodam (a) Stephani PP. IX. diplomate : *In quorum sorte non inferius Cluniacense Cœnobium, quod ab ipso suæ fundationis primordio hactenus evibrat longe lateque sanctæ conversationis jubar sanctissimum : adeo ut faciendo et docendo extiterit, et existat Gallicanis, Germanicis, Italicis et plane cunctis Latinæ Linguae Monasteriis forma atque speculum.* Atque id quidem in Gallia nostra sic obtinuit, ut ei acta publica ac privata pleraque et suprema Curiarum judicia, Latino fere idiomate semper describerentur, quod serius desitum Francisco I. regnante.

Qui fuerit servata Latinitas. De Glossis : Quid sint.

XXXVIII. (b) « Accidit deinde, quod fieri solet, ut gnavi homines et industrii, tanquam frugi patres familias, quæ in sua cujusque ætate fuerunt vocabula, tanquam variorum cuiusdam longi anni temporum baccas et fruges et vindemiam, in Libros, quasi in quasdam celas et horrea et specus condiderint ante longo tempore, et invexerint. Itaque quædam in dulcibus ac suavibus Communionibus, tanquam in melte et passo, et fructu servata, quædam in contentionibus acribus et vehementibus, quasi in quodam salso atque aspero succo et dura muria cooperta, quædam in parvis et exilibus opusculis, quasi in seriis, et cupis, et doliolis, quædam in magnis et ingentibus voluminibus, tanquam in vasto specu atque horreo clusa, usque ad nos integra, illæsa, intacta, pura putaque venerunt. In hoc penus est, quidquid illius veræ ac veteris Linguae foetus ac fructus fuit, quicquid extra est, spurium est, adulterinum est, nec germanum ac verum, sed adscititum ac succedaneum. Et quamquam plurima quidem amisimus per temporis injuriam, quæ vel extincta prorsus interierunt, vel abdita, neque dum reperta ignorantur, magnum tamen thesaurum, et infinitam copiam Græcarum ac Latinarum

« vobis reperimus, ac in usu habemus.
« Nam præterquam quod in veterum Scriptorum monumentis patet omnibus,
« emersere subinde rei literariæ studiosi,
« quibus curæ fuit selecta utriusque Linguae, ac reconditora etiam vocabula colligere, et posteritati servare, Glossarum nomine in publicum hactenus emissas. » In iis porro Glossis non modo probæ nitidæque Latinitatis vocabula, sed etiam antiquata, obsoleta, interdum etiam recens inducta, denique et barbarica vitia taque inserta sunt ab earum descriptoribus, qui tritico suo infelicia insperserunt lolia, seu, ut ait, (a) Hephestion, (1) ἀψυνθίω κατέπασσαν Ἀττικὸν μέλη. Quo factum deinceps, ut, dum nullo delectu, ejusmodi vocabulis utuntur imperiti (b) qui rusticum putant omne, quod noscitur, quibusque adulterium Linguæ etiam placet, non jam Latine loquuntur, sed barbare: cum iis, a quibus exaratae sunt glossæ (de primis earum auditoribus loquor) non ea mens fuerit, ut horum vocabulorum promiscuus esset usus; sed ut cum apud Scriptores occurrerent, significatus a Lectoribus perciperetur. Unde recte dicebat (c) Varro, *inductis non tam irascendum, quam hujusc pravitatis patronis.* « Propterea Glossas appellarunt Graeci Linguam (d) secretioris, ut γλώσσατα, voces minus usitatas; quæ scilicet a veteribus Scriptoribus inductæ, a communi usu recesserant, quemadmodum γλῶσσαν definit (e) Galenus: (2) Οσα τὸν ὄνομάτων ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις τὴν συνήθη, νῦν δὲ οὐκέτι ἔστι, τὰ μὲν τοιαῦτα, inquit, γλώττας καλοῦσι. Et infra: « Η-γλώσσα παλαιόν ἔστιν ὄνομα τῆς συνήθειας ἐκπεπτωκός. Neque aliter (f) Theon Sophista: (3) Τὰ ἀρχαῖα, τὰ πάλαι συνήθη, νῦν δὲ ἐκλειστότα. Atque his addit Galenus ea vocabula, quæ a quibusdam e veteribus inventa, ab aliis tamen deinceps nec admissa, nec usurpata sunt: unde conficit duo esse genera Glossarum, scilicet, (4) ἡ τοῦ καινοῦ πᾶσαν ὄνομάτος ἐκπεσόντος, τῆς ἐπικρατούσης συνήθειας, ἡ τοῦ γενομένου πρὸς τοὺς τῶν παλαιῶν, μὴ παραδεχθέντος ὅλος εἰς τὴν συνήθειαν, quomodo subdit ille, Hippocrates τὰ μὲν ἐν τῶν ὄντων οὐ συνήθων ὄνομάτων παραλαμβάνει, τὰ δὲ αὐτὸς ποιεῖ, τὰ δὲ καὶ τοῖς σημανομένοις ὑπαλλάτει. Quibus quidem postremis verbis tertium Glossarum genus inducit, eorum scilicet vocabulorum quorum genuina significatio

(a) Hephestion Rigalii.

(b) S. Hieron. ep. 22. c. 43.

(c) Lib. 8. de Ling. Lat.

(d) Quintil. l. 1. c. 2. 14.

(e) Galen. in Gloss. Hippocrat.

(f) Theon. p. 34.

in aliam delorqueatur, quod Dioscoridem, et Artemidorum Capitonem non semel fecisse (a) observat; cuiusmodi etiam complura occurunt apud Latinos ævi medii Scriptores, præsertim Ecclesiasticos, quæ in nostro Glossario explicantur. Ita igitur librum scripsit Galenus, (1) τῶν Ἰπποκράτεων γλωσσῶν ἔξηργησαν, in quo enucleat, οὐ μόνον ὅσα τοῖς ἀλλοις παλαιοῖς ὑπάρχοντα συνήθη τῶν ὄνομάτων, οὐκέτι ἔστιν ἐν ἔθει νῦν, ἀλλὰ καὶ ὅσα κατὰ τινα τρόπον ἴδιον αὐτὸς ἐποίσατο δι 'Ιπποκράτης, ἢ μετενεγκόν ἀπὸ τοῦ συνήθους, ἢ σχῆμα περιθεὶς ἔτερον, ἢ τὸ σημαίνον ὑπαλλάτει. Sed et γλώσσας Graeci proprie vocabant γενικὰ, seu peregrina vocabula uti docent (b) Aristoteles et (c) Clemens Alexandrinus: (2) ἔναντι nempe τὰ ὄνόματα, ἔτεροις τὰ μὲν ἐπιχώρια, τοῖς δὲ ἀλλοις οὐ συνήθη, ut ait (d) Theon Sophista. Ejusmodi fuere Diodori Ἰταλικαὶ, Hermonis Κερτικαὶ, et Philemonis Ἀττικαὶ γλώσσαι, quæ laudantur ab Athenæo, et aliis, quibus adjungi possunt Phrynichi et Thomæ Magistri editæ Ἀττικῶν ὄνομάτων συλλογαὶ. Laudantur præterea nonnulli alii Glossographi ab eodem Athenæo, scilicet Pamphilus, Philetas, Timarchidas et Nicanter Colophonius, qui γλώσσας heroico versu scripsit, unde ἐπονοῦσι appellatur: ut et Dioscorides Junior ab Galeno, Apollodorus Cyrenæus a (e) Suida, Zenodotus, Silenus, Himerius, Philetas a Scholiaste Apollonii Rhodii, Simmias ab Eudocia Macremboliensis, Philoxenus Alexandrinus Grammaticus apud eandem Eudociam et Suidam. Hanc denique vocem ad Poeticorum vocabulorum explicationem sua æstate traducit, ait (f) Plutarchus: (3) Ὡν (ὄνομάτων) τὴν ποιητικὴν δινακαλούμενην διαβάλλοντας διαρθρίζοντας οἱ γλώττας τὰς τοιαῦτας προσαγορεύοντες. Ita etiam (g) Julius Pollux. Et certe *Glossulas Poeticas* memorat alicubi (h) Diomedes. Enimvero cum in ejusmodi Glossis, una cum obsoletis, conflictis et peregrinis, vulgo etiam receptæ, et quæ in communi usu versantur, inseritæ fuerint, factum deinceps ut *Glossas* promiscue dicerent quasvis dictiones quæ aliis explicarentur: vel *Glossulas*, uti appellantur in (i) *Glossis* ab Henrico Stephano editis, ubi λέξεις expounduntur. Neque aliter (j) Alcuinus scribens, *Glossam esse unius verbi vel nominis interpretationem*. Eadem ferme ratione *Glossas* accepterunt recentiores Grammatici, ut ex Uglione et Joanne de Janua colligimus, quorum hæc sunt: *Glossa est expositio sententiae et ipsius literæ: quia non so-*

(a) In verbo ἀπειθάττετο.

(b) Aristot. de Poet. et de Rhet.

(c) Clemens. Alex. 1. 4.

(d) Theon. p. 30.

(e) Lib. 1. sect. 50. lib. 2. sect. 47. 64.

(f) Plat. de Iside et Osiride.

(g) Pollux.

(h) Lib. 2. pag. 420.

(i) Pag. 327. 527.

(j) In Grammat.

(1) Absinthio mel atticum inspergunt.

(2) Quotquot sunt vocabula quæ vetustis temporibus fuerunt in usu, nunc autem esse desierunt. Ejusmodi vocabula *Glossas* vocant. Et infra: *Glossa est vocabulum quod in desuetudinem abiit.*

(3) Vetusta et consueta olim, nunc autem obsoleta.

(4) Aut communis omnibus vocabuli quod prævalens consuetudo sustulit, aut vocabuli a veterum quodam inventi, quod omnino non admisit consuetudo, quomodo, subdit ille, *Hippocrates* alii quidem vocibus utitur minime usitatis, alias ipse fingit; aliarum etiam significationem immutat.

(1) *Glossarum Hippocratis explicationem, in quo enucleat non solum quotquot erant actis retro temporibus consueta vocabula, nunc autem obsoleta, sed etiam quæcumque more quodam suo ipse finxit Hippocrates, aut a consuetudine illa transferens, aut aliam illis figuram induens, aut illorum significationem immutans.*

(2) *Peregrina vocabula sunt ea, quæ apud alios quidem sunt in usu, apud alios autem minimè.*

(3) *Quæ vocabula a Poetis in usum revocata, ut barbara arguunt ii, qui illa *Glossas* appellant.*

lum sententiam, sed et verba attendit. Vel *Glossa est expositio sententiæ, literam continens et exponens : unde et dicitur Closa, quasi Glossa, id est, Lingua, quia tanquam Lingua doctoris adesset, expōneret, sic literæ exponendæ insistit, et vim enucleat.* Hic porro non moror ineptas recentiorum Grammaticolorum nugas. Eadem deinde ratione *Glossemata dicta vocabula minus usitata, uti observatum ex Quintiliano : quæ vox, licet ex nullo Græco Scriptore afferatur, occurrit præterea apud (a) Varronem, a quo laudantur, qui *Glossemata interpretati sunt*, et apud (b) Sosipatrum. Hinc quinque genera locutionum statuit (c) Diomedes, Rationale, Artificiale, Historicum, Glossematicum et Commune : ubi Glossematicum videtur illud, quod ex Glossis, seu vocibus antiquatis ac peregrinis, vel etiam ex earum collectione conflatum est, qualis est illa Glossarum sylloge, quæ Isidorum autorem præfert, seu ille Hispalensis fuerit, sive quisquis alias, in qua obsoletæ complures, et quæ rarius alibi occurrunt, habentur, ab antiquariis perperam sæpe descriptæ. Hæc porro fusori sermone disseruimus, ut Lector tandem perciperet, cur nostro operi titulum indiderimus Glossarii potius quam Dictionarii, cum vetera aliquot, et obsoleta a priscis Latinis olim usurpata, a recentioribus rursum nescio quo fato redulta, præterea barbara seu peregrina, Latina etiam, sed novatæ significationis, hoc est, quæ a recta, et eorum proprio significatu defleclunt, vocabula contineat : atque ut verbo dicam, quæ Latinitas, seu (d) *incorrupta loquendi observatio secundum Romanam Linguam*, non agnoscit.*

(a) Lib. 6. de Ling. Lat.

(b) Sosib. lib. 1. Inst. Gram.
(c) Diomed. l. 2.

(d) Maxim. Victorin. de Re Gramm.

(e) Quintil. lib. 1. c. 44.

(f) Lib. 4. epist. 3.
(g) Quintil.(h) Lib. 1. ep. 4.
(i) Lib. 2. D. de Orig. Tur.

habiti sunt. Sed et (a) Octav. Augustus monebat, vitandos esse reconditorum verborum fœtores, præcipuamque curam habendam sensum animi quam apertissime exprimere : irridebatque Tiberium, expletas interdum et reconditas voces aucupantem, et M. Antonium ut insanum increpabat, quasi ea scribentem, quæ mirentur potius homines quam intelligent. Aiebat denique dandam operam, ne moleste scribamus, aut loquamur : (b)

(a) Sueton. in Aug. c. 86.

(b) Horat. I. ep. 1.

Jam Saliare Numæ carmen qui laudat, et illud
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri :
Ingeniis non ille favet, plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos, nostraque lividus odit.

Quod vitium Hincmarus Remensis reprobrat Hincmaro Laudunensi.

XL. Idipsum longe postea objecit (c) Hincmarus Remensis Archiepiscopus Hincmaro Laudunensi Episcopo, qui in Scriptis suis plurima ex ejusmodi Glossulis collecta abstrusa vocabula nullo judicio iuterseuerat : *Verba quoque, inquit, abstrusa, et undecumque per Glossulas collecta, et sine ratione posita, quæ in hoc scripto tuo posuisti, sicut et in aliis Domino Regi et mihi olim directis concessisti, redarguunt te typo jactantiae, cum dicat (d) Apostolus : Vocum novitates devita, et : Malo quinque verba loqui in Ecclesia ad ædificationem, quam decem millia verborum in Lingua. Qui enim Linguam, in qua natus es, non solum non loqui, verum nec intelligere nisi per interpretem potes, cum suppeteren sufficienter verba Latina, que in his locis ponere poteras, ubi Græca et abstrusa, et interdum Scotica, et alia barbara, ut tibi visum fuit, nothata atque corrupta posuisti.* Et infra : *Nos etiam moderni Glossarios Græcos, quos suatim Lexicos vocari audivimus, sed et sapientum scripta de nominibus abstrusis habemus, et adeo sensituli sumus, ut dictatiunculas eo usque circumducere et producere possimus, quatenus verba Græca vel abstrusa de Glossariis adsumta in admirationem vel stuporem nescientibus seu scalpentibus aures habentibus proferre possimus.* Denique in (e) Concilio Dusiacensi I. eundem Laudunensem sic carpit : *Quapropter nunc tibi iterum, Frater, scribo, non pueriliter sermonibus per Glossulas exquisitis, ut studies, quo sine ullo intelligentiae ac instructionis fructu a fatuis inanis admirationis rumusculos capias, nec quasi aerem verberans, vel mundanae sapientiae verbis, aut sæculari militia tecum pugno, sed virtute dispositionis divinæ, etc.* Ubi sane Glossaria, quæ ab Henrico Stephano, deinde a Bonaventura Vulcano edita sunt, videntur intelligi, cum eo, quo uterque vixit Hincmarus ævo, in Francia nostra passim haberentur, vel etiam Linguae

(c) In Opusc. 55. Capit. c. 43.

(d) 1. Timoth.

(e) Part. 2. c. 20.

(a) Hericus
Mon. in Vit. S.
Germani.

Græcæ cognitio Carolo Calvo regnante ut-
cumque floruerit, quod testatur (a) Hericus
Monachus S. Germani Autisiodorensis in
ejusdem S. Vita carmine a se edita, quem
sic alloquitur in Epistola illi inscripta :
*Luget Græcia, quam sui quondam incolæ
jamdudum aspernantur, vestra potius
magnanimitate delectati, studiis affecti,
liberalitate confisi : Luget, inquam, se
olim singulariter mirabilem, ac mirabi-
liter singularem a suis destitui. Dolet
certe sua illa privilegia, quod nunquam
hactenus verita est, ad climata nostra
transferri.*

*Quænam Glossaria primas teneant,
sintque aliis præferenda.*

XLI. Inter tot autem, quæ labentibus
sæculis prodiere, Glossaria, seu *λεξια*,
primas procul dubio tenere illa debent ac
præferri cæteris, cum propter veneran-
dam, qua præstant potissimum, antiquita-
tem, tum ob extincta fere, ac oblivione
sepulta, quæ in lucem rursum revocant,
reconditionis Latinitatis vocabula. Atque
ea jure merito ut incomparabilia passim
vendantur a (b) viris eruditis, quorum
auctorem Justiniani ævo superiorem fuisse
existimant : a Professoribus forte ac Gram-
maticis Constantinopolitanis, qui in utra-
que Lingua florebant circa ea tempora,
quod ex Prisciano et aliis colligere licet,
condita : in quibus tamen reperiuntur
voces aliquot, vel obsoletæ, vel a veteribus
tantum usurpatae, vel denique quas cultior
Latinitas omnino non admiserit. Id præ-
cæteris observatum a Salmasio in libro de
Hellenistica : « Multa, inquit, idiotaica voca-
« bula in hisce Glossis occurunt, quæ
« cum apud idoneos auctores non extant,
« et cum Gallica plerumque nostratio ex
« his derivata sint, liquet inde, plebeii ea
« tantum usus fuisse, non doctorum inda-
« ginis. Talia sunt *Matta*, pro tegete, nunc
« *Nattam* dicimus : item *Storea*, pro eodem :
« *Sculna*, pro sequestro : et infinita. *Scor-
« dalus*, pro feroce, quo usi Seneca et
« Petronius : at illi trivialis sermo et ple-
« beius objectus est a Criticis : *Cocio* et
« *Arillator*, pro negotiatore : *Vissire*, pro
« flatum a parte postica emittere : cuius
« verbi mentio apud Lucilium : item *Ma-
« nuari*, pro furari : *Manuæ*, pro manipu-
« lis : *Elutriare*, pro lavare, quo tamen
« usus est Plinius. Non pauca ejusmodi
« sordentia vocabula Laberium usurpasse
« Gellius notavit, quæ apud eum videri
« possunt. *Cimussa*, pro *σειρά* ; *Gerdius*,
« pro textore. Inexhausta seges est harum
« vocum idioticarum, quas hic colligere
« et explicare non decrevi : hæc ad exem-
« plum sufficiant. » Hactenus Salmasius.
Servatur etiamnum in Bibliotheca Monas-
terii S. Germani Parisiensis, unde ea olim
depropomperat Henricus Stephanus, vetus

Codex alter sub Carolo Calvo Rege uncia-
libus literis a quodam Martino sat male
descriptus, in quo horum alterum, Græco
Latinum scilicet, continetur : qui quidem
codex mendis licet ubique scateat, non
modicum tamen conferre potest ad emen-
dandum illud, quod editum est. Fuit Eccle-
siæ olim Laudunensis, ut ex hac Epigraphe
colligitur : *Hunc librum dederat Bernardus et Adalemus Deo et S. Marie Laudunensis ecclesiæ : si quis abstulerit, offenditionem Dei et S. Marie incurrat.* Sed
quod observandum, Glossario præfigitur
epistola, nescio an collectoris vel auctoris,
quam hic describere visum est, ut cuivis
liceat de ea judicium ferre : *Dilectissimo
Abbatu S. M. fidissimus amicus veram in
Christo salutem : Lectis epistolæ vestre
literis, Amantissime Abba, per quas me
super quibusdam quæstiunculis consulere
voluisti, animadverti diligentiam effic-
acis ingenii vestri nequaquam rerum tem-
poralium tumultibus succumbentem, sed
Scripturarum meditationibus laudabiliter
inhærere. Atque idcirco dignum est ut pie
pulsanti aperiam, imo ipse per me pan-
dere dignetur, in quo sunt omnes thesauri
sapientiae et scientiae absconditi, qui ape-
rit, et nemo claudit, claudit et nemo ape-
rit, splendor est lucis æternæ, et speculum
sine macula. Accipite igitur ἐρωτήσεων ves-
trarum solutiones, quas de Græcorum
fontibus haurire studuimus, et vobis le-
gendas sine præjudicio altioris forte inter-
pretationis transcripsimus. Quæ quidem
Epist. fortasse scripta fuerit Smaragdo S.
Michaelis ad Mosam Abbati, qui vixit anno
ccccxx. cuius nomen vel dignitas hisce li-
teris SM. designetur.*

*Ceteris præstat Dictionarium Salomonis
Constantiensis Episcopi.*

XLII. Laudatur deinde Dictionarium
SALOMONIS Abbatis S. Galli, postea Episcopi
Constantiensis, qui præceptorem habuisse
Isonem S. Galli Monachum, cuius sunt
Glossemata in Prudentium, obiisseque di-
citur anno dccccx. Dictionarii Salomonis
meminit (a) Chronicon Episcopatus Con-
stantiensis, ut et (b) auctor Chronicæ Au-
gustani, ubi de Henrico Abbatu SS. Udalrici
et Afræ : *Salomonis Constantiensis epi-
scopi Dictionarium Magnum, quem Pa-
piam appellant, scribi fecit.* Unde videtur
confici, Papæ nomine donatum, qui sæ-
culo post integrum vixit, quod is forte a
Salomone pleraque hauserit in eo, quod
postmodum composuit, Glossario. Salomo-
nianum vero esse non ausim asserere,
nullo præsertim auctore, quod characteri-
bus Longobardicis descriptum habetur in
duabus grandioribus voluminibus, altero
in Bibliotheca D. Jolii Cantoris Parisiensis
a litera A. usque ad literam I. altero a
litera I. usque ad ultimam, in Bibliotheca

(a) Chron.
Episcopat. Con-
stant. p. 635.
(b) Part. 2.
c. 2.

S. Germani Parisiensis ; (1) quod integrum in Bibliotheca Vaticana extare etiam didicimus. Longe enim ante Papiam scriptum appareat, cum multa contineat vocabula, quæ ille non habet. Papiæque non meminerit, sed Scriptores classicos præsertim recenseat citetque, Ciceronem, Virgilium, Placidum, Eutropium, Orosium, Isidorum, Eucherium, Ambrosium, Hippocratem, Galenum, Origenem, seu eorum interpres, prætereaque Glossas, quas sæpius nomine *Antiquarum Glossarum* donamus in nostro Glossario. Glossas Salomonis non semel laudat (a) Goldastus, quas extare ait Constantiæ, et in Cœnobio S. Galli, ut et librum de septem artibus liberalibus. Sed et (b) alibi videtur innuere Glossarium istud, quod ex omnibus veterum Glossariorum collectum ait, ab Isone Magistro Monacho S. Galli, qui obiit anno DCCCLXXI. ut auctor est Hependamus, nomine discipuli sui Salomonis Constantiensis Episcopi fuisse editum. Atque illud quidem Glossarium, quod interdum Longobardicum, interdum Ecclesiæ Parisiensis appellamus, cæteris quæ subsecuta sunt, jure præferri debet, cum ex pravis illis ac semibarbaris vocabulis, quæ ea induxere, vix habeat, præter ea quæ ex Glossis interdum aliquot laudat ; sed synonyma complura, eaque a probis Scriptoribus repetita contineat. Verum qui illius auctorem excepere deinceps ejusmodi Glossarum collectores, non eo, quo par erat, delectu vocabula suis lucubrationibus intrusere ; sed posthabitis iis, quæ cultior agnoscit Latinitas, nova vel a se conficta, vel a semibarbaris deprompta Scriptoribus malo, ut aiunt, fato induxerent. Inde enim accidit, ut artium ac disciplinarum Magistri has novitiorum curas et infiustas racemationes veteranum eruditissimis perfectissimisque Commentariis, qui natum sermonem Latinum una cum lacte materno imbibierunt, anteponerent, et in Scholis suis, pueris vel addiscendas, vel consulendas curarent. Adeo ut nesciam an ulla unquam deterior pestis juvenili corrumpendæ, et a regia veterum via deducendæ grassata fuerit, quam cum profligatis et in exilium missis veteribus, dispendios novorum istorum hominum Commentarii in illorum locum subrogali sunt.

Ælfrici Glossarium Latino-Saxonicum.

(c) Joan. Pitheus de Scriptor. Angl.

XLI. (c) Eodem, quo Salomon Constantiensis Episcopus sæculo, vixit ÆLFRICUS Anglus, Abbas Abindonensis, deinde Archiepiscopus Cantuariensis, qui non modo Grammaticam Saxonico-Latinam, sed et Glossarium Latino-Saxonicum non literarum quidem ordine, sed secundum certa

(1) Utrumque volumen hodie asservatur in Biblioth. S. Germani.

rerum ac argumentorum capita conscripsit, in quo complura vocabula, aut nove dicta, aut rarioris usus reperiuntur. Illud Oxonii editum cura Guillelmi Somneri cum ejusdem Dictionario Saxonico-Latino-Anglico ann. MDLIX. Obiit ille anno MXVI.

Papiæ rudimentum Elementarium.

XLIV. Floruit porro PAPIAS, cuius paulo ante meminimus, ann. MLXIII. ut est in Chronico Alberici MS. non vero anno MCC. ut (a) Trithemius tradidit. Alberici verba sunt : Anno MLIII. anno decimo tertio Imperatoris Henrici filii Conradi, Papias librum suum, videlicet Elementarium doctrinæ rudimentum edidit, quod probatur per numerum annorum, ubi agit de ætatis sæculi, in prima litera et enumerando pertingit usque ad hunc annum. Prostat vero ejus Glossarium typis editum cura Bonini Mombritii, (cujus sunt Vitrum Sanctorum duo volumina) Venetiis ann. MCCCCXCVI. mens. April. xix. Sane non tam de novo condidisse, quam antea utcumque digestum ac elaboratum Glossarium auxisse videtur ipse innuere, in Præfatione, verbis hisce : Jam vero de hujus artis nomine non prætermittendum videtur, quod quidem et si olim quia verbi, et simpliciter unius alterius dictionis retinebat interpretationem, Glossarium vocaretur ; jam vero definitionibus, et secundum regulas notationibus, sententiis quoque, et multis id genus superadditis, altius atque aptius Elementarium doctrinæ eruditamentum nominari poterit. In eo porro condendo decennium insumpsisse testantur versus adscripti Papia exemplari Aquicinctinensi, et a viro doctissimo Joanne Mabillonio exscripti, quos hic apponam, ubi nescio quis Rainaldus nominatur, a quo hic codex descriptus fuit :

Si durante die nunquam tenebresceret orbis,
Visibus humanis nulla lucerna foret.
Sic in Scriptura qui prospicit omnia clare,
Non eget istius commoditate libri.
Sed quoniam quivis, qui noverit omnia, non est,
Est amplectendus omnibus iste liber.
Instar apis mella collecta labore decenni
Cunctis Papias ista legenda dedit.
At cibus ut noster de divite ditior esset,
Apposuit nobis has Rainaldus opes.
Ne tali nostra dulcedine mense carret,
Extitit ejus in hoc officioso manus.
Istud habe gratum munus, Salvator, et illi
Perpetuam requiem comparet iste labor.
Hunc amet, hunc relegat, hoc delectetur, et omni
Hunc studio servet, Grex Aquicincte, tuus.
Scripti tempus habet qui Jhesu copulat annis
Undecies centum septuaginta tribus.
Noveris ista legens, quod pro mercede laboris,
Non aurum scriptor postulat, immo precam.
Ergo precam reddes, quoniam pretiosius auro
Est preca devota propitiaria Deum.

Scripsisse præterea Papiam Epistolarum librum ad diversos, auctor est Trithemius. Edidit etiam Elias Putschius inter Grammaticos veteres Notarum veterum explicationes ex Papia Glossario, quas in MSS. Codicibus, quos videre contigit, non animadverbi.

(a) De Script. Eccl.

*Expositio Synonymorum Joannis de
Garlandia.*

(a) Balerus
Pitseus.

XLV. (a) Eadem ferme tempestate, qua Papias, vixit JOANNES DE GARLANDIA Anglus, anno scilicet **MXL**. Haraldo in Anglia regnante, qui multa scripsit, atque in iis *Synonymorum* in arte Alchymistica expositionem secundum ordinem literarum, editam Basileæ cum ejus Alchymiae Compendio anno **MDLX**, cuius etiam circumferuntur *Synonyma* et *Æquivoca*, versibus descripta, quæ cum Commentario typis edita sunt Coloniæ anno **MCCCCXC**. et in scholis vulgo legebantur; quemadmodum (b) Ebrardi Betuniensis Græcismus, seu Liber carmine conscriptus de Figuris, deque octo orationis partibus, editus Lugduni anno **MCCCCXC**. cum Expositionibus Vincentii Metulini, ejusdemque elementa Grammatica Lovanii edita: qui an ille ipse sit, cuius Antihæresim contra Valdenses hæreticos vulgavit Jacobus Gretzerus, dubium facit Distichon ab (c) Antonio Sanderio et (d) Valerio Andrea allatum:

Anno millesimo centeno bis duodeno,
Condidit Ebrardus Græcismum Bethuniensis.

Secundum enim hos versus Græcismum suum conscripserit ille anno **MCXII**. Verum cum vox *bis*, referri etiam possit ad *centeno*, quod sane magis arridet, proindeque scripserit anno **MCXII**. idem censeri potest cum eo, qui contra varias Valdensium sectas, quæ sub exitum sæculi undecimi, et initium duodecimi tum primum innovuere, scripsit. (e) Laudantur præterea ejusdem Ebrardi Epistolæ secundum artem dictatæ, ex Bibliotheca Monasterii Dunensis in Flandria.

Ugutionis vocabularium.

XLVI. Papiam excipit UGUTIO Pisanus, qui longe fusius ac multa vocabulorum et *επίγνωσης* accessione auctius edidit, sive Glossarium, sive Dictionarium, quod MS. in Bibliothecis passim reperitur: nam typis excusum non puto, quod cum ars typographica inventa est, in scholis haberetur illud, quod a Joanne de Janua ex Papia et Ugutione confectum est. In Præfatione vero consilium operis et nomen suum ita aperit: « Opus igitur divina favente gratia componere statuimus, in quo, præ aliis, vocabulorum significationes, significationum distinctiones, derivationum origines, etymologiarum assignationes et interpretationum reperientur expositio- nes: quorum ignorantia Latinitas natu- raliter indiga quadam doctorum pigritia non modicum coarctatur. Nec hoc tan- tum ut vitream cenodoxiæ fragilitatem lucrificiamus, adimplere conabimur, quantum ut omnium scientiæ literarum invigilantium communis inde utilitas

efflorescat. Nec minus descendat in mente, nos in hoc opere perfectionem insinuatim adhibere, cum in humanis nihil ad unguem inveniatur expolitum, licet aliis de hac eadem re tractantibus quādam singulari perfectione haud injuria videri possumus excellere. Nam hic parvulus delectabitur suavius; hic adultus uberioris cibabitur; hic perfectus affluens delectabitur; hic Gignosophistæ tri viales, hic Didascali quadriviales, hic Legum professores, hic Theologiæ perscrutatores, hic Ecclesiarum proficient gubernatores: hic supplebitur, quicquid haec tenus scientiæ defectu prætermis- sum est; hic eliminabitur, quicquid a longo tempore male usurpatum est. Si quis quærat operis hujus quis actor fuerit, dicendum est Deus. Si quærerit, quod operis hujus fuerit instrumentum, respondendum est, quod patria Pisanus, nomine Hugutio, quasi Eugetio, id est, bona terra, non tantum præsentibus sed etiam futuris: vel Hugutio, quasi Vigitio, id est, virens terra, non solum sibi, sed etiam aliis. » Ex histamen quis ille Ugutio fuerit, et quo vixerit sæculo, non percipimus: sed id docemur ex Chro- nico Nonantulano MS. cuius verba hic describemus: « Per hæc tempora (circa annum **MCXII**.) Agno Ugutio, natione Pisanus, Episcopus Ferrarensis, qui datus a Sede Apostolica Coadjutor Abbatij Monasterii Nonantulani prodigo homini, ex libro Papiæ, qui illic est, librum deri- vationum composuit. » Ejus obitum circa ann. **MCXII**. conjicit Ughellus, cui hæc de Ugutione haud nota fuerunt. Laudatur porro is sub nomine Pisani a nescio quo Poeta infimi ævi MS.:

Est commune Gigas, Pisanus ut asserit: unum Approbo Galterum, qui protulit, Una gigantum.

Catholicon Joannis de Janua.

XLVII. Papiam et Ugutionem exscripsit, auxilique tandem JOANNES DE JANUA, operique suo titulum dedit: *Summa, seu Catholicon*, unde postmodum, quæ prodiere Dictionaria, hoc nomine fere donata sunt, cui præmisit multa ad Grammaticæ regulas spectantia. Quando vero illud adsolverit hisce verbis indicat in ipso libri fine: *Immensas omnipotenti Deo Patri et Filio et Spiritui Sancto gratiarum referimus actiones, qui nostrum Catholicon ex multis diversis Doctorum texturis elaboratum atque contextum, licet per multa annorum curricula in millesimo ducentesimo octuagesimo sexto anno Domini, Nonis Martii ad finem usque perduxit*. Quis vero fuerit, ipsem in voce *Janua* edocet: *Item a Janua porta dicta est Janua, quædam civitas potens, nobilis, pulchra, et dives, juxta mare sita, et est quasi introitus et porta Lombardie, Tusciae, Provin-*

(e) Sander in
Bibl. MSS. p.
222.

(d) In Bibl.
Beig.

ciae. Hujus civitatis oriundus fuit Compilator præsentis libelli, qui dicitur Prosodia, vel Catholicum. Compilator siquidem hujus operis dictus Frater Joannes Januensis de Balbis, de Ordine Fratrum Prædicatorum modicus, qui etiam compilavit alium libellum in Theologia, qui dicitur Dialogus de questionibus animæ ad spiritum: qui etiam composuit quoddam opus Paschale, ubi scilicet de facili reperitur Pascha, scilicet hoc opus Paschale compositus, antequam Ordinem intraret. Prostat autem Joannis de Janua Catholicum non semel typis editum, ac primum Moguntiæ in ipsis Typographiæ initii anno MCCCCCLX. cuiusmodi videre licuit in Bibliotheca PP. Fulliacensium Parisiis; deinde Venetiis, scilicet anno MCCCCCLXXXVII. quo sum usus codice potissimum, et a Magistro Egidio auctum et recognitum, et denuo ab Ascensio Badio auctum, Lugduni per Joannem de Platea anno MDXIV. Cæterum monet (a) Philippus Bosquierus Minorita in Catalogo MSS. librorum Bibliothecæ Monasterii S. Ghisleni Joannem de Luna appellari. Sed vereor, ne male legerit; de quo haec subdit: Addo, quod et si (b) Erasmus Roterodamus Catholicum Januensis infamet et velut de gradu dejiciat, qua Latinitas spectatur, ego tamen in rebus Theologicis sentio non contempnendum.

(a) In Not.
ad Gerson. de
Laude Scriptor.

(b) Erasm. de
Ratione studii
et in Colleg.

(c) In V.
Brucus.

Mathæi Silvatici Pandectæ Medicinæ.

XLVIII. Prodiit eadem tempestate MATTHÆI SILVATICI Mantuani Dictionarium Medicum: vivebat enim ille anno MCCCXCVII. ut ipsem testatur, proinde ante ann. MCCCXX. uti sribit (c) Trithemius: quod quidem opus *Pandectas Medicinæ* appellavit, unde *Pandectarius* vulgo indigitatur, in quo voces Latinæ, Græcæ, Arabicæ, et Exoticæ, quæ rem medicam utcumque spectant, ita aliis vocibus redduntur, ut sani aliquid expiscari haud promptum sit, propter depravata, si non auctoris, saltem exscriptorum vitio vocabula: adeo ut de hisce Pandectis judicium istud suum interpolauerit Otto Brunsfeldius, et ipse Medicus: Certe, inquit, *in re medica veteris Pandectarii errata tam manifestaria sunt, ut prorsus perspecta nemini non sint, nisi qui sane eruditionis ac veterum Scriptorum nihil attigit: in quo tertia fere semper dictio corrupta vitiataque, aut certe barbara, obsoleta, vel exotica est: nec paulo diversa omnia ab magorum et necromanticorum præstigiosis nomenclaturis, ut nescias, rerumne an malorum potius dæmoniorum sint nomina. Sed de his videant peritiores Medici, Linguæque Arabicæ potissimum periti, qui unici duntaxat judicium ferre mea quidem sententia possunt.*

De variis Glossis in Scripturas sacras, et maxime de Guill. Britonis opusculo.

XLIX. Habentur præterea Glossæ variae cum ineditæ, tum editæ in sacra utriusque Testamenti scripta, quæ cum secundum libros digesta sint, non omnino Lexicorum nomine censeri debent: tametsi vocabula, quæ in iis explicantur, Dictionariorum vicem videantur supplere. Harum aliæ incertis auctoribus latent in Bibliothecis, quæ non tanti visæ sunt, ut editionis sumptus promererentur. Aliæ suos laudant auctores, quas inter maxime eminent hocce titulo inscriptæ in codicibus Corbeiensis monasterii, S. Germani Paris. et Collegii Navarrici Parisiensis: GUILLELMI BRITONIS *Fratrum Minorum opusculum difficilium vocabulorum Biblicæ, ex Glossis Sanctorum, in quo præmittit suum præambulum metro confectum: post præsaice procedit.* Ila autem hi versus male digesti leguntur:

*Difficiles studeo partes, quas Biblia gestat,
Pandere; sed nequeo latebras nisi qui manifestat
Auxiliante Deo, qui, cum vult, singula prestat.
Propria ponuntur hæc nomina pauca; sed oro,
Qui legis indulge mihi, qui brevis esse labore,
Si quem profectum relines, hoc opus est Deitatis,
Quicquid non rectum patet hic, quicquid ruditatis
Supplens defectum, Lector, studio pietatis.
Corrigere, correctum sit in usum posteritatis.
Scenatis ignarus stylus est, non abnuo linam,
Nam pollere facit operam correctio primam,
Desuper irradia scribenti gratia Dia,
Sis Dux, sis socia mera lux, et vera Sophia.*

Ad calcem vero libri isti alii leguntur versus:

*Hic ego doctorum compagi scripta sacrorum,
Floribus auctorum loca certa notando librorum
In serie quorū textus pateat hic positorum.
Prævia cunctorum, confirmatorque bonorum
Lux occulorum, via veri, lux dubiorum,
Sit tibi cælorum Rex, gloria, culmen honorum,
Quod completorum datur hic mihi meta malorum,
Egis egenorum, miser Æ, quia dego Minorum,
Te precor ipsorum comitem me fac meritorum
Sorte beatorum; quod sim velut unus eorum.*

Fuit autem Guillelmus iste Brito (a) ex antiquorum Britonum stirpe in Cambria natus, ut auctores sunt ex Willoto Pitseus, et Waddingus in Annalibus Minorum (b) ad ann. MCCCCLVI. quo ille obiit, ubi et viri elogium perstringit. Ejus etiam fortasse sunt Synonyma, quæ Britonis nomen præferunt, edita Parisiis, per Dionysium Rosseum ann. MDVIII. Hanc eandem lucubrationem perperam (c) alii adscribunt nescio cui Joanni Egidio Ordinis Eremitarum S. Augustini.

(a) Pitseus.

(b) N. 31.

(c) Ph. Labb.
in Bibl. MSS.
p. 205.

Mammotrectus Marchesini, in quo voces Bibliorum enucleantur.

L. Similis argumenti extat liber inscriptus *MAMMOTRECTUS*, in quo voces Bibliorum perinde enucleantur. Nominis rationem et etymon sic in Prologo prodit auctor: *Et quia morem gerit talis decursus paedagogi, qui gressus dirigit parvulorum, Mammotrectus poterit appellari.* Imo

(a) Serm. 2.
in Psal. 30.

(b) Wadding.
de Scriptor. Mi-
nor.

(c) Sixt. Sen.

(d) Sander.
in Bibl. MSS.
Belg. p. 437.

(e) Bibl. MSS.
Labb. p. 43.

(f) In Bibl.
MSS. Belg. P.
132.

(g) Pitseus
pag. 904.

Mammothreptus, ex Gr. μαμμόθερπτος, qua de voce præ ceteris (a) Augustinus. Hunc e Regio Lepidi ortum, quæ civitas prope abest Mutina, appellatumque MARCHESINUM, ex Ordine Minorum, ac floruisse in Provincia Bononie et Custodia Ferariæ circa ann. mccc. autor est (b) Waddingus; (c) Sextus vero Senensis vixisse ann. mcccc. scribit. Is liber primum excusus Moguntiae in ipsis artis typographicæ initiis, ann. scilicet mccccclxx.; servatur enim in Bibliotheca Collegii Navarrici Parisiis, ad cuius calcem hæc leguntur: *Explicit Mammetractus arte imprimendi seu caracterizandi absque calami exaratione sic effigiatu*s, et ad eusebiam Dei industrie per Petrum Schoiffer de Gernsehem in civitate Moguntina feliciter consummatus anno Dominicæ Incarnationis mccccclxx. in Vigilia Martini. Cujus quidem codicis a primis typographiaæ repertoribus excus non meminit Naudæus in accuratissima, quam de ejus ortu instituit, dissertatione. Rursum deinde Metis impressus est anno MDIX. ac demum Venetiis anno MDXCVI.

*Varia sæculo xv. et xvi. Dictionaria
et Opera Grammatica.*

L. Accessere denique sub exitum sæculi decimi quinti, aut sequentis initium, Dictionaria, librique alii Grammatices, quorum usus etiam in scholis maxime invaluit, ut *Vocabularius compendiosus ex Summa Januensis, Huiguacione, et Papia excerptus*, editus Venetiis anno mccccxc (d) cuius auctorem nescio quem Nicolaum præferunt quidam codices scripti, in Bibliotheca Monasterii S. Martini Tornacensis: et *Vocabularius Breviloquus*, typis editus Argentinæ anno mccccxci. uterque Joannis de Janua Catholici Compendium, additis tamen et insertis subinde vocabulis aliquot, non tamen melioris note, quæ in Januensi non habentur. Nec scio, an alii sint diversique prorsus ab eo, quem *Papiam abbreviatum* vocant codices MSS. Bibliothecæ Puteanæ, qui libri seu compendii istius auctorem laudant (e) Martinum de Arenis sub anno mcccvi. Prostat præterea *Vocabularius alter, Catholici parvi* titulo donatus, seu Dictionarium Latino-Gallicum, in quo complura vocabula a puriori Latinitate jure proscripta continentur, typis incertis, sed antiquis, (Rotomagi editum laudat (f) Sanderus) ex quo selectas quasdam voces, quod ineditum putaret, ex MS. bibliothecæ Thuanaæ eratas, libello de Lingua Francica inseruit Philippus Labbeus. (g) Laudatur præterea *Catholicon parvum* Roberti Veisi Angli. Eiusmodi etiam est *Catholicon Armorico-Franco-Latinum a Joanne Lagadec Diocesis Trecorensis, compositum ad utilitatem Clericorum novellorum Britanniae*:

(1) Ita enim libri titulus concipitur, editi Lantriguieri a Joanne Casnez, v. Novemb. anno mccccxcix. Prodiere præterea eadem tempestate Dictionaria varia, scilicet *Vocabularius optimus, Gemma vocabulorum dictus*, editus Daventriæ anno MDII. [aliud *Gemma Gemmarum* inscriptum, Coloniæ editum anno MDII.] et Dictionarium *Dionysii Nestoris Minorite Novariensis*, eodem anno Argentinæ publicatum, qui quidem Catholici et Ugutionis, uti vocat, somnia singulis fere paginis redarguit. (a) Legebantur denique in scholis sub initium decimi sexti sæculi, et antea, Grammatices libri modo ignoti, ut *Maximiani Grammatica, Doctrinale Alexandri de Villa Dei, Partionale, et Combinale Grammaticæ: Guidonis de Fontenai Biturici Magna Sinonyma, Grammaticæ regulæ, Epitheta, Differentiæ vocabulorum*: quibus successere demum Joannis Despauterii Ninivitæ, qui obiit circa annum MDXV. et aliorum subinde ejusce generis Grammaticalia opuscula, quibus utuntur hodie scholæ nostrates. Ex iis porro veteribus Dictionariis vel Glossariis, de quibus hactenus egimus, vocabulorum etymologias interdum describimus, ridiculas et putidas, quibus, quod non subinde refellantur, nolimus a Lectoribus existimari assensum nos præbere. Neque enim ejusmodi næniis confutandis tanti visum est immorari, cum quales sint ex se se satis ostendant: *Horum quippe sententias prodiisse, refutasse est*, quod de hæreticorum perfidia aiebat (b) Hieronymus.

(a) Vide Hist.
Academæ Pa-
ris. to. 1. p. 518.

(b) Epist. 54.
et Epist. 91.
cap. 3.

Dictionaria minus Latina in scholis diu servata locum tandem cedunt aliis puræ Latinitatis.

LII. Ejusmodi igitur Latina Dictionaria ad amussim minime exacta; neque a Latinitatis sordibus purgata, in scholis publicis passim habebantur: « (c) quorum com- « pactores malæ interdum fidei damnare « licet, quod, quantumvis isthuc esse cor- « ruptum et adulterinum scirent, non « putarent tamen aut otii sui esse, quo « delectabantur, aut negotii, quod gravius « esse existimabant, quicquam in rebus « istis innovare, ita quidem ut de Latinis « sentirent ut Latini, loquerentur et doce- « rent ut barbari, et vocum mutationem « ullam in Lexicis suis faciendam puta- « rent: magna adeo vis est, magnum pon-

(c) Thom.
Smith.

(1) Extat MS. in Bibliotheca Cl. V. D. Lancelot, qui illud nobiscum pro solita humanitate communi- cavit in cuius præfatione hoc leguntur: Quia quamplures Britones multum indigent Gallico, idcirco ego Johannes Lagadeuc parrochie de Plæ- gonne Diocesis Trecorensis in artibus et decretis Bachalarius, quamvis indignus ad utilitatem pau- perum Clericorum Britanie, vel rudium in per- cia Latinitatis, hoc opusculum composui, etc. Datum die 16. mensis Augusti, anno 1464. Eiusdem videtur ætatis ms. ille codex.

“dus, auctoritas plurima consuetudinis et usus, ut vitiosa retinere, bona neglige, recta contemnere, prava colere, æqua repudiare, quam rectis insistere, bonosque auctores prælegere, ac in Lætitia duces sibi assumere maluerint ætatis istius Scriptores, ipsique artis Grammaticæ doctores. » Sed cum veritas haud facile convellatur, nec per usum capionem aboleatur, revixit tandem studiosorum opera, quæ quasi intermortua tot saeculis jacuerat Latinitas: ita ut ratione temporum mutata, discussa barbarie caligine, veternosaque ablegata dicendi ratione, omnibus summo studio ad perfectissimam Linguarum cognitionem incumbentibus, literarum gloria in illam magnitudinem excreverit, ut non defuerint absolutæ eruditionis viri, qui non tantum præstantissimis Latii luminibus opponi mererentur; verum etiam cum priscis de ingeniorum felicitate contendarent. Exlitere enim circa ea tempora, post Franciscum Petrarcham, qui literas a multo ævo sepultas e Gothicis tumulis primus fere excitaverat, LAURENTIUS VALLA, civis Romanus, et NICOLAUS PEROTTUS, Saxonferratensis, Sipontinus Episcopus, ut omittam HADRIANUM Cardinalem, et aliquot alios, qui desæcandæ Latinitati insudarunt, quorum alter scriptis sub annum MCCCCL. elegantiarum Latinæ Linguæ libris sex: alter sub annum MCCCCLXX. publicato grandiori Commentariorum ejusdem Linguæ volume, cui Cornucopiae nomen indidit, cum duobus singularum dictionum indicibus, Graeco altero, altero Latino, qui justi Dictionarii vicem præstant, non quatriduanam, sed quadrinquentis amplius annis extinctam et sepultam Latinitatem excitarunt, et rursum in lucem eduxerunt. Horum denique insistens vestigiis, primus ab barbarica illa fæce Dictionaria, hactenus in scholis recepta, purgavit AMBROSUS DE CALEPIO in agro Bergomensi, (a) quidam filium Comitis Calepiensis fuisse volunt, quorum quidem comitum meminit (b) Cælestinus in Historia Bergomensi unde et CALEPINUS appellatur, edito Dictionario ex veteribus Scriptoribus profanis et Catholicis, in quo multa se contra Priscianum, atque adeo ipsum Laurentium Vallam, præstantiorum Scriptorum auctoritate nixum dixisse et observasse profitetur in epistola operi præfixa; quam quia in vulgatis Calepinis non est edita, hic describere operæ pretium duximus. Prodidiit autem primum, ni fallor circa annum MD.

Ambrosius Calepinus Eremitanus, Senatus populoque Bergomensi Salutem plurimam dicit.

Plures anni sunt, magnifici consummatisse viri, ex quo vel a prophanicis, tum veteribus tum recentibus, vel a Catholicis, et iis sane doctissimis, sanctissi-

misque viris, complurimas Dictionum interpretationes, quam mihi ad pernoscendas auctorum sententias idoneæ videbentur, excerpere, atque in unum cœpi cogere. Quod plane opus sic a me suscepsum esse velim existimetis, ut aliis, et mihi in primis, usui quandoque futurum esse considerem. Non enim tam instruendorum aliorum, quam mei exercendi ingenii gratia id efficere aggressus sum. Nam cum a teneris, ut aiunt, unguiculis inter Sacratorum numerum, faventibus superis relatus suissem, et neque declamationibus, refragante natura, me dedendum putarem, neque percipiendæ Philosophiae ulla mihi a Patribus facultas daretur, quippe qui in id temporis incidissem, quo de salvandis animis tantummodo cogitandum foret, cum nec tempus omnino frustra terendum ducerem, haud iniqua res visa est, ea me amplecti studia quæ certam præ se ferrent humanitatem. Neque vero eo vel temeritatis, vel dementiae reductus sum, ut bonarum artium studiosis satis me facere posse existimem, quando nemo, licet sapientissimus, id unquam præstare potuerit, certoque sciam, me nec tanto ingenio, tantave literatura præcellere, ut quæ a Nonio, Marcello, Festo Pompeio, Pediano, Servio, Donato, Varrone, cæterisque Latinæ Linguæ luminibus elucubrata fuerint, ego ipse magis religioni dedicatus, quam cuipiam discipline, clarius, aut enucleatus scribere posse confiderem. Verum quia in præstantissimis illis literarum antistibus plurima desiderabantur, ego, ut communi studiorum utilitatì consulerem, ac meis pro viribus suscepti munericis officio cumulatissime satisfacerem, ea carptim ex omnium pene disciplinarum monumentis exprimere conatus sum, multa contra Laurentium Vallam, contra Priscianum aliosque auctores, præstantiorum auctoritate nixus. Plus enim apud me Ambrosii, Hieronymi, vel Augustini gravitas et doctrina valet et Graecorum, quam Laurentii Vallæ studiosa reprehensio. Id autem bene maleve fuerim assecutus, judicent alii. Hoc unum affirmare ausim, nostrum hoc opus et vocabulorum multitudine, et propositionum interpretamento, et auctorum citatione ordineque, Dictionaria cuncta superare. Quod cum in volumen amplum excrevisset, ac illud multorum rogatu emittere statuissem, Patriam delegi cui id dedicarem. Nam cui potissimum consecrari opus de re litteraria debuit, nisi patriæ, et illi quidem patriæ, in qua magno et excellenti ingeni viri sunt, qui de gravitate, de juris prudentia, deque omni scientiarum genere præclare meriti essent, quos ego tanquam obices oblatrantibus constitui opponere. Fere enim plerique omnes, qui in literis præsertim aliqd edidere, id Principi,

(a) Borrichius de Lexicis Latin. p. 3.

(b) Cælest. in Hist. Bergom. part. 1. lib. 7. c. 6.

vel Senatui cuiquam inscripsere, quærentes, ut ab eorum potentatu ac magnitudine laboribus suis apud omnes auctoritatem, et ab invidis tutelam munimenque pararent. Prudenter id quidem, quando ita veteri consuetudine fieri videmus, ut omni in re, quæ Principes probant, ea cæteri laudent, cupiant, tueantur. Scio namque futuros esse, qui labori nostro detrahant. Ita enim sit, ut quæcunque mortales agant, sive privatim, sive publice, calumniæ subjacere certum sit, nec divinis operibus maledica Lingua parcit: tantum sibi humanus arrogat intellectus. Ego non nisi volentibus hæc legenda trado. Multa sane fateor a me tradita sunt, quæ alii probent, ab aliis vitio dentur, quod plerisque etiam doctissimis usu venisse compertum est. Velle suum cuique est, inquit Poëta, nec voto vivitur uno Domus, quæ apud forum extructa est, quæ editior sit vel depressior quam æquum videatur, sepe contenditur. Difficile reor omnibus placere posse. Sed ego non solum cuiquam me non præpono, sed nec æquiparo quidem, eligens cum Propheta abjectus esse in domo Dei. Quare si meum opus a vobis acceptum fuerit, illudque probasse videamini, abesse non poterit, quin a tam gravibus, tam doctis, tamque eloquentibus viris laudatum, laudandum quoque reliqui existiment. Multa vero, immo pene innumerabilia desunt in hoc opere. Quis enim universa multis etiam queat comprehendere voluminibus? Verum ne longius epistolam evagari patiar, finem dicendi faciam, si modo hoc unum vos monitos effecero, quod ad rem plurimum conducere videtur: quippe quod unam quamque Dictionem inventu facilem reddit. Nam omnes orationis partes, aut simplices sunt, aut compositæ. Quæ simplices sunt, suo quæque loco pro duarum trium litterarum præcedentium ordine collocantur. Compositorum alias cum simplicibus, alias per se, secundum variam multiplicemque earum significantiam, coaptavi, ab A. littera initium sumens.

Primæ Calepiani Dictionarii editiones.

LIII. Calepinianum ex hinc Dictionarium, nescio an tum primum in Gallia, Parisiis editum est anno MDX. quo idem Calepinus obiisse dicitur, cum hoc titulo: F. AMBROSI CALEPINI Bergomatis, professionis Eremitanæ, Dictionarium, ex optimis quibusque auctoribus, Nonio Marcello, Festo Pompeio, M. Varrone, Pædiano, Servio, Donato, Cornucopiæ Perottino, Laurentio Valla, Tortellioque: præterea ex Suida Graeco, aliisque compluribus, nullo sere vocabulo Cornucopiæ prætermisso studiose collectum, et ab Ascensio diligenter recognitum atque impressum. Prodiit altera deinde editio Parisiensis anno MDXXV. Idib.

Augusti, sumptibus Joannis Parvi et Ponteti le Preux, cum hoc titulo: F. AMBROSI CALEPINI Bergomatis Eremitanæ professionis, viri undecunque doctissimi Lexicon ex optimis quibusque auctoribus collectum, novis additamentis, quæ nondum ad nos pervenerant, ipsiusmet auctoris autographis illustratum, quæ hoc signo.... indicantur. Adducuntur et Joannis Badii frugiferæ annotationes stella notatae. In summa hoc in opere recondita latet eruditio, ita ut nullum vocabulum Cornucopiæ, immo nullius Dictionarii queratur prætermisum, etc. Huic porro ejusdem Calepini epistola præponitur, quam ille iteralæ ac postremæ suæ editioni præmerat, quam Venetiis anno MDIX. factam quidam scribunt, in qua tum se decrepita fuisse ætate, visu etiam præ senectute privatum testatur. Hanc perinde hoc loco describendam duximus, cum alibi vix occurrat.

Ad clarissimum et sapientissimum Theologum Dominum Magistrum Egidium Viterbiensem totius Augustiniani gregis Eremitarum Pastorem dignissimum, Ambrosius Calepinus Bergomas, ejusdem religionis de Observantia nuncupatae minimus S. P. D.

Quum hominem, senem præsertim, bullam, quæ dicitur, esse non ignorarem neque ingravescens ætas colligendas jam esse sarcinas admoneret, dictionum interpretamenta olim quidem a me edita, proximis vero annis incudi reddita, et aliquanto diligentius amussitata collegi, effeciique, ut castigatora et uberiora in manus hominum exire possent. Hoc vero quicquid est operis, quamvis et ipse nomini tuo dicare exoptarem, idque ipsum religiosi, quotquot Bergomi degunt Collegæ nostri pro sua quisque in te pietate a me certatim contendenter, hærebam tamen, neque ingenii tui judicium præser-
tim, ut Secundus ait, lacescitum subire audebam. Neque enim sic toto, ut dici solet, caelo errabam, ut non viderem cum esse te, quem quasi Lucillianum illum Persium omnium doctissimum metuere etiam eruditæ debeat. Quis enim, quæso, vel unicam odem tuam, Egidii Romani laudes continentem, legere potuit, ut te summum in Poetica non agnosceret? Quis librum de Ecclesiæ incremento a te conscriptum divina Pontificis Maximi voce laudatum non admiratur? Quis Eloquen-
tiæ tuæ fulmina æquaverit? Quis ad populos te concionantem audivit, qui voces tuas Pauli esse tonitrua non existimaverit? Quis tuæ illius dialecticæ subtilitatis ceratinas et soritas effugerit? Quem porro lateat, quantum in iis, quæ Physica, quæque item Metaphysica nominantur, quantum denique in sacrarum literarum studiis semper excellueris? Quid plura, te unum intelligebam, cui nihil non lectum,

nihil non intellectum esset. Sed bene, quem summa doctrina formidabilem effinxerat, eundem vitae sanctitas amabilem reddidit. Neque enim mihi, quamvis a te longissime constituto, nescire permittitur, quam bonus commissi tibi gregis Pastor existas, ut languentes foveas, ut demissos erigas, ut salubribus medelis aut venienti morbo occurras, aut eundem, si forte irroboraaverit, amoveas. Noster Ordo, quod diu exoptavimus, te auctore est integratus, te Magistro sibi restitutus, te intercedente summis privilegiis honestatus, quae cum animo volverem, facile percipiēbam, te, qui universos ita dirigeres, singulos non contemnere. Hoc denique quasi addita obrepit audacia, meque illuc impulit, ut ad te quasi ad numen aliquod confugerem, et qualescumque vigilias meas tibi dicarem. Quod factum meum boni consulas obsecro, meminerisque, me quasi non postremæ notæ villicum hac ipsa dicatione rationem otii mei exhibere tibi voluisse, quem tu velut diligens pater familias inspicere non gravaberis, vel certe ut bonus pastor ne pusillæ quidem ovis fœtum tibi contemnendum putabis, sed umbra potius tui nominis proteges. Quod si, ut spero, feceris, ad summam votorum meorum pervenisse mihi videbor, ac tuo quasi colophonio suffragio, ut in veteri verbo est, adjutus, singulis etiam tribus puncta omnia tulisse me existimabo, nec ætatis tantum nostræ oblatratores, sed et celebratum illum veteribus modum contemnam. Vale Pater R. et Congregationem nostram, ac præsertim Bergomensem Conventum habe commendatissimum. Nam et te, ut debent, omnes mirifice amant ac reverentur, et me decrepitum jam senem atque oculis captum mira piëtate complectuntur. Bergomi Kalendis Octobris MDIX.

Calepini Dictionarium novis augetur vocabulis.

LIV. Sic auctum deinceps, novisque vocabulis adornatum Calepinianum Dictionarium, in magnam voluminis molem excrevit, dum quisque pro libitu observationes eo suas immittit, librumque suffarcit noninibus etiam propriis ac Geographicis, licet nihil ad Latinam Linguam spectantibus: quod quidem nescio an ab ipso Calepino in primis editionibus præstitum fuerit; cum eas non viderim, tametsi in prima Parisiensi aliquot, et in iis, quæ Venetiis alibique confessæ sunt, multo plura occurrant. (a) Quæ quidem vir multi judicij ac singularis literaturæ Conradus Gesnerus Tigurinus, in Calepiniano Dictionario a se recensito, et supra quatuor millibus vocabulorum ex probatissimis auctoribus aucto, cum prosodia, id est, quantitatibus syllabarum notis in Onomasticum peculiare reje-

cerat, in editionibus Basileensis ann. MDLIV. et MDLX. postrema ex Pauli Manutii observationibus plurimum aducta. Et sane mirandum ab ejusmodi vocabulis, quæ rursum malo fato in alias editiones irrepsero, Calepinianum Dictionarium non purgasse virum in hisce litterarum studiis versatissimum Joannem Passeratum, a quo postremo adornatum est, cum aliunde infinitis aliis Latinis vocabulis, maxime Scriptorum, qui vel prioribus Romanæ reipublicæ sæculis, vel etiam inclinante paululum Latinitate floruerunt, adaugeri potuisse, quæ tamen omissa sunt, pro certo habeatur, adeo ut ex iis duo fere alia confecerit volumina Matthias Martinus. Sed et iis præsertim adornari debuit, quæ a probæ Latinitatis auctoribus peti possunt, ac Tullianis maxime, quæ tanto studio Marius Nizolius, Robertus Stephanus, et alii ordine literarum collegerunt. Qua de re merito queritur yir doctus Olaus Borrichius in ea Dissertatione, quam de Lexicis Latinis et Græcis edidit, Hafniæ excusa anno MDLX. Tot igitur subsidiis, doctorumque virorum conatibus revixit intermortua Latinitas, et abdicatis insulsis istis Lexicis, a quibus barbaries ipsa fovebatur, successere longe tersiora, et ab omni illo, quo prius scatebant, squalore purgata, quorum in scholis Academisque publicis, feliciori eruditio ac literaturæ fato, hanc tenus usus invaluit.

Auspiciis venere Deis caloque secundo
Non nota elapsis commoda temporibus.
Quæ prius obscuris fuerant infusa tenebris,
Sensa Poëtarum jam per aperta volant.
Ante salebroso Latialis Lingua vetero
Obrruta, vix poterat triste levare caput.
Et pro Romano Geticus pollebat ubique
Sermo: vel hoc si quis durior alter erat.
Nemo Maronei volvebat dona laboris:
Nemo Catullao Bilblicosse sales,
Delitius Cicero spurca contemptus in alga:
Tu quoque cum Marco Quintiliane tuo.
Livius, et Naso, dulcisque Propertius, et qui
Cantavit Nemesis dexteriore lyra.
Lucanus, Senecaque duo, Juvenalis Aquinas,
Tranquillus, Tacitus, Persius atque Pedo.
Stella, Macer, Flaccus, tersique Papinius oris,
Delicia Latii Plautus et eloquit.
Plinius, Italicus, Celsusque, Apuleius, Aratus,
Et quicunque bonus Scriptor, operius erat.
Infelix plebes Papiam Ebrardumque legebat:
Scriptaque barbaricæ vix bene nota Getis.
In preto fuerant Ugitio, Catholiconque;
Atque Mamotreci semilatina lues.
At nunc auspiciis Superis caloque secundo
Induit antiquum Romula Lingua jubar.
Sic post milenos ales reparabilis annos
Abjecto renovat omnia decus senio.
Confult huic operi Gazes Theodorus et acer
Vallensis multum: tuque Philelope simul,
Hinc Itali crevere viri: crevere juventus
Gallica Pierii delicata sacris.
Nec te Pice sagax: nec te Broalde silebo:
Nec te cum Musis, Politiane, tuis.
Addo Marullum, illis et blandidicuum Pontanum:
Et Carmelitam, Mantua dia, tuum.
Qui simul Hernioleos, non vero Barbarus ore
Dicitur; hi Lingua restitueri decus.
Ilorum impressit pubes Germana labores,
Et gens in prælis Galica fecit idem.
Sic pedepressum aucta est Italia cultura loquelæ:
In varia nec non castra tetendit humo.
Quis nunc tricosus, quis fusculus auctor habetur:
Ad quom scriptorum non via lata patet?
Cuncta innotescunt lima scrutata severa:
Quaque prius fuerant turbida, clara micant.

Istis haud incomptis carminibus lusit olim

(a) Josias Simler. in Vita Conradi Gesneri.

(a) Bibl. Gesneri.

Petrus Bouherius Sabulensis in Elucidarium Conradi de Mure Canonici Thuricensis, a se repurgatum et adornatum anno MDXIII. (a) Vixit autem Conradus anno MCCLXXIII. ut auctor est Conradus Gesnerus, isque est, qui novum Græcismum condidit, ut ipsem in præfatione istius operis testatur. Atque hæc quidem de veteribus ac etiam paulo recentioribus Glossographis adnotasse sufficiat.

An abstinendum lectione Scriptorum inferioris ævi.

LV. Jam vero haud nescius sum, fore complures, qui inferioris ævi Scriptorum, quibus nulla est elegantia Latinitatis vel munditia, abstinendum lectione eo arbitrentur potissimum, quod scriptorius stylum, locutionisque characterem vietet ac corrumpat: ut suam omnem sermonis elegantiam, et Latini eloquii venustatem stridore lectionis Hebraicæ sordidatam fuisse agnoscat (b) Hieronymus: *Nos, ut scis, inquit, Hebracorum lectione detenti, in Latina Lingua rubiginem obduximus: in tantum, ut loquentibus quoque nobis stridor quidam non Latinus interstrepatur.* Neque dissimili sententia S. Basilius (c) (vel quivis alias sub ejus nomine) ad Libanum Sophistam scribens de sermonis sui inelegantia sese excusat: (1) ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ω θαυμάστε, Μωνοῦ καὶ Ἡλία καὶ τοὺς οὐτώ μαχαρούς ἀνδράσι σύνεργειν, ἐπ τῆς φρεβάρουν φωνῆς διαλεγομένοις ἦμεν τὰ ἔνταῦθα, καὶ τὰ παρ' ἐκείνων φθεγγόμεθα, νοῦν μέν ἀληθῆ, λέξιν δὲ ἀμαθῆ, ὃς αὐτὰ ταῦτα δηλοῖ. Et epist. 356 (2) τὶ γαρ ἄν εἴποιμεν πρὸς οὐτως ἀπεικόνουσαν γλότταν; πλὴν ὅτι ἀλιέων εἰμι μαθητής, ὅμολογῶ καὶ φιλῶ. Sed et (d) Julius Severianus, etsi oratori juris studium non omittendum existimaret, non tamen penitus appetendum censebat:

Cum si se multum scientiæ juris dederit, plurimum de cultu orationis atque impetu amissurus sit, cum alia sit Juris consultorum, alia Oratorum dicendi scribendique ratio. Adde quod, ut ait (e) Fabius, non assuescendum est sermoni, qui dediscendus sit, quia ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt. (f) Difficulter enim eruditur, quod rudes animi perbiberunt, proclivisque est malorum simulatio: et quorum virtutes assequi nequeas, cito imiteris vitia. (g) Quin etiam objectum Herodoto, quod de Barbaris, id est, exteris populis, Historiam suam conscribens, eorum sermonem imitatus dicatur, ut auctor est Theon So-

(b) Epist. 430.
et in Prolog.
lib. 2. in Ep.
ad Galat.(c) S. Basil.
epist. 339.

(d) In Syntom.

(e) Quintil.
lib. 1. c. 4.(f) S. Hieron.
ad Lætiam.(g) Theon So-
phist. in pro-
gym. p. 89.

(1) Sed nos quidem, vir spectatissime, versamur cum Moyse, Elia, et hujusmodi sanctis viris, qui sua nobis barbaro sermone edisserunt, et illa nos eodem modo usurpamus, sensu quidem vera, dictione autem indocta, ut ex ipsis videre est.

(2) Quid enim dixerim de tam Attico sermone? nisi quod piscatorum sim discipulus, illud fateor, et dici amo.

phista: (1) Καὶ φαρβαρικῶς φαμὲν εἶπεν πολλάκις τὸν Ἡρόδοτον καίπερ Ἑλληνοτέρα γράφοντα, ὅτι τοὺς ἐκείνων λόγους μεμίγνται. Et de versibus suis, dum apud Getas exul degeret, exaratis aiebat (a) Ovidius:

Nec te mirari, si sunt vitiosa, decebit,
Carmina que faciam pene Poëta Getes.
Ah pudet, et scripsi Getico sermone libellum:
Structaque sunt nostris barbara verba modis.

(a) Lib. 4. de
Ponto Eleg. 43.

Julianus (b) Imperator Epist. 55. barbariem se contraxisse profitetur, dum apud barbaros versaretur: (2) τὰ δὲ ἑμά, εἰ καὶ φθεγγομεν εἴλληνοι, θαυμάσειν ἀξεῖν, οὐτως ἐσμὲν ἐκβαρβαρωμένοι διὰ τὰ χωρία. « Queren- tur etiam quod propter hoc ipsum, quod « pravi sunt, laudentur, (c) et tanquam « sermo rectus et secundum naturam « enuntiatus nihil habere ex ingenio vi- « deatur, illa, quæ utcumque deflexa sunt, « tanquam exquisitoria miremur. Non ali- « ter quam distortis et quocumque modo « prodigiosis corporibus, apud quosdam « majus est pretium, quam iis, quæ nihil « ex communis habitus bonis perdiderunt: « atque etiam qui specie capiuntur, vulsis « lœvatisque, et instatas comas acu co- « mentibus, et non suo colore nitidis, plus « esse formæ putant, quam possit tribuere « incorrupta natura, ut pulchritudo cor- « poris venire videatur ex malis moribus. « Digna, inquit (d) Vossius, hæc pueris est « oratio, quos ab ejusmodi Scriptoribus « ipsi etiam arcemus. Siquidem hos de- « dum iis commendamus, qui jam subacti « sunt in optimis auctoribus, ac minimum « Historiarum disciplinarumque rudimen- « tis imbuti. Nec enim jam ætate ac judi- « cio firmatioribus metuendum inde erit « illud periculum, quod formidant: atque « ut fortasse aliquid amitteretur de casti- « monia sermonis, pulcre id tum compen- « sabitur utilitate rerum præstantissima- « rum, quas ex Scriptoribus iis addisci- « mus (e). » Plerique enim, rudes litera- « rum, dum de tractatibus hominum diserto- « rum quippiam legunt, verbositatem solam discurrunt, absque ulla doctrinæ reconditio- « ris, qua ii fere semper carent, notitia. Ea quippe sunt aliquando studia illorum, qui eruditorum nomen sibi arrogant, ut vocabu- « lorum argutiis, periodorum concinnitatis, trivialisque eloquentiae flosculis toti insistant, humaniorum literarum solidio- « risque doctrinæ cultum negligant, et veterum ac ævi medii auctorum lectionem aspernentur, qua subinde possent illus- « trari, quas sibi tractandas suscipiunt, rerum argumenta, (f) prius imperitorum magistri, quam doctorum discipuli: « Qui, « ut ait Petronius Arbiter, levibus atque

(b) Julian.
Imp. Epist. 55.(c) Quintil.
lib. 2. c. 5.(d) In Praef.
de Vit. Serm.(e) S. Hieron.
Epist. 8. ad
Demetriad.

(f) Id. Hieron.

(1) Et dicimus Herodotum saepius barbare locutum fuisse, quamvis Græce scripserit, quod barbarorum dicendi rationem sit imitatus.

(2) Nostra quidem (scripta) mirari dignum est, quamvis Græce loquaznur; adeo facti sumus barbari, per diversa quæ peraggravimus loca.

« inanibus sonis ludibria quædam excitando, efficiunt, ut corpus orationis energetur et cadat. » Ac de ejusmodi scriptoribus haud insulse, opinor, dixit, nescio quis nostræ ætatis Satyricus: Nihilum præclaris verbis ac elegantibus persæpe includere horum, quantumlibet labriosas, lucubrations. (a) *Jacet enim omnis oratio, in qua tantum verba laudantur: cum id in primis cavere debeat, qui ad scribendum se se accingit, ut non jejuna sit, neque in sola verborum connexione vel compositione tota hæreat ac versetur; sed, ea perfecta, habeat Lector, unde instructior evadat ac doctior.* Isidorus Pelusiota (b) scribens ad Proaerios Scholasticum (1) λόγων ἔχεις συναγωγὴν, ὡς μανθάνω, ἀκούης μὲν τερπόντων λόγου δὲ τὸν λόγον οὐ δεῖ, οὐδὲ ὅχηρέννων, κύνεσθαινον ἀλλάζον ἐστίν. Et alio loco in eamdem sententiam: (2) τὸν καλῶς λέγειν, κυνθάλω παρεοικε, etc. Ita plerique suas ineptias vulgo obtrudunt, et se diridendos præbent somniis, versiculis, et declamationibus: de iis loquor quisquiliis, quæ simul ac prodeunt, (c) scombros, thus, (d) et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis, tunicae vestiunt; Chartæ emporeuticæ (e) Plinianæ. Hinc tot ἡμερόθιοι Libelli, qui, ut (f) Plautinis utar:

Quasi solstitialis herba paulisper sunt,
Repente exorti sunt, repentina occidunt.

(g) In Praef. ad lib. 12. Comm. in Esaiam.

(h) Plin. in Praefat.

(i) Theon in Progymn. p. 5.
(j) Quintil. lib. 1. c. 13.

(k) Lib. 4. de Musica c. 1.
(l) Chrysost. in cap. 1. Danielis.

« Nullus interim tam imperitus Scriptor est, aiebat (g) Hieronymus, qui lectorem non inveniat similem sui, multoque pars major est Milesias fabellas revolventium, quam Platonis libros. In altero enim ludus est et oblectatio, in altero difficultas et sudor mistus labori. (h) Magna pars studiorum amoenitates querimus: quæ vero tractata ab aliis dicuntur im mensæ subtilitatis, obscuris rerum tenebris premuntur. » Nemo porro insiciari audeat non classicos veteres duntaxat, sed et recentiores paulo Scriptores amplissimam suppeditare sæpenumero scribendi, scriptaque illustrandi, materiam, quorum sermonem vel dicendi rationem, rerum interim solidiorum argumentis ab iis de promptis, despiciari liceat: est quippe quævis ἀράγωσις, τροφὴ λέξεως, aiebat Apollonius Rhodius, apud (i) Theonem Sophistam. Quidquid enim illi causentur, (j) non obstant hæ disciplinæ per illus euntibus, sed circa illas hærentibus, ut Fabii verbo utar, et quando, cum his non habitandi electione, sed itinerandi necessitate versamur, quod de Grammaticis ac Poetis dixit (k) S. Augustinus. Quo sane aptari possunt ista Chrysostomi (l) in caput 1. Danielis: (3) ἐνθα δὲ οὐδὲν ἔβλαπτεν, οὐ ταρη-

(1) Habes verborum copiam, ut audio, aures quidem oblectantium, at viventi sermone cares, quo qui indiget, cymbalum est tinniens.

(2) Splendida oratio, similis est cymbalo, etc.

(3) Ubi vero nullum detrimentum est, linguam barbaram et ejusmodi sapientiam discere non re-

τῆστο μαθεῖν γλώτταν φαρδαρικήν καὶ σφράν τοιαίτην, οὐ γάρ τὸ μαθεῖν ἔγκλημα ἔν, ἀλλὰ τὸ χρήσασθαι. Adde (a) quod artis oratoriæ magistri inutile haud esse existimat, etiam corruptas aliquando et vitiosas orationes legi palam pueris, ostendique in his quam multa impropria, obscura, tumida, humilia, sordida, lasciva, effeminata sunt.

(a) Quintil.
lib. 2. c. 5.

Gentiles Christianis exprobrant Linguæ barbariem; vana est expostulatio.

LVI. Fuit etiam hæc Gentilium exposutulatio, (b) quorum studium omne in verborum et sermonis elegantia positum erat, qui sacros Christianorum libros, quod ineleganter essent scripti, meramque redolerent barbariem, aversabantur: seu, ut (c) ait Lactantius, « scriptis cælestibus, « quia videbantur, incompta, non facile « credebant, quia aut ipsi erant diserti, « aut diserta legere volebant, et quæ audi-ribus blandiuntur assueti dulcibus et politis, sive orationibus, sive carmini-bus, divinarum litterarum simplicem communemque sermonem pro sor-dido aspernabantur. Quasi vero Deus, inquit ille, et mentis et vocis, et linguae artifex diserte loqui non potest: « cum summa prudentia carere fuco vo-luerit ea, quæ divina sunt, ut omnes intelligerent, quæ ipse loquebatur. » Sed et (d) S. Hieronymus fatetur, primis adolescentiæ annis, Tullio, Platone cæterisque ejusmodi Gentilibus Scriptoribus perlectis, in semetipsum reversum Prophetas legere coepisse: *Sed horum, subdit ille, sermo horrebat incultus, et quia lu-men cæcis oculis non videbam, non oculo-rum putabam esse culpam, sed solis.* Quin etiam ævi nostri Sectarii vulgaratum versionem eo vellicarunt, quod voces aut minime Latinas, et velut ignotas, aut plane obsoletas, vel denique minus congruentes contineat. In quos (e) viri pii ac eruditii insurrexere non semel, variisque a sacris Libris, et sanctorum Patrum auctoritatibus petitis argumentis, eas non mutari, imo servari, ponique debuisse probarunt: tum quod res, de quibus agitur, recte omnino exprimerent, tum quod paulo humilior oratio vulgarium hominum maxime captui accommodatior sit, et, ut ait (f) S. Augustinus, plerumque consuetudo loquendi vulgaris utilior est significandis rebus, quam integritas literata. *Mallem quippe, ut ait, cum barbarismo dici, Non est absconditum ossum meum, quam ut ideo esset magis apertum, quia magis Latinum est.* Quo spectant ista (g) Hieronymi: *Illud autem semel monuisse sufficiat, nosse me cubi-tum et cubita neutrali appellari genere; sed pro simplicitate et facilitate intelli-*

(b) Theodore-ret. de Curat. Græc. affect. serm. 9. initio. Nilus lib. 3. epist. 8.

(c) Epist. c. 3. lib. 6. Inst.

(d) Epist. 22. c. 13.

(e) Baron. ann. 57. n. 175. aun. 331. n. 58. et seqq. Franc. Turrian. lib. 2. pro Ep. Pont. cap. 2. Floresac. lib. 1. Select. cap. 14.

(f) In Psal. 38.

(g) In Ezech. cap. 40.

nuit. Non enim crimen erat hanc discere, verum ea uti.

(a) De vest.
sacerdot.

gentiae, vulgique consuetudine ponere mas-
culino: non enim nobis curæ est vitare
sermonum vitia, sed scripturæ sanctæ
quibuscumque verbis disserere. Et (a) alio
loco, *Camisie* vocabulum usurpaturus:
Volo, inquit, *pro legentis facilitate abuti*
sermone vulgari. Ex quibus interim ani-
madvertere licet vulgarem sermonem La-
tinum non semper ad Grammaticæ leges
exactum fuisse hacce tempestate. (1)

(b) S. Basil.
Ep. 488. ad
Amphil.

(c) Philocal.
cap. 4.

(d) Scholiast.
Greg. in ste-
leut. p. 73.
(e) Lib. 2.
contra Crescon.
c. 1.

(f) Epist. 34.
cap. 4.

(g) Liber de
Disciplin. Scho-
lar. in Proœm.

σαντορινός στοιχείων ἐπὶ τῆς γραφῆς ἀπαιτούντος καὶ
λογίζομένον δι τὴν ἡγαγακασμένην ἔστιν η λέξιν τῆς
ἐρμηνείας τὸ ἑαυτῆς εὐσήμουν ἐνδιδούσης, οὐν τὸ
κυρίως ὑπὸ τῆς ἐθρακῆς φωνῆς σημανόμενον με-
τατιθείσης. Sic igitur verborum argutias de-
ridebant sancti Patres, cum rebus disqui-
rendis, non sermonum lenociniis insiste-
rent. Aiebat Origines (c): (2) «Ο διαφῶν παρ
ἴαντο φωνῆς, καὶ σημανόμενα, καὶ πράγματα,
καθ' ἄν κεῖται τὰ σημανόμενα, οὐ προσκόπει τῷ
τῶν φωνῶν σολοκεισμῷ, ἐπάν τε εἶσεν τὸν εὐθίστη τὰ
πράγματα, καθ' ἣν κεῖται αἱ φωναὶ, ὑγεῖς καὶ
μάλιστα ἐπάν διολογῶσαν οἱ ἄγιοι ἀνδρες τὸν
λόγον αὐτῶν καὶ τὸ κηρυγμα, οὐκ ἐν πειθῇ σοφίᾳ
τῶν λόγων, ἀλλ' ἐν ἀποδεξεῖ πνείματος καὶ συνά-
μωσις. In eandem sententiam Scholiastes
Gregorii (d) Nazianzeni, sed et (e) Augusti-
nus contra Cresconium Grammaticum :
Demosithenes clarissimus Oratorum, qui-
bus verborum tanta fuit cura, quanta
rerum auctoritas nostris, cum tamen non
nullam ei locutionis insolentiam objecisset
Æschines, negavit ille in eo positas esse
fortunas Græciæ, illone an illo verbo usus
fuerit, (pro Ctesiphonte) et an hoc et illuc
manum porrexerit: quanto minus nos la-
borare debemus de regulis derivandorum
nominum, quando sive hoc, sive illud dicamus,
intelligitur sine ambiguitate quod
dicimus: quorum non in expolitione ser-
monis, sed in demonstratione veritatis est
major intentio. (f) S. Hieronymus: Unde
et leporem artis Rhetoricae contemnentes,
et puerilis ac plausibilis eloquii venusta-
tem, ad sanctarum Scripturarum gravita-
tem confugimus, ubi verba vulnerum me-
dicina est, ubi dolorum certa remedia, etc.
Sic (g) vetus Scriptor, præcepta daturus
Scholaribus : *Hæc autem, inquit, ad intel-*
ligentiæ cognitionem suscepimus pera-
genda, pristinum modum tractandi fere
omittentes, nonnunquam leviori stylo
perusi quoniam in majori parte pro rudi-
bis informandis est executio, et tanto le-

(1) Miror sane quod grammaticam in Scriptura diligentiam requiras, ac dictionem coactam esse
putes illius interpretationis, que suum ipsius si-
gnificatum commode exprimit, neque id trans-
fert, quod proprie Hebraica voce significatur.

(2) Qui dividit apud se vocem, et significata et
res pro quibus notiones ponuntur, non impingeat
ad solecismum vocis, cum perscrutatus res
quibus significandis voces adhibentur, sanas et
integras invenerit: maxime vero cum profiteantur
viri sancti sermonem suum et predicationem non
in persuasione sapientiae verborum, sed in de-
monstratione Spiritus et potestatis esse.

vior dilucidandi debet esse translatio.
Quin etiam ea mens fuit quorundam Phi-
losophorum, ut verborum lenociniis ope-
ram non darent, nec eleganter scribere
curarent; sed res ipsas potissimum spec-
tandas censerent. De Plotino aiebat Por-
phyrius (a): (1) Ἐγραψε δὲ οὗτος εἰς κάλλος
ἀποτυπούμενος τὰ γράμματα οὗτε εὐσήμως τὰς
συλλαβάς διατερών, οὗτε τῆς ὁρθογραφίας φροντίζων,
ἄλλα μόνον τοῦ νοῦ ἔχομενος. Ea etiam fuit ve-
terum Christianorum scribendi vivendique
ratio, ut eloquentiam non quærerent, non
flagitarent Linguaæ nitorem, sed animæ
quærerent puritatem (b), cum apud eos
solecismus magnus et vitium, turpe
quid narrare vel facere censeretur. S. Ba-
silios : (2) Καὶ τὸ τῆς λεξεως ἀπλοῦν καὶ ἀκατάσ-
κενον, πρέπον ἔδοξε μοι προθέσει χριστιανοῦ, η
πρὸς ἐπίθετον μᾶλλον η κοινὴν ὀφέλειαν γράφοντος.

(a) Porphyr.

(b) S. Hieron.
Adv. Helvid.
c. 8.

Quis stylus Patrum.

LVII. Sanctorum igitur Patrum in eo
cura præsertim fuit, ut *stile Ecclesiastico*
scriberent; id (c) est, ut deposito sermo-
nis cothurno libros suos divinæ Scripturæ
flosculis adornarent, reperentque potius,
quam verborum exquisitione tumerent:
« non composita oratione, plausuque po-
pulari, qui solet imperitorum aures de-
cipere, atque palpare, sed oratione sim-
plici, et ecclesiastici eloquii veritate, ut
ait (d) Hieronymus. Sed et id maxime
curabant, ut a vulgo intelligerentur,
eiusque captui se se accommodarent,
cum (e) omnium operum virtutem sen-
tentias putarent, ab hisque sanctitatem
et virilitatem petendarunt, quando nos in
omnia deliciarum genera vitiaque di-
cendi quoque ratione defleximus, aiebat
Quintilianus: quod simili de Christianis
sententia dixit (f) Gregorius Nazianze-
nus: (3) Καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐπενθεοῦ-
μεν τὸν λόγον, ὅπερ τα σώματα. Quippe ut
eiusdem (g) Hieronymi verbis utar, quod
in disertissimis viris Græciæ legimus,
Asianum tumorem Attico siccabant sale,
et luxuriantes flagellis vineas falcibus
reprimebant, ut eloquentiæ torcularia,
non verborum pampinis, sed sensuum,
quasi uvárum expressionibus redundan-
tēt. (h) Iis nempe minor fuit verborum
custodia, cum intellecturi non timeban-
tur. Hinc (i) S. Augustinus: Non time-
mus, inquit, ferulas Grammaticorum,
dum tamen ad veritatem solidam et cer-
tiorem perveniamus. Et (j) S. Prosper :

(c) Ep. 467.

(d) Epist.
ad Latam, et
Epist. 439.

(e) Quintil.
lib. 1. c. 14.

(f) Orat. 3.

(g) Epist. 4.

(h) Quintil.
decl. 306.

(i) S. Aug.

(j) Lib. 4. de
Vita contempl.
c. 23.

(1) In scribendo neque elegantiae litterarum
consuluit, neque syllabas venuste divisit, neque
de Orthographia sollicitus fuit, de sola sententia
cogitavit.

(2) Conveniens mihi proposito Christiani vide-
tur, ut sermone utatur simplici et illaborato, ut-
pote qui non ad ostentationem, sed ad commu-
nem utilitatem scribat.

(3) Una cum aliis rebus sermonem etiam immo-
lamus, quemadmodum et corpora.

« Tam simplex et apertus, etiam minus Latinus, disciplinatus tamen et gravis debet esse sermo Pontificis, ut ab intelligentia sui nullos, quamvis imperitos, excludat, sed in omnium audientium pectus cum quadam delectatione descendat. Alia enim est ratio declamatorum, et alia debet esse doctorum. Illi elucubratae orationis pompam totis facundiae sue viribus concupiscunt, illi rebus inanibus pretiosa verborum indicant ornamenta, isti veracibus sententiis ornant et commendant verba simplicia. Illi affectant suorum sensuum deformitatem tanquam velamine quodam phalerati sermonis abscondere, isti eloquiorum sacrorum rusticitatem pretiosis sensibus venustare, etc. Et (a) alio loco: Cæterum de accusatione dictionis elaboratae non satago, nec mihi pudori est, si disputatio mea, quæ forte probatur in rebus, aliquos inanum verborum sectatores horrore incomptæ orationis offendat: quia quod ab homine doctore studendo non didici, id exhibere loquendo non potui. Et tamen cum sententiarum vivacitatem sermo ex industria cultus enervet, quis non judicet, me affectionem compositionis debuisse contemnere, etiamsi eam potuissem velut dicendi peritus implere, etc. (b) Rufinus Aquileiensis: Non ergo sernpas simplicitatem et impolitos sermones: nec enim mei operis est divinæ doctrinæ, scripturæque, sophistice et eloquenter signare sermones, sed suadere mentes hominum in fide et operibus veritatis. » (c) Neque aliter præfatur haud inelegantis venæ Poeta inferioris ævi, Leonius Presbyter S. Benedicti Parisiensis Canonicus in Historia sacra :

At tu, cui pravus semper nova carpere mos est
ingenia, et pricas extollere laudibus artes,
Non rerum inspectis, Judex temerarie, causis,
His saltem incipias discasque ignoscere livor,
Nec tenuis tantique impar facundia rebus,
Inculta magnorum nec te wantent mediocri
Gesta Patrum digesta stylo; sic vera referri,
Sic divina volunt, sanctus sic denique Moses
Hæc sacra expromens oracula simpliciore
Tradidit eloquio. Picto sermone necesse est
Ficta loqui, magnoque attollere parva boatu.
His satis est splendor suus. Addé quod ista
Scribimus ingenii ruditibus puerisque legenda
Tradimus, ut puras primus sacra lectio mentes
Imbuat, et melior doctrina præoccupet aures,
Hic scelerum penas, virtutum praemia discant,
Divinoque rudes jam participare timore
Incipiunt, tenerisque Deum cognoscere ab annis,
Et fidei prima hæc habeant elementa fideles.

Denique, ut cæteros, qui id argumenti sunt prosecuti, omittam, Salvianus carpebat quosdam sui temporis Scriptores, (d) qui verborum sectabantur amœnitates, et ut sive utiles ac probas, sive inutiles atque improbas materias sibi delegisset, seriem tantum rerum nitore verborum illustrarent: « Nos autem, inquit, qui rerum magis, quam verborum amatores utilia potius, quam plausibilia sectamur, neque id quærimus, ut in nobis inania

« sæculorum ornamenta, sed ut salubria rerum emolumenta laudentur; in scriptiunculis nostris non lenocinia esse volamus, sed remedia, quæ scilicet non tam otiosorum auribus placeant, quam ægrotorum mentibus prosint, magnum ex utraque re cælestibus donis fructum reportaturi. Atque inde illud (a) Hieronymi: Inter Christianos verborum vitia non solere reprehendi. »

(a) Lib. 2.
Ruffin. c. 2.

(a) Cap. 24.

(b) In Prolog.
ad lib. 3. de
Vitis Patrum.

(c) In Cod.
MSS. Loisel-
liano.

(d) In Praef.
ad lib. 1. de
Provid.

Qua reverentia legendi sint libri sacri.

LVIII. Proinde ita legendos sacros libros suadebat (b) Cassiodorus, ut « Scripturæ divinæ idiomata nulla presumptione temerarentur, ne cum ad intellectum communem, quæ dicta sunt, trahere cupimus, cælestium verborum Puritas dissipetur. Idiomata enim legis divinæ dicuntur propriæ locutiones, quas communis usus non habere cognoscitur: quæ quidem cum occurront, ista nobis ab expositoribus aperienda desideremus, non eorum aliquid sacrilega voluntate truncemus. Nec illa verba tangenda sunt, quæ interdum contra artem quidem humanam posita reperiuntur, sed auctoritate multorum codicum vincantur: corrupti siquidem nequeunt, quæ inspirante Domino dicta noscuntur. Regulas igitur elocutionum Latinarum, id est, Quadrigam Messii, omnimodis non sequare, ubi tamen auctoritate priscorum codicum convinceris. » Expedit enim interdum prætermittere humanarum formulas dictionum, et divini magis eloquii custodire mensuram. Et (c) Joannes Gersenius: *Veritas est in Scripturis sanctis quærenda, non eloquentia: omnis enim Scriptura sacra eo spiritu debet legi, quo facta est. Quærere potius debemus utilitatem in Scripturis, quam subtilitatem sermonis.*

(b) senator
1. de Div. lect.
c. 45.

(c) Lib. 1. de
Imit. Chr. c. 5.

Vulgarem sermonem, qui ab omnibus intelligeretur, cultiori præserebant sancti Patres.

LIX. Enimvero etsi plerique sanctorum Patrum a puriori recedentes Latinitate, nedum receptis, verum etiam barbaris usi sint vocabulis, non ideo tamen elegantiæ omnisi atque literaturæ expertes fuisse sunt censendi. Cum id affectatione quadam vulgarem sermonem præferrent cultiori, ut ad eorum captum, quos Christianæ religionis imbueret præceptis, aut a quibus volebant in concionibus intelligi, orationes suas componerent, quemadmodum Julianum, recens Imperatorem creatum, *verbis, ut intelligi posset, simplicibus*, milites in tribunal allocutum, refert Ammianus (d). « Græcam facundiam, quod de S. Paulo dicebat (e) Hieronymus, contemnebant, vel certe quod est humilitatis,

(d) Lib. 20.
(e) S. Hier.
1. 4. in Ruffin.
c. 4.

« dissimulabant, ut prædicatio eorum non in persuasione verborum, sed in signorum virtute consisteret: » spērantes alienas opes, qui in suis divitiae erant: cum præterea (a) nollent ea cavere, quæ sano intellectui nihil detrahunt. Nec sum de nominibus anxius, aiebat ipse (b) Quintilianus: vocet enim, ut voluerit, quisque, dum vis rerum manifesta sit, appareatque hoc temporis, illud esse naturæ. Atque hanc quidem veterum Patrum in dissimulanda recte dicendi ratione affectationem testatur (c) Hieronymus, cum ad Paulum Concordiensem Vitam Pauli Eremitæ mittere se ait, *in qua propter simpliciores quosque multum in dejiciendo sermone laboraverat*. Auctor est (d) Tullius sua etiam ætate visos, qui impoliti et consulto ruddum similes et imperitorum videri volebant: « quod quidem de Scriptoribus Ecclesiasticis, alia licet mente, prodit (e) Arnobius, scribens, etiam quosdam sapientiae deditos non tantum abjecisse sermonis cultum, verum etiam cum possent ornatius atque uberioris eloqui, triviale studio humilitatem secutos, ne corrumperent scilicet gravitatis vigorem, et sophistica se potius ostentatione jactarent. Existimabant quippe cum Christianis ac fidelibus simplici utendum esse oratione sermonisque abjiciendum cothurnum, (f) quod ea convenire videatur Christiani stylo, non ad ostentationem, sed ad utilitatem hominum conscribentis. » (g) S. Hieronymus: *Ecclesiastica interpretatio etiamsi habet eloquii venustatem, dissimulare eam debet et fugere, ut non otiosis Philosophorum scholis, paucisque discipulis, sed universo loquatur hominum generi.* (h) Hinc Gregorius M. sic stylum suum inculcum et inelegantem excusat: *Unde et ipsum, inquit, artem loquendi, quam magisteria disciplinæ exterioris insinuant, servare despxi. Nam sicut quoque hujus Epistolæ tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio, non barbarismi confusionem devito: situs motusque præpositionum caususque servare contemno. Quia indignum vehementer existimo, ut verba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati.* Quæ quidem Grégorii verba exscripserunt (i) Grimlaicus in Præfatione ad Regulam Solitariorum, et Felix Girwensis ad Vitam S. Guthlaci. Ita (j) Braulio Cæsaraugustanus Archiepiscopus in Præfatione ad Vitam S. Emiliani: *Melius siquidem est, ut vera minus erudite, quam ut facta narrentur eloquenter, quod in Evangeliiis Salvatoris pers facile intelligitur, quæ populis sermone simplici prædicantur.* Et mox: *Quamobrem disciplinarum sæcularium studium etsi ex parte attigi, omnino hic servare contempsi, ne et intelligentiae difficultatem minus eruditis facerem, et Jericuntina Lingua conturbarem Israelit-*

(a) S. Aug.
de Doctr. Christ.
c. 13.
(b) Quintil. I.
5, c. 10.

(c) Epist. 21.

(d) De Orat.

(e) Lib. 1.

(f) S. Basil.
ep. ad Diodor.
apud Facund.
Hermian. lib. 4.
c. 2.

(g) Hieron.
Ep. 52, ad Pam-
machium.

(h) S. Gregor.
M. in Epist.
ad Leandr. in
Comm. lib. Job.

(i) Grimlaic.
in Prolog.

(j) Apud Bi-
varium.

tica castra. Dicturus igitur ea, quæ insitui dicere, volo lectorem auditoremque monere, ut non hic verborum avidum, sed religione plenum præbeat auditum: sin autem illuc spectat, jam hinc discedat, ne moras infructuosas expendat. Similibus præfationibus lectorum et auditorum animos preparant plerique Scriptorum. (a) Ruffinus Aquileiensis in Præf. ad lib. 2. de Vitis Patrum: *Non tam ex stylo laudem requirens, quam ex narratione rerum ædificationem futuram legentibus sperans.* Et in Præfatione ad libros Recognitionum Clementis: *Nec mireris, si forte tibi in eo minus solito floridus eloquentiae vultus appareat: nihil interest, dummodo sensus idem sapiat.* (b) Cyprianus in Præfatione ad Vitam S. Cæsarii Arelatensis: *Unum hoc in præsentis opusculi devotione a lectoribus petimus, ut si casu aliquo simplicitas eloquii nostri ad eruditorum aures et censuram adducatur, non arguant, quod stylus noster videtur pompas verborum et artis Grammaticæ leges negligere: nobis enim actus, verba et merita tanti viri bona fide narrantibus lux sufficit operum ejus et ornamenta virtutum.* (c) Paulus Emeritensis Diaconus in Præfatione ad Historiam Episcoporum ejusdem Sedis: *Omittens phaleratas verborum pompas, et prætermittens facundiæ spumas, nunc etiam ea, quæ omnimodi vera sunt, simpliciter veraciterque narramus. Nam si ea, quæ luce clariora esse noscuntur, obscuris sermonibus involvere voluerimus, audientium animos non instruimus, sed fatigamus: quia cum multorum imperitorum minus intelligit sensus, fatigatur auditus.* (d) Auctor Vilæ S. Præjecti in Prologo: *Si quis captus amore Pontificis legere decreverit, non querat in his Tullianam eloquentiam, nec Oratorum facundiam, non Philosophorum flosculos, et Historicorum diversas affectiones, sed puritatem sanctæ Ecclesiæ. Neque enim aquila extensis alis semper ad æthera volitat, sed crebrius remissioribus pennis divertit ad terras: et inter regias dapes, etiam vilia poma lactucæque agrestes optimæ quoque censentur.* Quæ quidem ex parte mutuatus est a (e) Juvenco. Denique, ut cæteros ejusmodi omittam, agmen claudat (f) Almannus Altivillarensis Monachus: *Ipsas Grammaticæ cautelas, quibus a barbarismo aut sollecismo censem ipsa cavendum, aut nihil aut parum curamus in hujus rei moderatione, cum queratur veritas, et debat facessere vanitas, et optemus fugere contrarium, cum insistamus gravitati pro viribus mentis.* Nimirum censebant sancti Patres, « (g) Pompam istam sermonis, et orationem missam per regulas, concionibus, litibus, foro judiciisque servandam, dandamque illis, imo qui voluptatum delinimenta querentes, omne suum

(a) Ruffin.

(b) Cyprianus.

(c) Paulus
Emerit.

(d) Vita S.
Præjecti.

(e) Juvencus
in Praefat.

(f) Apud Ma-
billon. tom. 2.
Analect. p. 92.

(g) Arnob. 1.4.

« studium verborum in lumina conferebant. »

Rudiori stylo scripti libri non contemnendi, si quid utilitatis habeant aliunde.

LX. Proinde non continuo abiciendi de manibus incompti illi, et quoad sermonis characterem male feriati libri, atque adeo barbari, maxime si quid in se contineant, quod nos doceat, sive ad vitæ institutum, moresque formandos, sive ad eruendam præteritarum rerum cognitionem et memoriam : (a) cum eorum præsertim studium fuerit, ut utilitatem juvandi præferrent gratiæ placendi. Licet enim complures ex Scriptoribus ac Poetis, naturæ forte an vitio, orationis sublimitatem, quam Græci *ὕψος* vocant, non sint assecuti, non ideo contemnendi, cum etsi communibus ac vulgaribus, atque adeo uti loquitur (b) Arnobius, *popularibus et quotidianis* utantur verbis (c), (1) *καὶ οὐδὲν ἐπαγορεύεται*, atque ex ipsa vocabulorum concinnatione ac compositione vix laudem mereantur, ipsi tamen repere haud dicendi sint, ut qui eloquii humilitatem rerum ac cogitationum magnitudine compensent. « Puerilis sane, inquit idem

(a) Plin.

(b) Arnob.
lib. 4.

(c) Longin.
c. 40.

(d) Arnob.
lib. 4.

(e) Laërt.
lib. 7.

(f) Quintil.
lib. 2. c. 17.

(g) Chron.
Montis Sereni.

« prehensio, quam si admitteremus, ut vera sit, abiciamus ex usibus nostris quorundam fructuum genera, quod cum spinis nascantur, et purgamentis aliis, quæ nec alere nos possunt, nec tamen impediunt perfrui nos eo quod principiter antecedit, et saluberrimum voluit esse natura. Quid enim officit, o quæso, aut quam præstat intellectui tarditatem, utrumne quid grave an hirsuta cum asperitate promatur? inflectatur quod acui, aut acuatur quod oportebat inflecti? aut qui minus id quod dicitur verum est, si id numero peccetur aut casu, præpositione, participio, coniunctione? Deinde cum de rebus agitur ab ostentatione submotis, quid dicatur, spectandum est, non quali cum amoenitate dicatur: non quid aures commulcat, sed quas afferat audientibus utilitates. » Neque alia fuit Zenonis Citiæi (e) Philosophi sententia, qui in numero non elegantiam scripturæ spectandam esse aiebat, sed pondus et materiam, adeoque nihil referre existimabat, quam elegans sit oratio, sed quam utilis, ac proinde monebat discipulos ut non circa voces et vocabula memoriam, sed circa intelligentiam mentem exercerent. « Commodum igitur in quavis re spectandum, ac præsertim in libris, (f) quos non est æquum haberi malos, quibus bene uti licet. » Nemo, inquit (g) Scriptor ævi inferioris, pro eo

quod Scriptorem fortassis justè contemnit, si quid utilitatis ex hoc opere consequi voluerit, contemnendum pariter arbitretur, quia tritico in se contrito vilitas copini nihil derogat: nec aqua contemnitur, quam usibus omnium plumbi fistula subministrat. Ita nempe rem, sensumque attendendum, non verba existimabant. (a) Gregorius Nazianzenus apud Facundum Hermianensem, nihil pro vocabulorum diversitate dissidendum censebat, cum ad eundem sensum omnium diversitas provocet intellectum. Et (b) Aponius: *Si cui sordet, inquit, agrestis et hispidus sermo, si habet in se reconditum sal, non syllogis morum resonantia verba, sed sensum requirat.* Neque aliter Romani, qui Scriptorum suorum veterum non sunt aspernati lectionem, qui etsi, ut ait (c) Varro, *allium et cæpe eorum verba olerent, tamen optime animati erant*, id est optime sentiebant. Et (d) Virgilius ipse Poetarum Princeps, dum Ennium legeret, a quodam, quid faceret, inquisitus; respondit, *aurum se in stercore querere.* Legebant quippe (e) auri fragmenta caduci inter arenarum scopulos. (f) *Lucet enim interdum margaritum in sordibus, et fulgor gemmæ purissimæ etiam in luto radiat:* quæ (g) a prudente debet curari, colligi, et reperta dignitati ingenuæ revocari. An nobis non licet legere (h) de spinis rosam, de terra aurum, de concha margaritum: vel idem agere quod apes, quæ ex variis quidem floribus, quos pervolitant, ea duntaxat decerpunt, quæ sibi ad opus profutura putant, cætera prætermittunt? Sed ex venenatis ipsis interdum floribus quædam hauriunt, unde mella sua conficiant. Sed et in hanc sententiam præclare omnino Theodoretus, dum Gentiles arguit et Græcos, qui comtos et elegantes sermones sectabantur, et, si ejusmodi non invenirent, eos risu effuso contemnerent et maledictis incesserent: quasi, (i) inquit ille, (1) *τὸν πολυτελῆ μαργαρίτην, καὶ τοὺς πλούτονος τριπόθητον, εὐκαταφρόντων δύστρεον καὶ τίκτει καὶ τρέψει γε μέντοι καὶ καταχρύπτει* οὐ δὲ τοῦτον ὀνόματον, χρυσὸν διδόντες δὲ μάλιστα πλεῖστον χαίρειν ἔως τὸ δύστρεον καὶ τοὺς διαγύσσει δὲ λιθίδιοι ἑκάστοις, ἀ τὴν βασιλικὴν διακοσμεῖ κεφαλήν, ἐπέρια λίθου φύσις ἔξωθεν περίκεπται παντάπασιν ἀχρηστος. Neque aliter Gregorius Nazianzenus, qui illa legendos prophanos Scriptores censebat, ut ex iis, quod utile esset, more apum colligeretur, quæ noxia viderentur, prætermitterentur.

Τούτοις δ' ἀπασιν ἐμφρόνως ἐντύγχανε, Σοφῶς ἀπάντων συλλέγων τὸ χρήσιμον, Φευγῶν δ' ἐκάστου τὴν βλαβὴν κεκριμένως, Σοφῆς μελίττης ἔργον ἐκμιμούμενος, "Ητις ἐφ' ἀπασιν ἀνθεστιν καθιζάνει, Τρυγὰ δ' ἐκάστου πανσέφως τὸ χρήσιμον, Αὐτὴν ἔχουσα τὴν φύσιν διδάσκαλον.

(1) Magni pretii margaritam et a divitibus adeo expeditam vilis concha parit, nutrit, et occultat. Qui autem illam auro persoluto comparant, ii

(a) Orat. 39.
lib. 1. c. 3.

(b) In Prologo
ad Cantica Can-
tic.

(c) Varro in
Bimargo.

(d) Apud Se-
nat. lib. de
Divin. lect.
cap. 1.

(e) Prudent.
in Psychom.
v. 457.

(f) S. Hieron.
Ep. 26. c. 3.

(g) Primasius
Utic. in Praefat.
ad Apocalyp-
sim.

(h) S. Hieron.
Epist. 22.

(i) De curat.
Græc. aff. serm.

Iamb. 3.

(1) Communibus et popularibus verbis, minimeque exquisitis.

At ista quæso cuncta fac cunctus leges.
Prudenter ex his colligens quod utile,
Fugientes quicquid noxiun est et pestiensi.
Apis cunctulari cura sit sapientiam,
Quæ flore in omni sessitans, ex singulis
Idonee carpit, esse quod videt usui,
Natura doceat quamvis hanc tantummodo.

(a) S. Hieron.
Epist. 75.

(b) Socrat.
l. 6. c. 67.

(c) S. Hieron.
epist. 39.

(d) Idem Ep.
130. et in Praefat. ad lib. 8.
Comment. in.
Esaiam.

(e) Ex MSS.
Cod.

(a) Operis mei est et studii, aiebat S. Hieronymus de Hæreticorum libris, multos legere, ut ex plurimis diversos flores carpam, non tam probaturus omnia, quam quæ bona sunt electurus: assumo multos in manus meas, ut a multis multa cognoscam, secundum illud quod scriptum est: *Omnia legentes, quæ bona sunt retinentes.* (b) Scitum illud Theophili, Episcopi Alexandrini, apud Socratem, qui interroganti, cur Origenis libros, quos damnabat, legeret et amplecteretur, hæc reposuit: (1) Τὰ Ὀργιένος εἴσοιε βιβλία λειμῶν πάντων ἀνθέων. εἴτι οὖν ἐν αὐτοῖς ἐφεύρω καλὸν, τοῦτο δέποματ' εἰ δέ μοι ἀκανθώδες φανεῖ, τοῦτο δέ κειτον ὑπερβαίνω. (c) Sed et in mala segete bonum aliquod spicum saepe reperitur, et in testaceis vasculis thesaurus interdum reconditur. Quocirca jure carpuntur, nescio qui magistelli, qui cum apud ævi inferioris Scriptores quidpiam barbari, vel minus sani deprehendunt in vocibus, aut in verborum sententiis, criticam illico immittunt manum, eas immutant, aliasque nullo fere judicio obrudunt, cum recentiora sua et paulo cultiora Lectoriibus fore longe gratiora, licet falso, sibi persuadeant. Nam cum in ejusmodi scriptis non elegantiam sermonis quæramus, quam a tot disertissimis Oratoribus et Historicis petere licet, quæ ipsis proddiderunt, eorum et verbis, etsi minus Latinis vel etiam incomptis, edoceri non minima est voluptas. (d) Si enim eloquentiam quæris, Demosthenes aut Tullius legendus est. Adde quod in iis, quæ illi inducunt, saepe latent venerandæ antiquitatis vestigia, quæ modo cogimur ignorare. Hinc tot Sanctorum Vitas interpolatas legimus a quibusdam sociolis, dum eas ad cultiorem Latini sermonis nitorem reducere conantur, et qui dum nævum illius ætatis medicari student, deformant potius pulcritudinem faciei, quam ornant. (e) Auctor vitae S. Pauli Episcopi Armorici: *Hujus sancti viri gesta scripta quidem reperi, sed Britannica garrulitate confusa, ut legentibus fierent onerosa. Negligebantur ergo virtutum clara ingenia Scriptoris ignavi cupa. Inconveniens enim verborum sententia sententiarumque compositio nulla attentionis docilitate aut benevolentiae delectatione sibi Lectorem comparabat.*

concham plerumque projiciunt. Quin et splendidos illos lapillos, qui caput Imperatoris exornant, alterius naturæ ejusque prorsus contemnendæ lapis, circumdat exteriū.

(1) Similes sunt Origenis libri prato consito floribus. Si quid ergo in illis boni occurrit, illud decero. Si quid vero spinosum apparuerit, hoc ut quid pungens missum facio.

Erat igitur tota neglecta in omnibus: pro qua re utilitate multorum commoniti, et corporali præsentia B. Pauli provocati, longitudinem sententiarum abbreviare curavimus, et verborum ordinem, prout potuimus, ad unguem direximus. Ita ille et similes interpolatores, dum scribillandi, et ex aliorum laboribus sua consarcinandi laborant prurigine, fucum faciunt Lectoriibus. Id sane, neque injuria, objectum et crimi datum viro cæteroquin summæ eruditionis, et cui plurimum debent literæ, Laurentio Surio Cartusiano, qui in magno illo quod aggressus est opere de vitis Sanctorum, plerasque longe aliter, quam in scriptis Codicibus descriptas invenerat, edidit, mutatis interdum sententiis, saepe etiam interpolatis vocabulis insolentibus ac ignotæ, ut rebatar, vel difficilis significationis in quo quidem quotquot sunt eruditæ, ejus fidem merito expostulant. Quod in re literaria damnum, labiosa omnino cura ac diligentia singulari resarcint hodie viri supra laudem omnem, qui Sanctorum gesta ab ipsis hausta fontibus, et prout ab ipsis etiam exarata sunt auctoribus, luce publica donant ac illustrant. Sed et hæc interpolatorum vesania efficit, ut genuinos Joannis Joinville foetus desidereremus, quos ab editis longe abesse docet autographa ipsius Epistola, quam olim descripsimus. Prinde de ejusmodi Scriptoribus idem dicere liceat, quod de puerulis balbutientibus, (a) qui linguae offensione fiunt dulciores (b). (1) Θέλει γάρ ὅντως τὰ νηπίων ψελλόματα ἐξ τῆς ἀτέχουν γλώσσης προϊέμενα.

(a) S. Hieron.
Epist. 9.
(b) Vita S.
Nicolai Studitiæ,
pag. 943.

Non omnia sunt apud Scriptores mediae ætatis inutilia.

LXI. Fatendum tamen maxime, hanc esse complurium mediae ætatis Scriptorum scribendi rationem, ut in eorum libris animus peregrinari non expetat, qui, si quædam bona contineant, scatent persæpe pravis ac supervacaneis: adeo ut patentia interdum non sine fastidio peragrandia sint arva salebrosa, vel senticta, priusquam occurrat, ubi pes certo figatur, vet unde aliquid sani hauriatur aut reconditi: « in quod certe si quis inciderit, habebit fortasse quod scriptioni suæ præclarum inserat emblema. Credamus summis oratoribus, aiebat (c) Quintilianus, qui veterum Poemata, vel ad fidem causarum, vel ad ornamentum eloquentiæ assumunt. Nam præcipue quidem apud Ciceronem, frequenter tamen apud Asinium, et cæteros, qui sunt proximi, vidimus Ennii, Accii, Pacuvii, Lucilii, Terentii, Cæcilii et aliorum inseri versus, summa non eruditonis modo gratia, sed etiam jucunditatis, quum poetis voluptatibus

(c) Lib. 4.
c. 8.

(1) Nam profecto placet inexpertis puerulorum linguae balbuties.

« a forensi asperitate respirent. Quibus
« accedit non mediocris utilitas, quum
« sententiis eorum, velut quibusdam tes-
« timoniis, quæ proposuere, confirment. »
Ita nempe veteres illi disertique omnino
oratores a priscis illis Poetis ac Scriptori-
bus, licet forte ab ea, quæ tum vigebat,
sermonis elegantia procul abessent, præ-
claras sententias mutuari, easque laudare
non indignum putabant. (a) cum de nomi-
nibus anxii non essent, dum vis rerum
ipsa manifesta esset. « Adde quod tædioso-
rum ejusmodi librorum molestia his,
« qui optatam cursu contingere metam
student, devoranda est, cum (b) nullus
tam malus auctor sit, qui non aliqua sui
parte prodesse possit, nullusque tam
gravis cibus, qui non studiosi stomachi
calore concoquatur. Studiosorum, hoc
est, eorum, qui discendi cupiditate te-
nentur, duplex genus est, aiebat (c) An-
tonius Augustinus; alteri enim nocere
existimant linguarum peritiam, antiqui-
tatis cognitionem, disserendi aut dicendi
artem, et cæteras disciplinas, quibus
tamen veteres Jurisconsultos exornatos
fuisse negare non possunt: alteri his
omnibus libenter operam dant, et cæte-
rorum ignaviam, quam etiam stupidita-
tem appellant, vehementer irrident.
Utrosque admonendos esse potius quam
irritandos semper censui: peccare enim
quosdam ex utroque genere hominum
video, dum præter modum aut hi sua-
vitatem dictionis atque ornamentorum
capti minus in hanc ipsam disciplinam
incumbunt, aut illi nec verbis nec sen-
tentias sibi ipsi constant, in utrisque
hærent, artis docendi rudes atque im-
periti. Sic statuo, inquit (d) Vossius, et
si multo augustius sit sapere, quam
dicere, esse tamen dignum sapiente
intelligere omnes, etiam barbaros, at
interim convenienter loqui auribus Ro-
manis. » Ejusmodi enim sunt Scriptores
recentioris paulo ætatis, ut hos legisse
semel necesse fuerit, qui in istorum sæcu-
lorum, ac maxime Ecclesiasticis rebus
peregrinus omnino esse noluerit: (e) quos
quidem ita leget vir prudens, ut magis
judicet quam sequatur. Recete ergo dixit,
(f) Antonius Aprutinus Episcopus, exstare
monumenta majorum, quæ elsi non accu-
rate magnificeque scripta sint, continent
tamen aliquid, quod legi possit, et sunt
cognitione dignissima, iis præsertim, qui
non tam Scriptorum elegantiam deside-
rant, quam notitia delectantur antiquarum
rerum: (g) cum præsertim, ut ait Baldui-
nus, *historiae non sint verborum, sed re-
rum, neque unius alicujus linguae expo-
liandæ tantum causa comparentur, sed
mentis erudiendæ.* « Huc igitur non ve-
niant Criticastri delicatulas delibatum
amœnitates, verbis utor (h) viri doctis-
simi, neque ad stribliginem dictionis

« semibarbaræ creetur nausea. Sane non
est optandum Monachos nostros Latini-
iores fuisse, aut rebus suis digniores.
« Servanda est singulis temporum suorum
meritorumque prærogativa, aiebat (a)
Sidonius. Quicquid tulerunt sæcula, fe-
rendum est nobis. Qui a rudiori ævo
expectat elegantias, optat ille (b) *voce ut
loquatur psittaci coturnix.* Alia tempora
alios Scriptores habent: Historia autem
cum sit universæ antiquitatis conserva-
trix, omnium ætatum auctores deside-
rat; nec minus a mediocri, quam a
comptiori stylo suppetit nobis vera ac
genuina rerum anteactarum cognitio.
Scripturis deinde celsioribus sepositis,
humilioribus licet interdum animum
reficere. Abscedant igitur, quibus (c)
non sunt suaves epulæ, quæ non plati-
centam redolent, quas non condit Apici-
cius, in quibus nihil de magistrorum
hujus temporis jure suffumat. »

(a) Sidonius
p. 2. Sirm.

(b) Martial.
lib. 10. ep. 3.

(c) S. Hieron.
Epist. 130.

(a) Idem lib.
5. c. 10.

(b) Plin.

(c) In Praefat.
ad Julian. Ante-
cess.

(d) In Epist.
ad Eric. Oxen-
stern. Praefixa
lib. de Vit.
serm.

(e) S. Hieron.
Epist. ad Læ-
tam. 7.

(f) Lib. de
Reb. gest. Bra-
chi.

(g) Baldwinus
de præcept. Hi-
stor.

(h) Marsham
in Propylæo ad
Monast. Anglic.

Consilium et labor in adornando hocce Glossario.

LXII. Atque his quidem hactenus, de
causis corruptæ Latinitatis ad Glossarium
in antecessum prælibatis, modo superest
ut nostri in hoc aggrediendo opere consili
rationem aperiam Lectori, ut ad illud vel
perlegendum, vel consulendum, prout
libuerit, edocere accedat. Emensis utcum-
que classicis ac veteribus, ad recentioris
ætatis utriusque linguae Scriptores accessi
eo lubentius, quod cum nova prorsus ac
mihi antea peregrina ex iis addiscerem in
dies, non mediocri inde sensim animi vo-
luptate afficeret. Nam etsi aliquantulum
deterreret insulsus dictionis character,
censebam non tam spectanda verba, quam
res ejusmodi mente retinendas, quas a
probatae Latinitatis auctoribus edoceri mi-
nime liceret: cum præterea ex ipsis, quæ
barbara appellamus, vocabulis occurreret
persæpe, nescio quid, unde plurimum
perciperetur eruditionis, tum ad instituta
moresque majorum nosfrorum, tum ad
vulgarium vocum origines retegendas.
Quæ quidem, cum memoria complecti om-
nia, quæ legimus, haud facile sit, in ad-
versaria refrebam, ne elaberentur, ita ut
sensim, ac aliud fere agendo rerum infe-
rioris ætatis immensa pene succreverit
seges, quam ita digresseram, ut, cum
liberet, facilius quæsita occurrerent.
(d) Quippe

Non liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur
Littera, propositum curaque nostra fuit.
Post modo collectas utcumque sine ordine junxi,
Hoc opus electum ne mili fortè putas.
Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
Caussa, sed utilitas officiunque fuit.

(d) Ovid. lib.
3. de Ponto.
Eleg. 9.

« (e) Quicquid enim lectione collectum
est, stylus redegit in corpus, et apes
imitati quæ vagantur, et flores ad mel

(e) Seneca
Epist. 85.

« faciendum idoneos carpunt, deinde, quicquid attulere, disponunt, ac per favos digerunt ut de se cecinit Lucretius: « Omnia nos itidem depasti utecumque sumus. » Neque enim ea accuratione, quæ istius erant argumenti, a me sunt observata, quin quamplurima elapsa sint: ut qui neveram, viros undecumque doctissimos, aut in hac palæstra magna cum laude jam desudasse, aut id sibi tractandum sumpsisse idque scriptis suis palam esse professos, adeo ut præcipua dntaxat, et quæ extra communem usum essent omnino mihi adnotanda censerem; ad memoriae, si quando ea recordari oportet, subsidiū. Ita nempe Isaacum Vossium, scriptis quamplurimis clarissimum, ab hoc argumento, in quod multa jam legendo contulerat, ut erat immensæ lectionis, deterruit, non Spelmanniani tantum Glossarii pars prior edita, et quæ sperabatur altera, sed et quod Joannes Meursius in Glossario Græco-barbaro, Latino-barbari etiam publicandi spem fecerat, et quod nescio quis Guillelmus Noompsius, tum temporis adolescens, id se aggredi operis palam fecerat. At iis demortuis, pœnituit virum doctissimum intermissi laboris, omniaque ejusce argumenti in chartas suas non retulisse. Damnum tamen quodammodo istud ut sarciret, quæ jam olim in adversaria sua retulerat, recollecti, excussisque prius editis Glossariis, maxime quæ Scriptoribus inferioris ævi ab editoribus adjuncta sunt, qua ille erat literarum fere omnium amplitudine, in unum volumen compegit ac retulit quam plura vocabula, quibus et criticam manum interdum adhibuit. Dumque alia, majoraque in hanc rem molitur ac pollicitur, ejus consilia mors abrupti, literatis omnibus semper nimium immatura. Glossarii deinde Spelmanniani prodiit pars posterior, quæ etsi multa observatu digna, licet indigesta contineat, priore tamen longe inferior: ut mirum sit, virum doctissimum operi, quod eruditii quique tot votis tantoque studio expeterent extremam manum non apposuisse, cum prioris partis editioni, quæ anno MDCXXVI. prodiit, annis XV. superfuerit: obiit enim anno MDCXL. æsatis LXXVIII. Cujus quidem rei causam esse aliam non arbitror, quam quod Anglicanæ Ecclesiæ Conciliorum collectioni ac editioni, veteribusque eruendis monumentis totum dedisset se se, Glossarium vero, quantum exigebat dignitas argumenti, absolvere immensi nimique esset laboris.

Operis difficultas.

LXIII. Atque id quidem quod viros tantos, et in rerum ferme omnium literarumque cognitione consummatos, toties ab incepto revocavit, non semel etiam a pro-

posito me deterruit. At cum viderem plerosque ex iis qui id hactenus sibi tractandum suscepserant, nudis passim vocibus exponendis, Grammaticisque quisquiliis incubuisse potissimum, Spelmannum vero rebus Saxonis Anglicisque, in quibus apprime versatus erat, institisse maxime, adverteremque in sacris ac Ecclesiasticis, aliis etiam prophanis inferiorum sæculorum ritibus, atque adeo vocabulis multa conferri posse, quæ ille aliquie non attigerant, quamplura denique in Franciscis nostris, imo et exteris elucidandis vel illustrandis desiderari: subit animum rem intentatam vel certe non confectam aggredit, et quantumvis forsitan supra vires, ejuscmodi scribendi suspicere argumentum quod literarum studiosis profuturum arbitrarer. Cum igitur permulta ex ingenti Scriptorum, quos identidem lævandi tædii vitandique otii causa in manus sumpseram, numero adessent animadversa, tot doctorum virorum insistendo vestigis, ea recensere, et utcumque digesta in lucem emittere publicam decrevi. Quod quidem feci, ut non dissimulem, animo sat reluctanti, cum et argumenti immensitas accurationem diligentiamque excluderet, atque tot difficultatibus, quæ apud Scriptores occurrunt enucleandis ea esset necessaria, quam mihi deesse agnoscebam, cognitio. Sed importunis tandem victus amicorum flagitationibus, qualiacumque ista sunt, non sine famæ forsitan periculo, vel etiam dispendio, eruditorum oculis placuit expondere. Atque id cum aggredior, ecce quod unico volumine conficiendum speraveram, in tria excrevisse animadverto: unde novum postea in corrigendis tam vastæ ac multiplicis literaturæ mendis negotium accessit, quod qualis sit fastidii, cum in numeri pene Scriptorum loci recensendi, simulque cum adversariis exacte conferendi sunt, norunt qui studiorum suorum monumenta typis commendant. « (a) Verum licet prope infinitum mihi laborem prospicerem, et ipsa cogitatione suscepti muneris fatigarer, durandum esse, quia cooperamus, et si viribus deficiemur, animo tamen perseverandum, spemque in eo qui vires dat ponendam existimavimus. »

1. 4. c. 1. (a) Quintil.

Fortasse non erit ingratum etiam politioris literaturæ amatoribus.

LXIV. Nostrum porro hoc opus ita digessimus, ut minime ingratum fore etiam politioris literaturæ amatoribus non usquequaque diffidamus, qui scilicet in evolvendis præclaræ eruditionis, veteribus nempe, scriptoribus, studia sua ut plurimum conferunt, qui cum in ævi inferioris incident libros, hærere coguntur fere semper, quos ejusmodi salebræ plana et inoffensa percurrere lectione non sinunt,

cum nulla pene sit inter utrumque literaturæ genus affinitas, nec qui in humanioribus literis, classicisque perlegendis auctoribus, operam suam collocant, quidpiam continuo in istis percipient. (a) Hinc optandum dicere solebat Josephus Scaliger, ut infimi sæculi Glossaria quis conscriberet. Noverat quippe nonnulla interdum occurtere, quæ in perlegendis libris doctiores quoque remorantur, nec omnia iis esse semper explorata. Quin et reperient in hoc Glossario qui inferioris sunt in literis subsellii, unde molestias suas sublevent, dum Barbaro-Latina, aut peregrinæ notionis vocabula inter legendum se se offerent.

Apud Scriptores medii ævi ignota sunt infinita vocabula: horum tamen notio legentibus necessaria est.

LXV. Occurrunt igitur apud medii et infimi ævi Scriptores infinita propemodum vocabula, quæ aut ignotæ, aut novitæ significationis, aut denique barbara sunt, et cum eorum notio minime plana sit aut perspicua, Lectorem ad alia properantem non modo retardant, sed etiam quandoque sistunt, et ab eorum lectione propter obscuritatem prorsus avertunt. *Ignotum verbum*, inquit (b) Augustinus, facit hærere Lectorem, aut ignota locutio, quæ si ex alienis Linguis veniunt, aut querenda sunt ab earum Linguarum hominibus, aut Linguae eadem, si et otium est et ingenium, ediscendæ, aut plurimum interpretum consulenda collatio est. « Evidem memini, aiebat (c) Vossius, cum primi-
tus aurum duntaxat tractare adsuetus, abderem me in hos seu ferreos seu luto-
lentios Scriptores, crebro evenissem, ut propemodum non magis eos intelligerem, quam si alium in orbem delatus fuisset. Ac interfui aliorum simili quærimoniæ, qui eos jamdiu de manibus abjecerant, quia de eorum mente asse-
quenda desperarent: quando, ut dici solet, legere et non intelligere, verius sit negligere. (d) Proinde sæpe accidit, ut qui in probis Auctoribus scioli sibi videntur, incipiunt rursus esse discipuli in iis quæ mediæ ætatis appellamus. » Ei igitur qui ad Scriptores legendos animum adjecerit, et nihil quod cognitione dignum existimet sibi elapsum voluerit, vocabulorum notiones erunt tenendæ, cum absque eo nihil fere scire possit: est enim, ut ait (e) Epictetus, *principium eruditio-
nis verborum intelligentia, δέχηται ταῦτα
η τῶν ὀνομάτων ἐπισκεψίας. Si nescieris virtu-
tem vocis*, inquit (f) S. Paulus, ero ei cui loquor barbarus et qui loquitur mihi barbarus. Quæ ita expressit (g) Thadæus Notarius Vicentinus:

*Vir qui non intelligit verbum quod loquatur,
Esse per Apostolum barbarus monstratur,*

(a) Scalige-
riana, pag. 144.

(b) Lib. 2. de
Doct. Christ.
c. 14.

(c) In Praef.
p. 9.

(d) S. Hieron.
Prefat. in Da-
niel.

(e) Lib. 2.
c. 17.

(f) S. Paul.

(g) In Versib.
de Eccelino et
Alberico Ro-
mano.

Qui fert, Si nescieris tu virtutem vocis,
Ero tibi barbarus, talibus in locis,
Et tu mihi barbarus, frater, per hoc eris,
Dum non intellexero dicere quod queraris.

Proinde si res velis percipere, voces ipsas primum scire debes. Recte enim (a) Plato dixit, ὅς ἂν τὰ δύομάτα εἰδῇ, εἴσεται καὶ τὰ πρό-
γραμμα, qui gnarus est vocabulorum, gnarus erit et rerum. Contra, (b) dicere ali-
quid, nec ejus quod dicitur varias signifi-
cationes discernere, nihil aliud est quam confundere. Omnis namque quæ a ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet a definitione profici, ut intelligatur quid sit id de quo disputetur, ut est apud (c) Tullium, quod ad vocabulorum significa-
tionem referri recte potest, absque cujus notione frustra te librorum lectioni com-
mittas. Unde ea est recentiorum scribendi ratio, ut cum res haud omnino tritas ac obvias enarrant, si quid abstrusi in vocib-
us occurrat, paululum subsistant, earumque vim Lectores suos doceant, tum quod sæpe contineant in se multam eruditio-
nem, tum quod hac ignorata prorsus ipsis hærere necessum sit. Hinc (d) Baronius: *Voces obscuras interdum declarare ratio
instituti, cui nos obligavimus, exigit :
quod haud putamus ingratum esse Lec-
tori. Quonam pacto, quæso, rerum gesta-
rum narratio innotescet, nisi voces quæ-
dam exoticae et exoletæ in ea positæ
explicantur?* Sed quam necessaria sit in re literaria, atque adeo in Republica verborum accurata interpretatio, satis Juris-
consulti amplissimo de Verborum significa-
tione titulo in Pandectis demonstrarunt:
quam in sententiam legendus omnino (e)
Petrus Faber Sanorianus in semestribus.

(a) In Cra-
tylo.

(b) Maximus
Martyr adversus
Pyrrhum.

(c) Cic. lib. 4.
Offic.

(d) An. 262.
n. 60.

(e) Lib. 2. c.
2. initio.

(f) In Proæmio.

(g) Facund.
Hermian. I. 10.
c. 10.

(h) Thom.
Naogeorgius.

(i) Adam,
Brem. p. 75.

*Non omnia sunt in hoc Glossario infimæ
Latinitatis vocabula.*

LXVI. Verum etsi ex iis complura, non omnia tamen quæ apud ejusmodi Scriptores habentur in hisce voluminibus completiur, nec quæ iis exponimus qua pars forte eruditiois ac diligentiae dignitate tractata magnis illis ingenii videbuntur. « Nec dubitamus multa esse, quæ et nos præterierint, ut dicam cum (f) Plinio, homines enim sumus, et occupati officiis, succisiisque temporibus ista curamus: proinde ego plane istis adjici posse multa confiteor, nec his solis, sed et omnibus, quæ edidi, ut obiter caveam istos Homeromastigas. » (g) *Quis enim scire omnia, aut reminisci potest?* Quis libros omnes se legisse, inferioris ætatis dico, audeat profiteri?

(h) Legisse libros omnium qui scripserint,
Laboriosum est, longiusque sæculo.

Certe per innumerous librorum cucurri-
mus agros, aiebat (i) ille; sed non omnes evolvimus, et ex iis, quos legimus, elapsa multa, quod ex eorum genere esse arbitri-

(a) Quintil. 1.
1. c. 14.
(b) Joan. Sa-
risb. in Metalog.
c. ult.

(c) S. Aug.
1. 4. de Anima
ad Vincent. c. 7.

(d) Varro de
Ling. Lat. lib. 4.

(e) Columell.
lib. 5. c. 1.

(f) Varr. lib.
6. de Ling. Lat.

(g) In Epist.
ad Julian. Con-
sul.

(h) Lib. 4.
cap. 14.

(i) Terentian.
Maur.

traremur, (a) quæ nescire inter virtutes habentur; scilicet (b) quæ scita non conferunt, et ignorata non laedunt. Deinde, cum id consilii paulo serius ceperimus, non omnia, quæ in illud argumentum conferri possent, a nobis observata ultra agnoscimus. (c) Sæpe enim præsumimus aliquid memoria retenturos, et cum id putamus, non scribimus, nec nobis postea cum volumus, venit in mentem. « Sed et (d) « non mediocres tenebræ in sylva, ubi « hæc captanda, neque eo quo pervenire « voluimus, semitæ semper tritæ, neque « non in tramitibus quædam objecta, quæ « euntem retinere possent. » Verum hac in re quidpiam nos consecutos saltem arbitramur, si ex iis, quæ a peritioribus observari potuissent, nonnulla deprehendimus, vel explanavimus. (e) In magna silva boni venatoris est « indagantem feras, « quam plurimas capere, nec cuiquam « culpas fuit non omnes cepisse. Deinde (f) « cur Scriptoris industrias reprehendas, « qui Herois atavum tritavumque non po- « tuerit reperire, cum ipse tui tritavi ma- « trem non possis dicere » : quibus, non omnia nos investigare vel scire posse innuebat Romanorum doctissimus. Proinde liceat dicere cum (g) Prisciano: *Ne pigate a me ignorantia forte prætermissa, vel vitiouse dicta; nihil enim ex omni parte perfectum in humanis inventionibus esse credo.* Deinde cum infinita sit in vetustis Auctoribus ejusmodi vocabulorum copia, nec quisquam eo sit ingenii acumine, ut singula quæque annolet: nec hominis unius quantumvis perspicacis ætas et vires sufficient, ad omnia perscrutanda, non potuimus non multa præterire, et posteris eruenda relinquere, in quibus et ipsi, si in hoc arguento versari velint, desudare habeant.

Cur minima omnibus obvia non fuerint prætermissa.

LXVII. Non deerunt forte etiam qui minus probent trita ac obvia, complura etiam interdum, quorum ex se notio perspicua est, vocabula; vel denique quod ex veteribus tabulis vocum quisquiliae ac nullius pene momenti interserantur: ac proinde (h) Fabii illud objiciant: *Persequi quidem quid quis unquam vel contemptissimorum hominum dixerit, aut nimiae miserie, aut inanis jactantiae esse, et detinere atque obruere ingenia melius aliis vacatura. Nam qui omnes etiam indignas lectione schedas excutit, anilibus quoque fabulis accommodare operam potest.* Quibus quidem ut reponam, fateor, multa esse in hoc Glossario,

(i) Quæ pueris etiam promptum occurtere parvis.

Sed ea est scriptioris ejusmodi ratio, ut delectui locum dare haud facile sit, cum

quæ omnibus nota putamus, peritioribus persæpe ignota sint, aut si sunt perspecta, ea auctoritatibus stabilita ac confirmata intueri non displiceat. Accedit, quod qui materiam scribendo aliquam sibi deligunt, nihil ex iis quibus illustrari utcumque potest, omittere debent, (a) ardui dun- taxat, laudem expertentes, non favorem ex obviis. In his igitur interpretandis et explanandis, id imprimis curarum habuimus, ut nulla præterirentur vocabula, quantumvis levia, quæ aliquam lucem expeterent, adeo ut ad infima quæque demittere interdum calamum non piguerit, nullaque vox fere occurrerit, quæ a communi latinitatis usu recederet, quæ non a primæva sui origine deducta declarataque sit, vel saltem indicata et observata. In apertis enim verbis supervacanea interpretatio visa est, cum nulla ingenii laus sperari debeat e re tam humili, et ab omni ostentatione procul posita: et (b) *stultissimum sit docere, quod noverit ille, quem doceas.* At ubi latior se se campus aperuit, plus oneris, quam mihi metu primo impo- sueram, sponte suscepit, et instituti ratione non satis sæpe perpensa, totum me dedidi in enodandis ac investigandis, abstrusioribus, cum vocibus, tum ritibus ac moribus, « (c) et multis iisdemque purpureis locorum communium pannis semel in- choatas materias extendi, rem' haud in- gratam facturum me arbitratus, » si, quæ in desuetudinem longe abierant, et quæ Lectoribus difficultatem movent, prolixiori interdum parergo plana facerem, Scriptorum invicem peracta comparatione: in quibus Pieridum sæpe peragro loca, nul- lius ante pressa solo, consulto tamen omissis quam pluribus, quibus ea potuissent adornari. « Quippe, ut ait (d) Fabius, « si quantum de quacunque re dici potest, « persequamur, finis operis non reperi- tur. (e) Neque per singulas species exequi patitur natura rerum, quod qui sunt facere conati, duo pariter subierunt in- commoda, ut et nimium dicarent, nec tamen totum. (f) Sed et non omnia man- danda sunt literis, ut aliis aliquid ad narrandum relinquatur. » De vocibus vero Latinis obsoletis et antiquis, quas interdum indicamus idem fere dicere licet, quod Socrates apud (g) Platonem, videri barbarum, quod ignoramus, (1) φάναι ὁ ἔαν μὴ γνώσκωμεν βαρβαροχόν τι τοῦτο εἴναι. Mox subdit: Εἶτα μὲν οὖν ἵστως ἀν τι ἀληθεῖα καὶ τοιοῦτο αὐτῶν τινὲς δέ καν ώπο παλαιότητος τὰ πρῶτα τῶν ὄνομάτων ἀνεύρετα εἴναι. Λιδί γάρ το πανταχῆ στρέψεσθαι τὰ ὄνόματα, οὐδὲν θαυμασ-

(a) Idem.

(b) S. Hieron.
ep. 22. c. 12.

(c) Sidon.
carm. 22.

(d) In Praef.
lib. 1.

(e) Idem. lib.
5. c. 10.

(f) Symm. lib.
1. ep. 40.

(g) In Cratilo.

(1) Ut id quod minime cognoscimus, barbarum esse statuatur. Fortasse enim quoddam illorum vocabulorum est hujusmodi: nonnulla etiam tanta antiquitate sunt obruta, ut inveniri jam non possint. Nam tanta fit vocabulorum commutatio, ut nihil mirum sit si prisca lingua cum hodierna collata nihil a barbarica differat.

τὸν ἄν εἴη, εἰ δὲ πολαιδὲ φωνὴ πρὸς τὴν νῦν βαρβαρικῆς μηδὲν διαφέρει.

Ne vitio vertantur excusione plurimae.

LXVIII. Reperientur perinde alii, qui nobis vitio vertant, quod crebrius istis indulgeamus παρεκβάσεω, seu egressionibus, ut a (a) Fabio, vel excessibus, ut ab utroque (b) Plinio appellantur, atque hinc inde expatiemur: et quod libri titulum, quod monet Plinius aller, non saepius legerimus, nosque identidem interrogaverimus, quid scribere incéperimus. Quibus quidem ut faciamus satis, velim intelligent, eam nobis fuisse mentem, ut hæc qualiscumque lucubratio nostra non jejuna omnino prodiret in publicum, veterum, atque recentiorum aliquot Glossariorum more, quæ verba cum sola explicatione complectuntur. Nam et si interdum vocabula, quæ paucis expeduntur, nostrum contineat, ea tamen, quæ eruditionis ac literaturæ admittere quidpiam poterant, pro virili illustrare id nobis curæ ac pensi in primis fuit, ubi (c) ne quid esset incognitum, vitanda fuit nimium constricta brevitas: præsertim cum veteres nostrorum mores, ac ferme oblitteratos et oblivione sepultos ad Scriptorum intelligentiam detegendos et rursum in lucem revocandos existimaremus. Qua quidem in re firmanda, non Latinos modo, sed etiam ævi supparis Scriptores vernaculos adhibuimus, erutus plerosque e manuscriptis codicibus,

(a) Lib. 4.
c. 3.
(b) In Praefat. et Plin. Jun. lib. 9. ep. 26.

(c) Diomed. de Orat.

(d) Joan. Sa-
risb. l. 3. Metal.
c. 4.

(e) In Trad.
Hebr. in Prol.

(f) Julian. To-
let. in Progn.

(g) Isid. in
Prefat. ad lib.
de Off. Eccl.

(h) Ammian.
l. 45. initio.

« (d) Cum reverentia debeatur verbis Auctorum, tum quia quandam a magnis nominibus antiquitatis præferunt majestatem, tum quia dispendiosius ignorantur, cum ad urgendum, aut resistendum potentissima sunt. Sed et licet modernorum et veterum sit sensus idem, venerabilior est vetustas. Tametsi haud sum ignarus esse quosdam, quibus non omnino placent vernacula ista vetera, Latinis admixta; quibus respondere liceat verbis (e) Hieronymi: peregrinas istas merces tantum volentibus navigare: balsamum, piper et poma palmarum rusticos posse non emere. » Mihi interim ipsis Scriptorum locis, quæ in medium afferuntur, firmare satius visum est, tum (f) ut in perquisitione talium quæstionum numerositas librorum quærenti animæ laboriosa non esset, sed multiplicem Lectoris sitim hæc collecta brevitas satiaret: tum etiam, (g) ut si qua ex his displicerint, erroribus meis paratior sit venia, quia non erunt referenda ad culpæ titulum, de quibus testificatio adhibetur Auctorum. Quod si in quibusdam aliquando plus quam instituti ratio videbatur exigere, sermo noster excurrit, et si currente rota, dum urceum facere cogitat, amphoram interdum finxit manus, noverit Lector, tunc (h) « Laudandam duntaxat brevitatem,

« cum moras rumpens intempestivas nihil subtrahit cognitioni justorum. Cæterum quamvis patula sit hæc nostra lucubratio, (a) tamen in singulis suam continet brevitatem. Multa enim (b) ex multorum libris decerpta concinna brevitate conclusimus, ut nec jejuna parum instruat compensatio, nec verborum prolixitas fastidium legentibus moveat. (c) Ita nempe solemus, qui ingenio parum fidimus, satietatis periculum fugere. (d) Hæc me ad defensionis exemplum posuisse sufficiat, ne hæc ipsa longitudinis deprecatione longa videatur. »

(a) Diomed.
(b) Phocas
Gramm.

(c) Plin. lib.
8. epist. 21.

(d) Sidon.
carm. 32.

Verba sine explicatione data, quod vera notio ignoraretur.

LXIX. Sed et nuda interdum damus verba, et absque ulla explicatione, Scriptorum locis tantum descriptis,

(e) Hæc sunt viribus quoniam altiora nostris:
seu (f) quod, ut nihil amplius dicamus, excederent intelligentiam nostram. *Quod est enim criminis genus, aiebat Arnobius, aut rei esse alicujus ignarum, aut ipsum quod nescias, sine aliqua profiteri dissimulatione nescire? aut uter magis videretur irrisione esse dignissimus, qui sibi scientiam nullam tenebrosa rei alicujus assumit, an ille qui retur se se aperitissime scire id quod humanam transiliat notionem, et quod sit cœcis obscuritatibus involutum?* « Alia sunt exili litera expedita, et præterita obscura multa, quod de C. Eliei Garminum Saliorum interpretatione dixit (g) Varro, et (h) in quibus, sicut a perfecta scientia procul sumus, levioris culpe arbitrati sumus, quodcumque dicere, quam omnino nihil dicere. Neque tamen ab his colligendis, quod eorum ignoraremus vim ac notiōnem, abstinere visum est, (i) Cum nulla sint magis mandata memoriæ, quam illa verborum locutionumque genera, quæ ignoramus, ut cum peritior occurrerit, de quo quæri possunt, vel talis lectio, quæ ex præcedentibus vel consequentiis, vel utrisque, ostendat quam vim habeat, quidve significet quod ignoramus facile adjuvante memoria possimus animadvertere et discere. (j) Hæc ergo tanquam quæ supra vires nostras essent, aliis reservare maluimus, quam minus plena proferre; et cum melius sit in occultis confiteri ignorantiam, quam periculosam sumere audaciam. Si qua tamen Lectores proposita inventerint vocabula, nec soluta, non ideo sibi nihil collatum putent; nonnulla enim pars inventionis est nosse quod quæreras, ait sanctus (k) Augustinus: adde, quod (l) pars scientiæ est scire quod nescias. » *Fateor, inquit (m) Walafridus Strabo, me nec reperisse cuncta,*

(e) Terentian.
Maur.
(f) Ruffin. in
Prefat. ad lib.
Recognit.

(g) Lib. 6.
(h) S. Hier.
in Ezech. 40.

(i) S. Aug.
lib. 2. de Doctr.
Chr. c. 14.

(j) Senator
lib. de Animæ,
c. 4.

(k) S. Aug.
lib. 1. Quæst.
(l) S. Hieron.
Pref. ad lib. 13.
Ezech.
(m) Walafrid.
Strabo.

PRÆFATIO

quæ dilucidare cupivi, nec cuncta potuisse quæ reperi, cum et rerum magnitudo sciendi cupiditatem succenderet, et diversitatum confusio fastidii nimietatem præberet. Habet tamen in his Lectoris mei curiosa vestigatio, et si non copiam satielatis qua delectetur, qualemcumque tamen inquisitionis qua melius exerceatur.

Voces aliæ conjecturis utcunque illustratae.

LXXI. Sunt denique voces aliæ, quæ conjecturis utcumque illustrantur, et cum res obscura videretur, nec occurreret ubi certo pedem figere liceret, leviter attinguntur : « (a) In re enim naturaliter obscura, qui exponendo plura quam necessitate est superfundit, addit tenebras, non adimit densitatem. Proinde (b) ubi ingenio non fuit locus, curæ testimoniū promeruisse contentus, paucis quæ dicenda videbantur absolvī, ita ut in iis quæ omnibus nota sunt vocabulis, seu ut (c) Fabii verbo utar, quæ apertiora sunt, quam ut docenda sint, vel quæ frequentius occurrunt, quam ut exemplis confirmandum sit, indicata eorum duntaxat notione, Scriptorum, si qui adessent, locos laudare satis duxerim, a quibus usurpata esse constaret : inutilibus cæteroquin resecatis, ne illorum more agere viderer, (d) qui ne parum multa scisse videantur, ea conqueruntur quæ nihil ad rem pertinent : cum præterea (e) quoties exitus rei ostendit priora, debeamus hoc esse contenti, quo reliqua intelliguntur. (f) Nec enim complecti omnia vel in hac parte, vel in cæteris possumus, contenti rationem plura quæsituris ostendere. (g) Sermonis igitur latitudinem fugi, sensusque qui latum querunt certaminis campum, in angustum constitui, ut fastidium lectioñis auferrem. »

Cautio ne lædantur Scriptores, quorum opiniones improbantur.

LXXI. Cum vero in rebus iis exquirendis, quarum cognitio quibusdam est obstructa difficultibus, ut aut quod verum sit, aut ad id quam proxime accedat, eliciatur, recentiorum Scriptorum sententias cogor expendere, ita mihi versandum semper existimavi, ut nullius famam lædere, nullius in nomen ludarem, nullius fidem imminuerem. Si quando enim ab his dissentio, suppresso fere semper nomine sententiam edico, maxime si in vivis sunt.

(h) Martial. lib. 10. Epig. 32.

(h) Hunc servare modum nostri novere libelli, Parcere personis, dicere de vitiis.

« Quando enim sine nomine contra vitia scribitur, qui irascitur, accusator est

« sui, ait (a) Hieronymus. (b) Et sane autores claros in literis nominari in ea parte, qua reprehenduntur, inhumanum est, licet qui talia libris complexi sunt, nomina inscripserint. (c) Utique par est sine derogatione personæ sententiam impugnari, nihilque turpius quam cum sententia displicet, rodere nomen Auctoris. Longe quidem probabilius, ut opinioni falsæ, quatenus tamen error tolerabilis est, parcatur interdum propter hominem, quam ut propter opinionem homo carpatur. Singula suis sunt examinanda judiciis, et paria meritis praemia conferenda : ita tamen ut rigorem mansuetudine clementiæ vincat. Præfractam illam et gladiatoriām quorundam violentiam non laudo, aiebat (d) vir magnus, qui non tanquam vindices veritatis, licet id profiteantur, sed tanquam ultores offensæ alicujus cum aliis scriptoribus agunt, nec quicquam scribere possunt sine contumelia, quasi major iis laus accedat ex aliorum condemnatione. » (e) Quod certe neque in ipsis de religione controversiis quisquam sani vir ingenii probet omnino : quod quidem dum agitur, procul aberrant ab eo quem sibi proposuere scopo, qui Lectorem persuadere conantur : cum argumentis pugnandum sit, non conviciis, si in tuas partes trahere adversarium velis, ne te aliqua factione implicatum, vel pravo affectum animo arbitretur. « Tametsi alter censuit (f) Hieronymus, qui nunquam hæreticis se pepercisse non semel profitetur, imo omni studio egisse, ut hostes Ecclesiæ sui quoque hostes fierent. » Utinam, inquit (g) Vossius vir perinde doctissimus, fœdus ille scribendi modus, qui sic nostris temporibus famam hominum grassatur, sublatus esset de terris, Scriptoribus salvis. Quo loco ille Jacobi Gretzeri in Franciscum Junium socerum et Joannem Meursium nimis virulentum calatum carpit : quem perinde non probat (h) Lucas Holstenius, ut nec aliorum qui Scriptorum ἀστοῖαν sive ἀρχοῖαν insectantur, non superstitione duntaxat, sed et eorum qui pridem obierunt. (i) Scitum illud Planci, cum diceretur Asinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipso aut liberis post mortem Planci ederentur, ne respondere posset, *Cum mortuis non nisi larvas luctari.* « Adde quod (j) quisquis aliorum sententias impugnat, existimare debet, quod cum ab aliis dissentit, et dissensum scripto profitetur, se perinde objicit reprehensionibus plurimorum. Qui enim loquitur, judicatur ab uno, vel a paucis : qui scribit, omnium sententias excipit, et totius orbis, et totius ætatis se exponit iudicio. » Verum cum illud sit præsertim Scriptorum consilium, ut si qua proferant emittantque in publicum, non con-

(a) Hieron. 1. 4. in Ruffin. c. 3.
(b) Quintil. lib. 4. c. 10.
(c) Jean. Sa-rib. lib. 4. Metal. c. 2.

(d) Jos. Scal. Ep. 443.

(e) Vide Bo-land. in Praef. tom. 4. c. 2. 26.

(f) In Praef. in lib. contra Pelag.

(g) Vossius lib. de Vitiiis serm. p. 174.

(h) Ep. 49. ad Petr. Lambecc.

(i) Plin. in Prol.

(j) Joan. Sa-rib. lib. 2. Met. c. 18.

(a) Quintil.
lib. 3. c. 1.(b) S. Aug.
epist. 111.(c) Seneca
de vita beata.
cap. 2.(d) In Proem.
lib. 41. in
Esaiam.

(e) Varro.

(f) S. Aug. lib.
12. de Genesi
ad lit. c. 18.(g) Cicer. 1.
1. de Offic.(h) Jul. Scali-
lig. de causis
Lat. Ling. cap.
190.(i) Jul. Scali-
lig. 1. 3. de
causis Ling. L.
cap. 68. 69.(j) Plato in
Cratyo.
(k) Lib. 7. de
L. L.

tinuo velint indubitatum sibi fidem haberet, sed ea prout sentiunt chartae mandant, ut rationum pondus Lector expendat, et has quidem si probet, præstet assensum, sin contra, quod velit et quod placeat eligat: hæc certe mihi semper mens fuit, cum sententiam meam in dubiis quandoque interposui, ut salvum sit unicuique in omnibus iudicium, (a) ut qui nec me pariter cujusquam sectæ, velut quadam superstitione imbutus addixerim. (b) « Cur enim « nobis non liceat, salva honorificentia « quæ eruditis debetur hominibus, aliquid « in eorum scriptis improbare atque res- « puere, si forte invenerimus quod aliter « senserint, quam veritas habet, divino « adjutorio, vel ab aliis intellectia, vel a « nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, « tales volo esse intellectores meorum. » Si igitur alii probabilius aliquid attulerint, non gravate ab opinione mea in senten- tiam eorum discessionem fecero, majo- remque, ut ait Seneca (c), hanc partem esse videri, respondero. Interdum etiam ita Scriptorum sententias describo, ut Lectoris relinquam arbitrio quam de plu- ribus eligat. Et si quis non aliorum opini- ones, sed nostram scire dicat desiderare, reponam cum (d) Hieronymo, noluisse me sic unum recipere, ut alias videar con- demnare.

Verborum etymologias inquirere moles- tum, utile tamen cum possunt inveniri.

LXXII. Dum interim aliud agimus, vul- garium vocabulorum etymologias ac ori- ginationes interdum inquirimus, non ex professo quidem, (e) magnam quippe mo- lestem suscipit, Chrysippi instar, qui rationem omnium vocabulorum investigat, sed prout sese res ipsa offert. « Neque « enim ex iis sum, (f) qui si quid novum « insonuit auribus, non satis putant nosse « quid significando valeat, nisi etiam unde « dicatur exquirant: (g) Stoicorum scilicet « more, qui unde verba sint ducta stu- « diose indagabant. (h) Sed cum habeat « originatio usum necessarium, quoties « interpretatione res de qua queritur eget, « contineatque in se multam eruditio- « nem sive illa ex Græcis Latinisque, atque « adeo ex obsoletis nostratiuum vocibus, « sive denique ex Historiarum veterum « notitia orta tractetur, non omittenda « omnino visa est. » (i) Etymologia quippe, etsi in multis obscura est, superque eadem voce alia alii visa, tantum tamen abesi, ut tollenda sit, ut tam maxime sit investi- ganda, quam maxime latet. (1) Τῶν ὀνομάτων, aiebat Socrates apud (j) Platonem, τὰ μὲν πρώτα, τὰ δὲ ἐξ προτέρων αγγειμένα: seu, ut (k) Varro, *Duo verborum sunt principia, im- posititiorum, et declinatorum: alterum ut*

(1) Vocabula alia prima, alia ex primis derivata sunt.

PRÆFATIO

fons, alterum ut rivus. Imposititia nomina esse voluerunt quam paucissima, quo ci- tius ediscerentur: decinata quamplu- rima, quæ istoc opere facilius omnes, quibus opus essent, discerent. (a) Primi- genitorum istorum nominum alia quidem casu, alia certa quadam ratione imposita sunt. Eorum quæ casu, nullam habendam rationem: eorum vero quæ consulto ab ipsis repertoribus vel auctoribus imposta erant, etymologias diligenter notandas censebat idem Socrates (b): (1) Οὐ γάρ φύσει ἔκαστον περιφέρειν ὄνομα οὐδὲν οὐδὲν, ἀλλὰ νόμῳ καὶ θεῷ τῶν ἔθιστων τε καὶ καλούντων. Quæ quidem nominis impositio non vulgarium hominum fuit: (2) Οὐ φαῦλον ή τοῦ ὄνοματος θέους, οὔτε φαῖλον ἀνθρώπον, οὔτε ἐπιτυχόντων. Quo respexit (c) Philo, cum scripsit, eos qui apud Græcos Philosophiæ operam da- bant, dixisse: (3) εἶναι σόφους τὸς πρότοις τοὺς πράγματα τὰ ὄνοματα θέντας. Sed cum ejus- modi primariae nominum impositionis ra- tiones assequi non semper liceat, tametsi generatim loquendo, (d) (4) ὄνομα ἔστιν, φά- έοιτε, μέμημα φωνῆς ἔκεινον ὁ μιμεῖται, καὶ ὄνο- μαζόμενος ὁ μιμούμενος τῇ φωνῇ δὲ ἀν μιμῆται, derivatis praesertim hactenus instituit Ety- mologice. « Nam primigenitorum causas « cognoscere easdem non est necesse, sed « casum aut arbitrium inventoris pro « causa habere satis est. » Fatendum deinde plenum esse aleæ id genus studii quod hæret in divinationibus, quæ si non falsæ prorsus, persæpe incertæ sunt: « cum (e) ut somniorum interpretatio, ita « verborum origo pro cuiusque ingenio « prædicetur. (f) Nam et si conjectura « dicta sit a conjectu, id est, directione « quadam rationis ad veritatem, non ea « tamen est veritas illa, ut sistat se se « statim ac representet inquirentibus. » Obstant quippe nubeculæ nescio quæ fere semper, quibus obumbratur, ita ut pleno se lumine non patiatur conspici. Licet enim similitudinis veri quidpiam appareat, non eo usque tamen ut certum quid sta- tuere ac stabilire quispiam audeat. (g) (5) Εἴ- τις ἡγτῶν τὰ πράγματα ἀκολουθεῖ τοῖς ὄνομασι, σκοτῶν οὖν ἔκαστον ποιεῖται εἶναι, ἀργὸν ἔννοεις οὐ μικρὸς καίδυνός ἔστιν ἐξαπατηθῆναι; aiebat Socrates, apud Platonem. Quippe, inquit (h) Theodoritus, (6) ἀλλο ἔστιν εἰδέναι, καὶ ἀλλο το-

(a) Plato in Cratyo.

(b) Plato.

(c) Philo de nomin. mutat.

(d) Plato, Jul. Cæs. Scaliger de causis L. Lat. cap. 187.

(e) Aug. in Princip. Dialect. cap. 8.

(f) Quintil. lib. 3. cap. 7.

(g) Plato in Crat.

(h) Theod. ser. 1. ad Græc.

(1) Non enim ulli rei natura suum inditum esse nomen, sed hominum lege et instituto.

(2) Nominis impositio nec res spernenda est, nec spernendorum vulgariumque hominum fuit.

(3) Sapientes fuisse primos illos homines qui nomina rebus imposuerint.

(4) Nomen est, ut videtur, imitatio vocis illius rei quam imitamus. Et qui nominat, imitatur voce id quod imitatur.

(5) Si quis res ipsas querens vocabula perse- quatur, singulorum vim perspiciens, nonne ani- madvertis eum versari in magno errandi peri- culo?

(6) Aliud est scire, alind nihil scientem putare se scire. Multum enim differunt veritas et conjectura. Hæc enim plurimis erroribus obnoxia est; ista vero nihil sibi contrarium patitur.

οἰεθαι εἰδέναι μηδὲν ἐπισταμένον· πολλῷ γὰρ διαφέρουσιν ὀλίγοις ἀλίθεαι καὶ στοχασμὸς ὀληθεῖας· ὃ μὲν γὰρ στοχασμὸς καὶ διαμαρτίας ἔχει πολλάς η δὲ ὀλήθεαι οὐδὲν ἐναπίον ἀνέχεται.

(a) Jul. Scal.
de causis Ling.
Lat. cap. 486.

Præterea nomina sunt infinita, ait « (a) Julius Scat-
« liger, aut omnino aut propemodum,
« alque idecirco ignota. Ad hæc quæ usu
« mutantur assiduo partimque interiere,
« partim quotidie subnascuntur, ea igno-
« rari necesse est: cum æternarum rerum
« tantum scientia sit. Est enim scientia
« habitus animæ certus: at corruptibilia
« incerta sunt. » Ita veteres de etymologia
sentiebant. Atque id quidem, ut fatear in-
genue, effecit, ut non tam facile ejusmodi
conjecturis indulserim, imo ut in iis par-
cus, et provide nimium cautus fortasse
fuerim, « quin et ab iis sæpe abstineue-
rim (b) more Academicorum, qui vitantes
præcipitium falsitatis, in eo quidem mo-
destiores sunt, quod defectum suum
minime diffidunt, et in rerum ignoran-
tia positi fere de singulis dubitant. Quod
tamen longe tutius est, quam incerta
temere definire: tametsi interdum, quod
aiebat (c) Hieronymus quasi per cryptam
ambulanti rarum desuper lumen cons-
piceretur. » Satis enim norunt quotquot
sunt eruditæ, quam periculose sint in ver-
borum etymis investigandis conjecturæ,
et quam fallaciter plerumque suis conje-
ctoribus ad blandiantur: « sicut, inquit (d)
Varro, de originibus verborum qui multa
dixerit commode, prius boni consulen-
dum, quam qui aliquid nequierit, re-
prehendendum: præsertim cum dicat
Etymologice non omnium verborum
posse dici causas. »

(b) Joan. Sa-
risb. in Policer.
I. 7. c. 1.

(c) Præfat. in
Daniel.

(d) Lib. 6. L.
Lat.

(e) Lib. 5. de
Lat.

(f) In Cratyl.

LXXXIII. Non desunt quippe ex homini-
bus apprime doctis, qui dum Linguarum
suarum cunabula venantur, ne quicquam
relinquant intactum, a Græcis veteribus,
vel a puriori Latinitate originationes ac-
cessunt, verbaque sic inflectunt, ut si re-
ducantur ad primariam vocem, obscuræ
omnino, duriusculæ, et ægre detortæ vi-
deantur, ita ut utraque inter se commune
nihil propemodum habeant: « qui deni-
que, ut Aristophanes et Appollodorus,
apud (e) Varronem, verba ex verbis ita
declinari volunt, » ut verba literas alias
adsumant, alia amittant, alia commutent;
seu ut ait Socrates (f) apud Platonem
(1) ἐμβάλλοντες πολλὰ ἐπὶ τὰ πρῶτα ὄνόματα,
τελευτῶν τε ποιοῦσι μῆδ' ἀνένα ἀνθρωπῶν συνιέναι
ὅτι ποτὲ βούλεται τὸ ὄνομα. Neque enim vis
inferenda vocabulis in eorum investigan-
dis originibus, cum nihil simile vero suc-

(1) Addentes primis plura alia nomina, tandem
efficiunt ut nulus hominum intelligat quid ali-
quod nomen significaverit.

currit: (a) (1) Οὐδὲ ταῦτα προσβιάζεσθαι, ἐπει
μὴ ἔχοι ἡ τις εἰπεῖν περὶ αὐτῶν. Spectandum
vero maxime ut in ejusmodi disquisitioni-
bus, φωνὴ, σχῆμα et χρῶμα consonent. In
Linguarum deinde vernacularum, quæ La-
tinam ut matrem agnoscunt, etymis inda-
gandis minime adhibendæ Græcae voces,
nec ab iis repetendæ etymologiæ, nisi
prius in Latinitatem transierint, cum in
vulgari sermone recepta nusquam fuerit
Lingua Græcanica, sed Latina, eaque cor-
rupta. Unde in ejusmodi etymis præclaram
Latinitatem vix etiam adhiberi debere ple-
riique opinantur. Si quis igitur id studii
persequi uberiore omnium fructu in animo
habuerit, non continuo ad Græcas vel La-
tinæ, sed ad obsoletas illas vulgares voces,
situ jam obrutas atque antiquatas recurrat,
consulatque Scriptores uniuscujusque
Linguæ paulo superioris ætatis, a quibus
hauriet indubie unde conjecturas suas
firmare longe tutius poterit; (b) quo modo
apud Græcos et Latinos, qui in disciplina,
quam ἑννυμολογικὴν vocant, desudarunt, ab
ipsamet Graeca vel Latina Lingua origina-
tiones suas fere semper formarunt: ta-
metsi non inficias ierim eas interdum ab
exteris repetendas. Aiebat quippe Socrates
apud Platonem Græcos alias quidem ipsos
universim, tum vero eos maxime qui bar-
barorum ditioni subjectas regiones incole-
bant, multa nomina a barbaris sumpsisse,
ac proinde quemvis allucinaturum, qui
illorum vocabulorum rationem ad Græcae
Linguæ regulam exigat, et non ad illam
Linguam, ex qua originem duxerunt,
(2) εἴ τις ἤγει ταῦτα κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν,
ὅς εἰκὼν κεῖται, ἀλλὰ μὴ καὶ ἐκείνην ἐξ ἣς τὸ
ὄνομα τυγχάνει ὄν. Verum, ut dicam quod
res est, non semper vocabulorum omnium
scrupulosius inquirendæ sunt origines,
cum infinita sint quæ primigenia, com-
plura etiam a vulgo formata et sensim in-
ducta: alii denique ab exteris barbarisque
accepta nationibus, sicque postmodum
immutata, ut unde nostri ea acceperint
haud facile sit expiscari. Deinde, ut scri-
bil (c) Varro, non omnis impositio verbo-
rum extat, quod vetustas quedam delevit,
nec quæ extat sine mendo omnis imposta,
nec quæ recte est imposta certa manet.
Multæ enim verba literis commutatis sunt
interpolata. Omnis origo est nostræ Lin-
guæ e vernaculis verbis, et multa verba
aliud nunc ostendunt, aliud autem signi-
ficabant. His accedit, quod, ut alibi attiguimus,
in singulis Italiæ, Galliæ, ac Hispaniæ
provinciis, tot fere sunt idiomata,
quot eæ sunt numero, a quibus sæpe vi-
cissim voces mutuantur, quarum incertæ
origines, quod ex iis complures primige-

(a) Ibid.

(b) Varro lib. 4.

(c) Lib. 4. de
L. L.

(a) Auson. in
Urbib. 11.

niæ sint. De sola Gallia Narbonensi aiebat (a) Ausonius :

Quis memoret portus tuos, montesque, lacusque,
Quis populos varios discriminis vestis et oris?

(b) Lib. 4.

Scribit Julius Cæsar (b) Belgas, Aquitanos, et Celtas Lingua, institutis et legibus inter se discrepasse. Qui igitur Linguarum vulgarium etymologias inquirit, peculiaria provinciarum idioma probe noscat necesse est, cum etymon quod a Græcis, aut Hebræis, vel a longinquis petit regionibus, a vicinis sæpe repetendum sit. Idque in nostra Francia licet potissimum advertere, cuius origines ægre assequetur, qui Belgico-Francicam apprime non noverit, hoc est, eam qua patres nostri loquebantur, antequam ab impura illa fæce purgator evaderet. Quæ quidem non eo dico animo ut damnari velim laudanos tot eruditorum virorum in hocce genere studii conatus, (quod nec Socrates apud Platonem, nec Varro logatorum doctissimus, aliquie non pauci e veteribus aversati sunt) qui præclaros de Linguis suis Commentarios ediderunt, quarum veras origines sæpe attigerunt, et si quando deflecent a scopo, multa proferunt alia quæ docent, a probis repetita Scriptoribus.

*Erratorum confessio. Indulgentia dignus
est arduus labor et immensus.*

LXXIV. Atque hæc quidem de Etymologica disciplina, in qua si quando ipsem etiam a vero aberraverim, ut et in cæteris vocabulis quæ explicanda illustrandaque suscepit, veniam facile mihi a benigno lectori impetrandum persuadeo, cum scriptis ipse meis tantum abest ut indulgeam, quin me primum illorum, ac forte severiorem cæteris censorem exhibeam. De libris suis aiebat (c) Ovidius :

Ipse ego librorum video delicta meorum,
Cum sua plus justo carmina quisque probet.

Et alibi :

Com relego, scripsisse pudet, quia plurima cerno,
Me quoque qui feci judge digna lin.

(d) Epist. 3.

Et de suis (d) S. Augustinus : *Ego autem difficilime bonus judex lego quod scripserim, sed aut timidior recto, aut cupidior. Video etiam interdum vitia mea : sed hoc malo audire a melioribus, ne cum me recte fortasse reprehendero, rursus mihi blandiar, et meticulosam potius mihi videar in me, quam justam tulisse sententiam.* (e) Levium ingeniorum est, quia nihil habent, nihil sibi detrahere. Magna vero ingenia multaque nihilominus habitura convenient etiam simplex erroris confessio, præcipueque in eo quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiatur eadem ratione qua quis ante deceperit. (f) Ita Hippocrates clarus arte Medicinæ videtur honeste fecisse, qui

(e) Cornel.
Celsus, l. 8.
c. 4.

(f) Quintil.
lib. 3. c. 8.

« quosdam errores suos, ne posteri errarent, confessus est. Et M. Tullius non dubitavit aliquos suos jam editos libros, aliis postea scriptis ipse damnare, sicut Catulum, atque Lucullum et alios. Etenim supervacuus foret in studiis longior labor, si nihil liceret melius invenire praeteritis. » In magno opere, et immenso scriptiorum argumento, somnum aliquando obrepisse, non mirabitur eruditus Lector, et veniam, ut spero, dabit. (a) « Nolim igitur arbitrari sic legi meos libros velle, tanquam Prophetarum vel Apostolorum, de quorum scriptis quod omni errore careant, dubitari nefarium est. (b) Errasse scribentem, aut lapsum esse in sermone, novum non est, et, ut opinor, venia dignum est: quia et Scriptura dicit, *In multis enim offendimus omnes: qui autem in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* Ea est lucubrations istius moles, in qua tam multa describuntur, ut accurata ubique adhiberi potuerit diligentia, (c) cuius laudem simul et celeritatis nullus assequitur. (1) *Tὸ μέγα βιβλίον ἔστω εἰναι τῷ μεγάλῳ κακῷ,* aiebat Callimachus apud (d) Athenæum : (e) grandium quippe librorum graves materiæ in eandem scedula nulla unquam diligentia compinguntur: et magnus liber, ut vulgo dicitur, magna sæpe seges est errorum, (f) cum ad plenum nosse omnia, in nullo labi, unica duntaxat Angelorum perfectio sit. Deinde (g)

Sæpe aliquod verbum cupiens mutare, relinquo :
Judicium vires destituique meum,
Sæpe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere, et longi ferre laboris onus.

(a) S. Aug.
p. 197.

(b) Ruffin. 1.
1. in S. Hieron.

(c) Apul. de
Deo Socr.

(d) Athen.
lib. 3. c. 4.
(e) Joan. Sa-
risb. epist. 172.

(f) Id. lib. 3.
Metal. c. 3.

(g) Ovid. 1.
3. de Ponto
Eleg. 9.

(h) Petr. Fab.
lib. 2. Serm.
cap. 25.
(i) Quintil.
lib. 5. c. 10.

(j) Sueton.
c. 88.

(k) Epist. 7.
ad. Marcell.

Sed et interdum quamvis literæ syllabæque scribentium cogitationem non exigant, ut ait (i) Quintilianus, attamen sæpe non literas modo, sed syllabas interscribendum aut permutare aut praeterire, communis hominum error est, quo non caruisse Octavium Augustum (j) Suetonius refert. Quin etiam accidit scribentibus non semel, iis præsertim, quibus variarum rerum cogitatione animus distrahitur, atque sententia suspensus curis majoribus aberrat, verbo uno posito, si alterum scribendum sit, mendose ut illud aut membrum nonnunquam integrum repitant: et vice versa ut ex quadam anticipatione vocabulum, quod paulo post mente præceperis, id statim ac præpropere alieno semel, et suo postea loco inseras. Cujus erroris et me quotidie periculum fecisse crebrius animadverti. Proinde licet dicere cum (k) S. Augustino : *Si aliquid vel incautius, vel indoctius a me positum est, quod non solum ab aliis, qui videre id possunt, merito reprehendatur, verum etiam a meipso, quia et ego saltem postea videre debeo, si proficio, nec mi-*

(1) Magnum librum similem esse magno malo.

(a) Gregor. M.
lib. 2. Epist. 37.

(b) Priscian.
in Praefat. lib. 6.

(c) Plin. lib.
7. Epist. 17.

(d) Joan. Sa-
risber. in Pro-
log. ad Polier.

(e) S. Aug.
lib. 1. de Trinit.
c. 2. 3.

(f) Id. lib. 3.
de Trinit.

(g) Facund.
Hermian. l. 10.
c. 1.

(h) Quintil.

(i) Otto Bruns-
feld.

randum est, nec dolendum, sed potius ignoscendum atque gratulandum, non quia erratum est, sed quia improbatum.

Illiū quippe scripta summa sunt auctoritate dignissima, qui nullum verbum quod revocare deberet, omisit. Hoc qui non est assecutus, secundas partes habeat modestiae, quia primas non potuit habere sapientiae: et quia non voluit omnia pœnitenda dixisse, pœniteat quæ cognoverit dicenda non fuisse.

(a) « Ab omnibus igitur coripi, ab omnibus emendari paratus sum: (b) nec me pigebit, dum vivo, et hæc quæcumque scripsero, vel mea diligentia, vel amicorum monitu, vel invidorum vituperatione, si justa fuerit, emendare: (c) neque enim ut Pomponius ille Sabinus Tragœdiarum scriptor, ad Populum provoco. (d) Arguat qui volet meum ratione vel auctoritate mendacium, et ego vel ad inimici vocem non refugiam emendari, imo et amicum ducam, qui meum castigabit errorem. (e) Nec pigebit me sicubi hæsito quererere; nec pudebit sicubi erro discere. Proinde quisquis hæc legit, ubi pariter certus est, pergit tecum: ubi pariter hæsitat, quererat tecum: ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me; ubi meum, revoct me. (f) Utinam hoc qualecumque opus tam multos inventores habere posset, quam multos contradictores habebit: (g) cuius quidem, si quid mihi creditur, multum doleo sortem, de quo non tantum expecto fructum, quantum suscepi laborem. (h) Quippe cum vel sola Grammatica omni studiorum genere plus habeat operis, quam ostentationis, (i) inter tam multa scribendi genera et argumenta, quæ ab illa statuuntur, vide licet rationale, artificiale, et historicum, glossematicum, rerumque communes locos et status, haud scio an ullum modestius extet, quam λεξικῶν commentarios scribere. Nam tot vocum silvas et turbas seriatim in suas classes digerere, earum notiones Scriptorum locis firmare, omnium fere gentium ritus antiquitatesque retegere et illustrare, quod in ea lucubratione utcumque suum aggressus, præterquam quod res est immensi tum laboris tum studii, etiam magistrum requirit in bonorum Auctorum lectione diligenter versatum exercitatumque: maxime qui non unius peculiariter disciplinarum artiumque, sed omnium fere vocabula a communi captu prorsus aliena velit examussim exquirere. Et hæc quidem apposite designate que efferre, ad polycleti, quod dicitur, regulam exprimere, hoc opus, hic labor est. » Cum enim vix protritissima quæque teneamus, tantum abest ut in abs truis et ab usu communi prorsus remotis, vel antiquatis, absque offensione incedere quisquam se posse audeat profiteri.

(a) *Fronte exile negotium,
Et dignum pueris putes:
Aggressis labor arduus,
Nec tractabile pondus est.*

(a) Terent
Maur.

Quod quidem de hocce præsertim scriptoris genere dicere jure merito possumus, tum propter immensitatem materiæ varietatemque rerum, quæ si non pertractari omnino, attingi saltem leviter debuere: tum quod fieri aliter non potest, ut in accurata quantumvis præteriorum, antiquitatisque investigatione semper aliquid non desit, quod primus ipse animadvertisit, qui inquirit. (b) « Rem esse arduam, aiebat Plinius, vetustis novitatem dare, novis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero naturam, et naturæ suæ omnia. » Quæ sane difficultates, et alia id genus argumenta, ut jam semel atque iterum monui, ab inchoato opere non semel deterruere, ac tedium ejusmodi ingessere animo tam longi quasi labore itineris defatigato, « ut desperatione subita illius conficiendi consilium, labore omni veterem contempto, non semel abjecerim, vel saltem hæredi, quod aiebat (c) idem Plinius, mandare statuerim, tum etiam ne quid ambitioni dedisse vita judicaretur. At institere contra amici, monuere que subinde, id genus esse studii cui edendo pares haud facile occurrerent, nisi operis ac editioni ipsem præsessem ac incumberem, nec me deterrire debere, quod ea lucubratio non esset ad unguem expolita, suisque numeris absoluta, cum in rebus arduis non assecutis voluisse, abunde pulchrum atque magnificum sit. Deinde esse certe quidem aliquid, (quod de eloquentia aiebat (d) Fabius) consummatam disciplinarum cognitionem, ad quam pervenire natura humani ingenii non prohiberet: quod si non contingat, altius tamen ire qui ad summa nituntur, quam qui præsumpta desperatione quo velint evadendi, protinus circa ima subsistunt: eoque magis impetrandam veniam, si ne minora quidem illa, verum operi quod instituimus necessaria, præterierim. Sed et illud (e) Sosipatri Charisi opponebant, Ipsam quidem rerum naturalam tam finitam, ut nobis novissimum sui assignet, nedum artes quarum summationibus imbecillitas humana non sufficit, vel propter extremum difficultatis laborem, vel sola earum inventione satiata. Et sane qui potest absolutum esse quod assidue pro subtilitate cujusque ingenii astruitur? Non ideo tamen nullæ sunt, quia illas subinde adjecti nibus tutas non patimur. Quare contenti simus eo, quod repertum est, cum in omni rerum ratione partes quoque mensuram sui habeant; et naturam nec aliter profectam esse videatur, quod interim est. Hisce et similibus argumen-

(b) Plin. in
Prol.

(c) Prol.

(d) Quintil. in
Præfat.

(e) Sosip. Cha-
risius l. 1. In-
stit.

(a) S. Hier.
Epist. 9.

« tis (a) ita suffudere pudorem negantis,
« ut plus considerarem quid illi cuperent,
« quam quid me facere conveniret. »

(b) Ovid. 1.
3. de Ponto
Eleg. 9.

(b) Cur igitur, si me videam delinquare, peccam,
Et patiar scriptio crimen inesse, rogas?
Non eadem ratio est sentire, et demere morbas:
Sensus inest cunctis, tollitur arte malum.

(c) Robert.
Abbas in Pro-
log. ad Cantica
Cantic.

Hi Commentarii ægre publicantur.

LXXV. Non mirum igitur si ægre ac invitus fere Commentarios istos emitto in publicam lucem, quos a nemine videri vellem, si omnibus abscondere possem. (c) Quem enim rufus et impolitus artifex fecerit annulum, ab aliis videri formidat, omnes inspectores non laudaturos, sed judicaturos expectat. Et ostendit itaque et metuit, quia sibi et de opere suo minime credit, et de alterius judicio non confidit: dum id soli sibi ante examen perfecte non placet, in examine disciplere plus timet. Sic ostendatis et parentis accipiat Lector munuscum nostrum: (d) judicet quod placuerit, et rescribat quod judicaverit, ut si refrigerato inventionis amore, diligentius repetitos, si Deus vitam dederit, lector perpendam, et a mendis purgati editione altera, si tanti habeantur, limatiores libri prodeant. Sæpe enim accidit, ut (e) semper addat aliquid stylus, et scribendi mora, crescatque ipsa cogitatione oratio. (f) Interim qui volet proferat meliores epulas, et me conviva utatur, aut qualicunque cena nostra contentus sit. • Ego vero satis me præstissem arbitrabor, si miseram utcunque sustinuerim antiquitatem, aliorumque ingenia ad eandem illustrandam excitaverim, et si inter mala multa, quedam mediocria, quædam etiam bona protulerim, cum aliter, ut ait (g) Martialis, non fiat liber.

Quod objici posset, hic tradi jam ab aliis tradita, prævertitur.

LXXVI. Verendum deinde mihi satis adverti, ne quod viris longe doctioribus alias objectum legitur, et mihi opponere ac proinde minorem sibi gratiam conciliaret hoc qualecumque opus « (h) quod pleraque non inventa per me sed ab aliis tradita contineat, et cornicem Esopi alienis coloribus adumbraverim: (i) ut factum impudenter dicant, qui nostro nomini voluerimus ex aliorum laboribus libare laudem; et si volumen istud prehenderint antiqui, seu paulo recentioris ævi Scriptores, et suum quisque de libris suis tulerit, nihil quod nostrum velimus relinquatur. Sed fateri non pudet, multa non primi tradidimus, (j) communia sunt quæ cum veteribus ac recentioribus sentimus. • Omnes aut nostra aut aliena referimus, aiebat (k) vir doctissimus, neque tamen pari aucto-

ritate censemur. Debetur more majorum antiquitati et senectuti honos, cui studium potissimum, dum in ipsis fontes digitum intendimus, res Scriptorum firmavimus auctoritate, qui si ab aliis jam laudati, norunt plus satis viri eruditii, eosdem libros nos legere, neque uni conscriptos: ut merito (a) Quintilianus pravum illud quorundam studium circa Scriptores Artium suggitit, « Nihil eisdem verbis, quæ prior aliquis occupasset, finiendi: quæ ambitio, inquit, procul aberit a me. Quin et observat (b) Plinius conferentem Auctores se deprehendisse a juratissimis et proximis veteres transcriptos ad verbum neque nominatos, non, inquit, Virgiliana virtute ut certarent. (c) Aiunt enim Mantuanum vatem, cum ex eo quod versus quosdam transtulisset Homer, compilator veterum diceretur, respondisse magnarum esse virium Herculi clavam extorquere de manu. Sed et Tullius, qui in arce Romanæ eloquentiæ stetit Rex oratorum, et Latinæ Linguæ illustrator, repetundarum accusatus est a Græcis. Et Terentius Comœdiarum prologos in defensionem sui scenis dabant, quod urgetur a Luscio Lucinio, et quasi publici ærarii fur, Poeta accusatur. • Quæ quidem magnorum viorum exempla obtrectatoribus proponere visum est, ut vel inde discant, omnes fere quæ in publicum exeunt lucubrationes, ex propriis vix confici, earumque auctores oblati quasi opibus uti posse interdum. Ego vero sic porro in hac lucubratione versatus sum, ut ceteros Glossographos fere non consuluerim, nisi post confessas ex propriis schedis vel adversariis observationes, ne vulgarem viam ingressus, alienis vestigis totus demum viderer insistere: ex quibus quidem si quid aut a me prætermissem, aut ignoratum esset, quod chartæ mandari dignum videretur, excerptisse non diffiteor, facta Auctorum perhonorifica mentione: (d) « Ita tamen ut ab aliis confecta non damnem, sed post priorum studia quod potuerim laborare curaverim, (e) et in iis quæ alii jam occupaverant, lectorem ad eos amandare satius duxerim, ne viderer potius aliena quam mea quæssisse. » Non defuerunt enim variis temporibus viri doctissimi, quorum vigiliis et lucubrationibus debemus, ut dubiis quibusdam lux allata sit, quique in ea qua nos palæstra desudarunt, et non sine summa eruditio- nis laude versati sunt. Alii quippe generalia aggressi sunt Glossaria, cujusmodi sunt Henrici Spelmanni Archæologus, et Joannis Gerardi Vossii libri duo de vitiis Sermonis Latini, ut aliquot alios e paulo recentioribus omittam. Alii Scriptoribus mediae ætatis a se editis, aut illustratis, subjunxere vocum insolentium, et ab bonæ Latinitatis usu alienarum explanationes

(a) L. 2. c. 16.

(b) Plin. in Proli.

(c) S. Hier.
in Tradit. He-
braic. in Prolog.

(d) S. Hier.
lib. 2. in Rustin.
c. 7.

(e) Id. in
Epitaph. Nepo-
tian.

(h) Quintil.
lib. 3. c. 4.

(i) Auctor ad
Heren.

(j) Octavian.
Horatian. l. 4.
p. 81.

(k) Ant. Au-
gust. in Prolog.
ad Glossar. Ju-
lianii Antecess.

ordine literarum, quæ Commentarii vicem præberent. Non desunt præterea ex viris eruditis, qui multa ad hoc opus pertinencia, etsi non ex professo, obiter saltem scripta posteris reliquerunt. In his vero quæ ab aliis sunt occupata, præterquam quod ad cælera attentius perscrutanda quæ illorum diligentiam fefellerunt, quasi nobis iter aperiunt, fatendum post tantas messes, in uberrima studiorum disciplinarumque segete, non contemnendum restare spicilegium : quod voluminis nostri magnitudo, quod nedum omnia quæ explicationem aliquam postulant, complectitur, abunde convincere potest : (a)

« Ita ut pro novitate rerum, veterem materialiam novam fieri, et ex vetere novum aedificium nova cura instaurari posse nemo diffiteatur. » Quantacunque enim sit nostra lucubratio, multis adhuc augeri posse ultro agnoscimus, cum fieri nequeat, ut in amplissima rerum gravissimarum varietate non supersint difficultates aliæ, et salebrae apud Scriptores, quæ aut oculos fugere, aut hominis quantumvis eruditæ captum soleant superare. Verum si quis nostri laboris æquus arbiter, aliorum forte inspexerit in hoc genere lucubrationes, de hac nostra, qualiscunque tandem illa sit, non sinistram adeo sententiam feret, vel benignius pronuntiabit. (b) « Quæ cum ita se habeant, nil aliud superest, nisi ut Lectorem obsecrem ne laborem meum reprehensionem existimet aliorum. In tabernaculo Dei offert unusquisque quod potest. Alii aurum et argentum, et lapides pretiosos : alii byssum et purpuram et coccum offerunt, et hiacynthum. Nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles et capra rum pilos. »

Sunt qui in carpendis aliorum scriptis gloriam querant.

LXXXVII. Aliud est deinde genus hominum ex iis qui utcunque literis dant operam, qui magnam laudis gloriam inde sibi accedere putant, si quid in Scriptorum libris expiscentur, quod carpere possint : et securi aliena subsannant, dum sua simili periculo non exponunt : (c) « qui, inquam, per singulas syllabas antequam sensum desudantis contingent, subsannando verba condemnant. »

(c) Apion. in Prol. ad Cantic. Cantic.

(d) Terent. Maur.

(e) Epist. 1.

(f) Jul. Seve- rian.

usurpatores ardui operis suggillarent, et lucubrationem hanc nostram vellicarent, priusquam edita prodiret in publicum, atque adeo nec visam, nec lectam, cum institutum nostrum reprehenderent, operamque frustra hic positam vellent, quasi post tot hactenus in eo genere studii publicatas eruditissimorum ævi nostri hominum vigilias, ausu temerario, ac pene sacrilego conatu, libros hosce moliremur, novi nihil aut parum dicturi. Quasi vero Aristotelem in Philosophia a scribendo deterruerit Platonis amplitudo : vel Aristoteles ipse cæterorum æqualium, et qui longe post vixerit, studia restinxerit, et post Ciceronem et Demosthenem Oratoriam artem nullus excoluerit : quasi denique excellentium virorum premere vestigia non liceat. Ita enim sentire solent scioli quidam, (a) « et qui maxime docti sibi videntur, qui dictionem sanam et insanam ferme appetitu pari revolvunt, non amplius concupiscentes erecta quæ laudent, quam despектa quæ rideant. » Neque porro eram nescius, dum in tam illustre literatorum theatrum prodirem, fore ut in ejusmodi varia incurrerem hominum judicia. Neque me latebat quam sit res quorumlibet etiam censuris obnoxia verborum interpretatio, ac proinde et laboris et temporis, et meæ quoque existimationis me subire aleam mihi non erat obscurum. « Quippe (b) qui scribit, multos sumit judices : aliis in alterius livet ac grassatur ingenium. Ille si unus sermo defuerit, quasi claudam orationculam diffugit. (c) Deinde in rebus humanis nihil sic elimatum, ut aliqua parte detractioni non pateat : cum mala de merito, bona autem de labore carpanturn. Unde detractorum aculeos æquanimitus tolerare constitui qui scilicet malunt aliena carpere, quam sua componere vel emendare. (d) Felices, inquit Fabius, essent artes, si de illis soli artifices judicarent. Poetam non potest nosse, nisi qui versum potest struere. Philosophos non intelligit, nisi qui scit dogmatum varietates. Manufacta, et oculis patentia magis probant artifices. Nostra quam dura sit necessitas potest animadverti, quod vulgi standum est judicio : et ille in turba metuendus, quem cum videris solum, despicias. Hoc præteriens tetigi, ut eruditis contentus auribus, non magnope curemus quid imperitorum de ingenio nostro rumusculi jactitent. » Dicam rursum cum Terentiano (e) :

Sed me judicii non penitet : hac bene vobis Commisi, quibus amor est et prudentia juxta, Et labor in studiis semper celebratus inheret : Vos sequar, in vestro satis est examine tutum.

In eam enim spem veni, ut judices præsertim experiar, qui in hac eadem arena aliquando decertarunt, aut hoc decurrere stadium, quo vires ipsi suas periclitaren-

(a) S. Hier. Ep. 30. et in Pref. ad Hebr. nom.

(b) S. Hieron. lib. 2. in Ruffin. c. 7.

(a) Sidon. lib. 3. Epist. 14.

(b) Epist. ad Præsidium Diac. tom. 9. oper. S. Hieron.

(c) Joan. Sa- risber. in Pro- log. ad Metalog.

(d) S. Hier. Epist. 26. c. 4.

(e) Terent. Maur.

(a) Orderic.
Vital. l. 6.
p. 597.

tur, aliquando tentarunt. « (a) Contices-
« cant igitur, obsecro, qui nec sua edunt
« nec aliena benigne suscipiunt, nec, si
« quid eis displicet, pacifice corrigunt.
« Discant ea quæ nesciunt, et si discere
« nequeunt, patientur saltem symmathe-
« tas suos edere quæ sentiunt. » Proinde

(b) Jos. Iscan.
de Excidio Tro-
jano.

(b) Vive liber, liberque vige : sed si qua nocebunt,
Disce libens livre nihil sublinius esse,
Cum tibi mordaces obliquent lava cachinnum
Murmura, cum cupient linguis lacerare prophani.
Sit utinam invidia dignus, quæ summa lacessit,
Quam pascit præsens, extremaque terminat ætas.

(c) Joan. Sa-
risber. in Metal.
c. 45.

LXXVIII. « In iis porro, quæ a me per-
tractantur in hisce voluminibus, non
elocutionis splendorem spectavi, sed (c)
placuit ut hoc ipsum tumultuario sim-
plici sermone dictarem, cum ad
Scriptorum sententias subtiliter exami-
nandas animum potius adverterem, nec
ad verba expolienda studium superasset,
aut otium. Quæso igitur Lectorem, ut (d)
Vigilii Tapsensis verbis utar, ut vilita-
tem nostri sermonis usquequaque non
despiciat, quia et fortassis potuit elo-
quentius oratio comi. Cum nos ita sty-
lum temperaverimus, ut rem potius
quam verba legentibus commendare-
mus. » Et maxime hoc opus cothurno-
tumentis eloquii inflari non debuit, cum
in iis, quæ in rerum versantur investiga-
tione, criticum omne, nihil de oratore
sperari debeat, sed cura simplicis et dili-
gentis solertiae. Ejusmodi enim sunt lucu-
brationes istæ, ut de iis proferre liceat,
quod de suis (e) Plinius, « nec ingenii esse
capaces, nec admittere excessus, aut
orationes sermonesve : vel quod (f)
Pomponius Mela de Geographia, impedi-
tum esse opus, et facundiæ minime ca-
pax : » quæ denique ἀνθρογραφεῖσθαι
nullo modo possunt quod de iisdem rebus
Geographicis dixit Strabo. Nam et ipsum
operis argumentum orationem non tam
gravem, quam perspicuum et interpreta-
tioni aptam requirit. Cum enim totum sit
in concinnandis et examinandis auctorum
locis, ut vel vocabulorum genuina eruatur
significatio : vel ut ritus veteres moresque
obsoleti, acta eorundem Scriptorum inter-
se comparatione, eluescant, « (g) elo-
quentiæ non opus est, sed laboris, ut
verbo utar veteris Medici, seu ut Ve-
getii (h), cum hic nec verborum concin-
nitas sit necessaria, nec acumen inge-
nii, sed labor diligens ac fidelis, ut quæ
apud diversos scriptores dispersa et in-
voluta celantur, pro utilitate publica
proferantur in medium. Commentarii
enim quid operis habent, ait (i) Hiero-
nymus, alterius dicta edisserunt, quæ
obscure dicta sunt, plano sermone ma-
nifestant : multorum sententias repli-

(e) In Praef.

(f) Pomp.
Mela in Proæm.

(g) Octav. Ho-
rati.

(h) Vegetius
in praefat.

(i) Lib. 1. in
Ruffin. c. 4.

« cant et dicunt : Hunc locum quidam sic
edisserunt, alii sic interpretantur ; illi
sensus suum et intelligentiam his Tes-
timoniis et hac nituntur ratione firmare
ut prudens Lector cum diversas expla-
nationes legerit, et multorum vel pro-
banda vel improbanda didicerit, judicet
quid verius sit, et quasi bonus Trapezita
adulterinæ monetæ pecuniam reprobet.
(a) Quid ad interpretem sermo composi-
tus, ait idem Scriptor, cuius professio
est, non quo ipse dissertus appareat, sed
quo eum qui lecturus est, sic faciat in-
telligere, quomodo ipse intellexit qui
scripsit. » Huc accedit quod nulla fere
est ævi recentioris quæ hic tractantur re-
rum affinitas cum veterum moribus, quibus
ignotæ fuere, ut veterum complures
hodie ignorantur, quod in desuetudinem
abierint. Si quis enim ex verborum simili-
tudine res nostras hodieras, aut paulo
superiorum sæculorum, ad Romanorum
mores ac ritus vellet componere, non tam
eas illustraret, quam tenebras illis caligi-
nemque offunderet. (b) Quemadmodum
quidam ex recentioribus Jurisconsultis res
nostras Forenses Romani fori expressere
vocabulis, qui cum ea minime publici esse
saporis satis perciperent, ut ipsi intellige-
rentur, Glossaria, quibus utcunque plana
fierent, libris suis præmittere operæ pre-
mium censuerunt. Quo sane referre hoc
loco placet, quæ in hanc rem habet (c)
Scriptor Anglus, dum ait, « qui apud
Scotistas, et in multis formulis Jurecon-
sultorum barbare loquitur et male La-
tine, probari : qui pure, venuste, Latine,
licet graviter et copiose disserat, tamen
omni irrisione ludi, et arrogantiæ no-
tari : id quod, inquit, in Senatu nostro
accidisse superiore die animadverteram.
Nam cum rogationem apud nos de amici
sui honore quidam ferret, et quia Latine
per statuta jubemur id facere, scripsisset
ita, *Supplex a vobis contendit Titius,*
ut, etc. cum ferebatur, a multis impe-
ritis hominibus continuo propter Latinis-
tatem antiquata est. Quod cum ille intel-
lexisset, animadverso errore suo, scrip-
sit ita, *Supplicat vestris Reverentiis*
Titius, quod, etc. Statim rogatio, nemine
usquam contradicente, accepta est. Ri-
simus, subdit ille, in illa Academia, quæ
formulis omnibus in judicio supersedere
patitur, et ubi Latinæ Græcæque linguæ
fons et propagatio debeat esse, scribendi
magis formulam, quia Latina fuit, ad
antiquationem, quam aequitatem rei pe-
titæ, quia justa videbatur, ad impetrata-
tionem valuisse. Didicimus tamen etiam
inde, consuetudinis ususque longævi-
non levem esse auctoritatem, nimirum
ad abolendam rogationem apud impe-
ritos et ineptos : non ad constituendam
Latinitatem apud doctos et disertos.
Quanquam enim reprehendebatur, etiam

(a) Ep. 133.

(b) Joan. Lucius,
Ren. Chopin.
Ann. Robert.

(c) Thom.
Smith. lib. 1. de
Pronun. Ling.
Gr.

« cum repulsæ multa, propter Latinitatem petitio, tamen neque reprehensio, neque repulsa poterat efficere, quo minus magis esset Latina quæ rejiciebatur, quam quæ fuerat accepta. » Hactenus ille. Unde colligi datur, haud proclive esse formulas semel receptas abolere et antiquare, deinde ejusmodi scriptionis genus, quod totum in interpretatione versatur, ita esse debere, ut (a) interpretatio ipsa alio interprete non egeat: quod plerisque nimium disertis accidere solet, quod supra attigimus, ut major sit intelligentiæ difficultas in eorum explanationibus, quam in iis quæ explanare conantur. « (b) Sterili materia rerum natura, hoc est, vita narratur, aiebat Plinius, et hæc sordidissima sui parte, ut plurimarum rerum, aut rusticis vocabulis, aut externis, imo barbaris, etiam cum honoris præfatione ponendis. » Satius igitur duximus, aliorum Glossographorum exemplo, paulo squalidiori sermone res patrias, ipsasque nostrates formulas, et ut eæ tum efferebantur, atque adeo cum ipsa barbarica et inculta minusque interdum latina loquendi ratione proponere. Verbi enim gratia, *feudum, terram, aut Ecclesiam deservire*, non semel dicimus, quod sint formalia verba, ac proinde ut familiaris loquendi modus exhibeat. Neque enim nobis ignotum, has et ejusmodi locutionis formulas barbaras esse, quæ si Latinis purioribus efferrentur, non tam planæ essent, quod monendum fuit, ne quis in hisce continuo criticum agat. Tametsi phrasis illa, ut id obiter adnotem, apud Latinos haud omnino insolens ac ignota, cum eodem sensu *Inservire aliquem* dixerint Plautus, Festus Avienus, et aliquot alii, ut observatum est ab Eustatio Swartzio (c). Deinde, ut scite scribit (d) Henricus Valesius, non refugienda sunt hæc verba, quæ tot seculorum usus consecravit: alioquin *Ecclesiæ et Apostolorum et Episcopi, et Catholici*, vitanda erunt vocabula: et longa verborum serie obscuranda erit oratio, ne dictionis unius prorsus necessariae asperitate lædatur. (e) Atque hac quidem scribendi ratione etsi aliquantum Lectores fatigentur, rerum intentos virtutibus calculum saltem veritati datus, (f) nec jejunæ maciem orationis, ad ea quæ sunt caligantibus impedita sententiis expedienda, omnino rejiciendam existimatueros confidimus. (g) Denique si quid minus a nobis, aut secus quam oportuit dictum est, veniam postulamus: aut enim verborum nos copia defecit, ut aut quod sentiebamus exprimere nequiremus, aut quæ sensitudo fuerant, exilitate ingenii, et mentis infirmitate sentire non valuimus. Sed si opere displicemus, saltem studio placeamus. Sit acceptum voluisse, si displicet non potuisse nostrum. »

(a) S. Hier.
Epist. 139.

(b) Plin. in
Præf.

(c) Swartz.
(d) H. Vales.
ad 1. 4. Euseb.
cap. 41.

(e) Gregor.
Bætic. lib. 4.
de Fide.

(f) Boëtius in
Præf. ad lib.
de Arith.

(g) Vigil. Taps.
l. 5. contr. Eu-
tych. cap. 26.

Quinam fuerint hujus operis adjutores.

LXXIX. Hac igitur tanquam futuri operis crassa quadam et rudi informatione præmissa, expositaque instituti mei ratione, qua quicquid non tam præstiti, quam præstare sum conatus, Lectoribus propnere statueram, superest ut quorum ope adjutus extremam arduo et laborioso operi manum imposuerim, paucis aperiam, cum « (a) benignum et plenum ingenui pudoris sit fateri per quos profeceris, et contra (b) ingratus sit et perversi ingenii, qui profectus sui diffitetur auctorem. » Ego certe, iis præsertim debere me plurimum ingenue fateor, qui Scriptores non veteres duntaxat, sed et quos ætas sequior tulit e tenebris erutos, hactenusque neglectos, etiam hac ipsa qua vivimus tempestate, ab interitu vendicant, qui quidem etsi nitida non omnino, imo insulsa interdum, nediam barbara persæpe oratione libros suos conscripserint, habent tamen, quod jam attigimus, unde magna eruditio seges accedere possit. Ejusmodi sane sunt a viris, omni virtutis et eruditio genere ornatissimis, e Societate Jesu, JOANNE BOLANDO, GOTEFRIDO HENSCHENIO, et DANIELE PAPEROCHIO, immenso studio undique conquisiti, summoque reipublicæ Christianæ bono editi Scriptores qui Sanctorum vitas ac gesta literis mandarunt, quos ii eruditissimis commentariis, in quibus, quidquid est reconditionis literaturæ, occurrit, illustrarunt. Horum vestigiis insistunt ex ordine Benedictino, ut alios sileam, LUCAS ACHERIUS, et JOANNES MABILLONIUS, pari vitæ integritate et literarum cognitione insigne, quorum alter Scriptorum hactenus ineditorum, non Spicilegium, sed messem integrum demetendam literatis omnibus exposuit, confecto tandem nuper tomo decimo-tercio: alter Analectorum duobus jam editis, aliisque paratis voluminibus, Auctorum qui ejusdem Ordinis Sanctorum Vitas resque gestas scriptis exararunt, collectioni, cum collega Acherio magna cum laude incumbit, hancque eruditis observationibus adornat. Horum industria, qua sunt comitate ac humanitate, codices manuscriptorum ex instructissima Sangermannensi Bibliotheca evolvere sæpe contigit, unde nostrum hoc opus indidem illustraretur. Neque ab iis divellendus vir simili erga nos benevolentia ac singulari prorsus eruditione JOANNES BAPTISTA COTELERIUS, Regius Linguæ Græcæ Professor, qui editis duabus antiquorum Patrum, qui Apostolicis temporibus floruerunt, voluminibus, cum eruditis adnotacionibus, idem modo fere in Græcis præstat, quod in Latinis Scriptoribus Acherius, Monumentis Ecclesiæ Græcæ, e veteribus codicibus erutis, priusque jam publicato volumine, aliis proxime subsecuturis. Neque perinde reticendus vir clarissimus STEPHANUS BALUZIUS,

(a) Plin. in
Proæm.
(b) Joann.
Sarisber. lib. 4.
Metalog. c. 5.

qui indefesso studio publicandis Scriptoribus operam collocat, nuperque Regum nostrorum capitula accurata prorsus diligentia conquisivit, collegit, contulit, digessit, notisque ac veteribus formulis et monumentis locupletavit, ex quibus Glossarium nostrum collustrandi oborta saepe facultas et occasio. Ubi tamen monendus Lector, non ubique semper in laudandis septem Capitularium libris ejus me editionem secutum, cum res dudum esset confecta ex Pitheana, et quidquam in adversariis mutare haud levis fuisset laboris. Mihi denique duo supersunt viri clarissimi ac doctissimi hac in parte commemorandi, quorum alter est PETRUS CARCAVIUS Bibliothecæ Regiae Curator dignissimus, cuius diligentiae quantum illa debeat accessionis et incrementi, ut et numismatum veterum locupletissima ac vere Regia Gaza, norunt quotquot sunt in hac urbe Galliarum primaria eruditii. Is enim et manuscriptos ejusdem Bibliothecæ codices, et rariores ex editis, singulari nobis urbanitate supeditavit. Alter est nobili beneficentia, et rerum nostrarum cognitione inter paucos illustris, ANTONIUS VIONIUS Herouvallius, literatorum fere omnium nostræ ætatis commendatione notissimus : « qui citius impetrantibus quam implorantibus, coacervatas undique literarias opes liberali manu distribuens (verbis utor viri docti), unus sterilitatem temporum, regionum inopiam vel sustulit, vel sublevavit : qui Historiæ nostræ in lacinias discripsit verius quam descriptæ integritatem dedidit ac nitorem. » Is enim qua est animi magnitudine, et incredibili in literas omnes amore, quibus juvandis totus natus est, veteres codices, tabularia, ac diplomata quæ vel habuit, vel quæ in manus venere, mecum statim communicavit: ita ut quod ex manuscriptis monumentis toties excerpta in hocce Glossario laudantur, hujus præsertim liberalitatì acceptum referre Lector debeat. In quibus quidem describendis ab eo nominando consulto abstinui, tot beneficiorum in me collatorum palam in ipso libri limine contestationem editorus.

Elogium Lamonii Principis Senatus Parisiensis.

LXXX. Sed inter tot homines eruditos, an preterire silentio possim Virum undequaque ornatissimum, quem irreparabili literarum detimento, atque adeo immenso bonorum omnium et totius Orbis Gallici dolore, mors præmatura nuper absumpsit, studiorum fautorem, et hujuscce operis incentorem præcipuum?

(a) Hunc dico, qui Lingua potens Minorem Atridam præterit, Orando pauca et musica; Qui grandines Ulixee, Mellifluentem Nestora, Concinnatorem et Tullium.

Hunc, inquam,

Quem nemo fando dixerit,
Qui non prius laudaverit.

Is est illustrissimus GUILLEMUS LAMONIUS, Bavillæ Marchio, et Senatus Parisiensis Princeps, cuius immensa aliunde merita infinitarum pene rerum illustrabat cognitio, quam pervigili lectione ac studio pertinaci a primo ætatis flore sibi acquisierat: quamque demum sic postea excoluit et auxit, ut prodigiis sit instar ipsum adhuc adolescentem præcipuis Senatus decursis dignitatibus, rebus publicis subinde gerendis, ac toti postea Curiæ præfectum a Rege moderatorem, tot potuisse ac tam diversi generis disciplinis animum informare. Quid enim ipsum fugit in multiplici Linguarum scientia, quid in literis certe humioribus, de quibus graviter appositeque semper disserentem, etiam ex tempore, nemo qui audiit, non suspectis? Quis ad felicissimam et incredibilem illam quæ valebat memoriam, ingenio adeo perspicaci, ac tam solido adjunctam judicio non obstupuit? Cujus mentem egregia illa ac singularis eloquentia, seu verborum spectes elegantiam, seu sententiarum dignitatem, seu etiam dicendi gratiam non perstrinxit, cum aut in amplissimo Senatu, aut in Regis Maximi conspectu peroraret? (a) Sed licet tanta præstaret eruditione, ingeniique elegancia ac comitate, quas compertum est viris præsertim primariis necessariis esse, quibus absque naturæ bona quasi incompta, aut etiam horrida despiciunt sunt, contraque ea æternam gloriam pariant: (b) illud tamen in eodem studiorum omnium culmen antevenit, quod haberet huic eminenti scientiæ conscientiam superiorem. Quæ quidem animi facultates dotesque tantæ, ut nihil dicam de illustrum in primis splendore natum, (c) « cui pater, socer, avus, proavus, urbanis, Palatinis, militaribusque magisteriis insignes fuere, » ad supremum Themidis Thronum jure merito eum communis omnium applausu extulerunt. Quo in Magistratu singulari cum prudentia, vigilancia, moderatione et morum integritate ita est versatus, ut qua erat animi amplitudine, tot gravibus licet occupatissimus distineretur negotiis, qua officiis maximis, qua amicitia Principum impeditus, se se viris quibusque eruditis amicum adeo affabilemque exhibuerit, quasi nihil aliud ipsi incubuisse muneris ac pensi, quam literati illius otii in familiari eorum consuetudine degustare delicias. De ipso dixerim, quod de Titinnio Capitone (d) Plinius junior: « Studiosos amabat, fovebat, provehebat, multorumque qui aliqua componunt, portus, sinus, præmium, omnium erat exemplum: ipsarum denique literarum jam senescentium reductor ac reformator. Domum suam

(a) Victor Schotti in Maxent.

(b) Sidon. lib. 1. Epist. 9.

(c) Id. 1. 1. Epist. 3.

(d) Lib. 8. Epist. 12.

« recitantibus præbuit, auditoria, non
 « apud se tantum, ea benignitate frequen-
 « tavit, (a) ut qui dignitate Principibus
 « excellebat, par insimis esse videretur;
 « (b) dum raro genere exempli altitudi-
 « nem suam humilitate compensaret;
 « (c) in iis vero si quid intricatum vel
 « obscurum proponeretur, quam ille om-
 « nibus statim non dubitan, non fasti-
 « diens aperiebat? voluptuosissimum re-
 « putans, si forte oborta quarumpiam
 « quæstionum insolubilitate labyrinthica,
 « scientiæ suæ thesauri eventilarentur. »
 Nec ipsi porro satis fuit eximias istas
 animi virtutes, aut a natura comparatas,
 vel arte ac studio acquisitas exultasque
 dotes possidere, nisi et eas ad illustres
 filios, locupletius veluti ac nobilius longe
 patrimonium, cura pervigili paternaque
 diligentia transfunderet. « Nam si, quod
 « ait (d) Fabius, afferunt laudem liberi
 « parentibus, sui similes genuit, (e) quasi
 « contra naturæ legem, quæ crebro tan-
 « quam ex industria malos e bonis, agres-
 « tes e doctioribus, et cæteros ejusmodi
 « seu contra gignit: quo demum exemplo
 « sapientium plures caruisse liberis uti-
 « lius duxere. (f) Vegetis iis quantumlibet
 « et alacribus exemplum, pigrioribus paulo
 « ac desidibus incitamentum dedit: et si
 « quod eum quocumque animo deinceps
 « emulantur, sibi forsitan quod conse-
 « quantur debent, illi debebunt procul
 « dubio quod sequuntur. » Horum alte-
 rum post exacta haud vulgari cum laude
 in forensibus Cancellis prima veluti Juris
 Civilis studiorum crepundia, Senatorem in
 Curiam, tum in arcanum Regis Consilium
 Supplicum libellorum Magistrum allectum,
 Patroni deinde Regii in amplissimo, cui
 præferat, Senatu dignitate fungi voluit;
 non tam ut domesticæ gloriæ velificaretur,
 quam ut magnificum ei campum aperiret,
 in quo eruditionem suam, eloquentiam,
 vitæque integritatem pro dignitate demons-
 traret: quod perfecit toties in maximi mo-
 menti negotiis, spectante cum incredibili
 gaudio Patre, ad omnium usque admirationem. Sed et filium alterum paribus in-
 sistere vestigiis, ac per ipsosmet pene ho-
 norum gradus ascendere voluit, quo iisdem
 se se doctrinæ, facundiæ, ac virtutum lu-
 minibus, quibus hodie effulget, in regiis
 perinde Consiliis conspicuum exhiberet.
 Quin et hac domestica laude non conten-
 tus, extera et aliunde petita, quibus unde-
 quaque locupletaretur, ornamenta in fa-
 miliam inducere studuit: dum in generum
 adscivit eadem certe morum integritate,
 sed et eruditione pariter, ac eloquentia
 singulari, avita etiam clarum gloria, Vi-
 rum amplissimum, ACHILLEM HARLEM, Co-
 mitem Bellomontanum, Regium in eodem
 Senatu Procuratorem. Unde contigit ut
 raro, et inaudito forsitan hactenus exem-
 plo, idem Senatus ille supremus, si non

prorsus regeretur, splendorem certe præ-
 cipuum ab unica ejus familia desumeret. Constanus adeo in illa fuit, tantaque virtutis
 ac probitatis existimatio, ut Princeps in-
 victissimus, cui pridem erat explorata, tot
 una fascibus ac dignitatibus hanc cumulare
 non dubitarit. Neque intra civiles dun-
 taxat supremosque in Curia Magistratus,
 quorum ad gloriam præsertim pertinent
 studia literarum, illam continere voluit,
 cum et generum haberet alterum non
 modo antiqua præcipuaque nobilitate, sed
 et inter Regiarum copiarum Præfectos im-
 primis illum: ut cum ab vetere illa, ac
 Militari Lamoniorum gente post longam
 avorum seriem genus ipse duceret, ab ea
 qua diu fulsit armorum professione illam
 decedere omnino non pateretur. « (a) Falso
 « ergo creditur judicij nesciam esse For-
 « tunam, quæ tot in eum, familiamque
 « concessit honores, cum et præteriorum
 « memor, et prudens futuri, ei rependerit
 « quicquid cæteris præstitit. Neque enim
 « erratica est, a qua scimus alios donum
 « cepisse, hunc præmium. » Quid mirum
 igitur, ut eo redeam unde tantillum de-
 flexi, si tot ingenii, eloquentiæ, ac doctri-
 næ ornamenta, quæ ad totius reipublicæ
 commodum et gloriam tota vita excolue-
 rat, suspexere quotquot sunt in Orbe Gal-
 lico eruditæ; et si non statuis in Rostris
 positis, ut viros disertos Romani, vel tem-
 plis, quomodo Platonem Græci; sed τὴν
 βιβλίων ἀναθέσει, quemadmodum τὸν ἀνδρὸς
 τὸν ἐλλογίους honorandos censebat Orator
 (b) Aristides, cohonestandum existima-
 runt: librorum, inquam, dictione ac
 nuncupatione, qua non tam honorum qui-
 bus præfulgebat, fastigia, quam consum-
 matam disciplinarum cognitionem cum
 singulari humanitate conjunctam, cætera-
 que vitæ ejus decora posteritati commen-
 darent. « (c) An non etiam licuerit inter
 « olores canoros anserem obstrepere, et
 « balbutientem idem aliquatenus præs-
 « tare, » quod universus pene ætatis nos-
 træ Literatorum consessus, et in hac
 qualicunque lucubratione eximii literarum
 parentis ac fautoris præcipui nomen me-
 moriamque celebrare; quod quidem pa-
 ternarum virtutum imitatoribus liberis
 haud ingratum fore non dubitem; cum
 eas in patre, quibus et ipsi insigniter ador-
 nantur, citra omnem invidiam ac minimam
 assentationis suspicionem prædicari ani-
 madvertent: « (d) tametsi verreri debue-
 « rim, ne vulnus nondum obductum exas-
 « perem, et virtutis ejus recordatio fiat
 « doloris instauratio. »

(a) Symmac.
lib. 1.

(b) Sacrор.
Serm. 5. ex-
tremo.

(c) Symmach.

(d) S. Hier.
Epist. 8.

*Dissertatio de inferioris Imperii Numis-
matibus: quare toti operi subjuncta.*

LXXXI. Jam vero priusquam huic Præ-
 fationi finem imponam, superest ut ali-
 quid dicam de ea, quæ operi nostro sub-

jungitur, *Dissertatione de Imperatorum Constantinopolitanorum, seu inferioris, uti vocant, Imperii Numismatibus.* Atque hanc quidem licet ad Glossarii argumentum minus spectare fatendum sit, non ita tamen ab eo discedit, ut non habeat aliquid cum ipso commune, cum non recentioris duntaxat Graecitatis, sed et Latinitatis in re monetaria voces complures hic exponantur fusiore interdum commentario, eoque non semel Lectorem in nostro Glossario remittamus. Huc accedit, quod mediae etiam ætatis mores, ritusque persæpe enucleantur. Denique cum id argumenti ab ejusmodi antiquitatum indagatoribus hactenus neglectum sit, haud supervacaneum forte videbitur, si quas nulla observatione dignas censuere, quod barbariem totæ spirent, ejusce ævi monetæ quoquomodo, atque adeo ita illustrentur, ut non prætermittendam earum cognitio nem, spurcasque illas quantumlibet quisquiliis inter tot præclara, quibus Gazo phylacia sua adornant, *κεμίλεια*, locum habere posse tandem cogantur agnoscere. Hanc porro Dissertationem olim conscripseram, ut esset veluti introductio ad Imperatorum Constantinopolitanorum Numismata, quæ haud mediocri studio ex Regis Christianissimi, aliorumque eruditorum virorum Museis conquisita, collecta ac digesta in ordinem secundum ipsorum Augustorum Familiarum Genealogias, ex utriusque Lingue Scriptoribus adornatas, in æs incidi Regiis impensis curaveram, ut essent Historiæ Byzantinæ, quæ hactenus elegantissimis typis Luperæ prodierat, quod ei deesse videbatur, insigne aliquod ornamentum. Sed cum vix spes sit fore, ut hoc qualecunque opus, nescio quo fato, in lucem aliquando prodeat, hocce de Nummis Augustorum inferioris ævi Syn tagma ab eo avellendum putavi, et in postremam Glossarii nostri partem rejiciendum, quandoquidem id voluminis utcunque moles pateretur, ut vel saltem inde haberent, quod jam monui, Rei antiquariæ studiosi, quo hanc Monetariæ supellectilis partem deinceps minime respuant, cum multa doctiorum indagatione et cognitione haud indigna in eo contineri ex nostris observationibus animadventent: interim dum ipsa Augustorum Byzantinorum cusa hactenus Numismata, nostra, si fors ita tulerit, vel alterius opera publici juris fiant. Sed et ne quid ad id argumenti deesset, binas alias Dissertationunculas sub jecimus, Maruardi Freheri alteram de Sa-

phiro Constantii Imperatoris, alteram ejusdem et Josephi Scaligeri, de Constantini postremi Constantinopolitani Imperatoris numismate argenteo, quod hæc seorsim in folio ferme unico editæ vix hodie occur rant.

Præfationis epilogus.

LXXXII. Cæterum,

Si qua videbuntur chartis tibi, Lector, in istis,
Sive obscura nimis, sive Latina parum:
Non meus est error, nocuit Librarius illis.
Dum properat versus annumerare tibi.

(a) Lib. 2.
Epigr. 8.

(b) S. Hieronym. in Esa. 15.

(a) Quæ quidem ex Martiale dupli causa præponenda duximus, tum ut si quid occurrat, quod aures accuratis Grammaticorum præceptionibus assuetas offendat, id tanquam a recte loquendi scribendi que legibus abhorrens non illico damnet Lector, et criticorum more quidpiam emendandum existimat, (b) ne dum *Scriptoris vitium putat, et errorem emendare dum vult, faciat*: sed ætatis illius agnoscat conditionem, quæ nullis erudita magistris incultam barbariem redolebat: deinde ut quæ ex publicis documentis, vel ex alienis Commentariis laudantur, prout in ipsorum exemplaribus, vel editis, vel scriptis, quibus usi sumus, continebantur, ea nos summa cum fide descriptsse persuasum habeat. Proinde si non Auctorum incuriae, certe Librariorum *properantium*, ut Poetae verbo utar, seu ut cum Scriptoribus ipsis agatur humanius, celeritati, vel sæculi infelicitati errores sunt condonandi. Quæ vero operas spectant *σφάλματα*, fatendum aliquot, imo mirandum non irresipisse plura, cum a nobis subinde collecta, non eo essent, quo par erat, digesta ordine in adversariis, imo tumultuaria satis opera, nec sat bene descripta. Ex iis tamen, quæ alicujus momenti esse vide rentur, et sub manum inter relegendum occurrerunt, ne cuipiam offendiculo sint, quædam emendavimus: cætera levia et quæ facile assequi Lector possit, pro sua ille humanitate boni consulet, et si aliquando viderit numerum pro numero possum, et ejusmodi quæ Hipparchus *παρορθόματα* vocat, pro æquanimitate sua vel corriget vel condonabit, cum hæc communia sint iis, qui tam longos *ἐνδοχοίσκους* tractant. Appendices porro singulis voluminibus adjunxi, tum ut si quid perperam a me scriptum sit retractem, tum ut quæ jam excusa novis Auctorum locis, qui me fuderant, et lucem aliquam dare poterant, firmarem.

DOMNORUM BENEDICTINORUM

PRÆFATIO

AD NOVAM EDITIONEM GLOSSARII DD. DU CANGE.

Tandem prodit in publicam lucem exspectata diu, omniumque Eruditorum votis expedita Cangiani Glossarii nova Editio; quæ utinam sustineat quam sui concitatavit expectationem. Probe intelligimus eo omnium maxime diuturnioris moræ incommodum posse corrigi, si meliore jam conditione prodeat. Sed verendum est ne durum alicui nihilominus videatur, quod needum absoluta integraque publicetur, cum ecce amplius decennium est, ex quo, fide data, divulgari debuisse. Debitum agnoscamus, quantumvis temere contractum; at confidimus, idque procul a jactantia, nomina nostra nos expedituros gratissimo fenore: siquidem dum opus intermissum stetit, Bibliothecarum forulos revolvere, vetera Instrumenta perscrutari, Archiva per amicos, sodalesque nostros consulere, Libros editos excutere licuit, ex quibus opus cresceret, magisque perficeretur. Interea etiam doctissimi undequaque Viri animadversiones suas transmiserunt, unde amplissima succrevit seges, maximo sane operis commodo. Ut autem finis aliquando constitueretur, utque legitimis eorum querelis, qui symbolas dedebant, fieret satis, atque Bibliopolæ nostro, cui onerosi jam erant effusi, iisque haud levissimi, sumtus, opitularemur, statuimus, famæ nostræ periculo, forsitan et dispendio, delicatis Censoribus permittere opus, quod, posteriora volumina digerendo et elaborando, politius adhuc limari potuisset. Itaque ut nobis habeatur gratia, needum ut ignoscatur, flagitare liberet; tamen æquitate Virorum eruditorum confisi movemur, ut admoneamus, non ut fligatemus.

Si quis denique importunus ingeminet querelam, quod tamdiu promissis super-

fuérimus, rationem expedire in promtu est: Sodales nimurum nostros, qui primi illo in stadio laudabiliter desudarunt, tanto operi haud impares, vel adversis Reipublicæ literariae fatis erectos, vel infirma valetudine impeditos, fidem liberare non potuisse. Quis adeo ferreus, cui excusatio nostra probanda non videatur? Atqui dum Congregationis nostræ præpositus Generalis alios perquirit, qui immensam hanc in se provinciam susciperent: dum delecti ad opus promovendum sese comparant et accingunt, res in diuturnum tempus extrahitur; atque ita certe editio retardata: verum nihil inde opus nostrum patitur detrimenti, imo magno istud fuit emolumento; cum enim sua cuique sit mens, suus sensus, sua sententia, quis inficietur in tanta rerum varietate, complurium criticam manum operi illustrando plurimum prodesse, needum noceat?

Candidate fatebor, præter cætera nos imprimis a proposito non semel revocavit, et ab inchoato opere deterruit celeberrimum CANGII nomen: non quod illi invideamus sane, quem virum excellentem omni genere laudis novimus; sed famæ nostræ consulentes exilitatem nostram cum ipsis mirabili ubertate conferri refugiebamus. Qui enim sequeremur ducem, quem copia et varietate imprimis commemorandum, virum summæ, reconditioris et omnigenæ eruditionis doctissimus quisque prædicat: quem in hoc natum celebrant, ut, quod paucorum est, Scriptores plurimos a barbarie qua erant infuscati sic vindicaret, ut si inconditis verbis offendunt, sententiis saltem etiam delicationibus placerent: illum dico quem in Critice virum emunctæ naris, in Historia scriptorum accuratissimum, in Legibus fidissi-

Car. de Aquino
Pref. in Lex.
mill. Mabillon.
Pref. in Diplom.
Bail. Jugem.
des Scav. pag.
486. ult. edit.

Ibidem p. 559.

In Ep. ad
Cang. fil. 23.
Jun. 1721.

Præf. in Dipl.

Præf. § 63.

Seneca Ep. 86.

Hor. art. poet.
143. 144.

mum interpretem agnoscunt omnes: virum denique (verbis utor Illustrissimi Franciae Cancellarii) qui moribus humanitatem, literas incredibili eruditione ornavit.

Jam vero opus ipsum si spectemus quo præ cæteris tantam gloriam merito est consecutus; librum hunc dico amplissimum, omnibus apertum, de omnibus agenter, ut cum Mabillonio loquar: quis ad hanc immensitatem materiae rerumque stupendam varietatem timidiores nos accessisse mirabitur? Quamquam enim nihil est simul inventum et perfectum, a perfectione tamen quam proxime abesse videbatur. Ecquid, oro, intactum reliquit, quid præterminsum voluit? Theologis multa suppedit, quibus res abstrusas jejunasque illustrent et exornent. Historicis, quæ in chronologia vel geographia spinosiora sunt et implicatiōra extricat et exponit: omnia quæ ad ritus, mores, dignitates et officia Ecclesiastici Laicive ordinis pertinent, retegit: quidquid in Legibus obsoletum, in Consuetudinibus insolens, in Formulis hodie etiam fori obscurum, ne quis a juris studio ob offusam vocabulis caliginem abducatur, ea accuratione excusat et elucidat, nihil ut præterea desiderandum existimem. Nec meo sane eget encomio: norunt enim hæc et mirantur omnes cordati viri.

Valeant igitur qui, quantumvis diligenter et studiose hæc pertractata Eruditis videantur, ex schedulis tamen utcumque digestis, ex animadversis per otium, sensim esse composita fingere amant: quidni cum Epicuro persuasum habeant ex fortuito quodam atomorum concursu mundum coaluisse. Hæc, fateor, fuere prima operis incunabula; ne enim elaberentur omnia quæ legerat vir immensæ lectionis, in adversaria ipse referebat sibi opportune consulenda, ipso testante. At ubi collectis criticam manum adhibere, eaque in corpus redigere decrevit, ut digesta in publicam lucem emitteret: quantum elaboraverit apes imitatus, « quæ vagantur, et flores, ad mel faciendum idoneos, carpunt, deinde, quidquid attulere disponunt, ac per favos digerunt, » sin ab ipso discere, saltem ex opere æstimare licet. Is siquidem fuit viri modestissimi pudor, ut, si cum ipso sentias, vix eum attigisse existimes quæ summa cum diligentia pertractavit. Ecquis vero, nisi in iis omnino peregrinus et hospes non laudet tanti viri modestiam et multiplicem literaturam non miretur, cum ex vocis barbaræ salebris tot exeunt præclaræ eruditionis monumenta? Is quippe

Non sumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa detine miracula promat.

Si pretium prædico, nemo vitio mihi verat velim: CANGII enim totum est, tantum cumque est.

PRÆFATIO

Neque vero, dum rebus vacat, extra propositi metas excurrisse CANGIUM putes. Id namque sibi oneris ac pensi imprimitis sumserat ut, vocum insulsarum notiones retegendo, animos et doctrina excolet, et rerum varietate delectaret. Et id quidem certe non præter institutum *Glossarii ad Scriptores mediæ et infimæ Latinitatis*; ut enim Scriptorum intelligentiam aperiret tituli non immemor, veteres nostrorum mores ferme oblitalos et oblivione se pultos, rursum in lucem revocare debuit, ne tota in Grammaticis quisquiliis hæc ejus lucubratio, aliquot Glossariorum more, jejuna et exilis prodiret in publicum. Sed hæc otiose omnino, causabitur fortasse aliquis qui *solus vult scire videri*, cum eadem fusori et comtiori stylo edocta habeantur a viris doctissimis. Varios clarissimorum virorum hoc in genere labores novimus et laudamus: at cum novus ordo rebus novam faciem novamque formam inducat, aliam esse prorsus ab illorum Auctorum proposito instituti Cangiani rationem quis ibit inficias? Quanta autem CANGIO cum ipsis communia sunt? immensa sane sibi tractanda et elucidanda suscepit, quæ adhuc nemo attigerat, et hactenus fortassis manerent intentata. Inanis perinde est et malesarta viri celeberrimi criminatio qua in CANGIUM usus est, quod voces exteris in Glossario suo congesserit; hæc quippe voces aut rebus nostris illustrandis inserviunt, aut ex Latinis Instrumentis describuntur, a Glossario proinde suo minime amandandæ. Itaque quod plurimas explicuerit, referenda gratia est; quod alias inexplicatas reliquerit, hominem agnosce quicum humanius est agendum. Nec parvo sane Literarum dispendio has voces omisisset: quod ultro fatebitur quivis laboris nostri æquus arbitratur, cum novam hanc editionem pecurrendo occurrerit in abstrusiora aliquot vocabula, quorum interpretationem frustra tentassimus, nisi nostra cum præallatis a CANGIO comparare licuisset. Hæc in brevem CANGII defensionem sufficient, si tamen opus est, quippe qui, ad ipsam rem quæ satis esse existimaverat, ea occupavit in Præfatione sua num. 69. 70. et 78.

His igitur expositis, quale sit id, quod non tam præstitimus, quam præstare sumus conati, quidve nobis animo proposuerimus, paucis expediendum. Ea est hujusce operis natura et conditio ut, messis quantacumque sit, quæ nobis ex impigro CANGII labore accessit uberrima, spicilegium tamen reliquise se non contemnendum iis, qui in eadem palæstra desudare vellent ipse agnoverit. Et quidem a prima hujus Glossarii editione ingens Anecdotorum numerus prodit in publicum; variæ urbium, provinciarum, nationum evulgatae historiæ monumentis illustratæ, quibus quasi oblatis opibus usi sumus, non sine aliquo

Præf. § 69.

Hor. 1. 2. Ep.
1. 87.

Præf. § 77.

tamen delectu, ne opus eruditissimum coagmentationibus onerasse potius, quam exornasse videremur. Quocirca rerum parciissimi, quas vel jam abunde elucidaverat CANGIUS, vel quæ sua sponte ex instituto nostro minime nascerentur, ab iis temperavimus quæ extra modum dicta existimari possent; nisi ab opere, cuius est Diplomaticis debitam auctoritatem vindicare, alienas credideris series quas texuimus chronologicas Cancellariorum, Notariorum, aliorumque aulæ regiæ Ministrorum, qui Literis regiis subscribere solebant. Alias quidem, eo tametsi non ita pertinentes, absolvimus, eas prorsus omissuri, nisi prævississet CANGIUS. Ex eodem numero sunt, haud minus necessaria, quæ, præfatis a CANGIO, ubi de Monetis ac Palatiis Regum nostrorum disseruit, censuimus adjicienda. Monetarum disquisitionem pluribus locupletavimus, atque ad hæc usque tempora perduximus, cum in æqualium utilitatem, tum in posterorum gratiam, ab iis, ut spes est, benevolentiam reportaturi, quod ætatis nostræ monumenta ipsis inquirenda non reliquerimus. Palitorum etiam nomina, quæ vetera Instrumenta tractando nobis occurserunt, jam recensitis subjacentes, eorum aliorumque situs studuimus repræsentare, cum non qualcumque Historiæ nostræ lucem accedere posse ex eorum cognitione certissime constet. Haud ita commode quis fortasse sentiet de nostra illa disceptatione, quæ in exquirenda Collegii Electoralis origine versatur. Verum is intelligat velim subdifficilem hanc quæstionem necdum satis explicatam, ad notitiam nihilominus rei inferioris ævi præcipuæ consequendam vel maxime conducere: quare mirum est a CANGIO neglectam esse et penitus omissam.

At vero ne præfando longius expatiemur, dum in operis decursu brevitati nos studuisse gloriamur; summatim dicam nihil nos, nisi quod necessarium nobis visum est de novo addidisse. In quo si quid a nobis peccatum est, in gratiam Lectoris peccavimus, quem in eo scriptio- nis genere docere scientem minus est incommodum, quam nescientem negligere. Et quidem hac in re delectui haud facilis est locus: særissime enim, quæ omnibus nota putamus, peritioribus etiam ignota sunt: aut si sunt perspecta, ea iterum auctoritatibus stabilita ac confirmata intueri non displicet. Inde est quod in plerisque locis, quæ pluribus jam momentis firmata sunt, nova interserere exempla non dubitaverimus: quippe aut antiquiora et clariora sunt quæ inteximus, aut eamdem vocem non unius fuisse loci vel provinciæ demonstrant; quod certe non erat omittendum. Hæc generatim dicta sufficiant; nam singula prosequi non est animus. De laterculis tantum quæ tabellis chronologicis a CANGIO adornatis subjeci-

mus, pauca commemorabo. Ut faciliori methodo Scriptorum mediæ ætatis comparetur intelligentia, atque etiam ut sincera Diplomata certius ab adulterinis secernerentur, has instruxerat tabellas Vir oculatissimus: negotium nihilominus facessunt interdum ex variis notis chronologicis exortæ difficultates, quibus salebris doctiores hære coguntur. Iis igitur ne retardentur, atque ut plana et inoffensa hæc percurrent lectione, quinque latercula subjunximus, quibus quot Epacta quovis anno numerarentur ante Calendarii correctionem, quo die cujusvis mensis incidenter Novilunia, quot computarentur Concurrentes, quid sint Claves terminorum, cuive usui, continuo innotescit. Quartum sequitur quo primus dies cujusque mensis anni propositi, cum ante, tum post Gregorianam correctionem, facile deprehenditur. Quintum denique indicat quemlibet mensis diem unicuique hebdomadis diei correspondentem. Harum itaque tabellarum potior usus in eo maxime positus est, ut ex notis chronologicis vel Diplomatū veritas comprobetur, vel falsitas detegatur.

Alter est earumdem, sed rario, usus, pergratæ interdum utilitatis. Quærerit aliquis, quod fortean non parvi interest rescire, quæ sit certa facti alicujus epocha, cuius mentio est in Charta notis numericis, sed iis incertis, distincta. Novit ille factum istud intra octo vel decem annorum spatium concludi: ad quem vero ex iis potissimum referri debeat dubius inquirit. Rem exemplo illustremus. Exstant inter Instrumenta tomī 2. Gal. Christ. novæ edit. col. 229. Literæ Armandi Vicecomitis Podemniacensis cum hisce notis chronologicis, *Facta carta hæc feria sexta, in mense Octobris, luna prima, regnante Philippo Rege Francorum.* Mihi certum fixumque est (exemplum fingo) datas esse has literas post annum 1072. et ante annum 1084. nullumque in aliud tempus posse convenire. Restat jam ut cui ex decem propositis annis potius illigari debeant, exquiram. Facili et expedita methodo ex Cangianis tabellis edoctus Numerum Aureum anni 1073. fuisse 10. Literam vero Dominicalem F, oculos conjicio in tabellam nostram qua Epactæ et Novilunia indicantur, statimque ex columna Numero Aureo 10. supposita habeo Lunam eo anno natam esse sexta Octobris; ex penultima autem tabella in qua prima cujuslibet mensis dies literæ dominicali subjacet, eundem mensem a feria tertia initium duxisse: sicque ad ultimam procedo, unde sextam mensis Octobris hoc anno 1073. in Dominicam incurrisse percipio, ac proinde non adscribendas ei literas de quibus ambiguntur. Aliis itidem ad annum 1083. percursis, unus occurrit annus 1081. quicum prædictæ notæ componi possint; cujus rei

si quis periculum, eodem quo nos supra ordine, fecerit, illico reperiet eo anno Numerum Aureum fuisse 18. et Literam Dominicatem C, primamque diem lunæ cum octava Octobris, atque octavam Octobris cum feria sexta coincidisse : unde certo certius efficeret, si vera esset nostra hypothesis, ad annum 1081. necessario referendas esse literas quarum tempus inquirerabatur.

Nolim tamen quis credat hæc ita a nobis esse proposita, ut si ex notis chronologicis inter se compositis vitium aliquod deprehendatur, continuo Chartam interpolatam pronunciet, aut falsam esse definit. Maxima enim tametsi habenda est ejusmodi notarum ratio ad judicandam Diplomatam veritatem, nemo est certe qui in iis exscribendis non agnoscat quam facillime posse vel diligentissimo notario incaute notulam arithmeticam excidere, quam et superaddere perinde facile est. Quid si vero negligenteriores fuerint vel audacieores ii, qui Instrumenta illa exscripsérunt? Necessè est ab iis sive consulto, sive per incuriam nonnulla esse immutata et prætermissa. Idcircone suppositia censem, etsi suspectam in hac ipsa re habere eorum fidem vel diligentiam liceat? In affirmando itaque tardus et circumspectus, in negando parciōr et religiosior esse debet, quisquis erroris vel temeritatis notam sibi inustam nolit. Dum enim erratum evincatur, tamdiu incertum manet vitiumne sit notarii, an ipsius propria computandi methodus. Porro non eamdem apud omnes usu receptam fuisse fidem faciunt, præter Diplomata in dissitis præsertim locis asservata, varia quæ in variis regionibus obtinuerent annorum, inductionum, regnorum exordia, ut validis argumentis non ita pridem ostensum est, atque in nostro opere ad vocem *Annus* observatum; unde nec in iisdem locis certam ratamque fuisse inter Notarios numerandi rationem perinde colligitur. Quænam vero illa fuerit temporis nota, quæve ejus origo, quis certo declarat? Nemo sibi adeo confidat, ut nihil hac in re esse existimet quod suam fugerit scientiam; eoque magis, quod sciolis quidam Notarii, ut specimen diligentiae darent, notas chronologicas congregabant pro suo captu, quæ, cum a communi usu, ut plurimum, discrepant, conciliantur difficilius. Miranda itaque est quorundam imprudentia, qui, Artis diplomaticæ ignari et plane rudes, inspectis, fortasse nec satis attente, aliquot Instrumentis, ea spuria ambitionis pronunciant, in quibus nævum aliquem se deprehendisse temere opinati sunt. Cave ab iis exigas ut, quibus id probent, afferant rationes: negasse ipsis viciisse est; commode prorsus ut, dum suam inscritiam tegunt, habeant nihilominus apud imperitos opinionem scientiæ. Nihil autem moror homines illos im-

providos, ne quid pejus dicam, qui de Literis bene meritos se putant, si monumentis omnibus, quæ vetustatem aliquam præferant, falsi notam aut suspicionem asperserint. Quo animo ferendus ille sit, qui suam in alios improbitatem transferens, ea studiose ab inepto calumniatore corrogat et misere describit, quæ odium ipsis et invidiam importare posse arbitratur? Bene vero, quod par pari referre religio est, id genus objiceretur criminum, ad quæ diluenda, si potuisset, nihil non debuisset movere: tristem certe sustineret notam, qui mutato nomine de se fabulam narravit.

Nunc ejusquam in exponendis vocabulis servamus methodi ac distributionis ratio reddenda est. Quanquam is sit Glossarii nativus ordo, ut singula verba serie literarum disponantur, idque videatur exigere Lectoris commodum; tamen ab eo interdum recedere necessarium rati, etymologicum ordinem prætulimus. Sunt etenim voces quamplurimæ ita inter se aptæ, et connexæ, ut sibi invicem faciem præferant, quæ, si disjungantur, plurimum luminis amittant necesse est. Aliæ sunt quæ suis locis distributæ, cum una tantum aut altera litera, quod a diversis notariis conscriptæ sint, differant, operis molem præter modum et utilitatem auxissent: singulis quippe sua subjungenda fuissest interpretatio, novisque momentis firmando, quæ sine Lectoris dispendio omitti possunt, dum ad suam revocantur originem. Elementum vero si quis ignoret, huic etiam consultum voluimus, illud, ubi voces rursus suo ordine occurruunt, indicantes. His auctoritatibus inducti, et, quod multo magis est, præeunte CANGIO, secuti sumus quem ipse sibi præscripserat ordinem, a quo vel tantisper divertere nefas duximus. Et recte quidem, cum id fieri non posset, nisi quæ optime digesserat perverteremus; quod alienissimum erat a nobis qui, etiam nævos aliquos ubi deprehendimus (Auctoris dico non Typographi,) ipsis, ut ita loquar, tribuimus honorem. Ne cui enim injecta foret vel tenuissima suspicio temerariam manum in opus CANGII nos immisisse, quod emendandum existimavimus, non quidem delendo, sed subjecta adnotacioncula corrigendum monuimus.

Eodem consilio, et quo magis nostra adversus CANGIUM pateat summa reverentia, quicquid nostrum est notis distinguimus: hanc præponimus vocabulis de novo additis; explicationes, quibus aut apertius CANGII sententia explanatur, aut emendatur opinio, manus ~~vñ~~ indicat; uncinis [] denique includuntur quæ in ipso contextu inserenda judicavimus. Id præterea postulabat debita Lectoribus fides, quibus aliqui fucum facere voluisse videremur. Dum enim nostra ab iis quæ sunt CANGII secerni nequeunt, periculum est ne ipsi quod nos-

trum est peccatum falso affingatur, vel, quam ipse solus meretur laudem, eam nobiscum communem esse existimet. Hæc neglecta cautio est, neque certe necessaria, ubi reindicationes aliquas emendavimus: v. g. ad vocem *Dies palmarum*, *Ramis palmæ* indicabatur, a qua iterum Lectorem ad *Dominica palmarum* remittebat CANGIUS: ultimam vocem, secunda omissa, sine prævia monitione indicavimus. Aliæ sunt quas censuimus minime delendas, tametsi designatæ voces notatis locis non reperiuntur: exemplum habes in voce *Exscaritus*, quæ in *Scarire* rejecta non appareat. Id fortassis incuriaæ quis ascribat; immerito sane, cum ex consulto factum sit. Hanc, et si quæ sunt aliæ, pro certo legerat CANGIUS, quæ rursus proinde Lectori possunt occurrere, cui haud ingratum fore existimavimus, si ea ratione expeditiorem viam non tolleremus ad vocis notionem retegendarum. Supervacaneum itidem putavimus commonere Lectores de iis capitibus, quæ, in editione Francofurtensi perperam disposita, suis locis restituimus: id quippe factum vitio oscitantis Typographi, non CANGI qui, in Appendix ad calcem Glossarii mediæ et infimæ Græcitatit edita, quid cuique loco esset rependum diligenter docuerat.

Lectoris commodo utilitatique servire cum nobis animo imprimis fuerit propositum, vocabula, quibus multiplex subest significatio, variis numerorum notis distincta voluimus, ut cernere est in vocibus *Absida*, *Commenda*, etc. ad quas sicuti amandatus fueris, habebis certe gratiam quod ita tibi consultum sit, ut uno conspectu vocem percipias quam rescire tua interest. Non minoris est commodi quod, cum vox varie effertur, nec in eodem volumine occurrit, tum ejus interpretationem subjunxerimus: ægre enim patitur Lector sibi properanti, nudamque vocis inquirenti notionem, uno frustra tentato volumine, evolvendum alterum proponi. Eadem de causa, ut statim nempe Lectoris oculos feriat vox, cuius sensus enodatur, maxime ubi prolixior erat laudata auctoritas, hanc grandioribus literis excudi jusserramus: at melius deinceps re consulta, cum satis esse animadverteremus, si a grandiori inciperet, post initia tomi primi destitimus incepto. Gratum fore perinde confidimus quod unaquæque litera eodem quo ceperit volumine, desinat. Unum hic præmonere etiam volo, de industria nos ita volumina distribuisse, ut ab iis, quibus usui sunt potius, quam ornatui, facile tractari possint: experti enim didicimus quam grave sit Lectori librorum quotidiani usus magnitudine et pondere obrui. Plura non congeram, ne in venditando labore nostro, commendandaque nostra diligentia immodicus videar.

Si quis vero in iis criticum agat, in qui-

bus CANGIUM ducem sequimur et defensorem habemus, nos cum tanto Viro errare patiatur, non pudebit certe. Ulro itaque agnoscamus aliquæ esse verba, quæ, cum intelligentiæ nostræ vim ac notionem fugiant, non explanamus. Fatemur haud inviti nonnulla conjecturis tantum illustrari; multa quippe habemus, quæ sequi facile, affirmare vix possumus. Confitemur ingenue barbaras quasdam voces et a Latina lingua prorsus abhorrentes ex Scriptoribus sequioris ævi a nobis esse interdum descriptas; id autem Lectoris emolumento factum quis neget, si easdem Latine utcumque redditas uspiam reperiat? Ex editis præsertim libris alias exscriptis voces pessime corruptas, ne moram qualemcumque ad majora festinanti injiciant, aut etiam ut quæ fuerit temporis vel loci dictio innotescat. Hæc fecisse si culpa est, fecimus auctoritate et exemplo CANGI, cujus vestigiis institisse gloriæ ducimus. Cætera quæ nostra qualiacumque sunt, ad severiorem trutinam revocari non gravabimur: quinetiam Eruditos omnes ex animo obsecramus, ut singula diligenter perpendant; et si quid falsum, aut minus apposite dictum, emendare paratos benigne admoneant: si quid omisum, multa autem esse non diffitemur, sua additamenta opportune nobiscum communicent, utriusque beneficii nos memor res habebunt et præcones in supplemento, quod post edita posteriora duo volumina, jam magna ex parte disposita, paramus; in quo et nos ipsi nonnulla quæ in hactenus excusis correctione aut apertiori explicatione indigere visa sunt, corrigere et fusius explicare constituimus, in præsentiarum ad calcem cujuslibet tomi erratorum typographicorum indicem attexere contenti, iis etiam prætermisis quæ facile expleat Lector.

Propriis locis tametsi adscripta sunt singulorum nomina quorum ope adjuti Editionem hanc locupletavimus: rursum nihilominus in grati animi testificationem principes hic appellandos decrevimus. Quantum iis præsertim debeamus, qui sequioris temporis Scriptores undequaque summa cum sedulitate conquisitos in lucem publicam doctissimis commentariis instructos emiserunt, si quis nesciat, unaquæque operis nostri pagina docebit. Quos inter imprimis commemorandi celeberrimi illi e Societate Jesu HAGIOGRAPHI, qui opus immensum de Sanctorum omnium gestis eadem qua inchoatum diligentia et eruditione prosequuntur. Laudandus etiam præcæteris Vir doctrina cum paucis conferendus Lud. ANTONIUS MURATORIUS, cujus cum Sociis Palatinis spectanda sagacitas in eruendis ex vetustis scriniis Rerum Italicarum monumentis, et in iis illustrandis prædicanda eruditio. Ad nostrum institutum propius accedunt Regum nostrorum

Ordinationes quas colligere, digerere notisque locupletare suscepserat vir Juris Legumque scientia maxime conspicuus EUSEBIUS DE LAURIERIE; quem mors Literatis semper præmatura, dum earum volumen alterum sub prælo sudabat, eripuit. Successit in opere vir accuratissimus DION. FRANCISCUS SECOUTSE qui, tertio jam evulgato volumen, editioni indefesso studio allabarat. Dicere nihil opus est quam uberem demetendam messem nobis suppeditarint Sodalium nostrorum EDMUNDI MARTENE ET URSINI DURAND Thesaurus Anecdotorum, Amplissima eorumdem Collectio, et edita a RYMERO Acta publica regni Angliae: id satis ostendit ipsa librorum inscriptio. At vero inter homines eruditos qui opera et consiliis adjumenta benigne et liberaliter nobis præbuerunt, familiam ducere debet vir eruditionis et humanitatis eximiae, Magni Peiresci, ut verbo dicam, dignissimus haeres Illustrissimus HENRICUS JOSEPHUS THOMASSIN DE MAZAUGUES in supremo Provinciæ Senatu Præses, qui in gravioribus negotiis etsi occupatior, plura tamen cum ex editis, tum ex ineditis propria manu descripta non submisit tantum, sed et assidue submittit. Non reticendus nobis est vir clarissimus Ludovicus AUBRET, qui Dombarum Principatus historiam dum adornat, plurima studiose perlustravit tabularia, ex quibus quæ in rem nostram occurrabant diligenter exscrispsit, et nobis perurbane communicavit. Nec postremo censendus est loco vir utilis et immensi laboris Dominus THOMAS LE FOURNIER S. Victoris Massiliensis Benedictinus, qui nullum ejusdem urbis, veteribus monumentis refertissimæ, prætermisit archivum, cuius forulos sedulus non evolveret, ad nos transmissurus

quæ in operis nostri profectum cedere intellexerat. Temperare non possumus a commemorandis clarissimis viris CLAUDIO SALLIER, Bibliothecæ regiæ eruditissimo Custode, qui consulendorum librorum copiam facillime nobis pro sua humanitate fecit: JOANNE LE BEUF Ecclesiæ Autissiodorensis Canonico et Succentore, rerum minime tritarum indigatore sagacissimo: ADRIANO MAILLART et JOANNE LUDOVICO BRUNET consultissimis in Senatu Parisiensi Patronis: viro Academico DE LA CURNE DE SAINTE PALAYE non solum amicitia, sed etiam studendi genere nobiscum conjunctissimo, quippe qui illustrandis vocibus Galliarum obsoletis solerter diligenterque incumbit; quos omnes ad nostra studia juvanda omni tempore paratissimos experti sumus.

Tene vero, qui nos tot ac tantis beneficiis obligatos tenes, doctissime LANCELOTI, taceamus? Te prætermittamus illaudatum qui non monumentorum manu exaratorum dumtaxat, sed et ejus, qua tu polles, multigenæ eruditionis subsidio, opus nostrum non secus ac fetum proprium promovere studivisti? Nihil quippe tuum est, quod non sine invidia communices.

Praefationem nostram excipit Epistola Baluzii ad V. Cl. Renaudotum de vita et morte CANGII: quæ cum accuratissimæ historiae loco sit, et a viro magni nominis Cangiique familiarissimo conscripta, ab instituenda alia supersedimus. Ejusdem CANGII Epitaphium, Librorumque ab eo editorum catalogum, atque illius effigiem nunc primum exhibemus, ne quicquam quod ad tanti Viri memoriam spectet, a nobis desideretur.

EPISTOLA

STEPHANI BALUZII TULENSIS

AD VIRUM CLARISSIMUM

EUSEBIUM RENAUDOTUM

DE VITA ET MORTE CAROLI DUFRESNII CANGII.

* Charles Du-
fresne seigneur
du Cange.

EXTINCTUS his diebus amicus noster summus * CAROLUS DUFRESNIUS CANGIUS id a nobis exigit, EUSEBI CARISSIME, ut amicitiam nostram, quam si vera fuit, uti certe fuit, firmam et perpetuam praestare ei debuimus, integrum erga defunctum conservemus, et pro nostra virili elaboremus ut posteritas scire possit quis fuerit vir ille cuius nunc exitum deflemus. Itaque cum inter nos de ea re colloqueremur, tuque, ut assoles, virum multis laudibus extulisses, ego vero dixisse decrevisse me aliquid scribere de vita ejus, qui illum non solum publice, ut verbis utar Plinii, sed etiam privatim, quantum admirabar, tantum diligebam, tu non solum laudasti consilium illud meum, sed etiam hortatus es ut id quamprimum efficerem. Pareo lubens hortationi tuae. Hæc ergo sunt quæ scire posteros volo.

Ortus est CAROLUS, uti domesticis memoriais compertum habemus, ex antiqua et nobili gente Dufresniorum apud Samarobrivam Ambianorum clarissimam civitatem in provincia Belgica secunda; eaque gens clarioribus quibusque ejusdem urbis ac circumpositæ regionis familia inserta est per connubia et affinitates. Non immorabor in recensendis CAROLI majoribus, eum neque genealogiam texere velim, nec satis otii mihi concessum sit ad excendum per memoriam eorum. Illis virtute sua, absit verbo invidia, præluxit CAROLUS; ad quem festinans, de patre pauca dicam. Fuit is Ludovicus Dufresnius Toparcha * Frigidæ-vallis et Praepositus * Belliuercus,

quæ splendida est administratio in ea Belgicæ secundæ parte quam posterior ætas vocavit Picardiam, vir ut ex filio audivisse me memini, doctus, et bonarum literarum amantissimus, et qui Graece quoque eruditonis expers non esset. Duo ille matrimonia expertus est. Ex priore tres liberos habuit, Hadrianum, qui ei in magistratu Belliuercus successit, Joannem Advocatum in supremo senatu Parisiensi, et Ludovicum medicum, omnes doctrinæ et eruditonis fama claros. Ex iis ego Joannem novi, virum bonum, gravem, prudentem, juris civilis ac municipalis, ut etiam lucubrationes ejus editæ, quæ in omnium manibus versantur, ostendunt, peritissimum, isthic Lutetiæ defunctum ante aliquot annos. Ex posteriore, quod anno MDCVI. postrid. Kal. jul. contraxit cum Helena * Relya filia Ludovici Relyi Toparchæ * Framicurtis et Margaritæ Fosseæ ex nobilitate Normannica, tres quoque habuit, Michaelem et Franciscum instituti Societatis Jesu professores, omnibus honoribus in ea functos, et hunc CAROLUM. Optimas hæc matrona, ut hoc quoque detur memoriae insignium virorum, orta erat ex vetere et illustri familia Relyorum apud Atrebates: quæ, præter ceteros, ævo Caroli VIII. Regis Francorum protulit virum magni per eas tempestates nominis Joannem Relyum Episcopum Andegavensem. Ipsa vero ex postremo puerperio mortua est anno MDCXIII. prid. Non. Mart. decimo die postquam peperit, annum agens ætatis suæ trigesimum secundum.

* Froideval.
* Beauquesne.

* De Rely.
* Framicourt.

Vide familias
Picardie Adria-
ni de la Mor-
liere pag. 323.

* Saint Firmin à la Pierre.

* Du bos, seigneur de Drancourt.

* Obiit xiv.
Kal. Aug. an.
1694.

* Trésorier
général de
France.

CAROLUS igitur, ut ad id redeamus unde digressi sumus, in lucem editus est apud Samarobrivism anno MDCX. xv. Kal. Januar. circa horam septimam matutinam; eodemque die gratiam Christi consecutus est in Ecclesia parochiali sancti * Firmini quam vocant ad Petram. Prima studiorum rudimenta posuit in Collegio Ambianensi Patrum Societatis Jesu; apud quos certum est eum, licet admodum puerum, magnam diligentiae doctrinæque laudem esse adeptum. Tum ad celebrem academiam Aurelianensem missus ut juri discendo daret operam, postea in Advocatorum ordinem cooptatus est Lutetiae anno MDCXXXI. v. Idus Augusti; ac mox in patriam reversus, cum se totum dederit studiis bonarum literarum, brevi ad famam pervenit, lètante multum patre ac gaudente quod talis ei filius obvenisset. Excessit ille e vivis septuagenarius anno MDCXXXVIII. v. Idus Januar. assidente ei per omne tempus morbi, quod annum fuit, CAROLO amantissimo filio. Hac conjunctissima, jucundissima, et utilissima societate contentus CAROLUS hactenus de nuptiis non cogitaverat. Sed tum, cum ei amici suaderent ducendam esse uxorem, pluresque ei generosæ puellæ offerentur, prætulit Catharinam * Bosiam Drancurtiam splendidis natalibus apud Ambianos ortam, eamque duxit anno MDCXXXVIII. xiv. Kal. Augusti. Credunt plerique obesse literarum culturae vinculum conjugale, eamque esse studiorum rationem ut ab iis tantum tractentur qui calibem vitam ducunt, qui libero lectulo, ut Cicero aiebat, utuntur, id est, nullis impedimentis, nulla rei familiaris aut liberorum educandorum cura distinentur. CANGII tamen studiis nihil moræ aut tarditatis attulit uxor, quam ex animi sui sententia habuisse eum hinc liquet, quod per quinquaginta et quod excurrit annos una vixere concordia admirabili. Superest etiamnum singularis exempli femina * in liberorum subsidium simul et solatium. Anno dein MDCXLV. iv. Idus Jun. Quæsturæ * dignitate ornatus apud suos, eam retinuit donec Samarobrivism relinquere decrevit ob pestilentiam quæ illic grassabatur, ut Lutetiam in hac sedem studiorum se cum uxore, liberis, et libris transferret. Anno itaque MDCLXVIII. captum ab eo est consilium quod nobis totique reipublicæ literariæ maximas commoditates attulit. Nam tum, quod in aliis urbibus contingere nemini potest, paratum habuit omne genus librorum seu manuscriptorum seu typis editorum, cum ei omnes bibliothecæ tum publicæ tum privatæ paterent, nemoque esset qui non cum illo lubenter communicearet quicquid ei poterat esse conducibile et utile ad perficiendas perpoliendasque lucubrationes suas. Etiam summi in republika viri ei impense faverunt, adeo ut affirmare liceat nulli alii homini privato

majorem honorem habitum ab illis fuisse. Viginti annis isthic nobiscum vixit, semper studens, semper aliquid scribens. Hinc Cin-nami historia, hinc annales Joannis Zonaræ, descriptio Constantinopoleos et familiarum Byzantinarum, Glossaria mediæ et infimæ Latinitatis et Græcitatis, et Chronicum Paschalæ sive Alexandrinum; cui edendo dum incumbit, incidit in hunc gravem ac diuturnum morbum qui nobis eum abstulit. Fuit hic morbus urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas, quam dysuriam vocant, qua is extinctum quoque patrem suum meminerat. Ea autem laborare primum ccepit iv. Idus Jun. hujus anni adeo gravior ut per decem dies continuos necessario indigeret ope chirurgi ad exonerandam vesicam ejicieandamque urinam. Tum induciæ per aliquot menses, sed parvute, parum firmæ. Nam mox bellum, et illud quidem sævum et atrox, xvi. Kal. Septembr. Intellexit vir prudens imminere sibi fatalem ac supremum diem. Itaque transactis inter manus medicorum aliquot diebus cum summis doloribus, quamquam nondum desperatus, accersiri sacerdotem jussit; eique sua peccata erroresque suos placide sedateque confessus, sacra se Corporis Domini nostri IESU CHRISTI communione muniri postulavit. Quod ei datum iii. Kal. Octobris. Gravescere interim vale-tudo ejus; et inordinati quidam horridique rigores indicio fuere abscessum alicubi latere, qui mox deprehensus est in regione renum. His accessit febris continua duplice tertianæ vehementissimæ conjuncta et sitis ardens. Inter hæc tamen tormina ac noctes insomnes gravesque et alvi profluvi dirissimum, nam hæc quoque mala aliis accessere, retinuit constantiam dignam viro forti. Miratus esses, si interfuisse, qua patientia hanc ipsam valetudinem toleraverit, ut dolori restiterit, ut incredibilem immotus opertusque transmisserit, ut uxorem liberosque afflictos consolatus sit, moriendum esse cunctis dictans, et sibi actam longam ætatem, ad quam pauci admodum pervenirent. Amicos etiam, cum dolores remittebant, admittens, suaviter et comiter ut antea excipiebat, nulla ferme mentione malorum suorum, tamquam vereretur vir optimus ne illis molestiam exhiberet per commemora-tionem eorum. In illa animi tranquillitate ac securitate, sana semper mente, etiam usque ad extremum anhelitum, cum videret adesse sibi supremum diem, viatico se instruxit et extrema unctione xvi. Kal. Novembrib. Post quæ uixori ac liberis valedicens, tamquam moriturus, eis benedictionem suam peramanter impertit, eosque amplexatus, ad extremum hortatus est uti post mortem suam concordia inter ipsos esset perpetua quemadmodum se vivo fuerat. Inter has cogitationes et eas quæ Christiano homini in mentem venire so-

lent cum proficiisci parat ad Deum, cum dolores semper acres essent et vehementes, deficerentque vires, placida compostus pace quievit x. Kal. Novembr. circa horam sextam vespertinam, et viii. Kal. sepultus est in Ecclesia sancti Gervasii, magno concursu eorum qui dediti sunt studiis literarum. Annum octavum et septuagesimum explevit in altissima tranquillitate, pariteratione. Firma et incorrupta valitudine per quinquaginta et quinque postremos annos vitæ suæ usus est donec is morbus eum corripuit. Liberos ex uxore habuit omnino decem, sex masculos, feminas quatuor. Ex his hodie supersunt mares duo, feminae totidem. Philippus natu major est Franciae Quæstor apud Pictavos. Alter, cui Francisco nomen est, nondum elegit vitæ statum. * Catharina et Joanna juxta matrem et fratres sunt. * Quod si habitum quoque ejus posteri noscere velint, statura fuit paulo infra mediocrem, capite apto, oculis venustis et igneis, decorus aspectu, forma denique præstantissima, et specie liberali. Sanguis et bilis in eo prævalebant, mirabili temperatione ad morum facilitatem et comitatem, et ad excellendum in iis studiis in quibus se exercuit. Robustum in tenui gracilique corpore fuisse hæc res probat quod in ambulationibus, quantumvis longis, ne in æstate quidem fatigabatur, neque quietem poscebat. Opibus nimis non gaudebat, speciosæ contigerant; neque unquam majores concupivit, dictitans iis contentum esse debere hominem literatum quæ victimum et vestitum darent libraliter et sumptus ad emendos libros. Amicos, quos multos habebat, ex animo amabat, observantia et officiis retinebat. Inimicos, si quos habuit, contempsit. Toto vitæ tempore æquabilis, nulli molestus, nulli gravis totum se præbens iis qui ejus opem implorabant, facile communicans fructus studio-

rum suorum, et ad bene merendum quam reposendum propensior.

Factum est, EUSEBI CLARISSIME, quod imperasti. Habes imaginem senis optimi meo penicillo adumbratam. Habes heic expressa signa virtutum ejus. Et quamquam monitore non indigeas, quippe qui quotidie exempla bene vivendi præbes iis qui rectam semitam sequi volunt hortor tamen te ut semper intuearis in hanc imaginem, semper illius memineris qui te et diligebat et plurimi faciebat. Vale.

Lutetiae Parisiorum Kal. Novembr. MDCLXXXVIII.

SISTE VIATOR

ET BENE PRECARE EXTINCTO HEU! IBIQUE SEPULTO

CLARISSIMO VIRO

CAROLO DU FRESNÉ DOMINO DU CANGE,

NOBILI APUD AMBIANOS STIRPE ORIUNDO,

FRANCIE QUÆSTORUM IN AMBIANENSIS PRÆFECTURA

PRÆSIDI;

QUEM SI NOVERIS, VIRUM NOVERIS,

CANDIDIS MORIBUS, INGENIO SUAVI, JUDICIO SACACI,

ET EXQUISITO,

CAPACI ANIMO, ET SUMMA ERUDITIONE REFERTO;

QUI EXIMIA

ET MINIME FUCATA ERGA DEUM RELIGIONE AC PIETATE,
BLANDA ERGA SUOS CHARITATE,

CONSTANTI ERGA AMICOS FIDE ET OBSEQUIO;

FACILLI ET LIBERALI ERGA LITTERATOS DOCTRINÆ
COMMUNICATIONE,

SINGULARI ERGA OMNES COMITATE ET BENEVOLENTIA
OMNIUM SIBI AMOREM DEMERUIT,

ET MAGNAM SIBI PARAVIT TUM VIRTUTIS TUM SCIENTIÆ
EXISTIMATIONEM.

QUANTUM ILLI LITTERÆ DEBEANT ABUNDE TESTANTUR
LIBRI COMPLURES

IN PUBLICUM COMMODUM AB EO EDITI ET EVULGATI,

REI ANTIQUARIE SCIENTIA HAUD VULGARI RESPERSI.
NATUS XV. KAL. JAN. AN. M. DCX.

OBIIT X. KAL. NOV. AN. M. DCLXXXVIII.

Lagitur in
Æde S. Gervasii Paris.

* Fratri succedit in Questura Pictav. hodieque supervives.
* Ambæ mortuæ sunt sine progenie.

DD. CARPENTERII PRÆFATIO IN GLOSSARIUM NOVUM.

Pag. xi.

In publicum ecce prodit Supplementum, quod certe prodiisset jam diu, si conflatum esset tantummodo e schedulis, post vulgatam Glossarii postremam editionem, diligenter a me collectis, ut legitur in Præfatione celebris illius libri, cui titulus: *L'art de vérifier les dates, etc.* Sed exile ac jejunum volumen hinc profecto emerisset: nihil enim aliud sunt schedulae istae, quam animadversiones nonnullæ in Glossarium Cangii, additamenta quædam paucula, eaque ut plurimum interpretationis indiga, e libris aliquot editis, aut vetustis eruta membranis; quæ, cum ad literas jam prelo mandatas sæpius pertinerent, loco suo inseri in nova editione nequamquam potuerant. Hæ autem, qualescumque sint, schedularum reliquiæ, cujusnam erant? Illius nimirum, qui editionem absolverat solus, et Supplemento conficiendi curam in se receperat. Hoc itaque confeci: ipsa operis inspectio Auctorem aperte arguit. In eo quippe vix unum, ut ita dicam, articulum offendas, quem non aut suppeditarint aut illustrarint Regesta tum Chartophylacii regii, tum Parlamenti, et Cameræ Computorum, vel Bibliothecæ regiæ manuscripti codices. Porro, quis tot veterum monumentorum pulverem abstersit, ut inde, quicquid ad rem suam faciebat, extruderet; nisi is, cui subministrati sunt codices, qui illos exscripsit et sua manu descriptos penes se etiam nunc habet? Testes appello Viros probatissimæ fidei, qui, dum me inviserent, hos etiam ad Supplementum apparatus ob oculos non semel habuere. Illos advoco similiter, quos in communicandis mecum iis voluminibus facilis et humanissimos perpetuo expertus sum. Sed testibus nil opus est, ubi controversiam, si quis sit controversiæ locus, plane dirimit Rescriptum regium anni 1738. quarti scilicet post Socii mei Parisiis discessum, quo DD. Procuratori Generali mandatur, ut Regesta Chartophylacii, cui asservando præest, apud me legendam mihi commodaret, his verbis:

De par le Roy.

Notre amé et féal le P. Carpenter religieux de la Congrégation de S. Maur, ayant besoin pour continuer le Glossaire

de Du Cange, d'avoir communication des registres qui sont au Trésor de Chartres, Nous vous mandons et ordonnons de lui donner communication desdits registres et même de lui en faire livrer les extraits qui pourront lui être nécessaires pour son travail, pourvu qu'en iceux il ne se trouve rien de contraire à nos droits et à ceux de notre couronne, Si n'y faites faute, Car tel est notre plaisir. Donné à Versailles ce 10. Juin 1738.

Signatum, LOUIS.

Subsignatum, MAUREPAS.

Superscriptio : *A notre amé et féal Conseiller en notre Conseil d'Etat notre Procureur Général en notre Cour de Parlement à Paris.*

Quanta urbanitate isthæc Regesta usque ad Carolum VIII. ubi laboriosæ huic lectioni finem imponendum censui, mihi sufficerit Vir Literarum amantissimus, patronus Literarum, ac præsertim horum omnium, quæ ad Historiam gentis nostræ spectant, peritissimus, numquam satis erit a me celebratum.

Cameram Computorum Insulensem prætermitto, cujus perscrutandæ non modo fautor, sed et adjutor beneficus fuit, illius Curator dignissimus D. GODEFROY; sileo Bibliothecam et Archiva S. Petri ejusdem urbis, quorum forulos mihi aperuit Vir simili erga me benevolentia ac singulari comitate D. Abbas DE VALORY, tunc (anno 1737) hujus ecclesiæ Decanus, dehinc Præpositus, cui et multa e vetustis membranis ab ipso descripta debere me lubens fateor et laudi duco. Taceo Tabularia domus publicæ Abbavillensis, ecclesiæ S. Vulfranni et prioratus S. Petri, quæ perlustrandi facultas mihi quamhumanissime concessa est ab iis, quibus commissa erant anno 1741. Memorandis supersedeo libris editis; et qui post editionem Glossarii prodierunt in publicum, et qui ante prodierant, necdum fuerant evoluti: dubitabit, opinor, nemo, quin singulos perlegerim. Quid jam restat in ditissimo Supplementi fundo, quod possit Collegæ mei nomine repeti, quodque summo jure meum non sit?

Non minus vere dicam, quæ mea sit in

præcedenti Glossarii editione legitima portio. Tertulliani operibus illastrandis jam a quinquennio, ni fallor, insudabam, cum a me diu reluctantem impetratum est, ut novo labore, qui parum arridebat, totum me dederem. Statim tentavi quid possem in eo studii genere. Adornatis jam a D. TOUSTAIN tribus primis literis, iisque etiam auctis a D. D'ANTINE, inserui voces quæ supervenerant; mox disquisitionem conscripsi de *Electoribus*, quorum ne meminerat quidem Cangius. Hæc mihi fuere novæ militiæ rudimenta. Tum literas alphabeti, quas quisque nostrum exponendas sibi assumeret, partiti inter nos sumus: obtigerunt mihi ex pacto literæ F H K M P S V W, cum præfatione operi præponenda; quod susceptum pensum reapse peregi. Edito Glossarii quinto volumine anno 1734. Collega meus a Superioribus jussus est adire monasterium Pontisarense S. Martini, litera T voluminis sexti vix ab ipso tunc temporis inchoata. Onus igitur in me uno recubuit, qui jam potiorem illius partem, ut abunde patet ex partitione superius dicta, sustinueram. Unus ego absolví quod reliquum erat operis. Fidem de his faciet, si quis dubitaverit, totius operis exemplar, quod apud Sangermanenses remansit, ostendit quippe ipsa scriptio quid ad quemque pertineat.

Quidni advocare fas est laboris mei testes assiduos DD. BOUQUET, VAISSETE, BRICE, aliosque, quorum nonnulli supersunt, justi tenaces amantesque veri, qui sodalem suum non satis æquum erga me judicaverunt. Äquior profecto fuissest Collega ipse meus, cui, relicto quod placebat studio, socium me addixeram, ut sublevandis amici laboribus operam impenderem. Haud sane taceret quantum ille, dum conficeret librum de *Arte probandi notas chronologicas chartarum*, percepisset utilitatem, in instruenda Regum nostrorum chronologia, ex hac ipsa, quam egomet texueram ex infinitis propemodum diplomaticis, quamque non legendam modo, sed et, si vellet, exscribendam ultro illi præbueram.

Vereor euidem ne jactantiae suspicio nem incurram, apud hos præsentim homines, qui aut confecti a me operis laudem mihi eripere, aut opus aliud, *Alphabetum scilicet Tironianum*, de quo pluribus hic disserere abstineo (1) elevare scriptis malevolis conati sunt. Sed bona illorum pace dicam, haec me fusius ideo persecutum esse, ut consulerem famæ, quam nemo sapiens neglexerit, bonaque inter honestos viros existimationem, cuius semper fui studiosus, consequi possem. Etenim mea

plurimum interesse duxi, ut palam constaret egressum me ob infirmam valetudinem e Congregatione S. Mauri, tempus non indecorum consumpsisse in otio, immo publicæ utilitati contulisse; utinam et Religionis emolumento, cuius venerandi ritus passim proponuntur et illustrantur, ut in Glossario, sic et in Supplemento.

De Supplemento isto nunc dicendum incumbit: rem paucis expediam. Namque cum nemo sit in orbe literato, qui Glossarii Cangiani utilitatem non agnoscat ejusdem supplementum ex utilitate commendare supervacaneum foret. Scireigitur sufficiat, pro norma mihi fuisse institutam a Cangio rationem in exponenda vocum significatione, rebusve elucidandis; et quæcumque in Glossario, sive emendatione sive explanatione indigebant, accurate esse emendata, aut rectius, quantum potui, explicata: quod vocabulo *Addē* significavi. Satis sit monere Lectorem in Supplemento nova quamplurima proferri, unde GLOSSARIUM Novum inscribere licuit, quæ ad mores imprimis nostros, ad jura regia privatave, ad feudorum originem et naturam, ad debita erga dominos vassallorum officia, ad jus, maxime Gallicum, in re civili vel criminali; uno verbo, ad quosvis usus nostratum, cum ecclesiasticos, tum sæculares atque etiam domesticos, demum ad quaslibet scientias artesve spectant.

Si quis autem calumniari voluerit, quod in aggerendis, ut aiunt, auctoritatibus, æquo profusior esse videar; attendat, quæso, novam e singulis lucem emergere, ex his præsertim quas suppetunt Scriptores Gallici: quippe illæ vocis aut etymon palefaciunt, aut diversam orthographiam monent; consuetudinem aliquam indicant, cujus nullum alibi exstat vestigium; produnt nomen, seu loci parum noti aut alia, quam nunc, appellatione designati, seu personæ, quam noscere familiarum nobilium interest. Absit igitur suspicio id me ea mente præstitisse, ut majorem in molem opus cresceret: absit ut probro mihi vertatur ambitiosa luxuries; præcipue cum in his Cangium habeam ducem et exemplar.

Duplex vero Supplementi dos erit; prima, quod voces Latino-barbaræ, natæ sæpius ex vetere lingua Gallica, voce vulgari paternaque explicitur ex instrumentis ætatis ejusdem; altera, quod consuetudines nostras fere usque ad hæc tempora exhibeat, ex authenticis Chartophylaci regii codicibus ad Carolum VIII. quotquot sunt, a nemine hactenus eo consilio lectis, nec usquam fortasse legendis. Argumento sit, inter cætera, diatribe, voci Nobilitatio subjuncta, de plebeiis hominibus in nobilium ordinem adscitis; in qua tempus assignatur, quo inducta est in mores nostros stupenda isthæc mutatio; inquiruntur ejusce constitutionis causæ; ac demum quo pacto nobilitas, seu avita seu acqui-

(1) Etsi plura sint quæ rescribere possim ad Epistolam D. T. Diario Eruditorum an. 1756. mens. Mart. insertam. Vid. tantum quæ de Alphabeto Tironiano dicta sunt, sive in Mercurio Francia an. 1747. mens. Sept. pag. 26. sive in jam laudato Diario an. 1755. mens. Oct. pag. 2028.

sita, aut amitti aut restitui poterat diligenter investigatur.

Ex iisdem regalibus archivis duæ produntur legitimationis literæ, quarum utraque legibus repugnat et a consueto jure abhorret; indeque sunt notatu dignissimæ: in his, spurii cum prognatis ex legitimo matrimonio aquabili jure habentur; in illis, legitimationis rescripto indigere censentur nati ex justo conjugio, ea de causa quod eorum mater octavo ætatis suæ anno sacram religionis velum accepisset, nullo licet dehinc obstricta voto. Omitto sexcenta cujuscumque generis argumenta, in Supplemento perquirenda.

Alterum Supplementi commodum orietur e Glossariolo Gallico, quod ad calcem subjicitur, ex auctiori editione novisque meis additamentis assuto. Brevissimum quidem illud est, ac proinde consultu facilius, cum voci obsoletæ aut detorto sensu acceptæ, simplex tantum et aperta significatio subjungatur; quæ nihilominus probandane, an rejicienda sit, penes Lectoris judicium manet, si locum, ubi vox ipsa exstat, adire velit, aut in Supplemento, hac nota *Sup.* indicato, aut in Glossario, quoties notam non inveniet. Et hoc de Glossario Latino, dictum quoque velim, cum voces *infra* et *supra* accurrunt, quibus illa, quæ in Supplemento requirenda sunt, monstrantur.

His omnibus accedunt varii indices, de quibus agam post monitum a Cangio iis præmissum; et quid in ipsis seu mutare seu addere visum mihi sit, ibi declarabo.

Ne quid autem tanti Viri pereat, Cangium intellige, ejus Dissertationem de Imperatorum Constantinopolitanorum, seu inferioris imperii numismatibus, quam cum ultimi editionis novæ voluminis molles pati non potuisset, rarius in promptu habebant Eruditi, Supplemento nostro, cuius non modicum erit ornamentum, adjungi voluimus, cum additamentis huic ab ipsomet postmodum insertis. Prius inspeximus ejusdem editionem seorsim Romæ anno 1755. excusam, curante Joanne Bottario, uno ex Bibliothecæ Vaticanae

præfectis, in qua nihil novi, quod huic dissertationi illustrandæ inserviret, reperimus, præter notulas aliquot, quas hic censimus etiam adscribendas.

Superest, ut aperte profitear, plurimum me debere illustri Viro et colendæ omnibus Literatis memoriae, Præsidi DE MAZAU-
CUES, qui mihi favorem, operam et opem quilibet, cum in adornanda Glossarii nova editione, tum in locupletando Sup-
plemento abunde et peramanter ad mortem usque impedit.

Commemorandus mihi etiam imprimis illustrissimus D. AYMARDUS JOANNES NICOLAY, Curiæ rationum Princeps, qui ea qua emi-
net comitate, potestatem fecit D. DOMILLIERS, veteres hujus curiæ codices, in museo D. SECOUSSÉ legendos, mihi distribuendi;
quorum lectionem vix absolveram, cum incendio consumpti sunt.

Neque debito elogio fraudandi sunt Clari-
ssimi Viri DD. Præsides OGIER et DUREY
DE MEINIERES, quorum beneficentia quic-
quid meo studio affine aut utile deprehendi
in copiosissimo Regestorum supremi Pari-
siensis Senatus apographo, educere mihi
licuit. Aliorum nomina propriis locis ads-
cribere haud omittam. Hos inter unum
hic appellabo D. DE FONCEMAGNE, quem sæpe
monitorem benevolum et consiliarium uli-
lem expertus sum.

Sed tacere nefas quantum debeamus
illustrissimo Viro DD. DE L'AVERDY, rei
ærariæ Præfecto, regnique ex Ministris
uni, qui bene se de Literis meritum fore
judicavit, si Regis munificentiam ad opus
usque nostrum derivaret; quod utique,
Mecænatis vicem apud Augustum functus,
splendide præstit.

Res ardua, inquit Plinius, *vetustis novi-
tatem dare, novis auctoritatem, obsoletis
nitorem, obscuris lucem, fastiditis gra-
tiam, dubiis fidem.* Nou is sum, qui haec
me executum fuisse putem; sed me toto
conatu, ut exsequerer, allaborasse mihi
concius sum.

Errores typographicos, qui oculum
quantumvis attentum effugerunt, emen-
datos habebit Lector, ad calcem tertii vo-
luminis.

Præf. Hist.
nat.

GLOSSARIUM
MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS

TOMUS I.

SIGLÆ BENEDICTINORUM :

- 1 Præponitur vocabulis de novo additis.
- 2 Præponitur explicationibus quibus aut apertius Cangii sententia explanatur, aut emendatur opinio.
- [] Includuntur quæ in ipsum textum Cangii inserta sunt.

SIGLÆ EDITIONIS DIDOTIANÆ :

- * Additamenta CARPENTERII separatim posita.
- [*] Additamenta CARPENTERII Cangiano textui inserta.
- ** Voces novæ quæ in hac editione accesserunt.
- [**] Additamenta Editoris suis locis inserta.

Iis quæ sunt Adelungii subjectum ADEL.

SIGLÆ NOSTRÆ EDITIONIS :

- * Additamenta Editoris suis locis inserta.
- Iis quæ sunt Diefenbachi subjectum DIEF.

GLOSSARIUM

AD SCRIPTORES

MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS.

A

A

A

A, litera numeralis, quæ 500 designat, ut ceteræ alphabeti literæ alios numeros, de quibus suis locis : *genus numeri*, inquit Baronius, *haud ab omnibus receptum, et si aliquando receptum, dissuetudine jam abolitum*. Habetur vero illud cum Valerio Probo, Paulo Diacono, et aliis qui de Numeris scripserunt, editum inter Grammaticos antiquos, pag. 1683. Exarati etiam prostant versus, qui totius alphabeti characteribus eosdem numeros assignant, quos descripsit idem Baronius, et ante eum Joannes Noviomagus lib. 1. de Numeris, cap. 10. paulo diversos ab iis qui habentur apud Ugutionem MS. cuius hec sunt : *Nota quod quælibet figura literarum inventur aliquem numerum representans, quamvis non sit in frequenti usu, qui istis versiculis distinguatur*. Primus autem sic concipiatur : Possidet A numeros quingentos ordine recto. Vide literam P. Porro eidem literæ A, si recta linea superaddatur, quinque millia significat.

A, in superscriptione cantilenæ, ut altius elevetur, admonet. Ita Notkerus in Opusculo inscripto, *Quid singulæ literæ in superscriptione significant cantilenæ*, edito tom. 5. Antiq. lect. Canisii part. 2. pag. 739; de quo sic Eckehardus Junior lib. de Casibus S. Galli, cap. 4 : *In ipso quoque (Antiphonario) primus ille (Petrus)*

literas alphabeti significativas notulis, quibus visum est, aut susum, aut jusum, aut ante aut retro, assignari excogitavit, quas postea cuidam amico querenti Notker Balbulus dilucidavit. Fuit autem Petrus ille Romanus, quem Adrianus PP. Carolo M. petente in Galiam misit ut ibi canatum Romanum ecclesias doceret. Vide *Nota musica*.

¶ A, prima litera vocis Græcæ ἀτελήν, *Comminatio*, Glossarum, commentariorumque in scripturam sacram antiqui scriptores hac litera solebant lectorem præmonere prophetiam esse duntaxat comminatormiam; sic in pluribus Codicibus manuscriptis prioribusque eorum editionibus ad. caput 38. Isaiae, ante haec verba, *Dispone domui tuæ, etc.* et Jonas cap. 3. Adhuc quadraginta dies, etc. litera A præponitur. Lexic. Eccles. Didaci Ximenez : *los Catholicos antiguos exponentes de la Biblia solian poner en el texto ciertas señales en, que algunas no eran letras, y otras lo eran..... Y entre ellas la A significava, que la profecía à que se anteponia era solamente comminatoria, ut Isai. 38 : A Dispone domui tuæ, etc.* Hierolexicon Dominicæ Macri. Biblioteca Sancta Fr. Sixti Senensis lib. 3.

¶ A pro E. In veteribus instrumentis præsertim 12. sæc. ut in Tabulario Parthenonis Calensis ubique A ponitur pro

E ante M. finalem. *Talam, qualam, tandem, realam, pro talem, qualem, tandem, realem, etc.* Et illud maxime quia tunc temporis sic pronunciare consueverant.

¶ A et AB præpositiones ante adverbia passim occurrent in medi et infimi ævi scriptoribus : e multis pauca selegimus.

¶ A BATIS. Vide *Abatis*.

¶ A CASU, Fortuito, casu, Hisp. *A caso*, Gall. *Par cas fortuit*. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 417: *De quodam godandardo, quem A casu in dicta taberna invenit, dictum Girardum percuslit*. Aliæ ann. 1396. in Reg. 151. ch. 33: *Supplicans præfatus A casu reperit quandam alias grossam virgam fusteam quam a terra levavit, etc.* Occurrunt rursum in Lit. ann. 1398. ex Reg. 153. ch. 314.

¶ A DIU, Dudum. Gall. *il y a longtems*, Rymer. tomo 7. pag. 254: *Pro quibusdam secretis, et arduis negotiis inter nos et dictum Consanguineum nostrum, A Diu est, habitis et tractatis*.

¶ A FORAS, Extrinsecus, forinsecus. Gall. *Dehors vel par dehors*. Hygin. de Limitibus agror. 63: *Notæ enim in propriis arboribus A foras ponuntur*.

¶ A FORIS, Eadem notione apud Hygin. de Limitibus, Constit. 103: *Stantibus jam muris et cæteris mænibus limites primos nisi A foris accipere non possunt.*

His similia sunt *A mane, A sero, Ab hodie, Ab intro, Ab intus, et illud.* Genes. cap. 7 : *Et inclusit eum Dominus De foris.* [** *A foris* legitur etiam apud Plinii lib. 17. cap. 24. 37. n. 6. Vide Forcellini Lexicon in voce *Foris in Fine.*]

* *AB HERI,* Gall. *d'Her, Hesternus,* Ordinar. Ms. Rotomag : *Carpus Domini Ab heri servatum afferat super altare.* Autrier, pro autr-iem alterum heri, vulgo *L'autre jour*; in Poem. inscripto *Le dict de la Rose :*

L'autrier m'allio estanoyant
En un tres bel pré-verdoyant.

Arsoir vero, pro Gallico l'autre soir, alterum vesperum, in Lit. remiss. ann. 1886. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 124 : Icellui Estienne s'adreça contre le suppliant en disant : Tu me cudas Arsoir faire bâtie, etc. Aliè ann. 1415. in Reg. 169. ch. 59 : Se je vous eusse arsoir trouvé en mon pays, je vous eusse chargé ou bâtie. Hinc emendanda videntur Lit. remiss. ann. 1467. ex Reg. 200. ch. 67. ubi *Assoir, pro arsoir; nisi sit ex frequenti mutatione r in s, et vicissim : Le lendemain après la bateure ainsi faite par Pierre Denise à sa femme...elle vint au suppliant et lui dit : O Bertran je fu Assoir bien bâtie pour vous et sans cause.*

* *A PROPE,* Prope, propter, Gall. auprès, proche. Stat. synod. eccl. Trevir. ann. 1310. tom. 2. Hist. ejusd. eccl. Joann. Nic. ab Hontheim pag. 80. col. 2 : *Vina colligenda ipsius ecclesiæ A proprie situata via possint recolligi.*

* *A RESPONSIUS,* Apocrisiarius, qui negotia alicujus curat, et de iis dat responsa. Joan. de Janua : *A Responsi, indeclinabile : qui dat responsa principis, Vide in Responsum.*

* *A RETRO,* Reliquum debitæ pecuniae, Gall. *arrérage, ce qui reste à payer,* unde *A retro esse, reliquari, Gall. être en arrière.* Rymer. tom. 1. pag. 872. col. 2. ante finem : *Propter quod carissimus frater fidelis noster, Ricardus Rex Alemanie illustris, illa duo millia marcarum, que dicto filio nostro a retro sunt de sex millibus marcarum supra dictis. Ab A retro factum Areragium, quasi areragion abjecta litera t, quod aliquando heri solet.* [** Germanis Rückstand. ADEL.]

* *AB SE sponte,* Janssonii Auctarium ad Gloss. Isid. p. 2.

* *A pro Ad.* Testamentum in cortice scriptum anni circiter 690. Apud Felician. in Hist. Monast. S. Dionysii, pag. xi : *Hoc quod A se dictas basilecas delegavi per hunc testamentum meum,* [** *in diplomate monasterii S. Petri de Cete anni 985. apud S. Rosa de Viterbo pag. 23. tom. 1 : Facimus textum escridura firmadis de villas prenomindadas, A locum predictum Sancto Salvatoris Domini Nostri Jesu Christi....que est fundada eorum vaseliga vogabulo sancto Petro;* ibidem tom. 2. p. 106. ex privilegio regis Portug. Alfonsi I. ann. 1162 : *Si mulier leixaverit suo marito de benedictiones pectet ccc sol., medius Ad suo marito et medius A palacio;* ibidem eodem modo *A palatio in charta anni 1213; et in privilegio Sancti II anni 1225 : medios A palatio et medios A suo marito.]*

* *A pro in sœpius legi in chartis Portugalicis seculi X et XI affirmat S. Rosa de Viterbo tom. 1. pag. 24. exemplumque adducit e charta anni 989 : Si quis autem aliquis homo venerit ad inrumendum contra anc Cartula contramudationis, quod nos A judicio dividindare non potuerimus.*

* *AAGIATUS,* egressus annos aliena tutela, Gall. *Majeur, en âge.* Francie Reges regno maturi sunt anno etatis 14. ex Edicto anni 1375. Ceteri ex jure civili Majores declarantur anno etatis 25. Normanni 20. Chroonicon MS. Regum Francorum ex Musæo D. de Cangey, ad Carolum V : *Dominus dux Andegavensis frater suus antiquior incepit regnum regere, quod recit usque ad secundam Octobris postquam Carolus filius dicti Regis fuit Aagiatus;* id est Major renunciatus, Gall. *declaré Majeur.* [** De anno 14. communis tutela fine, videlicet Loiselli instit. Consuet. Lib. 1. cap. 1. præcept. 33. et consuet. Par. art. 32. et 268. ibique Laurierum.]

* *Nostris Aagié, eodem sensu.* Lit. ann. 1889. in. Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 56 : *Nobles personnes messire Jean de Hodenc chevalier, dame Marie de Surcamp sa femme et Martin de Hodenc escuyer leur fils ainé et Aagié, etc. Hinc Desagie et Deseage, Annis minor, cuius conditio Desaaige appellabatur.* Lit. ann. 1291. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 294. art. 2 : *Derekief se aucun heretages eskaoit à enfant Desagie, il doit avoir bâti.* Charta ann. 1355. tom. 2. Hist. Leod. pag. 420 : *Se ly enfans, auxquels ces heritaiges deveroient parvenir, ou seroient escheus, estoient Desagie, que ces heritaiges soient vendus par justice.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 110. ch. 259. Hennequin qui estoit et est Deseagez, orphenes, pupilles et menre d'ans, etc. Charta ann. 1353. in Reg. 84. ch. 306 : *Accordons que toutefois qu'il plaira audit Daurri lui venu en aage, ou à son tuteur et curieur, ou à personne estable pour lui ou temps comme dessus de son Desagie, etc. A verbo Aager, unde et Enaager. Aliquem sui juris facere.* Lit. Phil. VI. ann. 1381. ex Reg. B. Cam. comput. Paris. fol. 104. r^o : *Nostre cher filz Jehan de France...par nous emancipé et Aage, et sur son aage dispensé quant à ce.* Charta ann. 1310. In Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 150 : *Ce que lidiz Loeys sera en ce cas,...soit ferme et estable à toujours, aussi bien comme se il avoit vint et un an accompliz et passez, ou se il estoit du tout Enaagies d'aage parfait.* Alia ann. 1319. in Reg. 60. ch. 224 : *Comme de par nostre amé et feal Aymar de Poytiers chevalier, pere de nostre bienamée Polie de Poytiers, damoiselle...nous ait été soupplie...que ladite Polie...vousissiens Enaager et souplir ce qui li deffaut de sondit aage nous...ladite damoiselle, laquelle a passé onze ans, Enaagons et volons...que elle puisse faire toutes choses, tout aussi comme se elle fust en l'aage de quatorze ans.* Denique alia ann. 1322. in Reg. 61. ch. 457 : *Comme de par la mere...de Marrote et Guillaume enfans et hoirs feu Nicholaus Gentien...nous eust été requis et supplié que nous les vousissiens Enaager,...a été trouvé que il seroit grant profit audis meneurs, se nous leur voulions donner aage, par quoque il fussent hors de tuturie.* [** In antiquiss. Burgund. Consuetud. art. 5 : *Li hoirs Moindres d'aage ne respont pas de heritage jusques il soit aagiés.* Frequens usus est vocis soubra-*gie,* ut in antiquissima Campanorum art. 20. et in consuet. Castelet. Paris. art. 2. In antiqua Normannorum consuet. cap. 33 : *qui sont de petit aage;* ibidem : *ceux qui sont en non aage;* ibidem : *ceux qui sont dedens aage qui n'ont pas accompli vingt ans* (Simili modo in specul. Sax. lib. 1. cap. 42. et lib. 2. cap. 65. dicitur *binnen sinen iaren aut dagen.*) In assisia Burgensem Hierosol. cap. 14:

puis que li fis-familias est d'aage; c'est puis que il a xv ans.]

* *AAISIENTIA,* Facultas utendi ex con-
cessione rebus non suis, idem quod Aasantia et Aisantia. Charta ann. 1269. in Chartul. S. Joan. Laudun. Concedens eidem ecclesiæ... omnino modus Aisientias, quales, antiquitas in omni territorio et advocatione mea antiqui hospites dictæ ecclesiæ in eadem villa morantes habere solebant. Nostris olim Aaissier, idem quod Juare, auxiliari, Gall. Aidér, donner du secours. Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 244 : *Il tournerent à la maison d'un vilain pour demander à boire, et il leur dist que il n'avoit de quoi eulz Aaissier. Aaissier præterea dixerunt pro Ad tempus vel sub certis conditionibus aliquid commodare, concedere.* Charta ann. 1271. in. Chartul. Pontiniac. pag. 75 : *Je Guiz chevaliers Sires de Chanlost fais asavoir... que li Abbés et li convenz de Pontigny... m'ont presté et Aaisiè leur maison de Sevyes, tant comme il plaist à eux.* (Vide infra Aisamenta.)

* *AAISITUS.* Vide infra Aisatus.

* *AALAGIA,* Agri villarum viciniores, illi scilicet qui primi occurruunt ex urbe, pago, etc. exequi. *Ailages* apud Normanos presertim in Marchionatu Novoburgensi, alias *Bordieres*, Piccardis *Tour de ville*: apud quod *Aalagia* ultra semian-
pennum se non promittunt, decimasque pendunt parochiæ Rectori, ut *Novales*, et *Clausuræ*, Gall. *Closages.* Etymon ab *Aala* pro *ala*, qua ut Gal. *Aage pro Age.* Litteræ *Officialis Rothomagensis anno 1341.* in Bullario Fontanell. fol. 60 : *Super eo quod idem Rector dicebat et asserebat sibi ratione sua predictæ Ecclesiæ de jure communii jus competere percipiendi, coligendi, levandi et habendi omnes et singulos grossos fructus decimales ex crescentes in omnibus et singulis novalibus, essartis et clausis, Aalagiis sitis et existentibus infra metas parochiæ predictæ.* (Vide *Eslagium.*)

* *AAMUND.* Vide Amund.

* *AARATH,* Aggressio, assultus. Codicil. leg. Danic. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 181 : *Item pro omnibus delictis, pro quibus debent quadraginta marce emendari ultra jus commune, si lassus dixerit aliquem se lessisse, et in lassendo sibi fecisse insultum, quod dicitur Aarath, etc.* [** De hac voce Danica vide Andream Sunonis lib. 5. cap. 6 ; codicem Christiani V. Danicæ, regis, lib. 7. cap. 12. art. 2. et Joh Meieri glossarium vocum juris Cimbrici ap. Westphalen monumen-
ta tom. 4. col. 1761. Locus Tordonis supra descriptus ex Ludewigii Reliq.
Germanice legitur ap. Westphalen tom. 4. col. 1882. art. 43. ubi *aarath vertitur mit beradenen mode, id est malo animo, inito consilio.*]

* *AASAMENTUM,* ut Aisamentum, idem quod supra Aisientia; nostris alias aisen-
ment, pro quovis commido. Charta ann. 1205. ex Cod. reg. 9612 : *Raymundus de Grancé miles vendidit fratribus Alberippæ pro decem libris Stephanensibus partem pasturarum suarum de Pralac,... tali parte quod fratres Alberippæ et pastores eorum omne Aasamentum in eis capient ad usum, tam suum quam animalium.*

* *AASANTIA, AASENTIA,* idem quod Ai-
santia, Gall. *Aisance.* Charta Guilenci Episc. Lingon. de fundatione Alba-Ripæ ann. 1185. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 165. C : *Insuper addo omnes Aasentias in omnibus terris nostris absque omni redditu et consumacia.* Ibi-
dem col. 166. D. : *Præterea dederunt nobis*

omnes Aasentias in finagio arcus subte-
rioris.

AASUOREN-EED, Andræas Sunonis Archiep. Lundensis, lib. 7. legum. Scaniæ cap. 6 : *Si reus tandem quarta vice com-*
paruerit, vel citatus, vel ad suam innocentiam comprobandum, licet nullum præce-
dere debeat actoris juranentum, quod Aasuoren-eed dicitur, tamen ad cudentis ferri judicium admittetur, quod Skiersjern lingua patria dicitur. Quale autem fuerit istiusmodi juramentum, alibi [** cap. 8.] sic declarat : *Hæc est forma juramenti,* quod cudentis ferri judicium antecedit : *ut affirmet actor sub jurisjurandi religione, quod non odii causa, non lucrati gratia, reo imposuerit furti crimen, sed quia scit eum veracriter rem [** ad minus valentem dimidiam marcam nummorum] sibi furti vitio subtraxisse.* Adde lib. 5. cap. 15. lib. 7. cap. 3. 15. lib. 9. cap. 9. 12. Est autem eed Theutonibus juramentum.

¶ Apud Germanos etiamnum, *Ein geschworne eid* significat datum iusjurandum, et est plane illud idem quod *Aasuoren eed* scriptum, ut in multis Germaniæ partibus vulgus illud pronuntiat. Est autem prius A articulus Germanicus *ein*, et pertinet ad substantivum *eed*. *Ein* in multis locis adhuc a vulgo profertur ut A. Posterius vero A Germanis hodie est ipsa syllaba *ge*, quæ etiam in nonnullis Germaniæ regionibus ut A pronuntiatur; illa vero syllaba *ge* verborum præteritis, Graecorum more, tanquam augmentum syllabicum præponitur. Veteres dicebant *ga* pro *ge*. Litera *g* ob levissimam aspirationem quam apud multos habet, hic plane omissa est. *Suoren* hodie scribitur *Schwaren*, quod est participium verbi *Schwaren*, Jurare. Itaque scribendum esset A asuoren eed, quod proprie sonat Juratum juramentum. Hæc ex observationibus Joh. Leon. Frischii. [** Vox est Danica *suoren* ed est juramentum juratum, syllaba a sive aa (apud Danos sonus literæ a, quando proprius accedit ad sonum literæ o, duobus aa scribatur) hodie paa, significat ad sive in; apud Andream vero est *juramento ab uno juratum*, oppositum *juramento per consacra mentales*; monendum itaque quod ap. Ihre Gloss. Sueo-Goth. col. 4. legitur, in pluribus Sueogothiæ partibus a unitatis notam esse. Idem juramentum *actoris* appellatur apud Andram lib. 7. cap. 8. 13. sive *accusatoris*, lib. 5. cap. 15. et lib. 7. cap. 3. 6. quippe cui id jurandum erat antequam accusatus ad *ordalia* abiret, quod in antiquis Danorum legibus dicitur *accusato crimen in manus jurare* (vide Anchæri opera tom. 2. pag. 805. § 23). Anglosaxonæ f o r à ð dicunt, Legg. Æthelst. II. app. § 2. et 4. et latine loquentes *antejuramentum* sive *præjura-*
mentum, leg. Henr. I. 64. Ubi crimen tantum non manifestum erat sive accusatus ipse malæ famæ, non opus erat præjuramentum, ibid. cap. 94. Guilelmus I, Angliæ rex, edixit actoris etiam juramentum septima manu jurandum esse, legg. Guilel. II. cap. 15: *E li appeler jurra, sur lui jur set homes nomez, qui pur haur nel fist, ne pur autre chose, si pur son dreit non pourchacer.* Vide Phillipssii histor. jur. Anglic. § 49. Accusato etiam antequam *ordalia* subiret, juramentum erat jurandum; hoc vero f o r à ð esse dictum nusquam invenio. Vide Dreyerum de usu genuino juris anglo-saxonici, et in universum de re omni; Kolderup Rosenwinge de usu juramenti pag. 50. sqq.; ejusdem historiam juris

Danici § 74 ; Stiernhook de jure antiquo Sueonum pag. 84; Wilkinsii indicem et infra Cangium in voce *Antejuramentum.*

* **AATIA.** Vide *Atia*.

* **AATILUS**, *illesus, nil damni passus*. Joseph. Laurent. in Almathea. Utique scribendum *Aatylus*. Nam apud Hesychium ἀτύλος; innocuus quod ab ἀτάω lædo, noceo.

¶ 1. **ABA**, prædium coloni, seu habitatio rustica, cum sufficienti prædio ad alendam familiam rusticam. Unde et *Aba* idem est ac *colonia* in Traditionibus Fuldensib. Lib. 2. Trad. 21: *Novem trado colonias, hoc sunt Hobunna, integras cum omnibus adjacentiis.* Sunt autem *Aba*, *Hobunna*, *Hoba*, *Hova*, *Oba*, *Huba*, voces ejusdem significationis et originis scilicet a Germanico *Haab*, possessio, bona, hæreditas, vel a Saxonico *habban*, habere, possidere. Charta Ricardis Augustæ pro Stivagiensi Monasterio inter Probationes historiæ Tullensis pag. 7: *Ecclesiam de Filiossem cum aliolis in quo sita est Ecclesia, et quinquaginta duas Abas, cum vineis, terris, pratis ad hoc idem monasterium quod dicitur Stivagium pertinentes.* Diploma Ludovici Pii à Mabil. relatum tom. 4. Analect. pag. 470: *Venerabilis abbas Tatio... dedit Ratulfo presbytero cappellano nostro... in beneficium diebus vixit sua in loco qui dicitur Huoroldis hova sex Abas vestitas sub integritate eorum.* Plura vide in *Huba* [** ubi de etymo dicturi sumus; locus tradit. Fuld. supra citatus legitur apud Schanatum pag. 89. trad. Ixxvii, quid vero ad rem faciat non video. De his vocibus in universum agitur ibi pag. 323. n° 5.]

¶ 2. **ABA**, Latinis est, quod Graecis ἄρεται, compellatio scilicet, qua apud veteres, honoris causa, junior seniore fratrem affari consueverat. Hinc sanctus Benedictus in Regula sua cap. 63: *Nulli licet alium puro nomine appellare: sed priores, juniores suos fratres nominent; juniores autem, priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia, etc.* Sic junior seniore aut parentem voce ἄττα vel ut apud Callimachum ἄππα; soror sororem voce ἄττα compellat. Sunt et alia hujusmodi voces ut τέττα, πέττα, πίττα, de quibus videsis Scaliger. lib. 1. cap. 29. Lexicon Martinii, Etymol. Vossii. Est autem *Aba* vox Hebraicæ originis ab אָבָה Pater, unde Syriacum אָבָה dilexit et אָבָה Pater. Putat Martinius ideo fratrem majorem voce *Aba* compellari solitum fuisse quod in eum *Abi* seu patris transferretur dignitas.

* **ABARE**, a voce *aba*, fratrem affari. Ausonius in Epist. 1. pàtrem alloquens ait :

Nam supparis ievi

Sum tibi ego, et possem fratri Abare vice.

Hunc versum ita restituere Scaliger et Vinetus ex pervertusto et optimæ note Ausonii codice; in vulgatis enim est, *fratris habere vice*. Scaliger animadversionem firmat suam hac ratione: ut a lallo lallare, a poppa poppare, sic ab aba abare. [** Vide Forc. Lex. in voce *Abare*.]

* **ABABTISTUM** et **ABAPTISTUM**, Terebella, Gall. *Trepan*, Paulo Egineta τρύπανον, eidem paulo superius scilicet lib. 6. cap. 91. ἀσπτηρός; Chirurgicalum est instrumentum ad perforandum fæsi capitum calvariam; sic dictum ab privat. et βαπτισμῷ, mergo; quasi mergi non possit altius quam par est, ut cerebri membrana non lædatur. Lexicon Martinii,

Jos. Laur. in *Almathea*. [** Vide Forc. Lex. in voce *Abaptistus*.]

* **ABACES** [Var. ad ABACUS, mensa plana. DIEF.]

* **ABACIA**, vox mendosa in fragmento Petroniano, pro qua recentiores editiones rectius *ab acia* legunt. Vid. *Acia*. ADEL.

ABACINARE, **ABBACINARE**, Oculis privare, excæcare, præsertim per ferrum candens, aut pelvum ferream, vel æream (quam Itali et nostri *Bacinum* vocant, unde vocis etymon (oculis excæcandis objectam, Itali *Abacinar* etiamnum dicunt. Sed quidam, atque in iis V. Cl. Egidius Menagius in *Originib. Ital.* non a *bacino*, ut *Commentatores Bocacii*, et *Jacobus Pergaminus*; sed a *bacio*, quæ vox Florentini locum *opacum* sonat, deducunt: ita ut *abacinati* sint ii, qui quasi per tenebras vident, non omnino cæcati. Sed potior videtur aliorum sententia, cum is excæcandi modus antiquus sit, coque usi legantur veteres, ut constat ex Platone in *Gorgia*. Liberius apud *Gellium* lib. 10. cap. 17 :

Democritus Abdrites, Physicus Philosophus, Clypeum constituit contra exortum Hyperionis, Oculos effodere ut posset splendor æreo, In radiis solis aciem effodit luminis, Malis bene esse ne videret civibus.

At Plutarchus περὶ πολυτράχ. p. 521. 28. Democritum ait objectu ac repercussione igniti speculi sibi visum admissum, ἀπεριστάμενον εἰς ἐστοπρά πυρωθέντα, καὶ τὴν ἀπεριστάμενον ἀντικαλαύτον δεξιάμενον. Atque inde, ni fallor, μυθράστιν Graeci appellarent eum oculorum morbum, quo *pupilla effunditur* et *dilatatur* *aciesque ejus hebescit*, uti describitur a Celso lib. 6. cap. 6. et Hesychio. Nam eorum qui per μύδρον seu ferrum candens excæcabuntur, ita desiccabatur oculorum humor omnis, ut illorum hebesceret acies, et visus dilataretur, proindeque, si non esset omnis videndi facultas adempta, diffuso eo spiritu per quem videtur, omnia minora quam sint, viderunt. Sæpe enim eveniebat ut per μύδρον cæcati, lumine non omnino privarentur, sed quasi per tenebras viderent: quod de Henrico Dandulo Venetorum Duce olim a nobis observatum in notis ad *Villhard*: num. 34. et aliquot aliis ex *Histor. Byzantina* desumptis exemplis probari potest. Hanc porro a *bacino* etymologiam fulcit locus insignis apud *Nangium* in *Chronico* ann. 1102: *Henricus Rex Anglorum Robertum Duxem Normannie fratrem suum, a Hierosolymis reversum, regnum suum inquietantem, bella victum cepit, et ei lumen, Pelvi candente et valde ignescente apposita, extinxit, etc.* Item alius apud Henr. Knighthon. de *Eventibus Angliae*, lib. 2. cap. 8: *Instituit erga Barones suos, et impetravit ab eis, quod prædictus Robertus deberet exoculari et excæcari cum Bacili ardenti.* Ubi perperam battili præfert codex editus: nec enim recte battilo emendat Somnerus. *Bacile* autem et *bacinum* idem sonare, docemus infra. Sed et Hondius in *Hist. Monasterii Polingenensis* scribit, *Tassilonem per duarum pelvi iynitarum inspectionem*, Caroli M. jussu, fuisse excæcatum. Jam vero de voce *Abacinar* *Chronicum MS. Andreæ Danduli* ann. 1193: *Postea mortuo Tancredo, Henricus veniens recuperavit uxorem et regnum: et filios Tancredi Abacinavit, filias autem liberas dimisit.* Sanutus lib. 3. parte II. cap. 1. de eodem Henrico Dandulo Duce Venetorum: *Qui a Graecis forte Abacinus, quasi visum amisit. De eodem Joan. Bapt. Egnatius lib. 9. de Exemplis Virorum illustrium Venetæ*

civitatis cap. 12. : *Qui legatus ad Manu-
lem Imp. missus, cuius jussu luminibus
plane privatus est, candente lamina ærea
ejus oculis objecta, quam ille intueri con-
tinuo cogeretur.* De hac excæcandi
ratione agunt præterea Ann. Commena
lib. 15. Alexiad. pag. 480; Pachymeres
lib. 3. cap. 10. etc.; Phranzes lib. 1.
cap. 5. in notis. Vide etiam Joann. Vil-
laneum lib. 2. cap. 18. et lib. 8. cap. 36.

Erant et variae alia excæcandi ratio-
nes. Apud S. Augustinum lib. 3. contra
Cresconium cap. 42. Circumcelliones
Donatistæ, *novo et inaudito sceleris
genere, oculis calcem acetum permixto
infundentes et infercentes, eorum lumen
extinguebant.* Neque assimilis reos
excæcandi modus fuit, quo usi olim
Persæ, infuso oculis acetum [oleo] fervido,
apud Procopium libro 1. Persic. capit.
6.: "Ελαχιστὸν τὸν ὄφθαλμὸν τὰ ἔντονα χρίοντες, οὐ
ut Regia Editio habet, ἢ περόνη τὸν
στόρχην πυραχτοῦντες, etc. Qua etiam
excæcandi ratione Graecos Byzantinos
usos testatur Laonicus lib. 1. pag. 23.
Edit. Reg. Interdum chorda ad frontem
circumducta eruebantur oculi. Anonymus
Valesianus de Constantino M. : *Qui
accepta chorda in fronte diutissime tortus,
ita ut oculi ejus creparent.* Hinc faire
crever les yeux, nostris familiaris lo-
quendi formula. Procopius in Hist. arc.
cap. 16. extremo : Νευρὸν βοσίαν ἐξ τοῦ
ἀνθρώπου τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τῶν ὀτάν
χειλατας, τὴν νευρὰν στρέψει τε καὶ σφρήγγειν
εκέλευε καὶ τοὺς μὲν οἱ ὄφθαλμοι Θεοδώρῳ
ἐπεπληρέναι τὰν οἰκεῖαν λεπόντας χωρ-
νύπωπτεν. Adde Chronicon CP. lauda-
tum ab Alemano ad hunc locum, et
Meursium in Körda. Denique Pachymeres
lib. 5. cap. 30. ait erutos oculos τοῖς προστυ-
χοστοις πασάλοις. In Chronicō Sublacensi
sub an. 1003. scalpello percussos oculos
legimus : *Jussu dominorum illorum phle-
botomati sunt oculi ejus et cæsus factus
est.* Jam vero excæcationem inter penas
in reos decretas receptam apud veteres
et recentiores testantur Elianus lib. 3.
Var. cap. 24. Historiæ Byzantinæ Scrip-
tores, et Francorum Annales passim,
Greg. Turon. lib. 6. cap. 46. Lucas
Tudensis æra 880. Matth. Paris ann.
1085. Sugerius ep. 47. Mirae in Donat.
Belg. lib. 2. cap. 29. præterea leges Wis-
igoth. lib. 2. tit. 1. § 7. Bajuvar. tit. 6. § 1.
Canuti Saxonice § 27. Willelm. Nothi
Reg. Angl. apud Rogerum Hoved. et
Lambardum. Henrici I Regis Angl. apud
Rad. Coggeshalensem MS. ann. 1106. et
eundem Hoved. pag. 784. Stabilimenta
S. Lodovici, Lambert. Schafnaburg.
ann. 1074. Decreta S. Ladislai Reg. Hungar.
lib. 2. cap. 18. etc. libr. Promissionis
maleficiorum cap. 2. 3. 6. etc. Vide Petr.
Fabrum lib. 3. Semestr. cap. 19. Tabu-
lar. Cluniacense ex Bibl. Thuanea ann.
1250 : *Et insuper omninodam justitiam,
qua oculorum avulsionem, aut alterius
membrini meruit mutilationem.* [** Vide
Grimmii antiquit. juris Germanici, pag.
707. n. 5.]

* **ABACINUS**, Italis, et maxime Floren-
tinis, Subobscurus, opacus; de eo dicitur
quod non clare appetat: Ital. *Abaccinato*,
obscurus. Specim. Hist. Sozom. Pistor.
ad ann. 1362. apud Murator. tom. 16.
Script. Ital. col. 1070 : *Dictas columnas
porfidi miserunt Florentiam ob beneficia
recepta à Florentinis; sed eas miserunt
maculatas et Abacinas, et cooperatas pannis
rubris et scarlatiis; unde ex deceptione*

*facta prius ideo fuerunt ibi affixa. Vide
Abacina.*

ABACISTA. Vide Abacus.

ABACIUM, ἄβακον, Abacus. Fragm.
Petronii, *Abacia et cucumi omnia expos-
cit, etc.*

¶ Nihil ad hanc vocem facit Petronianum illud fragmentum: mendosum est, et legi debet ut in recentioribus editionibus, scilicet: *ab acia et acu mi
omnia exposuit;* quod accedit ad illud Gallicum: *Il m'a tout conté de fil en
aiguille.* Titinius apud Nonium: *Phry-
gio fui primo, beneque opus illud sciui:
reliqui acum aciamque hero, atque heræ
nostræ.* Glossæ veteres: *ράμα, Acia.* Est ergo *Acia* antiqua vox quæ filum sonat ad consuendas res ductum retortumque, Gall. *Du fil a coudre.* Hoc censu à Cornelio Celso usurpatum lib. 5. cap. 26. Hinc illa amplissima Dissertatio Johannis Rhodii Medici Dani de *Acia*, de qua vide Turneb. 17. Advers. 21. et Salmasium de modo usurarum.

ABACOT. Pileus augustalis Regum Anglorum duabus coronis insignitus. Vide Chron. ann. 1463. Edw. IV. pag. 666. col. 2. lib. 27. Ita Spelman.

1. **ABACTOR.** Charta Roberti Regis Franciæ ann. 1015. apud Louvetum in Bellavaco [** tom. 2. pag. 179. et Collect. Histor. Franc. tom. 10. pag. 597]: *Si quis autem, quod absit, contra hoc nostra regia Majestatis præceptum venire tentaverit, si præpotens sit, centum libris auri multetur; si mediocris fortunæ, decem; si Abactor, regia ultionis vindictam cum detimento patiar. Ubi Abactor pro Excacato sumitur. Vide in hac voce.*

2. **ABACTOR**, Isidoro lib. 10. Orig. est *Furijumentorum et pecorum, quem vulgo abigeum vocant, ab abigendo scilicet.* Addit Joannes de Janua: *Unde latrones etiam Abactores vocamus.* Paulus lib. 5. Sentent. cap. 18: *Abactores sunt, qui unum equum, duas equas, totidemque boves, capras decem, aut porcos quinque abegerint.* Senator lib. 4. Ep. 49: *Fridiladum locis vestris præsse censuimus, qui Abactores animalium legitima severitate coercent, homicidia resecet, etc. et lib. 7. Ep. 1: Signa tua Abactores timeant, fures pavescant.* Proprie enim abiguntur pecora, cum furto surripiuntur, quæ diripi, in Legē 8. Cod. Theod. de jurisdicione dicuntur. Paulinus Natali 6. de bōbus:

Nocte miser quadam somno graviore sepultus,
Anisit taciti furto prædonis Abactos.

Senator lib. 8. Epist. 32: *Insidiis rusti-
corum Abactos sibi asserit caballos.* Vide Leg. 1. 2. 3. Cod. Theod. Quib. equor. usus, etc. et infra *Abigare.*

¶ Ex his quæ de hoc vocabulo superius adducta sunt exemplis, constat illud fuisse usurpatum ab iis qui de jure Romano pure magis et emendate olim scripserunt, ut a Paulo aliisque, addamus et Apuleium et alios plures de quibus in Dictionariis. Et certe *Abactor* et *Abigeus* apud Jurisperitos tam bene Latine dicuntur, ut, ni religione fuisset, illa a Glossario procul amandassem, sicut et vocem *Abacus*, sumitam, vel pro mensa in qua vasa et pocula reponuntur, vel pro superiori parte capitelli, vel etiam pro tabula numeris figuris geometricis delineandis; quibus significacionibus non semel occurrit apud Ciceronem politioresque alios scriptores.

1. **ABACUS**, [Græce ἄβαξ] Mensa in qua vasa et pocula ad cœnam reponuntur. Glossæ vett. *Abacus, Delphica, μηνιστέριον.* [** *Delphica* est τριποδὴς τοξεῖς e quibus convivis ministrabant. Vide Vulcanii

onomasticon pag. 1.] *Glossæ vett. MSS. Corbeienses: Abacus, vel Abax, pars capi-
telli, vel tabula tauraria, vel mensa mar-
morea, in qua antiqui mittebant calices.* Juvenalis sat. 3. v. 203 :

Lectus erat Codr. Procula minor, ureoli tres,
Ornamentum Abaci: necnon et parvulus infra
Cantharus, et recubans sub eodem marmore Chiron.

2. **ABACUS**, quid sonet apud Vitruvium lib. 4. cap. 1 et lib. 7. cap. 3 et 4. docent præ cæteris Bernardinus Baldus de verbor. Vitruvianor. significat. et Salmasius ad Vopiscum pag. 448.

3. **ABACUS**, Arithmetica: nam Arithmetici, in abaco, vel mensa pulvere conspersa numerorum notas delineabant: unde Martianus Capella ejusmodi abacum dixit esse mensulam *hyalinæ pul-
veris resparsione coloratam.* Persius sat. 1. vol. 182 :

Nec qui Abaco numeros, et secto in pulvere metas
Sci risse vasor...

Vide Gruteri Inscr. pag. 224. Willelmus Malmesb. lib. 2. ait *Gerbertum Remen-
sem* à Saracenis Hispanis didicisse *Astrologiam, Abacum, ceterasque artes.* Henricus Knyghton lib. 1. Chrón. cap. 3: *Omnium liberatium artium peritus, Aba-
cum præcipue, lunarem compotum et cur-
sum rimatus.* [Dicunt Itali *saper l'abbaco,* imparar *l'abbaco*, pro Arithmetican tenere, Arithmetican addiscere.]

4. *Hinc *Libros signatos per Abacum* intelligo Codices notis numericis per singulas paginas signatos, in Stat. Mantua lib. 1. cap. 34. ex Cod. reg. 4620: *Massarius communis Mantua teneatur et debeat singulis semestribus dare singulis notariis, ad maleficia deputatis, libros... signatos per Abacum a principio usque ad finem cuiuslibet libri.*

ABACISTA, qui *Abaco* operam dat, ratiocinator, suppator, λογιστικός, Barbaris *Algorista*, Ital. olim *Abbachiere*, nunc *Abbachista*. Guill. Malmesbur. lib. 2. Hist. Angl. cap. 10. de eodem Gerberto: *Abacum certe primus a Saracenis capiens, regulas dedit, quæ a sudantibus Abacistis vix intelliguntur.* Fridericus II. Imp. lib. 2. de Venat. cap. 42: *Conjugenda pollicem extensum pollici, et replicet indi-
cem ad extremitatem pollicis, et erit modus secundum quem Abacista teneat septuaginta cum manu: et alii digiti ejusdem manus replicentur in palmam sub illis duobus digitis, ut firmus sus-
tentur, ad similitudinem tenuitatis nume-
rum ternarium: et sic ex replicatione indicis super pollicem, et trium digitorum in palma sub illis, teneat manum ad formam Abacista tenuitatis septuaginta tria.* Vide SIGNUM.

† **ABADAGIUM**. Vox Catalonica quæ potationem seu comedionem significat. Concilium Terracon. Ms. c. 10: *Bevragia, comediones, pastus, potationes seu Aba-
dagia exigere quasi ex debito non formi-
dant.* [** *Legendum fortasse Abonagia;* vide Abonagium in Abonare 2.]

* **ABADERA.** [Petrica, ut ABADIR. DIEF.]

* **ABADIA**, Prædiū, possessio, eadem acceptione qua *Honor*: promiscue enim *Abadia* et *Honor* in Chartis usurpatum. Vox Hispanicæ originis, qua non abbatiæ modo, sed et prædia etiam honoratiora significantur. Testam. Raym. I. comit. Ruthen. ann. 961. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 108: *Illa Abadia de Rubiaco una medietas remaneat S. M. de Arnicio, altera medietas inter illa sede de Uzocio, et illa sede de Viverio rema-
neat.* Aliud Roger. I. comit. Carcass. ann. circ. 1002. ibid. col. 160: *cum ipsos*

alodes, sicut Arnaldus pater meus ibi tenebat per ipsum castellum, remaneat ad Raimundum, exceptas ipsas Abadias, quæ ego dono ad filium meum Petronem. Charta Petri comit. Biter. ann. 1054. in Append. Marcae Hisp. col. 1100: **Donamus nos namque Domino Deo et in canonica S. Nazarii in comitatu Biterrense ipsam Abadiam, vocabulo S. Genesii, quæ est juxta mare, cum omni honore ad ipsam Abadiam præscriptam pertinente... cum quantumcumque ad ipsam honorem pertinet vel pertinere debet.** (Vide Honor.)

* **ABADILIS,** Abbatiali dignitati congruus, decens. Homag. vicecom. Carcass. ann. 1110. ex Cod. reg. 8407. 2. 2: **Et ipsi (abbatis S. M. Crassensis) et omnibus qui secum venerint, usque ad ducendas bestias, in burgo S. Michaelis de Carcassona facere albergam Abadilem, prima vice cum ingredietur Carcassonam, de optimis piscibus et carnibus et ovis et caseis honorifice ad suam voluntatem. Albergam abbadalem ex ead. Charta in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 62. quo modo etiam editum inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 376. *Albergam abbadalem minus recte habet Reg. feud. senescal. Carcass. etc. fol. 131. v.***

ABADIR, lapis, in Gloss. Isidori. Papias: **Abaddir, Deus dicitur, quo nomine lapis vocatur, quem devoravit Saturnus pro Jove. Dicitur quoque Abaddier, vel Abdira, vel Abderites, quem Greci Badelion vocant.** Vide eundem in *Abdira*, et Salmasium ad Lamprid. pag. 181. [**] Locus integer exstat apud Priscianum V. pag. 647. Vide Forc. Lex. in voce *Abadir* et H. Stephani Thesaurum Didotianæ editionis, vol. 2. col. 50.]

* **ABAGA.** [In firma domus, ut ABASA. DIEF.]

* **ABAGHA.** Inventar. Ms. ann. 1366: **Littera missa sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ et summo Pontifici, quæ incipit : Per virtutem Dei vivi et per potenciam Chaer. verbum Abagha, etc.** [**] οὐτον̄ est inter nomina Dei mystica apud Corn. Agrip. pag. 647. Vide Forc. Lex. in voce *Abadir* et H. Stephani Thesaurum Didotianæ editionis, vol. 2. col. 50.]

* **ABAGIES.** [Fur jumentorum, ut ABIGES. DIEF.]

† **ABAIA.** Vide *Abasa*.

* **ABALIGENARE.** [Abalienare. DIEF.]

† **ABALIUD,** quod ab alio pendet, inferrus. Tertullianus, lib. 1. ad. Nat. c. 9: **Quamquam et alias confitemini istud, si quando illos (Deos) supplicio nostro vide-mi ulcisci : Abaliud a majore defenditur; pudeat igitur Deos ab homine defendi. Sic Graeci ἑαλὸν dicunt eadem notione.**

* **ABALLA.** [Pallium philosophorum, ut ABOILLA. DIEF.]

* **ABAMITA.** [Soror avi. DIEF.]

* **ABAMURUS.** f. Murus muro additus. Gall. contremur. Charta ann. 1270. in Hist. Lugdun. pag. 13. col. 2: **Item transpositi sunt Abamuri cum archeris, quæ non sunt redactæ ad pristinum statum ad mensuram unius tessæ.**

ABANDUM, ABANDONUM, HABANDONUM, Res arbitrio cujusque exposita, in bannum missa, proscripta; chose abandonnée. Charta communia Incrensis ann. 1158: **Si quis vero Abandum ad aliquo acceperit, si disrationare se jure accepisse non poterit, lege qua vivit, reddet illud. Si autem defensum ei fuerit, in injuria et violentia erit, veniensque ille cum duobus testibus quod suum Abandonum est contradictum, ad majoris Communia clamorem suum jus disrationatum**

habet. Charta Communia S. Quintini ann. 1195. et Crispaci ann. 1205: **Ubicunque burgensis pro catallo suo Abandon acceperit, sine forisfacto accipiet. Quod si quis negaverit, Burgensis iudicio Scabinorum per justitiam nostram assequi debet : et si quis Burgensis Abandon abstulerit Burgensi, reddet catallo.** Charta communia Hamensis: **Si quis de Communia suum habandum capere voluerit, non illud capiat, nisi duobus testibus adhibitis: quod si defensum fuerit, et clamor inde ad Majorem et suratos delatus fuerit, totum querelam super testimoniom testium denominatam obtinebit.** Si autem suum Habandon in pace dimiserit, et postea debitum et Habandum negaverit, ad Justitiam trahetur per rationabiles plegios, etc. Rursum: **Qui autem defuerit, totam querelam amittet: verum qui Abandon cepit ante litis ingressum, de Abando suo in saisia erit.** Charta Communia Attrebatensis ann. 1211. art. 15: **Si miles Burgensi pecunias debens, se inde subdiditerit Legi Scabinorum coram eis, eumque non juverit Justitia nostra ab eo requisita, Burgensis vadum Militis et Abandon capiet intra partem civitatis sine forisfacto.** [In tribus Chartis pro eadem Communia Attrebatensi, scilicet Philippi-Augusti anni 1194. Ludovici ejusdem Regis primogeniti anni 1211. Roberti Comitis Attrebat. anni 1268. omnibus ad sua authentica collatis legitur... *Burgensis vadum Militis ad Abandum accipiet intra pacem civitatis sine forisfacto.*]

¶ Ex his omnibus chartis Communiarum conficitur *Abandum, Abandonum, etc.* intelligenda esse de bonis mobilibus, vel immobilibus in pignus seu cautionem assignatis pro pecunia debita, venditione aut permutatione cavenda, et firmanda. Gall. *Garantie.* Unde aliquatenus restringenda Doctissimi Cangii explicatio, ut res in bannum missa primo occupanti derelicta non cedat, sed tantum sub hasta vendi possit, creditoris vendoris arbitrio permitti, ubi creditum non solvitur, et res vendita aut permutata ab aliis repetuntur. Hinc illæ Leges de quibus supra: **Si quis de Communia suum Habendum capere voluerit, non illud capiat nisi duobus testibus adhibitis.** Ne scilicet dum suum repetit, furti reus habeatur. *Burgensis vadum Militis ad Abandum accipiet intra pacem civitatis sine forisfacto, etc.* Huic porro interpretationi favent cætera quæ sequuntur exempla, atque intelligitur dare in Abandonum, et ponere in Abandonum, idem esse ac oppignerare, obligare. Gall. *Hypothéquer, Donner pour assurance.*

† **ABANDONIUM,** eadem significatione. Charta ann. 1245. ex Tabular. Monasterii S. Richarri Centulensis: **Bona fide garandire promitto per Abandonum omnium rerum mearum, id est per sponsionem seu obligationem.** Litteræ Simonis Matiffardi Officialis Remensis an. 1274: **Assignaverunt dictam Ecclesiam ad omnia bona sua.... et ea dederunt in Abandonum.**

Dare in Abandonum, Gallis, *Abandonner*, Italis *Abbandonare*, Deserere, dimittere, derelinquere. Charta ann. 1287. in Tab. Eccl. Ambian: **Dedit in Abandonum præfato capitulo terram suam, quam tenet de vice-domino Ambian.**

Ponere in Abandonum. Charta ann. 1225. in Tabul. Abb. sancti Joannis Ambian. fol. 288: *Rogavi dominum meum Willelmum de Kaiue, ut pro me se et suos heredes obligaret dicto domino Reginaldo*

et successoribus super dicta venditione tenenda et observanda, ponens in Habandonum suum quidquid de ipso teneo in feodo de Kaiue, ut inde restituere dicto Reginaldo vel successoribus ejus omne damnum quod incurrerent occasione dictæ emptionis. Alia Beatrixis Comitissa Guineensis apud Duchesnium: *Ego et Baldwinus filius meus posuimus in Abandonum D. Ludovico quidquid tenemus de ipso.* [Charta ann. 1252. ex Tabul. 2. S. Medardi Suession. *Ponentes in Abandonum erga dictam ecclesiam pro garanda portanda totam terram ipsorum de Condeto.*]

* **Ponere in Abandonum,** eadem significatio, in Charta Joannæ comit. Fland. ann. 1234. ex Chartul. S. Petri Insul. sign. *Decanus, ch. 152.*

¶ **ABANDONS,** mala quedam consuetudo spectans abandum, quæ olim Compendii vigebat, a S. Ludovico ann. 1260. antiquata. Dom. de Lauriere Ordin. Reg. tom. 1. pag. 293: *Ordinatum fuit, et unanimiter concordatum per totum Consilium quod quedam captio quæ fiebat apud Compendium, et dicebatur Abandons, cessez armes et amoveatur omnino.*

Vocis apud nos vulgaris etymon accersit Stephan. Paschasius libro 8. Disquisit. Francic. cap. 36. a *bannum*, putasse effectum ex tribus vocalis, *a, band, don*, quasi *datio in bannum*: quæ quidem viri docti conjectura licet quodammodo vera sit quoad originem vocabuli, falsum tamen ex tribus vocalis confatum esse, cum ex duabus tantum, *a et bandon*, effectum sit; ita ut res *posita in Abandonum*, eadem sit quæ *in bannum*, vel *in bandum missa* est, id est, proscripta, ac proinde ut derelicta primo occupanti cedat: nam et *bandum pro bannum usurpatum infra docemus*. Sic poetæ nostres vernaculi vocem hanc passim dividunt. Le Roman de Garin MS. :

Tos mes tresors vos est A Band on mis.

Idem :

Prenez ma terre tot A vostre Bandon.

Alio loco :

La cité fut assise à environ,
Flamenc l'assisstrent d'une part A Bandon.

Idem Poeta :

Li fet crier par tost l'ost A Bandon,
Que nus ni praigne vaillant un esperon.

Chronicon MS. Bertrandi Guesclini :

A Lucebonne fu le Roy et eila Baron.
Et Pietres vint à li a force et A Bandon.

Quibus in locis *Bandon* ut plurimum sumitur pro *arbitrium*: quod res derelictas et proscriptas cuilibet pro suo arbitrio occupare licitum sit. Ita haec verba Will. Tyrii lib. 14. cap. 4. *pro arbitrio*, vertit Hugo Plagon ejusdem Gallicus interpres MS. à son *Bandon*. Qua etiam notione *Abandon* accipi constat in Consuetudinibus nostris municipalibus, cum de porcis, aut aliis animalibus agunt, quæ pro libito incustodita pascunt in agris: ut in Aurelianensi art. 156; Normann. cap. 8; Nivernensi cap. 15. art. 6. cap. 17. art. 2. 6. 7. et Meledunensi art. 179. Assisiæ Hierosol. MSS. cap. 111: *Si aucun autre que Chevalier doit dete, que li art connu en Court, ou que li ait esté prové, si com la Court l'a esgardé, ou connu, ou recordé, et li seignor li commande que la paie dedans sept jours, et il ne la paie, et il ait chose de quoi il le puisse paier, et le seignor le puisse trover, il le doit faire prendre et faire vendre grange A Bandon tant que celui à qui il doit, soit payé.* Vide præ-

rea cap. 189. [Cap. 80. curiae Burgesium : Se l'acreour veut il se reporter le guage en son hostel et le tenra toute la quinzane se il veut... et se il ne le paie a chief de lai quinzaine, la raison comande que il peut puis fait crier le guage et vendre le par la ville Abandon, et qui plus li doura si l'ait; ubi in cod. monac. (cui caput hoc est 72) legitur : et vendre le gage par la vile gage Abandon et qui, etc.]

* 1. **ABANDONARE.** ABANDONNARE, obligare, in pugnis seu cautionem assignare, Gall. *hypothéquer*, donner pour caution. Charta ann. 1210. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 111 : *Ego Willelmus Attrebensis advocatus, Bethuniæ et Terremondæ dominus concessi scabinis et burgensibus meis Bethuniæ... quod nunquam illos Abandonabo pro meo debito, vel alieno. Alia Hugo. de Castell. ann. 1241. in Chartul. Camp. Cam. Comput. Paris. fol. 192. r° col. 2 : Ego dictum dominum meum Theobaldum regem Navarræ... promitto et teneor liberare, et de omnibus custis et dampnis observare; quæ propter dictam plegiationem posset incurrire ad probationem servientium suorum : et insuper obligo me et Abandonno, quod ipse posset assignare ad totum feodium meum, et tenere sine malefacere versus me. Rursus alia ann. 1427. ex sched. Pr. de Mazangues. Item quod præfatus N. Agoutus de Agouto, nec successores ipsius nullo modo audeant pasturgagia, nec aliqua alia usaqia dictorum territoriorum de Rocafolio... aliquibus personis, seu averibus ipsorum locare, Abandonare, vendere, donare, nec aliqualiter transportare. Vide v. *Abandum* et *Murator.* tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 1121. (v. *Abandonare*.)*

* 2. **ABANDONNARE.** ABANDUNNARE, Publico banno edicere, permettere, aut vetare; unde *Abandonnementum*, ipsa proclamatio seu licentia. Charta ann. 1379. ex sched. Pr. de Mazangues : Nullus potest nec audet venari... nisi per curiam Abandonnementum et licentia data.... quæ quidem licentia et Abandonnementum debet fieri et concedi ad requisitionem hominum dicti loci, et quando Abandonnatur, quelibet domus, in qua est venator qui sciat venari, debet dare unum cuniculum dictæ curiæ. Alia Erardi dom. Chacenai ann. 1218. in Chartul. Arremar. ch. 201 : *Prædictum nemus in defensum ponere vel Abandonnare mihi non licet.*

* Hinc *Abandonnement*, pro impérieusement, d'un air d'autorité, imperfabiliter, cum potestate, apud Hug. *Plagon* in Hist. contin. Guill. Tyrii tom. 5. Ampl. Collect. Marten. col. 628 : Quant le roi Gui fu près de Sur, l'en li dist que le Marchis avoit fait fermer les portes contre lui. Il ala jusqu'à la porte et dist que l'en li ouvrir. Le Marchis demanda qui il estoit, qui si *Abandonnement* rouloit ouvrir la porte. *Habandonnement* vero, *Abundanter* sonat, apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 152. *Le roy.... fesoit servir si courtoisement à sa court, et largement et Habandonnement, etc.*

* **ABANEC** et **ABANES.** Gloss. Bitur. Ecclesiæ : *Abanec sigillum sacerdotale. Forte legendum cingulum. Est enim Abanes apud Calepinum ex Hieronymo, cingulum sacerdotale. Ubi scribendum fuisset Abanet, seu Abnet, ab Hebreo ραβατευς, cingulum. Byssino utebatur summus Sacerdos, linea ceteri sacerdotes. Erat autem cingulum illud quatuor digitos latum, et tanta contextum varitate ut colubri exuvium, cum depo-*

nit senectutem, sic rotundum ut mar-supium longius credidisse. Vide Hieron. in Epist. ad Fabiol. ; Lex. Philol. Martini ad vocem *Abanes*.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Abanec, cingulum sacerdotale rotundum, polimita arte, ex coquo, purpura, iacincto que contextum; ita ut flores atque gemme in eo esse viderentur distinctæ. Nihil ad rem aptius mihi hactenus occurrit.*

* **ABANGUA.** Vide infra *Abenga*.

ABANNATIO. Jurisconsultis vertitur ἀπεντορικός, Annuum exsilium propter voluntariam cædem admissam : ab ab et annus. Ita Martinii Lexicon.

* Consule Carolum de Aquino lib. 1. Miscell. cap. 18. pag. 99.

ABANTE. Vetus epitaph. Romæ : *Fundi hujus dominus infans hic jacet similis Deo. Hunc Abante oculis parentis rapuerunt nymphæ in gurgite, etc. ἐπὸ ἐνώπιον, ἐπὸ προσώπου in libris sacrīs [ut Actorum cap. 3. versus 19. et cap. 5. versus 41. etc.]. Galli dicenter, de devant les yeux de son père. [Bern. Ep. 441. edit. Mabil. n. 8 : *Dum eos (Claravallenses) itaque attendo, diurnis horis nocturnisque vigiliis Ab' Ante medium noctis, usque ad primam diei, facto breviter intervallo, tam sancte tam infatigabilitate psallentes, etc.* Nec certe adeo insolens est præpositiones præpositionibus aut adverbii antepositas reperire. Cicero l. 3. Epist. ad Atticum 17 : *Nuntii nobis tristes, nec varii venerant Ex ante diem Non. Jun. usque ad pridie Kal. Sept.*] [Vide Forc. Lex. in. h. v.; Placidi Glossæ in tom. 3. classic. auctor. Ang. Maii p. 431 : *Ante me fugit dicimus, non ab ante me : nam præpositio præpositioni adjungitur imprudenter : quia ante et ab sunt duæ prepositiones : sic et antevadit, quasi antecedit : et non possum dicere in antecedit in antevadit et ab ante me fugit.*]*

* **ABARACES.** [Vulgo pains azymes. DIFF.]

1. **ABARCA.** Hispanis est quoddam calceamentum genus priscis illis seculis, ac etiam præsentibus, repandorum calceorum instar, ex caprina seu boaria pelle confectum, ad aspera et montosa loca peragranda habile et aptum, propterea que pastoribus ac rusticis hominibus in montanis ipsis valde commune. Ab ejusmodi calceo cognomentum *Abarca* inditum tradunt Sanctio Navarrae Regi, qui regnum init anno 905. quod in illud primum venisset, *indutus et calceatus, ac si esset pastor*, ut est in Historia Pinnatensi. De Sanctio ita Lucas Tudensis : *Facit sibi et suis militibus de coriis crudis et lignis viminiis, rusticorum more, calceamenta, quæ vulgariter Avarcas et Baraciones vocant, et nocte Alpes Roscidæ Vallis per nives transit.* Vide Rodericum Tolet. lib. 5. de Reb. Hisp. cap. 22. Blan-cam. in Comm. Rer. Arag. et Sebast. de Cobarruvias in Thesauro linguae Castel-lanæ, [et infra *Alpargates*.]

2. **ABARCA.** Alia notione, apud Jos. Moretum Antiq. Navarrae lib. 1. pag. 148. ex Archivo Olitensi : *Dono vobis talēm forum qualem habent illos meos frances de Stella, ut vos et filii vestri et omnis generatio, vel posteritas vestra per sacerula cuncta, et illo villano de mea terra, vel infangone Abarca, qui venerit populiare ad Olit, suas casas, et sua hereditate de retro habeat salvas.* Forte sic restituendum legendumque : *Et ille Villanus de mea terra, vel infangone Ab Carta qui venerit, etc.* Est autem infangon *Ab Carta* seu de *Carta Vitali* Episcopo Oscensi, *Is cui immunitatem quam genus vel natu-*

ra negavit, liberalitas ejus, cuius ad-trictus erat servito, concessit cum au-thentico instrumento. Unde infancio de Carta seu a Carta. Vide Infancio post Infans.

ABARCEUM, *inhonestum*, in Glossario Isidori, Papias manuscript. et edit. habet *Abartenum*, [quod vide.]

* **ABARCERE.** [Ut arcere, vulgo écar-ter. DIFF.]

ABARDILLA. Hominium Geraldi de Moissaco Raymundo Comiti Tolosano præstium ann. 1244. in Regesto Tolos. pag. 14 : *Præxeriam illam et marguillam, quam et quod habemus in flumine Tarni, cum rappis, Abardillis, piscaris, et omnibus aliis juribus et pertinentiis suis, etc.*

* Ad hanc vocem accedunt pluri-mum *Barda* et *Bardales* quæ Hispanis sunt, modo hirtæ sepes, modo alia quævis structilia sepimenta, ut e palis, etc. [Portugallicè est *Abarga* sive *Varga*, Italice *Varca*, quæ omnia a vocibus in-fimæ latinitatis *Virgatura*, *Varcatura*, *Valcatoria* venire censem Sr Rosa de Viterbo, vol. 1. pag. 25.]

* **ABARE.** Vide *Abba* 2.

ABARNARE. Rem clam et occulte ges-tam probationibus judicialiter manifes-tare : ex SAXONICO *Abarian*, Denudare, prodere, ostendere, manifestare. Leges Kanuti Regis Angl. cap. 104. (in Sax. 74) : *Si homo furtivum aliquid in domo sua occultaverit, et ita fuerit Abarnatus, rec-tum est ut inde habeat quod quæsivit.* Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 75 : *Si Francigena, qui parentes non habeat, in murdro perinatur, habeat premium natalis ejus murdrī ... non Abarnaverit Rex de Hundredo, ubi invenietur 40. marcas argenti, etc. et cap. 91 : Si quis Francigena occidatur, et intersector igno-retur, etc. si parentes secundum legem repe-tentes, vel probantes non habeant, sint illius qui murdrum Abarnaverit, etc.*

* Verbi hujus originem accersit Leon. Frischius a Germanico *Bar* nudus; a quo Belgicum *Baren*, Monstrare, manifestare. Cui addita prepositione *ar* quæ significat *ex*, cum terminazione Latina infinitivi, fit *Arbareare*, contractus *Abareare*. [Apud Lambardum in Archæonomia vox semper scribitur *Abareare*, apud Wilkinsium vero semel (fortasse errore typographi) *abornare*, quod in legibus Henrici ubique posuit Schmidtus. Eandem lectionem sécutus est Phillipsius in historia juris Anglii vol. II. pag. 225. ubi rem exponit, de qua videlicet etiam Wilkinsius in glossario sub hac voce. *Bar* etiam apud Saxones est *nudus*; quæ præcedit Littera *a* est a intensivum. Vide Grimmii Grammat. vo. 2. pag. 705. et Bosworthii Lexicon Anglosaxonum, num. 1. c.]

* **ABARRARE.** Pretio conducere, Gall. *Avoir à ses gages.* *Abarratus*, pretio con-ductus, Gall. *Pensionnaire*, a voce *arrha*, quomodo in officio S. Agnetis 21. Januar. dixere : *Annuo suo subarravit me Do-minus, etc.* Spicil. Acher. tom. 8. pag. 469 : *Multos etiam de baronibus Francie Abarratos habebat (Henricus Rex Angliae) et sibi familiares fecerat obsequiis atque donis.*

* **ABARTENUM,** *Inhonestum*. Sic legitur in Gloss. Bitur. et in Gloss. Isidori notis Georgii Grævii illustratis. In excerptis Pithœi additū ἀπάθενον, quasi virgine indignum. Hinc patet male scriptum fuisse *Abarcenum*, quod vide.

* **ABARTIA,** ἀπληστία, Insatiabilitas. Hinc Angl. *Abarstick*, inexplibilis. Ex Diction. Latino-barbaro Adami Littleton.

* **ABAS,** Quasi γένος, Bardus, hebes.

Item sacer morbus Tarentinis. Epilepsia. Ex Glossario Adami Littleton. J. Laur. in Amalthea. [** Potius a Saxon. *Abase*, supprimere; nam Germani inferiores etiam dicant *Abasig* pro hebes et Anglis est *Abashed*, stupefactus. ADEL.]

ABASA. In Glossis Isid. *Infirma domus, quasi sine Base.* Papias MS. *Abso, infirma domus.* Editus: Abbason. [Legeb. Calepinus *Abaia, Abason, infirma donans.*] Brevoiloquus: *Abaso, domus infirma, vel infirmi, et dicitur ab a quod est sine, et basis, id est, fundamentum.* Quibus locis legendum censem quidam *infima*: ita ut domus fuerit deppressa, nec multum edita. Verum repugnat Glossarium Elfrici, in quo *Abaso, infirmatorium, se ocremannus esse dicitur, id est, ægrorum hominum domus, uti verba Saxonica sonant.* [Haut immerito suspicatur Leon. Frischius in notis ad Gloss. Cangii. *Abasa domus* dici quasi *Abba domus*, id est domus ab aliis ædificiis separata, ut domus leprosorum. Vide *Absus*, quod idem est ac desertus, incultus.]

ABASCANTUS. Infascinabilis, in quem nihil valent quævis fascina. *Abuscantes* numerat Tertullianus inter eos apud quos quæstionem habendam, cum quis de hac vita egredetur, somniabant Valentiniiani. [** Etymon videoas apud Forcellin. in h. v.]

ABASSARE. *ABBASSARE.* Demittere, minuere, vox Italica, Gall. *Baisser.* Charta ann. 1192 apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 87: *Molendina, quæ sunt infra fossam civitatis Abassentur medietate unius brachii rationis. Et duile, quod est super fossam civitatis, per duas partes unius brachii rationis Abassetur.* Ibidem: *Ad brachium rationis Abassetur.* Annal. Mutin. vett. ad ann. 1262 apud eum. tom. II. Script. Ital. col. 66: *Eodem anno omnia molendina Mutina fuerunt Abbasata.*

* Nostrates *Abaisser la main* metaphorice dixerunt, eadem acceptione qua nunc *Baisser le ton usurpamus, pro moderatus agere, loqui.* Lit. remiss. ann. 1876, in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 6: *En outre lui dist que s'il n'Abaissoit sa main, qui estoit à dire, s'il ne se faignoit d'ouvrir tellement qu'il n'ouvrast pas tant, ne si bien; il lui accourroit la vie.* Iisdem vero *Abaisser honneur*, idem sonat quod Debitum aliqui reverentiam minuere aut abnuere, in aliis Lit. ann. 1395, ex Reg. 148. ch. 122: *Icelle femme desmenti plusieurs foiz le suppliant en Abassant honneur de sa personne et de son office.*

* **ABASSO.** [Videlicet ab asso, ab tosto. DIELF.]

ABASTARDARE. [Bastardum, seu no-thum, aut illegitimum prouintiare, Gal. Déclarer bâtarde. Fragmentum de Episcop. Petragoric. apud Labeum tom. 2. Bibl. pag. 739: *Quem (Heliam Rudellum Comitem) mater sua Comitissa... coram eodem Episcopo in conventum publice Abastardavit dicens, quod non erat filius Heliae comitis.*] Vide *Bastardus.*

* **ABASTON.** [Ut ABESTON, vulgo amante. DIELF.]

ABASTRA. *Folia vitis, in Gloss. MS. apud Franciscum a Quercu Anglum, in Etymologico.* [Ita etiam Adamus Littleton in Diction. Lat. Barbaro, ex veteri cod. MS.]

* **ABASTRATURA.** Glossæ MSS. Latino-Graecæ: *Abastratura, ἀπὸ τῆς ἀναστράχης.* Ubi altera manus addidit *Lege ab astratura.* Martin. in Lexico Philolog.: *Abas-*

tratura in Gloss., Lege a Stratura, qui sternit equum. [** Idem est atque strator, quod vide.]

* **ABASUS.** [Ut ABASA, infirma domus. DIELF.]

* **ABATA.** [Ut ALUTA, vulgo *peau passée à l'aluun, cordouan.* DIELF.]

ABATARE, *ABBATARE, Prosternere, [Ligna succidere] ex Gall. *Abbatre, Italis Abbater.* Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania ann. 1228: *Si aliquis aliquem invenerit in nemoribus suis Abatentem, etc.* [Vide in Attroncave.]*

* *Nostris Parabatre, pro funditus evertere.* Froissart. in vol. 2. cap. 108: *Les Gandois vindrent derechef à Marie l'hostel du Comte et le Parabatirent.*

ABATARE SE. Bona decoquere, mensarias rationes mala fide creditoribus renuntiare. Vox ita confecta ab Hispanis, quibus *Abartise*, est *se dejicere;* quia decoctores ita bona sua seu aliena decoquunt, ut quasi prostrati jaceant, nec erigere se ulterius valeant: quibus opponuntur ii *qui stant*, qui nempe eo sunt in statu, ut creditoribus facere satis possint. Sic apud Latinos *mergi ære alieno dicuntur*, qui vix emergere possunt. Libertates concessse Barcinonensis apud Petro Rege Aragonum ann. 1285. MSS: *Quicumque tenens officium vel ministerium, qui emerit aliquam mercaturam ad opus officii vel ministerii sui, sive sit mercator, sive alius, qui se Abatet, capiatur in persona, sicut caperetur pro commenda, nisi ostendere potuerit, quod casu fortuito amiserit eam.* [** Legitur hoc capitulum apud Capmany *Memorias Histor.* tom. 4. pag. 221. ubi pro anno 1285. est 1283.] Secunda Curia Generalis celebrata Barcinone ann. 1299 a Jacobo II, Rege Aragon. MS.: *Item quod quilibet Campsor, qui se Abatet, vel qui jam sterterit, vel sit Abatut, quod nunquam teneat tabulam cambi, nec aliquid officium nostrum; sed quod habeatur et præconzetur pro infami et pro Abatuto per civitatem, et per locum ubi usus fuerit officio: et quod detineatur captus, quousque satisficerit, et quod non comedat nisi panem et aquam.* Curia Generalis Catalaniæ sub Alphonso Rege Arag. ann. 1333. MS.: *Ordinamus quod quicumque mercator vel draperius et eorum negotiatores seu factores tenuerint commandas alterius, vel merces, aut alias res quas receperint è s' Abatran, aufugiendo, vel se absentando, puniantur, etc.* [** Vox Catalana est abatrense, se dejicere, creditoribus decoquere, foro cedere, cuius tempus futur. tertia plur. persona est s'abatran quam sapientis in latinis regum Catalaniae diplomaticis obviam habuimus, ita in privil. Jacobi II. pro regno Valentia ann. 1322. in Aureo opere privilegiorum, etc. fol. 68. v. legitur: *aliqui ex dictis curritoribus se absentaverint vel se Abatran nec poterint solvere et restituere quod eis commendatum fuerit.* Eodem sensu apud mercatores francogallicos in Asia minore dicebatur *Abatellenum*, de qua voce vide Merlinum in Diction. jur.]

ABBATIDERIT. Pactus Legis Salicæ tit. 45. *Si quis hominem de barco Abbatiderit, id est, amoverit, dejecerit.*

MONETA ABATUDA. Pretio diminuta, [Gal. *Abaissee.*] Charta Simonis Comitis Leicestriæ et Montisfortis ann. 1209. in 30. Regesto Tabularii Regii ch. 44: *Si tempore solutionis hæc moneta Melgoriensis fuerit Abatuda seu deteriorata, etc.* Chronicon vernaculum MS. in Tabulario Maglorii Parisiensis :

L'an mil deux cens soixante-trois
Furent abatus li Mansois,
Li Escuiou, li Angevin,
Ainsi furent li Poitevin.

[Editum Philippi Audacis anno 1275. apud Dom. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Regum nostrorum, pag. 814: *Nec emant bilhomem illarum monetarum, dum stabunt in suo recto cursu, nec erunt abatute... monete cadant et sint Abatute.* Charta parolis 12. sæculi ex Archivo Piperacensi: *Quod si moneta fuerit Abatuda et deteriorata ad rationem marchæ argenti quæ nunc valet 75. solidos.*]

* *Abatere, Pretio minuere, Gall. Baisser, diminuer.* Charta ann. 1206, inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 196: *Si solidi et Melgorienses interim Abatebantur vel deteriorabantur de penso vel de lege, etc.* Vide *Moneta abatuda in Abatare.*

* *Abatre vero et Abbatre diximus, pro Abolir, révoquer, décrier, abolere, abrogare, interdicere.* Lit. Ludov. VII. ann. 1168. Gallice redditæ tom. 1. Ordinat. reg. Franc. col. 17: *Ainsint est aemplis li nombre des costumes que nous avons Abatues.* Ubi textus: *Reprobavimus.* Stat. ann. 1356. tom. 3. earum. Ordinat. pag. 90: *Toutes autres monnoyes.... soient Abbatues.* Alia prorsus notioe, scilicet pro *Défoncez vel vuider*, de Dolio fundum vel vinum eximere, in Lit. remiss. an. 1385. ex Reg. 127. Chartoph. Reg. ch. 167: *Pour savoir la vérité, la main de Justice avoit été mise aux dites queues (de vin) et fait deffense qu'elles ne feussent meues; que depuis elles avoient été Abbatues et embotées.*

* *A Gallico Abatre vocem Abataige hauserunt, pro Suariæ lingue inspectio, quod porcum ad terram proternendo fit, sic dicta; unde etiam præstationem quæ eam ob rem domino debebatur, eodem nomine vocabant. Redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul: Et si a li quens a l'Abataige des pourchias lxx. solz par an, c'est à entendre de warden s'ils sont sain.*

ABATIS. Papias: *Abatis, subauditur præpositus, id est, qui batos, id est, mensuras regias, dispersit.* [Legendum dispensat.] Alibi: *Abatis, qui præst mensuris.* Gloss. Saxon. *Alfrici: Abatis, fætbellere.* [** i. e. qui vas implet] Guillelmus Brito in Vocab. MS. *Abatis, media correpta, qui cum batis dividit avenam: Batus dicitur Provendre in Gallico.* Alibi: *Batus in Gallico, Provenuder, scil. præbendarium vas, cum quo avena distribuitur equis.* *Præbenda avenæ, passim in Computo Hospiti S. Ludovici a nobis descripto in Notis ad Joinvillam pag. 108. Brevoiloquus: Abatis, qui vel cum bato dividit avenam, vel alia frumenta.* Unde Ebrardus Bethun :

Abatis ad coenam dat equis *Abbatis avenam.*

Olla patella :

Lixa, Cliens, Abatis, Botulus, Cocus, Batellus. Disticha Magistri Cornuti, seu Joannis de Garlandia :

Sunt Anaphos, Piscina, Batos, Abatis, Cocus, Orcham.

[Pro cucus f. leg. corus, quæ mensuræ annonarieæ species est apud Anglos et Germanos.]

Ubi Glossa: *A bato dictum A batis: est proprium nomen neutrius gen. et in-declinabile, et est mensura quæ mensuratur præbenda avenæ quæ datur equis in Abatta, vel alius ad hujus officium deputatis.* Dicitur igitur *A batis*, ut *A secretis, A caliculis*, qui scilicet bato præst. [** Gemma Gemmarum : *abatis, ein futermeister, qui vel quæ bestiis nutrimenta ministrat.*]

Cujusmodi autem fuérunt *Abatis* munus, belle describitur in *Bulla aurea Caroli IV.* Imp. cap. 27: *Imperatore, vel Rege ipso in sede regia, sive solio imperiali sedente, Dux Saxonie officium suum agat hoc modo. Ponetur enim ante sedificationem sessionis imperialis, vel regiae, acervus avenae, tantæ altitudinis, quod pertingat usque ad pectus vel antelam equi, super quo sedebit ipse Dux, et habebit in manu baculum argenteum, et mensuram argenteam, quæ facient in pondere xij marcas argenti; et sedens super equo, primo mensuram eandem de avena plenam accipiet, et famulo primitus venienti ministrabit eandem: quo facto figendo baculum in avenam, recedet, et Vice-marescallus ejus, puta de Pappenheim, accedens, vel eo absente Marescallus Curia, ulterius avenam ipsam distribuit. Unde colligitur Abatis et Marescallorum munus idem fuisse. Jam vero palam et publice in magnatum ædibus avenam officialibus ac domesticis distribuit solitam a Camerariis vel Senescallis, docet vetus Poëma MS. *De Parise la Duchesse*:*

Quant il orent mangé, el palais sont entrez,
A une cheminée s'assirent lez à lez.
Li Chamberlenes commence l'avoine à escrifer:
Qui or veut de l'avoine s'an vingne demander.

Bertrandus Clericus in poemate MS. de Girardo Viennensi:

Grard appelle Renier,
Frere, dist-il, queur est vostre pensez?
Sept jors tor plainz avons ci sejornez,
Qu'à Karlon le Roi n'avons parté,
Na as Cort ne mangé ne disné,
Ne pris Avaine na denier moncé.

Infra :

Et si ne l'ai veu ni esgardé.
N'à sa cort ne mangé ne disné,
Ne pris Avaine, un denier recouvré.

Rursum :

Li Seneschaux se prise a adrenier,
Il où vestu un frc ermine cher,
Et un blaut qui n'fai entaller.
Donne li ot un nouvel Chevalier,
Si l'en fist plus orgillois et fier,
En sa main-tinst un baston de pomer,
A haute voix commença à huchier:
Or à J'Avaine, Sergent et Escuier,
Or par la Croix qui requerent Paumer,
Se vos me fait un petit corrocer,
N'en aurois point pour Deu le droiture.

[Vide *Abbas curiae*.]

* **ABATRAN.** Vide in *Abatare se.*

* **ABATHRAN.** De rei pretio detrahere, Gall. *Dépriser.* Stat. *Massil.* lib. 1. cap. 40: *Quod avera civium (corrrerati) non vilificabunt nec Abatran, ut præferant avera extraneorum.* Vide alia notione in *Abatare se.* [** Est tertia plur. fut. temp. verbi *Abatre*. Vide Raynouardi Lexicon Romanum tom. 1. pag. 198.]

* **ABATTA,** forte pro *Abatia*. Vide in *Abatis*.

* **ABATTUS**, in veteri Glossario MS. Sangerman. pro *Abactus*, *Chassé*.

* **ABATUDA,** { Vide in *Abatare*.

* **ABATUTA,** { Vide in *Abatare*.

* **ABATUA**, Moneta minutioris species videtur, eadem forte quæ infra *Abenga*. Charta Petri archiep. Bitur. ex Chartul. S. Petri Puellar. Bitur. fol. 68. v°: *Cum controversia erat inter canonicos ecclesiarum beati Petri Puellaris et Gaufridum Ponz super decem denariis et una Abatua de censu, quem dicebant hiudem canonici sui juris esse.*

* **ABAUCTOR** et **ABAUCTUS** in Glossario MS. Ecclesiæ Bituric. et aliis pluribus, pro *Abactor* et *Abactus*, quæ videsis.

* **ABAUDIRE**, *Exaudire*, *émaxovēv* in Gloss. Gr. Lat. Interdum contempnere, non audire. Acta S. Nicephori Mart.

num. 12: *Respuso et blasphemero opera manuum hominum, imo Abaudio qui hujusmodi errorum pestibus se ipsos tradere contendunt. Vide Obaudire.*

* *Charta permuat. inter Ingon. episc. Mutin. et Bonifac. ducem Tuscæ ann. 1033. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi, col. 16: Quidem et ego dominus Ingo episcopus vos, qui supra, jugales Abaudivi, et recte petitiones vestras intellexi, etc. Gall. diceremus: j'ai écoute favorablement.*

* **ABAUNAMENTUM**, Conventum, pactum, pro *Abonamentum*. Vide infra in hac voce. *Chartul. Floriac. fol. 130. v°: Guillelmus des Gorillores et Alipis ejus uxoris confessi fuerunt coram nobis receperisse quandam peciam vineæ pro decem solidis Paris. de Abaunamento dictis religiosis Floriacensis monasterii (persolvendis.)*

* **ABAUTORIZARE**, Ab auctoritate recedere, jurisdictiōem declinare. De judice qui jus dicere neglexerit, aut eversiōne alicujus rei permisiter dictūr in Legibus Rotharis apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 26: *Si quis molinum alterius scapellaverit (cod. Estens. capellaverit) aut clausuram ruperit sine auctoritate judicis componat solidos 12. illi, cuius molinum esse inventur. Et si judicem interpellaverit, et iudeex dilataverit ipsam causam deliberare, aut licentiam dederit adverse parti ipsum molinum evertendi, componat solidos 20. in palatio Regis districtus Abautorisat.* Ubi codex Estens. habet: *Districtum ab Astolazao.* Et alias Cathedr. Mutin. Astolazao. Sed legendum videtur: *Districtum Abautorizato.* [** Vide Stolizaz, ubi plura; hic sufficiat monuisse legendum esse: *districtus ab stolizaz.* Vox *Abautorizare* est sine auctoritate.]

* **ABAVIDA.** [Ut ABAMITA, soror avi. DIEF.]

* **ABAXCIS.** [Planatura. DIEF.]

* **ABAZOLARE**, Glebas jactando fructus ex arboribus dejicere, ut videtur, ab Italico *Zolla*, gleba. Gall. *Motte*: nisi malis a *Bazolum*, quo rusticī significant vectem, seu baculum, cui transverso canistrum imponunt, deducere, atque adeo Cista aut canistro fruges avehere interpretari. Stat. *Avellæ* ann. 1496. cap. 46. ex cod. reg. 4624: *Item quæ ceperit vel excusserit, Abazolaverit vel exportaverit in et de alienis possessionibus vel arboribus nucem, castaneas, pira, pomæ, persica, ficus, etc.*

* **ABBA**, *nætra*, in Gloss. Lat. Græco. [Hanc vocem addidit Editor Germanicus Francof. ad Moen. ann. 1710. [** Est in addendis primæ edit.] Alias legitur *Abba nætra*. Sed legendum censem Scaliger cap. 29. lib. 1. *Abba nætra*. Vide supra *Abba* et Lexicon Martinii.]

* **ABBA**, Pater. Vide infra in *Abbas*.

* **ABBACINARE.** Vide *Abacinarē*.

* **ABBACOMITES.** Vide in voce *Abbas*.

* **ABBACUS.** Vide *Abacus*.

* **ABBADILIS.** Vide supra *Abadilis*.

* **1. ABBADIA**, Jus capiendi e defuncti parochiani bonis mobilibus id quod magis placuerit. Competit autem parochiarum Rectoribus apud Hispanos in res plebis sibi commissa, ita tamen ut si Rector inter vestes eligat, si sint purpuratae, eas hæres defuncti dare minime teneatur. Quod vero parochis competit jus in res suorum parochianorum defunctorum, idem in res ipsorum decadentium Rectorum habent archidiaconi et episcopi apud eosdem Hispanos, præsertim in Ecclesia Giennensi in Andalusia. Sed ne longius excurra-

mus, in pluribus Galliæ nostraæ Dicecibis, uti in Parisiensi, eodem jure utuntur Archidiaconi. Hispanis jus illud interdum idem est quod apud Belgas jus melioris catali, aut heresi apud Anglos, competens domino feudal in homines suos manus-mortuæ; at perpetram omnino ut monet Garsias had re audiendus, de Expensis et meliorat. cap. 9. de sumptibus qui consequuntur funus, hoc est, de *Luctuosa*, et *Abbadia*, n. 1: *Onera enim hujusmodi aut Luctuosas aut Abbadias vocant; quæ duæ voces plurimum apud nos distant: longeque alia ratio juris in luctuosis, quam in his quas Abbadias vocamus, inventa est: unde diverso jure in hoc Senatu censentur.* Et n. 84: *De Luctuosis autem quæ alio nomine Abbadiæ dicuntur vulgari verbo et proprio in regno (Hispaniarum) alio ratio est. Est enim Abbadiæ præstatio quæ datur et bonis demortui parochiani Rectori parochialis Ecclesiæ: lectulus videlicet, vestis, vel quid aliud; et differt a luctuosa, usu forensi, quia hoc nomine proprie intelligimus in hoc regno præstationem illam quæ datur domino habenti jurisdictiōem; at vero Abbadiæ datur rectori ecclesiæ. Consulendi Jason Mainus ad l. 57. Si res obligata D. 41. I. de Legatis 1. *Toletus Quæst. 387. 388.* Vide etiam *Catallum* et *Hereotum*. De hujus autem juris origine legesis Fra Paolo tract. de Benefic. versus finem, et Tract. singularem Paris. editum ann. 1638.*

* **2. ABBADIA.** pro *Abbatia*, in charta Pippini Regis ex Tabulario S. Maxentii Picav. et in primo Testamento Widradi Abbatis Flaviniacensis edito a Mabilionio part. 1. Sæculi 3. Act. SS. Benedict. p. 684.

* **ABBANUM**, *Baculus Abbani*, Baculus ad coronationem Regum Italiæ adhiberi solitus. Bonicontrus cap. 6. lib. 2. in Muratori dissertatione De coronatione Regum Italiæ Mediolani pag. 299. tom. 2. Anecdotorum: *Et accipi jussit (Henricus VII.) Baculum Abbani, et libellum orationem ad ejus coronationem locum habentum, qui dudum in dicta ecclesia Beati Joannis fuerant.* Forsitan Baculus pastoralis Archipresbyteri Modoetiensis qui in modum tridentis elaboratus exhibetur, in Charta ann. 1520. ibidem pag. 316. De alio item baculo in eodem instrumento mentio occurrit: *Adest etiam sculptus Baculus, in quo dependent quatuor Coronæ aureæ sculptæ ad representationem earum quatuor Coronarum thesauri predicti reliquarum per Reginam Theodelindam.* De aliis baculis ubi de eorumdem Regum coronatione nullum verbum, neque in predicto instrumento, neque in aliis ibidem relatis. [** Vide *Baculus* 2.]

* **ABBARRARE**, vox Italica, proprie est Viam obspire, intercludere, metaphorice vero idem quod Decipere, fallere, Gall. *Tromper, duper*; unde *Abbarraria*, fraus, fallacia, Gall. *Tromperie, fourberie*. Stat. crimin. Riper. cap. 168. fol. 23. v°: *Si vero fuerit barrus, qui aliquem barraverit in communitate Riperiaz, vendendo dolose æs pro auro, vel gemmas seu jocalia falsa, vel aliquam aliam rem falsam, vel contrafactam, vel alio quovis modo Abbarrando, condemnetur in libris centum parvorum, et ultra puniatur in havere arbitrio dom. capitanei, inspecta qualitate facti et personæ Abbarratæ, et ultra iusteneatur restituere passo damnum, et quicquid habuerit occasione dictæ Abbarrarie. Hinc aperta est vocis origo, nempe a *Baro*, Italis, fraudator, deceptor, Gall. *Trompeur, pipeur*. Vide*

Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi, col. 1150. v. *Baro*, et infra *Barrare* 3.

ABBAS, vox Syriaca, quæ patrem sonat. [Glossar. Cassin. ann. circ. 700 : *Abba Syre, Græce Pater, Latine Genitor.*] S. Augustinus epist. 177 : *Paulus Romanis (c. 8, v. 15.) scribens, In quo clamamus, Abba Pater, in uno nomine duabus uititur linguis; dicit enim Abba Hebræo vocabulo Patrem, et Latine nominat identidem Patrem. Adde eundem lib. 3. de Consens. Evangel. cap. 4. et Isid. lib. 7. cap. 13. Ebrard. Bethun. in Græcismo :*

Abba Pater signat, hinc Absalon exit, et Abbas. Fortunatus lib. 3. Poem. 10. ad Paternum Abbatem :

Nomini officium jure, Paterne, geris.

Concilium Parisiense VI. lib. 1. cap. 37 : *Decet, imo necesse est, ut Abbates Canonicorum attendant, ut quid Abbates vocentur : si patres spirituales sunt, et filios spirituales Domino gignunt... merito Patres appellantur.* Atque inde Præfectos Monasteriorum Abbates vocarunt veteres, quod Monachorum veluti Patres sint : quomodo et non semel appellari, in hac voce, infra ostendimus.

ABBA absque s, passim scriptum reperitur. *Abba Felix*, apud Facundum Hermianensem libro contra Mocianum. Idem tamen postea : *Lampridius Presbyter et Abbas Hierosolymitani Monasterii. Abbo de Obsid. Parisiensi lib. 2 :*

Tempestate sub hac Hugo princeps obit Abba.

Alibi :

Ebolus fortissimus Abba.

Odo in Vita S. Majoli : *Et ab omnibus dominus et Abba honoratur. Bernardus Morlanensis de Contemptu mundi :*

Qui bene disputat, et cito computat arte scholari, Non petit actibus, at petit artibus Abba creari.

Ita apud Desiderium Episc. Cadurcensem, Epist. 2; Monachum Sangallensem, lib. 2. de Carolo M. cap. 15; et in veteribus tabulis apud Aimoinum lib. 5. de Gest. Francor. cap. 42; Doubletum in Hist. Sandionys.; Besilium in Hist. Comit. Pictavens. et alios.

ABATES, Dicti Latinis et Græcis Scriptoribus, universim Monachi omnes, præsertim senio ac vita sanctitate venerandi, qua notio nos Patres eosdem vulgo appellamus. *Nam illud honoris est, ut quotidie senibus dicamus : Pater*, ut ait S. Augustinus in Collat. Carthagin. cap. 242. *Papias : Pater dicitur multis modis, deitate, doctrina, senectute, generositate.* Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. *'Ἄββας, ὁ γέρων, ὁ πατήρ.* Ita Cassianus Collat. 1. cap. 1. Mosem et Germanum commononachos, Abbates, vocat. Regula S. Columbani cap. 7 : *Cum tantia pluralitas eorum sit, ita ut mille Abbates sub uno Archimandrita esse referantur.* [Rabanus Maurus in Opusculo contra eos qui repugnant institutis B. P. Benedicti tom. 2. Annal. Bened. pag. 734. col. 2 : *Istud.... antiquissimum monachorum (Cenobitarum instar Ecclesie) Jerosolymitanæ institutorum) genus solum usque ad Abbatis Pauli (primi Eremitæ) vel Antonii duravit æternum.*] Epiphanius de Locis Sanctis : *ἔχει δέ η αὐτὴ μονὴ Ἀββάδες, χιλίους, καὶ γῆτα κέλλα : Monasterium Abbates (id est, Monachos seu Patres) mille continet, et cellulas mille.* In iis scilicet non numeratis, qui vulgo monasterio et Monachis inserviunt. Sic Theophanes pag. 378 : *τοὺς μητροπολίτας ἔχ τῶν Ἀββάδων ἐν τοῖς παρωταῖς θρόνοις προεξάλλετο.* Adde p. 306. 397. [et Conc. Suesson. 1. ann. 744. vel 745.] Anna Comnena lib. 2. Alex. Joannem Ducam Cæsarem scribit a Byzant-

tiis, quos ille cum Alexio Comneno obsidebat, per contumeliam τὸν Ἀββᾶν vocitatum; quia propter affectatum tyrannidem in Monasterium trusus fuerat a Michaële nepote, et Monachum egerat. Sic lib. 19. Basilium Monachum Bogomilicæ hæreseos auctorem, τὸν διαιτοῦσθην Ἀββᾶν, et Cedrenus Monachum, qui Philippicum imperaturum vaticinatus fuerat, φευδάθεν, vocant [**] i. falsum monachum, vide Gloss. med. Græc. c. 3]. In Menologio, SS. XX. Patres Synaitæ, quorum festum colitur 20. Martii, ἡμέραν Ἀββᾶς, dicuntur. Ita passim Palladius in Lausiacis; Vita S. Joann. Eleemos. cap. 11. n. 65. cap. 13. n. 85; S. Ephrem de compunct. et hum. acquir. cap. 71; et Serm. ascet. Concil. cœcum. VI. et VII. act. 2; *Vitæ Patrum*, etc. Fuere tamen ex Monachis sanctitatem et vite integratæ illustrissimi, qui *Patris* nomen ut nimis ambitiosum, a se amolti sunt, *Fratri* compilatione contenti, ut S. Bernardus Epist. 62; Guigo Prior Majoris Carthusiæ apud Petrum Venerab. lib. 1. Epist. 25; ipseque Petrus Epist. quæ inter Bernardinas 353. extat. Id etiam videtur haud probasse S. Hieronymus lib. 2. in Epist. ad Galatas : *Cum autem Abba Pater Hebræo Syroque serrone dicatur, et Dominus noster in Evangelio nullum Patrem vocandum nisi Deum : nescio qua licentia in Monasteriis vel vocem hoc nomine alios, vel vocari nos aquiescamus, etc.* Vide eundem lib. 4. in Matthæum.

ABBAS, Præfectorus Monasterii, qua notio vox notissima. [**] *Abbas, καϊ νομοθέτης* Gloss. Lat. Græc. Labbej.] Observo tantum in Abbatum electionibus, perinde ac Episcoporum, requisitionem olim Laicorum consensum, ex Regula scilicet S. Benedicti cap. 64 : *Quod si etiam omnis congregatio vitiis suis consentientem personam pari consilio elegere rit et via ipsa aliquatenus in notitiam episcopi, ad cuius diaçesim pertinet ille locus, vel Abbatis aut vicinis Christianis claruerint, prohibeant prævorum prævalere consensum, et domui Dei dignum constituant dispensatorem, etc.* Hugo Flaviniacensis in Chron. pag. 268 : *Quid multa, electio ad Laicos relata est, præceptum atque consilium præfati Patris illis relatum est, in quo omnis assentiret Congregatio.* Infra : *Electio igitur quam tum in se erat, laudat Episcopos, et inquirit utrum in hac consentiret Conventus et Populus.* Et pag. 241. de seipso in Abbatem electo : *Me.... requiruit ab eo (Lugdunensi Archiepiscopo) in Abbatem, quod via obtinuissest, nisi Canonicorum et Laicorum suffragia ad id expetendum sibi adhibuissest.* Epist. 33. inter Sigerianas : *Notum fieri volumus... quod nos omnes S. Richarii Monachi Dominum Petrum Bituricensem Monachum consilio et assensu religiosarum nostræ Provinciæ personarum, ac Militum, et Procerum nostrorum, Clericorum eliam ac Burgensem regulatiter et canonice nobis in Pastorem elegimus.* Adde Epist. 35. Moris istius rationem petere licet ex Cypriano lib. 1. Epist. 4 : *Coram omni synagoga juhet Deus constitui Sacerdotem, id est, instruit, et ostendit ordinantes sacerdotales non nisi sub populi assistentes conscientia fieri oportere, ut plebe præsente vel delegantur malorum criminis, vel bonorum merita prædicentur, ut sit ordinatio justa et legitima, quæ omnium suffragio fuerit examinata.* Et infra : *Episcopus deligitur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissime novit, et uniuscujusque actum de conversatione perspexit.* Vide, quæ in hanc sententiam

observamus in Gloss. med. Græc. in V. Illeōn. [**] Vide *Interrogatio 2.*)

ABBAS ABBATUM. Pontius Cluniacensis Abbas in Synodo Romana ann. 1116. *Abbatem Abbatum* inaudita nomenclatura se appellavit, qui a Johanne Cajetano Papæ Cancellario rogatus Cluniacenses a Casinensisbus, an hi ab illis Regulam accepissent, respondit, non Cluniacenses modo, verum omnes in Romano orbe Monachos Regulam S. Benedicti a Casinense accepisse Coenobio. Ergo, inquit Cancellarius, jure hæc prærogativa Casinensi Abbatii concedi debet. Hæc ferme Petrus Diac. lib. 4. Chron. Casin. cap. 62. quibus consonant verba S. Odilonis Abbatis Cluniacensis apud Leonem Ostiensem lib. 2. cap. 54. qui cum Casinum venisset, et ab Abbatie Casinensi Theobaldo pastoralis baculus ei offerretur in processione, illum accipere renuit, *dicens nequaquam dignum esse illo præsente hujusmodi gestare virgam : indecens nimium et contra fas omne ducens, quempiam Abbatum manu pastoralem præferre virgam, ubi Benedicti vicarium, Abbatum scilicet omnium Abbatem, adesse continget.* Certe hanc prærogativam Casini Abbatii concessere Summi Pontifices, ut ceteros ejusdem Ordinis Abbates id concessibus præcederet. Paschalis II. in Bulla ann. 1113. in Bullario Casin. tom. 2. pag. 180 : *Ac tam te, quam omnes successores tuos in omni conventu Episcoporum seu Principum, Superiorem omnibus Abbatibus condessere, atque in judicis priorem ceteris tui Ordinis viris sententiam proferre decernimus.* Charta Lotharii Imp. ann. 1137. ibid. pag. 157 : *Unde iterum atque iterum decernimus... ut supradictus locus vigore ac honorificentia omnia præcellat Monasteria quæ constructa vel construenda sunt in toto orbe terrarum, et totius Christianitatis Abbates et Monachi honorem et reverentiam deferant.* Nicolaus I. PP. Desiderium Abbatem Casinensem Vicarium suum constituit ad correctionem omnium Monasteriorum et Monachorum, intra præfinitos limites, in Bulla, quam descripsit Angelus a Nuce ad lib. 3. Leon. Ost. cap. 18. Vide eundem Leonem lib. 2. cap. 58. Fuit etiam in Ecclesia CP. dignitas quædam, quæ ἄρχοντος τῶν μοναστηρίων dicebatur, cuius meminit Theodericus in vita S. Nicetæ num. 43. et Joannes Cantacuzenus lib. 1. cap. 50. Apud Byzantios Hegumenus seu Abbas Monasterii Dalmati dicti, ceteris Monasteriis quoad supremam in disciplina monastica potestatem præterat, eoque nomine dicitur idem Dalmatus in Concilio Ephesino, πρεσβύτερος καὶ ἀρχικαὶρις, πατὴρ μοναστηρίων. Ita *Catholicus*, seu *Abbas et Hegumenus universalis* dictus S. Eutychius, antequam Patriarchatum CP. conquereretur, quod omnium in Urbe Regia Monasteriorum cura ei demandata esset, ut tradit Eustathius in illius vita num. 18. S. Benedictum Abbatem Anianæ ab Imperatore cunctis in Regno suo Cœnobii præfectum, *ut sicut Aquitaniam Gothiamque norma salutis instruerat, ita etiam Francos discipulos cap. 8. n. 36.* Vide Chronicum Farfense p. 671.

ABBAS ARTIFICUM. Vide *Abbas populi.*

ABBAS BEJANORUM, Novellorum scholasticorum præses. Vide *Beanus.*

ABBAS CAMPANILIS, Minister in Ecclesia Aniciensi, qui præst pulsatiani campanarum. Vide *Abbas clocheri.*

ABBAS CANONICORUM, nempe Regu-

larium, et ABBAS CANONICUS. Concil. Aquisgran. II. cap. 2: *Ut Abbates Canonici gregibus sibi commissis instanter invigilent.* His opponuntur canone seq. *Abbas Monachorum* Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 79: *Unusquisque Episcopus sciat per singula Monasteria, quantos quisque Abbas Canonicos in monasterio suo habeat, et hoc omnino ambo pariter provideant, ut si Monachi fieri voluerint, regulariter vivant; sui autem canonice vivant omnino.* Preceptum Ludovici Pii pro Monast. S. Columbae Senon.: *Quia tunc temporis Abbatem Canonicum... inibz præesse contigerat.* Concilium Parisiense cap. 87: *Decet, immo necesse est, ut Abbates Canonorum attendant, ad quid Abbates vocentur, etc.* Charta Capituli Canoniconis S. Laudi Andegavensis: *Et hoc præcepit et voluit ad signum quod Comites Andegavenses pro omnibus Ecclesiæ sint Domini et Abbates Ecclesiæ S. Laudi.* Vide Epist. 276. tom. 4. Hist. Franc., et Ordéricum Vital. lib. 6. pag. 622. Sunt, inquit Molanus lib. 2. de Canon. cap. 5. quædam Canoniconis Ecclesiæ, in quibus Abbas est sacerdotalis, Præposito dignior, cuiusmodi in Diœcesi Leodiensi 12. recensentur in Chron. Leod. in Richario, cap. 43. qui quidem Abbates, nomine tenus ita nuncupantur, nullo ceteroquin Abbatum habitu, atque adeo nec mitra nec pedo donati, etsi primum in Canoniconis concessu locum obtineant. De eiusmodi Abbatibus ita Bertholdus Constantiensis ann. 1095: *Lutofus sanctissimi Leonis Papæ Filius, sanctæque Tullensis Ecclesiæ Decanus, Monasterium Clericorum, quod Canonicum Romani cognominant, in quo Clericos secundum Regulam S. Augustini, vivere professos congregavit, quibus et præpositum ejusdem professionis præfecit, quem Episcopus Loci in Abbatem eidem congregationi solenniter consecravit.* Est enim consuetudo in illis partibus, ut præpositi congregationum ejusmodi, Abbates nominentur, et in Abbates consecrantur: *hoc tantum excepto, quod baculos non portant.* Negat porro idem Molanus hanc Abbatum nomenclaturam supremæ Collegiorum Canonicalium dignitati, quod in iis, ubi superest, Ecclesiæ vel Collegiis primitus Monachi fuerint, cum pro certo haberit debeat in plerisque, ubi adhuc viget ea appellatio, neutiquam Monachos extisset.

ABBAS CAPELLÆ PALATINÆ. Vide *Capellanus*, [et *Abbas palati*.]

1. ABBAS CARDINALIS, Cui indultum est privilegium et nomen *Cardinalis*. Hugo Monach. Cluniac. in Epist. ad Pontium Abbat. Cluniac. scribit, Calixtum PP. cum Cluniacum venisset, *communi suorum assensu assidentium largitum esse Cluniaciensi Ecclesiæ specialiter et proprie suæ, ut Abbas Cluniaciensis semper et ubique Romani fungatur officio Cardinalis*; idque Bulla ac privilegio edito statuisse.

2. ABBAS CARDINALIS, Alia notione in Bulla Urbani II. PP. ann. 1097. apud virum eruditum Joannem Mabillonum tom. 4. Vitar. SS. Ordinis S. Benedicti, p. 448: *Placuit... ut utriusque loco, sicut antea fuerat, Abbas Cardinalis restitueretur etc.* Id est, *Abbas in capite*, ut habet Charta Guillelmi Episcopi Trecorensis apud Augustin. *du Pas* in Stemmate Penteuriensi pag. 17. *Abbé en chef, en titre*: agitur enim de duabus Abbatias simul unitis, et hac Bulla a se divulsis, quibus dati Abbates proprii ac *Cardinalis*. Vide *Episcopus Cardinalis*.

* ABBAS CASTRENSIS, Abbas in Castris.

Archicapellanus regius sic dictus, quod in castris Oratorio palatino Capellanis que regiis præsset, ut Abbas Monachis, et eorum numero interdum assumebantur Capellani: unde Mabillonius ad Vitam S. Sulpicii Pii Episc. Bituric. inter Acta SS. Benedict. sæc. 2. pag. 168: *Sulpicius fuit Abbas castrensis, præfectus Monachis qui in castris regiis officia divina nocte dieque persolvebant. Ubi notanda jubet verba Adonis in Martyrologio de eod. Sulcipio: Post etiam coma deposita Monachorum Pater extitit. Haud dubie in castris, quippe in ejus Vita n. 10. legitur: Clotharius Rex Episcopum poscit... ut vir beatus in suis castris Abbas officio potiretur.*

ABBATES interdum dicti ii quos *Curatos primarios*, vernacula *Curez primitifz*, appellamus. Nam ex veteribus instrumentis constat parochiales omnes Ecclesiæ et civitatis et diœcessis habuisse ministrum unum majorem, alterum medium, tertium infimum. Minister major dicebatur *Abbas, Custos*, et tandem dictus est *Rector*. Ministri mediū dicebantur *Presbyteri*, et tandem *Capellani*. Minister infimus appellabatur *Sacrista*, qui Abbati et Presbyteri inserviebat, et quæ in ecclesia minorâ sunt officia, pergebat. Presbyteri seu Capellani habebant curam animarum *in actu*, id est, habebant actuale exercitium *Cure*, cum Missas celebrarent, et Sacramenta: plebi administrarent. Abbas vero seu Rector habebat curam *in habitu*, eique licebat per seipsum ministrare Sacramenta: sed præsertim illius id erat munerus, ut super universam Parochiam invigilaret, videbatque si Presbyter officio suo recte fungeretur. Hæc fere Michaël Monachus in Sanctuario Capuano, qui hujusc rei exempla aliquot profert, quibus adjungenda ea quæ habet Ughellus tom. 7. Italiæ *Sacra* p. 506. et seqq. et 601.

ABBACOMITES, ABBICOMITES, Dicti Comites ac nobiles laici, quibus date erant a Regibus Abbatis et Ecclesiæ jure beneficij, seu, ut aiunt, in *Commendam*. Gerbertus Epist. 17: *Scire cupit, an Hugo, quem vestra lingua Abbacomitem dicitus, uxorem duxerit.* Vetus Genealogia Regum Franc. a Carolo Simplice, MS.: *Carolus Simplex genuit Ludovicum; Ludovicus genuit Lotharium; Lotharius genuit Ludovicum et Carolum, Patrem Hugonis Abbacomitem.* Hugo Flaviniensis in Chron. part. 2. cap. 15: *Cui tamen plurimum restitit Hugo Autioidorensis, qui Abbcomes dictus est, cuius cognatum Constantiam Robertus (Rex) habebat uxorem.* Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. cap. 70: *Tunc Temporis Abbas-Comes Abbatiam B. Humberti, cui Episcopum Stephanum Rex Carolus præfecerat, possebat.* Gestæ Consulam Andegav. cap. 4. n. 1: *Nam recepta est Christiana devotione et fideliitate Potestas illa, quæ suo tempore cum reverentia pia et humilitate Abbacomitem est dicta, a successoribus vero ejus in arrogantiis vocabulum quod est *Ducamen* mutata.* Et infra num. 3.: *Per Hugonem Abbacomitem Suescionis Episcopus factus.*

Monasteria porro et Abbatias Laicis in beneficium ob reipublicæ necessitates et tuitionem concessisse Reges Franciæ, observare est ex Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 181; Concilio Aquisgran. II. cap. 3. can. 19; Meldensi ann. 845. cap. 9; Synodo ad Theodonis-villam in Capit. Caroli C. tit. 2. cap. 3. et 5; Ivone Carton. Epist. 181. etc. Id vero primum fecisse Carolum Martellum consentiunt scriptores omnes, eoque nomine *æterna*

liter perditum seu *damnatum finixerunt quidam*, ut est apud Baron. ann. 889. n. 31. Vide Hugonem Flaviniensem in Chronicæ pag. 107. [et Adsonem in Translatione Sancti Basoli num. 12.] Extat apud Doubletum Diploma Lotharii Imp. in quo fit mentio Matfridi Comitis, qui abbatiam S. Dionysii regio retinebat jure beneficiario. Joannes VIII. PP. Epist. 143: *Ut de Abbatia S. Augentii quam divæ memorie Carolus Imperator fideli suo et filio Ecclesiæ nostræ jure beneficiario traxit, Baldricus lib. 1. Hist. Camerac. cap. 70. de Isaaco Comite Cameracensi: Ipsamque regiam ac locupletem Abbatiam S. Gaugerici cum omnibus appendicis sibi beneficiatam regio jure tenebat. Capitul. ann. 823. cap. 8. et lib. 2. cap. 8: Abbatibus quoque et Laicis specialiter jubemus, ut in Monasteriis quæ ex nostra largitate habent, Episcoporum consilio et documento ea, quæ ad religionem Canoniconum Monachorum, Sanctimonialium pertinent, peragant, et eorum salubrem admonitionem in hoc libenter audiant, et obedient.* Charta Caroli Calvi ann. 864. in Cod. donat. piar. Miræ, lib. 1. cap. 18: *Adelinus Comes, qui et largitu nostro Rector Monasteriis S. Petri et S. Bavonis, quod vocatur Gand, etc.* Willelmus Comes Arvernensis in Tabulario Brivatensi ch. 308: *Ubi ego dono regio Abatile videor fungere officium, in Ecclesia scilicet S. Juliani. Infinita porro prostant exempla Comitum Laicorum, qui Ecclesiæ ac Monasteriorum sese inscripsere Abbates: aliquot ex iis concessit Beslius in Hist. Comitum Pictav. cap. 1. Atque laici isti Abbates ipsimet regebant Monachos ipsos. Hinc querela S. Bonifacii in epistola ad Cuthbertum Archiepisc. Cantii, et in Concilio Cloveshoveni ann. 747. can. 5: *Illiud hoc quod Laicus homo, vel Imperator, vel Rex, aut aliquis Præfectorum, vel Comitum in sacerdarii potestate fultus sibi per violentiam rapiat Monasterium de potestate Episcopi, vel Abbatis, aut Abbatisse, et incipiat ipse vice Abbatis regere, et habere sub se Monachos, et pecuniam possidere, quæ fuit sanguine Christi comparata, etc.* Ut plurimum vero statuerint *Decanos*, qui curam haberent Monachorum, ut est apud Continuatorem Aimoini cap. 42. Tabularium Flaviniensis Monasteri: *Flaviniacensis Cœnobii, ubi venerabilis vir Sarulfus Decanus vice Warinus Comitis cum norma Monachorum honorifice militat.* Vetus Catalogus Abbatum ejusdem Abbatia: *Marianus successit ann. 845. Indict. 7. et Wulfado sedem reliquit. Quo migrante Warinus Comes dono Imperatoris Karoli præfuit vice Abbatis, et sub eo Sarulfus decanus, et post eum Gothserus Abba successit: quo defuncto, Hugo successit, 16. anno Caroli.* Interdum etiam Monachis ipsis præerat Monachus cum nomine et titulo *Abbatis*, quem *legitimum* vocat *Capitulare Suescionense* ann. 744. cap. 3. ad discriben Abbatis Militaris. Descripsit Gallandus in Tract. de Franco alodio pag. 295. Chartam continentem controversiam inter Monachos S. Albini, et Canonicos S. Licinii Andegavensis, in qua dicitur utrosque *habuisse Abbates: Monachos, Monachum nomine Hincbertum; Canonicos, Laicum nomine Tetbaudum* et controversia judicem delegisse *Comitem Fulconem utrorumque Abbatum Archiabantem*, utpote qui prædia harum Ecclesiæ possidebat, eoque nomine *Abbatem* sese inscribat. *Abbates Monasticos etiam appellatos observat Hemereus in Augusta Viromanduorum, pag. 114. ex sermone de Tumulatione S. Quintini.**

Exinde Reges ipsi, qui jure an injuria proceribus istis successerant, sese perinde Abbates inscripserunt: ita Reges Philippus I, Ludovicus VI, atque adeo Dukes Aurelianenses *Abbates Monasterii S. Aniani Aurelian.* inscripti leguntur apud Hubertum in Hist. ejusdem Ecclesiae. *Chronicon Turonense: Obiit Hugo præpotens Abbas Ecclesie beatissimi Martini et Dua Francorum. Inde Galliae Reges sibi nomen assumunt Abbatis Protectoris sancti Martini: et in primo ingressu Regis in Ecclesia recipitur cruce erecta a Clero ejusdem Ecclesie, et præstat juramentum conservationis privilegiorum.* Tabular. S. Martini Turon. : *Nos igitur Robertus in Dei nomine gregis atque rerum incliti Confessoris Christi B. Martini Abbas, nec non et filius noster Hugo, cui post nos cum Seniore nostro Rege Carolo omnes honores impetratos habemus, etc. Dat Cal. Jul. in Civit. Turonis anno 17, regnante Carolo Rege 908.* Tabular. S. Victorii Paris. ch. 13 : *Assensu canonorum et vicariorum nostrorum, nec non et Dom. Regis (Philippi Aug.) qui Abbas est nostræ Ecclesie in perpetuum dedimus, etc.* Tabular. S. Mauri ad Ligerim : *Præsul reverendus Abbas, unaque Comes venerabilis Hagano.* In Charta Caroli IV. Reg. Franc. : *Rinaldus Consanguineus noster ex parte nostræ Genitricis, Abbas Cœnobii Fossatis.*

Sed et Duces ac Comites Gallie eosdem sibi arrogavere titulos ut hæreditarios, cum et monasteriorum bona non modica sibi retinuerint ac asservuerint, ex quo eorum decessores jure beneficiario ab Regibus easdem Ecclesiæ impetrarant; quas ut Ducatus ac Comitatus suos, quos eodem jure, hoc est, ad vitam possidebant, ad posteros, inclinata et profligata Regum auctoritate, transtulere. Inde igitur passim legimus Dukes Aquitaniae *Abbates* sese *S. Hilarii Pictaviensis* inscripsisse, apud Besilum pag. 253. 269. 288. 284. 285. 449. 451: Comites Andegavenses, *Abbates S. Albini et S. Licini*, apud Sammarthanos in Episcopis Andegavens. et Gallandum lib. de Franco alod.; Comites Pontivenses, *Abbates S. Wulfranni*, in Hist. Eccles. Abbavillensi lib. 1. cap. 60; Comites Viromanduenses, *Abbates S. Quintini*, apud Hemereum in Aug. Virom. in Reg. pag. 30. 31. 32. 33. 34. 35. Eiusmodi vero Abbatiarum et Monasteriorum invasiones ac usurpationes non semel prohibitas observare est, præsertim in Capitulo. Caroli M. lib. 6. cap. 321. Extat apud Paschasmus Radbertum in Epitaphio Walæ Abbatis Corbeiensis lib. 2. cap. 2. ejusdem Walæ ad Ludovicum Plum de Ecclesiæ in Beneficium Laicis datis gravis expostulatio.

Verum licet Summi Pontifices ipsique Episcopi erga reges ac principes, ut a Monasteriis sæculares submoverent, Ecclesiæque Monachorum juri addicarent, subinde instarent; vix tamen id obtinuere, nisi sub initium tertiae Regum stirpis: cum ii hac se excusatione tegerent, res Ecclesiasticas sublatas ex integro restituere non posse, ne suæ reipublicæ militiam defraudare viderentur, ut est in Epistola Nicolai I. PP. ad Odonem Episcopum Belvaciensem, apud Loiselum, in quo haec præterea habentur: *In sæcularium vero manus atque potestatem ipsa Monasteria nulla deinceps ratione vel occasione perveniant, quia non est leve ante oculos summi Judicis discriminis, religiosis locis et Monasteriis Deo dicatis sæcularem præficere potestatem, et ei contraderere pastoralis curæ sollicitudinem, qui*

quid sit Pastor ignorat, nec querit lucrum animarum, sed pecunia censum; nec in divinis cultibus servitum impendatur, sed ut suis usibus ad dominationis votum deserviatur. Huc pertinet nota adjecta capiti 1. Capitularis Aquisgran. 1. ann. 803. quam in librum 1. retulit Tilius: *Tempore Adriani PP. et Caroli Magn. Imper. quando Paulinus Episcopus tenuit vices Apostolicæ sedis in Aquis, fuit factum istud capitulum propter hoc, quia laici homines volebant (al. solebant) dividere Episcopia et Monasteria ad illorum opus, et non remansisset ulli Episcopo nec Abbat, nec Abbatissæ, nisi tantum, ut velut Canonici et Monachi viventer. Hic porro abusus non intra Occidentis fines sese continuit; sed et postmodum in Orientem transit. Editum est pronuper a viro singulari eruditio Joanne Baptista Cotelerio, Regio linguae Graecæ professore, Joannis Antiocheni Patriarchæ, qui sub sæculi duodecimi initium vixit, opusculum, quo demonstrare co[n]atur, ὅτι οἱ τὰ μοναστήρια διὰ δωρεῶν λαμβάνοντες, εἴτε ἀρχιεπαρχιῶν, εἴτε βασιλέων, καὶ ἐκ τῶν μοναστηρίων κέρδη ἔχοντες, ἀσθεῖον. Ubi pauca superfluisse innuit Monasteria sua tempestate, quæ viris laicis ad vitam, vel ad duorum aut trium hæredum, quo modo apud nos precaria dari solebant, non collata essent ab Principiis: graviterque invehitur in ejusmodi χαριτωματιούσι, sic enim appellat quos nostri *beneficiarios*. Adeo ut mirum sit Theodorus Balsamonem ad can. 13. Synodi VII, Antiocheni istius Præsulis scripta improbare ausum fuisse, virum sacrissimum initiatum. Ita nempe hac etate principiis suorum ausis nefariis applaudere soliti erant pontifices ipsi.*

* Charta Caroli VI. ann. 1407. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 184. bis: *Cum pro parte præcarissimi patru nostri Johannis ducis Bituricensis et Alvernia, ac Abbatis laici S. Hilarii Pictavensis, etc. Alia Caroli VII. an. 1481: Considerantes quanta devotione veneratur Deus, et Sanctorum omnium memoria per celebris sine intermissione recolitur in ecclesia nostra S. Hilarii majoris Pictaviensis, cuius Abbas et fundator existunt, et nuper canonicitum in eadem obtinuum ratione vicecomitatus nostri Thoarci, etc.* Chartul. S. Vinc. Laud. ch. 14: *Ego Albertus Abbas S. Quintini et Gerberga uxor mea... Signum Alberti comitis. Signum Gerberga uxor eius.*

* Quam potissimum vero ob causam a principibus monasteria et abbatiæ laicis concederentur, docet Charta Philippi Rom. reg. ann. 1204. ex Cod. reg. 10197.2. fol. 63. v: *Nos ut ipse (Henricus Lothar. et Brabant. dux) pro exaltatione nostra operosa voluntate desudet et ubique locorum imperiale commodum procuret, concedimus sibi et legitimis hereditibus suis in rectum feodium abbatiam Nivellensem, cum omni honore et eo jure quo etiam imperium et nostri antecessores Romani Imperatores et reges usque ad nostra tempora habuerunt. Insuper concedimus....ecclesiam S. Servatii (Tungrensis) cum omni integritate, et eo jure, quo patri nostro Frederico et fratri nostro Henrico divis Romanis imperatoribus attinebat.* Ubi notandum jure feedali et hæreditario has ecclesiæ Henrico attribui. Et quidem Isabella uxor ejusdem Henrici inscribitur *Abbatissa secularis ecclesie Nivellensis*, in Chart. ann. 1267. ex eod. cod. fol. 35. r. Nihil sane mirum videri debet, quod laici bona ecclesiæ sibi attribuere satagebant, quando episcopi ipsi parochiales ecclesiæ in dotem consanguineas

rum suarum assignare non dubitarent. Hujusc abusus, præter alia, testis est Charta ann. 1249. in Chartul. Campan. fol. 410. col. 1.: *Episcopus Pamplionensis erat tunc et est publicæ excommunicatus pro eo quod... quasdam neptes suas de bonis ecclesiæ parochialium maravit, dando marito cuiusdam nepcis suæ duas parochiales ecclesiæ in dotem contra canonicas sanctiones.* Vide in Ecclesia 1.

* ABACOMITES. Etiam dicti sunt Abbates aliqui, qui simul erant Comites, ut Centulensi Monasterii Abbates, qui Comitis auctoritate et nomine pollebant ut Pontivi ac Wimmacensis pagi limites contra hostes tutarentur, inquit Mabillonius pag. 77. tom. 3. Annal. Bened. n. 53.

ABBAS CHOREPISCOPUS. Vide *Chorepiscopus*.

* ABBAS CLERICULORUM. In Ecclesia Aniciensi seu Podiensi, etiamnum, et in veteribus ejusdem Rituum codicibus MSS. primus inter decem Chori pueros *Abbas* vocatur, ceruleaque veste decorus incedit, secundus *Prior* dicitur. Catalogus MS. rerum omnium et ministrorum ejusdem Ecclesiæ ann. 1536: *Nomina Clericulorum, Guillelmus d'Avignonus Abbas, Anthonius de l'Espinac Prior, Johannes Canem, Johannes Dolezon, etc.* In eadem Ecclesia duo e primariis Canonici Abbates dicuntur propter duas Ecclesiæ urbis quarum titulo gaudent. In Ecclesia vero Claromont. secunda dignitas (ut aiunt) *Abbas* item appellatur, at nullo urbis aut alterius loci Ecclesiæ titulo donatus.

* ABBAS CLOCHERII. Sic vocant in eadem Ecclesia Aniciensi eum qui pulsandis campanis præficitur, patro sermone, *l'Abbat dey clouchié*. Tabularium Ecclesiæ Aniciensis: *Sequuntur illa quæ solvuntur in Tracta...quatuor porterioris IV. lib. XIII. sol. Abbati Clocherii XL. sol. IX. den.* Ejusdem occurrit mentio in libris ritualibus aliisque illius Ecclesiæ instrumentis. Is autem licet Laicus, cælibem tamen vitam agit communique Clericorum veste uti solet; sed talari et cærulea dum officio in Ecclesia fungitur.

* ABBAS COLLEGI. Vide *Abbas populi*.

* ABBAS COMMENDATARIUS. Vox nota. Vide *Commenda*.

* ABBAS CONARDORUM. seu CORNARDORUM. Apud Rothomagenses, Ebrocensesque hoc nomine vocari solebant. Præfectus facetæ cujusdam societatis joculatorum hominum qui se *Conardos* appellari amabant. Hi primum ridendo castigare mores, atque in omne quod turpiter factum fuerat, ridiculum mittere aggressi, postmodum ipsi in tam illiberalē amarumque jocandi genus proruere, ut horum Collegia dicteriaque regia et Ecclesiastica auctoritate tandem prohibita sint. Collegi hujusmodi Abbas renunciabatur cui major favebat sententiæ numerus; quem honorem ut consequeretur, certatim quisque cæterorum emendicabat suffragia. Hinc querelæ eorum quibus sors fuerat adversa. Mercur. Gall. anni 1725. mense Aprili pag. 726 :

*Cornards sont les Basots, et non les Rabbis.
O fortuna potens quam variabilis!*

Abbas Conardorum, solemnis pompa et ridiculo apparatu, mitra decorus et pedo pontificio, quotannis, Rothomagi curru, Ebroicis asino circumquaque vehebatur, frequenti tripudiantum *Conardorum* turba stipatus. Interea dum incederetur, in quosvis obvios absentesve jocosa dicta jactabant, vixque ullum alicujus nominis

elabi sinebant a suis mordacibus cantilenis, asperisque facetiis illæsum et immunem.

[* Consule præterea Mercur. Franc. mens. Jul. ejusd. ann. pag. 1593.]

Rothomagi anno 1587. libellus typis mandatus est cui titulus : *Les Triomphes de l'Abbaye des Conards sous le Reveur en decime Fagot Abbé des Conards, conteignant les criées et proclamations faites depuis son advenement jusqu'à l'an présent. Plus, l'ingénieuse lessive qu'ils ont conanerment montée aux jours gras en l'an 1540. Plus, le Testament d'Ouinet de nouveau augmenté par le commandement dudit Abbé, non encorë vù. Plus, la Letanie, l'Antienne, et l'Oraison faite en ladite maison abbatale en l'an 1540.* Eodem in Libello occurrunt Litteræ patentes Abbatis *Conardorum*, quibus ad Cardinalatum quemdam evexit nomine *De Montalinos*. Sic autem incipiunt :

Provisio Cardinalatus Rothomagensis Julianensis, etc.

Patercherissime Pater, etc.

Abbas Conardorum et inconcordorum ex quacunque Natione, vel genitiatione sint aut fuerint : Dilecto nostro filio naturali et illegitimo Jacobo a Montalinio salutem et sinistram benedictionem. Tua talis qualis vita et sancta reputatio cum bonis servitiis... et quod diffidimus quod postea facies secundum indolem adolescentia ac sapientiae tuæ in Conardicis actibus, inducerunt nos, etc. Quocircam andamus ad amicos, inimicos et benefactores nostros qui ex hoc sæculo transierunt vel transi- turi sunt... quatenus habeant te ponere, statuere, instalare et investire tam in choro, choris et organo, quam in cymbalis bene sonantibus, faciantque te jocundari et ludere de libertatibus franchisias, etc... Vænundatum in tentorio nostro prope sanctum Julianum sub anno peccatoris anno pontificatus nostri, 6. Kalend. fabacearum, hora vero noctis 17. more Conardorum computando, etc.

His consentit Taillepied in Libro cui titulus : *Antiquités et singularités de la Ville de Rouen*, pagina 61 : *Les Conards ont leur confrérie à Notre-Dame de Bonnes-Nouvelles où ils ont un bureau pour consulter de leurs affaires. Ils ont succédé aux Coqueluchers il y a environ 50 ans qui se presentaient les jours des Rogations en diversité d'habits. Mais parce qu'on s'amusoit plutôt à les regarder qu'à prier Dieu, cela fut réservé pour les jours gras à ceux qui jouent les faits vicieux, qu'on appelle vulgairement Conards ou Cornards, auxquels par choix et election preside un Abbé mitré, croisé, et enrichy de perles, quand solennellement il est trainé en un chariot à 4 chevaux le Dimanche gras et autres jours de Bachanales.*

[* Leguntur insuper, ut me monuit D. Falconet, societatis *Conardorum* Cado-mensis simul et Rotomagensis carmina, Maroti tempore condita, in illius poetæ ejusque adversiorum rixas. Extatetiam ad calcem Arest. Amor. edit. Rotomag. ann. 1587 : *Un arrest rendu par devant l'Abbé des Cornards en ses grands jours tenus à Rouen.*]

Quamvis ut intra legitimos fines urbanæ cavillationis se continerent hujusmodi ridiculi Censores, singulis annis a Senatu Parisensi ac postmodum à Rothomagensi licentiam postulare et impre-trare tenerentur, e facetiis ad tam procaem scandalosamque calumniandi et male-dicendi libidinem brevi deuentum est, ut Episcopus Ebroicensis aliique quo-rum in diœcesibus simile quid fieri

consueverat, *Conardorum societatem damnare et prohibere coacti fuerint. Codex actorum public. Præsidialis Curiae Ebroicensis : Ensuivent les charges de la confrérie de Monseigneur S. Bernabé Apôtre de N. S. J. C. créée et instituée par R. P. en Dieu Paul de Capronic au nom de Dieu notre Créateur, et d'icelui Monsieur S. Bernabé, en délaisant une derision et honteuse assemblée nommée la feste aux Cornards que l'on festoit le jour d'icelui saint etc.* Ibidem paulo post : *Ladite Confrérie de nouvel fondée et célébrée en l'Hôtel-Dieu de la Ville-d'Evreux en forme de conversion pour adnnuller et mettre à néant certaine derision, diformité, et infamie que les gens de justice lays et autres de ladite Ville commettaient le jour de Monsieur S. Bernabé, qu'ils nommoient l'Abbaye aux Cornards, où étoient commis plusieurs mauux, crimes, exces et malfaçons et plusieurs autres cas inhumains au deshonneur et irreverence de Dieu notre créateur, de S. Bernabé et de Sainte Eglise.*

In hoc S. Barnabæ festo eligi solebat Abbas *Conardorum*, alii in locis *Fatouorum*. Sed cur hac die præcipua *Conardorum* festivitas explicare tentat D. le Beuf Canonicus Altissiodor. in epistola quæ in Mercurio anni 1725. mense Julio occurrit, censemque tubincines et cornicines, Gallis olim *Corneurs*, eosdem fuisse ac *Cornardos* patronumque agnoscisse sanctum quemdam Arnulphum *Tubincinem*, cujus festivitas coincidit cum festo S. Barnabæ.

Quidquid sit de vocis origine, constat eosdem alii in locis *Fatouos* vocatos fuisse. Hinc celebri *Mater fatua Divionensis* de qua in Mercurio Januarii 1724. etc. Utique et hæc ridicula spectacula a festis Hypodiacaonorum, Diaconorum, Kalendarum, atque *Asinorum* quæ Stultorum Festum dicebantur, et quo-tannis in ipsis Ecclesiis celebrari consueverant, originem traxisse arbitror. Vide in vocibus *Festum, Kalendæ, Mater fatua*.

* Ceterum constat, teste D. Falconet, veteri Gallica lingua vocatum fuisse *cornart*, qui nunc vulgo dicitur *visionnaire*.

¶ ABAS CONFRATRIÆ S. Yvonis. Primus inter Præpositos fraternitatis seu societatis erectæ in Capella S. Yvonis Parisiis via Jacobea. Litteræ Abbatis S. Genovefæ ann. 1350. ex Archivis ejusdem Capellæ : *Cum nuper inter nos nostro dicti Monasterii nostri nomine ea parte una, et Abbatem, præpositos, provisores seu gubernatores et confratres ac sorores Confratriæ Capellæ Beati Yvonis... quæstio oriretur. In Charta Johannis Franc. Regis pro eodem Sacello ad supplicationem dilectorum nostrorum Abbatis et præpositorum Confratriæ.... nomine dicti S. Yvonis Parisis ordinata.*

* Eodem nomine designatur princeps magnæ confratriæ Parisiis celeberrimæ, in Lit. ann. 1362 : *Cum Abbas, præpositus et confratres magnæ confratriæ Jesu Christi et Beatæ Mariæ Virginis, etc.*

¶ ABAS CURIAE, Archicappellanus Curiae Dalphini Viennensis. Literæ Andreæ Dalphi ann. 1228. pro Monasterio Calesii, tomo 2. Hist. Dalphin. pag. 377 : *Postulaverunt siquidem quatenus amore Dei Abbatiam haberem in domum propriam et cameram specialem, quo benigne et cum actione multiplici gratiarum concessio, postulatis addidi, quod Abbas loci esset Comitis specialis et proprius Capellanus, et si quando veniret in Curia, sine pudore etiam non invitatus posset interesse conviviis et avenam exigere, si opus*

haberet, non ut hospes, sed ut Abbas de Curia specialis. Vide Abbas palati.

ABBATES EPISCOPI dicti olim in Sicilia, Catanæ et Montis Regalis Abbates; quia cum a Regibus Siculis extracta essent iis in locis Monasteria, eorum Abbates postmodum a Summis Pontificibus Episcopi creati fuere, eorumque Ecclesia, Cathedrales factæ : hac tamen conditione, ut qui Abbas a Monachis eligetur, esset et Episcopus. Bulla Urbani II. PP. pro erectione Episcopatus Cata-nensis apud Rochum Pirrum : *Præsenti decreto statuimus ut... quicumque in predicta Ecclesia a Monachis electus fuerit in Abbatem, idem populo quoque preesse debeat in Antistitem... Idemque Abbas et Episcopus, et Monasterium regulariter, et Clerum et populum universum canonice Rege domino optulante procuret. Ita Theobaldus primus Montis Regalis Monasteri a Guillelmo Rege Siciliæ ann. 1176. conditi Abbas, in variis Chartis Abbas et Episcopus Regalis Monasterii S. Marie novæ, seu Abbas et Episcopus nude inscribitur, apud eundem Pirrum. Fortunatus lib. 5. Poem. 1. de Cæsario Arelatensi Episcopo :*

*Qui fuit Antistes Areolas, de sorte Lirini,
Et mansit Monachus, Pontificale decus.*

Vide Metropolim Salisburgensem tom. 3. pag. 290. et infra in *Episcopus Abbas*.

¶ ABAS ESCLAFFARDORUM, Dux et præfectus initæ societatis ad mutuam defensionem, inter Clericos Ecclesiæ de Romanis in Delphinat. Ne hujusmodi Abbates seu potius rerum suarum defensores Clerici Laicique sibi eligerent, prohibet Ordinatio facta per arbitrios inter Archiep. Vienn. et Capitulum, Clericos Civesque Romanenses, an. 1274. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 132 : *Item cum Clerici Ecclesiæ de Romanis qui vulgariter Esclaffardi dicuntur, soleant seu conservent sibi Abbatem facere, seu creare, ex quo multa mala, et pericula et scandala hactenus evenerunt, prohibemus ne de cetero Abbatem hujusmodi faciant, seu aliquem loco ejus, quicumque nomine censetur : quod si quis officium hujusmodi suscepit, ipso facto chorum amittat. Hoc idem de Laicis inhibemus ne simile quid faciant ; quod si quis ex ipsis hujusmodi officium suscepit per dominum ejiciatur a villa. Qui fuerint illi Abbates abunde explicat Statutum 37 Concilii Avenion. ann. 1226. a Gassendo editi ad calcem notitiae Ecclesiæ Diniensis. Vide Esclaf-fardi.*

ABBATES EXEMTI a jurisdictione Episcopi seu Ordinarii, et nude a Romana Sede dependentes ex speciali privilegio, in quos acrius invehūntur S. Bernardus lib. 3. de Consider. cap. 3 et 4, et Petrus Blesensis Epist. 68 et 90. Scribit Matth. Paris ann. 1257. statutum fuisse Romæ a Summo Pontifice, *ut quilibet qui in Abbatem Exemptum ex tunc eligeretur, Romanam Curiam adiret confirmandus et benedicendus. Vide V. Cl. Bosquetum ad Epistolam Innocent. III. PP. pag. 11. et infra in voce Monasteria exempta.*

* ABAS FILIUS. Vide infra *Pater Abbas*.

* ABBATES IRRELIGIOSI, iidem qui Laici seu Milites, apud Baluz. inter Probat. Hist. Tutel. col. 439 et 486 : ex Bullis Urbani II. PP. ann. 1096. et Adriani. IV. ann. 1154 : *Si quæ vero ecclesiæ vel prædia Tutelensi monasterio pertinentia per Irreligiosos Abbates vel monachos laicis data, vel per laicos in aliorum monasteriorum facultatem circa legitimam possessionem usurpata sunt, vestro penitus monasterio*

restituenda præcipimus. Consule Baluz. ibid. pag. 47, 49 et 93.

* ABBAS JUVENUM, idem qui mox Abbas Lætitiae, apud Provinciales. Vide infra *Charavaritum*.

* ABBAS LÆTITIAE, vulgo l'Abbé de Lisse. Princeps annuus apud Atrebates societatis jocosæ, idem qui Insulis *Rez stultorum*, Valentianis *Facetiærum principes*, et alibi alteri nuncupabatur. Is ex populo, saepe etiam inter mercatores, electus a judicibus, magistratu et burgensibus, donabatur, quasi regimini insigne esset, crocia argenti deaurata, ponderis quatuor unciarum, quam pileo affixa gerebat. Eadem assignabantur officiales et ministri, inter quos recententur *Magister hospiti* et *Heraldus*: vexillum ex panno serico rubri coloris, scutis earumdem societatis et urbis insignitum fimbriisque ornatum, illum præibat, maxime cum circumvicias civitates, ipsis interdum oppidi consulibus, aut aliis ab eisdem deputatis comitatus, adibat, ut ludis in iisdem agendis honorificentis interesset; quod præcipuum erat hujusc abbatis officium, ut et præsesse ludo, quem Atrebate Dominica Quinquagesimæ solemniter exhibere tenebatur, eoque convenientes ex proximis urbibus convivio excipere, amicitia earumdem colendæ gratiæ. Hæc ex Libris domus publicæ Atrebatenis ab anno 1491. quo primum mentio fit *abbatis letitiæ*, ad annum 1540. quo ultimum de eodem agitur, descripta mecum perurbane communicavit D. Harduin, Societas literaria Atrebatenis Secretarius perpetuus, quique de eo commen- tariolum legit in comitiis publicis ejusdem Societatis 30. die Martii ann. 1754.

* ABBAS LAICUS. Vide *Abbaomites*, *Abbas Irreligiosus*, *Abbas Miles* et *Abbas Secularis*.

ABBATES MILITES, In aliquot chartis Occitanicis, dicti Laici Milites, qui certa Abbatiarum et Monasteriorum bona possidebant, eoque nomine ad earundem Ecclesiæ protectionem et tuitionem tenebantur. Pactum inter Simonem Comitem Montisfortis et Abbatem Moissacensem, 14. Septembr. 1212, in Regesto 30. Tabularii Regii ch. 13: *Item in predicta Concordia posuerunt, et concesserunt inter se prædictus Comes et predictus Abbas, et Conventus, de illis mansis et bordariis, in quibus dominus Comes habebat suum Captemium pro Abbatore Milite: ut de illis, in quibus debebat habere unam pro Captemio, pro Abbatore Milite, etc.* Et infra: *Sciendum est quod quidquid habemus apud Moissacum, et in honoribus S. Petri, totum tenemus de Abbatore: et excide homagium nos facere debemus; pro his autem omnibus debemus Captenere, et tutari dominum Abbatem et conventum et Ecclesiam S. Petri, etc.* Anno vero 1219. præstitum est hominium al revera Abbat, a Comite Monfortensi; cuiusmodi etiam a Philippo Rege Franc. qui Comitibus Tolosanis successerat, factum ann. 1284. arguit Charta ejusdem Regis, cuius haec sunt: *Cum nobis constet quod ea quæ habemus et tenemus in villa Moissaci et Provilla, et in honoribus S. Petri Moissaci, pro Abbatore Milite, Comites Tolosani a Monasterio Moissaci in feudum cum homagio tenuerunt, nos etiam recognoscimus nos tenere in feudum predicta ab iisdem Abbatore et Conventu, etc.* Ex quibus perspicuum fit *Abbates Milites* eosdem esse qui *Abbatiaris* dicti posterioribus sæculis apud Beneharnenses, Bigorritanos, et in vicinis Provinciis, qui primitus *Abbates Laici*, *Abbats Laics* in Consuet.

Beneharn. art. 1. § 30. seu nude *Abbates* nuncupantur in Tabulariis Ecclesiarum Luci, S. Savini, et S. Petri Generensis: *Laici* scilicet, qui decimas Ecclesiarum possident, et jure patronatus in iis gaudent. Horum ædes a quibus hæc jura pendunt, ut plurimum Ecclesiæ adnexæ sunt, censenturque nobiles, atque adeo a *tallies* et tributis sunt immunes, perinde ac agri iis attributi, ut qui quondam bonorum Ecclesiæ pars fuerunt. Eiusmodi Abbatum numerus propemodum infinitus est apud Beneharnenses et Bigorritanos, qui in Tabulis Monasteriorum Luci, S. Savini, et S. Petri Generensis, passim *Abbatum* appellatione donantur, quod Ecclesiarum Parochialium, quas *Abbatolas* vocabant, et Fori Navarrenses *Abbadios*, bona possident. Hinc etiam patet, *Milites*, Comitum et Ducum exemplo, bona Ecclesiastica invasisse, ea scilicet tempestate, qua bellis intestinis ac Normannorum irruptionibus tota conflagrabat Gallia, vel certe Ecclesiæ ipsas ac Monasteria bonorum suorum protectores illos delegisse, quibus, ut in sui tuitionem ac protectionem eos obstringerent, partem bonorum Ecclesiasticorum ipsasque decimatum concessere. Epitaphium Gotofredi Episcopi Magalonensis apud Gariellum:

*Militibus tuuit Ecclesiæ, Comitesque coegit
Se versis vicibus subdere Præsulibus.*

Vide Joan. Sarisber. Epist. 28: Cuja- cium lib. 1. Feud. 1 cap; Catellum in Hist. Occitan. pag. 627. 628; et Marcam in Hist. Beneharn. lib. 11. cap. 28. Nec multum diversi ab iis.

ABBATES LAICI, Apud Hibernos et Guallenses, de quibus ita Silvester Geraldus lib. 2. Itiner. Cambr. cap. 4: *Hæc Ecclesia, sicut et alia per Hiberniam et Walliam plures, Abbatem Laicum habet. Usus enim inolevit et prava consuetudo, ut viri in Parochia potentes tanquam æconi, seu potius Ecclesiæ Patroni et Defensores a Clero constituti, postea processu temporis aucta cupidine totum jus sibi usurparent, et terras omnes cum exteriore possessione sibi impudenter appropriarent, solum altaria cum decimis et obventionibus Clero retinquentes, et hæc ipsa filii suis Clericis et cognatis assi- gnantes. Tales itaque defensores, seu potius Ecclesiæ destructores, Abbates se vocari fecere, et tam nomen indebitum, quam rem quoque sibi assignari præsumpserunt.*

ABBATES MITRATI, Quibus Episcopalia ornamenta, id est, Mitram, Sandalia, Chirothecas, ac Annulum deferendi a Summis Pontificibus indidem jura inducta sunt: quod non Episcopi duntaxat, quorum privilegiis detrahebatur, gravius tulere, sed ipsi interdum Abbates non probavere: adeo ut ejusmodi Mitratos acerbius perstrinxerint S. Bernardus Epist. 42; Petrus Blesensis Epist. 90; et Thomas Cantipratanus lib. 1. de Apib. cap. 6. Vetus est Episcoporum querela, *Monachos jura Episcoporum insatiabiliter ambire*, ut est in Chronico Casin. lib. 4. cap. 80. et tamen incredibile dictu quam late hoc privilegium indultum legatur. Unde cum offendenter Episcopi, quod in Conciliis et Synodis Abbates, quibus jus Mitrae erat, ab Episcopis non distinguenter, hoc discrimen instituit Clemens IV. ut in Synodis exempti Mitratus aurifrigiatis, sed sine gemmis, laminisque aureis vel argenteis utantur, non exempti simplicibus albis et planis: in aliis vero locis utrisque iis uti Mitratus liceat, quas Sedis Apostolicae induita

permiserint, Viterbiæ 19 Kal. Septembr. anno 2. Descripta bullæ legitur in Tabula Episcop. Ambian. Fol. 50. v. et in alio Fol. 11. At in Ordine Præmonstratensi Abbates Mitra aut Chirothecis non utuntur, ex communi consilio Abbatum ejusdem Ordinis, ne forsan ex ipsis supercilium elationis quis assumat, aut sibi videatur sublimis, cum his uti se viderit, quæ Pontificibus, et majoribus Ecclesiæ *Prælati* a Sede Apostolica sunt concessa. Verba sunt Innocentii III. PP. lib. 1. Epist. p. 118. qui istud Decretum suo firmavit. Vide Statuta ejusdem Ord. dist. 2. c. 1. dist. 4. cap. 1. Interdum etiam Summi Pontifices protestatem Legatis suis indulserejus Mitrae Abbatibus, quos ad id eligerent idoneos, concedendi, cuius rei exemplum prodit Historia Monasterii S. Nicolai Andegavens. pag. 107. Vide Goffridum Vindocin. lib. 2. Epist. 27; Chronicon. S. Sophiae Benevent. pag. 689; et Decreta Calomani Regis Hungar. lib. 2. cap. 37.

* ABBAS NOTARIORUM, Vide *Abbas populi*.

ABBAS PALATII, qui alias *Archicapellanus*. Vide in voce *Capellanus*. Apud Ughellum in Archiepiscopis Salernitanis, *Dauferius Archidiaconus* et *Abbas Capellæ Palatii* subscribit Diploma Amati Archiepisc. Salern. circa ann. 990. pag. 509. 511. Sed hoc loco *Abbas* idem valet ac *Curio*, Presbyter Ecclesiæ.

ABBAS POPULI, Genuensis dictus *Prætor*, seu *Rector Populi Genuensis*. In conventionibus initis inter Carolum Regem Siciliæ et Commune Genuæ anno 1807. in Bibl. Regia, non semel mentio fit *Nicolai Frambe Abbatis Populi*. Joan. Villaneus lib. 9. cap. 93: *Nel detto anno i Capitani di Genova et l'Abao del Popolo, et la podesta, etc. [Raymondinus de Casali Abbas Populi Januensis, in quadam Epistola ann. 1320. ex Archivo S. Victoris Massil. Altera ejusdem Archivi Epistola ann. 1329; Magne nobilitatis et discretionis viris amicis suis carissimis DD. Capitano, Vicario et Abati populi civitatis Janua.* Rymer. tom. 4. pag. 702: *Rex viris providis et discretis, Potestati, Capitanis, Abbati populi, et Anxianis civitatis et communitalis de Janua, salutem, etc.]* Sed et observat Octavius Ferrarius in originibus Linguae Italiae, Brixianis Decurionum primores, et Mediolani Collegiorum et sodalitorum, imo mercatorum atque opificum praefectos, Abbates etiamnum appellari. *Abbate del Collegio*, apud Dandem in Purgat. cant. 26. Eadem nomenclatura præterea donatus is qui Perænsibus seu Galatinis διορθώται; imperitabat, eo a Rep. Genuensi legitus seu *Consul missus*. Pachymeres lib. 12. cap. 27: *Γενουῖται μὲν οὖν οἱ κατὰ πόλιν ἄρτι πατῶς παρὰ τὸν σφῶν συνέδριον Ἀββᾶν δεκάμενοι; δηλοῖ δὲ ἡ φωνὴ τὸν ηγούμενον.* *Ἐχει δὲ οὐτος τὴν τοῦ δημοσίου προστασίαν, ὃς παρὰ Ρωμαῖοις ὁ Πρατῖτωρ τοῦ δημοσίου πάλαι.* Ita forte Genuenses Rectores suos appellant, quia præcipuæ nobilitatis viros *Antianos*, seu γέρονταs vocabant, quomodo apud Suidam δημογέροντες, δι τοῦ δήμου ἐντιμότατοι olim dicti. Hesychius, γέροντες ἐντιμοι. In Mediolanensium etiam statutis crebra est mentio *Abbatum Collegii notariorum et artificium*, qui scilicet certo tempore electi præerant toti collegio, de quorum officio agitur in 1. parte cap. 344. 345. [Aquis Sextiis etiamnum quotannis eligitur *Abbas populi*, qui cum pompa intersit processioni illi per totam Provinciam cœlebri, quæ fit die festo SS. Corporis Christi.]

* Plures quandoque, ut scribit Murat-

torius tom. 4 Antiq. Ital. med. ævi, col. 131. fuerunt *Abbatis populi*, ad quos delata est interdum præcipua reipublicæ potestas: quod Genua potissimum et Placentia fuit in usu. Chron. Estense ad ann. 1307. apud eum. tom. 15. Script. Ital. col. 356: *Dom. Albertus Scotus cum suis sequacibus intraverunt burgum de Valdetaro, et similiter in rocham Bardæ; et ex hoc rumor magnus fuit in civitate Placentiæ; et incontinenti ad defensionem eorum fecerunt duos Abbates, qui regere deberent dictam civitatem et populum.* Hanc vero dignitatem plebeius nonnunquam hominibus collatam fuisse discimus ex Alb. Mussato, lib. 5. cap. 1. Hist. Aug. ubi de Henrico VII proficiscente Genuam: *Abbas, scilicet plebeius vir, more patriæ populi præfetus, cum Potestate et primoribus civitatis plebeque tota, obviam processit. Ubitamen plebeius vir fortean appellatur, quod plebeii hominibus seu populo præcesset.*

ABBAS PRÆBENDARUM. Charta Foundationis duarum Præbendarum in Ecclesia Folliaciensi ad Corbeiam ann. 1211. in Spicilegio Acheriano tom. 13. pag. 333. sic inscribitur: *Radulfus Dei gratia Archidiaconus Pontivensis, et dictus Abbas Præbendarum Sancti Matthæi apud Corbeiam, etc.*

ABBAS REGALIS. Vide Monasteria Regalia.

¶ **ABBAS SCHOLARIS.** Litterarii gymnasii primarius Præfector, Gymnasiarchus, Gall. *Chef des Ecoles, Principal, Recteur.* Annal. Bened. tom. 4. p. 48. ex epistola inter Gerbertinas XLII: *Qua de re Adalbero Archiepiscopus et Gerbertus Scholaris Abbas... una congratulabantur.* [¶] Vide Willegisi relationem de homicidio scholaris, ann. 976. ap. Gudeum in Cod. Dipl. tom. 1. p. 356.]

¶ **ABBAS SECULARIS.** Idem omnino qui *Abbas Laicus.* Tabular. Brivatense ann. 1276. fol. 174: *Petrum de Monteacuto Abbatem Secularem in Ecclesia Brivatensi, etc.* Hujusmodi Abbatem habuere Sitenses Monachi Fridogisum Caroli Magni consanguineum, de quo Iperius in Chron. S. Bertini tom. 3. Anecd. Marten. col. 505: *Fridogisus hujus loci Abbas undecimus.... Canonicus Secularis et Abbas S. Martini Turonensis... quia secularis erat cum Canonicis secularibus vivere præelegit in Monasterio S. Audomari.* In actis capitul. S. Martini Turon. Rex Galliarum ejusdem Ecclesie Abbas esse legitur: *Dominus noster Rex, qui caput et Abbas ejusdem Ecclesie existit.*

ABBAS SECUNDARIUS. Dictus præpositus Monasterii, seu, ut hodie eum vocant, *Prior*, quod vices ageret Abbatis primarii. Regula S. Benedicti cap. 65. de Præpositis: *Qui estimantes se secundos esse Abbates, assumentes sibi tyrannidem, scandala nutrit.* Sidonius lib. 7. Epist. 17: *Quæso ut Abbas sit Frater Auxanius supra Congregationem, tu vero et supra Abbatem.* Vide Savaronem.

ABBATES denique dictos, licet impropre, Decanos rurales, scribit Joan. de Deo in Pénitentiariorum lib. 5. c. 11.

¶ **ABBAS SUPERBUS.** Pica Brasilæ, Ramphestus, Rhinoceros, avis volucris Indica ingentis rostri. Vide Hofmann V. *Pica Brasilæ.*

¶ **ABBATIS ANNIVERSARIUM.** Vide Anniversarium.

¶ **ABBASIA.** Abbatissa. Charta anni 303. ex Bullario Fontanellensi fol. 114: *Alicia permissione divina Monasterii S. Salvatoris Ebroicensis humilis Abbas totusque ejusdem loci conventus.*

¶ **ABBATATUS,** Dignitas et officium

Abbatis, ut Episcopatus Episcopi. Statuta Ord. Cisterc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1573. C: *Si autem gratum sit memorato Principi, quod idem frater Johannes Abbatui ejusdem Villeriensis monasterii cedat... præfatus serenissimus Princeps nominet quaecumque Monachum ad regimen vel Abbatatum sape dicti Monasterii. Iterum occurrit ibide col. 1585. B. et 1592. D. necnon inter Acta SS. April. t. 1. pag. 803. C. ubi pro Abbatia ipsa integroque illius dominio accipitur: *Præsentibus illustri Joanne Alzina dicti Monasterii et Abbatius vigilansissimo gubernatore. Vide Abbatia 4.**

ABBATIA, Monasterium cui præest Abbas, vel Abbatissa. Vox nota.

2. **ABBATIA,** ipsum Abbatis regimen ac gubernatio, Dignitas abbaticæ. Concilium Meldense ann. 845. cap. 10: *Talis Abbatia, quæ Paternitas Latino nomine dicitur, funditus removeatur.* [Historia Beccensis MS. pag. 53: *Ipsæ D. Anselmus ante Abbatiam et in Abbatia positus, etc.* Acher. Spicil. tom. 7. pag. 492: *Defuncto Luipone (Pseudo-abbate) per quem ante Abbatiam et in Abbatia navis Ecclesia nostræ onerosa peccatis nostris in gravissimas syrtes defuxerat.*]

¶ 3. **ABBATIA,** Ecclesia Parochialis, maxime illa quæ *Curatum* habebat primiturum, qui non semel vocatur *Abbas* in veteribus instrumentis: hinc in antiquis Foris Navarræ lib. 1 et 2 Parcerias vocant *Abbadidos*. Pari ratione Ecclesia parochiales etiam dicti sunt *Monasteria*; unde antiqua vox Gallica *Le Monstier*, quæ de qualibet Ecclesia intelligitur. Charta Richardi III. Norman. Ducus apud Acherium, tom. 7. Spicil. pag. 200: *Concedo Abbatiam que appellatur Portail, quæ sita est juxta aquam Jorfluctum cum portu, etc.* Tabularium Ecclesiæ Aptensis fol. 3: *Offero Domino Deo omnipotenti et Ecclesiæ S. Marie sedis Aptensis, cuius beneficiis utor, hoc est Abbatiam S. Martini cum ædificiis ibi eminentibus, cum mansio Equitum et pagensium.... Est namque ipsa Abbatia in Comitatu Aptensi fere millibus sex disparata a civitate.* Charta Lotharii Regis pro Monasterio S. Eligii Noviom. circa annum 980: *Abbatia quoque S. Stephani iuxta prædictum Cenobium sita cum terris, etc.*

* **Abbatia** nuncupantur præterea reditus ecclesiæ parochialis ab *Abbatia dependentes*: quod et de prædiis aliquis bonis, quæ nunc *Prioratus* appellantur, intelligendum est, ut in *Abbatia 4*. Charta Roric. episc. Laudun. ann. 15. Lothar. reg. ex Chartul. S. Vinc. Laudun.: *Concessimus igitur præfato Reinonii canonico et sancto loco Vincentii supradictam terram, hoc est, dimidiā Abbatiam S. Hilarii, et ecclesiastim ejus cum altari ex integrō, salvo ecclesiastico jure, synodorum scilicet et graduum sacerdotum.* Charta Ludovic. VI. reg. Franc. ann. 1112. ex Chartul. Maurigniac. : *Ecclesiam ergo B. Martini de Veteribus Stampis, in qua decem adhuc canonici morabantur... et omnem Abbatiam ejusdem Ecclesiæ, quæ nostra propria fuit, monasterio Sanctæ Trinitatis... donavimus.* Bulla Adr. IV. PP. in Chartul. Campan. fol. 14. v. col. 2: *Ecclesiam S. Clementis, quæ vocatur Abbatia, curam decanæ, præbendam S. Petri, etc.* Charta Jac. reg. Aragon. ann. 1229. ex Bibl. reg.: *Nemo... attemptet monasterium Crassense, vel aliquid de Abbatia sive prioratibus ejusdem, de honoribus vel hominibus suis, sive possessionibus vel rebus eorum alicubi impeditre, capere, etc.* Vide infra *Abbassia et Abbatia terra*.

¶ 4. **ABBATIA,** Dominium et possessio-

nes ad Abbatiam pertinentes. Chronicon S. Trudonis apud Acherium Spicil. tom. 7. pag. 358: *Nec minus interea in ædificandis per Abbatiam Ecclesiæ... fideliter operam dabat.. Ecclesiæ quas per Abbatiam novas ædificavit... sunt ha... Prima major nostra Ecclesia; secunda S. Marie semper Virginis in oppido nostro; tertia S. Gengulfi Martyris in eodem; quarta etc. Mabill. Annal. Bened. tom. 4. pag. 184: *Nam dum Abbatiam, id est, Abbatia possessiones perlustrare vellet, etc.**

* 5. **ABBATIA,** monachorum ex aliquo monasterio delectus ad institutionem alterius novæ abbatis. Epist. S. Bern. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 788: *Si forte ad opus fratrum nostrorum naves adduxerint et requisierint Abbatiam, quam missuri eramus, nuntius uester habeat nos excusatos in hæc verba: Fratres quidem parati erant, et Abbatia ordinata: sed dominus Aleanus nuntius domini regis Siciliae dixit, quia rex non requirebat nisi duos fratres, qui præcederent alios ad videndum locum: cum autem placuerit domino regi, significabit nobis voluntatem suam de tota Abbatia simul mittenda.*

* **ABBASSIA,** pro *Abbatia*, eadem notione qua supra num. 3. Charta ann. 1032. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 176: *Donamus aliquid de alode nostro,....hoc est, Abbassiam S. Eusebii cum suis cellis, vel cum omnibus adjacentiis suis.*

* **ABBATIA APOSTOLICALIS,** quæ Sedis Apostolicæ sine medio subjecta est. Charta Henr. I. reg. Franc. ann. 1058. ex Tabul. Fossat. : *Usque in ævum Apostolicus atque regalis Abbatia existat.* [¶] Vide supra *Abboates exempti.*]

* **ABBATIA CANONIALIS.** Sic dicta quod, hujus Abbas esset Canonicus: Nova Gal. Christ. tom. 4. col. 177. D: *Ego Johannes Borbonius Vicarius et Administrator Lugdun. Ecclesiæ, etc. Deinceps Deo dante non tollam de vestra communi possessione (Canonicos Lugdunenses alloquitur) me sciente, Abbatias Canoniales, quas nunc Canonicci tenent.* Vide *Abbas Canoniconum.* [¶] S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 31. voce *Abbade Comego* exempla afferit monasteriorum capitulis ecclesiasticis incorporatorum sub conditione ut inter canonicos quidam Abbatis nomen gereret titulo monasterii extincti.]

* **ABBATIA SEMPERITERNA.** Sumitur juxta Lobinellum in Glossario Historia sua Britanicæ ut et *Monachia* pro feudo jure morticinii donato, Gall. *Fief amorti.* Pag. 219. tom. 2. ejusd. Hist: *Hoel Comes dedit S. Catuodo villam Dargoth in Abbatia Semperiterna;* pag. 250: *Rudast, filius Orscandi Venetensis Episcopi dedit S. Catuodo in Abbatia Semperiterna villam in prospectu maris, etc.* Lud. le Pelletier Epitome foundationis S. Nicolai Andegav. pag. 23: *Hoellus Nannetensis Comes dedit insulam in Ligeri fluvio Denaraliso nomine, Deo et S. Nicolao, in præsencia Hamonis Abbas in Abbatia Semperiterna pro salute anime sue.* Chartularium Monasterii Kemperlegiensis: *In Oceano Britannicæ.... bellam habebat insulam nomine Brittannicæ Guedel appellatam; quam olim Normannorum rabies devastaverat, et ejus colonos inde exulaverat. Hanc itaque.... in Perpetuam Monachis Abbatiam tribuit.*

* **ABBATIA TERRA.** Dominium et possessio-nes ad abbatiam pertinentes. Chron. Sublac. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1041: *Pontificali ita que præcepto reconfirmavit (Leo IX. PP.) monasterio Sublacum et totam Abbatiam terram, etc.* Vide supra *Abbatia 3.*

ABBATIALIS. Ad Abbatem pertinens, ut *Abbatialis*, ad *Abbatissam* spectans. Rymer. tom. XIV. pag. 32 : *Nominibus ad dignitatibus Abbatialibus et Abbatissibus seu aliorum dignitatum, etc.*

ABBATIANI. Abbatibus subditi, addicti, ut *Episcopani* Episcopis, apud Guibertum lib. 3. de vita sua cap. 5.

ABBATIARE, et ABBATIARI, Abbatis vel Abbatissae munus obire, Abbatiae praesesse. Spicileg. Acher. tom. 5. pag. 45. : *Frates ejus Ecclesie elegerunt Stephanum, qui cepit Abbatari anno Dominicæ Incarn. 1023. Guibertus lib. 1. de vita sua cap. 7. Item, Chronicum Episcoporum Elbigenium non semel. Vide *Abbatis* tisare quod idem sonat.*

ABBATIARI, Apud Beneharnenses et Bigoritanos. Idem qui *Abbes milites*, seu *Abbes Laici*, quos vide.

ABBATICUS, ut *Abbatialis*, *Jurs abbaticio*, id est Abbatis potestate et dignitate. Chron. Centul. tom. 6. Collect. Histor. Franc. pag. 229 : *Post ejus (Angilberti) sanctum transitum, filius ejus Nithardus.... Centulensis jure Abbatico prelatus est.*

ABBATIOLA, Capella, Sacellum, Ecclesiola, Ecclesia minor, seu *Minus*, ut vulgo loquuntur. *Beneficium*. Capitula Caroli C. ann. 858. cap. 3 : *Missi inquirant de Capellis et Abbatiolis ex casis Dei in beneficium datis*. Charta ann. 903. apud Perardum in Burgundicis : *Fulberti videlicet Abbatis ipsius Abbatiolæ S. Joannis. Chronicum Corbeiae novæ : Dominus Liudwicus Imp. tradidit Monasterio locum Huxeri, cum omnibus finibus suis, Evesburg et Meppiam Abbatolas, et cetera prædia in Aquitane. Charta Leonis IX. PP. apud Meurissium in Episcopis Metensib. pag. 356 : Præterea vero Ecclesiam, immo Abbatiolam S. Felicis ipsi loco adjacentem, etc.* Vide Monachum Sangall. lib. 1. cap. 14; Fulcuinum de Gest. Abbat. Lobiens. cap. 28: Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 465. 779; Annales Noviomenses Vassorii p. 693. etc. Observavimus supra in veteribus Foris Navarræ lib. 1. et 2, *Curas appellari Abbadia-dos*. [Eo nomine, ait Mabillonius pag. 315. tom. 3. Annal. Bened. olim insignebant Ecclesie in quibus unus usus alter Clericus erat. Vide *Abbatia* 3.]

ABBATIOLA, Parvula Abbatia, in qua scilicet pauci Monachi, et res modica, apud Acherium Spicil. tom. 2. pag. 236.

ABBATISARE, Abbatem agere. Liber de Morimundensis Cœnobii in agro Mediolanensi desolatione : *In hac autem (Abbatia) eodem tempore Abbatizabat vir venerabilis dominus Florius. Chronicum Casauriense lib. 4 : Et exclusum iudicio, iterum coegit Abbatisare. Caesarius lib. 6. Mirac. cap. 10 : Quæ hodie Abbatizat in jam dicto Cœnobia. Utitur et lib. 7. cap. 40 ; ut et Laurentius Leodiensis in Episcop. Vird. pag. 343; Chronicum aulæ Regiae cap. 9; Matth. Paris ann. 1257. [Chronicum Savigniacense; vetus Charta apud Brandaenom lib. 15. Monarch. Lusit.] etc.*

ABBATIZARE, abbatem agere, Abbatiae praesesse, in vita S. Giraldi de Salis apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 999 : *Cum enim Bernardus Abbatizaverit anno Domini millesimo centesimo decimo quarto, etc.*

ABBATISSÆ, Praefectæ Monasteriis Virginum, seu Sanctimonialium, *Matres Monasteriorum*, uti a quibusdam vocantur, *Matres Monacharum*, apud Joannem de Janua : *Abbatissæ, quæ Sanctimonialibus præsse videntur, in concilio Parisiensi*

ann. 829. lib. 3. cap. 18. Earum illæ subiere locum, quas *Diaconissas* appellant, quæ in sacris Liturgiis ac Synaxibus, sequiori sexu præbant, ut suis locis docemus. Prohibentur vero Abbatissæ *foras evagari, aut inter villas residere, suisque voluptatibus deservire*, in Epist. Ludovici Piæ ad Sicharium Archiepisc. Burdegensem. *Vide Mater. [** Vox *Abbatissa* legitur in inscriptione anni 569. apud Murat. 429.3]

ABBATISSA COMMENDATARIA. Editio nova Diplom. Belg. Miræi tom. 1. pag. 35.

ABBATISSALIS. Vide *Abbatialis*.

ABBATISSAS etiam dictas reperimus lenas et meretricum magistras in Computis ann. 1414. et 1426. Quam impropre vero, ut nomen quod illis tantum competit quæ virtutis, modestiae et castitatis Magistræ sunt, iis tribuatur quæ omnis flagitiæ Auctores existunt.

*Antiquior est hæc ipsa acceptio nomenclatura, ut colligitur ex Comput. ann. 1400. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 153. col. 1 : *Abbatissa levium mulierum pro vino, decem solidos Turon. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 395 : Rogaminibus eorum applaudendo... ad lupanar accessit, et domum Abbatissæ ipsi tres subintraverunt, dictaque nova meretrice in eadem domo non reperta, etc.* Aliae ann. 1451. ex. Reg. 181. ch. 31 : *Le supplicant fut requis à aller querir une jeune femme au bourreau de la ville de Thoulouse, que l'Abbesse ou maistresse lors dudit bourreau avoit promis de bailler. Sed et eum domus nomine Abbatæ designabatur. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. ch. 31 : Oye la supplication qui faitte nous a esté de la partie des filles de joie du bordel de notre ville de Thoulouse, dit la grant Abbaye, etc.*

ABBATISSATUS, us. Munus et dignitas Abbatissæ. Apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. Col. 1544. C: *In Abbatissatu Colonensi præsentationis tuæ..... rationem habuimus.*

ABBATICUM, Munus Abbatis. Chartrular. Monasteriæ de Landevenec fol. 151: *Et ideo propria jussit ordinare ad Abbatium supradicti sancti, etc.* Idem habetur apud Lobinel. tom. 2. Hist. Britann. pag. 79. Britonibus *Abbatæ*, vel *Abba-ti*, unde Abbatium duci videtur, est domus Abbatis.

ABBATIGULUS, Diminut. *Abbatis*, in Vita S. Bernardi tom. 2. col. 1195. A. Edit. 1690.

ABBATIUNCULA, in Charta Caroli Simplicis Reg. Franc. apud Baldricum Noviom. lib. 1. Chron. Camerac. cap. 67.

ABBATUS, Abbas. Charta Verberti et uxoris ejus Plectrudis pro Monast. S. Martialis Lemovic. : *Aut si fuerit ullus homo aut ultra persona potente qui ista condonatione inquietatem tradere voluisse, aut ad servientes Beatum Martiale tolle voluisse neque Monachus, neque Laius, neque Abbatus venissent in memoriam apud Dominum sit ista condonatio, etc.*

*Hæc prorsus delenda sunt; legendum quippe *Albus* pro *Abbas*, quo nomine Clericus significatur: sive aperta est huiusc loci notio. Vide in *Alba* 3.

ABBAZIUM, Abbatis munus, vel ipsa Abbatia. Charta ann. 909. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 257. col. 2 : *Acta est autem hæc precaria traditio publice Treveris in monasterio S. Maximini, adstante Eberhardo ipsum Abbaeum tenente.*

ABBASCIATUM. Vide *Ambasciare*.

ABBASO. Gloss. MS. Ecclesiæ Bitur.

Abbaso, infirma domus. Varie legitur in glossis quæ sub Isidori nomine collectæ circumferuntur: in Amalit. onomast. *Abason, infirma domus quasi sine base*: in fine Lexici Philol. Martinii *Abaja, infama domus*. Papias *Abso* et *Aboso*. Alfridi Glossæ, *Abaso* et *Aboso*. Ut fuerit legendum; est *Infirmitorum* seu domus in quam ægroti deportantur. Vide *Abasa*.

ABBASSARE. Vide supra *Abassare*.

ABBATICUS, ABBATIZARE, ABBAZIUM. Vide supra in *Abbas*.

ABBATARE. Vide *Abatare*.

ABBATIA, ABBATIALIS, ABBATIARE, ABBATICULUS. Vide in *Abbas*.

ABBATIDERIT. Vide in *Abatare*.

ABBATIOLA, ABBATISARE, ABBA-TISSA, ABBATISSALIS. Vide in *Abbas*.

ABBATITURA. Argentariæ dissolutio, inopæ denuntiatio. Gal. *Banquerooute*, ab *Abbatare* se. Vide *Abatare*.

ABBATITURA, Dominium, jurisdictionem, Gall. *Domaine, seigneurie*. Vox orta a voce *Abbas*, ut *Abbatare* quod interdum dominari, præesse significat. Charta Hugo Abbatis S. Germani a Pratis pro Samesiolo, ex Tabular. ejusdem loci: *Petrus miles de Samesio qui cognominatur Baucens, jus fugationis seu venationis et haian in nemoribus Samesioli et quod nullus ibidem sine suo assensu venare debet et Abbatis uram in terra S. Germani apud Samesiolum et in aqua Secanæ juxta eamdem terram, jure hereditario reclamans*. Legebant D. Jacobus Bouillard in Hist. ejusdem Monasterii pag. 46. inter instrum. *Abbaturam*, in alio forsitan ejusdem instrumenti exemplo. Vide *Abatare* se.

ABBATIUNCULA. Vide in *Abbas*.

ABATORES, pro *Albatores*, Coriarii, qui coria dealbant, vel inficiunt quernebo pulvere. Gall. *Tanneurs*. Fleta lib. 2. cap. 52. § 85 : *De Abbatoribus coreorum... Et etiam de iis qui duobus utuntur officiis, videlicet sutoriæ et taneriæ.*

ABBEATUDA MONETA. Vide in *Abatare*.

ABBATULUS, Parvus Abbas in Vita sancti Bernardi. Operum ejusdem tom. 2. col. 1220. C. editionis ann. 1690.

ABBATURA. Vide *Abbatitura*.

ABBATUS. Vide in *Abbas*.

ABBAVITA. [Soror avi. DIEF.]

ABECARE, Rostro seu becco impenetrabile. Gall. *Bequierer*. Vide *Becco*.

ABBERAGIUM, Aquarium, Gall. *Abbrevoir*; unde *Abberare*, Adaquare. *Abbreuer*. Sent. arbitr. inter Aymar. de Pictavia comit. Valent. et Jacob. abbat. de Lioncellis ann. 1303: *Statuerunt dicti arbitratores quod animalia hominum castri Duplicis supradicti libere et quiete possint et debeant Abberare in Abberaqio, vulgariter appellato la Vacharia; ubi tenere debeat prædicta domus de Lioncello quoddam bacchus (l. quosdam bacos) ad Abberandum dicta animalia expensis propriis dictæ domus, nisi aliter ibidem Abberare possint; et hoc tamdiu quamdiu commode Abberare poterunt in eodem: el si dictum Abberagium non sufficeret ad Abberandum animalia supra dicta, possint homines dicti castri dicta sua animalia Abberare in Abberaqio, vocato de la Tullera. Vide *Aberagium*, *Abeuvrare* et *Abeuvratorium*.*

ABBERGAGIUM, Datio ad censem, concessio sub certis conditionibus et stato pretio; unde *Abbergare*, Dare ad *Abbergagium* seu ad censem et statutam præstationem. Charta ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 151: *Accensat et Abbergat et in emphiteosim perpetuam*

tradit, cedit et concedit insulam supradictan... cum suis iuribus. Lit. Official. Matiscon. ann. 1455: *Faciunt inter se pacta, Abbergagium, promissiones quæ sequuntur, videlicet dictus dominus Chintriaci de voluntate cuius supra Abbergat et asseniat dicto Daniel acceptanti quandom suam ipsius domicelli domum cum curia, curtili, etc. Vide Albergamentum et Albergare in Alberga.*

* **ABBERGUATA.** ALBERGATA, Jus hospitiū in domo vassalli. Item præstatio quæ Domino hospitiū loco exsolvitur. Rymer. tom. 4. pag. 532: *Certos redditus, seu Abberguatæ, nobis debitos per quosdam commorantes extra villam Herbeveriæ. Vide Alberga.*

* **ABBETAMENTUM.** Vide post *Abbetator.*

ABBETATOR, Vox forensis apud Anglos, *Incitator, Instigator*, qui alium ad facinus aliquod perpetrandum exacuit, tutaturve facturum. Hæc Spelmannus, qui accersit a Saxonico. [A id est *ad, usque,* et *b e t a n,* excitare, remedum præstare. Censem tamén Leon. Frischius in notis ad Glossarium Cangianum *Abbetatorem* idem esse ac *Affectoratem*, mutatis ff in vv et vv in bb. Tumque ct, in tt Italorum more, qui e *Facto* faciunt *Fatto.*] Monasticum Anglic. tom. 1. p. 342: *Procuratores, Notarios, Nuncios, manutentores, fidejussores, Abbatatores, attornatos, deputatos, actores, etc.* Sententia edita in Hugonem Dispensatore ann. 1326. apud Knyghtonem: *Et pur ceo que vous Abbetastes et procurastes discorde entre nostre Seigneur le Roy, et la Roine et les autres de Realme, si seriez emboëlez, etc.* Vide Fletam lib. 1. cap. 34. § 47; lib. 2. cap. 1. § 13; c. 52. § 35; Eduardum Cokum ad Littleton. sect. 475; W. Stamfordium de Placitis Coronæ, et Rastallum in Expositione vocum Legum Anglic.

* Quoad vocis hujus originem, vide infra *Abettum.*

* **ABBETAMENTUM,** Instigatio, incitamentum. Rymer. tom. 8. pag. 26: *De assensu, consilio, favore, Abbetamento, covina, vi, retinencia seu adhæsione prædictorum Dicis et Comitum.*

* **ABETUM,** Eadem notio apud eundem Rymerum tom. 5. pag. 247: *Dicto tamen anno decimo per procurationem et Abbetum quorundam æmulo-rum suorum. Vide Abettum suo loco.*

* **ABBEYANTIA.** Vide *Abeyantia.*

* **ABBIBERE.** [Magis, maxime bibere. DIEF.]

* **ABBICOMITES.** Vide *Abbacomites in Abbas.*

* **ABBISIS.** [Ut *ABYSSUS*, vulgo *enfer, précipice.* DIEF.]

ABBOBUTA. Vetus Charta Lusitanica æræ 904. apud Rodericum *da Cunha* in Hist. Episcoporum Portensis part. 1. cap. 12: *Ostium, de sinistro juxta oraculum Baptiste et Martyris Joannis, quem simili modo fundavimus, et de puris lapidibus construximus, columnas sex cum vasibus (basibus) totidem posuimus, ubi Abbobuta tribunalis est constructa, etc.* Versio Lusitanica habet *Abobeda.* [Est autem *Abobada* Lusitanis Camera, fornix, concameratio, Gall. *Voute, arcade.* Consule Vocabulary Lusitanum Raph. Bluteau.]

* **ABBOCATIO,** Constitutio, definitio, Gall. *Décision, règlement*, alias *Abocage*, ut infra in *Authorum*; unde *Abbocatores*, qui de re aliqua inter se conveniunt, proxenetæ, ab Italico *Abboccamento*, congressus, colloquio. Stat. datiar. Riper. cap. 5. fol. 14. r: *Et quod pro ipsis aeventagiis solvendis et excursandis*

possit... de ejus bonis saxiri et sequestrari usque ad integrum solutionem dictorum aeventagiorum sine libello, velo levato, per inspectionem incantuum et Abbocationum seu deliberationum dicti datti, omnibus diebus feriatis sola veritate inspecta et sine litigio; ne tales Abbocatores ipsorum datorum in judiciorum strepitus deducantur. Vide infra Abocator 2. et Abro-

cator. * Nostratis olim Abuter, idem quod Statuere, definire, Gall. *Règle, arrêter.* Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 33: *Lesquelz compagnons diserrent en une taverne, ... et ainsi qu'ilz Abutoient leur escot, etc.*

* **ABBOLITUS.** [Ut *abolitus*, vulgo *détruit.* DIEF.]

* **ABBONARE,** ABBONAMENTUM, ABBO-NATIO. Vide *Abonare.*

* **ABBORIGENES.** [Superflui frutices; idem sensus verbo *ABORIGINES* est attribuendus. DIEF.]

* **ABBOTAMENTUM,** Idem quod *Abbotum.* Literæ Willelmi Episcopi Pictav. ann. 1224. apud Stephanotium tom. 4. Antiquit. Bened. Pictav. pag. 576: *Quidquid habere dicebant... in maresis, pratis, terris, aquis, botis [id est, boscis] canalibus, Abbotamentis, et universis rebus, etc.*

* **ABBOTARE.** Vide in *Abbotum*, et in *Butum.*

* **ABBOTUM,** ABBOUTUM, Fundus creditori designatus per suas vicinitates et confinia, ut in hunc creditor speciale Iesus postea acquirat, Gall. *About et Habout.* Hoc sensu in Consuetudine Pontiv. art. 123. At in Metensi tit. 4. art. 31. per *Abbotum speciale* non tantum ager aut preedium designatur creditor, sed etiam illi oppigneratur. Charta Curiae Suession. ann. 1260. ex Tabulario 2. S. Medardi Suession.: *Pro se et eorum heredibus Abbotarunt et Assignarunt dictam Ecclesiam pro dictis custibus, et expensis.* Ibidem in alia Charta ann. 1270: *De dicta domo tanquam de Abbotu et assignamento se pariter devestierunt.* In alia ejusdem anni: *Nec poterunt nec debebunt dictas domos sic oneratas dictis Abbotu et assignamento vendere nec alienare sine licentia et consensu.* In eodem Tabulario Charta ann. 1270: *Assignaverunt et Abbutaverunt.* Literæ Curiae Noviomensiæ ann. 1273: *Et ad majorem securitatem Abbotarunt et Assignarunt dictos Abbatem et Conventum dicti conuges ad tres assinos terræ ipsorum.*

* **ABBOTUS,** Mulierarius, homo, ome in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ABBREVIARE.** [Ut *abreviare.* DIEF.]

* **ABREUATORIUM,** Aquarium, Gall. *Abreuvoir.* Sent. arbitr. ann. 1339. ex sched. Pr. de Mazargues: *Cujus itineris, qua iri debet ad ipsum Abbrevatorium, confines sunt hii, etc.* Vide *Abrevatorium.*

* **ABBRIATOR,** Officii nomen in Cancellaria Apostolica. *Abbreviatores* septuaginta duo numerantur, e quibus duodecim sunt *de parco majori*, et *Prælatorum* more vestibus utuntur violaceis. His Libellos supplices distribuit Cancellaria. *Præfectus*, tumque per se aut substitutos Bullarum exscribunt *minutas* seu primas prescriptions, quæ ad Libelli supplicis calcem summatis collecte habentur: et inde vocis etymon. Viginti duo *Abbriatores* dicuntur *de parco minori*, quorum est, instrumenta, quibus contrahi permittitur in gradu prohibito, perscribere et in commentarios referre. Ceteri *Examinatores* appellantur, quod eorum officiū sit Bul-

las ad exemplar conferre et recognoscere. Et hi Laici esse possunt et uxores ducere. Statuta Capitulorum Generallium S. Victoris Massiliensis: *Testes fuerunt præsentes.... Magister Ricardus de Cabaniis Abbreviator et grossator Domini Papæ. Collect. Concil. Hispan. tom. 3. pag. 650: Ego Antonius de Campis Literarum Apostolicarum Abbreviator, scriptor et registrator publicus, Apostolica et imperiali auctoritate notarius, etc. Matri Hierolexicon. Vide in voce *Brevis.* Apud Hofman. unum sunt *Abbreviator* et *Prototonarius.**

* **ABROCAMENTUM,** Emissio quarumvis mercium, antequam in foro venales proponantur, et earumdem singularum per partes venditio, Angl. *Abrocement,* Gall. *Achat en gros, et vente en détail.* Hinc forte Gallica vox *Brocanteur.* Vide Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. et cod. MS. de placitis coram Rege Eduardo III. et infra *Abrocamentum.*

* **ABBTARE.** Vide *[Abbotum, et] Butum.*

* **ABCACATIO,** Eluscatio, ἀποτύπωσις. Gloss. Lat. Græc. MSS.

* **ABCARIARE,** Vehere e loco ad locum, a voce *Cariare* quæ a *Carrus.* Rymer. tom. 12. pag. 460: *Ad quascunque partes exteriores, in quacunque navi vel vase educere et Abcariare, educi aut Abcariari facere possit.*

* **ABCARIS.** Vide infra *Acaris.*

* **ABCDARIUM,** Alphabetum, Gall. A B C. Historia MS. Beccensis Monasterii pag. 38 num. 4: *Abcdarium ipsi expediendum, exposuit, etc.* Pontificale MS. Gemeticensis Monasterii annorum circiter 700: *Scribens (Episcopus) per pavimentum cum cambuta Abcdarium.* Vide sis *Abcedarium.*

* Nostris alias *Abegoy.* Testam. Isabel. Davaugour, comit. Thoarcii ann. 1400. ex Bibl. reg.: *Nous avons tenu à l'escalle le dit Henry dès ce qu'il fust mis à l'Abegoy.*

* **ABCDERE.** [Discedere. DIEF.]

* **ABCENIS.** [Jejunus, vulgo à jeun. DIEF.]

* **ABCINDERE,** pro *Abscindere*, Gall. Couper. Libert. castri de Malast. ann. 1312. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. p. 505: *Nec aliquis Abcindatur pro primo furto, etc.* Ubi de aurum abscissione, quæ furum poena erat, sermo est. Vide in *Auris.*

* **ACTUPIUM,** idem quod supra *Abcdarium*, apud Marten. de antiqu. eccl. Rit. lib. 2. cap. 13. ex Cod. Ms. eccl. Rem. ubi Menardus legerat *Abcturium*, quod magis placet.

* **ACTURIUM.** Liber Sacramentorum Gregorii M. ubi de Ordine ad Ecclesiam dedicandam: *Deinde incipiat Pontifex de sinistro angulo ab Oriente, scribens per pavimentum cum cambuta sua Acturium usque in dextrum angulum Occidentis, etc.* Ita enim præferre Codicem Remensem, monet Menardus, ubi alii habent, A, B, C. Unde conficitur *Abcturium*, esse *Abecedarium*, seu Alphabeti literas: quod alii *Abgotorium*, vel *Abgetorium* vocant, ut mox dicetur: proinde efferrandam hanc vocem, quasi scriptum esset *Abecetorium.* *Abici* dicunt Itali. At Codex Ecclesiæ Senonensis scriptus sub Maynardio Archiep. habet *Abcenarium.* De eo vero more describendi literas Alphabeti in pavimento in dedicationibus Ecclesiæ, agunt præter Menardum, Scriptores qui de Ritibus Ecclesiasticis libros edidere.

* **ABCURTARE.** [Vulgo *écoutier.* DIEF.]

* **ABCYSTRUM.** [Monasterium, sedes ASCETRIARUM. DIEF.]

* **ABDECET.** [Quod non decet. DIEF.]
 * **ABDELEERE.** [Usque ad lignum délere. DIEF.]

* **ABDENEGARE.** [Denegare, vulgo dénier, renier. DIEF.]

* **ABDENTIO,** denegatio, detractio, rei concessae repetitio, forte pro *Abdictio*. Vide infra in hac voce. Testam. Guill. milit. de castro Barco ann. 1319. apud Lunig. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1946. : *Item dico et volo quod per supra scripta legata...nulla Abdentio seu detrac tio facta esse intelligatur alicui personæ vel loco, cui aliquid in hoc meo reliquis sem testamento.*

* **ABDEROLOGUS,** Nugator, qui frivila atque inepta blaterat. Tatianus adversus Gentiles de Demetrio Abderita : *Quid dicemus nisi juxta communem, Abderologus est homo iste, Abderis natus.* Abdera Thraciæ urbs fuit quæ ob civium stuporem et fabulas quibus pasci amabant, abiit ipsa in fabulam. Hinc Ar nob. lib. 5. adversus Gent. : *O Abdera, Abdera quam fias mortalibus irridenda, talis si apud te fabula ita confusa. Et* Martial. lib. 10. Epigr. 25 :

Abderitanæ pectora plebis habes.

* **ABDIAS.** [Famulus, vox hebraica. DIEF.]

* **ABDICAMENTUM,** Negatio. Vita S. Dunstani tom. 4 Maii. pag. 346. D : *Sin autem invidis amulorum Abdicamentis refutata temnuntur, ignoratur utique quid satius incepsem, quam ut, etc.*

* 1. **ABDICARE,** Abdicere, Gallice *Deboutre*. Vox fori Romani, quæ occurrit apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 544.

* 2. **ABDICARE,** Abdere, Abscondere. Gasp. Barthius in Glossario.

* 3. **ABDICARE,** Absterrere vel propulsare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **ABDICARE.** [Negare, destruere, absentare. DIEF.]

* **ABDICATOR, TRIX.** [Qui, quæ negat, abnuit. DIEF.]

* **ABDICATORIUM,** Locus aptus ad abdicandum. Johan. de Janua. Id est, ad abdendum et abscondendum. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Abdicatorium, muce. Abdere, mucer.*

ABDICUM, Secretum, occultum, vel absconditum. Breviloq.

* **ABDICTA,** Abdicatio, renunciatio. Acta Beatae Julianæ Cornél. tom. 1. Aprilis pagina 440. E : *Promitto Deo et Beatae Marie, et tibi N. hujus domus Patri Abdicatum proprietatis et custodiam Castitatis perpetuam et obedientiam.*

* **ABDICTATUS,** Abdicatio, renunciatio. Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 511. col. I : *Non solum qui falsitatis antea fuit notatus, convictus est reus esse ejusdem Abdictatus, etc.* Vide *Abdicta et mox.*

* **ABDICTIO,** Desdiement, in Vocabul. compend. ex summa Januens. Ugut. et Papia.

* **ABDICTUS,** quartæ declinat. Oppositiō, contradicatio, ut inceptum *Ab dicare*, necesse sit. Charta ann. 951. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. mediævi col. 965 : *Et ubicunque utilitas dictaverit in portu Cumacio, vel ipsius loci ripariis, ubicunque necessitas fuerit, figere absque Abdicatu ac consistere quopiam tempore, etc.*

* **ABDICTUS,** Constitutus, declaratus. Acta SS. Julii, tom. 3. pag. 364. E : *Et Episcopus : Ego te abservo, inquit, ab hoc reatu. Et ille : tu, inquit, non es meus Abbas Abdictus, sed tantum tuæ civitatis Episcopus.*

* **ABDISGERE,** *Oublier*, in Vocabul. compend. ex summa Januens. Ugut. et Papia.

* **ABDITORIUM,** Arcæ species, in qua quid *abditur* vel reconditur. Inventarium Ecclesie Eboracensis tom. 3 Monastici Angl. pag. 178 : *Item unum coffur, et una paxia de ebore ornata cum argento deaurato. Item tria Abditoria, et 3 paxia de ebore ornata cum cupro deaurato.*

ABDITUS, Vilis, minoris momenti. Ita *Abdita oppida*, usurpat lex 14. Cod. Theod. XV. 1. de Oper. publ. [**] Vox sæpe obvia, Remoti, occulti significationem habet (Dig. lib. 43, tit. 24, fr. 15. § 5; Theod. Cod. lib. 7, tit. 16, cap. 2). Adjectivo neutrius generis pro substantivo utuntur. Theod. Cod. lib. 14, tit. 3, cap. 1; Plin. lib. 8. cap. 5. sect. 5. Gradus *abditor* et *abdittimus* legi apud Augustinum Confess. lib. 5. cap. 5. et Enchir. cap. 16. monet Forcellin. quem videas.]

* **ABDOMA.** [Hamus, ut ANGISTRUM. DIEF.]

* **ABDOMENTUM.** [Excrements. DIEF.]

* **ABDOMIRE,** Αφύνειν, in Glossis Graeco-Latinis. [Martinius in Lexico Philolog. habet : *abdormio, αφύνω*, Gloss. *Ego obdormio.* Hinc patet legendum fuisse *Abdomire*, quod pro *Obdormire*.]

* **ABDOMITUM.** [Pinguedo latens in ossibus. DIEF.]

* **ABDONIA.** [Ut abdoma. DIEF.]

** **ABDUCERE,** Deducere de possessione per sententiam juris, vel vi deturare. Dipl. Henr. Rurgravii ann. 1285 : *Quod nos... dotavimus nostram legitimam Dominam Alherdam.... ita sane quod nos Abdurimus (lege *Abduximus*) quod dicitur han abgewiset fratres nostros, etc.* in Gudenii Sylloge Dipl. vol. 1. pag. 610. In margine notatum legitur *Abdurare* et ita etiam in indice. Vide Haltaus. Gloss. voce *Abweisen*. ADEL.

* **ABDUCERE.** [Delirare præ dolore. DIF.]

* **ABDUCTIO.** [Id est quando quis præ nimio dolore alienatur. DIF.]

* **ABDUCTIUS,** pro *Abductus*, Gall. *Eloigné*. Auson. in Gratiarum actione : *Nemo Abductius jacula contorsit.*

* **ABDUCTOR.** [Qui de via deducit. DIF.]

* **ABDUMEN.** [Abdomen. DIF.]

** **ABDURARE.** Vide *Abducere*. ADEL.

* **ABEAURARE,** Adaquare, a Provinciali idiomate *Abeourar*, Gall. *Abreuver*. Inquisit. ann. 1268. ex sched. Pr. de *Mazagues* : *Requisitus quare pigneraverunt eum, dixit, quia veniebat ad aquam, causa Abeavrandi.* Infra : *Abeavrare in aquis dicitur vallis.*

* **ABEBRARE,** Idem quod *Abeuvrare*, inferius, id est, Adaquare, Gallice *Abreuer*. Observantia ad Foros Aragon. apud Michaelem del Molino in Repertorio pag. 75 : *Declaramus quod.... possint Abebrare illas bestias, quibus eaccolunt in vasis dictorum hominum de la Fraxneda.* Vide *Abeuvrare*.

* **ABECEDARIUS,** Qui prima literarum elementa docetur : *puer literis elementariis et calcuto imbutus.* apud Capitolinum in Pertinace. Horatius Sat. lib. 1. sat. 1. v. 25 :

— Pueris dant crustula blandi
Doctores, Elementa velint ut discere prima.

Petrus Damianus lib. 6. Ep. 17 : *In litterario ludo, ubi pueri prima articulata vocis elementa suscipiunt, alii quidem Abcedarii, alii Syllabarii, quidem vero Nominarii, nonnulli etiam Calculatores appellantur : et haec nomina cum audi mus, ex ipsis continuo, qui sit in pueris*

projectus, agnoscimus. Vide Goclenium in Lexico Philosophico p. 284.

* **ABECEDARIUS PSALMUS.** Vide *Psalmus*.

* **ABECEDARIUM,** Prima literarum eleminta. Auctor Mamotrecti : *Alphabetum, Abecedarium.* Will. Malmesbur. lib. 2. de gest. Pontif. : *Tum Lanfrancus ex prima collocutione intelligens quam prope nihil sciret, Abecedarium ipsi expedient dum exposuit : ferociam hominis Italica faciet illudens.* Vide *Abcturum*.

* **ABECENARIUM, ABECETORIUM.** Vide *Abcturum*.

* **ABEDERE.** [Rodere, rodendo tollere. DIF.]

* **ABEGERIA,** Jus hospitandi in domibus vassallorum. Ant. Recogn. *probus* fol. XXIX v° : *Comes habet Abegeriam super homines omnium nobilium de Che vreris et forum quando dicit exercitum. Vide Alberga.*

* **ABEILLA,** Apis, Gall. *Abeille*, Hisp. *Abella*. Charia ann. 1286. ex sched. Præs. a S. Vinc. : *Medietatem omnium talarum, quæ sunt hominibus in proprietatis eorumdem, videlicet in vineis, bladis, arboribus, venationibus et in apibus et Abeillis.* Alvearia forte vel apum examina speciatim eo nomine indicantur ; Hisp. *Abellar*, alveare. Et quidem in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. *Alveolus, Abeles.* Vide *Abel larium*.

* **ABEL,** Liber apocryphus annumeratus inter eos, qui monasterio Vallbonæ donantur, in Chart. ann. 1242. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 488 : *Item Abel, item sermones per totum annum, etc.*

* **ABELIANI,** ABELONII, et *ABELOITÆ*, ab Abel Adam filio sic dicti, quod illum se imitari jactarent, inquit S. Augustinus in Epistola ad Quod-vult-Deum. Conjuges erant, nec tamen conjugali consuetudine utebantur, sed puerum et pueram adoptabant qui mortuis eadem conditione succederent. Ab Abele dictos negat Hofmannus in Lexico : putat autem sic appellatos fuisse ab Arabico verbo *هَبَّالَة Theabala*, quod est Ab uxore se continere. Tradunt quippe Judæi Doctores Adamum post Abelis necem ab uxore abstinuisse per 130 annos. Quare Giggeius γέγοντα id est Adam ab Eva se abstinuit ob necem Abelis. A simili continentia *Abelianorum* nomen.

* **ABELIMENTUM,** Exornatio, ornementum, Gall. *Embellissement*, ab Italico *Abbellire*, Exornare. Stat. Cadub. lib. 1. cap. 67 : *Prædictus vicarius surgere debat et proponere simpliciter coram eis, sine collatione, vel Abelimento.* Nostrabibus olim *Abelir* et *Abielir*, Placere, gratum esse, vulgo *Plaire, être agréable.* Le Roman de Garin :

Hues le voit, pas ne li Abeli,
Bien le connut, sitos com il le vist.

Ibidem :

... Mult li Enbeli.

Le Roman de Cleomades Ms. :

Moult durement li Abeli,
Que la chose trouva ensi.

Ibidem :

Quant li rois tel le nouviele oy,
Sachiez pas ne li Abiel.

Sensu opposito *Desabellir*, apud Guill. Guiart. ad ann. 1259 :

Et si li en Desabelli,
Comment si tenancier e li
Orent ès fais jaachevez
Les rois d'Engleterre grevez.

Embeleter, ejusdem originis et sensus atque *Abelir*, apud *Wistace* in Lib. Briton. :

Tant ont li compteur compté,
Et li fableour tant fable,
Pour les comptes Embeleter,
Que tout ont fait fable sembier.

* **ABELLA.** [Pallium, ut ABOLLA.] Dief.

ABELLARIUM. [Alvear. Gall. *Ruche à miel* : Item Alvearium, seu locus in quo sunt alvearia.] Edictum Jacobi Regis Aragonie ann. 1228. de Pace et treuga in Spicil. Acher. tom. 8. pag. 385. *Omnia animalia aratoria tantum et instrumenta aratoria, columbaria, palleria, Abellaria, olivarria et molendina in predicta pace constituimus. Quo loco Edictum Nunonis Sancii D. Rossillionis de eadem Pace et treuga ann. 1217. habet Alvearia, sive palumbaria, etc. Vide Abollagium.*

* **ABELLINA.** [Nux avellana, gall. aveline. Dief.]

* **ABELLUS.** *Agnus recens natus.* Glossar. Aniciense MS. annorum circiter 700.

* **ABELUM.** [Agnus recens natus, ut abellus. Dief.]

* **ABEMERE.** [Attingere, vet. gall. aveindre. Dief; cf. ABEMITO, i. demitto ap. Festum, ex Diez diction. 558.]

ABENCARE. Eradicare, in eodem Aniciensi Glossario.

* **ABENDE.** Rabies, Gallice *Rage*. De morte Lantgravie de Thuringia apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1236 : *Sexta feria sequente, quidam qui decem septimanis fuerat rabidus, quod dicitur vulgo Abende, ad ejus invocatio nem est curatus.*

* **ABENEVISARE.** ADBENEVISARE. Quasi Adbeneficiare, id est, dare ad beneficium. Dicitur de fundo in emphyteusim locato. Est autem emphyteusis illa locatio quo fit, ut aiunt, ad *Longos annos*, id est, a 10 annis usque ad 99. Neque enim idem est Abenevisare, ut aestimat D. de Lauriere in Gloss. juris Gallici, ac fixum reddere et Abornare seu Abornare, nec apud Lugdunenses *decima Abenevisata, servitium Abenevisatum* sunt decimæ Abonata, aut servitium Abonatum; sed decimæ in censu datae sub emphyteusi. Idem de servitio Abenevisato. Non ergo Abenerisum dicitur de qualibet concessione facta a Domino feudal sub certo censu, sed de sola emphyteusi. Haec ex observationibus eruditissimi viri Domini Aubert Dombaram Historiographi, celeberrimique in curia Parisiensi quondam Advocati, quem in hac parte oppono Domino *de Lauriere* in testem vocato. Occurrunt autem haec voce non tantum in Libertibus Montis Brisonis, sed etiam in multis & veteribus instrumentis, præsertimque in Literis locationis agrorum, decimarum, aliarumque rerum Ecclesiæ. Vide *Benevisum*.

* **ABENEVITIO.** Concessio in emphyteusim sub censu et servitio. Charta Bellijoc. ann. 1393 : *Frates de Valpilienna abenevisant et titulo Abenevisationis tradunt terram sub censu et servitio unius librorum siliginis.* Vide Bretonner. in Observat. ad Henr. tom. 1. lib. 1. cap. 3. qu. 36. et *Abenevisare*.

* **ABENEVISM.** Gall. *Abenevis*, eadem notio in veteribus Instrumentis non semel. Vide *Benevisum*.

* **ABENGA.** ABENGHA, vulgo *Abenge*, Minutioris monetæ species, *mallia inferior*. Jura justit. laic. Camerac. : *Et doit li justice livrer à son prisonier... au viespre, deux pains de deux Cambresis, et au refait le vaillant d'une Abenghe et l'iaue à plenté.* Pactum inter reg. Phil.

V. et episc. Tornac. ann. 1320 : *Item sept Abenghes à la Saint Remi seur quatorze cens de terre... Item seur ung quartiers et un cent,... deux deniers, maaille et Abenghe.* Chartul. Mont. S. Martini ann. 1344 : *Un quarterons de blé et cinq Abenghes sur deux sestiers de terre.* Charta ann. 1340. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 217 : *Neuf deniers, trois Abenghes à Honoree la Cressonnere pour un courtil; ... à Jehan Bardon pour son manoir... neuf deniers et trois Abenghes; ... neuf Abenghes à demisselle Perrote Cardonne de Arras.*

* **ABANGUA.** EADEM notio, in Charta ann. 1330. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 414 : *Item deuz soultz, sis deniers et une Abangue Parisis, et neuf deniers Tournois et le tiers de deus Tournois de cens à paier à la S. Remi.*

* **ABEONA.** Dea qua præferat abeuntibus. Hujus mentio fit apud Tertulianum lib. 2. ad Nationes cap. 11.

* **ABEQUETORUM.** *Alphabetum*, in Codice MS. apud Wanleium de Antiqu. Literat. Septentr. : *Item de Litteris notarum, r. 5. Vocales a, e, i, o, u, relinquantur pro unaquaque Abequatori littera.* Ibi de variis occulte scribendi generibus. [** legendum *insequenti*, genus *cryptographiae* inde a seculo nono usitatum, vide Hofmannum de re diplomatica pag. 40.]

* **ABERAGIUM.** Irrigatio, Adaquatio, usus aquæ ad irriganda prata, aut ad aquanda pecora. Charta Calomontis in Dombensi principatu an. 1397 : *Pro chapeagis et Aberagiis que habet in stagno, etc.* Vide *Aberebrare*.

* **ABERDIOSUS.** [Planta dicta barba Jovis. Dief.]

* **ABERE** pour *Habere*, avoir [Aut in taxato post me *Abuissim* (de Rozières, formul.)]

* **ABERE AD PROPRIO,** pro *Habere in proprio*, Gall. *Avoir en propre*. Commemoratorium anni circiter 730. ex Archivis S. Victoris apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 41. D. : *Ipsas villas partibus suis ad Probro se dixit Abere.*

ABERREMURDRUM. [Homicidium manifestum, Gall. *Meurtre avéré*. Speilmannus in Legibus MSS. Canuti Regis legebat cap. 93 : *Aberremurdrum inemendabile est.*] Vide *Eberremurdrum*.

ABERGARE. Vide [Alberga et] Herebergum.

* **ABERGARE.** ABERGIARE, Dare ad censem statutamque prestationem, idem quod supra *Abbergare*. Charta ann. 1271. ex Chartul. S. Mart. Augustod. : *Ipse vero Guido dominus de Chaudenay, seu ipsi prædecessores domini de Chaudenay, terras prædictas, vel aliquas ipsarum terrarum Abergaverat seu Abergaverant in prata redigendo... Denarios prædictos eis solvere teneatur, quoisque prædicti a domino de Chaudenay prædicto fuient Abergati.* Vide supra *Abbergarium*.

* **ABERGATIUM.** Vide *Atterratus*.

* **ABERRARE.** [Errare. Dief.]

* **ABESARE.** Demittere, Gall. *Baisser*; fossam æquare, nostrates dicunt *Ravaler* un fossé. Charta ann. 1344. ex Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 327 : *Per dictum passagium hactenus transiverunt, ... cum dictum fossatum erat Abesatum et decicatum. Pro desiccatum. Vide supra Abassare.*

* **ABESSE.** Adsentire. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Abessem, adsensissem.* [** Glos. vet. in cod. reg. 4778 : *Abero, abscondam, abscedam, discedam, per-*

gam; ibid. pro ad sensissem legitur absens esse.]

* **ABESSE.** [Refutare. Dief.]

* **ABESSI.** *Est ultima ciborum materia.* Ita Rochus le Bailli in Diction. Spagyrico ad calcem sui Demosterii. Forte quasi ab escis, id scilicet quod ab escis exit.

* **ABESTIARIUS.** *Vestiarii præfetus*, ex Lexic. Græco Lat. in Amalthe. Forte pro *Vestiaris* vel etiam Bestiarii præfetus.

* **ABESTIS.** [In intestina bestiarum aspicis, sic. Dief.]

* **ABESTON.** Papias MS. Ecclesie Bituricensis : *Abeston, Lapis qui cum ignem non habeat proprium, alieno tamen igne sic ardet, ut non possit extingui.* Græca vox ἀβεστον, Inextinguibile.

* **ABESUS.** *De toutes parts mengé*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Occurrit apud Prudent. Cath. v. 10.

ABETTUM. Auxilium, incitamentum.

[Nostratis olim *Abete*. Vox a præpositione *A*, id est, *ad*, Usque, et Saxonico betan. Resarcire, animare, excitare; qui enim ali studet, ipsum adversario suo præfert, inquit Skinnerus in Lexico. Hinc Anglicum *Abet* eadem notio. Præter Skinnerum consule Thomam Blount in Nomolexico Anglicano ad vocem *Abet*.] Fleta lib. 1. c. 18. § 4 : *Quod veritatem dicam, nec quantum in me est, celari permittam, nec per alicujus Abetum, vel procurationem vel aliqua amittam: quin veritatem dicam. § 14: Per cuius procurationem et Abettum, etc.* Charta Gallica apud Henricum de Knyghton lib. 5. pag. 2716 : *Item par ledit acrochon lez avants dits Robert de Verc Duc d'Irlande, et Michel de la Pole Cont de Suffolc, per assent et conseille dudit Alexandre Erchevesc de Vervet, ont faits que nostre Seignour le Roy sans assent du Royaume ont deserte d'eux, leur ad donné per lour Abete moult diverses Seignouries, etc.* Id est, eorum consilio ac incitamento. Adde Will. Stamfordium lib. 2. de Placitis Coronæ pag. 105. Vide *Abettator* [et *Abbetamentum*.]

* **Nostris Abet**, pro Dolus, astutia, qua quis aliquem ad agendum movet et incitat. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

Li deables set tant d'Abet.

Ibid. lib. 2 :

Quant li deables li keurt seure,
Se tost n'apele Nostre Dame,
De tout son cuer, de toute s'ame ;
Tost li fera par son Abet
Un tel torpîé, un tel jambet,
Dont perdéra en un moment
Ce c'a gardé si longement.

Fabul. tom. 2. pag. 164 :

Et puis si me dist par Abet,
Que seisse sur cel buffet.

Hinc *Abeveter*; Fallere, decipere, ibid. pag. 34 :

Puis va enni la rue ester,
Por son mari Abeveter.

Quanquam a vero non longe forsitan aberret etymon ex Saxonico propositum, non rejicienda tamen mihi videtur conjectura D. *Falconet*, qui hanc vocem ductam esse existimat ex veteri Gallico *Abbeter* in fabulis nostris Romanensibus usurpato, pro Ad bestiam incitare.

* **ABETUS.** [Accipiter, ut alietus. Dief.]

* **ABEVURARE.** Adaquare, animalia, [Gall. *Abbreuver*,] in Foris Aragon. lib. 4. fol. 85. verso.

* **ABEVERARE.** Adaquare, Ital. *Abbeverare*, Gall. *Abbreuver*. Stat. Ast. cap. 51. collat. 1. pag. 11. r^e : *Statutum est et*

ordinatum quod sedimen et locus, ubi Abeverantur equi de subter molendinum, quod est extra portam turris et sedimen et locus, ubi Abeverantur equi de subter portam S. Martini, etc. Abuvrez, pro Abbreuver, aquam præbere, in Sent. arbitr. ann. 1318. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 53; *Li fossez dessous, qui est fossez de la ville (de S. Quentin) est Abuvrez par une busete, qui y est et a été anciennement. Hinc.*

* **ABEVERATORIUM.** Aquarium, in iisd. Stat. pag. 10. r: *Teneatur (potestas) manuteneare Abeveratoria, quæ sunt ad portam turris, etc. Vide Abevatorium.*

* 1. **ABEVRAGIUM.** Potus quivis, quidquid bibitione sumitur; ita etiam dicta Praestatio, quæ pro potu exsolvitur. Gall. *Boisson, alias Abeuvrage.* Stat. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 497: *Dictæ impositiones duodecim denariorum pro libra, tertia decima pars vini et Abevragni... non current, sed cesserent penitus. Le vin et les autres beuvrages, in alia Ordinat. ejusd. ann. de eadem re, ibid. pag. 436. Charta ann. 1262. ex magn. Chartul. nig. Corb. fol. 181. v: Les entrées et les issues de Forcheville et de tout le tereoir et forages et cambages,... et Abeuvrages. Hinc nostris Abeuvron, Abeuvrouer, et Abuvroir, Poculum, vulgo Verre, tasse, goblet à boire. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 224: *Gillot tenant en sa main un Abuvroir ou Abuvroir, ou ilz buvoient plein de vin offry à boire audit Colart; lequel... getta le vin dudit Abuvroir à la paroy.* Aliæ ann. 1396. in Reg. 151. ch. 249: *Icellui Jehan print un des Abeuvrons à quoy ilz buvoient, et getta au visage d'icellui Robinet du vin qui estoit dedenz. Rursum aliæ ann. 1457. in Reg. 189. ch. 209: Disant le supplicant qu'il lui rueroit ung Abeuvrouer ou verre à la teste.... Ung verre ou godet de terre. Vide Abuvriatum.**

* 2. **ABEVRAGIUM.** Irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda. Gall. Arrosement. Charta capit. S. Salvator. Montispessul. ann. 1354. ex Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 318: *Item nolumus nec intendimus, quod... non possitis nec valeatis impeditre seu perturbare Abevrugia pratorum, quæ sunt de subtus dictam paxriam. Vide Abergium.*

* **ABEVRATORIUM.** Aquarium, Gall. *Abbreuvoir, Transactio ann. 1219. inter Schedas D. le Fournier: Habeant duas partes aquæ quæ labitur supra archus et eam ducere faciant in fontes et Abevatoria.* Charta ann. 1223. pro Communia Arelat.: *Notum sit omnibus quod Raimundus Auderius et Raureille et R. de Sanaria et G. de Viridi Folio pro magna utilitate et necessitate Communis Arelatis, scilicet quod equæ, vacce, boves, et aliæ bestiæ civium Arelatensium quæ pascebantur in Cravo et in Camargi, non habebant Abevatoria vel vias per quas possent ire licite causa bibendi et refreshandi ad Rodanum. Statuta Arelat. ann. 1386: Statuimus quod curia faciat appere Abevatoria olim constituta de Mandato Curia Arelatis in Cravo et aliis territoriis, et faciat fieri unum Abevatorium ad stagnum de Peinea et alibi ubi fuerit necesse.*

* **ABEX, EXTRA.** [Exterior. DIEF.]

ABEVANTIA, [Hæreditas jacens, seu vacans, de qua adhuc sub judice lis est, Græcis Κλῆρος ἀδέπτωτος, seu διάλειπων, ut Cowellus exponit.] Vox fori Anglici, cuius notio petenda à Littleton sect. 646: *Le plus haut briefe que ils poient aver, est le brieve de Juris utrum, lequel est graund proeve que le droit de fée n'est*

en eux, ne en nul autre; més le droit de fée simple est en Abeyance, ce est à dire, que il est tant seulement en le remembrance, entendement et consideration de la ley. Car moi semble que tiel chose et tiel droit que est dit en divers livres estre en Abeyance, est à tant à dire en Latyne, talis res vel tale rectum, quæ vel quod non est in homine ad tunc superstite, sed tantummodo est, et consistit in consideration et intelligentia legis, et quod alii dixerunt, talem rem, aut tale rectum fore in nubibus. Ad quem locum recte Eduardus Cokus, res in Abeyantia esse, Leguleios dixisse conjectat, quæ nondum sunt definitæ, aut sententia comprobata, sed sunt adhuc in expectatione. Gallo enim, presertim Belgis nostris, Beer est Expectare, inhiare rei alicui. Adde Rastallum in verbo Abetance.

* **ABFESTUCARE.** Abdicare, per festucam dimittere. Charta Math. ducis Lothar. ann. circ. 1032. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 406: *Exactiones venationis, quas vel ego seu antecessores mei apud Mamoniavillam juste vel injuste habere videbamur,... werpivi et Abfestucavi, et abbati et fratribus liberè concessi in perpetuum. Vide Exfestucare in Festuca.*

* **ABFILIRE.** Recaler, Gallice, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Vox est artificum lignariorum, quæ polire sonat.

* **ABFLUERE.** [Defluere. DIEF.]

* **ABFUNDERE.** [Effundere. DIEF.]

* **ABGARRULARE.** [Garrire, blaterare. DIEF.]

ABGATORIA, ABGETORIUM, Abecedarium, elementum cujuscunque scientiæ. Ita S. Patricius Apost. Hibern. quosdam libellos a se conscriptos continentes doctrinæ christianæ elementa appellavit Matthæus Westmonast. de eodem S. Patricio: *Abgatoria quoque 345. et eo amplius scripsit; totidem Episcopos ordinavit. Tirechanus apud Waraum lib. 1. de Script. Hibern.: Baptizavit quotidie homines, et illis literas legebat, et Abgatoria. Iterum lib. 2: Scripsit illi Abgatoria, et benedicit eum benedictione Presbyteri. Abgatoria perperam habet Balœus. Formata autem vox ex tribus prioribus literis Alphabeti A, B, C, quam postremam literam ut K pronuntiant Hiberni: hinc factum ut Abgatoria primum ab iis, deinde ad molliorem sonum paulatim deflectente usu, Abgatoria et Abgectoria dicta sunt. Vide Abeturium. [æ formata videtur vox ex tribus prioribus literis alphabeti Græci aut Hebraici.]*

* **ABGECERE,** pro Abjacere quod iterum pro Adjacere non semel occurrit. Stephanotius Antiq. Bened. Pictav. tom. 3. pag. 222. ex Tabulario Nobiliacensi: *Quarto vero fronte terra Inglebore, tertius campusque dicitur ad illas novellas Abgectorias.*

* **ABGETORIUM.** Vide Abeturium, et Abgatoria.

* **ABGISTINUM,** Grando minutissima, dicta Minoricensibus Insulanis, in Epist. Severi Episcopi Minoricensis, apud Baron. ann. 418. n. 60.

* **ABGLOMERARE.** [Abripere, avellere. DIEF.]

ABHÆRES, Spelmanno videtur dici de iterata renovataque hæredum successione sive gradu; eadem ratione quæ avus, proavus, abavus dicuntur. Chartæ

Alamann. apud Goldast. Num 50: *Si ego ipse, quod absit, aut aliquis de hæredibus meis, vel prohæredibus vel Abhæredibus meis, seu quælibet extranea vel omissa persona, qui contra (hanc) traditionem venire tentaverit.*

* **ABHOMICIO.** [Ajecti partus collisio, abortio. DIEF.]

* **ABHOMINABILIS.** [Si ad radicem homo species, in quo non hominis quidquam est, si ad radicem omen, infornatus. DIEF.]

* **ABHOMINARE, RI.** [Monstrum parturire. DIEF.]

* **ABHOMINATIO.** [Monstri parturitio. DIEF.]

* **ABHOMINATUS.** [In quo non hominis quidquam est. DIEF.]

* **ABHOMINOSUS.** [Infortunatus, ab omen. DIEF.]

* **ABHORCIO.** [Abortio. DIEF.]

* **ABHORIES.** [Superflui frutices. DIEF.]

* **ABHORRICATIO.** Internus horror, in Regula Magistri, cap. 8.

* **ABHORTARE.** [Abortire. DIEF.]

* **ABJACERE, ABJACENTIA,** pro *Adjacente* et *Adjacentia*. Stephanotius Antiq. Bened. Pictav. MSS. tom. 3. pag. 229: *Ipse mansus cum cassis adficiis seu cum bosto et verdegario. Abjacet ipse mansus de uno latus terra S. Petri. Abjacentia ibidem pag. 419. in Charta Godalardis an. 26. regnante Carolo Rege, ex Archivo Nobiliacensi: Cum terris, vienis, pratis, virdegaris. . . . pascuis, Abjacentiis, aquis, aquarumve decursibus, saltis atque subjunctis, etc.*

* **ABJACTARIUS.** [Lignarius. DIEF.]

* **ABIATICUS.** Vide in *Avius*.

* 1. **ABICERE,** pro *Objicere*. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1013: *Renuncians omni actioni, exceptioni que possit dici vel Abici contra præsens instrumentum.*

* 2. **ABICERE,** pro *Abjicere*, Gall. Rejeter, mépriser. Bulla Johannis Papæ, apud Rymer. tom. 2. pag. 67: *Tutoris semper putavimus esse consili, secure in domo Domini Abici, quam periculose super aliorum curam et regimen elevari.*

* 3. **ABICERE.** Gloss. vet. ex cod. reg. 4778: *Abicit, proicit; expellit; compellit; avertit, repellit et propulsat; propellit vel absterrat; submetet, abstinet, arcit; interdictit, prohibet, cohabet et inhibet vel vetat.*

* **ABICIA.** [Abbatia. DIEF.]

* **ABIECNUS.** [Abiegnus. DIEF.]

* **ABJECTARE,** *Increpare, reprobrare.* Papias. [æ Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Abiectare, increpare, invehere, vel maleficere, detrahere sive diffamare, male existimare, litis serere, compellere aut lacescere, proscindere.*]

* **ABJECTARIUS.** [Lignarius. DIEF.]

* **ABJECTINUS,** Abiegnus Gall. de *Sapin*. Vita B. Columbae Reatinæ, tom. 5. Maii p. 289. n. 217. B. *Et in loculo novo de lignis Abiectinis recondidi.*

* **ABJECTIO.** [Remotio. DIEF.]

* **ABJECTIRE,** Vadimonium deserere, deficere in lite, se laisser juger par défaut: jus suum abiectere, deserere, placitum non custodire. Formula vetus Lindebroiana 158, quæ *Jectiva inscribitur: Ad quod placitum veniens memoratus ille; (actor) ibi in placito nostro cum per triplum, seu amplius, ut lex jubet, placitum suum custodisset, et memoratum illum (reum) Abiectisset vel solsisset, ipsum nec venisse ad placitum, nec ulla sunnia nuntiasse affirmat.* Ejusmodi sunt quæ habentur in Placito Chlodovici Regis apud Joann. Mabilon, tom. 4. Actor. SS. Ord. S. Bened. p. 618: *Sed venientes ad*

ipsum placitum ipsi Agentes jam ipsi Abbati Noviento in ipso Palatio nostro, per triduos, per plures dies : ut lex habuit, placitum. . . custodissent, et ipso Ermenolado Abbati Abjectissent, vel sasadissent, ipsi nec venissit ad placitum, nec missus in vice sua dirizisset, nec ulla sumnia nunciasset, etc. Alia pag. seq. : Et in ipso Amalchbercto Abjectissit vel subsadisset.

¶ Non unam esse vocis *Abjectire* significationem putat Spelmannus. Praeter *Vadinonium* deserere, ipsi videtur idem esse, quod *Adversarium deficientem in lite deprehendere*, seu deserti vadi monii arguere, Gallice. *Demander défaut contre quelqu'un*. Eandem huic voci notionem illigat Pater le *Cointe* ad annum 751. num. 79. pag. 276. Sed haud scio an non aliud significet *Abjectire*, quam quod significat *Adjectire* apud Eccardum in notis ad Legem Salicam tit. 40. Huic eruditissimo Scriptori *Adjectire* est Raimo vel festuca adjecta adversarium solemniter citare in judicium. Hunc sensum patiuntur exempla jam allata, sequentia confirmant: Marculfus Formul. Lib. 1. cap. 37: *Comes palatii nostri testimonivit, quod antedictus ille (Actor) placitum suum legibus custodivit : Et eum (reum) Adjectivit, solsatavit, et ipse ille placitum custodire neglexit. Lex Salic. tit. 54. n. 1. Si quis gravionem ad res alienas tollendum invitaverit et eum legitime Jactivum aut admallatum non habuerit, qui eum rogal ut injuste aliquid tollat, antequam per leges habeat admallatum. . . culpabilis judicetur. Jactivum et admallatum idem sonant, nempe. In ius vocatum. Formulæ Marculphi secundum legem Rom. cap. 38: *Sed memoratus ille per triduum custodivit et jam dictum illum secundum legem Abjectivit* (id est, festucam in sinum proiecit) vel solsatavit (id est, diem constituit, ut probabitur suo loco) *qui nec econtra* (id est, impedimenta) *nuntiavit, nec suum placitum adimplevit*. An ad hunc intellectum trahi possint cætera loca in sequentibus a D. Cangio allata penes oculatum lectorem esto judicium: certe plurima videntur hoc posse revocari. [¶] Vide Grimmelii antiq. juris German. pag. 847. qui Spelmanni sequitur sententiam; vide etiam *Adjactus* et *Adjectire*.*

ABJECTUS. Qui vadimonium deseruit, qui defecit. Idem quod *jectivus*; a dejecti et dejiciendi vocabulo: *qui est en défaut, qui est forços*. Marculfus lib. 1. form. 37: *A qua placito veniente memoratus ille ibi in Palatio nostro, et per triduum seu amplius, ut lex habuit, placitum suum custodisset, et memoratus ille Abjectus sit, vel solsatissit.*

JECTIVUS idem quod *Abjectus*. Formulæ vet. [¶] append. Marculf. cap. 1: *Dum diceret eo quod ante hos dies ipse homo sacramentum intra ipsam casam Dei vel ipsius Abbatis habuisset adhramatum, ad suum ingenuitatem tensandum, in ipso mallo in Basilica Sancti illius ob hoc jurare debuisset, et ipse homo de ipso sacramento *Jectivus* remansit, et ipse homo nullatenus rationes potuit tradere, per quod ingenuus esse deberet, vel ipsum sacramentum jurare potuisset.* Ibid. form. 4: *Et negligens et Jectivus exinde adesset. Ibid. 22 et 38: Et placitum suum neglexit, et Jactivus exinde remansit. Capit. Caroli C. tit. 31. § 33; Mittat quisque Comes Missum suum, qui ipsa sacramenta auscultet, ne ipsi homines jectivi inveniantur.*

JECTIO. Capit. Caroli C. tit. 31. § 33: *Sed expectet qui sacramentum ante Qua-*

*dragesimam servatum accepit, si 40 dies et 40 noctes ante illud Quadragesima non habuit, sine ulla legali compositione, vel *Jectione*, usque ad diem Lunæ post octavas Paschæ: et tunc quod legaliter accepit, legaliter et perficiat. Ubi legalis jectio, est legitimus defectus.*

JECTISCERE. Jectivum facere, vel potius de eo qui *jectivus* fit. Capitul. Caroli C. tit. 31. § 33: *Multi inde contendunt, et se inter se Jectiscunt. Infra: Et in tantum contendunt, ut etiam intra Quadragesimam sacri jejunii quadragesimus dies advenerit, suum sacramentum se jurare debere contendant, et contra causatores suos, si ad hoc audiendum non venerint, Jectiscant.*

GEITIVUS, pro *Jectivus*. Vetus Notitia judicati ann. 868. apud Perardum in Chartis Burgundicis pag. 148: *Notitia Geistcartæ, qualiter Heldebertus Geitivus apparuit pro ea causa, unde Alcaudus Advocatus S. Stephani et S. Benigni... in mallo publico... prædictus Alcaudus ipsum Heldebertum mallavit, et dixit, etc. Infra: Sed quia Heldebertus ibi non venit, nec suam acloniam (f. exoniæ) denuntiavit, in omnibus Geitivus apparuit: tum judicaverunt ipsi scabinei, ut Alcaudus hanc Notitiam Geistcartæ acciperet, quod et factum est.*

GEISTCARTA, ea est quæ *Charta jectiva* dicitur in form. 158. apud Lindebrog. qua scilicet quis placito excidisse ob defectum, et quod juri non steterit, edicatur. Ubi alia Notitia ann. 870. ibid.: *prædictus Alcaudus judicium et Geistcartam in manu tenens, etc.*

* **ABJECTUS**, in Glossar. vet ex cod. Reg. 7646: *Genus flexus, retinens genua, hærens genibus, prostratus ad pedes, projectus, tacens, [¶] cod. 4778: jacens] vulgaris vel barbarus, incultus aut stolidus, imperitus tardus, incomptus; longe jactatus, contemptu loco, dispectus.* Vide alia notione in *Abjectire*.

* **ABIENARIUS.** [Ut *ABIETARIUS*. Dief.]

* **ABIENS.** [Abiegns, ex abiete, abigenus, ut ABIGENUS, ex abigere. Dief.]

* **ABIERE.** [Abigere. Dief.]

* **ABIES.** [Quintæ decl. discussus, abitus. Dief.]

ABIETARIUS. *Carpentarius qui de abiete operatur.* Joan. de Janua.

* **ABIEUS.** [Abiegns. Dief.]

* **ABIGA.** [Herba falce succidenda. Dief.]

ABIGARE. Abigere. Lucifer Calaritanus de non parcendo in Deum delinquentibus: *A qua ter per Arrianos Abigavit coluber ille. i. e. abegit.* Hinc

ABIGATOR, Abactor, ἀπελάτης, in Gloss. Græc. Lat.

* **ABIGEAS.** [Qui crimen ABIGEATUS admittit, ut ABIGEVUS. Dief.]

ABIGATOR, in Collat. Legis Mosaïcæ tit. 11. et apud Paulum IC. Vide in Abigeus.

ABIGEATUS, dicitur tale furtum, vel etiam terrefactio ipsarum pecudum. Joann. de Janua. [Crimen Abigeatus deprehenditur ex numero pecorum aut ex consuetudine abieti, etc. Joan. Berberius in Viatorio utriusq. juris part. 1. Rubric. de Abigeis.]

* **ABIGEIUS.** [Ut ABIGEAS. Dief.]

* **ABIGELLUS.** Qui tollit rem aut peculum alienum. Glossarium Aniciense MS. Vide Abactor.

* **ABIGENA.** [Alienigena. Dief.]

* **ABIGENS.** [Ut ABIGEVUS. Dief.]

* **ABIGERE.** Rapere. S. Paulin. Poëmat. 15. pag. 46. edit. 1685. De S. Felice:

Dives opum viguit, quamvis non unicus heres, Hermia cum fratre sui cognomine patris Terrenas divisit opes; colestia solus Obtinuit Felix; geminos sententia discors Divisi fratres: Hermiam mundus Abegit, Felicem Christus sibi sustulit, etc.

* **Glossar.** Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Abigere, embler, fortraire, vel chacer en sus.* Aliud ex Cod. 7646: *Abegit, ventilabit (pro ventilavit.) Abegit, commovit, sparsit.* Hinc

* **ABIGERE.** [Extrahere. Dief.]

* **ABIGERE.** [Ambire. Dief.]

* **ABIGERUS.** Vide in *Abigerus*.

* **ABIGES, ABIGEUS, Larron,** in Glossar. jam laudato 7692. Aliud ex Cod. 521: *Abiges, latro.* Hisp. *Abigeo*, eadem notione. Pariag. inter reg. et abbat. Villælonge ann. 1837. ex Reg. Chartoph. reg. ch. 36: *Abigei et receptatores reorum criminum capitalium et sepulcri violati, casualiter ad justicias majores spectant.* Vide in *Abigeus*.

* **ABIGEUS.** [Ut abigeus. Dief.]

ABIGEVUS, pro *Abigeus*. Gloss. Lat. Gr. *Abigeus, ἀπελάτης.* Bracton. lib. 3. de Action. cap. 6: *Quantitas discernit furum ab Abigevo, secundum quod furtum fuerit maior vel minus, ut si quis suem surripuerit, fur erit: et si quis gregem, Abigeus erit. Abigerum scribit non semel Papias MS: Abigerus latro, fur jumentorum et pecorum ab abigendo, vel qui seducit alienum servum, vel pecus: nam Abigere est expellere, minare, seducere, unde Abactor. Idem: Abactor, est fur jumentorum et pecorum quem vulgo Abigerum vocant, ab Abigendo. Editus habet Abigeus. Alibi: Plagiarius, Abigerator, qui mancipium, aut pecus alienum seducendo distribuit. Ita etiam Codex editus. Abigeos ejusmodi fures votum passim IC. Auctor Grecismi:*

Qui pecus aut pecudes habitant, hi sunt Abigeli. Sic in Ms. sed legendum abigunt. Glossæ nomicæ MSS.: ἀπελάτης, κυρίως λέγεται δύοις θρέψατα ἀπὸ βοσκῆς ή βουκολίων ποιούμενοι ἀπὸ τῶν ἀγέλων ἵππους: ὁ γὰρ θεὸς ή ἐπον πλανώμενον εύδων, οὐδὲ ἑστὶ ἀπελάτης, ἀλλὰ κλέπτης. Vide Parerga Alciati.

ABIGES, idem quod *Abigeus*, apud Jo. de Janua et alios. [¶] Gloss: In Cod. Reg. 4778: *abieus, latro; qui seducit servum aut pecus alienum.*

* **ABJCERE SE.** Alicujus rei possessionem dimittere, cedere. Chronicon. Andrense, Spicileg. Acher. tom. 9. pag. 371: *Dodo et uxor ejus Adalis [terram predictam] liberam omnino concesserunt, et coram iis supradictis testibus semet Abjecerunt.*

* **ABILAMENTUM,** Indumentum, quidquid vestiendo ornando corpore inservit. Gall. *Habillement.* Contract. matrim. ann. 1470. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 3: *Item fuit pactum, ... quod dictus nobilis Johannes de Besola induet dictam Borguinam ejus sororem de lecto, vestibus et aliis Abilamentis, secundum domum unde exiet, et domum in qua intrabit, et hoc ad honorem ambaram domorum.* Vox vero *Abillementum*, latiori sensu a nostris usurpata legitur, pro eo scilicet omni, quod ad rem quam tractabant, erat necessarium aut utile. Charta ann. 1880. ex Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 43: *Une grange et pressouer... avecques toutes les cuves et cuviers et autres Abillemens appartenans audit pressouer.* Lit. reformat. in Occit. ann. 1889. ex Reg. 146. ch. 23: *Il en tolly et osta les moles et autres harnois et Abillemens appartenans audit molin.* Les assistans osterent à icellui Caruel le baston et autres

Abillemens qu'il portoit, in Lit. remiss. a.m. 1409. ex Reg. 164. ch. 109. Vide infra *Habillementum*.

* **ABILINA.** [Avellana, gall. *aveline*. DIEF.]

* **ABILIS,** pro *Habilis*. *Madox Formulare* Angl. pag. 145: *Unum taurum et 30 vaccas firmabiles et Abiles*; id est faeturæ habiles. [** Anglice: *able*; gloss. ex cod. reg. 4778: *abitum, aptum*.]

* **ABILITARE.** Habilem judicare, ad aliquid habilem reddere. Gall. *Habiliter*. Rymer. tom. 12. pag. 714: *Nullus Paccator... exercebit... antequam ad hoc admittatur et Abilitetur coram Majore et constabulariis stapulæ, etc.* Ibidem non semel.

* **Nostris alias Abillier**, eadem notione. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *abilitare, habilitare*.

* **ABILITARE SE,** Sese exercere, assuefacere, Gall. *S'exercer*. Comput. ann. 1489. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. p. 49. col. 1: *Alia expensa... pro dono facto per villam archeriis et arbalestriis dicta villa, ut se Abilitaret in archa et balista.* Vide *Habilitare* 2.

* **ABILITAS,** pro *Habilitas*, id est facultas utendi aliqua re. Gall. *Droit d'usage*. Sebast. Fantoni Hist. Avenion. tom. 1. pag. 175: *Item cameram unam cum coquina, domo supra porticum, Abilitate latrinarum, et introitu et exitu domus Guillermi Porcelli pro habitatione predictæ domine.*

* **ABILON.** [In pluma macula. DIEF.]

* **ABIMERE.** [Refutare; forsau legendum est abnuere. DIEF.]

* **ABIMUS.** [Abyssus, gall. *abime*. DIEF.]

ABINCEPS, pro *Deinceps*, non semel occurrit in Vita S. Anselmi Lucensis Episc. n. 4. 27. 33; in Hist. Wambæ Regis pag. 822; apud Thwrocziun in Maria c. 5. etc.

ABINDE, Inde, ab eo tempore. Passim.

* **ABINITIO.** *Discessio*, in Gloss. Bituric. forte pro *Abitio*. Sic enim in Amalthe. Onom. *Abitio, abitus, discessio, mors*. Ex Scaligero. [** gloss. ex cod. reg. 4778: *abintio, discessione*.]

* **ABINTEGRO.** [Rursus. DIEF.]

* **ABINTESTATUS,** *Intestatus*, qui non condito testamento moritur, practicis nostris *Ab-intestat*. Stat. Montis-reg. pag. 136: *Item statutum est, quod si aliqua mulier de civitate Montis-regalis vel eius districtu, maritata decesserit sine liberis, vel Abintestata, maritus eius ei succedat et succedere debet in dimidia parte omnium bonorum.* Vide *Intestatio*.

ABINTIMUS, et **ABINTIMAS**, atis, interius habitans, et *Secretarius*, qui scit secreta nostra et intima cordis. Ugitio. [Pro ab.intimis. Gall. *Confident*.]

* **ABINTRA.** [UT ABINTUS. DIEF.]

ABINTUS, Intus, au dedans. Commodianus instr. 64:

Extinguis te ipsum, quando te incendis Ab Intus.

* **ABINVICEM.** [Id est segregatim. DIEF.]

* **ABIONA,** *Cupidia, affectio, desiriar*, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide mox *Abita*.

* **ABIOTATOR.** [Qui farinam cernit per cibrum, ital. abburattatore. DIEF.]

* **ABIOTUS.** [*Cicuta*. DIEF.]

* **ABIRE,** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Abiit, antecessit et priorem locum tenuit*.

* **ABIRO,** Remus, a Gallico *Aviron*. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. ad ann. 1273. fol. 15. v°: *Ipsi debent habere et parare unum batellum;... et propter*

hoc dicti cives recipiunt blandum de Trageto in parochiis determinatis et nau- lum consuetum et Abironem. Ubi præ- sum, quod remigibus exsolvitur, intel- ligendum est. Vide Avirunatus.

* **ABIS,** pro *Habes*, in vet. Formulæ Andegav. apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 236.

* **ABIS,** in vita S. Gwengalacei ver- sibus scripta fol. 87. v°:

Testis et ipse Liger fluvius est, cuius in Abis Acta acriter fuerunt ripis tunc prælia tanta.

Forste pro *Albis*, L. incaute sublatu.

ABISHERING, Leguleis Anglicis est quietum esse de americiamentis coram quibuscumque de transgressione probata. Quidam Codd. Habent *Mishersing*. Ita Rastallus in *Exposit. vocum Leg. Anglic.* Vide *Mishering*.

* **ABISIS,** [Gürges, præcipitum. DIEF.]

* **ABISSALIS.** [Immensus, profundus. DIEF.]

* **ABISSIMUS.** [Profundus, præaltus, quasi superlativum adjectivi ABISSUM. DIEF; unde gallica vox *abisme, abime*.]

* **ABISSUS.** [Immensus, profundus ut adjectivum; ut substantivum autem præcipitum. DIEF.]

* **ABITA,** *Insatiata*, ita in Gloss. MS. Aniciensi.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. *Abita, desiderata. Abita, cognita.* Vide sup. *Abiona*.

* **ABITA.** [Filum, gracilium, fil poisse des cordonniers; digitale, digitica, dé à coudre. DIEF.]

* **ABITARE** [Ut habitare, « Vidimus quando Joannes misit in ipsum villare suos homines ad *abitandum*. »] (Mus. arch. dep. p. 11. an. 884.)

* **ABITIO.** Vide *Abinitio*.

1. **ABJUDICARE.** Rem de qua controversia est, per judicium afferre. Latinis scriptoribus Gloss. Lat. Gr. *Abjudicato, ἀποφένειν*, [** ἀποθέατω] Joann. de Garlandia in *Synonymis*:

Quod dat judicio Judex, adjudicat: et quod Aufert judicio Judex, abjudicat illud.

Baldricus, Novium. lib. 3. cap. 75: *Terram, quam de Episcopo tenebat, ei Abjudicavere.* Albertus Stadensis ann. 1180: *Imperator Henrico Duci Abjudicavit omne Feodium, quod ab Imperio tenuit.* Charta Balduini Comitis Gisnensis apud Duchesnium in Hist. Gisnensi pag. 124: *Statimque curtis illi a censualibus Abju- dicata est.* Alia ejusdem Balduini anno 1202. pag. 131: *Predicto Guifredo... eamdem decimam Abjudicavimus.* Charta Herberti Abbatis S. Auberti Cameracensis anno 1197. in Tabul. Abb. Montis S. Martini: *Perinde Joannes de Serain- viler feodium istud sibi Abjudicavit, cognoscens et ipse tertio sub testimonium hominum suorum... quod nihil juris haberet in eo, idemque a Paribus suis judicatum est.* Ubi sibi abjudicavit, idem est quod, sese exxit, devestivit. Utuntur etiam Jus feodale Saxonum cap. 24. § 24. 30. Fleta lib. 2. etc. Vide *Foris judicare*.

* 2. **ABJUDICARE,** pro *Abjugare*, Gall. *Decoupler, dejoindre, oter le joug*. Papias MS. Bituric. *Abjudicare, dividere, separare, deligare*.

* 3. **ABJUDICARE,** nude pro *Judicio* damnare. Arest. ann. 1272. in Reg. Olim Parlam. Paris. fol. 190: *Dicti malefactores Abjudicati fuerunt et banniti; ex qua abjudicatione seu banno bonorum commissio subsequitur.*

* **ABJUDICATUM** Quod *Judicio* decretum est, *judicatum*. Scacar. S. Mich. apud Cadom. ann. 1227. ex Cod. reg. 4653. A:

Judicatum est quod secuti de combustiones domus, qui miserunt se ad finem in amicos, faciant peregrinationes et alia Abjudicata.

* **ABJUGARE.** [Ut ABJUDICARE 2. decoupler. DIEF.]

* **ABJUGASSERE,** pro eodem *Abjugare*, Jugo solvere. Gloss. Lat. Græc. *Abju- gassere, ἀποθέειν*.

* **ABJUGES HOSTIAE**, Videntur dici, ut injuges, jugum non expertæ. Vulcan. ad Gloss. Ita Martini Lexicon.

* **ABIUNTE ETATE.** [Abeunte juventute, id est ineunte senectute. DIEF.]

1. **ABJURARE,** Papiæ est *rem creditam perjurio negare.* Itém *furari*. Est etiam proscribere, exilio damnare, vel terram et provinciam ejurare, relinquere et in exilium abire. Ebrardus in *Græcismo*:

Abjurat patriam nunquam redditurus in illam.

Arnoldus Lubencensis lib. 2. cap. 41: *Dux vero per triennium terram Abjuravit, etc.* Lex Friderici I. Imperat. apud Conradum Urspergensem: *Fines imperii per annum et diem Abjuraret.* Charta Philippi August. Reg. Franc. ann. 1188. in M. Pastorali Eccl. Paris. ch. 1: *Cum... propter homicidia et incendia et alia forisfacta, quæ in terra nostra et Canonico- rum fecerant... a terra nostra et ipsorum Abjurati essent, etc.* Adde Joann. Sarisber. Epist. 128: Stephan. Tornac. Epist. 43: Albert. Stad. ann. 1181. etc.

* **ABJURARE**, etiam est alicui nuntium remittere cum sacramento. [** est fidem facere sacramento se re aliqua amplius non esse usurum. Gall. *renoncer à quel que chose*] Ch. Offic. Rothom. ann. 1237. in Arch. Beatæ Mariæ de Bono-nuncio: *Præsumitur etiam sub predicti debito juramenti, quod predictis Abbatii et Conventui litteras predicti Succentoris judicio predictorum Laurentiæ et Radulphi, et litteras Officialis curiæ Belvacensiæ eorum ordinarii, sigillis eorum sigillatas, sub predicta forma confici facient et tradi, et procurabunt, quod Petrus et Martina filii dictæ Laurentiæ coram predictis Succentore et Officiali supradicta omnia cum eisdem Abjurabunt.* Interpretationem nostram firmant Gestæ Guillelmi Majoris Episcopi Andegavensis, Spicileg. Acher. tom. 10. pag. 286. *Item anno quo supra die sabbati post Cantate Abjuravit... Michael dictus Forni... Agatham, cui injunximus, etc.* Et ipsum ab hujusmodi incestu absolvimus. Ibidem pag. 287: *Item die Martis dicta Johanna... Abjuravit coram nobis solemnitate qua decuit (i. e. jurejurando ut mox patebit) dictum Radulphum Capellanum... Item Abjuravit coram nobis Colinus Forestier Catarinam consanguineam defunctæ uxoris... cui injunximus sub pena juramenti super hoc præstisti, etc...* Anno quo supra Abjuraverunt se ad invicem Matthæus Bellon et Johanna filia Herberti. Charta Rainaldi Remorium Archiepiscopi ann. 1185. in Tabulario S. Nicasii Remensis: *Pro qua tamen donatione Hugo et Godramnus 50. solidos de manu Abbatis acceperunt et filii Hugonis Abjuraverunt, procul dubio solemnitate qua decuit, ac proinde cum juramento, ut in prioribus exemplis visum est, et infra in abjurationis ritibus mox referendis videri potest.* Exstat locus in voce *Aquaria* in quo Abjurare idem est quod Tradere, concedere, forte quia concessio de qua ibi juramento fuerat confirmata. Vide *Abju- ratio* 2.

* 2. **ABJURARE,** Abdicare. Frodoard. lib. 4. Hist. Rem. cap. 35: *Comites...*

quærere cœperunt, ut.... sacerdotali me ministerio penitus Abjurarem.

1. **ABJURATIO** vero quid proprie apud Anglos, docet Willelmus Stamfordius in Placitis Coronæ lib. 2. cap. 40: *Abjuration, est un serement que home ou femme preignont, quant ils ont commise felony, et fué à l'Eglise, ou Cimetiére, pour tuition de lour vies, estissant plustost perpetual banissement hors del realme, que à estoiser à le ley, et d'estre trié del felonie. Mox addit eam legem a S. Edwardo Confessore primitus institutam. Cum igitur aliquis capitali crimen perpetrato ad Ecclesiam, seu uti vocabant ad *Sanctuarium* confugiebat, asyli jure gaudebat; tum vero *Coronator*, seu *Judex Coronæ*, ad reum accedebat, et ab eo excipiebat delicti confessionem: qua edita, ut intra 40 dies Regnum abjuraret, imperabat. Quo facto, reus a *Sanctuario*, seu Ecclesia asyli jure gaudente, excedebat, sola camisia et tunica indutus, et ut ait Britto. cap. 25: *ove un croys de fust en sa main, deschaucé, descent, a teste descouverte, en pure cote soule.* Id est, cum cruce ex ligno confecta in manibus, quæ quidem crux, signum erat servatae vitæ per Religionem, ut ait Polydorus Virgilius. [Chartul. Monasterii B. M. de Bono-nuntio Rothomag. in Inquisitionibus factis auctoritate Regis Philippi: *Robertus le Barbier qui occidit hominem intravit monasterium de Bures, et Abjuravit terram monachorum, et conductus fuit extra per suam justitiam cum cruce et aqua benedicta.* Item ibidem: *Ricardus le Kotullier qui interfecerat Petrum de Fonca et fugiit ad Ecclesiam S. Valerii in terra de Bures, et Abjuravit ibidem terram dictorum Religiosorum et conductus fuit extra cum cruce et qua benedicta per justitiam dictorum Religiosorum.*] Gravamina Ecclesiae Anglicanæ art 22: *Cum aliquis ad immunitatem Ecclesiae fugitivus existat,... aliquando fugitivus eripitur violenter, aliquando postquam secundum Regni consuetudinem terram Abjuraverit, ut infra 40 dies exulet se, a publica strata, positis insidiis, extrahitur, suspeditur, et damnabiliter quandoque interficitur.**

Abjurationis autem sacramentum iis verbis concipitur apud Stamfordium: Hoc audis, Domine Coronator, quod ego sum latro bidentium, vel alicuius alterius animalis, vel homicida unius, vel plurium et felo Domini Regis Angliae. Et quia multa mala et latrocina, vel hujusmodi in terra feci, Abjuro terram Domini Regis Angliae. Et quod debeo me festinare versus portum de tali loco quem mihi dedisti, et quod non debeo abire de altera via: et si faciam, volo quod sim captus sicut latro et felo Domini Regis et quod ad talen locum diligenter queram transitum, et quod non expectabo illic, nisi fluxum et refluxum, si transitum habere potero; et nisi tanto spatio transitum habere potero, ibo quolibet die in mare usque ad genu, tentans transire: et nisi hoc potero infra 40 dies continuos, mittam me iterum ad Ecclesiam sicut latro et felo Domini Regis: sic me Deus adjuvet, etc.

*Abjurationis ritus et conditiones docent Jura et Consuetudines Normann. c. 24. (nam interdum Latinam Gallicæ Editionem præferimus, quam licet consulere cui id lubet): *Diffugiens autem ad Ecclesiam, vel ad loca sancta, per octo dies potest in Ecclesia morari; nono autem die ab eo est inquirendum, utrum se exponere voluerit Justicia laicali, vel se tenere Ecclesie. Quotiescumque enim**

*voluerit, se Justitiario potest reddere laicali, vel tenere Ecclesie. Si autem se tenere voluerit Ecclesie, patriam forsū rabit in forma, præsentibus Militibus et viris aliis fide dignis, qui super hoc, si opus fuerit, valeant recordare. Hoc autem audiunt omnes assistentes, quod tu de cetero in Normaniam non intrabis, nec alicui malum vel detrimentum propter hanc prisoniam per te vel per alium dictæ terræ facies, vel habitatoribus ejusdem facere procurabis: sic Deus et sacrosancta te adjuvent. Hæc verba jurans de se debet exprimere. Et hoc facto, ab eo audiatur per quas partes Normannia exire elegerit; et eidem secundum distantia quantitatatem terminus competens assignetur execundi: nec exiens ultra unius noctis spatium in ulla villa poterit immorari nisi gravi et evidenti infirmitate teneatur, nec ad loca reverti jam transacta, sed per viam ab eodem expressam debet metas exire Normannia. Postea vero de eo, ut de forbantato devitando, vel capiendo in omnibus agendum est. Adde cap. 82. Charta Joan. Regis. Angl. apud Dugdalum in Antiquitatibus Warwicensis provinciæ pag. 672: *Rex Vicecomiti Oxon. Mandamus tibi, quod Anketellum Manvers, qui captus fuit pro saisisina sigilli Roberti de Veteriponte, Abjurare facias terram nostram, et ipsum postea sine dilatione mittas ad mare, per aliquos de tuis, qui videant quod exeat a terra nostra, etc.* Eadem abjurationis conditiones multis prosequuntur Bracton. libro 3. tract. 2. cap. 16. Idem Stamfordius et Rastallus in Expositione vocum obscurarum in Legibus Angl. quibus adde Leges Edwardi Confessoris capite 19; Concil. Lambetense anni 1261. cap. de his qui ad Ecclesiam configunt; Provinciale Ecclesie Cantuar. lib. 3. tit. 28. pag. 365; Articulos oblatos a Prelatis Angliae Regi Edwardo II. anno 1216. cap. 10. 15. in Conciliis Britann. tom. 2; Joan. Sarsber. Epist. 128; Stephanum Tornacens. Epist. 43; Albertum Stadensem ann. 1181; Guillelm. Prynneum in Libertatibus Angl. tom. 3. pag. 358. etc. Vide *Pax Ecclesie.**

*Abjurationis porro Clericos non spectabat: nam *Clericus pro felonie fugiens ad Ecclesiam pro immunitate habenda, asserens se esse Clericum, non compellebatur Regnum Abjurare, sed legi Regni se reddens, gaudebat ecclesiastica libertate, iuxta consuetudinem Regni usitatam.* Ita Provinciale Ecclesie Cantuar. lib. 3. tit. 29.*

[² Verum non ubique hæc clericorum immunitas usu fuit recepta, ut colligatur ex Scacario apud Rotomag. ann. 1205. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 26. r^o. col. 1: *Item si clericus capitatur quacumque ex causa, et ecclesia pum requiratur, debet reddi ecclesie: et si convictus fuerit defuncto (i. de furto) vel de homicidio, degradabitur et Abjurabit terram; et postquam abjuraverit, si ibi inveniatur, rex sine aliquo delicto poterit facere super ipsum justitiam suam, sicut de laico.]*

Ceterum non absimilem omnino apud Danos abjurationis observatum ritum, docemur ex Suenone in legibus Castrenibus cap. 14. ubi de reo læsæ majestatis: *Hac itaque forma conveniendum decreverunt, si quem Rex de proditione vel crimine majestatis.... donec ita velificus ventus impleverit, ut intuentum se aspectu subduxerit, aut si Favonio non favente, remis undas impulerit, donec remorum aspectu cunctorum oculis subtraxerit, in littore tenentur præstolari. Ubi vero paulo longius proiectum in*

pelago delitescere existimaverint, classico clangore ternis vicibus vociferantes, antiquæ confederationis jura ipsi resignare debent. Sin autem in solo natali extiterit, et prædicti sceleris crimen incurrit, universum militare collegium ad nemoris densitatem eum comitari tenetur, inque nemoris fronte præstolari, donec se adeo recedendo semoveret, opaca quelibet tenuis legens, ut eorum clamorem aut vociferationem exaudiare non valuerit. Deinde universa commilitonum legio totis una viribus trina vociferatione valide proclamabit, ne alia ad eos via redire possit. Quo facto hac lege tenentur astricti, ut si quisquam commilitonum, uno saltim comite aut telo superior illi postmodum occurrit, eumque non invaserit, ejusdem ignominia et probrose nuncupationis facturam subire teneatur. Rem etiam eandem pluribus perstringit Saxo Grammaticus lib. 10.

2. **ABJURATIO**, Juris sui cessio, Gallice *Renunciation*, sic dicta, quod exigi solebat sacramentum de non repetenda concessa vel vendita. Chartular. Fontanel. tom. 2. pag. 1589: *Asseruit autem dicta Erembergis sub virtute præstiti jumenti, quod istas venditionem et Abjurationem facit spontanee nec coacta a marito.*

3. **ABJURATIO HÆRESEOS**, Gallis nude Abjuration. Solemnis ejuratio et damnatio erroris præteriti, cum quis ab hæresi ad fidem catholicam convertitur, fit autem publice in Ecclesia ritu et modo in Ritualibus descriptis. Hinc

ABJURATUS, apud Rymerum tom. 8. pag. 178. col. 1. pro eo qui isto solemniter hæresim ejuravit. *Willielmum Sautre aliquando Capellum in hæresim damnatum, et per ipsum Willielmum per antea in forma juris Abjuratum et ipsum Willielmum in hæresim prædictam relapsum, etc.*

ABIUS. Vide *Avius*.

ABKETORIA. Vide in *Abgatoria*.

ABLABYNIUS, *Funis Egypciæ et corticibus; purgationis causa, ut hodie ad purgandas patinas, Ital. Scopetta. Amalthe.*

ABLACTARE, *Απογαλαχτεῖν, a lacte extrahere, vel removere, segregare, Joanni de Janua; Ebrardus Bethuniensis in Græcismo:*

Adlactat puerum quem mater ad ubera portat, Ut lac sugat; ab his ablactas eum removendo.

Occurrit non semel in Libris sacris, ex quibus præterea docemur celebrata convivia in die *Ablactationis*, Gen. 20.

ABLACTATIO triple est. *Prima est a lacte mammæ, quæ fit in tertio anno. Secunda a lacte infantis, quæ fit in septimo. Tertia a lacte pueritæ, quæ fit in duodecimo. Et sic amoretur puer a nutrice et pædagogo et tutore. Glossæ Biblicæ anonymi ex Bibl. reg.*

ABLADARE, ut *Abladiare*, Agrum serere. Gall. *Ensemencer*. Charta ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. p. 279. col. 1: *Nullus gardianus sive custos animalium.... sit ausus in alienis terris Abladatis sive seminatis.. innisere. Hinc Ablais, Fructus ex agris Abladatis, in Charta ann. 1391. ex Chartul. 21. Corb: Et ne porra ledit Jehan ne ses hours riens oster des Ablais qui croisteront ou dit camp, que l'église ne soit païé de se disme et terrage anchois. Quæ vox etiam usurpari videtur pro quadam grani specie vel quavis farragine, in eod. Chartul. fol. 85. v^o: Le carette de blé ou d'avaine ou d'Ablais ou de tremois, doit neuf deniers. Unde et Ablées dicuntur Agri blado aut quilibet alio grano inse-*

minati. Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 197 : *Lesquelz bois et les Ablées et gaignables terres, sont souvent gâstées et dommagiez par les charrois qui y passent, etc.* Vide *Abladum*.

¶ **ABLAIDIARE**, Agrum serere, Gall. olim *Ablaier* et *Emblaier*, et quasi *Abbladare*; sic non semel in veteribus instrumentis dictum occurrit *Imbladare*, et *bladare* eadem notione, et *debladare* pro *blada* metere; quea quidem pluribus exemplis comprobantur in voce *bladum*. Ergo *abladium* et *abladius* idem sunt a messis, sata. Charta ann. 1263. in Tabulario Fontanellensi tom. I. pag. 264 : *De quoilibet jornalio cum fuerit Abladiatum de ablado qui crescat in eodem unam garbam reddet. Alia Charta ibidem pag. 258 : De quoilibet jornali dictorum trium jornalium quod Abladiatum fuerit de illo abladio unam garbam eisdem Abbatii et Conventui reddere tenebitur.*

ABLADIUM. Bladum seu frumentum ex agro demessum, et *Ablatum*, *Ablais*, in Consuetudine Ambianensi art. 214; Pontivensi art. 107, 115, 158; et Pernensi art. 105. Arestum Parisiense ann. 1463 : *Ad ducendum eorum expensis praefata Abladia ad grangiam dictorum actorum.*

* **ABLAQUEARE** [Pergulis aut clathris vites munire. DIEF.]

* **ABLAS**. [Inspiriens vel stultus. DIEF. gen. ABLATIS ; cf. BLAS.]

* **ABLASSO, SI, SUM**. [*Ablactare*. DIEF.]

ABLATI, *ABLATIO*, *Exactio, tolta*. Charta Ludovici VII. ann. 1173. ex Tabulario Fossatensi fol. 152 : *Liberos deinceps esse constitutius ab omni tallia, Ablatione, et exactione, et questa.* Charta Theobaldi Comitis Campan. ann. 1238. ex Tabul. Campan. Thuan. : *Nullus nec alius hominibus Calvimonis talliam, nec Ablationem, nec rogam faciat.* Tab. Fossatense ann. 1173 : *Eis communem talliam et Ablatam, que vulgo Tolla dicitur, omnino perdonamus.* [Acta SS. Martii tom. 2. p. 155 : *Si quid vero de pecunia redditum quea dicuntur Ablate recipere potueris.*] Charta Philippi Regis Franc. de Consuetud. Lorriaci ann. 1187. ex archiv. Archiep. Senon. : *Nullus nec nos nec alius hominibus illius villa talliam nec Ablationem neque rogam faciat.*]

* **ABLATICUS**, pro *Abiaticus*, ex filio nepos. Chron. Petr. Azarii ad ann. 1357. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 348 : *Fuit etiam Ablaticus illustris Henrici Romanorum imperatoris.* Stat. Verell. lib. 2. pag. 40 r° : *Item quod si aliquis debitor, masculus vel femina, principialis vel secundarius decesserit, et requisi fuerint per servitorem communis Vercellarum filii, Ablatici; si filios et Ablaticos dimiserit, et de parentibus ipsis tres vel quatuor, si habuerit parentes, etc.* Vide *Avisus* 1.

* **ABLATICUS**, [Emptor. DIEF.]

* **ABLATOR**. [Qui aufert; fur, latro. DIEF.]

* **ABLATUI**. [Porcorum laniarium. DIEF.]

¶ **ABLATOM**. Vide *Abladum*.

* **ABLATUS**, pro *Allatus*. Occurrit in libro de miraculis S. Audoini de quo in Annal. Bened. tom. 4. pag. 484. 485 : *Huc SS. corpora et reliquias suas convehi universorum consilio decretum fuerat, inter quos venerandus pater noster Audoinus Ablatus fuerat... ibi de pace regni et statu Reip. varia per biduum consilia trahuntur.... redeunt singuli ad castra sua : reportantur et corpora Sanctorum intra tentoria sua.*

I

* **ABLECTARE**, Vendere cum sacramento de non repetenda re vendita. Arest. ann. 1267. in Reg. Olim Parlam. Paris. fol. 155. v^o : *Conquerebatur Guido de Tournebus miles, quod, cum venderet superficiem bosci sui de Monetor quodam modo vendendi, quod dicitur Ablectare, quod de jure facere poterat sine tertio et dangerio domini regis, ut dicebat. Habito consilio responsum fuit, quod taliter vendere seu Ablectare non poterat superficiem dicti bosci sine tertio et dangerio.* Vide *Abjurare*, *Abjuratio* 2. et *Ablutare*, ubi legendum Ablectare.

* **ALEGATIO**, pro *Allegatio*, id quod pro suo jure tuendo quis profert. Decret. Paschal. II. PP. ann. 1116. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 107 : *Tunc a fratribus vestris testium Allegationem suscipimus jure jurando firmatam... ac allegatione (sic) suscepta, Electenses fratres praecepimus de beati Policarpi ecclesia revestiri.* Vide in *Allegare* 1.

* **ALEGMINA**, *Partes extorum, que prosegmina dicuntur.* Glossar. Isid. Vide Jos. Scaliger. ad Festum v. *Albegmina*, et Martinii Lexic. in *Ablegmina*.

* **ALEGRIGO**, pro *Ablegurigo*, vel *Abligurito*, Gall. *Friandise*. Papias MS. Eccl. Bituric. *Ablegrigo*, *Voracitas, devoratio*.

* **ABLEGUMINA**. [Ut *ABLEGMINA*. DIEF.]

* **ABLEGURIRE**, pro *Abligurire*. Papias MS. Eccl. Bituricensis.

* **ABLEIA**, Retis Species. Charta ann. 1222. in Tabulario S. Dionysii : *De aliis autem ingenis ad piscandum, scilicet de saurario ad crocham, de saurario cum de retibus ad Ableias, de mucetis et escopellis.*

* Potius Alburnus, albula, pisciculus quidam, quem Able et Ablette nominamus. [** Germanice : *Alben, Albuten*. ADEL.] Est autem *Ablere*, rete quadratum, sic dictum quod ad Abletas capienda sit aptum. Stat. baillivi Senon. ann. 1317. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. p. 12. art. 12 : *Nous deffendons les Ablettes essener à terre.* Minus bene Ablete legitur in eodem statuto ex Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 30 : *Ableret, eodem sensu, apud Cotgrav. et Raguell. Abliere, in Inventar. ann. 1511. ex Reg. Corb. 13 : Ung sacq à pecquier poisson, ung Abliere et quatre fillez à reposer poisson.*

* **ABLIGATUS**. [Ablegatus prescriptus. DIEF.]

* **ABLEGUMINA**. [Ut *ABLEGMINA*. DIEF.]

* **ABLIGURIGO**. [Ut *ABLEGRIGO*, gall. *friandise*. DIEF.]

* **ABLIGURIRE**. [Ligurire. DIEF.]

* **ABLIGURITOR**. [Liguritor. DIEF.]

* **ABLIMEA, BODA**. [Ut *APPLAUDA*. DIEF.]

ABLINGERE, Lingua eluere, lambere, lingere. Gall. *Lecher*. Synodus Coloniensis ann. 1280. cap. 7 : *Si supra lignum vel lapidem, aut terram solidam sanguis (Dominicus) ceciderit; illa pars, si commode fieri potest, Ablingatur a Sacerdote, et postmodum radatur, etc.* Ubi non probro emendationem apposita, abluatur. Aliis verbis dixit Theodororus Archiepisc. Cantuar. in Capit. cap. 51 : *Si super altare stillaverit calix, sorbeat Minister stillam, etc.* [** Vocem ablingere apud Marcellum Empiricum legi monetur in Lex. Forcell.]

* **ABLITIGATUS**, Proscriptus. Decretum Alberti I. Imp. de absolutione Regis Bohemiae a banno Imperiali ann. 1305 : *Sive sint banniti, sive proscripti, vel Abilitigati per nos, vel per alios, etc.*

* **ABLIVIO**, pro Alluvio, in Charta ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. chap. 151 : *Cum quædam insula pertineat domino nostro Francorum regi ratione acreissutæ et Ablivionis; ... quea quidem acreissutæ et Ablivio, etc.* Vide *Abluvio*.

* **ABLUTARE**, Cedere, dimittere, male exscriptum, pro *absjurare* totidem enim constat litteris sibi plurimum similibus. Charta Gilberti de Warclive ann. 1220. in Tabulario Gemmicensi cap. 94 : *Coram parochianis penitus Ablutavimus et tactis sacrosanctis fideliter affirmavimus quod in illa de cætero nihil reclamaremus.* Vide *Abjurare*. [* Legendum procul dubio Ablectare, ut supra in hac voce observatum est.]

* **ABLUCINARE**, Jo. de Janua : *Ablucinatio, id est lucis alienatio, et absentatio et derivatur ab Ablucino, quod componitur ex ab, et lucino, as.*

* **ABLUERE**, quid apud chimicos haec vox significat, docet Arnauldus de Vilanova in Rosar. MS. lib. 2. cap. 1. *Abluere est inhumare, distillare et calcinare.*

* **ABLUERE**. [Vulgo purifier : « Redimere et Abluere, et quid prudenciores consilium ut homo. »] (A. N. R. 2. n° 10 fondation d'un monastère de femmes à Bruyères le Châtel, près Etampes, 10 mars.)

* **ABLUNDA**, *Palea*, Papiae et Ugutioni.

* **ABLUTATORIUM**, Vas in quo sordida vestes eluuntur. Guidonis Discipl. Part. in Veter. Discipl. Monast. pag. 117 : *De vestimentis mutatorius fratrum, adveniente feria tertia, habeat duo marsupia, et veniat cum Ablutatorio fumulorum ad deportanda illa, quibus omnes fratres exsuntur; ut cum signum pulsaverit, posita habeant in constitutum locum.*

* **ABLUTIUS**, plurali numero sunt loca cœnosa et aqua plena, quea et *Ablutia* dicuntur... quod minime sunt *abluta*. Joan. de Janua, ex Gloss. Isid.

* **ABLUTIO**, Inundatio, f. pro *Abluvio*. Vide in hac voce. Charta ann. 1258. in Chart. Pontiniac. ch. 18 : *Quam petiam terræ Abbati et conventui Pontiniacensi sibus substracerat per Ablutio aqua de Hermancum impetu cursus sui.*

* **ABLUTIUM**, ab *Abluo*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7679. Davies prot. *Fossa, Ablutium*. Vide *Ablutes* et *Abluvio*.

* **ABLUVIO**, Mundatio sordium, Papiae rectius inundatio. [Sic legitur in Cod. MS. Ecclesiæ Bituricensis] *Abluvium* dicitur quibusdam universalis inundatio, xataxluçubç. [** Vide Forcell. Lex. s. h. v.]

* **ABMATERIALIONUM**, idem quod *Foris maritium*, quod vide. Charta Henrici Imp. ann. 931. apud Miræum in Cod. donat. piar. lib. 1. cap. 30 : *Campestria et silvestria jura, et mortimonus, et Abmatrimonia tam libere in semipaternum possideat, sicut fundator ipsius possedet.* Rat. Vide *Licentia Matrimonii*.

* **ABMICON**. Acta Murensis Monasteria pag. 37 : *Ubicumque vel quandomcumque hic in terra nostra potestate aliquis Abmicon faciendus, ac constitwendus, vel justificandus est, illuc debet dari aratrum cum ferramentis, etc.* Locus asterisco ut mendosus notatus.

* **ABNATARE**. [Supernatare. DIEF.]

* **ABNEGARE**, *Insidiari*, (f. pro *Infi ciari*) pernegare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Abnegat, insidiatur, plusquam negat.*

* **ABNEGATIO**, Cessio alicujus juris vel prædiij incurvatis digitis secundum morem Saxonum... deinde cum manu et festuca more Francorum. Ita vetus instrum.

4

pag. 41. Vindem. litter. Frederici Schan-

natti.

* **ABNOBA.** [Margo, labrum. DIEF.]

* **ABNODARE.** Nodum solvere. Glossar.

Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Abnодare, Desnoer.*

ABNORMALIS. *Enormis, Inormis,* qui non est rectus, extra normam, ἀνόμων. Huic opponitur *Normalis*, seu *Normalis*: nam sic legendum in veteri Fragmento Agrimensorum contendit Salmarius, pro *enormis*, Gloss. Græc. Lat. "Αρροφος, *Abnormis, enormis*. Horat. sat. 2. libri 2. v. 3: *Rusticus Abnormis sapiens*. Utitur etiam Apuleius. Baldricus in Chron. Gamarac. lib. 3. cap. 1: *Cum suas opes intactas reliquerit, Episcopales vero Abnormi effusione consumpsit*. Vide *Inormis*.

ABNORMITAS. *Enormitas*. Gloss. Gr. Lat. "Αρροφος, *Abnormitas, Enormitas*. Salyianus lib. 1. de Gubern. Dei: *Possum quidem divino munere per singulas post diluvium generationes probare qua dico, sed et abnormitas vetat, et tamen certa quædam et majora sufficiunt.*

* **Irregularitas.** Epist. Fulb. Carnot. ann. 1021. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 469: *Amor justitiae, qui tuam, Pater, animam imbut;* *Abnormitali fecit eam offensam; et ab excessibus cautam.* Vide *Abnormis*.

ABNUTIVUM. Recusatio, derrogatio. Gall. *Refus*, a verbo *Abnutare*; Recusare, Caput cum dedignatione jactare. Gall. *Höcher la tête*. Quo sensu vetus Poeta comicus apud Ciceronem de Oratore: *Oldinum est obsecro quod te adiri Abnuttat.* J. Lébreton in Amathéa: *Abnuttivum, dissensus, voluntas contraria, negotiorum.* In Gloss. Lat. Greec. *Abnuttivum, Abnuttivum*, id est *Abjuratur ab atropoco, Abjuratio.* [**] Vide Forcelli. Lex in v. *Abnuttivum* et *Vulcanium* in notis ad gloss. lat. gr.]

ABOBEDA. Vide in *Abobuta*.

ABOBUSIT. Tenebris involutus. Gloss. Lat. Gr. *Abobisti, ἀποστρέψες, Abobusum, αποκρύψε*.

* Huc spectare videtur vox Gallica *Abbè* ex Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 256: *Lesquels enfans le suppliant n'eust peu voir de lieu où il estoit Abbè. Nisi sit pro vulgari Abbè, abditus.*

* **ABOCATOR.** pro *Advocator*, vel *Advocatus*, in veteri placito in Chronicis Witurchensi lib. 2. pag. 630. *ABTAVIT.*

* 2. **ABOCATOR.** Tutor, qui res pupilli administrat et defendit. Consuet. Neapolit. MSS.: *Oui (tutor) sie dictus, alias datis, secundum vulgarem usum loquendi Neapolis, dicuntur Abocator ... Quia dicta sunt de Abocatore habent locum in pupillis civibus sive habitatoribus civitatis Neapolis. Pupillis vero rusticis sive in rure habitatoribus in contractibus advocator (sic) datus per homines illius plateas sive tecti civitatis Neapolis.* Vide in *Advocati* et supra *Abocato*.

ABOCATURA. Statuta Veronensis 1. 4. cap. 181: *Pro qualibet scotatura vel Abocatura aliquis vegetis, etc.*

* Dolii apertura, ni fallior; ab Italico *Bocca*, os, ostium, quævis apertura.

ABOCELLUS. Cæcus. Gall. *Aveugle*. Charta S. Audomari in Chron. MS. S. Bertini, et apud Foicardum de vita S. Bertini cap. 6: *Hæc Abocellus feci, et alius manum meam tenens scripsit et subscriptis.* Utitur præterea Petrus Blensis serm. 19. et 43. Hinc Itali *Avocolare* formarunt pro *excavare*, quasi *Aboculare*. *Avoculus*, in Vita S. Zita Lucensis cap. 1.

ABOCELLIS semel ac iterum in lib. 2. MS. de Miracul. S. Victoris. Vide Gloss. med. Greec. in ἄποτατον.

* Auctor spicil. *Dæmonolat.* ex Cod. reg. 6228. narrat de quodam cæco vacuarum custode, quod *colores et staturam vaccarum singularium specialiter disserneret*: qua facultate, *quam dæmonum ministerio habuerat*, suscepto Confirmationis Sacramento privatus est.

* **ABOCULIS.** is. Eadem notione. Vita sancti Veroli Presb. tom. 3. Junii pag. 385. A: *Februm ignes restinguabantur, Abocules recepto visu illuminabantur.*

ABOCULO *Librum legere*, clausis oculis, in Petronii Fragmento.

* **ABOGADUS**, idem qui *Advocatus*, ab Hispanico *Abogado*, Ital. *Avvogado*. Judic. Agilib. vicedom. Narbon. ann. 821. inter Probat. tom. 1. Hist. Occit. col. 56: *Jurare debeant testes prolati, quos profert Mancio presbyter, qui est Abogadus de Joanne abbate, ac in facie de homine, nomine Justo, qui est elemosenarius de Adalat.*

* *Advocassel* vero, vox contemptus et vituperii, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 185: *Icellui Masson dist au suppliant qu'il n'estoit que ung truant et une jeune Advocassel.*

ABOLEFIERI, nove, pro *Aboleri*. Victorinus contra Manichæos pag. 165: *De oppressis ergo Regis se vietat auxil omnipotens, et quod ingenitum percontaris, promittis Abolefieri, vel auferri.*

* **ABOLEIARE.** Retis specie, a sagena non dissimili, vulgo *Boulier*, in piscando uti. *Boulie*, in Charta ann. 1268. ex Chartul. Mont. S. Martini part. 7. fol. 122 v: *Li abbés et li couvens ou vivier et en l'eau de Rotau fai puet faire par leur droitire tele retenue k'il vaurrent, pour leur poisson retenir, k'il ne puist monter amont soit de soif ou de Boulie, ou d'autre cose.* Inquisit. ann. 1268. ex sched. Pr. de Mazzauges: *Sed ipse a duodecim annis circa usus est in piscando, Aboleiendo, ducento apoltats et aves capiendo in stagnis seu paludiibus usque ad ecclesiam S. Mariæ et ultra, quandiu poterant navigium ducere.* Vide infra *Broginus*. [**] et supra *Ablea*.]

ABOLENTIA. Progenies, familia, gens, genus, quasi *Abolentia*: vox formata ab annis Charta Hispanica seræ 1111. apud Antonium de Yepes, in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 6. pag. 450: *Ego vero non habeo filios quia nunquam habui virum, nec frater, nec soprino, nec ulla gens quæ veniat de ipsa Abolentia.*

* Hispanis *Abolengo*, Proavorum series et patria hæreditas.

* **ABOLERE.** *Incendere, obliisci, neglegere.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 68. col. 2: *Plures alios ferro calido in facie, ubi crisma est, in vituperium divinæ magestatis et regis, Abolebant. Hiac Abole, pro Enflammé, amore succensus, in Mirac. du Chevalier:*

*Por s'amour sui si Abolez
Qu'il ne me caute ke Jonke face.*

* **ABOLESCERE.** In significatione activa, pro *Abolere*. Apud Tertul. de Exhort. Castit. cap. 6: *Utique continentiam indicens, et compescens concubitum semi-narium generis Abolescit.*

* **ABOLETUS.** [Abolitus. DIEF.]

* 1. **AB OLIM.** Jam pridem, Gall. *Depuis longtemps*. Rymer. tom. 8. pag. 348: *Ab olim inter recolendæ memorie Dominum Ricardum quondam Regem.* Ibidem non semel occurrit.

* **ABOLLA.** *Pallium philosophorum*, in

Glossar. Cassin. anni circ. 700. Nonio *veitis militaris*; Papie: *veitis senatoria*. Vide Martin. Lexic. in hac voce. [**] Gloss. lat. græc. *Abolla, toga, ἡμάτιον*. Vulcanius monet factum esse a græco ἀνδρῶν, ἀμβολή.]

ABOLLAGIUM. *Abeillage*, in Consuetudine Juliodunensi cap. 1. art. 13; cap. 3. art. 3. *Abeillon* in Bourbonensi art. 387. *Aboillage* in Charta ann. 1319. Tabularii Castri Meliandi in Biturigibus. Ius nempe quod habet dominus feudi, in apum examinibus, quas *Abeilles* vocamus, quæ reperiuntur in silvis et nemoribus vassallorum. Charta anni 1319, in Tabulario Castri-Meliandi: *Abollagium nemorum de Nichier, quod Abollagium eidem nobili perlinebat ratione sue Castellanæ de Castromeliandi. Invention apum* dicitur in Tabulario S. Benigni, apud Perardum pag. 95: *Inventionem etiam vasorum apum, ubicumque illis contigisset, dederunt, atque in silvis et planis suis.* Chronicon Besuense pag. 601: *Et inventionem venationis sive apum, quæ nostræ partis est, et quam homines illorum invenerint, Monachis concedimus.* Tabular. Dalonensis Abbatia fol. 86: *De fevo suo herbam et examina apum in Colonorensi silva prædictis Dei famulis concesserunt. Troée de vaisseaux d'els, in Consuetud. Hannonensi cap. 106, art. 13; Espave d'avettes, qui sont mouches à miel, in Turonensi tit. 1. art. 17. Espave d'abeilles, art. 54. Utilitas apum in Charta Henrici Imperatoris ann. 1065. ex Tabulario S. Maximini Trevir. in Probat. Hist. Limburg. p. 29. Ade Consuetud. localem Pruliaci, Andegavensem art. 12; Cenomanensem art. 13; Arverensem cap. 26. art. 7; Marchensem art. 325; et Stabilimenti S. Lindovicii lib. 1. cap. 163. et ibi notas nostras. Vide infra *Apiarium* et *Vas.**

* **ABOLLENA.** [Mandragora. DIEF.]

* 1. **ABOMAGIUM.** Jus defigendi metas in terris vassallorum, simul et Præstatia quæ dominis pro eo persolvitur, idem quod *Bonagiut*, ut videtur est in *Bonna* 2. Charta Milensis de Noeriis ann. 1278. in Chartul. Pontiniac. ch. 62: *Terragies tercios, Abomagies, furnis, feodis et rebus feodis, etc. Emendandum esse Abonagium facile est credere, nisi vox Gallica *Abomage*, pro *Abomage* vel *Bornage*, eodem sensu, occurret inter Privilegia habituum de *Tannay* ann. 1352. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. p. 63. art. 17: *Sez edict chemin ou chemins de feust bonniez, et demandera Abommage; et tudi seigneur et dames ou leurs députez qui aient puissance de bommer, seront tenu de donner Abommage incontinent.**

* 2. **ABOMAGIUM.** Certa ac definita præstatia, quam subditus domino suo ex condito solvit, serviti moderatio. Charta ann. 1290. ex Chartul. Pontiniaci pag. 260: *Recognoverunt.. se esse homines conditionis manus mortuæ ad quinque solidos Abomagii persolvendos, etc. Abonagium rectius quis putet in Gla ann. 1285. ex eod. Chartul. pag. 272. Dicta Maria tenebatur dictis nobis in duabus solidis annui Abonagi, ratione servitutis corporis sui.* Vide in *Abonare* 2.

* **ABOMASUM.** [Psalterion. DIEF.]

ABOMINAMENTUM. Idolum. Tertul. adversus Judæos: *Secundum dictum Esaiæ abjecit homo Abominamenta sua aurea et argentea.* Vide *Abominatio* 2.

ABOMINARIUM. Liber ubi abominaciones scribebantur. Ita Joan. de Janua. Vide *Abominatio* 3.

ABOMINATIO. Vox Medicorum; nausea, fastidium cibi, actio vomituriens,

Gall. *Envie de vomir.* Constantinus Afric. lib. 4. de Morbor. cognit. cap. 10 : *Cum homo antequam cibum accipiat, Abominationem patiatur, mali chyma in stomacho esse intelliguntur.* Adeo cap. seq. Idem lib. 9. Pantchn. cap. 27 : *Abomination et vomitus aut ex cibi sunt quantitate, aut de qualitate, aut de humorum putredine.*

* Medic. pract. in Gloss. ad calcem Joinvill. edit. reg. : *La mente . . . conforte l'estomac et donne apetit de manier et oste Abomination.* Unde *Abomination*, Qui nauseam patitur, apud eundem. Joinvil. in Hist. pag. 352 : *Ces malades estoient si despis, que les prives sergant du benoit roy en estoient Abominables.* Hinc etiam nostratibus *Abosmer*, nauiseare. Le Reclus de Moliens in suo Misere :

Moult est en enfermeté grande,
Homs qui Abosme sa viande.

Unde de iis usurparunt, qui animo deficiunt, quomodo fi, qui eo morbo laborant. Guill. Guiart. ad ann. 1187 :

Se vont à Gisors entassant,
Comme ceux que paour Abosme ;
Li rois Philippe pren Vendosme.

Le Roman de Garin :
Et chevauche dolens et Abosmis.

Rursum :
Dont en furent irrié et Abosmi.

Fabul. tom. 2. pag. 208 :

Moult fu dolens et Abosmez,
Quant il ne la puet convertir.

* *Abosmé vero, pro Abonné, in Consuet. Nivern. cap. 8. art. 5. si fides de Lauriere in Glossar. Jur. Gall.*

* 2. **ABOMINATIO**, Idolum, idolatria. Gentium idola a Scriptoribus Sacris fere semper *Abominationes* appellantur, quod illa Deus summe dedestatur, atque, ut nauseam quam Medici *Abominationem* vocant, exhorrescat. Exodi cap. 8. v. 27 : *Non convenient ita facere, quia Abominationem Aegyptiorum sacrificaremus Domino Deo nostro ; scilicet boves, capras, oves etc. animalia, quippe etiam reptilia, colebant Aegyptii.* Unde Spicileg. Achertom. 10. pag. 22 : *Redacto in pulvrem tauri capite, quod factum in similitudinem Abominationis Aegyptiz fuerat.* Deuteronom. cap. 7. v. 12 ; 2. Reg. cap. 23 ; Esdr. cap. 9. etc.

* 3. **ABOMINATIO**, Anathema. Joan. de Janua : *Abominarium, Liber ubi Abominationes scribebantur*; id est, anathemata, a summis Pontificibus, Episcopis et Fundatoribus lata contra invasores et depredateores bonorum Ecclesie. Bullas, et Chartas hujusmodi *Abominationibus* plenas in libro describabant, ut illas et pulpito, ubi expediret, in Ecclesia promulgarent. Hinc in disciplina Farnesi in vet. Discipl. Monast. pag. 111. *Ad expletionem Evangelii dicatur, Credo in unum Deum. Quo explete ascendat Armarius in pulpum et nuntiet plebi malitiam persecutorum.* Dein procedat alius frater et legat Anathema, vel maledicta tam novi, quam veteris Testamenti secundum utilitatem ac iussionem a Sede Apostolica acceptam, et a vicinis Episcopis probationem, etc.

* **ABOMINIUM.** [Ut ABOMINATIO, anathema. Dief.]

ABOMINOSUS, Βοελυκτός. Vox *Abomina-* *nos*, apud Diomedem lib. 9. Grammat.

* 1. **ABONAGIUM**, Jus figendi metas in terris vassallorum. Gall. *Bornage*. Vide Bonagium in voce *Bonna*.

* 2. **ABONAGIUM**, Alia notione. Vide in *Abonare* 2.

* **ABONAMENTUM**, Conventio, transactio, pactum. Gall. *Abonnement*. Charta Felic. abb. Cellar. Trecens. ann. 1267. ex Chartul. Campan. fol. 305 : *Quod si quidem Abonamentum seu transactionem in religione nostra promittimus, quatenus in nobis est tenere, adimplere, et in nullo contravenire in futurum.* *Debonnement*, eodem sensu, in Libert. villa de Perrusses ann. 1347. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 34 : *Lequel affranchissement, eschivement et Debonnement... je promet en bonne foy pour moy et pour mes hoirs, bien et loyaument tenir et garder.* Unde *Debonner*, Pacisci, ibid. pag. 32. art. 1 : *Mesdz hommes et femmes de Perrices... eschieve et Debonne perpetuellement aux debites et redevances et services, qui s'ensuient.* Vide in *Abonare* 2.

* 1. **ABONARE**, Infamatum restituere bona fama. Gall. *Retablir la réputation.* Repertorium Inquisitorum pag. 6. 7.

* 2. **ABONARE**, et *ABONNARE*, Gall. *Abonner*, et *Abourner*, Clientelaria jura vendere, redimere, aut etiam commutare, et abalienare. Item *Abonare* seu *Abornare* est servitium moderari et de eo convenire. Hinc

ABONNATI, Dicuntur dominorum feudalium subditi, quorum præstationes ex condicto, pacto, vel privilegio [moderate aut] ad certam ac definitam pecuniam, aut alterius rei solutionem sunt limitatae, ita ut talliis, ac ceteris servitius non sint obnoxii; quemadmodum sunt homines de corpore, vel servi, quibus pro libito tallias ac onera domini imponunt. Vox conficta ex *Bonna*, terminus, limes; nam ut agri certis limitibus definitiuntur, ita ejusmodi *Abonnatorum* præstaciones suis finibus, limitibus, ac conditionibus constant, quas domini servare tenentur. Hinc passim in Consuetudinibus nostris municipalibus *homines et serfs Abonnez, musnier Abonnez, taille Abonnée, loyaux aides, devoirs, roncins de services Abonnez, etc.* Charta ann. 1298 : *Ipsum Hugonem et Benevenutam de Tiseio ejus uxorem Abonnamus, et liberos esse volumus . . . ab omni tallia, corveia, questa, et ab omni alio genere et onere servitutis . . . pro 4 libris ceræ dicto Priori . . . in festo S. Remigii anni singulis persolvendis.* Arestum anni 1310 : *In modum qui sequitur extitit ordinatum.* Videlicet quod homines Aconnati de S. Desiderio et de aliis locis pertinentibus ad dictum dominum de S. Desiderio, commorantes apud Catalaunum, qui non sunt de tallia, nec de manu mortua, etc. Charta Savarici Vicecomitis Thoarcensis ann. 1269 : *Cest estableissement est entendu des rachats qui estoient à mercé : car cil qui sont Aconi, demeurent en leur estat.* [Charta Libertatis incolarum Crevenni ann. 1280. ex Archivo Capituli Autissiodorensis : *Item tailliam quam habebamus super homines dictæ villæ altæ et bassæ de termino in terminum temperamus, Abonnamus et limitamus in modum inferius annotatum.* Addo integrum *Abonamenti* Chartam ex Tabulario S. Benigni Divion. : *In nomine Domini Amen. Anno Incarnationis Ejusdem MCCLXIII. mense Februario. Ego Odenetus de Yserio notum facio omnibus presentes Litteras inspecturis, quod cum vir venerabilis et dominus meus Richardus Abbas Ecclesiaz S. Benigni Dyvionensis Abonaverit me ad triginta solidos monetæ Viennensis nomine tallia annuatim quamdiu ei placuerit, me in manu sua retinendo, ita quod nec Major, nec aliquis altius super me potestatem vel jurisdictionem aliquam habebat, salva tamen eidem domino Abbati justitia sua in me, promitto et teneo*

dictos triginta solidos dictæ monetæ reddere ei, vel ejus mandato annuatim ad festum S. Remigii nomine tallia quādiu ei placuerit Abonamentum tenere prædictum. In cuius rei testimonium præsentibus Litteris sigillum viri venerabilis et Religiosi Domini Amidei Abbatis S. Stephani Dyvionensis rogavi et feci apponi. Actum anno et mense prædictis.]

ABONAGIUM [et ABONNAGIUM. Gall. *Abonage*, et *Abournage*, Feudalium jurium venditio, redemptio, abalienatio, aut commutatio.] In Charta laudata ann. 1298 : *Non obstante libertate seu Abonaggio ante dictis.* Vide Bonagium.

* 1. **ABONAMENTUM**, Gall. *Abonnement*, et *Abournement*. Idem quod *Abonagium*. Necrolog. Ecclesiaz Lingon. ubi de anniversario Milonis Domini Noeriorum : *Dedit Ecclesiaz Lingonensi 60 solidos Autissiodorenses.... quos assignavimus super ventan et Abonamenta dictæ villæ.* Charta Theobaldi Campaniae Comitis pro Monast. Molismensi ann. 1223. ex Archivo ejusdem loci : *Medietas justitiae et Abonamentorum, talliarum, mea vel heredum meorum erit.* Charta Richardi Abbatis S. Benigni Divion. mox laudata : *Teneor dictos 30 solidos dictæ monetæ reddere ei, vel ejus mandato annuatim ad festum S. Remigii nomine tallia quādiu ei placuerit Abonamentum tenere prædictum.*

* 3. **ABONARE**, Clientelam profiteri, Gall. *Rendre aveu, faire hommage*; utique pro *Advoare* perperam scriptum videtur. Hominium præstitum a Bernardo Comite Covenarum Abbatii Bonifontis an. 1313. inter Instrumenta tom. I. nova Gallia Christ. pag. 181 : *Ipose Dominus Comes fuit et esse consuevit feudatarius et vassallus Monasterii prælibati, sui etiam antecessores esse consueverunt recognoscendo, et Abonando dicto Domino Abbatii nomine quo supra castrum prædictum cum suis terris et territoriis, et pertinentibus dominationibus se habere et tenere ad feudum militare, etc.* [* Vel Prædes professæ clientelæ ministrare, quo sensu *Abonar* dicunt Hispani; nihil ergo emendatione hic opus est.]

* **ABONATIO**, Ibidem eadem notione : *Solvens Dominus Comes ex causa recognitionis, et Abonationis prædictæ quinque solidos Tolosanos... recognoscens etiam dictus Comes se teneri de jure ad faciem dam recognitionem et Abonationem prædictam.*

ABONATUS, [Ille pro quo prædes dati sunt, Gall. *Cautionné*, ex Hispanico *Abonar*, pro aliquo spondere, unde *Abonado*, *Cautionné*.] Fori Aragon. lib. 1. tit. de suprajunctariis : *Quod officia suprajunctariis concedantur personis notabilibus, honorabilibus et Abonatis, aptis et sufficientibus ad regendum dicta officia.* [* Potest et de viro probato bonaë fame haud male intelligi; in Dictionario enim Hispanico *Abonado*, probatus. Vide *Abonare* 1.]

* **ABONEMENTUM**, ut supra *Abonamentum*, Præstatio ex conventu limitata. Charta Joan. de Monte-reg. ann. 1224. inter Probat. t. 2. Hist. novæ Burg. pag. 8. col. 2 : *Dedimus prædictis fratribus decem et octo cetros avenæ... de Abonementis seu de censibus nostris, tam de Tart castelli, quam de Tart ville. Si autem hæredes aut successores veulent recipere aut mutare dictos census et Abonementa, etc.*

* **ABONNARE**, Limites seu *bonnas* præfigere, Gall. *Borne*. Charta an. 1268. in Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 177. r. col. 2 : *Prout ipsa tertia pars ipsos dominum Theobaldum et ejus uxorem*

in nemore Galteri prædictio contingens limitata seu Abonnata est. Vide in Bonna 2.

* **ABONAGIUM**, idem quod supra Abomagium 2. Charta ann. 1324, in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 250: *Dictum Abonagium seu deverium supra dictos burgenses suos, si ad hoc consenserint, loco dictæ juræ... statuere valeat Ancellus dom. Joinvillæ. Aboniage, eodem sensu, in Lit. capit. S. Germ. Autiss. pro habitantibus d'Ecán ann. 1371. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 391. art. 4: Combien que ilz (les habitants d'Ecán) aient été de tous temps jusques aujourd'huy da condicione de main-morte, et paient certains Abomages, etc.*

* **ABONATUM**, Idem quod Abonamentum. Chartularium Monasterii de Crisenone: *Notum sit omnibus tam præsentibus quam futuris quod ego Stephanus de Argentilo dedi ob remedium anima meæ Ecclesiæ de Crisenone 20. sol. annuatim in Aboonatis meis de Vermentum persolvendo post decessum meum.*

* **ABORA**. [Ut ABRA 1 et 2. DIEF.] * **ABORBITARE**, Decedere quasi ab orbita declinare. Concilium Tolet. XVI. tom. 2. Collect. Conc. Hispan. pag. 744: *Qui deinceps a fidei sua juramento Abortitaverint, et adversus prædictum Principem nostrum aliquid nocibilitatis agere aut machinare studuerint.*

* **ABORDATIO**, Portus ostium; Gall. L'entrée d'un port. *Abordare*, dicitur de loco, ubi aperitur portus. Inquisit. ann. 1480: *Interrogatus (testis) in cuius jurisdictione nunc est situatus portus et Abordatio ejusdem, tam citra quam ultra ripariam Indis.... In brotelliis illorum de molone, ubi ipse portus Abordat a parte Bressiae, apparet crux domini Castellionis paludis.*

* **ABORIGENES**. [Id est sine noto genere, rusticus, genus agreste. DIEF.]

* **ABORGINES**, *Origines obliteræ*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. An quia antiquissimæ? Vide Martin. Lexic. et Thes. Fahi. in hac voce. [* Superflui frutices. DIEF.]

* **ABORIRE**. [Abhorrere. DIEF.]

* **ABORIRI**. [Abortire. DIEF.]

* **ABORIS**, una voce, in eod. Glossar. A finibus, a regionibus.

* **ABORLARE**, Ab oris seu extremitis campi partibus collectos spicarum manipulos in acervum congerere. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 161. ex Cod. reg. 4624: *Antequam blada sint ligata et Aborlata vel levata, etc.*

* **ABORNAMENTUM**, pro Abonnamen-
tum, ut opinor. Obituar. Ms. Cartus. B. M. de Parco: *aj. Nov. Anniversarium egregii viri Guidonis du Bouchet, dominii de Laval Payen, parentumque ejus, qui ratificavit Abornamentum du Porcher, quod nobis concesserat domina Katherina mater ejus.*

* **ABORREUS**, ab eo quod est oriōr. Glossar. Cassin. ann. circ. 700. An idem quod Abortivus, per abortum editus? Abortiri enim est intempestive oriiri. [** Gloss. cod. reg. 4778. ex Isidoro: Abortivus, ab eo quod non oriatur, etc.]

* **ABORRIS**, Scandalosus, in Gloss. Isid. forte abnormis. [** In gloss. cod. reg. 4778. leg. Aborris.]

* In pago Dumbensi et alibi, hominem aperte vel palam nequissimum, vocant Avury vel Avourry.

* **ABORRITIO**, pro Abortio vel Abortivus fœtus. Guibertus lib. 1. de Vita sua cap. 3: *Nec mors languidulum quidam instar Abortionis effunditur.*

* **ABORSUS**. [Abortus, avorton. DIEF.]

* **ABORTANUM**. [Ut ABROTANUM, auronne. DIEF.]

* **ABORTARE**, Quasi Aboriri, Gall. Commencier à. Chartular. S. Vandreg. tom. 1. pag. 120. ad ann. 1264: *De quadam pechia terra sicut se preportat de longo in latum, et Abortat a terra heredum Radulfi, etc.*

* **ABORTARI**. [Non curare, detergere. DIEF.]

* **ABORTICIOSUS**, Abortivus. Gloss. Lat. Græc. Abortios, ἀπόπτωτος.

* **ABORTIRE**, Abortum facere, Hisp. Abortar, Gall. Avorter. Charta ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 55: *Philippa erat prægnans, et propter capcionem et timorem personas suas Abortivit. Utitur Plinius. Abourté, pro Avorté, abortivus in Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 124. ch. 337: Icelle femme estoit tendre femme à son enfantement, car elle avoit eu plusieurs ses enfants mors-nez et Abourtez. Abortif vero, Abortio, vulgo Avortement. Charta ann. 1336. in Reg. 70. ch. 243: *Laquelle Beatriz estoit grosse d'enfant, et fist Abbottif. Advoultier, pro Avorter; unde Advoulton, abortivus, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 130. ch. 218: Elle la feroit Advoultier de l'Advoulton, dont elle estoit grosse.**

* **ABORTIVUS**, PERGAMENUM ABORTIVUM, Quod vulgo virginum vocant, ex pelle vitulina vel hædina leviori præparatum. Gall. Velin. Necrol. eccl. Paris. Ms.: *Item unum bonum breviarium et pulcrum, notarium ad usum Parisiensis ecclesiæ, scriptum in pergamo. Abortivo de littera forme.* [* Abortus, avorton. DIEF.]

* **ABOSATIO**, Destruktion, eversione, a verbo Abousier, quod rustici Dumbenses usurpant pro Abbatre, renverser, Diruere, evertere. Sentent. judicis Bressiae ann. 1418: *Quod tangit disruptionem, Abosationem et destructionem stagni, de quo agitur, remittimus cognitionem domino Castellionis.* Lit. remiss. ann. 1441. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 66: *Lesquelz gens de guerre avoient Abousé ou rompu et comblé en partie, ung puis qui estoit en la maison.* Vide infra Aboso.

* **ABOSCATUS**, De agro dicitur bosco seu silva et dumetis obsito, Picardis Aboquie. Charta ann. 1413. ex Chartul. 21. Corb. fol. 104: *Unum campum terræ Aboscatum seu admemoratum, continet quinque jörnalia vel circiter... In dicto campo terra sic Aboscato seu admemorato, etc.* Alia ann. 1457. Ibid. fol. 105: *Terres labourables et campestres de la seigneurie de Thanes appartenans ausdis religieux; lesquelz terres... au moyen de nosdits bos se soient Aboqués et peuplés en partie d'aucuns menus bos. Abocquies, in ch. ejusd. ann. in Chartul. sign. Cæsar ejusd. monast. fol. 23. r. Vide mox Abosquitus.*

* **ABOSO**, Infirma domus. Abosus, de medio subtus et raptus. Abosus est, quod sit ab actore motus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide supra Abosatio. Vide Abasa.

* **ABOSQUITUS**, ut supra Aboscatus. Charta ann. circ. 1460. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Dederunt ad capitum... quemdam boscum, sive affare Abosquitum, situm in territorio de Alpibus, loco dicto la Brasqua.* Id est, Predium cum bosco. Id est, Predium cum bosco.

* **ABOTINARE**, Prædari; Gall. Butiner, Ital. Abbottinare, a Bottino, præda. Testam. ann. 1509. ex Tabul. eccl. Massil.: *Dicta galea in quandam navem Hispanorum, et in favorem alterius navis Januensis, quorum aliquæ ex gentibus suis habuerunt ricam, irruit et de facto illam Abotinavit, multis vulneratis.* Nostris alias Abutiner, Ad prædam associare,

Nostris non legendum ab iis.]

cum aliquo prædam parti. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 81: *Lesquelz Anglois ont pris et des troussé aucun navires... à quoi ils ont Abutiné le suppliant.* Vide infra Botinum.

* **ABOTISSARE**, a Gallico Aboutir, Terminari. Charta ann. 1339. ex Tabul. colleg. Lombard: *Dux domus... facientes cuneum dicti vici in buto superiori, Abotissando de retro uni parvæ viæ.*

* **ABOVILLA**, Panni cuiusdam nomen, Testament. Lamec. anni 1288: *Item corariis pro meo trintenario meum tabardum, mantum, gardacos de Abovilla clara et sagam et caligas.* Santa Rosa de Viterbo, qui plura afferit hujus vocis exempla, dubitat an pannus nomen accepit ab Abavia Hispaniarum, aut ab Abavilla Galliae oppido.

* **ABOTARE** { Terminare, Gallice Abou-

* **ABOUTARE** tir. Vox Agrimensorum. Dicitur de agrorum finibus qua parte angustiores sunt. Charta anni 1297. in Tabulario Fiscammensi: *Remanet mihi unum masgum cum omnibus edificis superpositis... ABOUTANS ex uno capite ad vicum prædictum.* [** Vide Abortare.

* **ABOUTIZARE**, ut Aboulate. Charta ann. 1314. in Tabulario S. Martini Pontis: *Domum Aboutizantem domum Radulphi Messent.*

* **ABPATRUUS**, Pater propatrii. Papias. [In cod. MS. Ecclesiæ Aniciensis: Abpatruus, frater atavi. Qua notione usurpatur a Justin. in Institutis. [** Legit. ap. Paul. lib. 4. tit. 11, § 6; in Dig. lib. 38, fragm. 8. pr. et fragm. 10. § 17.]

* **ABPROPOSITO**. [Ex proposito. DIEF.]

1. **ABRA**, ἄρπα, Ancilla, famula honestatarior, cuiusmodi ditiones ad honestiora servitia, seu ministeria domi sua aliunt. Gloss. Græc. MS. Reg. cui titulus ἀτέπανε λέξιν. "Αρπα, ἡ οἰκότριψι, καὶ ταὶ γεράταια. Joan. de Janua et Guillelmus Brito in Vocab. MS: ABRA, secundum Ugutionem, est ancilla liberata, et dicitur ab aro, quod ad aram seruum vel liberum faciebat antiquitus, etc. Auctor Græcismis:

Abra, pedissequa nomen, propriumque puellæ.

Alius :

Abra, pedissequa, vel cameraria dicitur esse.

Nostris Fille de chambre. Gloss. Anglo-sax. Elfrici: *Abra i. ancilla, δινέη, ψύλη.* Chron. Casauriense lib. 3: *Dum puella cum lenone dulcibus alloqui fructu retur, Abra involveth, circa calcaria longam camisiam, qua erat induitus.* Vita S. Gudulæ virg. cap. 2: *Preeunte ejus Abra, cum laterna previ luminis.* Dominizo lib. 1. de vita Mathild. cap. 2:

Reginam claram sumptam simul ejus et Abram Alta Canossa tenet.

Vide lib. Judith. cap. 10. 16. et in verbo Duta. [** Vide Henrici Stephani thes. Ling. Gr. voce "Αρπα, edit. Didot. vol. 1. col. 77.]

2. **ABRA** etiam sumitur pro concubina; quomodo ancilla apud Crisconium cap. 231. et in Conoil. Vermeriensi cap. 7. etc. Hesychius: *"Αρπα, δουλη, παλλαχη, Αρπα, νέα δουλα.* Pœnitentiale MS: *Qui uxores habent, contineant se Abris 40 dies ante Pascha, et Natale Domini, et omni Dominicâ.* [Si tamen non legendum ab iis.]

3. **ABRA**. Charta Hugois Comitis Campaniæ in Tabulario Dervensi: *Consuetudinem quandam quam Abram vocant, ex proprio vino dedit, etc.*

¶ Idem forte quod Obra, id est, servitum manum, carorum aut iumentorum a vassallis domino reddi solitum. Occurrunt sæpe in veteribus

instrumentis *Obra* et *Manobra*, ac præsertim in Tabulario Prioratus de Domina in Delphinario fol. 115: *Et corovatam sicut alii villani, et quarta pars vini, Obra et Manobra, etc.*

* *Abram* lego in eadem Charta ex Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 134. unde si quid hic restituendum, maxime cum de præstatione ex vino persolvenda sermo sit, vox *Obra* minus apta mihi videtur.

* **ABRA.** [Ut AMBRA, ambre. DIEF.]

ABRACADABRA, Inscriptio amuleti apud Serenum Sammonicum pro hemitriæo, [seu semi-tertiana febri, Gallice *Fièvre double-tierce*,] cap. 52. Editionis Parisiensis apud Colinæum 1593: *Remede superstitionis.*

Inscribes chartæ quod dicitur Abracadabra
Sæpius et subter repetis, sed detrahe summa
Et magis atque magis desint elementa figuris
Singula, quæ semper rapies, et cætera figes,
Donec in angustum redigatur litera conum.
His line nexis collum redimire memento.

ABRACADABRA
ABRACADABR
ABRACADAB
ABRACADA
ABRACAD
ABRACADAB
ABRACA
ABRAC
ABRA
ABR
AB
A

Et addit:

Talia languentis conducunt vincula collo;
Lethales abigunt, miranda potentia! morbos.

Quæ quidem inscriptio Sammonicum Basilidis hæretici, qui sub Hadriano vixit sectatorem fuisse arguit, cui pro summo deo fuit nescio quis ABRASAX. a quo dii reliqui dimanarent, quicque Angelos septem cælorum septem præsides, ac præterea eorum trecentas sexaginta quinque Virtutes contineret, juxta anni dies; idque ob septem literas, numeralemque eorum valorem, quæ simul collectæ numerum 365. conficiunt. Complures vidimus gemmas hacce Abracada inscriptione, quæ Basiliidianis hereticis amuleti vice fuere contra morbos et malos dæmones: quas inter præclara est illa quæ habetur in Museo RR. PP. Canonorum Regularium Sancte Genovefæ Parisiensis, cum hac inscriptione: ΑΒΡΑΣΑΞ. ΔΑΟΝΑΙ. ΔΑΙΜΟΝΩΝ. ΔΕΕΙΑΙ. ΔΥΝΑΜΕΙΣ. ΦΥΛΑΞΑΤΕ. ΟΥΑΒΙΑΝ. ΑΠΟ. ΙΙΑΝΤΟΣ. ΚΑΚΟΥ. ΔΑΙΜΟΝΟΣ. istius forte Paulinæ mentio est in Romana Inscript. apud Gruter. 716. 7: ULPIA PAULINA. MATER. INFELICISSIMA. CONTRA. VOTUM. PIETATIS. POSUIT. Vide Baronium anno 120. num. 10; Gassend. de vita Peirescii. ann. 1600. [Jac. Sponium in Miscell. antiqu. sect. I. art. 5.] Chiffletium, etc. [ABRACAX, seu ut legendum, Abrasax, Mithram, id est, solem significasse censem multi, inter quos primus Hieronymus. Vide S. August. de Civitate Dei; D. B. de Montfaucon in Antiq. Explic. ubi de Abrasax; ** H. Stephani thes. Ling. gr. vol. I. col. 81. ibique Haseium.]

* **ABRACTANUM.** [ABROTANUM, aurone. DIEF.]

ABRADICARE, Avellere, eradicare, Gall. Arracher. Acta. SS. Maii tom. 5. pag. 237: *Insuper et subito prius Abradicantur unguies a palmis postea cubiti a costulis. Locus asterisco notatus.*

* **ABRAMESCERE.** [Castrare DIEF.]

ABRANIS, Vestis muliebris crociæ coloris, Amalthe. Vox Graecæ originis, alias

Abramis, et *Abamis*. [** Vide Hesychium in voce Αβραβίδας, ibique interpretes.]

* **ABRASSATA**, a Gallico *Brassart*, Armatura, qua brachia teguntur et defenduntur. Lit. Phil. VI. ann. 1885. in Reg. 69. Chartoph. Reg. ch. 264: *Armati diversæ armorum generibus, scilicet.... Abrassatis, spaleriis, gonjonibus, gorge riis, etc.*

* **ABRASUS.** [Castratus. DIEF.]

* **ABRATOR**, Ad artem texendi pertinet hic opifex; sed utrum inter tonsores, carminatores annumerandus, nescio. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 324. ex Cod. reg. 4622. A: *Liceat... quibuscumque Abratoribus trama et laborantibus ipsam tramam et tenere et ponere unum quartum seu quartam partem unius librae pro contrapesio.* Vide infra in *Abrocate*.

* **ABRATURA**, Quasi pro *Abrasura* ab *Abrado*. Dicitur de clavis soleisque equorum usu subtritis, in Ordinatione Humberti II. Delphini pag. 316. tom. 2. Hist. Delphini: *Item pro ferratura et Abratura ferrorum et clavorum unius equi seu ronchini detur pro toto uno anno unus florenus auri.*

* **ABRE.** [Res incommoda. DIEF.]

* **ABRECEPTARE.** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Abreceptabat, ire incipiebat.* Vide *Abreptare*. [** Gloss. vet. ex cod. reg. 4778: *Abire captabat, ire incipiebat*, ut ex Virgilio.]

* **ABREGIUM.** [Obrussa, pierre de touche. DIEF.]

* **ABREISCEP**, vox Belgica, Illicitum, ut opinor, puellarum commercium, vulgo *Maquerellage*. Chartul. 2. Fland. ex Cam. Comp. Insul.: *Item rappel de Catherine dou Dain, bannie à six ans par le loy de Bruges, pour Abreysecp; et fu rappelée à la prière de l'escoutouye... Item rappel de Yde de le Dilst, bannie par le loy de Bruges à six ans, pour cause de Abreiscep.*

ABRENUNTIARE, A se renuntiando removere, renuere, postponere, despicer. Joan. de Janua.

ABRENUNTIARI diabolo et pompis ejus, formula observata in Baptismo. Cum enim quis baptizandus ad Ecclesiam venit, priusquam immigratur, interrogatur a sacerdote, *Utrum abrenuntiet diabolo et pompis ejus.* Cui respondet, *Abrenuntio.* Αποτέσσουι σοι, Σαθάνα, καὶ τὴ πομπὴ σου, καὶ τὴ λαθρεῖα σου, apud Joan. Chrysost. ad Antioch. Homil. 21. Eiusdem formulæ meminere Cyprianus Epist. 7. Tertullian. de Corona Milit. [** Salvian. de gub. Dei 6. pag. 208. ed. Rittersh.] Et alii, præter Scriptores de Ritusbus Eccles. Capitul. 1. ann. 811. cap. 5: *Quid sit, quod unusquisque Christianus in Baptismo promittat, vel quibus Abrenunciaret. Adde Capitul. 2. ejusdem ann. cap. 9. et Epist. gen. ad Episc. Regni, ej. anni.*

* **ABRENUNTIARE**, Judic. ann. 1153. ex Chartul. eccl. Lingon. in Cod. reg. 5188. fol. 18. r^e: *Contra duos: Rectum milii facere denegavit (episcopus); unde et hominio ejus Abrenuntiavi.* [** Julian. epit. nov. cap. 34. § 121: *Nisi forte actor probationibus abrenunciaret, ab initio sacramentum reo detulerit.*]

* **ABRENUNTIATOR**, Nunciator, Nun cius, Gall. Messager. Charta ann. 1885. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 253: *Item quod Abrenuntiatur seu nunciatur nostræ Trenorchensis ecclesiae de anno in annum, anno quolibet ad Matis conensem ecclesiam personaliter accedat, et nomina canoniconum, presbyterorum et clericorum illo anno, in dicta Matis-*

conensi ecclesia de novo defunctorum, in scriptis recipiat.

* **ABREPTARE**, Arripere. Papia autem in Glossis MSS. Ecclesiæ Bituric. *Abreptare, Incipere ire.* Tantis per accedit ad illud, *Iter arripere*, cujus servata significatio, sublataque voce, *iter*, sequentem corrupere, unde exiit barbarum, *Abreptare*, id est, Viam inire, iter agredi. [** Vide *Abrecepptare*.]

* **ABREPTIUS.** Vide *Arreptus*.

* **ABRESTA.** [Folia vitis, ut ABASTRA. DIEF.]

* **ABRETENDUS**, Stolidus. Gloss. Iæckii.

* **ABREVERE**, Adaquare, Gall. *Abrever*. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 124. ex Cod. reg. 4622. A: *Et hoc locum habeat in causa Abrevandi vel transeundi dictum beatus.* Vide supra *Abeverare*.

* **ABREVIARE**, Aliquid ad summam quamlibet redigere. Charta Henrici Regis Anglie ann. 1155. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tōm. 2. pag. 4: *Liceat Vicecomiti et Bailliivo nostro achachaire et Abreviare catalla defuncti inventa in laico feodo ad valentiam illius debiti per visum legalium hominum.*

* Réctius intelliges, Notam sumere, per notam describere, in brevia redigere. Vide *Abreviare*. Pro Achachaire, legendum est *Atachiare*, quod vide. *Abriever* non strutibus olim, eadem notione. Vita J. C. Ms. :

Zacharias ne pot parler,
Son nom commence à Abriever,
S'escrit qu'il avoit nom Jehans.

Aliud vero sonat vox *Abriever*, vel *Abriver*, In aliquem nempe irruere, convenire, animos addere, incitare, fortassis a Provinciali *Abrivar*, eadem accep tione, in Vitis SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 12. v^e. col. 2: *Adonc s'Abriever tuit contre lui* (S. Etienne) *et le geterent hors de la cité et le lapidoient.* Ubi Acta Apost. cap. 7. v. 56. habent: *Impetum fecerunt unanimiter in eum.* Ibid. fol. 312. r^e. col. 2: *Il s'Abrieverent en lui* (Simon le magicien) *et le geterent de la cité à mauvais nom.* S'Embriver, pro s'Empresser, intendere, ibid. fol. 311. r^e. Le Roman d'Athis Ms. :

A l'augarde desours le gué
Sont ils venus tuit Abrieve.

Gueil. Guiart. ad ann. 1241:

Es chans ou Saint Lois arrive,
Et l'ost qui apres lui s'Abrieve.

Le Roman de Garin:

Que François viennent iri et Abrivé.

Le Roman d'Alexandre Ms. part. 1:

Emenidus lest courre le cheval Abrivé.

Hinc Se Rabriver, Velociter recedere, apud Guiart. ad ann. 1241:

Dont vers la vile se Rabrivent.

* **ABREVIATURA**, Nota, scriptura comprehendens, Ital. *Abreviatura*, Hisp. *Abreviadura*. Stat. Cadub. cap. 21: *Item obtentum et reformatum fuit, quod nullus notarius extrahere debeat ex Abreviaturis alicuius notarii defuncti præsum, vel præceptum, seu instrumentum debiti.* [** Vide Breves, acta notariorum.]

* **ABREYSCEP.** Vide supra *Abreiscep*.

* **ABRICA**, ABRIGA, Stragulum, lecti tegumentum, Gall. *Couverture*, Hisp. *Abrigo*, tegumentum. Charta ann. 1342. in Tabul. S. Vict. Massil. : *Unum lectum munitum de una culcitra virgata, uno pulvinari... et una Abriga.* Unam Abricam plenam mulcæ, in Inventar. ann. 1361. ex eod. Tabul. Hinc Gallicum

Abrier, Operire, tegere, apud Guill. Guiart. ad ann. 1234:

La tres précieuse couronne,
La tres digne, la tres honnête,
Que Jesus Christ ot en sa teste,
Si con Juis l'en Abrirent,
Le jour qu'il le crucefierent.

ABRIGEUM. Male pro *Obryzum*, quod vide.

ABRO. Gloss. ex cod. Montisp. H. 306. 1: *Abro, devorator, vel luxoriorus; a græco ἄρπος, Delicatus, luxui deditus.*

ABROGAMENTUM, Vox forensis, emtio mercium integrarum, priusquam vel ad nundinas, vel ad forum rerum venalium deferantur: earumdemque deinceps per portiones distractio. Spelmann. [** Vide *Abbocamentum*.]

ABROCARE, Perforare, Gall. *Mettre en perce*, distulam dolio apponere, a Gallico *Broche*. Consuet. MSS. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1303: *Dictus cellearius debet eis ostendere dolium vini, quod volunt Abrocate*. Vide infra *Addozillare*.

* *Abroquement* vero, vox est artis paratoria pannorum, qua texture species, quæ facile dignoscitur, significatur. Stat. draper. Rotomag. ann. 1424. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 151: *Se la traime fault, et l'en y mette traime de mendre valeur, l'en y sera tenu mettre Abroquement à travers*. Vide supra *Abrautor*.

ABROCATOR, Proxeneta, pararius, Gall. *Courtier*. Hinc forte vox nota *Brocanteur*. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 193. r^e: *Hec sunt quæ jurabunt aut jurare debent Abrocatores Deppe præcepta a domino archiepiscopo.... Quod non nocebunt alicui mercatori sine ipsis emere vel vendere volenti, aut vendenti vel ementi; nec hac de causa merces illius avillabunt*. Vide supra *Abbocatio* et *Abrocamentum*.

* **ABRODERE**. [Rodendo extrahere. DIEF.]

1. **ABROGANS**, *Humilis*, in Glossis Isid. cui contrarium est *arrogans*. [Idem Isid. de Propr. Sermonis: *Inter arrogantem et Abrogantem hæc differentia. Arrogans superbus, Abrogans humilis. Arrogans assumit sibi fiduciam, Abrogans demittit*. Ita et in Excerptis Pithœi.] [** Cod. 4778. addit: *Item Arrogans qui aliena austert vel qui legem tollit. Arrogans qui sibi aliquid plus justo assumit nec aliorum expectat judicium, sed suo nimirum. Abrogat, credit; prohibet. Abrogatur, aufertur. Abrogentur, subdidentur.*]

2. **ABRÓGANS**, *Detrahens, malitiosus*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Aliud Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. 4120: *Abrogare, demandir*. Id est, *Contremander*. Primum præceptum abrogare, tollere. [* Arrogans, superbus. DIEF.]

ABROGARE, *Ablegare*, in Gloss. Isid. [* Turbare, delere. DIEF.]

* **ABROGATUS**, [Potens, gravis. DIEF.]

ABROMA, *Stolæ muliebris genus*. Ita Laur. in Amalthea. Idem forte quod *Abranis* supra.

* **ABRONUS**. [Cribrum, bluteau. DIEF.]

ABROSTURA. [Depastio animalium in bruscis seu dumetis, e Germanico *Broste*, sprosse, brot, sprot, germina, surculi, Gall. Bourgeons: quæ a Saxonicu *Spryngan*, pullulare, germinare, vernare, inquit Somnerus in Lexico; hinc *Brustum*, et Gallica voces *Broust*, *Brouster*, *Broustilles*, hinc etiam *Abrostura* Normannis *Abrousture*: quod est jus ducendi animalia ad pastionem hujusmodi, certis tamen anni vicibus et conditionibus.] Vetus Charta Normannica, apud Colum-

bum in Blanca landa pag. 550: *In parco autem suorum tantum porcorum quietationem, et communem cum nostris, et similiter post nos cum porcis domini, libertatem et Abrosturam boum et coria cervorum et omnium bissarum, etc.* * Vide infra *Arbostura*.

* **ABROTA**. [Rota molendini quod propulsatur aqua. DIEF.]

* **ABROTANUM**, Plantæ medicinalis species, Horatio *Abrotонum*, Gall. *Aurenne*, alias *Abrone*. Glossar. Gall. Læt. ex Cod. reg. 7684: *Abrone, herba, Abrotanum*. [** Cod. 4778: *Abrotanum, herba virtutem habens calidam.*]

* **ABROTARE**. [Farinam cribrare, TARTANTARIZARE, bluter. DIEF.]

* **ABROTATOR, TRIX**. [Qui, quæ cribrat, blute. DIEF.]

* **ABROTHANUM, TOMUM, TANUS**. [Abrotонum, auronne. DIEF.]

* **ABROUTARE**, Vehiculo, *Broueta* dicto, transvehere, Gall. *Brouetter*. Comput. ann. 1450. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil.: *Item cuidam brouatario, qui a magno scabinagio usque ad ecclesiastam Abroutavit statera et ponderas, ad ponderandum antiquum plumbeum terratidarum grangias*. Vide infra *Brouatre*.

* **ABRUERUE**. [Præcipitare. DIEF.]

* **ABRUMPTA**. [Abrupta, loca aspera inter montes et acuta. DIEF.]

* **ABRUPTOR, UTOR**. [Qui avellit, erumpit. DIEF.]

* **ABRUPCUS**. Placidus ap. Maium pag. 431. et in gloss. cod. reg. 4778: *Abrupta sanctio aperta lex dicitur.*

* **ABRUTANUM**. [Abrotонum, auronne. DIEF.]

* **ABRUTELLA, ARRUPTELLA**, Novale, ager nunc primum præcisus vel qui pluribus annis cessavit. Sanctii Portugallie regis instrum. ann. 966: ... omnes Abrutellas quas arrupit Gundemiro Iben-Daudi, per ejus circuitu, ut fuerint ipsos Karvaliales quas arrupit, etc. Liber testament. Lorvan.: *Sic ipsa Arruptella ab integro concedimus. Hæc Sancta-Rosa de Viterbo.*

* **ABRUTIO**, Eversio, destructio. Item, licentia destruendi domum: non enim vassallo licebat ædificium aliquod, quamvis suum, evertire absque domini feudalis permisso. Rymer. tom. 13. pag. 244. col. 2: *Omnimodas prostrationes, Abrutiones, sive permissiones cadendi aliquarum domorum, ac etiam omnium inclausuras aliquarum terrarum arabilium.*

* **ABRUTUS**, Quasi ab erutus, id est, avulsus, excussus, Gall. *Arraché, détaché*, secoue. Privilegium Agiradi Episc. Carnot. ann. 696. apud Felibianum in Hist. Monasterii S. Dionysii p. XVII: *Et nos de multiplicata segele præmia semipaterna populorum congeries fructificata gremiis, Abrutis palliarum sorbitis triticum horrea reconditis metere atque adipisci mancipari valeamus.*

* **ABSA**, Vox Occitana. Mensuræ species, ulna. Instrum. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 479: *Item. Quod dicti Consules habent potestatem cognoscendi, et ordinandi de mensuris bladorum, vini et olei, et aliis ponderibus, et de Absis, seu cannis, cum quibus panni lanei, et caprini, et aliæ merces mensurantur, cannantur, ac venduntur.*

* **ABSACITUS**, Investitu opponitur. Absacitum facere, possessione exuere, possessionem abdicare. Charta apud Michelbec. tom. 2. Hist. Frising. pag. 194: *Die vero eadem Legitum, missum epis copi, vestivit cum corda, unde signum tangitur, cum dominibus, ædificiis, curti-*

feris, mancipiis, pecoribus, et seipsum in evum Absacitum fecit. Vide Absitus in Abs.

* Huc spectat vox Gallica *Abseulé*, Derelictus, orbatus, apud Monstrelet. vol. 2. ad ann. 1426. fol. 33. r^e: *La duchesse Jaqueline demoura Abseulée de ses deux maris: car le duc de Gloucester avoit pris autre femme, et ledit duc de Brabant estoit trespassé.*

* 1. **ABSARE**, Indominicare, sibi capere jure dominii. Glossæ Caesar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 678. col. 1: *Si ipsi (mansionarii) ista et alia iura nostra non fidelter peregerint, dictus abbas vel qui locum ejus tenet, feoda eorum usque ad condignam satisfactionem debet Absare, id est, Vronen. Vide in Absus.*

* 2. **ABSARE**, Cessare, vacare, Gall. *Vaquer*. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 92: *Est actum cum dictis religiosis (de Monte Maurilii) quod si dicta molendina accensata, diluvio aquæ, aut vetustate, aut alio quovis modo diruerent et Absarent, etc. Eadem notione ex Tabul. S. Dion. de Capella occurrit in Absus; nisi sit pro *Abosare*, Diruere, evertere. Vide supra *Abosatio*.*

* 3. **ABSARE**, Evellere, extirpare, Gall. *Arracher*; vel idem quod Cedere, rem quampiam in alterum transferre. Vide *Abscedere*. Tabul. S. Petri de Cellafroni in pago Engolism. 12. circ. sæc.: *Audornus Asinus laxabit vineas S. Petro; et præterea qui Absabant vineas, reddebat quartum de terra.*

* **ABSARE**, ABSARIUS, etc. Vide in *Absus*.

* **ABSBIGARE**, Prædiū, castrum, etc. domino capitali reddere, et ab iis ita excedere ut nihil juris penes cedentem remaneat. Proprie vero est alite liberare; est enim *Briga*, *Jurgium*, *lis*, *rixa*; unde *Brigare*, *Litigare*, *Disbrigare*, *Ab omni lite immunem facere*. Charta Alberti et Ottonis Austriae Ducum apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 524: *Castrum in Stein a spectabili Comite.... nunc in sua detinente potestate, Absbrigare tenebimur, sic ut ad prædicti Regis filii dominij Johannis manum deveniat. Vide Feudum reddibile.* * Vide *Abstrigare*.

* **ABSCEDÆ**, *Edifici lateres, cuniculi*, apud Papiam editum. Sed legendum videtur *latentes cuniculi*, qui longius in terram abscedunt. [Codex MS. Ecclesiæ Bituric. habet: *Edifici lateres, cuniculi*, Quibus forsitan intelligendi subterranei recessus ædificii, fornices, Gall. *Voutes, mines, lieux souterrains*. Dici potuere *Luteres* et *cuniculi*, quod lutra circa fluviorum littora effodiatur recessus subterraneo more cuniculorum.]

* **ABSCEDERE**, Cedere, rem quampiam, aut jus suum in alterum transferre, *Ceder*. Wichbild Magdeburgense art. 20. § 1: *Invenitur tandem judicialiter, quod cum heredum consensu si proprium illud sibi Abscessum, vel resignatum non sit. Infra: Cum vero... proprium seu hereditatem Abscesserit, et ille eandem acceptaverit, ulterius per sententiam querat, ex quo quidem Abscessionem fecit, an istud proficer ei possit in suo jure, etc. Et § 2: Dicendo, quemadmodum tibi domus seu hereditas coram judicio Abcessa, resignata, donatave est. Adde artic. 21.*

* **ABSCELLA**. [Ἐπιστρέψιον, herbe d'Eupatorium. DIEF.]

* **ABSCERNERE**, Repellere, rejicere, Gloss. *Absternere*. [** quod vide] etiam ex Glossario Isidori quod idem sonat, et est eadem vox varie lecta.

* **ABCESSIO**, Cessio. Vide in *Absdere*.

* **ABSCIBILIUM**. [Ut ABSCIDILIMUM. DIEF.]

* **ABSCIDA**, DIA. [Divisio, coupure. DIEF.]

* **ABSCIDERE**. [Discedere. DIEF.]

* **ABSCIDICULA**, Statuae vel imaginis loculamentum in fornix modum pro *Abcidicula*, apud Joannem Diaconum in Vita Gregorii Magni lib. 4. cap. 84: *In Abcidicula Gregorius in rota gypsea pictus ostenditur*. Vide *Absida*.

ABCIDILIMUM, Culillus, quo ungules eorum absinduntur. Breviloq.

* **ABSCIDIUM**. [Ut ABSCIDILIMUM. DIEF.]

* **ABSCIRE**, De memoria exire. MS. Cod. Bituric. et Amalthea, ubi additur: *Desire, de obedientia Ducis reedere, etc.* Goclenius in Lexico Philosophico: *Abscire* ἀχρέτων, pro de memoria exeo.

* **ABSCIS**. [Divisio, coupure. DIEF.]

* **ABSCISA**, Scriptionis genus. Vide *Scriptura*.

* **ABSCISIO**. [Divisio. DIEF.]

* **ABSCISURA**, Intervallum. Gloss. Bitur. proprie idem quod *Abscissio*, Gall. *Coupure, séparation*.

* **ABSCODERE**, Excutere, siliquis exuere. Gall. Ecosser. Transact. ann. 1516. inter Jac. de Grassa dom. de Albarno et habit. ejusdem loci ex sched. D. Chaix advoc. Aquens.: *Liceat dictis hominibus flagellare seu Abscodere, aut flagellari et Abscodi facere per alios, blada eorum propria et legumina*.

* **ABSCONCIA**, ut *Absconsa*, Cæca laterna. Inventar. S. Capel. Paris. ann. 1876. ex Bibl. reg.: *Item, una Absconcia argenti deaurata operis hachiati. Aliud Gallicum: Item une Esconse d'argent dorée hachiée*. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 172: *Lesquelz compaignons allumerent la chandelle et la mirent dedens une Esconse ou lanterne*. A veteri Gallico *Esconcer*, Abscondere: unde *Soleil levant ou soleil Esconssant*, in Charta ann. 1825. ex Chartul. 21. Corb. Hinc *Esconcerie* dicitur, cum quis rem negat instrumentum celat, quibus illa probaretur. Charta Jac. dom. de Sauss ann. 1246. ex Reg. 93. ch. 291: *De gaige restoré, iij solz, se li debte est cognue; et d'Esconcerie provée, lru solz. Inde etiam Esconsail, pro Per fugium, vulgo Abri, apud Guignevil. in Peregr. hum. gener. Ms. ubi homo sic Deum deprecatur*:

Fai moi de Toi un Esconsail,
Un abril et un repostail,
Ou je me puise ater houter.

Escondre vero, eodem sensu minus apte intellexit Cangius, cum opposita notione accipiendo videatur ex loco laudato v. *Absconsa*. Vide infra in *Exconditum*.

* **ABSCONDERE**, Purgare se. Capitula Ludovici II. Imp. tit. 2. cap. 4: *Si quis autem negaverit factum, si comprobatus non fuerit, proprio manu se Abscondat*. Quo loco, *Abscondere*, idem valet ac *excondicere*, *escondire*, *excondire* id est, purgare se sacramento interposito, aut adhibitis testibus ut infra docemus: unde nescio an non legendum sit, *escondiat*, vel *excondicat*. Vide *Excondicere*. [Capitula non sunt Ludovici 2. Imp. sed Karlomanni, Caroli Calvi filii, apud Vernis palatium facta. Codex Metensis (hodie regius 75. suppl. lat.) legit *abscondat*; Baluzius vero tom. 2. col. 287. et Fertzius vol. 1. Legum pag. 552. lectionem *excondicat* textui inseruerunt.]

* **ABSCONSA**, Cæca laterna, qua Monachii ut plurimum utuntur in obeundis dormitoriorum. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 36: *Absconsam præparet cum candelâ, etc.* Adde cap. 41. Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Benedict. cap. 1. sect. 1: *Debet Prior cum Absconsa accensa per chorūm ire, ac videre quam regulariter sedeant*. Occurrunt plures apud eundem pag. 259. 278. 280. 281; apud Udalricum in Consuetud. Cluniacens. pag. 32. 95. 130. 174. 218; in lib. Usuum Ordinis Cisterciensis cap. 20. 58. 68. 89. 98. 94. 100; in Vita S. Gregorii Episc. Armeni. n. 10; apud Gillebertum Lunicensem Episcopum de Usu Ecclesiastico, etc. Galli Monachi *Esconses* appellabant. MS. Corbeiniense de Mensa Abbatis, de Thesaurario: *Debet enim prioribus, pueris Monachis portantibus laternam et Esconsecandem, etc.* Est enim escondre, abscondere apud Guill. Guiart MS.:

Pierres, qui ne sont pas légères,
Grosses sont celles des perières.
Qui se vont en la ville esconde,
Et font les couvertures fondre.

Consa et Sconsa, Eadem notione non semel. Consuetudines Floriacensis Cœnobii: *Unus vero de infantibus in Consa a Magistro suo præparata afferat candelam accensam*. Vita S. Gosuini lib. 3: *Sconsas... numquam prior vel Abbas habuit, nisi illam quæ omnium communis fuit*. Vide Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 171. 381.

* **ABSCONSE**, Latenter, abscondite, nostris *Absconsément*. Convocaverunt inibi multitudinem armatorum clam et *Absconse*, apud Menester. in Hist. Lugdun. p. 7. col. 1. Charta ann. 1457. in Chartul. 21. Corb. fol. 105: *Se sont par plusieurs fois botté Absconsément et celementement en nosdits bos de Moreul*.

* **ABSCONSIUM**. [Umbraculum. DIEF.]

* **ABSCONSULA, LUM**. [Cæca laterna, ABSCONSA. DIEF.]

* **ABSCULARE**. [Ut ASTULA 1. DIEF.]

* **ABSCULTARE**, pro *Auscultare*. Testam. Jacobi Aragon. Regis, Spicileg. Acher. tom. 9. pag. 199: *Et hoc exemplum inde sumptum cum dicto instrumento originali inspici et concordari et Absculvari*.

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: Abscultat, advertit intente. Unde Abscoultar, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 186. Chartoph. reg. ch. 268: En la présence des hommes ligés dudit chastel (de Henchin) et plusieurs autres Abscoultans à ce présens. Vide Audientia.*

ABSCULTATORES. Vide *Audientia*.

* **ABSE**, Spontaneus, in Glossis Isid. Galli dicunt. *De soi*.

* **ABSECTOS**. Isid. lib. 16. Orig. cap. 11. de gemmis nigris: *ABSECTOS, nigra et ponderosa distincta venis rubentibus: hæc excæfacta igni septem diebus calorem tenet*. An ab ἄψυξτος, Irreprehensu. Vide *Absctus*. [Isidorus verbo tenus Plinii expressit Hist. nat. lib. 37. cap. 10. Pro *Absectos* ibi legitur *Apsycatos*, græce ἄψυξτος, ab a privativo et ψυξτός, refrigeratus.]

* **ABSECTUS**, Discretus, separatus. Just. Cod. lib. 12. tit. 34. cap. 5. pr. et in f.

* **ABSEDIA**. [Divisio, coupure. DIEF.]

* **ABSEDIUM**, Obsidio. Memoriale Postestatum Regiensium ad ann. 1247. apud Murator. tom. 8. col. 1115: *Postea venit Imperator cum D. Izolino cum magno exercitu, et cum prædicto Rege et Cremon-*

*nensibus, et posuerunt se in Absedium prænominatae civitatis Parmæ. Non semel ibid. occurrit. Chron. Parmense ad ann. 1267. apud eundem Murator. tom. 9. col. 782: *Stando Parmenses in dicto Absedio burgi S. Dominici cum Mutinensis... auditum fuit, quod, etc.**

* **ABSEITAS**, vel ABSCITAS. Vide *Absus*.

1. **ABSENS**, Eadem notione qua *Absensus* (de quo vocabulo infra) usurpatur in Capitulis Caroli M. lib. 7. cap. 215. ubi de Devota peccante et pœnitente: *Priusquam in Ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Christianæ mulieris accedat. Quod si admissa fuerit, etiam hec quæ eam receperit, habebitur Absens*. Id est abstinebit pariter ab ingressu Ecclesiæ, seu habebitur pro excommunicata.

2. **ABSENTEM SE FACERE**, Devestire se de re aliqua, exuere possessione, et eam in aliud tranferre. Charta vetus ann. 1075. pro Monast. Pinarolensi, in Probat. Hist. Sabaudo: *Exinde ultimam facio traditionem et vestitoram, et me exinde foris expuli, varpivi, et Absentem feci. Habetur rursus pag. 23. Occurrat prætereas haec formulæ in Charta Mathildis Comitissæ quam descripsit Baronius ann. 1102. et in alia apud Ughellum tom. 8. pag. 415. tom. 4. pag. 1160. et in Bulle Casinensi tom. 2. pag. 102.*

* **ABSESITUM SE FACERE**, Eadem significatio; sed non eadem origine. *Absensus* enim constat ex prepositione *ab* et *sesitus*, quod a verbo *sesire* seu *saisire*, Tenere, Gall. *Saisir*. Veteres Chartæ apud Ughellum tom. 3. pag. 61. et 415: *Legitimum facio vestitoram per cultellum, festucam nodatam... me ea inde foris expuli, et verpivi et Absentum feci*.

* **ABSTITUTUM FACERE**, Eadem notione. Tabularium Casauriense ann. 22. Ludov. imp. Loth. F: *Et juxta legem meam per cultellum et festucam notatam [l. nodatam] seu gazonem terræ vobis exinde ad vestram partem corporalem facio investitoram, ad vestram proprietatem habendum, et me inde foras expuli, et Absito feci, faciendum exinde a præsentí die, tam vos quam hæredes vestri aut cui vos dederitis, vel habere statueritis, proprietario nomine quidquid voluntatis, etc.*

* **ABSTITUTUM SE FACERE**, in veteri Charta apud Ughellum tom. 3. Ital. sacr. pag. 49. 51.

* 3. **ABSENS**, Instrumentum Inquisitionis a missis Imperatoris factæ post ann. 800. in Angel. Fumagalli cod. dipl. Sant-Ambrosiano pag. 173. et apud Gerardum in Appendice ad Polyptychum Irminonis pag. 343: *Insuper est ibi terra Absens, quam ipsi servi laborant. Vide Absus*.

* **ABSENTANDUS**, Absens, fugitivus. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 321: *Maciotus se reddidit propter hoc Absentandum. Absentationem, absentiam, absentia, fuga, in aliis Lit. ann. 1387. ex Reg. 181. ch. 122: Par laquelle Absentation, il a encouru le ban général de nostre royaume. Aliae ann. 1399. in Reg. 154. ch. 427: Le suppliant doubtant rigueur de justice, s'est absente du pais, et pendant son Absentement, etc.*

* **ABSENTARE**, Occultare, abscondere, Joan. de Janua: *Absentare, Amovere, absentem facere, vel esse*. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Cætera vero, quæ thalamus secretior Absentabat, meliora Fides esse loquebatur, id est, occulabat. Aimoinus lib. 1. de Miracul. SS. Georgii et Aurelii num. 7: Sed quid exinde Christus pro suorum martyrum*

ostensione operatus sit ulla tenus Absentari non debet.

* 2. ABSENTARE ALIQUID, Ab eo recedere, illud relinquere. Lit. remiss. an. 1384. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 115: *Hoc facto, metu rigoris justitiae, domum suam Absentavit.*

* 3. ABSENTARE, Auferre, abscindere, separare. Translat. unius mart. SS. Thebaeor. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 1018: *Quamvis, ut superius dixi, de capite nihil præter mentum habetur, sicut percussoris illud Absentaverat gladius.* Paulo ante: *Sic casu pertransierat inter caput et mentum persecutoris gladius.*

4. ABSENTARE SE, Concil. Cæsarau-gust. c. 4: *Nulli licet se de Ecclesia Absentare.* Petrus Damian. lib. 1. Epist. 9: *A Conciliis se synodalibus Absentavit.* S. Ambrosius in Actis S. Sebastiani cap. 17. n. 60: *Non potes temetipsum nec a spectaculis tollere, neque judicandis negotiis Absentare.* Dinamus: *Qui de cordis non Absentatur arcano.* Utitur etiam Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 4; Wilei Brito. lib. 6. Philipp. v. 494. lib. 7. v. 22. etc. Vide legem. 4. Cod. Theod. de Decur. et quæ ibi notavit Jacobus Gotofredus, et Savaro ad Sidon. lib. 9. Epist. 13. [** In Theod. Cod. lib. 12. tit. I. cap. 84: *Quos crimen desertionis Absentat.* Vide For-cellum. in voce Absentare. Gemma Gemmarum: *Absentare, Absentem se facere.*]

5. ABSENTARE, Abesse. Valerianus Cemelensis Homil. 9: *Ecce hic dicit: Clavis deest, custos Absentat; cum primum reversus fuerit, accipies.* Et Homil. 11: *Assistente igitur Deo ac Servatore nostro, sine dubio dominatio diabolica potestatis Absentat.* Eucherius in Homil.: *De templo Dei Absentare non expedit Sacerdotem.* Alanus lib. 4. Anticlaud. pag. 61:

*Simili non omnis gloria quarto
Absentatur equo.*

[** Interpr. ad. Paul. lib. 1. tit. 7. § 1: *Si qui per necessitatem longinquæ peregrinationis Absentant.*]

* ABSENTERE, Eadem significatione dicitur in Capitol. General. MSS. S. Victoris Massiliensis. *Quod si dicti monachi excedant discurrendo inutiliter, vel se sine suorum licentia Priorum a Prioratibus Absentendo, etc.*

ABSENTANEUS, *qui se semper absentat.* Joan. de Janua.

ABSENTATUS, Deperditus, amissus, Gallis *Egaré.* Lex Longobard. lib. 2. tit. 36. § 6: *Et dixerit quod munimentum suum Absentatum fuisse, id est, Charta seu diploma non reperiatur.* *Absente,* in Consuetud. Leodiensi art. 24. 106. 107. dicitur de eo qui *Absentare* se cogit, *qui est obligé s'absenter.*

ABSENTATIO, in Epist. 58. ex Francicis tom. 1. Hist. Franc.; apud Gregor. VII. PP. lib. 1. Epist. 44. 45. etc. [S. Bernardus lib. de Praecepto et Dispensatione cap. 20: *Illa vero circa corpus occupatio quid est, nisi a Deo quædam Absentatio, et Absentatio quid, nisi peregrinatio?*] Aliud sonat in Gloss. Lat. Græc. Absentatio, ἀποστήνοις. [** Cod. Sangerm. αποστήνοις. Vulcanius legendum censem από στήθος. Vide Desid. Herald. lib. 1. Adv. Cap. 1.] In aliis Gloss. MSS. additur από στήματος. Vide Gloss. med. Græcit. in στήθος. [Vulcanius et ex eo Laurentius in Amalthea: *Absentatio, Recitatio facta absente libro.*]

* ABSENTER, In absentia, in Translatione S. Guthlac, Aprilis tom. 2. pag. 60.

* ABSENTIALIS DIES, Dicitur dies qua quis absens est, ut cum Canonicus a choro abest. Statuta Stephani Tornacensis Episcopi ann. 1196. pag. 1197. novæ Edit. Diplomaticum Miræ: *Si etiam aliquis Canonicus propter manifestum capituli vel Episcopi negotium absens fuerit, vel cum Episcopo equitaverit, illorum dierum Absentialium angustia ad hoc ut foraneus judicetur non poterit coarctari.*

* ABSENTIALITER PRÆSENS, id est, corpore quidem absens, sed præsens mente. Epist. Halinardi Archiep. ad Canonicos Lugdun. circiter ann. 1051. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 8. B: *Quapropter Absentialiter præsens solo tenus supplico communiter miserando indulgetis.*

ABSENTIVUS, in Fragmento Petronii cap. 33: *Sed ne diutius Absentivus essem, voluntate mihi negavi.* Alii aliter legunt.

* ABSENTIELIS ÆTAS, Majoritas, ut vulgo dicitur, cum quis suautele est, quasi quod *abs* se sit, id est, sibi relictus. Scacar. apud Cadom. ann. 1234. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 37. r. col. 1: *Nullus auditur de venditione consanguinei revocata post annum præteritum Absentielis ætatis: mota questione super revocatione ab uno de consanguineis, venditor et emptor venditionem rescindere non possunt.*

* ABSENTIMENTUM, pro Adsentimentum, Consensus. Charta ann. 1231. apud Manni in Observat. hist. ad Sigil. antiqu. tom. 7. pag. 118: *Promiserunt etiam et juraverunt non esse in consilio, vel facto seu Absentimento, quod castrum S. Michaelis perdat honorem.*

* ABSENTIO, Adolacio, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. [** Cod. 4778: Adu-latio.]

* ABSENTUM pro Absinthium, legi in Codice MS. Apulei de Herbis, monet Salmasius ad Lampridium, indeque Absentatum vinum, apud eundem Lampridium in Codice Palatino, pro absintiatum, uti editus preferit.

* ABSEPTICUS, Furiosus, in Glossar. ex Cod. 7641.

* ABSESCUTARE, Devestire se de re aliqua, et juri, quod in eam quis habere potest, renuntiare atque in alium transference. Charta ann. 1269. ex Cod. Reg. 9861. fol. 37. r: *Dictis bonis spontanea voluntate... ad opus dicti Henrici et Gertrudis ejus uxoris... pro nobis et nostris successoribus sive heredibus Absescutavimus, et per presentes Absescutamus et renunciavimus.* Vide supra Absacitus.

* ABSICTUS, Gemma nigra et ponderosa, in Glossis Bituric. MSS. Vide Absectos.

1. ABSIDA, vel APSIDA, Fornix, et Gr. αψίς, arcus, fornix, Papias: *Absida est hemispherium.* Gloss. Lat. MS. Reg: *Emisperium Apsida.* Honorius Augustod. lib. 1. de Imagine mundi cap. 77: *Absides, id est, circuiti.* Durandus in Ration. Exedra est Absida, sive volta. *Ælfricus in Gloss. Saxon. Absida, sine pœnit cleo vel portic, id est, rotunda concameratio, vel porticus.* Gloss. Gr. Lat. αψίς, forfex, arcus, fornix. Isidorus lib. 14. cap. 18: *Utrum Absidam an Absidem dicere debeamus, hoc verbi genus ambiguum quidam Doctorum existinant.* S. Hieronymus lib. 2. in Epist. ad Ephes.: *In summo cœli fornice, et ut ipso verbo utar, Abside.* Senator. lib. 8. Epist. 33: *Hic erumpit aquarum perspicua et dulcis ubertas, ubi in modum naturalis antri Absidis fabricata concavitas, sic perspicuus*

liquores emanat, ut vacuum putas lacum, quem non dubitas esse plenissimum. Ordéricus Vital. lib. 9. pag. 719: *Multo autem abibunt, qui nunquam redibunt, donec ad proprias Absides astra redeant.* Perperam edit. obsides. [Epistola Gunzonis ad Augienses Fratres, ann. 969. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 310. D: *Vile putat in liberalibus studiis immorari, planetarum Absidas, positionem, discursus per Zodiacum, circulorum inter se replicationem inquisitum ire nihili pendit.*] Vide Alcuinum Poem. 3.

2. ABSIDA, Pars ædis sacræ interior, in qua altare collocari solet, sic appellata, quod sit quodammodo separata a templo, et proprio fornicè tecta et convoluta. Gregorius Turon. de vitiis Patrum cap. 7: *Ante altare, basilicæ fundamenta jecit, erecque Absida miro opere construxit et transvolvit.* Cap. 16: *Ventumque est ut sanctum Munus juxta morem Catholicum signo Crucis superposita benedicetur: ut ille intuitus, vidit quod ad fenestram Absidæ scalam positam, etc.* Zixilanes in Vita S. Ildefonsi Episc. Tolentani: *Et elevatis oculis, aspergit in circuitu ejus, et vidit omnem Absidam Ecclesie repletam Virginum turmis de cantationibus David modulata suavitate aliquid decantantibus.* Petrus Damian. lib. 3. Epist. 8: *Teneo scilicet claustrum post Absidam Ecclesie tuo dumtaxat habitaculo dedicatum, etc.* Id est, retro chorum, seu potius presbyterium, neque enim hic locus asterisco indiget. Hugo Flaviniaciensis in Chronico pag. 112: *Reliquias Hierosolymitanas in principali Absida locis congruis venerabiliter collocavit.* Guibertus lib. 1. de Pignor. Sanctor. cap. 2. § 2: *Is ante Absidis frontem, inter altare videlicet et Absidem... pro officio acturus astiterat.* Anselmus Episcop. Havelberg. lib. 3. Dial. cap. 1: *Et quoniam omnium vestrum excellentiæ placuit, ut in hac sancta Basilica S. Sophia iterum conveniremus, in cuius Absida nunc sedemus, etc.* Vita Aldrici Episcopi Cenomanensis n. 2: *Fecit namque in predicta Ecclesia altaria sex, quorum unum sursum positum in media Absida collocatum, etc.* Vide Analecta viri doctissimi Joan. Mabillonii tom. 1. pag. 108. Mitto reliqua quæ non ita pridem in hanc sententiam congressimus in Descriptione Ædis Sophianæ n. 51. [** Cod. reg. 4778. exscribit quæ Isidorus habet Orig. lib. 15. cap. 8. n. 7. et addit: *Locus ante altare est.*] [** ABSIDA, Proprie est cuiusvis ædificii pars extrema et interior super planum semirotundum erecta et concamerata, quam Galli plerique appellant Rond point. Neque dumtaxat usurpanda Absida pro illa parte in qua alta parte colloccari solet; convenient cuilibet structuræ in arcum desinenter et concamerante: quare et dicitur de Ecclesiæ Sacellis semirotundis, deque aliis partibus Ecclesiæ, cum in circulum pariter terminantur. Sic Eccles. Cathed. Noviomensis, Eccles. S. Luciani Bellovacensis, atque Nannetensis, olim S. Pauli, plures habere Absides dicuntur, quod tria ædificii totius in crincis modum exstructi extrema in arcum desinant. Vita Sancti Hermelandi inter Acta SS. Benedict. tom. 1. sæc. 3. pag. 398: *Sancta ejus membra in Basilica S. Apostoli Pauli juxta oratorium S. Vandregesili in Absida meridianâ sepulturæ debito cum honore tradiderunt.* Vita B. Hermanni Josephi, April. tom. 1. pag. 694. B: *Cum in una Abside Monasterii orationibus esset ac meditationibus occupatus, etc.*

3. ABSIDA, Interdum pro Episcopali

sede, quod in medio **Absida** collocari solet, ut in Ecclesiis in quibus Chorus retro altare est. S. Augustinus ad Albium: *Dicebam ego quibus poteram qui nos in Apsidem honoratores et graviores ascenderant.* Et Epist. 203. ad Max.: *In futuro Christi iudicio nec Absida gradata nec cathedra velata.*

4. ABSIDA, Feretrum in quo reliquiae Sanctorum continentur, sic forte appellatum, quod in absidem seu cameram desuper convolvatur. Gesta Consulum Andegavensium cap. 3. n. 26. ubi de Relatione corporis S. Martini: *Absida siquidem quam deferebant, erat fusilis ex auro et argento, quod dicitur electrum, spissitudine duorum digitorum, actoremque operis B. Perpetuum insculptor designarunt, suffragio litterarum, etc.* [Vide S. Paulini epistolam. 32. edit. 1685. pag. 206. et not. 149. pag. 64. ubi prater cetera docetur *Absidam* ut plurimum sumi pro concha altaris, vel ipsa sacra mensa seu altari; v. g. cum dicuntur in *Absidis* repositae Sanctorum reliquiae quas sub altaribus, et intra altaria recondi solitas notum est. Vides et D. Cangii lib. 3. Constantinop. Christ. p. 45. et 46.] [** Vide Salmasium ad Solinum cap. 55. p. 852.]

5. ABSIDA, in Glossis MSS. est *latior pars edis*.

¶ 6. ABSIDA, **ABSIDIA**, **ABYSIS**, Sacra umbella quae aut supra SS. Sacramentum aut supra SS. Corpora erigitur, Gall. *Baldachin*. In omnibus fere sacellis S. Dionysii super Sanctorum reliquias *Absides* lapideas opere Gothicu extractas videre etiamnum licet. Glossulae excerptae et Codice MS. Cluniacensi tom. 2. pag. 23. operum posthum. D. Mabillonii: *Absis est feda, operculum ligneum, quod retro altare sit supra corpora sanctorum.*

ABSIDIA, Eadem notione. Gesta Dagoberti I. Reg. Franc. cap. 17: *Foris quoque desuper Absidiam illam, infra quam veneranda Martyrum corpora tumularerat, ... ex argento purissimo mirifice cooperuit.*

¶ 7. ABSIDA, Orbita, circulus rotæ. Quod autem sic dicatur, inquit Spelmanus, fieri videtur non ab ἄψις, ἄψιδος, fornix, sed ab ἄψις, ἄψεως, tactus, ab ἄπτω tango, quia pars illa rotæ quæ orbitam describit, terram tangit. Adde quod hac eadem notione apud Geometras *Tangens Linea* appelletur, quæ circulum in puncto tangit, nec secat illum. [Vide omnino Forcellini Lex. in voce *Absis*.]

ABSIDATUS, Concameratus, in absidis seu arcus formam tectus. Gloss. Lat. Gr. *Arcutus, τοξωτός, ἐπικαυτής, ἀψιδωτός*. Porticus *absidata*, apud P. Victorem in Descr. Romæ, reg. 4. Senator lib. 4. Epist. 51: *Caveas illas saxis pendentibus Absidatas, ita juncturis absconditis in formas pulcherrimas convenisse, ut cryptas magis excelsi montis crederes, quam aliquid fabricatum esse judcales.*

ABSIDICULA, apud Joannem Diac. lib. 4. Vitæ S. Gregorii M. PP. cap. 84.

* **ABSIDILE**, **LIUM**. [Ut ABSCIDI-LIUM. DIF.]

* **ABSIDITAS**. Vide *Absus*.

ABSIGNARE, ἀπορρίπτειν, in Gloss. Lat. Gr. *Resignare, desigillare, Décacheter*. * **AB SILERE**. [Ut ABSILIRE 2. DIF.] * 1. **AB SILIRE**, *Dividere, Départir*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. * 2. **AB SILIRE**, *Descendere*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Absiliunt, descendunt.* [** Cod. 4778: *Absiliunt, discedunt. Stacius, Absiliunt nubes et fulgure claro astra patent*. Locus est in Thebaide, lib. 10. vers. 374.]

* 3. **AB SILIRE**. [Assuescere. DIF.] * **AB SINTHIUM**. Vide *Absynthicum*. * **AB SIS**. [Divisio, coupure. DIF.] * **AB STISTERE**. Vide *infra Abstitere*. **AB SITANUM** [vel ABSIDANUM] εἰδος χρυσοῦ, in Gloss. Gr. Lat. [Forte legendum *Aurichalcum*.] [** Legendum potius *Obridium*. Vide *infra Obyzum* et *Salmasium* de *Homonymis Hyles Iatricæ* pag. 218, E. 6.]

* **AB SITAS**. Vide *Absus*.

* **AB SITITIUM**, **ABSITUM** se facere.

Vide in *Absens*.

* **AB SJURARE**, **ABS JURATIO**. Vide in *Abjurare*.

* **AB SLATATA**, *Navis pyratica*, in Onomastico. Vide *Abstata*.

ABSO. Vide *Abuso*.

AB SOLERE, *ab usu recedere*. Papias.

[* Assuescere. DIF.]

1. **AB SOLVERE**, Liberum dimittere. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 1. § 2: *Si quis alienum servum in fuga lapsum, ferro vincum, aut in quoconque ligamine constitutum Absolverit.* Eugippius in S. Severino: *Captivos gratauerit Absolveret.* Vide Ughellum tom. 7. pag. 977. [** Cod. 4778: *Absolvit, liberat; non moratur; missum facit.*]

2. **AB SOLVERE**, Interdum mittere, remittere in patriam, domum. Anistas. in Hist. Eccl.: *Hunc nos baptizantes, ad propriam Absolucionis regionem.* Ubi Theophanes in Cod. Vatic. habet ἀπεστέλλαντες, in Regio ἀπελύσαπεν. Agobardus de Bapt. Judæor.: *Post paululum fecisti ut ingredier, sed nihil audiri, nisi Absolucionem discedendi.* Id est, licentiam, facultatem discedendi. [** Hac significatione vox frequens apud Plautum. Ammianus lib. 17. cap. 8: *Legatos muneras absolvit.*] 3. **AB SOLVERE**, Donare, dimittere, contradere, in possessionem mittere. Tabularium Conchense in Ruthenis, cap. 91: *Eustorgius de Macennago dimisit et Absolvit Sancto salvatori de Conchæ... Ecclesiam de S. Mameto, etc.* Tabularium Abb. Belliloci in Lemovicib.: *Facta gurpito ista vel Absolutio in mense Junii, etc. Et ante: Si... aliqua persona contra gurpitionem vel Absolutionem illam columniam generare præsumperit.* Ibid.: *Quamobrem omnia Absolvimus Deo sancto Petro Bellilocensi in manu Domini Abbatis.* Vide Miracula S. Ludgeri Episc. Miming. n. 39.

4. **AB SOLVERE DEFUNCTOS**, est Dicere Collectam mortuorum, *Absolute, Domine, animas fidelium defunctorum*. Odo Episcopus Parisiensis in Præceptis synodibus § 7: *Sacerdotes auditio Parochiarum suorum obitu, statim Absolvant eos cum Psalmis pro defunctis, et Collecta Statuta Ordinis de Sempringham p. 781: Patres et matres, fratres et sorores et consanguineri defuncti Fratrum nostri Ordinis in annuo Capitulo in Conventu nominativo debent Absolvi, etc.* Vita S. Gilberti Institutoris ejusdem Ord.: *Recitationis Sanctorum passionibus, et Absolutis defunctis.* Adde lib. Usuim Ord. Cisterc. cap. 30. 99.

* 5. **AB SOLVERE AD CAUTELAM**. V. infra *Absolute ad cautelam*.

* 6. **AB SOLVERE**, Permittere, dimittere, Gall. *Abandonner*. Acta MSS. Inquisit. Carcasson. ann. 1308. fol. 41. r°: *Ermengardis concesserat, quod Guillelmus Ysaura, vir suus, hæreticaretur. et ipsum Guillelmum Absolvit ipsis hæreticis.*

* **AB SOLVIMENTUM**, Licentia, facultas aliquid faciendo. Synodus Cesaraugustana anno 1058. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 220: *Nec per ultum nuncium*

non dirigat ei sine consilio et Absolvimento de supra dicto Comite Raymundo.

* 1. **ABSOLUTE**, Absque prævia salutatione, cantu, benedictione aut invitatione. Vox officii Ecclesiastici. MS. Codex Rituum Ecclesiæ Beatae Mariæ Deauratae, et in aliis Ritualibus Libris frequenter: *Dicuntur Absolute et sine oratione nec ante nec post... post tractum dicitur oratio scilicet, Deus a quo... et Judas, etc... que dicitur Absolute et sine salutatione et cum flectamus.*

* 2. **ABSOLUTE ORDINARI**. Dicitur de Clericis qui ad sacros Ordines promoventur absque Titulo seu Ecclesia cui mancipentur, et de cujus redditibus vivant. Concilium Londinense ann. 1125: *Nullus in Presbiterum, nullus in Diaconum, nisi ad certum titulum ordinetur. Qui vero Absolute fuerit ordinatus, sumta caret dignitate.* Vide *Titulus*.

* 1. **ABSOLUTIO**, Indulgencia, a peccatis remissio. Ordericus Vitalis lib. 5: *Et generali Edicto festivam stationem ad sancti Pontificis corpus... fieri decrevit, ad quam Parochianos pñne omnes monitis et Absolutionibus atque benedictionibus invitavit.*

* Nostris, eadem notione, *Absolution*, pro *Indulgence*, ut legitur apud Montréal. vol. 3. ad ann. 1449. fol. 25. v°: *Et adone (la belle Agnes) requiert son confesseur qu'il la voulût absoudre de peine et de couple, par vertu d'une Absolution, laquelle estoit à Loches, comme elle disoit; ce que le confesseur à sa relation feit.*

* Antiquiore Orderico Vitali hujusmodi *Absolutionis* seu indulgentiæ formulam, utpote dignam notatu, hic describo ex Archivis S. Victor. Massil.: *Absolutio quam dom. Deodatus episcopus (Toloneensis, qui circa medium XI. saeculi floruit) cum universis clericis suis fecit in hoc loco (Petricofci) tam viris quam mulieribus, de omnibus peccatis suis, tam de majoribus quam de minoribus, unde pœnitentiam egerunt rel agere cupiunt; de minoribus unam medietatem, de majoribus dimittimus, qui in tres dies est unum; (sic) et qui in duabus dimittimus unum extraordinarium et ad eventum, ad eos qui ibidem fideliter venerint vel vigilaverint, aut de possessione sua valentem unum denarum, per unumquemque annum, in adjutorio dederint. Huc etiam revocanda est, (nequaquam enim ad solutionem sacramentalem, cuius formulam non licet immutare pro libitu, pertinere potest,) indulgentia, quam Eugenius IV. PP. iis concedebat, qui ad redimendum ex Saracenis Joannem regem Jerosolymitanum facultates suas insamebat. Hæc vero talis est: *Ego te absolvio ab omnibus pointis in purgatorio tibi debitibus... et restituio te illi puritati seu innocentiae in qua eras, quando fuisti baptisatus.* Vide *infra in Fraternitas 5 et Indulgencia*.*

* Sed et mortui ab excommunicatione absolvebantur; quod, schedula *Absolutionis* eorum pectori superposita, flebat, uti docet Andreas Floriac. Ms. lib. 3. Mirac. S. Bened. : *Post aliquot dies reperiatur a diabolo suffocatus. Extinde monasterii S. Petri Apostolorum principis, quod dicitur Inder. sepulturæ mandatur; atque pervasorem ecclesiasticarum rerum terra non ferens a se exponit, a se ejicit.... Mane itaque facto ita repertus, iterum quantocum sepulturæ traditur; sed denus terque miraculum geminatur...* Unde ad id ventum est, quo Benedicti res injuste pervase, condigna satisfactione relaxentur, Floriacum mittatur; a fratribus indulgentia *Absolutionis* misero imperia-

tur; quo facta atque eadem relaxatione in scedula admodum pectori mortui superposita, non eum tellus pepulit ultra. Vide in *Imlocatus*.

¶ 2. **ABSOLUTIO**, Dispensatio, dimissio, libertas, permisso. S. Bernard. Epist. 313. n. 3. Edit. ann. 1690: *Et credo, ni fallor, quod Absolutio quæ facta est, potest interim impediri, etc.* Loquitur de facultate discedendi ex uno Monasterio duobus Monachis concessa.

¶ 3. **ABSOLUTIO**, Apoche, acceptilatio, Gall. Quittance, décharge. Diploma Casimiri Poloniae Regis ann. 1356: *Litteras quittationis pabinus, et Absolutiones sub forma debita.*

¶ 4. **ABSOLUTIO**, in Ecclesiastici Officij Rubricis est deprecatio brevis quæ dicitur finitis psalmis cuiuslibet Nocturni, qua solebat olim terminari Officium nocturnum uniuscujusque Vigiliæ; *Absolutio enim terminum et finem denotat*, inquit Macher in Hierolexico. Vide Hofmannum.

¶ 5. **ABSOLUTIO**, Collecta, seu oratio pro mortuis, illa præsertim quæ incipit, *Absolute Domine, etc.* Item quævis aliae orationes pro defunctis, ac etiam preces, thurificationes, aspersiones, quæ circa corpora defunctorum fiunt. MS. Consuetudinum S. Augustini Lemovicum, fol. 18: *Quando pro aliquo Abbatem vel Abbatissam defertur rotulus, si Conventus est in clausstro... Cantor debet scribere in eo Absolutionem vel orationem consuetam, etc.* Habetur hujusmodi Rotulus in Monast. Solemniacensi prope Lemovicum pro Hugone Abbatem defuncto anno 1240. in quo *Absolutio a Cantore scripta his verbis legitur: Titulus Conventus vel Ecl. N. Anima Domini Hugonis Solemniac. Abbatis et omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace. Oravimus pro vestris, orate pro nostris, etc.* Vide supra *Absolvere defunctos*. Vide etiam *Rotulus*. Forma porro et ritus *Absolutionis* habetur in Cæremoniarum Codice MS. Monasterii B. M. Deaurata Tholos: *Fit circuitus per ciniterium a Priore vel ab Domaderio, abstergendo ab aqua benedicta, et post finito responsorio cum versibus Absolvuntur mortui ab illo qui fecit officium.* Idem occurrit in Instrum. ann. 1397. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1630.

¶ 6. **ABSOLUTIO CAPITULI**, Brevis Lecatio ex Scriptura Sacra, quæ quotidie post Primam dici solet, et quæ primum in Monasteriis finito *Capitulo* antequam Fratres exirent ad opera et benedictionem a Superiori acciperent, decantabatur.

¶ 7. **ABSOLUTIO AD CAUTELAM**, Gall. *Absolution à Cautèle*. Dicitur de absolutione quæ majoris securitatis causa aliqui judicis sententia excommunicato et appellanti conceditur; dummodo ferendo demum iudicio se paritum promittat præstito sacramento. Absolutionis ad Cautelam nulla mentio ante Celestinium Papam qui anno 1195. ad Episcopum Lincoln. scribens, quosdam absolvit *ad maiorem Cautelam*. Conc. Terracon. ann. 1591. tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 589: *Absolutio ad cautelam prohibetur concedi invasoribus excommunicatis, et de facto concessa non valere declaratur.* Charta absolutio- nis ab Officiali Rhomag. concessæ asservata in Monasterio B. M. de Bono nuntio: *Contra quos dictus Rev. Pater aut ejus Officialis ad suspensionem vel excommunicationem processerat a sententia hujusmodi pendente dicto processu et sine ejus ac procurationum prædictarum*

præjudicio per dictum Archiepiscopum vel ejus Officiale habentem super his potestatem Absolverentur ad cautelam, etc.

¶ 8. **ABSOLUTIONIS DIES**, apud Baldricum Noviom. lib. 3. cap. 74. in Vita Lietberti Episc. Camerac. cap. 54; apud Silvestrum Giraldum in Itinerar. Camb. lib. 2. cap. 11. vulgo *le Jeudy Absolu*, feria nempe quinta ante Pascha, qua Pœnitentes absolvı solebant. Joannes Episcop. Abrincensis de Offic. Eccles. pag. 41: *Ipsa die hora sexta populus ad Ecclesiam conveniat: si Episcopus fuerit, convocatio pœnitentium et Absolutio, chrysostomus et olei consecratio, justa Episcopalem ritum ordinatur; ubi vero desuerit, imprimis tam Clerus, quam populus prostrati in terra cum lacrymis et gémitu Absolutionem criminum a majori Sacerdotie accipient.* Gillebertus Episcopus Lunicensis de Usu Ecclesiast. : *Absolvit Præsul populum de venialibus in Capite jejunii; de criminalibus in Cena Domini.* Vide observata a Menardo ad librum Sacramentorum Gregorii pag. 231. et seqq. ubi de *Absolutionis formulis*. Add. V. Cl. Steph. Baluzium ad Reginonem pag. 654. et quæ observamus infra in voce *Reconciliare*.

* **ABSOLUTUS DIES JOVIS**, vulgo *le Jeudi absolu*, feria nempe quinta hebdomadis sanctæ. Bened. abbas Petroburg. de vita et gestis Henrici II. edit. Hearn. tom. 1. pag. 200. ad ann. 1177: *Quod cum regi nuntiatum esset, in crastino summo mane diei Jovis Absoluti venit Cantuarium.*

¶ 9. **ABSOLUTIONEM FACERE**, Jubere, jussionem dare, vel potius facultatem ac licentiam dare aliquid faciendi. Charta Dagoberti Archiepiscopi Bituricensis ann. 990: *In ipsis (Episcopi defuncti) loco jubeo et Absolutionem facio ad Coepiscopos nostros eligere et benedicere Gausbertum Sacerdotem, etc.* Infra: *Nos (Episcopi) una cum auctoritate et Absolutione Domini Archiepiscopi nostri... receperimus in nostro Episcopali numero atque Collegio proclamatum Gausbertum, etc.*

¶ 10. **ABSOLUTIONES RELAXATORIAE**. Sic vocantur concessæ excommunicatis Absolutions ad tempus. Statuta Synodalia Ecclesiæ Eduensis apud Martenium tom. 4. Anecd. col. 511. B: *Ilem quia nonnulli Curati dum recipiunt Absolutiones relaxatorias seu relaxamenta usque ad tempus, tenent, ut dicitur, partes excommunicatas per Absolutionem, etc... præcipit ut de cætero dum tales receperint Litteras, in registris suis registrent per hunc modum, videlicet, Relaxatus est talis, et Absolutus hinc usque ad tale tempus et non ultra, etc.*

IN ABSOLUTO, Voces Agrimensoribus, propriæ, apud quos agri *in soluto* remaneant ac teneri dicuntur, qui sine lege et finitione sunt, id est, finibus ac limitibus non terminantur, apud Frontinum et Aggenum. [Hæc autem sunt loca, inquit iste, quæ in soluto dicuntur quæ aut in saxonis et sterilibus locis sunt, aut in paludibus, ubi nulla potuit exerceri cultura. Hinc forsitan facta vox *Absus* quod abbreviate *Absus* scriberetur pro *Absolutus*. Vide *Absus*.]

1. **ABSOLUTORIA LITERÆ**, Quæ reconfecta, Missis ac Legatis dantur, cum domum remittuntur. Hugo Flavinac. in Chron. pag. 254: *Ut reversis Missis suis cum litteris Absolutoriis, ibi quoque a suffraganeis et diœcesi sua viaticum acciperet.*

2. **ABSOLUTORIA LITTERÆ**, Quibus Pontifex excommunicatum, ab excommunicatione a se absolutum esse denun-

tiabat, in Concilio Burdegalensi ann. 1262. cap. 1.

¶ 11. **ABSOLUTORIUM**, Acceptilatio, Apo- cha, Gall. Quittance. Synodales Constitut. ad calcem Lib. de Officiis Joan. Abrinc. pag. 4: *Obligatoria et quittatoria instrumenta... passare faciunt fraudulenter ut Absolutoria sua fallaciter extorquere possint et valeant.* [** Vide *Absolutio* 3.]

¶ 12. **ABSOLUTUS**, desperatus, Gall. *Désespéré*. Dicitur de ægro cuiusmorbus deplo- rat. Vita B. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii. pag. 392. * C: *De quadam scala pro- ruerat; ac fracto capite ac discoperto cerebro, invadente febre, multiplicatisque va- riolis, Absolutus erat iudicio medicorum.*

* 13. **ABSOLUTUS**, Persolutus, *Asoul*, nostris olim. Lit. ann. 1297. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 55. r. col. 2: *Desquelz douze vins et dis livres de Pare- siz il se tiennent Asouls et apaïé. Assosé vero, pro Absolutus, liber, immunis, Gall. Déchargé, exempt, in Ch. ann. 1273. in Suppl. ad Miræum p. 606. col. 1: Et rapportent celi disme en le main le sei- gneur de Commines, de cui je le tenoie en sief, ... il le converti en irrage et me le rendu Assosé et desherié de tout ser- vice de sief. Absoluta pecunia, Præsens, Gall. Argent comptant. Charta ann. 1288. apud Joan. Nicol. ab Hontheim tom. 1. Hist. Trevir. pag. 724. col. 1: *Bona quædam, quæ mea Absoluta pecunia compa- ravi.**

* 14. **ABSOLUTUS**, Solitus et liber, li- ber Fidelis, Vasallus uni adductus. Dipl. ann. 1250. in Sande Comm. ad Gelriæ Consuet. Feud. Tract. 1. tit. 1. n. 25.: *De dicto castro sive domo ero homo suis absolu- latus quod vulgo Ledigh-man nuncupatur.* Schannat. Hist. Episc. Worm. tom. 1. pag. 244: *Hartradus de Merenberg partem castri in Merenberg... beato Petro tradi- dit, ratione cuius vasallum se fecit Wormat. Ecclesiæ Absolutum, quod vulgo dici- tur Ledigh-mann.* Vide *Solutus* et *Ligius*. Vide Haltaus. Gloss. Germ. v. *Ledigh- man*. ADEL.

* **ABSONAGARUS**. [« Panis in vapore prodii pisarum vel piscium maditatus. » DIEF.]

* **ABSONANTIA**. [Quod est discors, ab- surdum, dissonum. DIEF.]

* **ABSONARE**. [Dissonum quiddam canere. DIEF.]

ABSONIARE. Sacramentum fidelitatis Anglosaxonicum laudatum a Somnero: *In illo, Deo, pro quo sanctum hoc sane- tificatum est, volo esse nunc domino meo N. fidelis et creditibilis, et amare quod amat, et Absoniare quod Absoniet, per Dei rectum et seculi competentiam.* Saxo- nicum habet, e al. a scunian ð et he a scunha þ, etc. est autem a scunian, devitare, fugere, detestari.

* **ABSONUS, sine sono, homo**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. [** Cod. 4778: *Ab- sono, absurdus; præpropero; inutili sono.*] * **ABSORBERE**, Prætermittere, nullam rei alicuius rationem habere. Gall. *Na- voir nul égard*. Lit. ann. 1408. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 355: *Arrestum et privilegia supradicta, ac alia per dictum dominum genitorem nostrum in hac parte edita, de quibus nobis licuit, Absorbendo, etc. Asorbir, ad nihilum redigere, in Lit. ann. 1401. tom. 8. earumq. Ordinat. pag. 490: Qui (le fait de la marchandise) par les inconveniens des susdz, l'en y dit grandement estre adommagié et Asorby. Unde Asorbir les yeux, pro Oculos extin- guere, excæcare, apud Philip. Mouskes :*

*Pour que que li sire li fist
Les deux ious Asorbir el clef.*

* **ABSORSIT.** Foras ejecit, exturbavit, exposuit, exegit vel ejecit. Glossar. vetus ex Cod. reg. 7646. Vide supra *Abso.*

* **ABSORTUS.** ibid. Absorta est, restricta [** Cod. 4778 : *restincta*] est, consenunt vel elanguit. *Absorptus*, Numer. 11. 2. et 1. Cor. 15. 54. [** Cod. 4778 : *Absorta*, deu-
rata, glutita, deleta, abolita.]

* **ABSPORTUS.** [Id est indignus. Dief.]

ABSPES. Sine spe à τελτίων. Occurrerit in Vita S. Onuphrii cap. 10 : *Abspes etiam multoties vita.*

* **ABSPORTARE**, pro *Asportare* vel *abigere*; si de pecoribus agitur. Gall. *Emporter*, *Emmener*. Charta Philippi Aug. ann. 1194 : *Si quis a civitate fugerit, et catalla cuiuspiam Burgensem Absportaverit, et Scabini hoc cognoscant, redire non poterit nisi per crauantum creditorum.*

1. **ABSQUE**, Praterquam. Aurel. Victor Schotti in Augusto : *Felix adeo, Absque liberis, tamen simulque conjugio. In Caligula : Immature Absque Octavianii interitu. In Hadriano : Apud Bajas tabe interruerit anno Imperii Absque mense vicesimo secundo. Utitur etiam non semel Ammianus, ut et alter Victor in Vitell. Vespas. et Theod.*

2. * **ABSQUE EO QUOD.** Quamvis non. Formulæ Massil. ex Cod. reg. 7657. fol. 27. v° : *Dictum talem pignorari fecit per talem nuntium dictæ curiae, usque ad cantitatem unius floreni, pro corratago suo predicto. Absque eo quod dictum officium juraverit, aut alias fidejusserrit in dicta curia, seu licentiam habuerit ab officialibus suis. Sit in pœna in dicta præconisatione contenta. Supra : Licet ipse delator non sit corruerius.*

* **ABSRADICARE.** Avellere, eradicare. Gall. *Deraciner*, *arracher*. Charta Guidonis Comitis Flandr. ann. 1237. in Tabular. S. Barthol. Bethuniensis : *Item debet habere omnes enemandas, redditum foriscelatorum, metarum Absradicatarum sive remittatarum absque mesleia.*

ABSTANTIA. [Intervalum, distantia. Gallice *Eloignement*, *distance*.] Hac voce utitur Vitruvius lib. 9. cap. 4 : *Quod ciunt solem, cum longius absit Abstantia quadam. A verbo absto, quod usurpat Horatius de Arte Poëtica, v. 361 :*

Ut pictura poesis erit, quæ si proprius stes
Te capiat magis, et quædam, si longius Abstes.

* **ABSTARE.** [Abesse. Dief.]

* **ABSTEMIS.** [Aquaæ potator. Dief.]

* **ABSTEMIUS.** Non modo qui a vino, sensu etiam qui a carnibus abstinet quo sensu dixit Plinius [** Aul. Gellius lib. 13. cap. 30.] *prandium Abstemium*. Vita B. Geraldii Auriliac. lib. 2. de quo Annal. Bened. tom. 3. pag. 462 : *Geraldus quemdam Monachum, nomine Arbertum ducebatur secum, magnæ abstinentiæ virum. Factum est aliquando ut deesset pulmentarium quo Abstemius ille cum pane vesceretur.... Cum forte reperit pisciculum in litore expositum et palpitanterem qui ipso vidente de aqua exsilierat, tum vero conseedentibus ad mensam comedit ille Abstemius de pisce parato.*

* **ABSTEMUS.** [Abstinens a vino. Dief.]

* **ABSTENIS.** γνοῦσις, Sobrius. Suppl. Antiquarii. Vide *Abstenus*.

* **ABSTENTUS.** Vide in *Abstinere*.

* **ABSTENUS.** Sobrius. Janssonii Auctarium ad Glossar. Vide *Abstenis*. [** Gloss. Cod. reg. 4778 : *Abstemus, sobrius; Abstinenſis cibo.*]

* **ABSTENUUS.** [Forsan prave lectum. Dief. pro *ABSTEMIUS*.]

* **ABSTERE.** Abjungere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Abstemus, abjungimus*,

* 1. **ABSTERGERE**, pro *Aspergere*. Occurrit in codice MS. Cœremoniarum Monasterii B. M. Deauratae Tholos : *Fit circuitus per cimiterium a Priore vel ab Domaderio Abstergendo ab aqua benedicta; et post, finito responsorio cum versibus absolvuntur mortui ab illo qui fecit Officium. Hoc facto quilibet nequossiat ad libitum.*

2. * **ABSTERGERE**, Aribi episc. Frising. in vita S. Corbiniani tom. 3. Sept. pag. 283. col. 1 : *Tunc vir Dei crebris advenientium colloquiis occupabatur, quod magnis fletibus atque lamentis se Abstergere nitebatur. Ubi delendum forte pronomen Se ; adeo ut sensus sit, quod in his colloquiis peccasse autemabat, fletibus abstergere nitebatur : nisi cum Ha- giographis pronomini Se præponas a et interpretaris, Repellere conabatur.*

ABSTERIUM. Vide *Asceterium*.

ABSTERNERE. *Abficere, repellere*, in Glossis Isid. [Papæ Synonima sunt, *Absternere, Abdicare, propulsare, repuere.*] [** Vide *Abscernere*. Cod. reg. 4778 : *Absterrat, abicit, repellit, propulsat, etc.*]

* **ABSTERRERE.** [Penitus terrere. Dief.]

ABSTERSORIUM. [Pannus linteus quo utitur sacerdos dum Missam celebrat ad extergendos sibi digitos post attractatam sanctam hostiam. Gall. *Purificatoire*. In hoc differt *Abstersorium* a manutergio, quod isto dumtaxat utantur cum res divinas nondum attigere.] Visitatione Thesaurariae S. Pauli Londinensis ann. 1295 : *Duo Abstersoria de panno lineo, cum extremitatibus cordatis de serico, ad extergendum digitos post Perfusionem in majori altari. Alibi : Item duæ tuallæ abstersoria—item 1 Abstersorium tuallum — item 1 tualla Abstersoria.*

* **ABSTIMUS.** [Sobrii, ABSTEMIUS. Dief.]

* **ABSTINANCIA.** [Obstinatio. Dief.]

* **ABSTINATIO.** Forte pro *Obstinatio*. Descriptio redditum, censum, etc. dominiu Eska, ex Archivo Ecclesiæ S. Audomari : *Nec possunt aliqui... de territorio fructus removere, cariare, seu decimare. . . . in absentia decimarii, alioquin si eorum Abstinatio posset evadere comprobari... deberent ex hoc puniri.*

* Melius ut videtur, pro Legis, edicti, etc. violatio. Gall. *Contravention*. Vide Glossar. in hac voce.

ABSTINAX. Abstinens. Fragmentum Petronii, cap. 42 : *Et quid si Abstinax non fuisset ? quinque dies aquam in os suum non concipet, non micam panis ; tamen abiit.* [** Symmach. Lib. 1. ep. 47.]

* 1. **ABSTINENTIA**, Ab armis cessatio, Gall. *Suspension d'armes*. Olim *Abstinence*, *souffrance*. Rymer. tom. 2. pag. 800 : *Prorogandi sufferentiam seu Abstinentiam inter nos ex parte una, etc. Ibi-dem Gallice : Avons accordé et accordons que la souffrance, ou l'Abstinence de guerre. . . soit éloignée.*

* Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 51 : *Deinde cum eodem partis Abstinentias sive truces inter se et amicos suos... habuissent et dedissent certo tempore, etc. Aliæ ann. 1408. ex Reg. 162. ch. 362 : Durante les truces ou Abstinentces et souffrances de guerres, etc.*

* 2. **ABSTINENTIA**, Renunciatio, cesso. Gall. *Renunciation*. Stat. antiqu. Florent. lib. 1. cap. 29. ex Cod. reg. 4621. fol. 57. v° : *Repudiatio vel Abstinentia hæreditatis vel successionis alicujus quomodo libet delata, a die repudiationis vel Abstinentie infra menses duos, si repudiatio vel Absti-*

nentia facta fuerit in civitate, comitatu vel districtu Florentiæ, et infra quatuor menses, si alibi Abstinerit vel repudiaretur, notificari debeat publice. Vox nota Jurisconsultis. Abstinerre proprie dicuntur sui vel necessarii, hæredes ; ut extra-nei repudiare, inquit Brissonius, lib. 1. de verb. significat.

1. **ABSTINERE**, Activa significazione usupavit Marcellus Empiricus, cap. 29 : *Gallinam per totum diem a cibo Abstineto. Cælius Aurelianus Siccensis lib. 5. Chron. cap. 10 : Erit a cibo Abstinentus ægrotus. Ita etiam non semel Plautus.* [** Vide Forcell. Lex Mart. Lib. 9. ep. 86 :

Non se, convivas Abstinet ille suos].

[Janssonius in Auctario ad Glossas Isid. *Abstinet, observat.*]

ABSTINERE aliquem communicatione, communione, idem est ac *Excommunicare*. Caldonus in Epistola, quæ est 39. inter Epistolas Cypriani : *Abstinentius communicatione Felicissimum. Mox : Abstinentius Sophroniam. Avitus Vienn. Epist. 14 : Proinde qua sit Abstinentius conditione, præcipite. Usurpatur passim in Concilio Eliberitano, Toletano I. c. 4. 13. 15. Vasensi I. c. 7. apud S. Hilarius in Fragm. pag. 27. et Commodianum instruct. 61. etc.*

ABSTINENTIA, Eodem sensu apud Fulbertum Carnot. Epist. 88 de Presbytero lapsu : *Ab Officio removendus est, et tandem Abstinentia castigandus est, quousque relitto vitio, et per Dei gratiam superato, revocari videatur idoneus.*

ABSTENTUS, Excommunicatus, apud eundem Cyprianum Epist. 88 et 55. et lib. de Lapsis. In Concil. Tolet. I. can. 46. apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 5. etc.

* **ABSTENTUS**, Macro in Hierolex. intelligendus videtur de suspenso ab Ecclesiasticis functionibus ; quo sensu *Abstinet* usurpari contendunt non semel apud eundem Cypr. atque etiam in Regulis Patrum cap. 5. § 2.

* **ABSTENTUS**, etiam dicitur apud Jurisperitos, at Latine magis, Pupillus qui tutoris auctoritate ab audeunda hæreditate revocatus est, ex eo nempe quod nimis illa sit in ære alieno. [** Dig. lib. 4. tit. 4. fr. 7. § 10 ; lib. 26. tit. 8. fr. 21 ; lib. 2. tit. 11. fr. 18 ; lib. 36. tit. 4. fr. 1 § 4.]

ABSTINENTES, iidem videntur qui *Continentes*, vel qui jejunia observant et ab escis abstinent. S. Cyprianus, seu auctor de Singularitate Clericor. *Quid per hypocrisin, vult ab hominibus Abstinentes dici et in secreto carnibus et ebrietate distendi?* Vita S. Tilonis Mon. n. 22 : *Quis tantorum Monachorum cuneos aspiciens, quis virile agmen concordie cernens non obstupescat, in quo nullus nocens, nulla detractionis susuratio, sed similitudo Abstinentium, et certamen officiorum?* Vita S. Prefecti Mart. posterior num. 7 : *Dum cum hospitibus Abstinentibus convivaretur, et pisces omnimodis anxius non haberet, etc. mox de iisdem : Cum pœnitentibus residens ad mensam remansit.*

ABSTINENTES, Hæretici in Hispania, Gallia et Aquitania, *separantes persua-sionibus conjugia hominum, et escarum Abstinentiam promittentes, etc.* Vide Philastrium de Hæresibus.

* 2. **ABSTINERE**, Absterrere, detinere. Gall. *Retenir*. Lit. remiss. ann. 1363. ex Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 1 : *Henricus, qui magnanimus esse dicitur, ob hoc, malo sine causa motus animo, confessim ipsam uicorem verberare nisus fuit, et se*

contra ipsam fecit Abstinere, verba enor-ma contra ipsam proferendo. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : **Abstinet, coerct, compescit, refrerat, restringit vel subpri-mit, observat.**

ABSTIPULARE. Dimittere, werpire. Charta Conradi II. Imp. ann. 1146. pro Monasterio S. Maximini Trevirensis : **Comes per omnia Archiepiscopo satisfa-ciens, rejuravit ei fidelitatem, et werpivit ei in praesentia nostra, et omnium qui affuerunt, Abbatiam, et omnem Abstipu-lavit de ea columniam, et sic ab Archie-piscopo ablutionem et beneficium suum recepit.**

* **ABSTIRPARE.** Ausraden (Exstirpare). Voc. Germ. anni 1477. ADEL.

* **ABSTITERE, pro Absistere.** Glossar. vet. ex cod. reg. 7646 : **Abstiteres abires : bitere exim ambulare significat.** [**] Hac etiam Placidus ap. Maium pag. 433. et Gloss. : Cod. reg. 4778 : idem : **Abstetit longe stetit] Abstiterit, stetit, desinit, restitit.** Vide Theodor. Fabri in *Sisto*.

* **ABSTLATA, Navis piratica.** J. Laurentius in Amalthea. Vox orta ab soleto *Abstula*, Aufere. Ablatis enim navibus pirate uti consueverunt. Vide *Ablata*.

* **ABSTOLCAZ.** Vide in *Abauthorizare*.

* **ABSTOLLERE,** Auferre. V. in *Toltus*.

* **ABSTRACTE, Ejecta vel abjecta,** in Glossar. vet. ex cod. reg. 7646. [**] Cod. 4778 : **vel Abdecta.**

* **ABSTRACTIO.** [Detractio, subreptio. Dief.]

* **ABSTRACTUM, US.** [Gall. deces, de-cede. Dief.]

* **ABSTRACTUS, Hispan. Abstracto.** A scriptoribus asceticis dicitur ille, qui extra animi sensus raptus est. Bareta serm. in festo S. Thom. Aquinat. *Eleva-tatur sape a terra. Cum esset semel ad castrum sororis, in camera fuit Abstractus. Inde soror ejus ipsum creditit esse mor-tuum, quia se non movebat, aut aliquid dicebat.*

* **ABSTRADERE.** [Abstinere. Dief.]

* **ABSTRAUDERE,** Aufere, furari, vel *Abstrahere*, vel pro *Abstrudere*; quod est Abscondere, operire, dissimulare. Conc. Anvernense, ann. 1095. apud Marten. tom. 4. Anecd. coll. 122 : *Quicumque istos ceperit, seu occiderit, aut domos eorum frangerit, aut aliquid inde Abstrauerit vel comprousserit, pacem Domini violabit.*

* **ABSTREPARE.** [Exstirpare, ut ABS-TIRPARE. Dief.]

* **ABSTRIGARE,** Ab omni mora et im-pedimento liberare. Est enim *Trigare*, seu potius *Tricare*, morari, differre, im-plicare, quae a *Tricæ*, unde Gall. *Tri-cher, intrique, etc.* Diploma Alberti et Ottonis Austriae ducum ann. 1236. tom. 5. Reliq. manuscript. Ludewig. pag. 526 : *Castrum Lucemburg a nobili viro Alberto disbrigare tenebimus... et nihilominus prefatus Albertus de Rauceinstein a præmisso captivitatis sua vincula absolvi non debet, quoque præfatum Castrum in Lucemburg Abstrigatum et in præfati Regis potestatem sit traditum.* Vide *Tri-gare* et *Abstrigare*.

* **ABSTRIPARE.** [Exstirpare, ut ABS-TIRPARE. Dief.]

* **ABSTRONUM.** [Allium. Dief.]

* **ABSTRUERE,** pro *Abstrudere*. Tertull. lib. 4. adv. Marc. : *Negat lucernam Ab-truendam, sed confirmat super candela-brum proponendam, ut omnibus liceat.*

* **ABSTRUSIVUS.** [Clausus, circum-munitus. Dief.]

ABSTULA, pro *Astula*, quod vide. Bre-viloq. *Abstula, i napta.* Unde :

Abstula vel napta sarmamentum, malleolusque, Quisquillam stipula possunt ignem revocare.

ABSTULTUS, [Abstitus. Acta SS. Fe-bruarii tom. 1. pag. 209. C : Excepto du-catu Denteleni qui ab Austrasiis iniquiter Abstultus fuerat. Plura.] Vide in *Toltus*.

* **ABSUEFACTIO.** [Desuetudo. Dief.]

* **ABSUESCERE.** [Desuescere. Dief.]

* **ABSUMMA.** Sic lego pro *Absma*, cum nota abbreviationis, in Charta ann. 1341. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 369. quod si bene est, interpreter Sunma collec-tionem. Gall. Total. Vide infra *Assum-mare* : *Item et quod dictus Gillius commis-sarius præfatusque Johannes Roussel non invenerant aliquem, qui velet dare amplius aliquid in prædictis vinea et nemore et torculari munito venalia expositis, cum essent quasi in *Absunma* redacta ultra sexaginta libras, quas idem magister Johannes Amelii obtulerat in eisdem.... Torcular munitum, nemus, vineam cum columberio superioris confrontata, et quasi in *Absunma* redacta, pretio videlicet dictarum sexaginta librarum,... supplicavit dominus fundatibus dictorum locorum, ut de ipsis venditis ipsum emptorem inves-tiant. Nisi per in *Absunma* redacta, intelligas Inculta, ruinosa, et caduca. Vide in *Absus*.*

* **ABSURATIO,** pro *Absjuratio*. Rei ali-cujuscessio cum præstatione sacramenti. Gall. *Renonciation, cession.* Literæ Offi-cialis Ambian. ann. 1248. ex Tabulario Corbeiensis Monast. : *Noveritis quod nos dilectum Clericum nostrum Johannem de Viaco latorem præsentium ad audiendum recognitionem et Absurcionem, quam vir nobilis Robertus Dominus de Bova miles et Domina Helvydis uxor ejus coram ipso facere voluerint, etc.*

* **ABSURDESCERE.** Exsurdare, aures prægravare. Gall. *Assurdus*. Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 37 : *Dictus pistor cum quadam cor-neo, quod more ceterorum pastorum gerebat, incepit fortiter clangere, adeo quod dicas exponens, qui clangorem hujusmodi audit, dubitans verisimiliter ne clangor hujusmodi dictam suam uxorem agrotantem prægravaret et Absurdes-ceret, etc.*

* **ABSURPTUS.** [Absurdus. Dief.]

ABUSUS, et *Abpus*, Incultus ager, qui vulgo in Chartis opponitur vestito, hoc est, culto. Charta Caroli C. apud Perardum : *Terras Apas [vel *Absas*] ubi pos-sint seminar modii 150. perperam aptas editum.* Tabular. Eccl. Novernensis : *De Curte Patriniaco in villa Cosma mansos vestitos 2.... in Possione [possessione] mansos 3. vestitos, quartus vero *Absus*.* Charta Odonis Regis Franc. in eodem Tabul. : *In Pago Maticensi in villa Fis-ciaco de potestate S. Cyrici mansos 3. vestitos cum terra Apsa ad ipsam potes-tatem in eadem villa aspiciente de potestate mansos tres Apas.* Tabul. Belli-locense in Lemovic. n. 95. : *De terris vero Abris, si homo aliquid fecerit, Iudea recipiat quod exierit; et si censum solvere noluerit in Vicaria recipiant, et si red-dere noluerit censem, etc.* Charta Ottonis I. Imp. in Hist. Episcop. Metensis : *De qua terra sunt mansa 11 : 5 vestita, alia vero sex manent Absa.* Annotatio Arnonis Episc. tom. 2. Antiq. lect. Canisii, p. 485. : *Tradidit mansos 30. inter vestitos et Apas.* Charta Caroli Regis Burgundie filii Lotharii Imp. tom. 12. Spicileg. Acheriani : *Colonica una vestita, et altera Absa, cum vercaria.—In Luciano vercaria una Absa, etc.* Charta Adalbe-ronis Episcopi Metensis apud Meuris-sium, pag. 308 : *De qua terra sunt mansa undecim, quinque quidem vestita, alia vero sex manent Absa.* Charta Guidonis

Flamenchi Militis Lemovic. ann. 1284 : *Pratis, pascuis, aquis, riparis, ribagiis, terris cultis et incultis, Absis et vestitis.* Charta Caroli III. imp. ex Tabulario Ecclesie Gratianopolitanæ : *Genoliacum quoque villam cum portu et mercato, ha-bentem capellam et mansos inter Absos et vestitos triginta tres, cum omnibus ad ipsam pertinentibus.* [Charta permutatio-nis inter Episcopos Aptensem et Sistar-censem : *Campos, vineas cultas et incultas, seu Absas.* Vide Miræ opera Diplom. Edit. 1723. tom. 2. pag. 935. A. B.]

[* Quæ interpretatio non placet D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 53. ea potissimum de causa, quod ex agris incultis præstatio aliqua non possit exigi. Rem haud satis attente perpendit vir doctus : præterquam quod enim *Absus* ager aperte culto opponitur, in locis a Cangio laudatis, eo nomine quo-que sapienti pascuum significatur, unde persolvebatur pensatio ; sed minor, quam ex agris cultis et seminatis. Lau-dat ipse etiam Cangius Chartam, qua in hanc opinionem inductus est D. Bou-quet ; nec idcirco sententiam mutavit, quod illa terrarum, de quibus sermo est, capacitas tantum indicatur, ut ex his verbis, *ubi possint seminari modii 150.* facile colligitur. Rem dirimunt. Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 662 col. 2 : *Mansi Absi sunt, qui non habent cultores.*]

Interdum *abusus* ager dicitur non modo vacans, sed et prorsus incultus ac pa-turæ idoneus. Charta Herivel Episcopi Eduensis in Tabulario ejusdem Ecclesiæ : *Mansos duos penitus Absos et omni cultura destitutos, pascuis solummodo animalium aptos.* Annotatio Arnonis Episcopi : *Tradidit in pago Drungo ter-ritoriu quantumcumque possidere visus fuit, quod nunc jacet Apsum.* Occurrit porro hæc vox in veteribus Chartis, in Capitulari de villis cap. 87. in Chron. Besuensi pag. 548 ; Chron. S. Benigni, pag. 370. 421. 423. 454 ; apud Baldricum lib. 1. Chr. Camer. cap. 52 ; in Hist. Comitum Augustodun. pag. 48 ; apud Perardum in Burgundicis, pag. 51. et alibi passim.

ABSARE, *Absum facere, mettre en fri-che.* Tabul. S. Dionysil de Capella in Dicēsi Bituric. charta 66 et 149 : *Noue-rint quod Dalmas de Iricione quasdam caluminas in molendino de Espaleo tem-pore Radulsi Prioris antecessoris nostri posuerat, pro quibus destructum, et sicut dicitur, Absatum fuerat.* [Tabularium Vosiense fol. 68. v^r : *Nullo modo Abbas aut suis præpositus vim faciat hominibus per quam terra Abset et fevales suas per-dant.*] [**] Locum integrum vide in Accor-damentum 1. Caesar. Prum. ap. Honth. hist. Trev. pag. 673. a. : *Si autem ipsi ista et alia jura non fideliter peregerint, abbas feoda eorum debet Absare id est frons Gallice confiseretur a profit du seigneur.* Vide *Absare* 1. 2. 3. suo loco.]

ABSIARIUS, Qui *absos* et *incultos* agros scindit ac colit. Constit. Caroli Crassi de Feudis ann. 890 : *Mansionarius 5 soli-dos, Absarius 30 denarios, Bunatarius 15 suppleant.*

ABSEITAS, Terra *absa*. Charta Caroli Regis Franc. pro Monasterio S. Andochii Augustod. apud Labeum lib. 1. Miscel-lan. : *In villa quæ vocatur Quintiacus, Abbatiolam S. Germani mansorum 20. cum omnibus Abseitatis et vineis, cunctisque ad se pertinentibus.* Alia apud Sammarthanos anno 858. ubi de eadem Abbatia : *Nihil enim amplius in eodem*

prædio habebant, nisi unam vineam et terram Abseitatis. [vel *Abscitatis*, ut legitur in nova Gall. Christ. tom. 4. Instrum. col. 52. D.]

ABSIDITAS. Eadem notione, in Tabulario S. Florentii Salinuriensis : *Alanus et Egio Britannorum Monarchi tempore Geraldi Abbatis S. Florentii confirmaverunt donum ejusdem potestatis in Absiditatem redactæ, vulgo Livriacum, in pago Redonensi situm, per genitorem eorum Gaufredum.* Charta Rodmundi Episcopi Augustod. in Tabul. ejusdem Ecclesiæ : *Quæ scilicet res sunt sitæ in Comitatu Belnensi — mansi scilicet 3 vestiti, et Absiditatis 5, pertinentes ad Biliniacum fissum.* Charta Aganonis Episc. Carnotensis, apud Sammarthanos : *Est quædam terra in Absiditate redacta S. Petri, etc.*

ABSTAS. Tabular. Brivatense cap. 366 : *Videtur autem ipsa Absitas sita esse juxta villam quæ dicitur, etc.* De vocabulorum istorum etymo ac notione non una est Scriptorum sententia. Cæsarius Prumiensis in Glossario ad vetera ejusdem Monasterii diplomata, mansos absos dictos ait, *quod non haberent cultores, sed dominus eos haberet in sua potestate, eosque esse quos vulgo Vroynde vocant.* Kilianus observat Vrunte, esse agrum compascuum et communem ad pascenda pecora, qui proinde non colitur ac scinditur. [Corioinde est Dominicus, hodie froni] Nicolaus le Maistre lib. 3. de Bonis Eccles. cap. 1. Mansum absum seu apsum opinatur esse prædium nudum et investe, sine instrumento rustico; eoque nomine opponi manso vestito, seu instructo fundo, uti habet Ulpianus leg. *Instrumento D. de Instructo vel instrum. leg.* Ego vero a verbo *absum*, vel abesse formatam vocem existimo, ita ut ager *absus* sit is in quo cultura aut semen abest, cuiusmodi sunt *squalida agri*, apud Gromaticos, *qui a cultura exierunt*: et φύλα χώραι, in Gloss. Græco-Lat. seu σχολάσσουσαι et vacantes. Nec obstat quod *apsus* interdum cum P scribatur, cum conset veteres P pro B non semel inscribendo adhibuisse, atque adeo in ipsa voce *absens*, ut colligitur ex Grutero 61. 1. 436. 2. Hanc conjecturam juvat lex 11. Cod. Theod. de Veteranis, in qua loca *absentium squalida*, et *situ dissimilationis horrentia*, non quidem vacantes terræ quæ dominos non habent, sed ea quæ dominos habent, rerum negligentes, intelliguntur, uti viri docti censem. [Sunt qui has voces oriri putent e Latinis præpositionibus *abs*, *absque*, ita ut *terra absa* terra sit absque colono: Alii agrum *absum* existimant dici quod *absa* sit, id est, sibi relictus.] Sed et nescio an hoc referri possint, quæ habet Gloss. Gr. *Apsis*, πρόστατος, νερπόν, ita ut legendum sit *Apsum*: et νερπόν hoc loco idem sit quod νέρπος; et νέρπων, *novale*, et *novatus* ager.

Neque recentiores de vocis significatione consentiunt. Guerardus in glossario ad Polyptychum Irminonis hec habet: *Absa terra*, vacans, inculta. *Absus homo*, qui juris alieni est, glebaeque adscriptus, nec tamen ullum mansum tenet. *Absus mansus*, qui non constituit prædium plenum cultumque, neque colitur jure colonico, quia homine vel quibusdam terris, sive aliis ad id necessariis est destitutus. Opponitur *manso vestito*. Grimmius Antiq. juris Germ. pag. 587. Cangio adserit et Cæsarium Prumiensem obsoletæ vocis significationem ignorasse autum. Eichhornio hist. jur. Germ. v. 1. p. 468. absi mansi sunt qui non coluntur per colonos vestitos et

possessionis quodam jure gaudentes sed per colonos ad voluntatem domini revocabiles, locatores, etc. Huic potissimum adsentientium puto; mansus absus sèpissime opponitur *vestito*, est itaque mansus quem dominus in sua potestate habebat, quem nulli colono jure colonico concesserat. Huc pertinet quod legitur in Polyptycho Irminonis Abbatis brev. 9. cap. 304 : *Habet in Celsiaco villa mansum indominicatum Absum, ubi aspiciunt de terra arabilis bunaria septem.* Sèpissime vero hi mansi non vestiti erant, quia inculti, et e contrario inculti quia non vestiti; unde altera significatio cuius exempla plurima afferit Cangius. Dipl. Picav. ann. 1085. in append. ad Polyptych. Irminonis pag. 364: *Et de ipsis terris ubi non est statio hominum, si aliquis consuetudinarius volens ipsas terras operari, operetur per preceptum prepositi sancti Juniani et reddat secundum consuetudinem mensurare secundum quod habuerit de terra ut non remaneat Absa.* Vide Polypt. Irminonis brev. 2. C; brev. 3. cap. 62; brev. 9. cap. 291; brev. 25. cap. 23. Ibidem brev. 9. cap. 304: *Pertinent ad ipsam ecclesiam hospitia V. sed tamen Absa sunt preter unum, qui solvit ad ipsam ecclesiam denarios VI.* Ibidem brev. 11. cap. 10: *mansi medietas est Absa.* Absorum hominum et Absarum seminarum mentio fit in Registro Prumiensi pag. 680. a: *Abst. homines ex nostra familia qui infra potestatem nostram sine mansis sunt.* De vocis etymo vide Grimmium loco citato et supra *In Absoluto*.

ABSYNTIOSUS. Amarus, Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 312. C: *Similiter et Absynthiosæ passionis (Christi) diem ac noctem transigeret.*

ABSYNTHIUM, potio mellita, monachica. Consuetudines Floriacenses pag. 405: *His tribus diebus post cymbali pulsationem, qui voluerit, bibet de Absynthio melle confessio, quod Refectorarius ante præparavit, et posuit in cyphis singulorum.*

Usus iste etiamnum servatur in plerisque Germaniæ Monasteriis, nempe, in dolia musto, aut vino generoso plena, *absynthium* mittunt cum certis radicibus, melle, aut saccharo; addunt alii quædam aromata ut cariophyllum, zingiberi casiam et alia id genus. Belgis multum placet cerevisia *absynthio* condita; hac utuntur mane sèpius, atque etiam interdum vesperæ stomachi vendi causa. Vide *Pigmentum, Herbatum vinum.* Hæc tantisper accedunt ad nostrum *Hipocras*, vinum aromatis conditum. *Absynthiatum* vinum apud veteres haud fuit incognitum, nam Ael. Lamprid. in Heliogabalo cap. 21: *Condito piscinas et solia temperavit et rosato atque Absynthiato.* Et Seneca in Suasoria pro Cicerone: *Hoc si tamen recta via consequi non potero, decipere vos cogar, velut salutarem pueris daturus potionem Absynthiati poculi.*

* **ABTEMIUS.** [Sobrius, ut ABSTEMIUS. DIEF.]

* **ABTENEBRARE.** [Obscurare. DIEF.] **ABTERMINATUS.** Αφοπτεται, ήται ἐξοπτραχτηται, in Gloss. Lat. Græc. i. Exilio damnatus.

* **ABTING.** Advisamenta in Conc. provinc. Salisburg. porrecta ann. 1456. apud Hansiz. tom. 2. Germ. Sacr. pag. 499: *Item provideatur specialiter in diocesi Ratisponensi contra hoc, quod clerici coguntur ad damnationem pecuniae, vulgariter Abting, ad Bohemiam; quod cottidianum est propter iniunicos diffidentes*

et generaliter omnem clerum. Abtige Sax. a fto ege, vulgo abzoege, est abstraxerit; a verbo abziehen. Hæc notat Eccardus ad Leg. Salic. tit. 15. § 1.

* **ABTRUNCARE.** [Definire. DIEF.]

* **ABTUS,** pro Aptus. Ceremoniale MS. S. M. Deauratae Tholos: *Planctus B. V. Mariæ, id est Prosa: Stabat Mater, etc.* dicitur a duabus puerulis post matinum, et debent esse Monachi, si possunt reperi ad hoc Abti, etc.

* **ABVEDERIUM,** Prima literarum elementa, Alphabetum. Charta Jocii archiep. Tyrens. ann. 1190. in Cod. diplomatic. Ital. tom. 4. col. 1918: *Quod ut magis ratum et firmum habeatur et ex ultra parte maneat inconcussum, chirographo per Abvederium destinato, conscriptum fuit.* Leg. f. *Abecedarium.*

* **ABVELARE, Detegere, Descubrir.** in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ABUESCERE.** [Desuescere. DIEF.]

* **ABVICINARE,** Séparer, desjoindre. Vocabul. compend. ex Sum. Jan. Ugut. et Papia.

* **ABULA,** f. pro Albula, Gall. Able. Comput. Ms. ann. 1239: *Decano Turon. ille, qui capit Abulas, de dono ad unum batellum emendum, xl sol. Tur.* Vide supra *Ableia.*

* **ABULITUS.** [Pollutus. DIEF.]

* **ABUNCOLUS,** Patruus, pro Avunculus, Gall. Oncle. Charta Chlodovei III. Regis Francorum ann. 692. apud Felibian. in Hist. S. Dionysii p. XII: *Et parens noster Sieberchtus seu et Abuncoli nostri Chloiharius et Childericus, etiam et genetui noster Theudericus condam Regis, per eorum præceptionis, hoc ibidem concesserunt.*

* 1. **ABUNDA,** Panici et mellei folliculi. Gloss. MSS. Ecclesiæ Aniciensis. Hinc collige *Abundum panem*, de quo in *Abundus*, aliud esse quam *multus*.

* 2. **ABUNDA,** Meta, terminus, Gall. Borne, olim *Bonne, Bunde* unde Angl. *Bound*, Meta, finis, terminus: quod a Saxon. bindan, Ligare, unde bindela, vinculis constrictio. Hinc nostratum *Bundle*, (inquit Somerus in Lexico Saxon.) pro fasciculo. Hinc etiam agrorum fines, termini, limites, mete, Latino-barbaris *Bundæ*, nostratis *Bounds*, dictæ: quod domino fundi sint in vinculum, ne eadem transgrediendo, proximo injuriam inferret. Kennetus Antiquit. Ambrosden. p. 208. Chartam refert Walteri Yngeram pro Ecclesia B. Mariæ de Burnester in qua hæc leguntur: *Noverit universitas vestra... me dedisse... totam illam placiam que se extendit in longitudine... juxta ripam de Charwell usque ad metas et Abundas ibidem per me concessas et appositas.* Vide *Bunda*.

* 1. **ABUNDANTIA,** Erogatio, Largitio, Gallice *Largesse*. Lobinellus in Hist. Britan. tom. 2. pag. 1604. ubi de ingressu solemni Francisci III. Britannie Ducis Rhedonas in urbem ann. 1532: *In offertorio fuerunt publicate Abundantiae et porrectæ pecuniae et aurum et argentum.*

* 2. **ABUNDANTIA,** Possessionis genus. Charta ann. 886. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 353: *Campanæ, plantæ, Abundantia, curticanus et clausellus de Parriniaco, cum aliis vineolis.*

* **EX ABUNDANTI,** Præterea, insuper. Gallice *De plus*, olin *d'Abondant*. Occurrit inter opera S. Bernardi tom. 2. pag. 1276.

* **ABUNDAT,** Sufficit. Collatio Chartag. 1. cum Donatistis. cap. 162: *Abundat nos absenti præjudicasse.* Cap. 163: *Abundat nos Innocentium Urbis Romæ esse Episcopum dixisse.* Fori Oscæ anno 1247: *Sed*

si fuerit partitio facta cum carta, tunc Abundat.

* **ABUNDIA**, Quæ abundantiam imperitum, ut somniabant. Guillel. Alvern. Paris. Episc. part. 2. tract. de Universo cap. 12: *Dominam Abundiam* (vocant) pro abundantia, quam eum prestat dicunt domibus, quas frequentaverit. [Ibid. cap. 23: *Dominas nocturnas et principem eorum vocant Dominam Abundiam, etc.* Gall. Dame Abonde ou Habonde. Vide *Le Roman de la Rose* versu 18622, sqq. et Grimmii mythologiam pag. 177.] Vide infra *Diana*.

ABUNDUS, Eckehardus junior de Casi- bus. S. Galli cap. 9: *Cum pane Abundo et quinque mensuris de cervisia, id est multo.* [Vide *Abunda* 1.]

* **ABVOLATIO**, UTIO. [Manatio, proflu- vium. DIEF.]

* **ABVOLUTUS**. [Pollutus. DIEF.]

* **ABURGARI**, Intra fines burgi aut villæ aliquam terram includere, comprehendere. Chron. Parmense ad ann. 1268. apud Murat. tom. 9. col. 784. B: *Pro meliori statuerunt ipsam terram in totum destruere. Et sic per vicinas civitatis et villas Episcopatus divisione facta inter eos per presas et partes, finaliter destructa fuit. Et ordinatum fuit per Commune Parmæ, quod nunquam resci debet, sed Aburgari, et extendi versus civitatem a fovea castri usque ad Parolam, et in magnis bannis et poenis; quod sic adimpletum fuit.*

1. **ABUSIO**, Non usus, abstinentia. S. Paulinus Epist. 27. laudans Victri- cium ait: *Tua Sanctitas non solum de Abusione licitorum, et abstinentia commo- dorum visibilium christianæ paupertatis divitiam gloriam tenet.* Vide *Abuti*.

2. **ABUSIO**, Decepcion, Error. Gasp. Barthii Glossar. ap. Lüdewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 94. ex Roberti Monachi Hist. Palast.: *Hec Corbanam locutus, in superbia et Abusione, que ei conver- sunt in ignominiam et confusionem.* Ibid. pag. 95. ex Guiberto Abbatte: *At is digna sibi admodum animi affirmatione tantæ nefas Abusionis abiciens, penitus vel audire perhorruit.* Priori in loco allusio est ad hæc Psalmi 30: *Muta fiant dolosa: quæ loquuntur adversus justum iniquitatem in superbia et in Abusione.*

* *Abusion*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1891. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 67: *Gilet d'Enfer veant et considerant l'Abusion, que vouloit faire et avoir icellui Loys dudit Adam, etc.*

* **ABUSITATUS**, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Minus instructus scientia. Abusus, sublatus a consuetudine.*

* **ABUSOR**, Qui male utitur. Statuta Ordinis Cluniacensis anno 1201. ex codice MS. B. Mariæ Deauratae Tholos. *Excommunicamus omnes maliciosos et fraudulentos litterarum et privilegiorum nostri Ordinis Abusores: et in hoc casu Litterarum intelligimus Abusores, qui litteras hujus (Ordinis) extendere ad alias res et actiones, jura et personam quam ad illas vel ad illa de ordine....*

* *Abuseur*, qui officio non legitime utitur, quod *Abuser d'un office* dicebant. Stat. draper. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. p. 587. art. 29: *Tel qui ainsi se ingere et Abuse dudit office* (de cour- raterie)... Se ledit tel *Abuseur* avoit au- cune chose pris ou gaingné soubz umbre de ladite abusion, etc.

ABUSUS, Defectus. Alanus lib. 4. An- ticaud. cap. 3:

Non erit a propriis exclusus dotibus ejus, Cultus, et in nullo formæ patietur Abusum.

* **ABUTARE**. Vide *Abuttare*.

* **ABUTARIUS**, Forte pro *Alutarius*, Gall. Megissier. Charta anno 1267. ex Chartulario Fontanellensi tom. 1. pag. 777: *Supra quodam masagio sito iuxta plateam Abutariorum Rothomagensium.*

* **ABUTERO**, παραχρόμειν, Abutor. Sup- pl. Antiquarii.

1. **ABUTI**, Igne consumere. Auctor incertus de Limitibus: *Terminos sancti- cales ponunt, ubi illos sacrificii opportu- nitas suadet ponit, hoc est, loci commoditas, in quo sacrificium Abuti possint.*

2. **ABUTI**, Non uti. Papias: *Abuti, male uti quo bene debet uti, vel modice contem- nere, et non uti, modo nimium uti.* [Gloss. Cod. reg. 4778. ex Placido: *Abuti duas res significat, modo contemp- nere et non uti, modo valde et satis aliqua re uti.*] Commodianus instr. 63: *Luxuria suadet, Abutere, bellum vicisti.* Paulinus Epist. 21: *Justificatur superbia, quæ huic mundo superbit, et contemnit hoc sæculum, omnibusque magnis ejus et dulcibus spe- ciosis Abutitur.* Epist. 36: *Tamen et simplici sensu secundum literam, cum res postulat, non Abutendum est.* Epist. 27: *Tua vero sanctitas non solum de Abusione licitorum, et abstinentia commodorum visibilium Christianæ paupertatis divitiam gloriam tenet.* S. Augustinus. Epist. 59: *Omnia hec magis ad corruptionem valent, cum superstitione ab eis abstinetur, ut eis homo Abutatur, id est, non utatur.* Regula S. Isidori cap. 13: *Orarium, birros, planetas non est fas uti (Monachum) neque illa indumenta vel calceamenta, quæ generaliter cætera Monasteria Abutuntur.* quorum usus non est in ceteris Mo- nasteriis.

ABUTI cum accusativo. Commodianus instruct. 56: *Abuteris domini mandata, et te filium inquis.* Adde Decretum Gundemari Regis in Concilio Toletano, et vide Juretum ad Symmachium lib. 3. Epist. 46. et Salmasium in Disquis. de Mutuo pag. 136.

ABUTI, pro uti usurpat Baldricus Noviom. lib. 3. cap. 69: *Sentiens Imperator se blanditiis impetrare non posse quod petebat, coepit Abuti violentia.* Aldhelmus Abbas Malmesburiensis: *Quorum gem- mato tua sagacitas dogmatum favo ali- quantisper Abusa est.* Vetus Charta in Tabul. Ecclesiæ Viennensis fol. 72: *Terras autem Ecclesiarum quas anteces- sores sui, et ipse Ecclesias exorserant, quas etiam Amedeo viventi toleraverat Papa Abuti, promisit et pepigit in manu domini Papæ penitus in fine suo relictu- rum Ecclesias pro anima sua, etc.* S. Hieronym. in 4. Esaiæ: *Abutendum est hoc testimonio, et adversum Ecclesiæ feminas, quæ ambulant collo extento, et nutibus loquuntur oculorum.*

* **ABUTTARE**, Terminare, Gall. Aboutir. Dicitur apud Agrimensores de Agrorum finibus qua parte sunt angustiores. Nam ea parte qua sunt longiores *Adjacere* dicuntur. Hinc in Nomo-Lexico Anglic. Thomæ Blount in voce *Abbutals*: *Latera autem nunquam aiunt abutatur, sed ter- ram proximam adjacere.* Kennetus Antiquit. Ambrosden. pag. 399: *Una acra inter terram Simonis Gerneum et Agnetis le Blake et Abuttat super prædictam acram.* Rymer. tom. 14. pag. 410: *Abut- tans super viam regiam vocatam, etc.* Charta Excambii inter Willelmum de Enefeld et Ricardum pincernam. Formul. Anglic. pag. 159: *Dimidiam acram cum pertinentiis suis quæ Abutat super Hodelane a latere occidentis, et dimidia- tam dolæ quæ jacet iuxta terram Willelmi*

Presbyteri et Abuttat super terram, etc. Vide *Butum*.

* **ABVRAGIUM**, Jus, quod una cum caponibus exigunt et persolvitur: cur ita dictum, nescio; nisi forte, quod præter jus caponum, corollarii vice in conventionibus concedatur. Vide *Bib- ragium*, Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 580: *Duos solidos Parisienses de Abu- vragio renduval, quos dicunt se habere in loco de Auxiaco et pertinentiis ejusdem.* Ch. ann. 1357. ex Reg. 89. ch. 521: *Uno capone et pro quolibet capone octo dena-rios Paris. de Abuvragio.* Alia ann. 1339. ex Reg. 72. ch. 525. Item *douze chappons et pour chacun chappon trois deniers*, que l'en appelle Abeuvraige; tout ce deu et receu chacun an, le jour de la Circon- cision nostre Seigneur. Aboirement vero dicitur id quod bibitionis nomine ab eo solvit, qui in societatem aliquam recipitur. Confir. Stat. Ianiorum Paris. ann. 1381. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. p. 595. art. 27: *Le Prevost de Paris, ou le receveur du roy, qui est en Chastellet, a au nom du roy et pour le roy de chas- cun bouchier, qui est fait nouvel bouchier, de l'Aboirement que l'en a acoustumé à faire au commencement, quant il est receu, une maille d'or.* Le past et l'Abuv- rement, idem sonat ibid. art. 24. Vide supra *Abevrugium* 1.

* **ABWARPIRE**, idem quod *Carpire*, Possessionem rei alicuius dimittere, nostris Déguerpir. Charta ann. 935. apud Murator. tom. 2. Antiquit. Ital. med. ævi col. 941: *Et taliter se predictus An- chario marchio ecclise Abwarbit et abas- cito fecit.* Vide *Guerpire*.

* **ABYRTACE**, ABYRTACUS et ABYRTACA, apud Athenæum lib. 3. cap. 35. Barba- rum erat condimentum apud Persas et Medos ex alio, porro, cardamo, granis mali punici, sinapi, aliisque acerbis, aut etiam ex herbarum virentium succo con- fectum. Lex. Phil. Martinii.

* **ABYSSALIS**, à Græc. Βυσσός vel Βυσσός et à privat. Fundum non habens, Gall. sans fond. Prologus Vitæ B. Coletæ, tom. 1. Maii pag. 589: *Unigenitus... prospectans hæc infima miserabiliter in precipitum Abyssale turpiter jam dilapsa.* Vide Imit. Christi. lib. 3. cap. 14. n. 3.

* **ABYSSARE**, Mergere in profundum, Gallice Abimer. Item immergere. Gall. Plonger. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 108. A: *Totus in Deum Abyssatus erat.* Acta SS. Martii tom. 2. pag. 140: *Istud desi- derium est tantum quod anima in eo Abyssatur.*

* **ABYSUS**, secunda correpta pro *Aby- sus* apud S. Paulin. Poemata 27. de S. Felice pag. 171. edit. 1635:

Victor (Christus) et inferna et pariter coelestia capit : Effractisque Abysis celos penetravit apertos.

* **ABYSSUS**, Infernus. *De Abysso usque ad cælum*, Formula, qua in cessione nihil sibi reservatum esse significabant. Charta Petri reg. Majoric. ann. 1235. ex Bibl. reg.: *De cetero predictas alque- rias, ... cum omnibus ibi pertinentibus aut pertinere debentibus ad predicta omnia, de Abysso usque ad cælum habeatis.* Eadem occurrit in Charta ann. 1341. ex Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 306: *Prædictum hospitium, cum suis introhibitibus et veyrialibus, fenestris, lucernis, tecto et fundamento, a cælo usque in Abyssum...* dedit et concessit.

* **ACA**, Amaenitas, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **ACABELLATUS**. VINUM ACABELLA- TUM, Quod nomine *cabelæ* seu *banni*

venditur. Pactum inter Arn. de Villanova et homines de Transio ann. 1203: *Licet ipsi hominibus dicti castri eorum vinum vendere en gros, quibuscumque personis voluerint, tenente et durante ipsa cabella et vendente vino Acabellato.* Ubi leg. forte venditione vini Acabellati. Vide infra *Cabella* 1.

* **ACACIA.** [Succus prunellarum agrestium, sic. DIEF.]

ACADIA. Pactum inter Thomam Comit. Sabaudie et Abbatem Pinarolensem anno 1246: *Tan in monte quam in plano, et villis et hominibus, et Acadiis, et silvis, et pascuis.*

* **ACAGE.** [Avis, ut ATTAGENA, vide eoq. Hippie. DIEF.]

* **ACALABUS.** [Species lacerti, BRUCUS. DIEF.]

* **ACALENTUM.** [Caules acres, choucroute. DIEF.]

* **ACALEPHE, IPHE, IFE, IPE.** [Urtica. DIEF.]

* **ACALICULIS.** [Ut ACALICULUS. DIEF.]

* **ACALICULUS, Pincerna.** Botelhier, in Gloss. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ACALICUS.** Escalle. Gloss. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* **ACALVESTER.** [Ut ACCALVASTER. DIEF.]

ACAMPANARE. In campum educere. Mettre les bestes aux champs. Fori Arag. lib. 4 pag. 85. vs: *Quod possint praedictis pendentibus litigii ganata sua depascere, obtemperare, Acampanare, lignare, carbonare, arbores scindere, etc.*

* **ACAMPASSA.** Vide *Acampassa*.

* **ACAMPATUS.** Vide infra *Accampatus*.

ACAMPRASSA. Ludentium et aleatorum conventiculum, Gall. *Brelan*. Charta dominorum Canneti in Provincia anno 1388: *Nulla persona extranea vel privata in castro de Canneto seu ejus territorio faciat Acamprassam, sive conventiculum a jure prohibitum.*

* *Acampassa* legendum opinor, pro *Acampassa*: verbo *Acampar*, quod Provincialis sonat Colligere, congregare, *Amasser*; unde *Acampassa*, quavis congregatio, quolibet conventiculum; non vero ludentium et aleatorum duntaxat.

* **ACANARE.** *Acannar* Provinciales dicunt pro Virga decutere, Gall. *Gauler Acanato*, actio decutiendi. *Transact.* ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaques: *Neque pastores aliqui, neque gardiani extranei pastores, in eadem terra et territorio pastorgantes,.... non possint.... alias querciores, nec euves aglanderatas Acanare nec Acanari facere.. Manualiter colligere et sine Acanatione quacumque dictis glandibus.*

ACANNIZARE. Fori Oscæ Jacobi I. Regis Arag. fol. 16: *Quicunque Acannizaverit vaccam vel bovem, si bos vel vacca fecerit damnum casu fortuito, dum Acanzatur, cuius est, amittat ipsum bovem vel vaccam, nisi Acanzetur causa nuptiarum.* Picardi etiamnum dicunt *Acanter*, cum aliquem convitiis incessunt. Quasi canem in aliquem concitare.

*** Et quidem *Accanare* Italum est canes immittere; at est etiam alia vox scilicet *Accannare*, que iisdem sonat stimulis agitare, acutis canis excitare, quod maxime apud Hispanos fieri solet, cum adversus tauros dimicare homines juvat. De hujusmodi festivis præliis quæ in nuptiis etiam fieri consueverunt, hic agi facile crederem; ad quid enim illa exceptio, nisi *Acanzetur causa nuptiarum*. [** *Acarnissar* Cathalanius

est Excitare libidinem crudelitatis exercendæ.]

* **ACANONICUM.** Non canonicum, extra canonom, et regulam Græcis ἀκανονικὸν. Goclen. Lex. Phil. 285.

* **ACANONISTUS.** Qui contra Canones aliquid facit, vel qui Canones ignorat. Sirmondus in Glossario ad calcem Supplementi Concil. Gall.

* **ACANTAN.** [Acanthus. DIEF.]

* **ACANTHIS.** [Acanthyllis, chardonneret. DIEF.]

* **ACANTUM.** [Urtica. DIEF.]

* **ACANZI.** Genus militiae Turcicæ. Jovius tom. 1. lib. 14: *In levo Sinam Bassam eunuchum cum Asiatico equitatu constituit, antecedentibus Acanzis, qui sunt voluntariæ militibus equites, ex vario gentium genere, spe præda ad bellum acciti. Rursum: Hos Acanzes, hoc est Antecursores vocant; et plerumque centum millium equitum numerum implent, quod eis ad spem præda Tartari e Taurica, et Getæ ex Valachia gregatim miscantur.*

* **ACAPERE.** Ad *Acapitum* dare. Vide mox in hac voce. Charta ann. 1271. ex Chartul. 1. Martini Augustoduni: *Concordatum fuit, quod quicunque sit dominus de Chaudenay, predictam villam de Bordis non potest alienare a manu sua, nec in feudum dare, vel *Acapere*, vel conferre alicui. Vide *Accapitare* in *Accap-**tare.

* **ACAPITA.** &c. Vide in *Accaptere*.

* 1. **ACAPITARE.** Incipere. Gall. *Commencier*, quasi *Accapitare*. Vox Agrimensorum. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 757: *Et Acapitat (ille Campus) ad nemus dictorum Religiosorum.* Quasi diceretur, et habet caput suum ille campus ad, etc. Agrimensores quippe agrorum latera breviora vocant capita, longiora vero, latera et laterationes nuncupant.

* 2. **ACAPITARE**, alia notione, unde *ACAPITIS*, *ACAPITUM*, *ACAPTAGIUM*, *ACAPTARE*, etc. de quibus infra in *Accaptere*.

* **ACAPTAGIUM**, *ACAPITAGIUM*, *Relevium*, seu quod nomine *relevit* exsolvit domino *capitati*. Lit. Philippi VI. reg. Franc. ann. 1293. in Reg. 69. Char-toph. reg. ch. 250: *Cum vero monasterii (De Caduno) abbas et conventus, qui duas partes unius falconis, in mutatione cuiuslibet domini seu vassalli, pro *Acapitatio* ratione feudi, seu affari aut tenementi de Castilhonesto,.... solvere nobis tenentur, etc.* Instr. ann. 1474. ex Tabul. Flamar.: *Promisit solvere... medietatem *Acapitagi*orum, quando *predictus locus domino mutatur, secundum usus et consuetudines dicti loci Flamarenxis.* Vide in *Accaptere*.*

* **ACAPITIDATIO.** Vide infra *Accapiti-*datio.

* **ACAPITURA.** Eodem sensu atque *Acapitum*. Homag. præstitum comiti Armaniæ ann. 1418: *Item omnia alia et singula feuda et oblias, quas habet et percipit in loco et jurisdictione de Rupe-laura, cum vendis, laundimis... Acapi-turis... et aliis juribus ad dicta feuda pertinentibus.*

* **ACAPTA,** ut *Acapitura*. Statut. ann. 1277. tom. 4. Hist. Occit. inter Probat. col. 69: *In vendis dicimus, quod illius bajuli erunt vendæ, cuius administratio-nis tempore fuerit vendito celebrata. Acaptae vero erunt illius, qui ponet in possessione emptorem.* Vide *Acaptis*.

* **ACAPTAMENTUM.** Jus præcipuum ad rem quampiam. Charta XI. sec. ex Cod. S. Martial. Lemov.: *De salario quem vendiderunt in vita illorum, et non reti-*

nuerunt Acaptamentum, nec filii sui auf-filie.

* **ACAPTARE**, hude, pro Emere, nostris olim *Achapter*. Charta ann. 1000. tom. 2. Hist. Occit. inter Probat. col. 157: *Et est ipse alodes in comitatu Lutevense... quem Hildinus pater meus et ego Odo: Acaptavimus de Ardemando. Alia ann. 1103. ibid. col. 361: Raymundus et Ber-nardus Guillelmi quirpierunt et satisfie-runt Guillelmo Montipessulano illum molinum et illas terras, quæ et quas Acaptaverant, postquam Guillelmus de Montepessulano ivi ad Jerusalem. Ch. Raimundi com. Barcinon. an. 1150. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 809: Quidquid etiam ab his, qui in ipsa villa et territorio aliquid habere videntur, Acaptare tu poteris, laudanto concedimus. Vide infra *Acaptum*. Occurrat alia notione in *Accaptere*.*

* **ACAPTATOR.** Quf ad *Accapitum* seu ad censum accipit. Statuta Massili. lib. 8. cap. 31: *Quod si aliquis dederit ad Accap-tum aliquem fundum rusticum,... et fundum illum illi Acaptatori... mensu-raverit,... et postmodum dicitur Acap-tator dictum accapturn per annum tem-nebit, et censum statutum prouide solve-bit, etc.*

* **ACAPTES.** Res emtæ, bona parta, Gallice, *Achats*, *Acquêts*. Testamentum Bernadi Atonis anno 1118. apud Balzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 487: *Et omnes Acaptes, quos ego feci in supra-dictis honoribus, sint similiter ejusdem Rotgeri.*

* 1. **ACAPTS.** Concessio vel acquisitionis ad *Accapitum* seu in *emphyteosum*. Charta ann. 1064. in Append. ad Marcam. Hispan. col. 1127: *Et si ego predic-tus Ermengaudus fecero Acapte de Alchagib vel de Amundafar de terras de ista hora inantea, predictus Raimundus comes habeat tertiam partem de ipso predictas terras.* Iterum convenit pre-dictus Ermengaudus comes predictum Raymundum, ut de ipso *Acapte* predicto, quem fecerit, etc. Alia ann. 1118. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 404: *Similiter dimisso ei abbatiam de Juncelo, relinquendo et totos Acaptes, quibus fecerit. Eodem significatu accipienda vox supra Acaptes.* Vide infra *Accapitidatio*.

* 2. **ACAPTS.** ut supra *Accapitum*. Charta ann. 1123. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 424: *Garpont... hoc quod exigebat per forciam ab habitato-bus ecclesie de Salas et ab abbatie scilicet albergues et acaptes, et dona, et omnes forcias.* Constit. Petri I. reg. Aragon. ann. 1200: *Sancimus ut nullus in manus nostris vel ecclesiarum.... albergas, Acaptes, sive exactiones aliquas exigeret vel facere præsumat.*

* **ACAPTUM.** Emptio, Gall. *Achat*. Vide supra *Acaptare*. Necrolog. prioratus S. Roberti Cornillionis ex Cod. reg. 5247: *Qui Omarus dedit nobis xx libras Vian-nenses,... quæ fuerunt posita in Acapto, quod fecit hec domus a Guillelmo de Balma.* Alia notione, vide in *Accaptere*.

* **ACAR.** [Gall. tique, mite. DIEF.]

* **ACARALHA.** Vox Occitana incerta notio-nis. Edictum Joannis I. Régis Franc. anno 1351. apud Dom. de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 480: *Item. Quod dicti consules cum suis consiliariis habeant potestatem cognoscendi de viis publicis et itineribus reparandis, de cleris, dobilis, Acaralhis senioribus, edi-ficiis et tabulariis Bescalinis in dicto cas-tro, et ejus pertinentiis, factis, constructis, faciendo seu construendo pontibus, et de malis passibus conservandis et reparandis.*

* **Vel Acaralum.** Emissarium aquarum, vel quid simile, ut videtur; f. ab Hisp. *Acarrear*, importare, quia per illud aqua et sordes importantur. Pro senioralibus legendum opinor *femoralibus*. Regest. 81. Chartoph. reg. ch. 124. habet *femoralials*; quod huic conjectura favet.

* **ACARIS,** vel potius **ACHARIS.** Mal gratieux. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Abcaris*, eadem notione, in altero Lat. Gall. ex Cod. 7679: *Acharistos, id est, sine gratia*, apud Marcell. Empir. cap. 20.

* **ACARNA.** [Canis dicta carlin. Dief.] **ACARNARE.** Vide *Carnaticum*.

* **ACARNERARE,** Pecora aliena in agro damnum facientia capere atque etiam occidere et comedere. Vide in *Carnale*.

* **ACARUS.** [Ut ACAR. Dief.] * **ACASEUM.** [Gall. *prunellier*. Dief.]

* **ACASSIS.** [Vestis ad humeros non consuta, *aclassis*. Dief.]

ACATAPANUS. [Prefectus civitatis vel provinciae. Idem qui *Capitaneus*.] Vide *Catapanus*.

* **ACATARE,** Emere, Gall. *Acheter*. Item relevium exsolvore. Necrol. Corbeiense MS: IX. Kal. Aprilis *Petrus Monachus ad succurrendum. Annivers. principale, pro cuius anniversario habemus vii. modios frumenti ad molendinos quos Acatavit Johanni dicto Rænel*. Vide in *Accapta*.

* Rectius intelliges eodem sensu, quo *Accapta*. Vide ibi.

* **ACATHALANTIS,** *Avis est; Gallice, Cardonnereule, in vet. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. *Acalanlis, Escardonnerele*, in alio Glossar. ex Cod. 7692. pro *Acalanthis*, a Gr. *akalathic*. Vide Lex. Martin. et Thesaur. Fabri. [** Gloss. in Cod. reg. 4778: *Aculatus est cardellus albus carduellis..... Acalenitis græce dicitur qui latine carduelis vocatur. Est autem avis quæ spinis et cardibus pascitur, unde et nominatur achatdemac ager sanguinicus.*]*

* **ACATHAPANUS,** ut *Acatapanus*, Praefectus provinciae vel civitatis. Constitut. Friderici reg. Sicil. cap. 116: *Item inquirant et videant, si pondera, et mensuræ dictæ civitatis secundum justum et debitum modum a rerum venditoribus teneantur; et puniant falsitatem commissam in rebus venalibus per quoscumque, secundum modum per *Acatapanos* observari hactenus in talibus consuetum.* Vide *Ca-tapanus*.

* **ACATHIA,** Ornamentum muliebre. Charta donationis mutuæ inter Joan. ducem Britan. et Joannam Navarræ ejus uxorem ann. 1386. ex Bibl. reg.: *Bona mobilia, tam in auro quam argento,.... joculibus, pectoralibus seu Aca-thias, zonis, etc. Ubi legendum videtur pectoralibus seu Atachiis.*

* **ACATIUM.** [Navis actuaria, ἀκτίων. Dief.]

* **ACATURA,** in Charta Philippi I. ann. 1075. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 205. pro *Aquatura*. Vide in *Aquata*.

* 1. **ACATUS,** Vox Græca, navis actuaria, idem quod *Acatum*. Tertul. adversus Marc. lib. 5: *Quamobrem, Pontice nauclere, si nunquam furtivas merces vel illicitas in *Acatus tuas* recepiisti, etc.* Vide Grævium ad Gloss. Isid. in *Accepta*. Et infra *Accato*, *Achateon*.

* 2. **ACATUS,** Major est, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Idem quod *Aagitus*. Vide in hac voce. [* *Ac-ceptus, gratus.* Dief.]

* **ACAU,** vox vulgaris, Caute, secreto,

Gall. *En cachette*, "Statuta sartorum Montispess. an. 1323. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 470. art. 13: Ordina- verunt et convenerunt inter se, quod ali- quis operarius non suidat aliquos pannos, qui portantur *Acau* per aliquos ad opera- toria dictorum magistrorum, etc."

* **ACAUNUM.** Vide *Agaunum*.

* **ACAZALANTIS.** Vide supra *Acatha- lantis*.

ACCABUSSARE, *καταποντιζειν*, Gallis, Bailler la Cale, Immergere, in mare demittere: pœna in meretrices et lenones vulgo decreta etiamnum apud Burdegalenses, qua scilicet in cavae ferreae inclusi in mare demittuntur, et subtus navim denuo submerguntur. Statuta MSS. Massiliensis urbis lib. 5. contra eos qui ludendo dejerant: *Et si illos 12. denarios dare et solvere non poterit, Accabussetur, penitus indutus cum vestibus quas tunc detulerit, in portu Massilia, vel in vallato quod est in Portali Callata, usque ad Portale S. Martini, tot vicibus quot juraverit. Ubi Accabussare videtur idem esse quod immergere*; est enim Occitanis, *Cabussa, faire la culbute*, prono capite probati. Vide Consuetud. Solensem tit. 16. art. 6. et quæ de hac pœna specie observat Cleiracutus ad Leges maris Oleronenses art. 31.

* Vocius etymon ab *Acha* vel *Acca*, aqua, et *Busse*, pœna, pœnitentia, deducit Schilterus in Glossar. Teut. pag. 5. col. 2. Est ergo Pœna aquæ aliquem punire.

* **ACCADERE.** [Accidere. Dief.]

* **ACCALABUS.** [Ut ACALABUS. Dief.] * **ACCALANDIS.** [*Acalanthis, chardon- neret*. Dief.]

* **ACCALISSA.** [Urtica. Dief.]

ACCALASTER, Ab anteriori parte calvus, sicut recalvaster a posteriori. Ebrardus de Bethunia:

Est Accalvaster vir calvus ab anteriori Parte, recalvaster retro calvus habetur.

* **ACCALVUS.** [Ut ACCALVASTER. Dief.]

* **ACAMPATUS,** *ACAMPATUS*, Qui habet castra, Gall. *Campé*, ab Ital. *Accampare*, Hispan. *Acampar*, Castrametari. Jac. Delayto in Annal. Estens. ad ann. 1404. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 1023: *Ugutio præmissis insidiis, uti fuit opportunum, cum dom. Philippo de Pisis et tota gente prodiit in hostes Accampatos, ut supra, in terra juxta Padum. Tractat. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 6: Faciat lignaria incidere de quibus sicut in diversis locis foci in die suæ discessionis,.. sui hostes a longe videntes diversorū ignes, putant quod dux sit *Acampatus* in eodem loco, quo prius erat.* Infra cap. 10. *Accampatus*.

ACAMPIA. Charta ann. 1322. in Macherius Monasterii S. Barbara Lugdun. p. 203: [Item quod idem Camerarius det et dare teneatur cuilibet Monacho... quasdam estaminas... et tria paria sotularium... et quod dicta extivalia teneantur semel facere (reficere) de Accampiis et sotularibus, si et quando super hoc fuerit requisitus.]

ACCANTARE, Iterum vel juxta cantare, Joanni de Janua.

ACCANTATOR. Vide *Incantum*.

* **ACCAPITAMENTUM,** ut *Accaptamen- tum* in *Accapta*, Relevium seu agnitione in dominum, clientis professio. Charta Folqueti de la Forsa ann. 1407. ex Tabul. Flamar.: *Census, redditus, proven- tus et Accapitamento ac honagia, etc.*

* **ACCAPITIDATIO,** *ACAPITIDATIO*, Char- ta, quæ conditions *Accapiti* continet, vel

ipsa ad *Accapitum* concessio. Transact. ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazauques: *Recognoscent... eidem domino et suis sub servitiis in dictis Accapitidationibus con- tentis et declaratis. Accapitidatio*, plures occurrit in Charta ann. 1532. inter easdem schedas ad significandam ipsam ad *Accapitum* dationem. Vide supra *Accaptis* 1.

* **ACAPTAMENTUM,** Stips, eleemosyna quæ corrogando colligitur, eadem notione ac *Quæsta*, Gall. *Quête*. Vide infra *Accattator*, *Statuta sabater*. Carrass. an. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Frane. pag. 563. art. 15: *Quod si... con-tingerit aliquem vel aliquos dicti ministerii.... mori, qui esset vel essent ita pauperes, quod non haberent bona ex quibus possent sepeliri; ... eo casu supra-positi dicti ministerii... teneantur tales sic defunctos ecclesiasticæ sepulturæ tradi facere, sine questu seu Accaptamento pro tali mortuo faciendo quovismodo.* Vim vocis explicat art. seq. pag. 564: *Sine questu et helemosina petenda pro sepul- tura illius defuncti.* Alia notione, vide in *Accapta*.

* **ACAPTA**, *ACAPTARE, ACCAPITARE, ACCAPTIUM, ACCAPTAGIUM, ACCAPTA- MENTUM, REACCAPITUM, etc.*

ACAPTA ad aliquem, ut *caput* et dominum agnosceri, capere. Capit. Caroli C. tit. 16. cap. 7: *Et propter hoc jam ultra ad illum non debeat (f. habeat) consilium Accapta*. Et cap. 13: *Et illi simulat ut ad alium seniorem melius quam ad illum Accapta possit, veniat ad illum. Mox: Et quod Deus illi cupierit, et ad alium seniorem acapta potuerit, pacifice habeat.*

ACAPTA, Capere ad *accapitum*, hoc est, capere, vel possidere feuda aut quævis alia bona sub *accapitorum* conditione ac onere. Charta foundationis Montis-Albani ann. 1144: *Et si feuda- rii qui Accapta honorem de domino Comite, volunt vendere, vel impignorare feudum, faciant hoc consilio Comitis, aut sui ministri; ita ut dominus Comes habeat de uno quoque solido venditionis unum denarium, et de uno quoque solido impignorationis unum obolum.* Tabular. Archiepiscopatus Arelatensis fol. 2: *Et quod non tollat ei, nec ejus successoribus supradictos homines, neque quos consilio suo inantea Accaptabit.* Charta Guillelmi V. Duci Aquit. apud Beslum pag. 392. et Labeum in Miscel. tom. 1: *Fac cas- trum per tale conventum, ut si ego valeo Accapta cum Comite Fulcone de pretio meo et tuo, una pars sit tua, et alia mea.* Charta Raymundi Comitis Barcin. apud Diago lib. 2. cap. 36: *Et ego Rainmunda Comes Barchinensis dono uxori meæ Almodi, et filiis, quos de ea habuero, omnia quæ Accaptae in Balagario.* Charta Raimundi Comitis Tolosæ ann. 1088: *Quod videlicet Accaptauerunt ab illis de Rocamara. Tabularium Ecclesie Uticensis ann. 1156. pag. 8: Castrum de Blandaco cum Accaptis quæ in eodem cas- tro idem Episcopus fecerat.* Infra: *Si au- tem aliquid in eodem castro quolibet modo Accaptauerint, totum ab Episcopo et successoribus suis teneatur et pos- sideatur.* Hinc nostri vocem, Acheter, seu ut Picardi efferunt, acater, vel ut est apud Froissartem 1. vol. cap. 190. achapter, pro emere, hauserunt; quod qui a domino prædium in *Accapitum*, vel cum onere præstationis, vel etiam in emphyteusin accipit, dato pretio illud sibi habeat ac comparet. Vide Jacob. Bourgoing. lib. de Orig. et usu vulgarium vocum pag. 22.

ACCAPTARE. Interdum etiam simpliciter pro emere absque ullo onere, ut in sequenti exemplo et aliis multis. Hinc vox *Acater* ad quamlibet emtionem translata. Donatio Ecclesiae de Canonica S. Victori Massil. ann. 1060. inter Instrum. tom. I. novae Gall. Christ. pag. 23. col. 2 : *Non aliter cognoscentes illam a captivitate supra dictæ hæresis posse eripi, pro remissione peccatorum nostrorum donamus eam omnipotenti Deo et cœnobio Sancte Marie ac Sancti Victoris Massiliensis, atque Abbatii vel Abbatibus seu Congregationi in eo jure perpetuo habitantium, cum omni honore quem hodie habet vel in antea Accaptare potuerit, sicut mos est nostra patriæ, ad totos honores. Et in codice MS. ejusdem Cœnobii : Cum omnibus rebus, quas Accaptabit vel recuperabit.*

ACCAPITARE aliqui. Relevium facere, vel exsolvere, vel aliquem pro domino, et velut pro *capitali* domino agnoscere. Bracton. lib. 2. cap. 35. § 1 : *Est etiam aliud genus tenementi quod datur in maritagium, et ubi non sit homagium ante tertium heredem inclusive positum, propter commodum donatoris per reversionem. Mox ait : Cum autem plures fuerint coheredes, omnes Accaptabunt filia primogenitæ, et maritus primogenitæ homagium faciet capitali domino de toto feodo, etc. Fleta lib. 2. cap. 50. § 6 : Sed omisso illo medio, capitali domino Accapitet, et ei respondeat de eisdem servitiis... nec licet hujusmodi capitali domino ulterius ipsum tenentem distingere, dum prædictus tenens se offerat Accapitare ei, et facere ei servitia debita et consueta de quantitate tenimenti. Vide lib. 3. cap. 16. § 7. 38. et quæ de *Paragius* observavimus in Dissertat. 3. ad Joinvillam.*

ACCAPITUM. [ACAPITA, ACCAPTUM.] quod vulgo *Relevium*, seu agnition in dominum. Charta Michaelis Archiepisc. Arelatensis ann. 1214. qua concedit Comiti Monfortensi Bellocadrum et Argentiam in Regesto Tolosano fol. 17 : *Item confitemur nos recipisse a vobis pro Accapito 1400 marchas boni et legalis argenti. Alia ann. 1231. ibid. fol. 25 : Item concessit quod quando detentores possessionum quæ tenentur ab Ecclesia ad censem annum, vel in feudum, in incursum ceciderint, vendentur possessiones illæ personis competentibus bona fide, et Ecclesia habeat inde vendas et Accapitas. Occurrit ibi pluries. Vide Histor. Episcop. Cadurcensem. n. 166. [Rymer. tom. 1. pag. 855. col. a : *Et una lancea de Accapio pro toto territorio de Brulhien.*]*

ACAPITI notionem longe diversam tradit D. Brussel Tract. de usu feud. lib. 3. cap. 11. Existimat enim vir eruditus *Accapitum* idem esse ac feudum *sine capite*, hoc est, sine clientela et alta justitia : quæ feudi species, inquit, in Occitanie tantum provinciis in usu fuit. Verum si res ex judicio Scriptorum harum provinciarum dirimenda est, ad quos potissimum spectat de usaticis suis scribere, *Accapitum* nihil aliud erit quam *Relevium*, seu agnition in dominum, ut mox definiebat D. Cangius. Vide Rocheffavinum infra in V. *Reacapitum*. Nec aliud certe innuunt, si attentius perpendantur, quæ in suam sententiam profert D. Brussel. Errandi fortassis occasio fuit etymon ab a privat. et *caput* deductum, cum rectius a verbo *Accaptare* inferretur. Hinc etiam Gal. *Acapits* et *Arriere-acapits* dixit, quod vernaculae vocant, *Acapte* et *Arriere-acapte*.

I

ACAPITIS, Eadem notione. Testamentum Rogerii Vicecom. Bituric. ann. 1150. inter Anecd. Marten. tom. I. col. 410 : *Deinde dono et laudo... totum honorem meum, civitates videlicet, atque burgos, castra, villas, atque dominia, feudos, alodios, Accapites, pignoras et acquistiones, etc.*

ACAPTATIO, idem quod *Accapitum*, in Charta Isli Episcopi Tulosani : *Et pro hoc fevo dederunt illorum domino Præposito 5 solidi. Acaptationis.*

ACAPTAGIUM, Vox ejusdem notionis. Regestum Constabularia Burdegalensis notatum A. fol. 35 : *Acaptagia, quæ alibi Relevia dicuntur ; levata eodem anno in eadem Senescallia.*

ACAPTAMENTUM, idem quod *Acaptum*. *Vendagia* et *Accaptamenta* in Consuet. municipal. Bergeraci ann. 1368. art. 69. Charta Petri Episcopi Inculism. ann. 1178. in Regesto Inculismensi : *Licet hominem recognoscere, tam Achaptamentum mille solidorum debere constanter negabant. Alia Episcopi Aginensis. ann. 1217. in Regesto Carcassoni. : Et dabit in mutatione Comitis seu Episcopi Acaptamentum in recognitione dominii unum hestearium, pro quo procurationem quam ab eodem requirebat, sibi remisit. Vid. Hist. Episcoporum et Comitum Engolismensis cap. 33. Charta ann. 1240. in Tabul. Dalonensi fol. 85. : Accaptamentum vero nobis debet persolvi nostrisque successoribus ad utriusque partis mutationes. Tabularium Nantoliense in Pictonib. ann. 1306 : *Homagium ligium quod nobis volebat facere Joanna de Linea sine aliquo Achaptamento. Ibid. ann. 1418 : Ad Achaptamentum quarundam chirothecarum albarum de pretio 6 denariorum in mutatione feodatarum. Rursum ann. 1419 : Sub homagio ligio a me et meis, in mutationibus dominorum et vasallorum, et sub Achaptamento 5 solidorum boneæ monetæ solvendo. Occurrit passim in eo tabulario, et in Absensi f. 40. [Et in. Lib. Consuetud. S. Augustini Lemovic. fol. 23 : *Presentibus et futuris notum sit quod Dominus Abbas V. Ecclesie S. August. Lemov. in villa de Brunec accepit in pace perpes hominium et Litgensa et juramentum fidelitatis a Falcone milite. Illique Dominus Abbas diem assignavit Lemovicas ut vienias in Capitulo S. August. Abbati et Capitulo hoc idem juraret et C. sol. et 1. d. de Achaptamento in pace redderet, etc. Chron. Comodoliac. apud Stephanotium in Fragn. Hist. tom. 2 : Raimundus Llobors, Iterius frater ejus et Audoinus de Petra Bufferia dederunt Ecclesie S. Juliani Acaptamentum, et quidquid juris habebant in manso de la Chieza.]* [** Vide supra Accaptamentum.]**

AD ACCAPITUM DARE, seu in *emphyteusin*. Charta ann. 1213. in Regesto 49. Philippi Pulcri Regis Franc. ex Tabulario Regionum 160 : *Videlicet quod dictus Dom. Petrus de Sancta Cruce do net, dare et donare teneatur in Emphyteusin seu Accapitum.... dictam lineariam, etc. Alia Ludovici Hutini Regis Franc. ann. 1315. pro Monspeliensibus : Item concessimus de feodis et retrofeodis in Emphyteusin vel Accapitum datis et translatiis in personas ignobiles, etc. Alia Jacobi regis Majoricar. ann. 1210 : Damus in Accapitum seu Emphyteusin altheriam nostram, etc. Alia ann. 1229 : Ut tu et prædictam Condaminam.... in Emphyteusin seu in Accapite, si volueritis, dare valeatis. Adde Chronologiam Episcopor. Lodovensium pag. 154. 240. et*

Gassendum in Notitia Ecclesiae Dinensis pag. 20.

AD ACCEPTAMENTUM TRADERE, seu ad censem, in Consuetud. Lemovic. art. 61 : *Item si aliquis concedit et tradit terram ad censem et Acceptamentum nihilominus pretio sibi dato, si census valeat plus quam ipsum pretium, hujusmodi contractus habetur pro accensamento, nec in isto casu ille cui traditur taliter, de dicta terra debet solvere vendas.*

REACAPITUM. Scribit Rocheffavinum in Provinciis Occitania et Aquitanie *Accapita* dici jura quædam quæ debentur domino fundi et directo, pro mutatione Empytheotæ, sive illa morte, sive matrimonio, venditione, permutatione, cessione, heredis institutione, legato, aut alio quovis modo eveniat : contra *Reacapita*, mutationem domini spectare. Notitia ann. 1144. apud Catellum lib. 2. Rerum Occitanarum cap. 17 : *De uno quoque casali, qui habebat sex studios in latitudine, et 12 in longitudine, habeat dominus 12 denarios de Acapte, et omni anno a Martio servitum 12 denariorum, et Reacapte, quando evenierit, 12 denarios. Infra : Carbonellus faber habeat de laboratoribus suis censem qui vocatur Lause : et faciat et reparet ferramenta molendinorum, retento ibi pretio et usu suo ; et propter hoc prebeat domino Acapte 10 solidorum, et 5 solidorum Reacapte, quando evenierit...*

[* Vide *Retroacapitum* suo loco et *Glossar. Gall. de Lauriere* voce *Reacapte* et *Plait de mortemain.*]

RETROACAPITUM in Consuetudine Tolosæ part. 4. tit. de Feudis, art. 18. Charta Occitanie ann. 1244. in Regesto Tolosano fol. 78 : *Terras heremas et condrezelas, et albes domestiques, et salvadies, e bosc, e bartas, e prats, et aigas, e cavis, e espeleis, e atemprivas, e homes, et sembres, et ceses, et Acapites, et Reireacapites, et senhorias, etc.*

* **ACCARIUS.** [Navis actuaria ut aca- tium. DIEF.]

ACCARO. Instrumentum rusticum. Petrus Crescentius lib. 1. de Agricult. cap. 6 : *Et superdudum iterum dicta terra cum vangiis et Accaronibus, etc.*

ACCARRATIO, Testium cum reo compitio, Gall. *Confrontation*, *Acarement*. Bleynianus Instit. Theor. et Pract. Lib. IV. pag. 572 : *Confrontationes vero sunt exhibitis ipsi reo testibus, et in ejus conspectu positis, unde et Accarrationes a Cara barbaro nomine quod faciem significat, nominantur. Certe apud Occitanos et Vascones etiamnum care faciem sonat, unde vox Accarer cum reo testes conferre, inquit D. de Lauriere in Glosario Juris Galici. Adeo quod καρα faciem pariter significet apud Sophocl. in Electr. Traged. pag. 187. Edit. H. Stephani. Ita in Originibus Gall. D. de Caseneuve.*

* *Accaration*, in Reg. Parlamenti Tulosani ex Codice regio 9879. 6. ad. ann. 1458. II. Sept : *Pour ce qu'il est venu à la notice de la Cour que Me Jean de Vernhe le jeune, licentie es loix, avoit dit à Me Guibert Rouch, conseiller du roy en ladite cour, certaines parolles touchant l'arrest de Lezat, à la charge et foule d'icelle cour et d'aucun soupçon d'icelle, lad. cour a faict Accaration dudit Me Guibert et dudit de Vernhe. Vulgatus, *Acarement*. Hispani *Acarar* dicunt, pro In mutuum conspectum et colloquium adducere ; a Cara, iisdem, *Facies*, vultus. Vide Cara 1.*

* **ACCASAMENTUM.** Casa, domus, ædificium. Charta ann. 1232. apud Cencium

6

inter Censis Eccl. Rom. : Excepto eo, quod habeo et teneo ultra fossatum de Centum-guttis cum quodam Accasamento positio ultra predictum fossatum ex parte castri mei de Olibano. Interdum ea voce significantur aedificia domui praecipua adjuncta, ut in Charta ann. 1226. apud Cl. V. Garlamp. in Disquis. de Sigil. Garfagn. pag. 53 : Quandam turrim cum calsa, domibus, palatiis et Accasamenti simul et continue juxta eam positis. Vide Casamentum 2. et mox :

* ACCASARE, vox Italica, Domibus instruere. Charta Henr. VI. imper. ann. 1187. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodopepor. Charit. part. 3. pag. 1182 : Item postquam dictum castrum Accasatum fuerit intra muros, quantos homines curia casare poterit circa podium, etc.

* ACCASIA. [Stupor. Dief.]

* 2. ACCASIA. [Succus prunellarum agrestis, succus expressus a pomis vel piris, cidre, poire, sic Dief.]

* ACCASIUM. [Gall. prunellier. Dief.]

* 1. ACCASIUS. [Stupidus, ex ACCASIA 1. Dief.]

* 2. ACCASIUS. [Gall. prunellier. Dief.]

* ACCASSIA. [Ut ACCASIA 2. Dief.]

* ACCASUM. [Ut ACCASIUM. Dief.]

* ACCATES, DES. [Achates, agate. Dief.]

* ACCATTIA. [Ut ACCASIA 2. Dief.]

* ACCATIO, Gr. Ἀκάτος, Genus navigii actuarii. Bern. de Breydenbach Iter Jerusal. pag. 238 : Verum die XXIX iterum contra Maleam ire temptavimus, licet ventum nonnisi pro sex pannis Accattios habuerimus exiguum. Vide Acatus.

* ACCATTATOR, Qui ex officio stipem corrogat alii dispensandam, Gall. Quéteur. Italis, Accattatore, mutuans, qui mutuo accipit. Statuta antiq. Florent. ex Cod. reg. 431. cap. 82. fol. 43 v° : Dicti Accattatores et questores horis consuetis, tam per civitatem quam per communitatem, aquirant elemosinas (pro carceratis). Et si dicti questores seu Accattatores fuerint negligentes, possint removeri.... a dicto officio. Vide supra Accaptamentum.

* ACCATTUS, idem quod Accapitum, Jus, quod nomine relevi exsolvit. Vide in Accaptare. Charta ann. 1238. apud Manni de Sigill. antiq. tom. 1. pag. 98 : Vendunt possessiones, et res, et omnia servitia, præstationes, dationes, pensiones, afflictus, albergherias, Accattus, etc.

* ACCATUM, Acquisitum, comparatum, Acquest par achat. Charta ann. 1202. tom. 3. Cod. diplom. Ital. col. 254 : Dominus episcopus (Lunensis) debeat habere et tenere, cum suis successoribus de cetero in perpetuum, medium comparare seu Accatum, quod ipsi marchiones fecerunt a marchionibus de Esti in curia et districtu Vezani, etc. Acat, in Lit. ann. 1265. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1121 : Jou Gerars sires de Sclerbes frere monsigneur Gile de Bierlainmont, fac savoir à tous que tous les Acas, que mesmires mes freres devant noumés a reporté à me main de le terre d'Estruem, etc. Acatour, empator, qui pretio acquirit, in Ch. ann. 1411. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 867 : Les Acatours des prises, ayant connoissance d'iceilles, etc.

* ACCAYRA, Pugnae genus, qua scilicet funda lapides jactantur: Accayrarer, sic pugnare; a Cairau, Occitan. calculus, caillou. Ita Menardus in Glossar. ad calcem tom. 2. Hist. Nem. Statut. ad regimen ejusd. civit. ann. 1353. ibid. inter Instr. pag. 153. col. 2 : Item quod nulla persona audeat se Accayrare sive

facere Accayras in toto territorio et districtu civitatis Nemausi, sub pena quinquaginta sol. Turon. dom. nostro regi applicanda : et qui solvere non posset, fustigaretur per villam Nemausi.

* ACCÆRIUM. [Acies acier. Dief.]

* ACCEDENS. [Casus, accident. Dief.]

* AD ACCEDENTES. Responsorium quod in Ecclesia cantabatur, dum ad sacram Synaxim Fideles accedebant juxta Officium Muz-Arabicum. Ordo Officii Gothici, tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 267 : Subitoque canitur in choro responsum quod vocatur, Ad Accedentes, in eo vero monentur Fideles qui sunt communicaturi, ut accuratissime perpendant, quem cibum suscepturi sint.

* ACCEDERE, Tenere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : Accesseris, temueris.

* ACCEDIA, pro Acedia in Cod. MS. S. Martialis Lemov. n. 4. A spiritu Accedia, libera nos, Domine. Vide Acedia.

* ACCEDULA. [Ut ACEDULA, oscille, sùelle. Dief.]

* ACCEGA. [Vide ACAGE, huppe. Dief.]

* ACCIEIA. Vide infra Accia.

* ACCELERANTER. [Festinando. Dief.]

* ACCELERANTIA. Celeritas, apud Petrum Diac. Casinens. de Corpore S. Benedicti Casini.

* ACCENDERE, Lignatio, lignum accendendo foco necessarium, Gall. Chauffage. Charta Gaufridi abb. Cheziaci ann. 1210. ex Chartul. Campan. fol. 275. v^o col. 1 : Blanca comitissa Campanie nobis concessit, quod in qualibet septimana duobus diebus, cum duabus bigis possimus ire in nemoribus supradictis, quandiu et plauuerit, per (pro) nostro Accendere. Alia ann. 1242. Ibid. fol. 275. col. 2. habet : Ad opus foci. Vide infra Ignis 2. [* Horari. Dief.]

* ACCENDI, de Luna dicitur, cum a sole in noviluniis incipit illuminari : Kalendarium MS. San-German. X. circiter saeculi laudatum in Mercurio Gallico Febr. 1728. pag. 280 : Luna Januarii media nocte Accenditur. Luna Febr. inter medianam noctem et gallicantus Accenditur. Luna Martii media nocte Accenditur. Luna Aprilis hora galli cantus Accenditur. Luna Maii mane Accenditur. Luna Junii hora tercia Accenditur. Luna Julii meridie Accenditur. Luna Augusti inter medianam (i. meridiem) et horam nonam Accenditur. Luna Septembri circa horam nonam accenditur. Luna Octobris inter nonam et Vesperam Accenditur. Luna Novembri in Vesperum Accenditur. Luna Decembri in Vesp. et medianam noctem Accenditur. Vide Incensio Lunæ.

* ACCENDILIA. [Herbe inutiles quæ collectæ incenduntur per agros. Dief.]

* ACCENDONES, Lanistæ seu Gladiorum Magistri, sic dicti quod Gladiatores ad pugnam accenderent. Tertullian. de Pallio cap. ult. : Verum et Accendones et omnis Gladiatorum ignominia togata producitur. Ita correxit Salmasius pro et cordones, ut antea legebatur. De his plura Hofmannus ad hanc vocem.

ACCENGIA. Vide Andecinga.

* ACCENSA, Census, datio ad censem. Jo. Hocsemius in Hugone 72. Episc. Leod. cap. 23 : Major in villa et Advocatus a Prumiensi Abbate domino villa villam tenebat ad Accensam. [Charta Ferrandi Comitis Flandriæ ann. 1229. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 954. C : Nos autem LXXX libras dictæ domui assignavimus percipiendas.... Ad Accenses nostras de Binctio.] Accense et Adcence, in Consuetudine Bourbonensi cap. 34 : Bituricensi titulo 9. art. 21 ; Vasta-nensi articulo 6. Accensem in Pari-

siensi antiqua art. 191. Accensem in Vitriacensi articulo 23 ; Parisiensi art. 109. Accensem in Catalaunensi art. 194 ; Aurelian. artic. 412. Accensem in Trecensi art. 58. 148. et Calvimotensi art. 56. 116.

* ACCENSAMENTUM, Eodem sensu. Locum vide supra in Acceptamentum post Accaptare.

* Inventarium Chartarum reg. ann. 1482. fol. 191. v^o ad ann. 1352 : Ballium et Accensamentum domus regiae sitæ in villa Monasteroli in fulco Yonæ, dicta la Maison d'Artis. Accensissement, in Ch. ann. 1338. ex Chartul. S. Vincent. Laudun : Seru aucty la seureté de tout le vendeage ou Accensissement desdis molins, prise par main commune de nous. [**Vide Accessamentum.]

* ACCESSTIO, ASSESSAMENTUM, ACCES-SAMEN, datio in censem, pro Accensatio, in Tabul. Dalonensi fol. 40. 42.

* ACCENSIVA, Eadem notione, in Charta Hugois D. Brecarum anno 1203. in Hist. Brecensi pag. 24.

* ACCENSIVIO, Eadem notione, Charta Communiaæ Compendii ann. 1186. apud Baluzium tom. 7. Miscell. pag. 315 : Quæ omnia homines dictæ Communiaæ antiquitus ea Accensione Patris nostri, qui eis hoc accensivit, tenuerant.

* ADGENSA. Juramentum Philippo Franc. Regi præstitum Blancha Campaniaæ Comitissa ann. 1200. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1030 A : De Judæis sic erit, quod illos de quibus terra Domini Regis saisia, de corporibus eorum post mortem mariti mei Comitis Theobaldi tenebo Adcensam et pactiones, quas idem Comes Judæis statuerat, nec ab eis aliquid amplius extorquebo. Quo in loco non ad censem divisis vocibus, sed adcensam legendum.

* ACCENSARE, ACENSARE, Dare ad censem, Gall. Accenser, donner à cens, in Consuetud. Bayonensi tit. 4. art. 118 ; in Chron. Flandr. cap. 110 ; Tabul. Castr-Meliandi : Accensavit, et nomine Accensionis in perpetuum concessit et tradidit, etc.

* ACCENSARE, Censem exigere loco alterius præstationis, servitium cum censi commutare. Charta ann. 1299. ex Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 4 : Cum homines villarum de Juvigniaco et de Widua, sitarum in castellania de Spernaco, obligati fuissent ad solvendum et ad liberandum charragium domino regi, pro suis operationibus de castro et de villa Spernaci ; ... supplicavissent domino regi, quod ipse vellet Accensare dicta charragia, et loco eorum recipere certos redditus annuatim, etc. Nostris Accenser et Accensio, dare vel recipere ad censem seu ad firmam. Stat. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. p. 133. art. 20 : Que toutes les revenus de ledicte ville seront baillées, Accensées à cris et à recrois. Ch. Nicolai episc. Trec. ann. 1244. in Chartul. Campan. fol. 174. col. 2 : On requeneu Girart de Nivelle et Mengiers Dervi, chambellanc lo roi de Navarre, que il ont Aconsi, por eis et por lor oirs, do roi de Navarre à toujors les maison lo roi, qui sont à Bar sur Aube. Chartul. Hann. ann. 1238. ch. 15 : Et s'il avenoit que je Acensesisse mon winage, etc. Vide in Accensa. Achenser vero, pro Convenire, pacisci, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 105 : Robault dist au suppliant qu'il se Achensast et composast par devers Jehan Fouquart, qui tenoit la maleoste d'icelle ville.

* ACCENSARE SE alicui, certis conditio-nibus ac statu pretio quidpiam confidere.

Curia Generalis Barcinon. art. 1291: *Item quod aliquis scriptor non audeat se Accensare vicario, bajulo, vel alicui officiati. Libertates Salvæ terræ in Ruthenis ann. 1284: Concessimus prædictis hominibus quod possint Accensare de Milite, et emere de omni venditore qui vendere voluerit, nisi sit feodum, vel res feodales.*

* ACCENSATERII. Charta Humberti II. daph. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 731. art. 29: *Satisfacto tamen Accensaterii de intragro ipsi domino dalphino præstito competenter. Ubi cum eruditio Editore restituendum Accensatori opinor.*

* ACCENSATIO, ut *Accensamentum*. Regist. episc. Nivern.: *Anno Domini 1287. redditus episcopatus Nivernensis, et Accensatio dictorum reddituum*. Charta Philippi Pulcri ann. 1313. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 359. col. 2: *xxi. libram, xiii. solidos et iv. denarios. assignamus.... per manus illius seu illorum, qui dictas pessidem et costumam pro tempore Accensionis, vel quovis alio titulo, sive causa tenebit aut tenebunt percipiendas. Accensie, ipse censualis redditus, in Aestimat. reddit. de Soubainnes et de Beaufort ex Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 17: Item les Acensiées (infra Acensiées) des bestes; c'est assavoir de chascun cheval traiant, ix. den. de chascun bœuf traiant, vi. den. de chascune vache portant, iv. den.*

ACGENSATORES, Firmarii. Concilium Burdegalense ann. 1255. cap. 14: *Accensatores autem decimarum a laici, si laici fuerint, simili sententia se noverint irritari. Ubi perperam assensatores editum. Accenseurs vero et Adcenseurs, qui dant ad censem, dicuntur in Consuet. Bituricensi tit. 15. art. 8; Bourbon. art. 141. 371. et Marchensi art. 168.* [** Vide Accensaterii.]

* ACCENSARI, Eadem significatione in Tabulario S. Bartholom. Bethun. non semel.

** ACCENSIO. Gloss. in Cod. reg. 4778: *Accensio, lucrum, compendium, emolumen, utilitas, incrementum, fructus, merces, redditus, vectigal.*

* ACCENSIVATIO. Eadem notione qua *Accensatio*, in Charta ann. 1289. ex Chartul. B. M. de Josaphat: *Dicta Odellina uxor Nivardi Accensionem et conventionem prescriptas laudavit. Vide infra Accensivare.*

* ACENSSA, Idem quod *Accensa* in Tabulario S. Crucis Burdigal.: *Pro Arrendoribus seu recipientibus in Accensam... Dum tamen Accensæ predictæ fiant de anno in annum.*

* ACENSSATORES, In eodem Tabulario idem sonat quod *Accensatores*: *Vina quæ per ipsos vel eorum Acensatores prædictos vendebantur, etc.*

* ACCENSUATI, Homines domino propter terras ad censem acceptas ad certa onera et præstationes adstricti. Liber. Calmæ tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 19: *Exceptis illis qui mihi ad serviendum bis in anno cum bobus suis sunt Accensuati.*

* 1. ACCENSI, Eadem notione. Testamentum Anseberti Episc. Eduensi anno 696. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 43. C: *Si quis, servis, libertis ac Colonis, Accensisque omnibus, etc.*

* 2. ACCENSI, Superadditi, supernumerarii, iidem qui in veteri militia Adscripti dicebantur. Vegetius lib. 2. cap. 19: *Ad obsequia tamen judicum vel tribunorum, necnon etiam principalium deputabantur milites, qui vocantur Accen-*

censi, hoc est, postea additi quam fuisset legio completa, quos nunc Supernumerarios vocant.

* ACCENSIRE. [Accersere. DIEF.]

* ACCENSUNCULA. Glossarium Latino-Græcum: ἐπιληψίαν νόσος, Accensuncula, morbus comitialis. Ita etiam MSS. Et alibi: Accensiones, ἐπιληψία, ἐπισημαστα. Ubi leg. Accensio, ἐπιληψία. Acceptio, ἐπισημαστα.

1. ACCENSOR, Gloss. Lat. Græc.: Accensor, εἰσαγωγέν, εἴσηγητης, βούλαρχος. In Gloss. vero Græc. Lat.: εἰσαγωγέν, est lator, institutor. Sed videtur legendum *delator*: nam apud Hesychium, εἰσαγωγέν, (sic enim emendant viri docti, pro εἰσαγωγή) dicitur esse ἀρχὴ Ἀθηνῶν τὸν τὰ εὐκληπτα εἰσαγόντων. Ita porro emendandum etiam in voce εἰσηγήτης in eodem Gloss. pro *lator*. Unde confici videtur *accensorem*, eudem esse cum delatore. Sed haec vetera spectant.

2. ACCENSOR, Acolythus, cui incumbit cura accendendi lumina in Ecclesia. Hesychius: ἀδωδοχος, λυχνάτης, λαμπαδόφορος, Græcis recentioribus, κανδηλάπτης. Honorius Augustod. lib. 3. cap. 64: *Acolythus, qui est Accensor luminum*. Isidor. lib. 7. Orig. de Acolythis: *Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, et deportantur. Isidorus junior: Ad Acolythus pertinet preparatio luminarium in Sacraario. Vide Paulum Silentiarium, in Descript. sanctæ Sophiæ part. 2. v. 69. et infra in Acolythus.*

* ACCENSUATI. Vide in *Accensa*.

* ACCENTHURARIA, Vas in quo thus accenditur. Francisc. de Sacra queru in Etymolog. ** Vide *Accepturaria*.

* ACCENTUARE, Accentus observare. Regula Fontis Ebraldi cap. 38: *Ignorantes discant plane legere, punctuare vel Accentuare, ut ædificant audientes. Statuta Collegii Fuxens. Tolos. ann. 1457. ex Cod. reg. 4228. fol. 219. v: Alta voce et intelligibili legat Accentuando, bene pronuntiando.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Accentuare, Accentuer. Accenter, eadem notione, in Hist. Joannis IV. inter Probat. Hist. Britan. novæ edit. tom. 2. col. 363:*

Lire sceis tu, voire chanter;
L'en le sait bien à l'Accenter.

* ACCENTUATIO, Species cantus, qui fit elevando, aut deprimenti syllabam, juxta accentuum positionem, ut cum in Ecclesia Lectiones aut Orationes cantantur; cui opponitur *Directus* qui fit absque vocis inflexione. A Schramb. Chronic. Mellicense pag. 348. col. 1: *Orationes vestimentorum, (i. e. ad benedicenda vestimenta,) dicuntur plane et indirecte sine Accentuatione, quam libet per se concludendo.*

* ACCENTUS, Sonus vocis, modus pronuntiandi, nostris etiam *Accent*, Hispan. *Accento*. Constitut. capitul. eccl. Barcinon. ann. 1428. ex Cod. reg. 4332. rubr. II: *Magister grammaticæ, non solum lectiones grammaticæ et logice, ac alias assuetas in scolis legat; sed etiam diebus dominicis et festiis, maxime præcipuis, lecturam et Accentum legentium in choro dictæ sedis corrigat et emendet. Vide supra Accentuare.* [** Gloss. in Cod. reg. 4778: *Accentus, impetus sonus inflamatio vel vociferatio, vocis concrepatio, unde corrigendum*. Gloss. Ieckii.] * [ACCENTUS, ACUTUS, accent tonique. DIEF.]

* ACCEPHALUS. [Sine capite. DIEF.]

* ACCEPITER. [Accipiter, épervier. DIEF.]

* ACCEPTA. Genus navis, in Glossis Isi-

dori. Forte *Acceptor, genus avis*. [In excerptis Pithœi legitur: *Accepta genus natis, Acatus*. Verum La Cerdæ legit *Genus avis*. ** Vide *Accato*. Acceptores in inscriptione anni 197. nominatos, homines fuisse qui merces navibus advectas accipiebant, contendit *Furnatelli* in Forc. Lex., unde conjicere licet Acceptas cymbas fuisse, quibus merces navibus allatae in terram ferebantur, Gall. *embarcations*; *Acatus* vero, *Accato* et *Achatus* originem ducere videntur a Græco ἄχατος. Gloss. Cod. reg. 4778: *Acatus, navicula vel archana.*]

* ACCEPTÆ, Agri portiones viritim assignatae, aut quæ sortito obtigerunt. Ita Agrimensores hanc vocem usurpat, Siculus Flaccus et Hygenus. [** Vide Forc. Lex.]

* ACCEPTIONES, Eadem notione apud Siculum Flaccum pag. 21: [** *Acceptiones in centuriis explicandæ sunt*. Alii aliter interpret.]

* ACCEPTABILIS, Acceptus, gratus. Occurrat passim in Bibliis, apud Tertull. adv. Jud. cap. 5. et Salvian. de Gubern. Dei pag. 127: [** Lactant. ep. 58; Tertull. de orat. cap. 7.] *Quod hujusmodi contractus sit Acceptabilis et placeat*, in Transact. ann. 1532. ex sched. Pr. de Mazagues. Galli diceremus *Acceptable*, agreeable.

* ACCEPTABILITAS. Scholastici Theologici dicunt: *Obedientiæ et Passionis Christi Acceptabilitas*, pro merito et gratia. Goclenius Lex. Phil. pag. 285.

* 1. ACCEPTABULUM. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis: *Acceptabulum, quarta pars eminæ, dictum quod acetum ferat; duas uncias retinet et sex scrupulos. Acetabulum*, Plinio lib. 21. cap. 34. est etiam hemina quarta pars [** et continet drachmas 15. Cod. reg. 4778: *Acitabulum quarta pars eminæ est, duodecim dragmas appendens.*] Vide *Aceta- bulum*.

* 2. ACCEPTABULUM, ut *Acetabulum*, Scutella acataria. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120: *Acceptabulum, Gall. Saucier, vas in quo servatur acetum, et derivatur ab hoc nomine acetum, Aisiens. Aisiels et Aisil olim nostris, Acetum, vulgo Vinaigre.* Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

Mais au maléf n'est pas aisiels,
Ainsi li est aigres com Aisiels.

Bestiarius Ms. ubi de J. C. in cruce :

L'Aisil but et le fiel gousata.

Charta ann. 1285. in Chartul. 1. Flandr. ch. 372. ex Cam. Comput. Insul.: *Del Aysil c'on i vendera (à Lille) à broke, dou lot, j. den.*

* ACCEPTAMENTUM. Interdum occurrit pro *Accaptamentum*; quod vide in *Accaptere*, et in voce *Placitum*.

* Charta Phil. Pulchri ann. 1210. ex Reg. ejusd. in Bibl. reg. Cod. 9607. 8. ch. 38: *Item de quolibet solo de quinque canis vel ulnatis... habebimus sex denarios Turon. obtiarum,..... et totidem de Acceptamento in mutatione Domini. Charta ann. 1287. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 283: *Salvis domino nostro regi cavalcata, exercitu communi et Acceptamento seu spora, et aliis deveriis, que eidem dom. nostro regi pro dicto castro de Clarendio et pertinentiis, nomine dominii utilis vel directi, debentur.**

* ACCEPTATOR, [Qui sine causa personarum habet rationem, Gall. *Celui qui fait acceptance de personnes*. Vox et phrasis ortæ ab illo Actuum Apost. cap. 10. vers 84: *Quia non est Acceptor personarum Deus*. Ubi Græcus Textus ὁν οὐ

Ἔστι προσωποληπτής ὁ Θεός. Id est juxta vim vocis propriam: Non accipit Deus faciem, seu, non movetur rebus externis.] Lucifer Calaritanus, lib. 1. pro S. Athanasio: *Hæc cum scripta memineris, existimas Acceptatores personæ nos tue futuros.* Infra: *Et vis, Constanti, quia sis in sublimitate degens Regali, Accipi tuum personam.* [** *Accepto* frequentius hoc sensu. Vide Forcell. Lex.]

* *Excepteur de personnes*, in Praef. Collardi *Mansion* ad lib. cui titulus, *Pænitentia Adami* Ms. fol. 2. r^o: *Certes en ce se monstreroit Dieu, qui est vray juge, Excepteur de personnes.*

* 2. **ACCEPTATOR**, *Auctor, conscriptor*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Vide *Exceptor*. [** Vide Burm. ad Anth. lat. tom. 2. pag. 586.]

* **ACCEPTILATIO**. [Debiti remissio. DIEF.]

* **ACCEPTIO**. Vide infra *Accessio* 3.

1. **ACCEPTOR**, *Accipiter, quem vulgo Sparvarium reddimus*. Gloss. Latino-Græc.: *Accepto*, ἀρπάζει. Gloss. Isidor.: *Pipiunculus, accipiter, Accepto*. Papiai: *Accipiter, est avis armata unguis, ab accipiendo dicta: eo quod sibi capiat, et ab aliis rapiat.* Vox Latio veteri cognita, teste Sosipatro lib. 10. [** Lucilius ap. Charisium tom. 1. pag. 76.] in usum revocata demum a Scriptoribus mediæ ævi, et in Legibus antiquis sat frequens, in Salica tit. 7. § 1. 2. 3; Burgund. add. 1. cap. 11; in Lege Longob. tit. 104. § 18. 19. 20; in Concil. Suession. can. 3. ut habet Codex Belvac.; in Capitulari 1. Caroli M. ann. 802. cap. 19. et in Pœnitentiali Halithgarii Episc. Camerac. cap. 10. ubi perperam Menardus corrumptam vocem ait, *pro accipiter*.

ACCEPTOR, *Qui aucam mordet*, in Lege Alaman. tit. 99. § 20; in Capit. ad eandem Legem cap. 36. *Ganashapich* dictus in Lege Bajuv. tit. 20. § 2. Vide *Ganta*.

ACCEPTOR, *Qui gruem mordet*. Vide *Cranohari*.

ACCEPTOR, *Qui anates persequitur, Anetapich*, dictus in Lege Bajuv. tit. 20. § 3. Monachus Sangallensis lib. 2. de Caroli M. cap. 21: *Cum vero falconem suum de aneta vellet extraherere*. Matth. Westmon. ann. 870: *Cum Accipitre solus brevem naviculam ingressus, ut in insulis maris et terræ vicinis, anates et aviculas accuparetur*. Willelmus Brito lib. 11. Philipp.:

— Imbellesque velut dispergit anates
Accipiter, quando atra famæ fecit ulcerat ejus.

Vetus Chron. anno 1272: *Circa falconem qui anatem inter salices corripuerat, etc.* Falcones vero, quibus anates communiter pro præda sunt, *Lanarios* nostri vocant, ut observat Albertus M. lib. 23. de Animal. cap. 8. Meminit præterea Porphyrius lib. 3. de Abstin. pag. 267. accipitrum qui perditæ, et qui palumbos involant, quos φαστορόνους vocat, a φαστα, *Palumbus*. Hesychius: λαγύθης, ἀετοῦ εἶδος.

ACCEPTOR DOMITUS, in Lege Ripuaria tit. 36. § 11. i. ad venationem mansuefactus, aut edocitus. Accipitres vero ad venationem *institutos* memorat Sidon. lib. 3. Epist. 3. lib. 4. Epist. 9. Vide *Falco*.

ACCEPTOR MUTATUS, in ead. Legetit. 36. § 11. qui jam annum egit, et plumas exuit, Gall. *Muē*. Vide *Muta*.

* **ACCEPTORICUS CANIS**, Canis avarius, seu qui cum Accipitre venatur aves, Gall. *Epagneul*. Lex Frisonum: *Qui canem Acceptoricum occiderit, etc.* Vide *Canis Acceptoricus et Bambracius*. [** Adelung. ita appellatum censem non

quod cum accipitre venetur aves, sed quod feram *capiat*.]

* Antiqua est ars aucupandi cum accipitre, quamvis illius initia referat Blondus Decad. 2. lib. 7. ad tempora Frederici Imperatoris cognomento Barbarossa, id est, circa annum Domini 1246. Verum illius sententiam confutavit luculenter Spelmannus in Glossario, maxime ex Legibus veterum Francorum, Germanorum, Burgundionum, etc. apud quorū nobiles ars acceptoria haud fere minus commendabatur quam ipsa ars militaris, testibus eorum Legibus quibus cautum erat, ne quis pro compositione Virgildi, seu pro redimendo capite, *Spatham Accipitrem* suum dare cogeretur, teste et Additamento 2. tit. 1. Legum Burgund: *Si quis Acceptorem alienum involare præsumperit, aut sex uncias carnis Accepto ipse super testones comedat, aut certe si noluerit, sex solidos illi cujus Accepto est, cogatur exsolvore: multæ autem nomine solidos duos*.

* Præterea *Accipiter* erat primæ nobilitatis insigne præcipuum, ut patet ex pluribus antiquis tumulis, in quibus viri atque etiam interdum mulieres cum accipitri sculpti pictique visuntur; inter quos Haroldus Eduardi Confessoris Anglie Regis consanguineus exhibetur cum accipitre pugno insidente in suo versus Guillelmum Normanniæ Ducem itinere. Hujus rei præclarum apud se exemplum asservat Eridutissimus D. *Lancelot* vir Academicus, in museo celeberrimi Domini *Foucault* aliquando repertum, ex pariete aliove monumento vetusto delineatum, altum 1. ped. longum fere 22. Quia de re id frequenti Academia doctissime disseruit anno 1724. Addo Gaufredum I. Britannia Ducem, qui dum iter Romam carporet, ideo a muliere lapide percussus occisisus est, quod ipsius *accipiter* mulieris gallinam invaserat. [** Vide *Accipitrarius* et *Accipitrum cultura* infra suo loco.] Taceo Regem Alredum qui juxta Flor. Wig. pag. 310. inter bella ipsa, etc. omnem venandi exercitbat artem et *suos omnes falconarios, Accipitriarios, caniculariosque docere . . . non desinebat*. Qui mos etiamnum apud Reges nostros dum iter agunt, obtinet. Sed maxime ad rem nostram facit antiquum jus Clariss. DD. de *Chastelus*, quo inter Canonicos Ecclesiæ Autissiodorensis, cum juvat, consistent, gladio ad latus stricto, superpelliceo induiti, cum pileo pennis decoro, almutia supra brachium et *Accipitre* supra pugnum sedente. Hoc jure potitur Illustriss. Familia ab anno 1423, uti paulo fusius dicitur in *Canonici Laici*.

* Sed et thesaurarii ecclesiæ Autissiodorensis hæcerat prærogativa, ut diebus solemnioribus divinis interesset officii *deferendo supra pugnum suum accipitrem*. Charta ann. 1464. inter Probat. Histor. Autiss. p. 172. col. 1: *Quia ab aliquibus dominis canonicis hujus ecclesiæ vertebar in dubium, utrum thesaurarius ecclesiæ Autissiodorensis posset et sibi liceret ad causam suæ dignitatis in ecclesia Autiss. in diebus et festis solemnibus et annualibus, dum divina celebrantur officia, sine (sic) habitu ecclesiæ, venire et intrare ecclesiæ et chorum dictæ ecclesiæ, deferendo supra pugnum suum accipitrem sive avem venalem, etc.* Quod jus prædicto thesaurario confirmatur, ob id maxime, quod eodem potiebatur thesaurarius ecclesiæ Nivernensis.

* Inter Sacra accipitrem sic deferre, religioni Christianæ parum sane consen-

taneum videri debet: qui vero censebitur de eo jure, quo dominus *de Sassy* potiri dicitur in feudal recognitione ann. 1242. ut nimurum accipitrem suum ponere possit super altare majus ecclesiæ Ebroicensis, dum sacra in eo peragit ocreatus, calcaribusque instructus presbyter parochus *d'Ezy*, pulsantibus tympanis, organorum loco. Merc. Franc. mense Febr. ann. 1735. pag. 298: *Peut le sieur de Sassy faire dire la messe par le curé d'Ezy, ou autre en l'église N. D. d'Evreux devant le grand autel, quand il lui plaira; et peut ledit sieur ou curé, chasser sur tout le diocèse d'Evreux avec autour et tiercelet, six épagnuels et deux levriers, et peut ledit sieur faire porter et mettre son oiseau sur le coin du grand autel, ou lieu le plus près et le plus commode, à son vouloir. Peut ledit sieur curé dire la messe bâtie et éperonné en ladite église N. D. d'Evreux, l'ambour battant, en lieu et place des orgues.*

2. **ACCEPTOR**. Placidus apud Maium vol. 3. Classicorum auctorum pag. 434: *Acceptorem salutis qui salutatus est.* Idem in glossario Iæckii et Cod. reg. 4778.

1. **ACCEPTORIUM**, Salinum, *Saliere*, in vet. Gloss. Lat. Gall. MS. ex Bibl. Thuana, n. 525.

2. **ACCEPTORIUM**. Epistola 41. inter Epistolas S. Bonifacii Moguntinensis Archiepiscopi: *Libellum quemdam habes, qui non est major Acceptorio duarum septimanarum, quem ego legere cupio.* Ubi videtur intelligi tot foliis constituisse hunc librum, quem sibi dari cupiebat, quot Officium Ecclesiasticum duarum septimanarum continebat. At cur id *Acceptoriump* appelletur, non plane assecuror, nisi legendum sit *Exceptorio*, aut *Excerptorio*.

* 3. **ACCEPTORIUM**. Præcept. Philippi ducis Tuscie ann. 1196. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 91: *Item dicit, quod Acceptoriump juxta Paleam inter Guidonem Monaci et Cruaconnum, sunt Rodio de Curia. An locus ubi Acceptores seu accipitres nutruntur?*

* **ACCEPTURARIA**, Cymbium quo in Ecclesiis asservantur miceæ thureæ, Gall. *Navette*. Sic forte dicta ab *Accepto thure*, seu etiam pro *Acerra thuraria*. Martinius in Lexico Philolog. At in Glossis Lat. Græc. *Accepturaria*, λαγυθητική; quod est thurea planta. [** Vide *Accenturaria*.

* **ACERO**. [Accerso. DIEF.]

* **ACERON**. [Ut acatium. DIEF.]

* **ACERES**. Vide *Acieres*.

* **ACCERSIRE**, *Convenire*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

1. **ACCESSA**, Accessio, Accessus, Accessa maris, Recessa maris. Servius in Fragn.: *Constat et in illo loco Accessam maris usque ad montem pervenire.* Itinerarium Bürdegalense: *Facit mare Oceanum Accessa et Recessa per leugas plus minus centum.* Itinerarium Jerosolymitanum Antonini Monachi: *In loco vero ubi transierunt, exit mare de maiore pelago, et extendit in multis millibus, quia habet Accessa et Recessa.* Accessus maris, in Addit. ad legem Frision. tit. 12. [** Vide Salmas. Exerc. Plin. pag. 204. a, A, et 277. a, B.]

* 2. **ACCESSA**, Terrarum accretiones factæ vi fluminum, Gall. *Accruës, Alluvions*. Sunt et aliæ accretiones nemorum, Gall. *Accrues de bois*. Charta ann. 1057. ex Archivo S. Victoris Massil. *Frejus* n°. 30: *Cum pascuis, silvis... aquarumve decursibus Accessisque omnibus... garritis, montibus, uglatis.*

* **ACCESSAMENTUM**, idem quod supra

Accessamentum. Charta ann. 1310. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 102: *Accessamentum est factum ad utilitatem domini Regis, literas praeditas et predictum Accessamentum, et omnia contenta in literis antedictis...rata et grata habemus. Accessadeur, qui ad censem tenet, firmarius, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 320: Michiel d'Albaspeyras chappellain fermier ou Accessadeur du prieuré d'Albinac.*

* **ACCESSIBILIS,** Accessu facilis. Gloss. Philox. εὐπρόστος, Accessibilis. Epist. synod. ad Boson. reg. ann. 879. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 305: *Qui sitis accessibiles omnibus recta suggestentibus, etc.* Translat. S. Filiberti tom. 6. ejusd. Collect. pag. 308: *Ipsa insula...non semper Accessibilis esse potest nostratisbus, cum nortmanni cunctis temporibus, quibus mare tranquillatur, inaccessibilis esse minime dinoscatur.* Occurrit præterea apud Tertull. adv. Praxeam cap. 15. [* Ibidem Accessibilitas.]

1. **ACCESSIONE,** In Gloss. Gr. Lat. ἐπονυμία ἐν τῷ περὶ, accessio febris. [* Apud Celsum vox frequens, cui opponitur Decesso.] Epist. scripta sub nomine I. C. sub Carolo M: *Mittam in eis pustellas, Accessiones, et langores, et omne genus infirmitates.* [Apul. de Virtut. herbarum pag. 190: *Ad quartanas herbae plantaginis succum in aqua multa ante duas horas Accessionis potui dato.*] [* Hinc nostris, accès de fièvre.]

2. **ACCESSIONE,** Acquisitio. Charta Ludovici Pii Imperat. in Chronico Farfensi pag. 654: *Et undecimque ad eos tam per venditiones, Accessiones, commutationes possessionesque eidem Monasterio... venit.* [* Cic. de Off. lib. 1. cap. 39: Accessio nem adjungere adibus.]

* 3. **ACCESSIONE,** Canalis, rivus, quia ad opus molendini necessario accedit. Praecept. Ludov. Pii ann. 823. apud Ughel. tom. 2. Ital. Sacr. col. 96. edit. 1717: *Simum donationem, quam fecit... dom. et genitor noster Carolus Imperator petenti Geminiano Mutinæ episcopo de molendino prope stratum, cum Accessione sive aquario. Ubi perperam editum Accessione apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 772. Charta ann. 998. apud eundem. Ughell. ibid. col. 108: Cum decem juge-ribus de terra, inter paludes et sylvas, quinque supra ipsum molendum, et quinque subtus, cum Accessione et aquario suo. Rursum occurrit ibidem col. 110.*

* 4. **ACCESSIONE,** Terrarum acrecio, idem quod Accessa 2. Charta Friderici I. Imp. ann. 1177. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. aevi col. 1048: *Piscationibus, venationibus, salinis, et his, quæ Accessione et alluvionis jure capiuntur. Nisi tamen idem sit quod Accessio 2. Acquisitio. [* Accessio et Alluvio sunt voces notissimæ fori Romani.]*

* **ACCESSIVUS,** Annal. Victorianis MSS. ad ann. 1244: *Hic etiam (Fridericus Imperator) ducem Bavariæ, virum catholicum, fidem ecclesiæ et devotum, fecerat occidi per Accessivos. Ubi leg. opinor Assassinos.* [* Gloss. Græc. lat.: Προσθέτα, Accessivus; in Gloss. Lat. Græc. male Accessimus.]

1. **ACCESSOR,** Pro Assessor, in Charta ann. 1337. apud Ughell. tom. 7. pag. 616. et in Sermone Roberti de Sorbone de Conscientia.

* *Accesseur pro Assesseur, Assessor, qui judicem consiliis adjuvat, apud Bellomaner. Ms. cap. 1. inter civitatis administratores recensetur, in Lit. ann. 1391. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 453: Capitouls, sindics, tresoriers, Accesseurs*

ou autres officiers de villes, etc. Consules Nemausenses causam suam defendunt per eorum Accessorem et advocatum, ut legitur in Charta ann. 1454. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. p. 287. col. 1. Substitutus, Gall. Substitut, eo etiam nomine designatur, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 322: Le Substitut ou Accesseur de notre procureur au-dit lieu de Bourg sur Gironde n'y voulut aller. Vide Accessorius.

* 2. **ACCESSOR,** ACCESSORIUS, Fidejus- sor, sponsor, Gall. Repondant, caution. Statuta Arelat. MSS. cap. *De Accessoriis et fidejussoribus, et qualiter convenientur: Item statuimus, quod Accessoriis conveniri non valeat, antequam conventus debitor principalis. Si vero fuerit alienus debitor principalis, detur tempus unius mensis Accessorio ad representandum debito- rem principalem. Tunc demum Accessorius valeat conveniri.* Quod secundus a debito accedit, ut creditor fiat satis, sic dictus. [* Hoc sensu Accessio fre- quens in Dig. Lib. 46. tit. 1. fr. 32. 34. 17. et cet.] Hinc etiam

* 3. **ACCESSOR,** Adjutor, iudi socius, Gall. Croupier. Stat. Avenion. MSS. ann. 1243. cap. 65. ex Cod. reg. 4659: *Ordina- mus quod si quis major xii annis blasphemaverit Deum vel ejus genitricem gloriosam Virginem Mariam, sive sit lusor principalis, sive Accessor, vel alio modo participes iudi... solvat v. sol.*

* 4. **ACCESSOR,** ACCESSORIUS, Minister secundarius, qui prælatum comitatur, eique in sacris deservit, Gall. Assistant. Ordinar. Ms. Petri Aureæ-vallis: *Dompnus abbas, cum suis Accessoriis et ministris, non intrat chorum cum religiosis.... Accessores accipiunt almuciam et crossam.... Abbas cum suis Accessoriis, et ille qui portat textum, non intrent chorum.* [* Romanis Accensor sive Accessor idem qui Accessus, magistratus alicujus minister.]

* **ACCESSORIE,** Per Accessionem, Gall. Par Accessoire. Constitutiones MSS. Ordinis Cluniac.: *Ordinantes et preci- pientes districtus et districte, ne ante vel post, directe vel indirecte, principaliter vel Accessorie subditis suis de se coram suis superioribus qualitercumque conqui- rentibus graves amodo se exhibeant.*

* **ACCESSORIUM,** Quidquid causa ad- ventitium et extraneum est, Gall. Accesso- rium. Statuta Ecclesiæ Ruthen. ann. 1341. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 781: *Et non attendentes, quod prusquam principale quod deest nostræ Ecclesiæ nobis conceditur et permittitur.... ac quod Accessorium naturam sequitur prin- cipalem.* Vox Practicis nota.

ACCESSORIUS, Vox fori Anglici, inquit Spelmanus, in quo ita appellatur qui sceleris conscientia, facinoroso subvenit, sive ope, sive consilio. Duplex autem est: alius ante perpetratum scelus, aut feloniam, ut loquuntur, utpote qui vel suadet, vel imperat. Alius post effectum; et hoc fit, vel celando facinus, aut reum; alimentum ei, evadendive occasionem subministrando. Iste autem considerationes, ultra felo- niarum reos non extenduntur: nam in lœse Majestatis criminibus, nulli ha- bentur accessoriis, vel secundi, sed pri- marii omnes, et, ut vocant, principales, parique ideo plectuntur judicio. [* For- tuitus. DIEF.]

ACCESSUS, Per Accessum summus Pontifex eligi dicitur, cum Cardinales omnes unanimi consensu ad eum acce- dent, et Papam salutant. Vide Ceremo-

niale Roman. lib. 1. sect. 1. [* Certamen, concursus. DIEF.]

* **ACCEPTABULUM.** [Ut ACETABULUM. DIEF.]

* **ACCETARE,** Acessere, Gall. s'Aigrir. Apul. de Virtut. Herb. pag. 194: *Herbae verbenacæ ramulos ex vino decoquiti et conterito, deinde quod Accetaverit plague imponito, et adaperiet.* [* Recte Forcel- linus: ACETASCO, is, avi, n.3. idem quod acesco. Apul. Herb. 3: *Herbae verbenacæ ramulos ex vino decoctos et contritos, deinde quod acetaverit, plague impones, et adaperiet.*]

* **ACETOSA, SUM.** [Ut ACEDULA, oseille. DIEF.]

* **ACCETTA,** vox Italica, Bipennis, as- sia, Provincialibus Aiso, nostris Hache- d'armes. Constit. Caroli II. reg. Sicil. pag. 327: *Qui cum roncha ferrea, Accetta, manaria, cultello quo cumque, quemquam percusserit, etc.* Stat. Antiq. Florent. ex Cod. reg. 4621. cap. 127: *Si quis.... ali- quem vulneraverit, cum sanguinis effu- sione, cum mannaris, spedis, securibus, picconibus, arcubus, balistis vel Accettis, etc.* Tractat. Ms. de Re milit. et mach. bellicis cap. 151: *Securis postea ponatur, alias Accetta accia, super catenam, et postea cum alia securi incidatur catena.* Vide Acciatius et infra Azzeta.

* **ACETUM.** [Accersitus. DIEF.]

* **ACCIA,** ACCEIA, ACCELA, Avis a rostri magnitudine sic dicta, Gall. Beccasse, Ital. Acceggia, perdix rustica apud Martialem. Gloss. Latino-Græc. MSS. Accia, et Accela, Ἀσκαλάρη. Observat autem Vulcanius in Gloss. apud Pictones et Santones vernacula sua lingua Acceia appellationem retineri.

* Accé et Assée in Chartis non semel. Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 35: *Entre volée d'Acée et jour couchié, etc.* Aliæ ann. 1460. in Reg. 190. ch. 41: *Et estoit heure de volée d'Assée devers le soir Rursum alia ann. 1478. in Reg. 205. ch. 145: Pour veoir s'il trouveroit point de repaire d'Assées ou bêcaces.*

* **ACCIACCUS,** Debilis, contusus, fractus membris, unde adhuc in lingua Hetrusca usurpatur Acciaccare, contundere, frangere. Miracula Sanctæ Zitæ Virg. Lu- censis, tom. 3. Aprilis, page 515, B: *Dixit eodem die, quod ipse vidit hodie dictum Joannem sic Acciaccum et ins- trumum invenit intrare ad corpus et lavellum Sanctæ Virginis, sic infirmum et cum croccis.*

* **ACCIAVOLI,** Mercatores Italici propter foerationem, ut et Caorcini seu Corsini olim celebres. De his et eorum societate passim apud Joann. Villaneum, presertim lib. 11. cap. 187: *Societates Amanatorum, Acciavolorum, Bardorum, Corsinorum, etc.* Quæ videntur totidem familiiarum maxime Florentinarum nomina. Novere omnes Acciavolorum Florentinam stirpem, quæ Athenis, Corinthio, et Thebis Duces, Rome Cardinales multos dedit. [* Vide Achioli.]

* 1. **ACCIARIUM,** στρηματα, in Gloss. Lat. Græc. Sed quid? an fauces, vel ostia? Vide Aciarium.

* 2. **ACCIARIUM,** ut Aciarium, Chalybs. Gall. Acier, Ital. Acciaio. Privileg. Pisani. A Conrado II. reg. Sicil. concessa ann. 1269. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbe- vet. pag. 272: *Si autem Pisani... miserint ad aliquam partem seu terram nostram et regni nostri, salem, seu picem, Acciarium et ferrum non laboratum, etc.* Vide infra Azzarium.

* **ACCIATUM,** ACCIVUM, Potus vilis

servorum, Luer vel Schenbier. Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. Impressum. ADEL.
ACCILIATUS, in Breviloquo, est : *Cultellus magnus et acutus, et dicitur quasi ac res-cindens; et sunt plura nomina idem signi-ficantia.* Unde :

Acciliatus pugio, conjungo novacula cultris, Cultelloque, spatas, rasoria jungimus illis.

Danti, *Azza*, est securis. Accetta Italica, nostris *Hache*.

* ACCIDANNUS. [Vide ACAGE, huppe. DIEF.]

* ACCIDARI. [Ad pigritiam incitare. DIEF.]

* ACCIDE. [Graviter. DIEF.]

* ACCIDELA. [Ut ACEDULA, oseille. DIEF.]

ACCIDENCIA, σύμβασις, in Gloss. Græc. Lat.

* ACCIDENTALE. [Ut ACCIDENTALITER. DIEF.]

* ACCIDENTALITER, Casu, fortuito, Gall. par Accident. Lit. ann. 1859. ex Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 444: *Necnon plures dictorum subditorum pluries et frequenter Accidentaliter vulneraverunt ac interfecerunt.*

* ACCIDENTER. [Ut ACCIDENTALITER. DIEF.]

1. ACCIDENTIA, Idem quod Escaeta, hæretas, Eschoite. Charta Roberti Comitis Drocarum ann. 1219: *Quæ videlicet prædicta masura ad me descendit ex Accidentiis, Aanoridis uxoris mæx, etc.* [Tabular. Fontanell. tom. 1. pag. 181: *Dedi et deliqüi Guillelmo unam acram terræ, salvo jure capitalium dominorum... et salvo etiam omni Accidentia contingente per meum decessum.*]

12. ACCIDENTIA. Morbus, infortunium, Gall. Accident. Vita S. Godrici Eremitæ tom. 5. Maii pag. 80: *Mulier quædam gravis infortunii vitio se precepitatem defebat... Alia quoque simili fatigabatur Accidentia, et zona illa præcincta ejusdem virtutis in se miraculum experta est.* Accidentia, Plinio idem est in morbis, quod Græcis σύμπτωμα, Latinis casus, Medicis affectus præter naturam. Gallis etiam Accident. Sed hic infortunium vel moribus ipse intelligentius haud immerito videtur Bollandist. [** Plin. lib. 32. cap. 2. sect. 9: *Esse vero illam naturam Accidentiam... etiam in locis quibusdam, appositorum occurrit exemplo; alio plane sensu.*]

13. ACCIDENTIA, Ab Accidentibus, ille dicitur apud Reges Persarum, qui res scribebat quotidie Accidentes. Esdras lib. 3. cap. 3. v. 17: *Domine, pueri tui Rathimus ab Accidentibus et Sabellius Scribo, et reliqui Curiæ tue Juges in Cælesyria et Phœnicio.* Ibid. v. 25: *Tunc scripsit Rex (Persarum Artaxerxes) Rathimo qui scribebat Accidentia, et Balthemo et Sabellio Scribæ, etc.*

ACCIDENTIVUS, Accidens. Vita S. Fructuosi Episc. n. 25: *Nervorum diu-tina et Accidentiva conglutinatio.*

* ACCIDENTUM, ut Accidentia 1. Quod casu accidit, obvenit, escaeta. Charta commut. ann. 1281. inter Probat. Hist. Britan. novæ edit. tom. 1. col. 1061: *Nullum jus sibi vel suis, nec altam justitiam nec bassam retinens; excepta eschae-ta seu Accidente Hervei fratris sui, si contigerit ipsum mori sine herede.*

ACCIDIA, ACCIDIARI. Vide Acedia.

* ACCIDIA. [Cædes. DIEF.]

* ACCIDIOR. [Gravior. DIEF.]

* ACCIDIOSUS. [Molestus, importu-nus. DIEF.]

* ACCIDOLA. [Acedula, oseille. DIEF.]

* ACCIERIS. Securis. Vide Acries.

* ACCIGEO. [Advoco. DIEF.]

* ACCILIPHA. [Urtica. DIEF.]

* ACCINA, Glans quernea aut lignea a Saxonico A c, Quercus, vel ab Accyn, Ilex, Gall. Yeuse, quæ item glandifera. Charts. 6. inter Alamannicas Goldasti: *Hoc est de annona spelta modios decem, et de Accina viginti, et frisinga seigit valenti.*

Verum dubitare licet, an hic Accina, scriptum non sit pro Avena errore facilis; vel etiam utrum Accina uvam non significet. *Acinus enim vel Acinum teste Rovilio apud Martinum in Lexico: Non pro uvæ vinaceo, sed pro uvæ fructu toto accipi solet.* [** Teste Forcellino dicitur non de granis uvæ solum sed de aliis quoque arborum fructibus.]

* ACCINARE. [Ut ACCINERE. accor-der. DIEF.]

* ACCINARIUS. [Ut ACTIONARIUS 1. DIEF.]

* ACCINATUS. [A cinaces, cimeterre. DIEF.]

* ACCINCTA, Ambitus, circuitus, septum, Gall. *Enceinte, enclos, clôture.* Composit. inter Philip. reg. et Guillel. episc. Paris. ann. 1222. inter Instr. tom. 7. Gall. Christ. col. 94: *Et sciendum quod nos pro restauratione dampnorum, quæ episcopus et capitulum dicebant se incurrisse in Accincta castelli Luparæ et appen-diciorum ejus, et in Accincta castelli parvi pontis et appendiciorum ejus, etc.* Nostris olim, eodem significatu Acainte. Chron. S. Dion. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 255: *En celle maniere que celle clos-ture devoit commencer... et si devoit celle Acainte enclose tout le rivage, etc.* Achainte in Charta ann. 1840. ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 399: *Cent soulz paris de rente ou d'ostages sur les Achaintes de la ville de S. Quentin, seans au marché à S. Quentin, tenant à la hale aus draps.* Sic et Acaindre dixerunt pro Enceindre, entourer. Cingere, circumdare, in Collect. Histor. Franc. tom. 4. pag. 311: *De tous sens Acaindrent la ville, etc.* Vide Accincto.

ACCINCTOR, Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 47: *Habet quoque in Longo-alneto versuram omnibus diebus cum uno Milite et suis Accinctoribus, i. e. famulis, qui latus cingunt.*

* ACCINERÉ, Accorder, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* ACCINGA, Modus agri, idem atque Andecinga. Charta Pibonis episc. Tull. ann. 1079. ex schedis Mabil.: *Concessit... pratum ad tres carratas feni, cum chroada et Accingis sex, quas arant ipsi homines.*

* ACCINGERE, Ambire, circumdare, Entourer, environner. Charta ann. 1227. ex Tabul. Major. Monast.: *Ego Savari-cus de Autenosia dedi.... monachis de Boeria haiam, quæ Accingit garennam.* Vide supra Accincta.

ACCINGIA. Vide Andecinga.

* ACCINNERE. [Ut ACCINERE. DIEF.]

* ACCINUM. [Ut ACCIATUM. DIEF.]

* ACCIONARIUS. Vide Actionarius.

* ACCIPEDARIUS, ACCIPES. Vide in Accipedium.

1. ACCIPERE, Emere. Gasp. Barthius in Glossario ex Raimundi Agilæti Hist. Palæst. [** Gloss. Cod. Reg. 4778: *Acci-pebat, pascebatur (f. patiebatur).*]

* Nostris alias Apercevoir, pro Percevoir, Percipere. Charta Phil. Comit. Ebroic. ann. 1320. in Chartul. episc. Paris: *Il prendront et Apercevront chas-cun an sus les lieus qui s'ensuient, etc.*

* 2. ACCIPERE, Multa pecuniaria aliquem punire, eamque exigere. Charta Milonis dom. Noëriorum ann. 1218. in

Carthul. Lingon. eccl. ex Cod. reg. 5188. fol. 235. v: *Cum controversia ver-teretur inter me ex una parte et venera-bile patrem Willielmum Lingon. episcopum ex altera, super familia Petri de Maisio, ita Composuimus,... quod nec ego nec dictus episcopus manum apponere possemus in corporibus dictæ familiae, nisi de assensu partium, et nisi forte tale fori-factum faceret, quod non posset esse quin Accipere; etiamsi taillia in dicta familiæ fieret, vel aliquid alio modo Acciperetur, de suo, quocumque modo Acciperetur, insimul esset.*

* ACCIPERE SE AD INVICEM, Gall. Se prendre l'un à l'autre, corps à corps. Manibus sese apprehendere, ad invicem adhærere. Lit. remiss. ann. 1876. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 170: *Pillardus exponentem cum gladio invasit, et occidere ipsum pro posse vires apposuit.... Præfati expones et Johannes Pillardus se ad invi-cem Accipererunt.*

* ACCIPIENSER, pro Acipenser, Esturgeon, ut putant. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Accipenser, genus est piscium raro inventum, id est nobile. Placidus.* [** Apud Maium, pag. 429. legitur Accipenser.]

ACCIPITARE, Id est, Auccellatores, in Capitulari de villis cap. 45. Oiseleurs, accipitarii, quomodo forte legendum.

* ACCIPITER, Gloss. Cod. reg. 4778: Accipites, equos celeres.

* ACCIPITRARIUS, Accipitrum curator et domitor. Charta Edwardi I. Regis Angliae de Officio Constabulari apud Rymerum tom. 2. pag. 191: *Omnis enim liberatio quorundamque, sive Accipitra-riorum, sive falconariorum.... ad ejus officium spectat.* Florentius Wigorn. ann. 871: *Falconarios, Accipitriarios, cani-cularios quoque docere... non desinebat.*

* ACCIPITRINA. [Lactuca. DIEF.]

ACCIPITRUM CAPTURA, Inter jura dominica recenset in Charta Alani Comitis Penteuriæ, apud Augustinum du Pas pag. 20: *Retenta mihi ferarum fuga, et Accipitrum Captura. Cæterum observare licet in Capitul. ann. 819. cap. 8. et in lib. 4. Capit. cap. 21. in compo-sitionem Wirgildi et dari, quæ in lege continentur, excepto Accipitre et spata: quia propter illa duo perjurium aliquotiens commititur, quando majoris pretii quam illa sunt, esse jurantur.*

* ACCIPTUS, f. pro Acceptus, acceptio, Gall. Egard; nisi idem sit quod supra Accipitamentum. Vide in hac voce. Stat. sabater. Carcass. ann. 1403. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 564. art. 16: *Quod dicti suprapositi in casu prædicto, sine Acciptu quocumque, debeant et teneantur tamen mortuum facere sepeliri.*

* ACCISIA. Henschenius tom. 3. Aprilis, in Annot. ad miracula S. Eutropii pag. 738: *Tallia, census, a Tailier, accidere; quia de capitali summa accidit, domino prestanta, unde et Accisia quibusdam dicitur; et gabella, quasi munusculum, a Gabe, donum. Longius petita originatio: Accisia dicitur pro Assisia seu Assessio, tributi impositi taxatio et peræquatio: Gall. Assiete. Mirai Diplom. Belg. Edit. nov. tom. 2. pag. 1050: Absque ulla solu-tione Accisia. Vide Assidere, et Assisia. [** Alii in lingua Arabica vocis originem querunt.]*

* ACCISIMA. Panis fermentatus, levé. DIEF.]

* ACCISIRE. Gloss. Cod. reg. 4778: Accisire, convenire.

* ACCISTO, voco, rufen. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. [Gemma Gemmarum: Accisco.]

ACCITACULUM. Quasi accitum ferro sonabulum. Papias. Forte legendum, Accinctum ferro, etc. Legere aliqui Acutum ferro. Vide *Acitabulum*. [[¶]] Legendum *Acitabulum*, quasi acetum ferro; sonabulum.]

* **ACCITARE**, pro Actitare, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646 : *Accitat, s̄epe agit*.

* **ACCITARI**. [Ut ACCIDARI. Dief.]

* **ACCITATIO**. [Actio ACCITANDI, s̄epe agendi. Dief.]

* **ACCITULA**. [Ut ACEDULA, oseille. Dief.]

* **ACCIVUM**. Vide *Acciatum*. ADEL.

1. **ACCLAMARE**, Idem quod *Clamare*, Vendicare, asserere, Réclamer quelque chose. Simeon Dunelmensis : *Et cum ipsa Elteda esset comitissa... acclamavit ipsa jure hereditario has supradictas terras*. [Lud. le Pelletier, in Epitome fundationis S. Nicolai Andegav. pag. 12 : *Dimisit D. Nicolaus Abbas S. Nicolai et Monachi sui, D. Willemo Abbatii S. Florentii et Monachis ejus, quicquid ipsi Acclamabant in Ecclesia Cantosceiati*. Ibidem eadem notio occurrit non semel.]

2. **ACCLAMARE**, Vocare, accire. Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. cap. 25 : *Azelinus Laudunensis quemdam Ebulonem laicum nomine, ante suum Secretarium et sua calliditas concium Acclamavit, ut et Rex concederet, suis adulatioibus impetravit, etc*. Vide *Clamare*.

3. **ACCLAMARE**, In jus vocare, accusare. Charta Comitis Flandr. et Johanna eius conjugis de consuetudinibus Furnensibus, ex Archivo Ecclesie S. Audomari : *Si quis ante justitiam de latrocino Acclamatus fuerit, 1° poterit se purgare cum 4 bonis viris de genere suo, aut per 5 Coratores... Si 2° Acclamatus fuerit, solummodo purgabit se per 5 Coratores. Item ibid. : Si de hoc maleficio [rapina] occasione Flandrensum Acclamatus fuerit et convictus fuerit, emendabit Comiti 60. lib. et dupliciter rapta restabar. Et si occasione cujuscumque alterius extra Flandriam fuerit Acclamatus, Comes justificare poterit per curiam suam*.

* **ACCLAMATIO**, Actio, quam quis intentat ad recuperandam proprietatem vel possessionem rei suæ, quam alius ei abstulit. Fundat. Blancae-landæ ann. 1154, inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 243 : *Prænominati sacerdotes Gaudifredus et Gaufridus omnem juris hereditarii Acclamacionem, quam in illis faciebant in manu domini episcopi resignaverunt et super altare præfati monasterii propriis manibus ponentes omnino dimiserunt. Vide *Acclamare* 1. et *Clameum**.

* **ACCLAPARE**, Tegere, operire, a voce Provinciali *Aclapa*, *Couvrir*, *enterrer*. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Item dixit quod quandam fuit tanta nix in Cravo, ... quod occupavit et Acclapavit fere duo milia ovium. Acouveier, eodem sensu apud Guill. Guiart.* :

Les champs de sanc Acouveter,
Gens guenicher, destriers regeter, etc.

ACCLAVENSIS, f. Adjacens, incurrens in aliud, Gall. *Enclavé*. Instrum. 1. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 1 : *In alio loco Aclavense curtiliis et terra, etc.*

* **ACCLAUSUM**, Clausum, septum, ambitus, Gall. *Clos, clôture*. Charta Philippi Pulcri ann. 1308, in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 175 : *Concedimus quod in dicto manorio suo ejusque porpriso et Acclauso, idem clericus predicatam abbatiam possit construere et fundare. Nostris olim Acclosagier, muris aut sepibus claudere.*

Charta ann. 1342. in Reg. 74. ch. 525 : *Une piece de terre Acclosagie, o tous les arbres dessocroissans assis en la paroisse de Branville, appellé le cloz Motet. Vide infra Acludere.*

ACLIBANUS, *Obliquus*, in Glossis Isidori : ubi forte legendum *Acclivus*. [aut potius *Acclivatus*. Habet enim Papias, teste Georgio Gravio in notis ad Gloss. Isidori : *Acclivum, Obliquum, Acclivus, Inclinatus, Acclivatum, Obliquatum*. Ubi facile n scribi potuit pro t.]

ACCLINATORIUM, *Locus in quo acclinari vel requiescere possumus*. Uugitio. [Scimpodium. Gall. *Canapé, Lit de repos*. Laur. in Amalthe. habet *Acclinarium*, locutus quo *acclinamus*.]

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Aclinouer, Acclinatorium*.

1. **ACCLINIS**, Dependens, Obnoxius, Gall. Dépendant. Charta Childeric. Regis apud Doubletum Antiq. S. Dionysii pag. 686 : *Hæ quidem duæ (Ecclesiæ) nostri tantum juris erant, alias autem duas principales, alteram S. Petri, alteram S. Martini altaribus prædictas cum aliis quinque his *Acclinibus*... concedit in perpetuum*.

* **ACCLINITAS**, *Enclinité*. *Acclinis, enclin*, in Glossar. Cod. reg. 7684.

* **ACCLINUS**, *Gloss. Cod. reg. 4778* : *Acclinus, resupinus, incumbens, humilius*.

* **ACCLIVATUS**. Vide *Acclibanus*.

* **ACCLIVUS**, *VIS*. [Declivis, penché, oblique. Dief.]

* **ACCLUSARE**, *Clusam facere, seu aggerem construere, quo concluduntur aquæ*. Stat. civit. Mutin. pag. 78. rubr. 367 : *Et si pons factus non fuerit, lictum sit cuilibet volenti Acclusare fossatum, vel canalem, vel viam*.

* **ACCOBOR**, *Mus*. Papias MS. Ecclesie Bituric. Et *Acbor*, in Amalthea Onomast. ex eodem Papia.

* **ACCOGNITARE**. Vide *Adcognitare*.

ACCOLÆ, Coloni, seu ascriptitii, qui simul cum prædiis venibant. Isidor. lib. 10. : *Accola, eo quod adveniens terram colat*. Papias : *Accola, vicini, propinqui, adventitiæ, eo quod advenientes terram colant, dicti ab accolere, i. habitare*. Spicilegium Acherian. tom. 13. pag. 261. Vide *Acla*. W. Brito : *Accola, cultor loci in quo non est natus. Unde quidam :*

Accola non propriam, propriam colit incola terram. [Hoc sensu ab Ambrosio usurpatur lib. 2. de Abraham n. 41. pag. 830 : *Ergo non habitatores, sed Accola sumus terræ hujus. Accola enim temporalis diversoriæ spem gerit : habitator autem spem omnem atque usum suu illius substantiæ locare videtur, ubi habitandum putaverit.*] Gloss. MS. Regium cod. 1018 : *Accola, qui alienam terram colit, Accola, qui in eodem loco manet. Accola, vicini, Advenæ cultores, vel habitatores.* [[¶] Gloss. Cod. reg. 4778. *Accola, alienus cives; cultor loci in quo natus est; alienus cultor vel novicius cives; incola, cives.*] Gloss. Lat. Græc. : *Accola, μέτοχος, τάποκος, ἔρωκος, γεωργός*. Charta Caroli M. in Chron. Laurish. ann. 776 : *Nec ad homines suos tam ingenuos, quam et servientes, seu Accolas ipsius Monasterii disstringendum*. Antiquitates Fuld. lib. 1. trad. 39 : *Una cum domibus, adificis, Accolabus, mancipiis*. Ita apud Marculfum. lib. 1. form. 13. Hinc restituendum constat pariter Accolabus, in Trad. 27. pro accolabis, unde Spelemannus *Accolabium* perperam confinxit, pro domo rustica quam Accolæ habitant : quippe his locis *Accolabus*, idem valet ac *Accolavis*, seu *Accolis*. [[¶] Fragm. Polyp. S. Remigii Remensis art. 5. ap. Guerardum

in calce Polypt. Irm. Abb. pag. 290 : *Ingenui. — Accolæ præfatae villa, communes in ipsa villa, debentes omnes dies 9. aut den. 4. — Forenses homines debentes unusquisque denarios 4. Servi vel ancillæ intra villam.*]

ACCOLÆ, Mansi, qui accoliarum erant, et ab iis colebantur. Annales Francorum Bertiniiani, et Chronicorum Normannorum ann. 866 : *De uno quoque manso ingenui exiguntur 6 denarii, et de servili 3. et de Accola unus, et de 2 Hospitibus 1. Tabularium S. Remigii Remensis : Theutbertus et Hrodericus ingenui tenent Accolam 1 : arant mensuras, et corrogant, ut ingenuiles mansi... est ibi aspiciens Accola 1. et est in Concia villare... habet et ipsa Accola campos 2, habentes map. 6. Alibi : Sunt ibi Accolæ 2 ; una solvit sol. 2. pullos 2. altera den. 12. Ibidem : Sunt mansi ingenuiles 45. serviles 32. Accolæ 2, donant annis singulis spelæ modios 545. orde mod. 1045. etc.*

ACCOLAVUS, In plurali *Accolavi*, *Accolæ*. Marculfus lib. 2. form. 41 : *Quidquid reliqui Accolavi vestri faciunt, nos reddere spondimus.* [[¶] Ubi edit. recent. Accolani.] Formulae veteres Pithæi cap. 23 : *Et quod vobis ex hoc legitime redditur, terra debetur, sicut reliqui Accolavi nostri reddunt.*

ACCOLANA, Formula 62. inter Lindenbrogianas, [47. in append. Marculf.] : *Tam in terris, mansis, ... accolibus, merito Accolanarum, vineis. Ubi meritum Accolanarum, est reditus domus rusticæ, nisi legendum sit accolavorum.*

ACCOLANUS. Charta Caroli. M. apud Mabill. Diplom. pag. 510 : *Ipsa vero loca una cum colonis, Accolanis, servis, libertis in ipsa loca commandantes, et cum omnes adjacentias ad se pertinentes, etc.*

ACCOLONI, Idem qui *Accolæ*. Testamentum Rogerii Comitis pro fundatione Monasterii Carrofensis tom. 2. Annal. Bened. pag. 711. col. 2. in Appendix : *Una cum omni facto Accolonorum et servorum, quidquid in jam dicto agro nos videmur possidere, et ad nos ex qualcumque attracto pervenerit, totum cum omni integritate ad jam dictam Ecclesiæ S. Salvatoris, et Monachis presentibus et futuris, per succendentium vices volo.*

* **ACCOLA**, colonus, qui terram colit, *Laboureur*; non ejusdem conditionis atque *Accolæ*, de quibus supra. Lit. nobilit. ann. 1450. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 46 : *Viso etiam quod liberæ conditionis thorique legitimi ac ex honestis parentibus, licet Accolis, procreati existunt. Nescio unde Accola, arbitre, in Gloss. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. nisi sit ab Accolligere dissidentes. Vide infra in hac voce.*

* **ACCOLABERTA**, *Accolæ* habitatio cum prædio, quod ab eo colitur. Chartul. S. Sulpij Bitur. fol. 80. r^o : *Confirmamus illi nostra deliberatione atque decreto omnia, quæ prædecessores nostri loco eidem statuerunt, tam de mercatis et portibus, quam et de urbium areis, et in villis servanda, tam in coloniis quam in Accolabertis; ut scilicet, sicut priores ac decessores nostri decreverunt, ita permaneant inconnulta. Vide Accolæ.*

* **ACCOLABIUM**, vel *ACOLABIUM*. Vox facta ex mendosa lectione, ut dictum est in *Accolæ*.

* **ACCOLAPHUS**. [Ut *ACALABUS*. Dief.]

* **ACCOLARED**. f. Pendens, Alteri subjectum. Chartarium Ecclesiæ Auxitane, art. 21 : *Bernardus de Zaborda habebat unam Ecclesiam Accolared de sancto*

Joanne, et mutavit eam ad Orgassam per consilium Archiepiscopi.

***ACCOLEI.** Gloss. Cod. reg. 4778 : *Accolei, introitus. Vide Accolei.*

***ACCOLEMUS.** [Ut AGOLUS, baculus pastoralis. DIEF.]

***ACCOLERE.** [Studiōse colere. DIEF.]
1 **ACCOLIBILIS.** Colendus, amabilis. Catalogus operum B. Raymundi Lulli tom. 5. Junii pag. 697 : *Lectura super artem demonstrativam, sive liber Chaos; sic autem incipit : Quoniam Deus multum est Accolibilis, etc.*

***ACCOLINIUM.** [Ail vel échalotte. DIEF.]

***ACCOLITARE,** accoliten weyhen. (consecrare acolythos). Vocab. Lat. Germ. ann. 1447. ADEL.

***ACCOLITATUS.** [Officium acolyti. DIEF.]

***ACCOLITUS.** [Acolytus. DIEF.]

***ACCOLLECTIO.** Vide *Accolligere.*

***ACCOLLERE.** [Curare, operam intendere. DIEF.]

***ACCOLLIGERE,** Associare, in partem dominii quempiam adsciscere. Charta Ludovici Junioris apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 396 : *Dominus etiam Rex terram unius carrucæ habere poterit. Rex autem Accollegit Abbatem et Ecclesiam Bonevallensem, in omnibus quæ in villa et potestate Petrelli habebat, et in omnibus Accollectionibus quæ sibi in potestate Lorri Petrelli factæ erunt, omniumque acquisitionum participes erunt, quassimul facere poterunt. Charta Philippi Augusti Franc. Regis ann. 1179. pro Pariagio Bonæ-Vallis : Henricus Abbas Bonæ-Vallis Senonis non adiit, ibique nos socium et participem fecit, et, ut vulgo dicitur, Accollegit in Villa quæ dicitur Lorri super Lunam, in aqua et molendinis, etc. Vide Colligere.*

* Nostris *Acueillir* et *Aqueuillir*, eadem notione. Charta ann. 1292. in Chartul. S. Petri Carnot. : *Je confirme que l'abbé et le couvent de Saint Pere de Chartres... tiennent... en main morte, pour Acueillir moi et mes anceseurs en leurs prières, et pour ce que mes ancesurs le leur avoient donné et otroïé, tout ce que il ont en mon sié en quenque leu que ce soit. Testam. Petri comit. Alencon. ann. 1282 : Esquelles (messes et oraisons) nous Aqueuillons nostre aile la raine Blanche. Vide infra in Associate 2. Unde *Acueillir* etiam usurparunt, pro Servos, operarios mercede sibi alligare. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 184 : *Jehan Arreau de Château-Roulz coutelier se alloua ou Acueilli à un maistre dudit mestier. Aliæ ann. 1414. in Reg. 168. ch. 3 : Comme le suppliant se feust alloué et Acueilli avec un nommé Hermen Vandourne, maistre de la nef Marie Quenech, du lieu de Campes, pour le servir en fait de mariage [** f. mariage] par la mer et par voyages, etc. Aliæ ann. 1458. in Reg. 185. ch. 300 : Icelle femme Acueilli au suppliant une sienne fille... pour servir en son hostel, et estre sa chambrière. Hinc *Acueillage*, Ipsa conductio, in Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 208. ch. 163 : *Ung nommé Grant-Jehan accueillit et alloua à la suppliant une sienne niepce,... au moyen dudit Acueillage de ladite niepce, etc. Sed et Acueillir dixerunt, pro Accipere, assentiri. Assis. Jerosol. cap. 230 : Celui ou ceaus que le seignor semont,... et il aquiaut la semonce, et vait au service dou seignor, le seignor li doit doner ses estoiviers suffisament, tant com il sera en cel sien service ;... et il n'aquiaut la semonce, ou il ne dit raison pourquoi il***

*ne la doit Acueillir, etc. Non multum dissimili notione *Acuillir*, pro In se recipere, Gall. Se charger, in fisd. Assis. cap. 41 : Et se le requerant se garde de la preuve *Acuillir* à soi, si que le deffendor ne la puisse faire *Acuillir*, etc.*

***ACCOMANDISIA,** ACCOMANDITIA, Concessio facta lege fiduciariæ possessionis, et non definitiva seu absolute; que plurimum fit, ut alicujus gratiam quis sibi conciliat. Italis *Accomandiglia*, Tuttela, protectio; unde vocis origo: Recipere aliquem in ligam aut *Accomandigiam*. Petrarch. epist. 35. Stat. antiqu. Florent. lib. 1. cap. 33. ex Cod. reg. 4621. fol. 23. v: *Nullus de civitate... Florentie... possit,... concedere etiam in ultima voluntate, Potestati, Capitaneo populi seu Capitaneo guerræ... rem quamcumque, vel etiam libros, in Accomandisiam. Et lib. 3. cap. 90 : Nullus præsumat accipere ad feudum vel homagium seu jura, angaria realia et personalia, seu quælibet alia servitia perpetua vel ad longum tempus seu Accomanditian aliquam seu jus Accomanditiae aliqualiter obligare aliquam universitatem. Vide Commandisia.*

***ACCOMENDA,** ACCOMENDATARIUS ACCOMENDATOR. Harum vocum significationem declarant Statuta civit. Genuens. lib. 4. cap. 13 : *Declaramus Accomendam intelligi de pecunia mittendis proemptione mercium, et de mercibus mittendis, ad hoc vendantur, et processus implicitur in aliis mercibus, vel non implicitur.... Accomendatarius est is, qui de Accomendis seu implicitis exequendas curam habet: Accomendator vero, qui ordinat, et quicunque, qui participes est in Accomendis seu implicitis. Vide Commandia 2.*

***ACCOMENTOR.** [Ut ACOMMENTARIUS. DIEF.]

***ACCOMMENTRITOR,** ein Buchdichter (librorum auctor.) Vocab. Lat. Germ. ann. 1447. ADEL. [f. *A commentariis*, quod vide.]

1. **ACCOMMODARE**, pro *Commodare* apud Greg. Mag. lib. 7. Epist. 44. 60. [Item in Charta Roberti Waudi assertata in Monast. B. M. de Bono Nuntio Rothomag. : *Et faciet mihi Accommodationem de 20. sol. nec Accommodabit amplius (dum) eos illi debebo.*]

* Quod et de servis, qui in alienum servitum *commodabantur* dictum reperimus. Charta ann. 1207. in Chartul. Campan. ex Bibl. reg. Cod. 5998. fol. 25. r° : *Rlancha illustris Campania comitissa domui Dei beati Stephani Herbertum de Horridomonte Accommodavit, quamdiu ipsa voluerit, liberum et quietum ab omnialia et exactione. Charta Guiardi archidiac. Trec. ann. 1215. ibid. fol. 27. r° : Blanca illustris comitissa Trecensis ad multas preces, quas ei fecimus, nobis Accommodavit Stephanum cutellarium et Marianum uxorem ejus, homines suos, ad serviendum nobis, quamdiu vixerimus ad expensas eorum, tali modo, quod... post decepsum nostrum, ad dominam comitissam et ad heredes suos, tanquam homines eorum de corpore, sine contradictione aliqua revertentur.*

***ACOMODARE,** Eadem notione. Statuta Arelat. MSS. art. 70 : *Consules Arelatis... non possint Acomodare cohoperatas, nec balistas, nec alia arma communis, nisi tempore guerre.*

***ACOMODATOR,** Qui commodat, in Consuet. MSS. villæ de Buzet ann. 1273. art. 24 : *Locator vel Acomodator, etc.*

* 2. **ACCOMODARE.** Glossar. vetus ex

Cod. reg. 7646 : *Accommodat, addit, suspendit, ab te (l. apte) collocat.*

***ACCOMMODIFICARE SE,** pro *Accommodare se*. Remig. Autissiod. Homil. in Feriam VI. post Dominicam Quadragesimæ : *Christus ita se nostræ contemporaverit Accommodificavitque infirmitati.*

***ACCOMMUNICARE,** Sanctum Dominici Corporis Sacramentum aliqui dare. Gall. *Communier.* Codex MS. Ecclesiæ Noviomensis in quo ejusdem vasa et ornamenta recensentur: *Quadam parva campanula de metallo ad portandum, quando Accommunicant infirmati.*

Accommicher,** eadem notione, apud Froissart. vol. 1. cap. 19 : *Fit le roy dire grande planté de messes, pour Accommicher ceulz, qui devotion en avoient. Occurrit et in Fabula rom. Galieni Restaurati, uti monet *Duchat*; cuius etyma a *mica* non placet. *Accommuschier*, eodem sensu, inter Ritus inaugurationis Militum de balneis, loco citato infra in voce Miles : On querra le prestre pour le confesser de tous ses pechés, et orra ses matines et messe, et puis sera *Accommuschié*, s'il veult. *Accommichier* in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 320 : *Duquel coup mort s'en ensuy assez tôt apres ce qu'il ot esté confessé et Accommichié. *Escommicher*, *Escommichier*, et *Escommingier*, eadem acceptione. Aliæ Lit. ann. 1396. in Reg. 150. ch. 351 : Il fut confessé et *Escommingier*, et apres ala de vie à trespassement. Icelle femme fut confessée et *Escommichée*, in aliis ann. 1411. ex Reg. 165. ch. 279. Denique aliae ann. 1421. in Reg. 171. ch. 359 : *Icelui Jehan se fist confesser et *Escommicher*, et dix jours apres... ala de vie à trespassement.

***Accommuner** vero nostris, et Italis *Accomunare*, idem sonat quod Societatem quaramvis rerum cum aliquo inire. Inquisit. ann. 1378. ex Tabul. Cartus. N. D. de Parco : *Loys de Beaumont... eslut par son testament sa sépulture à estre mis et enterré en l'église des Chartroux ou Maine. Item, et que pour y estre mis et enterré, et pour avoir sa partie et estre Accommuné es bienfais de tout le couvent, et pour prier pour lui, ledit feu Vicome lessa... cent livres de rente sur toute sa terre. Vide supra *Accolligere*.*

***ACCONCIAMENTUM,** Reparatio, refectio, ab Ital. *Acconciamento*, Gall. *Réparation.* Statuta civit. Astæ cap. 16 : *Item quad de Acconciamentis et renovationibus venditionum et investiturarum, nihil solvi debeat dicto emptori dictæ revæ, dationis in solutum.*

***ACCONCIATOR,** idem qui *Paciarius*, qui pacem inter cives tuerit, ab Ital. *Acconciare*, pacificare, reconciliare. Statuta Montis-reg. pag. 33 : *Item duo prudentes homines pro quolibet tertorio Acconciatori discordiarum.*

***ACCONCUM** DOTIS, Supellec, quæ in augmentum dotis novæ nuptiæ a parentibus datur, Gall. *Trousseau*, ab Ital. *Acconcio*, Aptus, concinnatus. Occurrit inter Decisi. Rote ad calcem Fontanel. de Pact. nupt. Decisi. 43. et 44. pag. 91. et seq.

Aliud sonat *Accon*, Computum nempe vel terminum solvendæ pecunie, vulgo *Echéance*, in Sent. ann. 1298. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1127 : *Dous mil livre de monnaie corant ez termes qui ensuivent, 1. ez Accons de la Toussaint,... e ez prochains Accons de Pasques,... e ensi par chescun an par les Accons ensuyans.*

***ACCONICUM.** [Venenum, aconitum. DIEF.]

* **ACCOR.** [Mucor, corruptio vini, accidentas, sic. DIEF.]

¶ **ACCORDABILIS.** Quidquid reddi et solvi debet ex aliqua pactione seu Accordamento. Charta ann. 1279. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 112 : *Videlicet quod pro qualibet casali sito in censibus nostris et rebus pertinentibus ad casale, quod casale cum pertinentiis tenebant homines quondam talibiles, reddentur nobis viginti bosselli avenae, et viginti denarii Turonenses censuales, Accordabiles, vel tantum seu pro rata quam tenebunt de casali.*

* **ACCORDALIS.** Ex accordo, ex conventu et pactione. Vide *Census Accordalis*.

¶ 1. **ACCORDAMENTUM.** Pactio, conventum, transactio, litis compositio, Gall. *Accord.* Tabularium Vosinense fol. 68. v° : *De contentione quam habebat cum eis, Accordamenti fuit haec ratio, ut nullo modo Abbas, aut suis praepositus vim faciat hominibus, per quam terra abset, et fevales sua pardant; ubi terra vestita fuerit, medietatem census abeant; ubi absa fuerit, medietatem de agrer.*

¶ 2. **ACCORDAMENTUM.** Gallis olim *Accordementum*. Laudimia, præstatio, quæ in mutationibus domino censuali debetur, sic dicta quod inter dominum et emtorem de ea solet conveniri. Charta ann. 1279. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 112 : *Percipiamus Accordamentum de omnibus immobilibus dictorum hominum sitis in censivis seu censibus nostris, secundum quod Burgenses Bituricenses consueverunt solvere Burgensibus et levari, scilicet viginti denarios Turon. de libra.* Consuetud. Praepositura Troycen. apud eundem ibid. pag. 222 : *Item, par ladite Coutume les Accordemens se payent en cas de vente et alienation ou de mutation de Seigneurie, autre que en ligne directe, à la raison de vingt deniers Tournois pour livre de ce que les heritages ont été vendus, prisés et estimés.* Vide *Adcordabiles denarii*.

* 3. **ACCORDAMENTUM.** Consensus, Gall. *Accord.* Libert. Verment. ann. 1235. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 578. art. 25 : *Præpositus noster. . . bedellos suos, per Accordamentum prædictorum hominum, in dictam tenebitur ponere libertatem.*

ACCORDARE. Pacisci, concordare, contentionem inter aliquos componere, Gall. *Accorder.* Confederatio inter Henricum Castellæ et Carolum V. Franc. Reg. apud Marten. tom. I. Anecd. col. 1501. D : *Cum parte adversa pactum, tractatum, accordum, trvegam, seu pacem facere, tractare, Accordare, absque consensu, etc.* Consuetud. Furnenses, ex Archiv. Ecclesie S. Audomari : *Si banitus reconciliari voluerit, et alter non Cora debet eos Accordare.*

* *Accorder*, eodem sensu, apud Joinvil. edit. reg. pag. 76 : *Il Accorderent aus Amiraues en tel maniere, que sitost, etc.* Vide mox *Accordia*.

ACCORDATIO. Pactio, conventum, Gall. *Accord.* Cancellarie Imperii Regestum sub Ferdinando II. ann. 1626 : *Ratione templi Dominicanorum Ratisbonæ Accordatio facta est.*

* **ACCORDELLATUS.** Dicitur de panno raso, cuius texture facile appareat. Stat. Orviet. ann. 1494 : *Guarnellorum gregiorum sive alborum, rasorum vel Accordellatorum, pilosorum, etc.*

* **ACCORDERE,** f pro Accidere, contingere. Jura Vicecom. Biter. in civit. Albiæ ann. 1252. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 494 : *Recognovit dicto*

vicecomiti tertiam partem omnium fidatarum villæ Albie, de quacumque re ibi essent, cum tertia parte justiarum, quæ debent ibi Accordere. In Ms. legitur, Accordere.

* **ACCORDIA.** Pactio, conventum, idem quod *Accordatio*. Charta ann. 1276, in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 255. v° : *Inter ipsas partes facta est pac et Accordia in hunc modum, etc.* Accordance et Acorende, eadem acceptio, in Ch. ann. 1289. Chartul. S. Petri Carnot. : *Les desusdis religieus et le desusdit Adam, seigneur de Gueri, suin frere, tretierent et firent une Acorence de pés des altercations et des autres chousses desusdites.* Alla ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 565 : *Avons fait les convenances et Accordances qui s'ensuivent, etc.*

¶ **ACCORDIUM.** Eadem notio. Bartholomæi Scribae Annales Genuenses lib. 6. ad ann. 1241. apud Murator. tom. 6. col. 489. C : *Et inimici qui hostiliter intraverant terram nostram, exultantes castra et loca nostra plus solito invaserunt; et castrum Gavilioni non per pugnam, sed ex Accordio eorum, qui intus erant, ceperunt, et ipsum continuo destruixerunt.* Arrest. Consilii Delphinalis ann. 1452. apud Salvaing. de usu feud. pag. 50 : *Quo vero ad castra, loca et mandamenta virtute Accordii inter Regem tunc Delphinum et D. Ludovicum de Picavria... non intendentes per haec juri bus... virtute Accordii prædicti competentibus in aliquo derogare.* Occurrat præterea in libello supplici Episcopi Bellicensis ad Sabaudia. Ducem ann. 1454. apud Guichenon. de Episcopis Bellic. pag. 75. *Nomine Accordii et Transactionis*, in Instrumento anni 1494. ex Archivo S. Victoris Massil.

* **ACCORDUM.** Eadem significatione. Edictum Philippi VI. ann. 1345 : *Nec audiuntur præfati possessores, seu detinatores in contrarium, nisi per eos propinatur collusionem inter conquerentes et Mercatores factam fuisse, seu novationem et Accordum inter dictum conquerentem et possessorem.* Chartul. Aduense ad ann. 1390 : *Hujusmodi Accordum transactionem et pacem faciet.* Occurrat etiam in multis Parlamenti Arrestis ejusdem statutis, et in Historia fundationis Cælestinarum Suession. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. 604.

ACCORPORARE. Incorporare. Ammianus lib. 16 : *Inflabant iisdem has malorum civilium buccinas, potentes in Regia ea re ut dannatorum petita bona suis Accorpararent.* Solinus cap. 37. alio sensu usurpat.]

ADCORPORARE. Eadem notio in Cod. Th. [** lib. 16. tit. 5. cap. 8. 17. 21. 30. pr. 33. 36. § 1. de Hæret.]

* **ACCORTARE.** [Curtare. DIEF.]

* **ACCORTATOR.** [Qui accortat. DIF.]

* **ACCORTIRE.** Assentire, concedere, nostris alias *Escourder*. Privil. de Granceio an. 1484. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 69 : *Se nostre hommes habitans appelloient li uns l'autre de gaige de champ de bataille, il pourroient Escourder li uns à l'autre se il leur plaisiroit. . . Voulons et Escourdons, etc.* Charta ad mortis. ann. 1280. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1065 : *Meditarium et locum de Morfoas cum terris, pratis, . . . sitis in feudo nostro. . . legata seu data in perpetuam eleemosinam, . . . abbasse et conventu (de Gaudio B. M.) Accortimus et volumus, quod præmissa in pace teneant amortita in futurum.* Si tamen non est

legendum, *Amortimus*; quod facile crediderim.

* **ACORUS.** [Ut AFFODILLUS. DIEF.]

* **ACOSTARE.** Jungere, applicare, Gall. *Mettre à coté l'un de l'autre.* Miracula S. Zitæ Virg. tom. 3. Aprilis pag. 523. D : *Fuit et stetit ita contractus de ambobus cruribus et genibus, quod. . . crura vel genua non poterat plicare, sed tensa tenebat, et unum crus vel genu cum alio non poterat Accostare aliquo modo.* Vide *Accostare*.

* **ACOTUMARE.** Mores corrigere, ad meliorem vitam et ad officium aliquem monitis aliove modo revocare. Italis, *Accostumato* est homo frugis, vir probus et officiosus. Charta ann. 1292. tom. 4. Cod. Ital. Diplom. col. 1925 : *Rector communis Januæ, qui pro tempore fuerit, potestatem et balliam habeat Accotumandi contra facientes vel non observantes, ut supra.*

* **ACRAANTARE.** idem quod *Creatare*, Fide et sacramento interpositis promittere, cavere, stipulari. Charta Alanii episc. Autiss. ann. 1166. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 28. col. 2 : *Accraantavi etiam in capitulo canonici, et in verbo veritatis statui, quod a personis et canonicis exteris substituendis idem juramentum fieri facerent.*

* **ACREANTATIO.** Cautio, de re quam facienda, ut *Creatum*. Charta Joceranni dom. Branceduni ann. 1234. ex Chartul. Cluniac. : *Litteras ipsius episcopi de hac Accreantatione et concesione, tam augmentationis feodi, quam etiam donationis decimæ supradictæ, ecclesiæ Cluniaciensi concedi procurabit.* *Acreantementum*, apud Bellomaner. Ms. cap. 12 : *Si chelui qui fet son testament, fet flachier à ses hoirs qui sont sousaagié, ou qui sont en aage, mes il sont en sa mainbure, que il tendront l'ordenanche de son testament; et apres chelui qui fit le testament muert: se les hoirs voient que il fit le testament encontre droit, li Acreantemens si ne leur doit pas nuire.* Vide in *Creatare*.

1. **ACREDERE.** Mutuo dare, nostris *Accroire, donner à crédit, prêter.* Epist. 118. ex Sugerianis : *Ut de redditibus Picavie pecunia, quam ei Accredideram, mihi sine diminutione solveretur.*

¶ 2. **ACREDERE.** Mutuo sumere, Gall. *Prendre à crédit.* Jure creditonis seu *credentiae*, utebantur Domini in res a subditis emtas, illas maxime quæ ad victimum erant necessariæ. Has mutuo sumere, ad certum tamen diem solvendas, dominis licitum erat. De his fuse in voce *Creditentia*. Litteræ Philippi Augusti tom. 1. novæ Hist. Paris. inter Instr. pag. 93 : *Præcepit etiam idem Galeranus . . . omnibus Baronibus. . . insuper et eisdem prohibuit super fidelitatem quam sibi debebant, ut nihil omnino contra voluntatem negotiatorum ab ipsis Accredant, neque proprium auferant.*

¶ **ACCRIDERE.** Eadem notio. Charta Petri domini Graciacensis pro Habitab. villam Graciaci ann. 1246. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 87 : *Si nos vel heredes nostri Graciaci domini in solutionem primæ paixæ. . . defecerimus, illos in prædicta libertate manentes compellere non poterimus ad creditonem nobis faciendam, quousque de creditione illa sit eisdem satisfactum; imo tenemur prius reddere quidquid Accridederimus ab eisdem.*

* *Emprunter, nostris olim Accroire. Touz autres contraux faiz, ou denrées Accruees par tout le temps passé, etc. in*

Ordinat. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Fr. pag. 45. art. 13. Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 147 : *Jehan l'Advocat et deux compagnons... despendirent deux solz et demi, lesquelz ledit seu Advocat vouloit Acroire et s'en aler senz paier : mais ledit Jaquet lui dist qu'il ne lui croiroit pas, et qu'il vouloit estre paiez.* Occurrit rursum in Lit. ann. 1396. et 1401. ex Reg. 150. ch. 362. et Reg. 156. ch. 497.

ACREDITUS, Fidus, vel qui auctoritatem apud aliquem sibi creavit, nostris Accredité. Dudo lib. 2. de Actis Normannor. pag. 81 : *Frisonum quidam de gente natus, qui erat illis Accreditus. Vide Creditus.*

ACREDULA, Galerita, seu Alauda, Gall. Aloüette. Adhelemus Episc. Saigensis in Mirac. S. Opportunae. cap. 14 : *Vidit aviculam nomine Accredulam quam vulgus vocavit Alaudam.* Multum vicino nomine in Gloss. Bitur. Agredula dicitur *Rana parva in agro.* [** Placidus ap. Maius pag. 435 : *Agredulæ, ranæ parvæ multum in sicco morantes.*] Haec forsitan eadem est acilla Acredula de qua Cicero ex his Arati v. 948 : η τρίχον (al. τρύζει) ὥρηματη δολυγάνων :

Et Matutinis Acredula vocibus instat,
Instat et assiduas vocum jacit ore querelas.

Est namque δολυγάνων, Rana mas clamans, unde Plinius lib. 11. 37 : *Mares tum vocantur Olotygones.* Author Philomelæ Carminis, pro ipsa Philomela Acredulam usurpat :

Vere calente novos componit Acredula cantus,
Matutinali tempore tunc mitilans.

Alii pro Monedula, Gall. Chouette, Festus Avienus pro Ulula, Constantinus in Suppl. pro Ave quadam, quam Galli vocant Prêtre de montagne, nemo præter Adhelemum pro Alauda. [** Gloss. Cod. reg. 4778 : *Acredula, luscina, avis modica de qua Cicero in Prognosticis :*

Et matutinos exerceat Acredula cantus.

Ipsa est et bascinia.]

ACCRESCENTIA, Accretio, incrementum, Gall. Accroissement. Charta Odonis ducis Burgund. ann. 1212. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. : *Nos prouintiam in dicto nostro, quod comitissa teneret illa acquirimenta de episcopo Lingonensi.... in Accrescentia feodi, quod jam tenet de ipso episcopo. Augmentum feodi, in Charta Mathæi, ducis Lothar. ann. 1220; ibid. Charta Philippi V. ann. 1217. ex Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 303 : Accrescentiam, quam Johannes de Meneville, dom. de Bulliaco, fecisse dicitur dilecto nostro Reginaldo de Brayo, videlicet de quadam pecia terra ad edificandum.... nec non et Accrescentiam, quam Jordanus de Walguernis villa, dom. de Meneris, miles, fecisse dicitur prefato Reginaldo,.... confirmamus. Acreuse, Auctio, Gall. Enchere, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 137 : *Guillaume de Bullac dist que Lattat l'avoit accompagné en ladite vente ou Acreuse. Unde Acroiseux, auctor, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.**

ACCRESTIO, f. pro Accretio, accessio, Gall. Intérêt. Charta ann. 1300. ex Chartul. S. Germ. Prat. : *Cedentes eidem magistro et perpetuo transferentes omnia jura et omnes Accrestiones reales et personales, quæ et quas iudem executores.... habere poterant adversus quoscumque debitores. Nisi legendum putes, Acciones.*

ACCRIPENNUS, Jugerum, Gall. Ar-

pent. Charta Willermi Regis Angl. ann. 1080. in Chartario SS. Trinit. Cadom. : *In villa... Mentrud... acros terræ... XX Accripennos.* Vide Arapennis.

* **ACCRIMMARE**. [Acidum facere. Dieff.]

ACCRUS et ACRUS, pro Acre, Modus agri, centies occurunt in Diplomatibus Wilhelmi Nothi Angliae Regis pro Parthenone SS. Trinit. Cadom. atque in aliis ejusd. ævi instrumentis in Tabulario ejusd. loci contentis. Vide Acre 1. et Acri.

* **ACCUBARARE**, est toto corpore accumbere cubito, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Nescio an pro Accubare, quod infra occurrit : *Accubare, est corpore toto accumbere. Accubatur, requiescit.* Unde nostris *Acoucher, Lecto decumbere, et Acoucher malade, Infirmari, Gall. Tomber, devenir malade.* Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 270 : *Le mercredi Bachelor laisse sa journée et vint malades des vignes et Acouche au lit.* Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 75 : *Alips Acouche malade, tant qu'elle se confessera, etc.* Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 5 : *Quant li roi Childebert ot sa serour receue, il retorna en France : mais en ce qu'elle retournoit, elle Acouche d'une maladie, dont elle morut.* Agister, eadem significazione, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 129. ch. 171 : *Quant ledit Nicolet fu retourné à son hostel, se Agista au lit et fu malade.* Aliæ ann. 1419. in Reg. 171. ch. 13 : *Sans soy aucunement doloir de ladite bateure, ne soy Agister, jusque à trois sepmaçnes après qu'icelle femme s'est Agisté et acouschée.* Hinc Agistement, in Lit. ann. 1431. ex Reg. 175. ch. 20 : *La femme d'icellui Guenin Agista malade au lit.... et au iiie jour dudit Agistement ala de vie à trespas.*

ACCUBATUS, Morbus caducus. Constantinus Africanus lib. 1. de Morbor. curat. cap. 22 : *Passionem qua subito homines cadunt, antiqui frequenter habuerunt, et pessimum morbum vocaverrunt: vulgus dicit Accubatum, et iram Dei esse.*

ACCUBIA, Acus, acicula, Ital. Aguglia, Gall. Aiguille, vel Epingle. Joan. Diaconus lib. 4. Vitæ S. Gregorii PP. cap. 80 : *Pallium ejus byssò candente contextum nullis fuisse cernitur Accubis perforatum. Forte Acculiis, vel Cubibus.*

* **ACCUBITA**. Vide Accubitus 2. 4. 5.

* **ACCUBITARE**. Vide Accubitus 1.

* **ACCUBITATUS**. Vide Accubitus 3.

* **ACCUBITOR**, Praefectus sacri cubiculi, idem qui apud nos Camerarius, Gall. Chambellan et Chambrier. In aula Imperatorum Græcorum primus Accubitor seu Cubiculariorum princeps dicebatur παρακομένος τοῦ κοιτῶνος, de cuius aliorumque Accubitorum dignitate multa Codinus Lib. de Off. cap. 5. et post ipsum Gretzerus et Goarus. Observant Meursius in Glossario, atque etiam D. Cangius ad Vilharduinum pag. 301. duos fuisse Accubitores præcipuos qui sub eodem nomine, ut apud Reges nostros Camerarius et Cambellanus, diversis muneribus fungebantur; præferat unus imperiali cubiculo et vocabatur παρακομένος τοῦ κοιτῶνος, seu ut in Legibus Præfectus sacri cubiculi: alter qui παρακομένος τῆς σφενδόνης, Accubitor pale, secretum Imperatoris annualum custodiebat: quo in munere magno Franciæ Cambellano recte potest comparari, quippe secretum Regis sigillum servare solet et deferre. Ista porro officia quam-

vis ministerio distincta unus idemque fere semper exercebat, non secus ac apud Francorum Reges munera magni Camerarii et magni Cambellani. Yvoni Lib. 4. de Privileg. et dignitat. Ecclesiæ Romanæ, Accubitores dicuntur Concubitores: Quemadmodum Imperialis potentia diversis officiis cubiculariorum, nec non Ostiariorum atque omnium Concubitorum ornatum. Bollandus tom. 3. Actorum SS. Februarii pag. 682. et 683. de Sancto Stephano Maurici Imperatoris Accubitore Sylogen texens historicam, sic dictum existimat, quod cum Imperatore ad mensam accubaret: vel quod esset e novemdecim Accubitoribus, ad cujus rei probationem adducit duo exempla ex Theophane ad annum 4. imperii Leonis Isaurici, ubi ait filium ejus Constantinus Copronymum anno præcedente natum, ἐν τῷ τρισουνάτῳ τῷ τῷ Ἀκούστων, in Tribunali XIX. Accubitorum; atque eundem Leonem anno imperii 13: *Silentum contra sanctas imagines celebravisse in novemdecim Accubitorum tribunalio.* Verum errat vir eruditus; Accubitorum enim vocabulo non Officia, sed mensæ designantur quas Graci vocabant: δεκαεπτά ακκούστα. Accubitus autem et Accubita Latinis sunt Cubilia convivialia, seu ut aiunt reclinatoria, et Tribunal XIX. Accubitorum juxta Luithprandum Lib. 6. Histor. cap. 3: *Domus iuxta hippodromum Aquilonem versus miræ altitudinis et pulchritudinis.... hoc autem ideo, quoniam quidem decem et novem mensæ in ea quæ secundum carnem est D. N. J. C. Nativitate apponuntur, in quibus Imperator et conviva, non sedendo, ut ceteris diebus, sed recumbendo epulantur.* De his plura Cangiis in sua CP. Christiana pag. 135. Vide Parachimimenus.

1. **ACCUBITUS**, Cubitus. Egesippus de Distant. locorum Terre Sanctæ pag. 105 : *Super lacum in Accubitu Judææ, Segur... Ostenditur, id est, qua parte Judæa situ suo cubitu effingit.*

ACCUBITARE SE, Cubito inniti, s'Accouder. Adrianus Præposit. Malbod. in Historia translat. S. Aldegundis n. 5: *Unus ad pedem, alius ad pedem humiliter Accubitando se inclinaverunt.* Chron. Bertrandi Guesclini :

Dessus une fenêtre s'est allé Aqueuter.

Nos vulgo Accouder dicimus, cubito inniti. Vide Dudonem lib. 2. de Act. Norman. pag. 72. 77.

* **ACCOUTER**, dicunt Normanni. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 320 : *Le suppliant se Accouta en près icellui compaignon en disant, Dieu vous gart, seigneurs. S'Acouter, in cubitos sese prosterne, in Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 409: Lequel Thomas.... s'Acouta de lez cele tombe.*

ADACCUBITARE. Abbo lib. 2. de Bellis Parisiac. :

Cujus Adaccubitat puteus vestigia, etc.

2. **ACCUBITUS**, pro Cubatu, aut cubitu, Gall. la Couchée. Ita videtur usurpare Guibertus lib. 5. Hist. Hierosol. cap. 24: *Ciborum, Accubituum, excubiarum, frigorium, pluviarumque sustinere miseras.*

ACCUBITA seu ACCUBITUS, Græcis ἀνακλιντρια, i. reclinatoria, uti appellatur a Wilramo Abbatte in Cantica Canticorum. cap. 2. quæ in Lexico Græc. MS. Regio Cod. 2062. sic definiuntur : Ἀκούστα, στρωματα μαλακαι εις θυρας ηρμέναι. Glossæ aliæ in Cod. 934: στέλλεις καμακτύτιον, ἀκούστων ἀπὸ δένδρων. Balsamoni in can. 74. Synodi Trull. et Joanni Episcopo Citri in Responsis ad Caba-

silam: *Accubitum, ἀπαν στρωμνῆς κατασκευασμα εἰς ὑψος ἡμένον καὶ μαλαχὸν, esse dicitur. Θρόνον ἀναλιττον dixit Plutarchus in Romulo. Lampridius de Commodo: Nec cubuit in Accubitis facile, nisi quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares, sepe culcitas mutans. Est igitur Accubitum vel Accubitus, locus editior ad quem accumbimus, seu potius mensa ad quam accumbunt convivæ.*

3. ACCUBITUS. Mensa vel sedes ad mensam, ad quam accumbitur. Charta Ottonis Frisingensis Episcopi ann. 1157, in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 107: *Quod videlicet in celebrandis ordinibus in annotatione post sedem Cathedram primum locum in Processione solenni Præpositus vester alis Præpositis præfatur, in refectorio Accubitus qui principali oppositus est, habeat is, etc. [Vide S. Paulin. ep. 13. p. 73. et Poëm. II. pag. 37. edit. 1685. et Accubitor.]*

ACCUBITATUS, De eo qui ad mensam accumbit, apud Sugerium in Ludov. VI: *Finita vero Missa, erectis in claustro palliis strato mensis, materialem agnum tanquam thoris Accubitum, cetera nobis mensæ ferula consueto more suscipiunt. Braulio Cæsaugust. in Vita S. Emilianii cap. 24: Cum Causa convivii fuisse Accubitatus.*

4. ACCUBITUS, et ACCUBITA, Prandia ac convivia ipsa. Papias: *Accubitus, prandia, quasi accubitus epularum. Respexit illud Isidori lib. 20. Orig. cap. 1: Accubitum a cibo vocatum, quasi ad cubitum epularum. Acta S. Basilisci Martyr. n. 1: Magistrianus et qui cum eo erant, facto terræ motu, surrexerunt de Accubitu præ magno timore, relictoque prandio, trementes venerunt, etc. Vide Rufin. in Regulam S. Basili cap. 10.*

ACCUBITUS VASTATORII, Jus prandii, pastus. *Droit de giste et de past. Charta Conradi Imp. ann. 1145: Exactiones, tallias, quas quidam precarias vel petitiones nominant, vel Accubitus Vastatorios, etc. Vide Pastus, Prandium, Procuratio.*

5. ACCUBITUS. Triclinium in quo ad mensam adcumbitur. Itinerarium Hierosol. Antonini Monachi: *Deinde venimus miliario 3. in Canan, ubi Dominus fuit ad nuptias, et accubuit in ipso Accubitu. Infra de Gethsemani: In quo sunt tria Accubita, in quibus ille (Christus) accubuit. Ea notio vox haec forte capienda in vet. inscriptione apud V. C. Jacob. Sponium in Libello de Diis ignotis pag. 18: Murum a fundamentis cum suo introitu, et porticum cum Accubito vetustate contulsum impendio suo restituit. Accubitalia triclinia, refectoria Monachorum vocat Ordericus Vitalis lib. 2. pag. 412. S. Athanasius de imagine Berytensi: Χριστιανός τις ἔλαβεν ἐν οὐκώ χελλίον παρά τίνος, ἐν φατοικῶν ἀντικρύ τοῦ ἀκουστίου ἀντοῦ ἐπηκεν εἰκόνα τοῦ Κυρίου. Hinc Accubitus et Accubita appellata olim triclinia majoribus ædibus sacris adjuncta, in quibus Pontifices et Clero et Laicis præcipios convivio excipiebant post sacra peracta, de quibus multa observamus in nostra Constantinopoli Christiana, ubi de Tribunalis novemdecim accubituum agimus. [Vide Accubitor.]*

6. [Hujusmodi] *Ædificium Leo IV. Romæ restauravisse ab Anastasio Biblioth. memoratur. Cujus quidem adhuc supersunt vestigia, inquit D. Macer in Hierolex. a latere posteriori domus pœnitentiariæ Lateranensis Basilicæ. De iisdem Accubitis in ordine Romano ubi de-*

Paschali festivitate: *Descendebant Pri-mates Ecclesiæ ad Accubita, invitante Notario Vicecomiti, et bibeant ter.]*

Nescio an ab accubitis orta sit vox *Acube et Aucube*, Poëtis nostris sat frequens, pro tentorio, vel tabernaculo, quod in iis accumbant milites, atque adeo ut in tricliniis conquiscent. Le Roman de la Prise de Hierusalem MS.:

Enseignes et Aucubos et maints Indepenon.

Alibi:

Anviron la Cité firent lor trefs drecier,
Pavillons et Aucubes, et grands paissous fichier.

Le Roman de Girard de Vienne MS.:

Vianne assaillent environ et es lés
Tendent Aucubes et pavillons et trés.

[* Le Roman de Garin :

Li cuens Fronmont fist destandre son tref,
Et les Aucubes les sor sommiers trousser.

Chron. Bertr. Guescl. MS.:

Loges, trefs, et Aucubes, et paveillons faites.]

ACCUBITUS, vel ACCUBITA, ipsæ accubitoriae vestes, quæ Accubitis insterni solent, Graecis κατάθλιττα, ut quibusdam placet. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1018: *Peristromata, gemina tegmina, vel Accubitus. Alibi: Tegmina, Accubitus, peristromata. Eadem Accubitalia dicuntur apud Polionem in Claudio.*

1 ACCUCULA, ACCUCULIA. Vide Agagula.

* ACCUERE. [Acuere. DIEF.]

1 ACCUGURATIO, Schola Medic. Salern. pag. 109. Edit. ann. 1622: *Dulcia omnia quæ sumuntur immodece, corporibus ad patiendum paratis triplex noxae genus important. Quorum primum quidem est fastidium: Dulcia enim caliditate atque humiditate sua os ventriculi leniunt, at levigant, illique affectionem inanitioni ac Accugurationi, famis cause, contraria inaducunt. Quid si legendum Acculationi?*

ACCULEARE, vel ACCULARE, In angustias, vel in arctum redigere, ex Gallico Acculer. Chronicor Wil. Nangii ann. 1256: *Per Pontem de Ceperano, ubi erat, ad terram Apulia et Laboris introitus, ingressus, usque ad S. Germanum Acculearunt.*

* ACCULEGIA. [Apis vel piscis dictus espadon, remora. DIEF.]

* ACCULERE. [Accolere. DIEF.]

* ACCULETA. [Ut ACCULEGIA. DIEF.]

* ACCULEUS. [Aculeus pedis, apum, stimulus, peccatum. DIEF.]

* ACCUMARE. [Frui, uti. DIEF.]

* ACCUMBITUS. [Ut ACCUBITUS 3, 4. DIEF.]

* ACCUMENTATOR. [Vide ACCOMEN-TOR. DIEF.]

1 ACCUMULASCERE, Accumulari, Accrescere, Gall. S'Accumuler, s'Accroire. Vita S. Huberti, Maii tom. 7. pag. 278: *Huc accedit multo grandius aliud miraculum, ideo præclaris actus facta splendida Accumulascunt.*

* ACCUNDULA. Vide ACCEDULA. DIEF.]

* ACCUPEDIUS. [Cursor. DIEF.]

* ACCUPEDUM, Velocitate pedum agmine. Placidus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide Acupedium. [* Placidus apud Maium vol. 3. pag. 435: *Acu-pedum, velocitate pedum.*]

* ACCUPICA. [Tela acu picta. DIEF.]

* ACCURARE. [Acuere. DIEF.]

*** ACCURRIMENTUM TEMPORIS,** idem quod Practicis Retractus, Gall. *Retrait;* qua de re consule commentarium Andr. Tiraquelli. Stat. Montis-reg. pag. 132: *Statuerunt, quia sepe contingit forenses recipi in cives, qui solum cupiunt effici*

cives ad evitandum Accurrimenta temporis decem annorum, quæ fieri possunt contra eos, et non aliter, ut evidens experientia edocet, etc. Nostris alias Accurement, nunc Course, l'action d'Accourir. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. 7684: Accurement, accursus.

ACCURSA. Exilium, Ugutioni.

ACCURSARE. Statuta Veronensia lib. 3. cap. 58: *Monetam grossam vel minutam Accursatum, seu quæ Accursabitur in futurum in civitate Veronis, etc. id est, cui dabitur cursus, que in usu communis erit.*

* **ACCURSIANI.** Jul. Pacii J. C. Analis. Institut. Imper. in Epist. dedicat: *Accursius in libros juridicos glossemata conscripsit. Inde qui ejus methodum secuti textum glossematis onerarunt, Accursiani dicti sunt.*

* **ACCURTARE.** [Curtare. DIEF.]

1 ACCURTATIO, Chymica vox de qua in Catalogo Operum B. Raymundi, Junii tom. 5. pag. 708. C. VII: *Epistola ad Regem Rupertum de libris suis chimicis et de Accurtatione. Exstat Epistola hæc MS. in Bibl. Caesarea.*

* **ACCURTATUS,** Curtus, brevis, Gall. Ecourté. Decret. de reformat. in Conc. Constant. tom. 1. col. 693: *Sacra Synodus omnes et singulos prælatos et ecclesiasticas personas, qui ad modum militum in vestibus accurtatis, ac alias indecentibus per campos equitant, etc.*

* **ACCURVARE.** [Curvare. DIEF.]

* **ACCUS,** Pellis vitulina præparata, charta Pergamena, Parchemin. Comput. ann. 1355. inter Instr. tom. 2. Hist. Nem. pag. 86. col. 1: *Item pro xij. petiis Accurus et dimidiis inde factis in curia dicti dom. Senescalli una... in registro... xij. solid. vj. denarios.*

ACCUUSA, pro Accusatio. [Chronicor Parmense ad annum. 1324. apud Murator. tom. 9. col. 851: *Unus illorum de la Porta accusatus fuit ab uno scripto in libro societas ex forma statutorum loquuntur circa Potentes, et jurata fuit Accusa. Occurrit rursus] in Charta ann. 1345. Passim in Legib. Civil. Veron.*

1 ACCUSAGIUM, Quoddam exercitium vicariæ jurisdictio[n]is in accusationibus querelis audiendiis ac dirimendiis forte situm. Hominium Guidonis Vicecom. Lemovic. Abbatis S. Martialis ann. 1245. apud Stephanum inter fragm. Hist.: *Nos et præpositus et viguerii burgi de Monmalier, ingerendo nos et lavando ibidem et in aliis locis Accusagia et vigueriam et quædam alia, quæ ad Abbatem et Conventum jure dominii pertinebant, etc.*

ACCUSATIO. SIMPLEX, TRIPLEX. Vide Lada, Ordalium.

* **ACCUSATIVUS.** [Accusator, demandeur. DIEF.]

* **ACCUSIO,** Accusatio, reprehensio, calumnia, Gall. *Plainte.* Charta Commun. Bitur. ann. 1181. ex Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 8. v. col. 2: *Si quis vias Bituricæ voluerit emendare, licet ei sine Accusione. Accuson, nostris olim, eadem notione. Charta Libertat. urbis Aussençæ ann. 1229. apud Cl. Jurain in Hist. ejusd. urbis: Et apres les 40. jours cil qui auront les gaiges, les pourront vendre sans toutes Accusons, se il ne sont payé. Ubi Acusons edidit. D. Secousse tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 395. art. 3. Acconison, eodem sensu, in Libert. villæ de Braoux ann. 1331. ibid. pag. 335. art. 5: *Se hons ou femme de Braoux se veult marier, ou aller demourer en la terre et Chastellenie de Chateau-villain, ou autrement; faire le pourra sans Acconison. Quod tamen ab**

Acheso vel Occasio, deduci potest. Vide in his vocibus. Accusement, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Accusement, encusement, accusatio. Accusator, accusator, delator, in Lit. remiss. ann. 1887. ex Reg. 182. ch. 160: Un espie ou Accuseur de marchans de sel non gabelle. Racuser, pro Deferre, in aliis ann. 1409. ex Reg. 168. ch. 279: Lesquelx se atargèrent pour y estre à la nuit, affin que on ne les Racusast pas.

* ACCUTARE. [Accurate. DIEF.]

* ACCUTES. [Gall. os. angl. bone. DIF.]

* ACCUTRARE. [Curtare. DIF.]

* ACCUTUS, pro Acutus, Gall. Aiguisé. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 186. Charthop. reg. ch. 39: Supplicans quemdam cultellum cepit,... et ipso Accuto cum quodam lapide, etc.

ACEDIA. ACIDIA, ACIDIARI, ACIDIOSUS. *Acedia, Tedium, in Gloss. MS. Ugutio: Accidia, tristitia, molestia, anxietas, vel tedium. Breviloq.: Accidia dicitur indurata mentis tristitia, qua, dum quis laborat, vertitur in tedium. Suidas: ἀκηδία, ἡ πάθωσις, ἔχθρός, λυπή. Acedia, juxta Cassianum lib. 10. de Cœnab. Instit. cap. 1. et Collat. 5. cap. 2. 9: est tedium et anxietas cordis, quæ infestat Anachoretas et vagos in solitudine Monachos. Melancholie species, quæ Monachorum propria est, atque ita appellatur a S. Hieronymo Epist. 4: Sunt qui humore cellarum, immoderatisque jejuniis, tedio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personant, vertuntur in melancholiā, et Hippocratis magis fomentis, quam nostris monitis indigent. S. Althelminus Episc. de 8. principalibus vitiis, n. 6:*

Hinc aciem sextam torpens Accidia ducit,
Olia quæ sovet, et somnos captabit inertes,
Importuna simul verborum frivola sountum,
Instabilis mentis gestus, et corporis actus :
Inquietudo simul stipular milite denso.

Cæsarius lib. 4. cap. 27: *Acedia est ex confusione mentis nata tristitia, sive tedium et amaritudo animi immoderata, qua jucunditas spiritualis extinguitur, et quodam desperationis precipitum mens in semetipsa subvertitur: dicitur autem Acedia, quasi Aida, eo quod opera spiritualia nobis acida reddat et insipida. Adam Abbas Persenæ Epist. 1. ex Baluzianis: Noviter conversi de sæculo, quantilibet devotione polleant, Acedia tamē vitio saepe laborant, etc. Conradus Fabar. de Casib. S. Galli cap. 5: Erat namque jocundus in facto, blandus verbo... cui nulla unquam se intulit Acedia. S. Bernard. Epist. 78: Tedium et Acediam procul pellit sanctarum varietas observationum. Liber Faceti :*

Accidiam linque, quæ dat mala tedia vitæ.

Liber vernacularis MS. cui titulus *le Miroir: Li quars pechié de Pereche, con apele en clerkois. Accide.* Belle etiam Acediam describit Guigo Prior Carthusie lib. de Quadripertito exercitio. Cellæ cap. 24: *Apprehendit te multo tiens, cum solus in cella es, inertia quedam, languor spiritus, tedium cordis quoddam et guidem valde grave fastidium sentis in teipso: tibi oneri es; interna illa, qua tam feliciter uti solebas, suavitas iam defecit tibi; dulcedo quæ tibi inerat heri et nudius tertius, iam in magnam amaritudinem versa est. Ex toto aruit ille quo abundissime perfundi solebas, lacrymarum humor; spiritualis in te emarcuit vigor, interierit decor; dilaniatam et dilaceratam, confusam et discessam, tristem et amaricatam portas animam tuam, et ubi eam*

ad quietem componas, non habes. Non jam sapit tibi lectio, oratio non dulcessit, etc. De Acedia alia vide apud [Nilum Monachum de Vitiis cap. 4. 13; S. Maximum de Charitate n. 67.] S. Antiochum Homil. 57: Petrum Blesens. Epist. 97; Petr. Damian. lib. 4. Epist. 11: Theodulfum in Capit. cap. 31; Alcuinum lib. de virtutibus et vitiis cap. 32; Alanum de Insulis in Summa de arte prædictoria cap. 7; S. Thomam 2. 2. q. 35. art. 8. etc.

* ACCIDIA, ennui, paresce, Accidiare, ennuier. *Accidiosus, a un pareceus. Le Roman du Riche homme et du Ladre MS.: Pluseur grant mal viennent d'Accide,*

Dont cascuns doit avoir grant hide.]

ACEDIARI. Indignari. Gloss. MS. Regium: *Accidiatur, stomachatur. Papias: Accidiari, stomachari: unde accidia, quæ est tedium animi, vel anxietas, vel contra. Balbus: Accidiari, tristari, anxiari vel habere tedium, vel indignari. Hincmarus Laudun. ad Hincmar. Rem. tom. 2. pag. 335: Nec inde debetis Accidiari, si de his loquor. Vide Eccles. cap. 6. et 22. Henricus Rosla in Herlinsberga :*

Accidior juste? potius premerent alienos.

Versus de S. Francisc. apud Waddingum ann. 1226:

Sicubi turbatur Franciscus et Accidior.

* ACCIDIATUS, Tædio affectus tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 895. edit. 1722. ex Charta Heinrici et Berthrami de Bleychenbach: Si vero, quod absit, sæpe dictæ Ecclesiæ Decanus et Capitulum in posterum sollempnitate cultus Dei Accidiat, etc.

ACEDIOSUS, et ACEDIOSUS, apud Balbum et Ugutionem, molestus, tristis, anxius. Gloss. Saxon. Ælfri: *Accidiosus, vel tediösus: a folcen. Regula S. Benedicti cap. 48: Ne forte inveniatur Frater Acidiosus, qui vacet otio et fabulis, et non sit intentus lectioni. Occurrit etiam in Vita S. Sulpetii Pii Episc. Bituric. cap. 10. n. 42.*

* AGEDO. [Acritudo. DIF.]

* ACEDULA. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Acedula, æ, Gall. Surele. Ebulum esse, vulgo Hieble. Sambuci genus, putat Borellus: Oxalidem ego, Gall. Oseille, quæ in quibusdam provinciis etiamnum Surelle appellatur, esse opinor: Acedula nuncupatur, quia herba est acida; Surelle, a Gall. Sûr, acide, aigre.*

* ACEGA. [Attagen, gélinoette des bois. DIF.]

* ACEGUNUS, vel ACEGUUS, pro Actiguus. Vide infra in hac voce. Stat. Universit. Andegav. ann. 1895. ex Reg. 158. Charthop. reg. ch. 311: *Item quod in festis solempnibus cuiuslibet nationis cum solempnitate celebrabuntur,... absque potationibus, coreis, robis Acegunis, quas tollimus et removemus, inhibentes ne flant per modum nationis. Hoc est, vestimentis quæ ad cujusque nationis sese vestienti morem accedat, quo se irrigam esse arbitrari possit.*

* ACEIR. Vide in Acer 1.

ACELEXIA. [Panni, aut ornamenti Ecclesiastici species. Charta Aldegastri. ann. 781. apud Sandovalium: *Ad ornamenti Ecclesie damus octo vestimentis, et tres mantos, et sex stolas... quatuor sine serico, et tres Acelexias et duas statuas et una capa serica. Ubi pro Acelexias Sandovalius reddit Acelerias.]* vide Liliatus.

ACELLA. pro Axella, in Gestis regum Francor. cap. 24. Vide Axella.

* ACELLERARE. [Accelerare. DIF.]

* ACEMETI. Vide Acæmeti.

ACENCENARE, sive Computare, in Observantis ad Foros Aragonenses, apud Michaelem *Del Molino* in Repertorio pag. 75. v. Infra: *Et pro quibus rebus ipsam getam facere debeant, et vident Acencenationes et compartmentum quod facient, ut intersint cum hominibus dicti loci, etc.*

ACENGIA. Modus agri qui in Lega Bajuvare. tit. 1. cap. 14. est decem perticarum, scilicet 4 pedum in transverso, 40 in longo. Chartul. AB. Sangerman. fol. 3. verso: *Tenant et possident 10 arpenta, tam terrarum quam vinearum et prati, in quibus 10 arpensis est una Acengia prati et 3 quartaria vineæ. Fol. 4. verso: Guill. le Petit de quinque quarteris terræ in noda mari 10 den. et 1 de magna bona pro decimo de una Acengia terra. Ibidem: 1. denar. de decimo unius Acengia terra ad magnam bonam. Vide ANDECINGA.*

* **ACENIA.** f. pro Acenja vel Acengia, modus agri. Vide in hac voce. Charta Adelfonsi reg. Castel. ann. 1181. apud Balusium in Hist. Tuteleusi col. 493: *Cum rivis, molendinis, Acanis et eorum locis, cum pratis et pascuis, etc.*

ACENSA, ACENSARE, ACENSATOR. Vide Accensa.

* **ACEOLIS.** [Ut ACIALIS. DIF.]

ACEOLUM. Vita S. Udalrici Episc. in Actis SS. Ord. S. Benedicti sæculi 5. pag. 427: *Missarum autem celebrationibus expletis et vesperis decantatis, ad hospitium pauperum pervenit, et xij pauorum pedes lavit, et unicuique eorum de Aceolo pretium unius denarii donavit. Ibid. pag. 429: Allatis vestibus novis, duodecim pauperes vestivit et acervulum Aceoli alias dispensavit. Dictum conjicit Mabillon. ibidem pro sacculo aut marsupio. Verum repugnat exemplum ultimum. Mendose scriptum fuisse crederem pro Lintelio, seu linceolo tela linea, unde nostrum Linceuil. Hinc facile intelligitur Udalricum 12 pauperes vestibus novis induisse, cæteris Linceoli seu telæ acervulum per partes distribuisse. Additum antiquus mos sit in Monasteriis et Ecclesiis plurimis, distribuendæ telæ pauperibus post Lotionem pedum.*

* **ACEOLUS.** [Ut ARCES, harts. DIF.]

* **ACEPHALARE.** Caput absindere; Gall. Décapiter. Chron. Joan. Vitodurani in Thesaur. Hist. Helvet. pag. 5: *Primus (Coreradinus) in ordine Acephalandorum mori elegit.*

ACEPHALI. Isidorus lib. 2. de Eccles. offic. cap. 3. *Duo sunt genera Clericorum, unum Ecclesiasticorum sub regimine Episcopali degentium, alterum Acephalorum, id est, sine capite, quem sequantur ignorantium. Hos neque inter Laicos secularium officiorum studia, neque inter Clericos religio detinent divina, sed solitos atque oberrantes sola turpis vita complectit et vagia. De iis agunt Concilium Moguntiac. can. 22; Meldense ann. 845. cap. 57; Parisiense cap. 10; Ticinense ann. 850. cap. 18; Melitanum ann. 1079. can. 9: Capit. Caroli C. tit. 6. cap. 57; Burchard. lib. 2. cap. 226. etc. Apud Reginonem anno 865. Hucbertus frater Tietbergæ concubinæ Lotharii, Acephala dicitur, quod, ut est in Annalibus Francor. Metensibus ann. 864, fuerit Clericus conjugatus, ac proinde Clericatus regulis minime addictus. Goffridus Abbas Vindocin. lib. 2. Ep. 27: Acephali non sumus, quia Christum Salvatorem caput habemus, et post ipsum Romanum Pontificem. Hæc porro suggerit quia Monasterium suum ab Ordinarii jurisdictione exemptum*

erat. Adde Ordericum Vitalem lib. 3. pag. 464. et Vitam S. Theodardi apud Catellum pag. 764. Vide *Presbyter Domesticus*.

ACEPHALI, in Legibus Henrici I. Regis Anglor. cap. 21. dicuntur ii, qui nec Regem, nec Ecclesiam, nec Barones, aut dominos feudales agnoscunt, cum pauperes sint, et nullum tenementum possident, ratione cuius eos ut *capita sua* recognoscant.

ACEPHALI præterea dicuntur Monachi, quorum Abbas vel Prior defunctus est, apud Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 3. cap. 636.

ACEPHALI, Hoc nomine vocati sunt 1. ii qui in Synodo Ephesina nec Sancto Cyrillo, nec Joanni Antiocheno adhaerere voluerunt. 2. Hæretici qui quanto saeculo Petrum Mongum seu Moggum primum secuti ab ipso desciverunt, ubi Henoticon et Synodus Calchedonensem suscepisset. Hi cum Eutychi, duarum in Christo substantiarum proprietatem negabant, et unam in ejus persona prædicabant naturam. 3. Denique sub Justino Imperatore *Acephali* dicti sunt Severi Antiocheni sectatores, atque ii omnes qui Calchedon Concilium noluerunt recipere. Nicephor. lib. 18. 54; Evagr. lib. 3. cap. 31; Baron. ad annos 492. 492. 513. 535. 546. 553. [2] Julian. Epit. Nov. cap. 102, § 364, cap. 107, § 373.]

ACEPHALI, Hæretici quidam sic dicti, quod neminem suæ hæresis auctorem agnoscerent, ut est apud Isidorum lib. 8. cap. 15. et Adonem Viennensem in Chronicu. De iis vide Notas Sirmondi ad Facundum Hermianensem. [Iudem videntur cum *Acephalis* de quibus supra.]

ACEPHALUS, sine capite. Bâluz. Miscell. tom. 6. pag. 505: *Trunci jacent Acephali, manante cruce lethaliter sin-gultantes*.

ACEPHALA, Regio nulli Episcopo subiecta. Concilium Avenionense ann. 1209. can. 5: *Ad hæc vallem de Tretis, quæ ut Acephala in nullis diæcesi dicitur esse instituta, D. Episcopo Regiensi Apostolicæ Sedis Legato ad custodian decernimus specialiter assignandam, qui spirituali, et etiam si oportuerit materiali gladio expellat ex ipsa hæreticam pravitatem, etc.*

* **ACEPHANUS**. [Ut ACEPHALI. DIEF.]

ACER. Chalybs, Gall. Acier. Fleta lib. 2. cap. 12: *Centena ferri ex quinques viginti petitis: garba vero Aceris fit ex tringinta peciis.*

ACER, Ead. significatione in Privilio Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu ann. 1086. e Chartul. S. Vedasti V. pag. 243:

Garba ferri vel Aceir. 1 ob.

Quinque solidatæ lanceæ. 1 den.

ACER, Agri modus. Vide *Acri*.

* **ACER**. [Ut ACCOR. DIEF.]

ACERA. Versus vett. in Hist. S. Martini de Campis. pag. 17:

Per parvas partes perfectas itur ad artes,
Subvenient magnis animalia parva. . .
Hic capiendo feras, hic pisces, hic et Aceras.

* Per Aceras volucres intelligi suspicor; hic enim auctor agere videtur de artibus venandi, piscandi et aucupandi.

ACERA, Papiæ in Gloss. MS. Ecclesiæ Bituric. : *Acera, offula, furfuratio panis*.

Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Acera, offula furfuraceo pane*. Rectius certe.

* **ACERA**, Acer, Gall. Erable. Privilegiastris de Mailliaco ann. 1229. tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 718. art. 34: *Cons-*

tituimus eciam et concessimus, ut homines prædicti usum suum habeant in dicto bosco ad tremulum et charmen et Aceram.

* **ACERA**. [Id est glecoma hederacea. DIEF. : ACEDULA.]

* **ACERAMEN**, *Livitas, nigredo, negressa*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ACERARE**, Gall. *Empallier*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Paleis miscere. *Lutum Aceratum*, paleis subactum, apud Festum et Nonum. Vide infra *Aceris* 2.

* **ACERATUM**, *Calatus de fasticis*, in eodem Glossar. reg. 521.

* **ACERBA**, Uva acerba, unde omphacium elicitor; *Lugdunenses Aigrat etiamnum vocant Aigrest*, in Lit. ann. 1331. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 676. art. 8.

* **ACERBA**, Informatio super jurisdicione S. Victoris Massil. ann. 1206. in parvo Chartulario fol. 74: *Ceperat unam Acerbam sive aygras*. Forte idem quod *Acerbitas*, Gall. *Aigreur, haine, amertume de cœur*. * Idem quod supra.

* **ACERBARE**. [*Ægrotum reddere*. DIEF.]

* **ACERBOSUS**, *Idem qui Acerbus*, in Vocabul. compend. ex Sum. Jan. Ugut. et Papia.

* **ACERBUM**, *Mors inchoata*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

* **ACERDO**. [Acrítudo. DIEF.]

* **ACERE**, *Tourner, enegrir*, ibid. et in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: *Enaygrir, Prov. Acere, acescere*. Vide *Acetare*.

* **ACERE**. [*Cyclamen*. DIEF.]

* **ACEREMONIA**. [Acrimonia. DIEF.]

* **ACERIES**, *Genus securis*. Janssonii Collectanea in Isidori Glossarium. Vide *Acieres*.

* **ACERIS**, pro *Acerra*. Cymbium quo in Ecclesiis asservantur mīca thureæ, Gall. *Navette*. Charta Ferdinandi Imperatoris æra 1191. apud Antonium de Yezpe tom. 7. Chronicu. Ord. S. Benedicti: *Tres concos et tres Aceres, et duos orceolos et duas coginas... omnia hæc de laton.*

* **ACERIS**, *Palea mileatia*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide supra *Acere*.

* **ACERISINUS**. [Ut ACROZIMUS. DIEF.]

* **ACERIUM**, Chalybs, Gall. Acier. Praeceptum Philippi Pulcri ann. 1304: *Quocirca mandamus vobis et vestrum cuilibet districte precipimus, quatenus... ferrum, calibem seu Acerium... de prædicto regno trahi, portari, seu deferri nullatenus permittatis.*

* **ACERIUM**, Cos, Gall. *Pierre à aiguisez*, a voce *Acier*, chalybs. Statuta Ordinis Grandimont. apud Marten. tom. 4. Anecdote. col. 1234. C: *Cultellus et vaginula cultelli et Acerium, hoc est, instrumentum, quo cultellus acuitur... sint parvi pretii*. Verum hic *Acerium sumi* videtur pro instrumento ferreo longo et rotundo, quali utuntur macellariori vice cōtis ad gladios exacundios, Gall. *Fusil*.

* **ACERMEN**. [Uva immatura. DIEF.]

* **ACERMONITUS**. [Acrimonia. DIEF.]

ACERNA, pro *Acerra*, inter ministeria sacra. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis prid. Non. Maii: *Dedit... 4. pallia et 2. dalmaticas, et tunicam unam, et duos orceolos argenteos, cum Acerna Argentea*. Papias: *Arca thuris vel thuribulum, vel thurarium*. Continuator Hist. Episcoporum. Virdunensis pag. 271: *Optimam Aceram eidem Episcopo cum gemma pretiosa dedit*.

* **ACERONICUS**. [Qui nulli communicat, sic. DIEF.]

* **ACEROSUS**. [Acutus. DIEF.]

ACERA, pro *Acra*. Charta Henrici Reg. Angl. in Mon. Anglic. tom. 1. pag. 442: *Præterea do eis et confirmo in elemosynam 40. Acerras terræ de assartis, etc.* Vide *Acra*.

* **ACERRUM**, Chalybs, Gall. Acier. Historia Delphin. tom. 1. pag. 86: *De quilibet vendente... ferrum, Acerrum seu Chalybem, etc.*

* **ACERSIMA**. Ut ACROZIMUS. DIEF.]

* **ACERUS**, f. ut *Acieres*, genus securis. Stat. civit. Astæ ex *Intratis portarum: Acerum de sapis ponatur et solvat pro quilibet balono lib. 15. Acerum taglantem ponatur et solvat pro quilibet balono librum 20.*

* **ACERVARE**. [Acidum facere, cf. ACERBARE. DIEF.]

* **ACESSARE**, ut *Acensare*, Dare ad censem. Charta ann. 1198. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 443: *Et si de silva fuerit Acessata, robis promitto dare medietatem*. Alia ann. 1471. in Reg. 4. Armor. gener. pag. xxxix: *De novo Acessaverunt,... et ad novum feudum sive in emphiteosim..., tradiderunt... unam petiam terræ et nemoris*. Vide *Acessamentum*.

* **ACESSAMENTUM**, Traditio ad censem, Gall. *Acensem*. Antiq. Recogn. Revel. Vien. *Probus* fol. 58: *Petrus de Vienna... tenet quandam bruieriam ultra Delun de Acessamento ei facto de novo per Castellanum*. Vide *Accensa*.

* **ACESUS**. [Acidus. DIEF.]

* **ACETA**, est mero. Gloss. Cod. reg. 4778.

* **ACETABULUM**, Scutella acetaria, ἀκεταβολον, in Gloss. Lat. Græc. *Vinaigrier*. Vox Latinis Scriptoribus nota. Isidorus lib. 2. cap. 4: *Acetabulum, quasi Acetaforum, quod Acetum ferat*. Ugutio: *Acetarium et dicitur Acetabulum, et Acetaforum, quod ferat acetum, et appendat 12 dragmas*. Joannes de Janua habet *Acetoferum*. Testamentum S. Remigii apud Flodoardum lib. 1. cap. 18: *Acetabulum argenteum pondo centum siclorum*. [Fredericus Schannat Vindem. Litter. pag. 9: *Acetabulum unum argenteum cum duabus ansis*.]

* *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7648: Acetabulum, Acetarium, Vaissel à mettre vinaigre*. Aliud ann. 1352. ex Cod. 4120: *Acetabulum, Gall. Sauseron*.

ACETABULUM, Mensuræ species, Græci ἀκεταβολον vocant. *Acitabulus* Isidorol. 14. cap. 25. *Acceptabulum* Vegetio lib. 2. Artis veterin. cap. 53. *Acetabulum* lib. 3. cap. 15. Apitius lib. 6. cap. 6: *Accipe olei Acetabulum majorem... aceti Acetabulum, minorum*. [Erat apud Veteres Sesquicyathus. Musæum Collegii Romani Societas Jesu pag. 22 et 23.]

ACETABULUM, Quid sit in sacris libris non omnino constat. Exod. 25. v. 29. cap. 37. v. 16. Num. 17. v. 13. Glossæ MSS: *Acitabulum, vas rotundum ubi vinum iuxta altare servatur*. W. Brito in. Vocab.: *Acetabulum, vel Acetarium vas est aceti*. Unde in Exod. cap. 37. ubi fit mentio de *Acetabulis*, dicit *Glossa*, quibus *Acetum ferebatur, sed quod nunquam vel raro occurrit de oblatione aceti; sic dicit Magister in Hist. Quidam dicunt *Acetabula*, ubi scilicet fundebantur a Sacerdoti quæ debebant offerri, ut viderent utrum accepta, i. idonea essent, an non. Græcus interpres τρύγιον vertit. [★ Herba, id est perfoliata, Germanis nabelkraut. DIEF.]*

* **ACETACULUM**. [Ut acetabulum. DIEF.] **ACETAFORUM**, Vide *Acetabulum*.

ACETALLUM, in Brevioloquo dicitur : *Vas in quo Aceta probantur ; vel vas aceto plenum ; vel vas ad acetum recipiendum ; vel vas in quo liquida omnia probantur.*

* **ACETARE**, Acescere, Gall. *S'aigrir.* Gloss. Lat. Græc. *Acetat, accessit, ὅξειται.*

* **ACETARIUM**. Vide in *Acetabulum*.

[* Salade ut acetaria olera, ap. Plin. DIEF.]

* **ACETOSA**. [ACEDULA, *oseille*. DIEF.]

* **ACETOSITAS**, Acerbitas, acor, Gall. Acreté, Acidité. Hugonis Falcandi Hist. Sicula apud Murat. tom. 7. col. 258 : *Videbas mala punica vel Acetosa, vel dulcia granis interius occultatis... Videbas ibi et lumias Acetositate sua condidens cibis idoneas.*

* **ACETOSUS**. [Acer, *Aigre*. DIEF.]

ACETRUM, ex Hispanico, *Acetre*, urna ænea, situla ænea. Occurrerit apud Innocent. III. PP. lib. 18. Epist. 61.

* **ACETULA**. [Ut ACEDULA. DIEF.]

* **ACETUM**, PHILOSOPHORUM, *Lac virginis, vel aqua virginalis qua metallam solvuntur*, Rochus le Baillif in Diction. Spagyrico.

* **ACETUS**. [Acer, *aigre*. DIEF.]

* **ACGILLIA**. [Vermis fabæ. DIEF.]

1. **ACHA**. Glossar. Saxon. *Ælfri: Acha, i. virtus: streng g*, i. vis, vigor, virtus.

* 2. **ACHA**, **ACHIA**, Securis, Gall. *Hache*. Process. ann. 1488. ex Tabul. D. Vencie : *Armati cum Achis, partesanis, etc. Petrus Serralherii quandam Acham aponchavit contra quendam Mathæum associantem dicto dom. Riquerii. Vide Hachia 1.*

* 1. **ACHACHIA**, *Succus siliquæ, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.*

* 2. **ACHACHIA**, **CIA**. [Achaia provincia Græciæ. DIEF.]

* **ACHACHIARE**, Observare, manus injicere, pacisci, a veteri Gall. *Aghaiter* vel *Aquester*, observer, arrêter, convenir. Charta Henrici Regis Anglic. ann. 1155. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 4: *Si aliquis tenens de nobis feodium laicum moriatur et Vicecomes, vel alius Bailliivus noster ondat literas nostras patentes de submonitione nostra de debito quod defunctus debuit nobis ; liceat Vicecomiti et Bailliivo nostro Achachiare et abreviare catalla defuncti inventa in laico feodo ad valentiam illius debiti per visum legalium hominum. Et pag. 6 : Omnes mercatores... habeant salvum exire et securum de Anglia, et venire in Angliam... præterquam in tempore guerra, et si sint de terra contra nos guerram habente. Et si tales inveniantur in terra nostra in principio guerra, Achachiantur sine dampno corporum vel rerum, donec sciatur a nobis vel capitali Justitario nostro, quando mercatores terræ nostræ, qui tunc inveniuntur in terra contra nos guerrante, salvi erunt : et si nostri salvi sint, et alii salvi sint in terra nostra.* [* Hæc dele omnino, ut pote male edita post Brussel ; legendum quippe est *Atachiare*, quod vides infra suo loco.]

* **ACHADEON**. [Navigium, *ἀχάτιον*. DIEF.]

* **ACHALANTIS**. [Acalanthis, Chardoneret. DIEF.]

* **ACHALICULUS**. [Ut ACALICULUS. DIEF.]

* **ACHALMA**. [Simulacrum, *ἄχαλμα*. DIEF.]

* **ACHALUS**. Epitaphium Ricardi Angliæ Regis et Ducis Normanniæ, in Libro cui titulus *Antiquités de la Ville de Rouen* pag. 170 :

Achalus cecidit Rex Regini Cardo Richardus, His ferus, his humilis, his agnus et his leopardus, Casus erat lucis ; Chalus per sæcula nomen.

Anno 1198. exeunte, Ricardus 1. Anglie Rex dictus *Cor Leonis*, dum Castrum Lucil, seu Castellucium vulgo *Chalus* vel *Calus* in Lemovicibus obsideret, sagitta percussus est, cuius vulnere oblitus 6. Aprilis anni sequentis. Ergo dictus est *Achalus* quod Castellucio minime capto cecidisset, voce facta ex a privat. et *Chalus*, nisi forsan per *Achalus* cecidit, intelligi putes, Castellucii cecidit, Gal. *Il mourut à Chalus*. Tradunt scriptores hoc castellum fuisse Vinomari Vicecomitis Lemovicensis in cuius agro, cum reper-tæ fuissent imagines aureæ cujusdam Imperatoris, uxoris et filiorum ejus sedentium ad mensam pariter auream, thesaurum hunc jure majoris dominii, fuisse a Ricardo repetitum, atque inde ortam hujus obsidionis occasionem. Consule Historiographos Anglos.

* **ACHANTIS**. [Acanthyllis, chardonneret. DIEF.]

* **ACHANTOR**. [Genus oleris, ortie. DIEF.]

* **ACHANTUS**. [Acanthus, herba semper florens, sic. DIEF.]

ACHANUM, Morbi species in bobus, de quo Vegetius lib. 3. Artis veterin. cap. 2.

* **ACHAPTAMENTUM**, Idem quod *Relevium*. Tabularium Vosiene fol. 76 : *Sub Achaptamento duodecim denariorum*. Vide *Accaptare*.

* **ACHAPTAIRE**, *Relevum facere, vel ex-solvere, idem quod Accaptare, Achaptis, et Achaptum, ipsum relevum*. Charta ann. 1221. ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 34 : *De Achaptis vero ita compositum suit, quod quotienscumque terras vel possessio-nes aliquas cum dominio, vel ipsum solum dominium abbas et conventus acquisierint, possessor debet ab ipsis Achaptare semel tantum, pro se et heredibus suis, de eo quod possidebit...* Abbas Americus petebat ab eis Achaptas de terris, quas tenebant.

* **ACHAPTATOR**, Emptor, Gall. Acheteur. Bulla Ludicra jam superius laudata in voce *Abbas Cornardorum* : *Nonobstante quod nos invenissemus Achaptatem, qui eam indignitatem a nobis emisset plus de undecim ducatis, etc.*

* **ACHAPTUUS**, Quidquid sub Accapto-rum conditione et onere possidetur. Testam. ann. 1118. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 404 : *Ego Bernardus Aton vicecomes dimittit Rotgerio omnes Achaptos, quos ego feci in supradictis honoribus. Vide in Accaptare.*

* **ACHAR**. [Vox hebr., turbatio. DIEF.]

* **ACHARIA**. [Achaia, provincia Græciæ. DIEF.]

* **ACHARIS**. Vide supra *Acaris*.

* **ACHARON**. [Ut ACHADEON, aut aqua ad retengendum. DIEF.]

* **ACHARUS**. [Gratus, acceptus. DIEF.]

* **ACHASEA**. [Succus expressus pisces, pomis vel prunellis agrestibus. DIEF.]

* **ACHASIUM**. Capitula legi Salicæ ad-dita ap. Pertium vol. Leg. 2. pag. 3. cap. 7 : *Si quis mulier vidua post mortem mariti sui ad alterum marito se dare voluerit, prius qui eam accipere voluerit reibus secundum legem donet : et postea mulier, si de anteriore marito filios habet, parentes infantes suorum consiliare debet et si in dotis 25 solidos accepit, 3 solidos Achasium (Cod. Lugdun. adesum) pa-rentibus qui proximiiores sunt marito de-functo donet... Et sic postea scanno cooperiat et lecto cum lectaria ornet et ante novem testes parentibus defuncti marito invitati et dicat : Omnis mihi testis sitis quia et Achasium (Cod. Lugdun. quæ adhesum) dedi ut pacem habeam parentum, etc.*

* **ACHATEON**, *Velum maximum in me-*

dio navis. Gloss. Isid. Melius legeretur *Acatium*, quod est genus navis actuariæ, simulque *Velum maximum in media navi constitutum*, ut habet Isid. Orig. 19. 8. Hesychius : *ἀκάτια, τὰ μεγάλα ἄποινα*. Vide Schefferum de militia navalib. lib. 11. cap. 5. qui et ipse hic *Acatia* legi malit, quamvis *Achæton* sit etiam in Glossis MSS. Forte posterioribus temporibus sic vitiose scripserunt et locuti sunt. Haec forte Grevius in notis ad *Glossas Isidori*. Vide *Acalus*.

* **ACHATONIA**. [Justitia, æquitas. DIEF.]

* 1. **ACHATUM**, Relevum, apud Spelmannum, ex veteri Rotulo : *Rogerus filius Gaufordi debet decem marcas argenti, et habet rectum de Achatis patris sui*. Vide *Acipitum in Accapte*.

* 2. **ACHATUM**, Emptio, Gall. *Achat*. Charta Gaufridi de *Lezignam* ann. 1242. ex Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 75. col. 2. : *Non poterunt nec debebunt aliquid capere in tota terra mea ; ... nisi per voluntatem meam vel rectum Achatum ; ... et homines de terra mea tenebuntur eis vendere ad rationabile pretium*. Vide infra *Achetum*.

* 1. **ACHATUS**, Senit middekeit. Voc. Lat. Germ. ann. 1447. *ADEL*.

* 2. **ACHATUS**. [Ut ACHARUS. DIEF.]

* 3. **ACHATUS**. [Ut ACHADEON. DIEF.]

ACHELANDIUM. [Navigii species.] Vide *Chelandium*.

* **ACHELETUS**, Adminiculum vineæ, pedamentum, Gall. *Echalas*. Lit. remiss. ann. 1358. ex Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 44. : *Guillelmus furtive ceperat... Achelotus seu baculos ad usum vinearum ponit consuetos. Neque aliud forte sonat vox Achapit apud Arvernos, ex aliis Lit. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 304 : Jehan Sorel soy sentant ainsi frappé... haulsa un autre baston qu'il tenoit, appellé Achapit (infra Achappit) et lui en donna un seul cop sur la teste. Hachepit, in aliis ann. 1416. ex Reg. 169. cap. 209.*

* **ACHEMENIA**, Ira, Excandescencia. Agnelli Liber Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 157. col. 1. C : *Denique in iram versus Patricius accepit epistolam demandu Presbyteri, legensque inventi exarata secundum quod superius diximus, et retainens epistolam in Achemeniam, versus irrupit, dicens : Dic falsitatis auctor, quando hæc exarata fuit epistola. Græcis ἀχνία interdum idem est quod ἀπωπλα, inopia consilii. An inde Achemenia ?*

* **ACHERON**. [Aqua ad retergendum, expoliendum. DIEF.]

* **ACHEROPOETA**, **ACHEROPOSITA**. Vide *Archiroictos* et *Anthroposita*.

* **ACHERURE**, vox vulgaris, a Gall. *Acerer*. Durare ferri aciem chalybe, actio ipsa durandi. Comput. Ms. fabricæ S. Petri insul. ann. 1366 : *Item pro iij. Acherrures martellorum lathomorum xv. sol. Alius ann. 1367 : Item pro martellis lathomorum reparandis, pro xxiiij. Acherrures, pro qualibet vj. sol. Hayceré, chalybe instructus, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 301 : Le suppliant avecques ung baston, appellé fauchet ou voulge Hayceré, coupa les liens desdites gerbes. Hinc nostris Acherins, pro firmus, constans, immobilis, vocis origine ducta a chalybe, Gall. *Acier*, quod est omnium metallorum durius. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2 :*

Mais Dex parest si Acherins,
Si tres vrais et si enterins,
Que caoir ne puet, ne glachier.

ACHESO, *Occasio, exactio, tributum, penitatio indebita, vexatio*. Charta Matthei de *Montmorency* ann. 1205. apud

Duchesnium : *Facimus in perpetuum liberos et immunes ab omnibus malis consuetudinibus, et malis Achesonibus, et omnibus corveis, etc.* Le Roman de Vacce MS. :

Cil a moult tous se hommes laidement demenez,
De plaisir et d'achesons damagiez et grevez.

* Lis contra jus intentata. Vide infra Occasio 4. et Occasionare 1.

ACHESONATUS, in eadem Charta ; Vexatus, vel mulctatus, *Condamné à l'amende : Quicunque autem non redet mihi censum vel caponem ad terminos qui dicti sunt, reddet mihi 7. sol. pro amenda : si autem Achesonatus fuerit, quod censum suum vel caponem non bene reddiderit, si voluerit jurare quod censum suum reddidit, sicut debuit, per juramentum suum quittabitur de amenda.* Gaces Bruslez :

Et fins amis à tort Achesonnez.

Joannes Erardus :

Dame tant m'ont felons Achesonnez,
De par vous ai fete caste entreprise, etc.

* ACHETA, diminut. ab Ascia, securula, Gall. *Hachette*, vel *Assette*. Lit. remiss. ann. 1357. ex Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 4 : *Giletus de quadam Acheta, quam defferabat, prænominatum Johannem Perier de subtus patulam solo ictu percussit.* Vide infra Assiata.

* ACHETE, [Aurium tinnitus ex lassitudine. DIEF.]

* ACETUM, Emptio, Gall. *Achat*, olim *Achet*, ut in Ch. ann. 1271. ex magno Pastorali Paris. fol. 136 : *Scache tuit que comme je aye acheté en la censive du Dénan et du Chapitre de Paris pour un Achet, qui monte 500 livres de tournois, etc.* Achetement, eodem significatu, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Achetement, emptio.* Inventar. Chart. monast. Athanat. ann. 1519. fol. 43. v° : *Instrumentum ann. 1369 : Acheti seu emptionis xiiij. librarum et quatuor solidorum Vienensis.* Vide Achatum.

* ACHEVELATUS. Arestum parlam. Paris. ann. 1330. 8. Febr. ex reg. Olim : *Homines in bracis et camisis, et mulieres in tunicis Achevelatis, nudis pedibus et capitibus, et in introitu ecclesiæ dictæ abbatæ inclinabunt se ad terram, et ibunt flexis genibus et cubitis usque ad altare, etc.* Tunica ex cannaba vel tela grossiore, ut videtur.

* 1. ACHIA, Poena quævis aut multca. Vide Hachia in Harmiscara.

* 2. ACHIA, Securis. Vide supra Acha.

* 2. ACHIA. [Achaia, provincia Græcæ. DIEF.]

* ACHILANTIS. [Acalanthis, chardonneret. DIEF.]

* ACHILLE. [Ancile, bouclier. DIEF.]

* ACHILLES, US. [Herba quæ labra ulceris adstringit. DIEF.]

* ACHILO, pro Aquilo, in Charta Pontii archiep. Aquens. ann. 1019. ex major. Chartul. S. Vict. Massil. fol. 78 : *Sit autem terminus... ab Achilone viam publicam.*

* ACHIMILLA. [Herba quæ dicitur pes, planta leonis. DIEF.]

ACHIMITENSES. Vide Acemetæ.

* ACHIMUS. [Ut ACHINUS. DIEF.]

ACHINUS, *Dicitur Hortolanus in villis residens, non habens mansos.* Breviloq.

* ACHIOLI, Societatis mercatorum Italicorum nomen. Reg. bailliv. parlam. Paris. ann. 1342 : *Concordia inter socios societatis Achiolorum, et comitem et comitissam Flandriae, et pedaçarium de Bapalmis.* [** Vide Acciavoli.]

* ACHIOR. [Tumultus. DIEF.]

* ACHIRON. [Ut ACHARON. DIEF.]
ACHIROPICTOS, Vox hibrida, pro ἄχειροπίκτος. Ita appellabant quasdam Deiparæ imagines, quas divinitus, nec arte humana pictas putabant, de quibus Commentarium scripsit Jacobus Gretzerus. Charta Tancredi Regis Siciliæ apud Ughellum in Archiep. Rossanensis. : *Ingressi venerabilem Ecclesiam Archiepiscopatus Rossani, in qua reverenda imago sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ dicitur.... Achiropicts, colitur, etc.* [Vide Antheropita.]

* ACHOISONARE, Occasionibus gravare, vexare, molestare, mulctare, nosstris olim *Achoisonner* et *Acoisonner*. Chartar. Casalin. : *Nec propter hoc ipsos, nec heredes nostri, nec nos poterimus in aliquo Achoisonare, nec etiam in aliquo molestare.* Stabil. S. Ludovici lib. 1. cap. 59 : *Dame ne doit ost, ne chevauchie dormais,... et le Roy ne la puet Achoisonner.* Charta ann. 1249. ex Chartul. 21. Corb. fol. 99 : *Et se le sergant, qui warderoit ce tonlieu,... Acoisonnoient les marchans, etc.* Vide supra Acheso, et infra Occasionare 1.

* ACHONUS, an Securicula, Gall. petite hache ? Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 319 : *Supplicans reperit in porta seu janua dictæ domus quemdam Achonum ferreum.... præfatum Achonum, quem in suis manibus tenebat, contra dictum Tantillionis projectit, etc.* Achou etiamnum securiculas vocant Arverni. Vide Angones et infra Azza.

ACHOR. Gloss. Saxonicum Ælfrici : *Achor. i. conturbatio : d refing.* Saxonibus, d refend, est turbidus. [Vox plane Hebraica ab נָבַת Turbavit.]

* ACHIVUS. [Qui catenas fabricat. DIEF.]

* ACHOLYTUS. [Acolytus. DIEF.]

* ACHOROS. [Ut acorus. DIEF.]

* ACHRAMIRE. } Vide in Adramire.

* ACHRANMIRE. } Vide in Adramire.

* ACHOTHONIA, TOMA. [Justitia, æquitas. DIEF.]

* ACHRATOFORUS, Vas vinarium, apud Papiam in Gloss. MS. Ecclesiae Bituricensis. Idem est quod *Acetaфорium*, de quo supra in *Acetabulum*. [** Potius Αχρατοφόρος.]

* 1. ACHTA, AHTA, idem quod *Defensa*, ager, pratum, etc. ubi quidpiam agere, quod iis noceat, non licet ; terra, quæ sub banno est, a Teuton. Aht et Germ. Acht, bannum. Charta ann. 1231. tom. I. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 710. col. 2 : *Ecclesia similiter de Achtis suis et de dote ecclesiæ in Grasdorff non dabit monasterio decimam.* Gloss. Cæsarii Heisterbac. in Reg. Prum. ibid. pag. 664. col. 2 : *Sex perticas claudere circa messen; et tres circa broil, est quælibet mansum ix. virgas, id est, novem mensuras circa Ahtas nostras ac prata septem facere.* Vide infra Acta 2.

* 2 ACHTA, Hostilis consecratio publicum odium omnium, per sententiam decretum et sanctitum ; Germ. Acht. Gassarus in Annal. August. ap. Menckei tom. I. pag. 1573 : *Proscriptiones eas, quas a persequendo Achtas vulgariter vocamus, etc.* ADEL. [Ahtjan enim apud vet. Germ. est *Persequi*. Vide Grimmii Antiquit. Juris Germ. pag. 732. n° 4; Graffii thesaur. ling. vet. Germ. vol. I. col. 108.]

* ACHTWORT, Teutonice : *Jus commune secundi ligna in sylva*, inquit Hermannus de Lerbecke in Chron. Schauenburg. pag. 32. Charta ann. 1224. laudata a Melibomio : *Dedit ipsis licen-*

tiam et communitatem silvæ, quæ dicitur Achtwort.

* ACHRATOFOR. [Acetabulum. DIEF.]

* ACHUMUS. Vide ACHINUS. DIEF.]

* ACHUS. [Turba. DIEF.]

1. ACIA, Ala, in Gloss. Isid. [In Excerptis vero Pithœi : *Aria, Ala, Axillo, Ala*. Forte *Axilla, Ala.*] [** Apud Lusitanos hodie etiamnum *Aza* Alám significare recte monet Dietzius in Gramm. ling. rom. tom. 1. pag. 24.]

2. ACIA, in Gloss. Lat. Græc. σάπια exponitur, [quod idem est ac *Sutura* : et accedit ad *Aciam* Petronii in cuius fragm. : *Ab Acia et acu mi omnia exposuit*; id est Gall. : *Il m'a tout conté de fil en aiguille.* Vox antiquæ originis, quæ proprie filum ad consuendum ductum significat. Hoc sensu apud Nonium Marcellum Titinnius Poeta Comicus illa usus est : eadem et Celsus lib. 5. cap. 26. De hoc argumento plura apud Turneb. 17. Advers. 21.] Italisch *Accia* est linum vel stappa. Quæ vox occurrit in Statutis Mediolanens. 2. parte, cap. 308. Vide *Atia*.

3. ACIA, Malitia, invidia. Vide *Atia*.

4. ACIA, Dolabra. Vide *Aciulus*.

* 5. ACIA. [Gall. *prunelle*, DIEF., ex acacia. — ACIA MAGNA, Germanis veltkraut. DIEF.]

* ACHYTON. [Est natura senciendi, sic. DIEF.]

* ACIALIS, Angularis, in angulo positus. Charta Friderici episc. Lebus. pro fundatione altaris in arce Fürstenvald ann. 1466 : *Item super domo Aciali, etc.*

ACIARE, Ferrum durissimum, Papia, Chalybs, Gall. *Acier*.

1. ACIARIUM, Accium theca, βελονοθήκη, in Gloss. Gr. Lat. σάφιδοθήκη, in Lat. Greec.

2. ACIARIUM, Chalybs ; ferri durissimi squama, seu indurata ferri acies, quam *Acier* vulgo vocamus, Italisch, *Acciaio, ferro rafinato*, ut est apud Academicos Cruscanos. Gloss. Græc. *Aciarium στρῶμα*, perperam *Acciarum*. Græcis vero στρῶμα est indurare, ut est in iisdem Glossis. *Indurare aciem dixit Plinius lib. 34. cap. 14.* [Vox facta a Latino *Acies*, quod gladiorum aliorumque instrumentorum hujusmodi *Acies* chalybe muniatur.]

* ACIATUM. [Gall. *vin de râpes*. DIEF.]

* ACIBERNALIS. Socius in taberna, caupo, vicinus proximus. DIEF.]

* ACICULA. [1º Dolabra. 2º Herba, Germanis Veneris radius. DIEF.]

ACIGULUS. Ugutio : *Acia, dolabrum, quasi acute scindens, unde Aciola dicitur*: et dicitur hæc acies ascis pro securi, qua clementarii utuntur : unde hic *Aciculus* dicitur : *Unde Gregorius Nazarenus, (sic in MS.) Scio, inquit, antequam esset vel astare (lege altare) super quo Asiculus non descendit.* [Joan. de Janua in Cathol. *Ascia, ab ascia, hæc ascis, hujus ascis. Pro securi, qua clementarii utuntur: unde hic Asiculus, li, diminut.]*

ACIDIA. Vide *Acedia*.

ACIDONICUS, Acidus. Alexander Jatrophosphita lib. 2. Passion. : *Negue amaritudinem in ore sentiunt, sed magis Acidonicum sentiunt.* Lib. 3 : *Acidonicum ructare.*

* ACIDULA. [Ut ACCEDULA. DIEF.]

* ACIDULUS. [Acer. DIEF.]

* ACIERERIUS, Faber : qui *Aciarium* seu *Chalybem* operatur. Stat. Avellæ ann. 1496. ex Cod. reg. 4624. cap. 156 : *Si aliquis faber, vel payrolerius, seu Acielerius... habetur in fusina sua aliquod ferrum, arainum, vel cuprum ad coquendum, etc.*

* **ACIERES**, *Genus securis*. Ita in excerptis Pithœi, et in quibusdam Isidori Glossis. Festus Accieris: *securis ænea, qua in sacrificiis utebantur Sacerdotes*. Unde et in Glossis Philoxeni ἄγιν ιεροφάτου, *Acceres*. At Glossarium MS. Bituricensis Eccl. habet *Aceries*, sicut et Cath. in Amalthea.

* **ACIERIS**. [Securis, ut ACIERES. (Gloss. Vet.)]

1. **ACIES**, Lanx trutinæ. Anastasius Bibliothec. in versione Vitæ S. Joannis Eleemos. a Leontio Episcopo scriptæ cap. 7. n. 37: *Vidit in somnis seipsum rationem ponentem, et omnes actus suos super slateram appendere. In unaquidem Acie congregabantur Mauri quidam deformes: in alia vero Acie aliorum quorundam erat candidatorum, etc.* Ubi indubio in Græco Leontii, vox φύλαξ usurpata, quæ Græcis trutinam, seu lacentem, et aciem exercitus significat.

2. **ACIES TERMINORUM**, apud Agrimenses, qua invicem concurrunt. Caius: *Si terminus in tres Acies constitutus fuerit, tres lineaes auctoris ostendit: si in quatuor Acies, quadrifinium facit.*

* 3. **ACIES**, *Ostage, vel pointe de soc, vel cornet de l'œil*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Ubi legendum *Ostage*. Vide *Ostagium* 1. et mox *Acies* 4.

* 4. **ACIES**, *Exercitus, hostis*, ut legitur in aliis instrumentis, hoc est, Servitium militare, quod domino debent vassalli. Charta ann. 1322. ex Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 142: *Retentis domino regi Acie et cavalgata, ac incursibus heresum, falsæ monetæ, et alii.*

* 5. **ACIES**, Angulus, cornu, Gall. *Coin*. Pontif. Mogunt. Ms. fol. 87: *Benedictio lapidis itinerarii. Primo episcopus facit crucem cum police de aqua, dominicus diebus benedicta, in medio lapidis, et per quatuor ejus Acies*. Infra: *Per quatuor ejus cornua*.

* **ACILIUM**, Axis, Gall. *Aissieu* vel *Essieu*. Monast. Angl. tom. 1. ubi de Monasterio Fordensi pag. 788: *Cum Acilio seu apparatu ad quinque equos caracterios. Forte Atilio, Gall. Atelage: quod magis ad rem.*

* **ACILLARE**, Movere. Papias: *Furcellæ dictæ quod his frumenta Accilientur, id est, moveantur*. In MS. Bitur. *Cillantur melius, ut apud Isidor. lib. 20. cap. 14.*

* Nisi sit vox ficticia, mallem *Accillere*, a verbo *Cillere*, *cillo*, apud Isidor. lib. 20. cap. 14. vel a *Cillere*, *cilleo*, apud Serrium, pro Movere, a Cire vel Ciere. Hinc forte campanula *Achelette* appellatur a Matth. de Couciaco in Hist. Caroli VII. pag. 734: *Et apres les crieurs de Paris, qui estoient vingt-quatre sonnans chacun son Achelette en sa main.*

* **ACILUS**. Gloss. Bitur: *Acilus, Antiquitas, vigor significat, vel quod habet recurvum nasum, sicut Aquila*. Papias apud Laurentium in Amalth.: *Acilus, niger, vel habens nasum Aquilinum.*

* **ACINACIS, TIS, TIX**. [Ut acinaces, cimeterre. Dief.]

* **ACINACIUM**, Chalybs. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Acier, Acinacium*.

* [Uva immatura. Dief.]

* **ACINARI**, Tricari, in parvo morari, in Glossar. Isid. quod faciunt qui in acinis uvarum eruendis, tempus terunt, vel qui de acinis disputant. [Gall. *Vetiller, Chicanner*.] Casaubonus *apinari* restituit. Eum consule ad Pollion. in Galienis, ut et Rosweidum in Glossar. ad Vitas Patrum. Vide *Acies*.

* **ACINARIUM**, Marc ou vendenge, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679.

* **ACINATICIUM**, ὄξωδες, Acidum, in

Supplem. Antiquarii. [** Vide Forcellini Lexicon in hac voce.]

* **ACINATIUM**. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Acinus, pepinus uvæ. Inde, Acinatum, congregatio racemorum, Gall. Moissine.*

* **ACINIUM, NUM, NUS**. [Uva immatura; vinum racemis expressum. Dief.]

* **ACINUS**. [Pepinus uvæ; *pépin de raisin*. (Glossar. Vet.)]

* **ACIRA, RUM, RUS**. [Planta, ut AF-FODILLUS. Dief.]

* **ACIRALIS**. Charta Budesindi Episc. Dumensiæ æra 930. apud Antonium de Ypez tom. 5. Chron. Ordinis S. Benedicti pag. 424: *Concedimus etiam phialas argenteas francicas duas. . . . Cencos imaginatos 7. casticales 2. vasa vitrea, concas Aciralis 2. arrodomas, sicacryalis 9. etc.* Ubi *Aciralis* forsitan pro *Acicalis*, politus, Gall. *Poli*, ab Hispanico *Acicular* Expolire, delebare. Qua ratione legendum esset *Concas acirales 2. arrodomas sic Ayrales 9. etc.*

* **ACIRE**. [Maris fluctus. (Gl. Vet.)]

* **ACISCERE**. [Accire, appellare. Dief.]

* **ACISCOLUM**, *Malleus strutorius*, in Onomastico, apud Turnebum 28. Vide *Acisculum*.

* **ACISTARIUM**. [Vide asceterium. Dief.]

* **ACISGULARIUS**, λατθός, in Glossis Latino-Græcis MSS. i. e. *Lapicida*.

ACISCULUM, σχαρίσιον, ζητούσιν κηπονοργή, in Gloss. Græc. Lat. Gloss. Sax. Ælfri: *Acisculum, pic, i. fossorium*. Vide *Fasculum*, et *Aciculus*.

* **ACISSINII**. Vide infra *Assissinii*.

* **ACISTERIUM**. Vide *Asceterium*.

ACITABULUM. Vetus Gloss. *Acitabulum, ὄξωδαριον*. Ita autem proprie appellatur crepitaculum, quod fuit ex istius Musicae specie, quam ὄξωδαριον μουσικὴν vocant Græci. Brevioloq.: *Acitabula sunt Musica instrumenta ænea vel argentea, quæ percussa sonum faciunt grandiorem*. Papias: *Acitabulum, quasi acutum ferro dicitur, id est, sonabulum*. Ugutio: *Cimbala, Acintabala sunt, quæ percussa ad invicem, se sic tangunt, et sonum faciunt, sic dicta, quod cum balematis similiiter percipiuntur*. Senator lib. 5. Epist. 51: *Quid Acitabulorum tinnitus? quid dulcissimi soni referant varia percussione modularem?* Vide *Acetabulum*. [** Charta Donat. ann. 1145. apud S. Rosa de Viterbo col. 1. pag. 48: *Una cappa crezisca, et una stola de ipso pano et una Acitara*. Alia ibidem: *Uno manto de grecisco et alio de exami, tres cappas, una de ciclatura, et alia mudbage, et alia de una demi, et una Acitara de mudbage et duos greciscos de super altare et duos facerogenous.*]

ACITARA, Stragulum, vox Hispanica. Testamentum Ranimiri Regis Aragon. æra 1099. in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38: *Et meos vestitos, et Acitaras, et collectras, et almucellas, et servitum de mea mensa, etc.* Ubi Martinezius: *Y Acitaras, o cameos, colectos, y almucas, con todo el servicio de mimesa*. Alia Stephanæ Reginæ uxoris Garsiae Regis apud Ypez in Chronico Ord. S. Bened. tom. 6: *De meos panos et Acitaras, quomo, delectos, sic est de vestimentis, exceptis quos dedi*. Nescio an legendum sit acitaras, pro citaras, in Charta alia Hispanica æra 1016. apud eundem Ypez tom. 5: *Et 150. solidos pro servitu de mesa, (mensa) et 170. solidos per cruces et calices, et coronas pro in Ecclesia, et 4. Citaras, et alia ornamenta multa, etc.* Occurrit præterea in testamento Sisnandi Comitis Conimbricensis apud

Brandaonem tom. 3. Monarchiæ Lusit. pag. 276. et tom. 4. pag. 260.

* **ACITARE**. [Acrem reddere. Dief.]

* **ACITELUM, UCA, ULA, URA**. [Ut ACCEDULA. Dief.]

* **ACITUS**. [Amarus. Dief.]

* **ACIUM**. [Gall. *vin de râpes*. Dief.]

* **ACKERPLUGHE**. Glossæ Cæsarii Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 664. col. 1: *Curvadas facere, est ita nobis sicut sibi ipsi arare, quas curvadas vulgariter appellant Ackerplughæ. Qui enim non habent animalia sive animal ad hoc utile, veniet, quando ei præcipitur a nostro ministro, cum suo fessorio, et cooperabitur alius hominibus hoc, quod ei injunctum fuerit.*

ACLA, Modus agri. Charta Grodegandi Archiepiscopi Metensis, apud Meurisium: *Molendinum unum cum tribus jurnalibus, Aclam unam solventem denarios decem*. Infra: *Quicunque mansum, vel Aclam, de terra nostra possederit, moriens bovem unum ad curtem dabit*. In Charta Chilperici Regis apud eundem pag. 146: *Una cum terris, dominibus, ædificiis, mancipiis, Actis, vineis, campis, pratis, etc.* In Charta quæ habetur in Appendix ad Flodoardum, *ada* legitur, ita ut in alterutra error sit, legendumque *acla*, aut *ada*, proclivi mendo: *In Verviaco 8. mansos et dimidiū, et in villa Columnis Adas duas in Comitatu Remensi*. Ita etiam *alla* pro *acla* videtur perperam scriptum in Charta Caroli Simplicis pro Corbiniano in Hist. S. Marculfi pag. 88. et apud Marlotum in Metropoli Remensi lib. 4. cap. 7: *De terra vero indominicata ad summum Tildum mappaticos quatuor super fluvium Suppium, in villa Condato Aclas septem, et molendinum unum, etc.* Ubi, aut fallor, *acla*, contractum ex *accola*, pro *mансо accola*. Vide in *Accola*. [Vide etiam *Acra*, idem quippe videtur quod *Acla*.]

* **ACLAMATIO**, idem quod *Advocatio*, Clientelaris professio, agnitio in dominium; *Clamare* enim se ab aliquo dixerunt, pro Patronum sibi adsciscere. Vide in *Clamare* 2. Charta ann. 1066. inter Probat. Hist. Nem. tom. 1. pag. 23. col. 1: *Donamus in comitatu Nemaunensi, in ipsa villa Marsanicus, mansum unum ad alodem; in tali vero conventu, ut ego Pontius et uxor mea Elisbe teneamus ipsum mansum in vita nostra per Aclamatiōne de S. Maria, sine servicio et usatico. Post mortem autem nostram teneat Martinus, filius noster, ipsum mansum in vita sua per Aclamatiōne similiter de S. Maria, cuius alodes est.* Vide infra *Addonare*.

* **ACLASIS**. [Ut *ACLASSIS*. Dief.]

* **ACLASSIS**, Fimbria, Limbus, quod imæ vesti assutum est. In Glossis Lat. Gr. *Aclassis, λάμπτα*. Martinio in Lexico Philolog. *Aclassis* est Tunica ab humeris non consuta: Festo, *Calassis, Tunicæ genus, quam Græci χαλάστριν appellant*. Vocem deducit Scaliger a *χαλάσ*, Laxo, unde *χαλάσι*, Laxamentum tunice nodo retinetum: quod accedit ad *λάμπτα*, quod vittas, fimbrias, atque institas significat.

ACLEA, Campus, vel locus querceus, quercetum, Gall. *Chenaie*, a Saxonico A.c. *quercus*, et *Lea*, *campus, locus*. Asserus Menevensis in Vita Ælfredi: *In loco qui dicitur Aclea, i. in campo quercus, diutissime pugnaverunt*. Flor. Wigorn. anno 851: *In Aclea, i. in campo quercus*. Ethelwerdus lib. 4. Hist. Angl. cap. 3: *A certaine quod gestum est juxta condensum quod Aclea nuncupatur.*

* **ACLEPSAUDIA.** Consuet. villa de *Buzet* ann. 1273. art. 24: *Vinum quod venumatur Aclepsaudia inferius contentum in dolo (dolio) est nobis incursum.* Videtur legendum esse divisus vocibus *a clepsaudia*, id est, *clam*, *furtive*. Vide *Cleptes*.

* **ACLESIA.** Instrum. ann. 1150. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 414: *Ostendimus ei (Sugero Abbatii S. Dionysii) thecam quandam magnam ligneam, que deinceps super ipsius Sancti (Ervitii) venerabile sepulcrum ab antiquo sita est, in cuius fundo longus quidam et subniger lapis, quem *Achesiam* vocant, qui ad nihil aliud quam ad clausuram sepulcri videtur præparatus.* Ubi legendum videatur *Ardesiam*, Gall. *Ardoise*.

* **Bollandistæ Adhesiam** ediderunt tom. 3. Sept. pag. 61. col. 2. nec conjecturam, quæ *Ardesiam* subrogat, improbant.

* **ACLIBANUS.** Vide *Acclibanus*.

* **ACLIVUS.** [Vide *ACCLIVUS*. Dief.]

ACLOMIA. [Excusatio, quæ affertur cum aliquis ad conductum diem juri stare non potest. Gall. *Essoigne*.] Vetus Notitia judicati in Chartis Burgundicis Perardi pag. 148: *Sed quia Hellebernus ibi non venit, nec suam Aclomiam denuntiavit, in omnibus geitivis apparuit: tunc judicaverunt ipsi Scabinei, etc.* Videtur legendum *Exoniam*, seu *Esoniam*. Vide *Sunnis*.

* **AGLOSSERIUS vel ARLOXEIUS**, arboris species, f. quæ nostris Alisier dicitur et Burgundionibus *Alouche* aut *Alouchier*; Roberto Stephano in Diction. Gall. Lat. *Lotus* vel *Celtis*, ut et aliis Lexicographis bene multis. *Charter Erardi dom. de Chascenai* ann. 1206. in *Chartul. Arremp. ch. 9*: *Homines et feminæ de Monstrello... habebunt in perpetuum in bosco, qui dicitur Dervet, integrum usuarium... excepto jarrone, et piro, et fago, et pomerio (et) closserio... Cum vero de supradictis arboribus jarrone videlicet et fago, et piro, et pomerio, et Arloxeio foris probatum fuerit, etc.*

* **ACLUDERE.** Occludere, Fermer, clore. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Accludere, Aclorre.* Vide supra *Acclausum*.

* **ACLUS.** Junius, Gall. *Juin*. Papias MS. Ecclesiæ Bituric.: *Actus Tuscorum lingua mensis Junius*.

* **ACMEN.** [Ut *ACINUS*. Dief.]

* **ACNONITUS.** Qui nulli communicat. Glossar. MS. Ecclesiæ Aniciensis, ex Graeco ἀκονίντως. Vide *Aconomitus*.

* Ad verum proprius accedit Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Acnonitus, qui nulli communicat.* Leg. quippe est *Aco-* *nitus*, a Gr. ἀκονίντως.

ACOMETI. *Achimenses*, Liberatus Diac. in *Breviario* cap. 18: *Per quemdam Monachum Achimensem, etc.* Meminit *Cyrilli Abbatis Acymetensis* Nicolaus I. PP. Epist. 10. ut *Monasterii Aquimiti*, *Gelasius PP. lib. adversus Nestorium et Eutychem. Codex Concilii Calchedonensis Boherianus Act. 3: Omnis numerus non ascriptus est, neque in meo, neque in *Acumenium* Græco, apud Labbeum tom. 4. Conc. pag. 460. Rectius *Acmetensium*, ut est in fine Act. 8. 9. 10. etc. Victor Tunnensis in Chron: *Et ipsa damnatio Acacio Constantinopolim, Legatis missis per Monachos Monasteriorum Achimensem atque Dii, ingeritur.* Rectius alio loco: *Primasus quoque Acmetensi Monasterio relegatur.* Nam dicti Græcis ἀκομέται Monachi, quod in eorum Monasteriis divinum Officium noctu diuque, nullo interposito cessationis intervallo, celebraretur et canta-*

retur, divisa in hunc finem in tres cœtus Monachorum sodalitate, ita ut peracto a priori in Ecclesia Officio, secundus, et mox tertius succederet: sicque nulla hora Ecclesia a laudibus et canticis vacaret. Hujuscemodi instituti auctorem agnoscit Nicephorus Callist. lib. 15. cap. 23. S. Marcellum Apamensem, cuius festum agunt Græci 29. Decembr. alii, ut Synaxaria, et auctor *Vita Marcelli*, Alexandrum Abbatem, cui ille successit in ea dignitate: καὶ τότε μὲν ὁ Θεῖος Ἀλέξανδρος πρὸς τὴν ἵερῶν οἰκίων του μεγάλου ἐν Μάρτυσι Μηνῷ τὴν ἀσκήσιν ἐπιδείχνυτο. Υστέρον δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Πλόντον στόματα σεμνῶν ἴδρυεται φροντιστήριον, οὐ δὲ καὶ νόμον εἰσάγει κατινόν μὲν, ἀλλὰ τὰ ἀπανταχοῦ καλλίστων, μηδέτοι τῶν εἰς Θεὸν ὑμνῶν τέ συνεχές διακόπτεσθαι, ἀλλὰ τὴν καταδιεκῆ τῶν λεπτουργῶντων ὑπαλλογῆ τὴν ἀστιγόντων καὶ ἄπαντον τὴν Δεσπότην περιποιεῖσθαι: δοξολογίαν. Florebat vero Alexander ann. Chr. 420, de quo etiam consulendus *Anonymus* in *illius Vita* cap. 5. apud *Bollandum* 15. Januar. Monasteri τῶν ἀκομέτων Contantinepoli meminerunt passim Scriptores, Theodor. Lector. lib. 1; Evagrius lib. 3. cap. 18. 21. etc. Theophanes pag. 104. 122. Cedrenus in Leone, etc.

Porro a Græcisne Orientalibus ejusmodi continui et perpetui in Ecclesia cantus et Officii celebrandi morem, Monachi nostri Occidentales, an vero isti a nostris hauserint, vix ausum definire: cum a primæva Monasteriorum, in Ecclesia Romana, origine et institutione obtinuisse constet, maxime in Monasterio Agaunensi a Sigismundo Burgundia Rege erecto ac fundato. Ita enim in *Charta dotationis*, seu potius in *Synodo Agaunensi*, *Victorius urbis Gratianopolitanus* Episcopus ait: *Recte mihi videtur ut secundum plenissimam devotionem Domini Regis, et psallendi institutionibus, fiant novem Normæ; id est, Granensis, Isiana, Jurensis, et Melvensis, et ceteræ, ut succedentes sibi in officiis Canonicis, id est, Nocturnis, Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, et Vespertina, in hanc die noctuque inde sinenter domino famulentur.* Sed et ipse Dagobertus in Monasterio S. Dionysii a se constructo et fundato, ordinem psallentium instar *Monasterii Agaunensium*, et S. Martini Turonensis, ut ibidem laus Dei perenniter haberetur, instituit, ut scribit Andreas Silvius in *Chron. Marcianni*. *Chronicum Divionense* MS. de Monasterio S. Benigni: *Contulit Rex Guntramnus Deo et S. Benigno ad victim Monachorum, etc. Insuper etiam instituit ut ad similitudinem Monasterii sanctorum Agaunensium, diu noctuque divinum persolveretur Officium.* Idem de Luxoviensi Monasterio testatur S. Bernardus in *Vita S. Malachiæ*: *Ad has nostras Gallicanas partes S. Columbanus ascendens, Luxoviense construxit Monasterium, factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuisse, ut succedentes sibi vicissim choris, continuarentur solennia divinorum, ita ut ne momentum quidem diei ac noctis vacaret a laudibus.* [Quam in rem consulendus ipse Columbanus in *Regula* cap. 7.] Primis enim iis sæculis tantus religionis et strictioris vitæ fervor floruit, ut Monachorum numerus et cœtus in immensum excresceret, adeo ut in quibusdam ex iis ad 300, 400 et etiam 500 censerentur; unde cum Ecclesia universo simul capere non posset, necesse erat ut interesse officii celebrandi horas partirentur, et in *Choros*, ut vocabant, se se distribuerent, aut certe in varia Ecclesiæ Sacella,

seu Altaria, vel Capellas secederent, ibique sua exequenter officia, certo prescripto modo et ordine, quem ex Angilberto Centulensi Abbe pluribus refert Hariulfus lib. 2. cap. 11. Acta S. Quirini Mart. n. 12: *Disciplinæ monastice rudimenta posuere in hoc Cœnobio (Iliminensi) Monachi e S. Gallo acciti,.. quorum numerus ad 150. excreverat: et ut seniorum traditione accepimus, tantus Deo militantium Fratrum exercitus in tres quinquagena fuit distributus, ut uno exente quinquagenario Chorum, laboris, refectionis seu quietis gratia, continuo aliis ad stativas vigilias succederet, adeoque die ac nocte sine interpolatione sue Deo laudes depromerentur.* S. Althelmus de laude Virg. cap. 26.:

In quies nempe decem monachorum millia florent, Canibus assiduis, et Psalmis carmine crebro, etc. Epitaphium Raimberti Episcopi Virdunensis:

Te veteres ponit structore, novosque resumit
Hæc aedes mores, in qua noctuque diuque
A monachis laudes divine vociferantur.

Charta Pipini Reg. pro Monast. S. Dionysii, apud Doubletum pag. 703: *Ut sicut tempore antecessorum Regum ibidem in ipsa sancta Basilica psallentius perturmas fuit institutus, sicut Ordo sanctus edocet, die noctuque perenniter in ipso sancto loco celebraretur.* Eadem ferme habentur in Praecepto Clodovæ Regis pro eodem Monasterio.

Atque inde Græcis ejusmodi Monachi dicti ἀκομέται quod diu noctuque psallent in Ecclesia,, nulla hora vacarent a laudibus divinis, quas ex eo *laudis perennis* nomine agnoscunt Scriptores nostri. "Ἀλήγος ὑψολογία dicitur Ignatio Diac. in *Vita S. Nicēphori Patr. CP.* ἄπαντος λειτουργία, Joanni Euchaitæ pag. 32. 33. quam ille in Ecclesia Sophiana a Constantino Monomacho institutum ait; tametsi hæc verba alio sensu capienda constet ex descriptione nostra Constantinopoleos Christ. ut et ἄπαντος λειτουργία, apud *Anonymous* de *Depositione vestis Deiparei in Æde Blacherne* pag. 770. *Indeficiens psalmodia*, in *Vita S. Angilberti Abbatis Centulensis* cap. 2. n. 16: *Sic ad mensam, sic ad lectos, sic ad omnia omni tempore exibant, (Monachi Centulenses) ut indeficiens psalmodia in Ecclesia Salvatoris omni tempore permaneret.* Adde vitam S. Madelgisili n. 13. de eodem Monast. Centulensi: *Ubi divinæ laudis sonus non desistit.* Ita lucernas ἀκομέτων appellabant Græci, quæ in Ecclesia perpetuo ardent, ut est apud Ignatium Diac. in *Vita S. Nicēphori Patriarchæ Constantinop. n. 7. Pachymerem lib. 2. cap. 21.* *Anonymous* de *Locus Hierosolymit.* et alios. Vide *Norma*. Proinde perperam vir doctus lib. 1. de Monachis primitivæ Eccles. cap. 9. censuit dictos *Acemetas*, quod insomnes, et nunquam connientes oculis, perpetuis se vigilis exercerent.

ACOFRARE. Charta Sanctii Regis Aragonum æra 1132. apud *Martinezum* in *Historia Pinnatensis* lib. 3. cap. 26: *Ita quod homines et feminæ, qui in dictis locis domos vel terras S. Joannis tenebunt, sint frangui et liberi ab omni servitute mea, et dominorum, qui pro tempore erunt de Torres et de Vient, in perpetuum, sed peitent et Acofrare, ut sint vassalli proprii sancti Johannis.*

Leon. Frisch. in *Observationibus ad Glossarium existimat Acofrare, idem esse quod Latinum sufferre, Gall. Soufrir.* Est enim, inquit, c legendum ut s.

et a præponitur ad euphoniam; nam ut Galli ante *sp.*, *st.*, *sc.*, addere solent *e*, ut ex voce *spiritus* faciunt *espirit*: ita Hispani pro *Safran* dicunt *Acafaran*, pro *Sucre Aucar*, pro *Souffrer Aucar*. Sed cum *Acofar* nomen Hispanis sit *As* fusile, et inde *Acofar* verbum facile possit efformari, potius crediderim *Acofar* esse quasi *As* seu pecuniam solvere: quod optime congruere videtur loco allato.

* **ACOHA**, f. Appendix, appensum domini tectum, Gall. *Appentis*. In questa super destructione bastida Sabran. ann. 1363. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 78. v°: *Item domus dirrupta, ... videlicet in quarta parte versus solis ortum, et in una Acoha.*

* **ACOISA**. Vide *Assisia*.

* **ACOLA**, ACOLABIUM. Vide *Accola*.

* **ACOLABUS**, dum volare incipit, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vocabul. compend.: *Acolabus, brucus, cum modicum volare incipit, Petit hanner-ton.*

ACOLEI, *Introitus*. Papias.

* **ACOLETUS**, Panni species. Lit. remiss. ann. 1851. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 427: *Quandam parvam vestem de Acoletu, forratam de esquevinessis, ... cepit*. Vide infra *Alcus 2*.

ACOLHENZA, Benevolentia significatio, nostris *Accueil* vel *Accueillance*. Charta Alboacemi Regis mauri Conimbricensis ann. Chr. 734. apud Sandovalium in Rege Favila: *Monasterium de Montanis, qui dicitur Laurbano, non peche nullo posante, quoniam bona intentione monstrant mihi loco de suis venatis, e faciunt Saracenis bona Acolhenze, et nunquam inventi falsum neque malum animum in illis, qui morant ibi, etc.* [Occurrit præterea in Historia de exordio Monasterii S. Johannis de Tarouca tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 285.]

* **ACOLITUS**. [Vide ACCOLITUS. DIEF.]

ACOLYTUS, ACOLUTHUS. Proximus hypodiaconatu gradus, ut patet ex Synodo Romana Sylvestri can. 7. ubi Episcopo parere juhetur *Presbyter*, *Diaconus Presbytero*, *Diacono Hypodiaconus*, huic *Acolytus*, *Acolyto Exorcista*, cui *Lector*. Dicti autem *Acolyti*, quasi ἀκόλουθοι: sunt enim veluti famuli Ecclesiastici, ut pote qui vilioribus Ecclesie ministeriis deputantur, ut cerei deferrendi, etc. Unde apud S. Cyprianum Epist. 28. 55. 78. 79. S. Augustinum Epist. 62. 100. S. Gregor. lib. 7. Indict. 1. Epist. 7. *Acoluti* nominantur. Gloss. Græc. Lat. ἀκόλουθος, *seceptor*, *pedisse-quus, consequens*. Hesychius: ἀκόλουθος, παῖς.

De eorum officio et ordinatione, sic Ordo Romanus, et Liber Sacramentorum sancti Gregorii: *Acolyti, cum ordinantur, primum quidem ab Episcopo doceantur, qualiter in officio suo agere debeant; sed ab Archidiacono accipiunt ceroferarium cum cereo, ut sciant se ad accendenda Ecclesie luminaria mancipari: accipiunt et urceolum vacuum (ad effundendum vinum in Eucharistia Corporis Christi, ita Codex MS. Senonensis Eccles.), dicente sibi Episcopo: Accipite urceolum ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi. Isidorus lib. 7. Orig. cap. 12: Acolyti Grece, Latine Ceroferarii dicuntur, a deportantis cerei quando Evangelium legendum est, aut sacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis et deportantur. Eadem propemodum habent Alcuinus lib. de div. Offic. cap. de Ec-*

clesiastico Ord. et cap. de Tonsura; Amalarius lib. 2. cap. 10; Honorius Augustod. lib. 1. cap. 178; Stephanus Eduensis lib. de Sacrament. cap. 4: Gillebertus Lunicensis Episc. de Usu Ecclesiastico: Ivo Carnot. Serin. de Excellentia sacrorum Ordin. et in Decret. Innocent. III. de Mysterio Missæ; Hugo Rotomagensis Archiepisc. lib. 2. contra Haeretic. sui temporis cap. 5; Lanfrancus de Celanda Confess. etc. Vide præterea Anastasium in Bonifacio V. pag. 45. et Capitul. Caroli M. lib. 7. cap. 27.

ACOLYTI, Mansio seu exedra *Acolytorum* juxta Ecclesiam aut Secretarium Ecclesiæ Anastasius Bibl. in Gregorio IV. PP. pag. 166: *Fecit etiam juxta Acolyti pro quiete Pontificis... hospitium parvum, etc.* [Est Papiæ *Acolei* idem quod *introitus*. Cur non ergo hospitium illud juxta introitum Ecclesiæ aedificatum fuisse censeatur?]

ACOLUTHI, SEDIS APOSTOLICÆ octo ordinarii, qui cum Pontifex apud lectum paramentum, et similiter in Ecclesia est celebraturus, et induitur sacris vestibus, circumstant genuflexi, et ornamenti subministrant Diaconis Cardinalibus, etc. Ceremon. lib. 3. pag. 320.

* **ACOLYTHA**, pro *Acolythus*; nisi de moniali, quæ acolythi officio fungitur, intelligas. Ordinar. Ms. S. Crucis Picav.: *In die Epiphania, dum legitur novissima lectio, induitur diaconus dalmatica et Acolytha alba et amictu.*

* **ACOLITATUS**, Officium *Acolyti*. Pas-sim occurrit apud Scriptores Liturgicos.

* **ACOMANDA**, Depositum, Italis *Acco-manda*. Stat. Placent. lib. 3. fol. 33. v°: *Statutum est, quod si aliquis de cætero receperit, vel confessus fuerit recepisse pecuniam vel rem deposito et Acomanda ab aliquo civitatis vel districtus, compellatur reddere et restituere creditori in pecunia numerata. Vide supra Acco-menda.*

* **ACOMARE**, Equorum comas pectore, Equos comere. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 394: *Item ipsos equos fretari, estrigliari, Acomari, letterias eis fieri, et bene estachari facere teneatur.*

* **ACOMEN**. [Genus herbe quod hominem fetere facit ut cepe, aleum, sic. DIEF.]

* **ACOMENTATOR, TRITOR**. [Ut ACOM-MENTARIUS. DIEF.]

* **ACOMMENTARIUS**, *Quia causas com-mendabat et disputabat, vel scriptor an-nalium*. Hæc Gloss. Cod. reg. 4778.

* **ACOMMUSTATA**. [Herba dicta acus muscata, acus pastoris. DIEF.]

* **ACOMODARE**, ACOMODATOR. Vide supra *Accomodare*.

* **ACONCILLA**. [Herba dicta pes leonis, millefolium. DIEF.]

* **ACONITA, TUM**. [Herba venenata, sic. DIEF.]

ACONITARIUS, Veneficus, qui aconitum seu venenum propinat; Φαρμακονῶν, in Gloss. Gr. Lat. [** Gloss. Cod. reg. 4778: *Aconita, venenata.*]

ACONINTUS, Qui nulli communicat. Papias. Ita etiam in MS. sed legendum *Aconinthus*, ex Græco ἀκονίντος. [Vide *Aconitus*.]

* **ACONTRACTIO**, Solutio a contrac-tione. Miracula S. Gengulphi Martyris, tom. 2. Mail pag. 654. B.: *Igitur hic talis pater furtim aufugiens, et filium raptum subducens, dum erectum et sanum deplo-rat, contractum subito et debilem respec-tat; sicutque contigit ut ejus malitia eum iterato contraheret, pro cuius Acontrac-tione Deo supplicare debuisset.*

* **ACOPA**. [Vide APOCA; gall. *quit-tance*. DIEF.]

ACOPHILUS, In Breviloquo, dicitur *Pincerna*. Forte *ascophylax*, ex Græca voce.

ACOPIAGIUM, *Relevium*, et quod jure relevii exsolvit, idem quod *Accapitum*. Vide in *Accaptare*. Forte quia rerum facta estimatione exigitur, sic dictum, ab Hispan. *Acopamiento*, quod idem sonat; nisi legendum sit *Acapitum*, quod vide supra. *Libertat. Ville-fran-chæ Petragoric. ann. 1357. tom. 3. Ordin. reg. Fr. pag. 205. art. 10: Habet dictus dominus noster sex denarios... de Acopia-gio in mutatione dominii; et si vendatur, habebit ab empore vendas, scilicet duode-cimam partem pretii quo vendetur.* Vide supra *Achaptare*.

* **ACOR**. [Mucor, corruptio vini, aci-ditas. DIEF.]

ACOR, Accipiter, vox Hispanica. Obser-vantiæ Regni Aragon. lib. 7. tit. de venatorib.: *Quicunque furatus fuerit Acoren, accipitrem, aut falconem, etc.*

ACOR Hispanis est proprie Accipi-ter, Asterias; Gall. Autour. Huic voci haud absimilis est Gallica *Sor*, quæ dicitur de *Accipitre anniculo*, qui non-dum pennas mutavit.

* 1. **ACORA**, Idem quod Gallis *Dès à présent*, pro *hac hora*, sublata *h*, ut saepe fieri solet. Charta Sancii Abbatis de Ortulo ex Archivo Pinnatensi, apud Jos. Moretum Antiquit. Navarræ pag. 406: *Et Acora sic affirmo eam ad mea ger-mana dona Tota, etc.* id est: Et ex hac hora sic affirmo eam (Abbatiam) ad meam germanam dominam Totam.

* 2. **ACORA**. Alex. Iatrosophista MS. lib. 1. Passion. cap. 18: *Acora, passio est in ipsa cute capitis facta, parva foramina habens, ex quibus fluit humor, quod ycora Græci vocant; unde et ipsa passio Acora appellatur, quod nos tabem dicimus.*

* **ACORARIUS**, pro *Acurarius*, Faber ferrarius. Vide infra in hac voce. Testam. ann. 1409. tom. 2. Hist. monast. Cassin. pag. 591. col. 2: *Item legavit... quoddam casalenum magnum, situm intus dictam terram S. Germani (in) comestabilia Accoriarum. Nostri vero ab Italico Accorare, vel Accorarum, Affligere, animum angere, divexare, ut docent Academicri Cruscani, eodem sensu dixerunt Achorer et Acorer. Le Roman de Cleomades MS.:*

*S'enfu si de duel Achorée,
Qu'à la terre chey pasmée.*

Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

*S'ame et son cors lue et Acore,
Chil ki la mere Dieu courouché.*

Le Roman de Garin:

Puis trest l'espée, si l'a tost Acoré.

Quo ultimo loco *Acorer*, cor transfigere sonat. Unde *Acourdi*, timidus, imbellis, qui animo deficit. Le Roman de Robert le Diable MS. :

*Pour lui sont tout Acourdi ;
Adoc ne l'osent aprochier.*

Hinc etiam s' *Ancuerler*, in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 263: *Ce venu à sa cognissance, il se courrouça et s'Ancuerla tellement en li mesmes, que il ala de vie à trespassement.*

* **ACORDAMENTUM**. LIBER ACORDA-MENTI. Qui et militia statuta, et militarium conditions, atque nomina continet. Constit. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1365: *Statuimus quod ali quis prælatus, baro aut alius cuiuscumque status fuerit, ... non audeat sustinere infra jurisdictionem suam aliquos fugiti-*

vos armatarum, factarum aut fiendarum per Deputatos generales Cathalonie : quod si fecerit, ... habeat... infligere dictio fugitivo illam poenam, quæ in libro Acordamenti scribitur, et quæ talibus fugitiis consuevit infligi. Vide Acordatus 2.

* 1. **ACORDATUS**, Qui bene cum alio convenit. Tabul. S. Vict. Massil. in Charta ann. 1326: *Mandamentum est, etc. quod nullus patronus Galeæ conventus cum curia, seu Acordatus in felici armata Domini N. Regis, absque domini Senescalci mandato et conscientia speciali, etc.* Vide Accordare.

* 2. **ACORDATUS**, Qui stipulatione facta conscriptus, adscriptus est, Gall. Enrolle. Charta Petri III. reg. Aragon. ann. 1355: *Dictus interfactus erat per nos guidatis et in armata Sardinie Acordatus.* Constit. MSS. ejusd. ann. 1359: *Si aliquis prælatus, baro, aut aliquis cuiuscumque conditionis fuerit, non audeat sustinere infra jurisdictionem suam aliquos fugitivos armatarum, per nos aut Deputatos fiendarum, postquam tamen fuerint Acordati. Quo etiam sensu accipienda est Charta ex Tabular. S. Vict. Massil. supra laudata.*

* **ACORDERE**, f. pro Accidere. Vide Accidere.

* **ACORDIA**, Pactio, conventum, transactio, Gall. Accord. Tabul. S. Victoris Massil. in *Requesta originali data 22. Martii, ann. 1332. Causa ventilata inter Petrum de Brandisio de Chassilia curatorem et curatorio nomine Bartholomeus neptis seu Fezelenæ suæ, Acordia nomine heredium nobilis Bertrandi de Chassilia, etc.*

* **ACORDUM**, Pactio, conventum, compagno, Gall. Accord. Rymer. tom. 2. pag. 853: *Super quibusdam Acordis, ordinationibus et conventionibus dictæ pacis negotiis tangentibus.* Vide Accordum.

* **ACORISIA**. [Cæcitas. DIEF.]

* **ACORRA**. [Leno. DIEF.]

* **ACORTARE**. [Vide ACCORTARE. DIEF.]

* **ACORUS**. [Planta, ut AFFODILLUS. DIEF.]

* **ACOSTARE**, Lateri adhædere, Gallic. Acoster, a voce Costé Latus. Dixere Agri-mensores de campo aliis adjacente secundum sua latera longiora. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 220: *Quarum una (pechia terræ) Acostat ex una parte ad terram Ricardi L'Anglois... alia pechia terræ Acostat... ad terram Richardi de Haye... et botizat ad keminum Domini Regis.* Tabul. Beccensis Cœnobii in Donatione ann. 1249: *Notum sit omnibus, quod ego Adam de Brahio dictus Le tornoor et ego Emmelina ejus uxor dedimus et concessimus.... Monachis Becci... unam peciam prati... Acostantem ad pratum Reginaldi de Sorens. Vide Accostare.*

* **ACOSTER**, eadem notio, in Charta ann. 1450. ex Chartul. 23. Corb.: *Acostant d'un costé à la rivière, qui fleue et deschent du pont Perrin audit molin, etc. Sed et pro Navigare ad littus, Gall. Ranger la côte, la rive, le bord, Acoster dixerunt nostri.* Ordinat. ann. 1415. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1: *Et (se) en avalant ils voient aler contremont aucuns montans,... lavalant criera au montant,... lay gesir, lay; qui est à dire, va vers terre; et adonc le montant prendra sa hune, et la mettra au bouletan, et se Acostera à terre jusques à ce que lavalant soit passé.* Rursum et pro Ad latus se collocare, Gall. Se placer à costé; imo etiam pro Disponere, ordi-

nare, Gall. Arranger. Le Roman de Robert le Diable MS.:

Sa damoiselle sa guimpe oste,
Par d'alés son pere s'Acoste.

Ibidem:

Apres mangier ostent les napes
Li sergeant qui doivent oster,
Puis vont les tables Acoster.

Acouter, eodem sensu. Le Roman de Cleomades MS.:

Tous cuidoient estre assurés,
Ki lès luy estoient Acoutés.

* **ACOT**, Flagellum, virgæ, ab Hispan. Azote. Curia Montissoni sub Alfonso rege Aragon. ann. 1289: *Statuimus quod aliquis homo non dicat malum de Deo, neque de nostra domina sancta Maria, neque de aliquo alio sancto vel sancta; et qui contrafererit,.... solvat decem solidos; et si solvere eos non potest, accipiat decem Acores in platea.* Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1301: *Si aliquis Saracenus hoc non servaverit, solvat.... quinque solidos; et si solvere eos non potuerit aut noluerit, decem Acores accipiat in platea.* Vide Acotare et Accotare.

* **ACOTARE**, Flagellare, vox Hispanica. [ab Acore, Flagellum, virgæ, unde Acores flagellis cædere, Gall. Foueter.] Fori Oscae ann. 1247. Fol. 33: *Et si forte persolvere non poterit, Acoresetur.* Fori Aragon. lib. 9. tit. de Lemonib. : *Acoresetur per civitates, villas, et loca, quibus praedicta evenient.*

* **ACOUPLARE**, a Gall. Accoupler, Copulare. Charta Caroli IV. ann. 1325. ex Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 474: *Unam copplam cordæ canapis pro duobus canibus Acouplandis... solvere perpetuo tenebuntur.* Nostris olim s'Acoupler avec quelqu'un. Cum aliquo una ire, Gall. Aller de compagnie. Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138: *Oddet Gerbaud leur demanda pourquoi ils avoient pris cet escrin, et qu'ils en vouloient faire. Ils lui dirent qu'il allast avec eux, et qu'il en auroit sa part. Quand il oy ce, se Acoupla avecques eux. Sed et Acoupler dixerunt, pro Aliquem invadere, Gall. : Se jettier sur quelqu'un. Lesquelz ainsi armes apperçourent le supplicant le Acouplerent d'un costé et d'autre, et de fait le assaillirent, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 397. Se coupler sur un autre, eodem sensu, in aliis ann. 1377. ex Reg. 111. ch. 285: *Ledit bouchier sailly jus de ladite charrette, et vint hurter, et soy Coupler sur ledit Pierre, tant qu'il le geta contre terre.* Acoupler Lemovicensibus, pro Accoupler, simul illigare. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. ch. 42: *Le supplicant Acoupla ou empêstre sa jument, asin qu'elle ne fist ou portast dommage à aucun.* Accoupler, non dissimili notio, nimurum pro rem aliquam alteri alligare, in aliis Lit. ann. 1389. ex Reg. 188. ch. 71: *Lesquelles lettres visitées grant diligence, fu trouvé manifestement et appertement estre fausses et contrefaictes, tant par les seings des notaires, qui estoient contrefaict, et par l'empreinte du seel, qui y avoit été mise et pendue, Accouuse ou attachée.**

* **ACOXA**, Coxa claudas, ex a privat. et Coxa. Papias MS. Catax, Acoxa, claudus.

* **ACOY**, vox vernacula, Anteris, fulcrum, Gall. Appui, arcubstant, éperon. Inquesta super destructione bastidae Sabran. ann. 1363. ex Cod. reg. 5956. A.: *Parietes laterales dicebantur destruktaliter, quod ipsos firmare oportet cum Acoys.*

* **ACQUEREMENTUM**, Adepto, comparatio, emptio, Gall. Acquest, acquisition,

olim Acquerement. Charta Odonis ducis Burgund. ann. 1212. ex Chartul. Campan. in Bibl. reg. cod. 5998. A. fol. 38. v: *Quod comitissa teneret illa Acquerementa de episcopo Lingonensi, sive Acquerementa essent infra castrum Calvimontis.* Tabular. capit. Carnot. ann. 1378: *Ce sont les Acqueremens faiz pour la fondation du Roy et de M. de la Riviere, pour sa chapelle fondée en l'église de Chartres.* Charta ann. 1413. in Tabular. S. Petri Carnot: *Comme noble homme Pierre Beloteau... nous ait baillé tous les Acqueremens quelconques par lui fais ou temps passé. Vide Acquiramentum, et infra Aquistare.*

* **ACQUESTA**, Acquisitum, Gall. Acquest, Obituarium MS. Eccl. Morinensis fol. 2: *In plenis obitibus quos bursa Celarii, minororum brevium, cotidianæ, luqueti, fabricæ, ac novarum Acquestarum solvunt, Canonici et magni Capellani lucrantur quilibet 2. sol.*

* **ACQUESTUS**, Ead. notio. Tabular. Fontanell. folio 35: *Deputatis super finiis Acquestis in Ballivis Rotomanensi. In Glossario Historiæ Britanniæ minoris Lobinelli: Cum universis Acquestibus inihi factis. Concessio Vicecomitatus de Petrafonte pro Monasterio Regalis-loci, ann. 1310. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1427. C: Nec in dicto Vicecomitatu seu ejus pertinentis aliquid juris, actionis, dominii, proprietatis, jure hereditario vel Acquestus, seu alio aliquo modo titulo, vel alia ratione aliqua de cetero reclamabimus.* Charta Petri Abbatis Monast. de Talemondo in Diocesi Lucionensi data ann. 1366. pro Aquariatu ejusd. Monast.: *Item tradimus et assignamus eidem officio omnes Acquestus quos fecit Frater Petrus Merlea quondam Aquarius dicti Monasterii nostri, etc.*

* **ACQUEVERSIUM**, Aquarium diversum, diverticulum. Charta ann. 1308. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 143: *Tradimus ipsam tenentiam hospitorum,.... cum omnibus suis patiis et juribus, introitibus et exitibus, stillicidiis, et Acqueversis, et aliis suis undique pertinentiis universis. Acquest vero vasis vel situlae species, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 258: Survint Jehannette qui portoit deux Acquests, pour emporter de l'eau d'icelle fontaine. Vide Aquivergium.*

* **ACQUITIARE**, Quietum reddere, Gall. Acquitter. Chronic. Nemaus. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 7. col. 2: *Fuit ordinatum, quod a cetero consules Nemausi, præsentes et futuri, tenebuntur tallia eorum tempore imponenda exhibere et villam Acquitiare. Vide infra Acquitare 1.*

* **ACQUITUM**. Vide infra Acquitum.

* **ACQUIERE**. [Inquirere. DIEF.]

* **ACQUIETANTIA**, Apocha, Gall. Quietance. Vide in Quietus.

* 1. **ACQUIETARE**, Solvere, Gall. Payer, Aquitter. Rymer. tom. 5. pag. 26. Vide in Quietus.

* 2. **ACQUIETARE**, Quietum seu secundum reddere. Hist. Harcour. tom. 4. pagina 2205. Vide Quietus.

* **ACQUILLA**, an pro Aquila, in Charta ann. 1351. ex Reg. N. Chartoph. reg. ch. 26: *Item unum napum seu ciphum cum tribus pedibus, cum una Acquila, ponderis marcarum xij. unciarum vij. et steriliorum xv. de argento. An pelvis vel polubrum?*

* **ACQUINEIA**, Equus gradarius, Gall. Haquene, Latino-barb. si fides Menagio, Akinea et hakinea, equus. Testam. Bertrandi Cassinelli canon. Autiss. ann. 1397.

inter Probat. Hist. Autiss. pag. 127. col. 1: *Iem legavit... duos equos suos, Acquineiam et boyardum. Vide Haki-neus.*

* **ACQUIRAMENTUM**, Ematio, comparatio, Gall. *Acquest, Acquisition*. Charta ann. 1258. in Tabulario Monasterii B. M. de Bono nuntio Aurelian. : *Quas res dicebant se habere ex Acquiramento eorum facta constante matrimonio.*

* **ACQUIRERE**, Quietum reddere, f. pro *Acquitare*. Vide mox in hac voce. *Dicitur de episcopo, qui ecclesiam suam Acquisierat, quam predecessor suis obligaverat.* Mens. Philosoph. capite 27. Theol. Anguiberti. Nostris vero *Acquerir*, idem fuit quod *Incitare*, provocare. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 302: *Le suppliant qui ne voulloit pas Acquerir noise, ne troubler la compagnie, etc.* Aliae ann. 1401. in Reg. 156. ch. 427: *Perrin qui estoit homme cremeu, rigoureux et Acquerans debus et rotes, etc.* Aliae ann. 1450. in Reg. 184. ch. 122: *Icellui Robinet, qui estoit fort noiseurs et très Aquerant. Noiseux et Acquerant legierement debat,* ibid. in ch. 266. Dicimus vulgo *Chercher noise*.

* **ACQUIRIMENTUM**, Eadem significacione, qua *Acquiramentum*. Charta Libert. Montisbr. Hist. Delphin. tom. 1. pag. 83: *Secundo pro Acquirimentis terræ seu homagiorum.*

* **ACQUIRITES**. [Sagittarius equitans cum arcu, sic. DIEF.]

* **ACQUISIMENTUM**, Eodem sensu. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 5: *Exceptis Acquisimentis que ego et predecessores mei fecimus in dicto castro.*

* **ACQUISITIO**. [Ut ACQUIRAMEN-TUM. DIEF.]

* **ACQUISTANTUM**, Idem, ut videtur, quod pertinentia et dependentia nomine significatur, ni maiis idem esse quod *Acquisimentum*. Charta Henrici Regis Angliae tom. 3. Hist. Harcur. pag. 40: *Item ex dono Roberti filii Rocheldis duas domos cum Acquistantis illarum domorum quas Olia Malovet dedit.*

* **ACQUISTUM**, ab Ital. *Acquisto*, Adeptio, comparatio, emptio, Gall. *Aquest*. Joan. Demussis Chronic. Placent. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 460: *Anno Christi 1228. Placentini acquiseverunt Godanum; pro quo Acquisto discordiam haberunt cum Parmensisbus. Statuta Vercell. lib. 6. pag. 140. v^e: Ita tamen quod... terras, quas tenebat,... absolute dimittere teneatur, de quibus non ostenderent instrumentum Acquisti.*

* **ACQUITAGIUM**, Vectigal, tributum, præstatio, cuius solutio schedula asseritur, nostris *Acquit*. Arestum ann. 1341. 12. Sept. ex vol. 3. Arest. parlam. Paris.: *De qualibet sommata alicium, duo; ultra Acquitagia seu redientias solvi consuetas costumariis portatarum dictæ villæ. Vide Acquitum.*

* 1. **ACQUITAMENTUM**, Solutio, apocha, Gall. *Quittance, payment, acquit*, apud Baluzium Hist. Arvernæ tom. 2. pag. 164. ex Registro Parlamenti anni 1379.

* 2. **ACQUITAMENTUM**, Eadem notio-
ne qua *Acquitagium*, in Aresto ann. 1414. 12. Maii ex vol. 11: *Super Acquitamento vinorum ibi (Rothomagi) affluentum duo modi; modus quidam Acquitandi vina per argentum seu pecuniam, etc.*

* **ACQUITANTIA**. [Gallis *quittance*. DIEF.]

* 1. **ACQUITARE**, Quietum reddere, immunem facere, dimittere, Gall. *Quitter, laisser*. Charta Emeniardis dominæ Montisclari ann. 1218. in Chartul. Cam-

pan. Cam. Comput. Paris. fol. 405. v^e: *Ego Acquito dotalicium meum, videlicet medietatem totæ terræ domini mei Symonis, dom. Joinville, senescalli Campaniæ, de qua dotata eram, et pro qua dominæ meæ Blanchæ comitis Campanie Trecenti Palatinæ homagium feceram, si post decessum mariti mei.... me contingit maritare, et illud consilio anicorum meorum et amicorum domini mei Aquitavi. Nostris *Acquiter*, eadem notio. Lit. Ferrici ducis Lothar. ann. 1256. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 362: *Gie Ferris dux de Lorregne et Marchis. Faiz assavoir.... que je franchis et Acquit tous mes hommes et toutes mes femmes dou Nuefchastel, de toutes toltes et de toutes tailles.* Vide supra *Acquistiare* et *Acquitare* 2.*

* 2. **Hinc nostris Accoiser et Acoiser**, pro Quietum facere, sedare, comprimere. Declarat. 24. feud. franc. comitat. Camerac. ex Tabul. ejusdem eccl.: *Mondit Seigneur (eveque de Cambrai) doibt faire taire et Accoiser par sa puissance ordonnee de raison et de justice les noiseuz, et ceux qui contre raison se vouldroient maintenir en son pays.* Christ. Pisan. in Carolo V. part. 3. cap. 6: *En celles temps comme le roi Charles se veist aucques audessus de ses besongnes, et non si occupé de grans guerres, aucques lors Accoisiées, etc.* Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 225: *Lequel argu par l'appointement d'aucuns, qui estoient présens, fut aucunement appaisié ou Acoisé.*

* 2. **ACQUITARE**, Debita solvere, Gall. *Acquitter ses dettes*. Sententia compromiss. ann. 1339. ex schedis Pr. de Mazaugues: *De arreragiis... absolvere penitus debeant, et Acquitan omnino.* Aquis vero pro Ad angustias redactus, in Chron. Sandion. lib. 1. cap. 4: *Apres ce concile retorna li rois à son ost et prist la cité, qui moult estoit lasse et Aquise pour le long siege.*

* **ACQUITATIO**. Solutio, deductio, Gall. *Payement, déduction*. Litteræ ann. 1341. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 970: *Et si redditus dictæ terræ valerent plus quam viginti milia librarum Paris. dictus Archembaldus reciperet quod ultra valerent, et computarentur in Acquitatione pecunia supradictæ.*

* **ACQUITUS**, Solutus, Liberatus, Gall. *Acquité*. Item, Liber, immunis, Gall. *Franc et quitte*. Charta Guillelmi de Mara de fundatione Capellæ de Mara in diocesi Constantiensis ann. 1244: *Decem bucellos frumenti... modis omnibus Acquitatos. Vide Quietus.*

* **ACQUITUM**, ut supra *Acquitagium*. Lit. Caroli V. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 74: *De quibus (nundinis) Acquita et costumæ ad nos pertinet... salvo jure nostro in mediata forefacturarum, quæ ibi evenirent, et Acquitorum et costumarum prædictorum.* Charta ann. 1378. ex Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 90: *Ancellus de Villaribus miles viginti quatuor libras seu libralitas terræ vel circiter... habet et tenet, et specialiter super Acquitum seu traversum ripariæ apud Domos supra Secanam, in castellania Poissiaci: quod quidem Acquitum seu traversum valet communibus annis decem libras Parisienses annui redditus vel circiter.* Nostris *Acquit et Acuit*, eodem significatu. Stat. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. pag. 356. art. 6: *Tous les travers, peages et Acquis, qui sont entre Paris et la mer, etc. Occurrerunt rursum tom. 9. pag. 99. art. 9. Charta ann. 1391. ex Chartul. 23. Corb. : x. solz paris. pour l'Aquit de une queue de vin*

*pairou. Charta Roberti comit. Drocens. ann. 1321. in Reg. 61. ch. 170: Iem comme nous deissons a nous appartenir l'Acuit ou costume de tous poisssons pesqués par les pesqueurs de Saint-Walery, en quelconque lieu il les vendissent, et de touz autres poisssons, dont li Acuis ou costume est et doit estre paies à Saint-Walery; et li diz religieus proposent au contraire et disoient que a aus appartenoit ledit Acuit ou costumes. Alia ejusd. ann. ibid. ch. 290: Le moitié de l'Acuit des nés venans udit haute, lesquels s'acquient à S. Walery. Charta ann. 1325. ex Reg. Nigro 2. S. Vulfran. Abbavil. fol. 114. v^e: *Chil qui ont accaté leurs dimages (des chanoines) passe paisiument sans paier Accuit, travers, ne tonlieu... La cognissance de sans, de melles, d'Accuis de bestes vendues, de chaus qui les ont accatées, etc. Sed et locum, ubi ejusmodi vectigal exsolvit, Acquit appellaverunt.* Lit. remiss. ann. 1414. ex Reg. 168. ch. 15: *Le suppliant bailla icel lui cheval à Robin de Gaillon pour le mener à l'Acquit, ou l'en cuilloit l'imposition d'icelle foire.**

* At in pago Trebatensi, et fortasse alibi, *Acquit* vocant mansionem, cuius possessor, et tantum nomine, liber est et immunis a solvendo jus *Gavenna*, quod sub titulo muneric gratuit quo-tannis exsolvebatur; ea tamen conditione, ut ille municipalia officia obire non abnuat.

1. **ACRA**, in Legibus Henrici I. cap. 16. et alibi passim, est certa terræ portio mensurata, varia tamen quantitatibus, pro diversis regionum et provinciarum moribus. Vetus Regestum Cameræ Computer. Paris.: *Viginti quatuor soleæ pedis faciunt perticam terræ. 4. virgatas faciunt Acram: pertica terræ facit 24. passus, seu soleas pedis: 40. pertice terræ faciunt virgatas: duæ virgatas faciunt arpentum.* Tabular. Blanca landanum apud Columbum pag. 557: *Acra capit vergeas 4. vergea perticas 40. pertica pedes quadratos 24. Apud Anglos, Acra, ut est in Historia fundationis Abbatiae de Bello: Habuit in longitudine 40. perticas et 4. in latitudine, pertica vero 16. pedes. Quod si Acra habebat 20. perticas in longitudine, habebat octo in latitudine, et sic per reliqua. Eadem habet Gervasius Tilesberiensis. At postea Statuto anni 31. Eduardi I. bis octogies perticam continuit. Jo. Cowellus ait apud Anglos *acram* esse quantitatem terræ sexdecim perticas in longitudine continentem, et totidem in latitudine. Apud Hybernos, Spelmanno auctore, ter Anglicam Acra continuuit. Hodie *Acra* latiori significacione pro jugero accipitur, ut in Consuetud. Norman. art. 158. 159. [Idem Spelmanus ex Esc. duodecimo Edwardi II. num. 18. Eborac.: *Decem Acræ faciunt ferlingatam, quatuor ferlingatæ faciunt virgatam, et quatuor virgatas faciunt hidam, quinque hidæ faciunt feodium Militis.*] Vide Rastallum. V. Aere.*

De vocabuli etymo recte, opinor, conjectat Spelmanus ab *Ager*, deduci, ut ager sit terræ portio suis mensuris et limitibus definita, ab Anglosaxonico *Acer*, aut Germanico *Achar* hodie *Acker*, quod *agrum* significat: eoque sensu, inquit idem Scriptor, villæ quædam in pago Norfolciensi nomina sibi asciverunt, *Castleacre*, quasi castellum in agro, vel ager ad castellum pertinens; *Southacre*, ager Australis; *Westacre*, ager Occidentalis. Vide *Ager*. Salmasius ad Solinum pag. 683. ab *Acra* deducit, quæ Columellæ certus est mensuræ agri mo-

dus. Heroni ἄκενα est mensura decem pedum.

* Charta Richardi reg. Angl. ann. 20. regni ejusd. in Chartul. abbat. Boniportus: *Dedimus circa locum illum xx carrucatas terræ, scilicet unicuique carrucatae lx Acras terræ ad perticam nostram, videlicet xxv pedum.* Charta ann. 1308. ex Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 136: *Soissante six Acres,... desques chacune Acre contient wit vint perches, et chascune perche contient vint et deux piez, seanz ou terrouer de la ville de Villers en Wekesin le Normant.* Charta ann. 1367. apud Schlegel. de Numm. antiq. Gothan. pag. 56: *Pratum sec Agris constans. Et pag. 57: Integer mansus triginta Agris constabat.* Quod idem esse atque *Acra*, nemini, ut opinor, dubium est: unde hanc vocem non in Anglia tantum et Normannia, sed et in Germania aliquis regionibus usitatam fuisse manifestum est. Vide *Acri*.

2. **ACRA**, Extrema, ex Græco ἄκρα. Vita Alcuini: *Non istum verberibus (puerum Alcuinum) quia rufus adhuc est, Acris tantum, in quibus duritas inest calli, tensione cultelli castigemus.*

AGRA, pro *Acra*, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 17.

* **ACRAMEN**. [Radix foetida. Dief.]

ACRAMENTUM et **ACREMENTUM**, Augmentum, ex *accrescere*: Gal. Accroissement. Charta Roberti Comitis Notinghamiae in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 39: *Præter hoc dedi et concessi predictæ Ecclesiæ.... de Acremento unam virgatam terræ, etc.* *Acramentum*, in eodem Monastico, tom. 3. pag. 62.

* **ACRATISMA**. [Gallis déjeuner. Dief.]

* **ACRAZIMA**. [Ut ACROZIMUS. Dief.]

* **ACREAMITA**. [Scenicorum carmina; lirarum auditio; sic. Dief.]

ACREDO, Acerbitas. Vita S. Sacerdotis Episcop. Lemovic. n. 14: *Gravi februm affiebatur Acredine.* [Charta Everardi Episc. Tornac. ann. 1177. de Abbe S. Richarii, inter Instrum. tom. 4. nove Gall. Christ. col. 357. B: Ne modici Acredo fermenti totam bonorum operum corrumpat dulcedinem. Epistola Guiberti de veritate corporis Christi: *Cinis significat Acredinum paenitentium, quibus convenit cinis et cilicium.* Vide Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 437.]

[1. **ACREDULA**, alias *Accredula*, quod vide] Alauda, Galerita, Gall. Aloñete. Acta sanctorum Ord. S. Benedicti sæc. 3. tom. 2. pag. 237.

* **ACREDULA**. [1° Avis, pelicanus, platea; 2° parve rane in agro vel fico manentes; 3° piscis dictus *calamita*. Dief.]

* **ACREISSUTA**, Accretio, incrementum, Gall. J. C. Accrue. Charta ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 151: *Cum quædam insula pertineat domino nostro Francorum regi ratione Acreissutæ,... quæ quidem Acreissuta.... pertineat dicto domino nostro Francorum regi, etc.*

* **ACRI** et **AGRI**, sæpe occurunt; forte a nominativis singularibus *Acer* et *Ager*; non *Acrus* aut *Agrus*, inquit Spelmanus. Evidem *Agrum* aliquando pro certa terra portione sumptum fuisse testatur Isidorus Orig. lib. 15. cap. 15: *Actum provinciæ Betici rustici Agrum vocant. Et mox infra: Ager habet passus 125. vel pedes 625; cuius mensura octies computata, milliare facit, quod constat quinque millibus pedum.* Antiquit. Fuldens. Lib. 2. Tradit. 209: *In villa Surin-vurt de terra culta atque arabili, Agros 54.* Ibidem tradit. 214: *In villa quæ dici-*

tur Aschaha, 80. Agros propriæ hereditatis. Et in fine lib. 3. cap. ult.: *Ad Rohingeshuson area 1. Acri 60. Lib. Ramesiens. MS. sect. 297: In Houtonensi campo unum Agrum juxta viam. Ibidem paulo supra: Ipse Abbas dedit 10. Acros de dominio ipsius villæ, plenius vero 26. Acros.* Et mox: *Aliman, uxor ipsius Sewini dedit 2. Acros.* Vide *Acra* 1.

* **ACRIBIA**, Diligentia, ἀπίστεια. Acta S. Cononis tom. 7. Maii pag. 6: *Domitianus dixit, volo cum Acribia vitam tuam cognoscere.*

* **ACRICA**. [Ut attagena, Gallis video-coq.]

* **ACRIDO**. [Ut acredo. Dief.]

* **ACRIFOLIUM**. [Germanis steckpal-men; arbor. Dief.]

* **ACRIFOLUS**. [Ut ACRIFOLIUM. Dief.]

* **ACRIFORMA**, Asperitas. Dicitur de re aspera et rudi, quæ non est adæquata: Gall. Brute, qui n'est pas polie. Arest. parlam. Paris. ann. 1321. 9. Maii ex reg. Olim: *Item unum scutum elevatum Acri-formæ de armis Burgundie.*

* **ACRIMEN**. [Ut ACINUS. Dief.]

* **ACRIMON**. [Radix foetida, sicut allium. Dief.]

ACRIMONIAE, Vexationes, exactiones, in Charta ann. 1056. apud Ughellum in Episcopis Vercellensis, pag. 1077.

* **ACRIMONIA**, est poena quæ sacrilegis præcipue infligitur, sicut est incarcratio vel exilio relegatio. Vocabul. Martini Jur. canon. ex Cod. reg. 4151. [* Ut alacrimonia, lætitia. Dief.]

* **ACRIMONIUM**. Gloss. Græc. Lat. *'Ακρονία* [scilicet leg. ἀκρονία] acerbitas, Acrimonium. [In aliis Glossis Lat. Græc. Acrimonium, πηπίδια.]

* **ACRIMONIOSUS**, Fortis, Constans, Asper. Catholicon Johannis de Janua. [** Gloss. Cod. reg. 4778: Acrimoniosi, servitiosi.]

* **ACRIMONTANA MONETA**. Curia 2.

Generalis Terrac. sub Jacobo I. rege:

In Cathalonia vero, ubi currit moneta Acrimontana, vendantur frumentum et ordeum ad valorem cambiæ Jaccensis.

* **ACRINUS**, f. idem quod supra *Acerum*, genus securis, vel Uva acerba. Consuet. S. Dion. Exoldun. ex Chartul. ejusd. eccl.: *Item sicut diximus superius de quadriga portante pannos, ita dicimus de quadriga portante.... Acrinus.*

* **ACRIPEDIUS**. Vide *Acupedium*.

* **ACRIPOMUM**, malum aureum, Gall. Orange. Nicolaus Specialis de Siculis Rebus, lib. 7. cap. 17. apud Murat. tom. 10. col. 1069: *Ipsam (sic) etiam Acri-*

*morum arbores, quas vulgo Arangias vo-*cant, quæ sub antiquis temporibus in regio solatio Cubbae velut nemus Massiliensium consecratam Diis nitate (sic) concreverant... innanter succiderunt.

* **ACRIS**, pro *Acra*, in Chartulario Geometrici tom. 1. pag. 264. 267: *Huic ergo cessioni meæ addo (pro addo) et duas Acres prati.*

* **ACRISA**. [Cæcitas. Dief.]

* **ACRISIA**. Vide *Acroisia*.

* **ACRISIMUS**. Vide *Acrozimus*.

* **ACRITUDO**, Aigresse, amertume, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Aigroier vero, pro inflammare, acuere, in Poem. Alex. Ms. part. 1:

*Et la paour du perdre les semont et Aigroie,
De leur vies defendre nul d'eulz ne s'afebloie.*

Vide *Acrumen*.

* **ACRIVOSE**, Accurate, ex Græc. ἀξι-

demere volueris, qui Acriviose expleto 56. Octaviani regno, annos seculi 5210 suppeditato affirmant, etc.

* **ACRIZIMUS**. Vide *Acrozimus*.

* **ACROAMA**, Festiva et ludicra narratio. Eginhard. in vita Caroli M. art. 24: *Inter canendum aut aliquod Acroama, aut lectorem audiebat. Vide Acroamata.*

* **ACROAMATA**, Auditio lyram vel tibiariam. Gloss. Isid. a Græco ἀκρόαμα, Quod auditur. Id autem etiam de mimis et histrionibus interdum intelligitur, ut apud Athen. lib. 4. 12: *Ta ἐτ Ιταλιας ἀκρόαμα.*

* **ACROCERON**, **RAMEN**, **RAUNIA**. [Montis cacumen. Dief.]

* **ACROCHARE**, Unco apprehendere, inuncare Gall. Accrocher, a Gallico Croc, uncus. Litteræ de Vidimus Ludovici Regis ann. 1236. ex Archivis Parthenonis Montis-Martyrum Paris. : *Dicti vero homines sui de Maisnilio in dicto nemore nostro de Roberto habent mortuum ramum ad Acrochandum cum crocheto per mortuum nemus.*

* **ACROCEDINA**, Ligatura articulo-rum, internodia, sic. Dief.]

* **ACROCHERIA**, Ligatura articulorum. Papias.

* **ACROCOLUM**. [Gallis gélantine, Galantine. Dief.]

* **ACRODULA**. [Vide ACREDULA. Dief.]

ACROSIAS, Vita et Miracula S. Gilberti de Sempringham tom. 2. Monastici Angl. pag. 694: *Inter medios hostes, qui ei insidias tetenderant, quasi Acroisia percussos, ad instar Elizei transierunt. Legendum aorasia ex Græc. ἀορασία cæcitas. [Balbus in Catholic. ait: Aorasia debet dici. Quidam tamen dicunt Aorisia, quidam aurisia, etc.] Ita perperam scriptum [in Epist. 29. Petri Blæsensis: Duo discipuli eunes in Emmaus, Acrisia sublatæ, in fractione panis dominum cognoverunt. Sic et] in Histor. Scholast. Petri Comestoris cap. 52: Acrisia quam latine Avidentiam dicere possumus. Perperam scriptum audentiam. [Sunt tamen qui Acrisia am a voce ἀορασία et a prijvat. factam potent, ita ut sit iudicium erroneum, inquit Macer in Hierolexico. Martinius.]*

1. **ACROMA**, Caput, summitas, τὸ ἄκρον. Uffingus Monachus in Carmine de S. Ludgero Episc. Mimigardensi :

Nunc quoque signorun juvat efficiens, quorum Pondere Gorgonei terebravit Acromata monstri.

* 2. **ACROMA** [Scenicorum carmina, lirarum auditio. Dief.]

* **ACROMIA**, **ION**, **YUM**. [Humerus. Dief.]

* **ACROMATUS**, **Dedolatus**, Gloss. Cod. reg. 4778 et Gloss. Jæckii. Vide *Acrotomus*.

* **ACROMON**, **EN**, **ENTUM** [Radix foetida; genus herbea quod hominem fetere facit ut cepe, allium, sic. Dief.]

* **ACROMPHALUM**, Umbilici medium. V. *Obligia*.

* **ACROPHAGIA**. Vide *Æcrophagia*.

* **ACROSTICIA**, Initia versuum. In Constitut. Apostol: *Alios quidem Psalmos David canat, populus vero initia versuum quæ dicuntur Acrosticia succinit.* Est *Acrostichis* prima littera, syllaba, aut verbum versum. Hofman. in *Acrostochia*.

* **ACROSTICHIS**. Cangius in Gloss. ad Script. mediae Græc. : *AKPOETIXIS*, quid sit in libris Ecclesiasticis Græcorum, nos plene docet Leo Allatius in Diatriba de Georgis pag. 118: *Canones*, inquit, in *Odas dividuntur, Odæ in Troparia, ex quibus componuntur. Singulæ namque Troparia continent aut plura aut*

pauciora, cum eorum numerus determinatus non sit. Troparia quandoque libera aut vaga relinquuntur, quandoque primis litteris, quasi annulis in verbis veluti Catenula inseruntur, quam Acrostichida auctores vocant. Non omnibus tamen illa colligandi ratio servatur. Quidam Alphabeti ordinem servant, ita ut primum canonis troparium ab A incipiat et in Q desinat. Alii in Acrostichide Θεοτόχια (troparia sunt Odarum postrema in honorem Virginis concinnata) includunt; alii extra eam suo modo agi ferri que sinunt. Acrostichidum exempla idem profert Allatius pag. 337. 338. etc.

ACROSTICUM. Vide *Crustica*.

* **ACROTARI.** [Vulgo créneler. DIEF.]
* **ACROTERIA.** [Vulgo crenaeux DIEF.]

** 1. **ACROTILIA.** Articuli in Gloss. Cod. Reg. 4778. et apud Jæckium.

* 2. **ACROTILIA.** [Vide acroteria. DIEF.]

† **ACROTOMUS.** Papias MS. Bituric. Ecclesiæ: *Acrotomus, lapis dedolatus. Vox plane Græca de qua Laur. in Amalit. Acrotomus, cuius summæ partes sectæ sunt.*

* **ACROUPI,** vox vulgaris heraldicæ artis, quæ de animali in clunes residente usurpatur; unde monetæ cuidam Flandricæ nomen inditum. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 483: *Le suppliant bailla audit Alixandre... la somme de xxxvij. solz d'Acroupis, monnoye de Flandres, pour douze deniers la piece. Alix ann. 1402. ex Reg. 157. ch. 138: Ilz allouerent les xl. pieces d'icelle monnoye pour un petit Acroupi.*

* *Acroupie vero, Corporis incurvatio, actio qua quis in terram procidens alium veneratur. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:*

S'uns dolans fait une Acroupie
Et un enclin devant s'yimage.

Hunc *Acroupir* et *Racroupir* pro Deprimere, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 140. ch. 65: *Quel ribaudaille sont ceux là, qui nous veullent Acroupir?* Alix ann. 1409. in Reg. 163. ch. 435: *Icellui Willemet se vantoit en disant qu'il avoit Racroupiz Jehan le Maire ou fait tenir tout quoy.*

* **ACROZIMUS,** *Panis leviter fermentatus, quasi Acroazimus, Isid. Gloss. et Origin. lib. 20. cap. 2. In Gloss. MS. Bituric.: Acrizimus panis leviter fermentatus, quasi Agroazimus, Agro pro Acro. Ita et in Amalit. Onomast. Vincentius Metulinus in notis ad Græcismum: Acrizimus panis sine fermento, videlicet focacia. Est autem focacia subcinericius panis. Vide *Focacia*.*

* 1. **ACRUM** pro *Acra*. Tabular. S. Florentii 1050: *Ego Starchrius do S. Florentio et S. Brictio de Pragiaco octo Acra de mea terra in pago qui dicitur Cogleis. Item Ibid.: Ego Corbinus do S. Florentio et S. Brictio de Pragiaco unum Acrum de mea terra circumcinctum de fossato, vacuaturque ipsa taliter circumcincta Mes.*

* 2. **ACRUM,** pro *Acre*, acerbum, Gall. Aigre. Vita S. Wilibaldi Episcopi tom. 2. Julii pag. 506. A: *Et ibi morabantur unam noctem inter duos fontes; et pastores dabant nobis Acrum lac bibere.*

ACRUMEN, Acredo, acrimonia. Gloss. Lat. Græc. *Acremonia, δρυμία. Acrum, δρυμός, δενύων.* Ubi legendum forte acrūmina. Constantinus Africanus lib. de Victus ratione: *Nulum Acrumen detur, antequam febris absolvatur.* Academicis Cruscanis *Agrume* est nomen genericum omnium olerum acrīum. Matthæus Sylvaticus in Pandect.: *Acrumina, Gr. acuta, ut cepe, alex, et similia.* Dantes in

Parad. cant. 17. v. 117: *A molte fia savor di forte Agrume. Ita Egrunus, seu Aigrun, usurparunt nostri. Compositus Praepositura Parisiensis ann. 1338: De Praepositura Montislerici, de hallagio,... de trubla, de pondere, et costuma bestiarum... de Egruno,... de arrivagio,... de trubla, et de Costuma culcitrarum. Reges Peagiourum Parisiens.: Tuit cil qui sont regratiers à Paris, et marchandent d'Aigrun, doivent 4. den. etc. Infra est titulus du tonlieu et du hallage d'aux, d'ongnons, et de semence de toute matière d'Aigrun.... nul Aigrun sans teste ne doit riens de tonlieu..... nul semence des autres Aigruns ne doivent rien de coustume. Alibi: Nul ne peut estre regratiers à Paris, de fruit et d'Aigrun, c'est assavoir de auxl ou ongnons, d'eschallongnes, et de toute maniere de tel Egrun, etc.*

* 1. **ACRUS,** pro *Acra*. Charta Willermi Regis Angliæ pro Parthenone SS. Trinitatis Cadom. ann. 1080. e Chartular. eiusd.: *In villa... Mentrud... Acros terræ... 20. accripenos, etc.*

* 2. **ACRUS,** seu *Acer*, gen. *Acri*, pro *Aceris*, Gall. *Erable*. Charta Petri Comitis Autissiodor. Marchionis Namurc. ann. 1213. in Tabular. Crisenonis: *Usuarium suum habent... ad tremulum et ad charmum et corilum et Acerum et genestam et ad omne nemus mortuum.*

AC SI, formula frequens in subscriptiōnibus: v. gr. in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 204: *Landobertus Ac si peccator Episcopus hoc privilegium subscripsi.* Ita alii Episcopi in ead. Charta, et aliis passim. Græci hodie τάχα eodem ferme sensu præponere solent. Vid. Gloss. med. Græcit. in hac voce. Mabillon. de re Diplom. pag. 468.

* *Ac si, tanquam, quasi,* in Glossar. vet. Cod. reg. 7646.

* **ACSIUM** [Asylum. DIEF.]

* **ACSIUM,** Veru, id est, spitem, Glossar. Cambrion. Cangius legit *Assium* infra in *Spitem*.

1. **ACTA,** AB ACTIS, Actuarii, exceptores, actorum scriptores, in Nov. Justin. 38.

AB ACTIS FORI, apud Gruter. 445. 9. 10. et in leg. *Per hanc. Codic. de Advocat. divers. judic.*

AB ACTIS SENATUS, apud Gruter. 389. 6. 446. 3. 457. 2. 458. 6. Vide Pancirolum ad Notit. Imperii.

* 2. **ACTA,** Idem quod supra *Achta, defensa, ager, etc.* quæ sub *banno* sunt. Charta ann. 765. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 282: *Singuli autem mansi binas auncinas habent, molendinum unum cum tribus furnalibus, Actam unam solventem denarios decem.*

* **ACTACHIARE,** pro *Attachare*, Gall. Attacher, Clavo figere. Comput. ann. 1482. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 21. col. 2: *Idem solverunt pro clavis emptis pro Actachiano dictos penuncellos in predictis intorticiis, ij. sol. vj. den.* Vide infra *Attachare*.

* **ACTACUS** [Ut ATTACUS, avis species. DIEF.]

* **ACTÆ,** Acta, chartæ, instrumenta. Comput. ann. 1357. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil. fol. 11. v: *Gal. eunti apud S. Richarium, pro habendo plures Actas, et unam litteram facientem mentionem, quod, etc.*

* **ACTAGE, GO.** [Avis quæ dicitur videcoq. DIEF.]

* **ACTARA.** [Planta dicta affodillus. DIEF.]

* **ACTARE,** Sententia lata statuere. Instr. an. 1284. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodæpor. Charit. part.

2. pag. 411: *Et propterea supplicant vobis, quatenus prædictum totum arbitrium..... per vos et etiam per Lucanum consilium cassetis ... et postea pro Lucano comuni determinare velitis et Actare, ut per consilium de viginti extitit judicatum.*

ACTARI. Diversis actibus occupati. Papias. Joan. de Janua habet *Actuarii*.

ACTARIUS, pro *Actuarius*, Commentariensis. Vetus Inscriptio **ACTARIUS LEG.** VII. Vide Baron. ad 27. Martii [Diploma Philippi IV. apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 393: *Concedimus ut Notarii, Actarii, substituti, etc.* Idem occurrit fol. 35. Codicis MS. Consueta. Tholos. in Bibliotheca D. de Crozat. Vide *Actuarii.*]

* **ACTE.** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Acte, coacte, compulse. Acti, coacti, compulsi.*

* **ACTEMPTATA, ACTEMPTATUM,** a Gall. Attentat. Aggressio, usurpatio. Charta Caroli VI. reg. Franc. ann. 1405. in Hist. Lugdun. pag. 128. col. 2: *Eidem decanus et capitulum ad eamdem nostram curiam plures appellationes, et in diversis causis, interjecerant seu emiserant, eundemque Jossardi super Actemptatas adjornari fecerant, etc.* Ibid. col. 1: *Et in casu Actemptatorum, etc.*

* **ACTENUS,** pro *Hactenus*, in Vocabul. compend.

* **ACTERABULUS** [Ut ACERABULUS, Gallis erable. DIEF.]

ACTERGUM. Charta Ludovici Ultramarini Regis Franciæ, in Tabular. Cluniac. in Probat. Histor. Vergiacensis pag. 42: *Sunt autem predictæ res in pago Maticense, in villa quæ dicitur Materias, et in Actergo, quæ dicitur Nerunda, super fluvium Gronna, etc.* [f. Retro. Gall. *Par derriere, au revers.* Vide Atergus.]

* **ACTERMINARE,** pro *Atterminare*, Diem solvendæ pecunia statuere, Gall. Attermen, *Donner terme.* Instrumenta ad Probat. Hist. Harcurianæ tom. 4. pag. 1231: *De summa 15. millium librarium Turon. ad quam ascendit emenda predicta, de quibus Rex remisit.... 10000. lib. Turon. et super residuum 5000. (librarium) Acterminatum eidem Episcopo, ad solvendum in tribus festis Nativitatis Domini 1327. 1328. 1329.*

* **ACTIVA.** [Avis quæ dicitur videcoq. DIEF.]

* **ACTICUS.** [Avis species, ATTACUS. DIEF.]

* **ACTIDIARI.** [Ut ACCIDIARI. DIEF.]

ACTIFICARE. Formula vetus Andegavensis 49: *Sic iuncta Actificantes sapientis germanis visum est, ad ipsas personas decrevisse judicio, etc.* Vide *Aplicare.*

* **ACTIGUUS,** pro *Attiguus*, Adjacent, proximus. Vide in hac voce. Charta Caroli M. ann. 798. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacri col. 50. edit. ann. 1717: *Cum... puteis, fontibus, rivis aqua plenis, et paretinuis, Actiguis, et vineis, etc.*

ACTILE. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ cap. 27. quod est de armaturis pro guerra: *Quilibet paratus sit cum Actiliis et harnesis predictis circa octavas Paschæ... et quicunque habens 10. libras in bonis, non habuerit omnia armorum Actilia predicta, perdat omnia bona sua. Pro utensilibus militaribus vox hæc videtur sumi. Galli quævis instrumenta Outils vocant.*

* **ACTINENTIA,** pro *Attinentia*, consanguinitas, cognatio, affinitas, Gall. Parenté, affinité. Statuta synod. eccl. Castrens. ann. 1358. part. 1. cap. 28. ex Cod. reg. 1592. A: *Ex sponsalibus autem*

oritur quædam *Actinentia*, quæ vocatur publicæ honestatis justitia; quæ impedit matrimonium contrahendum, et dirimunt matrimonium contractum: puta si aliquis contrahat matrimonium cum aliqua de cognatione illius usque ad quartum gradum, quam olim habuit in sponsam. Vide *Attinentia* 1.

¶ **ACTINOSUS**, Resplendens, radiosus, Gall. *Brillant*. Hoc sensu ab Ambrosio [** in psalm. 41] lib. de interpel. David, Ecclesia *Actinosa* appellatur, id est, fide operibusque splendida. Quidam legunt *Actuosa*. Rectius *Actinosa* ab acti, radiis solis.

1. **ACTIO**, Officium, ministerium, munus. Gallis *Commission*. Senator lib. 3. Epist. 25: *Amamus publicis Actionibus personas inserere morum probitate conspicuas*. Victor. Utic. lib. 2: *Censem primo tyrannus jussione terribili, ut nemo in ejus palatio militaret, neque publicas ageret Actiones, nisi se se Arianum fecisset*. Leo PP. Epist. 77: *Ut... Andream ab Archidiacconi Actione submovevis*. Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 42: *Pænitus vero hujus municipi Comitatum regebat, cunq[ue] ad renovandam Actionem munera Regi per filium transmisit, etc*. Fortunatus in Vita S. Medardi Episcopi cap. 2: *Dicit ad Eleutherium quendam comparem, quod publica in Actione comitavim adsumeret*. Charta Childeberti Reg. Fr. in Actis Episcop. Cenoman. pag. 222: *Ut nullo unquam tempore Actionem Du- catus alter, nisi, ut dictum est, in ipso pago Cenomannico habere debeat*. Epis- tola Gogi 22. ex iis, quæ habentur tom. 1. Hist. Franc. : *Saluto Flitomerem, qui sub preterito Sacerdote Actionem Ecclesie laudabiliter gubernavit*. *Actione Comitatus, Patriciatus, Ducatus*, apud Marculfum lib. 1. cap. 8; *Domesticorum Actiones* cap. 39; *Actiones domorum*, in Concilio Carthag. I. cap. 6. Vide praeterea Senatorem, lib. 6. Epist. 18, 25. lib. 7. Epist. 14. 22. lib. 8. Epist. 16. 20. 31. lib. 9. Epist. 4. et alibi non semel; Gregorium M. lib. 8. Epist. 51; Gregor. Turon. lib. 5. cap. 48; Vitam. S. Bathildis num. 6; Vitam S. Sergii Mart. num. 1; Concil. Vernense ann. 755. cap. 16; Codicem Carolinum Epistola 54. etc.

ACTIONES, Acta, instrumenta actionum. *Actiones fisci concremari* jubentur in leg. 3. Cod. Theod. de jure fisci. lib. 10. tit. 1.

¶ 2. **ACTIO**, Idem qui *Actionarius* infra, Gall. *Agent*, *Commissaire*, *Procureur*. Capitulare Sicardi Principis Beneventani ann. 886: *Si autem aliquis præsumperit Actionem occidere, utilitatem suam peragente, ipsa persona omnibus modis tradatur*. [** Vide *Actionarius* 1.]

3. **ACTIO**, Canon Missæ, sic dictus, quia in eo *Sacmenta conficiuntur*. *Do- minica*, inquit Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 22. Honorius August. lib. 1. cap. 8: *Missa quoddam judicium imitatur; unde et Canon Actio vocatur*. *Actio autem est causa, quæ in publico conventu coram Judicibus agitur*. Idem cap. 103: *Canon dicitur Regula, quia per eum regulariter fit Sacmentorum confectio*. *Hic etiam Actio dicitur, quia causa populi in eo cum Deo agitur*. Vide Hugo nem a S. Victore lib. 2. de offic. Eccles. cap. 29; Bernonem Augiensem cap. 1. et Micrologum cap. 12; Catalog. summorum. Pontific. edit. ab Henschenio in Prolegom. tom. 9. in S. Xisto: *Hic constituit, ut infra Actionem Sacerdotis, incipiens populus Hymnum decantaret, Sanctius, Sanctus, etc*. Hugo Flaviniacensis in Chronico pag. 234. de Victore II. PP. : *Hic agitur*

consecratus ab Ostiensi Episcopo, cum Missas apud S. Petrum diceret, infra Actionem judicio Dei percussus est. Author Historiae Trevirensis tom. 12. Spicilegium Acherianum pag. 245: *Jussus est Missam celebrare, et Canonem, qui Secreta vel Actio dicitur, sicut cetera, excelsa voce decantare, etc*. Apud Menardum in libro Sacramentorum ex Codice Remensi describitur *Benedictio nuptiarum*, cuius initium ita concipitur. *Incipit Actio nupcialis*, et in ipso contextu occurunt verba, *infra Actionem*, (ut et in Ritu ordinandi Episcopi apud Mabillonum tom. 2. Analect. pag. 472; in libris Sacramentorum Ecclesie Rom. lib. 1. cap. 26. ubi promiscue et *infra Actionem*, et *infra Canonem* scribuntur, et in vita Aldrici Episcopi Cenomanensis pag. 150) ubi vir doctus existimat *Actionem nupcialis*, esse *celebratatem nuptiarum*, quæ fit *inter Missarum solennia*. Sed non adverbit *Actionem* hoc loco esse *Canonem* ipsum Missæ, quæ in hac benedictione peragitur, cum certis aliquot precibus ac orationibus, quæ *Canon* ipsi interseruntur, quibus exactis *percompletatur Canon plenarius*, ut ibi habetur. *Canon actionis* in lib. 3. Sacram. Rom. Eccles. pag. 196.

¶ 1. **ACTIONES**, Scenæ spectacula. Gall. *Spectacles, représentations du théâtre*. Collectio Concil. Hispan. tom. 4. ann. 1585. pag. 360: *Decernit hec Synodus et mandat, ut in Ecclesiis choreæ, saltationes, Actiones, et profani cantus prohibeantur*.

ACTIONES SYNODORUM. Aliud est *Synodi sessio*, aliud *actio*, cum in uno interdum consessu plures cause vel actiones explicari soleant. In *Synodo Calchedonensis sex primæ sessiones sex omnino actiones continent, singulæ singulas*. At *Sessio septima* tres actiones amplectit, septimam, octavam et nonam. Octava autem unicam actionem, nempe decimam. Denique *Synodi universæ sessions, sive, ut Liberatus cap. 13. vocat, Secretarii*, fuere duodecim, actiones vero sexdecim. Sirmonodus ad Facundum Herman. lib. 5. ex eodem Liberato, qui id pluribus explicat cap. 13. 14.

¶ 4. **ACTIO FIDEI**. Ultimus et solemnis Inquisitionis actus adversus hæreticos variis penis aut suppliciis afficiendos. Ejus pompa et ritus fuse explicantur apud Hofmannum, ex Philippo a Limbroch in Historia Inquisitionis lib. 4. cap. 41. Actionem hanc dixerit primum Sermonem generalem de fide, Hispani vocant *Auto de inquisitione* [** de fe]. Lusitani *Auto da fe*.

¶ 5. **ACTIO**, *Cognitio, observatio* in Cod. reg. 4778. et apud Jaekium.

¶ 6. **ACTIONABILIS**, Efficax. Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Passion. cap. 140: *Hoc medicamen... est Actionabile, et facile invenitur. Ubi Gloss. i. faciens. Vide Actionarius 2.*

¶ 7. **ACTIONALIS MALE**, Qui inique agit. Vita S. Dunstani tom. 4. Maii, pag. 372. C: Clericos etiam Male Actionales de ecclesiis propelleret.

ACTIONARE, in jus vocare. Galli etiam num dicunt, *Actioner, intenter une action*. Occurrit apud Will. Thorn. in Chron.

1. **ACTIONARIA**, Idem quod *Actio*, munus publicum, in Diurno Romano cap. 6. tit. 20.

¶ 2. **ACTIONARIA**, Præmium villicum, seu possessio quævis quæ ad Ecclesiam aliquam pertinet. Chronicon Farfense, auctore Gregorio Monacho, apud Murat.

tom. 2. part. 2. col. 450: *In primis de Actionaria Guidonis, Opteramus conductor tulit nobis colonum unum nomine Guinicisum.... De Actionaria Saraceni, de Gualdo Morano fuiimus investiti per missum domini Imperatoris et Domni Apostolici, et devestivit nos de ipso casale Guilipertus conductor*.

ACTIONARICUM, Idem quod *Actio*, munus publicum. Synodus Ravennensis sub Joanne VIII. PP. cap. 15. apud Holsten. cuius lemma est *Ut nemo patrimonia Ecclesie petat: ... Porticum sancti Petri, monetam Romanam, ordinaria et Actionariora publica, ripam, portus et Ostium*.

1. **ACTIONARIUS**, Idem qui *Actor*, *agens*, vel cui *Actio* seu provincia aliqua demandata est. Glossæ veteres: *Actionarii, qui res nostras agunt*. Aliae: *Actionarii, Comites, actiones et jura perquiritentes*. Galli dicimus, *Agens, Commissionnaires, ou Commissaires*. Capitulare Sicardi Principis Beneventani anni 886: *De Actionariis vero ambarum partium ita stetit, ut illæsi debeant ambulare per actiones suas, utilitates suas peragendo, et nullus præsumat eis injuriam aut læsionem facere.... Si autem aliquis præsumperit Actionem occidere, utilitatem suam peragente, ipsa persona omnibus modis tradatur*. [** Est cap. 12. Apud Cancian. Leg. Barbar. vol. 1. pag. 268. B; ubi pro *Actionem* legitur *Actorem*, neque illa variantis lectio fit mentio.] Vide Chronicon Farfense, tom. 3. Hist. Franc. pag. 653. 657. 664; Chron. S. Vincentii de Witurno ibid. pag. 679. 686; Wil. Gemetic. lib. 3. cap. 7; Legem Longobard. lib. 1. tit. 9. § 28; Gregorium Magn. lib. 1. Epist. 43. 71. lib. 7. Ind. 2. Epist. 103. lib. 9. Epist. 35. lib. 12. Epist. 31.

ACTIONARI PUBLICI apud eundem Gregorium Magn. lib. 10. Epist. 3.

2. **ACTIONARIUS**, Efficax. Alexander Jatrosophista lib. 1. Passionum: *Est enim satis Actionarium medicamen, ubi Glossæ MS. Efficax*.

ACTIONATOR, Gloss. Anglo-Saxon. *Ælfrici*: *Actionator, folc-gerefa. i. actionarius, vel populo præfectus, præpositus, ex Saxon. folc populus, et gerefa, Comes, Præfectus, Præpositus. Charta Ludov. II. Imp. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 224: Ut nullus Dux, Comes, Gastaldo, aut aliquis publicus Actionator, etc.*

* **ACTITARE**. [Frequenter agere. DIEF.]

¶ 1. **ACTITATA**, Actiones, seu agendi formulæ, tota litis series, Gall. *Procedures*. Bulla Johannis XXII. PP. ann. 1333. in Bullario Fontanellensi fol. 47: *Visis et diligenter inspectis omnibus actis Actitatis. Attento tenore seu veritate actorum et Actitorum Londoniæ, apud Rymerum tom. 8. p. 200. col. 2.*

¶ 2. **ACTIVITAS**, Philosophis Scholasticis vis agendi. Vide Goclenii Lexicon Philosophi. p. 285.

¶ 3. **ACTIUS**, *Amplius vel verius, in Glos- sar. vet. ex Cod. reg. 7646.*

¶ 4. **ACTIVUM**, *Factivum, adtonsum*, in altero Glossar. ex Cod. 7641.

¶ 5. **ACTIVUS**, [Alacer ad agendum. DIEF.]

* **ACTIX**. [Gallis *sureau*. DIEF.]

ACTO, *ACTOE*, vel *ACHTEO*, Octo, in Pacto Legis salicæ tit. 80. § 9. Belgis, *acht*. [Hinc *Actogild*, octuplum in vocabulario Gothicó Grotii, apud Murator. tom. 1. p. 370. [** Acto sive potius *Achilō* vox est veteris linguae francæ, ut sunt omnia numerorum nomina, quæ titulus ille 80. editionis Herodianæ continet. De *Actogild* vero quod

sæpius in legibus regum Longobardorum occurrit et *Octuplicem compositionem* significat vide infra Cangium in voce *Octogild* et Grimmii Antiq. jur. Germ. pag. 654.]

ACTION. Vide *Aketon*.

1. ACTOR, *Defensor, patronus, causidicus, advocatus, cursor*, Papie. Lex Ripuar. cap. 58. § 20: *Servi Ecclesiarum non per Actores, sed ipsi pro semetipsis in iudicio respondeant*. Fortunatus in Vita S. Medardi: *Jugum adhuc disciplinæ sub tutoribus ferentem et Actoribus.* [** Frequens hac significatione vox in Dig. lib. 3. tit. 5. fr. 31. § 6; lib. 2. tit. 4. fr. 10. § 18 etc., in primitis de syndicative procuratore municipum usurpatur, lib. 2. tit. 4. fr. 10. § 4; lib. 44. tit. 2. fr. 11. § 7.]

2. ACTOR, Villicus, qui res Domini curat, qui praedictor illius curam agit. Gloss. MS. Reg. cod. 1013: *Actor, villicus, instructor, orator*. Aliud Gloss.: *Villicus, actor, exactor villæ pensionis*. Gloss. Graec. Lat. *πράκτης* et *πρακτηρός*, *actor, coactor, exactor*, qui scilicet pensiones villarum exigit.

* **3. ACTOR,** Curator, qui ad opus urget, uti explicat Flettwood. in Sylloge Antiq. Inscript. part. 2. pag. 439:

Eage Actor sacri princeps Leuthbrande laboris.

* **ACTORES,** *Doctores, vel ordinatores, procuratores, ab augendo et curando vocati*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Gloss. Cod. reg. 4778: *Actores, Doctores, vel ordinatores. Auctores, idem et procuratores ab augendo et curando vocati*.]

ACTORES DOMINICI, qui res domini agunt, et eorum possessionibus ac utilitatibus invigilant, in leg. 11. Cod. Theod. de Jurisdict. leg. 4. de Conlat. fundor; apud Gregor. Turon. lib. 9. cap. 38; in Lega Longobard. lib. 2. tit. 52. § 17. in cap. Car. M. lib. 4. cap. 44. qui *Actores Domini* in iisdem cap. 7. Car. M. lib. 7. cap. 60. *Actores rerum Domini*, in Lega Wisigoth. lib. 6. tit. 1. § 2. appellantur. [** Locus ex Lega Longob. supra allatus est inter Leg. Longob. Ludovici Pii cap. 38: idemque est qui in Ansegis libro 4. cap. 44. (apud Pertizium cap. 42) legitur ex scriptus ex capitulis missorum anni 817. (al. 819.), apud Pertizium vol. Legum 1. pag. 216. In Theod. Cod. Actores dominici Defensores rei privatae principis, sunt Dirkseño. In lege prima tit. 1. lib. 2. insigne turbata lectio. Lega 11 ejusdem tituli hæc leguntur: *Minime provinciae rector exspectet in reos criminosos Actorem dominicum, ubi Interpretatio: Si quis in dominibus dominicis criminosos potuerit inveniri provinciæ iudea præsentiam non exspectet actoris, etc.*]

ACTORES ECCLESIE, proprie appellati, qui bona, possessiones, et facultates Ecclesiarum administrabant, velut earumdem economi, vel villici: seu, ut Pitheus censem in Comitibus Campania, *Advocati*, et *Defensores Ecclesiarum*. Palladius Episcopus in Epistola ad Desiderium Episcopum Cadurensem: *Quid frater suus Deotherius Presbyter Actorem Ecclesie Santonicæ egit?* Gregorius Turon. lib. 7. cap. 22: *Denique anno superiore commotum quendam levem e civibus, Ecclesie Actores fecit interpellare. Tunc postposita justitia, res quas olim Ecclesia possidebat, sub specie emptionis abstraxit, etc.* [Chronicon Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 449: *Incipiunt relationes ex authenticis desumptæ de præjudicio, quod fecerunt*

nobis Actores sanctæ Romanae Ecclesiæ in Sabinis.] Atque ita *Actores Ecclesiæ* intelligi debent apud Alexandrum I. PP. Epist. 1. 2. 3; in Decret. Julii I. PP. cap. 7; in Ep. 1. Stephani II. PP. [** hæc omnia sunt e Pseudo-Isidoro]; in Concilio Aurelianensi V. cap. 17; Turon. II. cap. 24; apud Justinianum in Nov. 3; Gregorium Magn. lib. 1. Epist. 9. 53. lib. 2. Ind. 11. Epist. 43; Marculfum lib. 2. form. 4; Flooardum lib. 2. Hist. Rem. cap. 17. 18; in Addit. 3. Ludov. Pii cap. 12. etc. Denique in Testamento Hildevaræ Ravennæ condito ann. Christi 523, quod Bibliotheca Regia asservat, et ut ex umbris antiquitatis fragmentum hoc loco inserere operæ pretium duximus, ne posteritati pereat: : Possessionesque P: : sine vi, metu, doloque vel: : : : et circumventionis studio, sed deliberatione propria et voluntate prona scribendam dictavi, quam rogatorum a me nobilissimorum testum, vel propriæ manus mæx (sic) subscriptione firmavi, quam cum gestis vos Actoresque vestros quibuslibet duxeritis allegandam professionibus: : : : non deerit tuis posterumque (sic) tuorum utilitatibus in futurum, de qua re et de quibus omnibus stipulanti tibi d: : : simo atque Apostolico viro Ecclesiæ suprascriptæ urbis Episcopo s: : ei et Actoribus vestris pariter in praesentia constitutis. Ego Hildevara quæ superius olim jam perfectæ etatis in verbis solemnis spopondi. Actum in Classe salida in Idum Novembrum Maximo VI. Consule. Hildevara huic cessioni adque donationi a me facte in beatissimo adque Apostolico viro Ecclesiæ Sacerdote Ravennatis Ecclesiæ ad omnia quæ superius tenentur adscripta relegi conse: : et subripsi, et testes ut subscriberent conrogavi, stipulantique SS. vir Beatissime, et Actoribus tuis in præsentia constitutis in verbis solemnis spondi. Ego Johannes vestræ hujus donationis cessionisque instrumento rogatus ab Hildevara I. fæmina.

ACTORES FISCI REGI, in Leg. Wisig. lib. 12. tit. 1. § 2; Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 3. [** Capitul. Lud. Pii ad Theodosianum villam habitum ann. 821. cap. 3.]

* **ACTOR PUBLICUS.** Idem ac *Actor Regis*. In Legib. Luitprandi Regis Longob. [** lib. 6. cap. 6.] apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 62. col. 2. E: *Si quis Gastaldius vel Actor publicus curtem regiam habens ad gubernandum. Pro Actor publicus. Editio Goldasti habet Actor Regis.* Ibid. pag. 60. in Notis [** ad lib. 5. cap. 13]: *Si judex aut Actor publicus in qualicunque ciuitate aut loco, inter homines qui aliquam discordiam habent, reugas tulerit.*

ACTORES REGIS, qui res a Rege sibi demandatas agunt, in Lega Longobard. lib. 1. tit. 9. § 16. tit. 25. § 21. tit. 30. § 10. tit. 34. § 10. lib. 2. tit. 17. § 1; [** Sunt inter Leg. Rothar. 377. 277. 211. 378; quibus additum Luitprandi lib. 6. art. 6. Rothar. 201.] in Gestis Dagoberti cap. 18. apud Hincmar. de Ordine Palatii cap. 28. etc.

* **ACTOR CURTIS REGIAE**, in Legib. Luitprandi Regis Longob. tit. 39. § 3.

* **ACTOR ORIGINALIS.** Forte Notarius. Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1484. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvernæ pag. 233: *Quare petebant et requirebant dicti actores originales, in quantum actores erant, dictos contractus venditionis terrarum... rescindi, cassari et adnullari.*

[** Male de Notario interpretatur, nam de eo intelligi debet, qui primus item

infert seu actionem intendit adversus eum, qui sponsores et sponsorum sponsores habet: ejusmodi quippe actores a Practicis nostris *Demandeurs originaires etiamnum vocantur.*]

ACTOR PATRIMONII REGII, in Lega Burgund. tit. 50. § 3.

ACTORES PROVINCiarum, Exactores et receptores publici debiti dicuntur in Gloss. MSS. ad Codicem Theodos. lib. 1. in Cod. Reg. sign. 1197. Horum mentio est in Leg. Wisigoth. lib. 12. tit. 1. § 2.

ACTORES VILLARUM, Villici, apud Jullum Firmicum lib. 3. Math. cap. 11; in Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 41; in Lega Longobard. lib. 1. tit. 25. § 78. etc.

[** Constitutio est Ludovici Pii Aquis domus ann. 817. inter Leges Longob. ejusdem cap. 35.] **Actor domus**, apud Sidon. lib. 5. Epist. 20. qui *Agens domus* dicitur apud Gregorium Turon. lib. 7. **Actor loci**, in Lega Wisigoth. lib. 6. tit. 1. § 1. **Actor possessionis**, in lege Burgund. tit. 50. § 1. Vide Senatorem lib. 4. Epist. 40.

ACTOREA PARS, Actor, actoris pars, cui opponitur reus in Speculo Saxonico lib. 3. art. 33. [Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 225. ex sententia Sigismundi III. Regis Poloniae de felonie Curlandie Ducibus objecta: *Partis utriusque tam Actoreæ, quam citatae allegationibus, probationibus et exceptionibus accurate persensis.*]

* **ACTORIA,** ipsa actoris constitutio, nominatio. Transact. inter Carolum II. comit. Provinc. et Capitul. S. Salvator. ann. 1292. ex schedis Pr. de Mazagues: *Et syndici, actores et procuratores dicti capituli, . . . ut de eorum syndicatu, procuratione et Actoria constat per publicum instrumentum, etc.* Charta ann. 1379. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 36. col. 2: *Poncius Guiraudelli . . . actor et actorio nomine . . . consulum civitatis Nemausi, prout de hujusmodi Actoria constat instrumento publico.* Stat. Palavice. lib. 1. cap. 32: *Et de quoilibet instrumento Actoria, si confectum fuerit ad banchum, soldos quatuor, et extra banchum soldos quinque imperiales, etc.* Academic Cruscanis *Attoria* est munus actoris.

ACTORNATUS. [Procurator, Syndicus communis, apud Lobiell. tom. 3. Hist. Paris. in Gloss. ad vocem *Attornatus*: *Volumus etiam, quod ipsi procuratore, oeconomicum, syndicu seu Actoratum sub sigillo suo constituere valeant, qui coram quibuscumque Judicibus in eorum causis admittatur.*] Vide *Attornatus*.

* **ACTRIX PARS**, quæ parti reæ adversatur. Rymer. tom. 8. pag. 211: *In rem suam propriam in hac parte (ut asserit) constitutum, Partem Actricem ex parte una, et Johannem Shakel armigerum, partem regam ex altera.*

* 1. **ACTUALIS,** Re ipsa existens, Gall. Actuel. Item, ad actum spectans; unde Papias MS. Ecclesiæ Bituric. : *Actualia nomina ab actu dicta, ut Dux, Rex, cursor.*

* 2. **ACTUALIS.** Joan. de Janua: *Actualis est qui facit Acta, Actuariorum diversis actibus occupatus.*

* 3. **ACTUALIS CONVERSATIO.** Vita pliis actibus occupata, vita perfecta. S. Isidorus in Additis ad lib. S. Hieronymi de Viris illustr. : *Editit etiam unum librum, de virginibus instituendis, aliosque tres de futura vita contemplatione, vel de Actuali conversatione. Vide Actuare.*

* 3. **ACTUALIS JUSTITIA,** Quæ in actu est. Exposit. regulæ S. Bened. in Bibl. Heilsbr. pag. 64: *Licet de lege ordinata*

meritum quantificatur secundum quantitatem Actualis justitiae, etc. [★ Invenitur (DIEF.), superlativus *actualissimus*.]

* ACTUALIS SCIENTIA dicitur, quæ res præpositas operationibus suis explicat; cuius partes sunt tres, moralis, dispensativa et civilis. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide Isidor. lib. 2. Orig. cap. 24.

† ACTUALIS VITA, Eadem notione. Testamentum S. Rudesindi Episc. ann. 978. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 184. col. 1: *Post per annorum spatia monastica norma adeptus, et Actualiter vitam cum pluribus servorum Christi pari glutino ascitus, prævidens dies vita meæ quotidie explete.*

1. ACTUALITER, Reipsa, nunc ipsum. Gall. *Actuellement. Madox Formulare Anglic.* pag. 69: *Visitationem nostram ordinariam Actualiter exercentes comprehendimus, etc.*

* 2. ACTUALITER, Per se ipsum agendo, Gall. *Par soi-même.* Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 138: *Ipse reus præmissa omnia et singula fecerat et perpetraverat Actualiter et manualiter, seu ea fieri fecerat, procura verat et mandaverat.*

† ACTUARE, Perficere, finire, terminare, exercere se, seu ut aiunt Philosophi, *Ad Actum redigere.* Hinc Goclenius in Lexico phil. pag. 285: *Actuatum, ad perfectionem deductum, quod facultatem simul habet et exercet, ὡς ἐπεργάτης Aristoteli.* Vita S. Francisciæ tom. 2. Martii pag. 130. F: *Actuasti te juxta posse tuum ad habendam mentem puram.* Quam loquendi rationem detorsere aliqui etiam ad ædificia. Fundatio Collegii Tolos. Ord. Cisterc. ann. 1289, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1212: *Etsi licet Ecclesiam et oratorium construere et ædificare.... ita tamen quod caput Ecclesie prædictæ et oratori Actuetur juxta carriera. Id est, terminetur juxta viam.*

* Acabar, eodem sensu, in Stat. barbit. Tolos. ann. 1457. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 49: *Antro que ledit masip ou apprenz aia be et dequedement complit et Acabar son terme.* Lit. ann. 1422. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 1118: *Consideran que les triuves et sufrence de guerre de Breteinhe et nostres foren Aocabades a la feste de sent Miqueu, etc.* Actaber, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1456. ex Reg. 189. ch. 114: *Baille moi le poinal, car je le Actaberai: voullant dire qu'il leachevoeroit de murtrir.*

* ACTUARIS. [Ut actuarius. DIEF.]

1. ACTUARIUS, in Gloss. Lat. MS. est *Acta qui facit.* Papias: *Scriptor publicus, qui facit acta.* Joan. de Janua: *Actualis est, qui acta facit; Actuarius, diversis actibus occupatus.*

† 2. ACTUARIUS, *Agilis, velox.* Item *Notarius acta cito scribens, in Amaltheæ.* In Glossis Lat. Græc.: *Actuarius effiscax, agilis, πραχτυός.*

† 3. ACTUARIUS, *Abbreviatores, majoris et minoris Parci, quorum primi diplomatæ signant, alii pecuniam pro signandis accipiunt.* Scriban. Amalthe. Vide Abbreviator.

† 4. ACTUARIUS, *Qui balneare exigit.* Gloss. Isid. in voce *Captura.* i. e. ut videtur Grævio, qui mercedem a lavantibus exigit. Cangius noster in voce *Captura* legit cum MS. Reg. *Captuarius, Qui balneaticum exigit.* Grævius antiquam lectioem censem retinendam. Hunc consule loco citato.

5. ACTUARIUS proprie dicti, qui anno nam a susceptoribus accipiebant, dato

pittacio, in quo continebatur quantum accepissent, eamque postmodum militibus erogabant, ut colligere est ex titulo Codicis Theodos. de *Erogatione militaris annonæ*, leg. 11. 13. 16. 24. 28. et tit. de *Numerariis et Actuariis* leg. 3. 5. 10. 14. 15. Erant autem tot *Actuarii* quod numeri militares, ut docet lex 16. de *Erogat. milit. ann.* [★ Just. Cod. lib. 12. ibidem lex 5. et tit. 50. sæpius.] Horum meminere Ammianus lib. 20. cap. 5. et lib. 25. cap. 10 et 15; Eutropius, Aurelius Victor, et Trebellius Pollio in Victorino. Vide Actus.

6. ACTUARIUS, idem qui *Actores.* Charta Ludovici III. Imp. in Tabulario Viennensis Ecclesiæ fol. 78: *Innotuerunt quandam partem villæ quæ vocatur Fornis, in Comitatu Viennensi sitam, temporibus priscis a Religiosis Christianis Matris Ecclesiæ S. Mauricii Viennensium Urbi collatam, non longo tempore preterito, inter reliquarum subtractionem rerum injuste ob incuriam proprium Prelatorum ejusdem Ecclesiæ (et) Actuariorum fuisse sublata.*

† ACTUARIUS CAPITULI. Compendiosa Beneficiorum expositiō MS. folio 16. vers.: *Hanc (resignationem) publicare (debet) in Ecclesia, vel cimeterio, vel in Capitulo coram Notario Regio, aut Apostolico, aut Actuario Capituli, et duobus ad minus testibus.*

* ACTUARIUS CAUSE, Actor, qui causam prosequitur. Stat. criminal. Saonæ cap. 5. pag. 6: *Et si ejus malefici, cuius arguitur (reus) corpore plectendus fore, servetur in carcere; si pecuniaria multitudinis aliave pena, nihil ad corpus attingente, caveat idonee apud Actuarium causa de stando juri, etc.*

* ACTUARIUS CURIAE, Scriba, Gall. Grefier, in iisdem Statutis cap. 13. pag. 13: *Si quis malefici, vel delicti, aut criminis accusatus fuerit, ... is qui accusavit, ... satisset apud Actuarium curiae magistratus de impensis accusato vel delato reficiendis, etc.*

ACTUARIUS LIMES, apud Agrimensores dictus ab actus latitudine, qui agrum per jugera discriminabat. Nam duo actus quadrati jugerum faciebant, cuius eadem erat latitudo cum unius actus longitudine. Vide Salmasium ad Solinum pag. 677. 678. [★ et Forcellini Lex. in voce *Actuarius, adj.*]

ACTUARIUS PALI, Hygino, qui defigebantur inter centenos vicinos pedes, sic dicti ab actus longitudine, qui per 120. pedes porrigebatur.

* ACTUATIO, Efficacitas. *De Actuatione medicinar.* Gentil. Fulginus in Expositione. cum textu Avicen. *Actuauté, actio, propositi executio, in Consil. Petri de Font.* cap. 15. art. 57: *Il ne convient pas ke peur soit prouvee tant seulement par vantances, ne par manaches, mais par l'Actuauté du fait.*

* ACTUATIVUS CIBUS. [J. corpus Christi. DIEF.]

† ACTUATUM. Vide in *Actuare.*

ACTUBERNALIS, *Vicus proximus.* Papias. Sed legendum *Actubernalis*, ut apud Festum. [★ *Socius in taberna, capuo.* DIEF.]

ACTULA, *littus, ora, Gloss. Græc. Lat. ἄκτη, ἡ τῆς θαλάσσης, Actula, ora.* [★ *Herba ut accedula.* DIEF.]

† ACTUM quod in fine diplomatum aliarumve Chartarum similiūm sæpissime legitur, non semper idem est ac *Datum. Datum tempus confecti diplomatis, Actum rem transactam significat;* vel *Actum tempus confecti instrumenti denotat. Datum concessi, cum scil. ins-*

*trumentum in manus impetrantis traditur. Hæc Mabil. Diplomat. pag. 193. B. cuius rei exemplum affert ex Diplomate Gabergæ Reginæ ap. Marlotum Metropol. Rem. tom. 1. pag. 607: *Actum IV. Idus Februarii an. Incarn. Dom. 698. Datum pridie Idus Februarii manu dominæ reginæ, etc.* ubi *Actum* biduo *Datum* precedit.*

* ACTUMARE, pro Autumare. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Actumare, quider vel croistre (croire).*

† ACTUPLEX, corrupte in Pithceanis pro *artifex*, inquit Græv. ad Gloss. Isid. in voce *artifex*, quæ *duplicem ac dolosum* significat apud Isidorum.

* ACTUREDÀ, LA. [Fons mari vicinus. DIEF.]

1. ACTUS, idem quod *Actio, officium, ministerium.* S. Cyprianus Epist. 55: *Cum... singulis Pastoribus portio gregis sit adscripta quam regat unusquisque et gubernet, rationem sui Actus Domino redditurus.* In *Actu publico constituti,* in Appendix Sermonum de diversis S. Augustini, serm. 3. Hincmarus opuscl. 29: *Jussisti ut... veniret ad causas vestras, id est, ad judicia secularia, et suum advocationem de suo capite, videlicet de suo quod ipse egit Actu... donaret.* Eadem notione usurpant lex 9. § 2. Cod. de Bonis proscript. ; l. 1. Cod. Theod. de Asses. l. 6. de Honor. l. 3. de Numerar. etc. Jul. Firmicus lib. 3. cap. 13. et 14; Concilium Carthag. 1. cap. 6; Senator lib. 6. Epist. 12. lib. 7. Epist. 7. 14. 24. etc.

2. ACTUS Pagus, *Actoris, seu Comitis, aut Vicarii districtus, vicaria.* Vetus Charta apud Perardum in Burgundicis pag. 21: *Pecioia de terra, quæ est sita in Actu Oscarense, in fine Elariacense.* Adde Chartam aliam Eremberti pag. 144.

3. ACTUS Vox Gromaticorum et Agrimensorum, Græcis πλέθρον. Glos. MSS. Reg. sign. 1013: *Actus, agri spatium 120. ped.* Isidorus lib. 15. cap. 15: *Actus est minimus latitudine pedum 4. longitudo 160.*

** 4. ACTUS, Gloss. Cod. reg. 4778: *Actu, Testudine, scutis in serie coniunctis.*

** 5. ACTUS, *Baculus pastoralis, quo pecus agi solet.* Gloss. Jæckii.

* 6. ACTUS. [Via apta curribus et jumentis. DIEF.]

ACTUS QUADRATUS undique finitur pedibus 120: *hunc Bætici arpennum dicunt, ab arando scilicet.* Isid. Papias: *Actus, mensura quæ habet centum viginti pedes in latitudine.* Hæc arpennum dicitur.

ACTUS DUPLICATUS jugerum facit. Isid.

ACTUM INTERVICINALE, *quatuor pedes latum, qua jumenta agi possunt.* Papias ex Festo. Jurisconsultis *Actus*, est jus agendi vel jumentum, vel vehiculum. Ebrardus Bethuniensis :

Est actus via quæ currus jumentaque ducit
Sed per iter sine jumentis et curribus ibis.

Vide Rigaltum ad Gromaticos.

* Legis Burgund. Additam. 1. [★ tit. 1. c. 4.] tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 278: *Viam in Actum, hoc est, ubi carpenta vel carra ducuntur, similiter biennio amitti et adquiri posse.*

ACTUS APOSTOLORUM, Liber Ecclesiasticus, qui vulgo *Acta Apostolorum*, apud Anastasium in sancto Silvestro PP. et in Chron. Besuensi pag. 514. etc. Ita apud Thuribium Astoricensem Episcopum in libris apocryphis recensentur: *Actus S. Thomæ, Actus S. Andreæ, Actus S. Joannis, quos sacrilego ore Leucius conscripsit.*

* **ACTUTUM.** [Rapidè. Dief.]
 * **ACTUUM.** Ordinar. antiquum eccl. Bisunt. inter Probat. Hist. Seuan. tom. 1. pag. 31. ubi de feria V. maj. hebdom. : *Sedentes Pontifice, sint presentes in Actuo ecclesiae, qui reconciliandi sunt pœnitentes.* Ubi legendum videtur Atrio.

* **ACUA,** f. Angulus, Gall. *Encognure*, vel Arcus, *Arcade*. Charta Bern. Antonis vicecom. Nemaus. ann. 1177. inter Instr. tom. 3. Hist. Occit. col. 141 : *Trado tibi B. preposito Nemensis ecclesiae et cæteris canoniceis 11. solidos censuales, quos dabatis mihi pro tabula (sic) quæ sunt vel fieri possunt ex utraque parte viæ, ab Acua qua (sic) est super cloquarium S. Eulaliiæ, usque ad viam qua discurrit ad pratum. Quæ sic leguntur in Charta ann. 1197. ibid. col. 183 : Ab acu, quæ est super clocharium S. Eulaliiæ, etc.*

* **ACUALE.** V. aciarium. Dief.

* **ACUANITÆ.** Hæretici, quorum primus Acuas quidam Manetis discipulus. De his Baronius ad ann. 277. num. 42.

ACUARII, Anastasio Bibl. in versione Synodi VIII. act. 9: οἷον βελονάδες, σταυλογάνοι, ἵππατροι, etc. *Acuarii, stabularii, veterinarii, seu medici equarii.*

* **ACUARIUM.** *Theca acuum, in Onomastico ad calcem Actorum SS. Junii tom. 2.*

* **ACUARIUS.** ut *Acuarium, theca acuum.* Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ab. ann. 1248. ad ann. 1269 ex Cod. reg. 1245. fol. 431: *Injunximus (monialibus S. Amandi) ne elemosinarias, Acuarios, fressellos et consimilia operarentur seu facerent. Eadem occurruunt fol. 494.*

* **ACUBA.** [Saccus. Dief.; cf. acubula.]

ACUBICULA. Extat hocce vocabulum in Legibus Francor. Basileæ editis lib. 1. cap. 75: *Fœminæ fin die Dominico opera textileia non faciunt, nec capulent vestitus, nec consuant, vel Acubicula fiant.* Sed ibi mendum subesse advertit Spelmanus ex Capitulis Caroli M. lib. 1. cap. 81. ubi eadem verba leguntur: ibi enim editur *Acupicile.* Unde frustra Meursius emendationem tentavit.

* **ACUBITUS.** [Locus ubi cibos ad sumendum accubamus. Dief.]

* **ACUBULA.** Vide *Acucula.*

* **ACUCIA.** [Herbæ species, dicta quoque scandix. Dief.]

ACUCILA, Scaplum, κύπτης in Gloss. Græc. Lat. pro *Acucula.* Vide *Agagula.* [Melius κύπτης, Cultellus, Gall. *Canif*, vel etiam pro *Radula*, Gall. *Gratoir*, *Ractoir*; at longe aliena vox ab *Agagula*.]

* **ACUCULUS.** [Aculeus. Dief.]

1. **ACUCULA,** [ACUCULLA et ACULA] diminut. ab *Acus*, quasi minor acus; sic autem *Discerniculum* dicitur. *Acum* Martialis, *Acum crinalis* Apuleius lib. 8. *Acumerinibus distinguendis* Tertullianus lib. de Pœnitentia, *Acum discriminabilem* S. Hieronym. Apol. ad Rufin., *Acum comatorium* Petronius vocant; ubi Woberen. et Erhard. consulendi, et alii Criticorum filii. Gallis *Aiguille de teste*. Excerpta ex veteri Lexico de æreis: *Acucula, βελόνη*, ex quibus emendanda Glossæ Gr. Lat. βελόνη, *Acusa, Acus* seu ut habet Cod. MS. *Acubula, acus*; scribendum enim *Acucula*, quomodo habet Onomast. vetus. Lex 1. Cod. Theod. de Repud.: *Si præter hæc tria crimina repudium marito miserit, oportet eam usque ad Acuculam capit in domo mariti deponere.* Acum vero inter ornamenta muliebria recenset lex 27. § 2. D. de auro et arg. Constit. synodales Episcopi

anonymi ann. 1237. tom. 2. Concil. Angl. de Monialib.: *Nec in velo Acus argenteas audeant deportare.* Hieronymus in cap. 3. Esaiæ: *Habent Acus mulieres, quibus ornatorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, et in sparsos dissipentur capillos.* [Agnellus lib. pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 108. col. 1. C: *Jussit ipse endothim byssinam pretiosissimam, cui similem nunquam videre potuimus, Aculis (alias Acuculis) factam, omnem Salvatoris nostri historiam continentem.*]

* Ita et nostratis Aiguillon, dimin. ab *Aiguille*, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 741: *Ung hargan, qui vault un denier et maille, deux petits Aiguillons d'argent.*

2. **ACUCULA,** ACUCULIA, Acutus, solers. Vide *Agagula.*

ACUDA [Rota hauritoria]. Vide in *Acutum.*

* **ACUITAS,** Acumen, ut styli, ingenii, etc. Gocl. Lex. Phil. 285.

* Gloss. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Aquête, Acuitas.*

* **ACUIDAMENTUM,** } Vide *Acunydale.*

* **ACUIDARE.**

* **ACULA,** Exilium. Gloss. Cod. reg. 4778.

* **ACULA.** [Ut *ACUCIA.* Dief.]

* **ACULEA,** Cuspis campanaria, pyramis, obeliscus, Gall. *Aiguille, Flèche.* Vita B. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii, pag. 392. * E: *Fueramus igitur erecturi in summum illius (turris campanaræ) Aculeam quadratam, cacuminis de quinquaginta cubitis, in gloriam et titulum sanctæ crucis.*

* 1. **ACULEUS,** Genus tormenti ad modum acus acuti. Glossar. vetus ex Cod. reg. 521. Vide *Equuleus.*

* 2. **ACULEUS,** Peccatum, vulnus, acumen, tædium. Gloss. Jæckii et Cod. reg. 4778.

* **ACULERIUM,** Acuum theca, Gal. *Aiguiller.* Statuta Ord. Grandimont. apud Marten. tom. 4. Anecdotorum col. 1234. C: *Pectenarium etiam et Aculerium et cultellus, etc. omni careant ornatu.*

* **ACULIUM,** Pertica ferro præacta munita, unde nomen Tractat. Ms. de re milit. et mach. bellicis cap. iij: *Beccusfredus, alias Aculum, marinus frangens naves.* Vide infra *Beccusfredus.*

ACULUS, Ministerialis domus Regia, in Gl. Isidori. [Excerpta Pithoci: *Acubus Ministerialis, etc.* Cerdà in Adversariis emendat *Acoluthus.* Barthius: *Aulicus.* Salomonis Constantiensis Glossæ: *Aulicus, Minister regalis, ab aula.* Sed optimè J. F. Gronovius: *a caliculus*, quod probat ex Papia. Est autem *a caliculus*, pincerna, qui Suetonio dicitur *ad cyathum stare.* Hæc ex Georgii Grævii notis ad Glossas Isidori. Vide *Agagula.*]

* **ACUMBA,** Accubitum. ACUMBISMA, Fulcrum. Lexic. G. B. in Amalthea.

* **ACUMENTATOR.** [Vide ACOMENTATOR. Dief.]

* **ACUMENTUM,** Quod pro acuendo instrumento ferreo solvitur. Inquisit. ann. 1284: *Solvuntur primo expensæ totius foææ, videlicet mercedes operario-rum, candelæ ad illuminandum, Acu-menta picorum, sacci ad extrahendum.* Vide infra *Acutio* et *Agusare.*

ACUMI. Fragmentum Petronii: *Abacia et Acumi omnia exposcit, intestina mea noverat, etc.* [Explicatur et emendatur in voce *Abacum.*]

* **ACUMINARE,** Acuere, metaph. Exco-lere, perpolire. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 5: *Adeo namque solers ejus quotidie Acuminatur ingenium.* Hac voce

sine tropo usus est Lactantius Opific. cap. 7: *Acuminavit in caudam.*

* **ACUMINATI CALCEI.** Vide *Rostra et Poulainia.*

* **ACUNEI,** Victimæ. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

* **ACUNYDAMENTUM.** Vide in *Acunydare.*

ACUNYDARE, ACUNDARE, AQUINDARE.

Vox Catalonica. Diffidare. [Gall. Défier, Hostem se declarare, Ad bellum provocare. Oriri videtur ex *Abcognitare*, quod interpretor *Méconnaitre*; at Leonardo Frischio est symbolo se distinguere, cui contrarium est *Adcognitare*, alicui sese adjungere, Gall. vet. s'Accointer de quelqu'un. Quid si *Acunydale*, vox esset hibrida ex vocibus *ad nova dare*, Canem vocare, Gall. *Appeler chien*: quod constat ab eo qui alterum ad certamen provocabat olim factum fuisse.] Usatii Barcinenses MSS. cap. 81: *Si quis aliquid eis nocuerit, vel aliquod damnum, vel foris factum eis fecerit, ipsa teneat die per Acunydatum a Potestate.* Cap. 110: *Si quis dixerit seniorum suum habere diffidatum, vel Acunydatum, si hoc probare nequiverit, emendet omnia mala facta, quæ propter hoc hac occasione fecerit, etc.* Cap. seq.: *Omnis homines postquam Aquindaverint Potestates, teneant eis pacem et treugam 30. diebus, et Potestates ad Vicecom. vel Comitores 15. diebus, et ad Valvasores et ad alios Milites 10. diebus.* Cap. 115: *Item statuerunt... quod si aliquis per semetipsum vel per suum nuntium voluerit Aquindare, vel diffidare suum seniorum, semel possit facere, etc.* Constitutiones Catalaniæ MSS. cap. 1: *Quod si quis infregerit, non habebit meum amorem, sed sub Aquindamento erit meo.* Alio loco: *Cum exierit a Curia Regis, teneat se pro suo Acunydato. Infra: Et nullus Baronum terræ recipiat in honore suo, nec det ei consilium, vel juvamen, imo Aquindenter eum statim et faciant ei guerram.* Charta Ildefonsi Regis Aragon. ann. 1187. pro libertatibus villæ Amiliæ (*Milhau*) in Occitania, in Reg. Lud. Hutini Reg. Fr. f. 7: *Vel non fuerit Aquindatus vel diffidatus, etc.* Tom. 8. Spicil. Acheriani pag. 386: *[Nullus homo capiat per se vel per alium, nec robet nec robari faciat aliquem hominem de genere Laicum vel Clericum, nisi Acundaverit ipsum ante per quindecim dies.]*

* Concil. Terrac. ann. 1282. cap. 4. cuius titulus est *Contra diffidantes clericos*, apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 279: *Quod si aliquis temeritate propria diffidaverit seu Acunydati fecerit alias personas religiosas, etc.* Aliud ann. 1291. ibid. col. 291: *Statuimus ut clericis aut religiosis... diffidaverit, Acunydati, seu Acunydati fecerit vel procuraverit prælatum, clericum, etc.* Vide mox *Acunydale* [et *Acuydare.*]

* **ACUDAMENTUM,** Belli declaratio; diffidatio, Gall. *Deffy.* *Acuidare* eadem notione. Concilium Tarragon. ann. 1591. tom. 4. Collect. Concil. Hisp. p. 591. col. 2: *Si post monitionem factam personaliter vel publice in Ecclesia, ubi dominicum habuerint diffidantes seu Acuidantes prefati.... infra decem dierum spatium præfata Acuidamenta seu diffidamenta non revocaverint cum effectu; ex tunc in Ecclesiis civitatibus, villarum, vel locorum, quamdiu præfati diffidantes seu Acuidantes presentes fuerint, cesserent penitus a divinis.* Ibidem pag. 583: *Si quis deinceps... diffidaverit seu Acuidaverit, Archiepiscopum, vel Episcopum.... vel alium in sacris ordinibus constitu-*

tum... ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

* ACUNYDAMENTUM, in Usaticis Barcinon. MSS. cap. 64: *Omnis homines habentes seniores, nullo ingenio vel ratione, neque per disidamentum neque per Acunydamenntum, neque per illorum fevum illis relictum guaytent personas.... nec vulnerent, nec capiant.*

ACUPEDIUM. Gl. Græc. Lat. οὐποδία, Acupedium, adensatio. οὐποδῶν, adenso, denso. *Acupedius, vel secundum aliquos Acupedius i. Cursor, quasi acutis pedibus currens. Acupedineus, velox, vel ad Acupedium pertinens. Acupeditius, velox.* Ugitio, Breviloq. Jo. de Janua, ex Festo. [Item *Æquipedius, Acripedius, Agipedius, Accipedarius, Accipes, Agipes*, eadem notione in Amalthea Ὀνοματ. *Acupes*, quasi *Ocypes* a Græco ᾧν, Celer dictus est, *Acripedius* ab ἄκρος, Extremus. Vox Græco-Latina, quæ hominēm tanta velocitate currentem sonat, ut vix tangat summis pedibus.]

* **ACUPICITLE.** Vide *Acubicula*, et in voce *Acupictus*.

ACUPICTUS, Isidorus lib. 19. Orig. cap. 22: *Acupicta vestis, acu textilis, aut acu ornata. Eadem et Phrygia. Hujus enim artis periti Phrygiū omnes dicuntur.* Virgil. lib. 11. *Eneid. : Pictas acu tunicas.* Ubi Servius: *Nomine artis qualis esset tunica demonstravit, nam hujusmodi vestes Acupictæ dicuntur.* Testamentum Leodeboli Abb. apud Helgaudum: *Oralia ad mensam una cum cappis, et vela 2. Acupicta.* [** Recentiores separant *Acu picta vestis.*]

ACUPICHTILIS, Anastasius Bibl. in Leone IV. pag. 177: *Velum Acupichtile habens hominis effigiem sedentis super pavonem unum.* Ibidem pag. 187: *Fecit vestes de fundato tres habentes unam tabulam Acupictilem interclusam.* Adde Capitula Caroli M. lib. 1. cap. 81. [* Vide Gloss. med. Græc. in voce Κευτητόν.]

ACUPICHTURA. Regula S. Cæsarii ad Monachos cap. 42: *Plumaria et Acupictura, et omne polymitum.... nunquam in Monasterio siant.* Acupicturæ vero artifex Hesychio dicitur. *Bελονοποιίτης, ὁ τῆς φροντὸς ὑφῆ ποιῶν καὶ ζωγράφον.*

* **ACUPITA**, pro *Acupicta*, in Glossar. Cassin. ann. circ. 700: *Acupita, vestis est acu textilis.* Ubi leg. *textilis.* Vide *Acupictus*.

* **ACUPODUM**, οὐποδία, in Glossis Cyilli. Vide *Acupedium*.

* **ACURARIA**, Ars acurarii. Vide mox *Acurarius*.

* **ACURARIUS**, Faber ferrarius, Gall. Forgeron. Inquisit. ann. 1288. inter Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 388. col. 1: *Acurarii S. Germani debent servire de arte sua monasterio Cassensi.... in faciendo quadrillis.... et debent recipere terram et carbones.... Interrogatis a quo tempore Acurarius excusat domum suam a prestatione gallo, dixit quod ab eo tempore, quo per se incipit exercere artem Acurariæ, et labore fortiam seu ad fucinam.*

* **ACURIM.** [Vide *ACUTIM*. Dief.]

* **ACURIUS**. Codex reg. 5600. ann. circ. 800. fol. 101: *Calendas Januarias quod maledictus Janus docuit, hoc custodiunt, vel impurus quod mensus componunt, aut Acurios attendunt, aviculas cantantes, etc.* Ubi legendum videtur Augurios, pro Auguria.

* **ACURSUS**, Accretio, accessio, Gall. Accrue. Charta composit. inter eccl. Lugdun. et comit. Foreensem ann. 1167. ex Bibl. reg. Cod. 5190. fol. 13. v°:

Ripæ fluminum et Acursus, communes sunt.

* *Acoursé* nostris olim dicebatur mercator, apud quem *acursus* seu frequenta ementum erat, vulgo *Marchand achalandé*. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 104: *Ledit exposant estoit mieulta Acoursez, c'est assavor mieulta achalandez.... Les gens plus volontiers aloient acheter ses potz, pour ce que icellui exposant en faison meilleur marchi.* *Accourier, Accourserie*, pro *Chaland, chalandise, pratiques*, apud Rabelais, tom. 2. pag. 112. Vide Diction. etymol. Menag. etc.

* **ACURTARE**, Breviare, contrahere, Gall. *Acourcir, Abréger.* Prologus partis 2. Hist. Translationis B. Edmundi apud Marten. tom. 3. Anecdota. col. 1859: *Cujus narrationis seriem ita Acurtare decrevimus, ut nihil de veritate historia translationis ipsius inveniatur omnissum.*

* *Acourter, abbreviare*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Acourchier*, eadem notione, apud Bellomaner. Ms. cap. 65. p. 162. r°. col. 1: *Ne leur puet le conte Acourchier (les respis), mes alongier leur puet il, se il veut.* Huc fortassis spectat vox Gallica *s'acturer*, Contrahere se occultationis causa. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 59: *Guillaume Bouyer, qui se tenoit mussé, ou Acturé, ou appuyé en aguet contre le torchis ou apparoy de son hostel, etc.*

1. **ACUS**, Acicula, spinula; nostris, *Espingle*, qua *Pallium Archiepiscopale* constringitur, seu configitur. Ordo Roman. *Pallius superinduitur, et configitur per Acus in planeta retro et ante.* Occurrat ibi non semel, ubi de *Pallio Pontificis* agit Bruno Signiensis de *Vestimentis Episcopalis*: *Acus autem non ad pungendum, id est, non propter hujus vitæ compunctionem, ut quidam putant, sed ad planetam palliumque jungendum inventæ sunt.* *Quædam enim ansulæ antiquitus in planetis positæ erant, quibus Acus inserebantur et pallium simul cum planetâ firmabant, ne a suo loco pallium moveretur.* Charta Joannis Archiep. Capuani ann. 1301. in Sanct. Cap. 263: *Item tres Acus de argento cum lapidibus pro palleo.* Proprie vero *Acus* dicitur pars fibulæ, qua illa clauditur et astringitur. Trebellius Pollio: *Fibulam auream cum Acu Cypria unam.* Fortunatus lib. 8. poemata 4:

Chrysolitha aurata fibula claudit Acum.

2. **ACUS**, *Calanistratorium*, in Gloss. Isid. Vide *Acucula*. [* **ACUS MUSCATA**, *MULCATA, MOSCATA*, dicta quoque acus pastoris, species herbae. Dief.]

1. **ACUSTUMARE**. Tributum ex custuma seu consuetudine exigere, Gall. *Lever la coutume.* Hinc nostrum *Accutumer*, Assuēfacer. Arrestum Parlementi sub Philippo Franc. Rege in Tabulario Compendiensi: *Nituntur.... Acustumare paduum injuste et de novo mercaturarum villæ Compendiensis, etc.* Vide in *Consuetudo*.

* 2. **ACUSTUMARE**, A tributo, quod custuma dicitur, liberare, vel liberum declarare. Charta ann. 1452. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 109: *Cum a præcessoribus nostris ducibus Aquitanæ concessum extiterit hospitelario hospitalis S. Andreæ, in civitate nostra Burdegalensi tunc existenti et suis successoribus, quod Acustumare potuerint xl. dolia vini de suis propriis vineis et redditibus et decimis exentia, absque alicuius custumæ ne issac in castro nostro Burdegalensi soluzione.*

1. **ACUTA**, Febris violentior, [*Fièvre aiguë*.] Vita S. Margaretæ Hungaricae num. 53: *Rex Ladislaus cum pluribus diebus Acutam continue passus fuisset, etc.* *Acuta Febris*, in Vita Lietherti Episc. Camerac. cap. 9. *Acuta passiones* apud Cælium Aurelian. lib. 3. *Tardarum passionum* cap. 5. et apud Ordericum Vital. pag. 873. *Acuti morbi*, apud Constantiū Afric. lib. 19. *Pantechn.* cap. 5. *Celsus* lib. 3. cap. 1. ait Græcos divisissimor morbos omnes in duas species: *Alios namque ex his Acutos, alios longos esse dixerunt.* Vide Mich. *Scotum Mensæ Philosoph.* cap. 8.

In **ACUTIS LABORARE**. Cæsarius lib. 10. cap. 44: *Cum tempore quadam Laborarem in Acutis, ac semel et secundo post crismum recidivasset.* Lib. 11. cap. 36: *Monachus quidam bonæ vitæ laborabat in Acutis.* Lib. 12. cap. 36: *Idem Steppo cum in Acutis laborebat.* Ita lib. 1. cap. 25. et alibi non semel. Noti sunt Aretæi et aliorum Medicorum libri *τέρπι θέτων ταῦτα*, et Cælii Aurelianii de *Acutis*. Vide Humelbergium ad Sereni Sammonici capit. 2.

2. **ACUTA**, in Musica. Vide *Super-acuta*.

*3. **ACUTA**. [Ut *acuba*. Dief.]

ACUTARE, Acuere. [Gall. *Aiguiser*.] Passio sancti Bonifacii Mart. num. 8: *Et cum iratus fuisset judeæ, jussit ut calami Acutarentur, et eos affigi sub ungulis manuum ejus.*

* **ACUTARI CANES**, in Lega Salica, iidem qui *Argutarii*.

ACUTELA, Acumen, Joanni de Janua.

* **ACUTELLA**. [Felium herba. Dief.]

ACUTIA, *Versutia*: *Acutus, Versutus*, Papiae Ekkehardus Junior de Casib. S. Galli. cap. 10: *Quæ Acutia sua versipelli resumperat.* Cap. 11: *Miror te nunquam hominis pigere, qui astu suo semper tuas exuperari Acutias.* Cap. 16: *Valeant odibiles illi, qui te Acutis suis a bono avertire moluntur.* *Sotularium Acutia*, i. cuspides, Rostra, in Vita Mariæ de Maillaco n. 36.

* **ACUTIANGULUS**, Angulus acutus. Prolegom. in Euclidem 1.8: *Oxygenium vero, id est, Acutiangulum.*

ACUTIATOR, Qui acut, samiarius. Gall. *Aiguiseur*. Gloss. Lat. Græc. *ἀκοντίς*, *Samiarius, cocarius, Acutiator.* Idem *Acutor* dicitur Joanni de Janua.

* **ACUTIES**, Acumen, cuspis, Gall. Pointe. Vita sanctæ Catharinæ Senensis tom. 3. Aprilis pag. 901. D.: *Quod cum fecissem manu, protulit clavum unum, cuius cuspidem, vel Acutiem in medio palmæ manus meæ opposuit, tamque fortiter manum clavo strinxit, ut, etc.*

ACUTIM, Acute, Joanni de Janua.

* **AGUTIO**, Actio, qua quis aliquid acut, vel Subtilitas. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Aguisement, Acutus, tuis, tui, Acutio, onis, idem, ou Soustiveté. Agument, acute vel subtiliter.*

* **ACUTULE**, dimin. ab *Acute*. Timoth. Maff. de Magni. Cosmi Medic. apud Lam. in Delic. erudit. p. 150: *Non est diu passus homo ille me tua opera commandantem, et de magnificis rebus tuis magna cum tui laude loquentem. Ceterum cum stomacho, et Acutule quidem, ad multa respondit.*

ACUTUM, Ædifici species Hispanis, quæ vox occurrit non semel in Foris Aragonensis apud Michælem del Molino in Repertorio in hac voce, et in v. *Apprehensio*, ubi jungitur cum *Cequia*, i. Fossa rivi. Hispanis *Açuda*, est rotæ hauritoria. Idem Molinus pag. 265. des-

cribit Chartam Alphonsi I. Regis Aragon. ærae 1153. quæ facta dicitur *in illa Açuda civitatis Casarauagustæ.*

1. **ACUTUS**, Clavus aut gomphus. Ebrardus in Græcismo cap. 12:

Clava, genus baculi: clavis, sera: clavus, Acutus.

Mamotrectus ad 41. Isaïæ: *Clavis i. Acutis. Acutum cuprinum*, dixit Vegetius lib. 3. de Re veterin. cap. 2. Innocentius Agrimensor, *Acutum Cyprinum*, pro clavo æreo, quem *Cyprinum Clavum* vocat Palladius. Pelagijs libello 15. n. 48: *Impossible est navim fabricare sine Acutis.* Bonifacius Episcopus Atinensis in Sermone de SS. Nicandro, Marciano et Marco: *Clavos acutissimos in vertice beati cœperunt insigere Marci, idololatræ impissimi in vertice ejus Acutos fibebant, etc.* Vita S. Potiti Mart. n. 20: *Et allatum Acutum jussit eum in capite usque deorsum in eum figi.* Occurrat ibi pluries. Vita ejusdem S. ex MS. Neapolitanus, habet hoc loco, *clavum ferreum, clavum Acutum.* Utuntur præterea Macrobius et Isidorus lib. 19. cap. 33. Auctor versionis Italicae lib. Petri Crescentii de agricultura pag. 62: *Ma sane mandorli si ficca un' Aguto, si o pertugia in molti luoghi, et pag. 275: Se i chiovi, o vero Aguti saranno d' oro.*

2. **ACUTUS**, *Panis triangulus*, in Gloss. MS. in Reg. Cod. 113.

** **ACUYDAMENTUM**. Vide in *Acuydare*.

** **ACUYDARE**, Idem quod supra *Acuyndare* et infra *Acuyndare* in Constitut. Catalon. vol. 2. pag. 140. Const. Petri III. ann. 1339: *Immo diffidamenta, deservientia seu Acuydamenta eis (prælati, etc. per nobiles) facta, vel quæ contigerit fieri faciat et iubeat protinus revocari, quæ nisi revocata fuerint cum effectu, vos contra desfidantes et Acuydantes, etc.* Ibidem pag. 141. Const. Ferdinandi I. ann. 1413: *Quinimo eosdem (prælatos, etc.) guerrificandi, diffidandi seu Acuydandi seu damnificandi ipsis sæcularibus generosis sit facultas salubriter interdicta.... Bona eorum diffidare, Acuydare et damnificare.* Ibidem vol. 1. pag. 445. Usatiorum cap. 111. locus quem latine scriptum supra in voce *Acuyndare* video, ita vernacula redditur: *Totes homens puys hauran Acuydat la Potestat, litengan pau e treua trenta dies, etc.*

* **ACUYNDARE**, ut supra *Acunyndare*, Diffidare. Responsa Jacobi I. reg. Aragon. ann. 1266. in Append. ad Marcum Hispan. col. 1448: *Quæritur si quidam miles nobilis alium nobilem diffidavit, tandem post treugam exitiam, hic nobilis qui Acuyndavit, offert se ad justitiam.... Respondemus quod si miles, qui primo Acuyndavit, potest recedere a malo et guerra et facere jus, et quod similiter fiat sibi jus ab eo quem Acuyndavit.*

ACYRALIS. Vide *Aciralis*.

* **ACYSTERIUM**. Vide *Asceterium*.

* **ACYTURA**, pro *Adjuturia*, Gall. *Aide*. Tributi species. Charta ann. 1875. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 1711: *Redditus, decimas, parcerias, prata, pascua, terras, nemora, riperias, portus, passagia... et omnia alia commoda et emolumenta, jura, deveria, et Acyturas quascumque castrorum et castellaniarum prædictarum.* Vide *Auxilium*.

1. **ACZADUS**, ex Hispanico *Açada*, Capreolus. bidens. Innocentius III. PP. lib. 13. Ep. 161. de Burgensi Ecclesia: *Ferrum caldararium, aceratum, tres Azzados, totidem Azzadas, 4. cistas scutellis plenas, etc.*

2. **ACZADUS**, Ligonis species. Gall. Hoyau, Hispanis *Açadon*. Instrumentum

ferreum ad pastinandum aptum. Differt latitudine ab

1. **ACZADA**, Hispanis, *Açada*, Gallis Hoïe, quæ ferreum item est Instrumentum, tenue, largum octo vel novem pollices, ac recurvum, quo maxime utuntur vinitores et pastinatores. De hujusmodi autem ligonibus, non de *Capreolis* in exemplo supra allato, quod sic restitendum existimo, *Ferreum Caldarium, aceratum, tres Azzados, etc.* vide *Açada et Açadon* in Dictionario Hispano Gallico Francisci Sobrini.

1. **ACZARIUM**, Chalybs, Gall. *Acier*. Computum anni 1333. tom. 2. Hist. Dolphin. pag. 278: *Item pro arnense uno de malleo de Azzario.* Gallice dicetur: *Pour un harnois dont les mailles sont d'Acier.*

1. **ACZIMA**, ACZIMATURA, ACZIMIATURA, Pannorum tonsura. Gall. *Tonture de draps*. Computum Joan. de Ponciaco sub Humberto Dolphinio ann. 1333. tom. 2. Historie Delphinatus, pag. 279: *Item pro Aczima ipsius robæ... sol. iij.* Et pag. 283: *Item pro tonditura seu Aczimatura panni robarum Dominae Beatrixis... 7. sol. 4. den.* Vienn. Ibidem pag. 284: *Pro roba Dom. Dolphin. et Domine de mandato Domini 41. Flor. et pro Aczimatura seu tonditura ipsius 31. sol.* Vienn. Item pro Aczimatura seu tonditura ipsius apud Gronop. quia iterum ipsum tondi fecit, etc.

1. **ACZIMARE**, Tondere, ibidem pag. 282: *Item pro tondendo seu Aczimando ipso panno, etc.*

1. **AD**, Præponitur sæpe locorum nominibus, ex familiari ac vulgari loquendi formula, qua nos ire ac pergere dicimus ad quædam loca: cujusmodi exempla passim proferunt Itineraria vetera Antonini et Hierosolymitanum, et Peutingeri Tabula. Ita apud Ammianum lib. 27. Mediolani locus occurrit, *Ad Inno-centes* appellatus. Græcos etiam recentiores ita locutos docuimus in Descript. S. Sophiae n. 18. Sed et Dafnense Palatum ad Antiochiam ἐπιδάσθνη dictum, quasi ἐπὶ τὴν Δάσην, par est credere, Regino ann. 962: *In quodam monte qui dicitur ad sanctum Leonem. Pontes in Pictonibus castrum ad Pontes vocari scribit Anonymus in Miraculis S. Eutropii Episcopi Santonensis n. 22.* Vide Theostericum in Vita S. Nicetæ Hegumeni n. 28.

1. **AD** Frequentissime occurrit isthæc loquendi ratio, presertim apud Scriptores nostros qui illam a Gallico mutuaverant, non modo ubi de locorum nominibus sermo est, sed etiam, et præcipue quidem cum de officiis ministeriis agitur. Sic in Computo generali reddituum Regis Franc. ann. 1202, apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. CLVI: *Pro lx. servientibus Ad equos, et pro C. servientibus Ad pedem, et pro quatuor balistariis Ad Equum.* Quod diceremus, *Sergent à cheval, Sergent à pied.* [** Monachus Sangallensis de vita Caroli M. lib. 2. cap. 3: *Dixit illis, Ad cameram mean servire debetis.*]

1. **AD** pro *In*, verbi gratia apud Spar-tianum in Pio: *Profectus est Ad Cam-paniam.* Sequioris sæculi idiotismus est. Vide Casaubonum ad eundem in Hadriano.

ADA. Vide *Acla*.

* **ADÆQUANTIA**, Justa æstimatione, adæquatum cum re aliqua pretium, Gall. *Equivalent*. Stat. Vercell. lib. 7. pag. 160. v°: *Item quod aliquis ronzinus scriptus communis ad stipendum, vel in Adæquantia, vel aliter non possit extimari*

ultra florenos decem auri. Nostris Ade-quær, a Lat. *Adæquare, Ajuster*. Instruct. ann. 1382. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. p. 751. art. 7: *Semblé qu'il seroit bon et profitable qu'en tous les lieux où il sera établi grenier pour le roy, que l'on y envoyast les mesures adjointées et Ade-quées à la mesure de Paris.*

1. **ADÆQUARI**, *Æstimari*, diligenter discuti, inspicere. Honorius Imperator in lege ann. 413. tom. 5. Cod. Theodos. pag. 134: *Loca, quæ prestationem suam implere non possunt, præcipimus Adæquari, ut quid præstare possint, mera fide, et integra veritate scribatur.* [** *Adæquari* in hac lege, Theod. Cod. lib. 13. tit. 11. cap. 12. et in alia Theod. Cod. Lib. 4. tit. 19. cap. 1. § 2. *Dirksenio est Ad æquatem redigere*; sed priore loco, potius significare videtur *Æquitatis benignitate æstimare*, nisi legendum *Adærare*.]

ADÆQUATIO, *Æqua* bonorum partitio inter hæredes, in Lege Longob. lib. 2. tit. 29. § 3. [** *Luitpr. 73.*] cuiusmodi *adæquationis*, s. *exæquationis* bonorum formulæ habentur apud Lindenbrog. form. 67. 68. 69. et 70. Vide *Æqualentia*.

* **ADÆQUE**, *pro pariter, perinde*, in diu-

no Romano cap. 2. tit. 4. § 10.

1. **ADÆRARE**, *Premium addicere, ære estimare*, ad æris premium redigere, vulgo *Adpretiare*. Gloss. Lat. Gr. *Adærat, ἀταρυπίται, ἀτοχαλκε, Adæratio, ἀταρυπίτης*, Gloss. Lat. Gr. *ἀταρυπίτης, Adæratio, ἀταρυπίτω, Adero*. Lex Bur-gund. addit. 2. § 6: *Solidi qui a tempore Alarici Regis Adærati sunt.* [** *Locus integrer ita habet: De monetis solidorum præcipimus custodire, ut omne aurum quodcumque pensaverit accipiat, præter quatuor tantum monetas Valentiniiani, Genavensis et Gothum, qui a tempore Alarici regis adærati sunt, et Ardaricanos;* unde paulo alia significatione vocem hic acceptam esse constat;] et Lex Wi-sigoth. lib. 4. tit. 5. § 7: *Post parentum obitum Adhæratione adhibita, etc.* Joan. Diaconus in Vita S. Gregorii M. PP. lib. 2. cap. 24: *Cunctorum patrimoniorum prædiorumque redditus.... Adæravit. Bre-viloq.: Adærata prædia dicuntur, ex quibus æs proveniebat. Adærata annona, in leg. 31. Cod. de Erogat. milit. annonæ, cum sc. annonæ in ære persolvuntur. [Hinc Jac. Cujacio *Adhærare* idem est ac *Albergare*, quod scilicet *Alberga* quæ primum servitus erat fundo imposita v. g. hospitio excipiendi, nunc in ære solvatur.] Vide Casaubonum ad Theophrasti Characteres pag. 332. et ad Sueton. Salmasium ad Pollionem pag. 338. et Jacobum Gothofredum ad leg. 28. Cod. Theod. de Erogat. milit. annonæ. [** *Vox Aderato* simili sensu frequens apud Lusitanos, teste St Rosa de Viterbo. Charta ann. 1068. *Acibio de ti pretio Aderato et definito quadraginta modios.* In aliis chartis ann. 1107. et 1108. por-prego *aderato legitur*.]*

* **Nostris Adenerer**, *Merces seu rem quamlibet denariis commutare, rem venditam in denarios convertere.* Ch. ann. 1382. in Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 28: *Lesdiz vendeurs en ont soumis et obligé... tous leurs biens... meubles et heritages presens et à venir à justicier, vendre, despender et Adenerer à tel feur, etc.* Lit. ann. 1355. in vol. 4. Arest. parlam. Par.: *Jaqin de Paris sergeant du chastelet et commissaire du roy pour vendre et Adenerer tous les biens meubles et immeubles... escheus et acquis au roy, etc.* Aliæ ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 545: *Pour laquelle chose le bailli de Vitry a fait battre et Adenerer les blez dudit*

suppliant, crier et subster ses heritages. Charta denique ann. 1469. ex Chartul. Latinac. fol. 184. v^o : *En possession et saisine de iceula grains et prouffit atribuer à leur usage et pour leur provision, ou les vendre et Adenerer et distribuer à aultruy à leur prouffit.* Adde Ordinat. reg. Franc. tom. 6. pag. 594. art. 13. Vide *Denariata*.

2. ADÆRARE. [f. *Aere munerare, stipendia decernere, Gall. Gager.*] Bulla Adriani I. PP. ann. 772. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 13 : *Et ecce obnive nos, Religiosissimi Dei cultor, dinosceris proponscisse, ut ex nostri persona studuisse mus Adærari, qui sine nostra inquietudine easdem vestras causas subtiliter perscrutare, vobisque justicias facere deberet.* [Glossulæ in Cod. MS. Cluniac. tom. 2. Operum posthum. Mabill. pag. 23 : *Adæravit, id est, ære muneravit.*]

1. ADÆRATIO. Vide in *Adærare* 1.

3. ADAGAGIUM, vulgari pronuntiatione, pro *Adaquagium*, irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda, Gall. Arrovement. Charta ann. 1471. ex Cam. Comput. Aquens. in Reg. Sign. *Columba* fol. 282 : *Adaquagium ipsum funditus vetent.* Vide infra *Adaquagium*.

* **ADAGERE.** [Adigere. DIEF.]

* **ADAGONIE,** Proverbio, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Ubi forte sic leg. *Adagio, i. e. Proverbio.* [* Cod. 4778 ut ex Placido *Adagonie*, apud Maium vero tom. 3. pag. 493. *Adagione legitur.*]

ADAGONISTA, Incitator, certator Joanni de Janua, pro *Antagonista*. [* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Adagonista, Enchercheur.*] [* Gloss. Cod. reg. 4778 : *Adagonista, Incitator certaminis vel certatoris, provocator.*]

* **ADAGORIA.** [Gall. *Ambre.* DIEF.]

* **ADALBERGA.** Testamentum Adalaidis ann. 978. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 97 : *Alia mediatis de fructu remanent Raymundo Archiberga et Adalberga.* Haud scio an *Archiberga* et *Adalberga* idem sint, qui dominus *Albergæ*, cui competitus jus gisti seu jus quibusdam in prædiis hospitandi. Vide *Alberga*.

* **ADALGERE,** pro *Adaugere, Addere.* Charta Rogornis et Aldeburgis uxoris pro Monasterio Nobiliacensi, regnante Rotberto Rege : *Decumbente quoque meipso propter aliquam plagam in lectulo, statui apud me : Adalgere deberem ad eleemosynam genitoribus meis ; quod et feci, etc.*

ADALIDES, Auditores, Mauris Hispanis ; apud Rodericum Tolet. lib. 3. de Reb. Hispan. cap. 24. alias *Adalides* dicuntur *Itineris ductores*. Leges Alphonsinæ part. 2. tit. 22. lege 1 : *E por esto los llaman Adalides, que quiere tanto decir como guiadores, [** al. guardadores] porque ellos deben haber en si todas estas cosas sobredichas, para saber bien guiar las huestes y las cabalgadas en tiempo de guerra.* De eorum munere sic Gregorius Lopez ex lege 4 : *Adalides potestatem habent judicandi circa ea quæ contingunt in hostium incurvis, seu cabalatis, et super divisione prædæ cum perditionum restituzione ; jussa imponunt Amogaberibus et peditibus, ponunt etiam de die speculas seu atalayas, et noctu auscultatores, vulgo dictos Escuchas, ordinant Estalgaras, et insidias seu celatas ; creant etiam Almocadenos, qui sunt capitanei super pedites, etc.* [* Apud Lusitanos Adalidem, vulgo *Adail*, antiquitus nominatum fuisse *Zagam* monet S^a Rosa de Viterbo tom. 1. pag. 52. Charta ann. 1162 : *De preda de Fossado non detis nisi*

ad Zagam duas partes et vobis remaneant duæ ; ubi versio vulgaris sec. 13 : E de roubô, e de foçado non dedes senão ao Adajl as duas partes et a vos fiquem as duas partes.]

ADALINGUS, ADELINGUS, ETHELINGUS, EDELINGUS, EDLINGUS, etc. voces unius et ejusdem originis, Saxonice nempe, quæ *Nobilem* et *natalium* splendore illustrem quempiam significant; ab æ<g>el, vel ed el, *Nobilis*, quam etiamnum usurpant Germani eo significatu. Gloss. Keronis, *Nobilibus, Adelem*. Lex Anglorum et Werinorum tit. 1 : *Si quis Adalingum occiderit, 600 sol. comp. qui liberum occiderit, etc. qui servum occiderit, etc.* Ita tit. 2. 3. 4. et 5. ubi trifariam hominum conditionem apud Saxones distributam observare est in *Adalingos* seu *Nobiles, Liberos et Servos*. Quod firmiter ex Nithardo lib. 4. c. 2. : *Saxonica gens omnis in tribus ordinibus divisa consistit. Sunt enim inter illos qui Edilingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Lazzi illorum lingua dicuntur : Latina vero lingua hoc sunt Nobiles, ingenuiles, serviles.* [* Vide Gauppi edit. leg. *Saxon.* pag. 31.] Vocis vim attigit etiam Simeon Dunelm. et ex eo Rog. Hovedenus ann. 887 : *In loco qui dicitur Ethelingæge, id est Nobilem insula, Math. Westmonasteriensis et Bromptonus habent, Ethelinghey et Ethelingie, quod interpretatur insula Nobilem.* Nec dubium quin ab hac voce formata sint Anglosaxonica illa vocabula appellativa, *Ethelredus, Athelunus, Ethelbaldus, Ethelwulfus, Ethelstanus, Regum Anglosaxonum familiaria nomina.*

Edwardus Confessor in suis Legibus cap. 35. vocem *Adeling* effictam vult ex *Athel*, nobilis, et *Ling*, imago ; quæ conjunctæ, inquit, sonant nobilis imago. Ab Edwardo hausit quæ habet in hanc sententiam Bromptonus pag. 907. Verum Spelmanus auctor est *Saxonibus* in more fuisse patrio nomini *Ling* subjungere, cum vel filium, vel juniores denotare vellent, verbi gratia, *Eadmundling*, pro filio *Eadmundi* : indeque plerasque Arctoas nationes terminationem istam retinuisse in nominibus appellativis, quæ earum originem designabant. Unde *Salingi* dicti a *Sala* fluvio, a quo profecti ; *Nordalingi*, quasi filii aquilonis ; *Easterlingi*, quasi soboles Orientis. Vid. Cluverium in *Germania antiqua* lib. 1. cap. 15 et Besoldum in *Dissert. de Ord. equest.* pag. 4.

Hac hic igitur originatione dictos putant *Adelingos*, Regum præsertim filios et hæredes. Leges Edwardi loco citato : *Rex vero Edwardus Edgarum filium eorum secum retinuit, et pro suo nutritivit : et quia cogitab hæredem eum facere, nominavit Adeling, quem nos dicimus Domicellum.* Sed nos indiserte de pluribus dicimus ; quia *Baronum* filios vocamus *Domicellos*. *Angli vero nullum nisi natos Regum.* Leges Hoeli Boni : *Urchrichiad, i. Edling, qui post Regem habet succedere, etc.* Certum autem Regum filios *Adelingos* vocitatis. Ita apud Simeonem Dunelm. de *Gestis Angl.* ann. 866. *Elfredus, id est, Clito Adeling.* Apud Henricum Huntindon. lib. 5 : *Beorthsigt filius Britnodi Adeling.* Et lib. 6 : *Quidam Anglorum Eadgar Adeling promovere solebant in Regem.* Charta *Elfrici Regis* in *Monastico Anglic.* tom. 1. pag. 203 : *Ad insulan Clitonum quæ Anglice usitato nomine Aedlingæg nuncupatur.* Unde colligitur *Clitones* et *Adelingos* eosdem esse. Adde *Ordericum Vital.* lib 12. pag. 855. 869.

ADELINGA, Ordo *Nobilium. Gotefridus*

Viterb. ann. 776. de Longobardis agens : *Omnès Reges illi fuerunt Adelingi, id est, de nobili prosapia, quæ apud illos dicitur Adelinga.* [* Vide Gauppi comment. ad Legem Anglorum et Werinorum pag. 312. Grimmi gramm. tom. 2. pag. 44. n° 483. ejusd. Antiq. juris Germ. pag. 265.]

* **ADALLEVANTIA,** Armorum, quibus offendit potest, genus. Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murat. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 560. art. 130 : *Si aliquis Pistoriensis civis detulerit adsterium, vel Adallevantiam, spedium, vel lanceam, vel barionem, vel malatayam... in civitate Pistoria, vel in ejus burgis, tollam ei.*

* **ADALMATICÀ,** pro *Dalmatica*, Vestis ecclesiastica. Charta ex Archiv. monast. Cassin. : *E I. plubiale, e I. Adalmatica, e II. crucifixos de linna, etc.* Vide infra *Adamaschus*.

* **ADALTA,** Atria, usque ad altam partem domus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [* Cod. 4778 : *Virg. Adalta atria, usque, etc.* *Æneis* lib. 4. v. 665 :

It clamor ad alta
Atria ; concussam bacchatur fama per urbem.

* **ADALTUATRIA, ADALTA ADRIA.** [Alta atria. DIEF.]

* **ADALUS,** Inter pisces, qui ad dominos jure dominii pertinent, annumeratur, in Charta ann. 943. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 456 : *Si storionem aut Adalam in longitudine plusquam quatuor pedum prenderimus, sine scientia aut vestra voluntate... nullo modo venundare debeamus.* Stat. Mantuae lib. 1. cap. 102. ex Cod. reg. 4620 : *Pisces recentes... vendi debeant in piscaria Communis ordinata, et alibi vendi non possint, exceptis sturionibus et Adalis et aliis piscibus Padi, etc.* Rursum occurrit cap. 103.

* **ADAM.** Ita apud Halberstadienses nuncupabatur quidam *Poenitens* publicus, de quo hæc habet *Æneas Silvius* in Hist. de Europa cap. 31 : *Singulis annis unus ex populo deligitur, quem peccatis gravioribus inquinatum putant. Hunc ueste lugubri induunt, et obvolo capite, prima die jejunii ad templum ducunt, indeque peractis divinis officiis ejiciunt. Is quadraginta diebus nudis pedibus perambulat urbem et ædes sacras circuit, neque ingreditur neque quenquam alloquitur. Invitatus a canoniciis per vices, quod apponitur, comedit. Somnus ei post medium noctis in plateis permittitur. Die Jovis sancto post consecrationem olei rursus ad templum introducitur, et oratione facta a peccatis absolvitur, pecuniasque ei populus offert, quæ tamen templo dimittuntur. Hunc Adam vocant et omni criminis liberum putant.* Vide *Poenitentes*.

* **ADAMA,** Humanum genus, Adami progenies. Missale Gallicanum apud Mabillonum Liturg. Gallic. pag. 355 : *Succumbente Agno nostra pro salute, Agno figurato diu, denum eum vincente Letum, illo et Leone Juda veriore, antea tempus captivitatæ redditus fideliter Adamæ, fratres carissimæ, expectemus predæ : ut compilatis inferi spoliis, etc.*

* **ADAMANTES,** Species tignorum, ut videtur, ad apparatum navis accomodorum. Informationes Civitatis Massil. de passagio transmarino ex MS. San-Germ. ubi de navium apparatu : *Item vi. Adamantes ad longitudinem xvij. passorum.*

* **1. ADAMAS,** Magnes, Gall. Aimant : a verbo *Adamare.* Vita S. Walrici Abbatis num. 10. tom. 1. Aprilis pag. 19. E : *Hic ergo Sacerdos, juxta Prophetam in Tem-*

plo Dei lapis est virus in aedificio Dei appellatus, qui recte, ut audio Adamanti lapidi pretioso comparatur, cuius natura talis est, ut quidquid adspicerit, ipsum etiam ferrum ad se subtrahat.

* *Hæc sic emenda : Videtur esse Magnes, Gall. Aimant. Vox Græcæ originis. At vero nostris olim Adamas prius dicebatur Aimant, quam vocaretur Diamant; que utraque vox a verbo Adamas originem habet.*

* 2. **ADAMAS**, [cf. Adamiani ; bigamus, sic DIEF.]

* **ADAMASCHUS**, Damasceni operis pannus bombycinus, Gall. *Damas*, Ital. *Damasco*. Inventar. Jocalium ann. 1389. tom. 3. Codic. Ital. diplom. col. 363 : *Planeta una drappi auri in campo viridi, facta ad spicas cum frisiis largis Adamaschi, fodrata tafetali rubeo. Occurrunt etiam apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 809. Vide supra Adalnatica.*

ADAMATICA, Arbor Paradisi terrestris, cuius fructum manducavere Adam et Eva. Petr. Chrysolog. Serm. 54.

* **ADAMATIO**, [Actio adamandi. DIEF.]

ADAMATORIUS, ἐρωτικός, In Gloss.

* **ADAMATRIA**, Eadem notione apud Laur. in Amalthea.

ADAMIANI, et **ADAMITÆ**. Dicti quidam Hæretici qui Adæ imitantur nuditatem; unde et nudi orant, et nudantes se marres et fœminæ convenientiunt, etc. S. Augustin. lib. de Hæres. et Isidor. lib. 8. cap. 5.

* **ADAMICARI**, Adamari. Hist. Miscellan. apud Murator. tom. 1. pag. 112 : *Quidam autem dicebant quod et in vita Justini Adamicata ei fuerit et ipsa persusit Justino ut eum Cesarem faceret.*

* **ADAMINIANI**, MIRNONI. [Ut adamiani. DIEF.]

* **ADAMITE**, Albi lapides durissimi, Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico : quasi diceret Indomitæ ex a privat. et squâta, domo. Iudem lapides sunt, qui Plinio Adamanties.

* **ADAMITTERE**. Libertat. Pontis Ursonis tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 640. art. 19 : *Si pretor aliquem mandaverit, et ipse cum inveniatur (invenietur) ire noluerit, duodecim nummos Adamiserat. Ubi eruditus Editor emendat : amittat ; quidni Adamittat ? Vide infra Admictere.*

* **ADAMITUS**, Lapis in vesica, Rocho le Baillif in Dict. Spagyr.

* **ADAMPLARE**, ut Adampliare, Gall. Amplifier, Elargir. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 8. cap. 6. apud Murator. tom. 8. col. 288 : *Unde versus inimicos fecit planari fossas, et Adamplari vias, et omnia paramenta dispositus, quibus credi posset, quod Ecclenius vellef configere cum legato.*

* **ADAMPLATURA**, idem quod Exartus, Ager recens exaratus, proscissus, Gall. Essart. Charta Frider. II. Imper. ann. 1220. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 415 : *Concedimus insuper eidem marchioni Adamplaturas et communia, valles etiam, et paludes in terris nominatis superioris existentes. Occurrit præterea tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1578.*

* **ADAMPLIARE**, pro Amphare. Adampliare templum donis, in veteri Inscriptione.

* **ADANIARE**, Ostendere, probare. Judicat. ann. 796. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 312 : *Postea interrogabimus nos Petrus diaconus, Fiducia clericus, et Dondo scabini jam dictos Sotprandulo, Aspartulu clericus, et Per-*

ticasulu, ut si poterit Adaniare libertate sua, aut per chartulam, aut per testimonia vel possessionem juxta lege quidem : ipsi dixerunt, quod sua libertate adprobare poterit... Nec libertate nostra Adaniare non potemus. An respexit ad notam manumissionis formulam per denarium, ita ut legendum sit Adenariare ? Vide in Manumissio.

* **ADAPTARE**, Aptare, accommodare, Gall. *Ajuster, appliquer*. Stat. criminal. Saoneæ cap. 35 : *Si vero per aliquem prædictorum quodcumque delictum realiter commissum fuerit cum effectu, possit magistratus contra delinquentem procedere, ipsumque punire secundum formam capitulorum scilicet positorum sub rubrica de homicidio, de adulteriis, et stupris, et de furibus, et de poenit. eorum propositis, prout casus delicti se Adaptaverit alicui de capitulis supradictis. Ibid. cap. 37 : Magistratus possit et teneatur illam vel illas condemnare... secundum dispositionem statutorum ipsius, et uniuscujusque illorum Adaptandis ad casum dicti commissi.*

* **ADAPTARE SE**, Indulgere, de jure cedere, Gall. *Se præter*. Lit. Officialis Noviom. ann. 1349. ex Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 165 : *Dicit dictus reus quod jura se Adaptant, et per consequens animus judicis se debet Adaptare, adeoque tendunt ad finem humaniorem.*

* **ADAPTATIO**, Accommodatio, Applicatio, Gall. *Application*. Historia Translationis B. Edmundi Cantua. Archiep. inter Aneid. Marten. tom. 3. col. 1859. D : *Quod si similitudo ad habitum referatur... vera est Adaptatio.*

* **ADAPATUS**, pro *Adaptatus*, Aptatus, fabricatus, Gall. *Fabriqué*. Statut. pro lanificio et pannificio ann. 1317. ex Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 186. v^r : *Imponatur aliud signum unicum tamen plumbeum commune parariæ loci illius, in quo (panni) parati fuerint et totaliter Adapti.*

* **ADAQUAGIUM**, Aquarium, Gall. *Abbrevoir*. Serrarius de rebus Moguntinis tom. 1. pag. 38. novæ edit. : *fecit insuper prædictus Aureolus Rex pro pecoribus ad aquandis quoddam Adaquagium in civitate Moguntina. Rursum occurrit in Charta Thosiac. ann. 1404.*

* 2. **ADAQUAGIUM**, Irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda. Terrar. Belli-joc. fol. 50. v^r : *Item plus tres denarios Viennenses... super Adaquagio seu propriæ aquæ, pro rigando et adaquando quoddam pratum.*

* **ADAQUELE**, Rivus, canalis. Chartar. notarii d'Aubagne : *Confrontatam cum vallato sive Adaquali, etc. Vide Aquale.*

1. **ADAQUARE**, Gloss. Latino-Graecæ : *Adaqual, τοτὶσι. Gloss. Graeco-Lat. τοτὶσι κτῆνος. Adaquo. Lex Wisig. lib. 8. tit. 3. § 15 : Pecora... Adaquentur tantummodo, et teneantur inclusa. Saxo Grammat. lib. 10. Hist. Dan. pag. 179 : Qui vero Adua quandi tempore ita sodalis equo usus fuisset, etc. Theodol. :*

En Adaquare gregem simul et relevare calorem. Nostra venit Phronesis.

Utuntur Sueton. in Galba cap. 7. Gregor. M. lib. 11. Epist. 5. Interpres Bibliorum, etc. Italis *Adaquare*, est irrigare. Hinc

* 2. **ADAQUARE**, pro irrigare apud ilorum Scriptores occurrit, cum latine scribunt ; Gall. Arroser. Chronicon Parmensse ad ann. 1303. apud Murator. tom. 9. col. 849 : *Tempore xstatis, ante postea, bene quasi per unum annum non pluit... metitum non fuit, et nullus fuit qui*

segaret prata, nisi illa quæ poterant Adquare.

* 3. **ADAQUARE**, Miscere aqua, aqua diluere. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses, ann. 1351. ex libro Viridi fol. 53 : *Vinum del relieu refectorii Monachorum... datur ibidem (pauperibus) amore Dei, cum alia quantitate vini quam quotidie debet dare dictus dominus Abbas propter hoc, et sunt decem cancelli vini, non tamen vini conventualis, sed de leviori, sicut dat decem panes frumenti, quæ quantitas seu mensura multoties visa fuit asportata in quadam semale de cellario ad refectorium, que Adaquaret et datur similiter amore Dei.*

* 4. **ADAQUARE**, Aquam præbere, suppeditare, Gall. *Fournir d'eau*. Charta ann. circ. 1063. ex schedis Pr. de Mazagues : *Dedimus etiam vallonem ipsam, per quam cucurrit fons de Guirarda, et de dicto fonte Adaquantur officina sancti Christophori.*

* **ADAQUARIUM**, Aqualis. Gall. *Aguiere*. Testam. Richardi II. Regis Angl. apud Rymer. tom. 8. pag. 76 : *Et quod omnia, coronæ aureæ, cippi, Adaquaria, et vasa aurea, et alia jocalia, etc.*

* **ADAQUATORIUM**, Aquarium in Charta Philippi Reg. Fr. ann. 1270. ex Tabul. S. Germani Prat. : *[Viaria quæ est a prædicto Adaquatorio usque ad cuneum murorum sancti Andreæ.]*

* **ADAQUATUS**, Aqua aspersus, madidus, Gall. *Mouillé*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 372 : *De quodam hauguetone, quem induerat, et una camisia Adaquata, quam circum circa caput suum de subtus caputum posuerat, armatus erat. Nisi sit pro Adaquatus, aptatus.*

* **ADAQUERIUM**, Aquarium, Gall. *Égout, évier*. Charta ann. 1301. ex Tabular. Massil. : *Super querimonia facta consilio contra certas personas,... proper putrefactiones Adaqueriorum et privaduarum dampnose confluentium ad portum, etc.*

* **ADARABA**, Arestum ann. 1374. 10. Jun. ex vol. 6. Arest. parlam. Paris. : *Certa sententia seu excommunicatio, quam Judæi inter se vocant niduy... Dicitus Vientius Columbum prædictum in niduy posuerat ; et prefatus Columbus eidem Vientivo responderat, quod eidem dicebat Adaraba. Vide Aladma.*

* **ADARCA**, Clypeus, pelta, Gall. *Targeus*. Bochartus. Hispan. *Adarga*, ab Arabicco Tarka seu *Darca*, Clypeus, inquit Bochartus. Testamentum Ranimiri Regis Aragon. ære 1099. in Historia Pinnatensis lib. 2. cap. 38 : *De meas autem armas, qui ad varones et cavaleros pertinent, sellas de argento, et frenos, et brunitus, et spatas, et Adarcas, et gelmos... dimitto ad Sanctum filium meum.*

* **ADARDIRE CUM ALIUQO**, i.e. pugnam cum eo experiri, inquit Muratorius. Hinc nata videtur Italica vox *Ardire*, Tentare, Audere. Vetus formula inter Luitprandi leges, apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 75 : *Petre, te appellat Martinus, quod habet suspicionem, quod tu conversasti turpiter cum Alda sua uxore. Cum eo Adardire volo. Vadiate pugnam.*

* **ADARESCHILD**, Agressio facta in aliquo vico. Vox Longobardica, de qua Macer in Hierolexico, orta ab *Adardire* de quo supra. [** Legendum *Arischild*. Gloss. Longob. manuscr. in Cod. Cavensi et Vaticano 5001 (membr. in 4°) : *Arischild, adunatio.*]

* **ADAS**, *Libra inter duodecim signa.*
Papias.

* **ADASIA**, J. Laurentius in Amalthea : *Adasia, ovis recentis partus, sed vetus, inepta sacrificiis, sicuti nec agna, ne cum bidens. Festo est etiam, ovis vetula recentis partus. Sed quomodo recentis partus, si vetula ? hæc verba, inquit Greivius, pertinent ad Avilla, de qua inferius, Avilla, Agna recentis partus; juxta Scallig. Adasæ opponuntur bidentibus. In Glossis Isid. Adasia ovis major nata ; in excerpto vero Pithecanis, Major nata.*

* **ADASIATUS**, Gall. *A l'aise*, Ludicrum cognomen, apud Lobinell. in Glossar. ad Hist. Britan.

* **ADASIO**. [Ut ADASIA. DIEF.]

* **ADASSAMENTUS**, Reditus, proveniens ; nisi sit pro *Adcensamentum*. Vide *Adcensare*. Testam. Guillel. V. dom. Montispessul. ann. 1121. inter Probat. tom. 2. Hist. Occitan. col. 416 : *Jubeo ut Lamberti bajulus meus teneat quatuor annos omnes Adassamento de Montepesulano et de Palude, et de molendinis de Latis, et de omnibus eorum pertinentibus, et de illis exitibus, qui infra hos quatuor annos inde exiit sunt.*

* **ADASTRIA**. Glossar. Bituric. : *Adastria interpretatur petrosa vel dura ; nam Adia Græce, petra ; vel ab Adranes, id est, infirmitas vel impotentia ; significat autem sortem que est dura et inexorabilis.*

* **ADASUS**. [Ut ACASSIS. DIEF.]

* **ADATICTUS**, pro *Adtactus*, Tactus morbo. Charta ann. 1459. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 288. col. 2 : *Nec octo dies labuntur, migrati sunt minusque Adaticti aliqui in dicta civitate Nemausi. Ubi de morbo epidemicō sermo est. Hinc Adeser, nostris, pro Tangere, contractare. Chron. Sandion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 148 : Adeser ne le poouent pour la grant clarté que il rendoit. Rob. Bourron in Merlin. Ms : Ja ne say hom tant com je vive, qui vous ost ochirre ne Adeser. Vita J. MS. :*

A mon pere m'estuet aler,
Ains que ma puissiez Adeser.

Occurrunt præterea in Poemat. reg. Navar. tom. 2. pag. 14. 118. et alibi.

* **ADAUCTAGERE**, Adaugere. Gloss. Lat. Græcæ MSS. : *Adauctagit, γένεσθαι.* Forte *Adauctascit* vel *Adauctegit*.

* **ADAUDIRE**. [Aurem adhibere. DIEF.]

ADAUGMA, *Augmentum, additamentum.* Joan. de Jan.

* *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Adaugma, augmentum, clementum, Prov. Creyusement.*

* **ADBAGES**. [Ambages. DIEF.]

* **ABDASSARE**, Demittere. Vide supra Abassare.

* **ADBIBERE**. [Valde bibere. DIEF.]

* **ABBITERET**, *Adveniret.* Placid. ap. Maium vol. 3. pag. 432.

* **ABOUTAMENTUM**, Fundus cum suis limitibus creditoris assignatus, ut postea in illum speciale jus acquirat, Gall. *About special*. Hoc sensu accipitur in Consuetudine Pontivensi art. 133. At in Metensi tit. 4. art. 31. fundus est assignatus et specialiter creditori oppigneratus. Ita D. de Lauriere in Gloss. Juris Gallici ad vocem *About*. Litteræ Officialis Attrebat. ann. 1290. in Tabulario Montis S. Eligii Attrebat : *Asseruit dicta domicella... se habere sufficiens excambium sive Adboutamentum de doce sua recuperanda... videlicet ad totam feuodum sive supra feuodum, quem idem Hugo tenet de domino Comite Attrebensi.*

* Charta ann. 1343. ex Chartul. abbat. Regalis-loci part. 2. ch. 9 : *Et especialement il en ont obligé par maniere d'about et de contrecons une maison, si comme elle se comporte. Alia ann. 1350. ibid. ch. 12 : Par maniere de About ou contrabout li dessusdict preneurs ont obligé, aloyé et Abouté as dits religieus... une maison.* Charta ann. 1348. in Chartul. 21. Corb. fol. 190 : *Et tous les Abous et assignations, que je et mes filles aviemmes sur ledite terre de Longpré et les appendances, etc.* Alia ann. 1440. ibid. fol. 248. v° : *Porra ledit acheteur... prendre et adherdre ausquels des dits heritages pour le tout que mieux lui plaira, nonobstant Abouti, assene et ypotheque sur iceula pris ou à prendre. Contr-about vero et Contrecens vel Contre-à-chens, ut loquunt Bellomanierus MS. cap. 38. vocant Practici nostri id, quod in cautionem census vel reditus anni assignatur. Vide Abboutum et Butum.*

* **ADBREVIAIRE**, Breviare, Joanni de Jana, in Brevia redigere, *Imbreviare, adimbreviare, Italis Abbreviare.* Matth. Westmonasteriensis ann. 1297 : *Mandante Rege... Abbreviare quot equitaturas quisque posset invenire ipsi Regi processuro ad bellum.*

* **ADBUTARE**, Terminare, Gall. *Abbutir.* Charta Roberti Lescuier ann. 1284. ex Archivo B. M. de Bono-nuntio Rotomag. : *Una piechia terra sita est inter terram Ric. dicti de Gregne ex uno latere, et terram dicti de Merival ex alio latere et Adbutat ad terram Stephani dicti Veri ex uno butto. Altera vero piechia terra est sita apud les Londes inter terram Domini nrum de Burres ex una parte, et Adbutat ad terram Ric. dicti Trebon ex uno butto.* Vide *Abbutare*.

* **ADCAMARE**, Facere, reficere. Charta ann. 1136. ap. S^a Rosa de Viterbo tom. 1. pag. 53 : *que agucent illas maleas, et adcament illas cadenatos, et quando Senior dederit ferrum que faciant ferraduras et clavos pro ad illum.*

* **ADCAPITUM**, ut *Accapitum* supra in *Accapitare, Emphyteusis, Gall. Emphiteose.* Statuta Ecclesiæ Nemausensis inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1043 : *Prohibemus districte, ne quis... ad Ecclesias pertinentiam presumat vendere, dare, permutare, in emphiteosim seu in Adcapitum concedere.*

* **ADCATHENARE**, Catena ligare, constringere, Gall. *Enchainer.* Charta Raim. de Agouto ann. 1348 : *Possit (Johannes de Masalgis) compellere dictos homines ad confitendum veritatem per omnem cohortem modum juridicum atque formam,... et habere costellum,... Adcathe-naire,... et citra sanguinem fustigare.*

* **ADCAUSARE**, In jus vocare. Vet. Formulæ Andegav. apud Mabillonum tom. 4. Analect. pag. 262 : *Prosequere et admalare et Adcausare facias, quomodo ipso debite recipere facias.*

* **ADCENSA**. Vide *Accensa*.

* **ADCENSARE**, Ad censem dare, Gall. *Donner à cens :* interdum et Recipere ad censem, Gall. *Prendre à cens.* Litteræ Officialis Bitur. ex Cod. MS. Coaslin. : *Dominus Petrus Brunelli Presbyter... publice confessus fuit se Adcensasse et ad censem annuam et perpetuan tradidisse... pro pretio 40. solid. Turon. annus et perpetua pensionis, etc.* Ibidem passim. Charta Mathildis Comitissæ Nivern. pro Monast. B. M. de Consolatione, ann. 1244. inter Instrum. tom. 4. nov. Gall. Christ. col. 102. D : *Ita videlicet quod Abbatissa et Conventus dicti loci vel earum mandatum poterunt reditus*

dictarum nundinarum vel mercati pro sua voluntate vendere, ad annum vel ad annos tradere et Adcensare cuicunque voluerint.

* **1. ADCENSATARIUS**, Qui dat ad censem. Litteræ Officialis Bitur. ann. 1447. ex Cod. MS. Coaslin. : *Dictus (Procurator) Adcensatarius tradet... dicto Ponominio Adcensatori et suis in nemoribus preditorum Dominorum Archiepiscopi Bitur. et Domini S. Palladii, quorum nomine dabat ad censem Tegulariam de qua in Litteris Officialis. In his iisdem Litteris Adcensator et Adcensatarius modo usurpatum pro illo qui ad censem tradit, et modo pro eo qui recepit : Promilit dictus (Procurator) Adcensatarius prænominate Adcensatario, etc.*

* **2. ADCENSATARIUS**, Qui ad censem recipit. Litteræ Officialis Bituricensis ex cod. MS. Coaslin. : *Adcensat et tradit et credit in perpetuum Hieronymo Girault presenti... pro pretio 40 solid. Turon. solvend. et reddend. per dictum Hieron. Girault Adcensatartum vel suos annis singulis, etc. Ibidem pluries.*

* **ADCENSATOR**. Vide *Adcensatarius 1.*

* **ADCENSATIO**. Vide *infra Adcensare.*

* **ADCENSIMENTUM**, Datio ad censem, Gall. *Adcensem.* Vide *Accensa.* Charta Ludov. VII. reg. Franc. ann. 1179. ex Chartul. S. Cornel. Compend. fol. 67. r. col. 2 : *Retinimus etiam alia omnia quæ tenebamus, quæ ad prædicta Adcensimeta non pertinent.*

* **ADCENSIRE**, Dare ad censem, Gall. *Donner à cens.* Charta ann. 1163. ex Chartul. Regniac. : *Herbertus de Marriaco Adcensivit ecclesiæ Regniacensi totam aquam suam, quam habebat communem cum monachis Viziliacensibus... Hanc Adcensationem laudaverunt mater ipsius domina Autissiodorensis et uxor ejus Regina. In alia ibid. de ead. re, legitur Adcensatio. Vide mox in hac voce.*

* **ADCENSIVARE**, Eadem notione. Charta ann. 1207. in Chartul. Thenol. ex Cod. reg. 5649. fol. 34. v° : *Do eis licentiam vendendi vel Adcensivandi terragium, quod tenent de me... Ecclesia ipsa primum locum habebit in emendo vel in Adcensivando. Vide supra Accensatio.*

* **ADCENSSATIO**, Locatio ad censem annum, Gall. *Bail à rente, à cens;* in Provincia Normanniæ, *Contract de fief.* Litteræ Officialis Bituric. ex Cod. MS. Coaslin. : *In contractu hujusmodi Adcensationis fuit dictum et concordatum... promittentes dictæ partes hinc inde per fidem suam... quod contra Adcensationem hujusmodi non venient. Vide Accensa.*

* **ADCENSUATIO**, ASCENSUATIO, ut supra *Adcensimentum.* Charta ann. 1242. ex Chartul. Maurigniac. : *Hanc autem venditionem et Adcensuationem Petrus Desouches miles... laudavit, voluit et concessit. Adcensatio, in alia ann. 1243. ibidem.*

* **ADCESCARE**, Ordinat. Alfonsi comit. Tolos. ann. circ. 1254. inter Probat. tom. 3. Hist. Occitan. col. 512 : *Hæc erit forma tradendi ballivias et præposituras D. comitis, et terram ipsius Adcesandi. Ubi legendum opinor Adcensandi. Vide supra Adcensare.*

* **ADCLAMARE**, Vendicare, repetrere, practicis nostris, Clamer. Chartul. prior. Neronis-villa : *Cætera que sibi in proprietate erant : ita dico in proprietate, quod in hoc dono ejus, vel in alia terra et pertinenti, non rex vel aliqua persona posset aliquid Adclamare. Vide Clamare 2.*

* **ADCHRAMIRE**. Vide *Adramire.*

* **ADCLEPIATUS**, infirmus, debilis, ut videtur, nostris vulgo *Eclopé*. Charta ann. 905. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 777: *Præpositus ejus* (abbatis S. Ambr. Mediol.) *Podelbertus injuste... olivas contra consuetudinem colligere et premere, sive calcariam facere præcipit*, *Adclepiatus quoque, volentes nolentesque, ire, et vites illic amputare contra consuetudinem jubet*.

* **ADCLINAS, IS.** [Acclinis. Dief.]

* **ADCLINAS**. Mirac. S. Germ. episc. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 274. col. 1: *Erat locus naturali quodam situ commodissimus; atque a parte Orientali clivo montis paulatim lentescente, competenter Adcline pendulus*. Id est, leniter acclinis. Vide mox

* **ADCLINUS**, pro *Acclinus*, acclinis. Glab. Rodulph. Hist. lib. 3. cap. 5. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 32: *Quod (Cluniacum) ex situ ejusdem loci Adclino atque humili, tale sortitum est nomen*.

ADCOGNITARE, ACCOGNITARE, Notum vel *cognitum* facere. Glossar. Lat. Græc. *Adcognoscit* ἐπιγνώσκει. Hincmarus Rem. opusc. 5. de Coercendis militum rapinis: *Quarum exemplar Dominationi vestræ transmitto, ut secrete eum teneatis, et ad aliquem diem jubeatis venire fideles vestros, dicentes quia eis Adcognitare vultis undecimum vobis placet dicere, etc.* Capit. Caroli Calv. tit. 16. [**] Cap. missa de Carisiaco ann. 856. § 11.: *Et habet... omnes fideles suos convocatos, ut omnibus suam voluntatem et perdonationem et nostram, qui fideles illius sumus, devotionem Accognitet.* Tit. 28. in fine [**] Edictum Carisiaciensem ann. 861: *Hanc nostram constitutionem... relegi, Adcognitari, et observari mandamus. Inde Adcognitatio et cognitatio*, tit. 30. [**] Adnuntatio Hludovici ann. 862. ad calcem Conventus ad Sablonarias § 3. *Cognitamentum* tit. 27. [**] Cap. post redditum a Confluent. ann. 860. § 3. Vide Adnunt. Karoli ann. 857. § 1. et ejusdem edictum Pistense ann. 862. § 1.

* **ADCOGNOSCERE**, Agnoscere. Gloss. MSS. Lat. Græc. *Adcognoscit*, ἐπιγνώσκει.

* **ADCONQUIRERE**, Adquirere, apud Rymer. tom. 2. pag. 659.

ADCONSILIARE, Consilium dare, consulere. Notitia vetus in *Pancharta Nigra Turonensi*: *Ille vero audiens dolorem fratrum condoluit ipsum, et Adconsiliavit eos, ut starent, in Curciato villa, quoadusque cum eis pariter... exinde loqueretur*.

ADCOPIOSUS, Locuples, abundans. Glossæ Lat. Græcæ MSS. *Adcopiosus*, εὐπορος.

ADCORDABILES DENARI, Qui dantur domino vice laudimiorum, cum possessiones censuales distrahitur, aut permutantur: quia eo casu dominus et vassallus, si in distractione aut venditione nulla pecunia solutio intervenerit, invicem conveniunt: *Ils s'en accordent ensemble*; unde ejusmodi laudimia, *Accordemens* dicuntur in Consuet. Bituricensi. tit. 6. art. 1. 6. 7. 8. etc. Charta privileg. Castri Meliandi in Biturigib. ann. 1318: *Et octo denarios censuiales, Adcordabiles, redituales vendiderunt, quitaverunt, etc.* Vide *Consuetud. localem Castellaniæ Bellioccensis*, apud Thomassetum lib. 1. cap. 97. et pag. 208. etc. [Vide etiam *Accordamentum*.]

ADCORPORARE. Vide *Accorporare*.

* **ADCRATATOR**, Sarcinator, Gall. Tailleur, si bene conjicio; in enumeratione enim, qualem exhibit exemplum seq. sarcinatores seu sartores non solent omitti. Sed forte mendose legitur *Adcra-*

tator. Chron. Senon. tom. 3. Spicil. Acher. pag. 396: *Litteras super hoc conscripserunt continentes, quod Ecclesia Senoniensis duos carpentarios haberet, unum coquum, Aderatatorum unum, lavandarium unum, sutorem unum, pescatores duos: cæteri vero omnes in valle Senoniensi ei pro voluntate sua servirent.*

* Quis sit *Aderatator* non facile est divinare. *Cratare* dixerunt, pro scalpare: an idcirco sculptor hic est intelligendum? An *Assarius*, Gall. *Rotisseur*, a *Crates* vel *Craticula*? Ex enumerazione enim ministeriorum quæ eo loci exhibentur, nihil certo concludi posse existimo.

ADCREDIDATUS, Cui fides habetur, cui creditur, Gall. *Accredité*. Hugo Farsitus lib. de Miraculis S. Mariæ Suescionensis cap. 8: *Cum vadem non haberet, quem pro se daret, dedit Dominam sanctam Mariam vadem... pactionis suæ perficiendæ: sic ergo valde Accreditato, dimisus est.* Vide *Accredere*.

ADCREDULITARE, Fidem facere, purgare se, sacramento omnem criminis suspicionem amovere, ita ut alii juste adducantur ut credant ab illo haud commissum. Leges Inæ Westsax. Regis cap. 86. [**] 34 apud Bromptonum: *Qui in Collegio fuerit, ubi aliquis occisus sit, Adcredulit et se quod eum non percussit.* [**] Vox Anglosax. est getriovan, occurrit etiam in Leg. post. Alfredi cap. 17.]

ADCRESCENTES, dicti potissimum milites στρατόντες qui non militabant, sed militaribus numeris adscripti, in locum legitimorum militum amissorum subrogabantur, ita ut numerus, si quando esset immunitus, repararetur, in leg. 11. Cod. Theod. de Re militari, et leg. 6. et 7. de Tyronib. et leg. un. de Class. ad quarum legum illustrationem adhibendus omnino auctor vetus subditus Notitia Imperi cap. 5. *Supplementa* appellantur in leg. 9. Cod. Theod. de Tyron. leg. 3. de Tabul. et apud Ammian. lib. 21: *Supplementa*, inquit, *Legionibus scripta sunt indicia per provincias Tyrcinius*. Ejusmodi sunt apud nos *les Recrues*, milites sc. qui in locum amissorum ad crescunt. Adde leg. 7. Cod. Theod. de Censu.

* **ADDA**, Cuneus, vel turba, in Glossario MS. Ecclesiæ Bituricensis.

ADDAMNARE, Damnum inferre, Gall. *Endommager*. Vetus Notitia apud Louvetum in *Bellovacō* pag. 580. 1. Ed.: *Quod Drogo Miles Moniaci res et possessiones Ecclesiæ B. Petri Bellavencis olim violenter invasit, deprædarit, incendit, devastavit, multisque modis Addamnavit; silvam quoque quæ est juxta Bonnicurum... fecit incidi et seminari, etc.*

* **ADDA**, [Cervicapra. Dief.]

ADDECIMARE, in 1. Reg. cap. 8. vers. 14. 17. est *Decimam accipere*. Mamotrectus. ἀποδεκατοῦ, in Gr. vers. [**] *Greges quoque vestros addecimabit vosque eritis ei servi*, unde patet esse Decimæ subjectere.]

* **ADDECIMARI**, Decimæ subjici, obligari. Charta Gaufredi ducis Aquit. ex Tabul. S. Nicolai Pictav.: *Volo volens que jubeo quod panis meus vinumque totum per universa cellaria in pago Pictaviensi in festivitate S. Michaelis per singulos annos Addecimentur.* Vita B. Meinwerci tom. 1. Jun. pag. 551. col. 2: *Quadrupeda sive pennata, more solito absque ulla contradictione Addecimari constituit*

* **ADDECIMIARE, CIMACIMARE, CIMA-TIMARE**. [Ut ADDECIMARE. Dief.]

* **ADDEMNARE**, Januam, fenestram vita obserare et firmare ut aperiri non possit, Gall. *Condamner*. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 11: *Residui proceres profugorum usque ad gonfus, seras et pessulos omni substantia, atque utensilibus Addemnabant*.

* **ADDEMPNARE**, Damnum inferre, Gall. *Endommager*. Charta ann. 1165. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 50: *Ipse Odo in multis Addempnauit eandem ecclesiam et inquietavit per aliquod tempus. Ademneur*, qui damnum infert, in Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinal. reg. Franc. pag. 158: *En nostre royaume sont habitant et conversent plusieurs meurtiers, larrons, ... Ademneurs, trompeurs, etc. Adommaigie*, qui damnum passus est, in Ordinat. milit. Caroli ducis Burgund. ann. 1478: *Bailler certification aux Adommaigiez du dommaige qu'il leur sera fait. Adamagier*, eadem notione, in Poemate de Cleomades MS.:

Ne menerent autre déduit,
Fors que toute jour caploier,
Et li uns l'autre Adamagier.

Vide *Addammare*.

* **ADDENSANTOR**, Αἴνυποδήτης, in Glossis Latino-Græcis, MSS. utique pro addensator, Fullo, ἀνυποδήτης (ut in aliis Glossis.) In iisdem ἀνυποδίᾳ, *Acupedium*, *Addensatio*. Argutari pedibus dicuntur fullones, dum saltu suo fullonio, inquit Hofmannus, pannos condensant. Hinc Titinnius de quodam fullone: *Terra hæc est, non aqua, ubi tu solitus argutari pedibus cretan dum compescis vestimentaque lavas*.

* **ADDENSARE**. [Spissum facere. Dief.]

* **ADDETIMARE**. [Ut ADDECIMARE. Dief.]

ADDEXTRARE, [et *ADEXTRARE*,] Tegere latus dextrum, ad dextram cujuspiam stare, incedere, considere. Baldricus in *Chronico Cameracensi* lib. 3. cap. 38: *Eam (Imperatricem) in processionem Dominus Episcopus Addextravit. Ceremoniale Cencii Camerarii: Deinde duo de majoribus Cardinalibus Addextrant usque ad altare.* Vide Gregorii PP. X: *Et per loca insignia regni sui, per quæ ipsum continebat transire, Addecratatoris officium exhibens reverenter.* Infra: *Sicut ipsum Pontificem Addextrarat per urbem. Clemens IV. PP. apud Odoricum Raynald. ann. 1311. n. 13: Cum ipse Pontifex equum ascenderit, temeat stapedium sellæ ejus, et arrepto fræno aliquantulum ipsum Addecretet.* [Nicolaus de Curbio in Vita Innocentii IV. Papæ, apud Baluzium tom. 7. Miscell. pag. 384: *Rex Alamanie christianissimus Guillelmus, filius devotus Ecclesiæ, ut et ipse gauderet aspectu tanti patris, et, ut moris est Regum, tenuit staffam ejus, et ipsum pariter Addeextravit.*] *Sponsam Addextrare ap. S. Bernardum serm. 77. in Cant. n. 1. Le Roman d'Auberi MS. :*

Elles en ont le chevalier mené.
Jusqu'à l'ostel l'ont toujours Addetré.

Alibi :

Et Gascelins va s'amie Addestrant.

ADDESTRARE Florentini dicunt; pro andar alla staffa de Principi, seu Principi ad equum inservire. [Chronicon Parmense ad ann. 1291. apud Murator. tom. 9. col. 821: *Dominus Gerardus de Parma Cardinalis... Parnam venit et valde honorifice receptus fuit... Et majores milites civitatis Parmae pedestres Adestrabant eum per frænum et super staffas honorifice.*]

† ADDEXTRATOES. Cencius Camerarius in suo Cæremoniali MS. sic appellat *Papalis Mitras delatores; quia ipsi ad Papæ dexteram incedebant, quando equitabat ad visitandam aliquam Ecclesiam*, inquit Macer in Hierolexico ad vocem *Addextero*. Vide *Addextare*.

* **ADDIANTOS.** [Herbæ species. DIEF.]

† ADDICITALIS MENSA, Regale convivium. Libellus de causis renunciati sacramenti Daniæ Regi ab Ordinibus regni, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 323: *Tertia post assumptam coronam die Episcopos, Prælatos, Equestrem Ordinem, Consules atque Officiatos ad speciem aulae regalis convivio sive Mense Addicitalis ob obtentam a Deo vitoriam, ad congratulandum ad se evocavit.*

* **Pro Adjicialis;** est autem Latinis *Adjicialis cœna*, quæ lauta est et affluens, ut docet Martin. in Lexic. ad hanc vocem. [** Vide Forcell. Lex. in voce *Additatis*.]

* **ADDICAT.** [Interruptus. DIEF.]

ADDICTARE, idem quod *Indictare*, (quod vide) deferre, postulare in judicio. Henr. Knighthon lib. 5: *Quem Rex fecit Addictari, et exulare per leges Regni. Alibi: Et fuerunt Addictati 35. de Belgrade, et sic oportuit finem facere.* Latinis scriptoribus *Addicere*, est condemnare, *addictus*, condemnatus, ut pluribus probavit Savaro ad Ep. Sidoni Apoll. Aliud significat vox *Addicter* Gallica, in Consuet. Wissanti art. 3: *Par icelle coutume est deu double relief de la rente que doit l'héritage, s'il n'est expressement Addicté par le bail à rente, etc.* Id est, nisi expresse stipulatum. Itali et Florentini *Additare* dicunt pro accennar col dito, digito monstrare, indicare.

* **ADDICIO,** Tirocinium, Gall. *Apprentissage*, a verbo *Addiscere, Apprendre*, Stat. sabater. Carcasson. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 568. art. 28: *Nisi tamen eciam quod dictus talis famulus sive suus magister primitus, pro sua intrata Addiccionis sui ministerii, solverit dictos decem solidos Turonenses.* Quasi pro *Addicchio*, ut et *Addicens* pluri ments ibi, pro *Addicione*. Vide mox *Addiscere*. [** Potius pro *Aditio*.]

* Hinc forte *Adarlé*, Homo novus et simplex; ineptus, vulgo *Innocent, niaus*. Litt. remiss. ann. 1421. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 540: *Guillaume Monnin appella Pierre Louchin grant Adarlé de villain.* [** Vide *Arlotus*.]

* **ADDISCERE,** In tironem recipere, admittere. Charta ann. 1323. ex Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 35: *Dicti textores dicebant, quod ipsi non debebant ad eorum ministerium seu officium aliquem Addiscere; nisi idem addiscens per annos quatuor in dicto ministerio serviret.... Item et quod dicti draperii non poterant aliquem facere Addisci in domo sua, etc.*

ADDISRATUS. Vide in *Adirare*.

ADDITIO, Leguleis Anglicis dicitur quod præter nomen et agnomen homini datur, quo illius status, gradus, conditio, ars sive ministerium, et patria designantur, quæ quidem in qualibet actione, in qua utlagaria seu exilium decerni potest, addi et apponi debet nomini rei, ex Statuto Henrici V. ann. 1. cap. 5. Rastallus.

* **ADDITIONARE,** Amplificare, augere, Gall. *Augmenter*. Annales Victoriani MSS. ad ann. 1387: *Johannes Andreae doctor excimus... Clementinas glosavit et Speculum juris Additionavit.*

* **ADDOARE,** Servitium militare, prout feudatarii solent præstare, armis ins-

truere. Charta Caroli reg. Sicil. ann. 1269. ex Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 80: *Quorum bonorum fructus, uncias auri triginta tres,... Johanni Trenchavaza... concedimus... in pheodum nobile sub servitio infrascripto, videlicet quod pro viginti uncii ex quantitate praedicta sub servitio unius militis; et pro aliis uncii auri tredecim Addoare vel addoari teneatur, sicut alii feudatarii regni, juxta consuetudinem regni nostri.* Vide *Adobare 2. et Adohamentum*.

* **ADDONATIO SE,** Clientem se profiteri, alicui adficere se, Gall. *Se donner à quelqu'un.* **Addonatio,** Ipsa clientelaris professio. Charta Philippi Pule. reg. Fr. ann. 1296. ex lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 417. v. col. 1: *Concedimus insuper eisdem præposito, decano, thesaurario, et capitulo de gratia speciali, quod omnes homines et feminas nobiles aut liberos, de extra regnum vel de regno nostro, in castellania Petrasontis venientes ac venturos morari, qui se eisdem præposito, decano, thesaurario, et capitulo infra annum et diem Addonaverint seu se Advoaverint ab eisdem, post talen Addonationem seu advocationem, ipsi præpositus, decanus, thesaurarius, et capitulum in suos recipient et retineant.... Quod si infra annum et diem, ex quo morari in dicta castellania ceperint se se memoratis præposito, decano, thesaurario, et capitulo non Addonaverint aut advoaverint; tunc anno et die predictis elapsis, ipsos homines et feminas in sua advoatione vel Addonatione recipere non poterunt. Vide supra *Aclamatio* et in *Advocate 3.**

ADDORMIRE, Obdormire, somno sopiri, unde Galli *s'Endormir*, hauserunt. Itinerarium Burdegalense: *Est locus, ubi Jacob, cum iret in Mesopotamiam, Addormivit.*

* **ADDOZILLARE,** Perforare, duciculum dolio apponere, a vulgari *Douzil*. Vide *Duciculus*. Charta Raimundi com. Tolos. ann. 1219. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 68. col. 1: *Item nullum vetum habemus, nec deinceps habebimus in vinis vestris, que Addozillata fuerint ad vendendum ante nostrum vetum.*

* **ADOSILHARE,** Eadem notione, in Stat. collegii S. Cathar. Tolos. ann. 1401. ex Cod. reg. 4228. fol. 185. v: *Nec presumat aliquis..... pipam sive dolium vini perforare vel Adosilhare, nisi de consensu prioris vel pincernæ.* Vide supra *Abrocate*.

ADRETIARE, ADDRESSARE, juri stare, ex verbo *Drichtum*, Gall. *Droit*. [† vel potius jus, seu quod juris est facere, damna reparare, Gall. *Redresser les torts*. Vide infra *Adresciare*.] Regiam Majestatem lib. 2. cap. 74. § 9: *Si contra dominum suum, et non juxta assisam, (purpresturam fecerit) tunc distringetur occupator, ut veniat ad curiam domini sui, id Addressaturus.* Gervasius Dorobernensis ann. 1170: *Quod erunt coram Domino Rege, die quem eis constituerit, ad rectum faciendum, et Addretiandum ei, et hominibus suis quod Addretiare debuerunt.* Charta Comitis Burgundie ann. 1227. in Tabul. Campaniæ Thuan. fol. 158: *Si nos non voluerimus eis Adre ciare ad dictum esgardum,.... si, quod absit, ipsum decedere contingere, usque dum fuerit Adre ciatum ad dictum et es gardum jam dictorum.* Hinc vox Gallica *Addresser*.

* **ADDUGIMENTUM,** *Præstatio*, quæ pro exemptione eundi in exercitum a vassallis penditur. Constitut. Freder.

reg. Sicil. cap. 29: *Quod nullus comes, baro et feudatarius cogatur aut teneatur, aliquid solvere pro Adducimento; sed personaliter ire in exercitu teneatur modo prædicto, nisi necessitatibus articulo, etc.* Vide *Adhoa*.

* **ADDUCTIO,** Servitium in adducendis seu advehendis messibus, lignis, etc. Item in deducendis pecoribus, de loco in locum. Descriptio censum et redditum dominii de Eska in Archivio S. Audomari: *Item quidam... debent Adductionem quæ Gallice dicitur Dreste... videlicet adducere animal vel animalia cuiuscumque generis fuerint, ubicumque censuarus voluerit in villam S. Audomari, et tunc debet ductor vel ductores habere pastum.*

* Châta ann. 1248. ex Chartul. Maurigniac. : *Quod homines de Buisseto, qui conserverant dictos bladum et avenamducere de mandato dicti Robini ad certa loca consueta, similiter teneantur ducere ad eadem loca, prout est consuetum, ad mandatum abbatis et conventus de Maurigniac. De hac autem venditione teneenda et in perpetuum observanda fideliter fidem dedit in manu nostra idem Robinus, quod in dictis duobus modiis venditis et Adductione eorum jure aliquo nichil de cetero reclamabit, aut faciet reclamari.*

* **ADEBITATUS,** Oneribus publicis obnoxius. Stat. Montis-reg. pag. 236: *Item statutum est, quod si aliquis inventus fuerit tenere aliquid commune, quod non sit Adebitatum, et aliquis sibi damnum daret cum bestiis, vel sine, quod non teneatur prædicta de causa aliquod bannum, etc.*

* **ADEGERDITÆ,** Hæretici, qui dicebant, *Christo descendenti ad inferos, omnem animarum multitudinem occurrisse ei, et credidisse ei, et liberatam fuisse.* Ita Auctor *Prædestinati* lib. 1. hæc. 79.

ADECIMARE, Decimam aestimare, statuere. Stat. Cadubrii lib. 2. cap. 85: *Et ad solvendum dictam decimam, et quod licitum sit illi, qui exigere debet decimam, et Adecimare et decimam facere, dummodo ille, qui decimam solvere debet, vel aliquis ejus familiaris sit in praesenti.*

ADEGA. Testamentum Sancti II. Regis Portugallie ærae 1286. apud Brandaonum tom. 4: *Et totam Adegam meam de Macuilla, SS. cum omnibus cupis suis, quam emi pecunia mea.*

* f. Suppellex, Gall. *Meubles.* Locus sic legitur tom. 1. Probat. hist. genealog. domus reg. Portugal. pag. 50. ubi Testam. illud refertur ad ann. 1248: *Item mando sive lego Durando Frojaz cancellario meo... totam Adegam de Marvilia, etc.*

* **ADELANTADUS,** Præfectus, Senescallos, olim idem Hispanis qui nostris Gubernator et magnus Ballivus, teste Cobarruvia. Hispan. *Adelantado.* Thuan. lib. 14. pag. 422. Edit. Genevensis: *Ad cuius obsidionem Andreas Auria hærebat novis Hispaniarum Adelantado Camoriensi, id præfeturæ nomen est... copis nuper confirmatus.* Rymer. tom. 8. pag. 619: *Et super hoc mandamus omnibus et singulis Adelantadis, Justiciariis, Officiariis, Capitanis castrorum, etc.*

ADELINGUS. Vide *Adalingus*.

* **ADELIVATUM,** [Acclivis. DIEF.]

ADELPHI, Monachi, Fratres ἀδελφοί, in Vita MS. S. Magnoboldi Episcopi Andegav. cap. 26. Vide *Meursium in Adelphatōn.*

* **ADELPHORUS,** Frater, Collega, Chartrarium Ecclesiæ Auxitanæ in Biblioth.

Sangerman. cap. XLII : *Quia a sanctos canones prohibetur tali consanguinitas, ne jungatur a me et a meisque Adelphoris, tali absolutio inventur.* Hic agitur de matrimonio inter consanguineos contracto, quod Archiepiscopus Garciae dicit neque a se neque a suis Adelphoris approbar posse. Hinc patet Adelphorum nomine intelligendos esse Episcopos, quorum est in gradibus consanguinitatis dispensare hos a suis collegis fratres appellari haud insolitum.

ADELSCALC. Minister Principis, servus Principis : vox composita ex German. *Edel*, nobilis, et *Scalc*, servus, minister. Decretum Tassilonis Ducis Bajuvar. part. 1. cap. 7 : *Servi Principis, qui dicuntur Adelscale.*

ADEMPRUM, vel ADEMPLICUM. Cæsar Nostradamus in Hist. Provinc. pag. 398. ait esse ius quoddam a Comitibus Provinciae subditis suis impositum, ad expensas facientes pro maritandis seu nuptiis collocandis filiabus, pro expeditionibus Hierosolymitanis subeundis, et pro terris acquirendis : quo casu eadem esset vis vocabuli, ac *Auxili*, de quo suo loco. Sed videtur haec vox non solius Provinciae terminis circumscripta, cum in Occitania, atque adeo in Hispania etiam *Adempra* nota fuerint, sumique ut plurimum pro quavis præstatione videantur. Charta Raymundi de *Termes*, in Tabulario Carcasson. fol. 69 : *Nullum jus vel dominium habeo, nec jurisdictiōnem aliquam, nec Ademprum, nec habere debui in toto castro.* Alia pro Castro Moissacensi, in Regesto Tolosano fol. 19. et 20 : *Retinuerunt insuper quod Consules pro tempore constituti non sint immunes a collatione, quin conferant in quæstis et Adempris factis communitatii vilze per D. Comitem.* Alia Charta ann. 1231. ib. fol. 68 : *Venationes, feuda et alodia, expletiva, et Adempriva, oblias et donatiōnes.* Alia Petri Regis Arag. ann. 1212. : *Cum servitiis, usaticis, et aliis omnibus Ademprivis, etc.* Curia Generalis Barcinon. sub Petro II. Rege Arag. ann. 1288. cap. 45 : *Adempriva lignorum, paucorum, et aquarum, castrorum... fiant prout est antiquitus fieri consuetum.* Vide Catellum in Comitibus Tolosanis pag. 225. Foros Aragon. lib. 4. fol. 85 ; ex Observantiis Regni Aragon. lib. 9. tit. Actus Curiar. § 8. Et Mich. del Molino in Repertorio pag. 26. Nescio an hoc pertineat quod habent Usatici Aquarium mortuarum : *Sint immunes ab omnibus quæstis, tallis et tollis, et mutuo coacto, et omni Adempto coacto.* Nam ejusmodi vocabuli ab ademptis rebus, originem recte, ut opinor, accersit Dion. Salvius in Tract. de Jurib. domin. cap. 40. Charta Willelmi Regis Rom. ann. 1252. in Probat. Hist. Sabaud. : *Necnon Adempta, quæstas, tallias, alias exactiones consuetas, etc.* Ita Adempto in veteri Charta apud Columbum in Episcopis Sistaricensibus lib. 3. n. 18. idem sonat quod *tolta*. [Sebast. Fantoni Hist. Avenion. tom. 2. pag. 109. in Charta conventionis inter Anfonsum Comitem Tolosæ et Carolum Comitem Andegaviæ ann. 1251 : *Item omnes cives Avenionis.... liberi remanent in perpetuum et immunes a tallia, quista et tota et omni Adempto forsato, tam in mutuis dandis dominis... quam in equis emendis vel aliis quibuscumque exactionibus.*]

ADEMPRAMENTUM. Eadem notione. Usatici Barcinonenses, cap. 18 : *Castrum cum Adempramento ejus, etc.* cap. 109 : *In bajulia vel guarda unde quis habuerit hominaticum vel censem, si hoc*

secundum bene posse suum defenderit, habere debet... ibi moderatum statamentum, et moderatum Adempramentum.

ADEMPREARE. Charta ann. 1312. pro Paragio Castri de Venescio in Occitania, in 48. Regesto Philippi Pulchri Regis Fr. n. 29 : *Item quod homines dictorum locorum se possint Ademprare in locis circumviciis, sicut consueverunt.* Michaël del Molino in Repertorio pag. 224. col. 4 : *Militis et infanciones possunt montes regales juxta forum Ademprare et pascere, etc.*

ADEMPREMENTUM, in Annalibus Tolos. tom. 1. Instrum. pag. 4. Item tom. 2. Instrum. pag. 14.

ADEMPRIVIUM, Instrum. ann. 1229. apud Marten. tom. 1. Anecd. pag. 93. F : *Nullam questam, nullam exactionem, vel forciam, nullam demandam seu Ademprivium habeo, vel habere debeo aliquo jure, vel aliqua ratione.*

ADEMPRIVUM, Eadem notione, in Charta Petri Regis Aragon. ann. 1212. superioris laudata apud Acherium tom. 10. pag. 179. sed legendum est *Ademprivium*.

* Non unius significationis esse voces *Ademprum*, *Ademprivum*, aliasque illarum consimiles ex allatis a Cangio, ut opinor, manifestum est : et quidem pro quavis præstatione sæpius accipitur; at non raro idem significare quod *Usagium*, seu jus utendi aliqua re, pacuis nempe et forestis aperte docent quæ sequuntur. Pariag. inter Reg. et condom. villæ de Cuquo ann. 1319. ex Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 343 : *Item quod concedatur dictæ universitati, quod Adempriva seu pascua communia, quæ dicta universitas nunc tenet,.... impostorum similiter teneat.* Alia ann. 1341. ex Reg. 72. ch. 250 : *In quo (loco) dicta universitas (de Angulis) et homines ejusdem habent et habere consueverunt Ademprivum, sive usum depascendi sua animalia et ligna scindendi.* Rursum alia ejusd. ann. ex cod. Reg. ch. 368 : *Item etiam quod (homines S. Amancii) usum habent,.... Ademprivum ligandi et fustes pro suis necessitatibus.... tailliandi.* Charta ann. 1391. ex Reg. 148. ch. 59 : *Item habent usum, Ademprivum, libertatem, franquesiam et consuetudinem piscandi cum quibuscumque tesuris, retibus et modis consuetis.... Item habent usum, Ademprivum capiendi, cum quibuscumque modis et thesauris, quecumque animalia fera et silvestria.* Regist. A. Cam. Comput. Paris. fol. 3. v° : *Ordinatio super Ademprivis seu usibus, quos vel quæ aliqui possent in dictis forestis proclamare.* Sed et observandum est Joan. Nostradamum in Vit. Poet. Provinc. ubi de Raimundo, Berengerio pag. 104. vocem *Ademprum* interpretari *Emprunt* : *Jamais ne furent contraints payer aucun impot, tolles, quistes ou Ademprums, que nous disons leves des deniers, quistes ou Emprunts.* At quo vade nescio. Longe diversa notione.

* **ADEMPRIVUM**, in Stat. sabater. Carcasson. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 562. art. 12 : *In casu vero quod ille seu illi, qui facerent Ademprivum sive invitationem gencium dicti ministerii, pro communione seu sepultura talis infirmi seu mortui, etc.* Ubi *Ademprivum*, idem est atque invitatio, vocatio, monitus. Vide *Azempare*.

* **ADEMPRUM**. — Præstatio quævis ; præstatione seigneuriale quelconque. — Jus quoddam a comitibus provinciæ subditis suis impositum ad expensas facientes pro maritandis seu nuptiis collo-

candis filiabus, pro expeditionibus Hierosolymitanis subeundis, et pro terris acquirendis : quo casu eadem esset vis vocabuli ac *AUXILII*; *aides*. — *Usagium*, id est jus utendi aliqua re, pacuis nempe et forestis ; *droit d'usage du seigneur dans les bois et les prairies*. (Anno 1319.)

* **ADEMPIARE**, pro *Attemptare*, Tentare, ad malum inducere. Gezo Abbas de Corpore et Sanguine Domini, apud Murator. tom. 3. pag. 278 : *Ut discas quod indignis, et fucate Mysteriorum secreta celebrantibus a diabolo præparantur insidiae, et magis magisque Ademptantur, qui non æquo animo communicare festinant.*

* **ADEMPIARE**, Estimare, ad æris pretium redigere. Gall. *Apprétier*, évaluer. Charta ann. 1231. inter Probat. tom. 3. Hist. Occitan. col. 357 : *Hæc omnia prænominata fuerunt Ademptiata coram nobis ad valorem xvij. lib. viij. solid.* Melgor. per annum. Vide supra *Adærare* 1.

* **ADEMPATIO**, **ADEMPUTUM**, } Vide *Ademprum*.

* **ADEMPLICUM.**

* **ADEN**. [Genus herbæ. DIEF.] * **ADENS**, a verbo *Adesse*, Præsens, assistens. Vide *Adentia*. Vita S. Amati tom. 6. Aug. pag. 723. col. 2 : *Laboribus Adens, oppressis in iudicio succurrrens, viduis consulens et orfanis, etc.* Adeser vero, pro Addicere se alicui, in Vit. SS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 349. v°. col. 1 : *Après la ascension de nostre Seigneur, il (S. Marceau) Adesa tousdiz à S. Pierre.*

ADENTIA, Præsentia, a verbo *adesse*. Charta Cresimyri Regis Dalmatiae ann. 1059. apud Jo. Lucium lib. 2. Hist. Dalm. cap. 15 : *Illud in audientia et Adentia prelibatorum astantium autorizo.*

ADEPS. Joan. de Janua : *Adeps, pinguedo exponitur, ex ad, et epulam, quia epulis pinguedo solet addi... Adeps proprie est pinguedo interior, et quæ intestinis annexa est.* Papias : *Adipata, edulia Adipe condita, cibi pingues.* Descriptio Bonorum Monasterii Sanctimonialium Deiparae Suession. ann. 858 : *Adipis modii 100. ad diversa Monasterii luminaria, et ad condieudos cibos Sanctimonialium vel supervenientium hospitum.* Charta Caroli C. pro Monasterio Sangermanensi : *Et pro modis viginti Adipis, etc.* Statuta Cluniacensis Petri Venerabil. cap. 15 : *Statutum est ut omni die Adventus Domini, excepta prima Dominica, ab Adipe qui in 12. lectionum festis usu esse solebat, omnes abstineant.* Adde cap. 53. Petrus Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 66 : *Non carnes, non Adipem, non vinum ab illo tempore sumpsit.* Adeps vero differt a sepo vel sevo : *Sevum enim animalium pinguitudo est, plusque terrestris naturæ participans, et, cum refrixit, glaciatur, et fragile est, atque ægre liquefit, liquatum vero celerrime densatur : adeps autem contrario modo se habet, nam liquidior est minusque duratur.* Adipem autem seu sevum sua ætate in lucernis adhibitum testatur etiam S. August. lib. 2. de Morib. Manich. : *Quid de Adipe respondebitis, qui prope omnes Italas Lucernas illuminat?* [* Adeps ursini. DIEF.]

* **ADEQUARE**. [Equum ascendere ut aquam intret. DIEF.] **ADEPSIT**, pro *adeptus est*, occurrit apud S. Eulogium Cordub. in Apologetic. **ADEPTICUS**, Qui de facili acquiritur. Jo. de Janua.

ADEPTUS. Exponitur δωρεὰν λαβόν, in Glos. Grac. Lat. [Qui gratis accipit.] * **Adepi** dicuntur in arte chimica, Parac. et Helmont. *Mystæ*, imo ἐπόπται.

* **ADERA.** [Aut mare ut ADRIA, aut herba ut AFFODILLUS. Dief.]

* **ADERANTRA.** [Herba, ut ADEN. Dief.]

* **ADERARE**, pro *Adærare* 1. quod vide, in Charta ann. 957. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 99.

* **ADEREPLARE**, *Epoiseir*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1342. ex Cod. reg. 4120.

[**ADESCARE**, Buccella in os inserta pascente, in os, vel rostrum escam indere, Gall. *Abbequer*. Glossæ Lat. Græcæ MSS. *Adesco*, *focu*, φούριζω.

ADESCATIO, *Dieta cibatio*, apud Matth. Silvaticum in Pandect.

* **ADESARATE**, Astringere, cogere. In Glossis Latino-Græcis, adesitat, συνέλαυνετ, συνάγετ.

* **AESTARE**, Attestari. Placitum sub Childeberto III. ann. 711. tom. 8. Collect. Hist. Franc. pag. 676: *Itemque inluster vir Ratbertha comite palate nostro Ades- tare videbatur, etc.*

* **AESTRARE.** Vide *Addestrare*.

ADEVANTAGIA, idem quod Gallis *Avantage*, quod ultra partem recipitur, verbi gratia in Foris Aragon. lib. 5. est titul. : *De Adevantagiis, quas uxore pre-mortua, vel ipsa superstite, vir, aut ejus successores habere debent. Alter: De rebus, sive Adevantagiis, quas vir et ejus hæredes habere debent ante partem.*

* **ADEVIA**. [*Urtica*. Dief.]

* **ADEXPENSAS.** [Pecunia ad expenden- dūm reservata. Dief.]

* **ADEXTRARE**, **ADEXTRARIUS.** Vide *Addestrare*, etc.

* **ADEXTRATOR.** Vide *Addextratores*.

* **ADFABER**, Arte peritus, in Glossis Græco-Latinis MSS. *Adfaber*, ἐπεχνής, utique pro ἐπεχνός.

* **ADFATIMIRE.** Vide *Affatomia*.

* **ADFATIMUS.** — *Adfatiūmæ epistolæ; titres de donatione.*

* **ADFATIO**, ἐπίλογος, πρόφρασις, προσομία, in Glossis Latino Græcis MSS. Allocutio, colloquium.

ADFATOMA. Vide *Affatomia*.

* **ADFATOMARE**, Donare per *Affatomiam*, i. e. Festucam in sinum ejus, cui donatio fit projiciendo. Vide *Affatomia*. Epist. Witechindi abb. Corb. nove ad Gerardum abb. Corb. vet. ann. 1196: *Albertus frater noster ex Wittemone animæ sue symbolum luminis perpetuum S. Vito Adfatomavit; ideo beneficium hoc ei fecimus, ut aliquando in cucullo ja- cere.*

ADFFECTATORES, *Petitores*; in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

* **ADFFECTATUS**, *Affectus*, dispositus, Gall. *Intentioné*, disposé. Acta SS. Martii tom. 2. pag. 451. E: *Cum venerabilis et discretus vir... ad dictum nostrum Monasterium pie Adfectatus desideraverit... habere alias reliquias, etc.*

* **ADFFECTUOSUS.** [Amabilis. Dief.]

* **ADFERIAL**, quasi *Ad ferial*: Aqua quæ super mortuorum sepulchra litar- batur. Gloss. Lat. Gr. *Adferial*, θώρη τὸ ἐπὶ τοῖς νεκροῖς στενόθερνον.

Arferia, apud J. Laurentium in Amalthea. [** Vide Forcell. hac voce.]

* **ADFEUDATUS**, Qui nomine feudi possidet. Charta ann. 1221. ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 34: *Item sciendum quod servientes ecclesiæ Adfeudati, non sunt nec possunt esse de usagio villa- sine consensu abbatis.*

ADFIDARE, **ADFIDUCIARE.** Vide *Affidare*.

* **ADFDIDIARE**, Fide data promittere, obligare se. Fundat. Ardenæ ann. 1138. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col 77: *Hoc autem futurum esse ratum et firmum Adfdidiaverunt canonici et Mat- thæus presbyter S. Germani. Vide Affi- dare 1.*

* **ADFDIDUCIARE.** — Ead. signif. q. *AFFIDARE*.

* **ADFIGATIO**, Actione affigendi. In Glossis Latino-Græcis, *Adfigatio* προστήλωσις.

* **ADFIGERE**, Vox propria in Legibus, cum sc. Capitulum aliquod iis additur, *adfigitur*. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 63. [** Lib. 6. cap. 34]: *De servis fugaciis, quia jam anteā [** al. unde quidem antea] Capitulum istum Adfigimus, etc.* Tit. 54 [** Lib. 6. cap. 23]: *Ideo autem hoc scripsimus, quia et si Adfictum [** al. Affixum] in Edicto non fuit, etc.* Adde tit. 69. § 5. tit. 75. § 1. tit. 91. § 2. tit. 104. § 4. tit. 110. § 1. Tabularium Cassauriense: *Quia Dom. Luitprandus Rex in suo Capitulari Affi- git, ut quicunque de re sua, etc.* Charta alia ex eodem Tabulario: *Ea iterum Dominus Ludovicus Imp. in sua capitula Affigit, ut ubi ex utraque parte Eccle- siasticum fuisset, rectores earundem Ec- clesiarum, si se familiariter pacificare velint, licentiam habeant.* [** Est Fixum reddere quod de legibus sæpe usurpatur in Theod. Cod. e. g. leg. 18. lib. 6. tit. 4; leg. 139. lib. 12. tit. 1.]

* **ADFIGURARE**, pro *Figurare*. Utitur Diomedes lib. 1. Art. Grammat. [** Gell. N. A. lib. 4. cap. 9.]

* **ADFIILIARE**, In filium adoptare. Anianus ad leg. 2. Cod. Theod. de Legit. hered.: *Adoptivum, id est, gestis ante curiam Adfiliatum.* Vita MS. S. Gaugeric Episc. Camerac. lib. 1. cap. 4: *Illum vero deinceps ardentissimo dilectionis affectu Affilians, etc.* [Chron. Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 484: *Lupardus Scario cum uxore sua Vettula; Lupulus Affiliatus ejus cum uxore sua Rodiperga.*] *Affilié ou adopté*, in Consuetud. Sanctionensi art. 1. Honoratus Bonnor Salonensis en l'arbre des Batailles, 4. parte cap. 106: *Je traite la question, scavo, si la Reine Jeanne de Naples a pu Affilier le Roy Louis, etc.* Vide Caium in Instit. Parerga Alciati, et Cujac. lib. 7. Observ. cap. 15. [** Gail inst. epit. lib. 1. tit. 6. § 1: *De adoptivis, hoc est Adfiliatis.*]

* **ADFILIATIO**, **AFFILIATIO**, Adoptio in filium. Gloss. Lat. MS. Regii Cod. 1013. et Gloss. Isid.: *Adfiliatio, adoptio, pæne naturæ imitatio.* Habentur etiam eadem verba in Breviiloq.

* **AFFILIATIO**, Acquisitionis species. Chronicón Farfense pag. 657. et 663: *Solenni donatione contulerunt, quæ ad eos ex concessione Regum, Reginarum, vel Ducum, vel per Affiliationem, vel compara- rationem, vel alium quemlibet attractum pervenerint.* Vide *Filiolatus*.

* **DESAFILIARE**, Exhæredare. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 24: *His rationibus pater potest Desafiliare filium suum, si viderit patrem captum,.. si noluerit pater vel mater Affiliare illum, vel hæredem facere, etc.*

* **ADFLARE**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Adflarat, addiderat.* [** Cod. 4778: *Adflarat, aspiraverat, asperserat vel adsparserat.*] *Adflavit, adtegit.* [** Vide *Adfulare*.]

* **ADFORARE**, *Æstimare, forum seu pretium imponere, constituere.* *Afforatio*, ipsa æstimatione. Vide *Afforare*. Charta ann. 1270. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch.

151: *Guillelmus de Karenthonio miles... Adforavit et ad forum posuit Amisiūm et Guillelmum Daberti... ad lx. solid. Turon. eidem militi et ejus hæredibus seu mandato reddendis annis singulis... Promittens idem miles per stipulationem solemnem, quod contra Afforationem, manumissionem et quittance istas... non veniet.*

* **ADFORATIO**, [Æstimatione; actione de mette à prix, taxe; (olim) afforement.]

* **ADFRAMIRE**. In Pacto Legis Salicæ titulus 49. concipiatur de *Adframire*, ubi in Editione Pithœana est 48. de *Afomatice*. Vide Wendelinum, [et Cl. Eccardum: cui de *Adframire*, vel de *Adramire*, idem sonat quod de designatione hæredis per ramum vel festucam in sinum aliquius projectam facta.] [** Vide *Adramire*, neque enim aliud sonat.]

* **ADFRONTARE**, Terminari a parte, quæ agri frons dicitur. Charta ann. 898. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 33: *Dono vobis vineam... et Adfrontat ipsa vinea de parte circi, etc.* Unde *Fines sive Adfrontationes*, in Epist. Joan. XV. PP. ann. 985. Vide *Affrontare* et *Affrontatio*.

* **ADFRUTABULUM**, Vasculum, in Glossis Isidori. [In excerptis Pithœi, *Adsutabu- lum*. Forte *Acetabulum*: quod videsis.]

* **ADFULARE**, Pro *Adfolare*, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Adfulavit, leviter tetigit.* Vide *Affolare*.

* **ADFURCILLARE**, *Adfurcillavi, sor- bui, labefactavi, concussi.* Placidus apud Maium.

* **ADGAUDERE**, Gratulari, gaudia so- ciare cum aliquo. Gall. *Se conjouir.* Vita S. Syvonis Episc. Persæ, in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 290. E: *Preces et hymni laudisone aera gratificant: cœlum ipsum Sanctis favere, sol totis radiis Ad- gaudere videbatur, adeo dulcis aura et dies serena illuxerat.*

* **ADGENICULARI**, Ad genua provoly, Gall. s' *Agenouiller*. Tertull. de *Poenit.* cap. 9: *Presbyteris advolvi, charis Dei Adgeniculare.* Ibi de publice poenitenti- bus agitur, qui ad Episcoporum, Pres- byterorum atque Confessorum pedes sese prosternebant, ubi illos habebant obvios ac maxime ad foras Ecclesiæ. Vide *Poenitentes*. [** Vide infra *Aggeni- culare*.]

* **ADGISTARE.** Vide *Agistare*.

* **ADGLIVATUS**, Glossar. cod. Reg. 7646: *Adglivatum, oblicum, curvum.*

* **ADGLOMARE**, [Glomerare. Dief.]

* **ADGLUMERARE**, [Conjungere. Dief.]

* **ADGLUTINARE**, [Conjungere. Dief.]

* **ADGNÆUM** Representare, apud Guillimannum in Explicatione vocabulorum ævi inferioris lib. 1. cap. 9. *Auff gnad und ungnd stellen*, exponit.

* **ADGNASCI**, JC. sæpe est pro *nasci*: inde *agnatio*, pro liberis, aut liberorum procreatione, apud Marculfum lib. 2. form. 29. ut et in leg. 1. Cod. Theod. de *Collegiatis*, in leg. 19. eod. Cod. de divers. Offic.

* **ADGRAVARI** aliquem, in Jure Hunga- rico, punire victimum, *Meghuntet, terhelni birsagolni*.

* **ADGRAVARE**, Molestiam vel damnum inferre, in Chron. S. Petri Vivi ad ann. 999.

* **ADGRETTUS**, et **ADGRETUS**, *Aggres- sus*. Amaithea J. Laurentii.

* **ADHABERE**, pro *Habere*, tenere, possi- dere. Tabular. S. Victoris Massil. sub ann. 12. Caroli M.: *Et sicut alias res ipsas, quæ juste ad dominum Regem Karolum obtingebant, in aloda Antener Adhaberet per ipsam misculationem, seu*

*et ipsam Caladium villam visus fuit de ipsa casa Dei abstrahisse. Charta Arnulfi Regis apud Baldric. lib. 1. Chron. Camer. cap. 62 : Et quidquid exinde fiscus noster exigere poterat, in luminaribus ipsius Ecclesiæ concinnanda perpetualiter concessimus Adhabendum. Adde cap. 77. Tabularium Briavense cap. 252 : Habeatis atque possideatis jure proprio Adhabendum, vendendum, donandum, etc. [** f. ad habendum] Tabularium Ecclesiæ Viennensis fol. 24 : Tantum et nos vobis ipsas res jam dictas et superioris scriptas manibus tradimus atque transfundimus, perpetualiter. Adhabendi, vendendi, donandi liceat, commutandi, vel quicquid exinde facere volueritis, etc.*

* **ADHABITARE.** Juxta seu prope habitare. Gloss. Lat. Græc. *Adhabito προσώπῳ.*

ADHÆREDARE. Mittere in possessionem: *Adheritor* in Consuetudinib. Hannoniæ cap. 77. 80. Montium cap. 46. Camerac. tit. 1. art. 3. Insulæ tit. 1. art. 56. 156. Tornacensi tit. 20. art. 25. etc.: *Paternis hæreditibus Adhæreditatus*, in Vita Lietherti Episc. Camerac. cap. 2. Compositio inter Will. de Hollandia et Ludovicum Comitem de Los ann. 1206. quæ extat in Regesto Honorii III. PP. lib. I : *Ad dictum et arbitrium D. Philippri debet dominus Willelmus Adhæredare Comitem de Los de omnibus supradictis. Occurrit ibi non semel. Jo. de Condato. MS. in Dominican.* :

Le siecle en as Adhareté.

Chron. Flandriæ cap. 86 : *Et la se desaisit de sa terre, et en Adherita sa fille. Vide Hæreditare et Adhereditare.*

* 1. **ADHÆRENTIA.** Societas, adhæsio, Gall. *Liaison, union*; olim *Adhérence*. Rymer. tom. 2. pag. 503 : *Personæ... capte vel propter Adhærentiam alterius partium punitæ, revocabuntur. Litteræ Radulfi Comitis Stafford. ad Joh. de Charnel, Constabul. Burdigal. ann. 1352. apud Marten. tom. 1. Collect. Amplis. col. 1468 : Sexcentum 55. libras... quas ipse certis diversis locis ratione Adhærentiæ suæ eidem Domino nostro Regi factæ amittet. Diarium Belli Hussitici lib. 3. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 190 : Plurimi Taboritarum Presbyteri, magnam habentes populi confluential et Adhærentiam, dimissis SS. doctorum. Sententiis suis propriis ingenii elaboratis Glossis, antiquum et novum interpretati sunt testamentum.*

* 2. **ADHÆRENTIAE.** Appendices, ea quæ adhærent, Gall. *Dépendances*. Vita S. Henrici Imp. tom. 3. Julii pag. 759. C : *Contulimus præterea ad supra dictam sedem Episcopalem prædia, Ecclesias, vicos, villas cum omnibus suis pertinentiis sive Adhærentiis, videlicet utriusque sexus mancipiis, areis, edificiis, terris cultis, viis et inviis, exitibus, redditibus quæsitus et inquirendis, silvis, sagenis, venationibus. Eadem notione legitur apud Ludewigum Reliq. MSS. tom. 5. pag. 555. [** Tacit. Hist. lib. 2. cap. 25 : Vineis modico silva Adhærebatur.]*

* Charta ann. 875. inter Probat. tom. 1. Hist. Occit. col. 127 : *Cum mansis, pratis, pascuis, silvis, farinariis cum omni integritate, et Adhærentias eorum.*

1. **ADHÆRERE.** pro *Adjungere*. Anastasius in Stephano III. PP : *Adhærens eidem Imperiali missio, quemdam proprie gens nefarium virum, etc.*

* 2. **ADHÆRERE** Saxos. Forte Convelare, vel auferre silices, Gall. *Arracher, ôter*. Agnellus in lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 178. col. 2 : *Alii tondebant*

salicum ramos qui operiebant glosochomum, alii lustrabant desuper virentes herbas, alii evellebant ebulos sagineos, Adhærebant Saxos, velocius ut discurrerent rotas.

* 3. **ADHÆRERE**, Admovere, applicare, fulcire, Gall. *Appuyer*. Stat. crimin. Saona cap. 35. pag. 75 : *Nec liceat alicui appodiare vel Adhærere domui habitatio-nis alicujus... scalam aliquam, trabem, vel ingenium, etc. A quo verbo nostri Adherdre, Aherdre, Aerder, Aerdre, aliaque ab eadem origine accersenda, variis notionibus dixerunt, facile ex ipsis locis intelligenda. Lit. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 395. et 396 : Nous sommes enhers, Adheriz, Adher-dons et Adherissons aux appellations faites... se par raison de la Adherition et Adherment ès appellations dessus dictes.*

Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 149 : Chartoph. reg. ch. 330 : *Ledit Jehan se affollennoissoit tousjours en menassant ledit Huguenin d'atrappier et Adherdre aus mains. Ch. ann. 1440. in Chartul. 21. Corb. fol. 248. v^e : Porra ledit acheteur... prendre et Adherdre ausquelz desdits heritages pour le tout que mieux lui plaira. Lit. Ludov. X. ann. 1315. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 79. v^e : *Le peuple de Frandres par les mauvez rapors et par les mauveses paroles... a ce que il s'Aherdirent à li et se mirent en rebellion contre nostre dit seigneur et pere. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. ch. 107 : Ainsi comme ledit curé le tenoit soubz lui, ledit Symonnet le Aherdi par les cheveux. Aliæ ann. 1382. ex Reg. 120. ch. 275 : Biset procedant de pix en pix le prist et Ahert par tele maniere, etc. Assis. Hierosol. lib. 2. cap. 22 : S'Aerder au dit de son aversaire. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. ch. 275 : *Ernoul issi hors de sa grange tout nu en sa chemise, et se trait par devers ledit Bertin pour lui Aerdre. Unde Aerdresse, in iisd. Assis. lib. 2. cap. 73. cuius titulus est : De quelques choses l'on ne se peut defendre par l'assise, ne par l'usage de Aerdresse de Bataille. Guill. Guiart. :***

*Car o les autres s'Aerdi
Aus Anglois, etc.*

Le Roman du Dit du Chevalier :
Car par ces cinc dois Aherdoit, etc.

Bestiarius Ms. :

*Ne va pas sus et jus volant,
Ne as viandes Aherdant.*

Ahierdre in Poem. Roberti Diaboli Ms. :

*Lors se fist tenir et Ahierdre
Qu'il ne cnie, etc.*

* Unde *Adherdant*, vulgo *Adherent*, Qui alterius partes tuetur, in Sent. ann. 1331. ex Chartul. 2. Fland. ch. 584 : *Ceaux de la ville de Gand et leur Adherdans, etc. A hers, Alligatus, inhærens. Sermo S. Bernardi : A quel gent ewerons nos ceos, cui nos veons estre si A hers et si enracieinez ens terriens solas et ens corporiens, k'il departir ne s'en puyent. Bestiarius Ms. :*

*Quant bien le sent o soi Ahers,
O soi le plonge tout envers
Enmi infer ou plus parfont.*

* Unde *Desaherdre*. pro *Expedire*, vulgo *Débarrasser, détacher*, ibid. :

*Tes cornes t'estuet Desaherdre,
Ou la vie te convient perdre.*

* Hinc etiam *Enhers*, appellarunt quosvis fructus terræ cultæ inhærentes. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 194. ch. 301 : *Le suppliant bailla à Labourer... plu-*

sieurs pieces de terre à moitié des blez et autre Enhers qui y croistroient.

* *Ahiers, Captus, circumdatu-s, Gall. Pris, entouré. Philip. Mouskes :*

*Et quant le roy se vit Ahiers
Par tout, de long, et de travers, etc.*

* **ADHANSARE**, Pensitationem pro mercibus exportandis statutam persol vere. Arest. parlam. Paris. ann. 1384. 30. Jan. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 142. v^e : *Quod nullus extraneus, qui non est burgensis Paris. potest ducere mercaturas suas per sub pontem Paris. usque ad pontem de Mante, nisi habeat societatem unius mercatoris de Paris. et oporet quod ille mercator de Paris. vendat et emat omnia nomine suo, et non nomine extranei, et quod res sint Adhansatæ. Vide Hansa 1.*

* **ADHECARE**, Adæquare, parti in aquas partes, Gall. *Diviser en parts égales*. Comput. ann. 1382. ex Tabular. S. Vulfranni Abbavill. : *Item pro ponderando lanas in granario capituli partitas dominis;... et pro illo qui Adhecat patentes,... iiiij. sol. vi. den.*

* **ADHENAYRIA.** Vide infra *Azenayria*.

* **ADHERA.** [Mare, ut *Adria*. DIEF.]

* **ADHERBARE**, Agrum in pratum seu herbam redigere. Charta ann. 1459 : *Ipsa prata... a paucis diebus citra apra-data et Adherbata, etc.*

* **ADHERECTARE.** [Ad rectum redi gere. DIEF.]

* **ADHEREDITARE**, Dotare, mittere in possessionem. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 588. D : *Index est Florinorum nobile Cœnobium in honore Dei... sumptibus ejus constructum, paternisque hæreditati-bus Adhereditatum. Vide Adhæredare.*

* Charta Margaretae comit. Flandr. ann. 1274. ex Chartul. sign. Decanus S. Petri Insul. fol. 141. r^e : *Nos de ipsis decanum et ecclesiam S. Petri Insulensis, coram dictis hominibus, investivimus et Adhereditamus legitime et in possessio-nem posuimus corporalem. Ayreter, eodem sensu, in Charta ann. 1287. ex Chartul. Namur. Cam. Comput. Insul. fol. 7. r^e : *Nousdis sires li cuens lidit Guyot son fil, de Bailleul et de toutes ses appartenances et de la justice et seignorie Ayreta bien et à loy selonc no jugement et receut à homme... C'est Ayretance bien et souffisaument selonc le connissance, l'usage et le loy de le terre de Flandre et par no jugement faite, etc.**

* **ADHERMALES TERRÆ**, Vox verna-cula quædum fere significat atque apud nos *Terrea Ermes*. Prædia fere deserta et inculta quæ ad *Terras hermas* prope accedunt. Edictum Philippi IV. ann. 1314. apud D. *De Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 22 : *Et quamvis res ipso tempore concessionum quandam desertæ, quandam incultæ et aliæ Adhermales, seu medii valoris essent.*

* **ADHESIA.** Vide supra *Achesia*.

* **ADHIBERE.** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Adhibet, promisit vel præstitti. Adhibete, presentem facite, invocate.*

[** Cod. 4778 : *Adhibiti, admissi, as-sumpti, adjuncti, juxta positi, adfines, proximi, confines.*] *

* **ADHIMERE.** [Adimere. DIEF.]

* **ADHISTRUM.** [Adhuc. DIEF.]

ADHOA, sumit ut plurimum pro jure Relevii, aut *Racheti*, uti passim videre est apud Andream de Isernia et Matthæum de Afflictis in Consuet. Neapolit. Marinum de Freccias de Feudis Sicil. lib. 2. tit. de Relevio, in principio; Jacobum de Axello Neapolitanum, in tractatu de jure Adohæ, Relevii atque

Subsidii, edito Lugduni ann. 1558. Joan. Franc. Capiblancum in tractatu de jure et offic. Baron. erga vasallos, pragm. 1. n. 56. etc. Exponitur *servitium militare*, in Charta Joannæ Reginæ Siciliæ ann. 1366. qua Margaretæ Borbonia Imperatrix Constantinopolitana Margotæ de Novavilla Magistræ suæ quoddam casale concedit, *movenis in capite e Curia nostra sub certo militari servitio, seu Adhoa.* vide *Adhoa*, *Adobare* et *Anubda*. *[** Apud D. Winspeare in Histor. jur. feed. Notar. pag. 154. memorantur : Prestazione a titolo di Adhoa. Prestazione detta Adhoa del castello. Prestazione dette Adhoa di Agosta.]*

ADHOAMENTUM, Eadem significatione occurrit in Statutis Honorii IV. PP. pro regno Neapol. apud Odoricum Raynaldum ann. 1285. n. 48. Diploma Caroli Neapolitani Regis filii ann. 1328. apud Ughellum in Episc. Aprutinis : *Sub feudali servitio seu Adhoamento*. Adde Chron. Ricardi de S. Germ. ann. 1235. et Bullarium Casinense tom. 2. pag. 175.

ADHOGAMENTUM, in Charta Friderici II. Imp. ann. 1221. In eodem Bullario Casinensi tom. 2. pag. 252 : *Eximentes castra, casalia, et homines ipsius Monasterii ab omni jugo servitutis vel Adhogamenti, sive de demanio, sive de feudis fuerint.*

* **ADHORTATUS**, in significatione passiva, Invitatus, Gall. *Ehorté*. Epist. 42. Nicolai I. P.P. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 484 : *Theutgaudus atque Guntharius tunc episcopi.... nequaquam ad conjugem proprium reverti suasione fecerunt.... juxta quod a Sede apostolica crebro fuerant Adhortati, etc.*

* **ADHOSPITARE**, In loco collocare. Dyc. Cretens. : *Martem et Concordiam multis immolationibus sibi Adhospitavere; id est, ut in eodem quasi hospitio habitantem, efficeret.*

* **ADHRAIMIRE**. Vide *Aframire*.

* **ADHUMATIO**, Humatio, sepultura, Gall. *Enterrement*. Testam. Heriberti Viromand. comit. ann. 1059. in Suppl. ad Aubert. Miream pag. 304. col. 1 : *Ecclesiæ sub meo dominio fundatis, unicuique c. solidos post obitus mei Adhummationem enumerari volo.*

* **ADHURIUM**, Cæruleum, Gall. *Azur*. Acta Inquisit. Carcasson. MSS. ann. 1308. fol. 64. r^e : *Ostenderunt mihi quendam librum valde pulcrum et cum optima littera Bononiensi, et perotime illuminatum de Adhurio et minone, ubi erant Evangelia in Romancio et Epistolæ Beati Pauli. Vide Adurinus.*

* **ADHYCERE**, pro *Adjicere*. Rymer. tom. 2. pag. 469 : *Adhycientes, quod si aliquid contra vel ultra formam... fecerunt, etc.*

* **ADIA**. [Petric. DIEF.]

* **ADICTUM**. [Ut edictum : « per Adictum domini imperatoris. »] (Mus. arch. dep. p. 11. an. 834.)

* **ADJACENTIA**, Loca vicina eidem domino, aut dominio parentia, vel subjecta, *adjacentia*, appendices; *Dependances*. Placitum Clodovei III. tom. 4. Actor. SS. Ord. S. Bened. pag. 619. *Cum omni integritate sua vel Adjacentias, etc.* Charta Alaman. n. 26. apud Goldast. : *Prædictum locum cum omnibus Adjacentiis. n. 39 : Cum omnibus Adjacentiis et adpenditiis. num. 50 : Campus, pratis, silvis, Ajacentis et appenditiis.* Charta Odonis Bajocensis Episc. : *Deinde terram reddo qua dicitur.... cum Adjacentiis suis. Utuntur præterea Flodoardus lib. 1. Hist. Rem. cap. 20; Historia Translat. S. Guthlaci num. 15. etc. Vide l. 2. Cod. 4778.]*

de Bonis vacantibus. *[** Ubi interpretum nonnulli *Adjacentia de mobilibus accipiant. Vide etiam Th. Cod. lib. 10. tit. 8. l. 1.*] [Item tom. 3. Analect. Mabillon. pag. 68.]*

* **ADJACENTIARI**, *Æquiparari, componi, juxta ponit, comparari.* Charta permutationis inter Petrum de Ferrieris... et inter Bernardum et Gaihardum de Sentis ann. 1304. ex Archivo D. Marquisii de Flammarens : *Confrontatis et Adjacentiatis inter terram dicti domini Petri ex parte una et vineam Guilhermi Sabaterii, etc.*

* **ADJACTIVUS**, pro *Abjectivus* qui vadimonium deseruit, Gall. : *Qui s'est laissé juger par defaut.* Vide *Abjective*.

* *Adacticus legit Mart. Lyd. Gloss. in Nic. de Clemangis.*

* **ADJANCIAMENTUM**, In districtu parlamenti Burdigalensis idem est, quod alibi *Augmentum dotis* nuncupatur ; incrementum scilicet dotis quod mortuo marito uxori superstite redditur supra dotem propter nuptias ; vulgo *Agementum*, dictum a Gall. *Agencer*, convenire, pacisci, quia ex anteactis pactionibus statuitur ac definitur. Nisi sit a voce *Adjecementum*, quam dixerunt pro Incrementum, perfectio. Lit. ann. 1366. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 295. col. 1 : *Les consuls et habitans nous ont fait humblement supplier que pour l'Adjecement de la force et defense de la duditte cité, etc.* Testam. Bertr. de Galhaco ann. 1293. in Reg. 4. Armor. gener. pag. 2 : *Item recognovit se habuisse in dotem.... ducentas libras Turonenses, quas una cum Adjanciamento voluit dictæ mulieri reddi.* Vide Gregorium in Syntagm. juris univ. lib. 9. tit. 23. cap. 5. et *Boucher d'Argis* tract. des gains nuptiaux et de survie, cap. 2. num. 2. pag. 27. Vide infra *Agementum*.

* **ADIANTOS, UM, US, EA.** [Urtica. DIEF.]

* **ADIAPHORISTÆ**, Inter Evangelicos dicti sunt qui paulo post inceptam, uti vocant, reformationem, indifferenter quosdam Ecclesie ritus retineri posse censemant. Hinc gravis inter illos dissidii causa, aliis edictum seu decretum *Interim rejicientibus*, aliis duce Melanchthonis multos ritus tanquam *Adiaphoros* admitti posse defendantibus. Haud ita sentiebat Calvinus in Epistolis 15. 85. 115. in quibus Melanchthonis suggillans moderationem, ait, *Ceremonias Ecclesiae Romanæ animarum laqueos esse :* quamvis inter illas *Adiaphora sint plurimæ, et tolerabiles ineptæ.* Vide Hofmannum in hac voce.

* **ADIATICOS.** [Urtica. DIEF.]

* **ADIBILIS**, Accessu facilis. *Memoriale H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1413. fol. 13. r^e : Præstiti juramentum solitum et cautionem de xij. lib. Turon. quia de patria non secure Adibili, videlicet de Britannia, etc.*

* **ADICERE**, pro *Adjicere*, apud Rymeri tom. 2. pag. 99. et alibi passim in MSS. nec raro apud Antiquos. Vide *Antiquarium* Jan. Laurenberg.

* **ADICIO.** [Additio. DIEF.]

* **ADIDAMENTUM**. [Additio DIEF.]

* **ADJECENCIES.** [Vulgo appartenances : *Aquis aquarumve decursebus Adjecencies. (A. N. K. 2. n. 10. mon. fondé à Bruyères le Châtel, an. 870.)*]

* **ADJECTAMENTUM**, in l. 242. D. de Verb. sign. [*** ubi Haloand. legit*] *Additamentum* in l. 7. D. de Legat. 2. et alibi. [*** Additamenta, Adjectamenta ex Placido apud Maium et in Gloss. Cod. reg. 4778.*]

* **ADJECTIRE**, In jus vocare. Vide *Abjective*.

* **ADJECTIVARE**, *Faire adjectif*, in Vocabul. compend.

* **ADJECTUS**, *Additio, additamentum.* Hist. Delph. tom. 2. pag. 152 : *Sub hujus conditionis Adjectu.*

* **ADJENCIAE**, pro *Adjacentia*, Appendices. Tabularium Calense pag. 176 : *Dedit cum omnimoda justitia dictæ villæ intus et extus, et totius territorii aisanciarum, Adjenciarum et pertinentiarum ejusdem, etc.*

* **ADJENCIUM**, Quod *Adjacet*, quod vicinum est, appendix. Charta ann. 880. ex Chartul. eccl. Vienn. fol. 36. r^e. col. 1 : *Infra has fines et perticaciones ipsam vineam cum casa et Adjencio sua prædictis kanonicis B. Mauriti... tradit... Vide Adjacentia, et Adjenciae.* Nostris *Adjacer*, a Lat. *Adjacere*. Prope esse, aliqui adhærere, assentire. Ch. Hugonis comit. Burg. ann. 1251. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 30. col. 1 : *Nos nos suemes alié au noble baron Hugom duc de Borguigne, nostre cosin, en tel maniere,.... que nos li aiderons à droit de tot nostre poair à sa vie contre tote jent, qui tort li feront, qui Adjacier ne li voudront.*

* **ADIGERE**, Cogitare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Adigebant, cogitabant.* [*** Eadem leguntur in Cod. 4778. deinde vero : Adigat, detrudat, cogat, compellat.* Apud Jæckium : *Adigere, cogitare, detrudere, subire.*]

* **ADILLARE**, Per alluvionem accrescere. Notitia ann. 1145. ex Tabulario Ecclesiæ S. Laudi Andegav. fol. 90. verso : *Dedit præterea duabus Ecclesiis... hardacium parvum, quod sub exclusa prædictarum Ecclesiæ communis in sabulo impulsu undarum ibi adunato Adillando creverat, et cum ei nihil valeret, Ecclesiæ damnosum erat. Ubi pro Adillando legendum videtur Adullivanio.*

* **ADIMBREVIARE**, Idem quod *Imbreviare*. Utitur Fleta lib. 2. cap. 27. § 1. Vide *Adbreviare, Imbreviare.*

* **ADIMITARI**, [Obstupefacere. DIEF.] *[** ADIMPARE*, Edicto excitare, evocare ad aliquid exequendum. Itin. vet. in Hier. Pezii script. rer. Austriac. tom. 2. pag. 454 : *Discurrit communitas, confunditur civitas, Adimperatur et turbatur totius civitatis populus.* ADEL.

* **ADIMPIATUS**, [Pinguedine gravatus. DIEF.]

* **ADIMPLEBILIS**, Completus, Gall. Accompli. Glab. Rodulph. lib. 3. Hist. cap. 8 : *De se (Christo) etiam testimonium perhibentium Scripturarum Adimplebile documentum, etc.*

* **ADIMPLERE**, Concedere, permettere. Tabular. S. Vandreges. tom. 2. pag. 1481 : *Volebant partem habere in omnibus his quæ prædictus Guillelmus augmentaret, quod isdem Guillelmus eisdem noluit Adimplere.*

* **AD INCITA**, *Ad incitam, ad extremam fortunam. Ad incitas, ad summam rerum perturbationem desperationemque.* Hæc ex Placido ap. Maium et in Cod. reg. 4778.

* **ADINEPISCI**, Adipisci, Gall. *Acquerir, obtem.* Charta Pippini Franc. Regis ann. 768. apud Felibian. in Hist. Monast. S. Dionysii pag. XXXI : *Et pro ipsa bona consilia auctum cum consilium Pontefecum vel seniorum optimatum nostrorum emunitate pro nostro confirmandum regnum et mercide vel Adinepiscendam vitam æternam renovare deberimus.* *[ADINQUIRERE*, pro *Acquirere*. Charta

Odulberti Sacerdotis pro Rothardo Abate Nobiliacensi data ann. 1er. regni Ludovici Regis, ex Archivo Nobiliacensi: *Villa quæ dicitur Anciacus maxnilis (cum) curtiferis, viridigariis, silvis, terris, cultum et incultum, quisitum vel Adinuirementum, [** f. ad inquirendum] vel quantumcumque me visum est abere.*

** **ADINVENIRE**, Invenire, sensu fori Germanici est, disquirendo, cogitandoque in causa, qui verum, iustum et æquum sit cognoscere. Germ. finden. [** Hæc minus recte, *Invenire sive fin-den dicebatur de scabinis, qui judicem ita in jure adjuvabant, ut legem adpli-candam indicarent sive invenirent.*] In diplom. Bremensi ann. 1366: *Sententio-naliter fuit adinventum, i. e. sententia fuit inventa atque inde pronuntiata. Vide Invenire.* ADEL. [Anglos. To find an, Adinvenire; apud Sönnner.]

¶ **ADINVENTIO**, vel ADVENTIO, Acqui-sitio, Gall. *Aequets*. Statuta Monast. S. Claudi⁹ auctoritate Nicolai V. Papæ edita pag. 73: *Item et in quibuscumque manibus mortuis... nec non affranchisa-mentis et Adinventionibus fiendis per do-minum Abbatem... eidem Cambellano debentur quinque solidi.... videlicet quinque solidi de manu-mortua, et totidem de quocumque affranchisamento seu dimis-sione.* Ibid. pag. 84: *Item et in affranchi-samentis personarum, necnon manibus mortuis et Adventionibus factis per præ-fatum ejusdem Monasterii Abbatem, reci-pere debet et solvit quintam partem et portionem.* [** Vide Adjunctiones.]

** **ADINVENTIONES**, ADINVENTIONUM AUXILIA seu ADMINICULA sæpe in anti-quis monumentis nominantur, inventiones ad fallendum fidem, exceptiones pro infirmandis pactis et contractibus excogitatæ. Io. Melberus de Geroltzho-fen in Variloquo: *Adinventiones die Fünde vel neue Fünde.* Dipl. ann. 147. ap. Hergott Geneal. dom. Austr. tom. 3. pag. 447: *Ad evidentiam præmissorum renunciamus juri, consuetudinis, facti, indulgentie, Papalis, Regalis et omnis Adinventionis auxilio et beneficio per quæ, etc.* Bulla Martini V: *Noxis litigotorum novis se frequenter adinventionibus falla-citer implicantium repressis abusibus.* Vide Hornii Hist. Frid. Bellicosì pag. 851. ADEL.

* **ADINVENTIVUS**. [Quod adinventionibus pertinet. DIEF.]

¶ **ADJOCARI**, Blandiri, Gall. *Carresser*. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 647. A: *Puella in momento... revixit et ut solita erat, ubera deposcens, matri Adjocabatur.*

¶ **ADJOCATIO**, Collodium, jocus cum alio. Vita B. Caroli Boni Comitis Flan-driæ, tom. 1. Martii pag. 204. C: *Igitur Comes Willelmus... jucundo animo ludi-cra pueris morose concessit, et plausu, et Adjocatione cum pueris, vexillum et signum puerorum arripiens jocunda-batur.*

* **ADJORNALIE**, Opus unius diei, corva-tæ species, quam a subditis suis domini exigeabant, idem quod Jornale. Vide in hac voce. Libertat. novæ bastidæ S. Ludovici ann. 1325, in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 127: *Universi burgensiam te-nentes undecumque venerint, ab omnibus tallis, pedagiis, passagiis, boagiis, Adjor-nalibus personarum et animalium... per-petuo sint immunes.*

1. **ADJORNARE**, ADJURNARE, Diem di-cere aliqui, citare, in jus vocare, vox fo-rensis; Gallice *Adjourner*. Capitula Ca-roli M. lib. 5. cap. 151. [** Capit. ann. 800. apud Pertzium tom. 1. leg. pag. 82.

apud Bened. lib. 1. (5) cap. 303]: *De ho-minibus Ecclesiast. seu fiscalinis, qui non erant Adjurnati, quando in Cenomanico pago fuimus.* [Chartularium Eduense, in Decreto Curia Paris. ann. 1446: *Dic-tus deffensor in dicta Curia nostro Ad-jornatus fuerat.*] [** Charta Eduardi 3. Angliae Regis ann. 1344. apud Lappen-bergium in Histor. Origin. Hansæ Teu-tonicæ, pag. 383. Documentorum: *Par-ties predictæ coram predictis Iohanne et Iohanne Adjornate fuerunt.*]

¶ **ADJOURNARE**, Eadem notione in Charta Caroli Regis Franc. ann. 1446. apud Thomasseriū Consuetud. Bitu-ric. pag. 107: *Ac eosdem coram dictis Consiliariis nostris suas causas oppositiōnis dicturos ad certam diem Adjournaverat.* Occurrat præterea tom. 3. Hist. Har-cur. pag. 755.

¶ Unde *Desadjourner*, Diem dictam revocare, a citatione desistere. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 98: *Dieu-le-fist adjourna un homme pour un coup de coustel à compa-roir à trois briefs jours;... et estant venu à sa connoissance que le battu n'estoit point navré, il alla à la femme du battant et Desadjourna son mari.*

¶ **ADJORNAMENTUM**, et ADJOURNAMEN-TUM, Vocatio in jus, citatio ad diem dictam, Gall. *Ajournement*. Charta ann. 1296. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan.: *Philippus Rex Dicibus Britannis concedit, quod a subditis suis coram gen-tibus Regis, non valeant per Adjorna-menta simplicia Adjornari.* Litteræ Philippi Regis contra villam de Kala ann. 1320. ex Tabul. Calensi pag. 837: *Adjor-nantes partes easdem ad certam diem in curia nostra... certificantes curiam de Adjornamentis eisdem.* In edicto Philippi VI. anno 1330. apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 51: *Adjornamen-tum impetrare.* Charta Caroli modo lau-data: *Dictamque receptionem ad opposi-tionem ac dictum Adjornamentum ipsis actoribus notificaverat.* Vide Hist. Har-cur. tom. 3. pag. 240.

* **ADJORNAMENTO** satisfacere non censem-batur, qui alio cultu et habitu, quam eo quo vestitus erat, cum sub cautione est dimissus, citationi aderat: quod quidem colligo ex Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. ch. 80: *Aquel jour assigné ledit Andriet, varlet de porie de nostre hostel, se comparu souffrisamment; mais pour ce qu'il n'estoit en habit rayé, on ne le voulut recevoir à présentation, s'il ne se mettoit en habit rayé,.... doubtent lesdiz exposans que on voulue proceder et main-tenir icelluy Andriet estre attaint des cas dessus diz, pour ce qu'il ne se mist pas en habit rayé au jour qu'il retourna à son eslargissement.* Rursum et ex aliis Lit. ann. 1397. in Reg. 151. ch. 320: *Disoient oultre yceulx demandeurs que à la jour-née, que ledit Bossu comparut, ledit sup-plicant proposa qu'il estoit moins que sou-ffisamment comparus; car au jour qu'il estoit eslargis, il estoit venu à cheval, et si devoit comparoir en tel estat au jour à lui assigné, ce que ne fist pas.*

2. **ADJORNARE** Angli pro comperendi-nare, vadari, in ulteriore diem pone-re, usurpant; Galli, *Remettre à un autre jour*. Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 21: *Tenens erit iterum summonitus legitime, et assisa per Justitiarium Adjorna-ta ad alium diem legitimum, i. continua-ta ad certum diem.*

* **Adjourner** vero usurparunt nostri, pro Illicescere, Gall. *Commencer à faire jour.* Froissart. vol. 1. cap. 277: *Tantost apres ces deviz, la nuit Adjourna, et fut*

incontinent haute matinée. Villhard. pa-ragr. 95: *Lors commence à Ajorner, et l'ost se commença à armer.* Lit. remiss. ann. 1426. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 533: *Le suppliant se parti la vigile S. Pierre la nuit, dont le jour d'icelle feste Adjorna.* Consolat. Boëtii MS. lib. 2:

*Landerain quant il ajourna
Icelui songe revela.*

Miracula MSS. B. M. V. lib. 1:
Il ne set mais, quel part il torne,
S'il anuite, ne s'il Ajorne.

Le Roman d'Alexandre part. 2. MS. :
Au matin se leva, quant jour fu Ajournans.

* Hinc *Adjournée* et *Adjournement*, pro Aurora, crepusculum, mane, Gall. *Le point du jour*, apud eum. Froissart. cap. 273: *En celle propre nuict avoir fait le guet messire Robert de Namur; si que sur l'Adjournement s'estoit retrait.* Et cap. 279: *Ilz vindrent escheler sur une Adjournée la ville de Chastelleraut. En-journer, eodem significatu, apud Vil-lhard. paragr. 211: *Tierris de Tenremon-de..... chevaucha tote nuit..... Et quant vint à l'Enjourner, si vint à un casal, etc.**

* **ADJOTUM**, AJOUDUM. Charta ann. 1252. ex Chartul. Vallis B. M. diœces. Paris: *Concesserunt abbati et conventui Vallis B. M. quod ipsi ædificant vel ædi-faci faciant totum Ajoudum, quod fuit Philippi Beguin.* Alia ann. 1253. in cæte-ris alteri persimilis ibid. habet, *Adjotum*, ut et in Charta ann. 1268. ex Char-tul. Domus Dei Pontisar. : *Item a Petro Tiart duodecim denarios de Adjoto suo. Item ab Adam de Butri novem denarios de Adjoto suo.* Pluries ibi. *Ajous in eod. Chartul. ubi de iisdem præstationibus. Liber censum et redditum castellaniae Arciacens. ad Albam. fol. 7. v°: Autres terres, qui sont appellées Adjoubs, etc.* Et fol. 10. v°: *Pour la moitié d'un Adjoub, seant vers le bois de Arcies, etc.* Colgrave-ius in Diction. Gall. Angl. *Ajous vertit Furze, Genistæ species, quæ spinosa est; Adjotum igitur Ager est genistis obsitus. Et quidem Ajous et Ajous, nunc Ajons, pro ipsa genista, ulex, occurrit in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 130: Pour ce que ledit Pierre Sarre, sanz congé ou consentement dudit Chevalier, en icelle terre et sief avoir cueilli et emblé certains biens et choses dudit Chevalier, appellez Ajous selon le langage du pays (diocese de Luçon).... Ajous sont defendus de cueillir et prendre sans licence de celui à qui il appartient; et yceulx Ajous ayant mis sur une jument et sur une mule.... pour les porter ou me-ner en son hostel.* Alia ann. 1395. in Reg. 149. ch. 39: *En laquelle terre avoir Ajous; desquelz Ajous, etc.*

¶ **ADJUSTARE**, AJOUSTARE, quasi Ad-juxta-re. Juxta ponere, Rem ad alteram adaptare, Comparare, Gall. *Ajuster, justi-ficer.* Cod. MS. censum Episcopatus Autissiod.: *De Mensuris S. Germani, et S. Juliani Ajoustare.* Ille qui habet bal-liam S. Germani debet Ajoustare suum medium ad mensuram Comitis.

¶ **ADJUSTARE**, Eadem notione. Charta Philippi Franc. Regis ann. 1280. ex Ta-bulario Corbeiensi: *Major vero et jurati custodiunt exemplar seu stalonem de prædictis ponderibus et mensuris, nec possunt denegare Major et Scabini exhibitionem et traditionem stalonis prædicti, cum Ab-bas vel gentes ipsius, vel Scabini volent Adjustare vel justificare mensuras, vel pondera supradicta.* Consuetud. Bituric. apud Thomasseriū pag. 340. Item se

les mesures sont trop petites, et elles soient signées aux armes du Roy et de l'Adjuteur, et qu'elles ne soient point fendues, il n'y a en ce cas que cinq sols Parisis, et lesdites mesures rompus... Item, qui vend à Boisseau non Adjoute et marque à la fleur de lis et de l'Ajusteur, l'en est amendable de 60. s. Parisis. Vide Adjuttiare.

* **ADIPALIS**, pro *Adeps*, dixit S. Ambr. tom. 2. col. 1040: *Pastus ad virtutis Adipalem agresti alimento processit fortior*. *Adipalis* adjectivo usus est Arnobius; imo et Tullius in Oratore juxta edit. Argent. ann. 1540. pag. 199: *Adipale dictionis genus*, pro quo alii legunt. *Adipate dictionis genus*. [**] Vide *Forcella Lexicon* edit. Germ. in utraque voce.]

* **ADIPARE**. [Pinguefacere. Dief.]

ADIPATA, *Edulia adipae condita, cibi pingues*. Papias.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7684: *Adipatum, eau grasse, i. brouet*. Lit. Remiss. ann. 1884. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 35: *En esperance de diner tous ensemble, de fait s'assirent à table, furent serviz de soupes en eau grasse*.

* **ADIPERUM**. [Taberna cauponaria. Dief.]

* **ADIPICULUS**, *Parvus adeps*. Joanni de Janua.

* **ADIPPIRE**. [Ut adipare. Dief.]

* **ADIPS**. [Adeps. Dief.]

* **ADIPSAL**. S. Ambr. tom. 1. col. 666. de Interpellatione David: *Prodiit quasi ex adipe iniqüitas eorum, transierunt in dispositionem cordis. Ab adipe Adipsal enim dicitur, id est, pingue*.

ADIRARE, ADIRATUS, ADISRATUS, dicitur de re, non tam desperita, quam quæ non est ad manum. Galli *Esgaré* dicunt, Gallobelgæ *Adiré*. Consuet. Bitturig. tit. 9. art. 28. *Egaré ou Adiré*. Consuetudo vetus Normanniaæ cap. 87: *Quærelles des choses Adirées. Eadiré*, in Consuetudine municipali de *Labourt* tit. 20. art. 1. [Codex Legum Norman. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 190: *Si quis bovem, vel asinum, vel aliquam rem suam Adiraverit, quæ ab aliquo vania fuerit inventa, etc.*] Maître Vacces au Roman de Rou MS.:

Puis a dit au Duc en l'oreille,
Que il a eu moult merveille
De la cuillé qu'il a trouvée,
Qu'il ont au mangier Adirée.

Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 32. § 2: *Potenter enim rem suam petere ut Adiratam, per testimonium proborum hominum, et sic consequi rem suam quamvis furatam*. Fleta lib. 1. cap. 38. § 1: *Potenter rem suam petere civiliter ut Adisratam, quamvis furatam*. Et lib. 2. cap. 1. § 5: *Si (res) petatur tanquam Adirata*. Vide tur vox orta a Latino *adærare*, adeo ut res *adirata*, sit ea quæ amissa et desperita, et quæ *adæratur*, seu cuius pretium aestimatur, quod possessori reddendum sit. Vel a voce Italica *adirato*, iratus: nam qui sunt *irati*, seu quorum ira provocatur (*qui sont fachez contre quelqu'un*) ab eorum consortio abstinent, quibus irascuntur, ita ut amplius non compareant, ut prius, cum iis; quæ vis est vocis *adirata*, in re quæ amplius non compareret. [**] Fortasse pro a-dextratus, a-distratus, (vide infra *Distrarius* pro *Dextrarius*) Quod non ad dextram, i. e. ad manum habetur.]

* **ADIRE**, *Expedire, sustinere, instituere, informare, vel inchoare, provocare, subire, explicare, periculum facere, elidere, excutere, exuberare, insidiare, inducere, irretire, illicere, implicare, infestare, in-*

sectari vel persuadere. Glossar. vet. ex Cod. Reg. 7646. In Cod. 7641: *Adire, pati, perferre*.

ADIRECTARE, *Adtingere*, in Gloss. MS. Regio Cod. 1013. Infra: *Adtingere, Adirectare*.

* **ADIS**, *Frumentum*. Gloss. Lat. Græc. MS. *Adis, σῖτος*. Forte legendum *Adus*, vel *Ador*.

* **ADISTRUM**. [Adhuc. Dief.]

* **ADITA**, *pro Aditus*, in Vita S. Bertini in Actis SS. Bened. sæc. 3. part. 1. pag. 116.

* **ADITERUM**. [Ut ADIPERUM. Dief.]

* **ADITOR**, Qui adit, in Gestis Tancredi inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 176.

* **ADITUS INTRANDI ET EXEUNDI**, Tributum ab introeundibus et exeundibus exactum, Gall. *Droit d'entrée et de sortie*. Charta Hugonis Episcopi pro Abbatis Condomensis inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 440. E: *Hunc locum meus genitor Gumbaldus Deo et S. Petro devote obtulit, cum terris et vineis atque casalibus aquis aquarumve recursibus, Intrandi et exeundi Aditibus et cunctis ad eum pertinentibus, absque ulla reservatione pro salute sua ex redemptione sui spiritus.*

* Rectius intelliges de nuda facultate libere intrandi et exeundi. [**] de viis ipsius.]

* **ADIUDA**, Hisp. *Ayuda*, Gall. *Aide*, Auxilium. Charta apud Marcam Hist. Beneharn. lib. 6. cap. 5. num. 6: *Et Ego Ideonsus Rex jam dictus recipio vos Guillelum de Montecalano et filios vestros in mea emparanga, atque Adiuda et ero vobis adjutor et valitor de Biarnensi Vicecomitatu. Vide Aida.*

* Sacrament. Ludovici Germ.: *Si salvarai eo cest meon fradra Karlo, et in Adjudha et in cadhuna cosa, etc.* id est, ero illi adjutor.

ADJUDICARE, idem quod *Judicare*, de qua voce suo loco, Cedere, donare per testamentum, *extremo judicio*. Charta Caroli Crassi Regis ann. 880. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 236: *Si quis aliquid Adjudicaverit, vel aliquo modo donaverit, vel Monasterium eremit, libere et absolute possideat*.

ADJUMENTIA, Vetus Charta Massiliensis ann. 780. apud Sammarthanos in Episcopis Massiliensibus: *Quod villa Caladius una cum appendicis suis, vel omnes Adjumentias suas, mancipia, etc.* Sed legendum puto *Adjacentias*.

* **ADJUNCTIO**, *Conjugatio, copulatio, Gall. Accouplement, Appariement*. Vide infra *Apariare*.

* **ADJUNCTIONES**, *Adjuncta, Gall. Appartenances et dépendances*. Donatio D. Muniæ Abbatissæ tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 91: *Ut faceremus vobis textum Scripturaræ donationis vel firmitatis sicut et facimus, de nostra Ecclesia vocabulo sancti Joannis in villa quæ vocatur Joanzu... cum omnibus Adjunctionibus vel prestationibus suis*. Statuta Monast. S. Claudiæ auctoritate Nicolai V. Papæ edita pag. 46: *Potenter quoque prefati Religiis... manumittere, affranchisare, liberare, simul etiam per Adjunctiones secundum patriæ consuetudinem injungere et aggregare, et super hoc cum eisdem hominibus componere*. Adjuncta sunt manumissionis et libertatis concessæ, sicut et cujuslibet alterius rei; quare vox *Adjunctiones* eodem sensu sumi potest in hocce loco, quo sumta est in superiori. Verum cum intellectus iste planus non sit, addam voce *Adjunctiones* intelligi posse pactum quoddam vel conventum, quo de cæteris etiam rebus

a manumissione distinctis dominos inter et vassallos statueretur, cujusque pacti faciendi ut et manumittendi Monachis hic potestas plena conceditur.

* **ADJONCTIONS**, *eadem notione, scilicet pro Appartenances, dépendances, appendices, in Charta composita, inter Carolum comit. Carnot. et capitul. Carnot. ann. 1306: Le chapitre aura vint et sis mesons canonicia en la ville de Chartres ;... et ou nombre de ces vint et sis mesons, seront contenues les mesons canonicia, que les chanoines ont à présent hors dou cloistre, avecques toutes les Adjunctions. Adjunctiones vero ex statutis S. Claudi intellige ordinations, Gall. Injonctions.*

* **ADJUNCTUS**, *Socius, collega, Gall. Adjoint*. Ordinat. ann. 1363. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 654. art. 14: *Et si ambæ partes vel eorum altera, commissarium vel commissarios cum Adjuncto de partibus petierint, eisdem concedatur*.

[**] Const. Regni Siculi lib. 1. tit. 79: *A quorum (judicium) sententiis appellationes non ad compares vel Adjunctos, ut dictum est (supra iuncti admezatores) sed ad celitudinem nostram deferantur.* Filz d'Ajonsion, filii ex adoptione, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 10: *Puisque il est einsi que Dieux m'a tolü touz les hoirs de mon cors par mon pechié, il me convient querre et pourchacier autres filz d'Ajonsion.* [**] Vide eundem Carpent. infra in *Adjutor*.

* **ADJUNGARE**, *Décevrer*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Hinc *Enjouter*, pro Fallere, seducere, in Mirac. MSS. B. M. lib. 2:

Le prestre avoit si Enjouté,
Si envers lui si bouté, etc.

* **ADJUNGERE**, *Équare*. Glossar. aliud ex Cod. reg. 7646: *Adjungit, æquat*.

* **ADJURANTES**, *Exorciste*. Pontific. vetust. ex Cod. reg. 943: *Exorcitez ex Græco in Latinum Adjurantes vocantur: invocant enim super Catecuminos, vel super eos qui habent spiritum immundum nomen Domini Jhesu, adjurantes per eum ut egrediatur ab eis.* Vide *Exorcizare*. [**] Locus exscriptus ex Isidor. Orig. lib. 7. cap. 12. ubi sic: *Exorcistæ ex Græco in Latinum adjuratores sive increpantes vocantur, etc.*

ADJURARE, Ad Sacramentum adigere. Flodoardus lib. 3. Hist. Rem. cap. 28: *Post haec Adjurent accusatores vel testes eorum in illorum Baptisma, vel alii diversis adjurationibus, etc.* Regula Magistri cap. 61: *Cum per aliqua divina aut sancta fueris Adjuratus*. Bromptonus ann. 1088: *Concordiam cum fratre fecit... Rex autem Adjuraverat eum, et omnia quæ pater suus habuerat conquirenda.* Andreas Suenonis lib. 4. Legum Scaniae cap. 12: *Eligendi sunt 12. prudentes bondes, de quibus præsumi possit, ut non velint, etiam in causa propria, pejerare, ut exortam super possessione quæstionem suo dirimant sacramento: illi defensione, cui possessionem Adjuraverint, concedenda. Vide Legendum Adjuraverint.* Vide *Abjurare*. [**] Nihil mutandum. Defensoris partes, utpote faciliores, sustinendæ erant ei cui duodecim prudentes possessionem sub fide sacramenti adjudicaverant.]

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Adjuro, cogo*. Aliud Gall. Lat. ex Cod. 7684: *Ajurer, obstestari*.

ADJURATUS, *Juramento obstrictus, Adjuré*, in Consuetud. Hannoniensi cap. 77. 80. art. 4. Helmoldus lib. 1. cap. 3: *Ea conditio a Rege proposita est, ut abjecto dæmonum cultu Christianæ fidei*

Sacmenta susciperent essentque tributarii et subjugales Domini Dei...et Francis Adjurati, unus cum eis populus efficerentur. Roger. Hovedenus in Ricard. 1: De facili credere non possum, quod Rex Francie haec de me vobis mandaverit, cum ipse dominus meus sit, et socius Adjuratus in illa peregrinatione.

* **ADJUSTAMENTUM.** Jus adjustandi seu adæquandi mensuras, et exigendi quod pro eo jure exsolvi debet, nostris olim Adjustement et Adjustage, eodem sensu. Arest. parlam. Paris. ann. 1277. in Reg. Olim 2. fol. 37. r: Recordata fuit curia, quod major et Burgenses de Rupella in judicio proprietatis super emendamento et Adjustamento mensuraram in Rupella, contra dominum regem succubuerunt. Charta ann. 1331. ex Chartul. Arremar. ch. 32: Item disoient avoir l'adjustement et pintage des mesures la voille et le jour de la feste de Viviers. Estimatio terrarum de Soubainnes et de Beaufort ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 17: Item l'Adjustage des mesures à vin et à blé; c'est assavoir pour pinte iij. den. pour chopine ij. den. et pour boesseau iij. den. puet valoir par an. iij. solz ou environ.

* **ADJURNARE.** Vide Adjournare.

* **ADIUS.** Testis qui rem ab aliquo affirmat. Sacramento jurabat se veram credere; dicitur apud veteres *Sacramentalis* et *Sacramentarius*. Leges Rotharis [** cap. 364.] apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 45: Si qualiscumque causa inter homines liberos evenerit, et Sacramentum dandum fuerit, si usque ad xx. solidos fuerit causa ipsa aut amplius, ad Evangelia sancta juret cum duodecim Adiis suis, id est, *Sacramentalibus*. [** Scribendum Aidos.] Vide *Aidus* et *Sacramentalis* in *Juramentum*.

* **ADJUSTARE.** Vide *Adjoustate*.

ADJUSTITIARE. Adæquare, coæquare, mensuram suo archetypo adæquare. *Ajuster*. Charta ann. 1266. apud Loiselum in Bellovac.: Recipient pondus et ballancias drappere a teloneariis Belvac. et si sit discordia de suo pondere, Adjusticiabit ad pondus teloneariorum, etc. [Vide *Adjoustate*.]

ADJUTORES dicuntur, qui Magistratus, seu potius Officialibus quibusvis adjungebantur, ut in munib[us] obvniis essent qui eos adjuvarent; Gracis βοηθοι. Suidas: αὐτῶν παρὰ Ρωμαίους, βοηθοί. Gloss. Lat. Græc. *Adjutor*, βοηθός. Vide Synaxaria 18. Januar. in S. Theodulo. Boethii Logistarum, in leg. 4. Cod. de Tabular. lib. 10. *Coadjutores*, in Foris Beneharn. Rubr. 1. art. 16. et Rubr. de *Notariis*, art. 7. Valerius Probus de Notis: ADI. *Adjutor*. Senator. lib. 6. epist. 6: *Adjutor etiam Magistri nostris præsentatur obtutibus, ut vicaria sorte beneficii eligamus ejus præsidium, qui nobis præstat fidele servitum. Adjutores et Primicerii diversorum officiorum*, in leg. 20. Cod. Theod. de Palat. sacr. largit. [** Ut periculum se et adjutor et subadjutor (magistri officiorum) subituros esse cognoscant. Theod. Cod. Lib. 6. tit. 27. leg. 3. § 1.]

* Unde *Adjoints* a nostratis nuncupati. Hinc emendandæ Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 159. ubi *Adroit*, pro *Adjont*, editum est, ut ex ipsomet Litteris paulo supra facile colligatur: *Enjoignons estoirement à touz baillis, prevoz, sergents, justiciers et subjez de nostre dit royaume, que à vous à vostre Adroit, aus deputez et commis de par vous, . . . obeissent et entendent diligemment.* [** Vide *Adjunctus*.]

* **ADJUTOR a Libellis.** Salmas. ad

Lamprid. in Severo cap. 31. ex veteri inscriptione. Is erat qui ferebat opem Magistro Libellorum.

* **ADJUTOR a Rationibus.** Qui proximo rationalium adjungebatur. Salmas. ad Lamprid. in Severo cap. 31.

* **ADJUTOR a Tabulis.** Vide *Adjutor Tabulariorum*.

* **ADJUTOR CLERICUS.** Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 404: *Savor faisons. . . . à nous avoir été exposé de la partie de Jehan de Saint Joire, clerc Aide, aagié de xvij. ansou environ, etc. Qui curionem in sacro ministerio adjuvavit.*

ADJUTOR illustris Comitiæ sedis, in Collat. 1. Carthag. initio. Paulinus Epist. 89. sub fine: *Commuta in melius militiam, ut æterno Regi incipias militare. Et nunc, ut audio, qui Adjutor et tutor es civium, fias comes Christi, etc. ubi aludit ad *Adjutores Comitum*.*

ADJUTOR Comitis rei privatæ, in Actis sanctæ Susannæ. Vide legg. 16. 17. 20. Cod. Theod. de Palatin. et l. 4. de Execut.

ADJUTOR Commentariorum officii V. Cl. et spectabilis Proconsulis, in Collat. 2. Carthag.

ADJUTOR Commentariensis, in leg. 5. Cod. Theod. de Custodia reor. qui βοηθοὶ κομέντων dicitur Prochoro de Rebus gestis S. Joannis Evangelista.

ADJUTOR sacri Consistorii. Concilium Calchedonense act. 14: Κωνσταντῖνος ὁ καθωσιωμένος Βοηθὸς τῶν θείων κωνστατορίου.

ADJUTOR Cornicularii, in Notit. Imper. non semel, in vet. Inscript. apud Gruter. 561. 11. in leg. ult. de Jure immunit. leg. 10. Cod. Theod. de Cohortalib. etc. In Collat. 1. Carthag. fit mention *Exitiosi Adjutoris Cornicularii*. Inscriptio nondum edita, in loco *Catoura* dicto, haud procul Aleppo: ΑΦΙΕΡΩΤΕ. ΙΜΙΔΑΙΟ. ΡΗΓΕΙΝΩ. ΤΩ. ΕΕ. ΟΥΛΠΙΑΣ. ΡΗΓΙΑΝΗ. ΚΑΙ. ΑΙΜΙΔΑΙΟΥ. ΠΤΟΔΕ. ΜΑΙΟΥ. ΣΤΡΑΤΕΥΣΑΜΕΝΟ. ΕΘΗ. Ε. ΒΟΗΘΟ. ΚΟΡΝΙΚΟΥΛΑΡΙΩΝ. ΥΠΑ. ΤΙΚΟΥ. ΖΗΣΑΝΤΙ. ΕΘΗ. ΚΛ. ΜΗΝΕΣ. Α ΜΕΧΡΙΤΑΝΗ. ΜΟΥΚΤΟΥΓΜΕΤΟΥΣ.

ADJUTOR Eleemosinæ, in Codicillo Philippi Pulcri Regis Franciæ, exarato apud Fontemblaudi die Jovis ante Festum S. Andreæ Apostoli ann. 1314. quod habetur in ejusdem Regesto Tabularii Regii, mentio fit *Fratriis Joannis de Grandiprato, tunc Eleemosynarii, et Magistri Guillelmi de Lineis Adjutoris Eleemosinæ et Clerici ejusdem Regis*.

ADJUTORES Episcoporum. Vide in *Chœrepiscopus*.

* **ADJUTOR ab Epistolis.** Qui Magistratum, aut alium in scribendis Epistolis juvabat. Salmasius ad Lamprid. in Severo cap. 31.

ADJUTOR Fourrieræ, in Ordinat. Hospitii Ludov. IX. Regis Franc. anno 1261.

ADJUTOR Magistri officiorum, in leg. 3. Cod. Theod. de agentib. in rebus, leg. 1. Cod. Just. de Magistro offic. apud Liberatum Diac. cap. 13. Evagrium lib. 2. Senatorem lib. 6. Epist. 6. etc. Concil. Calchedon, act. 3: Ελευσίνος ὁ θαυμαστῶτας Βοηθὸς τῶν μεγαλοπρεπεστάτου Μαγίστρον τῶν θείων ὄφρικών.

ADJUTOR Numerorum V. C. et spectabilis Vicarii, in Collat. Carthag. 2. cap. 1. Collat. 3. cap. 169.

ADJUTOR Palatinorum officiorum, in leg. 4. Cod. Th. de Execut. l. 17. de Palatinis, idem qui *Adjutor Magistri officiorum*.

ADJUTORES de Schola Numerariorum, in Notit. Imperii.

* **ADJUTOR IN PANETARIA.** Secundus in officio panetariae. Charta Philippi Pulc. ann. 1304. in lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 474. r. col. 2: *Robinus de sancto Clodoaldo, Adjutor in panetaria*.

ADJUTOR Praefecti Urbis, seu *Urbani officii*, in l. ult. Cod. de Offic. Praef. urb. et apud Symmachum lib. 10. Epist. 36.

ADJUTOR Praefecti Prætorio, in leg. 8. Cod. Theod. de Numeri.

ADJUTOR Praefecti Annonæ, in vet. Inscript. ap. Gruter.

ADJUTOR Præsidis, in Actis S. Nestoris Episcopi et Martyris num. 6.

ADJUTOR datus Prætori peregrino, in veteri Inscript. apud Gruter. 399. 6.

ADJUTOR Proconsulis, in veterib. Inscript. apud Gruter. 331. 3. 371. 8.

ADJUTOR Provinciæ, Val. Probus de Notis: ADI. P. *Adjutor Provinciæ, vel patriæ, vel populi*.

ADJUTORES Questoris sacri Palatii, in leg. 15. Cod. de Proxim. sacror. scrin.

ADJUTORES Regii, Ministri Regii, qui in Regiis mandatis conficiendis Principem ipsum adjuvant. Additio 2. Capitol. Caroli Magn. cap. 24. [** 28.]: *Ut in eligendis Adjutoribus vestris et Reipublicæ Ministris, qui vice vestra populum Dei regere et gubernare, atque judicare debent, solerissimam providentiam habeatis. Eadem habentur in Concilio Parisiensi VI. lib. 3. cap. 23. et in Concil. aquitanensi II. cap. 3. can. 11. et 12. [** Constit. Wormat. anni 829. cap. 64. de persona regali cap. 4.]*

ADJUTORES electi de Scriniis, adjutores memoriales de Scriniis, in Notit. Imperiori; *Obsecundatores sacrorum Scriniorum*, in leg. 3. Cod. Th. de Proxim. *Adjutores Scrinii memoriae* 12. in Novella Constitut. Justiniani *De adjutorib. Quæstoriis*, edita a Fr. Pithœo.

ADJUTOR Secretorum Concil. Calchedon. act. 1: Κωνσταντῖνος ὁ καθωσιωμένος Μαγιστριανὸς, καὶ Βοηθὸς τῶν θείων στρήτων.

* **ADJUTOR Tabulariorum**, seu *a tabulis*, Salmas. ad Lamprid. in Severo cap. 31. Qui proximo Tabulariorum opitulabatur.

* **ADJUTOR Tutelæ.** Brisson. et Calv. in Lexic. Jurid. [** D. lib. 26. tit. 1. fr. 13. § 1.]

* **ADJUTOR Urbani officii.** Vide *Adjutor praefecti urbis*.

ADJUTOR Officium in Coquina Regia in Ordinat. Hospitii sancti Ludovici Regis ann. 1261. *Aideurs*, in alia ann. 1285.

ADJUTORIUM, Præstatio, quæ a subditis Principi fit pro eo adjuvando in ejus necessitatibus, vel sane eo prætextu. Charta Alexandri Comitis Cupersanensis ann. 1102: *Data vel angaria, aut auxilium, quod ex nostræ gentis consuetudine Collecta vocatur. Tabularium Absiense fol. 32: Nullo nobis jure retento, præter quinque solidos vobis et Gaufrredo Normant ad Adjutorium ipsius feodi relevandi, et præter tallium 15. denariorū morem patrīæ. Adde Ughellum tom. 7. pag. 1078. et Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 19. Vide Auxilium.*

* **ADJUTORIUM GENERALE**, ADJUTORIUM COQUINÆ. Eadem notione passim occurunt in Necrologio Abbatæ S. Petri de Casis: V. Febr. obiit D. Giraudus Chandos Miles, qui dedit 50. solidos ad adjutorium Generale. Beatrix de Davinio dedit Conventui 15. libras ad Adjutorium Coquinæ. [** Quo scilicet facilius Generale monachis exhibeatur, et ex coquina

abundantius subministretur.] Vide *Generale*.

* **ADJUTORIUM** NATALIS, PASCHÆ. Præstatio, quæ fit ad Nativitatem, ad Pascha. Liber censuum eccl. Rom. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 800 : *Castrum Rosciani solvit pro fodro xv. libras Lucensem. Pro Adjutorio Natalis vj. libras. Pro Adjutorio Paschæ resurrectionis iij. libras.* Podium Rosciani solvit . pro Adjutorio Nativitatis iv. lib. Pro Adjutorio Paschæ resurrectionis xl. solidos. Quæ pluries ibi repetuntur. Vide infra in *Auxiliu*.

* **ADJUVAMEN**. [Auxilium. Dief.]

* **ADJUVAMENTUM**, Auxilium. In veteribus Glossis *Adjuvamentum*, βοήθημα. Ita et Joan. de Janua in Cathol. Addit Breiloquois *Ajuvamen*. Processus de Vita S. Thomæ Aquinatis, tom. 1. Martii, pag. 699. A : *Senserat bonum Adjuvamentum a dicto Fr. Thoma, quia sentiebat se liberatum de brachio.*

1. **ADJUVARE**, pro *Abjurare*, Ejurare patriam et in exilium abire, Gall. *Etre banni du pays*. Instrum. anni 1205. tom. 3. Hist. Harcur. pag. 102 : *Item diximus, quod si Clericus captiatur quacumque ex causa et Ecclesia eum requirat, reddi debet Ecclesie, et si quietus (f. convictus) de furto vel homicidio degradatur, et Adjuvabit terram, et pro delicto suo punietur, nec poterit postea intrare in terram sine licentia domini Regis.* Vide *Abjurare*.

2. **ADJUVARE**, Proficere, propagari. Vita S. Wilfridi Episc. inter Acta SS. Benedict. saec. 4. parte 1. pag. 690 : *Et vitam æternam post mortem in resurrectione manifester docuit, et doctrina ejus secundum Paganos bene Adjuvarit.*

* 3. **ADJUVARE**. Glossar. vet ex Cod. reg. 7646 : *Adjuvat, propugnat vel præsidet.*

ADJUXTARE, Appropinquare. Vita MS. S. Gaugerici Episcopi Camerac. lib. 1. cap. 7 : *Pauperibus semper se ac parvulis Adjuxtabat.* [Id est, sese eis accommodabat, a Gallico *Ajuster*. Vide *Adjouxtare*.]

* **ADLANCINARE**. Vide *Attaminare*.

* **ADLAPSUS**, Sensim veniens, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Codex alter 7646 : *Allapsa, caute veniens.*

ADLASSARE cervum, aprum. Perseguendo lassare, fatigare, Gallis *Lasser un cerf à la chasse*. Pactus Legis Salicæ tit. 26. § 5 : *Si quis cervum lassum, quem alterius canes moverunt et Adlassaverunt, involaverit, aut celaverit, etc. § seq.* : *Si quis aprum, quem alieni canes moverunt et Alassaverunt, occiderit.* Ita Editio Heroldi : aliae habent *lassaverunt*.

ADLATERARE, ALLATERARE, Latus teger, ad latus incedere. Ælredus Rievallensis in S. Edwardo : *Sequebatur præeuntes, Adlaterantibus eum viris duobus, senex quidam.* Vide *Addestrare*.

ALLATERALIS, Socius, qui est, vel ad latus incedit. Radulphus de Diceto : *Joannem S. Thomæ Martyris quondam Allateralem exili socium.* Sigillum sinistro lateri Chartæ Allaterare, apud eundem. Gallis, Mettre le sceau à côté du titre. Vide *Lateralis*.

* Placidus in Gloss. Cod. reg. 4778 : *Adlaterati in palmulis, qui circa latera palmas gerunt.*

* **ADLAVI**, *Navigium duci*. Glossar. vetus ex Cod. reg. 7641.

* **ADLECTI** Senatores dicebantur qui a Senatoris oneribus singulare privilegio immunes erant. Vide *Gothofredum* tom. 2. Cod. Theodos. pag. 6. et 7.

ADLEGARE. Vide *Allegare*.

ADLEGIARE, Lege, seu Sacramento interposito, se purgare, culpa se eximere, facinus diluere. Leges Alvredi Regis Westsaxon. apud Jo. Brompton. cap. 4 : *Si se velit Adlegiare, secundum Regis Weregildum hoc faciat.* Cap. 18. [** 11] : *Si accusetur, inde Adlegiet se per 60. hidias vel dimidium emendationis amittat.* Leges Willelmi I. Angl. Regis cap. 68 : *Et si Anglicus bellum nolit, Francigena compellatus Adlegiet se in jurejurando contra eum per suos testes, secundum legem Normannorum.* Et Cap. 70 : *Et si Anglicus nolit se defendere per bellum, vel per testimonium Adlegiet se per Dei iudicium.* Leges Henrici I. cap. 63 : *Et cogentibus circumstantiis in cæteris accusationibus Allegiandus est.* Ita vocem *Allegiare* usurpant eædem Leges Henrici cap. 41. 63. 66. 86. [** Anglosaxonice Treowian justicare in legg. pol. Alfr. cap. 4. et 92, et Ladian, purgare ibid. cap. 11.]

ALEGER, in Statuto Ricardi II. ann. 13 : *Et si charter de mort l'homme soit Allegé devant quiconque Justice, etc.*

ALEIER, in légibus Normannicis Willelmi I. cap. 41 : *Ki tort estelevera, u faus jugement fera pur curruz, ne per hange, seit en la forfaiture le Rei de 40. sols, s'il ne pot Aleier que plus dreit fair nel sot.* Id est, qui injuriam egredit, aut falsum judicium ira, aut odio ductus, vel bonorum habendorum gratia fecerit, sit in forefactura Regis de 40. solid. si non potest adlegiare se, quod rectius judicium facere non potuit. In Consuet. Aquensi, seu d'Ac's, tit. 12. art. 3 : *Aleier, est déclarer par serment.* Add. art. 1. 2. 4. et Consuet. Severi tit. 10. art. 1. 2. 3. [** In stat. Ricard. et Leg. Willelmi Alegier sive Aleier est Allegare, hodie Gall. *Alléguer*.]

ALEAUTER. In Assisiis Hierosol. MSS. cap. 65. hoc est verum et fidelem se probare. *Leal enim Gall. fidelis, verax ; ex Lat. Legalis : Et le quarent que l'on lieve, si com est dit ci-dessus, com esparrir, doit respondre maintenant à celui, qui ensi le lieve : Tu mens, et je suis prest, que je m'en Aleaute contre toy, et defende mon cors contre le tien.* Et infra : *Et le quarent, qui est ensi levé et torné, com est avant dit, ne s'en Aleaute, si com est dessus devisé, il y a toujours perdué vois et respons en court, et sera tenu à faus et desloiau toute sa vie.* Et cap. 69 : *Alaauter et défendre quelqu'un.* Vide Magnum Recordum Leodiense pag. 57. 70.

* Hinc etiam *Desloyauter*, a fide data discedere. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 643 : *Icelui Dorne receut ledit Baudet sur sa soy à revenir en sa prison à certain jour, ... toutevoyes en fu il du tout deffaillant, en soi Desloyautant et en venant contre droit d'armes.* Aliæ ann. 1375. in Reg. 107. ch. 321 : *Icelle Jehanne de Bode, Femme de Pierre de Courtenay, meue de mauvaise volonté, en soi Desloyautant envers son mary.* Laquelle femme s'est Desloyautée et forfaite en mariage, in aliis Lit. ann. 1395. ex Reg. 148. ch. 197.

* **ADLEGURRIRE**. [Ut *ABLIGURIRE*. Dief.]

* **ADLEMANIAS**, pro *Allemania*, Germania. Mirac. S. Amalbergæ tom. 3. Jul. pag. 110. col. 2 : *Quidam dives homo in Adlemanias cæcus factus est per multos annos.*

ADLENTARE BARBAM, Mollem et flexibilem reddere, apud Cantipratanum. Gloss. Isid. *Lentandus, flectendus.* Ordéricus Vitalis lib. 7. de filiabus Roberti

Wiscardi : *Officium illarum erat mane, dum Imperator (CP. Alexius Comnenus) de stratu surrexisset, manus suas ablueret, mappulam et pectinem eburneum afferre, et barbam Imperatoris pettere.* Gloss. Græc. Lat. : οὐενῆς ὑπέβεται, Adloncinatio, continuatio. Ubi Codex MS. S. Germani habet *delentinatio*. Unde videtur legendum *Adlentinatio*, ex verbo *Adlentinare*, lente aliquid agere, conficerere. [In aliis tamen Glossis Lat. Græc. rursus legitur : *Adloncinatio, continuatio, οὐενῆς.*] Vide *Academicos Cruscanos in Allentare*.

* Ital. *Allentare* ; unde nostris *Alenter*, pro Remittere, relaxare, in Poem. Alex. Ms. :

Caulus point le cheval, qui d'aler ne s'Alente.

* **ADLENTINARE**, ADLENTINATIO. Vide *Adlentare*.

* **ADLENTUS**. [Debilis. Dief.]

* **ADLETA**. [Athleta. Dief.]

* **ADLEVIARE**, ALLEVIARI, pro *Allevar*, Gall. *Aleger, soulager.* Glossæ Lat. Græcæ : *Adleviant, Kovēzouσ.* Epist. D. Jacobi cap. 5. 15 : *Oratio fidei salvabit infirmum et Alleviabit eum Dominus.*

ADLICULA, *Genus vestis*, in Gloss. Isidor. ; [ad quas Grævius : Scribe, *Alicula*, *genus vestis*. Hesych. Ἀλίτη, χιτών γεπίωτος. Vide Cujacum observ. x. 18. et *Allicula*.]

* **ADLITICARE**, pro *Litigare*, Gall. *Plaider.* Veteres formulæ Andegavenses tom. 4. Analector. Mabilionis pag. 235. [** Formul. 2. *Incipit mandatus*] : *Rogo atque supplico dulcissima gratia vestra, ut ad vicem mean omnis causationis nostris, tam in pago quam et in palacio, seo in qualibet loca... contra cuiuslibet hominum accidere vel admallare seu Adliticarer facias, etc.* Pagina præced. legitur : *seu et liticare.*

ADLITTARE, Ad littus appellere. Arnaldus Lubec. lib. 5. cap. 2 : *Cancellarius cum Comite Adolfo, aliisque amicis apud Cyprum Adlitavit.* Vide *Adripare*.

ADLOBRIUS, *Gallus, civis de Gallia.* Ita Gloss. MS. Regii Cod. sign. 1013. sed legendum videtur *Allobrogus*. Gloss. Isid. *Allobroga, Gallus rufus.* [Quod haustum est, ut recte advertit Grævius, ex Scholiis Juvenalis, qui satira 7. v. 114. dixerat :

Sed Rufum atque alios cædit sua quæque juventus, Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.

Hic antiquus Interpres : *Rufum ; qui Gallus fuit et valde desertus, Allobroga ; Allobrogem et Gallia.* Rufus, qui Gallus erat, Ciceronem dixit Allobrogem, quasi eius dictio esset inflata, qualis erat Allobrogum, inquit laudatus Grævius ; qui putat Isidorum scripsisse : *Allobroga, Gallus Rufus Ciceronem dixit.*]

* **ADLONCINATIO**. Vide *Adlentare*.

* **AD LONGIUS**, Ad summum. Gall. *Tout au plus.* Charta Nicolai abb. S. Joan. Laudun. ann. 1196. ex Tabul. ejusd. : *Cum autem molendinarius segetem alicuius ad molendinum tulerit, infra tres dies Ad longius ad domum illius, cuius est segete, sive in furina, sive in ipsa segete, reportabit.*

ADLOQUUTOR, *Consolator*, in Gl. Arabeo-Lat.

* **ADLOSITUM**, *Adlisum*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. [** Pro *Adlositum* in Cod. reg. 4778. et ap. Jæckium legitur *Adlo*.]

* **ADLUBIES** [Ut *ADLUVIAE*. Dief.]

* **ADLUDARIUS**, *ADLUDATURA*. Vide infra *Alldarius*.

* **ADLURICUM**, *Res ad usum apta*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

ADLUVIAE, *loca cœnosa*, in Glossis Isidori.

ADMALLARE, [Ad mallum vocare, in jus citare.] Vide *Mallum*.

ADMATICULANDUM. Vide *Maniculare*.
* **ADMATICULARI**, **MANTICULARI**. [Ut *MANICULARE*, Gall. *Manigancer*. DIEF.]

* **ADMATICULATIM**. [Gall. en faisant des manigances. DIEF.]

* **ADMATICULATOR**. [Gall. qui fait des manigances. DIEF.]

* **ADMATICULATORIUS**. [Gall. qui touche aux manigances. DIEF.]

* **ADMANSARE**, In mansum concedere, idem quod *Admansare*. Charta ann. 1188. ex Chartul. Cluniac. : *Prior de Mortua aqua habet taschiam et decimam in omni terra de Mortua aqua et de Essun, quæ Admansata non est*. Vide *Mansus*.

ADMANSIONES. Gloss. Medicea MSS. ex Cod. Regio sign. 1486 : *Admansiones*, i. *In sero*. Alibi : *Adnansionem, quia omnis reumatica passio in nocte exacerbatur*.

ADMANUENSES. Concilium Oscense æræ 636. cap. 2 : *Quod si quidquam malum de quoquam (Clerico) fama dictaverit, per veram et certissimam Clericorum probationem, vel virorum Admanuensium, ... omnia argutissime perquirantur*. Ubi *Admanuenses viri* videntur esse, qui manu jurant, seu manibus sancta Evangelia tangentes; nam *jurare super sacra*, i. Evangelia, vetantur Clerici, quorum assertio pro sacramento erat: unde *Fide digni* dicuntur. Vide in hac voce.

ADMARTYRIZARE, Martyribus adsistere, ipsos ad constantiam hortari. Commodianus Instr. 58.

Si refrigerare cupis, *Admartyriza*.

Vetus Inscriptio Romæ : *Mandrosa martyrum obsequiis devota transegi falsi seculi vitam*.

* **ADMASARE**, *ADMASIARE*, jus et locum habitationis in villa concedere, in mansum dare, Gall. *Amaser*. Charta pacis inter Capitulum Eduense, et Dominum de Perreria ann. 1257. ex Tabulario ejus. Capituli : *Nec potest aliquis dominorum secularium, nec quisquam alius aliquem hominem Admasiare in dictis villis in mansis pertinentibus ad decanum et Capitulum... sed si Admasiari in dictis villis voluerit, ipse, vel ille qui debet esse dominus ipsius, debet adire mandatum decani et capituli, qui prius censu imposito, soluto sibi intragio vel applegato, debet eidem assignare mansum secundum consuetudines in prædictis villis hactenus observatas, et alio modo non debet quisquam Admasiari*. Ex his collige *Admasiare*, *Admasare*, in consuetudinibus Gallicis *Amaser*, non esse duntaxat ædificare, ut arbitriatus est Cl. vir. D. *De Lauriere* in Gloss. Juris Gallici; neque omnino Patris Rogerii explicacionem fuisse rejiciendam cum dixit *Amaser esse in mansum dare*, est enim ut vides, *Admasiare* jus et locum habitationis aliqui concedere et assignare sub censu annuo, soluto jure *intragi*, vel datis prædibus de solvendo. Ergo locus *Admasatus* ille est qui a Domino feudi fuit ad habitandum concessus, sub prædictis conditionibus. Et *Admasamenta*, loca sunt ædificata sub iisdem legibus et oneribus assignata. Unde in Consuetudinibus passim occurunt horti, prata, aliaque prædia quæ dicuntur *Admasiata*, non quod sint ædificata, sed quod concessa sint sub hac forma et lege. Vide *Mansus*, et *Massa*.

ADMASURUS pannus. Leo Ost. Lib. 1. Chron. Casin. cap. 58 : *Pannum altaris diarodynum byzant. 16. tapetia optima 16. pro bysan. 67. pannum Admasurum pro byzantius 8. etc.*

* **ADMENARE**, ab Ital. *Amenare et Menare*, Agitare, commovere, minas inten-tare, pugnum, gladium, aliudve agitan-do, ad aliquem minaciter accedere, per-cutere. Stat. Mantua lib. 1. cap. 45, ex Cod. reg. 4620 : *Si... timorem eidem fecerit contra ipsum Admenando, vel aliquid aliud faciendo, etc.* Stat. Palavic. lib. 2. cap. 15 : *Ordinatum est, quod si quis contra aliquem fecerit insultum cum armis, lapide vel bastono Admenando contra eum, et non tetigerit, puniatur, ... si vero sine armis cum pugno, vel pede Admena-vertit, et non percusserit, puniatur, et con-demnetur pro qualibet vice in solidos vi-ginti.* Stat. criminalia Riperiae cap. 80 : *Si quis evaginaverit, seu Admenaverit arma contra aliquem, et non percusserit, puniatur in libris decem.*

* *Nostris vero Admenage est ipsa advectione; unde Admenage dixerunt, servitium, quo vassallus vecturas domino præstare tenetur.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 43 : *Comme le suppliant eust admené à ses chevaux, charrette, et harnois... plusieurs voitures de foins; ... duquel Admenage ledit suppliant et Jehan Goiral... n'orent onques satisfaction*, etc. Arest. Scacar. ann. 1296. ex Cod. reg. 4651 : *Raoul de Treizmonz, seigneur des Chanz Goubert, demanda à deux vavassors, qui de lui tiennent, l'Admenage du merrien et de la pierre, et de la matière à sa mote herbe-gier de son lieu de hauberc.*

1. **ADMENSURARE**. Charta Philippi Aug. ann. 1285. pro villa Ferrarensi apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 707 : *Feodus vero qui adeo modicus fuerit, quod ad 12. denarios esse non debeat, Admensurare. Hoc est, sua ei mensura dabitur.* [Charta ejusd. Regis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 969. A : *Quod de singulis hominibus ad potes-tatem dicta villa pertinentibus, tam intra villam, quam extra villam, annuatim in festo B. Andreæ Apostoli habebimus quinque solidos, vel quatuor, vel tres, vel duos, et ad minus duodecim denarios, et hoc Admensurare, ne graventur homines su-per priorem illius villæ.* Hic, ut patet, *Admensurare*, idem est quod imponere tantum tributi, quantum cujusque fa-cultates patientur.]

* **ADMENSURATÆ**, Ordinatæ, Gall. *Reglæs*. Praeceptum Caroli M. apud Marten. in mox laudata Collect. tom. 1. pag. 34. D : *Antoniacus cum appenditiis ea-rum, sicut Admensuratæ sunt, fratribus deseruant.*

ADMENSURATIO, *Ad mensuram redac-tio*, inquit Bractonus lib. 4. de Assisa novæ dissaisinae cap. 35. § 1. quæ locum habet, cum quis plura habet quam expeditat. Vide eundem lib. 3. tract. 1. cap. 1. § 1; lib. 4. tract. 5. cap. 17. § 2. et Flé-tam lib. 4. cap. 23. § 2. *Admensuratio do-tis*, apud Rad. de Hengham in Parva cap. 2. *Admensuratio de douaire*, breve, quo mulieris totalitum ad legitimum modum reducitur. *Admensuratio de pas-ture*, breve aliud, quo pastiones inter particeps, prout cuique competit, divi-duntur. Rastallus. Adde Statutum 2. Westmonaster. cap. 7. et 8. ubi de utra-que admensuratio.

* 2. **ADMENSURARE**, *Aëstimare, sta-tuere, præfinire*. Gall. *Regler, fixer, Ame-surer*; eadem notione, apud Bellomaner. Ms. cap. 41. Chart. Gaufridi episc. Meld.

ann. 1211. ex Chartul. Campan. fol. 175. col. 1 : *De stagno dicimus, scilicet de pis-catione stagni, quod abbas potest facere piscari ibi, quando venit Nogentum ad domum suam de Alno, ad opus suum et eorum, quos secum tunc habebit, et domi-nus Nogent non potest Admensurare pis-cationem ejus.* Charta Auberti abb. Latiniac. ann. 1228. ex eod. Chartul. fol. 280. col. 1 : *Cum discordia verteretur in-ter nobilem virum Theobaldum illustrem comitem Campaniæ et Briæ palatini ex una parte et nos ex altera, super gisto, quod idem comes dicebat se habere pro voluntate sua in ecclesia nostra, quotiens-cumque ad ecclesiam veniebat : tandem pro remedio animæ sua et antecessorum suorum Admensuravit idem gistum ad centum libras Pruvinensis moneta Amo-derer, non longe diverso significatu, usurparunt nostri, nempe pro Modum ponere, diminuere, rem rei exæquare, Gall. *Modérer, diminuer, proportionner*; unde *Amoderation*, *Moderatio*, temperatio, propria, quo sensu *Amesurement* dixit Petrus de Fontana in Cons. cap. 15. art. 27. Ordinat. ann. 1330. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 59 : *Que les-dites denrées soient Amodérées et mises à juste prix, selon l'évaluation desdites monoies, et que icelle Amoderation et or-donnance soit gardée fermement. Amo-derer, Moderari, tempérer Gall. *Modérer, calmer*, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 215 : *Ledit exposant pour refraindre et Amoderer ledit Henry, lui dist amiablement, etc.* Aliæ ann. 1393. in Reg. 145. ch. 33 : *Cuidant empescher la fole emprise et propos dudit Huguenin et lui Amoderer sa faveur (leg-fureur.) Occurrat præterea pro Experiri, probare, Gall. *Essayer*. Lit. rem. ann. 1393. in eod. Reg. ch. 520 : *Ainsi que cellui exposant trait à ladite bute à son arc d'une fleche ou saïete, en intention de essaier et Amoderer comment il trayeroit à ladite bute.****

* **ADMENSURATIO**, Statutum, defini-tio, Gall. *Fixation*. Privil. burgens. Au-tiss. ann. 1228. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 428. art. 28 : *Cum duodecim electis vel majori parte eorum, tractabit de Admensurazione minorum de censiva et bachelariorum, et de Admensurazione de-peditorum ad (a) me restituendorum eis, qui pro debito meo capti fuerint.*

* **ADMENSURATUS**. — Ordinatus ; réglé, fixé. Glossar. Vet.

* **ADMENTATIO**. — Eadem signif. q. ADMENTUM.

* **ADMENTIRI**, Pecuniaria multata xari-ri, Gall. *Mettre à l'amende, vel Proportionner l'amende*. Charta Henrici Regis Angliae ann. 1155. apud D. *Brusel Tract.* de usu feud. tom. 2. pag. 4 : *Comites et Barones non Admentientur, nisi per pa-nes suos et non nisi secundum modum delicti... Nulla Ecclesiastica persona Admentietur secundum qualitatem bene-ficii sui Ecclesiastici, sed secundum lai-cum tenementum suum et secundum qua-litatem delicti.*

* Verbum fictitium, aut culpa ama-nuensis, aut quod perperam lectum est; restituendum enim *Admerciantur*, ex ipsam Charta, quæ habetur in Cod. reg. 4651. Vide infra *Ocagium*.

* **ADMENTUM**, pro *Amentum*, Lorum quo jacula contorquebantur; meta-phorice vero, validius argumentum. Tertullianus cap. 1. Scorpia. : *Hæc, et si qua alia Admenta hereticorum vene-norum, etc. Admentatio eodem sensu apud eundem lib. 1. ad Nat. cap. 10. Hinc S. Ambrosius Epist. 7: Intorquenda*

est Admentata illa, non manipularis sententia.

* **ADMERCIARE.** Vide *Amerciare*.

* **ADMERGARI** se, Sese immiscere, implicare. Edictum Philippi VI. ann. 1338. tom. 2. Edict. Reg. pag. 124: *Statuimus etiam prohibentes ne quis Procurator Regius partialiter se Admergetur in causa quacunque.*

* **ADMESTA, æ.** *Oblivio Desmembranssa*, Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Admestia*.

* **ADMESTIA, Oblivio.** Gloss. Bitur. MS. Vox Graeca pro ἀμνηστίᾳ.

ADMEZATORES. Dicti in Regno Neapolitano Arbitri ex privatorum consensu electi, ad decidendas supremo jure quæstiones et lites. *Cum nova nostri nominis sanctione* (lib. 1. tit. 70.) *statutum sit ut judices de quæstionibus cognoscentes, per nostram celsitudinem debeat promoveri, junctos etiam Admezatores, qui per privatorum consensus ad decidendas quæstiones... eligeantur hucusque qui nullam aliam jurisdictionem habebant, nisi quæ ab eligentibus conferebatur eisdem, impostorum eligi prohibemus, etc.* ut est in Constit. Friderici lib. 1. Constit. Sicul. tit. 79. Vox effecta ex Italico *Mezzo*, medius, Gall. *Mediateur*. Putat Meursius eandem fuisse Μεσαχόντων apud Byzantinos dignitatem, quos sic appellatas censem, quod qui jure agere inter se nollent, ad eum deferent lites suas componendas: quomodo Aristoteles μέσους et μεσοδίου judices et arbitros vocat. Sed viro magno non assentior: erant enim μεσάζοντες, Curiæ Constantinopolitanæ Officiales, quorum princeps opera utebatur in expediendis privatis negotiis: aut certe quibus intermediis ad Principem patet accessus, quod fuit olim apud Francos nostros Referendariorum munus. Id colligitur ex Cantacuzeno lib. 3. cap. 15. et lib. 4. cap. 29. ubi vocem μεσάζει ea notione usurpat, et ex Niceta in Man. lib. 1. cap. 23. præterea ex Duca Hist. Byz. cap. 21. et 22. ubi *Verzios* Turcicos μεσάζοντων appellatione donat, quod videbilet per eos Turcici Sultani res omnes qua privatas, qua publicas confiant.

* **ADMICTERE**, pro *Admittere*, Gall. *Perdre*. Stat. Arelat. MSS.: *Statuimus ut nullus, qui locet operas suas, deferre audeat de memoribus, vel vineis, vel cepibus socam vel lignum aliquod; et qui contrafecerit mercedem suam vel loquerium Administrat*. Vide infra *Admittere* 2.

ADMIGRARE. In ædem seu villam alicuius, etiam invito domino, possidendi animo ingredi, in Pacto Legis Salica tit. 48. § 2. ubi Lex Salica tit. 47. habet tantum *migrare*.

ADMILLUS, apud Bromptonum pag. 1248. sed perperam, pro *Admiralius* editum occurrit.

* **ADMINARE.** Charta Soldani pro Pisani. ann. 1174. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad. Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 1. pag. 200: *Illi promiserunt conventionem facere, ut fideliter et diligentemente totum nostrum regnum, et salvare per mare et per terram, et palam et secretum, et non debet Admininare nullus hominem contra nostrum regnum. Ubi leg. suspicor Adjuvare.*

* **ADMINICULARI, CLARE.** [Auxiliari, DIEF.]

* **ADMINICULATIO**, Auxilium. De B. Forannano Abbatte Walciodori in Belgio, tom. 3. Aprilis pag. 807. D: *Quo vigeat in aliquo vestri, si displaceat, arbitrii correptio; vestraque, si placet, roboretur Adminiculationis decreto.*

* **ADMINICULATIVE**, Per accessionem,

Gall. *Par surcroit*. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 868: *Ipsorum qualitas sufficientem illis fidem conciliat, maxime cum eorum auctoritas, Adminiculative solum adhibeat.*

ADMINICULATOR, Ab adjuvando dictus et adminiculando. Hic septimus erat ex Officialibus Romanæ Ecclesiæ, providus, pupilli et egenis procurabat; quod munus hodie *pauperum Advocatus* facit. Ita Paninius. Vide *Luithprandum* lib. 6. cap. 6. extremo.

* **ADMINICULUM**, Modus, ratio, argumentum, Practicis nostris *Moyen*. Ludewig. Reliq. MS. tom. 5. pag. 541: *Renunciantes omni beneficio juris cuiuslibet, necnon exceptioni, suffragio, Adminiculo, quibus contra præmissa, etc.* Ibidem pag. 539: *Renunciantes... omni dominio, actioni, impetitioni, liti, juri, literis et Adminiculio, quæ nobis, etc.*

* Practicis nostris etiam *Adminicule*, Probatio inchoata et infirma, argumentum seu instrumentum rei probandæ quidem invalidum, sed quod cæteris adminiculo est.

* **ADMINICULUS**, Minister. Acta S. Austregesili Episc. Bitur. tom. 5. Maii, pag. 230. * E: *Dicit Adminiculo suo Marculfo, eo tempore Lectori, postea etiam Abbatii... Requie pauxillum aquæ, ut hic celebremus Missas.*

* **ADMINISTRALIS**, f. Qui ministrat necessaria ad victimum et vestitum, ut mox sumitur *Administratio*. Statuta Ecclesie Barchinon. ann. 1281. apud Marten. tom. 4. Anecd. pag. 607. *Constituimus... Quod quæcumque de cætero contingat vacare in Ecclesia nostra Officia, quæ pistor, et Administralis, et dormitorius, et botellarius, et portarius habent, etc.*

ADMINISTRATIO, *Donatio*, sive necessariorum ad victimum, vestitumque suppeditatio, Gall. *Furniture, livrée, distributions*. Annal. Bened. tom. 5. pag. 678. col. 2: *Præbendas aliasque Administrations, prout ab antecessoribus nostris accepimus in hoc libro, qui dicitur Viventium, fecimus adnotari.*

ADMINISTRATOR, Leguleis Anglis dicitur ille, cui defuncti bona administranda ab Ordinario committuntur, cum nulli extant executores testamentarii, quorum quidem bonorum usque ad eorum valorem tenetur, et non ultra, nisi ea dissipasse convictus fuerit. Si ille decesserit, administratio non transit in ejus hæredes; sed alias ab Ordinario decernitur ac eligitur Administrator. Vide *Rastallum in Expositione vocium Legum Anglic.*

* **ADMINISTRATORIUS**, *Administrour*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Administratori Spiritus*, in Epist. ad Hebr. cap. 1. v. 14. *Administrateur et Administrarressa*, qui vel quæ administrat, regit. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 154. Chertoph. reg. ch. 51: *Comme ledit Robin se feust alouez à Robin Duchemin quintier ou Administrateur de l'eglise de Mons. S. Pierre de Dreux, etc.* Aliæ ann. 1378. ex Reg. 105. ch. 210: *Ladite Katherine estoit legitime tuteresse et Administrarressa de ladite Marion sa fille.*

* **ADMINUERE**. [Minuere. DIEF.]

* **ADMINUNDARE**, Putare, intercidere. Gall. *Emonder*. Charta ann. 1325. in Reg. 62. Chertoph. reg. ch. 521: *Item pro quibusdam salicibus in fossatis regiis, per eundem curatum plantatis et ædificatis, ac per ipsum Adminundatis et copatis, etc.* Ita *Allaguier* nostri dixerunt, pro *Elaguer*. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 183. ch. 63: *Comme icellui Colart*

eust fait coupper, abatre ou Allaguier, et mettre en fagotz ou bournées certaine haie ou bois, etc.

1. **ADMIRABILIS**, ADMIRALIUS. Vide *Amir*.

2. **ADMIRABILIS**, Titulus concessus Comitibus apud Leonem Magnum Ep. 8. Græcis θαυματώτας. Vide *Silentarius*.

* 3. **ADMIRABILIS**, *Modestus, honestus, bene morigeratus, egregius, taciturnus, facetus, venustus, decens, rectus vel amabilis, comptus, gratus, nobilis, elegans*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **ADMIRACIA** [Officium admiralli, præfectura maris; dignité, office d'amil, commandement des choses de mer. (Glossar. Vet.)]

* **ADMIRAGIUS**, ADMIRALLITAS, ADMIRANTIA, aliæque voces quæ hoc spectare possunt ejusdem significationis. Vide in *Amir*.

* **ADMIRALDI**, *Scabini* seu burgi ædiles et judices, vel qui exigendis juribus regiis præerant, nuncupantur in Ordinat. pro regno Navarræ ann. 1322. ex Reg. Camere Comput. in Bibl. reg. asservato Cod. 8406. fol. 304. r^o: *Item est ordinatum, quod Admiraldi burgi S. Saturnini et populationis S. Nicolai, qui pro tempore fuerint, qui noluerint computare de homicidiis, calumpniis, et emendis, et aliis juribus regiis, compellantur ad computandum. Admiraldi, ex ead. Ordinat. in Reg. A. ejusd. Cam. fol. 161. r^o. Vide *Amir*.*

* **ADMIRALEA**, *Navis prætoria, seu Admiraldi, nostris etiam Amiral. Chron. Andr. Danduli apud Murator. Script. Ital. tom. 12. col. 364: Gravi inter eos parato bello, Admiralea Januensis cum sua galea, et duabus aliis reliquis in portum Tyri redeunibus, per Venetos captiæ sunt. Admiraleus, ibid. pro classium Præfectus. Vide in *Amir*.*

* **ADMIRALLUS** [Ex Arab. *amir*, dominus, imperator, præfectus provinciæ, classi vel urbi apud Arabes. — Eadem vox usurpata apud Christianos, qui cum viderent Saracenos ita suos classium præfectos appellare, hoc nomen suis itidem classium præfectis indideunt. (Glossar. vet.)]

* 1. **ADMIRATIO**, f. Inspectio, examen. Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 6: *Et pro ejus livoris vel vulneris Admiratione in Conventu, vel in qualibet multitudine usque ad tertium annum, aut eo amplius, si non indulget, pretium ancillæ is qui commisit, reddat.* Ubi tamen Amanuensis mendum esse suspicor, *Admiratione*, forte pro *Admissione*.

* 2. **ADMIRATIO**, Consensus, laudamentum. Charta ann. 1027. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 173: *Ut cunctis diebus vite hujus seculi habitatio sit sanctimonialium atque devotarum feminarum sub regulari vita degentes, sine ulla blanditione atque Admiratione habeant.*

* **ADMIRATOR**, Classium præfectus, Gall. *Amiral*, in Charta Soldani jam laudata in *Adminare* Ibid.: *Fecimus præcepta comitibus nostris et Admiratori galearum, ut ad naues eorum unquam arma serpaset.* Vide supra *Admiralea*.

* **ADMIRATUS**, [Officium admiralli, præfectura maris, præfectus classium, imperator Turcarum; *amiralat, amiral*, empereur ou émir des Turcs. (Glossar. vet.)]

* **ADMIRAUDUS**, Eadem notione. *Rene-rius de Grimaudis Admiraudus noster*, in Charta Philippi Pulcri ann. 1304. ex

Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 247.
r. col. 2.

* **ADMISCERE, SERE.** [Miscere. DIEF.]
ADMISERI. Bulla Adriani IV. PP. ann. 1154. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 347: *Ipsa Iserella cursum suum dirigit versus Orientem in leva parte, usque ad viam publicam, ubi extrinsecus portæ de Voel, Admisertur rivo Angruxiæ. Ubi legendum est Admiseretur.*

ADMISSALIA, f. Merces pro Missis celebrandis. Charta Guillelmi Archiep. Rothomag. pro Monasterio S. Martini Pontisar. ann. 1320: *Fit compositio ratione sponsalium, Admissarium, Gallice Messagemens, intestatorum, extremarum unctionum, confessionum, etc.*

* Minus recte; idem quippe est quod infra *Admissatio*.

* **ADMISSARE,** [Mulierem post nuptias vel partum admittere in ecclesiam, purificationis gratia, anno 1249. (Glossar. vet.)]

* **ADMISSARI.** Vide infra in *Admissatio*.

ADMISSARIUS EQUUS. Ugutio: *Fortes et bonos Equos Admissarios vocamus, quia admittuntur inter armenta ad coitum, vel ad arandum, vel ad trahendum.* [** Gloss. in Cod. reg. 4778: *Admissarius equus, concitatus.*] Eadem prope habent Jo. de Janua et W. Brito. Gloss. Lat. Græc. B. *βαστης, Admissarius*, qui alio loco *ἐπεισίων ἄρνος* dicitur. Gloss. Græc. Lat. *όχετης, Admissarius, Equus ascensor equarum, in Foris Bigorrensis. art. 12. Plautus in Milite Glorioso :*

Ad equas fuisse scitus Admissarius.

S. Augustinus contra Epist. Manichæi cap. 31: *Non attendit passerem parietinum, in cuius comparatione quis Admissarius frigidissimus inventur.* Vide eundem lib. 5. de Civit. Dei cap. 7. Vetus Interpres Juvenalis Stat. 8: *Et pater armenti: Taurus, aut Admissarius.* Conventio Pacis inter Elsatiaæ proceres et civitates ann. 1051: *Equi autem Admissarii, quod vulgariter Stunt vocantur, et vineæ et segetes sub hac pacis conditione permaneant.* Quia vero cura educandus et aliendus equus admissarius, præclare omnino Virgil. lib. 3. Georg. v. 73:

Tu modo quos in spem status summittere gentis, Præcipuum jam inde a teneris impende laborem, etc.

Vide Marcellum Empir. cap. 32. Vegetum lib. 1. de Arte veter. cap. 24. etc. *Admissarius asinus*, apud Palladium de Re rustica lib. 4. cap. 14.

* Cicero in Pisonem cap. 28. *Admissarium* vocat hominem pervagatæ libidinis; quo ipso, vel obsceniori etiam sensu, usus est Seneca. Quæst. Nat. 1. 16. ut scribit Faber in Thes. suo; hinc pro homine falaci, in Glossar. Lindenbrogii.

AMISSARIUS, in Lege Salica tit. 40. § 5. Alaman. tit. 69. Edit. Heroldi. Ripuar. tit. 5. 18. et apud Marculfum in formul. [Charta Aldrici Cenoman. Episc. in ejus vita pag. 85: *Greges jumentorum cum eorum Amissariis. Adde pag. 87. 88. etc.*] Vide *Emissarius*.

AMMESSARIUS, in Charta Romualdi Ducis Beneventani: *Ammessarium unum cum jumentis suis, caballos domitos, etc.* In alia: *Amassarios tres cum jumentis suis.* Vide Chronicon Benevent. S. Sophiæ pag. 607. 611.

ADMISURA, οχετη, in Gloss. Lat. Græc. Aliud Glos. *οχετη, Admissura, admissum. Admissura serotina*, Gen. cap. 30. ubi Will. Brito: *Admissura dicitur, quando*

bruta animalia, et proprie jumenta ad coitum admittuntur. Admissuræ veneræ, apud Apuleium lib. 7. Statius lib. 5. Silv. 5. v. 23:

... Habet Admissura parentes.

ADMISSIO, apud Varronem lib. 2. de Re rustica cap. 7.

ADMISSUS, apud Vegetum lib. 1. de Arte veter. cap. 24.

* **ADMISSATIO**, Cæremonia *admissionis* mulierum, cum primum post nuptias vel partum ad ecclesiam veniebant, benedictionem a sacerdote suscepturæ: et ipsa obventione quæ ab ipsis offerebatur; sic dicta, vel quod inter missarum solemnia siebat, vel quod mulieres in ecclesiam admittebantur purificationis gratia. *Annessement*, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1444: *Le suppliant avoit entention de tuer un porceau et certains chevreaux, qu'il vouloit abiller pour faire le festaige de l'Annessement d'une sienne fille, qui estoit acouchée d'enfant, laquelle devoit aller le lendemain à la messe.* Vide *Messaire et Purificare*. Charta Odonis archiep. Rotomag. ann. 1255. in Reg. 110. ch. 12: *In oblationibus et obventionibus, quæ fiunt et eveniunt in missis, quæ celebrantur in benedictionibus nubentium et purificatio- nibus mulierum post partum, et Admissi- tionibus post nuptias, et in missis peregrinantium, etc.* Eadem habentur in Charta S. Ludovici reg. Franc. ex Reg. 31. ejusd. Chartoph. ch. 1. Vide *Admissalia*. Hinc

* **ADMISSARI ET AMISSARI**, in Charta ann. 1249. ex Tabul. S. Florent. Salmur.: *Parochiani vero per vicarium perpetuum eorumdem monachorum Amissa- bantur et sacramenta percipiebant in navi dictæ ecclesiæ...* *Quod parochiani de cetero Admissabuntur et sacramenta recipient ad majus altare S. Cristofori.*

* **ADMISSIBILIS**, Admittendus, non rejiciendus. Autographum epist. Sixti IV. ad Cantorem Joh. Heron et Joh. Sebire Canonicos Ecclesie Rothomag. ex Archivo Monasterii B. M. de Bono Nuntio Rothom.: *Et quia Officialis (Rothom.) quasdam positiones et articulos Admissibilis et relevantes pro parte prioris et conventus prædictorum (B. M. de Bono Nuntio) exhibitos admittere recu- sarit, illosque per suam interlocutoriam rejecit, etc.* Ex eod. Archivo in Charta Rob. Goupil Cantoris, etc. ann. 1482: *Licet facta hujusmodi forent et essent ad probandum Admissibilita et omnino per- mitteria actionem ejusdem appellati, etc.*

* **ADMISSIBILITER**, Probabiliter, ita ut admitti possit. Gall. *d'une façon probable*. Instr. ann. 1391. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 113. col. 2: *Item in casu quo pertinentier seu Admissibiliter daretur et probaretur prædictos nominatae, seu parentes ipsorum, esse et fuisse nobiles, etc.* Infra pag. 115. col. 1. legi- tur, *Probabiliter*.

* **ADMISSIO**, Præstatio, quæ jure *admissionis seu intragiæ* exsolvitur. Stat. monast. S. Claudii, auctoritate Nicolai V. PP. Edita, pag. 46: *Habebunt et habere debebunt præfati religiosi.... taillias, censas, corvatas, manus-mortuas, Admis- siones, jura et alia emolumenta.* Vide *Intragium 1*.

ADMISSIONALES, Qui introducendis ad Imperatorem hominibus præfecti sunt: seu, quibus *in palatio admittendi, vel salutandi officia creduntur*, ut ait Jul. Firmicus lib. 4. Matth. cap. 14. *Qui Admissionibus præsunt, ut vetus Inter- pres Juvenalis Sat. 4; ὁ ἐπὶ τῷ εἰσαγ-*

*ῳ, apud Pachymerem lib. 6. Hist. cap. 26. Lampridius ait de Alexandro Imp. quod *salutaretur quasi unus de Senatoribus, patente velo, Admissionibus remotis.* Quod vero ad vela et cancellos starent, *Admissionales cancellarii appellantur in Notitia Imperii, ut quidam volunt, tametsi Edita Admissions cancellarii præferat, ita ut diversa fuerint officia.* Horum munus *officium Admis- sionis* dicitur Suetonio in Vespas. cap. 14. aut *officium Admissionum* in leg. 11. Cod. de Privil. eor. qui in sacro Palat. milit. et in Notit. Imp. et *officium Ad- missionum*, in l. ult. cap. de Divers. offic. Nam plures erant, eorumque par- tita erant munia, ita ut alii aliis in cau- sis ac negotiis ad Principem admis- sent, ut ille *Homilus* dicitur *legationum Admissionis*, apud Herennium Philo- nem in legat. ad Caium. Primus autem *Admissionum Magister Admissionum*, Vopisco in Aureliano, et Ammiano lib. 15. huic qui proxima erat dignitate. *Proximus Admissionum*, eidem Ammiano lib. 22. dicuntur. Sed de *Admissionibus et Admissionibus*, multa jam ante congesse Theodorus Marcilius, Pan- cirollus, Savaro, Henricus Valesius, Salmasius, Jacobus Gothofredus, et alii.*

* **ADMISSUM**, Delictum, crimen. *In Admisso deprehensus.* l. 8. D. de prescript. verb. (19. 5.) Galli dicimus: *Pris en flagrant délit.* Consule Chopin. ad Leg. Añdium part. 1. pag. 627. col. 2. Vide *Admissus* et mox *Admittere*.

* *Ameture nostri dixerunt, quidquid rei alicui confidenciai seu compонendaе inservit.* Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 34: *Icellui Fouillet dist au suppliant qu'ilz feroyent de la monnoye pour lui en son tour, en leur querant les Ametures ou matieres.*

* **ADMISURA, ADMISSUS.** Vide *Admis- sarius*.

* **ADMISSUS**, Crimen, in Onomastico ad calcem SS. Benedict. sæc. 4. part. 2.

* **ADMITA, pro Amita, Gall. Tante**, apud Rymerum tom. 13. pag. 419.

* 1. **ADMITTERE.** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7616: *Admisit, permisit, fecit, pecca- vit. Admissum, peccatum vel intromissum Admittit, tollit.*

* 2. **ADMITTERE**, pro Amittere, Gall. *Pendre.* Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 55: *Dictus expo- nens taliter prædictum Donarel vulne- ravit, quod duos digitos unius manus Admisit.* Vide supra *Admixtere*.

ADMOAGIUM, idem quod *Admodiatio*. Litteræ Guiscardi Episcopi Matiscon. ann. 1267. in 31. Regesto Chartophylacii Regii fol. 46: *Super quadam consuetu- tudine vini, quæ vocatur Admoagium.* Id est, quod ex pacto *admodiationis*, seu firmæ, vel *emphyteusis* domino feudali prestatur. Vide *Admodiare* 2.

* Melius intelliges de *Præstatione*, quæ pro qualibet modio vini persolvitur, idem quod *Modiatio*. Vide in hac voce.

* **ADMODARE.** Laurent. in Amathea: *Admodo, Accommodo, Allevo.*

1. **ADMODIARE.** Modum ponere, di- minuere. Felix Episcop. Lemovic. in Epist. ad Desiderium Cadurensem Episcopum: *Me tamen penitet incaute et minus inculto sensu, vel impolito sermone stylum exarasse, unde offensam sanctæ animæ vestre potueram incurrire, nisi vestra bonitas Admodiasset, i. leviores offendens efficeret.*

2. **ADMODIARE**, Fundum dare ad fir- manum, vel in *emphyteusin*, vel etiam

alienare sub certa præstatione tot modiorum frugum, de quibus convenit. **Admodier**, in Consuetudine Hannoniensi cap. 81. **Admoisonné**, pro baillé à ferme, in Computo bladorum terræ Campaniæ ann. 1348. Charta ann. 1224. in Tabulario Lehnensi char. 80: **Admodiaverunt nobis quidquid habebant in molendinis de Ponte, tam in blado, quam in farina, tam in nemore, quam in aqua...** per 4. modios bladi, etc. [Statuta Monasterii S. Claudi. pag. 86: **Nonnulli priores, officiarii et administratores eidem Monasterio subdit, prioratus et administratio-nes cum eorumdem juribus, debitis et oneribus in spiritualibus et temporalibus, personis laicis etiam contra juris dispositionem tradunt, diminuunt et Admodiant.** Et pag. 87: **Nec prioratus officiarii jusmodi quibuscumque laicis personis Admodiare præsumant.**] Vide **Admoisonnare**.

ADMODIATA TAILLIA, dicitur in Charta pro Villanova in Dumbis ann. 1399. illa quæcum ad placitum, ut aiunt, exigi soleret, ad certam redigitur vel pecuniæ summam, vel frugum præstationem annuam. **Amoisonnata** dicitur in terrario S. Nicetii deserti in Bressia. Vide **Amoisonnata**.

ADMODIATIO, Datio ad firmam, etc. Charta ann. 1227. in tabulario Monast. Hederæ: **Simoni Presbytero de Portis concessimus ad Admodiationem pro 11. solidi. Paris. singulis annis ab ipso Presbytero reddendis, duas partes minutæ decimæ, etc.** **Admodiations et gazeras, nisi de decimis prohibentur accipere** Sacerdotes in statutis Synodalibus Odonis Parisiens. [Item in Meldensibus Anecl. Marten. tom. 4. col. 900. legitur: **Ne accipiant gazerias vel Admodiations, nisi de decimis.** Charta Curiae Suession. ann. 1277: **Recognovit tamquam in judicio se retinere sub titulo annue Admodiations quoddam pratum.** Charta Willielmi Episc. Lingon. pro Monasterio de Valbeon ann. 1216. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 202. B: **Omnis terras suas, prata et nemora ubicumque sint, et vineam de Lastricoy ad firmam perpetuam receperunt hoc modo, quod singulis annis persolvent quinquagintas minas frumenti de Admodiatione et sex minas avenæ, septem minas Lingonensis monetæ, etc.**]

ADMODIATIO MONETÆ, Proportio, Äqualitas, Gall. **Proportion, rapport, égalité**. Charta Roberti III. Ducis Burgund. ann. 1282. pro cedula moneta: **Antequam moneta incipiat cudi vel etiam fabricari... omnia supradicta tenemur facere observari, salva Admodiatione ad nostram (monetam) nobis facta de dicta moneta ratione.**

ADMODIATOR, **Admodiateur**, in Consuet. Melodunensi art. 322. cui prædium admodiatum est, seu datum ad firmam. [Item, rei domesticæ curator et administrator, Gall. **Intendant, Régisseur**. Galliæ Christ. tom. 3. pag. 110. ubi de S. Dionysii Brocarensis Monasterio: **Sigerus de pastura vicarius precedenter (Abbatis,) Admodiator Abbatiae bonorum.**]

* **Admodiour**, in Libert. villæ de Jonville tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 596. art. 15: **Lidit habitant ne moorront... à autres molins,... et se autrement le fassoiront... paieroient cinq solz d'amende, se n'estoit par le defaut desdiz Admodiours ou officiers.**

ADMODUM, Omnino, equidem. Salvia-nus lib. 1. de Gubernat. Dei: **Omnes Admodum homines, qui pertinere ad humani officii culturam existimarent, ut**

aliquid linguarum opus studio ingeniorum excuderent, etc. Infra: **Aiunt igitur... ideo in hoc seculo deteriore Admodum statum esse meliorum.** Lib. 2: **Cum... omnes Admodum suos cum paucissimis fugeret.** Lib. 3: **Dimittamur... quæ in libris postea de Religione conscriptis omnes Admodum Christianos legimus pertulisse.** Neque forte aliter hæc vox sonat in Decreptione Childeberti Regis cap. 4. in Ep. Ludovici Pii ad Sicharium, et in aliquot Formulis veteribus: nisi usurpetur pro amodo, quod volunt Viri docti. Vide Paulinum Aquileensem in Epistola ad Carolum Magnum praefixa lib. 1. contra Felicem Urgelitanum.

* **ADMOISONNARE**, Conducere seu ad vitam accipere sub certa præstatione. Arrestum ann. 1348. 1. Decembr. ex vol. 3. Arest. parlam. Paris.: **Ducti conjuges dicebant se locasse seu Admoisonnasse ad vitam ipsorum et eorumdem superviventes, a fratribus S. Trinitatis Trecensis unam domum.** Vide **Admodiare** 2. et infra **Amoisonnamentum**.

* **ADMOND**, Liber, Sui juris. Leges Luitprandi Regis apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 70. col. 1. [** lib. 6. cap. 44]: **Et dominus ancillæ eam liberaverit et Admond fecerit a se.** Vide **Amund**. [** ita omnes cod.]

1. **ADMONITIO**, Debitoris admonitio, appellatio, interpellatio, Gall. **Sommation, Adjournement**. Lex Salica tit. 52. § 2: **Per singulas Admonitiones**; tit. 54: **Per tres Admonitiones.** Additio Ludov. Pii Imp. ad Legem Salicam § 4: **Si post secundam Comitis Admonitionem aliquis ad mallum venire noluerit.** Item citatio in l. 4. § 2. Cod. De in jus vocando.

* 2. **ADMONITIO**, Castigatio seu correccio, quæ non præcipiendo, sed monendo fit. **Admonnesteresse, comonitorix. Admonestatis, hortatorius**, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 763. Charta 744. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 530: **Defensionem vero, vel Admonitionem sancti monasterii volumus abere ad monasterium sancte Marie,... seu Andrei venerabilis presbitero et abbati, ea condicione, ut si aliiquid discordia inter sorores fuerit exorta, quam non possimus per nos evellere, tunc abba per semetipsum, aut Deo timentem personam ipsum malice debeat monendum et corrigidum amputare; nam nulla nobis aut sororibus contra regulam violentia imponere audeat; sed abbatissa, quæ pro tempore fuerit, semet ipsam et monachas suas disponat.** Rursum infra. Consule ibi Muratorium.

ADMONITOR, conjungitur cum **Portatore præcepti**, in leg. 7. Codic. Theod. de Execut. (8. 8): **Compulsor, Exactor, Admonitor, Portatore præcepti, Agens in rebus, etc.** [In ordinationibus Conciliorum, inquit Hofmannus in Lexico, **Admonitor** non raro dicitur, qui recentioribus **magister ceremoniarum**, quod de omnibus quæ agenda essent admoneret.]

* **Amonnesteur nostris olim**, idem qui Apparitor, Gall. **Sergent**. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 179: **Un sergent ou Amonnesteur de nostre tres cher frere le duc de Berry et d'Auvergne, etc. Pourteur d'auffeirture nuncupatur, forte quod ex sententia judicis vel scripto debitoris, pignora ab illo auferre possit.** Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. ch. 201: **Quatre varlez et autres gens Pourteurs d'auffeirture, Bretons et autres, etc.**

ADMONITORIA, Epistola, qua judex absente in jus citat; quam ab absente **Admonitor** defert. Formula 116.

inter Lindenbrogianas: **Quoniam Imperialibus sanctionibus cautum est, ut absentes, contra quos actiones exercere cupiunt, in iudicio copiam sui facere edictis citentur: idcirco ego iudex has Admonitorias tibi delego, quatenus in iudicio præsentiam tui facias, etc.**

* **ADMONITUM**, [** Cod. 4778: **Admonitum**] olim dicebatur, cum harena alba mollissima pila moleque terebatur; dehinc miscetibus tribus partibus nitri, pondere vel mensura adiquata in duas fornaces transfundebatur: quæ massa vocabatur, ut diximus, **Admonitum**, atque hæc recocita fiebat vitrum purum et candidum. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Legendum **Aphronitrum**. Vide Isidori orig. lib. 16. cap. 2.]

ADMONTARE, Accipere, in Gloss. Arabico-Lat. Hispani **Amnotonar** dicunt.

* **Nostræ vero Amonter** dixerunt, pro Pertinere, pendere, Gall. **Appartenir, dependre.** Assisiæ Hierosol. cap. 222: **Sans ce que la guerre n'Amonte de riens à lui.** Petrus de Fontana in Cons. cap. 18. art. 28: **Car il (l'arbitre) a laissé à este arbitre de tant come à celle querele Amonte.** Sed et pro Extollere, laudibus effere: Gall. **Elever, exalter, usurparunt.** Le roman de **Robert le Diable**, MS.:

Car les nouvelles que chil content,
Le parhauchent si et Amontent
Et de riqueche et de parage, etc.

* **ADMORANDUS**, [Ut **Admirallus**. (Gl. Vet.)]

* **ADMORTARE**, a Gall. **Amortir**, Concedere in manum mortuam. Charta ann. 1269. ex Lib. nigro episcop. Carnot: **Ego (Adam de Amonvilla) dictam censivam et dictum censum, et omnia et singula ad dictam censivam et censum pertinentia, tanquam verus dominus feodalis Admorto seu Admortifico.** Vide **Admortizatio**.

* **AMORTARE**, Eadem notio, in Charta ann. 1261. ex Chartul. S. Joan. in Valle: **Concedo quod dicti religiosi dictas decimas teneant in manu mortua, et dictis religiosis admortifico seu Amorto.**

* **ADMORTIFICARE**, idem quod mox **Amortizare vel Amortire** in voce **Admortatio**. Gall. **Amortir**. Charta ann. 1276. ex Tabular. Monasterii Portus Regii: **Nos dictas donationes quitamus, laudamus, approbamus, et quantum in nobis est Admortificamus... promittentes, quod contra hujusmodi donationem et Admortificationem non veniemus in futurum.**

* **ADMORTIFICATIO**, Census annuus, qui a manu mortua exsolvebatur. Charta ann. 1275. ex Tabul. S. Germ. Prat.: **Habendos et percipiendos annis singulis imposterum a predicto abbatte et ejus successoribus, qui pro tempore fuerit, supra domo predicta et ejus pertinentias in festo B. Remigii pro Admortificatione sex solidos Paris.** Vide in **Admortizatio**.

* **ADMORTIRE**, [Ut **Admortare**. (Ann. 1290.)] Gloss. Vet.]

* **ADMORTISAMENTUM**, **AMORTISAMENTUM**, a Gall. **Amortissement**, Concessio in manum mortuam. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 95: **Littera acquisitionis xvij. lib. Paris. redditus... cum qua est ligata littera... continens Admortisamentum dicti redditus.** Occurrit rursum fol. v. Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 689: **Debentur ducentæ libras Turonenses pro financia dicti Amortisamenti.**

* **ADMORTIZAMENTUM**, in Necrolog. eccl. Paris. Ms. ad calcem: **Quam(domum) in certo Admortizamento per dom nostrum regem, in mense Septembri ann. Domini 1465. nobis dato et concessso com-**

prehendi voluimus. Eadem habentur ibid. in Charta ann. 1467. ubi *Admortizamentum* ab *Admortizazione* ita distinguitur, ut haec significet ipsam prædiorum in manum mortuam translationem, illud vero chartam, qua id perficitur.

* **ADMORTITUS, AMORTITUS.** Liber et immunis a tributo; quod a manu mortua exigi poterat. Charta Margar. Sicil. reginæ ann. 1292. ex Tabul. Capit. Carnot. : *Volentes et concedentes, quod dicti decanus et capitulum ac ecclesia Carnotensis premissa etiam omnia et singula sic vendita, et a nobis Amortita seu amortificata, teneant in perpetuum.* Alia ejusd. anni ibid.: *Ego Guillermus Chenart miles venditor confiteor me prædicta omnia Admortita dictis decano et capitulo vendidisse.* Vide in *Admortizatio*.

* **ADMORTIZARE.** Extinguere, Gall. *Amortir, éteindre.* Tu m'as amortie ma chandelle, in Lit. remiss. ann. 1876. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 202. *Eschaucier*, eodem, ut videtur, sensu, in aliis ann. 1385. ex Reg. 126. ch. 189: *Lesquelz compaignons... Eschaucient les lampes.* Reparat. factæ in Senescal. Carcass. ann. 1435: *Pro duobus diebus quibus vacavunt in Admortizando dictam calcem, ... x. solid.* Vide alia notione in *Admortizatio*.

ADMORTIZATIO. Prædiorum translatio in manum mortuam, seu prædiorum acquisitio facta a Monasteriis et Collegiis religiosis, vel etiam Laicis; quæ semel acquisita, in commercio, mutationibus, aliisque prædiorum oneribus obnoxia esse desinunt, nec adventitia feudorum commoda producent, verbi gratia, *laudimii, Wardæ, Maritagii, relevii, etc.* Translatio autem seu acquisitio ista fieri non potest, nisi Principis ac domini consensus intervenerit; cui de damno cavere tenetur. Manus mortua, tertia totius pretii parte semel exsoluta. Nam ex lege communis sacrae Basilicæ prædiorum sunt incapaces. Vide in hanc rem quæ scripsere vetus Consuetudo Franciæ lib. 2. Renatus Chopinus lib. 1. de Doman. tit. 18. Baquetus, Loisellus. Altaserra de Ducib. et Comitib. Provinc. lib. 1. cap. ult. et alii.

Extant tamen complures Chartæ in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis paulo ante ann. 1300. quibus superiores, seu uti hic vocantur, *primi et secundi domini feodales*, prædia huic Ecclesiæ concessa *Admortificant*, ita ut ea in posterum in manu mortua teneant, addita tamen clausula, *quantum in eos est, vel quantum ad ipsos pertinet*. Et certe consensus superiorum dominorum in ejusmodi prædiis Ecclesiæ concessis necessarius fuit, cum inde feudorum servitia minuerentur. Sed haec attigisse sufficiat.

[Et quidem necessarius fuit iste consensus dominorum, ex quo sub finem secundæ stirpis Regum nostrorum adventitia feudorum jura in mutationibus introduci cœperunt. Nam ante ea tempora fundos libere acquirebant Ecclesiæ, acceptis tantum a Regibus litteris *Emunitatis*, soluto censu annuo, redditisque domino feudal debitis servitiis pro quibuscumque possessionibus suis obnoxisiis, præter mansum integrum, qui ab omni redhibitione immunis erat ex Capitulare Lege. Vide D. Bignonum ad Marmulfum col. 877. D. de Lauriere, Dissert. de origine *Admortisationum*, eundem in Præfat. ad collectionem Ordinat. Reg. 3. stirpis, pag. ix.]

Observo tantum, quale jus fuerit Prælatorum Franciæ, qui *Pares* sunt, in ejusmodi admortizationibus ex Regesto

Parlamenti sign. B. in Arrestis Epiphaniæ ann. 1277. fol. 39: *Quatenus Praelati Pares Admortizare possunt, Constitutio per Philippum III, in hunc modum: Ordinatum fuit per Consilium Domini Regis, Rege præsente, quod Archiepiscopus Remensis et Episcopi Pares Franciæ Admortizare non poterunt suum dominium, nec feoda, quæ ab ipsis tenentur immediate: sed sua retrofeoda poterunt Admortizare. Alii vero Episcopi, qui non sunt Pares, nec dominium suum, nec feoda sua, nec retrofeoda poterunt Admortizare. Extat tamen aliud Arrestum in eodem Regesto fol. 87. inter Arresta Pentecost. ann. 1290 quo dictum fuit: Quod si Comes Nivernensis, aliqua Ecclesiæ et piis locis caritative Admortivit, vel posuit in manibus burgensium, vel personarum ignobilium ob remunerationem servitiorum, vel ob aliquam aliam gratiam sine receptione alicuius pecunia, hoc sibi sustinebitur. Sed si aliquid Admortivit, vel in manibus burgensium, vel personarum ignobilium posuit pro pecunia, dominus Rex utendo jure suo potest et poterit ad eadem assignare.* Charta ann. 1270: *Theobaldus de Bellomonte Admortizavit, tanquam quintus dominus, feodi venditionem, quam Petrus de Vemarcio Miles fecit in Ecclesia S. Genovefæ de domo sua de Vemarcio, cum proprio, jure, et dominio quocumque.* Tabular. S. Genovefæ Paris. ann. 1277: *Guido Buticularius armiger de Dravello venditionem et Anmortizationem nemoris de Minlejo, cum fundo ipsius nemoris... Ecclesiæ S. Genovefæ factam a Philippo de Brunajo armigero, et Mabilia ejus uxore, tanquam primus dominus feodi, laudavit et concessit.*

* **ADMORTIZATUS.** Obituarium MSS. Ecclesiæ Morin. fol. 25: *Recipiet fabrica singulis annis 5. lib. monetæ currentis super 30. libris perpetui redditus Admortizati, licet redimibiles.* Ibid. fol. 27. verso: *Sequuntur alii obitus, qui non sunt in Kalendario, quorum redditus non sunt Admortizati et sunt redimibiles.*

* **ADMOTORIUM.** Chartul. Latinac. fol. 189: *Diebus tamen quibus seipibus faciendi operam dabit, ipse et Admotoriū suum nuptiam habeat, etc.* Ubi legendum videtur *Adjutorium*, adjutor, socius.

* **ADMUGITARE.** Admugire, Gall. *Beugler*, valida et rudi voce appellare. Fulbert. monachus in mirac. S. Audoeni tom. 4. Aug. pag. 826. col. 1: *His miserandus juvenis insolita vocis novitate turbatus, sed de salute cupidus, familiarem bafulum Admugitare cœpit, etc.*

* **ADMUNITIO.** Munitio, Gall. *Fortification*. Charta Joan. de Castellione comit. Bles. ann. 1265. ex Chartul. S. Joan. Carnot: *Si dicta nobilis domina comitissa (Mathildis) vel heredes sui seu successores vellent fossam civitatis, intra portam Drocensem et portam de Valleya statum omnem Admunitionem civitatis reparare, etc.*

* **ADNARE.** Ad navigare, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Adnavimus, adnavigavimus.*

* **ADNATARE.** [Ut adnare. DIEF.]

* **ADNATIO.** Quod super aut ad aliquid nascitur, ut viscus super quercus aut malos, ut etiam foliola et surculi, quæ ad plurium plantarum caules juxta genicula oriuntur. Apul. de Virt. Herb. pag. 224: *In quo folia hirta, angusta, et veluti longa cum Adnationibus secundum genicula.*

* **ADNEGATUS.** Submersus, Gall. *Noyé*. Vita S. Alexandri Episcopi tom. 1. Junii pag. 750. D: *Sed non esse valde antiquas cognovimus, cum notaremus ibi verba prorsus Italica, Malvaggius, Adnegatus,*

Pelligrinasiū, ac fluvium Po, pro scelestus, submersus, peregrinatio, Padus. Italis Annegarsi est Summergi.

* **ADNEMORATUS.** Nemore, silva et dumetis obsitus. Vide supra *Aboscatus*.

* **ADNICHILARE.** pro *Adnihilare*, Gall. Aneantir, passim apud medii et infimi ævi scriptores.

* **ADNICTARE.** *Invitare, arridere*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Proprie est Sæpe et leniter oculo annuere. Nævius apud Festum: *Alii adnatut, alii Adnictat, alium amat, alium tenet.*

* **ADNIGRATI.** *Prostrati, subacti, vilificati.* Papias.

* **Glossar.** vet. ex Cod. reg. 7646: *Adnigrati, prostrati vel addicti, subacti, capti aut compulsi, necati, occisi, admissi, adhibiti, assumti.*

* **ADNIHILARE.** Ad nihilum reducere, proprie respovere. Gloss. Gr. Lat. *ἐξουθενῶ*. *Adnihilo, Sperno, Repuo*; *ἐξουθενωμός, Adnihilatio, ἐξουθενητός, Spretus, Adnihilator.*

* **ADNILLARE.** Eadem notione. Charta Aymerici Archipresbyteri de Luzciaco pro Monasterio Nobiliacensi ann. 1278. ex ejusdem loci Archivo: *Per quæ prædicta in toto vel in parte possent infringi, seu et Adnillari, etc.*

* **ADNOTAMENTUM.** Adnotatio. Constitut. Oliverii Card. Caraffæ ann. 1494. pag. 297: *Exactum fiat Adnotamentum. Annotamentum dixit A. Gellius lib. 1. cap. 7.*

* **ADNOVARE.** Renovare, Gall. *Renouveler*. Lit. Ludov. Hutini ann. 1315. tom. 4. Ordinat. reg. Fr. pag. 8: *Super quibus eidem majori et scabini garantiam præscircum tenore portamus et Adnovamus eosdem.*

* **ADNUBA.** Charta Alfonsi VI. Regis, æræ 1129: *Neque in ipsa villa de Cortar ulla procer vel exactor, neque pro stupro, neque pro Adnuba, neque pro fossadera, neque pro alia columnia vel negotio... intret.* Adnuba non longe abest ab Antiquato *Anuduba*, seu *Anaduba*, quod Lusitanis est, a Vassallis debita opera et præstatio pro reficiendis castrorum Dominicorum fossis, muris, aliisque munitionibus.

* **ADNUBE.** *Adjungi. Adnuit, favet vel promittit, Adnuite, præsentes facite.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Nostris *Anuabile*, qui libenter annuit. Bestiarium MS. :

Salemons dist in se sentece,
Que Crist est de Dieu sapience,
Uns esperis montepleable,
Plain de Pitié et Anuabile.

* **ADNUERE.** [Adjungi. Adnuit; favet vel promittit; adnuite: præsentes facite. (Gl. Vet.)]

* **ADNULLARE.** Ad nihilum reducere, Gall. *Anéantir.* Chartul. magn. S. Victor. Massil. fol. 22: *Factum est ut monasterium S. Victoris, olim præcipuum et famosissimum, fuerat Adnullatum.* Occurrit præterea in Charta Rob. reg. ann. 1014. tom. 10. Collect. Histor. Fr. pag. 596. et in alia ann. 1219. apud Hearn. ad calcem Chron. Walteri Hermingford. tom. 2. pag. 601.

* **ADNUMERATOR.** In Auth. coll. 6. tit. 3. cap. 7: *videas ibidem Accursium.*

* **ADNUMISTA.** ADNUMIASTA, Græcis inferioris ævi *Ἄδνομιαστής*. Is erat qui in exercitu Imperatorum Constantino-pol. milites censebat. Vox facta ex *ad* et *ὄνομα*; quod, ut putant Salmasius in notis ad *Capitolinum*, et Schefferus ad *Mauricium*, *ad nomen responderent tirones in detectu*. Hinc in Glossis Basilic. *Ἄδνομιαστος, κατ' ὄνομα διέρχεσθαι.*

* **ADNUMIUM.** Recensio militum. Græ-

cis, Αδνούμον, quod vide in Gloss. med. et infimae Graecitatis. [¶ ubi hæc: Duplex autem erat ἀδνούμον, nam aliud quotidianum, aliud universale. Prius singulis siebat diebus a minoribus ducibus, per banda et cohortes, a merarchis nempe. In generalibus vero ἀδνούμον nomina militum censebant Μεγάλοι ἀδνούμασται coram Magno Domestico, cuius munus erat exercitum universum censere, et si qui e militibus equis carere reperirentur vel armis quibusdam, curabant ii ut quæ deessent supplerentur. Vide infra Restaurum.]

ADNUNCIATIO, ANNUNCIATIO, Promulgatio: *Annuntiare*, promulgare, publicare. Occurrit passim in Capit. Caroli Calvi. Adde Annales Francorum Bertiianos ann. 862. et Capitulare 1. Caroli M. ann. 801. cap. 34. [Addo *Adnunciations* Capitulorum Conventus celebrati apud Marsnam anno 847. per Lotharium Imperatorem, Ludovicum Germaniam, et Carolum Francie Reges, apud Mirreum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 23. et 24. Edit. 1723.]

* **ADNUNCIATIO**, Prophetia. Est enim futurorum quædam promulgatio. Chron. Idatii Episc. tom. 2. Collect. Conc. Hispan. pag. 172: *Et ita quatuor plagis, ferri, famis, pestilentie, bestiarum, ubique in toto orbe saevientibus, prædictæ a Domino per Prophetas suos Adnunciatio-nes impletur.*

* **ADNUTU**, *Difcile*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **ADOBAMENTUM**, Conventio, transactio, pactum, idem quod *Abonamentum* supra, nisi etiam ita legendum sit, in Lit. Pontii vicecom. Polemniaci ann. 1233. ex schedis D. Le Beuf: *De senioria, quam nos habemus in castro de Perussa, non faciemus cum aliquo compositionem sive Adobamentum, sine consensu et voluntate vestra.*

1. **ADOBARE**, Exornare, Italis *Addobare*. Charta Joannis Archiep. Capuæ ann. 1301. in Sanctuario Capuano: *Una corrugia de seta rubea Adobata de argento. Perperam editum aedebata.*

¶ Doliaris tabula, seu asserculus dolii, quem Galli vocant *Douve*, Germanorum superiorum plerique *Daube*, verbo Gallico *Adouver* sive *Adoubre*, dedit originem; quod quidem primario asserculos doliorum coartare significat, deinde vero etiam alios asseres hiantes, potissimum navium, rursus sociare, quod Gallis est *Radouber*. Et quia hæc accuratissime flunt, ne rimula supersit, qua liquor perfluere possit; hoc eodem usi sunt verbo pro *Concin-nare*, v. g. mundum muliebrem, tapetes et aliam suppellecitem; item latrunculos in alea, etc. Ex hoc factum *Adobare* Latino-Barbarum pro *Exornare*, etc. Hinc etiam

* *Nostris olim Adoubre*, pro Reficere, reparare, Gall. *Réparer, remettre en état*; quo sensu etiamnum dicimus *Radouber un vaisseau*, Navem reficere. Instr. ann. 1351. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 576. art. 11: *Nous avons octroyé et octroyons ausdiz marchans que le paiement (pavement) et les quais de ladite ville (de Harfleur) et les ysués soient Adoubées et mises en tel estat, etc. Sic legendum ex Reg. 80. non vero Adoubles, ut in edito habetur.*

* **ADOBARE** Equos, Diligentem illorum curam habere. Ordinatio qua varia officiorum genera disponuntur in domo Dalphinali, super *Officio Marescallia*, Hist. Delphin. tom. 2. pag. 394: *Mares-callus diebus singulis de mane et sero*

Adobari, et estriari faciat equos, corserios, palafredos et roncinos nostros, et ad ocu-lum videat, si existunt bene ferrati, quod suppleat, si defectus esset in aliquo.

* **ADOBARE CORDOANUM**, Corium inficer pulvere querneo, Gall. *Taner*. Statuta Massil. ann. 1253. MSS. Qui cordo-anum aportavit sive *Adobavit*, juret quod mitiat admixus tertiam partem de ros vel fauzil mixtum.

* **ADOBATURA**, sive *APTATURA PAN-NORUM* in iisdem Statutis.

2. **ADOBARE**, Armis instruere, Militare cingulum alicui conferre: vox confecta ex *adoptare*, quod qui aliquem armis instruit ac Militem facit, eum quadammodo adoptet in filium. Senator lib. 4. Epist. 2: *Per arma posse fieri filium, grande inter gentes constat esse praecolum: quia non est dignus Adoptari, nisi qui fortissimus meretur agnoscit. In veteribus Statutis Patavii, quæ extant in publico urbis Tabulario, præcipitur, ut qui electus fuerit Potestas Vincentiaæ, faciat se fieri Militem *Adobatum*. Quo loco Miles *Adobatus* dicitur is, qui cum ceremoniis consuetis militiæ dignitatem et cingulum adipiscitur. Statuta Urbis Mediolanensis part. 2. cap. 5: *Jurisperiti collegii judicium Mediolani, et Milites Adobati sint*. Odericus Vitalis lib. 3. pag. 467: *Deinde ab eodem Duce decenter est armis Adornatus*. Robertus Bourron in Hist. MS. Merlini et Arthurii: *Or aten-jusques à la matin que je t'Adouberay, et te donray armes*. Le Roman de Garin:*

Adoubex vucl l'enfant Girer mon fil, Si m'aidera ma guerre à maintenir. C'est bien à fere, Sire, dit Auber, Envoyez-le l'Emperere Pepin, Si sera bien Chevalier le meschin.

Idem :

Adoubés moi, biax oncles, dit Garin. Et dit Fromont, Volontiers, biax amis. Or vos alez bagnier et revestir, etc.

Le Roman de Girard de Vienne MS. :

Mes d'une chose me dites vérité, Se onques fûtes Chevalier Adobé.

Le Roman d'Auberi MS. :

Sire, dit-elle, pour Deu de Paradis, Soit Adoubex mes freres Auberis, En toutes cors en iert plus seignoris. Volentiers, Dame, dist Raols li gentis. Le jour meisme n'y a plus terme mis, Fu Chevaliers ses freres Auberis. Mais tant ont il envres tuy entrepris, One il de robe ne l'ont mis porquis, Non d'escarlate, ne da de vair, de gris, Que de devant ne s'en ierent partis, Mult se hasterent pour lor maus anemis. Raoul l'Adoube qui estoit ses amis, Premiers li chausse ses esperons massis, Et puis li le branc au costel mis, En col le fier, si con il ot apris, Tien, Auberi, dist Raols li gentis. Que Dame Dex, qui en la Crois fut mis, Te doint pooir contre tes anemis. Dex vos en oie, Sire, dist Auberis, Amengier voil pour Deu de Paradis, etc.

Le Roman de Florimond MS. :

Sire, je suis à vous venus, Assés fu grans forts et creus, Or si voudroie estre Adoubex.

Le Roman de Gaydon MS. :

Là me fist-il Chevaliers Adoubés.

Infra :

Si ne füssies Chevaliers Adoubex.

Philippus Mouskes in Ludovico VIII. :

*S'estoit Chevaliers devenus
De la main du Roy proprement,
Qui l'Adouba moult ricement.*

Hinc *Adobati nude*, Milites dicti. Le Roman de Garin :

*Ricard s'en vet à Laon la Cité,
En sa compagnie trois cens des Adobez.*

Occurrit passim apud Poetas nostrates.

¶ Non placet Menagio istius vocis originatio ex verbo *Adoptare*. At ipse in hujus indagatione longe fuit infelior, dum sic divinando, vocum, unde oriuntur, seriem textit: *Duplex, duplus, dupus, dobo, dobbio, dobbare, Addobbare*. Verum Ethymon repetendum videtur ab at dubba, seu dubban, quæ Islandice, Scandice et Saxonice significant *Equitem percutere*, id est, *Equitem creare*; quia manu vel stricto gladio super collum aut humeros candidatus Eques a Principe feriebatur. Ita Hickesius linguarum Septentrionalium peritissimus. Ade etiamnum Gallice dici *Dauber* vel *Dober*, pro Percutere, ferire humeros. Vide *Dubbatio*.

* Male cum Menagio actum est in Glossario, quod et fecit Muratorius tom. 4. Antiq. Ital. mediæ ævi col. 684. quando, Hickesio vade, illi assignata est contorta et coacta illa vox *Adobare* originatio a *duplex*, *duplus*, etc. ut pote qui eam a verbo *Adoppiare* minus ridicule deducat. Sed neque hæc, neque Cangii, neque Hickesii placet opinio: verisimilior, quia simplicior, mihi videtur origo a voce Provinciali *Adoubar*, ornare, instruere. Vide *Adobare* 1.

* **AD OBVIAM**, Obviam, adversum, Gall. *Au-devant*. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 134. Chartoph. reg. ch. 52: *Ipse Chabertus a vagina traxit quendam magnum basalardum seu cutelhum, cum quo percussit dictum exponentem;... et de facto eum interfecisset, nisi fuisset quædam mulier, quæ subito se posuit Ad obviam itum predicto.*

* **ADOHA**, Omne servitium pecuniarium quod præstatur per feudarios: item jus *Relevii*. Videtur dici ab *adunatione*, unde etiam *Dohana vel Douane*, Gallice *Douane*. Charta Caroli Franc. et Siciliæ Regis pro Gratiano de Guerra ann. 1497: *Damus et concedimus dictum Comitatum (de Altavilla)... Feudali quoque servitio et Adoha, nostrisque in aliis et alienis juribus in omnibus semper salvis*. Vide Tract. de jure *Adoha* Jacobi de Ayello, post Tract. Aegidii Thomasi de Collectis 8. Lugd. 1559. sed maxime Andream Capanum de jure *Adoha* fol. Neap. 1636.

* Contract. matrimonii ann. 1358. apud Salern.: *Asseruit se justo titulo et rationabiliter habere, tenere et possidere (castrum suum) in feudum immediate et in capite a regia et reginali curia, sub certo servitio seu Adoha cum hominibus et vassallis, etc.* Occurrit ibi non semel. [** Vide *Adoha* et *Hostenditium* in *Hostis* 2. *Adoha* proprie est *Præstatio* que solvit a vassallo, propter diversa feuda diversos dominos habente, ei domino quem a pluribus simul vocatus non sequitur, sive a vassallo minoris ætatis, cum non miserit alium suo loco. Vide Eichhornii Histor. Juris Germanici § 294. not. M. et Pætzli manual. jur. feed. § 76.]

* **ADOHAMENTUM**, Servitium militare Instr. Societatis ad Regnum inter Johananum II. Siciliæ Reginam et Jacobum de Borbone, ex Cod. MS. Bibl. Coaslin. : *Prefata Regina concessit eidem domino Jacobo Regi viro suo autoritatem.... exactiones, Adohamenta seu servitia militaria, imponendi et recipiendi jura cabellarum (seu gabellarum.)* Vide *Adoha*.

* **ADOLA**. [Caput lini, conus vel nodus, manipulus. DIF.]

* **ADOLABILIS**, *Sine dolo*. J. Laurenbergus in Antiquario.

* **ADOLENS**, Adolescens. Vita S. Euse-

bis Abbatissæ, tom. 2. Martii pag. 455. C :

Quod non tuta fides, ubi saevior hostis adurget,
Cum sit in hoc ævo vitorum fax Adolent.

* ADOLERE, Illuminare. Adole, exsurgit, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* Nostri Adoler et Adouler dixerunt, pro Gravare, affligere, molestiam creare a Lat. Dolere, unde verbum *Douleur*, efformatum : Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 213 : *Laquelle femme ne trouva passa monnoye, dont elle fut moult Adolée et courrouciee.* Aliae ann. 1452. in Reg. 181. ch. 232 : *Iecelle Jacquette estant fort Adoulée et en grant destresse, et ayant paour d'estre iele tuée.* (Guill. Guiartus :

Pour le Seigneur plus Adoler.
Font par terre espandre et voler, etc.

Vita J. C. MS. :

De Jherusalem la chitè
Erent issu moult Adolé.

ADOLESCENTIARI, *vexīgētū*, in Glossis MSS. apud Vossium, Adolescentum more agere. Utitur etiam Varro apud Nonium.

* ADOLESCENTILIS ÆTAS, pro Adolescentia. Vita V. Hildeburgis in Actis SS. Bened. sec. VI. part. 2. pag. 833 : Quæ cum pueritis infantisque transisset annos, jam Adolescentili Ætate subeunte, etc.

* ADOLESCENTULUS. Charta Roberti reg. Franc. ex Chartul. S. Maglorii Paris. ch. 3. *Actum Parisius regnante Roberto rege, Adolescentul in anno 11. cum gloriosa matre sua Adelaide regina.* Ubi vox Adolescentulus Hugonem Roberti regis primogenitum spectat, cuius ætatem inter notas chartarum chronologicas inserere jubebat amor paternus, ut colligitur ex Charta ejusd. Roberti inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 361 : *Anno Inc. J. C. M. VIX. regnante Roberto rege ann. xxvii, ipso anno benedictionis Juvenculi Hugonis filii ejusdem regis Roberti, in die Pentecostes.* Et quidem ad Robertum ipsum referri non potest, cum anno circiter 25. ætatis sua regnum sit adeptus ; licet veteribus usitatutum fuerit Adolescentes usque ad trigesimum annum appellare. Hinc Philippus I. annis saltem 22. natus intra adolescentie annos esse dicitur, in Charta ann. 1074. ex Chartul. S. Dion. de Nogento : *Acta est hæc Charta... in Francia rege Philippo regnante intra adolescentie annos.*

* ADOLILIAGIUM, Vinum, quod ad exempla dolia reservatur, Gall. Remplage. Arrest. ann. 1414. 12. Maii, ex vol. 11. Arrestor. parlam. Paris. : *Quotiens in uno batello xii. peciæ erunt,... de communis reimplagio sive Adoliagio repletæ existentes, etc.*

* ADOLORARI. [Fallere, adulari. DIEF.]

* ADOLUS, Sincerus, sine dolo. J. Laurentius in Amalthea. Vox facta ex a privat. et dolus. Vide Adolabilis.

* ADONAI, AY, EUS. [Vox hebræa, Gall. sauveur. DIEF.]

* ADONEGARE, Adæquare, dividere, parti, Gall. Partager. Adonegatio, Ipsa partitio. Stat. Placent. lib. 3. fol. 32. r° : *Sit in arbitrio domini, si maluerit, Adonegare et parti in campo fructus cum colono vel laboratore, ipso volente vel invito, nisi inter eos aliter sit conventum; et facta Adonegatione prædicta seu divisione, teneatur colonus vel laborator partem domini conducere ad aream, ubi dominus voluerit in villa, in cuius territorio nati fuerint dicti fructus.*

* ADONEGATIO. [Partitio, divisio; ac-

tion de divisor, partage. (Statuta Placentiæ.)]

* ADONIUM. [Fulvus vel flavus color. DIEF.]

* ADOPERARI, Operari, uti, Gall. Se servir, user. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 601. D : *Habebat pecus ita oppilatum et malis humoribus plenum, quod vix poterat anhelare et manibus Adoperari.* Vide Adopare.

* ADOPISCIERUM. [Ut apodyterium, locus ubi vestes ponuntur in balneo. DIEF.]

* ADOPRARE, ex Ital. *Adoperare*, in Actis B. Thomassi Eremit. Camald. n. 40. Adhibere, uti, pro *Operari, efficere.* Charta ann. 1506. apud Ughellum tom. 1. part. 2 : *Habebat in omnibus licentiam... causare, agere, et ragunare, et Adoprare, etc.* Nec scio, an hæc vox restituenda sit in Charta Sancti Regis Aragon. æræ 1090. apud Martinizium in Hist. Pinnaensis lib. 3. cap. 9 : *Adhuc unum do eis solarem, ut ipsi se Adopraverint, in quo possint facere bonas casas ad habitandum.* Ubi editum adoptaverint.

* ADOPTARE, Omni voto optare. Gasp. Barthii Glossar. ex Baldrici Hist. Palest... Sed hoc sensu Cicero filius usus est participio *Adoptatus. Quorum* (Tabeliariorum), inquit Epist. Famil. 10. 21. *mihi fuit adventus Adoptatissimus.*

* ADOPTARI pér Baptismum, dicebatur is, qui ad Baptismum ab aliquo offerebatur, pro quo ille spondebat apud Sacerdotem baptizantem : unde non modo qui baptizabatur, *filius adoptivi*, vel saltē *filioli*, patrinus vero *patris spiritualis* et *adoptivi* appellationem exinde retinebant, sed idem patrinus, in signum veluti adoptionis legitimæ, munus aliquod eidem filiolo, tanquam successionis suæ portiunculam conferebat, quod *filiolatum* vocabant. Hesychius: *νιοθεσία, ὅταν τις θερὸν πιὼν λαμβάνει καὶ* (ali) emendant *κατὰ* *ἄγιον βάπτισμα.* Monachus Sangallensis lib. 2. cap. 29. de baptizatis Normannis : *Qui a primoribus Palati quasi in Adoptionem filiorum suscepti, etc.* S. Bonifacius Mogunt. Episc. Epist. 15 : *Homo quidam alterius filium de sacri Baptismatis fonte elevans, Adoptavit sibi in filium, cuius postea viduata duxit uxorem.* S. Rembertus in Vita S. Anscharii Archiep. Hamburg. n. 10. de Heroldo Danorum Rege : *Ipose (Lud. Pius) de sacro fonte suscepit, subique in filium Adoptavit.* Simeon Dunelmensis de Gestis Anglor. ann. 994 : *Quem Rex honorifice suscepit, confirmari ab Episcopo fecit, sibi in filium Adoptavit, regiisque munera donavit.* Dudo de Actis Normann. lib. 3. pag. 101 :

Quin et Adoptivam prolem suspectus ab alma, Extollens salutiferi baptismatis unda.

Alios congesimus locos in Dissert. 22. ad Joinvillam pag. 274. Vide *Filiolus, Filiolatus, Patrinus, Pater spiritualis.*

* ADOPTARE in hæreditatem, vel in adfamili, per scripturarum seriem, seu per traditionem, et testibus adhibitis, secundum Legem Riuariam, tit. 48.

* ADOPTARE sibi in maritum, pro nubere, apud Hovedennum pag. 686.

* ADOPTARE in Militem, i. Vassallum sibi facere, apud Albertum Stadensem ann. 1072. Vide Miles.

* ADOPTIO FILIORUM, jure Francorum, permissa iis, qui liberos non habebant, fiebatque traditione bonorum, eorum reservato usufructu, coram Rege, vel Comite, et Scabinis, vel Missis dominicis, qui ad justicias faciendas in provincias mittebantur, ut est in Capitul.

Caroli M. lib. 6. cap. 212. [Capit. add. leg. Rib. ann. 803. cap. 9. ad tit. 48.] Adoptionis vero formulæ habentur apud Marculf. lib. 2. form. 13. et apud Lind. form. 58. 59. Jure Aragonum, ex Foris Oscæ ann. 1247 : *Omnis homo, cujuscunque conditionis sit, licet habeat filios legitimos, potest inter eos constitutre filium Adoptivum : qui post mortem patris tenebit equaliter cum legitimis (ad) ejus debita persolvenda, et cum eis tanquam legitimis sortietur.*

ADOPTIVA FEMINA, Adscititia, συνέστρωτος, in Concilio Braccarensi I. cap. 15. et in Collect. Canonum Martini Braccar. cap. 32.

* ADOPTARIUS, Puer ex adoptato natus, in Gloss. Isid. [In excerptis Pithœi, ex adoptivo. Festus habet: *Adoptatitus, ex adoptato filio natus.*]

* ADOPTIANI, Hæretici, qui, auctoriibus Felice et Elipando in Hispania Episcopis asserabant, *Christum secundum humanam naturam, non nisi adoptione et gratia esse Dei filium.* Damnati sunt in Synodo Francofurtana sub Carolo M. anno Christi 794. Vide Baron. ad hunc annum.

* ADOPTIO, Régénération, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* ADOPTIVUS, Gall. *adoptif.* DIEF.] * ADORARE, in sacris litteris, et apud Scriptores Ecclesiasticos, sepe pro *honorare* et venerari sumitur. Paulinus Natali 9 :

*Ecce Sacerdotis redditum satiatus Adoro,
Suspiciens humili metantem in pectore Christum.*

Gregorius M. lib. 9. epist. 9 : *Aliud est picturam Adorare, aliud per picturam quid sit Adorandum addiscere.*

De adoratione Imperatorum, seu salutatione, multa congesit Jacobus Gothofredus ad leg. un. Cod. Theod. de Praepositis sacri cubiculi, ut et Salmarius ad Hist. August.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Adorare, venerare, rogare. Adorat, triumphat, laudat.* Chartul. eccl. Vienn. fol. 16. v°. col. 2 : *Sacrosanctæ Dei Ecclesie, quæ est constructa apud Vietnam, et in honore S. Salvatoris dicata, ubi beatus Mauritius honorifice Adoratur, etc.* Nostri Aourer eadem significacione. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 256 : *Lequel saint Lubin est Aourer et feste en l'église d'icelle ville de Lindebeuf, auquel jour a tres grand concours, assemblée et pelerinage de gens de plusieurs villes du pays de Caux et d'autres. Aorer, apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. in Contin. Guill. Tyr. col. 621 : Saladin... ne se vont partir de Jerusalem, devant qu'il eust été au temple et Aore.*

* ADORARE, vox usitatissima apud Albigenenses, pro Salutare, præcipue hæreses doctores et antesignanos. Lit. Clementis IV. PP. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 457 : *Quamvis quidam testes, in dicto suo singulares, asseruerint, quod ipse pater aliquando hæreticos Adoravit. Quia ratione vero peragebatur ejusmodi adoratio seu salutatio, diserte docent Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 2. r° : Vidi tunc quod prædicti Adoraverunt prædictos hæreticos, inclinando se coram eis et ponendo manus super quemdam bancum seu coysinum, ter dicendo, Benedicite, bonum precamini Deum pro me, et dicti hæretici respondebant, Deus sit rogatus. Fol. 6. v° : Dicebant (hæretici) quod omnes amici sui et credentes, debebant eis facere reverentiam, dicendo ter, Benedicite, coram eis. Interrogatus si ipse fecerat tunc dictis hæreticis*

reverentiam illam, dixit quod sic, amoto capucio, inclinando se versus eos, dicendo ter, Benedicite; hæretici respondebant, Dominus vos benedicat. Fol. 10. v°: Adoravit eos (hæreticos) flexis genibus, ter dicendo, Benedicite, et dicti hæretici respondebant; Deus vos benedicat; et hoc dicebant in qualibet Adoratione. Fol. 15. r°: Amoto capucio inclinabant se coram eis super utrumque humerum alternatum. Et fol. 34. v°: Veniebant ad eos salutando et dicendo, Domini, salvemini, vel, Bene veneritis; edocitus primo per eos inclinabat se versus eos, et osculabatur humeros eorumdem.

* **ADORASTUS.** [Comparez ADRASTUS; fantasma, pallens imago. DIEF.]

ADORATIO BARBARA, in Legibus Canuti Regis, quæ paganorum more fit, qui idola adorant, vel Solem, Lunam, Ignem, et alia hujusmodi. Addit. Canones editos sub Edgardo § 18.

ADORATIO HORARUM. Certus genuflexionum numerus singulis horis pœnitentibus impositus in Canonibus Hibern. inter. Aneid. Marten. tom. 4. col. 20. D: Cum cantico Psalmorum et cum Adoratione horarum post confessionem Sacerdoti et post votum.

ADORATORES. Alypius Antiochenus in Descript. orbis cap. 18: Ditiim enim (Additimi) et Sacerdotes, et Ministri, et aruspices, et Adoratores, et divini optimi habundant. Vide ibi Jacob. Gothofredum. [Adorator numeri Theodosiac. in veteri Inscriptione apud Franciscum Blanchinum in Præfatione ad Vitas Paparum ab Anastasio scriptarum.]

ADORATORIUM. Locus subterraneus in quo diis suis defunctis parentibus Indi sacrificant. Synodus Limensis III. inter Concil. Hisp. tom. 4. pag. 431: Si quis Indus deprehensus fuerit revertisse ad sacrificandum in suorum defunctorum sepulchris, vulgo Guacas vel Adoratio, etc.

* **ADORDINARE,** Ordinare, disponere. Gall. Disposer, arranger. Charta fundat. monast. S. Petri Salviens. ann. 1029. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 174: Ut Gausfredus abbas et congregatio ipsius loci (Gellonensis) peragant et Adordinent illum locum (Salveus) in monasterium.

* **ADORDIRI.** [Adoriri, incipere. DIEF.]

* **ADOREA,** Libamenta: Gloss. Isid. Videtur legendum Adorea liba, id est, Placentæ ex adore, ut apud Virgilium Aeneid. 7. Vide Lexicon Martinii.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Adorea, libamenta sacrificiorum. Adorea, gloria bellicæ virtutis. Adorea, liba, farrea libamina. Adoreas, triumphorum laudes. Aliud ex Cod. 7641: Adoreo, victoria, laus bellica, vel lupia, vel bona existimatio. Vita S. Genulphi tom. 2. Jan. pag. 82. col. 2: Perpendens... sanctus presul Sixtus tantam illius sanctitatem, pulchritus patientiæ Adoreo albicanter, etc. S. Victoria episc. Rotomag. de Laude SS. apud D. Le Beuf tom. 2. var. Disquisit. pag. xlvi: Omnis actas in studium divisa, Adoreas et bellica facta cantaret. Versus Pauli, apud eundem. tom. 2. Dissert. pag. 408:

Tres aut quatuor in scholis,
Quas didici syllabas,
Ex his mihi est ferendus
Manibus Adorea.

Epitaph. Petri Chevalier inter notas Go-defr. ad Carolum VII. pag. 887: Tot Adoreis mactum noli lugere viator.

* **ADORECTARE.** [Adtingere. (Glossar. Vet.)]

* **ADORIA,** Gloria vel bona fama, in

Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide Adorea.

* **ADORINA, IUM.** [Ut ADOREA. DIEF.]

* **ADORINUS, IUS, ENUS.** [Triticens. DIEF.]

* **ADORIRE.** [Adorare. DIEF.]

* **ADORIRI,** Glossar. idem: Adoriuntur, impressiones faciunt, incumbunt, injiciunt.

* **ADORN.** [Urtica, ut AFFODILLUS. DIEF.]

* **ADORNARE,** ibid. Adornata, armata, clausa. Adornat, plusquam ornata. Adornement etiam nostris, pro Ornament.

Stat. Confrat. Servient. armor. ann. 1876. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 187. art. 10: Et seront lessiz religieux tenuz de livrer pour ladice messe, tous les Adornemens, qui y sont necessaires et convenientes. Infra, Aournemens pluries.

* **ADORNATOR AURI ET ARGENTI,** forte Aurifex. Gall. Orfèvre. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 27: Et decimam unius quadre de vinea Morini, argenti et auri Adornatoris.

* **ADORTARE,** In hortum seu curtile redigere. Charta ann. 1197. ex Bibl. reg. col. 17: Irrevocabiliter per acustum et acquisitionem tradito ad habendum et perhenniter possidendum.... unam peciam terra.... Sub hoc facio pacto, quod ibi hanc terram Adorteti, et arbores illuc plantetis. Vide Hortus.

* **ADORTARI.** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Adortatur, vociferatur, clamat, queritur, proclamat, testificatur, vel protestatur. [** Pro adhortari.]

* **ADORTI,** Subito nati, surrecti, aggressi, ibidem. [** Legendum: Aborti, subito nati. Adordi, aggressi, etc.; sed in omnibus fere Gloss. haec voces confunduntur.]

* **ADOSILHARE,** Perforare. Vide supra Addoziare.

* **ADOSTRATA.** Vide Afostrata.

* **ADOTARE,** Dotare, dotem assignare. Instr. matrimonii ann. 1475. ex Tabul. Flamar.: Cum veniet ad lucem et ætam maritandi, esset Adotata et maritata de bonis et rebus dicti nobilis Oddonis. Occurrit ibi non semel.

* **ADPALLARE, ERE.** [Quasi pallio tegere. DIEF.]

* **ADPECTORARE,** Applicare ad pectus, in Gloss. Isid. Gloss. Lat. Gr. Adpector, παράβαλε, θάρητον.

* **ADPENDITIE,** pro Appenditiae, Gall. Dependances. Passim occurrit.

* **ADPENNIS.** Vide Apennis.

* **ADPENSA.** Vide infra Appensa 3.

* **ADPERTINENS,** pro Pertinens, Gall. Appartenant. Chron. Saxon. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 229: Loco eidem et bonis Adpertinentibus cunctis percit. Vide Adpertinet.

* **ADPERTINET,** pro Pertinet. Galli dicunt Appartient. Innocentius de Casis literar.: Medius fons ad ipsam Adpertinet. Idem: Eadem fundo Adpertinet.

* **ADPETULANTIA,** Procacitas, in Glossis Isidori.

* **ADPLANARE,** Adæquare. Ital. Pareggiare. Gloss. Isid. Adplanat, hostit, æquat. In Pithœi excerptis, Hostibus æquat; sed male. Apud Plautum Hostire, est par pari referre.

* **ADPLAUDERE.** [Applaudere. DIEF.]

* **ADPLENE,** Cumulate, abundantia. Gallis à plein. Vita S. Leodegarii: Ad plene in omnibus disciplinis politus.

* **ADPLETA.** [Athleta. DIEF.]

* **APPLICARE.** Vide Applicare.

* **ADPODIARE,** Inniti, Gall. s'Appuyer. Append. ad vit. S. Ludov. tom. 5. Aug. pag. 568. col. 1: Quædam mulier

de Villatignosa.... Adpodians se super unum baculum, etc. Vide Apodiare.

* **ADPONERE,** Adhibere, occupare, detinere, Gall. Employer; vel etiam Congere, astringere, Gall. Obliger, contraindre. Charta Petri comit. Nivern. ann. 1193. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 34. col. 1: Cum certissimum sit, quod nec ipsi nec homines eorum Adponi debeant ad faciendam quamlibet munitionem ipsius civitatis.

* **ADPORTIO.** Vide Aprisio.

* **ADPRÆSENTARE,** Adesse, comparere. Placitum Caroli M. contra Tingulfum apud Mabil. Diplom. pag. 512. C: Nobis innotuit, eo quod homo alicus, nomine Tingulfus, a fide jussoris datus habuisset, ut infra noctis dies XLII. ante nos sibi Adpræsentare debuisset pro aliquas causas inrationis.

* Placitum ann. 1075. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. xvi col. 970: Et si esset aliquis homo, qui de suprascriptis rebus contra eum, vel contra prædictam ecclesiam agere aut causare volueret, paratus erat cum eo exinde ad ratione standum, et legitime finiendum. Et cum nemo se ibidem Adpræsentasset, etc. Vide infra Appræsentare.

* **ADPRATAMENTUM.** { Vide Appræ-

* **ADPRATARE.** { Vide Appræ-

* **ADPREHENDERE,** Discere, memoria complecti, Gall. Apprendre. Paulus PP. Epist. ad Pipinum Franc. Reg. in Codice Caroline: An instruendum eos in psalmodie modulatione, quam ab eo Adprehendere... nequiveram.

* **ADPRETIARE,** APPRETIARE, Pretium rei cupiam imponere. [Gall. Appretier.] Will. Brito in Vocab.: Appretiare, pretium determinare. Lex Alemann. tit. 75: Illam optimam vaccam 4. tremisses licet Adpretiare. Pretium Adpretiare, in Lege Salica tit. 52. Adpretiare pecus, in Leg. Bajuvar. tit. 13. cap. 8. et Capit. Carol. M. lib. 5. cap. 14. Charta fundationis Monasterii Fontanensis in Norman. tom. 2. Monastic. Angl. pag. 974: Quorumque autem ipse Abbas Appreciavit de hominibus ejusdem Radulphi, sive dono recepit, seu cuiuslibet rei gratia conquistavit, idem Radulphus concessit. Et mox: Concessit quoque idem Rex huic Fontanensi Ecclesiæ, per gratiam Regis, pietas sua libertatem de omnibus propriis rebus suis, et potestatem vendendi, et Appretiandi libere et absolute, atque immunitatem et quietiam de omnibus theloniis et consuetudinibus. Vide Fletam lib. 1. cap. 18 § 8. 9.

* **APPRETIARI,** Laudare, commendare, Priser. Leges Edw. Confess.: Quam (legem) cum Reo Willelmus audisset cum aliis regni sui legibus, maxime Appretiatus est eam, et præcepit, ut observaretur per totum regnum.

* **ADPRIMITUS,** pro Primitus, primum, in Vita S. Winebaldi Abb. Heidenhem. n. 8. 12.

* **APRIMES,** eodem sensu, in Hist. contin. Guill. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 645: Lors Aprimes fust elle roine.

* **ADPRISERINT,** Mendose scriptum videtur pro Adquisierint. Collect. Conc. Hispan. tom. 3. pag. 128. col. 2: Et prædictum Monasterium cum prædicta cellula, et appendicis suis, et Monachos ibidem degentes, vel omnes res ad idem Monasterium pertinentes, vel quæ deinceps ex locis eremis atque incultis ad eorum usus Adpriserint, ad nostrum opus recipimus; ita videlicet ut sub nostra, immo eorum dominatione consistant. [Nequaquam mendose scriptum est;

præterquam quod enim ita editum legitur in Appendice ad Marcam Hispan. col. 768. modus est verbi *Adprehendre*, id est, Acquirere, pro temporis hujus barbarie sic efformatus; vel a verbo sequenti.]

* **ADPRISIARE**, Possessionem apprehendere, Gall. *Prendre possession*. Charta ann. 1035. in append. ad Marcam Hispan. col. 1059: *Ego Ermengaudus gratia Dei Comes, cum conjugi mea Constantia nutu Dei comitissa, donatores sumus domino Deo et S. Mariæ sedis vico Urgellensis, vel ad ejus canonica... ipsam medietatem civitatis Gessonæ, quam Adprisiavit episcopus venerandus Ermen-gaudus, cum illorum oppida, vel cum vilis et villarunculus suis, et cum terminis et infronationibus illorum.*

* **ADPRISIO**. Vide in *Aprisiones*.

ADPROPIARE, Studere, curare. Vetus Interpres Epistolæ S. Barnabæ: *Adpropiavi vobis pauca mittere, ut fidem vestram consummatam habeatis*. Græca habent: ἐσπούδαστο κατὰ μικρὸν ὅμιν πέμψαι. Vide appropiare.

* **ADPROPINQUARE**, pro Appropinquare, in Contin. Chron. Odoran. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 168.

ADPROPRIARE. Vide *Appropriare*.

1. **ADPUNCTARE**, Militem stipendio meliori donare; item alicui salarium constituere, Gall. *Appointer*. Hinc *Ad-punctamenta*, Gall. *Appointemens*, Salaria, seu etiam ad victimum cultumque data a Principe annua præsidia; hæc quæ *solutia* appellant Imperat. in Codice. Justinianus *Puncta* dixit, Cod. de Advocatis divers. jud. Vide Hofman. in Lex.

2. **ADPUNCTARE**, Alia notione. Vide *Appunctare*.

1. **ADQUE**, pro *Absque*, in Capitulari 1. Caroli. M. ann. 802. cap. 9. apud V. Cl. Steph. Baluzium.

2. **ADQUE**, pro *Atque*, in Charta Childeberti III. ann. 697. apud Felibianum in Hist. Monast. S. Dionysii pag. XVIII. et alibi.

* **ADQUIESCERE**, Amittere, recipere, Gall. *Accepter*. Mirac. S. Audomari tom. 3. Sept. pag. 405. col. 1: *Jura ergo mihi super corpus beati Audomari pontificis, quod negando affiras, et ego jura menti tui negationisque causam Adquiesco.*

* **ADQUIETANCIALIS LITERA**, Apochea, qua quis a debito quietus, seu absolutus declaratur, Gall. *Quittance*. Gualterus Hemingford. de Gestis Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1306. pag. 227. Nec pro eis tantum facere voluit, quod solventibus fierent literæ *Adquietanciales*. Vide in *Quietus*.

* **ADQUIETARE**, Fungi, obire, persolvere, Gall. *Acquitter*. Formul. Anglic. pag. 1: *De omni servizio quod ad manerium pertinebit, debent Adquietare versus me et meos herædes*. Vide *Acquietare*.

1 **ADQUIRIMENTUM**, **ADQUIRIMENTUM**, **ACQUIRIMENTUM**, passim occurunt, pro *Acquisito*, Gall. *Acquet*. Chartrul. B. Magdalenaë Castrodun. fol. 67: *Concessit medietatem omnium adquiramentorum suorum quæ adquisierat*, etc. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 261: *Occasione Adquirimentorum noviter per nos factorum, etc.*

* **ADRA**. [Petric. DIEF.]

* **ADRAGARE**, Adaquare. Gall. *Abbrever*. Charta ann. 1321: *Et si locus unus Adragandi in stagno ipso impleretur luto vel alia causa, ipsi homines ipsius civitatis Arelatis possint in alio loco dicti stagni Adragare seu abevrare.*

* **ADRAGIS, GINIS, GNIS, CUIS.** [Græcis ἀνδράγην. DIEF.]

* **ADRAMASCA**. [Gall. *sureau*. DIEF.] **ADRAMIRE**, [ADCHRAMIRE, ACHRAMIRE, ACHRANMIRE] **ADHRAMIRE**, AR-RAMIRE, Cavere, promittere, obligare se coram judice rem quampiam se factrum; verbi gratia juraturum, testes adducturum, aut duello jus suum probaturum.

ADHRAMIRE, in sacramentis ac testimoniis vox frequens: ubi *Adhramire sacramentum*, est cavere, se certa die et certo loco juraturum, aut testes adducturum: *Promettre, ou s'obliger de faire serment*. Lex Salica tit. 39: *Ille qui per vestigium sequitur res suas, debet per tertiam manum Adhramire*. Infra: *Quod si ille, qui per vestigium sequitur... per tertiam manum Adhramire noluerit, etc.* ubi hoc loco Editio Heroldi tit. 40. habet, non offerre per tertiam manum voluerit. Ex quo evidenter patet *adhramire*, esse offerre testes et sacramentum. Lex Longob. lib. 2. tit. 55. § 20. [**] Car. M. L. Long. c. 28.] et Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 58. [**] Capit. Aquisgr. ann. 809. cap. 14.: *Ut sacramenta, quæ ad Palatium fuerint Arramita, in Palatio finiantur: et si Sacramentales cum ipso venire noluerint, iussione dominica, aut sigillo, vel judicio, ad Palatum venire cogantur*. Et § 36. [**] Lud. Pii. c. 22.]: *Ibi sacramenta juranda sunt, ubi antiquitus fuit consuetudo sacramenta Arramire, vel jurare, ubi mallum habeatur*. Eadem ferunt Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 28. [**] Capit. leg. add. ann. 817. seu 819. cap. 14.]: *Habere sacramentum Adhramitum, in Formulis veter. incerti Auctor. form. 1. Sacramentum per fistulam Adhramire, form. 2. Capitularia Caroli M. pro partibus Saxonie cap. 31: Si cuiilibet homini sacramentum debet, Adramat illum ad Ecclesiam sacramento ad diem statutum. Ubi perperam editum astra-meat. Stabilimenta S. Ludovici lib. 2. cap. 26: Et se il veut Aramir ou jurer qu'il ne fit la requesse.*

TESTIMONIA, seu **TESTES ADHRAMIRE**, in Formulis incerti Auctoris cap. 3. Nam *testimonia*, idem valet quod *testis*: unde nostri *Temoins* dicunt. Ita usurpat etiam *vetus Placitum* sub Carolo Rege, editum a V. Cl. Steph. Baluzio in Append. Capitul. : *Arloinus mandatarius sua Agronivit testimonia, nuper veniens Arloinus ad suum placitum, quod Arrhamitum habuit, et ibidem sua testimonia protulit bonos homines et idoneos, etc.* Vetus Notitia sub Ludovico Pio apud Perardum in Burgundicis pag. 34: *Proinde taliter Fridelon judicatum fuit, ut Tale testimonia Arremisset in proximo mallo, post 40. noctes, quem ipse Comes in Augustidunensi tenet, ut secundum legem suam Salicam adprobat, sicut superius postulavit, aut faciat, quod lex est.* Alia Notitia sub eodem Lud. pag. 36: *Placitum suum legibus attendidit, unde ante hos dies per judicium testimonia Arremivit, ante viri illustris Theodorico Comiti, etc. Alia ibid. pag. 147: Et dicit quod tales testes haberet, et per judicium Scabinorum Waldricus Arramivit post 40. noctes in proximo mallo, quod... ipsi Missi tenent, ipse Alcaudus cum sua testimonia adprobare faciat*. Charta Balduini Episcopi Noviomensis ann. 1064. apud Vassorium: *Post quorum judicium octo dierum petivit inducias, in quibus meditatus, aut suos, quod vera faterentur, Adramire testes, vel meorum, unde probare vellent, testimonium recipieret*. Charta Communiaæ Meldensis ann. 1170. in

Chartular. Campaniaæ Thuani fol. 299: *Si quis vero alicui sacramentum facere debuerit, et ante Arramitionem sacramenti se in negotium suum iturum dixerit. Eadem habentur in Charta Communiaæ Suessionensis ann. 1181. et Crespiaci ann. 1223. [Index redditum Monast. S. Petri Corbeiensis e Codice MS. ejusdem Monast. Quicquid tamen per emendationem recenterint ad bursam Abbatis, in domo præpositi facere debet, et nichil inde penitus recipiet, nisi, vel banni fuerint, vel testes Arramiti.]*

VADIUM ADCHRAMIRE. Charta Chlodovei III. Regis apud eruditum Mabilonium: *Aut hoc conjurare deberet, quod ipso Waddio eodem anno memorato Chai-none Abbatu nunquam Adchramissit. Alia ejusdem Regis: Postea memoratus Chrotcharius, per triduum, aut etiam amplius placitum suum, ut lex habuit, custodisset, et ipso Amalchberctio abjectissit, vel subsadisset, ipsi Amalchberctus nec venisset ad placitum, nec suo Inlustri viro Ermetario quem per ipsas præcep-tiones habuit Achramitum, nullatenus presentassit, nec ulla sunnia nunciasse affirmat. Adde Capitulare 3. ann. 813. cap. 15.*

ARRAMIRE BELLUM, seu duellum, est promittere in judicio rem, de qua agitur, duello se probaturum. Tabularium Vindocinense Thuani, cap. 9: *Pro his rebus acquietandis Arramivimus bellum in Curia Vindocinensi, cause nostræ fidentes, et ad hoc provocati. Et cap. 159: Abnegavit se esse servum S. Martini, et de hoc Arramivit bellum contra nos. Aramir bataille, in Consilio Petri de Fontaines, a nobis edito cap. 21. n. 11. id est, duellum arramire. Inde postea vox eadem usurpata in bellis, uti vocant, publicis. Curia generalis Catalaniæ in villa Cervaria ann. 1359: Insuper ordinavimus, quod dehinc ab 1. mensis Madii, et ab inde ad duos annos proxime venturos, aliquis Baro, Miles, homo de Paratico, vel homo villa honoratus, nequeat aliquem guarrejare, aut Arremire, vel juntas de relono facere*. Chronicón Petri IV. Reg. Aragon. cap. 31: *E. Don Petro de Exerica trames los ab un portero nostres lettres de dementiments e de Arramientes de batailles. Ubi Cod. MS. Arremimentis præfert. [Charta Theobaldi Comitis anno 1148. pro Ecclesia B. Mariae Magdalenaë Castridun. ex Tabulario ejusdem fol. 1: Ne alicui liceret exhibere sancta ad Sacramenta juranda in villa Castriduni præter Ministris præfatæ Ecclesie omnibus duellis, vel Sacramentis, que in curia eorum seu in manu præpositorum ipsorum in præfata villa insumpta vel Arrami fuissent, quæ videlicet ipsi per se possent accipere vel dimittere... Ita teneri præcipio exceptis Sacramentis, quæ unus homo fecerit alteri, si fuerint Adrami ante me vel ante Præpositum meum in Parochiis illis in quibus insumpta fuerint. Altera manus addidit Arramissa. Charta Gessneri Episc. Carnot. de eadem: re ibid. fol. 29: Nemini, nisi memorata Ecclesie Ministris, liceat extrahere sancta juranda ad Sacramenta in duellis, que in curia Comitis, seu in manu sui Præpositi insumpta fuerint vel Arramissa.] Willermus Guiart ann. 1196:*

*Pour bieu néant s'est Arami
D'avoir mandé tante personne.*

Chronicon Bertrandi Guesclini MS. :

Si son li Sarazin de combattre Aramis.

ARAMIR UN TOURNOI. Balduinus de Condato MS. :

Et il est entre deux rens mis,
Ains que tournois soit Aramis,
Et il vold d'armes son content.
Hinc *Aramie*, pro bello indictio.
Le Roman de *Garin*:

Ne la guerre, ne l'Aramie,
De Gadifer n'aceva mie.

Philippus Mouskes MS. :
Mes Pepin ne l'aceva mie,
Ensi demora l'Aramie.

Et mox :

Ne la guerre, ne l'Aramie,
De Gadifer n'aceva mie.

Joannes de Condato MS. :
Bien quiday que par Aramie,
Se furent illuec assemblé.

Le Roman de *Charité* MS. :
Martins, Nicolas, et Remis,
Sunt chil qui Diex a Arrans
Encontre chez hautes personnes.

* ARAMIRE SUAS SCRIPTURAS, Profiteri probaturum se veras esse et legittimas. Placitum ann. 918. inter probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 57: *Cum autem ipse episcopus supranominatus, et ipse judices audissent soniario mandatarium Arifonso abbate sic respondentem, decreverunt judicium, et ordinaverunt soniario mandatarium, ut Aramiret suas scripturas et literas dominicas; quod ille ibidem postulavit, sicut et fecit; et Aramivit eas ad placitum constitutum.*

ARRAMARE, idem videtur, quod *adramire*: vox frequens apud Practicos Anglos, apud quos v. g. *Arramare juratam in assisa, vel assisam Arramare*, est profiteri, probaturum se jus suum in assisa. Ita Bracton. lib. 3. de Act. cap. 11. § 11. 12. 13. lib. 4. tract. 1. cap. 37. 38. tract. 5. cap. 7. § 1. et Fleta lib. 4. cap. 2. § 22. cap. 5. can. 9. § 1. cap. 20. § 5. cap. 22. § 1. lib. 5. cap. 2. § 2. 3.

RAYMATUS, idem quod *Arramatus*. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiae cap. 22: *Sit Raymatus ad voluntatem Regis, et sit Raymatus ad voluntatem Regis. Secunda Statuta ejusdem Rob. cap. 12: Et dissaisitor sit Raymatus et redemptus.*

AREMIA, ARRAMA, in Foris Beneharn. cap. de *Boscages*, art. 3. *Errame* in Consuet. Claromontensi in *Bellovacis* art. 4. *Arramme* in *Vadensi* art. 7. *Arramito*, vel *Reclamatoria*; id est, actio, qua quis rem repetit, suamque esse, sacramento facto, aut testibus adhibitis, probaturum se cavet: atque inde vox Practicis nostris familiaris, *Arrement*, suivant les anciens *Arremens*, id est, secundum veteres *Arramitiones*. Charta ann. 1293. in 2. Reg. Parlamenti sign. B. fol. 2: *Regem Angliae ut 20. die post instans festum Nativit. Domini, quam eidem peremptorie et secundum omnia Erramenta assignamus, etc.* Ibid. fol. 66: *Pronunciatum fuit, quod dicti Milites de præmissis curiam non habent; et retinuit Curia cognitio nem de prædictis, remisit Arramenta apud Meledunum coram Ballivo. Vide Regest. 1. fol. 96. etc. [Chartul. Divion. pag. 2: Si quis Sacramentum alicui facere debuerit et ante Adramitionem Sacramenti, se in negotium suum iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere suo non remanebit, etc. sed postquam redierit, etc. Vide Erramenta et Glossarium Juris Gallici domini de Lauriere ad vocem *Errame*.*

MIEF In foris Beneharnensisibus *Arrama*

non idem sonat quod *Aremia* aut *Arramito*, sed *Ramum* significat, Gall. *Branche, Rameau*. Hæc autem sunt ipsissima prædicti exempli verba: *Qui copara quasso (i. e. quercum) a la caus, en loc ont ne ha servitud de talh, pagara 5. soos Morlaas, oltre la estimation de l'arbre; et par cascun Arrama entro au nombre de cinq, un soo Morlaa, etc.*]

Sæpe etiam sumitur hæc vox pro multa, quæ irrogatur pro *defectu*, seu *defalta*, cum videlicet actioni intentatae quis non respondet, ut in laudatis Consuetudinibus. Charta ann. 1259. in M. Pastorali Eccl. Parisiensis, lib. 1. cap. 21: *Et ad ejusmodi placita et etiam ad omnia alia Major cum Preposito, loco Capituli Parisiensis, debet, si voluerit, interesse emenda et Aremia cum omni genere probationum, etc.* Vide Bellomanerium, cap. 61.

ARAMITA. Eadem notione non semel in veteri Notitia tom. 12. Spicilegi Acheriani.

ARRAMINA. Tabularium S. Dionysii ann. 1244. de Majore de Grandiputeo: *Habet omninomad justitiam in hominibus et hospitibus S. Dionysti, citationes, arraminas, districta, abonaqia, denarios, etc.*

* ARRAMINATIO. Charta Philippi Franc. Regis ann. 1209. ex Tabul. Compend.: *Si quis alicui Sacramentum facere debuerit, et ante Arraminationem Sacra menti se in negotium suum iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere suo non remanebit, postquam redierit conuenienter submonitus Sacramentum faciat.*

* ARRAMITIO, in Charta ann. 1225. apud Baluzium tom. 7. Miscell. pag. 331. Occurrit etiam tom. 2. Spicil. Acher.

Ejusdem videtur notionis et originis vox *Desramme* in Usaticis MSS. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi, tit. de faire *Loi*, que on appelle *Desramme*: *La Loi, que l'on appelle Desramme par la Coutume de Normandie est faite en plusieurs manieres, et plusieurs conditions, aucune fois par 2. tesmoings, ou par 3. ou par 4. ou par 5. ou par 6. ou par 7. et ne surmonte point le nombre de 7. tesmoins par la Coutume de Normandie, et ne pour quant en la Vicomté de l'Eauë de Rouen, se elle est gagie contre la Court, et cil qui l'a gagie, li fera la tresnue en cette forme: C'est assavoir, que la Justice dira à celui, qui a gagie la loy, se il est garny et appareillé, de sa loy faire. Se il dit oïl, adont il fera escarie la loy en cette fourme, sa main estendue sur le Livre, et dira après cil, qui tendra les Plés: Se Dieu m'ait et ses Sains, l'argent que vous me demandez, je ne le vous dois pas: ou dira, je ne le fis pas cen: et adont se doit lever sus du serement, et departir s'en. Et dont les autres aideours (consacramentales) sans appeller et sans detrier, et qui ne soit subconnés ne par prieres, ne par prins, se doivent aproucher chascun pour soy au livre la main estendue dessus, et puis dire l'escarissement en cette Fourme: Du serment que N. a chi juré, sauf serment a juré, se Dieu m'ait et ses Sains, et tel maniere, tous les autres doivent jurer: en quoi, se muent rien, ne delessent des paroles, que leur sont escarries de la Justice, si comme il est dessus dit, cil qui gagie la loy, ou la Desramme perdra: et se aucun gage la loy ou Desramme contre aucun autre que contre la Court, il la pourra faire soy siste main.*

Jam vero de vocis etymo non una est sententia. Beslius ab *Affirmare* forma-

tam vult; Wendelinus a *Rama*, seu *Ramallum*, quod est, uti sentit, locus, in quo judicia exerceantur, deducit; ita ut *adramire* sit sistere se in judicio, quod in *Rama*, seu *Ramallo*, habetur, atque in illo præstare juramentum de dando aut faciendo, quod judicabitur. Bosquetus ad Epistolas Innocentii III. PP. *arrhamire* ab *arrha* deducit, quod qui adramibant facturos se quidpiam, arrham dabant, seu mittebant, forte chirothecam aut festucam, ut est in formula 2. inter formulas incerti Auctoris: quam sententiam videtur amplecti Bignoni in Notis ad Legem Salicam, qui putat *adrhamire* eandem habere vim, quam habet *arrer*, apud nos, ab *arrha* data. [**] Vide Grimmii Antiquit. juris Germ. p. 123. not. 1. et p. 84. qui vocem deducit a Germanico râmen quod *confir mare, affirmare* significat. Cf. etiam Reyscherum de symb. jur. Germ. p. 68.]

* ARRAMIRE, ut *Adramire*, in Charta Petri comit. Autiss. ann. 1205. ex Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 202. re. col. 1: *Quitavi contentiones et querelas, quas adversus Heriulphum Grossum super Dei judicio, quod mihi Arramiaverat... habebam. Arramer, in Charta Henrici comit. Grandisprati ann. 1267. ibid. fol. 253. v.*

* ARRAMATIO, in Charta Theobaldi comit. Campan. pro Communia villæ de Esculelejo ann. 1229. ex eod. Chartul.

* ARRAMIATIO, in Charta Communia Silvanectensis ann. 1201. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 451. Sententia Scabinorum Metens. ann. 1299. in reg. 3. feud. episcop. Metens. ex Bibl. reg. fol. 185. v: *Faisons cognassant à tous... que des Arramies des champs et des batailles, nous avons recogneut et recognissons c'on ne les doit faire aillors, maiques en la court de l'ostel nostre signour l'évesque de Metz. Adras, in Consuet. Metens. tit. 4. art. 31. non alio sensu accipiendum videtur. Consule Glossar. de *Lauriere* in hac voce. Ordinat. Philippi V. reg. Franc. ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 48: Li prévoz de Compiegne ne pourra lever que soixante solz de la plus grosse amende... Item sept solz sis deniers pour une Arramine. Ubi pro leviori mulcta usurpat; pro Accusatione vero in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:*

Par cele foi que doi saint Gile,
Né lairole pour cinq cent mars,
Que ne fuissis orendroit ars,
Se ne provés vostre Arramie.

Ibi enim sermo est de abbatissa, quæ volum castitatis violasse insimulabatur.

* ADRANCOS, [Ut ADIANTOS. DIEF.]

* ADRARE, idem quod *Adramire*, cum sacramento coram judge promittere. Statut. Jacobi I. reg. Aragon. ann. 1251: *Duximus statuendum, quod quicumque habuerit cum alio treugas Adratas, sive fuerint ad longum tempus, sive breve, medio tempore non possit reddere dictas treugas, nec possit facere malum alteri, nec treugas aliquo modo infringere, nec ratione pignorationis, nec aliqua occasione;... et quicumque infra treugas vel tenencias Adratas malum fecerit alicui, cum quo treugas habuerit, vel pignoraciones fecerit, vel dampnum aliquod intulerit, dampnum emendet in duplo.*

* ADRASTEIA. [Sors. DIEF.]

* ADRASTEUS. [Pallidus; cf. Adrasti pallentis imago apud Vergilium. DIEF.]

* ADRASTIA. [Lapidea; sors quæ est dura. DIEF.]

* ADRASTUS. [Ripa abrupta. DIEF.]

* **ADRASTROS.** [I. e. ad rastros; fossores. DIEF.]

* **ADRATERIA,** Semita, Gall. *Sentier*, via transversa et devia, atque adeo compendiosa, Gall. *Chemin de traverse*, olim *Adrece, Adresce, et Adresse*; sic dicta, quod ex industria, Gall. *Adresse*, inventur et usurpatur, vel quod ad finem brevius dirigit, Gall. *Conduit, adresse*. Charta ann. 1394. ex Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 441: *Et sunt (prædictæ peciæ terræ) in diversis locis et inter diversas et varias Adraterias confrontatae.* Lit. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 71: *Pour abregier tout chemin, comme il est nécessité aux denrées, pour être plus tôt et plus fraîchement apportées à vente, ils quierent leur chemin, et vont tant par voyes publiques, comme par Adreces.* Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 21: *Lequel charretier avoit mené du vin en un char, et en soy retournant prist les Adreces à travers des champs, sans aucun chemin tenir.* Ibid. ch. 148: *Une adresse ou chemin.* Aliæ ann. 1382. ex Reg. 122. ch. 143: *Pour ce qu'ilz virent qu'il ne le pourroient attandre, il li virent audevant par une Adresse en un bois, appellé le bois de la forest. Il savoit bien les Adresses et les refuges du pays, comme celui qui en estoit, apud Froissart. vol. 1. cap. 76.*

* **ADRECHURARE MENSURAS,** Ad drichtum seu rectum eas revocare, emendare archetypo suo eas adæquando; quod *Adjustitiare* etiam dicebant. Vide in hac voce. Libertat. loci de Giniaco ann. 1340. ex Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 164: *Cum nullum certum pondus seu pondera in dicto castro teneatur seu teneantur, cum quibus ipsi habitatores pondera que tenent, legitimari, et Adrechurari conveverunt, etc.* Lit. ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 69. art. 5: *Fuit actum et expresse conventum inter dictas partes, ut supra, quod mensuræ et pondera quæcumque dicti loci de Paulhe, per reparatorem et coquatorem (l. coequatorem) mensurarum et ponderarum de Comptetro, bene et fideliter Adrechurentur, coquentur (l. coquentur).* Transact. ann. 1394. tom. 8. earumd. Ordinat. pag. 12: *Dicebant et asserebant prædicti homines, nominibus quibus supra, se et dictam universitatem de Sumena, esse in possessione et saistica pacifica et quieta...* Adrechurandi pro omnimoda eorum voluntate... quæcumque mensuras bladi, vini, salis et olei, et omnia pondera. Ubi legendum Adrechurandi, quod ibid. non semel occurrat. Vide infra *Alialare*.

* **ADRECIARE.** Vide *Addretiare*.

* **ADRECTA,** Erecta. Gloss. cod. reg. 4778.

* **ADRECURARE,** Ad rectam lineam reducere, Gall. *Redresser.* Charta ann. 1308. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 129: *Et quod parietem, qui est juxta viam,... in dicto cortili restringere habeatis et Adrecurare, taliter quod dicta via de una via ad aliam sit de una linea.*

* **ADREDDERE,** Reddere. Charta Caroli Magni, ann. 775. apud Felibian. in Hist. Monast. S. Dionysii pag. xxxvij: *Et per ipsa traditione plus obtigit, ipsæ Monasthirius Placicius ad casa sancti Dionysii adhærente, quam ipsius Herchenrado Episcopo ad parte Sanctæ Marie et sancti Stephani et sancti Germani Adredere.*

* **ADREGE,** Maurorum casale, Gloss. MSS. Ecclesiæ Bituricensis.

ADREGNIARE, Equum freno tenere et adducere, Amener un cheval par les resnes. Veteres Scriptores frena Regnes

vocant, quibus scilicet equus regitur. Leges Henrici I. cap. 83: *Ipsum corpus solito defunctorum more componat, ... super clypeum, si habeat, et lanceam suam fixat, et arma circummittat, et equum adregniet, etc.*

* *Adrener,* nostris olim. Bertrandus Clericus in Poemate MS. de Girardo Viennensi:

Li Seneschaux se pris à Adrener,
Il ot vestu un frèr ermine cher,
Et un biaut, qui ot fait entaller, etc.

* **ADRENDATIO,** Annuus redditus, annua doni attributio, Gall. *Rente, Pension.* Concilium ann. circiter 1215. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 171: *Ne quis Religiosus quicquam proprium retineat, nec præstimonia habeat, nec anno censu vel quolibet Adrendationis genere ad tempus vel in perpetuum, Prioratus vel Ecclesiæ, domos, terram aut vineas, etc.* Vide *Arrendare*.

* **ADRESCIARE,** Drichtum facere, quod juris est præstare, reparare, idem quod *Addretiare.* Vide supra. *Adrecer et Adriasier,* nostri, eadem notione, usurparunt. Benedictus abbas Petroburg. de Gestis Henrici II. reg. Angl. edit. Hearn. tom. 1. pag. 3. ad ann. 1170: *Unusquisque vicecomitum, et bailliivi eorum, plegios invenerunt de se ipsis, quod ad rectum statuerint, et Adresciandum domino regi et hominibus regni, quod eis Adresciare debent de prisis suis.* Libertat. Novi Castri ann. 1256. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 7. pag. 363. art. 4: *Je retieng la justice et la garde de mes églises et de lor choses, et de mes Chevaliers et de lor choses, et de mes sihex, et de mes Juis:..... c'est assavoir aux clers et à lor choses:.... dont la plainte venist à moy, je l'Adrecre, et l'amende seroit moie.* Lit. Theobaldi comit. Campan. ann. 1281. tom. 5. earumd. Ordinat. pag. 550: *Et se li deux par aventure encontre ses lettres lor forfaisoit riens, et il ne l'avoit Adrecié dedens les xl. jors qu'il en seroit sermonus, etc.* Lit. Philippi Pulchri ann. 1334. in Hist. Lugdun. pag. 94. col. 1: *Si vous mandons et Commandons estoirement que avez fait encontre ledits citoyens en cette partie, vous mettez autrement en Adriant deuement les griefs, que vous leur avez fait, et ramenant au premier estat, etc.* Charta ann. 1321. ex Chartul. 23. Corb.: *Il plaist asdis religieux et voellent que il le dit à yaus ou à leurs gens, par quoy il le puissent (le coupable) Adrechier ou faire Adrechier.* Ubi pro Manum injicere in aliquem ut steti juri, adhibetur. Et quidem non una fuit apud nostros hujusc vocis significatio. *Adresser,* Conari, elaborare, Gall. *Tâcher, s'efforcer, sonat,* in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 48: *Perette de Montenay.... s'adressant au dit Jacquin et lui disant par la mort Dieu qu'elle le deconfiroit; elle s'Adressoit de tout son pouvoir de le prendre par dessous.* Pro Disponere, præparare, Gall. *Disposer, mettre en ordre;* quo sensu maxime usi sunt, cum de moribundo agitur. Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 112. ch. 328: *Jehan Ligier ne voulut onques que autre le confessast, ne Adreçast, fors ledit prestre.* Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 75: *Ladite Alips accoucha malade tant qu'elle se confessa, ot, Adreça et prist son sacrement, comme bonne chrestienne fait.* Rursum Aliæ ann. 1404. in Reg. 158. ch. 391: *Lequel blessé envoya querre un chappelain pour soy Adrecier; et avant ce qu'il peult venir, il trespassa.* Vide infra *Ordinare* 4. Tandem et pro Abun-

dare, Gall. *Abonder,* usurpatum reperitur, in Litt. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. ch. 225: *Le suppliant requiert à icelui Poncelet lui aidier à cueillir les nefles... pour faire des despenses et bevrages, pour le boire et user de son mesnage, comme les mesnaigiers dudit pais (de Laonnois) ont accoustumé de faire chacun an, se les fruis Adrecent.* Sed nondum penitus hæc vox eo sensu obsoleta est apud Picardos aliasque.

* **AD RESPONSUM,** Apocrisiarius, qui negotia alterius curat et de iis dat responsa. Exempla videsis in *Responsum*.

* **ADRESTARE,** pro *Adextrare*, Ad dextram alicujus stare, vel incedere. De Coronatione Bonifacii VIII. inter Acta SS. Maii tom. 4. pag. 461. F.: *Processio et ordo processionis caput viij. Qualiter Coronatus incedebat et de Regibus Siciliae et Ungariae eum Adrestantibus, etc.* Vide *Adextrare*.

** **ADRIA,** petra, adula, ein Knode von dem Flachs. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. [Vide *Adula*. Gloss. Jæckii: *Adriaticus, petrus, lapidous portus.*]

* **ADRIACUS APICUS.** [Lapideus, abruptus. DIEF.]

* **ADRIARIUM.** [Terra sicca, lapidea, arida. DIEF.]

* **ADRIASTERIA.** [Sors. DIEF.]

* **ADRIATICUS, ISUS.** [Ut *ADRIACUS*. DIEF.]

* **ADRICOMMARE.** [Id est adriaticum mare, mare importuosum. DIEF.]

* **ADRIOLA.** [Ut *AREOLA*. DIEF.]

ADRIPARE, Ad ripam appellere, Italis *Arripare*, Gallis *Arriver.* Charta Zuentibaldi Regis apud Will. Hedam in Hist. Episc. Traject.: *Cum navibus Adripantibus, aut ibidem commandentibus.* Vide *Adlittare*.

ARRIPARE. Charta ann. 1243. in Resto Tolosano fol. 89: *Quod possint piscare, quandcumque voluerint, per Garonne et per Arigiam, et navigare, et Arripare cum eorum corseris libere, etc.*

ARRIPAGIUM, ARRIVAGIUM, Tributum, quod pro appulsu navis in portum ex solvitur. *Tabularium Fossatense:* *Et habet ibidem Arripagium in flumine Maternæ de qualibet navi, ibidem onerata vel exonerata.* Vetus Charta apud Paradinum in Histor. Lugdun. lib. 2. cap. 104: *Quod dominus Abbas et successores sui perpetuo habent duntaxat Arrivagia, inventiones, in quibuscumque rebus consistant, et punctiones, ac emolumenta punctionis a ponte Rhodani usque ad caput Insula Regularum sancti Irenei. Occurrit etiam in compoto Præposituræ Parisiens. ann. 1338. Locum damus in Egrunum. Charta Philippi Ebroicensis pro Mellenti incolis ann. 1320. in Tabulario Prioratus S. Nicasii fol. 72: Et seront frans et quites... de rouage, de passage, de terrage, de pelage, de passage, d'Arrivage, et de toutes autres coutumes, etc.*

* **ADRIZARE,** Erigere, Gall. *Dresser,* Ital. *Rizzare.* Guido de Vigevano in opusc. de Modo acquirendi et expugnandi T. S. ex Cod. reg. 9640. 3. cap. 2: *Sed si fuerit difficile Adrizare perticam;... et isto modo ubique poterit Adrizari de leví: drisantes baltriscam semper muniantur ex illis cultris et portis.* Vide infra *Drisare*.

* **ADROBUS,** Gallus de Gallias, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. pro *Adlobrius*, Vide in hac voce.

ADRODERE. Vox propria τὰν παρχαρτῶν, quos *Rogneurs des monoyes* dicimus. Lex 1. Cod. Theod de Ponderator.:

*Emptio venditioque solidorum, quos excidunt, aut diminunt, aut (ut proprio verbo utar cupiditatis) Adroudunt, tamquam leves eos vel debiles nonnullis repudiantibus impeditur. Vide Tonsor [** al. Adradunt.]*

* **ADROGANTISSIMÆ.** [Superlativus adj. arrogans. DIEF.]

* **ADROGES.** [Ut ANDROCHIA. DIEF.]

* **ADROMEDA.** [Ut AUDROMEDA. DIEF.]

¶ **ADRUDUS.** *Es infectum, ruderulum apud Aedem Apollinis.* Laur. in Amalthea.

ADRUMARE. Gloss. MSS. Regiae : *Adrumavit, Rumorem attulit.* Gloss. Isidori : *Rumare, Rumores adferre.* Gloss. Græc. Lat. : φημίω, vulgo, *Adrumo, conrumo.* Ugutio : *Rumare, Rumores facere : Adrumare, Rumores afferre, corrumpere, Rumores dicere.* Festus : *Adrumavit, rumores fecit.* Baldricus in Chronico Cameracensi. lib. 3. cap. 19 : *Antequam Legiam perverisset, Adrumatur ei, Ducem redisse.* Id est, per rumorem significatur.

ADRUMATIO. Testamentum Herberti Comitis Viromand. ann. 1059. apud Joan. Carpentarium in Histor. Cameracensi pag. 7 : *Unicuique C. solidos post obitus mei Adrumationem enumerari volo.* Id est, statim atque obitus mei rumor et fama pervenerit.

ADRUNCARE, *Evertire.* Papias MS. [** Gloss. cod. 4778 : *Adruncat, evertit, alienat.*]

* **ADSÆCULA, UM, I, ALUM.** [Pedisequa. DIEF.]

ADSALIRE, *ASSALIRE,* Adoriri, invadere. Ugutio : *Assalire, Invadere, Arripere.* Galli *Assallir* dicunt. Synodus Helenensis ann. 1027 : *Ut nemo in supradicto Comitatu, vel Episcopatu habitans Assalire aliquem suum inimicum ab hora Sabbati nona, etc. In via Adsalire, villam Adsalire, passim in Lege Salic. tit. 15. § 10 ; tit. 16. § 2 ; tit. 19. § 10 ; tit. 44. in Cap. Car. M. lib. 5. tit. 212. apud Marcius lib. 1. form. 29. 39. in vett. Formul. cap. 30. apud Dudonem lib. 2. de Gest. Norman. pag. 74. Hugonem Flaviniac. in Chron. pag. 243. Rigordum ann. 1190. Nangium in Gestis Philippi III. pag. 584. etc.*

ADSALITURA, in Capit. Carol. C. tit. 12. 29. et 30.

ADSULTUS, Gregor. Turon. lib. 2. Mirac. cap. 5 : *Cum in Adsultu gladii eum non potuisset attingere, etc.*

ASSULTUS. In Concilio Islebonensi cap. 16. apud Innoc. III. lib. 14. Epist. 126. etc. Papias : *Assultus, Impetus.* Vide Petr. Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 105. Baldric. lib. 3. cap. 73. Assallies apud Villharduinum n. 83. 86. 87. etc. *Assultus præmeditatus*, inter criminis, quorum cognitio ad Regem spectat, in Legibus Henrici I. cap. 10. 80. [** cap. 10 : *Præmeditatus Assultus, roberia, streitbreche.* cap. 80 : *Si in via regia fiat assultus super aliquem forestal est... § 4. Forestal est si quis ex transverso incurrat, vel in via expectet et assallat inimicum suum.* Apud Glanvillam vero omnia hec Roberie nomine contineri videntur, lib. 1. cap 2; lib. 14. cap. 5.]

ASSALTUS, Gallis *Assaut*, in legibus Edwardi Confess. cap. 12. et Henrici I. cap. 80. et apud Rigordum ann. 1190. Charta Conradi I. Imp. apud Ughellum tom. 4. pag. 807 : *Et super seniorem suum, et Monachos, et Clericos suos de manibus tollendo Assallum faciant, etc.* Charta Conradi II. Imp. ann. 1151. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 168 : *Fodrum quoque et albergariam, et districtum,*

collectas, bannum, placitum, Assaltum, et cetera quæ regii juris sunt, etc. Adde pag. 259. Suite d'Assault, in veteri Consuetudine Normannia cap. 75 : *L'en fait suite d'Assauſt et de paix brisée en diverses manières, selon la diversité des lieux : car l'en suit d'Assault de charue, d'Assault de chemin, d'Assault de maison, d'Assault de champ, etc.*

* **ADSAPOARE,** [Saporem infundere.] Vide *Saporare.*

* *Nostris Assavourer, eadem notione.* Vita S. Ludov. ad calcem Joinv. edit. reg. pag. 367 : *Il (S. Louis) menoit mout de foiz potage mal Assavouré.* Asavorer vero, pro Degustare, frui, vulgo Gouter, ex Bibl. Guioti in Glossar. ibid. laudato :

*La se rendent li Chevalier,
Qui ont le siecle Asavoré,
Et ont tout veu et tout tasté.*

Vide infra *Sapor.*

* **AD SATIS,** Satiata, abunde, Gall. à souhait, suffisamment. Vita S. Arnulf. tom. 3. Aug. pag. 233. col. 1 : *Aqua squalens erat potus, et neque quotidie apponebatur, neque apposita Ad satis sumebatur.* Rursum pag. 246. col. 2 : *Jussit omnibus, qui undique considebant, ex eodem pane distribui, vinum quoque illis Ad satis propinari.*

* **ADSCRIPTITIATUS,** Coloni adscriptiū conditio. Ita edidit D. Vaissette inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 111. pro Ascriptitiatus, ut habetur in *Casalagium* post Casalaticum.

ADSCRIPTICII, [Unde orti, exponitur in *Adscriptiū*. Supersunt etiamnum hujusmodi servorum reliquiae apud Burgundos, testibus Chassaneo ad Consuetud. Burgundia, et Vuidone Conchilio ad Consuet. Nivern. Terræ et glebae ita inhærent, ut neque testari, neque alter de rebus disponere possint, nisi consenteant domino, et in favorem liberorum, aliorum nunquam.] Vide *Ascriptiū.* [** Vide Bouhierum ad cons. Burgund. cap. 67.]

* **ADSCRIPTIO,** Distributio extraordinaria tributorum quæ post publicatam inductionem fiebat, ab omnibus civibus consilio et auctoritate Rectoris Provinciae. Consule lib. 3. et 4. Cod. Theodos. [** Theod. Cod. lib. 11. tit. 1. 1. 26. 36 ; tit. 15. 1. 2 ; tit. 16. 1. 3. 14 ; tit. 22. 1. 5 ; lib. 12. tit. 1. 1. 117. etc.]

ADSECLÆ, *Domestici familiæ, agazones, pedissequi, lenones,* in Gloss. Isidor. Gloss. Latin. Græc. *Adsecla, παράστος,* [in aliis *Adsecula.*]

* **ADSECTATA Femina, vel in bonam partem dicitur velut honorata ; vel in malam quasi ad extremum periculum adducta,** apud Festum.

* **ADSECTATIO.** Janus Laurenberg. in Suppl. Antiquarii : *Adsectacio, ἐπανακολούθησις, Sequela.*

ADSECTOR, ἐρεθίστης μαθητῶν, in Gloss. Lat. Gr. ad verbum *Irritator* *discipulorum.*

* **ADSECULA.** Vide *Adsecta.*

ADSEDA, Alias *Adsella, sella quadrijugis,* in Glossis Isidori [et Excerptis Pithœci : ubi addit quosdam legere *Casada.* Ab *Adsella* derivatur sequens.]

* **ADSELLARE,** *Alvum exonerare, Gall. Aller à la selle.* Vide in *Sella.*

* **ADSELLATIO,** Eadem notione ibidem.

* **ADSEDIUM,** Obsidio. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1218. apud Murat. tom. 8. col. 1091 : *Et illo die posuerunt districte Adsedium in circuitu Damiatæ, ita quod exire nec intrare poterant. Tunc remanserunt in Damiate LXXX millia hominum et mulierum.*

* **ADSEDUE.** [Vulgo *assidu.* « Acapi... fuit præcipue loca sanctorum *Adsedue*; et elemosinam et oracionem studuit.»] (Le Blant, inscript. de Lyon, n. 17. an. 601.)

ADSENTATIO, Assensus, consensus, in 1. 5. Cod. Theod. de Locat. fundor. juris emphit.

* **ADSENTIA.** Gloss. Cod. reg. 4778 : *Adsentia, Assentiones, i. Consensiones, ut si quis tibi de aliqua re dicat et tu illi assentias, ipsa res assentia nuncupantur.* Eadem Placid. ap. Maium pag. 429.

* **ADSSERTOR,** Procurator, actor, nomine alterius. Charta ann. 879. in Append. ad Marcam Hispan. col. 804 : *Jurant testes prolati, quos profert Borrelus Adsertor de Barone abbate, etc. Idem Mandatarius de Barone abbate nuncupatur infra.* Vide *Mandatarius.*

ADSERVIARE, ex Gallico *Asservir,* Servitio obnoxium facere. *Res Adserviata,* in Libertatib. Villæ Bellijoci ann. 1274. i. servito alicui obnoxia.

* **ADSESSIO,** Munus et officium *Adssorum,* in lege 14. Cod. Theod. lib. 1. tit. 12. De quibus mox. [** Cod. Just. lib. 1. tit. 51. 1. 14.]

ADSESSOR dicitur qui assidet ad gesta publica transscribenda. Ita *Glossæ MSS.* Regiae ad Codicem Theodos.

* **ADSESSORES,** ASSESSORES, Iidem qui supra *Adjutores*, qui nempe rectoribus provinciarum adsidebant, ut in rebus administrandis eos consiliis adjuvarent. *Hinc administrantium participes nuncupantur in 1. unic.* Cod. Theod. de *Provinc. rector,* [** lib. 8. tit. 15. 1. 5. § 1.] *Consiliarii, ἀγόρων συμβολοι* in lege 13. Cod. lib. 1. tit. 51. de *Adssoribus, et domesticis, et cancellariis judicium,* et in Cod. Theod. lib. 1. tit. 12. [** hodie 21.] Ibid. lex 2 : *Assesores, qui consiliis propriis administratores juvare consueverunt.* Spartan. in Alex. Severo : *Adssoribus salaria instituit.* Tantæ vero auctoritatis erant ii *Adssores*, ut ne ea abuti possint, in eadem provincia ultra quatuor menses remanere eis minime esset licitum, ex l. 10. Cod. ibid. Nedum autem acta publica transcriberent, imo ea subscrivebant iis non permittebatur, ut docet lex 2. Ibidem *Adssores* sibi seligebant Magistratus, ex institutione Augusti, ut discimus ex Dion. lib. 53. idque *Adsciscere* dicebatur. Cod. Theod. l. 1. ibid. : *Si quis judicum, vel civem provinciae quam reget, vel certe peregrinum consiliarium sibi voluerit Adsciscere, etc.* Vide Jac. Gothofred. ad leg. 50. Cod. Theod. tit. 1. pag. 275. et ad leg. 5. ibid. de iis quæ administrantib. Calv. et Brisson. Lex jurid. De iis vero, qui apud nos *Assesores* vocantur, dicere supervacaneum foret.

* **ADSESSORIA,** Libri in quibus res, de quibus actum fuerat dum *Adssores* adsidebant, scribebant Jurisconsulti. Prateius et Brissonius apud Calvin. in Lex Jurid.

* Consule l. 12. D. de Pactis, (2, 14) ut et Puteolan. lib. 1. *Adssoriorum*, et in l. 5. § hac lege D. de Injur. et famos. Libell. (47. 10).

* **ADSESSURA,** Munus et officium *Adssorum.* L. ult. D. de proxeneti. (50, 14).

* **ADSEXULA.** [Pedisequa. DIEF.]

* **ADSIDERE,** *Adssorum officio fungi,* in l. 10. Cod. Theod. lib. 1. tit. 12. et in l. 37. et 38. D. ex quib. caus. major. 25. ann. in integr. restituuntur (4, 6). [** Sæpius in tit. 22. lib. 1. D. et ap. Tac. in Annal. lib. 2. cap. 57.] Occurrit præterea semel et iterum in marmore Tauriniac. ann. 238. et in vet. Orbis Descript. ubi

de Beryta : *Inde viri docti in omnem orbem terrarum Adsident judicibus, et scientes leges custodiunt provincias.*

* **ADSIDUS**, pro Adsidu vel Assiduus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Adsidos, capite censos, qui nichil præter prolem dare poterant, [** Cod. 4778 : unde et prolendarii] proletarii dicti sunt et Assidui milites, ab assiduitate offici.*

* **ADSIGNARE**, Chartam sigillo munire. Charta Car. Crassi imper. ann. 886. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 359 : *Hoc preceptum manu propria subscrisimus, et anno nostro Adsignari rogavimus.*

* **ADSIGNATIO**, Subscriptio, signum. Littere Synodice Concilii Trecensis ann. 867. pro Ecclesia Nivern. apud Mabill. tom. 3. Annal. Bened. pag. 676 : *Notum esse volumus, religionis canonicae quendam Sacerdotem, Adelardum nomine, adisse nostram, immo omnium sancte Synodi Trecas habite ceterorum Coepiscoporum paternitatem, quorum nomina in sequentibus cum propriis Adsignationibus inserta tenentur.*

ADSIMILARE, ASSIMILARE, Effingere, similem facere. Papias : *Representat, Assimulat, Effingit, Figurat, Gloss. Lat. Græc. Adsimilatio, ἀπομοιώσις.* Gesta Regum Francor. cap. 181 : *Deditique eis Chlodoveos... baltheos et armellas Adsimilatas de auro : sed deintus æramen et cuprum erat deauratum sub dolo factum.* Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 42 : *Sed totum Adsimilatum auro : erat enim æreum deauratum sub dolo factum.* Arnobius Junior in Psalm. 147 : *Crystallum hoc grandinias memorat Dei lapidationem, quam panibus fractis et buccellis Adsimulat.* [** Cod. Theod. lib. 16. tit. 8. l. 18. Sancte crucis adsimilata species.] Vide Simulare.

ADSIMULARE, Simulare, *Faire semblant.* Lex unic. Cod. Theod. de Hirenarchis (12. 14. 1) : *Hirenarcharum vocabula, quæ Adsimulata provincialium tutela, quietis ac pacis per singula territoria non sinunt stare concordiam.* Paulus lib. 5. Sentent. [** tit. 21. § 1.] : *Vaticinatores, qui se Deo plenos Adsimulant.* Utuntur Plautus, Cicero, et alii e classicis Latinis. Adde Gesta Regum Francor. cap. 32.

ADSIMULATIO, Dissimulatio, actio ipsa Adsimulandi, in leg. 18. Cod. Theod. de Episc. (16. 2).

* **ADSISTRIX**. [Quæ adsistit. DIEF.]

ADSLITA, Arbor cui incolumi aliud quod sustineat adjungitur. Papias.

ADSTITUS, Qui adest, propinquus. Vita S. Henrici Imp. tom. 3. Julii pag. 793 : *At simul hostiles turman prope aduentantem consipiunt; moram per breve quidem, sed admodum opportunam prosiciendi rebus suis nacti, propere se tam in urbe, quam in Adsito fortalito, ad vim hostilem propulsandam comparant.* [** Juxta positus. Auson. Mosella v. 335 :

Atria quid memorem viridanibus adsita pratis.

Vide Forc. Lex.]

ADSOLORE, ASSOLARE, Ad solum et terram deprimere ; *Assoula*, Occitanis. Joan. de Janua : *Assolatus, ad solum deductus.* Naum cap. 1. (v. 5) *Montes commoti sunt ab eo, et colles desolati sunt; vel secundum aliam litteram, et colles Assolati sunt, i. ad solum deducti, ad solitudinem redacti, de solo depositi.* W. Brito in Vocab. MSS : *Assolatus, i. vanus, et dicitur ad solum, i. ad terram redactus, de solo depositus, et ad solitudinem redactus.* Tertullianus Apologet. cap. 15 : *Si honorem inquietant divinitatis, si majestatis vestigia Adsolant.* [** Id. ad Nation. lib. 1. cap. 10.] Ita legit Rigal-

tius ex Cod. Fuldeni, ubi Editi præferrunt obsoletant. Fori Oscæ Jacobi I. Reg. Arag. ann. 1277 : *Nec etiam debent deterrior aliquid de commissis; quod si fecerit, debent totum reficere, quod per eos fuerit Assolatum, id est, destructum.* Aliud est

ASSOLARE, in Bulla Benedicti VIII. PP. tom. 1. Ughelli part. 1. pag. 137 : *Simulque pratum in integrum cultum et Assolatum, situm in campo qui vocatur, etc.* Charta Benedicti de Pontio Episcop. Portuensis apud eundem Ughellum, tom. 1. pag. 143 : *Simulque pratum in integrum cultum et Assolatum situm in campo, etc.* Ubi Assolatum pratum, est ad culturam redactum secundum usum agriculturæ: dicimus enim *Assoler les terres*, cum primo anno arantur, altero in iis frumentum, tertio trimestre frumentum seritur.

* **ADSOLOYRARE**, ASSOLAYRARE, Solarium seu tabulatum constituere, contignare, tabulis tegere, Gall. *Faire un plancher, couvrir d'ais ou de lates,* interprete D. Menard. Statut. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. p. 194. col. 2 : *Item est faciendum in turri dicta d'el Temple, quod claudatur janua inferior dicta turris muro et Adsolayretur ipsa turris dessuper.* Et pag. 195. col. 2 : *Quædam domus discoperta.... Assolayretur dessuper.* Vide infra *Assolarium.*

* **ADSOLENS**, Glossar. vetus ex Cod. reg. 7646 : *Adsolentes, Adsilentes.*

* **ADSOLETUS**, Allitus. Ibidem.

* **ADSPERGILLUM**, Gall. *Aspersoir,* Gouillon, Instrumentum, quo aqua lustralis adspargeretur a Sacerdotibus, apud Æneam Vicum in Julio pag. 23. *Aspergillum recentioribus notissimum.*

* **ADSPICERE**, Pertinere, Gall. *Appartenir.* Charta Eberhardi Comitis pro donatione Monasterii Morbacensis apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 701 : *Necon et Perezprangus, Baltowiler, Wattoneuviller cum Basilicis ad ipsa loca Adspicentibus, vel quidquid ad ipsas Basilicas Adspicere videtur.*

* **ADSPICIALIS**, Gloss. Græc. Lat. *Ὀπάτης, Adspicialis, visibilis.*

* **ADSPICIENTIAE**, Adjuncta, pertinentiae, appendices. Charta Ludovici Regis ann. 858. apud Guillimann. lib. 4. de Reb. Helvet. cap. 4 : *Curtim nostram.... cum omnibus adjacentiis, vel Adspicientiis eis, etc.*

* **ADSTA**, Interioris templorum loca, in Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* **ADSTANTIA**, Audientia, præsentia, Gall. Audience. Gloss. Lat. Græc. *Adstantia, Præsentia, Adventus, παροντα.* Canones Hibern. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 15 : *Ad judicis Adstantiam debeant pervenire.*

* **ADSTANTES**, Qui in judicio præsentes erant, corona. Henrici reg. Germ. dipl. ann. 1230 : *Lata fuit sententia et ab omnibus Astantibus approbata.* Rudolf. Imp. dipl. ann. 1281 : *Sententiatum exstitit omnium Astantium applaudente cetera.* Vide Eichhornium hist. jur. Germ. § 258. Grimmli antiq. jur. p. 769. et Haltausii Gloss. Germ. voce *Umstand.*

ADSTATIM, pro statim, crebro occurrit in Chronico Windesemensi lib. 1. cap. 1. 13. 17. 42 : lib. 2. cap. 31. 41. 42.

* **ADSTENTOR**, [Ostentator. DIEF.]

* **ADSTERITIUS**, Armorum, quibus offendi potest, genus. Vide supra *Adlevantia.*

* **ADSTINENS**, Vicinus, contiguus, Gall. Attendant. Charta ann. 911. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 685 : *Cum territorio, quod ibi Adstinens est, vel*

deinceps unquam tempore adjacens seu appendens esse debet.

* **ADSTIPULARE**, Astipulari, scripto vel charta rem dimissam profiteri et asserere. Charta ann. 1196. tom. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 326 : *Comes per omnia satisfaciens archiepiscopo, rejuvavit ei fidilitatem et werpivit in praesentia omnium qui affuerunt, abbatiam, et omnem Adstipulavit de ea calumniam.* Vide mox *Adstipulatus.*

* **ADSTIPULATOR**, Qui tutoris officio fungitur. Rituale vetustiss. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 573 : *Tunc veniet illa, quæ consecranda est, ante altare coram ecclesia, palamque in conventu cum Adstipulatore suo, cujus licentia religionis habitum est susceptura.* Vide *Adstipulator.*

* **ADSTIPULATUS**, Consensus scripto seu Charta assertus, laudamentum, Gall. *Consentement.* Vita vener. Erluini abb. tom. 7. Maii pag. 845. col. 2 : *Omnia quæ B. Wibertus legali testamento delegavit commissæ sibi ecclesiæ, imperialis et apostolicæ manus Adstipulatu fecit perpetuitaliter confirmari.* Vide supra *Adstipulare* et infra *Stipulatio.*

* **ADSTREPERE**, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Adstrepit, Omnibus murmurat.*

* Vide *Assumptio* 1.

* **ADSUBJICERE**, προσυποδέλλειν, in Gloss. Lat. Græc. MSS.

ADSUETUDO pro *Consuetudo*, tributum, penitatio. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 461 : *Ut nec sibi nec aliis aliquam Adsuetudinem seu redditum præter beneficia orationum a Monachis.... licet et exigere.* [** Gloss. Cod. reg. 4778 : *Adsuetudine, consuetudine.*]

* **ADSUULTUS**. Vide *Adsalire.*

* **ADSUMPTI AGRI** seu **OCCUPATORII**, Qui collapo Imperio Romano concessi iis qui occupare et colendos suscipere vellent. Unde *Adprisio, Irripristo et Purprisio* in Capitul. Caroli M. et Caroli C.

* **ADSUMTIO**, Vox Ecclesiastica, qua obitus SS. designatur. Vita S. Virgilii Episc. Saltzburg. inter Acta SS. Bened. sœc. 3. part. 2. pag. 309. in Prologo : *Nostra congratuletur Ecclesia, quæ dum tantæ prolixi felici feliciter Adsumtione donatur, multorum multo felicius per eam filiorum cotidie adquisitione multiplicatur.*

* **ADSURGENS**, Seviens, in Glossar. ex reg. Cod. 7641.

* **ADSUTABULUM**. Vide *Adfrutabulum.*

ADTAMINARE. Vide *Attaminare.*

* **ADTEGER**, Tactus, diminutus; contra *Integre, Illibatus.* Laurent. in Amalthea.

ADTEMPERIES, Temperamentum. Lex 2. Cod. Theod. de Custod. reor. (9. 3) : *Ut judicibus immodice saevientibus fræni quædam Adtempuries adhibita videatur.*

* **Nostris Attrempé**, Temperatus, moderatus. Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 5 : *En ses paroles fu il Attrempé, etc.* Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 78. r° : *Soiez si avisez, si arréez et si Attrempés, que vous le faciez sans escandle dou peuple.* Unde *Attrempance, Moderatio*, in Stat. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 30. art. 17. et *Attrempement, Moderate*, in Lit. remiss. ann. 1388. ex Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 6 : *Le suppliant lui dist Attrempement, sans demonstration de couroux, etc.*

* **ADTEMPORARE**. Johan. de Janua : *Adtempore, Contemporare, simul temporare.*

* **ADTEMPTARE**, Sollicitare, inlicere. *Adtemptatio, sollicitatio*, leg. 2. Cod.

Theod. de Raptu vel matrim. sanct. (9. 24) leg. 5. de Locat. fundor. jur. emphyt. (10. 3) leg. 26. de Episcopis. (16. 2)

* **ADTENCIUS.** [Vulgo plus attentivem : « pro animæ meæ remedium Domini misericordia adtencius deprecare. (A. N. K. 2. n. 10. mon. fondé à Bruyères le Châtel, an. 670.) »]

ADTENDARE, [Tendam seu Tentorium figere. Gall. Dresser la Tente.] Vide *Tenda*.

* **ADTENDERE,** Custodire. Liturg. Gallic. Mabillonii, pag. 462 : *Dono... medietatem ovium, quas Vigilius Adtendit.*

ADTERMINARE, Terminus ponere, diem causæ judicandæ præfigere. Gallicis Aterminer. Leges Edwardi Confess. Reg. Ang. Cap. 3 : *Item diximus, quod dignum esset, qui rectum alicui difficiat.... vel in Bocland, vel in Folcland, ut ei Adterminetur in Folcland, quando velut et rectum facere coram Preposito suo.* Leges Adelstani Regis cap. 7. Constit. de Hundred. : *Volumus ut rectum et jus publicum judicetur in omni causa, et Adterminetur, quando id impleatur.*

* **ADTHOLARE,** Tholo suspendere, dedicare, consecrare. Vox facta ex prep. *Ad et tholos*, Camera, Gall. *Voute*. Vide Goclenii Lexicon Philos.

* 1. **ADTITULARIS,** Ad titulum Ecclesiæ promovere. Tabular. Ecclesiæ Vienn. sub Sibbone fol. 44 : *Ecclesia S. Nazarii.... in qua ipse Ubaldus more Ecclesiastico Adtitulatus fuit.* Vide *Titulus*.

* 2. **ADTITULARIS,** Indicare, ostendere. Charta Rob. reg. ann. circ. 999. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 575 : *Quod nobis pro commissi talenti lucro Adtitulatur, etc.*

* **ADTITULATUS,** Designatus, nominatus, Gall. *Nommé*. Vita B. Bertholdi abb. tom. 6. Jul. p. 484. col. 1 : *Ad quam (lavationem pedum) quamvis ipse pater ex consuetudine et authoritate ordinis, semper diebus Dominicis adnotaretur, tamen assidue, ob amorem ejusdem officii, Adtitulatum præveniebat sacerdotem.* Vide *Adtitulare* 1.

ADTONDUS, ATONDUS. [Supellex, vasa quævis, bona mobilia, Gall. *Meubles, Ustensiles, Vaiselle*, ab obsoleta voce Hispanica Atundo, quæ eadem notione sæpen numero a Judæis usurpatur in sua versione Hispanica veteris Testamenti.] Chart. Hispanica ærae IIII. apud Yépez in Chron. Ordin. S. Benedicti tom. 6 : *Equos et bacus (vaccas) quantas habuit in meo jure, damus, atque concedimus, de caballos atque boves, et de meo ganato, et de meos Adtundos, duas tertias integras ad ipsum locum plantare concedimus. Alia ærae 1011. ibid. : Et de illas hæreditates alias, et de illos cabalos et alias loricæ, et illos Atundos damus illas per confessiones et ganatos, et sua reposte, sicut cum illo meo germano verbum habuimus.*

ADTOXICATUS, Toxico, vel veneno infectus, impotiorum. Historia Mortis et Miraculorum S. Leonis IX. PP. n. 30 : *Qui Adtoxicatus maleficis mulieris, etc.*

ADTRAHERE, Acquirere. Formulae veteres cap. 27 : *Tam quod regio munere percepérat, et quam de diversis partibus per venditiones, donationes, cessiones, commutationes Adtraxerat.* Charta Caroli M. in Chronico Laurisham. ann. 776 : *Quidquid adhuc ex munere Regum, seu Reginarum, seu quod pro collata populi, vel de comparato, vel de quolibet Adtractu augmentare, vel immeliorare seu Adtrahere potuerint.* Alia ejusdem Caroli M.

anno 1. regni ex Tabulario Corbeiensi : *Ut quidquid.... ab ipsis Abbatibus inihi servientibus fuit Attractum, aut inantea ibidem, Deo auxiliante, a quibuslibet hominibus fuerit melioratum vel augmentatum, etc.* Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis cap. 18 : *Multa terrarum compendia, multa villarum prædia adquisivit, non quidem ulli tollendo, sed benefaciendo, eodemque Adtrahente, multaque beneficia affluenter attribuente. Primum Testamentum Widradi Abb. Flaviniac. : Et si aliquid comparavero, vel Adtraxero, etc.*

ADTRACTUS, vel ADTRACTUM, Compartum, acquisitum. Charta Chlodovei III. Regis ann. 2 : *Quidquid ipse Ingobractus vel memorata Āngatrudis, tam de alete parentum, quam de comparato, vel de qualibet Adtractum ibidem tenuerint, vel possederint, etc.* Charta inter Alamannicas Goldasti 39 : *Quidquid genitor meus... de quolibet Adtracto in loca illa habuit. Et cap. 50 : Quantumcumque mihi in jam dicto pago adventum tam de paternico, quam de maternico, seu de comparato, vel qualicumque Adtractu noscitur ad me pervenisse.* Occurrit passim apud Marculfum lib. 2. form. 6. 7. 11. 23. etc. in Form. antiq. apud Doublum pag. 718. 724. Ughellum tom. 5. pag. 602. etc.

CONTRACTUM, Eadem notione in formula 62. ex Lindenbrogianis. Sunt qui comparatum volunt esse id, quod dato pretio, conlatum, quod gratuito queratur. Adtractum denique, quod velut merces industriæ et lucrum laboris obvenit. [Sunt et alii qui Adtractum esse putant, quidquid ad feudum dominii jure, sive ex defectu hæredis, sive ex delectu vassalli, devenit seu Altrahitur. Comparatum vero quidquid per emtionem aut donationem acquiritur.]

* **ADRECTARE,** Male contingere, in Glossar. ex Cod. reg. 7641. [** Cod. 4778 : *Adrectare, tangere, contingere, attingere. Adtractat, manibus palpat, cum pollutione tangit.*]

ADROPARE, τροπολογεῖν, Tropice, per tropologiam loqui, scribere. Arnobius Sicensis in Psalm. 37 : *Bene quidem voluit Adropare in beati Job passionem, istum Psalmum exponendo : sed qui passionem Job legere et scire desiderat, melius facit, si ipsum ejus liberum discutiat.* Guibertus lib. 1. de Vita sua cap. 16 : *Ita moralem executus sum in omnibus tropum, ut penitus immutato locutionum ordine initia continuarentur ac supremum.*

* **AD TUNC,** pro Statim, continuo, in Charta matrim. ann. 1405. inter Probat. tom. 1. Hist. geneal. dom. reg. Portugal. pag. 392. Vide *Adstatim*.

* **ADTWIFORDA,** Ad duplex vadum, a præpositione *Ad* et Anglo-Saxonico twy, Duo et Ford, Vadum. Beda Hist. lib. 4. cap. 28 : *Contigit ut congregata synodo non parva sub præsentia Egfridi iuxta fluvium Alnæ in loco, qui dicitur Adtwiforda, quod significat ad duplex vadum, etc.*

* **ADVACANTIA.** Charta ann. 1145. apud Ughell. Ital. sacr. tom. 1. Col. 552. edit. 1717 : *Nec episcopus aliquis, nec aliqua persona ecclesiastica, vel secularis nunquam ullo tempore ibi aliquam prætentiam, vel Advacantiam, nec licentiam aliquam exigendi ab ipso monasterio, vel in ipso aliiquid faciendo contra voluntatem abbatis.... præsumat.* Ubi legendum existimo *Advocationem*, qua voce significatur jus, quod propter tutelam seu

protectionem exigi potest. Vide in *Advocare* 3.

* **ADVALEIA,** Captio piscium in piscariis nassive, effluentem e vivariis et fluminibus aquam excipientibus, ad agerum molendinorumque aquarias foræ, Gall. *Avalée, Avaleson, ab Avalare*, Descendere, quod ista piscatio fiat ex piscibus fluentis aquæ cursu raptis et in majoribus aquarum adcretionibus, quæ vulgo dicuntur *Avalesons*. Charta anni 1217. ex Tabulario S. Martini Pontisar. : *Guillelmus de Gisortio Miles concedit Priori de Besuto et ejus successoribus, quod quolibet anno in vigilia Beati Remigii per totam vespertinam usque ad crastinum diem habeant nassam et Avaleiam piscium vivarii et molendini absque fraude.* Diploma Walteri de Nissella ann. 1235. in Glossario Juris Gallici laudatum ad vocem *Avalesons* : *In illo feodo quod de dicto Vicecomite teneo super aquam meam apud Nissellam, in quibus de eorum proventibus, et in descensu anguillarum, sive quoruncumque piscium in nasses rayarum dictorum molendinorum descendentium, quod vulgariter dicitur Avalesons.*

* Vide infra *Avalagium* et *Avalare*.

* **ADVALUARE,** Rei pretium imponere, Gall. *Evaluer*. Regestum memorialium camerae computorum Paris. signatum C : *Ordinatio cursus florenorum ad agnum, et Evaluationis ad scuta et marcam argenti: in contractibus communibus Advaluatio in auro fiet, faciendo de septuaginta quatuor scutis Joannis unam marcam auri, quod Advaluabitur ad pretium marchæ auri in agnis nunc currentibus, videlicet, etc.*

* **ADVALUATIO, et EVALUATIO, aestimatio,** Gall. *Evaluation*. Vide supra *Advaluare*.

* 1. **ADVANTAGIUM,** Jus, quod et *Prælationis* dicitur, quo scilicet domino feudali liberum est redimere prædium a feudatario seu vassallo distractum. Arestum ann. 1355. 20. Febr. in vol. 4. Arest. parlam. Paris. : *In vicecomitatu et baronia Omeladesii et in loco de Popiano, si quis teneat rem aliquam in feudum, vel emphiteosim ab aliquo domino, et contingat rem ipsam vendi vel alienari; dominus, a quo tenetur habet jure dominii, si velit, prælationem, Advantagium seu jus retentionis ipsius rei, pretium solvendo in ipsa venditione comprehensum.* Charta ann. 1499. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 388 : *Quæ quidem metietis (loci de Porsano) tenetum cum et sub consilio, dominio, laudimio, forisacio, jureque prelationis, incursionis, commissi et Advantagii, ac præ ceteris retinendi, et feudo honorato, et juramento fidelitatis dicti domini Magalonensis episcopi.* Vide infra *Advenantare*.

* 2. **ADVANTAGIUM,** Projectura, prominentia, ut videtur, Gall. *Avance, saillie*. Charta ann. 1386. ex Tabul. Massil. : *Item plus pro omnibus Advantagiis, vide licet duorum palmarum cannandi, et pro implendo dictam turrim et pro Avantagiis crotæ.... et omnibus aliis Avantagiis 54. florenos auri.* Vide infra *Avantium 8.*

** **ADUBARE** pro Adobare in diplom. Portugall. : *Et quando venerint ad aliquem locum Adubare suum profectum, dimittant in suis locis alios;* ap. S. Rosa de Viterbo vol. 1. p. 58.

* **ADUBUM,** Refectio, reparatio, a Gallico *Adouber*, Reficere, restaurare. Statuta Massil. ann. 1253 : *Statuimus ut eliantur tres discreti viri boni in ministerio blancariæ, qui debeant curare et inqui-*

rere, ut *Adubum blancariæ* bene et fide-liter peragatur.

* Minus bene expositum videtur; intelligenda quippe est ipsa rerum præparatio, quibus ars *blancariæ* peragitur Lega cap. 38. lib. 1. prædictorum Massil. Statutorum.

* **ADUCERIA.** Charta Phil. Pulcri reg. Franc. ann. 1296. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 417. r. col. 1: *Item triginta modios vini de Aduceria, quos nobis solvere consueverunt hospites prædictorum præpositi, decani et capituli* (Petræfontis) *in villa de Ambleniaco.* Sed legendum puto *Advoeria*, tutela, protectione. Vide in hac voce.

* **ADUELLO.** [Bellum, duellum. DIEF.]

* **ADVEDIMENTUM,** Admonitio, monumentum, Ital. *Avvedimento.* Gall. *Avertissement*, olim *Advisement.* Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 534: *Hoc est sacramentum illorum, qui debent eligere consules: Ego non sum in aliqua compagnia, vel summissione pro aliquo consulatu civitatis Pistorii, dando vel recipiendo; neque aliquid intendimentum, neque Advedimentum esse mihi dictum, etc.*

* **ADVELARE.** Coronare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Advelat, coronat.*

* **ADVENA,** pro Avena. Charta ann. 1146. tom. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 325: *Insuper tenebat de ecclesia Rosserii decimas Advenæ injuste. Occurrit etiam in Stat. Præmonstr. MSS. dist. 4. cap. 1. Advenas, palea avenæ, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 381: Lesquels compagnons prennent l'Advenas du suppliant, lequel il avoit achapté pour nourrir son bestial, et d'icelle vouldrent faire lietière à leurs chevaux.*

* **ADVENABLATUS, AVENABLATUS, AVE-NERBLATUS,** dici videtur de silvis excelsis, Gall. *Bois de haute futaye*, vel de silvis annorum 40. aut. 60. quas dicimus *Bois de haut revenu.* Regestum 47. Chartarii regi fol. 89. tit. 127: *Recognoscimus nos vendidisse dicto Janciano et ejus sociis petiam nemoris existentes super terram.... in grueria de Campania, plateis et viis Aveneblatis scindendis, et levandis ex nunc usque ad 15. annos.... tali modo et forma, quod dictus Jancianus de dictis 100. arpensis nemoris primo capiet et habebit, in quacumque parte totius nemoris voluerit, quatuor arpenta nemoris Aveneblatis. Item Jancianus aut ejus certum mandatum similiter capiet et habebit in dicta petia nemoris predicti, in quacumque parte voluerit, residuum videlicet 96. arpenta dicti nemoris Advenoblata, ad nemus vel ad argentum in valore et estimatione dictorum primorum quatuor arpentorum Advenablatorum.*

Charta Philippi Pulc. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 78: *Quibus capellanis dictus archiepiscopus (Senensis) dicitur donavisse cccxj. arpenta et tria quarteria nemoris Advenablata.* Charta ann. 1357. ex Reg. 89. ch. 521: *Item quamdam peciam nemoris, sitam in foresta dicta villa de Nantiau, continentem viginti sex arpenta nemoris pleni; Gallice Avenable. Ergo nemus Advenablatus, idem sonat quod plenum, id est, integrum, densum, Gall. un bois bien fourni.*

ADVENÆ, Alienigenæ, extranei, qui vulgo *Albani*, nostris *Aubains*, qui dimisso proprio domicilio, alio migrant, et alibi sedes figunt; qui Aliunde veniunt. Gloss. Lat. Græc. *Advena, μέτοχος, ἔπιλυς.* Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 50: *De servo fugace, et Advena homine, si in alia ju-*

diciaria inventus fuerit, etc. § 5. Ut mancipia Adventitia et fugitiva nullus præsumat recipere. Adde Cap. Car. M. lib. 3. cap. 18. Cap. Car. C. tit. 12. § 9; tit. 18. § 6; tit. 23. § 6; tit. 31. § 31; et leg. 239. D. de verbis signific. Consuet. municipales Belaci in Pictonibus in Reg. Inclusim. : *Item homines ibidem Advenæ, qui dominum nondum fecerint in villa eadem, sub custodia et dominio Comitis sunt. Vide Albanus [**] et Hospites.*

* **ADVENAMENTUM FEODI,** ADVENTATIO, ADVENTIZATIO, ADVENTIENS, AVE-NEANTITIUM, in Consuetudinibus Turen-ensi, art. 124. Lodunensi cap. 12. art. 6. Andegavensi art. 211. Cenoman. art. 236. *Advenant de fief.* Feodi certa portio est et sufficiens, ut per illam sibi retentam vassallus de hominio cavere possit domino principali, atque emtorem securum facere; portio vero insufficiens, ut debita reddere possit servitia, dicitur *desavenant de fief.* Quapropter prohibetur ne ultra tertiam partem feodi sui vassallus vendere possit aut distrahere.

* **ADVENAMENTUM.** Charta ann. 1209. in Tabulario Fontanellensi, tom. 1. pag. 228: *Ego Symon Faber vendidi et concessi.... viris Religiosis.... unam pechiam terræ habendam et possidendum dictam pechiam terræ, sicut se præportat in longum et latum per Advenamentum Feodi dictis Religiosis, etc.*

* **ADVENATIO,** vel ADVENTIZATIO, Ibi-dem pag. 202. in Instrumento anni 1295: *Vendidi et concessi viris Religiosis... unam pechiam terræ... possidendum libere pacifice et quiete per Adventizati-nem Feodi.* In recentiori Chartulario legitur per *Advenationem.*

* **ADVENIENS,** in eodem Tabulario pag. 300: *Ego Gaufridus dictus Coisnon vendidi Abbati, et Conventui S. Wandres-gili unam virgultam terræ meæ... tenendam, habendam et possidendum, bene, libere, pacifice et quiete per Adveniens Feodi, etc. datum anno gratiæ 1288.* Item pag. 181: *Dedi et deliqui Guillermo..... unam acram terræ... salvo jure capi-talium dominorum per suum rectum Adveniens Feodi, et salvo etiam omni accidentia contingente per meum dece-ssum.*

* **AVENANTITIUM FEODI,** Ibidem, pag. 205.

* **ADVENANCIA, AVENANCIA,** Quid-quid de præstationibus et servitiis red-dendum competit, ei qui feodi partem acquirit, Gall. *Sa part et portion, son Advenant.* Polypticum Fiscannense scriptum anno 1235: *Philippus filius Ricardi tenet duas partes unius vilanagi et facit Avenoniam reddituum et servitorum.* Ibidem: *Idem tenet 4. acras ter-ræ de feodo Alaudiariorum per Avenan-ciam auxiliis militis et facit servitia sicut Alaudarii.*

* **ADVENANDICATIO,** Eadem notio-ne. Charta Symonis Fabri de Gliscuria ann. 1290. in Tabulario Fontanell. tom. 1. pag. 287: *Vendidi et concessi Andreæ Baillivo de Darigniaco unam pechiam terræ... meæ tenendam de viris Religiosis... reddendo inde annuatim præfatis Reli-giosis Advenandicationem Feodi.*

* **ADVENANS,** Advena. Gesta S. Innocentii Episcopi Cenoman. apud Mabill. Analect. tom. 3. pag. 76: *Tria recepta-cula peregrinorum et Advenantium con-truxit.*

* **ADVENANTARE, AVENANTARE,** Assi-gnare, addicere aliqui bona, aestima-tione eorumdem prius facta, debitique jurisve habita ratione competenti, unde

vocis origo; Britonibus vulgo *Avenanter* et *Avenantir*, quibus aestimatio seu as-signatio ipsa, *Advenantatio* dicitur, vul-go *Avenantement*; *Avenantours* vero ipsi estimatores nuncupantur. Charta ann. 1272. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1026: *Nos de bonorum virorum consilio prudentium Avenantavimus dicto vicecomiti tresdecim libras et decem solidos an-nui redditus de redditibus antedictis, pro dicto debito et vendis dicto duci sive ejus mandato a dicto vicecomite solvolutis.* Eadem rursus occurunt infra col. 1028. Alia ann. 1293. ibid. col. 1109: *Joscelinus de Rohan ad dictam curiam nostram accedit, dicitque se esse propinquorem prædictis Eudone et Alano ad præmissa sibi Avenantanda, retinenda et ratione proximitatis habenda solvendo tamen eiusdem prius summas pecunias supradictas.* Alia ann. 1260. ibid. col. 982: *Nemine contradicente nec propinquiore ad reti-nendum præmissa veniente, taracione (leg. taxatione) et Avenantatione curiæ supradictæ perhibita per probos et etiam fide dignos, adjudicavimus judicio curiæ memorata Gaufrido de Rohan et heredi-bus suis quidquid juris, dominii, propri-e-tatis et sesinæ dicta Adelicia habebat... in dictis teneantibus.* Arest. ann. 1281. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 58. r^o: *Les manoirs de Chastiaunef et de Senonches et l'estang de Senonches soient Avenanti par pris de bonne gens; exceptez terres gaignables et les friches qui soient pri-sées avenant; ou i demourront à Messire Hervieu: et si i a prez et autres menues choses, qui soient Avenantes; ou i demourront audit Messire Hervieu.* Charta Guidonis de Britannia dom. de Penthièvre ann. 1319. in Reg. 59. Char-toph. reg. ch. 484: *Item pour un Avenan-tement sur le hébergement Olivier Glé, quatre soulz, douz deniers de rente... Item toutes les pieces que Alain Costenlin fist autrefois Avenanter sus Olivier Henon. Item tout l'Avenantement qui fut autrefois fet audit Alain sus Olivier Cresmür.* Charta ann. 1274. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1083: *Nos doncques en (eu) con sideration et regardé combien ladite chose valoit à layal Avenantement, selon l'usage et la costume dou pays, gréasmes et laissasmes de nostre bonne volonté audit vis-comte les choses davant dites pour quatre mil livres de la monoye corante et por les ventes.* Alia ann. 1319. ibid. col. 1287: *Item un Avenance de des (dis) et oict sol-dées... Item pour un Avenance sus le hébergement Olivier Glé, quatre souls, douz deniers de rente.* Ubi leg. videtur Avenantement, ut et infra pro Avenantement, uti colligitur ex ead. Ch. in Reg. jam laudato. Charta ann. 1324. ibid. col. 1342: *Et en recompensation des choses dessus dites, ledit Ollivier de Rohan a baillé audit Eon de sa terre de la paroisse de Sylvie à l'assiette desdits Avenantours, etc.* Vide infra *Avenantare.*

* **ADVENANTUM,** ut *Advenancia.* Polypt. Fiscam. jam laudatum: *Ricardus præ-positus reddit dimidium boissessum bladi de molta et suum Advenantum de omnibus minutis servitiis.* Galli dicent: *Et les autres menus services à l'Avenant, id est, servata portione.*

* Arestum ann. 1220. inter arest. scacar Norman. ex Cod. reg. 463. A: *Judicatum est, quod fratres de Huthon sorori... facient competens maritagium de hæreditate patris et matris eorum per consuetudines Normannie; ita quod unus quisque ponat in maritagium Advenantum suum, secundum portionem quam habet.* Id est, pro ratione portionis hære-

ditatis paternæ et maternæ, quæ cuique obvenit.

* **ADVENATIO FEODI, ADVENIENS.** Vide *Advenamentum*.

* 1. **ADVENTIMENTUM,** Gallice *Biens adventifs*, in Consuetudine Arvernæ art. 1. tituli 14. Quidquid hereditate aut alio quovis modo mulieri venit post sua sponsalia. Sic autem dicuntur quod non augeant dotem. *Charta ann. 1389 apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 404: Pro omni et toto jure et omni actione, portione, parte, partatgio, legitima, successioneque et Advenimentiis quibuscumque dictam Johannam Delphinam... contingentibus.*

* 2. **ADVENTIMENTUM,** Conventum, pactio, Gall. *Traité, accord.* *Charta ann. 1198 ex Bibl. reg. cot. 19: Hæc est charta Advenimenti, quod Poncius Furnerius cum Poncia uxore sua fecit...* Quod *Advenimentum tale est, quod Poncius Furnerius gratis et bona voluntate donat Poncia uxori sua medietatem totius illius terræ et vineæ, ac totius tenetie, quam de saisio S. Johannis...* tenet. Alia ann. 1209. cot. 17: *Hæc est carta Advenimenti et excambiamenti, quam cum nostris spontaneis voluntatibus facimus inter nos.*

* 1. **ADVENTAGIUM,** Quidquid præter partem quæ alicui juxta leges obtингere potest, conceditur, Gall. *Avantage.* *Charta Hugonis Delphini ann. 1347 apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 434: Dominus Hugo Delphini codicillando sibi heredem universalem instituit dominum Hugonem Delphini nepotem suum in omnibus et singulis bonis suis, etc. cum Adventagio quod idem dominus Hugo Delphini præpositus Brivatensis dicto domino Hugoni Delphini nepoti suo de jure et consuetudine facere potest.* *Charta Heliæ Abb. Floriac. ann. 1267: Presbyter habebit etiam in Adventagium domos presbiterales nunc extantes.*

* **ADVENTAGIUM GUERRÆ;** Quod ex prædationibus et expilationibus belli tempore fieri solitis obvenit, apud Rymerum tom. 5. pag. 626: *Concessimus insuper eidem Radulpho omnia Adventagia Guerræ que ibidem de bonis mobilibus per ipsum Radulphum et suos adquiri contingeret.*

* 2. **ADVENTAGIUM,** Præmium, quod ultra pretium conventum operario datur. Statut. Ludovici VIII. reg. Franc. ann. 1225. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Noster fol. 199: *Nec debent (operarii) exigere a magistris ullum Adventagium, nec præmium ultra debitum operagium.* Vide *Avantagium 3.*

* **ADVENTALIA,** Conveniens apparatus, Gall. *Garnitures.* Litteræ Edwardi III. Angl. Regis apud Rymerum tom. 5. pag. 384: *Vi armata insultantes et eam ingredientes navem illam cum attileo ejusdem, cum triginta paribus platarum, basinorum et pisanorum cum eorumdem Adventalibus preti 90. librarium.*

* **ADVENTATUS,** Mendose, ut puto, pro *Adunatus*, Vita S. Bonifaci Archiep. Junii tom. 1. pag. 468. E: *Ducentorum Episcoporum unitas sub juniore Theodosio apud Ephesinam urbem Adventata, Nestor geminas in Christo personas profitentem a catholica justo anathemate segregavit Ecclesia.*

* Nequaquam mendose scriptum; est enim participium verbi *Adventare*: et sensus est, cum episcopi Adventas-sent.

* **ADVENTICUS.** [Fortuitus. Dief.]

* 1. **ADVENTIO,** vel *ADINVENTIO, Acquisitio*, ut opinor, Gall. *Acquisition, Acquêts.* *Statuta Monast. S. Claudii,*

auctoritate Nicolai V. Papæ edita pag. 84: *Item et in affranchisamentis personarum nec non manibus mortuis et Advenientibus factis per præfatum ejusdem Monasterii Abbatem, recipere debet et solvit (Cellarius) quintam partem et portionem.* Vide *Adinventio.*

2. **ADVENTIO,** Translatio reliquiarum, nempe Sancti alicujus. *Ado Viennensis 4. Idus Januar. Adventio sancti Hermetis.* Vide ibi *Rosweidum.*

ADVENTITIUS, Advena, Albanus. Bre-viloq. *Adventitius, Advena, qui aliunde venit.* Gloss. Græc. Lat. ἔπηλος, *Advena; Adventitus, ἐπεισόδος, Inductitus, Advena, Adventitius.* *Capitul. 8. ann. 806. cap. 4. Capit. 2. ad Legem Bajuvar. § 4. et lib. 4. addit. 2. cap. 2. de Adventitiis: Ut cum Missi nostri ad placitum venerint, habeant scriptum, quasi sint in illorum missatico. Similia habentur in Edicto Pistensi in Capitul. Caroli C. tit. 31. § 31. Lambertus Ardensis: Sed dum contra eos rixarentur, et decertarent quandoque Ardenses, Adventitios illos et servilis conditionis opprobria notabiles esse verborum objectione turpium impropaverunt, etc. Regestum Philippi Aug. Major et Jurati Calniaci dixerunt, quod *Adventitiū Castellaniæ Calniacensis sunt domini Calniaci.* Vide *Bractonum lib. 4. tract. 1. cap. 28. § 5. Mancipia Adventitia et fugitiva, in Leg. Longob. lib. 1. tit. 25. § 66. Adventitia merces,* apud Ammian. lib. 14. *Adventitia species, quæ ex aliis provinciis importantur, l. un. Cod. Theod. de Sacrar. Urb.**

ADVENTITIA, Gloss. Lat. Græc. *Adventitium, ἔπον, ἔπηλον. Adventitia bona,* quæ ex successione, vel aliunde obveniunt: *Biens adventifs, in Consuet. Burbonensi art. 174. et Arvernensi cap. 14. art. 1.*

* **ADVENTITIUM,** *Das da nuw gefunden wird, zufällig ding, i. e. Quod fortuito obvenit, in Melberi vocabulario prædicantium.*

* **ADVENTIZATIO.** Vide *Advenamentum.*

ADVENTOR, Advena, adventitius, vel hospes. *Vetus Inscriptio ap. Grut. 181. 1. C: Aurunceius Cotta, colonis, incolis, hospitibus, Adventoribus, servisque eorum, lavationem ex sua pecunia gratuitam in perpetuum dedit.* Vita S. Afræ: *Videns honestos viros, existimans Adventores impudicos, paravit coenam, etc.* Vide *Jurenum ad Symmachii lib. 1. Epist. 41. Utiliter Plautus.* In *Gloss. Græc. Lat. ἔργοδότης, est Adventor, locator operis.* [Vide *Forcell. Lex.*]

ADVENTORIA, apud Martialem in *Præfat. lib. 12.* est *Epistola, quæ adventanti amicomittitur obvia.* *Litera adventus prævia,* apud Sidon. lib. 5. Epist. 16. *πρόδρομος* Plinio lib. 4. Epist. 9. *Præcursoria* eodem lib. Epist. 18. *Metatoria eidem Sidonio lib. 8. Epist. 11.*

* **ADVENTUALE,** apud Raimundum Duellum *Miscellan. Lib. 2. fol. 8: Adventuale seu Conciones in singulos dies Adventus.* *Item Quadragesimale, etc.*

* **ADVENTURA,** Ital. *Avventura, Caducum, escaeta,* quod quasi fortuito obvenit. *Charta Phil. Pule. ann. 1298. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 85. v°. col. 2: Habebamus... trecentas vi-genti et octo libras et duodecim denarios Turon. parvulorum renduvalis, tam in blado,... quam in Adventuris bassæ justitiae, usque ad 60. solidos monetæ Caturcensis.* Alia ejusd. Reg. ann. 1314. in reg. 50. *Chartoph. reg. ch. 28: Et omnia expleta, commoda, Adventuras, emendas, obventiones, et emolumen-ta, etc.* *Charta Philippi V. ann.*

1317. ex Reg. 58. ch. 261: *Item quinque arpenta terræ in frichia, cum antiqua vinea... Item Adventuræ, quæ ratione præmissorum possent evenire. Obventions, exploits, Adventures et toutes autres choses, in Charta ann. 1288. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 346. Recognit. feud. dom. de Veteri-ponte et de Buri ann. 1366: Vint et sept soulx, six deniers de cens,... o toutes les dependances des Adventures de censif.* *Nostris olim Adventurer, pro Naufragari, ad littus appellare, Gall. Echouer.* inter Probat. tom. 1. Hist. Britan. col. 792: *Toute neff ou vaisseau, quand ils Adventurent en la coste de Bretagne, tout est conquis ez dits Comptes.* Vide *Aventura 3.*

* **ADVENTURARE,** Audere, fortunam tentare, Gall. *S'avanturer, hazarder.* Rymer. tom. 11. pag. 720: *Quod Mercatores provinciarum nobilium... in regnum nostrum cum navibus, rebus et mercandis suis accedere et Adventurare formidant.*

* **ADVENTURARIA NAVIS,** Gall. *Vaisseau Advanturier, interlope.* Ea est quæ in aliarum gentium errat mariibus prædandi aut etiam mercandi causa. Eadem fere quæ piratica. Vide *Dictionary of Navigation Commercio, etc.*

* **ADVENTURARIA SOCIETAS,** Gall. *La Compagnie des Avanturiers, Mercatorum Anglorum Societas Hamburgi Antuerpiæque potissimum erecta et adunata, de illa Larreyus in Hist. Anglic. tom. 1. pag. 723.* Sic autem appellabantur non modo, quod Antuerpiæ, Hamburgique essent *Adventitiū* et hospires, sed quod ipsos interdum contingeret in longinquis ignotisque marium plagis navigare, et errare sæpe vita et mercium subire periculum. Rymer. tom. 16. pag. 323: *Vestræ Majestatis subditos Negotiatores, quos Mercatores Adventurarios vocant, etc.* Et paulo post: *Nobis nihil potius vel optabilius accidere possit, quam, ut nobilissima Anglicana natio, imprimis vero Mercatores Adventurarii collegium suum... apud nos constitueret, et inoffense negotiaretur.* Et pag. seq. col. 6: *Quippe Adventuraria Societatis Mercatoribus usui atque utilitati fore existimabunt.*

ADVENTURARII. Vide *Adventuraria Societas.*

* **ADVENTURERIUS,** Mercator extra-neus, Gall. *Marchand forain.* Libert. Brianç. ann. 1343. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 7. pag. 731. art. 27: *Ordinavit dictus dom. Dalphinus, quod nullo unquam tempore de cetero officiales aliqui, vel nobiles alii quicunque Dalphinatus, aliquas bestias Adventureriorum, vel aliarum quarumlibet personarum Brianç-zonesii... accipere possint.* *Adventuriers, genus militæ pedestris, de quibus multa Duchat in notis ad cap. 26. lib. 1. Rabel. Adventureux, judices torneamento-rum appellatos fuisse, discimus ex Tract. Ms. de Torneam. quem laudat Cangius in Dissert. 6. ad Joinvil.: *Lances mesurées... à la gauge qui y sera commise et ordonnée de messieurs les Adventureux.* Vide *Adventuraria societas, et infra Adventurarius.**

* 1. **ADVENTUS,** Casus adversus, informatione, Gall. *Accident, Aventure.* Epis-tola Sénescalli Provinciæ, ann. 1326. in Archivo S. Victoris Massil.: *Propter Adventum submersiois galeæ in numero 20. galearum felicis armatæ computataæ.*

* 2. **ADVENTUS,** Tempus, quod Natale domini præcedit, constans 4. septimanis, quod a Petro institutum ait Durandus lib. 6. cap. 2. num. 1. quanquam non idem semper fuit Hebdomadum et Do-

minicarum numerus : nam in Missis Ambrosianis de Adventu Domini, sunt sex Dominicæ, et prima subsequitur festum S. Martini, quod testatur etiam Radulfus Tungensis propos. 16. Vide Abbonem Monach. apud Baron. ann. 1001. n. 5. et Menardum ad Sacrament. Gregor. M. pag. 215.

Sed et illud pariter observandum, a Natali Domini, sive Adventus, primam Dominicam, sive Hebdomadem modo appellari, quæ remotior est, quartam vero quæ proxima : antiquitus vero inverso numerandi ordine, proximior prima, remotior quarta dicebatur, uti docemur ex Amalhario lib. 3. de Offic. Eccles. cap. 11. et libro Sacrament. Gregorii PP. Versus qui habentur in Martyrologio S. Victoris Parisiensis :

Adventum Domini non [mos] est celebrare Decembbris
Post ternas Nonas, vel quintas ante Kalendas.

Vel sic :

Andrea festo vicinior ordine quovis
Adventum Domini feria prima colit.

Vide Honorium Augustod. lib. 2. de Imag. mundi, cap. 107. De nomine, sic Rupertus lib. 3. de divin. Offic. cap. 1: *Tempus quod Dominicæ Nativitatis memoriam antecedit, ideo Adventus nuncupatur, quia totus ejus Ecclesiasticus ordo iuxta contemplationem Adventus Domini dispositus est. Adventus autem recte Dominus dicitur, qui ubique est invisibili presentia maiestatis, dum assumpto quod visibile est nostrum, usibus carnis visibillem se ostendit, etc.* Cur a Fidelibus institutus sit, docet Honorius Augustod. lib. 8. cap. 1. Will. Neubrigensis lib. 5. cap. 17: *Erat autem hiems, et Dominicæ Natales solennis expectatio, que Adventus domini dicitur, erat in Januis.*

* Ut Quadragesimæ, sic et Adventus tempore, inhibebantur sacramenta, quod discimus ex Conc. Burdegal. ann. 1255. cap. 7: *Decrexit sancta Synodus ut a Septuagesima usque ad octavas Paschæ, ab Adventu Domini usque ad octavas Epiphaniae, nullus super Dei Evangelia jurare presumat.* His concinit Petrus de Font. in Cons. cap. 5. art. 6: *Sairemens cesse dès le commencement de l'Avent, duskes à lendemain de la Teffaigne. Auvent pro Avant, apud Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 150: En Quaresme et és Auvens croisoit le nombre des poures.*

3. **ADVENTUS.** Tributi species. Tabular. Burguliense fol. 59: *Gaufredus gener calumniator, requirens ab eis relevamentum, ita ut nec ab ipso, nec aliquo hæredum suorum amplius requireretur. Postea copit quoque querere aliam occasionem, quam Adventus vocant, pro quo petebat quotanno sibi reddi unum sextarium frumenti, et duos avenæ, et unum modium vini, etc.*

* 4. **ADVENTUS,** pro Auventus, Gall. Auvent, Umbraculum ligneum projectum, quod fenestræ vel officinæ appenditur. Charta Odonis de Clareio ann. 1198. in Chartul. Arremar. ch. 5: *Concessi ecclesie Arremarensi..., quamdam domum, quam habebam apud Trecas, cum Advento liberam ab omni consuetudine, et teloneo, et vicecomitatu. Occurrerit rursus infra ch. 13. Vide infra Auventus.*

* 5. **ADVENTUS.** Navigium, cataplus, in Glossar. ex Cod. reg. 7641. Vide *Catalplus.*

ADVENTUS FRANCI PLEGII. Vide *Plegium francum.*

JOCUNDUS **ADVENTUS**, Tributum, quod Domino exsolvit, cum primum ad aliquam dignitatem pervenit, verbi gratia, cum Reges ad regnum educuntur.

Computus Thesaurariorum Franc. 1316: *Pro dono facto Regi ratione Jocundi Adventus sui et exercitus Flandriæ 500. lib. Tur. Vide Cognatum in Histor. Tornacensi lib. 4. cap. 15. extremo, et Chopinum lib. 1. de sacra Polit. tit. 8. § 13. Adde præterea Concil. Lateran. IV. cap. 57.*

Ab Episcopis etiam exactas ejusmodi præstaciones in eorum *Jucundo Adventu* legimus in Gestis Abbatum S. Germani Autissiodor. cap. 18. et apud Hubertum in Probat. Histor. Ecclesiæ S. Aniani pag. 62. Adde Constit. Sicul. lib. 3. tit. 18.

* Norunt omnes Regum nostrorum morem, cum primo urbem ingrediuntur, carceribus detentos liberandi ; cuius privilegii mirum non est potitos Principes ex domo regia, cum primum dominia sua invisebant, ut constat ex Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 462: *Nostre tres cher et tres amé nepve Charles de Savoye, estant en la terre et Seigneurie de la Lande les Blois, ou jamais n'avoit été, ès prisons duquel lieu il trouva detenu prisonnier le suppliant,.... desquelles prisons nostredit nepve en usant des droiz, prérogatives et préminences, dont ont accoustumé joyr et user ses semblables et prédecesseurs du sang et lignage de la maison de France, ait à sa première venue et entrée en ladite terre et seigneurie de la Lande, livré et mis hors desdites prisons icellui suppliant et quitté, remis et pardonné le cas, etc.* At non ita vulgatum est provinciarum præfectos interdum eamdem sibi vindicasse prærogativam : quod factum a domino de Couciaco et a Rege confirmatum docent Lit. remiss. ann. 1360. ex Reg. 89. Ch. 444: *Accedens ad villam Laudunensem dominus de Couciaco, villæ et in partibus Laudunensis locum-tenens noster, de novo tunc institutus, in jocundo Adventu suo omnes prisionarios, tam in carceribus nostris, quam in illis curiae episcopalis dictæ ville Laudunensis, tunc existentes ab eisdem deliberauit, et eis gratiam deliberationis fecit generalem.* [* Apud Sueo-Gothos etiam novo regi, solemne iter (quod Eriksata dicebant) per regnum facienti et in provinciam advenienti tributum *Inlænding* dictum pendebat, eidemque simul licebat tres homines exiles in patriam restituere. Vide Cod. jur. Ostrogotici, *Drapa-Balkær* cap. 5. et Grimmii ant. jur. pag. 254. sqq.]

1. **ADVERARE.** Rem veram esse probare, nostris Averer : vox fori Aragonensis, de qua Michael del Molino in Repertorio in v. *Adveratio.*

* 2. **ADVERARE.** AVERARE, Facta inquisitione et recognitione, æstimare, Gall. Vérifier. Instr. ann. 1391. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 114. col. 1: *Item quod dicta bona fuerunt Adverata per deputatos per consules, et in libro communis dictæ universitatis, in quo distribuuntur omnia bona singulærum dictæ universitatis, descripta et per cedulas illorum, quorum fuerunt prædicta bona, fuerunt tradita, pro Adverando seu taxando eadem, ad finem ut per (pro) ipsorum taxa tallarentur.* Aliud ann. 1356. ibid. tom. 2. pag. 176. col. 1: *Quod vintenum Averetur, et Averato levetur de omnibus civibus, juxta Averationem prædictam.*

* **AVEZARE.** Eadem notione, in Charta ejusd. ann. ibid. pag. 184. col. 1: *Attentis monitionibus de portando bona sua ad Averandum ad domum consulatus, ut*

inde subvencio concessa posset compleri,... quandam papiri cedulam scriptam pridem tradiisset, in qua erant omnia bona sua inserta, quæ fuerunt Avezata et evaluata per dictos destinatos. Hinc

* **ADVERATIO, AVERATIO, ÆSTIMATIO, probatio, Gall. Vérification. Instr. ann. 1384. ibid. tom. 3. pag. 60. col. 1: Et quæ bona sunt, erant affecta contributioni plebeyorum, ita in matricula et libris Adverationum communitatum. Aliud ann. 1390. ibid. pag. 104. col. 2: In libro Averationis bonorum plebeyorum dictæ civitatis, etc. Et pag. 111. col. 1: Quando consulibus placet, fit Adveratio seu extimatio bonorum immobilium quorumcumque singularium existentium infra territoriorum Nemausi contribuentium. Vide Averatio.**

* **AVEZATIO,** Eodem intellectu. Instr. ann. 1359. ibid. tom. 2. pag. 201. col. 2: *Fuerunt in oppinione, quæ levetur per viam Averationum et capagi, cum pro suppontandis pauperibus graventur Averationes bonorum. Non semel ibi.*

* **ADVERBIALIA,** Rationes, sententiæ, articuli. Ratherius Veronensis de contemptu canonum part. 2. tom. 2. Spicileg. Acher. pag. 199. post Conclusionem deliberativam Leodici actam, et 40 articulis comprehensam sic loquitur: *Quadragesima igitur Adverbialibus his quondam, ni me supputatio fallit, cum pro Episcopo Leodicensi importunitissimis suasoribus obstiterim Ratherius ego, etc. Quas quidem rationes vel sententias ita appellat, quod eas in proverbiorum modum digeserit.*

* **ADVERBIUM** est pars orationis, quo recta forma clauditur operis, ut Deus non est remunerator nominum sed Adverbiorum. Melberi Vocabularius prædicantum.

* **ADVERGERGIA,** Modus agri, apud Campanos nostrarum Auvergier dictus f. idem quod Vercheria. Vide in hac voce. Charta admortizat. pro hæreditaglis sitis in territorio de Juvigny Catal. dioc. ann. 1374. ex Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 170: *Item duo jornalia... pratorum arabilium ferientia in Advergeriis donus Dei.* Vide Avergaria.

ADVERSARI, Contraire : sed Boetius dixit *Adversamini vitia, i. respuite Papias.*

* **ADVERSARIA,** Animadversiones. Gall. Remarques, observations. Brencman. in Hist. Pandect. lib. 2. cap. 1. pag. 99: *Antiqui dextram tantummodo conscrivebant, sinistram sive aversam atque exteriorem observationibus correctionibusque reservantes. Ita accipimus illud Juvenal. Sat. 1:*

In tergo neendum finitus Orestes.

Ad rem aptius Faber in Thes. suo : *Dicta sunt Adversaria, quod cum veteres ex altera tantum libri scriberent parte; hæc etiam in adversa seu versa pagina scriptura implerentur.*

ADVERSATIONES, Tributa, exactiones, malæoltæ, in Charta ann. 1300. quam vide in verbo *Gandargium.*

* **ADVERSATUS,** Qui sui compos non est, insanus. Miracula B. Simonis Episc. August. tom. 2. April. pag. 825. D: *Erat a dæmons vexata, et lædebat potius in pede et in manu sinistris; et faciebat opera quæ faciunt Adversate, et sua facta facere non poterat.* Et paulo inferius: *Die 7. Maii Bonafante quæ dicitur Fantina.... erat Adversata et a dæmons vexata: et hoc accidit sibi in uno campo placato.*

* *Avertin,* Morbus qui a sensu avertit. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Char-

toph. reg. ch. 157: *Symonnet Harpin... besgue, fol, lunatique, malade, et cheant souvent du mal d'Avertin. Aliæ ann. 1425. in Reg. 173. ch. 311: Icellui jeune enfant estoit entaché d'une maladie d'Avertin de teste, nommée goute, dont il cheoit voulentiers par intervalles. Evertin, eodem sensu, in Roman. d'Aucassin pag. 27:*

L'autre jour vis un pelerin
Natif de Limousin,
Couché dedans son lit,
Du mal de l'Evertin.

* *Eo etiam pertinet vox Aveuré, qua significatur homo, qui præ ira sui compos non est, Gall. Transporté de colère. Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 44: Guillaume Tourpin... repredit que Henry estoit un mauvais garçon adoublure, et qu'il le tueroit ou il le trouveroit. Henry moult Aveuré et courroucié desdites injures s'en alla, etc.*

¶ **ADVERSIO.** Prævaricatio. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 927. D: Cæterum quia inter Barbaros barbarice et stolidie promotus est, in tuæ fraternitatis arbitrio ponimus; sic tamen ut de cetero in ea regione, hujusmodi non præsumatur Adversio.

ADVERSIPEDES, ἀντίποδες, in Gloss. Lat. Græc.; quos primum nominasse in Philosophia Platonem tradit Diogenes Laertius.

1. **ADVERSUS.** Juxta, vel potius. In conceptu, E regione. Lactantius de Mortibus persecutor. n. 23: *Fili Adversus parentes suspendebantur: fidelissimi quique servi contra Dominos vexabantur: uxores Adversus maritos, etc.*

* 2. **ADVERSUS.** Contra, vel similitudinis initatio, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

¶ **ADVERSUS EST**, pro Advertit, obser-vavit, quasi ab Advertor Depon. Gerardus Abbas lib. 1. Miraculorum S. Adal-hardi in præfatione: *Latuit diutius sepultura... nemo transeuntium, nemo ornatum est Adversus.*

¶ **ADVERTENTIA**, Observatio, nota, animadversio, Gall. Remarque. Vide Goclenii Lexicon Philos.

* **ADVERTERE**, In usum et proprietatem assignare, convertere, Gall. Assi-gner, approprier. Charta ann. 1336 inter Probat. tom. 1. Hist. Britan. col. 1378: *Item appropriamus, et applicamus, et Advertisimus hospitali predicto quendam ortum, situm in parochia de Ploediry. Nostris, Advertir, ex Lat. Adverte-re, Gall. Considérer, reconnoître. Lit. remiss. ann. 1374, in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 342: Les supplians emportèrent neuf sextiers de blé, dont eux puis Advertis-sans qu'ils avoient mesprins, firent satis-faction et restitution. Pro Reminisci, Gall. Se ressouvenir, in alius Lit. ann. 1395. ex Reg. 148. ch. 76: Comme notre procureur en le prévosté de Montdidier eust accusé le suppliant de avoir piega juré le villain serment,... laquelle chose il nya..., et depuis, se soit ledit exposant Adverti avoir juré ledit villain serment, etc.*

* **ADVERTIBILIS**, Aperchevable. Ad-vertibiliter. Inadvertibiliter. Vocabul. compend.

* **ADVERTISSAMENTUM**, a Gall. Ad-vertissement, Monitum. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 113: *Quatuor copiæ simul ligatæ, non tamen approbatæ, si-gnatæ vel sigillatae de anno 1517. videntur esse parvi vel nullius valoris, nisi pro Ad-vertisamento. Gallis diceremus: Pour mé-moire. Adverticence, monitio. Avertisse-ment, apud Christ. Pisan. in Carolo V. part. 1. cap. 8: Tribulations infinies, qui*

souventefois peuvent estre proufitables et salutaires aux usages humains, à cause de Adverticence de leur vie inique et reconnaiscence de leur créateur.

* **ADVERUNCARE**, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Adveruncat, multum verum facit.*

* **ADVESPERANTE.** [Vespere. DIEF.]

* **ADVESPERARE.** [Obscurare, ad noctem vergere. DIEF.]

* **ADVESPERATIVUS.** [Ad noctem, occidentem vergens. DIEF.]

¶ **ADVESTIRE**, Possessionem conferre, Gall. Investir. Vide Vestire.

¶ **ADVESTITURA**, Missio in possessionem; item, Census annuus in signum accepte vestituræ seu possessionis. Vide Vestire.

* **ADVESTITUS**, In familiam admissus, qui enim vestes ab aliquo accipiebat, de ejus familia censebatur. Vide Vestis. Charta ann. 1143. in Chartul. S. Vincentii Laudun. ch. 126: *Ego Berengarius prædicta ecclesia de Molehem Advestitus, una cum reliquis ejusdem loci canoniciis, etc. Signum Berengarii Advestiti. Advesti dixerunt nostri, pro Investitus, qui rem aliquam possidet, aut in ejus possessionem mittitur. Charta ann. 1376: Le femme doudit Alemand, qui devant les espoullers en fu souffisamment doée (de ladite maison) et en nom de doaire Advestie. Advest et Advesture, pro Investitura, missio in possessionem. Vide Vestire 1.*

* Sed et Advesti usurparunt de agro fructibus suis vestito, ut Advesture, pro fructibus ipsis. Charta ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 157: *Dix sept bonniers ou environ Advestis de bled souffsans, ahanés et labourés en quatre royes. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. ch. 293: Icellui Requin leur vault deffendre qu'il ne gatassent saditte Advesture et warison.*

* **ADVEUTUM**, a Gall. Adveu, Clientelaris vassalli professio; qua scilicet feudalium prædiorum cum suis limitibus ac terminis, atque adeo juribus ac one-ribus descriptionem domino capitali ex debito offert, idem quod Denumeramentum. Vide infra in hac voce. Tabul. episc. Carnot.: *Dominus episcopus con-cessit domino Guillermo de Villanova armigero, quod colligat in manu sua illud, quod est arrestatum apud Ermenovillam magnam, propter Adveutum suum non redditum Ibid. Injunctum ut tradat Adveuta sua. Lib. homag. ejusd. episc. ad ann. 1380: Simon de Albaspina major capituli Carnot. et civis Carnot. pro hoc quod tenet a D. episcopo, facit præfato R. in C. P. D. Johanni episcopo Carnot. homagium ligium;... et eidem injunxit D. episcopus ut infra 40. dies tradat in scriptis et in forma debita, sub sigillo authentico, Adveuta sua seu denomina-tionis feudorum suorum sub poenis as-suetis.*

* In Consuet. municipal. Adveu usur-patur, pro Actio in jure, qua quis rem quampliam sibi asserere conatur; Ad-voueur, qui actionem intendit, cui oppo-nitur Contreadveu et Contreadvoueur. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 300: *Pour ce que Aymar Tison print et emporta dudit pré certaine quantité de foing en herbe, Jehan Malasmas suppliant fist et forma sur ce pa de devant le sergent de la justice ung Adveu à l'encontre dud. Tison; lequel se contreadvoua: au moyen de quoy s'est meu et pend procès en la cour de lad. justice entre led. Jehan Malasmas Ad-voueur d'une part, et led. Tison contread-*

voueur d'autre. Pour la nature desquelz Adveu et contreadveu, les fruiz dud. pré furent mis en la main de justice. Vide de Lauriere in Gloss. jur. Gall. ad v. Adveu et infra Advouare 2.

¶ **ADVEXATICIUS**, a Dæmone vexatus, apud Amolonen Lugdunensem in Epistola ad Theobaldum. Vide Dæmoniacus.

* **ADVICIOSITAS**, Indulgentia vitio favorabilis, Gall. Compaisance criminelle. Bulla Pii II. PP. ann. 1459. qua reprobat matrimonium Joannis comit. Armaniaci, qui sub prætextu bullarum a Calixto III. PP. obtentarum, Catharinam germanam suam despontaverat: *Detestandum crimen in divinæ majestatis offensam, ejusdem sanctæ et universali ecclesiae approbrium et contemptum, quo per exemplum et scandalum plurimorum per eosdem Johannem et Catharinam fuisse, et de reproba Adviciosisitate prætensus ac ipsum contubernium, qui matronum fulso prædicant.*

¶ **ADVICTORIUM**, ADVINCTORIUM, AD-JUTORIUM, ADVINTORIUM, ADJUNTO-RIUM, AVITORIUM, quæ tam incerta scriptio oritur ex ambiguitate hujus notæ m. quæ utrum uī vel iū debeat explicari incertum est. Cionaccius singula loca adnumerat, et in dubio notat, videri legendum Advinctoriū vel Adjunctoriū, ut significetur oblatio quædam cerea plurimorum cereolorum in fascem colligatorum, vel fax ex pluribus fulabilibus composita. Ita Bollandi Continuatores. Prætulerim Advinctoriū; est enim *Advincta*, Tæda, fax. Gall. Torche, Flambeau. Miracula S. Humiliæ tom. 4. Maii pag. 405. B: *Una die fecit votum B. Humiliæ, quod si eum ab hac infirmitate liberaret, portaret ad tumulum suum Advictoriū candelæ, longum secundum quantitatem monu-menti.*

* **ADVIDERE**, Commonere, Gall. Aver-tir, Aviser. Epistola Bertrandi Archiep. Vienn. tom. 2. Historiæ Dalphin. pag. 297: *Attentius requirimus et rogamus, quatenus et consilium dicti D. Dalphinii, super prædictis velitis Advidere et infor-mare, ut a prædicta usurpatione desistant.*

¶ **ADVIGILIUM**, Laudes quæ matutini-num, seu Vigiliarum officium per tria nocturna divisum claudunt. Ita Continuatores Bollandi in Notis ad vitam Ezonis Mathildæ et Richezæ tom. 5. Maii pag. 55.

¶ **ADVINARE**, ut infra Advineare, in majori Chartulario S. Victoris Massil. fol. 43. v. ex Charta anni 817. ubi etiam Advinatus dicitur de agro vineis consito.

* Nostris Avigner et Avingnier, eadem notione. Charta ann. 1330. in Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 40. v: *Lesdiz preneurs sont tenus et doivent desoren-droit toute ladite piece de terre Avignier et couvrir souffisanment. Alia ann. 1397. ex Chartul. Corb. sign. Ezechiel fol. 35. r: Servont tenus ledit Jehan Bertin et ses hoirs et ayans cause de Avingnier ou faire Avingnier le dit camp de terre bien et souffisanment, et icellui planter de vigne. Vide Aveniatus.*

¶ **ADVINCTA**, Fax, tæda, Gall. Torche, Miracula S. Zitæ Virg. Lucensis April. tom. 3. pag. 523. A: *Venit Lucam ad ipsam Virginem et dedit statim Advinc-tam, et gratias egit magnas Deo et supra-dictæ Virginæ.*

* **ADVINÉARE**, Vites in agro serere, plantare. In Tabul. S. Cyrici Nivern. n. 54. et alibi.

* **ADVINIATUS**, Eadem notione. Vide Advinare.

ADVISARE, AVISARE; ex Gall. Advis,

avis, Consilium: Italis Avisare, Gallis Adviser, avisere, Consulere, deliberare. [Item monere, Gall. Avertir.] Nicolaus Clemangis in tract. de Annatis non solvendis pag. 82: *Certi, qui cum deputatis Dom. Cardinalibus convenirent ad Advisandum. Infra: Adducendo in medium rationes et justificiones, quas prius longe Advisaverant.* [Hickesius Gram. Theot. pag. 92. vult accersendum a Latina præpositione ad et veteri Septentrionali *Wisan*, Cimbrice *Visa*, quod significat Monstrare, docere, instruere.]

A VISARE. Libell. de Fundat. Monaster. Bigagiensis pag. 253: *De eo Archiepiscopus dolii nescius Avisatur a quodam, etc.* [Ex Juramentis Advocatorum apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 225: *Quod in causis, quas fovebunt, si viderint tangi Regem, ipsi de hoc Curiam Avisabunt.* Charta ann. 1089: *Singuli Abbates suos Avisavere judices.*] Ericus Upsalensis lib. 3. Hist. Suecicæ ann. 1304: *Dicens, quomodo Avisatus esset, et certissime informatus.* Infra: *Desuper Avisarent, etc.* Ita lib. 5. pag. 104. lib. 6. pag. 205: *Præavisatus.* Lib. 4. pag. 117. Thom. a Kempis in Chron. Montis Agnetis cap. 1: *Ad Advisandum locum quietudini aptum.* Chron. Windesem. lib. 1: *Hic ergo, frater, sis Avisatus, et caveas tibi.*

* Hac ultima notione nostrarates Accointer et Accointier dixerunt. Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 145: *Mais autrement ala la besoigne que il ne cuida. Car ses niés en fu Accointié.* Ubi Annal. Bert. ibid. pag. 122: *Nunciatum est Hludowico et suis.* Lit. remiss. ann. 1889. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 119: *Le Samedy de la Guibray dernière, Sainsot le Bas Accointé par plusieurs que Jean de More, dit le Jean Nauder, de la paroisse de Tilleul, maintenoit sa femme, etc.* Jean Fourquie en fut Accointié et advisé, in aliis ejusd. ann. ibid. ch. 223. Hinc Accointaire appellari videtur Navis nuncia, in Instr. ann. 1458. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1823: *Une Accointaire chargée de femmes de Peyre fut prise des Turcs.*

* ADVISAMENTUM. MS. Bibliothe. Colbert. 2576: *Advisamenta styli Curiaæ Ecclesiasticae Briocensis. Regule quædam sunt litium et litigantium Advisamentum.*

AVISAMENTUM, Consilium, sententia, Avis. Charta Henrici VI. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl.: *De Avisamento et consensu consilii nostri concessimus.* Henric de Knighton lib. 4.: *Per Avisamentum procerum certorum ad hoc Parliamentum assignatorum.* Adde Walsingham. pag. 509.

* ADVISATE, Cogitate, consulto, nostris olim Avisement. Stat. Andreæ abb. Cassin. ann. 1372. tom. 2. Hist. ejusd. monast. pag. 536. col. 2: *Item quod nullus monachus ludendo seu alio quoque modo Adriatis tangendo, porrigat manus in personam alterius.* Le Roman de Cleomades MS:

*En la première (bataille) son fil mist,
Tout Avisément le fist.*

* AVISATIO, Eadem notione. Rymer. tom. 8. pag. 215: *Ex certa nostra scientia, et assensu ac Avisatione nostri sanioris et digesti consilii.*

* ADVISATUS, Cautus, prudens, Gall. Sage, Avisé. Menotus Sermon. fol. 2: *Discretus et homo Advisatus non transibit ultra.*

ADVISOR, Qui dat consilium, Qui donne Advis. Testamentum S. Fulcranni Episcopi Lodovensis: *Tali tenore, ut*

Macfredus Episcopus sit provisor et Pater et ordinator et defensor ac tutor ipsius Monasterii, et omnes Canonici S. Genesii Sedis Lutevensis Advisoris et consolatores propter Deum, quatenus illis æterna merces reddatur a Domino Jesu Christo.

* ADVISUM. Vide infra Avisum.

* ADVITALITAS, Concessio ad vitam, ad usumfructum, jure Advitalitiali, id est, usufructario et precario jure. Charta Stanislai reg. Polon. ann. 1709. qua bona aliqua concedit Petro de Neumaison: *Promittimus... saluum et integrum jus Advitalitiale conservatueros; quod et serenissimi successores nostri præstare tenebuntur; ratione cujus Advitalitatis memorati generosi conjuges solitam proventuum quartam de iisdem bonis provenientem Ravam quotannis ad thesaurum regni Ravam inferre tenebuntur.*

ADVIVERE, pro Vivere, superstitem esse, ἐπίζην, in lege Wisigoth. lib. 4. tit. 2. § 13. lib. 5. tit. 2. § 4. lib. 12. tit. 3. § 13. Occurrat etiam passim in formulis, dum Advicerit, dum Advixero; et in l. 1. C. Theod. de Legit. hæred. Monet Hermolaus Barbarus apud Plinium lib. 15. cap. 18. *Advivit, legi in MS. ubi Editi præferunt vivit.* Utuntur etiam Tertull. de Anima cap. 57. S. Hieronym. lib. 1. contra Jovinianum et Epist. 50. Lex 28. § 5. D. de Liber. leg. 1. 20. D. de Adinend. legit. hæred. Capitolinus in Antonino Pio, Vetus inscriptio pag. 1115. 8. etc. Vide Cujac. lib. 8. Observ. cap. 36. et Rosweidum in Gloss. ad Vitam Patrum.

1. ADULA, *Caput lini*, in Breviloquo.

* 2. ADULA. [Mons avium. DIEF.]

* ADULAMEN. [Adulatio. DIEF.]

ADULARIUS, *Vulgariter dictus bestiarum custos*, apud Michaelem del Molino in Repertorio Fororum. V. *Bestia.* Vide Foros Oscae ann. 1247. fol. 16. in Foris Aragon. fol. 58. v.

* ADULATIO. *Gloria forensis, vel popularitas, sive affabilitas.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

** ADULATORCUS, *Diminutivum, est parvus adulator.* Gemma gemmarum.

ADULCERARE, *Ulcerare, έλκοπειν*, in Gloss. Græc. Lat.

* ADULESCENTLARE, Adolescentiari, Gall. *Faire le jeune homme.* Glossar. Lat. Græcæ. *Adulescentulo, Νεανίων.* [Gloss. Jæckii: *Adulescenturire, nugas facere.*]

* ADULLA. [Ut ADULA 1; caput lini, conus, nodus, manipulus. DIEF.]

ADULTER SOLIDORUM, παραχαράτης, in l. 5. Cod. Theod. de Falsa moneta; *Adulterator monetæ*, in l. 1. Cod. Theod. de Conlatione æris, et l. 8. de Indulgent. crimin. Gloss. Græc. Lat. παραχαράτης, *Adulterio, παραχαράτης, Adulter.* Hinc *Adulterini solidi, nummi, Adulterina moneta* passim.

* ADULTERARE, Adulterari, stuprare, nostris olim *Adulterer.* Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 115: *Humbertus du Vemey... præfati Cristini uxorem Adulterabat.* Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 55: *Statuimus et ordinamus, quod quicumque rapuerit per vim, vel cognoverit, sive Adulteraverit uxorem alterius, virginem, viduam, sanctimonialem, heremitarum, vel aliam mulierem bonæ opinonis et famæ, et honeste viventem, capit puniatur, ita quod penitus moriatur.* Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 159. ch. 315: *Pour ce que la femme du suppliant Adulteroit communement avec un religieux de*

l'abbaye de Talemont, etc. Vide in Adulterium.

ADULTERIUM, Stuprum, et quævis fornicatio. Nam ut ait Gregorius Nisssenus in Epist. ad Letoium: Ἡρεσε καὶ τὸ πορνεῖαν πλημμέλημα, μοιχείαν εἴναι νομίζειν, διότι μία ἔστιν ἡ νομιμός συγγένα καὶ γυναικός πρὸς ἄνδρα, καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα. Glossæ antique MSS. exponunt per stuprum, *Adulterium in virgine perpetrandum.* Gregorius Turon. lib. 9. cap. 37. de Droctigisilo Episcopo: *Et licet esset vorax cibi, ac potator vini extra modum, quam sacerdotalem cautelam decet, tamen nullum de eo Adulterium quispiam est locutus, id est, a nullo est infamatus, non de Adulterio, opinor, sed de quovis alio crimine, aut defectu.* Lex Wisigoth. lib. 3. tit. 4 § 5: *Si filiam in Adulterio pater in domo sua occiderit, etc.* § 7: *Si puella ingenua, sive vidua, ad domum alienam Adulteriu causa venerit, et ipsam ille uxorem habere voluerit, etc.* Ita *Adulterium pro stupro, et Adultereare, pro stuprare, usurpatur § 2. 8. 14. 15. 16. 17. 18.* in Lege Burgund. 44. 61. et in Lege Longob. passim. In Concilio Autisiodor. can. 23. Turon. 11. can. 14. in Capit. Compendiensi ann. 757. cap. 17. Bonifacius Moguntin. Archiep. Epist. ad Athelbaldum Regem, apud Baron. ann. 745. n. 10: *Si virgo paternam dominum cum Adulterio maculaverit.* Extat Charta ann. 1082. continens compositionem inter Fulconem Comitem Juniorum (Andegavensem) et Goffridum Episcopum super querela, quam diu contra Comites habuerant Episcopi, vide-licet de Adulteris et usurariis, quos antiquitus ad solius Episcopi justitiam pertinuisse constabat; sed postea ministrorum Ecclesiæ negligentia et incuria seculares judices usurpaverant, non absque Episcoporum contradictione et justa querimonia. Super hac igitur querela talis concordia facta est utriusque consensu, ut *Præpositus Comitis et Archidiaconi Episcopi communiter Adulteros et usurarios laicos distingant, et totam multam emendationis inter Comitem et Episcopum per medium partiantur:*

Atque inde forsitan *Avoutres* nothos appellantur nostri, et quotquot non ex legitima copula nati erant, uti vox hæc videtur usurpari in Consuetudine Britanniae art. 480. et 481. Præterea in Assisiis Hierosolymit. MSS. cap. 62. ubi *Traitors, bastars et Avoutres*, recensentur inter eos qui *Warandiam ferre* non possunt, qui ne peuent porter garantie en la haute Cour: nisi *Avoutres* proprie dicti fuerint, qui ex adulterio nati erant: nam *Avoutere* est adulterium, in Recluso de Moliens in Miserere: *Par pechie plus lait qu'Avoutere.* Florentini Avolterio dicunt.

[* Varie hanc vocem reddiderunt nostri. *Avouerie*, tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 712. *Avorture*, in Stat. eccl. Turon. ann. 1396. cap. 76. ex Cod. reg. 1237. *Avoutre*, in Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 24. *Avoutre, adulterium*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Ita et nothos vel adulterinos dixerunt *Advoultes, Avoutres, Avouldres* et *Avoestres*. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 321: *Ledit de la Chambre lui dist que il mentoit par la gorge, comme mauvais Avoestre. Larron, Avouldre, arranconneur de gens, in aliis ann. 1455. ex Reg. 187. ch. 113. Aliæ ann. 1389. in Reg. 138. ch. 44: Guillaume Tourpin charpentier homme moult rieur.... respondit que Henry estoit un*

mauvais garçon Advoultre. Voustre, in Lit. ann. 1452. ex Reg. 181. ch. 268.]

ADULTERIUM præterea dicitur poena vel multa, quæ adulteris irrogatur, vel ius vindicandi adulterii. Domesdei: *De Adulterio per totam Chent (Cantium) habet Rex hominem, Archiepiscopus mulierem, etc. Alibi: Adulterium vel raptum faciens, 8. sol. 4. d. emendabat homo, et fœmina tantundem: Rex habet hominem adulterum, Archiepiscopus fœminam. Rursum: Vidua si se non legitime commiscebatur, 20. sol. emendabat: Puella vero 10. sol. Vide Chronicum Besuense pag. 672.*

Apud Anglos, Adulterium Wera emendari sanxit Henricus I. cap. 11. et 12. At Legibus Edmundi Regis cap. 4. apud Brompton. pag. 859. adulter sicut homicida punitur. Canutus vero hominem adulterum in exilium relegari, fœminæ nasum et aures præcidi jubet, in Legibus part. 2. cap. 6. et 50. [** Nihil mutatum; secundum Henrici legem, adulterium sicut homicidium Wera emendabatur; neque Edmundus et Henricus de poena, sed de compositione agunt, quam qui non solvebat exulare debebat.] Vide Martialem lib. 3. Epigr. 84.

Apud Saxones, Adulterii poena qualis fuerit, docet his verbis Bonifacius Moguntinus. Archiep. in Epist. ad Athelbaldum Regem: *In antiqua Saxoniam (i. Germania) si mulier maritata, fracto foedere matrimonii, Adulterium perpetraverit, aliquando cogunt eam, propria manu per laqueum suspensam, vitam finire: et super bustum illius incensa et concremata corruptorem ejus suspendunt. Aliquando congregato fœmineo exercitu, flagellatam eam mulieres per pagos circumquaque ducunt, virgis cædentes, et pungentes minitis vulneribus cruentatam et laceratam de villa ad villam mittunt, et occurunt semper novæ flagellatrices, zelo pudicitia adductæ, usque quo eam aut mortuam, aut vix vivam derelinquant. Apud Petrum Opmerum in Chronolog. pag. 345.*

Apud Wisigoths adulter et adultera marito adducebantur: et si Adulter filios non habebat, ejus bona eidem cedebant, ut est in Lege Wisigoth. lib. 3. tit. 4. § 1. 9. 12.

Adulteri apud Hispanos castrabantur. Lucas Tudensis, de Bamba Rege: *Testantur hæc ab illis Adulteris absissa membra virilia, quibus pro fornicatione hanc ultiōnis irrogabat jacturam. Vide Luitprandum lib. 6. cap. ult. Leges Alfredi Reg. cap. 25. Saxonem Grammaticum lib. 5. Hist. Danicae pag. 77. præterea Valerium Maximum lib. 6. cap. 1. Martial. lib. 2. Ep. 60. etc.*

Apud Aragonenses, secundum *Foros antigos*, si conjugatus aut conjugata erant deprehensi in Adulterio, amittabant vestes suas, et solvebant 60. sol. de calunnia. Et si conjugatus cum conjugata erant deprehensi in Adulterio, solvebant dictam calumniam duplicatam; et si non poterant solvere dictam calumniam, flagellabantur, ut patet in *Foro antiquo tit. de Adulterio lib. 8. fol. 33.* Ita Michael del Molino in *Repertorio Foror. Aragon.*

* Inter Constitut. MSS. Petri III. reg. Aragon. in Cod. reg. 461. exstat *Forma securitatis per dom. regem facta, quam facere maritus tenetur, quando ei traditur ejus uxori adultera, et quomodo eam tenere habeat. Dominus rex visa sententia lata contra Eulaliam uxorem Johannis d'Oscha, quæ eidem Johannem per eandem sententiam tradi debet juxta usaticum mariti, uxori præstita securitate ydonea*

per dictum Johannem d'Oscha, reservatis eidem dom. regi modo et forma super dicta securitate; explicat et dat idem dom. rex modum et formam super dicta securitate. Primo, quod ante traditionem dictæ Eulaliæ, dictus Johannes, si illam vult, habeat tenere in domo propria, et in ipsa domo propria habeat facere domunculam ipse Johannes habentem xij. palmos de longitudine et sex de latitudine et duas cannas de statura sive de altitudine, et quod habeat dare eidem Eulaliæ unum sachpay sufficiens in quo dormiat, et unum lodicem cum quo valeat se cohorerire, et facere in dicta domo unum clot sive foramen, in quo possit solvere tributa ventris naturalia, et per quod foramen exeat illa fetida, et.... unam fenestram in eadem domo, per quam dentur eidem Eulaliæ virtus, videlicet quod dictus Johannes dabit sibi xvij. uncias panis cocti competentis pro qualibet die et aquam quantam voluerit dicta Eulalia, et quod non dabit sibi aliquid, aut faciet dari quod illam præcipitet ad mortem, aut aliquid aliud faciet ut dicta Eulalia moriatur. Super quibus predictis dictus Johannes det bonam cautionem et ydoneam securitatem.

Apud Lusitanos adultera cum adultero cremabatur. Quod si maritus nollet uxorem cremari, adulter liber erat, ut est in Coronatione Regis Portugalliae, apud Anton. Brandaonum lib. 10. cap. 13.

Adulterorum apud Polonus poenam ejusmodi fuisse, dum adhuc pagani essent, tradit Ditmarus lib. ult. pag. 106: *Si quis alienis abutu uxoris, vel forniciari præsumit, hanc vindictæ subsequentis poenam protinus sentit: in pontem mercati is ductus per follem testiculi clavo affigitur, et novacula proposita, hic moriendi, sive de his absolvi dura electio sibi datur.*

Adulterarum poenam, apud Bohemos decapitationem fuisse docet Vita S. Adalberti Episcopi Pragensis n. 9.

* Pœnitentia publicæ in provincia Trevirensis archiepiscopatus subjiciuntur adulteri, quibus vita et habitus peregrinantur præscribitur. Statuta provinc. Concil. Trevir. ann. 1238. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 722. col. 2: *Statuimus ut de cætero (adulteri et adulteræ) publicam agant pœnitentiam. Mulieres infra parochiam portantes cyphum in scapula, et baculum in manu, in habitu et cibo per omnia tales, quales esse consueverunt peragere (peragentes) carenas.*

Cujusmodi autem fuerit apud Francos adulterorum poena, dicetur in verbo *Trotare*.

* Non una fuit apud Francos adulterorum poena: nam præter eam, de qua dicitur in voce *Trotare*, notanda est omnino illa, quam referunt Annales Victoriani MSS. ad ann. 1314: *Eodem anno mense Maio fuit quedam iniqüitas, ex qua regno Francorum magnum dedecus provenit. Nam duo milites fratres, Philippus et Galterus de Aineto, alter reginam Navarræ, filiam ducis Burgundiæ; alter Blancham comitissæ Atrebantensis filiam, uxorem Karoli, filii minoris regis Francorum, in adulterium imprægnavit. Quod peccatum, licet diu duraverit et latuerit, tamen fuit propalatum. Propter quod dicti milites apud Pontisaram excoriati fuerunt coram populo, et eorum virilia ampulata; postea ad caudas equorum distracti, in patibulo sunt suspensi. Duæ autem miseræ mulieres dictæ pannis vilibus induitæ carceribus deputantur. Quod quidem sup-*

plici genüs adversus quosvis adulteros statutum fuisse nequaquam putandum est: hic quippe criminis par fuit poena.

In libertatibus, concessis villæ Blaziliæ in Arvernis, à Bertrando D. Mercurii ann. 1316: *Si aliquis capiatur in Adulterio persolvat centum solidos Podienses, aut fustigetur; et sit in electione hominis capti, vel mulieris de fustigatione vel solutione prædictis. Vide Leg. 4. Cod. Theod. Quorum aperte lat. non recip. De poenis adulterii mirtha congesit Stephanus Stephanus in Notis ad Saxonem Grammat. pag. 122. Vide præterea Socratem lib. 5. cap. 18. Eclogas Leonis et Constantini tit. 28. cap. 4. etc.*

* Multa pecuniaria, cum in rem Domini cederet, diligentem illi adhibebant curam ne laterent Adulteri, quibus certe convincidis non multum laborabant; sæpius enim satis erat ipsa suspicio, ut quis reus pronunciaretur. Docent Libertates Sancti Georgii Esperanchii, ann. 1291. quænam probatio sufficiebat, ut quis velut Adulterii reus plecteretur: *Si Adulterium rationabiliter probetur; videlicet conjugatus cum conjugata vel soluta, vel e converso, braccis tractis inventus fuerit, vel nudus cum nuda inveniatur, et hoc possit probari per duos familiares, vel per unum, una cum alio teste fide digno in arbitrio Domini sunt. Prater hanc multam pecuniarium lectus Adulterorum ex Consuetudine Viennensi adjudicabatur illi qui Adulteros deprehenderat; quod subinde ann. videlicet 1361. in emendam 5. solidorum mutatum fuit. Regist. Inscript. fol. 238: Et illi, qui adulterantes deprehenderint non habeant lectum, nec aliquid de bonis ipsorum, nisi tantum quinque solidos pro lecto.* [** Apud Lubecenses Advocato licitum non erat adulterum in jus vocare, nisi quem maritus adulteria seu ejus propinquui deprehenderant, vide cod. ann. 1294. art. 10. ap. Hachium pag. 249; ibid. pap. 148. Statut. civit. Flensburg. ann. 1284. art. 83: *Non exactor, non Præpositus neque aliquis alius de turpitudine legitimæ alicujus se intromittat, nisi per maritum legitimè fuerit accusata.* Apud Hamburgenses vero licebat urbis custodibus fenestras et portas frangere ut subitum sibi introitum pararent ad deprehendendos adulteros. Vide Statut. Hamburg. ann. 1292. M. cap. 29. et Berkemann chronic. Stralsund. ad ann. 1549.]

* Libertat. S. Andreæ prope Avinionem ann. 1292. in Reg. 122. Chartoph. reg. cl. 336: *Quod si aliquis habitat loci dicti loci, Adulterium ibidem commiserit... fustigabuntur semel nudi per villam, pudibundis tamen mulieris cooperitis. Minus pudenter adulteræ puniebantur in vicecomitatu Turennae. Vide infra Approbatu.* [** Vide Proberti Leges Cambriæ pag. 132. et 138; codicem Lubecensem ann. 1243. art. 43. apud Hachium pag. 198. Diplom. ann. 1270. pro Burgensi. Gustrovensibus ap. Westphalen Monum. tom. 4. col. 941.]

* Sed et interdum apud nostrates, non a judicibus, imo ab incolis loci etiam junioribus poena ridicula per jocum adulteris irrogabatur. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 28: *Icelle Heliete avoit oy dire que les compagnons de la bachelerie de la Leu, près de la Rochelle, ont acoustumé le dimanche de la Trinité chacun an à baignier en un fossé plain d'eau, appellé Lorteniguet, hommes et femmes*

demourant audit lieu de la Leu, qui ont eu compagnie charnelle contre leur mariage avec autres.... Pour la vayongne du monde, crainte dudit bâting et batzons, icelle Heliete voulloit aler et fourir hors du pays. [** Vide Grimmii Antiq. jur. pag. 726.] Alteram ejusdem generis exhibent alia Lit. ann. 1479. ex Reg. 206. ch. 329: *Le suppliant par joyeuseté et esbatement commença à dire à Nicolas le Blânc, qu'il estoit marié en son pays, et que neanmoins il avoit été trouvé avec une femme en la ville d'Eu, et avoit eu sa compagnie; parquoy il failloit qu'il fust emplumé, ainsi que estoient les autres, qui aloient avec autres femmes que les leurs.* [** Adulteram impune occidi, si eam pater sive maritus domi sua, se prehepehad dicit Paull. rec. sent. lib. 2. tit. 26. § 1. et 7. Vide leg. Ripuar. tit. 77. les wisog. lib. 3. tit. 4. cap. 6; Baijuy. tit. 7. cap. 1. § 1; Andream Sunonis lib. 13. cap. 1; Jus Ianticum lib. 3. cap. 37; Ord. judic. jur. prov. lib. 2. cap. 19. ed. Senckenb; secundum vero Specul. Suabic. lib. 2. cap. 22. maritus ipse vindictam exercens potestati Imperatoris quoad corpus et bona se subdit.]

ADULTEROS, vocant Scriptores Ecclesiastici, qui civitatis Episcopo adhuc superstite, ejusdem Episcopatum invadunt, aut qui quenquam ad Episcopatum promoveri patientur, Episcopo adhuc vivente. Episcopus enim promotione sua spirituales nuptias cum Ecclesia sua contrahit. Liberatus Diacon. cap. 14: *Cumque super hoc multa dubitatio processisset, volentibus civibus neminem penitus ordinare, ne Adulteri viderentur, (Diocesoro quippe vivente,) novissime in Proterium universa sententia declinavit. Cap. 17: Porro hereticu, ut jam dictum est, Petrum latenter instuerant, quem jussit Zenon Imperator expelli, tanquam hereticum et Adulterum, etc. S. Hieronym. Epist. 83. cap. 2. explicans verba S. Pauli, dicentes, oportet Episcopum esse unius uxoris Virum: Quidam coacte interpretantur uxores pro Ecclesie, viros pro Episcopis debere accipi, et hoc in Nicæna quoque Synodo a Patribus esse decretum, ne de alia ad aliam Ecclesiam Episcopus transferatur, ne virginalis pauperculae societate contempta, ditoris Adulteræ querat amplexus.* Vide Palladium in Vita S. Joan. Chrysostomi pag. 146. Theophanem pag. 188. et Anonymum Combeffisianum in Alexandro num. 1. [** E. Gloss. med. Græc. voc. Μοργός addendum: Qui episcopatum invadit altero episcopo superstite Victori Tunnunensi *Incubator Ecclesie* (Græcis ἐπειδητώρ) non semel dicitur. Marcellinus Comes in Justiniano: *Anthymum mox Ecclesia pellit, dicens eum juxta Ecclesiasticam regulam adulterum qui sua Ecclesia dimissa ambierat alienam.* Ita usurpat Synesius epist. 105; Concil. Constantinopol. sub Mena Act. 1. pag. 20; Euagrius lib. 2. Hist. cap. 8; lib. 3. cap. 16; Nicet. Paphl. in vita Ignatii Patr. CP. Palla-dius in vita Chrysostomi pag. 146; Theophanem pag. 188. 341; Anonym. in Alex- xandro num. 1.]

ADULTIUM, pro Adulterium, seu mulcta pro commisso Adulterio. Charta anni 1246. in Tabulario Tolosæ ex Camera Comput. Paris. fol. 114: *Justitiis sanguinis et commissionibus, et lactamis, Adultiis et in omnibus ad me vel ad dictam senioriam pertinentibus.*

ADULTULUS, Adolescentulus. S. Pau-

linus Ep. 44. n. 3: *Ibi parvuli sive etiam Adululti Babylonis filii eliduntur.*

ADULTURUM, ADULTRIUM. Charta ann. 1217. apud Ughellum in Episcopis Veronensis: *Cum iniisset contractum cum D. Thelardo, quondam Veronensi Episcopo, super jurisdictione, districtu, et honore, et Adultrio, quæ vulgo plebania nuncupatur, et erimaria (leg. eremania) et fodro porti, ejusque curtis, etc. Ibi mox: Adultrum. Infra: Omnem honorem, omnem plebaniam, sive Adultrium, omnem fodrum, etc. Sic alibi rursum: De plebania, sive de Adultrio.*

* ADUMATICUM. Constitutio Ansegisi. Abb. Fontanell. inter Acta SS. Benedict. sect. 4. part. 1. pag. 640: *De Riparense curte mod. CL. de Abriaco mod. L. de Burgundia mod. L. sunt modii DC. Adumaticum mod. XXXII. Sicera, humolone, quantum necessitas exposcit.*

* ADUMBRATIO. [Gall. Action d'ombrager. DIEF.]

ADUNARE, Colligere, in unum cogere. Gloss. Græc. Lat. ἀποτίω, Aduno, con-grego, glomero, Italis Adunare. Henricus Rosla in Herlingsberga: *Præsul Sifridus, Hildenshemensis Adunat fortia cas-tra, satis et terribiles equitatus.* Charta Rogerii Reg. Sicilie pro Messanensis apud Bonfil. Constantium: *Volumus etiam, quod ubicumque mercatores et navigiorum domini civitatis fuerint Adunati a tribus ultra, possint Consulem eligere.* [Chronicon Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 594: *Quarum omnium rerum inter Adunata et exadunata sunt modiola CCCC. Et in monte de Caballara et in Seliora modios VII.*] Addre Legem Longob. lib. 1. tit. 9. § 1. Concilium Budense ann. 1279. cap. 3. etc. Usi etiam Justinus non uno loco, Gellius lib. 2. cap. 29. Lactantius lib. de Mortibus persecutor. n. 23. 45. Senator lib. 5. Epist. 3. et alii. Vide Salmasium ad Vopiscum pag. 460. et Olaurum Borrichium lib. de Varis lingua latina et atibus pag. 4. *Adunari* denique proprio vocabulo dicebant Ecclesiæ, cum a barbaris pervasæ erant, ut eas recuperandi spes nulla esset: tum enim, quod reliquum erat, alteri Ecclesiæ Adunabatur. Vide Diurnum Romanum cap. 3. tit. 12. et Gregorium M. lib. 2. Epist. 59. lib. 5. Epist. 19.

* Auner nostris, eadem notione. Contin. Guillel. Tyrr apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 601: *Et li dist qu'il voloit qu'il Aünast tant de gens, qu'il peult assembler as Sarrazins por combattre.* Reg. foresta de Broton, ex Cod. reg. 4658: *Robert Hose ij. sol. ij. cap. ij. den. xx. œufs, fauage et Auner les foins.* Lit. ann. 1375. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 179: *Aüsons et retenons en nostre domaine royal, etc.* Guillet. Guiart. ad ann. 1270:

Quant il li plaist que de là isse,
Sans penser essouine nesne,
Vient aus plains, et sa gent Aüne.

La Mapemonde cap. 20:

Qui riqueches veut Auner,
Si se doit de celles pener,
Qui estables et vraies sont.

Miracula B. M. V. MSS. lib. 1:

Lors se repren à jeuner,
Lors se repren à Auner
Pourus gens et pourus malades.

* Adunir, Adjungere, adjicere, Gall. Réunir. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 4: *Comme nous ayons Aduni et adjoint à nostre couronne le duchié de Valoys, etc.*

ADUNANTIA, pro Collecta, Congrega-

tione, in Statutis Veronens. lib. 1. cap. 46.

* ADUNATIM, Assemblément, in Vocabul. compend.

ADUNATIO, In unum collectio, collecta, Assemblée de gens. Lex Longobard. lib. 1. tit. 17. 9. [** Loth. 1. cap. 4.]: *Ut nullus per sacramentum, nec per aliam obligationem Adunationem faciat. Adde tit. 18. § 2. [** Rachis cap. 6.] Adunatio voluntatum apud Senator. lib. 4. Epist. 33. Adde Epist. 36.*

* ADUNATOR, Qui in unum colligit. Charta Phil. Pulcri ann. 1312. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 380. rº: *Una cum corveris debitis pro feno dictorum pratorum adunando et intassando, pro quibus corveris Adunatoribus et intassatoribus dicti seni decem et octo denarii duntaxat annuatim debentur.*

ADUNATUS, μονόχωρος ἐν ταῖς, in Gloss. Græc. Lat. De locis in alveo, seu tabula lusoria, qui sua habebant nomina, quorum fuere Antigonus, Divus, et hic forte Adunatus, ex Agathia Epigram. lib. 1. Anthol. cap. 61. egit Salmasius ad Vopiscum pag. 468.

* Adunatus in Tabula, Is est, juxta Hofmannum in Lexico, qui sive in tessera, sive in latrunculis, Lusor omnibus calculis spoliatus victus abit, utpote qui Adunetur, id est, ad unum redigatur. At juxta vim vocis μονόχωρος, id est, cuius Rex ad illas redigitur angustias, ut ipsi in alveo una tantum supersit mandra, sive sedes.

* ADUNITAS, in unum collectio, collecta. Gloss. Lat. Gr. Philox. Adunitas, υφέν.

1. ADUNCARE, Unco illigare, suspendere. Vita S. Tillonis Mon. cap. 2: *Hamo crucis, ut draco, Aduncatus a domino est, et capistro ligatus ut jumentum.*

1.2. ADUNCARE, Aduncis volis arripere. Gall. Agripper. Bernhardi de Breydenbach iter Jerosol. pag. 183: *Deinde post tergum meum currentes (Dæmones) voluerunt me Aduncare et in ipsis puteos sulphureos precipitare.*

* 3. ADUNCARE, Curvare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Aduncis naribus, curvis naribus. Adunco, curvo.*

* ADUNCTIO. [Gall. onction, sacre. DIEF.]

* ADUNCUS, Anchora. Gloss. Jæckii.

ADUNDATORIUM, ἔξομβριστήριον, in Gloss. Lat. Græc. clepsydra hortulanorum, Gallis Arrosoir.

ADVOARE, ADVOAMENTUM, ADVOATIO. Vide Advocate.

* ADVOATUS, Urbis praefectus, qui ius regimini praest, atque adeo iura illius tutatur, unde nominis origo. Libertat. urbis Autiss. ann. 1223. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 5. pag. 422. art. 17: *Quicunque aliquam possessionem per annum et diem pacifice tenuerit, nullus contra eum poterit reclamare, nisi Advouatus sit, vel forispatriatus. Nisi hic pupillum, qui sub tutela est, intelligas. Cæterum nostris, Advoué priori significatione. Lit. procurator. ann. 1321. in Reg. A. 2. Cám. Comput. Paris. fol. 23. rº: A tous cheaus qui ces presentes lettres verront et orront, li Advoués, eschevins, conseil, et toute la communauté de la ville d'Ypre, etc. Lit. Caroli V. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 9: Oye la supplication de nos bien amer l'Advoué, eschevins et communauté de la ville d'Ypre, etc. Huc spectat, ni fallor, vox Advouie, in Statutis ann. 1447. pro civit. S. Audomari art. 27: Item que chacun an au lendemain des trois Roys, apres le renouvellement de la loi d'icelle ville, les*

mayeurs et escherins et jurez ordonnaient et esliront deux desdits eschevins nouvellement créés, et pareillement deux desdits jurez pour durant ladite année avoir le gouvernement de l'Advoirie et du livre des orphelins ; lesquelles quatre personnes ainsi estes ne pourront bâiller aucuns des deniers de ladite Advoirie, que ce ne soit au profit accoustumé. Ubi videtur usurpari pro redditibus in pauperes erogandis, quibus invigilare tenebatur præcipue is, qui res publicas regebat.

¶ 1. **ADVOCARE**, *Advocatum agere, causam alicuius defendere, Gall. Plaider, apud vulgum Advocasser. Concilium Terracon. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 321 : Clericus beneficiatus non Advoct contra Ecclesiam pro laico. Occurrit eadem Notione in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 328. Maii tom. 5. pag. 390.*

* Chron. Joan. Whetamsted. pag. 367 : *Advocemus igitur nos pro domino nostro, qui in casu stat dictio, audeantesque curiam parlamenti, proponamus causam taliter pro ipso, ut, etc.*

* Glossa, nescio cuius, ad leg. 14. Cod. Just. de Judic. (lib. 3. tit. 1.) apud Savinius Hist. Jur. rom. med. æt. cap. 38. not. 174 : *Et dixit quidam iudeus loco domini Imperatoris per hanc legem Bulgari et Martino, cum vellent Advocare coram Imperatore, quia debebant jurare.*

¶ 2. **ADVOCARE CAUSAM**, *Causam in medio ponere, Gall. Appeller une Cause et la faire plaider. Index MS. beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 41. e Musæo D. Du Cangé : Et Johannes de Leseaux... asserens hujusmodi patronatum ad ipsum pertinere... supra quibus debatis et litibus obtinuit contra ipsos dictus de Hamas... in quo statorio procurator Regis procuraverat hujusmodi Causam Advocari.*

3. **ADVOCARE**, *Rem factam agnoscere, rem in se suscipere, Gallis Advouer. Hujus notionis originem prodit Lambarthus his verbis : Erat in more positum, ut, si quis rem furto surreptam mercatus, eandem alteri vendidisset, atque is porro rem illam cuiquam alienasset, idemque fecissent alii præterea plures ; domino tamen per leges licebat rem suam, ubivis deprehensam, suo sibi jure vindicare. Tum vero ejus, quem penes erat res deprehensa, partes erant, venditorem proferre, causeque illum Advocare, ut is venditionem præstaret, atque in se recipere. Is demum cause Adrocatus, alium citabat aliquem, atque ita alio alium Advocante, in ipsum tandem furti auctorem culpa transferebatur. Id ipsum Franci veteres dicebant, Voucher à garantie, quod idem est ac Appeller son garant. Qua quidem notione, Advocare accipitur in Legibus Inæ Regis apud Bromptonum cap. 52. 59. in Legibus Ethelredi part. 2. cap. 9. part. 3. cap. 10. et in Legibus Edwardi Regis Saxonici cap. 2. Ab ejusmodi rerum venditarum *Advocationibus*, translata postmodum vox ad id, quod quis ut suum, aut a se factum, agnoscit. Concilium Lugdun. ann. 1274. cap. 22 : *Recognoscendo, seu profiting ab illis ea tanquam a superioribus se tenere, seu ab ipsis eadem Advocando, prout in quibusdam partibus Gallicanis vulgariter dicitur Advouer. Chron. Nangii ann. 1296 : Nihil ab eo se tenere in feodo, aut quoquo modo alio Advocabat. Adde eundem sub. ann. 1301. Fleta lib. 1. cap. 15. § 4 : Si vir ipsum in domo sua suscepit, nutrirerit, et Advocaverit ut filium suum. Statutum Ludo-**

vici Hutini Reg. Franc. ann. 1315. editum a Pithœo, cap. 54; Donec fuerit Advouer ut burgensis noster. Vide Consuetud. municipales apud Raguellum, verbo Advouer, et Littleton sect. 457. Statutum 2. Westmonasteriense ann. 13. Edw. I. cap. 2. etc.

¶ ADVOUARE, *Eadem notione ex Gallico Advouer, in Concilio Salmuriensi ann. 1315. cap. I : A personis laicis tanquam a superioribus, ea que ab Ecclesia tenent, Advouantes se tenere. Advouationes, ibidem.*

¶ ADVOCARE PATRONUM, *Agnoscere jus patronatus alicui competere, Reconnoître qu'une personne a droit de presenter à un bénéfice. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1905 : Godefridum quoque de Garrevilla instituimus personam Ecclesiæ de Jarreville ad presentationem eorumdem (Religiosorum Monasterii S. Vandreg.) qui eos de omni beneficio Advocavit Patronos et inde promisit se eis fidem tamquam patronos juramento corporaliter præstato servaturum.*

¶ ADVOCARE, *Eadem significacione. Archiv. Ecclesiæ Dolensis ann. 1846 : Nihilominus idem Radulfus, ad ipsam Capituli turbationem aspirans, dicitur postmodum Advoasse de facto dilectum et fidelem nostrum Episcopum Dolensem in dominum feodalem ipsarum decimarum. Occasione cujus Advocationis idem Episcopus decimas vi armorum collegit. Archiv. castri Nannet. arm. L. cass. G. num. 4. ann. 1253 : Guido de Valle et dominus Vitrei, Deliberationem quam Karissimus dominus Joannes Due Britannie, Comes Richemundus nobis fecit de duobus hominibus nostris de Albigneo, qui capti erant apud Nannetas occasione cuiusdam homicidii, de quo accusati erant, non habemus pro alia sainsa quam habebamus antequam dicti homines capti essent, nec Advoamus, nisi si prius faciebamus.*

¶ ADVOAMENTUM, *Advocati, Gall. Advoué, Tutela, patrocinium. Ejusdem districtus, Gall. Advouerie. Tabular. Gemmicense : Qui quidem Prioratus... ab antiquo de Advoamento, ressorto et jurisdictione Castri et Castellaniæ de Anneto. Baluz. Hist. Arvernia tom. 2. pag. 165 : Ipsius gentes et officarios, pro quibus Advoamentum et defensionem cause in se suscepere.*

* ADVOAMENTUM, *Approbatio, recognitio, Gall. Submission. Vox forensis. Charta ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 327 : Post plures petitiones seu demandas, ac plures conclusiones per eos (decanum et capitulum Lugdun.) factas, et ante Advoamentum per eorum procuratorem factum, nullam conclusionem in hypothecaria fecerunt ; licet post Advoamentum per eorum procuratorem factum, non erant nec sunt admittendi.*

¶ ADVOVAMENTUM, *Argumentum, probatio forte ducta ex testium, vel etiam adversariorum confessione, Gall. Aveu. Instrumentum appellationis Guillermi Bruiere ann. 1481. ex archivo Monast. B. M. de Bono Nuntio Rotomag. : Et ut de præmissis vobis constare posset iidem mei magistri Advovatum coram vobis exhibuerunt et produxerunt, per quæ vobis sufficienter constare poterat, testes per dictum de Paris productos esse ignorantes de pecia terra contentiosa. Vide Advocaria.*

¶ ADVOCARE, *Ratum habere, comprobare, sufficiens auctoritate munire, Gallice Advouer. Requesta Humberti Dalphini tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 340 : Et si et in quantum eos recollegent*

et receperaverit, ratum habent et Advoant ipsum. Recognitio Vedasti de Raquestor in Tabul. Sithiensi ann. 1374 : Vedastus confidens in requisitione predicta et dicti terragitoris responsione, et per hoc credens esse bene Advouatus.

¶ ADVOARE, *Agnoscere. Litteræ Officialeis Autissiodorensis de Crevenno villa, ex Archivo Ecclesiæ ejusdem : Promisit idem Johannes per fidem suam quod in dicta terra et justitia dicti Militis alium dominum quam Capitulum non Advoabit.*

¶ ADVOHARE, ADVOHATIO, *Ejusdem significacionis. Charta ann. 1283. apud Baluzum tom. 2. Hist. Arvern. pag. 300 : Recognoscimus... nos ea tenere a vobis de feudali dominio vestro, et pro vobis tanquam pro domino et gardiatore nostro et nostri Monasterii Advohamus et tenemus et nos et temporalia nostra ; et aliam Advohationem, si quam fecimus, revocamus. Instrum. homagii redditi Guidoni de Calvinaco Vicecomiti de Brucia ann. 1366 : A dicto domino meo tenere et Advohare me offero, pro Assero. Boerius Antiq. Consuet. Bituric. tit. 4. de Feudis § 11. et 13 : Nota quod si Vasallus Advohet Regem Franciæ in Domum, licet non sit, non perdit feudum de consuetudine, secus si alium dominum negando suum verum dominum.*

¶ ADVOARE, *cui opponitur Deadvoare, Profiteri vassalli clientelam vel eam denegare, quod fori Gallici proprium esse vocabulum, colligitur ex Bulla Bonifacii VIII. PP. ann. 1300. in Bibl. reg. : Non solum ea (feuda) ab eodem rege, ut prædictum, recognovit ; sed, ut Gallicano utamur vocabulo, Advoavit, imo etiam ea a dicto archiepiscopo et ecclesia Narbonensi Deadvoavit expresse. Alia Bened. PP. XI. ex ead. Bibl. cot. 2 : Amalricus se a Philippo rege Francorum tenere in feudum non solum recognovit, verum etiam iusta Gallicanum vocabulum Advoavit, eaque a te (archiepiscopo) ac prædicta ecclesia Narbonensi se tenere Deadvoavit. Lit. Joannis reg. Fr. ann. 1355. tom. 4. Ordinat. pag. 721 : Plures homines et feminæ dicti consanguinei (ducis Athenarum) suorum feodorum, retrofeodorum et gardiarum, qui eos deadvoaverunt, et se Advoaverunt et Advoant homines et feminas nostros de dicta jurata. Pluries ibi. Hinc*

¶ ADVOATIO ET DEVOATIO, *Professio clientelaris et ejusdem negotio. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 186. v° : Arrestum curiae Parlamenti pro domino Rege, contra Egidium archiepiscopum et Americum vicecomitem Narbonensem... per quod mandatur eos adjornari super Advoatione vel Devotione. De anno 1295. Vide supra Addonare et infra Deadvoare.*

¶ ADVOATIO, PROTECTIO, TUTELA. *Charta ann. 1383. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1590. C. : Associationes, retentiones, Advoationes, aggregations, receptationes, etc.*

* ADVOCAMENTUM, *Tutela, protectio. Charta Milonis de Noeriis ann. 1278. in Chartul. Pontiniac. ch. 62 : Nos compellant ad observandum et complendum præmissa... absque Advocatione alicuius domini alterius. Gall. diceremus. Sans avoir recours à un autre seigneur. Sens Avoué et sans reclain d'autre seigneur, in Libert. Jonvillæ tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 294. Quod eo sensu accipiendo esse aperte docet art. 12. earum. Lit. : Li dit habitant ne porront ne ne devront Avouer ne reclamer leur*

ne leurs biens, d'autre seigneur que de nous.

ADVOCARE, Advocatum postulare, vel sub Advocati patrocinio se ponere, s'Advoquer de quelqu'un. Charta Margaretae Comitissae Flandriæ pro Ecclesia Tornacensi ann. 1250 : *Ita tamen quod dictus Episcopus et successores sui nos et successores nostros Comites Flandriæ, qui pro tempore fuerint, si indiguerint auxilio, Advocabit, nec alium dominum seculariter poterunt Advocare.* Ubi Charta Walteri Episcopi Tornacensi ejusdem anni habet : *Non possumus alium dominum seculararem, quam illustrem dominum Comitem Flandriæ, qui pro tempore fuerit, Advocatum pro auxilio habendo postulare, vel etiam invocare.* Vide Acta Murensis Monasterii pag. 22.

ADVOCARE, Gall. Aveer, in Assisiis Hierosol. cap. 189 : *Quant gent à qui l'on a la dethe coneue en Court, ou qui l'on prove, si comme ils doivent, veulent estre payés, doit venir devant le Seignor en Court, et requere au Seignor que il li fasse paier si come il doit par l'assise, si come dethe connuë en Court de tel dethe que tel li conneist ; et le Seignor li doit respondre que il en fera volontiers ce que il devra par l'Aveément de sa Court, que elle Avoie ce que il en fera ; et la Court doit ce me semble Avoir de ce ens le Seignor que il mande semondre par trois de ses homes come Court celui ou celle qui la dethe connust, etc.* Cap. 257 : *Et la doivent assembler les plus anciens de la contrée, et toutes manieres de gens par qui ils coudent estre Aveés, etc.*

* **ADVOCATIA**, Officium Advocati. Vide infra post vocem *Advocatus*.

ADVOCATIO, Vassallorum professio. Adveu. Statutum Ludovici Hutini ann. 1315. edit. a Pithœo cap. 4 : *Nec recipimus noras Advocationes vassallorum seu hominum Ecclesiasticorum.* [Chartular. Matiscon. fol. 120 : *Ego Valterius in Advocacionem nepotis mei, qui in pueritia est dono ad Casam Dei mansum in villa Ciciaco.* Vide *Advocatio* post vocem *Advocatus*.]

* 4. **ADVOCARE**, nude pro Tenere. Charta ann. 1236. in Chartul. S. Aviti Aurel. : *Aliam vero medietatem, quæ contigua est et vicina nemori, quod præfatus Petrus Advocat a rege, etc.*

* 5. **ADVOCARE**, Evocare, causam transferre, Gall. *Evoquer*, olim *Advoquer*. Libertat. villæ de Podio Mirolii ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 313. art. 11 : *Quod Senescallus Agennensis aut aliquis aliis officiariis ipsas (sententias) non possit revocare nec ad se Advocare.* Lit. Caroli V. ann. 1371. ibid. pag. 426 : *Si donnons en mandement... aux bailli de Senz et prévost de la Villeneuve,... que audit siège de la Villeneuve ne les appellent ou facent appeller, traire ne Advoquer en cas de ressort.* Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 243 : *Le bailli de Rouen ou son lieutenant Advoquerent le cas par devant eux.*

* 6. **ADVOCARE**, In familiam admittere, inter familiares recipere, ut suum agnoscere. Eo jure potiebantur quædam ecclesiæ, quo sibi adoptabant homines, qui ea ratione nonnullis privilegiis gaudebant; ejusmodi sunt etiamnum, qui in ecclesia Remensi burgenses canoniconum nuncupantur. Charta Philippi III. reg. Franc. super discordia inter comitem Blesens. et capitul. Carnot. ann. 1271. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 572 : *De numero advocatorum dictorum decani et capituli Carnotensis,*

ordinamus et dicimus quod ecclesia Carnotensis, seu decanus et capitulum Carnot. communiter possunt habere et Advoquer usque ad decem advocationes et non plures; et quod nullus canonicus Carnot. habens vel non habens dignitatem, personatum aut officium in Carnotensi ecclesia qualecumque, valeat aliquem Advoquer.

* **ADVOCARI**, Pro Advocato haberis, pensitationibus, quæ advocatis exsolvuntur, donari. Charta Bartholomæi Laudun. episc. ann. 1148. inter Probat. Annal. Præmonst. tom. 1. col. 385 : *Allodium quod dedit Odo de Trebehum, in quo sibi nihil juris retinuit, nisi tertiam partem de commiso, quia ut advocatus Advocatur.*

* **ADVOCARIA**, Argumentum, probatio ducta, ut videtur, ex testium confessione; nisi sit *Diffidatio*, quæ scheda provocatoria fit. Chartul. prioratus de Guilcio fol. 11. r^e : *Comes Goffredus... affirmavit ex antiquo esse consuetudinem in Andecavensi regione, ut si comes Andecavensis fecerit castellum in medio quarumlibet parochiarum terræ sua, ecclesia ipsius castelli tantum de circumjacentibus parochiis obtineat, quantum palliis, vel fossatum, aut alia firmatis illius castelli in circuitu occupaverit...* Post multos annos cum prædicta contentio reaccensa esset, et inter se graviter monachi S. Albini et S. Sergii pro hac re disceptarent; tunc iste Isembardus placitum et judicium, quod temporibus Goffredi Martelli comitis et Eusebii episcopi viderat et audierat, sicut supra scriptum est, in publico iudicio enarravit, et Advocariae suam monachis S. Albini dedit, ut, si deinceps necesse fuerit, probare faciant... *Hujus Isembardi testimonii testes sunt Molbertus et Frotmundus de vivacio...* Hujus rei quasi testis est etiam ipsius Isembardi *Advocaria*, quæ apud nos servatur. Vide *Advocamentum in Advocare* 3. et *Advocatia in Advocati*. Alia notio occurrit in *Advocati* pag. 112. col. 2.

* **ADVOCATA**, Quæ causam alicuius consilio at quovis alio modo, defendit. [** *Vocabularius varioloquus : Dicitur de Maria Virgine.*] Charta manumissionis Petri episc. Laudun. ann. 1377. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 12 : *Edelinam feminam nostram de corpore... sub infra scriptis modis et conditionibus manumittimus per præsentes, videlicet quod de cetero tanquam Advocata vel procuratrix, seu alio modo quocumque contra nos, successores nostros episcopos, vel ecclesiam nostram Laudunensem alicui alteri publice vel occulte, consilium, auxilium, vel patrocinium, aut juvamen dare ac etiam impetriri non possit.* Vide alia notio in *Advocati* pag. 111. col. 1. et 3.

* **ADVOCATALIS**. Vide infra pag. 112. col. 2.

ADVOCATI Ecclesiarum, qui jura, bona, et facultates Ecclesiarum tuebantur, quibus id muneri conferebatur, ut essent qui in publicis judicis eaurum causas defenserent, et actoris vel rei partes agerent. Hos tum primum post Consulatum Stiliconis institutos innuit Synodus Carthaginensis [Muratoriis monuit esse Milevitana II.] can. 99. *pro causis Ecclesiæ* : *quia ut est in Chronico Mosomensi, Ecclesia semper justo Advocato contra malignantes opus habet.* Atque deinceps statutum a summis Pontificibus et Principibus, ut Episcopi, Abbates, et Ecclesiæ *Advocatos* sive *Defensores bonos habent*, in Concilio Romano sub Eugenio II. PP. Mo-guntiac. cap. 50. Duziacensi I. pag. 225.

Edit. Celloti, in *Capitol. ex Lege Salica et Gombata cap. 14.* [** *Capit. Aquisgr. ann. 813.*] in *Lege Longobard. lib. 2. tit. 47. § 7. 5. 6. 9. etc.* [** *Ludov. Pii cap. 56.*] Lothar. I. cap. 7. 10 et 96.] Atque hi quidem non una *Advocati* appellatione, sed ex variis sibi injunctis muneribus diversis etiam subinde nominibus donati leguntur. Nam et

Defensores passim nuncupati, quod ad Ecclesiarum defensionem et tuitionem deligerunt. Carolus M. in *Cap. ann. 769.* editis a V. Cl. Steph. Baluzio cap. 1. sese regni *Francorum rectorem et devotum sanctæ Ecclesie Defensorem atque adjutorem indigitat*, ubi in variis diplomaticis *Advocatus* inscribitur. Gregorius IX. PP. in *Epistola ad Fride-ricum II. Imper.* *Cum Advocatus Ecclesie intelligi debeat, quod Defensor; si Defensoris omittis officium, nomen im-proprie retine Advocati.* [** *Ejusdem Frid. II. Imper.* Tractat. pacis cum Innocentio IV. PP. ex Matth. Par. ap. Pertzium Monum. leg. Germ. vol. 2. pag. 350 : *Jura nostra que habemus et habere debemus in Marchia et Ducatu, et alia terra quam ecclesia tenet, videlicet cabalata et parlamento, mercato et pro curatione, que nos tamquam Advocati, patroni et defensores ecclesie habere debemus.* *Advocati sive Defensores*, in Concilio Moguntino, in *Actis Murensis Monasterii* pag. 4. in *Vita S. Emerani* apud Canisium, in *Testamento Widradi Abbatis Flaviniacensis sub finem*, in *Testamento Hadoindi Episcopi Ceno-manensis* apud Brissonium lib. 7. Formul. in *Lege Bajuvar.* tit. 1. cap. 1. in *Capitol.* Caroli M. lib. 5. cap. 2. [** *Kar-lomanni capit. ann. 742.* cap. 5.] 31. [** *sive potius 33.* epitomatum ex *Concilio Africano cap. 42.*] 40. 234. [** *lib. 7. cap. 392.*] in *Capit. Caroli Calvi tit. 40.* cap. 2. [** *ann. 874.* ubi canon supra laudatus *Capitulum concilii Carthaginiensis dicitur*] apud Monachum *Sangall.* lib. 2. cap. 15. *Aimoinum lib. 4.* Histor. Franc. cap. 34. *Hariulfum lib. 4. cap. 12.* *Dudonem de Actis Normann.* pag. 96. 104. *Ademarum Cabanensem* pag. 171. *Udalricum in Præfat. ad lib. 1.* Consuetud. *Cluniac.* in *Chartis variis apud Besilium in Episcopis Pictaviens.* pag. 17. 18. *Miræum in Donat.* Belgic. lib. 2. cap. 52. *Justellum in Hist. Arvern.* pag. 19. *Hemereum in Augusta Viromand.* pag. 96. etc.

Deinde quod Ecclesiarum causas age-rent et curarent, *Causidici* interdum nominati, ut in *Bulla Urbani II. PP.* de qua mox, et in *Charta Rodulphi Aquitanorum* atque *Burgundionem Regis* apud *Justellum in Hist. Turenensi* pag. 16 : *Qualem communiter munburdum et Causidicum habeant.* Ubi *Munburdi* iidem sunt qui *Tutores*, quomodo appellantur in *Charta Henrici Ratispon.* Episc. in *Metrop.* *Salisburg.* tom. 3. pag. 250. *Tutores et Actores*, quod Ecclesiarum tutelam suscipiant. Atque ut *Pastores* res Ecclesiasticas curant, ita i*Ecclesiarum res seculares*; unde *Pastores laici* appellantur in *Tabulario Tute-lensis Ecclesiae* : *Cernentes Monachi pri-vatos se esse Pastore Laico, qui honorem illorum defensaret, petierunt sibi Bernar-dum Vicecomitem Torenna, ut defensa-ret, etc.* Quo sensu *Pastores Ecclesiastici* appellantur in *Epistola Nicolai PP. ann. 868.* apud *Loisellum in Historia Bellovaciensi* pag. 240.

Eiusmodi Ecclesiarum *Advocati* ex ordine erant *Scholasticorum*, id est, *Advocatum*, qui in actu erant, vel in

*munere defensionis causarum, ut est in Codice Canonum Africanor. cap. 97. Nam Ecclesiae suos antea Defensores habebant, sed ex ordine Ecclesiastico, ut satis indicat idem Codex: qui etiam *Economi* appellabantur, cum rerum et facultatum Ecclesiasticarum iis cura incumberet. [Illustrus fuere in primis Ecclesiae Romanae Defensores, quorum nomen et munus primus omnium Summorum Pontificum Innocentius I. refert in Epist. 41. Vide Constantii notas ibid. tom. 1. Epist. Pontif. Post Innocentium de iisdem *Defensoribus* meminit etiam Zosimus PP. Epist. 9. ad Hesychium.] Atque inde *Defensorum laicorum* origo manavit, cum alias Clerici laicorum fora terere, et litibus causisque vacare vetarentur. [Hinc in Charta Philippi Augusti ann. 1194, pro Communia Atribatensi: *Nullus Clericus adversus laicum hæreditatem petere potest, nisi per Advocatum suum.*]*

Postmodum vero id munii attributum, non viris *scholasticis*, sed militaribus ac potentioribus, ut essent qui non lingua duntaxat, sed et armis jura tuerentur Ecclesiarum, quarum protectionem in se recipiebant. Olim enim non habebant castella et arces Ecclesiae Cathedrales, nec incedebant Pontifices loricati. Sed nunc propter abundantiam temporarium rerum, flamma, ferro, cæde possessiones Ecclesiarum Prælati defendunt, quas deberent pauperibus erogare. Verba sunt Guidonis Abbatis Clarevallensis, apud Baluzium lib. 2. Miscellan. Ita Ecclesia Romana Longobardorum tyrannie oppressa Reges Francie et Imperatores Occidentales sibi in *Advocatos* delegit. Vita Caroli M. de eodem: *Quem postea Romani elegerunt sibi Advocatum S. Petri contra Reges Longobardorum. Pipinus in veteri membrana apud Baroniū ann. 761. n. 18. Rex Francorum et Defensor Romanus nuncupatur. Sic apud Ditmarum lib. 6. Henricus II. a Benedicto PP. corona donatus: Advocatus S. Petri meruit fieri. Chunradus Imperator apud Browerum lib. 3. Antig. Ful. cāp. 17. Romanorum Rex et Advocatus Pacificus dicitur, ut apud Rademicum, Fridericus I. *Sacrosanctæ Ecclesiae Romanæ Defensor.**

Et si hæ Regiae tutelæ Romanam Ecclesiam potissimum spectasse videantur, quæ viris potentissimis indigebat ad reppellendo validissimos hostes; certe etiam, quæ sub ipsis Principibus suorum interdum hostium et usurpatorum patebant injuriis, Advocatis pariter opus habuere, qui et vim vi repellerent, et si jure agere necesse esset, pro iis responderent. Henricus Rex Fr. in Charta ann. 1058. ex Tabul. Fossatensi [tom. 11. Hist. Franc. pag. 596]: *Quidem noster miles Guillelmus nomine Castri Corboili suggestit nobis ac deprecatus est nostram clementiam, ut ei concedere dignaremur ea, que quandam bonæ memorie Comes Burchardus nomine in cœnobio S. Marie sanctique Petri Apostoli Fossatensis Ecclesie, temporibus avi nostri Hugonis Francorum Regis habere videbatur. Nos vero, licet inviti agamus, hujus tamen nostri præcepti auctoritate manifestamus, quomodo vel qualiter ei concedimus: ut enim a nostris majoribus conperimus, jam dictus Comes Burchardus nihil aliud ab avo nostro jam dicto Hugone de ipso loco habuit, neque tenuit, nisi ut providentiam atque defensionem adversus hostes et inimicos sanctæ Dei Ecclesiae, atque pervasores prædiorum ipsius loci haberet, et ut ipsum locum*

sublimare atque ditare terrarum suarum beneficis atque possessionibus liceret. Eadem ergo ratione præscripto Guillelmo concedimus, etc.

Primitus autem eligebantur *Advocati* in præsentia Comitum ab ipsis Episcopis et Abbatibus, ut est in *Lege Longobardorum* lib. 2. tit. 47. § 1. 2. 4. 7. [** Caroli M. 22. 55. 64; Ludov. Pii 46; Lothar. 1. 10.] cuius moris extat diploma apud Ughellum in Italia sacra tom. 7. pag. 1419. Quæ quidem sibi *Advocatos* deligendi facultas Ecclesiæ induita a Regibus et Principibus passim legitur in veteribus Tabulis, cum haec formula, quæ habetur in *Charta Caroli Reg. pro Frotario Arch. Burdegalensi, et Ecclesia S. Juliani in Comitatu Brivatensi*, in 1. vol. Memorial. Camera Computer. Parisiens. fol. 39: *Liceat eis qualemcumque sibi sua sponte elegerint Advocatum habere: ipsumque Advocatum nemo præsumat temerario ausu distingere, sed nostro coram Comite Palati res jam prælibati Martyris, videlicet S. Juliani, absque alicuius inquietudine, vel morarum dilatione, liceat inquirere, etc.* [Charta Adelogi Episcop. Hildens. ann. 1174. ap. Lauenstein. in Hist. Dipl. Ep. Hild. part. 2. pag. 261: *De Advocatio vero monasterii idem decernimus, ut quo ad usque prenotati vixerint fundatores regimen tuitionis sive defensionis quisque pro donationis sua jure obtineat. Insignis in hanc rem charta Ottonis I. Imp. ann. 952. ap. Seilbertz. in Histor. Duc. Westphal. pag. 9: Ea scilicet ratione illi (Hoholdus comes et frates) prenotatum de sua proprietate... construxerunt monasterium, quatenus predicta Wicpurah (soror fundatorum) illud ecclesiastico possiderat jure, usque ad vitæ illius obitum, et postea quadriu in eodem monasterio de ipsis ante dicti Hoholdi progenie, aliqua hujuscemodi honoris digna inventiatur, nequaquam alia eligatur. Ac si nulla... de eadem genealogia in eodem monasterio ad prefatum honoris promovet gradum femina, tunc potestatem habeant de alia inter se nutrita stirpe eligendi abatissam...* Proinde sanctissimus, monasterium quod jam in nostram suscepimus tutelam, ut nullus judex publicus nec aliquis ex judicaria potestate illud ingredi aliquid judicariæ potestatis exercenda in villis aut aliquibus locis prefate collatis ecclesiæ habeat potestatem, vel in futuro conferendis, nisi ipse Hoholt quem Advocatum usque ad vitæ ejus discessum et post illius obitum, si habet filios, filium, si non habet, fratris ejus filium et sic dum seculum fiat de illius germine fore disposuimus Advocatum; et nec illo, nec aliquo homini potestativa constrictione adquisitum nullum inde conficiatur servitum. In charta ann. 1014. (ibid. pag. 25) Heribertus Colon. Archiep. non immenito dicit Hoholdi progeniem hoc monasterium tenuisse semper libero usi arbitrio sicut propria possidentes. Hildigundis vero, ultima ex fundatorum gente abbatissa, congregationem cum manumissione *Advocati* sui Sikkonis Comitis, accipiente eam nostro (Archiep. Colon.) *Advocato Tiemone nostre metropoleos tradidit mundiburdio, etc.*

At vero cum penes abbates et monachos erat facultas eligendi advocates, eadem auctoritate summorum Pontificum Principium illis nonnumquam indultum legitur, ut eosdem ab officio removere possent. In exemplum sit Bulla Lucii II. PP. ann. 1143. inter Probat. Hist. monast. S. Emmer. Ratisbon. pag. 141: *Advocatus sane, qui utilior esse videtur, ab abbatte et fratribus institutatur; qui si postmodum monasterio et fratribus inutilis fuerit, remoto eo, alter præficiatur. Quod in Charta concessa advocationis etiam inserebatur. Charta ann. 1282. ibid. pag. 236: Si autem statuta supradicta nos et liberi nostri... in aliqua parte fuerimus transgressi... licebit domino abbati... alium eligere Advocatum, qui præfata prædia tueatur.*

Interdum petebantur *Advocati* ab ipso Rege, seu Principe, a quo deligebantur, ut est in *Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 31.* [** 39] lib. 7. cap. 308. [** 39] vel ab ipso ultro dabantur, ut est apud Aimoinum in Vita S. Abbonis Floriac. cap. 16. in Chronico Gemblac. pag. 112. in Chronico Besuensi in Chlotario, in vett. Tabulis apud Doubletum

pag. 723. in Hist. Guinensi pag. 263. in Hist. Benetarn. pag. 248. in Codice Donat. piar. cap. 76. [in Diplomate Lothar. II. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 100.] etc. Vel denique ab ipsis Episcopis, ut in *Chronico Senoniensi* lib. 2. cap. 5. Interdum a summo Pontifice, ut in *Diplomate Leonis IX. PP.* apud Gretserum in libris de Cruce pag. 2621. Sepe denique Ecclesiæ fundatores ipsi earum *advocati* sibi et posteris reservabant, ut in *Chronico Montis-Sereni* ann. 1127.

[** Charta Henrici imperat. ann. 1018: *Sed hæc vero erat traditionis adjectio, ut in eorum (fundatorum monast. Florin.) prosapia semper de proximo in proximum, post mortem cujusque, adveniret Advocatio; si autem hæredum extirpato continget, neminem fieri Advocatum, nisi quem ipse abbas eligeret.*] [** Charta Adelogi Episcop. Hildens. ann. 1174. ap. Lauenstein. in Hist. Dipl. Ep. Hild. part. 2. pag. 261: *De Advocatio vero monasterii idem decernimus, ut quo ad usque prenotati vixerint fundatores regimen tuitionis sive defensionis quisque pro donationis sua jure obtineat. Insignis in hanc rem charta Ottonis I. Imp. ann. 952. ap. Seilbertz. in Histor. Duc. Westphal. pag. 9: Ea scilicet ratione illi (Hoholdus comes et frates) prenotatum de sua proprietate... construxerunt monasterium, quatenus predicta Wicpurah (soror fundatorum) illud ecclesiastico possiderat jure, usque ad vitæ illius obitum, et postea quadriu in eodem monasterio de ipsis ante dicti Hoholdi progenie, aliqua hujuscemodi honoris digna inventiatur, nequaquam alia eligatur. Ac si nulla... de eadem genealogia in eodem monasterio ad prefatum honoris promovet gradum femina, tunc potestatem habeant de alia inter se nutrita stirpe eligendi abatissam...* Proinde sanctissimus, monasterium quod jam in nostram suscepimus tutelam, ut nullus judex publicus nec aliquis ex judicaria potestate illud ingredi aliquid judicariæ potestatis exercenda in villis aut aliquibus locis prefate collatis ecclesiæ habeat potestatem, vel in futuro conferendis, nisi ipse Hoholt quem Advocatum usque ad vitæ ejus discessum et post illius obitum, si habet filios, filium, si non habet, fratris ejus filium et sic dum seculum fiat de illius germine fore disposuimus Advocatum; et nec illo, nec aliquo homini potestativa constrictione adquisitum nullum inde conficiatur servitum. In charta ann. 1014. (ibid. pag. 25) Heribertus Colon. Archiep. non immenito dicit Hoholdi progeniem hoc monasterium tenuisse semper libero usi arbitrio sicut propria possidentes. Hildigundis vero, ultima ex fundatorum gente abbatissa, congregationem cum manumissione *Advocati* sui Sikkonis Comitis, accipiente eam nostro (Archiep. Colon.) *Advocato Tiemone nostre metropoleos tradidit mundiburdio, etc.*

In primis autem observandum, quod in capitulis ex *Lege Salica* et *Gumbata* [** ann. 818.] cap. 14. cavetur, ut *Advocati* habeant in illo Comitatu, in quo sunt Ecclesiæ, propriam hæreditatem.

Ad hoc igitur *Advocatos* habere jussi sunt Episcopi, Abbes, et Sacerdotes, quia cum illic secularia placita adire vetentur, si quid querere aut in jure respondere necesse haberent, id per *Advocatos* facere possent, ut est in Codice Canonum Afric. cap. 97. in Concil. Mogunt. cap. 12. in *Lege Longob.* lib. 3. tit. 1. § 11. [** Carol. M. cap. 99;

Capit. add. ad leg. Longob. ann. 808. cap. 12. ap. Pertz. vol. 2. pag. 110] et alibi passim. [** Vide Eugenii II. PP. Concilium Romanum ann. 806. art. 19 et 20. ap. Pertzium. Monum. Germ. leg. vol. 2. append. pag. 16.] Ita apud Anonymum de Festo restitut. imagin. pag. 742: Προσῆλθον τῷ Θεοφίλῳ βασιλεῖ αἱ μονάρχουσαι ἄμα τῷ αὐτῷ οἰκονόμῳ, questuræ de Drungarii vigiliæ rapinis.

Deinde cum legibus cautum sit, ut nemo Clericorum jurare præsumat, et in prima litis contestatione iusjurandum calumniæ omnes principales personæ subire teneantur, ut hoc officium *Advocatis* suis delegare possint, sanxit Lex Longobard. lib. 2. tit. 47. § 8. 11. [** Lothar. I. 18. Henrici II Imper. 1. Pipini 7, ubi cum codice Estensi legendum esse *Laicus autem, non clericus pro Laicus aut Clericus* quod Baluzius habet, recte monet Murator. ad hunc locum et Antiquit. Ital. vol. 5. col. 276.] lib. 3. tit. 32. § 1. [** Pip. 7.] Sed et eadem Lex lib. 2. tit. 47. d. § 8. singulis Episcopis, Abbatibus et Abbatissis concedit, ut duos *Advocatos* habeant, unum qui causam procuret, alterum qui sacramenta ducat.

Intererant igitur Comitum placitis, et ut patroni, Ecclesiarum suarum iurababantur. Hincmarus Laudun. ad Remensem: *Et ideo legaliter et regulatiter eas (res) cum cæteris mansis ad Pauliacum pertinentibus per sex menses possedi, donec idem Ansgarius regia potestate ipsas obtinuit, non Advocato meo ad nullum, ut publicæ se habent leges, pro rebus ipsis mannito.* Adde in eandem sententiam Adrevaldum lib. 1. de Mirac. S. Benedicti cap. 24. 25. 28. Chronic. S. Vincentii de Vulturno lib. 2. pag. 690. 691. et Chartas veteres apud Bignonum ad Marculfum, et Duchesnum in Hist. Vergiac. pag. 19. 31. 112. Justellum in Hist. Turenensi pag. 11. Perardum pag. 33. 34. 35. Ughellum tom. 5. pag. 278. 1489. tom. 7. pag. 1296. 1418. Beslum in Dicibus Aquitan. pag. 176. etc.

In distractionibus ac alienationibus rerum Ecclesiasticarum requirebatur eorum consensus, ut colligitur ex Joanne Sarisberiensi Epist. 6. et 10. etsi hoc loco *Advocati* videntur iidem, quos hodie *Patrons* vocamus; vel saltiem eorum interventu has factas constat ex Chron. Laurisham. pag. 68.

¶[¶] *Abbates, atque interdum Episcopi sine *Advocati* consilio et assensu non eligebantur, ut videtur est in Privilegio Rudolfi Episcopi Halberstad. anni 1147: In eligendo Abbate juxta religiosorum virorum consilium assensu et consilio *Advocati* liberam esse fratribus electio nem decernimus.* Ibidem: *Eadem die primus Abbas ejusdem novæ Cellæ Burchardus a multis religiosis viris in præsentia Domini Episcopi Rudolfi venerabiliter institutus est, assensu et consilio et peti tione *Advocati* Comitis Burchardi.* [** Patroni Ecclesiarum qui præsentandi ius exercabant, *Advocatorum* nomine designantur in Decret. Greg. IX. lib. 3. tit. 38. cap. 6 et 24. Vide infra *Advocatus*, *Patronus*, pag. 112. col. 1.]

Si donations aut restitutiones fierent Ecclesiis, eas illi ratas habebant, ut est in Privilegiis Ecclesiarum Hamburg. pag. 168. et in Tabulario Persiacensi apud Perardum pag. 23. [** Antiquitus traditio nes fiebant in *mânus* *Advocati*. Vide codicem traditionum Juvaviensium. Charta Ruothildis Palaciensis Monaster. Abbatissæ ann. 989. ap. Höfe-

rum in Diario diplom. vol. 1. pag. 529: *Tradidi itaque ea absque ulius controv ersia per manum Sigibodenonis, Advocati mei, quæ etiam sunt recepta per manum Advocati ipsius loci Rorici, adstantibus, etc.* Sæpius vero inter testes leguntur *advocatorum* nomina, ut in Dipl. Gandavensi sec. XI. ap. Warnkenig. Hist. Jur. Flandriæ, vol. 3. p. 183. Ibidem pag. 158. in dipl. Brugensi ann. 1271, *solemnitates venditionis, verptionis et effestuationis* fiunt in *manus D. Popponis, monachi dicti Ecclesiarum ad opus ipsius Ecclesiarum.*]

Advocatorum etiam munus erat Monasterii bona ab omni rapina et indebitis exactiōibus illæsa conservare; ut est in Charta Ecberti Bambergensis Episcopi in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 29. [Præceptum Pipini Aquitan. Regis ex Tabulario S. Florentii: *Et si cut res fiscorum a nostris defenduntur atque inquiruntur *Advocatis*, ita et res ejusdem Monasterii ab *Advocatis* propriis defendantur seu adquirantur.*]

Eorum denique consiliis Abbates ute bantur in majoris momenti negotiis, ut est in Chronicō Laurisham. pag. 74.

Postmodum vero *Advocati*, qui ad hoc primo instituti erant, ut in Comitum placitis ac mallis jura Ecclesiarum, tanquam Patroni, tuerentur; ipsimet judicia exercuere, jusque dixere Ecclesiarum suarum vassallis. Ter autem in anno, quemadmodum Comites, placita sua seu *mallæ* tenebant, quæ tria generalia placita, dicuntur in Charta Adalberonis. Episcopi Metensis ann. 1065. apud Meurissem. Charta Henrici IV. Imp. ann. 1114. in Actis Murensib. pag. 12: *Et ter in anno, si necesse fuerit, aut in ipso loco, aut ubicumque vel quandocumque Abbati visum fuerit, invitatus ab illo veniat, et ibi placitum justum pro causa et necessitatibus Monasterii rite peragat.* Alia Henrici Palatini Rheni ann. 1098. apud Miræm in Diplom. Belg. lib. 2. cap. 35: *Nunquam ad publicum placitum considebit, nisi a fratribus, si res ita poposcerit, invitatus fuerit. Cum invitatus fuerit, serviatur ei quod honori ejus sit congruum, etc.* Charta Henrici II. Imp. ann. 1023. apud Nicol. Zylle sum: *Nullumque placitum præter tria jure debita in Abbatis tenere præsumant.* Charta Conradi Imperat. ann. 1145. pro Monasterio Marsnensi: *In talibus placitis generalibus quotannis servitum determinatum, tertiam partem pecuniae in tribus placitis generalibus acquisitæ, recipiet *Advocatus*.... de redditibus S. Remigii per villicum et scabinum placitabit Præpositus sine *Advocato*.* Si effuso sanguinis seu banni infractio, seu latrocinium infra alodium emerserint, placitare non poterit Præpositus sine *Advocato*, et exinde tertiam partem recipiet *Advocatus*. Ful cardus Abbas Lobiensis in Epist. ad Henricum Imp. queritur, quod in villis sui Monasterii, *in aliquibus quatuor, in aliquibus tres, in aliquibus etiam septem* sint *Advocati*, qui præter tres generales placitos, quandocunque volunt, ibi sigillatum placitant. Charta alia Adalberonis Archiepiscopi Hamburgensis: *Tribus etiam annuatim diebus ad placita sui *Advocati* ex conducto veniant, et bannum pro quolibet suo commiso tantum quatuor solidas redimant.* [Quo vero anni tempore tria hæc tenerentur placita docet Constitutio Leduini Abbatis S. Veldasti Attreb. ann. circiter 1020. apud D. Brussel tom. 2. Tract. de Usu Feud. pag. 789: *Homo de generali placito tria placita debet in anno; unum, sexta feria*

post Epiphaniam; aliud, sexta feria post octavas Paschæ, tertium, sexta feria post festum S. Johannis Bapt. Quod pro locorum diversitate variare potuit.] [** Bis in anno in dipl. Heusdorf. ann. 1255 in Thur. sacra pag. 344: *Quod *Advocatus* habeat duo iudicia, quæ Voitisinga a vulgo nominantur, unum in octava beatæ Walpurgis, reliquum in octava Martini, et quod indicare debeat sine capcione, que vare volgariter nominatur, et hæc indicabit: effusionem sanguinis, homicidium, furtum, rapinam, incendium nocturnum.*]

¶ Non tamen in *Advocatis* erat ut ad libitum suum placita tenerent; modo enim in Charta Henrici Palatini Rheni ann. 1098. legebamus iis prohibitum fuisse ne id agere tentarent, nisi invi tati ab Ecclesia cuius erant *Advocati*. Idem confirmat Diploma Lotharin. II. ann. 1187. pro Stabulensi Monasterio apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 100: *Ubi vero Abbas cum suis ad justitiam faciendam non sufficerit, si *Advocatus* petitione Abbatis, quia aliter numquam debet, venerit, tertiam portionem de his, quæ ex illa duntaxat justitia accrescent, habebit.* Eadem verba repetit Conradus II. in Diplom. ann. 1138. ibid. col. 104.

Ne porro gratis placita ista tenere vi derentur *Advocati*, concessa iis est, ex recepto usu, tertia pars *bannorum*, seu mulctarum, quæ in reos et injuste litigantes decernebantur: ita tamen ut nihil præterea exinde possent exigere, cum partes due aliae in usus Ecclesiarum cederent; quæ quidem tertia bannorum pars judicium semper fuit in mulctis judiciariis, ut constat ex Lege Bajuvarti. 2. cap. 16. Eberhardus Archiepiscopus Saltzburgensis in Chronicō Reichenbergensi, ubi de *Advocato* Saltzburgensi: *Qui videlicet de beneficio principalis *Advocatii* sibi collatae, prædictum Cœnobium (Reichenbergense) sine omni gravamine defendat, contentus nimur justitia trium bannorum, quorum duo in usum Præpositi et Fratrum, tertium in usus ipsius *Advocati* cedat.* Charta Caroli M. pro Monasterio Augensi apud Nauclerum generat. 27: *Insuper statui mus atque jubemus, quicquid placitando ibidem acquirat (*Advocatus*) tertia parte... sibi retenta, duas Abbatis reddat, etc.* Alia Friderici II. Imper. ann. 1193. pro Monasterio S. Quirini Tegerneseensi: *Et tertia pars bannorum sit *Advocatum*, duæ partes sint Abbatis et Fratrum, Wergelda Abbatis et Fratrum sit, et mancipium pro mancipio.* Charta Hen ricii III. Imp. ann. 1056. apud Nicol. Zyllesum: *De bonis autem, quæ (in) *Advocatorum* placitis publicata fuerint, duæ partes Abbatis, tertia vero pars in eodem tantum anno rerum et frugum *Advocatorum* erit, postea vero nihil ad eos pertinet, quid Abbas inde disponere velit.* Vide Ägidium Gelenium in Colonia pag. 68. 69. 85. 86. 87. [et Diplom. Lotharii II. et Conradi II. paulo ante laudata.]

Hinc passim *Tertii banni* *Advocatorum* mentionem fieri observare est in veteribus Tabulis, in Chronicō Reichenberg. pag. 200. 214. in Actis Murensib. Monasteri pag. 22. in Chronicō Hirsauensi ann. 1075. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 239. 244. 308. 312. 399. et alibi non semel: quæ quidem *tertia bannorum* pars, *Tertius denarius* dicitur in Gestis Abbatum Laubiensium pag. 603. in Charta Ludovici Comitis Lonensi ann. 1155. apud Chiffletium in

Vindiciis Hispanicis pag. 39. in Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurissium, et Miræum in Cod. Donat. Piar. cap. 54. et in Chronico Mosomensi pag. 660. *Tertia pars pecunia in generalibus placitis acquisitæ*, in Charta Henrici Imp. ann. 1145. in Cod. Donat. Piar. cap. 95. *Tertia pars compositionum*, in Charta Henrici Ratisponensis Episcopi ann. 1138. in Metropoli Salisburgensi. *Tertia pars legum*, in Diplomate Caroli M. apud Doubletum pag. 723. si tamen genuinum est; denique *Tertia pars emendarum*, in Chronico Senontiensi lib. 2. cap. 5.

¶ Præter tertiam partem emendarum, seu, ut aiebant, eorum quæ placitando acquiruntur, Advocatus de singulis mansis annuam præstationem solebat exigere, quæ varia erat pro locorum diversitate. Charta Rudolfi Episcopi Halberstad. anno 1147. legitima Advocati recenset jura, his verbis: *Quid autem juris in bonis Ecclesiæ Advocatus habere debeat, præsenti scripto commendare dignum duoximus, ne vel Advocato, quod sui juris est, postmodum subtraatur, nec quicquam præter statutum ab hominibus extorqueatur. De singulis mansis duo maltra frumenti et unum anserem Advocatus singulis annis recipiat hac conditione, ut in legitimis placitis suis homines sub observatione quadam, vulgo dicta Vara, astare et responderem non cogat. Ab hoc autem statuto omnes mansi, quos fratres in Dominicilibus suis in Elversdorp et in Ludesleve excolunt, et bona Ministerialium excipiuntur. In majoribus vero excessibus homines deprehensi sub observatione respondeant. Ex omnibus que placitando acquiruntur, due partes Abbati, tria vero cedant Advocato. Ubi tria pro tertia.* [¶] Cæsarius in Registr. bonorum Ecclesiæ Prumiensis cap. 29: *Comes de Viana (ecclesiæ Prum. Advocatus) nihil ibidem præter servitium, quod ei a prædecessoribus nostris induxit est, quod Vogtiniest appellatur et tertiam partem placitorum sive satisfactionum debito modo... debet percipere.]*

¶ Adde quod aliquot e terris quas incultas inveniebat colere et fructus percipere poterat. Charta Hugonis Archiep. Senon. de adovatione de Balneolis ex Tabul. S. Germani a pratis: *Advocatus quoque si supra viam Trecensem terram invenerit vacuum, sine fimo scilicet aut cooperatione, [¶] leg. caropperatione] ibi corvadas quas in villa habet mittet, non alibi, nec alias ibi mittet carugas nisi corvadas; quando vero terram sicut dixi corvadis coluerit, decimam totam et medietatem terratici Monachis dabit.*

¶ Nihil tamen in prædiis, quæ Fratribus alendis erant addicta, capiebat Advocatus teste Adalberto III. Episcopo Metensi in Charta ann. 1065. apud Miræum tom. 1. pag. 62. edit. 1723. Ibi enim explicans jura ad Advocatum et Subadvocatum Monasterii S. Trudonis pertinientia, ait: *Qui Sacramento adstricti nominatim protulerunt, quasdam curtes esse in ipsa Abblesia, id est, Burlon, Lare, Mere, Wilre, Kircheim, Staden, Halmale, in quibus nunquam a meis prioribus aliquid juris concessum est Advocato; quia exdem stipendiis adscriptæ Fratrum, nulli alteri obaudire debent, quam Præposito et ejusdem Monasterii Cellerario. Vide infra Advocatio et Jus advocatium.*

Tenebantur præterea Ecclesiarum Præsules, dum hæcce obirentur placita,

Advocatis et eorum famulis certa ac definita præbere cibaria. Charta Henrici III. Imp. ann. 1056. pro Monasterio S. Maximini Trevirensis, apud Nicol. Zylesium: Et quicquid ibi placitando acquisierint, duæ partes Abbatis, tertia ipsorum (Advocatorum) erit, eadem vero die Abbas ipsi Advocato, quicumque est, servitum dabit, duos scilicet modios panis, frinskingos 4. ovinos, et amam unam vini: si amplius habere voluerit, de placito habebit. Jura Bambergensis Ecclesiæ pro Advocacia, in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 50: Insuper pia Memoriaz Eberhardus Episcopus, præter justitiam, causa majoris benevolentiae constituit ei servitum ad Placitum suum; scilicet duos modios tritici, vel ducentos panes, 2. porcos quorum unus valeat 20. nummos, alter 25; 10. gallinas, 20. caseos, 10. ova, 2. urnas vini, 4. urnas cerevisia, 6. modios pabuli: hoc servitum datur ei in Oesterhoven diebus placiti sui.

[¶] Hæreditates vacuae alienigenarum interdum spectabant ad Advocatos. Charta Adelheidis Abbat. Gandersheim. ann. 1188. in Harenbergii hist. Gandersh. pag. 131: *Exuvias defunctorum, eorum videbilem, qui veri adventitiæ vel veri exiles fuisse probantur, legitimis heredibus, si tamen ipsi eas ante evolutum annum et legalem diem petiverint, Advocatus exhibebit. Hereditibus autem infra annum non comparentibus illas ad jus Advocati pertinere consuetudo permittit. Statuta Suatuensis anni 1120 in Seibertzii Histor. ducat. Westphaliae pag. 50. Docum. art. 13: Preterea juris Advocati est hereditatio accipere Frisomum et Gallorum.]*

¶ Sed nullibi magis singillatim Advocatorum officia et jura declarantur, quam apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 202. in Charta ann. 1156. Quocirca chartam integrum hic exscribendum duximus: *In nomine Sanctæ et individuæ Trinitatis, ego Ottaker Marchio de Styre, etc. Unde et ego præsentibus ministerialibus meis antiquiores eorum de jure Advocati studiose requisivi; et ipsis seriatim disserentibus, sicut avus meus Marchio Ottaker ab ipsa loci fundatione constituit, et proavis meus Marchio Lupoldus postmodum diligenter firmavit, ita denum instanti necessitate, imo compellente divino timore, et ipse perpetua necessitate roboravi. Hæc sunt autem, quæ ad jus Advocati seniorum nostrorum iudicio inventa sunt pertinere. Ter in anno, id est, bis tempore gravinis, semel tempore feni placitum suum debet habere, et hoc de clamatione vel notificatione illius præconis, quem sibi Abbas vel potens ejus... nuncius debet ad latus ipsius Advocati sedere, et de omni manuum compositione, sive pugnae, sive furti duæ partes ad Ecclesiæ respiciunt, tertia ad ipsum, etc. Illic si ibi prandere vult, comportent rustici circumpositi, quo convenienter servitiat ei, si tamen ita advenit, hoc est, cum paucitate simul venientium, quo id possit fieri sine gravamine pauperum; sin alias, jejonus abscedat. Si servus Ecclesiæ occiderit conservum suum, stemma ex integro Ecclesiæ restituirat, etc. De subsequenti vero emendatione duæ partes ad Ecclesiæ, tertia ad Advocatum pertinebit. Si de cæteris quispiam servum Ecclesiæ occiderit, restituto itidem stemmate, subsequentis compositionis duæ partes sunt Advocati, tertia Ecclesiæ, etc. De Prebendaris curia omnino se non intromittat, quidquid excesserint. Ea solummodo judicat et corrigit, quæ sine ejus auxilio ipsi vel noluerint, vel nequierint. Cellam Monasterii Advo-*

catus, nisi orationis causa intrare non habet. Si servus Ecclesiæ non conservam vel illicitam duxerit in conjugium, nihil pertinet ad eum. De Adjutoribus vel Vicariis, quos Subvocatos (i. Subadvocatos) dicunt, in æternum non cogitet. Curiam unam ad Birchæ et duos mansus ad Hellewaren et decimam ubi fluvius Rubiniche in flumen Anesum cadit, pro jure Advocati de Ecclesia tenet. Unde potest, etc. Hæc quæ dicta sunt de alio quilibet jure suo causari omnino non habet.

[¶] Præceptum generale de juribus Advocatorum anno 1104 in Conventu Ratisponensi, præsente Henrico Imp. III. datum, apud Pertzium Monum. Germ. legal. vol. 2. pag. 62: *Statutum est ut ad placitum cuiuslibet Advocati pertinentes semel in anno, quando præceptum fuerit, omnes certis in locis convenienti, ibique in servitum suum plus non esciant nisi duos modios tritici et duos porcos, tres cados vini et medonis, decem cados cervisia et quinque modios avenæ. Ut autem ea quæ ad usus fratrum pertinent minus distrahanter, hæc subscripta in usus Advocatorum sunt deputa, videlicet tertia pars bannorum et satisfactio temeritatum, ita tamen, ut si qua dispendia res fratrum patiuntur, primo eis sua restituantur. Werigelda fratrum sunt et mancipium pro mancipio. Præterea si prælati ecclesiæ aliqua necessitate cogente damnum sibi vel rebus suis illatum salvo ordine suo recuperare non valuerint, ipsos Advocatos in competentem locum advocent, ubi causas querimonie diligenter discutiant, nichilque ibi ab eis vel ab eorum colonis quasi sub justicia exigant, sed cum caritate hoc quod eis impensum fuerit accipient. Monendum, hic non agi de tribus placitis certis diebus habendis, sed de quarto, quando præceptum fuerit (geboten Gericht) congregato.]*

Sed Advocati levioribus ejusmodi commoditys ac emolumentis non contenti, alia insuper jura in Ecclesiarum prædiis non sibi duntaxat asseruere, sed et ipsa interdum usurpavere predia. Tantaque eorum fuit pravitas, rapacitas ac tyrannis, ut sèpe a Principibus amoverentur, iisque substituerentur alii: quod præcipitur in Lege Longobard. lib. 2. tit. 47. §. 1. atque inde Advocatorum exactiones, usurpationes, et tyrannides carpere passim legimus Scriptores, Adrevaldum lib. 4. de Miracul. S. Bened. cap. 6. 17. Anonymum de Miracul. S. Rictrudis, Gualbertum in Polyplico Marcianensi, Abbone Floriacensem Abbat. in Canonib. cap. 2. Aimo in Vita ejusdem S. Abbonis cap. 17. Beroldum Constantiensem ann. 1098. Anonymum in Histor. Trevirensi, p. 250. Sugerium lib. de Administrat. sua cap. 4. Auctorem Actorum Murensium pag. 4. Auctor. Histor. Archiepiscop. Bremensium ann. 1344. Auctor. Chronicus Laubiensis, pag. 602. 608. Concilium Lateranense IV. can. 45; Ecclesiarum denique prælatos in variis Chartis apud Odoricum Rainaldum ann. 1203. Ughelium tom. 1. Ital. sacræ pag. 934. Zylleum in S. Maximino pag. 47. Vigileum Hondium in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 3. 30. 277. tom. 3. pag. 250. 251. 398. [Ægidium Gelenium in Engelberto pag. 85. 86. 87. etc.] Ejusmodi porro Advocati damnosæ et cupidi appellantur in Capitulari I. Caroli M. ann. 802.

Ut igitur coercentur ejusmodi Advocatorum exactiones et usurpationes,

Summi Pontifices et Principes curam identidem adhibuere; et ut intra suos limites munus sibi impositum exercerent, juraque sibi debita, et Legibus definita perciperent, non semel statuere. Hinc in Concilio Remensi ann. 1148. can. 6. et in Lateranensi sub Innocentio III. cap. 45: *Præter jus et beneficium antiquitus constitutum sibi aliquid accipere, vel usurpare vetantur.* [¶] Sententia Friderici I. Imp. ann. 1170 ap. Pertz. vol. 2. pag. 141: *Nullum prorsus Advocatum aliquod jus habere in dotem allicujus ecclesiæ, nec in rebus clerici in ea manentis, nec in vita nec in morte.* Confirmata hæc sententia ann. 1259 ab Adolpho R. R. ap. Pertz. pag. 464. Philippo Rom. Reg. Promissa Papæ ann. 1205. ap. Pertzium Monum. Germ. legal. vol. 2. pag. 208. art. 6: *Advocatos sive patronos ecclesiarum, ab exactionibus, angariis, et perangariis, in quantum potero cessare compellam.* Friderici II. Imp. Confederatio cum Principibus Ecclesiasticis, ann. 1220, art. 4: *Item statuimus ne quis ecclesiam aliquam in bonis suis dampnificet occasione Advocatie eorumdem bonorum, sed si dampnificaverit, dampnum in duplo restituat, et centum marcas argenti camere nostre solvat.* Vide Heinrici regis treugam art. 18. ibid. pag. 268. et [Friderici II. Imp. Constit. art. 2. ibid. pag. 314.]

Inde etiam provisum a Principibus, ut rate haberent Advocatorum præstationes, quæ legitima Advocatorum jura dicuntur. Ditmaro lib. 2. pag. 22. et ut in Diplomatibus, in quibus de eorum institutione agitur, ea describerentur, quæque habentur in Gestis Abbatum Laubiensium pag. 603. in Codice Donat. piar. cap. 95. in Histor. Guinensi pag. 191. apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 96. etc. Quibus adjungenda videtur in eandem sententiam Bulla Nicolai PP. ad Theodericum Virdunensem Episcopum, ex Tabulario S. Vitoni: *Et quia nobis significasti, ipsos Fratres super vexatione Advocatorum suorum te sepius convenisse in Deo, sicut rogasti, pro pace et quiete eorum, secundum quod a Duce Gozelone in præsentia prædecessoris tui Richardi Episcopi determinatum insinuasti, Nos hic conscribere et confirmare dignum duximus constitutum, et confirmamus Apostolica auctoritate, ut Advocatus ad tria annualia placita cum uno socio ventiat, et cum Ministerialibus ea legitime teneat, et justicias ibi factas judicio Scabinorum pro posse pauperum determinet, et de communi adquestu ipsa die vivat, et de residuo suum Tertium habeat de leude, et de sanguine facto. Si Abbas per se rectum acquirere potuerit, nihil inde Advocatus habebit. Si vero eum advocare necesse fuerit, et justitia facta, suum Tertium habebit. Si aliqua causa necessitate Ecclesiæ urgente Abbas eum invitaverit, vel parte defensionis transitum habuerit, victimum competentem de parte per Ministeriale accipiet. Si vero pro suo tantum negotio venerit, de suo vivet: præter hæc nihil sui juris esse neverit.* Extat porro Charta Gozelonis, seu Gothofridi Ducis et Marchionis, cuius hic mentio fit in eodem Tabulario. [Charta Ottonis Episcopi pag. 45. Vindemiarium Litterar. Friderici Schannati: *Advocatus semel in anno placitum ponat cum colonis et tunc ad servitium exigat duos porcos quos vulgo inductiles vocant, et unum lateralem et unum portcellum et 4. gallinas et 4. modios tritici ad panem et 10. modios avenæ ad pabulum, et dimidiad carratam cerevisia*

cum una urna Medionis; injustas autem exactiones omnino non faciat.]

Interdum Advocatorum stipendia pro libitu Abbatum erant, quorum erat ea definire. Chron. Montis-Sereni ann. 1127: *Me vero, dum vixerom, et post me seniorem de filii meis, vel quemlibet hæredem meum seniorem Advocatum habeant, cui nihil, nisi ad proprium vel secularis servitii debeant.* Addit. ann. 1156.

[¶] Tandem cum Advocatorum usurpatiōibus modum imponere episcopi abbatives frusta tentassent, *advocatas* seu earum jura non modicis pecuniis redimebant; quod inter majora beneficia, ab episcopis vel abbatis ecclesiæ suis præstata, recenserent earumdem annales. Charta ann. 1197. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 245: *Quia vero longum est narrare per singula in quibus ecclesiæ melioravit, prioratus emendavit, loca nostra remota et proxima ad bonum statum revocavit, multis omissis, Advocatiam montis Sancti Vitoni a viro nobili Goberto de Aspero monte quingentis libriss emit.*]

[¶] Charta Alberti Archiep. Magd. ann. 1221. in Dreyhaupt. Pag. Nelet. tom. 2. p. 461: *Notum itaque facimus universi Christi fidelibus, quod nobis vir, fidelis noster, Burchardus Magdeb. Burgaravus rediens a partibus transmarinis, ubi steterat in obsequio terræ sanctæ, propter quod aliquantis fuerat debitis obligatus, quum ipsum urgeret instantia debitorum, obtulit dilecto filio nostro Bertramo, abbati monasterii S. Joh. in Monte Mägdeb. Advocatiam bonorum ipsius monasterii de ipsius manibus redimendam. Et Burggravio quidem et abate et conventu ejus concordantibus super eo, ut Advocatia prefata quadringentis sexaginta marcis redimeretur ab ipso, Nos, ne contractus idem dubius haberetur, per verba ipsorum contrahentium exprimi volumus, quid sub Advocatia nomine concludatur. Ex eorum itaque protestatione coram nobis facta, nomine Advocatæ omne illud jus intelligitur, quod Joannes qui dicitur Advocatus Montis de manu Burggravii tenere dinoscitur, ac totum illud jus quod ab Burggravium pertinet in raptu et effusione sanguinis et in insidiis et in irruptione... ac præterea jus banni et trium judiciorum annuorum, quibus ante palatum nostrum consueverunt Burggravii præsidere.*]

Denique postquam rerum publicarum status eo devenit, ut cuilibet sua jura armis et bello prosequi ac tueri licet, Episcopi, Abbes, et cæteri Ecclesiæ Præsules, quibus arma ferre in Conciliis interdictum est, non jam *advocatis*, qui res suas in placitis ac mallis defenderent et tutarentur, opus habuere, sed Militibus ac proceribus, qui suos in prælium vassallos possent educere. Atque ut *Advocatos* suos, vel proceres, quos ad sui tutelam adsciscerant, magis sibi devincirent, ac obstringerent, bonorum Ecclesiæ suarum partem aliquam iis indulserent, quæ clientelari jure ab ipsis Ecclesiæ in feudum possidente: et hac ratione saltem tanquam Ecclesiæ vassalli earum bellis interresse tenerentur.

[¶] Quæ vassalli conditio ut firmaretur, cum solemní investitura fiebat ejusmodi bonorum traditio, quam fidelitatis sacramentum subsequebatur. Charta ann. 1188. tom. 1. Cod. Ital. diplomat. col. 1549: *Dominus Uigilio S. Romani prior, cum consensu fratrum, investivit marchionem Opizionem cum libro et stola*

ante altare S. Romani de Advocatia S. Romani et de omnibus benefactis S. Romani. Et prædictus marchio recepit eam pro remedio animæ suæ, et promisit supra altare et osculo pacis esse fidelis abbatis S. Benigni Fructuariensis;.... et prioribus S. Romani, qui fuerint ordinati ejus voluntate et consensu.]

Morem istum res Ecclesiæ *Advocatis et Defensoribus* in beneficiandi perantiuum esse, docet Testamentum Hadoindi Episcopi Cenomanensis sub ann. 652. apud. Brissonium. Helgaldus in Vita Roberti Regis pag. 68: *Totaliter sanctæ Crucis (Ecclesiæ Aurelianensis) quam Fulco Episcopus pro adjutorio sui Hugoni potentissimo Belvacensi dederat, etc.* Mitto, quæ in hanc rem habent Ingulfus pag. 891. Arnoldus Lubevensis lib. 3. cap. 18. Ratbertus de Casibus S. Galli cap. 2. et Chartæ veteres apud Buzelinum lib. 3. Gallo-Fland. cap. 20. Nicolaum Zylleum in S. Maximino pag. 40. Loisellum in Histor. Bellovacensi pag. 248. Louvetum in Hist. ejusdem urbis lib. 1. cap. 22. pag. 647. 648. Justellum in Hist. Turenensi pag. 19. etc.

Atque prædia quidem ejusmodi, uti diximus, ab Ecclesiis concessa *Advocatis*, jure clientelari iis obnoxia erant, earumque Præsulibus fidei sacramentum seu hominum *Advocati* præstabunt. Unde tam crebro legimus, *Advocatos* Ecclesiæ, quarum erant *Advocati*, Ecclesiæ ipsius jure feudali fuisse obnoxios. Charta Adalberonis Episcopi Metensis ann. 1065. apud Meurassium et Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 54: *Præsente Udone... eandem Advocatiam in beneficio a nobis habente, et Ottone Subadvocato.* Neque tamen semper id obtinuit; nam interdum *Advocati* ratione *Advocatæ Regi*, vel Principi obnoxii erant, si nempe ab eo Ecclesiis datis essent *Advocati*. Nam cum Princeps jure Monarchia Ecclesiæ omnium Regni sui *Defensor* sit et *Advocatus*, si quem iis tutandis committit *Advocatum*, Regius est vassalus. Potiori vero jure, si Rex ipse *Advocatus* institutus fuerit et electus ab Ecclesia, vel si Ecclesiam construens ac dotans, *Advocationem* sibi reservarit, et alii commiserit: tunc enim *Advocatus* delegatus Regem, ut *Majorem Advocatum*, dominum agnoscit. Atque ita capienda Charta Drononis de Mello ann. 1233. in Tabulario Andegavensi Camere Comput. Paris. fol. 32. 48. qua agnoscit, tenere se *Custodian et Advocatiam Regalis Monasterii Cormieriacensis, de domino Rege in feodium et homagium ligum de dono reverendæ memorie domini quondam Regis Francorum.*

[¶] Cum vero debita ob ejusmodi beneficium servitia militaria ab *Advocato* præstabuntur, tunc ab iisdem eximebatur Ecclesia, cuius nomine illa exhibere censebatur *Advocatus*. Nec forte a vero aberraverit qui aliquas Ecclesiæ possessiones infeudatas existimaverit ea potissimum ratione ut Ecclesia ab armorum tumultu liberæ forent et immunes. Diploma Lotharii II. ann. 1137. pro Monasterio Stabulensi apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 100: *Advocatum a nostra manu accipiat, qui nobis exercitum et expeditionem, et quæ ad ipsam pertinent pro summa et debito sui beneficii faciat, Abbe et suis omnibus super hoc quiescente, et nullam pro hoc nobis aut ipsi *Advocato* redemptionem, aut supplementum præstante.* Idem habet Conradus II. in Diplom. ann. 1138. ibid. col. 104. et in alio ann. 1140. ibid. col.

111 : *Advocatus expeditionem et arma pro summa et debito sui beneficii nobis successoribusque nostris procuret, Abbate et Ministerialibus et tota familia, atque omnibus ejusdem Ecclesiae possessionibus super hoc liberis, et nullum nobis vel Advocato supplementum praestantibus.*

Eiusmodi igitur Advocatorum munus fuit, ut si ad hoc necessitas compelleret, res et facultates Ecclesiarum bello tarentur, eorumque milites, ac vassallos in aciem et campum educerent. Polypytchum Marcianense : *Qui nunc Advocatus immerito nuncupatur, olim Defensor Ecclesiae laudabiliter vocabatur: quoniam sapientia, ratione, armis etiam, si res exegisset, omnia, quæ erant Ecclesiae, viriliter defendebat, et vigilanter protegebat.* Chronicon Monasterii Figiacensis : *Eo tantum tenore... ut cum necessitas posceret, solo jussu, absque lucro alio temporali, bella Abbatis et suorum præliaretur.* Complura hujusce rei prostant exempla apud Scriptores, quos Lectori indicasse sufficeret, Lambertum Schaffnaburgensem ann. 1071. ejus Continuatorem ann. 1304. Diedericum Monachum de Illatione S. Benedicti cap. 6. in Fragm. Historia tom. 3. Hist. Francor. pag. 337. 345. in Historia Landgravior. Thuringiæ cap. 80. 82. in Charta Ottonis I. Imp. pro Ecclesia Gemblacensi. et in alia apud Besilium in Episcopis Pictavensibus.

Præterea si in Regalem expeditionem submonerentur Episcopi et Abbates, eorum vassallos in aciem conducebant; definitumque erat, quid in iis occasiobus ab Ecclesiis præstandum iis esset ad apparatum expéditionis, ut est apud Malbrancum lib. 8. de Morinis cap. 46. in Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1056. pro Monasterio S. Bertini : *Ut quicunque Advocatus fuerit in Regalem expeditionem iturus, unum baconem, et unam pensam caseorum, et unum equum ad summariam, vel pro his unam marcam argenti ab Abbatie accipiat.*

Sed et eorum erat Ecclesiarum vexilla, cum in propriis Ecclesiarum bellis, tum etiam in Regalibus expeditionibus deferre. Triumphus S. Lamberti cap. 3 : *Contra vero suum Episcopus vocavit exercitum, et Rasoni Miliū portandam mandavit banneriam : quia Hasbanie Advocatus factus de medio, cuius hoc ferre est, hæredem nullum præter duas pueras parvulas dereliquerat. Proxima ergo tertia feria ante Ascensionem Domini, dictus Raso in medio majoris Ecclesie, ut moris est, armatus est, et vexillum accipiens, cum civitatis populo urbem egreditur, etc.* Quod vero hic traditur de Hasbanie Advocatis, Leodiensis Ecclesiae signiferis, id ipsum scribunt Aegidius Monachus Aureavallicus cap. 101. et Joannes Hocsemius in Arnolfo a Marka cap. 17. quorum extincta gente, Episcopi præcipuis in re militari ac strenuis viris, vel fidentioribus vexillum suum committere solent, ut tradit Radulfus de Rivo cap. 5. et 7. Charta Philippi II. Imp. pro Leodiensibus, que descripta legitur in magno Recordo Leodiensi pag. 8 : *Li Evesque de Liege doit envoyer à Liege, assavoir le Voeit de Hasban avec 40. Chevaliers, lquel prendront l'Estendart S. Lambert, et jurerat le dit Voeit en saint, que celi portera il feablement, ne ne lairat, si mort ou prison soit l'encombe, et en tele maniere il doit conduire l'ost de Liege, etc.*

Id etiam de Advocato Tornacensis Ecclesiae testatur Distichum allatum a Buzelino lib. 3. Gallo-Flandr. cap. 9 :

*Signifer Ecclesiae vexilli munere grato,
Et Castellanus feudum capit a Cathedrato.*

Quibus verbis, inquit Buzelinus, innuitur, Advocatum fuisse Signiferum Ecclesiae, et Castellanum Tornacensem suas investitures ab Episcopo Tornacensi accepisse. Statuta Ecclesiae S. Martini Turonensis : *Dominus de Prulliacus est propugnator (Advocatus) et Canonicus de Consuetudine, et habet prebendam in blado, vino, et nummis : et debet portare vexillum B. Martini cum Comite Andegavensi, et facere per se, vel per alium bella Capituli B. Martini.* Ita Comes Vilcassini, ut *Advocatus Monasterii S. Dionysii, ejusdem Monasterii Signifer erat, ut habet Sugerius lib. de Administrat. sua, cap. 4. quod pluribus etiam docuimus in ea Dissertatione ad Joinvillam, quam de Auriflamma instituimus. Scribit præterea ex veteribus Tabulis Guesnaius in Annalibus Massiliensib. ann. 855. Willelmum Vicecomitem Massiliensem *recisus S. Victoris vexillum, ut celeberrimi nempe in Provincia Monasterii Advocatum.**

Interdum *Advocati* ipsi *Advocationes* suas aliis in beneficium, seu in feudum dabant, vel quod potioris longe dignitatis essent, ut Ecclesiarum et Monasteriorum expeditionibus possent interresse, ut sunt Reges ac Principes; vel quod bellis suis ac publicis negotiis ita distinserentur, ut alienis vacare fas in non esset. Extat Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1064. pro Monasterio Einhamensi apud Miræum lib. 1. Diplom. Belgic. cap. 33. quæ, *cum propter occupationes ac curas Principatus sui istius Monasterii tuitioni omnino ut Advocatus invigilare non possit, vicem sui in parvis tantum negotiis, sibi majora reservans, Arnulpho Aldenardensi Castellano committit.* Vide Notitiam Eccles. Belgij cap. 90.

[*Sed et rebus annonariis ecclesiarum invigilasse advocatos, etiam qui primi ordinis erant, unde *Advocati granarii* appellabantur, discimus ex Charta Ottonis ducis Bavar. ann. 1295. inter Probat. Hist. monast. S. Emmer. Ratisbon. pag. 440 : Cum viri nobiles nostri fideles,... comites de Leonberg asseruerunt se debere esse *Advocatos granarii ecclesiae memoratae*, quod vulgo dicitur *Castenvogt*, etc.]*

Vérum causa præcipua, cur Ecclesiarum *Advocationes* in alios ab *Advocatis* transferrentur, ea fuit, quod plerumque ex Ecclesiae prædiis, quædam essent in longinquis regionibus a fidelibus idem tidem indulta, quæ *Advocati*, viri licet proceres ac potentes, tueri non poterant, quod ab iis procul abessent, vel etiam, quod in Principum exterorum domini jacerent. Quod colligere licet ex Lamberto Ardensi pag. 149. et aliquot Chartis apud Loisellum in Hist. Bellavacensi pag. 248. Louvetum in Histor. ejusdem Urbis lib. 1. pag. 647. 648. et Hemereum in Augusta Viromand. in Regesto pag. 40.

Ex quo accedit, ut tot essent fere *Advocati*, quot majora Ecclesiarum prædia. Gesta Abbatum Lobiensium pag. 602 : *Castellanus Tudiniensis, quod nobis ad jacet castri, totam præfecturam (Advocationem) Abbatiz debet tenere in manu sua, nec aliquos debet sustinere Defensores vel Advocatos, nisi qui hæreditarii sunt hæreditate antecessoria. Modo habentur in villis S. Petri multi Advocati, immo raptiores, qui præter tres generales placitos, quæcumque volunt, ibi sigillatim placitant, etc.* Charta Henrici Ducis

Bavariae in Chronico Reichersperg. : *Vocatus in Advocatiā prædiī, quod dicitur Mustier, mutuati ab Ecclesia Bambergensi, etc.*

Atque hi quidem minores *Advocati*, seu qui ab Ecclesiarum *Advocatis* prædiorum tutelas in se recipiebant, *Subadvocati* passim dicuntur, quemadmodum *Subdefensores* vocat Gregorius VII. PP. lib. 6. Epist. 8. qui *Defensorum Ecclesiae vices agebant.* Hos *Secundos Advocatos* appellat liber de Fundatione Monasterii Gözencensis pag. 233; *Proadvocatos* Charta Henrici II. Imper. ann. 1023. apud Nicolaum Zyllesium in S. Maximino; *Postadvocatos* alia Conradi Imp. ann. 1026. apud eundem; *Viceadvocatos* alia anni. 1074. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 534. *Subadvocatores* alia ibidem tom. 3. pag. 244. *Advocatos infedatos* Speculum Saxonum lib. 3. art. 64. § 13. *Advocatos Feudales* Wilchbild Magdeburg. art. 16. § 2. quorum *Advocatio segregata* dicuntur in Chronico Reicherspergensi pag. 205. *Advocatio prædiorum* pag. 214. *Advocatio, quæ jure feudali in beneficio tenentur*, in Privilegiis Ecclesiae Hamburg. pag. 200. Vide Diplomata Belgica Miræi lib. 2. cap. 43.

Sic igitur minores isti *Advocati* munia sua obibant, ut primoribus *Advocatis* ratione clientelæ obnoxii essent, iisque hominia præstarent; qui *Advocati* præcipui, *Majores et Principales* et *Summos Ecclesiarum Advocatos* sese inscriberant. In Chronico Trudonensi lib. 5. pag. 394. 405. 459. *Comes de Lembourg* dicitur *Major Advocatus* ejusdem Monasterii, cui suberat Gislebertus *Comes de Duras Advocatus*. Ita *Principalis Advocatus*, in Chronico Reichersperg. pag. 200. 202. 215. in Chartis Eberhardi Archiepiscopi Saltzburgensis et Henrici Ducis Bavariae, apud Buzelimum lib. 2. Gallo-Flandr. cap. 22. Exstat Charta Philippi Comitis Flandriæ ann. 1176. in qua Marianensis Abbatia *Summum se Advocatum* esse ait, eique subesse, ac de se tenere alios *Advocatos* possessio-num ejusdem Ecclesiae : *Quæ omnes cum appendicis suis sub mea protectione et Advocacione sunt, qui ejusdem Ecclesiae sum Advocatus, et Advocati earundem possessionum de me tenent suas Advocaciones.* Similis Flandriæ pro eodem Buzelimum. In Historia Landgraviorum Thuringiæ cap. 143. Rudolphus Saxonæ Dux dicitur *Advocatus Generalis Archiepiscopi Moguntini*.

Verum cum ejusmodi *Subadvocato-rum* multitudo gravarentur Ecclesiae, propter consuetas eorum exactiones ac rapacities, cum Ecclesiarum bona potius dilapidarent, quam tutarentur ac servarent; exortæ subinde graves in eos quarelæ, adeo ut sibimet caverent Ecclesiae, vel earum Fundatores, dum *Advocatos* deligerent, hac apposita fere semper conditione, ut *Subadvocatos* iis instituere non licet, nisi de ipsarum consensu. Charta Urbani II. PP. pro Monasterio Hirsaugiensi apud Tritheim : *Non solum super cellam majorem licet Abbatii Subadvocatum constituere, sed per singula prædia et cellulas suas, ubi nihil etiam sibi juris a Prioribus illic constitutis, in beneficiis providendis, vel etiam Ecclesiae investiendis substrahitur.* *Advocato autem sic constituto, non liceat contra voluntatem Abbatis Subadvocatum vel Causidicum per prædia Monasterii disponere, sed omnia illibata secundum privilegia custodire.* [Charta Ottonis

Episcopi inter Vindemias Literarias Fred. Schannati pag. 45: *Advocatiam per semetipsum absque subadvocato administraret.* Idem legitur in Diplom. Lotharii II. et Conradi II. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 100. et 104.] Id etiam colligere est ex variis aliis Tabulis in Actis Murensis Monasterii pag. 22. in Chronico Reicherspergensi pag. 200. 209. 214. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 6. tom. 3. pag. 125. 239. 240. 243. 244.

Abrogati tandem Subadvocati in Concilio Remensi ann. 1148. cap. 6: *Auctoritate Apostolica prohibemus, ut nullus Advocatus propter beneficium antiquitus constitutum aliqua sibi accipere, vel usurpare presumat: Subadvocatos vero vel exactores eorum modis omnibus ab Ecclesiis infestationibus prohibemus.*

[** De Advocatis Ecclesiarum vide Muratorii dissertationem, Antiquit. Ital. vol. 5. pag. 273; Wurdteinii Monasticon Palatinum vol. 3; Warnkeniigii hist. jur. Flandriæ vol. 3. Docum. pag. 225 sqq.; Eichhornii Histor. jur. German. § 188. 324; Gauppium de urb. Germ. pag. 287; S^a Rosa de Viterbo voc. *Advocado da Igreja*; Haltiansi Gloss. col. 1975. et quos laudat Mittermaierus in Princip. jur. Germ. § 47. not. 12. 13. 14. 15. et § 48. not. 9. De Advocatis annonæ, Germ. *Kastvogt*, Eichhornium 1. l. et Haltausium col. 1067.]

ADVOCATI MATRICULARES, Ecclesiæ matricris Cathedralis. Vetus Charta apud Wiguleum Hondium in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 254: *Consensu Hainrici Frisingensis Ecclesiæ Episcopi, et conniventia Matricularum Advocatorum nostrorum Bernardi Gruba et Sigibonitis Comitis de Neunburg... fundavit cellam ac Prælaturam, etc.*

ADVOCATUS, Patronus, cui jus competit presentandi Ordinario ad Beneficium vacans. Cum enim saepe Monasteriorum Fundatores Advocatiam sibi et posteris reservarent, inde manavit postmodum jus Patronorum, quos *Advocatos* alii vocant, qui jus habent praesentandi Ordinario ad Beneficium vacans: cūjusmodi reservationum prostant exempla in Appendice Reineci ad Witikindum pag. 40. apud Monachum Pegaviensem de Wiperto Groicensi ann. 1106. in Privilegiis Ecclesiæ Hamburg. pag. 159. in Diplomat. Belg. Miræ lib. 1. cap. 33. lib. 2. cap. 35. in Codice Donat. piar. cap. 38. in Actis Murensis Monast. pag. 18. 20. etc. Apud Willem. Thorn. in Chronico cap. 13. § 11. *Advocatio sive patronatus.* Vide Bracton. lib. 4. tr. 2. cap. 3. Fletam lib. 5. cap. 5. Bucelin. lib. 2. cap. 18. pag. 331. Spelman. [et infra in voce *Ecclesia*.]

ADVOCATA, Feminas etiam usas fuisse hujusmodi *Advocationis* seu *patronatus* jure, constat ex ipso Jure canonico. Rames. sect. 140: *Alifwara dedit Ecclesiam de Ellesworth, cuius erat Advocata.*

ADVOCATI urbium ac Regionum membrantur nonnulli proceres: verbi gratia, Bertholdus de Zeringen Dux et Rector Burgundie, *Dei et Imperialis gratia Thuregici loci legitimus Advocatus, quod Kastvogt dicitur*, inscribitur in Charta ann. 1187. In alia ann. 1210: *Dei et Imperatorum ac Regum dono iudex constitutus et Advocatus, qui vulgo Kastvogt dicitur in omne Thuregium Imperiale jurisdictionem tenens.* Ubi Kastvogt idem apud Theutones valet, quod *Castrum* tutor; est enim *Kast*, *Castrum*, et *Vogt*, tutor, protector. Ita Henricus Comes

Lovaniensis in literis ann. 1086. *Comitem et Advocatum patriæ Brabantie et Limburgis Ducem...* constituiimus *Advocatum principalem, et rectorem et judicem generalem in aquis et in terris ad exercendum omnia quæ pacis observantiam respiciunt et Advocati principalis ad officium pertinere noscuntur, nostro et Imperii nomine exercenda, etc.*]

ADVOCATI CAMERÆ ET IMPERII, qui publicæ pecuniæ functionem et procurationem Imperatoris in vicem gerent, qui et *Advocati Fisci*, et tandem denique *Fiscales* dicti: erant hi sub *Camera nuntiis*, quorum cum *Ducibus* æquata habebatur potestas. Ita Goldatus tom. 1. *Rerum Alaman.* pag. 180.

LIBER ADVOCATUS, in Chronico Senoniensi lib. 2. cap. 17. [** Germ. *Freivogt* dicitur judex qui liberorum hominum judicio præsedit in Inquis. sup. jura villa de Wickersheim ap. Senkenberg. Corp. jur. Germ. vol. 1. part. 2. pag. 61.]

ADVOCATUS Tutor, *Ballivus*, qui nomine tutoris pupilli administrat et tutatur. Charta Wilhelmi Archiepisc. Remensis S. R. E. Cardinalis ann. 1199. in Tabulario Campaniæ Thuano fol. 193: *Noverit universitas vestra, quod soror nostra A. Francorum Regina, id quod clamabat in Advocatia terræ nepotum suorum et nostrorum W. Comitis Sacrae Caesaris, et Stephani fratris ejus, totum quitavit et remisit.* Et infra: *Quandiu nepos noster Th. Comes Trecensis Palatinus terram prædictorum W. et St. tenebit per Advocatiam.* Charta Petri Decani Trecensis ann. 1207: *Notum facimus, quod carissima domina nostra et Advocata nostra Blanca illustris Comitissa Campaniæ, etc.* Sic in aliis Tabulis Philippi Abbatis S. Lupi Trecens. ann. 1211. Charta Odonis Ducis Burgund. ann. 1209. In Tabul. Campan. Bibl. Thuana fol. 218: *Notum facio... quod ego laudo, approbo et concedo judicium illud, quod carissimus dominus meus Philippus illustris Francia Rex fecit de Theobaldo filio carissimi consanguinei mei et fidelis mei Comitis Theobaldi, et de Blanca matre ejus, quæ Comitatum Campaniæ tenebat per Advocatiam: videlicet quod nec ipse Th. nec Blanca mater sua respondere debent de terra, de qua dictus consanguineus meus Th. tenens erat, cum decederet, antequam dictus Th. filius ejus habeat XX. et unum annum.* Charta ann. 1040. apud Hemereum in Augusta Viromanduorum pag. 113: *Ego Yvo Thesaurarius Monasterii S. Quintini, et ad tempus Advocatus honoris fratris mei Roberti, qui et futurus heres honoris patris mei, etc.* Charta Communiae Noviomensis ann. 1181: *Qui in via Sanctorum fuerint, viduæ etiam, quæ filios non habent adulatos et arma ferentes, et pueræ sine Advocato, nullas debent consuetudines.* Gallis Avouerie, vel Vourie, ut est in Consuetudine Vitriacensi art. 70. 100. 141. 148. tutela, patria aut maritallis potestas. Vetus jus municipale Comitatus Campaniæ art. 20: *Il est coutume en Champagne, que se enfens noble demeurent de pere et de mere, soient noble ou de pere ou de mere. Se il y a hoir ainsné, il doit avoir l'Avouerie de ceaulx, qui sont sousaagié: et tant comme ils seront en Avouerie, l'Avoué n'en perdront, ne gagneront.* [** Germanis vogt, tutor, curator minoris, feminae, clerici. Vide Haltausii Gloss. col. 1975.]

ADVOCATOR, idem qui *Advocatus*, in Chronico S. Vincentii de Vulturno pag. 690: *Præcepit... ut statim pergerent ad ipsum Abbatem cum suis Monachis et*

** ADVOCATUS PRINCIPALIS. Constitutio Adolphi R. R. ap. Pertizium pag.

Teudelasio Abocatore eorum reinvestirent. Ita et pag. seq.: *Rodelgardus Castaldeus Advocator Episcopi Salernitani*, in Chartis apud Ughellum tom. 7. pag. 500. 506. 977. Adde tom. 8. pag. 47. 139.

ADVOCATOR, Patronus. *Ordo Romanus*, ubi de Processione Pontificis: *Advocatores autem Ecclesiae stant quidem cum majoribus, non autem procedunt cum eis, sed ipsi tantummodo sequuntur sellarem Pontificis, cum Acolyto, qui aquam manus portat.*

ADVOCATOR, vel **ADVOCATUS**, Campio, qui pro alio monomachiam a judice decretam subit. Lex Longob. lib. 2. tit. 55. § 40: *Lites suas... per consimiles Advocatores per pugnam dirimant*; § 39 *Campiones appellantur, qui in isto Advocatores. Gallis scriptoribus Advocuez passim dicuntur.* [Leges Ottonis II. Imp. apud Murator. tom. I part. 2. pag. 173. n. XI: *Ut Ecclesiae, seu Comites et viduæ tites suas de his, quæ in suprascriptis Capitulis continentur, per consimiles Advocatos (cod. Estens. *Advocatores*) per pugnam dirimant. Ceteri vero natura liberi secundum legem pristinam, per semetipsos respondeant et determinent.*] [** Eadem lex est quæ supra ut ex lib. 2. tit. 55. §. 40. laudatur, exstat ap. Pertizium vol. 2. Monum. leg. Germ. pag. 33. art. 10.; § 39 inter leges Ottonis II est cap. 12; vox *consimiles* trahenda ad cap. 10, ubi *Pugnatores* appellantur. Vide etiam Murator. ad cap. 8.] Vide *Campions*. Aliud sonat *Advocateur*, in Consuetudine Angeriensi art. 12. et Santonensi art. 12. ubi is est, qui pecus, in damno captum, ut suum *advocat*, id est, agnoscit.

* **ADVOCATI**, eo sensu, quo nunc accipitur hæc vox, variis appellationibus pro tempore et locorum varietate designantur; quod hic indicasse sufficiat. *Clamatores* nuncupantur in Capitul. lib. 3. cap. 7. [** Capit. ann. 805 in Theodosii villa proclamatum part. 2. art. 8.] et 59. [** Capit. Aquisgr. ann. 810. cap. 1.] et in Capitul. de Villis cap. 29. [** *Clamatores* sunt qui ad palatum imperatoris reclamant.] *Legis doctores* et *Legum magistros* vocat Adrevaldus lib. 1. Mirac. S. Bened. cap. 25. *Domini legum* dicuntur, apud Ottonem de S. Blasio cap. 14. Sed et *Militis legum* seu *legales* appellantur, quod inter eos, qui legum studiis operam impendebant, plurimi gente nobilis essent. Recentiore aëte dictos reperimus *Parliers*, *Amparliers*, *Avantpartiers*, *Emparliers*, *Conteurs*, *Plaideurs*; quas denominaciones ex temporis usu, non ex *vito* advocatorum repetendas esse monere superfluum est. Plura vides in Dialogo *Advocat*. parlam. Paris. inter Opera Loiselli. ann. 1652. [** ap. Camus. Ep. de offic. *Advoc.* vol. 1. apud Bouchel in Bibl. Jur. Gall. v. *Advocat*, *De Lauriere* in Gloss. v. *Emparliers* et in notis ad tom. I. Ordinat. reg. Franc. p. 261. etc. Vid. *Prælator*. [** Heinrici Reg. Rom. coronatio ann. 1222, ap. Pertizium lib. 1. pag. 249: *In jure feodali nullus potest esse Advocatus, nisi sit ipsius ducus feodatarius; Advocatum appellamus patronum causæ.*]

* **ADVOCATI LEGIS**, **ADVOCATI DE USU**. Statuta civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 563: *Quicunque nostræ civitatis raverint deinceps se non esse advocatum nostræ curiæ pro civitate... in meo domino non permittam placitari.... Et si non potero habere Advocatos legis, eligam et mittam duos Advocatos ex usu vel de usu. Ubi Muratorius per *Advocatos legis*, in-*

telligit Legis peritos; per *Advocatos vero de usu*, eos, qui res civitatis vulgo administrant. [** In libr. Feud. et in Stat. mscr. Pisanæ urbis inter leges et usus distinguuntur. Vide *Usus*.]

* **ADVOCATIA**, Munus *advocati*. *Advocatio fit in præsentia veri actoris, procurator agit in absentia actoris*; in Vocabulario *Prædicantium*.

* **Avocassie**, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. Charthop. reg. ch. 357: *Iceliu suppliant non connoissant science d'Avocassie, etc. Advocatio, in Lit. nobilit. ann. 1358. ex Reg. 87. ch. 53: Pour considérations des bons et leaux services que Jehan de la Moriciere, bourgeoiz de Faleize, a fait... en office d'Advocation, comme autrement, nous icellu annoblissons.*

ADVOCATISSA, Mulier, seu nobilis *femina*, cui jure feudi *Advocatio* alicujus Monasterii competit: in libro de Fundatione Monasterii Gozecensis pag. 237.

* **ADVOCARIA**, ex Gallico *Advouerie*, Pensatio, quæ præstatur domino, pro ea, quam impedit civibus, protectione; aliis *Salvamentum* dicitur. *Tabularium Eccles. Ambian.*: *Sciendum etiam, quod unaquæque domus villæ, in qua manet aliquis, si duas furcas haberit, 2. sextar. avenæ debet pro *Advocaria*; si unam furcam, unum sextarium.*

* **ADVOCARIA**, Protectio, tutela. *Charta Galcerii de Castellione* ann. 1216. in Archivo S. Martini Pontisar.: *Galcerius de Castellione Comes S. Pauli.... villam de Moressart cepit sub *Advocaria sua a Bartholomæo Abbe S. Martini Pontisaris*, etc.*

ADVOCATIA, Protectio, tutio. *Baldricus in Chron. Cameracensi* lib. 1. cap. 10: *Abbatis Advocatiam imploravit. Infra: Advocatiam Dei et S. Vedasti sibi profuturam assumpsit. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 5: Erat autem Barisiaicus cum appendentibus villis sub *Advocacia ejus*. Charta Theodorici Comitis Flandriæ ann. 1166: Quæ a præfato Theodorico, seu patre ejus Yvano collata sunt, in nostram et successorum nostrorum *Advocatiam et defensionem suscipimus.* [** Vide Eichhornii histor. jur. Germ. § 195.]*

* **Advocatia et custodia** distinguntur in privilegio Pibonis pro Monasterio S. Leonis in Hist. Tull. pag. LXXXVI: *In manu ipsius Ducis custodiam prædictæ villæ et non *Advocatiam*.... Abbas reposuit, et pro Custodia singulis annis, etc.*

ADVOCATIA, *Officium Advocatia villæ Paterniacensis*, in Charta ann. 1314. in Probat. Hist. Sabaud. pag. 146. *Advocati munus, jus, officium. In lib. 1. Feud. tit. 1. § 1: Advocatia, quæ vulgo Viaria dicitur.* Charta ann. 1148. in Hist. Monast. S. Mariæ Suession. pag. 437: *Advocatiam super villas Cavinorum scilicet, Estiacum, etc.*

ADVOCATIE IMPERII, in chron. Casin. cap. 35. *Charta Henrici Imperat. apud Dodechinum ann. 1110: Regalia sunt civitates, Ducatus, Marchiez, Comitatus, monetæ, teloneum, Advocatiaz, omnia iura Centuriorum, id est villicorum, etc.* Vide Gregorium VII. PP. lib. 2. Epist. 14. [** Vide Eichhornii histor. jur. Germ. § 234. B.]

ADVOCATIA, *Præstatio*, quæ fit *Advocatis*. *Charta Everhardi Archiepiscopi Salisburgensis* ann. 1231. in Metropoli Salisburg. tom. 3. pag. 65: *Remittens eis Advocatiam, id est, procurationes.*

ADVOCATIA, *Advocati infedati dis-*

*trictus. Speculum Saxon. lib. 1. art. 35. § 2: Argentum sub terra absconditum nemini excidere licet, sine proprietarii illius loci voluntate. Si vero voluntas ipsius advenerit, in operis loco *Advocatiam obtinebit*. Art. 59. § 4: In una *Advocatia* non nisi unus potest esse bannus. Lib. 3. art. 64. § 5. 8: Si Comes partem Comitiæ alteri conferat, aut Judex, seu *Advocatus*, partem judicii, seu *Advocatæ*; hoc agit perpetram, et est contra *jus attentatum*. Vide Albertum Stadensem, ann. 1089. [Literæ ann. 1248. apud Marten. tom. I. Anecd. col. 1038: Cum nobilis vir Johannes dominus d'Audenarde miles Ecclesiæ nostræ fidelis, confiteatur se in feodo a nobis tenere *Advocatias septem villarum.* [** Vide Haltausi Glossarium, col. 1984.]*

* **ADVOCATIA**, *Datio Campionis*, qui *Advocatus*, *Gall. Avoué*, dicitur. *Charta Blanchæ Comitissæ Campaniæ de divisione terrarum inter filias Baronum*, ann. 1212. in *Tabular. Campaniæ Thuanii* fol. 8 [** apud Marten. Thesaur. Anecd. tom. 1. pag. 826]: *Si aliquis firmato duello ad hoc devenerit, quod coram justitia dederit *Advocatiam* [** suam alicui qui facere debeat duellum pro ipso. Si ille qui receperit *Advocatiam*] illam infra dies, qui ei jure possent assignari, decesserit, non ideo perdit querelam suam ille, qui duellum firmavit qui ei dederit *Advocatiam suam*, sed liceat ei alium substituere loco illius, qui decessit.*

ADVOCATIO, Districtus *Advocati*, in *Charta Willelmi Castellani* S. Audomari an. 1205: *Quicumque servus, vel de *Advocatione* mea existens infra villas S. Bertini, et extra nunc manent, etc.*

ADVOCATIO, Tutela, protectio. *Gerbertus Epist. 22: Reges Francorum filio suo favere dicite, nihilque eos aliud conari, nisi tyrannidem Henrici, Regem se facere volentis sub nomine *Advocationis*, velle destruere.* [Advocatio accolarm, apud Miræum tom. 2. pag. 1125. Edit. 1723.]

* **ADVOCATIA**, *Gall. Avouerie*, duplices generis, ut monet D. *Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 769.* distingui potest: una quam honorarium appellare licet, cui nulli redditus, nulla pensatio assignabatur; altera cui, ut tutelam Ecclesiæ præstarent *Advocati*, non modica bonorum Ecclesiasticorum pars attributa; quod quidem vel clientelari jure fiebat, adeo ut ab ipsis Ecclesiæ in feudum isthac possiderent; vel nuda traditione et sine ulla servitio feudalibus: hinc *Advocatæ* alias feudales alia non feudales. *Feudales iterum in Ecclesiasticas et laicas dividit D. Brussel:* hæ in custodia alicujus civitatis, vel etiam provinciæ posita; illæ vero in tenementis vel annuis pensationibus quæ *Advocatis* assignabantur de dominio Ecclesiæ vel Monasterii, cuius jura et possessiones tueri tenebantur.

* **ADVOCATIA**, Dominium superius cum iuribus annexis. *Charta ann. 1281. apud Hontheim. Hist. Trev. vol. 1. pag. 635: Advocatia in Lehmen, census, servitia, jurisdictio, redditus et proventus et omnia jura ad dictam *Advocatiam* spectantia.* Ibid. pag. 634. *Charta ann. 1279: Advocatia de Wittlich cum villis quibuscumque, redditibus... hominibus.... jurisdictionibus ac quibuscumque aliis iuribus.* Eodem sensu *Advocatitum jus* dicitur in *Charta Henrici R. R. ann. 1311 infra laudata et in alia ann. 1299 in Wibelii Cod. Dipl. Hohenl. pag. 131: Nobilium*

virorum Dominorum Kraftonis de Holynloch, senioris et junioris, Dominorum Ruperti et Ruperti de Durne, qui in eodem oppido jure Advocatitio dominantur, etc.

ADVOCATIO, idem quod *Viaria*, seu *Vicaria*, Jurisdictio media, *moyenne Justice*, in Chartis non semel, quas laudamus in voce *Vicaria*. Vide *Viare*.

[** Registr. Eccl. Lubec. cap. 37. apud Westphalen tom. 2. col. 2448: *De villa Clavestorpe, quam emit capitulum ab abbatte et conventu in Reyne feldie, cum jure et judicio Advocatiae, omniumque culparum correctori, ac cum omni temporali utilitate*. Ibid. col. 2450: *Habet capitulum potestatem Advocatum ibi ponendi* (in Hangenbecke) qui omnes causas iudicabit et puniet, quorum pena LX solidi non transcendit. *Charita comit. Holsatiæ ann. 1256, ibid. col. 48: Didicimus dom. Præpositum Novimonasterii et fratres suos, iudicium sive Advocatiam ville sue, quæ claustro adjacet, ab antiqua habuisse, et integre in omnibus causis, præterquam in causa sanguinis, libere possedisse. Quandoque etiam Advocatia jurisdictionem superiorem comprehendit, ut in diplomate Magdaburgensi supra laudato pag. 109. col. 1. et in charta ann. 1309. in Schettgen. Diplom. tom. 2. pag. 226: *Curiam et oppidum in Belgern, cum judicis seu Advocatis, videlicet superiori et inferiori, tam infra oppidi septa quam in campis, etc. De qua re videoas Responsum Fac. jur. Argor. ann. 1688 in Lunigii corp. jur. Feud. tom. 3. pag. 713.]**

ADVOCATIO. Pensatio, seu præstatio pro jure Advocationis, vel pro tutamento: tributum, quod Advocato exsolvitur. *Reditus Advocationis*, in Charta Balduini Comitis Flandr. ann. 1038. apud Buzelinum. *Advocatio et Advocatoria exactio*, in Charta Conradi Ratisponensis Episcopi ann. 1209, in Metropoli Salisburg. tom. 3. pag. 248. Alia Adalberti Comitis Viromanduorum sub Leudulfo Noviom. Episcopo: *In his ergo S. Quintino datis rebus nullus hæredum vel propinquorum meorum non Comes, nec Vicecomes, nec ejus liberæ ingenuitatis homo aliquid amodo accipiat causa consuetudinis seu Advocationis, etc. Alia Gerardi Comitis Matisconensis ann. 1180. in Bibl. Cluniac. pag. 1449: Orta est querela inter nobilem virum Gerardum Comitem Matisconensem et Monachos Cluniacenses super indebitis consuetudinibus, siquidem in villis Monachorum, Advocationem et custodiam quærebant, ubi Monachi illum habere non asserebant. In aliis vero locis ubi constabat illum Advocationem habere, indebitas exactiones et insolitas consuetudines usurpabant, etc.* Charta ann. 1205. in Tabulario S. Bertini: *Ab omni servitute, Advocatione et consuetudine et exactione ... liberi erunt. Concilium Coloniense ann. 1310. cap. 8: Monemus omnes terrarum dominos ... ne de cætero occasione Advocatarium, quas quidam ex eis super bona Ecclesiastica habent, vel quocunque alio nomine vel colore ad hoc quæsito, tallias, collectas, exactiones, petitiones, assissias, contributiones, servitia indebita, et ultra quam juri Advocatiae juxta Scabinorum sententiam, ubi Advocati sunt, permittit, ... exigere aut recipere præsumant. Computum Domani Comitatus Bononiensis ann. 1474: Des Avouerias d'Estaples et Rombly, que doivent les habitans d'icelles villes à la Tous-saints, qui se croissent et amoindrissement selon le nombre des mesnages estans en la ville et bourgade d'Estaples, dont chascun chief doit demy polkin d'aveine, les*

veuves un quart de polkin. Computum Comitatus Pontivi ann. 1474. fol. 1: Cens, rentes, recognoscances, et Advouerias deuës au Roy à cause de sa Comté de Pontieu. Vide Viaria. [** Diplom. Conradi II R. R. ann. 1146. ap. Butkens Troph. Brab. in Cod. Prob. pag. 39: *Advocatos instituimus mandantes ut nomine imperii contra omnem inquietacionem ecclesiasticas personas et earum bona tuerintur et defendant, ita quod ab ipsis non per potestatem recipient aut exigant præter Jus Advocatiae, quia Advocati non debent esse depredateores sed defensores ecclesiistarum.* Diplom. Ottonis Episcop. Heribpolit. ann. 1220 in Gudeni Cod. dipl. vol. 1. pag. 474: *Ecclesia... servicia... percipit temporibus vitæ marscalci; et ipse marsculus, qui est corundem hominum advocatus, erit simplici jure Advocacie sue contentus; et si placuerit Ecclesiae pariter advocato ipsius hominibus exactiōne imponere medietas exactionis illius proveniet Ecclesiae alia advocato; et infra: ea tunc marsculus de bonis illis debetum jus Advocacie recipiet.]*

[** ADVOCATITIUM Jus. Eadem notione. Charta Henrici Rom. Regis ann. 1311. apud Ludovicum Laguille inter Instrum. Hist. Alsatiæ pag. 60. col. 1: *Ad venerabilem igitur Egidiū Abb. Weissenburgensem, dilectum Principem nostrum, Conventum et Monasterium ejus, oculos convertimus, gratia specialis devotas et instantivas preces ipsius favorabiliter admittentes, Advocatiam, seu Jus Advocaticum villarum infra scriptarum... Abbati et Monasterio Weissenburgensi prædictis restituimus.* [** Charta Eberhardi comit. Wurtemb. ann. 1291. ap. Crusium in Annal. Suev. P. 3. L. 3. pag. 170: *Quod cum dilecti in Christo abbas et conventus in Lorch... nos unanimiter et concorditer elegerint, pro adjutori seu tutori bonorum ipsorum, personas et res, seu bona ipsius monasterii in nostram recipimus, defensionem, sub tali conditione quod de bonis predictis non recipiemus, nisi tantummodo Jus Advocatitium, etc.* Advocatorium jus eadem notione in charta ann. 1247 ap. Falkium in cod. Tradit. Corbeiens. pag. 861: *Quicunque colonus extiterit marcam puri argenti jure Advocatorio annuatim perpetuo persolvere tenebitur.* Denarii advocatitii dicuntur præstaciones quæ advocatis ære exsolvebantur in charta Archiep. Mogunt. ann. 1226 ap. Johannis rerum Moguntin. tom. 2. pag. 530: *In prefata curia... omnimoda in perpetuum libertate gaudebit, ita ut et a Denariis Advocatitii et manipulis, tam siliginis quam avenæ, qui per villam advocato de bonis hereditariis dari solent, a vino banito.... penitus sit immunis.* Idem Denarii censuales et areales in charta Sigfridi Episc. Hildesiensis ann. 1289. apud Lauenstein. Histor. Diplom. Ep. Hild. Part. 1. pag. 149: *Casas hortorum, in quibus nos obtinebimus advocatiam et nos-tros Denarios censuales, sicut in aliis areis, etc.* Et infra: *Casas hortorum ponent et nihil aliud, quæ si posita fuerint, in eis advocatiam et Denarios areales habebimus.]*

* ADVOCATALIS, ADVOCATITIUS, Ad Advocatum, seu protectorem et defensorem pertinens. Charta ann. 1285. tom. 6. Anecd. Pezii part. 2. pag. 148. col. 2: *Cum pro omni jure Advocatali hominum et prædiorum ecclesiæ Altahensis, consueverimus recipere annis singulis centum libras denariorum Ratisbon..... traditionem dicti juris Advocatitii recognoscimus nos fecisse, etc.* Vide infra Advoeria.

ADVOCATIO, Anglis *Advoueson*, Jus præsentandi Ordinario aliquem ad Beneficium vacans, in Littleone sect. 10. 180. Fleta lib. 5. cap. 9. § 21: *Divisionem non recipiunt Advocaciones Ecclesiarum... quamvis ecclesia quæ est quasi subjectum ratione diversarum Baroniarum ab antiquitate dividiri possit.* Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. cap. 57: *Qui Ecclesiam S. Gaugerici in Advocacionem tenebat.* Addit. Regiam Majestat. lib. 1. cap. 2. § 2. 3. lib. 2. cap. 16. 42. 45. 61. 67. lib. 3. cap. 33. Joan. Sarisberiensem lib. 7. Pollicrat. cap. 17. et Epist. 125. Sugerium de Administrat. sua cap. 12. etc. Vide *Patronus*.

ADVOCATORIA, Ipsum Advocati munus, in Notitia veteri apud Loisellum in Hist. Bellovac. pag. 248.

ADVOCATURA, idem quod *Advocatio*: Jurisdictio media, *Moyenne Justice*, vel quod præstatutus sub specie Advocaturæ, seu tutamenti, vel salvamenti. [Constitutio Leduini Abbatis S. Vedasti Attrebat. ann. circiter 1020. apud D. Brussel tom. 2. Tract. de usu feud. pag. 789: *Homo de generali placito, non dat censum de capite suo, nullam dat negue debet Advocaturam quia liber est ab hac exactione sine inquietudine.*] Hariulfus in Chronicu Centuleensi lib. 4. cap. 21: *Sub excommunicatione interdicxit, ne aliquis amplius in illa villa, neque per vim, neque per deprecaturam, neque per Advocaturam, de omissione consuetudinibus amplius aliquid expeteret.* Charta Odonis Episcopi Bellovacensis ann. 1140. apud Loisellum pag. 269: *Concesserunt in eleemosynam quidquid habent in villa et in terra Theoleti, videlicet Advocaturam et Vicecomitatum, et quidquid habebant ibi aliud.* Tabularium. S. Vitoni Virdunensis: *Quietum et ab omni prorsus Advocatura liberum.*

ADVOCATICII, qui Advocatorum jurisdictioni obnoxii sunt. Chronicum Colmarriense 1. part. ann. 1271: *Comes Radulfus de Habspurc posuit exactionem super homines suos Advocatitios, et accepit ab eis 20. mille quartalia frumenti.*

* ADVOCATITIUS, Sub Advocati patrocinio et tutela positus, *Advena*. Charta Henrici VII. reg. Rom. ann. 1231. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 709. lib. 2: *Item omnes Advocatitii in nostris civitatibus residentes, antiqua et debita jura persolvant, neque indebitis exactionibus molestentur.* Item homines proprii, Advocatitii, feudales, qui ad dominos suos transire voluerint, ad manendum in nostris officiis non arcentur. Vide Affidati. [** Vide Pertzii Monum. leg. Germ. vol. 2. pag. 283 et 292. Albertus R. in Diplom. Civit. Buchorn. ap. Lunig. Arch. vol. 13. pag. 308: *Si aliquis homo Advocatitius in ipsorum civitate est residens, Advocato de sua persona aliquod servitum facere non tenetur.* Compositio inter Comitem Palat. Rheni et Archiepiscopum Moguntinum ann. 1264 in Gudeni codice Diplomat. vol. 2. pag. 148: *Item, diffinitum est quod Dns Palatinus homines proprios ecclesiæ Laurissensis, qui non sunt Advocaticii sui non debet recipere intra novum oppidum suum Winheim, sine voluntate Archiepiscopi, nec cogere ad manendum cum ipso; sed si aliquis Advocaticius sponte se receperit in eodem, ille nichilominus Archiepiscopo tenetur præstare debita iura, etc.* Sententia Rudolphii R. R. ann. 1282. ap. Pertz. I. 1. pag. 439: *Per sententiam coram nobis exitit requisitum, si rustic vel rustice qui liberi dicuntur, cum hominibus Advocaticiis, vel aliarum superiorum aut*

inferiorum conditionum contraxerint, quam conditionem sequi debeat partus ex hujusmodi commixione susceptus. Et est sententialiter definitum, aplaudentibus universis qui fuerūt præsentes, quod partus conditionem semper sequi debeat vi- liorem.]

* ADVOCATRIX. Quæ jura, bona, et facultates ecclesiæ tuetur et protegit. Bulla Urbani III. ann. 1187. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 251: *Omnes præterea libertates et rationabiles consuetudines et immunitates, quas illustris rex Anglorum Henricus et bonæ memorie Mathildis imperatrix mater ejus, Advocatrix et fundatrix præfata ecclesiæ... vobis... donarunt, etc.*

* ADVOCERIA. Jurisdiction media, idem quod *Viaria*. Charta permul. inter Philip. V. reg. Franc. et episc. Tornac. ann. 1820. ex Cam. Comput. Insul.: *Item homagium et feodium Advoceria Tornaci et Tornacesii*. Vide *Advocatio et Advocatura* pag. 11.2 col. 1. et 3.

* ADVOERIA. Protectio, tutela, propter quam tributum exsolvitur. Charta Blan- chæ comit. Trec. ann. 1206. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris.: *Omnis homines de Nigravalle miserunt se in Advoeria mea et salvamento meo per voluntatem et creatum Iteri de Chaleranges.*

* ADVOHARE. Vide in *Advocare* 3.

ADVOLI, in Aresto 20. Aug. ann. 1411. ex Gallico, *Avolez, Advenæ, uti etiam in eodem Aresto dicuntur*, in Hist. Betuviensi pag. 116. qui aliunde venerunt, *advolarunt*. Froissart. 1. vol. cap. 39: *Et ceux qui estoient ainsi bannis, dont il y avoit poison, se tenoient à S. Omer, le plus, et les appelloit-on Avolez.*

* Gens *Advoiez*, qui n'avoient mesnaige, feu ne lieu, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 429.

* ADVOLSIO. [Avulsio. Dief.]

* ADVORES, Contrarii. Glossæ Latino-Græc. MSS. *Advores, évaux*. Legio *Advores*, quod ab *Advorsus*, pro *Adversus*.

* ADVOTIA, *Advocati officium, præstatio quæ advoco exsolvitur, pro Advocatio*. Vide in *Advocati* pag. 111. col. 2. Charta Bosonis Catalaun. episc. ex Cod. reg. 9612. U: *Advotiam utriusque terræ, id est tam S. Urbani quam S. Maximi, predictus Willelmus sibi retinuit. Avo- weson, eadem notio, in Lit. ann. 1243. apud Robert. Avesbur. in Hist. Eduardi III. reg. Angl. pag. 111. Vide supra Ad- vocari.*

ADVOTUM, *Retentio feudi per Advotum*, in Charta Rotroci Comitis Perticensis, ann. 1136. apud Souchetum: *Retenué au sief par Aveu.*

* ADVOUARE, ex Gall. *Advouer, Fateri, confiteri, agnoscere*. Lit. procurat. ann. 1348. ex Chartul. 21. Corb. fol. 198. v^e: *Dantes dictis procuratoribus nostris..... potestatem.... Advouandi, desavouandi causam nostram de hominibus nostris et ecclesie nostræ predictam*. Pro Dominum agnoscere, seu profiteri vassalli clientelam, vide infra in *Deadvouare*.

* ADVOYAMENTUM. Vide supra *Ad- voamentum*.

* ADVYARE, Fateri, Gall. *Advoüer*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 98: *Respon- dit dictus dominus Dalphinus, quod de morte dicti Aymonis est innocens, nec Advyabit, neque Advoyaverat, neque Advoyat factum predictum, nec ratum habebat, imo displicuit et displicet.*

* ADURACLA, Species vitis, de qua Pe- trus de Crescentiis lib. 4. cap. 3. cuius vetus Interpres Gallicus *Duraclan*, vertit.

I

* ADURARE IN TERRAM. Terram legere, ad terram appellere, forte etiam in terram impingere, Gall. *Cotoyer la terre, Aborder, Echouer*. Ogerius Panis lib. 4. Annal. Genuens. ad ann. 1211. apud Murator. tom. 6. col. 401: *Et homines Nicie assultum in eos fecerunt, et ex improviso unam de galeis, que in terram Adurata fuerat, retinuerunt. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1247. apud Murat. tom. 6. col. 512: Et quum jactasset Andreolus de Mari prælium dare nostris, fecit licias in portu Savonæ et reduxit galeas in portum Savonæ Aduratas in terram. Jacobus Au- rias lib. 10. Annal. Genuens. ad ann. 1291. ibid. col. 603: Quare Pisani Adura- verunt navem et cum rebus et personis descenderunt in terram.*

* ADURATIO. Charta pariagii inter Phil. Pulcr. et episc. Mimatens. ann. 1306. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 156. col. 2: *Nec novas Adurationes recipere, vel nova guidagia concedere; retro vero recepta revocari debent, etc.* Ubi legendum est *Advoationes*. Vide su- pra *Advoatio in Advoare* 4.

* ADURE. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Adurit, maculat, notat.* [** Vide Propertium lib. 8. eleg. 9. vers. 40. ibi- que Broukhusium. Cic. ad Att. lib. 5. ep. 20.] Nostris vero *Aduré*, idem sonat quod Induratus, laboris patiens, cons- tans. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

Mais le cuer ot si Aduré
Et ausé en fol usage,
Onques pour chou son fol corage
N'amenda, ne n'eaut bien faire.

Chron. Bert. Guesclini MS. :

Au bon duc de Berry les ot lors amenez
Guion de la Trimouille chevalier Adurez.

Le Roman de Garin :

Dex, que fist donc Bernart li Adurez ?

* ADURIA. [Ut ADULA 1. Dief.]

* ADURINUS COLOR, pro *Azurinus*, Cærulæus, nisi mavis colore *Adurinum* ab *Aduro* dictum, idem esse quo Livio, *Color Adustor, Fuscus, subniger*, Gall. *Bazané, hâlé, brûlé*.

* ADURPATIO. Libertat. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 667. art. 41: *Super crimen adulteri (l. adulterii) in quo plerisque (plerumque) cum per Adurpacionem aut maliciam nostrarum gentium excessum fuerit, etc.* Emendandum forte est *Adurrationem*, id est, duritiam, acerbitatem: facile est enim aut malevolis, aut nimium austeri, in puniendis adulteris modum excede- dere.

* ADUSTRA. [Ut ADIANTOS. Dief.]

* ADUSTUS. [Adultus. Dief.]

* ADUTARE. [Ut ADRECURARE. Dief.]

* ADWARPIRE, Possessionem rei aliquæ dimittere, idem quod *Guerpire*. Charta Henrici I. Imper. ann. 1014. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 112: *Se exinde ipsi germani se parte ipsius monasterii Adwarpierunt, et oblicaverunt se, etc.*

* ADYANTUM, Herba perpetuo vires- cens, sic dicta, ut scribit Martin. in Lexic. quod folium ejus aqua perfusum non madescat, sed sicco semper simile sit: ab ἀ̄ et ἀ̄γνω, humecto, dicitur etiam *Capillus Veneris*. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 6: *Melius autem est si politricum ammisceas, quod aliqui Adyantum vocant*. Rectius scribes *Adian- tum*.

* ADYLA. [Ut ADULA, mons. Dief.]

* ADYTUM, ἀ̄υτον Græcis; recentiori- bus βῆμα, Secretior aëdis aut Ecclesiæ

pars, solis Sacerdotibus pervia. Leo Os- tiens. lib. 3. Chron. Cas. cap. 31. (alias 33): *Fecit et cancellos ex ære 4. ante al- tare, inter chorum et Adytum hinc inde statuendos.* [** Vide *Glossarium med. Græc. in voce Bñuz.*]

* ADZACARE, Adaquare, irrigare, Gall. Arroser. Charta Dumbensis ann. 1379: *Aimonelus debet duos denarios pro dimi- dia exclosa facta in eriolis domini, neces- saria ad Adzacandum dictum pratum; et debet capere aquam in dictis eriolis pro Adzaquando prata. Vide supra *Adra- gare*.*

* AE pro E nonnunquam legitur in veteribus monumentis, ut E saepissime pro AE. Testamentum Anonymi in cortice scriptum ann. circiter 690. apud Felibianum in Hist. Monasterii S. Dionysii pag. x: *Et villa Ghinnachario quod jam vobis per Epistolam donationis dedi.* Ibidem: *Et domenare dibeant post meum discessum, ut saepæ dixi.*

* 1. ÆCENTIA, pro *Aiacentia*, id est, Adjacentia, ut notat Goldastus e regione hujus vocis in Charta Alamann. 39: *Et in Reutinchova terras et silvas, suetqua, vel alias Æcentias, quidquid ibi habere videor. Et in villa quæ dicitur Huzinaa, homines 8. et terras, et silvas, vel alias Æcentias. Quid si Æcentias pro Æsentias de quo infra.*

* 2. ÆCENTIA, Senticetum, apud Ju- nium in *Glossario Gothicum* pag. 45. ADEL.

* ÆCHERIUS, vel *ÆCHERIUM*, Ager, campus, item Segea a Sax. AE cér, quod idem sonat, teste Somnero in hac vocem. Charta Stephani Mutonis tenantis sigillum Ducis Bituric. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 436. ad annum 1362: *Cum pratis, pascuis, nemoribus, sauzetis, vveriis, Æcheris, aquis, gare- nis, etc.* Cave ne dicatur etiam pro *Æquarius* quæ sunt Equarum armenta. Vide *Æquarium*.

* Mendum esse videtur pro *Aquariis*. Vide *Aquarium*.

* ÆCLISIA. [Vulgo église; « pro felici- tate regum vel statu Æclisia, (A. N. K. 2. n. 10, mon. fondé à Bruyères le Châtel, an 670.) » « A lemenebus sanctarum Æclisiarum excomunis apa- riati. (ibid.) »]

* ÆCROPHAGIE. Frigm. Petronii cap. 26. Edit. Petri Burmani ann. 1709: *Ad- lata est serisapia, et contumelia, Æcro- phagiæ saeldate sunt, et census malo, porri et persica flagellum, etc. Ubi legen- dum videtur Acrophagiæ adlatæ sunt.* Est autem *Acrophagia* edulium ex sum- mitatibus olerum, gemmis tumentibus arborum, etc. maximo in usu apud Italos. Hinc S. Benedictus in *Regula sua* cap. 40: *Si fuerint inde poma aut nas- centia leguminum, addatur et tertium (ferculum).*

* ÆDES, Templo paganorum nude ap- pellant leges 8. et 18. Cod. Theod. de Paganis, quæ *Ædes templorum*, in leg. 3. cod. tit. dicuntur. In Excerptis ab Henrico Stephano ex veterib. Lexicis pag. 259. titulus concipitur: *De ædibus, τερ- νῶν. Gloss. Lat. Gr. Ædes, αὐλαὶ, ναοί. Gloss. Bas. ædes, of vaoi.*

* ÆDESIOLA, Sacellum, parva Eccle- sia, Gall. *Chapelle*, apud Marten. tom. 1. part. 2. Collect. veterum Scriptorum pag. 7: *Unde prior est Ædesiola in subur- bio Parisiaco hanc procul a manibus in honore S. Maglorii dicta.*

* ÆDIFEX, Architectus, Ædificator. Tertull. de Idolo. cap. 12: *Ex similitu- dine prudentissimi Ædificis illius, qui prius sumptus operis cum viribus suis*

15

supputat. Ubi *Ædificare* recte sumi potest pro eo qui aedificandum aliquid suscipit, aut curat.

* **ÆDIFICABILIS.** Qui ad virtutem excitat, Gall. *Edificant.* Imit. Christ. Lib. 1. cap. 10. n. 2: *Si loqui licet et expediat, quæ Ædificatione sunt loquere.*

* **ÆDIFICAMENTUM.** Passim occurrit in veteribus Chartis pro jure capiendo in silvis ligna ad aedificationem necessaria. Chronicum Prioratus S. Launomari de Magenciaco apud Arvernus inter Acta SS. Bened. sæc. 4. part. 2. pag. 257. B.: *Theotardus Prior loci Magenciaci... adiit dominum Guillelmum Tyernensem, Principem clarissimum, deprecatusque est, ut pro salute patris sui Guidonis donaret sibi et S. Launomaro in silva sua amplissima, quæ vocatur Borno, unde semper habeatur calefactum, Ædificamentum et restauratum domorum suarum, quam depreciationm liberetur accipiens magnificus Princeps Willelmus...* concessit, etc.

1. **ÆDIFICARE.** Exemplum præbere: quo sensu vocem *Edifier*, usurpamus; vel docere, instruere. S. Hieronymus lib. 3. in Ruffinum cap. 5: *Duas Epistolas... per hoc fere biennium interpretatus sum, et in Ædificationem Ecclesie legendas nostre lingue hominibus dedi.* Annianus Pelagianus in Epist. præfixa versioni Homiliarii S. Joan. Chrysostomi: *Adhuc Antiochiaz Presbyter hæc, quibus Ecclesiam illam Ædificabat, scripta compositus.* Gregorius M. lib. 9. Epist. 9: *Picturas imaginum, quæ ad Ædificationem imperiti populi fuerunt factæ, etc.* Concil. Narbonense sub Recaredo Rege, de Presbytero ignaro: *Mittatur in Monasterium, quia non potest Ædificare populum.* Jacobus de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 7: *Pauci autem addiscabant ut Ædificarentur, vel Ædificarentur.* Liber *Ædificatorius* apud Ingulfum pag. 870. Adde S. Fulgentium epist. 2. Ordericum lib. 5. pag. 590. etc. Vide Glossarium med. Græci. in *Oιχοδορι*. [Et Wahlii clav. philol. novi Testam. vol. 1. pag. 624. In novo Testam. non legitur nisi apud S. Paulum.]

1.2. **ÆDIFICARE SE.** Domicilium ponere, defigere, Gall. *S'établir en un lieu, y venir demeurer.* Charta Ludovici Junioris ann. 1145. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 63: *Extranis vero qui Bituris venerint, et ibi se se Ædificaverint, et regni fuerint, bona sua parentibus suis dimittere licebit.*

* 3. **ÆDIFICARE** Proficerere, servire, Gall. *Etre utile.* Chartul. S. Joan. Angelic. fol. 56. v^o: *Gofredus de Bucceto volens Ædificare animam suam, S. Joanni donavit in eleemosinam totam terram arabilem, quam circa Varesiam tenere videbatur.*

* 4. **ÆDIFICARE TERRAM.** Agrum collere, serere, Gall. *Cultiver.* *Ædificatio*, Cultura ipsa. Chartul. Aptense fol. 25. v^o: *Donat ipsam terram per talem convenientiam, ut ille Allaldus illam terram ad terminum legis, id est, per septem annos bene plantare vitis et propagare, atque Ædificare studeat; et cum ad ipsum terminum bene advineata fuerit, prænominatus episcopus (Teudrichus) unam medietatem de ipsa vinea recipiat, aliam autem medietatem ipse Allaldus et uxor ejus pro sua Ædificatione habeant.* Vide infra *Ædificatio* 2.

* **ÆDIFICARIUS.** Ad virtutem et pietatem excitatorius, Gall. *Edificant.* Joan. Blakman. de Virtut. Henrici VI. reg. Angl. pag. 299: *Verbis Ædificariis vel ceteris utilibus omnino usus fuerat.* Vide infra *Ædificativus*, et *Ædificatorius*.

* 1. **ÆDIFICATIO.** Exemplum bonum, Gall. *Edification.* Occurrit passim apud Auctores qui de pietate et bonis moribus scripserunt, ut apud S. Bernardum, Scriptorem librorum de Imitat. Christi, etc.

* 2. **ÆDIFICATIO.** Cultura, actio terram in pratum redigendi. Tabul. S. Sergii Andegav. : *Dederunt insuper ibidem congruentem terram ad Ædificationem pratorum, quantum inibi ædificare poterunt.* Vide supra *Ædificare* 4.

* **ÆDIFICATIVUS**, ut supra *Ædificarius*. Regula Fontis Ebraldi cap. 22: *Vobis ergo de bonis, sanctis et Ædificatibus eloquitis, propter taciturnitatis gravitatem, rara loquendi conceditur licentia.*

* **ÆDIFICATOR.** Qui ceteris verbo prodest et exempli, Gall. *Edificant.* In circuitu cœnotaphii lapidei ad ostium Capituli Abbatii Silve-majoris Bernardus Abbas ejus loci dicitur fuisse... *providus atque dator alacris, bonus Ædificator, horitor sapiens... moderator, etc.*

* *Edifier en meurs*, apud Christ. Pisan. in prol. ad Hist. Caroli V. reg. Franc. Vide supra *Ædificarius*.

* **ÆDIFICATORES.** Dicti milites qui e machinis bellicis ligneis, quas *Ædificia generativa* vocabant, tela, sagittas, etc. in hostes vibrabant; vel qui has machinas muris hostium admovebant. Breviarium Hist. Pisana ad ann. 1159. apud Murat. tom. 6. col. 173: *Eodem anno 1159 Pisani miserunt Pelagium Consulem cum Gerardo Comite, et Curte Vecchia cum nobilibus Pisani militibus, et cum sagittariis et Ædificatoribus, xv. Cal. Septembri in auxilium Imperatoris Frederici ad obsidionem Mediolani.* Ibidem ad ann. 1173. col. 186: *Eodem anno mense Julii Pisani miserunt in auxilium Comitis Ildebrandini CXL. milites cum balistraris et Ædificatoribus; et tunc obsedit et cepit castrum dictum de Ciri-sano.* Occurrit iterum ibid. col. 191. Vide *Ædificium*.

* **ÆDIFICATORIUS.** Utilis ad pietatem, Gall. *Edificant.* Statuta Equitum Theuton. cap. 1. apud Raim. Duellum Missell. lib. 2. pag. 30: *Exemplis operum et verbis Ædificatorius quod verus Deus in eis est, demonstrant.*

* **ÆDIFICATURA.** *Ædificatio*, exstructio, Gall. *la Construction.* Testamentum Andreæ de Luxemburgo, Camerac. Episc. ann. 1396. apud Acherium Spicil. tom. 9. pag. 295: *Requisivit residuum bonorum suorum... si quod fuerit, erogari ei et tradi in auxilium pariter et augmentum operis et Ædificaturæ ejusdem (Ecclesiæ).*

* **ÆDIFICIUM.** [Nomen] commune quo significatur machina bellica lignea, in modum excelsioris turris exstructa, unde in hostes tela, lapides, trabes, dolia incensa et alia id genus emittabant. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 6. cap. 6. apud Murat. tom. 8. col. 259: *Impugnat in intricos Ædificiis multis, scilicet bilfredis, prederiis et trabucchis, muros, turre, et palatum Marchionis abrupit.* Vide Artificium 4. [et Belfredus.]

* **ÆDILETITII.** Castellaniæ primores seu prefecti. Excerptum Chartæ MS. Philippi August. Franc. Regis apud D. de Lauriere in Praefatione tom. I. Ordinat. Reg. n. 93: *Major et jurati Calniaci dixerunt per Sacramentum quod fecerunt Regi, quod Ædiletitii Castellaniæ Calniensis sunt Domini Calniaci, exceptis duabus villis de Plesseio, scilicet Plesseum et Ungmes.* Notum est *Ædilis officium* apud Romanos.

* *Ædiletitii* iidem qui *Advenæ*, extra-

nei, qui dimisso proprio domicilio, Calniaci sedes fixerant; quæ interpretatio aperta est, modo textus ipse attente inspiciatur; testantur enim major et jurati in inquisitione facta de Alienigenis Calniaci, *Ædiletitios* totius castellaniæ ad dominum Calniaci pertinere, iis tantum exceptis, qui apud Plesseum et Ungmes manent, quos *Alienigenas*, ut ibidem subjecit, *manentes in istis duabus villis, tenet Joannes de Plesseio de domino rege.* Repudianda ergo est Cangii [** P. Benedictinorum] expositio.

* 1. **ÆDILIS.** Ostiarius. Acta. SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 608. ubi de V. Marcwardo Abb. Prum: *Gerungum Clarissimum virum palati Ædilem Monachum admisit.* Ita Wandalbertus. *Ædilis nomine intelligendum esse.* Ostiarius evincit Epistola 2. Frotharii Tulensis Episcopi; cuius est haec inscriptione: *Illustrissimo viro et toto affectu colendo ac desiderando Gerungo, summo sacri palati Ostiario. Hujus Ostiarii dignitate eandem existimatam fuisse atque Ædilis apud Romanos infra dicatur in voce Scario.*

* 2. **ÆDILIS.** Custos ecclesie, aeditus. Mirac. S. Jacobi tom. 6. Jul. pag. 56. col. 2: *Qui cum ecclesiam ingressi fuisse, et oratorium, in quo corpus Apostoli jacet, ingredi pro suo libitu non potuissent, rogaverunt Ædilem, ut eisdem oratorium aperiret.*

* **ÆDILITAS.** Custodis Ecclesie munus ac dignitas in Collegiis Canonicorum. Charta Folcuini Episcopi Tervanensis anno. Ludov. Reg. 26. apud Folcardum in lib. 1. Miracul. S. Bertini cap. 7: *Ædilitates seu custodiā ipsius Basilicæ, etc.* Alia Lietberti Episcopi Cameracensis ann. 1066. in Hist. Camerac. Joan. Carpentarii: *Ædilitatem vero et Præposituram, quæ mei juris erant, ... huic Ecclesiæ contuli.*

* **ÆDITIUS.** Custos ecclesie. Mirac. S. Mauril. tom. 4. Sept. pag. 76. col. 2: *Decretum est ab eo (episcopo) et ab Æditius eiusdem sanctæ jam predictæ martyris ecclesie Andegavensis, ut pignora jam prælibati S. Maurili episcopi... visere decernerent.* Vide *Æditius*.

* **ÆDITUUS.** Ostiarius gradus Ecclesiasticus; cui ædis sacræ custodia incumbit. Custos. Paulinus Epist. 6: *Ipsius ordinatione in presbyteratu ordinatus sum, fateor, invitus, non fastidio loci, nam testor ipsum, quia et ab Æditui nomine et officio optavi sacram incipere servitatem, etc.* Frodoardus in Adriano PP.: Amplicat *Ædisti* locupletans dotibus adem.

Ubi leg. *Æditui.* Vide *Ostiarius*.

* **ÆDITUARE.** *Ædituum agere.* Vetus inscriptio pag. 312. 5: *Ædituavit. ann. x.* Occurrit præterea in alia pag. 1088. 5.

* **ÆDON.** [Gall. grillon, calandre. Dief.]

* 1. **ÆDUS.** *Orientalis lux, sol matutinus,* Gloss. Bituricensis Ecclesie. MSS. a voce Græca ἡώς, Aurora.

* 2. **ÆDUS.** pro Hædus, Gall. Chevreau. Stat. Cadubrii cap. 4: *Item in dicto consilio deliberatum fuit, quod aliquis terrena non possit nec debeat vendere, nec alio modo dare alicui forensi carnes lacticinas, videlicet agnos, Ædos, vitulos, etc.*

* **ÆGIATIO.** Majoritas, cum quis suæ tutelæ est; *Aegiatu*s, Egressus annos alienæ tutelæ. Lit. Joan. reg. Franc. ann. 1451. in Memor. C. Cam. Comput. Paris. fol. 113. v^o: *Concedimus tenore præsentium et quietamus, ipsiusque (Regem Navarre) quamquam minoris etatis ad præsens existat, Aegiatum et in ætate legitima repu-*

tamus. Titulus literarum est: *Litera Aegiationis regis Navarræ et redditionis terre sue.* Vide supra *Aagiatus* et infra *Eagium*.

† **ÆGIATOR**, *Hortator*, in Glossis Bituric. MSS. Legendum cum *Papia Egetor*, ἡγίτωρ *Græc.*, *Hortator*. Hinc corrigenda eadem Glossæ ubi perperam, *Ægeatur*, *Ornatur*.

** **ÆGIDIA**, *Pluvia*. Gloss. in Cod. reg. 4778. Capella pluvialis ap. Plinium lib. 18. cap. 46. § 1. et Ovidium Fast. lib. 5. vers. 111. stella nominatur in sinistro Aurigæ humero. Vide H. Stephani Thes. voce *Ait.* edit. Didot. vol. 1. col. 1008.

† **ÆGIDIANÆ**. Sic vocant Constitutio-nes Marœ Anconitanæ, in statu Ecclesiastico, in quo, inquit Albericus Gentilis lib. Juris Can. cap. 3. jus generale faciunt, ultra vero illius fines minime valent.

* **ÆGILOPA**. Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 1. Passion. cap. 103: *Ægilopis mox sine mordicatione ab initio medicamenta sunt adhibenda, quæ simul desiccare possint...* *Hoc enim* (remedio) solo utendo non solum *egilopas* (Gloss. *recentes*) sed etiam *angilopas* (Gloss. *duras*) diuturnas scio fuisse curatas. Ubi Glossæ: *Egilopas vocat superfluas carnes in angulis natas oculorum. Egilopum, la sporcheza, e carne che nasce nelli ochi,* in Glossar. Lat. Ital. MS. [** Vide Forcell. in voce *Ægilops*; Plinium lib. 21. cap. 19. ibique var. lect.]

* **ÆGIT**. [Ut *actuaris*. DIEF.]

* **ÆGITHUS**. [Gall. *fauvette*. DIEF.]

† **ÆGONES**, *Sacerdotes rustici*. Papias. Vide Grævium ad Glossas Isidori in voce *Egones*.

† **ÆGRET**, *Acediatur*. Gloss. Isidori, ad quod addit Grævius: *Pro quo Siracidi antiquus interpres Acediare dixit 26. 16: Non Acediaberis stultitia stulti oī uñ ãxnoideis, i.e. non dolore te afficiat stultitia stulti.*

ÆGRIMONIA. Uguatio: *Ægrimonia, Ægritudo.* Occurrit in Concilio Toletano XVI. can. 1. et 4. et apud S. Eulogium lib. 3. Memor SS. cap. 10.

ÆGRIMONIUM. Eadem notione. Gloss. Græc. Lat. ἄρρωστα, *Ægrimonium, Morbus, Langitudo, Languitas, infirmitas.*

† **ÆGRIPARTUS**, *Qui ægre partus est*. Papias. [** Gloss. in cod. reg. 4778: *Qui pedibus edictione capitè paruntrunt*. Vide Agrippa.]

ÆGRIPOMIUM, *Autumnus, Φθεινπωον*, in Gloss. Græc. Lat. MS. In edito hæc habentur: *Φθεινπωον, Autumnum, Agriponnum, pluralia non habent. Φθεινπωριη, Autumnalis, Φθειν, Tabeo, tabesci, ex quibus patet primum Φθειν, scribi, pro Φθειν, Deinde autumnum Φθεινπωον appellari, quod ea anni tempestate poma et arborum fructus matu- rescant, deficiant, atque velut ægri tabescant.*

† **ÆGRITUDO**, *Servitus, debita domino servitia*: sic dicta, quod, quamvis minuta sint, ægre semper reddantur. Madox Formulare Angl. pag. 197: *Concessi tertiam partem unius Mesuagum cum Curtilagio... tenendum de me... tam in Ægritudine quam in ligia potestate, in feodo et hæreditate libere, quiete, etc.*

* Nativus et proprio sensu hic acci- pienda est vox *Ægritudo*; cuius signifi- catio est, feodium a vassallo nusquam repetendum fore, sive servitia debita sanus exhibeat, sive morbo et ægritudine impeditus illa nequeat præstare. Ea quippe interdum fuit feudorum con- ditio, ut a domino feudali illa repe- rentur, servitiis quacumque ex causa

non redditis. Vide Probat. Hist. Bres- sis titulo feudorum ad ann. 1272.

† **ÆGROTATIVUS**, *Proxime infirmus, valetudinarius, Gall. Valetudinaire.* S. Bernardus tom. 1. pag. 1308: *Unus idemque cibus et ægrotis est medicina, et Ægrotativus dieta.*

† **ÆGROTATUS**, *Ægrotus, morbo cor- ruptus.* Vita S. Martialis Episc. tom. 5. Junii pag. 565: *In S. Caerfo Ægrotatus obiit 111. idus Novembri.*

† **ÆGUPTIUM**, *Fuscum, subnigrum.* Glossæ Lat. Gr. MSS: *Ægyptium, ριών.*

† **ÆGYPTIACI**, *Gall. egyptiens, Bohemians, Vagi homines, hariolli ac fatidici, qui hac et illac errantes ex manus inspec- tione futura præsagira se fingunt ut de marsupiis incautorum nummos cor- gent. De horum origine aliquid attingit Pasquerius Disquisitionum lib. 4. cap. 19. cum ait, decima septima Aprilis anni 1427. Parisios venisse 12. *Penanciariorum*, seu penitentes, Ducem unum, Comitem unum cum decem equitibus, et 120. tum virorum, cum mulierum et infantium comitatu. Hi se Christianos nar- rabant ex inferiori Ægypto a Saracenis pulsos ad Papam venisse confundendi causa, a quo in delictorum poenam jussi essent errare annis 7, neque unquam per id tempus in cubili quiescere. Hæc quamvis inepite satis et ridicule, excepti sunt tamen, atque ad eos confuebant multi, quousque Episcopos illos larem mutare coegerit ob furta, divinationes, et alia plurima id genus. [* Hæc omnia descripsit Pasquerius ex Ephemeridibus Parisiensibus temporum Caroli VI. et VII. quæ nuper integræ prodierunt; antea a Dion. Godefredo tantum partim editæ ad calcem Historie Caroli VI. ubi pro Aprilis legitur Augusti.] Anno 1560 Comitorum totius Regni apud Au- reliam Decreto e Gallia ejecti sunt Ægyptiaci, atque in Hispania non multo post Conciliorum Provincialium auctoritate repressi. Tarragonense anni 1591. tom. 4. Collectionis Conc. Hispan. pag. 544: *Curandum etiam est ut publici Magistratus eos coercent qui se Ægyptiacos vel Bohemianos vocant, quos vix constat esse Christianos, nisi ex eorum relatione; cum tamen sint mendaces, fures et deceptores et aliis sceleribus multi eorum assueti.**

* Ceterum illi errores Ital. Zingari, Hispanis *Gitani*, Gallis *Ægyptii* et *Bohemi* appellantur, ut observat Fritschius, quem consule Tract. de Mendicantibus validis cap. 12. *Ægyptii, Bohemi et Sarraceni* promiscue nuncupantur ejusmodi nebulones a nostris. Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 376: *Plusieurs Egyp- tiens, vulgalement nommés Sarrazins.... arriverent à l'entrée de la ville de Cheppe en intention de y estre logiez; entre lesquelz en y avoient aucuns qui portoient javelines, dars et autres habillemens de guerre... en tout jusques au nombre de 60 à 80 personnes. Aliæ ann. 1467. ex Reg. 200. ch. 28: Pour ce qu'il y avoit des Sarrazins ou Boesmiens ou pays, etc. Vide Dies Ægyptiaci in Dies 5.*

[** Horum primos ann. 1418. in Hel- vetiam venisse narrat Stumpf. fol. 687. ADEL.]

ÆGYPTILIA, *Gemma, ab Ægypto, ubi in- venitur*, Uguatio. [Glossar. Bituric. addit: *Gemma nigra, etc.*] Isidorus: *Gemma nigra radice, cerulea facie.* Sic et Laur. in *Amalthea.*] [** Isid. Orig. lib. 16. cap. 11.]

† **ÆLAMOTH**, *Vestibulum.* Gloss. Bituric. MSS. Hebr. לְמֹת. [** Gloss. cod.

reg. 4778: *Ælam, porticus, sed melius interpretatur ante fores sive vestibulum.* Ergo eleam hebreum est. Item in Hiezechie- lis extrema parte in visione civitatis in veteri translatione habet pastoforia, in nova gazophilatia, i. cellulæ parvæ. Vide Ezech. cap. 42. vers. 1. 4. 5. 7. etc.]

* **ALECTIO**, *Electio, congregatio se- lecta.* Charta Ludovici II. reg. Ital. ann. 900. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. a. vi. col. 87: *Venientibus nobis Papiam in sacro palatio, ibique Aelectio, omnipotens Dei dispensatione, in nobis ab omnibus episcopis, marchionibus, comitibus ... facta, prout opportuni tem- poris ratio significabatur, etc.*

† **ÆLMESFEOH**, *Pecunia elemosinaria*; scil. denaria S. Petri primo annuatum debita, et per Regem Inam et Ethelwolphum primo concessa. Vocabulari etiam *Romefeoh*, *Romescot*, et *Heorthpening*. Hist. de Decimis per V. Cl. J. Seld. pag. 217. Ita Spelmannus in Glossario.

† **ÆMATHITES**, *Gloss. Bitur.* : *Lapis lividus et ferrugineus.* Isidorus [** lib. 16. cap. 4.]: *Lapis qui cote resolutus in colore veniat sanguinis.* Hinc Galli dicimus *Sanguine.*

† **ÆMIDUS**, *Tumidus, Inflatus*, in Glossis Isidori. [Glossæ Gr. Lat. *Æmidus, πεφυ- σημένος*. Festus: *Æmidum, Tumidum.* Quidam dictum putant ab *æma*, *San- guis*, ali ab *οἰδημα*, *Tumor*, unde *οἰδημα- τώδης, Tumidus.*]

* **ÆMPRA**, *Eadem notione, qua Adem- prum, explicat Cæsar Nostradamus. Vide in hac voce. Mihi vero idem prorsus est quod *Auxilium*. Consule ibi. Charta Guigonis Dalphini ann. 1253. pro com- munia Upasiensi: *Item de voluntate et consensu prædictorum hominum dicti castri, retinuumus nobis cavalcatas, barna pro commissis, et justitas omni tempore, et Aempras seu complaintas in his casibus, scilicet pro nostra militia, et pro dotanda filia vel fliabus nostris, et pro filio nostro vel filiis nostris, seu successorum nostrorum militibus faciendis, et pro accessu ad imperatorem cum armis, vel pro fidilitate facienda, et pro peregrinationibus facien- dis ultra mare vel circa longe, et pro emp- tionibus castri vel castrorum, vel aliis magnis acquisitionibus faciendis; pro quibus omnibus licet nobis et successoribus nostris complainetas facere et Aem- pras, sicut in aliis locis et hominibus terra nostræ habentibus libertatem.**

† **ÆMULAMEN**, *Æmulatio, Exemplum*, Gall. *Emulatio, Exemple.* Vita S. Car- leff tom. 1. Julii pag. 97. E: *Agminibus que monasticis undequaque ad se con- fluentibus, Æmulamina suarum virtutum invictissima relinquere, etc.*

† **ÆMULARE**, *Ad Zelotipiam excitare*, Gall. *Donner de la jalouse, seu potius uxori æmulare dare, alteram scilicet duocido illa vivente. Pactum Matrimon. tom. 9. Spicil. Acher. pag. 283: Convenio tibi Willemæ, ut in omnibus diebus vita meæ a te per aliam feminam, nec per aliam uxorem non discedam, nec te non derelinquam, nec te non Æmulem per aliam uxorem.*

† **ÆNEA**. Gregorius M. lib. 9. Epist. 40: *Pervenit ad me, quia in ea Ecclesia, quæ Aenea dicitur, sæpe in Hierosolymorum urbe, vestræ Ecclesiazurgia nascuntur. Ubi Altaserra ædem hanc sic appellatam opinatur, quod foribus æneis distingueretur.* Ego vero legendum puto, è *Nea*, vel *νέα*, i. nova Ecclesia. Vide Luithprandum lib. 1. cap. 2. lib. 3. cap. 8. et nostram Constantinopolim Chris- tianam, ubi de æde S. Michaelis.

ÆNEIA. *Ænescia.* Vide *Ainescia*.

ÆNESIS, Laudatio, assensio ex Graeco Αἴνεσις. Ruodlieb poema sec. X. Gottingæ a Schmellero editum ann. 1838. fragm. 14. vers. 86 :

Inquit : ea lego modo jungamur sine fraude.
Hujus amen dixit procul et sibi basis fixit.
His ita conjunctis Ænesis fit maxima plebis,
Laudantes Dominum cantabant hymnorum.

ÆNEUM, Caldaria salinaria, in qua sal coquitur et conficitur. Charta ann. 1034. in Antiquitatibus. Vosagensib. lib. 5. cap. 7 : *Apud Vicum aheneum unum cum duobus sessibus, etc.* Vide *Aqua fervens, Caldaria, et Ænulum*.

ÆNEUM FRUMENTUM. Hujus meminit lex unica Codic. Theod. de frumento Chartaginensi, in qua traditur illius pensationi obnoxia fuisse certa *corpora*, seu prædia vel agros, atque adeo Magistratus, seu Duumviro, Chartagine. Sed quale illud fuerit, omnino non constat, cum apud alios scriptores vox haec non reperiatur. Vide quæ in hanc rem habet Jacobus Gotfredus, et infra in v. *Ærariaæ annonæ*. *** Usibus perpetuis dicatum**, interpretatae Dirkse-niūs.]

ÆNEUS, Primogenitus, Gall. *Ainé*. Apud Spelmannum in Glossario ad vocem *Æsnecia*.

ÆNIGMA, Moneta, in vet. Gloss. ut auctor est Jacobus Gotfred. At in Gloss. Isidori, est *figura, sive typus, sive species*, nempe monetæ. Certe ita usurpat etiam Prudentius in hymno S. Lau-rentii.

*** ENIGMATICÆ,** Per similitudinem, ut exponunt docti Editores ad Vit. B. Villanae tom. 5. Aug. pag. 865. col. 2 : *Ex more arrecto speculo, Enigmatica prospexit, quantum apud Deum interioris animæ plenitudo jam fuisset deformata.*

*** ENIGMATICA,** Qui ænigmata proponit, aut solvit, ἀνύπακτος. Sidon. Apollin. lib. 8. Ep. 16 : *Unde illa verba saliaria, vel sybillina, vel Sabinis ab usque furibus accita, quæ magistris plerumque reticentibus promptius facialis aliquis, aut flamem, aut veternolegalium quæstionum Enigmatica patefecerit.*

*** ENIOLUS,** Lebes æneus, Gall. *Chau-dron d'airain*. Vita S. Aldegrundis inter Acta SS. Ord. S. Benedicti sæc. 2. pag. 814 : *Cum sorores ignem erstruerent ad aquas calefaciendas... in prunas subito eam proiecit, Enioli ferventibus aquis desuper pendebant, etc.* Vide *Ænulum*, et *Emola*, ubi ex his legendum videtur *Eniola*.

*** ENITORES,** *Tubicines*, in pervetusto Glossario Ecclesie Aniciensis MS. *Æneatores* dixit Suetonius.

ÆNIUM. Epitaphium Gebehardi Ar-chiepisc. Saltzburg. apud Canisium tom. 6. pag. 1287; edit. sec. tom. 3. part. 2. pag. 439 :

Esririens victimum, petat altro nudus amictum.
Et vagus hospitum, vallis es *Æniuum*.

ÆNULUM. Ugutio : *Cacabus, Lebes, Ænum, Ænulum, idem sunt.* Jo. de Janua : *Ænulum, ab æs dicitur, id est, parvum ænum, seu caldarium.* Vide *Æniolus*.

*** ÆNUM, IUM.** [Olfa vel caldare fac-tum ex ære. Dief.]

ÆNUM, Ubi de judicio aquæ ferve-nitis. Vide in *Aqua*.

*** ÆNUS.** [Pix. Dief.]

*** ÆON,** a Gr. Αἰών, Ævum, sæculum. Charta ann. 972. in Append. ad Marcum Hispan. col. 896 : *Hoc vero ab exordio hujus Æonis initit, et ad finem usque per-tingit, etc.*

ÆPHI, Vetus Agrimensor tit. de men-siris liquidorum : *Urnæ 2. amphoram compleunt, quæ sunt modia 3. quod in aridis dicitur Æphi. Ephi, in vet. Testam.*

*** ÆPHONOTROPHIUM,** pro Εὐφωνοτρό-φιον, Locus in quo aluntur Cantores. Petrus Mallius Hist. sacr. in Greg. Magno : *Fecit ad S. Stephanum Æpho-notrophium, ubi Primicerius et Cantores manerent.*

*** ÆPOLUS.** [Caprarum custos. Dief.]

*** ÆQUALARE,** Æquare, peræquare, Ital. *Uqualare*, Gall. *Egaler*. Annal. Estens. Jac. de Layo apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 991. ad ann. 1404 : *Exhibitæ in medium armis offensilibus utriusque, jussu arbitrorum constitutorum ad id per dominum marchionem;... fuerunt lancearum longitudines Æquate-late, et ferrorum lancearum atque aliorum armorum facta credentia.*

ÆQUALENTIA, Divisio hæreditatis, vel bonorum, per æquales partes : *æqua lance*, dixit Marculf. lib. 2. form. 14. [** *Æqualentia legit Baluzius.*] Formul-vett. Bign. cap. 39 : *Placuit atque conuenit inter illum et germanum suum illum de alode, qui fuit genitoris sui, ut inter se Æqualentia dividere, vel exæquare deberent.* Testamentum Bertichammi Episc. Cenoman. [apud Ma-bill. tom. 3. analect. pag. 133] : *Totum et ad integrum inter dulcissimos pronepotis meis... Æqualentia inter se dividendum volo esse donatum.* Et pag. 136 :] *Sic quoque ut post tuum obedum filii tui inter se Æqualentia cum ipsis habere volo.* [Ibid. pag. 120. bis habetur, *Æqua lance dividere.*] Formula vetus Andegav. 36 : *Tu cum ipsis Æqualis lance dividere facias.* [Vide *Æquilancum*.]

EPISTOLA ÆQUALENTIÆ. Formula-vett. Pithœi cap. 46. [** Lindenbr. 66. Marc. II, 12] : *Dulcissima filia mea, illa, diurna, sed inter nos impia consuetudo tenetur, ut de terra paterna sorores cum fratribus portionem non habeant. Ideo que per hanc Epistolam Æqualentia te, Dulcissima filia mea, etc.... qui contra hanc epistolam æqualitatis ordine venire tentaverit, etc.*

*** ÆQUAMENTUM, IMENTUM.** [Gall. équilibre. Dief.]

*** ÆQUANTIA,** Divisio per æquales partes, idem quod *Æqualentia*. Ter-rearium Bellijoc. fol. 38. r° : *Item etiam de novo assernamento, per eosdem dominos dicto Stephaneto Michon facto, debita Æquanta prius facta cum Hu-gonio Humbert, Claudio Burestier, etc.* Hinc

*** ÆQUANTIARE,** Dividere per æquales partes, Gall. *Partager également.* Idem Terrear. fol. 506. r° : *Doos copponos sil-liginis de annuo et perpetuo servitio, cum quibus supra Æquanciato.* Vide supra *Æqualare*.

*** ÆQUARICIA,** Equorum grex, idem quod *Æquaritia*, Gall. *Haras.* Vide in hac voce. Charta Henrici I. imper. ann. 929. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 382 : *Prædicta loca ei concedenda tradidimus, ut secura potestate cum omni questu eisdem locis invento, temporibus suis feliciter perfruatur;..... cum omni suppelleibili, cum Aquariciis ibidem inventis, potestati illius possi-denda perpetualiter prædestimus.* Vide *Æquarium*.

*** ÆQUARIUM,** Equarum armentum, Gallice *Haras*. Charta Rogerii et filiorum eius Roberti et Henrici ann. 1080. in Bullario Fontanellensi fol. 17 : *Decimam totius Brotoniæ tam in venacione*

quam in apibus et omnibus redditibus et forfacturis, quæ de sylva exemit et de vaccariis vel Aequariis sive porcaris et omnibus exartis similiter decimam concedimus. Vide *Equaria*.

*** ÆQUARIUS,** pro *Aquarius*, minister sive servus, qui portat aquam, in Lib. nig. Seac. pag. 353. Vide *Aquarius* 1.

*** ÆQUATIO.** Concilium Toletan. I. cap. 10 : *Clericos, si qui obligati sunt, vel pro Æquatione, vel pro genere aliquibus domi-nis, non ordinandos, nisi probatæ vita fuerint, et Patroni consensus accesserit.* Ubi *Æquatio* videtur esse tributum, quod Domino præstatur. Vide *Peræ-quatio*.

*** ÆQUATOR,** Qui describatur census in Libris Censualibus. Cod. de Agri-colis et Censitis lib. 11. cap. 67. Item qui tributa civibus ex æquo imponebat. In Cod. Theodos. et in Novellis dicuntur *Peræquator*.

*** ÆQUIDICI** versus, Ἰσόλεκτοι, qui singulis propositionibus ἀτιθέτους apparant versus dictiones, apud Diomedem lib. 2. Art. Grammat.

*** ÆQUIDIUM,** Solstitium. *Æquidium autumnale*, apud Miræum in Dipl. Belg. lib. 1. cap. 31. *Æquidialis*, Ἰσημερος, in Gloss. Lat. Gr. et apud Festum.

*** ÆQUIGENI,** Gemini. Gloss. Isidori.

*** ÆQUILANIUM,** *Æquatio*, in Gloss. Isid. Ἰσόφατια, ubi male *Æquilantium* habetur. *Æqua lance*, apud Symmachum lib. 1. Epist. 88. lib. 2. Ep. 56. lib. 10. Epist. 53. *Æqua lance et libra-mentis paribus*, in leg. 1. cod. Th. de Ponderator. Fredegarius in Chron. cap. 83 : *Thesaurus Dagoberti... Æquilancia dividitur.* Id est, *æqua lance*. [Grævius post Pithœum putat legendum *Æquili-vium*, quod apud Festum, significat ex toto dimidium, dictum a lavatione lanæ, quæ dicitur *Æquilario redire*, cum dimidium decidit sordibus. Melius, ni fallor, *Æquilancium*. Vide *Æqua-lentia*.]

*** ÆQUILATIUM.** Vide *Æquilancium*.

*** ÆQUILATUS,** *Æquilateralis*, in Ono-mastico ad calcem, tom. 7. SS. Maii. Dixit Ausonius Edyl. 11. v. 50 :

Æquilatus, vel cruce pare, vel in omnibus impar.

*** ÆQUILAVIUM.** Vide *Æquilancium*.

*** ÆQUILIBRATOR REGIS,** quo nomine ac munere insignitus donationem factam majori Monasterio a Roberto de Sabulio, (Sable) et uxore ann. 1067. [** In Acherii Spicil. vol. 3. pag. 406.] sub-scribit quidam Baldricus, statim post Episcopos; quem subsequuntur, Ingenuus Magister Pincerna, Radulphus Dapifer, Waleranus Camerarius, etc. ubi *Æquilibrator*, aut *Æquilibrator Regis*, is est, opinor, qui alias *Magister Regis* seu *Pædagogus* dicitur. Tum enim Philippus Rex vix ætatis annum attigerat 13. aut 14. Sic autem appellatur, quod herilem puerum in *æquilibitate*, ac *æquovita*, ut loquitur Tullius, seu vitæ *æquabilitate* contineret. Hujusmodi mu-nus est illius, quem hodie *Gouverneur du Roy* dicimus. Vide *Bajulus*.

*** ÆQUILINA,** Equile. Gal. *Ecurie*. Codex MS. Irminonis Abbatis seu Polyp-tychus Monasterii S. Germani a Pratis fol. 59. [** Breve 9. cap. 304] : *Pro car-ropera ad Trecas den. viij.... curuad. iiiij. si bovos haberint, carroperam in Æquilinam ad tertium annum. Trahant de fino ad tertium annum quantum tra-here possunt per duos dies.*

* Legendum suspicor *Aquilina*; atque adeo de silva *Aquilina*, Gall. *Iveline*, locum in Glossario laudatum interpre-

tor. Vide Vales. in Not. Gall. pag. 488. [** et Guerardum in Polypt. Irminonis pag. 245. not. f.]

1. **AQUALIRE.** Aquare, parem facere, Gall. *Egaler*. Dicitur de participio et societate dominii in Charta parisiensi ann. 1160 apud Chopin. lib. 3. de sacra Polit. tit. 3. § 8: *Abbas de Bonavalle et totus ejusdem Monasterii Conventus nos Aequiliverunt et participes constituerunt in villam suam, etc.*

2. **AQUALOCUS.** Aequali in loco positus. Philothei Monachi Carmen, tom. 2. operum. S. Bernardi col. 1293. E:

Hic Deus Aequilocus sublimi in vertice sedes
Contulit, et lateri jussit adesse meo.

3. **AQUIMANUS.** Ambidexter. Glossæ Lat. Græc. MSS. : *Aquimanus, περιέδεστος*. [** Isidor. Orig. lib. 10. n. 21.] Antonius Edyl. 12:

Quis Mirmilloni contendet? Aquimanus Thrax.

4. **AQUINOMIUS.** Idem quod *Aquivocus*, ejusdem nominis. Thomas Archid. in Hist. Salonitana cap. 3. de S. Domnione: *Quia Aquinomius erat B. Domnio Pontifici.*

5. **AQUIPAR.** Aequus, Gallice *Egal*. Antonius Edyl. 11:

Aequipares dirimens partes ex impare terno.

6. **AQUIPARABILIS.** Comparandus. Praefatio Caroli M. ad Capitulare Aquisgranense ann. 789: *Non, ut me ejus Sancti Aquiparabilem faciam, etc.* [** Pertzus legit: *Sanctitate Aquiparabilem faciam*; per e scripsit etiam Plautus; vide Forcelli, in voce *Aquiparabilis*.]

7. **AQUIPARANTIA.** Aequiparatio. Gall. *Egalité*. Tertul. aduersus Valentini: *Perenire mox posset in annulas Aquiparantias corporulentiarum. Gesta Treviri. Archiep. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 389: Isto tempore fuit frigus permaculum, cuius Aquiparantia a nullo tunc vivente potuit recordari.*

8. **AQUIPARARE.** a Gall. *Equipper*, Narem rebus omnibus necessariis instruere, munire, vel navigare. Charta Philippi Aug. pro Libert. Rotomag. ann. 1223. in vol. 10. Arest. parlam. Paris: *Nulla navis de tota Normannia præterquam de Rothomago poterit Aquiparare ad Imberriam, excepta una sola, cui semel in anno de Cæsaris Burgo licitum erit Aquiparare.*

9. **AQUIPEDARE.** Ruodlieb fragm. II. vers. 240:

Dati vel equum fortem, celerem nimis, Aquipedantem, Auratum frenum, pulchram falernaque gerentem, etc.

10. **AQUIPEDUS.** Equos habens pedes, seu aqua latera. Apul. de Dogmate Plat. pag. 37: *Aquipedum vero trigonum efficere ex se quadratum* (dicebat Plato.)

11. **AQUIPERARE.** Sanare. Gall. *Guerir*. Glossæ Latino-Græcæ MSS. *Equiper*, ἐκπούω, utique pro ἐκπούω.

12. **AQUIPOLENS.** Tantumdem valens quantum aliquid aliud. Gall. *Equipollent*. Stat. castri Redaldi lib. 2. pag. 32. r: *Si in condemnatione, vel aliqua alia scriptura, vel producta in causa criminali petatur, sive dicatur aliquos debere condemnari, vel aliquid aliud debere fieri secundum formam juris per aliqua Aquipolenta verba, prædicta verba declarantur.*

13. **AQUIPONDERARE.** Equiparare, juste estimare, aliquid cum aliqua re conferre. Additamenta ad Chron. Casauriense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 975: *Qui justis eorum precibus acquiescens, Aquiponderatam terram in Ful-*

lonice et Pacuniano, ad recognitionem Monasterii ei tradidit, et illam terram quam Fratres desiderabant habere, recuperaverit.

14. **AQUITALITAS.** Dierum aequalitas. Glossæ Græco-Latinæ, *Aquitalitas, ἴσημερος*. Forte pro *Aquidialitas*, in iisdem enim Glossis legitur, *Aquidialis, ἴσημερος*.

15. **AQUITARE.** Charta Margaretae Flandr. comit. ann. 1248. in Suppl. ad opera diplom. Miræ pag. 395. col. 2: *Joanna claræ memorie..... contulit in eleemosynam ecclesiæ..... quæ vulgariter dicitur Marketta, quingenta bonaria wastinæ suæ,.... quæ intus Aquitata sunt dicto monasterio,... secundum quod wastinæ in Flandria Aquitari solent et debent. Alia ann. 1232. ibid. pag. 396. col. 2: *Ego omnem solemnitatem, quæ necessaria fuit, tam in Aquitatu, quam in omnibus aliis ad hoc quod dicta ecclesia dictum morum bene et legitime in perpetuum possideret, fideliter adimplevi. Ex his manifestum est Aquitare, idem esse quod Percalcare, atque adeo legendum esse Equitare. Solemnis autem erat modus investituræ, seu aliquem mittendi in possessionem rei alicuius. Vide Pedificare et Percalcare.**

16. **AQUITAR.** mendoso editum pro Acquitare, in Testam. Guillel. le Borgne ann. 1215. inter Probat. Hist. Brittan. tom. 1. col. 828: *Quod residuum esset, haberet Aquitando. Infra non semel Acquitando.*

17. **AQUITERNUS.** Aequus aternus. Sidonius lib. 8. Epist. 13: *Prævidens se se per aeterna secula Aquiterna supplicia passurum, pro æque aeterna. Vide Aquiternus.*

18. **AQUIVALENTIA.** Gall. *Equivalent*. Charta ann. 1266. e Chartulario S. Vandregensis tom. 1. pag. 214: *Tenemur garantire in nostra propria hereditate per Aquivalentiam.*

19. **AQUIVALENTIA.** Gall. *Equivalent* vel *Equipollent*. Tributum seu vectigal, quod tempore Caroli VI. ad sumptus bellicos inductum est, quodque ex rebus mobilibus percipiebatur, loco duodecim denariorum pro libra aliis in locis exactorum; unde appellationis origo. Charta Ludovici XI. reg. Franc. ann. 1475. in Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 145: *Cum predecessoris nostri reges Francia olim ecclesiam... B. Martini privilegiis, donis et exemptionibus dotaverint, sic ut pedagia, passagia, gabellas, taillias, Aquivalentias, corveas... solvere non teneantur, etc.*

20. **AQUIVALENTUM.** Eadem significatio. Libert. Avenioneti ann. 1463. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 347: *Item quod omnes venientes ad dictas nundinas... sint liberi a leuda, compagio, aida, vectigalibus et Aquivalentis, aut alio quocunque onere.*

21. **AQUIVOCARI.** Vide *Aquivocus* 1.

22. **AQUIVOCE.** Una, vel aqua voce. Narratio fundationis Monasterii S. Gervasii de Lingoria, apud Stephanotium in Fragi. Hist. tom. 5: *Et majoribus Romanæ Ecclesiæ advocatis, narravit eis Pontifex mirabilia, quæ Dominus in sonnis nobis monstraverat. Illi tunc Aquivoce et magno clamore benedixerunt Deum.*

23. **AQUIVOCUS.** ἄμεννος, Homonymus, in Vita Ludovici Pii ann. 837. Qui eodem nomine appellatur. Flodoard. lib. 2. Hist. Rem. cap. 20: *Ludovicus ab Aquivoco suo restitutus est in regnum. Charta Hermengarde Reginæ Burgundiæ ann. 1037. in Tabulario Ecclesiæ*

Gratianop. sub Hugone Episcopo fol. 33: Quia istam domum duo homines Aquivoci, id est, qui uno nomine vocantur, id est, Ebo, possident. Guntherus lib. 1. Ligurini:

Alter at Aquivocum sibi consimilemque Rogerum Progenuit.

24. **HENRIC.** Rosla in Herlingsberga, de 4. Henricis Imp.

25. **QUATUOR.** Quatuor Aquivocum sibimet qui nomen habebant. Occurrit passim. Hinc

26. **AQUIVOCARI.** eodem nomine vocari. Petrus Bles. serm. 23. de Maria Magdalena: *Quia sicut Aquivocatur B. Virginis vocabulo, etc. Matthæus Vindocensis in Tobia :*

Solvitur in puerum partus patris, Aquivocatur Nominis Progenies sedulitate patris.

27. **AQUIVOCUS.** Atto Episc. in Capitulari cap. 48. ubi Clerici vetantur auguria exquirere: *Si quis post hanc cognitionem, Ecclesiasticam contemnens doctrinam, ad... Prophetas, aut Angelos, vel aliquos Sanctorum defunctorum, quos Aquivocos falso vocant, abiurit, eorumque pravis doctrinis inhereserit, anathema sit.*

28. **AQUIVOLUS JUSTITIAE.** Judex in omnibus aequis, Gall. *Impartial*. Vita S. Waltheni abb. tom. 1. Aug. pag. 261. col. 2: *Extans enim Aquivolus justitia, judicium aequilibre inter virum et virum tenuit.*

29. **AQUIUS MELIUS.** Secundum quod aequum et bonum est. Ex Besoldi documentum. Wurt. pag. 418. apud Haltausium in Gloss. col. 726. *Quanti bonum aequum judicii videbitur, dixit Ulpianus. Dig. lib. 21. tit. 1. fr. 42.*

30. **AQUIORABILITER.** Navigio, navigando. Isidorus Pacensis Episcopus æra 690: *Adversus quem Constanus Augustus mille et amplius lembos adgregans, infeliciter decertavit, et via cum paucis Aquorabiliter aufugiens evasit. Legendum Aquorabiliter.*

31. **AQUIORARE.** Navigare, in Gloss. Arabico-Lat. [** Gloss. cod. 4778: *Aquorandum, i. navigandum, ex Virg. Aeneid. lib. 2, v. 780.*]

32. **ERA.** ERA, HERA, Supputatio, numerus, computus, scriptoribus mediæ aetatis; nam veteres *Æra* vocabant in rationibus, quæ vulgus hodiernum *Item* vocat, quod primum est, in notatione ærae. Rufus Festus in Breviario Rerum gestar. Pop. Rom.: *Morem secutus calcolorum, qui ingentes summas Æris brevioribus exprimunt, res gestas signabo, non eloquar. Faustus Reiensis lib. 1. de Spiritu Sancto: Sacer numerus dicimus, quia trecenti in Æra sive supputatione signum Crucis, etc. Bernaldus Presbyter de Reconciliatione lapsorum pag. 272: Notandum quoque quia Æra nonnunquam abusive pro Capitulo ponitur, ut in illo scripto Toletani Concilii ubi de ordine tenendæ Synodi tractatur. Isidorus Orig. lib. 6. cap. 15. § 4: Per singulos Evangelistas numerus quidem Capitulis affixus adjacet: quibus numeris subditæ est Æra quædam minio notata quæ indicat, in quo Canone positus sit numerus, cui subjecta est Æra: verbi gratia, si est Æra prima, in primo Canone, etc. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 3. § 3: Sciat se idem mandator censura illius legis noxiun restringi, quæ continetur lib. 5. tit. 1. Æra secunda. Ita, lib. 6. tit. 2. § 5: Ad legis illius teneatur satisfactionem, obnoxius, quæ in hoc libro 6. sub titulo 2. Æra prima, etc. Hincmarus Remensis in Ferculo Salomonis:*

Hæc ut vobis nulla desit, Karlo, gratia.

Versuum mensura pandit, atque Ærarum quantitas.

Habetur in Bibl. Thouana vetus Canon. Codex, qui in sectiones vel capita dividitur, quæ *Heræ* appellantur, ubi interdum HR. per contractionem scribitur. Ita etiam in veteri forma celebrandi Concilii provincialis, apud Mabilionum, Conciliorum Canones per *heras* laudantur, pag. 458. 459. et in veteri Collectione, edita a V. Cl. Jacobo Petito. Faus-tus Reiensis vel Regiensis Epist. 6: *Per Crucis enim signum et per sacrum Jesu nomen apud Græcos, Hera utrius suppurationis imprimitur. Capitula ad Legem Alamannor. cap. 27. Edit. V. Cl. St. Baluzii: Si litus fuerit in Ecclesia et in Heris generationis dimissus fuerit, 13. sol. et tremiso componat. Ubi Hera generationis videtur appellari series ipsa Generationis, ut tam ipse quam filii et nepotes libertatem consecuti fuerint; in Ecclesia vero manumissus litus intelligitur. Æra dierum, pro numeri die-rum, apud Hildericum. Perperam porro Ira pro Æra scribitur in Formula 16. ex Baluzianis: Ut lex mundana Theodo-siano corpore arbitratus discernit, me impleturum esse Pollicor, data Edic-tione de Inscriptiōnibus accusatoribus recrescant Theodosiano nono in Ira pri-ma, etc. Est enim titulus 1. lib. 9. Codicis Theod. de Accusationibus et inscript.*

* 2. **ÆRA**, Epoch. Gall. *Ere, Epoque*. Vox Chronologica, quæ certum et insigne designat temporis punctum a quo anni numerantur. Hac uti solent Chro-nologii maxime ubi de his sex annorum radicibus:

* **ÆRA NABONASSARIS** Regis Babylon. qua usi sunt Ptolomæus, Censorinus et alii. Initium sumsit anno 747. ante Christum natum, nempe 26. Februarii anni 3961. periodi Julianæ.

* **ÆRA SELEUCIDARUM**, seu annus Græcus, quo usi sunt Macedones, de quo etiam in lib. Machab. Incipit anno ante Christi Nativitatem 312. periodi Julianæ 4402.

* **ÆRA CHRISTIANA** Communis, seu annus gratiæ, mense Januario incepit, anno periodi Jul. 4714. anno 4. Olympiadis 194. Hujus Epochæ primus auctor Dionysius Parvus regnante Justiniano Imperatore. Verum, ut arbitrantur Eru-diti non pauci, in hujusmodi computandi rationem duorum vel quatuor annorum errorem induxit; tot enim, inquit, annos Christus natus est ante initium *Æra* a Dionysio constitutæ.

* **ÆRA DIOCLETIANI**, seu *Æra Mart-yrum*, exordium sumsit anno Christi 284. seu ut aliis placet ann. 302. Illa ante Dionysium Parvum usi sunt auctores plurimi maxime ex Alexandrinis.

* **ÆRA ARABUM**, vel, ut loqui amant, *Hegira*, seu fuga Mahumedis, incipit anno Christi 622. 16. Julii.

ÆRA, vel *ERA*, annos numerandi ratio, Hispanis olim familiaris, quæ 38. annis annos Christi excedebat. Julianus Toletanus Episc. lib. 3. contra Judæos: *Jam vero residuus annorum numerus, a tempore nativitatis Christi, usque in præsens, in promptu est unicuique et scire, si volet, et suppulare, si placet, assumptis scilicet annis, secundum Æram, ab ipsa Domini incarnatione. Era enim inventa est ante 38. annos, quam Christus nasceretur, nunc autem acclamatatur Era esse 624; detractis igitur 38. annis, ex quo Era inventa est, usque ad nativitatem Christi, residuum sunt 586. anni. Manuscriptus Codex ex Bibl. Thuana:*

*Ut cognoscas, quota sit Era quolibet anno, annis Domini Jesu Christi adde 28. et numerus, qui collectus fuerit, erit Era. Verbi gratia modo currit annus J. C. 1274, adde illis 28. et resultabit iste numerus, 1302. talis erit præsentis anni, scilicet anno 1274. mutatur autem in Kalendis Januarii. Porro annos numerandi per Æras in Hispania sensim ratio desit. In Archiepiscopatu Tarragonensi ann. 1180. Chronicon præfixum Usaticis MSS. Barcinonensis: Deinde regnat Ludovicus filius ejus annis 29. quo sublatu de medio, cœpit regnare Ludovicus filius ejus minor, qui etiam regnavit annis 44. et de Festo sancti Joannis Bapt. usque in diem S. Luch (f. Lucæ) quo die celebratum fuit Concilium apud Tarra-conam a Domino Berengario Tarragonæ Archiepiscopo cum Episcopis et Clericis sui Archiepiscopatus, quorum consilio et præcepto annus Domini institutus scribi in omnibus Chartis per totum Archiepis-copatum. Tunc vero currebat annus 1180. In Castilia vero a Joanne I. Rege, in Curia, quam Segoviæ habuit anno Christi 1383. decretum, ut abrogata Æra, anni Christi publicis instrumentis apponenterent. Quod in Aragonensi Regno anno 1349. ut est in Foris Aragon. lib. 4. tit. de Tabellion. in Lusitanico denique ann. 1415. perinde obtinuit. Vide Leges Partidas seu Alfonsinas parte 3. tit. 3. Lege 7. At cur ab eo anno Æra initium sumpserint, multa viri docti congesserunt, tametsi vix inter se conveniant, quum veram rationem assequi haud promptum sit, atque in iis [**] Isidor. Orig. lib. 5. cap. 36.] Papias in v. *Æra*, Alderius in Geographia Nubiensi pag. 224. Joannes Ceccanensis in Chron. Fossæ-Nove statim initio. Covarruvias lib. 1. Variar. resolut. cap. 12. lib. 4. cap. 18. n. 7. Surita in Indice rer. Aragon. ann. Ch. 710. Vaseus in Chron. Hisp. cap. 22. Amb. Morales, Rexendius, Josephus Scaliger de Emendat. tempor. lib. 5. Baronius in Notis ad Martyrol. 22. Octob. Loaysa in Notis ad Concilium Iliberitanum. Petavius lib. 10. de Doctr. temp. cap. 68. lib. 11. cap. 47. tom 3. Dissert. var. ad Uranolog. cap. 3. et in Breviario temp. Bivarius ad Pseudo-chron. Maximi. Sebast. Covarruvias in Thesau-ro lingua Castellanæ v. *Era*, etc.*

* **ÆRA JANUARIA**, apud quosdam Scriptores sic appellatur prima dies Januarii, a qua initium sumpsit annus 1564. ex Regis Caroli IX, summique Pontificis decreto, cum antea quilibet annus ab ipso Paschatis die inciperet. Vide *Annus*.

* De vocis originatione dudum dis-putant Docti, alii *Æram* dici sentiunt, quod apud veteres anni clavis æreis notarentur; alii factam putant ex initialibus litteris A. E. R. A. id est, Annus ERAT Augusti, ex quo scilicet, devicto collega, rerum potitus est. At sunt qui malint scriptum fuisse A. E. R. A. id est, annus erat regni Augusti. Alias omittit opiniones, istas nec rejicio nec admitto.

* **ÆRA**, Quivis annus. Luithprandus in Legat.: *Armiger hujus (Imperatoris CP.) sagitta calamo immissa, Æram in Ecclesia ponit, quæ prosecutur, quo nimurum tempore imperare cœperit, et sic Æram, qui id non viderunt, intelligunt. Ubi alii Aram legunt, ita ut Ara, mensa seu tabula fuerit, in qua descripta fuerit inscriptione; sed Æra hic omni-nino pro anno ponitur. Sic apud Dudonem lib. 3. de Actis Norman. pag. 11: Transacta denique duarum Herarum*

intercapedine, etc. Extat in Tabulario Ecclesie Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 91. charta ejusdem Episcopi, quæ sic clauditur: Facta carta ista 4. Kal. Augusti anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo. Luna 18. Indictione 8. Era millesima centesima octava. Sed videtur amanuensis omisso vocem trigesima. Ex qua saltem Charta colligitur per Æras interdum annos nu-merasse Francos nostros.

* 4. **ÆRA**, pro Area, Nidus, Gall. Aire. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 82: *De accipientibus Æras falconum, etc. Quicun-que inveniterit et acceperit Hæram falconi, etc. Vide Aerea.*

* **ÆRA**, pro Area, Gallis Aire. Charta ann. 1320. in Reg. C. Chartoph. reg. ch. 23: *Quodlibet sextarium (de) meliori frumento, quod vendi contigerit quolibet anno in Aeris Pontis prædicti. Charta Gallica de eadem re ejusd. anni ibid. ch. 24: Chacun sextier dou mellieut, qui es Aires doudit Pont sera vendu.*

* **ÆRA ANIMALIA** pro Aerea, Aves caeli in aere volantes, in Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* **ÆRAMENTUM**, Plinio et Paulo lib. 3. Sentent. cap. 6. § 44 et 56. Opus ex ære confectum, ferramentum. Papias: *Æramentum, Æs æquum vulgus vocat, quod in modum sit coloris æris. At apud Gre-gor. M. lib. 12. Epist. 30. videtur hæc vox sumi pro quovis utensili agricola-rum: Pastores vero ipsos per possessiones ordina, ut ex cultura terræ ferre aliquid utilitatis possint; Æramenta vero omnia, quæ vel in Syracusis, vel in Panhormo, juris Ecclesiastici esse possunt, distra-henda sunt, priusquam ipsa vetustate funditus pereant. Ita*

* **ÆRAMEN** videtur usurpari in Notitia veteri Bignonii cap. 39. et in Testa-mento Fulradi Abbatis S. Dionysii: *Au-rum, Argentum, codices, Æramen, orna-menta Ecclesiarum, etc. Alias pro ære habent Gesta Regum Francorum cap. 18: Deditque eis Chlodovæ... baltheos et armellas adsimilatas de auro, sed deintus Æramen erat et cuprum, etc. Ubi Gregor. Turon. lib. 2. cap. 42: Sed to-tum Adsimilatum auro: erat enim Æreum deauratum sub dolo factum. Adde formula 7. ex Baluzianis, [Et Liturgiam Gallicanam Mabill. pag. 462: Simili modo de Latinaco et Balbinaco, tam vestis quam Æramen vel utinsilia et de bovebus ex omnia medietatem tibi dulcis-sime fili habere præcipio.]*

* **ÆRALE**, Area, seu locus ædificio aptus, idem quod Ayrale. Vide in Aera 1. Privil. Novæ bastidæ in Occit. ann. 1298. ex Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 16: *In domo qualibet seu Aerali dicta villa, longo de sexaginta rasis et amplio de vi-ginti rasis, debent habere dominus noster rex et ejus parterii annuatim in festo omnium Sanctorum tres denarios Tholo-sanos censuales. Vide infra: Aerialæ.*

* **ÆRARIE ANNONÆ**, quæ Aderatæ in pretiis exhibentur, pretio taxantur, leg. 34. 35. 36. Cod. Theod. de Erogat. milit. annon. Vide *Adærare*.

* **ÆRATORI**, Debitor, reus, obligatus. Papias. Hac notione Tullius dixit *Ærat-us homo*: quem e contrario Plautus habuit pro divite.

* **ÆRATUS ORBIS**, Scutum, Gall. Bou-clier. Ennodius in Vita B. Epiphanius Ticinensis Episcopi: *Rex locutus, Licet pectus meum lorica via deserat, et assi-due manu Orbis Æratus includat, nec non latus muriat ferri præsidium.*

* **ÆREA, ARIA, AERIA**, ex Gall. Aire, Nidus accipitræ. Charta Forestæ cap.

13. apud Matth. Paris. ann. 1215. et Joan. de Burgo in Pupilla oculi cap. 22: *Unusquisque liber homo habeat in boscis suis Aeras Accipitrum, spervariorum, falconum, aquilarum, et heronum.* Adde Fletam lib. 2. cap. 41. § 7. 46.

* **AERECA**, Votuba, in Glossar. ex Cod. reg. 7641. [**] Gloss. in cod. reg. 4778: *Aere cavo, i. tuba.* Est Virgilianum illud Æm. lib. 3. v. 240:

.... Dat signum specula Misenus ab alta,
Ære cavo....

* **AEREMANCIA**, *Divinatio in aere.* Vocabul. lat. Germ. ann. 1477. Vide *Æromantia*. ADEL.

* **AEREMANCUS, ANTICUS**. [Qui *Æromantia* utitur. DIEF.]

ÆRENERVUS, Nervus aereus instrumenti musici, cui vice nervorum insunt æræ chordulæ Jul. Firmicus lib. 6. cap. 31: *Musicos faciunt, qui lyræ vel harrenarios, vel Ærenervos dulci modulatione percutiant.*

* **AEREUS**, Altus. Glossar. ex cod. reg. 7641: *Aereæ querusc, altæ.*

* **AEREUS COLOR**, Cæruleus. Gall. Bleu celeste. Testamentum Hugonis Aycelini Ord. Prædicatorum Cardinalis et Episc. Ostiensis ann. 1297: *Item legamus casulam, dalmaticam et tunicam, quæ sunt de zendato duplice, et sunt ex una parte alba et ex alia sunt Aerei Coloris.*

* **ÆRGHEDE**, vox Belgica, Insidiae in via regia, latrociniū publicū, ut videtur. Charta ann. 1328. in Chartul. 2. Fland. ch. 589. ex Cam. Comput. Insul.: *Estre attaint et convencu de trayson, de rebellion, de la pais enfainte, de mourdre, de Aerghede, de arsin, et de tous les vilains fais.* [**] Ita Argwarter, Hostis qui in damna vigilat. Vide Haltausii Gloss. col. 51.]

* 1. **AERIA**, ut Area 1. ager, aut locus, qui nec aratur nec colitur; curticulus opus. Charta officialis Belvac. ann. 1341. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 159: *Ad lectum, in quo jacebat et dormiebat dicta Clementia, accessit dictus reus, ipsamque... educit extra domum predictam usque ad curticulos seu Aeras situatas extra et prope civitatem Belvacensem.*

* 2. **AERIA**, Stabulum porcorum. Stat. synod. eccl. Trecor. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 1299. art. 9: *Ecclesiæ non dimittantur incultæ, ne Aeris porcorum similentur.*

* **AERIALE**, ut supra Aerale. Libert. Villæ-franchæ ann. 1256. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 46: *Præterea in domo qualibet sive Aeriali... debemus annuatim percipere.... sex denarios censuales.*

* **AERIANI**, Heretici ab Ærio quodam dicti. *Hui vetant pro defunctis offerre sacrificium.* Glossar. pervetustum ex Cod. reg. 7618. Addit aliud ex Cod. 7646: *Nichil quoque habent proprium.* [**] Ex Isidor. lib. 8. cap. 5. § 37 et 38. Vide *Aetiani.*

* **AERIMANTIA**. [Ut *AEROMANTIA*. DIF.]

* **AERINUS COLOR**, Eadem notione qua aereus, Græcis ἄεριος χρῶμα. Ovid. lib. 3. de Arte amandi v. 173:

Aeris ecce color, tum cum sine nubibus aer,
Nec tepidas pluvias concitat Auster aquas.

Tertullianus de cultu femin. cap. 7: *Non placet Deo, quod ipse non producit, nisi si non potuit purpureas et Aerinas oves nasci juberet.*

* **AERIUS**. [Ut *AEREUS*. DIF.]

* **AEROMANTIA**, *Divinatio ex aere,* in laudato Glossar. ex Cod. 7618. [**] ex Isid. Orig. lib. 8. cap. 9. De hac Corne-

lius Agrippa lib. 2. De occulta philosophia cap. 52: *Æromantia prognostica præbet, per impressiones aereas, per ventorum statutum, per irides, per halones, per nebulas et nubes, perque imaginationes in nubibus et visiones in aere.* Hinc

[**] **ÆROMANTICUS**, *Est qui divinando æra inspicit, Warsager usz dem wetter,* in Gemina Gemmarum.

* **ÆROMANTICUS**. [Qui *ÆROMANTIA* utitur. DIF.]

* **AEROSE, US**. [Gall. *fraîchement, frais.* DIF.]

* **ÆROSUS**. [Terra quæ cupro abundant. DIF.]

* **ÆRUCARE**. [Ut *ERUSCARE*, æs minutum in unum colligere. DIF.]

* **ÆRUGINASCERE**, *Æruginem contrahere.* Act. SS. Julii tom. 4. pag. 93. D: *Neque veteris fermenti aliquo spargine novam conseruentem Æruginas cere, etc.*

* **ÆRUGO**. [Litigiosa mulier. DIF.]

* **ÆRUM**, ὄροσ, *Ervum.* Supplēm. Antiquarii. Species est leguminis, quod explicat Martinus in Lexico. Hunc si tanti est, consule.

* **ÆRUSCANS**, *Æs minutum, in Gloss. ex Cod. 7646.*

* **ÆS**, *Eramentum, nummus, Æs, fortitudo vel firmitas,* in eod. Cod. 7646.

* **ÆS**, vox Gallica, Asper, axis, Ais, planche. Chron. Angl. Th. Oiterbourne pag. 227: *Villani vero glomeratis et ipsi sagittare cooperunt intra hospitia per fenesstras, per Aes, per ostia, ita quod nullus locus tutus dabatur nec ad exitum, nec ad prospectum.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 487: *Comme les supplians eussent marqué ou signé de la marque contrefaite deux charges de Aes ou assennes;... lesquelz Aes ou assenes aient esté congneuz et arrestez, etc.* Aliœ ann. 1482. ex Reg. 207. ch. 159: *Jehan le Tourneux, qui avoit sur son espaule ung Aes, comme ung cheverseul de chaslit, etc.* Vide infra Aessula et Axa.

* **ÆSANCIA, ÆSANTIA, ÆSSANCIA, ASSANCIA**, a Gallico Aisance, Facultas utendi rebus non suis in alienis nemoribus, pascuis, etc. vel ex concessione vel ex jure municipal. Charta foundationis Abbatiae Beatae Mariæ de Bello-Visu, anni 1242, inter Instrum. tom. 2. Gall. Christ. col. 71. C: *Item quod per monstreiam servientium domini Magdunensis et pasnagium, quatum ad quadranginta porcos suos proprios et pascuagia et Æsancia animalibus suis iuxta Carum fluvium et curam ubicunque tempore hujusmodi donationis nostræ communia habebantur.* Charta Gaufridi Episc. Silvanect. in Chartulario Monasterii Sam-German. fol. 17: *Omnis Æsantia tam in pascuis, quam in aliis communies erunt. Æssancia* fol. 19. in Charta Johannis Abbatis S. Genovefæ ann. 1202. Assancia ibidem fol. 22. Vide Aisantia et Aasantia.

* **ÆSCAETA** pro Escaeta, Successio, hereditas. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 241. ex Cod. Legum Norman. : *Notandum tamen est, quod vel pater, vel alius antecessor alieni expectantium ex Æsceta, ipsius portionem non de aliquo feodi sui donum facere possit.... De quibus nulla eminet porcio de ipsis Æsceta.* Vide Escaeta.

* **ÆSGAURUS**, Piscis dictus quod solus Escas ruminare perhibetur. Gloss. Bituric. Hinc scribendum fuissest Escarius, ut apud Isidorum, *Escarius piscis solus ruminans.* [**] Vide quæ de eo tradit Isid. Orig. lib. 12. cap. 6.]

* **ÆSCEDUM**, Esculetum, fraxinetum.

In Gestis Alfredi ann. 871. Vide *Æsculus*. ADEL.

* **ÆSCULATOR**. Gloss. Gr. Lat. χαλκολόγος, Numularius, Æsculator. [In aliis Glossis Latino-Græcis et MSS. legitur, Æsculator, numularius, χαλκολόγος.] Vide *Numularius*. [**] Cujac. legit *Æruscator*; sed in iisdem glossis habetur: *Æsculator, χαλκολόγον.*]

* **ÆSCULUS**, Genus *arboris*, Vocabul.

Cassin. ann. 700. Glossar. Lat. Gr. *Æsculus*, εἰδὸς ἐνδέρου, φῆγος βάλανοφόρος. *Æsculus*, βάλανος. *Esclus*, *arbor glandifera*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. [**] Gloss. cod. reg. 4778 ex Placido: *Æsculus, arbor maxima glandis. Æsculus arboris nomen est glandaria, ab esca dicta, quia ante usum frumenti hæc arbor mortalibus victim præbebat.* Eadem apud Maium pag. 428. ubi pro glandaria legitur *glandularia*. Vide Isidori Orig. lib. 17. cap. 7, ubi eadem arbor esse dicitur quæ *Fagus*, et Forcellin. Lexicon. Gloss. Lat. Græc. *Æsculetum, φηγών.*]

* **ÆSDUMA**, quasi pro *æstima*, *æstimatio*, Gall. *Evaluation, Estimation.* Charta Andreæ Abbatis Loci-Dei in Jardo tom. 2. nove Galliæ Christ. inter Instrum. pag. 424. D: *Unusquisque Mansionarius qui jure hereditario dictam villam incolit habeat in eadem foresta duos boves et duas vaccas. Qui autem boves simul et vaccas non haberit, 4. boves et 4. vaccas in eadem foresta sine Æsduma ad pasturagium habere poterit.*

* Legendum prorsus *Cosduma* vel *Co-stuma*. Pensitatio pro jure pascendi animalia, a qua eximuntur *Mansionarii*, de quibus ibi sermo est.

* **ÆSENTIA**, ut mox *Æsia*. Charta ann. 1213. in Chartul. Miciacensi: *Hospites etiam monachorum, qui in masuris illis manserint, omnem Æsentiam habebunt in strata publica.*

* **ÆSIA**, a Gall. Aise, Commodum, commodum, usus. Charta ann. 1266. ex parvo Reg. S. Germ. Prat. : *In ipsa via dicti abbas et conventus et eorum hospites ac homines poterunt coadunare finos suos, et lapides suos ponere, et suas Æsias facere sine via impedimento.*

* **ÆSIUM**, Eadem significatio. Charta ann. 1069. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1152: *Ego quamvis indignus episcopus Oto hoc etiam firmo, salvo jure beatæ Mariæ sedis Urgellensis et ejus Æsia.* Vide *Aisantia*.

* **ÆSNECIA**, Primogeniti dignitas, ætatis prærogativa inter fratres, prima et præcipua pars paterna hæreditatis. Gall. Ainesse. Vox a Gallicis Ains né, id est. ante natus, ut *Puis né*, post natus; Gallis enim *ains* idem erat quod ante, hinc in Roman. Fontis Amatorum scientie:

Ains qu'en puisses à chef venir.

Glanvill. Lib. 7. cap. 3: *Salvo capitali mesuagio primogenito filio pro dignitate Æsnecia sua.* Vide *Ainescia*.

* **ÆSELLA**, Aser, tabula sectilis, Gall, Ais, planche, idem quod supra *Aes*; unde diminut. *Aessella*, sappius scandula, tabula tegendis tectis apta, nostris *Eschandole*, olim *Aissaule*. Comput. reddituum et expensarum eccl. Paris. ann. circ. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *Item quærendi Aessellas cum merreno, pro facione portæ granchia, quæ fieri ad duos mantellos, Tribus Aessellis pro ameto, qualibet duarum testiarum longitudinis, etc.* Comput. pitentiarii. ejusd. S. Germ. ann. 1374. ex ead. Bibl. : *Pour la couverture du four de Valenton pour Aissaule*

et painne, xij. solz. Vide Aissella infra et Assula.

* **ÆSTÆUS**, Æstivus, Gall. *D'Esté*. Vita S. Columbae Abbatis, tom. 2. Junii pag. 220. A : *Quadam die ejusdem Æstæi temporis quo ad dominum transiit, ad visitandos Fratres Sanctus plaustro vec-tus pergit.*

* **ÆSTIMARIA**, Juridica æstimatio, Carolo Macro in Hierolex. ex Bullario Casinensi tomo 2. Constit. 36. num. 6.

* **ÆSTIMATIO**, Opinio, sententia, Gall. Estime. Ordericus Vitalis lib. 11 : *Hæc nimirum consilio Baronum mariti sui re-licto, Æstimationem suam præferebat.*

* **ÆSTIMATIO CAPITIS**. Vide Wera.

* **ÆSTIMIUM**, Æstimation. Hygenus. *Possessions pro Æstimo ubertatis angustiores sunt assignatae.* Occurrit non semel apud Agrimsores. Festus : *Æstimate, Æstimationes.* Galli *Estime* dicunt. [Synopsis Criticorum in Caput 5. Cantici Cant. v. 2. ex Ainsworte : *Hi tituli Sponsæ dati in infirmitate sua summum Christi amorem erga Ecclesiam indi-cant, et Æstimum de ea.* Vide *Æstimum.*]

* 1. **ÆSTIMUM**, Eadem notione. Chro-nicon Parmense ad ann. 1302. apud Murat. tom. 9. col. 844 : *Factum fuit per Commune Parmae generale Æstimum per homines civitatis Parmæ per certas mutas sapientum civitatis Parmæ.* Occurrit ibid. ad ann. 1308. col. 846. Synodus Provin-cialis Pergami ann. 1311. apud eund. Murat. tom. 9. col. 578 : *Ita quod secun-dum Æstimum sive Æstimationem pre-dictam collectarum et talearum fieri va-leat distributio inter ipsos Rectores, Pre-latos, Ecclesias, Monasteria.*

* 2. **ÆSTIMUM**, Census, impositio, collecta, Ital. *Estimo*; quia ex æstimatione bonorum fieri debet, sic dicta. Correct. Statut. Cadubrii cap. 65 : *Alienatores talium bonorum teneantur.... adire cancel-larium Communis..... et manifestare al-lienationes prædictorum bonorum ad fi-nem et effectum, ut præfatus cancellarius possit et debeat detrahere de Æstimo et collecta illius centenarii, de quo erunt alienatores prædictorum bonorum pro rata eorum, et addere Æstimo vel collectæ illius centenarii, de quo erunt acquisitores ipsorum bonorum pro eorum rata, habito respectu ad Æstimum seu collectam, sive secundum Æstimum aut collectam cente-narii illius, in quo sita erunt bona allie-nata.* Stat. Montis-regal. pag. 34 : *Item statutum est, quod in libro faciendo pro scribendis debitis communis civitatis Mon-tis-regalis, scribantur omnes ambasciatæ et Æstima, que solvi debent pro communi, et mutua quæ fierent pro communi, etc.* Stat. reipubl. Genuens. lib. 4. cap. 2 : *De Æstimus et dationibus in solutum..... Qui menses incipiunt a die Æstimi con-secuti, vel traditionis possessionis, si viva voe fuisset elevata canella.*

* **ÆSTIVA**, ESTIVA, ÆSTIVARE. *Æstiva*, apud Servium ad 4. Georgic. sunt loca umbrosa, in quibus per æstatem pecora vitant solis calorem. Et Lactantius ad istud Statii ex lib. 1. Thebaïd. vers. 363 :

... Umbrosi patuere Æstiva Lycei.

Æstiva dicuntur pecorum stabula, item-pore æstivis umbrosa. Charta Sancti Regis Aragon. æra 1063. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 27 : *Hæc est carta, quam facio de illa Æstiva, quæ dicitur Leserim, etc.* Mox : *Rogaverunt me illi infantes, qui erant in illa schola, ut darem eis unam Æstivam : et dedi illis illam Æstivam, quæ dicitur Leserim, quæ*

est in termino de Aruxa, de illo rivo de Gabardito, etc. Tabularium S. Petri Ge-nerensis apud Marcam in Hist. Beneh. lib. 9. cap. 3 : *Garsias Arnaldi Comes Bigorreensis dedit B. Petro totam tertiam partem mercati Lurdensis.... et dedit duas Estivas, scilicet Garenderam et Maren-tam.* Tabularium S. Savini Levitanensis apud eundem cap. 9 : *Prædictam Val-lem Abbas et Monachi S. Savini liberam et quietam possideant, neque nos, neque successores nostri ibi potestatem atque paduentiam habeant, neque bestias suas, qualescumque sint, nisi per consilium et voluntatem Abbatis S. Savini, ad Estivas illius vallis introducant.* Et infra : *Insu-per ad luminaria S. Savini butirum, quod per totas illas Estivas census aliter accipiebamus, prefato Monasterio conce-dendo dimittimus.*

* **ÆSTIVARE** dicuntur pecora, quæ in Æstivas seu pascuis æstate pascunt. Varro lib. 1. de Re rustica cap. 1 : *Ita-que greges ovium longe abiguntur ex Apulia in Samnium Æstivatum, etc.* Charta ann. 1127. apud eundem Marcam lib. 5. cap. 29 : *Ut armenta eorum in Alpibus libere possint Æstivare.* [Charta Guigo-nis Andree ann. 1222. tom. 2. Hist. Dal-phini pag. 505 : *Confirmo prædictæ domui alpem illam quæ dicitur Chalmencus ad Æstivandas oves suas.*] *Æstiver le bestiae ès montagnes, in Consuetudinib. Ar-vernensi sub finem, et Marchensi art. 361. Contra, Hiverner le bétail de foin et de pailles, pecora domi pascer foeno ac palea.* Apud Occitanos *Æstiboudou et Æstivandié*, appellantur coloni partiarii et medietarii, ab æstivis, in quas pecora sua abigunt.

* **ÆSTIVALES**, ut *Æstivalia*, Ocreæ, calceorum species. Constit. antiquæ monast. S. Petri-Mont. dioc. Metens. tom. 2. Monument. sacr. antiq. pag. 427 : *Canonici cum equitabunt, superpellicia cum strictis manicis portare poterunt; Æstivales et hergales equitantes (equitan-tes) portare poterunt, alias non.*

* **ÆSTIVALIA**, Ocreæ, calceorum spe-cies, quibus æstate utebantur. Gloss. Lat. Gall. *Ocrea, heuse, ou Æstivaux.* Vide Osa. Statuta Hospital. S. Juliani in Anglia in Addit. ad Matth. Paris. pag. 162 : *Æstivalibus largis seu botis pro calceamentis utuntur.* Pag. 168 : *Calce-a-menta pedum sint caligæ et Æstivalia: sint sotulares erecti, etc.* Charta ann. 1332. in Macerii S. Barbaræ Lugdun. pag. 208 : *Et tria paria sotularium regu-larum temporibus quibus magis indigent, huius vel æstivali, et hoc sacerdotibus et juvenculis: et quod dicta Æstivalia teneantur semel facere de accampiis et sotu-laribus.* [Clementina Ne in agro, de statu Monachorum lib. 3. tit. 10. cap. 1. ff. 1. Statuimus : *In vestibus sendatum pro fo-deraturis non portent, Æstivalibus largis aut botis altis pro calceis utuntur.*] Adde Chartam Manassis Episcopi Aurelian. ann. 1210. in Probat. Hist. Blesensis pag. 10. Computum Stephani de la Fon-taine Argentarii Regii ann. 1351. tit. *Chauvemente pour le Roy, seu de Calceatura: Guillaume Loisel Cordouanier du Roy pour 5. paires d'Æstivaux, et 52. paires de soliers.* Occurrit ibi pluries. Fori Aragon. lib. 4. tit de Cerdonibus : *Pos-sint facere sotulares magnos et parvos, Stivales, hosas et aliud opus quodcumque de pellibus hircorum, arietum, etc.*

* **STIVALE**, pro *Æstivale* dixit eadem notione Cæsarius lib. 10. Miracul. cap. 29. Gesta Legationis Ambassiatorum Ludovici Ducis Andegav. ad Judicem Sardiniae 1378 : *Ocrea sive Stivalia de*

corio albo more Sardico... obtulerunt. Declarationes Congregat. S. Justinæ ad Regule S. Benedicti cap. 55 : Vitetur curiositas et pretiositas in gladiis, tabu-lis, calcaribus, Stivalibus, etc.

* **ÆSTIVARE**, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Æstivat, decurrit, calorem patitur, sudat.* Vide alia notione in *Æstiva*. [Gloss. in Cod. reg. 4778 : *Æstuat.* Hæc voces sæpius permuntantur. Vide Forcellin. in voce *Æstivo*.]

* **ÆSTIVATUS PANIS**, Panis mucidus, Gall. *Pain noisy.* Vide in voce *Panis*.

* **ÆSTIVOLA**, æstiva tempora. In Gloss. Cod. reg. 4778 et in Gloss. Jæckii.

* **ÆSTOR**, Procella, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [* in cod. 4778 *Æstus*.]

* **ÆSTUARIUM**, Hypocaustum, Gall. Poële, Etuve. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 481 : *Datum et actum in Æstuario plebani in Richenow, anno Domini 1318.*

[* Germanice *Laube*.]

* **ÆSUM**, Erbum. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Legendum *Ærum, ervum*, ex Gloss. Gr. Lat. ὄροβος, *hervum, hervus, ervum, ærum.* Plantæ genus est. Consule Martin. Lexic. v. *Erbum*.

* **ÆTAS**, nude, quæ vulgo majoritatis, quum quis suæ tutelæ est. Unde qui nondum hanc ætatem attigit, *infra æta-tem esse* dicitur in Lege Longob. lib. 2. tit. 29. § 2. 3. 4. etc. *Infra ætatem consti-tuti*, in lege 3. Cod. Theod. de Sponsa lib. [* Vide *Aegatius*; Grimmii Anti-quit. juris pag. 411. sqq. et Micheleti origin. jur. Gall. pag. 8.]

* Nostris interdum *Aage*, pro Vitæ spatiū, la durée de la vie. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 119 : *Pour ce sont lesdiz supplians en aventure d'estre deserts et de demourer leurs Aages par pays estranges.* Sed et Aé, pro *Aage* usurparunt nostri. Le Roman de Garin :

Eins ne l'mai nul jor de mon Aé.

Ibidem :

Que bien ne sache son nom et son Aé.

Chron. Bertrandi Guesclin. MS. :

* Il a dit colement, et en a mult juré,
Qu'il n'en demourroit ja en jour de son Aé.

Li Lusidaires :

De Jésus-Christ nostre avoué,
Qui vint el derrain Aé.

* **ÆTAS PERFECTA**, 25. annorum, in leg. ult. Cod. de his qui ven. ætat. et alibi pas-sim, contra *imperfecta*, pupillaris, in leg. 3. C. Th. de Sponsal. et § ult. Instit. de Attiliano tute, etc.

* **ÆTAS PLENA**, majoritas, ætas 21. an-norum. Quoniam Attach. cap. 91. § 2 : *De hæredie vero cum sit 14. annorum, vel ultra usque ad Plenam Ætatem, si se maritaverit sine licentia domini sui, etc.* Littleton. sect. 103 : *Al age del heire de 21. ans, lequel est apelé plein age.* Charta Joannis Regis Hierosol. [* Ludovici, Philippi regis primogeniti] ann. 1214. in Tabulario Campan. : *Scire vos volumus, quod consuetudo antiqua et per jus ap-probata talis est in Regno Franciæ, quod nullus ante viginti et unum annos potest vel debet trahi in causam de re, quam pater ejus teneret sine placito, cum deces-sit.* Vide Jus Feudale Saxonum tit. 18. § 2.

* Hanc consuetudinem rursum testa-tur et laudat Albericus Remensis archiepiscopus in eod. Chartul. fol. 4. v°. in Charta ann. 1210. salvo tamen jure ecclesiæ, quod ecclesiasticis licitum erat jus suum persecui, etiam aduersus eos, qui annum 21. nondum fuerant asse-

cuti : si tamen, inquit, aliqua ecclesia vel ecclesiastica persona conquereretur de eis (Blancha scilicet comitissa et Theobaldo comite ejus filio) non obstante hac consuetudine, plenam eis justiam faceremus. Nequè vero tacendum est hanc exceptionem omittere episcopos Lingonensem et Catalaunensem in Chartis, quibus ibidem fol. 5. r. eamdem consuetudinem approbant. Eadem de re exstant Literæ Philippi Aug. ann. 1213. in eod. Chartul. fol. 103. Vide *Aagiatus*.

*ÆTAS PLENA in Milite, quem vulgo Chevalier dicimus, est 21. annorum completorum, ita ut 22. attigerit. Ita Regiam Majest. lib. 2. cap. 41. Bracton. lib. 2. cap. 37. § 2. lib. 5. tract. 5. cap. 21. § 1. Fléta lib. 1. cap. 9. § 3. Quoniam Attachiam. cap. 91. § 2. Littleton sect. 103. Stabilim. S. Ludov. lib. 1. cap. 71. etc.

*ÆTAS PLENA in feminis, quoad Feodum Militare, est 14. annorum completorum, in Regiam Majest. lib. 2. cap. 41. § 3. seu 15. annorum, ut vult Bracton. lib. 2. cap. 37. § 3. Quoad matrimonium, 12. annor. expletorum in Legibus Luithprandi Regis tit. 86.

*ÆTAS PLENA in Sockmannis est 15. annorum completorum. Regiam Majest. lib. 2. cap. 41. § 4. Bracton. lib. 2. 37. § 2. Fléta. lib. 1. cap. 9. § 5. cap. 11. § 6. Stabilim. S. Ludov. lib. 1. cap. 140.

*ÆTAS PLENA feminarum in Socagio est, cum possunt et sciunt domū suā disponere, et ea facere quæ pertinent ad dispositionem et ordinationem domus. Bracton. lib. 2. cap. 37. § 2. quod quidem esse non poterit ante 14. vel 15. annum, quia hujusmodi ætas requirit discretionem et sensum.

*ÆTAS PLENA in Burgensibus est, cum hæres denarios discrete sciverit numerare, et pannos ulnare, et alia negotia paterna exercere. Sic non definitur tempus, sed per sensum et maturitatem suam. Bracton. ibidem, et Fléta lib. 1. cap. 11. § 7. Adde Regiam Majest. lib. 2. cap. 41. § 5. Vide Rastallum in verbo *Age prior*.

*ÆTAS BARONIÆ, qua quis a tutela liber, Baroniam seu terram suam tenere potest, ætas scilicet 21. annorum. Charta Matthæi D. de Montemorenciaco ann. 1274 : Promisinus quoque facere et procurare ad sumptus nostros, quod fratres et sorores nostri Mathæi predicti nunc minores, quam cito ad Ætatem Baroniarum pervenerint; et majores etiam predicta omnia et singula volent, laudabunt, et penitus approbabunt. In veteri Consuetud. Franciæ lib. 2: Par la Coustume de France en cas de fief noble, masle n'est aage pour fief tenir, s'il n'a passé 15. ans, et la file 14. ans.

*Hac lege seu consuetudine interdum eximebantur a Rege ii, quibus per ætatem res suas administrare nequaquam licitum erat; id norunt omnes. Sed notanda omnino mihi videtur Philippi VI. concessio, qua Galcherio, filio Milonis de Noeris, suæ tutelæ esse permittit, qui, quantumvis annis maturior fuerit, annum decimum tertium nondum compleverat. Exstant ejusmodi Literæ in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 118.

*ÆTAS TENENDI TERRAM. *ÆTAS LOQUENDI. Tabularium S. Victoris Paris. ann. 1193: Fidejussores facti sunt cum rebus suis, quod Filios et filias eorum, cum ad Ætatem tenendi terram venerint, venditionem predictam laudare facient, et firmiter observare. Tabular. Vindocinense cap. 274. ann. 1078: Post Natale Domini comparaverunt unum arpendum vineæ de Gaufrredo, favente Radulfo Presbytero filio suo; de pueris autem, qui

necedum valebant loqui, promisit, quod eos auctorisare faceret, cum venirent ad Ætatem loquendi. Vide *Concessio, Dena-*

rius. *ÆTAS LEGITIMA, apud Longobardos est annorum 19. in Lege Longob. lib. 2. tit. 29. § 1. Adde Leges Luithprandi Regis tit. 74. § 1. Vide *Brissonium* lib. 3. Selector. cap. 2.

*ÆTAS INTELLIGIBILIS. Charta ann. 1196. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 726: Gaufridus Farsi..... dedit abbatia Veteris-villa duas acras terræ,... concedente filio suo Daniele clericulo,... tali conditione quod monachi ei de propriis sumptibus necessaria providebunt, victimam videlicet et vestimenta, et tradent eum doctoribus ad erudiendum, donec ad intelligibilem Ætatem perveniat, scilicet avij: annorum, qua fierit possit monachus, si velit.

*ÆTAS SECULARIS triginta annorum, apud Symmachum lib. 5. Epist. 54. Ex eorum opinione, qui, ut auctor est Servius ad Æneid. seculum hoc spatio definiebant.

*ÆTAS PENULTIMA. Vita S. Theofredi n. 3: Venerabilem virum prælegit, Eudonem nomine, sublimem statura, Penultima decoratum Ætate, id est, plena adolescentia.

*ÆTAS SECULI, pro Senectus annosa. Charta ann. 1496: Sunt ipsi conjuges in Ætate seculi, videbent dictus dominus Antonius (de Levy) ætatis septuaginta annorum vel circa, ipsa autem domina Joanna (de Chamberond) sexaginta annorum, etc. Infra: Ut melius Deo deservire possint in eorum senectute, etc. Vide *Ætas secularis* in Glossar.

*ÆTAS LUNÆ, nostris le jour de la Lune. Vita S. Joannis Eboracensis Episc. cap. 3: Phlebotomata est in quartana Lunæ Ætate.

*ÆTATULA, Ætatis seu temporis subdivisio, in Chron. S. Mariani Autiss. fol. 88. v. *Ætatuncula* editum apud Murator. Vide in hac voce.

*ÆTATUNCULA. Vita Urbani Papæ III. apud Murator. tom. 3. pag. 476. col. 1: Sic liber Apocalypsis ætatis sextæ a Christo inchoante decursum exponit, ipsamque ætatem sextam in sex Ætatunculas dispartitam, easque singulas singulis hujus libri periodis satis congrue designatas.

*ÆTERNABILIS, Æternus. *Æternabilis* domus, Palatum Principis, in l. 5. Cod. Theod. de Locat. fundor. *Æternabilis* urbs, Roma, in l. 3. eod. Cod. de Collat. donat. [** et lib. 7. tit. 13. l. 14. vide eundem Cod. lib. 5. tit. 14. l. 8. Peyroni repertum, ubi vocem *domus* ad lacunam explendam inseruerunt editores. Accius apud Nonium cap. 7. § 64: *Æternabilem initiam partissent.*] [Ambr. tom. 2. pag. 274. edit. 1690. n. 114: Per illam *Æternabilem Crucem, per illam venerabilem gloriam Trinitatis.*]

*ÆTERNALITER, In æternum. Vita S. Juliani Cenomanensis Episc. tom. 3. Analect. Mabill. pag. 59: Precibus quoque prescripti sancti Juliani petimus, ut ab omnibus liberemur malis, bonisque omnibus *Æternaliter perfruamur.* Occurrit iterum pag. 70. et alibi passim.

*ÆTERNALITER, Ab æterno. Epistola Alcuini ad Monachos Gotthiæ de Felice Urgell. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 118: Ita ut qui Deus *Æternaliter ex Patre natus est, temporaliter nasceretur ex Virgine.*

*ÆTERNARE, Posteritati commendare. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 453. et tom. 2. Hist. Delphin. pag. 377:

Scriptura ac meo sigillo pariter feci præsentem cedulam Æternari. Apud Bernardum tom. 1. col. 397. edit. 1690. Æternare idem est quod Æternum vivere: Et te et totam Noviomensem Ecclesiam, dominam scilicet et matrem meam, per misericordiam Dei feliciter Æternare videam cum Christo et regnare.

*ÆTERNATIM, In æternum, in Anna-libus Bened. tom. 3. pag. 677.

*ÆTHER, Neutro genere, usurpatum a Mario Victore Massiliensi lib. 1. Ennodio lib. 2. Epist. 13. lib. 6. Epist. 38. Fortunato lib. 9. carm. 1. Aldelmo, et aliis.

*ÆTHERITANGUS, Inferioris ævi Poëtis idem quod Æthera tangens, vel ut apud Tibullum:

Ætherio contingens vertice nubes.

Gesta Tancredi ap. Marten. tom. 3. Anec. col. 161. A:

Exeunte fratribus de Sylvis *Ætheritangis.*

Ibidem col. 133. E:

Ergo Cylix Tharsum, nemora *Ætheritanga Coatra.*

*ÆTHERIUS, Cœlestis: In *Ætherio* regno cum Christo fine carente gaudere possint, in Charta Dagoberti reg. ann. 692. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 250.

*ÆTHERESIS, Hectica, Gall. *Fievre Etique.* Acta SS. Julii tom. 3. pag. 685. F: Interim *Æthesis, exitialis morbus eam invasit.*

*ÆTHICUS, Februæ Hectica laborans, Gall. *Etique.* Chron. Salzburg. apud R. Duellum Miscell. lib. 2. pag. 163: Obiit in eodem Castro Ictericus *Æthicus et hydroponicus.*

*ÆTHIOLOGIA, Causæ redditio, promissæ rei pulcre. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. pro *Ætiologia.* Vide *Æthiologia.*

*ÆTHOLOGIA; pro *Ætiologia,* Causæ redditio, αἰτίον λόγος, in Glossario MS. Ecclesiæ Bituric. Est etiam Medices pars quæ de causis agit.

*ÆTIANI, Hæretici, Sectatores Aetii Antiocheni Cœlesyriæ aurifabri primum, tum Sophistæ, mox Medici. Dicti etiam *Anomiani*, et *Eunomiani* ab Eunomio Cappadoce Aetii successore. Filium a Patre creatum asserebant, Spiritum Sanctum a Filio. Filium ex non existentibus. Ac proinde tres esse in Trinitate substantias diversas, ut auri, argenti, et æris. Rebaptizabant Catholicos pariter et Arianos, idque duntaxat in mortem Christi, unica capitis ad pectus in aquam immersione. [** Isid. lib. 8. cap. 5. § 38 et 39: *Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentum.*] Vixit Aetius Imperante Constantino Magno. Sozom. lib. 5. Epiph. lib. 3. tom. 1. hæresi 76. Theodore. lib. 2. cap. 27. Augustinus hæres. 74. etc. ** Vide *Aeriani* et *Isodorum* I. I. ubi consulas var. lectiones.

*ÆU, Veluti, sicuti, quenadmodum, in Glossar. ex Cod. reg. 7646.

*ÆVA, Tempora. Post pauca æva, Gall. *Peu de temps après.* Vita S. Richardi Episcopi, tom. 2. Junii pag. 248. C: Unde post pauca æva factum est, quod omnia sua in morte, fabricæ templi B. Marie, veteris nuncupate, reliquit.

*ÆVITANEUS, Qui in ævo durat, in Glossis Isidori.

*ÆVITAS, Est ætas perpetua, cuius initium vel finis ignoratur, quod Græci dicunt Aevoeos. Gloss. Bituric. Aevoeos forsitan pro ætate, Sempiternus. Apul. de Dogm. Pl. pag. 42: Sed natura ejus (Dei) mortales Deos, qui præstarent sapientia ceteris terrenis animantibus, ad Ævitatem

temporis edidit. [** Vide Forcell. Lexicon. Placidus apud Maium et in Gloss. Cod. reg. 4778: *Ævitas quidem potest dici, sed rurum est; in usu magis perpetuitas aut æternitas dicitur.*]

* **ÆVITERNUM**, *Ævum æternum, ætas æterna.* Charta Joannis ducis Silesiae ann. 1302. apud Pezium tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 199. col. 2: *Ad notitiam præsentis scripturae testimonio universorum tam præsentium, quam in Ævitem futurorum, volumus pervenire, etc.*

† **ÆVOSUS**, Senilis, Gall. Vieil, agé. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 36. ubi de S. Montano recluso: *Quomodo fieri potest ut anus lactem filium; cum mihi a temporibus multis exactis muliebria defecrint, ac vir meus Amilius vetulus sit, ac in Ævosus ejus corpore frigidus extet circum præcordia sanguis, et voluptatis opera in eo penitus emarcuerint?*

1. **ÆVUM**, Mundus, Commodianus instruct. 2:

De resurrectione quoque docetur in ipsa Et spe, fortunatum docetur in Ævo vivendi, Idola si vana relinquuntur, neque colantur.

Et instr. 34 :

... Nihil nisi vanitas Ævi.

2. **ÆVUM**, *Ætas.* Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 8: *Cum... essem quasi octavi anni Ævo.* Utitur non semel uterque Victor; sed et Veteres. Virgilius Eneid. lib. 3. vers. 491:

Et nunc æquali tecum pubesceret Ævo.

ÆVUS, *Longævus, æternus.* Gloss. Theotiscum Lipsii: *Ewethon, Æternum,* [** Gloss. cod. 4778: *Ædum, longinquum, antiquum.*] Epist. Pauli PP. ad Pippinum: *Implorantes crebro divinam misericordiam, ut Avis vos ac prosperis in solo Regni conservans tueatur temporibus.* Occurrit non semel in Epistolis Summorum Pontificum tom. 3. Histor. Franc. pag. 734. 746. 748. 749. 758. 759. 760. 764. et in Diplomatibus Regiis apud Doublatum in Histor. San-Dionys. pag. 693. 695. 697.

* **ÆXONES**, *Proverbia mordacia.* Item. Convitiatores, ab *Æxonibus maledicis.* Laur. in Amalthea.

* **ÆYDA**, Subsidaria præstatio, Gall. Aide. Instr. ann. 1391. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 112. col. 2: *Petit pro resta dictæ Aeyda a dictis consulibus et eorum consiliariis quotam IX^m. franco-crum, etc.* Vide Aida.

* **ÆYRALIS**, *Æneus, Gall. d'Airain, Donatio S. Rudésindi tom. 3. Concil. Hispan. pag. 181. col. 1: Vasa vitrea choncas Æyrales II. arrodomas sic Æyrales IX. et orabecula.*

AFA, ex Graeco ἄφη, Pulvis. Gloss. Græc. Latin MS. παλαιστῶν ἄφη, argula, sive argilla, perperam regula in Editio. Passio SS. Perpetuae et Felicitatis: *Ægyptium video in Afa volutantem.* Martialis lib. 7. Epigram. 66: *Et flavescit Haphæ.*

* **AFACTATOR.** Vide Affactator.

* **AFAMARE**, Famem inferre, Gall. Afamer. Notitia vetus in Archivo S. Victoris Massil.: *Per istum modum inimici possent Afamari.*

AFANTICA. Fundus velut Afanticorum mole depresso, in leg. 4. Cod. Theod. de Censorib. [lib. 13. tit. 11. cap. 3.] exponitur in eadem lege: *Squalidior, jejunus, defectus, cui opponitur cultus et opimus.* Ibidem lib. 5. tit. 15. cap. 9: *Per Italianum Aphanticia jugerationis onere consistentibus patrimonis superfuso, unquamque tributarum adjectionem alieni debiti bajulare, non dubium est, etc.* Vox, ut

quidam putant, formata a Græco ἄφαντος, [** ἄφαντος] Evanidus: quo sensu Evanidas arbores dixit Columella lib. de Arborib. cap. 17. quæ parum fructus ferunt.

† **AFARE.** Vide Affare.

* **AFEITARE**, ab Hispanico Affeytar, Adornare, apparare, quasi a Latino Affectare. In legibus palatinis Jacobi II. Regis Majoric de Falconero Majori: *Et nihilominus præcaveat diligenter, quod prædictæ aves, quælibet pro suo tempore sic inveniantur præparatae, quod servide existant ad volandum et complete facient dum ea ad quæ fuerunt Affitatae, cum contigerit nos cum prædictis velle meditari.*

* **AFENUS**, Apertura, ab Oeffnen, aperire. Ita Eccardus in notis ad Leg. Sal. tom. 4. Collec. Hist. Franc. pag. 136.

* **AFERESO**, ab Aferesis, Gr. ἀφέρεσις, Adentio, detractio; inde Aferesatus et Afereso, Aferesas, Divido. Glossar. MS. Monasterii Montis S. Eligii Attrub. scriptor sœculo 14.

* **AFESTUCARE**, Festucam abjicere, rem abdicare, idem quod Exfestucare. Vide in Festuca. Charta ann. 1036. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 369. col. 1: *Item jura et exactiones venationum... werpivi et Afestucavi.* Vide supra Abfestucare.

* **AFFA**, Talpa; in Breviloquo. * [Vitulus vel taurus. DIEF.]

* **AFFABER**, Auctor, inventor, industrius. Charta Bartholomæi episc. Laudun. ann. 1134. ex Chartul. S. Vincentii Laudun. ch. 37: *Quoniam, sicut ab antiquis traditum nobis est, ideo Affabra rerum natura litteras reperit, ut vice sermonum litteræ fungerentur, etc.*

* **AFFABILIS**, Delectabilis. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. *Bien emparlé*, in altero Gall. Lat. ex Cod. 7684.

* **AFFABILITAS**. [Gratulatio. DIEF.]

* **AFFABILITER**. [Gratulando. DIEF.]

* **AFFABRARE**, Decorare, Ennoblescir, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide Affaber.

* **AFFABRILIS**. [Affabro dignus. DIEF.]

* **AFFACHARIA**, Concessio rei alicuius ad medietatem fructuum. Charta ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 178. col. 2: *Item de terris, que dantur Affachariæ, levabitur vintenum modis supradictis, antequam bladum dividatur, juxta partem tangentem illum, cuius erit terra et Affacharia.* Lit. Joannis reg. ann. Franc. 1363: *Ipse ad firmam cepisset seu arrendasset tractam 1100. modiorum salis, una cum Affacharia salinarum nostrarum dicti territorii.* Vide Facheria et Medietarius. Nec alio sensu accipienda vox Affacheria.

* **AFFACHATOR**, Qui coria subigit et præparat. Gall. Corroieur, tanneur; vel Macellarius. Gall. Boucher. Privil. civit. Caturc. ann. 1344. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 312: *Item creant dicti consules curatores seu gardiatores... molendinariorum, sutorum et Affachatorum.* Pactum inter regem, episcopum et consules Caturc. ann. 1351. ex Reg. 80. ch. 487: *Item poterunt creare curatores et gardiatores... Affachatorum, et candelas, et alia luminaria operantium et vendentium.* Vide Affactator, mox Affatate I. et Affector.

* **AFFACHERIA**, Census, vel pensio, quæ quolibet anno percipitur, Gall. Rente. Hæc vox legitur in Conventione inter Abbatem Psalmodi Guillelmu et Petrum Ricardum ann. 1215. ex Archivo Arelat. et in Charta anni 1317. ex

Archivo S. Victor Massil. Vide Fache-rius, * et Affacharia.

* **AFFACILLUM**. [Ut AFFODILLUM. DIEF.]

* **AFFACINATUS**, Impudens, Ital. Affacciato. Epistola Honorii III. PP. ann. 1231. apud Ughellum in Archiepiscopis Pisani: *Nec allegare potes projecto, quod ignores, civitatem eandem interdicto conclusam, eo quod non receperis litteras illas, per quas id tibi fuerat demandatum, cum talis ignorantia non solum sit crassa, sed etiam Affacinata.*

* **AFFACTATOR**, Idem qui Affactor et Affectator, de quibus infra. At vix suadeor utroque sutores veteramentarios designari: ipsum repugnat exemplum in voce Affactatores allatum, sc. qui coria Affactata bovum, vel vaccarum... attulerint, etc. quod certe coriarii, seu coriorum infectores, Gall. Taneurs, innuere videtur. In veteri Catalogo MS. Soda- lium Societatis de Nativ. B. Mariæ Virginis in Ecclesia B. Mariæ Deauratae erectæ legitur, *N. Affactor, P. Affactor*: quibus Mactatores, seu Lanios, Gall. Tueurs, Bouchers, designari quidam arbitrantur, hoc arguento ducti, quod Tholosatibus etiamnum Affachomen idem sit quod Laniarium. Gall. Boucherie. Ut est, pro Coriariis stamus. Vide Affat et Affatia.

* **AFFACTORES**, Sutores veteramentarii, Saveters. Charta ann. 1144. apud Catel-lum lib. 2. Rerum Occitan. pag. 324: *Omnes sutores, sive Affactores extranei vel privati, qui ad mercatum præfati loci venerint, et merces sui officii attulerint, etc.* Vide infra Affactatores.

* **AFFACTURATOR**, **AFFACTURATRIX**, f. pro Fascinator, Fascinatrix. Constitu-tiones Synodales MSS. Ecclesiarum Reatinæ cap. 42: *Item excommunicamus et anathematizamus omnes et singulos veneficos et veneficas, sive Affacturores et Affac-turatrixes, sive Divinatores et Divinatrices.* In altera Synodo cap. 1. ad Episcopum remittuntur Affacturores.

* **AFFADILLUM**, Das weysz von ey. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

[** Vide Affodillum. Error inde natus, quod Asphodelus planta latine Albumen dicebatur, sive Albutium.]

* **AFFAIT**, Vulgaris idiomatici vocabu-lum in antiquis Chartis usurpatum, quo significatur locus ubi pelles præparantur. Terrarium Thossiacense ann. 1404: *Juxta pelanum seu Affait Hagonini Giroud. Grangia cum les Affais subtus sita in villa Thossiaci.* Hinc

* **AFFAITIA PELLETERI** pro pellibus præparatis. Peaux ou Cuir affaities, sumitur in Charta Pedagiorum Belle-villæ. Hinc quoque confirmatur, quod mox diximus in voce Affactator quo nomine Coriarium significari insinua-vimus. Nemo non videt quanta sit affinitas inter has voces Affait, Affaitia, Affactator. Prima Coriarium officinam, Tanerie; secunda Coria præparata seu querneo cornu infecta; tercia tandem Coriarium significat. Alias tamen Gallis Affait idem erat quod Raccommader, reficer, instaurare, teste Borello in suo thesauro antiquit. Gall. ubi Merlinum laudat ita loquentem: *Et lui demandez de ce cuir qu'il emporte, et vous dira qu'il en veut ses soliers Affaitier, quand il sera dépeciez: quod non parum favet D. Cangil vocis Affactatores explicacioni.*

1. **AFFAITAMENTUM**, Tributum, pen-satio. Charta Thomæ Comitis Sabau-diæ, ann. 1246: *Sine Tertio et Affayto-mento, et facto proinde Monasterio dando, vel aliqua exactione.* Occurrit ibi pluries.

Italis *Affaticamento*, est fatigatio, vexatio, cujus modi nominibus tributa interdum donari constat.

* 2. **AFFAITAMENTUM**, Pulvis querinus et id omne quod ad subigenda coria aptum est, simul et sordes, quæ inde effluunt. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 94. ex Cod. reg. 4622. A: *Eamdem pœnam sustineat quilibet affaitator, tinctor, vel peliparator, qui poneret ruscas Affaitamentorum, vel tinturas in viis publicis. Affaytamentum, In Stat. Avellæ cap. 148.*

* **AFFAITUM**, Eadem notione. Stat. civit. Saluciar. collat. 3. cap. 92: *Idem bannum solvant caligarii, seu alii ponentes ruscatum Affaiti in viis publicis dicte civitatis Saluciarum.* Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 69. ex Cod. reg. 4624: *Nulla persona possit, vel debeat ponere vel poni facere in viis vel plateis publicis infra burgos aliquam ruscam Affaiti, vel alias pellaturas coriorum aliquorum. Affaytum, ibid. cap. 148. Vide mox Affatare, et Affeitare.*

* 1. **AFFAITARE**, Coria subigere, Gall. Tanner. *Affaitaria, Officina coriaria. Affaitator, Coriarius.* Stat. civit. Saluciar. collat. 5. cap. 142: *Statutum est quod quilibet Affaitator seu caligarius, qui coria Affaitaverit, seu Affaitare fecerit, teneatur dimittere et tenere ipsa coria in Affaito, secundum quod Affaitari debent per unum annum, a die qua incipiunt ipsa ponere in Affaito.* Ibid. cap. 144: *Statutum est quod quilibet persona, quæ Affaitare voluerit in civitate Saluciarum, et tam caligarii quam drapparii, teneantur tenere Affaitariam taliter curatam et clausam, quod aliquod nocumentum, seu aliquis factus ex ordura coriorum et peiliū non detur viciniis. Occurrat præterea in Statutis Montis-regal. pag. 315. Vercell. lib. 3. pag. 88. et Convent. civ. Saone ann. 1526.*

* 2. **AFFAITARE**, vox Italica, Ornare, excolare. Bareleta Serm. in fer. 5. hebd. Passion.: *Mulier ergo sibi querit honorem... in pulcritudine, Affaitando se excessivis ornamentiis.* Hisp. *Afeitar*, eadem acceptio. Vide infra *Affayta-menta*. Nostris vero *Affaiter*, *Affaitier* et *Afietter*, est Aptare, comere, condire, quæ uno verbo *Accommoder*, nunc redimus. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Affaitier, aptare. Affaitié, aptatus. Un chariot couvert Afietré et lembroissié de boys, etc.* in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 296. Liber. rub. fol. magno urbis Abbavill. ubi de statutis tabernar. art. 5: *Que nulz soit si hardis qui Affaiteche le vin, seur le vin perdre.* Lit. ann. 1381. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 676. art. 8: *En espendant vins Affectiés, etc. Affetier, Reparare, Gall. Raccommoder, in Stabilim. S. Ludov. cap. 108. tom. 1. earumq. Ordinat. pag. 199: Cil puet bien fere Affetier le moulin, etc. Affetter et Affettier, Pannos præparare, in Lit. ann. 1388. tom. 7. Ordinat. pag. 216: *Nuls draps de muzeron... ne devoient estre Affetiées à molins foulloirs... mais devoient estre Affettiiez au pie.* *Affuitier, Construere, apud Villehard. paragr. 85: Li baron firent tote jor l'ost laborer et tote la nuit por le pont Affuitier. Ensi fu li ponz Affuitier. Ubi leg. forte Affaitier.**

* *Affaitié*, pro *Affabilis*, *Affable*. Le Roman de Robert le Diable MS.:

L'emperere à sa fille vient,
Le senescal par la main tient;
Fille, dist-il, soiés haitié,
Et courtoise, et bien Affaitié.

* Sed et *Affaiterin* re accipitaria usur-patur pro Cicurare, mansuescere, eru-

dire, Gall. *Apprivoiser.* Vide *Affait*, et infra *Affaytatus*.

* **AFFAITIA**. Vide *Affait*.

* **AFFALA**. [Talpa, ut *AFFA*. DIEF.]

* **AFFALCION**. [Bitumen. DIEF.]

* **AFFALTHECHÀ**, Matrimonium impe-diverit. *Affalthen* est impedire. *Echa* idem ac nostrum *Ehe*, matrimonium. Ita Eccardus in notis ad Leg. Sal. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 166.

AFFAMATÆ PENNE. Débilitas, non densæ, ex Gallico *Affame*, quomodo sunt fame confecti, quos *Affamez*, dicimus. Fridericus II. Imp. lib. de Arte venandi cap. 30: *Et si non leduntur in membris, vix esse poterit, quod ita producant totas pennas amplias et claras, et viridis coloris sicut Ramagii, et raro producent eas, quod non sint aliquæ ex ipsis corrosæ vel Affamate.*

* **AFFAMARE**, Gall. *Affamer*, Famem inferre. Comput. ann. 1482. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 18. col. 2: *Ne multitudo gentium, quæ properat caristiam bladi et famem veniebant ab aliis patriis, Affamarent dictam villam, etc.*

AFFAMEN, Affatus. Charta Lotharii Regis Provinciæ, tom. 12. Spicilegi Acheriani pag. 181: *Hujusmodi igitur fidelium nostrorum audientes Affamina, illorumque precibus libenter faventes, etc.* [Anastasius in Vitis Paparum apud Murat. tom. 3. pag. 216. col. 1: *Talia locutionis Affamina protulisse.*] [** Walthari vers. 1174:

Tum moestam latè solus Affamine sponsam, etc.]

* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Araisonnement, Affamen. Araisonné, af-fatus.* Vide infra *Affari*.

* * **AFFAMENTUM**, Tumentum (dumentum). Dornpechse. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

* * **AFFAMENTUM**. [Ex *affari*, allocutio. DIEF.]

* **AFFANAGIUM**, Merces operariis de-bitæ. Statuta Brageraci num. 38: *Item si qui venerint ad vindemias, et pro Affanagio seu mercede solvente oporteat fieri executionem contra dominum seu dominos, qui eos conduixerunt seu conduci fecerunt, statim siet executio in primis vinis vindemiatis et apportatis per eosdem, et isti solventur ante omnes creditores, et omnem obligationem praecedent.*

* *Pariag. inter regem et condominos villæ de Cuquo ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 343: Dicti consules cognoscant de minutis Affanagiis journalium. Libertat. Petras assisie ann. 1341. ex Reg. 74. ch. 647: Item quod consules dictæ ville... possint compellere habitatores dictæ bastitez... ad solvendum salario debita omnibus logaderiis pro Affanagio. Affanagium seu valor mercedis unius diei, in Libert. villæ de Alavardo ann. 1337.*

* **AFFANARE**, Manibus operari. Vide *Affanator*.

* **AFFANATOR**, Operarius, Gall. *Ma-nœuvre*, ab Hispanica voce *Affanador*, qui multo labore operatur. Libert. Montis Britonis Hist. Dalphin. tom 1. pag. 82. col. 2: *Item a quilibet Affanatore, non habente boves seu animalia, 4. Corvatas de sua persona, quas Corvatas predicti agricultoræ Affanatores, et animalia tenentes ad bastum, dicto Domino facere teneantur anno quilibet, etc.* Ibid. pag. 88. col. 2: *Item et supra quilibet foco cuiuslibet Affanatoris dicti mandamenti unam heminam avenæ, ibidem, iterum atque iterum occurrit eadem significacione.* Charta Thossiacensis in Dumbis Lugdun. Diœcesis 1404: *Juxta*

*curtile Joannis Roleti Affanatoris. In territorio Dumbensi Affanator sumitur pro eo mercenariorum genere, quorum merces solvit frumento, silingine, avena vel aliis rebus, quæ usu consumuntur; unde rustici illius provinciæ etiamnum dicunt *J'ai Affané dix bi-chots de bled*, id est, decem frumenta mensuras opera mea lucratius sum.*

* *Affaineur, et Affanour, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 14: Comme pour les provisions de la feste et noces de Alips de Beaujeu... il (Pierre de Daucie) eust été commis à faire lesdites provisions et faire amener icelles par la riviere de Sosne à Villefranche; et eust requis Lorrain de Conteres Affanour que il, pour competent salaire, vouslist mener desdites provisions, etc.* Alie ann. 1460. in Reg. 190. ch. 172: *Guischart Taffoy gaignent et Affaineur de bras... s'en ala en ung champ, etc.* Academicis Cruscanis, *Affanno*, est Anxietas, angor; unde *Affanare*, Molestiam inferre, et *Affannato*, Mantis anxius, angore affectus; sed et nostri *Fané* dicunt, de eo, qui ex animi anxietate tabescit; ducta similitudine a feno exsiccato, quod *Fané* dicimus. Ex his forte vox *Affanator*; cuius etyma ratio satis est aperta. [** Vide Raynouardi Lexicon Roman. vol. 1. pag. 31. col. 1. voce Afan.]

* **AFFANNERE**, Eadem notione ac *Affanare*. Dicunt etiamnum Massilienses *Affanner* pro *Travailler*. Ex schedis D. le Fournier: *Cum bobus quibus laboraret vel se Affanneret.*

* **AFFARE**, Prædium rusticum, Occitanis et Provincialibus, bona vel facultates quævis. Charta anni 1212. in Tabulario S. Victoris Massil. fol. 110: *Tres Domini et Vicecomites Massiliæ diviserrunt concorditer totum Affare, quod ipsi habebant, vel habere debebant in castro Albanie... distinguentes et denotantes singillatim tres partes, quas de dicto Affare fecerunt. [Affare in minori Chartulario ejusdem S. Victoris fol. 110. et fol. 102. in Transactione anni 1223: Nos petebamus totum Affare, scilicet Dominum et Jurisdictionem et Seignoriam omnimodam dicti Roncelini.... Promittimus tibi dicto Syndico et Universitatí predictæ, quod nos expediemus totum prædictum Affare et disbrigabimus dictæ Universitati.] Homagium Bertrandi des Baux, D. de Berre et d'Istre ann. 1262. in lib. albo Archiep. Arelat. fol. 304: *Recognoso, me habere et tenere in feudum a B. Trophino et a vobis totum Affare meum, quod habeo apud Pontem S. Genesii. Extat Bulla Joan. XII. PP. apud Wadding. ann. 1317. in Regesto pag. 58. qua Vicecomes Beneharni ceddit Affaria de Froxo, d'Estigarde, etc.* Occurrit passim in aliis Chartis apud Columbum in Episcopis Sistaricensibus lib. 2. n. 46. lib. 3. n. 50. et Sammarthanos in Archiepisc. Arelat. n. 52. et in Episcop. Tricastinensis n. 32. [Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 62. et 74. etc.] Apud Italos *Affare*, est Conditio, fortuna. Joannes Villaneus lib. 9. cap. 79: *Giovanni XXII. nato di Caorsa di basso Affare, sedette Papa anni 12. etc.* Boecacius: *Fermamente avaritia non mi dee havere assalto per huomo di picciolo Affare, id est, di poco valore. Huomo di basso Affare, idem Villaneus lib. lib. 9. cap. 74. Alibi: Huomo di poco Affare. Ita nostri etiam usurparunt. Joannes Abbas Laudun. in Speculo Historico MS. lib. 11. cap. 35: Entre lesquels il i eust un Escuier de noble Affaire, qui se voua à S.**

Denys. Vide tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 380.

* 2. **AFFARE**, Negotium, Gall. *Affaire*. Charta ann. 1235. ex schedis Pr. de Mazauges: *Ut deinde possint agere, vel experiri, defendere, replicare et excipere, et exceptiones facere, et de columnis jure pro supradicto Affari.* Vide *Affarium*.

* **AFFARI**, Sentire, cognoscere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Affatus est, sensit aut cognovit.* Vide supra *Affamen*.

1. **AFFARIUM**, idem quod *Affare*. Charta ann. 1274: *Confiteor vobis D. Henrico Comiti Ruthensi... quod ego emi Affarium vocatum le Castle, mansum vocatum la Correira, sitos in parochia, etc.* [Charta ann. 1348. ex Archivo Piperacensis Abbatiae: *Item quendam parra-neum sitam in Affario del Bosco.* Et in alia Charta ejusd. Archivi: *Pro herbis Affarii de la Vaissyeira.*]

FERIUM, pro *Affario*, seu prædio. Charta Willelmi Vicecomitis Massiliensis apud Guesnaim in Annalib. Massil. pag. 308: *Hoc est, Ecclesiam S. Petri de Galignano cum Ferio quæ Rostagnus tenet.*

* Homag. Aquitan. ann. 1273. ex Reg. sign. JJ. rub. in Cam. Comput. Paris.: *Reymundus Bernardi de Castro novo iuratus recognovit se tenere... Affarium seu villagium de Portilagis.* Composit. inter reg. et capit. eccl. Ruthen. ann. 1309. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 88: *Item quod villa seu Affarium de Luperia, cum suis pertinentiis,... remaneant in solidum et totaliter dicto capitulo.* Nostri *Affar*, eadem notione, dixerunt. Charta Joan. ducis Bituric. ann. 1402. ex Cam. Comput. Paris.: *Deux sextiers froment sur le Affar ou tenement, appellé des Laurens, en la paroisse de Causac, et sept sols tournois, et un sextier froment sur certain Affar ou tenement de Jehan Souverain.* Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 82: *Jehan Armand arracha ung pal de la cloustre d'un Affar, appellée d'Albars.* Hinc mihi suspicio est diverse originationis esse *Affare*, præmium rusticum, et *Affarium*, negotium; hoc nempe, ut et vocem Gallicam *Affaire*, oriri ab eo quod faciendum est, Gall. *tout ce qui est à faire*; illud vero a Lat. Far. farris, Gall. *Froment*, quod præcipuum est in prædio rusticó, non absurde prorsus ascisci. Vide nov. edit. Menag. Diction. v. *Affare* et *Affaire*.

2. **AFFARIUM**, Negotium, Gall. *Affaire*. Charta ann. 1222. apud Perardum pag. 327: *Ita tamen quod si Dux vel Ducissa illud me requisiuerit pro Affario suo, etc.* [Vincentius Cigalt. de bello Italico: *Pro Affariis seu negotiis Ecclesiæ teneritur ad Curiam principis.* Vide *Afferi*. Epist. Philippi Augusti apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1157: *Misstis ad nos litteras vestras de credentiali per Lambertum Bochutum, qui nobis dixit, quod legatus Albigenensis locutus fuerat cum Comitissa matre vestra, ut vos intromitteretis de negotio terre Albigenium et caperetis super vos Affarium Albigenum.*] Vide *Afferi*.

* **AFFARI**, Forte pro *Affatim*. Gallia Christiana Sammarthanorum tom. 4. pag. 724. col. 1: *Quandiu vitalis flatus ei comes fuit, pio amore oves sibi commissas dupli ciuitati Affari pavit.*

* **AFFATILIS** LACUS, corrupte pro *Asphaltis* vel *Asphaltites*, apud Jacobum de Vitriaco Historiæ Orientalis lib. 3. inter Anecdota Marteniana tom. 8. pag. 279: *Lacus Affatilis est in terra Jerosolymæ.*

mitana in confinio Arabiæ et Palæstinæ, ubi fuerunt olim quinque civitates, quæ propter peccata suorum cirium demersæ sunt. Asphaltis autem seu Asphaltites dicitur, quod nihil præter bitumen lignat; ab ἀσφαλτος, bitumen. Mare mortuum etiam appellatur.

AFFATIMIA, in veteri formula ap. Pithœum ut

AFFATOMIA, *ADFATOMIA*, *ADFATIMUS*, *AFFATIMIA*, *ADFATIMIRE*.

AFFATOMIÆ, in vett. Gloss. apud Pitheum, dicuntur *donationes, quæ sunt festuca in sinum ejus, cui donabatur projecta, qua ille in possessionem rei donatae mittebatur.* Lex Salica tit. 48. qui inscribitur *De Affatomie: In cuius laisum festucam jactaverit, et hæredem appellaverit.* Occurrit ibi non semel. Dubitatum sub Ludovico Pio Imp. quid esset *Affatomie*, ut colligitur ex ejus Capitulari 8. ann. 819. cap. 10. ubi definitur traditio. *De Affatomia, dixerunt quod eset traditio.*

AFFATIMIRE, vel *ADFATIMIRE*, seu, ut habet Editio Heroldi, *Adfatinnire*, in Lege Rip. cap. 49. est donare per *Affatomiam*, seu per *Adfatimum*, ut est cap. 48. et 49: *Quod si Adfatimus fuerit inter virum et mulierem, i, donatio per Adfatim.*

PISTOLÆ ADFATIMIÆ, in Formula ex Lindenbrog. 50. Chartæ donationis. Vocis origo deduci posset a verbo *Affari*, *Affatus*, etc. fiebat enim illa cessione per *festucam* non scripto, sed voce sola, *festucam in sinum ejus, cui cedebatur*, procjiciendo.

* *Ab Auctoribus novi Tract. rei diplom. tom. 1. pag. 260. honorificentius, quam par est, habentur Editores Glossarii Cangiani, cum ipsis tribuunt quod de *Epistolæ ad fatimis* proposuit Cangius ipse; atque ob id fortassis, quod ad Sodales suos hæc pertinere putarent, adeo oscitanter legerunt, ut quod *voce sola factum fuisse docet Cangius, ipsi non loquendo id actum scribant.* Hæc sunt eorum verba: *Il (le nouveau Du Cange) tire l'étymologie de ce nom d'Affari: parce que les donations dont il s'agit se faisoient SANS PARLER, etc.* Cangii vero: *Fiebat illa cessione per festucam, non scripto, sed VOCE SOLA, etc.* Ad etymon autem ab iis propositum quod spectat, judicent alii; milii contorta atque coacta plus quam satis videtur originatio, quam ipsi assignant: quod ipsi metu definhc observarunt, tom. scilicet 4. ejusd. Tract. pag. 575. [** Vide Eichhornii Hist. jur. Germ. § 59. not. g.]*

* **AFFATOR**, *Arator*. Papias. Utique pro *Orator*. [** Gloss. cod. reg. 4778: *Affator, optimè loquens.*]

* **AFFATUM**. [Bitumen. DIEF.]

* **AFFATURARIUS**, Veneficus. Academicis Crusc. *Affaturatore*, ab *Affaturare*, veneficiis afficere. Stat. civ. Astæ cap. 108: *Ad exterminandam de civitate Astensi, posse et districtu diabolicam Affaturiarum et Affaturiarum operationem et doctrinam, quæ in his partibus instigatione diabolica... provenerunt hanc tenuis... statutum est quod potestas sive iudex maleficiorum... eos vel eas, quos invenerit culpabiles de prædictis, debeat comburere.* Vide *Affaturator*.

* **AFFATUS**. [Sermo, allocutio. DIEF.]

* **AFFAYTAMENTA**. Ornatus, mundus muliebris, Gall. *Parure*. Bareleta in Serm. sabbat. 5. Quadrag.: *Videbimus sex Affaytamenta quibus mulier solet polliri.* Afaitement, in Poemat. reg. Navor. Cant. 1. tom. 2. pag. 2:

Je n'aim nule rien tant
Come li soulement,
Et son Afaitement,
Qui mon cuer renovele.

Vide supra *Affaitare* 2.

* **AFFAYTAMENTUM**, *AFFAYTUM*. Vide supra *Affaitamentum* 2.

* **AFFAYTATUS**, Aptatus, instructus, munitus, Gall. *Arme, garni*. Stat. senescallii Bellacadii ann. 1320. inter Probat. tom. 4. Hist. occit. col. 162: *Item qui-cumque portaverit lanceas, secures, baculos ferratos, vernatos, aut alias Affaytatos, et hujusmodi arma mortifera, etc.* Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 249: *En ce disant le fery, non pas d'un cousteau, ne de bas-ton Affectié, etc.* Vide supra *Affaitare* 2.

* **AFFAZIO**, idem quod supra *Affarium* 1. *Prædium rusticum, mansus, ager.* Charta ann. 1492: *Dedit donatione pura. . . . quandam Affazionem, appellatam la Font de Leypalomp Quæ Affazio superioris confrontata mouet de fundalitate nobilis Johannis Chatii.* Vide infra *Faisio*.

* **AFFECTARE**, *Peroptare*, sitienter expetere, Gall. *Desirer ardemment.* Rymer. tom. 1. pag. 741: *Vestram prosperitatem et convalescentiam tanquam propriam Affectantes.* Spicil. Acher. tom. 11. pag. 225. in Statutis Synodal. Nicolai Episc. Andegav.: *Cum Affectantes Sacerdotum et subditorum instructionem, alias constituerimus, etc.* Eadem notione apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 527. et tom. 6. pag. 129. Apul. de Virtut. Herbarum pag. 202: *Si quis ad mulierem non poterit Affectari, obligatus, etc.* Ibi de frigido, aut fascinato sponso.

* *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. *Affectare, Entalenter.* Ita legendum quoque est in *Glossar.* Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. 4120. ubi: *Affectare, Antalenter.* Charta Philippi Pulcri ex Bibl. reg.: *Ut armata galæarum per vos et alios vestros propinquos et amicos fit apud Janum, cito acceleretur et veniat ad has partes, quod plurimum Affectamus.* Alia notione, in altero *Glossar.* reg. Cod. 7641: *Affectare, invadere.*

* **AFFECTARE ALIQUEM**, Eum sibi beneficis devincire. Gasp. Barthii *Glossar.* ex Batoric Hist. Palæst.

* **AFFECTATORES**, iidem, qui *Affectores*, de quibus supra. Charta ann. 1144. pro Montalbanensis in Regesto Comitatus Tolosæ Camera Comput. Paris. fol. 27: *Omnes sutores sive Affectatores extranei vel privati, qui ad mercatum ipsius loci venerint, et merces sui officii attulerint, etc.* Alia ann. 1190. fol. 87: *Qui coria Affectata bovum vel vaccarum, vel equorum vel equarum attulerint, etc.* Vide Hist. Occitanicam Catelli pag. 324.

* **AFFECTATOR**, Coriarius, qui coria subigit, Gall. *Tanneur.* Placit. ann. 1158. inter Probat. tom. 2. Hist. occit. col. 568: *Quod usaticum prædicti Affectatores pro se... dixerunt se habere,.. quod usaticum.... tale est scilicet ut ab omnibus hominibus,.. qui coria affectata boum, vel vaccarum, vel equorum, aut equarum attulerint ab ulla partibus extra villam Tolosam ad vendendum,.. de singulis coriis talibus habeant ij. den. Tolosanos...* Tunc supradicti Affectatores, pro se et pro exteriis Affectatoribus urbis Tolosæ et suburbii, recognoverunt domino comiti. . . . dare iij. solidos Tolos. pro unoquoque corio bovis; ... et recognoverunt quod debent dare totos corios, qui fuerint opus comiti, etc. Hæc fusius des-

cribo, ut vocis, **Affectator**, interpretatio firmetur, atque inde pateat vocum **Affactor**, **Affactores** et **Affectatores** nativus sensus, qui idem omnino est atque hujus **Affectator**. Vide supra **Affitare** 1. et infra **Affitare**.

* 1. **AFFECTATUS**, Destinatus, consecratus, Gall. **Affecté**. Edictum Caroli C. ann. 861. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 648: *Et qui post hunc præsentem bannum inventus fuerit pro tali correptione non castigatus, habeat Missus recipublicæ in civitatibus et in mercatis denarium sic Affectatum, ut deprehensum in fronte denario calefacto, salvis venis, taliter coquat, ut ipse homo, et ceteri cas-tigentur.*

* 2. **AFFECTATUS**, Devinctus, devotus, Gall. **Affectionné**, attaché. Lit. Caroli VI. reg. Franc. ann. 1398. ex Bibl. reg.: *Quilibet eliger personas sibi fidias, con-junctas, proprias, adhærentes, Affecta-tus, etc.*

* 1. **AFFECTIO**, pro **Affictio**, Metarum positiō, Gall. **Bornage**. Charta ann. 1342. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 134: *Dicebat Johannes de Carbonerius se habere debere, ratione dicti baillatus, emolumenta dictarum bailliviarum, videlicet clamorem bannorum, defectuum et Affectionum sive plantamentorum meta-rum... Item et medietatem emolumentorum provenientium in dictis baillivis, pro Affectione seu plantamento metarum. Sed legendum prorsus **Affictio** seu **Affixio**. Vide **Bonna** 2. et infra **Affixio**.*

* 2. **AFFECTIO**, Animi decretum, voluntas, desiderium, cupiditas. **Affictio**, vel **Affectus**, **Talent**, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide **Talentum** 2. [** Gloss. cod. reg. 4778: *Affictio, voluntas vel d'lectio; maceratio.*]

AFFECTIVA IMAGINUM ADORATIO, in Historia Miscella, et apud Anastasium, ubi Theophanes ann. 10. Leonis Isauri habet, σχετικὴ τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησις, quæ scilicet affectus et charitate animæ nostræ ad vultum faciei imaginis aptatur, ut loquitur Synodus Romana sub Stephano IV. PP. Act. 4. Sententiae Patrum de Adorat. Imag.: "Εστὶ δὲ καὶ σχετικὴ καὶ ἀσπαστικὴ προσκύνησις ἐξ φιλικῆς διαθέσεως, καὶ εὐγνώμονος, οἰκείωσιν καὶ εὑνόσια τοῖς γηπτημένοις ἐπαγγελμονέν. Synaxaria in S. Theophilo Confessore 10. Octob.: "Ηρέτατο διαλέγεσθαι περὶ τιμῆς καὶ σχέσεως τῶν ἀγίων εἰκόνων. Huc referendi versus altari S. Clementis Venetiis inscripti:

Nam Deus est quod imago docet, sed non Deus ipsa:
Hanc videas, sed mente colas, quod noscis in ipsa.

Et isti:

Effigiem Christi, qui transis, pronus honora:
Non tamē effigiem, sed quid designat adora.
Esse Deum ratione caret, cui conculit esse,
Materiale lapis, effigiale manus.

Nec Deus est, nec homo praesens quam cernis imago,
Sed Deus est et homo, quem sacra signat imago.

Vide, quæ a nobis obseruantur ad Alexiadem Annaeam, pag. 293. et in Descriptione Eddis Sophiane n. 61.

* **AFFECTUOSE**, **Talentinement**, in Glossar. Cod. Reg. 7692. Ardenter, cu-pide. Vide **Affictio** 2.

* **AFFECTUOSITAS**, **Affectus**, Gall. **Affection**. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 5: *Traditus monachatu, tanta Affectione erga Christianum morem se habuit, etc.*

* **AFFECTUOSUS**, **Talentis** in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. Reg. 7692. Qui ali- quid agere cupit, vult, decrevit. Pro Benevolus, amoris plenus, Gall. **Affec-tueux**; in Epist. 35. Nicolai I. PP. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 426: *Igi-*

*tur consilium nostrum accipe, et monita nostra tanquam Affectuosi patris amplectere. Occurrat rursum in epist. 4. inter Epist. Caroli C. ibid. pag. 556. Utuntur præterea Macrob. Saturn. lib. 2. cap. 11. Tertull. adv. Marc. lib. 5. cap. 14. et alii. **Affectiosus**, eadem notionē, apud eund. Tertull. de Anima, cap. 19.*

* **AFFECTURA**, f. pro **Affictura**, Fibula, Gall. **Boucle**, olim **Affice**, **Affiche** et **Affique**. Comput. MS. ann. 1239: *Pro har-nesio suo, videlicet baccis et cuireniis, et suis Affecturis, ix. lib. v. sol. Rursum infra. Math. de Couciaco in Carolo VII. pag. 594: Un grand dextrier couvert de velours couleur d'azur, à grandes Affices d'argent doré, etc. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 189: Courroies d'argent, anneaux, Affiches et autres joyaux, etc. Aliæ ann. 1392. ex Reg. 142. ch. 252: Comme le lundy lendemain de Pasques, le suppliant fust allez au lieu où l'en a accoustume de vendre en la ville de St. Quentin, par les festes de Pasques, Affiches et autre joueles de plont, . . . regardant acheter lessiz Affiches et joeles, print trois ou quatre aquillettes en sa main. Aliæ ann. 1395. in Reg. 148. ch. 315: Un mordant d'arg-ent à livre, le bout d'une sainture d'arg-ent, une petite Affique d'or, etc. Afique, in aliis ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 162: Neuf Afiquez d'or, vint et cinq verges d'or, etc.*

1. **AFFECTUS**, Filii, consanguinei, uxor, nepotes, etc. Vide P. Pithœum ad Collation. Legis Mosaicae tit. 6. Savaronem ad Sidon. lib. 6. Epist. 4. Rosweidum in Gloss. ad Vitas Patrum. Petr. Fabrum. lib. 5. Semestr. cap. 9. Eadem notione **Caritates** dixit Ammianus lib. 18. et 20. pag. 130. 156. 170.

* An inde **Aier** vel **Ayer**, pro filius vel hæres, aut ut dicimus, **Ayant cause**, in Lit. ann. 1260. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 979: *Sachent tous que nos (Hervé de Leon) avons greié et octrié à nostre chier seigneur Jehan duc de Bretaigne, que nos à icelui duc nostre seignor, e à son Ayer, qui sera duc de Bretaigne, servirions, . . . e promotions que nos ne mœvrons ne ne ferons guerre à icelui duc ne à son Aier.*

* 2. **AFFECTUS**, adject. ut supra **Affec-tatus** 1. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 60. col. 1: *Quæ bona sunt, erant Affecta contributioni plebeyorum, ita in matricula et libris ad-versationum communiatum, et Affecta in reparationibus fiscorum.* [** Gloss. cod. reg. 4778: *Affecta, addictio vel attenuata.*]

* **AFFECTARIA**, Officina coriaria, Gall. **Tannerie**, in Stat. Montis-reg. pag. 203. Vide supra **Affitaria** in **Affitare** 1.

* **AFFEITARE**, ut supra **Affitare**, Coria subigere, **Affitator**, Coriarius. Stat. Montis-reg. pag. 270: *Item statutum est, quod quilibet caligarius seu Affitator coriorum, tenere debeat coria diligenter in Affeto bono de galla per spacium novem mensum ad minus, et pelles etiam tenere debeat in bono Affeto, scilicet de Mortareisio per spacium, quod sint diligenter Affictatæ. Nec possint seu debeant ipsi caligarii seu Affitatores pro Affitando dicta coria seu pelles prædictas ponere in Affeto ipsorum ruscam aliquarum arborum.* Vide supra **Affitamen-tum** 2. **Affitare** 1. et **Affector**.

* **AFFECTUOSITAS**, **Affectus**, Gall. **Affection**. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 5: *Traditus monachatu, tanta Affectione erga Christianum morem se habuit, etc.*

* **AFFECTUOSUS**, **Talentis** in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. Reg. 7692. Qui ali- quid agere cupit, vult, decrevit. Pro Benevolus, amoris plenus, Gall. **Affec-tueux**; in Epist. 35. Nicolai I. PP. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 426: *Igi-*

* **AFFENDERE**, Defendere, protegere, tueri. Arestum parlam. Paris. ann. 1286. tom. 1. Corpor. Diplom. p. 263. col. 2: *Ab injuriis, violentiis, novis dessaisinis Affendentur gardiani per dominum regem Francie gardientem contra subditos regis Anglie, etc.*

* **AFFENERARE**, Eadem notione qua **Affenare** in Charta Monasterii Nobiliac. apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. pag. 484: *De pratis vero quæ senior de Luciaco habet ad medietatem de villanis per quittanciam ita sit, quod ipse faciat secure conductum, preciumque reddat, et villani Affenerent et partiantur, et postmodum senior accipiat in quacumque parte voluerit. Armiger enim (f. etiam) senioris accipiat unum onus de feno, etc.*

* **AFFERARE**, Mulctam taxare, tempe-rare, Rymer. tom. 11. pag. 644. col. 6: *Adjudicata, Assessa, sive Afferata, etc. Hinc*

AFFERATOES, Anglis Practicis, *Cessors of mulcts in Courts leets*, dicuntur, inquit Spelmanus, qui in Curia, nun-cupata Leta (interdum alibi) mulctas recognoscunt et moderantur, ad hoc electi et jurati. Anglis **Afferors**, de qua voce multa Cowellus, et Rastallus.

* **AFFERATUS**, vel forte **Affaratus**, qui affare seu prædium rusticum possidet; si tamen legendum non est **Assetatus**, ille nimurum, cui rata pecuniæ impositæ exsolvenda taxata est, Gall. **Assis à la taille**, licet hæc correctio audentior videatur D. Secousse. Lit. ann. 1389. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 7. pag. 373: *Super bonis et possessionibus eorum, qui actu moram trahere in dicto manda-mento dicuntur, et ad solutionem dicti vinteni tenentur, seu Afferati existunt.* [** f.aderatus.]

* **AFFERENTIA**, Proportion, ratio, Gall. **Proportion**. Charta Henr. reg. Angl. ann. 1457. in Chron. Joan. Whethams-ted. pag. 422: *Et quod dicti duo Eboraci, comes Warwyci et comes Sarum solvant... summam 45. librarum, vel ratam earun-dem, secundum Afferentiam temporis, quo dicto monasterio remanebunt amortizatae. Id est, habuit ratione temporis, quo, etc. Afferere et Afferre, nostris olim, eadem notione. Reg. B. cam. Comput. Paris. fol. 152. v. *L'an de grace 1302 . . . fu ordene une suvention en la ville de Paris et es subrubes . . . de toutes gens, qui avoient 500. liv. tour. de meuble, 25 liv. tour. et dou plus, plus, selon l'Afferure. Pactum inter Carolum comit. et capit. Carnot. ann. 1306: Se lessis justiciers dou conte avoient sesi ou emporté par l'occasion doudit meffet, autres biens que lessis maufeteurs tenisent ou poussés-sent (possédassent) en la terre ou en la justice le conte, lessis justiciers les recroi-ront audiz homes, . . . et endementrees l'en leur livrer souffisamment de leur biens pour leur vivre et pour deffendre leur cause, selonc l'Afferure de leur biens. Hoc est, pro rata bonorum suorum, Gall, à proportion de leurs biens.**

* **AFFERENTIA**, Convenientia, Gall. **Convenience**. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Avenance, Afferentia. Aufer-rant, eodem sensu, in Poemate Tristani: Long et traitiz de tailly bien seant,
Avoit le nez au viaire Auferrant;
Car il n'estoit ne trop petit, ne trop grant.*

Vide infra **Affire**.

* **AFFERESIS**. [Apheresis. DIEF.]

AFFERI, Scriptoribus Anglis, Jumenta, vel caballi colonici. Ita Fleta lib. 2. cap. 73. § 6. cap. 76. § 8. 9. Will. Thorn. in

Edw. II: *Homines prædictos per averia sua, videlicet equos, et boves, et Afferos graviter distrinxit. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 841: Dedi etiam quoddam pratum... et pasturam ad. 20. vaccas et 1. taurum, ad 200. oves, ad 11. sues... et ad 10. boves, et unum Afferum ad carrum suum.*

AFFRUS, Eadem notione. Statutum Westmon. 2. cap. 18: *Vicecomes liberat ei omnia catalla debitoris, exceptis bobus, et Affris carruce.* Charta Willelmi de Percy *D. de Kidale*, in eodem Monastico Angl. tom. 2. pag. 291: *Ad 10. boves et duos Affros in prædictis pasturis.* [Rymer. tom. 3. pag. 120: *Cum bobus et Affris, et toto attilio carucarum earundem.*]

Sunt igitur afferi et affri, equi agriculturae idonei: unde forte quævis bona affaria dicta sunt; quæ vox traducta ad negotia, Gallis *Affaires*, quod qui bona sua tutanda habeat, negotia habere, ac iis implicitus dicatur. Jam vero nescio an vocis, *afferus*, etymon arcessi debeat ab *aver*, seu habere, nostris, *Avoir*, qua utimur etiamnum pro bonis, quæ *habemus* et possidemus. Nam et nostri olim et Angli *aver* dixerunt, unde *affer* vox formari potuit. Certe id videtur innuere Spelmanus, qui ait etiamnum Northumbrenses *a false aver*, seu *afær*, dicere, pro equo nequam et segni. Vide *Averium*.

* **AFFERIUM**, ut *Affarium* 2. Negotium, Gall. *Affaire*. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1424. fol. 179. v^o: *Dominus Johannes de Courcelles et de S. Leobaldo miles, retentus et ordinatus consiliarius regis et ejus magni consili, pro insistendo in suis consiliis et Afferiis.*

* **AFFERSAMENTUM**, pro *Affeymentum*, vel *Affedamentum*. Nova Gall. Christ. tom. 2. col. 947: *Monachi approbant Affersamentum a Jordane Abbat factum.*

* **AFFERTOR**, Qui affert, lator. Rymer. tom. 12. pag. 471: *Herniarum et aliarum Mercandisarum prædictarum in hoc Regnum nostrum Affertorem, etc.*

* **AFFESELLUS**, [Mollis caseus. DIEF.]

* **AFFEVATUS**, Vassallus, idem quod *Fevatus* et *Feudatus*, quæ a *Feudum* et *Fevum*. Rymer. tom. 6. pag. 526: *Cum omnibus suis redditibus, exitibus, censibus agreris, proventibus, hominibus quæstabilibus et Affevatis, et omnibus aliis deve- riis, etc.* Et tom. 10. pag. 544: *A quibuscumque nostris ligeis, feudatoriis, Affevatis, emphiteotis, censuaris, et tenentariis, etc.... ac feudatorios, Affevatos, etc.* Per- perman editum *Affenatis* et *affenatos*.

* **AFFEUDAMENTUM**, Traditio ad *Emphytheusin*, locatio ad censem, Gall. *Bail emphytéotique*, in veteribus Con- suetudinibus, præsertim apud Normanno- nos *Fieffe*, alii *Arrentement*. Hinc

* **AFFEUDARE**, Beneficiario jure tra- dere, ad censem perpetuum seu empheteusim concedere, Gall. *Donner à emphyteose, Fieffer*. Charta Annæ Dabsaco dominæ de Monte-Astruco pro Guillermo Bertrand, anni 1488: *Anna Dabsaco uxor relicta condam nobilis Johannis de Grossolis domini et baronis dicti loci de Monte Astruco arrendavit et Affeudavit, et per modum novi Affeudamenti et arrendamenti sive in emphiteosim perpetuam.... Bertrando et Guillermo Bertrand fratribus... quindecim sextariatas et tres punieyratas terre et nemorum, sitorum et positionum im predicta juridictione de Monte-Astruco.*

* **AFFEUDATORIUS**, Qui per precariam seu jure *emphyteusis* possidet, *emphy- theota*, practicis nostris *Emphyteote*. *Affedator* qui ea conditione tradit.

Charta ann. 1474. ex Tabul. Flamar.: *Promise dictus Stephanus Aviot acceptor et Affeudatarius, quod non retroffeudaret dictas pecias terræ, prati et nemoris... et ut prædictus nobilis Johannes de Gorsolis venditor et Affeudator, vel ejus ordinum posset de jure suo diminui. Inventar. ann. 1476. ex eod. Tabul.: Item plus unum librum papiri pargameni copertum; in quo quidem libro papiri erant nominati et expressati omnes pages et Affeudatarii sive emphiteote dicti nobilis Joannis de Gorsolis. Vide *Affedare*.*

* **AFFEYTAMENTUM**, ut supra *Affoita- mentum* 2. seu potius Officinia coriaria, Gall. *Tannerie*. Testam. ann. 1517: *Pen- sio imposta super quodam Affeytamento. Vide supra *Affatare*.*

* **AFFIBLA**, Fibula, Gall. *Boucle*. *Agrafe*. Constitutiones Catalan. MSS.: *Nec portent aurum vel argentum, nec Affiblas cum auro vel argento. Habent Codices quidam Affiblays, alii Affiblae.*

* **AFFIBLARE**, ut mox *Affibulare*, Fi- bula connectere, Ital. *Affibbiare*. Guido de Vigev. Ms. de Modo acquirendi T. S.: *Et dicta cordæ habeant in capite fiblas, ita quod pondus unius equi simul con- jungi et Affiblari subito, et incontinenti in aquam ponit.*

* **AFFIBULARE**, Fibula constringere. Hugo de Cleeris de Majoratu Franciæ: *Pallium, quo in Curia Affibulatus erit, Dispensatori dabitur, etc.* Ibidem: *Defi- bulare, pallio se excuere.* Charta Octavianæ Cardinalis sub Alexandre IV. apud Ughellum tom. 3. pag. 634: *Cotta vel superanea Affibulatis.* Hinc Gallis *Affubler*, pro Induere, operire; de eo, qui pallium humeris, aut velum capitii fibula annexit. Le Roman de Rou MS:

La fist d'un manteau Afubler,
De plus riche qui peut trouver.

Infra :

Son manteau jus à terre mist,
Tout Défublé dessus s'assis.

Le Roman de Garin :

Vestent bliaus et pelicans hermins,
Et Afublent les manteaux sebelins.

Idem poëta :

Desafublés, chauciée en eschapins.

Ita *Diffibulare*, est Fibulam dissol- vere: apud Alanum de Insulis in planctu naturæ initio, et in Anticlaudiano lib. 1. cap. 7. qua voce usus Martialis in re obsecra. Vide *Fibulatorium*.

* Hinc vox *Affuleure*, vel *Affulure* et *Affuloir*, pro Capitis velum seu tegumentum. Mirac. B. V. M. MSS. lib. 1:

La mere aksur qui brat et crie,
S'Affuleure à terre rue, etc.

Paraphr. Ps. *Miserere*:

Cil qui le Deable dechoivent,
Ki desfont lor Affuleures,
Et lor vilaines vestueuses.

Lit. remiss. an. 1455. in Reg. 183. Char- top. reg. ch. 57: *Le suppliant vesti sa chemise et sa robe, et tout piez nus sans chapperon, ne autre Affulure, etc. Afful- loir*, in Lib. rub. Domus publ. Abbavill. fol. 40. y^o. Vide infra *Afubals*.

* **AFFICA**, [Ut *alifta*. DIEF.]

* **AFFICAVAGIUM**, Charta anni 1245. in Tabulario Comitum Tolosæ pag. 66: *Et medietatem obliarum et Afficavagiorum (sic) infrascriptorum, et donationum per- tinentium, scilicet 3. sol. Morlan. quas Aicaireria debet nobis reddere Afficavage quolibet anno, et illorum 3. sol. de Affica- vadje Joan. Vacce et 2. sol. boni hominis, etc.* Vide infra *Afficavage*, quam

vassallus domino feudi præstat ex infe- dationis conditione. *Affaeager des terres non cultivées et en prendre rente avec retention d'obéissance*, in Consuetud. Britan. art. 358. 359. vel certe vox deducta ab *affictus*, de qua mox, ut sit *Afficava- gium*, datio ad *affictum*, seu censum.

* Quod si ab *affictus* arcessenda est vox *Afficavagium*, quod mihi haud improbabile videtur, dubius hæreo an legendum sit *Afficavagium*, aut *Affica- ngium* vel *Affitanagium*, ut habet Charta Philippi Pulcri ann. 1299. in Lib. rub. Cam. comput. Paris. fol. 170. v^o col. 2: *Item sex libras, undecim solidi. duos denarios Turon. quas quædam personæ dicti loci solvunt et tenentur solvere quilibet anno, in festo Omnim Sanctorum, pro quadam servitute, vocata Affita- ngium.* Facile quippe est in MSS. codicibus promiscue habere Literas c, u et t, n; sed ut, Iquod res est fatear, in Charta a Cangio laudata ex Chartul. Raymundi VII. com. Tolos. Cod. reg. 6220. quem Baluzius ex authentico descripsit, lego *Afficanagiorum* et *Affica- ngium*.

* **AFFICERE**, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Affecta, addicta, vel adtenuata. Affictus, maceratus, cæsus.*

* **AFFICTABILIS**, Qui ad *Affictum* seu censum tenet, *firmarius*, conductor. Stat. castri Redaldi lib. I. pag. 21. v^o: *Ordinamus pro communi et publico castri Redaldi, et hominum ipsius, quod amodo nullus.... Affictabilis vel molinarius possit terram, molendinum, seu aliam rem conductam.... ad affictum, dimittere vel relinquere, etiam elapso termino, etc.* Vide infra *Affictarius*.

* **AFFICTALITIUS**, Ad *Affictum* perti- nens, censualis. Stat. Mantue ex Cod. reg. 4620. cap. 23: *Possit autem creditor bona debitoris, quecumque sint, sive propria, sive feudalia, seu Affictalitia, seu emphiteotica,.... facere pro ejus credito distrahi.*

* **AFFICTARE, AFFICTATIO, AFFICTA- RIUS**, etc. Vide in *Affictus*.

* **AFFICTUS**, Census, redditus. Breviloq.: *Affictus dicitur census, qui datur ratione prædiorum. Academici Cruscani: Affitto, Auverbial, posto con i verbi, Dare, et torre, s'intende dare e pigliare beni d'altri a tempo per pagariquene il prezzo conve- nuto. Pigliar a fito, conducere, dare a fito, locare. Acta Innocentii III. PP: In alius autem regionibus proprium percipie- bat Affictum. In cap. ult. ext. de Restit. spol. quod est Gregorii IX: Possessionem pensionumet Affictum. Ubi Glossa interlinearis MS. id est, censum. [Synodus provincialis Pergami ann. 1311. apud Murator. tom. 9. col. 552: Vel possessione juris percipiendi aliquas pensiones seu census annuos, decimas vel Affictus, sive possessio- nes.] Pontanus in Consuetud. Blesens. tit. 6. art. 78: *Quædam sunt pensiones, seu ut vulgus Doctorum Italicorum appella- lat, Affictus, qui pro locatione fundi ad modicum tempus, puta annum, triennium, aut quinquennium, certis diebus seu ter- minis solvuntur, etc.* [Vocabularium utriusque juris: *Affictus penes vulgare Lombardorum et Thuscanorum.... dicitur census qui datur ratione prædiorum, etc.* Vide Ughellum tom. 5. pag. 676. et infra Fictus 3.] [** Vide *Affictus*.]*

* **AFFICTUM**, ut *Affictus*, Census, redi- tus. *Ad Affictum perpetuale*, in Stat. Cadubri lib. 2. cap. 92. Unde emendandus Pontanus a Cangio laudatus supra, qui *Affictum* definit ex Italicis, locatio- nem fundi ad modicum tempus. Stat. Pistor. ann. 1107 apud Murator. tom. 4.

Antiquit. Ital. col. 551: *Domini, quibus Afficta redduntur, etc.*

***AFFICTAMENTUM**, Conductio, locatio, traditio ad *affictum*, Gall. *Affictum*, apud *Des Ponts* in Collect. transact. Humberti Dalph. part. 1. pag. 59.

AFFICTARE. Cujacius: *Affictus, redditus, vulgare verbum Italorum, qui Affictare dicunt, pro locare praedia sub pensione certa.*

***AFFICTARE**, Conducere, locare, dare vel capere ad *Affictum*, Ital. *Affittare*. Stat. Cadubrii lib. 2. cap. 68: *Non licet alicui communis, vel hominibus aliquis possessiones... vendere, vel obligare, seu Affictare, vel aliter alienare, etc.* Stat. crimin. Riperiae, cap. 194: *Tantum quantum illa sedimina, terrae molendina, vel aquae, potuissent Affictari arbitrio bonorum virorum. Vide Affictus.*

***AFFITTARE**, in Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 200. ex Cod. reg. 4622. A.: *Nullus civis, vel habitator Taurini possit alienare alicui extraneo, vel Affittare alienas possessiones sitas in territorio Taurini.*

***AFFITARE**, Eadem notione. Lit. Humberti Dalph. pro burgens. de Brianc. ann. 1343. infer Ordinat. reg. Franc. tom. 8. pag. 211: *Pariter res functionales tributorum Affitare possint liberas vel pensionales, cum sic sit acthenus usitatum.*

AFFICTARIUS, AFFICTUARIUS, Conductor, locator, qui ad *Affictum* tenet. Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col 551: *Statuimus, ut si Affictuarii distulerint dare affictum in aliquo anno usque ad Kalendas Martii, consules, aut potestas, vel judices, aut castaldi Affictuarii dare præcipiant, si Affictarios omnes habere potuerint. Quod si Affictarii, etc.* Pluries ibi. Charta ann. 1378. apud Manni Observat. Hist. in sigill. ant. tom. 1. pag. 87: *Constituerunt... procuratores... ad exigendum... ab omnibus et singulis pensionariis, Affictuariis, censuariis, inquinis et fidelibus.* Chartul. Ravennat. pag. 94: *Approbatio prorogationis affictus pro D. Antonio Berruccio Affictuario archiepiscopatus Ravennæ et abbatie S. Bartholomæi.* Vide supra *Affictuarius*.

***AFFICTATOR**, Eadem notione, in Statutis Cadubrii lib. 2. cap. 89.

AFFICTATIO, Constitutiones Joannis Archiepisc. Nicosiensis ann. 1322. cap. 8: *Emptionem, seu venditionem, Affictationem seu alium quemcumque contratum, etc.*

[* De affictu vide Frid. Jani tractat. de affictu contractu ad optimam. Dresd. 1678 et Carol. de Buri de Feod. Germ. part. 4. p. 15. ADEL.]

***AFFICUM, Ferrum candens**. Gloss. Jæckii.

***AFFIDA**, Securitas, Gall. Assurance, seureté. Hist. Belli Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1201: *Quidam trompetta tubam sonavit, petens Affidam. Cui data fuit per nos de Maniaco... Affidam petentes... venerunt usque ad rastellum sub porta castri.* Vide *Affidare* 1.

***AFFIDAGIUM**, ut *Affida*, assecuramentum. Vide *Assecurare* 1. Nostris olim *Affidage* et *Affialle*. Lit. salvægard. Philipp. VI. reg. Franc. pro monast. Exoldun. ann. 1338. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 74: *Et nobis ac ipsis religiosis faciant emendari condigne, Affidagium que et securitatem de personis, de quibus dubitaverint, . . . dari et præstari.* Aliae ann. 1358. pro Lemovic. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 3. pag. 305: *Affidagium*

et assecuramentum a personis, de quibus habere voluerint, juxta patriæ consuetudinem eis dari faciant. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 144. ch. 116: *Jehan Lomerfay fist adjourner le suppliant par devant le gouverneur de la Rochelle pour lui donner seureté et Affialle. Infra: Seurte et Affage.*

¶ 1. **AFFIDAMENTUM**, Locatio, conductio. [¶ Minus recte; est enim Actio, qua quis fidem suam coram judice alicui obstringit; quam qui falleggat, multa puniebatur. Vide *Affidare* 1.] Charta Philippi Augusti de Privilegiis S. Martini Turon. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1104: *Viarii Comitis in nullo Affidamento habent justitiam; littus et aqua, et incrementa ripæ, et inventiones, et census aquæ sunt juris Regis Francorum. Vide *Affidatio* 3.*

¶ 2. **AFFIDAMENTUM**, Alia notione. Vide in *Affidare* 1.

* 3. **AFFIDAMENTUM**, Tributum, vectigal. Charta ann. 1337. in Stat. civit. Perus. pag. 7: *Liberi et immunes ab omnibus pedagiis, leydis, curariis, gabellis, Affidamentis, malis tortis, seu exactis et extactionibus aliis quibuscumque.*

* 4. **AFFIDAMENTUM**, Pax, securitas. Charta Soldani apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 1. pag. 204: *Saladinus fidelis Elmire Elmonim sententiam, quam mando vobis consulibus et veteranis Pisæ, quod Deus manuteneat vos in via recta et Affidamento et allocamento, et de Amore vestro retinendo et servando: scriptum quod est inter nos et vos de pace et allocamento, quod ordinavimus inter nos et vos, etc.* Vide supra *Affida*.

AFFIDANTIA CAUSA, Practicas Hisp. dicitur *Lis contestata*. Vide Michaël del Molino in Repertorio Foror. Aragon. v. Clamun, [et *Fidantia*.]

1. **AFFIDARE**, Fidem suam alicui obstringere, fidem dare, fide data polliceri, promittere, obligare se. **Ugutio**: *Fiduciare, fiduciam prestare, quod vulgariter dicitur Affidare.* Italis *Affidare* est assicurare, Tutum reddere. Charta Eadredi Regis in Monastico Engl. tom. 1. pag. 169: *Præcipio quod omnes homines fugitiivi, quos uidem Monachi per testimonium 4. vel 5. hominum fide dignorum... possunt Affidare suos nativos esse, reducantur.* [In hoc exemplo *Affidare* idem est ac *Probare*, ut infra sumitur: in sequentiibus vero hic a nobis additis significat *tutum reddere*, ut apud Italos. Charta anni 1240. in minori Chartulario S. Victoris Massil. fol. 181: *Nos R. Bereng. Comes Provinciæ omnes subditos, amicos ac valitores nostros Affidamus, et sub guidagio et protectione nostra recipimus, etc.* Ibid.: *Affidamus eodem modo molendinarios, candalores, mulatores et omnes ibi necessarios, ac bestias in eundo et redeundo.* Charta ann. 1198. ex eodem Archivo: *Quod nullus alius in iis que ad mare pertinent sine consilio vestro Affidare vel guidare possit.* Charta Philippi Aug. ap. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 1058. C: *Et Mathaeus Viarius et plures alii ad terendum bona fide Affidaverunt, ex parte Roberti dicti comitis.*] Regiam Majestatem lib. 2. cap. 48. § 10: *Marius inde nullum homagium... facere debet; sed cum Affidatione fideliatem tantum.* Tabularium Vindocinense fol. 210: *Quidquid de rebus S. Clementis abstulerat reddere promisit, et ne aliquid peius faceret, pariter Affidavit.* Occurrat passim. Vide Chronic. Casin. lib. 4. cap. 25. Constitut. Sicul. lib. 2. tit. 37. § 2. Ingulfum pag. 875. Rogerum Hovede-

num pag. 675. Monasticum Engl. tom. 1. pag. 428. 677. Fletam. lib. 2. cap. 1. § 25. Radulfum de Hengham in Magna, cap. 6. Probat. Hist. Castilion. pag. 32. Odo-ricum Rainaldum ann. 1229. n° 3. etc. Ita *Affier*, Franci nostri olim dixere. Le Roman de *Vaces*, ou de *Rou* MS.:

Et li Duc l'asia qu'elle lui seroit donnée.

Gaces bruslez, Cant. 33:

Et si mes cuers si Affie,
Du deuil morray, etc.

Alibi:

Mais esperance m'Affie,
Que cil doit mort ce trover.

Chronicon MS. Bertrandi Guesclini:

Par tel convenant vous li Affierez
Que le lendemain du jour, qui ci vous est mandez,
Renderez le Chastel, etc.

Le Roman du Renard, De pace jurata:

Par sa terre l'a fait jurer,
Et à ses homes Affier.

AFFIDATUS, cui fides ac securitas data est, in Historia Cortusorum lib. 9. cap. 15. [Vide *Affidati*.]

2. **AFFIDAMENTUM**, idem quod *Affidatio*. Vetus Charta MS.: *Notum... quod facta est concordia inter Willelmum Tolosanum Comitem, et Raymundum Comitem Barcioniensem et Carcassoniensem, et Raimundum filium ejus, de discordia, quam habuerunt de ipso Castello de Laurago, in quo jam dictus Tolosanus Comes quarebat Affidamentum per sacramentum, et non potuit habere ullum hominem... qui vidisset aut audisset facere Affidamentum per sacramentum de predicto Castro, etc.*

DESAFFIDARE, A fiducia, vel *Affidia* discedere, fiducie datae nuntium mittere, Gall. *Deffier*. Vitalis Episcopus Oscensis apud Hieron. Blancam in Comment. Rer. Arag.: *Juxta Cartam pacis nullus sine Diffidamento debet alteri damnum dare. Et mox: Infantiones autem inter se semper tenentur se Desaffidare, nisi pro morte patris, vel exhaeratione. Alibi: Nam si sine Diffidamento talia fierent, esset proditiois poena. Sic idem debet esse hic, cum Desafidamentum, vel expidere, in his non possit habere locum.*

¶ 2. **AFFIDARE**, Probare, certum facere, Gall. *Certifier, Prouver*. Charta Henrici Regis Engl. pro Monachis Pontiniac. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1227. E: *Præcipio quod totum conredum, et omnes res Abbatis de Pontineo et Monachorum suorum, quas homines sui Affidare poterint se emisse ad victimum et vestitum, vel necessaria Abbatis et Monachorum, sint in pace et quiete de theloneo et passaggio.*

* Charta Ricardi I. reg. Engl. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 317: *De omnibus rebus, quas ipsi, vel homines sui Affidare poterunt suas esse proprias.*

3. **AFFIDARE**, Desponsare, virginem sibi despondere Gall. *Fiancer*. Lambertus Ardensis: *Relicta et postposita Eustachia Comitis S. Pauli, quam prius Affidaverat, filia... aliam legitimam matrimonio sibi adjuncit.* Alexander III. PP. in Appendice Concilii Lateranensis III. part. 12. cap. 6: *Pro eo, quod postquam eam Affidavit, carnaliter propinquam ejus cognovit, etc.* Littleton. sect. 39: *Quand il vient à l'hus de Monastery ou d'Es-glise d'estre espouse, et là après Affiance entre eux fait, il endove la femme de sa entiere terre, etc.* [Chron. Brioc. et Chron. MS. Ecclesiæ Nannet. Anno 1396: *Johannes dux ad requestam Regis invit Parisius,*

secumque duxit Petrum de Britannia filium primogenitum, Comitem Montis-Fortis, ipsunque cum domina Johanna filia Regis Francorum II. Dec. in manerio Sancti Pauli Parisius Affidavit per Archiepiscopum Rotomagi; praedictaque die idem Petrus accepto sacramento Confirmationis per R. P. Barbatii Episcopum Venetensem, idem domicellus Comes, qui antea Petrus vocabatur, Johannes est nominatus ad requestam Duxis supradicti.] Adde Statuta Joan. Episcopi Leodiensis cap. de Sponsalibus.

* Nostri olim Affler, eadem notione, aut saltem, fidem suam de matrimonio obstringere. Lit. remiss. ann. 1362 in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 32: *Comme Guillaume Reaune eust Affée par nom de mariage Aalips de Lourme, ... en esperance que dedens un mois après il la deuest espoosier. Aliè ann. 1380. in Reg. 117. ch. 46: Jehan le Queux tuteur de la dite Katherine l'Affia ou fist Affier par mariage à Jehannin Simon. Hinc sponsalia, Fiançailles nunc, Affiales et Affiances olim dixerunt. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. ch. 181: Le traitié du mariage du cousin prochain de Jehannin le Begue et d'une femme de la ville de Hangest estant fait, ledit Jehannin fu prié qu'il lui pleust admener ladite femme à l'église pour la pleuir et franchir, ainsi qu'il est accusumé à faire au lieu... Après les plevines, ou Affiances faites, etc. Infra: Affiales. Aliè ann. 1405. ex Reg. 160. ch. 165: Icellui Theroule fu à une Affailles ou assemblée de gens, où il fist bonne chiere. Unde desponsatorum cognati, vel qui ad sponsalia invitabantur, Affies nuncupati. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. ch. 342: Les Affés d'icelles noces, ou leurs amis prirent audit Jehan.... qu'il alast corner, pour querir lesdiz trouceaux des fiancées.*

* 2. AFFIDATIO, Sponsalia, Gall. Fiançailles. Statuta Leodiensi tom. 4. Anecd. Marten. col. 848: *Excommunicatos denuntiamus, qui post Affidationem clandestinam, vel etiam in manu Presbyteri factam.... carnaliter se cognoscunt. Vide Affidare 2.*

3. AFFIDATIO, Locatio. Vita S. Gilberti Episcopi Catherenensis in Scotia: *Piscator mercenarius salmonum piscationem a domino terre illius Catherenensis certa pecunia summa in Affidatione possidebat, etc. [Vide Affidamentum 1. et Affidatio alia notione in Affidare 1. et 3.]*

In Constitutionibus Siculis titulus 88. lib. 3. est *De Animalibus in pascuis Affidandis*; id est, de conventione facienda, vel pacto, de licentia pascendi animalium in pascuis, certis conditionibus: quæ quidem conventio dicitur ibidem

AFFIDATURA, quæ et AFFIDATIO vocatur, ut et in Charta Caroli Regis Siciliæ ann. 1277. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 807. et 1072. Vide et in Affidare 1.

AFFIDATI, Adventiti, qui se dominis alicuius patrocinio ac tutelæ, fide data, ac sacramento interposito, addicebant et commendabant: unde et *Commendati et Recommendati* dicuntur in Constitut. Siculis lib. 3. tit. 7. et 8. ubi homines demanii affidatos vel recommendatos habere nulli licet, nisi a Principe licentiam impetraverit, vel certe eo jure gauderet: nam Barones in Regno Siciliæ id juris habebant. Charta Willelmi Regis Siciliæ ann. 1179. apud Ughell. tom. 7. pag. 984: *Potestatem indulsumus ad opus ipsius Ecclesie 25. homines Affidandi iuxta usum et consuetudinem Ecclesiarum et Baronum illarum partium,*

qui potestatem habent homines Affidandi. Innocentius III. PP. lib. 2. Epist. ad Acheruntinum Archiepisc.: *Auctoritate presentium indulgemus, ut homines, qui se tibi vel Ecclesia tuae commendare voluerint, quod secundum terræ consuetudinem Affidatio nuncupatur.... tibi recipere liceat, et absque contradictione cuiuslibet retinere.* Charta Guillelmi Comitis Marcisi ann. 1179. apud eundem Ughellum tom. 7. pag. 704: *Concedimus etiam eidem Ecclesia et Prioribus ejusdem liberam potestatem Affidandi 65. homines, cum eorum familiis ex aliis partibus Adventitios in loco Raye;... videlicet per demanium et supra demanium nostrum: quos volumus semper habere liberam potestatem emendi haereditaria ab hominibus nostris Marsici, etc. Effectum et vim Affidationis declarat Charta anni 1105. apud eundem pag. 1071: Et habeat liberam potestatem Affidandi et recipiendi in dominio suo et in jurisdictione sua omnes homines, qui voluerint recipere dominium ipsius Ecclesie, etc.* Vide eundem Ughellum pag. 978. 979. 983. 984. et tom. 9. pag. 97. 98. *Affiez* dicuntur in Statutis MSS. Caroli 1. Reg. Sicil. capite 127.

* AFFIDERE [Ut AFFIDARE. DIEF.]

AFFIDIA, Fides data, promissio per fidem, *Affidatio.* Occurrat apud Thwrocum in Ladislao cap. 63.

AFFIDIARE, idem quod *Affidare, Affidiam dare.* Willelmus Malmesbur. lib. 2. Hist. Novellæ pag. 188: *Juravit et Affidiavit Imperatrici Episcopo, quod, etc.* Infra: *Idem juraverunt et Affidiaverunt pro ea, etc.*

* AFFIDOXE, *Sententia cuius pars honesta est, pars inhonesta.* Gloss. Bituric. Ecclesiæ MS. Ab ἀπόδοσις, anceps, de quo duplex sententia. [** leg. Amphidoxe ex Isid. Orig. lib. 2. cap. 21.]

AFFIDUCIARE, idem quod *Affidare.* Tabularium Vindocinense fol. 202: *Nomina hominum, qui fidem suam Affiduciaverunt propter caruccas manutenendas, etc.* Tabularium Majoris Monasterii Charta 11: *Et de his Adjudicavimus nos per fidem, osculans inde ob signum fidei Priorem nostrum.* Tabularium Eccles. S. Laudi Andegavens. fol. 79: *Pactiones istas recognovit, et Adjudicavit cum propria manu in manum prædicti Joannis.* [Charta Alani Episc. Autissiod. ann. 1169: *Notum facio quod Herbertus de Mairiy ad censivit Ecclesie Regniaciens totam aquam suam, quam habebat communem cum Monachis Virziliacensibus... pro aquæ autem ad censivatione Ecclesie Regn. prædicto Herberto octuaginta libras Autis. moneta... prædictus vero Herbertus et uxor ejus Affiduciaverunt, Herbertus quidem in manu Gaufridi de Monte Regali, uxor vero ejus in manu Gimoni Boquerel.* Occurrat eadem significacione in Tabulario Majoris Monasterii et alibi non semel.]

ADRIDUCIA. Tertullianus de Carne Christi: *Quam tu Adriduciam reputas, ut non natus, adversus conscientiam suam natum se existimari sustineret?* Vide Fiducia.

* AFFIGERE. [Affigere. DIEF.]

AFFILATORIA, Cos, qua rasoria aciuntur. Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 85. de Rasuris: *Forcipes, rasoria et Affilatoria custos eorum acuat et præparet.*

* AFFILATURIA, Fimbria, lacinia, ut videtur. Inventar. MS. thes. Sedis apostol. sub Bonif. VIII. ann. 1295: *Item quatuor foderas pro capuciosis de Affilaturis.*

* AFFILIARE, AFFILIATIO. Vide *Affiliare, etc.*

* AFFILIATIO. Quid eo nomine significetur, aperte docet Charta ann. 1271. inter Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 326. col. 1: *Quia velamento cuiusdam damnosus contractus, qui Affiliatio vulgariter appellatur.... per quam dum homo frans, vel de servito equi existens rusticus seu angarario, cum certa parte bonorum suorum, filiam suam Affiliatis nomine daret uxorem; vel mulier franca angarario Affiliationis nomine matrimonialiter jungebatur, idem angararius velamento Affiliationis prædictæ quodam abusu pravissimo a rusticis servitis, terraticis et aliis redditibus dicto monasterio nostro debitis se hacenus extinebant. Vide in *Affiliare.**

* AFFILIGERE. [Affigere. DIEF.]

* AFFIMENTUM ex charta æræ 1176 est apud S. Rosa de Viterbo, qui Termi-num, limitem interpretatur.

* AFFINAMENTA COMPUTORUM, Computa finita, Rationes confectæ, Gall. Comptes arrêté. Leges Palatinae Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. 50: *Teneat etiam secundum librum, qui vocetur liber de Affinamentis computorum, in quo notet et scribat omnia recepta et data seu soluta per illos qui reddent computa sua, et etiam scribat finiantias omnium compotorum.* Vide *Affinare 2.*

* 1. AFFINARE, Metalla purgare, excoquere, Gall. Affiner. Litteræ Archiepisc. Ebredun. ann. 1290. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 54: *Ut menam quam exinde extracerint, possint et debeant... operari et Affinare ipsam menam et fundere et probare, etc.* Fleta lib. 1. cap. 20. § 132: *De fundatoribus, qui retonsuram, vel platas ejusdem Affinaverint.* Ibidem § 130: *De iis, qui emerint platas tonsura non Affinatas.* Edictum Philippi Pulchri ann. 1313. apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 529: *Item quod nullus aurifaber, campstor vel alias rechattet, Affinet, rechattari faciat vel Affinari aliquas monetas aureas vel argenteas, albas vel nigras, nec aliquod argentum in platea quodcumque sit.* Legendum in *Plata.* Vide *Plata.* Edictum Philippi III. ann. 1275. ibid. pag. 814: *In omnibus vilis Argentarii... operentur de argento Affinato.*

* 2. AFFINARE COMPOTUM, Rationes decidere, se rationibus expedire, Gall. Appurer, olim Affiner un compie. Arest. ann. 1355. 8. Jul. in vol. 4. arrestor. parl. Paris: *Nostræ curiæ referre duxit compotos predictos vos non valere perficere seu affinare.* Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 8. v°: *Die viij. Octobris 1360. Adam de Dompmartin promisit et juravit computare et se Affinare infra Nativitatem Domini proximam, de omnibus ad quæ tenetur.* Ibid. fol. 81. v°: *Le lundi apres les brandons 1365. est assigné... Nicolas Bonart. . . . pour venir et Affiner ses comptes.* Stat. Caroli V. ann. 1378. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 381. art. 12: *Que se aucuns desdiz receveurs estoient bons et suffisans, et fussent bien habitez et mariez ou pays de leur recepte, que ils demeurent en leurs offices, ou cas premierement ou ils seroient bien Affines de leurs comptes.* Afiner, ibid. tom. 5. pag. 540.

Alia vero notione Afiner, nimurum pro ad finem deducere, interficere, in Vita J. C. MS.:

Issi le convint Afiner,
Herodes ensi devia.

Guillelmus Guiartus :

Que le roi Richart d'Angleterre
Faisoit enfans endoctriner,
Pour lui ocire et Afiner.

* 3. **AFFINARE** Se, Cum aliquo affinitate se devincire, Gall. *Contracter alliance*. Chron. anonymi Leobiens. apud Pez. tom. 1. Scrip. Rer. Austr. ad ann. 1388. col. 986 : *Affinavit se tamen alibi cum ducibus, quia unus filiorum suorum ex hac ultima conjugie ducisse Lotharingie, sororis eorum filium duxit. Nostris olim Affin, cognatus, Allié. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 109 : Eue consideration aux bons et agréables services, que nous ont fait en plusieurs manieres aucuns des amis et Affins dudit escuier, qui nous en ont suppié, etc.*

* **AFFINATIO.** [Ut AFFILIATIO. Dief.]

1. **AFFINIS**, Finis, terminus, limes, in Charta Benedicti de Pontio Episcopi Portuensis, apud Ughellum in Ital. sacra, tom. 1. pag. 137, 139. Alia apud Baronium ann. 1019. n. 8 : *Quanta nunc usque detinui... concludunt Affines. Infra: Vel quibus aliis nuncupantur vocabulis inter Affines: a primo latere incipiente, etc. [Chron. Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 577: Item Albertus filius Gebbonis obtulit huic Monasterio et Domino Berardi Abbatte de castello Frasso totam sortem suam et de pertinentia ejus inter Affines.]*

AFFINIS, Confinis, non semel apud Ordéricum Vitalem lib. 8. et 9. pag. 708. 722. 729. etc.

* 2. **AFFINIS**, Vicus, proximus, qui prope adest. Translat. S. Jan. tom. 6. Sept. pag. 890. col. 1: *Ad quorum voces etiam Affines curcerunt.*

* **AFFINUS**, Affinis, similis, Gall. *Semblable, approchant*. Stat. Taurin. ann. 1360. ex Cod. reg. 4622. A. cap. 86: *Debeant accusare ipsis judicibus omnes alias personas, quas juraverint (invenerint) facere pannos fraudulentos, maxime in quibus reperiatur pelagia bona caprarum et Affinorum cotonum vel stupa. Id est, et his similius, vel affinium, ut videatur.*

* **AFFIORATUS**, Maceratus, *Calcina Affiorata*, macerata, Gall. *Chaux fusée*. Stat. Montis-reg. pag. 278: *Debeant prædicti fornasseriū dare sestiarium calcinæ, de rubis quinque, pro solidis quatuor de calcina grava, et de affiorata pro solidis duobus cum dimidio.*

* **AFFIRERE**, Attinere, pertinere, Gall. Appartenir, concerner, a veteri Gall. Afferir, quod eadem significatio usurparunt nostri. Charta ann. 1270. in Reg. Cam. Comput. Paris. signat. JJ. rub. fol. 53. r^e: *Concesserunt medietatem castri de Blanchedorf,... cum universis et singulis rebus alii prædictæ medietati et dominio castri in ipsa medietate Affirerentibus et pertinentibus.* Charta ann. 1286. in Reg. Chart. comit. Montif. et Droc. ejusd. Cam. Comput. fol. 11: *Tout le doeire qu'il lui Afferoit ou pouvoit Afferir,... c'est assavoir le me-menoir de la Folie,... et tous les aise-ments du menoir.* Alia ann. 1370. ex Memor. D. ejusd. Cam. fol. 115. r^e: *A lui entierement et paisiblement appartenoit et Afferoit la ville et conté d'Auccerre.* Pactum ann. 1306. inter comit. et capit. Carnot: *Entre deus feront la recreance, se recreance y Affierit. La painne qu'il (qui) Affiert à conspiracion, in An-nal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 165. Chartul. Latiniac. ann. 1506. fol. 245: Aubanes, forfaictures, espaves, confis-*

guations, et autres droitz Afferans à hault justicier.

Le Roman de Cleomades MS. :

Moult furent les nocpces tres grans,
Car arrées telement
Furent, qu'il Affiert à tel gent.

Aferisant, ibid. de eo quod condecet :

Sachiés volentiers le baisast
See peres, se faire l'osast,
Pour chou que de cuer l'aimoit tant :
Mais n'est pas chose Aferisant.

Vide supra *Afferentia*.

* 1. **AFFIRMAMENTUM**, Datio vel receptio ad firmam seu ad censum annum: *Super accessamentis et Affirmamentis molendinorum, furnorum, etc.* in Hist. Delphin. tom. 2. pag. 372.

* 2 **AFFIRMAMENTUM**, Affirmatio, iudicium. Notitia ann. circ. 1075. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 338: *Ego Silvester, humilis servorum Dei servus, hujus designationa designationis designo: hujus videlicet Affirmamenta affirmatio affirmo: et ad hoc testificandum testimonium meum testificor.* Vide infra *Affirmare* 4.

* 1. **AFFIRMARE**, Dare ad firmam, locare ad tempus, Gallis *Donner à ferme, Affermer*. Charta ann. 1299. Antiquit. Benedict. Pictav. apud Stephanotium tom. 3. pag. 902: *Helyas permissione divina humili Abbas de Nobilitaco ejusdem loci Conventus... amodiavimus, ascensavimus et Affirmavimus et ad amodiationem, censam seu firmam et ad empitosis perpetuam tradidimus pronobis et successoribus nostris Petro Sutoris de Clossayo quoddam censale seu censam, etc.*

* Charta ann. 1143. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 500: *Et si homines de Vauro habent aliquid datum vel Affirmatum Jordano de Illa, ipse comes (Ildefonsus) faciat reddere et solvere.*

* **AFFIRMARE**, Accipere ad firmam, Gall. *Prendre à ferme.* Joannes Arragon de Cabitone *Affirmavit emolumendum busta Italicorum*, in Memor. D. Cam. Comput. Paris. ann. 1378. fol. 180. r^e.

* 2. **AFFIRMARE**, pro Firmare, Claudere, apud Matth. Paris ad annum 1251. Vide in *Firmare* 6.

* 3. **AFFIRMARE** CANTUM, PSALMOS, etc. Id quod canendum est in Ecclesia prævidere et prius in eo sese exercere. S. Wilhel. Constit. Hirsau. cap. 89: *Et hoc subnotandum est, quia nemo cantat in claustro in festis duodecim lectiōnum, qua Apostoli feriantur, nisi fratres illi, qui notati ad Graduale, vel Alleluia. Isti quidem ante Primam predictum cantum ad invicem Affirmare possunt, suppressa tamen voce. Quod si Prima in tamum acceleratur, ut brevitas spati illud non patiatur, tunc quidem in vestiario, quando se albis induunt, eundem cantum audiente Armario, prævidebunt.* Vide *Firmare cantum*.

* 4. **AFFIRMARE**, Asserere, confirmare. Liber censualis S. Ausionii Puellar. Engolism.: *Hoc donum super altare cum clavibus ecclesiae Affirmaverunt. Hinc Affermentum, pro Affirmative, affirmate, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 345: Lequel Perrot respondit affermément à Michault son frere qu'il n'en feroit riens. Vide supra Affirmamentum 2.*

* 5. **AFFIRMATIVI**, In foro inquisitionis Romanae dicuntur ii qui errorem circa fidem pertinaciter defendant, et fateri etiam coram Inquisitore non dubitant. Eymericus Director. Inquis. parte 2.

quest. 34. His opponuntur *Negativi* de quibus suo loco.

* **AFFITANAGIUM**. Vide supra *Affica-vagium*.

* **AFFITTAUOLUS**, Conductor, locator, qui ad afflictum tenet, idem qui supra *Affictarius*. Vide in hac voce. Stat. antiqu. Florent. cap. 52. lib. 2. ex Cod. reg. 4621. fol. 62. r^e: *Si quis inquinatus, qui conduxerit aliquam domum vel rem ad pensionem, aut aliquis laborator, qui alienus terram ad laborandum, vel ad afflictum, vel aliter conduxerit, cessaret in solutione pensionis, afflictus, vel fructuum, liceat locatori capere et delinere bona et res talis inquinii, laboratoris vel Affitauoli, propria autoritate.*

* **AFFITTARE**. Vide supra *Affictare*.

* **AFFITUS**, Census, redditus, idem quod *Affictus*. Vide in hac voce. Charta Joannis reg. Bohem. ann. 1336. inter Probat. tom. 1. Annal. Praemonstr. col. 525: *Cum censibus, Affitibus, utilitatibus, obventionibus, etc.* Vide supra *Affictare*.

* **AFFIXARE**, Infigere, Gall. *Enfoncer*, Ficher. Conc. Vallis-Oletan. ann. 1137. tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 346: *Quod ponat ibi inter montem et viam unum lapidem magnum bene Affixatum pro termino.* Idem occurrit in Charta Alfonsi Imperat. Aera Hispan. anno 1175. apud Antonium de Yepex tom. 7.

* 1. **AFFIXIO**, Modus publicandæ sententias in aliquem latè, eam ad valvas Ecclesiasticæ affigendo. Sententia Officialis Rothomag. ann. 1472. ex Archivo Monasterii de Bono Nuntio: *Dominum Guillermum de Paris, quem in his scriptis pro suspenso habemus... per Afficiationem præsentium in Valvis Ecclesiasticæ, aut saltem per copiam ipso die etiam in pleno prono Ecclesiasticæ vestiarum, dum divina in eisdem celebrantur officia, palam et publice denunciatis.*

* 2. **AFFIXIO**, Alligatio, id quo aliquid firmatum fixumque tenetur, Gall. *Atta-che*. Pactum inter Henric. episc. Clarom. et habit. de Laudozo ann. 1392. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 8. pag. 194. art. 22: *Fuerunt et sunt in possessione predicta, diebus fori et nundinarum, tabulas sine Affixione in plateis publicis, pro vendendo suas denariatas, tenendi.* Ita habet. Reg. 144. unde hæc descripta sunt; atque ita etiam legendum est ibid. pag. 205. art. 35. Vide *Aficio*.

* **AFFIXIRE**, Figere, infigere, Gall. *Ficher*. Comput. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 261. col. 1: *Solvit Francisco Dohati peyrerie, qui fecit quoddam perforamen in primo archo portalis Predicatorum, pro Affixiendo ibidem quoddam crocum ferreum.* Nostris olim *Affixer*, pro Alligare, Gall. *Atta-cher, amarrer.* Chartul. Latiniac. fol. 242: *Quiconques mayne flette, basteau, navyre ou nasselle par la riviere de Marne, et il Atache ou Affice ledit basteau ou nasselle sur la terre St. Pere, etc.* Aficher vero dixerunt, pro Publicare, docere. Bestiarius MS. :

L'Evangile même Afiche,
Plus griès cose est d'un homme riche
En la gloire Dieu faire entrer,
Que de faire un camel passer
Parmi la casse d'une aguille.

Afichiement, pro Gall. *Affirmativement, sans réserve, in Poemate Catonis :*

Tu ne dois ja houme vivant
Loer trop Afichiement :
Car souvent en un jour voit-on,
Qui vrais amis est, et qui non.

* *Affichement*, Ital. *Affissamente*, Fixo, attento oculo, vulgo *Fixement*. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 156. Chartoph.

reg. ch. 3 : *Illec s'arresterent regardant moult Affichéement icellui Huet.*

* **AFFLA.** [Animal, ut AFFA ; animal, ex AFFLARE. DIEF.]

* **AFFLAGITARE**, pro Flagitare, exorare. Charta Hug. Capeti ann. 989. tom. 10. Collect. Històr. Franc. pag. 554 : *Odo venerabilis abbas humiliiter suppliando Affligitans, etc.*

* **AFFLARE**, Illuminare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Afflata inspirata, illuminata.* [Gloss. in cod. Reg. 4778 : *Afflata, adusta aut inspirata. Afflatus, adspiratus, inspiratus, veneno impletus. Similia apud Jæckium.*]

* **AFFLATORIUM.** [Gall. soufflet. DIEF.]

* **AFFECTARE.** Vide supra Affectare.

* **AFFLICTIO**, Psalmi pénitentialis recitatio, quæ ab humi prostratis fiebat, maxime per Quadragesimam et Adventum. Breviar. antiq. eccl. Nivern. : *Præces sequentes dicuntur in tempore Afflictionis Quadragesimæ*: Oremus pro omni gradu Ecclesiæ... Pro pénitentibus... Pro discordantibus. Ordinar. MS. ejusd. eccl. de tempore Adventus: *Afflictiones cessant ad Vespas et ad Completorium sanctæ Lucie. Usus monast. Plenipend. dicec. Bitur. : Finito Completorio dici et beatae Marie, quando fit de feria, statim Afflictionem et orationem faciant fratres prostrati. Vide in Psalmus. Sed et de recitatione Confiteor, quæ fit pectus percutiendo, potest intelligi.*

* **AFFLICTIO**, Multæ monasticae species, quæ flagellatione infligitur. Regula hospit. S. Jac. de Alto passu ann. circ. 1240. ex Tabular. archiep. Paris. cap. 55 : *Frater qui iudicatus fuerit de septena ad accipiendam disciplinam, etc. Tunc erigens se frater de Afflictione cooptus eat vestitus, etc.* [* Gall. pointe, cheville. DIEF.]

* **AFFLICTIVUS**, Qui tourmente. Afflictire, Tourmentément. Vocabul. compend.

* **AFFICTUM.** [Ferrum candens, ut AFFICUM. DIEF.]

* **AFFICTUS**, pro *Affictus*, Census, redditus, Gall. Rente. Statuta Collegii Ardensis art. 16. apud Raymundum Duellum Miscell. lib. 1. pag. 116 : *Item diffinimus, quod Celerarius hujus Ecclesiæ habet plenam potestatem et jus impingorandi et capienda colonos et censuas ad prebendas Canoniconum spectantes pro servitiis, censibus, Affictibus, et aliis obventionibus, tempore decreto non solutis vel subtractis. Occurrit sub eadem significatione tom. 5. pag. 565. Reliq. MSS. Ludewig. : Cum usufructibus et Affictibus suis. Vide Affictus.*

* **AFFIGERE**, Periculum facere, elidere, everberare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Eo pertinet vox *Affire* ex Poemate MS. Alex. parte 2 :

C'est le Baudrain qui fist nostre roy si Affire,
Que par force li fist desus son argon gire.

Afit ibidem, pro Macer, deformis :

Par grant aage avoit face plate et Afite,
Barbe blanche et chanue, et n'estoit pas petite.

* **AFFLUENS**, Habundans, humanus, largus, in Gloss. cod. reg. 4778. *Affluens, humanus.* in Gloss. Jæckii. Fortasse legendum *innmanis*, quod in eod. gloss. 4778. explicatur *Grandis, ingens.*

* **AFFLUENTER.** [Copiose. DIEF.]

* **AFFLUENTIA.** [Abundantia. DIEF.]

* **AFFLUGERE.** [Fugere. DIEF.]

* **AFFLUITAS**, **AFFLUUS**, Abundans, in Vocabul. compend.

* **AFFOAGIUM**, Jus lignum excindendi ad focum, annona lignaria, idem quod *Affuiagium*, Gall. *Chaufrage*. Pac-

tum inter Robert. II. ducem Burgund. et capit. eccl. Cabilon. ann. 1290. in Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 78. col. 2 : *Concedimus quod mulieres viduez dictæ ecclesiæ.... non teneantur de cetero ad solutionem octo denariorum cuilibet foco impositorum, pro Affoagio nemoris de Braigne. Charta Phil. de Vienna dom. Pagniaci ann. 1297. in Cod. reg. 9484. 2 : Pro ipsis presbyteris calefaciendis, capiet seu capi faciet dictus capellanus, vel ejus mandatum, sine contradictione Affoagium in nostris nemoribus. Charta Philippi V. reg. Franc. ann. 1321. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 131 : Guillelmo de Granato et heredi suo, qui domum dicti Guillelmi, sitam in castro nostro de Jussiaco, inhabitabit, Affoagium in nemoribus nostris de Jussiaco ad opus dictæ domus.... Vide Foagium 2. et Focale 1.*

* **AFFOAGIUM**, Eadem notione. Charta Joan. de Cabilone episc. Lingon. ann. 1311. in Chartul. ejusd. eccl. ex Cod. reg. 5188. fol. 272. v° : *Item pro furno villa sive Affoagio iij. amine bladi per medium frumenti et avenæ. Charta ann. 1312. ex Chartul. Capellæ ad Planchas in Cod. reg. 9612. T : Donnons encore ausdz religieux l'Affouage pour le four, et pour leur Affouage de ladite maison à prendre dou mort boys. Vide infra Confoagium.*

* **AFFOCARE**, Focum facere, Gall. *Faire du feu*; vel ligna ad focum necessaria scindere. Vide supra *Affoagium*. Charta ann. 1276. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 255. v° : *Sciendum est quod dicta domus de Pusaco, et omnes illi, qui in eadem domo morabuntur... habent usagium in nemoribus dicti Johannis... pro ardendo et Affoando in omni genere nemoris. Vide Affocare.*

AFFOCARE, Focum facere, Gall. *Faire du feu*; Italis *Affocare*, est accendere ô metter fuoco. Charta Gualteri D. Wan-gionis rivi ann. 1261. apud Perardum in Burgundicis pag. 499 : *Merannum, et omne genus lignorum in... nemoribus... ad ædificandum, Affocandum, clausuras et alia sibi necessaria faciendum, etc. In alia vernacula ann. 1277. apud eundem pag. 541 : L'usage por tout mes bois, por Affoer, por marronner, por edifier, etc. Vide infra, *Affuiagium*, et *Nenus mortuorum*.*

AFFOCATUS, Qui jure foci, seu domus, vel resseandistæ, domino est obnoxius. Libertates concessæ Barcinonensis a Petro Rege Aragon. ann. 1283 : *Si causa est inter dominum et vassallum, sive inter dominum et rusticum, qui vassallus sive rusticus, sit solidus et Affocatus ipsius, etc.* [** *Affogatoens Lusitanis sunt, quæ emphyteutæ et coloni solvunt pro jure habundandi sive foco, teste S. Rosa de Vierto. Charta æræ 1395 ap. eundem : Por todos direitos, e direituras, e affogaoens, e pençao do dito casal, oito libras de moeda antiga.*

* **AFFODILLUM**, *Albumen in ovo*. Gemma gemmarum. Vide *Affadillum*.

* **AFFODILLUS**, Qui et *Albituum* dicitur, vulgariter a quibusdam porrago dicitur ob similitudinem foliorum. *Quidam centum capita vocaverunt; sed alia planta est.* Glossar. MS. medic. Sim. Januens. ex Cod. reg. 6959. [** *Ortus Sanitatis*. edit. Mogunt. ann. 1491 in Tractat. de herbis cap. 7 : *Isidorus in libro Ethymologiarum XVII inquit Affodillus herba est quam latini, etc. ubi cap. 9 in editionibus legitur Asphodelus.* Gloss. Lat. Gr. : *Af-fodelus, ἀσφόδελος βοτάνη.*]

* **AFFOGARE**, **AFFOGIARE**, Lignum ad focum necessarium, aut alios usus in

foresta assignare, idem quod infra *Afforestare* 2. Parag. inter regem et abbat. monast. Camper. bonorum ann. 1323. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 139 : *Ad illum finem quod cultura non deseratur, et sua domicilia non Affogata di-mittantur, etc.* Charta Archemb. de Soliaco ann. 1221. ex Tabul. Loci-reg. : *Quod si contigerit glandem esse in nemoribus dicti R. vendalem, non accedant animalia dictorum fratribus, nisi de voluntate predicti militis, nec a custodibus, vel ab alio aliquo Affogabunt. Vide Fo-resta in Foresta.*

* **AFFOLAMENTUM**, Culpa, delictum, quia animam afflat seu lœdit. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 66. v° : *Tunc feci ibi primo prædictum Affolamentum flectendo genua coram ipsius (haereticis) et dicendo ter, Benedicite. Affolere, Vulnus, Blessure, in Lit. ann. 1406. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 146 : Excepté ès cas de mort, d'enforcement de femmes, d'Affolemens d'ommes, etc. Vide infra *Affolatus*.*

AFFOLARE, Papiæ, qui *Affulare* habet, Leviter tangere, assentari, obedire.

[* *Duae sunt glossule, una Affulare, leviter tangere, altera Assentari, obedire. Vide Adfulare.*] *Nostris Affoler*, est leviter lœdere, vulnerare; quod facere solent, qui invicem nugantur, dum se se propellunt. Charta Theobaldi Comitis Campanie de Libertatibus hominum de Vico novo ann. 1228. in Tabulario Campan. Thuani fol. 155 : *Percussio hominis sine armo non moluto cum sanguinis effusione, 15. sol. emendabitur. Percussio hominis cum armo moluto, dum tamen mors non sequatur, neque Affolamentum, 60. sol. emendabitur. Charta Beatrixis Abbatissæ B. Mariæ Suession. ann. 1231 : Quod in rescusione percutiatur aliquis, vel sanguis, vel plaga inferatur alicui, vel aliquis Affoletur, aut etiam occidatur, etc.* [Charta Balduni Comitis Hannoniensis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 963. B : *Salvis omnibus quæ in priori scripto continentur de homine occiso vel Affolato, ea quæ subiecta sunt, adjectimus, etc.*] *Alia ann. 1247. in Tabulario Camp. Bibl. Reg. fol. 343 : Li Afoler aura lo tiers de l'avoir à celui qui l'Afolera. Le Roman d'Aubery MS :*

De Sarazins i ot molt Affoler.

Le Roman de Vacces MS. :

A il feu ou mellée, a il home Affolé ?

Adde Consuet. Bayonensem tit. 7. art. 17. et Labourtensem tit. 4. art. 1. 3. tit. 7. art. 11.

EFFOLATURA, Charta ann. 1248. de Lega de Landousies, in Diœcesi Laudun. : *Pro plaga cum cultello, punctam habente, persolventur 15. libras. De Effolatura et morte fiet, quod jus dictabit. Affolure in Consuetud. Tornacensi, tit. de Criminib. art. 12. 15. 22. et Hannoniensi cap. 40. Charta Odardi Dom. Hamensis ann. 1328 : Sauf à icelui Seigneur le cas d'Affolure.*

* **Non est Affolare**, leviter percutere, etc. sed ita lœdere ut alicuius membra, brachium, pes, manus debilitentur, inertia sint aut mutila; quod Galli hac una voce *Estropier* solemus exprimere. Neque enim eadem essent leges et multe pro *Affolatura*, quæ pro homicidio, ut patet in exemplis superius allatis. His aliquot addo: primum ex pace inita cum Comitissa Flandriæ et Attreb. ann. 1379. art. 1 : *Quiconque enfraindra les triees par fait dont mort, Affolure ou playe ouverte, que l'on dit*

playe à banlieue, s'ensuit, puni sera de peine capitale. Ordinatio ann. 1340. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 395 : Item advertant dicti Marescallus et valleti, ne in dorso vel pedibus dicti equi, palafredi et roncini propter malam custodiam vel casualiter Affolentur. Ibidem tom. 1. pag. 42. in Instrumento anni 1323 : Item quod dictus Castellanus habebat quemdam roncinum parvum pilii (bay obscur) valentem a 10. usque ad 15 lib. quem asservit Domino fuisse Affolatum in ejus calvacatis, quod erat mendacium, pro quo runcino... computavit Domino 50. libras bonar monetae Testificatio Marescallorum ann. 1339. pag. 6. ejusdem tomis : Ibi vidimus suum equum penitus Affolatum, taliter quod oportuit ipse equus remanere, et per praesentes testificanur, quod taliter erat dictus equus Affolatus, quod nullo modo poterat inde recedere, nec erat aliqua spes liberandi. Hinc quantum fuerit vulnus Affolatura satis liquet.

* AFFOLATOR, Qui Affolat, laedit, vulnerat. Charta Balduini Comitis Hannoniensis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 964. B : Affolator autem si retentus fuerit, et membrum pro membro perdidit, nihil de mobili vel hereditate perdet.

* 1. AFFOLLARE, Pretio minuere. Charta ann. 1164. ex Bibl. reg. cot. 17 : Si vero predicta moneta pejorata vel Affollata fuerit de illo pretio in quo hodie est, reddemus vobis vel vestris totum prænominatum debitum in argento fino et optimo. Vide supra Abatere.

* 2. AFFOLLARE, ut Affolare, laedere, vulnerare, plagis contundere, in Chron. Domin. de Gravina, apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 575. Gourfoler et Gourfouler, nostratibus, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 136 : Laquelle chamberie bailla sur la teste au suppliant trois ou quatre coups le plus fort qu'elle peut. Et quant le varlet vit qu'elle le Gourfouloit ainsi fort, etc. Aliae ann. 1462. in Reg. 198. ch. 556 : Icellui suppliant voyant ledit Estienne enormement batu et Gourfolé, etc.

* Hinc Affouler d'enfant dixerunt eo sensu, quo nunc se blesser usurpamus, scilicet pro ante tempus parturie. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. ch. 247 : Frobert conseilloit à icelle femme qu'elle beust de la rue, ou de l'eau ardente, et que c'étoit la chose au monde, qui plutost la feroit Affouler d'enfant,.... après lesquelles dampnables seductions,.... il lui apporta un rainnel de rue, lui disant qu'elle en mangast,.... que se ainsi le faisoit et se povoit Affouler de sadite grosse, etc.

* AFFOLLATUS, Vitiosus. Gall. Defectueux. Stat. Massil. lib. 3. cap. 12 : Ille qui habebit aliquas becunas vel coria Affollatas vel Affollata, et eas vel ea vendere voluerit, quod... becunas vel coria Affollatas vel Affollata possit vendere ut Affollatas vel Affollata. Vide supra Affolamentum.

* AFFOLTER. [Gall. gui. DIEF.]

* AFFONDARE, AFFONDARI, vox Italicæ, in profundum demergi. Gall. Couler à fond, olim Affonder et Affondrer. Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 970 : Filius dom. Guardini Coleonum, qui una cum certis aliis Guelphis veniebat per flumen Addice ad castrum de Tritio in una nave, Affondavit et negavit cum personis quinque. Guido de Vigev. MS. de Modo acquirendi T. S. cap. 8 : Et ad

hoc ut navis ista numquam possit Afundari, applicentur a latere navis botæ quatuor de ligno,... et erit securis quod numquam possit Affondari. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 64 : Une desdites jumens estoit Afondree ou emmarrée par cas d'aventure, tellement que d'illecques ne se povoit ravoir ne deliverer. Ubi pro luto obrui vulgo Enfonce. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 135. ch. 250 : Y ot tant de gens ouldit battel, qu'ilz furent en double d'Afondre en ladite riviere et de noyer. Mirac. MSS. B. V. M. lib. 1 :

Theophilus perille en mer,
Theophilus Afonde et noie.

Et lib. 2 :

En mer chai, et mort l'englout,
Tout autres com un seglout,
Tout Afonda, nul nel vit puis.

Vide Affundare.

* AFFORAGIATOR, Qui vino venali pretium constituit, et illud vendendi licentiam dat. Arest. ann. 1403. 1. Jun. in vol. 9. arestor. parlam. Paris. : Quod canonici (eccl. Belvac.) erant immunes a solutione foragi episcopo et suo Afforagiatori, de vinis que vendebant, que creverant in eorum hereditagiis.... Dictus Afforagiator... insignium de dictis vinis levandis (levandum) tradere ac permettere debebat. Vide Afforator.

* AFFORAGIUM, Jus pretium imponendi rebus venalibus præsertim vino, quod singulatim venditur. Item tributum quod Domino solvit pro hac aestimatione, Gall. Afforage, Forage, et Affeurage. Engelb. Maghe Chron. Bonæ Spei pag. 151 : Participabit autem Dominus Dux cum Ecclesia Bonæ Spei in... burgosia et teloneo, et stallagio et Afforagiō vini, et cerevesiae et medonis. Charta anni 1253. in Tabulario S. Richariorum Cenitul. : Radulfus cessit jure quod habere poterat in Vicecomitatu et Afforagiō villearum de Feuquieres et de Feuquerolles. Tabular. Gemmetic. tom. 1. pag. 3 : Visitations des caves et celliers, mettre prix aux vins et de chacun poisson exposé en vente en détail un pot pour l'Affeurage. Vide Afforare, Afforamētum 2. Brocka, et Foragium 1.

* Charta ann. 1471. in Chartul. Latinac. fol. 97 : Les religieux ont certain droit seigneurial en ladite ville de Laigny, appellé droit d'Afforagiō ou tavernerie; et à cause dudit droit d'Afforagiō ou tavernerie, avoient iceula demandeurs droit de prendre et parcevoir par chacun an sur les taverniers vendans vins à destail, tavernie ou feuillie en icelle ville de Laigny, cinq solz tournois. Reg. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1511. fol. 77. v° : Et si paieront... les demeurans audit lieu droit de tonnelieu et forage, Afforagiō, etc.

* 1. AFFORAMENTUM, Judicium juxta receptas Leges et Consuetudines. Vide Afforare, et Forus.

* 2. AFFORAMENTUM, Pretium vino venali positum, idem quod Afforagiū. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 28 : Cum Johannes le Charron de Belloquereu,.... tanquam scabinus ejusdem villa,.... ad domum Mathæi Pasque servientis nostri... pro vino, ut moris est, afforando, et ad pretium debitum in eadem villa ponendo accessisset, quod Afforamentum seu pretium dictus serviens.... acceptare noluit. Afforement, Aëstimation, pretium rei venalis, Gall. Estimation, prisée. Ordinat. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 44. art. 8 : Lequel paiement se fera

au pris du marc d'argent du temps de la prise, eu égard à l'Afforement dudit bois.

* AFFORANEUS, Foraneus, extraneus. Gall. Forain. Privileg. Philipp. II. Rom. reg. ann. 1208. apud Fullon. tom. 2. Hist. Leod. pag. 389 : Nullus Afforaneus, vel nullus pugil potest de jure civem Leodiensem ad duelum appellare. Afforain, passim in Ch. Gallicis ibid. Bourgois ou Afforain in Ch. ann. 1355. pag. 428. Composit inter comit. Hannon. et Blesens. ann. 1324. ex Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 49. v° : Le conte de Blois n'ara en se terre d'Avesnes nul bourgois Afforain de nos frankes villes, s'il ne sont couchant et levant ens es villes dont il seront bourgeois. Vide Aforis.

AFFORARE, Aëstimare, pretium rei venali, aut alteri, imponere, vel constitutere. Charta Petri II. Regis Aragon. ann. 1350 : Et faceremus posse nostrum totaliter, quod dicta moneta Jaccensis sit Afforata et taxata cum moneta Barcino-nens. et Regalium Valentia ad rationem 18. denar. Barcino-nens. Charta anni 1316. apud Willelmum Thorn. in Chron. : Et quod americiamenta predictorum tenentium Afforentur et taxentur per sacramentum Parium suorum. [Instrum. Occitanum ann. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 480 : Item. Quod dicti Consules ha-beant potestatem Afferandi textores, satores, sartores, et alios menestrarios, et providendi, taxandi, statuendi et ordi-nandi, quod blada, vina... non immoderate vendantur.] Affeurer et Afforer nostri dicunt: Affeurer Consuetudo Nor-mannia cap. 20. Afforer cæteræ passim, in quibus Afforer le vin, est vino pretium ponere; droit d'Afforage, tributum, quod domino loci prestatur pro aestimatione vini quod particulatim a tenentibus venditur. Est igitur Afforare, Mettre à feu et à prix: Feur vero pro pretio, interdum pro proportione apud nos sumitur. Unde Feur vini, pro Foragium, in Charta Philippi Flandriæ Comitis ann. 1176. Vox forte ex Fodrum ducta, metaphora sumpta ab iis, qui dominis Fodrum, seu certam quantitatem fodri quotannis, vel in certis occa-sionibus pensitare tenebantur; quod quidem si non re ipsa præstatur, saltem illis exsolvebat pretium, Fodro taxato et Affodrato: nam inde Feur et Feurre pro palea usurpamus, quod idem est quod Fodrum. Vide Forum et Foragium.

* AFFORATOR, Qui vino venali pretium imponit. Arrestum Curiæ Parlamēti sub Philippo Franc. Rege in Tabulario Compend. : Item in eo quod predicti Major et Jurati de novo posuerint appretiatores in terra dictorum Religiosorum nec patiuntur aliquem vendere vinum sine dictorum appretiato rum licentia quamquam, etc... predictis Majore et Juratis assertibus ad se pertinere jus ponendi predictos Afforatores in terra predicta... non habere jus ponendi Afforatores seu appretiatores vini, et signandi dolia appretiata.

* Tabular. Massil. : Quod floreni auri boni Florentia... cursum habeant in præsenti civitate (Massil.) pro illo valore, quo fuerunt Afforati, videlicet ad xxxvij. solidos pro quolibet. Ordinat. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 356. art. 66. : Sera le vin Afforé par la jus-tice, appellez à ce quatre des plus preud'hommes du lieu, lesquels, sans faveur et sans haine, mettront le vin à leur convenable. Aforer, taxare, in Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 395 : Icellui fermier de l'imposi-

tion vouloit Aforer un poure homme bouver.... à la somme de viij. solz Par. et ne le voulut quitter à moins. [**] Lusitani olim Aforar dixerunt hoc sensu, teste S. Rosa de Viterbo.]

* **AFFORATIO**, Estimatio, pretium. Vide supra *Adforare*, et *Afforamentum* 2.

* **AFFORATUS**, Tributum, quod dominio solvit pro foro seu aestimatione rerum venalium. Charta ann. 1213. in Chartul. archiepisc. Bitur. fol. 114: *Assigno ecclesiae de Sorboe tres minas in Afforatu meo de Campania reddendos apud Luriacum, et ecclesiae de Luriaco unum sextarium frumenti in eodem Afforatu.* Vide supra *Afforatum*.

AFFORCIAMENTUM. Vide *Efforciare*.

AFFORCIARE, Fortorem reddere, augere, Gall. *Renforcer*. Bracton. lib. 4. Tract. 1. cap. 19. § 4: *Cum juratores in veritate dicenda sunt sibi contrarii.... de consilio Curia Afforciatur assisa, ita quod apponantur alii juxta numerum partis, quae dissenserent, etc. id est, augeatur numerus testium.*

[² Charta ann. 1322. ex Tabul. S. Petri Carnot.: *Sense que lesdis religieux puissent abatre les fousseuz et les forteresces, fors que en les amendent et en les Afforcent.*]

Item vim inferre, *Forcer*. Charta Lusitanica erae 1361. tom. 4. Monarch. Lusit. pag. 272. V: *In manibus praedictorum juratorum et deportum nec Afforciabit per se, nec per alium, nec Afforciari permettit.* Supra: *Juravit idem Rex... quod de Ganatis Afforciatis et pecunia ipsis spoliatis emendam faciet competentem.* Fori Alcaçone: *Qui mulierem Afforciaret, et illa clamando dixerit, quod ab illo est Afforciata, etc.*

* **AFFORCIATA LIBRA**, Cujus materia priuior erat minusque adulterata. Vita Adriani III. PP. apud Murat. tom. 3. pag. 445: *Computavit enim castrum Corilani a Buccaleone pro centum quadraginta Libris Afforciatis.* In uno MS. pro Afforciatis legitur *Afforum*: quod per abbreviationem scriptum legi puto loco *Afforciatorum*, vel *Affortum*. Vide *Moneta fortis* vel *Fortium*. [** et mox *Affores solidi*.]

* **AFFORCIATE**, Cum adjecto copiarum subsidio, Gall. *Avec renfort*. Rymer. tom. 1. pag. 145: *Dominus autem Rex, secundum quod ego honorifice et Afforciate venero ad servitium returnabit de custu suo.*

* **AFFORCIATI**. Vide *Moneta fortis* in *Moneta*. [** et Savinii hist. jur. rom. med. avv. vol. 3. § 161 not. f.]

* **AFFORES SOLIDI**, Idem qui *Afforciati*, puriores et minus adulteratae. Liber censum Ecl. Rom.: *Monasterium S. Laurentii (solvit) 50. spatulas, 75. solidos Affores.* Vide in *Moneta*.

1. **AFFORESTARE**, [* *Silvam in forestem convertere, forestae adscribere.*] Vide in *Forest*.

* 2. **AFFORESTARE**, Lignum in foresta exscindendum et vendendum assignare. Charta ann. 1311. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 133: *Poterit dominus rex Afforestare ante carbonatores dicta molinae, operarios ad faciendum fustam et merrenum.* Rursum occurrit ibid. ch. 160. Pariag. inter regem et abbat. Monast. Campor. bonorum ann. 1323. in Reg. 62. ch. 139: *Quod dictum monasterium possit habere forestarum proprium unum vel plures, qui possint Afforestare homines volentes emere ligna.* Vide supra *Affogare*.

* **AFFORIS**. [Alienigena. Dief.]

* **AFFORISMUS**. Sermo brevis integrum

sensus propositæ rei scribens. Gloss. Bitur. Item Hippocratis brevis Sententia. Vide *Aforismus* et *Aphorismus*.

* **AFFORTUM**, Assultus, aggressio. Gall. *Assault*; vel *Inuria*, Gall. *Affront*. Tabular. Massil. ann. 1391: *Satisfaciat de Afferto illato, etc.* Sed leg. forte *Assoltum*. Vide infra *Afultia*.

* **AFFORUS**, *Pisciculus paucissimus*. Papias. Juxta Isidor. lib. 2. 6. adeo exiguis est ut capi non possit. Auctor Catholicus habet: *Quia hamo ferri non posset.* Vide Martinii Lexicon.

* 1. **AFFOSSADARE**, AFFOSSARE Castrum, urbem, etc. fossis claudere, ambire. Chiron. Parmense ad ann. 1308. apud Murat. tom. 9. col. 872: *Jacobus de la Senaza habita licentia a Communi fortificavit Henzolam et ipsum castrum Affoßsadvit, et spalancavit, etc.* Ibidem ad ann. 1247. col. 770: *Et castra metatus est juxta civitatem per duas balestratas, Affoßsando se circumquaque a latere de capite pontis.*

* 2. **AFFOSSADARE**, AFFOSSARE. Fossem excavare, Ital. *Affossare*, Gall. *Faire un fossé*. Stat. Placent. lib. 4. fol. 38 v°: *Cogatomnes habentes terras juxta stratus prædictas Affoßsadare terras, quas habent.* Stat. Vercell. lib. 3. pag. 82. v^o: *Liceat tamen communibus burgorum, villarum... Affoßsare in communibus praeditis pro plantandis ipsis arboribus.*

AFFOSTRATA, Reditus, in Glossis Isidori, ubi reponit Vulcanius Apostropha. An *Afforata*? nam *Afforagia et res afforrate*, reditus ac tributi loco sunt. Sed vox non est Isidoriani saeculi. [In Glossis Bitur. MSS. legitur *Affrostata*. In Pithceanis *Adostrata*, ubilegendum concidit *Apostropha*, sed quid hæc ad *reditum*?] [**] Gloss. in cod. reg. 4778: *Apostrophan, transitum facit regressu, reversione, ubi agi videtur de figura nota quæ grammatici ultimam vocalem deesse ostendunt.* Vide Isid. Orig. lib. 1. cap. 18. Sed propius accedit alia glossa, quæ Isidori nomine insignitur in eod. Gloss.: *Apostole dicuntur qui post baptismum... ad Idolorum cultum... revertuntur, Apostatare, retro ire, praedicare.* Vide Is. Or. lib. 8. cap. 10.]

* **AFFOUAGIUM**. Vide supra *Affogium*.

* **AFFRACARE**, pro *Affrancare*, Redimere, repignerare, Gallice *Racheter*, *Degager*, *Affranchir*. Georgius Christianus, rerum Moguntiacarum tom. 2. pag. 273. ex Charta Gerbodonis Præpositi majoris Moguntini: *Volumus esse notum, quod Ecclesie Majoris, que nobis providit liberaliter et abunde incrementa, non immerito Affracantes bona in Heymbach, que longis temporibus a prepositura nostra distracta, pecunia nostra revocavimus a Theoderico milite ejusdem ville.* Vide *Affranquire*.

* **AFFRACTIO**. Vide infra *Affrancatio*.

* **AFFRAIAMENTUM**. Vide *Affroiamen-*

* **AFFRAIRIGARE**, Societatem facere. Stat. Massil. lib. 4. cap. 27: *Eodem etiam sacramento concludent (cargatores natiuum) quod non se Affrairigent aliquo pacto ad emenda virtutia a certis personis, imo per civitatem ea communiterement.* Vide *Affraymentum*.

* **AFFRANCAMENTUM**, Libertas, immunitas. Charta Raym. Roger. comit. Fuxi ann. 1188. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 162: *Dono... beatæ Mariae Bolbonæ... libertatem et Affrancamentum illius domus, quam habent Appamiae.* Vide infra *Affrancisamentum*.

* Ab ejusmodi vocabulo accersenda videtur vox Gallica *Affranchy*, qua significatur Instrumentum, quo carrorum ductores ex viis difficultioribus se expediunt, quo sensu dicimus *Franchir un mauvais pas*. Lit. remiss. ann. 1420. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 180: *Icelles Perrin print un baston ou Affranchy d'une charrette, etc.*

* 1. **AFFRANCARE**, Idem quod *Affranchire*. Charta anni 1309. in Regesto 9. Philippi Pulchri Regis cap. 44. ex Tabulario Regio: *Poterit omnes homines de corpore vel de mansata ejusdem terra Affrancare et liberos facere.* Vide *Affranchire*.

* 2. **AFFRANCARE**, Redimere, repignerare, Gall. *Rachetter*. Menochius de Præsumptionib. lib. 3. Præsumpt. 85. num. 22: *Non locum habet hæc præsumptio in ea qualitate et conductione pacti de redimento, seu, ut vulgus appellat, de Affrancando.* Pluries ibi. Vide *Affrancare*.

* **AFFRANCATIO**, Manumissio, libertas, immunitas, Gall. *Affranchissement*. Statuta synod. eccl. Reatinæ MSS. cap. 23: *Idcirco concessiones, distinctiones, vexallorum Affrancationes, et alienaciones huiusmodi... revocamus, et annulamus.* Hinc emendanda edita apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 1504. ubi legitur *Affraktiones*, et paulo supra *Anfractionibus*. Vide *Affrancare* 1.

* **AFFRANCHIMENTUM** et **AFFRANQUIMENTUM** Libertas, immunitas. *Call. Affranchissement*. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 435: *Libertatem et Affranchimentum perpetuo inviolabiter custodiare.* Marten. Anecd. tom. 1. col 1529: *Instrumentum Affranchimenti, sive liberationis.* Vide *Affranchire*.

* **AFFRANCHIRE**, Idem quod paulo post *Affranchire*, Gall. *Affrancher*. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 50: *In civitatibus et villis Affranchitis.* Gall. *Villes francaches*.

* **AFFRANCHISAMENTUM**, Manumissio, Gall. *Affranchissement*. Statuta Monast. S. Claudi, auctoritate Nicolai V. PP. edita pag. 73: *Item et in quibuscumque manibus mortuis seu successionibus hominum manuum-mortuarum, necnon Affranchisamentis et adinvencionibus fiendis per dominum Abbatem... eidem Cambellano debentur quinque solidi.... videlicet 5. solidi de manu-mortua et totidem de quocunque Affranchisamento seu demissione.* Et pag. 84: *Item in Affranchisamentis personarum, necnon manibus-mortuis et adventionibus factis per præfatum ejusdem monasterii Abbatem, recipere debet et solvit quintam partem et portionem.*

* **AFFRANCHISARE**, Idem quod *mox Affranchire*. Statuta S. Claudi jamjam laudata pag. 46: *Poterunt quoque præfati Religiosi... manumittere, Affranchisare, liberare, etc.* Eadem vox repetitur pag. 47. lin. ult.

* **AFFRANCISAMENTUM**, Libertas, immunitas. Charta Philippi V. reg. Franc. ann. 1317. in Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 303. *Affrancisamentum et accrescentiam, quod et quam Johannes de Meneville, dominus de Bulliaco, fecisse dicitur dilecto nostro Reginaldo de Brayo, videlicet de quadam pecia terræ ad adficandum.... nec non Affrancisamentum et accrescentiam, quod et quam Jordanus de Waliquernis villa, dominus de Menevriis, miles, fecisse dicitur præfato Reginaldo.... confirmamus.* Vide supra *Affrancamentum*.

* **AFFRANCUS**, pro *Anfractus*. Litteræ Officialis Rothomag. ann. 1400. fol. 102.

Bullarii Fontanellensis: *Tandem ad evitandum litis Afranctus dictæ partes concordarunt.*

* **AFFRANGIAMENTUM**, Manumissio, libertas. Charta Phil. Pulcri ann. 1298. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 112: *Nisi Afrangiamentum vel manumissionem ostendant a dominis, quibus erant iugis servitutis adstricti.*

* **AFFRANQUIMENTUM**. Instrumentum Afranquimenti sive liberacionis apud Marten. tom. 1. Aneclot. col. 1526. C: *Affranquimentum talliarum et omnium onerum*, in Charta Massiliensi ann. 1442.

AFFRANQUIRE, Francos, id est, liberos et immunes reddere; *Affrancare* Italics, Gall. *Affranchir*. Charta Eschivati Comitis Bigorre ann. 1266: *Affranquimus omnes homines quicunque venerint, populaverint, et casaverint se in castro de Bidalos ab omni censu et questa*. Alia Raimundi Comit. Tolosani ann. 1238. pro quitatione castri de Stretefons, in Regesto Comitum Tolosæ fol. 44: *Salvis tamen Afranquimentis, si ipse Americus de Castro novo fecerit de aliquibus infantibus predicatorum hominum et mulierum, de quibus Afranquimenti essent authentica instrumenta*. Vide Catellum in Comitibus Tolosanis pag. 220, et infra in verbo *Manumissio*.

* Chartul. maj. S. Vict. Massil.: *Joannes Martini de Massilia premissorum considerationibus motus, volens et admodum cupiens Joannem Chacaudum, de natione Maurorum, servum suum, catholicum et baptisatum, gracie Afranquimenti beneficio munerae, ob illius reverentiam et amorem, qui humanum genus suo sanguine a servitute redemit, bona fide, omnique dolo et fraude remotis, per se et suos ipsum Joannem servum suum hic presentem et audiencem flexis genibus Afranquit, manumisit, quitauit, liberavit, penitus et absolvit, ipsumque recipiendo per manus a dicta servitute, in qua prius erat, ejusque manibus totaliter relaxavit, et francum, quatum, liberum et penitus absolutum deinceps esse voluit, clamavit et sponte concessit, ita et taliter quod ab inde in ante vendidi, dari, permutari, alienari, inquietari seu molestari non possit per ipsum nobilem et suos. Quia haec mihi visa sunt notata digna, fusius exscripti. Hinc Afranquir. in Charta ann. 1340. ex Chartul. 33. Corb.: Lesquelles personnes se disoient francques et se voloient Afranquir, pour causes des robes desdits abbé et convent.*

* **AFFRANQUISCHERE**, ut *Affranquire*. Liberum facere. Testam. Guillelmi monetarii ann. 1213. ex Cod. reg. 5255: *Denique Afranquischo et penitus liberum ab omni servitute facio, ad quinque annos post finem meum, videlicet Petrum de Molino baptizatum meum, ita quod completis predictis quinque annis a die mortis meæ, ex tunc semper in perpetuum sit omnino liber ab omni servitute et ominischo infantum meorum. Haud communis est hujuscemodi formula.*

* **AFFRANTICUS**, f. pro *Affrancius*. Vide infra in *Affrontitus*.

* **AFFRASIAS**. [Herba, ut *afrodisia*. DIEF.]

* **AFFRATUM**, *Caro*, in Gloss. Bitur. at in Amalit. ex Isidoro, *Afratum, Spumeum*. Ab ἄφρος, *Spuma*.

* Ideo *Afratum* ad marginem Isidori adscriptum. Lucanici genus putatur a Salmasio Fænor. Trapezit. pag. 452. Idem procul dubio quod ab Isidoro Orig. lib. 20. cap. 2. reponitur inter facinem minutial et martisia.

* **AFFRAYMENTUM**, Societas. Guil-

lelm. Benedict. in Capitulo, Raynutius, verbis et uxorem nomine Adelasiam num. 789: *Et talis Societas omnium bonorum quoties fit inter eos vocatur in hac patria Affraymentum, cuius virtute bona omnia ante contractum matrimonium acquisita essent inter eos communia, ut expresse Societas seu Affraymentum aliquid ultra consuetudines operet.*

* **AFFRECTAMENTUM**, Naulum, Gall. Le fret. Rymer. tom. XI. pag. 442. col. B: *Recipiendo pro ratu Nauti sive Affrectamenti hujusmodi mercium inimicorum.*

* A Gall. *Affrettement*, eadem notione; quod a Mediterraneis nautis *Nolissement* dicitur.

* **AFFREIGHTAMENTUM**, Eadem notio. Rymer. tom. XI. pag. 157. col. A: *De quadam navi sua... quæ ad valorem ducentarum quadraginta et sex librarium, citra naulum sive Affreightamentum, quod ad summam, etc.*

* **AFFRENARE**. [Frenum imponere. DIEF.]

AFFRESINUS. Hist. Episcop. Comitum Engolism. cap. 35: *Quatuor stolas, 8. manipulos, 5. Albas et unam de Affresina. Expressis Gall. Orfrais, aurifrigium.*

* **AFFRESIS**. [Aphoresis. DIEF.]

* **AFFRICANA**. [Ut *affronica*, littera. DIEF.]

* **AFFRICERE**. [Afficere. DIEF.]

* **AFFRICONA**, ein Bothstab. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477 impressum. ADEL.

* **AFFRICUM**. [Ferrum candens, ut afficum. DIEF.]

* **AFFRIDORE**. [Ut *affidoxe*. DIEF.]

* **AFFRODICA**. [Afrodisia, herba. DIEF.]

* **AFFRODILLUS**. [Affodillus. DIEF.]

* **AFFRODISIA**. [Ut *afrodisia*. DIEF.]

* **AFFRODITA**. [Venus vel femina. DIEF.]

AFFROIAMENTUM. Liber Anglicus, inscriptus *Justice of peace* pag. 37: *Aggregatis sibi quam plurimi malefactoribus ignotis, et pacis Domini Regis perturbatoribus armatis, et modo guerrino arraalias ad magnum numerum, injuriam sibi factam, ut dicitur, per suam propriam potestatem, quasi regalem potestatem vindicando et corrigendo magnum Affroiamentum ad tunc et ibidem quampluribus de populo Domini Regis fecit, sive causa illius congregationis tota patria ibidem magnum terrorem tunc ibidem sustinuit, etc. Rectius Afraiamentum scribitur pag. 78. V. *Magnum Affraiamentum* ibid. faciendo in contemptum Regis, etc. Gallis *Effroi*.*

* *Affray et Affraient*, in Jure communi Anglie; *Affres*, eodem sensu, diximus; *Affres de la mort*, funesti terrores.

* **AFFRONITUM**, *Spuma nitri*. Gloss. Bitur. MSS. Graeca vox corrupta, pro ἀφρόνιτος. *Spuma nitri* [** Ex Isidoro lib. 16. cap. 2.]

* **AFFRONTACIO**. [Ut *affrontatio*: « Quantum infra istas affrontaciones includunt. » (mus. archiv. dép. p. 38. ann. 989.)]

* **AFFONTARE**, Terminari, Gall. Aboufir. Venditio Alcherii Aurucii facta. Abbatii S. Aniani ann. xv. regnante Aianricho Rege, apud Stephanotium tom. I. Antiq. Occitan. MSS. pag. 368: *Est ipsa terra in loco quem vocant Famiciaco, et Affrontat de Aquilone in terra S. Aniani et de vos empiores; de Altano Affrontat in terra d'Onore Stephano, de Meridie Affrontat, etc. Passim occurrit in veteribus Tabulis. Vide Affrontatio.*

* Nostris olim *Affront*, eadem significacione. Charta ann. 1476. in Chartul. Latiniac. fol. 246: *Tous les rivaiges ou*

dodasnes... à prendre au long de la riviere de Marne, entre ladite riviere et les prez et terres estans Affrontans ausdus dodasnes. Pro Oppugnare : aggredi, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. I :

Li Cardonnal sont les cuignies, Dont Affrontée est sainte Eglise ; Tant person plain de convoitise, Et de tout prendre si très aigre, Que le cras voient et le maigre, Et les croustes et la miette.

* Sed et *Affront* dixerunt, pro Obversis frontibus adesse, vulgo *Confront*. Epist. ann. 1563. inter Comment. Cond. tom. 2. ult. edit. pag. 157: *Ilz demanderent d'estre Affrontez avecq ceulz, qui estoient venuz pour la partie contraire.*

* 2. **AFFONTARE**, Appellere, Gall. *Aborder*. Inquisit. ann. 1480: *Descendit et Affrontat navis in jurisdictione domini Castellionis Paludis.*

AFFONTATIO, Terminus, liimes qui in fronte prædi vel agri est. Charta Sanctii Regis Aragonum ann. 1093. apud Catellum in Comitib. Tolosanis pag. 93: *Insuper dono illud Castrum... cum suo termino et allodibus omnibus, cunctisque Affrontationibus, et universis suis pertinentiis*. Charta Hispanica, in Vita B. Oldegarii Episc. Barcinonensis n. 3: *Quantum istæ Affrontationes includunt atque terminant*. Adde *Diago* in Comitibus Barcinon. lib. 2. cap. 28. [Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. pag. 333. B.] Vide *Condamina*.

* **AFFONTITIUS**. Lit. Joannis VII. PP. ann. 879. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 481: *Confirmantes illi omnes res, quæ jure et rationabiliter sibi a principio pertinent... in villis, casis, casalibus, terris, ancillis, liberis et Affrontitiis, etc. Ita quoque editum tom. 9. Collect. Histor. Franc. p. 178. Rectius *Affronticius*, id est, libertate donatis, in Lit. Joan. XIII. PP. ibid. pag. 237. Vide supra *Affrancisamentum*.*

* **AFFROSTATA**. Vide *Affostrata*.

AFFRUS. Vide *Afferus*.

* **AFFRUTABULUM**, Vasculum, in Glossis MSS. Bituric. Vide *Adfrutabulum* et *Affurabulum*.

* **AFFUAGIUM**. Vide *Affuiagium*.

* **AFFUDILLUM, DULUM**. [*Affodillum*. DIEF.]

AFFUGARE, pro *Fugare*. Joan. Brompton: *Offa eodem anno eum Affugavit*.

* **AFFUGERE**, Effugere, Gall. *S'enfuir*. Charta ann. 1424. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. p. 216. col. 1: *Quia carcer idem securus non erat pro custodia manipulatorum in eo, quinymo plures capti Affugerant. Affouir, Affuir et Afouir, nostris olim sensu opposito, nimurum pro Accurrere, confugere. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 10°. Chartoph. reg. ch. 470: *Icellui Guillaume... crua harou, à l'aide; auquel cry et haro survindrent et Affouir plusieurs gens*. Aliæ ann. 1385. in Reg. 127. ch. 160: *Cabert qui avoit laissé son droit chemin, et Affuoit à eulz le plus fort qu'il povoit*. Rursum aliæ ann. 1405. in Reg. 160. ch. 29: *La femme du suppliant, qui estoit en son hostel assez près d'illec, Affouy en criant hahay, on tue mon mary; et lors avecques elle Affouirent Poncelet et Jehan Moureau freres, pour cuidier deffaire la meslée*. Froissart vol. 1. cap. 76: *Si savoient, qu'en la cité avoit grand avoir assemblé: car tout le pays d'entour y estoit Affuy*.*

* **AFFUAGIUM**, idem quod *Affocagium*. Jus excidendi ligni in nemore ad focum suum, seu ad ignem domi accendendum. Vox formata ex *Affoer*, de qua in verbo

Affocare. Tabularium Cisterciense in Probat. Hist. Vergiac. pag. 113: *Dedit eis nummos et panes, quos reddere solent homines de Wallurie et de Quincy pro Affuagio silvæ de Engincourt, et dedit eis furiagum de Segrooth et 6. sextarios annonæ.* Alia ann. 1253. in Regesto Feodorum Burgundiae fol. 72: *Super hoc quod nos asserebamus nos habere plenum Affuagum et plenum usagium in nemoribus dicti Ducis, etc.* [Litteræ Roberti de Sarrebruche Comitis de Brayne et de Roucy, Domini Commerciaci ann. 1500. in Registro ejusdem loci: *Esquelz boys par nous bâillez ne pourront user nulz usaigiers exceptez les fermiers de nos fours bannaux dudit Commerce pour l'Affouage d'iceula fours...* Aussi aura la maison de Hurtebize appartenant à notre dit comparconnier son Affouage en iceula bois.][¶] Vide *Affoagum.*

* **Rectius definiretur Jus colligendi fualium,** seu minutiora ligna et vepreta siccata ad furnum calefaciendum, vel ad ignem conficiendum. Vide infra *Fuagium.*

* **Hinc forte vox Gallica Afaul,** qua signum vini venalis ex ramusculis confectum significatur, in Terrear. MS. Castell. ad Sequanam: *Se aucun fait vendre vin en la ville de Chastillon à Afaul, pour pris d'argent, etc.*

* **AFFULARE.** Vide *Affolare.*

* **AFFUMARE,** vox Italica. Fumo implere, fumo exsiccare, Gall. *Enfumer.* Chron. Bergom. ad. ann. 1403. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 944: *Et ecce homines partis Guelphæ de Lem... posuerunt maximum ignem in dicta ecclesia, et Affumaverunt taliter, quod per fumum ibi non potuerunt stare.* Vita S. Cicci. tom. 1. Aug. p. 661. col. 2: *Nobilis quidam... duas anguillas salitas et Affumatas per internuntium transmisit eidem beato in monte S. Bartholi conmoranti.*

* **AFFUMENTUM.** [Ut *affamentum.*] Dief.

* **AFFUNDARE,** Deprimere, demergere navem. Gall. *Couler un vaisseau à fond;* et in fundum maris aut fluminis lapides, ligna mittere. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuæ. lib. 6. ad ann. 1244. apud Murator. tom. 6. col. 509: *Die vero Sabbati 16. mensis Decembri circa mediam noctem validissima fortuna maris et temporis fuit in portu Januæ, ita quod multæ naves ieruerunt in terram, aliquæ affundatae, galeæ multæ, et alia multa ligna destruta.* Jacobi Auriæ Annal. Genuæ. lib. 10. ad ann. 1282. apud eund. Murat. tom. 6. col. 584: *Et audientes quod galeæ nostræ erant apud portum Pisanum, retrocedentes se inter palos portus Faræx reducerunt, optime se necessariis ad eorum defensionem munientes, ligna in ostio portus plena lapidibus Affundantes.* [¶] Vide *Affondare.*]

* **AFFUNETUM.** [« Dumetum, tumentum. »] Dief.

* **AFFURABULUM,** Vasculum, Ugutioni. [Vide *Affratabulum.*]

AFFURCILLARE, Labeactare, Papiae, at Joanni de Janua est, Valde, vel juxta, aliquid suspendere, vel concutere. [ut et MS. cod. Montis S. Eligii Attreb.]

* **AFFURNARE.** [« Id est iplasmare, » gall. enfourner de la pierre à plâtre.] Dief.

* **AFFUSCILLARE.** [Suspendere, ut affuscillare.] Dief.

** **AFFUSI,** Humiles, dejecti vel supplices. Glos. ex cod. reg. 4778.

* **AFFUSUS EQUUS,** Ugutioni, Qui vulgo

suffusus est. Alibi: *Suffosor vel suffusus equus; id est, sub equite interfactus.*

* **AFFUTIRE,** Lenire mitigare, Gall. Adoucir, calmer, ut videtur. Bulla Clement. V. PP. in Continuat. Bullar. Rom. pag. 143. col. 1: *Affutit clementer eorum animos misericordiarum Dominus, qui post tempestatem tranquillum facit mundum perpetua ratione gubernans, et utriusque partis (cleri et nobilium) animos, post diversas nostras et fratrum nostrorum prædictorum orationes et monita, ad pacem et concordiam revocavit.* Vide supra *Affutare.*

* **AFIGERE,** Enformer, vel punir, vel couveter. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* **AFINATA PIGMENTI,** Potio ex melle et vino confecta Monachis statis diebus dari solita, quam Pigmentum vocabant. Statuta Monasteri S. Claudi auctoriitate Nicolai V. Papæ edita pag. 77: *Item tenetur (Camerarius) ministrare Conventui atque præbendaris assuetis die Circumcisionis Domini unum receptum, in quo debet unam Afinatam Pigmenti et caseos, super quibus debet recipere oblationes in Ecclesia S. Claudi a Vesperis vigiliæ dicti festi Circumcisionis Domini usque ad Missam que cantari consuevit in aurora dictæ diei.* Vide *Pigmentum.*

* **AFITARE,** ut supra *Affictare.* Vide in hac voce.

* **AFIXIO,** Metarum positio, Gall. *Bornage.* Pactum inter dominos de Lisiagnaco et de Pedenacio ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 180: *Processit ad bodulationem et ad Afacionem bodularum dicta termina dividentium.* Vide supra *Affectio* 1.

* **AFLARE,** Invenire. Hisp. *Hallar.* Portug. *Achar.* Charta Alfonsi Lusit. reg. seræ 1166 ap. S. Rosa de Viterbo: *Qui in villa pignos Aslando, et fiador, et ad montem fuerit pendrare, duplet la pendra et pectet 60 solidos.*

* **AFLIGIBILITAS,** Gravitas. Joan. de Cardalhaco Serm. in Nativit. Dom.: *Tertio attende, homo, ad penæ Afliabilitatem sive miserabilitatem, cum dicit, quod repletur multis miseriis.*

AFOCIS. Anastasius Bibl. in Benedicto III. pag. 204: *In monasterio B. Martini fecit canistra ex Afoci duo ex argento purissimo pensantes libr.* 4. Sed legendum exafoti, intelligit enim canistra έπάρωτα, quæ sex lucernis constabant.

AFORARE. Juxta foros, seu Leges ac Consuetudines receptas, facere, judicare; contra, desaforare, foris, id est, Legibus contraria facere. Vetera Acta Aragonensis apud Molinum in Reptorio: *Item quod dictus Justitia ad querelam partis dicentes se esse Desaforatum, in omni casu civili et criminali possit (presertim firmando de directo coram eo contra Desaforantem et partem contraria) inhibere, ne procederent in processu vel executione aliqua reali, vel personali contra querelantem, dicentes se Desaforatum, et taliter processum impediare, quod si opus esset, Alguazirum caperet, vel quoslibet executores, donec Justitia Aragonum declarasset, posse procedi, vel debere supersederi, et sic fore processum Afformentum, vel Desaforamentum. Idem Molinus: Ad Justitiam Aragonum pertinet declarare, an literæ domini Regis, vel Primogeniti, directæ suis officialibus sint Desaforatae, vel contra libertates Regni, vel non.* Vide *Forus.*

AFORELLA. Charta Alamannica numero 33: *Vendiderunt de illa pomifera in alio nostro cortino qui non Aforella.*

* **AFORESTERANITUM,** Venditio, cæsura cædæ silvæ, Gall. *Vente, exploitation,* vel silvæ cædæ assignatio. Charta ann. 1391. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 59: *Item quod in dictis nemoribus... sunt arbores modicæ et batæ, et nullomodo abiles pro hedificis construendis vel reparandis... et dum i diversorum generum, et modici valoris, in et de quibus Aforesteranita vel venditiones cessaverunt fieri ad opus et utilitatem domini nostri regis.* Vide supra *Affores-* tare 2.

* **AFORESTUM,** Praestatio quævis, quomoðo Forestagium sæpius usurpat. Vide in *Forestu.* Charta Bernardi Jordani dom. de Insula ann. 1324. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 279: *Concedimus... iura ac pertinentias quascumque locorum nostrorum, quæ habemus in Vasconia, videlicet de Montdomula, cum toto Aforesto et emolumento de Bacona, cum laboratoribus et omnibus bestiariis grossis et minutis.*

AFORIS, Gallis, *De dehors.* Joannes de Janua: *Aforis, Adverbium loci, penult. correpta, significat de loco, et in loco.* Utuntur Possidius in Vita S. August. cap. 26. Cæsarius Arelat. Homil. 2. Octavianus Horatian. lib. 4. Rer. medicar. pag. 87. Alexander Jatrosoph. lib. 2. Passion. Nizo in S. Basini Arch. Trevir. Vita n. 17. Constantinus Afric. lib. 3. de Morbor. curat. cap. 13. lib. 4. cap. 8. et alii passim.

* **AFORISMUS,** Johanni de Janua: *Sermo brevis integrum sensum rei proposito scribens, sic dictus a poris, qui sunt apertiones parvæ et subtilia foramina corporis unde sudor emanat. Et etiam Aforismi foramina sunt in navi, unde remi emituntur. Item, liber quidam in Physica sic dicitur et scribitur per unum f.* Errat in Etymo, quod est Græcum ἀφορίσματος. Vide *Afforismus* et *Aphorismus*.

AFRA. Avis species. Alexander Jatrosoph. lib. 1. Passionum: *Pisces, aut Afra, aut pipiones, accipiant. Ubi Glossæ MSS. Afra, aves esse aiunt.*

* **Afra,** est Gallina Africana, unde nomen; quam lib. 3. Epigr. 58. *Numidicum guttatum* vocat *Martialis;* nostris *Pintade.* Vide Epist. P. Margat S. J. tom. 20. Epist. curios. et ædific. Si plura cupis, consule eruditissimam illustr. Fontanini Dissert. de Achate marchionis Capponi.

* **AFRANCARE,** ut *Affrancare.* A dicto usatio in perpetuum *Afrancantes*, apud Justellum. Hist. Turen. pag. 155. Vide *Affranquire.*

* **AFRANCHIRE,** Annuæ pensionis obligatione se se exsolvere, Gall. *Affrançir, Amortir, Exempter.* Obituarium S. Geraldii Lemovicensis fol. 8. recto: *Et volo et ordino quod hæredes mei valeant exonerare et Afranchire, deschargiare dictos solidos censuales.*

* **AFRANCIARE.** Libertat. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 663. art. 14: *Pro hujusmodi discordiis seu dissencionibus jam ortis, seu ve (ne) oriantur suspectis, dicti consules mandare possunt et poterunt discordentes et discordia suspectos, et providere in talibus, ne fiant, et Afranciare eosdem.* Ubi legendum esse opinor *Affiduciare*, hoc est, Discordantes fide data constringere ad pacem servandam. Vide in hac voce.

* **AFRANQUIRE.** Vide *Affranquire.*

* **AFRASIA.** [Ut *AFFRODISHA.*] Dief.

* **AFRATUM.** Vide *Affratum.*

* **AFRICA,** pro Africus, in Chron. Angl. Th. Otterbourne pag. 6: *Quarta (via) di-*

cur Rikenildstreet, tendens ab Africa in Bream vulturnalem.

* **AFRICANA**, Gallina Indica, Gall. *Poule d'Inde*, sic dicta, ut quidam volunt, quod ab Africa primum fuerit allata; vel propter nigrum colorem, ut iis placet, qui hujusmodi gallinas volunt ab India Occidentali ducere originem, hincque ad nos delatas fuisse et inde dictas *Indicas*; sed *Indicas* vocamus, inquit Salmasius ad Solinum, non quod ex India primum advectae, nam in Bæotia et Grecia passim nascuntur, sed quia quidquid ad nos transmarinum adfertur, Indicum vulgo appellamus. Computus anni 1277. apud Kennettum Antiquum. Ambrosden. pag. 287: *Remanet in granario v. quarteria et dimidium frumenti, IV. boves, VI. muliones et VII. Africanæ feminæ, II. pullani feminæ, VIII. boves, XI. vaccæ, I. bovetus maximus, IV. bovinæ feminæ LX. casei, etc.* Posset *Africanæ* nomine alia gallinæ species intelligi, quam Afri vocant *Ano*, Gallinam Persicam Jonstonus, Indicam vero Gesnerus et Aldovrandus. Haec ad nos transit ex Africa. Vide *Afra*.

1. **AFRICANUS**, Negotiator, Ugutioni. Vide *Syri*.

* 2. **AFRICANUS**, Moneta Saracenorum, eadem que *Saracenus*, sic dicta, quod ab *Africanis* partibus venerant *Saraceni*. Vide in hac voce. Charta ann. 1019. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi. col. 768: *Eminis hic duo scarame, una diarodana et una purpurea. In una dedimus Bizanteos triginta septem, in alia libras septem, et duo Africanos.*

* **AFRICARIUM**, forte mendum pro Piscarium [** sive *Apiarium*.] Charta x. seculi apud Mabil. tom. 4. Annal. pag. 686: *Mansum... Deo et S. Michaëli Fratribus inibi servientibus attribuo... in villa Argentiniaco quidquid habere videtur, hoc est, mansos duodecim vestitum cum appenditiis suis inibi adjacentibus, cum silvis, pratibus, pascuis, Africariis, aquis, aquarumque decursibus.* [** Eadem in hac charta, mense Julio ann. 980. inscripta, eodem modo leguntur in nova Gall. Christ. tom. 4. instr. col. 137.]

* **AFRICIA**, Genus liborum, quo antiqui usi in sacrificiis. Laur. Amalthe. Utitur Arnob. lib. 7. adv. gentes, pag. 230. [** Est nonnullorum conjectura dictam videri ab *Affricando*, quod aut aræ aut victimæ *affricaretur*. Forcell.]

* **AFRODIS**, [Ut *AFFRODITA*. Dief.]

* **AFRODISIA**, Species quedam satirionis, quæ et testiculus canis dicitur, apud Diocor. *Afrodisia, etas pubes Avicennæ dicta.* Glossar. MS. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **AFRONEMOC**. [Sine « frumine », id est sine sapore. Dief.]

AFRONES, Stulti, ex Gr. ἄφρονες. [** Glos. cod. reg. 4778: *Afron græce, latine insipiens.*] Passio S. Victoris Massil. MS.:

Afrones et bruti mortem nec usque secuti.

* **AFROR**, Gravis odor, fœtor. Vita B. Columbae tom. 5. Maii pag. 372. *A: *Ubi quandoque ventus lampadem extinguebat, fœtor et fumus afficiebant, affligeabant eam Afror ceperum et agruminum.*

* **AFROSELINUM**, Talcus, lapis in laminae pellucidas sectivus, Gall. *Talc*. Matthæus Silvaticus cap. 479: *Lapis specularis, lapis lunæ. Afro selinum secundum Albertum, est lapis ad modum vitri perspicuum... scinditur in quaslibet partes tenues, et fluit inde fenestræ, sicut de vitro, nisi quod loco plumbi oportet ponere lignum.*

* **AFROTUM**. Vide supra *Affratum*.

AFRUGUM. Palladius de Architectura: *Sed cuprum adustum fit cerussa, quam nostri Afrugum vocant. Ubi Pithœum monet in MSS. legi Afrugum et Afrugum.*

* **AFUBALS**, Fibula, Gall. *Boucle, agrafe*; vel capit's operimentum. Vox Catalanica. Curia 2. general. Terracon. sub Jacobo I. reg. Aragon. *Statutum quod nos nec aliquis nobis subditus non portet in vestibus aurum vel argentum... nec Afubals cum auro vel argento.* Vide *Affibala* et supra *Affibulare*.

* **AFULHIA**, Injuria, contumelia, Gall. *Affront, outrage*; unde *Afuliare*, Injuriari. Libertat. Montisferrandi ann. 1291. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 154: *Item de convictio (convicio) seu Afulhia dictis a quoquinque et extra assisiam cuicunque, dominus non levabit emendam, nisi clama cum fuerit facta. Sed convicians seu Afulhians emendabit, ut jus vult, conviciato seu Afulhato ad regardum dictorum bajuli et consulum.* Vide infra *Aggressura*.

AFUMENTUM, Dumetum, in Breviloquo. [** Vide *Affamentum*.]

* **AFUNDARI**. Vide supra *Affondare*.

* **AGA**, Aqua, Occitanis *Aigue*. Authenticum Anian. apud Mabil. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 719. col. 1: *Dono in jam dicta villa Armanciacus mansum seniore, ubi nos ipsi commanere videbamur, cum oglatis et Aga et regressa, terris, etc. Quæ quidem in aliis aliarum gentium instrumentis exprimi solent, Aquis aquarumque regressibus.*

* **AGABITE**, [Elemsynam petere. Dief.]

* **AGABO**, Qui *negotia præcedit*, apud Isidorum in Glossis et Papiam; apud Pithœum vero legitur, *Agaso, qui præcedit, minister, officialis.* Vide *Agaso*.

* **AGABULA**, [Lenocinator. Dief.]

* **AGACENCIE**, pro *Ajacentie*, Appendices, Gall. *Dépendances*. Charta ann. 1034. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 189: *Et cum ipsis alodes comitales, et cum ipso honore de ipso comitatu,... et cum appendicis vel Agacencius suis, etc.* Vide *Ajacentie*, et *Agecencia*.

* **AGACIA**, [Herba, gall. *aristoloche*. Dief.]

* **AGACIUM**, [Acacia. Dief.]

* **AGÆUS**, Vlta S. Waltheri abbat. tom. 1. Aug. pag. 275. col. 1: *Hæc isdem Henricus, qui in se expertus est, mihi retulit, cuius nivea barba, vel Agæus caput ab ejus ore mendacum exulare compellit. Ubi docti Hagiographi suscipiantur legendum esse Cygneum, id est, canum: nisi forte, addunt iidem, scribendum sit Agæum caput: et sic auctor alludat ad senem Agæum, de quo poeta varia fabulantur.*

* **AGAFO**, [Ut *AGABO*. Dief.]

AGAGA, ejusdem forte notionis, ac Agagula. Fragmentum Petronii de Cœna Trimalcionis cap. 69: *Non omnia artificia servi nequam narras: Agaga est, ac curabo stigma habeat.* [** Varios doctores conatus vide apud Burmannum.]

* **AGAGEPES**, [AGAPE. Dief.]

AGAGULA, Aggagula, Agula. Glossæ Isidori: *Aggagula, lenocinator, pantomimus.* Infra: *Agagula, lenocinator.* Alibi: *Accacula, acutus, solers.* [apud Grævium: *Accucula et Acucula.*] Item: *Acucula, Acutus, solers, Agagula.* Scribitur Agagula in Excerptis Pithœanis [Agagula, apud Grævium.] Jo. de Janua: *Agula, Leno, quasi agens gulam, sed videtur legendum Agagula, vel Aggagula.* Edictum Theoderici Regis cap. 54: *Maritus*

his criminibus convictam dimittat uxorem, si adulteram, si maleficam, vel etiam, quam vulgus appellat Aggagulam, in judicio potuerit adprobare. Quidam vocem Gothicam esse putant, alii a Latino accersunt. At cum in Glossis Isidori Agagula sit pantomimus, videtur idem esse in iisdem Glossis Aculus, ubi ministerialis domus Regiae definitur. Nam pantomimos ministeriales, et ministello dictos, infra docemus. Sed de hujus vocis origine consulendus Eustath. Suvarius lib. 1. Analect. cap. 7.

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Agagula, conciliator, id est, leno. Agagula, vanus, fornicator.* [** cod. 4778: *Quamnos fornicatione, leg. quem nos fornicatorem*] Aliud ex Cod. 521: *Agagula, lecator, qui agit gulam.* Rursum aliud Lat. Gall. ex Cod. 7692: *Agagula, Lechierre.* [** S. Rosa de Viterbo part. 1. pag. 64. inter voces Lusitan. obsoletas recenset Agugala, adulator, assentator, unde hodieque dici affirmat *Ajoujoume*, Obtundit aures, molestus est loquendo.]

* **AGAITUM**, Insidia, Gall. *Aguet*. Consuet. Normann. ex Cod. reg. 4651. part. 2. cap. 8: *Ego queror de tali, qui ad currum meam cum Agaito preccogitato in pace Dei et ducis me nequier assallavit.* Ubi in Gallico: *o aguet pourpensé.* Male apud Ludewig. *Cum agneto preccogitato. D'aguet preccogitato*, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 92. Ordinat. ann. 1356. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 129. art. 6: *Nous ne ferons pardons ne remissions de murdres ou de mutillations de membres faiz et perpetrés de mauvais Agait. Agaitant, Difficilis, morosus, explorator, Gall. Difficile, regardant, epiant, in Bestiario MS:*

Si Agaitant et si plaideur.

Vide infra *Aguaitum*.

* **AGALASTER, US**. [Qui nunquam ridet. Dief.]

* **AGALENA**. [Ut *Agalma* 4. Dief.]

* **AGALENSARE**. [*Cantare cum lætitia*.] Dief.]

1. **AGALMA**, Figura quasi agens imaginem alterius, uti nugatur Franciscus de Sacraqueru, ex alio forte. In Gloss. MSS. *Agalma, dicitur Aposfragisma, vel imago sigilli, ἄγαλμα, simulacrum.* Martianus Capella lib. 6. de Pallade: *Quam docto assimilant habitu, qui Agalma fingunt.*

[** al. *firmant*; Forcell. conjecit: *formant.*] Charta Edgari Regis pro Westmonasteriensi Ecclesia ann. 988: *Ego Dunstanus hanc libertatem Crucis Agalmate consignavi. Infra: Nitebat enim progenerum nobilitate, florebat bonitatum Agalmate. Rursum pag. 186: *Probitatum Agalmate florens.* Dudo Decanus S. Quintini in Prefat. ad Acta Normanorum:*

Alloquo celebris, virtutum Agalmate pinguis. [Bulla Johannis Papæ XV. pro Monasterio S. Eligii Noviomensis ann. 988: *Et ut hujus auctoritatis status inviolabilis obtineat firmitatem per temporis futuri decursus Agalmatis nostri impressione subtersignamus.* Utuntur Fridegodus in Vita metrica S. Wilfridi cap. 47. Herigerius in Vita S. Landelini, etc. Sed aliud videtur sonare apud Raynem Monach. Cellensem in Miraculis S. Gisleni: *Corpus sindone munda diligenterissime involutum, et sub Agalmatis clave firmissime obseratum in eadem urna depositum.* Ubi agalmatis clavis videtur esse sigillum clavi impressum, cuius-

modi passim habent antiquariorum scrinia.

Mabillonio in hunc locum sæc. 2. Actor SS. Ord. S. Bened. pag. 797. ait, *Agalma* hic accipi debere pro scrinio. *Agalma*, inquit, *simulacrum, ad templorum ornamentum, hoc loco scrinium.* [** Malo cum Cangio *Agalma* interpretari *Sigillum*, vide supra Glossar. Hoc sensu *Imago* sepius usurpat. Charta Rudolfi Archiep. Remens. ann. 1123. ap. Warnkœnig. Hist. Flandr. vol. 3. pag. 230: *Tenore præsentis paginæ confirmamus... additamento etiam imaginis nostræ... corroboranus.* Clavis agalmatis porro est *Sigillum* quod claudit, quod aperiri non sinit.]

12. AGALMA. Grex, ovile, caula: Vita S. Gerardi Abbatis, in Actis SS. Ordinis Sancti Benedicti sæc. 5. pag. 267: *Eia, inquiunt, pastor strenuissime, Agalma commissum matura inviseré, summique pastoris fisus juvamine, lupinos rictus satage sagaciter abigere.* [** *Αγέλην.*]

* **3. AGALMA.** Lætitia, gaudium, ab ἄγαλλοις. Exulto, gaudeo. Hinc *Agalma* vocat splendidos lætosque martyrum triumphos, ut observant docti Hagiographi, auctor actor. S. Margar. tom. 5. Jul. pag. 34. col. 1: *Beatus denique Ambrosius... beate virginis Agnetis Agalma, tam luculento famine perornavit, ut etiam infidelium mentes ad fidem tantorum dictorum valeat provocare.*

* **4. AGALMA.** Simulacrum, ein klar spiegel; locus trinitatis, der hymel; in Gemma Gemmarum.

* **AGALUS.** [Ut AGOLUS. Dief.]

* **AGAMALIA.** [Ut AGALMA 4. Dief.]

* **AGAMUS.** *Absque conjugi*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Gloss. G. Lat. ἄγαμος, innuptus, cælebs.

* **AGAMUS.** [Herba, marina, ALGA. Dief.]

* **AGANATA.** [Gall. Champion. Dief.]

* **AGANIA.** Hostia. Glossar. vetus ex reg. Cod. 7613.

* **AGANNUS.** [Ut AGAMUS 1 et 2. Dief.]

* **AGANOE, NONE.** [Perturbatio. Dief.]

AGANON. Sic vocant Chartularium S. Petri Carnut. in Valle. Acherius fol. antepenultimo Præfationis ad secundum tomum Spicilegi: *Ad ultimum adtexta sunt Synodi Aurelianensis gesta... e veteri Aganone, hoc est, Chartulario S. Petri Carnotensis in Valle.* Evidem haec vox non omnino videtur juris nostri, cum nil aliud sit nisi proprium Aganonis Episc. Carnutensis nomen qui hoc cenobium seculo decimo instauravit, verum cum in ea plurimi falli possent Acherii ad exemplum, qui hanc antiquatum esse *verbū* e regione laudati textus adnotavit, illam hic inserere opera pretium duximus. De hoc codice ita Mabilionius tom. 3. Annal. Bened. pag. 503. ad ann. 950: *Ragenfredi duo hac de re instrumenta ex Chartaceo libro, Haganonis dicto a nobis edita sunt.* Pariatione *Folquinus* dicitur *Sithiensis* codex in quo continentur Historia diplomatica celeberrimi Monasterii Sithiensis seu sancti Bertini apud S. Audomarum.

* **AGANTHO.** [Acanthus. Dief.]

* **AGAPALLUS.** Vireli, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Planta genus, Gall. *Pervenche*, quæ *Tournefort* dicitur, *Pervenca vulgaris angustifolia*, alia est *latifolia*.

1. **AGAPE.** Gr. ἀγάπη. Sic Christiani vocabant communes coenas, seu epulas, quas ut mutuae charitatis indices ac illicies primis seculis in præcipuis solemnitatibus celebrabant, in ipsis etiam

Ecclesiis, quod postremum improbatum postea, et Conciliorum canonibus vetitum. Nam et id a Pagani factitari solitum auctor est Libanius in I. ἐκφράσει, ex Allatianis. Glossa MSS. ad Concilium Laodic. can. 27: *Agapen, convivia.* Acta SS. Numidiarum Martyrum num. 12: *Quocum ego et Marianus, quasi ad Agapen spiritu dilectionis et caritatis raptemur.* Sed cum de multiplici hac Christianorū Agape, jam oīm, quæ sancti Patres ac Concilia in hanc rem dixerūt, a viris doctissimis annotata sint, ad eos Lectores amandūt satius videtur, ne actum agere, et aliorum scripta expilare videamur. Consulat igitur, qui hæc nosse volet, Baronium ann. 57. n. 182. ann. 391. n. 39. ann. 691. n. 27. et seqq. Eudem de Martyrologio Romano cap. 4. Auctorem Romæ subterraneæ lib. 6. cap. 27. Gazæum ad collat. 24. Cassiani cap. 12. Binium in Notis ad Concil. Ladicen. et Carthagin. sub Siricio PP. Justellum ad Canones Eccl. univ. Ferrandum in Disquisit. reliq. Salmasium de Jure Attico et Romano cap. 3. et 4. Meursium, Cerdam, Spelman, et alios.

2. **AGAPE.** Eleemosyna, refectio pauperum. Glossæ MSS. *Agapis, Caritas vel refectio pauperum.* Alibi: *Agape, Caritas vel caritativi hospites.* In Sacramentario Gregorii M. ex Bibl. Ecclesiæ Belvacensis, habetur *oratio ad Agapen pauperum*, quæ in lib. 3. Sacrament. Eccles. Roman. cap. 48. inscribitur: *Pro his, qui Agape faciunt.* Gloss. Ælfri: *Agape, Ælmesse Eleemosyna.* Ugutio: *Agape, Eleemosyna erogata.* Ita autem Eleemosinas appellarent Christiani, quod communibus istis conviviis pauperes adhíberent, eorumque causa quodammodo illa peragerentur. Unde S. Augustinus Fausto Manicheo respondens, qui Christianos sacrificia vertisse in *Agapes*, et idola in martyres, etc. calumniabatur: *Agapes nostræ, inquit, pauperes pascunt, sive frugibus, sive carnibus,* lib. 20. contra eundem Faust. cap. 4. et 20. Vett. Glossæ ad can. 27. Concilii Laodic. : *Convivium pauperum Agape dicitur.* Concilium Tulense ann. 859. cap. 14: *Qui enim Agapen Pauperum, et sustentationem peregrinorum, et eleemosynam defunctorum defraudant, apud SS. Patres eorum necatores vocantur.* Herigerus Lobiensis de Vita S. Urs mari:

Indicens Agapen simul et jejunia crebra.

Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis cap. 12:

Dans Agapen grandem, nutriendi impes, tribulantes.

Decreta S. Steph. Regis Hung. lib. 2. cap. 17: *Si... Agope facere voluerit pro animæ redemptione sui mariti, qualitercumque velit.* Vita S. Vodali Benedicti n. 5: *Ipseque... statim pauperi Agapen ad ostium petenti dedisset.* Vita S. Alberti Abbat. Cambronensis n. 13: *Erat liberalissimus erga pauperes Christi, nam per singulos dies Agapen illis aciebat.* Acta Murensis Monasterii pag. 55: *Ea conditione, ut singulis annis in anniversario ejus sufficiens ministerium caterva Congregationis habeat, et Agapen pauperum ipsa die inde fiat.* Vita S. Simonis Comitis Crispiniensis cap. 10: *Accidit autem ut quadam die viator esuriens illuc Agapen postularet, etc.* Franciscus Canonicus Pragensis: *Idem surgens ad Agapen faciendam ante ortum solis vocabat officiale, cui commiserat curam pauperum, etc.* Christianus de Scala in Vita S. Ludomillæ pag. 46: *Evangelicum implens illud, quo jubetur Agapam facere,*

ignorante sinistra nostra, quod faciat dextra. Ita usurpant præterea Pelagius libello 10. n. 5. 46. libello 18. n. 15. libello 5. n. 31. Palladius cap. 18. Heraclides cap. 5. Regino lib. 2. de Eccles. discipl. cap. 443. etc. Vita S. Vodgali n. 7.

[** *Agapa, e, vel Agape, es, elemosyna petita; vel dilectio; vel labor alienus; vel orationum communio;* in Gemma Gemmarum. *Agapem, laborem alienum est etiam in Gloss. reg. cod. 4778. et apud Jæckium.]*

3. AGAPE. Caritas, quæ vis est vocis Græcæ, titulus honorarius. Marculfus lib. 1. form. 51: *Ubiem strenuitatis vestrae Agapen erga nos potissimo jure flagrantem literarum serie non omittimus excitare.* Vide Jonam in Præfat. ad Vitam S. Columbani. Ita etiam Græci ἀγάπη non semel usurpant, ut pluribus docet Meursius.

AGAPETA, vel AGAPETES. Papiae Lenocinato, et qui cum fœminis illicite conversatur procacius Clericus. Porro Clericos istos ἀγαπητοὺς vocant, quod cum mulieribus ac virginibus, quas domi sub *Agapetarum*, seu *dilectarum*, appellatione detinebant, prava commercia habere dicerentur. Julianus Antecessor Const. 3. ex Nov. 6: *Nulla autem facultas Diaconissis tributa est, habere secum quosdam veluti fratres, sive cognatos, vel quos dicere solent ἀγαπητούς.* Hinc S. Hieronymus Epist. 22. ad Eustochium: *Unde in Ecclesiis Agapetarum pestis introiit?* unde sine nuptiis aliud non men uxorum? imo unde novum concubinarum genus? etc. Idem ad Oceanum de Vita Clericorum, de Clericis agit, qui *Agapetas amplius querunt, quam Christum.* Erant igitur *Agapeta* virgines aut viduæ, quæ specie celibatus ac virginitatis nuptiis nuntium mittebant, et cum Clericis in eadem domo habitabant, ac, ne qua pravi consortii suspicio esset, sese in vicem dilectos ac dilectas appellabant, vel etiam fratres aut sorores. Ugutio: *Agapeta, Ancilla dicitur, quæ Christi nubere vorvit.* Has Græci συνετάχτουν vocant. Vide S. Epiphanius. hæres. 63. et 79. et Chrysost. serm. contra Concupinarios, [Palladium in Vita ejusd. Chrysostomi pag. 45.] et quæ notarunt Pitheus ad Julianum Antecessor. et Jacobus Gotofredus ad legem 44. Cod. Theod. de Episcop. [** Vide Muratori dissertationem de Agapetis in ejusdem Græc. Anecd. p. 241. ed. Patav. ann. 1709. et eundem ad art. 5. cap. 1. alter. addit. ad leges Longob. Ludov. II. Imper.]¹² Glossar. Lat. Ital. MS.: *Agappeta; L'ancilla de Christo, e sposa.*

* **AGAPITE.** [Eelemosynam petere. Dief.]

* **AGAPITUM.** Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1322. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 309: *Cum viginti solidis Turonenibus censualibus, et totidem de Agapito.* Rursum occurrit infra. Sed legendum est *Acapitum.* Vide in *Accaptere.*

* **AGARATUM.** [Herba S. Marie. Dief.]

* **AGARENI.** Saraceni, qui scilicet se existimat ortos ex Ismaele filio Agaris et Abrahami. Conc. Panna-fidelense ann. 1302. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 540: *Quia nonnulli tam Judæi quam Agareni, cœcitatem sui erroris attenderes, ad fidem converti desiderant orthodoxam, etc.*

* Charta ann. 977. in Append. ad Marcam Hispan. col. 917: *Wifredus comes... inter cetera ecclesiarum ædificia, expulsi Agarenis, qui tunc temporis colones extiterant, more per prisiones desertam*

incolens terram, cœnobium Ripollense B. V. M. honore construxit. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Agaren, proseliti. [**] In Gloss. cod. reg. 4778 ut ex Hieronymo. In Gloss. Jæckii. *Agareæ, advenæ, proseliti.*

* **AGARET**, Carri genus, ut videtur. Charta curiæ Arelat. ann. 1225: *Sicut claudit via publica de fosso, sint carriæ vel Agaret, etc.*

* **AGARGATHUNG**. Vox Longobardica, id est, secundum qualitatem persone, ut in legibus Longobard. Leges Rotharis apud Murat. tom. 1. part. 1. pag. 19. col. 1: *Si quis homicidium perpetraverit absconde in Barone, libero, vel servo, vel ancilla, et unus fuerit aut duo tantum qui ipsum homicidium fecerit, componat DCCCC. solidos; si vero plures fuerint, si ingenui fuerit, qualiter in Agargathung, ipsum homicidium componat.* Editio habet Garganangi pro Agargathung. Vide Garathingi. [**] Est Rothar. cap. 14. Cod. Estensis habet in *angar gathingi*. Gloss. Longob. Lat. cod. Vat. 5001: *Gargathuncin*, cod. Cavensis: *gargathungin*, i. e. secundum qualitatem personæ.]

** **AGARIRE**. Vide Aggarire.

* **AGARIS**. [Lapis ex quo excutitur ignis. DIEF.]

* **AGARISTA**. [*« Gratiarum actio.*] Dief.]

AGARITUDO, *Suspirium, vel angustias. Breviloq. an ægritudo?* [**] Eadem leguntur in Gemma Gemmarum.]

* **AGARIUM**, *La vite biancha*. Glossar. Lat. Ital. MS. Gall. Couleuvrée blanche. Plantæ species. [**] Gloss. cod. reg. 4778: *Agaricum, radix vitis albæ, ex Isid. Orig. lib. 17. cap. 9. § 84 ubi cod. nonnulli eadem et mirobolanum.* Apud Plinium lib. 16. cap. 8. et alibi est fungi genus. Dioscorides de Mat. Med. lib. 3. cap. 1: *Λέγουσι δὲ οἱ μὲν φυτοὶ πίζαν εἶναι, τινὲς δὲ, ἐν τοῖς στελέχεσι τῶν δένδρων κατὰ στύψιν γίγεσθαι, ὥσπερ οἱ μόνχητες, etc.* Ex Dioscoride fluixerunt quæ leguntur in Hort. Sanitatis Tract. de Plantis cap. 8. ubi *Agaricus, græce, latine Arabiganicus* dicitur, et apud Pseudo-Macrum de Virtut. Herbar. ad calcem, edit. Reuss. Hortuli Walafr. Strabi pag. 101. Vide H. Stephani Thes. Ling. Græca in voce 'Αγαριών, vol. I, edit. Didot. col. 217.]

** **AGARIUS**, *Colonus*, in Gloss. Jæckii. Vide Agrarius.

* **AGARNUS** pro *Agarenus*. Vide in Amarantuta.

* **AGARON**. [Ut AGASO. DIEF.]

** **AGARUS**. Vide Agaso.

* **AGASATUS**, *Acer, Acidus*. Gall. *Agre*. *Vinum Agasatum, Acetum*, Gall. *Vinaigre*, in Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. Vide Vinum.

AGASO, *Minister, officialis*, in Glossis Isid. Gloss. Lat. Gr. *Agaso, δοῦλος, κτηνεστός, forte κτηνῶν.* [**] *Ἐπικτηνίτης, ἵπποδομός, ὄνολάτης.*] Jo. de Janua: *Agaso, proprie dicitur qui curat jumenta, quasi agens somarium. Quandoque tamen Agaso dicitur Domesticus minister asinorum ita dicit Ugozio, Unde Græcismus:*

Est asinorum pastor Agaso, boumque bubulus.

In leg. 2. Cod. Theod. de Cohortalib. *Agasones dicuntur servi et ministri Stationariorum.* [**] Gloss. in cod. Reg. 4778: *Agaso, domesticus. Agaso vel Agarus, minister, officialis.* In Gloss. Jæckii *Agasus, domesticus.*

** Est igitur Agaso idem qui Curator equarius seu stabularius. Gall. *Parfrenier, Valet d'écure*: qua notione ab ipso T. Livio usurpatatur. Spicilegium

MS. Fontanell. pag. 404: *Ipse Panetarius habet sub se Agazonem, qui curam capit de equis Monasterio pertinentibus, et de equis hospitum, si qui fuerint.*

* Michael magister Agasonum recensetur inter dapiferorum et pincernarum magistros, in Charta Andreæ reg. Hungar. ann. 1233. apud Censum Lib. censuum eccl. Rom. Alia ejusd. reg. ann. 1231. ibid: *Super domos servientium vel villas nec nos, nec Agasones, nec falconarii... descendant ipsi invitis. Agaso, asnier, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Charta abbat. de Conchis in Ruth. ann. 1225. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 471: Ipse molinerius, vel ejus Agaso, cum reportabat farinam de molendino, reportet eam ad pondus consulum.*

Lit. remiss. ann. 1274. in Reg. 505. ch. 323: *Quidam Agasones, numero septem vel circa, extranei, et sua animalia ducentes, dum transitum facerent per locum vocatum Pineis, juxta rivum de Yserone.... Præfati Agasones seu animalia ducentes, etc.* Ex his omnibus concludere promptum est Agasonum officium, ad curam equorum aliorumque animalium spectasse, atque eodem nomine infimos et superiores ejusmodi ministros fuisse designatos. [**] Agasonum munus etiam inter præcipua Ducum Regumque Bohemorum erat. Vincentius Bohemus ad ann. 1058 aliter Marscallos dictos indigit. In ejusdem Vincentii Chron. ad ann. 1148 loco *agaso mendose legitur agato*. ADEL.]

* **AGASTALUS**. Liber censuum eccl. Rom.: *Episcopatus Castrensis (solvit) pro castro de Arsa concessio in feudum a dom. Innocentio PP. duos Agastalos.* Forte pro Augustales. Vide Augustalis 2.

* **AGATES, THES, THA**. [Lapis, ex quo excutitur ignis. DIEF.]

* **AGATIA**. [Ut accastum. DIEF.]

** **AGATICIA** est quædam herba, goltwurzel, in Gemma Gemmarum.

* **AGATINUS**. [Germ. Allerpeste. DIEF.]

** **AGATO**. Vide Agaso. ADEL.

** **AGATUS**, ein fusz louffer (cursor pedestris); in Gemma Gemmarum.

AGAULIZARE. Vita S. Pirminii cap. 26: *Ut perspicue intelligere daret, quam suavibus anima illa in celo frueretur melodiæ cantibus, cuius in terra defuncto corpori animaæ materiæ Agaulizaret sonus.*

** In veteribus Glossis MSS. *Agoli-zare, Applaudere.* Vox Græca originis forte ab ἀγλαῖω, illustrem reddo, honesto. Vel etiam ab αὐλίω pro αὐλέω, tibis cano et præpositione Latina *Ad:* quod haud insolitus apud istius ævi Scriptores. Hic autem de Symphonia mirabilis quæ ad B. Pirminii corpus audiebatur.

AGAUNUM, Celeberrimum ad inferiorem Valesiæ limitem Monasterium, a situ appellatum volunt, quod inter saxa et rupes constructum sit: *Agauum enim accolæ, interpretatione Gallici sermonis, saxum dicunt, ut est in Historia S. Mauricii isthic cum Thebæa legione interficti. His consentanea sunt, quæ habet auctor Vitæ S. Romani Abbatis Jurensis n. 1: Quamvis ergo Agauum vester Gallico priscoque sermone, tam primitus per naturam, quam nunc quoque per Ecclesiam, veridica præfiguratione, Petri petra esse dignoscitur, etc.*

* **AGAUSARIUM**. [Gall. écurie. DIEF.]

* **AGAUSO**. [AGASO. DIEF.]

* **AGAZIA**, Picæ species. Gall. *Agace*, Picardis *Agache*. Dialogus creatur, dial. 80: *Pica est avis callidissima... Hæc apud quemdam venatorem et humane et latine*

loquebatur, propter quod venator ipsam plenarie fulciebat. Pica autem non immemor beneficii, volens remunerare eum, volavit ad Agazias, et cum eis familiariter sedebat et humane sermocinabatur. Agazia quoque in hoc plurimum letabantur, cupientes et ipsæ garrisre humane loqui. Nostris olim Agachier, pro hujus Picæ clamor. Guignevel. in Peregr. hum. gener. MS. :

Et tout aussi comme l'agache,

Par son cri et Agachier,

Nul oyel ne laisse anichier

Près de li, ains les fait fuir, etc.

Vide Aigatia.

* **AGAZO**. Vide Agaso.

* **AGAZONOMUS**, *Princeps per actionem nominatus.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 521 [**] vide Agonomus. f. leg. Agaronomus.]

* **AGDA**, Ensifer, in Gloss. Jæckii.

* **AGE**. [Victima, hostia, cf. AGEA. DIEF.]

* **AGEA**. Gloss. Bituric. ex Isid. lib. 19. cap. 2 § 4: *Agea, via vel loca in navi per quæ ad remiges hortator accedit.* In Amalthe. ex Festo: *Ageia, Agea, Via in navi, quod in ea quæque res agi solet.* Gall. Pont. Tillac. Nicolaus Specialis de Rebus Sicilis lib. 4. cap. 18. apud Murat. tom. 10. col. 1005: *Omnis in hac vindicta crudelitatis modus exceditur, omnis quidem pietas relegatur, imago mortis ubique pretenditur, ubique calcantur cadavera pedibus bellatorum, Agea carinarum spumanti cruento tingitur, rarus affluentis sanguinis per foros egreditur; color mariæ ubique cœruleus hic Siculorum cœde mutatur. Utitur Ennius apud Isidorum loco citato. Vide Scaligerum [**] ad Festum, pag. 313 edit. Lindem.] et infra Agiana.*

* **Gloss. Lat. Gr. Agear παραμένων καὶ πάροδος πλοίου.** Ubi Scaliger ad Fest. legendum censem, *Agea, πάρις Ἐντιῳ πάροδος πλοίου.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Agea, πάρις, Prov. Corsia.* Hinc forte nata vox Agiz, pro Varii domus aditus et exitus. Lit. remiss. ann. 1872. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 60: *Comme le suppliant avoit par pluseurs fois reparié audit hostel, et scout les lieux et Agiz dudit hostel, etc.* Vide Aggestus.

* **AGEA**, orum, Victime quæ pro rebus agendis offerabantur. [**] Quidam dicunt Agei, orum vel Agerei, in Gemma Gemmarum.] Sic Calepinus: ἀγος, unde pluralis ἀγεια, sunt res sacrae, piacula.

* **AGIA, ARIA**. [Ut AGIAMA. DIEF.]

* **AGEATOR**, *Hortator remigum.* Isid. Gloss. Gallis Comite, Italis Agurzino: In Gloss. Lat. Græc. Agear, παραμένων καὶ πάροδος πλοίου.

* Ex iam dictis hæc emenda. Vide supra Agea.

* **AGECENCIAE**, vel AGENCENCIAE, pro Adjacentiæ. Charta Vandemiris apud Mabill. Diplom. pag. 472: *Simile modo donamus Badenaco ad Funtanellæ ad domino Petro, ubi dominus Vando in corpore requiescit cum Agecencio vel adpendicis, tutum et integrum sicut a nobis est possessum.* Historia Monasterii S. Germani a Pratis. Instrum. pag. 5. col. 1: *Tutum et ad integrum cum Agecencio vel adpendicis suis, sicut a nobis presente tempore est possessum.* Vide Adjacentiæ.

* **AGEFRIE**, pro Agenfrida, occurrit in Legibus Inæ MSS. Vide Agenfrida.

* **AGEG**. Charta donationis Rudesindi Episc. pro Monasterio S. Salvatoris de Cella-nova, tom. 3. Concil. Hispan. pag. 181: *Alias casulas tredecim, quinque de*

gor. Turon. lib. 7. cap. 42. qui actor lib. 9. cap. 35. *Agentes et ministri Monasterii*, in Chronico S. Vincentii de Vulturno pag. 687. *Agens Regis*, in Charta Odardi Dom. Harnensis anno 1328 : *Et se en ce cas li dis Sires, ou si hoirs estoient defaillans de faire de ce bonne Justice, lidis Maires et Iurés se pourroient traire et dolorir à l'Agent du Roy, et par l'Agent du Roy lidis Sires et si hoirs seront constraint à faire justice du meffait, etc.*

AGENTES, Officiales ac Ministri Regii, quorum munus *Actio* inde appellatur. Gregor. Turon. lib. 6. cap. 19: *Mittit nuncios Comitibus, Ducibusque et reliquis Agentibus, ut collectio exercitu in Regnum Germani sui irruerent.* Marculfus lib. 1. form. 11: *Ille Rex, omnibus Agentibus, etc.*

AGENTES IN REBUS. Qui Principis iussis obsecundabant, eorum mandata in provincias perferebant, *Magisteriani* etiam appellati, quod sub Magistro officiorum militarent. [Hinc in Gloss. Latino-Græcis MSS. *Agens in rebus Magistris* dicitur.] Hieronym. in Abdiam cap. 1: *Eos enim, quos nunc Agentes in Rebus, vel Veredarios appellant, veteres Frumentarios nominabant.* Ejusmodi Agentium in rebus passim mentio apud Scriptores, quos laudat Jacobus Gofredus ad tit. Cod. Theod. de Agentibus in rebus, ubi copiose de eorum munere, scholis, et privilegiis.

¶ **AGENTI**, pro *Agentes*. Præceptum Pippini Regis ap. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 26. col. 2: *Domesticis, Vicariis, cintenariis vel omnibus Agentis nostris.*

¶ **AGENTIA**, Facultas agendi. Catalogus operum B. Raimundi in Actis SS. Junii tom. 5. pag. 703. E.: ccxxx. *Liber de existentia et agentia Dei contra Averroem.*

AGENTIAMENTUM, Instauramentum, ex Gallico *Agencement, Estorange*: in Consuetud. Tolosæ part. 3. tit. de Dotibus. Tabulæ nuptiales Geraldus Fabri Domicelli D. mansi Milhaugueti, etc. ann. 1315. mens. Febr.: *Item fuit dictum, quod dictus nobilis Helias Fabri dabit pro osculo seu Agencementum dictæ Andréæ futuræ suæ sponsæ 20. libras in casu prædecessus, etc.* [Consuetud. Tolosæ rubrica de Dotibus art. 1: *Consuetudo est Tolosæ seu usus, quod mulieres transductæ per maritos ipsis viris præmortuis lucrantur, et debent recuperare de bonis ipsorum maritorum dotes et donationes propter nuptias seu Agentiamentum, ubi constat de Agentiamento et de donatione propter nuptias.*]

¶ Hæc vox pariter et *Augmentum* promiscue usurpari videntur, in Consuetud. Tolosæ, hic et in voce *Augmentum* laudatis, quod in Charta mox proferenda diserte legitur; quanquam non ejusdem significationis esse putent viri legum peritissimi. Ut ut est *Agentiamentum* propriæ est Donum propter nuptias, quod, præmortuis maritis, uxoris repetere possunt ex anteactis pactionibus; unde *Agentiamentum, Agencement*, dicitur, a Gall. *Agencer*, Convenire, pacisci. Vide supra *Adjancientum*. Testam. Guillelmi Arnaldi de Bellovidere civis Tolosæ ann. 1472: *Item legavit et reliquit dictus testator honestæ mulieri Agneti Amelie uxori suæ 1500. francos auri... et hoc in solutionem et satisfactionem dotis suæ, et Agenciamenti, et suorum serviciorum, et omnium aliorum in quibus ipse testator eidem uxori suæ teneri posset.* Instr. matrimonii ann. 1472. ex Tabul. Flamar.: *Etiam assignaret (Pe-*

trus de Langlada) in et super omnibus et singulis bonis et rebus suis... dictæ Mundinæ de Baranhii uxori suæ futuræ, in augmentacione et Agensiamento prædictæ dotis superius datæ et constitutæ, et pro subportando honera dicti eorum matrimonii, videlicet summam quatuor scutorum auri... Assiguarit prædictæ Mundinæ de Baranhii uxori suæ futuræ,... in augmentacione et Agensiamento prædictæ dotis superius datæ et constitutæ, et pro subportando honera dicti eorum matrimonii, videlicet dictam summam dictorum quatuor scutorum auri. Ubi Agentiamentum, idem prorsus est quod Augmentum dotis. Vide in hac voce.

AGER, Terræ, seu agri portio, certis limitibus et mensuris definita, quam alii *Acrum* vocant. Math. Paris. ann. 1083: *Rex Willelmus misit Iustitiarios per omnes Angliae Comitatus, et inquirere fecit, quot Agri, vel jugera terræ, uni arato sufficerent per annum in singulis villis.* Lib. Rames. sect. 245: *Terra unius hidæ, et terra 28. Agrorum.* Sect. 297: *In Houghtonensi Campo unum Agrum iusta viam.* Tradit. Ful. lib. 2. trad. 224: *De terra culta atque arabili Agros 54. Trad. 229: In villa, quæ dicitur Aschaa, 80. Agros propriæ hereditatibus. Occurrat ibi iterum sub fin. lib. 3. pag. 588. et tom. 13. Spicilegii Acherianii pag. 289. Huc etiam spectare videntur verba Isidori lib. 15. Orig. cap. 15: *Actum provinciae Boeticae rustici Agrum vocant. Agnam, pro Agrum, habent hoc loco Gromatici; est autem actus, ut ibidem definitur, mensura agri latitudine pedum 4. longitudine 190.* Vide *Agra, Campus.**

* Glossæ Cœsarii Heisterbac. in Registr. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 667. col. 1: *In horto facit Agrum integrum.* Vide supra *Agra* 1.

¶ Varia occurrunt apud veteres Agrimensores, Agrorum secundum suas finitiones et figuræ spectatorum nomina. Horum quædam ut pote obsoleta, aut etiam barbara hic subjicimus:

¶ **AGER ALLUVIUS**, Ager est quem paulatim fluvius in agrum reddit. Var. Aut. de Limitib. 230. [* pag. 298 Goësii. Vide Isid. Orig. lib. 15. cap. 18.]

¶ **AGER CITRATUS**, Ultrato opponitur. Volater. de Front. 20. Var. Aut. de Limit. 236. [* pag. 298. 299 Goësii.]

¶ **AGER COMPASCUUS**, dictus qui a divisoribus agrorum relicitus est ad pascentium communiter vicinis. Var. Aut. de Limit. 230. [* Vide Isid. Orig. lib. 15. cap. 13 et Festum in h. v. Cicero Top. c. 3: *Si Compascuus est ager jux est compascere.* Pluries in fragm. leg. Thoriae et in Dig. lib. 8. tit. 5. fr. 20. § 1.]

¶ **AGER DEXTRATUS**. Var. Aut. de Limit. 236. [* pag. 298 Goësii.] Volater. de front. 20.

¶ **AGER HABENS CAPUT BUBULUM**. Var. Aut. de Limit. 174: *Ager si Caput Bubulum fuerit, id est, duo trigona isopleura juncta, etc.*

¶ **AGER LUNATUS**. Var. Aut. de Limit. 175. [* Vide Forcell. lex. in voce *Lunatus*.]

¶ **AGER RUDIS**. Hyg. de Limit. constit. 136: *Agrum Rudem provinciale sic assignabimus quemadmodum supra dicit.* [* Ager rufus est in quo non est seges. Vide Lexica lat.]

¶ **AGER SINISTRATUS**. Volater. de front. 20.

¶ **AGER TRIGONUS ISOPLEURUS**. Var. Aut. de Limit. 174: *Ager si fuerit trigonus isopleurus habens tria latera per quæ sexagenas perticas habeat, etc.*

¶ **AGER ULTRATUS**. Volaterr. de front. 20: *Ager citratus, Ultratus, etc.*

* **AGER** significat etiam id quod *longitudo*, eique opponitur *frons* seu *latitudo*, teste Beiero in Forcell. Lex. edit. Germ.

¶ **AGER**, Agrorum mensura. Vide *Acri* in voce *Acri*.

* **AGER**, Dominium amplum, principale prædium, a quo alia feuda etiam nobilia dependent. Chartul. Matiscon. ann. circ. 950. fol. 112: *Damus aliquid de rebus nostris in pago Lugdunensi, Agro Ladinacense, in villa Mispliaceno etc.* Et fol. 115: *In pago Lugdunensi, Agro Ladinacense, in villa Montis Gudini etc.* Vide Chorier Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 518. [* Est pars pagi. Vide *Marcha*.]

* **AGRI PRATINI**, Prata, in Charta ann. 1396. ex Tabul. eccl. S. Thom. Argentin. lib. sal. fol. 33.

* **AGER NATURÆ**, Vulva. Acta dissolut. matrimonii Ludovici XII. fol. 171. rev. ex Bibl. reg.: *Audivit dici ab ipso rege moderno..., quod multum laborabat ad cognoscendum eam, et quod non spergebatur in Agro naturæ; sed post magnam agitationem et laborem spergebatur semen inter coxas.*

¶ **AGERA TERRÆ**, pro *Agra terræ*, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 94.

* **AGERATUM**. [Ut AGARATUM. DIEF.]

* **AGERCULA**. [Herba, gall. aucholie. DIEF.]

* **AGERCULUS**, ager parvus; in Gemma Gemmarum.

AGERE. Capitula Herardi Archiep. Turon. cap. 58: *Ut exequia mortuorum cum luctu secreto... siant,... et ut 30. diebus amici et parentes pro eis Agant.* Id est, *Agendam Mortuorum faciant.* Rabanus Maurus lib. contra Judæos cap. 53. ubi de S. Ambrosio cum Theodosio concertatione de Judæorum Synagoga: *Atque ita obtinuit, ut illa, quæ statuta fuerant, revocarentur: nec prius ad altare accedere voluit, nisi fide sua Imperator illum Agere debere testaretur.* Cui Episcopus: *Ergo Ago fide tua. Respondit Imperator: Age fide mea. Qua sponsione iterata, securus peregit Sacerdos divina mysteria.* Vide *Agenda*, et *Missa*.

* **AGERE IN SCEPTRIS**, Regnare. Charta ann. 1108. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 153: *Tempore quo Francorum rex Henricus Agebat in sceptris, etc.*

* **AGERIA**. Codex S. Martial. Lemov. 84. fol. 149: *Notum sit omnibus præsentibus et futuris, quod ego R. prior vitæ externe volens levare Ageriam.* Pluries ibi; legendum nihilominus videtur *Agonia*.

AGERIENTIA, idem quod *Aisantia*, de qua voce infra agimus. Vetus Charta apud Mabillon. de re Diplomat. pag. 472: *Villa cognominante in pago Camiliacensi cum omni merito vel Agerientias et soledates suas, etc.* Occurrit eadem vox non semel ibidem.

* **AGERMINATIO**. [Cumulatio germinum. DIEF.]

* **AGERONIMUS**. [Gall. architecte. DIEF.]

* **AGERTA**. [Agger. DIEF.]

* **AGEVOLARE**, Academicis Cruscanis est Lenire, mulcere, faciliter. Stat. antiqua Florent. lib. 1. cap. 78. ex Cod. reg. 4621. fol. 40. v°: *Ipsi superstites teneantur.... Agevolare et retinere intra muros dictorum carcerum, in mallevato vel graniario, omnes et singulos carceratos; dummodo hujusmodi Agevolati pro tali*

Agevolatione solvant nomine gabellæ... solidum unum... et si dicti superstites... nomine Agevolatæ relaxaverint, non facta solutione prædicta, teneantur.... de eorum propria pecunia solveret... salvo quod nullus Agevolari possit, qui fuerit retentus... pro debito,... absque licentia creditoris. Vide supra Affiture.

* **AGEUS.** [Ut AGENEI. DIEF.]
* **AGGA.** [Hebreis festivitas. DIEF.]
* **AGGAGOLA,** } Vide in { *Acucula.*
* **AGGAGULA,** } Vide in { *Agagula.*

* **AGGARRIRE,** *Valde garrisire*, in Vocabul. compend. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7684: *Aggarrire, Jaingler.* Mart. Capella lib. 1. pag. 1: *Nugulas ineptas Aggarrire.* [** *Aggare, deludere, spotten, betrügen; in Gemma Gemmarum.*]

AGGAUDERE, pro *Adgaudere*, apud Petrum Venerab. Epist. 16.

* **AGGEDULA.** [Ut ACREDULA. DIEF.]

* **AGGENICULARE,** Ponere genua, genua flectere. Gall. *Agenouiller*, olim *Age-longner*, Phib. *de Greves cancell.* Paris. serm. 37. in Psalter. : *Vestes Aggeniculare, seu flectere in terram genua non permittunt.* *Adgeniculari* dixit Tertull. de Poenit. cap. 9. *Caris Dei Adgeniculari*, pro ad genua procumbere. Lit remiss. ann. 1863. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 223: *Jehan Perier dist à Jehan Fouquier, larron, il sera encores une heure de jour, que tu te Agelongneras devant moy et me prieras que je ne te nuise pas.* Aliæ ann. 1425. in Reg. 173. ch. 207: *Les suppliant se Agelongnerent devant icelui Jaquin et lui crierent mercy.* Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

Trop papelars estre soloies,
Quan tu à genouillons lavoies
Les piés la poure ribaudalle.

AGGER, Iter publicum, Via Militaris. Gloss. *Agger, Strata, via publica.* Servius ad lib. 5. *Aeneid.* vers. 273: *Agger est medæ strata eminentia coaggerant lapidibus strata.* Ammiano lib. 18. et 19. *itinerarius Agger. Agger publicus*, in leg. 2. Cod. Th. *Ne quis in palat. maneat; leg. 4. et 5. Cod. eod. de Itinere muniendo; eidem Ammiano, Bedæ in Martyrol. 4. id. Oct. in Actis Martyrii SS. Cantii et Cantiani, etc. Vide Bergerium lib. de Viis Imperii.* [** Forcell. Lexic. et Vocabularia juridica.]

AGGER TERRÆ propter finem fundorum antiquitus ingestus, in Lege Bajuvar. tit. 11. § 3.

* **AGGERARE, ERE, GARE.** [Id est adunare, aggregare. DIEF.]

* **AGGEREI.** [Ut AGENEI. DIEF.]

* **AGGRESSIONES VIARUM,** pro *Aggressiones viarum*, id est, vis illata viatoribus. Charta Jacobi Regis Aragoniae tom. 8. Spicil. Acher. pag. 270: *Exceptis homicidiis, raptibus virginum.... et latrociniis publicis sive Aggressionibus viarum et itinerum publicorum et criminis furium, etc.*

AGGESTA, *Machinæ genus apud Romanos, Laur. in Amalthea ex Synodo Nicena.* [** Vide Aggestio, Aggestus, us et Aggestus, i, ap. Forcell.]

AGGESTUS. *Anonymous in Vita S. Basili Confess. cap. 10: Usque hodie observatur, ut si fuerit in præfato saltu promota quelibet venatio, et intra Aggestum illius silvæ hinc et inde prominentem ingressa fuerit, nec canis, nec venator quilibet postea illam prosequi audebit.* Eadem habet Adso Monac. in ejusdem Sancti Vita cap. 23. ubi *Aggestum, vel Aggestus*, videtur esse ambitus, seu incinctus silvæ, aggere quodam munitus,

quomodo Tacitus *aggestus usurpat. Aggestum petrarum*, apud Jul. Frontinum de Coloniis. *Aggestus ex ramis arborum diversarum, et junco, et manipulis constructus*, apud Ammianum lib. 20. Id præterea testatur Procopius lib. 2. de Bello Persico cap. 26. qui ejusmodi *agges*, Romanis ἔρεστα dici auctor est, quem locum laudat Suidas in verbo ἔρεστα, ubi Meursius ἔρεστα restituit. Certe ἔρεστα etiam legitur in Gloss. Gr. MS. Regio cod. 2062. ubi eadem verba, quæ Suidas, habet. Vide Aurel. Victoris Epit. in Caligula, Scrivervium ad Vegetum pag. 585. Meursium [** in Gloss. Graecobart. et Cangii Gloss. med. Graec. voce "Ἀρέστα."] Ab hac voce nata, ni fallor, apud nos, in quibusdam provinciis vulgaris loquendi formula: *Sçavo les Agés d'une maison, ou d'une ville* pro scire vias ac itinera. Nisi potius ab *Ageda, via in navi dicta*, ut est apud Festum et Isidor. πάροδος πλόοι, in Gloss. Lat. Gr.

** **AGGEUS.** Vide Agellus.

* **AGGINARE,** Explicare. Glossæ Isidori: *Agginantes, explicantes.* [** Explicare fortasse hic positum ut voc. militare.] Festo *Aginatores sunt qui parvo lucro moventur; ubi Scaliger ex Glossis: Aginat, ἀγαπέσθαι, Aginare, ἀγαπέσθαι.* Sed Martinus in Lex. Philol. legendum censem, τραχτεύειν et τραχτεύειν, tractare; hoc enim, inquit, latinum verbum transit in usum Graecorum recentiorum. Vide *Aginare* [** et Forcell. Lexic.]

AGGLATA, [Quivis agri modus.] Vide *Occlata.*

* **AGGLINATUM,** *Obliquum, curvum,* Gloss. Bitur. scil. pro *Acclinatum.*

* **AGGLUTIRE.** [Ut ADGLUTIRE. DIEF.]

* **AGGNIARE.** [Vel agginare, festinare. DIEF.]

* **AGRANTIA.** Vita B. Rogerii Abb. Ellantii in diœcesi Remensi cap. 10: *Mortuus denique erat sibi, ut omnibus viveter, omnibus subveniret: multam proinde Agrantiam sparserat vir ille sanctus, quem sic affecterat sollicitudo fraternalis caritatis. Ubi forte leg. fragrantiam. Gall. dicenter: Il avoit laisse une bonne odeur de soy.*

* Malim, si quid mutantum est, legere *Agreatia.* Vide mox *Aggreare.*

* **AGRATIARE,** Parcere, condonare, Gall. *Accorder lettres de grace ou de pardon, Faire grace.* Hist. Comitum Llossen-sium, Leodii 1717. part. 3. pag. 164: *Habetur in locis et pagis prædictis jus Aggratiandi super delictis quibuscumque.* Hinc

* **AGRATIATIO,** quo jus veniam aut abolitionem criminis concedendi significatur.

* **AGGRAVARI,** Esse in ultimis, extremum spiritum agere, Gall. *Etre à l'extremité.* Breviarium Hist. Pisane ad ann. 1156. apud Murat. tom. 6. col. 171: *Guillelmus Rex Siciliæ in magnam infirmitatem cadens, per tres menses ita Aggravatus est ut mortuus ab omnibus crederetur et totum regnum perdidit.* Vide *Aggregare.*

AGGRAVATIO, Repetita et iterata excommunicatio. Vide Statuta Synodalia Nicolai Episcopi Andegav. ann. 1272. cap. 4.

* **AGGRAVATOR.** [Importunus, gravis. DIEF.]

* **AGGRAVATUS,** Is in quem propter contumaciam gravior exsecratio seu excommunicatio lata est. Baluz. Hist. Geneal. Arverniæ, tom. 2. pag. 862. in Statutis Synodal. Bertrandi de Turre

Episc. Tull. ann. 1359. art. 74: *Parochialium Ecclesiarum Rectores... habeant registra, in quibus nomina nominativi excommunicatorum et nominativi interdictorum, Aggravatorum, Reaggravatorum... scribant.* Statuta Synodal. Eccles. Eduensis apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 516: *Excommunicatos, Aggravatos et Reaggravatos... publice denuntient.* Miræ Opera Diplomatica, edit. 2. tom. 1. pag. 228. ex Charta Canonorum S. Martini Ultraject. pro Richardo domino de Merode: *Et bonorum et iurium Ecclesiarum nostrarum excommunicatus, Aggravatus et interdictus, invocato etiam contra eundem auxilio brachii sæcularis.*

* **AGGRAVATI.** Paul. Diac. lib. 3. cap. 16: *Populi Aggravati per Longobardos hospites partiuntur.* De his vide H. Leo. Hist. Ital. vol. 1. pag. 81. qui eos homines glebae adscriptos esse putat.

* **AGGREAMENTUM,** Consensus, approbatio, a Gall. Agrément. Charta Henrici VI. reg. Angl. ann. 1457. in Chron. Job. Wethamstedi pag. 423: *Et nulla exoneracio fiat illarum (assignationum) sine Aggreamento ipsorum, quibus erunt liberatae.* Vide *Agreementum.*

* **AGGREARE,** Gratum habere, ex Gall. Agréer. Rymer. tom. 11. pag. 519: *Nostamen, certis de causis et considerationibus nos specialiter moventibus, Aggreavimus, concensimus et permettere volumus, etc.*

* Charta ann. 1371. in Reg. J. Charoph. reg. ch. 14: *Quibus supra factis, et per dictum magistrum Nicolaum, nomine dicti dom. nostri regis, Agreatis, etc.* Vide infra *Agreare.*

* **AGGREDI.** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Aggreditur, iracunde alloquitur, circumdat. Agressa, insidiose allocuta.*

* **AGREDULA.** Vide *Accredula.*

* **AGREGANTER,** Adunatim, in Vocabul. compend.

AGREGARIUS. Thwroczius in Vladislao Rege Hungar. cap. 24: *Poloni et Sclavi, quos præda delectabant, Aggregario milite muniti, etc.* Videtur legendum, ac gregario. [* « Chien à bregier d'après le Gloss. roman latin du xve siècle de la bibliothèque de Lille p. p. Gachet, 1846.】

* **AGGREGATIO,** Multitudo, Gall. *Grand nombre.* [** potius Societas, communio.] Stat. Cadubrii lib. 2. cap. 110: *De masculorum successione, filiabus et nepibus exclusis. Ad decus expectare Cadubrii et gloriam oppinamur locupletes habere subjectos, et Aggregationibus mulierum facultates non minui masculorum, etc.*

* **AGGREGATOR.** Sic cognominatus est Jacobus de Dondis, medicus Patavin. ann. 1385. a libello inscripto: *Aggregator sententiarum doctorum omnium de Præservatione et curatione pestilentie, Romæ edito ann. 1499. fol. per Petr. Pintor. Valentini. Hispan.* Haec ex Observat. erudit. viri D. Falconet.

* **AGGREGIARE,** Aggravare, vexare, molestare, vulnerare, nostris etiam Agragier, et Agrégier, vulgo *Gréver* blesser, attaquer. Charta Ludovici comit. Andegav. ann. 1372. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 311: *Cuilibet sit lictum tincturarium, et lanas, blada... a regno Franciæ extrahere; ne occasione prædicta subdit contra modum debitum valeant Aggregari.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 30: *Lequel Bernard ferré après ledit exposant d'un grand coustel en la face à grant effusion; et pour ce qu'il se senti de ce moult Agragié et esmeu de chaut sanc, refery ledit Bernard de son coustel, tele-*

ment qu'environ trois heures après il en mourut. Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 11 : *Li rois Theoderic fu forment Agregez de maladie, etc.* [** Sueton. in Caesar. cap. 1 : *Morbo quartane aggravante.*]

* **AGGRESSATUS**, Incœptus, inchoatus. Epistola Ludovici Imperat. ad Arnonem Salzburgensem Archiep. in Marceris Insulae Barbaræ : *Sacrum et memorabile concilium divino nutu nostro studio in Aquisgranii palatio nuper Aggressatum, etc.* Eadem habentur apud Miræum tom. 1. pag. 7. edit. 1723.

* **AGGRESSURA**, Aggressio, assaultus, Gall. Attaque. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 3 : *Una pars suorum equitum faciat contra hostes insulatum et Aggressuram cum tubis et timpanis... Ipsi hostes non curaverint amplius de insultu et Aggressura, etc.* Lit. remiss. ann. 1841. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 376 : *Johannes de Revella,... cum armis vetitis et prohibitis, insulatum et Aggressuram fecit in Jessonum.* [** Legitur apud Appuleium et Jurisconsultos. Vide Forcellini Lexicon.]

* **AGGRESSUS**. Vide infra Agressus.

* **AGGRIENNUS**, Modus agri, idem qui *Arennus*. Vide in hac voce. Charta ann. 1209. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Dederunt præterea dictæ ecclesiæ sacerdoti sex Aggriennios terræ liberos et quittos, salva decima ecclesiæ Columbensis.*

* **AGGRUNDA**, Protectus. ἔθετης, ὁ ἔκστης, in Gloss. Lat. Græco MSS. At si vim vocum Gracarum species, est expiator, et expulsor. [** Gloss. Græc. Lat. : 'Εθέτης, ὁ ἔκστης, Projectus, aggrunda. Id. Sugrunda, Menianum. Est projectura tecti, qua stillicidium arcet. Vide Forcell. in voc. Subgrunda et Grunda.]

* **AGGUTURARE, ARI**. [Strangulare. Dief.]

* **1. AGIA**, pro *Hagia* vel *Haia*, Silva, vel pars silvæ, quam *haies* seu sepibus muniebant ad feras includendas. Hist. Beccensis Monasterii MS. pag. 10. et 167 : *Eadem quoque Monasterio tradidit idem Wido Comes Agiam de Monte-malo. Vide Haga.*

* **2. AGIA**, iterum pro *Haia*, Sepes, Gall. Haie. Instrum. ann. 1276. ex Chartul. minori S. Benigni Divion : *Item super medietatem totius prati de Demois quæ ad partem meam devenit prout se ingerit a metis ibi positis usque ad motam super illud totum scilicet quod ibi habebat ductus Odo pater meus usque ad Agiam mansi.* Et in alio venditionis Instrumento ejusdem anni 1276 : *Quare dictas decem eminas bladi percipiendas et habendas... assedi nomine meo et hæredum meorum super ea quæ inferius continetur. Primo super totam domum meam... prout illa domus et ejus pertinencie se ingerunt ab Agia, quæ est retro... prout mansis se importat usque ad Agiam horti domus et bordæ.* Charta Oliverii Abbatis S. Johannis Angeriacensis ann. 1307. ex Chartular. ejus Monast. pag. 227 : *Nec non (asserebamus nos habere) et pascua ad omnia animalia dicti Prioratus depascenda, venationemque ad omnes feras cum canibus vel alias cum retibus, cordis et instrumentis quibus expedire videbitur; et jus scindendi quascumque arbores dictæ forestæ pro Agiis ibidem ad venandum pro libito voluntatis ac Prioris nostri dicti Prioratus; nomine ejusdem Prioratus esse et fuisse in possessione pacifica omnium præmissorum.* Charta Joannis Morelli pro Monast. S. Joannis Angeriac. ann. 1309. ex eod. Chartulario pag. 288 : *Necnon habent et habebunt venatio-*

nem et poterunt venari libere jure suo ad omnes feras cum canibus vel alias cum quibuscumque retibus, cordis et instrumentis quibus placuerit vel expedire videbitur ad venandum, ut quolibet venationis genus exercendi, quotienscumque et quantumcumque voluerint pro libito voluntatis; et jus scindendi quascumque arbores in dicta foresta pro Agiis faciendis, quantumcumque voluerint pro libito voluntatis, queru tamet excepta et excerpta quarena, de bocheto a via cava versus bochetum. Vide Haia in Haga.

* **2. AGIA**, gæz kranckheyt des zorns, (iræ affectus) in Gemma Gemmarum.

* [Id est fragilitas propter quam dignitur invidia. Dief.]

* **3. AGIA**, recurrentis unda. Gloss. in cod. reg. 4778.

* **1. AGIA ANASTASIS**, voces Græcæ, sancta Resurrecio. Appendix ad Agnelli librum Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 213. col. 1. B : *Vacante sancta matre nostra Ravennate Ecclesia, quæ Agia nominatur Anastasis, ob privationem Pilei supra nominati. Hic Pileus Archipræsul multum vexarat Ecclesiam Ravennatem.*

* **AGIADES**, Militia Turcica ad munienda castra et itinera exæquaenda. Ital. Guastatori. Laonic. Chalcocon. lib. 7 : *Sunt in castris et alii ex Asia oriundi pedites, qui Agiades nominantur, quorum opera rex utilur ad itinera purganda, et ad castra communienda, nec non ad alia, quibus in castris opus est.* Ex Lexic. milit. Caroli de Aquino. [** Vide Lex. med. Græc. voce 'Αγιάδες.]

* **AGIA**, Glandolæ, in Glossis Isidori [sic et Pith. Excerpt. nisi quod in his legatur Agia.] [** An legendum Agla. Vide Agla in Aglanderata.]

* **AGIAMA**, Breviloq. Agiama, dicuntur quædam loca in navibus, quæ per artationem remorum veniunt, vel dicuntur foramina, per quæ hortator remos accedit. [Vide Agea.] [** Isid. Orig. lib. 19. cap. 2 : Agiaria sunt loca in navi per quæ ad remiges hortator accedit. De qua Ennius : Multa foro ponet et Agia via longa repletur, ubi edit. rec. habent Agea.]

* **AGIARIA**. [Locus vel via in navi in quo hortator descendit; per quam citato ad remiges accedit. Dief.]

* **AGIATUS**, Qui sua tutelæ est, Gall. Majeun, olim Agié vel Agiæ. Vide supra Agiatus. Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 207. v° : *Dominus Ludovicus regens prædictus, certis ductus causis et rationibus, ordinavit quod dictus dominus Karolus non Agiatus, pro Agiato teneatur, et quod tanquam rex Agiatus sacratur.* Arest. Pârlam. ann. 1408. ex Cod. reg. 9612. U : *Lite mota... inter dilectionem nostrum Johannem comitem Brenæ de novo Agiatum, nec non dilectum et fidelem consiliarium nostrum episcopum Laudunensem, etc.*

* **1. AGIBILIA**, Negotia, Gall. Affaires. S. Petrus Cælestinus dicitur *Inexpertus in Agibilibus* tom. 4. SS. Maii pag. 458. Vir moribus et scientia conspicuus, expertus in Agilibus, apud Rymer. tom. 4. pag. 570. Occurrat eadem vox in Formulari Anglic. Thoma Madox pag. 336. in Actis SS. April. tom. 2. pag. 588. etc.

* **2. AGIBILIS**, Industrius, acer, strenuus, velox, in Gocleni Lexico Philos. Catholicum Latino-Francicum : *Agibilis, Faisable, Agibilitas, Faisableté. Agibiliter, Faisablelement.*

* **AGICIS**. Vide Ajacis.

* **AGILD**, ex Saxonico ægild, alias orgild, Insolutus, Inultus, sine compen-

satione, talis et tam sceleratus, ut ob hujus interfectionem pretium, quod *Weregildum* vocant, non exigatur. Leges Alvredi cap. 6 : *Si Utla gaefiat, ut occidat, pro eo quod contra Dei rectum, ei Regis Imperium stet, jaceat Agild.* In Legib. Kanuti Regis cap. 88 : *Si quis eum inter agendum perimat, Agilde jaceat.* In Legibus Henr. I. cap. 88. corrupute habetur *Egilde*, pro *Agilde*.

* **AGILLA**. [Vermis fabæ. Dief.]

* **AGILITER**, Facile. Vita S. Catharinæ Senensis April. tom. 3. pag. 956 : *Ceterum quid passa sit a dæmonibus, non Agiliter potest referri.*

* **1. AGILLARIUS**, Bubulcus seu bubulcorum præfector, a Græco ἀγίλην, Armenum. Anglis veteribus Heyward vel Herdward. Hic domino fidem facere et jurare tenebatur : de cuius Sacramenti formula Kennettus loquitur in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden. Idem ibidem pag. 534. ad ann. 1399 : *Quoddam pratum viride, quod vocatur Heywards-mere, eo quod pertineat ad Officium Agillarii domini l'Etrange.* Ratione hujus officii ab aliis domino debitis servitiis immunis erat Bubulcus : hinc in Chartulario Glaston. MS. fol. 40 : *Sunt ibi sexdecim cotarii, quorum alii sunt Bubulci domini, alii sunt Pastores, qui si non essent, deberet quilibet unum opus singulis septimanis per annum.* Præter Agillarius varii agrorum operibus et operariis. Laudatus Kennettus ad ann. 1425. pag. 576 : *Et in solutis diversis hominibus et feminis primo die mensis Julii conductis ad sarculandum diversa blada, ut patet per tallium contra Agillarium hoc anno 14. sol. 10. den. etc.* Hujus vero stipendum anno tertio Henrici VI. erat. 13. sol. 4. den. : *Et in stipendio Roberti Clerk Agillarii hoc anno 13. sol. 4. den. apud eund. Kennettum pag. 576.* [** Vide Meursii Gloss. Græcob. in voce Αγιλλαρίος.]

* **2. AGILLASTER**. [Ut AGALASTER. Dief.]

* **AGILLIME**, Promptissime, Gall. Très-promtement, très-facilement. Vita S. Cathar. Senens. tom. 3. Apr. pag. 893. col. 1 : *Tunc Dominus inquit: In potestate mea sunt omnia, sicut permisi hoc scandalum evenire, sic possum Agillime illud extinguerre.*

* **AGILLIMUS**, superlat. Agilis, Gall. Alerta, dispos. Mirac. S. Adalberti tom. 5. Jun. pag. 105. col. 2 : *Garbrandus autem, cum esset Agillimus omnium de Castriken, ad omne opus bellicum strenuus, pede, manu ad agendum, ad discurrendum facilis, etc.*

* **AGILOLFINGI**, dicti qui erant de genere Ducum Bavariæ, in Lege Bajavar. tit. 2. cap. 20. ex quibus, Regum nostrorum induito, esse debebant Duces omnes Bavarici, ab ipsomet Regibus electi, et constituti, § 3. Chronicum Fredegarii cap. 52 : *Quidam ex proceribus (Austriae) de gente nobili Agiolfinga, nomine Chroodalus.* Ditmarus lib. 5. pag. 55. ait Bavarios ab initio Ducem eligendi liberam habuisse potestatem. Ab Agiolfingis istis Welphones prodilis existimat Rhenanus lib. 2. Rer. German. pag. 88.

1. **AGINA**. Tabularium S. Cyrici Nivern. ann. 8. Roberti Reg. Ch. 60 : *Ermendricus et uxor sua Olgardis, et Aalgarus et dilectæ illius Agina, communiter vendimus, etc.* Infra : S. Stephanii et uxoris sue Guthurgis, et Ermendrico et conjugi ejus Oolgarde, et Aalgarde et Amabile ejus Agine, qui hanc venditionis cartam fieri et firmari rogaverunt. [** Agina non alia videtur quam

uxor, a Græco γύνη, Mulier forte sic dicta.

* Nisi a Saxon. Agen, Proprius, deducas; quia nihil magis proprium quam uxor putatur. Vide *Agenhine*.

12. AGINĀ. Trutinæ scapus, quod ea mensura ponderis agatur. At Festo est foramen, in quo inseritur scapus trutinæ et in quo vertitur. Hinc *Aginare*.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 521: *Agina*, *z*, ab *ago*, foramen *librae*: vel *Agina*, idem quod *festinancia*; et inde *Agina*, *nas*, *festinare*; et inde *Aginator*, *merca-*
tor de facili vendens. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Agina*, le treu de la balance, vel hautesce. *Aginare*, hâter. *Aginator*, hoc est, qui vet trot. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Cochar*, *Prov. Citare, festinare, Aginare*.

* **AGINANTES.** Explicantes, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Agginare*.

13. AGINARE. Negotiari scil. tractando *Aginam*. Item Isidoro, Explicare. Glossæ MSS. S. Andree Avenion. *Agnare, Festinare*. At in *Glossis Lat. Græc. MSS. Aginare* idem est ac *Ducere, militare*; exercitui praesesse: *Aginat, στρατεύει*. Vide *Agginare*. ** Glossa Græc. Lat. integra habet: *Aginat, δαπάνασται, στρέψει, μηχανᾶται, στρατεύει* ubi, Vulcianus monet στρέψει hic significare Consuere fraudes.]

14. AGINATORES, quos ab *Agina* dictos ait Festus, Laurentio in *Amalthea* sunt, *Aurige, qui ludis circensisibus se exercebant* [** hi sunt *Agitatores*], et qui parvo lucro moventur. *** Qui rem suam agiliter agit. Gemm. Gemm.]

AGINENSES. Hæretici, qui vulgo Waldenses, apud Robertum de Monte in Chr. ann. 1178. Ab Aginno Occitanie urbe.

* **AGINON.** [Vicus; vox græca. Dief.]

AGIOPELAGUS. Mare Cycladum, Ethico, corrupte pro *Egziopelagus*, ex quo *Archipelagus* postmodum formatum. Mappa mundi tom. 2. Gestorum Dei per Francos pag. 287: *Et illud mare in aliqua sui parte vocatur Agios pelagos, quod apud nos sonat sanctum mare*. Sanuto Epist. 20. *Lazopelagus dicitur*; *Ygiopelagus*, apud *Anonymous Bareensem* ann. 1055. Porro Domini Eubœenses, seu *Nigriponti*, *Duces* se se inscripsisse *Agiopelagi*, observatum olim a nobis in Hist. Gallo-Bisantina lib. 8. n° 31. Αἰγαὶοπελάγη τῶν ἀρχῆς mentio est in Menæis 12. Martii in S. Theophane.

* **AGIOSYMANDRUM**, Græcis recentioribus aliisque Christianis sub Turcica tyrannide degentibus, dicitur instrumentum ligneum, quod campanæ loco in convocandis cetibus adhibere coguntur; cum campanarum usus ne forte sono earum, ad rebellionem homines concitentur, a Turcis prohibitus sit. Ab ἄγος, Sanctus et σημαῖνων, Significo. Sic Hofmannus in Lexico.

15. AGIPES, AGIPEDIUS. Vide *Acupe-*
dium.

* **AGIRELARIUM.** Stat. Ord. Cartus. ann. 1291. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 691. col. 2: *Agricultura non exerceatur in Agirelarii*. Forte pro *Agilarum*, Prædium, in quo armenta boum aliorumve animalium nutrituntur. Vide *Agillarius*.

16. AGIRRISIS. Videtur esse vel pars missis vel census annuus ab eo solvendus qui ex agro non suo fructus percipit. Notitia de terra Flaiaco ex Chartul. Abbatiae S. Joannis Angeriensis pag. 28: *Quod si partem suam Vindocinenses Monachi propriis laboribus et propriis bobus excolere nollent, Monachi S. Joan-*

nis eam excolerent et Agirrisim Vindoci-
nensis redderent.

* Aut mendum esse in Chartulario, aut perperam lectum fuisse suspicor: hinc emendandum puto substituendumque *Agrarium*; adeo ut sensus sit, tantum ex ea parte ab ipsis exulta reddent, quantum pro *Agrario* persolvi solet.

AGISCUS. Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 830. apud *Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 424. ubi de ministeriis sacris: *Calices argenteos... signos cum Agiscos duos, et tertium ministrandum campanas duas, cingulos auro gemmatos duos, etc.* Ubi *Agiscus* videtur ponit pro ansa.

AGISTARE, ADGISTARE, AGISTATOR, AGISTAMENTUM, voces Scriptoribus Anglicis sat frequentes, a Gallico *Giste*. Est autem *Agistare*, animalia seu pecora in silvam immittere, quo ibi jaceant, et pascant, certa anni tempestate, in designatis ab Agistatoribus locis, Galli *Gister* dicunt. Ita

AGISTARE boscum, silvam, campum, est certum pecoris numerum, compescendi jus habentibus, assignare in bosco, silva, aut campo. Capitula Placitorum Coronæ Regis apud Hoved. in Ric. I. pag. 784: *Item præcipit... quod 4. ponantur Milites ad Agistandos boscos suos, et ad recipiendum pannagium suum. Mox: Item præcipit, quod nullus Adgiset boscos suos infra metas forestæ suæ antequam bosci eorum Adgistentur.* Charta Forestæ Joannis Regis Angl. apud Parisum: *Unusquisque liber homo Agistet boscum suum in foresta pro voluntate sua et habeant pannagium suum.* Vide Fletam lib. 2. cap. 41. § 31.

AGISTARE animalia, in boscum aut forestam immittere, in Fleta lib. 2. cap. 41. § 15. Inquisitiones de forisfacturis forestæ in Additam. ad Matth. Paris. cap. 12: *Inquiratur etiam de equis, equitiis, et aliis averiis Agistatis infra forestam Regis, per quæ pasta forestæ nimis oneratur.* Ibidem: *Inquiratur qui forestarii ceperint finem pro diversis animalibus Agistandis. Agistare porcos*, in Monastico Angl. tom. 2. pag. 280.

AGISTARE Pensionem imponere, tri-
buto onerare: metaphoræ ducta a bos-
cis, aut forestis, quæ pascui sunt obnoxiae. In Actis Forens. Edw. I. Regis Angl. apud Seldenum in Mari clauso lib. 2. pag. 191. occurrit mentio *terraram, ad custodium maris Agistatarum*, i. ut interpretatur idem Seldenus, *pensione seu tributo onustarum*. Et apud Spelmanum in Ordinat. Marisci de Runney, dicuntur *terræ Agistæ*, quarum posse-
sores ripas seu aggeres vicinos contra impetus aquarum munire tenentur. Neque alio sensu Historia Fundationis Prioratus de Wigmore in Agro Hereford. Gallice scripta, tom. 2. Mon. Angl. pag. 215: *Et pur plus tot haster cel ranzon, si pria il qu'il vousist granter pur mettre un Agistemment d'argent sur sa gent*, i. ut promptius liberationem ejus procuraret, petiti licentiam sibi dari pecuniam a vassallis suis corrogandi.

AGISTATOR, qui pascuis silvaticis præest, et ne ultra metas præscriptas animalia evagentur, aut ultra diem præstabilitum pascant, invigilat. Charta Joannis Regis Angl. de Foresta, ann. 1215: *Agistatores nostri debent accipere pannagium suum.* Monasticum Angl. tom. 1. pag. 939: *Extra omnem potesta-tem forestariorum, viridariorum, regardatorum, Agistatorum, et omnium aliorum baillivorum forestæ nostræ.* Vide Fletam

lib. 2. cap. 41. § 3. et Manwodum in Legibus Forestarum cap. 11. fol. 80.

AGISTAMENTUM, jus pascendi animalia in boscis, aut forestis. Hoved. loco citato: *Est sciendum, quod incipit Adgis- tamentum dom. Regis 15. die ante Festum S. Michaëlis, et durat 15. diebus post festum S. Michaëlis.*

* **AGISTAMENTUM**, Alia notione vide-
tur esse tributum propter jus pascendo-
rum animalium in silvis exactum. *Madox Formulare Anglicum.* Charta DCXCVII: *Salva in tota vita mea commu- nia pasturæ ad decem jumenta cum eorum sequela trium annorum, pascencia in eadem foresta toto tempore anni sine Agistamento vel impedimento, exceptis pratis et clausis factis vel faciendis; et salvo mihi communia pasturæ ad triginta averia mea propria de Melborbis et Perafton, pascencia in eadem foresta per totum annum sine Agistamento.* Hæc vox eodem sensu pluries repetitur ibidem.

** **AGITANTER, festinanter.** Gemm. Gemm.

AGITARIUM, Cunabulum, quod ad in-
fantes ad somnum provocandos agitetur
et moveatur. Vita S. Pardulif cap. 18: *In Agitari, quod vulgo Berciolum vocant, pannis constrictum imposuit.*

* **AGITATIO,** Ceremonia, nempe in sa-
crificiis quibusdam oblatio fiebat *Agita-*
tione versus Orientem, Occidentem,
Meridiem et Septentrionem ad ostendendum in quatuor mundi partibus de-
bere sacrificia ad laudem Nomini Divini offerri. Hofmannus in Lexico universali.

AGITATORES, Auriga, qui agitandi mu-
nus exercent in leg. 3. Cod. de Scenici,
qui equos curules in Circu agunt et agi-
tant. Gloss. Gr. Lat. ἀλάτης ἐπίπων, *Agita-*
tor. Gloss. Lat. Gr. *Auriga, Agitator,* ἀνίοχος, ἀλάτης, Ita emendo, pro *agitur*. Lamprid. in Commodo: *Volutit etiam in Circu quadrigas Agitare.* In Cursibus publicis *animalia publica fuste Agitari* vetantur in leg. 1. C. de Cursu publico. Recensentur autem *agitatores*, ut et pantomimi et histriones, inter viles personas ac inhonestas, in leg. 4. C. de Spectaculis. [Atque apud Romanos ex eo erant numero servorum, e quibus dominus non voluptam solum, sed et lucrum facere, operas illorum locando, consueverat.] Proinde ii sunt, de quibus hæc habet Concilium Arelatense I. sub Sil-
vestro PP. can. 4: *De Agitatoribus, qui fideles sunt, placuit eos, quandiu Agitant, a communione separari.* Eadem statu-
tur in Concil. Arelat. II. ann. 452. can. 20. ubi *Agitatores, sive Theatrici, dicun-*
tur. Capit. 3. Caroli M. incerti ann. cap. 1. et lib. 7. cap. 105. novæ Edit. 142: *Nec ad pugnam properarent, nec arma ferrent, nec homines... necarent, nec Agita-*
tores sanguinum fierent, etc. Agitatores autem ideo proscribuntur, quod plerique ex iis magis artibus uti crederentur, ut adversariorum suorum equos in certamine frangerent et impedirent, sicut palmarum consequerentur: quod ex leg. 9. Cod. de Malefic. colligitur, præterea ex S. Hieronymo in Vita S. Hilarionis, Ammiano lib. 26. et ex Senatori lib. 3. Epist. 51. [Agitatorum quoque meminit Paulus Jurisconsultus lib. 43. FF. de Actione. emt.]

* **AGITULMARE.** [Strangulare. Dief.]

* **AGITUS, A. UM, Chiamato**, in Glossar.
Lat. Ital. MS. Vocatus, nominatus.

[** leg. *Accitus*.]

AGIUS, AYUS, ἄγιος, Sanctus. Charta Edmundi Reg. Angl. in Monast. Angl. pag. 15. 17: *Ego... triumphalem trophyæ Agiæ Crucis impressi.* Et pag. 122: *Agio*

et alto Domino Zabaoth regnante. Adde Ingulphum pag. 882. S. Bonifacius Episcopus Moguntin. Epist. 1. Agius frustratis, etc. Agius Pontifex, in Vita S. Audomari cap. 1. 8. Utitur etiam Fridegodus in S. Wilfrido cap. 6. Ex his emendanda formula 15. ex Baluzianis: Agino Salomon pro sapientia bene scriptis hanc sententiam, etc. Legendum enim agio, vel agios, aut agius. [Vide Mirae Opera Diplomat. edit. 2. pag. 1141.]

AYUS, pro *Agios*, Papias: *Aius, Sanctus. Breviloq. Aios Latine, i. Agios Græce. Stephanus Episcopus Leod. in Vita S. Lamberti cap. 2: Eodem tempore Ayus Pontifex Theodardus, etc. Ubi loci fallitur Chapeauvillius, qui nomen proprium esse putat. Et cap. seq. sanctus dicitur Theodardus. Vide Triumphum S. Remacli lib. 2. cap. 36. Glaber lib. 4. cap. 6: Exclamavit, ut Christianus mos est ... Aios, Kyrie eleison. [Expositio brevis antiquæ Liturgiæ Gallic. inter Anecd. Marten. tom. 5. col. 91: Aius vero ante Prophetiæ pro hoc cantatur in Greca lingua, quia prædicatio Novi Testam. in mundo per Græca lingua processit... Incipiente Presule Ecclesiæ Aius psalhet dicens Latino cum Græco, ut ostendat juncatum Testamentum Vetus et Novum. Et col. 98. De Aius ante Evangelium habetur: Tunc in adventu S. Evangelii claro modulamine denuo psalhet Aius in specie Angelorum ante faciem Christi ad portas inferi clamantium: Tollite portas principes vestras, etc.]*

AGLA, Baculus vel Sceptrum officii et dignitatis Tribuni militaris apud Turcas, ut docet Leunclavius, teste Spelmanno in voce *Drungus*, vel *Druncus*. Hinc

AGLARI, vel *AGLARII*, pro Tribunis militum dicuntur apud eosdem.

* **AGLA**. [Solennitas qua vitulu sociatur. DIEF.]

* **AGLANDERATA** QUERCUS, Glandibus onusta. Transactio ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues: Quod... negue pastores aliqui, negue gardiani extranei pastores, in eadem terra et territorio pastorgantes, ... possint... aliquas quercos, nec euves Aglanderatas acanare. *Aglan*, Glandium pastus, *Glandée*, in Charta ann. 1386. ex Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 121: Ainsi usagéont es pastures et à l'Aglan pour leur pourriaux, et pour leurs autres bestes grosses et menues.

* **AGLASTUS**. [Ut AGALASTER. DIEF.]

* **AGLATA**, pro *Oglata*; quod forte idem est atque *Olca*, Terræ portio arabilis et sepibus clausa. Charta anni XIV. Regni Caroli Regis Franc. et Longobard. Patricii Romani Indict. IX. in magno Chartulario S. Victoris Massil. fol. 24. v°: *Villas cum casis adstantibus vel disruptis, una cum stilicidiis et luminariis earum, curtis, Aglatis, exitis, vinctis, campis, pratis, etc.* Vide *Oglata*.

* **AGLODIARE**, Cumulare, acervare. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Aglodiare, Ammonceir*.

* **AGLOMA**, Victima, hostia. Glossarium Latino-Græcum MS. Agloma, *leptov*. Puto legendum *Agonia*, quod vide num. 2.

* **AGLOSSA**, est nomen herbæ, schaffzung oder wegbreit. Gemm. Gemm.

* **AGLUCINARE**. [Ut AGLUTINARE. DIEF.]

* **AGLUTINARE**, Angloutir, in Glossar. Lat. Gall. ex cod. reg. 4120. Absorbere, deglutire. *Aglerer* vero, pro Adhærente, Gall. *S'attacher, s'accrocher*, in Vit. SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 45. v°. col. 2: *Com uns vilains vausist arer*

le jour du Dimanche, tantots li manges de la destral, à laquelle il voloit monder le suec, as doiz contraiz de la destre main s'Agleta.

AGMANILE. Vide *Aquimanile*.

AGMEN. Charta Hispanica æras 1111, apud Antonium de Yezep in chronicis Ordin. S. Benedicti tom. 3: *Pro Ecclesia parrochitana, vocabulo S. Mameatis, territorio Melagre, super Agmen vocitato Cea, quæ fuerit dirutæ ab Ismaelito hoste, etc.* ubi scrib. *Amnem*, vel *flumen*.

* **AGMENTARE**, Augere, Gall. *Augmenter*. Occurrit saepius in veteribus Instrumentis. Litteræ Sugerii ann. 1130. apud Felibian. Hist. San-Dionys. pag. XCVI: *Cotidianum sex solidorum generale IV. solidis, ut decem fiant, refectionem eorum Agmentamus.*

AGMINALES *EQUI*, in leg. 18. D. de Muneribus et onerib.: *Patrimoniorum munera duplicita sunt: nam quædam ex his muneribus, possessionibus, sive patrimonii indicuntur, veluti Agminales Equi, vel mulæ, et angariæ atque veredi.* In Leg. 4. et 6. Cod. Theod. de Cursu publico, *Agminales seu paraveredi* dicuntur, ita ut *agminales* idem sint qui *paraveredi*. *Agminales* autem vocatos probabile est, quod gregatim, ἀγεληδον, *agminatim*, prope civitates nutritur et haberentur ad cursus publicos. [**] Hæc est Gothofredi sententia, alii *Agminalis* dictum esse putant, quasi *Ad agmen pertinens, ad exercitum spectans.*]

* **AGMINARI**, *Agminatum* decertare, pugnare, Gall. *Se battre en troupes*. Chron. Domin. de Gravina apud Muratori. tom. 12. Script. Ital. col. 700: *Plurimi eorum brigantium nequeunt per portam intrare in auxilium clamantium sociorum, murum civitatis ibidem prope portam cum cultellis et securibus defabri- cari coeperunt, et Agminantibus sociis succurrerunt largo modo.*

* **AGMINUS**. [Agninus. DIEF.]

* **AGMON**, [Ut AGINON. DIEF.]

* **AGMYNDALA**, pro *Amygdala*, Gall. *Anande*, in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 98.

* **AGNA**, Mensuræ genus in agrorum dimensione. Colum. lib. 5. cap. 6: *Actus quadratus, undeque finitus pedibus CXX. hæc duplicatum facit jugerum et ab eo quod erat junctum jugerum nomen usurpatum. Sed hunc actum rusticæ Boeticæ provinciæ Agnam vocant.* [**] Vide Forcell. in voce *Acnum vel Acna*.]

* **AGNA**. [Solennitas qua vitulus vel agna occiditur. DIEF.]

* **AGNACIA**, Minuta decima, quæ ex lanis agnorum, vervecumne percipitur. Charta ann. 1228. in Chartul. Buxer. parte 8: *Ego Willermus dominus Marriegnei... concessi in puram et perpetuam elemosinam Deo et beatæ Mariæ de Buxeria... parvam decimam, quam solebam habere apud Chanobum, quæ nuncupatur Agnacia. Jura eccl. parroch. de Thoisiaco Eduens. Dicte scripta ann. 1383. ex Cod. reg. 5529. B: Agnaciæ seu decimam lanarum omnium mutonum, castronum et aliorum animalium lanigerorum in tota parrochia yernatorum percipit curatus. Voce vero Agnene, in Ordinat. pro hospitio comit. Carol. inter Probat. tom. 3. Hist. Burg. p. 255. col. 2. certa lanæ quantitas significari videtur. Item *Jehannote la Germinée aura une Agnence*. Vide infra *Aignelinus* et *Anacia*.*

* **AGNACIO**, Eadem, ut videtur, notione. Charta ann. 1239. in Chartul. Latinac. fol. 117: *Cum ecclesia S. Petri Latigniacensis haberet medietatem locatio-*

num domorum ecclesiæ de Fontanis, sitarum in villa Latigniaci, et duos modios vini pro vino comitis, et viginti sex denarios, tam pro Agnacionibus quam pro furcis, (quas scilicet illi in foresta capere poterant.)

AGNAFUS, Fullonem non expertus, ex Græco "Αγναφος, Αγναπτος. Vetus Charta Cornutiana a Suaresio edita: Necnon et in palliis pallium holosericum Agnafum auroclavum.

* **AGNAMINARE**. [Nominare. DIEF.]

1. **AGNATIO**, AGNITIO, Liberi. Lex Wisiogoth. lib. 10. tit. 1. § 17. cuius titulus est: *De mancipiorum Agnitioribus dividendis: Hac rationabiliter naturæ lege compellimur. Agnitorem ancillæ, quæ servo alieno juncta peperit, inter utrosque dominos equaliter dividendam.* At lib. 3. tit. 2. § 4. habetur *Agnatio*, id est, nati, liberi: *Agnatio autem servi domino computetur.* Ita etiam in Edicto Theoderici Regis § 65: *Quoties se ancillæ ingenuus, aut originarius, aut servus forte miscuerit, necesse est ut omnis matrem sequatur Agnatio, id est, filii omnes ad dominum ancillæ pertineant.* Adde leg. un. Cod. Th. de Inquiliinis et colonis, et cap. ult. Capitularis ann. 829. Testamentum. S. Arædii: *Nec non et mancipiola hæc et Agnitio eorum inferius comprehensa, etc.* Ita ibi non semel, apud Mabilonium in Analectis tom. 2. [**] Appul. de herbis cap. 59. de plantis dixit. Vide Forcell. h. v.]

AGNATIONIS CHARTA, qua dominus servi, cui se ingenua junxit, illis indulget, ut qui ex eis nascentur, liberi permaneant. Hujus formula habetur apud Marculfum. lib. 2. cap. 29. Vide Senator. lib. 7. Epist. 40.

* 2. **AGNATIO**. Stat. civit. Astæ in Continuat. pag. 3. r°: *Crudelius etiam sœviant (hæretici) in seipso, dum post animum dispendium, corpora denique severæ mortis illecebri, quam per Agnationem veram et veræ fidei possent evadere, etc.* Ubi *Agnitionem* légendum arbitror.

* **AGNEETEN**, Vox Belgica significans munera dare die festo S. Agnetis. De Translatione S. Pontiani Spoleto Ultrajectum tom. 1. Januarii pag. 935. F: *Viget etiamnum Ultrajecti, etsi publice abdicatis Ecclesiæ Catholice sacris, consuetudo hoc die xenia largiendi; quibus octavo post die, festo S. Agnetis, mutua repræstantur: hocque Poncen et Agneeten vocant, quasi dicas ad sancti Pontiani sanctaque Agnetis honorem munera impertiri.*

* **AGNEOTES**, Qui se castificant, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. a Gr. ἄγνεια, castitas, castimonium, ut habent Glossæ Gr. Lat. Vide Agnenotes, Agene-rotates et Agenevores.

* **AGNELLARE**, Agnum procreare, Gall. Agneler. Chartularium Parthenonis SS. Trin. Cadom. fol. 49: *Si bidentes Agnellant easdem bidentes cum agnis suis observabit.*

* **AGNELLARII**, Quibus agnorum nutriendorum cura incumbit. Agnellaria, locus, ubi agni educantur. Statuta antiqua Ord. Carthusiensis 2. part. cap. 19. § 8: *El aufertur præcise omnis spes dispendandi super possessionibus vel redditibus extra terminos habendis: nisi tam urgens et inevitabilis necessitas, quod in majus detrimentum inde accideret. Quod si statutum tam solemniter firmatum rumpetur, et nisi forte in Agnellariis et cellariis, ubi magna necessitas appareret, etc.* Infra § 11: *In terris Agnellariorum nemo presumat facere aliquam culturam sine li-*

centia Capituli Generalis, excepto quod hortu ibi poterit haberi.

AGNELLINI Panni. Ex Gall. *Peaux d'agneaux*. Statuta Cluniac. Petri Venerab. cap. 16: *Nullus fratum nostrorum Pannis... qui appellantur Agnellini; exceptis Theutonicis, et iis adjacentibus Monachis... vestiatur*. Charta ann. 1288. apud Perardum in Burgundicis pag. 562: *Pro quolibet sacco lanarum et Agnellenorum.*

* **AGENOTES**, Qui se castificant. Gloss. Bitur. a Græco, ἄγνος, Castus. Vide Agneotes.

* **AGNERE**, Tædio affici. *Agnet*, accidiat, in Glossar. Cod. Reg. 7613; [in cod. reg. 4778: *Agnit, suffocat.*]

* **AGNES**. [Magnes (?). DIEF.]

* **AGNETUM**, pro Agitum. Vide supra in hac voce.

AGNILE, ut Ovile, agnorum stabulum. Gloss. Gr. Lat. MS. ἄγνων ὁ τόπος, Agnile.

* **AGNIMA**, Vas mensarium. Vide Servitium mensæ.

AGNINA, Caro agni, ἄρνειον κρέας, in Gloss. Græc. Lat. Anna Commena lib. 8. Alexiad. pag. 280: Ἄλλ' ἡλίου ἀντελλοντος λύκου ἦ ἄρνιου κρέας ἐδόμεθα. [Hac voce usi sunt melioris latinitatis Auctores. Horat. Epist. lib. 1. 15.]

Patinas coenabat omnes vilis et Agnina.

Apud Plautum, indigne fert parasitus Agninan vendi pro Arietina. A veteribus tanquam vilissimæ et insuaves carnes Agninae reputabantur. Vide Martinum in Lex. Philol.]

AGNITIO. Vide Agnatio.

AGNITUDO, AGNITIO. Vita S. Fidoli: *Cujus rei Agnitudine mastus, etc.*

* **AGNOITÆ**, Hæretici ab ignorantia sic dicti, quod novissimam horam Christi, etiam quoad Deitatem, ignotam esse arbitrarentur. Baronum consule ad ann. C. 535. et 563. Alii fuere Theophroni Cappadocii qui se Eunomio junxerat sectatores. Dei omniscientiam in dubium vocarunt circa ann. 370.

AGNOMENTUM, pro Agnomen, dixit Apuleius in Apologia [pag. 497. edit. 1688: *Agnomenta et duo indita, Charon ut jam dixi ob oris et animi diritatem.*]

* **AGNOMINIA**, Infamia, quæ portæ alij cuius imponitur. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **AGNULUS**, diminut. ab Agnus, Moneta species. Necrolog. MS. Heder. 11. Non. Oct.: *Obiti Elisabeth Deo sacra, quæ dedit ecclesiæ nostræ unum Agnulum aureum*. Vide Multo.

AGNUS, pro *Castus*, ex Græc. ἄγνος. Occurrit non semel in Actis Martyrii SS. Didymi et Theodoræ num. 6. 8.

AGNUS, Moneta aureæ species. Vide Multo.

AGNUS DEI. Alcuinus: *Sergius PP. constituit ut tempore confractiois Domini corporis, Agnus Dei a Clero et populo decantetur*. Eadem habent Amalarius lib. 3. cap. 33. Berno Augiensis Abbas, Micrologus cap. 18. Walafrid. Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 22. Chronic. Reichersp. ann. 684. Florent. Wigorn. pag. 568. etc. *Tertius Agnus Dei*, apud Petrum de Vineis lib. 1. Epist. 1. in quo additur: *Dona nobis pacem.*

AGNUS DEI. Mos erat, verbis utor Sirmondi ad Ennodium, ut ex cereo Paschali, qui Sabbato Sancto conceptis precibus sacratus fuerat, particulæ de cuperentur, ac populo die dominica post Albas post sacram Communioneum distribuerentur, unde suffitum in ædibus suis facerent, vel agros vineasque

munirent adversus dæmonum præstigias, aut contra fulgura, ac tonitrua. Qui quidem mos olim extra Urbem duntaxat. Romæ enim cerei Paschalies vice ceram oleo perfusam benedicebat Archidiaconus, inde particulæ in Agnorum effigiem (ut in Synodo Trullana can. 82.) expressas asservabat, populo similiter, die qua dictum est, dividendas. Quæ res nimurum originem dedit cereis Agni cælestis imaginibus, quæ a Pontificibus ipsis augustiore postea ritu consecrari cœperunt. Id passim docent Ordo Romanus in Ordine de Sabbatho Sancto, Alcuinus lib. de Offic. divin. cap. 19. Durandus lib. 6. Ration. cap. 79. Amalarius, etc. Additæ præterea Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 7. lib. 2. sect. Baronium ann. 58. n. 76. et Joan. Molanus orat. 1. in qua de istiusmodi *Agnus Dei* fuse disserit. Laudatur etiam Alfonsi Cicarelli de Menavia *Tractatus de origine, benedictione, consecratione, et virtutibus Agnorum Dei*, in Biblioth. MSS. Labbe pag. 228. Chron. Dolense editum a Labbeo ann. 1306: *Clemens PP. V... Agnus Dei magnam copiam consecravit*. Vitæ Abbatum S. Albani: *Sic non obstitit fulguri impressio Papalis cerea, in qua Agnus Dei figuratur, etc.* Particulas ceræ pro benedictione suntere, habet Gregorius Turon. de Vit. Patr. cap. 8. Neque porro hic omittedi versus, quos Urbanus V. Pap. misit ad Joannem Palæologum Imp. cum Agno Dei, per Mag. Mimera descriptos in Cod. MS. Bibl. Reg. Andr. Dandoli Chronicone continente:

Balsamus ac munda cera, cum chrysatis unda, Conficiunt Agnum, quem do tibi munere magno. Fove velut natum, per mystica sanctificatum, Fulgor desursum depellit et omne malignum. Pregnans servatur, sine vi partus liberatur: Portatur munde, servat de fluctibus undæ, Peccatum frangit ut Christi sanguis et angit. Dona profert dignis, virtutem destruit ignis, Morte repentina salvat, Satanaque ruina, Si quis adorat eum, relinabit ad hoste triumphum! Agne Dei miserere mei!

* **Hispanorum** adversus *Agnus Dei* reverentiam probat Concilium Limanum ann. 1582. tom. 4. Collect. Concil. Hisp. pag. 253: *Devotio tamen merito laudabilis adversus Agnos Dei a summo Pontifice benedictos secum gestandos omnibus modis probatur, dummodo puri ac non fucati coloris sint.*

* **AGNUS DEI** etc. In Imagine B. M. Virginis scriptum apparet, uti narrant Rigord. in Vita Philippi Aug. Guillelmus de Nangis, Robertus Abbas Montis S. Michaelis in suis ad Sigiberti Chronicone additionibus, Sodalitio Dei, la Confrarie de Dieu, occasionem dedit, et grassantibus in Francico regno, in Occitania præsertim et Aquitania, civilibus bellis atque intestinis prædationibus finem imposuit anno circiter 1182. Rem creditu difficilem, ad apparitionem quod attinet, sic narrat Robertus Abbas mox laudatus: *Anno superiori (1182.) apparuit Domina nostra, mater misericordie, sancta Maria, cuidam fabro lignari, opus facienti in quadam sylva (huius erat nomen Durandus) et obtulit illi sigillum iconis sue, et filii sui Salvatoris nostri, cujus sic conscripito erat: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.*

Et jussit ut ferret illud apud Episcopum Lodiensem, ut prædicaret in provincia sua, et aliis circumquaque, ut omnes qui vellent pacem sanctæ Ecclesie et Filii suis, facerent hujusmodi sigilla, et portarent in signum pacis, et facerent parva alba capitia, ad ostentationem pacis et

innocentiaz, et dato Sacramento pacem tenerent et inimicos pacis destruerent. Quod et factum est. Nam multi Episcopi et consules, et viri consulares, et mediocres, et pauperes, hanc sectam tenentes pacem tenent et inimicos pacis perseguuntur. Hæc ille, cujus opus ab Achærio editum habes ad calcem operum Guiberti Abbatis de Novigento.

* **AGNUS PASCHALIS**, qui *juxta Romanam auctoritatem, in Pascha benedicitur, non ad altare, sed ad communem mensam*, ut est in Micrologo cap. 54. Benedictionis formula extat in Ordine Romano.

* **Photius CP.** Pseudo-Patriarcha criminis vertebat Latinis, quod agnum simul cum Christi corpore et sanguine super altare ponerent, et more Judæorum offerrent. Hanc criminationem in suis responsionibus uti falsam rejiciunt Aeneas Parisiensis Episcopus et Ratramnus Monachus Corbeiensis. Sed Walafridus Strabus, qui ante turbas a Photio excitatas decesserat, fatetur modum offerendi et consecrandi agni de Judaicarum superstitionum seminario natum, quorumdam simplicium errore ad sua usque tempora perseverasse, et in libro de Vita S. Udalrici Augustani Episc. cap. 4. auctore Anonymo, eundem usum sæculo X. apud Augustenses in Paschate obtinuisse legitur; qui mos hodie usque in nonnullis locis viget. Si hanc benedictionem improbabant Græci, rem quidem veram, sed gratis impugnabant: at si huc spectat eorum objecatio, quod super altare Agnus offerretur, mera calunnia est. Non ergo Agnos Ecclesia Latina super altare collocabat, aut simul cum Christi corpore offerebat, sed seorsum: tametsi hunc etiam ritum Walafridus Strabus reprehendit, ratus fortasse non decere, ut simul cum vera Christi corporis et sanguinis hostia, agnus umbraticus benediceretur. Hæc fere ad verbum ex Mabillonii Præfat. ad 2. partem sæculi IV. SS. Bened. num. 162.

* **AGNORUM PASCHALIUM**, a subditis domino dari solitorum meminit Charta ann. 1281. in Hist. Dalph. tom. 2. pag. 191.

* **AGNUS FUNDENS AQUAM**. Anastasius Bibl. in S. Silvestro: *In labium fontis Baptisterii Agnum ex auro purissimo Fundentem Aquam... in lœva Agni B. Joannem Batistam, etc.* Vulgo autem agnum sancto Prodromo appungi solitum palam est, ex his verbis: *Ecce Agnus Dei, etc.*

* **AGNUS AUREUS**, inter ornamenta Ecclesiarum recensetur apud eundem Anastasium in Vitis PP. pag. 28. 32.

* **AGNORUM CONSUETUDO**, Præstatio ex agnis. Charta Ludovici VII. ann. 1145. pro Bituricensib.: *Consuetudo Agnorum, quam Præpositus et Servientes nostri capere debent, capiatur a Ramis-Palmarum usque ad quindenam Paschæ, etc.*

* **AGO**, mendose pro Ligo, Gall. Houe, in Terceario MS. dom. du Chafaut ann. 1502: *Quatuor homines vineæ ad hugonem vel Agonem.*

* **AGOGA**. [Qui aquam inducit vel distribuit. DIEF.]

* **AGOGARE**, Nutrire, nisi leg. sit Agregare. Charta pro monast. S. Stephani de Fontaneto in Reg. 106. Charoph. reg. ch. 371: *Et si aliquo tempore vacalias, aut ovilia, seu porcarias ibidem Agogare faceret, donavit decimas omnium projectuum illarum.* Vide mox Agolus.

* **AGOGRAFFA**. [Agriographia. DIEF.]

* **AGOHOOLA**. [Ut AGAGULA. DIEF.]

* AGOI. [Heras. Dief.]

* AGOLATUS, Piscis genus. Stat. Placent. lib. 6. fol. 79. v° : Item omnes cavedos, barbiolos et Agolatos de duabus libris, et ab inde supra, pro qualibet libra, vj. den. et med. Vide mox Agonis.

* AGOLIZARE, Applaudere. Vide Agau-

* AGOLUS, Baculus pastoris, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. Aliud Lat. Gall. ex Cod. 7692: Agolus, croce à pastour. Agolum, apud Festum. Agulus, in Glos- sar. Prov. Lat. ex Cod. 7657.

* AGOMA, GOMUS. [Duellum. Dief.]

AGOMANUS. Glossa Isidori: Particus, Negotiator, qui per partes vendit, qui Institor et Agomanus dicitur quod in diversa manus agat.

* AGON, Desiderium, quo quis molestatur. Charta ann. 842. in Append. ad Marcum Hispan. col. 777: Sed cum diu, ob absentiam praesentiae vestre, sub ius- sione senioris mei in predicta cum Agone illius jam gaudens residerem urbe, etc.

* AGON MORTIS, Corporis et animi extrema collectatio, Gall. Agonie, a Græco ἄγων, Certamen. Occurrit in Reliquiis MSS. Ludewigi tom. 6. pag. 67. Vide Agonizare 3.

* AGONATA. [Gall. Champrin. Dief.]

* AGONES, Victimæ. Gloss. Isid. Vide Agonia 2.

1. AGONIA, Alacritas, vel vigor, in Glossis Arabico-Lat. ex Græc. ἄγωνια. Joan. de Janua: Agonia, Vigor, fiducia. Alias ἄγωνια, est sollicitudo, in Gloss. Gr. Lat.

2. AGONIA, Hostia. Gloss. Isid. et Excerpta Pithœana. Festus habet: Ago- nias, Hostias putabant ab agendo dictas. Vide Thesaurus Fabri.

* AGONICUS. [Ut AGONATA. Dief.]

* AGONISMUS, Ultima morientis angustia, Gall. Agonie. Nisi mavis esse locum certaminis; utrumque enim sensum patitur exemplum seq. Vita posterior B. Lidwinæ Virg. part. 3. tom. 2. April. pag. 359. B.: Vix verbum formare vales, et sola in Agonismo decertare contendis?

1. AGONISTA, Bellatrix. Vita S. Reinoldis tom. 4. Julii pag. 177. C: Fortissima Christi Agonista, nec minis mortis impelli, nec blandimentis amicorum a loco in quo finire disposituerat, avelli potuit.

* AGONYTA, ἄγωνιτης, Certator, miles. Epistola Anonymi de victoriis Regis Davidis, in Oriente apud Baluz. tom. 2. Miscel. pag. 261: Cum Christi Agonytis militariare vos non fastidiat.

* 2. AGONISTA, Campio. Charta Hu- gonis archiep. Senon. ex Tabul. S. Germ. Prat.: Porro die belli constituta, cum uterque redissent, quisque prolato suo Agonista, finem rei desiderabant.

* AGONISTARCHA, Juxta Lexicon Hofmanni in veteribus gymnasiiis is fuisse videtur, qui certaminum publicorum præfectorus erat, quive in amphitheatris et gymnasiiis, ubi Athletæ in publico ludos prodituri prius exercebantur, munus suum obibat; [** a Græco ἄγωντάρχη] Ejus habetur mentio in hac ve- tusta inscriptione apud Ligorium [** ap. Gruter. 38. 5]:

APOLLINE INVICTO
SACRUM

M. AURELIUS M. AUG.

LIB. APOLLONIUS

AGONISTARCHA COMMODIANUS.

* AGONISTICI, Ex eodem Lexico, Do- natistarum sectæ in Africa ramus, qui pervagati ad castella oppidaque tempore nundinarum, fingendo se justitiæ minis-

tros esse, varia scelera committebant. Horum meminist Optatus Milev. lib. 3.

* AGONISTICUS. Agonistica corona, apud Cyprian. Praefat. in lib. de Exhortatione Martyrii, id est, Corona vincen- tibus destinata. [** Tertull. corona milit. cap. 13.] Agonisticum munus, eodem sensu, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 285.

* AGONITHETA, Athleta. Acta S. Hamonis Monachi Savigneii MSS: Quid faceret miles Christi? Quo novus Agoni- theta se verterer? Sæculum quod dese- ruerat repeteret, contra propositum suum erat, etc. Vide Agonotheta.

1. AGONIZARE, Laborare, operam collocare, ponere, ad aliquid peragendum. Acta Martyrum Tarasii et socior. apud Baron. ann. 290. num. 24: Probus (Martyr) dixit, (Præsidi) Non quiescis pro demonis Agonizare. Vita S. Maglorii Episc. Dolensis cap. 9. et 11: Si id exequi Agonizaveris.

2. AGONIZARE, Decertare. Odo Clunia- cens. lib. 2. de Vita S. Geraldii cap. 1: Athleta caelestis militiæ dudum in palestra mundana conversationis Agonizans, cu- neos vitorum viriliter debellavit. Vita S. Rictrudis cap. 12: Gymnasium Monasteriale, ubi stadium vitæ præsentis Agonizando percurseret. Martyrii Agonizatio, apud Gregor. Turon. de Vitis Patrum cap. 7. Vide Eccles. 4. 33.

3. AGONIZARE, Extremum spiritum ducere, cum vita scilicet cum morte luctatur: Italis Agonizare, nostris Ago- nizer. Leporius Presbyter in libro Emen- dationis, de Christo: In hoc maxime fides nostra consistit, ut credamus unicum Filium Dei... pro nobis omnia secundum carnem fuisse perpessum, et non sibi Agonizasse, sed nobis, etc. Liber 5. Insi- nuat. divin. S. Gertrudis cap. 2: Exacto mane quadam, ita male valuit, quod pu- tabatur Agonizare. Occurrit ibi non semel, et apud Cæsarium lib. 1. Mirac. cap. 35. lib. 5. cap. 8. lib. 6. cap. 36. et alios. Ditmarus lib. 6. pag. 77: Et jam stola induita in Agone laborantem vidi. [Vide Agon mortis.]

4. AGONIZARE, Invadere, adoriri, im- petere: Attaquer une place. Histor. Obsid. Jadrensis cap. 4: Viriliter ipsum (montem) cœpit Agonizare. Galli dicenter Travailleur.

AGONIZATORIUM, Certamen. Liber Do- danæ manualis cap. 41: Ne me damnent vel reprehendant, quod sim temera in tali subintrare Agonizatori acumine la- boris, ut tibi aliquid de Deo dirigere audeam sermonis. [Agonizatorium hic adjективum est, non substantivum, ut patet ex adjuncto acumine vocabulo, idemque est, quod Arduum, Ingens, Acre.]

* AGONIZETA, Agonista. Vita sancti Hermelandi inter Acta SS. Benedict. sæc. 3. parte 1. pag. 384. A: Agonizeta virilis omnium virtutum consecans iter. Pro Agonizeta modo leget Cangius noster Agonitea in voce Agonotheta: Mabil- lonii lectionem preferimus. [** Agoni- setta, qui in agone est. Gloss. Jæckil.]

* AGONOMUS, Princeps, quasi per actionem dictus. Laur in Amalthe. ex Cath.

* AGONONETA, Eadem notione qua Agonizeta. Historia Mediani Monasterii in Vita S. Hildulphi; Imperterritus Ago- noneta Christi sociatus, monasticam nor- man professione explevit.

* AGONOSCEMA, Compositio ex attritis lapidibus aliisve materiis facta; a Gr. ἄγων et σκεμα. Charta ann. circ. 1040. in Append. ad Marcum Hispan. col. 1074: Supra quam (planitiem) magni Principis

Michaelis, altare in quatuor pulcherrimis columnis ex Agonoscemate factis, honore condigno statuit. Vide Scema 6.

* AGONOTHEA, pro Agonista, bellator. Uugatio: Agonitheta, qui vel quæ est in agone, i. pugil. Vita S. Hermelandi Abb. MS.: Omnibus mundi spretis pompis, cæterorum commilitonum vallatus præ- diio, Agonitea virilis, omnium virtutum consecans iter. Vita S. Castrensis Episcop. n. 1: Hoc modo conati sunt gloriosos Agonothetas Christi a cultu divinæ legis evertere. Occurrit præterea in libello de Miraculis S. Quintini in Insula cap. 2. apud Hemereum, apud Odericum Vita- lem lib. 7. pag. 642. lib. 8. pag. 669. in Vita S. Vunebaldi cap. 5. apud Adenulphum Archiepisc. Capuanum in Vita S. Marci Galilei Atinensis Episcopi, etc. Alias in Gloss. Lat. Græc. ἄγωνοθέτης, dicitur Munerarius, de qua voce multa habet P. Faber lib. 1. Agonist. cap. 18. [** Dig. lib. 50. tit. 4. fr. 18. § 17. Theod. Cod. lib. 15. tit. 9. 1. 2.] [Vide Agoni- zeta.]

* AGONUS. Tract. MS. de piscibus cap. 15. ex Cod. reg. 6888. C: Chalcidem... eandem esse putat (Rondeletius) quæ in Italia sardanella vocatur, a maxima cum sardinis similitudine, cuiusmodi eliam fert Larius lacus, quæ a Mediolanensibus Agonus nominatur. Vide supra Agolatus.

* AGORONOMUS. [Ædilis, vel archi- tecus. Dief.]

* AGOREUS. [Ut AGORIUS. Dief.]

* AGORIA, Polie, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Trochlea. Gall. Poulie.

* AGORIUM. [Augurium. Dief.]

* AGORIUS. Nundinarius vel forensis, et accipitur pro plebeio. Gemm. Gemm.

* AGORO. [Domesticus. Dief.]

* AGORONEA, Dea agendi, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 521.

* AGOSA. [Gall. crèche. Dief.]

* AGOTA, Synagoga, forte pro Agora. Græcis ἄγοπ, Locus est in quem populus congregatur. De constructione Castri Saphet apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 362: Idem autem Episcopus Marsiliæ ibi venit cum quibus potuit peregrinis, et posuit tentoria sua in parte ubi fuerat Agota Judæorum et Mesquida Sarraceno- rum, ut per hoc innueret et aperte signifi- caret, quod castrum Saphet edificabatur ad debellandas infidelitates infidelium et ad roborandam et defendendam fidem Domini nostri Jesu Christi.

* AGOTALLUM, Instrumentum quo hauritur aqua, et ex nave projectitur; Agottare dicunt Itali, pro Aquam e nave cum hujusmodi instrumento emit- tere; forte a veteri Gall. Agouste, quo significatur canalis seu emissarium, aquarium. Vide mox Agotum. Statuta Avenion. MSS. ann. 1243. cap. 53: Quod omnes domini omnium molendinorum teneantur habere quoddam navigium, quod per totum annum stet circa molen- dinia cum remis et Agotallo, cum quo navigio, si aliquod infortunium acciderit, quod aliquis homo in Rodanum caderet, cum illo navigio possit ei succurri. Vide mox Agotum.

* AGOTARE, Aquam emittere, stagnum exsiccare, exhaire, Hisp. Agotar, Gall. Desecher, olim Agouster. Charta ann. 1293. ex Tabul. Montispess. : Dominus Raymundus de Polano, archidiaconus Fenolheti in ecclesia Narbonensi, habens potestatem plenariam... Agotandi scili- cet, ysitandi ac desiccandi stagnum castri novi in Narbonesio, etc. Vide supra Ago- tallum et mox Agotum.

* AGOTTI, Odiosum genus hominum de quibus infra in voce Cagoti.

* **AGOTUM**, Canalis, emissarium, aquale, Gall. *Egout, evier*, olim *Agoust*. Charta ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 598: *Una cum ipsis domus omnibus et singulis juribus, pertinentiis et appenditiis, visibus et Agotis, etc.* Charta ann. 1370. in lib. patent. S. Germ. Prat. fol. 95. r°: *Une maison... avecques toutes ses veues, Agouste, aisences et appartenances quelconques.* Chartul. Latinac. fol. 194. r°: *Le Procureur demandeur disoit que les dits deffendeurs, ne autres personnes... ne peuvent ou doyvent lever les carreaux, houer, desmolir, ne faire quelque ouverture en voirie publique en la ville, terre, seigneurie et chastellenie de Lagny sur Marne, soynt pour faire eschauffaulte, apposer estayes, ou pour faire esvyers ou glassouers, ne autre ouvrage,... sans le congé... de messeigneurs les religieulx... dudit Lagny...* Et neantmoins les dits *Bizet et Vincelot...* avoient rompu et desmoly ladite chaussée et en icelle commandé à faire et edifier ung esvyer, glassouer ou russeau pour mener, *Agouster et conduyre l'eau* ès *Agoustez de l'ostel dudit Charles.* Occurrerit rursum ibid. in Ch. ann. 1378. et 1385. fol. 224. et 225. v°. *Yuae d'Asgout, Aqua pluvialis, seu quæ ex vicinis terris in locum depressorem decurrerit.* Charta ann. 1350. ex Reg. 80. ch. 17: *Item l'estant de la Hore, seant en la forest de Beauffort, contenant environ v°. et xxv. arpens d'yaue d'Asgout. Veues, Aigoulx, glassoires.* Lit. ann. 1404. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 56. Vide supra *Agotatum*.

AGRA. Vide *Agra*.

* **AGRA**. [Cannabis. Dief.]

* **AGRAANTARE**, Approbare, gratum habere, Gall. *Agreeer*. Chartul. S. Sulpitii Bitur. fol. 56. v°: *Hanc autem donationem voluit, et coram multis testibus Agrasantavit Herveus Virtonensis dominus.*

* **AGRACULUS**, *Verbosus, dicax, clamorus, buco, oritus, loquax, loquaculus, contentiousius, Parlier.* Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **AGRAHERIUM**, ut *Agrarium, Tributum*, quod ex agris penditur. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Feuda, servitia, oblias, Agraheria, et alias rendas, etc.* Rursum ibid.: *Cum suis certis obliis, sive censibus, decimis, Agraheriis, rendis, revenutis, etc.* Ibidem: *Agreharium.* Vide infra *Agrarium*.

* **AGRAIRALIS**, Cultus, qui opponitur heremo. Charta ann. 1266. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 58. r°: *Item cxvj. sextariæ terrarum,... quæ sunt... fere pro medio Agrairales, et quarum circa xxx. sunt heremo et inculta.* Alia ann. 1313. in Reg. 49. ch. 92: *Item sunt ibi novem cartonatae terræ Agrayrales, quæ reddit nonam partem fructuum domino dictæ villaæ.* Vide infra *Agrariaills*.

* **AGRAMEN**. [Ut *AGRUMEN*. Dief.]

* **AGRAMIRE**. Vide *Adramire*.

* **AGRAMMATUS**, Illiteratus, ἀγράμματος. Jornandus de reb. Geticis cap. 50: *Ego autem quamvis Agrammatus Jornandus, ante conversionem meam Notarius fui.* [**] Vitruv. lib. 1. cap. 1: *Non debet, nec potest esse architectus grammaticus, ut fuit Aristarchus, sed non Agrammatos.*

* **AGRAMONIA**. [Quædam planta paulistris. Dief.]

* **AGRANA**, Jus capiendo certam uvarum immaturarum portionem in vineis subditorum, ad conficiendum omphacium; a veteri Gallico *Agrenet*, vulgo *Verd*, quod de fructu immaturo dicitur

seq̄ue ac de ligno viridi, ut colligitur ex Lit. remiss. ann. 1423. in Reg. 172: Chartoph. reg. ch. 431: *Icellui Hannequin frappa le supplant d'un baston Agrenet qu'il tenoit... Un petit baston vert, nommé puine, etc.* Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1326. in Reg. 64. ch. 400: *Item Agranum unius sextieratae vineæ extimatam valere quinque solidos Turon. annui redditus.* Vide *Agressagium*.

* **AGRANARE**, In granum maturescere, Gall. *Grainer*. Libert. Avignoneti ann. 1463. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 347: *Pastellum in eorum territoriis et possessionibus... excrescens et Agrana-tum... possint personis extraneis vendere et alienare.* Hinc nostri *Grainer* dixerunt, pro Proficere, conferre, *Producere, apporter*. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

Venez voir comme l'eme Agraine
Grant bien à l'ame et grand profit.

* **AGRANCARE**, ab Ital. *Aggranchiare*, ut observant docti *Hagiographi*, quod de digitis dicitur, dum ex frigore aut nervorum convulsione contrahuntur. Mirac. S. Rose tom. 2. Sept. pag. 451. col. 1: *Digitæ omnes manuum délimitati sunt et attracti, et prout vulgariter dicitur, Agrancati in modum, quod neutra ejus manuum suum satis officium facere poserat. . . Quo glorioso corpore cum ejus attractis manibus acclusis digitis devotissime tacto, illico... miraculose liberata sunt.*

* **AGRANUS**, pro agro accipitur: unde *Anianus in expositione supra Matthæum: Qui agrum aut Agranum suscipiat. Ita Uegio.*

* **AGRAPHIUS**, Qui nomen expungit suum ex tabulis vel Instrumentis publicis, ne solvat debitum, a Græco "Αγραφος, non scriptus.

* **AGRAPPA**, Fibula, hamulus, Gall. *Crochet, agraffe*. Comput. fabricæ eccl. S. Petri Insul. MS. ann. 1528: *Joanni de Bacy fabro ecclesiæ, pro ferro grossō ac virgis ferreis et Agrappis ad opus vitriatum in navi ecclesiæ, etc.*

* **AGRARABILIS**, Arabilis, cultura aptus, Gall. *Labourable*. Charta ann. 1350. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 611: *Item in et pro vendis sive foriscapiis quadrandam terrarum Agrarabilium, quæ tenebantur ab ipsis in emphiteosim.* Vide supra *Agrarialis*.

* **AGRARE**, Ambulare, ire. Victorinus Afer de Principio diei pag. 200: *Et ideo quacunque sol resperxerit, diem et horas fieri. Ita cum peragrans Agrando delato spatio horas mutet.*

* **AGRARES**, Rustici, apud Victor. in Constantino cap. 41.

* **AGRARIE**, Vigilia, excubiae. Modestus de Vocabulis rei militaris: *Sive ad vigilias, vel Agrarias facientes, sive ad opus aliquod, vel ad cursonem campi excent milites, etc.* Scriptor tacticus post Notit. Imperii cap. penult.: *Vigilias et Agrariis exercendis.* Ita *Vigilias et Agrarias jungit Vegetius lib. 2. cap. 22. lib. 3. cap. 8. Stationes Agrarieæ, apud Ammian. lib. 14. 16. 25. 31.* Vide quæ ad hunc Scriptorem annotat V. Cl. Henr. Valesius de vocis etymo, ut et Salmasius ad Spartanum. [**] Vide etiam *Furnaletum in Forcell. Lex. h. v.*

* **AGRARIENSES**, Navigi species, in l. un. Cod. Th. de Lusoriis Danubii; sic autem dictæ, quod *Agrarias*, id est, excubias et vigilias exercenter. Ἀγραπα περinde vocabant Byzantini navicularas, aut lembo, quibus Imperatores Fretum Constantinopolitanum emetiebantur, cum peregre ibant, (unde forte etiam

ejusmodi navigio nomen) et in suburbana palatia secedebant. De iis non semel, Constantinus Porphy. de Admin. Imperio cap. 5. et Anna Comnena lib. 6. et 7. pag. 181. et 205. Erant præterea *Agraria*, naives piscatoriaæ: ἀλευτικὰ ἀγράπα apud Theophanem, eadem quæ Niceta in Isaacio Angelo lib. 1. n. 6. τὰ πρὸς ἤχουν ἄγρα dicuntur.

* **AGRARIUM**, *AGRERIUM, Tributum, seu vectigal, quod ex agris penditur, quod in quibusdam Galliæ provinciis Agrier dicitur; in aliis Champart, terrage, Agraticum in l. 11. Cod. Th. de Veteran. Lex Bajuvar. cap. 1. tit. 13: De colonis vel servis Ecclesiæ qualiter servant, vel qualia tributa reddant, hoc est, Agrarium. Marculfus lib. 2. form. 36: Ita ut ab hac die ipso jure proprietario, si ita convenit, aut reditus terræ in tuam revoces potestatem, et nullam functionem, aut reditus terræ, vel pascuarium, aut Agrarium... exinde solvere debeatis.* Item Marculfus: *Vel pascuarium, aut Agrarium, aut carropera.* Constit. Chlotarii ann. 560. post. Conc. Parisiense II: *Agraria, pascuaria, vel decimas, porcorum Ecclesiæ pro fidei nostræ devotione concedimus.* Charta Wilhelmi II. Episcopi Pictavensis apud Beslium pag. 87: *Et Ecclesia decimam et Agrarium habebit, et messores laboris sui debitum.* Usat. Regni Majorican. MSS.: *Salvo censu sive Agrario dominorum. Alibi: Si aliquis honor emphiteoticus, seu qui ad censem seu Agrarium teneatur.* Constitutiones Catalaniae MSS.: *Salvis censibus et Agrariis constitutis. Vetus Charta in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 200: Omnes decimas de suprascriptis villulis, tam de annonis, quam de Agrario, etc.*

* **AGRERIUM**, idem quod *Agrarium*, ex Gall. *Agrier*, ut est in Consuet. Marchensi art. 381. *Agriere*, in Santonensi art. 21. *Ager*, in Solensi tit. 31. art. 4. 5. *Agrere*, in Burdegalensi art. 86. 102. 108. Tabularium Abbatæ S. Amantii: *Gaufredus dederat deciman partem decimæ, et de Agrario similiter.* Et alibi: *Tempore messis Agrerium se legaliter reddituros fide pollicentes.* Occurrerit ibi pluries, et in Concilio Marciacensi ann. 1326. can. 29. Vide *Rocheſlavum de Rebus feodalibus* cap. 5.

* Sentent. arbitr. ann. 1292. inter abbat. et consules de Gimonte: *Dent Agrarium, scilicet novenam partem garbarum, deducta undecima parte seu garba pro seguratis.* Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 159: *Ilz avoient pris sept quinteaux de gerbes par droit d'Agrier ou terrage.* Vide supra *Agrarium*. [**] *Agreira Provincialibus.* Charta ann. 1289 in Coll. Doat. tom. 242. fol. 446. ap. Raynouard. Lex. Rom. vol. 1. pag. 34: *Cens, esporles, Agreiras.*

* **AGRARIUS**, Rusticus, qui colit agrum. Unde Eccl. 38. *Cum operario Agraria de omni opere tracta.* [**] cap. 97. v. 14.] Joan de Janua. Vide Casaubon. ad Spartanum pag. 35. Aurel. Victor. in Maximiano: *Ortus parentibus Agrariis. Sigebertus ann. 1160: Nolens vexare Agrarios, milites, nec burgenses, nec rusticorum multitudinem.* [**] Vide Forcellini Lexic. Gemma Gemmarum: *Agricola, Agriculator, Agricolanus, Agrarius idem sunt, scil. colens agrum.*

* **AGRASCUM**, Omphacium, Gall. *Vi-naigre.* Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. p. 152. col. 2.: *Pro duobus pitalphis de Agrasco x. denar.* Turon. Hispan. *Agracera est vas ompha-cii.* Vide supra *Agrana*, [**] et *Agresta*.

* [Id est galla agrestis vel oleum ex albis expressum, latine SPANUM. DIEF.]

* AGRASSUM. [Violentia. DIEF.]

† AGRATICUM, pro Agrarum. Codex Theodosianus edit. Gothofredi tom. 2. pag. 433. de Veteranis [** lib. 7. tit. 20 l. 11.] : *Namque decernimus, ut his qui soli reliqui terras sulcaverint, sine molestia præjudicioque dominorum, proiectuum emolumenta querantur; nihilque illis qui messium tempus adsolent auxupari, Agratici nomine deferatur.*

* AGRATISMA. [Ut ACRATISMA. DIEF.]

* AGRAVALLUS, Fossa in arena ad capiendas anates disposita, a vallis, fossa, et graveria, arena, sabulum, Gall. Gravier. Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 421 : *Cum supplicans iret visitare quendam Agravallum, quem ipse et quidam vocatus Johannes Durandi... fecerant in quadam insula sive graverio existente in medio fluminis Atacis... pro capiendo anates fluviales, etc.*

* 1. AGRAVARE, Damnum inferre, Gall. Préjudicier. Charta jurium comit. Biter. in civit. Albiez ann. 1252: *Et ideo si possent, se defenderent de præmissis, quoniam si hoc fieret, dominus rex et sui eos in pluribus Agravarent. Hinc Se Escrever, dicitur de morbo ingravesciente, in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 359: Icellui pescheur se fist saingnier d'un bras, apres laquelle saingnè ilcellui pescheur s'en alla, la propre nuit du jour qu'il fu ainsi saignié, pescher en la riviere,... pour laquelle saingnè et mesaise que ilcellui pescheur et sur ladite riviere, il se Escreva moult fort à saingner de sondit bras; apres laquelle Escrevure, etc.*

* 2. AGRAVARE, Obstinare, pertinaci animo dicere, Gall. S'opiniâtrer. Stat. Cadubrii lib. 2. cap. 89: *Ordinamus quod si quis tenetur dare agnos vel agnum de decima, vel aliquam aliam decimam decimatam alicui, et ille qui solvit, se Agravaverit minus dare; vel ille qui accepit, se Agravaverit et dixerit separatum (f. se parvum) accipere; quod elligantur per eos, et elligi debeant amici communales, ... qui amici communes sic electi videant decimariam et imponant fictum convenientem.*

* AGRAVIA. [Ut AGIAVIA. DIEF.]

* AGRAYBALES PROVENTUS, Fructus et redditus ex agris percipiendi. Transaction inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 58: *Habet, tenet, possidet (Conventus) botum, fortiam, redditus et proventus Agraybales cum medietate decimæ et primicæ, etc.*

* AGRAYRALIS, Cultus. Vide supra Agrairalis.

* AGRE. [Ut AGRA. DIEF.]

* AGREABILIS, a Gall. Agréable. Gratus, acceptus. Charta Henr. VI. reg. Angl. ann. 1457. in Chron. Joh. Whethamstedi pag. 420: *Quod nobis valde Agreeabile fuit, ad intelligendum ipsorum bonas dispositiones versus dilectionem, etc. Agreeable, alia notio, apud Bellomaner. MS. cap. 21. scilicet pro Consilio, qui factum aliquod gratum habet, Gall. Complice qui agree une chose: Car se il les rechuevent puis (les auteurs du crime) il sambleroit que il eussent este Agreeable dou fet.*

AGREAMENTUM, Consensus, Agrément. Ridicule definitur apud Rastall. et Leguleios Angl.: *Aggregatio mentium, in re aliqua facta, vel facienda. Vide Gratum. [Madox Formulare Anglic. pag. 358: Quandam identuram,.... testificantem in se diversas convenciones, concess-*

siones, condiciones et Agreementa inter partes prædictas, etc.]

* AGREARE, Consentire, gratum habere, Gall. Agréer. Charta Henr. VI. reg. Angl. ann. 1456. in Chron. Joh. Whethamstedi pag. 399: *Nolentes tamen ipsos, pro quibus aliquæ exceptiones sive provisiones, super actu prædicto factæ, Agreeatæ,... existunt, etc. Nostris olim Agréer, pro Satisfacere, solvere, Gall. Payer, donner contentement. Lit. remiss. ann. 1347. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 99: *Lesdiz supplians compterent leur escot et Agréerent le tavernier paisiblement. Aliae ann. 1376. in Reg. 108. ch. 321: Apres ce que ledit suppliant et ceulx de sa compagnie eurent Agréé leur hoste, il se partirent d'icelle taverne. Occurrut rursum in Reg. 112. et 119. ch. 45. et 421. Aingréer, in Charta ann. 1286. ex Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 58: *Sire Raoul requeroit que les ventes et les sessions de une vigne, vendue de nouvel en ce lieu devant dit, li fussent Aingrées pour tant comme à lui appartenenoit. Vide supra Aggreare.***

* AGREARIUM, idem quod Agrarium, Tributum, quod ex agris penditur. Charta ann. 1477. pro prioratu de Mauzanis in Lemov. pago infer.: *Recognoverunt se... teneri solvere quinquaginta solidos... novem jornalia hominis, novem gallinas et Agrearium.*

* AGREDIUM, ut Agrearium. Charta ann. 1288. ex Tabul. Auxitan. archiep. : *Item quod habitatores dicti loci (de Sais-sano) dent domino abbati et canonicis de Fageto de omnibus terris undecimam partem pro Agredio, de illis terris de quibus Agredium debet dari. Vide supra Agrarium.*

* AGREDULA, Parva rana in agro mœrans; Granolha, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. Reg. 7657. Glossar. Lat. Ital. MS. Agredula, la rana picola. Hinc leg. Agredulæ, pro Agrenula, in nov. edit. Dict. Menag. v. Grenouille. Vide Accredula.

* AGREGARE, Possidere, frui. Charta ann. 908. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 144: *Ipsas suprascriptas res habere, Agregare, meliorare, restaurare, finisque defensare debeamus sine omni neglicto, etc.*

* AGREHARIUM. Vide supra Agrahrium.

* AGREIUM, idem quod Agrarium. Chartul. S. Sulpit. Bitur. fol. 46. r^e: *Ego Emenus quintam partem dono inter S. Stephano et S. Sulpicio de omni alodo, pascherium, et Agreium, et censem, excepto bosco de Castaneto. Vide supra Agrearium.*

* AGRENTIUM. Charta Guillelmi Abb. Floriac. ann. 1296: *Burgenses de Castellione remanebunt et erunt quitti et immunes... de omnibus redebentius... de omni hospitaggio, de ferculis nuptiarum vocatis Espaules, de Agrentio, de fusticulis. Ubi si Agrentium non legitur pro Agrerium, saltem eodem sensu videtur accipi.*

* Si bene scriptum aut lectum est, idem esse mihi videtur quod Agressarium. Vide in hac voce et supra Agrana.

* AGRER, Idem quod Agrarium. Tabul. Vosiniense fol. 43: *Duo sect. frumenti et medietatem de Agrer et expletum, fol. 43. verso: Medietatem de Agrer. Hæc vox passim legitur in eodem Tabulario, sicut et vox Agrerium.*

* AGERIA, Eadem notio. Litteræ Eduardi Ducis Aquitaniæ et Walliæ Principis pro Monasterio S. Crucis Burdigal. ann. 1357. in Tabulario ejusd.

Monasterii: *Ipsi et sui prædecessores pro se et pro arrendatoribus seu recipientibus in acensam eisdem vineas, decimas et Agrerias suas et alios reditus, etc. Ibidem: Acensatores prædictarum vinearum suarum, decimarum, Agreriarum et redituum suorum inquietabat, etc. Vox Agraria septies occurrit in iis Litteris.*

* AGRIERIUS, ut Agrerium, Tributum, quod ex agris penditur. Charta ann. 1251: *Damus omnipotenti Deo, et S. Mariae matri ejus, et toti capitulo S. Nazarii Carcassonæ.... censem annualem tres solidos Hugonenses, quartos, quintos, Agrerios, tascas, etc. Vide supra Agrarium.*

* AGRESSAGIUM, pro Agrestagium, ab Agresta. Jus capiendi certam uarum immaturarum portionem in vineis subditorum ad confiendum omphacium. Charta Simonis de Balensiaco, ann. 1242: *Notum facio quod cum haberem vel me habere dicerem in omnibus vineis Ecclesiistarum Clericorum, Militum et omnium fædatorum Balensiaci, Agressagium meum, attendens quod hujusmodi Agressagium singulis annis pluribus damnum inferret non modicum, mihi autem et meis nullum vel parvum commodum reportaret, de consilio bonorum virorum dictum Agressagium in perpetuum quitavi et concessi, ita quod nec ego nec hæredes mei de cætero in quibuscumque vineis Agressagium vel fructum aliquem vel racemos capere possimus vel habere. Vide infra Agresta.*

* AGRESSUS, Accessus, aditus, Gall. Accès, entrée. Charta ann. 1260. in Chartul. Campan. fol. 134. v^r: *Magistri nundinarum Campaniæ inhibuerunt jam ipsis vestrarum nundinarum pariter et terrarum Agressum, in prædictorum præjudicium et gravamen. Infra: Ut ita per eorum aut etiam aliorum mercatorum Agressum et frequentationem terræ, etc. Nostris olim Acresser et Agresser, pro Attaquer, Aggridi, incitare, irritare. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 408: *Ledit Charpentier en Acres-sant et attaquant et esmouvant ledit Guillot. Aliae ann. 1405. in Reg. 180. ch. 102: Icellui Aymart Agressa de paroles contenteuses le suppliant.**

* AGRESTA, Omphacium, Verjus, uti vertit vetus Gallicus Interpres Petri de Crescentiis lib. 4. cap. 24. ex Italico Agresto, quasi Aigret, acidulus. Albertus Argentin. in Chronico pag. 155: *Eodem anno... medio Junii, vineis dudum efflorescentibus, grana communiter sufficiebant ad Agrestam: ita quod non est memoria blada et vina adeo floruerunt tempestive. [Charta pro Communia de Balneolo ann. 1300: Aliqua persona non sit ausa accipere frots vitium vel Agrestam, nec amarinus, nec malhos colligere in possessionibus alienis. Acta Capit. Gener. Ord. Prædicat. ann. 1242. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1683: Item, volumus et mandamus, ut vinaria artificiosa a dominibus nostris removeantur, et vinearum pariter ad comedionem et Agrestam faciendam extirpentur.]* [** Vide Agrascum. Provincial. Agras, Eguras, Gallis olim, Aigrest, Hispan. Agraz, Lusit. Agraso. Vide Raynouardi Lexic. Roman. vol. I. pag. 34. n° 5.]

* Agrestam distinguunt medici Salernitani ab omphacio pag. 151. editionis anni 1622: *Carni namque vervecinæ, similiter et vitulinæ atque hedinae apponi solet in æstate quidem ex aceto et omphacio cum paucis speciebus cum petroselino, zingiberè albo, omphacio et pane tosto in*

aceto vel Agresta macerato, sine allii admixtione.

* **AGRESTARE.** [Percutere. DIEF.]

* **AGRESTES**, IS, *Lo rastello*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Rastellum, Gall. Rateau.

* **AGRESTIA.** [Acerbitas, inhumanitas. DIEF.]

* **AGRETTA.** [Gall. Aigrette. DIEF.]

* **AGREVARE.** [Aggravare. DIEF.]

* **AGREVISARE**, Aggravare, molestare. Charta ann. 1115 apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 2. pag. 381: *Insuper obligavit pro se et pro successoribus haeredibus, contra predictam ecclesiam, vel contra rectorem ipsius ecclesie, de predicta terra ab hac ora in antea voluerit Agreevisare, tollere, contendere, etc.*

* **AGRI.** [Ut AGENEI. DIEF.]

* **AGRIARE**, Jus, quod ratione officii griarii competit, exercere. Charta ann. 1263. in Chartul. Guillel. abbat. S. Germ. Prat. fol. 114. v. col. 2: *Jus ponendi custodem in ipsis nemoribus griariæ, qui vulgariter griarius appellatur; qui etiam potestatem habeat Agriandi nemora supervidetur. Vide Gruarius 1.*

AGRICOLA. Diploma Joannæ Comitissæ Flandr. apud Buzelin. lib. 2. Gallo-Fland. cap. 30: *Vendidit etiam... dimidium bonarium prati, et dimidium Agricolæ, 10. modios avenæ, etc.* Vide Colonus, Rusticus.

AGRICOLANUS, Agricultor, Joanni de Janua. [Et in Glossis Isid. in voce *Basinius*.]

AGRICOLARE, Colere agrum. *Agricolans*, Agricola, apud Walbertum lib. 1. de miracul. S. Rictrudis cap. 2. [S. Wilhelmi Constitut Hirsaug. lib. 2. cap. 18: *Quantum videtur dimittit ad commatum ejusdem Decani et hospitum supervenientium, et ad opus Agricolandi, quod superest iubet ad Monasterium deferi. Et alibi passim.*]

* **AGRICOLATIO**, Jus messem in agro natam partiendi, Gall. Champart, Terrage. Chartul. Monasterii Aquincinctensis fol. 46: *Emit jus Agricolationis terræ 9. utelium. Ibidem: Gerardus Blancus vendidit nobis jus Agricolationis terre unius utel et dimidiæ 16. sol.*

* **AGRICOLATIONES**, Terræ arabiles: Gall. *Terres labourables*. Charta Ludov. VII. reg. Franc. ann. 1166. in Chartul. Cluniac.: *Cetera vero omnia nobis et Cluniacensi ecclesiæ communia erunt omnino, id est, justitia, census, decimæ, terraria, molendina, furni, Agricolationes, vineæ, prata, etc.*

* **AGRICOLATOR**, Agricola. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 159: *Ipse Michael... consuevit simpliciter vivere et pacifice tanquam Agriculator et carpentarius utilis in patria. Vide infra Agritor.*

AGRICOLERE, Agrum colere. Tabular. Prioratus Neronis Villæ fol. 28: *In vinea, quam Agricolt Prior de Puisols, etc.*

* Charta ann. 1173. in Chartul. Maurigniac. ch. 88. *Terra, quæ deinceps ab eis disrumpenda et Agricolenda est.*

* **AGRICULATIO**, Agricultura, aratio, Gall. *Labourage*. Charta Henrici imper. ann. 1012: *Ad castri formationem, non alias, diem unum manualem in anno, et hunc non in temporibus fenandi, metendi, et tolius Agriculationis, vel sationis, etc.*

* **AGRICULATURA.** [Agricultura. DIEF.]

* **AGRICULTURA**, Prædium rusticum, in quo aratur, plantatur, seritur. Charta

Guidonis Archiep. Bituric. ann. 1279. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 115: *Operarii vinearum, Agriculturarum, ab opere suo non recedant ante horam quæ a nobis et probis hominibus statuatur. Occurrat rursus in Reliq. MSS. Ludewigii tom. 6. pag. 67.*

* **AGRICULTURIUS**, Ad agriculturam pertinens. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 68. col. 2: *Et opera Agriculturaria est ad summam, pro anno, centum milium francorum, et ultra.*

AGRIDIUM, Liber Miracul. S. Fidis cap. 21. B. Virgo ita eum fando prosequitur: *Scias me, inquam, hactenus minime fuisse interpellatam, pro hujusmodi re, ut ista est, pro qua nostra sollicitas surfragia, cum ex diversis morbis valida contulerim Agridia. Quo loco vox Agridia, nisi mendum subsit, auxilia, aut ægrorum sanationes significat.*

* **AGRIFUS**, Idem videtur D. Cangio quod *Anaglyphus*, cælatus, sculptus. Vide *Bazia*.

AGRIFARE, Ungues protendere: *Gri-fes enim dicimus unguis avium. Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 56: Bistarde et anates campestres contra aves rapaces horripilant plumas, Agrifando se, et elevant alas, etc.*

* **AGRIFOLIUM**, [Gall. pomme épineuse. DIEF.]

* **AGRIMINIA**, Vigilia, agronno enim, id est, vigilo. Gloss. Bitur. Voces corrupctæ ex Græco Ἀγρυπνία, Vigiliæ, et Ἀγρυπνεύ vel Ἀγρυπνώ, Vigilo.

* **AGRIMONIA**, [Planta palustris, dicta EUPATORIUM, MARMORELLA. DIEF.]

* **AGRIOLEONTES**, ut legit Scaliger, apud Capitolinum in Gordiano III. cap. 3. sunt Leones feroce mansuetis oppositi: *Fuerunt sub Gordiano Romæ... Leones mansueti 60. Agrioleontes 10. Ut hæc lectio plana videatur, eam tamen improbat Salmasius, quod veteres codices præferant Arcoleontes, pro quo ipse scripsit Argoleontes, Albi leones, ab Ἀργός, Albus, et λέων, Leo.*

* **AGRIOPHAGI**, GITA, [Cyclops vel anthropophagus. DIEF.]

* **AGRIOTA**, Cerasi species, Gall. Griotte. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 243. col. 2: *Item pro Agriotis et sererius, iij. grossos.*

* **AGRIPEDALIS**. Vide *Arapennis*.

* **AGRIPENNA**, ut *Arapennis* infra. Modus agri, Gall. *Arpent*, in Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2263.

* **AGRIPENNARIUS**, Modus agri, idem qui *Arapennis*. Vide in hac voce. Charta Henrici I. reg. Franc. ann. 36. regni eiusd. in Tabul. S. Petri Carnot: *Dedit (Albertus) in bosco S. Remigii Agripen-narium unum, cum pasnadio porcorum monachorum.*

* **AGRIPENNUS**, Eadem notione qua *Aripenna*. Vide *Arapennis*.

* **AGRIPENNORUM CONSUETU-DUO**, Præstatio domino feudali pro qualibet *ar-pento* terræ ex consuetudine perso-venda. Charta Ludovici Blesii, et Claromont. Comitis ann. 1192: *Et consuetudinem Agripennorum cum Appen-di-tiis suis. Charta Philippi Augusti ann. 1193: Dedit et consuetudinem eis Arpentorum cum appenditiis suis. Vide Arapennis.*

* **AGRI-PENTUM**, in Anecd. Marten. tom. 1. col. 387. idem atque *Arapennis*; quod vide.

* **AGRIPERIUS**, Uncinus, fibula, Gall. *Agraffe*. Cod. MS. Ecclesiæ Noviomensis, in quo ejusdem vasa et ornamenta recensentur: *Item 2. colerii novi de eo-*

dem panno serico nigro, quibus sunt duo Agriperi argentei. Item unus aliis cole-rius absque Agriperio.

* **AGRIPINA**, [Herba quædam. DIEF.]

* **AGRIPPINUS**, Tabul. S. Vandregesil. tom. 2. pag. 2089: *Concessit quemdam hominem cum tribus Agripinnis terræ. Vide Arapennis; quod idem est modus agri, Gall. *Arpent*.*

* **AGRIPOMUM**, φθειρωρον, Autumnus. Supplém. Antiquarii Gloss. Lat. Gr. MSS. habent:

* **AGRIPONNUM**, Autumnum, pluralia non habent, φθειρωρον. Vide *Agripo-mum*.

* **AGRIPPA**, Qui in pedes nascitur in-versus, quasi ægrie partus. Glossar. An-ciensem MS. annorum 700. Chronicón Cassin. pag. 334. col. 2: *Agrippe* dicuntur, quod contra nascentium legem pedes prius ex utero protulerint. Vide Hofmanni, supra *Agripes* [** et Forcell. Lexic. in voce *Agrippa*.]

* **AGRIPPUS**, [Gall. olivier sauvage. DIEF.]

* **AGRISIO**, Cultura. Placitum inter Gondesalvium Abbatem et Odilonem de Silva Spinasaria apud Mabil. Diplom. lib. 6. pag. 581: *Ibique in eorum præsen-tia veniens Ramnus qui est Mandatarius Gondesalvio Abbate de Monasterio Chau-mense, et interpellavit Odilone pro silva, quam vocant Spinasaria, pro terras cultas hac incultas, ubi et dommos construc-tos abet, dicens: juvete me audire. Iste prædictus Odilo preprendit ipsas res de potestate Gondesalvio Abbate in-juste, ma-lum ordine, suam præsumptione, absque judicio, dum ipse Abba recte jure hoc abuisset. Ad tunc nos Cominis, vassi do-minici hac judices interrogavimus Odilone, quid ad hæc respondere vellet. Ille vero in suis responsis dixit: manifeste verum est quod ipsas res ego retineo, set non in-juste, quia de eremo eas traxi in Agri-sione. Quod Galli diceremus: Je l'ai mis en valeur.*

* **AGRISIPIO**, [Arcus. DIEF.]

* **AGRISTON**, [Ut agramen. DIEF.]

* **AGRITANICA**, [Gall. muguet. DIEF.]

* **AGRITOR**, Agricultor, agricultola. Charta ann. 878. in Chartul. eccl. Vieni. fol. 33. v. col. 1: *Aliam denique vineam cum campo... transfundò perpetualiter ad pos-sidendum, ut faciant deinceps Agritores Sil. Mauricii quicquid melius elegerint. Vide supra *Agricultor*.*

* **AGRITUDO**, [Ut AGARITUDO. DIEF.]

** **AGRO**, Wirth, Hausherr (dominus sedifici, paterfamilias). Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

* **AGRO**, [Ut AGORO. DIEF.]

* **AGROMEN**, [Ut AGRAMEN. DIEF.]

* **AGRONITECA**, [AGONITHETA. DIEF.]

* **AGRONNO**, Vigilo. Vide *Agrimonia*.

* **AGROPHAGITE**, [Ut AGRIOPHAGI. DIEF.]

* **AGROSSUM**, Ut AGRASSUM. DIEF.]

* **AGROYKEIA**, [Ut AGRESTIA. DIEF.]

* **AGRUNEM**, Olerum genus, acrimoniæ aliquam habens, ut porri, allia, etc. Vita B. Columbae tom. 5. Maii pag. 372.

* A: *Ubi quandoque ventus lampadem extinguebat, fotor et fumus officiebant, affligeabant eam asfor ce parum et Agru-minum.*

* Nostris olim Aygrin, pro Acrimonia, Gall. *Apreté, aigreur*. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 180: *Lesquelles pommes et poureaux, qui pour-toit grant Aygrin, etc. Vide Acrumen et infra Egrunum.* [** Registres des mestiers de la ville de Paris cap. 9: *Qui-conques a achaté le mestier de registratorie de pain à Paris, il puet vendre... aus,*

oignons et toute autre manière d'Aigrun. Ital. Agrume.]

* **AGUACHONATUS.** Charta ann. 1473. ex schedis Pr. de Mazaruges : *Et omnes predicti termini sunt Aguachonati de lapidibus. Agachons vocant Provinciales. quod nostri Perdriaux vel Témoins dicunt, silices nempe ad metas apponi solitos, qui metam esse ostendant; quæ vox oritur ex Agachar, Provincialibus respicere, Gall. Regarder; meta quippe aliam sibi oppositam respicit atque ad eam dirigitur.* [* Vide Guaccha.]

* **AGUAITUM**, AGUAYTUM, Insidiae, Ital. Aguato, nostris Aquet; Awet, in Lit. remiss. ann. 1377, ex Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 52. Esguet, eodem sensu, in aliis ann. 1459. ex Reg. 189. ch. 323: *Et eula six armez se misrent en Esguet en ung lieu, ou ilz sawoient que le supplicant devoit retourner.* Chron. Bergom. ad. ann. 1393. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 860: *Homines de la Plaza del Ulmo, et de ultra Agugiam vallis Brembanæ numero, ut fertur, cl. venerunt in Aguaito in vallem Secham.* Et ad ann. 1402. ibid. col. 905: *Certi Guelphi existentes in Aguayto prope castrum de Prezate, etc.* Vide supra Agatuum et infra Aguaytum.

* **AGUALE**, idem quod Aquale, Canalis; Agal, in Charta capit. S. Salvat. Montispess. ann. 1354. ex Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 318: *Et possitis facere canalem seu Agal in capite inferioris partis dictæ paxerit versus terram, per quem canalem seu Agal dictam aquam... possitis ducere ad prata vestra.* Statut. ann. 1270. inter. Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 93. col. 2: *Item de stari liberorum Radulphi Lautardi usque ad Aguale, qui libet possit habere in fronteria sua tabularium trium palmorum.*

* **AGUASSERIUM**, Turricula editior in urbium castrorumve muris, unde excubia seu Aguaitum fieri potest, Gall. Guérète. Charta comit. Armaniaci ann. 1353. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 147: *In claudendo, muniendo et fortificando eamdem bastitam fossatis, palatiis (palatiis), portallis, Aguasseriis et aliis fortitiis.*

AGUAYT, Insidiae [Gall. Aquet, ut cum dicimus, Etre aux Aguets.] Usatici Barcinonenses MSS. editi a Raimundo Berengarri et Aldamondæ Comit. Barcino. cap. 2: *Si quis se miserit in Aguayt, et considerata mente requisiuerit Militem, et cum fuste cæderit eum, etc.* Ibidem cap. 3: *Aguayt et Encalz de cavallaria et assalt de castello, emendetur per hominaticum et per aliscaram, sicut visum fuerit judicanti, qui judicaverit illam causam.* Adde caput 73. Concilium Helenense ann. 1065: *Si quis vero infra hanc trevanse miserit in Aquet, vel ipsum Aquet stabilit pro morte vel apprehensione aliquius hominis, aut pro apprehensione alterius castelli, et tamen si hoc agere non potuerit, similiter emendet ad judicium Episcopi, etc.* Ex voce Guayta, Gaita, Gueta, Excubia, vigilie. Nam qui aliqui insidias molitur ac struit, ut eum opprimat, idem facit, quod qui in excubia jacet, ut advenientes exploret. Hinc Aghaus in Consuet. Lillensi art. 63. idem valet quod exploratio, ut pluribus observat Gallandus lib. de Franco alodio pag. 80. Vide Wacta, et Cujacium lib. 11. Observ. cap. 11. extr.

AGUITARE, Insidias struere, Gall. Guéter. Concilium Narbonense ann. 1054. can. 5: *Insidiando, aut Aguitando, etc.*

* **AGUBISTA.** [Germanis, baitscap to vorents seggende. DIEF.]

* **AGUBIZARE.** [Germanis, baitscap to vorents segger. DIEF.]

* **AGUCCHIAROLUS**, Acuum theca, Gall. Aiguillier, ab Ital. Aguglia, acus, Agucchiarolo. Inventar. jocalium ann. 1389. tom. 3. Cod. diplom. Ital. col. 362: *Agucchiarolus unus furnitus de perlis circum circa, cum capite illi in et una categella. Vide infra Agullum.*

* **AGUCULMARE.** [Ut AGGUTURARI. DIEF.]

* **AGUEGA**, Vas aquarium. Gall. Aiguiere. Inventar. ann. 1361. ex Tabul. Massil.: *Item duas Aguegas. Item unum payrolum.*

* **AGUERPIRE**, idem quod Guerpire, Possessionem rei alicujus dimittere. Charta ann. 1217. in Chartul. S. Petri Gand. ch. 19: *Omnia præmissa..... bene et legitime vendidi, Aguerpivi(f. ac guerpivi) pro centum et quadraginta libris Paris.*

* **AGUGULA.** Vide Agagula.

* **AGUILA**, Piscis genus. Vide infra Aguilla 2.

* **AGUICUBORE**, Strangulare, worgen. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

* **AGUIJON**, Campanula acutioris soni, quasi nos Galli diceremus, Aigu-son. Regula consueta Toribii Archiep. Limæ tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 663. col. 1: *Et ultimo quadrante pulsabitur campanula seu tintinnabulum, quod vulgo vocant Aguijon.* Et pag. 664. col. 2: *Tam beneficiati quam reliqui ministri... convenient at horas antequā terminetur primus sonitus tintinnabuli, quod vocant Aguijon.* [* Hisp. Aguijon, Aculeus, stimulus.]

* **AGUILETA**, Ligula, Gall. Aiguilette, olim Aguillete et Esguilemete. Lit. remiss. ann. 1452. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 83: *Le supplicant vit ung buffet fermé, lequel il ouvrit d'un fer d'une Esguilemete. Aguiletaria, Ars ipsa, et Aguiletarius, ipse artifex. Arrest. parlam. ann. 1421. in Lib. 1. Ordinat. super artificiis, etc. Paris. ex Cam. Comput. fol. 89. r: Actores dicebant, quod secundum statuta et ordinaciones dicti ministerii stigilariorum seu Aguileteriariorum villa nostra Paris. etc. Nichilominus dicta Aelipdis... stigulas seu Aguiletas super suo stallo publice vendebat,... ac dictum ministerium Aguiletariorum exercetebat... Quod dicta Aelipdis in dicto ministerio stigilariorum seu Aguiletariorum aprenticia fuerit.* Hinc leg. Aguiletarioris pro Aguiletarioris in v. Stigula, et contra Aguiletta, pro Aguiletta, in Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. Vide infra Aguileta. Charta ann. 1323. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Noster fol. 169. r. Giez, chandeliers, Aguiletes, belutia, etc.

* **AGULHETA**, Eadem notione. Comput. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 205. col. 1: *Solverunt Petro de Lernaco canabassero pro octo ternalibus circis rubei coloris, et medio, pro faciendo Agulhetas positas in pavathono, et unam pro vexillo, etc.*

* **AGUILINUS**, idem quod Aquilinus; Aguglino enim et Aquilino promiscue usurpat Itali: Moneta Aquileiensis. Comput. decimae in Italia collectae ann. 1278. pro subsidio T. S. ex Cod. reg. 5376. fol. 228. v: *Libra xxxv. sol. viij. et den vij. Aquilinorum grossorum de Tirolo; Aquilino quolibet mihi computato per collectores pro xx. bagatinis.*

* 1. **AGUILLA**, Pyramis, obeliscus, Ital. Aguglia, nostris Aiguille, olim

Aiguille, Apex turris ecclesiæ, nostris etiam Fleche. Martyrol. MS. eccl. S. Salvat. Aquens. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Eodem die (2. Id. Maii) et anno Domini 1411. fuit reinceptum dictum pignaculum supra ecclesiam usque ad Aguillam.* Reg. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1511. fol. 92. v: *Il est nécessaire de mettre plusieurs estries et ancrez de fer, parce que les Aguilles des baulx et entrebaandes sont séparez des esteaux principaux d'iceluy cloquier.* Vide Agulha 1. et Agulja 2.

* 2. **AGUILLA**. Tract. MS. de piscibus ex Cod. reg. 6898. C: *Acus vel aculeatus Plinio, nostris aiguille, Ital. arguzella, Hispan. Aguilla vel aguia pescado, Venetiis acicula, habet etymon a rostri longitudine, tenuitate et Acie.*

* **AGUILLADA**, Aculeus, baculus acumine ferreo munitus, quo boves pungendo ducunt, Gall. Aiguillon, olim Aguillée, Aguillon, Aquivise, Aguillade, Agulhade, Agullade, et Esguillade. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 8: *Prædictus Petrus de quadam longa pertica, vocata in illis partibus (Lemovic.) Aguillada, cum qua boves conducuntur, eundem Gerardum percutere attemptavit.* Aliæ ann. 1381. in Reg. 120. ch. 123: *Jehan de la Briere leva un grant baston, que il avoit en sa main, appellé Aguillon.* Aliæ ann. 1390. in Reg. 139. ch. 92: *Une verge, nommée Aguillée, à toucher et chasser beufs.* Aliæ ann. 1462. in Reg. 198. ch. 499: *Jehan Fortist print s'Aguise ou aguillon, à quoi il touchoit les beufs, etc.* Aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 105: *Icelui Gerault donna de son baston, appellé Aguillade, un cop sur la teste de ladite fille.* Aliæ ann. 1445. in Reg. 176. ch. 377: *Bastons, appellé Aguillades et borbossades, ferrés les aucuns à trois pointes de fer, comme une fourche.* Aliæ ann. 1443. in eod. Reg. ch. 282: *UNG long baston ou gaule, appellée Agulhade.* Aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 115: *D'une Agullade, qui est la verge ou baston dont l'en poing et fait aler les beufs, etc.* Aliæ demum ann. 1457. in Reg. 187. ch. 332: *Donna ung grand coup sur l'espoule de l'Esguilhade qu'il tenoit.* Esguillée, in aliis ann. 1401. ex reg. 156. ch. 173. Unde Aguillade vel Eguillade legendum, pro Guillade, in Lit. ann. 1474. ex Reg. 204. ch. 90. Hinc Aguiler. Aculeo pungere, ut videtur. Le Roman de la Rose MS. :

Mais Atropos ront et descire
Quant que ces deux pueent filer,
Atropos vous bœ Aguiler.

* **AGUILLERIUS**, vel Aguillerium, f. Aquæ. Gall. Aiguiere. Cod. MS. Ecclesiæ Noviomensis in quo ejusdem vasa et ornamenta recensentur: *Item unum aliud vas parvi valoris argentatus ad modum Aguillerii, in quo sunt certæ Reliquiae.*

* Vasis genus est, ut opinor, in acumen desinens, quod pyramidis formam exhibet, sic dictum, ab Aguilla. Vide supra in hac voce num. 1. [* Vide Agulheta.]

* **AGUINA**, forte idem quod Aguinia, de qua voce infra; ni legendum putes Aguillarum. Charta pro communia Balneoli ann. 1208. ex schedis D. Lancelot: *Centenarius Aguinuarum 1. denar.*

* Legendum haud dubie, Anguillarum.

* **AGUINIA**, pro Ingenia, Gall. Engins. Machinae bellicæ: item instrumenta, et apparatus earumdem. Chronicon Siciliæ, tom. 3. Anecdote Marten. col. 80: *Die*

vero Mercurii 10. ejusdem mensis, quædam tidam onerata tribus aliis machinis, terre Trapani applicuit, post meridiem ad litus dicti castri, et ipso die exoneratae de dicta tidam in terra Aquinibus et parvis dictarum machinarum. Ubi legendum, cum aquinibus parvis, etc.

* Rectius legeretur, cum Anginibus parvis; quod nemo non videt.

1 AGUITARE. Vide Aquayt.

AGULA, vel AGALA, Moneta, in Glossis Arabicо-Lat. Legendum forte Agalma. Vide in hac voce, et in Agacula.

* AGULA. [Ut AGULIA 2. DIEF.]

AGULANI, inter populos, qui Saracenis vel Turcis parebant, cum Franci nostri Syriam ingressi sunt, recensentur passim a Scriptoribus rerum Hierosolymitanarum; sed an hæc appellatio gentis sit, an vero sectæ, incertum plane, cum et il Publicanis et Azimitis jungantur, quæ indubie nomina sectariorum sunt. De Agulanis id unice prodit Guibertus lib. 5. Gestor. Dei cap. 8: *Eorum siquidem, quos Agulanos appellant, tria numero millia extitisse feruntur, qui neque gladios, neque lanceas, aut sagittas nulla penitus arma formidant, quia omni ex parte cum ipsi, tum equi eorum ferro adoperiuntur. Hi nihil armorum prorsus in bellis præter enses usui habent. His consona habent Robertus Monachus lib. 6. Baldricus lib. 5. et alii.*

[1.] **AGULHA**, Apex turris Ecclesiæ, Gall. Aiguille, flèche d'un clocher. Martyrolog. MS. Aquensis Ecclesiæ: *Anno 1411. XVII. Kal. Aug. fuit incepturn pignaculum super Ecclesiam usque ad Agulham; et primum lapidem posuit inclytus Princeps Ludovicus filius Regis Ludovici.*

* 2. **AGULHA**, vox lignariorum, Gall. Aiguille, lignum longum et ab una parte acutum. Reparat, factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: *Item pro septem peccis fustium de coral, vocatis Agulhas, qualibet longitudine xiiij. cannarum, empitis pretio xj. lib. vj. sol... Item pro aliis xiiij. peccis, vocatis Agulhas, de coral, etc. Vide infra Aigullia.*

AGULHETARIUS, Ligaminum artifex, aut ille qui ligamina stylo instruit, Gall. Aiguelletier. Obituarium S. Geraldii Lemovicensis fol. XI. recto: *Postea adveniente die 26. Junii anno Domini 1496. Petrus de Las Corrieras, dit Chabrier, Agulhetarius echoneras et descharginavit dictum domum a dicto censu.*

* **AGULHO**, Aculeus, Gall. Pointe. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1: *Fiat una trappa per modum cledati, cum Agulhonibus ferris. Et pag. 196. col. 1: Fiat una porta coladissa, clidata cum Agulhonibus ferris, cum turno et cordis.*

[1.] **AGULIA**, Vas vel instrumentum præparando sali utile. Testam. Adelaidis, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 102: *Volo ut in Canonica SS. Justi et Pastoris, remaneat medietas de Salinas, qui fuerat Framaldi quondam in Scalas, cum illorum salarios, coctarios, Agulias, et omnibus suis officinis et areis.*

2. **AGULIA**, Obeliscus, ex Italico Agulja. Christophorus de Bondelmontibus in Descriptione Constantinopoleos a nobis edita: *Deinde Agulia ex uno lapide in quatuor æneis taxillis in altum erecta cernitur cubitorum viginti quatuor. Octavianus de S. Gelais in Viridario honoris, de Obelisco Romano:*

Près cette Eglise a un grande Eguille, De fin porphyre, et dessus une pomme.

* Apud eund. Christophorum eodem nomine designatur obeliscus S. Petri:

Palatum Neronis, ubi est Agulia S. Petri. Infra: *Juxta quod est memoria Cæsaris, id est, Agulia, ubi splendide cinis ejus in suo sarcophago... requiescit. Vide supra Agulla 1 et Agulha 1.*

* **AGULLA**, Schidia, assula, Gall. Esquelle. Instr. ann. 1286, inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 489: *Accepi devote et benigne, cum manibus meis propriis, duas Agullas de duobus brachis beata Eulalia virginis, scilicet a quolibet brachio unam.*

* **AGULLIUM**, Acuum theca, Gall. Aguillier. Aguiller, acuarium, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Acta MSS. Inquisit. Carccass. ann. 1308. fol. 22. r: *Dicti heretici dederunt sibi (mulieri) pectines et Agullium. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 458. bis: Une bourse et un Aguillier, un demi saint de letton sanz chainete. Aliæ ann. 1391. in Reg. 141. ch. 228: Un Aguillier de drap de laine à couches de soye et à menuës pierres Indes. Le Roman de la Rose MS.;*

Lors trait une aiguille d'argent.
D'un Aguillier mngnot et gent.

* AGULUS. Vide supra Agolus.

* AGUM. [Ut AGUNA. DIEF.]

* **AGUMENA**, Rudens, quo navis ad anchoram religatur, Gall. Cable; Gumi-na vel Gomona, Academicis Cruscanis, il canapo attaccato all'ancora. Stat. Gennuis. lib. 4. cap. 1: *Non possit tomen fieri interdictum, neque incatenatio vasis, postquam positum fuerit ad colam, causa recedendi et navigandi; et intelligatur positum ad colam, quando amoverit Agumenas a mole seu terra, et recesserit e loco in quo erat, quando habebat Agumenas ad molem seu terram.*

* **AGUNA**. Concil. 1. Salisburg.: *In pileis suffurraturas non habente, nisi forte de nigro centato, vel panno, aut nigra pelle Aguna. Ita legit Spelman, in hac voce, sed ad vocem Guna post Meursium legit aut Guna pro Aguna; Guna autem Spelmanus exponit cuniculum a Germanico cumna, qua voce significant Germani certum indumentum genus a cuniculo sic appellatum, ut λεοντίς dicitur a Leone, ἀγύς, ἄγρος αἴρος. Hæc Spelman. Sed quid si pro Aguna legeretur Agnina? Planus et facilis esset intellectus. Si tamen guna vel aguna retinendum est, dicam hac voce non indumentum aut amictum integrum loco citato intelligentem esse, sed dumtaxat assutum pileis pannum vel pellerm, ut satis patet ex ipso textu, præsertim ex voce suffurraturas: quod assumptum posset confici ex Aguna vel guna id est, pelle Saxonica, uti conjicio ex hoc Lüthprandi loco, quem refert ipse Spelmanus: Nec ipsa capiet eum in qua natus est pauper et gunata, i. pellicea Saxoniam. De Cunen, pellibus marturinis, vide Lappenberg. in notis ad Docum. Histor. Hanseat. pag. 26. 36. 41 et 99.]*

* **AGURIRE**, Litigare, item movere, Gall. Plaider, a Græco ἀγωγή, Forum. Processus Ecclesiæ S. Vedasti Atreb. contra Scabinos Atreb. in Chartulario ejusdem Abbatia notato V. pag. 39: *Quarto ex parte Scabinorum objectum est, quod Abbas et Conventus non possunt sine litteris Episcopi vel superioris (de rebus suis in judicio contendere) ad quod responsum fuit quod Agurit auctoritate domini Papæ qui solus est suus Episcopus. [leg. Agunt.]*

* **AGURIUM**. [Vulgo augure: « Si quis sagriliugum fecerit, quod aruspices vocant, si per aves aut aguria colunt

vel ad divinacionis eorum vadunt. » (Pé-nitent. B. N. L. 13246, p. 287.)]

AGUSADURA. Pactum ann. 1281. inter Alfonsum Comitem Pictavensem et Albertum Abbatem S. Theodardi Montis-Albanensis: *Concessit Comes, quod Abbas haberet quartam partem salini supradicti: verumtamen concessit si idem Comes dimittat, vel derelinquit salinum universitatæ villæ, etc. Concessit eidem Abbat medietatem eorum, quæ percepit idem Comes in dictis villis occasione de las Agusaduras. Verumtamen si dominus Comes dimittat, vel derelinquit las Agusaduras, quod facere potest, Abbas habebit, etc. Olim non licebat agricolis vomeres aliaque utensilia ferrea rustica aliis exacuenda tradere, quam iis qui a Comite Tolosano ad id praefecti erant, quibus certa pensatio præstabatur, quæ in Provincia Comitatu Agusadura, in aliis locis Agusadge appellabatur. [In Camera Computorum Paris. habetur Charta Ludovici Duccis Andegavensis ann. 1370. qua Consulibus Lausertæ concedit: Qu'ils puissent faire aiguiser leurs rasoirs et leurs piques où ils voudront, en payant le feuere.] Quidem putant idem esse, quod aliis Reillage dicitur, a voce Reille, quæ vomerem significat.*

* **AGUSARE**, Acuere, Gall. Aiguiser, Ital. Aguzzare. Privileg. loci de Portello ann. 1405. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 586: *Dictus faber debet aptare sive Agusare vomeres sive relhas ad laborandum. Vide Agusadura.*

* **AGUSTALE**. Nummus aureus. Vide Moneta.

* **AGUSTATICUS**. { Monete genus. Vile.

* **AGUSTUS**. { de Denarius.

* **AGUSTUS MINSIS**, pro Augustus in Charta Chlodovæ III. ann. 691. apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. XI.

* **AGUTARITUS**. Vide Canis argutarius.

* **AGUTULNARE**. [Ut AGGUTURARI. DIEF.]

* **AGUZADERA**. Sic lego in ead. Charta ex Cam. Comput. Tolos. pro Agusadura, ut edidit Cangius. Vide in hac voce.

* **AGUZO**, Cuspis, Ital. Aguzzare, In cuspidem acuere. Constitut. Neapol. lib. 2. tit. 37. § 1: *Campiones habeant clavas sequales, non spinosas, nec cum Agusonibus.*

* **AGYALE**, Genus navigii, forte piscatoria navis. Est enim αγυάλεις, Piscator, ab αγυάλεις, Littus, ora maritima. Vita S. Raynerii tom. 3. Junii pag. 464: *Guido lagio... cum sociis suis ibat in Thunisim cum quodam Agyali, exequuntibus ipsis de fauibus Arni, ascenderunt in mare alium per directum.*

* **AGYNII**, Heretici circa ann. Christi 694. a carne et conjugio abstinebant, Deum utriusque auctorem inficiati. A γυνή, Mulier et a privat. sic dicebantur. Vide Hofmanni Lexicon universale.

* **AGYRTA**. [Gall. joueur. DIEF.]

* **AHALEPTE**, [Dimidium] Vide Chunna.

* **AHANAGIUM**. Vide in Ahanare.

AHANARE, Agrum colere, laboreare. Nam Ahaner, est anxie laboreare, cum anhelitus difficultate captare aërem, quod faciunt, qui labori seu agriculturae insistunt. Vox ficta ab Anhelare, seu potius ab ægra et coacta anhelatione, quam emittunt, qui labori succumbunt, Ahan. Vide Jacob. Bourgoing lib. de Orig. et usu vulgar. vocum pag. 7. Charta M. Abbatis S. Vedasti Atreb. ann. 1245: *Si autem horne non manens super terra debente gabulum, velit terram debentem gabulum Ahanere, ipse potest, etc. Ibidem: Ita videlicet quod*

equus possit Ahanare eo modo, quo voluerit homo, cuius erit, ... et equus aquabit totam terram, quam aliquis ad garbam per Ahanagium fidele Ahanabit : et postquam homo terram suam ad gascheriam et Martium Ahanaverit, ipse potest eam persequi, cum tot equis, quos sibi placuerit. Rob. de Bourron in Merlino MS. : *Canques ils labourent et Ahenoient, aloit à mal. Terres Ahanables, pro laboureuses, in Consuetud. Bononiensi art. 170. 174. Ahans, Terres à labeur, in Consuetud. Montensi cap. 50. Vide Affahare.*

[*¶*] Menagius in suo Dictionario etymologiarum linguae Gallicae vocem *Ahan* dicit ex Italica *Affano*, Poena, labor, observatque Hispanos et Occitanos etiamnum uti voce *Affan*, et a Lugdunensis *Affaneurs* appellari mercenarios ruri laborantes. Rustici Belgae quos Wallones vocant, usque hodie utuntur vocibus *Ahan*, et *Ahaner*, haud generatim pro agrum colere, sed tantum pro serere, seminare, Ensemencer. Hinc les *Ahans*, apud ipsos eadem sunt, quae recenter sata, Terres nouvellement ensemenées.]

AHANAGIUM. Charta Balduini D. Walaincourt, ann. 1224. in Tabulario Abbatico Montis S. Martini : *Nihil juris aut dominii retinens (in dictis terris), sed quidquid juris et dominii habebant in eis, cum Ahanagio ipsarum futuro Ecclesiae sepe dictæ concedentes.* [Charta Agnetis Abbatissæ Strumensis in tabulario ejusdem Parthenonis ann. 1227 : *Cum inter nos ex una parte... super Ahanagio quarundam terrarum quæstio verteretur, etc.* [Vide *Affanagium*, *Affanator*, et mox *Ahenagium*.]

* **AHE**, interjectio. *Hez*, *Istæ*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **AHELEPTE**, Dimidium. Vide *Chunna*. * **AHENAGIUM**, Quidquid ex agris cultis colligitur, idem quod *Ahanagium*; a veteri Gall. *Ahan*, poena, labor, moles-tia : quia non sine magno labore agri coluntur, sic dictum. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 103 : *Après ce que ledit Jehan fu deschau-cié entra oudit gué, et tant se y efforça pour mettre hors ladite charrette, que il entra en fievre en ycelui gué, pour le grant Ahan que il y avoit eu, et pour la froidure qu'il y print.* Vita J. C. MS. :

Si me samble par vérité
Qui aie esté quatre mille ans,
Tant ai souffert de grans Ahans....
Alors ent en Jherusalem,
Iuekes souffra l'Ahan.

Bestiarius MS. :

Espira un nouvel Adan,
Qui pour nous trait paine et Ahan.

Inventar. Chart. Monast. fol. 29. v^r : *Carta officialis Cathalaunensis de dimidiō modi siliginis in furo de Sommellis, aut super Ahenagio dom. de Sommellis pro pitancia. Nostris Ahanage et Ahennage, pro ipsa terræ cultura, et pro terra arabilis. Chartul. Corb. sign. Ezechiel ad ann. 1421. fol. 109. v^r : Tellement que ce ne puist porter préjudice à l'Ahanage, et que on y puist Ahaner deuement.* Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 102. ch. 323 : *Jehannin menast une chartee d'amendement aux champs en l'Ahennage de son pere.* Hinc *Ahennier*, pro Agricola, *Laboureur*. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. ch. 444 : *Lyenin de Bergues, dit Frerin poure laboureur et Ahennier, etc. Charretier ou Hannier de la ville de Vrely, in aliis ann. 1441. ex Reg. 176. ch. 98. Unde emendandæ Lit.*

ann. 1442. in eodem Reg. ch. 125. ubi legitur *Ahermier*. *Ahennier*, Agrum colere. Charta Commun. de Busenc. ann. 1357. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 371 : *De toutes les terres arables et labourables que on Ahennera, etc. Enhanner, eodem sensu, unde Enhannable, Culture habilis.* Charta ann. 1372. in Reg. 105. ch. 74 : *Terres Enhannables toutes assises environ ledit manoir, bien Enhannées et labourées.* Lit. remiss. ann. 1477. in Reg. 195. ch. 1636 : *Je te prometz Mahier que avant qu'il soit huit jours, je te trouvereray en la charrue ou tu Enhanes. Haner*, in aliis ann. 1389. ex Reg. 136. ch. 224. *Ahenniaus*, quæ ad arationem pertinent dicuntur, in Sentent. arbitrii ann. 1318. ex Reg. 53 ch. 53 : *Li manent de chiaus qui ont chevaus Ahen-niaus, etc.* Vide *Ahanare*.

* **AHENIA**, Idem forte quod Hispanis *Alhania*, Angustum cubiculum, Gall. *Petite chambre, logis étroit.* Primum Testam. Adefonsi Hispan. Regis apud Marten. tom. I. Ampliss. Collect. col. 546 : *Et unam Aheniam in ripa illius fluminis supradicti.*

* Terram arabilem hic intelligo.

* **AHORUS**, Qui rapitur immatura morte, a Græco ἄρως, qui non fit suo tempore. Tertull. de Anima cap. 57 : *Aut optimum est hic retineri secundum Ahorus, aut pessimum secundum biothanatos, ut ipsis etiam vocabulis utar, quibus auctrix opinionem istarum magia sonat.*

* Nostri sensu opposito Aheurer dixerunt, pro Opportune agere. Math. de Couciaco in Hist. Caroli VII. ubi de ejus exequiis : *Les torches et les cierges de l'escruse y furent bien et honorablement Aheurez.* Diverso prorsus sensu diversaque origine, nempe ab ora, pro Deserrere, discedere, Gall. *S'absenter, abandonner*, in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 634 : *Acause de laquelle haine... convint au supplicant soi Aheurer du pays.*

* **AHTA**. Vide supra *Achta*.

* **AHTEID**, Sacramenti genus apud Boios. Decretum Tassilonis in Lega Baiuc. cap. 6 : *Sacratum, quod Ahteid dicitur, juret in Ecclesia cum tribus, etc.* Ubi Lindenbrog. *Aht*, bannum Imperii, *Eid*, juramentum.

* Vide Schilter. in Glossar. Teuton. ad vocem *Ahton*. [* et Grimmii Antiq. jur. pag. 907.]

* 1. **AIA**, Sepes, Gall. *Haie*. Locus est in *Biennum*. Vide *Haga*.

* Charta ann. 1165. Inter Probat. Hist. Autiss. pag. 22. col. 1 : *De Aias vero quas pater meus tempore guerra in memoribus S. Mariæ Monasterii Melederenensis....fecit, etc.* Ubi indicatur silvæ pars delecta, quam sepibus muniebant ad feras includendas, aut ad alios usus. Charta ann. 1358. apud Corbinell. inter Probat. domus de Gondi pag. 157 : *Item unum petuum terræ laborativæ cum Aia, pergulis et arboribus.*

* 2. **AJA** apud Hebraeos accipitris species est, quam veteres *Æsalonem*, Germani *Smirle*, Galli *Esmerillon* appellant. Nomen a clamore. Ut enim aquilarum clangere est, milvorum jugere vel lipire, accipitrum pipare, et crocicare corvorum ; ita *ja*, *ja* secundum Arabes hujus avis proprium est, unde ipsa Hebreis dicta videtur *ws Aja* ; unde de ejus oculo legimus Job. 28. 7 : *Semitam non novit avis, neque eam vidit oculus Aja.* Hæc ex Hofmanni Lexico.

* **AJACENTIAE**. [Ut adjacentiae, gall. dépendances : Per sua adprisione cum omnes suos terminos et *Ajacentias*

earum. » (Mus. arch. dép. pag. 11, an. 834.)

1. **AICACIS**, [AGICIS, AICIS, AIZES, AIZUM, Vicaria, districtus *Vicariū*, Gall. *Viguerie.*] In Tabulario Ecclesiæ S. Juliani Brivatensis passim occurunt hæc verba : *In Aice Brivatense, Ambro-nense, Nonatense, Cantillanico, Monta-nico, Riomense, etc.* Ubi in aliquot Chartis aliis pro hac voce habetur : *In Vi-caria Brivatense, Nonatense, etc.* In Charta 160. fol. 92 : *In ipso Aice, seu in ipsa Vicaria.* Ubi perperam in arce reposuit aut legit Justellus in probat. Hist. Arvern. pag. 10. Et Ch. 248 : *In ipso Aiace et in ipsa Vicaria. Ch. 250 : In ipsa Aiace Brivati, in ipsa villa, quæ dicitur Fontanas... et in ipsa Aiace Comiense curtem nostram, etc.* Ch 351 : *In Comitatu et Vicaria Brivatense, in ipso Aiace, cedo Deo, etc.* Adde Ch. 260. 282. 297. In Ch. 233. habetur *Agice*.

[*¶*] Harumce synonymarum vocum acceptio pro Vicaria evidenter probatur ex Instrumento Ecclesiæ Vabrensis tom. 1. nova Gall. Christ. pag. 58. ubi *Ministerium* idem est quod *Vicaria*, et *Aicis* idem quod *Ministerium* : *Est ipse locus situs in pago Ruthenico in Vigaria Curiense.* Mox subditur : *Hoc sunt res proprietatis nostre... in pago Ruthenico in Ministerio Curiense.* Deinde : *Vobis donamus similiter in ipso Aice vel in ipso Ministerio alios mansos nostros.* Mabillonius in Actis SS. Benedict. sœc. 3. part. 2. pag. 195. in hunc locum Chartæ commutationis Comitem Bernardum inter et Lanfredum Abb. Mausiensem ann. 764 : *Qui (locus Mauciacus) est in patria Arvernica in Aice Riomense constructus in honore B. Petri Apostolorum principis, etc.* ait nomine *Aicis* pagum esse intelligentum, sed quominus in hocce loco, ut et in superioribus Vicarii districtus intelligatur nihil impedit.

* **AIZIS**, Eadem notione. Charta Octomari Presbyteri relata in libro cui titulus : *Pièces pour et contre la Maison de Bouillon, à Cologne*, pag. 7 : *Et sunt sitæ ipsæ res in pago Arvernico, in villa quæ vocatur Maticus, in Aice Catiracensi.* Ibidem in alia Charta : *Sunt autem sitæ ipsæ res in pago Arvernico... in Aice Mes-siacensi, in loco cui vocabulum est ad Boscum, etc.*

* **AIZUM**, Eadem significatione. Charta Cuneberti levitæ apud Baluz. tom. 2. Hist. Arver. pag. 16 : *Et in ipso Aizo mansos duos, qui vocantur Puco-navato cum omni sua integritate... et in ipso Aizo in villa quæ dicitur Ravacus, mansos duos cum appendariis tribus.*

* 2. **AICACIS**, Predium, domus cum horto, terris, vineis, etc. Idem fere quod *Mansus*, Gall. *Cense*, *Ferme.* Vetus Charta ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ fol. 25 : *Est autem ipsa Ecclæsia sita in Episcopatu Gratianopolitanensi, in Aice castro, quæ nominant sancto Gregorio.* Alia Stephani Episc. Claromont. in Tabul. Celsiniacensis monasteriorum : *Sunt autem duo Aizes, unus ad Burnonem, quem Galmanus excusat, cum curtis, horto et vineis, et alias Aizes, qui vocatur ad Petrum, etc.* Idem Tabular. : *Dat eis Petrus ipse Aizum quoddam, continens in semet curtem unam et surnum, mansiones quoque et viridarium.* [Baluz. Hist. Arvernæ tom. 2. pag. 41. in Charta Ugonis sacerdotis : *Et illum Aice quem conquistavi de Vidiano et Davit cum campis et salcedis et pratæ.*] Occurrit etiam passim hæc vox in Libro Miribili, seu Tabulario Abbatiæ Conciensis in Rhutenis, et in Tabulario

Monasterii S. Theofredi in Vallavis. Arverni hodie Aize, vocant agrum, vel terram incultam, sed alicui adjacentem. [* Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 289 : *Comme le supplicant s'en feust alé querir en une estallerie, nommé Ayse... une voiture d'estaille, etc.* Ubi Ayse id significare videtur, quo quis uti potest.]

* AJACENTIAE, pro Adjacentia. Legitur apud Baluz. in Hist. Arvern. tom. 2. pag. 8. ex Chartulario Bravatensi.

* AIANEA. [Color in coitu quo omne corpus concutitur. DIEF.]

* AIANRICUS. *Regnante Rege Aianrico,* in Charta pro abbatia S. Egidii ex Tabul. ejusd. Unus est e variis modis scribendi nomen Henrici; quod monuisse sat est.

* AICATI. [Ut ACCASIA. DIF.]

AICHATA. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1310. pro Libertatibus Bastidae in Petrogoricis, ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 38 : *De sommata ferri, pannorum laneorum 2. den. de sotularibus, de calderiis, anderius, patellis. Aichatis, payrollis, cutellis, falcillis, sarpis, piscibus salsa, et rebus consumilibus, dabit venditor extraneus in die fori pro leuda et pro intragio 2. den.* [* Vide infra in Aissata.]

* AICIUM, ut Aiacis 2. Predium, domus cum horto. Chartul. Celsinian. ch. 173: *Dono S. Petro, et supradictis sanctis, et monachis Aicio uno in villa Soliniaco, cum curte et horto.*

* AIDE, Subsidiaria tributa, Gall. Aides. Hæc ut etiamnum Reges nostri, ita et Domini feudales quondam a subditis solebant exigere. Litteræ Francisci I. pro S. Capella Paris: *Quos quidem tres Apparitores... ordinamus fore et esse immunes... ab omnibus impositionibus, Aidis et aliis tributis.* Charta Richardi de Lamberville in Tabulario A. Monasterii Gemmicensis cap. 361: *Varantizandum ab omni Aida et reseantia et amouta.* Charta Officialis Paris. ann. 1264. ex Tabulario S. Germani a Pratis: *Quinque arpensta terræ... ad censem 6. denariorum quolibet arpentum sine alio onere, redditu, costuma, tallia, relevamento, Aida, corveia, campiparte et alio quocumque nomine censeantur.*

Ex Aide vocabulo natum est nomen, la Cour des Aides, Gallis omnibus notissimum, hoc est, Supremum rei tributariae tribunal, in quo quidquid tributorum, vectigalium atque subsidiorum est, judicatur. Hujus summum tribunalis originem referunt ad Regem Joannem cognomento Bonum, qui cum 28. Decembri anni 1355. decreto statuisset, ut quidquid mercium venumdaretur, certum sibi tributum solveret, judices instituit, qui lites ex novi tributi solutione natas cognoscerent, et ita dirimarent, ut nulla esset ab iis judicibus ad alios provocatio. Ad hanc Joannis Boni institutionem Senatus Curiae subsidiorum Parisiensis suam originem refert acceptam. Recentiores sunt, quæ alii regni urbibus fuerunt institutæ Curiae subsidiorum.

* AIDARE, a Gall. Aider, Adjuvare. Comput. MS. eccl. S. Egid. Abba. ann. 1386: *Pro Willelmo Louireh, qui Aidavit in creusement dictæ fosse, j. den. Nostris Aider, pro Subsidiarium tributum, nomine Aide, solvere Ordinat. Deputat. trium Statuum ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 24: Et se lesdits serviteurs gaignent cent solz, ou au dessous, il ne Aideront de riens, se il*

n'avoient aucun biens equipolenz, ou quel cas il Aideront comme dessus. Aidence, Auxilium, Secours. Le Roman de Cleomades MS. :

Cascuns ait seure espérance,
Car Dieux sera en nostre Aidence.

Aie, eadem notione, in Poem. reg. Navar. tom. 2. Cant. 4:

Tres haute amors ki tant s'est abaissé,
Qu'emon cuer se daigna hebergier,
A faire un chant m'a presté s'Aie.

* Aihue, apud Petr. de Fontan. cap. 11. art. 5. Id omne quod auxilio est.

* ALDEN, Infirnum, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. an quia alterius auxilio indiget? Vide supra Aideare. [* Leg. Infernum. Gloss. Grac. Lat. Αἰνη, inferus. Gloss. in cod. Reg. 4778: Apden, infernum, inter vocabula per Ai incipientia.]

* AIDUS, Adjutor, Gall. Aide. Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 109. § 1: *Ad Evangelia sancta juret cum 12. Aids suis, id est, sacramentalibus.* Ubi lex Longob. lib. 2. tit. 55. § 5 habet, *aliis suis*: sed prior lectio tolerari potest. [* Leg. Rothar. cap. 364, ubi codex cathedr. Mutinensis habet: *Cum 12. Aids suis, id est, sacramentales.* Vox Gothicæ Aip's, Sacramentum.

* AJECENTIAE, pro Adjacentia, Appendices, Gall. Dependances. Charta Chlodovæ III. Regis Franc. ann. 693. apud Felibianum in Hist. San-Dionys. pag. XIV: *Quidquid ibidem ipsi Chalcedramnus visus fuit tenuisse vel moriens dereliquisse cum omni integritate sua vel Ajecentias, sicut ab ipso Chalcedramno fuit possessum.*

* AIGATIA, Pica, Papia. Puto legendum Pica: quam Picardi etiamnum vocant Agache.

* AIGILIA. [Ut AGILIA. DIF.]

* AIGOLFINGA. Vide Agiolofingi.

* AIGNELINUS, Agnorum, ut opinor, lana. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1288. apud Perardum in Burgundicis pag. 562: *Pro qualibet sacco lanarum et Aignelinorum, etc.*

* Lanam seu vellus hac voce significari certo probat Charta Theobaldi comit. Bles. ann. 1214: *Quod si aliquis burgensium alicui de arconneriis lanam suam sive Aignelinos tradiderit, ipse arconarius lanam sive Aignelinos reddere tenebitur ad justum pondus.* Stat. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. p. 255. art. 7: *Grandes quantités de laines, Aigelnins (i. Aignelins) et recours. Unde Aingne, eadem notione accipendum videtur, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 288. ubi inter merces pelliceas recensentur: Cinq milliers d'Aingne.*

Et quidem Aigne, pro Ovis, vervex, in aliis Lit. ann. 1442. ex Reg. 176. ch. 164: Comme aux supplians appartenloit ung certain prat... ou quel prat ung lors nommé Jehan de Clavaire... eust bouté... pasturer les Aignes et bestiaux du Seigneur de Puypardin son maistre, etc. Hinc Aigneler, pro Agneler, quod de ove parturiente dicitur Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. ch. 24: *Pierre le Bos dist à son berger ces paroles ou semblables: Tu ne fais pas bien de moy laisser en ceste saison, qui est la plus nécessaire de l'an pour les bestes qui Aigneler.*

* AIGRO. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Item dixit quod pignoravit ibi quemdam juvenem qui dicebat se de Arelate,... quia cœperat Aigrones in palude.* Hinc Ardeolas, quas Aigrettes

appellamus, et quæ Esgrettes dicuntur in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 171. hic designari arbitror. Vide Airo.

* AIGUCIA. Charta Petri de Fenolleto ann. 1229. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 337: *Trado vobis D. Nunoni Sancio... totum castrum meum de Fenollet... justicias, firmacias, Aigucias, etc.* Ubi legendum esse Cugucias, cuique loca in voce Exorquia laudata consulenti, manifestum erit.

* AIGUERIUM, pro Aquarium, Aqueductus, in Statutis Massil. MSS. anni 1253.

* Usque Aiguerium hortorum, in Charta ann. 1463. Quo significatur canalis seu fossa, per quam aqua ducitur in horto, seu per quam elicetur. Aiguet et Aiguier, olim eadem notione, nostris. Charta ann. 1340. in Chartul. 23. Corb. : *Il puissent clorre de wasons le penel, que on dist Barrette, pour l'eau dudit Aiguet venir et tourner ouldit fossé pour aroer.* Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 244: *De laquelle galerie icelui Sicart chut embas à terre en un Aiguier, pavé de carreaux ou pierres, ouquel lieu descendant et cheent les eaves et agouz de l'hostel.* Ubi Aquarium designatur. Neque alio sensu accipi videtur Escassadour vel Esgassadour, in Libert. villez d'Aigne-perse ann. 1374. ex Reg. 198. ch. 360: *Item comme nos devanciers aient donné et octroié aux habitans de ladite ville le fons, le abreuvoir et les Escassadours des chevaux et des autres bestes, et les conduiz des eaves venant à ladite fons et abreuvoirs et Esgassadours, encors les donnons-nous.* Et Esgadour vel Essegadour, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 191. ch. 188; Pierre Gillebert dist qu'il romproit la chaussée dudit cros ou fossé, pour faire descendre l'eau d'icellui cros et mettre en son Essegadour, ... la mettroit (l'eau) en son Esgadour. Aiguer præterea dixerunt nostri, pro Irrigare, Arroser. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. ch. 174: *Duquel ruisseau icellui Bernard a accoustumé Aiguer ou riquez ses prez.* Quæ voces a vulgari Aigue, Aqua, Eau, ortum habent. Assis. Jerosol. cap. 11: *Il li doit donner à manger et à boire suffisamment, au moins pain et Aigue.* Vita J. C. MS.:

Longis le costé Dieu ouvri,
Et sang et Aigue s'en issi.

Vide Aquagium. [* et Raynouardi Gloss. Rom. in voce Aigua vol. 1. pag. 39.]

* AIGUILLIA, Idem quod supra Agulha 2. Vide in hac voce. Charta ann. 1297. ex Tabul. Autiss.: *Regnaudus mercerius recognovit se recepisse a venerabilibus viris decano et capitulo Autissiodorensi quandam domum,... cum cellario, caveis, presorio munito Aiguiiliis, etc.*

* AILA. Gloss. Bituricensis Ecclesiae MSS.: Ailen, Frontem. Aila, Ventus fabe. [* Gloss. cod. Reg. 4778: Ailea, fronte Ailia, veritas fabe. Gloss. Jæckii: Ailia, vernis fabe.] Confer Servium ad Virg. Georg. lib. 1. vers. 75.]

* AILATA. In Legibus Adelstani Regis Angl. cap. 6. [* Concilium Thunresfendense]: *Si verbum non direxerit, ut Ailata sit.* Ubi quidem Aplata restitunt. Vide in hac voce.

* AILLIARIUS. Qui vendit allia et legumina. MS. Cod. anno circiter 1290. exaratus de redditibus Episcopatus Autissiodorensis, ex Chartophyl. Episcopi ejusdem urbis. Inscriptio: *De Ailliariis.* Quicumque adducit allia vel erucas ad vendendum in hac villa, debent die Sabbati

de quadrigata unum denarium Episcopi et Comiti, et in septimana de qualibet glenna unum obolum, si valeat duodecim denarios aut plus; et si non valeat duodecim denarios, nihil debet. Et si fuerit de suo orto, et ortum sit de sauvamento, nihil debet. Et revendidores de hac villa nihil debent, exceptis sex diebus Sabbatis, in quibus quilibet debet denariatum, et revendidores de extra, qui afferunt ad colum vel ad bestiam, debent obolum de ortolagio suo in qualibet die sabbati, exceptis sex Sabbatis, quod (forte quibus) quilibet debet denariatum Episcopi et Comiti.

* **AILLATA BULLITA**, in schedis D. le Fournier, Provincialibus et Occitanis vulgo Aigue boulide, rusticorum condimentum ex allio, sale et oleo, quod bulliens pani affunditur. Vide *Allata*. [et Alhada ap. Raynouard. in voce Aillh. Gloss. Roman. vol. 1. pag. 54.]

* **AILEMONTIUS**, Pagus diocesis Sues-sionensis, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 44: *La ville de Cuisy en Ailemont, ou diocese de Soissons, etc.*

AIN, Florentius Wigorn. pag. 590. de Ludovico Balbo Rege Franc. : *Pater sibi uxorem Adelheidam conjunxit, quæ post mortem viri genuit filium nomine Ain, id est, Carolum. Huc forte pertinent ista Alcuini Poëm. 3. de quodam Anglo-Saxonum Rege :*

Tertius accepit sceptrum regnator opimum,
Quem clamat Ain, incerto nomine gentes,
Qui nunc imperium Saxonum jure gubernat.

[In Gloss. Burlicensi MS. *Ain, oculus interpretatur.*]

AINESCLA, **ENESEA**, **EYNELIA**, Pars hæreditatis, quæ ad primogenitum ætatis privilegio pertinet. *Aisnesse* in Consuet. Norman. art. 115. 175. *Aisneage* in Consuet. Rupellensi art. 54-55. et Britannica art. 669. Vide Interpretum veteris Consuetudinis Normanniae cap. 34. sub finem. Glanvilla lib. 7. cap. 3: *Salvo capitali mesuagio primogenito filio pro dignitate Enescie sua. Occurrit apud Bractonum lib. 2. cap. 34. et alibi passim.*

ENEYA. Statuta secunda Roberti I. Scottiæ Regis cap. 3: *Si aliqua hæreditas, de qua unica secta tantum debetur ad plures heredes, participes illius hæreditatis, devolvatur, ille qui Eneyam, i. capitalem partem illius hæreditatis habet, unicam sectam faciat pro se et participibus suis.*

EYLNESCLA, Apud Matth. Paris. ann. 1240. seu potius *Eisnetia*, ut scribitur apud Bractonum lib. 2. cap. 77. et in Fleta lib. 5. cap. 9.

ENITIA PARS, Quæ primogenitum spectat, apud Littleton. sect. 245. *Einecia*, vel *Einescia filia*, id est, primogenita, in Monastico Angl. tom. 1. pag. 913. tom. 2. pag. 870. Porro vox *Aisné*, Gallica, confecta ex *ains*, ante, et *né*, natus.

* *Aisnage*, in Charta ann. 1248. tom. I. Probat. Hist. Brit. col. 985: *Sauf l'Aisnage à l'hoir monseignor Henry de Coetlogon, quand il le voudroit demander. Enyngage et Eninaage ex ead. Ch. infra col. 941. Aeneage, in Charta ann. 1301. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 142. r^e: En ladite composition ait été réservé à moi ladite Hyolent les Aeneages en l'eschoaiste dudit Gilbert, outre ma égal partie, pour raison de Aymeri de Rochefort mon frere, ainé dudit Gilbert. Aisneté, apud Butiller. in Summa rurali. Charta composit. inter dom. de Bellomaneiro et Steph. du Chasteler ann.*

1376. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 72: *O les autres noblesces et dignitez, avec la jurisdiction des terres contenues et subgites es Ainsgneages du Chasteler... lesquels Ainsnages il diset estre des dépendances de saclite varassourie... Toutes les terres comprises esdiz Ainsneages, etc. Haud scio an hoc spectet vox Aine, in Charta ann. 1284. ex Chartul. S. Petri de monte: Et doient li hoir... descombreir, warantir et assoleir à tousjors à l'abbé et à covant devantdiz lou boiz et l'eritaige de sour nomeit... Li abbé et li covans de S. Pierremont ont aquaste en franc alluef à tousjors, en Aine et entrefons teil partie de boiz, etc. Id est, cum primogeniti privilegio; quod tamen affirman non ausim. An legendum est Aise, Usus, adeo ut sensus sit ad usum et proprietatem? Vide mox in Aisamenta.*

* **AINU, Naves, Faminin generis**. Gloss. Bitur. MS. [* *Aini*, in Glossar. ex Cod. reg. 7613.] [** *Eodem modo in Gloss. cod. Reg. 4778.*] In Gloss. Jæckii.: *Ainus, navis. Legendum omnino Enus. Vide Virg. Geor. lib. 1. vers. 136. lib. 2. vers. 451; et Forcell. Lexic. in h. v.]*

* **AIOIN**, *Interpretatur frater meus*, Gloss. Bitur.

AIOLA, Avia, ex Gall. Aieule. Occurrit in Tabul. Absensi fol. 22.

* **AIONES**, f. Prima litterarum rudimenta. Act. SS. Bened. sec. 4. part. 1. pag. 386. D. in Translatione S. Sebastiani: *Quod quidem nec ipse, si vulgo, ut aiunt, Homerus emerget, explore posset; quanto minus ego tantillus, sermone imperitus, et grammaticæ disciplinæ omnimodis expers, qui nec quidem, ut ita dicterim, ipsos Aiones ad liquidum addiscere valui. Aioner aliquibus in locis idem est ac Balbutire.*

* **AJORNAMENTUM**, Vocatio in jus vadiimonii denunciatio, Gallice *Ajournement*. Cod. MS. Consuetud. Tholos. fol. 42: *Quæcumque Ajornamenta executiones aut processus fecerint. Vide Ad-jornare.*

* **AIOT**, Vestis species. Gaufridus Vo-siensis lib. 1. cap. 7: *Chlamydes vel cappa perforaverunt, quas vocant Aiot.*

* **AJODUM**. Vide supra *Adjotum*.

* **AIPICULUS**. [Id est apex. DIEF.]

AIRA, **AIRALIS**. Vide *Area*.

* **AIRAO**, pro *Arrao*, vel *Arao*. Vide infra in his vocibus. Charta ann. 1257. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 80. r^e: *Item assignamus... unam eminam Airaoonis, quæ valet, etc. Arraois, infra fol. 42.*

* **AIRARIUM**, pro *Ærarium*. Lit. Caroli V. ann. 1377. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 322: *Retineatis et ad manum nostram reducatis, et domino nostro seu Airario applicatis et incorporetis.*

* **AIRATIA**. Quivis fructus ex aratione provenientes. Stat. Montis-reg. pag. 238: *Teneantur ipsi camparii emendare omnia damna, messes, fenum, canabum, linum, legumina, Airatia, hortalia, fructus, etc.*

AIRBANNUM. Vide *Heribannum*.

AIRO, Ardea, ardeola, avis, nostris Heron. Vide Fridericum lib. 1. de Venat. cap. 4. 20. 21.

* **AISAMENTA**, Ea omnia, quæ cuique, pro suo statu, usui sunt necessaria, aut congrua, Suppellex, Gall. *Aisemens, meubles ustencilles*. Ea significatio accipienda est hæc vox ex Chartul. episc. Autiss. laudata v. *Aisamentum*. Libert. castelli de Mailliaco ann. 1229. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 5. pag. 718. art. 35: *Constitut eciam et concessi, ut dictis hominibus ad Aisamenta sua, videlicet*

dolia, cupas, cistas, et omnia alia superlectilia, de quoquaque nemore sint, sive (l. sine) omni occasione vendere licet. Libert. Novi-castri ann. 1256. tom. 7. earund. Ordinat. pag. 362: Gie Ferris duc de Lorregne et marchis... aquit tous mes hommes et toutes mes femmes dou Nuef-chastel de toutes toltes... fors que en Aisemens d'ostel,... c'est assavoir, que vais-sel ou on met vin, et tout Aisemens d'or et d'argent. Hinc nostris Aiser, Aiser, Aisier, Necessaria Administrare, Donner le nécessaire, rebus necessariis instruere, Garnir, servir. Charta Milonis de Noeris ann. 1263. in Chartul. Pontiniac. ch. 41:

*Et que l'an les puise (les bestes) laver et abever et Aisier en ma dite rivière, quand mestier leur sera. Confirmat. conf. B. M. Magdalena ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 595: Comme les frères et suers... aient volonté de acquérre un lieu à faire un hospital, pour herbergier et Aisier les pouvres, etc. Lit. Caroli VI. ann. 1392. tom. 7. jam laudato pag. 510: Et que nostre bon et loyal peuple d'icelle (ville de Paris) se acroisse toujors, et soit Aisié de ce qui lui est nécessaire à la sustencion de leurs vies, etc. Repaire, rafreschir et Aissier, in Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 105. ch. 44. Charta ann. 1263. in Chartul. sign. Decanus S. Petri Insul. fol. 112. v^e: Et si doit li fourniers jurer et fiancer au commencement k'il Aisera et appareillera le four selon cou ke poins iert et que on li requerra; et Aisera le poure si comme le rice. Pro Curare, Gall. Pancer, ubi de equis agitur. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 116. ch. 182: Lesdiz exposans pour ce que les chevaux dudit Martel n'estoient pas Aisiez, ne ordenez pour la nuit, etc. Rursum et pro Commodare ad utendum, Gall. Prêter. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. ch. 15: Lequel Piquart demanda par esbatement à Henri de Tref, se il leur Aiseroit de leurs femmes. Sed et pro Naturæ necessariis satisfacere, Aiser dixerunt, quomodo nunc Se soulager usurpant. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. ch. 83: Un pot à quoy le suppliant se Aisoit auçuneffoir de nuit. Unde Aisement, pro Ventris exoneratio simul et latrina, secessus; vox non adhuc penitus obsoleta. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. ch. 5: Le prisonnier demanda pour Dieu audit sergent qu'il le defferrast, pour aller faire son Aisement. Aliæ ejusd. ann. ibid: Louis... fist fuir ledit sergent tout nu hors de son lit, le poursuivit jusques à uns Aisemens, là où il s'estoit retract, une dague en sa main, le retira de ces Aisemens et le fery plusieurs coups. Chambres aisiées, eadém notione, in Charta ann. 1314. ex Chartul. S. Maglorii ch. 99: Les chambres privées ou Aisées seront et pourront estre vuidées, etc. Tandem occurrit Aisement pro Libitum, voluntas. Charta ann. 1246. in Chartul. monast. de Escureio: Je Jehans sire de Joinville... j'ay octroyé à l'abbé et couvent d'Escurey le pouvoir d'acquerster une place à Joinville, là où il pourront edifier à lor Aisement une mareschaussée pour x. chevaux, et un pressoir pour leurs vins presser et faire. Nisi à lor aisement interpretandum putet, Ad usum eorum, Gall. A leur usage. Faire son aise, Ad libitum agere, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 162. ch. 153: Les suppliant prirent ledit Anthoine qu'il se parteist de leur escot et les laissast à leur privé et faire leur Aise. Vide supra *Aaisientia* et *Aisamentum*.*

* **AISIMENTA**, AISIMENTA, Eadem notio-ne. Libert. villæ S. Marcellini ann. 1343. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 20

387. art. 17: *Concessit eisdem, quod... non possent nec debeant compelli... de bobus aratoribus, nec de aliquibus Aisamentis aratri, etc.* Art. 18: *Concessit eisdem, quod piscare possint in omnibus piscaturis et Aisimentis, absque omni contradicione, etc.* Occurrit rursum ibid. tom. 8. pag. 110. art. 21. Vide *Aysina*.

AISAMENTUM, Idem quod mox *Aisantia*. Charta Guillelmi Episc. Autissiod. ann. 1219: *Dedit insuper Aisamenta terra et lapidum in terra sua ad opus exclusarum molendinorum dictarum Monialium apud Arsiacum sitorum, et levatam piscium ipsorum molendinorum.* Charta Mathildis Comitissae Nivern. pro Monast. B. M. de Consolatione, ann. 1244. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 104. C: *De Aisementis supradictis ad proborum virorum aestimationem, hoc quod voluerimus permittare poterimus ad dictæ Abbatiae et Monialium commodum et utilitatem in equivalentibus redditibus nostris prope dictam Abbatiam.*

ASIMENTUM, Idem, tom. 2. Hist. Arverniae, pag. 137.

AISAMENTUM. Notione paulo diversa, scil. pro *Jure municipaliter* sumi videtur, vel pro quadam immunitate debiti vec-tigialis, aut saltem pro jure solvendi minoris, quam solvunt alii. MS. anni circiter 1290. ex Chartophili Episc. Autissiodor. ubi recententur redditus Episcopatus: *Poulenaqum illorum qui sunt deforis et de villa. Omnibus diebus quibus aliquis ducit ad ripam, polanus debet iiii denar. et ille de villa qui non habebit Aisamenta sua, nil debet. De quadrigis. Cadrigæ que vadunt extra villam one-ratæ, debent qualibet decem denarios et obol. videlicet sex denarios de poulenagio, duos denarios de menagio, et duos dena-rios et obolum de roagio, excepto illo qui est de villa, qui nihil debet de polanagio, si habeat Aisamenta sua. De dolio ducere de una domo ad aliam. Quodlibet dolium ductum de una domo in aliam super quadrigam debet octo denarios, nisi habuerit Aisamentum. Et si habuerit Aisamentum, non debet præter quatuor denarios. Et si ductum fuerit per terram, debet quatuor denarios.*

* *Delenda est particula negativa non ante habebit Aisamenta; de iis enim, quæ ad vecturam necessaria sunt sermo est.* Vide *Aisamenta*.

AISANTIA, Vox forensis, facultas, quam quis habet utendi in alieno prædio, rebus non suis, vel ex jure municipaliter, vel proprietariorum concessione, a Gallico, *Aisance*, *Commoditas*. *Tabular. Abbat. Reigniacensis Ord. Cisterc.*: *Per omnia sua nemora inter Choram et Cosam jacentia atque posita suorum passio-nem porcorum, transitum, percussum, sine pretio et panagio, et omnes usus, quos Aisentias vocamus, perpetuo donavit, ann. 1147.* In alia Charta ann. 1153. ibid.: *Et usus, quos Aasencias vocamus. Usagia, sive Aisantia terra nostræ, in veteri Charta apud Buzelinum pag. 396. Charta Rogerii Episcopi Laudun. ann. 1180.* in Tabular. Abb. de *Thenailles*: *Dedit omnes Aisancias et pasturas de Bouconvilla.* Vide Chartas alias apud Duchesn. in Hist. Codiciacensi pag. 349. Perardum in Burgundicis pag. 198. Heme-rem in Augusta Virom. in Reg. pag. 42. etc.

AISENTIA, Idem. Charta Aleidis Dominiæ de *Boular* in fundatione Monast. Belli-Prati ann. 1238. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 299. E: *Concessi similiter ut Aisentias communes*

et pascua libere habeant. Vide Mirænum tom. 1. Oper. Diplomat. pag. 419. edit. 2.

ESENTIA. Charta S. Ludov. ann. 1266. in Regesto Normanniae signato P: *In altera medietate landæ ad animalia sua Esentiam suam habeant.*

AISIMENTUM, Gallis *Aisement*, Italis *Agiamento*, Regiam Majestatem lib. 1. cap. 13: *Terram petitam amittet cum fructibus, commoditatibus, Aisimentis, et pertinentiis suis.* Lambertus Ardensis: *Communita populi sui Aisamenta et planitem camporum... concludens.* Will. Abbas Andrensis: *Comes quoque Baldwinus super Aisamento in palude de Hotinghen a nobis in perpetuum habendo, etc.* Vide Chronicon Andrense pag. 346. Monasticum Angl. tom. 2. pag. 916. [Madox, Formul. Anglic. Chartis CXLI.] et CCCXI.]

AISIMENTUM, In Testamento Guillelmi D. Montispessulan. ann. 1146: *Donec de Aisimento ipsius terre habeat percep-tum et recuperatum, quod valeat duo millia solidorum.* [Hic non sola facultas utendi, sed usus et possessio debet in-telligi; Acherius Spicil. tom. 9. pag. 141. legit Aisimentum.] Occurrit ibi etiam semel. Regestum censum et feodor. Carnotensem fol. 57: *Les jarbes et les tourtais deus illes, et ès villes d'environ pour l'Aiesement que ils ont en la forest, et est chascun un tourtel de un denier, dont tous ceus qui ont Aisement ou dit bois, doivent un tourtel, etc.*

EISIMENTUM, In eodem Monastico Angl. tom. 1. pag. 47. apud Will. Thorne. et Duchesn. in Hist. Guinensi pag. 258. et in Probat. Hist. Drocensis pag. 251.

AISIE, Pertinentiæ, ubi libere percipi possunt Aisamenta. Charta Libertatum Solemniaci in Arvernus MS.: *Si aliquis intraverit de die ortum vel vineam aliqui-jus hominis, situm, vel sitam in Aisiis vel pertinentiis dictæ villæ, etc.* [Tabul. B. Mariæ de Charitate ann. 1364: *Margari-ta de Fontenai donavit terram de Miniers cum suis juribus, Aisiis et perti-nentiis, salva et reservata tonsura nemoris d'Arrienne.*]

HESIA. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 916: *Ascendendo per veterem sepem, et sic per vetus fossatum et hancum, usque ad Hesiam extra boscum. Sunt, qui vocem Gallicam Aise, ab otium deducunt; Agio Itali dicunt.*

ASENCIA, ut *Aisantia*. Charta Lie-tardi Episcopi Cameracensis inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. ann. 1133. de Fundatione B. M. de Valcellis: *Per omnes etiam reliquias terras suas, nemora, prata et aquas, concederunt omnes Asencias suas in nemoribus ad colligendis fructus, ad pastinacionem por-corum, ad pasturagium exterorum anti-malium, sine pasnagio et omni alia exac-tione, ligna ad ædificandum et calefacien-dum et ad cetera necessaria. In pratis pasturagium, in aquis ad piscandum, et si quid forte in his omnibus aliquid ven-tationis, mellis vel alicujus alterius rei a Fratribus vel mercenariis eorum inventum fuerit, libere possidendum.*

ASIAMENTUM, **AYSIMENTUM**. Charta Ægidii Abb. S. Martini Tornac. ann. 1309. in Tabulario S. Richarri Centu-lensis: *Nos habebimus omnia alia Asia-menta in predictis pasturagiis, sicut usuagliarii alii in predictis locis tantummodo.* Charta Joannis Abb. B. Mariae Ursi-Campi ann. 1303. ex eodem Tabul.: *Habebimus omnia alia Aisamenta in predictis pasturagiis seu pascuis, sicut alii usugrarii, hoc est intelligendum absque*

augmentatione numeri animalium, qui in prædictis litteris est expressus.

AISIEN-TIA. In Tabulario Monast. S. Quintini in Insula pag. 132.

AISIMENTUM, In hist. Dalphin. tom. 1. pag. 201.

AYSINA, Eadem notione. Locos vide in *Deversum et Repayrium*, et tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 167.

AYSIUM, vel *AYZIUM*, Eadem significatione. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 135. in Charta Roberti Comitis ann. 1285: *Cum cæteris universis Aysias et usatgiis, servitibus, emolumentis.* Ibi dem pag. 314. in Charta ann. 1340: *Ser-vitibus, censibus, redditibus, deveriis, Ayzis, juribus et actionibus nostris.*

AISATUS, De eo dicitur, penes quem est potestas aut voluntas aliquid faciendi, nostris olim *Aisiæ*, eodem sensu. Charta ann. 1209. in Chartul. Campan. fol. 201. col. 1: *Si quis vero contradixerit ne Musterolium firmetur et per vim operarios amoverti; Si Symon ad vim illam repellendum indigerit auxilio comitissæ, requiret auxilium illius, et si comitissa non fuerit Aisata de eo juvando, eumque non juvaverit infra xl dies, postquam ab ipso fuit requisita, etc.* Ubi ex Chartul. Thuano fol. 224. r. legitur *Aaisita*. Charta ann. 1286. in Tabul. S. Petri Insul.: *Li Sires de Cyscoing, s'il en est Aisiés et il li plaist, warde cascun an le procession de Lille, qui est ès octaves de le Trinitet, en une cote vermeille de cendal et d'escarlate à cheval, une blance verge en sa main paisiblement à l'oneur de l'église.* Charta comit. de Vaudemont ann. 1361. in Tabul. capit. Carnot.: *Nous sommes obligiez en certaines grosses sommes de deniers envers plusieurs personnes, desquelles sommes payer à présent nous ne sommes pas bien Aisiez, ne pourchass.*

AYSATUS, Accommodatus, congruus; Gall. *Convenable, proportionné*. Charta ann. 1377. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 335. col. 1: *Item quod si infra biennium a festo S. Michaelis sequenti computandum, dicti consules dederint.... tantos redditus sic extimatios in sufficien-tibus et bene Aysatis feudis amortisatis, etc.* Aysitus, eodem intellectu, legitur ibid. tom. 3. pag. 199. col. 1.

AISENTIA, Pertinentiæ, ubi libere percipi possunt Aisamenta. Charta A. abbat. Fusniac. ann. 1261: *Nos dicebamus eos... sic occupasse Aisentias dictæ villæ communes.* Aisemens, eadem notione in Charta ann. 1339. in Tabul. S. Joannis Laudun.: *Pourront prenre et traire à amende ceulz que on trouvera mefaisans ou empirans les chemins et les Aisemens communs.* Vide *Aisiæ* in *Aisantia*.

AISIANTIA, *Commoditas, utilitas*. Gall. *Aisance*. Charta ann. 1215. in eod. Tabul. ch. 129: *Sicut ipsum alnetum protenditur, possideat in perpetuum, salvo dominio meo, ita quod nec mihi nec ulli ex parte mea licet subintrare idem alne-tum, quandiu fuerit alnetum, pro aliqua Aisentia habenda.* Vide *Aisantia*.

* Unde vero nostates dixerint Monter un cheval à Ais, pro Equo nudo, ut videtur, insidere, vulgo Monter à poil, haud scio. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 9: *Icellui Jehan fust monté sur un des chevaux de Jehan le Mor le jeune son pere demourans à Caen, à Ais et senz selle, etc.*

AISITUS, Facilis, commodus, Gall. Aisé. Lit. ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 69. art. 4: *Quod portus dictæ navis teneatur perpetuo in loco convenientiori, et melius Aisito et opor-*

tuno. Aiable, eodem sensu, in Stat. ann. 1361. tom. 3. earum. Ordinat. pag. 526: Et oultre que toutes manieres de gens nobles et non nobles, privilegiez et non privilegiez, à ce que leur estat soit cogneu, et eutz soient plus Aiables à convenir, s'il est mestier. Ayable, in Lit. ann. 1328. ex Reg. B. Chartoph. reg. ch. 82.

* AISSA, Vox, quæ Provincialibus et Occitanis idem sonat quod Ascia, Gall. Hache. Stat. Massil. lib. 2. cap. 34: Decernimus... deinceps observandum, quod magistri seu carpentarii d'Aissa, etc. Nostris etiam Maitres de hache, qui naves construunt.

* AISSADA, iisdem, Ligo, Gall. Houe. Charta leudarum minut. Carcass. MS.: Item de duodenam ligonum seu Aissadarum ij. den. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 410: Le suppliant avec son fecour ou hoë, appellée Aissade au pais (Languedoc) s'en alla, etc. Infra: Aissade, Essade, in alii ann. 1446. ex Reg. 195. ch. 31. Neque aliud fortassis sonat Hes, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 126. ch. 176: Icellui Regnier frappa ledit Girart d'un Hes de fer par le costé, tellement que il chey à terre.

* AISSATA, Eadem notione. Locus est in Aichata, uti legerat Cangius. Aissette, Ascia minor, lignarii et dolarii nota. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 213: Le suppliant print en la forge... une Aissette de chapuis. Aliæ ann. 1426. in Reg. 173. ch. 508: Une doulouere et une Aissette à usagine de tonnelier. Aissette, in alii ann. 1396. ex Reg. 150. ch. 203. Alia notione, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 47: Icelle femme print le plat d'estain, ouquel il y avoit encores des merises, et le porta sur une Aissette empres l'uis de la chambre. Ubi pro assere, Planche, vel armario, Armoire, usurpari videtur.

* AISSELLA, Scandula, tabula tegendis tectis apta, nostris Eschandole. Charta ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 18: Item quandam domum ex confectione seu constructione operis quatuor, Gallice trez, tegula seu latera, et cum Aissellis cooperata. Aissenne, ead. notione, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 135. ch. 208: Comme Jehan Aubert eust acheté certaine quantité d'Aissenne; sitost comme icelle Aissenne fu chargée en la charrette, etc. Vide Essana, Aisselle, pro Tabula sectilis, Gall. Ais in Charta ann. 1470. ex Chartul. 21. Corb. fol. 128: Deux anchiens livres et cartulaires en parchemin, l'un couvert de couvertures de cuir blanc, et l'autre couvert d'Aisselles. Infra: Aisselles. Aisselle etiam nuncuparunt assensem ad naves idoneum. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 136: Le suppliant eust aussi une Aisselle, nommée dosse, en la valeur de seize deniers ou environ, qui fu portée en l'astelier dudit suppliant, qui est faiseur de nefs. At me fugit qua significatione hæc vox usurpatur in alii Lit. ann. 1389. ex Reg. 136. ch. 224: Sept sextiers de navette, trois mencaulx d'oliete, une pierre de laine, trois boisseaux de senevé, et une douzaine d'Aisselles à haner. Nisi legendum sit Aissettes, ut supra in Aissata. Vide supra Aessella, et Ascella 1.

* AISSIMENTUM. Vide Aisimentum in Aisanta.

* AISSINUS. Mensuræ frumentariæ species, simul et modus agri, vulgo Aissin. Charta ann. 1199. ex Tabul. S. Crispini in Cavea: Dedit in elemosinam ecclesiæ S. Crispini in Cavea terragium trium Aissinorum terræ. In alia ann. 1245. ibid.: xxx. Aissini bladi Aschin.

In Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 2: Laquelle soignée vault trois Aschins d'avoine, etc. Vide Assinus.

* AISTAN, Vox Longobardica. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 89. col. 2. E: Si quis in curte aliena Aistan, id est, per furorem ingressus fuerit, xx. solidos illi componat. [¶] Ita habet cod. Cathedr. Mutinensis, in leg. Roth. cap. 282, at Asto animo est in leg. ejusdem regis, cap. 146. 149. 252. Vide in voce Asto et Grimmii Antiq. Jur. pag. 4. Gloss. Longob. in cod. vatic. 5001: Asto, voluntarie, Aystan, irato animo; aliud in cod. Cavensi: Asto, id est voluntate, Aystau, id est irato animo.]

* AITA, Cantabris, Pater. Vide infra Atta.

AUDA, Auxilium in Charta Lusitana, apud Brandaonum in Monarchia Lusitanica lib. 15. cap. 24. Etiam nunc Picardi nostri dicunt Aiude, eadem notio[n]e. [Ayuda Hispani, Aide Galli. Vide Adiuda.]

* AJUGA. [Ut ABIGA. DIEF.]

* AJURARE. [Vulgo adjurer: « Ajuro te, criaturi oliae in nomine Jhesus Christi. » (B. N. lat. 13246, f. 285 v.)]

AIUS. Vide Agius.

* AJUSTAMENTUM, Modulus, exemplar, Gall. Etalon. Charta Hugonis de Nailae ann. 1283. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 702: Faciet mensuras suas seu metretas euales in quantitate et Ajustamento mensuris seu metretis meis de Gargilesse, et ad quantitatem ipsarum mensurarum suas mensuras faciet Ajutari.

* AJUSTARE, et AJUTARE, Metiri, probare ad modulum, Gall. Etalon. Charta in Ajustamentum mox laudata: Priori B. Marie Depin concedo et ejus successoribus in perpetuum plenum jus et dominium Ajustandi et consignandi omnes praeditas mensuras suas. Vide Adjoustare.

* Lit. ann. 1342. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 548. art. 8: Que nulz n'ait en son hostel, ne ne tiengne pois, qui ne soit sengnie et Ajusté au pois le Roy. Aliud vero sonat Adjuster, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 364: Regnault a tellement induit ladite Jehannette, qu'il a eu compagnie charnelle à elle, et tant qu'elle a esté grosse d'enfant; et est ladite Jehannette Adjustée, et encores gît d'enfant. Ubi idem videtur esse quod Parturire, Gall. Accoucher. S'Ajouster autem est alicui, uti magistro, adhædere, ipsum sequi. Vitæ SS. MSS. ex Cod. S. Vict. Paris. 28. fol. 246. r. col. 1: Saint Mathe laissa les raisons de la paie des treusages non parfaite, et à Jhesu Crist se Ajousta parfaitemt.

* AJUTUM, Additamentum, adjectio, Gall. Addition, augmentation. Charta ann. 1221. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 636: Et in Ajuto quæ fecerint vel facere possent... in commune restituendo expensas unus alii, et unus debeat alium appellare, cum venerit ad Ajuta faciendo. Et si in Ajuto stare voluerit, debeant concordes esse. Italis Ajuto est auxilium, nostris olim Ajuwe. Lit. ann. 1256. apud Marten. tom. 1. Anecl. col. 1084: En toutes ces choses renoncons nous à toutes Ajuwes de loy de Crestiente, etc.

* AIZE, AIZUM. Vide Aiacis.

* AIZINE, supellex, Gall. Meubles, utensiles. Stat. Massil. lib. 1. cap. 1. § 6: Exceptis de predictis mobilibus, scilicet uno vestimento tantum et viliori, et Aiz-

nis domus sibi necessariis ad usum quotidianum, et lecto suo. Vide supra Aisa-menia.

* AIZOON. [Herba semper viva, dicta Hauswrez. DIEF.]

* AIZUM, Prædium, idem quod Mansus. Chartul. Celsinian. ch. 547: Dat eis Petrus ipse Aizum quoddam continentem in semet curtem unam et furnum, mansio[n]es quoque et hortum et viridarium et vineam valde bonam. Vide Aiacis 1. et 2.

* AKERE. Vide Ungebendro.

* AKETON, ACTON, Sagum militare, quod alias Gambezonom vocabat; ex Gallico Hoqueton, aut Hauqueton; seu potius ex Cambrico-Britannico Actum, lorica dupla, duploides, apud Boxhornium. Hoqueton, ex Græc. ὁ κρότον, dictum vult Perionius-Thomas Walsingh. in Ed. III: Indutus autem fuit Episcopus quadam armatura, quam Aketon vulgariter appellamus. Chronicon Bertr. Guesclin MS. :

L'escu li desrompi, et le bon jazerant ;
Mais le Hauton fut fort, qui fut de bouquerant.

Le Roman du Riche et du Ladre MS. :

Si tu vues un Auqueton,
Ne l'empli mie de coton,
Mais d'œuvres de misericorde,
Afin que Diables ne te morde.

Le Roman de Gaydon MS. :

Sor l'Auqueton vest l'auberc jazerant.

Infra :

Sor l'Auqueton, qui d'or fu pointurez,
Vest l'auberc, qui fut fort et serréz.

Charta Oudardi Dom. Hamensis ann. 1328: Se aucuns hustins est fais au armes en la dite ville, teles come Auqueton, espée, coutel, et boucler, etc.

ACTON. Eadem notione in primis Statutis Roberti I. Regis Scotie, cap. 27: Quilibet habeat... in defensione regni, unum sufficientem Actionem, unum basinetum, et chirothecas de guerra, etc.. Qui non habuerit Actionem et basinetum, habeat unum bonum habergellum, et unum capitium de ferro.

* AKETONUM, Eadem significacione apud Rymer. tom. 4. pag. 203. col. 1: Aketon, borcinetis, et alius hujusmodi armaturis, nocte dieque in villis, feris, mercatis... sepiissime armati incedunt.

* 1. ALA, Telarum quædam pannorumque mensura, eadem forsitan quæ Alna Lat. Ulna. Gall. Aune. Rymer. tom. 7. pag. 336. col. A: Unam peciam panni, blueti coloris, continentem 5. Alas... Aliam peciam de mixto continentem 7. Alas, et unam aliam peciam de panno mixto continentem 9. Alas; et unam peciam de blanketo continentem 6. Alas.

* Mensusa quidem nomen est, sed non Ulnæ; quippe quod eadem atque Brachiata 1. Gall. Brasse, tanta quanta est Brachiorum extensio: unde Alæ nomenclatura. Academicis Cruscanis: Alla, nome d'una misura d'Inghilterra, ch'è due braccia alla Fiorentina. Stat. crimin. Cuman. cap. 142. fol. 94. r.: Nullus... teneat retia duarum Alarum, neque retia, quæ copertoria vocantur. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 364: Alæ duas tafetalis viridis, pro ponendo a partibus altaris. Alæ duas zandalis nigri. [¶] Vide Alæ 2.]

* 2. ALA pro Hala, Forum, macellum tectum, Gall. Hale. Censualis codex Calomontis: Banchia mercerii continens duos colonellos in ingressu Alæ Calomontis.

* Libert. loci S. Marcellini ann. 1343. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 89: Item

quod Ala fari dicti loci transmutabitur retro domum,... Pontzoni maxellarii (macellarii) et circumquaque dictam Alam, una magna platea quadrata relinquetur, etc.

¶ 3. **ALA.** Tabella in qua juxta Græcorum ritum erat forma ordinationum scripta, quæ incipit, *Divina gratia, etc. Patriarcha vero manu sinistra Alam accipiens legit, etc.* Hæc ab Hofmanno, qui statim subiicit:

¶ 4. **ALA.** Hujus vocis alia notio est in Teloneo Monasterii S. Bertini: *Omnis tonellus sive vini, sive cerevisæ, sive Alæ dabit duos den.* Hic enim cerevisiam notat, Danis, ut auctor est Pontanus, *Oel,* et Anglis *Ael* vocatam. Eodem sensu accipi videtur in Privilegio Leduini Abbatis S. Vedasti Attribut. de censu ann. 1036. e Chartul. ejusd. Monasterii pag. 243: *De pensa Alarum 2. den.*

* Pedagium Peronæ ann. 1295. in Chartul. 21. fol. 334. v°: *Item ungz homs, qui porte Alles, le poise doit iij. den. et y a iiiij. loyens en la poise.* Ibid. fol. 355. v°: *Ung tonnelet ou coignet d'Alles, iiiij. loyens pour le coignet, doit iij.* den.

¶ 5. **ALA.** Inula, Gall. *Aunée.* Papias: *Inula quam rusticci Alam vocant, herba est radice aromatica, odoris summi cum leni acrimonia.* [**] Ex Isidor. Orig. lib. 17. cap. 11. § 9. Hispan. et Portug. *Ala, Ital. Ella, Germ. Alant.* Vide Diezii Gramm. vol. 1. pag. 24.]

¶ 6. **ALA.** Cujusvis ædificii latus, Gall. *Aile de bâtiment.* Chron. Veronense ad ann. 1183. apud Murat. tom. 8. col. 622: *Millesimo supradicto intrante mense Januario, maxima pars Alæ arenæ Veronæ cecidit terræ motu magno prius facto, videlicet Ala exterior.* Hac voce usus est Vitruvius.

* Unde *Esles* dicuntur circumjacentes ædificia, in Charta ann. 1394. ex Chartul. Latiniac. fol. 237: *Quatre pinte de vin sur un chacun tavernier vendant vin à destail en ladite foire et ès Esles et appartenances d'icelle.*

* **ALA.** [Id est hypocrisia; id est falsa religio, unde Job de hypocritis... extenderunt Alas. Dief.]

ALAANDAL. Caro nervosa, apud Constantimum Africanum lib. de Vita et spiritu. Vox Arabica.

* Hæc parum accurate scripta esse monuit me vir eruditus D. Falconet. Et quidem non *Alaandal*, sed *Haaladal*, quæ est quædam caro conjuncta venis, legitur in tractatu qui inscribitur: *De animæ et spiritus discrimine*, inter opera Constant. Africani edito et ex Arabica lingua in Latinum verso; si tamen genuinum est Africani opus.

* **ALANTHERIA.** Urbis Parisiensis regio, quæ vulgo *la Hanterie* nuncupatur, prope S. Opportunum. Testam. ann. 1276. ex Tabul. S. Maglor.: *Lego conveniūt S. Maglorii Paris. xl. solidos, quos habeo apud Alaantheriam super domum Guillelmi de Nomam.* [**] Eadem via nominabatur la Harengeerie, teste H. Gérand in libro Paris sous Philippe-le-Bel, pag. 204.] Vide infra *Hanteria*.

* **ALABACHAR.** vox Arabica. *Pulsus qui vocatur Alabachar*, in lib. de Animæ et spiritus discrimine, inter opera Constant. Africani.

* **ALABANDA.** ALABANDENA, ALABANDICIA. Vide *Alamandinae*.

¶ 7. **ALABANDICUS.** *Genus marmoris.* Gloss. Bituric. MSS. Idem forte quod Alabastrum. Laurentio in *Amalthea*. *Alabandica est Rosa albicantibus foliis pallens.*

¶ **ALABANDINA.** Vide *Alamandinæ*.

¶ **ALABARCHES.** *Halabarches, Halobarches et Arabarches.* Voces Greæcaæ, quæ Rufino in Hist. Eccl. Euseb. sonant *Salis præfectum*, cui concinit Calepinus. Turneb. lib. 27. cap. 25. opinatur, fuisse Alexandriae præfectum, qui Judæis præserat Alexandrinis. Cujacius lib. 8. obs. cap. 37. vult, *Vectigal Alabarchia esse id, quod pro transductione pecorum infertur.* *'Alabæ est scriptura sive atramentum, quo scribimus, ut Phavorinus ait. Sic vectigaliorum ratio scriptura dicta est, et vectigalibus præpositus, Magister scripturæ sive Alabarches.* Hæc Cujacius: plura vide apud Martinium in voce *Halabarches*.

¶ **ALABARCHIA.** *Vectigal pro travectione pecorum.* Laur. in *Amalthea*. Officium est Alabarchis, quicumque ille fuerit. *Alabarchæ magistratus meminit Josephus Antiq. Judaic.* lib. 20. cap. 3. et 5.

* **ALABARDA.** Hasta genus Helvetiorum atque Germanorum. Jovius Hist. lib. 2: *Arma eorum erant breves gladii, atque hastæ fraxinæ denum pedum, angusto præfæctæ ferro. Quarta ferme eorum pars ingentibus securibus, quarum e summo quadrata cuspis prominebat, instructa. Has cæsim punctimque feriendo ambabus manibus regebant, Alabardæque eorum lingua vocabantur.* Cluverius Germ. Antiq. lib. 1. cap. 44: *Quod vocabulum (Hallebard) nihil aliud significat, quam securum Palatinam, qua regum nunc principumque satellites et corporum custodes armantur.* Halle quippe est atrium palati, veteri Germanorum sive Celtarum vocabulo, et Bard, securis. Willel. Malmesbur. lib. 2. memorat id armorum genus a Danis antiquitus fuisse adhibitum, ex quo vocatas fuisse secures Danicas. Vide quæ de illis disputat Cangius ad Alexiadem. Hæc ex Lexic. milit. Caroli de Aquino. *Alabardacha*, apud Erasmum in Colloquiis. Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 211: *Ung baston, appellé une Hallebarde ou quisarme.*

* **ALABASCERE.** [Consentire. Dief.]

ALABASTRIUS. apud Simeonem Dunelm. in Henr. I. pag. 250. idem, qui *Arcubalistarius, nostris Arbaletrier: Eminebat machina, unde sagittarii et Alabastri prælabantur.* Nam et vulgus Albaletrier dicebat.

* **ALABASTRUM,** an idem quod infra *Albara* 2. et *Albarettus* 2. Necrolog. Ms. eccl. B. M. de Medunta fol. 22. r°: *Habemus cxxij. solid. et iiiij. den. Paris. annui redditus capiendos... super Alabastrum et acquittementum dictæ villa de Medonta.*

* **ALABASTRUS,** adject. ex Alabastro. Inventar. ann. 1352. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Invenerunt deficere, primo unum scutum esmatutum in custodia Alabastra M. Magdalene.*

¶ **ALABAUSTRUM,** pro Alabastrum, Genius marmoris albi, Gall. Alabâtre. Occurrit apud Rymerum tom. 7. pag. 357. et tom. 8. pag. 510.

* **ALABAUSTUM,** pro Alabastrum. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 66. col. 1: *Quoddam turribulum argenti; capsam argenti; calicem Alabasti. Alambastre, pro Albastre, in Poem. de la Guerre de Troyes Ms.:*

*En celle chambre n'oit noienz
De chaux, d'areine, de cimentz,
Enduit, ni moillerons, ni emplaistre;
Tote entiere fu d'Alambastre.*

Vide *Alabastrum*.

* **ALABI.** [Allabi. Dief.]

* **ALABISARE.** [Alapam dare. Dief.]

* **ALABODIRE.** Charta Gerardi de Vaudemont ann. 1181. inter Probat. Annal. Præmonstr. tom. 1. col. 550: *Dedit etiam campum ad vineam; pro quo quidem campo, si aliqua oriretur calumpnia, eam Alaboredi ecclesiam habere decrevit.* Forte pro *Allodii jure.*

* **ALABRARE,** Prælo uvas premere, Pressurer. *Alabrum, Torcular, Pressoir.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Alabrate, Traouller. Alabrum, Traoul.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Alabrum, bri, Traoul. Gall. ab ala, la.* Unde emendandum Glossar. Gall. Lat. ex Cod. 7684: *Alabrum, Tanoil. Leg. Traoil.* Vide *Trullare.* [**] Vide in *Alabrum.*]

* **ALABRUM** et **ALIBRUM.** Instrumentum circa quod volvuntur fila, et cuius ope in orbis glomerantur, Gallis *Devridor.* [**] Nunc, olim vero *Hasples*, Germ. *Haspel* Hispanis *Aspa;* quod a voce *Alabrum* dictum videtur. Vide alia notione in *Alabrate.*] Isid. lib. 19. Orig. cap. 29: *Alibrum quod in eo liberentur fila, id est, solvantur.* Gloss. Bitur. habet, id est, volvuntur fila. Calepinus ad hanc vocem: *Filum a colo in fusum, de fuso in Alabrum, hinc in gurgillum, deinde in glomicellum, etc.* Alabrum dicitur quod radios quasi alas habeat, inquit Martinus in Lex. Phil. In veteribus Lexicis Monasticis legitur et verbum *Alalrare*, Filum evolvere. Vide *Devotorium.*

* **ALABRARE,** Haspelen, (fila glomerare): Gemma *Gemmarum.*

* **ALABUS.** [Ut ALAPUS. Dief.]

ALACADIE. Tabular. Brivat. cap. 405: *Habet censem porcum 1. multonem 1. de civada sestarios 2. per agnum den 3. per Alacadie den. 6. gallinam 1. per sictorem den. I.*

* **ALACER.** [Aleator. Dief.]

* **ALACREIRA.** Charta ann. 1294. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 120. col. 2: *Quemdam ortum cum juribus suis, quod est ad Alacreira, et confrontatur a vento cum careria publica, a circio cum careria publica. f. Nomen loci.*

* **ALAGRICES.** [Lapis candidus, alastrum. Dief.]

ALACRIMONIA, *Lætitia*, in Glossis Isidori, apud Papiam, et Joannem de Janua, Gallis *Algæresse.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Guarch, Prov. Alacrimonia, gaudiū. Nostræ a Lat. Alacris, Haligre eodem sensu, dixerunt. Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 16. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 168: Aureliens... retourna à son seigneur, et le rendit lié et Haligre de la bonne response de la demoiselle. Ejusdem notionis et forte originis vox Hait, Gaudium, in versione Gallica cap. 4. lib. 1. Reg. v. 8. ex Glossar. Ad calcem Joinvil. edit. reg.: N'en ourent pas tel Hait en l'ost ne hier ne avant hier. Ubi Textus. habet: Non fuit tanta exultatio heri et nudiusterius. Unde Haitié, pro sanus : qui enim bene valet, lætus et alacris est. Joinvil. in S. Ludov. pag. 124: Le roy me demanda se la royne et les enfans estoient Haities. Lit. remiss. ann. 1374 in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 405: *Icelui Mercier ala comme tout sain et Haistié, et senz se complaindre daucune dolaison pour ladite bateure.* Aliæ ann. 1390. in Reg. 138. ch. 266: *Colin continua à faire sa besongne, et ala sur terre, comme sain et Haitié.* Occurrerit præterea tom. 8. Collect. jam laudatae pag. 338. et alibi passim. Le Caton en Roman :*

Qui fors est et sains et Haities.

* Hinc Dehait et Desattiez, pro Animi corporisve ægritudo. Contin. Guill. Tyrii : Et li dist que il ne poot passer à ce passage pour son Dehait. Assis. Hierosol. apud Thaumasser. cap. 215 : Se le fesien ou le serorgien ne connoist en lui aucune chose ou aucun Dehait, pourquoi il doit demeurer d'aler à sa court, etc. Le Roman du Rou MS. :

Et tel courouc et tel Dehait
En ot la duchesse sans fable, etc.

* Homil. in Adventu ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 1. v. col. 1 : Couvignasse chose fu que.... li granz fisiciens vint... quant par tout le monde estoit et gisoit la grant Desattiez. Unde Deshailié, Aeger, morbo affectus, apud Villehard. § 19 : Joffroi li mareschaus.... trova son seingnor le conte Thibaut malades et Deshailiez. Indo Maldehait, Exscriptio nis species, apud jam laudatum Joinvill. pag. 120 : Mal-dehait ait qui vous y aidera. Maudehait, eodem sensu in Poem. du Chevalier au Barisel MS. :

Maudehait, qui pour chou ira,
No qui les piés i portera.

* Inde etiam Se Rehaiter, et Rehetier pro Se réjouir, se refaire, Gaudere, lætari, recreari. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 271 : Aucun qui avoient moult souffert de douleur et de tribulation, furent assez tot Rehetier. Le Roman de Robert le Diable MS. :

L'emperere qui l'est caielle,
Vit la chevalerie bielle,
Que Robiers a devant lui faite,
Moult en est liés, moult s'en Rehaite.

* ALACRISUM, pro Olochrysum, a Gr. ὄλοχρυσον. Chron. Isid. Hispal. ex Cod. reg. 4999. A. ad ann. 720 : Tertius decimus Leo Turonis præfuit mensibus viij. primum abbas S. Martini, faber lignarius faciens turres tectas Alacriso, i. toto auro, sepultus est basilica S. Martini.

* ALACRITER, Fortiter, Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 4120 : Alacriter, Fortem.

* ALACRITUDO, Eadem notitione. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 882 : Nunc me removeas ab ista tempestate, et me ducas ad portum Alacritudinis.

ALADMA. Fori Jacobi Reg. Arag. ann. 1307, ubi de Judæis : Præterea ut omnia et singula præmissa obseruant et compleantur, statuimus, quod quolibet anno jacentur seu imponantur Aladma et nitidui, prout melius, et firmius et solennius possit fieri secundum legem et obseruantiam Iudeorum, cum rotulo Thore, seu Legis, pridie mensis Octobris, in Synagogâ majori cuiuslibet loci, presenti tota alacra, vel maiore parte ipsius; et in locis ubi non habent Synagogam, jacentur dicti Aladma et nitidui in Schola, vel in alio loco, ubi faciunt orationem, ut omnes Judæi teneant et observent omnia supra dicta per totum illum annum. [Vide supra Adaraba.]

* ALADUM. Chartul. S. Sulpit. Bitur. fol. 82. r. : Concessit Archibaldus princeps salvamen ecclesiæ beati Leopardini, ut nullus homo intra villam, neque in mercato capiatur, neque pecunia ipsius ab aliquo, nisi a monachis ipsius loci, quibus est villa, jus et Aladum. Ubi legendum est Aladum. Vide Alodis.

1. ALÆ, Latera Ecclesiæ, quomodo les Ailes de l'Eglise dicimus. Gloss. Lat. Gr. Ala, ἀλέα, ἀληνα, etc. Gervasius Dorobernensis in Descript. Ecclesiæ Cantuariensis : Ad bases piliorum murus erat tabulis marmoreis compositus, qui Chorum cingens et Presbyterium,

corpus Ecclesiæ a suis lateribus, quæ Alæ vocant, dividebat. Acta Episcoporum Cenoman. in Hoello, cap. 34 : Extérieures etiam parietes, quos Alas vocant, per circuitum consummavit.

* 2. ALÆ, Aulaæ, quæ a lateribus altaris hinc inde appendi solent. Stat. Synod. eccl. Camerac. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1298 : Cortinae convenientes, quæ Alæ dicuntur, a lateribus altaris utriusque (l. utrinque) appendantur. Elles nuncupantur in Invent. ejusd. eccl. ann. 1371 : Item une paire d'Elles pour les solennez doubles, cascun de deus draps copper par barres de lone, à oyseaux ouvrés de soye.

* 3. ALÆ, Equites, turma equitum : ob hoc dictum est, quæ more alarum pedites tegunt. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Aile, eodem sensu, dicimus, alias Ale. Le Roman du comte de Pontieu in Glossar. ad calcem Joinville edit. reg. : Le Soudan.... devisa son ost en dous Ales. Vide infra Alaris.

* ALAFTHI, Dimidium. Vide Chunna.

* ALAGOUSTA. Tractat. MS. de piscibus cap. 132. ex Cod. reg. 6838. C : Locusta, a nostris Langoustæ, a Liguribus Alagona nuncupatur.

* ALAIA, Metallorum permistio, Gall. Alliage. Chartul. reg. Angl. Henr. V. et VI. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 79. r. : Concessimus dilectis nobis inhabitantibus civitatem nostram Baionæ, quod.... moneta ouri et argenti infra castrum nostrum ibidem talis fiat et de hujusmodi Alaia et pondere, qualis infra castrum nostrum Burdegæ facta existat. Ailleure, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 228 : Deux fermaulz, un d'ourrage d'argent et l'autre de fin Ailleure. Vide Alatium.

* ALAIUM, Metallorum temperatio, Gall. Alliage. Rymer. tom. 6. pag. 308. col. 1 : Homines de Francia magna fecerunt calumniam et debatum, tom in Alao, quam in pondere dictæ monetæ nostræ, asserentes, quod in dicta moneta nostra plus habetur de Alaio, quam juxta conventiones.

* ALALAGMA, Jubilationis et latitiae clamor ex Gr. Ἀλαλαγμα. Vita S. Drotovæ Abbat. : Cum una concrepit Alalagma tonanti. Vita S. Eusebiiæ Abbatissæ Hamaticensis : [Clamor lætitiae et jubilationis.]

Quem non integratas vitæ docet hoc Alalagma.

Vita S. Majoli Abb. Cluniac. tom. 2. Maii pag. 684. D :

Spiritus arcatus ardens emergere vinclis
Emicat, et liquidas liber transferunt in auras,
Hymantizante polo lactumque Alalagma canente,
Sepserunt comites miro splendore superni.

* ALALAGNIA, pro Alalagma. De S. Kessogo Episc. in Scotia, tom. 2. Martii pag. 33. E : Hujus anima felix juncta cibis æthereis cum una concrepet Alalagna Tonanti superna dispositione, qui sanctos suos et in hac vita mirificat, merito jugiter turba Fratrum Monastici Ordinis ante ejus mausoleum concinit eterno Regi dulcisissima carmina laudis.

* ALALTE. [Alx, Gall. élan. DIEF.]

* ALAMANDINÆ, ALAVANDINÆ. Anastasius Bibl. in S. Silv. : Fecit Angelos 4. ex argento... cum gemmis Alavandinis in oculos. Idem in Greg. IV. pag. 164 : Obtulit... albas majoris numero. 29. Alamandinas majores numero 20. albas modicas, etc. Visitatio Thesaurariæ sedis S. Pauli Londoniensis ann. 1295 : Item crux de platis argenteis deauratis undique, cum duabus camahutis in brachiis, et duabus magnis lapidibus superius et

inferius, et Alamandina in medio, et aliis multis lapidibus et perlis in circuitu, continens partem ligni Crucis. Infra : Casula de rubeo samito... cui inseruntur 4. berylli, et 3. circuli aymallati, et 4. lapides sculpti, et 4. Alamanini, et in medio agnus Paschalisch. Ita usus obtinuit, ut Alamandina dicerentur, que Alamanina vel Alavandinæ dicuntur ; gemma scilicet ex Alabanda Cariæ urbe, de quibus Plinius lib. 37. cap. 2. 27. Breviloquio : Alabanda, lapis pretiosus. Papias : Alabandina gemma, ab Alabanda dicitur. Ugutio : Alabanda, regio Asia, unde Alabandina gemma. [Gloss. Bituric. MSS. : Alabandicia, gemma ab Alabanda Asia regione.]

* ALAMANESCA, Chlamidis species, qua Alamanni utebantur. Statuta Massiliensis MSS. ann. 1276 : Chlamys Alamanesca cum penna et cum caputio vel almuissa.

* ALAMARES, Serici flosculi in vestibus. Conc. Limanum ann. 1582. tom. 4.

Collect. Concil. Hisp. pag. 515 : Cum primum Clerici Ecclesiam intraverint, superpelliceis mundis sive roquetis, ac minime lacratis vestibus inferioribus, talaribus nigris aut alio honesto colore infectis, sine sericis flosculis, seu Alamaribus, ut dicunt, cum cappis et almucius induantur. Ejusdem tom. pag. 246 : Removeant vero a Clericatu usu nova quædam inventa indumentorum, aut ornatus, quæ milites, non Clericos decent, qualia sunt, quæ patro more vocare solent, Lechuguilla, Polaynas, Puntas, Guariciones de seda, fassas en los man teos, Alamares, etc.

* ALAMBICUS, Angulus, locus secretus, Gall. Coin, lieu caché. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 183 : Viderat dictus supplicans, quod quadam die dictus Tailhade accepit in quodam Alambico domus suæ unam peccati argenti, quæ suo videre de quodam calice amota fuerat.

* ALAMBINUM, pro Alembicum, Gall. Alembic ; Alenby, in Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 208. Chartoph. reg. ch. 163 : Ung instrumentum de verre, lequel il appelle Alenby pour tirer de l'eau de vie. Inventar. ann. 1379. MS. : Item unum cremastulum. Item unum Alambinum de cupro. Vide Alembicum.

* ALAMEN. [Lamina. DIEF.]

* ALAMINUS. Vitalis Episcopus Oscensis, de Magistratibus Saracenorū Hispanic. : Est etiam inter Saracenos Officialis, qui Alamin, id est fidelis, lingua Arabica appellatur, qui debet causas minimas, non excedentes duos solidos, terminare, et exercet in Curia Zavalachen apparitoris officium vel sagionis... Ideo dictus Fidelis, quia fideliter debet jura Regis perquirere.

* ALANES, Equitum turmæ, in Gloss. Cod. Reg. 4778 et in Gloss. Jæckii.

* ALANI COMITES. Vide Comites Alani in Comes.

* ALANETUM, pro Alnetum, locus ubi crescent alni, Gall. Aunaie Charta apud Cencium inter Census eccl. Rom. : Alanetum totum et salicetum totum de ponte leproso. Vide Alnidus.

* ALANTOPOLIS, IUM. [Gall. banlieue. DIEF.]

* ALANTUS. [Herba. DIEF.]

* ALANUS, Canis species veteribus nota, Hispanis Alano, Nebrissensi Molossus. Furtum Alani vel leporarii, in Foris Aragon. tit. de Venatorib.

* ALAPA, Alapam dare, et aurem torquere in testimonium, in Legibus Riquiar. tit. 60. § 1 : Si quis villam... ab alio

comparaverit, et testamentum accipere non potuerit, si mediocris res est, cum 6. testibus, ... si magna cum 12. ad locum traditionis accedat, et sic eis praesentibus pretium tradat, et possessionem accipiat, et unicuique de parvulis Alapas donet, et torqueat auriculas, et postmodum testimoniū perhibeant. Credo id actum, aut agi solitum, ut testes postmodum, cum in rei gestas testimonium advocarentur, in memoriam revocarent, se eo in loco alapis cæsos, aut auribus vellicatos. Vide *Testes per aurem attracti.* [** et Grimmii Antiq. jur. pag. 144 et 545.]

[* Hujus moris ejusdem institutionis rationem edocet *Charta ann. circ. 1084.* inter Instr. tom. II. Gall. Christ. col. 201 : *Huic rei interfuerunt... Goscelinus Rufus de Formoilla, Hunfridus constructor ejusdem loci cum filiis suis Rogerio, Roberto, Willelmo, qui etiam a patre ob causam memoriae colaphum suscepit. Suscepit etiam aliud colaphum Ricardus de Lillabona, qui hosam vini comitis Roberti serebat : qui cum requireret, cur sibi Hunfridus per maximū colaphum dedisset, respondit, quia tu junior me es, et forte multo vives tempore, erisque testis hujus rationis, cum res poposcerit. Suscepit etiam tertium colaphum Hugo filius Waleranni comitis. Ubi observare est junioribus, qui solemnē testes aderant alicui traditioni, ut rei geste memores essent, alapas infictas fuisse non modo a parentibus, sed et ab antiquioribus quibuscumque præsentibus. Quod tamen frequentioris usus fuisse vix credam, cum hoc unum fuisse vix credam, cum hoc unum ejusdem moris supersit exemplum, teste Mabilionio tom. 4. Annal. Bened. pag. 393. Vide in *Auris.**

* Nec minus insolens videri potest id quod legitur in *Charta Phil. Aug. ann. 1184.* ex Reg. 34. bis, Chartoph. reg. fol. 12. v°. col. 2 : *Si qua vilis et dishonesta persona honestum virum vel mulierem turpibus conviciis dishonestaverit, liceat alicui probo viro de pace, si supervenerit, illum objurgare et illum uno aut duobus colafis sine forfacto ab importunitate sua compescere. Uno aut duobus vel tribus colafis, in *Charta commun. Bruer. ann. 1186.* ibid. fol. 14. v°. col. 2. Vide infra in *Capilli.**

ALAPA MILITARIS, dicitur Scriptoriis Latinis medii ævi, Ictus, qui tyronis ad Militarem dignitatem promovendi collo aut humeris, ense vel gladio, quo Miles fiebat, indigebatur. Mos, ni fallor, derivatus a manumissionibus : *quos enim manumittebant, eos Alapa circumgabant*, ait vetus Scholiastes Persii Sat. 5. Cujus ritus mentio est apud Claudiatum in 4. Consulatum Honorii, Sidonium in *Consulatum Anthemii*, et aliquot alias. Militaris quippe ordo, quo quis donabatur, facultatem dabat utendi armis militaribus, suique juris Militem efficiebat. *Magnum Chron. Belgicum ann. 1247.* *Plerique Milites moderni temporis, patrimonis intendentis, omisis sumptuosis solennitatibus, saltum per infractum Colaphum Militarem consequuntur dignitatem.* Lambertus Ardensis : *Eidem Comiti in signum Militae gladium lateri, et calcaria sui militis aptavit, et Alapam collo ejus influxit.* Alio loco : *Licet enim Militarem nondum receperisset Alapam, in armis tamen strenuus erat.* Et Mox : *Et ei Militarem non reperiendus dedit Alapam, et Militaribus eum in virum perfectum dedicavit sacramentis.* De ejusmodi Alapis Militaribus agunt passim Scriptores. Joann. de

Beka in Ottone III. Episc. Traject. de Militari inauguratione Willelmi Comitis Hollandiae in Regem Roman. electi, qui a Bohemiæ Rege in æde Coloniensis urbis præcipua Militari cingulo accinctus est anno 1247 : *Illis itaque dictis, Rex Bohemiæ grandem dedit Ictum in collo tyronis, ita dicens : Ad honorem Dei omnipotentis te Militem ordino, ac in nostro collegio te grataanter accipio.* Historia Cortusiorum lib. II. cap. 2 : *Imperator... sedens in equo fecit* (Franciscum de Carraria) *Militem, et cum palma eum percutientis super collum, ait : Esto bonus Miles, et fidelis Imperii.* Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 7. de Milite a summo Pontifice facto : *Tum accipiens illiusensem nudum, ter Militem percudit plane super spatulas, dicens : Esto Miles pacificus, strenuus, fidelis et Deo devotus.*

Trinam illam percussionem obseruo præterea in *Actis Parlamenti Parisiensis* 16. Mart. ann. 1415. ubi enarrant, quemadmodum Sigismundus Rex Romanorum, qui Regis Caroli VI. permisso, causis dijudicandis in suprema Curia præsidebat. Guillelmum Signetum Militem fecerit, quod de Senecalli Bellicadrensis officio cum Guidone Pestello Milite litiganti, objiceretur, nondum Militare adeptum cingulum, cum Senes callus aut Ballivus, ex Regum edictis, nemo fieri posset, nisi esset Miles : *Oyant qu'on proposoit contre ledit Signet par le conseil de Pestel, que iceluy Signet n'estoit pas Chevalier, et Pestel l'estoit, presens tous, luy assis par dessus les Presidens, et au plus haut, appellé ledit Signet, en disant, que à luy appartenoit bien de faire Chevaliers, et print d'un de ses gens son espée, et ledit Seignet mis à genoux près du Greffier, frappa trois grands coups ledit Roi sur le dos dudit Seignet : puis fit deschausser l'un de ses esperons dorez, et luy fit chausser par l'un de ses gens, et l'y ceindre une ceinture où estoit pendu un couteau long pour espée. Car ainsi avoit-il par avant recommandé l'avancement de la cause dudit Signet.*

Galli nostri ejusmodi alapas Militares Colées appellant, quod collo indigerunt. Breviloq. : *Alapa est faciei percussio, sicut colaphus colli.* Unde Ebrard. Beth. :

Dic Alapam male, colli Colaphumque.

Harum auctorem Arturum Britannum quidam faciunt Mythologi. Robertus de Bourron in Hist. Merlini MS. : *Et sachent tout cil, qui ceste ystoire escoutent, que che fu li premier hom, qui donna Colé à Chevalier nouvel, que che fu li Roi Artus. L'Ordene de Chevalerie de Hue de Tabarie MS. :*

Et en après li demanda,
Si l'avoit plus nulle cose :
Stre, oï, mais faire ne l'ose.
Que chou est dont ? chest li Colée.
Pourquo ne me l'avés donnée ?
Et dí la Senefanche,
De celuy qui l'a adoubé,
A Chevalier et ordonné ; etc.

Le Roman de Garin MS. describens eandem Militarem ceremoniam :

Huē demande froberge au Pont d'orfin,
Regnaut la ceint qui volontiers le fist,
Hauce la paume, ens el col le fert,
Par un petit, que il ne l'abati.

Le Roman de Jordain de Blaye MS. :

Se mes chiers pères vous ceinsit or le brant,
Et la Colée vous donnant maintenanc.

Vetus Ceremoniale MS. de Militari inauguratione : *Lors le Prince ou aucun*

Seigneur Chevalier, luy donne la Colée, et luy ceint l'espée dorée. Chron. MS. Bertrandi du Guesclin :

Aussi-tost que l'Anglois, dequoy nous vous parlons, Ot receü Coulée, et de l'honneur le don.

Vide præterea Monstrelletum 1. volum. cap. 155. et 3. vol. in Regis Ludovici XI. coronatione ; Historiam congressus Ludov. XII. Regis Fr. et Ferdinandi Reg. Aragon. cap. 3. Hosarium in Militib. Ord. S. Spiritus et alios, ex quibus, et hic laudatis Scriptoribus satis colligitur, ersasse Duchesn. in Notis ad Alaman Chart. et lib. 2. Hist. Guin. cap. 6. qui putavit, ejusmodi alapas Militares, manu, non gladio in collum tyronis, impactas. Vide Joan. Cameniatam de Excidio Thessalonice cap. 28.

* Haud scio tamen an ita certum sit ersasse Duchesnium, qui putavit ejusmodi alapas militares, manu, non gladio in collum tyronis, impactas ; cum id saltem aliquando factum esse probet *Charta Caroli Romanorum regis ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 1. v° : Statuimus ut si quis ex ipsis (Prisonibus)... militare voluit, dictus Potestas sibi gladium suum circumcingeat, et dato eidem, sicut consuetudinis est, manu sua colapho, sic militem faciat, et eidem firmiter injungendo præcipiat, ne deinceps more militum regni Francie armatus incedat, eo quod consideramus, si prædicti Friones militaverint, secundum statutum corporum et formam præcipue a Deo et natura ipsis datam, cunctos in orbe terrarum milites sua fortitudine et audacia præcellerent.*

* Singularis est hominis conditio, qui ut pacem ab altero exoraret, alapis ab ipso multari proponebat. Lit. remiss. ann. 1896. in reg. 150. Chartoph. reg. ch. 369 : *Icelui suppliant le fist requérir et prier qu'il peult avoir paix avecques lui, en lui offrant tendre la joe pour recevoir deux ou trois buffes, ou en amende, telle que leurs amis diroient. Vide infra Buffa.*

Per Alapum, seu Colaphum servum facere, in Speculo Saxonico lib. 3. art. 32. § 5. Vide Transcornati.

ALAPARE, Alapas minari. Papiæ. Gloss. Lat. Gr. *Alapatur ἀλαπάζει.*

* Gloss. Gr. Lat. *pax, Expalmo, Alapo, Alapare, buffer,* in Vocabul. compend. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 511 : *Diffamatus de incontinentia... de quadam, quæ dicitur Aetidis, quam turpiter Alapavit. Conc. Armenor. ann. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 341 : Ideo (Christus) Alapatus a ministro, quasi in Verbo suo alapam recipiens dicebat, etc.* Vide Mox Alaphare.

* **ALAPACIUS.** [Ut ALAPIS. DIEF.]

* **ALAPE** EVANGELIORUM AUREÆ. Ornamenta (fibulas puto) ad instar palmæ fabricata. Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 182. col. 2. D : *Et suscepit eum Martinus Pontifex cum gaudio magno et alacritate multa, et pie dappibus repleti Ravenna scedula vascula argentea, tota expleta mensa in modum platani, quam ex dimissione Valerii Archiepiscopi in suo palatio erat, quam in suis temporibus fecit, et Alapas Evangeliorum aureas, parum mechanicas factas operibus.* Ibidem pag. 186. col. 1. D : *Evangelia vero habentia Alapas aureas unus e Clericis in superiori sinu habens, etc.*

* Rubeo lubentius assentior, qui libri tabulas seu opercula hic indigitari aumat.

ALAPATOR, [Gloriator, in Antiquarii

supplemento.] *χαυχητής* exponitur in Excerptis veteris Gloss. pag. 275. quia petulantiae ac jactabundi gaudent alii colaphos incutere, ait Vossius.

* **ALAPHA**, et **ALAPHARE**, in Glossis Bituric. MSS. pro *Alapa*, et *Alapare*.

* **ALAPHISARE**, Iteratis alapis percute. Mirac. S. Auctorit. tom. 4. Aug. p. 53. col. 1 : *Alaphisando et collaphisando eum impetivit fortiter et percussit*. Vide supra *Alapare* in *Alapa*.

* **ALAPHUS** [Ut *ALAPUS*. DIEF.]

* **ALAPICIOSUS**, **CONSUS**. [Calvus. DIEF.]

* **ALAPIOSA**. [Calva. DIEF.]

* **ALAPIS**, est Nota in libris emendatis. Gloss. MSS. S. Andreæ Avenionensis. Hæ nota forte sic dicta sunt, quod ad instar manus essent exaratae.

ALAPISTA, Alapistarum strepitus apud Arnobium. Ita enim restituit Scaliger, pro solapitarum strepitus, atque *Alapistas* dici mimos, ac ludiones, qui exactis ludis ac comedisi, sibi invicem alapas infligebant, ut plebem ad risum concitarent. [** Vide Forcell. Lexic.]

* **ALAPIZARE**, Alapas dare. Ugutioni.

* **ALAPSA**. Fructus querqus, *noix de galle*. DIEF.]

* **ALAPUS**, Qui propter mercedem alapas patitur, in Glossis Isid. cuiusmodi sunt, quos *Alapistas* vocat Arnobius. [** Qui victimum comparat *Alapas* patiendo, in Gloss. Jæckii.]

[1. **ALARE**, Alis aërem agitare. Papias MS. Bitur. : *Alo, ouram moveo, quasi ab Ala, unde Alitus pro Alatus, id est, spiritus, status*. Hic auctor *Alitus pro halitus* scripsit, ut illi voci facilius talem qualiter daret originem.

** Hinc secundum S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 67 : *Alara*, Instrumentum quo acolythus pellit muscas de capite et facie missam celebrantis. Charta æra 959. *Alara una de aleveji*.

* 2. **ALARE** pro *Halare*, insufflare, aspirare. Missale Burdegal. MS. ex Cod. reg. 170. ubi de benedictione fontium : *Hic Alet (sacerdos) ter in aquam. Supra: Insufflando in fontem tribus vicibus*. [* Stertere. DIEF.]

* 3. **ALARE**, Expandere. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Alare, Estandre* [** Gemm. Gemm. : *Alare, i. e. Alas extenderet vel brachia*.]

* 1. **ALARGARE**, Ampliare, dilatare, Gall. *Etendre*, Ital. *Allargare*, eadem notio. Libert. S. Amanci ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 368 : *Posse sint (Consules) devesias constituere, tenere, custodire et custodiri facere, restringere, Alargare, si et quotiens voluerint*. Stat. Vallis-Serianæ cap. 61. ex Cod. reg. 4619. fol. 116. v° : *Non sit aliquis conductor, ..., qui audeat nec præsumat serare, Alargare ipsas seraturas, etc.*

* 2. **ALARGARE**, Remittere, relaxare, Gall. *Lacher*; quo etiam sensu *Allargare* usurpatum Itali. Stat. Taurin. ann. 1360. ex Cod. reg. 4622. A. cap. 67 : *De serrando et Alargando granum per judicem vel rectorem cum consilio credentie. Item quod judex seu rector, cum consilio credentie, possit serrare et Alargare granum, quando sibi et credentie placuerit*. Hinc

* **ALLARGARE**, Purgare, Gall. *Vuider*, in Stat. Massil. lib. 2. cap. 41 : *Quando eas (calquerias) vel ea (torcularia) curabunt (blancaria) vel facient curari seu Allargari, imo aquam pausatam, et claram, quanto plus poterunt, inde ejiciant...* Qui curaverit vel *Allargaverit*, etc.

ALARICA, Papiæ, *Hasta vehemens*,

triangulum ferreum habens. Vide *Phalarica*.

* **ALARINÆ**. Vide *Alyrumnæ*.

* **ALARIO**. Joan. Salisber. de Nugis curial. lib. 1. cap. 18 : *Aquila namque sicut rex avium est, si non Alarionem excipias, quæ forte aquilarum species potentissima est*. Num inde in arte heraldica *Alerion* vocant, sensu opposito, aquilam minorem rostro et unguibus mutilam? [** Huic loco vitii aliquid inesse, nemo non videt; fortasse pro non *Alarionem* legendum *valeriam*, cum apud Plinius lib. 10. cap. 3. § 3. *Aquila Valeria* sit viribus *præcipua*.]

* **ALARIS**, *Turba equitum, et Alarita, et, hasta militis, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 521. Glossar. aliud ex Cod. 7641: *Alaris, caballarius*. Rursum in Cod. 7646 : *Alares, equitum turmæ. Alaris, caballaris*. Vide supra *Alæ 3 et Alanes*.*

* **ALAS**, atis. Qui habet alas. Expositio brevis antiq. Liturg. Gall. apud Marten. Anecd. tom. 5. col. 100 : *Sirico enim de ligno per verme ficitur. Vermis post mortem procedit in Alate*. De Bombyce loquitur.

* **ALASA**, Chartul. Medii monast. fol. 170. r° : *Duas Alasas domus.... in franco alodo, sine censu, cum platea retro easdem Alasas*. Leg. forte *Alatas*, domus scilicet latera, *les Ailes*; nisi idem sit quod supra *Aisentia*, pertinente nimis rem, ubi libere percipi possunt *Aisamenta*.

* **ALASTOR**, Animus male conscius, superbus. Qui "Alastor, id est, non obliviscenda mala perpetrat. Usurpatur fere semper pro malo Dæmon. Lexic. Philolog. [** Apud Claudianum de R. P. lib. I in fine, est nomen proprium unius ex equis Plutonis. Martinius vocem venire dicit ab ἀλάστορι, unde de dæmoni inoblitæ mala inferente intellegit. Vide Stephanus Thes. Ling. Gr. in voce *Αλαστόρ*. Gemma Gemm. : *Alastor, i. e. Nequam.*]

* **ALATA**, Via lustrandis vigiliis comparata, Gall. *Chemin des rondes, Corridor, Galerie*. Stat. ann. 1857. inter probat. tom. 2. Hist. Nem. p. 194. col. 1 : *Item est faciendum Alatum supra murum barbacanæ existentem ante dictum portale*. Pluries ibi. Vide infra *Alea* et *Aleya*.

* **ALATE CAPPÆ**. Tom. 4. Anecd. Marten. col. 162. B : *Prohibetur penitus universis Sacerdotibus, ne habeant Cappas Alatas et vestes inordinatas*.

* **ALATILE** [Gall. *chiffon pour les plumes*. DIEF.]

ALATORES. Papias : *Venator, dictus quasi venabulator, a venatione scilicet, quod bestias perimat. Horum quatuor sunt officia, Vestigatores, Indicatores, Alatores, Pressores*. [** Hæc excripta sunt ex Isid. Orig. lib. 10. § ult., ubi pro Indicatores legitur Indagatores. Vocis etymon profert Servius ad Virg. Aeneid. lib. 4. vers 121, ubi videndum Heynius.]

* **ALATORIA**, ALORIUM, Ambulacrum, Gall. *Allée*. Charta Calmontis ann. 1397 : *Cum ingressu et expressu per Alorium situm subtus domum dicti Rigniaci... Ita ut Alatoria dictorum murorum maneat libera*. Charta Tossiacensis in Dumbis ann. 1449 : *Licentia datur faciendi aponsam supra corseriis villa, aponsam muris tali modo quo dessubtus possit transire una charrata feni, et quod Alatoria dictorum murorum maneat in statu in quo sunt de presenti*. Normanorum antiquæ Consuetudines, apud Marten. tom. 1. Anecd. pag. 227 : *Et ibi nulli liceat facere palicium nisi in*

una regula et id sine propugnaculis et Alatoriis. In hoc posteriore exemplo *Alatoria* vel *Alatorium* ut *ambulacrum*, ita et *Alam domus*, *Aile de bâtiment*, significare potest.

* **ALATORIUM**, Eadem notione, ut videtur, atque *Alata*. Reg. Phil. Aug. signat. 34. bis, ex Chartoph. reg. fol. 95. r°. col. 1 : *Apud Compendium debet... murum elevare, ita quod habeat iiiij. tesis in alium usque ad antepactus, et iiiij. pedes de Alatorio*. Fol. v°. col. 1 : *Prærea pro muris proficiendis intra castellum per totum, et Alatoris (i. Alatoriis) reparandis, etc.* Vide *Alatoria*, quæ vox non aliud sonat, licet interdum porticum significet.

* **ALATRARE** [Stertere. DIEF.]

ALATUS. Vide *Manuaria*.

* **ALAVANDINÆ**, Gemmæ ex Alabanda allatae. Vide *Alamandinæ*.

* **ALAVANUS LAVIS**, Eadem notione. Versus de Mediolano apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 688. B : *Glorioso sacris micat ornata Ecclesiæ, ex quibus alma est Laurenti, intus Alavanis lapidibus, auroque tecta, edita in turribus*.

ALAUDA, vox Gallica vetus, Latinis *Galerita*, sive *Cassita* avis, ut Plinius lib. II. cap. 38. Suetonius in Jul. cap. 24. Marcellus Empiricus cap. 29. tradunt. Gregorius Turon. lib. 4. cap. 31 : *In Ecclesia Arverna dum matutina celebrarentur Vigilia, in quadam civitate avis Corydalus, quam Alaudam vocamus, ingressa est*. Ita Marcellus loco laudato : *Corydalus avis, id est, quæ alauda vocatur; supra: Avis galerita, quæ Gallice Alauda dicitur*. Adhelelmus Episcopus Sagittensis in Miraculis S. Opportunæ cap. 14 : *Vidit aviculam nomine Accredulam, quam vulgus vocavit Alaudam*. Hoc etiam vocabulo Gallos legionem appellasse auctor est Plinius : *Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederunt Alaudæ*. Inde Gallos Legionarios Cicero *Alaudas* vocat Philipp. 1. 5. 13. et Suetonius in Iulio cap. 24. Boxhornius ab Hebreo *Alafata*, quod millenarium sonat, deducit, quam vere, alii judicent. Adde Gorop. Bekenum. lib. 1. Gall. pag. 12. [** Diezii Grammat. vol. 1. pag. 80. et Raynouardi Gloss. Rom. vol. 1. pag. 47. in voce *Alauza*, et quos ibi laudat.]

* *Au matin el poin que l'Aloe
La douce chanconete loe.*

[* *Dum alauda canit cir cir, scolares currunt pir pir.* » DIEF.]

* **ALAUDARII**, Idem qui *Alodiarii*. Polypticum Abbatæ S. Trin. Fiscannensis MS. : *Idem tenet 4. acras terræ de feodo Alaudariorum per avenanciam auxiliis militis, et facit servitia sicut Alaudarii... omnes isti 9. Alaudarii debent ire cum serviente apud Ermenonvillam et apud Maisnillum ad Nammia capienda et ad vim repellendam*. Vide in voce *Alodis*.

* **ALAUDES**, pro *Alodes*. Præceptum Borelli Comitis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 337. A : *Quidquid ad usum hominum pertinet seu Alaudes illarum, ut ab odierna die et tempore supra memorato, jure et quieto ordine teneant et possideant*. Vide *Alodis*.

* **ALAUDIUM**. Vide *Alodis*.

* **ALAGA**. [Alauda. DIEF.]

* **ALALA**. [Flos dictus vergiss mein nichti. DIEF.]

* **ALAUDIUS**, Idem qui *Alodiarius* in voce *Alodis*. Laurentio in Amalh. : *Alaudius, ex justa servitute dimissus*.

* **ALAUDUM**. Vide *Allodium*.

ALUSA, Piscis species, Gall. *Alose*. Vide *Dursus*. [** Auson. Mosella v. 127. Germanis dicitur *Else*.]

* **ALAUZAGIUM**, ALAUZAGIUM, Quidquid ex venationibus subditorum dominis competit. Pariag. inter reg. et abbat. Mausiade super nova villa de Berco Vivar. diec. ann. 1284. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 381: *Item Alauzagia seu usagia venationum aprorum, ursorum, cervorum... erunt communia partibus supradictis.* Alterum inter reg. et abbat. monast. Campor. bonor. ann. 1323. in Reg. 62. ch. 139: *Item voluerunt et convenerunt partes præstatæ, quod... Alauzagia, venationes, fortunæ et quecumque etiam res aveniæ evenerint, sint communes inter dictum dom. nostrum regem et monasterium supradictum,*

* **ALAUZAR**, Species retis, quo fortassis præsertim utebantur ad capiendas Alauzas. Statuta Arelat. MSS. sub Raimundo Archiep. art. 186. e Museo D. Brunet: *Nullus piscator audeat piscari in palustribus cum retibus Alauzar, a Paschate usque ad exitum Augusti, sub pena XX. sol.*

1. **ALBA**, Gemma, unio, margarita, ab albedine et candore. Suidas: ἄλβα, οἰλαύραρη. Quippe *margaritarum dos omnis, ut ait Plinius, est in candore, magnitudine, orbe, livore et pondere.* Tertullianus de Cultu mulier. : *Et margaritæ canderent, et ceraunia coruscarent.* Eadem: *Rubentis maris grana candentia dicuntur. Lampridius in Heliogabalo: Fabam cum electris, et orizam cum Albis exhibens. Albas præterea in vicem piperis piscibus et tuberibus conspersit.* Senator lib. 9. Ep. 6: *Assurgit Indici maris de Albarum candore fama locupletior.* Fortunatus Pictaviensis lib. 6. Poëm. 2:

Saphyrus, Alba, Adamas, Crystalla, Smaragdus, Iaspis. Et lib. 10. Poëm. 13:

Unde datae tibi sunt Alba, Topazus, Onyx.

Anastasius in Silvestro PP.: *Altare auroclusum cum geminis prasinis et hyacinthis, et Albus* 120. Idem in Gregorio IV: *Albas modicas habens circum capitum coronam diverse filopares.* Et in S. Vitaliano: *Evangelia aurea cum gemmis Albus miræ magnitudinis in circuitu.* Leo Ostiensis lib. 2. cap. 61: *Tres pannos de altari, unus cum Albus, aliud cum cruce et friso, etc.* [** Vide Forcellin. in hac voce.]

ALBULA, Eadem notione. Gregorius M. lib. 12. Epist. 7: *Tres annulos transmissi, duos cum hyacinthis, et unum cum Albus.*

ALPHA, pro *Alba*. Charta Ferdinandi M. Regis Hispan. æræ 1101. apud Anton. de Yezep tom. 6: *Coronas tres aureas, una ex his cum sex Alphas in gyro, etc.*

2. **ALBA**, Vestis, seu tunica species, a candore sic nuncupata. Epistola Valeriani Imp. apud Pollionem: *Vestes diuersas 16, Albam subsericam, Paraguadem triuncem unam.* Ibidem: *Albam subsericam unam cum purpura succubiana.* Sed et longe postea *Albas fuisse promiscui usus, ex eo colligimus, quod laicis, in Monasteriis degentibus, tribuat Lanfrancus Cantuar. Archiepisc.* Epist. 13: *Plerique autem manipulum esse commune ornamentum omnium, sicut et Albam et amictum: nam et in Cœnobitis Monachorum etiam laici cum Albus induuntur.* Quintiam

ALBA, pro veste muliebri usurpari videtur apud Bertham Sanctimonialem in Vita S. Adeleidis Virg. n. 27.

3. **ALBA**, Papiae, *Vestis sacerdotalis li-*

*nea et stricta, quæ camisia dicitur, et poderis, et talaris, et subucula. Ordo Romanus: Lineam Dalmaticam, quam dicimus Albam. Alcuinus lib. de Offic. divin.: Poderis, quæ vulgo Alba dicitur. Amalarius lib. 2. Eccl. offic.: Postea camisiam induimus, quam Albam vocamus. Adde Rupertus lib. 1. de Divin. offic. cap. 20. Innoc. III. PP. de Sacrificio Missæ lib. 1. cap. 10. 51. Durandum lib. 3. Ration. cap. 3. et alios, qui de Ritibus et Officiis Ecclesiasticis scripsero. Concilium Carthaginense IV. can. 4: Diaconus tempore oblationis tantum, vel lectio[n]is Alba utatur. Albis tamen promiscue in Ecclesia et extra Ecclesiam usos Clericos docent Leo IV. de Cura pastorali, Riculfus Episcopus Suessionensis in Statutis ann. 889. cap. 7. et Regino de Vita et conversatione Presbyt. cap. 66. ubi Presbyteri vetantur in Alba, quæ in suo usu utuntur, Missas cantare. Porro Albas ejusmodi sacerdotiales opere Phrygio interdum exornatas colligimus ex Eckeardo de Casibus S. Galli cap. 10: *Inter quæ præter casulas sericas, cappas, et stolas, Alba est illa Philologæ nuptiis insignis: quas scilicet descriptis Martianus Capella. Unde mirum videri debet, res etiam prophanas vestibus sacris intextas et adscriptas.**

ALBA PASCHALIS. Cyprianus in vita S. Cæsarii Arelatens: *Cum quodam tempore decesset sanctis manibus aurum et argentum, rogareturque stipem a pauperi.... ingressus in cubiculum suum, casulam, qua in processionibus utebatur, et Albam Paschalem inde profert, daturus egeno, etc.* Ubi *Alba Paschalisa*, ea est, quæ Cæsarius in Paschalibus festis, seu solennibus utebatur. Idem Cæsarius in Testamento suo: *Indumenta Paschalia, quæ mihi data sunt, omnia illi serviant.* Nam *Paschatis* vocabulo dies Dominicos et præcipua anni festa appellari infra docemus.

ALBAS GERERE ET ESSE IN ALBIS, et **ALBATI**, dicuntur Clerici, dum *Albis* induti procedunt, vel officia Ecclesiastica peragunt. Paulus Diacon. Emeritensis in Vita S. Fidelis Epis. Emerit: *Dum in atrium cum multis filiis Ecclesiæ teneret, ut mos est, Archidiaconus cum Clero in Albis ad Ecclesia venientes coram eo astiterunt.* Rupertus lib. de Divin. offic. cap. 23: *Solenne enim in hujusmodi festis omnes in Albis stare, vel procedere.* Gregorius Turon. in Vita S. Aridii: *Diacones in Albis exirent ad processum, plebs clamat pro nimborum incursu, etc.* Vitæ Abbatum. S. Albani: *Et quando in capis vel Albis fuimus, etc.* Charta ann. 1190. apud Perardum in Burgundicis pag. 264: *Solennitatem B. Benigni in Albis et translationem ejusdem 12. Lectionum in Ecclesia nostra fieri compromiserunt.* Glossæ. MSS. in Cod. Regio 1013: *Albas gerentes, candida ueste vestiti.* Vide Udalricum in Consuet. Cluniacensis Monasterii lib. 3. cap. 6.

*** Hinc apud nostros *Aubé* idem quod ordinatus sonabat, ut videre est in vetusto epitaphio Gallicis rythmis scripto quod refert Mabillonius saeculo 5. Act. SS. Ordinis S. Bened. pag. 329. ubi de Frodoardo Presbytero Remensi:

Si tu veu de Rein savoir li Eveque,
Lye le temporaire de Flodoord le Saige,
Y les mor du tam d'Odalry Eveque,
Et fut d'Epernay né par parentage,
Vequit easte Clerc, bon Moine, meilleur Abbé,
Et d'Agapit li Romain fut Aubé.
Par sen histoire maintes nouvelles sauras,
Et en ille toutes antiquité auras.

* **ALBA FRISATA**, Fimbriis ornata, Garnie de franges. Reg. actor. capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1340. fol. 64. r. col. I: *Item vestimenta sacerdotalia nigra cum Alba frisata auri, stolis et manipulis.* Vide *Frisatus et Frisum.*

* **ALBA OCULATA**, In qua delineatae seu acupictæ sunt figuræ instar oculorum. Ordo eccl. Ambr. Mediol. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 865: *Dux crucis feruntur post altare, ubi subdiaconus, qui septimanam tenet, revestitus Alba oculata, etc. Occurrit rursum infra col. 867. Vide *Oculatus*.*

* **ALBA PARATA**, Phrygio opere intexta, Gall. Brodée. Necrol. eccl. Paris. MS.: *Contulit etiam.... Alba paratam, et atiam sine paratura.* Charta dotat. capellar. de Blainville ann. 1335. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 175: *Item une casuble de drap d'or blanche et les ij. tuniques domatiques suians de le casuble, et ij. paire d'aubes à parement suians le casuble et les tuniques.... Item une casuble de drap d'or à canter as hautes festes, et une aube à parement d'ycelle suiance.* Inventar. MS. reliquiar. etc. eccl. Camerac. ann. 1371: *Une autre Albe parée de unes parures batue à or, à cascune vj. ymagines de brouadure.... Une Aube et amit pârées de vj. ymagines en champagne d'or.* Vide in *Parare*.

* **ALBATI**, Clerici, nostris olim *Aubés*. Vide in *Alba* 3. Testam. Guillelmi monetarii ann. 1213. ex Cod. reg. 5255: *Mando quidem dari c. solidos Melgorienses ad pauperes indundos, et alios c. solidos ad Albatos procurando.*

* **ALBÆ INFANTES**, Pueri symphoniaci, *Enfans de choeur*, quorum uestis propria, Alba est. Vide infra in *Infantes*.

* **PUERI IN ALBIS**, Eodem sensu, in Lit. Car. V. reg. Franc. ann. 1367. ex Tabul. Carnot. : *Quatuor Pueris in Albis servientibus majori altari dictæ ecclesiæ (Carnotensis), etc.* Bulla Mart. V PP. ann. 1427. in eod. Tabul. : *Alii clerici chorales nec non sex Pueri in Albis vulgariter nuncupati, etc.* Haud scio an *Aubelique*, vox contemptus, diminutivum sit ab *Aubé*, qua clericus vel puer symphoniacus significatur. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. ch. 154: *Icellui Proust dist au suppliant qu'il n'estoit que ung Aubelique, et que onques pié de sa lignée ne fut bon.* An a veteri Gallico *Aubeliere*, nunc *Licou*, *museliere*? Vide Rabelais. lib. 1. cap. 12. et ibi notam *Duchat*.

4. **ALBA**, Vestis candida, quam induebant recens baptizati, in puritatis et innocentia, quam profitebantur, symbolum: ἀρρένων ποτιστικήν, in Martyrio Bacchi junioris pag. 84. Statim enim atque de fonte nudi egrediebantur, stola alba induebantur, præmissa hac oratione, quæ legitur in Missali Gothico: *Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri JESÙ CHRISTI.* Albus autem vestibus ideo post baptismum indutos Christianos, opinantur passim viri doctiores, quod, ut ait S. Paulus ad Ephesios cap. 5. *antea tenebrae erant, nunc autem lux in Domino.* Quæ est sententia Clementis Alexandrini lib. 1. Pædag. cap. 6. Unde *nova baptismatis lux baptismus* dicitur in Cod. Theod. Græcis πάτερα. *Dealbatus fonte baptismatis*, in Charta Edbaldi Reg. Angl. apud Will. Thorn. in Chr. pag. 2125. Vide Theodulfum Aurelian. de Ordine

baptismi cap. 14. S. Zeno Veron. Ep. invit. 2. ad Fontem: *In Fontem quidem nudi demergitis; sed ætherea veste vestiti, mox inde surgetis.* Lactantius carmin. de Resurr.:

Candidus egreditur nitidis exercitus undis.

Paulinus Epist. 12:

Inde parente sacro ducit de Fonte Sacerdos Infantes niveos corpore, corde, habitu.

Idem in Epist. ad Macharium, de quadam sene recens baptizato: *Ad unanimitatem tuam de rudi matris Ecclesæ factu immaculatum Candente Lanicio pastor egregii gregis, sed magni pignoris munerator, et encenium spirituale transmisi.* Valentianus in leg. ult. Cod. Theod. de Spectaculis: *Quamdiu cœlestis lumen lavacri imitantis novam sancti baptismatis lucem Vestimenta testantur.* Faustus Regiensis Epist. ad Paulinum: *Niveus sancta regenerationis Candor.* Cœsarius Arelat. Serm. 15: *Quando in nobis sacri baptismatis dona vacuarimus, quando in nobis Niveos holosericea nuptialis Amictus concidimus, etc.* Ordo Romanus: *Et deportantur ipsi infantes (baptizati) ante eum, (Episcopum) et dat singulis Stolam Candidam et chrismale, et decem siliquas, dicens: Accipe Vestem Candidam et immaculatum, quam perferas ante tribunal D. N. Jesu Christi in vitam æternam.* Concilium Rotomagensis ann. 1059. can. 19: *Ut baptizati in eadem Ecclesia, in qua regeneratio gratiam acceperunt, et in qua Parochiani existunt, per octonus dies in Albis repræsentent cum cereis ardentibus.* Conradus Urspergensis, ann. 1124: *Infantes suos in Sabbato sancto Paschæ et Pentecostes cum candelis et cappa, quæ dicitur Vestis Candida, et patrinis comitantibus ad baptismum deferant, eosque ueste innocentia induitos per singulos dies usque in octavum diem ejusdem Sabbati ad Ecclesiæ deferant, et celebrationi divini Officii interesse satagant.* Ubi *Cappam* appellat, quod ali *Chrismale*. Dabantur Albae sumptu Ecclesiæ, ut innuit Greg. M. lib. 7. Ind. 1. Epist. 2. [**] Vide Monachum Sangallens. De vita Car. M. lib. 2. cap. 14.] Ejusmodi porro uestis Albae Baptizatorum mentio est passim apud Scriptores, Dionys. Areop. de Hier. Eccles. cap. 1. 2. 5. S. Cyrillum Cateches. 4. S. Athanasium orat. in S. Pascha extr. Leidranum de Baptismo cap. 8. Jobium apud Photium n. 223. Joan. Moschum cap. 207. Socratem lib. 7. cap. 17. S. Augustinum Epist. 168. serm. 137. de tempore. S. Ambrosium lib. de his qui myster. init. Prudentium lib. 1. adversus Symmach. Gregorium M. lib. 7. Indict. 2. Epist. 5. Fortunatum lib. 5. poëm. 4. Gregor. Turon. lib. 5. cap. II. de Vitis Patrum cap. 1. Lambertum in Vita S. Heriberti Archiep. Coloniensis. n. 21. Alcuinum, de Offic. divin. Rabanum Maurum de institut. Cleric. lib. 1. cap. 29. Amalar. lib. 1. de Eccl. offic. cap. 29. 33. Honorium Augustod. lib. 1. cap. 243. Durandum lib. Ration. cap. 82. in Concilio Insulano ann. 1288. cap. 17. etc. Vide Henric. Valezium ad Euseb. lib. 4. de Vita Constant. cap. 62. [**] Wilrammus, Abbas Ebersberg. in cant. cant. c. 1. v. 2:

*Inde places teneris tu dolcis spose puellis,
Scilect una salus in te sanctis animibus,
Quas renovat lavacrum, vestit Stola Justitiarum.*

Propter hoc adolescentulæ, fideles animæ te diligunt, quæ Deibalbatæ sunt, purificataeque puri lavacri gurgitis, quæque ueste innocentia ex tuo favore, sint circum-

mictæ.] Sed et Pontifex ipse in Baptismi ceremoniis Albatus erat. Petrus Comes tor in Histor. Scholast. cap. 22. Levit. : *In hunc modum et Pontifex Evangelicus in aspersione basilicæ, quam dedicat, quasi in expiatione, lineis et minoribus utitur indumentis. Etiam in Sabbato baptismali in consecratione fontium, et in mersione Catechumenorum, cum scilicet transferunt peccata eorum, utitur similibus indumentis.* Cum autem his peractis ad ministracionem accedit altaris, Pontificalibus et pretiosis vestibus infilatur. At nescio, unde hausit, quod ait in Act. Apost. cap. 16, signum olim fuisse accepti Spiritus Sancti, in primitiva Ecclesia, quod omnes fere ascendentis de lavacro loquebantur omnibus linguis, ut Apostoli.

Quod vero de Baptizandorum et Baptizatorum nuditate tradunt Scriptores, quidam in dubium vocant de sequiori sexu. Verum id etiam de iis disertim refertur a Chrysostomo in Epist. ad Innocentium, Palladio in vita ejusdem Chrysostomi pag. 81. 85. Joanne Moscho cap. 3. Cypriano, seu auctore libri de Singularitate Clericorum, et in Concilio IV. sub Menna act. 5. pag. 751. Edit. Colon. 1618. Vide omnino Andream Monachum lib. 2. Vite S. Ottonis Episcopi Bamberg. cap. 13. et quæ in hanc rem adnotamus ad Alexiadem.

In ALBIS POSITI autem et ALBATI dicebantur recens baptizati, donec Albas deposuerint. Acta martyrii S. Stephani PP.: *Eum erudiens baptizavit, et in Alba positum Presbytero consignavit.* Paulus Warnefridus lib. 6. de Gestis Longob. cap. 15. de Theodoaldo Rege Anglos.: *Cum Romam pervenisset, a Sergio PP. baptizatus, Petrusque est appellatus, et adhuc in Albis constitutus, ad regna cœlestia migravit.* Ejusdem Regis Epitaph. :

*Fonte renascens quem Christi gratia purgans
Protinus Albatum vexit in arce poli.*

Henric. Hutindon. lib. 3. Hist. pag. 928: *Baptizati sunt et liberi ejus, ... quorum duo adhuc Albati mortui sunt.* Alcuinus poem. 3:

*Dum mergi meruit baptismi gurgite felix,
Post Albas igitur morbo corruptus egrescit,
Donec mortali clausit spiracula vita.*

Vide Gregorium Turon. lib. 1. de Mirac. cap. 67. lib. de Glor. Confess. cap. 54. 92. 2. Hist. cap. 30. Gesta Regum Francor. cap. 14. etc.

Albas vero uestes deponebant Sabbato ante Octavas Paschæ. Ordo Romanus: *Ab ipso die ad Sabbathum ante Octavas Paschæ, quo die Alba tolluntur uestimenta a nuper baptizatis.* Alio loco: *Sabbato infra Albas Albati, qui in Sabbato sancto baptizati fuerint, Albis uestibus exiuntur.* Mox sequitur benedictio aquæ ad albas deponendas. Ita Amalarius locis citatis. Rupertus Tuitiensis lib. 8. de Divin. offic. cap. 16. et alii. Proinde recte Jobius Monachus apud Photium, dixit ἐπὶ τῷ ἡμέρᾳ τοῦ βαπτιζόμενου λαυτροφορεῖν, cum octavo albas deponerent. S. Athanasius oratione in Sabbat. τῆς ἀπολυτικού. Σήμερον ἀποδέσθε τὴν φορουμένην ἑσθία, ἀλλὰ μὴ ἀπόθεσθε τὴν κερυμμένην σφραγίδα, etc. *Dies depositio-nis Albarum*, apud Andream Monachum lib. 2. Vitæ Ottonis Episc. Bambergensis cap. 27.

Quod vero Latinini, *Albas deponere*, nostri Desauber dicebant: quæ vox non ita pridem obtinebat in Picardia nostra, ubi octavo post infantium baptisma die, agebantur convivia, et singulis totius

fere agnationis puerulis erogabantur placentalæ, idque *Desauberage* dicebant. Est autem *Desauber*, albas tollere. Le Roman de Charité MS. :

*S'il puet ta casure perdras, casulam.
Et après seras Desaubés.*

ALBAE, Hebdomada, quæ Pascha subsequitur, vel Pentecosten: nam et *Albas Pentecostes* dixit Theodorus Cantuar. Archiep. in Pœnitentiali cap. 13. *Octo dies Neophytorum*, in Epist. Anonymi de celebratione Paschæ tom. 9. Oper. S. Hieronym. Nominis rationem exponit Rabanus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 10: *Quos septem dies Albas vocitamus, propter eos, qui in sancta nocte baptizati, Albis per totam hebdomadam utuntur vestibus.* Egidius Aureæ Vallis Monachus in Hugone Episc. Leod. cap. 121: *In Hebdomada, que post Albas sequitur Albae Paschales*, in Epist. 9. Gelasii I PP. et apud Joan. Diac. in Vita Greg. M. lib. 4. cap. 88. in Concilio Lond. ann. 1175. can. 15. etc. Liber 1. Sacrament. Eccl. Rom. cap. 47: *Incipiunt totius Albae orationes et preces.*

ALBE, præterea dicta interdum ipsa Dominica, quæ Albarum hebdomadam subsequitur. *Vetus Pœnitent.* MS.: *A Pascha usque in Albas, et in Ascensa Domini, etc.*

ALBARIA HEBDOMADA. Miracula S. Walpurgis libro 4. cap. 11: *Transeunte namque festiva solemnitate Paschali, dum Albaria sequens adveniret hebdomada, etc.*

15. ALBA, Aurora, Gall. *L'aube du jour.* Guidonis Disciplina Farfensis cap. 21: *Homilia ex Evangelio: Venit Jesus in partes. In Albam, Petrus autem servabatur.* [**] Vide Raynouardi Glossar. Rom. vol. 1. pag. 48.]

16. ALBA, Pharus, Gall. *Phare*, Turris ubi nocturno tempore fax vel ignis accenditur ad cursus navigantium peregrinantiumque gressus dirigendos, a lumine sic dicta. Statuta Arelat. sub Raimundo Archiep. articulo. 123. Codicis MS. e Museo D. Brunet: *Gachia stet continue cum cornu in aliquo loco Are-latis, in quo consilium convenierit, quod bustinet, quando ascenderit turrim et Albam, et ad ignem, quando necesse fuerit.* [**] Alba, hic eodem sensu accipienda quo Alba 5; porro leg. *Buscinet vel Buc-cinet... ad Albam*, i. e. auroram, et ad ignem.]

17. ALBA, Vox Occitana, Populus Gall. *Peuplier.* Ordinatio anni 1228. in MS. Musæi D. Brunet fol. 66: *Item sta-tuerunt, quod quoddam abevratorium sit de sex cancellis in honore Montolini, qui fuit Riquetini, in quo est quædam Alba, quod abevratorium protendatur recta linea ab ipsa Alba usque ad quandam capam, que est ultra Rodanum ad consonam Nuera, et ab ipsa Alba usque in vacressio.*

* Provincialibus *Aubo*, Populus alba seu tremula, Gall. *Tremble.* Vide *Alba-nia*, et infra *Albaria*.

* 8. ALBA, Pars sella equestris, nostris olim *Aube*, si fides Cotgravio. Constitut. Friderici reg. Sicil. cap. 92: *In arzonibus sambucarum ipsarum possit ponи aurum; ... et Albæ ipsarum possint coope-riri ære, et fieri smalte.*

* ALBACIA, Officina albaria, Gall. *Blancherie.* Judicat. ann. 1153. in Charl. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 13. r: *Quero etiam ut novos muros Di-vionense destruat, quia Albacias nostras nobis excludunt, et super terram nostram*

fiunt, et contra castella nostra... Quero etiam... dampna Albaciis nostris, etc.

ALBADERUM. Hoc nomine parvulum exequia in Dicecesi S. Flori significantur, vernacula un Aubadat, forte quod fiunt cum paramentis albis.

* **ALBADILIS,** perperam pro *Abbadilis*. Vide supra *Abbadilis*.

ALBA FIRMA. Vide *Firma*.

ALBAGARIA. Procurationes quas certe ville debent dominis suis ad eas venientibus. Vocabular. utriusque Juris. Vide *Alberga*. [** Vide *Albergaria* et quæ ex Breviloquio exscripta sunt in voce *Albergaria*. Idem Vocab. utr. juris *Albergaria*, dicit, sunt census seu pactiones, que debentur pro comeditionibus.]

ALBAGIA. Vita B. Andreæ de Galeranus n. 28: Cum redirent, navis in *Albagia* posita, ab octo galeis piratarum invaditur. Huc forte spectant ista ex Chro-nico Petri IV. Reg. Aragon. lib. 3. cap. 18. extremo: *Et puix faen donar de rem, et a navegar, con mes poquet, e per Albalines, que y stinguen en mor trolo diu mense sequent.* Ubi Cod. MS. *Albaxines* præfert. Academicis Cruscanis *Albagia*, vanitatem, et superbiam significat: at hoc loco ex præcedentibus videtur denotare securitatem, ita ut sit, cum *navis secura esse* videretur. Vide V. C. *Aegidium Menagium* in *Origin*. Italic.

ALBALA. Vide *Albaranum*.

ALBALESTRIUS, Apud Martenium tom. I. Collect. Ampliss. col. 258. idem est qui *Albala*: quod mox vide.

ALBALISTA, Idem quod *Albastarius*, de quo supra, Gall. *Arbalestri*, apud Henricum Knightonum ann. 1339. et 1340. nam et *Aubaleste* nostri dicebant pro *Arbaleste*. Libertates concessæ villæ de *Vitré* a Theobaldo Comite Campaniæ ann. 1280. MSS.: *Chascuns de la Commune de Vitré, qui aura vallant 20. li-vres aura Aubeleste en son ostel, et quarriaux jusque 50.*

Le Roman de Garin MS.:

Une Aubelestre trois fois ne tireroit mie.

Vide *Arbalista*.

ALBANA, Vitis species, quæ tardissime pullulat, et est uva alba, modicum longum habens granum, et satis faciens magnos botros et spissos et longos, et mediocriter fructificat, etc. Petr. de Crescentiis lib. 4. cap. 14.

* **ALBANEÆ,** *Nuces præstinae*. Gloss. Isid. J. Laur. in *Amalthea* legit *pistri-neæ*. Pitheœus in *Excerptis præstinae*. Verum Cl. Grævius, cum Gebhardo legendum suadet *Avellanæ*, *Nuces Prænestinae*. Vide *Festum* in *Nuculas Prænestinas*. Sed maxime Grævius in *Notis* ad Isid. Gloss.

* **ALBANIUM,** Jus Regis vel domini alicuius loci in peregrinorum decedentium bonis, Gall. *Droit d'Aubaine*. Benedictus in cap. Raynutius num. 1042: *Rex omnia eorum bona occupat jure Albanagiæ: exclusa omni parentela, conjugi et quocumque alio successore.* Vide *Albani*. [** Vide Eichhornii Hist. jur. Germ. § 373. not. f.]

* Charta Henr. comit. Trecens. ann. 1187. in *Chartul. Campan.* fol. 198. v°: *Quicquid juris in eis (hominibus) habebat, sive de Albanagio, sive de jure alio, ei quittum clamavit.* Charta ann. 1255. in *Chartul. monast. de Baugeseio*: *Cum contentio verteretur inter illum dom. Ludovicum D. G. regem Francorum ex una parte, et religiosos viros Robertum abbatem monasterii Villelupæ et ejusdem loci conventum ex altera, super quadam*

consuetudine, quæ vulgariter *Albanagium* nuncupatur,... prædictus rex Ludovicus... per judicium curie suæ reddidit ecclesie Villelupæ prædictum Albananum in omni terra ipsius monasterii et etiam omnem questam ipsius Albanagii. Vide infra *Albene*.

ALBANARE, ALBANATUS. Vide *Albani*.

ALBANELLUS, Avis auguralis species, de qua sic Joannes Sarisberiensis lib. 1. Policr. cap. 13: *Si avis, quæ vulgo dicitur *Albanellus*, prætervolans viam a sinistris, feratur ad dextram, de hospitiu hilaritate ne dubites.* [** Apud Occitanos *Albanell*. Gall. *Haubereau*. P. de *Corbiac*:

Los destres els sanestres, los anans els venens, D'Albanel, de gavanh, d'autres auzelz ferens.

Vide Diezii *Vitas Poet. Occit.* pag. 22, eundem de poes. *Occit.* pag. 221, Grimmii *Mythol.* pag. 688 et *Raynouardi Gloss.* Rom. pag. 49.]

ALBANENSES, Hæretici iidem, qui *Albienses*, si. S. Antoninum et Wesembium audimus, ab *Albiensi* civitate ita nuncupati. Sed *Albanenses* ab *Albiensis* diserte distinguit *Raynerus* contra *Waldenses* cap. 6. ubi de eorum hæresi agit, tametsi *Albiensium* seu *Waldensium* sectarios.

1. **ALBANI,** Qui Alias *Advenæ*, *Alienigenæ*, *Adventitiæ*, Qui videlicet ex dominorum suorum prediis, vel dominis, in aliorum dominorum praedia vel dominia veniunt, et in his sedes suas figunt. Diploma Lotharii et Lud. Reg. Fr. ex 9. regesto Philip. Pulcri ch. 7. in *Tab. Regio*: *Nec de liberis hominibus, Albagisque ac colonis in supradicta terra commanentibus aliquem censem vel re-dibitiones accipere præsumat.* Eadem pæne verba habentur in *Bulla Benedicti VII.* apud Hemereum de Acad. Paris. cap. 4. *Tabular. Molismense*: *Omnibus autem extraneis hominibus, undecumque advenientibus, quos *Albanos* vocant, amore sancti illic manere cupientibus, dedit in totum usuarium, in aqua scilicet et in silva, et in communi pascua.* *Charta ann. 1065: Vel homines potestatis ipsius Cænobii, vel adveni, quos *Albanos* vo-cant, vel servis tam Sanctorum quam hominum, infra procinctum commanentibus.* *Regestum Feodorum Campaniæ* fol. 6: *Dominus de Arzilleris tenet de Rosnaco medietatem S. Stephani et Justitiæ, et Brandoviler Iuilli, et *Albanos*, et homines Sanctorum* [vel *Sanctuarii*], uti legitur in lib. 1. *Feudorum Campaniæ et alibi*; id monuit D. Brussel Tract. de Usu Feud. tom. 2. pag. 945.] Fol. 71: *Hageno de Saron ligius de forti domo de Ablevai, etc. et de Justitia, et de teloneo, et de pedagio Meriaci, et de hominibus *Albanis* de Meriaco sub ipso inventis.* fol. 106: *Feodium est apud Poceum in proto Comitis, et *Albanos*, qui venuunt in villa, et de eadem villa,* fol. 111. b: *Feodium est in hoc, quod habet in foro, et Justitia, et pedagio de Meriaco, et hominibus *Albanis*, et in forteritia, etc.* fol. 116. b: *Feodium est domus sua et li marois, qui sunt in capite villæ, et homines *Albani* de Taichi, et illi *Albani* de Charlemaison, et illi, qui possunt ire in potestatem Joyaci.* [Vide *Albanius*.]

* *Albanorum præstationibus et obsequiis obnoxii erant, non si modo qui regnum, sed etiam qui diœcesis mutaverant. Qui Advenæ nisi per annum et diem alicui domino fidem dedissent, emendam dedebant Baroni in cuius territorio domicilium suum fixerant; imo eorum bona mobilia ad eundem pertinebant, ni ante mortem suam* IV.

den. Baroni reliquissent. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 87: *Se aucuns hons estrange vient ester en aucune Chastellerie de aucun Baron, et il ne fasse Seigneur dedans l'an et le jour, il en sera exploitable au Baron. Et se avanture estoit que il mourut, et n'eut commandé à rendre quatre deniers au Baron, tuit li muebles seroient au Baron.* Quæ quidem cum nimis duriora viderentur, exinde ab hac servitute immunes sub regali *advocatione* et protectione liberi manserunt: ita tamen ut temporum successu solum Regem dominum *advocare* possent. Eadem Stabilimenta lib. 1. cap. 81: *Mes Aubains ne puet faire autre Seigneur que le Roy, en son obeissance, ne en autre Seigneurie, ne en son ressort qui vaille, ne qui soit estable, selon l'usage de Paris, d'Orleannois et de la Soloingne.* Hinc effluxit usus in ipso quidem jure firmatus, ut jura in *Albanos* ad solum Regem pertinere hodie censeantur, quo si qui adhuc gaudent, regiæ auctoritati accep-tum debent referre. Vide D. *De Lau-riere Præfat.* in tom. 1. *Ordinat. Reg.* pag. xv.

AUBENÆ, quasi *Advenæ*, iidem qui *Albani*. Statutum Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1301. in *Regesto 36. Chartophylaci Regii* fol. 134: *Collectores per nos deputati in negotiis manuum mor-tuorum, Aubenarum, et bastardorum. In-fra: In bona saisina percipiendi et habendi bona talium bastardorum et Au-benarum decadentium.* Alias nostris *Au-bene*, seu *Aubaine*, est jus, quod habet fiscus in *Albanorum* decadentium bonis, ut in *Consuet.* Senonensi art. 9. Altisiod. art. 13. etc. quod in aliis *Aubaineté*, *Aubanité*, et *Aubenage* appellatur.

Jura dominorum in *Albanos* varia fuere. Interdum enim præstabant ii quattuor certum censum domino. *Charta Ludov. Reg. Franc. ann. 1225. in Re-gesto Andegav.* pag. 31: *In præsentia nostra et Baronum, Militum, et multorum aliorum, declaratum est per judicium apud Salmurium, quod nos habemus in tota terra Regalis Abbatæ Cormiericensis raptum, murtrum, et 4. denarios de singulis *Albanis*, et exercitum, et equitati-onem.* Sed præcipuum in eosdem *Albanos* dominorum jus illud fuit, quod, si nullis relictis liberis, decederent, eorum bona domino cederent. Stabilimenta S. Ludovi ci lib. 1. cap. 30: *Se aucuns *Aubains* ou bastard muert sans hoir, ou sans lignage, li Roy est hoirs, ou li Sires, sous qui il est, si il muert el cuer du Chastel.* *Re-gestum de Nundinis Campaniæ: Toutes manieres d'Aubains d'outremontains, qui sont marchans des Foires, se ils mu-rent dedans le cours de la Foire, sans hoirs de leurs, l'avoir est acquis au Roy.* Habentur hæc passim in *Consuetudinibus municipalibus*: de quo jure plura scripsere Chopinus et Baquetus in libris de Dominio, et alii. [** Vide *Albanagium*. In Germania plerumque *Advenarum bona anno et die reservabantur eorum hereditibus legitimis*. De hoc jure apud Danos et Suecos conf. Anchieri opera vol. 2. pag. 395 sqq., *Ihrum voce Da-naaarf*, *Rosenvingium hist. jur. Dan.* § 22 et 99; inter Gallos videndum præter Laurierum in *Gloss. jur. vol. I* pag. 89. sqq. et in *Instit. jur. Consuet. vol. I* pag. 81. *Marchio de Pastoret* in *Præfatione ad vol. 15 Ordinat. regum Gal-liæ pag. 23.]*

ALBANOS præterea *vestigare et sequi* possunt domini, quorum primitus et ab origine incolæ sunt, hoc est, revocare in patriam. Vide *Chartam Mathildis Dom.*

Teneremondæ ann. 1221. apud Miræum in Don. Belg. lib. 1. cap. 92. [¶ 94] ubi *Albini* dicuntur; et Consuetudines municipales Gallæ, quæ hujuscæ juris passim meminerunt. [¶ Vide Grimmii Antiq. jur. pag. 5. et infra in voce *Parata*.]

ALBANARE, in *Albannorum* ordinem cogere vel *Albanorum* loco habere; ita ut iisdem præstationibus et obsequiis obnoxii sint, quibus ceteri *Albani*. Charta Philippi Aug. Franc. Regis, ann. 1222. ex Tabul. Episcop. Paris. in Bibl. Puteana: *De Albanatis forinsecis, concedimus, quod solvant Episcopo in una septimana consuetudines debitas, ac si nunquam fuissent Albanati, nec de cætero Albanentur, nisi sint estiarii Parisienses. De Albanatis, qui sunt de corpore Parisiens. Et de suburbis ejusdem civitatis, non potest Episcopus, nec ejus successores, aliquam exigere consuetudinem.* Joan. Hocsemius in Adolfo a Marka cap. 5: *Et communis consilio quasi novi Principes, Milites ac Burgenses suis præceptis parere nolentes, Albanos fecerunt, quadam genere proscribendi.* Hoc est, in advenarum ordinem eos redegerunt, adempto jure civitatis, quo tanquam cives, seu *Burgenses* gaudebant, longe enim potior fuit *Burgensium* conditio quam *Albanorum*, adeo ut in contumeliam posterior illa verteretur, ut quæ ad servilem accederet. Lambertus Ardensis: *Sed dum contra eos rixarentur, et decertarent, quandoque Ardenses Adventios illos, et servilis conditionis opprobrio notabiles esse, verborum objectione turpum improveraverunt.* In pacto Tongrensi ann. 1403. quod descriptum legitur in Magno Recordo Leodiensi pag. 29. statuitur, nullum fieri posse *Albanum*, nisi *Burgensis* sit: *Nul ne soit fait Aulbans, s'il n'est Bourgeois.* Adde pag. 30. 51. 59. 85. 89.

Quidam porro censem *Albanos*, ita dictos primitus Scotos, quibus consuetudo peregrinandi pæne in naturam versa erat, ut ait Walafridus Strabo lib. 2. de Vita S. Galli cap. 47. indeque traductum vocem ad omnes extraneos, qui in locum aliquem incolatus ergo transmeabant; nam *Albanos* et *Albanicos* appellatos fuisse constat. Leges Edwardi Confess. cap. 35: *Si fuerit Anglicus, vel Dacus, vel Waliscus, vel Albanicus, vel Insulicola, Scoti Albaniæ, in Legibus Willelmi Nothi cap. 51. Vide Buchananum lib. 1. Hist. Scot. etc.* Alii quasi *alibi natos* appellatos volunt. [¶ Vide Diezii Grammat. vol. 2. pag. 273. not. 2. Apud Otfridum panzo significare *Incolam* et *eli-panzo* Alienigenam putat Grimmius. Grammat. vol. II. pag. 214 infim.]

* Qui potissimum hac appellatione designabantur, docent Notæ ex vet. Reg. Commissar. ann. 1378. in Repert. Reg. Cam. Comput. Paris. ex Cod. reg. 5991. A: *Albains sont hommes et femmes, qui sont ner en villes dehors le royaume si prouchaines, que l'en peut congnoistre les noms et nativités de tels hommes et femmes: et quant ilz sont venus demourer ou royaume, ilz sont proprement appellez Albains et non espaves.* Vide Ordinat. reg. Franc. tom. 4. pag. 519. Oubin, eadem significatione, in Charta manu miss. habit. de Boussac ann. 1427. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 42: *Item et se aucun homme ou femme Oubin ou nouveau venu en ladite ville et franchise, etc. Vide *Albanus*, *Advena* et *Hospes*.*

* **ALBANORUM JUSTITIA ET PRÆPOSITURA.** Charta Galteri Archiep. Senon.

ann. 1232. pro Monasterio Bonæ-Vallis, ex Archivis ejusdem: *Et vendidit et quiccat omnes domos et plateas, quas ipse habebat... in villa Bonevallis, et Præposituram et justitiam *Albanorum* et quicquid ad dictam præposituram et justitiam noscitur pertinere, salvo jure Præpositi *Albanorum*.* Eadem eisdem fere verbis habentur in Charta Gaufridi Vicecomitis Castriduni eod. anno data, et in alia Joannis Comitis Carnot. anno 1234. [¶ Vide Haltausii Glossarium in voce *Gastgericht*, col. 587. et quos laudat Mittermaierus Princip. jur. Germ. § 105. not. 10.]

* 2. **ALBANI**, Idem hæretici, qui *Albanenses* vocabantur. Vide in hac voce. Constitut. Friderici contra Hæret. in Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 19. r°: *Incipiunt capitula constitutionis contra Paternos,.... Albanos, Fursitos, etc.*

ALBANIA. Charta Occitana ann. 1298. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1299. n° 13. ex Tabular. Regio: *Item prata ad secaturam seu falcationem 6. hominum per diem unam ad valorem cum *Albaniis*, seu saltis, 70. solid. rentium.*

ALBANICUS, Scotus. Vide *Albani*.

* **ALBANIUS.** Tabular. S. Vinc. Cenoman. : *Judicavit omnis curia, quod nullus alius *Albanius* esset dicendus, nisi is qui per terram ibat, et in ea nec parentem, nec amicum, nec hospitem ullo modo habebat, nec in illa terra nisi transeundo habitabat. De talibus ut in suo fevo habere Consuetudines debebat. Et si quis ejusmodi in ipsa terra moreretur, nisi parentem haberet, qui reclamaret, aut de aliquo sancto hæredem faceret, suas res dominus habere posset. Privilégium Leiduni Abbatis S. Vedasti Atrebatis. de censi ann. 1036. e Chartul. ejusdem Monast. pag. 243: Homo si de ultra silva Aida Gamantia se tradere voluerit, si castellanus eum pius acceperit, *Albanus* erit, nec amplius se donare poterit. Hic *Albanus* idem esse videtur, qui servus. Et hic quidem viguit usus apud nostros ut ii qui de alieno regno in Francicum transirent servi haberentur.*

* Charta Bartholomæi episc. Laudun. ann. 1123: *Omnis *Albanios*, qui in eadem villa manere voluerint ipsius apostoli (Thomæ) ad usum fratrum inibi Deo famulantium monasterio dedisset, etc.*

* **ALBANNUM.** Vide *Arbannum* in *Hebrenum*.

* **ALBANUM**, f. Ebenus, Gall. Ebene. Bernhardi de Breydembach Iter Hierosol. pag. 221: *In hoc etiam fluvio (Nilo) reperitur in India lignum illud preciosum et durissimum, quod *Albanum* dicitur; proveniens ex Paradiſo per hujus fluvii inde decursum, sive descensum.*

* **ALBANUS.** [Vespa. DIEF.]

* 1. **ALBARA**, Almus, Ital. *Albero*. Stat. datiar. Riper. cap. 12. fol. 5. v°: *De quolibet vase doarum, lares, castaneæ, ruperis, *Albaræ*, et cujuslibet alterius lignaminis, etc.*

* 2. **ALBARA**, vox Hispana, Apocha, schedula, brevicolus; idem quod *Albanum*. Vide in hac voce. Pacta inter reg. Tunetanum et Pisanos ann. 1398. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1121: *Item quod Pisani habeant... in dohana Tunisi... scribam, qui faciat ipsis Pisani rationes, quandocunque voluerint, et possint dicti Pisani, facta ratione, et habita *Albara* expeditionis suæ, ire quo voluerint. *Albare*, Occitanus. Charta ann. 1540: Ne doit rien lever du voiturier, qui aura payé audit Besiers en fesant foie*

*l'Albare et cartel signé du commis. Vide infra *Albarellus* 2.*

ALBARANGI DIGITORUM, Extremitates ossium, quæ junguntur cum digitis, et apparent, cum distingunt manus, in dorso manus. Matth. Silvaticus. Vox, ni fallor, Arabica, a Medicis recepta.

ALBARANUM, Apocha, scedula vel brevicolus, Hispanis *Albala*, *Albara* et *Albaraio*, apud Raimundum Montanerium in Chron. Reg. Aragon. cap. 204. Charta ann. 1316. Guillelmi de Bastida Campsoris Barcinonensis: *Et si contigerit, vos posse inventire, vel habere apocham, seu *Albaranum legitimum in forma publica... solutionis dictæ quantitatatis, etc.** Occurrit ibi pluries. Hist. Translationis S. Honorati Arelat. apud Vincent. Baralem: *Aperientesque loculum, in quo beata ossa includebantur, *Albaranum* verbis sequentibus inveniunt, etc.* Curia Generalis Catalaniæ in villa Montis-Albi sub Alphonso Reg. Arag. ann. 1338: *Non fiat computum, sive *Albaranum* quitationis suæ.* [Epistola Bajuli Regis Majoricæ Massiliensibus ann. 1327. ex Chartario S. Victoris Massil.: *Noveritis nobis constare per *Albaranum* Lesdariorū tabulæ Leuda civitatis Majoricæ, etc.*] Vide tom. 9. Spicilegii Achériani pag. 247. et Michaëli del Molino in Repertorio Foror. Aragon. in voce *Albaranum*. [¶ נַרְבָּא Arab. Epistola, Africanis peculiariter Diploma regium, in primis quo immunitas aut privilegium alicui conceditur, firmaturque. Vide Castell. Lex Heptagl. et Raynouardi Gloss. pag. 50.]

ALBALA. Charta Hispanica æra 688. apud Yezep in Chronico Ord. Benedicti tom. 5. pag. 435. b: *Demumque abiit in oppido Leca, et scripsimus nomen ejus in *Albala* inter nomina offerentium.* Vide *Albaranum*.

* 1. **ALBARANUS**, Idem qui *Albanus*, Extraneus. Epitome Constitutionum Ecclesiæ Valentiniæ, tom. 4. Collect. Conc. Hispan.: *Quod non perpetuentur officia... Item quod sic censeatur et fiat de administratoribus laudabilis eleemosinæ, singulis annis per turnum, quoad impletatur turnus eorum, qui non recepti sunt, ad instar officii impositionis *Albaranum*. Vide *Albaranum*.*

* 2. **ALBARANUS**, Eadem notione, qua *Albaranum*. Lit. ann. 1411. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 628. art. 10: *Falsos *Albanos* seu emprentas fabricando, etc.*

ALBARDA, Citella, stragulum, vox Hispanica. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 84: *Nullus qui furatus fuerit asinum, sine capistro aut *Albarda*, habet tornam, nec testes, qui pro eo testificantur.* [¶ נַרְבָּא Arab. id quod ex panno coactili aut sagmate dorso jumenti insternitur, ut mollius incumbant imponendæ clitelæ, unde ha ipsæ Clitelæ.]

* Provinciibus *Bardo*, nostris olim, *Barde*, equi armatura. *Aubarde* vero dixerunt, pro Culcitra, vulgo *Coite de matelas*. Froissart. vol. 1. cap. 245: *Une *Aubarde*, qu'on dit en Francois coeste de materas de soye.* [¶ Vide Raynouardum in voce *Bardel* Gloss. Roman. vol. 1. pag. 187.]

* **ALBARDACHA**, Gall. *Hallebarde*. Vide supra *Albarada*.

* 1. **ALBARE**, Vallum, fossa, Gall. Fossé. Charta ann. 1162. in Hist. MS. monast. S. Andr. Avignon. fol. 35. v°: *Totum et integrum, sine ulla retentione, prefato monasterio et monachis miserunt in pignore, præter ferruginem cum *Albaribus*, quæ circumducta ad pedem Caremutæ est.* Vide *Albarum*.

* 2. **ALBARE**, Dealbare. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Enblanquir, Prov. Albare, albidare.* [** Gemm. Gemm: *Albare, Album facere.* Vocabulum extat apud Priscianum Perieg. vers. 491.]

¶ 1. **ALBARELLUS**, Calathus, Gall. Pannier. Vita B. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii pag. 351. D.: *Respondit: Pater, recepi in rei veritate ab ipso Patre sanctissimo Dominico... Albarellum plenum refectione optima, quam communicem vobis pro mediate.* [** An ab Alvear?]

* « Presentari fecit.... confectiones, martiapanes, compositions in *albarellis* (Diar. Burch. I. 454. an. 1492). »

* 2. **ALBARELLUS**, Schedula, breviculus. Charta ann. 1404. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Reperierunt pretiosas reliquias et ossamenta corporum beatorum S. Victoris et sociorum suorum, et alia ossamenta et reliquias, cum eorum Albarellis sive cartellis, cum quodam rotulo in paragmeno descripto.* Vide supra *Albara* 2.

ALBARETA, ALBERETA, ALBAREDA, ALBARES, Arboretum, locus arboribus, quas perinde Itali Alberi vocant, consitus.

ALBARETA, et **ALBERETA**. Charta anni 1245. in Regesto Chartar. Comitatus Tolos. in Camera Comput. Paris. : *Venderunt eidem domino Comiti totum illud pratum, et Albaretam, et unum arpentum.* Alia anni 1236. ibid. fol. 5: *Prata, pascua, barras, Alberetas, ramerios, devesios, etc.* Alia apud Guesnaium in Massilia pag. 256: *Ab ipsa ripa fluminis ubi vocant Albareta.* Alia in Hist. Blesensi pag. 301: *Nec non vineas et prata, et viridiarios et Alboretas in manu cepit.* [Charta Beardi et Raimundi Consulm Tholosae de Raimundo Ganterio ann. 1192. in lib. MS. Consuetudinum et Privileg. Tholosæ fol. 29. verso e Bibliot. D. Abbatis de Crozat: *Item judicaverunt quod omnes rippæ et gravaria, quæ sunt a ponte novo usque ad punctam... sunt publica, causa introeundi et exeundi... sed si Albareta ibi oriebatur, judicaverunt quod sit ab illis a quibus debet esse.*]

ALBARETUM, in Charta Aistulfi Regis Longobard. apud Ughellum in Italia sacra tom. 2. pag. 106. nescio, an eodem significatu.

ALBARETA, **ALBAREDA**. Tabularium Conchense in Ruthenis cap. 103: *Et illo prato de Roseto cum ipsas Albaretas, cum ipsas vernias similiter dimittimus S. Salvatori.* Tabular. Eccl. Cadurcensis: *Engars de Limairac dedit 4. seastairadas de terra, et unam Albaredam ad fontem Avannas.*

ALBARES, Eadem forte notione. Charta Rivipullensis æræ 888. apud Yepes in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 4: *Et descendit per ipso torrente, qui est inter Albares et alodes sanctæ Marie, etc. Desrober bois et Aubaredæ sec ou verd, in Consuetud. Burdegal. art. 111. Aubaredæ, taillis, et jeunes pinhadars, in Consuet. Aquensi tit. 11. art. 8. 10. Hispanis Albarada, et Albarrada, est maceria apud Nebrissensem: interdum etiam pro *repagulo*, seu *barrieria* usurpatur.*

* Recte quidem Cangius hanc vocem de arboreto seu loco arboribus consito interpretatus est: at primum de loco populis albis consito dictam fuisse, atque saepius ita intelligendam esse arbitror. Utriusque notionis exempla habeas, præter ea quæ legesis supra. Charta amortizat. Caroli VII. in Reg. Joan. ducis Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 149. r: *Item super una sextariata Albaretæ seu brolii ad rivale Andreæ, ij. den. Thol. Inventar. ann. 1476.*

ex Tabul. Flammar. : *Item plus quan-dam noqaderiam et Albaretam, ac etiam rupem insinul contiguas, in pertinentiis dicti loci de Mauroso situatas. Aubraie, in Charta ann. 1303. ex Bibl. reg. : Un chasal, qui fu Oudart Jouvenet,... o toutes ses appartenances, soit en vergiers, hâches, chasaus, mesons, Aubraies, bois, buissons, etc.* Lit. amortizat. ann. 1458. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 10: *Item ung prateau avec une petite Aubraye audit cheseau appartenant.* Vide infra *Alberia*. ¶ **ALBARIA HEBDOMADA**. Vide in voce *Alba* 3.

* **ALBARIUM**, ut *Albareta*. Consuet. Auxit. ann. 1301. MSS. art. 56: *Quicumque de nocte fregit Albaria, vel accepit,.. solvat, etc.*

ALBARRANEUS, Idem est quod *Albanus*, Extraneus in Foris Aragon. ut testatur Michaël del Molino in Repertorio, ex Hispan. *Albarran, hombre no casado.* Fori Oscæ ann. 1247. fol. 32: *Et si homicidia et homo mortuus fuerint Domini Regis, vel Abarraneus, licet fiat homicidium in villa, vel in castro,... debet reddi homicidia bajulo domini Regis.* Fori Aragon. lib. 9. tit. *De forma diffidamenti: Et aliqui vagabundi, extranei, Albarrani, ignoti, et alii, etc.*

ALBARRANUM, **ALBARA** et **ALBARAN**. Raimundo Montanerio in Chron. Reg. Aragon. cap. 204. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 22: *Pér oblivionem longi temporis, vel amissionem apocarum, quæ Albaran vulgariter appellantur.* [Vide *Albara-num*.]

ALBARUM, et **ALVARIUM**, apud Innocentium Agrimensorem de Casis literarum, videtur esse alveus fluvii, vel fossa.

* **ALBARUS**, Populus alba, seu tremula. Provincialibus Aubo. Charta ann. 971. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1525: *De lignamine autem promittimus ut portare non debeamus,... nisi tantum... conditos, catinos et napos et asses de Albaro similiter, longos pedes quinque et semisse.* Vide supra *Alba* 7.

* **ALBASIUS**, Panni lanei species, Ital. Albagio. Statuta Placent. lib. 6. fol. 81. r: *Item de aliquo guernimento de biseto vel de Albasio ab homine, cum suo reppo sartoris albo et endegho ultra ij. den.* Vide infra *Albaxetus*.

* 1. **ALBATA**, *Alba vel christiale baptisatorum vel confirmatorum, seu oblatio quæ pro benedictione albarum sive christialium fiebat.* Bulla Alexandri III. PP. ann. 1179: *In decimis et in helemosinis tertiam partem vicarias accipiat, et in oblationibus quæ ad manum suam vene-rint, dum missas celebraverit, quicquid de Albatis et peris et confessionibus ei provenerit, solus habebit.* Vide *Alba* 4. et infra *Dealbatus*.

* 2. **ALBATA**, *Salsa facta ex alliis, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.* Vide supra *Aillata bullita*.

ALBATI. Vide *Alba* 4.

ALBATORES CORÆORUM, seu coriorum, qui coria dealbant, in Fleta lib. 2. cap. 23. § 35. iidem videntur qui *Pellipari*.

ALBAVERÆ GEMMÆ. Anastasius in Benedicto III. PP. : *Rete totum ex gemmis Albaveris et bullis aureis, conclusas etiam auri petias in se habens smallitas, etc.* Idem in Gregorio IV: *Fecit vestem auro textilem, habentem Nativitatem, Baptismum... habentem in capite historiæ gemmas albas 380. hyacinthinas 50. prasinas 23. et in circuitu Alvaviras, legente de nomine D. Gregorii PP. Et pag. 206: Factum miro opere totum ex gemmis Albaveris et bullis aureis.* Ubi quidam

*albavera et alvavera gemmas, candi-dissimas interpretantur: sed ni fallor, hoc loco Albaveræ gemmæ sunt sub-purpureæ, seu purpureæ canticantes: nam verum dixere Latini, quod Græci ἀληθεύουν. Vide in verbo *Alithinus*.*

* **ALBAXETUS**, Panni lanei species, Ital. Albagio, idem qui supra *Albasius*. Charta ann. 1281. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 900: *Et in civitate Luceæ et ejus districtu et fortia solvi debeat in frascripia pedagia,... de bixellis et Albaxetis, qui portarentur versus Pisas, denarii duo.*

* **ALBEA**, IA. [1° Gall. elfe, *sylphe*; 2° Albedo oculorum, albumen; 3° Sordes aurium. DIEF.]

* **ALBEDITAS, EDO, ITAS, ICIES, IES.** [Gall. blancheur. DIEF.]

* **ALBEGMINA**. Vide supra *Ablegmina*.

* **ALBIA**. [Ut *ALBESIA*. DIEF.]

ALBELLUS. Lambertus Ardensis pag. 79. 80: *Qui cum ad sepeliendum... ad Monasterium deferretur Andrie, requievit in colle super Bramas in invio juxta quadrivium vel compiti locum, ob cuius rei memoriam delata est ibi crux lignea et elevata, et Albellus cum tilia juxta crucem, ad peregrinorum et quorumlibet viatorum ibi plantata est requiem et praesidium. Postea vero ab opposito veniens vis calida venti crucem a loco suo removit, et acclivis, ut adhuc ad oculum patet, ne totaliter corrueat, sustentatur.* [f. Alnus, Gall. Aine.] [** Vide *Albiolus*.]

ALBOLUS. Vide *Alveolus*.

* **ALBEN**, Vexillum regale; ab articulo Arabico *Al* et *Benda*, Fascia, limbus. Andreas Floriac. lib. 1. Mirac. S. Bened. ubi de irruptione Saracenorum: *Cæterosque diversa cæde lacerant, quod decem et septem millium exercitus confusione Alben, id est, regalis vexilli conitens (conjiciens), animis formidinem induens, quaqua versum fugam arripiens, immenses satagebat evadere discrimen. Neque alia notione accipienda videtur vox infra Albenda.*

* **ALBENAGIUM**, idem quod supra *Albanagium*, jus dominicum in bona, quæ *Albenes* dicebantur. Vide mox in hac voce. Liber virid. ex Tabul. Carnot. : *Camerarius... tenetur... singulis annis in capitulo generali festi Purificationis B. M. reddere compotum, legitimam rationem et reliqua de omnibus et singulis vendis, Albenagiis, rachetis et forefaturis omnium et singularum terrarum et dominiorum ecclesiæ.*

* **ALBENDA**, Idem forte quod *Benda*, cui adiectus est Arabicus articulus *Al*. Est autem *Benda*, Hispanis *Fascia*, nostris *Bande*. Quid si *Albenda* idem sit quod *Balteus*, Gallice *Baudrier*, qui latior fascia est, ex qua dependet ensis? Liber Regulæ Monasterii Legerensis apud J. Moretum in Antiquit. Navarrae pag. 276: *Regnavit pro eo (Fortunio Gar-sea) frater ejus Sancius Garseanes, cum uxore sua Domina Tota Regina. Et venerunt ambo ad dictum Monasterium, ut a prædicto Fortunio acciperent gratiam et benedictionem. Quos cum benedixisset, dedit Sancio fratri suo quatuor Albendas, et unam cortinam, et tria cornua, et spatam cum vagina, loricam cum collare de auro, diadema de capite suo, scutum et lanceam cum camo, freno et sella duas tendas, et duas ciclabes.* [** Vide *Alben*. *Albenda* est vox Persica, Arabibus insitata ՚. Vexillum magnum, cum art. ՚.n.]

* **ALBENES**, Bona albanorum seu advenarum. Arestum ann. 1306. in Reg. arest. parlam. Paris. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 5. v: *Cum religiosi viri prior et conven-*

tus S. Martini de Campis Paris. dicerent se esse et fuisse in saisina, per se seu gentes suas, habendi et expletandi in terra sua... Albenes et successiones bastardorum... Pronuntiatum fuit... penes dictos priorem et conventum dictam saisinam debere remanere. Vide supra Albani-

gium.

¶ **ALBEPINUS**, Alba spina, Gall. Aube-
pin et Aubepine. Historia Dolphin. tom. 1. pag. 67: *In oneribus locis burgi et castri circum circa plantare faciat plantum Al-
bepinorum ubi deficit.*

¶ **1. ALBERC**, Sagum, lorica hamis
conserta, Gallis olim Auber, vel Hauberg. Charta ann. 1255. in 30. Regesto Archivi Regii cap. 115: *Præterea inventi in dictis bonis quinque Alberjons et unum Albere, et unam contreponte. Vide eand. vocem de sensu sumtam in Alberjus post*

vocem Halsberga.

¶ **2. ALBERC**, pro Jure gisti et procuratio-
nis acceptum, vide post voces: *Hinc
facere albergum, etc. in Alberga.*

¶ **ALBERETA**. Vide Albarea et Deve-
sium.

ALBERGA, ALBERGUM, ALBERGIA, AL-
BERGIUM, ALBERGATA, unum idemque
sonant, scilicet Jus gisti ac procuratio-
nis, seu divertendi in domum vassalli
et in ea hospitandi: vel præstatio, quæ
pro ejusmodi procurationibus domino
exsolvitur. *Albergaria*, in Brevioloquio,
sunt procurations, quas certæ ville de-
bent dominis suis ad eos venientibus.
Mox: *Albergaria* sunt census seu pac-
tiones, quæ debentur pro comeditionibus.
Qua notione vox hæc accipitur in cap.
Præterea, Ext. de Jure patron. scilicet
pro jure procurationis, seu gisti, vel
hospitii, quo domini gaudebant in vas-
salorum suorum dominibus et albergis,
quod usualis et consuetudinaria hospitatio
dicitur in Charta Ludovici Regis Fr.
ann. 1111. apud Loiselum in Hist. Bel-
lovacensi pag. 271. Charta Henrici Imp.
ann. 1081. apud Ughellum tom. 3. pag.
419: *Alberciam in proprietate alicuius
absque voluntate illius, cuius proprietas
est, non faciemus in ista civitate, etc.*
Vide eundem tom. 4. pag. 816. et Pur-
cellum in Monumentis Basilicæ Ambro-
sianæ pag. 232. 233. 235. 259. 931. 932.
Petrum Mariam Campum in Regesto
part. 2. Hist. Eccl. Placentinæ Ch. 4.
præterea V. Cl. Dion. Salvagnium Bois-
sum de 7. Delphinatus miraculis pag.
131. Vide *Hereberga*. [**] Omnia quæ ad
hæc vocabula pertinent in prima Can-
giani glossarii editione leguntur in voce
Hereberga, quæ quanquam origini pro-
prior, quippe apud Germanos antiquos
sonans heri-pergæ (Vide Grimmii Gramm.
vol. II. pag. 486), editorum tamen Can-
gio posteriorum vestigia deserunt nobis
non licuit.]

¶ Vocem *Alberga*, ab Occitanis ac-
cepimus quod enim nostri procurationem
aut gustum vocabant, ii *Albergam* dicti-
tare soliti, apud quos idem sonat ac
collecta annua. *Albergam* nobilium dis-
tinguit iidem Occitani et *Albergam*
ignobilium, ut liquet ex Charta ann.
1103: *Vicarius nec alius pro eo, mandabit
Albergas in toto Montepessulano, preter
Albergos Militum. Et ex alia ann. 1306:
Item quinquaginta Albergas militum,
quas faciunt homines dicti loci pro CXL.
libris et X. solidis annui et perpetui red-
ditus. Verum alibi inusitatum prorsus
ut nobiles *Albergæ* obnoxii essent. Vide
D. Brussel Tract. de Usu Feud. tom. 1.
pag. 566. [^] Distinctio inter *Albergas*
nobiles et ignobiles, minus recte colli-
gitur ex Chartis eo loci laudatis; nam*

ibi de hospitiis a vicario militibus assi-
gnandis, aut de pecunia eadem de causa
exigenda agitur.]

ALBERGA, Jus itidem gisti ac procurationis. Concilium Avenionense ann. 1209. c. 5: *Prohibemus, ut Albergas, pro-
curationes, exactiones seu tallias aliquas
ab ipsis de cetero laici exigant. Quædam
Editiones habent Arbergarias. Pactum
inter Abbatem Galliacensem et Raimu-
num Comitem Tolosan. ann. 1231: Et
cum ipse haberet de jure in Monasterio
de Gallia Albergam cum 20. equis, in
eleemosynam donat Abbati, etc. Testa-
mentum Berengarii Comitis Provinciæ
ann. 1238. apud Ruffium pag. 108: Item
relinquimus omnes Albergas vel earum
redemptiones totius Comitatus Provinciæ,
pro debitis nostris omnibus, quæ declarari
possent, etc.*

¶ **ALBERGA**, Præstatio quæ pro ejus-
modi procurationibus domino persolvitur.
Consuetud. MS. urbis Tholos. ex
Biblioth. D. Abbatis de Crozat fol. 29:
*Infra quos terminos supradictos. . . nec
solvunt Albergam, nec lignagium, nec
fromatgium, nec ovagium.*

¶ **ALBERGA**, pro Hospitio accipitur in
Instrum. ann. 1248. tom. 1. Gall. Christ.
pag. 68: *Nos Raimundus. . . donamus
et assignamus in perpetuum pro anniver-
sario nostro. . . trecentos solidos annua-
les regales coronatos, in Alberga nostra
villa inferioris Aquasensis.* [^] Quod ea
acceptione occurrere possit, non equi-
dem dubito: verum in loco hic citato,
jus procurationis, in præstations pecu-
niariis conversum, intelligendum esse
prorsus existimo.]

¶ **ALBERGAGIUM**, De militibus hospitio
receptis dicitur, in Epist. Geraldi Archiep.
ad Angl. Regem ann. 1235. tom. 2. Gall.
Christ. inter Instr. pag. 290: *Cappellani aliaeque personæ Ecclesiasticae
tam gravibus tamque frequentibus Alber-
gagiis adeo prægravantur.*

¶ **ALBERGAMENTUM**, Empiteusis, cen-
sus, præstatio annua, eadem cum illa
quæ pro *Alberga* seu jure hospitii sol-
vitur. Charta ann. 1340. tom. 1. Hist.
Dalphin. pag. 150: *Albergamus et in
Albergamentum perpetuum tradimus et
concedimus. . . Banneriam nostram, etc.*
Ibidem tom. 2. pag. 188: *Portum, (Clasii
super Dracum) cum usu, iuribus et per-
tinentiis universis ipsius Albergamus, et
in empiteosim ac Albergamentum damus
et concedimus. Iterum occurrit pag. 184.*

¶ Charta ann. 1336. in Reg. Caroli IV.
ex Cam. Comput. Paris. fol. 151: *Alber-
gam in Albergamentum et in empiteo-
sim perpetuum pro se et suis, nomine
dom. nostri regis, concedimus ut ipse in
dicto flumine (Rhodani) infra terminos
ville de Grignen, sitæ juxta dictum flu-
men, unum vel plura molendina habere
et tenere possit et valeat.*

ALBERGARIA, pro hospitio sumitur
non semel apud Ottонem Morenam in
Hist. Rerum Laudensium pag. 9. 11. In
Charta ann. 1289. pro Regno Lusitanæ,
apud Odoricum Raynaldum hoc ann.
num. 22. sumitur pro xenodochio: *Hos-
pitalia sive Albergarias pauperum usibus
deputatas.* [**] Hujus significationis exem-
pla plurima exstant in Elucid. tom. 1.
p. 68. sqq. Donatio D. Urracæ æræ 1200:
*Ut vos et filii vestri et nepotes fideliter Deo
serviatis pro animabus vestris et nostris
in ipsa Albergaria, videlicet colligendo et
recipiendo ibi pauperes et ergando illis
helemosinas, etc. Aliæ æræ 1250: Ut Fra-
tres semper provideant dictæ Albergarie
de fructibus ipsorum decem casalium,
duntaxat in igne et lectisterniis ad opus*

*supervenientium pauperum competenter,
etc.]* [Chron. Parmense ad ann. 1282
apud Murat. tom. 9. col. 800: *Et ibi diu
steterunt (Brixienses milites) et trum-
averunt, et nemo exivit ad eos; et sic redie-
runt ad Albergarias suas sani et salvi.
Antiquit. Navaræ Jos. Moret. p. 534:
Quod est in illa Alfondega ad opus Alber-
garia seu Confratriæ . . . quod solare cir-
cumdatatur ab Oriente singulis dominibus,
videlicet Ennecio Rege. Albergaria His-
panice dicitur a Moreto Alvergue de los
peregrinos.]*

ALBERGATA, Jus gisti ac procurationis,
Dreit d'aubergada, in Foris Beneharn.
tit. 1. art. 17. 19. et in Consuetud.
Aquinæ tit. 9. art. 13. 18. Tabularium
Abbat. Conchensis in Ruthenis Ch. 561:
*Nec aliam exactiōem, neque procuratiō-
nem, neque hospitalitatē, quæ vulgo
dicitur Albergata, etc. Libertates villa
Riomensis in Arvernis, concessæ ab
Alfonso Comite Pictav. ann. 1270. in
Regesto Constabularia Burdegal. fol.
92: *Faciunt annuatim Domino Regi unam
Albergatam, vel dant Præposito 70. sol.
Burdegal. Infra: Tenentur facere Alber-
gatam et dare comeditionem Præposito.**

ALBERGIA, Jus gisti. Charta Mathildis
Comitissæ, apud Ughellum tom. 7. Ital.
sacr. p. 1592: *Per Albergiam, foderum,
placitum, etc.*

ALBERGIA, apud Milites Hospital. S.
Joan. Hieros. vocantur domus, in quibus
Fratres Ordinis per nationes una come-
dunt et congregantur. Statuta ejusd.
Ordin. tit. 19. § 3.

ALBERGIUM, Jus etiam gisti ac pro-
curationis. Charta ann. 1270. in Hist.
Episcop. Cadurcensem pag. 126: *Quæ
quidem decem libræ, et quod Albergium
debent annuatim solvi et præstari dicto
Episcopo.. ratione decimaru[m] dictarum,
etc.* Charta Raimundi Comitis Tolosani
ann. 1224. ex Regesto 19. Archivi Regii:
*Retento tamen jure nostro, quod in pre-
dictis Castris et villis habemus, videlicet
cavalcatis et illa summa pecuniæ, quæ
consuevit dari pro Albergo.*

¶ **ALBERGIUS**, Fructus ex *Alberga*
proveniens. Instrum. ann. 1167. tom. 1.
Gall. Christ. pag. 67: *Omnis Ecclesiæ
præfatas, et omnes usaticos et Albergios
confirmo.*

ALBERGUM, interdum est Familia,
domus. Charta de Electione Consulum
Montispessulani ann. 1210: *Veruntamen in
istis 12. Consulibus non ponetur nisi unus
solus de uno Albergo.* [Charta ann. 1309.
tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 86: *Item
Albergum Joannis Odonis de S. Yllario,
item tria Alberga de Filloneres.. debent
domino corvatas quater in anno. Parvum
Chartul. S. Victoris Massil. fol. 27.
verso: Raymondus Bereng. Barchin. Co-
mes dat Abbati S. Victoris in compensa-
tione ville de Macerel.. Albergum seu
Boage, quod habebat in castello ejusdem
Abbatis.. ann. 1136. Indict. iv. Ibid. fol.
119. eodem ann. idem Comes cedit Abbati
S. Victoris permutationis vicissitudine
Arbergu sive Boage, quod habebat in
castello ejusdem Abbatis.]*

ALBERGUM, Jus perinde gisti ac pro-
curationis. Charta Raimundi Comitis
Tolosani ann. 1229. in Regesto Tolosano
fol. 121. pro hominio Episcopi Carpent-
ratensis: *Ita quod in civitate Carpent-
ratensi et locis proximi non habemus,
nec habere debemus Albergum, nec ali-
quid pro Albergo. Ita in Hist. Episcopor.
Lodevensium pag. 78. [Charta ann. 1133.
ex parvo Chartul. S. Victoris Massil.
fol. 155: Item quod dictus W. (de Tur-
riis) et heredes teneantur facere Alber-*

gum D. Abbatii et Priori majori S. Victoriis, cum venerint in praedicta valle, semel in anno, non diffinito numero personarum et equitatarum. Ibid. fol. 130: Item habeat singulis annis duo Albergam, unum in hieme, aliud in aestate cum xx. bestiis ad plus. Diploma ann. 1213: Habent praedicti Ademarus et successores ejus singulis annis in praedicta villa Albergum unum cum xl. equitaturis et sessoriis eorum, et xl. peditibus qui easdem custodiani.]

Hinc facere Albergum, vel Albergam domino capitali venienti cum certo Militum numero dicuntur vassalli, in Chartis Occitanis maxime, quod prandium vocat Tabularium Eccles. Cadurcensis: Galricus Vicecomes S. Cirici fecit pignoram Raimundo Raterii in villa, quae dicitur Crem, videlicet unum prandium cum centum Militibus per 300. solidos Aquitanenses. Charta hominii, facti ab Oliverio et Bernardo de Penne Raymundo Comiti Tolosano ann. 1218. in Regesto Tolosano pag. 86: Pro recognitione etiam ejusdem Castri vobis et successoribus vestris perpetuo faciemus Albergam singulis annis ad 20. Milites in capite castri. Alia ann. 1231. ibid. fol. 39: Dictus Comes habebit Albergam cum decem equitaturis et equitantibus tantum. Tabularium Eccl. Uticensis ann. 1244: Propteritem, nos debere facere singulis annis semel in anno tibi et dictæ Ecclesiæ... Albergam ad 3. Milites, et ad octavam partem unius Militis. Charta Tedisii Agathensis Episcopi, ann. 1215. in 30. Regesto Tabularii Regii n. 39: Salva etiam Alberga 30. Militum in ipso Castro eidem Comiti annuatim. Alia Rixovensis Dominae de Terminis ann. 1208. ibid. 61: Nos tenebamus in feendum Albergam duorum Militum in unoquoque measo et casalatico. Mox: In quibus measis, matis satis vetulis manent homines, Albergam duorum Militum, vel servitum, quod solent facere pro ipsis Albergis, etc. [**] Haec charta a Cangio in prima Glossarii editione bis memoratur, secunda quidem vice ex Regesto Carcasson. fol. 19. ubi dicitur Rixovensis filia Raym. Dom. de Termes.] Quippe ejusmodi Albergæ conversæ sunt in præstationes pecuniarias. Charta ann. 1306. in 9. Regesto Philippi Pulcri Ch. 14. ex Tabulario Regiō: Item 50. Albergas Militum, quas faciunt homines dicti loci pro 140. libr. et 10. solid. annui et perpetui redditus. [*] Charta ann. 1342. in Reg. 74. Char. reg. ch. 238: Pensiones denariorium, quæ Albergæ etiam nomine nuncupantur sive nominantur, etc. Verum non in pecuniaris modo, sed et in annoniaris præstationes conversæ sunt interdum Albergæ. Charta Philippi VI. ann. 1340. in Reg. 73. ch. 139: Concedimus... Albergam, quam habemus in villa de Portello prope Tholosam per duas leucas vel circa, que communiter anno quolibet valere potest quatuor viginti quartones bladi, medietatem frumenti et medietatem ave[naz].] Charta Austorgii de Petra Militis, diocesis Mimatus ann. 1242: Ita nomen, quod pro feudo debet dictus Chanillac dare Domino Astorgio quolibet anno Alberc ad 5. Chevaliers, cum Dom. A. vel alius pro ipso petierit. Alia ann. 1171. apud Gariellum in Episcopis Magaloniensibus pag. 142: Ut faciat inde mihi et successoribus meis hominum, et singulis annis ad communionem meam vel meorum Albergam decem Militum. Vide eundem pag. 222. 255. 262. 269. 307. In Charta Guillelmi D. Montispessulanus ann. 1185. albergum tribus, 4. etc. militi-

bus, saepe occurrit. Alia Jacobi Regis Arag. ann. 1260: Et velitis facere nobis et nostris, et dare Albergam quolibet anno ad 4. Milites, quando a nobis... fueritis requisiti. Charta Wil. de Montispess. ann. 1103: Vicarius nec alius pro eo mandabit Albergos in toto Montepess. preter Albergos Militum. Charta Ademari Comitis Valentiniensis ann. 1188. apud Jacob. Sponium in Itinerario tom. 3. pag. 15: Ut nullo deinceps tempore a me vel ab alio successorum meorum violentas sive injustas exactiones pensare cogantur, fidjessores sive obssides præter suam voluntatem non fiant, salvis legibus et justitiis meis, bannis, et expeditionibus, et Ospito centum Militum, etc. Denique hæc inedita perinde Charta: Anno ab Incarnat. Dom. 1202. mense Aprili, ego Guillelma filia quondam Guillelmi de S. Michaeli... et ego Raymundus de Insula maritus dictæ Guillelme per nos et nostros bona fide et sine dolo cum hac carta vendimus et in perpetuum tradimus et concedimus tibi Guillelmo domino Montispessulanus, filio quondam Mathildis Comitissæ, et tuus,... videlicet Albergum duobus Militibus et tertie partis alterius Militis, et dominium, et consilium, et laudinium, et totum hoc, quidquid sit vel esse potest, quod nos habebamus vel habere visi sumus in toto honore, quem Bertrandus de Monte Mirato a nobis tenebat in termino de Palude. Vide Historiam Episcoporum Lodoven. sum pag. 201.

ARBERG. Tabularium Conchense in Ruthenis Ch. 97: Et 2. sestaria de civada et 2. gallinas, et Arberg.

ARBERGARIA, idem quod Albergaria, Jus gisti. Charta Raimundi Burgundiae Comitis apud Perardum pag. 198: Perdonavi omnibus in terra, quam Sancto dedi, manentibus, Arbergarias, corvatas, expeditiones, ostias, etc. Alia Guillelmi III. Comitis Arvernie, qua Ecclesiæ Claromontensi concedit quandam partem occidentalem ipsius ciuitatis, Arbergarias scilicet, et omnem districtum, et omnes malas captiones. Quo loco perpetram Savaro in Orig. Claram. pag. 317. 1. Edit. ita appellata ejusdem urbis partem putavit. Vide Besium in Comitib. Pictav. pag. 467. et 504. Biblioth. Cluniac. pag. 144. Perardum in Chartis Burgundicis, pag. 198. etc.

* ALBERGHAGIUM, Jus gisti seu procurationis, idem quod Alberga. Libert. Montisfer. ann. 1291. in Reg. 181. Char. reg. ch. 154: Item dominus, domina, bajulus seu aliquis (ex) eis habebunt infra dictum mandamentum... Albergatis. Schedæ D. Aubret: Dominus de Franchelins in Dumbis Albergavit terram de Maladeria ea conditione, ut si pestis superveniat, emphiteuta aliam terram pro agrotis dare et suppeditare teneatur.]

* ALBERGADA, Præstatio nomine albergæ soluta. Homag. duci Aquit. præstita ann. 1273. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 24. r^o: Nec debet exercitum, nec cavalgatam, nec Albergadam. Libert. villæ de Granata ann. 1291. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 19. art. 1: Quod per dom. nostrum Francorum regem vel successors suos non fiat in dicta villa tallia, Albergada, questa, etc.

* ALBERGUATA, Eadem notione. Charta ann. 1299. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 110. r^o. col. 1: Item in eadem parrochia loco de Faurges et de Boyard lxvi. sol. Morlan. et a quolibet habitante Alberquatam quolibet anno in predicto festo beati Martini yemalis. Quæ Alberguate tempore pacis poterant valere, sicut per eos fuit extimatum, l. sol. et vj. den. Morlanienses.

[**] Vide Tractoria 2. Servitium de

cibo, Prandium, Procuratio, Paratæ, Misericordia, etc.]

* 1. ALBERGATOR. Qui procreationem seu gustum exigit. Stat. comit. Tolos. de Haeret. capiendis ann. 1233: Domos religiosas nimia importunitate albergandi opprimerre præsumunt... Hujusmodi Albergatores reprimant importunos.

* ALBERGUS. Qui Albergæ obnoxius est. Charta ann. 1103: Vicarius nec alius pro eo mandabit Albergos in toto Montepessulanus præter Albergos militum. Vide supra lin. Vocem Alberga, etc. ubi Albergus idem significat quod Alberga.

ALRERGARE, Hospitari, divertere, procreationem exigere. Statuta Raymundi Comitis Tolosæ contra haereticos: Statuimus, ne Barones, Milites et alii homines nostri, Abbatis, grangias, et alias domos religiosas importunitate Albergandi opprimerre præsumunt. Jacobus I. Rex Aragonum in Constitutionib. Catalaniæ MSS. ann. 1228: Statuimus, quod Vicarii non Albergent in mansis Ecclesiæ, vel locorum religiosorum. Charta G. Comitis Niverensis et Forensis ann. 1239: Quod omnes homines, quos dicta domus (Bonii loci) Albergavit in terris suis, vel in posterum Albergabit, in posterum ab omni collecta et exactione et tallia immunes sint. [Vetus formula inter Leges Guidonis Imper. apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 166: Petre, comes te appellat Martinus tuus Erimannus, quod tu Albergasti per virtutem (id est, vi) in casam suam, et tulisti per virtutem sibi unum porcum.]

ABERGARE, in Charta ann. 1273. apud Perardum in Burgundicis pag. 428.

ALBERGARE, Dare ad Albergam, seu ad censem, et prestationem, cujusmodi est illa, quæ pro gisto exsolvitur. Charta Amedei VII. Comitis Sabaudia pro Burgi incolis ann. 1397: Concedimus eisdem Burgensibus... licentiam et auctoritatem dictas turres villæ nostræ antedictæ locandi, Albergandi, appensionandi, etc. Vide Guidonem Papæ consil. 123. [Charta pro fundatione Marciliaci ann. 1239. tom. 4. Gall. Christ. inter Instrum. col. 100: Concedunt... Abbatissæ et Conventu superdictis omne jus contractus allegandi, recipiendi et retinendi quoscumque et undecimque venientes in mansis et locis suis; dantes et concedentes eisdem omne jus denominationis prædictis taliter Albergatis. Schedæ D. Aubret: Dominus de Franchelins in Dumbis Albergavit terram de Maladeria ea conditione, ut si pestis superveniat, emphiteuta aliam terram pro agrotis dare et suppeditare teneatur.]

* ALBERGARE, Hospitio excipere, Gall. Loger. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 116. v^o: Item si quis scienter Albergaverit bannum communis Vercellarum de maleficio, etc.

* ARTBERGARE, Hospitio excipere, vel morari in aliquo hospitio. Charta Conradi Imper. ann. 1023 in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 76.

* 2. ALBERGATOR. Qui hospitio excipit. Chron. Parmense ad ann. 1295. apud Murat. tom. 9. col. 831: Postea equitavit (Episcopus) Rhegium et hospitatus fuit in burgo de S. Catherina in domo Johannis Chinani Albergatoris, ubi stetit per tres dies vel circa. Privilegium Philippi de Sabaudia ann. 1475. apud Guichenonum Hist. Bress. pag. 33: Quod amodo in antea nulli ex subditis nostris, sive sint hospites, tabernarii, Albergatores, paneterii vel alii quicunque et cuiuscumque status, vendere audeant vel præsumant vina aliena seu extera.

* ALBERGARIUS, Caupo, stabularius,

Ital. *Albergatore*, nostris *Aubergiste*. Charta ann. 1252. apud Columb. in Genealog. domus de Simiane pag. 592 : *Habent jus hospitandi in hospitiis publicis Albergiorum.*

* ALBERGARIA, ALBERGUARIA, Diversorium, Gall. *Auberge*. Charta ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 179. col. 2 : *Propter Albergariam sive hostalariam dicto portali contiguam, in qua Albergaria, si dictum portale apparetur, inimici dom. nostri regis se possent secretere, etc.*

* ALBERGATA, Eodem intellectu. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazagues : *Et tunc Grillonum praedictus fecit praconisari in Albergata omnia praedictorum, quod nullus auderet, etc.*

ALBERGELLUM, [Ut mox *Albergo*.] Vide *Halsberga*.

* **ALBERGIO**, Lorica maculis contexta, Gall. *Haubergeon*. Lit. ann. 1275. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 63. art. 14 : *Balistæ vero, et quarcelli (quarelli), torni, scuta, toricæ, Albergiones, perpuncta, etc.* Vide mox *Albergo*. [** Vide Raynouardi Lexicon Rom. tom. 1. pag. 152, in voce *Ausberc*.]

* **ALBERGURIUS**, Loricarum maculis contextarum, Gall. *Haubergeon*, faber. Catalogus MS. Sodalium Confraternitatis artificum in Ecclesia B. M. Deaurante Tolos. : *N. Anhelarius, N. Alberquerius, N. Parmentarius.* [** Gallice *Haubergiers*. Vide Registres des metiers de Paris d'Et. Boileau tit. 26. ed. Depping. pag. 66.]

* **ALBERGUS**, Hospitium, domus vel ejus incola. Charta Guigonis Dalphini ann. 1258. pro Communia Upasensis e Schedis D. Lancelot : *Prædicti vero homines propter hoc nobis debent facere, vide-licet quilibet Albergus, seu hospitium, qui boves haberuit, XIII. den. et II sextaria avenæ, et Albergus, qui boves non tenuerit, XII. den. et I. sext. avenæ annuatim. Vide *Albergo*.*

* **ALBERIA**, ALBERIATA, Locus alnis seu populis albis consitus, nostris *Aunaie*, olim *Auberoie* et *Aubergire*. Charta ann. 1271. in Chartul. Med. monast. : *Super molendinis, pratis, terris, olchis, ædificiis, aquis, piscaturis, Alberiis, et super aliis pertinentiis, etc.* Charta ann. 1388. ex Reg. Joan. ducis Bitur. in Cam. Comput. Paris. fol. 136. r : *Quoddam hospitium, vocatum hospitium de Oriaco, prope villam Bituricensem situatum, cum terris, pratis, nemoribus, redditibus in bladis, vinis, denariis, polallis, vineis, Alberis, censibus, etc. Quæ in Charta Gallica ejusdem anni de ead, re fol. 141. r. sic redditur : Ung hostel, appellé l'ostel d'Or, avecques toutes ses appartenances,... tant en terres, prez, bois, rentes de blez, de vins, de deniers, poulaillies, vignes, Aulnoiz, etc. Auberoie, in Ch. ann. 1390. ibid. fol. 142. v. Charta Joan. ducis Bitur. ann. 1401. fol. 179. r : Molendina nostra,... cum eorum saltibus, aquis, ripperis, exclusis, Alberis, Alberiatis, piscaturis, yvneribus, aquæductis, etc. Reg. Cam. Comput. sign. Bel fol. 84. v : *Vergiers, houches, chasaus, maisons, Auberoies, bois, boissous, eauies, pescheries, etc.* Lit. pro Gilberto de Chabannes ann. 1473. in Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 102 : *Ensemble les Auberges de Bournequel et les dîmes de Negrepelisse. Sed et arbor ipsa Auberoie dicitur, in Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. ch. 120 : Le suppliant et Jehan Caillaud eurent noise et débat ensemble à l'occasion de certains fagots d'Auberoyes, etc.* Vide supra *Albaretæ*.*

* **ALBERJO**, Lorica hamis conserta, Gall. *Haubergeon*. Computus ann. 1336. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 926 : *Item tres Alberjones valoris... 6. sol. grossorum. Vide Halsberga et Gambiso in Gambeso.*

* Inventar. ann. 1255. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 115 : *Præterea inveni in dictis bonis quinque Alberjons et unum alberc, et tres balistas et unum contre-pointe. Vide supra *Albergio*.*

* **ALBERJONATUS**, Maculis contextus, Gall. *Haubergeon*. Libert. Brianzon. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 727. art. 12 : *Et omnes de dicto numero cum propunctis, gorgeriis, bacignetis Alberjonatis, cirotectis ferreis, platis seu alberjonis malizæ competentis, etc.* Vide *Halsberga*.

* **ALBERIUS**, Populus alba seu tremula, vel Alnus. Chartul. S. Ursini Bitur. fol. 39. r^o : *Ego Gunsnerius Rusanus et Joannes filius meus vendimus S. Ursino et canonici ejusdem ecclesie alodium nostrum, et habet has terminations, ex una parte aqua Lostra, et tres ulmos et duos Alberios. Vide supra *Albarus*.*

* **ALBERON**, Frumenti species purior. Tabular. S. Petri Carnot. : *Erunt autem in uno modio quoque frumenti minæ ad justam mensuram xxx. Erit vero frumentum illud de meliori frumento post illud, quod dicitur *Alberon*.*

* **ALBERUS**, Arbor, Ital. *Albero*. Charta Longobardica apud Ughellum tom. 8. pag. 78 : *Et fluvio Tamari usquedum commiscetur in fluvio Sabati, cum aquis et Alberis, et ripis suis, etc.*

* **ALBESITAS CELI**, Apud S. Augustinum in Soliloquii lib. 1. cap. 13. Quo sensu *albens* cælum dixerunt Sisenna lib. 4. Hist. Symmachus lib. 1. Epist. 7. *Cælum albescens*, Gregor. Turon. lib. 10. Hist. cap. 15. lib. 2. de Mirac. cap. 18. [Sidonio *Albescitas cæli, Aurora*.] [** Pau-lus J. C. in Dig. lib. 28. tit. 2. fr. 25. § 1 : *Albescente cælo.* Gloss. in cod. Reg. 4778 : *Albescere, Mane fieri.* Vide Forcell. Lex. voc. *Albens* et *Albescens*.]

* **ALBESIA**, *Genus scuti quia album*, Ugitioni. Festus habet : *Albesia Scuta dicebantur, quibus Albenses, qui sunt Marsi generis, usi sunt. Hæc eadem Decumana vocabantur, quod essent amplissima ut decumanus fluctus.*

* **ALBESURA**. Vide mox in *Albufferia*.

* **ALBEUS**, [Alveus, Gall. *alvéole*.] Dieff.]

* **ALBEUSIA**, [ALBESIA. Dieff.]

* **ALBEXI**. Vide *Aiguezis*.

* **ALBEYNES**, Idem qui *Albani*, Extranei, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. col. 297.

* **ALBEYUS**, Albus, moneta argentea minutior. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 52 : *Insuper quædam breva monetæ nigrae quindecim marcharum, que penes Perrotum de Claressac operarium tradita et debilis Albeyo uno denario pro marcha.* Ubi forte legendum *Alleyo*, Gall. *Alliage*.

* **ALBI**, Factionis cuiusdam apud Italias nomen, cui opposita, *Nigri* appellatur. De iis ita Bonincont. lib. 7. Hist. Sicul. part. 3. pag. 76. apud Lamium in Delic. Erud. : *Per ea tempora (ann. 1300) omnis fere Italia novis factionibus agitabatur; nam Cancellaria gens Pistoriæ nobilissima in duas divisa partes, quarum una Albi, altera Nigri, vocabantur, etc. Ex quibus Nigri imperatori faveant. Gibellini postea dicti sunt, qui vero ecclesiæ, Guelphi... adpellabantur, ait idem Bonincont. ibid. part. 1. lib. 4. pag. 270. Vide *Gibellini*.*

* **Societatis ejusdam apud Gandaven-**

ses sub appellatione *des Blancs-chaperons* meminit Froissart, in vol. 2. cap. 37. *Il fait qu'en la ville de Gand une ancienne coutume en usage... soit recouvré et renouvelé. C'est que les Blancs-chaperons soient remis avant, et qu'ils aient un chef, auquel ils se puissent tous retraire et râlier.*

* **ALBIANUS**, [Qui albo et nitido corpore est.] Gloss. Græc. Lat. *λευκόψος*, *Albia-*nos.

* **ALBIBESCERE**, [Libare. Dieff.]

* **ALBICARE**, [Ut ALBARE. Dieff.]

* **ALBICASCERE**, *Illocere*, Barthii Gloss. ex Cn. Matio [** Ap. A. Gellium lib. 15. cap. 25] : *Jam jam Albicascit Phœbus et recentatur. Alii legunt, Albicassit.*

* **ALBICATUS OCULUS**, id est, Albugine oculis. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 138 : *Amisit visum quod nini videt, erantque oculi ejus Albi-*catus.

* **ALBICILLA**, [Stagnum. Dieff.]

* **ALBICOREUM, CORIUM, TORIUM**, [ALUTA, peau passée à l'alun. Dieff.]

* **ALBICULA**, [Stagnum. Dieff.]

* **ALBICUM, GUM, TUM**, [Gall. coussi- net. Dieff.]

* **ALBIDA**, [Ut ALBICA. Dieff.]

* **ALBIDARE**. Vide supra *Albare*.

* **ALBIDATURA**, Idem quod alibi et sœpius *Adludatura* dicitur. Vide infra *Alldarius*. Stat. Caroli IV. pro pannificio ann. 1322. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 210. r^o : *Ratione... fulloniæ, purgaturæ, seu pincturaturæ pannorum, Albidaturæ, etc.*

* **ALBIDIA**, Anglia, quæ olim Albion, dicta semel ac iterum Willelmo Britoni lib. 4. et 9. Philipp.

* **ALBIDITAS**, *Albedo, Blancar*, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Albitas*.

* **ALBIDO**, [Ut ALBOR, signum lepræ. Dieff.]

* **ALBIFERREUS**, Ex ferro cuistannum inductum factus, Gall. *de Fer blanc*. Translatio S. Medardi, tom. 2. Junii pag. 102 : *Qui pervenientes et illius chorū intrantes, prædictum Crochet ad gradus majoris altaris stantem stola opertum, et vas quoddam quasi uno cubito longum, ex lamina Albiferrea confectum præ manibus tenentem invenerunt; cui quidem vasi pendulus erat magnus sigillus ceræ viridis in pyxide etiam Albiferrea inclusus.*

* **ALBIFICARE**, Tectoriis seu incrustationibus inducere. Reg. Phil. Aug. 34. bis in Chartoph. reg. part. 1. fol. 95. v^o. col. 1 : *Pro... turri reparanda, ubi petra-ria percussit et eadem Albificanda, lxx. lib. Vide Albinus 1.*

* **ALBIGENSES**, Hæretici ita dicti ab Albigensi civitate in Occitania, ubi multum in valuerunt Philippo Augusto et Ludovico VIII. regnibus, quorum initia, progressus et hæreses multi pas- sim recensent Scriptores. Matth. Paris ann. 1213 : *Dicuntur autem Albigenes ab Albia civitate, ubi error ille dicitur sump- sisce exordium.* Vide Rogerum Hoved. pag. 556. et alios ejusdem temporis Scriptores. *Aubijois* et *Aubejos* Poëtis nostratis appellatur. *L'ordene de Chevalerie de Hue de Tabarie* MS :

Ja li bon dure ne porroient,
Se che n'est fors de Sarazins,
D'Aubijois et de Barbarins.

Guillelmus Guiart MS :

En cel temps fu d'Aubijois Sires
Simon le Comte de Monfort.

Titulus Chronicus Guillermo de Podio Laurentii; *Incipit Chronica Magistri Guillermo de Podio Laurentii super historiam negotiorum a Francis, Albigensibus vulgariter appellatis, i. Albejots, etc.*

* **ALBINATUS**, Idem quod *Albanagium*, apud Spelmanum et alios. Vide *Albani*.

* **ALBINEUS**, Equorum color, apud Palladium in Martio tit. 13.

1. **ALBINI**, et **ALBARII**, Tectores, qui parietes tectoris, seu inscrustationibus, inducunt. *Glossar. Græc. Lat. κοντάρης, Dealbator, Albinus, tector; λευκωτής, Dealbator*. Horum opera *Albaria* dicuntur apud Plin. lib. 36. cap. 23. *Vitriv. lib. 7. cap. 2. Sponii tom. 3. Itiner. pag. 54* et in *Gruteri Inscript. 172. 2. Tectorium* autem et *Albarium* seu *Album opus* in eo differunt, quod qui parietes dealbant, opus etiam tectorium faciunt: nam et *Tectorium* est omne opus *Albarium*, non omne tamen tectorium *Albarium* est, sed illud dumtaxat, quod nuda calce constat. *Tectorium* fit arenata calce, vel marmorato, *Albarium* calce mera: inde *Albinus* et *Albarius*, qui dealbant. *Græci κοντάρης* vocant tam *Albarios*, quam *Tectors*. Ita *Hesychius*, et alii.

* 2. **ALBINI**, Extranei, advenæ, apud Spelman. et alios. Vide *Albani*.

* **ALBININUM**, Liber ecclesiasticus, in quo *albarum* benedictiones et orationes super *albatos* continentur. *Necrolog. B. M. de Medunta MS. fol. 4. r.*: *Gillebertus sacerdos, qui dedit huic ecclesiæ martilium, collectarum et Albininum. Vide Alba 3. et 4.*

* **ALBINUM**, Jus in bona *Albanorum*, Gall. *Droit d'aubaine*. *Fragm. Chron. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 1151*: *Cum nobilitis, hostagiis, hominibus, censibus, terris et redditibus, pedagiis, praefecturis, vacantiis et Albinis, etc. Vide supra *Albanagium*.*

* **ALBINUM**, [Gall. *roseau blanc*. Dief.]

* **ALBIO**, [Album, tabula in qua scribabantur milites; liber in quo nomina sanctorum scribuntur. Dief.]

* **ALBIOLA, IUM**, [Gall. *ventre, panier, benne, flancs d'un navire*. Dief.]

ALBIOLUS, Ugutio: *Alvus et albus, pro ventre, et hic albo indeclinabile, id est, liber, in quo nomina Sanctorum scribuntur; unde Albiolus dicitur*. Salmasius censem idem esse quod *Alveolus*, in veteri Instrumento publicas securitatis, apud Brisson. lib. 6. Formul.: *Mortaria mar morea duo valente siliqua aurea una, Albiolo ligneo uno valente nummos aureos 40; nostris Auge.*

* **ALBIOS**, [Gall. *albinos*. Dief.]

* **ALBIPEDIUS**, [Qui pedes albos habet. Dief.]

ALBITAS, ALBIDITAS, Albedo, in Breviiloquo.

ALBITIO FURFURIS, apud Apuleium de Virtutib. herbar. cap. 20. § 2. Fur fures ipsi, et squammulæ furfuraceæ albicias.

* **ALBIUM**, [Alveus. Dief.]

* **ALBIUS**, Idem, opinor, quod *Alveus*, nostris *Auge*. Ut *Albiolus*, pro *Alveolus*, ita *Albius*, pro *Alveus* dictum existimo. *Chartula plenaria securitatis sub Justiniano apud Brisson. lib. 6. Formul.*: *Albio valente nummos 80. rapo valente asprie, modio valente asprie.*

ALBO, ALBUS, Ugutio: *Albo indeclinab. est liber, in quo nomina Sanctorum scribuntur*. *Chronicon Centulense Hariulfi lib. 4. cap. 17*:

Abba Angelranus loculo quæ paucula nostro Contulit, hic reliquit scriptus qui cernitur Albus.

[*Spicilegium Acherii tom. 8. pag. 155. ex*

quadam forma electionis Episcopi: *Quapropter vir inclitus Dagobertus primæ sanctæ Bituricensis Ecclesiaz sedis Archimandrita cognoscens obitum beatæ memoriz Frateri Episcopi sanctæ sedis Caturicensis Ecclesiaz, cuius memoria æthereo describatur in Albo, uti sacra Canonum auctoritas jubet.*] [* Gall. pierre à rasoir. Dief.]

ALBOR, Albedo. Mamotrecti auctor: *Albor, Color albus*. Its legit in *Levitico* cap. 13. ubi *Editio recentior habet in colore album*. *S. Cyprianus de Discip. et hab. Virg. : Execrari canitiem, detestari Alborem. Caelius Aurelianus lib. 2. de Tard. passion. cap. 7. ovi Alborem dixit, ut et Apicius lib. 2. cap. 6. quem idem Apicius lib. 5. cap. 3. lib. 6. cap. 6. et alii *Albumen*, Plinius *Albuginem* vocant. Dantes in *Purgatorio* can. 6:*

Vedi l'albor che per lo fumo rai.

Hispanis Arbor, est aurora.

* **ALBORAS**, Rocho le Baillif, est *Maculosa fedatio planæ cutis, neque in principio est ulla exulceratio, sed in processu temporis idem quod morphæa.* [** בְּרַבָּה] (baras) Arabibus *Lepra*.]

* **ALBORATUS**, Arboribus consitus, ab Ital. *Albore*, Arbor. *Charta apud Corbinel. inter Probat. tom. 1. domus de Gondi* pag. 87: *Unam petiam terræ arativæ, et vineatæ et Alboratæ, positæ in comitatu Florentiæ, etc.*

* **ALBORII ECCLESIAE**, forte qui Albo seu Catalogo Ecclesiæ inscripti erant, Gall. *les Immatriculés*, vel *Alborii pro Albani*. Gall. *Aubains*. *Commemoratorium de quibusdam villis S. Victori restitutis ann. circiter 780. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 41*: *Taliter hoc inquisivimus, et sic veracius exinde invenimus, quomodo ipsas casas Ecclesiæ Dei Alborii ipsius Ecclesiæ ipsas villas possederunt.*

ALBORIUM, *Arcus de Alborio*, Gall. *Arc de aubour*. *Charta pro Vicariis Bituricensib. ex Tabulario S. Sulpicii Bituric. : Qui ad portaverit ferros et clavos ad vendendum, habebit Vicarius unum denarium, ex hastis unam hastam, ex arcis de Alborio, unam arcam, ex tertieris unum tercierum. Nostri Aubour et Aubier, vocant, quod Latini *Alburnum*: at cum hæc ligni pars rei omni inutilis sit, roboraque dealbournari soleant, ut aut Plinius, cum in opus mittuntur, aliud sonare hanc vocem dicendum est. Vide Arcus 2.*

* **ALBROGANTIA**, pro *Albergantia*, ut videtur. *Procuratio, convivium. Pactum inter abbat. de Fayeto et comit. Astarac. ann. 1266*: *Volumus quod unoquoque foco nostræ populationis de Saissano, pro Albrogantia unius militis et unius scutiferi semel in anno, habeatis xij. den. Morlanenses, unum sextarium avenæ in festo omnium Sanctorum. Vide Alberga.*

* **ALBUCINUM, IUM**, [Petit lait. Dief.]

ALBUFERIA, *Testamentum Joannis Reg. Aragon. ann. 1272. in Spicilegio Acheriano tom. 9. pag. 249*: *Assignamus omnes redditus nostros civitatis Valentiae, cum salinis et Albuferia ejusdem.* [Perpetram *Albesura*, tom. 1. Anecdote. Marten. col. 1142.] *Charta alia anno 1248. apud Diago in Hist. Regni Valentiae lib. 7. cap. 44*: *Quod possitis retinere in Olla 60. Saracenos ad opus 30. barcharum Albufera, et 40. Saracenos, ad opus bruginarum, cum uxoribus et filiis et filiabus suis, et tota posteritate eorum in perpetuum.*

Franciscus Sobrinus in *Dictionario Hispano-Gallico Bruxellis anno 1705.*

edito: *Albufera, Reservoir d'eau, une sorte d'étang ; un étang marin comme celui qui est auprès de Valence, où il y a force poisson.* Cum in *Testamento et Charta laudatis agatur de Albufera Valentie, sequitur hac voce aliud nihil intelligendum esse, quam stagnum illud Valentie, de quo Sobrinus, aut forte stagnum salinarum, Gall. *Marais salant* ; quod priori in loco *Albuferia* salinus adjungatur. [** Fusteri Vocabul. Valentiano-Castell. : *Albufera, agua de la mar como laguna*. Academicis Matri. : *Alberca, stagnum*; *Albufera, Lago grande, que nace del mar, b es formado de sus crecientes, como la Albufera de Valencia y la de Mallorca*; *Albuhera, Alberca b estanque de agua dulce*. Lusitanis *Albufera*, proprie stagnum mari num, de omni lacu dici, scribit S. Rosa de Viterbo. Arabibus בְּרַבָּה est lacus.]*

* **ALBUGINARIUM MALUM**, Oculorum albugo. Vide *Perula*.

* **ALBUGO**, [Albumen, sordes aurum vel oculorum. Dief.]

ALBULÆ, *Id est, Maculæ oculi quasi albae*. Ita Matthæus Silvaticus.

* **ALBUM**, Eadem notione. *Vita S. Anselmi Lucensis Episcopi tom. 2. Martini pag. 658*: *Venit ad tunulum sanctissimi patris nostri quædam de Episcopatu Cremonensi... cui Album unius oculi lumen penitus abstulerat ; alteri vero via in die videndi facultas erat.*

* **ALBUM**, nude, pro *Ipsa epistolæ contextu*. *Instr. ann. 1857. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 185. col. 2*: *Quod quidem Album lectum per dictos dominos consules in præsencia eorum consiliari, parati se obtulerunt facere circa hæc, quæ tenentur et debent. Et pag. 212. col. 1*: *Et appetit (literis) in præsencia consilii, fuit in Albo repertum, hæc verba : De par le regent, etc. Sic Blanc dixerunt nostri, pro Inferiori parte libelli vel cuiusvis schedule. Stat. ann. 1306. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Pater fol. 166 r°*: *Il rapporteront (les baillis) en leur premier compte les nons des acheteurs des ventes des bois, et les nons des pleges au Blanc ou au dous de leur compte.*

* **ALBUM PRÆTORIS**, Locus dealbatus, ubi *Prætoris Edicta affigi solebant*. Clement. de *Judiciis* cap. 1: *Ad instar Edicti in Albo Prætoris*. Vide *Hierolexicon Macri et Hofmannum*. [** Rectius in Lex. Jurid. Brissonius: *Tabula erat dealbata, seu albis literis notata, in qua Prætores edicta sua, quo omnibus innotescerent, actionesque et interdicta proponebant. Quod satis innunt hæc verba : Qui Album Prætoris corriperit, etc.*]

* **ALBUM SIGNATUM**, Gallis *Blanc-signé*, Scheda est in cuius ima parte chirographum solum scriptum est, ut in superiori parte possit exarari quidquid voluerit is, cui hæc scheda credita est. *Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1484. apud Baluz. Hist. Arven. tom. 2. pag. 233*: *Quin immo liquide dictam prætentam transactionem falsam, ac casu quo reperiatur, illam dicti Joannis Comitis signo manu signatam super quodam Albo Signato longe per antea et fabricatum fuisse appareret.*

ALBUNA, Gloss. Isid. *Mater Matuta*, id est Aurora, Gall. *Aurore, Déesse du matin*. *Ino Cadmi filia*, Λευκόθέα dicta a Græcis, *Matuta a nostris, inquit Tullius, dicta est quod matutino tempori præsit*. De hac Dea videre potes *Apollod.* lib. 3. *Gloss. Lat. Gr. Albanea, Λευκόθέα*. [** Vide *Forcell. Lex.*]

* **ALBUNEA.** [Ut ALBOR, signum lepræ. DIEF.]

ALBURA, λεύκωμα, *Albumen*, in Supplementum Antiquariorum.

* Nostri ab Albumen, *Albun* et *Aubun* dixerunt quod nunc *Blanc d'œufs* nuncupamus. Lit remiss. ann. 1394. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 180: *La femme dudit Jehan lui demanda qui lui avoit fait sanc, en lui disant, Fai mettre sur tes plaies des Albuns d'œufs et des estoupes, afin que autre mal ne t'en vienne.* Stat. prō obliariis ann. 1406. in Reg. 166. ch. 135: *Item que aucun obloyer ne puist ne doye acheter Aubuns d'œufs de confrérie ou d'ailleurs.* Sic pro *Aubins*, leg. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 150. ubi consule notam docti Editoris. Eadem leguntur in Consuet. MSS. S. Genoveſa fol. 10. v.

* **ALBURNUM.** [Gall. *aubépine*. DIEF.]

1. **ALBURNUS.** Subalbus. Gesta Consul. Andegav. cap. 12. n. 4. de Cometa: *Splendoris Alburni radium... producens. Vox Latinis haud ignota.*

* **ALBURNUS.** [Quidam piscis. DIEF.]

1. **ALBUS.** Statuta Ordinis de Sempringham pag. 730: *Exceptis infirmis, qui si voluerint, Album comedere poterunt in Adventu, ... sed non carnes, etc.* Id est, panem album. Ita pag. 734.

2. **ALBUS.** Moneta argentea minutior. Gall. *Blanc*, Italis *Biancho*. Egid. Aurea-Vallis Monachus in Hugone Episcopo Leod. cap. 111: *Reddedit 15. millia librarum Alborum, et centum libras Leonenses ad opus Ecclesie.* Chronicón Valciodorensis: *Pro quo habemus ad quionagium suum 40. solidos Alborum.* [Bern. de Breydenbach Iter Hierosol. pag. 141: *Sed quando octo Halenses pro uno Albo et viginti quatuor Albi pro uno floreno computantur, talis consurgit summa.* Chronographus quidam apud Spelman.: *Tunc temporis (ann. 1087.) currebat in Britannia (Armoricana) moneta argentea, valente quolibet Albo argenteo sex denarios Turonenses: et parvi denarii nigri currebant tunc in Britannia: in qua quidem moneta Alba, erant inscripta duæ hermine, in cujus quidem monetæ margine seu circumferentia erat scriptum sic: *Moneta Alani Dei gratia Britonum Ducus. Albi Valencenenses*, apud Valesium in Notitia Gall. pag. 260. col. 2. ex Litteris Johannis Gusiæ Domini ann. 1189.] Vide Asperi, *Blancus*, et Bizarri Persica pag. 453.*

ALBUS CUM CORONA, **ALBUS CUM F. CORONATO,** **ALBUS CUM K. CORONATO,** **ALBUS MAGNUS**, etc. Vide *Moneta Argentea*.

* 3. **ALBUS**, vel **ALBUM**, Catalogus. Vide *Albo*.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613: *Albus, dictur tabula, in qua milites scribabantur. Inde Albiolus, diminutivum. Eadem notio, Blanc, pro Albo scilicet, Gall. Rolle, in quo descripta erant nomina eorum, qui vectigal solvere debebant, occurrit in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 11: Nous avons trouvé (en la ville Vic sur Aisne) détenu prisonnier ès prisons des religieux, abbé et couvent de S. Mard lez Soissons, Jehan Pouillet de Compiègne, pour ce que pour (par) les Blanz imposez pour nous et le fait de nostre guerre, il futazcer et imposez à deux francs d'or, etc. Hinc Lever la blancque pro Tributum exigere, quod in vectigalium programmata annotatum est, in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg. 179. ch. 195: Et aussi ont levé... la Blancque sur chacun quintal de sel.*

* **ALBUS ORDO.** Congregatio Monachorum Alborum. Historia Dalphin. tom. 2. pag. 377. ann. 1223: *Andreas Dalphinus Comes Albonis et Palatinus Viennæ, veniens Calesum in Abbatia Albi sui Ordinis, quam Prædecessores nostri... in fundo proprio fundaverunt, etc.* Vide *Ordo Albus*.

* **ALBUTUM.** [Calceus peregrini, vel cortex arboris querincæ. DIEF.]

* **ALCABAЛА.** Vide *Alcavala*.

ALCACARIA, **ALCACERIA**, etc. Vide *Alcheria*.

* **ALCADUS.** Idem qui apud nos *Scabinius*, *Judex civitatis*. Charta Jacobi reg. Aragon. ann. 1222. in Chartul. Campan. fol. 549. col. 2: *Mandamus itaque firmiter præcipientes majori domus, senioribus, baiulis, vicariis, judicibus, Alcadis, juratiss et conciliis, etc. Libert. Navarieræ ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 266: Concedentes ut habeant forum Jacre et in suis causis et judiciis utantur eodem, et habeant Alcadum et duodecim juratos, et notarium seu notarios publicos secundum quod necesse fuerit.* Vide *Alcaydas*. [** ^{BNP} (kadi) Arab. *Judez* ^{vnd} (kaid) vero *Gubernator, praefectus.*]

* **ALCAIDARIA.** Vide *Alcaydaria*.

* **ALCAIDIA.** Dignitas *Alcaydi*. Concil. Tarracon. ann. 1391. inter Hispan. tom. 4. pag. 527: *Cedit quidem in magnum Ecclesiæ detrimentum, quod scribanie, vicarie, baiulie, sagionie, carcellarie (cancelariae) castellaniae, Alcaidie, et earum fructus, emolumenta et officia... consuetu etiam per laicos gubernari.* Vide *Alcaydus*.

* **ALCALA.** Testamentum Sancii I. Regis Portugallie æra 1217. tom. 4. Monarchia Lusitan. pag. 260: *Reginae Donnae Sanciae dedi... omnes Alcalas meas, acitarias et colchias.* [Supellectilis genus est, sed fortassis rectius legeretur *Alcara, Alcaria*, seu *Alcheria*, quod ultimum vide.] [** Cum *Acitarias* et *Colchias* res sint ad sternendos lectos aptæ, conjicere licet *Alcala* esse voc. Arabicum ^{الْكَلَّا} (killa), Velamentum tentori forma consutum ad prohibendos culices, conopeum. Hæc et alias ex Arab. lingua petitas vocum origines cum communicavit vir doctissimus Lud. Dubeux, Bibliothecæ Regiae Conservator.]

* **ALCALDIS**, **ALCALDUS**, **Præses**, **Prætor**, **Praefectus**, Hisp. *Alcade* et *Alcaide*. *Alcaldi*, *Consiliarii*, *Officiales* et *Magistrinum*, apud Rymerum tom. 3. pag. 770. Et tom. 7. pag. 521: *Decem galeas bene armatas de uno patrono, tribus Alcalibus, sex arvaizis, etc.* [** Privilegium Ulissipon. æra 1179: *De navio vero mando ut Alcaide, et duo spadalarii, et unus petinal habeant forum militum.*] Concil. anni 1137. inter Hispanica tom. 3. pag. 346: *Habeant quolibet anno duos Alcaldos positos per ipsos Monachos.* Vide Acta SS. Maii tom. 3. pag. 552. supra *Alcadus* et infra *Alcaydus*.

* **ALCALI**, vel **ALKALI**, Sal elicitus. Vox Chemicorum ab Arabibus facta, ex planta quam *Kali* vocant. Gall. *Soude* et articulo *Al. Rochus le Bailli* in Dictionario Spagyrico: *Alcali est sal extractum ex cinere omnium corporum, idque sive sint liquidae sive solidæ (materie) omnibus rebus inest proprium.* [** ^{BNP} Arab. Cineres qui ex salicornia, similibusque combustis herbis conficiuntur.]

* **ALCALIGATUS AMNIS**, eidem scriptori est *Aqua per terræ calces ducta*.

* **ALCANNA.**] Ut *AKANNA*. DIEF.]

* **ALCANTARA**, vel **ALCANTERA**, Pons lapideus, Hispanis *Alcantara*, Gall. *Pont de pierre*. Primum Testamentum Ade-

fonsi Regis Hispaniæ apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 546: *Offerimus illis... unam Aheniam in ripa illius fluminis supradicti, subtus illa Alcantera (MS. S. Vict. Massil. *Alcantara*) contra partem S. Servandi.* [** ^{BNP} Arab. *Pons arcuatus.*]

* **ALCANTARE MILITES.** Ordo eques-tris militiæ apud Hispanos, de quo Marianus lib. 12. cap. 3. Hunc consule.

* **ALCARE**, [Provocare, appellare, in jus vocare; item versus aliquem se recipere. Vox Hispanica ab *Alcar*, Erigere, attollere: hinc *Alcadas* vox fori Hispanici, quæ certas appellationes designat in causis Clericorum, sed maxime pauperum, qui pre incipia ad supremas curias non possunt appellare. Hujusmodi appellationum Judices Episcopi.] Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscae, ann. 1247. fol. 5: *Decet dare bonam et sufficientem fidantiam, quod teneat ipsum pignus de manifesto, et quod non se Alcet cum illo pignore.* Fol. 9: *Clericus pro debito aliquo, quod debeat Laico, nullo modo potest se Alcare ad Episcopum; sed pro tota alia causa, quæ pertineat ad Ecclesiæ, aut ad ordinem suum, bene potest se Alcare ad Episcopum.* Observantia Regni Aragon. lib. 2. tit. *Ne Vir.* § 22: *Si clericus dicat coram Judice seculari, quod est in possessione aliquius rei, non potest se Alcare ad suum judicem, ad probandum suam professionem, etc.* [** ^{BNP} *Alcar-se* Castil. Catal. et Lusitan. olim erat Ad alium judicem provocare, appellare, et de omni judiciorum genere dicebatur; inde *Alça*, Hisp. *Altada*, Provocatio ad alium judicem. Charta Sancti II Reg. Port. apud S. Rosa de Viterbo tom. 1. pag. 72: *Et pro directis suis claratris non fiat Alça ad dominum Regem.*]

* **ALCAVALA**, **ALCABALA**, Tributum, pensatio: vox Hispanica, ab Arabibus hausta. Charta Alphonsi VIII. Regis Castellæ æra 1213. apud Anton. de *Yepe* in Chronicô Ordinis S. Benedicti tom. 7: *Et de ulla re vestra portaticum, neque Alcavala unquam persolvatis, nec vos, nec vestri homines.* Alia Ximenæ *Diaz*, uxoris Roderici *Diaz*, cogn. *Cid*, æra 1101. ibid.: *Sive de maximis et minimis Alcabalas, etc.* Alia tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 282: *Non detis portaticum, vel Alcavalam, aut cibarium.*

* Tractatum super jure regio, *Alcavala* nuncupato, Madriti ann. 1599. in fol. edidit Ignat. *Lassarte* J. C. Hispanus, quem inscripsit: *De decima venditionis et permutationis, quæ Alcavala nuncupatur, liber unus.* Illud autem, quod in regnis Castellano et Legionensi potissimum exigitur, definit: *Decima pars pretii est omnium rerum quæ venduntur, aut permuntantur publice vel privatim, sive res sint mobiles sive immobiles, ratione contractus, velut jure tributi, fisco solvenda.* Hujus originem refert ad regem Alphonsum XI. cui ad subsidium adversus Mauros, cum Algeziram obsideret ann. 1342. primum; dehinc, anno scilicet 1349. in perpetuum concessum fuit; quod tunc ad vigesimam, imo et trigesimam partem exactum, anno 1366. ad decimam usque perductum est. Vocis etymon a *Cabala*, quasi alia novaque receptio, accersit Joan. *Parladorius* lib. Rer. quotidian. cap. 3. num. 10. at vulgarem opinionem præfert Ignat. *Lassarte*, quæ tradit Alphonso exigendum vectigal proponenti, a Magnatibus responsum fuisse: *Tributo no le daremos, mas a darle lemos al, que vala tanto como lo que pide;* at-

que ex verbis *Al que vala efformatum esse Alcavala*. Exstant vero edicta de eo iure lib. 9. Recopil. tit. 17. Consule Diction. Hispan. Acad. reg. v. *Alcabala*. [** f. a radice Arabica *كَبَلَة* (*kabala*), Accipit.]

ALCAYDARIA, Tributum Alcaydis penitari solitum. Charta Henrici Comitis Portugalliae, tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 282: *De azaria nobis quitam partem, absque ulla Alcaydaria*. Est autem etiam ipsum Alcaydi munus. Charta Alphonsi II. Regis Portugall. ibid. tom. 2. pag. 268. v^o: *Et Prætor perdet ibi meam Alcaydarium, et accipiant justitiam de illo in suo corpore, etc.*

ALCAYDUS, ita Judices civitatum vocabant Saraceni Hispanici. Vitalis Episcopus Oscensis de Magistratibus Saracenorum Hispan. ; *In quibusdam locis Judices, in quibusdam Alcaydi, dicti Justitiae nuncupantur*. Charta Lorbanensis apud Sandovalium in Favila: *Christiani habeant suum Comitem de sua gente, qui manuteneat eos in bono iugro, secundum solent homines Christiani; et illi component ricas inter illos, et non matabant hominem sine jussu de Alcayde, seu Alvacide Saraceno, etc.* A Saracenis traducta postmodum haec dignitas ab ipsis Hispanis Christianis ad civitatum suarum Judices. Vide Oyhenartum lib. 2. Notit. Vascon. cap. 6. [et supra *Alcaldis*.]

ALCALIS, Eadem notione, in Charta Adelfonis Regis Aragonum apud Blançam pag. 640: *Et suos Alcales quod non ipsum judicet. Concilium apud Pennam Fidelem ann. 1302. can. 18: Si Alcales, vel Majorini, vel alii Rectores civitatum, vel aliorum locorum deliquerint, etc.*

ALCAYDUS MERETRICUM, seu *Uxoratorum*, qui de meretricibus et adulteris cognoscebat: ita olim dictus Officialis in Aragonia. Michael del Molino in v. *Adulterium*.

ALCAYDUS HONORIS, idem qui *Meretricum*. Vide eundem in *Alcaydus*. Observantia Regni Aragon. lib. 9. tit. *Articuli inquisitionis*, *Alcaydi meretricum et uxoratorum*, fol. 41. Edit. 1824. [** Vide *Alcadus*.]

ALCAZAREL. Idem esse videtur quod *Alcaçar*, vox Hispanica, vel Arabica, quæ domum fortis, regiam, vel castellionem significat. Epistola Innocentii III. PP. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 424: *In Portugal in civitate, quæ dicitur Estora, duos Alcazare, vetus et novum, cum omni hæreditate regia et aliis pertinentiis suis. Castellum de Guluce cum pertinentiis suis*. Vide inferius *Alcaceria* in *Alcheria*. [** f. leg. *Alcazares*, plural. vocis *Alcazar* vel *Alçaçar*. Vide infra in *Alcheria*.]

* Academ. Hispan. in Diction. *Alcazares*, vox Arabica, Arx inexpugnabilis. [** *حَصْرٌ*, Arx; vox hodie notissima Gallico.]

ALCAZARIA, Ædificium, forum, vel platea parva, ut placet Michaeli del Molino. Vetus statutum pro regno Navarræ factum a Jo. Paste Decano Carnotensi, et Hugone de Viri Milite, reformatribus dicti regni: *Item fiat ibidem carniceria pro Judeis. Item fiat Alcazararia, ubi Judei vendent mercimonias suas.* [** Arab. *حَسَنَة* (*Kaisariyya*). Vide de Sacy, Abdallatif, pag. 303 et infra *Alcheria*.]

ALCAZARIUM, Domus, arx, palatium. Chronicón S. Ferdinandi Regis Castil. in Actis SS. Maii tom. 7. pag. 370. D: *Firmatis deditio[n]is facienda conditionibus, continuo Alcazarium traditum Regi est. Hujus et superioris vocis origo est*

Alcaçar: quam expositam vide in Alcaceria post Alcheriam.

* **ALCE**. [Alx. gall. élan. DIEF.]

* **ALCEA**. [Gall. sorbier, verveine. DIEF.]

* **ALCEDO**, Cormorage. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. pro Alcedonia, tranquillum tempus.

* [Cormoran, mouette. DIEF.]

* **ALCEDONIUS**. [Alcyoni similis. DIEF.]

* **ALCERTO**. [UT ALCEDO. DIEF.]

* **ALCHA**, Pars ædis, in qua sunt cupæ, penarium, Gall. Celiere. Charta ann. 1253. in Chartul. Thelon. fol. 48. v^o. ex Cod. reg. 5649: *Gardinum et Alcham ipsius domus, sitas retro dictam domum, ... contiguas Alchæ Erardi Hainée, etc.* Idem prorsus est quod *Anche* dicitur, in Charta ann. 1262. ibid. fol. 51. r^o: *Li abbés et li convens ont quitté à Martin une Anche, qui siet derier sa maison.* Borellus vero *Anche* Cupam interpretatur. Vide supra *Anceria* 1.

* **ALCHAHEST**, Vox Chymicorum Roch. le Baillif in Diction. Spagyrico *Alchahest est Mercurius præparatus in hepatis medicinam*.

* **ALCHAMIA**. [Alchimia. DIEF.]

* **ALCHANALI**. [Archangelus. DIEF.]

ALCHAZ. Charta Rudesindii Episcopi Dumensis ærae 980. apud Anton. de Yepez in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 5. pag. 424: *Cingulos auro.... gemmatos duos, alios argenteos exauratos, ex quibus unum gemmatum, alias lineas 10. casulas silineas 10. alias casulas 13. quinque de Alchaz, sex Seray cardena* [tom. 3. Collect. Concil. Hisp. pag. 181. col. 1. legitur: *Sea Feray cardena.*] *septima Barragan 8. cardena maraye 9. vermelia exage 11. linea cardenea, et duas planetas urtiones, oracles 11. ex quibus unum auro et argenteo compositum, etc.* Voces omnino barbare, quarum notio[n]em aliquis forte me felicior inveniet. [** in (khazz), Sericum grossius, Pannus ex eo serico contextus.]

ALCHERIA, ALQUARIA, ALQUARIA, Villa [unius vel] paucarum domorum, quam nostri vulgo [Ferme, Métairie, vel cum plures sunt domus.] *Hameau, vocant.* [** Arab. *مَرْبُوْتَ* Urbs, pagus, villa, vicus, ager, castellum.] Sebastianus Cobarruvias: *Alqueria, es la casa sola en el campo donde el labrador del, se regoge con su gente y haro de labrança, por estar lexos de poblado, y que el dia se le fuera en ir y venir, no habitando en la misma tierra que labra, y assi vale tanto como casa de labrança, y donde ay muchas destas casas, apartadas unas de otras, pero en una comarca. Dize el padre Gaudix, que el nombre Alcarria, y Alqueria, son de una raiz, y que valen tanto, como aldeas, que es caria.* Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1230. apud Guesnaium in Annalib. Massil. pag. 360: *Damus.... infra civitatem Majoricarum, vel extra, trecentas domus cum una Mescida in ipsa civitate.... 39. operatoria, et 7. Alcherias in terminio civitatis Majoricarum, cum 25. jovatis terre.* Alia Jacobi II. Regis Majoricar. ann. 1310. in Camera Comput. Paris.: *Damus ad accapitum, sive in emphytheosin,... Alcheriam nostram, quæ est in terminis de S. Aginno, vocata Alcheria Blanca, cum tota laboratione ejusdem, et cum omnibus terminis et pertinentiis suis.* Alia anni 1261: *De Alcherias, rafallis, campis, vineis, etc.* Ubi innuit Foros Oscæ ann. 1247. fol. 30: *Nisi in Alcaçaria tendam locatam teneat, etc.*

ALQUARIA, ALQUERIA, Eadem notione.

Charta MS. Lupi Examinis de Luzia, data apud Majoricas 6. Id. Aug. 1231: *Dono, concedo et laudo per alodium francum atque liberum Deo et Domui S. Georgii... quandam Alquariam, quam habeo in introitu vallis de Muzo, versus Occidentem, sicut affrontatur ab Oriente, etc.* Alia Jacobi Regis Aragon. anno 1250: *Quod possitis plantare vineas in terminis dictorum locorum, et Alqueriarum tot, quot volueritis.*

ALCACERIA, vel **ALCHARIA**, ex Hispan. *Alcaçar, vox Arabica*, inquit Sebastianus de Cobarruvias, quæ domum fortem, castellionem, domum regalem, sonat, quasi *domus Cæsarea*, domus Regis. Pactum initum inter Jacobum Regem Aragonum et Nobiles Aragonenses de conquirendis Balearibus insulis, datum Barcinone anno 1229. 5. Kl. Sep.: *Et nos similiter habeamus partem omnium prædictorum secundum numerum militum et hominum armatorum, qui nobiscum fuerint, retentis nobis Alcaceris et staticis Regum in civitatibus ultra debitam portionem nobis competentem.* Ita MS. Charta: sed apud Joann. Dametum in Hist. Balearici Regni pag. 203. habetur *Alcähris*, pag. 208. *Alquerias.*

Voces propriæ Majoricensibus, apud quos *Alqueria*, significat *lugar de pocas casas como de muchas, Beled*. Ita autem Arabes, seu Mahumetani, dum Baleares insulas possidebant, villas appellarent, voce Arabica, deducta ab *Alquehir*, que es lo mesmo, que casa de fuera, inquit Joann. Dametus in *Historia general del Regno Balearico*, pag. 272. unde etiam origo nominis urbis celeberrimæ *Cayri*. Neque aliunde Vascones nostri hauserunt suum *Alcarerria*, quibus idem sonat, ut auctor est Oyhenartus.

At de vocis notione, paulo aliter Michael del Molino in *Repertorio Foror. Aragon. v. Feria: Et scias, quia Alcaçaria, de qua fit mentio in dicto foro antiquo, est quidam locus, seu quedam platea parva, in qua Judæi congregabantur ad emendum et vendendum vestes et suppediticia domus, et alia mobilia.* [** *Alcaçaria* et *Alcheria* plane differunt inter se, haec *casa* est, illa *ædes magnificæ, in quibus degunt mercatores.* Conf. de Sacy, description de l'Egypte par Abdallatif, pag. 303, not. 8. Vide *Alcazarria*.]

* **ALCHIA**. [UT ALCEA. DIEF.]

ALCHIMIA. Vide *Chimia*.

* **ALCHIMILLA**. [Lactuca. DIEF.]

* **ALCHINISTA**. [Alchimista. DIEF.]

* **ALCHION**. [Vide ALCION. DIEF.]

* **ALCHIONIUM**. [Herba marina, alga. DIEF.]

* **ALCHIOR**. [UT ACIARIUM. DIEF.]

* **ALCHONIA, OMISTA, URISTA**. [Alchimia, alchimista. DIEF.]

* **ALCHYMISTICI OPERIS CURIOSITAS**, f. Machinos ignes, Gallis *Feu d'artifice*. Schramb. *Chronicon Melicense* pag. 519. col. 2. ex *Chartulario Melicensi*: *Dum Rex Hungariæ Matthias Viennæ erat, per Alchymisticis operis curiositatem, Viennæ incendium ortum est, in quo 100. domus . . . conflagravit.*

* **ALCIA**. [UT ALCEA. DIEF.]

* **ALCIARE**, Levare, erigere, Gall. *Elever*. Charta ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 232. col. 1: *Primo quod quachile, existens supra frachiam muri antiqui prope portale Carmelitarum, Alcietur in altitudine turrium faciendarum.* Et col. 2: *Suffra inferior a parte villæ dictæ motæ Alcietur.* Vide *Altiare*.

ALCIBALANUS, dicitur instrumentum lucernarum visibus aptum. Ugutio.

* **ALCIDA.** [Serpens, ut HALCIDA.
DIEF.]

* **ALCION.** [Ut alcyon, avis marina.
DIEF.]

* **ALCIOSUS**, ἀλσηγος, *Rigidus, perpetuo frigens*, in Supplemento Antiquarii.
Vide *Algenia*.

* **ALCORANE**, et **ALCORANA**, Turriculae sunt fanorum apud Mahumedanos, e quibus a religionis suae ministris statis horis ad orationem excitantur. *Wicquefort, Ambass. de Figner.*

* **ALCORANUM**, ALCORANUS, et CORANUS, *ALCORAN*, Legis Mahumeticæ liber. Hunc cujusdam Sergii Monachi apostatae ope scripsit impostor Mahumes, non quidem uno tenore, sed paulatim modo, unum versum, modo alterum, variis in locis et intra 23. annorum spatium. Hinc factum est ut his versiculis absque ordine collectis confusum omnino et indigestum opus prodierit, quamvis Abubecer, et Othman ipsius successores, atque alii Mahumetani doctores in id toti fuerint, ut in pristinum legitimumque ordinem restituerent. Apud *Musulmanos* (ita enim se appellari amant Mahumediti sectatores) ab Angelo Gabriele Mahumedi Alcoranum fuisse per 23. annos revelationum, fides est: tametsi quandoque asserant una nocte fuisse a Deo per Gabrielem demissum; que ipsis *Nox demissionis et Nox potentiae* dicitur.

Liber ille ex variis Christianæ et Judaicæ Religionis segminibus consutus est; non quidem ex iis quæ in utraque bona sunt et fide digna, sed ex hæreticorum erroribus, et Thalmudicis Judæorum fabulis. In *Alcorano*, inquit Schindlerus in Lex. Pentagl. ad № 4 Legit: *Trinitas, Christi Divinitas, atque Crucifixio negantur: Circumcisio, abstinentia a carne suilla, et vino, plures uxores profundatibus, et repudiis, continui seu integræ mensis jejunium, dies Veneris pro Sabato, et crebræ lotiones præcipiuntur.*

Alcoran est Arabica vox, ab al articulo, et cara, legit, collegit, unde *Alcoran*, lectio seu collectio. *Lectio* quasi per excellentiam dicitur. *Collectio* quia simul præcepta Mahumeticæ legis colligit.

Mirum est quanta cum veneratione suscipiant: non sinunt a Judeo vel Christiano contrectari: illi insidere nefas est: et eum vita indignum putant, qui non reverenter tractaverit.

De Alcorano vide plura apud Herbelotum, in Lexico Philol.

* **ALCORNINUS.** Statuta civit. Astæ, ubi de *Intratis portarum*: *Alcornini laborati in pennis ponantur, et solvant pro qualibet penna lib. 10. Alcornini laborati in cooperioris ponantur, et solvant pro cooperitorio lib. 24. Alcornini crudi et non laborant solvant pro miliari lib. 100. Italis Alcornoch, ex Hispanico Alcornoque, est Suber.*

* 1. **ALCUS**, Alea, Gall. *Jeu de hazard*. Inquisit. ann. 1217. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 406: *Quidam etiam clerici sunt qui ludunt cum scacis, Alcis et decuis, et præcipue in civitate. Sed forte legendum Aleis.*

* 2. **ALCUS**, Panni species. Chron. Bergom. ad ann. 1398. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 895: *Et certi alii custodes et officiales datii generalis, qui faciebant scortam plaustris sex oneratis pannorum Alcorum, qui conducebantur versus Brixam. Vide supra Acoletus.*

* **ALCUS.** [Aix, gall. élan. DIEF.]

* **ALDA.** [Gall. aloës. DIEF.]

* **ALDEA**, Hispanis, *Aldea*, Vicus paganus, pagus, nostris *Hameau*. Occurrunt non semel apud Rodericus Archiep. Tolet. lib. 7. cap. 26. 27. lib. 8. cap. 14. 15. lib. 9. cap. 4. et 9. in Foris Aragon. lib. 4. tit. de Notariis; in Concilio apud Pennam Fidelem ann. 1802. can. 13. in Charta Adelphoni Regis Hispaniæ æræ 1164. apud Anton. de Yerez tom. 4. pag. 458. etc. Vide Sebastianum Cobarruviam in Thesauro Linguae Castellanæ, in hac voce.

* **ALDEA**, Genus tributi esse videtur, in epist. Innocentii III. PP. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 423: *Castellum de Sorita cum portaticis, quintis, Adeis et aliis pertinentiis suis*. Hinc tamen, ut in locis a Cangio citatis pagus posset intelligi. [** Arab. رَبْرَة (da'a) Ager, campus, praedium, castellum. Gothic originis esse vocem Aldea censem Grimmus Antiq. Jur. pag. 309.]

* 2. **ALDEA**, Femina ejusdem conditionis, qua *Aldia*. Vide in hac voce. Epist. Joan. XV. PP. ann. 985. in Append. ad Marcam Hispan. col. 986: *Cum servis et ancillis, aldonibus et Aldeabus et cum omnibus que dici et nominari possunt.*

* **ALDEOLA**. Observantiæ Regni Aragon. lib. 8. tit. de Appellationib. § 4: *Uspque ad miserrimam Aldeolam finis, illius partis regni.*

[* Diminut. ab *Aldea*, Hispanis, *Aldeguela*, Vascis, *Aldeachoa*, apud Bullet. in Glossar. Celt. Exiguus pagus. Charta de eccl. S. Vincent. in Hispania ex Chartul. Cluniac: *Exceptis his habet supradicta ecclesia x. jugatas bene cultas, ... duos molendinos, quandam Aldeolam, quæ vocatur Fratres.*]

ALDERMANNUS, Vox Anglosaxon. ex alder, senior, Princeps, et man, homo, composita. Aldermannus autem dicuntur magnates, viri præcipui, comites, barones, seniores. Leges Edwardi Confess. cap. 35: *Sicut modo vocantur Greve, qui super alios prefectorias habent: ita apud Anglos antiquitus vocabantur Ealdormen, quasi Seniores; non propter senectutem, sed propter sapientiam et dignitatem.* Leges Alvredi cap. 44. apud Bromptonum: *Aldermannus, quem Latine Comitem vel Seniorem dicunt. Leges Forestarum Canuti Regis cap. 3: Pro liberalibus semper habeantur, quos Dani Ealdermen appellant.* Add. cap. 21. Leges Inæ cap. 26. apud Bromptonum pag. 759: *De pugna in domo Regis, vel in Ecclesia, vel in poma Aldermannii vel Baronis, etc.* [Vita sanctæ Etheldredæ, tom. 4. Junii pag. 527. A: *Surrexere viri potentes, videlicet Egelwinus qui cognominatus est Alderman, quod intelligitur Princeps sive Comes, et fratres sui, terramque illam calumniati sunt.*]

ALDREMANNUS, in Legibus Ethelredi cap. 7. in Legibus Henrici I. cap. 8. et in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 234. 235. Traducta postmodum hæc vox ad Comites et Præfectos Provinciarum, Cittatum, et Hundredorum, qui vice Regia jus dicebant, qua quidem notione id vocabuli usurpari passim deprehendas in Legibus Alvredi cap. 17. 40. 42. 44. 48. apud Bromptonum, in Legibus Canuti cap. 44. et Inæ cap. 6. 49. Matth. Paris. ann. 1196: *Excellentiores civium, (Londinensis urbis) quos Majores et Aldermannos dicimus.*

** **ALDERMANNUS** aliquando dictus est Archiepiscopus vel Episcopus, ut liquet ex legibus Alvredi cap. 15: *Si quis coram Archiepiscopo pugnet, vel arma extrahat 150. sol. emendet. Si co-*

ram alio Episcopo, vel coram alio Aldermanno fiat, emendet 100 sol. [** Legendum vel coram Aldermanno, textus enim Anglosaxonicus (cap. 15) habet: *Gif beforan oðrum bisceope oððe ealdorman bis gelimpe.*] Hæc ex Spelmanno: qui paulo fusius, quam Cangius noster Aldermannus, præsertim *Comitatus et novemdecimorum*, munera distinguit et explicat. Hunc si lubet consule. [** Vide Turneri Histor. Anglos. lib. 8. cap. 7; Philipsii Histor. juris Angl. vol. 1. pag. 567.]

ALDERMANNUS HUNDREDI, Præpositus Hundredi seu Centuriæ: ut Decanus Decuria; forte idem qui *Centenarius*, qui etiam Hundredi imperitabat. Porro Aldermannus Hundredi dignitas videtur inducta, vel certe nomen inventum ab Henrico I. Ejusdem Regis Leges cap. 8. *Præsit autem singulis hominum novenis Decimis, et toti simul Hundredo unus de melioribus, et vocetur Aldremannus, qui Dei leges et hominum jura vigilanti studeat observantia promovere.* Neque forte fuere alii ab iis, quos *Senescallos Hundredorum* Angli vocant. Vide Leges Edw. cap. 35.

ALDERMANNUS REGIS, seu **REGIUS**, Anglo-Sax. *Cyninges Ealdormen*, Missus Dominicus, ut videtur, seu *Judex Regius* civitatis, vel *Hundredi*, id est, qui in Comitatu vel *Hundredo* Regio nomine præsidebat, resque, ad Regnum jus aut fiscum pertinentes, dijudicabat. Alius forte ab Aldermanno *Hundredi*, qui ex ipso *Hundredo* ac *Centuria* ad ejusdem præfecturam eligebarat, ut minor *Judex* et pedaneus. Leges Alvredi Regis cap. 41. apud Bromptonum: *Si quis coram Aldermanno Regis pugnet in publico, (Spelman. in placito) emendet Weram et Witam, sicut rectum sit, etc.* Eo igitur spectant Leges Edwardi Confess. cap. 35: *Habent etiam Aldermanni in civitatibus Regni hujus in Bailliuis suis, et in burgis clausis, et muro vallatis, et in castellis eamdem dignitatem et potestatem et modum, qualem habent Prepositi Hundredorum et Wapenachiorum in Bailliuis suis sub Vicecomite Regis per universum regnum: debent enim et leges et libertates et jura et pacem Regis, et justas consuetudines Regni... pro posse suo servare, etc.* Adde Leges Willielmi Nothi cap. 56.

ALDERMANNUS TOTIUS ANGLIAE, Æthelstanus Dux Orientalium Anglorum dictus fuit, ut et Æthelwodus et Ailwinus ejusdem filii. Hanc dignitatem prædicat in Ailwino illius Epitaphium, quod legebatur in Ecclesia Ramesiensi, quam ann. 969. magnifice fundavit, et habetur in Monast. Angl. tom. 1. pag. 240: *Hic requiescit D. Ailwinus incliti Regis Eadgari cognatus, totius Angliae Aldermannus, et hujus sacri Cœnobii miraculose fundator.* [** Vide Lappenbergium in Hist. Ang. vol. 1. pag. 414. not. 2, qui *Anglia orientalem Angliam designari merito censem.*] Idem Ailwinus simpliciter Alderman nuncupatur in Charta Edgar. Regis pro fundatione ejusdem Monasterii, ibidem pag. 234. 235. At quæ fuerit Aldermannus Angliae dignitas, haud bene constat; putat Spelmannus eandem fuisse, quæ posterioribus sæculis *Capitalis Angliae Justitiarii*, idque elicet ex libro Ramesiensi sect. 49: *Cui foro Ailwinus Aldermannus, et Ædricus Regis Præpositus, Judices præsidebant. Nam et Aldermannos, Judices appellatos fuisse diximus.*

ALDERMANNUS DE GILDA mercatorum

Oxonie, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 141. Judex *Gildæ* Oxoniensis, seu qui mercatorum lites dijudicabat.

ALDERMANNUS HOSPITALIS, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 372: *Hospitale unius Aldermannii et 14. Fratrum et Sororum*. Videtur esse is, qui Hospitali praefectus erat.

ALDERMANNIA, Praesitura, Praefectura castri vel villæ: Galli *Prevoté* vocant ejusmodi villas ac prædia, quæ ad Monasteria, aut Canonicorum Collegia spectant, et Monachis aut Canonicis ad vitam, vel ad certum tempus cum redditibus conceduntur. Will. Thorn. in Chr. ann. 1278: *Nicolaus Abbas cum consensu sui Conventus concessit et dimisit cuidam magistro Nicolao Doge Aldermaniam de Westgats, quæ tunc ad istud Monasterium pertinebat, tenendam et habendam cum omnibus appendiciis,... reddendo inde annuatim in thesauraria nostra 10. libr. sterlingorum pro omnibus servitiis, etc.* [** Vide Wachteri Gloss. voce Eltermann. ADEL.]

* ALDIA, ALDIO, etc. Vide in *Aldius*.

* ALDINUM, ONIUM. [Gall. échalotte. DIEF.]

ALDIUS, Papiæ dicitur, Qui adhuc servit patrone. Glossæ vett. laudatæ a Lindebrogio: *Aldius, statu liber. Aldius est libertus cum impositione operarum factus*. Quæ posterior definitio, aut descriptio firmatur ex Lege Longobard. lib. 1. tit. 25. § 53: *Si Aldius cuiuscunq; in casa alterius nesciente domino suo fugerit, cum inventus fuerit, sic debet dare homo ipse, qui eum habuerit, operas, quomodo de seruo.* [** Leges Luithpr. cap. 68, sive lib. 6. cap. 15. sequente hac Formula: *Petre te appetat Martinus quod tu habuisti Donatum suum aldiū super 9. noctes in casa sua se nesciente, et perdidit tantas operas, quæ valuerunt sol. 20.*] Atque inde ejusdem esse conditionis dicuntur *Aldii* in Italia, qua *Fiscalini*, et *Liti* in Francia. Eadem Lex Longobard. lib. 3. tit. 20. [** Caroli M. 83, est Capit. Ticens. ann. 801. cap. 6: *De Aldionibus publicis ad jus publicum pertinentibus. Aldiones vel Aldianæ ad jus publicum pertinentes ea lege vivant in Italia in servitatem dominorum suorum, etc.*] *Aldiones vel Aldiæ ea lege vivant in Italia, qua Fiscalini vel Liti vivunt in Francia.* Patronos habebant perinde ac liberti, ut est in lib. 2. tit. 35. § 3. tit. 44. § 1. 4. [** Grimoaldi cap. 1; Luithpr. 67 (lib. 6. cap. 14) ubi notandum quod diciuntur: *De aldionibus qui de personis suis Aldiones sunt*; Lothar. I. c. 82, quam legem Muratoriæ etiam de aldionibus intelligit.]

Fuit igitur *Aldius* ex genere servorum, tametsi peculiari et propria fuit servorum species, ab aliis nimirum servis diversa: unde inter servos *Aldii* passim recensentur in eadem Lege Longobard. lib. 1. tit. 6. § 4. tit. 7. § 17. tit. 8. § 1. 2. 3. etc. tit. 9. § 26. tit. 25. § 57. 58. tit. 31. § 3. lib. 2. tit. 16. tit. 23. § 53. tit. 31. tit. 55. § 16. [** Rothar. 388. 380. 76. 77. 78. etc. Rachis 3. Luithpr. 111. (6, 58). 143. (6, 90). 60. (6, 7). Qui sequuntur numeri ex libro secundo, perturbati sunt.] Manumitterebantur autem *Aldii*, seu ab operis eximebantur, non in Ecclesia, ut servi; sed per chartam, lib. 2. tit. 34. § 5. [** Luithpr. 28 (4, 5). Edicitor ibi quod dominus servum, quem *Aldium* facturus est, non debet manumittere in ecclesia sed per chartam.] De vocis etymo nescio an quis probet, quæ habet Dominicus lib. de Prærogat. allodior.

cap. 1. n. 8. [** Vide Grimmii Aut. Jur. pag. 309. 310.]

* Quod ad vocis etymon spectat, in eo ludunt, ut sæpe fit, viri eruditæ, illud que ab eo idiomatico, quod sibi magis familiare est, accersere contendunt. Eccardus in notis ad Cateches. Theotisc. pag. 140. a Teuton. *Halten*, Servare, abjecta aspiratione, deducendum putat. Contra Carolo de Aquino in Lex. milit. vox est Latina, non Germanica, quasi *Altus vel Altius*, a verbo Alo; quoniam virtus et annona, inquit, cum stipendio non e publico, sed a suis privatis heris accipiebant. Quod de hujus hominum generis origine tantum et prima institutione intelligendum esse scribit.

[**] In multis tamen *Aldii* sive *Aldiones* tam masculi quan feminae, inq. Muratoriæ, tom. 1. part. 2. pag. 71. distinguuntur a proprio appellatis servis. Ad quasdam operas, rurales præsertim præstandas se obligabant, at minime a arbitrio pleno dominorum pendas, quippe ab iis jam aliqua libertatis specie donati. Hinc *Domini* quidem sed sæpius *Patroni* dicebantur, qui eos in suo jure habebant. *Aldia servo rubens*, ait lex CCXVIII. Rotharis, *libertatem suam amittit*. Ergo *Aldiones* libertate donati erant, sed non omnimoda; adhuc enim dominis suis obsequia aliquod debebant, et tributum quoddam præstabant. Fuerunt etiam *Aldionibus* ancillæ, quæ in dictio sunt, eos a servorum conditione abfuisse; attamen quia nondum a jure sive patronatu antiqui domini soluerant, si quis homo liber *Aldiam* sibi jungere cupiebat, ei prius libertatem aut dare aut impetrare cogebatur. Hæc scriptor clarissimus in illum ex legibus Luithprandi [** 106 (6, 53)] locum: *Si quis Aldiam alienam aut suam ad uxorem tollere voluerit, etc.*

* Rursus *Aldiorum* conditionem ad examen revocat Muratoriæ tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 864. ubi tandem in hanc sententiam descendit, ut *Aldii* fuerint medium quid inter servos atque libertos. Non servi, quia revera manus, utpote qui ex libertate excidere poterant; nam ex leg. 218. Rotharis: *Si Aldia aut libera in casa aliena ad maritum intraverit, et servum ad maritum tulerit, libertatem suam amittat*; non tamen prorsus liberti, quia adhuc juri patronorum suorum erant obnoxii. Quanquam vero hæc probabilia, imo argumentis fulta videantur, nihilominus cum Cangio censendum existimo *Aldios* ex genere servorum fuisse atque inter servos esse. annumerandos; vel ut rem apertius dicam, exitisse opinor *Aldios* servis adscriptos, simulque *Aldios* fuisse a servis omnino distinctos, qui *Aldii* liberi appellabantur. Duplicis hujusmodi *Aldiorum* classis mentio fit in Charta ann. 872. ex Cod. S. Germani Prat. [** Apographo sec. 17.] 1064. 2. fol. 96. r: *Cum mansis, castricis et manciis servis, pro servis Aldiis, pro Aldiis liberis, pro liberis omnia et in omnibus rebus exquisitis, totum atque integrum donamus atque concedimus, et secundum legem nostram saligam firmamus per festucam.* Ubi notandum est *Aldios* etiam *liberos* ab iis distingui, qui nude liberi dicuntur. [** Patet legendum esse: *servis proservis, aldiis proaldiis, liberis proliberis, etc.* Chartam integrum rectius ad annum 867 relatam video apud Muratoriæ, in Antiqu. Ital. vol. 5. pag. 513. Vide etiam *Proservi*.] Præterea *Aldios* a vassallis diversos esse disputat Illustr. Fontani-

nus in Libello cui titulus: *Ragionamento delle Masnade, etc.* pag. 45.

ALDIA, Femina ejusdem conditionis, qua *Aldius*, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 15. § 2. lib. 2. tit. 12. § 2. 3. 7. 9. tit. 40. § 1. lib. 3. tit. 20. [** Rothar. 28. 218. 219. Luithpr. 126. (6, 73). 139 (6, 86)... Karol. M. 83.] *Aldia, id est, quæ de libera matre nata est*, lib. 1. tit. 30. § 5. [** Rothar. 206. Liberæ matris filia *Aldia* ex leg. Roth. 218. Huc spectant quæ leguntur in Gloss. Longob.: *Aldia, i.e. de matre libera nata.*]

ALDIANA, Aldia, in Charta Henrici I. Imp. apud Baron. ann. 1014. n. 9.: *Cum servis et ancillis Aldionibus et Aldianis utriusque sexus.*

ALDIARICII, in Charta Longobardica, in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 4. *Tam Aldiaricos quam et servulos, etc.*

ALDIONES, Iudem qui *Aldii*. Lex Longobard. lib. 3. tit. 20: *Aldiones vel Aldiæ ea lege vivant in Italia, in servitute dominorum suorum, qua Fiscalini vel Liti vivunt in Francia.* Lib. 2. tit. 12. § 7: *Si Aldius cuiuscunq; Aldiam alterius tulerit ad uxorem, et filios ex ea procreaverit, et mundum ex ea non fecerit, sint filii eius Aldiones, cujus et mater fuit.* Tit. 44. § 1. *De Aldionibus, quæ de personis suis Aldiones sunt, etc.* Addit. lib. 1. tit. 25. § 82. 83. tit. 32. § 5. lib. 2. tit. 11. § 4. tit. 12. § 9. tit. 25. § 8. 14. tit. 29. tit. 32. tit. 44. [** Lothar. I. 33. 100; Luithpr. 140 (6, 87). 130. (6, 67). 139. (6, 86)...] Capitulare Radelchisi Principis Beneventani cap. 14: *De illorum substantiis cum servis et ancillis et Aldionibus.* Cap. 18: *Si contentio fuerit de rebus aut servis, aut ancillis, seu Aldionibus eorum.*

ILLALDIONES, Eadem notione. Quædam Constitutio Caroli Magni ab Amerbachio edita cap. 15: *Non est nostra voluntas, ut homines Placentini per eorum preceptum de curte Palatii nostri Illaldiones recipiant.* Ubi particulam ill. quidam censem eandem esse, quæ apud Italos obtinet, pro ille, vel hic, seu nostro le.

[**] Muratoriæ tom. 1. part. 2. pag. 123. col. 1. hoc relato ex Legibus Pippini Regis loco: *Non est nostra voluntas ut... Aldiones (non Illaldiones) recipiant.* Ex edit. Goldasti, hæc addit ad rem nostram: Baluzius pag. 539. *illos Aldiones.* Rectius in cod. Esten. *ullos Aldiones.* Du Cangius in Gloss. Lat. ad vocem *Aldio* adtextit hanc alteram *Illaldiones*, quam in rem afferit quædam, ut ille ait, Constitutionem Caroli M. ab Amerbachio editam, his verbis: *Non est nostra, etc.* Deceptus est vir Cl. ab Amerbachio. Nihil lex illa est, quam quæjamdum edita fuerat, et quam nos iterum evulgamus. Ibique scribendum *ullos Aldiones, aut illos Aldiones.* In Codice Cathedr. Mutin. tributur Caroli M. et *illius Aldiones*, pro *Illaldiones* legitur. Porro animadvertisendum præcedere huic legi alteram, quæ inter Longobardicas non legitur, nempe: *De rebus quæ Hildegardæ Reginæ traditæ fuerunt, volumus ut fiant descriptæ breves, et ipsi breves ad nos fiant adducti.* Quum ergo subsequatur *illius Aldiones*, Hildegardis Reginæ Aldiones significari videntur. Hæc quidem fusius ex Muratoriæ, at nihil de Viri Cl. ratiociniis detractum voluimus.

ALDIONARI, recensentur inter Officiales Regios, in Charta Caroli M. quæ extat in Chronico Farfensi pag. 653: *Ducibus, Comitibus, Castaldiis, Vicariis, Centenariis, Aldionariis, vel reliquis fidelibus nostris.* Ubi videntur longe po-

tioris fuisse conditionis, quam Aldii et Aldiones.

ALDIARICÆ, *Aldiorum et Aldionum habitacula, quæ cum ipsis possessionibus vñibant. Charta Ludovici et Lotharii Impp. in Chronico Farfensi pag. 658: Monasteriolum supradictum cum... cellulis, territoris, edificis, familiis juste pertinentibus, casis, massaritis [apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 383. ubi eandem Chartam refert, legitur: Amassari- ciis] Aldiaricis, bovilicariis, vaccariis, alpibus, etc. Alia in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 4: Omnia in integrum una cum casa Aldiaricia... singula casalata ad ipsa curte pertinente. Alia Desiderii Regis pag. 12: Curtes cum massaricias et bovilicariis et Aldiaricias, casis cum montibus et alpibus, lacoras et pescationes, etc. Ibidem pag. 17: Aldiaricæ et Aldiales casæ, etc. [Additamenta ad Chron. Casaur. in Instr. ann. 951. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 953: Cum casis, terris, casalibus, colonitiis, Aldiaricis, salectis, pratis, etc.] Adde Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 226.*

¶ ALDITIONES, pro Aldiones. In Investitura de Monaetiano Precarie, ex Chartrular. Casauriensi pag. 123: *Vel per singula loca vel vocabula de rebus Justonis inventa fuerint, mobilibus et immobiliis, cartulatis atque Alditionibus, servis et ancillis, omnia et in omnibus, ut diximus, quidquid ipso die a viro Justone a praesenti die in dote accepiterit in die votorum.*

* ALDIARICIA, *Aldiorum conditio. Placit. ann. 901. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 719: Interrogatus est ipse Adelgisus advocatus, si haberet amplius homines per inquisitionem, aut testem, aut ullam firmitatem, per quam ipsorum Ursoni, Boniperti, Hildefredi, etc. de suorum libertate inobviare, aut eos in servicium et Aldiaricia curtis Palatio replicare possit.*

* ALDIONARICUS, ad Aldium spectans Charta ann. 1107. in Praef. Læmii ad Hodœpor. Charit. part. 1. pag xxxij. in Delic. erudit.: *Vindo et tradō... meam portionem de jam dicta ecclesia S. Genesii, ... et rebus vero ipsis; tam dominatis quam et massariciis seu Aldionaricis.*

* ALDOIRA, in Charta ipsa, unde Aldorra edidit Marten. Vide in hac voce. Aulei species minii videtur.

¶ ALDORRA, Vox Occitana, quæ vestem, vas, aut aliud quidlibet Ecclesiæ usibus inserviens significat, diversum tamen ab illa supellectili quæ una recensetur in Notitia fundationis S. Petri de Salve apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 150: *Videns autem Abbas, seu Monachi, paupertatem fori, ex ornamenti que secum illuc veherant, partem illuc reliquerunt, videlicet pallios duos, abas quinque, cappas palles duas, libros 17. Aldorras tres, brodos tres, bannos 2. crucem 1. casulas 3. stolas, manipulos, cinctas 24. turibulum 1. ferentes secum exinde schillam ferream. Aldas, Hispanis est Panni scissura, Panni portio, Gall. Pan d'habit. Alda de Sombrero, Piles margines. Hinc oriri potuit vox Aldorra.*

ALDUS. Charta Lotharii Regis Franc. apud Beslum in Comitib. Pictav. pag. 260: *Atque ad hoc delinendum curtes 2. cum suis appenditiis nostro daremus precepto, et duos, quod Aldos nuncupant, ejusdem loci incolæ, etc. Sed ex sequentibus videtur legendum, quod alodos nuncupant.*

1. **ALEA**. Tabular. S. Cyrici Nivern. Ch. 71: *Insuper etiam Aleas domini Odo-*

nis Paraphonistæ mihi dederunt. [Vide Aldia.]

* 2. **ALEA**, Via lustrandi vigilii comparata, porticus, Gall. *Chemin des ronds, galerie, corridor. Statut. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 2: Fiat Alea fustea infra dictam turrim, procedens a janua superiori dictæ turris ad aliam, taliter quod quisque libere possit ire per dictam alatam de muro ad murum. Nostris Aleæ, et Aleï, eadem notione. Aliud Stat. ann. 1355. ibid. pag. 169. col. 2: Et les Aleiez soient repparées de haut et de bas. Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1585: Par lesquelz maistres jurez magons fut trouvé que les Aleées hautes de la muraille d'icelle église (de Langres) convenoit toutes refreshir. Vide supra Alata.*

* **ALEA**. [Aulaea, curtina. DIEF.]

* **ALEAMENTUM**, Legitima materiæ nummariaæ constatura, metalli probitas, Gall. Alloy. Chartul. de Nobilit. eccl. Carnot. ad ann. circ. 1250: *Ex parte epis copi reservare sunt et in thesauro ecclesiæ tanquam in sequestro positæ in quadam anulo perforatæ duodecim pecias monete, ad quarum instar et Aleamentum comes tenetur facere monetam novam. Vide infra Aleium.*

* **ALEAS**, Eruditus, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide Alers et Aletas.

* **ALEBAN**, vox Occitana. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1433: *Item pro uno Aleban, aij. sol. xj. den.*

* **ALEBASTRARII**, Gallice Arbaestriers. Epist. ann. 1218. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 869: *Et tot arma Alebastrariorum et sagittariorum in illo castro invenerimus. Vide Alabastarius.*

ALEBRA, in Glossis Isidori, *Bona, qui bus alimur. Alibre, Alimentum. Brevilogram. Alimen, i. Alimentum. Alibum, i. nutrimentum. [Legendum ex Festo: Alebria, Bene alementia. Glossæ: Alebrius, εὐτροφος, ὀπέτε, bene nutritus.]*

* **ALECANA**, Meretrice gratia quæstus. Ugutio. Vide Alitana.

* **ALECIARIUS**, Pisciculorum, qui Alecia nuncupantur, venditor. Arest. parlam. Paris. ann. 1361. 21. Aug. in vol. 10. arrestor: *In reipublicæ et stalariorum et Aleciariorum, stalariorum et Aleciariorum villæ Paris magnum præjudicium, etc. Vide Alecium, et infra Allevium.*

* **ALECIUM**, Halex: quæ vox tres pisciculorum, qui sale conjuntur, species complecti solet; nempe Harenkos, Gall. Harangs, Sardinias, Call. Sardines, et Lycostomos, Gall. Anchois: quæ in re locorum habenda ratio est; sunt enim littora in quibus Harengi aut Sardinæ tantum capiuntur, ut Neustria ad cuius oras maritimæ raro accedit Sardina, Lycostomus nunquam. Charta anni 1171. apud Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 881: *Ego Matthæus Boloniae Comes, dedi in eleemosynam Ecclesie B. Marie sancte Evodii de Brana, decem millia Aleciorum singulis annis in perpetuo ad festum S. Andreæ perpetuo persolvenda. Occurrit rursus tom. 2. ejusdem Collect. col. 1303. Alecium octo milia, apud Lobinellum in Glossario Historiæ Paris. tom. 3.*

* **ALECTIUM**, Eadem significatione. Charta ann. 1249. ex Archivo Monast. B. M. de Bono Nuncio Rothom.: *Quando eram cum piecibus terræ (hic loquitur apparitor) debebam habere in pane et potu et Alectiis, prout ductores unius aratri, et ad Natale Domini unam pechiam carnis, etc.*

* **ALECTORIA**. [Gall. pierre à chapon. DIEF.]

¶ **ALECTUM**, Eadem notione. Tabular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1491: *Ego Droco de Roya Miles vendidi... unum milliare Alectorum annui redditus, quod milliare Alectorum prædicti Religiosi mihi debebant.*

* **ALEGUM**, Idem. Statuta Monast. S. Claudi auctoritate Nicolai V. Papæ edita pag. 82: *Item et die carnis premi usque ad festum Pascha tenetur idem pitantrius ministrale cuilibet Religioso cum pittancia carparum ministrari solitarum, duo Aleca pro qualibet die, et quartu nuces.*

* **ALEFANI**, Loca, ut videtur, montuosa et præputia. Nangius ubi de Carolo, qui Mainfredi copias insequebatur a S. Germano in Italia ad Beneventum usque pag. 375: *Longarum semper diatarum continuato itinere per Alefanos et diversa locorum discrimina eos celeriter insecutus, etc.*

* **ALEGARIE**. Charta ann. 804. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 56: *Præsente vero donatione nequaquam a grrialium vilitati gestis municipalibus Allegarie curavi. Quæ facile emendantur ex alia Charta ejusd. Harvichi ibid. col. 58: Quæ apud laudabilitate vestra gestis cupio municipalibus Allegare; hoc est, in gesta municipalia referre. Vide Allegare 1.*

* **ALEGIUM**. Charta Capituli Silvanectensis ann. 1162. in Cartulario Campan. Bibl. Reg. fol. 484: *Cætera vero, id est mortuam manum, licentiam matrimoniorum, et Alegia inter nos æqualiter dividuntur. Idem forte cum Allevio, de quo in Charta Simonis Episcopi Meldensis, et Mariæ Comitissæ Trecensis ann. 1184. in Tabulariis S. Dionysii et S. Genovefæ: Ut fierent ante stabilitatem communia capitagia, foris maritagia, et Allevia interfectorum, sanguinem et mortuam manum Abbati D. Dionysii et sanctæ Mariæ Genovefæ, sicut dominis suis ex integro reddant. Vide Leigium [et Allevium.]*

Aliud est Alegement, in Regesto Peagiorum Parisiens. : *Nul ne doit rien de l'Alegement de sa nef, ne par grant eau, ne par petit. Est enim quod levamentum quibusdam Scriptoribus dicitur, minus scilicet navigium, in quod allevianda navis gratia merces demittuntur. Alles, vel Souleges nuncupamus ejusmodi navigia. Vide Levamentum.*

* **Alegier**, eadem significatione usurpatum legimus, in Lit. ann. 1364. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 428. art. 8: *Souent tenus de donner brannes, vaisseaux et bateaux pour Alégier les nefs et navires dudit royaume de Castelle.*

* **ALEGMA**, pro Malagma, Gall. *Cataplasma, Emplatre, m omissa amanuensis errore, ob præcedentem vocem desinente in m. Vita MS. S. Wingaloei: Etiam si nullis holerali Alegmatibus curat adhibitus plegas. Erit forte qui vocem Alegma deducat a Gallico Allegement. Levamentum, remedium: tum nullus esset error amanuensis. [† Nihil hic opus est: Alegma enim efformatum arbitror a verbo Græco ἀλέκτω, opitulor, ut habent Gloss. Gr. Lat. unde ἀλέκτης et ἀλέκτηριον; et sensus est, nulla herbarum opitulatione adhibita plegas curabit. Vide infra Alexiteria.]*

* **ALEIA**, Ambulacrum, Gall. Allée. Charta Philippi Franc. Regis ann. 1298. in Tabul. S. Nicasii Remensis: *Et Aleias prædictorum murorum in finibus clausure per latitudinem claudere... Clau-*

suram prædictam aperire et Aleias prædictas liberare tenebuntur. [Idem quod supra Alea 2. Vide in hac voce.]

* **ALEIUM**, a Gall. *Alloy*, Legitima materiæ nummariaæ conflatura, metalli probitas. Inventar. Chart. reg. ann. 1482, fol. 183, v^r: *Littera Philippi regis Franciæ et Navarræ per quam promittit reddere indemnes recipientes monetam, quam fabricari faciet, si sit minoris legis, ponderis, seu Aleii quam debeat esse. Vide Alleum.*

* **ALEIVOSUS**, pro *Alevosus*, Proditor, perfidus. Vide in hac voce. Testam. Sancii I. reg. ann. 1209, tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 20: *Et filius meus qui regnaverit, habeat illos (qui testamentum non exsecuti fuerint) pro traditoribus et pro Aleivosis.*

ALEMBICUM, Matth. Sylvatico: *Vas distillatorium, in quo fit aqua rosea.* Infra: *Alembich. Arabicus est superioris coopertorium vasis, et aquam rosatam et alia hujusmodi ad distillandum.* Vox *Arabica*, ut quidam censem; nam alii a *Greco* ἀμέντι, *Vasis species, de qua præcæteris Casaubonus in Athenæum, et Scaliger in Catalect. [Alembicum est etiam foramen, per quod aqua ex balneo effluunt: vel etiam fistula per quam aqua influit in balneum.* Ita Martinius in Lexico Phil.]

* **ALEMBRICUS**. [Ut ALEMBICUM. DIEF.]

* **ALEMAN**, Parva navis. Charta Margarithæ Flandriæ Comitis ann. 1262 ap. Lappenberg. in Histor. Hanseat. Document. pag. 81: *Navis dicta Aleman 1. den.*

* **ALEMELLA**, Lamina, ferreum instrumentum cum acie, Gall. *Alumelle*, olim *Alemelle*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. Reg. ch. 351: *Ipsum ense... apprehendit nuda manu per Alemellam sive lamam.* Aliæ ann. 1357. in Reg. 89. ch. 76: *Cum ratione certorum cutellariorum seu Alemellarum, Gallice Alemeilles,... lis seu verba irascibilia moverentur, etc.* Rursum aliæ ann. 1399. in Reg. 154. ch. 532: *Portant une grande hache à son col, laquelle avoit bien trente deux posses d'Alemelle.* Id est, de trenchant. Vide infra *Alimella*, et *Alumella*.

* **ALEMONIUM**, pro *Alimonium*: quod habet Varro. Suppl. Antiquarii: *Alimonium, τροφή, Alimentum.* Vide *Aletudo*.

* **ALEMPICUM**. [ALEMBICUM. DIEF.]

* **ALENA**, Ulna, Gall. *Aulne*, Telarum pannorumque mensura. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 283: *Pro duabus Aelenis et tribus quartis de panno cambellino albo pro Domino, etc.*

* **ALENA**. [Ulna, Gall. *aune*. DIEF.]

ALENACERARES, Accipitrum species, quos vulgo *Lanaries*, seu *Laniers* appellant. Vide in *Putura*.

* **ALENACIA**, Gallice *Aleness*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 1420. Subula, nostris *Alene*; olim *Aennier*, pro theca subulæ. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 285: *Comme le suppliant eust par maniere furtive et en repos pris et emporté d'icelle maison.... un flaito, un Aennen à mettre le Aenne, etc.* *Alenas*, Pugunculus, Gall. *Petit poignard, poinçon*, apud Guillerm. Guiart. ad ann. 1305:

*Et sacha par grant ataigne
Un Alenas d'une gayne.*

Et ad ann. 1308:

*Un Alenas en sa main
Cherche des armures l'estre,
Pour lui occire et afiner.*

[** Vide Raynouardi Gloss. Roman. vol. 1. pag. 53, voce *Alena*.]

* **ALENHARE**, Ad usum suum ligna cædere, accipere. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 187: *Dicebant... se... habuisse usam et exspectam se Alenhandi de lignis nemorum totius mandamenti et districtus prædicti castri de Brusea.*

Aliud est *Alener* in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. ch. 190: *Ausquelz ladrez la suppliante dist qu'ils s'en allassent, et qu'ils ne l'Alenassent point de leurs alaines.* Est enim pro *Halener*, Anhelare, halitum emittere, seu anhelitu suo inficere. Contagiosus porro leprosorum anhelitus. *Allené* vero apud Monstrelet. vol. 3. fol. 57, v^r: *dicitur de eo cui spiritus deficit, Gall. Qui est hors d'haléine: Pour ce que les François estoient de pied, et fort Allenet et travallez, etc.*

* **ALENSTRUM**. [Alba menta. DIEF.]

* **ALENTIA**, Alimentum, Nourriture. Vita S. Sulpitii Episc. Bituric. in Actis SS. Bened. sacer. 2. pag. 175: *Cum se ubique sollicitum circa Alientiam pauperum dudum susceptum opus exploret.*

* **ALENUS**. [Gall. *aune*. DIEF.]

* **ALEO**. [Ut ABATOR. DIEF.]

* **ALEOA**. [Ut ALEA. DIEF.]

* **ALEOFOL**, Genus liquoris, ut conjicimus ex voce *bota*, quæ est vas contingens liquores. Sed quis iste liquor? Epistola Bajuli Regis Majoricæ Massiliensis directa ann. 1328: *Tertia mensis præteriti fecit carricari lxii. giaras alquitran et tria pondera de mostaylor, et duas sarrias de orchica, et lib. duodecimas de laca, et duas botas de Aleofol.*

* Verum cum perinde fasciculum significet, atque *Aleofol* inter res minime liquidas hic recenseatur, nequaquam de liquore intelligendum opinor. [** Leg. *Alcofol*, quod Catalanicus est Stibium, Stimmi; nisi pro *Alcohol* positum.]

* **ALEONA**, Subula, Gall. *Alène*. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 127: *Littera per quam Johanne de Barra et eius uxor quittant et cedunt domino regi quicquid juris, actionis et emenda habebant in omnibus personis que pungunt, suunt et operantur acu et Aleona apud Bituris. Sed forte legendum est *Aleona*. Vide supra *Alenacia*.*

* **ALEORS**, Vox vernacula. Certa pars Archeriarum seu fenestricularum in urblum et castrorum muris per quas sagittarii sagittas suas in obsidenses emittebant. Litteræ ann. 1213. apud Marten. tom. 1. Anecl. col. 908: *Concessi quod possint facere.... murum... sine fossatis et tornellis, et de archeriis et arbalestenis sine Aleors.* [Idem prorsus videtur esse quod supra *Alata* et *Alatorum*, Via lustrandis vigiliis comparata, Gall. *Corridor, chemin des rondes*. Vide in his vocibus.]

* **ALEPIMAN**, Consuetudinarium laudatum a Spelmanno: *Omnis Alepiman de tota soca de Hecham debet singulis annis 1. denarium de chevagio, et operabitur per 3. dies in autumno, exceptis illis, qui ab hac servitut liberi sunt.* Ex quibus videntur Alepimanni fuisse mancipia rustica: *chevagii enim solutio, servorum erat.*

* **ALEPIUS**. [Calvus. DIEF.]

* **ALEQUA**. [Vulgo, quelques uns: « Et se Alequa strumenta cartarum contra presentem deliberacionem. » (A. N. K. 2, n. 10, mon. fondé à Bruyères le Châtel. an. 610.)]

* **ALEQUI**. [Vulgo, quelques uns: « Si ego ipsa aut Alequi de heredibus vel pro-heredibus meis, vel quislebit oposeta per-

sonam. » (A. N. K. 2, n. 10, fond. d'un monastère à Bruyères le Châtel, an. 670.)]

* **ALERICA**. [Gall. *boudin blanc*. DIEF.]

ALERS, vel *Ällers*, doctus quasi alienus ab arte; per contrarium. Uguatio, Joann. de Janua.

* 1. **ALES**, ETIS, an a Gall. vet. *Alée* vel *Alers*, Itio, iter, abscessus, vulgo *Alée, voyage, départ*. Joinvil. in. S. Ludov. edit. reg. pag. 40: *Pour delier nos-tre Alée.* Legitur rursum ibid. pag. 88. Erat autem servitii genus, quo subditi ire tenebantur, quo eos domini mitabant. Vide infra *Summagium in Sigma*. Libert. villæ de *Loches* ann. 1412, tom. 10. Ordinat. reg. Franc. pag. 63: *Avec ce estoient tenuz les ditz hommes... de porter lettres, quant il plaisir à ladite dame, parmi certain pris qu'ilz en devoient avoir pour chacune lieue.* Charta ann. 1313. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 391, r^v, col. 2: *Quicquid habemus... in parrochiis de Longolio... in pis- caturis... avibus, anseribus, ovis, cor- veis,... quadrigaturis, Aletibus, denariis, furnis, molendinis, straminibus, etc.*

Alés vero, piscis genus est, Sardina vel lycostomus, *Anchois*, in Lit. ann. 1315. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 600: *Harenc blanc le millier, 13. den. Harenc sort le millier, 10 deniers... sci- ches millier 3. s. 4 den. Alés le millier, 10. den.* Vide mox *Åletol*.

* 2. **ALES**, *Avis ambrosia*, in vet. Glossar. ex Bibl. reg. Cod. 7641. Eadem, ut videtur, quæ nostris *Oiseau de Dieu* vel *de Paradis* dicitur. Apus. Haud scio an idem sit *Allee*, in Comput. ann. 1382. inter Probat. tom. 3. novæ Hist. Burg. pag. 63, col. 2: *Ung gobelet d'or... sur le gobelet faut une Allee, ung griffon, etc.*

ALESES, Concilium Narbonense ann. 1054. can. 22: *Præcipimus etiam ut equos nemo rapiat, nisi homo desuper fuerit inventus armatus. Aleses vero nemo in- cendat, Legendum puto, messes.*

* **ALESTRARE**. Ita *Pith.* in Gloss. Isid. ubi legitur *Alistrare, Humectare*; pro quibus, Thomas Reines. Var. Lect. 3. scribendum censem *Balistrare a βαλλέων* et *βαλλάτεων*, ministerio balneari, quod est aquam exantlare et immittere, unde *βαλλάς* aquariolus, et Isidorus ipse: *Bal- lastrum, balneum.*

* **ALETAS**, *Eruditus*. Ita Glossar. Bituric. MS.

* **ALETOL**, Præstationis species, apud Normannos nostros. Charta Radulfi Abbatis Fisanensis in Tabulario Fisanensi fol. 33: *Relaxarivinus probis et fide- libus nostris de Ria et eorum hæredibus in perpetuum costumam illam, quæ vocatur Aletol, pro 120. marchis argenti, quas ipsi contulerunt Ecclesiæ Fisanensi.* [Ser- vitii genus, quo dominis licitum erat subditos mittere quo volebant. Vide supra *Ales*.]

* **ALETUDO**, *Alimonium, alimentum, nu- trimentum, τροφή*, in Gloss. Græc. Lat. [Item Corporis pinguedo apud Martinium et in *Amalthea*.]

* **ALETUS**, vel *ALLETUS*, Halec, Gall. Harang. Charta Henrici V. Regis Angliae pro Abbatis B. Mariae de Voto tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1343: *Unum pondus salis apud Luram singulis annis... et sex millia Alletum, etc.* Alia Roberti Comitis pro Monasterio Grandi-Montis pag. 1347: *Concessi eisdem fratribus de propriis red- ditibus meis quinque millia Alétuum in prima hebdomada Quadragesimæ apud Pontemodemer annis singulis percipienda.* Vide *Aleciun*.

* **ALEVAMUM**, Arborum plantarium,

seminarium, Gall. *Plant, pépiniere, ab Ital. Allevare, Alere, nutritre, educare.* Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 47. ex Cod. reg. 4624: *Persona quæ in aliena sorte castagneret vel Alemani castanearum aliquas plantas, seu arbores parvas elevatas, ibidem entatas, vel non entatas, nundum tamen fructiferas... inciserit, erradicaverit, vel ceperit, etc. Vide infra Allevamentum.* Hinc

* ALEVATUS dicitur Arbor nondum fructifera, in Stat. Taurini ann. 1360. cap. 127. ex Cod. reg. 4622. A: *Item teneatur judex vel rector excutere pro bampno a quolibet incidente, devastante seu sterpe plantam Alevatam viridem primo anno ejusdem, solidos duos. Aleve nostri non multum diversa, notione dixerunt, nimirum de eo, quod noviter statutum aut factum est.* Ordinat. ann. 1356. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 136. art. 25: *Nous avons accordé et octroyé... que toutes garennes et accroissemens de garennes, Alevées depuis quarante ans, soient du tout mises au néant. Alever præterea usurparunt, pro Culpam vel crimen alicui objicere, calumniari. Lit. remiss. ann. 1367. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 425: Lequel suppliant moult douiens et courcier du los que lui Alevoit le dit Cuvelier, sans mesfait et sans cause, etc.*

* ALEUBA. Reputat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1425: *In ponendo duas brassas mezi, duas Aleubas... in dicto molendino, etc.* Idem quod nostris *Alluchon, alias Alleuchon, Cotgravio Alluchon, Denticulata rotula seu ejusdem dens.* Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. chap. 310: *Icelui Robin dist qu'il venoit dudit moulin de faire des Alleuchons.*

* ALEVIA, pro Alecium, Halex, Gall. Harang. Charta Philippi II. reg. Rom. ann. 1208. apud Fullon. tom. 2. Hist. Leod. pag. 389: *In civitate Leodiensi non licet cauponibus, ut revendant carnes, emere Alevia, sive recentia, sive sint salsa,... priusquam cives emerint.* Vide Aletus.

* ALEM, pro Allium. Hic quippe de reste Alei agitur. Italis vero *Resta* est alliorum vel separum sertum. Chronicum Francisci Pipini, apud Murator. tom. 9. col. 615. A: *Kirsachus Imperator Andronicum captivum coram se jubet adduci, et cunctis exuto vestibus restem Alei spicis nudatam in coronæ modum capitì ejus imponi in figuram crucis abraso: demum vili asellæ impositus, caudamque pro freno tenens per totam civitatem Constantinopolis deductus est.*

* Ital. Aglio. Stat. Vercell. lib. 7. pag. 151: *De pilzaria, lignamine, Aleo et cepe et quibusdam aliis. Item statutum est, quod lignamen grossum, et cepe, et Aleum veniant vendantur in mercato novo.*

ALEVOSUS, ex Hispanico Aleviso, Proditor, traditor; Aleve, proditio. Rodericus Toletanus lib. 7. Hist. cap. 16: *Comes Amalaricus sic dicitur respondisse: Si sum fidelis, aut proditor, aut Alevous, nescio, etc.* Vide Leges Alfonsinas part. 7. tit. 3. leg. 6. Occurrit non semel in Chartis Hispanicis, apud Antonium Brandaonem in Monarchia Lusitana lib. 8. cap. 14. et tom. 4. pag. 261. [** Lusitanis mulher aleivosâ erat adultera. Constitutio sæc. XII. ap. S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 83: *Toda a mulher de Fresno que acharem cum marido alieno, queymena por Alewosa, e tomem todo suo aver, etc.*]

ALEX, pro Halex. Charta MS. ann. 1366. ubi varia recensentur officia Aquarii

Monasterii S. Crucis de Talmundo: *Et si contingenter dicta festa de quartis duplicibus diebus piscium evenire, tenebitur dictus Aquarius ministrare in ferculo pro duobus tres pecias de piscibus paratis, seu tria ova frixa, aut tria Alexia vel valorem.*

* ALEXICACUS, Salutaris, vel malorum depulsor, doctis Hagiographis, Gr. 'Αλεξικακος, in malis adjutor. Mirac. S. Magni tom. 2. Sept. pag. 771. col. 2: *Calicem porrexit Alexicacum: ex quo illa optimæ spei plena hausit, etc.* Vide supra Alegma.

* ALEXI-CAVALERIUS, Numeratur inter Officiarios Ecclesiæ Aniciensis in Charta ejusd. Eccl. sec. XIV. sed in quo situm fuit illius officium latet: *Pro libratione fieri solita... ratione reddimii: succentori xi. s. vi. d. Sescallo totidem; cellariorum cum suis servitoribus xl. s. xi. d. Aleci-Cavalerio xvij. s. regi Ecclesiæ v. d.* Eadem vox repetitur in libratione pro festo S. Benedicti.

* ALEXITERIA, Remedia, quæ levamentum quidem afferunt, sed non sanant. Vita S. Syncleticae Virg. tom. I. Januarii pag. 246. B: *Quid igitur, inquietus, ad præses hoc bellum est opus? laborioso scilicet exercitio vita spiritualis et pura oratione ad Deum, sed hæc quidem ingerere, sunt remedia Alexiteria contra quamcumque cogitationem perniciosam; sed opus est præterea singularibus presidiis ut præsentaneam hanc pestem ex animo extirpemus, et subeunte cogitatione aliqua turpi oportet contraria inducere.* Est a Graeco ἀλέτειν, Auxiliari. [Sic male in scholis medicorum vulgo redditur vox Graeca ἀλέτηρίου. Vide supra Alegma.]

* 1. ALEYA, Ambulacrum, Gall. *Allée*, apud Madox Formulare Anglic. pag. 200: *Quæ quidem tenementa prædicta cum suis pertinentiis situantur in latitudine inter quamdam Aleyam nuper Adæ Langelée, et vacuam placeam terræ.*

* 2. ALEYA, Via lustrandis vigiliis comparata, Gall. *Chemin des rondes;* vel Via terreo aggere tecta, *Chemin couvert.* Lit. Caroli VI. ann. 1384. in Reg. 125. Chartoph. reg. ch. 106: *Jussit fieri per magistros prædictos lapicidas duos murtos (infra muretos) sive Aleyas, largitudinis sive spicitudinis trium palmorum, moventes a dicta janua, scilicet unum a quolibet latere, qui recta linea ascendat versus montem.* Vide supra Alata et Alea 2.

* ALEYNA, Subula, Gall. *Alène.* Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 14: *Solam calciamenti cum certa cordula et una Aleyna, more agricultæ, perforabat ipse exponens.* Vide supra Aleyna.

* ALFA. CORDA ALFÆ, Funis species, vulgo *Corde d'ause*, ex junco Hispan. Alfa nuncupato, contorta. Charta ann. 1391: *Super arte cordarum Alfa, quod cordaria in Massilia, non faciunt completas, neque vendunt ad brassam, sicut fieri debet.*

* ALFAJARA, vox Hispanica, originis, ut videtur, Arabicæ. Charta fundat. abbat. Aquilar. ann. 832. inter Probat. tom. 1. Annal. Praemonstr. col. 104: *Tuli inde... coronam argenteam, et duas Alfajaras, et unum calicem de argento.* Academ. Hispan. in Diction. *Alfaja*, Supplex vel utensilia magni pretii.

* ALFALSES, Medica, ab Hispan. *Alfalsa*, [** sive *Alfaltez*, Catal. *Alfals.*] Gall. *Sain-foin.* Concil. Tarragon. ann. 1591: *Quæ in herba sive foeno ad equorum et aliorum animalium cibum meti et depasci sæpius in anno solent;*

etiam quæ vulgo forragia, Alfalse, daxas, et alia id genus, appellantur.

* ALFANEGUE, ALFANEX. Charta Hispanica æræ 1016. apud Anton. de Yezep in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5: *Lectos cum suos tapetes,... cum suos plumatos paleos, et Græcicos, et suas sabanas literatas, et fateles Alfanegues, in panos gratiscos.* (Græcicos) et 16. *Ganapes paleas, etc.* Testamentum Arnaldi Archiepisc. Narbon. ann. 1149. apud Catelum: *Laxo coopertorum martinum et pelles meas de Alfanex, etc.* Infra: *Preter fulcrum serica et coopertorum unum de Alfanex.* Vox videtur origine Arabica. [* Academ. Hispan. in Diction. *Alfanegue*, Falco, accipiter pennis albanticibus, olim Tentorium, tabernaculum; quo ultimo sensu hic accipitur.] [** Una pella Alfanex in charta æræ 1048. ap. S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 83, qui pelles esse scribit teneriores et laeviores, quibus utebantur ad lectos sternendos.]

* ALFAQUAQUUS, apud Gregorium Lopes ad Leges Alfonsinas, 2. part. tit. 31. lege 1: *Alfaquaquus seu redemptor captivorum feret vexillum semper erectum quocunque vadat, et per viam regalem et rectam perget, non extra, in eaque maneat noctu, etc.* Ubi Lex: *Alfaqueques, tanto quiere dezir en Arabigo, como homes de buen ayerdad, que son puestos para sarar los captivos, etc.* [** Est tit. 30. lex 2. Arabice *فَاقِق* (faccac) Redemptor captivorum, a radice *فَاق* (faccac), Manumisit, servum redemit.]

* ALFARDA, Fori Aragon. lib. 4. tit. de Alfardis: *Vidimus contineri, quod propter defectum et nimiam elongationem Alfardarum exsolvendarum, cœquæ et bracæ remanent repletæ et obstructæ terra sorribus et immunditiis; etc.* Mox: *Alfardarri, Collectores Alfardarum.* Vox Hispanica, seu potius Arabica, quæ tributum Principi [Christiano a Mauris et Judæis] debitum sonat. Vide Michaelem del Motino in Repertorio in hac voce. [* Arab. *فَارْدَة* (fard), quod ex lege vel debito penditur, stipendum vel simile quid. Turcis hodie tributum, quod Christiani et Judæi solvunt.]

* ALFGITUM. [Asphaltum. DIEF.]

* ALFECHNA, Vox Arabica, in Fœdere inito inter Sanctum Pamphilonensem Regem et Almugdadyri ann. Chr. 1073. apud Blancam in Comment. Rer. Aragon.: *Et si noluerit se levare Sanctius Ranimiriz de terra de Almutadyr: statim cavalquet Sanctius Rex super Sanctio Ranimiriz ad faciendum damnum in sua terra, et inter ambos donent ei Alfechna, sicut in ligamentos primos scriptum est.* Apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 24. *Alsetna* legitur: *Non requiramus contra tuam partem plus terram, nisi istam, quam pater meus mihi donat, et supra est scriptum: in qua non ponam tibi azaquia, aut alhodera, qua tibi terram tuam tollam, nec pro pacem, nec pro Alsetna, nec cum Mauros, nec Christianos.* [** Melius Alsetna; Arabice *مُلِيُسْ* Poena, ærurna, discordia, sedition; bellum intestinum.]

* ALFENUS, *Vagus*, in Glossis Bituric. MSS.

* ALFERUS, Hispanis Vexillifer, vexillarius. *Alferazæ seu signiferi*, in Charta Gregorii X. PP. ann. 1275. apud Petrum Mariam in Regesto part. 2. Hist. Eccl. Placentinæ; vox efficta ex Latino Aquilifer, uti censem Ambrosius Morales in Hist. Hispan. tom. 2. pag. 7. Oyenhardtus in Notitia Vasconia lib. 2. cap. 4. et alii, quos laudat V. C. Aegid. Menagius in Originibus Ital. pag. 32. et 952. Sed

potior videtur aliorum sententia, qui ab Arabico deducunt. *Alpheres*, Eques. [אַלְפֵרֶס (faris).] Charta Adelphoni Imperatoris Hispaniae ærae 1188. *Nunio sancti Petri*, et aliam ærae 1215. *Martinius Gunsalvi* subscrunt cum dignitate *Alferi Imperatoris* apud *Yepez* tom. 5. pag. 498. et in Bibl. Cluniac. Pag. 1496. de qua dignitate apud Navarros agit eodem capite Oyenhartus. [Chronicon S. Fernandi Regis Castellæ inter Acta SS. Maii. tom. 7. pag. 360: *Didacus Lupi de Faro Alferes domini Regis Confess.*] [Apud Lusitanos *Vexillifer regis* sive *Alferes mor do reino* summam obtinebat dignitatem in palatio regis; ejusdem porro munus inde ab initiis regni existisse probat S^a Rosa de Vit. vol. 1. pag. 85 ex donatione ærae 1112, quam subscripsit *Pelagius Suaris*, *Vexillifer Comitis*. Dicebatur etiam *signifer*. Codex Alphonsinus Part. 2. tit. 9. 1. 16.]

ALFERENA, Vexillum Alferi. Vetus Charta apud eundem *Yepez* tom. 6. pag. 17: *Et contrarius fusti contra meos inimicos et infideles, et tecum tenuisti mea Alferena.*

* **ALFEREZIA**, *Alferi*, seu *vexilliferi dignitas, officium*. Exstat apud Rymer. tom. 1. pag. 531. Charta Alphonsi reg. Castel. ann. 1254 in cuius sigillo legitur: *Alferezia domini regis vacat*. Vide Leges Alphonsi. part. 3. tit. 16. 1. 2. 3. et *Alferus*.

ALFETAR. Constantinus Africanus de Anima et spiritu: *Procedit quoque ex parte cerebri, et descendit per os colli in omne Alferari, qui sunt nodi spinæ, etc.* Vox Arabica. [* Vide supra *Alaandal*, ubi genuinum hujuscem tractatus titulum exhibuimus.]

ALFETNA. Vide *Alfechna*.

ALFETUM, Caldarium, calefactorium, hypocaustum, cuius usus erat in probationibus aquæ calidæ. Vox Saxonica *Alfæt*, composita ex *ælan*, alias *onælan*, accendere, et *fæt*, vas, quasi calefactionis vas. Leges Adelstani Regis apud Bromptonium cap. 19: *Et si aquæ judicium sit, calefiat, donec exciteatur ad bullatum, et sit Alfetum ferreum vel æneum vel plumbeum.*

* **ALFICUS**. [Ut *ALPHINUS*, *fou du jeu d'échecs*. DIEF.]

* **ALFIDA**. [Ut *ALFITA*. DIEF.]

† **ALFITA**, *ALPHITA*, *Poletta*, *farrina*. Ita in Glossario Ecclesiæ Bituric. MS. Ab ἄλφιτον farina.

* **Glossar.** medic. Simonis Januensis ex Cod. reg. 6959: *Alfita, ex recentibus ordeis torrefactis commensurate optimum Alfiton fit. Alfiton Arabes savich vocant.*

2. **ALFITA**, species tributi apud Mauros Hispanos. Vide Brandaonem in Monarchia Lusitana lib. 11. cap. 32. [* leg. *ALFITRA*. Esse unum inter quatuor tributa, quæ regibus Portugalliae solvabantur a Saracenis, eorum dominationi obnoxias, scribit S^a Rosa pag. 86. Arabus מִתָּה (mitra) est quod pro eleemosynas datur, quando jejunit Ramadani solvit.]

* **ALFOGES**, ut mox *Alfozis*, videtur esse distinctus, qualis est Ballivi vel Castellani, *Bailliage*, *Chateleine*. Concil. Legion. ann. 1012. can. 18. Collect.: *Mandavimus iterum ut in Legione, seu omnibus cæteris civitatibus et per omnes Alfoces, habeantur judices electi, qui iudicent causas totius populi.*

* **ALFONSARIUS**. Vide infra *Alphonsinus*.

* **ALFOR**, Territorium, districtus, idem quod *Alfozes* et *Alfozis*. Vide ibi. Charta Ildefonsi VII. reg. Hispan. ann. 1145.

inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 353: *Et est ipsa villa nova et ipsum monasterium sancti Michaelis, et ipsa ecclesia sanctæ Mariæ in Alfor de Baltanas*. Academ. Hispan. in Diction. *Alfoz*, Circumvicini agri fines. [* Regionis tractus limitibus distinctus, in edit. noviss. Arabice ﻮَرْ (hor). Terra libera nec tributis obnoxia.]

* **ALFORATUS**, Armis omnibus instructus. Academ. Hispan. in diction. *Alforja*, Providere alicui de viatico. [* *Alforja* iis est *Mantica*, *pera*.] Constitut. Petri reg. Sicil. cap. 5: *Quod nullus eorum baronem, alium feudatarium, ... qui ex causa exceptionis ejusdem, sive alia quavis causa servitio equi armati seu *Alforati*, aut quocumque alio servitio, servire nostræ curiæ teneatur.*

ALFOZIS. Charta Ferdinandi Comitis Castellæ ærae 972. apud Anton. de *Yepez* in Chron. Ordinis S. Benedicti tom. 1. pag. 31. Appendic. : *Fromesta, Avia, Ferrara, iste prædictæ cum omnibus villis suis ad suas Alfozes pertinentibus, carneros domus octo faciunt se ad unum. Infra: Cum suis villis ad suam *Alfozem* pertinentibus, per omnes domus singulos arienzos. Ibidem: De unaquaque *Alfoze*, singulos boves. Habetur hæc formula passim in hac Charta. Vide *Alfozes*.*

ALFUNDICUS, [Taberna Mercatoria, Gall. *Boutique de Marchand*.] Vide *Fundicus in Funda*.

* Ab Hispan. *Alfondega* vel *Alfondiga*, Publicum granarium, ut habetur apud Academ. Hispan. in Diction.

* **ALFUS**, *Moribus sacer*. Gloss. Bitur. MSS. legendum *morbus sacer*. Est enim ἄλφος vitiliginis seu lepræ species.

* *Alferecia*, in Diction. Acad. Hispan. Epilepticus morbus.

ALGALIA, et **ARGALIA**, Instrumentum, quo liquores in vesicam mittuntur. Matth. Silvaticus.

ALGAMMATA, Summitates. Ita Glossa ad hunc versum Magistri Cornuti, seu Joannis Garlandi:

Tardus ad Uranici scandes Algammata coll.

[* Vide *Agalma* 4 et *Algauma*.]

ALGANIA, [Gall. *Bergerie*. DIEF.]

† **ALGARA**, Tumultus militaris, Hispan. *Algara*, Nostris *Algara*. Charta Dionysii Régis Portugalliae æra 1267. apud Brandaonem tom. 5. Monarch. Lusit. pag. 308: *Omnes milites qui fuerint in fossado, vel in guarina de cavallos, qui se perdidérunt in Algara vel in lida. Vide Algara.* [* Charta Sancii I. Port. Reg. ærae 1186: *Milites qui fuerint in fossado, vel in guardia, omnes caballos, qui se perdidérunt in Algara vel in lida, etc. Arabice ﻮَر (gara), incursum equorum in hostile solum, rapina, captivitate, populatione grassantium.*]

* Diction. Acad. Hispan. *Algara*, Equestris turma, quæ fines hostiles populatur. Eodem sensu supra accipienda vox *Algara*.

* **ALGARAVIA**, Lingua Sarracenica apud Arabes. Epistola Arnaldi Archiep. Tarrac. ad Benedictum XII. PP. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 608. col. 2: *Plures nescientes orationem dominicam, et scientes loqui Algaraviam seu Saracenice, etc.*

* **ALGARE**, [Spirare, cf. *ALARE*. DIEF.]

* **ALGARICA**, [Gall. *mandragore*. DIEF.]

† **ALGARISMUS**, ut infra *Algorismus*,

Arithmetica. Bernhardus de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 190: *Item numeros, cyfras et figuræ Algarismi ipsa inventit.*

* **ALGARU** et **ALGARUM**. Sic vocabant

Mauri sua foedera et bellicas expeditiones adversus Christianos. Qua in re nostras expeditiones sacras quas Galli *Croisades* vocitamus, imitabantur. Vox est Arabica, Hispanicis *Algarada* et *Al-gazara*, nostræ quoque *Algarade* non parum affinis. Acta B. Ferdinandi Principis Lusit. tom. 1. Junii p. 578: *Mox vero jussit Lazaraquius Algaru, id est expeditiōnem sacram (cruciātam nos dicēremus) prædicari, et foras prodire exercitū, significans Christianis, etc. Vide *Algar*.*

* **ALGARUM MARIS**, Ejectæ merces in littus ab æstu. Corrupte legitur in legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 10. pro *Laganum*, uti docet Cangius in hac voce.

* **ALGEMA**, apud Mauros Hispanos Oratorium, locus in quem conveniunt orationis causa. Acta B. Ferdinandi Principis Lusitani tom. 1. Junii, pag. 578: *Qui mox atque illuxit, et orationem matutinam finierat in sua *Algema* extra urbem veterem, etc. Ibi de Lazarus Principe Mauro. [* יַמָּה (djam), templum maius et cathedralē in quo omnes conveniunt die sacro Veneris.]*

* **ALGARDUM**. Vide *Halgardum*.

* **ALGATZARIUS**, *ALGATZERIUS*, *Officialis prefecti*, vel *illius* *judiciorum executor*, idem qui *Algauzilus*. Vide in hac voce. Constitut. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1339: *Statuimus quod *Algatzarius noster*, vel *nostri generalis gubernatoris*, ... nequeat recipere, ratione carcelagii vel morabatini, ab aliqua persona, quæ in posse suo per decem dies, vel plures capitula existiterit, nisi decem solidos *Barchinonenses* dumtaxat.... Et si forsitan contigerit quod aliquis baro, miles, vel homo de paratico, civis, burgensis, vel homo villa honoratus ad penam mortis naturalis, per nos vel nostrum generalem gubernatorem fuerit condemnatus, quod eo casu dictus *Algatzarius*, ... pro jure sui officii, nequeat de bonis ipsius condempnati quicquam recipere vel habere, nisi... arma propria sui corporis, ensim videlicet, corrigiam, brachiam vel cultellum, qui de argento essent muniti, et quos secum teneret tempore suæ captionis, et lectum etiam et vexillam argenti propriam, quæ sibi in captione servisset. Alia eiusd. ann.: *Bajulus Cathalaniae*, ... sub pena mille aureorum, teneatur tacsumen facere de quibuscumque scripturis offici vices gerentis gubernatoris in *Catalonia*, et etiam *Algauzilus* curia eiusdem.*

* **ALGUTZARIATUS**, *Officium Algatzarii*. Charta eiusd. reg. ann. 1339: *Petrus D. G. rex Aragonum, etc. Dilecto consiliario nostro Michaeli de Gurrea, et aliis qui pro tempore dictum *Algutzariatus* nostri officiū exercebit, etc. Vide *Algauzilus*.*

* **ALGAUMA**, *Altitudo*, in Vocabul. compendioso. [* Vide *Algama*.]

1. **ALGEBRA**, Scientia numerorum, de cuius vocis etymo sic Joannes Schrivelius, in brevi Regularum Algebrae descriptione: *Porro harum Regularum inventionem adscribunt Diophanto Græco scriptori, qui ut auctor *Regiomontanus*, libris, 13, eas descripsit, atque ut Latini Rei et Census, sic Arabes regulas illas vocabulo suo appellare solent Algebrae.* [* Arab. دِبْر (dibr) reductio partium ad totum, seu fractionum ad integratatem.] Pseudo-Ovid. lib. 1. de *Vetula*:

Sed quia de ludis fiebat sermo, quid illo Pulcius esse potest exercitio numerorum? Quo divinatur numeri plerique per unum ignoti notum, sicut ludunt apud Indos, Ludum dicentes Algebrae, Almuc grabalæque, etc.

Idem lib. 2 :

Algebra memor, qui iudic Arithmeticorum.

* 2. ALGEBRA, *Dislocatio membrorum : interdum pro ipsorum restauratione accipiatur. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959, [** Arab. جبار (djabar), reparatio ossis fracti.]*

ALGENIA, *Dolor algidus, ab Algeo dicitur, quia facit algere. Joann. de Janua, Algiosus, δύνατος, in Gloss. Lat. Gr. [** leg. *Algema*, Græcis Αλγημα. Gloss. in cod. reg. 4778 ut ex Galeno : *Algema*, hoc est dolor.]*

ALGIA, *Modus vineæ vel agri. Vetus Charta in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 31 : Quod Boso Miles et uxor ejus Vandalmodus pro remedio animalium suarum concedunt Deo sanctoque Mauricio aliquantulum hereditatis suæ, videlicet Algiam unam vineæ ea parte terra Leutardi in villa, qua nominatur Garzinus, in loco, qui dicitur Chavagneus, etc.*

* Charta in Hist. Lugdun. pag. 5 col. 2 : *Donamus Deo et S. Martino hanc Algiam, eo tenore ut monachi Athanacenses habeant ab hodie liberam potestatem inde faciendi quod voluerint. Occurrit præterea non semel in Chartul. Saviniac. Vide mox*

* ALGICA, *ut *Algia*, Modus vineæ vel agri; sed quis, neicum certo expiscari potui : suspicor tamen idem esse quod *Pertica*. Charta ann. 41. regni Rodolfi reg. ex Chartul. eccl. Vienn. fol. 62. v. col. 1 : *Dono... ex ipsa vinea Algicas viiiij, sancto Mauricio.... ad mensam canonicorum.**

* ALGINA. [Ut ALGENIA. DIEF.]

* ALGITAS. [Frigus. DIEF.]

* ALGIUM. [Gall. oil. DIEF.]

ALGO, vox Hispanica, Bona, facultates. Leg. Alph. III. reg. ann. 1251. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 58 : *Dominus rex Portugaliæ et comes Boloniæ fecit cum consilio suorum ricorum hominum et suorum filiorum de Algo tale encautum, etc.* [** *Fili de Algo sunt quos Hispani Hijosdalgo sive Hidalgos vocant. Algo vero, teste S^a Rosa de Viterbo Lusitanis olim erat Beneficium, merx, pretium.*]

* ALGORARE, *Algere, ab Ital. *Algore*, Gall. *Geler de froid*. Chron. Foroliv. ad ann. 1488 apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 904 : *Et multi fuerunt Algorati propter ista immensa frigora. Vide mox Algorasitas.**

* ALGORIA. [Allegoria. DIEF.]

* ALGORICA. [Ut ALGARICA. DIEF.]

ALGORISMUS, *Arithmetica, numerandi ars, Hispanis, *Algariano*. Vox Arabica. Matthæus Paris. anno 1252 : De quibus figuris hoc maxime admirandum, quod unica figura quilibet numerus representatur, quod non est in Latino, vel in Algorismo.* [** *Algorismus seu libellus arithmeticus*, in Bibl. Heilsbr. pag. 78.] Vita B. Hermanni Josephi n° 41 : *Cifra Algorismi*. Vide Clavium lib. 1. Algebrae cap. 1. [Legebat Martinius apud Clavium *Algorithmus* : quod recte ab *Al* articulo Arabicō et ἀριθμότῳ. Numerus deduci potest. Hinc]

ALGORISTA, *Supputandi et calculandi peritus. Vide *Abacista*.*

* ALGOROSITAS, *Alg. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Algorositas, frondure, Algrose, frillousement.**

* ALGOTATE, et ALLIGOTATE VESTES. f. Eadem quæ corrugatae seu in rugas ordinatim coactæ, Gall. *Habits godronez, froncez*. In censura Henrici Episcopi Albani et Legati Apostolici apud Ludewig. tom. 2. pag. 441 : *Vestes*

notabiliter incise et Algotate sub eadem distinctione prohibentur. Statuta antiqua apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1191 : Clericis autem et Laicis communiter interdicimus, ne manicas sutas et vestes Algotatas ulterius habere presumant.

* *Vestes sunt Segmentis variis coloris distinctæ ; Haligote quippe Segmentum est, unde Haligote dicitur qui vestem segmentis consultam induit. Fabul. tom. 1. pag. 81 :*

*Et vesti une poure cote,
Ou il ot maint Haligote.*

Ibidem pag. 75 :

*Lors demande que c'étoit,
Il ert ainsi Haligote.*

ALGOZIRIUS, vulgo Hispanis, *Algoyzyn*. Occurrit in Curia generali Catalanae Cervariæ celebrata sub Petro III. Rege Arag. anno 1359. Idem qui Alguazilus.

* ALGRI. [Alga, ulva. DIEF.]

ALGUAZILUS, vel ALGOZIRUS, justitiarii dignitas apud Arabes. [** Arab. ٰزيل (usil) lictor, satelles.] Rodericus Toletan. in Hist. Arab. cap. 39 : *Tunc Rex Issem misit Zabor Justitiarium, qui apud eos dicitur Alguazilus. Occurrit ibid. cap. 36. et 46. [Concil. Dertusanum ann. 1429. inter Concil. Hispan. tom. 3. pag. 657 : Vicariis, Subvicariis, Baillivis, Alguazieris, Subbaillivis, electoribus, etc.]* Vocem retinent etiamnum Hispani, *Alguazil*, estque apud illos Officialis Praefecti, vel illius judiciorum executor. Leges Alfonsinæ, seu Partidæ, part. 2. tit. 9. lege 20 : *Alguasil llaman en Arabigo, aquel que ha de prender, et de justiciar los omes en la Corte del Rey por su mandado, o de los fueros que juzgan les pleytos, mas los latinos llamanle justitia, etc.* Ubi plura de ejus functione. Vide Repertorium Michaëlis del Molino in hac voce, et Foros Aragon. lib. 1. tit. de officio Alguazili. Vide *Algatzarius*.

ALGUACELLUS, in Charta Silonis Regis Ovetensis ann. 777. apud Sandovalium.

ALGUEXIS, ALBEXIS. Charta Ferdinandi I. Regis Hispaniæ s̄ræ 1101. apud Pepe in Chronicò Ord. S. Bened. tom. 6 : *Mantos duos aurifusos, atio Alguexi auro texta, cum aliis Græcisco, inde missa Cardeno, casula auro fusa, cum dalmatice duabus auro fusis, et alia Albezii auro texta.* [** نَسْرَة (waschaya), Arab. coloratus pictus pannus; acupicta vestis.]

ALGUS, us, pro *Algor*, στύος. Vetus carmen edit. a Barthio lib. 34. Advers. cap. 1 :

*Siti et fame, calore et Algu mortuis
Malagna præbetur potens.*

[Accius Andromeda : *Misera abuella saxon, senio, pudore, Algue et fame.* Et alii quos refert Nonius Marcellus cap. 2. art. 28. Vide Acta SS. Bened. Sæc. 3. part. 1. pag. 127] [** Vide Forcell. Lex.]

* ALGUSSUS, *Lo mare*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* ALGUTZARIATUS. Vide supra *Algatzarius*.

* ALHANDAI, vox Arabica, qua significatur compositio pharmaciae, quæ *Trochisci Alhandal* appellatur; ab *Handal*, Arabibus, Colocynthis, et articulo *Al*.

* ALHEUM. Charta Roberti Friesii Comitis Flandriæ apud Mireum Diplom. Belgic. tom. 1. pag. 70 : *Impendat... apud villam Hoctungehem septem millia Alheum.* Puto legendum *Alecum* pro *Haecum*, Gall. *Harangs*.

* ALHIDADA, Vide *Alidada*.

ALHOBZES, In charta Alfonsi I. Regis

Aragonum apud Blancam in Comment. Rerum Aragon. pag. 789. vox Arabica, qua arces et castella denotantur, ut idem Blanca existimat. Locum vide in *Rancurantes*. [** Vide *Alfozes*. Eandem vocem esse censem S^a Rosa de Viterbo.]

ALHODERA. Vide *Alfechna*.

* ALIA, *Tranata*. Gloss. Isid. et Pithœi Excerpta. Grævius suspicatur, legendum, *Alienigena, extra nata*.

* ALIA. [Alea. DIEF.]

* ALIADA, Idem quod in re monetaria *Lex* dicitur, nostris *Alloy*, Metalli probitas. Charta ann. 1215. ex magno Talam. Montispessul. fol. 8 : *Nos Willermus de Altiniaco D. G. Magalonensis episcopus... damus et concedimus vobis... consulibus Montispessulanis... duos denarios de illis 12. denariis, quos comes Melgorii accipere debet in moneta in singulis libris Melgoriensium monetæ presentis, ad quatuor denarios Aliadæ;... quod moneta in Melgorii comitatū et in Magalonensi episcopatu semper curret et curribilis erit ad pondus assuetum de 24. solidis denariorum in libris, et de 25. solidis obolorum in libris; et ad legem similiter assuetam, scilicet ut quatuor denarii argenti fini sint in solido denariorum, et tres denarii argenti fini sint in solido denariorum de obolis.* Vide supra *Alciun*.

* ALIAEETUS, Kretz, Brack. Vocab. rer. fol. 49. Avis, alias Germ. Wannenweih. ADEL. [Vide *Alietus*.]

* ALIALA, Hispanis, est præstatio quæ pro investitura et laudemis fundi aliqui recens comparati datur, scilicet duo morobatini et septem denarii.

* ALIALARE, Ad legem revocare et emendare; dicitur de mensuris, quæ archetypo suo adæquantur. Pactum ann. 1394. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 16. art. 7 : *Quod dicti scindici... impune possint et valeant accipere et capere omnes mensuras parvas et magnas bladi, salis et castenearum, tantum dictæ villæ et parrochia de Sumena, et ipsas mensuras recognoscere, Alialare et adrehurare.* Vide supra *Adrehurare*.

* ALIELARE, Eadem notione. Charta ann. 1460. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 311. col. 2 : *Asserentes easdem mensuras non fore signatas et Alielatas signo domus communis sive consulatus dicte villa Nemusa. Et pag. 312. col. 1 : Prædictas mensuras eodem contextu remicent... pro illas signando et Alielando.* Transact. ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Quod non possint mensurare aliquod bladum... nisi cum mensuris legalibus, Alielatis per officiales ipsius domini... et quod nemo audeat Alielare sine licentia ejusdem curie.* Provinciales Aliela dicunt, pro *Etalonner*. Vide *Aliator* infra, et *Allegalare*.

ALIAMA, vel ALCAMA, Hispanis, est Synagoga Judæorum, Concilium, coitio, etc. Hinc et conciliariter seu *Aliamaliter obligari*, dixit Michaël del Molino in Repertorio Foror. Aragon. in v. *Censualia*. Vide in *Aladma*, et Observantias Regni Aragon. lib. 2. tit. de Foro competenti, § 3. [** نَسْرَة (djamaa) Arab. turba, multitudine, concilium, synagoga. Lusitanis *Aljama* erat locus in quo degebant Mahometani. Vide S^a Rosa de Viterbo pag. 94. vol. 1.]

* ALIANCIA, Fœdus, societas, nostris *Alliance*, olim *Alianche*. Pactum inter archiepisc. et cives Remenses ann. 1258. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 547 : *Archiepiscopus dicebat contra dictos cives, quod ipsi inter se fecerant Alianciam, quam facere non poterant nec debebant;*

cives vero coram nobis dixerunt quod Alianciam non fecerant. Petrus de Fontan. in Consil. cap. 27. art. 4: *Li plai-deur se reposent, et aient espace d'Alianche, li aversaire n'aient pas peour li uns des autres.*

* ALIARE. [Alligare. Dief.]

* ALIARIA. [Meretrix quæ a scurris nntritur. Dief.]

* ALIARIUS. Sic lego in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. ubi Can-gius habet *Aliarius*. Vide in hac voce.

* ALIATOR, f. pro *Alialator*, Qui mensuras et pondera ad archetypum adæquabat. Vide supra *Alialare*. *Libert. civit. Mimatis. ann. 1469. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 178: Corraterios, Aliatores seu indictores ponderum et mensurarum eligendi concedimus potestatem. Aliatores, ex ead. Charta in Reg. 195. ch. 1416. ut et in *Libert. villæ de Marologio* ann. 1366. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 677. art. 7: *Aliatores et inspectores mensurarum, etc.**

* ALIATUS, a Gall. *Allié*, Hispan. *Aliado*, Confœderatus, quasi fœdere *ligatus*. Lit. Joan. reg. Castel. et Legion. ann. 42. regni ejusd. in Chartul. Henr. V. et VI. reg. Angl. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 110: *Contra tenorem treugarum initia rum... inter serenissimum principem, carissimum fratrem, Aliatum et confedera tum nostrum regem Franciæ, et consobri num nostrum regem Angliæ, etc.*

* ALIBASCERE. [Approbare, consentire. Dief.]

* ALIBIGENA. [Alienigena. Dief.]

* ALIBORUM. Processus Egidiæ de Rays ann. 1440. ex Bibl. reg. fol. 172. v°: *Dic que audivit ab eodem domino Eustachio, loquente de dicto magistro Francisco in communi et vulgaris idiomate, talia verba: Il fera venir maistre Aliborum, intelligendo diabolum per illud vocabulum, Aliborum. Vide Menag. Diction. Etymol. in hac voce. [** f. a Germanico aliboran, antiquus, scilicet hostis. Vide Grimmii Mythol. pag. 553 et ejusdem Grammat. vol. 2. pag. 674.]*

* ALIBRAMENTUM, Compensatio justa et pensata æstimatio et partitio. Lit. pro civit. Vauren. ann. 1357. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 190. art. 7: *Concedimus quod dicti habitatores, ad finem ut... valeant facere justum et legiti mum Alibramenti, quod Alibramenti um per octodecim probos homines ab (ad) hoc juratos per dictos habitatores eligen dos, volumus de tribus in tribus annis examinari et reparari. Libert. villar. de Lautrico et Forciarum ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 361: Ordinat quod Alibramentum sive extima bonorum habitantium de Forciis, etc. Vide infra Livramentum.*

* ALIBRARE, ALLIBRARE, compensare, ex æquo inter homines tallium aut collectam parti. *Alibrator*, qui ita particitur. Sentent. arbitr. ann. 1497: *Alibrare in dicto loco de Caliano dicti homines possunt in dictis Mauris, et eligere Alibratores et collectores ad hoc. Stat. pro castro Castil. ann. 1371. in Cod. reg. 5376. fol. 86. v°: Pro prædictis portionibus non debeant, nec possint talliari, Alibrari, vel aliquod onus eis imponi.*

* ALIVRARE, mutato b in v. Eadem notione. Charta ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 482: *Prædicti coquatores sive compensatores debeant compensare et Alivrare utilitates et commoda bonorum, hospitorum, eorumque botigiarum et camerarum, dictasque utilitates et commoda Alivrare, cum Alivramento propretatum eorumdem.*

* ALIBRATUS. Vide infra *Alibrati*.

* ALIBRE, Alimentum, Gloss. Isid. Vide *Alebra*.

* ALIBRUM. Vide *Alabrum*.

* ALBUM. Vide *Alebra*.

* ALICA. [Gall. graine, pépin, noyau. Dief.]

* ALICES FACERE, id est, extensiones omnium membrorum, more eorum qui a somno expergefunt. Martinius e Lexico Arab. Raphael. ad vocem ἀρκτός.

* ALICHA, pro Alica, frumenti genus, Gall. Epeautre. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 75: de frumento igitur pultes dandæ sunt. *Alica autem plus nutrit omni frumento, et omni digestibili or est. Vide alia notione in *Alicula*.*

* ALICIAS, Lo smircleo ocello. Glossar. Lat. Ital. MS.

* ALICULA, ALLICULA. Papias: *Allicula, signum vestis, genus vestis*. Fragmentum Petronii: *Barbarus ingens fasciis cruralibus attigatus, et Alicula subornatus polylimita, etc.*

* Hac voce usus est *Martialis Epigrammatum*, lib. 14:

Bruma diebus ferisque Saturni
Mitebat Umbra Aliculam mihi pauper,
Nunc mittit Alicam, factus est enim dives.

Vide Pancirolli notam tom. 1. Rerum mirabilium pag. 296. et superius *Adlacula*.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Alicula, insignis vestis. Unde emendandus Papias qui habet: signum vestis.* [** Vide *Forcell. Lex.*]

* ALICUS, pro *Aliquis*, apud Attonem Episc. Vercel. tom. 8. Spicil. Acher. pag. 65. [* « Dum et omnibus non es incognitus qualiter veniens homo *Ali cus*, nom. illo, ante vigario (B. N. l. 13636. f. 13.) »]

* ALIDA. Charta ann. 1276. apud Perardum in Burgundicis pag. 534: *Decimam bladi, vini, leguminum, cæparum, Alidaram, cannabium, etc. Forte hic Alida est allium, nostris *Al*.*

* Vocem Gallicam *Alie*, quam de fructu Alisiariæ, Gall. *Alisier*, interpretatur Borellus, de *Allio*, Gall. *Al*, intelligendam esse alii fortassis censebunt. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2:

Jou ne pris mie deux Alies
Toi, ne ta foi, ne ta creanche.

Le Roman d'Alexandre MS. part. 1:

Sor ne se puet venger, ne se prise une Alie.

* ALIDADA et ALHIDADA, Dioptra, regula quædam mobilis pinnulis instruuta, quæ ad Astrolabii, graphometri aliorumque geometriæ instrumentorum centrum aptatur. Hanc ab Arabibus mutuati sunt vocem Astronomi recentiores qui de Astrolabii usu præsertim scripsere, *Stæflerus*, Clavius, Henrion, etc.

* ALIDUS. [1º Flatus, odor; 2º Frigus; 3º Dulcis ad modum soni organici. Dief.]

* ALIELARE. Vide supra *Alialare*.

* ALIENATUS MORBUS, in bobus ita dictus, inquit Vegetius lib. 3. Artis veterin. cap. 23. quod animalibus eripit sensus.

* ALIENIGENÆ, Extranei, qui aliunde veniunt locum aliquem incolere, *Aubains*, Albani. In veteri Charta Gallica, *Alienes*, [legitur etiam in Latina ann. 1279. apud Thomasserium Consuet. Bituric. pag. 112: *Item quilibet Alienne de foris dictum dominium deferens et adducens vinum ad vendendum in dicta villa, solvet pro qualibet dolio dimidium sextarium vini. Ubi Alienne dicitur is qui*

extra *Banleucam* habitat.] Gloss. Lat. Gr. *Alienigena*, ἄλλοεθνής. Alterius fundi incola, in leg. 2. Cod. Theod. de Deser torib. Isidorus lib. 10: *Alienigena, qui alienæ regionis est, et non ejus, ubi est. In Regesto Philippi Aug. Heroualliano: Comes Flandrensis et Comitissa Ada et Comitissa Alienor habuerunt Alienigenas per totam terram suam. Alibi: Vidit tempore Comitissæ Flandriæ, quod capiebat Alienigenas, ubicumque eos inveniebat, et nullus Miles poterat retrinere hominem Alienigenam, nisi dominus Calniaci, Adde Perardi Burgundica pag. 299. et Monastic. Engl. tom. 1. pag. 618. Vide *Albanus*.*

ALIENES dicuntur Leguleis Anglis vernaculis, ii, quorum patres, atque adeo ipsi alieni extra regni metas nativi, in regnum veniunt commorandi gratia. Eorum liberi, dummodo alienigenæ ipsi non sint ex hostibus Regis, non alienigenæ erunt, sed Angli: similiter si quis regnicola cum Regis licentia regno excedat, ejus liberi non erunt alienigenæ. Rastallus. Vide *Fryneum* in *Libertatis*. Engl. tom. 2. pag. 1003.

* ALIENIGENARE, Distrahere, vendere, alienare. Vetus Inscript. Romæ [** ap. Fabrettum pag. 69 n. 34.]: *Qui hoc monimentum vendere aut Alienigenare voluerit, dabit ærario Populi Romani, etc. Charta Alamannica 1. inter Goldastinas: Si autem potestas Monasterii istam traditionem inrumpere, et eos Alienigenare conaverit. Tabul. Eccl. Caturcens.: Post suum discessum alii Clerici similiter te neant... non habeant licentiam donare, vel Alienigenare. Occurrat ibi non semel.*

* ALIENILOQUIUM. Eucherius de Græcis nominibus: *Allegoria, Alieniloquium, vel potius inventio.*

1. ALIENUS, Exemptus; *Alienare*, Eximere. Lex 4. Cod. Theod. de Collatione donat. (lib. 11. tit. 20. 1. 4. § 1): *Hunc a conlatione jubemus esse Alienum. Lex 84. eodem Cod. de Decurionibus (lib. 12. tit. 1. l. 124.): Quos aut objectus debilitatis Alienat, aut senectus pigra remoratur. Willelmus Tyrius lib. 12. cap. 10: Junio rem Boamundum... ab Antiochia, quæ paterna ei hereditas erat, ... fecerit Alienum. [** Th. C. lib. 9. tit. 14. pr.: A materna vel avita, omnium etiam proximorum hereditate ac successione habeantur Alieni.]*

* 2. ALIENUS, Extraneus, vel etiam Absens, alio profectus. Stat. Arelat. MSS. sub Raimundo archiep. Arelat.: *Item statuimus quod accessoribus conveniri non valeat, antequam conventus debitor principalis. Si vero fuerit Alienus debitor principalis, detur tempus unius mensis accessorio, ad representandum debitorem principalem.*

* ALIER. [Aliger. Dief.]

* ALIERIUS, Arboris species, Belgis nostris *Alier*. Charta Henrici Comitis Trecensis ann. 1165. in Tabul. Campan.: *Notum facio, quod in foresta mea de Joyaco quercum, fagum, pomum, pyrum, esculum, Alierium, et corberium propriæ defensionis meæ, et proprii juris mei ita habeo, quod nemo, nisi illi soli, quorum nemora fuerint, ad prædictas arbores manum apponat. Illi vero ad solum herbergarium suum eos poterit accipere. Vide *Aliarius*.*

* ALIETA. [Area publica. Dief.]

* ALIETAS, Diversitas, differentia, illa præserit que est inter alia et alia individua. Vita S. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii pag. 386. * D: *Profecto sicut in terra quam incolimus sive in aquis, germinantium diversitas, Aletasque anima-*

lum cum distinctione ordinata (cernitur)... Sic ibi dispar est gloria singulorum, sed communis est laetitia omnium plena atque perfecta.

* ALIETUM, forte pro Alnetum in gloss. Monseensi, pag. 412. ADEL.

* ALIETUS, Accipiter. Papias MS. Bitur.: Aletus, Avis similis Aquila, sed major. Aletus a Graeco ἄλετος. Avis qui Similius dicitur, vel Spaverius, Gall. Merillion vel Epernier, Cathol. Aletus, Merulus filius Aquila. Notitia donationis apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 570: Dedit Villelupensibus Fratribus centum libras, et quitare fecit duos Aletos quos ipsi de Crepdone debebant. In ipso Tabulario legitur Halietus et Chepdone. [** Vide Aliaeetus. In Gemm. : Est avis quædam de genere aquilarum, ein trægansz, vel ut dicti Papias ein falck oder schmirle.]

* ALIFANI, Calices poculorum, Papias. [Gloss. Bituric. habet Alifarii. Vide Aliphanius.]

* ALIGALIS, pro Aliqualis, ni fallor, in Stat. crimin. Saonæ cap. 35. pag. 75: Nec liceat alicui appodiare vel adhærere domui habitacionis alicuius, intra vel extra civitatem Saonæ, scalam aliquam, trabem, vel ingenium, vel artificium Ali-gale seu lignamina, etc.

* ALIGARE. [Explicatur ap. DIEF ad alium ligare.]

* ALIGEI. [Aliger. DIEF.]

* ALIGENA, pro Alienigena, extraneus. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 69. col. 2. Propter omissionem virtutis causarum agriculturæ et aliorum Alienarum, qui portabant victualia et alia necessaria, valde fuit depopulata (Nemensis.)

* ALIGENÆ INTERCESSIONES, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 313. pro Alienigenæ.

* ALIGERA, Volare, apud Alvarum in Vita S. Eulogii Presb. et Mart. n° 21: Columba... secans æra pennis, super corpus Martyris Aligerans sedet.

* ALIGERIS. Vide infra Alligeris.

* ALIGETUS. [Ut ALIETUS. DIEF.]

* ALIGINIGENA. [ALIENIGENA. DIEF.]

* ALIGINNASIUM. Charta Edmundi Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. pag. 842: Caveant hæc frangentes claustra infernalia, gaudeantque Iesu Aliginasio hæc augentes eulogia. Distinguenda forte verba, ali ginnasio.

* ALIGINOSUS. [Pinguis, humidus. DIEF.]

* ALIGNAMENTUM, Lignatio, Gall. Chauage. Charta anni 1124. inter Instrument. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 14: Damus Deo ejusque glorioissimæ Genitrici in nemore de Ardorelo... quidquid opus fuerit Monachis ibidem Deo servientibus, ad animalium suorum pascua, sine servitio et pascilio, et condecens illorum et illorum hominum, qui a suis sibos stabant, et Alignamenta ipsorum et illorum hominum, qui a suis sibos stabant, hoc tamen damus libere, etc.

* ALIGNAMENTUM, a Gall. Alignement, Frontis ædium descriptio. Arest. parlam. Paris. ann. 1401. inter Consuet. Genovæ. MSS. fol. 45. v°: Erant in possessione et saisinga concedendi licentiam pro faciendo aquæductus, Alignamenta, palleuras, sedes supra vicum et omnia ad viariam pertinentia. Occurrunt ibid. pluries. Alignance vero, Districtus infra lineas circumscriptus. Redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul.: Si dient estevin ke c'est en l'A-

lingnance de leur taille: mais li tierre gist en la justiche le conte.

* ALINEAMENTUM. Eadem notione, in Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1423. fol. 157. r°: Magister Dionysius Bonhomme lathomus... commissus ad voeriam villa Paris... proviso quod... aliquas compositiones nec Alineamento, sallias, avvens, nec alia dictam voeriam tangentia faciet seu tradet, nisi sit de licentia et consensu dicti receptoris Paris. Nostris olim Aliner, Ad lineam dirigere, disponere, Gall. Ranger sur une même ligne. Villehard. cap. 34: Lors commence en Aliner les nés, et les galies, et les vissiers as barons por mover. Borello Aliner, est Navem instruere. Aligny vero is dicitur, qui in agendo standove nimis exquisitus est, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

Plus achémé et plus pignié,
Et plus poli et danoisé.
Que robard et danoiseles.

* ALIGNUM, f. Ligno, vulgo Lignon, fluvius Foresii. Charta ann. 1219. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. fol. 124. v°. col. 1. part. 2: Nullus a Rodano usque ad Alignum, a Belest usque ad Montem Brisonis, et a sancto Albino usque ad Podium, etc.

* ALIGUERIUM, Alisiaria, ut videtur, Gall. Alisier. Charta ann. 1382. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1093: Exceptis.... arboribus fructiferis, videlicet pomerii, pereiis (pereris), mespoleriis et Aliguériis, sorberis, castaneriis, nogueris, etc. Vide Alizaria.

* ALIMA. Vide Alimia.

* ALIMANDA, a vet. Gall. Alemande, Amygdala, nunc Amande. Chartul. S. Dionysii Exoldun.: De quolibet equo portante... omne quod vocatur Avoir de pois, exceptis Alimandis, risu, etc. Hinc forte Alemande dictum quoddam condimentum, quia ex amygdalis confectum, in Lit. remiss. ann. 1469. ex Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 167: Icellui Vassal dist à icelle suppliant qu'elle lui fist de l'Alemande et l'échaufa... Ladite suppliant print du riagaz et en mist dedans une escuelle... et depuis mist ladite Alemande tout chault par dessus, et le porta a son dit mary estant à table et lui fist manger, lequel Vassal dist qu'il estoit trop sale.

* ALIMELLA, Lamina, Gall. Alumelle. Comput. MS. ann. 1239: Pro duobus soannis xxvij. sol. pro una Alimella xx. sol. Vide supra Alemella.

* ALIMEN. [Alimentum, victus. DIEF.]

* ALIMENTARE, Alere, Gall. Alimenter. Occurrunt apud Rolandinum Patavinum de factis in Marchia Tarvisina lib. 7. cap. 12. Baluzium, tom. 2. Hist. Arvern. pag. 610. in Statutis S. Claudi auctoritate Nicolai V. PP. editis pag. 87. et alibi.

Quæ vox, non ad ea tantum quæ victui; sed alii omnibus, quæ usui necessaria sunt, applicatur. Testam. Guill. de Pratocomit. ann. 1360. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xiv.: Volo quod... idem Poncius Alimentetur in victu et vestitu per hæredes meos subscriptos, donec ætatis fuerit xxvij. annorum. Chron. Petri Azarii ad ann. 1362. apud Murator. tom. 16. Scrip. Ital. col. 361: Quod fratres in Christo eligerentur pro celebrandis divinis numero xxxij. et acquisitis possessionibus Alimentarentur pro victu et vestitu. [** Vide Scævolam J. C. Dig. lib. 10. tit. 2. fr. 39, § 2, ubi in Alimenta data esse dicuntur, quæ cibariorum et vestiarii nomine data sunt. Javolenus Dig. lib. 84. tit. 1. fr. 6: Letgatis Alimentis, cibaria et vestitus et ha-

bitatio debetur, quia sine his ali corpus non potest.]

* ALIMENTATIO, Alimentum ipsorumque alimentorum usus in Vita S. Gervini Centulensis tom. 1. Martii pag. 285. et apud Rymerum tom. 7. pag. 242.

* ALIMIA, Incorruptum quid ut unguentum. Ita Papias MS. Editus habet Alivia. Verum legebat Capella Alimma, unde Alimma, unctio. Illi favet Glossarium Bituricense MS. quod habet Alima, id est, incorruptum, etc.

* ALIMMA. [Ut ALIMIA. DIEF.]

* ALIMONES, Alumni, Gall. Nourrissons, forte, iidem qui apud Romanos Alimentarii pueri. Papias MS. Bitur.: Alimonia; inde Alimones ab alimento quo nutritiunt dicti.

* At in vet. Glossar. ex Cod. reg. 521. Alimones sunt nutritores.

* ALIMONIA, Alimentum. Gregorius Turon. in vita S. Aridii pag. 215: Artemius... opportune suggestit, ut alimonia Fratribus parari deberet. [** Vide Forcell. Lex. Forma vocis satis frequens in codice Theod.]

* ALIMONIUM, Alendi cura. Ita in Gloss. MSS. Sangerm. et apud Isid. Lib. 20. Orig. cap. 2.

* AD ALIMONIA, Commeatus præfectus, seu annonæ viaticæ præfectus, Gall. Commissaire des vivres. Glossæ Latino-Graecæ MSS. Ad Alimonia, τά ἐφόδεια.

* ALIMOTUM. [Curia dominica, in qua iudicantur lites vassallorum.] Vide Halimotum.

* ALIMUTIA, pro Almutia, Gall. Ausmusse. Statuta Ecclesiæ Avencion. ann. 1341. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 566: Dum confessiones audiunt, semper maneante induti superlicio et Alimutia. Vide Almutum.

* ALINEA. [Aucarum herba. DIEF.]

* ALINEAMENTUM. Vide supra Aligneamentum.

* ALINUCIUM. [Ut ALMUCIUM. DIEF.]

* ALINUS, Agger circa aquam. Vocabul. compend.

* ALIOCA. [Area publica. DIEF.]

* ALION. [Ut ALEATOR. DIEF.]

* ALIOPHI, IGUS, ILUS. [Qui amicos inter alienigenas eligit. DIEF.]

* ALIOPHILARIUS. [Gesticulator, joculator, jaculator pilæ. DIEF.]

* ALIORUMÆ. Vide Alyrumæ.

* ALIOTHEDA. [Allotheta, mater omnium figurarum. DIEF.]

* ALJOUFAR, ALJUFAR, Hisp. Aljofar. Minutiæ margaritæ. Testam. Constant. Sancii ann. 1269. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 23: Mando donnae Sanciæ filie sue minori unam vittam et unum orale, cum sua ourela de Aljoufar. Aliud reginæ Malafaldæ ann. 1256. ibid. pag. 33: Item sorori meæ donnae Constantiæ mando... tres cabos de auro et Aljufar. [** Arab. جو (djauhar). Gemma, margarita, lapis pretiosus.]

* ALIPARE. [Gall. jouer à la balle. DIEF.]

* ALIPARIUS. [Gall. joueur de balle. DIEF.]

* ALIPASMA, Hadriano Junio in Nonencel. pag. 403. Edit. Francof. 1596. est Pulvisculæ qui oleo commixtæ inungit ad cohendos sudores. Martinus in Lex. Phil. legendum censem Lipasma; λιπασμα enim res est quæ pingue facit, a λιπαῖν.

* ALIPES. [Vulgo grasse: « adipes, non alipes. (App. ad Probum, Meyer, text. bas latins, 3, 1. 142.)】

* ALIPHANUS, Scyphus parvus, habens parvum foramen ad modum vitri guttu-

*rati, et dicitur quasi alens infantes. Bre-
viloq. Vide Alifani.*

* **ALIPHASIS.** Charta Rudesindi Episc. Dumensis ærae 930. apud *Yepes* in Chron. Ordin. S. Benedicti tom. 5: *Plu-
matios digniores paleos 10. alias submi-
niores 8. Aliphases vulturinos 5. almocallas
morgomes 6. fatos paleos 2. Ubi paleus,
est ex pallio, sericus: almocalla pro al-
mucella. Vide in *Almucia*. Sic passim
voce depravantur in veteribus tabulis.* [** S. Rosa de Viterbo Elucidarii tomo
1. pag. 93. scribit *Alifafe*, *Aliphase* et
Alifase esse Cervical, pulvinar quo
capiti decumbentis supponitur. Donat.
ærae 1092. Eccles. Conimbr. facta: *Et
uno lenzo tiraz, et una almozala serica et
Alifaf.*]

* **ALIPIADES.** [Ap. DIEF. *weisser tur-
bith.*]

* **ALIPIARIUS, POPIARIUS.** [Jaculator
pilæ. DIEF.]

* **ALIPILARIUS,** δροπακιστής, Qui un-
guentis corpus depilat. Suppl. Anti-
quarii. Idem est qui Senecæ *Alipilus*,
Servus scilicet in gymnasiis ad vellendos
ab aliquibus corporis partibus pilos, ac
presertim alis adhibitus.

* **ALIPIMO,** τετρών, Volo, alis utor. Sup-
plem. Antiquarii.

* **ALIPSON,** est quando pro homine in-
grata grata ponitur persona. Ita Glossar.
Bituric. MS.

* **ALIPTA.** [AFFITA. DIEF.]

* **ALIPTÆ,** Medicorum genus, qui et
Iatraliptæ dicti, quorum ars in eo fuit
posita, ut in hominum ac feminarum
corpora colorem, vires, florem, venusta-
tem, sanitatemque quibusdam unctio-
nibus inducerent, servarentque. Vide
Ant. Fr. *Gori* in Monum. sive Columbar.
libertor. et servor. Liviæ pag. 128. Ho-
rum meminit Cicero epist. 9. lib. 1.
Famil.: *Sed vellon non solum salutis
meæ, quemadmodum medici, sed ut Aliptæ
etiam virium et coloris rationem habere
voluerint. Vide Aliptes.*

* **ALIPTAS.** [Medietas. DIEF.]

* **ALIPTES,** Sculptor, vel *plagarius*, id
est, plagas curans. Ita Papias MS. Eccl.
Bituricensis. Altera significatio a La-
tinis Scriptoribus usurpatum est: his
enim *Alipta* vel *Aliptes* unctor erat
athletarum in gymnasio. Græca vox ab
ἀλεῖων, ungo.

* **ALIPTICE,** Pars Medicinæ, quam
unctores seu Aliptæ exercebant. Vide
Hofmannum.

* **ALIPTICUM** Opus, Sculptum vel pic-
tum. Andreas Floriac. in Vita MS. S.
Gauzlini archiep. Bitur. lib. 2: *Quæ
(ecclesia) in metius constructa Aliptico
secatum est eleganter deflorata. Infra:
Fratum refectorium Aliptico opere ve-
nustatum, etc. Vide Aliptina.*

* **ALIPTINA,** Sculta, depicta. Sic in
MS. Bitur. mox laudato.

* **ALIPTOR.** [Gall. *sous-aide*. DIEF.]

* **ALIQUALIS,** Quicunque, Gall. *Quel-
conque*. Item ullus Gall. *Auncun*. Formu-
lare Anglic. pag. 62: *Ita vero, quod præ-
dicti Prior et Conventus, nec successores
sui versus præfatum Edmundum... Ali-
qualum actionem... habere negeant. Item
Quidam, Gall. *Quelque*. Compendium
jurium et consuetud. Universitatis Paris.
fol. 7. verso, per Robertum Goulet: *Nisi
quod celebratis divinis officiis in collegio-
rum sacellis Aliqualis sed modica juve-
nitibus... permitta est recreatio.**

* **ALIQUALITER,** Ex parte, quodammodo,
in Histor. Cortusiorum lib. 11. [Et in
Concilio Vallis-Oletano ann. 1322. tom.
3. Collect. Conc. Hispan. pag. 564 :
Quosdam vero sic arcta custodiunt, ut eis

*victualia non possint Aliqualiter minis-
trari.]*

* **ALIQUANTALITER,** Eadem notione.
Udalricus lib. 1. Consuetud. Cluniac.
cap. 13: *De vino quod tunc propinatur,
nullus omnino presumit abstinere, ut non
Aliquantaliter gustet.*

* **ALIQUANTER,** Ead. significione.
Vita S. Guillelmi Politieni tom. 2.
Aprilis pag. 469. D: *Illi autem candidati
parvuli Aliquanter ibi gloriati, ad super-
ras auras evaserunt.*

* **ALIQUANTI,** pro *Aliquot*, Nonnulli,
apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag.
58. et alibi.

* **ALIQUANTINUS.** [Aliquatenus.
DIEF.]

* **ALIQUIDEM.** [Aliter. DIEF.]

* **ALIQUITUS.** [Quidam. DIEF.]

* **ALIRUNNÆ.** Vide *Allyrumne*.

* **ALISCARA,** [Muleta gravior.] Vide *Har-
misdara*.

* **ALISIADO.** Fori Alcaçônenses æra
1267: *Qui crebantaverit brachium, aut
oculum, aut dentem, pro utroque membro
pectet 100. sol. Alisiado, f. pro Alisado,
quod apud Hispanos significat potum,
levigatum. Nisi mavis mendum esse, et
Alisiado legi pro *Alcaydo*, qui apud eosd.
judex erat civitatis.*

* **ALIS.** [Vulgo *oiseau*: « Ales, non
alis. (App. ad Probum, Meyer, text. bas
latins. 2. 1. 77. v.)】

* **ALISMA.** [Ut *ALINEA*. DIEF.]

* **ALISOLUM, ORUM.** [Ut *ALISORIUM*.
DIEF.]

* **ALISORIUM,** *Cultellus sutoris.* Bre-
viloq. [** Subula, procul dubio a Germ.
Ahl-Jser i. e. Ahleisen, Ahle. Gallis
Alesne ex eodem fonte itidem est subula.
ADEL.]

* **ALISTERIUM,** *Peteil*, in Glossar. Lat.
Gall. ex Cod. reg. 7692. *Pistillum, nostris
Pilon.*

* **ALISTRARE,** *Humectare*, in Glossis
Isidori. [Vide *Alestare*.]

* **ALITARE.** [Frequenter alere. DIEF.]
V. Quicherat.

* **ALITARIA,** *Fole fame*, in eod. Glossar.
pro *Alicaria*; ut et in alio vet.
Glossar. ex Cod. reg. 521: *Alitaria, me-
trix, quæ sequitur curias divitum. Vide
Alitaris.*

* **ALITARIS,** *Meretrix, quæ a curris nu-
tritur.* Breviloq.

* **ALITER,** Male, perperam. *Aliter agere*,
male, perverse, indecora. Phrasis fami-
iliaris Goffrido Vindocin. lib. 1. Epist. 7.
lib. 2. Epist. 7. 8. lib. 3. Epist. 27. 41.
lib. 4. Epist. 12. 47. etc.

* **ALITERE.** [Allicere. DIEF.]

* **ALITES.** [Anglis et Saxonibus *challes*.
DIEF.]

* **ALITHINUS,** Grec. ἀληθινός, Purpureus.
Anastasius Biblioth. in S. Zacharia: *Simulque et vela serica Alithina quatuor.*
Occurrit passim apud hunc Scriptorem
in Vitis PP. pag. 122. 127. 131. 132. 139.
140. 142. 165. Edit. Reg. et in Hist. Eccl.
pag. 95. Trebellius in Claudio, chlamy-
des purpureas veri luminis vocat. Alypius
Antiochenus in Descript. Orb. cap. 17.
§ 12: *Quomodo et Lydda purpuram Altii-
nam. Leg. Alitinam.* Ita cap. 30: *Purpu-
ram bonam Alitem, pro Alitinam.* Epist.
Michælis Balbi et Theophili Impp. ad
Ludov. Pium apud Baron. ann. 824:
*Tyria duo, blattas veras duas, diarodina
duo, etc.* Græca habuerunt ἀληθινά.
Myrepsus ait, rubiam τὰ ἀληθινά βάπτειν
vero colore inficere. *Urina rubea Alythina*,
apud Constantiū Afric. lib. 8. Pan-
techn. cap. 3. 5. Utuntur Græci recentiores
crebro hac voce in hac significatione.
Moschopulus MS. ad cap. 4. Agapeti:

Βυσσός, τὸ κόκκινον βάμμα, ὅπερ λέγουσιν
ἰδιωτικῶς τὸ ἀληθινόν. Hesychius: Κιννά-
θαρι, χρῶμα ἀληθινόν. Vide Salmarium ad
Trebiliū Pollionem.

* **ALITICIUS.** [Germanis *musner*. DIEF.]

* **ALITOR,** Decessor vel longe superior.
Acta SS. Ordin. S. Benedicti sæc. 4.
part. 1. pag. 588: *Quamvis imperitia mea
in posterum velut inscia literarum calum-
niabitur; tamen vis amoris domini antis-
titis Alitorisque mei Barnardi* (Vienn.
Episcopi) *compellit me scribere virtutes
nuper gestas.* In quem locum Mabillonius
ait: Ne quis putet hæc verba esse homini-
nis, qui Barnardi fuerit æqualis; sciendū
est hunc esse morem, ut sanctorum
in aliqua dignitate successores, eos
Alitores et nutritiores suos vocent. Anasta-
sius in Leone III. PP: *Fecit in Basilica
B. Petri Apostoli nutritoris sui, etc.*

* Glossar. ex Cod. reg. 521: *Alitor,
idem quod medicus.* Vide supra *Aliptæ*.

* **ALITRIX.** [Nutrix. DIEF.]

* **ALITROPHAGI,** apud Amm. Marcellin.
lib. 23. cap. 6. corrupte pro *Antropo-
phagi*. Vide Salmas. ad Solin. pag. 989.

* **ALITTA,** *Venus ab Arabibus dicta*, in
Amalthea, ex Glossario. [** Vide Hé-
rodot. lib. 3. cap. 8.]

* **ALITUDO,** *La graseza*, in Glossar.
Lat. Ital. MS. Pinguedo, obesitas, abundan-
tia, rerum copia.

* **ALITTUS,** [Ut *ALIETUS*. DIEF.]

* 1. **ALITUS.** [Gallice *embrocé*. DIEF.]
* 2. **ALITUS.** [1° Flatus, odor; 2° Fri-
gus; 3° Dulcis ad modum soni organici.
DIEF.]

* **ALITUTUS,** *Vermis volatilis.* Vocabul.
compend.

* **ALIUBI,** pro *Alio*. Miracula S. Majoli
Abb. Cluniac. tom. 2. Maii pag. 692. A:
*Sic extinctam arripiens candelam et ad
eam accendam Aliubi portans, in medi-
o itineris resumis candela lumen clari-
tatis.*

* **ALJUFAR.** Vide supra *Aljoufar*.

* **ALIVIA.** [Ut *ALIMA*. DIEF.]

* **ALIUM,** pro *Allium*, Gall. *ail*. apud
Murator. tom. 8. col. 1133.

* **ALIUTARE.** [Infundere. DIEF.]

* **ALIVRAMENTUM, ALIVRARE.** Vide
supra *Alibramentum* et *Alivrade*.

* **ALIVUS,** vel *ALINUS*, dicitur agger
juxta aquam. Breviloq. [ab Armoricano
Liva, Exundare, cui præponitur *A* priva-
tum. Et certe agger aquam in alveo
continet, cohibetque exundationes.]

* **ALIXONA,** Charta Aldrici Episcopi Ce-
nom. in ejus Vita num. 31: *Statuimus,
ut accipiant supradicti Canonici et Fra-
tres nostri de frumento optimo modios
quatuor, et insuper de potionē, quæ vulgo
Alizona dicitur, modium unum, etc.*

* **ALIZARIAE,** forte loca celitus con-
sita; celtis enim Gallis dicitur *Alisier*.
Charta Willelmi Comitis Bitterrensis
pro Monasterio S. Tiberii circa ann.
990. in Historia MS. ejusdem Monasterii
pag. 24: *Guirpisco atque dimitto Domino
Deo ipsam Ecclesiam S. Tiberii... cum
molinis et cum ipsis boschos, et cum ipsis
Alizarias, cum ipsis pascarios de porcos
et de oves.*

* **ALIZORIUM.** [Alisorium. DIEF.]

* **ALKALEIA,** [Herba valens ad oculos,
aquilea. DIEF.]

* **ALKALI,** species salis. Vide *Alcali*.

* **ALKANNA.** [V. *ALCANDA*. DIEF.]

* **ALKEARE,** Testas viridi et glutinoso
liquore linire. Locum vide in *Massacuma*.

* **ALKEMONIA,** pro *Alchimia*, Ars con-
ficiendi argentum, apud Rymer. tom.
4. pag. 384. col. 1: *Cum datum sit nobis
intelligi, quod Johannes le Rous et magis-
ter Willelmus de Dalby, per artem Alke-*

monix, sciunt metallum argenti conficere, et hujusmodi metallum ante haec tempora fecerunt, et adhuc faciunt, et quod ipsi, per artem illam, nobis et regno nostro, per factiōnem hujusmodi metalli, multum prodesse poterunt, si id veraciter fieret, etc.

* **ALLA**, Cos, Gall. *Pierre à aiguise*. Vide *Allo*.

2. **ALLA**, Modus agri. Vide *Acla*.

* **ALLABANDENA**, *GEMME*, Chronicō Romualdi II. Archiep. Salern. apud Murat. tom. 7. col. 81. E: *Et angelos quatuor ex argento in pedibus quinque, ponde- rantes singuli libras CV. cum Gemmis Allabandenis in oculos, tenentes hastas fastigium ipsum, ponderantes libras duo millia xxv. Vide Alamandinæ.*

* **ALLABARDERIUS**, Miles alabarda armatus, hastatus, nostris *Halebardier*. Leg. reipubl. Genuens. ann. 1576. part. 2. cap. 7. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 2194: *Habebit praetor sex Germanos milites, Allabarderios nuncupatos, ... qui et domi sue pro foribus resideant, et eum egredientem continuo, publice et reverenter comitem. Vide supra Alabarda.*

* **ALLA BARRA**, Voces seditiosæ, quibus ad arma provocatur. Enumerat. juriū comit. Biter. ann. 1252: *Sciderunt vestes quorundam ipsorum, clamando alta voce, Alla Barra, Alla Barra, ad arma, ad arma, eamus ad hospitia proditorum, et tunc ibant per vias cultellis evaginatis.*

* **ALLABI**, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Allabitur, ambulat, occurrit. Allapsa, caute veniens.*

* **ALLABO**, Vide *Scringæ*.

* **ALLACARIUS**, Rerum minutarum mercator, ut videtur; nisi legendum sit *Allocarius*, atque de iis intelligatur, qui stalla locabant. Regist. Cam. Comput. Paris. in Bibl. reg. Cod. 8406. fol. 180. v^o: *Domania in præpositura Parisiensi... De serperius et Allacaris pro VII°. iiiij. lib. per annum.*

* **ALLACIA**, [V. ALCEA. Dief.]

* **ALLACTARE**, [Allicere. Dief.]

* **ALLAGIA**, Sedes militibus attributæ ad hibernandum, Ital. *Alloggi, Alloggiamenti*. Pachimeres Hist. Mich. lib. 4. cap. 27: *Confatur hic exercitus ex differentibus corporibus militum, quæ Allagia solent appellare, qui militarum vocabula ordinum lingua efferunt vulgari. Ita Carol. de Aquino in Lex. milit. Consule Glossar. med. Grecit. v. Ἀλλάγια, nisi idem sit quod supra Alæ 3. Vide *Allagium*, et infra *Allagiamenta*.*

* **ALLAGIUM**, Cursus publicus, *Protalagator* hujus magister. Lex. Græco-Barb. In Amalthea Ἀλλάγια, loca mutantis equis publicis addicta; *Mutationes* in Cod. Theod. et Justinian. non semel. Vide *Mutationes* et Glossar. mediae Græcitatibus.

ALLAH, Vox Arabica. Deus. Charta Alboacen Regis Mauri Conimbricensis ann. 734. apud Sandovalium in Rege Favila: *Si Christianus fuerit (iverit) ad mesquidam, vel dixerit male de Allah, vel Mahomet, fiant Maurus, vel matent eum.*

* **ALLAIA**, Legitima materiæ nummariaæ conflatura, Gall. *Aloy*, Rymer. tom. 5. pag. 813: *Licet antiqua moneta Scotiæ ejusdem ponderis et Allaia, sicut fuit moneta nostra Sterlingi Angliæ, ante haec tempora esse consueverit, propter quod in Regno nostro Angliæ habuit cursum suum; quia tamen quedam moneta dictæ antiquæ monetæ similis et conformis, que in pondere minor et Allaia debilior existit, in dicto Regno Scotiæ de-*

novo est cussa, et in Regno nostro suum capit cursum, etc.

* **ALLAPACIA**, [Gallice alopecie. Dief.]

* **ALLAPIDA**, [Gallice anguille. Dief.]

ALLARE, a Gallico, *Aller*. Ire, iter facere, in Instrum. ann. 1452. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1828.

* **ALLARGARE**, Ampliare, augere, Gall. *Elargir*. Statuta Massil. ann. 1253. MSS.: *Stratas publicas quæ sunt intra Massil. vel extra, si eas nimis strictas invenient, faciant eas Allargari secundum quod eis videbitur bona fide.*

ALLASSON, ex Græco ἀλλάσσων, Versicolor, qui subinde colorem mutat. Vopiscus in Saturnino: *Calices tibi Allassontes versicolores transmisi. Vide ibi Salmasius.*

* **ALLAT**, Divinitatis nomen apud Arabes et Judæos idololatras, ab Arabico *Allah*, Deus. Vide in hac voce. Tract. de Concord. vet. et nov. Test. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 180: *Scimus aliquid remansisse de idololatria illa, qua adorabant Jahot, et Jahoc, et Nuzara, et Allat, et Alozei, et Menna. Quidam enim ex eis erant Dii in similitudine virorum, quidam vero in similitudine feminarum.* [** Conf. Coran. Sur. 58. v. 19. edit. Fluegel. et Sale, *The Koran, preliminary discourse*, pag. 23. edit. in 8° forma.]

* **ALLATERARE**, Vide *Adlaterare*.

* **ALLATINARE**, *Potare equum*, in Gloss. Fr. Barberini ann. 1296. ad *Docum. d'amore*.

* **ALLATO**, Orichalcum, nostris *Laiton*, olim *Laton*. Charta fundat. abbat. Aquilar. ann. 882. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 104: *Tuli inde... unum calicem de argento, et unam crucem de Allatone, et duos circiales de Allatone.* Vide *Lato*.

* 1. **ALLATURA**, Apportatio. Vita SS. Gervasioi et Protasii tom. 3. Junii pag. 889. E: *Cives autem oppidi Brisach cum Salomonem dicere possunt: Et venerunt nobis omnia bona pariter cum illa, vide licet venerabilium reliquiarum, Allatura: quia quondam apud eos fuerunt, multis periculis liberata sunt.*

* 2. **ALLATURA**, Mendum pro *Mallatura*, Publicus conventus in quo majores causæ disceptabantur. Charta Ottonis II. Imper. pro Monasterio Farfensi apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 479: *Concedimus ut nullus homo audeat respondere in Allaturam advocato ejus, et si aliquo tempore aliqua contentio contra idem Monasterium exorta fuerit, etc.* Vide *Mallus*.

* **ALLAUCCIBER**, ALLAUCCUMBERE, voces Arabicæ. Tract. de Concord. vet. et nov. Test. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 180: *Maiores (Dii) dicebantur Allaucumbere, unde et sermo iste derivatur in vobis Allaucibir, immolare eis pecora et camelos uno die pro unoquoque anno. Ab Arabico *Allah*, Deus, et *Achar*, major. Vide Lex. Castel. et supra *Allat*.*

* **ALLAVIUM**, Charta Ludov. VI. reg. Franc. ann. 1124. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 324: *Omnem quoque decimam vini, et annonæ mæz et avenæ, quæ attinent ad Allavium vel granarium Pissiaci. Hæc facile emendantur ex ead. Charta apud Marten. edita tom. 1. Ampl. Collect. col. 684. ubi legitur, ad cellarium vel granarium Pissiaci.*

ALLEC, pro Halec, pisciculus ad salsa- menta idoneus, vel liquamen ex piscibus, Papias. Gloss. Gr. Lat. ὄψαρον τετραπτευόν, *Allec, Allex*. [Madox Formulare Angl. pag. 239: *Tria concessi... millearia scicoriorum Allectuum. Vide Allecium.*]

* **ALLEGARIUS**, [Ut ALLECIARIUS. Dief.]

* **ALLECIARIUS**, Pisciculorum, qui *Allegia* vocantur, venditor. Lit. ann. 1866. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 408: *Per stallarios et stallarias, Allegarios et Allegiaris, qui a dictis venditoribus dictos pisces emebant, etc... ad detailium vendebant, etc.* Ita leg. ibid. pag. 407. *Allexaria* pag. 405. Vide supra *Allegarius*.

* **ALLEGIUM**, Eadem notione qua *Alleg*, in Tabulario SS. Trin. Cadom. fol. 10. v. et alibi.

* **ALLEGOR**, [Olitor. Dief.]

* **ALLECTA**, [Qui, quasi Alecto vel furia, nullam habet requiem. Dief.]

* **ALLECTARE**, [1° Allicere; 2° Nutrire. Dief.]

* **ALLECTATIO**, Illecebra. Acta Martyrum SS. Tharaci et Sociorum apud Baron. ann. 290: *Præses dixit: Verum quid loquor tecum in Allectatione? Tharacus dixit: Allectatio tua tecum sit. Ubi in Allectatione, videtur sumi pro suaviter, dulciter, ab allicere, vel *allectare*, quod est frequenter allicere, apud Papiam.*

* **Achement**, eadem notione; unde Achement, illicere, in Bestiario MS. :

Car chil qui petite foy ont,
Et de souble creanche sont,
Sont moult legier a accrochier
De celui qui seit Aachier.
Il leur fait un Achement,
Qu'il primes eut moult doucement,
Comme d'aucun carnel delit....
Quant de chou les a Aachies,
Tant qu'il les a moult enlaechies, etc.

Unde *Aëschier*, Inescare, Gall. *Amorcer*, in Poemat. reg. Navar. Cant. 61. tom. 2. pag. 150:

Li Deable a getey por nos ravir
Quatre ameçons Aeschiés de torment.

* **ALLECTI**, *Allectores*, λογογράφοι, veteri Glossatori apud Cujac. lib. 11. Observ. cap. 26. sic dicti, quod suscipiendis tributis fiscalibus *allegentur*, leg. 11. 12. et 13. Cod. Theod. de Suscept. prepos. et arcari. Eorum officium *Allegatio* in leg. 11. Cod. eod. *Allectura* in *Lugdunensi Inscript.* apud Gruterum pag. 375: *L. Besio... Allectori Galliarum ob Allecturam fideliter administratam. Occurrunt præterea apud eundem non semel *Allectores* pag. 245. et 471. Vide Sidon. lib. 5. Epist. 7. et ibi Savaron. et Jacob. Gothofredum ad leg. 13. Cod. Theod. de Susceptor.*

[** Vide Forcell. in voce *Allector*.]

* **ALLECTIUM**, Halec. Polyptych. Fiscamnense ann. 1235: *Quamdiu haren- garie duraverint, singulis diebus, quibus ostiarus coquine *Allectia* recipit, debet habere unum galonem vini.*

* **ALLECTIVUS**, Illecebrosus, Gall. At- traiant. Madox Formulare Angl. pag. 321: *Mentes fidelium ad pietatis et cari- tatis opera per *Allectiva* indulgentiarum munera excitamus.*

* Charta Philip. Pulc. ann. 1308. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 562. r. col. 1: *Hortationibus sedulis et per- suasionibus *Allectivis* inducere studeas, etc.*

* **ALLECTORIA**, [Ut ALECTORIA, pierre à châtrer. Dief.]

* **ALLECTORIUM**, f. Theca calamaria, Gall. Ecritoire. Reg. Phil. Aug. in Char- top. reg. sign. 34. bis, part. 1. fol. 3. r. inter jocalia regis recensentur ij. botoni auri, ij. zonæ argenti, ij. caniueti argenti, j. *Allectoriū*, Rursus fol. 3. v^o: ij. bo- toni aurei et ij. zonæ argenteæ, ij. cani- ueti argentei, j. *Allectoriū*. Vide *Allecti*.

* **ALLEDERE**, [Gallice heurter, pousser. Dief.]

* **ALLEFREGA.** [Id est gentilis ab *algor*, id est alienum, et *fregere*, id est fides. Dief.]

* **ALLEGABILIS.** Qui in argumentum allegari potest. Gall. *Que l'on peut alléguer, citer.* Probus ad Pragmat. Sanct. tit. de caus. § nec ad quæcumque in verbo med. ad calcem: *Liber feudorum non est Allegabilis in Gallia, tanquam extera lex.*

* **ALLEGALARE.** Ad legem seu archetypum conferre, idem quod supra *Alialare*. Stat. civ. Astæ cap. 11. pag. 17; *Ordinatum est quod omnes et singuli de civitate Astensi... qui aliquid vendunt aut de cetero vendiderint... ad balantias, vel stateram, ad marchum vel libram, vel aliquod aliud pondus, teneantur ipsas balantias, stateram, marchum et libram, quodlibet aliud pondus signari et Allegalar facere per officiales communis Astensis ad hoc deputatos.... Et possint capere pro signatura et Allegalatura prædictorum, secundum quod capi consuevit.*

* **ALLEGALLICUM, NICON.** [Gall. genitane. Dief.]

* **ALLEGANTIA,** Confœderatio. De rebus Leodiens. auctore Adriano de Veteribus apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1274: *Iste fuit missus ad faciendum Allegantias cum Leodiensibus.* Vide *Allegare 2.* et *Allegiantia 1.*

* **ALLEGANTIAE.** Idem quod infra *Allegationes*, sed ad pravum sensum, ut videtur, detorlæ, apud Rymer. tom. 13. pag. 233. col. 2: *Confœderationes, imputationes, deceptions, extortions, imbraciarias, indebitas prolationes verborum, manutentiaras, cambipartias, falsitatis, Allegantias, captiones feodorum vel regardorum, etc.*

* **ALLEGANTiarum civitatis et patriæ litteræ.** Ex littoræ, ut videtur, quibus civitate aliquis donatur. Gall. *Lettre de Naturalité.* De rebus Leodiens. autore Adriano de Veteri-busco Monacho S. Laurentii apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1270: *Postulavit etiam (Carolus de Baden) Litteras Allegantiarum civitatis et patriæ, pro se et amicis suis, et fuerunt sibi concessæ.* Ibidem paulo post vocantur *Litteræ Allegationum.*

1. **ALLEGARE,** Latinis Scriptoribus, est Mittere, vel aliquem legare ad alium. Papias: *Allegare, Mittere, mandatis instruere.* S. Augustinus Epist. 159: *Ad eum quoque litteras dedi, quas rogo ut ipse illi tradere, et Allegare, si opus est, non graveris.* Adeo S. Ambros. Epist. 32. *Allegare testes, producere per scriptum, quod ad judicem seu Principem mittitur.* Gloss. Gr. Lat. *ἰκεταὶ προσφέρω, Allego.* Gloss. Lat. Gr. *παραθίσται μάρτυρας, δεῖνεις προσχρίνει, προσχύλλει.* Apuleius in Apol.: *Tacitas preces Deo Allegasti.* Cæsarius Arelatensis. Serm. 12: *Si apud aliquam personam potentem velles aliquam causam Allegare necessarium, etc.* Optatus lib. 3: *Cum easdem preces apud Africanos judices Allegarent.* Ubi observanda loquendi formula, apud judices; inde enim alia orta: *Donatiōnum instrumenta apud acta Allegare,* in leg. 3. Cod. Theod. de Donat. (lib. 8. tit. 12.) pro *in acta referre.* Qui enim actis publicis rem, a se factam vel impecratam, inseri curat, apud acta *allegat.* Sed et *gestis Allegare dixerunt.* Testamentum S. Hadoindi Episc. Cenomanensis: *Et ibi testamentum meum cum apertum fuerit, vobis prosequentibus, apudque publica gestis municipalibus faciatis Allegare.* S. Augustinus Epist. 158: *Si necesse fuerit, etiam gestis jubete Allegari*

Epiſtolas meas. Papianus lib. Responſor. tit. 2: *Donatio... si gestis fuerit Allegata.* Et alibi passim. *Allegatis gestis inserta in lege 3.* Cod. Theod. de Hæretic. (lib. 16. tit. 5. c. 37.) *Allegationis gesta, apud eundem Augustinum 1. 2. contra Petilianum cap. 97.* Adde cap. 83. 92. 1. 3. cap. 57. *Donationes solenni gestorum Allegatione firmare, apud eundem Papianum tit. 24.* [** Vid. Marini Pap. Dipl. pag. 275. not. 15.]

ALLIGARE, interdum pro *Allegare.* Charta ann. 1032. apud Columbum de San-Rufensibus Canonis: *Tempus legis istius donationis causa non sine gestorum testificatione valebat, nunc vero post hanc legem nec quælibet donatio valere potest, si gestibus fuerit Alligata.* Charta Vindiciani Episcopi Atrebæt. apud Baldricum lib. 1. cap. 25: *Lex priscorum quoque exposcit auctoritatem, ut quicunque voluerit de rebus suis propriis vendere, cedere, condonare, suum instrumentum secundum legem Salicam licentiam habeat Alligare.* Primum Testamentum Widrabi Abbatis Flaviniac. : *Quam manu mea propria subterfirmavi, et bonorum hominum signis, vel Allegationibus roboram decrevi.* [** Vide *Allegatio.*] Adeo Gregor. M. lib. 2. Ind. 10. Epist. 9. lib. 7. Ind. 1. Epist. 6. Ind. 2. Epist. 72. 86. lib. 10. Epist. 12. lib. 12. Epist. 10. Chartam veterem apud Doubletum p. 789. et Margulfum lib. 2. form. 27. ubi habetur formula ejusmodi *allegationum, et in acta publica donationes aut testamenta referendi.*

ALLEGATIONES PARTIUM, in leg. 2. C. de Relationibus, (lib. 7. tit. 61) leg. 11. Cod. Theod. de Appellat. (lib. 11. tit. 30) rationes, quas reus et actor producunt. Gloss. Grac. Lat. : *Διδασκαλία πράγματος, Allegatio, instrucio. Δικαιολογία, Allegatio;* hinc nata nostris vox familiaris *Alleguer,* de eo qui instrumenta, vel testes, vel rationes pro suo jure tuendo profert. [** Vide Paul. lib. 1. tit. 12. § 6. Vatic. Fragm. § 273. Dig. lib. 48. tit. 18. fr. 1. § 26. lib. 4. tit. 4. § 17.]

ALLEGATIONES, pro legatis in acta publica relatis, apud Anastasium in S. Julio PP.: *Donationes, commutationes, vel traditiones aut testamenta, vel Allegationes, etc. quo sensu allegare usurpat Flodoard.* in Gestis PP. in Zachar. :

Allegata sacris locupletia prædia cedunt.

Idem in Stephano II:

Sicque Duci sese Allegans, fidoque patrono.

i. se ei committens. donans. Tradit. Ful. lib. 3. cap. 1: *Warmundus... quædam beneficia in Wigernes... in manus Gerboldi Comitis de Hennaberg ea lege Allegavit, ut eadem beneficia et matricipia in altari S. Bonifaci in Fulda pro remedio animæ suæ fratribus ejusdem Ecclesiæ in recordationem anniversarii ipsius degelaret.*

ALLEGATORES, in charta ann. 1207, apud Catellum in Comitib. Tolos. p. 230. videntur dici sponsores, vades, etc.

* **ALLEGARE CONTRACTUS.** Charta Milionis domini Noyeriorum pro fundatione Marciliaci ann. 1239. inter Instrum. novæ Gall. Christ. tom. 4. col. 100. C: *Concedunt dicti Buretus et Maria ejus uxor Abbatissa et Conventui supradictis omne jus Contractus Allegandi, recipiendi et retinendi quoscumque et undecunque venientes in mansis et locis suis. Vix intelligi potest hic locus de jure referendi contractus in acta publica; ne vix quidem de jure producendi eosdem contractus, ubi jus agitur; quare fere sus-*

picerar *Allegare contractus* hic idem esse, quod iisdem acceptis uti tanquam suis. [** Vide *Allegare 2.*]

2. **ALLEGARE,** Ligare, sacramento sibi devincire, in suam *Ligam* trahere: Ital. *Allegare, far lega.* Benno Cardinalis in Vita Gregor. VII. PP.: *Clericos et Laicos juramentis Allegavit, ne ulla ratione, ullo tempore condescenderent in causa Regis.* [Vide *Allegantia* et *Allegatus.*]

* **ALLEGATIO,** Subscriptio, nota quævis propria manu descripta. Formul. Lindenb. 72. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 531: *Quam (paginam) manu mea propria subterfirmavi, et bonorum hominum signis vel Allegationibus roboram decrevi.* Eadem formula rursum occurrit ibid. col. 573. [** Vid. *Alligare in Allegare 1.*]

ALLEGATUS, Confœderatus, nostris Aliiæ; quasi federe in vicem *ligatus*, hinc etiam *Alliance*, vox Gallica pro parentela, seu cognatione, qua cognati et agnati in vicem alligantur. Vide V. Cl. *Ægid.* Menagium in Orig. Ital. Lewoldus Northovius in Chronico Markano ann. 1347: *Inter Episcopum et cives Leodienses et ipsorum Allegatos pax est facta.* Vide *Allegare 2.*

* **ALLEGANTIA,** Idem quod *Ligeitas, ligiantia, fides* quæ a vassallo domino feudi præstatur. Charta ann. 1551. apud Rymer. tom. 15. pag. 259: *In consideratione Allegantia et debitæ obedientiæ suæ, annuere et consentiri volentes, etc.*

ALLEGARE. Vide *Alegiare.*

* **ALLEGIUM,** Navigium, in quod *alleviandæ* navis gratia, merces transportantur, nostris *Allege.* Stat. Genuens. lib. 4. cap. 16. pag. 121: *Navigia quæ jactum fecerint, appulsa ad locum destinatum exonerentur primo, et ante alia, etiamsi alia prius appulissent, sine præjudicio solitorum Allegiorum, si eo in loco aderit ordo exonerandi.* Vide supra *Alegium.*

* **ALLEGORIUM,** Altum verbum legis, inquisitum. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Gloss. ex cod. reg. 4778: *Allegoricum, ut ex Placido.*]

* **ALLEGORIZARE,** Allegoriis uti. Iren. lib. 3. 12: *Dicta Allegorizanda.* Vita S. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii pag. 334. D: *Oliva quidem, sicut Allegorizat Doctor sanctus, misericordiam significat.* [** V. Forc. Lex.]

* **ALLEGURRIRE,** Degustare. Glossar. in cod. reg. 7646: *Allegurrit, degustat.*

* **ALLEIA, ALLEYA,** a Gall. *Allee,* Andron, porticus. Charta ann. 1385. in Chartul. Richardi abb. S. Germ. Prat. fol. 89. v^r: *Concedimus... Alleiam aut aditum in alto ex transversa dicti vici parvorum camporum, pro eundo de dictis domibus sic admortizatis ad domum seu domos dicti magistrorum Michaelis, quas habet et possidet ex altero latere dicti vici.* Charta ann. 1389. ex Tabul. colleg. Lombard: *Dux domus... facientes cuneum dicti vici in buto superiori, abotissando de retro uni parvæ via sive Alleyæ non transseuntis, Gallice vocatæ la Rue orbe.* Ubi pro Angiporto, Gall. *Cui-de-sac,* usurpatur.

* **ALLEIARE,** Alleviare, exonerare, Gall. *Alleger.* Lit. Phil. Puls. ann. 1309. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 159. art. 11: *Mercaturos, quas dicti mercatores tradent et liberabunt per compotum batellaris, Alleiaendo naves pro veniendo de Lota apud Hareſleu, etc.* Ubi *Alleviando legerat Cangius.* Vide supra *Allegum.*

* **ALLEIUM,** Lex, intrinseca bonitas

aurei vel argenti, Gall. *Alloy.* Edictum Philippi IV. Franc. Regis ann. 1295. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 325. et 326: *Aliquantulum deerit de pondere, Allelo seu lege, quam prædecessores nostri . . . consueverunt in monetarum fabrica obseruare.* Edictum Johannis I. ann. 1353. ibid. tom. 2. pag. 551: *C'est à scavoir que vous faciez donner en chascun marc d'argent Allaié à trois deniers cinq grains cent dix sept sols Tournois, et en tout autre marc d'argent Allaié à deux deniers dix sols le Roy, et au dessoubz, cent dix sols Tournois.*

* **ALLELORIA.** [Allegoria. Dief.]

ALLELUIA. Vox Hebraica, quæ, *Laudate Deum, vel potius Dominum, significat, unde Amalario lib. 4. cap. 48. dicitur ad gaudium et laudem pertinere.* Gloss. Græc. MS. Regium Cod. 1673: Αληλούια, ἀλώς τῷ ὄντι θεῷ, ἡ αἰνῆται τῷ Χριστῷ. S. Augustinus Serm. 1. de Divers. cap. 1: *Nostis, quia Alleluia Latine dicitur, Laudate Deum.* Sic Serm. 5. cap. 9. Serm. 6. cap. 9. Arnobius Junior in Psalm. 104: *Alleluia in isto Psalmo principium sumpsit, quam qui interpretantur, Gloria Deo Creatori omnium, verum dicunt.* Sed de vocis significatione, et ejus usu in Ecclesiasticis officiis multa suggerunt Scriptores de Divinis Officiis; præterea Baron. ad Martyrol. 22 April. et in Annal. ann. 884. n. 22. Binus ad Concil. Tolet. IV. can. 11. Hæftenus lib. 7. Disq. Monast. tract. 8. Disq. 1. et alii. [Constantius tom. 1. Epistolarum Romanorum Pontificum pag. 613. et seqq. unde mutuabor illud, quod ab Hieronimo refertur in Epitaphio Fabiolæ, moribus nostris prorsus absonum: Cum ad celebrandas illius exequias Urbs tota cucurisset Sonabant, inquit, *Psalmi, et aurata temporum reboans in sublime quatibus Alleluia.*]

ALLELUIA CLAUSUM, quando in sacris liturgiis desinit cantari. Regula Magistri cap. 28: *A Pascha usque ad Pentecosten non licet jejunare, quia Sabbathum Paschæ claudit tristitia jejunia, et aperit laetitia Alleluia: et Sabbathum Pentecostes claudit Alleluia et aperit jejunia: sed Ecclesiis clauditur Alleluia; nam Monasterio quasi in peculiari servitio Dei Alleluia usque ad Epiphaniam per modum Psalmorum constitutum aperta a servis Dei psallitur Domino. Vetus Placitum sub Guillermo I. Rege Angliae apud Selenum ad Eadmerum pag. 199: *Ab illo die, quo clauditur Alleluia, usque ad Octavas Paschæ, etc.* Petrus de Fontaines in Consilio a nobis edito cap. 5. § 6: *Sairemens cesse dès le commencement de l'Avant, duskes à lendemain de la Teiffagne, et deske l'Alleluie clost, jusques à la quinzaine de Pasques.* Charta Gallica ann. 1282. in Hist. Monast. S. Marie de Suession: *Et si volons . . . que toutes les Dames et les Rendues qui après l'Alleluie se saineront, aient leur sainiez ainsi come en autre tans.* In omnibus autem Ecclesiis Alleluia cantari a Paschate ad Pentecosten, auctor est S. Augustinus Epist. 86. 119. et Serm. 5. de Divers. cap. 9. sed extra Paschale tempus Damasum PP. in Ecclesia Romana instituisse, ut caneretur certis temporibus, auctor est Gregorius M. lib. 7. Epist. 63. ut illius verba capienda censem Baronius. Unde et in Dominicis, quæ sunt ab octava Epiphania usque ad Septuagesimam, et in Dominicis, quæ sunt ab octava Pentecostes usque ad Adventum, cantatur, ut observat Durandus lib. 5. cap. 4. n. 5.*

[~~¶~~] De singularibus pro Alleluia claudendo ceremoniis in quibusdam Eccle-

siis olim solitis adhiberi, haec non indigna scitu refert Epistola, quam nobis exhibet Mercurius Gallicus mensis Decembri ann. 1726. Inter Statuta Tullen-sis Ecclesiaz sæculo XV. in unum collecta, Statutum XV. inscribitur: *Separatur Alleluia, atque de modo illius sepeliendi hæc addit: Sabbatho Septuagesimæ in Nona convenient pueri chori feriati in magno vestiario, et ibi ordinant sepulturam Alleluia. Et expedito ultimo Benedicamus, procedant cum crucibus, tortiis, aqua benedicta et incenso, portantesque glebam ad modum funeris, transcant per chorum et vadant ad claustrum ululantus usque ad locum ubi sepelitur: ibique aspersa aqua et dato incenso ab eorum altero, redirent eodem itinere. Ludicra haec pompa, inquit Auctor Epistolæ laudata, in memoriam revocat consuetudinem alteram multo magis jocularem. In quadam Ecclesia Cathedrali non longe Parisiis distante, choralis puer, si vera est narratio, turbinem, vocabulo Alleluia aureis characteribus exarato, circumvolutum per plana chori sola versabat verbere ad usque integrum e choro expulsionem. Hæc ibi de exilio vocis Alleluia.*

[~~¶~~] Honorificentius vale illi dictum est in Ecclesia Autissiodorensi, eique integrum consecratum fuit officium, quod locum habuit officii Dominicæ Septuagesimæ a primis Vesperis ad matutinas saltem Laudes ipsius Dominicæ. Illud officium ex libris Liturgicis ejusdem Ecclesiæ et dicecessis circa sæculum 13. manu exaratis eruit sagacissimum veterum monumentorum indigitor Dominus *Le Beuf*, Ecclesiæ Autissiod. Canonicus et Succendor, et nobiscum amice communicavit. Integrum hic referre visum est, speramusque Lectori rerum singularium curioso non fore inincundum.

**ALLELUIATICUM OFFICIO
SABBATO IN SEPTUAGESIMA**

AD VESPERAS.

ANTIPH. Alleluia, Alleluia, Alleluia.
CAPITULUM. Benedictus, etc.

HYMNUS.

Alleluia dulce carmen,
Vox perennis gaudi.
Alleluia laus suavis
Et Choris Celestibus,
Quam canunt Dei manentes
In domo per sacerd.

Alleluia leta Mater
Concivis Jerusalem,
Alleluia, vox tuorum
Civium gaudentium,
Exules nos fieri cogunt
Babilonis flumina.

Alleluia non meremur
In perenne psallere,
Alleluia vox reatus
Cogit intermittere;
Tempus instat quo peracta
Lugeamus criminis.

Unde laudanda precamur,
Te beata Trinitas,
Ut tuum nobis videre
Pascha det in æthere,
Quo tibi fæti canamus
Alleluia perpetui. Amen.

¶ Vespertina Oratio, etc.

AD MAGNIFICAT Antiph.

Mane apud nos hodie Alleluia, Alleluia, et crastina die proficeris Allel. Allel. Allel. Et dum ortus fuerit dies ambulabis vias tuas Allel. Allel. Allel. Allel.

ORATIO.

Deus qui nos concedis Alleluia cantici deducendo solemnia celebrare, da nobis in eterna beatitudine

cum sanctis tuis Alleluia cantantibus perpetuum feliciter Alleluia posse cantare. Per Dominum, etc.

AD MATUTINUM.

INVITATORIUM. Allel. Allel. Allel. Allel. Allel. Allel.

HYMNUS. Alleluia dulce carmen, etc.

In I. Nocturno, ANT. Allel.

¶ Memor fui nocte, etc.

LECTIO I. In principio creavit Deus, etc.

¶ Alleluia. Dum præsens est invitator illam, et desiderant illam dum se eduxerit; * Et in perpetuum corona triumphal ante Dominum, Alleluia.

¶ In amictia illius delectatio bona, quoniam immortalis est in conspicu illius. * Et in perpetuum, etc.

¶ 2. Multiplicantur a Domino anni tui Alleluia; per viam sapientie incedas, * Et per semitam justitiae reveraris ad nos, Alleluia, Allel.

¶ Sola namque tenes principatum in conspectu Domini, propterea revertere in Thesauros tuos. * Et per semitam, etc.

¶ 3. Alleluia sola tenes principatum in conspectu Domini, propterea revertere in Thesauros tuos, te benedic Angelii. ¶ Quia placuisti Domino, Allel. Allel.

¶ Angelus domini bonus comitet tecum, et bene disponat itinera tua. ¶ Quia, etc.

In II. Nocturno, ANT. Allel. Alleluia.

Sequuntur Lectiones e Genesi.

¶ 4. Angelus Domini bonus comitet tecum, Alleluia, et bene disponat itinera tua: * Ut iterum cum gaudio revertaris ad nos, Alleluia, Allel.

¶ Multiplicantur a Domino anni tui, per viam sapientie incedas: * Ut iterum, etc.

¶ 5. Alleluia, Revertere in Thesauros tuos: * Te benedic Angelii, Alleluia.

¶ Sola namque tenes principatum in conspectu Domini, propterea revertere in Thesauros tuos: * Te benedic, etc.

¶ 6. Alleluia, Delectatio bona in operibus manuum illius, * Divitiae multæ, Allel. Allel.

¶ Speciosa facta es, et suavis in deliciis multis.

* Divitiae multæ, etc.

In III. Noct. ANT. Alleluia.

HOMILIA in Evang. Simile est regnum, etc.

¶ 7. Nomen bonum melius est quam divitiae multæ, * Super aurum et topazion gratia bona est, Alleluia.

¶ Quia dulcia fauibus meis eloqua tua Domine, super mel et favum ore meo. * Super, etc.

¶ 8. Alleluia, Judica Iudicium meum et redime me, Alleluia, a calumniantibus me. * Alleluia.

¶ Vide humilitatem meam, et eripe me quia legem tuam non sum oblitus. * Alleluia.

¶ 9. Alleluia, Mane apud nos hodie et cras proficeris, Alleluia; * Et dum ortus fuerit dies ambulabis vias tuas, Allel. Allel.

¶ Angelus Domini bonus comitet tecum, et bene disponat itinera tua. * Et dum, etc.

IN LAUDIBUS.

ANT. Omnes sumus stientes Alleluia, Alleluia. PSAL. Dominus regnabit. Jubilate. Deus.

ANT. Benedic terra Dominum et omnia nascentia in ea hymnum dicant, Allel. All. CANT. Benedic.

ANT. Alleluia, Sola tenes principatum in conspectu Domini, propterea revertere in thesauros tuos, te benedic Angelii, Allel. All. PSAL. Laudate.

CAPITULUM, HYMNUS, ANTIPIH. ad benedictus, ut supra in I. Vesperis.

Nihil pro secundis Vesperis et aliis Horis annotatur. Psalmus autem Laudate in Laudibus hoc cantabatur ritu:

Alleluia, Laudate Dominum de Cœlis, laudate eum in excelsis, Alleluia.

Laudate eum omnes Angeli ejus, laudate eum omnes virtutes ejus, Alleluia, Alleluia.

Laudate eum sol et luna, laudate eum stellæ et lumen, Alleluia, Alleluia, Alleluia.

Ubi vides 1º. versui addi semel Alleluia, bis secundo, ter sequenti, et sic de cæteris. Qui ritus etiam in Monasterio S. Germani Autissiod. servabatur ætate Henrici, id est, nono sæculo, ut testatur ipse c. 10. Libri primi de Miraculis S. Germani.

In ejusdem ævi Missali ad usum Ecclesiæ Autissiodor. notatur pro Oratione 1. Collecta Deus qui nos Alleluia, etc. et pro 2. Preces populi, etc.

Hic autem ritus et officium in Ecclesia Autissiodorensi postea translata sunt a die Dominicæ in Septuagesimam, ad diem festum S. Stephanii 26. Decemb. ut

videre est in Antiphonalibus 14 et 15. sœculi.]

ALLELUIA DOMINICALIA. Quæ diebus dominicis cantantur, apud Honorium Augustod. lib. 4. cap. 98.

ALLELUIA DUPLEX, quod repetitur, ac bis dicitur. Vide Durandum lib. 6. cap. 89.

ALLELUIA, in Clamore bellico pronunciatum testantur Constantinus de vita S. Germani lib. 1. cap. 19. apud Surium tom. 4. Ado Viennensis in Chronicis, ubi de eodem S. Germano, et Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 887.

* **ALLELUIA quod dicitur Baha,** id est, cum pneuma seu *jubilo*, ut aiunt, repetendo scilicet a, a, cum certa modulatione. Ordinar. vetus MS. eccl. Camerac. ad missam Dominicæ. I. in Adventu: *Alleluia cantatur a duobus dominis in pulpito, epistola et evangelium similiter in pulpito. Post Alleluia, cantor incipit Alleluia, quod dicitur Baha, et cantatur a choro alternatim ad modum sequentiae... Alleluia, Veni, Done, sine Baha.*

* **ALLELUIA,** femin. gen. in Bulla Benedicti VIII. PP. ann. 1023. in Append. ad Marcum Hispan. col. 994: *Ut si predicta festivitas evenierit, postquam dimissa fuerit Alleluia, etc. Sic et nostri Alleluie dixerunt. Mirac. MSS. B. M V. lib. 3:*

Il n'est pas nécessaire, n'Alleluie,
Bele note, ne Kyriele,
Tant soit plaisans, ne tant soit bele,
Que trop n'aït, s'eït trop dure.

* **ALLELUIA,** Pulpitum, ubi Alleluia cantari solet. Arest. ann. 1343. 6. Mart. in vol. 2. arrestor. parlam. Paris.: *Cum lite et causa pendente in curia nostra inter episcopum Tornac. et decanum et capitulum Tornac. super facto et occasione cuiusdam ostii, existentis in Alleluia et descensu contiguo capellæ epis copali, etc.* [** f. Alleya.]

* **ALLELUYA,** Panis cuculi, est herba acetosi saporis, species trifolii videtur, in unguento viridi cyrurgicali reperitur. Glössar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Vide Menag. Diction. etymol. ubi a voce *Juliola* hanc corrupte efformata docet. [** Germ. Sauerklee. Lat. alias oxytriphyllo, planta Alleluia vocata, quia floret, quo tempore Alleluia frequentius in templis cani consuevit. ADEL.]

ALLELUIARE. Dicere vel cantare cum adjuncto Alleluia, in plerisque Breviariis 200. vel 300. annorum, ut in Autissiodorensi ejus ævi ubi habetur: *Responsoria ad horas Alleluiantur propter presentiam corporum.*

1. **ALLELUIARIUM,** Versus Psalmorum quibus Alleluia præponitur. Eucholog. Græc. pag. 102.

2. **ALLELUYARIUM,** Liber in quo Alleluia continentur. Inventar. MS. libr. eccl. Camerac. ann. 1355: *Item Alleluiarium per anni circulum notatum.* Char tut. eccl. Carnot.: *Unum missale, duo gradalia... duo Alleluia, etc.*

* **ALLELUIATICA,** Antiphona temporis Paschalis, quæ vel solo constat vocabulo Alleluia, vel que constat eadem voce, sed aliis verbis inserta vel addita, sive id fiat semel tantum, sive pluries. Cod. MS. Rituum Eccl. B. Mariæ Deauratæ Talos.: *Incipiuntur Vesperæ regulares et dicitur super Psalmos antiphona Alleluiatrica; Psalmus, dicit Dominus cum tribus seqq. Et infra: Non dicuntur Alleluiatricæ, sed solum Antiphona, et in ultima reiteratione dicuntur omnia tam antiphona quam Alleluiatrica.* Rursum infra: *Dicuntur sine Alleluaticis... ad*

Nocturnos, Laudes, et ad Horas diei dicuntur pro antiphonis Alleluiatricæ. Et in Breviar. Sarisber.: Antiphona Alleluiatricæ Paschæ dicuntur super Psalmos.

* **Ordinar. eccl. Lugdun.** MS.: *De Alleluaticis. Dominica prima post octavas Paschæ ad missam dominicam, officium, Misericordia Domini, primum Alleluia, Dominus regnabit; secundum Alleluia, Jubilate; super septimanam, una die unum, altera die aliud: et sic sit per omnes alias septimanas. Infra: De Alleluaticæ, que dicuntur post octavas Pentecostes, in Laudibus. Post octavas Pentecostes dicuntur Alleluiatricæ seriatis; sed Dominica prima post festum S. Joannis Baptizæ dicitur Alleluia, Innuobant.*

* **ALLELUIATICA EXSEQUIAE,** Idem quod supra, *Alleluia clausum.*

* **ALLELUIATICA GAUDIA,** Jubilus et lætitia collaudantium Deum. Paschalias in Vita S. Adalhardi Abbatis inter Acta SS. Benedict. sœc. 4. part. 1. pag. 344:

Desine plura soror tu, mater ait Galathea.
Ista quidem inspecta, melius tum forte canemus,
Cum paradisus ovans nobis quoque sorte virebit.
Hactenus agrorum flores et lili carpe,
Donec alleluia circum gaudii ridant. (Sic)
Sparge viam violis, virtutum floribus arva,
Pinge rosas callem, plateis lilia sterne.

ALLELUYATICE. Cum Alleluia. Ordinarius MS. Eccles. Rotomag. : *Responsoria de Horis Alleluiatricæ dicantur.*

* **ALLELUIATICI PSALMI,** Qui protitulito habent Alleluia. Vide Psalmi Alleluiatrici.

* **ALLELUIATICUM.** Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 6: *Alleluaticum cum Capitulo expletio. Regula S. Aurelianii: Binos Psalms cum suis Alleluiatricis dicant. Zixilanes Episcopus Toletanus in Vita S. Ildefonsi Episcopi Toletani n. 3: Psallebat (Clerus) Alleluaticum, quod ipse Dominus Ildefonsus nuper fecerat: Speciosa facta est, Alleluia. Vide Psalmi Alleluiatrici.*

ALLELUIATICUM MELOS. Victor Uticensis: *Lector unus, pulpito sedens, Alleluaticum melos canebat. Alcuinus de Officiis divinis: Unde et in Officio Missæ earundem vigiliarum festivum Alleluaticum melos intermittimus.* [Ἀλληλούχια λέται, in Synodo Trull. cap. 75. Alleluaticum Invitatorium, Alleluiatricæ Antiphone, quæ per Alleluia clauduntur apud Joannem Episcop. Abrincensem de Offic. Ecclesiast.

* **ALLELUIATUS,** Cui additur Alleluia, in Micrologio cap. 59.

* Stat. synod. eccl. Carcass. ann. 1315. ex Cod. reg. 1613: *Ab octabis Paschæ usque ad festum Pentecostes, amodo dicuntur die qualibet in matutinis tres psalmi de matutinali, cum tribus antiphonis Alleluiatricis.*

* **ALLEMONIA.** [Fomentum, victus. DIEF.]

ALLEN, Vox, quam Ludovicus II. Dux Bourbonensis pro symbolo usurpavit; quæ characteribus aureis transversarie exarata legitur in scuto argenteo, in Oratorio, quod superiori Castelli Molinensis Capelle adjacet, et in Capella Bourbonensi ad Luparam, Lutetiae: quod quidem symbolum dimisit postea, viceque illius hocce verbum usurpavit: ESPERANCE. Vide Orronvillam in Vita eiusdem Ludovici cap. 3. et Favynum in Theatro Honoris pag. 767.

* **ALLENÆ,** Corrigæ frænorum. Papias.

* **ALLENALIS.** CULTELLUS ALLENALIS, Pugnunculus, sica ad instar subulæ, nostris olim Alenas. Vide supra Alenacia. Statut. ann. 1351. ex Tabul. Massil. : *Pla-*

cuit consilio quod præconisetur per Massilam, quod nullus de cetero cujuscumque conditionis existat, portet in dicta civitate aut ejus suburbis cultellos Allenales, sub pœna, etc.

* **ALLENARE.** [Allevare. DIEF.]

* **ALLENUS.** [Uina. DIEF.]

* **ALLEPCIOSUS.** [Calvus. DIEF.]

* **ALLERBA.** Reditus castri Montis-mirab. ann. 1320. in Reg. 61. Chartoph. reg. chap. 358: *Item in Allerba, quam facient consules et universitas dicti loci, xij. lib. v. sol. Turon. Legendum videtur in Allerba. Vide in hac voce.*

* **ALLERE.** [Dolere. DIEF.]

* **ALLERS.** [Gall. expérimente. DIEF.]

* **ALLESGORON.** Charta Sancii Abbatis de Ortulo apud Jo. Moret. Antiq. Navarrae p. 406: *Si quidem de nostros avulos, et de nostro radice Allescoron. Id est, Majorum, Gall. Ancêtres.*

* **ALLESORIUM.** [Ut ALISORIUM. DIEF.]

* **ALLETA,** pro Athleta, pluries occurrat in sermoné, feria 5. sanctæ hebdomadis habito a Joanne de Cardalhaco, et in alii.

* **ALLETA.** [Piscis, gall. muge, chabot. DIEF.]

ALLETES. Consuetudines et Usatrica Vicecomitatus Aquarum Rotomagi MSS.: *Entre les autres coutumes, il est une coutume, que l'on appelle les Allettes, à laquelle coutume il appartient, que de Pasques jusques à la Trinité, quiconque porte poisson d'eau douce à col, il paye 1. den. à cheval 4. den. en bouteille 1. den. mais qu'il aït mis le poisson de son col en la bouteille, et se il y a mis autrement, il paiera 4. den. pour la bouteille.*

* **ALLETUS,** Halex, Gall. Harang. Vide Aletus.

ALLEVAMENTUM, Impositio tributi, Gallis, Levée. Charta Guillelmi Comitis Forcalquieri ann. 1206. pro Manoscensibus: *Remitto... omnia mala usatica, et omnia mala Allevamenta, omnesque malas et pravas consuetudines, etc.*

* Nostri dixerunt Alever une assise, pro Tributio exigere, Gall. *Lever un impôt.* Lit. ann. 1298. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1257: *Jehans cuens de Haynau... nous requist à Alever une assise dedens Maubuege, etc.*

* 2. **ALLEVAMENTUM,** Arborum planarium, seminarium, Gall. *Plant, pépinière;* Ital. *Allevamento, Educatio, Stat. civit.* Perus. pag. 53: *Si quis in nemore silvestri Allevamentum alterius vastaverit, solvat pro banno de die pro qualibet planta silvestri, grossitudinis unius bropæ, vel infra, denarios quatuor, et ab inde supra, usque ad magnitudinem unius canterii supra, solvat pro banno solidos duos pro qualibet planta, et de nocte dupliceatur bannum.* Vide supra Alevatum, et mox Allevare.

* 1. **ALLEVARE,** Vox Italica, alere, collere. Gall. *Alever, nourrir.* Chronicum Parmense ad ann. 1294. apud Murat. tom. 9. col. 826: *Una leona donata fuit Communi Parmæ parvula, quæ postea Allevata fuit et tenta pro Communi quousque vixit.*

* De arboribus sæpius dicunt Itali. Charta. ann. 1198. apud Censum inter Cens. eccl. Rom. : *Concedo vobis prædictam silvam, secundum quod vicecomes Petronianus vobis pede signabit, ad custodiendum et Allevandum arbores usque ad xx. annos, tali inter nos existente pacto, quod usque ad xx. annos bene custodiens silvam, et arbores Allevabitis pro posse... Promitto singulis annis guardias silvæ facere jurare silvam Allevare*

et arbores custodire. Stat. Montis-reg. pag. 229 : *Item statutum est, quod qualibet persona de civitate Montis-regalis et posse, possit plantare et Allevare super suam possessionem, tam intus villam quam extra, arboreum pirus, nucis, pomorum, castanearum, etc.* Vide *Allevamentum* 2.

* 2. **ALLEVARE**, Accipere, capere, Gall. *Enlever*. Scacar. S. Michaelis ann. 1215. ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 18 v. col. 2 : *Præceptum est Miloni de Levée bâville Constantini, quod inquit utrum Reginaldus de Cornillon Allevavit et cepit primus graveriam in terra S. Stephani Cadomensis, etc.*

* **ALLEVATICIUS**, Expositius, Gall. *Enfant trouvé*, quia colligitur et allevatur; nostris olim *Ailevin* et *Aillevan*, eadem notione; nisi sit pro Advena, extraneus, Gall. *D'ailleurs*. Ratherine Veron. episc. Præloq. lib. 2. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collec. col. 839 : *Quid enim mendicans (pater) clamitat, nisi te novitium, te assumptum, te illud quod nuper ab his inventum est, qui se homines facere jactant, id est, faticum, te Allevaticum, te nothum, spuriunque demonstrat?* Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 173 : *Ledit Herouart demanda à boire audit Lorin, et pour ce vouloir faire, ledit Lorin se leva et lui tendi un gobelet d'argent plain de vin; et à ce survint Jehan du Ponchel, qui lui destourna disant, Castis hardeaux, veulz tu bailler hors de mon hostel mes gobellés aus Aillevans et castis d'aval le pais.* Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

Sire, Sire, fait li devina
Bien courans, iert ses Ailevins
Se part de court par ceste gile.

Sed et in contemptum usurpari potuit hæc vox; alludendo scilicet ad piscicullos, quos *Alevins* nuncupamus, quibus stagnum propagatur.

* **ALLEVATIO ARENÆ**, f. mendum pro *Allevatio ancoræ*, ejus sublatio, ut Gallicæ dicimus *lever l'ancre*, Ancoras tollere. Charta anni 961. inter Instrum. tom. 2. nova Gall. Christ: *Ipsum vero feudum componitur juribus quæ sequuntur: nempe mensuræ omnimode Sanctonum et insularum adjacentium, jure quoque navium stationis Allevationisque Arenæ in omnibus portibus pagi Sanctonum.* [¶ *Allevatio arenæ* est fortasse quod hodie dicunt le jet du lest.]

* **ALLEUDETUM**. [Alium. DIEF.] *ALLEVIMENTUM*, Levamen, Gallis, Allegement, in Miracul. S. Ludgeri Episc. n. 24. Vide V. C. Egidii Menagii *Origines Italicæ*, verbo *Aleggare*.

ALLEVARE, Levem facere, Gall. *Allegere*. Charta Guidonis Comit. Pontivi, apud Hariulfum lib. 4. cap. 22 : *Nostram præsentiam adiit, deprecans ut consuetudinem 20. porcorum, quam habebant in villa... Allevarem.* Alia Henrici Comit. Trecensis ann. 1165. in Tabul. Eccl. Meldensis fol. 2 : *Meldensem monetam nec possum mutare, aut Alleviare.* Charta Philippi Regis Franc. ann. 1309. in 2. Regesto ejusd. Reg. ex Tabulario Regio n. 192 : *Item mercaturas, quas dicti mercatores tradent et liberabunt per compotum batelariis, Allevando naves proveniendo de Lora apud Haresleu, etc.* Allevier un étang, in Consuetud. Trecensi art. 87. et Vitriac. art. 37. (sic enim in iis legendum arbitror) est aquam ex stagno effundere, ut facilius fiat piscatio. [Legendum non est *Allevier* in locis citatis, sed sicuti scriptum

est *Alleviner* et *Alviner*, quod est pisces serere, seu stagnum piscibus ad propagationem frequentare, unde etiamnum pisciculos ad sobolem in stagnum immisos, appellamus *Alvins.*] Italis *Alleviare*, est exonerare.

* **ALLEVATIO**, ut *Allevamentum*. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 8. cap. 5. apud Murat. tom 8. col. 287 : *Desperati ergo procuratores, expectabant nihil aliud nisi mortem, paenarum scilicet Alleviationem et consolamentum. Tullius dixit Allevatio.*

ALLEVIUM. Vide *Alegium*.

* **ALLEVIUM INTERFECTORUM**, Jus levandi hominis interficti cadaver e loco in quo repertum est, Gall. *La levée du corps*. Charta Milonis de Montegniaco ann. 1206. ex Tabulario San-german. : *Notum facio tam præsentibus quam futuris, me receperisse jure hæreditario in feodium ab Abbe S. Germani de Pratis medietatem caducorum, forismaritiorum, sanguinis et Alleviorum interactorum in omnibus hominibus S. Germani, etc.*

* **ALLEUM**, pro *Allium*, et *Alleus* pro *Alliatus*, alio conditus, occurrit apud Will. Thorn. [Bulla Lucii Papæ. in Tabulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 109 : *Excepto censu quem tenemini reddere Comiti Viromandensi... decimam Alleorum et medæ in villa de Michem.* Cod. MS. rituum B. Marie Deauratæ Tolos. : *Prius administrator debet providere expensis Conventus de Alleis et lac-tucis et de petrocillo, etc.* Charta Odonis Abb. S. Dionysii e Cod. MS. B. M. de Argentolio : *Et querat Prior condimenta necessaria, scilicet piper, Alla, sinapin, etc.*]

* **ALLEX**, Illicium, Gall. *Attrait, alle-chement, charme.* Vita S. Ayberti tom. 1. Aprilis pag. 680. D. : *Quis enim mortalium sic fere sine Alice odorabilis mellis, fusus dulcedine alicubi repertus est?*

* **ALLEX** Sorus, Harengus ad fumum exsiccatus, Gall. *Harang sor*, apud Rymerum tom. 5. pag. 146.

* **ALEXIDA**. [Gall. *anguille vel chabot*. DIEF.]

* **ALLEXIUM**, Halex Gall. *Harang*. Statuta Ordinis Cisterc. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1324. B. : *Statuitur auctoritate Capituli generalis, ut quadrigari nostri Ordinis euntes ad Alexia vel redeentes in domo de Clairmarais... non pernocenter. Vide Alecum.*

* **ALLEXIARIA**. Vide supra *Allexiarius*.

* **ALLEYA**. Vide supra *Alleia*.

* **ALLEYARE**, Ad legem monetam conflare, legitima materia nummum afficer, Gall. *Aloyer*. Charta Alphonsi reg. Aragon. ann. 1444 : *Jubemus quod ex qualibet marcha argenti Alleyati ad legem xij. den. et oboli, et ad numerum lxxij. denariorum argenti, etc.* Vide supra *Alaya*.

* **ALLIA**. [Alium. DIEF.]

* **ALLIAMENTUM**, f. pro *Allevamento*, Impositio tributi, præstatio quævis, Gall. *Levée*. Charta Stephani comit. Bolon. ann. 1145. pro monast. S. Vulmari in Reg. *Olim parlam.* Paris. : *Si pro reverentia sui patroni Alliamenta, in omnibus locis, in quibuscumque habere consueverant, libere habeant. Nisi legendum sit, quod mihi haud improbabile videtur, alia merita, id est, alias terræ proventus.* Vide *Meritum*.

* **ALLIANCIA**, Fœdus, Gall. *Alliance*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 351 : *Confederant et aliant confederationes et Alliancias faciunt.*

* **ALLIARIUS**, qui vendit Allia. Vide *Alliarius*.

* **ALLIATA BULLITA**, Pulmenti species Tholosatibus familiariis, cum alliis coccis, sale, pane, et oleo; patria lingua *Aillado*. Limborch. Inquis. Tholos. pag. 109 : *Quadam die Veneris paravit prædictio hæretico Alliatam bullitam..... et tradidit, etc.*

* **ALLIATOR**. Vide supra *Aliator*.

* **ALLIBRARE**. Vide supra *Alibrare*.

ALLIBRATI, Dicuntur, qui descripti sunt in libro civium, vel Comitatus alicuius civitatis. Breviloq. [¶ In Vocab. utriusque Jur. : *vel communiatis, etc.*]

* Ab Ital. *Allibrare*, Ascribere, censere. Stat. antiqu. Florentiæ lib. 3. cap. 190. ex Cod. reg. 4621 : *Episcopus Florentinus et episcopus Fesulanus... non possint concedere alicui suo familiari, qui sit præstantius in civitate Florentiæ, vel Alibratus in comitatu,... licentiam portandam arma,... et quicunque præstantius aut Allibratus virtute dicta licentiaz portaverit arma prædicta, incurrit in panem dupli.* Bulla Nicolai V. PP. ann. 1454 : *Concedimus quod... omnes et singuli advenæ et forenses, qui in civitate et territorio bona stabilita... possident.... Allibrati, eorumque bona hujusmodi immobilia, secundum antiquam consuetudinem dictæ civitatis, in ipso catasto descripsi et annotati, etc.*

* **ALLIBRUM**. [ALABRUM, dévoïoir. DIEF.]

* **ALICEA**. [Alabrum, dévoïoir. DIEF.]

* **ALLICATOR**. [Qui allicit. DIEF.]

ALLICULA. Vide *Alicula*.

* **ALLIERIUS**, in Charta Henrici comit. Trecens. ex Chartul. Campan. in Cam. Comput. Paris. Vide *Alierius*.

* 1. **ALLIGANTIA**, Fœdus, Armorum consociatio, Gall. *Alliance, ligue, con-federation.* Pluries occurrit apud Rymerum, ut tom. 5. pag. 3 : *Salvis semper Alligantibus, confœderationibus ac conventionibus quibuscumque;* tom. 8. pag. 147 : *Francigenis aut alius quibuscumque de eorum Alligantia existentibus.* Legitur alibi non semel. Vide *Alligantia*.

* 2. **ALLIGANTIA**, Affinitas, Gall. *Alliance*. Litteræ Edwardi II. Regis Angl. ann. 1325. ad Regem Portugallie, apud Rymerum tom. 4. pag. 157 : *Accedens ad nos Petrus de Larc lator presentium cum literis vestris de credentia, nobis exposuit, vestram Magnificentiam affectare inter vestram et nostram soboles, aliquos iniri contractus conjugales.* Verum quia de tanti Alligantibus tractare non decet absque majori præsentia nunciorum, ipsum ad vos duximus remittendum. Vide *Alligatio*.

ALLIGARE, Confœderare. [De rebus Leodiens. auctore Adriano de Veteribus apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1274 : *Et petitum per ipsum et eos qui secum venerant, quod Leodienses vellet se Alligare Regi et confœderare se cum ipso.*] *Alligatus*, Federatus, apud Falcon. Beneventanum pag. 261. 281. 288. Vide *Allegare* et *Adlegiare*.

* 1. **ALLIGATI**, Excommunicati. Vide *Obligati*.

* 2. **ALLIGATI**, apud Isidorum lib. 4. Orig. cap. 23 : *Testes sunt, a quibus quæritur veritas in judicio, quos quisque ante judicium sibi placitis Alligat : nec cui postea sit liberum aut dissimulare, aut subtrahere se ; unde et Alligati appellantur.*

* **ALLIGATIO**, Idem quod *Alligan-* *tia* 2. *Affinitas*, Gall. *Alliance*. Epistola Edwardi III. regis Angl. ann. 1331, de *Alligantia cum Rege Franciæ*, apud Rymerum tom. 4. pag. 502. col. 2 : *Ad tractandum cum prefato Rege tam super ge-*

nerali passagio, quam super Alligationibus inter ipsum et nos, per fedus conjugale, videlicet inter filiam ipsius Regis et filium nostrum primogenitum.

* ALLIGATURÆ. Species amuleti ad arcendos morbos. Vide Ligaturæ.

* ALLIGAVIR. Vide Andigare.

* ALLIGEGENIGEUS. [Alienigena. DIEF.]

ALLIGER, *Gallus*, in Gloss. Isidor. quasi ad Ligerim habitans, inquit Vulcanius. [At inepte, ut merito observat post Reinesium Grævius; nam hic agitur de gallo avi domestica cristata, de qua Sedulius v. 80 :

Prius Alliger, inquit,
Quam gallus cantet, hac me ter nocte negabis.

Ad hunc locum alludit Glossarum Auctor.] [** Vulgaris sequioris ævi poetis geminatio consonantis præcedente vocali longa.]

* ALLIGERIS, ALIGERIS, Elaver, vulgo Allier. Hist. episc. Autiss. apud Labb. tom. 1. MSS. pag. 508 : Petrus de Bellapertica, natione Gallus, de partibus Borbonensis, de castro Bellaperticæ super fluvium Aligeris, episcopus Autissiodorensis. Augiaci castrum super Alligerim, in Charta ann. 1300, ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 165. v. col. 1. Alarem et Alerem vocant recentiores, uti monet Valesius in Notit. Gall.

* ALLIGORIA. [Allegoria. DIEF.]

* ALLIGOTATAE VESTES. Vide Algotatae.

* ALLIGURIRE. [Gall. museler. DIEF.]

* ALLIMIES. [Colluvies. DIEF.]

* ALLIMIO. [Avis marina, alcyon. DIEF.]

ALLIMPOLE, Delirus, ut videtur, in Chronico Windesheimensi lib. 2. cap. 50 : *Eo quod plusquam octogenarius, inuitilis, et grandævus, sensuque deficiens Allimpole videretur.*

* ALLIPHANUM. [Ut ALIPHANUS. DIEF.]

* ALLISIO, Martyrium. Eulog. in Praefat. lib. 2: *Contigua hujus secundi operis brevitatis martyrum tantummodo beatorum gesta expones, nomina, estates, ortus, diesque Allisionum fideli proferet relatione.* [** Gloss. cod. Reg. 4778 : Allidere, interficere, mactare.]

* ALLISORIUM. [Ut ALISORIUM. DIEF.]

* ALLITARIA. [Gall. ruche, huche, pêtrin. DIEF.]

ALLITOR, Cementarius. Breviloq.

* ALLIVIES. [Alluvies. DIEF.]

* ALLIVIS, Pallii genus virginis, dum consecraretur ab Episcopo impositum. Cod. MS. Gemeticencis Mónasteri: *Tum imponas (Episcope) puellæ Allivem et dicas: Accipe puella Pallium, quod perferas sine macula ante tribunal Domini nostri J. C. qui cum Patre, etc.*

ALLO, in Breviloquo, dicitur Instrumētum acuendi cultello, et est lapis rotundus, cum quo, vel in quo faber purgat instrumenta, ut sint acuta. Dicitur etiam Alla.

* ALLOBROGA. Vide Adlobrius.

* ALLOCA. [Piscis, gall. muge, chabot. DIEF.]

* ALLOCABILIS. Vide in Allocare.

* ALLOCAGIUM, Locatio, datio ad censem, Gall. *Bail à cens*. Charta feudorum. Castil. Dumbar. ann. 1463 : *Quatuor denarios grossos et unam corvatam ad secunda prata, eisdem dominis de servitio annuali debitos per dictos fratres, ex Allocagio de dominio dicti domini d'Epay facto.* Nostris olim, ut jam monuit Cangius, Allouer et Alouer, pro Locare, conducere. Bestiarius MS. :

... Un preudons
Issi un jour de sa maisons
Matin pour ouvriers Alouer.

* ALLOCAMENTUM, Usus, possessio. Locus est supra in Affidamentum 4. Vide mox Allocatio.

* ALLOCANTIA, Expensorum comprobatio, rei alicuius aut scripti approbatio et ratificatio, Anglis leguleiis Allocance, ab Allocare : de quo mox. Cum omnibus jecdis, vadis, commoditatibus et Allocantiis, apud Rymerum tom. 15. pag. 760.

* ALLOCARE, Admittere rem ut veram et probatam, vox forensis. Gall. Allouer. Bracton. lib. 3. tit. de Corona cap. 2: *Poterit... petere sibi Allocari, quod appellans est latro cognoscens, etc.* Occurrunt ibi pluries, et in Fleta lib. 1. cap. 20. § 114. lib. 5. cap. 4. § 18. [Edictum Joannis I. Regis Franc. tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 449 : *Nihil in contrarium faciat, aut fieri permittat, vel solvatis, aut scribat, vel in solutionum compotis Allocetis.*]

Præsertim vero Allocari dicebantur libertates Ecclesiæ, cum Justitiarii itinerantes, aut aliis a Principe ad id selecti, instrumenta et chartas, in quibus eæ continebantur, evolvebant, vel de iis inquestas faciebant. Ejusmodi sunt allocationes in Itinere Camerarii Scotici cap. 39. § 42. ubi de allocationibus factis per Prepositum burgi. Harum formula exstat apud Willelmum Thorn. cap. 3 : *Anno supradicto sederunt domini Hervicus de Stontone, et socii sui Justitiarii itinerantes in Comitatu Cantiae, coram quibus Allocata est suprascripta libertas, (Ecclesiæ S. Augustini Cantuar.) pro qua Abbas submonitus fuit ad respondendum eis, quo waronto clamat habere Soke et Sake, Grithbretch, in terra et in aqua in maneriis suis, etc. Infra : Et quod omnes illæ libertates alias in ultimo itinere Joannis Berewik, et sociorum suorum Justitiariorum itinerantium in Comitatu isto Allocata fuerint, etc.* Adeo pag. 1962. Allocances. Angli istius generis Allocationes vocant Charta Edw. III. Reg. apud eundem Thorn. pag. 2077 : *Si vous truezez par chose de record, come par Allocance, ou en autre maniere, que les predecessours ledit Abbé ont este payez desdits dis livres du manoir avant dit, etc.* Vide Stanfordium lib. 2. de Placitis Coronæ, cap. 45.

ALLOCABILIS, Qui allocari potest. Fleta lib. 1. cap. 20. § 188.

ESSONIUM ALLOCABILE, quod admitti et recipi potest : excusatō, quæ recipi potest, in primis statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 26.

Porro vocem Allocare, a Gallica Allouer, plerique deducunt, sed unde vox Allouer effecta sit, non plane constat ; nam vix crediderim idem sonare, quod *locum dare*, ut quidam censem ; quippe nostris locus, Lieu, dicitur, non Lou. An igitur a voce Louer, id est, Locare, aut elocare ? ut qui allocant aliquid, idem agant, quod qui ades locationi addicunt, cuius usum inquilino permittunt ? an vero a Laudare, seu Allaudare, (nam et hoc vocabulo usus est. Plautus,) quod idem est quod probare ? Certe constat, nos etiamnum Louer, et agrer, usurpare, pro admittere. Sed et allocare, pro locare usurpat Thwrocius in Calomano Rege Hungar. cap. 62 : *Allocans pecunia maxima exercitum copiosum.* Ita MS. Codicem præferre monet Editor. Consuetud. Normann. art. 67 : *Le Seigneur peut saisir pour sa vente les bestes pasturantes sur son fonds, encore qu'elles n'appartiennent à son vassal, ainsi à ceux, qui tiennent l'héritage à louage, ou qui*

ont Alloué lesdites bestes. Ubi Allouer est locare, conducere. Itali Allocare, pro dar luogo dicunt, vel pro dare in affito, locare, ut pluribus docent Albertus Achazius, Jacobus Pergaminus, et Cruscani. Denique ab allaudare, deducta forte vox, Alosor, apud Poetas nostrates, pro laudare. Le Lusidaire :

Moult fu courtois et Alosés.

Le Roman de Garin :

Et vos Guillaume de Monclin l'Alosé.

Occurrunt passim apud hunc Scriptorem. Guillelmus Guiart :

Mult le deust bien Aloser.

Le Doctrinal :

Vous ne devés mie par mesdire avanchier,
Ne pour vous Aloser autrui desavanchier.

* 2. ALLOCARE, Collocare, ponere in loco. Formula exorcismi apud Baluzium tom. 2. Capitul. Reg. col. 663 : *Te adjuro, ut non te altum levare, nec longe volare, sed quam plus cito potest, ad arborem venire, ibi te Allocas cum omni tua genera vel cum socia tua.*

* 3. ALLOCARE, Ut, impendere, insimere, Gall. Employer, dépasser ; quo etiam sensu Allouer dixerunt. Charta Joannis reg. Franc. ann. 1350. in Chartul. 23. Corb. : *Cum judex.... capi fecisset Robertum le Bel, pro suspicione Allocationis falsorum florenorum ad Aquilam.... Eudem Roberto imponebat ipsum Allocasse plures falsos florenos contrafictos in cugnis nostris.* [** Vide Allocatio.] Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. Charoph. reg. ch. 47: *Comme Pierre Jacob menast à sa femme dure vie et mauvaise en lui degastant et Allouant ses biens folement et outrageusement. Aliud est Alouer, in Charta ann. 1319. ex Reg. 59. ch. 414 : Les tisserans avoient plache en la ville de Rouen, pour eus Alouer joute une maison, que l'en appelle Damiette. Et en ladite plache, quant il y assemblaient pour eus Alouer, il firent compilations,.... pour lesquies meissaient la plache leur fu ostée, et depuis che temps, eus ont eu certaine maniere de eus Alouer sans plache avoir.* Ubi Alouer, idem sonat quod De rebus suis disseverare, Gall. Traiter, parler de ses affaires. [** Vide locum Bestiarii in Allocagium.]

* ALLOCATIO, Usus, Gall. Emploi. Charta. ann. 1380. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 129. col. 1 : *Pro captione et Allocatione, quas inibi (Lugduni) faciunt de nostris Dalphinalibus monetis, mercatores pro exercitio suarum mercaturarum dictam villam frequentant.* Occurrunt rursum supra in Allocare 3.

1. ALLOCATUS, ALLOQUATUS, Procurator, qui pro alio agit, spondet, qui ad id locatus, vel allocatus est, ut vicarii vicem agat. Concilium Andegavense ann. 1269. can. 1 : *Quidam domini temporales et eorum Allocati, inhibit seu inhiberi faciunt subditis suis, etc.* Libertates Salvæ Terræ in Diccesi Rutenensi ann. 1284 : *Alienigenz.... quæ dictum defensum ignoraverint pœnæ non subjaceant ; sed alias ad nostri Allocati arbitrium puniantur.* Charta anni 1290. in Regesto Comitum Inculismensium in Camera Comput. Paris. : *Quem sic condemnatum per eosdem Abbatem et Conventum, seu Allocatus eorum, dictus Comes, vel Allocatus suus, debet recipere ad requisitionem eorum, etc.* Alia Isabellæ Dominae Cremoni ann. 1265. in eodem Regesto : *Et s'il avenoit, que le Comte ou ses gens ne feissent tort ou force esdites choses, e ge l'eusse requis, ou fet requerre lui ou ses*

Aloez, et il me fu defaillans d'amender le forset, etc. Adde Concilium Salmuriense ann. 1253. can. 8. 24. Langiense ann. 1278. can. 2. Littletonem sect. 514. et Chartas aliquot apud Augustinum du Pas in Stemmatibus armoricis part. 1. pag. 251. et in Stemmate Acignianensi pag. 591.

* 2. **ALLOCATUS**, Servientis adjutor, Gall. *Recors*, in Charta ann. 1352. ex Tabul. Flamar. : *Per captionem bonorum, servientes et Allocatos ejusdem curiae* (Petrarioricensis) voluit eum compelli. Nisi *Comestores* intelligas. Vide in hac voce.

* 3. **ALLOCATUS**, Locatus, conductus tiro, Gall. *Apprenti*; unde *Alieu appellabant id, quod ad tirone pro arte addiscenda magistro pensitabatur.* Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 60. v^r : *Ipose qui loquitur jam erat firmatus et Allocatus, ... pro addiscenda arte sutoria.* Stat. ann. 1382. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 743. art. 5 : *Et s'il avient ou avenoit que aucun maistre alast de vie à trépassement, avant que son apprentiz eust parfai son service, ledit apprentiz le parfera chiez un autre maistre, ... et aura la femme ou les ayans cause dudit premier maistre, du louage ou Alieu de son apprentiz, etc.* Vulgatius vero *Alloué usurpamus de eo, qui artifici magistro operam suam locat, vulgo Compagnon.* Lit. ann. 1402. tom. 8. earumq. Ordinat. pag. 508. art. 10 : *Que nul dudit mestier (de tondeurs) ne pourra avoir que un apprentiz et un Alloué tant seulement.*

ALLODARII, ut mox *Allodiales*. Chartul. Gemetic. tom. 1. pag. 275 : *Præbet Willelmus meo permisso Apostolorum Principi... 6. acres terræ, atque 6. homines liberos, qui vocantur Allodarii.* Vide *Alodis*.

ALLODARUM, Fundus, Prædium. Chartul. Gemetic. tom. 1. pag. 268 : *Do etiam salinas quatuor ad Hunoslet, et comparisonem vini in Brochilla... et in vado Fulmerii unum Allodarum.* Vide *Alodis*.

* **ALLODERE**, [Alludere. DIEF.]

ALLODIALES, Nobiles scilicet ii qui Allodia tenebant, id est, prædia ab omni præstatione et servitio reali et personali libera. Ex Archivo Cameræ Comput. Dalphin. Regesto *Probus*, fol. 12 : *Anno Domini 1262. mense Febr. venerunt apud Vorapium Inquistores ex parte Domini G. Dalphini, et fecerunt venire coram se universitatem... Interrogati si homines ipsius loci sunt tayliaites. Responderunt, quod sic, exceptis Allodialibus vel Nobilibus, seu aliis quibus data est inde libertas.* Vide *Alodis*.

ALLODIALIA BONA, id est, ab omni præstatione libera, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 226. Vide *Alodis*.

* **ALLODIALIS**, opponitur *Censuali*, atque de eo intelligitur, quod per empationem in alterius possessionem devenir; *Allodium* quippe, idem quod proprium. Vide in *Alodis*. Inventar. ann. 1484. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 308. col. 2 : *Quæ quidem domus fuit empta per dictum condam Radulphi ; Et cum dicta domus ex tunc esset census, fuit per eundem Radulphi Allodialis redacta, et census abolitus.*

ALLODIALITER, Sine præstatione, en franc aleu. Vetus Charta ex Tabulario S. Stephani de Vallibus ann. 1235 : *Concessit ut quicunque de possessione sua Ecclesiæ dare voluerit, licenter faceret, et fratres Allodialiter possiderent.* Alium locum vide post vocem *Vicarius in Vicaria*, *Exactio*.

ALLODIARI, Ab omni præstatione liberi. Charta Monasterii Cassanæ in Bressia ann. 1246 : *Squidem Insularum, quæ sunt juxta fluvium d'Ens (Ains) utantur homines dominorum de Castellione tam Allodiarii, quam alii sine aliqua contradictione, sicut retroactis temporibus fuit observatum.* Litteræ Officialis. Atreb. in Chartulario Montis S. Eligii pag. 146 : *Venditio præmissorum facta fuit bene, rite et per legem per Allodiarios S. Petri de Estrées, qui præmissa omnia habent et consueverunt judicare... qui Allodiarii dixerunt per judicium suum, etc.* Hoc in posteriori exemplo *Allodiarii non tam videntur ab omni onere liberi, quam qui prædia tenent beneficiaria, Gallice, Homme de fief.* Vide *Alodis*.

ALLODINUM SEX MANSORUM, Id est, fundus seu prædium continens sex familiæ, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 428.

* **ALLODITARIUS**. [Ut *ALLODIARIUS*. DIEF.]

1. **ALLODIUM**, pro *Laudamento*, seu *Landimio*, Gallis, *Lots et ventes*. Charta Friderici Imp. ann. 1157. in Bibl. Sebusiana cent. 5. cap. 81 : *Ut nulla persona magna aut parva... a præfatis fratribus, servis et colonis eorum pedagium, exactiōnem, leydam, aut aliquid simile, petere, vel levare, aut de acquisitis Allodium accipere præsumat : sed liberi et immunes vendant, acquirant, transeant, etc.* Metellus in Quirinalibus pag. 92 : *Mortuus occultatur, ut Allodium capiatur, quod singulis promiserat Principibus tribui.* Vide *Alodis*.

* 2. **ALLODIUM**, Præstatio quædam. Vide infra *Alo*.

* 3. **ALLODIUM**, ut *Alodis*. Vide infra in hac voce.

* **ALLODIUM**. [1° Convivium quasi sine sermone ; 2° Propriété, singularité. DIEF.]

* **ALLODUS**, pro *Alodis*, infra in voce *Faliones*.

* **ALLOFILUS**. Vide *Allophylus*.

* **ALLOGAMENTUM**, Jus *gisti*, seu dividendi in domum alicujus, atque in ea hospitandi. Vide *Alberga*. Charta ann. 1120. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1133 : *Hec sunt feorali, cetera scilicet placitum, guittam, et albergariam, et Allogamentum, et pollastrum, et olera curti reddantur.* Pluries ibi, ut et *Alogamentum*. Nota *jus gisti*, a jure *procurationis* seu *pastus* hic distinguui.

* **ALLOGARIUM**, ut *Allogamentum*. Charta Henrici IV. imperat. ann. 1116. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 602 : *Et nullus comes eorum colonos seu inquilinos pro Allogariis, quod mansiōnaticum dicitur, molestare audeat*.

* **ALLOGELLICA, GALLIA, GALIA, GALLUM**. [Alo gallica, gentiane. DIEF.]

* **ALLOGERE**, [Alloqui. DIEF.]

* **ALLOGIA**, [Convivium sine ratione, sine sermone. DIEF.]

* **ALLOGIA**, pro *Aulogia*, Munera. Vide infra in hac voce. Aliud est *Allogie* et *Allogeur*, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 34. ubi de monetarum adulteratore agitur, qui ferrum ad instar typi monetalis fabricari jubet ab eo, qui *Allogeur* nuncupatur. Unde *Allogie* et *Allogeur* ex vulgari pronunciatione, nihil aliud mihi significant, quam horologium et horologiorum officem : *Perrin Chouen Allogeur et faiseur d'Alloges, demourant à Partenay, auquel ledit Beraut eust fait forger deux pieces de fer en la forme de deux coings.*

* **ALLOGIAMENTA**, Stativa, nostris

*Camp, campement ; simul et sedes militibus attributa ad hibernandum, Ital. *Allogget et Alloggiamenti*, Gall. *Logemens*, quartiers d'hyver.* Annal. Estens. ad ann. 1397. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 927 : *Dimittebant hostes ipsi tentoria et Allogiamenta cum apparatibus suis, fugam tantummodo cogitantes.* Annal. Placent. ad ann. 1454. apud eund. Murator. tom. 20. col. 905 : *Princeps nostri sum transmisit exercitum ad Allogiamenta terrarum suarum.* Vide supra *Allogiamentum* 1.

* **ALLOGIAMENTUM**, Hospitium, Gall. *Logement*. Apud Rymer. tom. 13. pag. 303 : *Et denique omnibus stipendiariis nostris liberum transitum et Allogiamentum cum virtualibus honesto precio, quotiens ex parte nostra requisiti fuerint, etc.*

* I. **ALLOGIARE**, Castra facere, locare, Ital. *Allogiare*, nostris *Camper*. Lit. Ludovici ducis Andegav. ann. 1373. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 54 : *Qui locum ipsum sibi occuparunt, et inibi diversis vicibus atque temporibus Allogiarunt.* Annal. Estens. ad ann. 1398. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 935 : *Hoc tempore Bartholomæus de Gonzaga, cum societate illa hostili, in Romandiolum projectus, in finibus Forilivii secus ab urbe per tria millaria, in loco dicto Roncho, Allogiaverat, transiturus ad Marchie partes.*

* 2. **ALLOGIARE**, *ALOGIARE*, ALOTGEARE, Hospitari, divertere, Gall. *Loger*. Lit. remiss. pro civibus Albiens. ann. 1363 : *Alia agmina sive gentes armorum nostræ sequelæ Alogeari faceremus in convenientibus et barris dicta civitatis propinquis.* Aliæ ann. 1370. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 570 : *Gentes magnæ societas in barris sive suburbis civitatis S. Flori Alogiassent, etc.* Aliæ ann. 1455. in Reg. 189. ch. 38 : *Et contigit uno semel, quod... duo filii domini de Roeda, cum certis aliis nobilibus, essent Allogiati in certa domo, etc.* Comput. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 26. col. 2 : *Ad dominum thesaurarii regiae, ubi dominus cardinalis d'Amiés... erat Alogiatus... Ad hostalariam Paoni, ubi dominus senescalus Carcassonæ erat Allogiatus.* Occurrit præterea tom. 4. Hist. Occit. inter Probat. col. 436. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 280. et tom. 20. col. 877. et alibi. Vide infra, *Allogiamentum* 2.

* **ALLOGIUM**. [Gall. association. DIEF.]

* **ALLOGMA**. [1° Litera vel nota in libris emendandis. 2° Sermo longus. DIEF.]

ALLOGUS. Papias : *Allogus, nota, quæ in libris adhibetur ad mendas.* [Gloss. Sangerman. et Bituric. MSS. habent *Alogus*, et Grammatica Isid. *Alogum*.]

* **ALLOIARE** se, Confoederare, federeris vinculo se ligare, a vet. Gall. *Loier*, pro *Lier*. Hinc *Aloiance* dixerunt, pro *Alliance*, fœdus ; et *Aloyer*, pro *Hypothequer*. In pignus dare. Lit. remiss. ann. 1371. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 340 : *Cum eidem supplicantimponatur, quod ipse... cum nonnullis capitaneis sociatum se Aloiaiverit, etc.* Charta ann. 1252. ex Chartul. Hannon. ch. 20 : *C'est li lettre li signeur de lie de Kierke, qui otroide sen castiel et fist Aloiance à monsieur Jean d'Avesnes.* Pactum inter Philip. Pulcr. et Joannem comit. Hannon. ann. 1297. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 124. r^e. col. 1 : *Et est à savoir que ces Aloiances et les coses devant dites, toutes et cascune par soy doivent tenir et durer perpetulement.* Charta ann. 1350. in

Chartul. abbat. Regalis loci part. 2. ch. 12 : *Par maniere de about et contrabout li dessus dit preneurs ont obligé, Aloyé et abouté asdz religieus... une maison, si comme elle se comporte. Vide Alligare.*

* **ALLOLES, NUS.** [Avis marina, alcyon. DIEF.]

1. **ALLONGARE**, vox Italica, Augere, producere, Gall. *Allonger*. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1283. apud Murat. tom. 8. col. 1154: *Murata et Allongata, et completa fuit Ecclesia sancti Blasii.*

* Stat. Montis-regal. pag. 90: *Tempus et instantias dictorum capituli et additionis dillatare, prorogare, minuere vel Allongare, etc.* Nostri olim, eodem significatu, *Aloignier* et *Alongner*. Charta ann. 1318. ex Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 168: *Item et sur ce que ledit Monsieur l'évesque, ou son procureur pour lui, disoient que il povoient et devoient leur dit quort Aloignier autant de long par en haut, comme il en otoient et delaissaient par aval l'yaue, etc.* Lit. remiss. ann. 1347. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 258: *Comme Jehan Vincent de Bares.. soit approuchie en nostre cour du bailliage d'Amiens d'avoir fait raire et fausser par un cleric et Alongner une date de nos lettres de plaidoyer, ... pour laquelle fausseté, rasure et Alongnement, etc.* Ex qua ultima voce, ita etiam legendum arbitror in Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 233. art. 38: *Ne porront lesdits maistres (des forêts) donner au cuns Allongemens de vuidenges, etc.* Quamvis enim haec propius ad verbum *Allongare* accedere videatur, altera tamen vulgatoris usus fuisse existimo. Neque alia notione *Aloingne* et *Alongne* usurparunt, pro Mora scilicet, Gall. *Délai, retardement.* Genealogia B. M. V. MS. :

Cil Cleophas, selonc l'estoire,
Frères Joseph, c'est la vérité,
Si come l'Evangile tesmognue.
Or dirai avant sans Alongne, etc.

Fabul. tom. 2. pag. 18 :

Que vous seroie longue Aloingne.

At vero vocem *Alonge* adhibitam opinor ad significanda aedifici latera, Gall. *les Ailes*, quæ quasi additamenta domus esse videntur. Charta ann. 1340. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 217: *En la ville de l'Escluse à Willaume du Plouich pour son manoir douze deniers, pour les Alongs, qui furent Jehan de Gerome, douze deniers.*

* 2. **ALLONGARE**, Abscedere, recedere, ablegare, removere, Ital. *Allungare*, Gall. *Eloigner*, olim *Aloingner*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 617: *Interrogati, si essent valde Allongati, dixerunt quod adhuc prope sunt.* Et col. 656: *Rugiebant autem præfati Hungari et Andrisani valde, quia tota nocte ambulantes equi omnium fessi erant, et a fortitudine castri Montis nimium Allongati.* Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 113. Chartoph. reg. ch. 360: *Ledit exposant qui toujours l'Alongnoit (l'assaillant) pour ailleurs aler faire son office, etc.*

* **ALLONGIARE**, Eadem notione, qua Allongare 2. Charta ann. 1411. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 340: *Quando dicta animalia itinerant per regnum Francie fugiendo et Allongiando a dictis portibus et passaqis, etc.*

* **ALLOPATIA**, Passio ab alio in alium transiens. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

* **ALLOPHITIUS**, Qui *Allopitia* seu alo-

pecia laborat. Vita S. Dominici tom. 1. Aug. pag. 561. col. 2: *Allophitum et apostematicum similiter eum curasse, probatum est.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7618: *Allopitia, capillorum fluor ex humoribus nascens.* Vide *Allopitium* et *Allopectosa*.

* **ALLOPHYLUS**, Alienigena. Vox Græca ab ἄλλος, alias, et φύλον, Gens. A Sulpitio Severo passim usurpatum pro Philistæis, pro quibus etiam septuaginta Interpretates vertere solent, ἄλλοφυλοι. Hinc S. Orientius in Commonitorio lib. 1. collect. novæ Edm. Marten. pag. 11:

Illum mirifico famosum robore Samson Forma decem savis tradidit Allophylis.

Acta SS. Bened. sæc. 4. part. 1. pag. 404. in Translat. S. Sebastiani: *Verum longe aliter his quibus sincera in Deo fides et promptissimus erat, tanets minus doctus, et ideo male illusus famulatus, quam Allophylus rite contigisse perpenditur.* *Allophilus*, Attoni de obsidione Lutetiae a Normannis apud Duchesnium pag. 48. Scriptor. Hist. Norman. col. 2. [** II, 584, ubi glossa: *Paganos.*]

*In iterum misero gemitu loquer affore savyos
Allophilos, terram vastant populosque trucidant.*

Occurrit iterum ibid. pag. 44. col. 2. [** II, 150.]

* **ALLOPIANA, ARIA, ICIOSUS.** [Calvus, calva. DIEF.]

* **ALLOPICA, ILICIA.** [¹ Vulpecula. ² Alopecia. DIEF.]

* **ALLOPIDA.** [Gall. *anguille*. DIEF.]

ALLOPITIUM, pro *Alopecia* ex Græc. ἄλοπτεια, Defluvium capillorum. Liber Mirabilis, seu Tabularium Abbat. Conchensis in Ruthenis, ch. 59: *Perculta divinitus multa febre et Allopitio, etc.*

* **ALLOPIUM.** [Alloquium. DIEF.]

* **ALLOPAGES.** [Burgundiones, Allobroges. DIEF.]

* **ALLOQUA.** [Gall. *muge, chabot*. DIEF.]

* **ALLOQUARE**, pro *Allocare* 1. Exponsum comprobare, ratum habere, Gall. *Allouer, passer en compte.* Charta ann. 1347. Histor. Dolphin. tom. 1. pag. 66: *Mandamus per Auditores computorum Dalphinialium in dictorum solventium computis sine difficultate qualibet Alloquari.* Ibidem, pag. 67: *Quas faciemus in suo primo computo Alloquari. Haud satis scio quo notione apud D. Brussel tom. 2. De Feudorum usu pag. CXCIV. in Computo ann. 1202: Pro pontibus, Alloq'ndis et pro equitibus Huelini XXIIII. s. Forte legendum est pro pontibus alloquandis sublata virgula.*

* **ALLOQUAX**, Loquax, eloquens. Fragn. Histor. Britan. Armor. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 49: *Accedens (Nomenoio) ad Conoveum monasterii Redoni abbatem, virum simplicem et innocentem, et sub specie veritatis illum seducens, exposuit illi fabulose, ut erat Alloquax, de dignitate regni Britannie, etc.* Nostri olim *Alligueur*, pro Loquax, verbosus, quasi qui multa *allegat*, Gall. *Grand parler, qui n'a que du verbiage.* Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 45: *Le suppliant dist à icellui Perrinot qu'il le laissast en paix, et qu'il estoit un grant veuteur et Alligueur. Alebiqueux vero qui argutias et rixas consecutatur, vulgo Pointilleux, querelleur, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 5: Pour ce que ledit Guillaume estoit Alebiqueux ou rioteux, quant il avoit beu, etc.*

* **ALLOQUI**, Impugnare, impetrare, contradicere, in Wichbido Magdeb. art. 4. § 1. art. 61. § 1. 2. art. 69. 82. etc.

ALLOQUITIO, Contradiccio, Ibid. art. 4. § 1. [** Vide Haltausii Gloss. vol. 1. col. 41. sqq.]

* **ALLORIUM**, Ambulacrum, Gall. Allée. Censualis Codex Calmontis: *Item tenet dictam archeriam sitam justa dictam domum... una cum Allorio subtus dictam domum sub servito 2. den. Viennensium. Vide Alatoria.*

* Nostris olim *Aloir*, pro Xystum, Corridor. Lit. remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 89: *Ledit Jehan fu pris en un Aloir de ladite maison, qui est bien oscur. Atque ita legendum videtur, pro Alons, in aliis Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 126. ch. 78: Pierreçon Fiordel avoir fait plusieurs eschaffaus et Alons, pour faire et édifier sa maison plus haute, et tollir les veues de celle ou pere dudit exposant. Tabulata quippe porticus species sunt, quibus ire et redire liberum est. Alori autem pro Loro vincitus, apud Philip. Mouskes:*

*Et fu mis en un pellori,
Si qu'el virent si Alori,
Et par les mains et par le col,
A guise de faus et de fol.*

* **ALLOSA.** [Alausa, piscis. DIEF.]

* **ALLOT**, Vox excitatoria Occitanis. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 204: *Prædicta Ermessendis... dictum vulneratum plures cepit et pulsavit eidem dicendo et vocando Allot, laron.* Porro hic ex ictu attonitus erat. Huic proxima est vox *Ablo*, apud Convenas, ejusdem significationis. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. ch. 282: *Icellui Vidal banda son arbaleste... en criant à haulte voix : Ablo, Ablo, ribaux, car ne sont pour nous. Aboc Burgundiones, eodem sensu, usurparunt. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 109: *Leguel Perreau et sa femme commencèrent à crier, ou l'un d'eux, Aboc, Aboc, qui est à dire ainsi comme, A la mort. Ahors idem sonat, in aliis Lit. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 16. Hahay, hahay; ou Ahors, Ahors, les murdreurs qui ont tué Jehan de la Vigne.**

* **ALLOTA**, Suber, arbor, a Gallis dicta Liege. Onomast. ad calcem. t. 2. SS. Junii.

* **2. ALLOTA**, ein üppige oder kobe. Vocab. lat. germ. ann. 1477. ADEL. [*Gall. *muge, chabot*. DIEF.]

* **ALLOTHETA**, Variatio generis per alienationem vel permutationem, in vét. Glossar. ex Cod. Reg. 7618. a Gr. ἄλλη et θέτω.

* **ALLOTUM.** [Cortex arboris quercinæ. DIEF.]

* **ALLOTUS**, Impensus, a veteri Gallico, *Altoué*. Inventar. Ecclesiæ Noviom. ann. 1419: *Item tres albe paratæ, quarum altera fuit Allota ad reparacionem aliarum.*

* **ALOVERIUM**, Marsupium. Gallis olim nostris, *Aloiere*. Fleta lib. 2. cap. 82. § 2: *Trituratores ac ventrices nequicquam bladi furentur in suis sotularibus, ciroteci, Alloveris, bursis, seu pantoneiris, vel sacculis.* Le Roman du *Dit du Chevalier* MS. :

*Riche cheinture, et Aloiere,
Que chacun appelle Gibecrie.*

* Varie efférunt hanc vocem veteres nostri; nam præter *Aloiere* vel *Aloyere* dictum reperio *Alloiere*, *Alluyere* et *Alloyere*. Inventar. Guidonis de Kaours magistri monetar. ann. 1321. in Reg. A 2. Cam. Comput. Paris. fol. 12. vi: *Un coutelet et une Aloyere de cuir d'abaye, etc.* Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 265: *Comme Casin Cordier*

eust prins furtivement en la gibeciere ou Allouyere de son oncle ung fleurin, etc. Aliæ ann. 1448. in Reg. 176. ch. 640 : Lequel Simon tira de son Aloiere ou gipeciere ung extraict par lequel il lui demandoit 64. solz. Aliæ ann. 1455. in reg. 183. ch. 49 : Le suppliant tenant en sa main ung bourselot, ouquel y avoit plusieurs pieces, tant d'or que d'argent, ... et faisant signe de le mettre en son Aloiere. Aliæ rursum ann. 1456. in Reg. 187. ch. 8 : Le suppliant print la gibeciere ou Alloyere de petit Jehan, en laquelle n'avoit point d'argent.

* **ALLOX.** Vide *Allux*.

* **ALLUBENTER,** ALLUBESCENTER. Vocabul. compend. Lubenter, libenti animo.

* **ALLUBERE,** Annuerere, ratum habere. Testamentum Giraldi Matisconensis ann. 888. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 53 : *Indagantes cum consultu totorum quo Allubuimus, pereginimus, cessimus, fecimus, et factum rata stabilitate firmavimus.*

* **ALLUBIO,** pro *Alluvio*. Gloss. Lat. Gr. *Allubio, προσθήνη ποταμού*.

* **ALLUBESCERE,** Assentire, favere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *Allubesco, favo, i. consentio, Allubescensia, Concentement, Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Utitur Plautus non semel. Si intrepidus, et more solito sumens aquis Allubescerem, Apud Apul. Metamorph. lib. 9.*

* **ALLUCA.** [Aluta. Dief.]

* **ALLUCARIUS.** [Sutor qui facit calceos de aluta. Dief.]

* **ALLUCERE,** Jactare, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. *Alacher, eodem sensu, vel pro Intendere, ut videtur, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 978 : Le suppliant dist à icellui Menquien que s'il frappoit Guillaume Lolyer, qu'il le lui rendroit, en Alachant contre lui par icellui suppliant ung espieu qu'il avoit.*

* **ALLUCIARE.** [Préparer le cuir. Dief.]

* **ALLUCIDARE,** Illustrare, explicare, dilucidare. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Allucidare, Esclardir. Allucidare, Eclaircir, in Vocabul. compendioso.*

* **ALLUCINARE.** [Illustrare. Dief.]

* **ALLUCINARIA,** *Rana somniaria.* Papias in MS. Bituricensi.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *Allucinaria, vasa somniaria. Hinc utrumque facile emendatur; legendum enim est, visa somniaria. [** sive vana.]*

* **ALLUCITÆ,** Somniatores, in eodem MS. Bituric. ab *Allucinari*.

* **ALLUCIUM.** [Aluta. Dief.]

* **ALLUDA,** Aluta libraria, nostris Alude, basane. Charta ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 115 : *Dictus Daniel de pecunia fiscalis regia, per ipsum recepta, sibi furtive retinuit et applicavit ducentas libras Turon... Hoc probabitur per primum rotulum suorum compotorum;..., in quo non sunt ducentæ libras prædictæ, si bene inspiciat liber primi anni, qui est quadratus et cooperius de Alluda. Vide infra Aluda.*

* **ALLUDARIUS,** ADLUDARIUS, Unus ex opificibus, qui pannos parant; idem ut videtur, qui *Laineur vel Pareur*, dicitur; cuius officium nuncupatur *Adludatura*. Statut. pro lanificio et pannificio ann. 1317. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 204. r^o : *Paratores, textores, fullones, tintores, Adludarii, et aliae cunctumque sexus et conditionis persone, etc.* Ibid. fol. 202. v^o : *Quæ ratione textura, tintura, fullonia, purgatura seu*

pectinaturæ pannorum, Adludatura etiam, et alias ex quavis ratione... quoquomodo agitari contigerit, etc. Aliud ann. 1318. ibid. fol. 207. r^o : *Dilectis superpositis et paratoribus, textoribus, fullonibus, tractoribus, Alludariis, et omnibus... in et sub arte pareriarum pannorum... constitutis, etc.* Vide infra *Allutor*.

* **ALLUETA,** Aluta, Gall. Basane. Charta Theobaldi comit. Campan. ann. 1229. in Chartul. Campan. fol. 356. v^o : *Cum donasssem theloneum pomorum, et Alluetarum, et pelliparum de Pruvino, etc.* Vide supra *Alluda* et *Alutarium*.

* **ALLUETUM,** Allodium, a vet. Gall. Alluez, pro Aleu. Charta Droconis dom. de Triangulo ann. 1251. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 345. v^o : *Renaodus de Marpeniaco miles recognovit quod tenet... totum Alluetum et feodium de Bochet.* Vide infra *Alodis*.

* **ALLUGERE,** [Complorare. Dief.]

* **ALLUGINOSUS.** [Pinguis, humidus. Dief.]

ALLUGO. Gloss. Saxon. *Ælfrici : Allugo, fy ne. Alluginosus fynig, id est, mucidus, ubi Ulico, et Uliginosus, restituit Somnerus.*

* **ALLUMEN.** [1° Alluvium. 2° Alumen. Dief.]

* **ALLUMINARE.** [Alere, pascere. Dief.]

* **ALLUS** apud Festum legitur, sed testatur Scaliger in antiquis libris esse *Allex*, ut mox legit Cangius noster in voce *Allux*. Gloss. apud Gravium ad Gloss. Isid. : *Hallus, ποδὸς μέγας δάκτυλος, Pollex pedis.*

* **ALLUS.** [Largus. Dief.]

* 1. **ALLUTA.** [Aluta. Dief.]

* 2. **ALLUTA.** [Alveare. Dief.]

* **ALLUTARIUS,** Qui pelles et coria parat. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657. *Conrrayre, Prov. Allutarius. Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 67 : Johannes Allutarius in parrochia de Oyeta... causa lucrandi panem suum, cudebat sotulares.* Vide infra *Aluta*.

* **ALLUTES,** *ALLUTIA, Loca caenosæ in Glossis Isid. et Excerptis Pith. Melius supra Ablutes : quod vide.*

* **ALLUTUM.** [Ut Alluta 2. Dief.]

* **ALLUTOR,** Lotor, qui abluit, Gall. *Laveur qui nettoye. Formulae MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 41. r^o : Pro locando et habendo unum Allutorem vasorum, sive unum hominem ad abluendum vasa sua pro suis vendemis.*

* **ALLUTUM.** [Calceus peregrini, vel cortex arboris querincæ. Dief.]

* **ALLUVEO.** [Alluvio. Dief.]

* **ALLUVIA.** [Alluvies. Dief.]

* **ALLUVION,** Ipsa ex alluvione accretio. Stat. Avenion. lib. 1. rubr. 5. art. 8 : *Adjicientes quod consules non possint dare in emphiteosim seu locationem perpetuam... Alluviones, incrementa, etc.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Alluvio, consummatio. Alluvium, ruina riparum ex aqua, vel consumptio riparum ex aquis.*

* **ALLUVIOSUS,** Alluvionibus frequens. Albertinus Mussatus de Gestis Henrici VII. Cœsar. lib. 3. apud Murat. tom. 10. col. 379 : *Anni hujus hyems pluviosa crebris imbris nivibusque affluens, ver Alluviosus, estas arida, grandinosa.*

* 1. **ALLUVIUM.** [Gall. alluvion. Dief.]

* 2. **ALLUVIUM.** [Alium. Dief.]

* **ALLUVIUS,** *Ager est, quem paulatim fluvius in agrum reddit.* Isid. Orig. lib. 15. cap. 13. [* Gall. saulaie. Dief.]

ALLUX. Gloss. Isid. *Allex, pollux in*

pede. Festus : Allex, pollux, scandens proximum digitum: quod velut insiliisse in alium videatur. Ita quidem veteres : at posteriores Allux dixerunt. Ebrard. Bethuniensis in Græcismo :

Est manus pollux, sed dicatur pedum Allux.

Onomaticum : *Hallux, ἄπτιξε. S. Althelmus lib. 1. de Virg. cap. 42 : Dum linis olei liquore delibitus digitorum articulos et palmarum pollices obvoluerent, simulque pedum Alloces truciter adnecerent. Ascriptum in MS. Alloces esse digitos in pedibus crassiores. [Vox ducta videtur ab ἄλλους, Salio, ac proinde scribenda cum aspiratione.]*

* **ALMA,** pro Agnes celeberrima marty, alludendo ad vocem Græcam ἀγνή, quæ Alma redditur in Gloss. Gr. Lat. Inscript. quæ lapide inverso detecta est in ecclesia S. Agnetis Romæ extra muros via Nomentana ann. circ. 1728 :

O veneranda mihi, sanctum deus, Alma pudoris ; Ut Damasi precibus faveas precor, inclita martyr.

Quæ præferenda videntur editis, ubi legitur :

O Agnes, verum deus, Alma pudoris imago ; Ut Damasi precibus faveas precor, inclita virgo.

Hæc quippe insciun amanuensem redolent.

* [Virgo abscondita vel secreta, simulacrum, ab hebraico almâh. Dief.]

* **ALMACIA,** Amaticle, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

* **ALMAFIL.** Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. apud Anton. de Yerez in Chronico Ordin. S. Benedicti tom. 5 : *Calices argenteos exaratos tres, ex quibus unum Franciscum, et eorum patris, et quatuor auratos sub minore, quintum de Almafili, cum sua patena.* [Apud Jos. de Aguirre tom. 3. Concil. Hispan. pag. 180. col. 2. pro sub minore, melius legitur subminores. Ad vocem Almafili quod attinet, an materia sit et quæ, an nomen urbis, ubi fabricatus sit calix de quo agitur, an fabricationis modus, dicat qui potest.]

* **ALMAGESTE,** Ars magna. Efficerunt vocem hanc Alchymistæ ex articulo Arabico *al*, et Græco μεγαλη, cui junctum subintelligebant παγκατετα. Librum scripsit Ptolomæus cui titulus *Almageste*. Scaliger ad Virgilii Culicem : *Arabes addito suo Al pleraque Græca ad morem suum interolarunt, ut liber Ptolomei est Almageste.* Panciro. tit. VII. de recens inventis : *Almegistus Ptolomæus, idem quod hic Megistus, vel maximus Ptolomæus.*

* Cave ne librum Ptolomæi inter chymicos reputes, cum ad astronomum pertineat. Vide Bibl. Græc. Fabricii, tom. 4. pag. 415. Ad cujus instar. J. B. Riccioli S. J. et Leonard. *Plukanet Anglus suum quisque opus inscriperunt, ille Almagestum novum astronomicum, hic Almagestum botanicum.* Unde vulgariter Almagestum dici, quam Almageste colligitur.

* **ALMAMOR,** Vide *Almomor*.

* **ALMANACH,** Ephemeris, seu Kalendarium. Id nominis ab Arabibus impeditum censem Scaliger, ad Manilium et ad Propertium ; conflatum autem ex *al*, articulo Arabico, et μεγαλη, dictione Græca mensem denotante.

Alii ab Ægyptis longe ante Arabas celeberrimis olim Astrologis profectum vocabulum censem, cum constet ex Porphyrio appellationem *Almenach*, et descriptionem *Almenachicam* (ἀλμεναχικα) ipsius etate passim usitatam fuisse apud Ægyptios, ex ipsis verbis, quæ citantur ab Eusebio lib. 3. de

Præp. Evangel. cap. 4. Ita ut sic appellarint prædictiones rerum maxime contingentium ex ordine serieque mensium dispositas atque descriptas. Vide Olaura Wormium in Fastis Danicis lib. 1. cap. 2. [Et Salmasium Præfat. ad Plinium.] ^{**} Coptice al est Calculus, et men Memoria, unde effici potuit compositio almene, Calculus ad Memoriam. Debenius hanc explicationem Carolo Lenormand. Bibliothecæ Regia Administratori. Videas etiam Ideleri Chronologiam Histor. vol. 1. pag. 73, ubi etymon Arabicum profert secundum Golium ad Alfergasi, etc. pag. 22.]

* ALMANDINA, pro Alamandina, Gemmæ species. Testamentum Everardi Comitis apud Miræum tom. 1. pag. 21. edit. 1728: Volumus ut habeat... de paramento capellæ nostræ busteam crystallinam cum reliquis, phylacterium de Almandin et crystallo. Vide Almandina.

* ALMANIA. [Teutonum regio, ab alendo vel a Lemano fluvio. Dief.]

* ALMANIARE. [Teutonice loqui. Dief.]

* ALMANICUM. [Teutonum lingua. Dief.]

* ALMANICUS. [Teuto. Dief.]

* ALMANUS, pro Alemannus, Germanus, in Compendio iurium et consuetud. Universit. Paris. per Rob. Goulet fol. 5. verso.

* ALMARCHIA, Armarium, Gall. Armoire. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1482: Yvoni Garlier scrinario, pro clausura Almarchia ad reponendum discum et potos capella de sanctis, 20 sol. Infra: Item Martino Monstruel etiam scrinario, pro tribus sedibus chori, cum una duplice Almarchia, 60 sol. Hinc Bois d'Alemarche, lignum armariis conficiendis aptum, tabula sectilis. Lit. remiss. ann. 1421. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 341: Jehan Hachois de ses deux mains moult fort appoyé sur la table, qui estoit de bois d'Alemarche, tellement qu'il fasoit ployer, desjoindre et ouvrir ladite table, etc. Vide Almarchia.

* ALMARCIA. Comput ann. 1471. ex Tabul. S. Petri Insul.: Item Johanni du Toit, pro uno stapello de Almarchia, posito super robinetum in purpîtro, etc. Panni species videtur.

* ALMAREGA. Charta Ottonis imper. ann. 949. inter Probat. Hist. Lothar. tom. 1. col 355: Terminis vel marchis aut confiniis hic inferius subnotatis, id est Petulum villare cum Almaregas, usque ad summas Campanias. Vide infra Almenda; si tamen non est nomen loci.

ALMARIA, ALMARIUM, pro Armarium; Gall. armoire; olim Aumaire. Arnaire, in Consuetud. Normanniæ. Chronicón Moguntinum: Purpuram optimam de Almaria tollens, sibi fecit vestes. Gervasius Dorobern. in Ricard. I: Omnia etiam Ecclesiæ Almaria confregit, cartas et privilegia quædam igne crevavit. Tabularium Fossatense fol. 123: De consilio Abbatis vel Thesaurarii, quem ex nunc ibi instituimus... qui thesaurum et Almarium cum ejus pertinentiis, videlicet libris Ecclesiæ custodiat. Vide Armarium. [Miracula S. Berthæ Abbatissæ Blangiacen. tom. 2. Julii pag. 60. D: Audito vero quod in Almaria vas vino vacuum esset, illuc properavit; vasque prius vacuum, vino plenum reperit.]

* Aulmare, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 21: Les Aulmares, dedens lesquelles estoient lesdites tasses, estoient entrouvertes, et en icelles Aumaires print

icelles quatre tasses d'argent. Aulmare pluries ibi.

* ALMARIUM, metaphorice. In Alma-
rio cordis, hoc est, in intimo corde.
Chron. Joan. Vitodurani in Thesaur.
Hist. Helvet. pag. 8: Hoc beneficium rex
factus in Almario cordis sui reponens, etc.
Vide supra Almara.

* Alemoire, Navigii species, inter Re-
dit. comit. Hannon. ann. 1265. ex Cam.
Comput. Insul.: Li escarpoise ki mainne-
blet et autre grain, doit iiiij. s. Li Ale-
moire de lx. muis et de mains, doit ij. s.
Li Alemoire de iiiij*. muis, doit iiiij. s.
[** Vide supra Aleman.]

* ALMASIUM. [Reditus ex vino. Dief.]

* ALMATRACIUM, Culcita lanæ, Gall. Matelas. Testamentum Mascaronæ Co-
mitis Ruthenensis ann. 1291. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 551: Donamus ut supra hospitalibus pauperum
de passu et de Altobraco de Ruthene culti-
bet semel duos lectos completos Almatracis,
pulvinaribus, et fleciatis, et linteaminibus,
in quibus pauperes dictorum hospitalium
jaceant et requiescant. Hæc vox uti et
sequens derivari videtur ex matta, Gall.
Natte, cui adjectum sit al Arabicum, ut
non raro contingit.

* ALMATRACUM, Eadem notione, de B. Guillermo Tolosano, tom. 4. Maii, pag. 199. B: Lectum humilem tenebat, et sic nobiles vestes fugiebat, siegue mollem
lectum respuebat. Nam pro culcitra Al-
matracum durum habebat, et pro linteam
minibus lodices grossas. Hoc in loco per Almatracum intelligenda est culcita du-
rior ex stramine vel alia materia viliori
confecta.

* ALMATUS. Vide infra Decima almata.

* ALMELINUS. BESTIA ALMELINA,
nostris Aumeline, Quæ ex iis est, quas
Aumailles nuncupant. Vide infra Ani-
malia. Charta Erardi dom. de Chascenai
ann. 1206. in Chartul. Arremar. ch. 9:
Si vero animalia vel pecora... in dampno
capta fuerint,... de equo reddentur pro
percheia vi. denarii, de bestia Almelina
iiiij. denarii. Alia ann. 1240. in Chartul.
S. Joan. Laudun.: Et les bestes Aumeli-
nes de la maison l'abbé et le couvent....
iront en pasture en ce bos.

* ALMENDA. Charta ann. 1396. in qua
enumerantur bona universit. civit. Ros-
heim.: Districtu, banno, silvis, aquis,
pascuis, Almendis, molendinis, etc. f. Al-
netum. Vide Alnidus. ^{**} Minime. Est enim vox Germanica, in Germania su-
periiori adhuc obvia, Almende, universi-
tas publica, ager communis, pascua
communis alicuius loci, gemeine Trift.
Appendix Antiquit. Lauresham. pag. 119:
In ares, pascuis, agris, pratis et
communi quod Almende vocant. Procul
dubia ab all. omnis et mein sive gemein,
communis. ADEL. Vide Grimmii Antiq.
Juris pag. 497. n. 5.]

* ALMETA, ENTA. Ut ALNETA. Dief.]
ALMETES. Vide Almities.

* ALMIACUM, pro Almutia, Gall. Au-
musse. De B. Stanisla Polono Canonico
tom. 1. Maii pag. 779. E: Hi Canonici
veste alba et rochetto et Almiaco coloris
violacei in Ecclesia utuntur cum bireto
clericali.

* ALMICANTARATH. Vide Almucanta-
rath.

* ALMICIES. [Sanctitas. Dief.]

* ALMICIUM, TIES. [Gall. aumusse.
Dief.]

* ALMIFICIUS, pro Almificus, de quo
mox. Vita B. Giraldi de Salis circa finem
XIII. sæc. exarata, apud Martenium
tom. 6. Collect. Ampliss. col. 1002. Regu-

lam Praeceptoris Almifici, B. Benedicti
admonuit suscipere.

* ALMIFICUS, Gloriosus, sanctitate
celebris. Urbani V. Decretum in gra-
tiam Monasterii Cassinensis ann. 1369.:
Juxta institutionem Almifici Patris (Be-
nicti). Lobinel. tom. 3. Hist. Paris. in
Glossario: Almificus confessor B. Ludo-
vicus. Hoc honoris epithetum non semel
tribuitur illustrioribus viris, et maxime
Præsibus. Vide Murat. tom. 3. pag.
194. col. 1. et alibi. Item etiam Urbibus.
Almifica Massiliensis in Charta ann.
1046. ex Archivo Monasterii S. Victoris
ejusdem urbis.

* ALMIGER, Simili notione. Anastasius
in Vitis Paparum apud Murator.
tom. 3. pag. 270. col. 1. Ut aperio judicio
Deus ostenderet tanti Almigeri viri meri-
tis ac precibus se vele propitiari populis,
etc.

* ALMILUCERNA, in Brevoilo dicitur
locus amarus, qui frequenter illustratur.

* ALMIRAGIUS, pro Admirallus, Gall.
Amiral. Vide in Amir.

* ALMIRALLUS, Eadem notione, apud
Marten. tom. I. Aneid. col. 1660 in Inst-
rument. anni circiter 1401. Vide in Amir.

* ALMISSEMUS, pro Almissimus, su-
perlativum factum ab almus. Inscriptio
tabulæ altaris Monasterii Hamensis a
Mabillonio relata tom. I. Annal. Bened.
pag. 697: Maria Almissena (id est sanctissima)
cum ips. vivant et exultent in
æterna sæcula.

1. ALMITAS. Sanctitas. Vita S. Adha-
lardi: Duces progenie, sed ditor Almi-
tate. Ermenericus in Vita S. Soli cap.
10: Hæc idcirco tibi sic exposui, ut certior
sis de Almitate hujus emeriti viri. Est
etiam titulus compellatorius apud Mar-
culfum lib. 1. form. 6. Desiderium Epis-
cop. Cadurcensem in Epist. 1. 13. 15.
etc. Joannem VIII. PP. Epist. 66. et
alibi non semel. Sigefridum Moguntu-
num Episc. Epist. 5. Bedam in Vita S.
Cuthberti Episc. n. 2. in Vita S. Cuth-
berge in Prœcom. in Gestis Innocentii
III. PP. pag. 70. etc.

¶ Ita honoris causa Sigericum Ar-
chiepiscopum appellat Ælfricus in vari-
is praſationibus operum quæ ad ipsum
dirigit. Apud Hunfredum Wanleium de
Antiq. Litteratura Septent. pag. 158:
Precor modo obnoxie Almitatem tuam,
mitissime Pater Sigerice. Pag. 156: Fa-
teor Almitati tue, Domine venerabilis.
Utitur ibidem passim Ælfricus titulus
Sanctitatis, Dignitatis, Benignitatis, etc.
Hincque patet pro Sanctitate, Almitatem
non fuisse semper usurpatam. Illud
inde magis patet quod etiam Regibus
datus sit hic honoris titulus. Vita S.
Mathildis jussu Henrici Regis scripta in
Prologo Act. SS. Maii tom. 2. pag. 158.
E: Gratias agimus vestra Almitati vobis
placuisse hoc opus. Reges hac usi sunt
voce cum Optimatibus regni tum eccl-
esiasticis tum sæcularibus, uti videre est
in Praecepto Karoli Magni pro quadam
Joanne, qui Saracenos debellaverat,
apud Baluz. tom 2. Capitularium Re-
gum Franc. col. 1400: Notum sit omnibus
Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus,
etc. Iguit cognoscat Almitas vestra, qua-
liter Johanne ad nos veniente et ostendit
nobis epistolam, etc.

2. ALMITAS, Paterna bonitas, ut
videtur, benignitas charitasve. Epistola
ad S. Hildegardem Abbatissam de S.
Roberto: Omnes in commune petimus
pietatis vestrae Almitatem. Hericus in
Prologo ad Vitam metricam S. Germani
Autissiod.:

Non hæc ob meriti beatitatem
Germani peto; sed per Almitatem.

* Eodem titulo donat abbatem. S. Maximini Trevir. Agapitus PP. in Charta ann. 950. inter Probat. tom. I. Hist. Lothar. col. 355: *Nuntios vestræ Almitatis ad sacrorum Apostolorum limina, partimque nostram apostolicam dignitatem directos.... cum magna benevolentia suscipimus. Vide infra Almus.*

ALMITIES, ἀλμίτης, *Pulcritudo*, in Glossis Græc. Lat. Hinc emendandum Gloss. Lat. Gr. *Almetes*, κάλλος ἀνατροφῆς, legendum enim, *Almities*, κάλλος, ἀνατροφῆς. Vide Festum, et ibi Scaligerum.

* Perperam, ut arbitror, emendantur, *Almetes*, cum vocabulum hoc rarius non legatur in veteribus Glossis, quam *Almities*. Deinde ipsa vox *Almities* ab alendo ducta melius per κάλλος ἀνατροφῆς, id est, *Pulchritudo alimenti*, seu pulchritudo ex alimentis salubribus nata, quam per κάλλος, ἀνατροφῆς, hoc est, diviso sensu, *Pulchritudo*, *Educatio*. Sospiter Charisius vocem *Almities* veritatem patet. Eximius decor, Reuchlinus autem in Brevioloquio ait, vocibus *Almitias*, *Almitudo*, *Almities*, ab *Almus* ductis significari sanctitatem. Addam legi *Almitus* in veteribus Glossis pro *Almitas*. Vulcanius quidem, Meursius et ali post ipsos habent *Almitas*: verum cum *Almitus* declinari potuerit ut *servitus*; nullum video mutationis necessitatem.

ALMITUS. Vide *Almities*.

ALMOGABEL, Magistratus nescio quis Saracenicus apud Mauros Hispanos. Charta Alphonsi VIII. Regis Castellæ æræ 1119. apud Anton. de Yépez tom. 7: *Et vestras tendas nullus Alvacil, neque Almiserifus, neque Almocabel violenter intret, etc.*

ALMOCADENUS, Capitaneus peditum, Hispanis. Vide Leges Alfonsinas part. 2. tit. 22. lege 5. [et supra *Adalides*.] * Arab. موكadem (mokaddem), Anterior pars rei; præpositus, dux. Lusitanis *Almocadem*.)

* **ALMODIUM**, Mensuræ genus apud Navarros. Reg. sign. *Noster* in Cam. Comput. Paris fol. 339. r: *Quidam modulus mensurarum in Navarra. In reaficio Pamplonæ sunt iiii. rova. In rovo, iiii. quartalia. In quartale, iiii. Almodia. Occurrunt ibid. non semel.*

ALMOGAVARES. Vide *Almugavari*.

ALMOMOR, Mensa Synagogæ Judaïcae. Joann. Matth. Tiberinus in Actis S. Simonis a Judæis necati n. 9: *Cadaver super Almomor extenderunt: est enim Almomor mensa quædam ante altare, ubi Psalmos, Antiphonas Hymnoque decantant.*

* *Almomor* ibi edidit Murator. ex An-nal. Placent. ad ann. 1474. tom. 20. Script. Ital. col. 948. [* Hebr. לְמַבָּרֶךְ, suggestus in synagog. Judicorum, Arab. ملهمور.]

[**ALMONARIA**, ALMONARIUM.] **ALMONERIA**. Vide *Eleemosynaria* [6. post *Eleemosyna* 3.]

ALMONARIUS, Eleemosynarius: quod vide.

ALMONETA, Auctio, Hispanis *Almoneda*, nostris *Encan*. Occurrunt non semel in Foris et Obser. Regni Arag. lib. 4. tit. de Emptione, etc. § 7. et alibi. [* Lusitanis *Almoeda*, Arab. الموندا (monada) præconium.]

ALMOQUEIRE. Charta Henrici Comitis Portugalliae, tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 282: *Almoqueire faciant mihi servitum manno, et inter vos non sit ulla manana.*

* Academ. Hispan. in Diction. *Almo-*

crebe, Asinarius, mulio; a quo differre non videtur *Almoqueire*. [* Arab. אלמוֹקֵיר (mocari), Mulio, conductor. Lusitanis *Almocreve*.]

ALMORAVIDES. Vide *Almoravissi*.

* **ALMORIA**, pro *Almaria*, de quo supra, Gall. *Armoire*, apud Rymerum tom. 6. pag. 173: *Pro reparatione et emendatione cistarum ac factura novarum Almoriarum, pro rotulis... inibi custodiendis.*

* **ALMОСТАЛАФ**, Magistratus Saracenicus, apud Mauros Hispanos; cuius officium *Almostalaſia* nuncupabatur. Academ. Hispan. in Diction. *Almotazen*, Publicarum mensurarum et ponderum curator, ædilis, cuius munus *Almotazen* nigo ibidem dicitur. [* מוחתא (mohtasab), Arab. *Præfectus annonæ*.] *Judic. curiaæ Barcinon. ann. 1165. in Append. ad marcam Hispan. col. 1842: Judicavit curia quia Almostalaſia officium quoddam est, quod in civitate utile satis habetur, ut comes de ea parte, quæ ad civitatem vel ejus territoriorum pertinebat, partem ei procul dubio daret; ut sicut de ea pecunia, quæ ab ipsis captivis recipitur, partem suam accipit, ita similiter et de ea quam ipse Almostalaſ pro Almostalaſia donat, partem accipiat. Vide *Almocabel* et *Almudacasi*.*

* **ALMOXARIFA**, ut *Almoxarifus*, Portori exactor. Charta ann. 1294. tom. I. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 108: *Quæ quidam vinea fuit Petri Fernandi, ... regis Alphonsi Almoxarifa in civitate Ulacionensi.*

* **ALMOXARIFUS**, *ALMOXARIPHUS*, et *ALMUSERIFUS*, Portori præfector, exactor, portitor, Gall. *Douanier*, peager. Hispanis *Almoxarife*. Rodericus Santius Histor. Hispan. part. 3. cap. 17. pag. 212: *Rursus quædam ditissimum Iudeum appellatum Samuelem Levi, sibi dilectum Almoxarifum et Thesaurarium gladio ferri jussit. Charta Alfonsi VIII. Regis Castelle apud Antonium de Yépez in Chron. Benedictini tom. 7: Et vestras tendas nullus Alvacil, neque Almuserifus, neque Almocabel violenter intret.* [* Arab. موسارف (moscharraf), Nobilitas, exaltatus, condecoratus.]

* **ALMUCABALA**, Algebra, Liber de rebus occultis. Lazarus Schonerus cap. 1. Algeb.: *Insignis quidam Mathematicus fuisse fertur qui suam Algebraem Syriaca lingua prescriptam ad Alexandrum Magnum miserit, eamque nominaverit Almucabalam, hoc est Librum de rebus occultis, cuius doctrinam Algebraem alii dicere maluerunt. Pseudo-Ovid. lib. 1. de Vetus:*

Quo divinatur numeri plerique per unum Ignoti notum, sicut ludut apud Indos Ludum dientes Algebra, Almugabalaque.

Ubi legendum *Almucabalaque*.

Cæterum *Almucabala* oritur ab articulo Arabicō *al*, et *mucabala*, quod a *Accepit*, audivit: a quo etiam et *Cabala*, occultior quædam doctrina. [* Chaldaice כָּבָלָה] Vide *Cabala*.

* **ALMUCANTARATH**, et *ALMICANTARATH*. Vox Astronomica, ubi de Sphæra Circuli sunt horizonti parallelī, quos per omnes cujuscumque Meridiani gradus ire cogitamus. *Almucantarati* omnes circa eosdem vertuntur polos, Zenith, scilicet et Nadir. De his plura vide apud Joannem de Sacrobosco de sphæra, et alios scriptores Astronomicos. Vox est plane Arabicā ab *Almocantarah*, [* אלמונטראת (mukantarat).] ut loquitur D. Herbelot.

ALMUCIUM, *ALMUCIA*, *AUMUCIA*. Amiculum, seu amictus, quo Canonici caput

humerosque tegebant. Jo. de Janua in v. *Flamen*: *Quicunque erat Sacerdos, in signum Sacerdotii deferebat Almucium. Gloss. Latin. Gall. : Apex, Aumuce. In Statutis Massiliensibus MSS. *Capucium* et *Almutia*, idem sunt. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 66: *Nec cucullas, id est, capparones, vel pileos, id est, Almutias habere debent. Radevicus lib. 2. de Gestis Friderici Imp. cap. 67: Cum pellibus nigro pallio cooperitis, et nigro Almutio. Wil. Thorn. in Chron. ann. 1330: Quæsivit Episcopus in quali habitu esset: resonsum est, quod in tunica de burneto, et *Almucia sine cuculla*. Cuculla caput, reliqua almucia humeri tegebant. Statuta Ecclesiæ Viennensis apud Joan. Le Lievre cap. 26. de Canonicis: *A festo S. Martini usque ad Pascha portabant capas nigras supra pellicum, et a Pascha usque ad festum omnium SS. portabant superpellicum sine capa, et in capite capellum de griso, quem vulgariter Almuciam vocant. [Charta Ferrici de Cluniaco Tornacensis Episcopi pro Capitulo Canoniconum in Middelburgo apud Miræum Diplom. Belgic. tom. 2. pag. 1342. ed. 1723: Item deferent hi sex Canonicis *Almucia grisea* per Canonicos Ecclesiæ nostræ diocesis deferri solita, una cum Curato; Capellani vero rubea et Habitatu Presbyteri nigra de nigris pellibus. Vide Grisum.] Statuta Ecclesiæ Noviomensis apud Vassorium: *Intrantes Chorum dictæ Ecclesiæ Canonicæ... si per majus ostium intraverint, deposita Almucia, cum reverentia caput inclinare debent versus altare. Vide Chronicum Montis-Sereni pag. 153. Monastic. Angl. tom. 2. pag. 464. Concil. Senon. ann. 1346. can. 2. tom. 2. Spicil. pag. 132, 133. Chron. Windes. lib. 1. cap. 42. lib. 2. cap. 16. Molanum lib. 3. de Canon. cap. 5. et 8. Haëftenum lib. 5. tract. 3. disq. 4. San-sovinum et Stringam in Venetia lib. 1. cap. 155. etc.****

Fuit etiam *Almucia*, Monachorum propria. Clemens V. PP. in Concilio Viennensi statuit, ut *Almitis* de panno nigro, vel pellibus, caputiorum loco, ute-rentur. Vide Clementin. Ne in agro domini. et Regulam S. Benedicti cap. 55. [Historia Beccensis MS. pag. 7: *Hiberno tempore caputum, ut aiunt, consuetum pellicatum, Chaperon de coutume, capiti operiendo adhibebant. At sacerdotibus mos erat deferendi Almucium nigri coloris, latum quatuor circiter digitos; more stolæ e collo pendentes cingulo tenuis: ut hoc levè indicio de grege Monachorum se esse profiterentur. Quod quidem in celebri Abbâta S. Bertini Cithiensis et aliis Monasteriis Belgia etiamnum defertur, pari forma et longitudine: at in Vedastino sex pollicibus latum est, ex pellibus nigris, et e collo fere pendet ad pedes.]*

Fuit et virorum laicorum. Statuta MSS. urbis Massiliensis ann. 1293: *Ordinamus, quod nullus sartor accipiat de vestimentis hominum masculorum ultra taxationes infrascriptas, videlicet de Huca cum caputio, vel *Almussa* cum pennis 2. sol. et sine penna 18. den. Item de Huca cum sendata et caputio vel *Amussa* 2. sol. et 6. den. etc. Chron. Flandr. cap. 105: *Or issirent-ils de Paris, et encontrera le Roy l'Empereur son oncle assez près de la Chapelle, entre S. Denys et Paris. A leur assemblée l'Empereur osta l'Amusse et chaperon tout jus: et le Roy osta son chapel tant seulement. Comput. Stephani de la Fontaine Argentarii Regii ann. 1351. cap. des pennes: Pour 24. dos de gris à fourrer Aumuces pour le Roy 36. sois. Cap. de l'orfèvrerie: 99. grosses**

perles rondes baillées à Guillaume de Vaudeschar pour mettre en l'Aumuce, qui soutint la Couronne du Roy à la feste de l'Estoile. Ita coronam supra almuciam Rex deferebat. Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 5: *Ubi Imperator sedens, deposita Almucia, primo induit sandalia, etc.* Sed et ipsa feminæ almucias gestarunt. In Computo ejusdem Stephanii ann. 1350: *Pour fourrer unes braceroles, et une Aumuce pour ladite Madame Isabel.*

ALMUCELLA, Parvula almucia. Testamentum Ranimiri Regis Aragon, æræ 1099. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38: *Et meos vestitos, et acitaras et collectaras, et Almuccellas, et servitium de mea mensa, etc.* *Almoçala*, in Charta æra 1016. apud Yezep tom. 5. pag. 444. *Almuçalla grezica*, in alia, æræ 1011. tom. 6. pag. 451. Testamentum Arnaldi Archiepisc. Narbonensis ann. 1149. apud Catellum: *Insuper laxe illi omnem substantiam meam, quam ibi habeo, præter tapetia et Almuccellas, quæ laxe Ecclesiæ S. Justi. Vetus Rotul. ann. 1234: Pro duabus Almuccellis ad juvenem Reginam, etc.* Occurrit ibi pluries. Porro *Almuciarum artifices Aumuciers dicebantur Parisiis, uti ex eorum Statutis, quæ servantur in Camera Computorum, discere est.* Vide *Aliphasis*. [**] Almuccellas non esse Almucias parvas, sed Loidices, lectorum oportenta, contendit S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 101. quippe quas sappissime nosocomis et xenodochiis donatas legamus. Donatio æra 1112: *Do omnia mea rem movilem lectorum, cosodras et plumazos, tapedes et Almozalas, simul et alisafes, manteles et savanas linulas, etc.* Testam. æra 1246: *Dominico Alfonsi cappam, pellem et Almucelam et pulvinar quod tenet.* Aliud: *Mandat quod Gunsalvus Joannis det pro anima sua Almuccellas et feltrros que sunt in dominibus suis.* Testam. æra 1272: *Unam colchiam et unam Almuzellam et unum plumacium.* Vide infra in voce *Aumucella*.]

ARMUTIA. Concilium Ravennense ann. 1314. can. 10.: *Capita cooperiant pileo, vel bireto, vel Armutia oblonga ad aures.* Ita in Concilio alio Ravennensi ann. 1317. can. 4.

AMICIA. Monasticum Anglic. tom. 3. part. 2. pag. 36: *Penulas autem hujus Amiciarum caprinæ esse volumus, vel agninas, etc.* Adde pag. 99. Jam vero ex præallatis satis patet, almucias primitus capita operuisse, ita ut a capite pellis pars retro penderet, qua collum tegeret, pars vero ea, quæ caput operiebat, formæ esset quadrata, et quatuor veluti cornua effingeret: quod potissimum licet inspicere in antiquis picturis Canoniconum, in Regesto Cameræ Comput. Paris. de Feodis Comitatus Claromontensis in Bellvacis et apud virum doctissimum C. Molinetum de Vestib. Canoniconum Regularium pag. 97. Atque hinc jam licet haurire, unde ejusmodi pileorum, quos vulgo *Bonnets quarrez appellamus*, usus fluxerit, qui non alii sunt, quam almuciarum pars, quæ caput tegebat, resecta cauda, quod quidem pauci, opinor, hactenus adverterunt: lique tum obtinuere, cum almucia vel in brachiis, vel supra humeros gestari coepere. Atque si pilei turriti gebellinorum, id est ex pellibus SABELLINIS dicuntur Petro Damiano lib. 2. Epist. 1. Vide etiam Paschasiū lib. 4. Disquisit. Francic. c. 15.

Quod ad vocis etymon spectat censem Bayfinus lib. de Re vestiaria, ab ami-

ciendo dicta almucia, quasi *amicula*, quæ, ut auctor est Festus, et ex eo Isidorus lib. 19. cap. 25. fuerunt mulierum vestimenta. Alii, ut Joan. Cognatus in Hist. Tornac. lib. 2. a Theotisco seu Flandrico deducunt, *Hoft Mutse*, hoc est capitis pileus, quæ appellatione donantur almuciae in testamento Radulfi *Corsbou*, Decani S. Petri Lovaniensis ann. 1380. quo conferit *duo almucia dicta Bonte-mutsen*, hoc est, pileos ex pellibus confessos. Eadem consona habet J. Banck in Taxam Cancelleriæ Romanæ. Almucias ita descriptsit Petrus Damian. lib. 5. Epist. 16. de Clerico nitidulo, uti vocat: *Ita ut caput ejus nunquam nisi gibellinica pellis obtegeret.*

* Antiq. Stat. canonice, regul. S. Aug. apud Duell. tom. 1. Miscel. pag. 96: *Almucium capite claustrali nolo geratur.* Ubi Gloss. i. e. *Mitra magistrali.* [**] Ithrius, quem laudat Adelungius, hæc fere habet in Glossario Sueo-Gothic. vol. 2. col. 217: « *Myssa, Tegumentum capitis, Fenn. myssy, Germ. mütze, Bel. mutz, unde Lat. Barb. almucia, almussia, Gall. amusse et Ital. mozzetta, quæ tam sensum ita immutarunt ut togam Sacerdotum breviorem hodie significant. Islandis muza usurpat pro indumento arhesti vel thorace. Orta ea omnia facile dabis, a radice Alemannica *muzen*, teger, quam habet Schilterus, Gloss. pag. 621, cui convenit Gall. ant. *messer*.* » Vide Raynouardi Gloss. Rom. vol. 1. pag. 57. Provincial. et Catalan. est *Almussa*, Lusit. *Murza*.]

ALMUDACAFI, Officiales civitatum in Hispania, quorum officium inter cætera est: *panes ponderare et vinum mensurare*, ut est in Observantia Regni Aragon. lib. 7. tit. de Moderatione rerum venalium § 1. Adde lib. 9. tit. de Salva infantion. § 13. et Foros Aragon. lib. 9. tit. de Prohibita inquisit. [Est autem Almutazafe Hispanis ille qui dolii modum virga explorat, Gall. *Jaugeur*. Vide *Almutazaphus*.]

ALMUDADA, et **ALMUDATA**, Mensura agraria quæ tantum terræ quantum *Almud* sementis capit. Est etiamnum Hispanis *Almud* mensuræ species quæ dimidiæ tenet *Hanegam*, capientem minutum Parisiensem, vel juxta quosdam sex *Celeminas* quæ faciunt sex modiolos seu *Picotinos*. Vide Diction. Hispano-Gall. Francisci Sobrini, in voce *Almud*. [**] Academ. Matri. : *Almudada, sexta pars jugeri. El espacio de tierra en que cabe un Almud de sembradura.*]

* Eadem est mensura, quam *Almude* vel *Almonde* dicimus, qua utuntur Lusitanæ ad oleum mensurandum; quarum 26. *pipam* faciunt. Academ. Hisp. in Diction. : *Almud*, Medimnus. Vide vox *Almude*.

ALMUNDAYNA, Usatica Regni Majoricar. ann. 1248. MSS.: *De omni clamore, sive neget, sive dubitet reus, sive confiteatur, primum a Curia consilio proborum hominum sententia feratur, quæ talis est: Per totam istam diem pausate cum vestro adversario, vel firmate directum, vel in sero ascendatis in Almudaynam: si non Almudaynam ascenderit, habetur pro firmato directo, et exhibit inde directum.* In Editis apud Joan. Dametum in Histor. Regni Balearici pag. 268. *pro firmamento directi* habetur. Fit mentio *Almundayna in civitate Majoricensi*, et domorum, quæ in ea sunt, in aliis Chartis apud eundem Dametum pag. 315. et 333. et apud Petrum IV regem Aragon. in Chron. lib. 3. cap. 21. et tom. 5. Monarch. Lusitan. pag. 303. Idem videtur,

qui Hispanis et Aragonensibus *calmedina*.

[**] Calmedina vero, ut exponit ipse D. Cangius in v. *Zavalmedina* idem fere est, quod Prætor urbanus apud Latinos: malim ego per *Almudaynam* prætorium intelligere, quam ipsum Prætorem; et certe conjecturæ favet loci citati series.

ALMUNE, Modius, medimnum. Fori Leirenæ æra 1195: *Mellitor det per annum Almude de melle et unam libram de cera.* Vide tom. 3. Monarch. Lusitan. pag. 282. [**] et Flucidarium vol. 1. pag. 102. Chart. æra 1152: *Unum Almude de pane et unum de vino.* Privil. æra 1196: *Singulos Almudes de pane coutho centeno et 1. Almude de cevada.* Academicis Matrit. est *Almud*, *aridorum mensura minor*, et in quibusdam provinciis *terra spatum quod uno jugo boum in die exarari potest*; iisdem *Almudi*, maxima aridorum mensura in Hispania Tarracensi.]

ALMUGAVARI, ALMOGAVARES, Milites Hispani, ob animi generositatem celebres: quos quidam ab Avaribus seu Hunis, qui primitus Hispanias et Galiliæ insederunt; alii, quod ex Arabibus et Saracenis Hispanis genus ducebant, sic appellatos volunt.

[**] Ab Arabico *Mghabbar*, quod Pulverulentum significat, et articulo *al dictos Amogabares* Villanio Florent. docet Carolus Macer in Hierolexico fratris sui Dominicæ, o inter *m* et *g* addito euphoniacæ causa; sed fere crediderim ego sic Arabice dictos fuisse propter arctissimam animorum in omnibus periculis vinctiōnem et conjunctionem, incredibilemque omnium ad hostes superandos conspirationem: alter quippe modus scribendi hujus nominis, scilicet *Muhavir* idem esse potest apud Arabes, quod apud Hebreos *Muhavar*, id est, socius, comes, adjunctus. Quam vero cognatæ sint Hebraïca et Arabica linguae nemo est qui nesciat: deinde littera *g* in ore Hispanorum eumedium sonum edit, quem in gutture Hebræorum fortis aspiratio. Conjecturam confirmat Scaliger cum ait: *Almogavares, sunt Milites, quales Martolossi.* Haud quidem scio unde hauserit vocem *Martolossi*; sed eam ex Armorica *Martolots* factam esse nullus dubito: jam vero *Martolot* vel *Matelot* apud Armoricos, non in nauticis solum ministeriis, sed in bellis etiam gerendis, significat comitem, socium, adjutorem. [**] Cl. *Dubeux* nominis originem esse censem vocem Arabicam *Algara*, Pugnator, bellicosus, qui multum excurrit in hostem *Algara* ergo: idem monet de Almogavaris optime disseruisse in Ephemerid. Societ. Asiat. Paris. (tom. 9. pag. 65. tom. 10. pag. 33. 106. 172. primæ seriei) Georgium *Fitz-Clarence*, Munsteri Comitem.]

Αρογάρειοι appellantur apud Pachymerem lib. 11. cap. 13. et Nicophorūm Gregorām lib. 7. pag. 153. *Almogavares* in Legibus Alfonsinis parte 2. tit. 22. lege 2. ubi ita dicuntur *Equites*, respectu pedimentū: denique *Armogaires* in veteri Charta Gallica in Camera Comput. Parisiensi. Josephus Scaliger lib. I. Epist. pag. 245: *Almogaraves, sunt milites, quales Martolossi.* Sebastianus Cobarralias: *Amogavares, dizen averse llamado antiquamente con lengage Arabigo, los soldados viejos y platicos, que non pudiendo seguir los campos, estan entretenidos en algun præsidio. El Padre Guadix dice significar el que tra nuevas, que en Arabigo se llama Muhabir. Estos de ordinario stan hablando de las cosas que han visto, y porque han passado en la guerra. Ta-*

marid, Adalides de Corsarios. De Amogavaris agunt Lucas Tudensis æræ 1273. Rodericus Tolet. lib. 9. de Reb. Hispan. cap. 16. Raimundus Montanerius in Chron. Reg. Aragon. passim et Moncada in Hist. Catalan. cap. 7. Adde præterea quæ de iis diximus in nostra Hist. Gallo-Bizant. lib. 6. cap. 24. Hos perperam Meursius, cum *Ampstvariis*, de quibus Notitia Imperii confundit. Almugavarorum vero cohortes *Almugavariam* appellat idem Montanerius cap. 170. et alibi non semel. [Vide Glossar. mediae Græcitatis.]

¶ Ut Cobarruvias supra, sic Marianæ lib. 10. cap. 10. **ALMOGAVARES** ait veteranos fuisse milites, præcipua dexterritate et multis bellis adversus Mauros exercitos. De horum animi fortitudine et vivendi ratione, etsi multa in Hispanis scriptorib. supra laudatis, pauca addemus, 1°. ex Chron. S. Ferdinandi Regis Castellæ tom. 7. Maii pag. 346. 2°. ex Historia Catalauniae, etc. Sic in Chronicæ S. Ferdinandi: *Eodem tempore et obsidione durante, Almogavares, qui erant in castris Ferdinandi, pro sua quique virili parte fatigabant Mauros, nunc incursione aperta vastando agros, nunc ex insidiis rem agentes, ea quæ fieri solet in obsidionibus fortuna, etc.* Bernardus Descots in Historia Catalauniae, quam circa 18. sæculi finem de rebus suo tempore gestis scripsit, ac de iis præsertim quas egit Petrus Aragoniae Rex ab ann. 1276. ad 1285. lib. 2. cap. 3. et sequentibus sic de *Almugavaribus*: *Almugavarum professio est semper in armis vivere, extra habitationem communem, in montibus et silvis, continuo pugnando cum Mauris, in quorum terras excurrendo ad duas tres dietas, struunt illis insidiæ, indeque revertuntur ad terras Christianorum multa cum præda multisque captivis, unde illis tota victus ratio. Incredibile dictu est quam laboriosam et asperam vitam agant, sepe biduum triduumque impasti, aut solis campestribus herbis sese sustentantes, citro fastidium aut molestiam. Totus eorum vestitus et apparatus, sagulum unicum est perquam breve, hieme non minus quam æstate, cum femoralibus coriaceis valde arctis; gladius acutissimus et minime latus, ex corrugia robusta pendens; hasta seu minor lancea; jacula duo cum aspera in humeris in qua ferunt bidui triduive cibum, cum fomite et silice ad ignem; admodum expediti ad incurrendum reverendumque sunt; et omnes fere ex montanis Aragoniae, Cantabriæ vel Castellæ, ac plerique nobiles qui facultatibus ad vitam in urbibus tolerandam destituti, ad Maurorum confinia se recipiunt, rapto, ut dici, victuri; quoniam alia iis nec res, nec spes est; tales nempe quales in Hungaricis bellis identiter nominatos audimus, Haydones vel Hussaros.*

¶ AMULGAVERI, Eadem notione. Nicolaus Specialis de Rebus Sicilis lib. 4. apud Murat. tom. 10. col. 990: *Martinus de Ollecta cum aliquibus electis militibus in modum cunei vexilla præcedit; Amulgaveris et Marinarii qui relicta classe convenerant, ab ea parte qua torrens eminentiores ripas fecerat aciei, latera servanda commissa sunt.*

* Qui prædones sunt in Slavonia proprie dicta, ut olim erant Isauri in Cilicia, Scotti in Anglia, nunc Uscochi in Dalmatia. Sic Cimbri, Arabes, Cilices, pro prædonibus promiscue usurpantur. *Martolossi* vero Gall. dicuntur *Martolossi*. Vide Notas Gallicas D. Bespier in Sta-

tum imper. Turcici a D. Ricaut pag. 700. Hæc ex adversarii D. Falconet.

¶ ALMUCEA, Locus planetæ cum suas personas gerit, seu videt facie ad faciem. Argolus in Amalthea Laurentii. Vox a Philosophis Arabibus accepta, qua coniunctionem planetæ cum sole designant.

ALMUNIA, Prædii rustici species apud Hispanos. Charta Sanctii Regis Aragonum æræ 1132. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 3. cap. 9: *Concedo prædicto Cœnobio... illam meam Almuniæ, vocatam Daymus, quæ afrontat ex una parte cum Torredellas, etc.* Alia Alfonsi VI. Regis æræ 1133. apud Anton. de Yez in Chronicæ Ord. S. Benedicti tom. 6: *In quo loco incipit alia via, per quam descendunt usque in viam publicam super Almuniæ Regis, etc.* Observantiae Regini Aragon. lib. 5. tit. de Jure dotum, § 4: *Tamen si Miles vel Infantio habent unam Almuniæ vel turrim, censetur una hæreditas cum toto hæredamento adjuncto illi Almuniæ, vel turri.* Adde Colmenarezum in Hist. Segobiensi cap. 16. § 4.

¶ In his tribus exemplis, excepto forte postremo, per *Almuniæ* intelligi potest hortus, ut intelligendus est dubio procul in sequentibus; Testamentum I. Adephoni Regis Hispanæ apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 546. C: *Et ut hi qui in eadem Ecclesia suprascripta permanescent, supplementum aliquid victui habere possint, offero illis villam unam nomine Hukeka, et unam Almuniæ, quam nos Latine vocamus Ortum, qui est prope illam Ecclesiam S. Servandi.* Et in Archivo S. Victoris Massiliensis armar. Hispan. n. 115: *Almuniæ Regis, quam nos Latine vocamus Ortum.* [** Lusitanis *Almuinha*. Conf. S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 102. et Appendic. pag. 7. A verbo latino *Almonia* originem trahere hanc vocem scribit et exemplis multis et documentis Lusitan. adductis firmare conatur, ea non tantum *hortum*, sed quodvis prædiū haud longe ab urbe situm, significari.]

¶ ALMUNICUM, Kore hut oder Kappe. Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. Vide *Almucium*. ADEL.

ALMUS, Sanctus. [Vita Joachini Servitæ tom. 2. Aprilis pag. 458. D: *Sin alicui id parum videretur, hic qui Almus erat, pro semet agnationem delicti purgandi causa flagitare, virginemque interdum uehementer orare, etc.*] Cognomenum Ludovici Imperat. Caroli Magni filii, qui vulgo *Pius* dicitur, in Chronicæ S. Vincentii de Vulturno pag. 694. Leo Ostiensis lib. 1. cap. 18: *Ludovicus Imperator, qui cognominatus est Almus, vel Sanctus.* Vide Brissonium in Formulis, pag. 50.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Almus, clarus, vel splendidus, excelsus sive sanctus.* Vide *Almitas* 1.

¶ ALMUS. [Almus. DIEF.]

ALMUSERIFUS. Charta Alfonsi VIII. Regis Castellæ æræ 1213. apud Anton. de Yez in Chronicæ Ordinis S. Benedicti tom. 7: *Et vestras tendas nullus Alvacil, neque Almuserifus, neque Almoçabel violenter intret, etc.* [Vide *Almoxarifus*.]

¶ ALMUSOSAT, Brodium, id est, jus carnium elixarum, nostris *Brouet*. Locum vide in *Brodum*.

¶ ALMUSSA, Idem quod *Almucia*. Locum vide in *Capa Robert*.

* **ALMUSSERIUS,** *Almuciarum artifex*, nostris olim *Aulmulcier*. Lit. admortis sat. pro eccl. Tolos. ann. 1454. in Reg.

187. Chartoph. reg. ch. 111: *Cum honore Johannis de vicaria sartoris sive Almus-servi.* Vide *Almucum*.

¶ ALMUSSA, Idem quod *Almucia*. Vide *gardacorsium*.

ALMUTAZAPHUS, Magistratus apud Aragonenses, cuius munus est intrare domos, in iis res furatas perquirere, ponderare panes, et mensurare vinum, etc. Vide *Repertorium Michaëlis del Molino*, in hac voce. [et *Admudacasi*.]

¶ ALMUTIA, ALMUTIUM. Vide *Almu-cium*.

* **ALMUTUM.** [ALMUCIUM. DIEF.]

¶ ALMYRARCHUS, *Maris præfectus*. Laurent. in Amalthea ex Peridonio. Vide *Admirallus in Amir*.

¶ ALNA, Ulna, certæ longitudinis virga, qua telas pannosque metiuntur, Gall. *Aune*. Illius etymon accersit Hickesius a Saxonico *Eln*, vel *Elne*: at rectius deduxisset a Latino *Ulna*. Mensuræ hujus nomen et usus non ita recentia, ut norunt qui vetera evolvere Tabularia et Diplomata. Statuta Eduardi Regis Angl. pro Bastida Valentiae apud Rymer. tom. 2. pag. 262: *Item quicumque tenuerit falsum pondus vel falsam mensuram, vel falsam Alnam..... in 60. solidis puniatur.* *Alna* longitudine varia pro locorum diversitate; quare hic *Alnarum* canonem ad pedem Regium collatum inserere non erit forsitan inutile. Pes Regius est. 12. pollicum; pollex 12. linearum; linea 12. puncitorum.

Alna Amstelodami juxta J. Savary in Diction.

Commercii longa est	2	0	11
Juxta alias	2	1	2
Alna Anglica	3	7	8
Alna Antwerp	2	1	5 1/2
Alna Basileensis	1	9	0
Alna Bergensis in Norvegia paulo brevior Amstelodamensi, ita ut 10. alnæ Amstelod. faciant 11. Bergenses.			
Alna Britanniæ minoris	4	2	11
Alna Bernensis	1	9	0
Alna Breslaviensis	1	9	0
Alna Burdigalensis	3	7	8
Alna Colonensis	1	9	0
Alna Copenhaicensis	1	8	5 1/3
Alna Dantiscana	1	10	4 1/2
Alna Dronthem. par Bergensi.			
Alna Flandrensis	2	1	5 1/2
Alna Francofurt. ad Moenum.	1	9	0
Alna Genevensis 17. parte discrepat a Parisiensi.			
Alna Hamburgensis	1	9	0
Alna Hallensis	1	9	0
Alna Konigsberg. paulo longior Dantiscana.			
Alna Lipsiensis	1	9	0
Alna Londonensis	3	7	8
Alna Lubecensis 16. parte brevior Hamburgensi.			
Alna Lugdun. paulo brevior Parisiensi.			
Alna Naumburg.	1	9	0
Alna Nannetensis	3	7	8
Alna Nuremberg.	2	0	11
Alna Osnaburg.	3	7	8
Alna Parisiensis	3	7	8
Alna Revaliensis paulo longiores			
Alna Rigensis Dantiscana.			
Alna Rupellensis	3	7	8
Alna S. Galli in Helvetiis duplex: Alna pro telis, que Amstelodamensi brevior decima fere parte. Alna pro pannis, quæ eadem brevior paulo plus decima parte.			

Alna S. Genesii in Bituricis,
Gall. S. Genoux 3 8 4
Alna Stockholm. septima parte
brevior alna Amstelod.
Alna Trecensis 2 5 1

Cæteræ Galliarum urbes utuntur alna
Parisiensi, etiam Occitanie et Provin-
cie, ex quo Regis editio anni 1687. *Can-*
nis mensurare prohibitæ sunt.

Has præter pannorum, telarum, filo-
rumque mensuras quas *Alnas* vocant,
aliae multæ sunt quæ sub variis nominis
eisdem inserviunt usibus. Inter
præcipuas numerantur, *Canna* Provin-
cie, *Tholosæ* et *Neapoleos*, *Varra* Arra-
gonie, *Virga* Anglie et Hispanie, *Barra*
Castellæ et Valenciæ, *Rasus* Pedemon-
tium, *Brassa* Lucarum, Venetiarum,
Bonomæ, Modenæ, Mantuæ, Bergam.
Florentiæ et Mediolani; *Yardus* Angliae,
Palmus Janueæ, *Picus* Constantinop.
Smirnæ, et Cairi, *Gueza* Indorum et
Persarum, etc. de quibus consule J.
Savary in Diction. Commercii, Diction.
Universale, Patrem Marseium, Ma-
thiam Dogen, et Casimirum Polonum.

¶ **ALNA**, Item dicitur de re mensurata;
Charta Abbatis Burgi-medi Blesensis
anno 1354. ex Archivo ejusdem loci: *Re-
cipiant 14. panes conventionales qualibet
ebdomada, tres Alnas panni pro vesti-
mento qualibet anno. Inquisitio pro Ca-
nonisatione S. Yvonis MS: D. Yvo in
iduebatur epitogio et tunica longis sine
botonibus in manicis, panni albi vilissi-
mi, vocati de Leonia, cuius Alna habeba-
tur pro duobus solidis ad carius. Ibidem
repetitur et eadem notione.*

* **ALNAGIUM**, Ad alnam mensio, nos-
tris *Aunage*. Reg. A. 2. Cam. Comput.
Paris. ad ann. 1321. fol. 45. r°: *A Jéhan
Bouriaut est confermé l'office Alnagii et
ponderis nostri Abricensis. Charta ann.
1328. in Reg. 65. 2. Chartoph. reg. ch.
286: Mandavimus baillivo nostro Caleti,
quatenus... inquireret... utrum antequam
prefatus dom. rex Karolus dictum Alna-
gium concessisset, dicti habitatores de
Archis habuissent dictum Alnagium,...
servabuntur dicti habitatores in sua pos-
sessione Alnandi dictas telas.*

* **ALNARE**, Ad Alnam mensurare, Gall.
Auner. Charta ann. 1318. in Reg. 66.
Chartoph. reg. ch. 441: *Nundinantes...
eman, vendant, ponderent, mensurent et
Alnet ad pondera, mensuras et Alnaria
dictæ villaæ.*

* **ALNARIUM**, Idem quod *Alna*, ulna.
Libert. villæ S. Romani ann. 1322. tom.
8. Ordinat. reg. Franc. pag. 476. art. 2:
*Præfati consules... corrigan... mensuras
bladi, vini, olei et salis, pondera et Alna-
ria, et alias mensuras rerum venalium.*
Vide supra *Alnare*.

* **ALNEUM**, Alnetum, locus ubi cres-
cunt alni, Gall. *Aulnaie*. Charta ann.
1310. in Reg. Philip. Pulcri ex Bibl.
reg. Cod. 9807. 3. ch. 11: *Cum quatuor
arpentis, tam terre arabilis, quam jardi-
norum et Alneiorum, ac uno arpentu
prati. Vide *Alnidus*.*

* **ALNETA**. Tabular. Calense pag. 162:
*Tenemos et possidemus res infra scriptas,
viz. Ortos cum fossatis, Alnetas, etc. id
est, loca ubi crescent Alni, Gallis *Aul-
naie*, quibusdam *Aunette*. Vide *Alnidus*.*

* **ALNETUM**, [Ut ALNETA]. DIEF.]

* **ALNEUM**, [Alnus nigra]. DIEF.]

ALNIDUS, Alnetum, locus ubi crescunt
alni. *Aulnaye*, in Consuet. Aurelian. art.
152. et Stampensi art. 187. Charta Caro-
li Reg. Pranc. apud Hariulfum lib. 3.
cap. 16: *de silva bunnaria 20. de conciso
bunnaria 5. et de marisco quadrellos 110.*

*et de Alnido bunnarium 1. Isidor. lib. 17.
cap. 7: Alnus vocatur, quod alatur amne:
proxime enim aqua nascitur, nec facie
extra undas vivit. Hinc tenera et mollis,
quia in humecto loco nutritur. Will. Brito
lib. 8. Philipp.:*

Dificiles ubi densa vias Alneta tegebant.

Froissart. 2. vol. cap. 126: *Et Bretons
et François les chaçoient en fossez par
Aunois et briuieres.*

ALNINI FUSTES, in Lege Salica tit. 63.
§ 1. Ex quo loco viri docti recte conjici-
unt, veteres Francos nostros loca pa-
ludosa incoluisse.

* **ALNINUM**, [Alneum. DIEF.]

* **ALNIUS**, [Alneus. DIEF.]

ALNUM, *Lignum, i. vernum, in Gloss.
Isid. sed legendum videtur vernum, aut
veru. [Papias MS. Bituric. : Alnus, Scap-
ularis summitas, vel lignum quod est
verna. Gloss. MS. San-Germ. Alnum,
lignum, id est, verna. Laurent. in Amal-
thea: Alnum, id est, vernum. Forte le-
gendum quernum, inquit Grævius in
notis ad Gloss. Isidori. Sed neque quern-
um, neque vernum aut veru legendum
est, sed vernum ut re ipsa legitur. Vern
enim Gallis priscis et Britannis est Al-
num: et scribebatur Wern. In Borelli
Lexico: Vergne, un aulne, arbre dit
ainsi: quod vere cito folia edat. Rabelais
lib. 1. ch. 39: L'enfermier de notre Ab-
baie n'a donc la tête bien cuite. Car
il a les yeux rouges comme un jadeau de
Vergne.]*

* **ALNUS** CAVA. Navis sic dicta, quod
ex *Alni* ligno saepè conficiatur. Vita S.
Wilfridi Episc. auctore Friderigo, in
Actis Ord. S. Benedicti sæc. 3. part. I.
pag. 188:

*Nil meliens ergo pertransit grama futo,
Securusque cavas intrat velociter Alnos.*

[** Vide *Ainus*.]

* **ALO**. Charta ann. 1352. in Reg. 82.
Chartoph. reg. ch. 101: *Item est de mem-
bris dicti pedagii (Marologii) allodium,
quod dominus noster rex et dominus de
Petra recipere conseruerunt super qui-
busdam vineis in territorio Marologii si-
tuatis; et illud quod inde recipitur, est
consuetum nominari Alo, et vocatur terri-
torium, pro quo dictum Alo recipitur,
Jaian. Neque alia notione, pro quadam
nimirus prestatione, Aloëi occurrit in
Charta Margaretae comit. Flandr. ann.
1274. ex Chartul. 1. Flandr. ch. 266. Cam.
Comput. Insul.: *Nous avons donné à
loyal cense... no blaverie de Binch,... et
d'Aloët ke nous avons au Noel en avaine,
en capons et en deniers.**

* **ALOA**, in India atque Arabia gigni-
tur: *Arbor odoris suavissimi ac summi.
Denique lignum ipsius vice thymiamatum
adoletur altaris, unde et nomen tra-
xisse videtur. Sic Isid. Orig. lib. 17. cap.
8. Distinguenda est hæc arbor ab Aloë
qua juxta eum. Isid. ibid. cap. 9. est
Herba amarissimi succi, qua in purga-
tionibus utuntur medici.*

* **ALOARIUS**. Vide in *Alodis*.

* **ALOD**, pro *Alodum*. Vide in *Cucucia*
post vocem *Cugus*.

* **ALODA**, [Aloe. DIEF.]

* **ALODARIUS**. Vide in *Alodis*.

ALODARIUS CENSUS. Vide *Census Alo-
darius* in voce *Census*.

* **ALODATGE**, Annuus census, conduc-
tionis pretium, Gall. *Louage*. Codex Cen-
sus Piperaci scriptus ante ann. 1078.
fol. 24. et 25: *Dalmatius Piperaci Miles
dat pro sepultura sua medium molendini
et uxoris sua l'Alodatge unius mansi. Ro-
tulus sæc. XII. de Prioratu S. Pauli de*

Tartas ex Archivo Monast. de Casa Dei:
Et hanc terram dono ego et infantes mei
sine omni retentione, et dono ad Bonam
Fontem 1... eminam de segle Podiensem
de Alodatge.

* **ALODATICUM**, pro *Alodis*. Locum
vide in *Primogenita*.

* **ALODES**, Eodem sensu quo *Alodis*
sumitur sæpiissime: at sequenti in loco
accipitur pro eo qui possidet Alodem.
Testamentum Matfredi ann. 966. apud
Marten. tom. 1. Anecd. col. 85: *Cupiunt
ut ipse Alodes de Montaninges remaneat
ibidem sæpius.*

* **ALODIARIUS**, Idem quod supra *Allo-
diarius*.

* **ALODIATIO**, Locatio, Gall. *Louage*.
Constitutiones Ferrarie Episc. Barcino-
nensis tom. 4. Anecd. Marten. col. 622.
B: *Libertas concedendi... ut infra annum
fiant Alodationes rerum Ecclesiastica-
rum... cum infra annum ubi de dictarum
Alodationum agitur tractatu, etc.*

ALODIS, ALODUS, ALODIUM, ALAUDUM,
etc. voces unius ejusdem originis ac
notionis, quæ varie in veteribus Tabulis
et apud Scriptores exarantur; ac *Alodis*
quidem fere semper in Legibus Capitularibus
et Formulis antiquis; *Alodus*, in Charta apud Beslium in Comitibus
Pictav. pag. 239; *Alodum*, in Capitulari
Carlomanni Regis apud Vernis Palati-
um cap. 6; *Alodium*, apud Goffridum
Vindocinensem lib. 1. Epist. 2. 3. 15. 18;
Alaudum, in Chartis Burgundicis Pe-
rardi pag. 25. 26. 27. 33. et in Tabulario
S. Mariae Santonensis; *Alaudis*, apud
Diago in Comitibus Barcinoensibus lib.
2. cap. 13. 27. in Charta ann. 1080. apud
Sammarthanos in Archiepisc. Aquensi-
bus num. 19. et in aliis apud V. Cl. Ste-
phan. Baluzium editis post Capitol.
num. 120. 127. Vernacule vero *Aleu*, *Aleu*
franc, vel *Franc Aleu*, in Consuetudinibus
municipalibus, et alibi passim; *Franc-aloud*, in Consuetudinibus Duca-
tus Burgundie; *Franc-aloy*, in Mel-
densi; *Franc-aleuf*, in Trecensi et Vi-
triensi.

Est autem *Alodis* vel *Alodium*, quivis
fundus. Ugutio: *Fundus pro agro, et pro-
prie pro Alodio*. Ebrardus Bethuniensis
in Græcismo cap. 12:

Alodium Fundum dicas, Fundum maris inum.

Dudo lib. 2. de Actis Norman. pag. 38:
*Ut teneat ipse (Rollo) et successores ejus
ipsam terram ab Epta fluvio ad mare;
quasi fundum et Alodium in sempiternum.
Infra: Dedit itaque filiam suam Gislam
nomine uxorem illi Duci, terramque de-
terminatam in Alode et in fundo, a flu-
mine Epta, etc. Ubi fundus, et *Alodus*,
idem sonant quod proprium immobile,
quomodo dicimus, *Donner en fonds, en
héritage, en propre*. Unde*

ALODIUM, idem esse dicitur quod *Præ-
dium*, id est, Possessio, Hæreditas. Ugu-
tio, et ex eo Guillelmus Brito in Voca-
bular. MS.: *Prædium dicitur possessio,
villa, ager, seu perpetuum Allodium: et
dicitur Allodium, hæreditas, quam ven-
dere et donare possum, ita (al. ut) est mea
propria. Addit. Breviloquus: Et proprie
vocatur fundus, sive curia rusticus, ad
quem uigri vel mansus pertinent. Gloss.
Lat. Gall.: *Prædium, Possession ou héritage,
Aleux*. Alio loco: *Allodium, Al-
loieure, comme Héritage, Fons, Trefons.*
[** Vocab. utriusq. Juris: *Allodium*, est
curia vel predium urbanum. Alibi: *Alo-
dium*, i. libellarium ut cap. l. v. iii. si
de feud. contro. fue. in usi. feud. (lib. 2.
tit. 26) et vide quod not. glo. in lib. pe.
Cod. de inge. ma. (lib. 7. tit. 14. cap. 14).*

Ambobus locis feudo opponitur Alodium. Inter Alodium et Libellarium (est enim in Feud. Alodium sive libellarium) ita distinguendum puto, ut Alodium sit prædium rusticum, libellarium vero prædium allibratum sive urbanum. Vide in hac voce. [Lex Longobard. lib. 2. tit. 8. § 9: *Si prædium, id est, Alodium habuerit.*] [** Carol. M. cap. 5. ex capit. ann. 779. ap. Pertzium in leg. vol. 1. pag. 36. ubi legitur: *Si Alodem habuerit ipso fisco regis recipiat.*] Charta Rorigonis Comitis ann. 830. in Tabulario. S. Mauri ad Ligerim: *Meæ prædium possessionis hæreditariæ, hoc est, Alodium nostrum, qui est in pago Andegavensi, etc.* Abbo Monachus serm. 5: *Res Christi transferunt sibi in prædium et Alodium possessores sacrilegi.* Lambertus Ardens: *Hæc autem fuerint ea, quæ... de Alodiis sive prædiis in feodum commutavit Adela, etc.* Ditmarus lib. 7: *Quicquid in Salberivilla in beneficium habuit, in prædium ab his acquisivit.* Tabularium S. Andreæ Viennensis: *Hoc est, decimas totius possessionis quam habemus in potestate castri... sive per Alodium, sive per feodium, etc.* Differit enim Beneficium vel Feodium a Prædio, seu Alodo, quod idem sonat, id est, ab immobili proprio; quomodo Honor, seu Beneficium ab Alodo, in Capitulio Caroli C. tit. 19 [** ann. 856 ap. Pertz. leg. vol. 1. pag. 449.] Et concedit vobis, ut omnes in honoribus et Alodis vestris interim consistatis. Quippe beneficium erat ad vitam: Prædium, seu Alodus, hæreditas, proprietas. Ade Capitula Caroli Mag. lib. 1. cap. 132. [** rec. 126, est cap. 8. Capit. Nium. 2. ann. 806] lib. 3. cap. 20. [** capit. 2. ad Niumagam. ann. 806. cap. 7.] 81. [** capit. Aquisgr. ann. 812. cap. 6.] Ita passim usurpant Lex Salica cap. 62. Lex Bajuvar. tit. 2. cap. 1. § 3. tit. 11. cap. 5. tit. 17. cap. 2. Lex Ripuariorum tit. 55. et Lex Anglorum tit. 6. in quibus alodis semper in contextu per vocem, hæreditas, redditur. Alodus parentum, apud Marculfum lib. 1. form. 12. lib. 2. form. 4. 6. 9. in Formulis Lindenbrog. cap. 16. 30. 48. 51. 62. 67. Vetus charta apud Columbum lib. 2. de Episc. Vivariens. n. 54: *Concedimus ad ipsum sanctum locum aliquid de rebus nostris, quia nobis de Alode parentum nostrorum legibus obvenit.* Tabular. Deipare Santonensis: *Alaudum meum sive hæreditatem, quam dedit mihi pater meus, et mater mea in die nuptiarum mearum.* Hariulfus lib. 1. Chron. Centul. cap. 15: *Paternæ hæreditati, quam nostrarum Alodium vel patrimonium vocant, sese contulit.* Charta Odonis Regis Franc. apud Besilium pag. 201: *Concedimus etiam... Alodos nostros propriæ originis, id est, Crespiacum, qui a parentibus contigerant. Patrimonium et Alodium proprium, apud Goffridum Vindocin. lib. 1. Epist. 2. Pancharta. Nigra Turonensis, apud Besilium pag. 209: Alodium meum proprium, quem hæreditavi, etc. Terra propria, apud Gregor. Turonens. lib. 3. Hist. cap. 15. Ex jure proprio, in chron. Malleacensi; nam quæ hæreditario jure possidentur, sunt propria possessorum. In Capitulari Compendiensi Caroli Calvi ann. 868. cap. 2. Alodis et proprietas [** Pertzio Capit. Missorum ann. 853. cap. 2.] ut in Pancharta Nigra Turon. apud Besilium pag. 188. 202. 209. Alodium et proprium confunduntur. Joannes VIII. PP. Ep. 108. et 129: *Proprietates, quas vos Alodium dicitis.* Tabularium Persiacense, apud Peprardum pag. 29: *Qualiter ego... Alodium meæ proprietatis Floriacensi Monasterio**

tradiderim, etc. Adde pag. 30. Charta Bertrandi Comitis Provinciae ann. 1039: *Dono, trado, cedo fideli meo Fulconi Vicecomiti Massiliæ, et uxori sue Odila aliquid de Alode meo, quæ est in Comitatu Tolonensi, hoc est totum hoc quod tenent ad feus in Sexfurnos, dono eis ad propriam Alodem. Sic dare ad Aludem, in Synodo Suession. II. cap. 3. in Capitular. Caroli C. pag. 87. 88. 116. 1. Edit. [** Capit. Missor. ann. 853. cap. 2. 5. Convent. Attin. ann. 854. cap. 10.] In Aludem relinquere, in Chartis Parensalib. cap. 21. Ita etiam bona dicuntur transire in aludem, quæ in proprietatem dantur, apud Eadmerum lib. 1 Hist. pag. 18. Hinc Alodium interdum opponitur comparato, in Formulis veteribus apud Bignonum 1. Edit. pag. 250. 379. et Lindenbrog. cap. 17. 18. 49. 66. licet alias saepet etiam pro comparato promiscue usurpetur. Capitularia Caroli C. pag. 241: *Et illorum Alodes de hæreditate, et de conquisi- situ, etc.* [** Adnuntiat. ann. 860. ap. Pertz. pag. 472. infim.] Adde pag. 108. 247. 318. 345. 389. 394. [** Cap. ann. 853. cap. 7. Adnunt. post. edit. a Conf. ann. 860. cap. 5. Edit. Pistens. ann. 864. cap. 22. Capit. Missis data in Burg. exec. ann. 865. cap. 5. Cap. Caris. ann. 873. cap. 1. et 4.] Hincmarus Remensis Opus. 53: *Ut in mansis suis de Alode, vel naturali, vel comparato, feminas habeant, quæ illorum pannos lavant, etc.* Tabularium Lascariense apud Marcam in Hist. Beharn. pag. 375: *Cum Alodo etiam, id est, terra, quam præscriptus Vicecomes et ejus uxor acquisierant, etc.* Tabular. Britavense cap. 277: *De illorum Alode, quæ ex conquisito illis advenit, mansos 2. etc.* Tabular. S. Andreæ Viennensis: *Terram illam, quam adquisivi in Alodium de potestate et jure S. Mauricii et S. Petri foras portam dimitto nepoti meo Stephano: hæreditarium vero Alodium meum dono filio meo et Ecclesiæ S. Andreæ unde ipse est Monachus.* Vita Balduini Lutzenburg. Archiepisc. Trevir. lib. 1. cap. ult.: *Clericos suos varis beneficiis providendo; Laicos vero solemniissime uxoribus, possessionibus, dominibus, agris, vineis, in perpetuum Alodium eis distributis, ditissimos faciebat.* Praeallatis addo, quæ observat Joannes Stiernhookus lib. 2. de Jure Sueonum vetusto cap. 5. et 6. apud Suecos alodium vocari *avutum prædium*, non vero quomodo Feudistæ, quatenus Feudo opponitur: quod quidem alda *odal* vocant, unde vocis originem accersit, quam in Jure Uplandico in sua propria et nativa significacione reperiri ait. Adde Gaufridum Vindoc. lib. 1. Epist. 2. 3. etc.*

ALODIUM, nude positum, saepè pro prædio immuni et quod nulli præstatio, aut oneri obnoxio est, usurpatur. Tabularium Vindocin. cap. 55: *Habebat vineas agripennum unum Alodialiter im- munem, hoc est, ab omni census et vicaria redhibitione liberum.* Charta ann. 1078. in eodem Tabulario n. 291: *Est autem naturaliter Alodium, ab antiquo nullam omnino cuiquam reddens consuetudinem, eidemque a progenitoribus jure hæreditatio contingens.* Alia ejusdem anni 1078. num. 315: *Reddit ea terra 2. den. cen- sus, cum ante semper Alodium fuisse.* N. 237: *Dum priscis coleretur temporibus 12. den. census solebat: quia vero modo vasta est, nihil census reddit, sed est Alodium N. 333: Est tam parva, ut vix in ea seminari possit modius unus frumenti, sed tamen valde bona, et prorsus sicut Alodium libera.* Tabular. Majoris Monasterii cap. 17: *Cujus etiam manufirmae*

censem de meo jure in eorum transfero dominium, ut hæc non manufirma, sed Alodus deinceps existat Majoris Monasterii Monachorum. [Vide Catellum in Hist. Occitan. pag. 788.]

Erat igitur Alodium, prædium non modo ab omni præstatio liberum, sed et a quolibet servitio reali et personali immune, licet illius possessore dominum agnosceret, a quo illud tenebat in feudum honoratum. Charta Bertrandi de Montelastro ann. 1274: *Vendo et ex causa venditionis trado, cedo, pro libero et franco et absoluto et immuni Alodo, tamen cum consilio D. Petri Regis Aragonum ac domini Montispessuli, in qua in- frascriptæ tenentur in feudo, et pro feudo honorato sine præstatione census, usatici, canonis, et alterius servitii, tam realis, quam personalis, et alterius cujuslibet generis, scilicet omnes res, quas habeo vel habere visus sum in decimaria de Termi- nis, etc.* Vide Feudum honoratum. Hinc tenere in Alodium, in Consuet. Pictav. art. 52. tenir en aleu. Charta Willelmi Ducis Normann. ann. 1042. in Monast. Anglic. tom. 2. pag. 959: *Dedi... terram, quam Wichotus Barbatus tenebat in Alo- diu liberam et absolutam ab omnibus consuetudinibus mihi pertinentibus. Domesmei: Warochelle tenet Rex. Gueda Comitissa tenuit de Godwino Comite in Alodium. Tunc geldavit pro 5. hidis, modo pro 2. hidis et dimidia, terra est 10. carucarum. Alibi: Cetingley Almar tenuit de Rege Edwardo sicut Alodium, id est, nulli servitio vel præstatio obnoxium. Vetus Charta inedita: In nom. Dom. Ego Bernardus Guillelmus de Monbasen dono ad Alodium sine enganno cum hac carta tibi Guillelmus Montispessulanus et infantibus tuis,... et quantum Alodii homo vel femina ibi habet per me, et quantum Alodii nunc habeo, et mihi eventurum est in toto terminio ipsius castelli, etc. 7. Id Aug. 1113. Alia: Ego Guillelmus Montispess. dono ad fevum cum hac carta tibi Bernardo-Guillelmo de Monbasen castel- lum et villam de Monbasen; et totum hoc, quod mihi dedisti ad Alodium, totum dono tibi ad fevum, ut tu, Bernarde-Guillelme, et posteritas tua istum fevum mihi et pos- teritati mea servias et hominum facia- tis, etc. 1113. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanae sub Hugone Episcopo fol. 69: Similiter et illud cortile habeba- mus ad feudum de prædicto Episcopo, et reddimus, sive vendimus, illud hortile Episcopo prænominato per Alodium et omnibus successoribus suis. Occurrit ibi passim hæc formula, per alodium dare, id est, pro alodo, vel in alodium.*

Quod vero hic nude Alodium, dicitur, interdum Alodium liberum appellatur, ut immunitas prædii denotetur. Charta anni 1125. apud Mireum in Donat. Belg. cap. 82 [** in Donat. Piis cap. 79. Oper. vol. 1. p. 89.]: *Una cum curtibus... cum libero Alodio culturæ nostræ.* Chronicon Besuense pag. 560: *Item dederunt man- sum unum liberrimi Alodii permaximum, seu coloniam pergrandem in villa Besueta, etc.* Alodium regale, liberum. Charta Fulconis Comitis Andegav. ann. 1033: *Hæc omnia sine censu et sine decima, libera et quieta, ut regale Alodium.*

[**] Quamquam Alodium pro prædio immuni et libero, nullique præstatio aut oneri obnoxio usurpari solitum est, certum nihilominus videtur aliquando acceptum fuisse pro feudo seu prædio quod a reali sive personali servitio minime liberum esset. Et hinc forte effluxit usus ut Alodium liberum, Gall. Franc-aleu diceretur, cum prædium im-

mune ab eo quod alicui servitio vel oneri obnoxium esset, distinctum vellent. Frustra enim additum fuisse vox, liberum, si hac una, *Alodium*, idem significatum habuissent. Sed quid conjecturis opus est, ubi suppetunt argumenta: Charta Bernardi Comitis Bisuldunensis ann. 999. in Marca Hispan. col. 418. qua Comes concedit Monasterio Arulensi functionem vel censum sive pascuatum sibi debitum ab hominibus in valle Rivi-Ferrarii manentibus, aut qui in ea habebant *Alodem Curiale*, quem vulgo dicimus fevalem. Tabularium SS. Trinit. Cadom. fol. 20. verso: *Sex homines ibi habemus quos Aloers vulgo vocant. Quisque eorum tenet ortum suum, faciuntque servitia ad propinquam maneria, et redunt per annum 16. denar. et 4. minas avenæ.* [^{*} Reg. homag. duci Aquit. præstitorum ann. 1273. in Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 28. r: *Omnes Allodiarii seu qui habebant Allodia in dicta diocesi (Vasatensi) debebant dicto domino regi Angliae, si mandet, campum, seu bellum campestre... inter portus et flumen Garonæ, etc.*

* *Alodia libera*, caduca seu *forefacta* per delictum, in fiscum referebantur, atque ad regem regni jure pertinebant, ut docet Charta Philippi VI. ann. 1341. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 342. ubi controversia est de quadam terra, quam ex *forefactura* gentes comitis Barri ad ipsum comitem pertinere contendeant, ut pote in castellania sua sitam; procurator vero regius hanc pro rege repetebat, ex eo videlicet quod in franco allodio teneretur: *Car forfaiture de franc Alleu, ut habet ipsa Charta, quelle part que ce soit en nostre royaume, doit nous appartenir.*

* *ALAUDIUM LIBERALE*, Immune a quolibet servitio reali et personali. Chartul. S. Joan. Angariac. fol. 68. v: *Also Robellus dedit Deo santoque Joanni octavam partem Alodii, quod vocatur Alaudium liberale; et est super tascas de pariniaco.*

* *Alouef*, in Ch. ann. 1131. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 295: *Ont aussi donné leurs pêcheurs avec toute la pêcherie de leurdit Alouef, comme aussi l'Allouef de Moranges.... Item l'Alouef de Luringe. Alou, in Ch. ann. 1245. ex Tabul. S. Apri Tull.: Monsignor Gerart de Louvigney son sergant a donné et otroyé en aumogne à l'anglise monsignor S. Pierre de Castenay tou sen Alou quanque il avoit à Landeville. Aluef, in Ch. ann. 1252. ex Chartul. Campan. fol. 394. col. 2. *Aluel*, in Ch. Simonis dom. de Castrovillano ann. 1257. Quanquam multa hic congesserit Cangius, haec tamen addenda duximus. Charta Pipini reg. ann. 763. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 276: *Similiter donamus in pago Ribariensi illam portionem in Reimbach, quam... genitor meus Carolus mihi in Alodem dereliquit; et illam aliam portionem in ipsa villa, quam Heribertus uxori nostræ Bertradæ in Alodem dimisit.* Donatio ann. 1125. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 429: *Donamus tibi totum ipsum honorem, quem ipsi habuerunt et habere debuerunt in omnibus locis, sive per Alodium, sive per fevum, sive per tenentiam.**

* *ALODIUM MAGNAE REI*. Lit. pro habitator. Montis-reg. ann. 1315. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 207: *Item de Alodis liberis... non dabitur financia; dum tamen non sit Alodium magnæ rei cum jurisdictione et districtu. Privil. civit. Nem. ann. 1483. inter Probat. tom. 4.*

Hist. ejusd. pag. 32. col. 2: *Item de alodiis liberis in emphiteosim vel accapitum datis vel alias translati, non dabitur financia, dum tamen non sit Alodium magnæ rei cum jurisdictione et districtu, cuius alienationem de nobili in non nobilem fieri nolumus, nisi de licentia nostra et gratia speciali.*

* *ALODIS LEGALIS ET PROPRIUS*. Charta ann. 1055. ex Archivo S. Victoris Mass.: *Donamus omnia altari S. Mariæ Massiliensis Cœnobii, ut supra dictum est ad legalem et proprium Alodem. Et in alia ann. 1069. ex eodem Archivo iterum recurrit.*

* *ALODIUM PURUM*. Vetus formula inter leges Ludovici Pii Augusti [**] ad cap. 3.] apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 127: *Hoc sapio quod Petrus et Johannes et Andreas liberi homines sunt; et suum wridigild habent vel in puro Alodio, vel Alodio et Aliis rebus. Et testimonium bene possunt dare. [**] In puro Alodio est in Alodio tantum.]*

Duplex autem alodium statuunt Consuetudines municipales, alterum nobile, alterum villanum, *Aleu noble, Aleu roturier*. Alodium villanum, dicitur præedium quod nullam habet jurisdictionem, seu *Justitiam*, cuius possessio nullam debet præstationem nec laudia. Ita Trecensis art. 54. et Vitriacensis art. 20. 59. Ejusmodi sunt prædia, qua alodia nude appellari in Tabulario Vindocinensi diximus. *Alodium nobile*, illud est, quod jurisdictionem seu superiorum justitiam habet, et nulli hommaggio, aut servitio feudalium, nullisque laudimis obnoxium est. Ita Consuetudines Parisiensis art. 302. Trecensis art. 53. Vitriacensis art. 19. 52. et Normannica art. 102. Ejusmodi autem alodia, nobilia scilicet et villana, etsi immunia et libera dicantur, a superioritate alterius non tamen eximuntur, ut est in lib. de Feud. tit. de Alod. Unde alodium liberum aliquatenus feudum est, sed immune a servitiis feudalibus: tametsi diversum a feudo franco, quod licet liberum a servitiis, hominio tamen obnoxium est. Charta Raimundi Xarmar de Invidio Militis ex Comitatu Ruscinon. ann. 1318: *Quæ omnia vendidi et tradidi pro franco et libero alodo, credens, illa esse Alodium, et in veritate sunt, et esse debent feendum, et de feudo nostro, et tenentur ac teneri consueverunt in feendum pro vobis et nostris.*

Fatendum tamen, sepe *Alodia* nullos agnoscit, quod *feoda*, quæ modo recepit a D. Comite Tolosæ, ipse, et antecessores ejus, non tenuerant in feendum ab aliqua sæculari vel Ecclesiastico persona: immo erat Alodium proprium, et ita ipse et antecessores ejus tenuerant pro Alodio a tempore, cuius memoria non existebat. Charta alia B. Episc. Ruthenens. ann. 1239. ibid. fol. 6: *Quod siquidem Podium est Alodium nostrum et Ecclesiae Ruthenensis, de quo nunquam recognoscendo vel aliter respondimus, vel responderemus alicui domino temporali.* Tabularium Vindocinense ann. 1077: *Quod videlicet Alodium pater ejus et prædecessores ipsius absque ulla dominatione vel servitio longo tempore jure hereditario possederunt.* Charta Guichardi Episcopi Matiscon. in Regesto Feodor. Burgund. ann. 1169: *Guillelmus de Saliaco*

Domicellus, asserens per juramentum suum, res, jura, dominia, et usagia inferius annotata ab aliquo non tenere, sed eadem in francum, purum, et liberum Alodium se habere, pro suo commodo evidenter accepit in feodium ligium a nobili viro Hugone Duce Burgundiæ cum homagio manuali quingentas panalatas terrarum sitarum apud Chigiacum, etc. Charta Roberti Comitis Drocensis ann. 1206. in Tabul. Campaniæ: *Comitissa vero mihi concessit per istas conventiones, quod ego possum facere unam fortericiam in Alodio meo de Fara... ego vero posui in eorum feodo ligio totum Alodium meum, quod est in dominio Branæ et Faræ, quod videlicet Alodium a domino non tenebam. Et est sciendum, quod de hoc Alodio, quod posui in ligio feodo Comitissæ, et filii sui Theobaldi, et dominorum Campaniæ, totus ligius sum, etc.* Alia Matthæi Ducis Lotharing. ann. 1220. ibid: *No-tum... quod Novum-Castrum in Lotharin-gia, quod de Alodio meo erat, ... recepi in feodium et homagium de Blanca Comitissa Trecensi, etc.* Vide Hist. Episcop. Lodovensem pag. 131. 135. Probat. Hist. Drocensis pag. 271. Joan. Dame-tum in Hist. Regni Balearici pag. 315. 319. etc. Fridericum Sandeum in Consuetudines feudales Gelria tit. 1. cap. 1. § 17. 18. 19. 20. et seq. [^{*} Pariagium inter Philip. Pulcr. et episc. Vivar. ann. 1307. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 351: *Dictus episcopus et successores sui Viva-rienses episcopi, qui pro tempore fuerint, jurare debebunt se esse fideles de personis et terris suis nobis et successoribus nostris regibus Franciæ; licet terram suam a nemine tenere, sed eam habere Alodia-lem noscantur.]*

Jam vero quare *Alodiarii* prædia sua interdum in feudum ultro ergi curarent, servitiisque feudalibus sese adstringerent, præclare aperit Lambertus Arden-sis: *Audierat sæpius, et a patribus suis didicerat, quod antiqui nobiles multi, in Ghisnensi terra manentes, postquam reverendæ et digne memorie memorandæ Pontivi quondam et S. Pauli atque Ghisnarum Comes Walbertus sæculo vale dixit et terram Ghisnensem non infirmis et imbecilibus dereliquerit hæredibus, a viris nobilibus, sive Episcopis, sive Abbatibus, sive Præpositis vel etiam quibuscumque Ecclesiæ Prælatis, aut personis, ut majoris militant nominis auctoritate, et sub majorum protectione in secura pace viverent similis conditione dono, et sua in feodium suscepérint prædia. Hæc autem fuerunt ea, quæ per eundem et ad eundem Episcopum de Alodiis sive prædiis in feodium commutavit Adela, etc.*

* *ALAUDIUM*, Pro ipsis Laudimiis usur-patur, apud Bodinum de Republica lib. 1. cap. 9. pag. 107. edit. 1586: *Aldius autem ex justa servitute manumissus; inde Alaudium et laudimia dicuntur ho-noraria munera, quæ domino fidem acci-pienti a vasallo tribui solent.*

* *ALODIUM FALSUM* cuius mentio occurrat in aliquot Chartis Monspeliensibus ann. 1534. et 1535: *Et primo sub viatico in falso Alodio totum quoddam suum hospitium, in quo habitat. Ubi falsum Alodium dicitur, quod non sit feodium, nec etiam vera proprietas, cum usufruc-tuario jure possideatur.*

* *Alodium Falsum* quid sit, aperte declarat Charta ann. 1391. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 288: *Cum prato quod nuncupatur Del quart, quod est in Falso Alodio, et absque præstatione alicujus usatici ac servitutis annuæ; sed solum et*

duntacut dando laudimium, dum contin-
git alienare.

ALODIUM HABERE IN RE ALIQUA. Li-
bertates concessae villæ Montis brusonis
M. Nov. ann. 1223. a Guigone Comite
Forensi. MSS. : *Si aliquis habeat Alo-
dium in re aliqua, et obligaverit alodium
alicui, le benevisers (beneficiarius), non
debet dare aliquid pro investitura illi, qui
Alodium pignori accepit. Item si ille qui
habet Alodium in re aliqua, vendiderit
vel donaverit, vel alio modo alienaverit
Alodium suum, le benevisers non tenetur
dare aliquid pro investitura, nisi unum
denarium de solidi, vasto pretio re æstimata,
si res fuit aliter quam vendendo
alienata, etc.*

ALODII INFRACTIO. Violatio iurium
et privilegiorum eorum, qui tenent alo-
dia. Ex Chartul. Dunensi : *Tunc Mon-
achus qui tunc Prior erat apud Chamari-
cum misit ad Gaufredum Vicecomitem
(Dunensem) mandans ei, ut sibi rectitudinem
de famulis suis ficeret, qui ar-
cham illam in Alodio S. Martini frege-
rant, et de archa scilicet fracta, et de
Alodii Infractione. Et paulo post : *The-
baudus Comes Gaufredum Vicecomitem
pro Infractione Alodii submonuit, Die
igitur constituta placitandi Gaufridus Vi-
cecom. apud Carnotum in curiam Comitis
venit, et auditis utriusque causis, judices
qui affuerunt, judicaverunt, quod Gau-
fridus Vicecomes archam ipsam anno
plenam restitueret ac redderet, et pro In-
fractione Alodii lx. libras Comiti atque
Monacho emendaret.**

ALODIUM INFRINGERE. Est servitia
ab Alodarius exigere, quæ a solis Feu-
dalibus debentur. In eod. Tabulario Du-
nensi Charta 94: *Tunc accedentes Mon-
achi ad Comitem, fecerunt clamorem de
Fromculo Celarario, qui equos cujusdam
quadrigariorum de domo Ingelrici majoris vi
extraxerat ad cleias portandas ad castel-
lum Puteoli, et hoc modo Alodium Infrin-
gerat. ibique Fromundus emendavit
Monachis hoc, quod de domo Ingelrici
equos vi extraxerat et Alodium infregerat.*

ALODIARIUS, ALODIUS, ALOARIUS,
Qui Alodium, seu prædiū, etiam do-
mino obnoxium, possidet; tenens. Do-
mesdei : *Quando moritur Alodarius, Rex
inde habet elevationem terræ, excepta
terra S. Trinitatis. Willelmus Gemeti-
censis lib. 3. cap. 8 : Abbatique locum
cum tota villa tradidit, quam ab Alodiar-
ius auro redemit. Thomas Walsingham
pag. 419. eadem verba habet : sed
perperam editum, a lodaris, divisa
voce. Vetus Charta apud Guesnaium in
Annalibus Massiliensis pag. 255 : *Iidem homines (villæ) qui se dicebant Alo-
diarios, etc. Goffridus Vindocinensis lib.
2. Epist. 7 : Si pro consecratione profes-
sionem, pro professione ab Alodiario B.
Petri subjectionem vobis vindicantis, etc.
De se loquitur Abbatie Monasterii Vin-
docinensis, quod Alodium S. Petri esse
dixit lib. 1. Epist. 2. 3. 15. 18. In inscrip-
tione vero ejusdem Epistolæ 18. et 25 :
Alodiarum Apostolice sedis nominat.
Neque alii sunt, quos Aleutiers vocat
Consuetudo Hannonie cap. 61. 68. 69.
77. 78. 80. 81. 84. 95. Vide Historiam Mo-
nasterii S. Audoenii Rotomag. pag. 461.
462.**

ALOARIUS, et ALOERII. Eadem notione.
Domesdei : *Lansewite Godwinus tenet de
Comite Ow, (Augi) et de eo septem Alo-
rii. Consuetudines Catalaniæ inter Do-
minos et Vassallos MSS. cap. 55 : Si duo
vel tres Masoverii vel Aloerii, franchi-
erunt intra terminos alicujus castri, etc.
Vide in Mansonarius. Cap. 58 : Si ali-*

quis dominus Aloerius alicujus castri ha-
bens duos filios, dividat castrum in duas
partes, etc. Cap. seq. : *Si duo pares Alo-
erii sint in eodem castro, etc. Qui vero
Aloerii hic nominantur, Aloërs appellatur
in Consuetudinibus Catalaniæ vernaculis MSS. : Si alcuns Aloërs, Ca-
valliers ho vilains, etc. Cap. seq. : Si alcuns
Aloher es en alcun castel, senior del
castel conten ab eyl del alou, e du-
que no hes alou, ludit Aloher no es ten-
gue de monstrar en poder deldit senyor
del castel, etc. [** In impr. pag. 356.]*

Hinc colligere licet quid sibi velit
haec vox, cuius notionem vir doctissi-
mus ignorare se profitetur, in Formulis
vett. cap. 29 : *Et tales colpus ei dedi, pro
quibus ipse mortuus est, et quod feci,
super me fecit, et ego hodie ipsum facio
infra damnum et forbatudum infra noc-
tes 42. sicut lex est et nostra consuetudo,
apud tres Aloarii, et 12. conlaudantes
juraverunt, et linguis eorum legibus di-
rexerunt. Formulæ eadem cap. 33 : In-
sequenter vero post ipsum tres Aloarie et
12. conlaudantes juraverunt, et de linguis
eorum legibus dixerunt. Ubi Aloarii sunt
homines, qui alodos possidebant, quo-
rum sacramenta exigeabant in acto-
rum confirmationem. Nam apud tres
aloarius, idem valet quod cum tribus
aloariis. Vide Apud.*

**ALODIALIS, idem quod Alodarius, seu
tenens.** Charta Willelmi Ducis Nor-
mann. ann. 1042. in Monastico Anglic.
tom. 2. pag. 959 : *Dedi etiam Ecclesiam
Radulphi villa, et unum Alodialum in
ipsa villa. Infra : Dedi quoque unum Alo-
diale in Amundavilla, quietum ab omni
consuetudine.*

ALODII RECOGNITIO. Quod in pro-
fessionem vassallatus exsolvit, rele-
vium. Charta ann. 1128. inter Probat.
tom. 2. Hist. Occit. col. 445 : *Habebit
abbas unum denarium ejusdem monetæ
pro Recognitione Alodii S. Benedicti.*

ALODIASIS, ut Alodis. Charta ann.
1068. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ.
col. 483 : *Recognoscimus quia illam vo-
cem aut ullum directum in jam dicto
alode non habemus; sed est proprius Alo-
diasis monasterii jam dicti S. Genesii.*
[** leg. Alodialis.]

**ALLODIATUS, immunis, jure alodii
donatus.** Testam. Guilelmi milit. de
castro Barco ann. 1319. tom. 3. Cod.
Ital. diplom. col. 1945 : *Ipsas possessiones
eis reliquo liberas, et expeditas, et Allo-
diatas.*

**ALODIATUS, Idem qui Alodarius, cu-
jus erat cum paribus suis de iis, quæ ad
alodia spectabant, cognoscere et judi-
care. Charta Petri Atrebat. episc. ann.
1201. ex Tabul. abbat. Laud. in Cod. reg.
1245 : *Acta sunt hæc secundum traditionem
Alodiatorum, qui de alodiis judicare
habent, qui et actionem docuerunt sic fa-
ciendam, et factam judiciali sententia
approbarunt.... Alodium.... reddidimus
fratribus de Los in liberam et perpetuam
possessionem. Vide Pares in Par et Feu-
darii in Feudum.***

**ALLODERIUS, Liber a censu. Villano
opponitur, in Sentent. ann. 1183. apud
Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi
col. 827 : *Ipse (Ferrectus) e contrario se
liberum et Alloderium, et nequaquam
eorum villanum esse, nec patrem suum
vel avum fuisse profitebatur et affirmab-
at, et inter Alloderios numerari conabatur.
Alloderius, in Ch. ann. 1228. Ibid.
col. 335.***

**ALODIANUS, Eadem notione. Reg.
sign. Probus ad ann. 1262. fol. 12 : Inter-
rogati si omnes homines ipsius loci sunt**

tayliatiles. Respondit quod sic, exceptis
Allodianis vel nobilibus, seu illis, quibus
datum est inde libertas.

* **ALODIARIUS CAMPANARII, MILITES,
RUSTICI, in Consuet. Catal. MSS. cap.
16 : Si aliqui Alodiarii, tam milites quam
rustici, quam etiam alii, fuerint in ter-
mino alicujus castri, habentes ibi mansos,
vel domos, sive fortitudinem.... Alodiarii
etiam omnes tenentur ad omnia tempore
guerra, ad quæ tenentur omnes alii ha-
bitantes castri, scilicet ad faciendum
guaytam, ad opus et ad fossatum aptandum,
et alia quæ sunt facienda pro de-
fensione castri tempore guerra, exceptis
Alodiariis companariis, qui alibi sunt ha-
bitantes. Hoc est, ni fallor, foraneis, qui
extra castrum habitant. Haec partim
Cangius ex iisd. Consuet. vernaculis
editid.**

* **ALODIALITER HABERE.** Jure alodii
possidere. Charta Gaufridi comit. And-
degav. ann. 1047 : *Habebat vineæ agri-
pennum unum Alodialiter immunitum, hoc
est ab omni census et vinariae reddibili-
tione liberum. Chartul. priorat. Neronis-
villæ fol. 2. v : Hoc donum fecit ipsa
Belina, quod Alodialiter tenebat nullius
juri subjectum regis vel potestatis.*

Jam vero de horum vocabulorum
etymo variae sunt auctorum sententiae.
Cujacius *alodium* dictum vult, quasi
sine *lode*, quod ejus possessor sit sine
lode, et nemini sit *Leodes*, id est, vasali-
lus. Budæus a laudatione auctoris efficit
vocabulum *fingit*, quo qui *prædia*
eo jure habent, laudare, hoc est, nominare
auctorem suum nemini tenentur. Rhena-
nus et Vadianus a voce Germanica *al-
lod* deducunt, quod ea bona familiis
velut coagmentata et conjuncta essent,
ex *aen* et *lod*, *adsortium*, sors, quæ ad
aliquem pervenit familie herciscundæ
judicio. Alii ab *ala*, voce, quæ *vetus anti-
quumque* significat, apud Aventinum
in Gloss. quæ notatio, inquit Bignonius,
ad hæreditatis et paternam terram pro-
xime accedit. Dominicus de prærog.
allodior. alodem dictam opinatur quasi
ohn leiden, id est, sine subjectione : a
voce *leiden*, quæ Germanis, pati, subire
significat, sicut et subjectionem et ser-
vitum. Non desunt præsterea qui alodi-
um a voce Theutonica *los* deducunt,
quæ sorte sonat, quasi alodium sit
prædiū, quod sine sorte obvenit. Spel-
mannus a *Lead*, *populare*, Saxonico : ita
ut *aleod*, sit idem, quod *prædiū popu-
lare*, oppositum feudo, quod est *prædiū
domincale*. Quidam hanc vocem ejus-
dem originis esse volunt, cuius *Alauda*,
quæ vox est Gallica, ut mox innuimus :
nam et *alaudum* pro *alodium*, elatum
etiam constat. Vide Raguellum. Wende-
linus ab *alder* etymon accersit, quod
alodis sit legitima hæreditas, quæ ab
alders, id est, majoribus nostris, defer-
tur, vel ab *ael*, quod sonat ligitimum,
ingenuum, et *lod*, onus, vel *laden*, tol-
lere, auferre, etc. Denique plerique e
doctioribus existimant, vocem esse pri-
migeniam Gallicam vel Francicam, que
prædiū, ac rem proprietario jure pos-
sessam denotat : quos inter est Gallan-
dus. Mitto hoc loco ridiculum etymon,
quod habet auctor Breviloq.

** Hickesius ad calcem Gram. Theo-
tisca pag. 91. *Alodium* oriri putat ab ad-
jectivo Theotisco *All*, quod in composi-
tione *præfectionem*, plenitudinem et
præstantiam denotat : et a *Scando-Go-
ticō lod vel load*, quod *fundi* *proventum*,
et *fructum territorii annum* cum usu-
fructu significat. Atque post allatos
Islandicos et Gothicos contextus colli-

git *lood* esse vocem forensem Gothicam, quæ fundi fructum vel usumfructum significat; et cum adjectivo *all* denotari prædium magis vel minus liberum, cuius possessor dominium directum cum utili habet, absque ulla servitute; et proprie dicitur *Allodium*, Gall. *Franc aleu*: vel non tenet perfecto et pleno dominio, solvitque superiori domino censum aliquem, et alii quod præstat servitum, quod est pars alodiæ, et proprie constituit feodum seu beneficium censi aut servitio obnoxium. Si tot conjecturis novam addere licet, dicam, vocem *Alodis* Gallicam videri seu Britannicam, compositam scilicet ex *al* articulo et vocabulo, *laud* vel *lod*, quod Armoricanus est idem ac pars, portio, hæreditas. [** De etymo conf. Ihriti Gloss. Sueo-Goth. col. 270. et Graffii Thesaur. Franc. vol. I. col. 237. Grimmius. Ant. Jur. pag. 493. vocem compositam dicit ex *al*, Totus, integer et *al* Bonum, unde *alod* ei significat *mere proprium*. Eichhorn. vero Hist. Jur. Germ. § 57. et Princip. Jur. Germ. § 157. vertere mavult *universa bona*, cui opinioni firmandæ inserviunt tam tituli legum supra laudati, quam Childeberti R. Capitula legi salice addita, quæ nuper edidit Pertzius vol. leg. 2. pag. 6. cap. 1: *De rebus in Alode patris*. Si quis super alterum de rebus in *Alode patris* inventas intertiauerit, debet illæ super quam intertiauerit, tres testimonia mittere, quod in *Alode patris* hoc invenisset, etc. Similia apud Eccardum cap. 68. Annales Laurissenses ad ann. 771: *Multitudo Saxonum baptizati sunt et secundum morem illorum omnem ingenuitatem et Alodem manibus dulgtum fecerunt si amplius inmutassent, etc.* ubi pro *Alodem* legitur *Hereditatem* apud scriptorem Annal. Mettenium. Phillips. Instit. Jur. Germ. vol. I. pag. 230. et Gaupio in tit. 6. legis. Thuring. origo vocabuli est *a-hloth* sive *a-lod* i. e. Sors, sive pars terræ, cuique homini libero assignata post occupationem provinciarum Imp. Rom. Libros quibus de Alodio agitur vide apud Mittermaierum Inst. Jur. Germ. § 144. not. 10. 11 et 12. Conferendum etiam Murat. Antiq. Ital. vol. I. pag. 560. sqq.]

* **ALOE GALlica.** [Gall. *gentiane*. DIEF.]

* **ALOERII.** Vide in *Alodis*.

* **ALOGA.** *Equi*. Amalthea. Constant. ibid. *Alogum*, *Equis, quod ratione careat*. Scilicet a Græco ἄλογος, Rationis expers. Hinc S. Augustinus mox in *Alogia*, vocat *Aloga*, Animalia quævis ratione carentia.

* **ALOGAMENTUM.** Vide supra *Allogamentum*.

* **ALOGATOR.** *Praefectus generalis equitibus*. Laurentius in Amalthea.

* **ALOGI**, ut scribit Hofman. sive *Alogii* cum Isidoro Orig. lib. 8. cap. 5. Hæretici sunt sic dicti, quod Verbi Divinitatem negarent, respuentes Johannis Evangelium et Apocalypsim. "Ἄλογος, sine Verbo, οὐκέτι λόγον."

* **ALOGIANI**, Eadem notione. Vide Hofmanni Lexicon.

1. **ALOGIA.** *Convivium sine sermone, quia antiqui silenter prandebant*. Ita Brevoip. Gloss. Lat. MS. Regium cod. 1013: *Alogia convivium, Græce*. Aliud Glos. Græc. MS. Reg. cod. 1673, ἄλογα, Παραχρόν. S. Augustin. Epist. 86: *Quo possimus dominum Alogia refecti omnes æquali corde digne cantare: Saturasti, Domine animam inanem, etc.* Et infra: *Quid est autem Alogia, quod verbum ex*

*Græca lingua usurpatum est, nisi cum epulis indulgetur, ut a rationis tramite devietur. Unde animalia ratione carentia, dicuntur Aloga, quibus similes sunt ventri dediti, propter quod immoderatum convivium, quo mens, in qua ratio dominatur, ingurgitatione vescendi ac bibendi quodammodo obruitur, Alogia nuncupatur. Vide Fragm. Petronii pag. 44. [** Abbo de Bellis Paris. lib. 3. v. 5: Non enteca nec Alogia, verum absida tecum Comaneat ubi Gloss. *Alogia, convivium*.*

* 2. **ALOGIA**, Pars anterior domus, ut videtur, Gall. *Porche, vestibulum*. Lit. officialis Ambian. ann. 1376. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 358: *Item, an erant plures in vico, hora qua pulsatur ruyole? Dixit quod ignorabat, quia cenabat... Item, an iuvit Alogiam anteriorem? Dixit quod non. Leg. forte ad logiam.*

* **ALOGIAMENTUM**, Castrum, Hispan. *Alojamiento*, Gall. *Camp, logement*. Tract. MS. de re milit. et mach. bellicis cap. 8: *Si ipsi hostes tunc discedant de loco victorie et cum præda et expoliis accipiunt Alogiamentum distans a duce et suis comitibus, etc.* Vide supra *Allogamenti*.

* **ALOGIAMENTUM**, Hospitium, nostris *Logement*, olim etiam *Alogement*. Conc. Aquense ann. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 914: *Item, est apunctuatum quod quilibet provinciae mittant bona hora pro habendo Alogiamentum pro omnibus suis*. Charta ann. 1385. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 142: *En icelui prieuré de Coincy genz d'armes ont ou temps passé fait, et de jour en jour font leurs Alogemens.* Vide supra *Allogiare* 2.

* **ALOGIARE**, Hospitari. Vide supra *Allogiare* 2.

* **ALOGISTA**, ἄλογος, Qui non teneatur rationem reddere. in D. l. 5. § 5. de Admin. tutel. [** lib. 26. tit. 7. fr. 5 § 7. Optimi Edd. habent *Aneclogistus*; Glossator lectionem *Alogista* interpretari conatur, allegando l. 3. cod. lib. I. tit. 54. ubi *logista* est. Qui reditus publicis administrandis, præficitur.]

* **ALOGOS**, Infans. Gloss. Sax. Ælfrici: *Infans, vel alogos, un sprecende cild.* Prima vox mutus [** vel qui nondum fari coepit] sonat, altera *infans*.

1. * **ALOGUS**, ἄλογος, Rationis expers. Pluribus occurrit apud Martianum Capellam. Vide *Aloga*, et *Allogus*. [** et Forc. Lex.]

* **ALOGUS**. [1. Litera vel nota in libriss emendandis. 2. Sermo longus. DIEF.]

* **ALOIGNA**, Cepe Ascalonita, *Eschalogné*, *Eschalote*. Fleta lib. 2. cap. 12. § 4: *Centena ceræ, zucarii, piperic, cumini, amigdalalarum, et Aloignæ, continet 13. petras et dimidiam.*

* **ALOMBRATES**, Illuminati, Hispanice *Alumbrados*, Sectari recentiores, de quibus ita Wolfius in Memor. Lec. tom. 2. pag. 912. ad an. 1579: *Hi noue cuiusdam factiosum sectarii in Hispania hoc anno sunt damnata, eo quod dicerent sibi integrum esse et licere coire cum feminis maritatis: de quo singularis extat liber.* Vide Amoenit. liter. tom. 14. pag. 603.

* **ALONAZON**. Ordericus Vitalis lib. 11. pag. 834: *Guillelmus Ebrouicensium Comes... decrevit Deo in proprio fundo domum edificare, in qua electi Alonazontes cum vera religione Regi Regum congrue possent militare.* Hinc emendandus idem Scriptor pag. 883: *Super Rogerium Cluniacenses Alonaxdi tale scripserunt epi-*

taphium, etc. Legendum enim, *alonazonates*. At unde haec vox orta, non omnino planum. ἄλων Græcis est *area*, unde ἄλωνεται, in areis versari. Sed quid *area* cum Monachis commune habet? erunt forte qui *μονάχονται*; legendum censeant.

* **ALONES.** [Alcyon. DIEF.]

* **ALONGARE**, Producere, extendere, Gall. *Allonger*, Guido de Vigevano de Modo acquirendi T. S. MS.: *Prudens ingeniosus poterit illas perticas Alongare.* Vide supra *Allongare* 1.

* **ALONGE**. [Silicet a longe, ex longinquio. DIEF.]

* **ALONGUARE**, Differre in aliud tempus, procrastinare, Gall. *Remettre, retarder*, differer. Codex MS. rituum Monasterii B. M. Deauratæ; *Non propter hoc consuetum amittitur jus... sed solution istarum rerum Alonguatur in uno dierum sequentium.* Vox Occitanæ originis.

* **ALONIA**, Potus species ex vino et absinthio, nostris alfas *Aloine*, *Aloisye* et *Alvine*, confecta. *Si doit en prendre (en Mai) puison d'Aloisye et de semence de fenouil*, in Cod. Ms. ann. 1268. laudato a D. Le Beuf tom. I. Dissert. pag. 209. Consule Cotgrav. in *Aloine* et *Alvine*. Codex 68. S. Martial. Lemov. ubi de Rogationibus: *In his tribus diebus habemus caritatem de Alonia in cyphis.* Vide infra *Alvignia*.

* **ALONUS**. Chron. Parmense ad ann. 1266. apud Murat. tom. 9. col. 781: *Et habebant dicti de parte Domini Uberti Pelavincii arma ad Alonus, qui dicta arma raspaverunt, qui non fuerant ad rumorem timore partis Ecclesie. Alon Hispanis est ala; num arma quæ ad alas exercitus erant posita?* [* Nomen loci esse videtur.]

* **ALOPECIOSA**, *Calva, ab Alopecia, morbo aream nudam capitis reddente*. Onomasticon vetus apud Turnebum 28. 5. *Alopecia*, vox nota Plinio in plurali numero. *Profluvinum* est capillorum, quod ex morbo solet accidere. Medicis nostris *Alopecie*, Græcis ἄλοπεξια, ab ἄλωπης, *vulpes*, quod *vulpes crebro id morbi patiatur, vel quod arescant herbae ubi lotium vulpis fuerit effusum*. Vocem *Alopeciosus* usurpavit Octav. Horatian. 1. 6. [** Gloss. cod. reg. 7644: *Alopiciose, calva.* Gloss. Jæck: *Alopiciose.*]

* **ALOPES**. [Alopex, *renard marin*. DIEF.]

* **ALOPETIA**. [Alopecia. DIEF.]

* **ALOPEX**, Vulpes, ex Gr. ἄλωπης. Versus inscripti cuidam ecclesiæ, apud Leonem Ost. lib. 1. cap. 12:

Ore truces ululare lupi sub nocte silenti,
Alopescque olate dudum gannire soleant.

* **ALOPHUS**. [Ut ALOPUS. DIEF.]

* **ALOPICIA, IUM**. [Vulpecula, alopecia. DIEF.]

* **ALOPICIOSUS**. [Calvus. DIEF.]

* **ALOPOGARE**. [Fodere. DIEF.]

* **ALOPUS**, *Qui propter mercedem alapæ patitur*. Gloss. Isid. Rectius Pittheus, Johan. de Janua et supra Canigius habent *Alapus*. Vetus Lexic. Monast.: *Alapus, Qui alapæ patiendo querit victimum.*

* *Glossar. Lat. Ital. MS.: Alopus, che pate guanzate.*

1. **ALOR**, κόττισθης, *Lusus aleæ*, In Supplemento Antiquarii.

2. **ALOR**, Idem quod *Alodis*, Gall. *Aleu*. Charta Chlodovei III. ann. 692. apud Felibianum in Hist. Monast. S. Dionysii pag. xiiij: *Quidquid ipse Ingobertus vel memorata Agentrudis tam de*

Alore parentum, quam de comparato vel de qualibet adtractum ibidem tenerint vel possiderint. Vide *Alodis*. [** Apud Breugnac. Dipl. chart. etc. num. 247. legatur: *Angantrudis tam de Alore, etc.*]

¶ **ALOSA**, Piscis marinus, f. ab ἄλος, mare, sic dictus, Call. *Alose*. Lat. *Clupea*. In fluminibus exspatiatur vere et aestate.

* Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6888. C. cap. 14: *Alosam, Gall. Alose, Burdegalenses vocant coulat, Massilienses halachia, Romani lacchia, Hispani saboga.* [** Vide *Alausa* et Lappenb. not. 7. ad Docum. Hist. Hanseat. pag. 63.]

* **ALOSANTUS**. [Ut ἄλοσάνθος, fait avec du sel fin. Dief.]

¶ **ALOSUS**, Alatus, Gall. *Ailé*. Missale Francor. apud Mabill. de Liturg. Galliana cap. 316: *Quemadmodum sanctificasti officia Tabernaculi testimonii olim cum Arca, Oraculo, Cyrus in Alosis, velis, columnis, candelabro, etc. Ita nunc, etc.*

* **ALOTA**. [Aluta. Dief.]

* **ALOTGEARE**, ALOTGIARE, Vide supra *Allogiare* 2.

¶ **ALOTUM**, pro *Alodium*, Legitur in voce *Lunaticum* post vocem *Lunaris*.

¶ **ALOXINIUM**, Idem forte ac *Pigmentum*, quod quidem recentioribus, teste Joanne de Janua, usurpatum pro *potione ex melle et vino diversis speciebus concocta, suari et odorifera*. Hujusmodi autem potionem quam aliqui *Nectar*, Galli *Hipocras* vocitarunt, in majoribus festis Monachis et Clericis datam aliquando, atque etiam a fundatoribus Ecclesiarum Chartis legatum fuisse, praeter plurima Chartarum instrumenta, testantur Petrus Venerab. in *Statutis Cluniac.* cap. 11. Udalricus lib. 1. Consuet. Cluniac. cap. 52. Sugerius in Testamento, et alii multi de quibus in voce *Pigmentum*. Quibus omnino consentit *Chartha Balduini Decani Aniciensis*, qui, ut refertur in nova Gallia Christ. tom. 2. col. 742. A: *Pro anniversario suo dimisit Clericis superpellicium portantibus in Ecclesia, potationem vini per sex dies Pascha faciendam, et in prima die Aloxiuum, etc.* Jam vero de vocis origine nihil ipsa hac significatione certius indagari potuimus. Alienum non videatur si ab ἄλος ἄλος, sal et ἐνώπιον communis, promiscue deduxeris. Sed proprius accedit *vinum Alosanthium* quod *Dioscor.* 5. 41. est *vinum flore salis conditum*, id est ambari odore suffitum. Alosanthus enim Matthiolo in eundem *Dioscor.* 5. 83. est *flos salis* qui et *Ambra* a nonnullis appellatur. Ergo ex voce *Alosanthium* facile fieri potuit *Aloxinium*.

* *Aqua Mulsa*; a voce *Hispanica Aloxa*, eadem notione, quam ab Arabibus accepisse videntur. Vide *Dictio. Academ. Hispan.* v. *Aloxa*.

* **ALOZEI**, Divinitatis nomen, apud Arabes. Vide supra *Allat*.

¶ **ALPA**, pro *Alpis*. Vide in *Alpes*.

* **ALPAGARE**. [Fodere. Dief.]

* **ALPAGIARE**, Pecora pasendi causa in montes seu *Alpes* abigere. *Chartha Joannis dalph.* Vienn. ann. 1815. in Reg. 101. *Chartoph. reg. ch. 100: Concedimus in emphiteosim perpetuam... pasqua patetia, pasqueragia, herema, alpagia, et quod possint eisdem uti et frui, essartare et essarta tenere, pasqueyrare, depasi (depasci) et Alpagiare.* Vide *Alpes*. et mox *Alpare*.

* **ALPAGIUM**. Vide in *Alpes*.

* **ALPAL**, f. *Palam*. Visitatio Monasterii S. Amanti Rutenensis ann. 1347. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Presbyter*

curatus diebus Dominicis et aliis consuetis Alpal excommunicatos pronunciet.

* **ALPARE**, ALPEARE, Eadem notione qua *Alpagiare*. Statuta Montis-regal. pag. 238: *Et idem intelligatur de non Alpando, et nisi ipsas bestias ducerent ad vendendum in praesenti civitate, etc. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 71. r: Item quod nullus civitatis et districtus Vercellarum vadat sive Alpeet cum aliquibus bestiis in alpes illorum de Vallexia.*

* **ALPARGATES**, Spartea, calcei ex funibus, Hispanis *Alparga*, in Constitut. Teresianarum cap. 8. Vide *Abarca*. [Synodus Limensis ann. 1594. tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 707: *Caligas faciant et cannabaceas soleas, vulgo Alpargates. Alpargata vertit Sobrinus in Lex Hisp. Gall.*: *Une espece de souliers faits de chanvre: il s'en fait aussi de soye, et de jons la plupart.*]

* **ALPATICUM**. Vide in *Alpes*.

1. **ALPES**, vocati non modo montes, qui Italiani ab Gallia et Germania disterminant, sed etiam universim quivis montes altiores. Gloss. Lat. Gr. *Alpes*, ἄλπη ἄλπα. Isidor. lib. 4. cap. 8: *Alpes proprie montes Galliarum sunt, de quibus Virgilius, Aeria Alpes et dicente aeras Alpes, verbum expressit a verbo: nam Gallorum lingua Alpes alti montes vocantur. Quae quidem hausit a Servio ad illud Virgilii lib. 3. Georg. v. 474. aeras Alpes: ubi ait a Gallis aeras montes Alpes vocari.* [** Vide eundem ad *Aeneid*. lib. 4. v. 442. et Raynouard. Gloss. Rom. pag. 58.] Hac igitur notione, *Alpes* Pyrenaeos montes appellavit Ausonius Epist. 24. ut et Fortunatus lib. 6. poēm. 2. et 7. lib. 10. poēm. 25 quo sensu *Alpinos Hispanos* dixit ex Catone Gellius. Ita Atto Monti, *Alpis* nomen non semel tribuit Sidonius carm. 2. et 9. *Alpes Arvernias* dixit Fortunatus Pictav. Episcopus; *Alpes Astoricenses*, Osmundus Episcopus Astoricensis Epist. ad Idam Comitissam Bononiæ; *Alpes Dofrinas* in Dania Saxo Grammaticus lib. 8. pag. 134. Dudo lib. 1. de Actis Normann.: *Quarum Dacia... præmagnis Alpibus emunit*. Adam. Bremensis. cap. 229: *Normannia, quæ suis Alpibus circumdat Sueoniā*. Occurrit iterum cap. 239: *Alpes montis Zebrai, Alpes Roscidæ vallis*, apud Lucam Tudensem cap. 86. 90. *Alpi d'Apennine*, apud Joann. Villanœnum lib. 1. cap. 33. *Alpes Romaniae*, apud Albertum Aq. lib. 2. cap. 43. lib. 3. cap. 33. *Alpes Bastarnicae*, in *Tabula Itineraria*: *quæ Mons Carpates Ptolemaeo, nude Alpes, Jornandi. Alpes ultra caput Danubii statuit etiam Eustathius ad Dionysium*. Adde *Ermenicum* in *Vita S. Soli* cap. 4. [et Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 72.]

2. **ALPES**, Pasqua montana, quo aestate pecora aguntur et pascuntur, ea scilicet, quæ in montium convallibus sita sunt. Nam non desunt, qui genuina notione *Alpes*, montium seu collium angustias significare censem, atque in iis Procop. 1. de Bello Goth. pag. 186. Edit. 1607: *Ἀλπεῖς δὲ καλεύται ἐν στενοχωρίᾳ διόδον οἱ ταῦτη νεονοήσασι ἀνθρώποι. Et Eustathius ad Dionysii περὶ γ. pag. 42. qui ταῦτα τὴν λέξιν ait ταῦτα δύνασθαι τῇ κλεσσούρᾳ.* A Prokopio hausit Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. *Ἀλπεῖς, αἱ ἐν στενοχωρίᾳ διόδοι.* *Chartha Notherii Veronensis Episcopi* ann. 921. apud Ughellum: *Portionem etiam meam de silva, quæ dicitur Foro-juliana: ibidem addo et campum meum in Luxino ad Alpes faciendas.* Alia ann. 1168. apud Augustinum de la Chiesa in Hist. Pedem. cap. 26: *A Carolo Epis-*

copo Taurinensi quasdam Alpes, in valle Lancei sitas, acquisivit. [Chartha Guigonis Andreae ann. 1222. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 505: *Item confirmo et concedo prædictæ domui Alpem illam, quæ dicitur Chalmencus ad æstivandas ovem suas, ita quod nullus alius in eisdem pascuis animalia ad pascendum possit inducere, quæ scilicet Alpis terminata est, etc.*] *Acta Murensis Monasterii* pag. 52: *Provideat et ordinet qualiter ad Alpes pecora mittentur.* Adde pag. 53. 54. *Annotatio Arnonis Episcopi*, apud Canisium: *Una cum campus, silvis, Alpes, aquarum decursibus, etc.* Ibid.: *Tradidit supra dictus Dux in præscripto pago duos Alpes, qui vocantur Ganzo et Lodiza, in quo sunt tantummodo pascua ovium.* *Chartæ Alemanicæ Goldasti* n. 27: *Hobas in Uzzinilliare et Alpem pascuam ad Monasterium contradidit.* *Donations factæ Ecclesiæ Salisburgensi* cap. 1. tom. 6. *Antiq. lect. Canisii: Dedit idem Dux ad eandem sedem colonias, et silvam magnam cum pratis et pascuis ibidem pertinentibus, et Alpes duas ad pascua pecudum.* Cap. 3: *Ad cucullas colonos sex, et prata et silvam et Alpes quatuor.* Cap. 8: *Salutum ad venationem atque ad pascua pecorum Alpes, etc.* *Conradus de Fabaria de Casib.* S. Galli cap. 20: *Donavit Ecclesiæ curtem ad Cresarum... cum familia multa, cum planis, Alpibus, et pascuis.* *Bertaldus Zuifaltensis Abbas* de origine sui *Monasteri*: *...In montanis prope positis amplias Alpes, vel Salicas terræ agros.* *Charta Ludovici Pii ann. 898. pro Monasterio Anianæ: Et inter confinia de pago Ruthenico seu Nemascense Alpes ad pecora alenda, seu alios usus.* Occurrit etiam eadem notione *Alpa* in *Chartis Aleman.* n. 86: *A Meggelit Alpa, a Portaris Alpa.* Ita usurpatam hanc vocem observare est in variis *Tabulis apud Ughellum* tom. 1. pag. 898. 915. tom. 2. pag. 107. 130. tom. 5. pag. 1115. *Columb. lib. 1. de Episcopis Valent. n. 342. Guichenonum in Bibliotheca Sebuaniana cent. 1. cap. 32. 81. Acherium [tom. 5. Spicil. pag. 409. ubi Alpes a pascuis et montibus distinguuntur: Res quas obtulit Magelfredus... cum capellis, castris, casis... pascuis, rupibus, planitiibus, montibus, Alpibus, una cum servis, etc. Item] tom. 10. pag. 637. et alios passim.* *Præterea a Rainardo Abbatæ Cisteriensi in Instit. cap. 57. etc.* [** *Alpes pascuales apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 182.*] *Vide Astiva.* [** et Graffii Thes. Ling. Francic. vol. 1. col. 242.]

3. **ALPES**, Altitudo. *Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ Abbatis Corbeiensis* lib. 1. cap. 16. [inter *Acta SS. Benedicti* sæc. 4. part. 1. pag. 479:] *Ubi jubeat mihi nostrum sternere lectum, (in agri sulcis) quorum latera hinc inde pulcris nos ambiendo forebant fulcris, dum equi sella in medio posita, quæ unam mihi Alpem ad caput prebebat, alteram illi.* [** *Testam. xix 959. ap. S. Rosa de Viterbo* pag. 104: *Tonicas 10 superlectiles, inter paleas et tramisirgas: 12 ganapes; lineas 100; plumazos similiter 100; alii Alpes 5; almucellas 4, etc.*] *ALPAGIUM*, *Jus ipsum pasendi pecora in alpibus, vel pensitatio pro facultate ea abigendi in alpes* [Computum Castellani Grasivod. in *Dalphinat* ann. 1333. inter adversaria Domini *Lancelot*. *Castaneæ, cera, sal, casei Alpagii, fenun, ligna, denarii, etc.*] *Tabular. Ecclesiæ Tarentasiensis: B. Comitissa Sabaudie mater Domini Comitis, Chartæ hujus auditoribus Sal. in Do. Notum facio univer-*

sis, quod medietas pascuorum et Alpis in monte supra Altam Curiam, ad Comitatum pertinens, quam medietatem in usus propriis converti injuriose, cum commune esse vicinis habitatoribus certum eset, et eam ex antiquis temporibus pacifice possedissent: ad monitionem autem venerab. Patris et Tarentasiensis Archiepiscopi, et ejusdem Ecclesiae Capituli, recognoscens, quod injuste hoc fecerimus, ad pristinum statum revocamus, sicut inveneramus. . . retenta medietate Alpagii, sicut. . . quatenus habuerat Comitatus. Testes Aimo de Aima Canonicus Tarentas. Eccles. Rolandus Miles de Turnone, Willelmus Balb. et Aimo Milites de Aima, Petrus Gonterii Mistralis de Salino, Ebrendus Mistralis de Musterio, Blancus de Salino, Anselmus de Corf. Actum anno grat. M. CC. XIII. XIV. Kal. August. apud Salinum in domo mea. Chartam integrum a nobilissimo viro Joanne Constantino Comneno nobis communicatam hic descripsimus, quod ex ea tandem eruatur. Beatricem Viennensem Humberto III. Sabaudie Comiti marito superstitem vixisse, etsi secus tradatur ab eruditissimo Scriptore Sam. Guichenone, qui etiam hujus Chartae meminit, pag. 263.

ALPATICUM. Eadem notione, in Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo, fol. 42: *Et medietas de Alpatico de montibus qui sunt super Vilarbonold. Et fol. 18: Et Alpaticum de Chalveto usque ad Rivum brugientem. Rursum fol. 50: Et habeo quartam partem de Alpatico de aqua, quæ vocatur Vort, usque ad altiora loca montium, etc.*

1. ALPESTRIS. Montium incola, Gall. Montagnard. Guido Aretinus de suo itinere Romano ad Joannem XIX. Papam in Annal. Bened. tom. 4. pag. 324: *Quid plura? infirmitate cogente Romæ morari non poteram vel modicum, astivo fervore in locis maritimis et nobis Alpestribus minante excidium. Et videtur redundare.*

2. ALPESTRIS. Idem quod *Pascuus*, ut supra ita et in Charta ann. 928, apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 271: *Sive solestres quamque publicis, Alpestribus seu pascualibus, etc. Academicis Cruscanis, Alpestre, Asper, silvestris.*

1. ALPHA. Gesta Tancredi in expeditione Ierosolymitana auctore Radulpho Cadomensi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 168:

Tunc oculis clausis Turcus, sed Francus apertis
Dimicat, et subito versa vice prævalit ille,
Qui prope victus erat; superatur qui superabat.
Hie fugit, ille fugat, Baal ruit, obruit Alpha.

Per Baal, uti conjicio, Radulphus hic intelligit Mahomedem Turcarum Pseudoprophetam, et per Alpha Christum Dominum juxta illud Apocalypsim 1. 8: *Ego sum a et w, principium et finis.*

2. ALPHA. Gracum, inquit Isid. lib. 14. Orig. cap. 26: *in dextero brachio superiore O littera conjuncta chœnia est, id est mensura 6. Sextariorum.*

3. ALPHA, pro *Alba*, Gemma, unio. Vide *Alba* 1.

* **ALPHA.** [Alapa. Dief.]

1. ALPHABETUM, in modum crucis bis in pavimento describit Pontifex, cum consecrat Ecclesiam. Bruno Sigenensis de consecrat. Ecclesiæ, et alii rituum Ecclesiasticorum Scriptores passim, ubi de consecratione Eccles. Vide *Abctarium*, *Chirographum*.

2. ALPHABETUM. *Chartæ per Alphabetum divisæ ex dicebantur, quarum duo exempla prorsus eadem et inter utrum-*

que litteræ majusculæ describebantur ea parte, qua secari et dividì debebant hujusmodi instrumenta, ut unum uni, alterum alteri contrahentium traderetur. Per medium igitur litterarum sic exatarum membrana secabatur ad vitandam fraudem. Exorta enim lite componebantur exemplaria. Si cohærebant litteræ majores decisæ, nulla falsitas timenda, sin autem, statim retegebatur. Charta Rainaudi Lugdunensis Archiepiscopi de villa S. Andeoli ann. 1215. tom. 2. Macer. insulæ Barbaræ pag. 528: *Et ut hoc nostrum dictum.. ratum et firmum in posterum habeatur, præsentem Chartam per Alphabetum divisam in signum testimonii et continua pacis inde fieri et sigillo nostro cum sigillo Ecclesiae Lugdunensis et sigilli Arthaudi de Rousillon jussimus roborari. Chartarium MS. Ecclesiæ Auxitanæ cap. 155. de impignoratione Oddonis de Arbeissano: In cuius rei testimonium præsens Carta per Alphabetum dividitur in duas partes. Harum Chartarum specimen vide, si cupis, apud Mabillon. lib. 5. de Re Diplomatica pag. 425. Vide etiam infra Chartæ divise in voce *Chirographum*.*

* Charta ann. 1202. in Chartul. Buxer. part. 8. ch. 5: *Hujus autem donationis et concessionis instrumentum, utriusque partis assensu, per Alphabetum debet esse incisum. Charta Humberti Valentini. episc. ex Chartul. Cluniac. ch. 239: Præsentem (Chartam) suis sigillis roboratam ecclesiæ Valentiniæ transmiserunt, alia eadem sententiam continentia et sigillo capituli nostri munita, cum testimonio Alphabeti incisi, ab ecclesia nostra recepta.*

* **3. ALPHABETUM.** Schola seu Locus, in quo monachi vacabant studio psalmorum memoriter addiscendorum, interprete D. De Vert. Regula Magistri cap. 50: *In Alphabeto majores, usque vel ad quinquagenariam ætatem, litteros meditari hortamur.*

* **ALPHACHINUS,** et *Alphaquinus*, sapiens, doctor, qui sacris præest, apud Turcas. Chron. Terræ Sanctæ Radulphi Goggeshale Abb. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 570: *Ego vero a sapientibus nostris Alphachinis frequenter audiui. Et col. 572: Igitur Alphachini et Cassini, ministri scilicet nefandi erroris, Episcopi et Presbyteri. Conc. Valentiniū ann. 1565. tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 64: Quoniam Machometanorum institutores, quos Alphaquinos vocamus, pessimi sunt, et prava sua consuetudine alios facile inficerè solent, prohibet illis Synodus, ne vel mulieres puerperas, vel ægrotos mortis periculo laborantes.. invitant. Summus Mahometanus religionis pontifex etiamnum apud Mauros vocatur Alfaqui, unde inferiores hujusce superstitionis ministri dicti sunt Alphachini. [** Arab. ՚، Hispan. et Lusit. Alfaqui.]*

* **ALPHANEUS, ARORUS, ARUS, ARIUS, AURUS, ARANUS.** [Ut ALPHANUS. Dief.]

* **ALPHANUS, Falsus mendicus.** Vocabul. compend.

* **ALPHARACES,** Equi Arabici. Vide in *Farius equus*.

* **ALPHEAR, ARIUM.** [Alveare. Dief.]

* **ALPHEI.** [Alpes. Dief.]

* **ALPHEOLUM.** [Alveolus. Dief.]

* **ALPHERARE, IARE.** [Fodere. Dief.]

* **ALPHETA,** la polenta de l'orzo. *Alphætæ, la farina de orzo, in Glossar. Lat. Ital. MS. Alphitum, apud Priscian. medic. lib. 1. cap. 12: Si calidum senserint rheumatismum, et caulinum foliis et Alphi-*

tis cum aqua cataplasmandi sunt. Vide Alba 1.

* **ALPHEUS, IUS.** [Alveus. Dief.]

* **ALPHI,** Papulæ, quibus aliquando facies turgescit, Gall. Bourgeons, Buttons. Medic. Salern. Edit. ann. 1622 pag. 204: *Serum... lichenibus, vitiliginibus, Alphæ, psoris, leprisque admodum convenient. Laurentio in Amalthea Alpi sunt vitiliges ab ἀλφός albus sic dicti; unde hujus vocis etymon ducunt a candore, quod hujusmodi vitiliges speciem referant minutarum unionum, quæ passim ab albedine Alba dicuntur, interdum Alphæ et Albula. Vide Alba 1.*

* **ALPHIARE.** [Alveare. Dief.]

ALPHINUS, in ludo scacorum, persona, quam nostri *le Fol* vocant, Itali *Alfino*. Alanus in Parabolis :

Sic inter schachos Alphinus inutilis extat,
Inter aves bubo, etc.

Pseudo-Ovidius lib. de Vetula, ubi de scacorum ludo :

Sex species saltus exercent, sex quoque Seaci:
Miles et Alpinus, Roccus, Rex, Virgo, Pedesque.

Infra :

Oblique salit Alphinus, etc.

* **Alphilis** dicitur in Gloss. MSS. Twingeri. Nostri vero *Aufin* vel *Auphin* nunquam parupunt. Le Roman *d'Alexandre* MS. part. 2 :

Roy, fierce, chevalier, auffin, roc et cornu,
Furent fet de saphir, et si ot or molu.

Miracula B. M. V. MSS. lib. 2 :

Ne ja n'ra peon, n'Aufin,
Roi, chevalier, fierge, ne roc, etc.

Poema Vetulæ Gall. :

Roi, roc, chevalier et Auphin,
Fierge et peon, etc.

Cujus vocis originem Sponius in notis ad Hist. Genev. pag. 406. recte prorsus accessit a nomine *Al-Phil*, id est, elephas, quo hanc personam appellabant Orientales; unde nostri tandem fil et fol dixerunt.

* **ALPHIOLUM, US.** [Pelvis rotundus. Dief.]

* **ALPHITA.** Vide *Alfita*.

* **ALPHITREA, ALPHITUM.** Vide supra *Alpheta*.

* **ALPHITO.** [Gall. bouillie. Dief.]

* **ALPHIUM, La nota,** in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ALPHONSIUS, ALFONSARIUS,** Moneta regum Hispaniarum, apud quos Alphonsi nomen familiare fuit, nostris etiam *Alphoncin*. Charta ann. 1239. ex Tabul. eccl. Auxit: *Quod eadem Agnes daret xxv. aureos Alphonsinos boni auri et recti ponderis. In lx. Alfonsariis, quilibet computato pro xxxvij. grossis, apud Sanleger. Resol. civil. cap. 4. pag. 11. ex Charta vendit. ann. 1484. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 8: Ung coing pour forger escus au souleil, et ung autre coing pour forger Alphoncins. Vide infra *Anfusini*.*

* **ALPHORISMUS.** [Aphorismus. Dief.]

* **ALPHORUS.** [Ut ALPHANUS. Dief.]

* **ALPHUR, ri, La fava,** in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ALPI.** Vide in voce *Alphi*.

* **ALPICA.** [Ovis, scilicet quæ per montana pascua alpes dicta errat. Dief.]

* **ALPINAGIUM,** Idem quod *Alpagium*. Camera Comput. Dolphin. Vienn. in Computo ann. 1824. 28. Augusti. Cellerarius de Briordo computat de censibus et redditibus dicti loci, *In nucleis, canabo, feno, cera, 33. lib. in gallinis, pollatis, vino et denariis, quorum aliqui sunt*

censuales de gardis, de taylliis generalibus, de laud. de Alpinagio, de gardis vi- nearum.

* **ALPINAS.** [Alpium incola. DIEF.]

* **ALPINOSUS.** [Frigidus. DIEF.]

* **ALPISERMUS.** Charta Reginperthi apud Meichelbec. tom. 1. Hist. Frising. pag. 31 : *Et in eorum (villarum) termino quicquid nobis in portionem evenerat, tam liberis quam colonis et servibus, casas, curtes, jumentis, pecodibus, Alpisermis, aquis, etc. Ubi legendum est, apsis, ermis, pro hermis. [**] Vel potius Alpis (pro Alpibus), ermis. ADEL.]*

* **ALPITA.** [Alpita. DIEF.]

* **ALPOGUS.** [Instrumentum ad scalpendum vel fodendum. DIEF.]

* **ALPOMEL.** Sedes Praepositi Ecclesiæ Cathedralis Aniciensis cum Episcopus in Pontificalibus non celebrabat. Notitia de dignitate Praepositi, in nova Gallia Christ. tom. 2. Instrum. col. 296. A : *Ipse (Aniciensis Praepositus) solebat habere locum ex adversa parte chori, quando Episcopus faciebat officium, alius diebus sedebat ad locum qui dicitur Alpomel, sed illum locum habuit Decanus in pignore, pro decem marchis argenti. Hujus vocis origo, si bene hariolor, est al, quod in quibusdam Galliæ regionibus dicitur pro a, au, vel à la, Latine in, ad, et pomel, qui mihi videtur sedes ornata globis, quos vocamus pommes, vel boules; Alpomel ergo, si vera est conjectura, non est peculiaris sedes Decano erecta, sed sedes est navi proximior, quam occupare solet prima chori dignitas, ut loquuntur, et quæ pomel dicta sit ex iis pilis vel globis, quibus erat decorata.*

* **ALQUARIA, ALQUERIA.** Vide in *Achera.*

ALQUITRANUM. Naphtha, bitumen Babylonicum, Alquitran, Hispanis, [Gallis vero, Goudron.] Secunda Curia Generalis Catalaniæ sub Jacobo Rege Arag. ann. 1299. MS. : *Nec etiam aliquis possit extrahere de terra nostras istas res prohibitas, scilicet peguntam, cepum, Alquitranum, fustam, canabum, filum, etc.* [Epistola Bajuli Regis Majoric. ann. 1327. ad Massilienses ex Archivo S. Victoris : *Fecit caricari 62. giaras Alquitranum, et tria pondera de mostaya, etc.*

* Provincialibus Quitran, nostris Gou- dran, Goultran, Goudron et Guitran. Vide Diction. Commer. [**] Arab. kitran et katran]. Provincial. olim Alquitran. Guillel. de Tudela :

Pres del foc Alquitran et la ola umpleg.

Ital. Catrame. Lusit. Alcatrâo. Vide Carpenter. in voce *Gema.*]

* **ALRAUNÆ, ALRUNÆ, ALRUNNÆ, ALIRUMNÆ ET ALIORUMÆ.** Ita vocavere Goths, veteresque Germani Magas suas, quæ apud eos eadem feruntur obiisse munia, quæ Druidæ apud Gallos, atque haud absimiles fuisse secutas leges. De his Janus Frey in lib. cui titulus Admira- randa Galliarum 8°. Paris. 1628. pag. 32 : *Scimus ex Historia August. scriptoribus, aliisque, fuisse Druidas fæminas eandem, quam ipsi viri Druidas professi sunt, professas locis in subterraneis sive hypogeis et concameratis, doctrinam et philosophiam. Simile quid Germani de suis Alraunis habent. Apud Murator. tom. 1. pag. 370. vocantur Alrunæ. Vide Alyrumne.*

* De Alraunis ex professo egerunt Elias schedius de Diis Germanor. et J. Georg. Keyslerus cum in notis ad Sched. tum in Antiquit. Septentr. Vide etiam Commentat. Historico-antiq. D. Roth

de Imagunculis Germano-magicis, quas Alrunas vocant. Sed et Alrunæ nomen inditum fuisse mandragoræ radicibus, quod præstantis usus in arte magica superstitionis esse viderentur, docet Joh. Loccenius in Antiquit. Sueo-Gothicar. cap. 14. pag. 71. [**] Vide Grimmii Mythol. pag. 227. et 583.]

* **ALRETA.** [Area publica. DIEF.]

* **ALSA.** [Flumen, Ill in Alsacia. DIEF.]

ALSACIA, ALSACCIA. Lex Ripuar. tit. 58. § 19 : *Hoc etiam constituimus, ut hominem Regium Romanum, vel tabularium interpellatum in judicio non tangaret, et nec Alsacia requirat.* Edit. Heroldi Alsaccia præfert.

[**] Sichard, ex Cod. Corbionensi Alsacia. Cod. Guelferbyt. *Alsacia.* Derivatur ex Germano *Als* vel *Hals*, Collum et *Sache*, Saxon. *Saxe*, Causa, lis, controversia. Est igitur Alsacia idem quod Germanis JC. *Halssake* vel *Halssache*, nempe causa capitalis, ubi de collo sive capite accusati agitur. Hæc Eccardus in locum citatum.

ALSARE, Rebellarare, Hispanice *Levantar*, Gallice *Souslever*. Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1276. apud *Diago* in Histor. Regni Valentiae lib. 7. cap. 66 : *Posse Saracenorum crescit in regno Valentiae, et Alsaverunt se jam tria castra in ipso regno, et expectant quotidie auxilium, de quo sumus certi, quod debet eis venire, etc.*

* **ALSATIA.** Vide *Alsacia.*

* **ALSATIA.** [Alsace, Elsass. DIEF.]

* **ALSATUIS, AVUS.** [Gall. *Alsaciens*. DIEF.]

ALSBERGUM. Vide *Alberga.*

* **ALSCOTILUS.** [Ut *AFFODILLUS*. DIEF.]

* **ALSENSIS, PAGUS,** vulgo *l'Azois*, inter Trecas et Tullum circa Barrum ad Albam, ut scribit D. *Le Beuf* ad Annal. Bertin. ann. 842. *Inde Trecas adiens, per Alsensem pagum et Tullum civitatem, etc.* Vide Mercur. Franc. mense Maii ann. 1737. fol. 841.

ALSIERINA, Vasa unguentaria. Gloss. Saxon. *Ælfrici : Fictilia, vel samia, etc.* *Alsiernas* : seadde, læmene fatu. [**] unguentarium fictile vas [**] an sealfe?] Sed legendum videtur *Maserina*. Vide *Mazer.*

* **ALSINE.** Vide *Ætilia.*

ALSO. Charta Adelfonsi VI. Imperatoris Hispanie ann. 1086. apud Anton. de Ypez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6 : *Quoniam quidem oportet vos de vestris artibus vivere, et ire per diversas terras: mando et detesto, quod nullus aliquis pignoret vos pro Alsoz, neque pro hæreditate S. Facundi, nec illis pro vobis. Legendum forte Alodos.* [**] sive *Alfoz.*]

* **ALSOSUS,** pro *Alsiosus*. Papias : *Alsosus, id est, frigorosus, ab Algeo.* Ita et Isidorus.

* **ALT.** Vetus, senex. Mirac. S. Helene tom. 3. Aug. pag. 616. col. 1 : *Nec transierim quod vulgo Altumvillare vocatur sedulo, et quam bene. Alt namque Teudisco, vetulus, more dicitur nostro.*

* **ALT ET BAS,** Summo jure, Souverainement. Bulla Gregorii Papa de Poentia Guidonis de Monteforti apud Rymer. tom. 2. pag. 17 : *Memoratus Guido cum ejulatu non modico, profusis lacrimis instantis supplicationis verbis effusis, se Alt et bas sine tenore, modo, vel conditione aliqua, nostris mandatis exponens, petebat humiliier, etc. Eodem sensu Alta et Basse non semel occurrit in eiusdem ævi Instrumentis.*

ALTA MARIS, Gall. *Haute mer, Altum,* quod a terris longe distat. Charta ann.

1290. ex Chartul. Occitan. : *Jus locandi... venationes et pescationes, quæ ibi sunt et fuerint in plaga maris et in Alta maris, et in aqua Rodani.*

* **ALTA MISSA,** ECCLESIA ALTA, ALTA COMMEMORATIO, Impropræ usurpantur in MS. Codice Rituum Ecclesiæ B. Mariæ Dearata, et alibi non semel pro Missa aut oratione quæ cantando dicuntur, et pro Ecclesia superiori respectu inferioris et subterraneæ : *Et post sequitur Commemoratio de Beata Maria, et dicitur Alta ista Commemoratio, et propter hoc præcedit Commemorationem S. Spiritus: quia nos habemus talem regulam, quod omnes Commemorations, quæ sunt Alta, cujuscumque sint, præcedunt Bassæ etiam cujuscumque sint. Ibid. : Dicitur Evangelium in matutinis in Ecclesia bassa, et aliis diebus per totum annum in Ecclesia Alta.*

* **ALTA PATRIA,** Regio superior, Gall. *Le haut País.* Rymer. tom. 7. pag. 471. col. a: *Similiterque concedendi et permitendi, quod vina Altae patriæ ducatus nostri, etc.*

* **ALTA PRODITIO,** Crimen læsa Majestatis. Anglis proditio duplex, Alta et Bassa. Quidquid in Regem, Regnumque admittitur Alta proditio est : Parentum, uxoris, filiorum, dominive cædes Bassa censemur proditio. Rymer. tom. 8. pag. 163 : *Dedimus et concessimus.... omnia maneria, terras et tenementa, quæ fuerunt Owiini de Glyndardy... quæ ratione Altae Proditionis contra Regiam Majestatem nostram, per prefatum Owinum facta et perpetratæ nobis forisfacta existunt, etc.*

* **ALTAGIUM,** Quidquid obvenit Altari, seu Ecclesiæ, tam ex agris, vineis, pratis, censibus, etc. quam ex quotidianis oblationibus. Hist. Beccensis MS. pag. 506: *Scilicet quod dictus Presbiter asseret se debere percipere omnes minutæ decimas et Altagiūm S. Martini.* Ibidem, pag. 510: *Quam Vicariam ei contulit, hoc est, tertiam garbam et totum Altagiūm libere possidendum.* Litteræ Abbatis S. Eligii Attrebæ. ex Chartulario ejusdem : *Hoc salvo quod duas partes Altagiūi et omnium minutiarum decimatarum remaneant nobis.*

* **ALTALAGIUM,** Eadem omnino notio. Obituarium Ecclesiæ Morinensis MS. fol. 36 : *Magister Simon Piccart Canonicus Morin. ordinavit dictam antiphonam, Salve Regina... pro cuius intertenimento (concessit) decimas et Altalagia, quas et quæ habet, etc.* Hist. Comitatus Ebroicensis, Instrum. pag. 9 : *Totum Altalagium et cætera ad Altalagium spectantia.* Litteræ Hugonis Episcopi Constantiensis ann. 1221 : *Concesserunt hospitali Constantiensi ad sustentationem pauperum Altalagium ejusdem sine gueribus in perpetuam eleemosinam obtinendam, retentis eisdem Canonicis et eorum successoribus decimis cardui varentiæ et aliorum fructuum.* Non semel etiam occurrit in Chartulariis Monasterii Fontanellensis, imprimis pag. 1351. tom. 2 : *Totum Altalagium pro 15. sol. Andegavensis annua pensionis.* Charta Guillelmi de Mara de fundatione Capellæ de Mara in Dicecesi Constantiensi ann. 1244 : *Ego Guillelmus ut matricis Ecclesiæ servem indemnitatem, dedi et concessi Altalagio B. Nicolai decem buccellas frumenti... modis omnibus acquitos.* Index MS. Beneficiorum Ecccl. et Dioec. Constantiens. fol. 4 verso e musæo D. Du Cangey : *Item Rector percipit tertiam partem decimæ garbarum, et Prior dicti loci duas partes et medietatem Altalagii.* Vetus Codex Ecclesiæ Carnotensis fol. 79 : *Hæ sunt Ecclesiæ,*

super quas Capitulum habet redditus, qui vocantur Altalagia, et primo in Decanatu, Estubleium reddit 15. sol. Gastelle 15. sol. etc. Alibi: Apud Dovas habet Capitulum 22. sol. perpetui redditus super Ecclesiam Presbyterum pro Altalagio ipsius Ecclesiae, qui pertinet Matutinariis. Ita saepe Curiones, ut vocamus primarii, Gall. Curez primitis, obventiones altaris aut earum partem sibi reservabant. Vide Altaragum.

* *Nostris olim Autelage et Autelaige. Quid hac voce significatum voluerint, fuse explicat Charta Petri Bajoc. episc. in Chartul. abbat. Regalis-loci ch. 54: Dictus vicarius habeat et percipiat anno quolibet totum Altalagium, quod consistit in lanis, ognis, animalibus, anseribus, linis, canabis, et oblationibus, ac juribus funerum, et omnes minutis decimas, quo cumque nomine censeantur. Charta abbatis S. Amandi ann. 1318. in Reg. 62. Char. top. reg. ch. 98: Vendons à Gillion, dit Bridoul, ... les terres ahanaules et les tierages de Brillon et les dimes de la paroiche de Brillon et l'Autelaige. Charta Jacobi abbat. S. Andreas de Castello dicē. Camerac. ann. 1360. in Reg. 88. ch. 91: En dimes grosses et menues, en terrages, en Autelages, en cens, en rentes de blez, etc. Lit. remiss. ann. 1880. in Reg. 139. ch. 35: La tierce partie de l'autelage de l'église dudit Boully-Ruit ergo illa auctoris Hist. Constant. MS. opinio, qua Altalagium, ad minutam decimam, quæ ex volatilibus, vel alitibus seu altilibus percipitur, restringit; quasi Altalagium inde fuerit efformatum; cum ab Altare, r. in l mutato, nativo sensu arcessendum sit. Vide mox Altaragium et Decimas minutæ.*

* *ALTALAYA. Vide Latalia.*

* *ALTAMIA. [Ut ALCANNA. DIEF.]*

* *ALTAMOR, pro Atamor, ut legendum putat Cangius ad Joinvillam pag. 61. apud Roderic. Tolet. cap. 37: Et continuo Atamoribus propulsatis, civium multitudinem convocavit. Rectius in voce Tabur ipsem et emendat, Al Tambor, vocemque Arabicam esse docet. Vide ibi et infra Athomora.*

* *ALTANA, ALTANA SEMIS, ALTANA SEMIS MAIOR, ALTANA SEMIS MINOR, Variae antiquarum scripturarum species. Vide Scriptura.*

* *ALTAÑATUS, Recens plantatus. Testam. Guillel. milit. de Castro Barco ann. 1319. tom. 8. Cod. Ital. diplom. col. 1941: Item relinque ecclesie S. Thomastii de Roveredo... unum vineale, seu petiam terre Altanatum, jacentem in regula Roveredi,... cui coheret de duabus partibus via. Vide infra Altenum.*

* *ALTANUM. Jus Vicentium lib. 1: Lignum fructiferum, de cossa viride, vel Altanum, etc.*

1. *ALTANUS. Gloss. Sax. Elfrici: Altanus, woden, quæ vox Saxonica Wodanum, seu Mercurium sonat. Vide Wodan.*

2. *ALTANUS, Auster, Gall. Autan. Papias: Ethesia, aura ab aquilone flans, Altanus dicitur. [Aura flans ab aquilone non Auster, ut hic ait Cangius ex Papia, sed Boreas appellatur. Vérit. Papias MS. Bituric.: Altanus, Flatus qui in alto est, id est in pelago. Isidorus in Gloss. San-German.: Altanus, Flatus qui in pelago est, per dirivationem ab alto, id est mari, vocatus; nam alter est flatus in ripis, quem dicimus auram. Nam aura terræ est. Huic sententiæ minime favet Plinius lib. 2. cap. 43: Ventos et e flu-minibus ac nivibus et e mari videmus, et quidem tranquillo, et alios quos vocant*

Altanos e terra consurgere: qui quidem, quum e mare redeunt Tropæ vocantur; si pergunt, Apogai. Altanus autem propriæ Eurus est seu Subsolanus, ut lique ex Charta MS. relata inter Antiquitates Occitanæ Benedictinas a Stephanotio collectas part. 1. pag. 368. in qua sic legere est: Ipsa terra... affrontat de Aquilone in terra S. Aniani... De Altano affrontat in terra de Odone Stephano: De Meridie in terra de Bernono Landrico... de parte Circi (id est Septentrio-nis) similiter. Hinc etiamnum Occitani Euronotum vocant Autan. De quo ait du Bartas in sua secunda Septimana de Paradiso terrestri loquens:

Là robuste Adam ne sentoit point son corps
Aggravé des Autans, ni roidi par les Nords.

* *ALTANUS. [Buxeus color. DIEF.]*

* *ALTAR, Altare. Isid. Gloss. et ante Isidorum Prudentius in Hymno, qui B. Vicentio dicatus est:*

Altar quietem debitam
Prestat beatis ossibus.

Et Hymno de S. Eulalia :

Sic venerarie ossa libert,
Ossibus Altar et impositum.

Item Alcuinus Poemate 241. f. 1735:

Bartolomeus habet præsens hoc Apostolus Altar.

ALTARAGIUM, ALTERAGIUM, ALTELAGIUM, Obvention altaris. Charta Oliveri Episcopi Lincolnensis tom. 2. Monastici Anglic. pag. 881: *Vicaria in Ecclesia S. Martini de Stamford... consistit in toto Altaragio dictæ Ecclesiae.* Alia Ricardi Dunelmensis Epis. pag. 152. ibid.: *Et medietatem decimæ bladi cum toto Alteragio ejusdem.* Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 139: *Similiter Vicarius de Colingham habeat totum Alteragium, exceptis decimis foni et nutrimentorum animalium provenientium de Dominico domini Regis.* Occurrit ibi pluries, et pag. 227. et part. 2. pag. 45. Will. Thorn. cap. 30. § 4: *Ita quod predictus Vicarius... praedictis oblationibus et obventionibus, non bladis aut garbis, nisi plantatis, aut pede fossis, ad Altaragia communiter spectantibus, contenti, etc. Obventiones Alteragiorum in Vitis Abbatum S. Albani. Regestum Clementis V. PP. in Bibl. Regia: Cum itaque Alteragium de Ostade Cameracensis diocesis, quod... in dicta Ecclesia obtinuit, per liberam resignationem... in manibus nostris factam, et a nobis admissam, vacet ad præsens, nullusque de illo præter nos disponere posset, etc.*

* *Charta G. episc. Ebroic. ex Cod. reg. 5456: Ad præsentationem A. Ebroicensis abbatissæ et conventus receperimus ad vicariam de Cauge, scilicet ad Altaragium, cum minutis decimis et obventionibus. Hinc, et ex aliis, quæ ad hanc vocem supra laudantur, Altaragium id potissimum dictum fuisse videtur, quod vicario altare deservienti assignabatur, quodcumque illud fuerit; cum præcipui redditus iis, quos curiones primarios vocamus, reservarentur. Unde et Altararius nuncupatur. Vide in hac voce.*

ALTELAGIUM. Necrolog. Eccl. Am-bian.: *Ob. Theobaldi Episc. qui dedit nobis Altelagia de Chessoy, etc. quorum Altelagiorum omnes proventus in anniversario suo debent in Ecclesia nostra tali modo distribui.*

* *Acta MSS. capitul. S. Petri Insul. ann. 1437: Die Lunæ ix. Septembri, ad relationem dom. decani pro dom. Petro Melantois nuper missio apud Wervic super Altelagi ecclesiæ, fuit conclusum,*

ut matricularii seu Kerkemans dictæ ecclesiæ de Wervic, habeant et levant Altelagia in eadem ecclesia dominis de capitulo spectantia pro anno 1436. præterito et 37. currente, pro 36. libris quolibet annorum eisdem dominis solvendis.

ALTARIUS, idem quod Altarista, Vicarius Ecclesiæ, qui altari deservit, cui assignari solent emolumenta, quæ Presbyteris et Curionibus proveniunt ratione altaris. Bulla Urbani V. ann. 1368: *Te Altararium altaris Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe usque nostrum placitum... constitutimus et etiam deputatus, ibi recipiendo omnes et singulas oblationes, obventiones, ac fructus, redditus, et proventus ad dictum altare pervenientes, etc. et generaliter omnia, quæ ad dicti Altariatus spectant officium, etc.* Exstat integra apud Waddingum ann. 1368. n. 9. Epistola MS. Innocentii VI. PP. *Paulus de Scrofano Canonicus dictæ Basilicæ, qui fuerat in ea auctoritate nostra Altarius (sic) deputatus, vi-dens, quod dictis Canonicis et Capitulo, de oblationibus hujusmodi disponentibus pro eorum libito et voluntate, ipse in-a-niter gereret Altarii nomen, hujusmodi Altariatus officium sponte et libere res-gnavit.*

1. **ALTARE,** Pars templi, in quo erectum altare conspicitur, apud Gregor. Turon. lib. 2. Hist. cap. 14.

2. **ALTARE.** Ecclesia succursalis. Capitula Caroli C. tit. 5. cap. 7: *Si necessi-tas populi exegerit, ut plures fiant ecclesiæ, aut statuantur Altaria, cum ratione et auctoritate hoc faciant.* [** Synod. ap. Tolos. Civit. ann. 844.]

3. **ALTARE** inq. Isid. lib. 15. Orig. cap. 4. ab altitudine constat esse nomina-tum quasi Alta ara.

ALTARE ANIMARUM, In quo sacra fieri solent pro animabus defunctorum. Synodus Valentina ann. 1584. tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 290: *In Beatæ Mariæ Virginis et Animarum Altaribus, in quibus Missæ frequentius celebrantur, duo justæ magnitudinis cerei apponantur, qui donec Missa finiatur, sint accensi.* [** Academicis Matri. est: Altar de alma o de anima, el que tiene concedida indulgencia plenaria para las misas que se celebran en él. Gall. Autel privilégié.]

* **ALTARE AUTHENTICUM,** Altare ma-jus, Gall. *Le grand Autel.* Breviarium Sarisber. anni 1556: *Si vigilia Nativitatis Domini venerit in Dominica, Missa Domini dicitur in Capitulo post Primam ante Tertiam et processionem, et Missa de Vigilia dicitur post sextam in Choro ad Authenticum Altare.*

* **ALTARE CAPITANEUM,** Eadem no-tione. Acta SS. Bened. sicc. 6. part. 2. pag. 100. in Miraculis S. Trudonis Con-fessoris: *Prosternitur igitur corpore sum-miso a latere Capitanei Altaris in Sanctuario, ubi postquam se proset, potestatem sui penitus amisit, et ita ibidem paullulum quod soporis divina ordinatione percepit.*

* *Altare Capitaneum, sic nuncupatur, quod in capite absidæ, seu fronte ecclesiæ primum est, sive illud majus sit sive minus: in pluribus namque ecclesiis pone majus altare aliud exstat in capitali parte, quod dicitur Capitaneum. Mirac. S. Bertini sicc. 3. Bened. part. 1. pag. 152: Corpus beatissimi patris Bertini, quod biennio nondum expleto sub Capitaneo S. Martini Altari fuerat repertum, levatum est. Vide Capitaneum et Caput Ecclesiæ.]*

* **ALTARE CARDINALE,** Eadem signifi-catione, in Actis SS. Bened. sicc. 3. part. 1. pag. 146.

* ALTARE CHORI, Pluteus, Lectorium, Gall. Pupitre, *Lutrin*. Cæremoniarum vetustus Codex MS. Monasterii B. M. Deauratae Tholos. : Dicitur duodecimam lectio, et duodecimum responsorium super Altare Chori... Non dicitur responsum sed hymnus a duobus super Altari et respondetur a choro... deinde dicitur responsum ab uno super Altari, etc. Ubi semper de analogio seu pluteo, non vero de Altari proprie dicto.

* ALTARE CONVENTUALE, Quod est intra chori septa. Charta ann. 1268. in vet. Ordinari. eccl. Camerac. MS. : Nec sibi aliquid vendicabunt (vicarii perpetui) in oblationibus quibuscumque provenientibus ad Altaria conventionalia vel existentia in choro.

* ALTARE DOMINICUM, Oblationes factae ad altare majus, forte sic dictum quod in eo Corpus Dominicum asservaretur. Chartularium S. Vandreg. tom. 2. pag. 2033 : Abbas ei concessit tantum in vita sua Ecclesiam S. Mariæ de Redarra, ita ut ex omni re ea qua decima datur, duæ partes S. Vandregesili sint, et 3. Ricardi. Toto anno Altare Dominicum sit Ricardo, excepto festo omnium SS. et Natale Domini et Paschæ, etc.

* ALTARE DOMINICALE, Idem quod Dominicum, non quod in eo Corpus dominicum asservaretur, sed quia præcipuum, sic appellatum videtur. Occurrit non semel in Chron. S. Florent. Salmar.

* ALTARE GESTATORIUM. Vide Altare Portatile et Altare Viaticum.

* ALTARE ITINERARIUM, Idem quod Viaticum seu Portatile. Anonymus de Casib. infaust. monast. Farf. apud Murrator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 285 : In primis Altare Itinerarium, quod regina Agnes nobis obtulit valde optimum. Chron. Sublac. MS. : Fecit (Joannes abbas) alia minoria Altaria Itineraria duo ex auro et argento, et gemmis tornata.

* ALTARE LEVATICUM, Idem quod Portatile. Stat. abbat. Cassin. pro reformat. cleric. ann. 1441 : Nullus... audeat celebrare... cum Altari Levatico. [** Cf. Concil. Trident. Sess. 22. et van Espen J. E. U. lib. 2. tit. 5. cap. 8. § 11. sqq.]

* ALTARE MAGISTRUM, Majus, præcipuum, nostris etiam Maitre-Autel, apud Acher. tom. 4. Spicil. pag. 243. ad ann. 1104 : Robertus primus loci istius abbas cum monachis suis honorifice exceperit; post orationem vero ad Magistrum Altare accedens, etc.

* ALTARE MATUTINALE, In quo prima missa diei celebratur, occurrit in Chron. S. Florent. Salmar. in Hist. abbat. S. Germ. Autiss. et alibi passim.

* ALTARE PARATUM, Idem quod Altare viaticum, sic dictum quod auro aliisque rebus pretiosis pararetur seu ornaretur; quale etiamnum in Thesauro Ecclesiæ SS. Trin. Fiscann. asservatur, marmoreum uno pede latum et longum, auro, argento, gemmisque distinctum. Hist. Beccensis MS. pag. 352 : In Altari Parato habentur istæ (Reliquiae) de sancto Joan. Bapt. de S. Andrea, etc. Testamentum Everandi apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 21 : De paramento capellæ nostræ, Altare argento Paratum unum, calicem aureum eburneum cum patena auro paratum unum.

* ALTARE PORTATILE ligatum auro, in Charta Philippi Bellovac. ann. 1217. in Probat. Hist. Drocensis pag. 244. Altare gestatorium, apud S. Anselmum lib. 3. Epist. 158. *Lapis portatilis*, in Synodo Bajocensi ann. 1300. cap. 20. Vide eruditum Joan. Mabillonum in Præfat. ad tom. 3. SS. Ord. S. Bened. n. 78. [Unde

illud unum addam ex Hist. Bedæ lib. 5. cap. xi. ubi de duabus Ewaldis, qui Cotidie sacrificium Deo victimæ salutaris offerebant, habentes secum vascula et tabulam Altaris vice dedicatam. Duo autem Ewaldi martyrio coronati sunt 7. sæc. desinente, ante quod tempus nullam puto mentionem fieri altarium viaticorum. His etiam usi sunt Græci, apud quos ἀντρινά, Mensarum vicaria dicebantur. Vide Balsamon. in Syn. VII. cap. 7. et lib. III. Jur. Oriental. qu. XI.] [** Vide Capella 3.]

* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg. : Altare marmoreum portatile. Un petit Autel portatif de marbre vert, in Inventar. Gallico. Chron. S. Dion. cap. 14. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 150 : Si dona un riche Autel Portez de marbre pour faire, tout quarre, etc.

* ALTARE VIATICUM, quod per viam portetur, propter quod portabile vel viaticum appellatur, apud Durandum lib. 1. Ration. cap. 6. n. 34. [Hist. Dalphinatus tom. 2. pag. 326 : Item olim unum Altare Viaticum sacramentum pro 14. denar. gross. Collect. Concil. Hispan. tom. 3. pag. 558. ann. 1322 : Altaria viatica secum portari faciant, in quibus singulis diebus coram se honeste et devote Missam faciant celebrari.] Tabula itineraria dicitur in Ordo romano ; Altare portatile, Altare gestatorium, apud Hugonem Flavinacens. in Chron. pag. 166.

* Inventar. S. Capelle Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg. : Item unum Altare Viaticum portatile de jaspide viridi, in cuius circuitu sunt plures reliquæ.

* ALTARE BIARICUM, pro Viaricum, idem quod Viaticum. Charta ann. 1065. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 254. col. 1 : Altare piczolum de ebore unum, et Biaricum olim unum.

* ALTARE SACRAMENTORUM, Ubi Eucharistia asservatur, vel sumitur. Chron. Sublac. MS. : Fecit (Joannes abbas) paratus ecclesiasticus,... pallium de Altare Sacramentorum, coopertum argento et auro.

* ALTARE SACRATUM et non sacramatum, in Bened. Capit. lib. 2. cap. 202. ex Bonif. Stat. cap. 3.

* ALTARIA LAVARI solent, cum ab hæreticis, aut schismatis polluta creduntur, si super ea celebraverint. Vide Paulum Diac. lib. 3. Chr. Casin. cap. 68. (al. 69.) et Innocent. III. in Concil. Lateran. can. 4.

Nudantur etiam et lavantur altaria in Coena Domini. Vide Joannem Abrinc. Episc. de Off. Eccl. pag. 42. 44. et lib. Sacrament. Greg. pag. 88. [et Hierurgiam Bernardi Bissi Cassinensis Monachi ad vocem Altare.]

* Apud Cistercienses nudabantur quoque altaria per triduum, si mulier monasterium intravisset. Stat. Antiqua Cisterc. ordin. ex MS. Clareval. cap. 120 : De ingressu mulierum in domos ordinis nostri præcipitur, ut conventus et abbas, in quarum domos intraverint, eadem die sint in pane et aqua;... et omnino Altaria discooperiantur, per triduum sic mansura, nec divina ibi celebrentur illo triduo, præter missam de S. Maria, et missam pro defunctis.

* Altaria scopis et fustibus cædere solitos, cum aliquod damnum a quovis Sancto reparari exorabat, ut rem consuetam, refert Anonymus in Mirac. S. Audioen. tom. 4. Aug. pag. 838. col. 1 : Redde mihi, obsecro, redde mihi filium meum..: His et hujusmodi questibus et feminine perstrepens ululatu, scopis et fus-

tibus Altare cædebat, et totis nisibus beati pontificis clementiam exorabat. Vide infra in Reliquiæ 1.

In ALTARI OFFERRE, apud Marculfum lib. 1. form. 1. de Donationibus, quæ fiebant Ecclesiis, earum instrumentis super altaria positis, quo solenniores essent, ac ipsi Deo factas constaret. Lex Allemannorum cap. 1. § 1. ubi de donationibus factis Ecclesiæ : Et qui hoc facere voluerit, per chartam de rebus suis ad Ecclesiam, ubi dare voluerit, firmatam faciat, et testes sex vel septem adhibeat, et nomina eorum ipsa charta contineat, et coram Sacerdote, qui ad eandem Ecclesiam deservit, super Altare ponat : et proprietas de ipsis rebus ad ipsam Ecclesiam in perpetuum permaneat. Adde Leg. Bajuvar. cap. 1. § 1. Formula vero traditionis et offertionis super altare extat in Capit. Caroli M. lib. 6. cap. 285. [** rec. cap. 370. Benedicti commentum.] Tabular. Vindocinense Thuani ch. 8 : Quod dum ex more super Altare posuissem, hi de nostris interfuerunt testes. Ch. 15 : Qua celebrata venditione, traditionem ipsorum alodiorum posuit idem Hugo super Altare S. Medardi, his, qui aderant, cernentibus cunctis, et reclamante nullo. Charta Adelfredi Episcopi Bononiensis ann. 1045. apud Ughellum tom. 2. pag. 16 : Concedo... et quidquid in sancta Episcopali Ecclesia offertur, seu in Altari ponitur, vel in pavimento locatur, etc. Chronicon Mauriniacense lib. 1 : Donum, quod Rea pater suus nobis fecerat, concessit, et sumptas in manibus litteras super Altare posuit, et ita donum patris confirmavit. Chronicon Andrense : Et ita in nomine Domini imponendo manum super Altare, fecit donum, videntibus et audientibus, etc. Ordericus Vitalis lib. 5 : Donationem super Altare adhuc sacrosancta consecratione madidum depositum. Vide eundem pag. 575. 576. 584. 587. 590. 591. 594. 595. Chronicon. S. Vincentii de Vulturno pag. 675. etc. Extant alia hujus ritus exempla passim in veteribus Chartis, et apud Scriptores. [S. Benedictus Reg. cap. 58. vult, ut suscipiens Monachus, Petitionem manu sua scribat, aut certe si non scit litteras alter ab eo rogatus scribat : et ille novitus signum faciat, et manu sua eam super Altare ponat.]

CAPUT ALTARI IMPOSNERE, in signum professæ subjectionis et servitutis. Arnulfus lib. 1. Miraculor. S. Emmeranni cap. 12 : Qui Capita cum manibus religiose Altari S. Emmeranni imponentes, professi sunt se Martiri perpetuos censuiales. Vita S. Virgilii Episc. Juvanensis cap. 7 : Ad Juvanense Monasterium specialiter Caput suum in servitium Dei declinavit, singulis annis, quoad vixit, in signum subjectionis suæ aliquod obsequium illud persolvendo.

ALTARE CONTRA ALTARE ERIGERE dicuntur hæretici, qui, posthabita unione Ecclesiastica, ab ea secedunt, et novam quadammodo religionem inducunt, apud Optatum Milevit. Cyprian. Aug. lib. 2. contra Crescon. cap. 2. Epist. 162. 171. etc.

ALTARIA PRINCIPUM: nam et ea sibi vel certe nomen asserebant. Imp. Honorius et Theodos. : Si quis rescriptum de nostris Altaribus meruerit, in lib. ult. Cod. Justin. de Locat. fund. Iudicem Imp. : Nunquam ad unius litigioris querimoniam nostris Altaribus suggestio offeratur.

JURARE AD ALTARE. Vide Jurare.

ALTARE COMPLECTI ad fidem faciem. Chronicon Montis-Sereniann. 1126 :

In Ecclesia B. Petri Altare complexus, quasi ad probandum quod Henricus pro feminis commutatus fuisset, ita se obligavit, ut si idem filius esset Henrici Marchionis, ipse sui corporis perderet sanitatem.

4. ALTARE, Ecclesia, vel obventiones ac redditus altaris, seu Ecclesiae; maxime decima Ecclesiastica. Concilium Claramontanum ann. 1095. can. 3: *Ecclesia, quæ vulgari vocabulo apud eos (Gallos) Altaria nuncupantur, et apud Goffridum Vindoc. lib. 8. Epist. 12. Idem Concilium ann. 1095. can. 6: Ut nullus sibi præbendam emat... hoc idem de Altari et omni Ecclesiastico beneficio fiat. Addit. can. 7. Gregorius VII. PP. lib. 4. Epist 22: Illud vero commune malum pæne totius terræ, videlicet quod Altaria venduntur. Concilium Illebonæ ann. 1080. cap. 4: Nullus laicus in redditibus Altaris vel in tertia parte decimæ aliquid habeat. Charta Philippi Aug. ann. 1196. pro Abbatte S. Mellonis Pontisarensis: *Exceptis altari et decimis, quæ remanent Ecclesia S. Mellonis. Acta Murensis Monasterii pag. 35: Ergo quod istud Altare istius loci principale est Altare, quisquis isti Altari preponitur, sive Monachus, sive Clericus sit, ille etiam debet doten et decimam, et omnia cetera jura Ecclesia in sua habere potestate, quod hoc nusquam audivimus, in uno loco esse duas principales Ecclesias et duo Altaria. Fulbertus Carnot. Epist. 20: Ususfructum vero Altarium, quem tui antecessores Laicos tradiderunt, te alendis debilibus publica voce destinare suadeo. Item Epist. 34: Decimas et oblationes Altarium, stipem videlicet pauperum, suo Episcopo inconsulto, sacerdotali militia tradit. Traimundus Clarevalensi, Epist. 2. de Monachis: Villas, molendina, Ecclesias, et altaria possident, fidelitates et hominia suscipiunt. Charta Gaufredi Episcopi Parisiensis in Tabulario S. Mariae Longipontis: *Damus ei Altare, et quod ad Altare pertinet villa, quæ dicitur Orceacus. Alia Warini Episcopi Bellovac. ann. 1023: Ipsi Ecclesia, scilicet S. Vedasti, in Episcopio nostro villam Angicourt habere noscitur, nosque Altare ipsius Ecclesia possidemus. Ipsi ergo Altaris tertiam partem... Ecclesia predicti Sancti contribuimus, etc. Hist. Afflegemens Monasterii cap. 20: Robertus Comes Junior S. Andreæ locum nobis in eleemosynam tribuit: Altare vero ejusdem loci, licet sui foret juris, tamen quia spiritale donum est, ab Episcopo Noviomensi, in cuius diæcesi locus ipse situs est, nobis firma stabilitate donari fecit. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 38: Quinque Altaria, quæ alteri filio suo nomine Adam Canonico acquisierat, nobis dari impetravit, quæ nobis singulis annis plusquam 30. librarum pecuniam reddunt. Cap. 45: Altaria villarum memoriarum, prata, nemora, terras arabiles, etc. Cap. 67: Sed quia proposuerat nec Altaria, nec Ecclesia, vel decimas recipere, sed solummodo de labore manuum suarum... vivere, nihil de Ecclesiasticis redditibus... voluit habere. Addit. cap. 73. 95. Vide Chartam Philippi I. Reg. Franc. ann. 1066. apud Marloutum in Chron. S. Nicasii Remens. pag. 621.***

5. ALTARIA, vel ALTARIA ET DECIMÆ, conjunctim, Decimæ Ecclesiarum, quæ ad ipsos Ecclesiarum Præsules pertinent, et quæ saepe a Laicis usurpatæ ac possessæ sunt. Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1076. in Chron. Monast. S. Joannis de Vineis pag. 50: *Sed postmodum mors, quæ intravit in orbem terra-*

rum, quamplurimos Laicos et pseudo-Christianos in tartum excœavit, ut quidam Altaria vel decimas in beneficia extorquerent, quidam vero in abusum misere haereditatis converterent. Alia Theobaldi Suessionensis Episcopi, ibidem pag. 40: Ut Altaria, quæ de beneficio nostro (sed quemadmodum alii Præsides sacerdotum hujus sacrilego more tenebat) receperisse, etc. Concilium Pictavense ann. 1109. cap. 9: Ut neque Clerici, vel Monachi per pecuniam Altaria vel decimas a Laicis vel quibuslibet personis sibi acquirant, etc. Cap. 16: De decimis et Altariis, quæ Laici injuste et contra sacros Canones detinent etc. Charta Amaluii Abbatis Silvæ-Majoris ann. 1207. in Tabul. Campan.: Quod nos insimul faciemus ibi villam novam, in qua nos et Ecclesia Bellevallis habebit Altare et decimam liberam et quietam. Vide Lamberatum Ardensem pag. 140. Urbanum II. PP. Epistola 12. in Appendice Epist. 20. etc.

¶ Quæ quidem omnia ut magis illustrantur nonnulla præstat observare. 1º. Altare aliquando usurpari pro Ecclesia seu titulo cui aliquis præficitur, ut in Actis Murensis Monasterii a D. Cangio supra laudatis, et in Chartis quæ sequuntur. Charta foundationis Monasterii S. Valentini ann. 1018: *Ermengardis Veromanduorum Comitissa duarum Ecclesiæ Altaria quæ jure beneficii a Lamberto Episcopo Eduensi data tenebat Fratribus præscripti loci danda concedit, quorum unum in villa quæ Fonsania dicitur situm est in honore S. Desiderii, alterum in villa quæ vocatur Nicelum in honore S. Petri constructum esse videtur. Charta Petri Vasonensis Episc. ann. 1059: Donamus et reddimus Altari quod est consecratum in honore S. Victoris Martyris et S. Mariae semper Virginis in Monasterio Massiliensi Abbatiolam S. Victoris et S. Petri quorum Ecclesia sita est in Episcopatu Vasonensi. Charta Ludovici VII. ann. 1137. inter Probat. Hist. Paris. tom. 3. pag. 53: Quatuor vilas istus dedit atavus meus Rex Henricus; cum Altaribus Hienvillæ et Novæ villa. Tabularium Majoris Monasterii: *Hervetus de Martininco, in beneficii societatem susceptus, dedit S. Martino sextam partem decimæ, sepulturæ, oblationis utrorumque Altarium. Charta XII. seculi ex Tabul. S. Florentii: Moyses filius Alfredi Presbyteri guerpivit Deo atque S. Florentio medietatem omnium rerum pertinentium ad Altare quod est in Ecclesia de Trembleio, annuente Herveo Burchardi filio, de cuius casamento erat ipsa Ecclesia. 2º. Altare strictioris esse significatio[n]is quam Ecclesia in nonnullis Instrumentis. Charta ann. 1041. tom. 2. Gall. Christ. inter Instrum. pag. 341: Nobilis vir Gauteriorius terras S. Maxentii prædavit et vastavit. Sed pœnitentia ductus dedit Monasterio S. Maxentii Ecclesiam S. Aredæ, ita ut in eadem Ecclesia Altare B. Maxentii construatur, omnisq[ue] consuetudo Monachis ibi degentibus sit relaxata, scilicet vicaria, vel decimæ; donatio autem istius Ecclesia talis est, baptisterium, confessiones, profarentia, et tota sepulta, et omne quod in Ecclesia venerit. 3º. Altare ad oblationes altaris designandas sæpius restrictum fuisse. Prater probationes modo a D. Cangio allatas, hæ addi possunt. Charta XIII. seculi ex Tabul. S. Florentii: *Gislardus et frater ejus Morinus dederunt Deo et S. Florentio Ecclesiam S. Germani quæ sita est apud Albiniacum super fluvium Jolam, cum omnibus ipsius Ecclesia appendicis***

*quæ libere possidebant, totum scilicet quidquid ad Altare pertinet cum fevo Presbyteri, totam sepulturam, et decimam, et cymiterium. Quod in eodem Tabul. saepe occurrit. Charta XI. seculi ex Tabul. S. Michaëlis in periculo maris: Ego Rotbertus Comes filius magni Richardi G. D. Dux et Princeps Normanorum reddo S. Michaëli Altare suum cum toto Monasterio quod prædecessores nostri sibi hactenus vindicaverant. Charta XII. seculi ex Tabul. S. Sulpitii: Alanus Comes et uxor illius Judith, S. Mariæ et filia sua Hodierne Abbatissæ dederunt decimam de Chelen et sepulturam, et quidquid ad Altare pertinet. Charta ejusdem ævi ex Tabul. S. Sergii: Gaufridus de Monasterio dedit Monachis S. Sergii quidquid habebat in Altare S. Sulpitii de Gena in offerendis et primitiis, et suam tertiam de censu de cymiterio. Charta XI. seculi ex Tabul. Majoris Monasterii: *Divinæ vocis inspiratus instinctu, ego Rualdus seculari militia deditus, dedi B. Martino Monachis Majoris Monasterii quidquid Ecclesie, quidquid Altaris, quidquid decimæ videbar habere in dominio. Earum quoque rerum quas ego quidem in dominio non habebam, sed eas de me tam Presbyteri quam Laici tenebant, similiter ut propriarum eidem Sancto donum effeci, ita scilicet ut quisquis hominum nunc usque de me, sive decime, sive Altaris, vel Ecclesie aliquid tenuisse dinoscitur id ipsum, si penitus deserere noluerit, ab Abbatte Monachis Majoris Monasterii teneat. 4º. Altare sumi pro decimis, oblationibus aliisque redditibus Ecclesiae, ut satis patet ex locis a D. Cangio supra laudatis. Unum addam ex Charta ann. 1133. e Tabul. Majoris Monasterii: Concessit Abbas ut tantum in vita sua haberet tertiam partem redditus Altaris Ecclesie illius, ita duntacat quod Monachi capellatum suum quem voluerint eligent. Plura adderemus, quibus variis hujuscæ vocis acceptio[n]es illustrare liceret, nisi lectori tedium parere nobis esset religio: quamobrem satius duximus ab iis abstinendum: audeat tamen studiosus lector diversa loca quæ protulit D. Cangius, quæ si attentius perpendantur, omessa quæ a nobis consulto sunt, abunde resarcientur.**

[* 6. ALTARE, Minutæ oblationes, in Charta apud Cencium inter Cens. eccl. Rom.: *In die Jovis sancti et die Veneris, si episcopus S. Rufinæ recipit jus quod consuevit habere, videlicet archam et Altare, ex quo pulsatur ad matutinum usque dum finitur officium, etc. Arest. parlam. Paris. ann. 1416. 8. Aug.: Dicti habitantes ad offertorium in festis annualibus ter vel quater in anno duntaxat veniebant, et si alii diebus eos venire continebant,... nec panem, vinum, ceram, aut Altare, ut in aliis partibus consuetum erat, offerebant. Nisi ibi legendum sit ad altare.]*

ALTARIA REDEMPTIONES, dicebantur certæ quedam præstationes, quæ dabantur Episcopis, quotiescumque Ecclesiarum, quæ Monachorum juris erant, Personæ, uti vocabantur, mutabantur. Nam cum Ecclesia omnes ad Episcopos pertineant, uti habent Concilia et Synodi eas illi interdum Monasteriis aut Capitulis Canonorum donabunt, aut a fundatoribus donari permittebant, retenta ea præstatione, quæ Redemptio altaris dicta est, veluti in signum dominii, quod Ecclesia matrix sibi reservabat, atque adeo reservatis ipsis Ecclesiarum decimis. Vide Persona. Nam si altaria

Congregationibus Canonicorum vel Monachorum per personas darentur, mortuis personis, in manus Episcoporum redibant, nisi essent per eorum scripta vel privilegia confirmata, ut est in Concilio Claromont. ann. 1095. can. 7.

Hæc igitur *altarium redemptio*, venditionis nomine donata est, quod a Monachis post mortem vel in mutatione personæ redimi dicerentur: quod prohibitum fuit, salvo Episcorum censu anno, in eodem Concilio Claromontano can. 8. et Nemausensi ann. 1096. Id etiam antea vetuerat Leo IX. PP. Wibertus in illius Vita pag. 86: *Venditiones Altarium anathemate prohibuit; sed constituit, ut partes decimarum ad Episcopum pertinentes, aut quisque Presul sibi teneret, aut cuique vellet tribueret, partem autem ad Altare pertinentem proprio Pastoris Ecclesiæ gratis concederet.* Charta Rogerii III. Catalaunensis Episcopi: *Altaria hæc habenda personas... eo jure, ut quando persona obierit, persona alia a Monachis oblata restituatur sine muneric acceptione.* Vide Gregor. VII. lib. 4. Epist. 7. Hugonem Flaviniac. pag. 198. Florentium Haræcum in Castellanis Islensis lib. 2. pag. 175. Buzelinum lib. 2. Gallo-Flandr. cap. 13. pag. 306. et Locrium in Chron. Belg. ann. 1111.

Eas redemptiones *relevationes* etiam appellatas in Tabulario Vindocinensi observare est: in quo Theodoricus Carnotensis Episcopus dat eidem Monasterio tria altaria absque *relevatione*: cum ejusmodi Ecclesiarum redemptiones inventa fuissent instar redemptionum feudorum, quæ *relevationes* dicuntur. Quo nomine donatur *Consuetudo* quædam *inaudita*, qua Vicecomes Thoarcensium Haimericu exigebat ab Abbatte S. Albini, qui noviter onus suscepérat Abbatis, equum unum centum solidorum, aut solidos centum pro mutatione et *Relevatione* Abbatis. *Dicebat enim...* quod quicunque noviter crearetur Abbas in Monasterio S. Albini, prædictum pro sua ordinatione præjudicium solveret Vicecomiti, ut est in veteri Notitia apud Charnyam ad Historiam Inculmensem Corliae. Acta Episcorum Cenomanensium in Segenfrido cap. 29: *Dominus vero Segenfridus apud eum diu commorans dedit ei LXIV. Altariorum relevationes, Synodos, et circuitiones, insuper casamenta Ecclesiæ, etc.* Vide quæ observarunt Sirmundus ad Goffridum Vindocinensem lib. 3. Epist. 12. et Marca ad canon. 7. Concilii Claromontani.

ALTARIA SUB CENSU ANNUO, remota redemptione, et a Conciliis interdicta, postmodum contulere Episcopi: sed in hunc abusum gravius invehitur Goffridus Vindocinensis lib. 3. Epist. 12. cum per annos singulos censem exigere ab Ecclesiis, annua, seu plurimorum annorum simonia sit, inquit ille. Extant Chartæ istius abusus testes complures in Tabulario S. Dionysii, quas inter duas selegimus: *Cum Daimbertus Archiepiscopus in gremio S. Matris Ecclesiæ suorum celebraret Conventum, venit in præsentiam suam Abbas S. Dionysii Adam nomine, deprecans, ut Altare de Belna, quod esse solebat ad personam Vicarii, et in Censum mittere dignaremur. Cujus petitioni assensum Daimbertus concessit ei, salvis consuetudinibus suis, circadis et synodis. Dat. mense Septemb. in Ecclesia S. Stephani publice, regnante Ludovico Rege ann. 5. Alia: Adam Abbas S. Dionysii ad Daimbertum Archiepisc. Senonensem accessit, rogans et deprecans ut Ecclesiam quandam, quæ est in pago*

Vastinensi, in honore B. Lupi consecratam, ei sub Annuo Censu, remota omni persona Vicarii, mittere dignaretur. Cujus pia petitiō Daimbertus annuens, et præstatam Ecclesiam sub Annuo Censu posuit, ita ut deinceps persona Vicarii remota in censum sol. 6. publica monete istius loci, in quo Ecclesia sita est, annuatim redderet, mense Maia ann. 1120. Ind. 13. Chartas alias istius abusus testes proferunt Hariulfus lib. 4. Chron. Centul. cap. 22. Hemereus in Augusta Viromand. in Regesto pag. 41. 42. 43. Florentius Haræcum in Castellanis Islensis lib. pag. 170. 171. et Gallandius lib. de Franco alodio pag. 75. 76. Præterea V. C. Jacobus Petitus post Poenitentiale Theodori pag. 596. 601. 625. 630. 631. 632. 633. 635. Vide præterea Joannem Sarisberensem Epist. 69.

* Hunc quoque anni census abusum Paschalis II. omnino proscribere volens graviter Iwonem Carnotensem et Ranulphum Santonensem Episcopos incrépat, quod ab exactione hac non abstinerent, ut ex ejus Epistola, quæ a Souchem refutat in suis observationibus ad duodecimam Iwonis Epistolam, planum est. Ibi enim prohibetur, ne quidquam pro eisdem Altaribus exigatur in omnibus Galliarum dicēsibus. Non propterea tamen ab hac exactione omnino cessatum est: qua de re Souchem consule loco citato.

ALTARIUM, pro *Altare*, usurpant non semel inferioris etatis Scriptores. Gloss. Lat. Græc. Βωμοτάξιον, Altarium, alibi, Θυσιατήριον. Altarium, sacrarium. Gloss. Lat. Græc. Altarium, ἐπιθεωρί. Sulpius Sever. lib. 1. Hist.: *Altarium ex duodecim lapidis sub monte constituit.* Idem Dial. 2. de S. Martino: *Cum jam Altarium, sicut est solenne, benediceret.* Ita passim Gregorius Turon. Ratbertus de Casib. S. Galli, et alii.

7. **ALTARE**, Basis Phylacteriorum, seu capselluarum, in quibus reconduntur reliquiae. Vetus Scheda apud Brouverum lib. 8. Annal. Trevirensium num. 114: *Capsam auream cum Altari supposito, innitente 4. columnis argenteis, et altam item capsulam modicam altari superpositam, etc.* Ademarus Cabanensis tom. 2. Bibl. Labbei pag. 272: *Idem Josbertus iconem auream S. Martialis fecit, sedentem super Altare, et manu dextra populum benedicente, etc.* Hist. Episcop. et Comitum Engolismensis cap. 35: *Duas tabulas eburneas cum argento, duplex argenteum Psalterium, duo Altaria argentea, et in fine suo thuribulum argenteum.*

* 8. **ALTARE**, Mensa usuariorum. Stat. Mantuae 1. 2. c. 36. ex Cod. reg. 4620: *Et intelligantur quoad hoc publici et manifesti usuariori, qui tenent publice Altare paratum.*

19. **ALTARE**, Verbum. Gloss. Cyrilli: *Alto, amplio, exalto.* Vide *Altare*.

* Charta ann. 1365. in Reg. 115. Charoph. reg. ch. 209: *Injunctum fuit villam seu locum de Aulacio deberi muris, valatis ac fossatis, et palantis fortificari, de novoque Altari et construi bene et condecenter.*

ALTAREBRUNUM. Vetus Charta apud Johan. Schefferum ad Chronicum Upsalense pag. 152: *Item duas pallas bissinas cum Altarebruna aurea. Infra: Obtulit præterea dicta Domina Ducissa Ecclesiæ Upsalensi duas bonas cappas de papavere, duas pallas, alteram cum Altarebruno, etc.*

* **ALTARIENSIS**, Sacellanus, ut Altarista. Bulla Innocentii VIII. PP. ann. 1484. in Continuat. magni bullar. pag.

290. col. 2: *Et qui contrarium fecerit pro qualibet vice solvat, si canonicus duos solidos, si habituatus sex denarios, si Altariensis duodecim denarios, etc.*

* **ALTARIOLUM**, Parvum altare. Laur. in Amalthe. ex Cath.

ALTARISTA, Sacellanus, in Miraculis S. Catharinae Suecicæ. Altariste, in Statutis Metensib. tit. 1. art. 126. [Acta B. Guillelmi Herem. Xiclenistom. 1. Aprilis pag. 392. E: Universis et singulis dominis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus... Vicarius perpetuus, Altaristis... hoc præsens instrumentum inspectore. Vide tom. 2. Aprilis pag. 713. D. et pag. 731. Leibnitz. Hist. Brunsv. tom. 2. pag. 817. Serrarium de rebus Mogunt. tom. 1. nov. Edit. pag. 76. Miræ opera Diplomat. Edit. 1723. tom. 2. pag. 1061. Ludovicum Laguille Hist. Alsat. pag. 111. Instrum. col. 2.]

ALTARISTER, Eadem notione, qua Altariensis. Charta ann. 1398. in Probat Hist. Attiss. p. 131. col. 2: *Quæ (candelæ) dictis diebus festorum erunt capellæ et Altaristorum dictorum capellæ et altarium.*

* **ALTARITAGIUM**, Obuentio seu oblationis altaris. Vide Altaragium. Charta ann. 1332. in Chartul. S. Petri Carnot: *Dedi in perpetuum elemosinam monasterio S. Petri Carnotensis tres gallos et unum pugillum sive unam havatam candalarum, quas percipere solebam annuatim in Altaritaggio S. Christophori.*

* 1. **ALTARIUM**, Eadem significatione, in Chartul. Celsinian. ch. 689: *Quicquid videbatur habere in ecclesia S. Florinæ in fevo presbiterali tam in decimis quam in sepulturis. et in Altario, vel in pœnitentiis, etc.* Vide supra Altalagium.

* 2. **ALTARIUM**, Altare, capella. Charta Phil. Pulcr. ann. 1314. in Reg. 50. Charoph. reg. ch. 78: *Cum comes Joygniaci assignaverit ad perpetuitatem dictis decano et capitulo, et duobus capellani perpetuis Altarium SS. Philippi et Jacobi et SS. Eligii et Mauri in ecclesia Senonensi, etc.* Dautier, Altaris ornamentum, in Charta ann. 1336. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 384: *Et à pourvoir une fois à ladite chappellenie de calice, messel, touaille, Dautier, et vestemens pour ladite chappellenie deservir.* Vide in Altare.

ALTATUS, Excelsus, Gall. Elevé. Vita MS. S. Wengaloei fol. 60. verso: *In Altato Crucis signaculi vexillo, etc.* Sidon. lib. 2. Epist. 2: *Sol per lineas Altatus extremas, in axem Scythicum porrigitur.* ** Vide Altare, 9. Gloss. cod. Reg. 4778: Altum, i. e. sublime, Altatum, editum.]

* **ALTE**. [Gall. élán. DIEF.]

ALTE ET BASSE, Supremo jure, Soverainement. Charta Hugonis de Lezignan Comitis Marchie anno 1242. in Not. ad Joinvillam pag. 49: *Nos et terram nostram Altæ et Basæ ipsius Domini Regis supposuimus voluntati.* Charta Gregorii X. PP. apud Petrum Mariam Campum in Regesto part. 2, Histor. Eccles. Placentia num. 156: *Memoratus Guido cum ejulatu non modico.... se Alt et Bas, sine tenore, modo vel conditione aliqua nostris mandatis exponens, etc.* Libertates villæ de Villereys ann. 1253: *Quæ quatuor forisfacta (furtum, homicidium, raptus et adulterium) Haut et Bas ad nostram remanent voluntatem.* Charta S. Ludovici Regis ann. 1259: *In ipsos Altæ et Basæ compromiserunt.* [Charta Roberti Comitis Arverniæ, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 95: *Tandem nos et dictus Guillelmus frater noster*

compromisimus ad invicem mera et spontanea voluntate ducti Alto et Basse in dominum Guidonem fratrem nostrum prepositum Insulensem, interposito jureamento. Et pag. 105. ex Registro Parlementi ann. 1270: Fuit a partibus... compromissum ita quod idem dux rationibus partium auditis, Alto et Basse suam possit omnino facere voluntatem.] Le Roman de Girard de Vienne:

La li ont fait hommage et feauté
Cil dou pais volontiers et de gré,
Et Haut et Bas deviennent si jure.

Vide Probat. Hist. Monmorenciacæ pag. 96. 97.

* De ALTO ET BASSO, Eadem notione. Charta Henrici Comitis Ruthenensis ann. 1288. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 291: Possint ordinare, declarare, addere, detrahere... temperare, ac litteras et firmitates inde faciendas dictere de Alto et Basso, et pro sua omnimodo libito voluntatis. Vide Rymerum tom. 1. pag. 776. col. 3.

* Charta Romani Cardin. ann. 1228. in Chartul. Campan. fol. 88: Potestatem habemus Haut et bas disponere et ordinare de præmissis ad voluntatem nostram.

* Alta justitia, alta jurisdiction, altum et bassum dominium, seu ut sapient legitur, Alt et bas, Alta et basse, de alto et basso, non, ut Cangius vult, supremum jus denotant, sed potius omnimodam jurisdictionem, omnimodam potestatem. ADEL. [Alte et basse, etc. est, Omnino, prorsus, libere, ad arbitrium; uti bene interpretatur Carpenterius. Plane aliud sonant Alta justitia et Alta jurisdiction.]

* ALTE ET BASSE, Libere, absque ullo impedimento. Inquisit. ann. 1268. ex schedis. Pr. de Mazaugues: Et custodiebant oves suas in dicto territorio Alta et basse, sine prohibitione alicujus, etc.

* ALTE ET BASSE, Omnino, prorsus, Gall. Entierement, quoi que ce soit. Vita S. Cathar. Senens. tom. 3. Apr. p. 957. col. 1: Promiserunt ei quod nuntios seu oratores suos post eam transmittenteret, quibus expressum darent mandatum, quod Alta et basse nihil agerent, nisi prout et quantum ipsa dictaret et diceret eis. Nostris Haut et bas, eadem notione, in Lit. ann. 1364. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 478: Nostre hostel dessusdit, tout ainsi que il se comporte, extenter en long, en ley, en toutes ses parties, Haut et bas, avec tous les jardins, etc. Vide infra Alto et basso.

* ALTEA, pro Altha, Planta medicinalis, Gall. Mauve, Guimauve. Locum vide in Bismala. [** Ita omnia fere Gloss. MS. scribunt pro Altha.]

* ALTEA. [Navis malus. DIEF.]

* ALTECOMUS, Procer, alte jubam gressens, dicitur de equo in Agnelli lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 58. col. 2. D:

Hunc (Adamum) sator omnipotens rerum dulcissimus ipse

Multifluis opibus longum ditavit in avum.

Hujus oves nivea nitida per gramina voce,
Hujus et Altecomus sonipes, fulvique leones,
Hujus erant passim ramosi in cornua cervi.

Vide Alticomus.

* ALTELABUS. [Ut ACCALABUS. DIEF.]

* ALTELAGIUM. Vide supra in Altaram.

* ALTENUM, Plantarium, sive vitium sive arborum, Gall. Plant; sed et de agro dicitur, in quo seminatum est

frumentum. Stat. Saluciar. collat. 7. cap. 195: Operari non poterunt... a vineis et Altenis, in quibus accesserint ad operandum, exportare bropas et propiglios aridos et virides. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 164. ex Cod. reg. 4622. A: Nulla persona... apportet seu apportari faciat de vineis vel Altenis... aliquam uvam acerbi seu agresti. Stat. Avella ann. 1496. cap. 46. ex Cod. reg. 4624: Que cuperit vel exportaverit alienas uvas, vel alienum agrestum in et de aliena vinea, Alteno vel plantato, vel topia seu arbore de die, solvat... solidos v. Et cap. 120: Nemini de Avilliana... liceat in pratibus, vineis et Altenis, ... causa venandi ingredi, nisi fenis... ex dictis pratibus, et bladis et dictis Altenis, et uvis seu racemis ex dictis vineis prius... recollectis. Vide supra Allevamentum 2.

* ALTINUS, Eadem notione. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 72. r^o: Item quod quilibet habens vineam in curte Vercellarum vel Altinos, etc.

* ALTINETUM, diminut. ab Altinus, in iisd. Stat. lib. 5. pag. 126. v^r: Item quod si camparius per se vel per alium furatus fuerit acerbus uvas vel maturas, vel alios fructus seu fruges... in vinea, Altinetu seu plantato, etc.

* ALTER, pro Alius, apud Tertullian. de Cultu femin. cap. 2. et in leg. 2. Cod. Theod. de Pistoribus. (14, 3, 19.)

* ALTER DIMIDIUS, id est, Unus et dimidius, in Charta ann. 1398. ex Lib. Sal. eccl. S. Thom. Argentin. fol. 105: De quo Altero dimidio jugero non datur decima, quia decima de eodem Altero dimidio jugero cedenda, etc. [** Germ. Andethalb, melius Anderthalb. Vide Grimmii Gramm. vol. 2. pag. 950.]

* ALTERARE, Mutare. Will. Neubrigen-sis lib. 2. de Gest. Pontific. Angl. pag. 245: Adolescens Alteravit habitum apud Libers, tunc exiguum Cœnobium. Vita S. Neoli Abbat. n. 6: Nonnunquam vero peregrinorum Alteratus induvius in Ecclesia pernoctabat. Auxilius de Formoso Pap. apud Mabilonium: Si itaque astipularis, quemlibet jure sacramento non posse uti, alterum jure sacrare, fatearis indubitanter, sacramentum Alteratum existere. Unde requireo abs te, utrum jure in sacramento Alteratum sit dicere. Alteratum sacramentum, inquam, appello, quicquid divinitus per ministrorum celebratur manus, ut puta baptismum, impositione manuum et cætera celestia. Occurrit ibi pluries. [Diploma Ottonis Comitis Palatini Rheni ann. 1231. apud Tolnerum in Probat. Hist. Palatinæ pag. 148: Præterea volumus, ut tempore nostræ refectoriæ propter præsentiam aliquorum Praelatorum, cuiuscumque professionis fuerint, locum quem assignamus in latere nostro, non Alterando transmutet.]

* ALTERATIO, pro Alteratio, in Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 12: Ceterum quia super salariis scripturarum plerumque oriuntur Alterationes inter ipsos notarios et partes litigantes, etc.

* ALTERITVS, apud Chymicos, Vim habens immutandi, Gall. Altératif. Medicina Alterativa, in Ordinat. ann. 1352. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 609: Quod nullus, cujuscumque sexus vel condicione existat..., aliquam medicinam Alterativam, medicinamque laxativam, sirupum, electuarium... de cetero faciat.

* ALTERATUS, Alienæ specie seu veste indutus, ita ut alias esse, videatur, Gall. Dégis. Stat. Conc. Trevir. ann. 1310. cap. 10. apud Joan. Nic. ab Hontheim tom. 2. Hist. Trevir. pag. 45. col. 1:

Presbyteri, canonici et clerici rugatas et scacatas vestes gestantes, ... venerabile clericale signum... deferre... vilipendunt, ut sic Alterati in milites armatae militiae videantur. Nostris vero olim Alteré, stupidus, hebes, Gall. Imbecille, hébété. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 75: Le suppliant entra en une maladie, telement que il devint tout Alteré, et tout ainsi comme tout hors du sens. Aliæ ann. 1408. in Reg. 163. ch. 229: Icelle Ysabeau, . . . comme Alteré et hors de son bon sens et discréption naturelle, etc. Alteré d'entendement, apud Juvenal. in Ursin. in Hist. Caroli VI. ad. ann. 1388; Haultain vero, qui morbo comitali laborat, vulgo Haut mal, dicitur, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 189. ch. 59: Incontinent que le mary d'icelle Perrine fut couchié, chut auprès d'elle de maladie cadueque; dont icelle print telle paour, qu'elle fut en voye d'en devenir Haultaine.

* ALTERGARE, Conjurare, proscindere, lacerare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

1. ALTERCARI, Invicem confabulari, disserere, ratiocinari. Gloss. Lat. Græc. Altercatur, ἀνταποπίνεται, διαλέγεται. S. Cæsarius Arel. in Ep. ad Oratorium Abbatiss. Cum vero annunciatum verbum Dei te Fratribus affectaveris, seu pro utilitate animarum, tenoreque regulæ constituendo necessitas incubuerit Altercandi. Anastasius Bibl. in S. Agapeto: Et primum cœpit habere Altercationem cum piissimo Principe Justiniano de religione, etc.

ALTERCATIO, ἀντικαθαιρεῖσθαι, in Gloss. Lat. Gr. Dialogus, collatio; sed proprie invicem in sententia dissidentium Laudatur a Gennadio de Scriptoribus Ecclesiast. Liber Altercationis Juliani Episcopi Capuani et S. Augustini, amborum partes suas defendantium et Altercationes, quas Eugenius, Carthaginensis Episcopus, cum Arianorum Præsulibus per internuncios habuit, ab eo conscripte. Isidorus Hispalensis in S. Fulgentio: Est et liber Altercationis ejus, quo de fide cum Transamundo Rege idem Fulgentius disputavit. Qui denique nuper editi sunt a viro doctissimo D. Luca Acherio tom. 10. Spicil. Consultationum Zachæi Christiani et Apollonii Philosophi libri tres, hocce titulo inscribuntur in Codice Lemovicensi: Alteratio Apollonii Philosophi cum Zachæo Christiano. [** P. Abældardi Lib. inter Philos. Jud. et Christian. fol. 1. v^r: Contuli diu cum utrisque, et nostræ collationis Altercatione nondum finem adepta, etc.]

2. ALTERCARI, Velitare, præliari, in Hist. Obsid. Jadrénensis 1345. lib. 2. cap. 9.

* ALTERGARE, Altercari, contendere molestare. Charta Conradi Tusciae march. ann. 1120. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 179: Rogamus etiam atque rogando præcipinus, ut nullus... eos addeat molestare vel Altergare, etc. Nostris Altercari, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 110: Ainsi comme lesdiz Arnaut et Raimond Bodas Alterquoient et débatoient ensemble, etc.

* ALTERIA, pro Arteria; nude hic usurpatum pro Aspera arteria, Gall. Trachée-artère. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 88: Dictus exponens præfatum Hugonem subtus guttur seu per os Alterie percussit. Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 234: Baculus veniendo subtus dictum ensem præfatum Hugoninum subtus guttur seu per os Alt-

terix percussit, et paulo post mors in personam prædicti Hugonini... extitit.

ALTERIBALANIS, dicitur lucernarum usibus aptum. Papias.

* Glossar. Ital. MS. : *Altimbalanus, ni, Lo legno che tiene la lucerna.*

1. ALTERITAS, *Vicissitudo*, Joanni de Janua. Ebrardus Bethun. cap. 12 :

Corporis Alteritas affectio dicitur esse, Ac spectat mentis affectus ad interiora.

S. Augustin. de Musica lib. 6 : *Cum adhibent ea, quæ nonnulla, ut ita dicam, Alteritate corpus afficiunt.* Guigo in Vita S. Hugonis Episcopi Gratianopolitani n. 13 : *Hujusmodi Alteritatum in eo ad finem usque non cessavere vicissitudines.* Petrus de Vinea lib. 3. Epist. 32 : *Quem ad te semper habuimus dilectionis affectum nunquam variare posset Alteritas.* Adde Alanus de Insulis in Planctu naturæ pag. 284. ult. Edit. [et Marten. Anecd. tom. 3. col. 1870. B.]

* **2. ALTERITAS**, *Actio*, qua quis alterius infamiam in se suscipit. Vita S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 491. col. 1 : *Ipse (Emmeramus) alto dilectionis consilio Alteritatis onera suscepturus, mandavit secretius, ut maculam hanc in se transferret.*

3. ALTERNAMENTUM, *Eadem notione qua Alteritas* 1. apud Claud. Mamert. de Statu animæ : *Sine Alternamento reciprocæ aëris.*

1. ALTERNARE, *Disceptare, rem in utramque partem versare.* Gloss. Græc. Lat. Σχέττομαι, *Alterno, cogito, consulto.* Claudianus Marmoratus in Præfat. ad libros de Statu animæ : *Primus liber... de animæ statu varium cum adversario luctamen Alternat.* Vide Sayaronem ad Sidon. lib. 4. Epist. 3. [Sed Virgilii ipse hoc verbo et eadem notione usus est, 4. Æneid. 287 :

Hæc Alternanti potior sententia visa est.

Hoc est, consulenti, seu alia atque alia apud animalum tractant.]

2. ALTERNARE, *Mutare, variare, in Leg. Henrici I. Reg. Angl. cap. 68. Item commutare. Tabul. Monast. Longipontis in diœcesi Paris. : Ego Ludovicus Rex Francorum quandam terram, quæ juxta portam Parisiensem est apud Montihleri, quæ etiam erat Monachorum S. Mariæ de Longoponte, ab eisdem Alternavi, eo scilicet tenore, quod tot jugera de animæ propria cultura de Albaspinæ, quæ vicinior est eis, illi reddidi, etc.*

4. ALTERNATIO, *Alternæ vices, Gall. Alternative. Vox a Feste usurpata.* Rymer. tom. 4. pag. 162. col. 6. *Habet litéras Regis de attornatu... sub Alternatione, duraturas ut supra.*

5. ALTERNATIVA, *Eadem notione, Alterna conditio, Gall. Alternative.* Pluries occurrit apud Rymer. tom. 14. pag. 207. et apud Vincentium Mariam Fontanam Constit. FF. Prædicat. pag. 38. 39. et seq.

* **ALTERNATUS**. [Genit. *Alternatus*, alternatio. DIEF.]

1. ALTERNITAS, *Vicissitudo, alterna fortuna, alternæ vices.* Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 150 : *Teneantur predictum præstare subsidium non expectata Alternitate armorum vel vicium, etc.*

2. ALTERNITAS. *Vetus Glossarium MS. Ἐταλληλότης, consequentia, Alternitas.* Gerardus Abb. in Vita S. Adelardi Corbeiensis Abbatis cap. 6 : *Unica ferens in eum amoris caritate, gaudebat et dolebat, mutua animi Alternitate.*

ALTERPLEX. Vide *Altplex*.

1. ALTERPLICITAS, *Duplicitas.* Vide in *Bplex*.

2. ALTERTRARE. Matthæus Vindociensis in Thobia :

Dulcis amicorum redolent congressus amicos, Expedit affectus Altertrare suos.

Ubi Glossa exponit, *alternativam ostendere*, in MS. Thuano cod. 525. Et alibi :

Fodus alit morum par gratia, par studiorum Usus, in obsequiis Altertrata fides.

Henricus Aquilonipolensis in Adolphieide, cap. 5 :

...Sors se Altertrare solet.

* **ALTETA**, *Una figura*, in Glossar. Lat. Ital. MS. [** Vide *Allotheta*. Vocab. Juris utriusque : *Aloteta figura est quando singularis numerus ponitur pro plurali.* Cf. Glossam ad Dig. lib. 2. tit. 15. § 3. voc. *de qui*, ubi legitur *Allotheta*.]

* **ALTHEA TIA**. [Ut *ALCEA*. DIEF.]

* **ALTHEA SATURNI**. Vide *Anima Saturni*.

1. ALTIARE, *Levare, extollere, in altum erigere.* Gall. *Hausser*. Ital. *Alsare*. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 443 : *Pro miserunt, et super sancta Dei Evangelia Altianto manus versus altare beatæ crucis.... juraverunt, etc.* Statuta Monasterii S. Claudii pag. 110 : *Et ferrabuntur ferro omnes fenestræ... et Altiani murus tendens a dicta capella ad dictam domum.* Actus notorietatis usuum stagnorum Villatici et Bressiæ apud Guelchenonum in Probat. pag. 170. et in Usibus Bressiæ Revelli pag. 266. et 267 : *An licitum sit elongare, et Altiare calcitum sui stagni inferioris, et an possit propter Altiationem et elongationem calcitare, etc.* Vide *Altare* 2.

2. ALTIBOARE, *Clamare, in Gloss. Arabico-Lat. [Tr. de Rit. pag. 244. A : Stent in choro vestiti Cantores Altiboando de cantantes Letanias.]*

3. ALTICOMUS, *Alta ornatus coma.* Tertul. de Judic. Dom. cap. 8 : *Alticomus umbra crispata cupressus.* Vide *Altecomus*.

* **ALTIFERA, FRA, FIA**. [Gall. *escarbote*. DIEF.]

* **ALTIFICARE**, [Gall. *élever*. DIEF.]

* **ALTIGRADUS**, *Alte gradiens.* Laur. in Amalh. ex Cath. *Altigradus, haut montant*, in Vocabul. compend.

4. ALTILE, dicitur, quod alendo saginatum et pinguefactum est. Unde *gallina altiles*, et *altiles aves*, quæ saginate sunt. Gloss. Lat. Græc. *Altiles, ἀλιται*, Glossæ MSS. : *Altile est quicquid manu nutritur.* Gloss. Isidori : *Altiles, pasta, ab alendo.* Papias : *Altiles ab alendo dicitur, i. pinguis gallina, eo quod alatur.* Idem : *Altilia dicuntur volatilia saginata studio.* Ebrardus Betun. in Græcismo :

Ornix silvarum solet Altiles esse domorum.

Ἐπιτὰ τεθύνεα, 23. Matth. v. 14. *Volature, in Consuetud. Aquensi tit. 12. art. 9. S. Severi tit. 10. art. 9. Volture, in Aurelianensi art. 162. Regula S. Aurelianii cap. 35 : Pulli vel cunctia Altilia in Congregatione non ministrantur, etc.* Utuntur Gellius, Macrobius, Apuleius, et alii.

* *Altiles, Chapon*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide infra *Altilitas*.

* **5. ALSINE**, *Cicena mete, in Gloss. Afr. i. e. Pullorum pastus.*

* **6. ALTLIA APIUM**, *Alvearia, Examina. Testamentum S. Rudesindi Episc. ann. 978. tom. 3. Conc. Hispan. pag. 184 : Juventia quoque et armenta, pecora et Altilia Apium et gregibus suillorum.*

7. ALTIARIUS, *qui altilia, seu aves*

nutrit, pascit, saginat, ὄφεστρόφος, in veteri Glossario pag. 275.

* **ALTLICUM**, *Exquisitior textura.* Gall. *Haute lice.* Necrolog. eccl. Paris. Ms. : *Anno Domini 1448... Theobaldus de Vitriaco concanonicus hujus ecclesie Paris. dedit nobis, ad decorum cathedralium chori, quinque pecias tapetiorum ad opus Altilici.* In quibus continentur quindecim historie de B. V. M. *Hauteliche*, in Lit. remiss. ann. 1887. ex Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 166 : *Willemet le Blont ouvrier de Hauteliche demourant à Arras.*

* **ALTLIS**. Vide *Altile*.

* **ALTILITAS**, *Ab alendo, id est, ipsa res quæ alit.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide *Altile*.

* **ALTILOQUUS**, *Qui alta loquitur.* Johan. de Janua. Vide *Ampliss. Collect. Marten. tom. 2. col. 1435. C.*

* **ALTBALANUS**. Vide supra *Alterbalanis*.

* **ALTIMENTUM**. [Ut *ALTIMETER*. DIEF.]

ALTIMETER, *Quo metiuntur altitudines: quoddam instrumentum est.* Papias. [Vox Græco-Latina, ex *altus* et *metrēw*, *Metior*.]

* **ALTINETUM**, *ALTINUS*. Vide supra in *Altumen*.

* **ALTISONARE**. [Resonare. DIEF.]

* **ALTISSERA**. [Gall. *escarbot*. DIEF.]

* **ALTISSIMUS**, *Titulus honorarius a duce Venetiarum usurpatus, in Lit. societ. initæ inter Venetos et Pisanos ann. 1257. apud Murator. tom. 4. Ital. med. ævi col. 403 : Pateat onnibus civiter, quod dominus Rainierius Zeno, Altissimus Dei gratia Venetiarum Dux, etc. Autime et Hautisme, eodem significatu, in Vita J. C. MS. :*

Dusqu'en infer, dusqu'en abime

Vint la clarës del roi Autime....

Desorenant avendra,

Que li fieu Marie sera

A la destru son pere Hautisme,

Qui dou chiel vait jusqu'en abime.

* **ALTISSIDERENSIS MONETA**. Vide *Moneta Baronum*.

* **ALTITRONUM**, *Pulpitum, suggestum, unde concio habetur ad populum, Gall. *Chaire*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : Altitronum, Pronel. Altithronum, sedes regia, in Amalh. ex Cath.*

* **ALTITHONUS**, *Cujus thronus est in altis seu in cœlo.* Notkerus Balbulus lib. sequentiarum cap. 36. apud Bernardum Pez tom. I. Anecd. part. 1. col. 41 : *Et nos voce præcessa nunc omnes jubilemus Altithrono Domino laudes in excelsis.* Charta Coenwulf. Regis Merciorum ann. 816. apud Hickesium Gram. Anglo-Saxon. pag. 173 : *Gubernante Altithrono Tonanti, cunctaque mundi monarchia moderanti.* Juvencus in Proemio Opusculi :

Judex, Altithroni Genitoris gloria, Christus.

ALTIUTO, *Titulus honorarius Regum, in veteribus Tabulis Regum Franc. apud Camusatum in Antiq. Trecentis. pag. 80. Besium in Comit. Pict. pag. 171. 243. Acherium tom. 12. Spicileg. pag. 119. 125. etc. Ita Græci οὐρανὸς, et κορυφὴ usurpat. Vide Eustath. ad Dionysii Perieg. pag. 2. col. 2. [Josephum de Aguirre in sua Conciliorum Hispan. Collect. tom. 3. pag. 383. Gallice dicimus *Altesse* : qui honoris titulus non Imperatoribus Regisbuvé jam tribuitur, sed solis Principibus.]*

* *Eodem honoris titulo donatum legitimus Theobaldum regem Navarræ et Campaniae comitem a Joanne comite*

Burgundiæ, in Literis quæ sic inscriptæ exstant in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris : *Au noble et au poissant baron, à son très chier signor, à Thiebaut par la grace de Dieu roi de Navarre, etc. Sire, sache la vostre Hautece que Range-cors est de notre fié. Hunc præterea sibi assumit Gelia uxoris Willelmi comitis, in Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 65. r.* *Ego in Dei nomine Gelia famula Christi... pro remedio animæ meæ, seu patris mei, sive matris mee, nec non domini Willelmi comitis præcellentissimi per præceptum nostræ regalitatis conferre dignarumus : unde nostræ Altitudinis decretum fieri... præcipimus.*

* A voce Latina *Altitudo*, nostri *Haus-sage* [** Hodie Galli dicunt *Gausser* et *Gausserie*.] et *Hautaineté* effinxerunt, pro Superbia, arrogantia, vulgo *Hau-teur*, *arrogance*, *fierté*. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 589 : *Jehan de Lilliers dist au suppliант et audit Gillet son compaignon, que il paie-roient tout l'escot, aussi que par maniere de Haussage, adevinement et arrogance. Alizé ann. 1387. in Reg. 132. ch. 13 : Icellui Coquart vint hurter à l'uys de la maison en disant par Haussage : Mahiuote euvre l'uys ; laquelle Mahiuote lui respondi que non feroit, et qu'il n'y entreroit humaiz. Icellui Baudin dist par maniere de Haussaire et de felon courraige, in aliis ann. 1457. ex Reg. 189. ch. 171. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. ch. 243 : *Icellui Mathelin veant l'arrogance et Hautaineté dudit Rabaut, qui s'efforçoit de le injurier. Alizé ann. 1415. in Reg. 168. ch. 311 : Jehannin Prevost perseverant tousjours en son mauvais propos et Hautaineté, etc. Hinc Haussaire, Superbus, arrogans, vulgo *Hau-tain*, *arrogant*. Lit. remiss. ann. 1482. in Reg. 207. ch. 175 : *Lequel Farou estoit ung homme Haussaire, basteur de gens et brigans. Haulsaire*, apud Math. de Couciaco in Carolo VII. pag. 540.**

* **ALTIVIDUS**, Prudens, Providus. Vita B. Luchesii Tertiani tom. 3. Aprilis pag. 599. F : *Providus hic negotiator et felix, miro quodam modo mercationem mundanam in Evangelicam permutavit, Altivido sensu prænoscens, quod tali permutatione lucratus foret pro paucis magna.*

* **ALTMONA**. [*Altmühl*, fluvius in Almania. Dief.]

* **ALTO**, pro *Aldio*, apud Meichelbec. tom. 2. Hist. Frising. pag. 55 : *Mancipia, colonias, famulos, Altones, prata, pascua, etc. Vide Aldius.*

* 1. **ALTO ET BASSO**, ut supra *Alte et Basse*. Charta Odonis Rotomag. Archiep. ann. 1260 : *De bonorum virorum consilio in Alto et Basso compromiserunt.* [** Charta ann. 1279. ex Tabul. Carnot : *Quæ.... arbitrandum, dicendum, seu ordinandum duxerint, de Alto et basso in violabiliter in perpetuum observabimus, et faciemus observari.*]

** 2. Formula in alto et basso eadem est ac, ut alibi habetur, in *humido et siccо*, in *arido et paludoso*, Germ. in *Geest und Marsch, auf Bergen und in Thalern*. Chart. Arch. Brem. ann. 1378. ap. Mush. Nobil. Brem. pag. 143 : *In Alto et Basso, quod dicitur in Geest und in Mersch. Eundem hujus formulæ sensum esse, quum de venatione occurrat, probat Cl. Gruppen. In Observ. rerum et antiqu. Germ. et Roman. pag. 332 contra Pfeffingeri, Stisseri et aliorum assertiones. De silvis et arboribus usurpata haec formula alto et basso denotat, id quod Germanis audit Ober holz und Unterholz, Silva procera et cædusa, Gallis*

Haut bois et bois taillis. ADEL. [Vide Haltausii Gloss. Germ. col. 605.]

* **ALTRARE**. Regestum de Censibus Bi-gorræ ex Camera Comput. Paris. fol. 5 : *Lo casal de Putance Altreatit se Comiti Petro, sicut alii Milites de Baregia.*

* **ALTRICARI**, pro *Altercari*, apud Thwrocziun in Stephano Rege Hungar. cap. 26.

** **ALTRITARI**, Schelden, claffen un-nütze. Vocab. Lat. Germ. 1477. ADEL.

* **ALTRICATIONES**, sunt certamina verborum, [** secundum Johan. Andreæ in Proœm. Clementin.] Ita in veteri Vocabulario Juris utriusque pro *Altercationes*.

* **ALTRICULA**. [Altrix. Dief.]

* 1. **ALTRINSECUS**, Invicem, mutue. Litteræ Adalberti Archiep. ad Fulcom. Abb. in Vita S. Anscharii apud Mabillonum Act. SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. pag. 121 : *Vetus nos concordia in dissolubili modo Altrinsecus ligat.*

* 2. **ALTRINSECUS**, Circumquaue, undique. Translatio S. Sindulphi, et S. Heliæ, apud eundem Mabill. ejusd. tom. pag. 156 : *Inter eundem agebat pompa tantæ Imperatricis ante et retro, et Altrinsecus milia populorum, qui digna oratione jubilos canerent in triumpho suæ exaltationis.* Vita S. Jacobi Heremitæ ibid. pag. 146 : *Classem quinque navium ex conducto præparant... Consensus igitur Altrinsecus navibus cum suis comitibus et sarcinis, Romam prius expetunt, benedictionem a summo Pontifice suscepturi.*

* **ALTRINSECUS corporaliter longe positi**, in Gestis Berarii Cenom. Episc. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 168. dicuntur, Qui a sese invicem longo se-parantur locorum intervallo.

* **ALTRINSICUS, OCUS**. [Altrinsecus. Dief.]

* **ALTRIPLEX**, Aterplex, duplex. Ugutio: *Altriplex, animo duplex*. Papias : *Duplex, dolosus*. Gloss. Isidori : *Altriplicem, duplicum, dolosum*. Ita enim legendum pro artiplicem. Vide Festum. Gerardus Abbas Silva-Majoris in S. Adalardo cap. 5 : *Illi autem minimum erat in talibus consulere, utpote qui Alterplicem imperii curam solebat disponere, nisi fratum diligentia evictus esset aut caritate.*

* **ALTRUNCARE**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Altruncat, avertit, alienat.*

* **ALTULUS**. Vide *Pradisterium*.

* 1. **ALTUM**, Quod præcipuum est, fundus, Gall. *Fonds de terre*. Charta Harvichi ann. 804. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 55 : *Hæc omni rem superioris comprehensa, tam de Altis, quam de præsidii, quam et de manentes, etc.*

** 2. **ALTUM**, Bucken-leder, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. Vide *Aluta* et *Alutum*. ADEL.

* **ALTUM-BANNUM**, Tributi species quod persolvebant ii qui se a debitis operibus redimere volebant. Recepta computi ann. 1265. apud D. Brussel de Usu Feud. tom. 1. pag. 423 : *De stallagiis hallarum et Altobanno pro ultimo tertio. III. XXXIII. lib. vi. sol. VIII. den. Vide Halbanum.*

* **ALTUM ET BASSUM DOMINIUM**, id est, Supremum, absolutum, integrum, in Charta Guillelmi de Hala ann. 1289. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. col. 292. Vide *Alte et Basse*.

* **ALTUM FILUM**, Profuens, Gall. *Le fil de l'eau..* apud Rymerum tom. 13. pag. 484. Vide *Filum*.

* **ALTUS**, Fulgens, emicans, Gall. *Vif, éclatant.* Charta ann. 1353. in Reg. 82.

Chartoph. reg. ch. 306 : *Simplices vero tunicas habeant et deferant consimilia coloris ; ita quod nulla præmissorum sint de panno Altii coloris, ut pote coloris persici vel celestis, viridis, rubei, crocei seu citrini. Dicimus etiamnum Couleur haute.*

* **ALVA**, Alvea Pars sellæ equestris. Silvester Giraldus lib. 1. Itiner. Cambriæ cap. 4 : *Eadem quoque sagitta per partem illam sellæ, quæ Alva vocatur, usque ad ipsum equum lethaliter transpenetrante. Alveam habet Rigordus ann. 1215 : Ibi percussus fuit in alia acie Michaël de Harmes a quodam Flandrensi lancea per scutum, loricam, et femur, et consutus fuit Alveæ sellæ, et equo, et ita tam ipse quam equus corruerunt in terram.* [** Vide Alba 8.]

* **ALVABERÆ**. Vide *Albavera*.

* **ALVACILUS**, ALVAZILUS, Judex apud Saracenos Hispanos. Charta Alphonsi VIII. Regis Castellæ, æra 1213. apud Anton. de Yepez tom. 7 : *Et vestras tendas nullus Álvacil, neque Almuserifus, neque Almoçabal violenter intret. Apud eundem, Chartam Alphonsi VII. Imperat. Hispan. æra 1156. subscribunt Gomez Nuniz, Alcaidus de Talavera, et Julianus Alvacil de Toledo. Adde tom. IV. Monarchiæ Lusitan. pag. 268. et vide supra *Alcaidus*. [Pro *Alvazilus* locum vide in *Gancare* et in *Malfarium*.]*

* Leg. Lusit. sub Alph. reg. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 11 : *Omnes de regno Portugalie obediant regi et Alvazilibus locorum, qui fuerint ibi per nomine regum ; et isti iudicabunt per istas leges justitiae.*

* De hoc vocabulo S. Rosa de Viterbo vol. I. pag. 106. hæc habet : *Alvazil, Alvazir, Alvasir, Alvasil, Alvacir, Alvacil, 1º Provinciæ præses, præfectus urbi. Chart. Don. æra 1070 : In Columbria Sesnandus Alvazir. Alia æra 1085 : Dux in Columbria Sesnandus Alvazir. Alia æra 1101 : (Ecclesia de Molletos erupta Mauris) Intemporibus rex Alfonsi et Alvazir Domno Sesnandi, Imperatore nostro. (i. e. Conimbricæ). Idem Sesnandus in charta æra 1085. dicitur Consul Columbria, et in aliis ærarum 1074. et 1087. Alvacir, e Senhor de Coimbra e de toda a terra de Santa Maria. Alia æra 1091 : (Actio instituta) Ante Alvazir Domno Sisnando, qui Dominus erat de ipsa terra ipsis temporibus... Jussit Alvazir per manu de suo virago Cidi Fredariz, quod dedissent ipsos fratres juramentum, sicut lex Gotorum docet..... deinde venit de Columbria ei de Monte Majore de illo Senore Alvazir cum isto recapito, etc. Judex primus, a quo est provocatio, quem primæ instantia dicunt, sec. XII. XIII et XIV. Curia Lamec. æra 1142 : Quando aliquis gançaverit avere alienum, vadat querelous ad Alvazil, et ponat querelam et Alvazil restitutus illi suum avere. Ibidem : *Mulier, si fecerit malaficio viro suo cum homine altero et vir ejus accusaverit eam apud Alvacil et ipsi sunt boni testes, cremetur cum igne.* 3º Senator, decurio, Lus. Vereador da Camera, inde a regno Sancti I. Chartam æra 1195 subscripterunt. Stephanus Alvazir, Rodricus Alvazir, Tellus Alvazir, testium nomine. Vide *Alguarilus*; vox ejusdem originis Arabici apud Hispanos et formam et significacionem paulo diversam sortita est.*

* **ALVARA**. Charta Sanctii Regis qui ad Samorram obiit, apud Anton. de Yepez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 469 : *Et damus illam decimam de Annanam, et tam de sale, quam etiam de argento, et de totas illas Alvaras, et de*

fossaderas, sive de ligno, et de quantis calumnis inde acciderint, que ad me pertinent, etc. Chronicon Cidi Campitoris cap. 39: *Et saliendo el Alvara salieron todos de la Ciudad passa a passa.* [Per Alvaram intelligo locum hujusmodi arboribus constitutum, quas vulgo vocamus *Bois Blanc*, lignum album. *Alvar* quippe apud Hispanos idem est quod apud nos *Bois Blanc*.]

* ALUBY, pro Alibi, in Formulari Anglic. Thomae Madox. pag. 326.

* ALUCARI, Plaidier, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352 ex Cod. reg. 4120. Num ab Alucus, bubo? Servius ad Virg. eclog. 8: *Ulula aves atro tuo blonvætiv nominata, id est, a fletu, quos vulgo Alucos vocant.* An ab Alucita? Fulgentio in Expos. serm. antiq. *Alucitæ sunt culices, Burmanno vero ad Petron. ii sunt qui officia lucis noctis pervertunt.* Vide Thes. Fabri. [** 1. Altercar.]

* Aliud est Aluchier, apud Bellomanner. MS. cap. 56. et Christ. Pisan. part. 1. cap. 14: *Les maladeries, qui sont establees as villes, pour rechevoir chaus et chellez, qui cheieent en tele maladie, liquel sont de la nascion de la ville, ou qui sont mariez et Aluchiez sans esperance de departir leur ent.* [In impresso est aériés.] Le sage Roy (Charles V.) pourpens comment et par quelle maniere pourroit arraître et Aluchier meurs virtueux par continuation de vie salutaire. Ubi Aluchier est sedem ponere, stabilire, Gall. Etablis, fixer; nisi secundo loco legendum sit Alachier, id est, Alichere, Gall. Attirer. Verum aliud sonat Alucher, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1. ubi de Cardinalibus, qui omnia pessundant, susquedque agunt, adeo ut colenda eradicant, et eradicanda colant, sermo est:

Les rosiers copent et essarent,
Et les cardons vont Aluchant.

Hoc est, ligone, Gall. Louchet, colentes.

* ALUCINATIO, *Lucis alienatio*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* ALUGITÆ. Vide supra in Alucari.

* ALUCO, US. [Gall. hibou. Dief.]

* ALUGUS. Chron. Tarvis ad ann. 1380. apud Murator. Script. Ital. tom. 19. col. 777: *Caligas ferebat panni beretini vel bruni breves, cum longis Alucis, etc.* Vide supra in Alucari.

* ALUDA, Aluta, Occit. Aludo, Pellis mollior et tenuis ad chirothecas et alia di genus apta. Leudæ minut. Carcass. MSS.: *Item de duodena Aludarum, iij. obol.* Pedagia civit. Saonæ ann. 1526: *Item pro Aludis, sive pelibus, et agrinis non affatatis, etc.* Vide supra Alluda.

* ALUDERII, Sutores, Cordonniers. Concl. Biterr. ann. 1299. apud Marten. tom. 4. Anecd. pag. 225: *Ad hoc eodem approbante Concilio per bona memoria dominum P. immediatum praedecessorem nostrum, in quodam suo provinciali concilio, de Clericis, qui carnifices, pelliparii, sutores, solutarium curaterii, seu Aluderii, sive fabri communiter publici ac manifesti existunt, vel alia mechanica vitiaria communiter et publice exercere noscuntur, auctoritate praesentis Concilii innovamus ac precipimus firmiter observari.* Aluderii sicut et infra Alutari dicuntur ab Aluta: quod apud Cæsarem lib. 3. de Bel. Gal. cap. 18. mollior pelles est ad calceos et alias res concinnatas.

* Rectius intelligitur de eo, qui pelles, Aluda dictas, parat. Charta ann. 1355. in Reg. 70. Chartop. reg. ch. 239: *Convocatis etiam suprapositis omnium ministrorum Carcassonæ, scilicet.... lavasse-*

riorum, aluderiorum, pellipariorum, sutorum, sartorum, etc.

* ALVEA. Vide Alva. [* Pars pistrini. Dief.]

* ALVEALE. [Alveare. Dief.]

** ALVEICI, ALVECI, Sericum album et subtile, secundum S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 108. Charta æra 959: *Vestes ecclesiasticas tres, dealbas duos, duos saibis, et unum morcum, alara una de Alveici... tres avecitos, unum de Alveci et alia tissas.*

* ALVENDE, alvara, Charta, imprimis Regia, S. Rosa pag. 108. vol. 1. Dipl.

æra 870: *(Donamus hereditatem) quam habuimus de pressuria, quam preserunt nostros priores cum cornu et cum Albende de Rege.* Fortasse idem quod Albende, ita ut sensus sit secuti exercitum et veculum regis.

* ALVENIUM, Lo terrible sompno, in Glossar. Lat. Ital. MS. [** Conf. Allucinaria.]

* ALVENNUS, f. pro Alventus. Charta Petri comit. Autiss. ann. 1213. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 40. col. 1: *De omnibus querelis, de quibus eos traxi in causam, sicut de stallis, de Alvennis, de pertica qua mensurantur terræ,... remaneant quiti.* Idem, ut videtur, quod infra Alventus.

* ALVEOLUM, Tabula aleatoria, apud Festum. Vide Alveolus 2.

1. ALVEOLUS, ALBEOLUS, [An Alumnus, Gall. Eleve, Ital. Allievo?] Ordericus Vitalis lib. 1. pag. 371: *Edwardum vero et Edmundum filios Eadmundi, elegantes Alveolos, in Daciam relegavit.* Idem lib. 11. pag. 387. de quodam puero nobili: *Helias autem... amabilem Albeolum festinanter quæsivit, inventumque diligenter in exilio inter catores entrivit.* Et lib. 12. pag. 868. de filio Regis Henrici I. Angliae submerso ann. 1119: *Unde tener Albeolus post longam tolerantiam frigore vires amisit... relapsusque in pontum obiit.* Vide Albiolus.

2. ALVEOLUS, ALVEOLUM, Vas, in quo lavatori aqua effunditur. Glossæ MSS.: *Capistrum, vas, quod dicitur Alveolum.* Gallis Auge. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 12: *Sabbato etiam, quando fieri debet Mandatum, post prandium, sive post Nonam, secundum tempus, afferet Alveolos, et aquam calidam in claustro in uno vase, etc.* Ibid. cap. 4: *Aquam calidam et bacinos, et manutergia et Alveolum pedibus et manibus eorum abluendis prævidere, etc.* [Hæc vox eodem sensu legere est apud Livium.]

ALBIOLUM, Eadem notione, dixit vetus Instrumentum plenariæ securitatis, quod in Bibliotheca Regia in cortice descriptum servatur: *Mortaria marmorea duo, valente siliqua aurea una, Albiolo ligneo uno valente numeros aureos quadraginta,* [** col. 2. lin. 10. Charta saepius typis descripta exstat apud Marienum. Pap. Dipl. n. 80.] Auctor Chronicus Flandriæ, cap. 41. extremo vocem Auge, pro feretro usurpavit: *Et là les mist-on en trois Auges de plomb.*

13. ALVEOLUS, Sella humili hominis cruribus pedibusque capti, quacum repando per terram graditur. Lud. *Le Petitier* Epitome fundationis S. Nicolai Andegavensis pag. 4: *Tum ille de terra consurgens, ad altare perrexit, deferens secum scabellum et Alveolos, cum quibus ante per terram reptans gradiebatur, eosque ad altare depositus.* [** Gall. Jaitte.]

* ALVERLUS. [Alveolus. Dief.]

* ALVERNIA, Charta Dominarum d'Alix ann. 1453. sign. Morterii: *Juxta vi-*

neam Francisci Tarditi ex traversia vel ex Alvernia. Hoc est, ex Occidente. Sic in Provincia Lugdunensi, que Orientalis est respectu Alvernia.

* ALVERA. Charta Ludov. VI. reg. Franc. ann. 1124. inter Instr. tom. 8. Gall. Christ. col. 324: *Et decimam Alveræ et annona, etc.* Leg. *Alvers*, nomen loci, ex ead. Charta apud Marten. edita tom. 1. Ampl. Collect. col. 684.

* ALVERE, Splendere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Aluet, splendet.* [** pro Albet.]

1. ALVETUM. Matthæus Westmonast. pag. 169. edit. 1601: *Habet Alveto insula permaximum, quod cervos et capras et illius generis bestias continet multas.* Forte legendum *Almetum*: nam loquitur de insula paludibus obsita, in quibus Alni vulgo crescent. Vide *Alnidus*.

2. ALVETUM, πέπον, Rivas. Suppl. Antiquari. Lubentius legerem *Alveum* vel *Alveus*.

* ALVEUM, Vas ita dictum ab Isidoro lib. 20. Orig. cap. 6. *quod in ablutionem fieri solitum sit.* Passio SS. Perpetuae et Felicitatis tom. 1. Maii pag. 638. E: *Et ostendit illis lactis Alvea puro corde spumantia per lucidam eleemosynam, et dicit, etc.* Eadem vox legitur in Gloss. et apud Innoc. agrimens. et ut pro vase, ita et pro canali quandoque sumi potest.

* ALVEUS, Vas ubi fit panis, Gall. *Mais*. Glossar Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

* ALUHUMETA, id est, Variola, quæ nostro idiomate vocantur *Coculæ*, apud Matth. *Silvaticum* in Pandect. Medic.

* ALVIA. Vide in *Filiare*.

* ALVIALE TEMPLI, pro Atrio Templi legitur apud Grævium in notis ad Glosas. Isid. in voce *Pastosorium*.

* ALVIGNIA, Idem quod supra *Alonia*. Vide in hac voce. Necrolog. eccl. Bittur. MS.: *In festo S. Laurentii martyris fit processio ad S. Laurentium, et debet omnis processio potare in refectorio, et quilibet canonicus debet habere decem denarios Turonenses pro *Alvignia*. Rursum ibid.: *Processio ad S. Hippolitum valet xxx. sol. Paris. distribuendos inter canonicos, et habent potum et chenellos ibidem: et pro *Alvigna* cuilibet canonico præsenti vj. den. Paris.**

* ALVINIANUS. Vetus Charta in Vita Aldrici Episc. Cenoman. num. 56: *De avena modii 444. axillos ad Alvinianum 450. et omni anno scindulas 1450.* Sed videtur legendum ad alium annum.

* ALULA, Pars auris ad tempora inclinata. *Auricula, pars inferior. Alverarium, pars interior. Astacus, auris sinus; hujus pars, hircus, Antitragus, pars opposita.* Ita Pollux in *Amalthea Laurentii*.

* ALUM, pro Alodium, Gall. Aleu. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2170. in Descriptio ne Feodorum Normannia: *Episcopus, Sagensis tenet de domino Rege unum feodium in Alo.*

* ALUMARE, Accendere, Gall. *Allumer*. Comput. ann. 1482. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 21. col. 1: *Item solverunt pro duobus intorticis, cum bastonibus necessariis pro Alumando predicta intorticia, existencia in stagis, etc.* Vide infra Alumenare.

* ALUMBIA. [Palumbus. Dief.]

* ALUMERADOS. Vide supra *Alombrates*.

* ALUMECHIUM, pro Almucia, Gall. Aumusse, in Spicil. Fontanell. MS. pag. 235: *Duo paria caligarum, unum blanchetum, vel una gunella pro tercio, Alumechia duo.* Vide *Almucia*.

* **ALUMELLA**, Lamina, Gall. *Allumelle*. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 298: *Prohibitum extiterat ne quis portare præsumeret... armaturas alias, vel cutellum, cuius Alumella sive gladius esset longior uno pede.* Arest. parlam. Paris. ann. 1368. in Lib. 1. artific. Paris. ex Cam. Comput. fol. 306. r°: *Consuenerunt dicti mercerii... Alumellas a mercatoribus Lombardie... emere. Vide supra Alemella.*

* **ALUMEN**, *Color est, Alun, Gallice. Glossar. vet. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521.* [** Vide Isid. Orig. lib. 16. cap. 2. § 2.]

* 2. **ALUMEN**. [Albumen. DIEF.]

* **ALUMENARE**, Illuminare, accendere, Ital. *Allumare*, Gall. *Allumer*. Charta ann. 777. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 1029: *Et in festivitate ejusdem oracoli plenus omnibus quattuor candelis ejus Alumenentur pro dilectione ipsius almifici loci. Allumerie et Alumerie, Illuminatio.* Reg. urbis Duac. sign. R. ad ann. 1439. fol. 26. v°: *Item furent lesdites rues parées de ramseaux, erbes et draps sans Alumerie.* Et fol. 110. r°: *Et y avoit Alumerie de quarante huit flambeaux alumez, que portoient les vetes de nuit et autres. Alumer Dieu.* In honorem Dei candelas accendere, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2:

Méssément tout li plus rice.
D'Alumer Dieu sont li plus chiche.

* Sed et pro Lumen alicui præferre, Gall. *Eclairer*, usurpatur. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 25: *Un varlet, qui avoit porté une torch par la ville pour Alumer lesdiz exposant et Thiebaut, etc.* Aliæ ann. 1453. in Reg. 184. ch. 427: *Le supplicant print une chandelle alumée, et Alumoit ausdit Pierre Rose et Henry de Belval.* Vide supra *Alumare*.

* **ALUMICIUM**. [Gall. *aumusse*. DIEF.]

* **ALUMINARE**. [Gall. traiter avec l'alun. DIEF.]

* **ALUMNARE**. [Pascere. DIEF.]

* **ALUMNIA**, Idem ut videtur, quod *Alodium*. Charta Richardi Regis Anglie ann. 1195. apud D. Brussel tract. de Usu Feud. tom. 2. pag. XIV: *Quitamus autem eidem Regi Philippo et heredibus suis in perpetuum, Alumniam, feodum, et dominium, et quod habemus ibi, et quod nos habituimus expectabamus.*

[* Mendum est, quod dupli ratione emendari potest; aut legendo, *Almunia*, ut videre licet in hac voce; vel præponendo litteram *c*: ita ut sensus sit, *Quitamus calumniam*, id est, actionem, quam intenderamus.] [** Nomen loci videtur, hodie *Alonne*. Eadem charta de pace Exolduni est in Script. Histor. Normann. pag. 1053. ubi pro *Alumniam* legitur *Alverinam*.]

* **ALUMNUS**, Idem videtur qui *Scutifer* vel famulus honorior, sic dictus, quod ex mensa domini aleretur. Testam. Esquivati comit. Bigor. et dom. de Chabannes ann. 1283: *Mando quod prædicti eleemosinarii et executores testamenti mei satisfaciant et dent de bonis meis militibus meis, qui me servierunt et Alumnis meis et aliis servientibus, secundum quod meruerunt.*

[* In Glossis Isonis ad II Prud. contra Symmachum, voces *alumni*, *nutriti*, *ministeriales*, *famuli*, tanquam synonymæ usurpantur. Vide etiam *Discipulus*. ADEL.

* **ALUMO**. [Alluvies. DIEF.]

* **ALUMPNARE**. [Pascere. DIEF.]

* **ALUMUM**, Alumen, Gall. *Alun*. Charta

pro *Communia Balneoli* ann. 1208: *De cera 3. denar. de Alumo 3. denar.*

* **ALUNGALDI**, Milites Soldani custodes. Germanus episc. Cabilon. in Vita Philippi III. ducis Burg. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 98: *Paucusque iterum nostrorum exercitus ad Rodios applicans, Soldani Aluncaldos magno armorum constratu, cum jactura gravi hostium, depulit et devicit.* Et pag. 99: *Turcum et Soldanum adeo exterruit, ut alter in Turquiam majorem, Soldanus ad Cayrum cum suis Aluncaldis, sese ad salutem suam confugere paravissent.*

* **ALUNDA**. [Alauda. DIEF.]

* **ALUNS**, Eadem notione, qua Alumum. Charta MS. de redditibus Episcopatus Autissiodor. ex Chartophylacio Episcopi ejusdem urbis circa ann. 1290: *De paagio piperis... pelliparia merces, draperia, graingne, Aluns, cuminum, cum primum operatum debent paagum.*

* **ALVO**. [Alga. DIEF.]

* **ALVOROCH**, pro *Alboroque*; quod Hispanus est Proxeneticum, seu proxenetæ salarium, *Le salaire de l'entrepreneur, du courtier*. Concil. Legion. ann. 1012. can. 25: *Et si voluerit dominus solidare diffinitum pretium, det hoc et sum Alvoroch: et si noluerit, vendat dominus laboris laborum suum cui voluerit.*

* **ALUPTARIUS**, ut *Alutarius*. Vide infra in *Aluta*. Necrolog. MS. eccl. Meld. fol. 86. v°: *Petrus monetarius, qui dedit ecclesiae beati Stephani unum stallum in foro juxta Aluptrarios.*

* **ALURA**. [Germanice des buycks mont. DIEF.]

* **ALUSAR**, *Manna*. Laur. in *Amalthea*.

* **ALUSTROSUS**, ORDEUM *ALUSTROSUM*, Purgatum, arista exemptum, ut videtur, Gall. *Ebarbē*. Charta ann. 1271. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 328. col. 2: *Item quando coppa debet relevari, debet refici hoc modo; debet inventiri ordeum Alustrosum, et de ipso ordeo debet fieri jumella una, et pugillus unus.*

* **ALUTA**, *Cordoan*, Gallice, in *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Aliud ex Cod. 7679: *Alutarii dicuntur, qui operantur in aluta, Cordonnier: alio nomine dicuntur Cordularini.* Vide mox *Alutum*. [* Pars sellæ. DIEF.]

* **ALUTARIUM**, Idem fere quod *Aluta*, Pellis præparata. Cod. MS. de redditibus Episcopatus Autissiod. ex Chartophyl. Episcopi ejusdem urbis: *De venta Alutarii. Duodena Alutarii venditi debet 4. denarios. De alutis. Duodecim alutæ venditæ debent duos denarios. De aliis coriis, etc.* Hinc vide est *Alutarium* amplius quid esse, quam *aluta*. Illud pelles maiores aut saltem majoris pretii, haec minores minoris pretii videtur designare.

* **ALUTARIUS**. [Sutor qui calceos ex aluta conficit. DIEF.]

* **ALUTES**, *Li logi in mondi*. Gloss. Lat. Ital. MS. [** Vide *Allutes*.]

* **ALUTUM**, *Cortex arboris quercina*, cum qua cerdones præparant corium. Vocabul. compend. [* Calceus peregrini. DIEF.]

* **ALUVA**. [Ut *ALIMA*. DIEF.]

* **ALUVIUM**, Canalis, rivus. Homag. comit. Armaniaco præstitum ann. 1418: *Item plus medietatem molendini in riparia Gertii facti et constituti, cum suis paxariis, ripariis,... aquis, Aluviiis, aquæductibus, et aliis juribus.*

* **ALVUS CURIAE**, *Politicum scriptum, commentaria, codicilli, tabulæ, monimen-*

ta, annalis historiæ libri. Sic Papias in MSS. Bitur. [** cod. reg. 4778: *Polipticum scriptum, comentaria, nuncupationes, codicilli, testamenta, codices, tabulæ, monumenta, annales, hystoriae, libri.*] Hispanica seu Vasconica scribendi ratio *Alvus curiæ*, pro *albus curiæ*. Ibidem: *Alvus prætoris, nomina curialium, ubi sunt scripti qui sunt recitandi. Tabula est albis litteris scriptos judices et senatores, etc.* [** cod. 4778: *Tabula est et albis litteris habet, etc.*] Quamvis *Albus* prædicto sensu non sit admodum nostri instituti, ob barbarum tamen modum, quo scribitur, hic duximus esse inserendum.

* **ALUX**. [Ut *ALLUX*. DIEF.]

* **ALUZ**. Testam. ærae 959: *Frontales paleas quatuor; palas glissas; duas alias palaz de Aluz; quinque casula; piscinam unam; greciscas tres de Aluz.* Vide Alveici. S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 109. scribit vocem originem ducere a latino *Aluta*, indeque *Pelles* minutissimas significare.

* **ALX**. [Alces, elan. DIEF.]

* **ALYPTINUS**, Sculptus. Papias: *Alyptina sculpta, depicta. Alyptes, sculptor, vel plagarus.*

* **ALYPUM**. [Alypon, pâquerette rampante. DIEF.]

* **ALYRUMNAE**, ita dictæ Magæ, apud Gothos. Vetus Gloss.: *Necromantia, Helliruna.* Jornandes de Rebus Geticis cap. 24: *Reperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Alyrumnas is ipse cognominat.* Hinc emendandus Michael Scotus lib. 2. Mensæ Philosophice 21: *Philometer Rex Gothorum, quasdam mulieres Yriugas, quas Gothi Alarinæ vocant, suspectas habens, etc.* Legendum enim *magas* [** sive *strigas*] et *Alyrumnas*. Trithemius in Breviar. annal. ubi de Marcomiro: *Vaticinantem a sagacitate vocarunt Alyrnam.* Hodie etiam a Germanis *Abrunen*, Magas vocari constat. Olaus Wormius in Monimentis Danicis pag. 514. 523. in Literatura Runica cap. 3. et in Fastis Danicis lib. 1. cap. 1. et lib. 3. cap. 3. ait, *Runas Danos literas suas, figurarum ductibus a cæteris aliis discrepantes, olim generatim vocasse; quarum qui busdam ad res gestas consignandas, et ad scribendum, aliis Magi in incantationibus et præstigiis suis uterentur.* Additique, literas istas inde *Ram runer* appellatas, seu *Runas amaras* et acerbæ, quod in perniciem aliorum plerunque earum céderet abusus: eos vero qui *Runis* erant instructi, quique Astronomia et Magiae operam dabant, *Runer*, vel a muneric præstantia *Adebrunner* dictos, quod in re literaria cæteros præcellerent: quod nomen ipsis etiam feminis attributum, unde vocem *Abruna*, *Aliruma*, et *alioruna* effinxerunt Scriptores, seu potius depravarunt.

RUNARUM sane nomen literis omnibus Danicis attributum constat, quas quidem in oblongioribus baculis scribere solebant, quod testatur, præter Fortunatum, Saxo Grammaticus lib. 4: *Prosciscuntur cum eo bini Fengonis satellites, literas ligno insculptas (nam id celebre quondam genus chartarum erat) secum gestantes, quibus Britannorum Regi transmissi sibi juvenis occisio mandabatur.* Id etiam probant varia istiusmodi *ligna* inscripta, ab eodem Wormio allata lib. 2. Fastor. Danicor. Antiqui autem, ait Brynolphus in Notis in Saxo-nem MSS: *Suas Runas, hoc est, literas tabellis ligneis, quas Spoldkele nominarunt, commiserunt, non atramento, pigmento aut colore illitas, verum cultellis*

incisas, etc. Hinc forte Runen Germani dixerunt pro *insusurrare*, quod faciunt Magi: unde *susurri magici*, de quibus diximus ad Cinnamum. Hanc porro *Runa* vocabuli vim firmat imprimis Fortunatus lib. 7. Poem. 18:

Barbara fraxineis pingatur Runata bellis,
Quodque papyrus agit, virgula plana valet.

Ubi *Runa*, pro litera, seu Germanorum characteribus sumitur: quo loco Codex MS. S. Germani Paris. habet *Rhuna*. Runicorum characterum tabellam exaravat idem Wormius in Literatura Ronica pag. 60. censemque, conjectura haud omnino improbanda, literas aut characteres, quos Chilpericum, Francorum Regem, Francicis addendos statuisse narrant Gregorius Turon. lib. 5. cap. 45. et Almoinus lib. 3. Hist. Franc. cap. 41. non Graecos, sed Runicos, id est, Gothicos fuisse. Hunc consulat velim, quisquis ejus argumenta volet expendere. Vide præterea Loccenium lib. 2. Antig. Suecicar. cap. 14. et Stephanum Stephanum in notis ad Saxonem Grammat. pag. 45. et seqq. His addit Salmasium de Hellenistica pag. 382. [** De *Runis*, literis antiquorum Germanorum exstat liber Guil. Grimmii; de *Alirunis*, Magis, vide J. Grimmii Myth. Germ. pag. 227. 583.]

* **ALYSSUM.** [Alysson, plante qui préserve de la rage, DIEF.]

ALYTARCHE, in leg. 2. Cod. Theod. de Equis curulib. (15, 9, 2 et 10, 1, 12) Qui ludis præerant, sic dicti, quod ludis, qui fiebant in honorem Deorum, τοις ἀλυταῖς, id est, μαστιγόφοροι, præessent, ut censem Varinus Phavorinus, Cujacius, et Jacob. Gothofredus. Nam *Rhabdoforos*, seu *mastiophorus* ab Elæis ἀλυταῖς vocatos scribit Auctor Etymologici: at Petrus Faber lib. 1. Semestr. cap. 18. ab ἀλύταις, quod est *lætari*, *exultari*, ac præ gaudio dissolvi, deducit, quod utique in ludis usuveniebat, ita ut Alytarchæ fuerint quasi publicæ voluntatis arbitri, seu *Tribuni voluntatum*, uti etiam appellabantur, qui ejusmodi ludorum curam habeant.

* **ALYTHINUS**, ἀληθίνος, Verus, genuinus. Vide *Filopares*.

* 1. **ALZARE**, vox Italica, Tollere, elevere, Gall. *Elever, exhauster*. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 152. ex Cod. reg. 4622. A: *Si quis habuerit in directo sua possessionis aliquam pravam viam occasione aquæ labentis, prædictam suam possessionem teneatur et debeat dictam viam Alzare et Alzari facere.*

* 2. **ALZARE**, f. Chalybs, Gall. Acier. Pedagia Saona ann. 1526: *Item pro lamis seu tabulis ferri ac Alzaris generis cuiuscumque, exceptis clavaturis ferri, a civibus den. x. cum dimidio.*

* **ALZENA**, Subula, Gall. *Alene*. Limborch. lib. Sent. Inquis. Tholos. pag. 71: *Quod emeret unam Alzenan sutoris ad interficiendum dictam Guillielmam... quæ rogavit, quod omnino perforaret eam cum dicta Alzena in latere in parte in qua erat cor.*

1. **AMA**. Ugutio: *Strix, gis, nocturna avis, de sono voce dicta, quando enim clamat, stridet. Haec avis a vulgo dicitur Ama, ab amando parvulos: unde et lac præbere fertur lactentibus.* [Sic etiam Isidorus fere ad verbum in Glossario MS. San-Germanensi.] [** Ex Isid. Orig. lib. 12. cap. 7. sect. 42.]

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Ama, vespertilio, Chauvesouris.*

2. **AMA**, **AMULA**. Papias: *Amæ, vasæ sunt, in quibus sacra oblatio continetur,*

ut vinum. Ordo Romanus: Tunc venit Subdiaconus, ferens in brachio dextro patenam, et in sinistro calicem, in quo recipiuntur Amulæ populorum, etc. Infra: Pontifice oblationes populorum suscipiente, Archidiaconus suscepit post eum Amulas, et refundit in calicem majorem, tenente eum Subdiacono, quem sequitur cum scypho super planetam Acolytus, in quem calix impletus refunditur. Ibidem: Ornato vero altari, tunc Archidiaconus sumit amulam Pontificis de Subdiacono Oblationario regionario, et refundit super colum in calicem, etc. Anastasius Bibl. in S. Silvestro PP.: Donavit Amas argenteas duas, pensantes singulæ libras denas. In Gregore IV: Ipse Pontifex fecit Amas argenteas 6. que præcedunt per omnes stationes, pensantes lib. 18.

AMULA, Minor *Ama*. Papias: *Amula, vas vinarium. Amulæ dicuntur, quibus offertur devotio, sive oblatio, simile orceonis. Glossæ MSS.: Amula, vas offertorium. Hamula oblatoria, in veteri Charta Cornutianensi, edita a Suaresio. Ordo Romanus: Amula argenteæ, ad vina fundenda paratæ. Anastasius Biblioth. in Gregorio III. PP.: Amulas superauratas paratæ duo. In Hadriano: *Calicem unum, Hamulam offertoriam unam.* Ita cum aspiratione scribit apud Ugutionem: *Hamula, fiala in similitudinem urceoli.* Chronicón Casinense lib. 1. cap. 28: *Tulit in coronis, basiis, et Hamulis, galribus, et cochleariis argenti libras 500.* Vide Gregorium M. lib. 1. Epist. 42.*

* Glossæ vett.: *Amula, fialæ altiores.*

* **AMAS**, pro *Ama*. Agnellus lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 162. col. 2. C: *Amas una, et ipsa bene sculpta, urceus ad aquam manu similis, et ipse aquimanile de supra ex argento investito talis.*

3. **AMA**, est etiam mensura vinaria. Charta Anselmi Abbatis Laurisham. apud Hubertum Leodiensem de Palatinorum Comitum orig.: *Persolvore autem debent Curtarii 4. Amas vini, et 20. malter siliginis.* Anselmus Leod. cap. 88: *Si pignoris loco vini poneret Amam.* Liber Ecccl. Leod. apud Chapeavillum: *Commemoratio D. Notgeri Episc. nostri, pro quo habemus Amam vini de Frangeis, et 12. modios speltae.* Vide Joan. Hocsemium in Henrico Episcopo Leod. cap. 3. in Adolfo cap. I5. Probat. Hist. Limburg. pag. 29. etc.

HAMA, Majus dolium vinarium, in Hist. Trevirensi pag. 221: *Triginta Hamas preparat, in quibus singulis singulos milites electos... collocat, etc.*

* Charta ann. 1237. in Chartul. 2. Flandr. ex Cam. Comput. Insul.: *Duodecim caratas vini apud villam nostram Arnhem persolvemus; quælibet etiam carata sex Amas continebit.* Gall. Ayme. Pax inter clerum et cives Leod. inita ann. 1287. tom. 2. Hist. Leod. pag. 398: *Ils pourront prendre huit deniers Liégeois à l'Ayme, et nient plus, dedans la cité de Liège. Amaige, Jus, quod pro qualibet Ama, seu dolio perforato exigebatur. Reditus comitat. Namurc. ann. 1289 ex Reg. sign.: Le papier aux aysselles, in Cam. Comput. Insul. fol. 79. v°: Encor a li cuens à Namur... les Amaiges, c'est asavoir... de chascune broke de cherveise, iij. deniers.*

Apud Latinos, *Ama* est vas aquarium restinguendis incendiis, de quo Juvenalis Sat. 14. vers 305. et Plin. lib. 10. Epist. 42. Contra Holstenius in Notis ad Passionem SS. Perpetuae et Felicitatis, ait, *amas* apud hos Scriptores fuisse falces grandiores, seu ferramenta re-

curva, longissimis contis suffixa, qualia incendi compescendi aut extinguendi causa passim apud nos conspicuntur: unde lex 12. D. de Instruct. leg. (lib. 33. tit. 7. fr. 12 § 18 et 21) *amas et harpagones conjungit.* [** Lib. 1. tit. 15. fr. 3. § 3: *Præfectum vigilum per totam noctem vigilare debere... cum dolabris et Hamis, ubi vulgo legitur armis.* Forcellino in voce *Hama* est, uti Graecum *Αμην*, vas quo aquam hauriebant, Dirksenius vero, Manual. Font. jur. Holstenii sententiam sequitur.]

* **AMABILLIMUS**, pro *Amabilissimus* legitur in Actis SS. Maii tom. 2 pag. 651. B.

* **AMABOLAGIUM**. [Anaboladium. DIEF.]

* **AMABREVITAS**, f. pro *Amabilitas*, vel *Amicabilitas*. Somneri Glossar. ad calcem Hist. Scriptor. Anglic.

* **AMACHYR**, Pretium virginitatis. Locus vide in *Marcheta*.

* **AMACIUS**. [Gall. lieux d'aisance sur un grand chemin. DIEF.]

AMADERE. Charta 69. inter Alaman. Goldasti: *Petivit, ut per precariam ei præstare deberemus, quod... ita fecimus in ea ratione, ut per annis singulis censum exinde solvat 15. sicas de cervisia... et in omni Zelga jornale unum arare, et 3. dies ascare, et 3. Amadere.* Id est, tres dies ad secandam, et 3. dies ad colligendam messem dare teneatur. Galli dicimus *Anasser*. [** Potius demeter, falce desecare, a Germanico *Abmähnen*, unde *Mad*, *Mah*. Quantum per diem fœniseca demetere potest. ADEL.]

* **AMADRIADES**, **ATES**. [Arbor, veldea arboris. DIEF.]

* **AMAFRACTUS**. [Anfractus. DIEF.]

* **AMAGABARI**, Idem qui *Almugavari*. Chronicón Ferdinandi Regis Castellæ inter Acta SS. Maii tom. I. pag. 347. D: *Discimus autem ex Nicephoro Gregora... Ronzerium Regis Aragonum Petri genitorem habuisse in exercitu suo mille Amagabarios, quos Latini pedites appellant.*

* **AMAJORAMENTUM**, Augmentum. Gall. *Agrandissement*. Archivum S. Victoris Massil. *Frejus* n. 10: *De Tribus Ferraginiis dant in Gonfanono cum Amajoramanto, etc.*

* Charta Matfredi Biter. episc. ann. 1092. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 182: *Et ipsum mansum... cum Amajoramanto, quod factum est retro usque in ipso cemeterio.*

* **AMAJORARE**, Augere. Charta Guillelmi D. Montispess. ann. 1103: *Vicarius non Amajorabit, nec minorabit placita Montispessulaní.*

* Charta ann. 1060. ex Tabul. S. Vict. Massil: *Si quis autem de nostris amicis hominibus atque feminis, de qualicunque loco sit, qui hanc donationem Amajorabit, etc.* Charta ann. 1103: *Vicarius non Amajorabit nec minorabit placita Montispessulaní.*

* **AMAIAMENTUM**, Datio ad censum et servitium, seu redditum annum et perpetuum, *emphiteosis*, nostris *Amasement*. Charta ann. 1288. in Chartul. eccl. Lingon. fol. 164. r°: *Guido Lingonensis episcopus contulit in emphiteosim seu in perpetuum Amaisamentum Petro, dicto de Camera, Jaquette uxori sua et eorum heredibus.. tringinta jornalia terre arabiliis.* Vide infra *Amaisonnamentum*.

* **AMAIASURE**, ut Infra *Amasare* 2. Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 80. v°: *Bertrandus, dictus Clergenoz, de Bordone dedit ecclesiaz Lingonensi, pro anniversario suo annis singulis, quandam domum suam, sitam in resorto de Culleyo*

Cothone, cum cuppis et aliis vasis necessariis ad Amaistandum vinum.

* 1. **AMALA.** [Succinum. DIEF.]

* 2. **AMALA.** [Gall. petite poignée, petit manche. DIEF.]

* **AMALACIA.** [Amalocia, camomille. DIEF.]

* **AMALAPHULA.** [Scilicet amula cum phiala. DIEF.]

* **AMALES.** [« Pueri qui pro annis sacrificant. » DIEF.]

* **AMALIGIES.** [Ambiguitas. DIEF.]

AMALI, Gens ita dicta apud Gothos nobilissima. Jornandes de Rebus Geticis: *Ordinant super se Regem Alaricum, cui erat post Amalos secunda nobilitas.* Infra: *Quis namque de Amalo dubitaret, si vacasset eligere?* Sub finem: *Huc usque Getarum origo, ac Amalorum nobilitas.* Hanc non uno prædicat loco idem Scriptor, ut et Senator. lib. 4. Epist. 39. lib. 5. Epist. 43. lib. 8. Epist. 9. lib. 9. Epist. 1. 25. lib. 10. Epist. 2. lib. 11. Epist. 1. 13. Ab gente ista nobilissima fluxere, opinor, *Amalasuntæ, Amalafredæ, Amalaburgæ, Amalarici,* et similia apud Jornandem nomina. [** Plura in Graffii Thes. ling. Franc. vol. 1. col. 252.]

AMALLUS, Advocatus illius, qui ad malum citatus est. Vide *Hamallus.*

AMALUPUS, qui et canicula recensetur ab Isidoro lib. 20. cap. 15. inter rustica instrumenta. [Et est, inquit, ferreus harpax, quia si quid in puteum decidit, rapit et extrahit, unde et nomen accipit.]

AMAMEN, inquit Auctor Brevioloqui, *Amamentum, amasurus, omnia idem, id est, amatio.*

* **AMANACUS.** [Amaracus, marjolaine. DIEF.]

* **AMANARE,** Extra manare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7618. Vide *Amanare;* quomodo etiam hic legendum est. [** Ita habet cod. reg. 7644. Sed fortasse legendum: *Amandare, extra mandare.*] *

* **AMANCIA.** [Gall. giroflier. DIEF.]

* **AMANDA,** pro *Emenda.* Gall. *Amande,* Multcta, apud Lobinellum in Glossario ad calcem Hist. Britan: *Nulla alia Amanda pro tali forisfacto ab illis hominibus exigetur.*

AMANDARIUS, Amigdalus, Gall. *Amandier,* in Capitulari de Villis cap. 70.

* **AMANDARE,** Emendare, reficere, Gall. *Amander,* *Raccomoder.* Chartul. SS. Trin. Cadomensis fol. 47. verso: *Radulfus tenet 2. virgatas terræ et unam mesuagiam...* Godwinus pro 1. virgata 16. denar. et ferramenta 4. caruchis, et clavos duobus auris annuatim, et 8. falliculæ et 8. sarclones, et *Amandare* pentururas hostiarum, etc.

* **AMANDICA.** Ex Instrumentis Ecclesiæ Brivatensis ann. 1365: *Fuit deliberata quædam cocha de espaglio Amandica pretio 8. sol.*

* **AMANDOLA,** vox Italica, Amygdala, Gall. *Amande.* Stat. civit. Astæ ubi de Intrat. portar.: *Amandolæ fractæ solvant pro centenario lib. viij. Amandolæ cum grolia, etc.*

* **AMANDRIARE,** Ital. *Ammandrare* est In unum colligere, coadunare. Statuta Mutin. rubr. 381. pag. 79. v: *Li, quorum terras Amandriant cum bestiis.* Id est, colunt, vel messes ex iis colligunt.

* **AMANDUS,** Bercarius in Hist. episc. Virdun. tom. 2. Spicil. novæ edit. pag. 235. col. 2: *Childebertus... dedit isti ecclesie duos Amandos super Morellam et Modinum.* Ubi Acher. in margine, f. Mansos.

AMANEGIA, Statuta Mediolanensis 2. part. cap. 366: *Si quis abstulerit schar-*

lionum, sive Amanegias, sive palos, vel Cayrones de aliqua planta vitis.

AMANERE, Gloss. Græco-Lat. *Amaneo,* ἀποχωτῶ, quasi seorsim et sejunctim maneo. Gloss. Lat. MS. Regium: *Amanet, extra manet.* Gloss. Arabico-Lat. *Amaneo, extra maneo.* Gloss. Isid. *Amanet, exspectavit.* Vide Salmasium ad Capitolin. pag. 82.

* **AMANGANARE,** Lapides, ligna aut quidvis aliud in hostem vibrare e certis machinis bellicis, quas *Mangana* vocabant. Chron. Parmense ad. ann. 1309. apud Murat. tom. 9. col. 879: *Bononienses vero venerunt in auxilium Ferrarie, et castrametati sunt ab alio latere Padi, et Amanganabant Venetianos existentes cum suo exercitu in Pado cum navibus.*

* **AMANITES,** ἄμαντης, Fungi species. Vita S. Sampsonis Xenodochi tom. 5. Junii pag. 276. B: *Deinde conjugem hilariter allocutus:* *Mihi videor, inquam, nihil mali sentire; sed tu sensim solve vincula plaqæ imposita.* Ea autem sic fecit, non sine magna qua officiebat molestia. Et hei mihi, dixit. *Quis est hic Amanites, qui plaqæ est impositus?* Id vero erat caro putrefacta et separata, quæ una cum pannis evulsa fuerat. Sic ergo sanatus, etc.

* 1. **AMANNUS,** Rudens, Funis ancoralis, nostris *Amare*, vel funis scandorus, vulgo *Haubans.* Sat. Massil. lib. 3. cap. 16: *Statuimus quod corderii omnes de Massilia teneantur speciali sacramento se non facturos per se, vel per alios...* *Amanno...* nisi de canabo femello et filo subtili. Vide infra *Amarrare.*

* 2. **AMANNUS,** pro *Ammanus;* sic apud Germanos et Belgas etiamnum dicitur *Prætor causarum civilium vel Consul, vulgo Amtman.* Vide *Amman.* Charta ann. 1298. in Suppl. ad Opera Miræ pag. 148 col. 1: *Nos Johannes D. G. Lotharingiæ, Brabantæ, Limbourgenæ dux, vobis baillis, Amannis, villicis, scultetus et justitiariis, etc. Ammanz,* in Ch. Gall. ann. 1380. ibid. pag. 168. col. 1: *Ammestre,* in Stat. ann. 1432. apud *Laguille* inter Probat. Hist. Alsat. pag. 74. col. 1: *Il doit y avoir trente et une personnes au sénat; desquelles dix du corps des nobles, et un Ammestre de l'un des corps des mestiers.* Et pag. 80. col. 1: *Six consuls ou Ammeisters.*

* **AMANS,** Adamus, Gall. *Diamant,* apud Rymerum tom. 1. pag. 879. col. 1: *Firmaculum cum duobus Amantibus de eodem thesauro, etc.*

* **AMANTILLA, ILIA.** [Gall. *valérianæ.* DIEF.]

* **AMANTINA.** [Amarantus. DIEF.]

* **AMANTISTES.** [Amethystus. DIEF.]

AMARA, *Cloaca, cubiculus, ὄπονθος,* in Gloss. Gr. Lat. ubi videtur legendum *tubiculus.* Hinc nostrum *Mare,* pro palude. Vide *Mare.* [Loco *Tubiculus* mallem legere *Cuniculus.*]

* **AMARACUM, CINUM.** [Unguentum ex amaraco confessum. DIEF.]

* **AMARAGO.** [Cichoreum. DIEF.]

* **AMARANTINA, IUM.** [Gall. *armoise.* DIEF.]

* **AMARATUNTA,** Vox factitia quæ cum aliis pluribus occurrit in versibus sequentibus quos eruditissimus vir. D. le Beuf Canonicus Autissiodor. ad calcem veteris MS. 12. sec. scriptos reperit cum hoc titulo, *Versus maligni Angeli,* atque morali eorumdem explicatione. Sic autem se habent:

Oppositum montem descendere cernis Orontem.
Arma tua dextra capies et fer caput extra,
Hinc gladio multos umbris mactabis inuitos.

Sed prius hoc unus puerorum fert tibi munus, Lanx quæ cum carne tibi dudum servit Agarne, Jam prælatura tibi constat munera plura, Hinc et gallina dat vocem, pandite linea, Panibus indutus piscesque videat minutos: Trax caput Orontis jacet hoc in corpore montis, Quem circumstabant acies, et vociferant: Amarantuna tibi codoxia noxia Nili, Pensa tibi dippus eris hoc in lumine lippus Victus amore pio; sic cantat maxima Clio.

Ubi *Agarne* dictum puto pro *Agarene,* *Codoxia* pro *Cacodoxia,* *Dippus* pro *Edippus,* unde arbitror ænigmaticos esse versus, quibus ad aliquam historiæ illius ævi partem alluditur. Certe hic versus

Prælatura tibi jam constat munera plura prælatum aliquem simoniaca labi infecatum arguere videtur.

* **AMARE SE AD INVICEM,** Phrasis Gallica, *Se porter amitié l'un à l'autre, s'aimer réciprocement.* *Charta* ann. 1814. in Reg. 50. *Chartoph. reg. ch. 77: Quod dictus Humbaudus, ante dictam joustam et tempore ipsius, erat cognatus et amicus bonus et legitimus dicti Guillelmus,* et multum se inter se *Amabant ad invicem.*

* **AMARELLUM.** [1° *Scyphus.* 2° *Cervisia.* 3° Genus virgulti amari: prunus armeniaca, cerasus juliana. DIEF.]

* 1. **AMARELLUS,** pro *Admirallus.* Praefectus maris apud Somnerum in Glos-sar. ad calcem *Hist. Scriptor. Angl.*

* 2. **AMARELLUS,** Avis aquatica, forma perinde ac anas, sed minor. Ab Aristotele lib. 8. cap. 3. de Histor. animalium *þópxa* appellatur. Ita in Medic. Salern. edita ann. 1622. pag. 178.

* 3. **AMARELLUS.** [Gall. *merisier.* DIEF.]

* 4. **AMARELLUS.** [Gall. *bruant.* DIEF.]

* **AMARENUS,** Species cerasi acris saporis, Ital. *Amarino,* cuius fructus *Amarindæ* dicitur. *Stat. Montis-reg. pag. 226: Et idem intelligatur de Amarenis et cerasis intus villam et extra.* Vide *Amarena.*

* **AMARESCERE,** Amarum fieri. *Libellus Episcoporum Italiæ contra Eliandum tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 96: Sed in eodem poculo, in quo gutta veneni infusa turgessit, mellis nihilominus Amarescit dulcedo.*

* **AMARIA.** [Semita qua singuli indecere debent viatores. DIEF.]

* 1. **AMARICA,** παπα, *Amaritudo.* Suppl. Antiquar. Vide *Amaritia.*

* 2. **AMARICA.** [Canum herba. DIEF.]

* **AMARICARE,** Exasperare, exacerbare, Amarum facere, vel defatigare, Joanni de Janua: *Italis, Amariccare.* Lucifer Calaritanus de Regib. apostat: *Quia Amaricaverunt me ipsi.* Gregorius Magn. lib. 12. Epist. 50: *Eumque a me tristem Amaricatumque repuli.* Adde lib. 5. Moral. cap. 2. et lib. 2. Miraculor. S. Bertini. cap. 5. Henric. de Knyghton lib. 1. cap. 14: *Tostius... Amaricatus indignanter recessit.* Nec scio, an legendum *amaricare,* pro *amarizare,* apud Plinium Valerianum lib. 1. cap. 17.

* **AMARICARI,** Amarum fieri. Vita S. Patricii Apostoli Hibernæ tom. 2. Martii pag. 555. B: *Flumen namque secus villam præterfluens, ex accessu rheumatis maris penitus Amaricabatur.* Vide Apocalypsin B. Joannis cap. 10. vv. 9 et 10.

* **AMARICATIO,** Dolor, nos dicimus *Ameritume d'esprit.* Vetus Charta apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 262: *Insuper firmamus vobis, ut si exinde alia qualiscumque charta inventa dederit supitus vobis, illam mittamus sine vestra dannitate vel Amaricatione.*

* **AMARICATUS,** Eadem notione. Mira-

cula S. Bertini : *Luminum delectabilium visu privatus, ac bimatu, vel eo amplius in hujus cecitatis permanit Amaricatu.*

* **AMARICINUM.** [Ut AMARACUM. DIEF.]

* **AMARICIUM,** *Unguentum : unde optima unguenta Amaritana vocantur.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Glossar. Lat. Ital. MS. : *Amaricum, Lo onguento amaro.* ** Gemma Gemmarum : *Amari-*
cum est quoddam unguentum pretiosum de amaraco factum. Vide Forcell. in voce *Amaracinus et Isid. Orig. lib. 4. cap. 12. sect. 8.* In Glossar. cod. reg. 7644. *Ama-*
racinum, Amaricum et Amaritanum le-
gitur.

* **AMARICUS.** [Amaracus. DIEF.]

* **AMARIEDES.** [Hamadryades. DIEF.]

* **AMARIFICARE,** *Amarum reddere, in*

Vocabul. compendioso.

* **AMARILLA.** [Gall. *valérianæ.* DIEF.]

* **AMARILLUM.** [Ut AMARELLUM. DIEF.]

* **AMARILLUS.** [Ut AMARELLUS, 3 et 4. DIEF.]

* **AMARINA,** Cerasi species aciduli saporis. Gall. *Griote*, Ital. *Amarina*, *Amarena* et *Amarella*. Charta pro Communia de Balneolo, ann. 1800 : *Aliqua persona non sit ausa accipere brote vitium nec arrestam nec Amarinas, nec malhos colligere in possessionibus alienis.* Vide *Amarenus.*

** *Genus virgulti amari*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Pro vimine, Gall. *Ozier*, aut quovis alio virgulto vinculis apto, usurpari videtur in Stat. Avenion. MSS. cap. *De banno arborum destructorum : Intelligimus ligna, trabes, planctiones, latae redortas, Amarinas, et alia que nemoribus colliguntur.* Stat. Massil. lib. 5. cap. 19. § 16 : *Item quicumque de alieno honore seu possessione capiet Amarinas, vel cannas, solvat pro qualibet Amarina ij. den.* Neque alio sensu accipienda videtur Charta pro Communia de Balneolo laudata.]

* **AMARISTA.** [Canum herba. DIEF.]

* **AMARITANUM.** Vide supra *Amari-*
cum.

* **AMARITARE,** pro *Amaricare*. Little-
ræ Martini Papæ Regi Angliae apud Rymer. tom. 2. pag. 235 : *Dictæ peti-
tivæ oblatio nostrum,.... Amaritavit ani-
mum.*

* **AMARITAS,** *Amaritudo.* Miracula S. Eutropii tom. 3. Aprilis pag. 741. E : *Sed quia prædictus citharista non Deo, sed denario decantabat, quam plurimum attulit Amaritatis martyri Eutropio mo-
dulatio cithariste.*

* **AMARITIA,** *Amarities, Amaror.* Gloss. Græco-Lat. : *Iluxplæ, Amaritia, Amari-
tudo, Acrimonium.* [Vide *Amarica.*]

* **AMARITILLA.** [Gall. *valérianæ.* DIEF.]

* **AMARITUS.** Ut *AMACIUS.* DIEF.]

* **AMARIUS,** pro *Armarius*, Custos li-
brorum. Capitula general. MSS. S. Victoris Massiliensis : *Unus liber in perga-
meno magnus fiat, et in armario tenea-
tur... hunc autem liberum per Amarum ejus fieri volumus.* Vide *Armarius.*

* **AMAROSTA.** [Canum herba. DIEF.]

* **AMARRARE,** a Gall. *Amarrer*, Ru-
dente ligare navim. Libert. Petras assisiæ ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647 : *Teneatur prompta dicta navis parata et Amarrata, prout hacce-
nus teneri consuevit.* *Amarer*, pro Portum intrare et ad ancoras stare, in Lit. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 579. art. 21 : *Pour ce que le hable de ladite ville (de Harfleur) pourraient em-
pirer, dont il convendroit lesdiz mar-*

chanz et leurs gens Amarer en la ville de Leure. etc.

* **AMARTHA,** *Miser, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.*

* **AMATHAT,** *Gloss. MSS. San-Ger-
man. : Amarthat, Cappadocum lingua
mensis Augustus dicitur. Papias MS. Bi-
tut. habet: Amarthat Capp. lingua Agmen
dicitur.*

* **AMARTIGENIA,** Græce, ἀμαρτίγενια, Peccati ortus. Vincentius Bellovac. : *Composuit et libello quos Græca appellatio prætitulavit Apotheosis, Psycho-
machia, Amartigenia.*

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : Amarthigenia, Græce, De Peccatorum origine.*

* **AMARUBIUM.** [Marrubium. DIEF.]

* **AMARUS,** *Locus amarus, Aridis, in-
gratus, macer. Siculus Flaccus de Con-
dit. agror. : Si quid Amari et incerti soli
est, id assignatione non datur. Columella
lib. 2. cap. 2 : Solum limosa paludis et
uliginis Amara.* Plinius lib. 17. cap. 5 : *Terra Amara, sive macra.*

* **AMARUSTA, USCA, USCUS, USTUS.** [Canum herba, MARJOLAINA. DIEF.]

* **AMASAGIUM,** *Reditus, qui ex vino
obvenit.* Vide mox *Amasare 2.* Charta ann. 1266. in Chartul. Buxer. part. 1. ch. 17 : *Quod pratum movebat de prioratu de Antul, ratione Amasagii. Amassages, eadem notione, in Charta convent. inter monast. Trenorch. et Petrum de Cabilone archidiac. Eduens. ann. 1320. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 96 : De vino quod dicti religiosi debent eidem super dictam domum,.... de quodam reditu,.... qui dicitur li Amassages.*

* 1. **AMASARE** in Lugdunensi pago est, Dare ad censem et servitium seu redditum annum et perpetuum. Charta D. Aobel civis Matiscon. ann. 1453. in pago Bellijocensi data : *Juxta quamdam terram quam nuper Amasavit dominus Humbertus de Challes sub servitio qua-
tuor denariorum Viennensium.*

* 2. **AMASARE, AMASIARE,** *Vindemiam colligere, et ex ea vinum conficerre.* Charta ann. 1238. in Chartul. Buxer. part. 9. ch. 1 : *Præcipio illi, qui pro tempore vinum dicti clausi Amasabit, seu custodiet, ut dictis fratribus Buceris . . . dictos octo modios integraliter annuatim imperiolum solvat.* Alia ann. 1250. ibid. part. 7. ch. 16 : *Cum ipsi (monachi) mihi concesserint, quod quandiu vixero possim Amasiare vina mea et ponere cupas meas et dolia, et alia utensilia in domo sua de Marre, etc.* Vide supra *Amasiare.*

* 3. **AMASARE,** *Edificare, mansiones extruere, vel etiam Attribuere et assi-
gnare, seu in mansionarios recipere, nostris olim Amaser. Charta ann. 1239 in Chartul. eccl. Lingon. fol. 140. v. : In dicta autem villa de Peigne, tam epis-
copus Lingonensis quam thesaurarius, jus habet recipiendi et amassandi (l. Amasandi) homines de foris venientes.* Charta ann. 1246. in Chartul. S. Juliani ch. 22 : *Quia dictæ terræ redactæ sunt ad curtilia, sive Amasatæ sunt; et ita decimæ prove-
nientes in talibus terris, quandiu sunt Amasatæ de consuetudine decanatus loci dicuntur minute et censentur jure minu-
tarum et non magnarum et dictam con-
suetudinem dicta ecclesia et dictus pres-
biter obtulerint se probaturos.* Reg. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1512. fol. 127 : *A esté accordé, baillié et livré.... une ma-
sure, lieu et pourprins.... à la charge de
le avoir fait Amaser bien et souffisam-
ment de maison manable, couverte de
tieulle, avec autres edifices, endedans
xij. ans.* Ibid. fol. 132. v. : *Mesmement*

*de Amaser icelles masure bien et souffi-
samment de maison manable et autres
edifices. Vide Admasare et Amasatus.*

* **AMASATUS** MANSUS in quo exstructa sunt ædificia, mansiones, Gall. Maisons. Charta Willelmi D. de Montepessulano, ann. 1103 : *Dono tibi... et in uno quoque manso Amasato de terra unam saumatam de lignis in Nativitate D. per singu-
los annos. Amaser, heritages amaser, non amase, amasemens, passim in Consuetudinibus municipalibus, Atrebatis. antiqua art. 62. 147. 160. Hesdin. art. 40. Tervanensi art. 1. Camerac. tit. 8. art. 12. etc. Contra, *Dismasatus. Castellarium Sparpalia dissasatum* in Charta anno 1255, apud Ughellum tom. 7 pag. 1440.*

* **AMASCERE,** Congerer, cogere, col-
ligere. Charta ann. 1120. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. avii col. 1134 : *De manso, quod Petrus Azali detinet cum omni sua obedientia, debetur curti scilicet obedientia operum, et terratici, et Amascere, cum vj. denariis.* Vide mox *Amas-*
ture 2.

* **AMASCO,** *Amare cupio, in Gloss. Isidor.* [Ad quod Grævius ait fortassis scri-
bendum, *Amare incipio, quamvis et ferri possit edita lectio. Diomed. lib. 1. Grammat. : Ab amo veteres inchoativo modo dicerunt Amasco* (**) *Aliquot editiones addunt Nævii locum : Nunc Amasco primulum.) Unde et]*

* **AMASCUS,** Amator, apud Plautum in Truculento, *mundulos Amascos*, quod idem Grævius post Dousam dicit male a Putschio in Diomede et ab editoribus Plauti in Amasios mutatum fuisse. Haec obiter post Grævium ad emendationem Plauti, licet parum ad nos pertineant.

* **AMASIA,** *Puella, amata, concubina, Gall. Maitresse.* Stat. Pallavic. lib. 2. cap. 41. pag. 107 : *Vir uxoratus qui Amasiæ teneat, puniatur et condemnetur in libris xxv. Imper. et ipsa Amasia publice fustigetur.* Occurrit præterea in Stat. Vercell. lib. 4. pag. 71. r. Ameresse, amaria, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Amiete diminut. a Gall. Amie, amica, apud Anonym. laudatum in Glos-
sar. ad calcem Poemat. reg. Navar. v. Chainse :

Foucher formant frestele
Pour s'Amie Aeliz.

* **AMASIATA.** [Gall. *message d'amour.* DIEF.]

* **AMASICULA.** [Amasiuncula. DIEF.]

* **AMASIOLES.** [Amasiunculus. DIEF.]

* **AMASION.** [Gall. *flasque, mou comme une tripe (omasum).* DIEF.]

* **AMASIONES,** pro *Amasii* dixit Pruden-
tius lib. Peristeph. hym. 14. v. 182.

* **AMASIRE,** In manso constituere. Charta ann. 1239. apud Rouverum in Reomoa pag. 262 : *Pacificati sumus in hunc modum, quod borda jam dicta ita maneant, quod Abbas vel Prior de Asiaco non possunt aliquem Amasire.*

* **AMASONES.** [Amazones. DIEF.]

* 1. **AMASSARE,** Percutere massa. Gall. Assommer. Instrumentum anni 1320. ex Archivo Massil. : *Per inimicos percuti et Amassari.*

* 2. **AMASSARE,** ut *Amascere*, Ital. Ammassare, nostris Amasser. Arest. se-
nat. Chamber. ann. 1492 : *Illi de com-
munitate bochiaverunt, et nemus in ipsis brotelli existens scinderunt, ceperunt,
Amassaverunt, et secum apud Molineta importaverunt.... Brochianites et nemus brotellariorum capientes et Amassantes re-
peri fuerunt.* Stat. civit. Astæ cap. 48. pag. 15. r : *Item quod aliqua persona non audeat vel presumat Amassare, ha-*

bere seu tenere letamen, terram seu brutorum aliquam in tribus mercatis de sancto. Occurrit etiam in Stat. Montis-regal. pag. 207. Alia notione, vide supra in Amasare 3.

* **AMASSARITIA**, [Supellex, instrumentum massæ rusticum : vel etiam mansus ipse hac suppellectili instructus. Diploma Ludovici Pii et Lotharii ann. 829. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 888 : Monasteriolum vero supradictum, cum omni integratitate, cum Ecclesiis, cellulis, territoriis, adiunctis, familiis, juste pertinentibus, cassis, Amassariciis, aldariciis, bovillaricis vaccariciis.] Vide Massaritia. [** Virgula post cassis videtur tollenda. Vide Massaritiæ cassæ et Murat. Antiqu. med. ævi. vol. 1. col. 878, ubi cassæ massariciæ laudantur ex charta anni 778.]

* **AMASSARIUS**. Vide Admissarius.

* **AMASSATOR**, Hispanis *Amassador*, Pistor, qui farinam subigit. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 69. ex Cod. reg. 4622. A : De numero Amassatorum grani et fornariorum, qui debent et possunt esse in quolibet cassali. Item quod in quolibet cassali possint esse duo Amassatores grani et unus fornariolus, et non plus.

* Nostris Amassouer dicebatur instrumentum, quo aliquid colligi potest, a Gall. Amasser. Charta ann. 1411. ex Pancarta episc. Carnot. : C'est ce que je Jehan Dalonville aveue à tenir de R. P. en Dieu Mgr. l'evesque de Chartres.... La terce de tous les monceaux bannez desdits champars, et doit estre cuillie o l'Amassouer, et sans retrainer ledit Amassouer, par où il aura passé. Alia notione, Amasserres, qui multas scilicet collectas habet pecunias, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

Se vous fuisseis vns triboulerres,
Ums useriers, uns Amasserres,
Ums flatterres, uns serf à gré,
Encor fuisseis en hau degré.

* **AMASSUS**, Acervus, cumulus, Gall. Amas. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 43. ex Cod. reg. 4624 : Camparii.... non possint.... nec eis licet facere Amassum eorum camparia bladæ, seu ipsum bladum camparia congregare vel Amassare nisi in Aviliiana.... Debeant ostendere.... dictum eorum Amassum bladi camparia dictis sindicis et consilibus, antequam illud tritulent vel tritulari faciant. Vide supra Amassare 2.

* **AMASUM**. [Omasum. Dief.]

* **AMATERCULA**. [Amasiuncula. Dief.]

* **AMATILLA**. [Ut AMANTILLA. Dief.]

* **AMATIO**, Acervus ex glebis terreis. Gall. Amas. Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 697 : In quibus quidem locis factæ fuerunt Amationes, ad reponendum dictos lapides pro limitando, et dividendo jurisdictiones prædictas.

* **AMATISTUS**. [Ut AMATIXUS. Dief.]

* 1. **AMATIVUS**. [Amore dignus. Dief.]

* **AMATIVUS**. [Gall. lavande. Dief.]

AMATIXUS, pro *Amathistus*, Lapis pretiosus, in Charta Heccardi Comitis Augustodunensis apud Perard. in Tabulis Burgundicis pag. 26. *Sigillus de Amatico*, in Testamento Haimonis Dom. Burbonensis. [Mabillonius noster qui priorem locum ex Heccardi Charta ductum citat lib. 2. de re Diplom. cap. 18. n. 2. legit bis *sigillum de Amatico*, non *Amatico*, et pro *Amathistus*, habet *Amethystus*: et quidem recte, sic enim vox Græca ἀμέθιστος reddenda.]

* Nostris olim *Amatitre*. Stat. aurifab. Paris. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 11. art. 4 : Nul orfevre

ne peut mettre sous Amatitre, ne sous garnat feuille vermeille, ne d'autre couleur, fors seulement d'argent. Art. 5 : Item. Nul orfevre ne peut mettre Amatitre avec balais, etc. Eadem repetuntur in aliis Stat. ann. 1378. ibid. tom. 6. pag. 389. art. 11. et 12.

* **AMATORIA**, *Philtra*, apud Ammianum lib. 29. et Rufinum in vers. Eusebii lib. 4. cap. 7.

* *Amatoria* potion in insaniam versus Carolum VI. scribit Bonincontrius in Annal. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 62 : *Carolus VI. vir omnibus præferendus, roboris magnitudine præclarus, una in pugna triginta milia hostium fudit. Deinde potione Amatoria in tantam prorupit insaniam, ut amentissimus factus sit.* Hujusmodi philtris aliiwise præstigiis, ut amore inspirarent, sœpi usi sunt majores nostri, quos idcirco pœnisi affectos non semel reperimus. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 303 : *Guilemeta, dicta la Tubée, confessa fuit quod ad suggestionem quarundam mulierum, quas consulta fuerat super hoc ut amor, quo ipsa et Reginaldus, dictus de Charronne, se ad invicem diligebant, cresceret et caleret inter eos, ipsa ad cimiterium SS. Innocentium Paris. accedens, unum os cuiusdam cadaveris seu mortui hominis ceperat et secum detulerat, et delatum in ignem posuerat et conjuraverat ex parte patris, matris, fratribus et sororibus, obsecrans ut, sicut illud os ardore ignis calebat ibidem et comburebat, arderet et caleret cor dicti Reginaldi mariti sui, ut cito ad ipsam accederet et reverteretur; et quod hoc quadrages vel ultra fecerat, quod tamen ad suum propositum dicerat sibi minime profuisse; quodque tot vicibus vel ultra, sal ceperat et in palma posuerat et sputo seu saliva sua commiscuerat, et commista simul in ignem, ut prius, posuerat, verba prædicta vel similia et ad finem et intentionem prædictas, dicens et asserens quod sibi sentit, prout tenet firmiter, profuisse. Item et quod a nundinis de Landico ultimo præteritis fuit annus elapsus circa, ipsa per suggestionem similem duos pedes talpa dextri lateris secum tulit, ut inde fortunum melius et prosperos eventus haberet; propter quæ dicta Guilemetta adhuc carceribus detinetur.* Alia ann. 1355. in Reg. 84. ch. 205 : *Johanna, dicta la Lorraine, concessit quod certam quantitatem pulveris ligati infra modicum telæ, ... ipsa supponeret novem evangelios; et hoc facto deferret eisdem, ad finem.... quod dicti conjuges discordes, per hoc ad concordiam ducerentur.* Similia occurrint in Lit. ann. 1352. ex Reg. 81. ch. 397. ann. 1383. Reg. 123. ch. 4. et ann. 1395. Reg. 149. ch. 50.

* **AMATRICES**. [Dea, vel vires, vel humores arbitoris. Dief.]

* **AMATURIRE**, Meditari, amare, apud Laur. in Amalthe. ex Cathol.

* *Amati* vero nostris olim pro *Abatu*, *accablé*, *chagrin*, anxius, animo fractus. Monstrel. vol. 1. cap. 47 : *Lesquels Liegeois générallement demourerent en leur pays très dolens et Amati de la douleur, qui leur estoit advenue.* Robert. Bourron in Merl. MS. : *Si vous di que, pour son partement furent Amati et couroucié li plus vaillant de la court.* Le Lusidaires :

Mult i ot riche baronne ;
Mais ele estoit mult Amati,
Quant Jacob vint li senescus,
Qui mult estoit Preu et vassaus.

* **AMATUS**, Eadem notione qua Ama-

tixus. Excerpta vett. auctor. apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. pag. 59 :

Flammivolum vincens rutilans in curribus aurum
Strato solo recubat, tunicolor Amati.

* **AMAYNAMENTUM**, Mansio, domus Charta ann. 1340. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 180 : *Attento quod inimici domini nostri Francorum regis plura domicilia et Amaynamenta eidem Petro destruerunt, in remunerationem præmissorum eidem, quoddam hospitum.... concedimus.* Vide Mainamentum.

* **AMBACTALIS**, Ab *Ambactus* statutus, vel qui in usu est per comitatum. Vide Ambactus. Præceptum Caroli IV. imperat. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 132 : *Novemdecim metatas et triginta quinque virgas seu decempedas Ambactales, in Dombirch ducentas quadraginta novem metatas, et centum ac septemdecim decempedas Ambactales.* Non semel rursum infra.

AMBACTUS, Cliens, servus conductus; vox Gallica. Festus : *Ambactus, Ennio, Lingua Gallico servus dicitur.* Glossar. *Ambactus*, δοῦλος μοθωρός, ὁ Ἔβνος. Cæsar de Bello Gall. de Equitibus Galliæ agens : *Eorum, inquit, ut quisque est genere copiisque amplissimus, ita plurimos circum se ambactos, clientesque habet.* [** Oberlinus ad hunc locum (lib. 6. cap. 14) monuit nummum Gallicum apud Pellerin, Recueil de Médailles, t. 1. pl. 3. habere parte antica caput bovis, cum inscriptione **AMBAC-TUS**.]

Remanet etiamnum in Germania et Belgio vocabuli vestigium. Nam in civitatibus passim Flandricis, aliquisque non nullis Ambachten ejusmodi Corpora dicuntur, que unum sibi legunt, cuius auctoritatem perinde atque capitis sui venerantur. Unde etii Ambachten heeren Belgico idiomate, *Ambactorum* quasi *Dynastæ* intelliguntur, aut certe viri tales, penes quos sit rerum summa, et in coloniis territoriisque dominatus. Regiones ipsæ in Ambactias distribuuntur : unde pro, in comitatu Engelberti, aliquando in diplomatis legere est, in Engelbrechtes Ambachte, vel Ambechte, uti testatur Freherus lib. 1. Orig. Palat. Apud Keronom, *Officina, Ambahti : Officium, Ambahti* : *Officia, Ambaht*, expnnuntur ; Apud Kilianum, *Ambacht*, est officium, præfectura, jurisdictione civitatis. Lexicon Germanicum vetus apud Lipsium lib. 3. Epist. 44 : *Ambachtman, ministri.* Quam vocem Somnerus a Saxonico emebat man. minister, et emebat a h i a n, ministrare deducit. Joan. Stiernhookus lib. 2. de Jure Sueonum vetusto cap. 4. pag. 207. scribit, servos in jure Gotthico. Sudermanico et Westmannico, *Ambat*, nominari, idemque videri quod *Ambacht*, apud Cæsarem, nisi quod apud Suecos hodie tantum feminis tribuitur. At Salmasius lib. de usuris, nequaquam vocem esse Gallicam contendit, hæcque Festo addita esse ab illius Abbreviatore, et in Cod. MS. haberi post hæc Festi verba : *Aut [Am] præposito loquelaris significat circum ; unde supra servus Ambactus, id est, circumactus dicitur.* Vide eumdem ad Hist. August. Pithecum lib. 1. Advers. cap. 8. Pontanum in Gloss. Turnebum in Advers. Cluverium in Germ. antiqu. lib. 1. cap. 8. 13. etc.

* **AMBON** Domnus Ludovicus le Pelletier existimat *Ambactus* vocem originem ducere ex Britannie minori, ubi *Am* Circum, et *Bac* Naviculam et Comitatum significat. Quam autem facile *Am-*

*bactus ex Am et Bac ductum sit, nemo non videt. Si tamen non placet hæc origatio, aliam suggester idem Auctor. An, inquit, articulus apud Armoricos in Am ante B mutari solet; *Bagad* autem vel *Bagat* Turbam significat, ex qua componitur procerum familia vel comitatus. Hinc quasi sua sponte nascitur *Ambagatas*, quæ vox in Latinam versa produxit *Ambactus* quam facilissime.* [** Vide de hac voce quæ habent Schilfster. in Gloss. voce *Ambacht*, Wachter. in Gloss. voc. *Ambacht* et *Achien* et Frisch. in Lex. voce *Amt*. ADEL.] [** Vide Grimmii Antig. Juris pag. 304, n° 6. et ejusdem Grammat. tom. 2. pag. 211. Apud Ulfiam est *Andabaht*, quo vocabulo Gothice reddit Græcum Ἀνδρίτης in Evang. Joh. cap. 7. v. 32. 45 et 46. cap. 18. v. 3. 12. 18. 22. Math. cap. 5. v. 26. Luc. cap. 1. v. 2; διάχονος in Epist. ad Rom. cap. 13. v. 4. cap. 15. v. 8. In libris Francice scriptis hac voce redduntur latina: *Villicus, conductor, minister, decurio, levita, procurator, satelles, major, exactor*. Locos vide apud Graffium in Thesauro Ling. Franc. vol. 3. col. 25. Anglosaxonibus est *Ambcht*. De etymo vide Graffium l. 1. et Bosworthii Lex. Anglos. 6. z. Suecis *Ambrud* erat Supellex, instrumentum. Quæ hodie prævaluit significatio *Ministeri, officii, etc.*, Francicis et Anglosaxonicis scriptoribus jam erat usurpata. In legib. municip. Hamburgensium et Lübeckensium *Amblüde* sunt Opifices, fabri. Vulgari autem significatio *Amt*, proprie *Ambt*, olim *Ambacht* est Officium, magistratus, officium judicis, peculiariter ejus, qui rure auctoritatem exercet, *Advocata*. Apud Haltausium in Gloss. Germ. col. 21. legitur ex Dipl. Theod. Comit. Hollandie ann. 1083: *Judicariam potestatem in Alcmere, que Ambacht vocatur teutonicae*. Dipl. ann. 1291: *Justitia temporalis sive advocatio, quod est Ambacht*. Diplom. ann. 1230: *Fidelibus nostris dedi in feodium jurisditionem, quæ Ambacht dicitur*. Vide *Ambadt* et *Ambaxia*; hæc enim vocabula euclidem esse originis nullus dubito.]

* **AMBAGARIUM** [Ambifarium. DIEF.]

* **AMBAGENA**, *La pecora cum doy fols immolata*. Glossar. Lat. Ital. Ms. Vide infra *Ambigua*.

AMBAGES. Thwroczius in Maria Regina Hungar. cap. 4: *Et Ambages, ut suasionibus regem feminine erga populum spretum reddenter, cunctas regni ad partes mittit*. i. submissas personas, seu ministros fideles, quibus callida plenaque *ambagis* consilia committi possunt. Hanc vocem vulgo ducunt ex am et ago: sed mox laudatis D. Lud. le Peltier ex eodem Britannico fonte existimat promanare, ex quo *Ambactus*.]

* *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: Ambages, Trufflez, Gallice.*

AMBAGIBALIS CHARTA. Charta vetus in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 69: *Chartam Ambagibalem ibidem præsentabant, quam Bertha ad ipsos infantes suos fecerat, ubi habebat incertum, dum adivebat, et in partes duas Leogisilo quondam conjugem suo, quam et suam tertiam ad usum tenerit. Vox luxata, ni fallor, forte legendum auditionalem, de qua Marculfus lib. 1.*

*** *Ambagilanem rectius cum Mabillonio lib. 1. de Re Diplomatica cap. 2. n. v. legendum vellem. Chartam, inquit, Ambagibalem lego apud V. Cl. Stephanum Baluzium, Miscel. tom. 3. pag. 168. pro quo Ambaginalem præfert Codex Ecclesiæ Cenomanensis. Quo no-*

mine Chartam, quæ adversario ambages facessit, significari puto. Præterea non *auditionalem* posse legi ideo videtur, quod Charta *audientialis*, seu *auditionalis* de qua Marculfus lib. 1. cap. 28. ea sit, quæ quis ad audientiam principis evocatur; illa autem Charta *Ambagibalis* sit nomine ipsius Berthæ, nihilque in ea agatur de Principe.

* *Nescio utrum felicius Auctores Tract. novi de re diplom. tom. 5. pag. 672. intelligent de donatione mutua inter virum et uxorem; ab *ambo* et *Agina*, qua voce *uxor* significatur; vel de Charta, qua inter hæredes dividuntur bona; aut tandem de bonorum inter duos liberos divisione a matre facta, quorum partem tertiam sibi ad usumfructum retinet.*

* **AMBAGIES**. [Ambages. DIEF.]

AMBAGINES, pro *Ambages*, Difficultates, calamitates. Glossæ Gr. Lat. πεπλος, *Amfractus, circuitus, ambago* [Supplem. Antiquari: *Ambago, περιδεσμος τόπος, Amfractus.*] Isidorus Pacensis Episcopus æra 772: *Abdimelec ex nobili familia super Hispaniam Dux militum ad principalia jussa; qui dum eam post tot tantaque prælia reperit omnibus bonis opimam, et ita floride post tantas labores repletam, ut dices augustalem esse malogranatum, tantam in ea pene per 4. annos irrogat petulantiam, ut paulatim labefactata a diversis Ambaginibus maneat executa.* [** Edit. ann. 1729. habet: *Abdimelech... tantaque pericula... tantos dolores... angustale esse malogranatum... Ambagibus maneat excicata.*]

AMBAGIOSUS, Circulosus. Glossa MSS.

* **AMBAGIUM**, Dubietas, dubium. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 701. F. ubi de S. Wernhero puero Martyre: *Unde jam recitata, vigore legitime prescriptio etiam centenaria cum fide bona, non minimam habere auctoritatem absque Ambagio sunt credenda.*

AMBAISSARIA. Vide *Ambascia*.

* **AMBANARE**, Ambire, cingere, claudere. Gall. Entourer. Libert. Avignoneti ann. 1356. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 3. pag. 77. art. 12: *Quod pro reparando et fortificando, Ambanando et compiendo castro nostro regio dicti loci Avenioneti, . . . ipsi consules. . . possint gratis.... de fustibus et lignis nostrorum dictæ patriæ forestarum capere moderate. Vide mox*

* **AMBANNUS**, Repagulum, transversarium lignum inter duo alia arrectaria et existantia positum. Gall. Barriere, sic dictum quod ambit, circumdat. Libert. novæ bastidae de Solemniacone ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 20: *Item quod totum emolumentum... de tabulis... pro merceriis et aliis mercimonii existentibus in domo communis, seu subtus dictam domum communem, et circumcircaria in platea majori communis dictæ bastidae, intra Ambannos dictam plateam circumvenientes, tabulis ipsorum Ambannorum ad utilitatem illorum habentium ipsos Ambannos et tabulas... exclusis; si deinceps, et perpetuo remaneat consilibus et universitat prædictis. Eadem habent Libert. novæ bastidae Vallis-regal. ann. 1329. in Reg. 66. ch. 1028. Vide supra *Ambanare* et mox *Ambarum*.*

AMBAR, AMBARE, MERA, vulgo *Ambræ*: Stercus piscis. Lexicon ἰατρικὸν, "Αμπαρ μυρεψικὸν, κόπτρας ἰθύνως. Joan. de Janua: *Ambræ, species valde cara, et dicitur ab ambrosia*. Historia Translat. S. Sebastiani cap. 15. n. 74: *Revulsoque sarcophagi operculo, mirifice virtutis Am-*

bare suaviter redolentis viri faciem demonstrant. Jacobus de Vitriaco lib. 3. Hist. Orient. pag. 1143: Magnam partem delitiarum Ægypti in auro et argento, perlis et pomis Ambræ, filis aureis, etc. Vocem Mauris familiarem esse observat Philander ad Vitruvii lib. 8. cap. 3. Vide Serapionem lib. Aggregat. cap. 196.

* **AMBARAGO**. [Ambago. DIEF.]

* **AMBARIUM, AMBARRATIUM, AMBARIUM, AMBARRUM, Ambitus seu septum ad munimentum oppidi vel castri ex barris seu repagulis constructum atque a liciis distinctum. Stat. Avenion. ann. 1243. ex Cod. reg. 4639. cap. 80: Nec etiam extra civitatem habeat vel faciat aliquis sinoratum in Ambarris, liciis, vallatis, etc. Ibidem cap. 81: Item. Statuimus quod de liciis, vel prope licias per cannam, vel de Ambaris, vel de stribus, lapides vel terra non accipientur, sine consensu curiaz. Rursum cap. 100: Statuimus quod awallata, liciæ et majora fossata usque ad Ambarrum, et de Ambarriso usque ad majus Ambarrum, mensuretur totum tenementum communis undique circa ambitum civitatis, et in extremitatibus awallatorum ponantur termini apparentes. Inventar. MS. ann. 1366: Vendidit Bernardo de Borda hostiaro dom. nostri Papæ quoddam hospitium suum, cum locas sibi contiguos, sicut extra Ambarris civitatis Avignonensis in via crosa, etc. Charta ann. 1340. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 180: Quoddam hospitium.... situatum in Ambarris Condomii. Quo ultimo loco idem videtur esse quod Barrium. Vide in hac voce, et infra Anambarium.**

* **AMBARURALIS**. Processio Ambaruralis. Quæ circa bona ruralia fit, apud Eveillon. cap. 29. pag. 293. et in Stat. synod. eccl. Andegav. pag. 74.

* **AMBASATIA**, Legatio, Gall. Ambassade. Acta S. Sebaldi tom. 3. Aug. pag. 770. col. 1: Post itaque prolicas inquisitiones, magnifica Ambasata dirigitur.... regi Daciæ filia cuiusdam comitis in regno Franciæ. Vide *Ambascia*.

* **AMBASATOR**, Legatus, internuntius, Gall. Ambassadeur. Convent. inter Joanne Meingre et Gabr. Mariam de Vicecomit. Pisarum ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. 460: Spectabilis et strenuus miles dom. Johannes dom. Castri-morandi sindicus, Ambasator et procurator illustris et magnifici D. D. Johannis le Meingre, dicti Bouciquaut, etc.

AMBASCIA, Legatio, injunctum munus, negoti peragendi ac conficiendi alicui demandatum munus. Lex Burgund. Addit. 1. tit. 17: *Quicumque asinum alienum extra domini voluntatem præsumperit aut per unum diem aut duos, in Ambascia sua. Pactus Legis Salicæ tit. 1. § 3: Si in dominica Ambascia fuerit occupatus. Alia Editio habet Ambascia. Pitheca: Si in jussione Regis fuerit occupatus. Ex quibus liquet, Ambasciam, idem sonare quod Jussio, munus scilicet alicui demandatum, nostris Commission. Nec scio, an aliter accipi debat in Poenitentiali S. Columbani: Qui præsumit facere Ambasciam, non permittente eo, qui prætest, libera et effrenata processione, absque necessitate, 50. plagi inhibetur. Id est, qui ex patria egredi, vel peregre profici profligari præsumit. Nam ita Ambasciam sumitur in Lege Burgund. nempe pro itinere in Legatione obeunda. Vocem hanc inde retinuere Itali, quam pro anxiate ac fastidio usurpant; forte quod qui ambasciam suscipiunt obeundam, morosi sint et anxi*

ut plurimum : cuiusmodi sunt, qui negotiis alienis implicantur. Dantes :

*Et pero lievo su, vinci l'Ambascia,
Con l'animo, che vince ogni battaglia.*

Et alio loco :

Non ti meravigliar, ch' io n' abbia Ambascia.

[** Vocabuli etymon varie variis accersunt; plurimi a Gallica voce *Ambactus*, Germ. super. *Ambacht*, ita ut *Ambascia* proprie sit officium et ministerium quodcumque, nobile et ignobile, et *Ambasciare*, *Ambachten*, ministrare. ADEL. Vide supra *Ambactus*, Diezii Grammat. vol. 1. pag. 24. et Raynouardi Lex. Rom. pag. 69. vol. 1.]

AMBASCIARE, Legationem obire, seu potius nomine alterius quidpiam efferre, nuntiare, referre. Hincmarus Epistola 13. ad Ludov. III. Regem : *Remitto autem illum ad vos, ut coram fidelibus vestris, aut profiteatur se ita dixisse, aut veraciter deneget, talia vobis ex mea parte Ambasciasse. Unde puto, ut sicut in nomine interpris est, ita sit et in Ambasciato.* Nam ipse frater noster a vobis ad me rediens *Ambasciavit* mihi ex vestra parte, ut pedem meum basaret. Idem in Visione Bertholdi Presbyteri : *Et Ambasciavi ex illorum parte, quod mihi jussum fuerat.* Ubi *Ambasciatum*, est sermo ipse legati seu nuntii. Sicque ea videatur vox accipienda in inscriptione Epistolæ Pauli PP. quæ extat in Codice Carolino, et tom. 3. Hist. Fr. pag. 378 : *Exemplar... Epistolæ, in qua continetur Ambasciatum (malim Ambasciatum) Remedium Episcopi et Andecarii Comitis, qualiter justitias B. Petri... apud Desiderium quondam Regem ex parte reperitur, et reliquas justitias faciendum pollicitus est.* Ubi *Ambasciatum* non est legatio ipsa, quod vult Gretzerus, sed legati rerum a se actarum narratio, vel relatio : tametsi id ipsum interdum sonet, ut in Capitulari de villis cap. 16 : *Si iudex in exercitu, aut in vaca seu in Ambasciato, aut alicubi fuerit, etc.* [** ap. Pertuum : *in ambasciato vel aliubi.*] [** ap. Pertuum : *in ambasciato vel aliubi.*]

AMBASCIARE præterea dicebantur Proceres, qui ab Episcopis aut Abbatibus interponebantur, ad donationem aliquam pro suis Ecclesiis ab Imperatoribus aut Regibus impetrandam. Has enim donationes *Ambasciasse*, id est, suo interventu obtinuisse dicebantur illi, eoque nomine Chartas ipsas subscribebant, in quibus semper mentio fiebat, has donationes ad illorum preces factas fuisse. Charta Caroli Calvi ann. 877. apud Miræum in Donat. Belg. [** Operum vol. 1. pag. 502.] : *Signum Caroli gloriostiss. Imp. Aug. Domina Richildis Imperatrix Ambasciavit.* Alia Carloganii Regis Franc. [** Apud Baluz. in Appendice ad Capitul. col. 1510. num. 117.] : *Pridie Nonas Martii ann. 5. regni, Indict. I. Actum apud Truphiacum villam... Theodericus et Anscharius Comites Ambasciaverunt.* Alia ejusdem Regis apud V. Cl. Steph. Baluzium in Notis ad Concilia Narbonensis pag. 71 : *Dat. prid. Non. Junii, ann. 3. Indict. 4. Norbertus Notarius ad vicem Archiepiscopi recognovi. Hugo venerabilis Abba hoc Ambasciavit.* Ubi observandum, Chartam hanc rogatu ejusdem Abbatis concessam esse. Charta alia Caroli C. pro Ecclesia Narbonensi apud eundem V. Cl. Steph. Baluzium in Appendice ad Capitularia n. 78. sic clauditur : *Hudolricus incilius Marchio hoc Ambasciavit.* Ita apud Perardum in Burgund. pag. 155. aliud Diploma ejusdem Caroli C. sic pariter clauditur : *Audacher Notarius*

ad vicem Gauselini recognovit et subscripsit. Boso Comes Ambasciator. Data, etc. Ubi *Boso Ambasciator* dicitur, quod ad illius preces Carolus donationem fecerit, quod quidem ex contextu Diplomatici patet : id est, *interventu*, uti habetur in aliquot aliis Chartis Lamberti et Berengarii Regum Italæ, Ottonis I. Imperat. et aliis apud Ughellum tom. 2. pag. 124. 125. 129. 130. 194. 203. 208. 209. 518. Denique describitur Charta alia Caroli Simplicis pro Abbatia Auriaciensi a P. Dominico a Jesu Carmelita, in Vita S. Geraldii, [** ap. Mabill. in SS. Bened. sec. V. pag. 8.] quæ sic clauditur : *Willemus Comes Ambatiavit.* Nec scio, an vim vocis alio verborum contextu expresserit *Æftfryth Regina*, Eadgari Anglorum Regis uxor, in subscriptione, quæ extat apud Selenum ad Eadmerum pag. 159. quæ sic se habet : *Ego Elfthryth legitima præfati Regis conjux, mea legatione Monachos eodem loco, Rege annuente, constituens, crucem impressi. Nam legatio idem est quod ambascia.*

AMBASSIARE, Eadem notione. Charta Carolomanni Regis pro S. Nazario ann. 880. tom. 4. Gall. Christ. Inter. Instr. col. 64 : *Actum apud Nerondam villam in Dei nomine feliciter, Amen. Theodosicus Comes Ambassiavit.*

AMBASIATA, Gallis, *Ambassade*. Matretructus : *Nuncium, Ambasiata*. Brevisq. : *Ambasiata est legatio Conciliorum vel Principium in causis suis. Carolus IV. de Vita sua pag. 105. Edit. Reineccii : Ludovicus Bavarus solemnum suam Ambasiatam ad Regem Joannem misit.* [Epist. Juliani Cæsarini ad Eugenium IV : *Utinam ubi nota essent pericula, quæ hic sunt forte et sine forte, non venisset cum tali Ambasiata, cuius fama magnum generat scandalum.* Andreas Presbyter Ratisponensis in Chron. Bavariae ad ann. 1472 : *Misit etiam illuc Rex jam dictus Ambasiatam suam, quibus de negatus fuit salvis conductus, et sic absque andientia abierunt.*] Adde Thwrocziun in Ludovico Rege Hungar. cap. 4. et Joannem Carmessonum in Vita sancti Petri Thomasii cap. 5.

AMBASSATA, Legatio. Rymer. tom. 5. pag. 188 : *Nicholinus de Flisco Romanum curiam... in Ambassata nostra priudem adveniens.* Spicil. Acher. tom. 6. pag. 148 : *Requierunt ut ad Ambassatam suam in consistorio publico explicandam audientiam preberet.*

AMBASSIATA, Eadem notione. Nicolai Episc. Botronensis Relatio de Itineri Nitalico Henrici VII. Imper. ad Clementem V. PP. apud Murat. tom. 9. col. 887 : *In Taurino venit Rex Romanorum mense Octobris. Tunc cum eo pauci erant. Illuc venerunt Romani ad eum, qui in Ambassiatam veniebant ad vestram sanctitudinem.*

AMBASSIATIO, Eadem notione, apud Matthæum Paris pag. 381.

AMBASCIARIA, Legatio, in Hist. Curtius lib. 4. cap. 3. [Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1262. apud Murat. tom. 6. col. 590 : *Et adduxerunt secum legatum unum Domini Papæ, scilicet Archiep. de Sassari, qui Januæ stetit per multos dies, et exposuit in consilio Ambasciarium suam ex parte Domini Papæ.*]

AMBAXARIA, Eadem notione. Acta Capit. Gener. Ord. Prædicat. ann. 1268. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1750 : *Item, a recipiendis Ambaxariis et legationibus, fratres quantum poterunt se substrahant et excusent.*

* **AMBAISSARIA**, Negotii peragendi ac

conficiendi alicui demandatum munus. Pactum inter Carolum I. Andeg. et Provinc. comit. et cives Arelat. ann. 1251 : *Item, si qui cives Arelatenses eligerentur per dom. comitem vel ejus curiam ad eundum in Ambassiarium, dictus dom. comes vel ejus curia provideat eis de expensis.* [** Provincialibus Ambaixaria et Embayssaria.]

AMBAXIATA, in Vita Jacobini *Gelu* Archiep. Turon. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1949 : *Anno 1415. Penultima Maii fui missus ad Concilium generale Constantiense... Fui præsidens Ambaxiata, etc.*

AMBASSEATA, Eodem significatu, apud Vincentium *Cigault* de Bello Italico.

AMBASSERIA, Epistola. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 832. ubi de S. Humilitate : *Nunc reminiscare doni continuui et illarum pulchrarum rerum magnæ pulchritudinis, et Ambasseriæ magnæ dulcedinis, quas mihi transmisisti ad plus diligendum.*

AMBASSIATA, Eadem notione. Chronicon Melicense pag. 341. col. 1 : *Reus ob hoc carceri juxta Prælati arbitrium mancipetur, sicut is qui munuscula, eulogias, Ambassiatas seu literas, aut quascumque alias res dat vel accipit absque licentia sui Superioris.*

AMBASCIATOR, AMBASSIATOR, AMBAXIATOR, Legatus, internuntius, qui iussa Regis, aut domini sui defert. [Gall. *Ambassadeur*, alias, *Ambaxeur*; Ital. *Ambasciatore*, Hisp. *Ambaxador*.] Auctor Brevisq. : *Ambasziator est Legatus Principis in arduis negotiis.* Concil. Constantiop. sub Menna Act. 4. pag. 696. Edit. 1618 : *Heraclius Diaconus Ambasziator Euphræmii Patriarchæ Theopoli.* Stephanus Diaconus et Ambasziator Episcopi Cæsareensis. Vide Thwrocziun in Attila cap. 18. in Ludovico cap. 4. etc. [Vitam S. Zenobii Episc. Florent. tom. 6. Maii pag. 54.]

AMBASCIATOR, pro *Ambassiator*, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 650. [** *Ambasziator*, in *Constabel*, in *Vocab.* Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. *Ein Fürstenbot*, in Gemm. *Gemm.*]

AMBASCIATOR, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 457.

AMBASCIATOR, Mediator, arbiter, supra in *Ambasciare* secunda notione, Gall. *Arbitre*, *Mediateur*, *Entremetteur*.

AMBASSIATRIX, Mediatrix. Menoti Sermones fol. 170. : *Media Ambassiatrice paenitentia.*

AMBAYSSATOR, ut *Ambassiator*, in Charta anni 1284. ex Codice MS. Musæi D. Brunet, fol. 74.

IMBASSIATOR, Negotia Ambassiatoria, tom. 1. Monast. Anglic. pag. 154.

Istorum vocabulorum etymon varie varii accersunt : quidam enim, ut Scaliger, Salmusius ad Hist. Aug., Vulcarius, Spelmanus et alii, a voce Gallica *Ambactu*, *Cliens*, deducunt, ut *ambascia* sit legatio, obita a cliente aut famulo; *ambasziator*, famulus ipse, cui legati onus imponitur, aut cui res quæpiam mandatur perforenda. Lindenbrogius a Germanico *ambacht*, opera, *ambachten*, operari, deducit, cui subscribunt Paulus Merula et Wendelinus : ita ut *ambasziator* sit, qui operas suas locat ad obeundam legationem, quod certe quidam per honorifica legatorum negotiatio[n]e indignum censem. Albertus Acharius in *Vocabulario Italico ab ambulare*: alii denique ab Hebræo etymon accersunt. Vide *Origines Francicas et Italicas* V. Cl. *Egidii Menagi*.

* **AMBASCIATA**, AMBASSIATA, Munus alicui demandatum, nostris Commission. Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 51 : Ambasciatas sibi impositas a vicario vel alio officiali fideliter et veraciter facere, etc. Falsam Ambasciatam facere, ibid. lib. 3. cap. 52. Stat. Pallavic. lib. 1. cap. 3 : Currerius deputatus ad servendum officio teneatur et debeat fideliter et legaliter citationes, Ambasciatas, praecpta, et sibi alia quaecunque commissa... facere. Vide Ambassiatata, alia notione, in Ambasciare. [** Vide Raynouardi Gloss. pag. 69. vol. 1. n° 4.]

* **AMBASIARI**. [Envoyer en ambassade. DIEF.]

* **AMBASIATOR**, Cui aliquod negotium demandatur, in Stat. Vercell. lib. 3. pag. 61. v°. Vide alia notione in Ambasciare.

* **AMBASITOR**. [Ut ambasiator. DIEF.]

* **AMBASSIA**, ut supra Ambasciatata. Placit. ann. 845. apud Murator. tom: 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 938 : Portabamus pastas ad Veronam, et alias Ambassias, quas nobis mandabant da parte sancte Marie. Pluries ibi.

* **AMBASSIATRA**, Legatio, Gall. Ambassade. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 14. pag. 28 : Elegit... dominos et magnates, quos solenni Ambassiatra ad adversarios suos Francie destinavit.

* **AMBATRUM**. [Cortina quæ totum circumdat lectum. DIEF.]

* **AMBATUALIS**, Una hostia. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **AMBATUS**. Gloss. in cod. reg. 7644 : Ambatum, ambitionem.

* **AMBAXATA**, Legatio. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 305 : Ambaxatam solemnum pro pace et concordia reformatis imperatori mittentes, etc. Ambaxaria, et Ambaxiata, Vide in Ambasciare.

* **AMBAXIOQUI**, Circumeuntes catervatim, apud Festum.

* **AMBEGA**. [Ambiguus. DIEF.]

* **AMBER**. Vide Ambra.

* **AMBERGAMENTUM REGUM**, f. Locus ita dictus, eo quod Rex aut Dux aliquis ibi fuerit hospitus vel castra posuerit. Charta restorationis Abbatiae S. Michaëlis in Eremo ann. 961. in nova Gall. Christ. tom. 2. Instr. col. 409. E : Item ex membris et dependentiis dicti feudi sunt quinque aedes ab omni tributo immunes in dicta urbe; tres in parochia S. Michaëlis, quæ ab uno capite tangunt Ambergamentum Regum, etc.

* **AMBESUS**, Circumcisus; ab eod. compotiorum, Glossar. vet ex Cod. reg. 7613. [** Gloss. cod. reg. 7644 : Circumesas.]

* **AMBI**, Servi, in Gloss. cod. Reg. 7644. ex Placido. Apud Maium pag. 435 : Amui.

* **AMBIANENSIS MONETA**. Vide Moneta Baronum.

* **AMBIBAGARIUM**. [Ambifarium. DIEF.]

* **AMBIBALLUS**, Hircus villosus, in eod. Glossar. Cod. reg. 7613.

* **AMBICIOSIA**. [Ambrosia. DIEF.]

1. **AMBIDEXTER**, Aptus ad gerendas res, tam spiritales quam temporales. Statuta Collegii de Monte-acuto apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. : Quod si eis nullum continget vere Ambidextrum reperiri, monens prædictos dominos, ut in spiritualibus magis idoneum præferant in temporalibus aptiori.

2. **AMBIDEXTER**, Judex, qui ab utraque parte dona accipit. Galli dicent: Qui prend à droite et à gauche. Bracton. lib. 3. tit. de Corona cap. 1: De Viceco-

mitibus et aliis Ballivis Ambidextris, qui capiunt de utraque parte. Adde Rastalum in hoc verbo.

* **AMBIDEXTRIA**, Munera ab utraque parte accepta, apud Rymerum tom. 7. pag. 166. tom. 8. pag. 27. tom. 11. pag. 445.

* **AMBIDOLE**, forte pro Amigdale. Computus Joannis de Ponciaco tom. 2. Hist. Dolphin. pag. 284 : Item pro 5. libriss de pipere, 5. de zinibero... 11. libriss et uno quart. de zaccaro, et 25. libriss de Ambidolis, et 10. lib. de risis, etc.

* **AMBIENTER**, Sollicite, diligenter. Vita S. Nicetii Episc. Lugdun. tom. 1. Aprilis pag. 10. D : Sic etiam indubitanter atque Ambienter consurgere jugiter ad Matutinos studuit, ut exordia ipsius officii semper ipse coepisset. De conventione inter Adalardum S. Victoris Abbatem et Willelmum Vicecomitem de Villa Cathedrae ann. 993. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 349. E : Abbas vero missis bobus capit terram, quæ est ante Ecclesiam S. Damiani Ambienter excolare, et hoc illuc rumpere terram ad facientes condaminas.

* **AMBIENTISSIME**, in Epist. 9. inter Francicas tom. 1. Hist. Franc.

* **AMBIES**. [Ambiguitas. DIEF.]

* **AMBI FARIE**, AMBIFARIAM, Bifarre. Ugutio : Ambifariam, discretim, id est, ex ambabus partibus. Utitur Apuleius in Apologia, pag. 276, 3. Ambifarie dixit Claudianus Mameritus lib. 1. de Statu animæ cap. 2 : Quicquid afficitur contrariis congruentibusque pariter obnoxium Ambifarie subditur passioni. Vide Amfariam. [** Vide Forcell. Gloss. in Cod. reg. 7644 : Ambifariam, pro duabus partibus posuit, sive pro ambabus.]

* **AMBIGARIUM**, ex ambabus partibus, in Gloss. cod. reg. 7644.

* **AMBIGENA**, Androgynus, hermaphroditus: utriusque generis, seu sexus. Petrus Blesensis Epist. 9 : Ambigena non generant, teste Hippocrate, etc. [Hic locus non reperitur in Epist. laudata, saltem in Edit. operum P. Blesii ann. 1667. Laurentius in Amalthe. nulla Hippocratis facta mentione habet: Ambigena, hermaphroditæ, androgyna, quæ non generant. Plinius autem lib. 8. de Semiferis animalibus: Ambigenæ, semiferæ, quæ ex fera et domestica bestia nascuntur.]

* **AMBIGENA**. [Ambiguus. DIEF.]

* **AMBIGIATUS**, Furtum jumentorum, pro Abigeatus. Vide in hac voce et Abigetus. Lit. remiss. ann. 1347. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 296 : Interfecerunt dictos duos nuncios, quos invenerunt dormientes, scindendo gargatam, et deinde ceperunt dictos duos equos... Item quod prædicta factura negare non potest dictus denunciatus,..... mortem duorum nunciorum, et furtum, et rapinam et Ambigiatum.

* **AMBIGIES**. [Ambiguitas. DIEF.]

* **AMBIGINES**, Loca flexuosa, anfracta, in Gloss. Lat. MS. Regio Cod. 1013. et apud Papian. Vide Ambago.

* **AMBIGIOSUS**, Papiæ, Circulosus, ambagibus plenus: forte Ambaqiosus. [Gloss. Sangerman. Ambigiosus, Circulosus, aut per Ambages circuens. Johan. de Janua : Ambiguus ab ambages dicitur... Ambiguos, dubitabilis vel ambagibus plenus. Sic et in Glossis lubentius legerim Ambiguos, quam Ambigiosus : quod tamen ferri potest.]

* **AMBIGIRE**. [Ambigue loqui. DIEF.]

* **AMBIGNA**. [Ut AMBIGUA OVIS. DIEF.]

* **AMBIGONIUS**, dicitur ille triangulus,

qui hebetem angulum habet, Ugutioni ; vox hibrida.

* **AMBIDEXTER**, Apud Ugutionem scribitur male. Legendum Ambigonius vel potius Amblygonius, ut in Papia MS. Bituric. Componitur ex ἀμβίλιον, obtusus, et γωνία, Angulus : adeoque est vox proprie Græca.

* **AMBIGUA** Ovis dicebatur, que cum geminos pareret, cum ipsis altrinsecus positis sacrificabatur: unde derivatur, quasi ab utraque parte habens agnos. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide Martinii Lex. v. Ambegnus, et supra Ambagena.

* **AMBIGUERE** [Dubitare. DIEF.]

* **AMBIGUOSE**. [Ambigue. DIEF.]

* **AMBIGOOSUS**. Vide Ambigiosus.

* **AMBIGUUM**, Indefinitum. Frontinus de limitib. agror. : In Ambiguo videtur hic ager, et velut indefinite remansisse. Idem de Coloniis : Pro æstimo libertatis legem sunt securi, ubi termini Ambiguum nunquam receperant.

* **AMBIGUUM**. [Ambiguitas. DIEF.]

* **AMBILA**. [Saepum. DIEF.]

* **AMBILOGIA**. [Ambubaja. DIEF.]

* **AMBILLOQUUS**, Bilinguis, qui nunc hoc, nunc illud affirmat, unde Ambilogium, talis locutio. Ugutio et Joan. de Janua.

* **AMBINARIUS**. [Ambifarius. DIEF.]

* **AMBIO**, ONIS, i. Leccator. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. leg. Ambro. Vide in hac voce.

* **AMBIOSUS**, Quod ambiat honores, Desiros, Prov. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7637.

* **AMBITA**, f. Chors, Gall. Basse cour, ab Ambire sic appellata. Charta Guillelmi Comitis Claromont. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 62 : Et in Sayaco ubi est grangia et Ambita, comprehendi fontes, qui sunt prope et supra Ecclesiam de S. Vincentio.

* **AMBITARE**. [Ambire. DIEF.]

* **AMBITIES**, Ambito, Ugutioni.

* **AMBITIO**, 2. Paralip. cap. 16 : Posueruntque cum super lectum suum, plenum aromatisbus et unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eum Ambitione magna. Ubi Mamotrectus : id est, apparatus magno, et Græc. Edit. : καὶ ἐποίησεν αὐτῷ ἔργον μεγάλη ἡστὸν σφῆδα. [Spiricil. Acher. tom. 7. pag. 537 : Hoc itaque solenne tempus (Translationis S. Eloquii) consilio suo B. Forannanus in melius reformatore desiderans, quatenus majoris Ambitionis et venerationis dies et solemnitas recolenda ab omnibus magis amplectetur. S. August. Epist. 23. ad Maximinum : Transit Ambitio. S. Paulinus apud eundem Augustinum Epist. 94 : Senatorie dignitatis Ambitio.]

* **AMBITIOSIA**. [Ambrosia. DIEF.]

* **AMBITIRE**, pro Ambire, Blandiri, interpellare. Fulbertus Episc. Carnut. Epist. 21. ad Abbonem Floriac. Abb. apud Mabill. tom. 4. Annal. Benedict. pag. 167. ubi de Magenardo in Carnutense S. Petri Monasterium intruso : Sedet nunc ille Primas in Abbatiae suggestu, sæculari potentia fretus, de peracta Victoria gloriósus, fautores eius Abbates, Episcopos atque ipsum Papam Ambitione, ne quid gravius statuarit in illum, modis omnibus elaborat.

* **AMBITOR**, pro Ambitus, in Ampliss. Collect. Marten. tom. 1. col. 22. Utuntur Lampridius et alii inferioris ævi.

* **AMBITUO**, pro Ambitus, dixit Apuleius in Asclepio.

* **AMBITUS**, Peristylium, Claustrum, Gall. Cloître. Ambitus proprie idem ac circuitus, Gall. Enceinte, circuit; quare

sumitur aliquando pro ipso claustrō, quod in oblico subintelligitur. Gall. Christ. tom. 3. col. 750. ubi de Abbatia S. Martini Majoris: *Jacere dicitur in sacele quod est in Ambitu, (supple claustr.)* Ibidem col. 751. D: *Sepultus est in cæmiterio communī fratrum in Ambitu, prope gradum lapideum superiore quo ex Ecclesia in Ambitum descendit.* Schramb. Chronicon Melicense pag. 425. col. 1. in Memoriali Visitatorum ejusdem Monasterii ann. 1451: *Pro debita clausura sint octo januae Ambitus, et duas de Basilica et dormitorio, etc.*

* 2. **AMBITUS**, Inter vicinorum ædificia, locus duorum pedum et semis, ad circumeundi facultatem relictus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [** leg. semipedis, ex Isid. Orig. lib. 15. cap. 16. sect. 12.]

IN AMBITU, Circa, quomodo Galli dicunt, aux environs. Ethelwerdus lib. 4. cap. 3: *In eodem anno post Pascha, in Ambitu letanias, cometa apparuit.*

AMBIVERTIBILIS, In utramque partem versatilis. Anonymus de Miracul. S. Servatii n. 56: *Ambivertibile vultu oculos convertit.*

AMBIVIUS, Idem quod Bivius. *Amvium iter*, apud Dudonem lib. 3. de Actis Normannorum.

AMBIX, Vas materiæ testeæ, vel viæ. Cælio Aureliano Sicciensi lib. 4. Tardar. passion. cap. 7. "Aphæt, Hesychio, Atheneo et aliis.

* **AMBIZARE**, [Bombicare. DIEF.]

AMBLACIUM, Instrumentum rusticum. Adalardus in statutis antiquis S. Petri Corbeiens. lib. 2. cap. 1: *Ipsi dent unusquisque ad hortum, cui deservit, in tertio anno aratum 1. cum Amblacio et conjuncis, quando necesse fuerit.* [** In voce *Conjuncum* et apud Guarardum post Polyptychum Irminonis legitur: *jugum cum Amblacio*. Unde doctissimus editor Irmin. in Glossario: *Amblacius, annulus virginis flexibilibus contortisque efformatus, cui paxillus jugi inseritur, isque annulus aratri temonem extremum adunquamque, in ipsum introductum, retinet atque attrahit.*]

* Idem prouersus quod *Amblai*, in Libert. Jonville ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 300. art. 38: *Voulons el occroyons que lidit habitant aient hernoix de cherrees, puissent prendre et coillir hars, rortes et Amblaix, en touz nos bois de Jonville, pour maintenir les charuages.* Et *Ambley*, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 135: *Le supplicant print une des verges pour teurtre (tordre) et faire des Ambleyz à charrete.* Ex quibus colligitur *Amblacium* proprie esse Cratis genus ex virginis flexibilibus et contortis efformatum sic dictum, quod carrum ambit et cingit ut in eo certæ merces vehi possint.

* **AMBLATOR**, f. *Amblaciiorum* artifex. Occurrit in Instr. ann. 1864. inter probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 303. col. 2.

AMBLYGONIUS. Vide *Ambigonius*.

1. **AMBO**, Pulpitum, tribunal Ecclesiæ, ad quod gradibus ascendit. [Gall. Jubé.] Papias: *Ambonem dicendo, gradum significamus.* Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. 6: *Ambo ab ambiendo dicitur, quia intrantem ambit et cingit.* At constans est doctiorum sententia, a voce Græca αναβάνειν, Latinam formatam. Hesychius ait, ἀμβονας esse τὰς καταβάσεις τῶν ὄρων. Lexicon Græc. MS. Reg. Cod. 930. "Αμέων, παρὰ τὸν βῶν, τὸ βαλίων, καὶ ὁ ὑψηλὸς τόπος. Aliud Cod. 2062. "Αμέων, ὁ ὑψηλὸς τόπος, παρὰ βῶν, βῶν καὶ ἀνάθων, καὶ κατὰ συγκοπὴν ἄμβων. In-

fra : οὐδὲν, δὲ τῆς πέτρας ὅπερ. Paulus Warnefridus in Episcopis Metensib. in Chrodegango: *Construxit etiam Ambonem auro argento decoratum, et arcus per gyrum throni ante ipsum altare.* Historia Episcoporū Autisiodor. cap. 45: *Ambonem ibi vitem aspiciens, cryptis honestissime compotis desuper, honorifice constructum locavit.* Anastasius in Sergio PP.: *Hic fecit Ambonem et incubrium in Ecclesia, etc. Pulpitum Ecclesiae semel ac iterum vocat Victor Tunensis.*

Ad condescendendum ambonem duplex patebat ascensus, ut ex Silentario probavimus in Descriptione S. Sophiæ n. 75, quod firmatur præterea ex iis, quæ habet Durandus lib. 4. Ration. cap. 24. n. 17: *Dicitur autem Ambo... quia gradibus ambitur. Sunt enim in quibusdam Ecclesiæ duo paria graduum, sive duo ascensus in illum per medium chori, unus a sinistris videlicet versus Orientem, quo fit ascensus: alter a dextris, videlicet versus Occidentem, quo fit descensus.* Ugutio: *Ambo, pulpitum ubi ex ambabus partibus sunt gradus.* Anastasius in S. Silvestro PP. pag. 17: *Fecit Basiliacum B. Laurentio Martiri... in qua fecit gradum ascensionis et descensionis, etc.*

In ambone legebantur *Lectiones*, *Epistolæ* et *Evangelia* in sacris Liturgiis. Ceremoniale Episcopor. lib. 1. cap. 12: *Ambones, ubi Epistolæ et Evangelium decantari solent.* Chronicon Casinense lib. 3. cap. 19: *Gradum etiam ligneum ejusdem operis extra chorum, Ambonis in morem pulcherrime statuit, in quo et nocte Lectiones, et Epistolæ ac Evangelia ad Missas præcipuarunt festivitatum legerentur.* Ita Editio Angeli a Nuce: nam Broliana perperam *Umbonis* præfert. Benedictus III. PP. Epist. 12. ad Episcopos in Regno Caroli constitutos: *Qualetor olim sacrorum fuit conjunctus numero Clericorum, adeo ut in divinis celebrandis mysteriis more Subdiaconorum sacras Lectiones condescendens Ambonem populo nuntiaret.* Gregorius Nazianz. Orat. I. in Julianum pag. 59. de eodem Juliano: *'Η τῶν θείων θανατηνώστης ποτέλογίων, καὶ τῆς τοῦ μεγάλου βίου μάτος ητιωμένος τιμῆς.* Niciphor. Callist. lib. 14. cap. 10: *Τὸν τὸν ἄμβωνα, ὁ βίου τὸν ἀναγνωστῶν ἔστω.* Vetus Inscriptio Romana apud Mabillonum tom. 4. Analect. pag. 486. In Ambone S. Petri:

Scandite cantantes Domino, Dominumque legentes:
Ex alto populi verba superna sonant.

In ambonis parte superiore bini erant gradus, alter altior, in quo Evangelium legebatur, alter inferior, in quo Epistola. Ordo Romanus: *Subdiaconus vero, qui lecturus est, ascendit in Ambonem, ut legat, non tamen in superiore gradum, quem solet ascendere, qui Evangelium lecturus est.*

Neque tantum Lectiones et Evangelia, sed etiam quæ ad populum recitanda vel exhibenda erant, in ambonibus recitabantur aut exhibebantur. S. Martinus I. PP. in Synodo Lateranensi: *Capitulo numero novem in Ambone prædictans, etc.* Annales Francorum ann. 800: *Ipse Pontifex coram omni populo, in B. Petri Basilica Evangelium portans, Ambonem condescendit, invocatoque Trinitatis nomine, de objectis se criminibus jurejando purgavit.* Vide Anastasium in Pelagio PP. Capitula Caroli Mag. lib. 1. cap. 88. [** rec. 82. ex Capit. ad Ecclesiast. ann. 817. (Baluz. 816) cap. 6.]: *In Ambone ipsa auctoritas coram populo legatur.* [Translatio S. Judoci inter Acta

SS. Benedict. sæc. 5. pag. 546: *Hoc (miraculum) eodem rogante in festivitate S. Johan. Baptiste Wido Abbas Ambonem ascendas populo narravit.*] In ambone Imperatores coronatos testatur Theophanes pag. 405. 418. 419. 426. et Auctor incertus post eundem Theophanem pagina 491.

In ambonibus etiam orationes, seu sermones, habebantur ad populum. Ephanius lib. 10. Histor. Tripart. cap. 4: *Episcopus vero, Eutropio sub altare jacente, nimiique repercuesso timore, residens super Ambonem, ubi solebat prius facere consuetum sermonem.* Iso Magister de Miraculis S. Othmari Abbat. cap. 4: *Quendam Archipresbyterum Ambonem condescendere, ac vice sui sermonem ad populum facere jussit.* Prudentius Peristeph. Hym. 11. de S. Hippolyto:

Fronte sub adversa gradibus sublime tribunal
Tollitur, Antistes prædicat unde Deum.

S. Fulgentius Homil. 10: *Dum sanctæ prædicationis, jubente nunc sancto Patre, altissimum condescendimus thronum, vestris immolaturi sensibus verbi Dominicæ sacrificium, Dei primitus expectamus eloquium, qui loquenter facit mutum, ut cum nos gradus condescendimus absidæ, ipse descendat de throno colorum, qui inclinavit cœlos, et descendit, etc.* Socrates lib. 6. cap. 5: *Καθεστεῖς ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, ὅπερ εἰσεῖτε καὶ πρόθερον ὅμιλεῖν, χάριν τοῦ ἐπακούεσθαι.* Cæterum erat adhuc Romæ veteris ambonis forma in Ecclesiæ S. Clementis, S. Pancratii, et S. Laurentii extra muros. Vide quæ de ambone Ecclesiæ Sophianæ concessimus in ejusdem sædis Descriptione n. 74. 75.

* *Ambo figuram lapidis sancti monumenti designat, quem Angelus cum evolvisset ex ostio monumenti, proclamabat resurrectionem Domini.* Ita German. II. patr. CP. Theor. rer. eccl. ex interpr. G. Herveti.

* 2. **AMBO**. *Ad Ambos ad ambos*, Phrasis Gallica, *Deux à deux*. Notitia ann. 851. ex Chartul. Lemovic. : *Tunc adstantes, qui illuc aderant, caterva non modica bonorum hominum, interrogarunt leges eorum ad ambos ad ambos: at illi uterque nunciaverunt se esse Romanos.*

* **AMBOBAYA**, [Ambubaja. DIEF.]

* **AMBOGNA**, [Ut AMBIGNA. DIEF.]

AMBOLAGIUM. Vide *Anabolagium*.

* **AMBOLLA**, [Abolla. DIEF.]

* **AMBOLODIUM**, [Gall. *pupitre tournant*. DIEF.]

* **AMBONISTA**, [Gall. *prédicteur*. DIEF.]

* **AMBOSCA**, Insidiæ, Gall. *Embuscade*. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Charthoph. reg. ch. 19: *Congregavit 25. balessterios et duos homines eques (equites) armatos et illos posuit in Ambosca seu indicio (insidio) in quodam nemore.* Vide infra *Ambuschia*.

* **AMBOSTA**, **AMBOTA**, Quantum pugno vel manu ex acervo frumenti alteriusve rei capi et contineri potest, idem quod *Puginata*. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 269. ex Cod. reg. 4622. A: *Venditores grani et leguminum de Taurino non teneant dare Ambostis.* Charta eccl. Litudun. ann. 1345: *Debet quinque bichetos et quinque Ambotas frumenti.* Ibid. : *Unius Ambota et dimidie.* Vide *Ambostis*.

AMBOSTIS, *Pugillus, pugnus*, in Gloss. Arabicо-Lat.

* **AMBOTUM**. « *Vas vinarium minus, unde reliquis majoribus mensura admpletur.* » DIEF.]

¶ 1. **AMBRA**, Ambarum, Gall. *Ambre*. Relatio pro canonizatione B. Aloysiis

tom. 4. Junii pag. 1142. B: *Coadjutores ex societate et sacristarum deponunt, magnum Poloniam Marescalcum.* B. *Aloysio argenteam lampadem dono dedisse, et alium sex candelabrum ex Ambra. Vide Ambra,* et mox *Ambre.*

2. AMBRA, AMBRUM, AMBER, Anglo-Saxonibus, Vasis vinarii genus, vel mensura: ex Latino *amphora*, ut videtur, deducto vocabulo. Leges Inæ Regis Westsax. tit. 74. apud Brompton. 12. *Ambra cervisia Walsce.... 10. plena Ambra butyri.* [** Ap. Wilk. tit. 70: twelf Ambra. Nominativus est Ambra, Germanis hodie *Eimer*. De origine vocis vide Grimmii Gramm. vol. 3. pag. 456. et Graffii Thesaur. Franc. vol. 3. col. 148.] Leges Adelstani Regis apud eundem tit. 3: *De duabus meis firmis dent eis singulis mensibus Ambra plena farinæ.* [** Concil. Greatanl. Præf. § 1.] Liber Evidentiarium Ecccl. Christi Cantuariensis: *Et reddere debet 120. mensuras, quas Angli dicunt Ambres, de sale.* [Tabularium Parthenonis SS. Trinit. Cadom. fol. 23: *In Eskenevilla.... III. Villanos et dimidium, et redditum.... II. gallinas de pullagia... et XIII. bordarios, qui dant... I. modium salis et II. Ambros de salinis ejusdem ville.*] Cujus vero quantitatis fuerit amphora, pluribus tradunt Lambardus et Spelmanus. Nessio, an *amphora* apud Will. Thorn. pag. 1804. lin. penult. sit idem, quod *Ambra*. Vide *Ambra*.

* **AMBRAGO.** [Ambago. Dief.]

AMBRE, Idem quod *Ambra*, vel succinum et electrum, Gall. *Ambre*. In hoc autem distinguuntur *ambra* et *succinum*, quod *ambra* bituminis genus sit in littus maris ejectum, quod aeri expostum durescit, odorem spirat suavem, et sit cinerei coloris: succinum vero succus sit arboris induratus, flavus et nullum diffundens odorem. Bernardus Thesaurarius de acquisitione Terræ Sanctæ apud Murat. tom. 7. col. 838: *Recepta autem sunt ad utilitatem Reipublicæ pro majori parte Egypti delicie in auro et argento, et pomis, perlis, Ambre, filis aureis, et filacteris variis.* Rymer. tom. 8. pag. 428. col. 1: *Unum par Pater noster de Ambre.* Id est, sacrorum globulorum series quam Gallice vulgo dicimus *Chapelet*. Hujusmodi vero series sæpissime fiunt ex electro: quare per *Ambre* hic significari puto succinum vel electrum. Vide *Ambra*.

* Hæc sic emendanda ex D. *Falconet*: In hoc autem distinguuntur *ambra* et *succinum*, quod *ambra* bituminis genus sit oceanii Orientalis proprium, cinerei aut nigri coloris, in littus maris ejectum, quod aeri expositum durescit, et odorem spirat suavem: succinum vero sit aliud bitumen lapidescens, flavum aut album, ex tritu vel ab igne fragrans, quod in sinu Codano reperitur; refoditur etiam in quibusdam locis Mediterraneanis.

* **AMBRISIANA.** [Ambrosia. Dief.]

* **AMBRISIBERA, ETA, ULA.** [Amphisbena. Dief.]

AMBRO. Gloss. Isid.: *Ambro, devorator, consumptor, patrimoniorum decoctor, luxuriosus, profusus.* Joan. de Janua: *Ambro, leccator, lurco, manducus, ardelio, ganeo.* Sed interest: *Ambro dicitur ille, qui bene scit judicare de sapore ciborum, et libenter gustat bene saporata: lurco dicitur ille, qui gulose et immunda omnia devorat, etc.* Gildas de Excidio Britanni.: *Illi primores inimici ac si Ambrones lupi profunda fame rabidi.* Galfridus Monemuthensis lib. 5. cap. 4: *Prosternite viri obstantes Ambrones, prosternite.* Adde lib.

5. cap. 6. lib. 6. cap. 8. Althelmus de Octo principalib. vitis cap. 1:

Dum vetitum ligni malum decerpere Ambro.

Idem cap. 5. de Virg.: *Ambronibus et lurconibus vetitam degustans alimoniam.* Adde Epist. 1. Bonifac. Mogunt. Festum Pompei, et Cluverium lib. 2. Germ. Antiq. cap. 4. etc. [** Vide Forcell. in voce *Ambrones*, ibique Festum, unde fluxerunt quæ habet Placidus apud Maium pag. 496.]

* **AMBROARE,** Lotio vel argilla, ut videtur, pannum purgare, detergere. Stat. pro pannificio Carcass. renovata ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121: *Item quod casu, quo repertiatur aliquis pannus, cum capite de bombose seu cotono, in aliquo molendino seu in aliqua tincturâ aut alibi in quacumque parte, qui eset vel sit escrurus, Ambroatus, seu alias quovis modo paratus in toto vel in parte, et talis pannus non fuerit visus, etc.*

* **AMBRONA.** [Ambrosia. Dief.]

AMBRONINUS, inquit Joan. de Janua, ab *ambro*, quod est leccator, unde quidam, cum vellet alium redargueret, ait: *Tu habes lurconinam buccam, et Ambronina labia: volens significare, quod multum et turpiter comedebat, et libenter de bene saporatis.* Vide *Ambro*.

* **AMBROO,** S. Rosa de Viterbo effictum putat e Latino *Amplius*. Privil. ærae 1283. apud eundem vol. I. pag. 111: *Et vadit Ambro, per ipsa aqua, et inde per lombo austero.*

AMBROSIANUM. Vide *Hymni Ambrosiani*.

* **AMBROSIANUS.** [Monachus. Dief.]

* **AMBROSIATOR.** [Ut *AMBASIATOR*. Dief.]

AMBROSIINI, Nummi Dominorum et Ducum Mediolani, S. Ambrosii equo insidentis, et flagellum dextra tenentis imagine insignes, cuiusmodi passim videre est. II autem cudi copere, ex quo Luchinus Vicecomes, Mediolanensem copiarum ductor ab Azone patrule suo constitutus, victoriā insignem de Leodrisio Vicecomite, Azonis patruo, reportavit ann. 1839. 21. Febr. quo in prælio ferunt S. Ambrosium ab omnibus conspectum, scutica hostes cædentes; ideoque Mediolanenses ei victoriā adscriptissime. Postmodum in rei memoriam sanctum Antistitem hac specie in nummis suis effigi curarunt Domini Mediolanenses. Historiam narrant Boësius, Corius, Jovius, et alii. Sed vexilli Mediolanensis, S. Ambrosii nomine insigniti, longe antea mentio occurrit, nempe sub ann. 1160. in Hist. Archiepisc. Bremensium pag. 104. [** Vide in *Moneta*.]

AMBROSIO, ONIS, Quia indicat, vel quia bene saporat, *Glot*, *Prov.* Glossar. *Prov.* Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Ambro*.

* **AMBROSIUS.** [Ambro. Dief.]

* **AMBROTANUM.** [Abrotонum. Dief.]

* **1. AMBRUM,** Electrum, succinum. Gall. *Ambre.* Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 275: *Pro pectinibus sex et speculis 6. et duobus filiis de pater nostris de Ambro, et duobus filiis de pater nostris de curallo, etc.* Voci originem accersendam vult Skinnerus in Lexico Etymol. ad vocem *Ambra* non ab Arabicō *Anbar* quod idem sonat, sed a Belgico *Aen-Bernen*, *Adūrere*, quasi diceretur lapis ustilis; licet enim soliditate sua lapis videatur, igni tamen admotum accenditur, etc. Quo nomine bitumen istud nobile, inquit, teste Francisco Guicc. in Belg. hodie *Bern-steen* accolis maris Balthici appell-

latur. Hoc autem momento præcipue ducitur eruditus Vir, quod succina non in Arabicis, sed in Germanicis maribus inveniantur, unde et in Asiam aliasque Orientales plagas per commercium distracthantur. Quidquid sit *Ambra*, *Ambra*, etc. non nisi post Latinitatem corruent usurpari coeperunt. Adeas ipsum Skinnerum in Lexico supra laudato. Vide *Ambra*, et *Ambre*.

* Verosimilius tamen D. *Falconet* videtur succino, quod Arabibus vocatur *Karabé*, *Ambrum* nomen inditum fuisse ex similitudine bituminis illius cum altero, quod Arabes appellaverant *Anbar*.

* **2. AMBRUM,** Species vasis. Vide *Ambra* 2.

* **AMBUBAGIA.** [Ambubaja. Dief.]

* **AMBUBATA, US.** [Mulier, homo tenens STUBAS, scilicet tabernas portarias. Dief.]

* **AMBUBIA,** Intybum, Gall. *Chicorée*. Gloss. Lat. Gr.: *Ambubia, ἄγχωπια*.

* **AMBUCIUS,** *Kurhut*, in vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. [Vide *Amicum*.]

AMBUDT. Andreas Suenonis lib. 13. Legum Scaniæ cap. 6. de oppressione ancillæ: *Ad sex orarum satisfactionem vel seni juramentis defensionem interdum illicitus attingit concubitus cum ancilla, puta, quæ servilibus exempta operibus, societatis et honoris, et obsequiis dignioris intuitu, assidendi dominæ sue officium est adepta, unde quoque Ambudt lingua patria nominatur.* [** *Ambatt*, in codice Juris Islandorum dicto Gragas, sectione de fœdere conjugali cap. 43. Schlegelius in glossario ad hanc legem: *Ambatt, ancilla; thema mihi non innotescit, nisi idem sit, ac annbatt, ita ut ab onn, labor assiduus, derivandum sit.* Vide Stiernhookum supra in voce *Ambastus laudatum*. *Andbâths* apud Ulphilam et Francicos scriptores semper est servus honoratior, cui significationi bene congruit locus Sunonis.]

* **AMBUERE.** [Amburere. Dief.]

* **AMBUFILE,** *Lo ventre*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **AMBUGIA.** [Ambubeja, chicorée. Dief.]

* **AMBULA,** est instrumentum in quo equi discent ambulare, in Gemma Gemm.

AMBULACIUM, Caducum mali Punici. Cælius Aurelianus lib. 5. Chron. cap. 2. pag. 129. 1. edit.: *Aut mali Punici foliis viridis, vel ejus caduco, quod Latini Ambulacium vocant.* At lib. 4. cap. 3. pag. 102. habet *Ampullagium: aut decocatione mali Punici, vel ejus caduci, quod Græci Cytino roas appellant, nos Ampullagium.* Ita etiam editio posterior. Græc. κύτιον σόζει.

* **AMBULARE,** Ire, proficisci, equo vehi, peregre ire. Glossæ MSS: *Bitit, Ambulat, Bitire, ire.* Infra: *It, ibit, Ambulavit.* *Ambula in jus*, apud Plautum. Anonymous Valesianus de Constantino M.: *Ambula Constantinopolim ad Justinum Imperatorem.* Messianus Presbyter in Vita S. Cæsarii Arelat. lib. 2: *Effecit, ut vir Dei ad civitatem illam Ambularet.* Gregorius Turon. Lib. 9. Hist. cap. 20: *Non est optimum, ut neptis mea Ambulet, ubi soror sua est imperfecta.* Ita lib. 6. cap. 11. de Vitis Patrum cap. 7. Regula 1. SS. Patrum cap. 8. Decretio Childeberti cap. 7. Praeceptum Theodorici Reg. Fr. apud Mabillon. de Re Diplomatica. pag. 171 [** Breq. 197. ann. 681.] *Ubi de ipso monastirio, vel de ejus villis, tam Ambolandum, quam revertendum*

pereirent. Placitum Childeberti III. Reg. ibid pag. 477. [** Brequ. n. 232. 23 dec. 694.] *Quando Genitor noster Theudericus quondam Rex, partibus austri hostieter visus fuit Ambolasse, homo nomine Ibo quondam, nullatenus ibidem Ambolasset, etc.* Ubi in mente venit nostrum, *aller pro ire, ex ambulare, formatum, ut ex ambler, aller effictum fuerit.* Conjecturam severioribus libenter exponimus. Hac notione utuntur Paulus in Vita S. Hilari Abbat. n. 5. 7. Lex Alemann. tit. 23. § 4. Lex Longobard. lib. 1. tit. 14. § 6. 7. 8. [** Roth. 21, ibique formul. Liutpr. 82 (6, 29). Aistulph. 13: *in exercitu ambulare.*] Capitula Caroli C. pag. 185. [** Capit. Caris. ann. 864. art. 14.] Marculfus lib. 1. form. 23. Hincmarus tom. 2. pag. 593. Concilium Wormatiense ann. 868. can. 18. Anastasius in Vitis PP. pag. 27. 32. 35. 37. 38. etc. Vetus Testamentum passim, etc. [* pro Exire, Gall. Sortir, in Chartul. Celsiniam. ch. 378: *Iste ostages in preison veniat ad Celsinas, et de illa preison non Ambulet, sine absolutione de priore.*]

DEAMBULATOR. Qui peregre proficiscitur. Eckehardus de Casib. S. Galli cap. ult.: *Deambulatoribus peregrinis, qui Romam ibant, jungitur.*

AMBULARE SUPER ALIQUEM. Lex Longob. lib. 1. tit. 9. § 19: *Qui super aliquem Ambulaverit, et sic eum pro qualunque causa occiderit, etc.* Gall. dicent: *Courir sur quelqu'un.*

[** Liutpr. 20. (4, 2). Walterus ex Lindenbrogii var. lect. scripsit *Adsalierit.* Male, ni fallor, nam vox *Adsalire* propria est Leg. Salic. et Capitul. Franc. et in formula huic ipsi cap. Liutpr. 20. juncta, legitur: *Quod tu Ambulasti super, etc.*]

AMBULARE dicitur de Episcopo qui lustrando peragratis diocesim suam. Index veterum Canonum inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 28: *Ut Episcopus per diocesim suam Ambulans duos solidos tunc accipiat.*

* **AMBULARE ANTE SANCTUM.** Ad eadem ejus nomini sacram ire. Chartul. eccl. Vienn. : *Ego Artaldus et uxor mea nomine Petronila cedimus ecclesiae S. Andrei... vineam, quam acquisivimus in pago Viennensi.... quia mulier mea non habebat filium, sed tantum filias; et Ambulavit ante sanctum Maximum, et deprecata est Dominum, et exaudiuit eam, et imposui ei nomen meum, et vocatus est Artalus.*

* **AMBULARE AD MARITUM.** Nubere, in Legibus Luitprandi apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 51. col. 2. [** Liutpr. lib. 2. cap. 8. (14), ubi sorores qui ad maritum ambulaverint opponuntur iis quae in casa patris remanserint. Ibidem lib. 6. cap. 94(114.), neque ibi ad maritum ambulare est nude nubere, sed domum paternam deserere.]

* **AMBULARE MENSURA.** dicitur in iisdem Legibus apud eundem Murator. pag. 64. col. 2 [** Liutpr. lib. 6. cap. 16. (69).] Aliæ vero res quæ divisæ fuerint inter fratres seu nepotes, vel ubi Mensura tracta est, sortes stantes adsequuntur. Nam ubi per xl. annos Mensura minime Ambulaverit, et causa probata fuerit, quod jure quieto possedisset... per sacramentum finiatur, etc. Mensuram trahi et Mensuram ambulare, quæ idem sonant hocce in loco, aliud nihil significare videntur, quam haereditatem dividere et in æquas partes distribuere: hac ergo lege statuitur, eum fore legitimum possessorem, qui rem quamcumque per quadra-

ginta annos possederit, modo *Mensura non ambulaverit*, hoc est, modo rei illius per id tempus nulla fuerit facta partio, istudque per sacramentum comprobetur.

**Ad hujus legi sensum aptior mihi videtur interpretatio, qua *Ubi per quadraginta annos mensura minime Ambulaverit*, intelligitur, ubi per 40. annos nulla exorta est difficultas de portione, quæ alicui obvenit, quando res divisæ fuerunt inter fratres, per mensuram, hoc est, justam estimationem; ad possessoris sacramentum quæstio debet referri, ut lis intentata finiatur; maximi cum causa possessionis probata fuerit.*

AMBULARE pecunia dicitur, quæ, ut vulgo loquimur, currit, cursum habet, in usu est, *a cours*, in Pragmatica Sancione Justiniani cap. 19. *Vadere*, in Concilio Francofordini ann. 794. can. 5: *Et in omni emporio Vadant isti novi denarii, et accipiuntur ab omnibus.* Hinc

AMBULATORIA MONETA. Quæ in usu est, apud Ludewig tom. 5. Reliq. MSS. pag. 328. Vide *Moneta usuaus.*

2. **AMBULARE**, Pertinere. Charta Dagoberti Regis, apud Henschenium de Tribus Dagob. pag. 28: *Qualiter omnes res juris nostri in pago Laudenburgi, et quidquid ad nostram urbem Ambulare visum est, et omne, quod ad fiscum nostrum hactenus pertinebat, etc.*

[** ann. 627. Breq. n. 65. Ibidem infra: *Et quidquid dici aut nominari potest, sicut prius ad nostrum usum Ambulare videbatur.* Charta dubiae fidei.]

3. **AMBULARE**, nostris *Aller l'amble*: [Alterno crurum explicatu molle gressum glomerare.] Vegetius lib. 1. de Arte veterin. cap. 56: *Minutum autem equus Ambulans, commodius vehit, et pulcrius videtur incedere.* Vita S. Wilhelmi Abbat. Roschildensis num. 45: *Quodam die quum ad negotia domus exiret, equitavit quendam roncinum. Frater autem qui cum eo ibat, considerans pulcritudinem equi, et dispositionem membrorum ejus, ait, Proh dolor! quod talis equus non Ambulat. Cui Abbas: Credisne, quod poterit Ambulare? At ille: Minime credo, quia senex est, et naturale minime immutabat cursum,... et hæc dicens cœpit eum urgere calcaribus. Ille vero solitus cursus oblitus, gressus faciebat planos, bene Ambulando, quamdiu vir Dei dorso eius insedit.*

AMBULANS, idem qui *Ambulator*, Italis *Ambiante*. Constitutio Caroli Crassi Imp. de Feudis cap. 5: *Et duo equi, unus currens, alter Ambulans, addantur.* [** Apud Pertz. inter Capit. Spuria Caroli M. pag. 3. extr.]

* **AMBULARIA.** [Ambubaja. DIEF.]

* **AMBULATÆ.** *Mulieres tibicines, Syriace.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [** pro *Ambubaja*.]

* **AMBULATIO**, Ambo, Pulpitum vel suggestum in Ecclesiis ad quod gradibus ascendentur. Translatio S. Adalberti Episc. et Mart. tom. 3. Aprilis pag. 201: *Mox hilarati intrantes Ecclesiam S. Marie, et ante sepulchrum S. Adalberti humi prostrati diu.... surgit Dux et stans in Ambulatione hac rupit voce, etc.* Plinio aliisque sequioris ævi Scriptoribus *Ambulatio*, locus est ad ambulandum, Gall. Promenade. Vide *Ambulatura*.

AMBULATOR, Equus, qui *Tolutarius* Seneca, *Gradarius* Lucilio, Asturco Plinio dicitur, cui mollis alterno crurum explicatu glomeratio est: *nostris Haquenee, cheval d'amble*, [** Olim *Ambleour*. Provincial. *Amblador*. Vide Raynouardi

Gloss. Rom. vol. 1. pag. 72.] Hispanis, *Cavallo ambulador*. Papias MS.: *Astructor*, (Asturco) *equus Ambulator*, editus habet Asterco. Joan. de Garlandia in Synonymis, ubi de equis variis: *Istis curriram jungamus Ambulatorem.* Igitur ab *Ambulare*, ita dictus, non a Græc. ἀμβλύνειν, uti vult Perionius. Vita S. Henrici Imperat. cap. 23: *Singulis annis album Ambulatorem cum Phaleris Romano Praesul dari constituit.* Adelbertus Abbas Heideimhensis: *Dum reliquias Richardi Regis ad Ecclesiam filii sui deferret, Ambulatorem abstulerat.* Eckeardus junior de Casibus S. Galli, cap. 15: *Ambulator*, cui ipse insederat, *alacritatem equorum post se sentiens, caput concutiens, exultare caput.* Vide eundem cap. 10. et 11. S. Bernardus Epist.: *Tu sedens super Ambulatorem tuum, indutus purpura et byssu, circuus plateas. Equus Ambulatorius*, apud Fulbertum Epist. 111. Occurrit præterea in Speculo Saxon. lib. 3. art. 51. § 2. [** In Germ. *Teldere*, Germ. Superior. *Zelter*.]

1. **AMBULATORIUM**, [vel *Ambulatorius*.] Equus, seu, ut efferebant nostri, *Equitatura*. Lambertus in Vita S. Heriberti Archiepisc. Coloniensis n. 22: *Clam mandat se... data ei argenti libra, Ambulatorio Episcopi eum imponat.* Quo loco Rupertus Abbas in Vita ejusdem Sancti n. 24. *equum habet.* Gaufredus Malaterra lib. 4. cap. 26: *Comes autem sciens urbem juri Apostolici Urbani et S. R. Ecclesiæ compete, susceptis mille quingentis aureis, et sex Ambulatoriis, urbi et messibus suis parendum indicit.* [Charta ann. 1050. ex Archivo Montis S. Michaelis: *Ego Marinus Redonensis Episcopus concessi Monachis S. Michaelis duas Ecclesiæ per conventionem, quam a me Monachi redemerint pretio xx. solidorum Genomanum, atque unius equi badii bene Ambulatori.*]

2. **AMBULATORIUM**, *Locus aptus ad ambulandum*, Johanni de Janua. Est etiam pedatura murorum, seu incenium *περιπάτος*, apud Constantimum Porphy. de Admin. Imp. cap. 29. Διάβατα Harmenopulo; nostris, *Rempart*, Gloss. Lat. Græc.: *Ambulacrum, Διάστημα, περιπάτος*. Vita S. Aniani Episcopi Aurelian. apud V. C. Hubertum: *Pontifex fisis in Dominio, per muri Ambulatorium Sanctorum gestans pignora, etc.* Vide *Pedatura*.

* **AMBULATORIUS**, Non stabilis, qui amoveri potest, Gall. *Amovible*. Arest. ann. 1411. 12. Mart. in vol. 11. arest. parlam. Paris.: *Ipsi capellant, qui initulati in dicta capella non erant,.... imo Ambulatorii ac revocabiles erant.*

AMBULATRIX, *Equa tolutarix*. Eckeardus junior de Casib. S. Galli cap. 1 [** ap. Pertz. vol. 2. pag. 90. lin. 12.]: *Sternatur utique Ambulatrix mea,.... ascendensque equitem illam velocissimam, etc.* [Vide *Ambulator*.]

AMBULATURA, *Incessus tolutarix*. Gall. *Amble*, Italis, *Ambiadura*. Vegetius lib. 4. Artis veterin. cap. 6: *Statuta et positione a cæteris equorum generibus non plurimum differunt; sed solius Ambulaturæ quadam gratia discernuntur a cæteris. Gradus est minutus et creber, et qui sedentem delectet, et erigit, nec arte doceatur, sed naturæ veluti jure præstetur.* Vide eundem lib. 2. cap. 5. Idem lib. 4. de Re militari cap. 6: *Inter collatorios et eos, quos guttationario vulgus appellat, Ambulatura eorum media est. Ambulatio volubilissima*, apud Monachum Sangal. de Rebus Caroli M. lib.

1. cap. 26. [** Pertocio cap. 24, Hahnio
22.] *Le Roman de Gaydon* MS. :

Charles chevauche à la barbe florie,
Et li Dus Gaydes l'Ambleure serie.

Vetus Poëma de Vulpe Rege Coronato
MS. :

Un autre i envoies le pas,
Ou les galos, ou l'Ambleure.

Joan. de Condato MS. :

M'en aloie grant aleure,
Si com palefroi l'Ambleure.

Bocacius : *Noi aviano perduto il trotto
per l'Ambiadura.*

† **AMBULATUS**, Actio ambulandi. Arnob. lib. 1: *Christus scitur Ambulatum deditis contractis.*

* **AMBULEIA**. [Ambubaja. DIEF.]

* **AMBULLIA**. [Abolla. DIEF.]

* **AMBULLUM**. [Gall. andouille. DIEF.]

** **AMBULO**, onis, i. e. Ambulator. Gemma Genn.

* **AMBULOGIA**. [Ambubaja. DIEF.]

AMBULUS, Cursor qui causa festinationis legatur. Joann. de Janua.

* **AMBURVALE**. [Ambarvale. DIEF.]

1. **AMBUS**. *Malcus*, in Glossis Isidori. [Legebat Laurentius Lucensis ibidem et apud Papiam, quem nominat, *Malleus*. Grævius in notis ad Gloss. Isid. ex Cerdia sic emendat: *Ancus, Mancus*. Ita legit etiam Glossarium Philoxeni: *An-*

cus, mancus, καλλος, λορδος,]

[† 2. **AMBUS**, Servus, pedissequus.] Ugutio: *Ambi, servi, ab ambiendo, id est circumdeundo dicti.*

* **AMBUSCHIA**, Insidiæ, Gall. Embuscade. Processus Egidii de Rays ann. 1440. ex Bibl. reg. fol. 181. v°: *Dixit quod insidiæ seu Ambuschia 50. vel 60. hominum erant ibi.* Vide supra Ambosca.

AMBUSILLA, Venter, in Gloss. Isid. Ugutio: *Ambuilla* (sic in MS.) *Venter, qui ambabus partibus cilletur, id est, mo-*

vetur per os et anum. [Grævius conjicit legendum: *Alvus, Ilia, venter.*]

* **ANDUSCILLA**, andouille. DIEF.]

* **AMBUSTANEA AVIS**. [Avis quæ verum presagiat. DIEF.]

* **AMBUSTUM, UXUM**. [Gall. guimauve. DIEF.]

* **AMBUILLIA**. [Gall. ventre, andouille. DIEF.]

* **AMECISTARI**. [Gall. attrister. DIEF.]

* **AMEDANUS**. [Alnus. DIEF.]

* **AMEIA**. [Vitis silvatica quæ cum alnis maritatur. DIEF.]

† **AMELIORARI**, Melius valere. Vita B. Hugonis de Lacerta apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1189: *Recepta autem remeandi licentia, Ameliorari capit in via ipsa.*

† **AMELLUM**, μελέθριλλον, *Melissophyllum*, apud Janum Laurenberg. in Supplemento Antiquariorum.

* **AMELUM**, Lo edificio publico. Glos-

ser. Lat. Ital. MS.

* **AMEMBRARE**, Jungere, conjugere. Charta ann. 924. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 44: *In qua (curie) fuit casa sive terra et putoe insimul Amembratas.... Casa ipsa, quod est solario cum fundamento et edificio suo, seu fundamento in quo fuit casa et curte seu putoe insimul Amembratas, qualiter cartulata est per designatas locas. Alia ann. 1010. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. pag. 323: Quia de una parte est Amembrata ad terram Gariprandeo, etc.*

AMEN. Breviloq. Amen, i. Vere vel fidelier, sive æternaliter. Item idem est

quod Fiat. Item idem est quod Veritas. Græcismus:

Verum, vere, fiat, Amen tria denotat ista,
Si verum, nomen, adverbium sit tibi vere,
Amen, Amen, vere, duo sunt adverbia vere,
Amen pro fiat, tibi verbum deficiens est.

Lexic. Græc. MS. Reg. cod. 2062: Ἄγνη, πεπιστομένως, ἀληθῶς, ἡ ἀντί γένος. Vide præter Scriptores de Officiis divinis, Baron. ann. 57. n. 163. N. Fullerum lib. 1. Miscell. sacr. cap. 2. et Card. Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 5. n. 6. Goarum ad Euchologium pag. 188. et Henric. Valesium ad Eusebii Hist. lib. 6. cap. 48. lib. 7. cap. 9.

* **AMENA**. [Camena. DIEF.]

* **AMENDA**, pro Emenda, Multa, Gall. Amend. Charta Henrici Ducis Lotharing. ann. 1223. ex Tabul. Corbeiensi: *Sciendum est etiam quod dictus Advocatus et ejus hæredes debent habere tertium denarium de Amendisiis, de quibus Scabini de Molla sententia bunt.... et Ecclesia tantummodo unum denarium de supradictis Amendisiis.*

assous, se il ne rendent quitement et délivrement, et ne Amendent. Pro Saginare, Engrasser; unde Amendeur, qui saginat, in Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 127. ch. 146: *Mahieu de Sorel et Jehan Platel, chatreux et Amendeurs de pourceaux et truyes.*

† **AMENDARE**, Abscondere, extra commendare. Papias MS. Bitur. in Gloss. MS. S. Germani: *Amendat, iffigiat, aut longe mittit, vel extra commendat.* Aliud nihil est nisi Latinum Amandare, expellere, dimittere.

* **AMENDISIA**, Idem quod Amendata, Multa, Gall. Amend. Charta Henrici Ducis Lotharing. ann. 1223. ex Tabul. Corbeiensi: *Sciendum est etiam quod dictus Advocatus et ejus hæredes debent habere tertium denarium de Amendisiis, de quibus Scabini de Molla sententia bunt.... et Ecclesia tantummodo unum denarium de supradictis Amendisiis.*

* **AMENDAMENTUM**, Correctio, emendatio, reformatio, Gall. Révision, correction. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 307: *Les supplicans veans qu'ilz ne povoient avoir Amendise, ne offre aucune pour ledit meffait, etc.* Lit. Joan. ducis Burgund. ann. 1410. in Reg. 165. ch. 270: *Les deux principaux et les complices, lesquelz et non autres feront l'Amendise du meffait.*

* **AMENDOLERIUS**, Amygdalum, Gall. Amendier, ab Italico Amendola, Amande. Donatio Landolfi de Vinea Juniaris in Tabulario Ecclesie Aptensis fol. 137. verso: *In poio ubi sunt Amendolerii cum casaliciis et exavis et curtis et campis, etc.*

* **AMENDULA**, Amygdala, Amendola Ital. nostris Amendate, vel Amande. Anastasius in Benedicto III. pag. 206: *Nec non Amendulas aureas numero 11. et gemmas chrysoclaivas pendentes 10. præcepit fieri.* Id est, ornamenta in amygdala speciem confecta et formata.

* **AMENITAS**. Vide infra Amænitas.

* 1. **AMENIUM**. [Locus amœnus. DIEF.]

* 2. **AMENIUM**. [Vinum sine minio, vin blanc. DIEF.]

* **AMENLIARIUS**, Amygdalum; unde diminut. Amendolerius, Provincialibus Amendelret. Chartul. eccl. Aptensis fol. 72. v°: *Ferraginem juxta Amenliarios.* Ita leg. pro Amentarios. Vide Amenliarii.

* **AMENOS**. [Gall. cumin cultivé. DIEF.]

1. **AMENSURARE AMERICAMENTA**, Multæ pecuniarie modum decernere, multam aestimare, Gall. Taxer une amande à merci. Vox fori Anglici, idem significans quod Amerciare. Est etiam Amensurare idem quod Commensurare, ex æquo metiri seu partiri pro rata portione: quod de iis intelligitur, in quos eadem multa decernitur: *Quodlibet Americamentorum prædictorum Amensuratur ad viginti libras. Vobis mandamus quod Americamenta prædicta Amensurari faciat in forma prædicta*, apud Rymerum tom. 4. pag. 683. col. 2.

2. **AMENSURARE CUSTODES**, Iis quod justum est assignare. Charta W. de Damptera ann. 1223. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 286. v°. col. 1: *Posui in manu sua terram meam cum bulo de Damptera, per custodes suos custodiendam in expensis meis, usque ad terminum vel terminos inferius assignatos; quos custodes Amensurabit fideliis meus Odardus marescallus Campanæ, secundum quod viderit expedire.* Vide supra, Admensurare 2. Amoisonner nostris olim, Mensuram statutam rei alicui dare. Stat. ann. 1403. tom. 8. Ordinat.

reg. Franc. pag. 173. art. 32 : Pourveu que premierement lesdiz draps... aient esté trouvez bons, loyaux et marchans, et bien Amoisonnez de longeur et de largeur. juste l'ordonnance sur ce facite.

* **AMENTANUM, ATIO.** [Amentum. DIEF.]

1. AMENTARE, in Gloss. Græc. Latin. est ἀτροφεῖν. Ugothio : Salire est proprie, quod vulgo dicitur Amentare, et pertinet ad animalia irrationabilia. Amentare et ammentare pro in mentem seu memoriā revocare, Itali dicunt.

* Amentevoir, eodem sensu, in Bestiar. MS. :

La beste qui a non panthere,
En droit Roumans louve cervere,
Doit bien chi estre Amenteue.

* Hinc Amanteument, Monitum, institutio, in Testam. Adami de Insula ann. 1295. ex Chartul. de Valle N. D. : Je weil e othroie de ma boene volentē et en mon boen sens, sans Amanteument d'autrui, que damoisele Aales de Lille ma niece ait à tos jors li et ses hoirs, en recompensacion de ce que j'ai eu du soen, le quint de tote ma terre, et tos mes conques, ou que il soient, e tos mes saintures, e tos mes jouiaus.

* 2. **AMENTARE**, Societatem ludi habere, cum aliquo ludi lucrum et damnum participare. Stat. Vallis Serianæ rubr. 19. ex Cod. reg. 4619. fol. 82. v° : Non sit aliqua persona, que audeat nec presumat tenere in domo sua.... aliquod ludum taxillorum vel bisclanziae, nec ad aliquod ludum præstare nec Amentare, sub pena cuilibet tenenti ipsum ludum, præstanti vel Amentanti librarum decem. Vide supra Accessor 3.

* **AMENTARI**, forsitan pro Amendarii, Amygdala, Gall. Amandiers. Charta de honore Giraldi in Tabulario Aptensi fol. 72. v° : Cellerium Geraldii, ferraginem Adauquinii, ferraginem iuxta Amentarios Petri Adalii et cuneum Crucis.

* **AMENTATUS CALIX**, Vermiculatus, Gall. Emaillé. Vide Caneta, et Esman-tatus.

* **AMENTIA**, Virium et animæ defec-tio. Bernhardi de Breydenbach Iter Hierosol. pag. 49. etc. : Item ante Templum ad decem passus est lapis quidam positus in signum, quod Christus ibi crucem ba-julans pro Amentia et debilitate cecidit in terram sub cruce. [** Vide Forcell. Lex.]

* **AMERA**, *Hora*, Ita Papias MS. Bi-tur. At Laurentio in Amalthea Amera est semen ulmi, ex Columella. Gloss. MS. San-German. habet. Amera, ora. [** Gloss. cod. Reg. 7644 : Virgilius. Amera ora, Amerina urbs, ubi nullum vimen nascitur. Amerina retinacula, vi-men ab urbe Amerina ubi plurimum na-scitur. Vide Virg. Georg. I, 265.]

* [Gall. cum in cultive.]

* **AMERALDUS**, Gemma viridi colore, Latinis Smaragdus, Gall. Emeraude. Rymer. tom. 5. pag. 60 : Unum scu-chenem aureum... cum duobus Ameraldis... unum scuchenem auri cum Ameraldo magno, cum quatuor Ameraldis, etc.

* **AMERICIARE**, AMERICIAMENTUM, voces fori Anglici et Scotici. Est autem Amerciare, multam seu pœnam pecuniariam pro delicti modo et qualitate in reum decernere. Pœna ipsa Mercia et Americamentum appellatur, Enmerciment in Charta Gallica apud Knyghtonem pag. 2731. eadem, quæ Saxonibus Anglicis Wita, multa scilicet, quæ levioribus delictis imponitur: nam quæ majoribus, Wita major : quæ gravissimis, Compositio dicitur. Apud veteres autem,

certo boum, ovium, aut aliorum animalium numero estimabatur, ut auctor est A. Gellius lib. 1. cap. 2. quod in Scotia etiam obtinuisse docemus in v. Vacca. Deducta porro ejusmodi vocabula a Gallico Mercy, id est Misericordia, quomodo etiam interdum multa ipsa nuncupatur; seu quod soleat irrogari crimen confitenti et misericordiam petenti; seu quod qui deliquit, sit in misericordia Regis vel Judicis, qui pro libito multtam imponit, [vel impositam, si gravior sit, moderatur decreto, quod vocant, Moderata misericordia.] Quoniam Attachiamenta cap. 33 : Quod si non fecerit, potest Americare. Charta Li-bertatum Angliæ Joannis : Liber homo non Amercietur pro parvo delicto, nisi secundum modum ipsius delicti. In Con-cilio Lambethen. ann. 1261. habetur cap. de Clericis Americatiis per Judicem sczcularem. Matth. Paris ann. 1242 : Ci-vitates et burgi, et fere omnes villæ gravi-ter Amerciantur. Vide eundem pag. 596. 597. 678. Synodus Exoniensem ann. 1287. can. 12. Leges Scoticas, et libros Anglorum forenses. Edw. Cokum ad Littletonem sect. 194. Rastallum, etc.

* [« Item ipsi XII. debent emendas sive americamenta omnium premissorum taxare (Bibl. Sc. Chart. 1878. 247. Pet. insulæ Jeresei ad reg. Engl. 1833.) »]

** Observat Kennettus in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosden. Americamen-ta in provincialibus curiis sive assi-siis, quibus præterant vagi judices, non nunquam a Rege iis, quibus vellet gratificari, concessa fuisse tanquam proprium lucrum: quod ab Henrico III. factum fuisse refert idem auctor in Antiq. Ambrosden. pag. 219. in gratiam fratris sui Richardi Comitis Cornwal-lie; Americamenta vero in examinatione Franci Plegii debita fuisse dominis, et a Ballivis suis percepta. Ballivi Comitis Gloucesteris venient quotibet anno semel ad tenendum visum Franci Plegii in eodem manorio, et asportabant omnia Americamenta inde provenientia, ex Charta anni 1292. quam idem scriptor exhibet pag. 318. et 319. Præterea illud etiam constat ex Charta in iisd. Anti-quitatibus pag. 319. et 320. repre-sentata, plures hoc privilegio usos fuisse, ut Americamento non multarentur nisi a Paribus suis : Quoties contigerit ali- quem prædictorum hominum pro aliquo delicto quoquomodo Amerciari in eadem curia, per Pares suos et non per alios Amerciantur, et hoc secundum modum delicti.

* [Et quod nullus debet americari pro veritate dicenda (Bibl. Sc. Chart. 1878. p. 231. Aurigny, an. 1320).]

* **AMERICIAMENTUM ILLEVABILE**, Il-lud dicitur cuius percipiendi nulla spes est propter multctatem paupertatem vel fugam ; ideoque illud dèducitur, cum rationes suas reddit Ballivus aut Economus aut Collector redditum et debitorum. Sic Prior et Canonici de Burcester receptoru suorum redditum de Curtlyngton, Antiq. Ambrosden. pag. 573 : In allocatis eidem (Willermo New-man Collector redditus nostri) pro Americamentis Illevabilibus hoc anno vj. denarios, etc.

* **AMERICIAMENTUM REGALE**, est cum Vicecomes, Coronator, aut alias Regis Officialis, a Justitiariis supremis, qui in munere obeundo perperam egerunt, amerciantur. Vide Mercia, Misericordia.

* **AMERINA, INGA.** [Amerimnon. DIEF.]

* **AMERMUMNES**. Vide Amir.

* **AMERULLUM.** [AMARELLUM. DIEF.]

* **AMERUS.** [« Clairet ». DIEF.]

* **AMES, TIS, La merola**, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **AMESIA**, pro Amasia, concubina, Gall. Maitresse. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 20 : Katherina Noisette dicti rei Amesia et con-cubina. Vide supra Amasia.

* **AMESSER**, an ab Ital. Ammezzare, Dimidiare, dividere, adeo ut idem sit quod Medietaria, præsum scilicet, quod colitur a colono partiario: Charta Joan. Aquilej. patriarchæ ann. 1015. inter Mo-num. ejusd. eccl. cap. 53. col 494 : Cum eorum (hominum) massaricis, vineis, ... herbaricis atque pabulaticis, nec non ge-maticis, sive eorum Amesser, etc. Nisi idem sit quod supra Amassus. Vide ibi.

* **AMESSURA, AMESURA**, Gall. olim Admessure et Amessure. Vim vocis explicat Arest. parlam. Paris. ann. 1311. in Reg. Olim : Major et jurati (Compen-dientes) cognoscere, judicare et emendas tacare possunt in casibus Amesurarum, scilicet quando unus facit injuriam alteri conviciando, percutiendo, et faciendo san-guinem.... Cognoscant quidem de dictis debitis et emendis in casibus supradictis Amesurarum. Charta majoris et com-muniæ CompPEND. ejusd. ann. in Char-tul. abbat. Regalis-loci part. 1. ch. 30 : Mellées, injures, infrainfuries, Amessures, le larron, etc. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 48 : Auquel nous en figure de jugement imposomes les faits, supechons, accusations et Admes-sures dessusdites..... ou cas que iceulx fais et Admessures vouldroit cognoistre, etc. Sed cujus sit originis, non satis vi-deo; fortassis a Lat. Admissum, delic-tum, crimen, vel a Gall. Méssuer, male uti : quod innuere videntur Lit. remiss. ann. 1315. ex Reg. 66. ch. 354 : Rivart de Proue fust menez à Paris en prison, pour la suspeson et Amessure de fausse monnoie, et de avoir marchandé et mes-susé en ladite fausse monnoie. Vide Amis-ura et infra Enmessura.

* **AMESTARE, ARI.** Gall. attrister. DIEF.]

* **AMESTICUS.** [Amethystus. DIEF.]

* **AMESTORATUS sum, valde mestus** fo, et Amestus, valde tristis, in Gemma Gemm.

* **AMESTUS, ORATUS, ORTUS.** [Gall. trieste, attristant. DIEF.]

* **AMETA.** [Herba a germanis dicta tamaten. DIEF.]

* **AMETARE**, Recedere quasi a meta. Hist. Andaginensis Monast. scripta ineunte XII. seculo apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 939 : Sensit abbas ducem frustra niti quod intendebat, cum intelligeret submurmurantium columnias, præsertim cum ex ipsa filii ejus quadam adversione, notaret erga patrem jam læsse pietatis imaginem, unde et Ametando longius absistens, respondit, etc.

* **AMETHISTUS.** [Amethystus. DIEF.]

* **AMETUM.** Comput. redit. et expens. eccl. Paris. ann. 1381. ex Bibl. S. Germ. Prat. : Item Girardo Rotier carpentatori, pro viij. petitis, dictis radicibus, pro dicto pressorio, qualibet duarum tesiarum cum dimidia, tribus aessellis pro Ameto, qua-libet duarum tesiarum longitudinis, etc. Amette, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 298 : Un petit poussin qui avola d'avec autres, qui estoient soubz une cage ou Amette en my l'ostel avec la geline, etc. Ubi alvei spe-cies, Gall. Auge, significari videtur; unde Ametum de canali seu alveo pres-

sorii, quo expressus liquor effluit, potest intelligi.

AMFARIAM. Gloss. Lat. MS. Regium cod. 1013: *Amfariam, pro amborum partibus.* Isid. Glossæ habent, *per amborum partes.* Occurrit apud Erchembertum. Vide *Ambifarie.*

AMFIBULUM, *Birrum villosum.* Isid. Gloss. Vide *Amphibalus.*

AMFISCII, *Biumbres.* Gloss. Isidori. Græcis ἀμφίσκιον, qui utrinque umbram habent. Laurent. in Amalthea legit: *Amphiscii. Qui habitant sub æquinoctiali in Zona torrida, utrinque umbras habent ad Meridiem et Septentrionem; nos vero Eteroscii unicam habemus ad Septentrionem.*

* **AMFITAPEDIA, TAPA, TABA, TAPIA.** [Ut *amfitapum.* Dief.]

* **AMFITAPUM,** *Lo tapeto.* Glossar. Lat. Ital. MS. [** Gloss. cod. reg. 7644: *Amphytaba, ex utraque parte villosa tapeta.*] Vide Isid. Orig. lib. 19. cap. 26. sect. 5, ubi Gothofr. edit. per b scribit; Nonium cap. 14. sect. 24, et Forc. Lexic. voce *Amphytaba.*

* **AMFITRIATE.** [Mare, cf. Amphitrite. Dief.]

* **AMFORA.** [Amphora. Dief.]

* **AMFOTRIA.** [Mare, cf. Amphitrite. Dief.]

* **AMFRACTRIX.** [Ut *AMENOS.* Dief.]

AMFRACTURA, ex Gall. *Enfrante,* i. banni fractura, infactura. Charta Thomæ de Roya ann. 1318. apud Heme-reum in Augusta Viromanduorum: *Districtum quoque, Latronem, Bannum, et Amfracturam in predictis terris Abbatem et ministros ejus Ecclesia habere concessi.*

** **AMFRACTUS,** *Wasserbroch* in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. [Ein unglycher Umgangk oder ein schlupfloch, in Gemma Gemm.]

* **AMFRETE.** [Mare, cf. Amphitrite. Dief.]

* **AMGUARE,** Adaquare, quomodo etiam forte legendum est, vel *Ayguare*, in Charta ann. 1341. ex Reg. 72. Char-toph. reg. ch. 368: *Item et quod in singulis aquis et rivis, circum et circa dictas forestas et nemora defluentibus... valeant... animalia sua grossa et minuta Amguari seu abevrari et arrigari facere.*

AMI, dicuntur *Vigilie, custodia* in Papiæ Glossario MS. Bitur. ** Vide *Amus.*

[Piscis, gall. *thon.* Dief.]

* **AMIABILIS,** Amicabilis, Gall. à *l'Amiable.* Stat. Massil. lib. 2. cap. 15: *Hoc præsens statutum locum habeat, nedum in futuris negotiis, sed etiam in præsentibus et præteritis, nondum tamen per sententiam, vel transactionem, vel compositionem Amiabilem... terminatis.* Vide *Amicalis.*

AMIANTUS, vel **AMIANTHUS.** Anastasius in S. Silvestro PP.: *Ubi candela est... mixum vero ex stippa amianti.* Legendum: *mixum vero ex stupa amianta, id est pura, ex Græc. Ἀπίστρος, purus, immaculatus: στύρη vero, στύριον, stupa.* Scribit S. Hieronymus ad cap. 41. Ezechiel.: *Ἀπίστρος genus esse ligni, vel ligni habens similitudinem, quod quanto plus arserit, tanto mundius invenitur.*

* **AMICABILITAS.** [Gall. *amicabilité.* Dief.]

* **AMICABILITER.** [Gall. *amicablement.* Dief.]

AMICALIS, Amicabilis. Gloss. Gr. Lat. MS. Φίλικός, *Amicalis.* Editum, *Amicabilis* habet. Isonis Glossæ: *Amico, Amicabili.* Joan. de Janua: *Amicalis, ab Amicus, etc.* Occurrit apud Petrum Cellen-

sem lib. 1. Ep. 9. 15. lib. 8. Epist. 17. [Vide *Amicare.*]

* Justinian. in 2^a. Præfat. Digest. Nec eas judicialis vel *Amicalis forma compescuit.* Infra: *Amicali pacto sopita.*

** Exstat etiam apud Apulej. Sidon. et inter Not. Tir. Vide *Forcellini Lexic.*

AMICALITER, Amice, apud Fortunatum in Epistola præfixa 1. libro Poëm.

AMICABILIS, apud eundem Petrum Cellensem lib. 6. Ep. 10. lib. 7. Ep. 5. et in Vita S. Majoli cap. 6. Utitur etiam Plautus in *Militie glor.* Ulpianus, et Lex 3. c. de Episcop. et Clerc.

AMICABILITER, pro *Amice*, in Genealogia Regum Daniæ a Steph. Stephanio vulgata [et apud Doubletum Hist. Sandionys. pag. 829. Vide *Goclenium* in Lexico Philosophico pag. 288.]

AMICABILIS COMPOSITOR, qui alio nomine *Arbitror* dicitur, in Regiam Majest. lib. 2. cap. 4. § 10.

* Sentent. arbitr. inter Joan. Bermundi et Petronam Bermundam: *Super omnibus et singulis supradictis compromisimus tanquam in arbitrum, arbitratorem seu Amicabilem compositorem.*

** In foro Gallico etiamnum dicitur *Amiable compositeur.*

* Nostris olim *Ameialement* et *Amiaulement.* Lit. ann. 1298. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1257: *En monstrant Ameialement, comme sires, les raisons pourquoi et comment il le voleoit faire, poot et devoit.* Charta Joan. vicedom. Ambian. dom. Pinch. ann. 1300. in Chartul. 23. Corb.: *Nous a prié et requis Amiaulement que nous vausissions montrer et faire scavaroir tout ce que nous tenons de lui* (Abbé de Corbie).

** **AMICABILIS DIES,** Conventus pro amicabili concordia tentanda. Chārt. circ. ann. 1185. in Grupen. orig. Pyrmont. pag. 23: *Amicabili die constituta in loco qui dicitur Stapelhuthe ad placitandum super questione bonorum, etc.* Comprom. Archip. Mogunt. et Duc. Brunsw. ann. 1287. in Cod. Dipl. Guden. vol. 1. pag. 823: *Die Amicabili apud Mulehusen ad hoc collecta spontanea voluntate in strenuos viros... compromissimus, etc.* Germ. *Freundlicher Tag, vel Gutlicher Tag.* Plura videoas apud Haltau. in Gloss. Germ. col. 491. sqq.

* **AMICALUM.** [Ricula. Dief.]

* **AMICANUS.** [Gall. *cousin german.* Dief.]

1. **AMICARE,** pro *Animare*, ut videatur. Amelgardi Excerpta ex Gestis Ludovic XI. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 775: *Ad quam rem etiam Colonenses eos plurimum Amicarant consilio, et juverant auxilio.*

2. **AMICARE,** Amicum reddere, quempiam sibi conciliare. Papias: *Amicari, ab Amico dicitur, et amicitia et amicabilis, vel amicalis, id est, amicitia aptus.* Wil. Brito. lib. 1: *Philippid.:*

Sic Regem nostrum sibi Rex cœlestis Amicat.

Conradus Uspergensis in Henrico III: *Legimus... quod fictis omnino beneficiis Alexius Imperator tantos sibimet heroas Amicaverit.* Utitur præter Statiū et aliquot et veteribus, Baldricus in Chron. Camerac. lib. 3. cap. 7. *Amicare alicui,* apud Joan. de Janua, et in Historia Cortusiorum lib. 1. cap. 9. M. Justinus Lippiensis in Lipiflorio pag. 181:

Hic canit, auditum dulcedine vocis Amicans.

Et pag. 186:

Ergo, captivos, nudos, hostes, et egenos Visitat, absolvit, vestit, Amicat, alit.

* Stat. antiq. Canon. regul. apud Duell. tom. 1. Miscell. pag. 91:

Sed non jungaris, vel amices te furioso.

Ubi Glossæ: *Amico, as, activum verbum est, et tamen Amicor, amicaris, etiam verbum deponens est in usu frequentissimo.*

* **AMMICERE,** Eadem, ut videtur, notione. Epistola Conradi ad P. de Calabria apud Marten. tom. 2. Collect. Ampliss. col. 1813. E: *Sed si sumta de perspicacis hujus novæ tripudiis materia jucundandi plausus tuos, quos justo creditis exinde titulo possidere, vel quorum in te titulum redirent bona fides, caute scribis Ammicuisse juvenibus, placuisti.*

* 3. **AMICARI,** Simul jungi, copulari: vox Chimica. Arnauldus in Rosario MS. lib. 1. cap. 3: *Argento vivo magis adheret et eidem magis Amicatur.*

AMICARIUS, ἐρωμενοπάρογες, ἐρωμενοπάλης, ἐρωμεναγόρατης, apud Diomedem lib. 1. amasiorum *leno*, vel qui *amicas*, seu meretrices aliis porrigit.

* [Cousin german. Dief.]

AMICIA, Vide *almucia.*

* **AMICICULUM FERALE,** Indusium, ut videatur, cadaver proxime amiciens. Vide *Onomasticon* ad calcem tom. 2. Actorum SS. Julii.

* **AMICILUM.** [Amiculum, meretrum pallium. Dief.]

* **AMICINUM.** [Amicinus, col de l'oultre, bande de tonneau. Dief.]

* **AMICINUS.** [Amici filius. Dief.]

* **AMICIO.** [Ambitio. Dief.]

AMICITER. Glossæ MS.: *Amicabiliter, Amiciter.*

AMICITIA. *Tenere in amicitiam prædiuum quodvis dicebatur, qui ultro, et ex mera benevolentia sibi concessum, et ad libitum tradentis utendum profitebatur. Tabularium Vindocinense Thuani ch. 73: *Ilam, (manufirmam) tenebit de D. Abbatie, aut in fevum, aut in amicitiam, ita ut recognoscatur, se nihil juris in ea habere, nisi quantum ei a nobis concessum est ad tempus, etc.* Occurrit etiam in Tabulario Majoris-Monasterii. Vetus Charta apud Hondium in Metropoli Salisburgensi part. 2. pag. 570: *Prætaxatam itaque decimationem idem Ortolfus in manum D. Henrici Præpositi resignavit; quam ipse ad tempus vite sue, non jure beneficii, sed jure Amicitia Præposito accepit.* Vide *Drudaria,**

Charta ann. 1122. ex Chartul. Miciac.: *Beatrix, annuente filio suo Alberico nec non et filia sua Agneta,... ad opus Miciacensem fratrum per candelabrum deauratum in manu nostra (ecclesiam S. Sigismundi) primo dereliquit; postea vero Constantia, cognomine Curtalupa, pro remedio animæ mariti sui Stephani filii Berardi, de quibus supradictus Herveus per conjugem suam, ad quam res ipsa pertinere videbatur, eamdem ecclesiam in Amicitia tenerat, ad opus supradictorum fratrum per custellum... in manu nostra, de cuius feodo erat, perpetuo habendam dereliquit.*

AMICITIA, Amica, seu amicabilis compotio. Leges Ethelredi Regis apud Venetynum § 17: *Et ubi Thaynus habet duas optiones Amicitia vel lagæ, (i. purgationis), et Amicitiam elegit, stet hoc ita firmum sicut et ipsum judicium.*

In Anglos. cap. 30: *Lufe oððe lage Formula Borealis non incognita, lof eller leggo in Lege Sudmann. lib. Construct. cap. 16. 17. 20. In codice antiqui. Islandorum *log oc lof* sunt leges et privilegia. In legibus Henr. I. est per justitiam Amicitia vel lagæ.* Adde Leges

Henrici I. Reg. Angl. cap. 54. [Collect. Concil. Hispan. tom. 3. pag. 397.]
** Vide Haltausii Gloss. Germ. in voc. *Freundschaft et Gutlichkeit.*

AMICITIA, Titulus compellatorius, in Epist. 71. ex Sugerianis.

AMICITIA, seu *communia Jurata*, cuius vi oppidi incolae amicitiam sibi invicem sacramento firmabant. Ita porro Communiam Ariensem in Atrebaibus appellabant, ut *Amicos*, quos alii *Juratos*. Ejus Chartam descriptis D. Lucas Acherius tom. 11. Spicilegii pag. 351. ubi haec habentur art. 1: *Omnes ad Amicitiam pertinentes villæ, per fidem et sacramentum firmarunt, quod unus subveniret alteri tanquam fratri suo in utili et honesto. § 14: Praefectus Amicitie; Amicus contumeliatus, etc. Respector Amicitiae Insulensis, in Charta ann. 1238. in Probat. Hist. Guinensis pag. 515. qui Rewart, seu Major urbis.*

* *Amisté*, eadem notione, in Charta ann. 1243. ex Chartul. sign. *Decanus S. Petri Insul. ch. 105: Nos B. rewards del Amisté de Lisle, eskevin et tous li communs, etc.* Nam pro Gall. *Amitié, Amisté dixerunt ut et Itali Amista*, pro Amicitia. Vita J. C. MS. ubi de Joan. Bapt. :

Quant ot xv. ans en son sage,
Si s'en entra en un bosage,
Nuec soufri mainte doulour,
Pour l'amisté nostre Seignour.

* **AMICLUS**, *Fascia pectoralis*. Papias MS. Bituricensis.

* **AMICOLUM**. [Amiculum, fascia pectoralis. DIEF.]

* **AMICOSUS**, *Plenus amicitia*. Vocabul. compend.

AMICTATUS. Habentur apud Hieronymum Blancam in Comment. Rerum Aragon. binæ literæ Eximinii Petri de Salanova Justitiæ Aragonum inscriptæ: *Jacobo D. G. Regi Aragonum, Sardinæ, et Comiti Barcinonæ, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vexillario Amictato, et Capitaneo generali*. Sed utrobique legendum puto, *Ammirato*.

* Conjecturam Cangii probat Charta ann. 1299. ex Tabul. S. Vict. Massil. sigillata *sigillo majori illust.* *D. Jacobi regis Aragonum, Valentia et Murcie ac comitis Barchinon. et S. Romanæ ecclesiæ vexillarii, Amirati, et capitanei generalis.*

* **AMICTIS**. [Ut AMICTUS: *alios amites cum auro. VIII. (Thes. eccl. Clarom. mus. arch. dep. 40, an. 980.)*]

AMICTORIUM, *Amictus operatorium*, περιβλαστον, in Glossis Græc. Lat. *Lineæ, vel Amictoria, linteamen Amictoriūm*, in Lega 48. Cod. Theod. de Cursu publico. S. Hieronym. in 3. Esaiæ: *Habent sindones, quæ vocantur Amictoria: et vittas, quibus crines ligantum, quas appellant ratiæ.* ** *Amictorum, ein Mieder ap. Frischlin. in Nomencl. pag. 140. ADEL. Deckel oder Umschlach*, in Gemma. Vide Forcell. Lexic.]

* **AMICTUARE**, Amicire, operire. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Amictuare, Couvrir.* ** *Dick umschlagen*, in Gemm. Gemm.]

** **AMICTULUM**, *ab amicire, ein kleidet*, in Gemm. Gemm.

AMICTUS, Primum ex sex indumentis Episcopo et Presbyteris communibus. Sunt autem illa, Amictus, Alba, Cingulum, Stola, Manipulus, et planeta, ut est apud Innoc. III. PP. lib. 1. de Myster. Missæ cap. 10. Idem cap. 50: *Latis itaque manibus assumit Amictum, qui super humeros circunquaere diffunditur... duo vasculi, quibus Amictus ante pectus ligatur, signant, etc.* Bruno Signiensis de Vestiment. Episcopi, etc.: *Et Amictus*

quidem, quo et collum stringitur, et pectus tegitur, interioris hominis castitatem designat; *tegit enim cor, ne vanitates cogitet; stringit etiam collum, ne inde ad lingua transeat mendacium*. Amalarius lib. 2. de Eccles. Offic. cap. 17: *Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus*. Vide Rupertum lib. 1. de Divin. Offic. cap. 19. Joan. Episcop. Abrinc. de Offic. Ecclesiast. pag. 65. et Durandum lib. 3. Ration. cap. 2. Chron. Centulense Hariulf. lib. 2. cap. 10: *Albas Romanas cum Amictis suis auro paratas sex.*

* **AMICULARI**. [Adminiculari. DIEF.]
* **AMICULARIS BIRRUS**, pag. 501. Gall. Chr. tom. 2. Instrum.

* **AMICULUM**, Meretricum pallium. Vide *Amiculum*.

* *Contra Glossar. Lat. Ital. MS. : Amiculum, la binda virginalē.*

* Gemma. Gemm.: *Amica, frundin oder buol. Inde Amiculum, diminutivum idem. Et infra: Amiculum, mitra virginalis.*

AMICUS. Amicos appellabant Imperatores, quos et *Comites*, qui scilicet in eorum comitatu, et in deliciis erant, quorum etiam opera in rebus gerendis utebantur. Unde *Comites* et *Amicos* fere semper jungi advertere est, ut in leg. Cod. Theod. de Accusatione, apud Spartanum in Hadriano, Capitolinum in Antonino Pio, Lampridium in Alexandro et in hac Inscript. SENTIO. SEVERO. QUADRATO. C. V. COS. AMICO ET COM. AUG. N. Constantinus M. in Leg. 6. Cod. Theod. de Annona et tribut. Rufinum Praefectum Praetorio parentem *Amicunque suum vocat*: atque inde fluxit, ut Reges nostri, quando ad Magnates et primi ordinis proceres scribunt, Amicos et fideles, *Amet et feaux* appellant. In Vita Ludovici Imp. ann. 817: *Egidio dicitur Regalum primus Amicorum, Eginhardo in Annal.* ** ap. Pertz. pag. 204]. *Inter omnes Amicos Regis primus.*

* Sic, more regum nostrorum, domini superiores Amicos appellabant feudales suos, seu ab iis prædictis tenentes. Charta Archembaldi prepositi Vindoc. in Chartul. Major. monast. ch. 17: *Bannum quoque de omnibus in toto Curtirast communitibus, tam de Amicis quam et de universis hominibus meis; ut si forte Amicus ad molendinum alterum moluerit, quem inde non possim justificare, remaneat inimicus.*

AMICI PROPINQUIORES, in Foro Anglico, *Prochein Amy*, qui admittuntur ad prosecutionem jurium pupillorum et minorum, si ii absint. Statutum 2. Westmonasteriense cap. 17: *In omni casu, quo minores infra etatem implacitare possunt, concessum est, quod si ejusmodi minores elongati sint, quod minus personaliter sequi possint, Propinquiores Amici admittantur ad sequendum pro eis.* Adde 1. Statutum Westmon. cap. 48.

* **AMICI**, nude, Propinqu. Gall. Paren. Ch. ann. 1219. in Chart. Campan. fol. 253. v: *Ego remigius cancellarius Campaniae notum facio... quod karissima domina mea Amica Blanca, comitissa Trencensis palatina, et karissimus dominus et consanguineus meus Theobaldus comes Campanie et Brie palatinus, etc. Libert. villas de Bure ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 476. art. 5: Se ilz avoient aucun biens en ladice ville de Burrey, les Amis dudit homme ou femme y succederoint. Sæpius tamen cum addito: Amici carnales.* In Gestis Ludov. VII. reg. Franc. cap. 14. *Ami carnæl.* Tom. 1.

earum. Ordinat. pag. 57. *Amis de char.* In Lit. ann. 1360. ibid. tom. 4. pag. 380. *Amis de ligne.* In Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 252: *Savoir faisons... Nous avoir reçeu l'umbre supplication des poures parens et Amis de ligne de Jehan de Compiegne, etc.* ** Germ. *Freund olim eodem sensu usurpatum.*

* **AMICI**, Arbitri a litigantibus electi. Vide infra in *Mittere* 6.

* **AMICUS**. [Pravus. DIEF.]

* **AMIDALUM**. [Amygdalum. DIEF.]

* **AMIDONUM**, Amylum, Gall. *Amidon*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 284: *Item pro 5. libris de pipere... 10. libris de risis et 5. libris de Amidon.*

* **AMIDUM**, a Gall. *Amidon*. Ital. *Amido*, Amylum. Stat. synod. Corisopit. eccl. MSS.: *Sacerdos consecrans diligenter attendat, quod hostia consecranda sit integra, rotunda circulariter, triticea, non vestuta (vetusta), non de Amido, sed de farina frumenti, eo quod proprietates Amidi videntur omnino ipsum esse alterius speciei a farina frumenti.* Vide *Amidonum*,

* Hujuscis vocis occasione liceat emendare Willel. Britonem lib. 11. Philip. v. 171. edit. Chesnii tom. 5. pag. 230. ubi legitur *Amidum*, pro *Amisi dum*, ut habet Barthius edit. 1657. pag. 326:

Immo, ait, Amisi dum me vectoris in hostem Decoreisque mei memorem calor excitat ira.

AMIGÆ, Concubinæ, meretrices, *Amigi*, Lenones. Fori Aragon. lib. 9. de Lenonib: *Statutum... quod aliqua persona cuiuscumque status vel conditionis existat, non teneat, nec tenere audeat, aut possit publice vel occulte in lupanaribus, sive burdeles, nec alibi concubinæ, vulgariter vocatas Amigas, ad quæstum sive lucrum illicitum. Mox: Lenones vel concubinarios vulgariter vocatos Amigos. Vid. Martial. lib. 7. Epigr. 69. et alios.*

AMIGDALA. Statuta Ecclesiæ Morinensis cap. 8. apud. V. Cl. Jacob. Petition: *Si ab Ecclesia Morinensi absque dispensatione Decani et Capituli absentaverint per maiorem partem Quadragesimæ, valorem dictarum Amigdalarum Bursario, seu Receptori bursæ obituum restituere, seu reddere ad plenum tenentur.*

** Est quidem *Amygda* vox Græcæ originis; verum ab antiquis Scriptoribus Latinis, ut a Columella et Plinio sæpius usurpata. Non alia forte de causa hic inserta est a Cl. Cangio, nisi ut animadverteretur antiquis Ecclesiæ Morinensis usus in distribuendis Amygdalis culibet Canonicon. Fiebat autem illa distributione ante Quadragesimam, ut patet ex ejusdem Ecclesiæ Obituario MS. ad mensem Februarium: *Item dies Cinerum pro duplice habetur et datur 30. libras Amigdalarum culibet Canonico; dum tamen sint residentes per maiorem partem Quadragesimæ, et fecerint totum statgium ad plenum.*

* **AMIGDALUM, OLUM**. [Amygdalum. DIEF.]

* **AMIGDALUS, OLUS**. [Amygdalus. DIEF.]

* **AMIGDOLA**, pro Amygdala, in Convent. civit. Saona ann. 1526.

* **AMIGNUS**, *La scarpa*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Calceus, calceamentum.

AMILARIUS *lapis est vocatus, quia ubi positus est, Miliarium ostendit viantibus, ab a, et miliarium, quia miliario aptatur.* Ita Ugutio et Joan. de Janua.

AMILICATUS. Octavius Horatianus lib. 4. Rer. medicar. pag. 106: *Ocato tamen*

mense non facile nutribiles sunt (partus), non est Amilicatus fœtus pro ratione ponderis. [Amilicatus f. pro adminiculatus, uti conjicere est ex seq. vocabulo pondēris.]

* **AMILIGARE.** Lenire, mitigare, Gall. *Adoucir, appaiser.* Proces. ann. 1488. ex Tabul. D. Vencie : *Dulcibus verum (f. verbis) eum Amiligando et etiam Amili-ganda dictum Johannello, etc.*

* **AMILLI.** Ludi genus. Conc. Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecl. col. 249 : *Ludos chorearum, scacorum, Amillorum et globorum Monachis interdicimus omnino.*

* Pro Taxilli, ut videtur, Lusoriæ tes-seræ. Vide in hac voce.

* **AMILOS.** [Amenos. DIEF.]

* **AMINA.** Mensura frumentaria, pro variis locis diversæ capacitatibus, eadem quæ *Hemina*. Vide in hac voce. Charta ann. 1230. ex Chartul. Campan. fol. 207. v°. col. 1 : *Assignamus etiam.... duas Aminas bladi, medietatem frumenti et medietatem avenæ.... que si carrucæ cum prædictis furnis adpreciatæ sunt ad sexaginta Aminas bladi, medietatem frumenti et medietatem avenæ. Occurrit rursum infra.* Charta ann. 1295. in Chartul. eccl. Lingon. fol. 47. v° : *Item cxv. jornalia terra arabilis.... que valent seu valere possunt xxx. Aminas bladi per modium, si admodiarentur Amené, eadem notio, in Testam. Hugonis V. ducis Burg. ann. 1314. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 154. col. 1 : Item don-nons à Lescot, vallet de nostre chambre, trois Amenés de froment à sa vie, a panne en nostre grenier de Roure. Hinc*

* **AMINAGUM.** Nostris olim *Aminage*. Præstatio ex quacumque *amina* frumenti, aut alterius grani, idem quod *Eminagium*. Vide in *Hemina*. Charta Stephani comit. Burgund. ann. 1237. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 88. col. 2 : *Habuerunt etiam prior et conven-tus S. Viventi apud Auxonam tertiam partem legum et justitiarum, et Amina-gium, et census pratorum.* Charta Philippi de Vienna dom. Pagniaci ann. 1297. in Cod. reg. 9484. 2. fol. 130. r° : *Dictos octo bichetos frumenti assignamus simili-ter percipiendos annuatim in perpetuum in Aminagio nostro de Sorrogio, a nobis et successoribus nostris in dicto Aminagio persolvendo de blado Aminagii supra-dicti.* Libert. Jonvillæ ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 296. art. 14 : *Retenons pour nous et pour nos hours, toutes nos rentes, censes, bars-vins, Ami-naiges, etc.*

* **AMINDUTUS.** [Ammodytes. DIEF.]

* **AMINEA LAINA.** *Quia plus omnibus lanescit lanagine.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide *Amineum*. [** Ex Isid. Orig. lib. 17. cap. 5. sect. 18. ubi hodie legitur *lanata*.]

* **AMINETA.** Eadem notio, qua *Amina* supra. Charta ann. 1314. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 194. r° : *Item plures personas de Cuseio teneri ipsis conjugibus quolibet anno, infra nativitatem beati Johannis Baptiste, in xvii. Aminetas bladi, per medium frumenti et avenæ.... Dictus Petrus habet quartam partem xxxij Aminetarum bladi, per medium frumenti et avenæ.*

* **AMINEUM.** *Vinum quasi sine minio candidum.* Ita Laur. in *Amalthea* ex Isidoro. Sic et legitur in *Glossis San-German. MSS.* verum Martinio in Lexico Philol. *Amminæ Italiae sunt populi ; unde Ammīnæ seu Amīnæ vites.* Sal-masio : *Aminnia, Aminia, Vitis tam*

albam, quam nigrum uvam ferens. Vide in Amalthea. Papias vero MS. Bitur.

* **AMINEA** genus *uvæ* quasi sine minio, id est, rubore, *album vinum fert.* at paulopost superioris etymologiæ imme-mor subdit, *Amineus, Rubeus.* [** Vide Isid. Orig. lib. 17. cap. 5. sect. 18. et lib. 20. cap. 3. sect. 5.]

* **AMINICLARE.** [Adminiculari. DIEF.]

* **AMINICLARE.** [Amittere. DIEF.]

* **AMINICLUM,** est *Meretricum pallium ligneum : hunc apud veteres Matrone in Adulterium deprehensa inducebantur, ut in tali Aminiclu, potius quam in stola polluerent pudicitiam.* Erat enim apud veteres hoc signum meretriciæ vestis. Nunc in Hispania honestatis. Ita Gloss. nostrum San-Germ. MS. Apud Papiam in Gloss. scilicet MS. Bituricensis Ecclæsæ legitur : *Amiculum, meretricum pallium ligneum, etc.* [** Ex Isid. Orig. lib. 19. cap. 25. sect. 5. ubi omnes cod. *Amiculum.*]

* **AMINIS.** [Inferi, Avernus. DIEF.]

* **AMINITA.** [Amita. DIEF.]

* **AMINUERE,** Diminuere, labefactare, Gall. *Amoindrir, dégrader, olim Amer-niser, Amainir, Amandrir et Amanrir.* Charta ann. 1380. in Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 35. v° : *Amenuisant les parties de le disme, que religieux hommes et honestes, l'abbé et le couvent de S. Martin emprès Pontoise.... ont, avoient, ou devoient avoir.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Amandrir, extinxire.* Lit. ann. 1387. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 17. art. 9 : *Avons deuement Amen-drir, et retranché du tout, etc.* Aliæ ann. 1370. ibid. pag. 379. art. 37 : *Aucunes d'icelles (choses) ne puissent être forfaictes, perdues, ne Amainries.* Rursum aliae ann. 1394. tom. 7. earund. Ordinat. pag. 681 : *Nostre demaine en pourroit forment décheoir et Amenir.* Ita quoque legen-dum pro *Amur*, in Stat. ann. 1371. tom. 5. jam laudato pag. 429. art. 6. Unde *Amenrisslement de biens*, in Stat. ann. 1390. tom. 7. pag. 357. art. 13. Vide consuet. Hannon. cap. 40. et 77. art. 20. *Adimendrissement*, in Stat. ann. 1399. tom. 8. earund. Ordinat. pag. 335. Charta Gaucelini abb. Anian. ann. 1202. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 192 : *Ex maxima parte Aminuebatur nostrum mo-nasterium, et multis incommoditatibus affligebatur.* Vide *Minorat*.

* **AMIPODUM, OMUM, ONIUM.** [Amo-mum. DIEF.]

AMIR, Arabibus, Dominus. *Amir Gazi*, apud Ordericum lib. 10. extremo ; *āmīr*, Annæ Commenæ et aliis : a qua voce ortum ducunt *Amiræ* et *Amiral* apud Saracenos et Turcos, Satrapæ nempe urbium vel Provinciarum Præ-fecti, atque adeo Sultanî qui Caliphæ suberant. Martyrium S. Bachi junioris pag. 106 : *Ο στρατηγός δ τάπανος, δ καὶ Ἀμηρᾶς ὀνομαζόμενος.* Anastasius Bi-blioth. ad VIII. Synod. act. 1 : *Hamiram Greco vocant Principem Saracenorum : interpretatur autem, ut ferunt, lingua eorum, Præpositus.* Varie porro effe-rrunt apud Scriptores ejusmodi vocabula.

ADMIRALIUS. Apud Matth. Paris ann. 1272 : *Admiralius Joppensis natione Saracenus, quæ dignitas apud nos Consul-tus vocatur.* Adde pag. 169. 170. et Orde-ricum Vitalem lib. 9. pag. 736.

* *Amiral*, eadem notio, in continuat. Hist. Guillel. Tyrri apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 659 : *Le Soudan manda à l'Amiral qu'il les rendist (ces hommes). L'Amiral dist qu'il n'en ren-droit nul.* Hinc Visadmiral appellatur is, cui castellani vices seu officium com-

missum est, in Lit. Phil. VI ex Reg. B. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 130. v° : *Colin Helyes nostre amé sergeant d'armes et Visadmiral en l'office de chasteau Cornet.*

ADMIRALLUS. Fragm. de Statu Saracenor. tom. 5. Hist. Franc. : *Convene-runt 60. Admiralli, qui sunt quasi Comites et Capitanei exercituum.*

* **ALMIRAGIUS.** Francisci Carpesani Comment. suorum temporum apud Mar-tten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1358 : *His compertis Bonivetus Almiragius (magister is erat regiæ classis, nunc terrestri-bus copiis imperabat), etc.*

AMIRALDUS. Epistola Stephani Comitis Carnotensis ann. 1098. tom. 4. Spici-legii Acheriani : *Cassianus Antiochiæ Admiraldus, id est princeps et dominus.* Robertus Monach. lib. 4. Hist. Hierosol : *In eo conflictu occisus est Cassiani Magni Regis Antiochiæ filius, et duode-cim Admiraldi Regis Babyloniae, quos cum suis exercitibus miserat ad ferenda auxilia Regi Antiochiæ. Et quos Amiral-dos vocant, Reges sunt, qui provinciis re-gionum præsunt.* Le Roman d'Alexan-dre MS. :

Ains sembloit bien qu'il fut ou Amiraux ou Rois.

Le Roman de Garin MS. :

Dit l'Amiraut, fetes me l'amener.

Alibi :

Dex, quel eschez l'Amiraut i conquist
De murs, de mules, et de chevaus de pris.

Guill. Guiart MS. ann. 1248 :

Sont mors à cele desevrance,
Deus Amiraus de grant puissance.

Le Roman d'Aubery MS. :

Bien te porro vanter en ton pais,
Que tel n'aroit Amiraux ne Marchis.

[** Gerard de Vienne :

Onkes plus bels n'ot quens ni Amiraut.

Giraud de Borneil :

E s'ien fo reis ni dux ni Amiratz.

Lanfranc Cigala :

Dels Alamans, s'ieu fos lur Amiratz.
Tost passera la lor cavaillaria.

Vide Raynouardi Gloss. vol. 1. pag. 72.]

MERAL, pro *Amiralis*. Chronicon Mon-tis-Sereni ann. 1190 : *Soldanum cum multis nobilibus, qui Meral dicuntur, in Iconum compulit.*

* **AMIRARIUS.** Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1218. apud Murat. tom. 8. col. 1092 : *Et reduxerunt eos us-que ad fossatum Damiatæ, et de xxx. li-gnas unum cum multis turgis, et uno Amirario ceperunt.*

AMIRATUS. Vita Caroli Mag. ann. 801 : *Legatus Amirati Abraham, qui in confi-nio Africæ in fossato presidebat.* Adde Aimoinum lib. 4. Hist. cap. 9. et Annales Francor. Guillermus Apuliensis lib. 3. Rerum Norman. pag. 28 :

Nominis ejusdem quodam remanente Panormi
Militi, qui Siculis datur Amiratus haberi.

Le Roman d'Aubery MS. :

Si s'en ira a si riche Amiré,
Que il ne l'ait en mult grande cherté.

AMMIRATUS, apud Raymundum de Agiles, pag. 164.

AMURATI, apud Aitonum cap. 50.

ADMIRATUS, apud Fulcherium Carno-tensem lib. 1. cap. 5. 7. etc. [Chronicon Engelhusii, apud Leibnitz. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 1137 : *Nam Rex Tartarorum Tamerlanus terram Turco-*

rum dissipavit, et bello commisso triumphavit, et regnum Turcorum subegit; ubi ceciderunt ultra D. millia hominum, et Bersetus Turcorum Admiratus, id est, Imperator, interfactus est. In Vita. S. Petri Thomasi, Jerosolymæ Praefectus pro Soldano Egypti vocatur Admiratus Jerusalem. Occurrit præterea apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1178.]

AMMIRANDUS. *Sire Raul de gestis Friderici I. Imperat. apud Murat. tom. 6. col. 1195: Tunc quidam Ammirandus nomine Tactus venit ad Imperatorem, et dixit ei, se ostendere bonam viam; et si hoc non esset, amputaret caput ei.*

AMMIREDÆ, in Epistola Ludovici II. Imp. ad Basilium Imp. Constantinop. apud Baron. : *Tres Ammiredas, qui totam Calabriam depopulabantur, et numerosam multitudinem Saracenorum prostraverunt.*

AMIRÆUS. Sigebertus in Chron. : *In regno Saracenorum quatuor Prætores statut, qui Amiræi vocabantur; ipse vero Amiras dicebatur vel Protosymbolus.*

ADMIRARIUS, apud Leonem Ostiensem lib. 3. cap. 43. (al. 45.) et Petrum Diacon. lib. 4. cap. 11.

ADMIRAVISUS. AMIRAVISUS. Guibertus lib. 4. cap. 14: *Occubuerunt siquidem istic duodecim ex eorum primoribus viri, quos verbo Chaldaico Satrapas, secundum eorum barbariem Admiravisos dicunt. Et lib. 5. cap. 8: Hierosolymorum Praefectus (quos barbarica illi lingua Admiravisos vocant), etc. Adde Matth. Paris pag. 35. Præsertim vero ita dictus Bagdatensis Sultanus. Robertus Monach. lib. 5. Hist. Hieros. : Dominus noster Admiravissus Babyloniam mandat vobis Francorum Principibus, etc.*

ADMIRABILIS. Matth. Paris ann. 1236: *Rex Africæ, qui dicitur vulgariter, Admirabilis mundi. Ann. 1251: Regi Marok, quem Admirabilem mundi appellare consuevimus. Ita apud Ordericum pag. 735. 795. vox hæc supremis Sultanis trahuitur.*

AMERADIAE, Amiraliorum præfecturae, districtus, à mprædati, Constantino Porphy. de Administrando Imperio cap. 25.

AMIRAGIUS. Memoriale Potestatum Regiom. ad ann. 1218. apud Murat. tom. 8. col. 1085: *In cuius turris defensione unus Amiragiis pro ipsis turris munitione cum centum milibus.... exsistebant.*

AMIRALIUS, AMIRALLUS, AMIRALDUS, ADMIRALLUS, etc. Voces etiam usurpate apud Christianos, qui cum viderent, Saracenos ita suos classium præfectos appellare, id nominis postmodum suis itidem classium præfecti indiderunt. Nam frustra agunt, qui aliunde vocis *Amiral*, seu *Admiral*, apud nos originem deducunt, ut Edwardus Cokus ad Litter. sect. 439. qui a Saxonico a et n m e r a l, id est præfectus maris, seu classis, etymon accersit. Alfonsus IX. Castellæ Rex in Partidis, part. 2. tit. 24. lege 3: *Almirante es dicho, el que es cabdillo de todo los que van en los navios para fazer guerra sobre mar, etc.* Primi autem ita summos classium suarum præfectos appellasse videntur Siculi. Romualdus in Chronic. MS. ann. 1149: *Georgium, virum utique maturum, sapientem, providum et discretum, ab Antiochia adductum, magnum constituit Ammiratum.* Exinde Genuenses, ut colligitur ex Matthæo Paris ann. 1244: *Eis (galeis) prefuerunt Potestas Janæ, quem Admiratum vocant, et majores civitatis, etc. [Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1241. apud Murat.*

tom. 6. col. 485: *Idem Ansaldus, omnibus pretermisis, quam secretus potuit ivit ad Imperatorem, et collatum admiragii officium suscepit. Occurrerit ibid. ad ann. 1263. col. 530. et lib. 10. Annal. Genuens. Jacobi Auriæ ad ann. 1283. ibid. col. 581. Admirantus apud Rymer. tom. 2. pag. 691: *Johannes Ducis Britannæ filius, etc. Universis et singulis Senescallis, Marescallis, Admirantis, etc. Admirantus tom. 7. SS. Maii pag. 376. Guiart MS. ann. 1304:**

*L'Amiraute en un Galot
Fait entrez à l'avis sans attendre
Arbaletsiers en tous quartans.]*

ADMIRALATUS, Officium Admiralli, maris præfectura, Gall. *Amiraute.* Charta ann. 1357. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. : *Eduardus III. Rex concedit Matthæo de Gournai Admiralatum costarice Britannie.*

ADMIRALLITAS, Eadem notione, apud Rymer. tom. 10. pag. 668: *Et quod eo casu nullus mercator vel nauta de Hansa judicium Admirallitatis subire teneatur..... et quod fieri prohibiciones regiae Admirallo et ejus Officiariis.*

ADMIRALITATIS. Bulla Bonifaci VIII. PP. pro Jacobo II. Aragonum Rege tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 586: *Quibus casibus ad exsequendum hujusmodi vexillaria, capitania et Admiratia officium modo predicto dictus Rex Aragonum se astringet, et in hoc se et sua dictæ Ecclesie obligabit.*

ADMIRATUS, apud Rymer. tom. 5. pag. 720: *Henrico Duci Lancastriæ Admirallo flota navium versus partes Occidentales. Vobis mandamus quod treugas prædictas in singulis portibus et locis infra Admiratum vestrum prædictum, ubi expedire videritis, publice proclaimari et teneri faciat, inhibentes omnibus et singulis infra Admiratum vestrum prædictum, etc.*

ADMIRACIA. Litteræ Patentes Regis Franc. ann. 1361: *Lucianum de Grimaldis committimus Admiracie (Provincie).*

AMIRALDIA, Officium et jura Amiraldi, maris præfectura. Charta Philippi III. reg. Franc. ann. 1272. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 441: *Item licebit nobis.... in tempore passagii generalis.... instituire amiralum, qui habeat jura Amiraldia.*

MAGNUS AMMIRATUS. AMMIRATORUM, in Charta Guillelmi reg. Sicilie ann. 1156. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. : *Datum Beneventi per manum Maionis Magni Ammirati Ammiratorum.*

AMMIRATUS, Ammiratorum dignitas, qua donati leguntur apud Siculos sub Rogerio Rege, Georgius, de quo supra, ann. 1142. apud Rocchum Pirrum tom. 1. pag. 276. tom. 2. pag. 392. qui *Magnus Ammiratus* dicitur Romualdo, ann. 1152. et *Maio* sub Willelmo Rege apud Baron. ann. 1156. Antonium Beatillum lib. 2. Hist. Barensis pag. 109. Ughellum tom. 7. pag. 120. et eudem Pirrum tom. 1. pag. 316. quia nempe plures Ammirati erant in hoc regno, ut ex Charta laudata ann. 1142. quam ii subscripti colliguntur. Apud nos autem hac dignitate donati sunt viri clarissimi, quorum seriem hic contexere, Lectori haud ingratum fore confidimus :

FRANCIAE ARCHITHALASSII. Florentius de Varennes regiæ classi præsrat ann. 1270.

Enguerannus de Cociaco, anno 1285. juxta Guil. de Nangis.

Matthæus de Montmorency, ann. 1295. obiit sub finem anni 1304.

Joannes de Harcuria cum Matthæo de Montmorency, ann. 1295, obiit 21. Dec. 1302.

Otho de Tocy, a 25. Decembris anni 1296. ad diem Martis ante festum S. Lucæ anni 1297. qua decessit e vita.

* Otto de Touciaco miles et Admiratus galeiarum domini regis, in Charta Roberti comit. Atrebatis. 17. Octobr. ann. 1296.

Benedictus Zacharias Januensis, anno 1297. Othoni successit.

* Benedictus Zacharias generalis navigii regii Admiratus, in Lit. Phil. Pulcr. mense Aug. ann. 1297. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 9. v. col. 2.

Raynerius de Grimaute, ab anno 1302. ad annum 1307. obiit anno 1314.

* Renerius de Grimaudis, in Charta Phil. Pulcr. ann. 1304.

Theobaldus de Chepoys præfecti maris officio functus est annis 1306. 1307. et 1308.

Berengarius Blanc, anno 1316. et sequentibus ad annum 1323.

* Charta Phil. V. ann. 1321. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 133: *Berengarius Blanch, serviens armorum noster et Amiralus maris, etc.*

Gentianus Tristan, ann. 1323. et 1324. Petrus Miege, ann. 1326. 1327. 1328.

Joannes de Chepoys, ann. 1334.

Hugo Quieret, ann. 1336. obiit ann. 1340.

* Hugo Quieret Admiratus dicitur, in Charta ann. 1335. qui *Hugo Kaereti* appellatur, in Ch. ann. 1333. ex Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 836. [** Vide *Jal, Archéologie navale*, tom. 2. pag. 218.]

Nicolaus Beuchet cum *Hugone Quieret*, ann. 1339. Captus ab Anglis suspedio periret ann. 1340.

Ludovicus de Hispania, a 13. Martii ad 28. Decemb. anni 1341.

Petrus Flotte, alias Flotton de Revel, a 28. Martii ann. 1345. ad 19. Octobr. anni 1347.

Frater Johannes de Nanteuil, Prior Aquitanus ab anno 1347. ad 1357.

Enguerrandus Quieret, ann. 1357.

Enguerrandus de Mentenay ex commissione D. Regentis, Admirali officio fungitur ann. 1359.

Joannes de la Heuse: dictus Le Baudran, a 3 Junii anni 1359. ad ann. 1368.

Franciscus de Perilleux, 3. Julii. ann. 1368.

* Dominus de Fransu, in Charta Caroli V. reg. Franc. ann. 1369. ex Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 712: *Feu nostre amé et feal chevalier le seigneur de Fransu, jadis nostre Amiral de la mer.*

* Franciscus de Perilleux, in Charta jam laudata: *Feu Francois de Perilleux, Amiral derrenierement alé de vie à trépassement.*

Aymericus Vicecomes Narbon. 28. Decemb. 1369. ad ann. 1373.

Joannes de Vienne, a 27. Decemb. 1373. post multa præclare gesta in prælio ad Nicopolim adversus Turcas 26. Septemb. 1371. occisus est.

Renaldus de Trie, a 20. Octob. 1397. ad ann. 1405.

Petrus de Breban, dictus Clignet, a 1. Aprilis 1405. ad ann. 1428. quamvis Burgundionum Duce satagente fuisse dignitate spoliatus 23. April. 1408.

Jacobus de Chastillon in locum *Petri de Breban*, 23 Aprilis 1408. Burgundia Ducis cui favebat autoritate suffectus est. Cecidit in pugna ad Azincurtem 25. Octob. 1415.

Robertus de Braquemont, dictus *Robinet*, 22. Aprilis 1417. a maris præfectura amotus factiose Burgundica anno sequenti.

Joannetus de Poix, Franciae Admirallus, officio tamen nunquam functus est. Peste obiit Parisiis ann. 1418.

Carolus de Recourt, dictus de Lens, prevalentibus Burgundis in locum Roberti de Braquemont 6. Junii ann. 1418.

* Carolus de Recourt dictus de Lens. Memor. H. Cam. Comput. Paris. fol. 97. r: Dom. Karolus de Lens miles, Admirallus Franciae, loco dom. Roberti de Braquemont militis, certis causis ad hoc regem moventibus exonerati, per ejus litteras datas xx. Julii 1418.

Georgius de Beauvoir, Regiis classibus praerat, ann. 1420.

Ludovicus de Culant, paulo ante ann. 1422. Decessit e vita ann. 1444.

Guillelmus de la Pole, Anglus, admiralli Franciae titulum usurpasse traditur ann. 1424. cum Angli Carolum VII. regno spoliare niterentur.

Eduardus de Courtenay, Anglus, Franciae admirallus ab Anglorum Rege creatus ann. 1439.

Andreas de Laval, admiralli officio amotus ann. 1439. Eodem iterum donatus est ann. 1465.

Pregentus de Coetivy, 26. Decemb. ann. 1439. Cecidit ann. 1450.

Joannes de Bleuil, de Montresor, Preceptor successit.

Joannes de Mautauban, ann. 1461. post quem rursus Andreas de Laval ann. 1465.

Ludovicus Bastardus de Bourbon, ann. 1466.

Ludovicus Malet, de Graville, ann. 1486. Abdicavit ann. 1508.

Carolus d'Amboise, a 31. Januarii 1508. ad ann. 1511. quo ejus socero Domino de Graville Admiralli munus restituitur.

Guillelmus Gouffler, de Bonivet, 31. Decemb. 1517. Occisus 24. Februarii 1524. in prælio ad Ticinum.

Philipps Chatob, Comes de Charny, 28. Martii 1525. obiit 1. Junii 1543.

Claudius d'Annebaut, 5. Febr. 1543.

Gaspardus de Coligny, 11. Nov. 1552. interfactus die S. Barthol. 1572.

Honoratus de Sabaudia, 24. Aprilis 1572. Cessit Carolo a Lotharingia Duci Meduanæ ann. 1578.

Carolus a Lotharingia Dux Meduanæ, a 28. Aprilis 1578. usque ad 1. Junii 1582.

Anna Dux Joyosæ, 1. Junii 1582.

Joannes Ludov. de Nogaret, dux d'Espernon, 7. Novembris 1587.

Antonius de Brichanteau, de Nangis, 25. Febr. 1589. Officio tamen nunquam fungitur, maris praefectura nondum dimissa a Duce Espernonis.

Bernardus de Nogaret, de la Valette, per cessionem Ducis Espernonis fratris ann. 1588.

Carolus de Gontault Dux Bironis, a 4. Octob. 1592. ad ann. 1594.

Andreas de Brancas, 23. Augusti 1594.

Carolus de Montmorency Dux Damvillæ, 21. Januarii 1596.

Henricus Dux Montmorencii, cessione Caroli, 17. Januar. 1612. usque ad ann. 1626. quo id munus abdicavit.

Dehinc nullus Franciae Admirallus usque ad ann. 1669.

Qui interea rei maritimæ præfuerere, Magni Magistri, Duxis, et Præfecti Generals Navigationis, et Commercii nominibus donati sunt, inter quos primus:

Armandus Joannes du Plessis de Richelieu, Cardinalis, etc. ab anno 1626.

Armandus de Maille, Dux Fronsaci, Magnus Magister creatur ineunte Januario 1643. occiditur 14. Junii 1646.

Eodem anno Anna Austria Regina mater et Regens hoc sibi munus assumit 4. Julii, dimisit anno 1650.

Cæsar Dux Vindocini, etc. 12. Maii 1650. cum filio Francisco tum designato paterni muneris successore. Obiit an. 1665. 22. Oct.

Franciscus Cæsar Filius, ann. 1651. recipitur in Camera Computorum. Occumbit autem in Cretensi Insula fortiter pugnans adversus Turcas.

Ludovicus Borbonius Comes Viromand. ex Ludovico XIV. et Ludovica de la Valliere filius Admiralli officio donatus est 12. Novemb. 1669. obiit 18. Novemb. 1683.

Ludovicus Alexander Borbonius Toulousæ Comes, Archithalassius appellatur mense Novembri anno 1683. Diu vivat.

* Ludovicus Joannes Maria Borbonius Dux Pentheviæ, anno 1734. patri viventi successit.

[** Vide Pardessus, Collection de lois maritimes vol. 4. pag. 295. not. 2. De Jurisdictione Admiralli apud Anglos liber singularis Spelmanni exstat in ejus Operibus anglice scriptis part. 2. pag. 215.]

* ADIMRANTIA, Navis prætoria, Gall. L'Amiral. S. Ferdinandi Regis gloria posthumæ tom. 7. Maii pag. 376: Cum autem Admirantia ad capitaneum Eugeñium Delgadum pertinens, in quo pro Admirantio, erat generalis Ferdinandus de Losa intrare vellet per ostium S. Lucari principio noctis supervenient tempestas.

AMIRUMNES, sic appellati Bagdenses, atque adeo supremi Sultani, qui sub Chalifa universæ rerum administrationi præerant; *Aμεριμνα Cedreno, Zonara, et Constantino Porphyrogenito; *Αμεριμνα Annæ Commenæ Amermum Fredegario Scolastico; Admiralmum, in Epist.3. Leonis III. PP.; Amiramomemi Roderico Toletano lib. 6. de Rebus Hispan. cap. 32. lib. 7. cap. 34. in Hist. Arabum cap. 31; Amormomini Bernardo Monacho in Itinerario Terræ-Sanctæ; Miramomelini Lucæ Tudensi æra 1129; Miramummeli apud Rigordum ann. 1211. Hemirmomelini ann. 1195. Mirmumni, in Vita S. Wilibaldi, a Sanctimoniali edita cap. 15. 21. Almamuni et Amir-Almumanini in Chronico Orientali: quas quidem voces Credentium Principem, seu Fidelium Dominum significare apud Arabas pluribus docuimus ad Alexiadem pag. 371. 372. At aliter de vocis notione scribit Isidorus Pacensis in Chronico æra 750: Ulit Amir Almuminin, quod idioma regni in Lingua eorum resonat, Omnia prospere gerens. Corrupte porro habet Molanus Historia Hierosolymitana, pag. 1152: Eo tempore gentilis quidam, Sevarius nomine, sub Molano, quem patria lingua Dominum dicunt, universam procurabat Egyptum.

* AMIRALDI. Vide supra Admiraldi.

* AMIRECA. [Amurca. DIEF.]

AMIS, et AMISITIS, quibusdam dicitur Furcula retis, vel hami: Ugutioni vero est Lignum bifurcatum, per quod venatores expandunt retia ad capiendas feras. Aliis denique est Furcula, quæ levat rete, quo capiuntur aves. [** Gemma Gemm.: Amites sunt stipites quibus aucupes utuntur.]

* AMISARIUS, SSARIUS. [Admissarius. DIEF.]

* AMISCERE, AMISERE, AMMISCERE, Præstatio ex rebus escariis, vel etiam idem quod Procuratio, pastus. Charta ann. 957. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 719: Aliud nichil (facere debemus) nisi tantum Amiscere

de piscibus bonis, quatuor vices in anno. Infra: Debemus... quatuor vices in anno, secundum vestrum honorem, ut melius potuerimus, de piscibus valde bonis in vestrum servitium adducere. Charta ann. 1116. ibid. tom. 4. col. 59: Dent porcum, et multonem tertium et quartum, et spallam, et Amisere, et plastrum lignorum pro unoquoque jugere, pro albergaria unum sextarium vini, etc. Alia ann. 1186. col. 855: Cum omni honore et districtu, et conditionibus, comandasiri, Amisceribus, et ecclesiistarum advocatis, etc. Charta Ottonis III. ann. 1210: De nostra benignitate concessimus alienaciones sive invasiones factas ab aliquo suorum parentum, contra formam feudi, de... teloneis, pedagiis, curadiis, preclaris, Amisceribus, etc. Charta ann. 1221. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 318. col. 1: Guillelmus de Venano debet... unum Ammiserere de carne et sex panes; Accolino Marino in nativitate unum Ammiserere de carne et sex panes. Lib. censual. 13. aut 14. sæculi laudatus a Cl. V. Garap. in not. ad Hist. B. Chiaræ pag. 213: Nota, quod ensenia dicuntur Ammisera, et unum quodque Ammisere debet esse de decem panibus et tringita ovis pro una casata.

* AMISCUS. [Amethystus. DIEF.]

* AMISSA, pro Admissa: sic et Ammiserer pro Administer, suppresso d quod Scriptoribus medii ævi familiare est.

* AMISSARIUS, Vide Emissarius et Ammiserarius.

* AMISSARI. Vide supra in Admissatio.

* AMISSIM. [Ad amissim. DIEF.]

* AMISSIONEM TENERE, Idem videtur quod Causa cadere, seu jure actionis excludi, Gall. Estre debouté. Locum vide in Campiones.

* QUOD Gallice vulgo dicebant, Perdre la querelle. Vide in Campiones. Huc spectat vox Amission, in Libert. Novicasti ann. 1256. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 364. art. 9: Et se vo-je que chevaux à chevauchier et armeures.... ne soient pris por debtes, ne por pleges, ne por autres Amissions. Id est, quacumque ex causa, seu multa in iudicio etiam dicta.

* AMISSURA, Submonitio, admonitio, citatio. Charta ann. 1226. pro Abbatissa S. Mariæ Suession. : Per hanc autem compositionem quitavit dictus Vicecomes omnes citationes et omnes Amissuras dictis hospitibus et hominibus in perpetuum. Alia Radulphi Comitis Suession. ann. 1233. pro Communia Nantoliensi: Ut tunc mihi, vel servienti meo, Amissuras emendabit.

* MIHI VERO, Multa est pro vadimonio deserto, Gall. Défaut; vel pro casibus Amessurarum. Vide supra Amessura.

* AMISSUS, Perditus, a Deo reprobatus. In Processu de Vita S. Yonis tom. 4. Maii pag. 558. A: Ille inclusus erit Amissus amore pecunia. Id est, peribit æternum.

* AMISTERIUM. Constitutiones Petri I. Regis Aragon. apud Podium Cerdanum MSS. ann. 1225: Exceptis Militibus et filiis eorum, a 15. annis supra, qui inter se guerram habuerint, cum toto suo Amisterio. Id est, cum ministris, et familia.

* AMISTID. Vas parvissimum, Papiae.

* AMISTRUM. [Viscus. DIEF.]

* AMISTUS. [Amethystus. DIEF.]

* AMITA, pro Amictus, de quo supra.

Cum abis, Amita, stola et fanonis, apud Rymerum tom. 9. pag. 273. col. 1.

* AREST. ann. 1321. 9. Maii in Reg. parlam. Paris. Olim: Tres albas, tres

Amitas, et tres cingulos. Vide mox Amitus.

* **AMITAL.** [Rhus. Dief.]

* **AMITANA, US.** [Amitæ filia, filius. Dief.]

AMITANES, pro Amitæ, [Gall. Tantes], in Legib. Luithprandi Regis Longob. tit. 114. § 2.

* **AMITERMINUS**, οὐρος, *Finitimus, confinalis*, apud Janum Laurenberg. in Suppl. Antiquarii.

* **AMITERZIA**, Fimbria, Gall. *Frange*, ut videtur. Testament. Gard. Talayrandi de Petragor. ann. 1360. in Cod. reg. 4223. fol. 112. r: *Item vestimenta alba, quæ fecimus fieri de pannis pretiosis ultramarinis, cum Amiterziis de Anglia.*

* **AMITINUS**, Ad amitam pertinens; frater Amitinus, Cousin-germain, filius ex sorore patris. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 3. ex Cod. reg. 4221. fol. 13. r: *Nec ducet aliquis officialis forensis, aut aliquo modo retinebit in palatio aut domo suæ habitationis.... fratrem patruellem vel Amitinum.*

* **AMITISTUS.** [Amethystus. Dief.]

* **AMITTADARE**, In societatem dare seu recipere. Stat. Cadubrii cap. 2. pag. 54: *De Amitadantibus seu tenentibus in societatem animalia cum forensibus. Item... deliberatum fuit: quod nullus homo vel persona de Cadubrio possit nec valeat aliquo modo vel ingenio Amittadare, seu dare aut accipere, salvare seu tenere ad medietatem vel soccedam, cum aliquo forense, alias bestias aut animalia.* Vide supra *Accomandisia* et *infra Socida*.

* **AMITTENDA**. Charta ann. 1256: *Pro predicto feudo... confessi fuerunt se debere predicto Rodulpho pro indiviso decem solidos Viennenses de placito et homagium ligium, salva certa Amittenda.* Vide supra *Amiscere*.

* **AMITTUM**. [Idem ac *amictus*, quoddam sacram indumentum quo sacerdos pro missa celebranda suum colum cooperit antequam albam ceteraque ornamenta sumat. Necrologium conventus ss. prædicatorum Gratianopolis, p. 12: *Anniversarium Katarine... a qua convenitus habuit x. florenos et III^{or} amitta et duo pulchra corporalia de prima tela.*

* **AMITUM**, pro *Exametum*, Pannus holosericus. apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsiv. pag. 750. ex Chronicô Hildesheimensi: *Duas dalmaticas, unam ex Amito rubeo, alteram de candido, albam bonam ex Amito candido.* Vide *Exametum*. [f. leg. *examito*.]

* **AMITUM**, Species panni crassioris apud Siculos. Vide in *Dimitum*.

* **AMITUS**, pro *Amictus*, Ital. *Ammito*. Testam. ann. 1165. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 325: *Hospitali de Rupta unum camisum, et unum Amitum (lego). Duo Amiti lini*, in Annal. Medioli. ad ann. 1389. apud eum. Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 809. Vide supra *Amita*.

* **AMIXIA**, *Commerciorum privatio, Impermiscentia*. Amalthea. Vox facta ex Græco μίξις, mistio, et à privat. [** Vox 'Auita' bene Græca est.]

* **AMIXTUS**, pro *Admixtus*. in Vita S. Wingaloei MS. fol. 83. v^o: *Nucum uti corticibus consuevit pro plumis: pro peregrinis autem tapetibus, arenis cum lapillis delectabatur Amixtus.*

* **AMLEIT**. Privilegium Caroli Regis Romanorum pro Civitate Kaysersbergeni ann. 1847. apud Ludovicum Laguille in Instrum. Hist. Alsaciæ pag. 50. col. 2: *Si... aliquem vel aliquos ex urbis vel predictis civitatis nostræ civibus ac incolis per Judices Comitum seu Landgra-*

viorum... vel a quocumque alio Judice... proscriptio[n]is vel rerum suarum occupatio[n]is quod vulgariter Amleit nuncupatur, disp[on]dia, quod absit, incidere continget, hanc ipsam proscriptio[n]em, vel rerum, ut p[re]dictum est, occupationem vi regia tollimus. [** *Anleite* est petitoris, cui lis adjudicata est, in bona certa debitoris autoritate judiciali facta induc[t]io. Vide *Haltausii* Gloss. Germ. col. 35. In Speculo Saxonico est *Invisung*, lib. 3. cap. 82. § 2. Inde dicebatur *Anleiter*, Inductor in possessionem, a petitore electus, a judice datum. Vide eundem *Haltausi* col. 36. Chart. Rudolphii R. G. ann. 1288: *Qua sententia sic rationabiliter et legitime lata, et pro ipso episcopo obtenta, idem episcopus in possessionem prædictorum bonorum remitti et induci postularit, et strenuum virum burggravium de Starckenberg sibi a nobis pro Inductore petit deputari...* *Ipsi igitur burggravio præsentis dicto damus firmiter in mandatis, quatenus præd. episcopum in dictorum bonorum possessionem auctoritate regia, vice et nomine nostro inducere nullatenus prætermittat.* *Anlait dicebatur etiam Inductio in bona publice damnati vel ab Imperio banniti.* Vide in Guden. cod. Dipl. tom. 2. pag. 1388. chartam Germanicam ann. 1466.

Alio sensu *Anleite* *Haltausio* col. 34. est Inductio juratorum in rem præsentem, præcipue in limitum controversiis, ut terminos visitent et certius distinguant. Charta Ottonis Com. Pal. ann. 1228: *Cum... Abbas et conventus in Schoenauia ex parte una, et homines in Walsdorf, ex altera super terminis suis... Disceptarent, tandem partes ipsæ talem inter se item, per limitationem, quæ vulgariter Anleite dicitur, cupientes finire... electis itaque... ingressi terminos demonstrarunt, prout ipsis conscientia sua dictabant, etc., ubi fortasse legendum *Lanleite*.* Vide *Circuito*. Aliud sonat *Anleid*. Vide *Arra* 2.

1. **AMMA**, Mater spiritualis. Hesychius: *Αμμα, μήτηρ, τρόφος.* Pelagius libello 18. num. 19: *Vos estis fatuæ, nam hæc et vestra et mea est Amma.* Ex Palladio in Hist. Lusiaca, cap. 42: *Τυμηὶ ἐστε σαλαὶ, αὐτὴ γὰρ καὶ ὑμῶν καὶ ἔμοῦ ἀπειών αὐσσα, ἀμβράς ἐστιν. οὐταὶ γὰρ καλούσται τὰς πνευματικὰς μητέρας.* Adde cap. 37. 38. 137. 188. [Et vide Gloss. media Græcitatatis.]

2. **AMMA**, pro *Ama*. Vas. Locum vide in *Egitiae*.

3. **AMMA**, Isidoro lib. 12. cap. 7. *Bubo, strix nocturna. Hæc avis, inquit ille, vulgo Amma dicitur, ab amando parvulos, unde et lac præbere dicitur nascentibus.* [Anilem hanc fabulam non habet Papias MS. Ecclesiæ Bituric. Sic enim ille: *Amma avis nocturna ab amando dicitur, hæc et stris dicitur a stridore.*]

AMMAN, apud Germanos et Belgas, etiamnum dicitur Prætor, Præfectus, Prætor causarum civilium. In Charta Balduini Comitis Flandr. ann. 1119. in Tabul. S. Bertini, subscriptum: *Rodolphus Amman de S. Folquinikerca, Alferus Amman de S. Georgio, Bernulodus Amman de Broburg, etc.* Vide *Chartam ann. 1125*. apud Miræum in Don. Belg. cap. 82. [et Consuetudines Bruxellenses tit. 1. art. 1. et seqq. ubi quidquid *Ammanum* hujus urbis spectat, fusius expōnitur. Plura etiam de *Ammanno* in Consuetud. Mechliniæ. tit. 1. art. 41. et tit. 4. art. 2.] Neque hæc vox incognita in media ipsa Francia; quippe in Consuetudinibus Perusæ in Arvernis ann. 1275. a Thomassero lib. 1. cap. 66.

edit. hæc legimus: *Nequins hom, ne nequne femme de la Paerose ne doet lo sire, ne so Amant, gager sans arazoner, etc.* Apud Metenses, ut auctor est Meurisius in *Præfat. ad Hist. Episc.* Metens. pag. 19. *Amans*, dicuntur regionarii Notarii, qui acta publica conficiunt et conservant, nomenque desumunt a Parochiis, in quibus habitant. [Vocis origo Germanicum *Ampt*, *Munus*, et *Mann*, *Vir*.] [** Vide *Ambactus* et Laurierii Gloss. Jur. Gall. vol. 1. pag. 45. Vocis Gallica *Amans*, origo est Lat. *Amanuensis*.]

* **AMMANIA**, Districtus, Jurisdic[ti]o, Gall. *Ressort*. Diploma Joannæ Duccisse Brabantæ ann. 1384. inter Instrum. tom. 5. novæ Gall. Christ. col. 426. D: *Et quod uniti manebunt Ammania Antwerpia sub ambacto de Herentals.*

* Fundatio Cartus. Bruxell. ann. 1456. in Suppl. ad opera Miræi pag. 198. col. 1: *Item quod prædicti religiosi... intra oppidum, libertatem aut Ammaniam Bruzelensem plures hæreditarios redditus emere non poterunt.* Vide supra *Ammanus* 2.

AMMANTARE, AMANTATIO. Vide *Man-tum*.

* **AMMANUS.** [Amman. Dief.]

* **AMMASSARE**, Colligere, Gall. *Amasser*. Vetus Consuetudo Corbeiensis ex Tabul. ejusd. Monast.: *Nec debet fieri excluementum in Corbeia, quin portari intersint; ipsi debent Ammassare fænum Abbatis, et capere culcitras, et submonere corveias.*

* **AMMASSATUS**, In unam massam reductus. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1216. apud Murat. tom. 8. col. 1083: *Et vinum remanebat Ammassatum et gelatum, ita quod incidebant eum cum securibus.*

* **AMMATIA, OCULI.** Gloss. f. *Ommata*, Amalth.

* **AMMATUM.** [Græcis αμμα, amentum. Dief.]

* **AMMAYLARE**, [Encausto pingere, Gall. *Emaller*.] Vide *Enamelatus*.

* **AMMENTARE**, ut *Amentare*, apud Lucanum. *Jacula vibrare, ab Amentum, lorum quo hasta longius jacitur.* Carmen Gilonis Paris. de *Expedit*. Hierosol. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 242:

Cumque super murum turrim Dux haberet,
Quæ munita parum castro vicinus hæret,
Incumbebat ei saevissima turba, resumis
Viribus, Ammantant Arabes de culmine montis.

* **AMMENTUM.** [Amentum. Dief.]

* **AMMESSARIUS.** Vide *Emissarius*.

* **AMMESTARI.** [Amestari. Dief.]

* **AMMIATUS**, pro *Amatus*, ut videtur D. Secousse. Charta commun. villæ de Poix, ann. 1208. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 603. art. 6: *Communia vero in vita mea michi debet tria auxilia, videlicet, pro Ammato filio meo militie faciendo, sexaginta libras; et pro Ammata filia mea maritanda, sexaginta libras.* Quid si legeretur *Ainsniato* et *Ainsniata*, a Gall. *Aisné*, hoc est filio primogenito et filia primogenita, uti habetur in aliis Chartis hac eadem de re? Vide supra *Ainescia*.

* **AMMICERE.** Vide *Amicare*.

* **AMMINICULUM** *VITIS*, quasi *Admini-culum*, *pixillus*, *pedamentum*, *palus*, cui vitis innititur. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 34: [** Roth. 297.] *Si quis vitem exspoliaverit, id est, Amminicula tulerit. Rufinus in Præfat. in lib. Judæ: Ἐλλα vitem dicunt Græci, non tam palmitem, quam illos runcinulos vel cincinnulos palmatis, quibus succrescens palmes ipse, innectere et suspendere solet, vel palis,*

vel quibuscumque innititur Amminiculis, quos caprelos, ut arbitror, appellant agricolæ, cuius nebibus tutus, et sine lapsus periculo, vel gravatur fructibus palmes, vel vaga proceritate distenditur. [** Vide Forcell. Lexic. in voce Adminiculum.]

* **AMMIOSELINUM.** [Ami. DIEF.]

* **AMMIRANDUS.** Vide in *Amir*.

* **AMMIRARI, AMMIRATIO, etc.** pro *Admirari, Admiratio, etc.* non semel occurrit in medii et infimi ævi scriptoribus.

* **AMMIRATUS.** Vide in *Amir*.

* **AMMIREODÆ,** apud. D. Bouquet tom. 7. Collect. Hist. Franc. pag. 576. pro *Ammiredæ*; quod vide in *Amir*.

1. **AMMISCERE,** pro *Commiscere, Ammisiſio*, pro *Commisiſio*, occurrit non semel apud S. Fulgentium Epist. 1. de conjugali debito, et apud veterem Interpretationem Alexandri Iatrosophistæ MS. in libris Passionum.

* 2. **AMMISCERE,** Alia notione. Vide supra *Amiscere*.

* 1. **AMMO,** pro *Ambo*, Suggestus, pulpitum, in Chron. Cassin. Charta ann. 1308. pag. 338. Item apud Murat. tom. 3. pag. 176. col. B. Vide *Ambo*.

* 2. **AMMO,** Mensura vinaria, Germ. *Ohm*, Alsatis usitata, quæ 50. circiter pintas Paris. continet, ut me monuit V. Cl. Schœpflin. Necrolog. MS. abbat. Altorf. : *Obit Adelheid laica vij. Id. Febr. quæ dedit prædium apud Wilre, et persolvit quatuor Ammones vini. Subinde etiam Ama dicitur. Vide in hac voce, et Ama.*

* **AMMODO,** Dehinc, deinceps, Gall. *Désormais*. Charta Ottonis comit. Palat. ann. 1245. apud Tolner. inter Instr. Hist. Palat. pag. 150: *Declaramus quod... gratiam fecimus speciale, videlicet ut in mutis nostris vel theloniis Ammodo nulla theloniae solvant. Vide Amodo.*

* **AMMOLARE,** Procedere, excuere, Gall. *Emoudre*, olim *Amolier*. Annal. Estens. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 936: *Quidam Gaspar de Perusio habitator Ferrariae, et quidam Angelinus de Carentano Teotonicus stipendiarius equester, habita inter se conventione de faciendo ad invicem tres punctas ad lanceas Ammolatas, etc.* Lit. remiss. ann. 1334. in Reg. 66. Char. reg. ch. 1461: *Comme Jehan Dany vigneron eust baillé un fessouer pour Amolier à l'esmouleur, etc. Vide infra Amolare.*

* **AMMOLIRI.** [Amoliri. DIEF.]

* **AMMONITIO,** pro *Admonitio*, Gall. *Avertissement*, apud Ludewig. tom. 1. pag. 46.

* **AMMONITUS.** [Admonitus: « Conjugali amore attractus primatumque regni mei consilio ammonitus. »] (Mus. Arch. dep. p. 42, an. 1011.)]

* **AMMONIUM.** [Amomum. DIEF.]

* **AMMORERIS.** [Germanis *hurubel*. DIEF.]

* **AMMOTIO,** pro *Amotio*, ab Amovendo, apud Rymerum tom. 4. pag. 507. col. 2. et tom. 8. pag. 101. col. 1.

* **AMMOVERE.** [Amovere. DIEF.]

* **AMMULA,** pro *Amula*, ab *Ama*, Vasis genus. Vide *Egiltræ*.

* **AMNENSIS,** Quilibet villa circa amnem sita. Joan. de Janua. Veteres Glossæ: *Amenses, ἀποτοτάμιοι*.

* **AMNESIA,** *Abolito malorum, et Amnestia, Oblivio.* Papias MS. Bituric. [** Glossar. Lat. Ital. MS. *Amnesia, La oblivione de malis.*] Hinc Gallicum *Amnistie*; quæ lex est a Principe lata qua cavetur ne quis anteactarum rerum ac-

cusetur, neve multetur. Vox Græca est ab a priv. et μνηστική, Memoria. Hinc et

* **AMNESTICACIA,** quæ J. Laurentio in Amalthea, est etiam *Injuriarum oblivio*. Hinc etiam

* **AMNESTUM,** *Oblivione deletum, apud eundem Laurentium.*

* **AMNILIS THESAURUS.** An thesaurus in *amne* vectus aut repertus? Locum vide in *Suda*.

* **AMNIS.** [Lapillus in cerusa. DIEF.]

* **AMNISTRARE.** Charta Heccardi Comitis Augustod. ex Tabulario Prioratus Persiaci in Burgund. apud Perardum pag. 26: *Uno fanono viridi, cum brusdo uno de gliso, uno estuno, cum sirico Amnistrare, turribulum minore, etc.*

* **AMNISTRATRIX,** Administr. Testam.

Petri Bermundi ann. 1352. ex Tabul. Flamar.: *Ordino ego prefatus testator, quod Geraldia Bermunda dilecta et carissima filia mea sit domina, Amnistratrix, gubernatrix et usufructuaria omnium bonorum et rerum mearum et istius hospiti mei, quandiu vixerit.*

* **AMNITES,** *Gemma similis vitro sed durior.* Isid. Papias et Johan. de Janua.

* **AMO,** vel *AMON*. Notitia fundationis et restauracionis Parthenonis de Hascowia circa annum 1060. inter Instrum. tom. 5. novæ Gall. Chr. col. 474. D: *In Mittelenwilere vineam persolventem sexdecim Amones, in Stotesheim curtim unam et novem jugera in campo... praedictæ contulerunt Ecclesiæ.*

* Idem quod supra *Ammo*. Vide in hac voce.

* **AMOBOTUM.** [Ambotum. DIEF.]

* **AMOBRIAGUM,** Multæ species pro delicto exsoluta. Charta Edwardi II. Regis Angl. de Consuetudinibus observandis ann. 1316. apud Rymer. tom. 3. pag. 548: *Quod illa consuetudo, quæ vocatur Amobragium, de cætero non existatur, nisi infra annum a tempore cognitionis delicti, pro quo dicta consuetudo solvi debeat.* Charta anni 1501. apud eundem Rymer. tom. 12. pag. 781: *Cum warenis, hundredis, commotis, ragloris et ringeldiis, senescalcis, Amobragiis, etc.*

* **AMOCRISIS,** Genus gemmæ arenis et auro intermixtus. Papias in MS. Bituric. Gloss. Sangerman. MSS.: *Amochrissus, Harenis auro intermixtus, nunc bratteorum nunc pulveris habet quadrulas. Gignitur in Persida.* Græca vox ex κύπρῳ, Arena, et χρυσῷ, Aurum. [** Isid. lib. 16. cap. 15. 5.]

* **AMODIARE,** Ablocare, Gall. *Amodier*. Statuta Ordin. Cluniac. ann. 1301. ex Cod. MS. monasterii B. Mariae Deauratae Tolos. : Item precipimus ne aliquis amodo decimas, oblationes... Curato dicti loci... Amodiet, aut tradat, seu investiat quo modo. Charta ann. 1299. apud Stephanotum tom. 3. Antiquit. Pictav. pag. 902: *Amodiavimus, ascensavimus et affirmaximus, et ad Amodiationem, censam seu firmam, et ad emphiteosim perpetuam tradidimus pro nobis et successoribus nostris Petro Sutoris de Clossayo quadam censale seu censam, etc.* Vide *Admodiare* 2.

* **AMODIATIO,** Locatio, Gall. *Amodiation*. Charta Officialis Paris. ann. 1263. ex Tabulario San-German. 10: *Sextarios et plenam minam bladi annuae Amodiatio, sive annui redditus.* Vide *Amodiare*.

* **AMODIUM,** Compositio, Gall. Accommodement. Chartul. Celsinian. ch. 378: *Ut malas consuetudines... illas non teneat, et alias non mittat; et si fecerit, ut infra xxij. dies emendatum aut per capitanea, aut per Amodium; et si non fecerit, ut iste*

ostages in preison veniat ad Celsinianas. Unde *Admuidier*, Pascisci, convenire, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 91: *Comme le suppliant eust voulu faire marchié et soy Admuidier ou abourner du vin qu'il vendroit à détail pour certain temps en ladite ville (de Crôuy) à Gilet Pietain, lors fermier du quatresme de ladite ville. Et Amoyenner, Componere, apud Froissart. vol. 3. cap. 8: Le Pape envoya le cardinal d'Amiens en légation pour venir en Bearn et pour Amoyenner ces besongnes.*

* **AMODO,** ἄτο τοῦ νῦν, Deinceps. Onomastic. *Amodo, ἄτο τοῦτον.* Gregorius Turon. lib. 3. Hist. cap. 5: *Plange Amodo, qui per consilium nequam, factus es parvicius sacerdos.* Passim.

* [« Salva subjectione sanctæ matris Lugdunensis ecclesiæ, in ipso firmiter inviolabiliterque servetur et perseveret, ut amodo et deinceps monachi. (Charte de Burchard, archev. de Lyon, novembre 950, archives du Rhône. »)]

* **AMOEBOEUS,** a Gr. αὐοῖσατος, Alternus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613: *Amœbœum carmen duos introducit: sed difficilior pars respondet, quia non pro suo arbitrio, sed aut majus aut contrarium respondet.*

* **AMENA,** Xenium, in Glossa Arabico-Lat. forte *Xestium*, ξεστός, ξεστίον, est enim in Gloss. Lat. Gr. *Amenus: αὐαξιος τόπος*, locus umbrosus. Alibi *Amenia*, αἱ ἀκται. Joan. de Janua: *Amenium, locus pulcher et delectabilis, vel Amenitas. Vide Angelum a Nuce ad cap. 17. Leonis Ostiensis lib. 1. Chronicæ Casin. ubi de voce *Amenus*.*

* **AMENARE,** apud Cyprianum, Sidonium et alios idem est quod *Recreare, oblectare*. Hinc

* **AMENARI,** in Vita S. Ragneberti tom. 2. Junii pag. 695. C: *Sed nunc illis deliciarum voluptatibus Amenatur, que nullo possunt humanæ estimationis judicio definiri.*

* Vocabul. Compend.: *Amenatur, delectatur*.

* **AMENITAS,** Praestatio quædam, f. ex hortis vel viridariis. Charta ann. 1354. pro hominibus castellaniæ de Paraleto Caturc. dioc. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 822: *Cum dominis, albergamentis, boriis, escuris, grangiis, venationibus, Amenitatibus, decimis, pedagiis, ... et aliis juribus quibuscumque.* Charta ann. 1391. ex Cod. reg. 9861. 2. 2. fol. 25. r: *Ego Henricus comes in Luczilstein notum facio, ... quod ego a... dom. Rudolphi de Cucyaco D. G. episcopo Metensi... altam jurisdictionem, seu altum iudicium totale villa Gosselmyngen cum districtibus, bannis, iudiciis altis et bassis, hominibus, bonis, silvis, aquis, Amenitatibus, pascuis, in feodium recepi.*

* **AMENIUM,** Locus amenus, ex Cathol. apud Laur. in Amalthea. A Lat. *Amenus accersenda videtur vox Gallica Amenanus vel Amanevis.* Chron. S. Dion. lib. 5. cap. 6: *Li rois Dagoubert, qui estoit biaux joveciaus, nobles et prouz et corageux, ... avenables et Amaneniz, etc. Le Roman de Garin :*

Prue et courtois, et chevalier gentil,
Large donneres, et bien Amanevis,
Humbles et doz à tos nos bons amis.

* **AMOGABARI,** } Vide *Almugavari*.

* **AMOGAVARI,** }
* **AMOISSONATA TALLIA,** *AMOISSONATUM SERVITIUM*, dicuntur Conventiones de solvenda quotannis certa grani atque interdum pecunie quantitate; ut patet ex Terraglio S. Niceti Deserti in Bressia,

ubi sic legere est: *Sub Tallia Amoissionata septem grossorum et duorum denariorum monetæ Sabaudie, una cum Tallis non Amoissionatis, corvatis, complaintis et alius juribus, etc.* Hæc autem tallia percipiebatur sæpius in fundis ipsis, dum fiebat messis, et aliquando in area tantummodo, dum exterrabatur. Segusiani necnon Dombenses rustici etiamnum utuntur verbo *Amoissioner*, seseque, ut aiunt, *Amoissionant* cum fabro ferrario, dum conventione facta promittunt ei certam frumenti vel siliquinis quantitatatem annuatim solvendam, ea conditione, ut quidquid ferramentorum opus fuerit, sibi ab eodem fabro ministretur; similique modo sese *Amoissionant* cum medico suorum pecorum, fabro lignario, etc.

* **AMOISONNAMENTUM.** Datio ad firmam vel in emphateusim, seu Reditus inde proveniens. Confirm. fundat. reli-giosar. de Lilio ann. 1317. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 242: *Redditus et Amoisonnamenta regia de villa, quæ dicitur Capella reginæ... prefatis religiosis liberent et persolvant.* Vide supra *Admo-sonnare*.

AMOLA. Itinerarium Hierosolymit. Antonini Monachi: *Deinde venimus... in civitatem Cæsaream, in qua adoravimus pro veneratione Amolam, et canes-tellum sancte Mariæ.* Ita in MS. Codice, forte pro *amula*. Vide *Ama*.

* Ut ut est de *Amola* apud Antonin. monach. pro diminut. ab *Ama* occurrit in Stat. Montisregal. pag. 272: *Syndicus communis teneatur fieri facere unam pintam de vitro, factam in forma unius Amole, ad quam mensurentur et stan-cientur (l. scancientur) omnes sestarii et minæ.*

* **AMOLARE.** Idem quod supra *Amno-lare*. Stat. datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 4. v°: *De qualibet libra estimationis molæ pro Amolando, soldus unus.*

AMOLETUM, pro *Amuletum*. Remedium superstitionis adversus maleficia. Gloss. Græc. Lat. φυλακτήριον, *Servatorium, Amo-limentum, Amoletum, Brevia*.

1 **AMOLIMENTUM.** Vide *Amuletum*.

* **AMOLINARE.** Molinare, molendinum. Tabl. S. Flori: *Stephanus Amricus dedit... ecclesiam de Lasternes, et omnia quæ ad ipsam pertinent, hoc est decimas, primi-tias, ... et unum Amolinare, et omnia quæ presbiter tenebat.* Vide infra *Amoulerium*.

1 **AMOLOGARE**, pro *Omologare*, non semel in *Charta anni 1345*.

AMOLUM, *Flos farinæ tenuis, dictum quasi a mola egestum.* Papias. [Glossæ S. Germani MS.: *Amolum, Flos farinæ te-nuissimum præ levitate, de mola gestum, unde et appellatum quasi a mola.* Papias MS. Bitur. habet, *de mola egestum.*] [Ejectus, Isidor. lib. 20. cap. 20.] Est autem farina levissima, quæ molarum motu acta et sursum elata circumqua-que adhærescit molendini molis, rotis, parietibus, etc.] [Græcis ἄμωλον, Farina sine mola facta et ex optimo triticò expressa. ADEL.]

* **AMON**, Agraria mensura, Navarris olim non ignota, eadem forsitan quæ Ugutioni *Amona*, *Calamus, mensura*; nostris Virga. *Charta Ortigurennæ anni 1175*, regnante Garsia Navarræ Rege, pro Abbatia Artaxonensi, ex ejusdem *Tabulario*: *Ego Ortigurennæ facio hanc cartam cum donativo de duas argutas de vinea, et de duos Amones semenatura de terra illa casæ de Artaxona, etc.*

* Vide supra *Amina* et *Ammo*.

1. **AMONA.** *Calamus mensuræ. Ugu-tioni, ubi legendum *Amona*, *Calamus, mensura*.*

* 2. **AMONA.** *Charta Ludov. VII. reg. Franc. ann. 1166. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 100: Decimas donamus in elemo-sinam, de pane quidem Amonæ nostræ et de vino similiter cellariorum nostrorum.* Leg. *Annonæ*.

AMOND. Vide *Amund*.

* **AMONERE** [Admonere. DIEF.]

* **AMONIA.** [Amona 1. DIEF.] **AMONITIO**, Cibaria, unde Galli, *Pain d'amonition.* Chronicon Novalicense lib. 1. cap. 31: *Vir venerabilis Hugo, cum quadam die, secundum morem, Abbatia sua celas causa providentia et Amonitionis circuaret. Ubi providentia, est pourvoiance: nam nostris pourvoieurs dicuntur, qui cibariis coemendis in ma-gnatum dominibus addicti sunt.*

* **AMONIUM.** [Amomum. DIEF.]

* **AMONTARE.** [Acervare vel saltare. DIEF.]

1. **AMOR.** *Amores canere, Amatorias cantiones (uti vocantur a S. Hieronymo. Epist. 17.) cantare.* Comodianus Instr. 34:

Bellatur ibi, dea cantatur pro Psalmis Amor.

Et instr. 60:

Saltatis in domibus, pro Psalmis cantatis Amores.

2. **AMOR**, Consensus. Consuetudo Co-mitatus Bigorræ: *Nemo Militum terræ castellum sibi audeat facere sine Amore Comitis.* Id est, sine illius consensu et voluntate.

DIES AMORIS, in Fleta lib. 6. cap. 14. § 18: *Si autem post defaltam capiatur Dies Amoris prece partium, vel transfe-ratur loquela ab uno judice ad alium, per hoc renunciatur defaltæ.* Ubi Diem Amoris capere, est quod Galli dicunt, prendre jour pour l'accommodelement d'une affaire, d'un procès. [Vide in *Dies*.]

3. **AMOR.** Capitul. 3. ann. 813. cap. 25: *Quicquid in Amore in alterum furatum habent, in duos geldos compонere faciat.* Cap. 26: *Quicquid in Amore Fresiones injuste tulerint, etc.*

4. **AMOR DIVUS**, pro *Spiritu Sancto* sumitur in Vita S. Petri Celestini ver-sibus scripta a Iacobu Cardinali S. Georgii tom. 4. Maii pag. 449. D:

... Carminibus Divum rogitemus Amorem.

* 5. **AMOR**, Officium, munus, obse-quium, Gall. *Office, service, plaisir.* Charta Hugonis de Castell. ann. 1220. in Chartul. Campan. ex Cod. reg. 5998. fol. 52. r°: *Blancha comitissa Trecensis volens domino Guidoni fratri meo et michi facere gratiam et Amorem, concessit nobis ut in foresta sua de Maanti... capiamus singulis diebus de mortuo boscho duas bigatas ad comburendum in nostris domibus de Creci.* Contract. matrim. inter Gast. de Fuxo et Beatr. de Arman. ann. 1379: *Ex causa dictæ pacis melius observandæ plurimumque aliorum diversorum beneficiorum, Amo-rum, plaseriorum.... Dictaque bona et beneficia, Amores, plaseria, etc. Comput. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 255. col. 2: Pro vj. brandonibus... præsentatis cum duobus aliis dom. marescallo Franciæ, attento quod plur. servitia et plures Amores hostendit et fecit dictis dominis consulibus, etc.*

Nostris etiam *Amour*, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 122: *Comme icellui Guiot et Poncete se feussent enamourez l'un de l'autre, ... et eussent faites plus-seurs Amours et courtoisies l'un à l'autre en boire, en mengier, en esbatement, etc.*

* 1. **AMORATUS**, Amore captus, Gall. *Amouraché.* Rolandinus Patavinus de

factis in Marchia Tarvisina apud Murat. tom. 8. col. 173: *Miles quidam nomine Bonius de Tarvio dominam ipsam ama-vit, eamdemque a patris curia separavit occulæ, et ipsa nimium Amorata in eum, cum ipso mundi partes plurimas circuivit.*

* Nostræ *Amourer* et *Enamourer*, ea-dem acceptione, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 213: *Jehan Nepveu et Guillemete file de Perrin Thomas se acointerent ensemble et Amourerent.* Le Roman d'Alex-andre MS. part. 2:

Lors dreça (la pucelle) contre mont son doux visaire cler Qu'ele ot hei et bien fet pour gent Enamourer.

Vide supra *Amor 4.* et infra *Inamorari*. Hinc *Amoureuse* nude, pro *Amasia*, me-retrix, *Fille ou femme débâchée.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 334: *Clémence la Dandenière, dite la Chigalle, femme Amoureuse...* *Jehannette de Paris, fille Amoureuse.* Apud Calniacenes quo-tannis die Jovis ante Cineres inter adolescentes seligebatur unus, qui Princeps amantium *le Prince des Amou-reux*, nuncupabatur. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 402: *Le Jeudi devant le jour des Cendres plusieurs jeunes compagnons de la ville de Chauny s'assemblerent, ainsi qu'ilz ont accoustumé chacun an d'eulta trouver et esbatre ensemble ledit jour, entre lesquelz estoit ung appelle *le Prince des Amou-reux*, ... qui estoit esleu et fait par les autres compagnons Prince, et avoit une enseigne ou estendant, que l'en portoit devant lui, etc.* Nostris denique *Amoral*, idem quod Lepidus, venustus, elegans, Gall. *Beau, joli, mignon.* Le Roman de Garin :

Et l'ont vestu un Amoral porprins,
Par ses espauls li gisoient ses crins.

Armeret, Perurbanus, qui placere amat, apud Froissart, vol. 2. cap 146; *Le gen-til et joly duc Wincelins de Bœsme, duc de Luxembourg et de Brabant, qui en son temps noble, frisque, sage, amoureux et Armeret avoit esté, etc.*

* 2. **AMORATUS**, Amatus, in vet. Inscript. Romæ apud Spon. Itiner. tom. 3. pag. 39. *Julius Balerianus, qui vivit annis B. xx. natali suo D. sodaliciarius bonus, Amoratus, filius usque at fotsa. Vide Filetius.*

AMORAVII, apud Ordericum Vitalem, lib. 18, pag. 891. 898. dicuntur Saraceni Africani; forte quod in Africa degeret *Amirmumelinus*, seu Chaliphæ, vel magnus Sultanus, quem *Amiravimus* voca-bant, uti supra innuimus. Nec, opinor, diversi sunt ab iis, quos *Almoravides* nuncupant Scriptores Hispaniæ, Mauri scilicet Africani, qui in Hispaniam tran-sierunt a Rege Sibiliæ Mauro evocati, Alfonso VI. regnante. Pelagius Episco-pus Ovetensis in Aldefonso Rege, æra 1123 (Chr. 1085.): *Post hæc cum tantis prosperitatibus ad tantam elationem per-venit, ut Almoravides extraneas gentes, quæ ex Africa in Hispaniam per Regem Abenhamet misit, cum quibus prælia multa fecit, et multa contumelia, dum rixit, accepit ab eis. Alii sunt *Amoravisi*, apud Poëtas nostros, Slavi scil. Moraviani in Germania incolentes. Le Ro-man d'Aubery MS. :*

Anquetins virre & ses Amoravis.

Le Roman de Garin MS. :

Combatus et as Senes et as Litis,
Et as Danois, et as Amoravis.

Alibi :

Tui les ot de la gent Apolin,
Hongres, Venarres, Acopars, Beduins,
Des Escelavors, et des Amoravias.

* Le Roman d'Alexandre. MS. part. 1 :
Feston sist armé sus un Amoravi,
Quaques n'en ot meilleur ne Turc ne Arabi.

Et quidem in pretio habentur equi Moravenses. Ad Mauros vero Africanos spectat Vita Gallico idiomatica scripta S. Juliani in Cod. 28. S. Victoris Paris. fol. 47. r. col. 2 : *Grant multitude des Diabiles vint devant lui en semblance des Amoravies.*

* AMORBARI, Morbo affici, ægrotare, ab Ital. *Amorbare*. Mirac. S. Rossæ tom. 2. Sept. pag. 456. col. 1 : *Johannes Grisostomus puer... Amorbatu eo morbo, qui anguinalia dicitur, etc. Amaladir, Ital. etiam Ammalare, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 368 : Une meschine Amaladi ; pour laquelle maladie, etc. Angroter, eodem sensu, a Lat. *Ægrotare*, in Serm. 30. ex Cod. MS. ejusd. S. Vict. 14. sæc. : *Nostre Seigneur par la proiere do bon provoire osté lo pechié de lui par quoy il est Angroter et tant (tend) à la mort perdurable. Vide Malatus.**

* AMORCA. [Amurca. Dief.]

* AMORELLUS. [AMARELLUS. Dief.]

AMORENSES CATTI, Martures, Martres, vel mures Pontici, qui apud Amoravios in Africa nascuntur, de quibus Alderius in Geographia Nubiensi pag. 9. Petrus Cluniac. Abbas in Statutis Congr. Clun. cap. 17 : *Nil se habere non parva piorum, eisque adhærentium multitudo putabat, nisi ex pilosis illis et condensis.... Numantinorum, hoc est, juxta modernos, Amorensum. Cattorum pelliibus contexto, multi pretii cooperitorio lectus muniretur pariter et ornaretur.*

* AMORERIUM. [Germanis hurubel. Dief.]

AMORETE, AMOXERE. Charta Ferdinandi I. Regis Hisp. ærae 1101. apud Anton. de Yezpe in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 7 : *Calicem et patenam ea auro cum olovitreo, stolas aureas cum Amoxere argenteo, et opera ex auro, et aliu argenteum ad Amorete, habet opera olovitreo, et capsam eburneam operatam cum auro, et alias duas eburneas, etc.*

* AMORIFER, Amore concilians. Fortunatus Epithal. Sigiberti Regis 6.2. : *Torsit Amorisferas arcu stridente sagittas
Forte Cupido volans.*

* AMORIFICUS, Eadem notione apud Apuleium.

* AMORIUM. [Armarium. Dief.]

* AMOROSE. [Amanter. Dief.]

* AMOROSISSIME, Summo amore. Epist. 2. Johannis de Monsterolio ann. 1395. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1321 : *Estne quæso anticipatum bene? est evocatum pulchrius? est Amorosissime dictum?*

* AMOROSITAS, Plante d'amour, in Vocabul. compendios.

1. AMOROSUS, Plenus amore, Joanni de Janua, Italis Amoroso, Gallis Amoreus. [Menoti Sermones Quadragesim. fol. 55. col. 1 : *Ad propositum Esaias ostendit nobis hodie quomodo Deus est curiosus et Amorosus de salute nostra.*]

2. AMOROSUS, Amabilis, Gall. Amabile. Bartholomæus Scriba lib. 6. Annot. Genuens. ad ann. 1227. apud Murat. tom. 6. col. 444 : *Fuit in regimine civitatis Januæ vir nobilis et egregius dominus Lazarus Gerardini Glandonis de civitate Lucana, miles formosus, largus, sapiens,*

Amorosus, habens etatem annorum triginta circiter.

* AMORPIUS. [Filius turpis feminæ. Dief.]

* AMORROIDES. [Gall. hémorrhoides. Dief.]

* AMORTARE. Vide supra Admortare.

* AMORTICIARE, Jure morticinii docnare, item jus morticinii solvere, Gall. *Amortir*, Hisp. *Amortizar*. Madox Formul. Anglic. pag. 428 : *De residuo bonorum meorum advocatio unius Ecclesie valoris 40. lib. per annum ematur et approprietur domui hospitalis de Welle et Amorticietur sumptibus meis.*

* AMORTIFICARE, AMORTIFICATIO.

AMORTIRE, AMORTISAMENTUM, AMORTISARE, AMORTISATU, AMORTIZARE, etc. Eadem notione passim occurunt in inferioris ævi Tabulis, qua *Admortizatio* : quod vide.

* AMORTIGATIO, idem quod *Admortizatio*. Vide in hac voce. Arest. parlam. Tolos. ann. 1287. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 84 : *Quicunque questio-nes habentes cum D. rege, nec non qui de rebus acquisitis in feudis et retrofeudis D. regis.... Amortigations et manumis-siones... voluerint obtinere.*

* AMORTIMENTUM, Eadem notione. Charta ann. 1302. ex Chartoph. reg. layet. Pictav. : *Promisit.... defendere ab omnibus impedimentis,.... Amortimentis, etc.*

* AMORTISSARE, Concedere in ma-num mortuam. Charta Renati reg. Sicil. ann. 1476 : *Amortissando et amorti-satum esse volentes.*

* AMORTITUS. Vide supra *Admortitus*.

* AMORUSIA, Jus carnium elixarum. Matth Silvaticus : *Almosusat, id est, Bro-dium, quod Latine vocatur Amorusia.*

* AMOSIO, Annuo, apud Festum.

* AMOSITAS. [Iracundia. Dief.]

* AMOTIBILIS, Qui amoveri potest, nec est perpetuus in aliqua dignitate, apud Bractonum lib. 2. cap. 5. § 5.

* AMOVIBILIS, Eadem notione, Gall. *Amovible*, in Hist. Mediani Monasterii pag. 378. et alibi.

* AMOVIBILITER, Ea conditione, ut quis amoveri possit a beneficio, loco, di-gnitate, in Collectione Privilegiorum Equitum S. Joan. Hierosol. pag. 156.

* AMOULERIUM, Molendinum, ut videtur. Charta Caroli IV. ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 492 : *Item Petrus Massoti domicillus unus hospiti-um, unam costam seu terram Amoulierii, etc. Id est, in qua est molendinum. Vide supra Amolinare.*

* AMOUTA, Præstationis vel tributi species. Charta Richardi de Lamberville in Tabulario Gemeticensi cap. 361 : *Va-rantandum ab omni aida et reseantia et Amouta.*

* AMOUTA, Vide Amorete.

* AMPA, Amphora. Glossæ Biblicæ MSS. : *Scyphus, Ampa, Ampa* dicitur quasi anopansa. [Vide Ambra 2.]

* AMPANA. Lit. remiss. ann. 1461. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 19 : *Nos duo vadamus ad locum qui prope erat, ... pro faciendo ordam seu tractum Ampanarum, ut congregaret gentes. Leg. Campa-narum. Vide infra Orda 3.*

* AMPARA. Ager, moles opposita fluc-tibus, Gall. *Digue*; ab Ampara, tutamen, quia agros ab aquis defendit. Charta ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 633 : *Nisi fuisset quædam Am-para, quam præfatus magister Jacobus....*

fecerat fieri in flumine Atassis, jam dictum flumen dictum brolium in maxima parte devastasset. Hinc Aparet dixerunt id, quo pratum aliudve ab ingredientibus defenditur. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. ch. 107 : *Tu m'as tombée et défaictie l'Aparet de mon pré. Vide Am-parare 1.*

* 1. AMPARAMENTUM, Eadem notione, qua *Ampara*. Sentent. arbitr. ann. 1500 : *Quod dicti parerii martineti de Reveniers habeant et teneantur facere unam defensionem seu Amparamentum a parte archæ dicti Glaudi Lamberti, alias Guilletion bonam et sufficientem, et talem quod aqua, per ibi sic conducta, non inferat dampnum in archæ martineti dicti Glaudi Lamberti. At vero Amparamentum, munimentum, Gall. *Fortification* sonat, in Lit. ann. 1374. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 514 : *Amparemens de nou-eaux fors ou reparacions d'anciens. Vide infra Emparamentum 2.**

* 2. AMPARAMENTUM, AMPARAMENTUS, Usurpatio, quidquid injuste occu-patur, etiam titulo protectionis. Charta ann. 1130. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 457 : *Quod quidem pignus ha-beatis atque possideatis jure pignoris in vita Guillermo comitissæ uxoris meæ tamdiu donec Amparamentum vel omnes Amparamentos, quotiescumque facti fuerint, semper in integrum visi sunt restituiri et emendari. Alia ann. 1146. ibid. col. 513 : Donec totum Amparamentum vel omnia Amparamenta, quotiescumque facta fuerint, in integrum vobis sint res-tituta. Vide in *Ampare* 1. et infra *Am-parator*.*

* AMPARANTIA, Tuitio, seu Præstatio pro tutela et protectione. Charta ann. 1361. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 78 : *Petrus Gosini de Caramanno.... tenetur facere quoque anno, pro Amparantia, unum morulum parvum cum sonnulis argenteis et layssis de cirico, pro quibus-dam bonis, sitis prope villam Montis Gal-hardi, sine aliqua alia servitute. Vide Ampare 1.*

* AMPARARE, Tueri, protegere, His-panicis, *Amparar*; Occitanis, *Empora*. Guillelmus de Podio-Laurentii in Chr. cap. 27 : *Post Concilium autem generale Comes Raimundus secessit in Hispaniam, et filius ejus venit in Provinciam, ... fuisse dictus filius Amparatus a cibis Avenionensis et receptus, et conversa est terra ad eum : similiter Venaisini, etc. Cap. 42 : Adierunt Comitem Tolosanum, cumque suum fecerunt dominum, ut ci-vitatem contra Comitem et Episcopum Am-pararet. [Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 19 : Ipsos contra omnem semper defendat et Ampare. Ibidem tom. 2. pag. 440 : In suo ubicumque salvo guidagio et conductu Amparabit et defendet.]*

EMPARARE. Veteres Consuetudines Jaccæ in Aragonia : *Si quis faciat co-mandas in Jacca, sit illa comanda salva et secura : si vero fuerit latro, vel raptor, qui non posset facere justitiam, vel stare directo et rationi, si aliquis de illo con-queritur, Emparet Merinus illam coman-dam. Id est, illius protectionem susci-piat. Vide Michaelum del Molino in Repertorio in v. *Emparamentum*.*

AMPARARE, Invadere, auferre, occu-pare : quod faciunt, qui alicujus tute-fam ac protectionem suscipiunt, dum eam suam faciunt, Gallis *s'Emparer de quelque chose*. Occurrit in Charta Er-mengardis Vicecomitissa Narbon. ann. 1155. apud V. Cl. Steph. Baluzium ad lib. 8. P. Marcae de Concord. Sacerdotii et Imper. cap. 18. et in Notis ad Conci-

lia Narbonens. pag. 184. [Testamentum Rogerii Comitis Biterri ann. 1150. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 410: *Cano-nicis ejusdem loci relinquo atque definio ipsum honorem quem illis... Ampara-bam... et omnia alia quæ eis auferemus.* Ibid. col. 1141. in Testamento Jacobi Arag. Regis ann. 1272: *Et sic propter prædicta Amparavimus eis hereditates quas dederamus eisdem.*]

IMPARARE, Eadem notione in Charta Raimundi Comitis Barcinon. ann. 1137. apud eundem Baluzium.

AMPARARE, AMPARANTIA, AMPARA-MENTUM, Protectio, tutamen, tutela, Hispanis *Amparo*.

EMPARA, Libertates Barcinon. ann. 1283. MSS.: *Si emphyteota non tenet Emparam sibi factam a domino, præstet domino 5. sol. per Emparam fractum: et si emphyteota offert domino firmam juris cum effectu, tenetur dominus desemperare illud quod emperavit, etc.* Charta ann. 1308: *Sic quod libello D. Regis (Majoricarum) respondere non tenetur, donec Empara facta per dictum D. Regem de rebus feudatis et feudo prædicto facta, sit absoluta, etc.*

AMPARANTIA, Tuitio, in Charta, quæ refertur in verbo *Capternium*. [Verum in Saisimento Comitatus Tolosæ ann. 1271. apud G. la Faile tom. 1. Annal. Tolos. *Amparantia* non tutionem ipsam, sed censem quemdam, ob tutionem cien-telame exsolvendum, videtur indicare. Sic ibi pag. 18: *Communitas dicti loci debet dicto domino Regi duodecim solidos Tolosanos pro alberga annua in festo omnium Sanctorum, et tres solidos Tolosanos et unum quartonum avenæ an-nuatim, de Amparantia, et de quolibet foco habente par boum unam eminam frumenti.* Et pag. sequenti: *Dicta com-munitas dicti castri debet domino Regi prædicto centum solidos Tolosanos pro alberga annuatim, et de quolibet labore habente aratrum boum unam eminam frumenti et unam eminam avenæ pro herbagiis et Amparantia et servitium exercitus.* Et pag. 26: *Viginti tres so-lidos Tolos. pro Amparantia vel alberga.* Ibidem paulo post: *Pro Amparantia et alberga.* Et pag. 34: *Centum solidos pro annua alberga in festo omnium Sanctorum, et bladadam pro Amparantia.]*

EMPARANTIA. Charta Petri Regis Aragon. ann. 1209, apud Sammarthanos in Archiepiscopis Aquensis n. 30. et apud Marcam in Hist. Beneharn. pag. 311. 471. et 488.

EMPARAMENTUM. Usatichi Barcino-nenses MSS. cap. 59: *Qui pacem, treu-gam, Emparamentum, vel monetam fre-gerit, aut violaverit, sive falsaverit, etc.* Declaratio verbi, *Emparamentum*, per Petrum Regem Aragon. in Curia Generali Cataloniae ann. 1351. MS.: *Declaramus verbum, Emparamentum, in usatico possumus, idem quod verbum, Quidaticum, vel Protectio, significare.*

IMPARANTIA, in Charta Ildefonsi Re-gis Aragon. apud Marcam in Hist. Be-neharn. pag. 471.

APARAZMUS, pro *Amparasmus*, in Charta Alboaceni Regis Mauri Conim-bricensis ann. 734. apud Sandovalium in Rege Favila: *Emant et vendant sine pecho, tali pacto, quod non vadant foras sine nostro Aparazmo et bene velle.*

IMPARARE, idem, quod *Amparare*. Usatichi Barcino-nenses MSS. cap. 27: *Imparare ipsum ferum poterit, quando-cumque voluerit.* Epistola 42. inter Su-gerianas: *Turris ipsa... omnino Impa-rata est, et de munitione et de virtuali-*

etiam. Ibidem: Noveritis... Gavarrita-num Vicecomitem in præsencia omnium convenisse super Imparatione et infesta-tione terræ Domini Regis ab ipso et suis. Charta Vulgrini Comit. Engolismensis ann. 1147: Quod nec ego nec aliquis ex hæredibus meis aliquid istorum Impare-mus.

DESEMPARARE, Hispanis, *Desamparar*, destituir y dexar de favorecer al que te-nia necessitat de nuestra ayuda y am-paro, apud Sebastianum Cobarruviam. Usatichi Barcino-nenses MSS. cap. 96: *Si rusticus Desemparaverit hoc, quod recte ei Emparatur erit, pro sola præsumptione det solid 5. et si rem inde traxerit, restituat ei in duplo; salvo suo jure. Miles vero quod Desemparaverit, solvat, et quod abstulerit, restituat in simplum cum sacramento.*

DESEMPARARE, Remittere, *Déguerpir*, *desemparer*. Charta Raimundi Berengarii Marchionis Provinciæ apud Guesnaium in Annalib. Massiliensibus ann. 1230: *Remittimus et Desemparamus... vobis Hugo di Bertrandus G. Arelatenii Archiepiscopo... omnia pedagia et exactiones, etc.*

DESEMPARATIO, Idem quod *Gurpitio*. Vetus Charta apud eundem Guesnaium pagina 329: *De Desemparatione, quam fecerunt Hugo Gaufredi et Bertrandus Gaufredi... de choris omnibus infra am-bitum Massiliæ constructis, etc.*

DESEMPARATI. Sebastianus Cobarru-vias: *En Valentia ay una Confradia de los Desemparados: la qual entiera los que han sido muertos en el campo, y una ymagen devotissima, que llaman Nostra Sennora de los Desemparados, siempre que ay alguno, dizen, que le oyen dar tres golpes a las puertas del retablo a do la tienen con gran veneration cerrada, y a la parte donde hailand acostarse un ramo de aceveas, que tiene en la mano derecha, van a buscar el Desemparado.*

* 2. **AMPARARE**, Patronum seu pro-tectorem agnosceris, Hispan. *Ampararse*, eadem notione. Charta ann. 1198. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 186: *Ego Rogerius de Ganag, et ego Sancius de Ganag, etc. Amparamus te comitem Fuci Ra. Rogerii de guerra comitis Co-mingia, omni tempore nunc et semper in perpetuum, et nunquam tibi deficiemus.*

* 3. **AMPARARE**, Obvenire, ictum avertere, Gall. *Parer*. Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 695: *Nitendo de dicta barra eum interficere: quod et fecisset, nisi præfatus Guillelmus ictum dicta barra cum suo bloquerio Amparasset. Vide infra Empara.*

* 1. **AMPARATIO**, Tutela, protectio. Charta ann. 1266. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 159: *Nos vero idem Philipus de Boissiaco miles, senescal-lus... dicta feuda pro ipso domino comite sub eius protectione speciali, Ampara-tione, custodia et tutela suscipimus. Vide supra Amparantia.*

* 2. **AMPARATIO**, Possessio etiam le-gitima. Charta Rogerii comit. Fuxi ann. 1221 inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 419: *Et convenio... domino abbati Lezatensis monasterii, et omnibus monachis ejusdem loci... facere bonam et firmam querentiam de omnibus Amparationibus.*

* **AMPARATOR**, Intercessor, Practicis nostris *Opposant*, qui met empêchement, ab Hisp. *Amparar*, Impedire, obstare. Placitum ann. 1158. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 569: *Et dominus co-mes debet garire supradictum usaticum affectatoribus prædictis de omnibus Am-parationibus juste.* Charta ann. 1210. ex

Chartul. Lezat.: *Convenit facere bonam et firmam atque legitimam querentiam de omnibus Amparationibus ex parte domina-tionis prædicto Bernardo et omni ejus progeniei. Vide infra Emparator.*

* **AMPARENTIA**, Tutela, protectio, ut *Amparantia*. Charta Eduardi reg. Angl. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 128: *Pro-mittimus firmam querentiam et Amparentiam dicto Bertrando, hæredibus et successoribus suis.* Vide in *Amparare* 1.

* **AMPARLARII**. Vox ducta a Gallico *Amplariers*, vel *Empaliers*, quo nomine olim appellabantur *Advocati*, quod alias defendenter *dictis suis*, Gall. *Leurs pa-roles*. Hæcque prima est origo vocis *Am-palier*. Vide Cl. D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Regum nostrorum pag. 261. et Glossar. *juris Gallici* in voce *Em-paliers*.

* Petrus de Fontana cap. 11. art. 1: *Je lô à l'Amparlier, ki eust des plus brés-paroles, et des plus cleres ki porra. Sed eorum officium Amparlerie appellatur, in Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavill. ad ann. 1300. fol. 39. v°: Il fu ordené... que Renax de le Vakerie, li chavetiers, ne doit este dore-en-avant rechus, ne oüs en Amparlerie par devant le maieur et les eskevins, pour che qu'il dist vilaines paroles du maieur et des eskevins. Nisi forum Judiciale intelligas; quod haud improbabile est. Emparlé, in malam partem accipitur, nimurum pro Garrulus, loquax, vulgo *Causeur, babil-lard*, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 32: *Icellui Mace, qui estoit homme fort noiseux, Emparlé et moqueux, etc.* Hinc *Emparleur* vocant Crepitaculum molendinarium, vulgo *Traquet*. Lit. remiss. ann. 1419. in Reg. 172. ch. 23: *Huguenin de Genay, qui se tenoit sur les Emparleurs du moulin, etc.**

* **AMPASSEIA**, Passus simplex seu communis minor: scilicet tantum spatii quantum incidentis hominis distenta crura complectuntur, Gall. *Ampassée, enjambée, démarche*, quæ mensura est duorum pedum cum dimidio. Est passus communis major 3. pedum. Tabular. Monasterii Aquicinctensis vulgo *Anchin*, fol. 29: *De eadem terræ portione Ampas-seia una extra fossatum versus domum suam Ecclesiæ nostræ remaneat ita ut... nunquam liceat in eadem Ampasseia fossatum facere.*

* **AMPEDULA**, Uvedula quæ comedit uvas, ut ficedula quæ comedit fucus. Lau-rentius Lucensis in Amaltheia. Vox composita ab ἄμπελος Vinea, et ἔδω Edō.

* **AMPELLUS**. [Ampelos. DIEF.]

* **AMPHEATUM** [Jus civile. DIEF.]

* **AMPHERERINA**. [Quotidiana. DIEF.]

* **AMPHIATRUM**. [Amphitheatrum. DIEF.]

1. **AMPHIBALUS**, AMPHIBALLUS, idem quod *Amphimallus*: neque enim ab ἀμφι-ballein vox deducitur, ut quidam cen-sent, Glos. S. Benigni: *Amphibalus, byrrhus villosus. Papias: Amphiballus, birrus villatus, vel planeta. Mox: Amphiballus byrrus, lodix villosus. Ugutio: Amphibalus i. sclavina, quæ est vestis circumphi-losa vel villosa. Joann. de Janua: Anfibalus, vestis quæ est villosa, sicut est sclavina, quæ circumcluditur.* Gloss. *Ælf-frici: Amphibalum, ruh-hregel. i. vestis hispida. Sulpietus Severus de Vita S. Martini Dial. 2: Amphibalum sibi tunicam latenter educti. Infra: Indu-tum Amphibalo veste, ... videbat. Fortuna-tus lib. 3. de Vita S. Mart. cap. 1:*

Qui tunica interius non inspiciebat amictum, Amphibali exterius, dum membra objecta laterent.

Amphibalum caput etiam texisse docet Vita S. Boniti Episcopi Claromontani cap. 2: *Amphibali summitas ipsa.* Et cap. 7: *Ut parlem Amphibali mei, qua caput tegitur, retineat.* Vita S. Deicoli Abbatis Lutrensis n. 20: *Antequam sessum pergeret, birrum suum, quem Græci Amphiballum vocant, deponere voluit, refrigerandi gratia.* Chronicon. Laurisham. in Henrico VI. pag. 86: *Et sunt immensis induit calceamentis, Amphibalis longis utentes, et spatiis.* Testamentum S. Remigii apud Hincmarum: *Amphiballum album Paschalem relinquo, stragula columbina duo.* Vide S. Audoenūm in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 6. Gregor. Turonensis. de Gloria Confess. cap. 59. Vitam S. Fructuosi Archiep. Bracarensis n. 8. Commeneum Album in Vita S. Columbae Abbatis Hyensis cap. 27. etc. præterea Salmasis ad Hist. Aug. pag. 391. [Acta SS. Bened. sæc. 1. part. 1. pag. 366. sæc. 2. pag. 510. sæc. 3. part. 1. pag. 99. sæc. 5. pag. 45. Act. SS. Maii tom. 1. pag. 284. E. Miræ Diplom. edit. 1728. tom. 1. pag. 2. etc.]

* Pontificale MS. eccl. Elnensis, ubi de inauguratione regis: *Induit (rex) super vestes communes lineam sive amplam camisim lineam ad similitudinem albae.* Amphibalum novum, mundum et candidum; et est Amphibalus villosa vestis.

2. **AMPHIBALUS.** Casula, indumentum sacerdotale, Gall. *Chasuble.* Expositio brevis antiq. Liturgiæ Gallic. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 99: *Casula quam Amphibalum vocant, quod Sacerdos induetur, tota unita per Moyens legiferum instituta primitus demonstratur.*

* **AMPHIBENA.** [Amphisbæna. Dief.]

* **AMPHIBOLETICUS.** Ambiguus, Gall. *Amphibologique.* Vide locum in Ecclogium.

* **AMPHIBOLOIA.** [Amphibolia. Dief.]

* **AMPHIBOLOYA.** [Amphibolia. Dief.]

* **AMPHIBOLUS.** ἀμφιβολος. Dubius, anceps. Hist. Liutprandi Presbyteri Ticinensis apud Murat. tom. 2. pag. 454: *Verumtamen quæ abscondit, an qui eum inquirere jussit, fædus egerit, mihi qui dem videtur Amphibolum.*

* **AMPHIBULUS, UM.** [Amphitapos. Dief.]

* **AMPHICIRCUS,** ab ἀμφι, Circum, et κύρκος, Circus, Amphitheatum. Helinandus lib. de Reparatione lapsi: *Dum non scena, non circus, non Amphitheatum, non Amphi circus, non forum sine eo resonabat.*

* **AMPHIDOCUTUS, DOXUS.** [Ambiguus. Dief.]

* **AMPHIKYRTOS.** Vox Græca ab ἀμφι, Circum, κυρτός, Curvus. Gervasius Tilberiensis in suis Imperial. Otiis apud Leibnitz. Scriptor. Brunsvic. tom. 1. pag. 889: *Luna secundum suū augmentum nomina variat. In neomenia, hoc est, novilunio, dicitur Neonides, in majori incremento Diaconios, in circuli perfectione Amphykyrtos, in plenilunio Pansilenos.*

* **AMPHILOCCHUS.** [Diabolus. Dief.]

* **AMPHIMALLON.** [Amphimallum. Dief.]

AMPHIMALLUS, ex Græc. ἀμφιμαλλος, utrinque villosus. Proprie autem tunica hispida, villosa. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013: *Camassus, Amphimallus.* Gregorius Magn. lib. 10. Epist. 52: *Pro eo quod hiemalem vestem non habeat, et quia aliquid sibi a nobis petuit debere transmitti, fraternitati tuæ ad hoc per latrem præsentium transmisimus Amphimallum, tunicam, vel pectoralem, etc.* Vide veter-

rem Interpretem Juvenal. ad Satyr. 3. et S. Hieronymum Epist. 28. extrema, præter Grammaticos Graecos. [Plin. 8. 48. de hujusc vestitus origine ait: *Patris mei memoria cœpere Amphimalla nostra.* Vide Ferrar. de Re vest. 1. 18. et 2. 24.]

* **AMPHIMERINA.** [Amphemerina. Dief.]

* **AMPHIPACA.** [AMPHITAPA. Dief.]

* **AMPHIPENDULATUS,** Quasi pendulus. Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 500. col. 1: *Adhuc lingua palpitans ex emissione verbi movebatur, et e pariete, cui Amphipendulato dorso tenuis innisus adhesit, colaphum tam valide complosum accepit, ut e sessu projectus in medium palati præceps rueret.*

1. **AMPHISCI.** Vide *Amfiscii.*

AMPHISEPIRE, pro *Circumsepire*, in Hymno quadam Ecclesiastico, laudato a Goldasto tom. 1. *Rerum Aleman.* pag. 216. vox hibrida.

1. **AMPHITAPA,** vel *AMPHITAPES*, Gr. ἀμφιτάπης, Tapes utrinque villosus *Amphitapa* et *Amphitapi* leguntur in Glossar. San-Germ. MS. *Amphitapa, Amphitapha, Amphitapa*, apud Laurentium in Amalthea. *Amphitapes* apud Hofmannum. *Amphitapa* apud Martenium tom. 3. Anecd. col. 341. Vocabula ubique synonyma, sed aliquibus in locis mendose scripta. [** Vide *Amftapa*. Ulpianus in Dig. lib. 34. tit. 2. fr. 23. § 2: *Vestimenta... virilia sunt... Amphitapo.*] *

* **AMPHITAPEDIA, TAPIA.** [AMPHITAPA. Dief.]

* **AMPHITEARUM.** [Amphitrite. Dief.]

1. **AMPHITEOSIS,** Idem quod *Emphyteusis* seu conductio tamdiu duratura, quamdiu solvetur pensio de qua conventum est. Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1415: *Quam (vineam) ipse cepit in Amphiteosim de domino Ogerio.*

AMPHITHEATER, pro *Amphitheatum.* Occurrit in Vita S. Potiti Martyr. ex MS. Velseri cap. 4: *Et impletus est Amphitheater populo.*

* **AMPHITEATRUM,** *Chercle de tunnel*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Aliud ann. 1352. ex Cod. 4120: *Amphiteatum, Cercius à vin.* Circulus, Gall. *Cercle.*

* **AMPHITRICUS.** [Amphicyrtos. Dief.]

* **AMPHIUM,** Herba odorifera species. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 1. cap. 18. apud Murat. tom. 8. col. 181: *Similiter ampullis balsami, Amphii, et aquæ rosæ; ambra, camphora, cardamo, cymino.*

1. **AMPHORA,** *Dicta quod hinc et inde levetur. Recipit enim liquoris pedem quadratum, frumenti modios Italicos tres.* Sic Papias MS. Bituric. In Glossar. nostro San-German. ex Isidoro legitur: *Amphora... recipit autem vini vel aquæ pedem quadratum, frumenti vero modios Italicos tres.* Budæus lib. 5. de asse ait: *Ego Amphoram unam ternos modios capere dico, et duodequinquaginta sextarios.* Et aliquanto post: *Tranquillus vini Amphoram. id est, octo congiis duodequinquaginta sextarios, uno convivio ab homine uno haustos dicit.* Hæc ad amplitudinem amphoræ designandam dicta sint. Nomen enim ipsum quod spectat, a Latinis usurpatum fuisse nemo nescit: Græcum tamen esse volunt ex ἀμφι et φέρω derivatum, quod duabus ansiis ornatum utrinque ferri posset.] Vide *Amhra* 2.

* Cadus, dolium, Gall. *Baril.* Clossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Amphora, Barileux.*

2. **AMPHORA,** apud Gromaticos quid

sit, vide *Gloss. Rigaltii* ad eosdem Scriptores.

1. **AMPHORARIUM VINUM,** quod e dolio in amphoras diffusum est, Leg. ult. § 1. D. De tritico, vino oleoque. (lib. 33. tit. 6. fr. 16. § 2.)

* **AMPHORELLA,** Bulla, Hispan. *Ampholla, Gall. Bouteille.* Vita B. Coletæ tom. 1. Martii pag. 567. E: *Sic affligebatur in eisdem (oculis) incurabiliter, permittente Deo, quod ubicunque respiceret, ex utroque latere sibi pendere videbantur duæ reluentes Amphorellæ vel duæ parvæ stellæ, quæ quocumque se verteteret, et illæ similiiter vertebarunt, non tamen sine magna vexatione sui.*

* **AMPHORISMA.** [Offerta. Dief.]

* **AMPHORISMUS.** [Aphorismus. Dief.]

1. **AMPHORUS,** Aquarius, Gall. *le Verseau,* unum e 12. signis Zodiaci. Regestum Inquis. Tholosanæ MS. ex Biblioth. D. de Chalvet Senescalli Tholos. : *Item dicit, quod a duobus annis citra; vel etiam tempore Amphori, ut sibi videtur de tempore, vidit ipse dictos hereticos, (Albigenses) in domo Yzarni Colli quodam sero. Tempus Amphori Januarius est mensis, cuius signum Amphora vel Aquarius.*

1. **AMPHOTEROPLON,** Fœnus nauticum; cum fœnerator et commeatus et remeatus periculum suscepit. L. I. ff. de Nautic. fœn. sicut *Heteroplön.* [** Vox e Græco efficta, apud Latinos nusquam obvia. Vide Stypmann. de Jure Maritim. part. 4. cap. 2. sect. 33. Fasciculi Heinecciani pag. 380. et Gothofr. ad l. 122. § 1. de verb. oblig. De Græca voce ἀμφοτέρῳ, vide Stephanus Thes. Ling. Græc. in radice πλέω.]

* **AMPHRAGO.** [Amfractus. Dief.]

* **AMPIBALUS.** [Amphitapa. Dief.]

* **AMPICTUS** pro *Amphipictus*, id est, circumictus. Carmen de varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducus lib. 5. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 344. E:

Albis conspicui plurimis, fluxisque decori Syndone, colobis, tunicsisque tricibus auro Ampictis, etc.

1. **AMPILES,** Tuscorum lingua *Madius mensis.* Ita Papias in MS. Bituric.

1. **AMPLA PECTORIS.** Medium pectus. Chron. Triveti, Spicil. Acher. tom. 8. pag. 507: *Cum jaculo Saraceni cujusdam qui in armis militis Christiani nuper occisi gloriabundus in eminentiori loco muri ad invidiam Christianorum se ostenderat, Pectoris Amplæ transfixit.*

AMPLARE. Vide *Applare.*

* **AMPLASTRUM,** Locus vacuus indefinite magnitudinis domibus ædificandis vel reædificandis idoneus, Gall. *Emplacement, masure, alias Amplaistre, Amplastre, Emplastre et Emplastre.* Homag. Galtheri Goroti in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 69. r°: *Gorotus de Montigneyo... recognoscens acquisivisse... quoddam Amplastrum, situm infra domum fabri, et juxta domum Stephani Berat.* Ibid. fol. 112. v°: *Item et usagium suum pro domificando et manutenendo dictam domum suam de Riveria, et Amplastrum ejusdem.* Charta ann. 1259. ibid. fol. 169. r°: *Vienetus castellanus de Nogento... recognovit quod ipse omnia ea, quæ emit et acquisivit apud Nulleum... videlicet... novem Amplastra et dimidium sita apud Nulleum. Æstimatione terrarum de Soublaines et de Beaufort ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 17: *Item sur l'Emplastre qui fu Roulin, une grant mine d'avainne... Item sur une Amplastre et pourpris, qui fu au chemin empres le pressouer.* Charta ann.*

1380. in Chartul. priorat. Belleval. : *Tenons... franchement la grange, maison ou Amplaistre.* Recognitio feodi ann. 1392. in Inventar. Chart. castri de Jau-court fol. 30. r^e : *Poinson le Bonterrin pour son Emplastre, xij. den.* Occurrit rursum fol. 34. r^e. Charta ann. 1408. inter Probat. domus de Castelletto pag. xxviiij : *Tout icelui pourpris et Emplaistre d'artaique de toutes quarrures, ainsi comme celle place se contient.* Vide *Emplastrum* 1.

* **AMPLATEATUM**, Idem quod *Amplastrum*; f. pro *Amplaceatum*. Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 229. r^e : *Item super unum Amplateatum cum canabana retro, situm in superiori introitu dictae villæ, juxta Amplateatum Petri Didier.. Item super unam domum,... sitam... juxta dictum Amplateatum.*

* **AMPLECIA**, [Gall. association. DIEF.]

* **AMPLECTIBILIS**, Amore amplectendus, complectendus. Sermo de tumulatu. SS. Quinti. Victorici, etc. apud Fontanini. in Antiq. Horta pag. 370 : *Pro eorum Amplectibili memoria, etc.*

* **AMPLECTRUM**, [Morio. DIEF.]

* **AMPLEGIA**, a Gall. *Emplage*, ut videtur, Complementum. Comput. MS. ann. 1239 : *Pro vectura et Amplegia vini S. Joannis Angeliacensis, dati xxv. sol. Turnon.* Vide infra *Implagium* 2.

* **AMPLEOTES**, IS. [AMPHITEOSIS. DIEF.]

* **AMPLETATIO**, Amplificatio, additamentum. Lit. ann. 1361. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 84 : *Pro eo etiam, quod prefatus dom. noster rex Dalphinus... dignaretur nonnullas clarificationes et Ampliationes concedere.* Paulo post : *Certas declarationes et Ampliationes dictis subditis dedit et concessit.*

* **AMPLETHIA**, f. Plinthis, Gall. *Plinthe*. Charta ann. 1384. ex Tabul. Massil. : *Nos Syndici sex de guerra mandamus thesaurario solvatis magistro operis turrium portalis Laureti, pro votis et Amplethis dictæ turris, etc.*

* **AMPLEXATUS**, Amplexus, Gall. *Embrassement*. Astronomus in Vita Ludov. Pii ad ann. 804 : *Cui (Carolo imperatori) cum filius occurisset, multo eum Amplexatu deosculans, etc.*

* **AMPLEXIM**, [Conjunctum. DIEF.]

AMPLIANTER, Magnifice. Anastasius Billi in Paschali I. Pap. : *Facit oratorium B. Zenonis Christi Martyris, ubi est sanctissimum ejus corpus ponens musino Amplianter ornavit.*

* **AMPLIARE**, a Gall. *Employer*, Impendere. Obituar. MS. S. Nicolai Corbol. xvij. Dec. : *Tradiderunt marticulario (matriculario) ecclesie beati Nicolai tredecim scuta auri, pro Amplando in viginti solidos redditus. Nostris olim Amplare, pro Augere, amplificare, Gall. Accroire, agrandir.* Charta ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 97 : *Et aussi estoient advise de amender et Ampléer le marchié, qui est moult petit au regard de ladite ville (d'Amiens.)*

* **AMPLIATIO**, Amplificatio, augmentatio, Gall. *Aggrandissement*. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Interrogatus qui fuerunt illi, qui fuerunt condemnati propter Ampliationem prædictam. Vide supra Ampletatio.*

* **AMPLIATOR**, Qui auget, ampliat, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 16.

* **AMPLICARE**, Ampliare. Acta S. Reparatae Martyris : *Me autem Amplicavat caritas Christi.* Vita B. Giraldi de Salis apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect.

col. 902 : *Amplicare... cœpit Dei cultum et religionis gentem et locum.*

* **AMPLICTUS**, Quidquid ad rem aliquam pertinet, appendices, Gall. *Dépendances*. Charta ann. 903. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. xvi col. 143 : *Silva cum omni jure suo, et cum Amplicto suo, seu cum appenditiis suis, terris, vineis, campis, pratis, etc.* Et col. 144 : *In Laveze sortes tres atque fundo, qui vocatur Soricini, similiter cum omni jure suo, et cum Amplicto suo in integrum.*

* **AMPLIDES**, [Ut *AMPHIDOCUTUS*. DIEF.]

* **AMPIOPIA**, *Caliginatio oculorum*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Gloss. Gr. Lat. *ἀμπλυώτῳ, ἔξειλο, καλίγο.* [** Ibidem : *ἀμπλυωτίᾳ, Allucinatio.*]

* **AMPLIORARE**, Ampliare, ampliorem facere. Baldricus Noviomensis lib. 1. cap. 65 : *Qui res ejusdem sedis Ecclesiæ Amplioravit.* Utitur præterea cap. 113.

* **AMPLIORATIO**, ut supra *Ampliatio*. Charta ann. 1368. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 9 : *Per constructio-nem capellæ beatæ Mariæ Magdalenaæ et per Ampliorationem ipsius ecclesiaz, etc.*

* **AMPLIUS VELLE**, Malle, Gall. *Aimer mieux*. Charta ann. 1219. ex Bibl. reg. cot. 19 : *De segete vero dabitis nobis quartum in ipso campo, vel in grano in area, quod Amplius voluerimus.*

* **AMPLIUS**, Ultra. *Absque amplius, Nihil ultra,* Gall. *Sans plus.* Sentent. arbitr. ann. 1500 : *Absque amplius aliquid petendo.*

* 1. **AMPLUM**, Latitudo, *De ample, Gall. De large.* Charta Petri de Rotey vicarii Tholosani ad bajulos de conditio-ne materiæ ann. 1272. in Cod. MS. consuetud. et privileg. urbis Tholos. fol. 27. et Biblioth. D. Abb. de Crozat : *Ha-beant medium pedem de Amplo, et unum durnum de spizzo.... Columpnæ quæ appellantur de paella, habeant unum palmum de Amplo et tres digitos de spiso.*

* **AMPLUM ensis**, qua parte latus est, Gall. *Le plat de l'épée.* Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 105 : *Ipse Raoletus de Amplo ensis sui dictum Petrum desuper humeros percussit.*

* 2. **AMPLUM**, Idem videtur quod *No-vale*, Ager, qui de novo in cultum redigitur, sicut ab usu publico sequestratur. Correct. stat. Cadubrii cap. 80 : *Sancimus quod aliqua persona, cuiuscumque conditionis existat, non audeat negre presumat facere, nec fieri facere aliqua Ampla aut novallia, sine expressa licentia regulæ, in quam dicta Ampla aut novallia facienda posita essent. Et si aliqua novallia aut Ampla fuissent facta in damnum et præjudicium aliquid regulæ, et sine ejus expressa licentia, quod non intelligantur esse Ampla neque novallia, et quilibet de regula possit et valeat pas-cularie et pasculari facere in talibus locis licite et impune; quæ Ampla et novallia, ut supra, nullatenus fieri possint sub pena librarum virginum quinque Pap. et Ampla ipsa et novallia sint in correctione offcialium et maricorum. Vocis origo ab Ampliare, quia sic cultura ampliatur.*

* **AMPLUSTRA**, [Piscis, gall. Brochet. DIEF.]

* **AMPLUSTRE**, [Aplustri uti. DIEF.]

* **AMPLUSTRE**, Navis gubernaculum. Epist. 18. Petri de Gualfredinus ann. 1401. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1647 : *Abs te virtutissimo fauatore Am-pustre que fidei ejusdem potentissimo ad*

salutis quietisque duceretur emporium. Schramb. Chronicum Melicense pag. 79. col. 1. ubi agitur de particula S. Crucis : *Quando venerabilis Crux a præfato Ru-perio Clerico furata a Vienna usque ad Nusdorff in navi sine nautis et Amplustribus supernatavit.* Festus : *Amplustria, Navium ornamenti, quæ quia erant amplius, quam essent necessaria usu, etiam Amplustria dicebantur.*

* *Glossar.* vet. ex Cod. reg. 7641 : *Amplusta, ornamenta vel armamenta navis. Amplustre, Gouvernal, in Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. 7692. Vide Martin. Lex. v. *Aplustre.*

* **AMPLUXTRUM**, [Emplastrum. DIEF.]

* **AMPNIS**, pro *Amnis* ut alias *Dampnum* pro *Daminum*. Vita MS. S. Wingaloëi : *Magnum pelagus, cui fluvius ingens proprio nomine Ampnis jungitur.*

* **AMPOLA**, pro *Ampulla*. Vincentius Cigault in Tractatu de Bello Italico : *Franci armati nascuntur, bellicosci existunt, tenent gladium nudum et Ampola cum crismate.* Vide *Ampulla Rhenensis*.

* Comput. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 53. col. 2 : *Pro una Ampola banestoni vini, etc.*

* **AMPOLLATA**, Urceolus, Gall. *Burette*. Testamentum Beatricis de Alboreya ann. 1367. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1523. A : *Legamus eidem capellæ... duas Ampollatas argenti ad tenendum vinum et aquam.*

* *Emploe*, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 212 : *Une Emploe d'alebastre ou de cristal, quatre hanaps de madre, etc.*

* **AMPORA**, [Vulgo *amphore* : « Amphora, non *ampora*. » (App. ad Probum, Meyer, text. bas latins, 4, 1. 189.)]

* **AMPORISMA**, [Offerta. DIEF.]

* **AMPRASTELLUM**, [Apiastellum. DIEF.]

* **AMPRISIA**, a vet. Gall. *Emprise*, nunc *Entreprise*, Quodvis opus, quod aggredimur. Epist. Calixti III. PP. ann. 1456. ad Carolum VII. reg. Franc. ex Bibl. reg. : *Ab inde magis ac magis in ista sancta Amprisia die noctuque indecessu intendimus.* Vide infra *Em-prisia*.

* **AMPSA**, [Ansa. DIEF.]

* **AMPULATA**, [Artemisia. DIEF.]

* 1. **AMPULLÆ**, Vasis et Ministeris Ecclæsiasticis vulgo accensentur. Breviloq. : *Ampulla est vas amplum, sive olla ampla : vel dicunt proprie vas amplum quod datur ad altare, in quo servatur vinum vel Aqua.* Gillebertus Lunicensis Episcopus, de Usu Ecclesiastico : *Am-pulla cum vino, et altera cum aqua.* Anonymus Poëta de Episcopis Ebora-censibus :

Jussit ut orbzy non parvi ponderis auro
Ampulla major ficeret, qua vina Sacerdos
Funderet in calicem, solennia sacra celebrans.

Codex Vaticanus de Lucio Papa apud Baronum ann. 1145 : *Dedit etiam Am-pullas ad servitium altaris optimas et mirabiles.* Chronicum Moguntinum pag. 384 : *De indumentis quotidianis, crucibus, ampullis attinentibus,... cuilibet calici erant speciales Ampullæ argenteæ, et pixis argentea ad hostias deputata.* Præ-ter hos calices erant tres aurei ; in uno horum poterat celebrari, qui etiam suas habuit Ampullas. Adde Anastasius in Joanne III. PP. Chartam Heccardi Co-mitis Augustodun. apud Perardum in Burgundicis pag. 26. Statuta Odonis Episcopi Parisiensis cap. 5. n. 4. Con-

cilium Nimociense ann. 1298. et Synodus Bajocensem ann. 1300. can. 20.

AMPULLARUM præterea usus fuit ad Oleum pro Catechumenis et infirmis, et Chrisma conservandum. Capitula Caroli Magni lib. 1. cap. 162: *Presbyter in Coena Domini tres ampullas secum deferat, unam ad Chrisma, alteram ad Oleum ad Catechumenos inungendum, tertiam ad infirmos.* [** rec. 156. Pertzius capit. anni 809. esse censem, Mon. Legal. vol. 1. pag. 161.] Offerebantur autem ampulla oleo repletæ a Fidelibus hac ipsa die ad Chrisma conficiendum, et Oleum benedicendum pro Catechumenis et Energuenmis, ut docent Alcuinus lib. de Divin. Offic. Walafridus Strabo lib. de Rebus Ecclesiast. cap. 24 et Honorius Augustodun. lib. 3. cap. 23. Liber Sacramentorum Gregorii Magni ex Bibliotheca Bellovacensi: *In ipso die conficitur chrisma in ultimo ad Missam. Antequam dicatur, Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas, levantur de Ampullis, quas offerunt populi, et benedic tam Dominus Papa, quam omnes Presbyteri.* Huc forte spectant ista Optati Milevitanii lib. 2: *Ampullam quoque Chrysma per fenestram ut frangerent, jactaverunt.* Meminit denique Flodoardus lib. 1. Hist. Remensis cap. 12. *Ampulla olei ad infirmos.* Vide *Chrisma*, *Chrismarium*, etc.

AMPULLÆ IGNIS AGRESTIS, f. Vasa quæ colorem papularum referrent, quas in morbo qui *ignis silvester*, seu ignis sacer, nostris *Feu sauvage* dicitur, ebullire videmus. Chron. Sicardi Episc. Cremon. apud Murat. tom. 7. col. 614: *Quum igitur prope quinquaginta milia hominum præter mulieres et parvulos et aliorum multitudinem, quæ vix numerari poterat, et Ampullas Ignis Agrestis, et galeas cum salandris et galeonibus septuaginta, et ceteras divitias, quarum non est numerus, Reges in suis manibus habuerunt, inter se omnia divisorunt.*

AMPULLA REMENSIS, in qua sacram Chrisma, quo unguntur Reges Francorum, asservatur. Hincmarus Remensis tom. 1. pag. 744. et in Annalib. Francor. Bertinianis, ann. 888. de Chlodoveo: *Ei calitus sumpto chrismate, unde adhuc habemus, per punctus in Regem sacratus.* Flodoardus lib. 1. Hist. Remens. cap. 13. de ejusdem Chlodovei baptismo: *Sanctificato denique fonte, nutu divino Chrisma defuit. Sanctus autem Pontifex oculis ad cœlum porrectis, tacite traditum orasse cum lacrymis; et ecce subito columba ceu nix advolat candida, rostro deferens Ampullam celestis doni chrismate repletam, etc.* Adde Aimoinum lib. 1. Hist. Franc. cap. 16. Nicolaus de Braia in Ludov. VIII. de S. Remigio:

Cujus prece rorem
Misit in Ampullam coelestem Rector olvmpi,
Corpus ut hoc vaero Re:is deberet iungti,
Deficeretque liquor ibi corpore Regis innuncto.

Vide Wil. Armor. lib. 1. Philipp. pag. 99. 101. Hubertum Morum lib. de Sacris unctionibus, Teneurium de Ampulla Remensi, et alias nostrates Scriptores.

2. AMPULLÆ, Convitia, Gall. Pouilles, ut cum dicimus, *Chanter pouilles à quelqu'un*, Alcui convitiari. Vita S. Godrici Heremite tom. 5. Maii pag. 81. E: *Antiquus hostis formosæ mulieris decorem induit, et sedenti viro religioso collaterans, in faciem ejus procaciter intenders, prorupit demum in Ampullas: O Godrice, quem te ipsum facis, nomen solitarii indigniter usurpans, et simplicium corda seducens!*

AMPULLAGIUM. Vide Anubulacium.

* **1. AMPULLARE**. [AMPULLARI. DIEF.]

* **2. AMPULLARE**. [Amputare. DIEF.]

* **AMPULLARI**, Ponpare, effere, superbere, Ergulhosir, Prov. Ampullitas, superbia, Erguel, Prov. Ampullosum, superbus, Ergulhos, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

AMPULLATUS, inflatus, turgidus, Gall. Ampouillé. Ampullatus potestate, apud Ratherium Veron. de Contemptu Canonum, Spicil. Acher. tom. 2. pag. 187.

AMPULLOSA VERBA, hoc est, turgentia et inflata, ex Gallico, Ampoulé, in Menoti Sermon. fol. 137. v.

AMPULLOSE, superbe, ferociter. Vita S. Coni Monachi tom. 1. Junii pag. 361. A: *Tum cohors circumspecta Diani, reptis offensoris armis, illud concite pereverunt, in Padulanam gentem Ampullosa irruentes.*

* **AMPUTARE**, pro Comprimere, in Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 182. i.

* **AMPUTATOR**. [Vindemiator. DIEF.]

* **AMPUTATORIUM**, Falcula, Gall. Serpe. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 319: *Johannes Caquier subintravit et effregit quoddam molendinum, vocatum de venta, ubi subripuit.... quandam cerpam seu Amputatorium.* Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 429: *Dictum militem de quodam Amputatorio seu baculo ferreto percussit et vulneravit.*

* **AMSIDULUS**, pro Amphibalus, Vestis longior, sagi militaris instar. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Sclavina, Prov. Amsidulus.* Vide *Sclavina*.

* **AMTRUSTIO**. Vide *Antrustio*.

* **AMUA**, pro Ama vel potius Amula. Vini mensura, apud Ryrner. tom. 7. pag. 378. col. 1: *Pro eo quod vasa nec Amua vini de Rino non continent mensuram de certo, etc.* Vide *Ama*.

* **AMVALLES**, secreta loca, convalles, quasi circumvallare. Papias MS. Bituric.

* **AMUCIUS**. [ALMUCIUM. DIEF.]

AMULA. Vide *Ama*.

* **AMULAPHIOLA**. [Id est phiala in amula. DIEF.]

* **AMULGARE**, In molem struere, acervare, congerere. Gall. Mettre en meule. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 181. ex Cod. reg. 4622. A: *Item super partitis fenorum portandis,... postquam ipsa fena fuerint Amulgata, etc.* Nostri Amulonner, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 103: *Le suppliant cueilloit et Amulonnoit foins.*

* Hinc Amoncheler, pro Élever, bâtr en hauteur, Exstruere, in Charta Will. comit. Pontiv. ann. 1209. in Lib. albo domus publ. Abbavil. fol. 6. r^e: *Comme li maires et li eskevin d'Abbeville de men conseil et de me volonté aient ordené remouvoir leur berfroi, qui estoit en costé le moustier S. Jore (George) en autre lieu d'en costé le maison del eskevinage à ramoncheler: je le ai otrié que ne jou, ne autre de me jurisdiction el lieu, el quel li berfrois avoit été Amonchelés, riens dore-en-avant ne edefera.*

* **AMULULA**. [Amulæ deminutio. DIEF.]

AMUND, AMOND, AAMUND, Liber a tutela vel custodia: sui juris, a mundio, liber. Vide in *Mundius*. Lex Longobard. lib. 2. tit. 12. § 6 [** Liuthpr. 97. (6. 44.)] *Si dominus ancillæ eam liberaverit, et Amond fecerit a se, aut si eam vendiderit.* Et tit. 32. § 3 [** Roth. 239.] : *Nulli liceat aldio cuiuscunq; qui Amunt factus non est, sine voluntate patroni sui, terram aut mancipium vendere, neque liberum*

dimittere.

Tit. 35. § 1. de servo manumisso [** Roth. 225.]: *Si quis servum suum proprium aut ancillam suam liberos dimittere voluerit, sit illi licentia qualiter ei placuerit: nam qui fulsreal et a se extraneum, id est, Amund, facere voluerit, sic debet facere, etc.* [** Gloss. cod. Cavens. et cod. Vatic. 5001: *Aamund, a se extraneum.* Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 385.] *Aamond*, scribitur in Edicto Rotharis Regis tit. 91. § 1. 2. 3. etc. in Legib. Luitprandi tit. 36. § 1. Astulphi tit. 8. § 1. etc. [** cap. 2.]

* **AMUNT**, Extraneus. Papias Bituric. MS. Vide *Amund*.

* **AMUR**, pro Amor. in sacramento Ludovici Germanici, tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 178: *Pro Don Amur, et pro Christian poble, etc.* Vide *Amus*.

* **AMURACORII**, Militia Turcica in genere Janizerorum. Laonic. Chalcocon. lib. 5: *Extra tendunt reliqui Januz milites, Amuracorii et pocillatores, quos Saraparios vocant.* Lexic. milit. Caroli de Aquino.

* **AMURATUS**. Vide *Amir*. ADEL.

* **AMURCUS**, Amurca plenus. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Amurcos, Habundant en lie.*

* **AMURCUS**. [Ut *AMURCUS*. DIEF.]

* **AMURERE**. [Amburere. DIEF.]

* **AMUS**, id est amor. Idem Papias MS. Bituric.

* **AMUSÆTERUS**, a Græco μοῦσα et privat. Rudis poeseos, vel qui non legit Poetas. Ermenricus Monachus de Grammatica apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 336: *Quapropter, licet supra nominatis Poetis sim abjectior, et ob ipsorum facetam urbanitatem satis spretus, quia nec poetam nec Amusæterum me esse profiteor.*

* **AMUSSUS**, A. [Amussis. DIEF.]

* **AMUSTIA**, in Miraculis B. Coletæ n. 8. Tunicæ Monialibus propriae species, quæ ad genua usque pertingebat: unde quidam putant, sic dictam, quod ad medium corporis partem tantum excurseret: ex Gallico, à mouie. [** Vide *Amutia*.]

* **AMUSURARE**, Statuere, præfinire. Gall. Regler, fixer. Charta ann. 1258. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 969: *Item dictus Oliverius... debet capere in omnibus domini vicecomitatus (de Rohan) unum crublum avenæ, Amusuratum ex voluntate nostra et etiam dicti Oliverii.* Vide supra *Admensurare* 2.

* **AMUSUS**, Tacitus, non mutiens. Papias MS. Bituric.

* Nostris olim *Amuir*, pro Mutum reddere. Sermo 11. ex Cod. 28. S. Vict. Paris: *Nostre Sires gita un deable do cors à un home, et si dit li Evangiles que cil deables estoit muz; porce qu'il avoit l'ome Amui, an cui cors il estoit.* Vide infra *Emiture*.

* **AMUTERIA**. [Ut *AMMATUM*. DIEF.]

* **AMUTIA**, ut *Almucia*, Gall. Aumuce. Acta capitul. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1841. fol. 17. v.^r. col. 2: *Concesserunt Martino de Balma de gratia speciali, ut extra chorum ecclesiæ possit portare Amutiam, si placuerit dom. archidiacono et sacristæ.* Vide *Almucium*.

* **AMYGDALA**. Vide *Amigdala*.

* **AN**, pro Vel. Aut. usurpasse non semel Scriptores observarunt Juretus ad Symmachum lib. 9. Epist. 42. et Jacobus Gothefredus ad leg. 128. Cod. Theod. de Decur. Mamertynus in Panegyrico: *Duo An tria ferme e vetere memoria amicorum paria proferuntur.* Item pro seu, in

libro Chirographo Absiæ pag. 58. locus habetur in *Oblati*.

1. **ANA**, apud Latinos Scriptores aliquot, ut apud Gracos ἄνα aequalē quādam distributionē significat. Ebrardus Betuniensis in Græcismo cap. 8 :

Quatuor Ana notat, Sursum, Aequalēque, Retro.
Sicut Anadiplosis, Anatheosis, Anathema.
Et juxta Physicos, Annos scrupulos.

Philastrius in Catalogo hereseon pag. 70 : *David.... cum videret homines dæmonis immolare, in Hierusalem civitatem, quatuor choros posuit secundum mundi adiūtus Ana septuaginta duo : quatuor etiam hominibus positis et psallentibus, atque arcām Dei custodientibus, etc.* Ubi Chori 72 sunt Chori singuli 72 hominibus constantes. Leo Ostiensis lib. 3. cap. 31. (al. 43) : *Sex etiam candelabra magna, tres cubitos altitudinis habentia, de productis ac sculptis argento laminis fecit Ana sex vel quinque librarum. i. e. singula quæque ponderis 6. vel 5. librarum. Charta ann. 1091. apud Ughellum tom. 7. Italiæ sacræ pag. 262 : Id est, aureos solidos quingentos quinquaginta de Tari novi, Ana Tari quatuor per solidum. Id est, singulis quatuor Tarenis solidum confiditibus. Similia ferme habentur in alio Diplomate ibidem pag. 397. Extat aliud pag. 601. in quo hæc leguntur : *Petebat a predicto Abbate predictæ Ecclesie sibi dari per eum omni anno in festo Nativitatis Domini Jesu Christi, et in festo Pascha Resurrectionis Dominicæ, Ana duodecim Par. de oblatis debitam sibi pro predicto jure Patronatus, etc.* Id est, 12. Tarenos (nam hic Tari legendum constat) singulis istis festis ; et tom. 8. pag. 211 : *Pro prandio festi passionis S. Bartholomæi, qualiter conseruerat percipere Ana quatuor denarios de illis, qui tunc expendebantur per civitatem Beneventi. Sic etiam, ut habet Ebrardus, hac voce uti solent Physici, seu Medici. Constantinus Africanus lib. de Morborum cognit. cap. 1 : Sinapis quoque vel nasturtii semen Ana drach. 1. temperatum cum aceto licet intingere.* Passim apud hunc Scriptorem et cæteros Medicos. ἄνα vero apud Græcos Scriptores hac notione usurpatum vocabulum constat præsertim apud Dioscoridem lib. 2. cap. 91. Anonymum in Lacapeno num. 27. 44. et in Græco textu novi Testimenti non semel, Matth. 20. Luc. 9. et Joan. 2. etc.*

* 2. **ANA**. [Anas. Dief.]

* 3. **ANA**. [Gall. tête à porcs. Dief.]

ANABALA. Gloss. Saxon. Ælfrici : *Anabala, wīnpel, quæ vox Saxonica nostrum Wimple, seu Guinple, videtur effere. Somnerus ibi restituendum Anaboladium censem.* [**] Vocem Saxon. quæ vulgo vexillum nauticum sonat, etiam vestem muliebrem significasse probat Reubenii Glossarium, ubi *winpel*, dicitur *Racinum* et *Anabolodium*. Vide Bosworth. h. v. et infra *Anabata*.]

* **ANABALITA**. [Anagoge. Dief.]

* **ANABALODIUM**. [ANABOLADIUM. Dief.]

1. **ANABAPTISTÆ**, Hæretici, sic dicti quod infantibus baptismum negent, hosque cum jam adolevere rebaptizandos censeant. Anno Christi 1524. in Germania Thomas Muntzerus Anabaptistarum dux primus et magister, suis deliriis rusticorum mentes subvertit; verum iis adversus suos principes diu multumque suscitatis, ipse tandem captus capite plexus est. De Anabaptistarum variis sectis et erroribus vide Praeol. V. Anabapt. Meshor. et Sander.

Hist. Anab. Genebrard. in Clementem VII. Spond. ad ann. 1522. 1523. etc. Spanhemium Disput. de origine et progressu Anabapt. Hornium Hist. Ecc. periodo III. art. 3. § 46.

ANABASII, Veloces nuntii, qui equis curribus concensis velociter aliquid perferunt : ἀνάβασις enim Graece Ascensus significat. S. Hieronymus adversus Ruffin. lib. 3. cap. 1 : *Idcircone Cereales et Anabasii tui per diversas provincias cucurserunt, ut laudes meas legerent!*

1. **ANABASTRIGUM**, pro Alabasticum. Gall. d'Albâtre. Sallas Malaspinae, lib. 6. Rerum Sicularum apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 220 : *In Ecclesia tandem Panormitana, quam Regum Siciliæ porphyrea et Anabastrica monumenta materia et arte pretiosa decorant, in Regem Siciliæ per quosdam Præsules inungitur et per regni Barones assistentes Prælati regali diademate coronatur.*

* **ANABASTRUM, BATRUM, BATUM**. [Pulpitum vel gradus scenæ, velum. Dief.]

ANABATA, Velum tegendis collo, pectori et humeris, Gall. Écharpe. [† ad usum feminarum ; vel potius, Epomis, humerale, Gall. Camail, cui faveant voces *rubei say*.] Hoc utuntur in divinis officiis interdum Sacerdotes, aliquique ministri sacri. Compotus D. Ricardi Parenyn et Ricardi Albon anno 1425. apud Kennetum in Antiquit. Ambrosden. pag. 574 : *Et in Canbayce empt. London, per Ricardum Dymby ante festum S. Osithæ Virginis pro lintheaminiibus faciendo 111. sol. et in bolt rubei say apud Steresbrugge propter Anabatam faciendam IV. sol. viii. den. etc. et summa CIV. sol. ob.* Vide *Anabolodium*. [‡, et *Anabala*.]

ANABATRUM, Gradus, dignitas, ex Græco ἀνάβαθρον. Pseudo-Ovidius de Vetera lib. 1 :

Ille putas, qui sic adipiscitur hoc Anabatum,
Cujus habet turpem promoto reprobæ caussam, etc.
[Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis : Anabata, pulpita, gradus scena pro Anabathra, ut est apud Juvenalem Sat. 7. v. 46 :

Et quæ conducto pendent Anabathra tigillo.]

* **Glossar.** Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Anabatum, quod sursum graditur, Cortina, Prov. Ita et Glossar. Lat. Ital. MS. : Anabatum, la cortina.*

* **ANABITE**. [Sunt regule transverse que asseribus apponuntur. Dief.]

* **ANABITUM**. [Anabathrum. Dief.]

ANABOLADIUM, Isidoro lib. 19. cap. 25. est Amictorum lineum feminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci et Latini Sindonem vocant. Addit Uugito : circa renes alligatum stricte, latitudine diffusum, omne genus continens colorum. Gloss. Sax. Ælfrici : *Anabolodium, vel sindo* : lineum heafodes wrigels. i. lineum tegumentum, quod caput tegit. Ex Græco ἀναβόλλεσθαι, quod est Indus, amicri. Apud Esaiam cap. 3. *Mutatoria et pallia*. Symmachus tristalit ἀναβόλλατα, id est, ornamenta vestium muliebrium, quibus humeri et pectora proteguntur, ut est apud Hieronymum. [‡ Vide *Anabala* et *Anabata*.]

ANABOLAGIUM, idem quod *Anabolodium*, Vestis Pontificalis [ἀναβόλαον] S. Athanasio in Orat. in Descrip. B. Mariæ pag. 651.] Ordo Romanus : *Tunc cæteri Subdiaconi Regionarii secundum ordinem suum accipiunt ad induendum Pontificem illa vestimenta, alius lineam, alius cingulum, alius Anabolagium, id est, amictum. Alio loco : Ambolagium, id est*

amicum, quod dicitur *Humerale*. Perpetram alibi *Anabolagium* scribitur. Leo III. PP. in Bulla de Advocacia sanctæ Crucis in Werdea, apud Gretzerum in horto S. Crucis part. 3 : *Statuit idem Manegoldus pensionem ipsam esse Anabolagium, id est, fanoneum, stolam cum auro, manipulum et cingulum.*

ANABOLARIUM, Eadem notione, in Lectionario MS. Monasterii S. Columbae Senonensis in Vita ejusdem : *Anabolarium suum, quod sericum erat capitis velum, carnici obtulit.*

* **ANABOLICA**. [Anagoge. Dief.]

* **ANABOLODIUM, IDIUM**. [ANABOLIDIUM. Dief.]

* **ANABRATA, TUM, TRIUM**. [Anabathrum. Dief.]

1. **ANABS**, Dubium. Papias in MS. Bituric. Puto legendum *Ancebs* pro *Anceps*.

* **ANABUS**. [Naso carens. Dief.]

1. **ANACALYPTERIUM**, Græce ἀνακαλυπτήριον. Dies festus post nuptias, quo sponsa velo deposito et facie reecta prodibat. Munera sponsæ Philostrato dicuntur etiam *Anacalypteria*. Vide Cæl. Rhodig. lib. 21. cap. 26.

ANACARA. Vide *Nacara*.

* **ANACARDUS**. [Onocardion. Dief.]

* **ANACEMETIZARE**. Vide in *Anathema*.

* **ANACHORES, ESIS**. [Secessio. Dief.]

ANACHORETÆ, Monachi, qui in solitudines se recipiunt, et ἀναχωροῦσι, cujusmodi vitæ auctor fuit Paulus, illustrator Antonius, princeps Joannes Baptista, ut ait S. Hieronymus Epist. 22. ad Eustoch. Qui soli, inquit, habitant per deserta, et ab eo, quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur. S. Benedictus in Regula cap. 1 : *Secundum genus (Monachorum) est Anachoretarum, id est, Eremitarum, etc. Epiphanius in Compendio Fidei : Τινὲς δὲ τῶν μοναχῶν ταπεικοῦσι τὰς πόλεις, τινὲς δὲ καὶ ἐν μοναστηρίοις καθέδονται, καὶ ἀπὸ μῆκον ἀναχωροῦσι. Isidoro Pelusiote Anachoretæ dicuntur οἱ ὅρεις καὶ νάπαις ὡμιλοῦντες, οἱ τὰς ἀκρωτειας τῶν ὄρων κατοικοῦντες, οἱ πρὸ τὰς τῶν ὄρων κορυφὰ ἀναστραμοῦντες, οἱ ἐν τοῖς ὅρεσι τὰς ἑαντῶν πηγάμενοι καλυψάς τοὺς μοναδικοὺς ἔνεκεν βίου. S. Gregorius Nazianzenus de Essæis : Οἱ κόσμου χαρισταὶ εἰσι τοιοῦτοι, καὶ τῷ θεῷ τὸ βίον κατειρώσαντες ἀγνοῖται. De eorum vita ac conversatione, præclare auctor Consultationis Zachæi lib. 3. cap. 3 : *Hi autem, quibus primus observantia gradus est, soli eremum ac squalentia deserti loca habitant, verisque vocabulis nuncupati singularem transigunt vitam, aut cavatis in habitaculum saxis subterraneis specubus a sole et imbris temperantes, pane veteri et sine ciborum adiunctione vescuntur, sumentes purum e fontibus potum. Vestitus talibus aut pellicius, aut cilicinus est, et totius vitæ usus in agone mentis et corporis, etc. Primis porro Ecclesiæ sæculis, imo ante Paulum, nullos fuisse Eremitas conjicit Scaliger in Elencho, ex hoc Tertulliani loco : Non sumus, inquit, silvicolæ et exiles vitæ. Vide Cassianum, Isidorum lib. 2. de Eccles. Offic. 16. etc.**

ANACHORESIS, Secessio, eidem Cassiano lib. 2. Collat. cap. 2. lib. 5. cap. 4. et Fulberto Carnot. Epist. 61.

ANACHORITA, Cellula inclusorum. Inquisitiones Archidiacón, Lincolnensium ann. 1233. cap. 48 : *An aliqua Anachorita facta sit sine assensu Episcopi.*

* **ANACHORITARI**. Vitam in solitudine ducere. Vetus Missale Monast. apud Severum pag. 213 : *Per visionem Deus ad eum locutus est dicens : Cur non trans-*

mittis fratres tuos Anselmum et Gaufridum cœnobitas meos Anachoritari seu eremiti? surgant et vadant ad eremum.

* **ANACHORIZARE.** Eadem notio. Acta S. Helerii tom. 4. Julii pag. 151 : *Intrante vero mense quarto dedit B. Morsulcus S. Helerio licentiam Anachorizandi.*

ANACLETA. Testamentum Leodebodi Abbatis apud Helgaudum in Vita Roberti Regis Francorum : *Pari modo vasa dono argentea Anacleta pensantia libras 8. [f. leg. Anaglypha, Cœlata, Sculpta.] Vide Cataclita.*

* **ANACLEUS.** Vide in *Anax.*

ANACLITERIUM, apud Spartanum, ex Græc. ἀνακλιτήριον, pars lecti, ad quam pulvinum ponebant sustinendo capit. Vide Salmasium.

* **ANACOCLEA,** Vox fictitia, ab *ana* et *cochlea*, sive limea, effecta. Chron. Joan. Whethamstedi pag. 358 : *Sicque unus ibi vasis suis aureis privatus et argenteis, cogebatur cum Anacoclea principe, in vasis luteis cibum sumere. [** Nomen propr. videtur; quid si pro Agathocle?]*

* **ANACOS,** Vox Hispanica, Panni vel telæ xilina species. Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 707. col. 1 : *In conficiendi, pannis, sagis, et quos vulgo Anacos, et quos illigilos vocant, dando illis gossypium... el jubendo ut lanam in filia ducant, etc.*

* Vide *Anascote* et *Savary* in Diction. Commerc. v. *Anacoste.*

ANACTEUS. Vide *Anax.*

* **ANADIOSUS.** [Commodus, facilis. DIEF.]

* **ANÆ.** Conspirationes, in Legibus Rachis [** cap. 6.] apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 87. col. 1. e Codice Ambros. : *Per singulas civitates mali homines Anas, id est, adunationes contra suum judicem agentes faciunt. Adnotatum eadem manu in laudato codice, Anas, id est, rixas. Cod. Estens. habet, Zavas et adunationes; Mutin Zavas et adunationes; Edit. Boherian.: Ronas seu banna; Goldasti: Tanas, id est, adunationes. [** Gloss. in Cod. Cavensi: Zabas, id est adunatio. infra: Zabas, id est fabulas.]*

* **ANAFORA,** est repetitio ejusdem verbi per principia versuum plurimorum. Glos. sar. vet. ex Cod. reg. 7646.

ANAFRAGARE. Fori Alcaconenses : *Et homine, a qui se Anafragaret suo adextrado, quamvis habeat alium, sed eat excusatum usque ad capitulum anni, etc.* [** Apud S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 117. hæc ita scripta sunt : *Homo qui se Anafragaret suo adextrado, quamvis habeat alium, sedeat excusato ad caput anni.* In fori Lusitanico sec. XIV : *E se a algum dos cavalejros morrer o cavallo, e non poder aver onde compre outro, etc.* Unde constat anafragare dictum esse de equo bellico, Gall. olim destrier, mortuo, aut certe ad arma inutili.

ANAFUS, [Patera, crater.] Vide *Hanpus.*

* **ANAGALLIUM, ICUM, UM, US.** [Anagallis. DIEF.]

* **ANAGERICA.** [Anachoreta. DIEF.]

* **ANAGLODUM.** [Anabolodium. DIEF.]

* **ANAGLYP,** pro *Anagryp*, Vide in *Anagryp.*

ANAGLYPHUS, Cœlatus, sculptus, ex Græc. ἀνάγλυφος, Vetus Interpres Juvenalis Sat. 14. : *Hic lave argentum. Anaglypha sigillis. Virgilius, et aspera signis. Quod expressit Metellus in Quirinalibus :*

Qui bibitur scypho vivis signis Anaglypho.

Eucherius Lugdun. in 3. Reg. cap. 17 : *Anaglypha dicuntur Latine cœlaturæ,*

cœlata. Sunt autem vasa aurea, vel argentea signis eminentioribus extra intusque expressa : hæc et alio nomine sculpta vocantur. *Anaglypha vasa dicta, quod superius sint sculpta.* Eadem habent Isidorus lib. 20. cap. 4. et Papias. Idem Papias : *Anaglyphica, eminentia sculptura.* Glossæ MSS. : *Anaglyfa, vasa super sculpta.* Ugutio et Will. Brito : *Anaglypha dicuntur supereminentes picturae, sicut fieri solet in frontibus quadrarum Ecclesiarum.* Ebrardus Betuniensis in Græcismo :

Dic cœlaturas, quas Græci Anaglypha dicit.

Anastasius in S. Silvestro pag. 18 : *Calicem argenteum Anaglyphum.* In S. Damaso pag. 181 : *Donavit scyphum Anaglyphum pens. lib. 10.* In Leone III. pag. 181 : *Fecit supra Crucem Anaglyphum intersatilem.* Leo Ostiensis lib. 1. cap. 28 : *Vasa argentea Anaglypha inaurata.* Vita S. Odilonis Abbatis Cluniac. cap. 23 : *Vitreis quibusdam vasculis Anaglypha fusilitate cœlatis.* Chronicum Gembalense : *Anaglypho opere cœlatus, decoratus.* Vita S. Urbani Episcopi Lingon. cap. 1 : *Capsa opere Anaglypho decorata.* Ita in Vita S. Joannis Eleemosyn. cap. 9. n. 52. apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 32. et alias non semel.

* **ANAGLYPHA,** fem. gen. Opus anaglyphum. Ratbertus de Casib. S. Galli cap. 1 : *Crucem etiam illam honorandam S. Marie. Tutilone nostro Anaglyphas prante ex eodem auro et gemmis mirificavit.* Idem : *Picturas et Anaglyphas carminibus et epigrammatis decorabat.* Et infra : *Rogatur ibi morari, usque dum thronum Dei in bracae altaris aurea cœlaret, cui similem Anaglypham raro usque hodie videre est, alteram.*

ANAGLYPHATUS, Eadem notio, qua *Anaglyphus.* Anastasius in S. Innocentio PP. : *Scyphum argenteum Anaglyphatum.*

ANAGLYPTA in asperitatemque excisa, dixit Plinius lib. 33. cap. 11 : *Anaglypticum metallum.* Sidonius lib. 9. Epist. 13. *Trulla argentea Anaglypta,* in veteri Inscriptione apud Gualterum in Tabulis Sicilis n. 338.

ANAGLYPHICUM OPUS. Chronicon Fontanellense cap. 16 : *Calices argenteos deauratos Anaglyphico opere paratos.* [Act. SS. Bened. sæc. 4. part. 1. pag. 639 : *Alterum calicem argenteum Anaglyphico opere factum.*]

* **ANAGLIPHIUS,** Idem quod *Anaglyphus.* Translatio corporis S. Hungondis inter Acta SS. Bened. sæc. 5. pag. 223 : *Sumptu siquidem vir ille negotio, componi fecit loculum opere Anaglyphario, in longum mensura duorum semicubitorum.*

ANAGLYPHARIUS, Cœlator, sculptor. Papias : *Anaglypharius, Sculptor, Gloss. Lat. Gall. : Anaglypharius, Peintre ou Entailleur.* Vet. Interpr. Juven. Sat. 9. v. 142 : *Opifices, servi argentarii, labiorosi, Anaglypharii.*

* **ANAGLIPHTHE,** Sculpto opere, Agnelli lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 183. col. 1 : *Mensam argenteam unam absque ligno, habentem infra se Anaglyphe totam Romanam.*

ANAGLISUM, pro *Anaglyphum.* Cœlatura. Laudum, sive sententia ann. 1238. apud Maximilian. Henric. in Apologia Archiepiscopi Coloniensis pag. 33 : *Item dicimus, quod exceptis camporibus D. Archiepiscopi nemo debeat emere argentinum, nisi ad usus peregrinantium, vel ad Anaglisi speciem comparetur.* Sed legend. Anaglyp.

* **ANAGRIPHUS,** pro *Anaglyphus,* Cœlata-

tus, sculptus. Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 108 : *Facitque duo chrismataria vascula, quorum unus libras habuit quatuordecim mirifice Anagrypha (Bacch. Anaglyphica) operatione.*

ANAGNOSTICUM, ἀναγνωστικόν, Græcis id omne est, quod legitur, aut recitat : unde Ennodius lib. 1. Epist. 4. et lib. 8. Epist. 5. pro Epistola aut quovis scripto, vocem hanc usurpat, ut et Gregorius Magn. lib. 7. Indict. 2. Epist. 128 : *Item Anagnostico ante longum tempus, dulcissima mihi vestra Excellentia, Neapolitano quadam juvene veniente, mandare curaverat, ut piissimo Imperatori scriberem.* Ita etiam Sulpius Archiepisc. Bitturicens. in Ep. ad Desiderium Episcopum Cadurensem, quæ est 64. inter Francicas tom. 1. Histor. Franc.

* **ANAGOGICE.** [Anagogico modo. DIEF.]

* **ANAGOGUM.** Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 1. Passion. cap. 141 : *Sic enim fuit magis Anagogum his, qui in thorace congregantur humoribus.* Ubi Glossæ : *id est, jactatio sursum.*

* **ANAGOLAGIUM.** Vide *Anabolagium.*

* **ANAGOLUM.** [Anagallis. DIEF.]

* **ANAGOLYA.** [Analogia. DIEF.]

ANAGONES EQUI, in veteri Inscript. apud Mabillonum tom. 4. Aialect. pag. 498. qui cursui Circensi, et agonibus Amphitheatri aut non idonei, aut non destinati sunt. Occurrit ibi semel ac iterum.

* **ANAGORIA.** [Anagoge. DIEF.]

* **ANAGORIARE.** [Angere. DIEF.]

* **ANAGORICA.** [Anachoreta. DIEF.]

* **ANAGORICUS.** [Anagogicus. DIEF.]

* **ANAGRAMMA NOMINIS.** Nomen comprehendit descriptum, cuius usus erat in subscriptionibus Chartarum decimo sæculo, haud ita tam frequenter, ex Auctoribus novi Tract. de re diplom. tom. 5. pag. 17. Vide infra *Annotatio nominis et Monogramma.*

* **ANAGRESS,** dici videtur de accretione bonorum pupilli. Contractus matrim. ann. 1248. apud Corbinel. inter Probat. domus de Gondi pag. 71 : *Quam siquidem Monacam dictus Ghondus pater ejus ipsi Jacopo dismundiavit, et sub ejus mundia et potestate misit cum omni frea et Anagress, et omni jure mundii.* Vide infra Frea 1. [** F. male lectum pro omnibus rebus. Vide Liuthpr. Reg. Longob. Leg. lib. 6. cap. 46.]

ANAGRIP, ANAGRIP. Lex Longob. lib. 1. tit. 31. § 1. de fornicatione [** Roth. 189.] : *Ut ille qui fornicatus fuerit, eam tollat uxorem, componat pro culpa, id est, Anagrip sol. 15. Lib. 2. tit. 2. § 1 [** Roth. 188.] : Tunc maritus qui eam accepiterit uxorem, componat pro Anagrip sol. 20. et propter fidam alios 20. Tit. 7. § 1 : Et ideo fidam et Anagrip nomine [minime apud Murator.] componere debet. [** Liuthpr. 127. (6.74.)] Quibus in locis vocem hanc barbaram varie interpretantur Glossographi. Boherius, qui primus has leges edidit, interdum pro culpa simpliciter, mox pro culpa, seu præsumptione ponit ait. Lindenbrogius ex veteri Glossario *Anagrip, culpam præsumptionis* vertit. Spelmanus a Saxonico, ut solet, etymon accersit, sententia, quantum ad vocis notionem spectat, minus probabili. Ut ut sit, Leges ipsæ vim vocabuli clare explicant. Ecce enim : *Componat pro culpa, id est, Anagrip, etc.* Est igitur significatus *Anagrip, pro culpa.* Quid præterea docemur ex Papia : *Anagrip. (1. Anagrip) id est, propter culpam.* Ugutio MS. Collegii Navarræ : *Anagripa,**

propter culpam, vel Anagripa, manus agripare carnem. Certe Germanis *angrieff*, vel *Aengrip*, est congressus, assultus, aggressio, *aengrippen*, comprehendere, arripere: hinc etiamnum dicimus *Agrippa*, voce obsoleta, pro *arrisper unguibus*: et *Griffo*, ungues et falculas, quibus reprehenditur. Proinde *Anagrip*, erit culpa rei praesumptae acprehensae. In Legibus Luitprandi tit. 98. *Anegrip* scribitur. [**] Wachtero *Anagrip* est turbatio patriæ potestatis per veneris anticipationem. Germanis *Ein-griff*. ADEL. Gloss. MS. cod. Vatic. 5001: *Anagrip*, *Faidam*, vel *manum aliquid apprehendere*. Cod. Cavens. : *Anagrip* i.e. *fida aut inimicitia*, et infra: *Anegrip* i.e. *secretum mulieris*.]

* **ANAGRIPHUS.** Vide in *Anaglyphus*.

* **ANAGROPULUS.** [Onocrotalus. DIEF.]

* **ANAGYRIS.** *Faba lupina*, frutex silvestris, herba gravissimi odoris, *Anagyron*, *fruticis genus*. Laur. in Amalth.

* **ANAKORESIS.** [Ut ANACHORESIS. DIEF.]

* **ANALABUS.** Vestis monastica species, vulgo Scapulare. Vita S. Juliani Monachi, tom. 2. Junii pag. 176. A: *Dæmon conspecto crucis signo, quo puer amictus ac consignatus erat, non est ausus ei nocere; nam cum Analabo adduxerat eum vir ille, quem patrem hic appellare piget pudet*. Ubi editor: *Analabus quamdam crucis formam habebat antiquitus, et etiamnum habet apud Minimos S. Francisci de Paula, humeros cum parte brachiorum tegens, atque ante pectus et ad dorsum defluens*. Et quidem ex antiquis Monachorum imaginibus constat scapulare tunicae Subdiaconali non fuisse longe absimile, quæ quidem satis crncis præ se fert effigiem. Sed legenda Vita S. Philaretii Monachi in iisdem Actis SS. April. tom. 1. pag. 614. C: *Quid enim dicebat pallium est, nisi fletus? Quid Analabus, nisi crucis effigies? Quid cucullium, nisi cadaveris in sepulcro conditi formam præfert?* Vide *Anaboladium*.

* Consule Cassianum de *Habitu monachorum* cap. 9.

* **ANALAGICUS.** [Analogicus. DIEF.]

* **ANALEGIUM.** [Ut ANALOGIUM. DIEF.]

* **ANALENSIA.** Id est, *Anathemis*, hinc via epilepticorum creaturæ ex *anathemæ stomachi in cerebri superiores partes*. Ita Papiae in MS. Bituric. *Analensia* Papiae anæmia nihil aliud est, quam ἀναθεματική, sive sapor ortus e ventis in stomacho inclusis propter alimentorum indigeriem qui si in cerebrum ascenderit, ea creat vitia quibus epileptici afficiuntur. [**] In Gloss. Cod. Reg. 7614. hæc ut ex Galeno, additis sequentibus: *Analensia autem dicta ex eo quod ad sanas partes capitii sensum privet. Fit vel nascitur ex negligientia stomachi.*]

* **ANALIS.** Arbor qua fert vermiculum. Vide locum in *Vermiculus*.

* **ANALOGIÆ.** Imagines, simulacra, Gall. *Figures*, *Images*, *Représentations*. Miracula S. Udalrici Episc. in Actis SS. Ord. S. Benedicti sec. 5. pag. 462: *Sustentacula eorum qui gratia Dei concedente per meritum S. Udalrici a diversis infirmitatibus ibi sunt liberati, plurima pendent; et aliorum Analogiarum secundum membra diversa infirmitatum figurata etiam plurimæ ibi videri possunt.*

* **ANALOGISTA.** Liber a reddenda ratione. Testamentum Guigonis Episc. Casinensis ann. 1345. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1464. B: *Item relevo dictos executores meos, et eorum quemlibet a redditione computi seu ratio-*

nis, de eorum legalitate confisus, ipsos Analogistas faciendo. Johannes Berberius in Viatorio utriusque juris part. 1. Rubrica de Adulter. *Mulieres maxime juvenes, confidentes in dispositionibus maritellarum, qui ipsas Analogistas faciunt, ducunt in bonis dies suos, etiam cum inimicis capitalibus maritellarum defunctorum, etc.* Vide *Alogista*.

1. **ANALOGIUM.** Balbus in *Catholico*: *Analogium ab ἔω. sursum, et Legium, pulpum: unde Analogium, quia ibi supra legitur.* Idem: *Pulpitum a publico dicitur, Analogium, Lectrum, Legitorium, quia ibi publice legunt, ut possint conspicere a populo.* Est igitur Balbo *Analogium* idem, quod *Ambo*. Consentit *Papias*: *Analogium dicitur, quod sermo inde prædicetur.* Et Uugito: *Analogium, ab λόγῳ, quod est sermo: quia ibi supra sermocinamur.* Ita etiam usurpatur in veteri Expositione Missæ. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 6: *Analogium dicitur, quod in eo verbum Dei legatur et annuntietur.* Alcuinus lib. de Divin. Offic. et Remigius Autissiod. lib. de Celebrat. Missæ: *Defertur Evangelium ad Analogium præcedentibus cereis.* Reinerus in Hist. Translationis SS. Eutictis et Acutii Martyrum apud Caracciolum: *Penes autem psallentium Deo agminum sedem, quibusdam lapideis coœlicis Lector scandens, argenteo per gyrum Antistitis studio ambiri secerint Analogio.* Ratpertus de Casib. S. Galli cap. 9: *Tumbam S. Galli cum reliquis altariis, et Analogio atque Confessione ita innovari.. fecit.* Eckeardus Jun. cap. 1: *Infantilis per ordinem lectitantibus, et Analogio descendenteribus.* Add. Vitam Caroli Abbat. Villariensis num. 4. Gilbertum in Miracul. S. Amandi num. 1. etc. Joan. de Janua habet *Anologium*, et *Analogium*. Willelmus. Thorn. in Chron. sub. ann. 1240: *Analogium, a Græc. ἔω.* [**] *Analogium, ein predigtole. Vocab. lat. germ. ann. 1477. ADEL.*]

2. **ANALOGIUM.** interdum etiam sumiatur pro pluteo portatili, aut inferiore, cuiusmodi in templis nostris utimur, ubi *Evangelium* et *Epistolarum* liber ponuntur et leguntur: unde *Pulpitum manuale* videtur appellari in veteribus Glossis: quod ad manum sit, et manu, quo opus est, feratur. Chronicum Francicum tom. 4. Hist. Franc. pag. 96: *Analogium Hispanico metallo fieri fecit fusoria arte compactum, cui præminent deaurata Aquila sparsis alis.* Monachus Pegaviensis ann. 1109: *Velamen optimum, quod Analogio summis in festis superponitur, in quo Evangelium recitari solet.* Acta Murensis Monasterii pag. 29: *Linteum Analogio subter Evangelium ponendum in festis diebus.* Gregor. Turonens. lib. 1. de Mirac. cap. 94: *Analogius in quo, libro supraposto, cantatur aut legitur.* Udalricus lib. 1. Consuetud. Cluniac. cap. 12: *Intrat Diaconus alba et stola indutus, et textum Evangelii portans, quem præcedunt unus Ostiarius ecclesiæ cum Analogio, in quo legitur.* Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Benedicti cap. 1: *Lector ante Analogium pariter orans, usquedum qui ordinem tenet, oratione facta se erigat.* Et infra: *Secretarii discooperiant omnia altaria, et parent duo Analogia, unum quod in Capitulo est, alterum in Monasterio.* *Analogium nocturnale*, in quo nocturni leguntur apud Eckeardum Jun. de Casib. S. Galli cap. 1. *Analogium Evangelicum*, ibidem. Utuntur præterea hac notione Cæsarius lib. 8. cap. 37. Will. Thorn. ann. 1240. S. Benedict. in Reg. cap. 9.

Stephan. Eduensis Episcop. lib. de Sacrament. altar. cap. 4. 12.

3. **ANALOGIUM**, pro *Martyrologio*, seu *Necrologio*, videtur etiam sumi apud laudatum *Udalricum* in *Consuetud.* Clun. lib. 3. cap. 10. quod est de *Præcentore*: *Ipse supervenientes breves Fratrum defunctorum accipit, et in Analogio notat.* Forte quod *Martyrologium* semper in analogio esse soleat, ex quo promuntur, quæ ad diei anniversaria seu obitus peragenda sunt.

* Twingeri vocabul. Germ. Lat.: *Berfrit*. *Analogium seu commonitorium.* Et Lat. Germ. ejusd.: *Commonitorium, Lettera.* Glossæ vett.: *Analogium, lecto-*

rium.

4. **ANALOGIUM.** *Ædificiolum supra Sanctorum corpora constructum, quod teste Mabilionio in Actis SS. Benedict. sæc. 6. part. 1. pag. 516. etiamnum visitatur in antiquo cœmeterio seu horto retro majorem Ecclesiam S. Vitoni Vir-dunensis. Vita S. Richarri Abb. pag. 522. in Actis laudatis: *Post multum denique tempus Analogium supra eadem fabricavit sepulcrum, ut deambulantium ab eis arcerentur vestigia.**

* **ANALOGUM.** [Analogos. DIEF.]

* **ANALPHABETUS**, ἀναλφάβητος, Illitteratus. Epitheton Justiniano Imperatori attributum a Suida, quasi litteras ignorasset: qua de re vide Baronium ad ann. 528. num. 2. et 3.

* **ANAMAS.** [Tectum, Tegmen. DIEF.]

* **ANAMBARIUM**, Idem quod supra *Ambarium*. Pactum inter Guigonet. *de Jarente dom. de Monteclaro et Universit.* ejusd. loci ann. 1392. ex schedis D. Chair Aquens.: *Item convenerunt quod dicti homines curari facient, peones dictæ turris et Anambarii, et dictus dom. de Monteclaro extrahi lapides ad opus turris quovis modo necessarios; et deinde idem dom. de Monteclaro habebit lapicidas sive muratores, qui turrim ipsam et Anambarium murabunt et ædificabunt, sumptibus ipsius dom. de Monteclaro.*

* **ANAMELATUS**, Ornatus encausto, vermiculatus. Gall. *Emaille*, Engl. *Enamelled*. Instrum. anni 1429. apud Rymereum tom. 10. pag. 433: *Tria coloria aurea, quorum duo sunt Anamelata cum albo.* Apud Lyndwood. in Provinciali pag. 123. edit. 1679. memorantur *Cultelli Anemalati et deaurati ad modum gladio-rum dependentes, quorum usu Clerici prohibentur.*

* **ANANCIE.** *Capilli a fronte pendentes.* Gloss. Jæckii.

* **ANANEYA.** [Herba dicta pes leporis. DIEF.]

* **ANANIEL.** [Gloria Dei. DIEF.]

* **ANANISARE.** [Accommodare. DIEF.]

* **ANANTIA.** [Herba dicta pes leporis. DIEF.]

* **ANAPELLUS**, Parvus crater. Vide *Hanapus*.

* **ANAPES, PHEs.** [Morbus in ano. DIEF.]

* **ANAPESTUM ALICUI REDDERE**, Argumentum adversarii in eum regerere, Gall. *Retorquer*. Hanc loquendi formulam usurpat Ratherineus Veronensis de Contemptu Canonum, tom. 2. Spicil. Acher. pag. 171. eamque mutuatur a Græco ἀνάπεστος; Pes carminis notus et dactylo contrarius.

* **ANAPHONIA**, Contrarietas, dissonantia. Græca vox. Notkerus Balbulus lib. de Interpret. Scripturæ cap. 8. apud Bern. Pez tom. 1. Anecd. part. 1 col. 10: *Ordinatione Dei, ut credo, non humana voluntate factum est; quod libri S. Augustini de Symphonia, ut ipse illis no-*

men imposuit, vel Anaphonia Evangelistarum, ut adversarii garirunt, incommodata reliqui.

* **ANAPHUS, ANAPUS.** Vide Hanapus.

* **ANAPHUS, Paxis.** Miracula S. Vulfranni Episc. tom. 3. Martii pag. 161. E: *Haec vero sunt quæ de S. Ansberti habemus reliquias, tunicam ejus et partem ipsius casulae, marsupium vero et Anaphum seu pyxidem atque cultellos.* Vide Hanapus.

* Potius Patera, crater, Gall. *Coupe.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Anaphus, vas vinarium, quod rustici appellant Anappum: per 2. p. rectius quam per 1. p. et h. scribitur.* Testam. Ermengaudi archiep. Narbon. ann. circ. 1005. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 163: *Ipsos Anaphos, qui fuerunt Aymerici archiepiscopi,.. Fredeloni episcopo Anaphum unum Sclovonium, Matfredu episcopo Anaphos duos, etc.* Pluries ibi. Vide mox.

* **ANAPUS, ut supra Anaphus.** Testam. Ermengaudi comit. Urgell. ann. 1010. in Append. ad Marcam Hispan. col. 973: *Ad Sancto Vincentio de Castres Anapos duos de argento, et ad sancto Gerardo cenobio de Orliago Anapos quatuor de argento, etc.*

* **ANAPOLODUM.** [Anabolodium. DIEF.]

* **ANARCHIA,** Ubi nullius est potestas. Papias in MS. Bituric. Graeca vox est ab privat. et ἀρχή, principatus, imperium.

* **ANARETICUS,** Exquisitus, selectus, a Gr. ἀναρέτω, Seligo. Vita S. Rose tom. 5. Aug. pag. 913. col. 2: *Quæstor Gundisalvus domi sua bis terre hoc medicamine, non Anareticus, sed plane anachoreta, videt Rosam convalescere.*

ANARGYRI, ἀνάργυροι dicti passim Scriptoribus Graecis et aliquot ex Latinis SS. Cosmas et Damiani, quod gratia medicinæ artem exercerent. Vide Althelnum de Laude Virg. cap. 24. et Non Myrepsum sect. 10. cap. 183.

* Consule præterea Syntagma Histor. de Tribus SS. Anargyrorum paribus a Reinold. Dehrnio S. J. Viennæ in Austr. ann. 1660.

* **ANARIUTUS,** apud Joannem Schan- nat pag. 156. Tradit. Fuldens. : XIII Jugera cum Anariutu. [¶] Procul dubio a Germ. voce reuten, rotten, extirpare, ita ut Anariutus, sive Anreut, idem sit ac Neubruch, Neureut, novale.]

* **ANARRICHA, AS.** [Ut SCANSOR sub SCANDILE DIEF.]

* **ANASARCHA,** [*Hydropisis carnosa*, in Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959].

* **ANASCOTE,** Vox Hispanica, Gall. *Serge d'Ascot.* Concil. Mexicanum ann. 1585. tom. 4. Collect. Conc. Hispan. pag. 396: *Cappæ vero per præhantæ, ut præfertur, gestandæ, ex laneo stamine lana, quod vulgo Anascote seu burato dicitur.*

* Vide Anacos et Diction. Commerc. v. Anacoste.

* **ANASORIUM.** [Ut Alisorium. DIEF.]

* **ANASTOMATICA,** Medicamina osculantia. Vide Osculatio.

* **ANASTRAPHÆ, OPHA.** [Anastrophe. DIEF.]

* **ANASTROPHON,** pro voce Graeca ἀναστρόφη, Inversio, subversio. Vita S. Deicoli Abbatis Lutren. tom. 2. Januarii pag. 202. D: *Quorum Gallus, in Anastrophon locorum causa sequentiam faciam, institutorem suum usque ad Apennina juga, quæ Italiani cingunt, cursu peragili sequitans, ob multorum salutem... subito*

febre invaditur, languore nimio arctatur, adeo ut nec passum quidem in ante perficere valuerit.

* **ANASUS.** [Carenas naso. DIEF.]

* **ANATA.** Vide Aneta.

* **ANATARDUS.** [Ut anacardus. DIEF.] **ANATAS,** ANATHE. Formula 136. ex Lindenbrogianis: *Me gravis necessitas et Anatas pessime oppresserunt.* Papias: *Anathe, sollicitudine, cura.* Vox forte Longobardica: quamquam non desunt, qui a Graeco ἀνάθη, dolor, molestia, deduci posse putant. Alii ab Anatas, senectus, γραῦς, ut exponitur in Glossis Isidori et Graeco-Latinis: quippe ut est apud Ausonium:

Ipse senectus
Objicit innumeris corpus lacerabile morbis.

Festus ait: *Anatem, morbum anuum dici, id est, veterarum, sicut senium, morbum senum.* At Joanni de Janua, Anates, est morbus, qui solet ano, id est,culo evenire, sicut contigit Philistæis. Denique in Catholicò Armoricò Anes, Gall. *Mesaïse redditur.* [Lud. Lc Pelletier lingua Armorica peritissimus, asserit vocem Anes Armorici signatam esse, nullamque habere cum Armorica dialecto cognationem, atque pro Mesaïse Armoricos uti voce Diez, non Anes.] [¶] Vox Anatas et Anathe ad Teuton. Ande, Ante, ira, zelus, mæror, immo quicunque animi affectus pertinere videtur, unde etiamnum habemus verbum ahnden, vindicare et ahndung, vindicta. ADEL.]

* **ANATASICUS,** a Graeco ἀναστατικός, Resurrectio; appellationis causam docet Fleury tom. 4. Hist. Ecclesiast. lib. 17. num. 50. Vita S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 486. col. 2: *Gregorium Nazianzenum, doctor quam mirificus et Anastasicus,* etc.

* **ANATARE,** Repugnare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Anatantem, repugnatum.* Vide Anatas.

ANATES de Faraone, Ægyptiæ, apud Fridericum II. lib. 1. de Venat. cap. 23: *Quæ sunt varix, ex albo, nigro, et rubeo, et habent inter nares et frontem quoddam tenue carneum rubeum elevatum ad modum cristæ, non tamen incisum, sicut est galli crista, etc.*

* **1. ANATHEMA,** Donarium Deo vel Sanctis dicatum. Gloria posthumæ Mariæ B. Magdalenaæ de Pazzis, tom. 6. Maii pag. 309: *Vorit sorori Mariæ Magdalenaæ ad ejus sepulcrum ferre Anathema argenteum.* Eadem notione vocem ἀνάθημα usurpat Graeci, non quidem pro omni dono Diis consecrato, sed pro iis tantum quæ suspensi aut in excelsa collocari poterant, ut templis essent ornamento.

2. ANATHEMA, quid sit apud veteres, quævis notione etiam posteriores vocem hanc usurparint, hic non omnino disquiram, cum rem hanc copiose tractarint Baronius ann. 57. num. 169. Albaspinæ lib. 2. Observat. cap. 4. Petavius in Miscellan. exercitat. ad Julianum cap. 13. 14. 15. 16. Salmasius ad Solinum, Joan. Filescus ad Vincentium Lirinensem, Lindenbrogius, et alii. Id tantum lubet adnotare, *Anathema*, propria notione, apud Scriptores Ecclesiasticos significare inflictam ab Episcopo vel Concilio excommunicationem, non tamen quamvis ἀνατριψία, sed eam, quæ cum excommunicatione et maledicto decernitur.

Nam non omnes qui a fidelium communione, et ab Ecclesiæ ingressu abstinere propter delictum jubentur, uti sunt, quos Penitentes vocant, anathemate damnari dicuntur: sed ii, qui omni præterea precum consortio ac publica

mentione, convictu, colloquio, salutatione fidelium privantur. Unde in Capitulis Caroli C. tit. 6. § 56. [¶] In villa Sparnaco, ann. 846.] præcipitur, ut non temere *Anathema*, imponatur, nisi unde canonica docet auctoritas quia *Anathema æternæ mortis est damnatio, et non nisi pro mortalibus debet imponi criminis et illi qui aliter non potuerit corrigi.* Vide Hinemarum Opusc. 55.

* **ANATHEMATIO,** Proprie excommunicationis seu anathematis comminatio, Gall. *Excommunicatione comminatoire.* Epist. Belegrini Abb. Novaciensis ad Joannem XIII. ann. 965. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 759: *Deinde supplices exoramus munificentiam vestre ditionis, quatenus ex parte vestri et per vestros legatos tales illi transmittatis Comiti Anathematizationem, quod si amplius contra voluntatem Cœnobitarum tenererit prædia ipsius loci, condemnatus et Anathematisatus permaneat.*

* **ANATHEMATISATIO,** Anathematis promulgatio. Processus ann. 1448. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 274. col. 2: *Incurrit non verendo panas et censoria dicti nostri processus, et alias censoria et Anathematizationes, quas singulis annis die Jovis sancta, Papa cum tota sua curia protulit et fulminavit, contra omnes et quascumque personas, impudentes litteras et processus apostolicos.* Vide *Anathema.*

ANATHEMATIZARE, Anathemate percutere, excommunicare, ἀναθεματιζειν. Nicolaus I. PP. Epist. 7: *Rodaldus dudum Episcopus, nunc autem depositus et excommunicatus de cetero cum Anathematizato Photio, etc.* Utuntur Facundus Hermianensis et alii Scriptores passim.

* **ANACEMATIZARE,** Eadem notione Epist. Orig. Prioris S. Saturnini in Sardinia ad Richardum Abb. S. Victoris et Card. Scitis vos, carissime pater, quod D. Papa Anacematizavit judicem Turritum (i.e. judicem Turris in Sardinia) et cunctam regionem suam. Et in fine Epist. : *Archiepiscopus Pisanus Sardiniae Primas, omnes Archiepiscopi et episcopi in Synodo clamabant una voce: Anacematiza, Anacematiza.*

ANATHEMATIZARE, CAPELLAM, in Charta ann. 894. quæ scilicet contra nutum Episcopi erecta fuerat. Locum habens in V. *Nolarium.*

ANATHEMARE, ANATHEMATUS, Glossar. Lat. MS. Reg.: *Anathemo, Excommunicatio.* Aliud: *Abominatus, abjectus, dimissus, Anathematus.* Ugitio: *Anathema Maranatha, i.e. perditio in adventu Domini. Maranatha enim adventus dicitur.* Observat Salmasius ad Tertull. de Pallio in MSS. Commonitorii S. Augustini ad Faustum, *Anathemare* bis legi, pro *Anathematizare.* Utitur idem Faustus Regiensis pag. 18. 19. etc. edit. 1586. ut et Concilium Toletan. I. adversus Priscillian., Epist. sub nomine Jesu Christi, scripta sub Carolo M. edita a V. Cl. Steph. Baluzio, etc.

ANATHEMABILIS, Anathemate feriendus, vel dignus. Arnobius Siccensis junior in Psalm. 110: *Ut Anathemabilis Manichæus sonniatus est. Anathemabilis Arrius,* apud Autorem *Prædestinati* pag. 167. *Anathemabilis liber,* pag. 186.

ANATHEMATICUS, Eadem notione. Synodus Beneventana ann. 1059: *Et quia erat Anathematicus, ab omni altaris ministerio depositus, etc.*

* **ANATHEMATUS,** Anathemate percussus, Gall. *Anathématisé, Excommunié.* Charta Traditionis Bertradæ pro Monasterio Prumiensi ann. 722. apud Marten.

tom. 1. Ampliss. Collect. col. 23: *Ad nihilum deveniant tanquam Anathematus in radium solis.*

¶ **ANATHIMATUS**, Eadem notione. Testam. Ermentridis, apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 465: *A limenebus Ecclesiarum efficiatur extraneus, et insuper ante tribunal Christi Anathimatus permaneat.*

* **ANATHEOSIS**. [« Recta divinitas. » DIEF.]

¶ **ANATHESARE**, forte Anathematizare. Lemberti Hist. Comitum Ardens. apud Ludewig. tom. 8. pag. 570: *Quod cum homo laicus esset et litteras ignoraret, ecclesiastica administrare beneficia... contradicentibus et super hoc Anathesanibus autenticis scriptis et SS. Patrum decretis, ei nullatenus liceret.*

* **ANATHEUS**. [Immortalis. DIEF.]

* **ANATHORICA**. [Anachoresis. DIEF.]

ANATICLA, ANATICULA, Cardo, qui in foribus circumvertitur. Gloss. S. Benedicti cap. de Habitatione: *Anatica, ἐπιτρόπης. Ab ἀνατέλλω, dictam vocem opinantur quidam, i. orior, converto: inde ἀνατολαι Cardines colli appellantur. Formulæ solennes Lindenbr. n. 154* [** In Append. Marculf. 20.1]: *Per ostium et Anaticula (ipsius casæ) sicut in ipsa cessione est insertum, ad partem illius Ecclesiae visus fui tradidisse. N. 156: Per cartulam venditionis ad filium suum affirmavit, per ostium et Anatolia (l. Anatolia) per herban et vitem ei visus tradidisse et consignasse. Apud Plautum in Asinar. Anaticula est parvula anas. Vide Investitura per ostium.*

ANATINUS, penult. prod. *Pullus anatis*, Joan. de Janua.

* *Glossar. Lat. Gall. ex Cod reg. 7692: Anatinus, Anetel.*

¶ **ANATOLE**, Oriens. Vox Graeca apud Leibnit. Scriptor. Brunsvic. tom. 1. pag. 308. Locum vide in *Disis*.

* **ANATOMIA**. [« Sanguinis minutio. » DIEF.]

¶ **ANATRII**, Postomaci, hoc est sensum evertentes, cum quis vomit quod accipit. Papiae MS. Bituric. Vide *Anatropo*.

[* Hæc sic emenda ex vet. Glossar. Cod. reg. 7613: *Anatrupa stomachi, hoc est sensum evertens, cum quis vomit quod accipit.*]

* **ANATRIS**. [Miser. DIEF.]

¶ **ANATROPE**, Gall. *Faiblesse d'estomac*. Graeca vox. Medicis affectio stomachi sumtum cibum non valentis retinere et ad vomitum proni. Vita S. Godrici Eremitæ tom. 5. Maii pag. 83. A: *Factoque mane stetit adhuc vulnerati pedis gutta recentior, quam quidam fratrum, dum sancta oscularetur vestigia, labiis contingens, de Anatrope morbo quo diutissime laboraverat, convaluit.*

¶ **ANATUS**, Miser. Gloss. Bituric. MSS. Vide *Anatas*.

ANAVUS, Vox Wallica. Leges Hoeli Boni Regis Wallie cap. 23: *Mendosus, id est, Anavus, etc.*

1. **ANAX**. Rex ex Græc. ἄναξ. Ethelwerdus lib. 4. Hist. Anglor. cap. 9:

Fungitur interea regno post Anax in arce.

Infra :

Nobilis ex stirpe frondens Saxonum
Edgarus Anax.

Adde lib. 4. cap. 3. extremo.

2. **ANAX**, Vasis species, apud Gregorium Turonensem lib. de Gloria Confess. cap. 8: *Patenam et urceum, qui Anax dicitur, in patriam deferunt. Sed hoc loco Anax, non tam vas quam materiam quamdam esse, ex qua vasa conficiebantur, colligere licet ex Historia Episcoporum Au-*

tissiodorensium. in qua *Anacteus*, ut adjективum, vasis aliis adjungitur. Cap. 20: *Missorium Anacteum pensantem, lib. 30... Bacchonicam aliam Aneteam pensantem, etc...* Scutellam *Aneteam pensantem, etc.* Et sic ibi non semel. Ubi vasa ista *Anactea ejusdem forte materie vel operis, atque adeo nominis fuere, ac ea, quæ anacæa dicuntur* Plauto in Rudente :

Credo hercle Anaceo datum quod biberet.

Alii legunt *anancæo*: ubi sane idem esse *anacæum*, quod *anacteum*, prorsus existimo, ab *anace* scilicet *anaceum* efformatum, ut ab *anacte*, *anacteum*. Plautianii vocabuli vestigium agnosco in Glossis Lat. Græc.: *Apnades*, θύραλοι, εἰσὶ εἴδος ἀργυρώματος. Legendum enim forte *Anaces*, θύραλειον, etc. Sed et Altassera apud Gregorium M. *anacem* pro *anatem* legendum censem lib. 4. Epist. 40: *Unam vero Anatem cum duobus parvulis Atticis pro vestri amoris gratia transmittere præsumpsi*. Ubi *Attica*, vasa fictilia pariter interpretatur, sic nuncupata ab Attica regione: et ab *anace*, vocem *Anap* vel *Hanap* Gallicam, pro *scypho* grandiori inde deductam putat, non improbabili omnino conjectura; cum in Glossis laudatis littera P. licet forte transposita in voce eadem reperiatur. Utcumque sit, videtur *Anax* fuisse materia quædam argentea, vel vas quoddam argenteum, εἴδος ἀργυρώματος, cum in Historia Episcoporum Autissiodorensium, pondus observetur, perinde aureorum vel argenteorum vasculorum. Αἰχὴν χύτραν Hippocrati ἔγινον appellari, annotat Phavorinus, et Ἀττικῶν, ἄγγετον esse eidem Hippocrati. Sed an id nomenculatur Gregorii aëvo adhuc perstiterit, aliorum esto judicium.

[* Imo colligendum non materiam, sed vasorum formam aut usum designari. Dicuntur enim *vasa anactea argentea* in Vita S. Palladii Episcopi Autissiod. tom. 1. Aprilis, pag. 865: *Fecit enim duas cruces ex auro purissimo quas obtulit; sed et plurima vasa Anactea argentea quæ ad nostram usque extatem in thesauris ejusdem Ecclesie servata permanserunt.* Hist. Episc. Autissiodorensium cap. 20: *Dedit et alium missarium similiter Anacteum gravellatum.* Cum in exponenda voce obscura laboraremus, nos interim monuit V. eruditiss. D. *Le Beuf* Autissiod. Canonicus in MS. constanter legi *Anacleus*, ac proinde in omnibus locis citatis atque deinceps citandis in vocibus *Bacchonica*, *Gabata*, *Hichinarius*, *Missorium*, *Scutella* mendum esse. Verum nova vox perinde nobis est ignota, nisi forte vasa *Anactea* sint quasi regia vasa, ab *Anax* Rex sic dicta. Galli dicunt, à la Royale, de iis quæ ad instar eorum quibus Rex usus est primus, fieri solent. Hæc divinando.

¶ **ANAXARE**, Nominare. Suppl. Antiquarii *Anazant*, ἀναζάντος. *Anazare*, ut recte Martinius monet, est quasi ad *axim*, id est, asserem, tabulam referre, ubi publice solet aliquid intimari.

* **ANAXIA**. Instr. quo Januenses Caroli VI. regi Franc. se dederunt ann. 1396. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1957: *In cives vel districtuales ipsius (civitatis) non imponet nec imponi faciet (rex) per se, vel per alios aliquam collectam daticam seu Anaxiam realem, seu personalem, etc.* Locum restituere promptum est ex iis quæ infra laudantur in voce *Avaria*, quomodo legendum, pro *Anaxia*.

* **ANBASSIATOR**, pro *Ambassiator*, Le-

gatus; apud Somnerum in Glossario ad calcem Hist. Scriptor. Anglic.

* **ANBILA**. [Ut *AMBILA*. DIEF.]

ANBLATUM, Nidus avis, Fr. de Sacrauercu in Etymol.

¶ **ANBRA**, Marmoris genus. Epistola Joanni Presbytero seu Regi Abissinorum falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis: *Ante foræ palati nostri juxta locum ubi pugnant, in duello agonisant, est speculum præcelsa magnitudinis ad quod per cxxv. gradus ascenditur. Gradus vero sunt de portifretice partim serpentinæ et alabastro a tercia parte inferius; hinc usque ad terciam partem superiorius sunt de cristallo, jaspide et sardonico; superior vero tercia pars de ametisto, Ambra et jaspide panthera. Speculum vero una sola columpna nititur.*

* *Nihil est cur hæc de succino vel Ambro non intelligas. Vide Ambre in Glossar. et in Suppl.*

* **ANEROGEUS**. [Androgynus. DIEF.]

1. **ANCA**, ANCHA, ANCUS, Coxendix, ex Italico *Anca*, et Gallico *Anche*. *Anca*, in Processu de Vita et Miracul. S. Thomæ Aquin. n. 64. Jacobus Stephanus Cardinal. libro 2. de Coronatione Bonifacii VIII. PP. cap. 11:

Pars aurea pubes
In frenum, alipedum nudari vestibus Ancas,
Purpureaque dolet fronti decedere vittas.

ANCHIA. Mamotrectus ad 41. Job : *Torax, i. lorica et anterior pars trunci vel corporis a collo usque ad stomachum, quam nos dicimus Ancham.* Constantinus African. lib. 2. cap. 8: *Ossa pedum medici in tria dividunt. Sunt etiam coxarum, sunt etiam Ancharum, sunt et crurum atque pedum. Ancharum ossa ante et retro superius cum ani ligantur ossibus, cuius unaquæque pars in tria dividitur ossa. Os medium atque superiorius proprie Ancha vocatur, quæ ligatur cum ani ossibus concavilatem suam intrantibus; hæc proprie Ancha vocatur, pizis vero ejus concavitas. Adde lib. 4. cap. 17. lib. 5. cap. 14. 17. et lib. 2. Pantech. cap. 10. Occurrit præterea apud Fridericu II. Imp. lib. 1. de Venatione cap. 27. 33. 36. etc. Mundinum in Anatoma, in Actis B. Thomasi Camaldul. et apud Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 7. et alibi non semel.*

HANCA, in Statutis antiquis Canonorum S. Quintini in Viromanduis.

ANCUS. Joannes Episc. Signensis in Vita S. Berardi Episc. Marsorum : *Affer quatuor panes, affer Ancum porci, vinum defecatum affer, etc.* Ubi Légendum, *ancam*. [* Germanis vox *Anke* olim quælibet articulatum ossium denotabat. Sic Alsatis hodiernis *Anke* idem est ac cervix, et Germani inferiores talum vocant *Ankel*. Vide Wachter. et Frisch. voc. *Anke*. ADEL.]

¶ **2. ANCA**. Idem quod *Auca*. Anser femina. Ordinatio Vicariæ de Alecia ann. 1343. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 455: *Item omnes decimas personales in dictis villis provenientes de quæstua eorum qui de mercatura sua vivunt: et prout supra dictum de Brewhill cum decimis Ancarum et ovorum. In Alecia et Adynggrave decimam lactis, porcellorum, Ancarum et ovorum. Rymer. tom. 10. pag. 27. col. 1: Scias quod assignavimus te ad capones, *Ancas*, *gallinas*, *pullos*, etc. Chronicum Wormat. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. pag. 178: *Judæus quidam cum sartorem advocasset Christianum; cum Judæus non observaret, et Ancam pingue ibi stantem haberet, sartor clam *Ancæ* cum filo poste-**

*riora clausit et ad opus suum rediit. Elapo igitur tempore, cum Anca opus suum facere cuperet, nec posset, cepit tamquam insana mirabiliter aliis se pertutere et gannire graviter. Vide *Auca*.*

* **ANCABERIA**, Prædium, ut videtur, quod Capitale vocabant. Charta ann. 1170 inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 609: *De illo honore, qui ex parte Poncius de Dorniano avi sui Petrum contingit, isti fratres, scilicet Isarnus, Petrus et Bego concedunt et donant nepoti eorum Petro fraternitatem suam, scilicet quartam partem omnis honoris, quem pater illorum Poncius Dorniani eis dimisit; et excepta illa Ancaberia, quam Poncius dedit filio suo Isarno ante suos fratres. Vide *Capitale* 4.*

* **ANCATOR**, [Famelus. DIEF.]

* **ANCOLADIUM**, Amictus sacer. Mis- sale Mosarabicum: *Induunt semetipso Diaconus vel Clerici albis cum Anaboladiis. Vide *Anabolagium*.*

* **ANCEA**, *Ferrum in Scuto, quod manus tenet.* Gloss. Bituric. MS. Vide *Ancia*.

* **ANCEDULA**, [Ficedula. DIEF.]

* **ANGEINGA**. Vide *Andecinga*.

* **ANCELARIUS**, Officium monasticium; qui præterat cellario, quod *Alcham*, Gall. *Anche*, vocabant, vel ab *Anceria*, cupa, sic dictus. Testam. Cardinal. Ambian. ann. 1402. in Addit. ad Carolum VI pag. 757: *Prior et conventus (Fiscannensis) habeant xl. lib. septem vero monachi presbiteri, qui missas hujusmodi celebabant, quilibet x. lib. Prior vero claustral c. solidos; sacrista, thesaurarius, *Ancelarius* xv. lib. Vide supra *Alcha*.*

* **ANGELLA**, pro *Ancilla*, in Charta Lotharii Imp. pro Monasterio S. Stephani Argentine, apud Lud. *Laguille* in Probat. Hist. Alsac. pag. 5.

* Nostris etiam *Anchele*, eadem notione. Vita MS. J. C.:

*Et par cele sainte Pucele,
Dont nostre sire fist s'Anchele....
Anchele sui nostre Seignour.*

* **ANCELLATUS PANNUS**. An ita dictus Pannus, in quo figuræ *Ancas* repræsentantes erant depictæ? Testamentum Beatrixis de Alboreya Vicecomitissæ Narbonæ apud Marten. tom. 1. Anecl. col. 1523. C: *Item legamus Ecclesiæ B. Mariæ de Crassa.... alium pannum *Ancellatum* album deauratum, nostris armis circumquaque signatum.*

* **ANCEPS**, [Auceps. DIEF.]

* **ANCER**, [Ansér. DIEF.]

* **ANCERA**, [Anthera. DIEF.]

* 1. **ANCERIA**, Cupa minor, Gall. *Cuve*, olim *Anche*, si fides Borello. Charta ann. 1320. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 22: *Pro arbergamento et trolio, una cum cuppis, *Anceria*, tonis et aliis utensilibus rebus ad trolium pertinentibus. Quæsic Gallice redduntur infra ch. 30: Cubes, *Anceres*, tonnes, et autres partenances à garnison de troil. Vide supra *Alcha*.*

* **ANCHERIA**, Eadem notione. Charta ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 261: *Vendidit... unum herbergamentum cum fundo terra, trolium, tonnas, cuppas Anchrierias.... Dictum herbergamentum cum suis pertinentiis... trolio, cuppis, tonnis, *Ancherias*, etc. [** Germanis *Anker*, dolium dimidi, unius vel plurium amphorarum. ADEL.]*

* 2. **ANCERIA**, vel **AUCERIA**, idem quod *Garda*, Tributum annum, quod a subditis pro tutela et protectione dominis exsolvitur. Reg. parlam. Paris. *Olim ad ann. 2172. fol 189. v°: Precepit dominus*

*rex et voluit in pleno parlamento, quod novæ *Anceriae* seu *gardæ*, quas baillivi et servientes dom. regis reperunt de hominibus alicorū dominorum, revocentur et cassentur, et pro nullis habeantur, nec novæde cætero recipiantur. Vide *Guarda* 1.*

* **ANGERIUS**, [Vicus. DIEF.]

* **ANCERULUS**, pro *Anserculus*, Gall. Oison. Charta ann. 1424: *Debet tres *Ancerulos*, Gallice Oyons, pro *gardia* et nomine *gardiarum*.*

* **ANCESA**, [Vasa circumpicta. DIEF.]

* **ANCESSOR**, pro *Antecessor*, Gallis olim *Ancessor*, et *Ancessour*, nunc *Anctre*, *Prædæcesseur*. Vetus Charta apud Stephanotium Antiquit. Bened. Pictav. tom. 3. pag. 241: *Cum cellula Nobiliaco communiter ex ipsa silva sui *Ancessoris usque in hodiernum diem*, etc. Gasse Canonicus apud Borellum:*

*Pour remembrer des *Ancessors**

Les faits, les dits, et les morts.

* Ubi pro *Gasse lege Wace*; et *Ancessor*, in Lit. ann. 1324. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 379: *Nous (Jehans contes de Joigny) considerans.... les courtoisies, bontes et agréables services, que li dit habitant et leur *Ancessor* ont fait ou temps passé, à nous et à nos predecesseur, etc. Unde *Ancesserie*, pro Gentilitate antiqua et nobili, in Chron. MS. Bertrandi Guesclini:*

Et li hardi preudom de bonne Anchesserie,

En leur droit defendant avauturent leur vie.

Ibidem :

Se Bertrant n'est estrait de haute Anchesserie, etc.

Sed et *Anchesserie*, pro *Origo*, successio, haereditas, usurparunt. Charta Joan. comit. Pontiv. pro commun. Abbavil. ann. 1184. vernacula redditia in Lib. albo domus publ. ejusd. civit. fol. 3. v°: *Mais se à aucun des jurés frans fîes soit venus par droit de Anchesserie ou par mariage, etc. Ubi Charta origin. Jure successions vel per matrimonium. Chron. jam laudat:*

Que nous sommes juifs de droite Anchesserie.

* **ANCHA**, [1. *Laganum*. — 2. *Curvus*. — 3. *Ungula*. DIEF.]

* **ANCHABILIS**, [Quod *hauriri* potest. DIEF.]

* **ANCHABRIS, BUS**, [Anclabris. DIEF.]

* **ANCHALCHUM**, pro *Aurichalchum*, ut ipsi Muratorio videtur ad Chartam ann. 1281. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 900: *Item de soma ferri non laborati, plumbi, stagni, rami, terræ Ymixæ, de qua fit Anchalchum, etc.*

* **ANCHARE**, [Haurire. DIEF.]

* **ANCHARI**, [Ancillari. DIEF.]

* **ANCHERIA**, a Gallico *Enchère*, Auctio, licitatio; unde *Ancheriare*, Licitari, et *Ancheriator*, Licitator. Ordinat. super reditibus Dalph. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 48. r°: *Candela longitudinis dimidi pedis et plus accendatur, et ipsa ardente quilibet offerens ad Ancheriam admittetur, et erit Ancheria superposita de duobus solidis pro libra. Fol. 48. v°: Tradetur firma praedicta Ancheriatori seu firmario praecedenti immediate.... Item quod aliqui nobiles et gentes ecclesiasticæ talis status existentes, quod eorum timore aliqui firmarii Ancheriare in et super firmis dubitarent, dictas firmas.... non capient. Vide alia notione supra in *Ancera* 1.*

* **ANCHILE**, Scutum breve et rotundum, pro *Ancile*. Vide in hac voce. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 282: *Armis munitus illico ense suo evaginato cum Anchili irruens, ex arrupto voluit percutere de dicto ense.*

* [Cingulum ante pectus equi. DIEF.]

* **ANCHEROPITA**. Vide *Antheropsita*.

* **ANCHIROMACUS**, Navis species, sic dicta, quod celeritate sui anchoris et instrumentis reliquis navium vehendis sit apta, ut est apud Isidorum lib. 19. cap. 1. sect. 16. et Ugutionem. Glossæ. Isid. *Ancyromagus*, genus *navigii*. Gloss. *Ælfri* Saxon.: *Anchiromachus*, swiftcipp, i. celer navis. Ubi restituendum *Ancyromacus*. [** *Arevallus*: *Ancyromagus*. Vide infra h. v.]

* **ANGROMAGUS**, eidem Ugutioni. Historia Obsidionis Jadrensis lib. 1. cap. 25: *Quidam paro discurrens per mare, in qua erant fere viri Jaderini circa 30. quandam Angromagum Raguseorum alto pelago detexerunt, etc.*

* **ANGUROMAGUS**, in eadem Hist. Obsid. Jadren. lib. 1. cap. 36.

* **ANQUIROMAGUS**, Papiae, et Joanni de Janua : *Anquiromagus*, genus *navigii* celer dictus, quod anchoris et aliis instrumentis sit aptus.

* **ANCHO**, [Vicus. DIEF.]

* **ANCHOISA**, ex Gallico *Anchois*. Pisciculus marinus est quem encrasicholum vel lycostomum appellant. Statuta S. Victoris per Cardinal. Trivil. Abb. 1591: *Debet dare duas Anchoisas bonas et receptibiles pro uno Religioso, etc.*

* **ANCHOLIA**, [Ut AGULEGIA. DIEF.]

1. **ANCHORA**, ANCHORAGO, Piscis species; *Salmo*, quibusdam Chironicon Abbatiae S. Trudonis lib. 18: *Inter duo, leguminum videlicet et olerum fercula, pisces quotidie dabat; scilicet aut magnos lucios, aut Anchoram, sive salmonem vel halec recentia. Mox: De Anchora tanta portio, quanta palma hominis latitudo police justa eam complicato. Portiones vero lucii et salmonis minores erant, quia carior est piscis et spissior. (In Spicil. Acher. tom. 7. pag. 507. loco. De Anchora legitur: De Anchorage. Hunc pisces a salmone ideo distinguendum esse putò, quod major de Anchora portio, minor vero de salmonne data dicatur in posteriori contextu.)*

* **ANCHORAGO**. Senator lib. 12. Ep. 4: *Destinet carpm Danubius, a Rheno veiat Anchorage enormis, tonsicula quibuslibet laboribus offeratur.*

* Salmo femina, nostris *Beccard*, olim *Ancreul* et *Ancroeu*. Regist. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann. 1511 fol. 97. v°: *Avec chacun an quattro bons oiseaux de riviere et la moitié des truites, salmons et Ancroeu, que ledit Simon le Roux prendra en ladite eau. Ibid. ann. 1512. fol. 130. v°: Salmons, Ancreux et truites.*

2. **ANCHORA**, est nota quædam, quæ apponitur in libriss. Est autem duplex, superior et inferior. Superior dicitur, cujus ferrum recurvum superne est, apponiturque ubi aliqua res magna omnino est. Anchora inferior, cujus recurva pars inferne est, ubi aliquid vilissime aut inconvenientius denuntiatum est. Isidor. lib. 1. Orig. cap. 20.

* **ANCHORAGIA**, ANCHORAGIUM, Tributum, quod pro facultate figendi in portu anchoram conceditur: quomodo ἀγχυρόθελον, i. μασθὸν ἐξ λιμένων interpretatur Hesychius. *Droit d'ancrage*, appellatur apud Guilleterium in Athenis hodiernis pag. 116. Charta Jacobi Regis Majoricarum ann. 1302: *Pensum, mensuratum, et Ancoragium*. Charta Guidonis Regis Hierosol. ann. 1190. apud Guessnaium in Annal. Massil. : *Per hæc omnia loca liceat vobis libere intrare et exire, commorari, et negotiari cum magnis na-*

vibus, et lignis parvis de riberia et sine ulla dirictura et tertaria, vel Anchorage, et absque omni exactione. [Litteræ Patentes Joannæ Reginæ Siciliæ ann. 1326. ex Archivo S. Victoris Massil.: Non patiamini a gabelliotis quibuscumque pro galeis regis aliquid excigi pro Anchragio.] Recensentur præterea Anchorage et Ankeragia, inter tributa alia, in Monastico Anglic. tom. I. pag. 718. 976. Vide Anchoricum.

ANCHORAGIUS PORTUS, Ital. et Siculis Anchragio del porto, sic dictus Oficialis in Sicilia aliquot oppidis maritimis, penes quem jus erat facultatem concedere appellentibus, in portu anchoras figendi. Vide Philadelphum Mugnos lib. 1. Theatri Geneal. Sicil. pag. 50. 51.

* **ANCHORAGIO**, ut Anchorage. Charta Conradi II. reg. Sicil. pro Pisanis ann. 1269. apud Lam. in Defic. Erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 273: Omnes naves et ligna Pisaniorum... quæ applicuerint ad aliquam partem seu terram regni nostri, solvere debeant pro dictu Anchorage, videbet, etc. [** Vide Bianchini, Storia delle Finanze di Napoli, vol. 1. pag. 108.]

1. **ANCHORARE**, ANCHORIARE, Anchoras figere, ligare, firmare, Joanni de Janua; Galli ancorer dicunt. Henric. de Knygthon: Et Anchoriaverunt in mari alto plus quam uno militare a terra. Idem: Et in crastino Anchoriaverunt cum tota classe. [Chron. Cornelii Zantflet, ad ann. 1249. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 89: Prosperis velis venerunt juxta portum Damiatæ, quæ olim dicta est Memphis, et naves suas Anchoriaverunt.] Vide Anchorisare.

2. **ANCHORARE**, Sistere. Scriptor vite MSS. S. Gaugerici Episcopi Camerac. in Epist. ad Gerardum Episc.: Has itaque sirtes ambiguitatibus ductum tuis nutibus consitutum Anchorbabo.

ANCHORARI LAPIDES, apud Cæsarium lib. 8. cap. 63: Lepides Anchorari valde ponderosi sunt, emant ergo tales lapides ad futuram fabricam SS. Apostolorum... non multo post cum extendetur Ecclesia... in fundamento positi sunt. Ex quibus percipimus Anchoralios dictos ejusmodi lapides, quod sicut anchoræ in profundum mare missæ navem continent, ita in imum fundamentorum dejecti universum sustentent ædificium. Nam anchora proprie navium fundatum est. Virgilius:

. . . . Anchora fundat naves.

Ita non semel Anchora pro fundamento, apud Plinium, Apuleium, et Solinum. Hesychius: ἄγκυραι μεταφορικῶς αἱ ἀσφάλειαι.

* **ANCHORATE** CATENÆ, quorum extrema pars instar anchorarum terminata est, ut ædifici contignationem fixam teneat et immobilem. Locum vide in Paliosum.

* **ANCHORATICUM**, Tributum, quod pro facultate figendi in portu anchorarum exsolvitur. Charta Henrici VI. imper. ann. 1195. in Access. ad Hist. Cassin. part. I. pag. 280. col. 2: Ut non exigatur ab his, qui missi fuerint pro vestimentis et calceamentis monachorum, et aliis rebus necessariis monasterio passagium,... Anchoricum de mercibus, quas emerint vel vendiderint ad opus monasterii. Vide Anchragia.

* **ANCHORISARE**, ut Anchore, Anchorage figere. Paschiasius Ratterb. lib. 2. de Fide, spe et caritate cap. 1: Sic itaque spes nostra non in solo æquor, 976.

sed in Christo, qui est petra firmissima, Anchorsatur. Aancerer, apud Villehard. cap. 66: Cil des nés et des galies et des vissiers pristrent port, et Aancererent lor vaissiis.

* **ANCHOROMAECIS**. [ANCHIROMACUS. DIEF.]

* **ANCHORTICUS**. [Antarcticus. DIEF.]

* **ANCHORUM**. [Herba, gall. garance. DIEF.]

* **ANCHRE**, Convalles, vel arborum intervalla. Gloss. Bituric. MSS. Vide Angra et Angra.

* **ANCHUSA**, Planta quam Avicenna vocal lactucam asinæ et abugilise. Glossar. medic. Sim. Januens. ex Cod. reg. 6959. vulgo Orcanette, Buglossum radice rubra.

* **ANCIA**, f. ab Ansa, Gall. Anse. Sic dicuntur Annuli seu uncini ferrei, quibus pontem suum et naviculis factum illigant Arelatenses. Conventio inter Arelatenses et dominum Barraulum ann. 1245. e MS. cod. Musæi D. Brunet, fol. 79: Retento quod in solo Trencatalhium et muris possint esse Ancas ad pontem ligandum et ad funes pontis ligandos. Vide Anca et Antia.

1. **ANCIANI**, ut infra Antiani, Primiores quarumdam urbium, præsertim Italiæ Patriciæ, Nobiles. Occurrunt hac notio in Actis SS. Martii tom. 3. pag. 361. April. tom. 2. pag. 230. et 231. Maii tom. 7. pag. 880. Junii tom. 5. pag. 488. apud Mireatum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 282. edit. 1723. Rymerum tom. 6. pag. 680. etc. [** Confer Haltausia Gloss. German. in voce Hansen col. 828.]

2. **ANCIANI**. Sic Seniores suos, suæque sectæ Magistros et, ut ita dicam, Presbyteros appellabant Albigenses heretici. Limbroch. Hist. Inquisit. inter Acta et sentent. inquisit. Tholos. pag. 37: Quam sectam asservuit se tenere, prout Petrus Aterii hereticus tenebat, quem coram nobis et multis alijs suum esse Ancianum in secta heresis recognovit. Et pag. 68: Tunc fuit ordinatum quod... iret in Lombardiam ad Bernardum Audoyni hereticum Ancianum, ut reconciliaret dictum Amelinum, qui peccaverat in secta.

* **ANCIANUS**, Antiquus, vetus, Gall. Ancien. Charta ann. 1251. ex schedis Pr. de Mazauqes: Et a Alpibus usque ad Ancianum Rhodanum. Id est, ad veterem Rhodani alveum. At me fugit vox Anciens, quæ inter militum armaturas recenset in Ordinat. super Torneamentis a Cangio edita in Dissert. 7. ad Joinvillam: Item uns Anciens, et unes espaduières. An idem quod supra Anchile?

* **ANCIDA**, Homicidium seu homicidii jurisdictio et cognitio, ab Ital. Ancidere, occidere, interficere. Lit. Caroli IV. imperat. ann. 1354. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1595: Omnia alia iura, jurisdictiones omnes, titulos, fasces, dignitates, fodia, regalia, vesticalia, pedagia, thelonea, Ancidas, etc.

* **ANCILA**, Virga aurea. Papias in MS. Bituric. [** Cod. Reg. 7644: Ancil. Ita etiam in Gloss. Jaëckli.]

* **ANCILE**, Scutum quadratum, in Glossario Aniciensi MS. annorum circiter 700. Ancile vel Ansile, scuti bucula intus, quæ ab intus tenetur, in Gloss. Isid. At lib. 18. Orig. cap. 12. Ancile vocat scutum breve et rotundum, illudque dictum ait ab Ancisione, quod sit ab omni parte veluti ancisum et rotundum; ac tandem illud refert ex Ovidio Fast. 3. 376:

Iisque Ancile vocat, quod ab omni parte recisum, Quaque notes oculis, angulus omnis abest.

Vocem Latinis notam hinc amandassem, si Glossatorum nostrorum una fuisset interpretatio. Non memorabo fabulam de ancibus e cœlo lapsis: hanc, si cupis, vide potes apud Dionysium Ha-licarn. Ovidium, etc.

* [1. Antia. 2. Anser. DIEF.]

* **ANCILIS**. Glossæ Cæsarii Heisterbac. in Regist. Prum. tom. I. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 666. col. 1: Claudit perticas iv. auratuas v.... ducit Anciles c. Rectius Infra: Axiles. Est autem Axilis, asser.

1. **ANCILLA**, ab Ancilos, Græce, sus-tentaculum. Ancon enim Græce, Latine cubitus. Papias MS. Bituric.

2. **ANCILLA**, Mulier serva, apud Plautum et alios non semel. Aimoinus lib. 3. de Miracul. S. Benedicti cap. 20: Siquidem eam sanaverit, habet ipsam Ancillam in sempiternum. Vetus Charta apud Joan. Roberti in Vita S. Huberti pag. 292: Me cum mea tota sobole tradidi per liberam manum beatæ Gertrudis in Ancillam... tradidi autem me sub hac lege indissolubilis, ut tam ipsa, quam tota progenies mea et posteritas, 16. Kal. April. singulis annis pro capitali censu ad capitale Virginis altare unum denarium persolvamus, pro mortua manu tantumdem. Aenele, in Charta vernacula ann. 1221. apud Duchesnum in Prob. Hist. Guinensis pag. 240. [In Cod. MS. Irminonis Abbatis San-German. fol. 61. col. 2 (** ap. Guerard. pag. 121): Iste sunt Ancille: Frottina, Alda, Ansegundis, Frambera. Iste pascunt pastas et faciunt drappos, si lanificum eis datur.]

ANCILLA REGIA AUT ECCLESIASTICA, in Lege Ripuar. tit. 58. § 9. 14. quæ ad Regem, aut ad Ecclesiam pertinet. Adde Leg. Wisig. lib. 3. tit. 2. § 3. et Legem Salic. tit. 27.

ANCILLA PALATII, in Legib. Luithprandi Regis Longob. tit. 19. § 1. tit. 21. § 3. et in Lege Longob. lib. 2. tit. 9. § 8. [** Liuthpr. 24. (4, 6), ubi respicit edictum Rothar. cap. 222, qui in curtem regiam ducere et inter pensiles ancillas constituere jussit.] eadem quæ

ANCILLA GENECIARIA, vel de genecio, id est, Ex γενεκεῖον, et muliebri famuluatu, in Lege Alam. tit. 80. Vide Gynæcum.

ANCILLA VESTIARIA, in Lege Alaman. tit. 80. § 1. ea forte quæ libera est, sed stipendio famulatum impendit, præstet que rei vestiarie, vel vestibus conficiendis.

ANCILLA GENTILIS, opponitur Ancilla Dei, in Legibus Liuthprandi Regis Longob. tit. 69. § 3, [** Liuthpr. 94. (6, 41)] in Lege vero Longobardorum lib. 1. tit. 31. § 2. [** Roth. 194.] Ancilla Romanæ. Unde conficitur, gentilem ancillam eam esse, quæ origine barbara est. [** Huic opinioni favet editor Italus ad locum Rotharis supra laudatum; mihi videtur ancilla gentilis, cuius dominus est gentilis i. e. e gente Longobardorum; quod patet ex Liuthpr. cap. 94: Si aliquis eam (quæ vestem religiosam induit) adulteravit... componat domino ejus sol. 40. qui anterius edictum (Roth. 194) de gentili ancilla adulterata 20. sol. continet, ut componatur. De Dei quidem ancilla justum est ut compositio duplicitur.]

ANCILLA PENSILES, quæ ad pensum et fusum famulantur. Lex Longobard. lib. 2. tit. 9. § 2 [** Rothar. 222. Vide Ancilla palatii.]: Si servus liberam mulierem aut puellam ausus fuerit sibi conjugio sociare... tunc licet Gastaldio Regis aut Actori, aut Sculdasio, ipsam in cur-

tem Regis ducere, et intra Pensiles Ancillas constituere. Vide *Gynæcum*.

ANCILLÆ DEI. Monachæ, Devotæ: uti Monachi, Servi Dei appellati. Concilium romanum ann. 721: *Si quis Monacham, quam Dei Ancillam appellamus, in coniugium duxerit, anathema sit.* Zacharias P.P. Epist. ad Pipinum cap. 5: *De Monachis, id est, Ancillis Dei, etc.* Gregor. M. lib. 6. Epist. 23: *Ancillas Dei, quas vos Greæ lingua Monastras dicitis.* Vide lib. 3. Epist. 9. Possidimus in Vita M. Augustini cap. 26. Concilium Liptinense can. 7. Sues. ann. 744. can. 3. Genitadium de Script. Eccl. in Eutropio, etc. Vetus Epitaphium in Monasterio S. Victoris Massil. descriptum a R. P. D. Joanne Mabillonio tom. 4. Vit. MS. Ordin. S. Benedicti pag. 599: *Per hic requiesset in passe Eusebia religiosa magna Ancela Domini, etc.* [** Vide quæ Schmidius notavit ad Petri Alphonsi Disciplinam Clericalem, pag. 137.]

ANCILLÆ DEI. *Monasteriales*, in Syndico a S. Bonifacio congregata can. 15.

* **ANCILLA** ANCILLARUM DEI. Titulus, quem, cæteris omissis, Aldegardis sibi asserit, in Chartul. Celsian. ch. 82: *Notum sit omnibus sanctæ Dei ecclesiæ curam administrantibus, ... necnon et terræ cunctis inclitis, quia ego Aldegardis Ancilla ancillarum Dei humillima, etc.*

† **ANCILLÆ.** Monetæ loco habita sunt et computatae, apud Hibernenses præsertim: quibus in multis 4. *Ancillæ v. g.* idem est ac 4. ancillarum pretium. Fragmentum Canonum Synodorum Hibernensium apud Marten. tom. 4. Anecl. col. 6. B.: *Sanguis Episcopi vel excelsi Principis vel scribæ, quæ ad terram effunditur, si collyrio indiguerit, eum qui effuderit sapientes crucifixi iudicant, vel vij. Ancillas reddat... Et pro ejus livoris vel vulneris admiratione in conventu, vel in qualibet multitudine usque ad tertium annum, aut eo amplius, si non indulgeat, pretium Ancillæ is qui commisit reddat. Si vero sanguis Episcopi ad terram non perveniat, nec collyrio indigeat, manus percutientis abscindatur, aut dimidium viij. Ancillarum reddat, si de industria: si autem non de industria, pretium Ancillæ tribuat. Qui vero Episcopum sine effusione sanguinis percusserit, vel commotaverit, dimidium vij. Ancillarum pretium reddat... Sanguis Presbyteri qui ad terram effunditur donec collyrium suffert, manus interactoris abscindatur, vel dimidium vij. Ancillarum reddat, si de industria; si autem non de industria, Ancilla pretio sanetur. Si ad terram non perveniat, percussor Ancillam reddat; si in specie ejus, tertiam partem de argento restituatur. Percussio ejus Ancillæ pretio restituatur, motatio ejus, ut prædictum, sanetur. Patricius dicit: *Omnis qui ausus fuerit ea quæ sunt Regis, vel Episcopi, aut Scribæ furari, aut rapere, aut aliquid in eos committere, parvipendens despiceret, vij. Ancillarum pretium reddat, aut vij. annis paeniteat cum Episcopo vel scriba.* Et col. 18. D: *Si quis in rixa manum vel oculum pedemque hominis maculaverit, Ancillam sive serum redditurum cognoscat.**

‡ **ANCILLARE.** Subjicare, vectigalem facere. Gall. *Soumettre, Rendre tributaire, réduire en servitude.* Chron. Andreense in Spicilegio Acher. tom. 6. pag. 606: *Eodem anno (1213.) Rex Anglorum Joannes... ipsum regnum cum regno Hiberniæ Domino Papæ tributarium fecit... unde multorum nobilium offensam incurrit, maxime quod suo tempore Ancillavit regnum quod invenit liberum. Occurrit*

eadem notione apud S. Bernardum Epist. 222. Edit 1690. Baluzium. tom. 6. Miscell. pag. 324. Raimundum Duellum lib. 2. Miscell. pag. 5. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 58. etc.

* **ANCILLARI.** Acquirere, comparare. Will. Malmesbur.lib. 2. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 244: *Unus erat codex totius artis conscientis, quem nullo modo elicere poterat. Ardebat contra Gerbertus tibrum quoquo modo Ancillari.* Mendose, pro Annullari, legitur in Charta Thomæ abb. S. Germ. Prat. ann. 1255. ex Tabul. ejusdem monast: *Quæ præfata assignatio dictarum decem librarium in primitiva date monasterii fuerat ordinata; ne processu temporis malignorum astutia posset dicta assignatio conventui subtrahi aut penitus Ancillari.*

ANCILLATIO. Ancillarum servitus, in Charta laudata in v. *Bafeth.*

* **ANCILLATUM.** Servitus; quod de injusta laicorum in ecclesiis dominatione dicitur, in Charta Manassis episc. Aurel. ann. 1154. tom. 8. Gall. Christ. inter. Instr. col. 513: *Ex precepto autem generali dom. Papæ Eugenii, ut ecclesiæ, quæ diu in episcopatu meo in Ancillatio extiterant, a manu laicali retraherentur, Hugonem de Montebaren excommunicavi, qui ecclesiam S. Martialis de Montraco jure hereditario tenebat, et sacerdotes annuos ibi ponebat.*

* **ANCILLATOR.** [Familus. DIEF.]

ANCILLATRUM, pro *Ancillatione*. Arnobius lib. 7: *Tunc deinde salutet adclinis, Ancillatum servuli pavibundis trepidationibus imitatus. Sic locum restituunt viri docti ex Cod. Regio.* [** Vide Forcell. Lexic. in *Ancillatus*.]

† **ANCILLATURA.** Servitium, apud Mabillonum in Onomastico ad calcem Actorum SS. Benedict. sæc. 4. part. 1.

ANCILLATRUM, Ancillarum servitus. Charta Joannis Abbatis S. Bertini in Tabulario ejusdem Monasterii: *Manasses Comes Gisnensis calumnatus fuit de servitis conditione et Ancillatu Riquaram, Hadwidem et Judittam, filias ejusdem Riquaræ, etc.*

* **ANCINGA.** ANCINIA. Vide *Andecinga*.

ANCIUS, pro *Uncinus*, seu *uncus*, occurrat non semel in Miracul. Simonis Tudertini n. 26.

* Stat. Mantue lib. 1. cap. 55. ex Cod. reg. 4620: *Ad dictum incendium destruendum et extinguendum cum instrumentis aptis ad illud et armis, videlicet scuto, ... securi, Ancino ferreo... vadant.*

* **ANCIONUS.** [Antianus. DIEF.]

ANCIPIERE, dicitur, qui *Anceps* est, Gloss. Lat. Gr. *Ancipit, ἀμφισάλλει. Ancipites, ἀμφισοῦσι. Ancipiti, ἀμφιθηέντες.*

* **ANCIPIITER**, pro *Accipiter*, in Statutis Ordinis Cluniac. anni 1301. in Codice MS. B. Mariæ Deauratae Tholos: *Nullus Abbas, nullusque Prior aut Monachus Ancipitres, falcones aut alias aves, ad gibicendum habeat aut teneat, nec canes ad venandum. Leges Ludovici Imper. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 129: In compositione Guidrigild volumus, ut edentur quæ in lege continentur, excepto Ancipitre et spata. Regimina Paduae ad ann. 1311. apud euudem Murator. tom. 8. col. 428: Similes fuerunt columbis, cum acceperunt Ancipitrem pulsurum earum bella.*

* *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: Ancipiter, Gall. Ostour. Charta ann. 1280. ex Tabul. Albiensi: Item... debitis donare annis singulis in vigilia Assumptionis B. M. unum pulchrum Ancipitrem censualem, prius et bene sanum, in pugno ad*

portandum congruentem, cum cirotheca nova.

* **ANCIPULA.** [Gallice *escopel, escoperche*. DIEF.]

* **ANCIRA.** [Anthera. DIEF.]

ANCIRIANA LÆNA. Epistola Bonifacii PP. ad Edwinum Regem Engl. apud Bedam lib. 2. Hist. Angl. cap. 10: *Id est, camisiam cum ornatura in auro una, et Læna Anciriana una, (direximus) quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo a nobis noscitur destinatum.* Ita præfert eadem Epistola apud Bromptonium, pag. 781.

* Ubi forte legendum est, Aminiana lana. Vide supra *Aminea laina*.

* **ANCIROMACUS.** Vide *Anchiromacus*.

* **ANIRON** [Germanis *samboin*. DIEF.]

* **ANCIROTTUM**, Anchora fortiter tenens. Gloss. Jæckii.

* **ANCIS.** Ansa, Gall. *Anse. Instr. ann. 1498. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 259. col. 1: Item xiiij. scudellas cum Ancibus brunatis.*

* **ANCITA.** évidata. *Intima*, in Supplemento Antiquariorum.

* **ANCIUS.** [Anemone. DIEF.]

* **ANCLA.** [Troclea. DIEF.]

ANCLABEO. Vide *Andecabo*.

* **ANCLABILIS.** [« Hauribilis ». DIEF.]

* **ANCLABUS.** [Anclabris. DIEF.]

* **ANCLADA.** Ager esse videtur, seu agri portio. Chartularium Ecclesiæ Auxitanæ MS. cap. 86: *Apud Idrag vero dedi Ancladum quamdam quæ attingit a cruce usque ad baisam. Dedi etiam quemdam campum, qui est juxta furnum et juxta baisam.* Vide *Andecinga*.

* **ANCLATOR.** ἄνθρης, Minister, in Gloss. veter.

* **ANCLARE.** Clepere, rapere, manticulare, furari, subripere, Emblar, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Unde Vocabul. compend. *Anclatio, Larrecin. Anclator, Anclatrix, Anclabiliter, Fur, latro, furtim.* Vide *Anclidia*.

* **ANCLENA.** Instrumentum ferreum forte, in Glossis Isidori.

* Incus esse videtur, Gall. *Enclume. Hisp. Ancla, anchora.*

* **ANCLIA.** [Ut *Anclidia*. DIEF.]

ANCLIDIA. Rota hauritoria, vel sentina, et dicitur ab anclo, as, inquit Joannes de Janua, cui *Anclare*, est furari, vel haurire. Ugutio MS. habet *Anclia*. [quod idem est cum *Antlia*, voce Graeca simul et Latina. Ad verbum *Anclio* quod attinet, Festo *haurire* est, et a Graeco ἄνθρωπος descendit. Hunc locum citat ex Livio: *Florem Anclabant liberi ex carchesiis.*]

* Vide supra *Anclare*.

* **ANCLIONES.** *Incantatores vel nonci*, Ugutioni MS. ubi forte legendum *Cociones*. Vide *Cauculatores*.

* **ANCLUA.** Eperlanus, Gall. *Eperlan, Ital. Anclude.* Stat. Montis-regal. pag. 318: *Item pro qualibet barile sardinarum vel Ancluarum solvat octo denarios.*

* **ANCOLA.** f. pro *Anchora*. Informations Civitatis Massil. de passagio transmarino in MS. Sangerman. *Item vult habere ipsa navis decem et octo Ancolas ferri, ponderis uniuscunque septem quinque Massiliens.*

* **ANCON, NISCUS, NISMUS, NISEOS, MISMUS, MISCOS.** [Út ἄγκωνισκος, croc, instrument de torture.]

* **ANCONA.** Imago, a Graeco εἰκών, idem quod *Icona*. Vide in hac voce. Testam. Joan. Franc. de Gonzaga Mantua march. ann. 1444. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1780: *Item volo et jubeo quod... de bonis meis fabricetur una capella... quæ capella fulciatur apparetum, missali, Ancona*

et aliis necessariis. Infra: *Unum missale, una Ancona, et unus calix.* Haud dubie imago Crucifixi, quod necessarium est capellæ ornamentum. *Ancone*, eadem notio, apud Villeharduin, cap. II9: *Une Ancone, que l'empereor Morchuflex faisoit porter devant lui,... en cele Ancone ere notre Dame formee.* Anssite, eodem sensu, in Testam. ann. 1401. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 720: *Laissons... nos patenotres noires, queux sont bien usé avec notre glandure d'or, ouquel il y a une Anssite de Notre Dame.*

* **ANCONES, ANCONISCUS.** Vide *Incastatura*.

* **ANCORADIUM.** [Gall. *ancrage*: « Et quod nullus custumarius eat quesitum custumas de navibus per mare circa Insulas navigantibus, nisi in *ancoradium* applicuerint. (Bibl. sc. Chart. 1878, p. 281. Aurginy, an. 1320. »)]

* **ANCORAGIUM.** Vide *Anchoragium*.

ANGRA, *Ancrea*, Vallis. Gloss. Lat. Græc. *Ankræ*, ἄγκρα, αὐλῶνες. Gloss. Gr. Lat. αὐλῶν, ἀενὸς ἐπικήνης τόπος, *Ancrea*. Ita MS. Codex duobus locis, ubi editus perperam habet *Averca*.

* **ANCRASAXA.** [Anchora. Dief.]

ANCRIMA. Uguito: *Ancrima est funis navi, qui ad malum antenna religatur. Unde Anianus:*

Aque Ancrima regat stabilem fortissima cursum.

* **ANCTARCTICUS.** [Antarcticus. Dief.]

* **ANCTOR.** [Angarius. Dief.]

* **ANCTUS,** Cruciliatus, a verbo *Angere*, in Epist. Guid. Aret. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 502: *Per anfractus multos defectus et Anctus.*

ANCUBA, *Succuba*, in Glossis Isid. Joan. de Janua ex Papia: *Ancuba, succuba, subintroducta, ab am, quod est, circum, et cubo, as.*

ANCULUS, Ministerialis domus Regiae, in Glossis Isidori. Salmasius in Hist. Aug. pag. 225. ex Gr. ἄγρειος deducit. [Haud immerito Gothofredus ad Cod. Theod. lib. 6. tit. 32. observat perperam ab Isidoro adjectas voces *domus regiae*, *Anculus* enim, inquit, veteri vocabulo in genere minister est seu ἄγρειόν. Unde et *Ancilla* et *Ancillari*. *Anculus* vero diminutivum *Ancus* esse videtur, quemadmodum *Ancula* ab *Anca*, quæ utraque vox ab Armorico *Anc*, angustus, minor, inferior, haud improbabiliter deducta est.] Vide *Caeculus*, in *Caucus*. [** Germanis, præsertim inferioribus, vox *Enke* denotat servum junioribus et inferiorum, qui agit equos arantes, que vox *pervetusta*, et ut videtur Celta: radix est diminutivorum *Enkel*, *Anculi* et *Ancilla*. ADEL.]

* **ANCUS,** Nota musicalis. Oratio cujusdam librarii apud Bernardum Pez, tom. 1. Anecd. in Præfat. pag. XV:

Scandicus et saticus, climacus, torilicus, Ancus, Et pressus, minor et major; non pluribus utor Neumarum signis: erras qui plura reflogis.

Ancus dicitur hoc signum, forte quod in unci speciem fuerit efformatum.

* **ANCUS,** apud Festum. Qui aduncum brachium habet, ut exporrigi non possit. Hujus vocis origo ἄγρων, Cubitus. Gloss. Philoxeni: *Ancus, Mancus, κυλλός, λορδός.* Sic et in Supplemento Antiquarii: *Ancus, κυλλός, λορδός, Mancus, mutulus.*

* **ANCUSA.** [Ut *ANCHUSA*. Dief.]

* **ANCYBA PYRASILUM.** Anonymus in Vita B. Petri Urseoli Ducus Venetiæ inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 881: *Postquam autem habitatio ibi facta est servorum Dei, vocatum est loci illius Ancyba Pyrasilum quod interpretatur,*

Arma coelestis ignis, quia Spiritus Sancti ardore incensi illic commorantes, vincunt spicula ac illecebrosa vitorum incentiva. Ibidem pag. 883: *Ibique per triduum dans membra fessa quieti, demum adgradatur optatum diutius predicti Caenobii Ancyba Pyrasili locum honore Beati Michaelis archangeli dicatum. Rursus pag. 888: Veniensque ad locum semper dilectum, ad Ancyba Pyrasilum, revelatum sibi est, aliiisque fratribus, etc.*

* **ANCYROMAGUS.** Genus navigi. Gloss. Isidori. Graevius scribit, *Ancyromacus*: quod a Græco μάχων, Pugno, Martinus ducit in Lexico Philolog. Vide *Anchiromacus*.

* **ANDABACCA, FACTA.** [Andabata. Dief.]

* **ANDAGINIS.** [Indago. Dief.]

* **ANDAMENTUM.** Vide in *Andare*.

ANDAMIO, Ambulacrum Hispanis *Andamio*. Charta Beremundi II. Regis, æræ 1035. apud *Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5. pag. 438: *A meridiæ partibus, suo porto integro, et suas piscorias, et suos rennales, et suos Andamios, et saltus et olibeta, etc.*

* **ANDANICUM**, et *AUDANICUM*, Occurrit frequenter apud M. Paulum Venetum, semperque jungitur cum chalybe: *Effodiunt chalybem et Andanicum; forte, ferrum. Papiæ: Andena, est instrumentum ferreum foci.* Gall. *Landier*.

* M. Paulus laudatus lib. 1. cap. 21. et 47: *Sunt minere chalybis et Andanici.*

* **ANDANLANGUS.** Vide *Andelangus*.

ANDARE, Vox Italica et Hispanica, Ire, profici, ambulare, pergere. Charta Adelfonis Imp. æræ 1160. apud Oyenartum in Notit. Vascon.: *Similiter dono vobis lignare, et taylliare, et pascuere in illos montes... in circuitu de Sangossa, quantum potueritis in uno die Andare et tornare.* Albertus Stadensis ann. 1179: *Data sententia, (a summo Pontifice) volenti loqui deposito non est data audiencia, sed hostiarii clamabant: Levate, Andate.* Ubi perperam Editum audate. Vide Gloss. Ital. V. Cl. Ægidii Menagii, qui multa de origine hujus vocis habet. [** *Andare* vox Francica est, ab obsoleto *Anden*, ire. *Undota, ibat.* Gloss. Pez. Hinc habemus frequentativa *Wandeln* et *Wandern*. ADEL.]

ANDAMENTUM, Tributum pro transitu. Charta Raimundi Trencavelli filii B. Trencavelli Vicecomitis Bitterrensis, ann. 1211. in Regesto 30. Chartophylaci Regi litt. 2: *In castellis et villis, in forcis et bastidis... in terris et vineis... in ludis et pedagiis, in argentifodinis et ferrifodinis, in foriscapiis et Andamentis, in heremis locis et conditiciis, etc.*

* **ANDASIUM,** Fulmentum focarium, Gall. *Chenet*, idem quod *Andena* 1. Vide in hac voce. Arest. ann. 1345. 6. Aug. in vol. 2. arest. parlam. Paris.: *Fourrari etiam tabulas, scamna, trellos, Andasia et closturas, et pannos sergiæ (habere consueverunt.) Andanse, vel Andause, falcula est, Gall. Serpe, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 297: Une Andanse, ditte ou pays de Pierregort tailleurbus. Vide infra Andrius.*

ANDATA, Italis *Andata*, Hispanis *Andadura*, Iter. Charta ann. 1320: *Et franciam eundi, veniendi, et standi seu mittendi in aliquibus exercitibus, itineribus, cavalcatiis, succursibus, vel Andatis, qui et quæ fient, vel fieri contigerint, etc.*

[**] Est alias ejusdem vocis sensus; cum scilicet accipitur pro incursione vel expeditione militari, ut in Chron. Parmensi ad ann. 1296. apud Murat.

tom. 9. col. 886: *Bononienses redeundo de quadam Andata, quam fecerant in districtu Mutinæ contra Marchionem, præliati fuerunt castrum Savignani districtus Mutinæ et ipsum per fortiam habuerunt.]*

* **ANDITUS** vel **ANDITA**, Italis *Andito*, Via, aditus, platea. Charta Alphani Archiep. Salernitani apud Ughellum: *De plateis, et Anditis et viis suis.* Add. tom. 8. pag. 78. 659. Charta Roberti Siciliæ Regis ann. 1321. apud Waddingum tom. 3. in Regesto pag. 126: *Domus seu apothecæ... sitæ in civitate Neapolis in platea portus, intus Anditus, seu transendam communem.* Infra: *Intus transendam et Anditus communem.* Perperam ibi scribitur *Anditus*. [Præceptum Pandulphi IV. Principis Capuæ apud Muratorium tom. 2. pag. 309: *Cum montibus et collibus, territorio cultis et incultis, biis (viis) et Anditis et semitis, etc.*

* Stat. Montis-regal. pag. 6: *Item statutum est quod dom. vicarius, in virtute per eum præstiti sacramenti, non possit vel debet, etiamsi ad hoc esset electus, ire extra districtum civitatis Montis-regalis in aliquam Andata vel ambasciata, etc.* Stat. Vercel. lib. 1. pag. 2. v^r: *Quæ emenda fiat, facta prius legitima probatione, dicti equi mortui vel mangagnati in dicto exercitu vel Andata.*

* **ANDECABEO, ANCLABEO.** Gloss. Isidori: *Ansclabeo, vel Auriclabeo, i. Lex Longobardorum.* Uguito MS. *Andecabeo et Auricabeo, i. Lex deorum, hec Longobard.* [** Gloss. Longob. cod. Vatic. 5001: *Andecavert, lex Langobardorum.* Gloss. cod. Cavensis: *Andegavere et arigaverti, i. e. cui donavit, vel aliquid stabile dedit, secundum legem Longobardorum.*] Quærrunt viri docti, quid sibi velint hæc voices: Vulcanus et Lindenbrogius censem ita appellari propria nomenclatura Legem Longobardorum, ut *Bellagines*, apud Jornandem, dicuntur Leges Gothorum. At Laurentius Pignorius et Vossius longe aliter sentiunt: quippe hæc vocabula, i. *Lex Longobardorum* appositi ab Isidoro volunt, ut indicaret voces, *Andecabeo et Auricabeo*, reperi in Lege Longobardorum, proindeque eas esse, quæ lib. 2. tit. 14. § 17. [** Roth. 228.] leguntur, *Andigaverit et Arigaverit*. Nam in Edit. Heroldi lib. 1. tit. 91. § 11. p. 186. pro his habentur ista: *Id est, Andegauero, et Andegauerit: proinde Andecabeo, pro Andegauero, et Auriclabeo, pro Arigavero, perperam scribi apud Isidorum et Ugitionem. Sed apud eundem Ugitionem, quid hæc vocabula sonent, i. Lex deorum, hec Longob. non promptum est assequi.* Nam per Legem deorum nescio an Legem *Deirorum*, seu Northambrorum, intellexit, ita ut *Andecabeo* hanc appellari putaverit, *Auriclabeo* vero Legem Longobardorum: vel certe priorem vocem in Lege *Deirorum*, alteram in Lege Longobardorum haberi, innovere voluerit, quod minus videtur probable, cum utraque in Lege Longobardica occurrat. In Codice Ugitionis Navarrae Collegii tantum hæc habentur: *Audicabeo et Auricabeo, i. Lex Longobardorum.* De horum porro vocabulorum genuina significacione infra agemus. [Vide *Andigare*.]

* Consule ad hanc vocem Schilterum in Lexic. Teuton. v. *Andigave*.

* **ANDECINGA, ANCINGA, ACCINGIA, etc.** Modus agri. Lex Bajuvar. tit. 1. cap. 14: *Andeingas legitimas, hoc est, perticas decem pedum habentem, 4. in transverso, 40. in longo, arare, seminare, claudere,*

colligere, trahere et recondere debent servi et coloni Ecclesie.

ANCINGA. Eadem notione. Tabularium Eccles. Augustod. : *Mansum ingenuile 1. qui solvit mense Martio sol. 2... facit corvadum et Aningiam, facit quininas in opere, etc.* Infra : *Seminat de frumento indominicato in Aningia mod. 1. trahit simum carr. 5. in Aningia si est pull. 3. ipso termino.* [Necrolog. antiquum Autissiod. : *Obiti Gislandus Presbyter, qui cum fratre suo... dederunt... de vineis arpenes viij. de terris Aningas sex.*] Charta Chrodegangi Episcopi Metensis ann. 765. apud Meuriss. in Hist. Episcop. Metensium pag. 168 : *Ad terram indominicatam pertinent quatuor mansum Aningis suis.* Alia apud Perardum pag. 161 : *Invenimus ibi manso indominicato, aspicunt ibi Aningas 100... est ibi pratus indominicatus, aspicunt ibi Aningas 600... et solvent carra 5. de fenis, dominico, et facient Aningas et corvadas, et sovincta, et airbanno solidos 2. et denarios 8. etc.* Hinc Pertica Aningalis, in Chronico. S. Benigni. pag. 422 : *Dedit Episcopus juxta murum castelli aream, habentem in longa perticas Aningales novem, et per latum perticas octo.* Idem Chronicum ann. 919 : *Emit pratum unum, habens in longum Perticas Aningales 65. et in latum perticas 32.* quo postremo loco monet Editor, in aliis MSS. legi Andeingales, quod idem est.

ANCINIA. Precaria. Bertfredi Abb. Melundensis apud Mabill. tom. 2. Annal. Benedict. pag. 722 : *Condonavimus ad Monasterium Melundense S. Petri Ancinias scilicet duas de vinea et quatuor arables.*

ANZINGA. Charta Benedicti seu Benno-nis Episcopi Metensis, apud Meurissium pag. 300 : *De terris arabilibus Anzingas septem et journala unum de vineis, etc.* Infra : *De silva minuta Anzingam unam.* Charta Karlomanni Regis ann. 881. in Tabulario Benigniano apud Perardum pag. 158 : *Quod dederit praedictus Episcopus Baldrico paginam terre ex rebus S. Aniani cum farinario, continentem in se Anzingas duas, et quartam partem unius journalis, etc. Et in alio loco, in Apsa villa, Anzingam unam et quartam partem alterius, etc.* Alia ann. 907. apud eudem pag. 55 : *Concessimus... de terra adjacente in longa perticas legitimas Anzingales 8. et in transverso 2.*

ACCINGIA. Charta Adami Vicecomitis Melundensis, in Tabul. S. Victoris Paris. Ch. 10 : *Simon Miles de Grangis dedit... medietatem decimae ejusdem villæ, et unam Accingiam prati, et unum arpentum terræ.*

ACCENGIA, ENCENGIA. Charta ann. 1263. in M. Pastorali Ecclesiae Paris. lib. 2. Ch. 119 : *De septem quarteriis terræ, de quibus una Accengia sita est in censiva Petri Pavonis.* In Charta precedenti ann. 1255 : *Nobis dedit et concessit... videlicet Encengiam unam in censiva Petri Pavonis... et unum quarterium vineæ, etc.* Tabular. S. Victoris Paris. Ch. 10 : *Scilicet medietatem totius decimæ ejusdem villæ, et unam Accingiam prati, et unum arpentum terræ.*

ASCINGIA, AUCENGIA. Tabul. N. D. de Campis : *Duos arpenos pratorum, qui fuerant de feodo Hugonis de Badul, et ejusdem feodi duas terræ Ascinqias, etc.* Alibi : *Ita quod monachi pro notitia praedictæ terræ unam Aucengam praedictæ terra laborarent.*

ANCEINGIA. Necrologium Eccl. Parisiensis 3. Non. Decem. : *Dedit... 30. sol. annui census... super unam Anceingiam*

tam terræ, quam vineæ, etc. Vetus Scheda Luxoviensis edita in Operibus S. Columbani pag. 335 : *Similiter et decimas... fiscalia, marescaciæ, brolii, Aningiarum, et decimum... omnium animalium.* Nicolaus le Maistre lib. 3. de Bonis Ecclesiæ cap. 6. ait, *Andeingas nihil esse aliud, quam certum aratoriæ operæ pensum, quod villani, seu coloni dominis persolvunt, Gallis Corvée, nuncupatum. Sed ex allatis perspicue patet, Andeingam et Aningam modum ac mensuram agri fuisse certo perticarum numero constantem : tametsi non diffitear, facere andeingam vel acingiam, in Lege Bajuvariorum, et in Tabulario Augustod. esse corvatæ speciem, cuius ratione tenebantur servi ac coloni ad certum agri modum colendum, arandum, ac metendum.*

* Si allata in hac voce simul conferatur, facile erit expiscari Andeingam, modum quidem esse agri certo perticarum numero constantem, sed sepibus aliisque segmento clausum, Gall. *Encine;* unde vocis fortasse origo. Delenda quæ ibi in v. *Accengia* ex Tabul. S. Victoris afferuntur, ut pote superioris jam laudata. [** lin. 10. et 21.]

ANDEGAMULUS. Vide Andena 1.

* ANDEGAMULUS, vel ANDECAMULUS, Mars Victor; ab *Ande*, veteribus Gallis, Victor, et *Camulus*, quo nomine Martem appellabant, ut videtur D. *Le Beuf* ad vet. Inscriptionem, quam profert tom. 2. Collect. var. Script. pag. 272. ubi sic legendum nobis auctor est : *Andegamulo sancto Utissieno S. Ieuru.*

ANDEGARE. Vide Andeacabeo.

* ANDEGAVENSIS DENARIUS, MALLIA. Vide in *Moneta Baronum.*

ANDEINS, ANDELA. Vide Andena 1.

* ANDELANC, Modus aliquius rei tradendæ idem quod mox *Andelangus*. Acta SS. Bened. sæc. 4. part. 2. pag. 270. de S. Adone Episc. Viennensi. : *Rodstagnus autem res suas in ea villa existentes tradidit Adoni ejusque clero, accipiens ostium et cæspitem et Andelanc, et post aliquantum temporis pergamenio dato scripturam exinde facere rogavit Adonem.* Idem

* ANDELANGUS, ANDELAGO, ANDILAGO, ANDALAGUS, ANLAGUS, etc. Voces, quæ crebro occurrit in veteribus traditionum Chartis, hac ferme semper formula: *Per festucam atque per Andelangum tradere, donare, præsertim in Formulis Lindembrogianis 18. 55. 57. 58. 75. 82. 127. 152. 188. Charta ann. 868. apud Malbrancum lib. 6. de Morinis cap. 29 : Dono igitur, donatumque in perpetuum esse volo legaliter per festucam et Andelaginem rem proprietatis meæ, etc.* Tabularium Persiene apud Perardum in Burgundicis pag. 25 : *Ut sicut per instrumenta Kartarum vobis tradidi, et per quadium et Andalagum, seu per istos breves commemoratum habeo.* Et pag. 27 : *Seu per quadium et Andelagum, vel per ipsos breves vobis tradidi.* Tabularium Casauriense ann. Ludov. II. Imp. 25 : *Constat me Salego, qui fuit Gastaldo de Furcone... ex natione Francorum, propria mea bona voluntate vendidimus, tradidimus, et secundum meam Saligam legem, per festucam et Andelaginem, et per ramos arborum, tradidi tibi Ludovicum Imp. Serenissima Augusto curtem meam, etc.* [In eod. Tabulario, pag. 6. post Festucam et Andelaginem additur, *Et per guasonem et per Anlago*: quæ vox Antalago rursum habetur pag. 125.] Vetus Charta apud Chiffletium, in Luminibus Salicis cap. 6 : *Hanc scriptiæ per fistucam,*

wasonem, et Andilaginem, et sponsionem supra scriptorum ramos de arboribus jure ipsius Monasterii tradedimus perpetuatis habendum et possidendum, etc. Alia Mathildis Comitissa ann. 1079. apud Franciscum Mariam : *Tradidit per wasonem terræ, et fistucam nodatum, seu ramo arborum, atque per cultellum et wantonem, seu Andilaginem, etc.* Rursum apud eundem : *Tradidi per wasonem terræ, et fistucum nodatum, seu ramo arborum, adque cultellum, et guantone, simulque Andilagine, etc.* Adde Gallandum lib. de Franco alodio pag. 317. 318. [Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 403. nr. 22. meminit Traditionis factæ per festucam et Andelaginem, per guasonem et Andilagon, per terram et cultellum et ramos arborum et per ostium dormorum. Executio testamenti ann. 842. inter probat. tom. 1. nove Hist. Occitan. col. 76 : *Commendavit nobis eleemosinam suam per suum Andanlangum et per paginam testamenti sui.* Tabularium Patriciaci : *Nominatum relinquo, sicut jam per instrumentum chartarum, seu per guadium et Andelagum, vel per ipsos breves vobis tradidi ipsum videlicet Patriciacum locum, etc.*]

* VANDILAGO : Eadem notione. Donatio facta S. Sepulcro Hierosol. ann. 993. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 347 : *Pargamena manibus meis de terra levavit Petrus Notarius et iudex Domini Imperatoris per wasonem testem et festucum nodatum, seu ramum arborum, atque per cultellum et wantonem seu Vandilagine.]*

Incertum hactenus manet quid propriæ sit Andelanga, vel Andelaq, in his formulis. Nam quod Malbranci loco citato, *crematram* interpretatur, non video plane, unde id hauserit : *Soliti sunt, inquit, antiquitus in symbolum juris proprii tradere in manus possessori triticeam spicam, si quid arabile donaretur, vel Andelaginem, i. e. crematram, si domus vel habitatculum.* Quid vero *crematram* vocat, respexit forte ad andelam, seu sustentaculum focarium, quod vulgo *Landier*, dicimus: quod tamen aliud est a *crematra*. Utcumque sit, hæc annotatione Malbranci admodum incerta est. Spelmannus, ut solet, ad linguam Saxoniam recurrat, atque a n d l a g, longitudinem significare: quod et firmat Somnerus in Gloss. Saxonio. Esto, sed nihil hæc notio ad rem facit; nisi a n d l a g idem valeat quod *fustis*, seu *baculus* longior: nam per *fustem* investituras olim fieri solitas docemus. Quod si hæc sententia vera est, inde fortean hillis nostris, seu *Andouilles*, inditum nomen, quod longioris baculi speciem referant, existimare, fas erit. Wendelinus *Andelangum* idem sonare ait, quod *traditio in manus, micipatio, ex, in handen langhen, tradere in manus; at in formulis hæc vox quidpiam corporale sonat.*

* Nihil quod genuinum hujuscemodi vocis sensum originemve mihi addendum occurruntquamvis Auctorum novi Tractatus diplomatici supremum quasi ex tripode judicium non ignorem, qui ex suis observationibus pronunciant non videri jam posse ullum dubitandi locum superesse, quin *Andelangus*, Charta fuerit in manum illius, qui possessionem adibit, tradita ab ipso donatore. Verum quisquis minus præfens sibi rem introspexerit, quique noverit vocem *Seu* apud Scriptores hujus ætatis crebro pro conjunctiva et usurpari. (aliquo in *wantonem* idem esset atque *Andilago*, ut videre est in hac voce et a Cangio observatum ad

vocem *Aurifex*) perspicet certe *Andelangum* a Charta prorsus distingui, etiam in locis, qui ipsis Auctoribus fucum fecisse videntur. Quod autem ex Historia Occitana, uti peremptorium argumentum, depromunt, facile evanescit, cum ad Testamentum ex eadem *Historia* in Glossario laudatum confertur, ubi *Andanlangum* per Chartam interpretari ex ipso contextu nemo potest. Quid ergo tandem *Andelangus*? Si quid proponere licet, mihi formula est verbis cum sacramento expressa, qua porrigendo festucam, aut quid simile, quod *Andelangum* quoque interdum vocabant, alienum quis se profitetur ab ea re quam tradit. *Anden* enim est alienus, et *Land*, terra; quae formula deinde, servato nomine, ad res alterius nature etiam translated est. Sed haec divinando. [**] Rem explicant, verba sunt Schilteri, chartae antiquae scabinales productae a Sandæo de Effestuc. c. 2. 4. ibi vendidit, obtulit ejusque coram nobis ore, *MANIBUS ac fessituca*, prout moris est ad utilitatem *Fabii integrali hæreditariam resignationem* fecit. Et in vernaculo: *Ende heeft N. t' selve goet voor opgedragen, ende naa daer op met handt halen ende mond't verthegeen.* Itaque *Andelago* est ex *Hand* et *lagen*, *legen* vel *langen*, quod hodie vocamus *Handsclag*. ADEL. Plura hujus vocis exempla, cuius originem et significacionem ignorare profitetur vir summus, sunt in Grimmii Antiq. jur. Germ. pag. 196. et 558. Vide infra *Wandiluc*, et confer Reyscherum de Symbol. jur. Germ. pag. 61. not. Graffii Thesaur. Franc. vol. 1. col. 369. Haltausii Gloss. Germ. col. 809.]

1 ANDELLUS. Vide mox in *Andena* 2.
* Lit. admort. ann. 1481. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 281: *Item un Andain de pré joignant au pré du curé de S. Espain* (en Touraine.) *Endan*, Provincialibus, eadem notio. *Endaillado*, *falcata prati*, apud *Pellas* in Diction. Prov. a *Dai*, *Falx*, et *Dhaar*, *Falcare*.

1 ANDENA. Magister Cornutus in Distichis MSS:

Sipes ut Andena sustentet deparit ardens.

Ubi Glossa: *Andena est ferrum, quo appodianunt ligna in foco, ut melius lucent, et melius comburantur, et est idem quod Repofocinum, et dicitur Andena, quasi ante vaporem, id est, calorem, etc.* Papias: *Andena, instrumentum ferreum foci.* Auctor Breviloqui: *Andela, vel Andena, est ferrum supra quod opponuntur ligna in igne, quod alio nomine dicitur hyperpyrgium.* Catholicon Armoricum: *Lander*, Gall. *Landier*, Lat. *Verutentum*, item hæc *Andena*. Gloss. Saxon. *Ælfrici: Andena, vel tripes, brandisen.* Unde Teutonibus, *Brand-iiser*; Anglis, *a Brandiron*; nostris *Landier*, folim *Andien*, uti legitur in Instrum. ann. 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 384: *Unam craticalam, unum fyrapanne, duo paria de Andens, unum frysngpanne ferreum.* Capitulare de Villis cap. 42. in Supellectili Villarum, recenset *vasa ærea, plumbea, ferrea, lignea, Andedos, Andenas, cramaculos, etc.* Nescio an hoc pertineat, quod habent vett. Glossæ; *Landica, ἐσχαράδη.* Certe ἐσχάρα est *focus*, cui apponuntur *andena*.

ANDERIA. Idem videtur sonare, quod *Andena*, in Charta ann. 1308: *De calderis, Anderis, patellis, aycharis, parrollis, cutellis, falcillis, sarpis, etc.* Ex Gall. *Landier*. Vide *Anderius*.

2 ANDENA, Gallis *Andain*, tantum spatii, quantum quis divaricatis cruri-

bus dimetiatitur, ab *Andare*, Italico, ire. Liber Prioratus Dunstapl. cap. 5: *In qualibet pola habet 4. polas, sive 8. Andenas jacentes simul.* Vocem Gallicam expressit Necrologium Ecclesiæ Carnotensis: *Quidquid idem Major habebat in pratis Capituli, quæ sunt apud Mentonem... scilicet custodiam et margines, qui vulgo dicuntur Andeins.*

1 ANDELLUS, ENDELLUS, ENDENS. Eadem notio, vel ut in schedis ad nos missis exponit D. Aubret, tantum spatii, quantum homo uno falcis ictu vel pulsu demetere valet et secare. Charta Thossiacensis in Dumbis recepta per Bonet notarium ann. 1448: *Pratum continens plateam quindecim Endellorum vel Andellorum feni.* Et in alia Charta ejusdem Archivi subsignata Rolet ann. 1404: *Pratum continens duodecim Endens prati.* Rustici Dumbenses etiam nunc untuntur voce *Endent*, quasi herba dente falcis seceretur.

1 ANDER, Alius, Alienus. Ut Eccardus docte exponit in Leg. Salic. Tit. X. etc.

* **ANDERIUS,** Fulmentum focarium, idem quod *Andena* 1. Gall. *Chenet*, olim *Andier*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376, ex Bibl. reg: *Duo cheneti sive Anderii ferri. Deux chenez de fer*, in Invent. Gallico ibidem. Chartul. archiep. Bitur. fol. 165. v^r: *Item duos Anderios de ferro.* Pedagium de *Cappi* in Chartul. 21. Corb. fol. 345. v^r: *Une payelle, ung Andier, chacune piece doit ung denier.*

* **ANDETUS, ANDITUS,** Via, aditus, platea, quadrivium. Charta ann. 1023. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. aevi col. 187: *Concedimus in prædictam sanctam sedem omnes plateas, Anditos, ut licentiam habeant pars vestri archiepiscopii in ipsis plateis et Andetis scalas ibidem ponere.* Haud scio unde *Andoilles*, Paries terreus appellatur, in Lit. remissi. ann. 1386. ex Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 80: *Lequel Richart rompy une partie d'une terrasse, appellée Andoilles, d'une chambre basse sur la rue.*

* **ANDIANTON,** [ADIANTOS. DIEF.]

* **ANDICTUS,** Eadem notio, in Stat. Placent. lib. 4. fol. 37. v^r: *Judex statutorum vel alius ad hoc deputatus teneatur in mense, eundo per civitatem, videre stratas civitatis et burgorum, et rivos, clavigas et Andictos, et facere aptari.*

1 ANDIGARE, ANDIGAVUM, ANDIGAVER, ARIGARE, ARIGAVUM, Voces ejusdem originis. Longobardice scilicet, sed diversæ notionis. Nam

1 ANDIGARE dicitur is, qui adhuc sanus de rebus suis disponit, testatur; contra *Arigare*, et *Arrigare*, qui infirmus et seger. Papias: *Andigauer et Arigaver, id est, in sanitate et infirmitate.* Eadem habet Glossarium vetus, apud Lindembrogium, præterquam quod *Andigavum*, et *Arigavum* præferit. Idem Gloss.: *Arigare, in infirmitate res suas ordinare.* Ugutio in MS. Collegii Navarrei: *Avolenam mandigavir et Alligavir, i. in sanitate et infirmitate.* Lex Longob. lib. 2. tit. 14. § 17 [** Rothar. 228]: *Si casu faciente mortuus fuerit, et ante judicaverit res suas proprias, se vivente, id est Andigaverit, et Arigaverit secundum Legem Longobardor. non habeat, cui donaverit.* Editio Basil. habet hoc loco, *id est, Andigavero et Andegauverit.* Et, *Arigare secundum Legem.* [Leges Rotharis apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 34. habent: *Id est, Andingaverit et Arigaverit.* Et ibidem B: *Et antea judicaverit res suas proprias se vivente, id est Andicawere et Aurigawerch.*] Vide *Andecabeo*.

[** Schiltero, *Andigave* compositum est]

ex particula *ande, ant*, hodie *ent*, et *gabe, donum*, quasi dicas *Antedonum*, cui opponitur *Arrigave*, postdonum. Est itaque *Andigaba* et *Andigabare*, vel *Andigauere*, Donare et donatio, quæ fit inter vivos, et *Arrigabe*, quæ mortis causa fit, utraque tamen a vivente. ADEL.]

ANDITUS. Vide *Andata*.

ANDOCMITUS, ANDOCTEMITUS. Pacti Legis Salicæ titulus 54, inscribitur de *Andocmito*; ubi alii Codices habent *Andoemito*. Editionis vero Pithœl, de eo, qui *graftionem ad res alienas tollendas iniuste invitaverit.* Wendelinus vocem ex tribus compositam ait, *aende acht meter*, seu *vermeter*, id est, *apud actam clarigator*: ita ut *Andocemitus* sit is, qui Comitem vel summum Magistratum adit, eique suggesterit, se habere *actam*, i. e. meditari vindictam adversus aliquem, invitare illum, ut hunc vel apprehendat, vel captis pignoribus coercet. Est enim *acht*, collineatio seu mediatio vindictæ. Similis est titulus 51. Legis Ripuar. de eo, qui graphionem ad res alienas invitatur. [In hunc titulum Legis Salicæ adnotat Eccardus in Codice Guelferbytano haberi *Andometo*. Cum autem, ut alibi exponit ipse, *Mitan* et *Smitan* sit jactare, jaceret, et *Ando* sit Alius, credit legendum, de *Andosmito* atque exponendum, *De aliis projectione*, sive declaratione, quod causa ceciderit et deserter actionis poenam incurserit, terminis juridicis minime observatis.]

* Ut Wendelinus, ita et Schilterus in Glossar. Teuton. pag. 9. col. 1. hanc vocem ex tribus alii accersendam docet, nempe ex *Ande*, in, ad; et *Ochte, Achte*, persecutio rei; et *Miete*, corruptio, conductio. Quis rectius, judicent alii.

* **ANDRA.** Vide in *Androna* 1.

* **ANDRACHNE.** [ADRAGIS. DIEF.]

* **ANDRAMA.** [ANDRONA. DIEF.]

* **ANDREA.** [ANDENA 2. DIEF.]

1 ANDRENA, Locus publicus et operatus, undequaque conclusus. Vide *Androna* 1. et *Volta* 2. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 135: *Concedimus domum prædictam, ... confrontam de altano in tenentia heredium Bartholomæi Caboreti, ... de meridie in volta sive Andrena.* Hinc

* **ANDRENNNA,** pro Auditorium, tribunal; quia in loco publico sedent judices. Charta ann. 1330. ex Tabul. Flamar.: *Et voluit et concessit expresse idem Helias, quod casu et eventu quo veniret, aut venire faceret contra præmissa, aut aliquid de præmissis, omnem Andrennam in omni foro et curia denegari, et omni iudicio repelli, tanquam perjurum et infamem.* Nisi legendum putas *Audientiam*.

* **ANDROA.** [Gemma. DIEF.]

ANDROCHIA, ANDROCHIARIUM. Fleta lib. 2. cap. 87. de Caseatrice: *Androchia pudica esse debet, ... et laboriosa daerix, ... non enim permittat, quod aliquis vel aliqua in Androchiarium sibi ingrediatur aliquid ablaturus.* Ejus autem officium est, *vasa, officio suo competentia, per scriptum a Præposito recipere, ... lac per tallium recipere, caseum, facereque butyrum, etc.*

* Ex his haud improbabiliter appetit mulierem servam fuisse, quæ rei lactariae caseisque conficiendis famulatum impendebat; *Androchiarium* vero locum, ubi casei fiebant et asservabantur.

1 ANDRODAN, vel *Androdna*, *Gemma argentea*, Papias MS. Bituric.

* **ANDROGENUS, EUS, UTUS, AMUS.** [Androgynus. DIEF.]

* **ANDROMA.** [ANDRONA 1. DIEF.]

* **ANDROMADA, MODA, MODES.** [ANDROMEDA. DIEF.]

ANDROMADES. Chron. Tarvis. ad ann. 1380. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 778 : *Advenient illi dux rideat et explorat de actis militum, ad quem ait comes : Si vestri quidem de cetero ad me diverterentur, pulvinar cooperatum Andromade preparare faciam. Quo auditio, dux et milites applaudunt magno cum boatu. Ludit auctor in verbo ἀνδροῦπα, virile robur assumo.*

* **ANDROMATICA.** Vestis genus, f. sic dicta quod ex panno villosso. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 363 : *Tunica una et Andromatica dicti drappi. Pluries ibi. Vide Andromeda.*

ANDROMEDA. Vestis de pellibus ovium, arietum, et dicitur ab andros Graece, quod est *aries* Latine. Ita interpr. Joan. de Gallandia in Synonymis :

Vestes quae sunt de solis pellibus haec sunt, Pellicium, Rheno, quibus Andromeda sociatur.

* **ANDROMEDIS.** [Gall. propreté. DIEF.]

ANDRONA, Festa et aliquot Scriptoribus Latinis *Andron*, Comitum, locus publicus, ubi viri invicem confabulantur, Galeries. Papias in *Andra, Androna, viarum concursus, angiportus*. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 930 : *Ἀνδρόνα, οὐκος ἔνθα οἱ ἄνδρες εἰώθασι ἀδρότεσθαι.* Gloss. S. Benedicti cap. de Navigatione: *Androna, ἀνθρώπων.* Joannes de Janua et Breviloq. : *Androna, est spatium inter duas domos. Andromeum est locus domicilii, ubi multi viri habitant, sicut Gynaeceum dicitur locus, ubi multe mulieres conveniuntur.* Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii lib. 2. cap. 29 : *Dum quendam pauperem in angustis Andronarum recessibus inventari mortuum contigisset. Concilium Carthag. II. can. 47. et Atto Episc. in Capitul. cap. 44 : Clericus per plateas et Andronas . . . non ambulet.* Hincmarus Rem. in Opusc. 55. Capitulor. cap. 45 : *Pro motibus incompositi animi tui, undecunque et per Andronas de hora in horam appellata.* Petrus Damiani lib. 3. Epist. 4 : *Pecunia per regiones, Andronas, vel angiportus erogatur.* Utitur et lib. 8. Epist. 11. ut et Thomas Archid. in Historia Salomonita cap. 40. [Chron. Parmense ad ann. 1266. apud Murat. tom. 9. col. 781 : *Et fugerunt praedicti de parte Imperii per Andronas ; et nullus eorum audebat apparere.*]

Graci, ut auctor est Vitruvius lib. 6. cap. 10. ἀνδρῶνας appellant itinera, que inter duas aulas media sunt interposita, μεσούλα. Vetus Inscriptio apud Gaulterum in Tabulis Siculis n. 407 : Ο ΔΑΜΟΣ ΑΝΑΡΩΝΑ ΩΡΑΙΟΥ Μ Β ΕΥΕΡΓΕΣΙΑΣ ΕΝΕΚΕΝ ΘΕΟΙΣ ΠΑΣΙ. Est etiam *Andron*, atrium, seu locus domicilii longitudine angustissimum, in quo viri plurime morabantur, auctore Sexto Pompeio. Vide Nicetam in Manuele lib. 3. n. 4. in Alexio Man. F. n. 6. [Hac notione non semel occurrit in antiquis Recognitionibus et aliis Instrumentis S. Spiritus inferioris Occitaniae urbis. Etiamnum est in ore vulgi *l'Androune dou four*, id est, Angiportus seu arctior via qua ad furnum iterum.]

ANDRONA, videtur sumipro muro apud Scriptores Italos. Rollandinus in Summa Notariae scripta ann. 1265 : *Cujus tales dicuntur confines . . . ab aliis duobus lateribus sunt viæ publice cum medietate Androna sive muri, posite vel positi inter ipsam domum venditam, et ipsam mediatalem ejusdem Androna, sive muri. Utuntur etiamnum Itali pro atrio. Academic Cruscani : Androne, andito o ter-*

reno donde dalla porta di fuore si va al cortile, od alla scala della casa.

ANDRONA denique usurpatur pro ea parte currus operta, in qua, qui vehuntur, sedent, quod longiusculæ porticus speciem referat. Vita S. Hugonis Abbatis Eduensis n. 19 : *Nam resolutis poplitibus, cruribusque extensis recipit corpus suum ex medio totum, pulsansque ostium Andronæ, quæ super carrucam erat, rogabat sibi aperiri.*

* Pro angiportu, Gall. *Cul-de-sac*, Provinc. *Androuno*, occurrit in Stat. Mutin. rubr. 25. pag. 4. v. : *Omnia capita Andronarum civitatis claudi debeant et murari de bono muro calcinæ. Ita et in Stat. ann. 1381. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 47. col. 2 : Item ordinavit idem commissarius, quod quedam Androna, quæ est prope portale decaneriae inuretur et impletatur lapidum. Hinc ab Antrum, non absurde deduci potest hujusce vocis origo.*

* **ANDRONA, sive Ichis, fortitudo dicitur.** Papias in MS. Bitur. *Ichis a Graeco ιχύς, Robur, vires ; et Androna ab ἄνηρ ἀνέρες, Vir.*

* **ANDRONEUM.** Vide in *Androna* 1.

* **ANDRONADA, ES, US.** [ANDROMEDA. DIEF.]

ANDROPOLIS. Durandus lib. 1. Ration. cap. 4. n. 3 : *Cœmeterium, Polyandrum, sive Andropolis, quod idem est.* N. 6 : *Similiter et Andropolis quod idem est, se-pulcrum dicitur, quasi sine pulsu, etc.*

* **ANDRUM, ἀνδράφυη, Radix, rosa, in Suppl. Antiquarii.**

* **ANDUILLA, USCILLA.** [Ut ambullum. DIEF.]

ANDURA, Albigenium hæreticorum abstinentia. Acta MSS. Inquisit. Carrass. ann. 1308. fol. 24. r^o : *Vidit quendam hominem de Constançiano, . . . qui fuerat tunc receptus per hæreticos, . . . et quod illa nocte, qua viderat eum vivum, mortuus est.* Vide *Endura*.

* **ANEBBATUM.** [Crocodilion. DIEF.]

* **ANEBOLIUM.** Vide *Anabolodium*.

ANECA PARS, in foro Anglic. *Leigne part.* Prima pars filii primogeniti in partitione paternæ hæreditatis. Dicitur etiam *Eneia, vel Eneia pars.* Marlebrig. cap. 10 : *Qui habet Anecam Partem hereditatis.* Vide *Eneacia*.

* **ANECIUS,** Primogenitus, Gall. *Aine*.

* **ANECLOGISTUS,** Gr. ἀνεκλύστος, Liber a reddenda ratione. *Tutores Aneclogisti*, leg. 5. § 7. ff. de Admin. Tutor. Vide *Alogista*.

* **ANEDIOSUS,** *Tediosus.* Papias in MS. Bitur. Mendum est, *Anediōsus*, pro *Ac-cediosus* ab *Acedia*, pigritia, tedium.

* **ANEDUS,** Lignum quoddam. Stat. Placent. lib. 4. fol. 47. r^o : *Nullus dimittat, postquam fuerit denunciatus, trabes, vel caverias, seu Anedos, vel aliquod lignamen desuper pontem Arbarole.*

ANEARE, Ital. *Annegare*, Gallis Noyer, submergere, demergi. Lex Alamanica tit. 88. § 3 : *Si quis clausuram in aqua fecerit, ei ipsa aqua inflaverit, et in illicius pecus Anegaverit, vel famulus, vel infans, etc.* [Regimina Padua ad ann. 1320. apud Murat. tom. 8. col. 434 : *Centum de soldatis civitatis Padue iherunt ad castrum pontis Baxanelli, et cetererunt circa xx. homines qui erant extra castrum, et multos alios occiderunt, et multi se Anegaverunt in aqua fugiendo.*] Vide *Necare*.

* **ANELOGYIA.** [Anagoge. DIEF.]

ANEGRIP, Idem quod *Anagrip*, de quo superius dictum est.

* **ANEHLOT.** Vide *Anhlot*.

ANELACIUS, Cultellus brevior, sica. Matth. Paris pag. 274 : *Genus cultelli, quod vulgariter Anelacius dicitur.* Pag. 277 : *Lorica erat indutus, gestans Anelacium ad lumbare.* Pag. 551 : *Gestabant autem gladios, bipennes, gæsa, sicas, et Anelacius.* Pag. 582 : *Et subito extrahens sicam, quam bajulavit, scil. Anelacium, ipsum continuo eviceravit.* Et pag. 613 : *Et insuper a singulis, puncius cultellis, qui dicuntur Anelati.* Vox Chaucero familiaris, quam *Skein* vocant, qui cum ista ædificant, pugnant, et cibos secant.

* Ab annulo seu anello, quo ea sica vel ejusdem capulus insertus gestabatur, sic dictum suspicatur Carolus de Aquino in Lexic. milit. [¹² Germanis *Laz* olim *Latus* significabat ; hinc *Anelacius* Schiltero est *Telumi adlaterale, Seitengewehr.* ADEL.]

* **ANELERE,** pro *Anhelare*, Gall. *Asper*er. Rymer. tom. 4. pag. 506 : *Et ad destructionem status nostri, et aliorum magnatum de genere nostro proditaliter Anelebat.*

ANELIA, Pugna, et dicitur ab *anelus*. Joannes de Janua, Papias [MS. Ecclesie Bituricensis. *Anelia*, id est *Agonia*.] *Anemalatus.* Vide *Anamelatus*.

* **ANEMO, UR.** [Anemone. DIEF.]

* **ANERE,** Senescere. Suppl. Antiquarii : *Anet, ἄνηρ, Senescit.*

* **ANERPENI,** Præstatio, cujus mentio inter alias fit, in *Charta Henrici reg.* Angl. ann. 1285. ex Reg. 92. Chartoph. reg. ch. 58. Vide *Hartlpenny*.

* **ANESIS.** [Gall. repos, relâchement. DIEF.]

* **ANESPERIUS.** [AGNISPERMA. DIEF.]

* **ANESUM.** [Anisum. DIEF.]

ANETA. Brevoiloq. *Aneta, avis quædam aquatica: Anetarius, masculus istius avis.* Aliud Gloss. : *Aneta, avis aquatica. Aneta, Ened.* Nostris *Anete*, Italis *Anitra*. *Anas femina.* Lex Salica tit. 7. § 6 : *Si quis anserem domesticum, aut Anetam furaverit.* Editio Heroldi habet *Anatam, Eccardi Annatam.* Vetus formula apud Pitheum in Gloss. Leg. Salicæ : *Similiter et porcellos habent, et unam vaccam, et duas Anethas a cæteris separant, et dat illis quotidie abundanter.* Lex Alaman. tit. 99. § 19 : *Aneta, gariola, ciconia, Monachus Sangall.* lib. 2. de Reb. Caroli Magni cap. 21 : *Cum vero falconem suum de Aneta velet extraire.* *Eneta*, pro *Aneta*, in *Capitulari de Villis* cap. 40. Vide *Specul. Saxo.* lib. 3. art. 51. § 1. et Albertum Stadensem pag. 1808.

* *Glossar.* Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Anette, anas, et quanart.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 345 : *Par esbatemente acheterent une Anette, et empris à jouer à y celle pour la gaigner par cellui, qui d'un fauchet lui coperoit le col et l'abatroit d'un pel, là où il avoit pendue, au lieu et place commune de ladite ville d'Amiens la Hautoye, là où communement l'en fait jeux et esbatemens.* Hæc fusius, quia etiam nostræ atatris sunt.

ANETAPICH, Accipiter qui anates mordet, in *Lege Bajuvar.* tit. 20. cap. 1. ubi Editio Heroldi cap. 28. *Anotapuch*, præfert. Vide *Accepto*.

* **ANETARIUM.** [Gall. enclos pour les canards. DIEF.]

* **ANETER,** Anas, Ital. *Anitra.* Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. Script. Ital. tom. 16. col. 582 : *Post assatum pullorum, capredum, vitelli, vel paveri, vel Anetris, vel aliarum rerum, secundum quod tempora currunt.*

* ANETRA. [Ut ANETER. DIEF.]

* ANETUM. [Alnus. DIEF.]

* ANETUS. Alnus, Gall. *Aulne*. Lieudæ majores Carcass. MSS : Item pro cargina de astis de Aneto. Ubi versio Gall. ann. 1544. habet : Pour charge d'aste d'Avet. Sed leg. Anet.

* ANEVELLE, Saxonibus, Jus exspectativa, seu paterno muneri succedendi. Gallice *Survivance*. Diploma Wilhelmi Imp. Principibus Brandenburgicis exspectativam succedendi in Saxoniae Ducatum largientis, apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 247 : Nos itaque memorati *Ducis grato et benigne concurrente aspectu, omnia bona sua . . . cum omnijure quod Anevelle dicitur . . . confirmamus*. Et pag. 248 : *Suplicantे siquidem nostro culmine dilecto Principe nostro Alberto Duce Saxonie, ut in omnibus bonis suis pheodalibus, quæ idem Dux a nobis et Imperio tenet, illud jus quod vulgariter dicitur Anevelle, illustribus viris Johanni et Ottoni Marchionibus Brandenburgen-sibus concedere dignaremur, etc.* [** Vide Haltausii Glossar. Germanicum in vocibus *Anfall* et *Angefælle*.]

* ANFELDTYHDE. Leges Adelstani Regis Angl. cap. 19. apud Brompt. de Purgatione per aquam calidam : *Et si An-feldtyhde sit, immergatur manus post la-pidem, vel examen usque ad Wrists. Ubi loci emendat juxta Saxonum Somnerus, Et si anfeal tihtle, uti præfert Concilium Grateleanum ann. 928. can. 8. i. si simplex accusatio fuerit. Accusatio-num enim erant apud Saxonos duæ genera, simplex scilicet et triplex. Simpli-cem vocarunt cum reus adjunctis sibi duobus aliis interponeret iuramentum, triplicem, quoties cum aliis quinque ju-raret una ; nisi Presbyter foret, qui simplicem una, triplicem autem bina (ut vocant) manu absolvebant. Haec idem Somnerus.*

* ANFELL, f. pro Germanico *Anfall*, Aggressio, impetus, invasio. Litteræ Rudolphi Imp. pro Ordinibus Styriæ ann. 1277. apud Ludewig. tom. 4. pag. 261 : *In beneficis autem molestiam, quæ An-fell vulgo vocatur, tamquam bonis et ho-nestis consuetudinibus adversantem peni-tus amovenus.* [** Vide *Anevelle*.]

* ANFERULA. [Amphorula. DIEF.]

* ANFIBOLUS. Vide *Amphimallus*.

* ANFIBULA. [AMPHITAPA. DIEF.]

* ANFORA, RTA. [Amphora. DIEF.]

* ANFORZINI. Vide mox *Anfusini*.

* ANFOURS. Computus ann. 1265. apud D. Brussel Tract. de Usu Feud. tom. 1. pag. 582 : *Pro viii. vii. iiiii. Anfours missis Domino Gaufrido de Sergnus per Templum in passagio S. Johannis, ann. LXII° III°. IIII. libras Turon. Et pro v^m. Anfours missis eidem Gaufrido in passa-gio S. Johannis, ann. LXIII° . . . II°. libras.*

* Genus monetæ esse suspicor ; idem quod mox *Anfuri*.

* ANFRACTA, Effractura. Gall. *Fracture*. Miracula S. Eparchii, tom. 1. Julii pag. 117. B : *Claudius faber nocte per Anfractam vitream in basilicam introiuit, argentum de ipso sepulcro furtim abstrahere voluit.*

* ANFRACTIVUM, Defectus in solvendo debitum. Charta ann. 1390. ex Tabul. Massil. : *In recolligendis debitis annuis que pensionibus varia sentiunt Anfractiva et dispensorum incommoda. Quod ex his series computi interrumpitur, fortasse sic dictum. Vide mox *Anfractus* 2.*

* 1. ANFRACTUS, Alveus, ramus, Gall. *Bras de rivière*. Charta ann. 1188. inter Probat. Hist. Lothar. tom. 2. col. 401 : *Specialiter autem eis damus Anfractum*

aqua sub castro, qui brachium sancti Eu-charii dicitur.

* 2. ANFRACTUS, Expensum, Gall. *Frais, dépense*. Comput. ann. 1488. inter Probat. tom. 4. hist. Nem. pag. 47. col. 1 : *Aita expensa facta per dictos dominos consules, . . . ut in Anfractibus anni lxxix. appareat.* In alio ann. 1489. ibid. pag. 49. col. 1 : *Prout in Fractibus ponitur.* Aliud ann. 1498. ibid. pag. 70. col. 2 : *Compota Anfractuum ordinariorum et extraordinariorum, ac solucionum corundem, etc. Frais ordinaires et extraordinaires, etc. in Comput. ann. 1534. ibid. pag. 130. col. 2.* Vide infra *Fractus* 1.

* 3. ANFRACTUS, Implicatio, Gall. *Embarres*. Catalog. MS. episc. Carnot. ex Tabul. ejusd. eccl. : *Philippus (filius Ludov. VI.) equitans per villam Parisiensem Anfractibus cuiusdam porci in-fra quatuor pedes sui equi tumultuantur ad terram prosternitur, et fracto collo lamenabilitatem expravit.*

* ANFRETRE. [Pigre. DIEF.]

* ANFRITICUS. [AURIFRIGIA. DIEF.]

* ANFURI, Moneta species, eadem quæ Anfours. Comput. ann. 1250. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 483 : *Pro ij m. lxvii. Anfuris, qui faciunt xxxij, marchias xvij den. et unum tertium.... Item pro xx. marchis et uno tertia Anfuri, qualibet marcha xix. lib. iiij. sol. Paris.* Neque *Anfuri* alii sunt quam

* ANFUSINI seu ALFONSINI, Moneta regum Hispaniæ. Liber censuum eccl. Rom. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 889 : *Archiepiscopus Toletanus pro ecclesia sancti Cerni (in MS. Cervini) x. solidos Pipionum, vel duos Anfusinos.* Et col. 898 : *xv. solidos Pipionum, qui valent ij. Alfonstos. Invent. ann. 1240. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 7. ad Hist. B. Chiara pag. 233 : Item unum Anforzinum et solidos sex Provenientes. Anfusini aurei, ibid. in not. ex Instr. ann. 1269. Vide supra *Alphonstos*.*

* ANGÆ. Vide *Angræ*.

* ANGAGIARE, Pignerari, pro pignore tradere, Gall. *Engager*. Locum vide in *Mulneragium*.

* ANGAJARECCIA OPERA, Eadem no-tione qua *Angarie*, Onera personis imposita. Charta ann. 1120. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1084 : *De mano de Sasso debet habere curia placitum, et guaitam, et albergariam, et allegamentum, opera Angajareccia, terra-ticum.*

* ANGANA, Mulctralia, in Glossario ad calcem Operum Nicolai de Clemangis edit. 1618 : *Angana, mulctralia, M. Gold. ; forte a Græco ἄγρα, vas conceptaculum. Dicitur ab angendo, id est, stringendo, quia cum portatur jugo.... stringit hume-ros. Sic Pithœo in excerptis Anger est spatarius, qui angit id est, stringit spa-tham.*

* ANGARALIS, Qui *Angariis* seu cor-vatis est obnoxius. Anonymous de Casib. infast. monast. Farf. ad ann. 1119. apud Murator. Antiq. Ital. med. ævi tom. 6. col. 289 : *Villanos quoque et Angarales nostros totius abbatiaz constitutimus in nostris manuariis operas, et huic con-ventui xenia temporibus statutis et oppor-tunitis exercere. Infra col. 295 : Angariales homines.*

* ANGARARIS, Eadem notione, apud eum. apud Murator. ibid. tom. 5. col. 829. ex Lib. censum eccl. Rom. : *Servis et ancillis, aldiis, aldonibus, Angararibus, etc. Vide *Angariales* et *Angarius*.*

* ANGARATHUNGI, [ANGARGATHINGI,

Longobardis, Juxta qualitatem per-sonæ] Vide *Garathingi*.

* ANGARDUS. [Angarius. DIEF.]

* ANGAREA, ut *Angaria*, Præstatio jumentorum vel plastrorum. Parag. inter regem et monast. Obasinæ ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 484 : *Item dom. noster rex seu ejus successores non poterunt, sine dictorum religiosorum consensu, in dicta terra pariagi indicere aliquam questam seu talliam voluntaria-riam, Angaream, parangaream, etc. Vide Angaria 2.*

* ANGARGNACO, Bajuvaris dicitur *equus deterior, qui in hoste utilis non est*, in Lege Bajuvar. tit. 18. cap. 10. § 3. cujus-modi sunt equi *angarii* destinati : unde forte vocis origo. [** Ab *Enger*, Germanis superioribus Carrus *angarii* desti-natus, quasi dicas *Karrengaul*. Nack veteribus Teutonibus erat equus vilior. Vide Naccus. ADEL.]

* ANGARI, Astandæ, hodie *Chapars*, apud Persas, Cursores publici, unde Græcis ἄγρα. Etymon a Chaldaica vel Syriaca lingua deducit Hensius. Bochartus ab Arabica ; alii vero, quod probabilius est a Persica. Persæ enim ejusmodi cursorum inventores sunt. Diodorus Sicul. lib. 19. Xenoph. Cyropa-d. lib. 8. Herodot. lib. 8. cap. 98.

* Hinc ignes, qui in signum accen-duntur, quia cursorum vices agunt. *Angari* nuncupantur, apud Barclæum tom. 1. Argen. pag. 16. edit. Lugd. Batav. : *Num tu vero in cuiusque collis jugo arbore non vidisti in longitudinem mali defixam, cuius apex in caveæ modum, ferro undique per radios precingente laxatur ? Annuente Potiarcho : Ha sunt, inquit, publicæ arbores ad idipsum consti-tute, ut ad regis imperium impositis in vertice facibus, negotii signum dent, quod illico oporteat per populum procurari. Et hos ignes *Angaros* vocant. Hispan. An-garo, Fumo datum signum.*

* 1. ANGARIA, ut habetur apud Paulum JC. vel *Angara* juxta Spelmannum, aliquando sumitur pro veredorum sta-tione, in quam divertunt cursores pu-blici, et ubi mutant equos, Græcis ἄγρατον.

* 2. ANGARIA, ut *Angaria* 4. Onera agris aut personis imposita. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 90. ex Cod. reg. 4621 : *Nullus presumat accipere ad feu-dum vel homagium seu jura, Angaria, realia et personalia, seu quælibet alia servitia perpetua.* [** Germanis olim *Nothwerke*, hodie *Frohne*. In Jure Argentor. I. 3. c. 389. apud Schilterum in Glossario pag. 48. occurrit etiam verna-cula vox *Engern*, pro *Angariis*. ADEL.]

* 3. ANGARIE, dicuntur, jumentorum vel plastrorum præstationes, et quidem per viam directam, ut *parangaria* alio-versum : in Lege 7. Cod. de Fabricensib. lib. 11. et in Lege 4. Cod. Theod. de Cursu publ. etc. quod pluribus docet Jacobus Gothofred. ad d. leg. 4. *Animaria in Angariam præstata*, in lege Wisigoth. lib. 5. tit. 5. § 3. Lex Bajuvar. tit. 1. cap. 14. § 4 : *Angarias cum carro fa-ciant. Carrarum Angaria, apud Mar-culfum lib. 1. form. 1. [Concilium Tre-vir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 248 : *Nobiles et domini terra-permittant homines suos dies festos ob-servare, et non compellant eos evictiones seu alias Angarias præstare.*] Vide *Par-angaria*.*

* 4. ANGARIE, præterea onera dicuntur, agris aut personis imposita. Gloss. Lat. Græc. *Angaria πεπιεργασία, ἀκονσία, ἐργασία*. Ugutio et Will. Brito in Vocab.

MS: *Angaria dicitur compulsionis, vel injusta coactio ab ango, is.* [Tabularium S. Florentii: Concessit eis aream ad surnum faciendum, in quo per Angariam coquet dimidia pars presentis burgi. Galli diceremus, *Un four banal*, in quo scilicet panem suum coquere tenentur burgi vel urbis incolae.] Breviloq.: *Angariæ sunt personalia servitia, quæ quis in persona sua implere cogitur, sive cum quis propriis sumptibus servit. Vel Angariæ sunt opera possessionibus imposita, sive cum quis sumptibus servit alienis vel in re sua, vel in equo, vel in asino, vel hujusmodi. Indictiones, opera, vel Angariæ, in Lege Wisigoth. lib. 12. tit. 1. § 2. Ita Capitula Caroli Magni lib. 1. cap. 81. [** 75, et Capit. ann. 789. c. 79.] lib. 7. cap. 367. [** 467], Capitul. Caroli Calvi tit. 23. cap. 14. [** Epist. Episc. ann. 858.] Chartæ Alemannicæ Goldasti cap. 42. etc. Occurrit hac notione passim apud Scriptores, et in veteribus Tabulis. [** Vide Capitul. Sicardi Princip. Benevent. ann. 886. ap. Cancian. vol. 1. pag. 269. cap. 14. ibique notata.] Hinc*

5. ANGARIA, pro qualibet [coactione,] vexatione, injuria, animi anxietate. [S. Bernardus Epist. 258. edit. 1690. col. 259: *Inmolavi de sinu meo cari pignoris hostiam; et non in Angaria, fateor, sed in voluntate mea parus voluntati, quæ quos vult Angariat.*] Guntherus lib. 2. Liguini:

Hujus ab antiquo Comitatum in finibus urbis,
Solus ab Angariis Italorum pano solutus,
Præsidio Ligurum Guido Blandratensis habebat.

Goffridus Vindoc. lib. 3. Epist. 38: *Melius vobis dicent Fratres nostri, qui Angarias portaverunt.* Matth. Paris: *Legentibus innotescit, quot Angarius et injurias nos miseris Anglos exagitat Curia Romana.* [Miracula B. Stanislai Canon. Regul. Maii tom. 1. pag. 782. C: *Eadem Agnes cum in magna Angaria fuit a quadam creditore pro debito centum florinorum; fecit votum ad sepulcrum pii P. Stanislai.*] Vide Gregor. Mag. lib. 1. Epist. 59. 68. *Angaria mentis*, apud Burckhardtum de Casib. S. Galli cap. 13. [et Henricum Huntindonensem tom. 8. Spicil. Acher. pag. 183.] [** *Angaria, Bedrukinisse, Ungelt*, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. *Angaria, fem. prim. i.e. tristitia, etiam angaria dicitur compulsionis, injusta coactio*, in Gemma Gemni. De voce *Ungelt* vide Haltausii Gloss. Germ. col. 1933. Veteres rythmi memoriales:

Ungeld Angaria, post hec precaria Bede.]

ENGARIA, pro *Angaria*, occurrit apud Fulbertum Carnotensem Epist. 14. 110.

[** **ANGUEIRA.** Idem. Privileg. Alfonsi I. Portug. Regis in Elucidar. vol. 1. pag. 116: *Qui cavallo alieno cavalgar, pro uno die pectet 1. carneiro, et si magis, pectet las Angueiras, pro uno die VI. den. et pro una nocte 1. sol.*

[** **6. ANGARIAE,** Quatuor tempora, seu triduana illa jejunia, quæ singulis annis quater celebrantur. Cur ita dicta sint præclare docet Mabillonius pag. 79. Itiner. Germanici: Iisdem quatuor temporibus inquit, subditus qui que in Germania persolvunt census suos, quos *Angarios* vocant. Hinc Quatuor tempora vulgari nomine *Angariae* appellantur. Hanc eamdem ob causam stata quatuor tempora nundinarum vocarunt *Angarias*. De B. Andrea puero a Judæis trucidato in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 465: *Quamvis enim singulis Angariis, id est, statis temporibus nundinarum, quibus merces aut vecturæ ibant, aut redi-*

bant, frequens hac esset transitus; haec tamen, et non alia Andreæ fuerunt fatalis. Hinc hi duo versus in Anecdota Martenianis tom. 4. col. 766. ad designanda Quatuor anni tempora:

Dat Crux, Lucia, Cineres, Carismata Dia,
Ut sit in Angaria quarta sequens feria.

* *Charta ann. 1444. apud Bern. Pez. Anecd. part. 3. pag. 295. col. 1: Annua tim singulis quatuor temporibus, qualibet videlicet Angaria, quinque libras denariorum prædictis præposito, decano et canonici tradere et assignare (judex) teneatur.*

[** **7. ANGARIAE,** Equestris sella vel canis, quæ graviorum criminum rei in ignominia et dedecoris notam, ex veteri consuetudine seu etiam lege apud Germanos et Francos recepta, gestare cobebant de Comitatu in proximum Comitatum. Nobiles canem, plebei sellam, humeris alias ferebant: postmodum Magnates majoris confusionis causa sellam etiam portare compulsi sunt. Has infamiae notas *Angarias* dixerunt, quod nonnisi magna vi et animi dolore deferrentur. Charta Frederici II. Imp. pro Ecclesia Tullensi inter probations Hist. Tull. pag. xxxiii: *Quærimonia præfati Episcopi compatientes... præfatos malefactores ad præsentiam nostram commoveri fecinus, qui venientes juxta Varkiarum per militare unum ab urbe Angarias ferentes, veniam postulant, usque ad pedes Arnaldi Episcopi Tullensis qui nobiscum aderat, ipsas Angarias deposituerunt et X. libras argenti pro capitalibus ablatis Arnaldo Episcopo restituierunt. Vide Sella 2. et Canis.*

[** De etymo vocis vide Wachter. in Glossar. in voce *Angariare*. ADEL.]

* **ANGARIABILIS,** Anxifer, perniciosus. Charta ann. 1267. apud Bern. Pez. tom. 6. Anecd. part. 2. pag. 114. col. 2: *A jugo temporalis vexationis et Angariabilis incommodi liberandam, etc.*

[** **ANGARIAGIA,** pro *Angaria* 2. apud Rymerum tom. 12. pag. 702. col. 2: *Vestigalia, pedagia, Angariagias, custumas, etc.*

ANGARIALES, qui *Angariis*, seu corvatis, obnoxii sunt. Bulla Sergii PP. apud Ughellum tom. 1. pag. 707: *Massaritus, tributaris atque Angarialibus. Angariales terra*, in Charta Arnulphi Imp. apud eundem Ughell. tom. 3. pag. 706. censui obnoxiae.

ANGARIALIS, Tractoria ad cursum publicum, pro animalibus, quæ in *Angariam* prestabantur, uti habet Lex Wisigoth. loco laudato. Acta Concilii Arelatensis: *Quoniam Lucianum, Capitonem, ... et Nasutum Episcopos... dignitas ejus (Constantini Imp.) ad lares proprios venire præcepit, Angarialem his cum annonaria competenti usque ad Arelatensem portum... deditimus. Angarialem copiam, habere dicitur in leg. 4. Cod. Theod. de Cursu publ. cui facultas datuor angariis seu cursu publico uti, quæ facultas per tractoriam conceditur.*

1. **ANGARIARE,** ἀγαρέειν, Compellere, vel injuste regere, Uguioni. Glossæ Isidori: *Angario, cogo.* Hac notione utitur Interpres Matth. cap. 5. S. Augustinus Epist. 158: *Cum ab eorum hominum necessitatibus vaco, qui me sic Angariant, ut eos nullo modo liceat evitare, nec contemnere oporteat.* Auctor libri de Disciplina scholarium, qui falso Boëtio adscribitur, cap. 6: *Expeditis his, quæ ad scholaris eruditioem digesta sunt, dilucidandi moderatione observata, nec Angariare lectorem sermonis brevitate cura-*

mus, nec dilectione confundere. Petrus Chrysolog. serm. 38: *Angariare hominem suis actibus occupatum.* Paulus Warnefrid. lib. 3. de Gestis Langob. cap. 6: *Nemo aliquem injuste Angariabat, nemo vexabat.* Vita S. Fursei Confess. n. 16: *Et ad eum inquirendum tres sibi sagaces viros Angariavit. Ingulphus pag 895: Clericos Pegelandenses Angariabant et perangariabant.* Forte scriptis parangariabant, spectavite Parangarios, de quibus suo loco: utitur præterea Thwrczius in Petro Rege Hungar. cap. 35. et in Maria, in Praefat. [Retinendum perangariabant in citato Ingulphi loco, neque corrigendum parangariabant, ut suspicatus est D. Cangius: vox enim perangarii non minus in uso fuit, quam vox parangarii: cujus ne unum quidem exemplum refertur suo loco, ad quem hic remittit Vir Cl. sed nos ibi, Deo dante, perangariarum exempla referremus.]

2. **ANGARIARE,** Deferre, carro vel equo vehere [ex debite præstationis servitio.] *Charta Grodegangi Episcopi Metensis ann. 765. apud Meurisium pag. 168: Debent.... avenam de silva, quæ ad vilam Isinburc pertinet, ad Paternivillam Angariare. Infra: Debent forenum secare, et in horreum ducere, torcular verere et æquare, Angariam usque ad flumen Saræ, aut pro redemptione 10. denarios.*

ANGARIARIUS, Angarii et operis obnoxius. Lexicon Gr. Reg. Cod. 930: "Αγγαρος, ἐργάτης, ὑπηρέτης. Vetus Gloss: *Angariarius, qui agrum locat ut Angariam accipiat.* In MS. scriptum est *Angarianus.* Hinc emendanda Glossæ Isidori, in quibus perperam editum *Angaria avianus*, pro *angarianus*, vel *angariarius*. Hac notione vocem hanc usurpant Constitutiones Siculæ lib. 2. tit. 32. lib. 3. tit. 20. 39. *Angararii et Extaliati*, in Charta Guillelmi Regis Siciliæ ann. 1179. apud Ughellum tom. 7. pag. 704. in alia ann. 1296. pag. 714. 715. *Angareni et Angararii* dicuntur, quos diversos fuisse ab extaliatis, docet. Ubi Statuta MSS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 63: *Et tuit li home de la cité seront os jors mais Engaraire, c'est assaver qu'il laboureront continuallement, etc.* Cap. 188: *Qui soit de vile condition, villain, ne Engaraire.*

* **ANGARIATIO,** Difficultas, Negotium. Gall. *Peine, Travail.* Acta ad Conc. Pisani. ann. 1409. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 618: *Ipsæ (archiep. Toletanus) in minoribus constitutus, semper laboravit indefesse Angariationibus jugibus diversas peragrando provincias, ut haberetur unio in ecclesia sancta Dei.* Vide Angaria 4. [** Melberi Vocabularius: *Angariationes, Zwingniss, ut dum nobiles subditis varia servitia imponunt, Frondienst.* Charta Annae Ducissæ Sles. ann. 1319. apud Gerck. Fragm. March. p. 3. pag. 42: *Curiam cum tribus manus.... absque precaria, equo pheoda i et simpliciter absque omni servitu Angariatione seu infestatione perhenniter cum libertate perpetua obtinendo, etc.*]

* **ANGARIATOR,** [Gall. huissier. DIEF.]

* **ANGARIATUS,** [Angaria. DIEF.] **ANGARIUM,** definitur *Equicinium, et officina, ubi equi sufferrantur, in Wicbild.* Magdeburg. art. 125. Breviloq.: *Angarium est locus, ubi sufferrantur equi, ab angulo, vel angusto, vel ango, is, unde*

Faber in Angario amnecit babata gumpha.

Belgis nostris *Angar*, est locus, seu ædificium quodpiam desuper tectum,

cætera pervium, cujusmodi sunt equicinia, in vicis et plateis: sic autem appellatum videtur, quod in ejusmodi ædificiis asservantur equi angariales, et ad cursus publicos destinati. Gall. *Hangar.*

ANGARIUS, Ugutioni. Joanni de Janua, et Willelmo Britoni, *Pedellus, compulsor injustus, exactor*. Vide *Inhibitor.*

* Ex eod. Willelmo in Cod. reg. 521. et alias Anonymi Gloss. Bibl. leg. *Beddellus pro Pedellus.*

ANGARI, in Constit. Neapolit. tit. 47. iidem qui *Angarii*. Ranfridus JC. qui scribebat anno 1215. ut ipsem testatur: *Angarii sunt qui servitum faciunt propriis expensis, puta tot operas in septimanâ: et sic vulgariter dicuntur in multis partibus Angarii. Et tales villani, qui de personis faciunt operas, vocantur vulgariter Angarii.*

ANGARIZARE, Compellere, injuste exigere, vel *Angariam facere*. Will. Brito in Vocabular. Eddius Stephan. in Vita S. Wilfridi cap. 7: *Dona mihi maxima promittentes, si te subterfugientem Episcopum Angarizarem, et ad sedem Apostolicam tendentem retinerem.*

ANGARIZATOR, in Vita S. Castrensis Episc. cap. 2. Tortor.

* **ANGEDULA** [Ficedula. DIEF.]

ANGE, *Nomen montium cum coronis*. Papias MS. Vide *Angræ.*

* **ANGEFEL**. Charta ann. 1285. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 426: *Nos Johannes Conradus et Johannes dicti de Plate, cum vera protestatione recognoscimus et fatemur, quod nos B. Mariae V. et B. Nicolao in Jerichau ad usus dominorum ibidem Deo famulantum vendidimus quicquid jure hæreditario, sive modo successorio, quod dicitur in Teutonico *Angefel*,... contingere potuerit in futura. Vide Anevelle.*

ANGELICA CARRUCA. Vide *Carruca*, Vehiculum.

ANGELICA VESTIS, Habitus Monachicus. Florentius Wigorniensis de Gregorio VII. PP.: *Quia finem vitæ suæ aspiciebat, et tacito induebat se Angelicam Vestem, etc.* Willelmus Abbas Metensis Epist. 5: *Multi etenim tales, sub Angelico Habitū delitescunt, quorum sic misera est conversatio, tantaque vitæ perversitas, etc.* Anonymus in Vita sancti Pauli Virdunensis num. 5: *Votis itaque omnium, cum benedictione Patris Monasterii, Angelicum Schema induit*. Ἀγγελικὸν σχῆμα, in Euchologio Græcorum pag. 499. et in Vita S. Nili junior. pag. 112; τὸ ἀγγελοπρέπειαν τὰ πανάγια τὸ σχῆμα, in Martyrio Bacchi junioris pag. 86. 119. Passim Scriptores Grecoi. Hinc ἀγγελικὴ ἄκολουθα, in eadem Vita S. Nili junioris, Ordo ad habitum angelicum induendum. Monachorum autem habitus, *Angelicus* appellatur, quod et ii dicantur *Angeli* à SS. Patribus, eorumque vita *Angelica*. Et quod vivant *Angelice*, et sint in carne sine carne, ut loquitur S. Hieronymus Epist. 7. Carmen de Laude vitæ monasticæ:

Comparo gyranit solemniter omnia celo:

Insuper Angelicis comparo Spiritibus,
Qui semper sanctus triplicata voce resultant:
In terris Monachi quod modularunt idem.

S. Eucherius de Laude eremiti, sub finem, de Monachis Lerinensibus: *Incessu modesti, obedientia citi, occursum taciti, vultu sereni, prorsus ipsa protinus contemplatione Angelicæ quietis agmen ostendunt.* S. Eulogius in Epist. ad Willesindum Episcopum Pamphilon: *Quid referre de Sanctorum virtutibus lingua potest mortalis, qui in terris positi Angelice vivunt,*

*et qui licet inter homines conversentur, propositum vero gerunt celeste. Sanctimonialium Angelicum ordinem vocat Concilium Forojuliense ann. 791. can. 12. S. Antiochus in Epist. ad Eustachium: Τοῦτο δὲ μόνον λέγω, δτὶ ὡς ἀληθῶς ἔσαν ἄνθρωποι θεῖοι, εἰγότες ἀνθρώπους αὐτοὺς καλεῖν, καὶ μὴ ἀγγέλους. Idem homilia 14: Ἐξαρέτως δὲ τημεῖς οἱ τῶν κόσμου ὅπῃσεν ἀποταξάμενοι, καὶ τὸν ἀγγελικὸν βίον επαναρρύψουν. Hinc Monachorum *Cœlestis vita* dicitur S. Hieronymo Epist 41. et in Vita S. Pauli Eremitæ. Adde Homil. 105. Charta Friderici Ducis Bohemiae ann. 1186. apud Boleslaus Balbinum in Hist. Bohemiae pag: 217: *Ego Fridericus cupiens assiduis in precaminibus in futuro connumbrari ejusdem loci fratribus qui die nocte que a laude Dei nec momento, cessantes sanctis æquales esse probantur Angelis, etc.* Vide Georg. Pachymerem lib. 11. cap. 22. et quæad Euchologium adnotavit vir doctissimus Goarus pag. 517; nos etiam ad Alexiadem de ea re egimus.*

Angelicum vero habitum sumere dicebantur morituri Laici, qui prius quam vita excederent, Monachis indumentis indui postulabant, ut oratione Monachorum essent participes; eorumque ad id nomina in Calendario, seu Necrologio, scriberentur, ut annotat S. Anselmus lib. 2. Epist. 21. Cujus moris exempla proferunt præter Græcos Scriptores seu Byzantinos, Luitprandus lib. 3. cap. 5. Leo Ost. lib. 1. cap. 44. lib. 2. cap. 91. lib. 3. cap. 98. (al. 40.) Petr. Diac. lib. 4. cap. 72. Aimoin de Mirac. S. Benedicti lib. 4. cap. 3. Ordericus Vitalis, pag. 594. 627. 716. 787. 788. Caesarius lib. 2. Miracul. cap. 16. lib. 7. cap. 8. lib. 12. cap. 2. lib. 22. cap. 15. Fragmentum Hist. Andegav. cap. 5. tom. 10. Spicileg. Gesta Dominor. Ambasiensium cap. 4. n° 8. Historia Monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 3. 32. Heremannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis, etc. Vide *Monachus ad succurrendum*.

* **ANGELICANUS**. [Moneta dicta angelot. DIEF.]

ANGELICI, Hæretici, qui Angelos ut Deos colebant: de his Epiphanius et Augustinus lib. de Hæresibus. [** Isid. Orig. lib. 8. cap. 5. sect. 18.]

* **ANGELICUS**. [Gall. d'Angleterre. DIEF.]

* **ANGELIUM**, *Annuntiatio*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Occurrit præterea in Glossar. Lat. Ital. MS. Vocabul. compend.: *Angelium, Annunciatione.*

* **ANGELOTTI**, Moneta species. Hist. Monast. S. Laurentii Leodiensis apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1160: *Ipse siquidem Abbas obtulerat domino nostro centum Angelottos aureos.* Vide in *Moneta* sub Henrico VI. Angliae Rege.

* **ANGELOTUS**, diminut. ab Angelus nostris etiam *Angelot*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg.: *Item, ymago unius Angeloti, portans quandam modicam particulam capitis S. Johannis Baptiste.* Aliud ann. 1376. ex ead. Bibl.: *Caput B. Clementis in quodam vase argenti deaurati repositum, cum quatuor parvis Angelotis.* Nostri *Angele* dixerunt pro *Ange*. Vita J. C. MS.:

Angèles, Arcangeles plus de cent.

* **ANGELULUS**, ut *Angelotus*, Puer in habitu angeli. Ordinat. MS. eccl. Camerac. ad diem Paschæ fol. 48: *Qui (episcopus) interim paratus alba, stola, cappa, mitra, cyrothecis et cambuca, occurrat processio, præcedentibus Angelulis.*

1. **ANGELUS**, Legatus, Nuntius, etc.

Græc. ἄγγελος. Gloss. MS. Regium: *Angelus, nuntius, gaudium*. Martianus Capella lib. 2. de Genio: *Et quoniam cogitationem arcana superæ annuntiat potest, etiam Angelus poterit nuncupari.* Ekkehardus junior de Casib. S. Galli cap. ult.: *Angelus Imperii.*

2. **ANGELUS**, Vexillum præcipuum apud Imp. Occidentales, quod S. Michaelis effigie insigniretur. Wittkindus lib. 1. de Gest. Saxon.: *Imperatore in primis, mediis, et ultimis versantem videntes, coramque eo Angelum, (hoc enim vocabulo effigie signum maximum erat insignitum) accepérunt fiduciam magnamque constantiam.* Lib. 3: *In quinta (acie) quæ erat maxima, et dicebatur Regia, ipse Princeps vallatus lectis ex multis militum milibus, alacrique juventute, coramque eo Angelus penes quem victoria, denso agmine circumseptus, etc.* Eadem habet Conradus Urspergensis pag. mihi 222. Apud Græcos Imperatores sequioris ævi, inter varia quibus in cæremoniis Palatinis et Ecclesiasticis utebantur, vexilla, primum etiam fuit, quod τὸ Αρχιεπιστήμα, seu S. Michaelis, appellabat, ut auctor est Codinus de Offic. cap. 6.

3. **ANGELUS**, Titulus, quo summi Pontifices, aliquie Episcopi compellari solebant. Justinianus Comes, postea Imperator, in Epistola ad Hormisdam PP. *Comperimus... ad Angelum vestrum hinc discedentes iter arripuisse.* Infra: *Quamobrem etiam et a viris reverendissimis Episcopis,.. ab Apostolatu vestro ad nos Angelus vester destinare dignetur.* Relatio Archimandritarum Syriæ ad eumdem Hormisdam post. 22. Epistolam ejusdem Pontificis: *Quoniam Deus et doctorem, et medicum animarum constituit vos et vestrum Angelum, etc.* Ita in Synodo adversus Tragedias Irenæi cap. 173. 302. Libellus Porphyrionis, Diaconi Alexandrini ad Leonem I. PP. in Concilio Calchedonensi Act. 3: *Δέομαι τῆς ιμετέρας ἀγγελικῆς στρατηγίας κατεληθεῖ με. Angelica sedes vestra*, in Epistola Episcoporum Dardanis ad Gelasium PP. Hinc *Coangelici* dicuntur summi Pontifices. Anastasius Biblioth. in Praefat. ad Synodus VII: *Domino Coangelico Joanni Pontifici summo et universali Papæ, etc.* Idem in Vitis PP. pag. 216. et alibi non semel hocce epitheto donat summos Pontifices. Concilium Romanum anno 858. dicitur actum *anno Pontificatus sanctissimi ac Coangelici et universalis quarti Papæ Leonis septimo*: ut Concilium aliud Romanum ann. 877. a Domino ei Coangelico Papæ. Adde Annales Francor. Bertinianos ann. 868.

Sed id etiam epitheti datur interdum ipsis Episcopis. Vetus Charta apud Rubrum lib. 5. Histor. Ravennat: *Dum resideret ibidem Honestus Coangelicus Archiepiscopus S. Ravennatis Ecclesiaz, etc.* Adde pag. 257. Apud Lambecium lib. 5. de Cæsarea Bibliotheca pag. 124. ἀγγελικὸν epitheton tribuitur Joanni Tranensi in Apulia Episcopo: quomodo apud Palladium in Historia Lausiacæ cap. 48. Theodosius M. ὁ ἐν ἀγγέλοις ἀριθμούμενος dicitur. Extat Anastasii Sianitæ Patr. Antioch. ἀπόδεεις, ὃ μέγα καὶ ἀγγελικὸν τὸ Ἀρχιεπαρχὸν ἀξίωμα. His porro titulis insigniuntur summi Pontifices et Episcopi, quia in Apocalypsi Sacerdotes *Angeli* appellantur, et per *Angelos* intelliguntur: et, ut ait S. Remigius Remensis Episcopus in Epistola ad Falconem Tungensem, *sub vocabulo Angelii traditur actionis forma Pontificis*. Isidorus Hispanensis in Epist. ad Massenum

Episc. : In Angelo Ecclesiae Præpositum utique, id est, Sacerdotem ostendit.... Joannes Evangel. etc. Joannes VIII. PP. Epist. 292 : Sacra Scriptura Sacerdotes Domini aliquando Angelos nominat. In VIII. Synodo can. II. Episcopi dicuntur ferre τὸν ἄγριον καὶ οὐπάνιον ἐπαρχόν. Denique Ricalfus Suessonensis Episcopus in Constitut. ann. 889. ad Presbyteros : Ad vos enim plebiū pertinet cura et sollicitudo, et ex vobis pendet eorum salus, utilitas, atque animarum profectus. Scriptum namque est de vobis : (Malach. 2.) Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et legem ex ore ejus [requirunt], quia Angelus domini exercituum est. Angelus namque Latino eloquio nuntius dicitur : et vos quidem Angelorum ministerium explicatis, quando vestras plebes instruitis atque docetis.

* Et abbates ita nuncupati, ut discimus ex Charta ann. 956. apud Murator. tom. I. Antiq. Ital. med. ævi col. 165 : Leone Christi famulo, religioso presbitero et monacho, et pro divina clementia Coangelico abbe ejusdem monasterii (de Sublaco).

¶ 4. ANGELUS. Sic vulgo appellatur Salutatio Angelica quæ matutina luce, meridiana et serotina ad campanæ pulsum recitat. Hujus institutione, quæ primum ad pulsationem ignitæ coœpit, S. Bonaventuræ acceptam referunt nonnulli, alii vero, quod verisimilius est, Joanni XXII. PP. Concilium Senonense ann. 1347. cap. 13 : Præcipimus, quod observetur inviolabiliter ordinatio facta per S. M. Joannem PP. XXII. de dicendo ter Ave Maria tempore seu hora ignitæ. Statuta D. Simonis Episc. Nanneti. apud Marten. tom. 4. Anecl. col. 962 : Præcipimus, ut ipsi faciant hora consueta pulsari campanas in Ecclesiis suis ad ignitæ, Gallice Couvrefeu, et præcipiant parochianis ad pulsationem hujusmodi dicere genibus flexis verbum salutationis ab Angelo gloriæ Virgini Marie Ave Maria : et ex hoc lucrantur decem dies indulgentie. Verum ubi crevit pia hujusmodi institutio, auctæ pariter et indulgentie. Synodus Biterr. ann. 1369. apud Marten. tom. 4. Anecl. col. 660 : Item, simili modo ordinant quod de cetero in aurora diei pulsetur tribus ictibus cum batallo majoris campanæ, et quilibet audiens, cuiuscunq; status fuerit, dicat ter Pater noster et Ave Maria, et cuiuslibet dicenti, de Omnipotenti Dei auctoritate et nobis attributa, damus et concedimus XX. dies indulgentie in remissionem suorum peccaminum. His tandem ex auctoritate summi Pontificis ecc. indulgentiarum dies accesserunt, cum a Ludovico XI. an. 1472. ut ter in die Angelus diceretur, præceptum fuisse, quod hactenus pie et religiose est obser-vatum.

5. ANGELUS. Nummus aureus Francicus. Vetus Regestum : 7. Febr. 1340. fieberant Angeli fini, ponderis 33. et 2. tert. 23. Aug. 134. Angeli ponderis 33. et 1. tert. Vide infra v. Moneta.

6. Angelorum ignota nomina fingi vel nominari vetat Concil. Laodic. can. 35. Sola enim Michaëlis, Gabrielis et Raphaëlis agnoscit Ecclesia. Capitulum Aquisgran. ann. 789. can. 16. lib. 1. Capit. cap. 16. Synodus Romana sub Zacharia PP. Quibus interdum Uriel adjungitur. Vide Rhenanum lib. 3. Rer. German. pag. 149. Altaserram ad Ferrandum Diac. pag. 124. Stephan. Baluzium ad lib. 1. Capitul. cap. 16. etc.

* 7. ANGELUS. Piscis genus, nostris etiam Ange. Tract. MS. de Piscibus ex

cod. reg. 6838. C. cap. 40 : Squatinam nostri, Massilienses, Galli, Ligures Angelum vocant, a similitudine angelii picti, cum aliis expansi.

* ANGENA, glandule, Gloss. Jæckii et Gloss. cod. reg. 7844. Ibidem infra : Anguina, glandula.

* ANGENINA, Moneta Lotharingica, cujus 8000. faciunt marcam. Vide Bodin. de Republ. lib. 6. cap. 3. pag. 661. edit. Paris. ann. 1577.

* ANGENS, Anxius. Translatio S. Athanasii Episcopi Neapol. apud Muratorium tom. 2. part. 2. col. 1074 : Intra paucos dies desideratum lumen restituit pueru, et patri Angenti reddidit consolationem.

* ANGENTER, Astringenter. Cath. As-tricte, anguste.

ANGER, pro Armiger, Gloss. Isid. : Anger, spatharius, qui angit, i. stringit spatham. Joan. de Janua : Anger, spatarius, ab ango, eo quod angenter, i. stricte spata teneat. Vel hic Anger, i. cruciator. Vel Anger, genus serpentis, quod angu-lose et tortuose incedat; unde versus :

Anger angit gladios, serpens est, et cruciator.

* ANGERIARI, Ominari, præsigare, Devinar, Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Verum leg. Augurari.

* 1. ANGERIUS, Vectigalium exactor; quia angit, sic dictus. Charta ann. 1215. de pedagio salis et lesdæ civit. Avenion. ex Bibl. reg. : Mandaverunt quod lingua illa, quæ percipiebat ab Angeriis in denariis, ab hora nona diei Veneris usque ad horam nonam diei Sabbati sequentis, et civibus et extraneis sit in perpetuum remissa. Vide Angarius.

* 2. ANGERIUS, f. Uncus, Gall. Croc. Correct. stat. Cadub. cap. 48 : In omni regula Cadubrii sicut de bonis communis Cadubrii schalle duæ et quattuor Angerii, et in plebe quattuor schalle et Angerii quatuor, ut occurrente casu ignis melior possit fieri defensio. Vide Angistrum.

* ANGETUM, Palitii aut aggeris terrei species videtur, quo ager a transeuntibus defenditur; sic dictum, quod viam coarctet. Stat. Genuens. lib. 6. cap. 14 : Si inter terras duorum aderit via publica, et ambo convenerint de faciendo, vel quod alter faciat Angetum super dictam viam, possint illud facere; dum tamen sit altum a plano viæ ad minus per palmos decem octo. Aliud sonat Anghet, in Lit. remiss. ann. 1443. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 285 : Le suppliant fut par eulz mis en ung Anghet, en tel point que il cuidoit que iceula compaignons le deussent tuer ouid hostel. Ubi pro Angulo, loco secreto usurpari videtur. Vide Infra Anglare.

* ANGHIO, Anthrax, bubo, Gall. Charbon, Bubon. Miracula S. Humilianæ tom. 4. Maii pag. 406 : Juvenis quidam... patiebatur infirmitatem in femore, quæ vulgo dicitur Anghio, physice dicitur Bubo, tam periculosam quod oculis humanis as-picientibus apparebat nimis horribilis, et erat inflatum femur. Vide Anguen.

ANGIA, Isidoro in Gloss. Ferrum buculæ scuti. Papiræ : Ferrum intra buculam scuti. [Grævius pro Angia, censem scribendum Ancile : quod vide.]

* ANGILDUM, Simplex gildum, aut We-regildum, seu simplex valor hominis vel rei alicuius, compensatio pro simplice rei vel hominis estimatione; ex Saxonico a n. una, et gild, soluto, pretium, compensatio; ut twigildum, compensatio duplex: trigildum, compensatio triplex, etc. Leges Inæ Regis cap. 24. apud Bromptonum [[¶] in Saxon. 22.] : Si tuus Genereat, id est, colonus, vel villanus furatus fuerit et amittas eum, si habeas ple-

gium, admoneas eum de Angildo: si tu non habeas, redde tu Angildum, et non sit ei in Aliquo remissius. Adde leges Alvred. cap. 7. 11. [[¶] in Saxon. 6. et 9. § 1.] Vide Gildum.

* ANGILLA, Serpentina, ab angue. Papias MS. Ecclesie Bituricensis.

* ANGLOPA. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 103 : Hoc enim (remedio) solo utendo non solum egilopas, sed etiam Angilos, diurnas scio fuisse curatas. Ubi Glossæ : i. e. duratas. Vide Egilopa.

* ANGIMA. [Angina. DIEF.]

ANGINA, Taberna, in Glossis Arabico-Latinis, an Tabera? nam Anginx, tubera porcorum vocantur. [[¶] Ita legitur in Gloss. cod. reg. 7644.]

* ANGISTRUM, Hamus, Ugutioni; ex Greec. ἄγκιστρον. Est etiam instrumentum chirurgorum, apud Isidorum lib. 4. cap. 11. apud quem ancistrum restituit Vossius.

* ANGITUDO, Anxietas, ab ango, vel anguis, quia in diversa se torquet. Papias in MS. Bituric.

* ANGLA, ἄγλη, ὁ Νέσιος, Mensa triangularis, in Supplemento Antiquarii. [[¶] Vulcanius ad Gloss. Lat. Greec. legere jubet Anglones.]

* ANGLARE, Aurire. Gloss. Bituric. Forte Antliare, ab Antlia, Haurire.

* ANGLARE, ANGLARIUM, Angulus sive exterior, sive interior, Gall. Angle, coin. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 8. Hist. Nem. pag. 195. col. 2 : Murus iiiij palmarum procedens de directo a muro portalis de Arenis versus murum canalis, taliter quod a dicta parte canalis faciat Anglarium ad modum turris. Ibid. pag. 196. col. 1 : Continuando usque ad edificium magnum P. Garini... usque Anglare, et a dicto Anglari usque ad edificium dicti magistri Petri perficiatur. Anglet, eadem notione, nostris. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 298 : Quand ilz furent comme pour passer un mur,... en un Anglet d'icellui mur, etc. Froissart. 8. vol. cap. 17 : Adone l'escuyer me tira en un Anglet de la chape du chastel d'Ortais. Hinc s'Angler, iisdem, pro In angulo recedere, se se abdere. Gall. Se retirer, se cacher dans un coin. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1 :

Un enfant ot en cor n'agaires,
Dedens sa chambre s'en Angla,
Se le mourdré et estrangla.

Unde et Anglée, pro Secessus, locus abditus, Gall. Coin, lieu retiré, in Vitis Patrum MSS. :

En une parfond vallée,
De l'one part en une Anglée
Estoit uns espinois crueus.

Vide supra Angetum.

ANGLESCHERIA, [Nativitas Anglicæ.] Vide Englescheria.

* ANGLIA, ICA. [Anglorum terra. DIEF.]

ANGLIATA, Angulus. Testamentum Sisnandi Comitis Conimbricensis apud Brandaon. tom. 5. Monarchia Lusitanæ pag. 276 : Et in illa Angliata sub Castello S. Eulalia duas villas ad integrum.

* ANGLICUM opus. Liber anniversario-rum Basilicæ Vaticanæ apud Joan. Rubeum in Vita Bonifaci VIII. PP. pag. 345 : Quinque aurifrigia, quorum tria sunt de opere Cyprensi, et unum est de Opere Anglicano, et unum est ad Smaltos, etc. Leo Ost. lib. 2. cap. 33. (al. 34.) : Loculus ille mirificus... argento et auro gemmisque, Anglico Opere subtiliter ac pulcherrime decoratus. Ubi quidam perperam restituunt anaglio. De Anglorum porro in artibus solertia,

sic Gesta Guillelmi Duci Normann. et Regis Anglic. pag. 211 : *Anglicæ nationis feminæ multum acu et auri textura, egre-gie viri in omni valent artificio.*

¶ **ANGLICUS**, Anglice monetae species in Vita S. Donatiani Episcopi : *Filum argentum duos Anglicos valentem, pro munere tibi apportabit.*

¶ **ANGLOBES**, ποτάνου ελδος, Placenta. Suppl. Antiquarii.

¶ **ANGLUM**, *Anglus pro Angulus*, Gall. Angle, Coin. *Angulus terræ*, apud nos-trates *Coin de terre*, *Morceau de terre*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. ex Bibliotheca D. Abbatis de Rothelin, fol. 43. v° : *Symon in tempore Henrici Regis senis tenuit viij. acras... et ibi unum An-gulum de defenso præoccupatur et clausum extra defensum.*

* **ANGLUS**. [Gall. angle : « *Angulus, non angus.* » App. ad Probum, Meyer, text. bas latins. (1. l. 10.)]

* **ANGMAN**. [AGRIMONIA. DIEF.]

¶ **ANGOISSOLI**, Publicorum usurario-rum societatis, damnata Edictio Johannis I. Regis Franc. ann. 1353. apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 523.

ANGONES, dicuntur, lingua Francica, tela seu hastæ quibus Franci utebantur. Sic vero describuntur ab Agathia lib. 1 : *Brevia, inquit, tela quæ ipsi Angones vocant; cuius pars major ferro obducta est, ita ut ex ligno aliquid præter mem-brum via extet: in superiori ferro tan-quam hamæ utrimque sunt, et deorsum vergunt. Similia ex Agathia habent Eustathius, auctor Etymologici et Suidas. Ex qua *Angonus* descriptione, Lipsii in Poliorceticis sententia quibus-dam arridet, qui nostras securiculas describi censuit, quas vocabulū haud ablidentibus Belgæ *Hacken*, nos Galli *Haches* appellamus. *Aichou*, et *Achou* etiamnum securiculas vocant Arverni, vocibus ab *ango* vel *aggo*, deductis, exis-timat vir doctus. *Angonus* meminit etiam Pachymeres lib. 12. cap. 30 : *Ιταλικοὶ τόσοις καθοπλισμένοι, αὐτοὶ δὲ μετὰ πελτῶν, καὶ παλτῶν ἐπίχρων δοράτων, ἥ δὴ τὸ πλεξίδιον ἄγγωνες ἔχαλοῦντο, τὸν πλεύρου ἀνεβάρρουν.**

* **ANGORIA**. [Mœstitia. DIEF.]

¶ **ANGOVINI**, pro *Andegavensis Moneta*. Charta Roberti de Osburvilla ex Archivo Monasterii B. M. de Bono Nuncio Roto-mag. *Concessi et donavi in perpetuam eleemosinam Deo et Ecclesiæ S. M. Becci et Monachis ibidem Deo famulantibus.... 17. libras Angovinorum, etc.*

¶ **ANGRE**, *Intervalla arborum, vel con-valles*. Glossar. Isid. In *Pithœanis, Angæ*. Festus habet: *Antras, Convalles vel arborum intervalla*. Papias: *Anchræ, etc*. Vide *Angra*. Haud scio an non idem significet *Angre* apud Murat. tom. 2. pag. 257. col. 1. A. in Capitulari Sicardi Principis Beneventi, ubi sic legitur : *XXXVIII. de Angre. XXXIX. de Sthai. XL. de ponte lapideo et de plagia. LXI. de fluviu diu concello, etc.* [¶ *Pratillus ad h. 1. nomen proprium esse ait, hodie *Angri* pro Nuceriam.]*

¶ **ANGRIP**, Legitur apud Spelmanum pro *Anagrip*, quod vide.

¶ **ANGROMAGUS**. Vide *Anchiromacus*.

* **ANGUARA**, Idem quod supra *Anga-reæ*. Charta Andreæ de Chauvingni dom. Castri Rodulfi ann. 1325. in Reg. 65. 2. Chartoph. reg. ch. 278: *Avons franchi... Ameline fame feu Grangier... et touz leurs hoirs masles et femeaux... de taille, mortaille, leyde, bian, Anguara, paranguayra, et de toute exaction*. Hinc nostris olim *Anguengne*, pro *Angor*, molestia. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 106. ch. 408 :

Lequel suppliant esmeu de l'Anguengne, que lui faisoit ledit charpentier, et des paroles qu'il lui disoit, feri icellui char-pentier. Angoine et Angorisme, eadem notione, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

Theophilus est en Angoine,
Et effrèes trop durement...
Or ai tani fait par moi meisme,
Que chiffrés sui en Angorisme.

¶ **ANGUEN**, *Anthrax, Pestilens inquinis bubo*, Gall. *Charbon, Bubon*. Acta SS. April. tom. 2. pag. 954 : *Dum de mense Octobris procime præterito ex maxima febre et duobus Anguinibus in corpore ipsius, ex epidemia tunc concurrente in extremis laboraret, etc.*

* **ANGUERIUS**, *Angulus*, ut videtur, Gall. Angle. Charta ann. 1386. ex Tabul. Massil. : *Pro implendo dictam turrim, et pro avantagiis crotæ, et pro Angueriis, etc.* Vide supra *Anglare*.

* **ANGUIFER**, *Anguem ferens*. Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 863: *Verum maxima pugna terribilisque clamor circa Anguifera insignia erant*. Vide *Draco* 1.

ANGUILLA. *Glossæ Isidori: Anguilla, est qua coercentur in scholis pueri, quæ vulgo scutica dicitur*. Gloss. Alfrici : *Anguilla, vel scutica, svipa*.

* **ANGUILLARUM POSITIO**, Jus ponendi in flumine quidquid ad capienda an-guillas necessarium est. Charta Eustachii Flandriæ Camerarii ann. 1224. apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 681 : *Inde est quod ego in parochia de Westende Anguillarum Positionem in Isara extra Silius jacentem, et ad aquæ ductum mei offici pertinentem, dictæ Ecclesiæ S. Petri de Oudenburg in eleemosynam contuli. Ibidem iu Charta alterius Eustachii ann. 1261 : Noverit universitas vestra, quod cum controversia orta esset inter me ex una parte, et Ecclesiæ S. Petri ejus loci ex altera, super positionibus Anguillarum sitis sive jacentibus in officio meo de Scipis, quas dicta Ecclesia dicebat nobilem virum Eustachium quoniam Camerarium Flandriae patrum meum ipsi Ecclesiæ in eleemosynam contulisse... Quo inspecto ego recognovi coram dicto Comite et recognosco me nihil juris habere in prefatis Positionibus An-guillarum.*

* **ANGUILLARIS**, *ANGUILLARIUM*, Locus fluminis, ubi capiuntur anguillæ: vel ut habet Ugutio, *locus ubi anguillæ habitan*t. Charta Rohonis Episcopi Inculsi-mensis in Tabul. Abbatiae S. Amantii: *Silvis, pratibus, aquis, farinariis, Anguilla-riis*. Alibi in eod. Tabul. : *Sed et ad An-guillarem faciendum, et ad molendinos construendos dederunt boscum, etc.* Ob-servat porro Wendelinus in Lege Salica, et aliis ejusmodi, non aliorum piscium fieri mentionem, quam *Anguillarum*, et quidem fluvialium, non item lacus-trium : unde conjicit eas Leges non alibi latas quam circa prata Brabantiaæ versus Hercum, ubi inexhausta fere est anguillarum piscatio.

* **ANGUILLARIUM**, Praestatio anguilla-rum domino debitaram. Tabularium S. Petri de Cella-Fruini Engolismensis : *Dederunt omne Anguillarium, scilicet quariam partem Anguillarum, etc.*

* **ANGUINA**, Funis, Gall. *Cable*. Hist. Norman. Scriptores apud Andr. Duches-ni pag. 40. col. 2. ex Abbone de Ob-sidione Lutetiæ a Normannis :

Anguiniisque trahebantur ripas secus (cimbæ) ipsæ. Ubi in margine : Anguinis, funebus.

* **ANGUINALIA**, Pestisinguinaria, bubo, ab Ital. *Anguinaia, inguen*, Gall. *Aine*,

olim *Enguinaille, Angonne et Anguennæ*. Mirac. S. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 456. col. 1 : *Johannes Grisostomus puer... amoratus eo morbo, qui Anguinalia dici-tur, jam in extremis erat constitutus. Vitæ SS. MSS. ex Cod. S. Victoris Paris. sign. 28. fol. 119. r° col. 1 : Laquelle pes-tilence il apelent enguinaire, ce est apostume sanz enfeure en la Enguinaille. Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 195. Char-toph. reg. ch. 605 : Le suppliant bailla d'icellui cousteau ung cop à Denis Dufour en la cuisse senestre, à l'endroit de la Angonne ou coilyon. Aliæ ann. 1409. in Reg. 153. ch. 345 : Icellui Jehan fu blesié de son coustel en l'Anguennæ, ou en la cuisse.*

* **ANGUROMAGUS**. Vide *Anchiromagus*.

* 1. **ANGUIS**, Draconis effigies in vexiliis delineata. Vide *Draco* 1.

* 2. **ANGUIS**, crudelis. Glos. in cod. reg. 7644.

1. **ANGULA**, *Anguilla*, in Glossis Ara-bico Lat.

* 2. **ANGULA**, Territorium quoddam ballivæ seu districtus Senomensis, nos-tris etiam Angle. Charta Ludov. X. reg. Franc. ann. 1315. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 92 : *Johanni de Claromonte mi-liti concessimus de gratia speciali unum mercatum in villa sua de Sancto Justo in Angula*. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 151. ch. 148 : *Saint Just en l'Angle ou resort du baillage de Sens.*

* **ANGULA TERRÆ**, pro *Angulus terræ*, Gall. Coin, portion de terre. Madox For-mulare Anglicanum pag. 197 : *Hac præ-senti carta mea confirmavi Randulfo de la Lane illam Angulam terræ meæ quæ jacet ea parte Occidentali aquæ de Wal-tecumbe, decurrentis in villam de Wella, illam Angulam scilicet quæ est juxta ma-gnam viam, etc.*

* Suspicor esse Modum agri, quem et nostri Anglæ appellaverunt. Charta ann. 1256. in Chartul. Thenol. fol. 56. r° : *Con-naissans encore que à cele église nous avons vendut une Anglée de nostre preit,... de laquelle Anglée de ce preit, etc.*

* **ANGULA**. [Gall. angélique. DIEF.]

* **ANGULARIS**, Colatorium, quod vulgo Chausse vocamus, quia in angularem formam desinit. Apitius lib. 7. cap. 4 : *Suffundes liquamen, fricabis, in Angu-larem refundes simul cum offellis, etc.* Utitur etiam alio loco. Occurrerit quoque semel ac iterum in Tabulario S. Epar-chii Inculsimensis fol. 63.

* **ANGULATA**, ut *Angula*, *angulus*. Gall. Angle, coin. Charta ann. 1263. in Char-tul. S. Cornel. Compred. fol. 185. r°. col. 2 : *Cum mota fuisse discordia... super quadam petia terræ, in qua nemus plan-taveramus, sita videlicet in Angulatis nemorum de Lihii, etc.* Vide *Angliata*.

1. **ANGULOSUS**, πολυγώνιος, in Gloss. Græc. Lat.

* 2. **ANGULOSUS**, Subdolus, tortuosi ingenii, vafer, Gall. *Fourbe, trompeur*. Chron. Andrense tom. 9. Spicil. Acher. pag. 593 : *Quare Angulosus Rex Anglo-rum Johannes exire de regno suo jubet totum conventum Ecclesiæ Christi Can-tuariæ. Sunt qui ab Angula, id est, An-guilla factum putent Angulosum; quia versipellis in anguilla modum ad omnia sese flectit, ut elabatur, unde hæc nos-tris loquendi formula : Il s'échappe comme une anguille. Sed et ab Angulo oriri potest. Angulosus Plinio idem est qui *Multangulus* : ubi autem anguli multi, quod queritur, ut in versipelle, vix inventur.*

* **ANGULSAXNUS**, Anglo-Saxo. In dua-

bus Chart. ann. 946. apud H. Wanleium de antiqua Litterat. Sæptentr. pag. 302: Post obitum Eadnundi Regis qui regimine regnum Angulsaxna et Northymbra paganorum Brettonumque.. gubernabat. Item An D. Incarn. 946: Et 1. temporali cicti laterculo quo sceptra diadematum Angulsaxna cum Northymbris, etc...

* **ANGULUM**, pro Cingulum, Ambitus, Gall. Enceinte. Charta Philippi comit. Flandr. ann. 1211. ex Cam. Comput. Insul.: Omnes qui ghildam habent et ad illam pertinent, et infra Angulum villa sua manent, liberos omnes facio.

* **ANGULUS**. Libert. Pontis-Ursom. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 640. art. 32: De multura, si aliquis moliat sexdecim boessellos, sextum decimum regis est, Molendinus tenet in Angulis dimidium boesellum et pastum.

* **ANGUMA**. [Angina. DIEF.]

* **ANGURIA**, Spelmanno idem est cum Angaria, quod vide.

* **ANGURIRE**. [ANGARIARE. DIEF.]

* **ANGURIUS**, Sarracenic Bathich, Pepo, Gall. Melon. Parvum Vocabularium Latino-Sarracenicum ad calcem Itinerarii Hierosol. auctore Bernhardo de Breydenbach. pag. 250:

Pomum,	Doffaha.
Pirum.	Engassa.
Ficus,	Hyne.
Angurii,	Bathich.
Pulmentum,	Tabich.
Ovum.	Beyde.

* **ANGUSTI**, pro Augusti; sic appellantur Nummi Bracteati, in quibus efficta imperatorum effigies: alii vero aliis nominibus designantur. Consule Jac. à Mellen in Epist. de quibusdam nummis Germ. ad D. Gasp. Sagittar. et Joan. Christoph. Olearium in Isagoge ad Numophylacium Bracteatorum. Vide in Nummus. [** Germanis olim Angster, quasi Angesicht-Pfennig, ab imagine non solum Imperatorum, sed etiam Episcoporum, præsertim Augustanorum, unde etiam Antlitt-Pfennige, Antlitzer, et ab Episcopis Augustanis Angster appellabantur. Vide Stumpf. Chron. pag. 358. Hotting. Spec. Helvet. pag. 24. ADEL.]

* **ANGUSTIARI**, pro Angi; angore, mœstitia affici. Hildegardis in Vita S. Roberti Confessoris: Mater præ timore Angustiata et gravata. Occurrit non semel.

* **Angoisser**, eodem sensu, in Poem. MS. Rob. Diaboli:

Che fait, li plait qui l'angoisse,
Qui l'apetit et qui le coisse.

* [[Anxiaretur, angustiaretnur (Diez, Gloss. de Reichenau, f. 17.)]]

Hinc

* **ANGUSTIATIO**, ANGUSTIATOR. Vocabul. compend.: Angustia, qui angustat.

* **ANGUSTICUS**, Angustus. Translatio S. Benedicti in Galliam ante annos nongentos exarata, tom. 4. Aialect. Mabill. pag. 452: Quando vero in via silvatica et Angustica itinera ambularet, nec arborum offendicula, nec difficultas viarum obstaculum eis vel impedimentum esset itineris, etc.

* **ANGUSTIOSE**, Difficulter, cum angore, apud Matth. Paris.

* **ANGUSTIOSUS**, Molestus. Vita Lidwinæ tom. 2. Aprilis pag. 358. D: Concurabant matronæ devotæ ut relevarent mæstitiam spiritus ejus; sed onerous erat omnis consolator, Angustiosus erat omnis sermo creaturæ.

* **ANGUSTIOPORTUM**. Gloss. Græc. Lat.

στενωτός, Angustiporium, Angustus, Angustiportus.

* **ANGUSTRINA**, στενόχορτα. Gloss. Græc. lat. An στενόχωρια;

* **ANGUSTRUM**, ein top da man yn leset. Glossar. Lat. Germ. ann. 1477. Germanis superior. Angster, et Ital. Angustara, est Vitrum collo angusto. ADEL.

* **ANGUTIO**, Aviculæ species, Petro de Crescents lib. 10. de Agricult. cap. 7.

* **ANHELA**, Halitus, anhelitus, Gall. Haline. Vita Aidani Episcopi Fernensis in Hibernia cap. 4. n. 26: Viditque unam (bestiam) magnam et fortiorum ceteris... aperto ore, quæ erat parata se devorare; cuius Anhela Regem ad se traxit, et pæne devoravit.

* Vita S. Corbiniani tom. 3. Sept. pag. 284. col. 1: Nec totum obpresso Anhelam ejus suffocavit.

* **ANHELABUNBUS**, Anhelans. Cursu quæ rapidissimo properans, Anhelabundus illic pervenit, tom. 3. Concil. Hispan. pag. 646. col. 1.

* **ANHELERIUS**, Annulorum faber. Gall. Faiseur d'aneaux. In MS. cod. Confraternitatis B. Marieæ Deauratae Tholos. inter sodalium nomina recensent P. Anhelerius, J. Petiparius. A. Brodiator, etc.

* **ANHELIA**, Pugna, in Vocab. comp.

* **ANHELITUS**. Gregorius Turou, lib. 3. Hist. cap. 28. et Gesta Regum Francorum cap. 25: Sed neque Anhelitus venti in illo loco senserunt. Phrasis nostris familiaris: Ils n'ont pas senti en ce lieu-là une haline de vent.

* **ANHELIZARE**, Anhelare, Spirare, Gall. Respirer. Processus de S. Petro de Luxemburgo, Juli tom. 1. pag. 569: Febris et aliis multis infirmitatibus valde gravatus, hora quasi Completorii expiravit; et mortuus ab illa hora, nec Anhelizans nec aspirans neque pulsus habens, stetit usque ad horam subsequentium Matutinarum.

* **ANHELLUS**, Agnellus, agnus, Occit. et Provinc. Anhel, pro Agneau; quod de animali perinde ac de moneta, Agnus dicta, usurpatur. Charta ann. 1366. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 55: Item etiam probare intendit quod pelles Anhelorum dicuntur illæ, quæ excoriata fuerunt sive executa ab anno (agno) nundum unius anni completi. Tabul. Massil. ann. 1381: Quælibet capra, capretus, Anhelli solvat ij. pat. Apoqua ann. 1343: Raymundus de Prestil... et Johannes Ferrandetus recognoverunt... se habuisse et numerando recepisse summas pecunie auri infra scriptas a discreto viro M. Petro de Fenolheto, thesaurario magnifice et egregiæ DD. Heliénordis D. G. Fuxi comitissa, vice comitissa Bearnii et Martianii, tutricis... D. Gastonis D. G. comitis Fuxi ejus filii,... iv. Anhellos auri, etc. Anhet, in Consuet. MSS. villæ de Buzeto ann. 1273. art. 41: Lesdiz senhors... de crabe, crobot et Anhet no deben aber ny lhevar. Hinc :

* **ANHINA**, Pelles Agnina, Gall. Peaux d'agneaux. Charta ann. 1366. jamjam laudata: Pro octo viginti et sex balis pellum agnorum, vulgariter vocatarum Anhinæ.... Item etiam probare intendit, quod a dictis talibus pellibus non exitit lana; sed potius Anhini dumtaxat. Vide Agnelli Panni.

* **ANHETUM**. [Anhus. DIEF.]

* **ANICELLUS**, Annulus, ut videtur, Gall. Petit anneau. Comput. MS. ann. 1239: Pro affecturis et Anicellis, vj. lib. xij. sol.

* **ANHLETA**. Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 1. de Britannia:

Anglicus extruso colit hanc Anhleta Britanno.

Ubi Editor, an Athleta? Videtur vox Anglosaxonica, forte anhlotæ, tributarius, a voce de qua mox.

* **ANHLOT**, ANLOT. ANLOTE. Leges Wilhelmi Nothi cap. 4: Omnis Francigena qui tempore Edwardi propinquai nostri, fuit in Anglia particeps consuetudinum Anglorum, quod ipsi dicunt Anhlotæ et Anscote, persolvat secundum legem Anglorum, Lambardi Editio legit Anhlotæ et an Scote, et in margine, vulgo Scot et Lot. Sensus est, ut unusquisque pro more patriæ sortem et partem suam persolvat. Hoc enim sors est, Scot pars, seu vectigal: an vero articuli vice præponitur, ut apud Gallos, un. [** Wilkins: an hlotæ et an scote, ita ut an, vulgo on, sit præpositio in.]

1. **ANI**, [Unus, veteribus Francis.] Vide Chunna.

2. **ANI**, Circuli. Papias MS. Ecclesiæ Bituric.

* **ANIADOI**, est futurus paradisus, verætum, Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico.

* **ANIADUS**, Eudem est rerum efficacia, spiritualis homo, celeste et glorificatum corpus ex Christo habens.

* **ANICIUS**, Invictus. Cathol.

* **ANICLA**, [Vulgo vieille; « anus, non ancla. (App. ad Probum, Meyer, text. bas latins, 3. l. 136.) »]

* **ANICULATOR**, LOSUS. [Gall. criard inutile. DIEF.]

* **ANICULUS**, pro Anniculus, agnus aut ovis unius anni. Charta ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 368: Cum certam lanorum, bidentum et Aniculorum quantitatem emisset, etc. Vide Anniculus.

* **ANIE**, Interpretatur quasi Ananonia, id est recognitio, vel quasi anna, id est, libertas. Papias MS. Ibidem: Anima dicta quasi... Anie id est, Ananonia quod Graece recognitio dicitur... vel quasi Ania, id est vacua.

* **ANILAF**, apud veteres Francos, Undecim. Locum vide in Chunna sub finem.

* **ANILASINA**, Alienæ serva, ut exponit Eccardus ad Leg. Salic. tit. 29. n. 1. [** Lectionem mendosam esse indicat Cod. MS. Paris. (4627), qui habet Eualesina. At eua est Conjugium et lesin est Solvere; h. e. adulterium, quod legem conjugii solvit, Ehebruch. Haec verba sunt Schilteri. ADEL.]

* **ANILIA**, Amentia, fatuitas, in Glossis Isidorii. Malim Anitia, vel Anitas, ut sit anuum delirium. Vide Anitas. [Nihil hic erat corrigendum. Anilia, æ, dicitur ab Anilis adjectivo: quo usi sunt Tullius 1. Tusc. 39. Aniles ineptiæ; Apostolus et Quintil. Aniles fabulæ. Deinde Papias eadem habet, quæ Isidorus: Anile, inquit, vanum. Anilis ætas, senectus feminæ, Anilia, amentia, fatuitas.] Hinc

* **ANILITARE**, apud Apuleium de mundo, ubi terra dicitur nec occasibus fatigari, nec sæculis Anilitari, id est senescere, vel senectute despere.

* **ANILLA**, La materia, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide Anilia.

* **ANIMA**, Homo, nostris etiam Ame. Hist. S. Clementis I. PP.: Ita ut in die illa quingentæ Animæ et eo amplius baptizati in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, perfecti in fide Christi abscederent. Passio S. Sebastiani: Omnis familia quæ erat in domo Nicostrati Animæ 33. promiscui sexus et ætatis, etc. S. Audioenus in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 40: Tanta fuit copia decimæ, ut decima accalarum pars centum Animæ ad partem B.

Eligii sorte devenirent. Gregorius Turon. lib. 8. cap. 30: *Animas in captivitatem subdentes.* Ordericus Vitalis lib. 2: *In nave 276. Animæ fuerunt.* [**] Act. Apost. c. 27. v. 37. Ep. 1. Petr. c. 3. v. 20.] Adde Translationem S. Sandalii n. 9. Theophanes ann. 18. Mauricii: *'Εγώ δὲ τοὺς αἰχμαλότους ἀποδιδωμι αὐτῷ κατὰ Φυγὴν νομίσματα ἐν κομιζόμενος πάρ' αὐτοῦ, i. in singula capita.* *Capitatio Animarum,* in leg. 6. Cod. Th. de Conlat. donat. est ea quæ pro servis, adscriptis, censis prædi- rum præstarentur, quæ ψυχὴν συντέλεια dicitur in Constitut. Gr. Anastasii leg. ult. Cod. de Annona et trib. *Humana capitatio,* ead. leg. 6. Vide Genes. cap. 46. etc.

2. ANIMA, pro *Vita.* Regestum Petri Diac. Casin. n. 409: *Contra Animam nostram cogitaverunt et consiliaverunt. In Animam alicujus insidiari,* in Edicto Rotharis Regis Longob. tit. 75. § 1; *Contra Animam aut sanguinem patris insidiari,* tit. 61. § 2. [**] 163. *Animæ periculum incurere,* tit. 86. § 2. in Leg. Longob. lib. 1. tit. 17. § 2. [**] Rothar. 284.] et alibi non semel. *In Animam alterius conjurare,* apud Willelmum Neubrig. lib. 5. cap. 20. Vide Petrum Friburg. lib. 3. Semestr. cap. 4. pag. 63.

Pro Animæ judicare feendum, pro animæ redēptione aliiquid Ecclesiis concedere, in Constitut. Friderici I. Imp. apud Radevicum lib. 4. cap. 7.

In animam alterius Jurare. Vide *Jurare.*

** *Animarum domus.* Vide in *Domus.*

1. ANIMA SATURNI vel ALTHEA, Rocho le Baillif in Diction. Spagyrico, est suauissima plumbi dulcedo, quæ per acetum extrahitur.

* **ANIMADUCERE.** [Animadvertere. Dief.]

1. ANIMÆ, Dies commemorationis defunctorum, secunda Novembbris, Gall. *Le jour des morts,* Picardis, *Le jour des ames.* Nicolaus Trivettus in Chronico ad ann. 1296: *Rex Angliae profectus in Angliam apud S. Edmundum parlementum tenuit in crastino Animarum.* Rymer. tom. 7. pag. 377: *Apud Westmonasterium in crastino Animarum.* *Animarum Commemoratio,* apud Lobiellum in Glos. ad calcem tom. 3. Hist. Paris.

ANIMÆQUUS. Gloss. Lat. MS. Regium sign. 1013: *Animæquus, longanimis, sive patientis.* In Gloss. Isidor.: *Patiens animo.* Gloss. Lat. Gr. *Animæcum, ἴσθητος.* Leg. *Animæcum.* Lucifer Calaritanus lib. 1. ad Constantium Imp. pag. 73: *Animæqui estote, etc.* Plautus in Rudente act. 2. sc. 3. v. 71:

Ergo *Animus æquus optimum est ærumæ conditum.*

ANIMÆQUIOR, Eadem notione. Concilium Rom. sub Gregorio II: *Animæquiore mente.* Versus Salomonis Episc. ad Dadonem :

Illud cum recolens... Animæquier exsto.

Occurrit apud Bedam in Vita S. Cuthberti Episc. n. 22. in Vita S. Popponis Abbat. cap. 2. 3. in Vita S. Hadelinii Confess. n. 10. apud Helmodum lib. 1. cap. 71. In veteri Testamento, et alibi non semel.

ANIMAL, Equus aut jumentum. Lex 9. Cod. Theod. de Re milit. : *Cum propriis Animalibus eo usque veniendum est, ubi obsequium cursuale succedit.* Paulus Diaconus in Heraclio: *Romani Animalia sua nocte et ad aquavent et acceperunt.* Aimoinus de Mirac. S. Benedicti lib. 3. cap. 6: *Tam est invalidus, ut impetrare nequeat, quatenus proprio Animali suus revehatur Monachus.* [Trans-

sactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. viridi fol. 53: *Quando mittentur aliqui claustrales Camone, ut ibi residenceant pro sociis cum Priore, dominus Abbas dici Monasterii habet (l. dabit) eis duo Animalia, videlicet unum pro persona sua, et aliud pro rauba lecti et aliis rebus dicti Monachorum portandis ad dictum prioratum de Camone.]* Adde Gaufredium lib. 1. de Vita S. Bernardi cap. 2. n. 4.

ANIMALIA, sæpe pro equis ad cursum publicum destinatis; quæ *Animalia publici cursus* dicuntur in leg. 8. Cod. Th. de Cursu publ. vel *Animalia publica*, in leg. 2. 10. 53. 60. Cod. eod. Symmachus lib. 2. Epist. 27: *Diligentia tua ratio digeratur, quæ possit ostendere, quo numero Animalia collocari, et quo apparatu instrueris mansiones.* Capitolinus in Maximino: *Tanto impetu mutatis Animalibus cucurrit, ut quarta die Romanum veniret.* Animalium autem publici cursus nomine non modo *Equi intelliguntur,* quos *cursuales* vocant lex 64. Cod. Th. de Cursu publ. et Senator. lib. 4. Epist. 44. lib. 5. Epist. 5. sed et *Asini, Boves et Muli:* de asinis l. 38. et 41. de bobus l. 1. 11. 55. et de mulis l. 8. 53. eod. tit. Cod. Th. Camelos addit. Theophanes pag. 39. ubi et boum meminit. Vide Socratem lib. 3. cap. 1. et quæ notavit Juretus ad Symmachum lib. 2. Epist. 27.

1. ANIMALIA, nude, Pecora majora, Gall. Aumailles, ut exponit Eccardus in notis ad Legem Salicam tit. 3. Nude etiam posita *Animalia* legitimus apud Mabilionum tom. 3. Annal. Benedict. pag. 219. at pro qua specie animalium, haud ita proutum est dicere. Locum ipsum Lectori propono: *Habebat autem jam tum Protasius sub se 50. Monachos et 20. famulos, 500. oves, 100. Animalia, 50. jumenta, porcos 40. caballos 2. asinos 5. boves 20.* Nulla vaccarum, caprarum atque mulorum mentio. Vaccas designari ex loco et numero verisimile est.

* *Glossar.* Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Aumailles, majora animalia, ut sunt boves, vaccæ, asini, equi; sed pecudes sunt minora animalia, ut oves, porci, sues, capre et similia.* Boves et vaccas eo nomine potissimum significari rursum colligitur ex sequentibus. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245: *Visitavimus hospitale de Novo-castro... Habent oves iiii:, xl. Aumailles, i., porci, xxv. equi, tam parvi quam magni.* Charta ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 94: *Onze cheifs d'Aumaille, que bœufs que taureaux, furent trouvez ès boys et taillis.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. ch. 107: *Il trouva ouït pré Guillot Mallet, qui gardoit ouït pré avx. chefs d'Aumaille et plus, qui pasturoient l'verbre d'icellui pré.* Bestes omniales, pro Aumailles, in Lit. ann. 1466. ex Reg. 202. ch. 51.

* **ANIMAL**, De bove tantum dici videotur, in Registr. episcopat. Nivern. ann. 1287: *Consuetudo carnificum Nivernensis. Quando episcopus Nivernensis est præsens, ipse percipit de quolibet Animali unum turmellum pro tribus denariis...* Semper debet de quolibet Animali unum membrum. Item si aliquis carnifex vendat arietes in aliis diebus et aliud Animal, episcopus nichil percipit de arietibus, sed tantum de Animalibus.

* **ANIMALIA ARATORIA.** Quæ agriculturæ inserviunt. Transact. ann. 1490. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Quod licet... facere retentiones pro eorum Animalibus aratoriis et de bosto, etc.* Charta

ann. 1341. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 399: *Semblablement porront pastorer toutes manieres de Bestes arables desdiz habitans.* Vide infra *Arabilis.*

* **ANIMALIA DE CARROIH.** Quæ carrum trahunt, in Charta ann. 1319. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 159. Alia ejusd. ann. in Reg. 103. ch. 181: *Allegabatur ipsos homines dicti loci de sancto Juliano, habentes seu tenentes saumerios sive Animalia carroih, teneri et consuevisse certo modo portari seu coadunare ad portandum fustes ac lapides, et alia camenta necessaria ad construendum.*

* **ANIMALIA EQUESINA.** Equæ, Provincialia *Eques*, quæ ab *equinis* et *mulatinis* distinguuntur, in Charta ann. 1379. ex Cam. Comput. Aquens.: *Animalia equesina brava consueverunt dare pro banno, pro qualibet animali de die, denarios quatuor et de nocte denarios octo coronatorum... Animalia vero equina et mulata de stabulo, de die denarios duos et de nocte quatuor.*

* **ANIMAL DE BASTO.** Jumentum, *Bête de somme, Cheval de bât,* in Archivo S. Victoris Massil.: *Ceperunt duos homines et unum Animal de Basto.*

* **TRANSACT.** ann. 1490: *Quod nullum animal... audeat intrare,... excepto animali de basto, quibus facultas depascendi, etc.*

* **ANIMAL BASTI.** Eadem notione. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: *Jacobo Cathala pro duobus diebus, quibus vaccavit cum suo Animali basti ad portandum ardilham et terram.*

* **ANIMALIA DE LAVORE.** Eadem quæ *Aratoria.* Charta ann. 1379. ex schedis Pr. a S. Vincentio: *Animalia de labore possunt pascere in ipsis defensis tempore quo laborant.*

ANIMAL DE HOSTE. Mulus: *Bête d'armée.* Charta Remundi de Canavellis Domicelli in Comitatu Ruscinonensi ann. 1298: *Pro dicta medietate decimæ medietatem cuiusdam Animalis mulini de hoste in adjutorium illius Animalis, quod vobis et successoribus vestris domus de Conaco teneor facere, quotiescumque vos vel successores vestri in dicto castro de Conaco ire contigerit ad partes Yspaniæ, pro bellando contra inimicos fidei, etc.* Alia Charta anni 1308. Berengeri de Canavellis filii Remundi: *Et pro dicta sexta parte fit et præstatur et præstari debet dicto Regi, tanquam domino de Conaco, quotiescumque ipsum vel ejus successors in dicto castro ire contigerit ad partes Yspaniæ, pro bellando contra inimicos fidei Catholicæ, unum mulum vel mulam, quod dicitur Animal de hoste.* Anastasius in Hist. Eccl. ann. 9. Copronymi: *Animal mulinum ascendit... humana voce loquens.* Ubi Theophanes ξῶν μουλικὸν ἄστριον. Agobardus lib. contra Legem Gundobaldi cap. 11: *Pro uno asino molino, qui idem est quod animal mulinum, id est, ex mulorum genere, nisi ita appellatum fuerit quod ad molas et mulina laborare soleat.* Vetus Epigramma ex Pithœanis pag. 160: *Cum possis parvo sumptu conducere Asellum, Qui soleat teretes volvere rite Molas.*

INDEX HOMERI GRACOBARBARI: ημίονος τὸ πουλάρι. Mulos Hispanicos non semel commendat the Roman de Garin:

Toute la terre raemplissent d'avoir D'or et d'argent et de murs Espancis.

ANIMAL ad clausum pedem, quod non dividit ungulam, seu quod non habet divisam ungulam, Levit. cap. 11. et Deuteronom. cap. 24. Charta ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc.

ann. 1299. n. 35. ex Tabul. Regio: *Cum chacia ad animal ad clausum pedem, et cum cæteris dictæ Sergentiaæ juribus, etc.*
 * Judic. an. 1263. in Reg. 1. Olim parl. Paris. fol. 138: *Cum dilectus et fidelis noster episcopus Paris. diceret se et prædecessores suos episcopos Paris. esse et fuisse in possessione, per longum tempus et per tantum temporis, quod sufficit ad omnem sainam acquirendam, venandi, quoties sibi placuerit, in bosco suo de sancto Clodoaldo, ad cuniculos, lepores, vulpes et tessones, et ad omnia alia Animalia ad pedem clausum, etc.* Ex quibus illa animalia videntur designari, que, retractis unguis, pedem clausum habere dici possunt. Permut. inter reg. Phil. Pulcr. et Ingeran. de Marign. ann. 1312. ex Chartoph. reg. Layet. Rouen 1. num. 16: *De la garenne de Marigni, et d'aucuns siefs en la chastellene de Gournai, avec la chasse à la beste au pied clos, et au chevreuil.* Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Bel fol. 33. r^e: *Le roy Philippe l'an 1316. donna audit Guillebaut la chasse de toutes bestes à piez clos, à fuirons, fil, reis et levriers, etc.* Charta ann. 1346. in Reg. 82. ch. 54: *Il puisse chacier et prendre par toute ladite forest de Biere toutes manieres de bestes à pie cloux.* Vide infra Furcata.

ANIMALIA MINUTA, Pecudes, in Leg. Luitprandi Reg. Longob. tit. 83. § 3. [** 109. (6, 56).] Averia, sive Animalia Minuta, in Charta Ludovici Lavallii Gubern. Delphin. apud Dion. Salvaingum in Tract. de Jurib. dominicis pag. 309. 810. Verum quidam censem pro Animalia Minuta, legendum Muta, ut in Regiam Majestatem lib. 4. cap. 27: *Propter averia, id est, Animalia Muta.* Ita apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 37. § 1. Gloss. vet. *Muta bestia, ζώον ἄλογον.* Vetus Scholiastes Juvenal. sat. 15. v. 143: *A grege Mutorum, Animalium, pecorum, Senator lib. 2. Epist. 13 ubi de musica: Hinc Orpheus Mutis Animalibus efficaciter imperavit, vagosque greges, contemptis pascuis, ad audiendi epulas potius invitavit.* Lex Longobard. lib. 1 tit. 21. § 3. [** Rothar. 331.] *Si caballus cum pede, bos cum cornu damnum fecerit, vel si porcus cum dente hominem intravererit, aut si canis momorderit, . . . componat damnum aut homicidium cuius Animal fuerit, cessante in hoc capitulo faida, quod est inimicitia, quod Muta res fecit, non studium.*

ANIMALIA, seu Averia Otiosa, que agriculturæ non inserviunt, ut sunt oves, sues, volatilia, etc. Fleta lib. 4. cap. 17 § 15: *Si fiat districtio per oves vel bestias carucarum, cum sint alia Averia Otiosa.* Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monast. Anglic. pag. 209: *Decem boves, 10. vaccas, et 20. porcos, et 300 oves, et 2. tauros, et 20. Animalia Otiosa 40. capras. Animalia Otiosa et pigræ, apud Vegetium lib. 3. Artis veterin. cap. 12.*

ANIMAL ERRANS, Alberans. Vide Erraticum.

ANIMAL ROSSATINUM, Equus minor vel Mulus. Vide infra Rossatinum animal.

* ANIMALIA SEJORNI. Quæ in equili morantur, eadem quæ Otiosa. Charta ann. 1341. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 339: *Chascun desdiz habitans avec deux bestes de sejour avec leur sequence de lait, et avec toute maniere d'autres bestes meunes (porront pasturer).* Vide Sejornum.

* ANIMALINA BESTIA, Eadem notione, qua supra Animalia, Gall. Aumailles, Bos vel vacca. Chartul. Casalin.: Petrus

Niger concessit etiam quod nunquam amplius Animalinam bestiam in nemore propter passionem caperet. Beste animaline vel aumaline, sic enim legendum puto pro Armaline, in Libert. villæ de Auxona ann. 1229. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 395. art. 5: *Se beste est prise en dommage, . . . la pergie qui monte quatre deniers, se ce est chevaux: se ce est beste Armaline, deux deniers.* Vide supra Almelinum et Manualia 3. infra.

* ANIMALIOLUM, dimin. ab Animal, Equus aut jumentum. Vita antiquior S. Floriani mart. apud Pez. tom. 1. Script. rer. Austr. col. 37: *Mulier autem hac visione communita, statim junxit Animaliola et ad fluvium perrexit, . . . et reficiens Animaliola perduxit ad locum et sepelivit.*

* 1. ANIMALIS, Spiritualis, sive animam spectans. Ratherius Veron. Spicil. tom. 2. pag. 165: *Si ergo ad Episcopum nihil de rebus pertinet quibus Clerici vivere debent, aut ipse eis non debet, ut Animale ita et corporalem dare in tempore tritici mensuram.*

* 2. ANIMALIS, sensu opposito, ut videtur. *Animalis archidiaconus, quia ad ejus officium potissimum pertinet ea, quæ corporis sunt, procurare; nisi mendum sit pro Annualis.* Charta Joffridi episc. Catalaun. ann. 1182. in Chartul. S. Vintoni Virdun.: *Si qua autem temerario ausu magna parvæ persona cujusecumque ordinis, aut potestatis vel dignitatis, sive episcopus futurus, sive Animalis archidiaconus, contra hanc nostram auctoritatem adire præsumperit, etc.* Quæ rursum ibid. occurrint in Charta Theoderici episc. Virdun.

* ANIMALES et LUTEI, Origenistis dicti sunt reliqui omnes, qui sacræ eorum initiati non erant. Hieron. Epist. ad Pammach. et Ocean. de error. Orig.: *Nec mirum, putant enim me suum esse symmystem, et propter Animales et Luteos nolle palam dogmata profiteri.*

* 3. ANIMALIS. [Annualis. Dief.]

* ANIMALUS. [Camelus. Dief.]

* ANIMARE, Incendere, hortari, concitare in aliquem, animos dare. Gall. Animer. Arnulfus Lexoviensis Episc. in Epist. ad Lucium Papam, tom. 2. Spicil. Acher. pag. 492: *Audistis eos, et magis quam expediret mihi etiam exaudistis, quoniam absens et innocens, nullaque citatus edicto punitus sum, et ex magna officiis Episcopalis mei parte suspensus, ipsosque ad dicenda et facienda quæ vellet remisistis amplius Animatos, ut et alii quilibet invitari possent et amplius Animari.* Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1227. apud Murat. tom. 6. col. 451: *Dicebatur enim quod prædictus Dominus Lazarus Januam non debebat reverti; quare populus adeo dictum Guilelmum de Marivirum nobilem Animavit, etc.* Eadem notione occurrit tom. 6. Reliq. MSS. Ludewigi pag. 40. et 161. [** Macrob. Saturn. lib. 7. cap. 3: *Ut hortatu vestro Eustathius, quæ de scommate paulo ante dixerit, animetur aperire.* Vide Forcell. Lex. Gloss. Lat. Græc.: *Animo, καταθαρόνων.*]

* ANIMASTICUM, Animale, ad animam pertinentes. Zabarel. Phys. lib. 8. super textum 32. pag. 183: *Opponit Zabarella Animasticum Physico; ac strictim motum Animasticum vocat, qui ab anima proficiscitur: Physicum qui a natura.* Gocl. Lex. Phil.

* ANIMASIOR, Alacrior, promtior. Lit. ann. 1344. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 128. col. 1: *Ut ad similia Animasiores existant, viginti septem li-*

bras Turonenses eis de moneta regia tradendas taxavimus.

* 1. ANIMATOR, f. Colonus vel Servus. Charta Boleslai Ducis Bohemiæ pro Monasterio Preunoensi ann. 993. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 49: *Et in civitate quoque Pragensi donamus decimum forum, et decimum denariorum de judicio, decimum hominem captivum, et triginta Animatorum eorumque posteritatem.* Ibidem: *Et in villa Coronirtwitz tres Animatorum cum terra sufficienti.*

* Idem mihi videtur quod *Animal*, sive de equis aut jumentis, sive de bobus et vaccis intelligas.

* 2. ANIMATOR, Optimus pictor, in Glossis antiquis. Galli dicimus *Qui donne de l'ame.* [** Martian. Capell. 1. pag. 13: *Cum vivos etiam vultus, æris aut marmoris signifex Animator insipiat.*]

ANIMATORIA OLLA, χύτα τετρημένη, in Gloss. Græc. Lat. quæ in summo spiramentum habet, pertusa. [** In Gloss. Lat. Græc. etiam *Animatorium.*]

* ANIMATUM. [Exequiæ, testamentum. Dief.]

* ANIMELLA, vox Italica, Valvula, Gall. *Soupape.* Tract. MS. de re milit. et mach. bell. cap. 87: *Attigere (sic) aquam per rotellam de cisterna, oportet quod canna sit ita lunga, quod ipsam aquam tangat et in extremitate cannae sit Animella sugens aquam, et super eam sit alia Animella forro in canna adhibita, sugentes aquam cisternæ per cannam plumbeam. Occurrat rursum cap. 88.*

* ANIMEQUIOR, EQUUS, ECUS, ETUS. [Æquanimis. Dief.]

* ANIMESCO, Irascor, θυμοῦμα. In Gloss. Gr. Lat.

* ANIMETTA, Palla quæ calicem tegit, quod quasi anima in corporali plicato includatur et conservetur. Joseph. Viçecomes lib. 7. cap. 5. in Hofmanni Lexico.

* ANIMINICULUM. [ANIMALIOLUM. Dief.]

EX ANIMO, Memoriter, Gall. *Par cœur.* Regula Magistri cap. 44: *Lectionem vero, cui jussum fuerit, ut ex Animo recitat, non ex codice legat.* Grimlaicus in Regula Solitar. cap. 64: *Lege Evangelica, ut memoriter retineas; sed et alias ex Animo meditare scripturas.* Αποστολικῶν, ex memoria recitare, dicunt Græci. Vide Cor.

* ANIMOLA, Anima. Charta apud Michelbec. tom. 2. Hist. Frising. pag. 196: *Deinde ordinationem atque offensionem facere visus sum de rebus, qualiter vel quomodo post meo decesso esse debeat, pro refrigerio Animolæ meæ. Animola, apud Scriptores Latinos.*

* ANIMOSITAS, Generosum animi propositum. Guillelmi Gemmettic. Hist. Norman. lib. 3. c. 8.: Willelmus Dux Norman. Se inibi (in Monast. Gemmettic.) *Monachum fieri voto obligavit, votis quoque satisfecisset, nisi isdem Abbas ejus Animositati obstatisset.* S. Bernard. de Conversione ad Clericos tom. 1 col. 495. A. edit. 1690: *Non minus perniciosa Animositas talium, quam pusillanimitas mercenariorum.*

* ANIMOSITAS, Sensu nonnihil diverso pro animi vehementia, ira vel odio mista, Gall. *Animosité.* Apud eumdem Bernardum Ep. 253. edit. 1690. tom. 1. col. 252. D: *Novi siquidem, quod multis vestrorum ipsius Abbatis Animositas displiceat graviter, etc.* [** Utramque significacionem videoes in Forcell. Lexic.]

* ANINIS. [MEDIAMNIS, locus delectabilis vel parva regio inclusa, circumdata

per aquam recentem; sic reperiuntur cis Rhenum. DIER.]

* ANIPESTIS. [Id est ani pestis, morbus in ano. DIER.]

* ANIRE, Incumbere. Gloss. Bituric. MSS.: Anit, Incumbit. Ubi Anit videtur pro Annititur, nisi forte sit ab Anus: quae baculo solet anniti. [Gloss. cod. reg. 7644: Anit, intendit, incumbit. Gloss. Jæckii: Anire, incumbere, opitulari.

* An inde Aniçote Subalaris scipio, vulgo Bequille, potence? Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 178: Une Aniçote ou potence, que le suppliant portoit pour soy apuyer à l'occasion de la blesoure de sa jambe.

* ANIRIUM. [Anilitas. DIER.]

* ANIS. Instruct. pastor. Ghaerbaldi episc. Leod. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 24: Si omnes secundum legem Domini, sive nobiles, sive innobiles, uxores legitime sortitas habent, non uxores ab aliis dimissas, non Deo sacras, non Anes. [leg. non Deo sacras non-nanes. Vide Nonnates in Nonnus.]

* ANISA. [Glandula faucium. DIER.]

* ANISTERIUM. [Anitergium. DIER.]

ANITAS, Senectus, in Glossis Arabico-Latinis; γραύτης in Glossis Græc. Lat. et apud Joan. de Janua. [Gloss. Bituric. MSS. Anitas, Adulta (ætas) interdum senectus. Catullus Epig. 62.

Usque tum tremulum movens
Cana tempus Anilitas.

Hinc vereor ne legendum sit anilitas pro Anitas in Glossis laudatis.]

ANITERGIUM, Vox facta, ut facitergium, cuius notio satis patet. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9: Materiae congererat quibus ad requisita naturæ necessaria Fratribus Anitergia ministraret. Vide Cloacarius.

* ANIUS. [Varius. DIER.]

* ANIUSIUM. [Anisum. DIER.]

* ANIXUM, pro annexum. Epistola Principis Auraicæ ad Massilienses ex Archivo S. Victoris Massil.: Scriptum sub nostro Anixo (supple sigillo).

ANLAGO. Vide Andelangus.

[ANLOT. Vide Anhlot.

* ANNA. Vide infra Auna 2.

* ANNAAL, pro Animal. Libert. hominum de Valmy ann. 1202. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 486: Quicunque terram colet proprio Annaali, duos solidos et unum sextarium avena annuatim michi reddet in festo S. Remigii. Qui vero propriis manibus, tantum duos solidos.

* ANNACIA, ANNATIA, ut et Annacium infra, Decima agnorum, vel præstatio ex agnis, aut minuta decima. Charta Odonis ducis Burg. ann. 1207. in Chartul. eccl. Lingon. fol. 16. r°: Lambertus vero tenebit ex episcopo Lingonensi... decimam canabii et Annaciæ et corveyas carruarum de massis episcopi. Ubi Annuatiam inscite edidit D. Planchet. inter Probat. tom. 1. Hist. Burg. pag. 95. col. 2. Alia ann. 1206. in Chartul. Buxer. part. 17. ch. 1. Nobilis vir Robertus de Balleolis... dedit Deo et ecclesiæ S. Mariz de Buxeria... duas partes decimatarum de Poillei et de tota parochia ecclesiæ ipsius ville, in omnibus proventibus, excepta Annatia. Vide supra Agnacia et infra Annelage.

* ANNACIUM et ANNICIUM, Certi reditus seu proventus, ut opinor, quotannis percipiendi. Descriptio censum Monasterii de Crisenone ex Archivis ejusdem: Ecclesia de Liseio in decimis et oblationibus et Annaciis et medietatem decimæ Ersei, oblationis et Annicii; et medietatem decimæ Vermentonis et Annicii. . . Apud

Lucheum habemus Ecclesiam et mediætatem decimæ et totum Annacium.

* ANNADUA. Charta Alfonsi III. Regis Portugallie æra 1267. apud Brandaon. lib. 15. Monarch. Lusitan. cap. 24: Salvo hoc quod mihi et successoribus reservo in perpetuum, videlicet collectam, monetam, hoste, Annaduam, apellidum, fossatum, justitiam, servitum, ajudam. Annaduam per Allarde redit idem Brandaon, quæ Hispanis illustrationem militum sonat. Vide Anubus.

* ANNAGLIPHUS, pro Anaglyphus, Cælatus, sculptus, habetur in Vitis PP. ab Anastasio, apud Murator. tom. 3. pag. 114. col. 1.

1. ANNALE. Gloss. Lat. Gr. Annale, εννιεννιατον. Anniversarium, alias Annuale. Ugutio: Annale, idem quod Anniversarium, scilicet dies qui pro mortuis celebratur singulis annis. Sumitum vero haec vox ut plurimum pro Missis quæ celebrantur per anni spatium pro defunctis, uti interpretatur Lindwodus ad Provinciale Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 23. pag. 329. et 345. 2. Edit. Qua notione occurrit apud Willelmum Thorn. in Chron. pag. 1894. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 149. [et in Antiquit. Benedict. Pictav. apud Stephanotium tom. 3. pag. 753.] etc. Vide Annuale.

2. ANNALE. Chronicon S. Benigni pag. 426: Rex restituit. . . mercatum die Sabbati, quod est in burgo omnibus septimanis, et medietatem Annalis, quod est in festivitate sancti Benigni. [Id est, restituit jura quæ ex consuetudine percipiabantur ex mercato die Sabbati et medietatem juri anni mercati quod est, etc.] Eadem habentur in Charta Rodulphi Regis Francor. apud Perardum in Burgundicis pag. 126.

3. ANNALE. Charta Odonis Ducus Burgundie ann. 1206. apud eundem Perardum pagina 299: Nec eidem (alienigenæ) liberum villa forum conceditur, donec per annum et diem in illa fecerit mansionem: et si tunc forum velit requirere, et Annalia villa rite executus fuerit, sibi villa forum conceditur. Id est, si per annum rite quæ civium sunt, executus fuerit.

4. ANNALE, Reditus unius anni, scilicet primi a vacatione alicujus Ecclesiæ Parochialis. Gall. Annates, Deport. Annalia percipiuntur a pluribus Episcopis et Archidiaconis, presertim Normanniæ, quasi caduci jure, usu ducto a feodis servientibus, quæ ubi serviens deficiebat, Domino feodali anni redditum solvebat juxta Consuetudines Andegavensem et Cenoman. Annalia ut et Annates Concilium Basileense, cuius decretum Sanctio Pragmaticæ inseratum est, abrogaverat: verum pactio inita Leonem X. inter et Franciscum I. Annata et Annalia seu deportus, restituta sunt, et confirmata in solemnibus omnium ordinum Comitiis Blesis habitis. Hæc annalium jura ipsi Francorum antea percipiabant Reges, saltem ex Beneficiis quæ erant Regii Dominii, ut patet ex Edicto Philippi IV. pro Episcopis Normanniaæ ann. 1299. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 335: Concedimus insuper quod beneficia, in quibus per eorum vacationem, Annalia debemus percipere, etc. Inhibemus etiam ne quis ad ipsa levanda Annalia depudatus, de beneficiis ex causa puræ permutationis et non fraudulentæ vacantibus vel vacaturis, Annata exigat sive levet. Annalia quæ et Annatas etiam dixerit ex Canonicorum decadentium præbendis exigere solebant Capitula; at illa in pios usus impendebantur. Qua de re habentur Litteræ

Cælestini Papæ datae Turonis ann. 1196.

5. Kal. Decemb. pag. 88. part. 2. Conciliorum Norman. D. Bessini: Antiquam vestre Ecclesiæ consuetudinem super Annalibus præbendarum decadentium Canonorum . . . scilicet ut quolibet decadente Canonico fructus omnes præbenda illius anni in quo obierit in usus pios . . . secundum Capituli arbitrium erogarentur. Statuta Ecclesiæ S. Audomari ann. 1432 condita et in Archivis ejusdem asservata: Qualitercumque præbenda ipsius Ecclesiæ vacaverit. . . dicta fabrica pro uno anno medianam partem fructuum percipiat. . . quod si bis in anno vacaverit præbenda, volumus fabricam una Annata contentari.

15. ANNALE, Quod pro defuncto singularis annis, aut saltem per unum annum datur vel Conventui vel pauperibus. Charta Geraldii Abbatis S. Johannis Angeriensis ann. 1385. ex Chartulario ejusdem Monasterii pag. 466: Item eleemosynarius, ubicumque voluerit determinare, potest dare Annale ejus mortui. Et dominus Abbas debet dare panem et vinum de conventu, et coquinarius generale.

1. ANNALE FEUDUM, Id est perpetuum, seu Feudum gardia: quod vide suo loco.

1. ANNALES, Acta publica, quæ per annos digeruntur in leg. 65. Cod. Theod. de Appellat.

2. ANNALES, Census anni species. Charta ann. 1236. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. fol. 51: Et quesetas, et tollas, et albergas, et mandatos, et Annales census et usus, oblias ceum pertinentibus dominationibus, quartos et quintos, et agrarios, et decimatos, etc.

ANNALES BACULI SEU CALENDARIÆ, apud Olaum Magnum lib. 16. Hist. Sept. cap. 20. in quibus fastos suos inscribant Dani, de quibus copiose Olaus Wormius lib. 1. de Fastis Danicis, cap. 2. et 3.

1. ANNALIA, Idem quod Annales, seu acta publica per annos digesta. Gall. Annales. Miracula S. Joannis Gualberti tom. 3. Julii pag. 388. E: Nam Abbes nostri decreverunt, nos veteres observare mores et statuta, et Annalia, quæ a patribus nostris in concionibus et capitulis sancta sunt. Et pag. 436. F: Illud idem indicant Annalia, indicant et picturas, quæ memoria et religione patrum hactenus in dextro cornu altaris conspicuntur.

1. ANNALIUM JURA. An munera annuatim donari solita, ut sunt v. gr. Strenæ? Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 310: Dominus noster Dalphinus mandavit et ordinavit, quod officiales hospitiū sui nulla jura recipient pro officiis eorum, nisi tantum salario, quæ ipse dominus duxit ordinanda, et quod recipere possint Jura Annalium, et rerum quæ essent domino forsanit præsentata seu donata.

* ANNALIS, Missæ quæ celebrantur per anni spatium pro defunctis. Testam. Galeranni de Brucell ann. 1200. ex Chartul. B. M. de Josaphat: Item lego vi. libras ad duos Annales faciendos. Annæ, nostris olim, eadem notio. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 175: Lequel escuyer traïssa avec les amis des supplicants... qu'ils ferroient chanter un Anné pour l'ame dudit Colin,... lequel Anné ilz ont fait célébrer bien et deusement. Aliæ ann. 1402. in Reg. 157. ch. 304: Un chapellain, nommé Jehan, qui a chanté deux Annez pour le salut de l'ame de ladite femme. Rursum aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 23: Le suppliant ordonna à chanter et célébrer trois demis Annez. Vide Annale 1.

1. ANNALOGISTA, pro Analogista, Tutor

qui administrationis rationem reddere non tenetur. Graeca vox, per se nota. Testamentum Johannis Dalphini Vienn. ann. 1318. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 172. col. 2: *Tutore dedit et constituit pro dictis liberis suis natis et nascituris, volens quod non teneatur inventarium facere, nec aliquam rationem administrationis reddere, et sit Annalogista.* J. Laurent. in Amalthea: *Analogistæ, Tutores qui non tenentur reddere rationem tutelæ.* Vide *Alogista*.

* ANNARIA. [Anomalia. Dief.]

* ANNARE, Natare. Papias in MS. Bituric. [Vide Virg. Aeneid. lib. 6. v. 358.]

* ANNARIUS CANONES, dicebantur illis quibus ad Episcopo permittebatur alicui ut ad dignitatem promoveretur, licet etatem ad hanc obtinendam requisitam non haberet.

* ANNARIUM. [Annona. Dief.]

* ANNAS, Contrarcha. Papias MS. Bituric. Ad *Contrarcha* Papias idem esset quod Latinis *Anas*? Certe *Anas* pro *Anas*, Avis aquatica, Gallis, *un Canard, une Canne*, legitur in voce *Cercella*. [Gloss. Lat. Græc.: *Annas, νῆστος*. At Papia locus fortasse corruptum exhibet glossema, quod ex Isidoro lib. II. cap. 12. sect. 1. derivatum, in omnibus fere Glossariis legitur: *Anasceue, contrarium catasceue*.]

* ANNATA, Reditus unius anni ab eo qui recens in demortu Episcopi, aut Abbatis, locum succedit exsolvi summo Pontifici solitus, de cuius origine, ac usu, consulendi Renatus Chopinus lib. 2. Monast. tit. 1. § 14. lib. 1. de Eccles. Polit. tit. ult. art. 18. 19. lib. 3. tit. 3. art. 4. 5. 6. 7. Petrus Matthæus in Cons. PP. 131. 142. 206. 258. et alii.

* ANNATA, Dicuntur etiam de reditu unius anni vel dimidiis præbendæ Canonici defuncti, fabricæ Ecclesiæ assignari solito in quibusdam Ecclesiis, in quibusdam aliis usibus. Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 193: *In habendis mediis Annatis fructuum beneficiorum simplicium ad anniversaria spectantium, talis modus servetur, videlicet quod contra novos obtentores beneficiorum infra medium annum a die obitus beneficiati computandum minime procedatur sed elapsu eo ni persolverint a distributionibus communibus... sint penitus privatae.* Vide *Annale 4*.

* ANNATA, Subsidium a Clemente VI. Papa recens creato bonis ecclesiasticis impositum et tribus annis exactum; hinc dictum *Annata* quod erat reditus unius anni. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 609. col. 2. in Bulla dicti Papæ ad Humbertum Dalphinum: *Nostri etiam nisi nosse dissimiles, quod cum in subsidium ejusdem fidei, et favorem fidelium illarum partium certam Annatam tenendam per triennium fieri prædicta fuisset ordinatione statutum, eam tamen ad biennium tui præcipue consideratione duximus prorogandam, etc.*

* Eodem nomine nostri appellabant minuta quædam servitia, quæ, præter *Annatam* seu reditum unius anni, ab eodem succedente exsolvebantur. Bulla Sixti IV. PP. ann. 1472. in Continuat. mag. Bullar. Rom. pag. 282. col. 2: *Quod gravatus in eadem taxa prælatus promovendus, solvat communia et minuta servitia, quæ plures ex Gallis Annatam vocant, etc.*

* ANNATA, subsidium pecuniarium, quod singulis annis a confederato præstat, apud Burcard. Arg. de Alex. VI. pag. 16.

* 2. ANNATA, Annus, Gall. *Annæ*, Charta Officialia Rotomag. ann. 1471. ex Archivo Monasterii de Bono-Nuncio ejusdem urbis: *De reddendo et solvendo ipsis Religiosis sommam septem librarum et solid. decem pro tribus Annatis dictæ pensionis*. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 453. ex Registro Parlamenti ann. 1452: *Et eisdem (bonis) per ultimas Annatas et expleta ultima pacifice et quiete usi et gavisi fuerant*. Ibidem pag. 783. in Charta Bernardi de Turre ann. 1308: *Drappari, ferrari, et coyrari, sutores sotularium, pellipari (solvant) tres denarios quilibet pro Annata*. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1127: *Quodque dicta Hari curia dictum annum redditum ducentarium lib. Turon. per plures Annatas et usque ad ejus obitum vel circa solveret.*

* 3. ANNATA, Alicujus officii annua functio; dicitur etiam de tempore, quo quis in tirocinio est. Stat. sabbater. Carcass. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 320: *Item quod suprapositi dictæ artis... teneantur quilibet in fine suæ Annatae, sive in fine sui temporis suprapositorum tradere... totam quotam pœnarium levatarum*. Arest. parlam. Paris. ann. 1421. in Lib. 1. stat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 89. r: *Nullique apprenticii seu apprenticiae in dicto ministerio, et qui in eodem suas Annatas perficerant, predictum ministerium levare donec... sufficietes et ydonei reperti, etc.* Hinc nostris *Anné* pro *Annua frugum perceptio*. Charta ann. 1397. in Chartul. Corb. sign. Ezechiel fol. 53. r: *Et ne porront presser, ne faire presser leur Anné, que à no pressoirs de notre église chacun an.*

* 4. ANNATA, Vas vinarium statuta capacitas, f. pro *Amata*. Vide supra *Ama* 3. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 290: *Quinque Annatas vini, que erant in suo celario in terram proiecserunt: deinde in eorum severitate permanentes, venerunt ad dominicum Johannis Parvi de Villaribus, et in eodem duo tonalia vini simili modo effuderunt. Vide infra *Annua 4*.*

* ANNATHES, Proximi, Papiæ. [An hæc vox a Britannico *An-nez*, *Proximus*, et pro quo scribi potest *An-neth*?] Vide *Anathæs*.

* ANNATUS. [ANATRIS. Dief.]

* ANNATUTA. Libert. Villæ-novæ de Coynau ann. 1312. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 110 art. 21: *Nec de suis Annatutis, nec eorum personæ capi vel arrestari, etc.* Leg. *Armaturis*, quod monuit D. Secousse.

1. ANNATUS, Primogenitus, *ante natus*, ex Gallico *Ainsne*, vel *Ainsel* in veteri Arresto ann. 1254. apud Pithœum in Consuet. Trecens. art. 14. Vide Jacob. Bourgoing de Origine et usu vulgarium vocum pag. 70. [Vita SS. Bovæ et Dodæ. tom. 3. Aprilis pag. 288. A: *Mediocribus vero non minora dispensans, persuadebat nequaquam sibi, ceu prælatæ et matræ columnodo honoris reverentiam exhibere; verum etiam suis Annatis in omnibus obtemperarent.*]

ANNATÆ OVES, i. unius anni, quæ annum unum etatis habent. Fleta lib. 2. cap. 79. § 4. Vide *Superannatus*.

* 2. ANNATUS, δαχτυλούρος, συμποδιστής, *Annulatus, compeditus*, apud Janum in Supplemento Antiquarii. [Vide Forcell. Lexic. in voce *Annulatus*. Anatus effici potuit ex *anus*, quod antiquiores dicebant pro *anulus*. Plaut. Menæchm. act. 1. sc. 1. v. 9:

Tum compendii Anum lima proterunt.

Ubi nihil mutandum esse evincit Glossa Lat. Græc.: *Anus, δαχτυλος, δ της ξέρας.*]

* ANNATIA. Vide supra *Annacia*.

* ANNECTERE. [Adnectere. Dief.]

ANNEAGE. Charta Hugonis Abbatis S. Dionysii ann. 1189. ex Schedis Augusti Gallandii: *Debet quarta Advocato 3. denarios, quem recipit de frescengage, et recipit famulus ejus in die Jovis absoluti. Quarta debet Advocato unum denarium de Annelage, et recipit famulus ejus in crastino S. Marie.* [Annelage a voce *Agnus ductum*, mihi est tributum pro agnis solvi solitum, ut multonagium pro multonibus, frescengage seu frescengium pro frisingis.]

* ANNELATUS, Anellis ornatus. *Cappa argentea Annelata*, apud Rymerum tom. 4. pag. 657: *Baculus (Marescalci) aureus circa utrumque finem de nigro Annelatus*, apud eundem Rymer. tom. 8. pag. 45. Lubens legerem *Amelatus*, ut supra Encausto ornatus, Gall. *Emaillé*, Angl. *Enamelled*.

* 1. ANNERE, Fulgere. Gloss. MSS. Ecclesiæ Bituric. *Annet, Fulget*, in Gloss. Isid. Pitheus legit, *Annitet*, pro quo Grævius censem legendum, *Ardef, Fulget*. Mallem, *Annidet*, *Fulget* ab *Annidere*, quod a *Nidere* facile potuit efformari; sed forte nullum mendum est in Glossis.

* 2. ANNERE. [Senescere. Dief.]

* 1. ANNETUM, Reditus seu Proventus unius anni. Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 364: *Notandum etiam est, quod si per juratorum dictum fuerit declaratum, terminum firme uno anno vel pluribus jam fuisse elapsum, ipse tenens premium Annetorum post elapsum detentorum, post reclamacionem partis adverse tenebitur reddere requirenti.*

* Leg. *Anneta*, ut in MS. et apud Ludewig.

* 2. ANNETUM, pro *Alnetum*. Monasticon Anglic. tom. 1. pag. 3. col. 1: *Insula... cum specioso simul et spatioso Annetto*.

* Ita *Anoit*, pro *Auncie*, in Chartul. abbat. Montis S. Martini part. 5. fol. 96. r: *Jacob Wiel viij. capons sus j. Anoit, ki gist à Erweteghem de j. journet et xxv. verges.*

* ANNEXA, Jus in tabulas publicas referendi, quo in Bullas aliaque Romanæ curiæ rescripta gaudet Parliamentum Provinciale, Gall. *Droit d'Annexe*. Vide Tract. quem hac de re edidit D. de Moissac ejusd. parlam. senator. Sed et pro Literis, quibus executio judicaria permittitur, non raro occurrit. Stat. ann. 1374. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 22: *Litteræ... nostræ quæ in eadem patria execuzione indigent; cuicunque vel consiliario, inferiori judici aut officiario nostro diriguntur, exequi non permittuntur, absque Annexa locumtenentis vel capitanei nostri, etc.*

* ANNEXA ECCLESIA, Ea dicitur quæ alteri adjungitur in subsidium, Gall. *Annexe*. Constitutiones Pontificis Conservanensis Episcopi ann. 1364. in MS. Sangerman. *Item ordinamus, quod nullus Presbyter recipiat plures Ecclesiæ nomine alicujus Rectoris gubernandas, nisi illæ Ecclesiæ fuerint Annexæ, vel ab invicem dependentes.*

* ANNEXARE, Adnectere, Adjungere, Gall. *Annexer*: quod præsentim dicitur de Ecclesia alteri in subsidium data et annexa. Charta Audeberti Abb. Nobiliac. ann. 1310. apud Stephanotium tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 976: *Unde adverentes utilitatem Monasterii nostri ac dictæ domus de Bossao, de consilio et*

*assensu Conventus nostri predicti Prioratui nostro de Frontenac... dictam do-
mum de Bossaio cum suis juribus et per-
tinentius duximus uniadum et perpetuo
Annexandam. Charta ann. 1322. in Ma-
ceriis Insulæ Barbaræ tom. 1. pag. 201 :
Volebat ex certis causis et justis eum
moventibus et in jure expressis unire et
Annexare Prioratum, etc. Occurrit ite-
rum in Hist. Mediani Monasterii pag.
408. in nova Gall. Christ. tom. 4. Instru-
ment. col. 108. apud Lobinellum in Glos-
sario ad calcem tom. 3. Hist. Paris. etc.*

* ANNEXATIO, Eadem notione non
semel.

* ANNICHILARE, Ad nihilum redigere,
Gall. Anéantir, olim Anichiller. Lit.
Edwardi III. reg. Angl. ann. 1839. apud
Gualt. Hemingford. pag. 304 : *Quibus
non solum assentire non curavit, verum
etiam in aliis terris nostris nobis guerram
commovit, totaliter nos Annichilare non
solum nisus est, etc.* Lit. ann. 1870. tom.
5. Ordinat. reg. Franc. pag. 368 : *De fait
en ont usé contre la teneur desdés prévi-
leges... en les Anichillant ou tres grant
préjudice desdés supplians. Adnichiler,
exinanire, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod.
reg. 7584. Anoienter et Anoientir, eodem
sensu. Consil. Petri de Font. cap. 34.
art. 17 : Les riqueuses ton pere sont Anoient-
ées toutes par dons k'il ara fait. Anien-
ter, ibid. art. 13. ut et in Glossar. jam-
jam laudato : Anienter, exinanire. Chron.
S. Dion. cap. 8. ad ann. 869 : *Ce que il
feroit ne seroit pas tant seulement Anoienti
par s'auctorité, etc. Adnullement, Rei
alicuius abolitio. Lit. remiss. ann. 1447.
in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 163 : Fut
icelle obligation mise au néant, depuis
lequel temps et Adnullement de ladite
obligation, etc. Anéantement, Destructio,* in Ch. ann. 1800. ex Lib. rub. Cam.
Comput. Paris. fol. 133. r. col. 1 : *Les
convenances faites entre aus et ledit Pierre
Bouchart et sa fame de l'abattement et de
l'anéantement de la garanne.**

* ANNIHILARE, Eadem notione. Chron.
Namnet. ad ann. 907. tom. 8. Collect.
Histor. Franc. pag. 276 : *Reges enim
Francie omnino annullati et Annihilati
erant,*

* ANNICIO, pro Agnitio. Lusitanis
olim *Charta recognitionis*. Vide S^a Rosa
in *Elucidario*, vol. 1. pag. 119.

* ANNICITARE, Palpebris annuere. Ca-
thol.

* ANNICIUM. Vide Annacium.

ANNICULATUS, Aetas unius anni.
Alexander Iatrosophista MS. lib. 2. Passion.
cap. 83 : *Unus porcaster et hedus, et
ipsi mediocres inter duros teneros, i. An-
niculatum aut bimatum habentes. Lex
Salica tit. 2. § 14 : Si quis tertus sum por-
cellum furaverit, usque ad Anniculatum,*
etc. § 15 : *Si quis vero porcum post Anniculatum furaverit. Ex quibus patet Anniculatus, non idem esse quod anniculus,*
uti vult Wendelinus.

ANNICULUS, Agnus, aut ovis, unius anni. Exod. 12 : *Erit agnus sine macula,
masculus, Anniculus. Levit. 14 : Ovis An-
nicula. Liber qui Aurora inscribitur :*

Masculus Anniculus, qui foret absque nota.

Gl. Lat. Gr. Anniculus, ἀνικοῦλος. Ta-
bul. S. Remigii Remensis : *Donat annis
singulis de siglo mod. 1... Anniculum 1.
pullus 3. ova 15. Infra : Donant de siglo mod.
7... Anniculu. 17. sagnum pullus 22.
ova 122. Rursus : Donat uno anno
fœtas 2. cum agnis 2. altero anno Anniculus 2. facit ad pratum dies 3. [Vox Pli-
nio et aliis nota.]*

* Hinc hedus unius anni Antenois

dicitur, in Cod. Redit. comitat. Hanno-
niæ ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. :
Et s'il n'i avoit mouton, le castre Ante-
nois ; et s'il n'i avoit castre, le germe
Antenoise, et s'il n'i avoit germe, le brebis,
etc.

* ANNILIS, Annalis, annuus. Vita S.
Guthlaci tom. 2. April. pag. 49. col. 2 :
*Priusquam sol bis senis voluminibus An-
nilem circumvolverit orbem, etc.* [** Gloss.
Gr. Lat. : Πολυτηρί, annilis ; ubi pro anti-
lis scriptum videtur.]

* ANNIMISSARIUS, Presbyter qui per
annum integrum quotidie Missam celebra-
vit pro defunctis. Statuta Ecclesiæ Ar-
gentinæ apud Marten. Tract. de Anti-
Eccl. Disciplina pag. 615 : *Similiter An-
nimissarii pro tumulis visitandis, etc.*

* ANNIS, pro Annis non semel legitur
in Chartulario S. Vendregisili.

* ANNISTUS, MISSIUS. [Annus remis-
sionis, Gall. jubilé. DIEF.]

* ANNITAS, *Vetus senectus*, apud
Laur. in Amalch. ex Cathol. Vide
Anitas.

* ANNIVERE. [Annuerere. DIEF.]

* ANNIVERSALIS. Vide Anniversa-
rium.

* ANNIVERSARIA, fem. gen. Idem
quod mox Anniversarium in Vita S. Egili-
lis Abb. Fuld. inter Acta SS. Benedict.
sæc. 4. part. 1. pag. 240 : *Anniversarium
Stirnis primi Abbatis et fundatoris Mo-
nasterii Fuldae... in Missarum celebra-
tione, psalmodiis et oratione sancta cele-
brare sancivit.*

* ANNIVERSARIUM, ANNIVERSITAS. Dies
annuus, quo officium defunctorum pro
aliquo defuncto peragitur, ipso obitus
recurrente die. Liber Differentiarum :
*Annus, totius anni spatio est, ut annua
merces. Anniversarium est, quum repe-
tentibus annis idem dies colitur, ut est
caena Anniversaria. Anniculum, cum an-
num habet, ut anniculus puer. Annotinus,
prioris anni, ut annotinum vinum. An-
nale, est res aliqua, quæ totius anni ordi-
nem continet, ut Annalis liber. Alcuinus
lib. de Divin. Offic : *Anniversaria dies
ideo repetitū defunctis, quoniam nesciu-
mus qualiter eorum causa habeatur in
alia vita.* [Consule Constit. Apost. lib. 8.
cap. 42.] Interdum pro annali, seu officio
Missarum quod omni die per annum
pro defunctis peragitur, ut notat Lind-
wodus ad Provinciale Cantuar. Eccl.
pag. 329. 2. Edit. quomodo videtur intel-
ligi deberi in Capitulis Caroli M. addit.
1. cap. 73 : *Ut pro Abbate defuncto Anniver-
sarium fiat officium.* [** Hæc explicat
inscriptio : *De anniversaria Die pro De-
functo Abbe celebranda.* Est Capit.
Aquisgran. ann. 817.]*

* Charta Petri Ven. abb. Cluniac. ann.
1140. tom. 11. Spicil. pag. 333 : *Super hæc
omnia, quod raro cuilibet conceditur, da-
tum ei (Rodulfo de Perrona) et Anniver-
sarium solemne, sicut uni post imperato-
res et reges de majoribus amicis et bene-
factoribus nostris. Andevasaire, in Ch.
ann. 1418. ex Chartul. prior. Belvalle. :
Pour prier pour lui et faire ceis Andevasaire.
Enversaire et Enversaire, in Testa-
tam. Helvid. uxoris Joan. dom. de In-
sula ann. 1274. ex Chartul. Vallis N. D.*

* At vero quæ pie instituta primo fue-
rant, dehinc ebrietatis sæpius occasionem
præbuerunt, cum scilicet clericis peracto
defunctorum officio, apposita fuerunt
cibaria; quod discimus ex Statutis MSS.
S. Flori fol. 55. v. : *Distinctus inhibemus,
ne clerici seu sacerdotes ad Anniversaria
convenientes in Sabbato, carnes comedere
præsumant, vinum quoque sibi tempe-
rent... A principio prandii usque in finem*

lectio legatur... In fine autem prandii sol-
lemnis prædicatio non fiat, quia tunc
rubentibus buccis et fartiis ventribus, non
est hora prædicandi, sed dicant pro de-
functo psalmum De profundis, cum col-
lecta convenienti.

* ANNIVERSARIUM, Quodlibet officium
pro defunctis quocumque tempore pera-
gatur. Stat. MSS. eccl. Brioc. cap. 27 :
*Tenebuntur (canonic) post ejus (conca-
nonic) mortem infra mensem unum,
semel pro eo celebrare Anniversarium
solenne.*

* ANNIVERSARIUM, Liber, in quo offi-
cium defunctorum continetur. Cæ-
mon. MS. S. M. Crassensis : *Omnes
canant vij. psalmos, si hora permiserit,
cum letania retro in Anniversario scripta.*

* ANNIVERSARIUM, Dies obitus anni-
versarius, quo festum alicujus sancti
celebratur. Acta capit. eccl. Lugdun. ex
Cam. Comput. Paris. ad ann. 1338. fol.
43. r. : *Item voluerunt quod Anniversa-
rium sancti Bernardi ponatur in calen-
darium.*

* ANNIVERSARIUM, Thwrczius in Lu-
dovico Rege Hungar. cap. 4 : *Et pervenit
domum suam in Wisegrad in Anniversa-
rio sui recessus, i. anno post recessum
elapso.*

* ANNIVERSARIUM, Annua prestatio,
quotannis solvenda. Charta anni 1308.
pro Monasterio Bituricensi : *Ab omni
feodo, retrofeodo, rachato, marciagio, An-
niversario, angaria, parangaria... garan-
tiét et defendet.*

* ANNIVERSARIUM, Distributio ex an-
niversarii fundatione Clericis facienda.
Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 198 :
*In habendis mediis annatis fructuum be-
neficiorum simplicium ad Anniversaria
spectantium... ni persolverint, a distributionibus
communicibus del dinner menut et
a duplis et Anniversariis ac altis quibus-
cumque Ecclesiæ percacis sint penitus
privati. Ibidem pag. 194 : *Procurator An-
niversariorum et duplarum solvar perca-
cia S. Petri, die illa qua fuerint acqui-
sita. Et paulo post : Anniversaria et
dupla sedis punctentur cum cedula illa
die qua celebrentur, et eadem die sol-
vantur.**

* ANNIVERSARIUM, Mensa anniversa-
riorum, Gall. Bureau. Martyrol. vet.
eccl. S. Salvat. Aquens. : *Anno Domini
1368. obit D. Raymundus Nauloni archi-
diaconus Aquensis, qui reliquit Anniver-
sarii dictæ ecclesiæ 1500. florenos, pro
reditibus emendis.*

* ANNIVERSARIUM, Episcopi, Abbatis.
Prælati, interdum sumit pro die creationis
et consecrationis singulis annis
redeunte. Vide Constantium tom. 1.
Epistolarum Romanorum Pontif. pag.
730. et 1255. ubi refertur quo pacto hunc
diem celebrarent summi Pontifices, Hiero-
rolex. Macri in voce *Abbas*, et infra *Na-
talis dies*.

ANNIVERSITAS. Anastas. Bibl. in Leone
II : *Hic fecit constitutum... sed et ne
Mauri quandam Episcopi Anniversitas
aut agenda celebretur.*

* ANNIVERSALIS. Joannes VIII. Epist.
91 : *Quia intinasti Pontificio nostro An-
niversalem magnæ recordationis Domini
Ludovici Imperatoris fieri, et ut pro eo
proprias orationes celebraremus, rogasti,
etc.*

De Anniversariorum pro defunctis
antiquitate, vide Gazæum ad Cassian.
collat. 19. cap. 1. et Haeftenum lib. 8.
Disquisit. Monast. tract. 1. disq. 4.

* ANNOALE, Idem quod *Annuale*, offi-
cium ecclesiasticum, quod pro defuncto,
die obitus recurrente, quotannis peragi-

tur. *Charta Baldæ ann. 1002. in Hist. MS. Montis-major.: Omni anno in Anno, etc.*

ANNOALIS, pro *Novem dialis*, Gall. *Neuvaine*, sumi videtur in Testamento Beatricis de Alboreya ann. 1367. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1522. C: *Item quatuor Capellani... et ibidem morari et manere quoisque facta fuerit Annoalis nostra, die nona post obitum nostrum, prout in talibus exequiis est fieri consuetum: qui celebrent cotidie pro animo nostra, et habeant victimum super nos cotidie; et in fine dictæ novenæ factæ et complectæ dentur cuilibet quatuor floræ auri, etc. Vide Annuale.*

ANNOG, Θεοχολωστα, η μηνις, in Gloss. Gr. Lat.

ANNODARE EXCOMMUNICATIONIS VINCULO, Excommunicationis sententiam in aliquem ferre, in Chronico Monachi Patavini apud Murator. tom. 8. col. 672.

ANNOGIUS, ANNOJIS, a Provinciali idiomatico *Anouge*, Agnus unius anni expleti. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de *Maraugues*: *Requisitus quis solvit, dixit quod Bertrandus major vacquerius dicti Hugonis levavit unum Annojem, et unum agnum de singulis partiis ovium. Infra: Accipit de singulis societibus ovium Annogium et unum agnum. Rursum ibid.: Accipiebant de singulis balliis ovium, pascentibus in dicto territorio, unum Annoje de uno anno pro pasque-ratio.*

ANNOLOGIA, Quod ætate alicujus contigit, ipsius actus seu historia. Vox Latino-Græca. *Agnellus* in lib. Pontif. apud Muratorium tom. 2. pag. 68. col. 1. D: *Si vultis inquirere Annologiam Maximiani Archiepiscopi, Chronicam legit: ibi plura de ea et de multis Imperatoribus et Regibus invenientur.*

***ANNOLUS** [Vulgo anneau; « cido tibi... Annulus valentus soledus tantus (de Rotzières, formulæ Andegav. I. 8.) »]

ANNONA, Triticum, frumentum, bladum. Kero Monach. S. Galli in *Vocab. Annonam, Lybleita*. i. ut opinor, *Bladum*, nostris *Ble*. [Eccardus ait, *Cangium* nostrum hic errasse. *Lybleita* enim, inquit, Germanicum est ex veteri *Lyb*, *Vita*, et *leiten*, *Ducere* compositam, atque ita proprie *vitam dicens*, sive *producens*: hoc est *victum*, *alimenta* denotans. Haec ille in mox citandum legis *Salicæ locum*, ubi etiam *Annonam* paulo alter explicat. Hanc vult esse quasi *almoniam anni*, deinde sumi pro *tritico* frumento, secali et quibuscumque, quæ in molendino ad vitam hominum sustentandam preparantur.] Lex Salica tit. 25. § 1: *Si quis ingenuus in alieno molino Annonam furaverit. Tabular. Dalonensis Abbat. f. 95: Retentis tantum quatuor sextariis Annonæ, duobus videlicet frumenti, et duobus siliginis. Passim apud Scriptores. Vide Statuta antiqua Corbeiensis Abbatis lib. 1. cap. 6. Gregor. Turon. lib. 3. de Mirac. S. Mart. cap. 3. de Gloria Confess. cap. 107. Capitula Car. M. lib. 1. cap. 118. 131. [** 112. et 125. Capitul. II. ann. 805. cap. 4. et Capitul. V. ann. 806. cap. 18.] lib. 4. tit. 78. [** Capitul. V. ann. 819. cap. 29: *Annona ad caballos modii quatuor.*] Instrumentum VIII. Forojuliens. pag. 84. col. 2. D. tom. 1. novæ Gall. Christ: *Ut omni anno prædicti Monachi persolverent... duos modios Annonæ et unum de sigali... unum modium Annonæ et alterum ordei. Quo in loco Annona sumitur pro tritico: in sequenti vero pro tritico simul et secali. Cod. MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 85. verso**

col. 1: *Habet ibi farinarios II. unde exeunt in censu de Annona mod. cxx. de frumento xl. de mistura lxxx. [** ap. Guerard. pag. 178. Vide V. Cl. Indicem generalem.]*

* *Charta ann. 1246. ex Tabul. S. Crispini in Cavea: Possidebunt pensionem prædictam xxvij. aissinorum; duobus annis pro tribus persolvant; anno quo erit Annona, totam annonam; anno quo erit avena, totam avenam: tertio anno, quo terræ erunt vacuae, non tenebuntur ad aliquam pensionem. A frumento distinguatur Annona, in Charta ann. 1389. ex Tabul. Flammari. Et salvis et retentis sibi et suis una eymina frumenti et sex molduris Annonæ rendubilis.*

ANNONA, Panis. Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 25. [** Roth. 281.]: *Si quis mancipium alienum sciens fugax esse, nesciente domino suscepit, aut Annonam deredit, aut ostenderit viam, etc. Ita in Regula Magistri cap. 26. et in leg. 1. Cod. de Frumento urbis CP. Hinc Annonæ binæ, ternæ, apud Scriptores Historiae Augustæ, i. pânes duo, tres.*

* **ANNONA**, Census annuus frumento, secali aliisque grano solvendus. Hist. Mediani Monasterii pag. 332. in Charta ann. 1274: *Prafatos agros prædictis colonis nomine conditionis (i. conductio) ad duodecim annos pro eadem Annona et gulta, sicut anteä unusquisque dare de suis agris conserverat, liberaliter de manu sua concessit.* [** Vide Haltausii Gloss. Germ. col. 2048. voce *Wegeniet*. Melberi Vocabul.: *Annona, ierlich zynsz, ierlich frucht, capitur etiam in pecudibus.*]

ANNONA, Præbenda. Notitia ann. 929. apud Joachimum Vadianum: *Post hæc eo in Conventum nostrum introducto, omnis Congregatio concessit ei Annonam unius *Fratris*, etc.*

* **ANNONA**, Frumentum hordeo admixtum [*quod minime colligitur ex loco allato, cuius sensus cæterum est aper-tus.*] Sententia Odonis Abb. S. Columbae in Tabulario Sangerman.: *Unum modium Annonæ, videlicet dimidium modium hibernagii et dimidium modium tremesii.* [** Gemma Gemmar.: *Annona, est seges unius anni, Winterkorn.*]

ANNONÆ ÆRARLÆ. Vide *ÆRARLÆ*.

** **ANNONA CANINA ET ANNONA CANUM**, Germ. *Hundsfrucht, Hundskorn*, Census frugum a rusticis hominibus præstandus ad alimoniam canum venaticorum domini, secundum Haltausium in Gloss. Germ. col. 977. Diploma Nicolai de Werle ann. 1360: *Judicium vero manus, Annonam Caninam et precarias quasunque in eisdem mansis fratre nostro... reservamus.* Plura vide ap. Haltaus.

* **ANNONÆ CIVICÆ**, quæ civibus Constantinopoli domos ædificantibus; *Militares*, quæ militibus; *Palatinæ* quæ officiabilis palati seu domus augustæ; *Temporum*, quæ Ecclesiæ ministris, non in frumento solum, sed et in oleo, vino, carne ceterisque rebus ad victum necessariis consistebant, uti videre est in Cod. Theod. præsertim Titulo: *De erogatione annonæ militaris.* Vide etiam Acta SS. XLV. Martyrum, tom. 3. Julii pag. 45.

** **ANNONA MARCHIALIS**, Collatio *fodri* seu pabuli, pertinet ad jus Albergariæ. Ita Haltaus. in Gloss. Germ. col. 1317. quem videoas. Charta ann. 1243. apud Ludewig. Rel. MS. t. 4. p. 228: *Absolverit a redditione Marchialis Annonæ, quæ dicitur March furt.*

* **ANNONA GROSSA**, Secale vel *Annona mixta*. Charta Agetis Comitissæ Pictav.

ann. circiter 1060. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 187. *Ita ut dimidium (modium) sit ex frumento, et aliud dimidium ex Grossa Annona.*

* **ANNONA MISSALIS**, Quæ quotannis messis tempore Rectoribus Ecclesiarum exsolvitur, Gall. *Dime*. Decima. Privilegium Witigonis Misnensis Episc. apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 287: *Cui videlicet Plebano de agris sue parochiæ decimam seu Annonam Missalem solventibus, dimidius modius siliginis preter minorem decimam seu Annonam Missalem per totam parochiam annuatim a quolibet persolvetur.* [** Diplom. Convent. Molberg. ann. 1310. ap. Haltaus. col. 134: *Ordinavimus ut in villa Zeke-ritz... ecclesia de novo fabricetur tali modo, ut singulis annis de quolibet manso ejusdem villæ pro Missali Annona unus modius sibi detur.* Haltausius vertit Messkorn.]

ANNONA MIXTA, Gall. *Blé mestiel*, frumentum *sigalæ* admixtum. Tabularium S. Remigii Remensis: *Hinc exeunt frumenti modii 16. Mista Annonæ modii 60.*

* **ANNONA MONACHI**, Cibaria, obso-nium Monacho ministratum, Gall. *Por-tion, Pitance*, in Annal. Benedict. tom. 8. pag. 178.

ANNONA PORCORUM, Esca, glans. Su-gerius de Administratione sua cap. 11: *Talliam, et Annonam porcorum, ovium, agnorum,... ab eadem terra more anteces-sorum suorum abripuerat.*

ANNONA TULTITIA. Tabular. Prioratus de Domina in Delphinatu Ch. 211: *In festivitate S. Joannis unum multonem optimum, per messiones tascham qualis contigerit. 12. sextarios de Annona Tulti-tia, 6. de taverna, etc. Alibi: Et 18. sextarios Annonæ inter Toltitiam et tavernam. Rursum: Inter Toltizam et tavernam.*

* *Censualis, quæ in censem præstatur. Vide Vinum Tolticum.*

* **ANNONA VIRIDIS**, Sege, Gall. *Blé en herbe*, apud Martenium de antiqua Ecclesiæ Disciplina pag. 396. Sicque legendum est pro *Annona Viridis* ibid. pag. 341.

* **ANNONA VIVA**, Quæ necdum molita est. [** Guerardo Quæ trita et ventilata est.] Codex MS. Irminonis Abb. Sangerman. fol 45. col. 1: *Habet inter Villamilt et Alnidum farinarios xxij. qui redditum de mutura inter totos mcccxc. de Viva Annona, de bracis mod. clxxvij.* [** Guerardo pag. 76. Ibidem Breve 13. sect. 99: *Solvunt de conjecto de viva Annona modios 99. ad forstarium.* Vide etiam pag. 132.]

ANNONAGIUM, Tributum ex annona. Charta Willelmi Comitis Cabillon. ann. 1180. In Bibl. Cluniac. pag. 1441: *In uni-versa terra ejus non habeo talliam, vel porcellagium, seu Annonagium, vel cor-deum. Habetur etiam apud Perardum pag. 244. Vide Annonicum, Mestiva, Frumentagium, Messio.*

ANONARIUS, dicitur *erogator et dis-pensator annonæ*, in Legibus Wisigot. lib. 9. tit. 2. § 6. apud quos per singulas civitates atque castella erant ejusmodi officiales seu magistratus, qui militibus *annonam* sine fraude exhiberent. Inter-dum et Comes civitatis hujus rei curam gessit, ut ex lib. 9. tit. 2. § 7. colligitur. Gloss. Græc. ἀννώνα, *salarium*. Hac no-tione Annonarii dicuntur in leg. 8. Cod. Theod. de Numerar. [** Gloss. Lat. Gr. Annonarius, a, um, Στρατός.]

* **ANNONARIA**, Locus ubi venditur an-na. Statuta Massil. MSS. ann. 1253: *Quod bladum et farinam nemo audeat*

vendere, nisi in Annonaria. Liber flavus Episcopatus Massil. pag. 25: Usque in viam publicam, per quam itur ad Annonariam superiorem.

ANNONARIA ARÆA, in qua frumentum excutitur, in Lege Burgund. tit. 23. § 2.

ANNONARIA REGIONES, quæ olim dictæ fuerint, pluribus disputant Salmasius, Gothofredus, Sirmondus, et alii qui de Suburbicariis commentati sunt.

ANNONARIA PRÆPOSITIONURA, in Monasteriis: huic præfectus erat Monachus, cui vel annona colligenda, et in Monachorum victim erogandæ cura demandata erat, vel certe panis Monachis distribuendi, apud Innoc. III. PP. lib. 13. Ep. 55.

ANNONARIUS est aliquis habens multas annonas. Breviloq.

ANNONARIUM, Granarium vel locus, ubi reponuntur annona. Breviloq.

ANNONARI, Annona cibari, ali, annona percipere. Paulus Diaconus Neapolit. in Vita S. Mariae Ægypt. cap. 6: Unusquisque autem se Annonabat, prout poterat, aut volebat. Nam unus portabat corpori ad mensuram sufficiens, etc. S. Ambrosius, seu alias auctor in Actis S. Sebastiani cap. 12. num. 43: Si ergo non navigantibus, sed imperantibus, homines quod Annonantur, ascribunt, etc. Baldricus Camer. lib. 3. cap. 52: Reditibus agrorum Annonantur.

* **ANNONALIS**. [Anomalos. Dief.]

¶ **ANNONATICUM**, Idem quod *Annonagium*, seu tributum ex venditione frumenti vel annona perceptum. Locum vide in *Funicum*.

* **ANNONIA**. [Anomalia. Dief.]

* **ANNONIALUS**. [Anomalos. Dief.]

* **ANNONIUS**. [Annonagium. Dief.]

* **ANNONYOLUS**. [Anomalos. Dief.]

* **ANNOPSII**, Nigri colores, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

** **ANNOS**, Idem quod Anus, γραῦς, in veter. Gloss. Vide Forcell. Lex.

¶ **ANNOSIOR**, Diuturnior. Collect. Council. Hisp. tom. 2 pag. 266: Tantoque Annoioris excommunicationis tempore a Christi corpore et fraternitatis consortio sequestretur, quanto fuerit propinquioris sanguinis contagione pollutus.

ANNOSITAS, Multorum annorum series. Joannes de Janua: *Annositas, antiquitas*. Notitia ex Tabulario S. Victoris Massiliensis: Per Annositatem seu per legem tricenariam possidere. Petrus Gelensis lib. 9. Epist. 5: *Calamus noster Annositate et desuetudine quassatus, etc. Annositate se tueri, in leg. 113. Cod. Th. de Decurion. Annositatis cursus, in leg. ult. eod. Cod. de Preidiis navicul. Priscorum Annositas, apud Saxon. in Præf. ad Hist. Danicam.* [** Theod. Cod. lib. 1. tit. 15. c. 12: *Nemo privilegii alicuius prætextu aut Annositatis se defendat obstatculo.* S. August. Epist. 251. (al. 269.): *Hiene iter tam prolicum non suffero cum Annositate algida quam mecum fero.]*

* **ANNOSITA**, ut *Annositas*, Multorum annorum series, Charta ann. 972. in Appendix ad Marcam. Hispan. col. 896: Post pleras vero dierum *Annositas*, Salomon... condidit domum nomini Domini, etc.

* **ANNO TA**, Præstatio annua. Charta ann. 1336. inter Probat. domus de Chaban. pag. 66: *Et ibidem dictus domicellus solvit et quitavit ad dictis quinque Annatas ipsos homines de dictis redditibus ad finem, ut par est, ad dictos quinque annos, etc.*

ANNOTAMENTUM, Idem quod Nota vel Annatio in Miraculis B. Aloysii Gonzagæ tom. 4. Junii pag. 1065. Sed

hac quoque voce usus est Gellius lib. 1. cap. 7: *Veterum locutionum copiam his Annotamentis inspersimus.* Adde lib. 17. cap. 2.

* **ANNOTARE**, vox Practicis nostris nota, *Annoter*, Designare addicta mancipata domino superiori bona; quo etiam sensu accipi debet mox *Annotatio bonorum*. Charta ann. 1344. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 417: *Prædictus dominus abbas (Montisoli) et Petrus de Aragine utentes jurisdictione alta et bassa in dicto loco (de Villadonello) bona dicti Petri Rogerii ad manum suam Annotaverunt et confiscaverunt.* Libert. S. Bernardi de Romanis ann. 1348. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 273. art. 2: *Annotare bona predictorum consueverunt.*

ANNOTATIO. Chr. Reicherbergense ann. 423: *Septima Annotatio Carthaginensis Synodi habita est sub Honorio Augusto, etc.* Idem ann. 426: *Sub Theodosio Minore fuit octava Annotatio Africanae Synodi, etc.* [¶ Idem videtur quod *Sessio*. Vide *Actiones synodorum in Actio 3.*]

* **ANNOTATIO NOMINIS**, Modus subscribendi Chartas, cum subscriptis nomen compendio annotabatur, ex tomo 5. novi Tract. de re diplom. pag. 17. Vide supra *Anagramma nominis*.

* **ANNOTATIO REGULÆ**, Descriptio nominis defuncti, diei obitus, accepti etiam beneficii, in fine Regulæ, scilicet in Necrologio ei adjuncto. Hic mos in Monasteriis servabatur, ut post lecta in Capitulo Martyrologium et Regulam, nomina quoque benefactorum, propinquorum ea die defunctorum post Primam legerentur, et pro illis oraretur ab omnibus. Sic in pluribus MSS. Corbeienibus habetur: *Promissimus anniversarium et Annotationem.* Necrolog. S. Quintini de Monte: *Persolvemus ei in conventu tricenarium et Verba Mea præter Annotationem.* Bernardi Monachi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 74: *Sic pro omnibus sit unum officium cum generali Missa et ceteris, que solet fieri pro nostris, excepta præbenda et brevium transmissione ac Regulæ Annotatione.*

* **ANNOTATIONES BONORUM**, f. Recensio bonorum alicui oneri vel mulctæ obnoxiorum. Johannis Armaniaci Diploma veniale tom. 1. Amplis. Collect. Marten. col. 1527. A.: *Processus, inquies, banna, pœnas, mulctas, et bonorum confiscationes et Annotationes eorumdem,* etc. [¶ Quid sit, vide supra in *Annotatione*.]

ANNOTATORES, qui inlatarum specimen breves seu rationes conficiebant, Tabularii, in leg. 3. Cod. Th. de Susceptoribus. [** Alio sensu ap. Plin. in Paneg. cap. 49.]

ANNOTICUS, pro *Anniculus*. Capitulare Saxonum ann. 797. cap. 11: *Illiud notandum est, quales debent solidi esse Saxonum, id est, boven Annoticum, utriusque secus autumnali tempore, sicut in stabulum mittitur, pro uno solo.* [** Vide tit. 19. Leg. Saxon. ibique Gauppium.]

* **ANNOTINUS**, Annus, Anniversarius, Gall. *Annuel*. Annal. Bened. tom. 3. pag. 148: *Et in Annotina Translatione SS. Reliquiarum.... fratribus ejus loci (Centulensis) congrua cibi ac potus refectione subministretur.* Hac voce usus est Columella, sed notio nonnulli diversa: *Ungues, inq. custodum Annotinos resecati.* [** Vide Forcell. Lexic.]

* **ANNOTINUM PASCHA**. Vide *Pascha Annotinum*.

* **Glossar.** vet. ex Cod. reg. 7641: *Annotinus, qui plures habet annos.*

* **ANNOTUS**. [Morbus in anno. Dief.]

* **ANNOXIARI**, Anxio animo esse, Gall.

Etre inquiet, embarrassé. Comment. Benzonius episc. Albens. lib. 7. cap. 2. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS.: *Interea dum expectatur Prandellus, non immemor sue artis. Anoxicatur, tergiversatur.* Vide infra *Anxiari*.

* 1. **ANNUA**, Idem quod mox *Annuale*. Codex obituum Ecclesiae Aniciensis: *Annua D. Johannis de Borbonio iij. Februar. Annua D. Gaufredi de Pompadrio 8. Maii.*

* 2. **ANNUA**, *Expletio anni*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* 3. **ANNUA**, Vas vinarium statuta capacitatibus, f. pro *Ama*. Vide supra in hac voce. Charta Ludovici Brandenburg. ann. 1335. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 661: *Appropriavimus monasterio in Jericho.... donationem.... trium Annuarum vini ex vinea Villegarditz.* Vide supra *Annata 4.*

* **ANNUABLE**. [CAMISALE. Dief.]

* **ANNUALIUS**, vulgo *Annulier*, inter schedas Mabilionii; Officium monasticum etiamnunc apud Menateses monachos, cujus munia ignorantur. Monachus forte, cui *annualium* peragendorum cura demandata erat, vel certe ergandorum in *annualibus* distribuendi facultas. Vide infra *Ezequiarius*.

ANNUALE, *Annale*, Anniversarium, officium scilicet Ecclesiasticum, quod pro defuncto aliquo, die ejus obitus recurrente, in Ecclesia quotannis celebratur. [Tertullianus de Coron. cap. 8: *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis Annua die facimus.*] Brevi. *Annuale, anniversarium*; Galli *Annuel* dicunt; *Annovale*, apud Joan. Villaneum lib. 1. cap. 22. Charta ann. 1078. apud Fr. Mariam in Mathildi Comitissa lib. 3: *Hanc conditionem Episcopo imposuimus, ut Annuale, vel anniversarium matris meæ Beaticis honorifice celebretur.* Crebro Occurrerit.

ANNUALIS. Charta Notkeri Episcopi Veronensis ann. 921: *Ita ut in tribus diebus ante ejus Annualem.... omnes generaliter Sacerdotes... Missam cantent.*

* Charta ann. 1319. in Chartul. S. Maglorii Paris. ch. 58: *Quando celebrabitur in dicta ecclesia pro defunctis ibidem sepultis missa, anniversarium, Annualia, trentæ, totum emolumentum.... erit commune.* *Annieux*, eadem notione, in Charta ann. 1332. ex Chartul. S. Martini Pontisar. *Pour chanter et faire solemnement lesdiz Annieux, etc.*

* **ANNUALE**, Missa pro defuncto quotidie per annum a Sacerdote celebrandæ. Item quidquid illi earumdem occasione offertur. Regula S. Stephani Grandimont. cap. 5: *Tricenarium, septenarium, Annuale vel quodlibet pretium pro Missa nominativi vobis oblatum nullatenus accipiat.*

* **ANNUALE**, Quodlibet solemne festum quotannis recurrens. Hac voce utuntur in ordinibus celebrandi divini officii. Parisiensi scilicet et S. Capellæ; item in Breviariorum novo Lexoviensi. Ibi non semel *Annuale majus*, *Annuale minus*, *semi-annuale*.

* **ANNUALE**, Idem quod *Annata*, redditus annuus præbendæ Canonici defuncti. Necrologium S. Victoris Parisiens. Kl. Augusti, de Ludovico VII. Rege Franc. : *Annualia quoque regalium Abbatarum, aliaque multa nobis donavit, precibus scilicet D. Stephani de Garlanda Archid. Paris. ut est in eodem Necrolog. 2. Id Januar. Charta Roberti Abbatis S. Victoris Parisiensis in M. Pastorali Eccles. Paris. lib. 20. cap. 85: Super eo quod dicti Religiosi dicebant se debere percipere Annuale in pane et vino, ubi-*

cumque decederent socii D. Episcopi Parisiensis, etc. Charta Joan. D. Castrivillani ann. 1260 : Volo quod Prior de Marnissa... habeat Annualia Canonicorum decedentium, etc. Charta Henrici Abbatis, fratri Ludovici VII. Regis Franc. in Annalib. Monasterii S. Victoris 1. vol. : Beneficium autem supradicitorum Annualium Ecclesiae B. Victoris hoc modo collatum est, ut per annum redditus praebendarum Canonicorum decedentium Ecclesia S. Victoris ex integro habeat, etc.

*** De hocce jure Canonicorum S. Victoris plura concessit Instrumenta Martenius noster tom. 6. Ampliss. Collect. col. 224. et seq. e quibus hic paucus subiecimus. Diploma Bartholomei Decani Eccles. Paris. seculo XII : Ex dono piz memorie domini Stephanii Episc. et nostro in hac nostra B. Mariae Ecclesia præbenda una, in Ecclesia S. Marcelli præbenda una, in Ecclesia S. Martini de Campellis præbenda una. Ita scilicet quod Canonici S. Victoris in singulis supradictis Ecclesias ad servitium earundem Ecclesiarum singulos vicarios ponant. Item ex dono predicti Episcopi Annualia Canonicorum omnium praedictarum Ecclesiarum, ita scilicet, ut quocumque modo quilibet Canonicus earundem Ecclesiarum præbendam suam relinquat, vel quocumque modo præbenda de una persona in aliam transeat, Ecclesia S. Victoris ejusdem præbendæ redditus per annum ex integro habeat, et nullum super hoc ex debito aut Ecclesia aut defuncto præter anniversarium exsolvat obsequium. Diploma Odonis Prioris S. Martini a Campis : Ecclesia vero S. Victoris, quæ in prefata B. Mariae (Paris.) Ecclesia Annualia præbendarum habet, hujus ipsius præbendæ, quæ nobis data fuit Annuale suum ex integro habuit. Sed quia de eadem præbenda, quæ Ecclesia S. Martini in perpetuum data erat, jam de cetero Ecclesia S. Victoris Annuale habitura non erat, sic, ne hoc dono nostro Ecclesia S. Victoris laderetur... statuimus, ut Ecclesia S. Victoris pro recompensatione Annualis supradictæ præbendæ, per singulos annos in festo S. Pasche decem solidos persolvamus. Plura etiam his consona leguntur in Tabulario S. Clodoaldi, ex quibus patet, non solum Canonici defuncti præbendæ redditum annum, sed etiam cuiusvis præbendæ quoquo modo vacantis aut de una persona in aliam transeuntis, ad Ecclesiam S. Victoris pertinuisse. Quod si præbenda data esset Conventui integrum, qui neque moritur neque mutatur, tum Ecclesia S. Victoris erat anno census compensanda, ut liquet ex laudato Odonis Diplomatico, et aliis duobus Instrumentis, quæ apud Martenium videre est col. 226. et 227.**

*** ANNUALIS REDITUS,** idem qui *Annuus*, Gall. *Revenu Annuel*, apud Th. Madox. Formul. Anglic. pag. 108.

*** ANNUALITER.** Singulis annis. Vita S. Gregorii Papa lib. 2. tom. 2. Martii pag. 152. A : Tribus milibus ancillis Dei, quas Graeci Monastrias vocant quindecim libras auri pro lectisterniis; eisque pro quotidianis stipendiis octoginta libras Annualiter conferbant.

* Liber de Mirabil. Rome apud D. de Montfaucon in Diar. Ital. pag. 297: Vicit omnes Persas et posuit eos Annualiter sub tributo Romani Senatus.

*** ANNUARIUM,** Dies annuus, quo officium defunctorum pro aliquo defuncto peragitur, idem quod *Anniversarium*.

Charta ann. 1483. ex Cod. reg. 4223. fol. 128. r: Ob quod prior et collegati dicti collegii, memores dicti doni ac beneficij,... decreverunt pro ipsa domina Francisca de Lebreto fundare in dicto collegio unum Annarium sive anniversarium, annis singulis xvij. Decembbris celebrandum. Vide *Annuale*.

*** ANNUATA,** Annuus reditus, pensio annua, Gall. *Produit d'une année, redérence annuelle*. Stat. ann. 1870. tom. 5. Ordinal. reg. Franc. pag. 365. art. 17: *Commune precium quod possunt valere, habito respectu ad unam communem Annuatam, de septem annis precedentibus, deductis legitimis misis et expensis, debet exigi. Regest. episcopat. Nivern. : Ad domum Nivernensem pertinet salicium Ligeris, quod est admodiatum viij. lib. Nivernensis; ... et incipit Annuata in Annunciatione Dominica. Obulus pontis valet xij. lib. et incipit Annuata in festo B. Joh. Bapt. Pluries ibid. recurrit. Vide *Annata* 2. et *Annuitas*.*

*** ANNUATE.** Acta S. Sebaldi tom. 8. Aug. pag. 772. col. 1: *Annuate dixit S. Sebaldus : Erige manus conjunctas. Id est, ut notant docti Hagiographi, affirmanter, vel quasi annuens.*

*** ANNUATIA,** Census annuus. Locum vide in *Superprisa*. [Vide supra *Annacia*. Sed hæc vox nusquam reperitur in *Superprisa* aut *Superprisia*, neque etiam in aliis vocibus, quæ ad hanc pertinent.]

*** ANNUATUS.** [Annualis. DIEF.]

*** ANNUBDA,** Vide *Anubda*.

*** ANNUGULA,** γραῦς, *Anus*, apud Janum Lauremberg. In *Supplemento Antiquarii*: Terentius dixit, *Anugula, eadem notione*.

[* *Vetus. Homil. Anonymi in Cod. 120. S. Martial. Lemov. : Cervulum sive Annugula aut alia quælibet portenta ante dominum vestram venire non permittatis.*]

*** ANNUITAS,** Annuus reditus, pensio alicui, vel in perpetuum, vel ad tempus praestitutum, concessa, cujus solutione liberum tenementum non oneratur, inquit Joan. Cowellus. *Monasticum Anglic.* tom. 2. pag. 375. 376: *Habenda et tenenda in feodo simplici de capitalibus dominis, per servitia consueta.... solvendo Annuitates praedictas.* Addit. tom. 3. pag. 22. *Charta Thomæ Archiep. Eboracensis : Annuitatem sive pensionem annuam centum solidorum sterlingorum, etc. Infra : Ac de Annuitate, sive de annua pensione hujusmodi, etc. Annuity, Angli dicunt. Brief de Annuitie, apud Littleton. sect. 219. Breve Annuitatis, quo creditor debitorem convenit, cum pensionem annuam constitutæ pecuniae percipere non potest. Vide Rastallum.*

*** ANNUTIO,** Concessio, Licentia, in *Chartario S. Vincentii Cenoman. De Annuitione Ecclesiae, etc.*

[* *Gemm. Gemm. : Annuitare, mitogen winken.*]

1. ANNUARE, Pro nihilo habere, vel rem ita rescindere, ut nulla deinceps habeatur, quo sensu vocem *Annuler* passim usurpamus. Optatus lib. 2: *Sacerdotum in nobis Annulare visus.* [Apud Bernardum Tr. de diligendo Deo col. 600. D. edit 1690: *Timori permixta devotio, ipsum non Annullat, sed castificat.* Chron. S. Bertini continuatum a Johanne Iperio apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 619: *In quibus omnibus noster Johannes eum devicit, et cessum huic Ecclesia litigii causa per ipsum impositum, appellatione interjecta, Annulavit.*] Occurrunt Ecclesiast. cap. 25.

et alibi non semel. [** Vide *Forcell. Lexic. in voce Annihilare.*]

*** 2. ANNUARE.** [Gall. *fabriquer une bague. DIEF.*]

*** ANNUARENsis PRIMICERIUS.** Vide *Primicerius*.

1. ANNULARIUS, ANNULARIUM. Ugutio: *Annularius qui facit Annulos. Annularium, locus, ubi fiunt annuli.* [** *Anularis, est digitus in quo portatur annulus, in Gemm. Gemm. et Melberi Vocabul. qui addit: Dicitur etiam medicinalis vel medius digitus et est penultimo digitus in sinistra manu.* Ibidem: *Anulosum animal, geringelt thier als nattern und schlangen; una pars est tortuosa in sursum, alia deorsum.*]

*** 2. ANNULARIUS.** [Annonarius. DIEF.]

ANNULOS arrarum nomine datus, seu sponsalitius vel pronubus, in lege Wilsigoth. lib. 3. tit. 1. § 3. [Conf. lib. 3. tit. 6 § 3.] *Annulo sponsam subarrare, in Lega Longob. lib. 2. tit. 37. § 1.* [** *Liutpr. 30. (5. 1.) Nicolaus PP. Epist. ad Bulgarios: Postquam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei Annulo insignitum desponderit.* [** *Formul. Veron. apud Cancian vol. 2. pag. 477. col. 1: Fabius eam subarrat annulo.*] De annulo pronubo, passim veteres Scriptores. Vide Baron. ann. 58. num. 51. et seq. Gassendum in *Vita Peiresci lib. 4.* et Joannem Bapt. Laurum de *Annulo pronubo Deipara Virginis.* [** *Vide Grimmii Antiquit. Jur. German. pag. 177. 178. 940. et 432.*]**

ANNULOS AUREUS, quem tradere, et a servitate liberare idem erat. Qui enim annulis utebantur aureis, ii censebantur ingenui. *Charta Maximiliani I. Romanorum Imperatoris pro Republica Licensi, apud Ludewig. tom. 4. pag. 323: Item confirmare privilegia, creandi Tabelliones, legitimandi, faciendi Milites, restituendi minores ac maiores ex juxta causa, adoptandi, emancipandi, manumittendi servos, restituendi natalibus, jusque Aureorum Annulorum concedendi.* [** *Annulo aureo non liberi sed nobiles insignes erant. De traditione per annulum aureum vide infra in voce Investitura.*]

ANNULOS DE JUNCO. Constitutiones Ricardi Episcopi Sarisberiensis ann. 1217. cap. 55: *Nec quisquam Annulum de Junco vel quacumque vili materia, vel pretiosa, jocando manibus innectat muliercularum, ut liberius cum eis fornicietur: ne dum jocari se putat, honoribus matrimonialibus se astringat.* Huc spectat quod scribit Brolius lib. 1. Antiquit. Parisiensium pag. mihi 69. eos qui in foro Ecclesiastico, ob illicitam antea initiam copulam, *Officialis* judicio matrimonium invicem contrahere coguntur, in ædem S. Marinæ sacram deduci, ibique Curione *Annulo Junco*, seu ex palea confecto desparsi.

ANNULOS PISCATORIS. Sigillum quo Romanorum Pontificum *Brevia* obsignantur. Tribus uti solent Sigillis, *Annulo Piscatoris* quo *Brevia Apostolica* in cera rubra: *Bulla plumbea*, qua privilegia et *Litteræ Cancelleriae*; et *Signo* quo *Bullæ consistoriales* muniuntur. *Annulus Piscatoris* dicitur, quod illo S. Petrus qui piscator erat, primus usus fuisse a vulgo existimetur: at revera quod ejusdem divi piscatoris imaginem insculptam habeat. Vox ante 400. annos minime nota. Vide Hierolexicon Macri. Greg. Tolosani *Syntagma juris* lib. 15. cap. 3. *Gerardum von Mastrie Hist. juris Eccles. § 402.* Regestum *Cancellarie Imperii* sub Ferdinandō II.

ANNULOS PALATHI. Apud Leodienses

sic vocatur Curia, seu Jurisdictio Episcopalis, adeo ut provocare ad *Annulum Palati* idem sit atque appellare ad Episcopum. Chron. Cornelii Zantflet ad ann. 1406. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 369 : *Favebant sacerdiciis iniqitatis alumnis alii in populo præminentiores . . . qui sociata sibi multitudine furenti, in crastino jus Episcopale, quod provocatio ad Annulum Palatū dici solet, infregerunt; et ne quisquam propter qualescumque enormes excessus ad illum appellarī posset ex oppidis et villagiis totius patriæ vetuerunt.* Ibid. ad ann. 1422. col. 414 : *Quibus contra juris regulam paratis centum et quadraginta duo principaliiores oppidi ad Annulum Palatū ab Episcopo legitime sunt citati.* [**] Vide Halausii Gloss. Germ. voce *Ring*, col. 1549. Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 747.]

* **ANNULUS PALATI**, idem qui *Regius*. Praecept. Lothar. reg. in Chartul. S. Petri Gand. ch. 2 : *Hoc ei præceptum fieri jussimus et Annulo nostri palatii subtus firmantes jussimus insigniri.*

ANNULUS PONTIFICUM, Prælatorum : Quem scilicet deferunt in symbolum Ecclesiæ ab iis desponsante, cum, ut at Joannes Citrius, τῶν ἔκκλησῶν προστάτων appellentur, carpens scilicet Michaëli Cerularium Patr. Constantiopol. in Epist. ad Petrum Antiochenum, damnantem Latinos Episcopos, ὡς δῆθεν γυναικας τὰς ἔκκλησις λαμβάνοντας τὸν ἀρρένων φέροντας. Vide præterea Demetrium Chomatenum Bulgariae Archiepiscop. in Responsis pag. 318 et 321. Juris Graeco-Romani. Chronicum Mauriniacense, lib. 3 : *Ipsos quoque Annulos, in quibus ad ipsos (Episcopos) pertinens Ecclesie desponsatio exprimitur, sine respectu misericordiae abstulit.* Charta Joannis Archiepisc. Capuani ann. 1801 : *Item Annulum unum Pontificalem de auro magnum. Item quemdam alium Annulum de auro.* De annulo Episcopali vide Honorium Augustod. lib. 1. cap. 206. Innocentium III. lib. 1. Epistol. pag. 329. Durandum lib. 3. Ration. cap. 14. [+] et Domin. Georg. Rhodiginum, qui lib. 1. de solemnī missarum celebratione a Rom. Pontifice cap. 28. num. 2. edit. 1731. hæc paucis, sed dilucide pertractat. Hoc unum cum viro eruditō observo, Annulum in dextram episcopi manum immitti, ad discrimen inter annulum episcopalem et annulum prounum, uti notatur in Pontif. MS. Lyrensis monasteri ann. 600. apud Marten. de Ant. eccl. rit. part. 2. lib. 1. cap. 9. pag. 618.]

* **ANNULUS PLUMBEUS**, Quo episcopi ad subsignandas Chartas interdum usi sunt, ut testatur Charta ann. 988. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 1014 : *Et in qua ipse archiepiscopus manu propria scriperat, sicut ibidem esse videtur, que legitur.* Bene Valete, et ab Annulo ejus plumbeo sigillata est. Ubi Annulus nihil aliud forte est quam sigillum. Liceat huc revocare, ut obliuioni subripiatur, ex eod. Murator. ibid. tom. 5. col. 507. celebrem ritum, qui proximis tandem, ipso teste, temporibus exolevit : *Ubi novus, inquit ille, Pistorii episcopus civitatem primum ingrediebatur, universo clero ac populo stipatus, solenni pompa deducebatur ad templum sacerdotalium S. Petri Majoris. Spectabatur ibi paratus dapsilis lectus, quem sedis loco petebat antistes. Tum abbatissa, que effracto claustrī muro in sacram ædem cum universis monialibus prodierat, ad sinistram episcopi et ipsa super lectum assidebat. Exinde a præsule ejusdem abbatissæ digito Annulus pretiosus inferebatur, des-*

ponsantis ad instar, et pastoralis etiam baculus dexteræ illius paulisper dimittebatur. Atque his peractis, procedebat ad cathedrale templum episcopus, abbatissam regrediente cum suis virginibus ad consueta penetralia cœnobii.

* **ANNULUS LIGNORUM**, Quo ligna scilicet mensurentur. Continuat. 2. Nangii pag. 121. col. 2 : *Annulus lignorum, qui antea pro duobus solidis dabatur, nunc pro unius floreni pretio venditur.*

* **ANNULUS FERREO** brachium debitoris, dummodo miles non esset, astrin gere licebat creditor. [**] potius Annulum ferreum brachio ejus immittere] ex Assis. Hierosol. cap. 119 : *Se aucun autre que chevalier doit dete, . . . il doit estre livré à celui à qui il doit ladite dete, et il le peut tenir com son esclaf tant que il, ou autre pour lui, ait païé ou fait son gré de ladite dete, et il le doit tenir sans fer, mais que un Aneau de fer au bras pour reconnaissance que il est à pooir d'autrui pour dete.* [**] De annulis vilioribus metalli qui a servis ferebant vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 340. Conf. etiam Tacit. de morib. Germ. cap. 31. et Isid. Orig. lib. 19. cap. 32. sect. 3.]

* *Aneau, pro Anneau, annulus. Le Roman de Wace MS. :*

*En Normandie erent chetis,
Mis en Aneaux et en guoles.*

ANNULUS REGIUS, quo Reges utebantur ad subsignanda Diplomatæ. Agobardus lib. de Insolentia Judæorum : *Quos indiculos, licet ex sacro nomine vestro recitarentur et vestro Annulo essent signati, nullatenus tamen credidimus ex iudicio vestro tales prodiisse.* Faustus in vita S. Mauri de Theodoreto Rege : *Vocans Ansebaldum qui scriptoribus regalium testamentorum præterat, præcepit ei, ut antequam de monasterio egrederetur testamentum de iisdem scriberet rebus, ac de Annulo Regis, regali firmaret more.* Theganus de Ludovico Pio cap. 19. de villis regis : *Fidelibus suis tradidit eas in possessiones semipternas, et præcepta construxit, et Annuli sui impressione cum subscriptione manu propria roboravit.* Hugo Flaviniac. in Chron. pag. 107 : *Aliaque quam plurima quæ chartis manu propria inseruit, quas Regis Annulus roboravit.* Hinc formula vulgaris omnibus ferme Regum et Imperatorum Diplomatibus adscripta : *Et ut inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria subterfirmavimus, et Annuli nostri impressione signari jussimus.*

Erant autem annuli regii Regum imaginibus et nominibus insigniti. Gesta Francor. cap. 12 : *Requirentes invenerunt in thesauro Regis Annulum, Clodovei inscriptione vel imagine insculptum.* Eiusmodi est Childeric I Regis annulus, qui in eius sepulculo juxta Tornacum inventus, in Gazophylacio Regis asseratur, cuiusque ectypum exhibuit Joan. Jacobus Chiffletius in Anastasi, cuius ea est inscriptio : *CHILDRICI REGIS.* Præterea alter Ludovici Pii apud Petrum Fr. Chiffletum in Hist. Tornaciensi pag. 195. cuius hæc est epigraphe : *XPE. PROTEGE. HLUDOWICUM IMPERATOREM.*

Annuli Regii cura ac custodia penes Referendarium erat. Gregorius Turon. lib. 5. Hist. cap. 3 : *Siggo quoque Referendarius, qui Annulum Sigeberti tenuerat.* Vita S. Boniti Arvernorum Episc. tom. 1. Histor. Franc. : *Cum a Sigeberto Rege enixe diligenteret, Annulo ex manu Regis accepto, Referendarii munus adepatus est.* Adde Fridebodus in Vita S.

Audoëni, Aigradum in Vita S. Ansberti. Aimoinum lib. 4. Hist. cap. 41. et quæ notamus in voce *Referendarius*. Quod igitur annulo Regio signarentur Regum Diplomatæ, inter præcipua eorum ornamenti recensetur in Gestis Francor. cap. 11.

ANNULUM TRANSMITTERE, seu annulo misso aliquem accersere. Lex Bajuvart. tit. 2. § 14 : *Si quis jussionem Ducis sui contempserit, vel signum quale visus fuerit Duc Transmittere, aut Annulum, aut sigillum, si neglexerit venire, etc.* Vide Theophylact Simocatt. lib. 8. cap. 11.

ANNULUS, qui vulgo *Collare*, seu *le Carcan*, quo reorum colla astringuntur. *Collistrigum.* In Consuetud. Juliодиensi cap. 2. art. 8. *Avoir ceps, fer et Anneaux*, dicitur esse ejus qui medium Justitiam habet.

* **[ANNULUS TYPARIUS, SIGNATORIUS.]**

[**] De Ecclesiast. Offic. investituris per annum vide infra *Investitura Ecclesiastarum.*

* **ANNUNCIATA**, Annuntiationis imago. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 363 : *Officium unum beatæ Marie Virginis cum Annunciata et S. Ludovico super assidibus.* Paulo ante : *cum Annunciatione.* Vide mox *Annuntiatorium.*

* **ANNUNCIATORIUM**, Ambo, pulpitum, tribunal ecclesiæ, sic dictum, quia inde populo, quæ annuntianda erant, promulgabantur; nisi fuerit imago, *Annuntiationis* mysterium exhibens. Acta capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1341. fol. 75. v. col. 1 : *Concesserunt Johanni Raymondi civi Lugdunensi, quod quoddam altare possit fieri facere in ecclesia S. Crucis Lugdun. prope Annuntiatorium, et ibidem valeat sepeliri.*

* *Nostris olim Annunceur, Præco, Gall. Crieur public. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 406 : Jehan Salebrant, Annuceur de vin, demourant en la ville d'Alos, ou pays de l'Empire. Sed et pro Delator, Gall. Denonciateur, occurrit in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 207 : Icellui Thomassin dist a l'exposant qu'il estou mauvais garçon, . . . bourdeur et Annceur de gens sans cause aux prévotz et sergenz dudit Espernay.*

* **ANNUNTATIO DOMINI**, Nativitatis scilicet ejusdem, quæ in lectione martyrologii fit ritu solemni. Stat. Præmonstr. MSS. dist. 3. cap. 2 : *Si quis in Annuntiatione Domini et Nativitate ejus in principio capituli non affuerit per negligientiam, etc.*

ANNUNTIUM, Nuntium, quod annuntiatur, Gall. *Propheetie, Menace, Annonce.* Ambrosius super Egesyppum : *Irridebant Prophetarum Annuntia, fas omne calcabant.* Dantes in Purg. cant. 14.

Come a l'Annuntio de futuri danni.

* **ANNUO.** [Denuo. DIEF.]

* **ANNUOSITAS.** [Animositas. DIEF.]

ANNU. Non quæ apud veteres, qui Christum præcesserunt, anni ratio, sed quam diversa etiam post Christum natum apud omnes fere gentes fuerit, hic disquirere videtur operæ pretium : cum absque hacce notione in perlegendis mediaæ ætatis Scriptoribus plerisque tenebræ offundantur ; dum suam quique annos numerandi, et eorum initia auspicandi rationem servant : quod quidem breviter prosequemur, indicatis auctorum locis qui hac de re ex professo commentarios ediderunt, ut ex iis lecto-

ribus haurire liceat quæ pluribus pertractare Glossarii institutum non patitur.

Græcorum computos, ærasque præcipuas esse tres inter eruditos convenit. Nam aliam esse dicunt quæ ab initio rerum ad Christi in uterum adventum aut natalem annos computat 5943, aliam quæ annos numerat 5501, tertiam quæ 5509. constituit. Primam Antiochenam appellabant aliqui, secundam Æthiopicam, tertiam Alexandrinam; priore vero Petavius Alexandrinam, tertiam Romanam. Secundam amplectitur Synodus VII. Act. 6. pag. 405. Edit. Labbei, ut et Cyrillus Scythopolitanus in Vita S. Euthymii num. 109. Georgius Syncellus, Theophanes, Auctor Miscellæ, et aliquot alii. Postrema vero utuntur Scriptores alii Byzantini. Vide Petavium in Auctario lib. 8. cap. 1.

Annos mundi, ut et indictiones, auspicantur Græci, seu Byzantini Scriptores a Kal. Septemb. uti passim observare est apud Cedrenum, Scylitzem, Pachymerem, Cantacuzenum, Phranzem, etc. unde ejusmodi Indictio Constantinopolitana dicitur apud Petavium, etc.

ANNI MARTYRUM, seu Epochæ Diocletianæ, ab Ægyptis Christianis Ecclesiæ Alexandrinæ hactenus usurpatæ, initium desumitur a persecutione Diocletiani, quam in annum 302. vel 303. vulgo conjuncti Chronologi: qua de re extant virorum doctissimum conjecturæ ex Concilio Cirthensi potissimum desumptæ, Baronii, Scaligeri, Petavi, et novissime V. Cl. Joannis Broei, in ea Disquisitione, quam de initio persecutionis Diocletianæ et Epochæ Concilii Cirthensis inscripsit. Ab hac autem æra Martyrum, Alexandrini, Abyssini, et alii annos suos auspicantur. Vide Adonem Vieunensem in Chron. initio Constantini, et ann. 527. Chronicum Orientale pag. 85. 109. 124. 125. 127. 146. 202. et doctissimum Henschenium in Exgesi præliminari ad t. 5. Martii c. 2. n° 11.

ANNI SELEUCIDARUM, quibus Iudei plurimum usi sunt, postquam sub dominatu Græcorum esse cœperunt, a Seleuci Regis exordio initium sumunt, quod ab illo anno procedere, qui ante Christianam æram putatur 312. et est periodi Julianæ 4402. quo 117. Olympias init. Duplex est horum annorum initium: nam alias a verno tempore, et a Nisan Judaico, alias ab autumno et Tisri progrediventur. Rursus interdum lunares anni, interdum Juliani usurpantur et fixi. Iudei in annis contractuum (ita anni Seleucidarum vocant) lunares adhibent. Syromacedones, sive Antiocheni post Julianam anni formam editam solares adsciverunt, atque ab Hyperberetio, sive Octobri Juliano duxerunt exordium. Hæc fere Petavius, quem consule.

Annos præterea Antiocheni peculiari ratione pùtabant, a mense Octobri ducto eorum initio, et ab anno mundi 3935. et Periodi Julianæ 4665. qua quidem æra, quam χρηματισθεντικην Antiochenam vocat, utitur præ cæteris Euagrius lib. 2. cap. 12. lib. 4. cap. 9. Vide eumdem Petavium lib. 10. de Doctr. temp. cap. 62. et lib. 3. Ration. cap. 14.

ANNI GRATIE [quibus multi sæculo XII. usi sunt] dicti quod a Natali Christi initium sumant, ut auctor est Josephus Scaliger in Canonibus isagog. pag. 275. ubi observat Æthiopes æram Martyrum dupliciter putare, aut ab annis expansis Diocletiani, aut a periodis Dionysianis: ab annis enim Diocletiani

objectis omnibus 532. reliquos esse annos gratiæ. Vide eumdem de Emendat. tempor. pag. 693.

ANNO AB CHRISTI INCARNATIONE numerandi primus auctor fuit Dionysius cognomento Exiguus, qui Justiniano imperante, et cum Cassiodoro familiarißime sæculo Christi sexto vixit. Scribit Petrus Gassendus in Kalendario Romano cap. 5. Dionysium, cum annorum series in Canone beati Cyrilii ab anno Diocletiani 153. incepit, nihil aliud foret quam eumdem annorum Diocletianorum consecutio, indignum existimasse circulis sacris innectere impi Tyranni, persecutorisque memoriam, satiusque duxisset seriem annorum ab ipsa Christi Domini Incarnatione adhibere. Sed cum is cyclum suum ad Christi Incarnationem accommodasset, et primum ejus annum nominasset eum, in quo Christus conceptus et natus erat, qui Dionysium secuti sunt, cum videarent hominum vitam non ab eorum conceptione, sed ab ortu vulgo putari, animadverterentque præterea Nativitatem Christi non longe abesse a fine anni Juliani, et Circumcisionem ipsis Kl. Januarii celebrari, communi fere consensu constituere, ut primus Christi annus ab ejus Nativitate diceret exordium. Unde factum est deinde, ut æra communis invaluerit uno anno inferior æra Diocletianæ, servato tamen toto cyclo Dionysiano in cæteris, id est Luna, Litera Dominicali, et indictione, solo excepto capite, quod pridem observatum a Petavio lib. 12. de Doctrina temp. cap. 2. 3. et in Appendice pag. 890. et lib. 4. part. 2. Ration. 2. cap. 1. et Jacobo Grandamico dedie Natalis Christi pag. 84.

Scribit denique Ægidius Bucherius in Chronologia Regum Francorum sect. 1. supputationem annorum a Christo nato in antiquis historiis ante 750. circiter vix usurpatam: deinceps vero sub Pipino Rege ejusque filio Carolo M. paulatim invaluisse: quod ex Annalibus, quos edidit Duchesnius, plane colligere licet.

ANNI SECUNDUM EVANGELIUM. Gervasius Dorobernensis: *Est alia inter Compotistas et Chronicorum scriptores error, et dissonantia. Nam inter supputationem Dionysii, et illam quæ secundum Evangelium esse dicitur anni reperiuntur 22.... si quis autem annos Domini qui secundum Evangelium dicuntur esse conscripti, nosse desiderat, supputationi Dionysii, quem imitamus, 22. annos apponat: hæc est enim de annis Domini inter Evangelium, et prefatum Dionysium dissonantia, sicut in suis Chronicis testatur Marianus Scotus, spatium scilicet annorum viginti duorum. Utraque supputatione uititur Florentius Wigorniensis.*

Francos annum olim auspiciatos a Kl. Martii videtur innuere Decretum Tassilonis cap. 2 § 12. et Lex Alemann. tit. 18. § 5: *Nec in mallo publico transactis tribus Kalendis Martii post hæc ancilla permaneat in perpetuum.* Et Concil. Vernense ann. 755. cap. 4. ut bis in anno Synodus fiat. Prima Synodus mense primo, quod est Kalend. Martis, etc. Vide Notas Sirmondi ad Concil. I. Aurelianense.

Observat Henschenius in Exgesi de Genealogia Regum Dagobertinorum cap. 1. n. 3. Gregorium Turonensem et Fredegarium annos a Natali Domini visos inchoasse, aut saltem Romano more Kalendis Januarii, necdum, inquit, recepta consuetudine, quæ deinde paulatim per omnes Francorum ditio-

nes propagata est, a Paschate ad Pascha annos computandi. [Sed Mabillo-nius lib. 2. de Re Diplomatica cap. 23. n. 4. ex Gregorio ipso, aliisque conficit Gallos sæculis VI. et VII. a Martio annum incipere solitos fuisse. Deinde sibi objicit unum ejusdem Gregorii locum ubi mensis Maius quintus dicitur, ex quo consequens est Januarium anni fuisse initialem. Ad hanc difficultatem solvendam duplicum annum distinguit vir eruditus, solarem unum a Januario incipientem, lunarem alterum a Martio. Unde inquit, etsi Gallis in usu erat annum incipere a Martio; non tamen desinebant anni initium a Januario repertere, habita ratione cursus solaris. Sic apud Romanos, quibus annum a Jano ducere mos erat ex dicendis, Martius non raro dicebatur mensis *primus*, September *septimus*, December *decimus*, ut apud S. Leonem in Sermonibus, quos de jejunio primi, septimi ac decimi mensis scripsit; cujusmodi locutionis rationem vide apud eum. Mabillo. loco citato.]

Iudem tamen et alii e veteribus Scriptoribus annos a Passione Domini interdum numerasse videntur. Gregorius nempe Turonensis in Historia Francorum sub finem librorum 1. 3. et 10. Fredegarius in Historia Epitomata cap. 73. Victor Tunensis in fine Chronicæ, et auctor Historiæ Francorum jussu Childebrandi Comitis scriptæ cap. 109. Leguntur Chartæ tres in Tabulario Conchensis Abbat. In Ruthenis, quorum prima, quæ est 19. sic clauditur: *Actum est hoc anno ab Incarnatione Domini 1062. a Passione 1029.* Altera, quæ est 20: *Ista Ecclesia dedicata est, et dominus iste firmatus est 15. Kalendas Decemb. die Jovis, Luna 22. anno ab Incarnat. Dom. 1060. a Passione 1028. etc.* Tertia est 64: *Anno ab Incarnat. Dom. 1093. a Passione 1059. etc.* Legi nuper Chartam originalem *Tetbaldi Palati Comitis*, ex Tabulario Ecclesiæ Carnotensis, quæ sic clauditur: *Data 5. Idus Januarii, Indictione 6. anno a Passione Domini millesimo 83. Regni autem Philippi 28. scripta manu Ingelrama Carnotensis Ecclesiaz Decani et Cancellarii.* At hic evidenter Passio sumitur pro Incarnatione: nam ann. 1083. fuit 23. Philippi Regis, et Indict. 6. Adde Theotfridum Epternacensem in Florib. lib. 1. cap. 6. Rabanus lib. de Computo cap. 63. etc.

* Charta Theoderici comit. Flandr. in Chartul. 5. Bertini fol. 51: *Hoc autem factum est Brugis in camera Haketti castellani anno a passione Domini 1133.*

¶ Pro anno Passionis nonnunquam habetur annus *trabeationis*, id est, annus quo Christus trahi affixus est, ut apud Baluz. tom. 2. Capitol. col. 630. et 633. et pro Anno *Nativitatis* seu Kal. Januarii *annus Circumcisionis*, ut in Italie sacræ tomo 5. col. 914. et 1619. [Hæc emendantur in voce *Trabeatio*; ubi abunde probatur de Incarnatione seu Nativitate debere intelligi.]

Annos a *Transitu*, seu morte sancti Martini non semel putat Gregorius Turonensis, quem mortuum anno 401. vel 402. probat Petavius lib. 11. de Doctr. temp. cap. 4. et parte 2. Rationarii lib. 4. cap. 12; anno vero 400. Petr. Franciscus Chiffletius in erudita illa, quam nuper edidit Dissertatione, *de S. Martini Turonensis temporum ratione*.

Sub altera Regum Francorum stirpe annos a Christi Nativitate ordiuntur Scriptores omnes qui secundo et tertio Historiæ Francie volumine habentur:

verbi gratia, Carolum M. Romæ Imperatorem dictum aiunt die Christi Natalitio anno 801. qui more jam recepto adhuc erat 800. Poëta Saxonius lib. 4 :

Feata dies calis, eadem celeberrima terris,
Virginei partus Christique resulserat ortus,
Post octingentos, ex quo processerat, annos.

Idem Carolus, in ejus Vita, obiisse dicitur 5. Kal. Febr. anno *Incarnationis Domini nostri Jesu Christi* 814. ubi annus Incarnationis intelligitur annus a Natali Domini incepitus, ut apud Nitardum anno 813. in Chronicis Fontannelensis Fragmento, et alibi passim. Breve Adalardi epocham hanc præfert: *Anno Incarnationis* 822. mense *Januar. Indict. 15. Regni Ludovici 8.* Vetus Charta Zuentebaldi sic clauditur apud Doubletum pag. 809: *Data 11. Kal. Febr. anno Incarnationis Domini 896. Indict. 14. anno vero Domini Zuentebulchi primo. Concilium Valentini III. in Præfatione, dicitur celebratum fuisse anno 855. ab Incarnatione, Lothario imperante 15. Indict. 3. mense Januario 6. Idus ejusdem mense, etc.* Ita Concilium Ticinense, *Anno Incarnationis Dominicæ* 855. *Indict. 3. mense Februario, die mense 4. Synodus Ticinensis, Anno Incarnationis 876. Indict. 9. mense Februar.* In quibus præallatis locis convenienti anni Christi a Nativitate incepti cum inductionibus. Proinde evanescunt viri doctissimi conjecturæ in nupera Conciliorum Editione tom. 7. pag. 1848. et tom. 8. pag. 39. 160. et alibi, qui annos Incarnationis a 25. Martii vel a Paschate ea tempestate numerosos fuisse existimat: quo in errore versatur etiam Beslius in Regibus Aquitanicis pag. 40.

~~¶~~ Hic iterum existimat Mabillonius noster Diplom. cap. 28. n. 5. Duplex etiam tunc temporis fuisse anni initium: unum vulgare, commune et ubique receptum, habita ratione anni solaris, quem observabant plerique Historici veteres: aliud Gallicanum, ratione cursus lunaris, quem pauci sequebantur. Hujus calculi argumentum habeo, inquit, ex Historia translationis S. Huberti Episcopi Tungrensis, in qua Carolus M. decessisse dicitur *Anno Incarnationis octingentesimo tertio decimo*, cum constet eum decessisse more nostro anno 814.

* ANNUS NATALICIUS, id est, Qui a Nativitate Computatur. Charta ann. 1162. ex Bibl. reg. cot. 19: *Tali conditione, ut habeatis et possideatis præstatum pignus, donec duos fructus vindemie inde recollectos habeatis. Quibus recollectis deinceps habeatis et possideatis de anno in annum, scilicet Anno natalicio ad aliud, donec nos vel nostri universum prædicimus debitum,.. integræ persolvamus.*

* ANNUS A PARTU VIRGINIS, Eadem notione, inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 524: *Hoc autem factum est in ipso castro de Seixac,... Anno a partu Virginis M. C. L.*

At sub tertia Regum stirpe Franci nostri annorum exordium ab Domini Incarnatione, hoc est, a 25. Martii, putarunt, licet quando is mos coepit, non plane liquet. Extat Charta in Spicilegio Acheriano tom. 11. que sic clauditur: *Acta sunt autem hæc anno jam pene finito decimo post millesimo, Indictione 9. Epacta 14. mense Februario, feria 2. Luna 20. sub Imperio Roberti clarissimi Regis Francigeni sive Aquitaniani. Ubi indicatio incidit in annum 1011. anni exordio a Kl. Januarii desumpto.*

Neque tamen obstitit, quin Kalendas

Januariæ primus anni dies semper habite sint. Extat enim Charta Drogonis Ambianensis Dom. de *Vinacourt*, in Tabulario Vicedomi Ambian. fol. 69. cum hoc temporis adscripto charactere: *Fait en l'an de l'Incarnation de Notre Seigneur Jesus-Christ 1183. el mois de Janvier lendemain du premier jour de l'an. Petrus Comestor in Histor. Scholast. cap. 13. Numer. : Tripliter accipitur annus ab eis (Hebreis) præter naturalem. Annus usualis a Januario, quem habent communem nobiscum in contractibus suis, et negotiis communibus agendis, etc.* Unde confitetur eo, quo Comestor vixit ævo, hoc est circa ann. 1160. annum putatum a Kl. Januarii. [[¶] Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 65: *Le premier jour de Janvier, que on appelle communément le Premier jour de l'an.*]

Sed ut verum fatear, addubitar potest, an ea tempestate Franci nostri a 25. Martii. an vero a Paschate annos numerare coepint, quod postrem labentibus sæculis obtinuisse constat: adeo ut si Pascha post 25. Martii, vel in mensem Apriliem incidet, ante vel post Pascha apponenter, secundum diem in quem incidebat dies Paschatis Dominicus, ita ut ante Pascha annum proxime elapsum; si post Pascha, apponenter, annum subsequentem denotaret: verbi gratia, extat Charta data 4. Aprilis anno 1375. ante Pascha, quod extitit eo anno, secundum hodiernum annos putandi modum, 22. ejusdem mense; ita perinde alia legitur data 20. Aprilis anno 1376. post Pascha, quod extitit 13. ejusdem mense die, ipso anno, secundum hodiernum putandi annos morem. Vide Coquillium in Hist. Nivernensi pag. 262. [et Mabillonum Diplom. lib. 2. cap. 23. n. 6. et 7. ubi Cl. Cangii dicta novis confirmant exemplis, observato tamen Aquitanos a 25. Martii annum constanter duxisse, nulla Paschatis habita ratione. Exstat in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 540. Epistola Henrici de Villaris Archiepiscopi Lugdunensis que sic concluditur: *Datum Romanis die vigesima nona Decembbris 1347. a Nativitate, a qua duecatur anni initium in Dalphinatu hoc ævo, ut observat et ibidem probat hujus Historie Scriptor Cl. D. de Valbonays. In Statutis Synodalibus Ecclesiarum Caduricensis, Ruthenensis et Tutelens. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 764. D. habetur hæc observatione: Nota quod numerus Lunaris et littera Dominicalis mutatur annuatim in festo Circumcisionis: anni vero Incarnationis Domini mutantur in terra ista in festo Annuntiationis Beate Marie, et in quibusdam regionibus in festo Nativitatis Domini. Hæc autem statuta, ut ibidem legitur col. 766. E. publicata sunt anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo nono.]*

At cur Paschatis, primus anni dies fuerit apud nos, vel certe initium anni, variae sunt sententiae. Josephus Scaliger. Epist. 226. ait, Gallos veteris Ecclesiæ secutos consuetudinem, qui Pascha et Paschalem hebdomadam, novum annum vocabant, quæ quidem probo vade indigent. Nec longe ab ea sententia Petrus Chiffletius in Dissert. de annis Dagoberti cap. 5. scribens, ævo Victorii obtinuisse, ut Paschalis primus fuerit anni dies; idque eruit ex ejusdem præfatione ad Canonem Paschalem, ubi sic loquitur: *Pascha quippe, sicut omnimoda traditione cognoscitur, anni principio, non fine celebratur, quæ*

tamen verba ita videntur intelligenda, non quod a Paschate initium annus duxerit; sed quod in primis anni mensibus, duntaxat celebretur. Ego vero, missis quæ in hac rem conferri possunt, existimaverim, id inde manasse, quod, ut ait Joannes Hocsemius, cuius verba mox dabimus, ab ipsis Ecclesiæ fere primordiis, ea obtinuisse consuetudo, ut tabella Cereo Paschali appenderetur, in qua annus currens describeretur, indeque ejus initium putarent Franci: iis enim fuit mos iste proprius. Unde in Tabulario Lingonensi legitur diploma cum hac temporis nota: *12. mense Februarii, Indict. 12. anno 1328. more Galliano. Aliud: Anno Domini 1384. sumpto a Paschate more Gallicano, die 6. mense Maii.* [[¶] Imo in ipsomet cero annum fuisse inscriptum innuere videtur Cæremoniæ vetus Ms. eccl. Carnot: *Ante Horas (Sabbati S.) clericus succentor scribat in cero, secundum tabulam Dionysii, annum incarnationis et cetera.*]

[¶] Hinc est quod a cerei benedictione, in quibusdam locis, novus annus computaretur, ut videre est in Charta scripta apud Villam-novam prope Avenionem *le Samedi saint de Pasques, apres la benediction du cierge, le premier d'Avril de l'an 1363.* in Monito ad tom. 4. Hist. Occit. pag. vij. Quæ computandi ratio obinuit etiam in Atrebatis, uti docet Apoche Ant. de Wavrans castel. Atrebatis. apud Duchesn. inter Probat. Monmor. lib. 3. cap. 1. pag. 224: *Le deux d'Avril nuit de Pasques communiaux, avant le Cierge beni l'an 1490.* Quod alibi a benedictione fontium fiebat, ut colligitur ex Charta data 5. Aprilis ann. 1539. *apres fonts benis*, apud Louveral. in Nobil. Picardie.]

Sed tandem Caroli IX. Regis Edicto anni 1564. cautum est, ut in Galliis, in publicis privatisque tabulis ab Kl. Januarii annorum repeteretur exordium.

~~¶~~ Gallorum exemplum secuti sunt Belgæ ann. 1575. quo Olivarius de Wræo, uti observat Mabillonius loco paulo superius citato, tradidit novum calculum mandato Philippi II. Prius a Paschate, ut Galli, annum exordiebanter. Hanc ante reformationem Historici nonnulli utrumque calculum non raro exprimebant, ut in historia Episcoporum Autissiodor. ubi Audoinus in cap. 76. translatius dicitur ad sedem Magalonensem anno quinquagesimo tertio (nempe post 1300.) more curiæ Romanæ in Nativitate Domini, more autem Gallicano anno quinquagesimo secundo; quem duplicum modum idem auctor distinguit etiam in seqq. cap. ad 80. atque inde evidens fit, annos Incarnationis apud Gallos, etsi a Paschate incepitos, non prævertisse annos Nativitatis receptos a Romanis, sed trimestri spatio posteriores fuisse, quod maxime notandum est: tametsi Incarnatione Nativitatem novem mensibus præcesserit. Quippe Galli annos Incarnationis et Nativitatis, quin imo et Passionis promiscue adhibebant seu confundebant: quod exemplis probat idem Mabillonius cap. 23. n. 8. et 16.

~~¶~~ Inveniuntur nihilominus quedam Pontificum Diplom. inquit idem Auctor cap. 24. n. 9. quorum calculus recentiorum nostrum prævertit. Ejus generis duo Callisti II. nobis suppediat eruditus Chiffletius in Hist. Trenorchiensi. Primum est *Datum Albæ per manum Grisogoni S. R. E. Diaconi Gard. ac Bibliothecarii xv. Kal. Junii Ind. xiiij. Inc. Dominicæ ann. MCXXII. pontificatus domini Callisti Papæ anno iiij.* Alterum habet

easdem notas. Atqui Indictio XIV. convenit, non anno 1122. secundum calculum nostrum, sed anno precedenti. Unde idem Chiffletius in lemmate prioris privilegii nota, datum esse privilegium ann. 1122. a die 25. Martii deducto, scilicet quatenus Incarnationis novem mensibus praecedit: sed anno Dionysiano 1121. ut ostendit Indictio XIV. Alia ejus generis Pontificia Diplomata videntur. Verum quædam reperiuntur, quorum calculus uno anno Dionysianum praecedit, non solum mensibus novem: quæ proinde non possunt ad calculum Pisatum, de quo mox, accommodari. Exstat hujusmodi autographum non dubium in Archivo Dionysianum datum *vij. Kal. April. Ind. x. Incarnationis Dominicæ anno MCIII. pontificatus autem domini Paschalis secundi Pape iij.* Quæ Indictio, sicuti annus Paschalii tertius anno 1102. convenient in Martio; nec sequenti anno convenire possunt, etiam calculus Pisanus admittatur: nisi integro anno dicatur hoc diploma Dionysianum praecessisse. Occurrit et aliud apud Puricellum pag. 512. ejusdem Paschalii plane consimile. *Datum Laterani per manum Johannis S. R. E. Diaconi Cardinalis, XVI. Kal. Martii, Indict. x. Incarnationis Dominicæ anno MCIII. pontificatus autem domini Paschalis secundi Pape iij.* Hic idem Cancellarius, eadem chronologicae notæ, quæ eruditis discutienda propounderunt, aliae similes haud raro occurrentes. Hæc fere ad verbum ex Mabillonio, fusius quidem, sed haud inutiliter ad ostendendum non facile rejiciendas esse chartas, in quibus chronologicae difficultates occurrent cum et in iis animadvertiscantur diplomatisbus, quæ nullo modo possunt in dubium revocari.

* Ad solutionem propositi hic problematis circa notas chronologicas duarum Paschalii II. PP. bullarum, consule Auctores novi Tract. de re diplom. tom. 5. pag. 258.

* *Annos Reginarum nonnunquam inter notas Chartarum chronologicas fuisse annotatos, discimus ex Charta Ludovici VI. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 88. r. col. 1: Actum Parisiis publice anno incarnationi Verbi M. C. XXXIII. regni nostri XVIII. Adelaidis. X.*

De Trevirensibus, hæc habet Browerus lib. 18. Annal. Trevir. pag. 1052. 1. Edit.: *Carolum IX. Gallorum Regem more veteri sublatu ad annum 1567. edicisse constat, ut Januarie Kalendæ annum deinceps aperirent, quod etsi hic et alibi passim obtineat, nescio tamen quid Notaris et Scribis Trevericis antiquitatis adhæreat, ut de stylo suo et jure non concedant, sed iis in publica scriptura 25. Martii sacratissime Virginis Annunciationis sacer dies primus in anno Treverico maneat. Gest. Balduni Lutemburg. Archiep. Trevirensis lib. 1. cap. 14. anno Domini 1807. sexto Id. Martii More Treverico scribi consueto, etc. Add. lib. 2. cap. 16. lib. 3. cap. ult. Vide Josephi Scaligeri Epistolam 226. pag. 484.*

Beda de Ratione temporum cap. 13. auctor est *veteres Anglos menses suos juxta Lunæ cursum computasse, an-*numque auspicatos ab. 8. Kal. Januarie, quo Natale Domini celebratur: quod testantur firmaque vetera Regum Anglosaxonum Diplomata apud Ingulfum, et in Monastico Anglicano, quæ annos Incarnationis præferunt, quos a Natale Christi oros esse satis declarat Charta Edwardi Confessoris in eodem Monastico tom. 1. pag. 62. quæ

sic clauditur: *Acta apud Westmonasterium v. Kalendas Januarii die sanctorum Innocentium, anno Dominice Incarnationis MLXVI. Indictione III.* Nam hic annus 1066. 28. Decembri, secundum nostram annos ineundi rationem, esset tantum 1065, qui quod annus a Natale initium apud Anglos duceret, fuit 1066. Idem etiam annos Incarnationis computandi mos servatus est in Anglia a Normannis, saltem Guillelmo ipso Notho regnante, ut ex aliquot Chartis colligitur in eodem Monastico tom. 1. pag. 43. 55. etc. Nam deinceps vix illa in Anglicis diplomaticis annorum nota reperitur, cum Regia regni annos, cætera nullos fere præferant.

Atque hinc fluxit, ut hos annorum characterismos Historiis et Chronicis suis Scriptores Anglici adscripterint. Gervasius Dorobernensis: *Inter ipsos etiam Chronicæ scriptores nonnulla dissensio est. Nam cum omnium unica et præcipua sit intentio annos Domini eorumque continentias suppeditatione veraci enarrare, ipsos Domini annos diversis modis et terminis numerant; siue in Ecclesiæ Dei multam mendaciorum confusionem inducunt. Quidam enim annos Domini incipiunt computare ab Annunciatione; alii a Nativitate, quidam a Circumcisione, quidam vero a Passione. Cui ergo istorum magis credendum est? Annus solaris secundum Romanorum traditionem, et Ecclesiæ Dei consuetudinem a Kal. Januarii sumit initium: in diebus Natalis Domini, hoc est, in fine Decembris sortitur finem. Quomodo ergo utriusque vera poterit esse computatio, cum alter in principio, alter in fine anni solaris annos incipiat Incarnationis? Utique etiam annis Domini unum eundemque titulum apponit, cum dicit anno ab Incarnatione tanto vel tanto facta sunt illa et illa. His aliisque similibus ex causis in Ecclesia Dei orta est non modica dissensio.* Idem Gervasius Dorobernensis: *Hac, ut æstimo, ratione inducti sunt omnes fere qui ante me hujusmodi Chronicæ scripserunt, ut a Natali Domini subsequenti anni sumerent initium... Hac ergo intentione postposita, prædecessores meos sequi cupio, et annos subscriptos a Natali Domini incipio.*

Apud Germanos perinde Christi Nativitas annum aperuit. Wippo de Vita Chunradi Salici: *Eodem anno, ut supra, id est, a Nativitate Salvatoris 1027. Indict. 10. etc. Descripsit Doubletus pag. 830. Chartam Henrici Imp. quæ sic clauditur: Data 7. Kal. Febr. anno Dominicæ Incarn. 1056. Indict. 9. Ubi indictio convenit eidem anno. Bruno de Bello Saxonico: Natalis Christi festivitatem, ubi 1076. annus ab Incarnatione Domini inchoatur, etc. Infra: Transacto vero Natali Domini proximo, qui 1081 ab Incarnatione Domini ceptus annus erat. Venericus Vercellensis in Apologetico Henrici IV. Imp.: Ubi tunc dimicatum est in ipsa Nativitatis Domini vigilia, quæ tunc obvenerat die Dominicæ, quando terminum accepit annus ab Incarnatione Domini 1088. Joannes Hocsemius in Gestis Pontificum Leodiensi cap. 1: Et ne circa discretionem temporum, præcedentis videlicet et sequentis, error quicquam valeat perturbare, attendendum est, quod a tempore cuius memoria non existit, annorum Nativitatis Domini cumulatio, sive cuiuslibet anni succrescentis initium in Cereo consecrato Paschali hactenus appensa depingi tabula consuevit, et ab illa hora annus Dominicus inchoabat. Sed quia Romana, et Colonien-*

sis Ecclesiæ Leodiensis Metropolitica sedes, in die Natale Domini annorum ponebant principia singulorum, cuiusmodi diversitate plures occurrerant difficultates, et frequente errore; ne diutius in hoc irrationabiliter membrum a capite dispareret: statutum est, ut a Nativitate Domini nuper præterita, quæ 1333. usque ad Pascha sequens scribi juxta morem pristinum debuisset, anticipando tempus, anni deinceps initium capiatur. Add. cap. 7. 11. [et Bedam de Tempor. Ratione cap. 40.]

Non tamen id semper obtinuit: exstat enim apud Chiffletium in Beatrice Cablonensi pag. 113. Charta Henrici Imp. cum hac temporis nota: *Datum apud Bernum 5. Kal. Januarii, Indictione 13. anno Dominicæ Incarnationis 1224. anni regni nostri 5.* Quippe anno 1224. sumpto a Kal. Januarii initio, currebat Indictio 12. anno vero 1225. Indictio 13. [Recte quidem, si Germanorum Indictio a Kl. Januarii incepisset, sed cum ab VIII. Kl. Octobris incepit, nihil ex Indictione laudata potest effici.]

* Apud Massilienses medio circiter 13. sæculo notariis prescriptum legimus, ut Chartas notis chronologicis distinguenter; quod vix antea factum fuisse constat ex iis quæ supersunt. Stat. ann. 1253. ex Tabul. Massil.: *Ordinamus ut omnes notarii Massiliæ . . . debeat scribere in omnibus cartis publicis vel instrumentis quæ facient, ambo scribant diligenter millesimum seu numerum annorum Domini ab incarnatione, et indictionis, et calendarum, et nonarum, et ydium, et horam prout melius poterunt.*

* *Leodienses ad annum 1333. Gallorum, morem, uti testatur Mabillonius Diplom. cap. 23. n. 10. secuti sunt, deinceps vero Germanorum.*

* Existant in Hist. Lossensi part. 2. pag. 36. Literæ datæ *Sub anno a Nativitate Domini 1335. Indictione 3. secundum usum et consuetudinem civitatis et diœcesis Leodiensis, quæ renovatur ibidem in Nativitate Christi; et juxta juris formam, Indictione 4. mensis Novembris die 25. Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri D. Benedicti divina providentia Papæ XII. anno j.*

In Italia annos a Nativitate auspiciabantur, ut observat Covarruvias tom. 2. Resol. Variar. lib. 1. cap. 12. § 1. Concilium Colonense ann. 1310. can. 28: *Statuimus etiam ut ex nunc de cætero annus domini observetur, et in Nativitate Christi innovetur a quolibet anno, prout sacrosancta Romana Ecclesia id observat, quæ est omnium Ecclesiæ caput et magistra: ut errores et difficultates, qui propter diversitatem inceptionis anni Nativitatis ejusdem, multotiens evenerunt, de cætero evitentur.* Charta ann. 1377: *Anno a Nativitate Domini 1397. Ind. 1. secundum cursum et consuetudinem civitatis Mediolani, 2. Decemb. etc. Ita nempe Statuta ejusdem urbis parte 1. cap. 109: More Mediolanensi annus incipere consuevit, et de cætero incipiat in festo Nativitatis D. N. J. C. et hoc respectu instrumentorum publicorum, et actorum judicialium tantum, et indictio in Kalendis Septembr. Joan. Hocsemius cap. 7: Anno Domini 1272. parum ante Nativitatem Domini, vel 1273. post Natale, prout data tunc mutatur in Curia Romana, etc.*

* Charta Godefridi dom. Aspermontis ex Chartul. ejusd. fol. 43. v: *Donné l'an mil ccc. l. ledit an commensent à ceste Nativité nostre Signour darrerement passé à l'usage de Rome, xxv. jours ou moins de Janvier.*

Pisani, inquit Covarruvias part. 2. Variar. Resol. lib. 1. cap. 12. n. 2. initium anni Incarnationis adsumunt novem mensibus ante Nativitatem: qua ratione annus a Nativitate quinquagesimus erit et ejusdem numeri ab Incarnatione usque 25. diem Martii; et ab eo die, qui est quinquagesimus annus a Nativitate, erit quinquagesimus primus ab Incarnatione: qui quidem usus potius placuit quibusdam, quam is quo Florentini utuntur, tribus mensibus post Nativitatem incipientes numerum annorum Incarnationis: unde juxta computationem hanc annus quinquagesimus à Nativitate usque ad 25. diem Martii erit quadragesimus nonus Incarnationis, et ab eo die erit quinquagesimus Incarnationis simus Nativitatis, qui tandem usus apud Romanam Curiam omnino servatur, etc. Quod de Florentinis scribit Covarruvias, firmatur duabus Chartis ex Camera Comput. Paris. in quarum priore Populus Florentinus et Franciscus Sfortia Dux Mediolanensis, anno Incarnationis Christi 1451. indictione 14. secundum cursum et morem Florentinorum, die vero 11. mensis Septembri, Angelum Acciolum ad Carolum Regem Franciae legant, ad ineundam cum illo societatem, qua inita in Castro Montiliorum in Turonibus 21. die mensis Febr. ann. 1451. eadem a Florentinis et Duce Mediolanensi comprobatur 22. mensis Martii anno 1451. Indict. 15. secundum cursum et morem Florentinorum. Unde patet Florentinos quemadmodum Gallos annum a 25. Martii putasse; nam in altera Charta, qui annus 1451. dicitur, fuit nostro more 1452. quo currebat indicatio 15.

* Conventio inter Joan. le Meingre, dictum Boucicaut, et Gabr. Mar. de vicecom. Pisar. ann. 1404. in Reg. 158. Chartr. reg. ch. 460: *Actum Pisis. . . . anno Dominicæ Nativitatis 1404. anno vero ab Incarnatione Domini 1405. Indictione xij. secundum cursum Januæ et Indictione xij. secundum cursum Pisarum, die decima quinta Aprilis.*

Ex quibus interpretari licet Diploma Nicolai II. PP. quod profert Baronius ann. 1060. n. 4. ubi sic clauditur: *Datum*

*Florentiæ, 1. Idus Januarii anno ab Incarnatione Domini N. J. C. 1059. anno 1. Pontificatus ejusdem Nicolai, Indict. 13. Ex quo conficit annum Christi 1059. adhuc fuisse: sexagesimum enim annum Incarnationis a die Annunciationis numerandum fuisse, fuisseque adhuc et annum 1. Nicolai: secundum enim hoc anno, eodem mense Januario, numerari incœpisse, Indictionem vero 13. utrique conveniente tempori notato, tam Pontificis, quam Domini Incarnationis. Proinde qui annus 1059. dicitur in hac Charta, erit annus 1060. anni initio ducto vel a Nativitate, vel a Kalendis Januarii. Quam quidem annos Christi putandi rationem obtinuisse in dieceesi Remensi, docet Charta Guidonis Abbatis Monasterii S. Basoli, quæ sic clauditur: *Datum et actum in Monasterio nostro S. Basoli prædicto, sub anno Domini secundum cursum Ecclesiæ Remensis 1390. 13. die mensis Junii, Indictione 12. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri, Domini Clementis, divina providentia Papæ VII. anno 12.* Qui quidem annus secundum nostrum putandi modum erat adhuc 1389. quo 12. Indictio currebat, et Clementis VII. Antipapæ annus 12. Electus quippe fuerat a Concilio Basileensi 20. Septembr. ann. 1378.*

* Hic tripliciter errat Cangius, si fides Auctoriis novi Tract. de re dipl. tom. 5. pag. 597. 1. ad ann. 1378. assignat Concilium Basileense, quod 23. Julii tantum ann. 1481. incœpit. 2. Annus 12. Clementis VII. adhuc currebat ann. 1390. mense Junio. 3. Supponendo putandi rationem, Florentinis vel Pisanius usitatam, obtinuisse in dieceesi Remensi.

* Neque vero prætermitti debent notæ chronologicæ, quas exhibet Charta Raimundi vicecom. de Avorta ann. 1122. ex Tabul. Cagnotensi inter schedas Mabillonii: *Secundo Idus Maii, vj. regulari, luna v. epacta vj. anno Dominicæ Incarnationis m. c. xxix. indictione v. et Intervitio lunari xvij. termino paschali viij. Kal. Aprilis.* Hæc ad computorum amatores.

* ANNUS a festo S. Andreæ exordium ducens, in Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 188. ex Cod. reg. 4622. A: *Item quod*

omnes camparii debeant et teneantur custodire, tam rapas quam ravinellas et cætera bona et fructus, ad festum S. Andreæ, et ibi incipiat Annus. Id est, annuum tempus, quo dominis terrarum fructus a colonis restituí debebantur.

Extat in MS. Codice Usaticorum Barcinonensem in Biblioth. Thuana fol. 234. 235. Charta Petri Regis Aragon. data Perpiniani 16. Decembr. ann. 1350. qua statuit in posterum annorum initium computandum a die Nativitatis Christi, et ut omissis Nonis, Idibus, atque Kalendis, numerus dierum describatur.

Cypri Regni incolæ annum pariter a Nativitate putabant. Charta, cuius initium sic concipitur: *Anno a Nativitate 1378. Indict. 1. septimo Martii secundum cursum Regni Cypr.*

Islandi annum a festo Natalitiorum Domini ordiuntur veteri consuetudine, quam jus patrium retinere coegit, inquit Olaus Wormius lib. 1. Fastor. Danic. cap. 7. 12. at apud Suenonem in Legibus Castrensis, cap. 7. *Circumcisionis dies dicitur novum annum inchoare.*

De annis Mahumetanorum, vide in verbo *Hegira*.

De annis Hispanorum, vide *Era*.

Atque hæc summatim de variis annos putandi rationibus ad mediæ ætatis Scriptores intelligendos scripta sufficiant: quæ quidem ut faciliori methodo percipiantur, placuit primo tabellam a Christo nato ad annum 660. hocce loco inserere, Epochas Christi vulgarem Dionysianam, Periodi Julianæ, Graecorum, Seleucidarum, æræ Hispanicæ, Cyclos præterea solis et lunæ Julianos, Indicaciones, Litteras Dominicales, et Pascha-tis dies, continentem: cui subjungimus aliam, continentem præterea Chataicorum, Arabum, Persarum, ac Chowarez-miorum Epochas, ex traditione Ulug Beigi, ad Periodum Julianam et Epocham Christi vulgarem Dionysianam in annis expansis, a Joanne Gravio redactas. Ex quibus quidem tabulis et laterculis, Lectori statim ac solo intuitu percipere licebit, ad quem Christi annum ejusmodi minime protritæ Epochæ referendæ sint.

Paschalis dies. A. Apri- linoat. M. Martini de- notat.		Indictio.		9		M A		31		A. Apri- linoat. M. Martini de- notat.	
Cyclus Luna Julianus.	10	A	M	A	10	A	M	A	10	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	11	E	D	C	11	A	M	A	11	A	M
Litteris Dominicalibus.	12	C	B	A	12	A	M	A	12	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	13	B	A	M	13	A	M	A	13	A	M
Paschatis dies. A. April iun. M. Martium de- notat.	14	M	A	M	14	G	E	D	14	A	M
Indictio.	15	A	M	A	15	D	C	B	15	A	M
Cyclus Luna Julianus.	16	A	M	A	16	F	E	C	16	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	17	E	D	C	17	G	F	E	17	A	M
Litteris Dominicalibus.	18	C	B	A	18	M	A	M	18	A	M
Anni Aere Hispanice.	19	D	E	F	19	A	B	C	19	A	M
Anni Solares Seleucidic rum 1. die Oktob.	20	E	F	G	20	B	C	D	20	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	21	F	G	H	21	C	D	E	21	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	22	G	H	I	22	D	E	F	22	A	M
Iudicio.	23	H	I	J	23	E	F	G	23	A	M
Cyclus Luna Julianus.	24	I	J	K	24	F	G	H	24	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	25	J	K	L	25	G	H	I	25	A	M
Litteris Dominicalibus.	26	K	L	M	26	H	I	J	26	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	27	L	M	N	27	I	J	K	27	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	28	M	N	O	28	J	K	L	28	A	M
Iudicio.	29	N	O	P	29	K	L	M	29	A	M
Cyclus Luna Julianus.	30	O	P	Q	30	L	M	N	30	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	31	P	Q	R	31	M	N	O	31	A	M
Litteris Dominicalibus.	32	Q	R	S	32	N	O	P	32	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	33	R	S	T	33	O	P	Q	33	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	34	S	T	U	34	P	Q	R	34	A	M
Iudicio.	35	T	U	V	35	Q	R	S	35	A	M
Cyclus Luna Julianus.	36	U	V	W	36	R	S	T	36	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	37	V	W	X	37	S	T	U	37	A	M
Litteris Dominicalibus.	38	W	X	Y	38	T	U	V	38	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	39	X	Y	Z	39	U	V	W	39	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	40	Y	Z	A	40	V	W	X	40	A	M
Iudicio.	41	Z	A	B	41	W	X	Y	41	A	M
Cyclus Luna Julianus.	42	A	B	C	42	X	Y	Z	42	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	43	B	C	D	43	Y	Z	A	43	A	M
Litteris Dominicalibus.	44	C	D	E	44	Z	A	B	44	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	45	D	E	F	45	A	B	C	45	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	46	E	F	G	46	B	C	D	46	A	M
Iudicio.	47	F	G	H	47	C	D	E	47	A	M
Cyclus Luna Julianus.	48	G	H	I	48	D	E	F	48	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	49	H	I	J	49	E	F	G	49	A	M
Litteris Dominicalibus.	50	I	J	K	50	F	G	H	50	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	51	J	K	L	51	G	H	I	51	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	52	K	L	M	52	H	I	J	52	A	M
Iudicio.	53	L	M	N	53	I	J	K	53	A	M
Cyclus Luna Julianus.	54	M	N	O	54	J	K	L	54	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	55	N	O	P	55	K	L	M	55	A	M
Litteris Dominicalibus.	56	O	P	Q	56	L	M	N	56	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	57	P	Q	R	57	M	N	O	57	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	58	Q	R	S	58	N	O	P	58	A	M
Iudicio.	59	R	S	T	59	O	P	Q	59	A	M
Cyclus Luna Julianus.	60	S	T	U	60	P	Q	R	60	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	61	T	U	V	61	Q	R	S	61	A	M
Litteris Dominicalibus.	62	U	V	W	62	R	S	T	62	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	63	V	W	X	63	S	T	U	63	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	64	W	X	Y	64	T	U	V	64	A	M
Iudicio.	65	X	Y	Z	65	U	V	W	65	A	M
Cyclus Luna Julianus.	66	Y	Z	A	66	V	W	X	66	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	67	Z	A	B	67	W	X	Y	67	A	M
Litteris Dominicalibus.	68	A	B	C	68	X	Y	Z	68	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	69	B	C	D	69	Y	Z	A	69	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	70	C	D	E	70	Z	A	B	70	A	M
Iudicio.	71	D	E	F	71	A	B	C	71	A	M
Cyclus Luna Julianus.	72	E	F	G	72	B	C	D	72	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	73	F	G	H	73	C	D	E	73	A	M
Litteris Dominicalibus.	74	G	H	I	74	D	E	F	74	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	75	H	I	J	75	E	F	G	75	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	76	I	J	K	76	F	G	H	76	A	M
Iudicio.	77	J	K	L	77	G	H	I	77	A	M
Cyclus Luna Julianus.	78	K	L	M	78	H	I	J	78	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	79	L	M	N	79	I	J	K	79	A	M
Litteris Dominicalibus.	80	M	N	O	80	J	K	L	80	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	81	N	O	P	81	K	L	M	81	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	82	O	P	Q	82	L	M	N	82	A	M
Iudicio.	83	P	Q	R	83	M	N	O	83	A	M
Cyclus Luna Julianus.	84	Q	R	S	84	N	O	P	84	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	85	R	S	T	85	O	P	Q	85	A	M
Litteris Dominicalibus.	86	S	T	U	86	P	Q	R	86	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	87	T	U	V	87	Q	R	S	87	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	88	U	V	W	88	R	S	T	88	A	M
Iudicio.	89	V	W	X	89	S	T	U	89	A	M
Cyclus Luna Julianus.	90	W	X	Y	90	T	U	V	90	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	91	X	Y	Z	91	U	V	W	91	A	M
Litteris Dominicalibus.	92	Y	Z	A	92	V	W	X	92	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	93	Z	A	B	93	W	X	Y	93	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	94	A	B	C	94	X	Y	Z	94	A	M
Iudicio.	95	B	C	D	95	Y	Z	A	95	A	M
Cyclus Luna Julianus.	96	C	D	E	96	Z	A	B	96	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	97	D	E	F	97	A	B	C	97	A	M
Litteris Dominicalibus.	98	E	F	G	98	B	C	D	98	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	99	F	G	H	99	C	D	E	99	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	100	G	H	I	100	D	E	F	100	A	M
Iudicio.	101	H	I	J	101	E	F	G	101	A	M
Cyclus Luna Julianus.	102	I	J	K	102	F	G	H	102	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	103	J	K	L	103	G	H	I	103	A	M
Litteris Dominicalibus.	104	K	L	M	104	H	I	J	104	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	105	L	M	N	105	I	J	K	105	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	106	M	N	O	106	J	K	L	106	A	M
Iudicio.	107	N	O	P	107	K	L	M	107	A	M
Cyclus Luna Julianus.	108	O	P	Q	108	L	M	N	108	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	109	P	Q	R	109	M	N	O	109	A	M
Litteris Dominicalibus.	110	Q	R	S	110	N	O	P	110	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	111	R	S	T	111	O	P	Q	111	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	112	S	T	U	112	P	Q	R	112	A	M
Iudicio.	113	T	U	V	113	Q	R	S	113	A	M
Cyclus Luna Julianus.	114	U	V	W	114	R	S	T	114	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	115	V	W	X	115	S	T	U	115	A	M
Litteris Dominicalibus.	116	W	X	Y	116	T	U	V	116	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	117	X	Y	Z	117	U	V	W	117	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	118	Y	Z	A	118	V	W	X	118	A	M
Iudicio.	119	Z	A	B	119	W	X	Y	119	A	M
Cyclus Luna Julianus.	120	A	B	C	120	X	Y	Z	120	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	121	B	C	D	121	Y	Z	A	121	A	M
Litteris Dominicalibus.	122	C	D	E	122	Z	A	B	122	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	123	D	E	F	123	A	B	C	123	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	124	E	F	G	124	B	C	D	124	A	M
Iudicio.	125	F	G	H	125	C	D	E	125	A	M
Cyclus Luna Julianus.	126	G	H	I	126	D	E	F	126	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	127	H	I	J	127	E	F	G	127	A	M
Litteris Dominicalibus.	128	I	J	K	128	F	G	H	128	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	129	J	K	L	129	G	H	I	129	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	130	K	L	M	130	H	I	J	130	A	M
Iudicio.	131	L	M	N	131	I	J	K	131	A	M
Cyclus Luna Julianus.	132	M	N	O	132	J	K	L	132	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	133	N	O	P	133	K	L	M	133	A	M
Litteris Dominicalibus.	134	O	P	Q	134	L	M	N	134	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	135	P	Q	R	135	M	N	O	135	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	136	Q	R	S	136	N	O	P	136	A	M
Iudicio.	137	R	S	T	137	O	P	Q	137	A	M
Cyclus Luna Julianus.	138	S	T	U	138	P	Q	R	138	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	139	T	U	V	139	Q	R	S	139	A	M
Litteris Dominicalibus.	140	U	V	W	140	R	S	T	140	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	141	V	W	X	141	S	T	U	141	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	142	W	X	Y	142	T	U	V	142	A	M
Iudicio.	143	X	Y	Z	143	U	V	W	143	A	M
Cyclus Luna Julianus.	144	Y	Z	A	144	V	W	X	144	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	145	Z	A	B	145	W	X	Y	145	A	M
Litteris Dominicalibus.	146	A	B	C	146	X	Y	Z	146	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	147	B	C	D	147	Y	Z	A	147	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	148	C	D	E	148	Z	A	B	148	A	M
Iudicio.	149	D	E	F	149	A	B	C	149	A	M
Cyclus Luna Julianus.	150	E	F	G	150	B	C	D	150	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	151	F	G	H	151	C	D	E	151	A	M
Litteris Dominicalibus.	152	G	H	I	152	D	E	F	152	A	M
Anni Mundii juxta Grecos.	153	H	I	J	153	E	F	G	153	A	M
Anni Periodi Julianae a Kalenis Januarii.	154	I	J	K	154	F	G	H	154	A	M
Iudicio.	155	J	K	L	155	G	H	I	155	A	M
Cyclus Luna Julianus.	156	K	L	M	156	H	I	J	156	A	M
Cyclus Solis Julianus cum	157	L	M	N	157	I	J	K	157	A	M
Litteris Dominicalibus.											

SEQUITUR TABELLÆ CHRONOLOGICÆ PARS ALTERA,

Continens annos Christi, Periodi Julianæ, Græcorum, Seleucidarum, Aëræ Hispanicæ, Cyclos solis et lunæ Julianos, Indictiones Litteras Dominicales et Paschatis dies; præterea Epochas Chataiorum, Arabum, ac Chowarezmiorum, ex traditione Ulug Beigi, ad Periodum Julianam et Epocham Christi vulgarem Dionysianam, in annis expansis a Joanne Gravio Anglo redactas.

Anni Epochæ Persicas 365											
Anni Epochæ Arabicæ Luna-											
res, ab Hegira Mohamme-											
dis, diebus, cum diebus ei-											
feris initialibus, quibus Fer-											
verardi, sive pri-											
mus Persarum mensis, in-											
cipit.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											
Anni Mens. D. F.											

Anni Epochæ Arabice Luna-
res, ab Hegira Mohammedanæ
dis deduci, cum diebus ei-
teris initialibus, quibus
Moharran, sive primus
Arabum mensem, juxta me-
diun motum Lunæ incipi-

Ann. Epochæ Persicae 395 dierum, ab ἑρακλειανῷ Year, ex deinceps, cum diebus et terminis initialibus quibus Fervardi, sive pri- mus Persarum mensem, in- cipit.	
Ann. Cyclo Chaldaeorum, comp. e tribus Cyclis sexag.	
Ann. Cyclo sexageni simplici.	
Ann. Epochæ Chatatae, solares scilicet Ann. Vomii 8804 laben- ti, ab ingressu Solis in medium Aquarii deduci.	
Paschæ dies. A. Aprilium. M. Martium denuntiat.	
Indicio Romana.	
Cyclus Lunæ Julianus, cum Litteris Dominicatibus.	
Ara Hispanica.	
Ann. Mundi iuxta Gratos.	
Ann. Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.	
Ann. Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.	

Anni Epochæ Arabicae Luna-											
res, ab Hegira Molanum-											
Verdiens, ab ephorovis regis											
dies dominic, cum diebus ei-											
teris initibus, quibus											
Molarram, sive priores											
Arabum mensis Juxta me-											
diun motum Lunæ incipit.											
Anni Cycli Chatairorum, comp-											
e tribus Cyclois sexag.											
Anni Cycli sexageni simplici.											
Anni Erochæ Chatairie, solares											
sc. Ann. Veini 894 taken-											
tis, ab ingressu Solis in											
medium Aquarii deducit.											
Pascha dies A. Apriliem.											
M. Martium denotat.											
Indicio Romana.											
Era Hispanica.											
Anni Sociæ Rumenæ											
h. o. Graecæ, seu Seluci-											
danum, a primo die Octo-											
bris cum feris initibus.											
Anni Mundi juxta Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a											
Kalenis Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a											
Kalenis Januarii.											
Anni Mens. D. F.											
810	4	9	1423	4	9	14	4	A 13	2328	23	3
811	5525	6320	1124	6	9 DC	15	5	A 4	9229	29	7
812	6	1	1125	7	10	16	6	M 27	9230	30	4
813	7	2	1126	1	21	17	7	A 16	9231	31	2
814	8	3	1127	2	3	12	8	A 1	9232	32	6
815	9	4	1128	4	4	13	9	A 20	9233	33	9
816	5530	6325	1129	5	855	14	10	A 12	9234	34	1
817	1	6	1130	6	6	15	11	M 28	9235	35	5
818	2	7	1131	7	7	16	B	A 17	9236	36	2
819	3	8	1132	2	8	17	AG	A 8	9237	37	7
820	4	9	1133	3	9	18	F	M 24	9238	38	4
821	5535	6330	1134	4	860	19	E	A 13	9239	39	6
822	6	1	1135	5	1	20	D	A 5	9240	40	3
823	7	2	1136	7	2	21	CB	A 24	9241	41	1
824	8	3	1137	1	3	22	A	A 9	9242	42	4
825	9	4	1138	2	4	23	G	A 1	9243	43	5
826	5540	6335	1139	3	865	24	F	11	A 21	9244	44
827	1	6	1140	5	6	25	ED	A 5	9245	45	7
828	2	7	1141	6	7	26	C	M 28	9246	46	4
829	3	8	1142	7	8	27	B	A 17	9247	47	1
830	4	9	1143	1	9	28	A	A 2	9248	48	6
831	5545	6340	1144	3	870	1	GF	16	M 24	9249	49
832	6	1	1145	4	1	2	E	A 13	9250	50	3
833	7	2	1146	5	2	3	D	A 5	9251	51	2
834	8	3	1147	6	3	4	C	A 18	9252	52	5
835	9	4	1148	1	4	5	BA	A 9	9253	53	4
836	5550	6345	1149	2	875	6	G	15	A 1	9254	54
837	1	6	1150	3	7	7	F	A 14	9255	55	3
838	2	7	1151	4	8	8	E	A 6	9256	56	2
839	3	8	1152	6	9	9	DC	M 28	9257	57	1
840	4	9	1153	7	9	10	B	A 17	9258	58	0
841	5555	6350	1154	1	880	11	A	6	9259	59	9
842	6	1	1155	2	1	12	G	A 22	9260	60	8
843	7	2	1156	4	2	13	FE	A 13	9261	61	7
844	8	3	1157	5	3	14	D	M 29	9262	62	6
845	9	4	1158	6	4	15	C	A 18	9263	63	5
846	5560	6355	1159	7	885	16	B	12	A 10	9264	64
847	1	6	1160	2	6	17	AG	M 25	9265	65	4
848	2	7	1161	3	7	18	F	A 14	9266	66	3
849	3	8	1162	4	8	19	E	A 6	9267	67	2
850	4	9	1163	5	9	20	D	M 22	9268	68	1
851	5565	6360	1164	7	890	21	CB	17	A 10	9269	69
852	6	1	1165	1	1	22	G	A 2	9270	70	0
853	7	2	1166	2	2	23	G	A 22	9271	71	9
854	8	3	1167	3	3	24	F	A 7	9272	72	8
855	9	4	1168	5	4	25	ED	M 29	9273	73	7
856	5570	6365	1169	6	895	26	C	3	A 18	9274	74
857	1	6	1170	7	6	27	B	A 3	9275	75	6
858	2	7	1171	1	7	28	A	M 26	9276	76	5
859	3	8	1172	3	8	1	GF	A 14	9277	77	4
860	4	9	1173	4	9	2	E	A 6	9278	78	3
861	5575	6370	1174	5	900	3	D	8	A 19	9279	79
862	6	1	1175	6	1	4	C	9	M 20	9280	80
863	7	2	1176	1	2	5	BA	A 11	A 2	9281	81
864	8	3	1177	2	3	6	G	A 22	9282	82	0
865	9	4	1178	3	4	7	F	A 7	9283	83	9
866	5580	6375	1179	4	905	8	E	13	M 30	9284	84
867	1	6	1180	6	6	9	DC	14	A 18	9285	85
868	2	7	1181	7	7	10	B	A 3	9286	86	8
869	3	8	1182	1	8	11	A	M 26	9287	87	7
870	4	9	1183	2	9	12	14	A 7	9288	88	6
871	5585	6380	1184	4	910	13	FE	18	M 30	9289	89
872	6	1	1185	5	1	14	D	19	A 19	9290	90
873	7	2	1186	6	2	15	C	6	M 27	9291	91
874	8	3	1187	7	3	16	B	7	A 11	9292	92
875	9	4	1188	2	9	17	G	2	9293	93	5
					9	12		4	A 15	9294	94
					10	13		5	M 30	9295	95
					11	14		6	A 19	9296	96
					12	15		7	M 26	9297	97
					13	16		8	A 22	9298	98
					14	17		9	A 27	9299	99
					15	18		10	M 25	9300	0
					16	19		11	A 21	9301	1
					17	20		12	9292	92	0
					18	21		13	A 15	9302	0
					19	22		14	M 24	9303	1
					20	23		15	A 13	9304	2
					21	24		16	M 23	9305	3
					22	25		17	A 11	9306	4
					23	26		18	9293	93	5
					24	27		19	A 9	9307	97
					25	28		20	M 22	9308	96
					26	29		21	A 7	9309	95
					27	30		22	9294	94	4
					28	31		23	A 5	9310	93
					29	32		24	M 21	9311	92
					30	33		25	A 3	9312	91
					31	34		26	9295	95	0
					32	35		27	A 1	9313	90
					33	36		28	9296	96	9
					34	37		29	A 9	9314	89
					35	38		30	M 20	9315	88
					36	39		31			

Anni Epochæ Persicae	365	dierum, ab Evipponiæ	2	3	4	5	6
Vixiæ	detulit	, cum					
dibus ei feris, initibus,	quibus Fervarin, sive pri-	matis Persanum mensis, in-					
cipit.							
Anni Epochæ Arabice lunn-	res, ab Hysra Mohanne-						
dis deducit, cum diuis et							
feris initialibus, quibus							
Moharram, sive primus							
Abrahæ mensis, Juxta me-							
dium motum Lunæ incipit.							
Anni Cycloï Chaldaeorum, comp-							
e tribus Cycles sexag.							
Anni Cycl sexageni simplicis,							
Anni Epochæ Chaldaea, solares							
sc. Anni Veneti 864 alien-							
is, ab i. Preso Solis in							
medium Aquarii deducit.							
Pascha diei. A. Apriliem.							
M. Martium denotat.							
An. An. Ann. F.	An. An. Ann. AG	An. An. A	An. An. A	An. An. A	An. An. A	An. An. A	An. An. A
876 9 4 1188 2 4 17 9 15 33 153 263 Sept. 23 1	877 5590 6 6 1189 3 4 18 10 9 33 154 264 Sept. 12 5	878 1 6 1190 4 5 19 23 11 35 155 265 Sept. 2 3	879 2 7 1191 5 6 20 12 12 36 156 266 Aug. 22 7	880 3 8 1192 7 8 21 CB 7 13 37 157 267 Aug. 11 5	An. Mens. D. F.	245 Apr. 46	246
881 4 9 1193 1 9 22 A 8 23 14 A 23 9 298 38 158 268 Jul. 31 2	882 5595 1194 2 9 23 A 9 10 1 24 M 31 9 299 39 159 269 Jul. 20 6	883 6 1 1195 3 1 24 F 10 1 25 ED 11 2 19 40 160 270 Jul. 10 4	884 7 2 1196 5 2 26 C 12 3 26 A 11 9 301 41 161 271 Jun. 28 1	885 8 3 1197 6 3 26 A 12 3 26 A 11 9 302 42 162 272 Jun. 17 5	An. Mens. D. F.	250	251
886 9 4 1198 7 4 27 B 13 4 28 A 14 5 27 M 27 9 303 43 163 273 Jun. 7 3	887 5600 6 6 1199 1 9 28 A 14 5 28 GF 15 6 27 M 30 9 304 44 164 274 Mai. 27 7	888 1 7 1200 3 6 2 1 2 2 2 16 M 23 9 305 45 165 275 Mai. 15 4	889 2 7 1201 4 7 3 2 3 17 7 16 M 23 9 306 46 166 276 Mai. 5 2	890 3 8 1202 5 8 3 2 3 17 8 12 A 12 9 307 47 167 277 Apr. 24 6	An. Mens. D. F.	255	256
891 4 9 1203 6 9 4 27 C 18 9 28 BA 19 10 23 9 308 48 168 278 Apr. 14 4	892 5605 6 6 1204 1 9 5 28 BA 19 10 28 G 11 11 23 9 309 49 169 279 Apr. 2 1	893 6 1 1205 2 1 6 2 7 1 2 2 12 M 31 9 310 50 170 280 Mar. 22 5	894 7 2 1206 3 2 7 2 3 3 13 20 20 A 20 9 311 51 171 281 Mar. 12 3	895 8 3 1207 4 3 2 3 8 13 13 20 20 A 20 9 312 52 172 282 Mar. 1 7	An. Mens. D. F.	260	261 Apr. 12 4
896 9 4 1208 6 4 9 DC 4 14 A 4 27 M 27 9 313 53 173 283 Feb. 18 4	897 5610 6 6 1209 7 9 10 5 15 M 27 9 314 54 174 284 Feb. 7 2	898 1 7 1210 1 6 11 6 1 11 A 8 23 9 315 55 175 285 Jan. 27 6	899 2 7 1211 2 7 12 7 2 12 M 31 9 316 56 176 286 Jan. 17 4	900 3 8 1212 4 8 13 FE 8 3 20 20 A 20 9 317 57 177 287 Jan. 6 2	An. Mens. D. F.	262	263
901 4 9 1213 5 9 14 D 9 4 15 M 28 9 318 58 178 288 Dec. 25 5	902 5615 6 1214 6 9 15 C 10 5 16 M 28 9 319 59 179 289 Dec. 15 3	903 6 1 1215 7 1 16 CB 11 6 17 A 17 9 320 60 180 290 Dec. 4 7	904 7 2 1216 2 2 17 AG 12 7 18 A 8 21 9 321 61 1 2 291 Nov. 23 4	905 8 3 1217 3 3 18 F 8 8 13 A 31 9 322 62 2 292 Nov. 12 2	An. Mens. D. F.	270	271
906 9 4 1218 4 4 19 E 14 9 A 13 23 9 323 53 173 293 Nov. 1 6	907 5620 6 1219 5 9 45 20 D 15 10 A 5 23 9 324 54 174 294 Oct. 21 3	908 1 6 1220 7 6 21 CB 16 11 A 5 23 9 325 55 175 295 Oct. 11 1	909 2 7 1221 1 7 22 AG 17 12 A 16 23 9 326 56 176 296 Sept. 29 5	910 3 8 1222 2 8 23 G 18 13 A 1 23 9 327 57 177 297 Sept. 19 3	An. Mens. D. F.	272	273 Apr. 9 2
911 4 9 1223 3 9 24 ED 19 14 A 21 23 9 328 58 178 298 Sept. 8 7	912 5625 6 1224 5 9 25 DC 1 15 A 12 23 9 329 59 179 299 Aug. 28 4	913 6 1 1225 6 1 26 B 2 1 M 28 9 330 60 180 300 Aug. 17 2	914 7 2 1226 7 2 27 B 3 2 A 17 23 9 331 61 10 301 Aug. 6 6	915 8 3 1227 1 3 28 A 4 3 A 9 23 9 332 62 11 302 Jul. 26 3	An. Mens. D. F.	280	281 Apr. 7 3
916 9 4 1228 3 4 1 GF 5 4 M 24 23 9 333 63 173 303 Jul. 16 1	917 5630 6 1229 4 9 55 2 E 6 5 A 13 23 9 334 64 174 304 Jul. 4 5	918 1 6 1230 5 6 3 D 7 6 A 5 23 9 335 65 175 305 Jun. 23 2	919 2 7 1231 6 7 4 C 8 7 A 25 23 9 336 66 176 306 Jun. 13 7	920 3 8 1232 1 8 5 BA 9 8 A 9 23 9 337 67 177 307 Jun. 2 4	An. Mens. D. F.	286	287
921 4 9 1233 2 9 6 G 10 9 A 1 23 9 338 68 178 308 Mai. 22 2	922 5635 6 1234 3 9 7 F 11 10 A 21 23 9 339 69 179 309 Jun. 22 2	923 6 1 1235 4 1 8 E 12 11 A 6 23 9 340 70 180 310 Apr. 30 3	924 7 2 1236 6 2 9 DC 13 12 M 28 9 341 71 20 311 Apr. 20 1	925 8 3 1237 7 3 10 B 14 13 A 17 23 9 342 72 21 312 Apr. 8 5	An. Mens. D. F.	290	291
926 9 4 1238 1 4 11 A 15 14 A 2 23 9 343 73 173 313 Mar. 28 2	927 5640 6 1239 2 9 62 12 G 16 15 M 25 9 344 74 174 314 Mar. 18 7	928 1 6 1240 4 6 13 FE 17 1 A 13 23 9 345 75 175 315 Mar. 7 4	929 2 7 1241 5 7 14 D 18 2 A 5 23 9 346 76 176 316 Feb. 25 2	930 3 8 1242 6 8 15 C 19 3 A 18 23 9 347 77 177 317 Feb. 13 6	An. Mens. D. F.	292	293 Apr. 4 1
931 4 9 1243 7 9 16 B 1 4 A 10 23 9 348 78 178 318 Feb. 2 3	932 5645 6 1244 2 9 17 AG 2 5 A 1 23 9 349 79 179 319 Jan. 23 1	933 6 1 1245 3 1 18 F 3 6 A 14 23 9 350 80 180 320 Jan. 12 5	934 7 2 1246 4 2 19 E 4 7 A 6 23 9 351 81 31 321 Dec. 31 1	935 8 3 1247 5 3 20 D 5 8 M 29 9 352 82 31 322 Dec. 21 7	An. Mens. D. F.	302	303
936 9 4 1248 7 4 21 CB 6 9 A 17 23 9 353 83 173 323 Dec. 10 4	937 5650 6 1249 1 9 75 22 A 7 10 A 2 23 9 354 84 174 324 Nov. 29 1	938 1 6 1250 2 6 23 G 8 11 A 22 23 9 355 85 175 325 Nov. 18 6	939 2 7 1251 3 7 24 F 9 12 A 14 23 9 356 86 176 326 Oct. 7 3	940 3 8 1252 5 8 25 ED 10 13 A 29 9 357 87 327 Oct. 1 2	An. Mens. D. F.	305 Apr. 1 6	306
936 9 4 1248 7 4 21 CB 6 9 A 17 23 9 353 83 173 323 Dec. 10 4	937 5650 6 1249 1 9 75 22 A 7 10 A 2 23 9 354 84 174 324 Nov. 18 6	938 1 6 1250 2 6 23 G 8 11 A 22 23 9 355 85 175 325 Nov. 1 2	939 2 7 1251 3 7 24 F 9 12 A 14 23 9 356 86 176 326 Oct. 7 3	940 3 8 1252 5 8 25 ED 10 13 A 29 9 357 87 327 Oct. 1 2	An. Mens. D. F.	307	308
936 9 4 1248 7 4 21 CB 6 9 A 17 23 9 353 83 173 323 Dec. 10 4	937 5650 6 1249 1 9 75 22 A 7 10 A 2 23 9 354 84 174 324 Nov. 18 6	938 1 6 1250 2 6 23 G 8 11 A 22 23 9 355 85 175 325 Nov. 1 2	939 2 7 1251 3 7 24 F 9 12 A 14 23 9 356 86 176 326 Oct. 7 3	940 3 8 1252 5 8 25 ED 10 13 A 29 9 357 87 327 Oct. 1 2	An. Mens. D. F.	309 Mar. 31 3	310

Anni Epochæ Arabicæ 365 dierum, ab evipocatio- ne ab illa gira Mihannu- di deduci, cum diuonis et feris initiaibus, quibus Mihannar, sive primus Arahan mensis, justo me- diū motū Lunæ incipit.											
Anni Mens. D. F. 310 311 312 313 Mar. 30 7 314											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
315	316	317 Mar. 29 4	318	319							
320	321 Mar. 28 1	322	323	324							
325 Mar. 27 5	326	327	328	329 Mar. 26 2							
330 Febr. 19 3	331	332	333 Mar. 25 6	334 Jan. 6 6	335 Dec. 27 4						
335	336	337	338	339							
336 Dec. 6 6	337 Mar. 24 3	338 Apr. 14 2	339 May. 4 2	340 Jun. 8 1	341 Jul. 22 5	342 Aug. 17 3	343 Sep. 6 7	344 Oct. 26 5	345 Nov. 14 2	346 Dec. 4 2	347 Mar. 24 4
337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348
338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349
339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350
340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351
341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352
342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353
343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354
344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355
345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356
346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357
347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358
348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359
349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360
350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361
351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362
352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363
353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364
354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365
355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366
356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367
357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368
358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369
359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370
360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371
361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372
362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373
363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374
364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375
365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376
366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377
367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378
368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379
369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380
370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381
371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382
372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383
373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384
374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385
375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386
376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387
377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388
378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389
379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390
380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391
381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392
382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393
383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394
384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395
385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396
386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397
387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398
388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399
389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400
390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401
391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402
392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403
393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404
394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405
395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406
396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407
397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408
398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409
399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410
400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411
401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412
402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413
403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414
404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415
405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416
406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417
407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418
408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419
409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420
410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421
411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422
412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423
413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424
414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425
415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426
416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427
417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428
418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429
419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430
420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431
421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432
422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433
423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434
424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435
425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436
426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437
427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438
428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439
429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440
430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441
431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442
432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443
433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444
434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445
435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446
436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447
437	438	439	440	441	442	443	444	445	446		

Anni Epochae Archaice Iuniores ab Hercule, Mohammeto, Yezidji, et deinde, cum diebus eius, feris initibus, quibus Fervarin, sive primus Perseorum mensis, incipit.											
Anni Epochae Persicae 385											
An. 1006	9	An. 1007	5720	An. 1008	1	An. 1009	2	An. 1010	3	An. 1011	4
1318	3	1319	4	1320	6	1321	7	1322	1	1323	2
1045	4	1046	5	1047	6	1048	7	1049	8	1050	9
1323	9	1324	4	1325	5	1326	6	1327	7	1328	2
1055	10	1056	11	1057	12	1058	13	1059	14	1060	15
1329	3	1330	4	1331	5	1332	6	1333	7	1334	2
1061	1	1062	2	1063	3	1064	4	1065	5	1066	6
1333	1	1334	2	1335	3	1336	4	1337	5	1338	7
1067	7	1068	8	1069	9	1070	10	1071	11	1072	12
1339	1	1340	3	1341	4	1342	5	1343	6	1344	1
1073	1	1074	2	1075	3	1076	4	1077	5	1078	6
1345	2	1346	3	1347	4	1348	5	1349	7	1350	1
1079	7	1080	8	1081	9	1082	10	1083	11	1084	12
1351	2	1352	4	1353	5	1354	6	1355	7	1356	2
1085	1	1086	2	1087	3	1088	4	1089	5	1090	6
1357	3	1358	4	1359	5	1360	7	1361	1	1362	2
1091	9	1092	10	1093	11	1094	12	1095	13	1096	14
1363	3	1364	5	1365	6	1366	7	1367	1	1368	3
1097	1	1098	2	1099	3	1100	4	1101	5	1102	6
1369	4	1370	5	1371	6	1372	1	1373	2	1374	3
1103	2	1104	3	1105	4	1106	5	1107	6	1108	7
1375	4	1376	6	1377	7	1378	1	1379	2	1380	4
1109	3	1110	4	1111	5	1112	6	1113	7	1114	8
1381	5	1382	6	1383	7	1384	1	1385	2	1386	4
1115	2	1116	3	1117	4	1118	5	1119	6	1120	7
1387	1	1388	2	1389	3	1390	4	1391	5	1392	6
1121	7	1122	8	1123	9	1124	10	1125	11	1126	12
1393	1	1394	2	1395	3	1396	4	1397	5	1398	6
1127	6	1128	7	1129	8	1130	9	1131	10	1132	11
1399	2	1400	3	1401	4	1402	5	1403	6	1404	7
1133	1	1134	2	1135	3	1136	4	1137	5	1138	6
1405	7	1406	8	1407	9	1408	10	1409	11	1410	12
1409	1	1410	2	1411	3	1412	4	1413	5	1414	6
1415	6	1416	7	1417	8	1418	9	1419	10	1420	11
1421	5	1422	6	1423	7	1424	8	1425	9	1426	10
1427	4	1428	5	1429	6	1430	7	1431	8	1432	9
1433	3	1434	4	1435	5	1436	6	1437	7	1438	8
1439	2	1440	3	1441	4	1442	5	1443	6	1444	7
1445	1	1446	2	1447	3	1448	4	1449	5	1450	6
1451	7	1452	8	1453	9	1454	10	1455	11	1456	12
1457	6	1458	7	1459	8	1460	9	1461	10	1462	11
1463	5	1464	6	1465	7	1466	8	1467	9	1468	10
1469	4	1470	5	1471	6	1472	7	1473	8	1474	9
1475	3	1476	4	1477	5	1478	6	1479	7	1480	8
1481	2	1482	3	1483	4	1484	5	1485	6	1486	7
1487	1	1488	2	1489	3	1490	4	1491	5	1492	6
1493	7	1494	8	1495	9	1496	10	1497	11	1498	12
1499	6	1500	7	1501	8	1502	9	1503	10	1504	11
1505	5	1506	6	1507	7	1508	8	1509	9	1510	10
1511	4	1512	5	1513	6	1514	7	1515	8	1516	9
1517	3	1518	4	1519	5	1520	6	1521	7	1522	8
1523	2	1524	3	1525	4	1526	5	1527	6	1528	7
1529	1	1530	2	1531	3	1532	4	1533	5	1534	6
1535	7	1536	8	1537	9	1538	10	1539	11	1540	12
1541	6	1542	7	1543	8	1544	9	1545	10	1546	11
1547	5	1548	6	1549	7	1550	8	1551	9	1552	10
1553	4	1554	5	1555	6	1556	7	1557	8	1558	9
1559	3	1560	4	1561	5	1562	6	1563	7	1564	8
1565	2	1566	3	1567	4	1568	5	1569	6	1570	7
1571	1	1572	2	1573	3	1574	4	1575	5	1576	6
1577	7	1578	8	1579	9	1580	10	1581	11	1582	12
1583	6	1584	7	1585	8	1586	9	1587	10	1588	11
1589	5	1590	6	1591	7	1592	8	1593	9	1594	10
1595	4	1596	5	1597	6	1598	7	1599	8	1600	9
1601	3	1602	4	1603	5	1604	6	1605	7	1606	8
1607	2	1608	3	1609	4	1610	5	1611	6	1612	7
1613	1	1614	2	1615	3	1616	4	1617	5	1618	6
1619	7	1620	8	1621	9	1622	10	1623	11	1624	12
1625	6	1626	7	1627	8	1628	9	1629	10	1630	11
1631	5	1632	6	1633	7	1634	8	1635	9	1636	10
1637	4	1638	5	1639	6	1640	7	1641	8	1642	9
1643	3	1644	4	1645	5	1646	6	1647	7	1648	8
1649	2	1650	3	1651	4	1652	5	1653	6	1654	7
1655	1	1656	2	1657	3	1658	4	1659	5	1660	6
1661	7	1662	8	1663	9	1664	10	1665	11	1666	12
1667	6	1668	7	1669	8	1670	9	1671	10	1672	11
1673	5	1674	6	1675	7	1676	8	1677	9	1678	10
1679	4	1680	5	1681	6	1682	7	1683	8	1684	9
1685	3	1686	4	1687	5	1688	6	1689	7	1690	8
1691	2	1692	3	1693	4	1694	5	1695	6	1696	7
1697	1	1698	2	1699	3	1700	4	1701	5	1702	6
1703	7	1704	8	1705	9	1706	10	1707	11	1708	12
1709	6	1710	7	1711	8	1712	9	1713	10	1714	11
1715	5	1716	6	1717	7	1718	8	1719	9	1720	10
1721	4	1722	5	1723	6	1724	7	1725	8	1726	9
1727	3	1728	4	1729	5	1730	6	1731	7	1732	8
1733	2	1734	3	1735	4	1736	5	1737	6	1738	7
1739	1	1740	2	1741	3	1742	4	1743	5	1744	6
1745	7	1746	8	1747	9	1748	10	1749	11	1750	12
1751	6	1752	7	1753	8	1754	9	1755	10	1756	11
1757	5	1758	6	1759	7	1760	8	1761	9	1762	10
1763	4	1764	5	1765	6	1766	7	1767	8	1768	9
1769	3	1770	4	1771	5	1772	6	1773	7	1774	8
1775	2	1776	3	1777	4	1778	5	1779	6	1780	7
1781	1	1782	2	1783	3	1784	4	1785	5	1786	6
1787	7	1788	8	1789	9	1790	10	1791	11	1792	12
1793	6	1794	7	1795	8	1796	9	1797	10	1798	11
1799	5	1800	6	1801	7	1802	8	1803	9	1804	10
1805	4	1806	5	1807	6	1808	7	1809	8	1810	9
1811	3	1812	4	1813	5	1814	6	1815	7	1816	8
1817	2	1818	3	1819	4	1820	5	1821	6	1822	7
1823	1	1824	2	1825	3	1826	4	1827	5	1828	6
1829	7	1830	8	1831	9	1832	10	1833	11	1834	12
1835	6	1836	7	1837	8	1838	9	1839	10	1840	11
1841	5	1842	6	1843	7	1844	8	1845	9	1846	10
1847	4	1848	5	1849	6	1850	7	1851	8	1852	9
1853	3	1854	4	1855	5	1856	6	1857	7	1858	8
1859	2	1860	3	1861	4	1862	5	1863	6	1864	7
1865	1	1866	2	1867	3	1868	4	1869	5	1870	6
1871	7	1872	8	1873	9	1874	10	1875	11	1876	12
1877	6	1878	7	1879	8	1880	9	1881	10	1882	11
1883	5	1884	6	1885	7	1886	8	1887	9	1888	10
1889	4	1890	5	1891	6	1892	7	1893	8	1894	9
1895	3	1896	4	1897	5	1898	6	1899	7	1900	8
1901	2	1902	3	1903							

Anni Epochae Galatae solar, ab aquin. verno sive a meridie prox. seq. ingressum Solis in Ariesem in horizonte Chwarzianorum.											
Anni Epochae Persicas 305 dierum, ab έθνος πρώτῳ Venezient, et deinde, cum dibus et teris initialibus, quibus fervor in, sive pri- ma Persarum mensis in- cipit.											
An. 1071	4	An. 9	1383 7	Ann. F.	9	Ann. B.	8	Ann. A.	24	Ann. 48	168
1072	5785	6580	1384 2	1110	1	18	F.	10	M.	31	9488
1073	6	1	1385 3		2	19	E.	11	A.	20	9489
1074	7	2	1386 4		3	20	D.	12	A.	5	9490
1075	8	3	1387 5					13		52	9491
1076	9	4	1388 7			21	CB	14	M.	27	9493
1077	5790	6585	1389 1		6	22	A.	15	A.	16	9494
1078	1	6	1390 2		7	23	G.	1	A.	8	9495
1079	2	7	1391 3		8	24	F.	2	M.	24	9496
1080	3	8	1392 5			25	ED	3	A.	12	9497
1081	4	9	1393 6		9	26	C.	18	A.	4	9498
1082	5795	6590	1394 7	1120		27	B.	19	A.	24	9499
1083	6	1	1395 1		1	28	A.	1	M.	9	9500
1084	7	2	1396 3		2	1	GF	2	M.	31	9501
1085	8	3	1397 4		3	2	E.	3	A.	8	9502
1086	9	4	1398 5			3	D.	4	A.	5	9503
1087	5800	6595	1399 6	1125		4	C.	5	M.	28	9504
1088	1	6	1400 1		6	5	BA	6	A.	16	9505
1089	2	7	1401 2		7	6	G.	7	A.	1	9506
1090	3	8	1402 3		8	7	F.	8	M.	21	9507
1091	4	9	1403 4		9	8	E.	9	A.	13	9508
1092	5805	6600	1404 6	1130		9	DC	10	M.	28	9509
1093	6	1	1405 7		1	10	B.	11	A.	17	9510
1094	7	2	1406 1		2	11	A.	12	A.	9	9511
1095	8	3	1407 2		3	12	G.	13	M.	25	9512
1096	9	4	1408 4			13	FE	14	A.	13	9513
1097	5810	6605	1409 5	1135		14	D.	15	A.	5	9514
1098	1	6	1410 6		6	15	C.	16	M.	28	9515
1099	2	7	1411 7		7	16	B.	17	A.	10	9516
1100	3	8	1412 2		8	17	AG	18	A.	1	9517
1101	4	9	1413 3			18	F.	19	A.	21	9518
1102	5815	6610	1414 4	1140		19	E.	1	A.	6	9519
1103	6	1	1415 5		1	20	D.	2	M.	29	9520
1104	7	2	1416 7		2	21	CB	3	A.	17	9521
1105	8	3	1417 1		3	22	A.	4	A.	9	9522
1106	9	4	1418 2			23	G.	5	M.	25	9523
1107	5820	6615	1419 3	1145		24	F.	6	A.	14	9524
1108	1	6	1420 5		6	25	ED	7	A.	5	9525
1109	2	7	1421 6		7	26	C.	8	M.	25	9526
1110	3	8	1422 7		8	27	B.	9	A.	10	9527
1111	4	9	1423 1			28	A.	10	A.	2	9528
1112	5825	6620	1424 3	1150		1	GF	11	M.	21	9529
1113	6	1	1425 4		1	2	E.	12	A.	6	9530
1114	7	2	1426 5		2	3	D.	13	M.	29	9531
1115	8	3	1427 6		3	4	C.	14	A.	18	9532
1116	9	4	1428 1			5	BA	15	A.	2	9533
1117	5830	6625	1429 2	1155		6	G.	16	M.	25	9534
1118	1	6	1430 3		6	7	F.	17	A.	14	9535
1119	2	7	1431 4		7	8	E.	18	M.	30	9536
1120	3	8	1432 6		8	9	DC	19	A.	18	9537
1121	4	9	1433 7			10	B.	1	A.	10	9538
1122	5835	6630	1434 1	1160		11	A.	2	M.	26	9539
1123	6	1	1435 2		1	12	G.	3	A.	15	9540
1124	7	2	1436 4		2	13	FE	4	A.	6	9541
1125	8	3	1437 5		3	14	D.	5	M.	29	9542
1126	9	4	1438 6			15	C.	6	A.	11	9543
1127	5840	6635	1439 7	1165		16	B.	7	A.	3	9544
1128	1	6	1440 2		6	17	AG	8	A.	22	9545
1129	2	7	1441 3		7	18	F.	9	M.	14	9546
1130	3	8	1442 4		8	19	E.	10	A.	14	9547
1131	4	9	1443 5			20	D.	11	A.	19	9548
1132	5845	6640	1444 7	1170		21	CB	12	A.	10	9549
1133	6	1	1445 1		1	22	A.	13	M.	26	9550
1134	7	2	1446 2		2	23	G.	14	A.	15	9551
1135	8	3	1447 3		3	24	F.	15	A.	7	9552

Anni Epochæ Galileæ solar.											
ab equin. verno.											
Anni Epochæ Persicae 365 dierum, ab evipositione Vergerid, deducti, cum dibus et feris initiatibus, quibus Fervarunt, sive pri- mus Persarum mons, in- cipit.	Anni Epochæ Arabicae Junia- res, ab Hegira diebus ei- us deducti, cum diebus ei- us initiatibus, quibus Muharram, sive prima Avratum mensis, juxta me- diun motum Lunæ incipit.	Anni Epochæ Chaldaeorum, comp. e trius Cycles sexag.	Anni Mens. D. F.	An.							
1136 An. 9 Ann. F. 1448 5	1137 5850 6645 1449 6	1138 1 6 1450 7	1139 2 7 1451 8	1140 3 8 1452 3	1141 4 9 1453 4	1142 5855 6650 1454 5	1143 6 1 1455 6	1144 7 2 1456 1	1145 8 3 1457 3	1146 9 4 1458 3	1147 5860 6655 1459 4
1148 1 6 1460 6	1149 2 7 1461 7	1150 3 8 1462 1	1151 4 9 1463 2	1152 5865 6660 1464 4	1153 6 1 1465 5	1154 7 2 1466 6	1155 8 3 1467 7	1156 9 4 1468 2	1157 5870 6665 1469 3	1158 1 6 1470 4	1159 2 7 1471 5
1160 3 8 1472 7	1161 4 9 1473 1	1162 5875 6670 1474 2	1163 6 1 1475 3	1164 7 2 1476 5	1165 8 3 1477 6	1166 9 4 1478 7	1167 5880 6675 1479 1	1168 1 6 1480 3	1169 2 7 1481 4	1170 3 8 1482 5	1171 4 9 1483 6
1172 5885 6680 1484 1	1173 6 1 1485 2	1174 7 2 1486 3	1175 8 3 1487 4	1176 9 4 1488 6	1177 5890 6685 1489 7	1178 1 6 1490 1	1179 2 7 1491 2	1180 3 8 1492 4	1181 4 9 1493 5	1182 5895 6690 1494 6	1183 6 1 1495 7
1184 7 2 1496 2	1185 8 3 1497 3	1186 9 4 1498 4	1187 5900 6695 1499 5	1188 1 6 1500 7	1189 2 7 1501 1	1190 3 8 1502 2	1191 4 9 1503 3	1192 5905 6700 1504 5	1193 6 1 1505 6	1194 7 2 1506 7	1195 8 3 1507 1
1196 9 4 1508 3	1197 5910 6705 1509 4	1198 1 6 1510 5	1199 2 7 1511 6	1200 3 8 1512 1	1201 4 9 1513 2	1202 5915 6710 1514 3	1203 6 1 1515 4	1204 7 2 1516 5	1205 8 3 1517 6	1206 9 4 1518 7	1207 5920 6715 1519 8
1208 10 1519 9	1209 11 1520 8	1210 12 1521 7	1211 13 1522 6	1212 14 1523 5	1213 15 1524 4	1214 16 1525 3	1215 17 1526 2	1216 18 1527 1	1217 19 1528 0	1218 20 1529 1	1219 21 1530 2
1220 22 1531 1	1221 23 1532 0	1222 24 1533 1	1223 25 1534 0	1224 26 1535 1	1225 27 1536 0	1226 28 1537 1	1227 29 1538 0	1228 30 1539 1	1229 31 1540 0	1230 32 1541 1	1231 33 1542 0
1232 34 1543 1	1233 35 1544 0	1234 36 1545 1	1235 37 1546 0	1236 38 1547 1	1237 39 1548 0	1238 40 1549 1	1239 41 1550 0	1240 42 1551 1	1241 43 1552 0	1242 44 1553 1	1243 45 1554 0
1244 46 1555 1	1245 47 1556 0	1246 48 1557 1	1247 49 1558 0	1248 50 1559 1	1249 51 1560 0	1250 52 1561 1	1251 53 1562 0	1252 54 1563 1	1253 55 1564 0	1254 56 1565 1	1255 57 1566 0
1256 58 1567 1	1257 59 1568 0	1258 60 1569 1	1259 61 1570 0	1260 62 1571 1	1261 63 1572 0	1262 64 1573 1	1263 65 1574 0	1264 66 1575 1	1265 67 1576 0	1266 68 1577 1	1267 69 1578 0
1268 70 1579 1	1269 71 1580 0	1270 72 1581 1	1271 73 1582 0	1272 74 1583 1	1273 75 1584 0	1274 76 1585 1	1275 77 1586 0	1276 78 1587 1	1277 79 1588 0	1278 80 1589 1	1279 81 1590 0
1280 82 1591 1	1281 83 1592 0	1282 84 1593 1	1283 85 1594 0	1284 86 1595 1	1285 87 1596 0	1286 88 1597 1	1287 89 1598 0	1288 90 1599 1	1289 91 1600 0	1290 92 1601 1	1291 93 1602 0
1292 94 1603 1	1293 95 1604 0	1294 96 1605 1	1295 97 1606 0	1296 98 1607 1	1297 99 1608 0	1298 100 1609 1	1299 101 1610 0	1300 102 1611 1	1301 103 1612 0	1302 104 1613 1	1303 105 1614 0
1304 106 1615 1	1305 107 1616 0	1306 108 1617 1	1307 109 1618 0	1308 110 1619 1	1309 111 1620 0	1310 112 1621 1	1311 113 1622 0	1312 114 1623 1	1313 115 1624 0	1314 116 1625 1	1315 117 1626 0
1316 118 1627 1	1317 119 1628 0	1318 120 1629 1	1319 121 1630 0	1320 122 1631 1	1321 123 1632 0	1322 124 1633 1	1323 125 1634 0	1324 126 1635 1	1325 127 1636 0	1326 128 1637 1	1327 129 1638 0
1328 130 1639 1	1329 131 1640 0	1330 132 1641 1	1331 133 1642 0	1332 134 1643 1	1333 135 1644 0	1334 136 1645 1	1335 137 1646 0	1336 138 1647 1	1337 139 1648 0	1338 140 1649 1	1339 141 1650 0
1340 142 1651 1	1341 143 1652 0	1342 144 1653 1	1343 145 1654 0	1344 146 1655 1	1345 147 1656 0	1346 148 1657 1	1347 149 1658 0	1348 150 1659 1	1349 151 1660 0	1350 152 1661 1	1351 153 1662 0
1352 154 1663 1	1353 155 1664 0	1354 156 1665 1	1355 157 1666 0	1356 158 1667 1	1357 159 1668 0	1358 160 1669 1	1359 161 1670 0	1360 162 1671 1	1361 163 1672 0	1362 164 1673 1	1363 165 1674 0
1364 166 1675 1	1365 167 1676 0	1366 168 1677 1	1367 169 1678 0	1368 170 1679 1	1369 171 1680 0	1370 172 1681 1	1371 173 1682 0	1372 174 1683 1	1373 175 1684 0	1374 176 1685 1	1375 177 1686 0
1376 178 1687 1	1377 179 1688 0	1378 180 1689 1	1379 181 1690 0	1380 182 1691 1	1381 183 1692 0	1382 184 1693 1	1383 185 1694 0	1384 186 1695 1	1385 187 1696 0	1386 188 1697 1	1387 189 1698 0
1388 190 1699 1	1389 191 1700 0	1390 192 1701 1	1391 193 1702 0	1392 194 1703 1	1393 195 1704 0	1394 196 1705 1	1395 197 1706 0	1396 198 1707 1	1397 199 1708 0	1398 200 1709 1	1399 201 1710 0
1400 202 1711 1	1401 203 1712 0	1402 204 1713 1	1403 205 1714 0	1404 206 1715 1	1405 207 1716 0	1406 208 1717 1	1407 209 1718 0	1408 210 1719 1	1409 211 1720 0	1410 212 1721 1	1411 213 1722 0
1412 214 1723 1	1413 215 1724 0	1414 216 1725 1	1415 217 1726 0	1416 218 1727 1	1417 219 1728 0	1418 220 1729 1	1419 221 1730 0	1420 222 1731 1	1421 223 1732 0	1422 224 1733 1	1423 225 1734 0
1424 226 1735 1	1425 227 1736 0	1426 228 1737 1	1427 229 1738 0	1428 230 1739 1	1429 231 1740 0	1430 232 1741 1	1431 233 1742 0	1432 234 1743 1	1433 235 1744 0	1434 236 1745 1	1435 237 1746 0
1436 238 1747 1	1437 239 1748 0	1438 240 1749 1	1439 241 1750 0	1440 242 1751 1	1441 243 1752 0	1442 244 1753 1	1443 245 1754 0	1444 246 1755 1	1445 247 1756 0	1446 248 1757 1	1447 249 1758 0
1448 250 1759 1	1449 251 1760 0	1450 252 1761 1	1451 253 1762 0	1452 254 1763 1	1453 255 1764 0	1454 256 1765 1	1455 257 1766 0	1456 258 1767 1	1457 259 1768 0	1458 260 1769 1	1459 261 1770 0
1460 262 1771 1	1461 263 1772 0	1462 264 1773 1	1463 265 1774 0	1464 266 1775 1	1465 267 1776 0	1466 268 1777 1	1467 269 1778 0	1468 270 1779 1	1469 271 1780 0	1470 272 1781 1	1471 273 1782 0
1472 274 1783 1	1473 275 1784 0	1474 276 1785 1	1475 277 1786 0	1476 278 1787 1	1477 279 1788 0	1478 280 1789 1	1479 281 1790 0	1480 282 1791 1	1481 283 1792 0	1482 284 1793 1	1483 285 1794 0
1484 286 1795 1	1485 287 1796 0	1486 288 1797 1	1487 289 1798 0	1488 290 1799 1	1489 291 1800 0	1490 292 1801 1	1491 293 1802 0	1492 294 1803 1	1493 295 1804 0	1494 296 1805 1	1495 297 1806 0
1496 298 1807 1	1497 299 1808 0	1498 300 1809 1	1499 301 1810 0	1500 302 1811 1	1501 303 1812 0	1502 304 1813 1	1503 305 1814 0	1504 306 1815 1	1505 307 1816 0	1506 308 1817 1	1507 309 1818 0
1508 310 1819 1	1509 311 1820 0	1510 312 1821 1	1511 313 1822 0	1512 314 1823 1	1513 315 1824 0	1514 316 1825 1	1515 317 1826 0	1516 318 1827 1	1517 319 1828 0	1518 320 1829 1	1519 321 1830 0
1520 322 1831 1	1521 323 1832 0	1522 324 1833 1	1523 325 1834 0	1524 326 1835 1	1525 327 1836 0	1526 328 1837 1	1527 329 1838 0	1528 330 1839 1	1529 331 1840 0	1530 332 1841 1	1531 333 1842 0
1532 334 1843 1	1533 335 1844 0	1534 336 1845 1	1535 337 1846 0	1536 338 1847 1	1537 339 1848 0	1538 340 1849 1	1539 341 1850 0	1540 342 1851 1	1541 343 1852 0	1542 344 1853 1	1543 345 1854 0
1544 346 1855 1	1545 347 1856 0	1546 348 1857 1	1547 349 1858 0	1548 350 1859 1	1549 351 1860 0	1550 352 1861 1	1551 353 1862 0	1552 354 1863 1	1553 355 1864 0	1554 356 1865 1	1555 357 1866 0
1556 358 1867 1	1557 359 1868 0	1558 360 1869 1	1559 361 1870 0	1560 362 1871 1	1561 363 1872 0	1562 364 1873 1	1563 365 1874 0	1564 366 1875 1	1565 367 1876 0	1566 368 1877 1	1567 369 1878 0
1568 370 1879 1	1569 371 1880 0	1570 372 1881 1	1571 373 1882 0	1572 374 1883 1	1573 375 1884 0	1574 376 1885 1	1575 377 1886 0	1576 378 1887 1	1577 379 1888 0	1578 380 1889 1	1579 381 1890 0
1570 382 1891 1	1571 383 1892 0	1572 384 1893 1	1573 385 1894 0	1574 386 1895 1	1575 387 1896 0	1576 388 1897 1	1577 389 1898 0	1578 390 1899 1	1579 391 1900 0	1580 392 1901 1	1581 393 1902 0
1582 394 1903 1	1583 395 1904 0	1584 396 1905 1	1585 397 1906 0	1586 398 1907 1	1587 399 1908 0	1588 400 1909 1	1589 401 1910 0	1590 402 1911 1	1591 403 1912 0	1592 404 1913 1	1593 405 1914 0
1594 406 1915 1	1595 407 1916 0	1596 408 1917 1	1597 409 1918 0	1598 410 1919 1	1599 411 1920 0	1600 412 1921 1	1601 413 1922 0	1602 414 1923 1	1603 415 1924 0	1604 416 1925 1	1605 417 1926 0
1606 418 1927 1	1607 419 1928 0	1608 420 1929 1	1609 421 1930 0	1610 422 1931 1	1611 423 1932 0	1612 424 1933 1	1613 425 1934 0	1614 426 1935 1	1615 427 1936 0	1616 428 1937 1	1617 429 1938 0
1618 430 1939 1	1619 431 1940 0	1620 432 1941 1	1621 433 1942 0	1622 434 1943 1	1623 435 1944 0	1624 436 1945 1	1625 437 1946 0	1626 438 1947 1	1627 439 1948 0	1628 440 1949 1	1629 441 1950 0
1630 442 1951 1	1631 443 1952 0	1632 444 1953 1	1633 445 1954 0	1634 446 1955 1	1635 447 1956 0	1636 448 1957 1	1637 449 1958 0	1638 450 1959 1	1639 451 1960 0	1640 452 1961 1	1641 453 1962 0
1642 454 1963 1	1643 455 1964 0	1644 456 1965 1	1645 457 1966 0	1646 458 1967 1	1647 459 1968 0	1648 460 1969 1	1649 461 1970 0	1650 462 1971 1	1651 463 1972 0	1652 464 1973 1	1653 465 1974 0
1654 466 1975 1	1655 467 1976 0	1656 468 1977 1	1657 469 1978 0	1658 470 1979 1	1659 471 1980 0	1660 472 1981 1	1661 473 1982 0	1662 474 1983 1	1663 475 1984 0	1664 476 1985 1	1665 477 1986 0
1666 478 1987 1	1667 479 1988 0	1668 480 1989 1	1669 481 1990 0	1670 482 1991 1	1671 483 1992 0	1672 484 1993 1	1673 485 1994 0	1674 486 1995 1	1675 487 1996 0	1676 488 1997 1	1677 489 1998 0
1678 490 1999 1	1679 491 2000 0	1680 492 2001 1	1681 493 2002 0	1682 494 2003 1	1683 495 2004 0	1684 496 2005 1	1685 497 2006 0	1686 498 2007 1	1687 499 2008 0	1688 500 2009 1	1689 501 2010 0
1690 502 2011 1	1691 503 2012 0	1692 504 2013 1	1693 505 2014 0	1694 506 2015 1	1695 507 2016 0	1696 508 2017 1	1697 509 2018 0	1698 510 2019 1	1699 511 2020 0	17	

Ann. Epochæ Galilææ solariæ ab equin. verio.											
Ann. Epochæ Persicae 365 dierum, ab ēdiponitio Yazdæ, deductæ cum ditius et feriis initialibus quibus Fervardi, sive pri- mæ Persicæ mons, in- cipit.	Ann. Epochæ Arabicae Ima- res, ad Hegira Moianne- diæ deductæ, cum diebus ei- feriis initialibus, quibus Moharram, sive primum Akarum mensis, juxta me- dium motuum Lunæ incipi-	Ann. Epochæ Chaldaeorum, comp. e tribus Cyclicis sexag.	Ann. Cyclici sexagesagi simplicis.	Ann. Mens. D. F.	An. Mens. D. F.						
1201	4	9	1513 2	9	58	598 Sept. 30 1	570 Jan. 25 5	571 6	572 7	573 1	574 Jan. 24 2
1202	5915	6710	1514 3	1240	6	599 Sept. 19 5	570 Jan. 25 5	571 6	572 7	573 1	574 Jan. 24 2
1203	6	1	1514 4	1	5	600 Sept. 9 3	570 Jan. 25 5	571 6	572 7	573 1	574 Jan. 24 2
1204	7	2	1516 6	2	6	601 Aug. 28 7	570 Jan. 25 5	571 6	572 7	573 1	574 Jan. 24 2
1205	8	3	1517 7	3	7	602 Aug. 17 4	570 Jan. 25 5	571 6	572 7	573 1	574 Jan. 24 2
1206	9	4	1518 1	4	8	603 Aug. 7 2	575 3	576 4	577 5	578 6	579 7
1207	5920	6715	1519 2	1245	9	604 Jul. 27 6	575 3	576 4	577 5	578 6	579 7
1208	1	6	1520 4	6	10	605 Jul. 15 3	575 3	576 4	577 5	578 6	579 7
1209	2	7	1521 5	7	11	606 Jul. 5 1	575 3	576 4	577 5	578 6	579 7
1210	3	8	1522 6	8	12	607 Jun. 24 5	575 3	576 4	577 5	578 6	579 7
1211	4	9	1523 7	9	13	608 Jun. 14 3	580 1	581 2	582 3	583 4	584 5
1212	5925	6720	1524 2	1250	14	609 Jun. 2 7	580 1	581 2	582 3	583 4	584 5
1213	6	1	1525 3	1	15	610 Maii. 22 4	580 1	581 2	582 3	583 4	584 5
1214	7	2	1526 4	2	16	611 Maii. 12 2	580 1	581 2	582 3	583 4	584 5
1215	8	3	1527 5	3	17	612 Maii. 1 6	580 1	581 2	582 3	583 4	584 5
1216	9	4	1528 7	4	18	613 Apr. 19 3	585 6	586 7	587 8	588 9	589 10
1217	5930	6725	1529 1	1255	19	614 Apr. 9 1	585 6	586 7	587 8	588 9	589 10
1218	1	6	1530 2	6	20	615 Mar. 29 5	585 6	586 7	587 8	588 9	589 10
1219	2	7	1531 3	7	21	616 Mar. 19 3	585 6	586 7	587 8	588 9	589 10
1220	3	8	1532 5	8	22	617 Mar. 7 7	585 6	586 7	587 8	588 9	589 10
1221	4	9	1533 6	9	23	618 Feb. 24 4	590 Jan. 20 4	591 5	592 6	593 7	594 Jan. 19 1
1222	5935	6730	1534 7	1260	24	619 Feb. 14 2	590 Jan. 20 4	591 5	592 6	593 7	594 Jan. 19 1
1223	6	1	1535 1	1	25	620 Feb. 3 6	590 Jan. 20 4	591 5	592 6	593 7	594 Jan. 19 1
1224	7	2	1536 3	2	26	621 Jan. 23 3	590 Jan. 20 4	591 5	592 6	593 7	594 Jan. 19 1
1225	8	3	1537 4	3	27	622 Jan. 12 1	590 Jan. 20 4	591 5	592 6	593 7	594 Jan. 19 1
1226	9	4	1538 5	4	28	623 Jan. 1 5	595 2	596 3	597 4	598 Jan. 18 5	599 6
1227	5940	6735	1539 6	1265	29	624 Dec. 21 2	595 2	596 3	597 4	598 Jan. 18 5	599 6
1228	1	6	1540 1	6	30	625 Dec. 11 7	595 2	596 3	597 4	598 Jan. 18 5	599 6
1229	2	7	1541 2	7	31	626 Nov. 29 4	595 2	596 3	597 4	598 Jan. 18 5	599 6
1230	3	8	1542 3	8	32	627 Nov. 19 2	595 2	596 3	597 4	598 Jan. 18 5	599 6
1231	4	9	1543 4	9	33	628 Nov. 8 6	595 2	596 3	597 4	598 Jan. 18 5	599 6
1232	5945	6740	1544 6	1270	34	629 Oct. 28 3	600 7	601 8	602 Jan. 17 2	603 3	604 4
1233	6	1	1545 7	1	35	630 Oct. 17 1	600 7	601 8	602 Jan. 17 2	603 3	604 4
1234	7	2	1546 1	2	36	631 Oct. 6 5	600 7	601 8	602 Jan. 17 2	603 3	604 4
1235	8	3	1547 2	3	37	632 Sept. 25 2	600 7	601 8	602 Jan. 17 2	603 3	604 4
1236	9	4	1548 4	4	38	633 Sept. 15 7	600 7	601 8	602 Jan. 17 2	603 3	604 4
1237	5950	6745	1549 5	1275	39	634 Sept. 2 4	605 5	606 Jan. 16 6	607 7	608 1	609 2
1238	1	6	1550 6	6	40	635 Aug. 23 1	605 5	606 Jan. 16 6	607 7	608 1	609 2
1239	2	7	1551 7	7	41	636 Aug. 13 6	605 5	606 Jan. 16 6	607 7	608 1	609 2
1240	3	8	1552 2	8	42	637 Aug. 2 3	605 5	606 Jan. 16 6	607 7	608 1	609 2
1241	4	9	1553 3	9	43	638 Jul. 22 1	610 Jan. 15 3	611 4	612 5	613 6	614 Jan. 14 7
1242	5955	6750	1554 4	1280	44	639 Jul. 11 5	610 Jan. 15 3	611 4	612 5	613 6	614 Jan. 14 7
1243	6	1	1555 5	1	45	640 Jun. 30 2	610 Jan. 15 3	611 4	612 5	613 6	614 Jan. 14 7
1244	7	2	1556 7	2	46	641 Jun. 20 7	610 Jan. 15 3	611 4	612 5	613 6	614 Jan. 14 7
1245	8	3	1557 1	3	47	642 Jun. 8 4	610 Jan. 15 3	611 4	612 5	613 6	614 Jan. 14 7
1246	9	4	1558 2	4	48	643 Maii. 18 6	615 1	616 2	617 3	618 Jan. 13 4	619 5
1247	5960	6755	1559 3	1285	49	644 Maii. 7 3	615 1	616 2	617 3	618 Jan. 13 4	619 5
1248	1	6	1560 5	6	50	645 Apr. 26 1	615 1	616 2	617 3	618 Jan. 13 4	619 5
1249	2	7	1561 6	7	51	646 Apr. 15 5	615 1	616 2	617 3	618 Jan. 13 4	619 5
1250	3	8	1562 7	8	52	647 Apr. 4 2	615 1	616 2	617 3	618 Jan. 13 4	619 5
1251	4	9	1563 1	9	53	648 Apr. 2 1	620 6	621 7	622 Jan. 12 1	623 2	624 3
1252	5965	6760	1564 3	1290	54	649 Mar. 25 7	620 6	621 7	622 Jan. 12 1	623 2	624 3
1253	6	1	1565 4	1	55	650 Mar. 13 4	620 6	621 7	622 Jan. 12 1	623 2	624 3
1254	7	2	1566 5	2	56	651 Mar. 2 1	620 6	621 7	622 Jan. 12 1	623 2	624 3
1255	8	3	1567 6	3	57	652 Feb. 20 6	620 6	621 7	622 Jan. 12 1	623 2	624 3
1256	9	4	1568 1	4	58	653 Feb. 9 3	625 4	626 Jan. 11 5	627 6	628 7	629 8
1257	5970	6765	1569 2	1295	59	654 Jan. 29 7	625 4	626 Jan. 11 5	627 6	628 7	629 8
1258	1	6	1570 3	6	60	655 Jan. 18 5	625 4	626 Jan. 11 5	627 6	628 7	629 8
1259	2	7	1571 4	7	61	656 Jan. 7 1	625 4	626 Jan. 11 5	627 6	628 7	629 8
1260	3	8	1572 6	8	62	657 Dec. 27 4	625 4	626 Jan. 11 5	627 6	628 7	629 8
1261	4	9	1573 7	9	63	658 Dec. 17 4	625 4	626 Jan. 11 5	627 6	628 7	629 8
1262	5975	6770	1574 1	1300	64	659 Dec. 5 1	630 Jan. 10 2	631 3	632 4	633 5	634 Jan. 9 6
1263	6	1	1575 2	1	65	660 Nov. 25 6	630 Jan. 10 2	631 3	632 4	633 5	634 Jan. 9 6
1264	7	2	1576 4	2	66	661 Nov. 14 3	630 Jan. 10 2	631 3	632 4	633 5	634 Jan. 9 6
1265	8	3	1577 5	3	67	662 Nov. 3 7	630 Jan. 10 2	631 3	632 4	633 5	634 Jan. 9 6

Anni Epochæ Ambitæ Junæ, res, ab Hægira Molonæmæ dierum, ab Evagorij quo Vezuclend, deuctell, cum dichus ei terijis initibus, quibus Fervorij, sive primus Pervarum monas, incepit.												Anni Epochæ Galilææ soiur., ab equin. verno.			
Anni Epochæ Ambitæ Junæ, res, ab Hægira Molonæmæ dierum, ab Evagorij quo Vezuclend, deuctell, cum dichus ei terijis initibus, quibus Fervorij, sive primus Pervarum monas, incepit.												Anni Epochæ Galilææ soiur., ab equin. verno.			
An.	An.	An.	An.	An.	An.	An.	An.	An.	An.	An.	An.	An.	D. F.	An.	
1331	4	9	1643 3	9	24	F	2	14	M 31	9748	8	68	732 Oct.	3 5	253
1332	6045	6840	1644 5	1370	25	ED	3	15	A 19	9749	9	69	733 Sept.	21 7	254
1333	6	1	1645 6	1	26	C	4	1	A 4	9750	10	70	734 Aug.	31 4	255
1334	7	2	1646 7	2	27	B	5	2	M 27	9751	11	71	735 Aug.	21 2	256
1335	8	3	1647 1	3	28	A	6	3	A 16	9752	12	72	736 Aug.	7	257
1336	9	4	1648 3	4	1	GF	7	4	A 31	9753	13	73	737 Aug.	9 6	258
1337	6050	6845	1649 4	1375	2	E	8	5	M 20	9754	14	74	738 Jul.	29 3	259
1338	1	6	1650 5	6	3	D	9	6	A 12	9755	15	75	739 Jul.	19 1	260
1339	2	7	1651 6	7	4	C	10	7	A 28	9756	16	76	740 Jul.	8 5	261
1340	3	8	1652 1	8	5	B	11	8	M 16	9757	17	77	741 Jun.	26 2	262
1341	4	9	1653 2	9	6	G	12	9	A 8	9758	18	78	742 Jun.	16 7	263
1342	6055	6850	1654 3	1380	7	F	13	10	A 31	9759	19	79	743 Jun.	5 4	264
1343	6	1	1655 4	1	8	E	14	11	A 13	9760	20	80	744 Maii	25 1	265
1344	7	2	1656 6	2	9	DC	15	12	A 4	9761	21	81	745 Maii	14 6	266
1345	8	3	1657 7	3	10	B	16	13	M 27	9762	22	82	746 Maii	3 3	267
1346	9	4	1658 1	4	11	A	17	14	A 16	9763	23	83	747 Apr.	23 1	268
1347	6060	6855	1659 2	1385	12	G	18	15	A 1	9764	24	84	748 Apr.	12 5	269
1348	1	6	1660 4	6	13	FE	19	1	M 20	9765	25	85	749 Mar.	31 2	270
1349	2	7	1661 5	7	14	D	2	2	A 11	9766	26	86	750 Mar.	21 7	271
1350	3	8	1662 6	8	15	C	2	3	M 28	9767	27	87	751 Mar.	10 4	272
1351	4	9	1663 7	9	16	B	3	4	A 17	9768	28	88	752 Feb.	27 1	273
1352	6065	6860	1664 2	1390	17	AG	4	5	A 8	9769	29	89	753 Feb.	17 6	274
1353	6	1	1665 3	1	18	F	5	6	A 24	9770	30	90	754 Feb.	5 3	275
1354	7	2	1666 4	2	19	E	6	7	A 13	9771	31	91	755 Jan.	25 7	276
1355	8	3	1667 5	3	20	D	7	8	A 5	9772	32	92	756 Jan.	15 5	277
1356	9	4	1668 7	4	21	CB	8	9	A 24	9773	33	93	757 Jan.	4 2	278
1357	6070	6865	1669 1	1395	22	A	9	10	A 9	9774	34	94	758 Dec.	24 7	279
1358	1	6	1670 2	6	23	G	10	11	A 1	9775	35	95	759 Dec.	13 4	280
1359	2	7	1671 3	7	24	F	11	12	A 21	9776	36	96	760 Dec.	2 1	281
1360	3	8	1672 5	8	25	ED	12	13	A 5	9777	37	97	761 Nov.	22 6	282
1361	4	9	1673 6	9	26	C	13	14	M 28	9778	38	98	762 Nov.	10 3	283
1362	6075	6870	1674 7	1400	27	B	14	15	A 17	9779	39	99	763 Oct.	20 5	284
1363	6	1	1675 1	1	28	A	15	1	A 2	9780	40	100	764 Oct.	9 2	285
1364	7	2	1676 3	2	1	GF	16	2	M 24	9781	41	101	765 Sept.	28 7	286
1365	8	3	1677 4	3	2	E	17	3	A 13	9782	42	102	766 Sept.	17 4	287
1366	9	4	1678 5	4	3	D	18	4	A 5	9783	43	103	767 Sept.	6 1	288
1367	6080	6875	1679 6	1405	4	C	19	5	A 18	9784	44	104	768 Aug.	27 6	289
1368	1	6	1680 1	6	5	BA	1	6	A 9	9785	45	105	769 Aug.	15 3	290
1369	2	7	1681 2	7	6	G	2	7	A 1	9786	46	106	770 Aug.	4 7	291
1370	3	8	1682 3	8	7	F	3	8	A 14	9787	47	107	771 Aug.	25 5	292
1371	4	9	1683 4	9	8	E	4	9	A 6	9788	48	108	772 Jul.	14 2	293
1372	6085	6880	1684 6	1410	9	DC	5	10	M 28	9789	49	109	773 Jul.	2 6	294
1373	6	1	1685 7	1	10	B	6	11	A 17	9790	50	110	774 Jun.	22 4	295
1374	7	2	1686 1	2	11	A	7	12	A 2	9791	51	111	775 Jun.	11 1	296
1375	8	3	1687 2	3	12	G	8	13	A 22	9792	52	112	776 Jun.	1 6	297
1376	9	4	1688 4	4	13	FE	9	14	A 13	9793	53	113	777 Maii	20 3	298
1377	6090	6885	1689 5	1415	14	D	10	15	M 29	9794	54	114	778 Maii	9 7	299
1378	1	6	1690 6	6	15	C	11	1	A 18	9795	55	115	779 Apr.	29 5	300
1379	2	7	1691 7	7	16	B	12	2	A 10	9796	56	116	780 Apr.	18 2	301
1380	3	8	1692 2	8	17	AG	13	3	M 25	9797	57	117	781 Apr.	6 6	302
1381	4	9	1693 3	9	18	F	14	4	A 14	9798	58	118	782 Apr.	21 3	303
1382	6095	6890	1694 4	1420	19	E	15	5	A 6	9799	59	119	783 Mar.	16 1	304
1383	6	1	1695 5	1	20	D	16	6	M 22	9800	60	120	784 Mar.	5 5	305
1384	7	2	1696 7	2	21	CB	17	7	A 10	9801	1	121	785 Mar.	23 3	306
1385	8	3	1697 1	3	22	A	18	8	A 2	9802	2	122	786 Dec.	11 7	307
1386	9	4	1698 2	4	23	G	19	9	A 22	9803	3	123	787 Feb.	1 5	308
1387	6100	6895	1699 3	1425	24	F	1	10	A 7	9804	4	124	788 Feb.	21 2	309
1388	1	6	1700 5	6	25	ED	2	11	M 29	9805	5	125	789 Jan.	10 6	310
1389	2	7	1701 6	7	26	C	3	12	A 18	9806	6	126	790 Dec.	30 4	311
1390	3	8	1702 7	8	27	B	4	13	A 3	9807	7	127	791 Dec.	19 1	312
1391	4	9	1703 1	9	28	A	5	14	M 26	9808	8	128	792 Dec.	8 1	313
1392	6105	6900	1704 3	1430	1	GF	6	15	A 14	9809	9	129	793 Nov.	16 7	314
1393	6	1	1705 4	1	2	E	7	1	A 6	9810	10	130	794 Nov.	6 5	315
1394	7	2	1706 5	2	3	D	8	2	A 19	9811	11	131	795 Dec.	26 2	316
1395	8	3	1707 6	3	4	C	9	3	A 11	9812	12	132	796 Dec.	15 6	317

Anni Epochæ Galileæ solar.											
ab equin. verino.											
Anni Epochæ Arabicæ Iunæ- per, ab Hegira Mohamme- dis deducti, cum diebus et festis initialibus, quibus Muharram, sive pri- mæ Persiarum mensis, in- cipit.											
Anni Epochæ Persicæ 355 Yazdegerd ab Evaporatio- nibus et festis initialibus, quibus Fervardus, sive pri- mæ Persiarum mensis, in- cipit.											
Anni Epochæ Chalænorum, comp. e tribus Cyclis sexag.											
Anni Cycli sexageni simplicis.											
Anni Epochæ Chalænorum, solares sc. Ann. Veneri latenter tit, ab ingressu Solis in medium Aquarii detecti.											
Pascha dies. A. Apriuen. M. Matrum denotat.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.	An.										
Anni Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Mundi justæ Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Graecæ, seu Seleucio- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Cyclus Solis Julianus, cum Litteris Dominicilibus.											
Cyclus Lunæ Julianus.											
Indictio Romana.											
Æra Hispanica.											
Ann. Solares Epochæ Runice h. e. Graeca, seu Seleuci- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Mundi justæ Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Graecæ, seu Seleucio- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Cyclus Solis Julianus, cum Litteris Dominicilibus.											
Cyclus Lunæ Julianus.											
Indictio Romana.											
Æra Hispanica.											
Ann. Solares Epochæ Runice h. e. Graeca, seu Seleuci- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Mundi justæ Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Graecæ, seu Seleucio- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Cyclus Solis Julianus, cum Litteris Dominicilibus.											
Cyclus Lunæ Julianus.											
Indictio Romana.											
Æra Hispanica.											
Ann. Solares Epochæ Runice h. e. Graeca, seu Seleuci- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Mundi justæ Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Graecæ, seu Seleucio- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Cyclus Solis Julianus, cum Litteris Dominicilibus.											
Cyclus Lunæ Julianus.											
Indictio Romana.											
Æra Hispanica.											
Ann. Solares Epochæ Runice h. e. Graeca, seu Seleuci- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Mundi justæ Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Graecæ, seu Seleucio- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Cyclus Solis Julianus, cum Litteris Dominicilibus.											
Cyclus Lunæ Julianus.											
Indictio Romana.											
Æra Hispanica.											
Ann. Solares Epochæ Runice h. e. Graeca, seu Seleuci- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Mundi justæ Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Graecæ, seu Seleucio- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Cyclus Solis Julianus, cum Litteris Dominicilibus.											
Cyclus Lunæ Julianus.											
Indictio Romana.											
Æra Hispanica.											
Ann. Solares Epochæ Runice h. e. Graeca, seu Seleuci- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Mundi justæ Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Graecæ, seu Seleucio- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Cyclus Solis Julianus, cum Litteris Dominicilibus.											
Cyclus Lunæ Julianus.											
Indictio Romana.											
Æra Hispanica.											
Ann. Solares Epochæ Runice h. e. Graeca, seu Seleuci- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Mundi justæ Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Graecæ, seu Seleucio- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Cyclus Solis Julianus, cum Litteris Dominicilibus.											
Cyclus Lunæ Julianus.											
Indictio Romana.											
Æra Hispanica.											
Ann. Solares Epochæ Runice h. e. Graeca, seu Seleuci- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initialibus.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Mundi justæ Graecos.											
Anni Periodi Julianæ a Kaleidos Januarii.											
Anni Epochæ Graecæ, seu Seleucio- dorum, a primo dia Octo- bris cum teris initial											

Anni Epochæ Galilææ solar.														
Anni Epochæ Persicæ 365 dierum, ab epochæ verno.														
Anni Epochæ Persicæ 365 dierum, ab epochæ verno.														
An.	M.	D.	F.	A.	G.	B.	C.	D.	E.	F.	G.			
1461	An. 4	An. 9	Ann. F. 1773 5	Ann. D. 14	Ann. 18	A. 5	9878	18	18	Oct. 5	2			
1462	6175	6970	1774 6	15	19	10	9879	19	19	Sept. 25	7			
1463	6	1	1775 7	1	1	11	9880	20	20	Sept. 14	4			
1464	7	2	1776 2	2	2	12	9881	21	21	Sept. 2	1			
1465	8	3	1777 3	3	3	13	9882	22	22	Aug. 23	6			
1466	9	4	1778 4	4	4	14	A. 6	9883	23	23	Aug. 12	3		
1467	6180	6975	1779 5	1505	20	5	M. 29	9884	24	24	Aug. 1	7		
1468	1	6	1780 7	6	21	CB	1	9885	25	25	Jul. 21	5		
1469	2	7	1781 1	7	22	A	17	9886	26	26	Jul. 10	2		
1470	3	8	1782 2	8	23	G	8	9887	27	27	Jun. 29	6		
1471	4	9	1783 3	9	24	F	9	A. 14	9888	28	28	Jun. 19	4	
1472	6185	6980	1784 5	1510	25	ED	10	M. 29	9889	29	29	Jun. 7	1	
1473	6	1	1785 7	1	26	C	11	6	A. 17	9890	30	30	Maii 28	6
1474	7	2	1786 6	2	27	B	12	A. 12	9891	31	31	Maii 17	3	
1475	8	3	1787 1	3	28	A	13	M. 22	9892	32	32	Maii 6	7	
1476	9	4	1788 3	4	1	GF	14	A. 14	9893	33	33	Apr. 25	5	
1477	6190	6985	1789 4	1515	2	E	15	A. 6	9894	34	34	Apr. 14	2	
1478	1	6	1790 5	6	3	D	16	M. 22	9895	35	35	Apr. 3	6	
1479	2	7	1791 6	7	4	C	17	A. 11	9896	36	36	Mar. 24	4	
1480	3	8	1792 1	8	5	BA	18	A. 2	9897	37	37	Mar. 12	1	
1481	4	9	1793 2	9	6	G	19	A. 22	9898	38	38	Mar. 2	6	
1482	6195	6990	1794 3	1520	7	F	1	A. 7	9899	39	39	Feb. 19	3	
1483	6	1	1795 4	1	8	DC	2	M. 30	9900	40	40	Feb. 8	7	
1484	7	2	1796 6	2	9	DC	3	A. 18	9901	41	41	Jan. 29	5	
1485	8	3	1797 7	3	10	B	4	A. 3	9902	42	42	Jan. 17	2	
1486	9	4	1798 1	4	11	A	5	M. 26	9903	43	43	Jan. 6	6	
1487	6200	6995	1799 2	1525	12	G	6	A. 15	9904	44	44	Dec. 27	4	
1488	1	6	1800 4	6	13	FE	7	A. 6	9905	45	45	Dec. 16	1	
1489	2	7	1801 5	7	14	D	8	A. 19	9906	46	46	Dec. 4	5	
1490	3	8	1802 6	8	15	C	9	A. 11	9907	47	47	Nov. 24	3	
1491	4	9	1803 7	9	16	B	10	A. 3	9908	48	48	Nov. 13	5	
1492	6205	7000	1804 2	1530	17	AG	11	A. 22	9909	49	49	Oct. 22	2	
1493	6	1	1805 3	1	18	F	12	A. 7	9910	50	50	Oct. 11	6	
1494	7	2	1806 4	2	19	E	13	M. 30	9911	51	51	Oct. 1	4	
1495	8	3	1807 5	3	20	D	14	A. 19	9912	52	52	Sept. 20	1	
1496	9	4	1808 7	4	21	CB	15	A. 3	9913	53	53	Sept. 12	7	
1497	6210	7005	1809 1	1535	22	A	16	M. 26	9914	54	54	Aug. 29	3	
1498	1	6	1810 2	6	23	G	17	A. 15	9915	55	55	Aug. 18	7	
1499	2	7	1811 3	7	24	F	18	M. 31	9916	56	56	Aug. 7	4	
1500	3	8	1812 5	8	25	ED	19	A. 19	9917	57	57	July 27	2	
1501	4	9	1813 6	9	26	C	1	A. 11	9918	58	58	Jul. 16	6	
1502	6215	7010	1814 7	1540	27	B	2	M. 27	9919	59	59	Jul. 6	4	
1503	6	1	1815 1	1	28	A	3	A. 16	9920	60	60	Jun. 25	1	
1504	7	2	1816 3	2	1	GF	4	A. 7	9921	61	61	Jun. 13	5	
1505	8	3	1817 4	3	2	E	5	M. 23	9922	62	62	Jun. 3	3	
1506	9	4	1818 5	4	3	D	6	A. 18	9923	63	63	May 23	7	
1507	6220	7015	1819 6	1545	4	C	7	A. 4	9924	64	64	May 12	4	
1508	1	6	1820 1	6	5	BA	8	A. 23	9925	65	65	May 1	2	
1509	2	7	1821 2	7	6	G	9	A. 8	9926	66	66	Apr. 20	6	
1510	3	8	1822 3	8	7	F	10	M. 31	9927	67	67	Apr. 10	4	
1511	4	9	1823 4	9	8	E	11	A. 20	9928	68	68	Mar. 30	1	
1512	6225	7020	1824 6	1550	9	DC	12	A. 11	9929	69	69	Mar. 18	5	
1513	6	1	1825 7	1	10	B	13	M. 27	9930	70	70	Mar. 8	3	
1514	7	2	1826 1	2	11	A	14	A. 16	9931	71	71	Feb. 25	7	
1515	8	3	1827 2	3	12	G	15	A. 15	9932	72	72	Feb. 14	4	
1516	9	4	1828 4	4	13	FE	16	M. 23	9933	73	73	Nov. 4	2	
1517	6230	7025	1829 5	1555	14	D	17	A. 12	9934	74	74	Nov. 23	6	
1518	1	6	1830 6	6	15	C	18	A. 4	9935	75	75	Nov. 12	4	
1519	2	7	1831 7	7	16	B	19	A. 24	9936	76	76	Oct. 24	5	
1520	3	8	1832 2	8	17	AG	1	A. 8	9937	77	77	Oct. 11	3	
1521	4	9	1833 3	9	18	F	2	M. 31	9938	78	78	Nov. 30	7	
1522	6235	7030	1834 4	1560	19	E	3	A. 20	9939	79	79	Nov. 19	4	
1523	6	1	1835 5	1	20	D	4	A. 5	9940	80	80	Nov. 9	2	
1524	7	2	1836 7	2	21	CB	5	M. 27	9941	81	81	Oct. 28	6	
1525	8	3	1837 1	3	22	A	6	A. 16	9942	82	82	Oct. 17	3	

Annus EPOCHÆ Galileæ solariæ ab equin. verno.											
Annus EPOCHÆ Arachice Iuniores, ab Hegira Molahumbris, decimæ, cum diebus et feriis initiatibus, quibus Ferarum, sive Primis Perseorum mensis, incepit.											
Annus EPOCHÆ Chaldaeorum, comp. tribus Cycles sexag. annos.											
Annus EPOCHÆ persageni simplici.											
Annus EPOCHÆ Chaldaeorum, seniores ac. Annus Veneti 804 labores, in illis, ab ingressu Solis in medium A quartri deduci.											
Annus Paschalis dies iusta vetus Kalendarium.											
Paschæ dies. A. April. M. Maium denotat.											
Indicatio Romana.											
Cyrus Lunaë Julianus, cum Litore Dominicalibus.											
Ara Hispanica.											
Annus Solares EPOCHÆ Rumenæ h. e. Graecæ seu Seleucidæ, a primo die Octobris cum feris initialibus.											
Annus Mundi juxta Graecos.											
Annus Periodi Julianæ a Kalendis Januarii.											
1526	An. 9	An. 4	1838 2	Ann. F. 23	An. 14	A 1	An. Mens. 933 Oct.	D. F. 7 1	An. 448		
1527	6210	7035	1839 3	1565 4	8	A 21	934 Sept.	26 5	449		
1528	1	6	1840 5	24 ED	9	A 12	935 Sept.	14 2	450		
1529	2	7	1841 6	25 C	10	M 28	936 Sept.	4 7	451		
1530	3	8	1842 7	26 G	11	A 17	937 Aug.	24 4	452		
1531	4	9	1843 1	28 A	12	A 9	938 Aug.	14 2	453		
1532	6245	7040	1844 3	1 GF	13	M 31	939 Aug.	2 6	454		
1533	6	1	1845 4	2 E	14	A 13	940 Jul.	22 3	455		
1534	7	2	1846 5	3 D	15	A 5	941 Jul.	12 1	456		
1535	8	3	1847 6	4 C	16	M 28	942 Jul.	1 5	457		
1536	9	4	1848 1	5 BA	17	A 16	943 Jun.	19 2	458		
1537	6250	7045	1849 2	6 G	18	A 1	944 Jun.	9 7	459		
1538	1	6	1850 3	7 F	19	A 21	945 Mai.	29 4	460		
1539	2	7	1851 4	8 E	1	A 6	946 Mai.	19 2	461		
1540	3	8	1852 6	9 DC	2	M 28	947 Mai.	7 6	462		
1541	4	9	1853 7	10 B	3	A 17	948 Apr.	26 3	463		
1542	6255	7050	1854 1	11 A	4	A 9	949 Apr.	16 1	464		
1543	6	1	1855 2	12 G	5	M 25	950 Apr.	5 5	465		
1544	7	2	1856 4	13 FE	6	A 13	951 Mar.	24 2	466		
1545	8	3	1857 5	14 D	7	A 5	952 Mar.	14 7	467		
1546	9	4	1858 6	15 C	8	A 25	953 Mar.	3 4	468		
1547	6260	7055	1859 7	16 B	9	A 10	954 Feb.	20 1	469		
1548	1	6	1860 2	17 AG	10	A 1	955 Feb.	10 6	470		
1549	2	7	1861 3	18 F	11	A 21	956 Jan.	29 3	471		
1550	3	8	1862 4	19 E	12	A 6	957 Jan.	19 1	472		
1551	4	9	1863 5	20 D	13	M 29	958 Jan.	8 5	473		
1552	6265	7060	1864 7	21 CB	14	A 18	959 Dec.	28 2	474		
1553	6	1	1865 1	22 A	15	A 2	960 Dec.	17 7	475		
1554	7	2	1866 2	23 G	16	M 25	961 Dec.	6 4	476		
1555	8	3	1867 3	24 F	17	A 14	962 Nov.	25 1	477		
1556	9	4	1868 5	25 ED	18	A 5	963 Nov.	15 6	478		
1557	6270	7065	1869 6	26 C	19	A 18	926 Oct.	28 4	479		
1558	1	6	1870 7	27 B	1	A 10	927 Oct.	29 7	480		
1559	2	7	1871 1	28 A	2	M 26	928 Oct.	1 4	481		
1560	3	8	1872 3	1 GF	3	A 14	929 Oct.	2 2	482		
1561	4	9	1873 4	2 E	4	A 6	930 Oct.	27 1	483		
1562	6275	7070	1874 5	3 D	5	M 29	931 Jul.	2 2	484		
1563	6	1	1875 6	4 C	6	A 11	932 Aug.	20 1	485		
1564	7	2	1876 1	5 BA	7	A 2	933 Aug.	8 3	486		
1565	8	3	1877 2	6 G	8	A 22	934 Oct.	26 5	487		
1566	9	4	1878 3	7 F	9	A 14	935 Jul.	127	488		
1567	6280	7075	1879 4	8 E	10	M 30	936 Aug.	30 1	489		
1568	1	6	1880 6	9 DC	11	A 8	937 Aug.	20 6	490		
1569	2	7	1881 7	10 B	12	A 10	938 Jun.	15 4	491		
1570	3	8	1882 1	11 A	13	M 26	939 Jun.	4 1	492		
1571	4	9	1883 2	12 G	14	A 15	940 Jul.	25 6	493		
1572	6285	7080	1884 4	13 FE	15	A 6	941 Oct.	24 6	494		
1573	6	1	1885 5	14 D	16	M 22	942 Oct.	24 6	495		
1574	7	2	1886 6	15 C	17	A 11	943 Mar.	2 7	496		
1575	8	3	1887 7	16 B	18	A 3	944 Apr.	22 5	497		
1576	9	4	1888 2	17 AG	19	A 22	945 Apr.	11 2	498		
1577	6290	7085	1889 3	18 F	5	M 29	946 Oct.	23 3	499		
1578	1	6	1890 4	19 E	6	A 7	947 Mar.	20 4	500		
1579	2	7	1891 5	20 D	7	M 30	948 Mar.	9 1	501		
1580	3	8	1892 7	21 CB	4	A 19	949 Feb.	27 6	502		
1581	4	9	1893 1	22 A	5	A 26	950 Oct.	22 7	503		
1582	6295	7090	1894 2	23 GC	6	A 15	951 Jan.	24 5	504		
1583	6	1	1895 3	24 B	7	A 10	952 Jan.	14 2	505		
1584	7	2	1896 5	25 AG	8	A 1	953 Jan.	3 6	506		
1585	8	3	1897 6	26 F	9	A 21	954 Oct.	21 4	507		
1586	9	4	1898 7	27 E	10	A 6	955 Jan.	23 4	508		
1587	6300	7095	1899 1	28 D	11	M 29	956 Dec.	1 5	509		
1588	1	6	1900 3	1 CE	12	A 17	957 Nov.	21 3	510		
1589	2	7	1901 4	2 A	13	A 2	958 Oct.	20 1	511		
1590	3	8	1902 5	3 G	14	A 22	959 Oct.	19 2	512		

Anni Epochæ Galileeæ solar.											
Anni Epochæ Arabicæ luna-											
ab equin. verno.											
Anni Epochæ Persicae 365											
dierum, ab evopovorūq;											
Yezdifer, dœucti, cum											
diebus et fortis initialibus,											
quibus Fervat, sive primum,											
Persarum mons, in-											
cipit.											
Anni Epochæ Arabicæ luna-											
res, ab Hujja Molanum-											
dis ducenti, cum diens et											
feris initialibus, quibus											
Moharram, sive prius											
Arabum mensis justino me-											
diua molium Lunæ incipit.											
Anni Cycles Chaldaicæ comp-											
e tribus Cycles sexag.											
Anni Cycli sexagesimi simplicis.											
Anni Epochæ Cluniaze, solives											
sc. Anni Veneris 8834 Iahem-											
tis, ab ingressu Sonis in											
medium Aquarii decton.											
Paschalis dies juxta vetus											
Calendarium.											
Pasche dies A. Aprilium.											
M. Martium demotæ.											
Indictio Romana.											
Cycles Lunae Julianæ.											
Anni Solares Epochæ Rumenæ											
n. e. Graecæ, seu Seruicæ											
datur, a primis die Octo-											
bris cum terris initialibus.											
Æra Hispanica.											
Cycles Lunae Julianæ, cum											
Littris Dominiæcalibus.											
Anni Mundi iusta Graecæ.											
Anni Periodi Julianæ a											
Kalenis Januarii.											
Anni Epochæ Christianæ a											
Kalendis Januarii.											
1591	4	9	1903	6	9	15	4	148	1000	Oct.	6
1592	6	1	1904	1	1630	5	4	149	1001	Sept.	5
1593	7	2	1905	2	1	16	5	150	1002	Sept.	6
1594	8	3	1906	3	2	10	5	151	1003	Sept.	7
1595	9	4	1907	4	3	20	5	152	1004	Aug.	5
1596	10	5	1908	6	4	14	5	153	1005	Aug.	6
1597	11	6	1909	7	1635	10	5	154	1006	Aug.	7
1598	12	7	1910	1	6	11	5	155	1007	Jul.	2
1599	13	8	1911	2	7	12	5	156	1008	Jul.	3
1600	14	9	1912	4	8	13	5	157	1009	Jul.	4
1601	15	10	1913	5	9	14	5	158	1010	Jun.	5
1602	16	11	1914	6	1640	15	5	159	1011	Jun.	6
1603	17	12	1915	7	1	16	5	160	1012	Maii	7
1604	18	1	1916	2	2	17	5	161	1013	Maii	8
1605	19	3	1917	3	3	18	5	162	1014	Maii	9
1606	20	4	1918	4	4	19	5	163	1015	Apr.	2
1607	21	5	1919	5	1645	20	5	164	1016	Apr.	3
1608	22	6	1920	7	6	21	5	165	1017	Apr.	4
1609	23	7	1921	1	7	22	5	166	1018	Mar.	5
1610	24	8	1922	2	8	23	5	167	1019	Mar.	6
1611	25	9	1923	3	9	24	5	168	1020	Mar.	7
1612	26	10	1924	5	1650	25	5	169	1021	Feb.	8
1613	27	1	1925	6	1	26	5	170	1022	Feb.	9
1614	28	2	1926	7	2	27	5	171	1023	Jan.	10
1615	29	3	1927	1	3	28	5	172	1024	Jan.	11
1616	30	4	1928	3	4	29	5	173	1025	Jan.	12
1617	31	5	1929	4	1655	30	5	174	1026	Dec.	13
1618	32	6	1930	5	6	31	5	175	1027	Dec.	14
1619	33	7	1931	6	7	32	5	176	1028	Dec.	15
1620	34	8	1932	1	8	33	5	177	1029	Nov.	16
1621	35	9	1933	2	9	34	5	178	1030	Nov.	17
1622	36	10	1934	3	1660	7	5	179	1031	Oct.	18
1623	37	1	1935	4	1	8	5	180	1032	Oct.	19
1624	38	2	1936	6	2	9	5	181	1033	Oct.	20
1625	39	3	1937	7	3	10	5	182	1034	Oct.	21
1626	40	4	1938	1	4	11	5	183	1035	Sept.	22
1627	41	5	1939	2	1665	12	5	184	1036	Sept.	23
1628	42	6	1940	4	6	13	5	185	1037	Sept.	24
1629	43	7	1941	5	7	14	5	186	1038	Aug.	25
1630	44	8	1942	6	8	15	5	187	1039	Aug.	26
1631	45	9	1943	7	9	16	5	188	1040	Jul.	27
1632	46	10	1944	2	1670	17	5	189	1041	Jul.	28
1633	47	1	1945	3	1	18	5	190	1042	Jul.	29
1634	48	2	1946	4	2	19	5	191	1043	Jun.	30
1635	49	3	1947	5	3	20	5	192	1044	Jun.	31
1636	50	4	1948	7	4	21	5	193	1045	Jun.	1
1637	51	5	1949	1	1675	22	5	194	1046	Mayi	2
1638	52	6	1950	2	6	23	5	195	1047	Mayi	3
1639	53	7	1951	3	7	24	5	196	1048	Mayi	4
1640	54	8	1952	5	8	25	5	197	1049	Apr.	5
1641	55	9	1953	6	9	26	5	198	1050	Apr.	6
1642	56	10	1954	7	1680	27	5	199	1051	Apr.	7
1643	57	1	1955	1	1	28	5	200	1052	Mar.	8
1644	58	2	1956	3	2	19	5	201	1053	Mar.	9
1645	59	3	1957	4	3	20	5	202	1054	Feb.	10
1646	60	4	1958	5	4	21	5	203	1055	Feb.	11
1647	61	5	1959	6	1685	24	5	204	1056	Feb.	12
1648	62	6	1960	1	6	25	5	205	1057	Jan.	13
1649	63	7	1961	2	7	26	5	206	1058	Jan.	14
1650	64	8	1962	3	8	27	5	207	1059	Jan.	15
1651	65	9	1963	4	9	28	5	208	1060	Dec.	16
1652	66	10	1964	6	1690	29	5	209	1061	Dec.	17
1653	67	1	1965	7	1	30	5	210	1062	Dec.	18
1654	68	2	1966	1	2	31	5	211	1063	Nov.	19
1655	69	3	1967	2	3	32	5	212	1064	Nov.	20

Ann. Epochæ Arabicæ Luna- res, ab Hegia Mollamme- dis dierum, ab Epochæ præ- dictæ deducti, cum diebus et diebus ei feris initialibus, quibus Fervarin, sive pri- mæ Persarum mensis, hi- cilius.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
Ann. Epochæ Gelaion solar ab equin. verbo.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
Ann. Epochæ Persicae 305 dierum, ab Epochæ præ- dictæ deducti, cum diebus ei feris initialibus, quibus Fervarin, sive pri- mæ Persarum mensis, hi- cilius.	Ann. Mens. D. F. Oct.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
Ann. Epochæ Chaldaeorum, comp. e tubis Cycles sexag. sc. Ann. Veneti 8864 taben- tis, an ingessu Solis in medium Aquarii deduci.	1067 Oct. 9 5	1026 Oct. 3 6	578	1068 Sept. 28 1	1027	579	1069 Sept. 18 7	1028	580	1070 Sept. 7 4	1029	581																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Ann. Cycl. sexageni simplicis.	1071 Aug. 26 1	1030 Oct. 2 3	582	1072 Aug. 16 6	1031	583	1073 Aug. 5 3	1032	584	1074 Jul. 25 7	1033	585																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Pascha dies Juxta, veus Kalendacium.	1075 Jul. 14 5	1076 Jul. 3 2	586	1077 Jun. 23 7	1034 Oct. 1 7	587	1078 Jun. 12 4	1035	588	1079 Maii 31 1	1036	589																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Pascha dies A. Apriliem. M. Martini denovar.	1080 Maii 21 6	1081 Maii 10 3	590	1082 Apr. 29 7	1041	591	1083 Apr. 18 5	1042 Sept. 29 1	592	1084 Apr. 7 2	1043	593																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Inditio Romana.	1085 Mar. 27 6	1086 Mar. 14 4	594	1087 Mar. 5 1	1044	595	1088 Feb. 23 6	1045	596	1089 Feb. 12 3	1046 Sept. 28 5	597																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Cycles Lunæ Julianus.	1090 Feb. 1 7	1091 Jan. 22 5	600	1092 Jan. 10 2	1051	601	1093 Dec. 30 6	1052	602	1094 Dec. 24 4	1053 Sept. 26 6	603																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Anni Mundi juxta Græcos.	1095 Dec. 9 1	1096 Nov. 28 6	604	1097 Nov. 17 3	1054	605	1098 Nov. 6 7	1055	606	1099 Oct. 27 5	1056	607																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Era Hispanica.	1100 Oct. 15 2	1101 Oct. 4 6	608	1102 Sept. 24 6	1057	609	1103 Sept. 13 1	1058 Sept. 25 3	610	1104 Sept. 1 5	1059	611																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Anni Solares Epochæ Runasæ h. e. Græcorum, seu Seleucis daturum, a primo die Octo- bris cum feris initialibus.	1105 Aug. 22 3	1106 Aug. 11 7	612	1107 Jul. 1 5	1060	613	1108 Jul. 20 2	1061 Sept. 24 7	614	1109 Jul. 9 6	1062	615																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Anni Periodi Julianæ a Kalenis Januarii.	1110 Jun. 29 4	1111 Jun. 18 2	616	1112 Jun. 6 5	1063	617	1113 Maii 27 3	1064	618	1114 Maii 16 7	1065	619																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Anni Epochæ Christianæ a Kalenis Januarii.	1115 Maii 5 4	1116 Apr. 24 2	620	1117 Apr. 13 6	1070 Sept. 22 1	621	1118 Apr. 3 4	1071	622	1119 Jul. 23 1	1072	623																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
1701 4 9 2013 4	1702 6 1 2014 5	1703 7 2 2015 6	1704 8 3 2016 1	1705 3 9 2017 2	1706 4 9 2018 3	1707 6 1 2019 4	1708 7 2 2020 6	1709 8 3 2021 7	1710 3 9 2022 1	1711 4 9 2023 2	1712 6 1 2024 4	1713 7 2 2025 5	1714 8 3 2026 6	1715 9 3 2027 7	1716 4 9 2028 2	1717 6 1 2029 3	1718 7 2 2030 4	1719 8 3 2031 5	1720 3 8 2032 7	1721 4 9 2033 2	1722 6 1 2034 4	1723 7 2 2035 5	1724 8 3 2036 6	1725 9 3 2037 7	1726 4 9 2038 2	1727 6 1 2039 3	1728 7 2 2040 4	1729 8 3 2041 5	1730 3 8 2042 7	1731 4 9 2043 2	1732 6 1 2044 4	1733 7 2 2045 5	1734 8 3 2046 6	1735 9 3 2047 7	1736 4 9 2048 2	1737 6 1 2049 4	1738 7 2 2050 5	1739 8 3 2051 6	1740 3 8 2052 7	1741 4 9 2053 2	1742 6 1 2054 4	1743 7 2 2055 5	1744 8 3 2056 6	1745 9 3 2057 7	1746 4 9 2058 2	1747 6 1 2059 4	1748 7 2 2060 5	1749 8 3 2061 6	1750 3 8 2062 7	1751 4 9 2063 2	1752 6 1 2064 4	1753 7 2 2065 5	1754 8 3 2066 6	1755 9 3 2067 7	1756 4 9 2068 2	1757 6 1 2069 4	1758 7 2 2070 5	1759 8 3 2071 6	1760 3 8 2072 7	1761 4 9 2073 2	1762 6 1 2074 4	1763 7 2 2075 5	1764 8 3 2076 6	1765 9 3 2077 7	1766 4 9 2078 2	1767 6 1 2079 4	1768 7 2 2080 5	1769 8 3 2081 6	1770 3 8 2082 7	1771 4 9 2083 2	1772 6 1 2084 4	1773 7 2 2085 5	1774 8 3 2086 6	1775 9 3 2087 7	1776 4 9 2088 2	1777 6 1 2089 4	1778 7 2 2090 5	1779 8 3 2091 6	1780 3 8 2092 7	1781 4 9 2093 2	1782 6 1 2094 4	1783 7 2 2095 5	1784 8 3 2096 6	1785 9 3 2097 7	1786 4 9 2098 2	1787 6 1 2099 4	1788 7 2 2000 5	1789 8 3 2001 6	1790 3 8 2002 7	1791 4 9 2003 2	1792 6 1 2004 4	1793 7 2 2005 5	1794 8 3 2006 6	1795 9 3 2007 7	1796 4 9 2008 2	1797 6 1 2009 4	1798 7 2 2000 5	1799 8 3 2001 6	1800 3 8 2002 7	1801 4 9 2003 2	1802 6 1 2004 4	1803 7 2 2005 5	1804 8 3 2006 6	1805 9 3 2007 7	1806 4 9 2008 2	1807 6 1 2009 4	1808 7 2 2000 5	1809 8 3 2001 6	1810 3 8 2002 7	1811 4 9 2003 2	1812 6 1 2004 4	1813 7 2 2005 5	1814 8 3 2006 6	1815 9 3 2007 7	1816 4 9 2008 2	1817 6 1 2009 4	1818 7 2 2000 5	1819 8 3 2001 6	1820 3 8 2002 7	1821 4 9 2003 2	1822 6 1 2004 4	1823 7 2 2005 5	1824 8 3 2006 6	1825 9 3 2007 7	1826 4 9 2008 2	1827 6 1 2009 4	1828 7 2 2000 5	1829 8 3 2001 6	1830 3 8 2002 7	1831 4 9 2003 2	1832 6 1 2004 4	1833 7 2 2005 5	1834 8 3 2006 6	1835 9 3 2007 7	1836 4 9 2008 2	1837 6 1 2009 4	1838 7 2 2000 5	1839 8 3 2001 6	1840 3 8 2002 7	1841 4 9 2003 2	1842 6 1 2004 4	1843 7 2 2005 5	1844 8 3 2006 6	1845 9 3 2007 7	1846 4 9 2008 2	1847 6 1 2009 4	1848 7 2 2000 5	1849 8 3 2001 6	1850 3 8 2002 7	1851 4 9 2003 2	1852 6 1 2004 4	1853 7 2 2005 5	1854 8 3 2006 6	1855 9 3 2007 7	1856 4 9 2008 2	1857 6 1 2009 4	1858 7 2 2000 5	1859 8 3 2001 6	1860 3 8 2002 7	1861 4 9 2003 2	1862 6 1 2004 4	1863 7 2 2005 5	1864 8 3 2006 6	1865 9 3 2007 7	1866 4 9 2008 2	1867 6 1 2009 4	1868 7 2 2000 5	1869 8 3 2001 6	1870 3 8 2002 7	1871 4 9 2003 2	1872 6 1 2004 4	1873 7 2 2005 5	1874 8 3 2006 6	1875 9 3 2007 7	1876 4 9 2008 2	1877 6 1 2009 4	1878 7 2 2000 5	1879 8 3 2001 6	1880 3 8 2002 7	1881 4 9 2003 2	1882 6 1 2004 4	1883 7 2 2005 5	1884 8 3 2006 6	1885 9 3 2007 7	1886 4 9 2008 2	1887 6 1 2009 4	1888 7 2 2000 5	1889 8 3 2001 6	1890 3 8 2002 7	1891 4 9 2003 2	1892 6 1 2004 4	1893 7 2 2005 5	1894 8 3 2006 6	1895 9 3 2007 7	1896 4 9 2008 2	1897 6 1 2009 4	1898 7 2 2000 5	1899 8 3 2001 6	1900 3 8 2002 7	1901 4 9 2003 2	1902 6 1 2004 4	1903 7 2 2005 5	1904 8 3 2006 6	1905 9 3 2007 7	1906 4 9 2008 2	1907 6 1 2009 4	1908 7 2 2000 5	1909 8 3 2001 6	1910 3 8 2002 7	1911 4 9 2003 2	1912 6 1 2004 4	1913 7 2 2005 5	1914 8 3 2006 6	1915 9 3 2007 7	1916 4 9 2008 2	1917 6 1 2009 4	1918 7 2 2000 5	1919 8 3 2001 6	1920 3 8 2002 7	1921 4 9 2003 2	1922 6 1 2004 4	1923 7 2 2005 5	1924 8 3 2006 6	1925 9 3 2007 7	1926 4 9 2008 2	1927 6 1 2009 4	1928 7 2 2000 5	1929 8 3 2001 6	1930 3 8 2002 7	1931 4 9 2003 2	1932 6 1 2004 4	1933 7 2 2005 5	1934 8 3 2006 6	1935 9 3 2007 7	1936 4 9 2008 2	1937 6 1 2009 4	1938 7 2 2000 5	1939 8 3 2001 6	1940 3 8 2002 7	1941 4 9 2003 2	1942 6 1 2004 4	1943 7 2 2005 5	1944 8 3 2006 6	1945 9 3 2007 7	1946 4 9 2008 2	1947 6 1 2009 4	1948 7 2 2000 5	1949 8 3 2001 6	1950 3 8 2002 7	1951 4 9 2003 2	1952 6 1 2004 4	1953 7 2 2005 5	1954 8 3 2006 6	1955 9 3 2007 7	1956 4 9 2008 2	1957 6 1 2009 4	1958 7 2 2000 5	1959 8 3 2001 6	1960 3 8 2002 7	1961 4 9 2003 2	1962 6 1 2004 4	1963 7 2 2005 5	1964 8 3 2006 6	1965 9 3 2007 7	1966 4 9 2008 2	1967 6 1 2009 4	1968 7 2 2000 5	1969 8 3 2001 6	1970 3 8 2002 7	1971 4 9 2003 2	1972 6 1 2004 4	1973 7 2 2005 5	1974 8 3 2006 6	1975 9 3 2007 7	1976 4 9 2008 2	1977 6 1 2009 4	1978 7 2 2000 5	1979 8 3 2001 6	1980 3 8 2002 7	1981 4 9 2003 2	1982 6 1 2004 4	1983 7 2 2005 5	1984 8 3 2006 6	1985 9 3 2007 7	1986 4 9 2008 2	1987 6 1 2009 4	1988 7 2 2000 5	1989 8 3 2001 6	1990 3 8 2002 7	1991 4 9 2003 2	1992 6 1 2004 4	1993 7 2 2005 5	1994 8 3 2006 6	1995 9 3 2007 7	1996 4 9 2008 2	1997 6 1 2009 4	1998 7 2 2000 5	1999 8 3 2001 6	2000 3 8 2002 7	2001 4 9 2003 2	2002 6 1 2004 4	2003 7 2 2005 5	2004 8 3 2006 6	2005 9 3 2007 7	2006 4 9 2008 2	2007 6 1 2009 4	2008 7 2 2000 5	2009 8 3 2001 6	2010 3 8 2002 7	2011 4 9 2003 2	2012 6 1 2004 4	2013 7 2 2005 5	2014 8 3 2006 6	2015 9 3 2007 7	2016 4 9 2008 2	2017 6 1 2009 4	2018 7 2 2000 5	2019 8 3 2001 6	2020 3 8 2002 7	2021 4 9 2003 2	2022 6 1 2004 4	2023 7 2 2005 5	2024 8 3 2006 6	2025 9 3 2007 7	2026 4 9 2008 2	2027 6 1 2009 4	2028 7 2 2000 5	2029 8 3 2001 6	2030 3 8 2002 7	2031 4 9 2003 2	2032 6 1 2004 4	2033 7 2 2005 5	2034 8 3 2006 6	2035 9 3 2007 7	2036 4 9 2008 2	2037 6 1 2009 4	2038 7 2 2000 5	2039 8 3 2001 6	2040 3 8 2002 7	2041 4 9 2003 2	2042 6 1 2004 4	2043 7 2 2005 5	2044 8 3 2006 6	2045 9 3 2007 7	2046 4 9 2008 2	2047 6 1 2009 4	2048 7 2 2000 5	2049 8 3 2001 6	2050 3 8 2002 7	2051 4 9 2003 2	2052 6 1 2004 4	2053 7 2 2005 5	2054 8 3 2006 6	2055 9 3 2007 7	2056 4 9 2008 2	2057 6 1 2009 4	2058 7 2 2000 5	2059 8 3 2001 6	2060 3 8 2002 7	2061 4 9 2003 2	2062 6 1 2004 4	2063 7 2 2005 5	2064 8 3 2006 6	2065 9 3 2007 7	2066 4 9 2008 2	2067 6 1 2009 4	2068 7 2 2000 5	2069 8 3 2001 6	2070 3 8 2002 7	2071 4 9 2003 2	2072 6 1 2004 4	2073 7 2 2005 5	2074 8 3 2006 6	2075 9 3 2007 7	2076 4 9 2008 2	2077 6 1 2009 4	2078 7 2 2000 5	2079 8 3 2001 6	2080 3 8 2002 7	2081 4 9 2003 2	2082 6 1 2004 4	2083 7 2 2005 5	2084 8 3 2006 6	2085 9 3 2007 7	2086 4 9 2008 2	2087 6 1 2009 4	2088 7 2 2000 5	2089 8 3 2001 6	2090 3 8 2002 7	2091 4 9 2003 2	2092 6 1 2004 4	2093 7 2 2005 5	2094 8 3 2006 6	2095 9 3 2007 7	2096 4 9 2008 2	2097 6 1 2009 4	2098 7 2 2000 5	2099 8 3 2001 6	2100 3 8 2002 7	2101 4 9 2003 2	2102 6 1 2004 4	2103 7 2 2005 5	2104 8 3 2006 6	2105 9 3 2007 7	2106 4 9 2008 2	2107 6 1 2009 4	2108 7 2 2000 5	2109 8 3 2001 6	2110 3 8 2002 7	2111 4 9 2003 2	2112 6 1 2004 4	2113 7 2 2005 5	2114 8 3 2006 6	2115 9 3 2007 7	2116 4 9 2008 2	2117 6 1 2009 4	2118 7 2 2000 5	2119 8 3 2001 6	2120 3 8 2002 7	2121 4 9 2003 2	2122 6 1 2004 4	2123 7 2 2005 5	2124 8 3 2006 6	2125 9 3 2007 7	2126 4 9 2008 2	2127 6 1 2009 4	2128 7 2 2000 5	2129 8 3 2001 6	2130 3 8 2002 7	2131 4 9 2003 2	2132 6 1 2004 4	2133 7 2 2005 5	2134 8 3 2006 6	2135 9 3 2007 7	2136 4 9 2008 2	2137 6 1 2009 4	2138 7 2 2000 5	2139 8 3 2001 6	2140 3 8 2002 7	2141 4 9 2003 2	2142 6 1 2004 4	2143 7 2 2005 5	2144 8 3 2006 6	2145 9 3 2007 7	2146 4 9 2008 2	2147 6 1 2009 4	2148 7 2 2000 5	2149 8 3 2001 6	2150 3 8 2002 7	2151 4 9 2003 2	2152 6 1 2004 4	2153 7 2 2005 5	2154 8 3 2006 6	2155 9 3 2007 7	2156 4 9 2008 2	2157 6 1 2009 4	2158 7 2 2000 5	2159 8 3 2001 6	2160 3 8 2002 7	2161 4 9 2003 2	2162 6 1 2004 4	2163 7 2 2005 5	2164 8 3 2006 6	2165 9 3 2007 7	2166 4 9 2008 2	2167 6 1 2009 4	2168 7 2 2000 5	2169 8 3 2001 6	2170 3 8 2002 7	2171 4 9 2003 2	2172 6 1 2004 4	2173 7 2 2005 5	2174 8 3 2006 6	2175 9 3 2007 7	2176 4 9 2008 2	2177 6 1 2009 4	2178 7 2 2000 5	2179 8 3 2001 6	2180 3 8 2002 7	2181 4 9 2003 2

Anni Epochæ Arabicæ lunæ res, ab Hegira Mōhammadianæ dierum, ab evlopovorūqū Vendjerd, dethuj, cum feris initialibus, quibus debet feris, initiaibus, quibus Fervarðin, sive primus Mars, sive primus Arabum mensis, juxta me- diun motum Lunæ incipit.												Anni Epochæ Gelataæ solar. ab equin. verno.																		
Anni Epochæ Cnatahorum, comp. e tribus Cyclois sexag.						Anni Mens. D. F.						An. Mens. D. F.						An. Mens. D. F.												
An. 1721 4	An. 9	Ann. F. 2033 1	Ann. E. 22	An. 14	A. 13	An. 98	1134 Oct. 10 3	1091 1	643	1092 2	644	1093 3	645	1094 Sept. 16 4 15	646	1095 5	647	1096 6	648	1097 7	649	1098 Sept. 15 1 2	650	1099 2	651	1100 3	652			
1722 6	6435	7230	2034 2	1760	D. 23	15	A. 25	138	98	1135 Sept. 30 1	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1723 7	1	2035 3	1	24	C. 14	1	M. 28	139	99	1136 Sept. 19 5	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1724 8	2	2036 5	2	25	BA. 15	2	A. 16	140	100	1137 Sept. 8 3	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1725 9	3	2037 6	3	26	G. 16	3	A. 1	141	101	1138 Aug. 28 7	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1726 9	4	2038 7	4	27	F. 17	4	A. 10	142	102	1139 Aug. 17 4	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1727 6	6440	7235	2039 1	1765	E. 28	18	A. 13	143	103	1140 Aug. 7 2	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1728 1	7	2040 3	6	1	DC. 19	6	M. 28	144	104	1141 Jul. 26 6	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1729 2	2	2041 4	7	2	B. 4	7	A. 17	145	105	1142 Jul. 15 3	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1730 3	8	2042 5	8	3	A. 2	8	M. 29	146	106	1143 Jul. 5 1	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1731 4	9	2043 6	9	4	G. 3	9	M. 25	147	107	1144 Jun. 24 5	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1732 6	6445	7240	2044 1	1770	F. 10	10	A. 13	148	108	1145 Jun. 12 2	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1733 7	1	2045 2	2	6	D. 11	11	A. 5	149	109	1146 Jun. 2 7	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1734 8	2	2046 3	3	7	C. 12	12	A. 25	150	110	1147 Maii 22 4	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1735 9	3	2047 4	3	8	B. 7	13	A. 10	151	111	1148 Maii 12 2	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1736 9	4	2048 6	4	9	AG. 8	14	A. 1	152	112	1149 Apr. 30 6	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1737 6	6450	7245	2049 7	1775	F. 10	9	A. 2	153	113	1150 Apr. 19 3	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1738 1	6	2050 1	6	11	E. 10	1	A. 21	154	114	1151 Apr. 9 1	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1739 2	7	2051 2	7	12	D. 11	2	M. 29	155	115	1152 Mar. 29 5	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1740 3	8	2052 4	8	13	CB. 12	3	A. 17	156	116	1153 Mar. 17 2	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1741 4	9	2053 5	9	14	A. 13	4	A. 2	157	117	1154 Mar. 7 7	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1742 6	6455	7250	2054 6	1780	G. 15	5	M. 25	158	118	1155 Feb. 24 4	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1743 7	1	2055 7	1	16	F. 15	6	A. 14	159	119	1156 Feb. 14 2	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1744 8	2	2056 2	2	17	ED. 16	7	A. 5	160	120	1157 Feb. 3 6	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1745 9	3	2057 3	3	18	C. 17	8	A. 18	161	121	1158 Jan. 22 3	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1746 9	4	2058 4	4	19	B. 18	9	A. 10	162	122	1159 Jan. 12 1	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1747 6	6460	7255	2059 5	1785	A. 20	10	A. 2	163	123	1160 Jan. 1 5	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1748 1	7	2060 7	6	21	GF. 19	1	M. 29	164	124	1161 Dec. 21 2	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1749 2	7	2061 1	7	22	E. 20	2	A. 14	165	125	1162 Dec. 10 7	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1750 3	8	2062 2	8	23	D. 21	3	A. 15	166	126	1163 Nov. 29 4	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1751 4	9	2063 3	9	24	C. 14	4	A. 21	167	127	1164 Nov. 8 6	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1752 6	6465	7260	2064 5	1790	G. 25	5	A. 2	168	128	1165 Oct. 27 3	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1753 7	1	2065 6	1	26	G. 6	1	A. 22	169	129	1166 Oct. 17 1	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	1108 4	660	1109 5	661	1110 Sept. 12 6	662
1754 8	2	2066 7	2	27	F. 7	2	A. 14	170	130	1167 Oct. 6 5	1101 4	653	1102 Sept. 14 5	654	1103 6	655	1104 7	656	1105 8	657	1106 Sept. 13 2	658	1107 3	659	11					

Anni Epochæ Galatae solariæ
ab equin. verno.

Anni Epochæ Persicae 305	dierum, ab Epocæ verno quod Venerjæ dœcūt, cum diēbus et feris initialibus, quibus Fervardi, sive pri- mus Perseum mensis, in- cipit.	An. Mens. D. F.	An.
1156	1201 Oct. 12 2	708	708
1157	1202 Oct. 1 6	709	709
1158 Aug. 31 5	710	710	710
1159	1203 Sept. 20 4	711	711
1160	1204 Sept. 9 1	712	712
1161	1205 Aug. 29 5	713	713
1162 Aug. 30 2	714	714	714
1163	1207 Aug. 7 7	715	715
1164	1208 Jul. 28 5	716	716
1165	1209 Jul. 17 2	717	717
1166 Aug. 29 6	718	718	718
1167	1210 Jul. 6 6	719	719
1168	1211 Jun. 14 1	720	720
1169	1212 Jun. 3 5	721	721
1170 Aug. 28 3	722	722	722

Anni Epochæ Arabicæ lunæ res, ab Hegira Mohamme- dis deducti, cum diebus et feris initialibus, quibus Molaram, sive primus Annum mensis, iuxta me- dium motuum Lunæ incipi-	An. Mens. D. F.	An.
Ann. Cycli Chatiorum, comp. e tribus Cyclis sextag.	1201 Oct. 12 2	708
Anni Cycli sexageni simplicis.	1202 Oct. 1 6	709
Ann. Epochæ Clarianæ solares sc. Ann. Venni 3864 calen- tis, ab ingressu Solis in medium Aquarii deducti.	1203 Sept. 20 4	710
Paschalis dies juxta vetus Kalendarium.	1204 Sept. 9 1	711
Indictio Romana.	1205 Aug. 29 5	712
Paschæ dies. A. Apriam. M. Martium denotat.	1206 Aug. 19 3	713
Ann. 25. A 1. Ann. 156. M 29. Ann. 159. A 23. Ann. 256. M 26. Ann. 403. M 29. Ann. 439. A 16.	1207 Aug. 7 7	714
Ann. 440. A 7. Ann. 537. A 12. Ann. 587. M 30. Ann. 672. A 25. Ann. 1006. A 21. Ann. 1022. M 25.	1208 Jul. 28 5	715
Ann. 1296. M 25. Ann. 1309. M 30. Ann. 1336. M 31. Ann. 1337. A 20. Ann. 1339. M 28.	1209 Jul. 17 2	716
Ann. 1840. A 16. Ann. 1342. M 31. Ann. 1348. A 20. Ann. 1349. A 12. Ann. 1353. M 24. Ann. 1469. A 2.	1210 Jul. 6 6	717
Ann. 1470. A 22. Ann. 1473. A 18. Ann. 1474. A 10. Ann. 1475. M 26. Ann. 1506. A 12. Ann. 1515. A 8.	1211 Jun. 25 4	718
Ann. 1552. A 17. Ann. 1568. A 18. Ann. 1600. M 23. Ann. 1665. M 26. Ann. 1686. A 4. Ann. 1687. M 27.	1212 Jun. 14 1	719
Ann. 1772. A 19. —	1213 Jun. 3 5	720
Litter. Dominicale.: Ann. 1588. 1 CB.]	1214 Maii. 24 3	721
	1215 Maii. 12 7	722

[^{**} Cum nobis Cangiani quicquam mutare religioni sit, hic subjicimus, quæ aliter se habent in tabulis quæ insertæ sunt libro inscripto : *L'Art de vérifier les dates*, in nostris asterisco ea notare satis habentes : —

Dies Pasch.:

Ann. 25. A 1.	Ann. 156. M 29.	Ann. 159. A 23.	Ann. 256. M 26.	Ann. 403. M 29.	Ann. 439. A 16.
h. e. Graecæ, seu Selaci- darum, a primo die Oster- bris cum feris initialibus.	Ann. 537. A 12.	Ann. 587. M 30.	Ann. 672. A 25.	Ann. 1006. A 21.	Ann. 1022. M 25.
Cyclus Solis Julianus, cum Litteris Dominicalibus.	Ann. 1309. M 30.	Ann. 1336. M 31.	Ann. 1337. A 20.	Ann. 1339. M 28.	
Cyclus Luna Julianus.	Ann. 1342. M 31.	Ann. 1348. A 20.	Ann. 1349. A 12.	Ann. 1353. M 24.	
Æra Hispanica.	Ann. 1348. A 18.	Ann. 1474. A 10.	Ann. 1475. M 26.	Ann. 1506. A 12.	
Ann. Mundijuxta Graecos.	Ann. 1568. A 18.	Ann. 1600. M 23.	Ann. 1665. M 26.	Ann. 1686. A 4.	
Ann. Periodi Julianæ	Ann. 1772. A 19. —				
Kalendas Januarii.					

[^{***} Cangianæ Tabellæ quatuor alias subjicimus, quas speramus lectori gratas fore. Prima indicabit Epactas et Novilunia cujusvis anni ante correctionem Calendarii factam a Gregorio XIII. PP. ann. 1582. Altera Concurrentes cyclo solari respondentibus. Tertia diem hebdomadis, quo contingit initium cujusvis mensis, tam ante quam post Gregorianam emendationem. Quarta denique diem quemlibet cujusvis mensis certo hebdomadis diei respondentem. Quantum utilitatis ex iis quatuor tabellis ad examen notarum chronologicarum in veteribus chartis occurrentium percipi queat, usus declarabit.

Ac primo quidem Epactas quod spectat, an cohærent necne, ex proxime subsequenti Tabella nullo negotio cognoscetur. Qui ex superiori Tabella neverit aliquius anni numerum aureum, in eundem numerum aureum oculos conjiciat in sequenti Tabella prænotatum, unico intuitu Epactas videbit ipsi numero aureo respondentes, non eas quidem quas exhibet Tabella Clavii, quæ in Breviariis cernitur quasi indicans *Epactas aureis numeris respondentes ante Calendarii correctionem*, sed eas quas antiqui Computistæ numerabant. Non eadem enim antiquorum fuit, quæ hodie nostra est, Epactarum numerandarum ratio. Nos tot dicimus aliquius anni Epactas esse, quot sunt lunæ dies ultima Decembrii anni praecedentis : v. g. juxta Calendarium Ecclesiæ ultima Decembrii dies anni 1729. erat undecima lunaris ; undecim igitur Epactas numeramus ann. 1730. Veteres vero Computistæ tot numerabant Epactas quovis anno, quot erant eodem anno lunæ dies xi. Cal. April. seu 22. Martii : *Omnis anno*, inquit Beda, *qua luna in undecimo Calendarum Aprilis evenierit, tota eodem anno Epacta erit*. Hanc Epactam in veteribus Instrumentis apponi solitam exhibet Tabella nostra, non Clavianam, quæ uno semper anno veterum computandi rationem antecedit : v. g. juxta Clavium epacta xi. respondet aureo numero 1. epacta xxii. aureo numero 2. etc. veteres epacta xi. respondet aureo numero 2. epacta xxii. aureo numero 3. etc. Hunc autem veterum numerandi morem, saltem ut plurimum, sequebantur Notarii ab ipso mense Januario, quo mutabatur numerus aureus, licet epactæ solum mutari censerentur 22. Martii. Id in pluribus instrumentis observavimus. Atque hæc quidem de Epactis.

Haud difficilius est lunarium dierum inventio. Tabella sequens exhibit novilunia quæcumque cujusvis anni hoc vel illo numero aureo signati : ex novilunio quemlibet lunarem diem in chartis adjunctum inveniet quisquis potest digitis computare. Hæc autem novilunia veteri Calendario scrupulosius inhærentes indicavimus, easdem omnino lunationes 29. vel 30. dierum mensi cuiilibet illigando, quas veteres, neglectis diligentioris Astronomiæ regulis, illigabant ; habita quoque ratione annorum lunæ *Communium*, quibus duodecim tantum lunationes dierum 354. et *embolionearum*, quibus tredecim lunationes dierum 384. vel 383. terminabantur. Sed hæc ad Computistas. Nobis satis sit dixisse nihil in adornanda sequenti Tabella neglectum, ut in nullo prorsus à veteri Calendario dissentiret.

INDEX EPACTARUM ET NOVILUNIORUM PER CYCLUM DECENTNOVENNALEM.

Num. Aur. 2. Epacta XI.	Num. Aur. 2. Epacta XI.	Num. Aur. 3. Epacta XXII.	Num. Aur. 4. Epacta III.	Num. Aur. 5. Epacta XIV.	Num. Aur. 6. Epacta XXV.	Num. Aur. 7. Epacta VI.	Num. Aur. 8. Epacta XVII.	Num. Aur. 9. Epacta XXVIII.	Num. Aur. 10. Epacta IX.
Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.
Jan. 23	Jan. 12	Jan. {1 31}	Jan. 20	Jan. 9	Jan. 28	Jan. 17	Jan. 6	Jan. 25	Jan. 14
Febr. 21	Febr. 10	Febr. {1 31}	Febr. 18	Febr. 7	Febr. 26	Febr. 15	Febr. 4	Febr. 23	Febr. 12
Mart. 23	Mart. 12	Mart. {1 31}	Mart. 20	Mart. 9	Mart. 28	Mart. 17	Mart. 6	Mart. 25	Mart. 14
April. 21	April. 10	April. 29	April. 18	April. 7	April. 26	April. 15	April. 5	April. 23	April. 12
Maius 21	Maius 10	Maius 29	Maius 18	Maius 7	Maius 26	Maius 15	Maius 4	Maius 23	Maius 12
Jun. 19	Jun. 8	Jun. 27	Jun. 16	Jun. 5	Jun. 24	Jun. 13	Jun. 3	Jun. 21	Jun. 10
Jul. 19	Jul. 8	Jul. 27	Jul. 16	Jul. 5	Jul. 24	Jul. 13	Jul. 2	Jul. 21	Jul. 10
Aug. 17	Aug. 6	Aug. 25	Aug. 14	Aug. 3	Aug. 22	Aug. 11	Aug. {1 30}	Aug. 19	Aug. 8
Sept. 16	Sept. 5	Sept. 24	Sept. 13	Sept. 2	Sept. 21	Sept. 10	Sept. 29	Sept. 18	Sept. 7
Oct. 15	Oct. 4	Oct. 23	Oct. 12	Oct. {2 31}	Oct. 20	Oct. 9	Oct. 28	Oct. 17	Oct. 6
Nov. 14	Nov. 3	Nov. 22	Nov. 11	Nov. 30	Nov. 19	Nov. 8	Nov. 27	Nov. 16	Nov. 5
Dec. 13	Dec. 2	Dec. 21	Dec. 10	Dec. 29	Dec. 18	Dec. 7	Dec. 26	Dec. 15	Dec. 4
Annus Emboli- meus Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Emboli- meus Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Emboli- meus Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Emboli- meus Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.

Num. Aur. 11. Epacta XX.	Num. Aur. 12. Epacta I.	Num. Aur. 13. Epacta XII.	Num. Aur. 14. Epacta XXIII.	Num. Aur. 15. Epacta IV.	Num. Aur. 16. Epacta XV.	Num. Aur. 17. Epacta XXVI.	Num. Aur. 18. Epacta VII.	Num. Aur. 19. Epacta XVIII.	Num. Aur. 1. Epacta XXIX. vel nulla.
Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.	Novilunia.
Jan. 3	Jan. 22	Jan. 11	Jan. 30	Jan. 19	Jan. 8	Jan. 27	Jan. 16	Jan. 5	Jan. 23
Febr. 2	Febr. 20	Febr. 9	Febr. 28	Febr. 17	Febr. 6	Febr. 25	Febr. 14	Febr. 3	Febr. 21
Mart. 3	Mart. 22	Mart. 11	Mart. 30	Mart. 19	Mart. 8	Mart. 27	Mart. 16	Mart. 5	Mart. 23
April. 2	April. 20	April. 9	April. 28	April. 17	April. 6	April. 25	April. 14	April. 4	April. 21
Maius {1 31}	Maius 20	Maius 9	Maius 28	Maius 17	Maius 6	Maius 25	Maius 14	Maius 3	Maius 21
Jun. 29	Jun. 18	Jun. 7	Jun. 26	Jun. 15	Jun. 4	Jun. 23	Jun. 12	Jun. 2	Jun. 19
Jul. 29	Jul. 18	Jul. 7	Jul. 26	Jul. 15	Jul. 4	Jul. 23	Jul. 12	Jul. {1 30}	Jul. 19
Aug. 27	Aug. 16	Aug. 5	Aug. 24	Aug. 13	Aug. 2	Aug. 21	Aug. 10	Aug. 28	Aug. 17
Sept. 26	Sept. 15	Sept. 4	Sept. 23	Sept. 12	Sept. 1	Sept. 20	Sept. 9	Sept. 27	Sept. 16
Oct. 25	Oct. 14	Oct. 3	Oct. 22	Oct. 11	Oct. {1 31}	Oct. 19	Oct. 8	Oct. 26	Oct. 15
Nov. 24	Nov. 13	Nov. 2	Nov. 21	Nov. 10	Nov. 29	Nov. 18	Nov. 7	Nov. 25	Nov. 14
Dec. 23	Dec. 12	Dec. {1 31}	Dec. 20	Dec. 9	Dec. 28	Dec. 17	Dec. 6	Dec. 24	Dec. 13
Annus Emboli- meus Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Emboli- meus Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Emboli- meus Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.	Annus Emboli- meus Dierum 354.	Annus Commu- nis Dierum 354.

Communis annus solaris constat 52. hebdomadibus et uno die, bissextulis vero 52. hebdomadibus et duobus diebus. Hos dies 52. hebdomadibus superadditos vocabant antiqui *Concurrentes seu Epactas solis*, eosque ita numerabant. Primo cyclo solaris anno Concurrentem unum, secundo duos, tertio tres, quarto quatuor, quinto utpote bissextili sex, sexto septem, septimo assignabant unum, et sic ad finem cyclo solaris, i. e. ad annos 28. semper addendo Concurrentem unum annis communibus, duos vero bissextilibus, semper recurrente ad primum Concurrentem, cum ad septimum pervenissent; quot enim sunt hebdomadis dies, tot erant Concurrentes, qui ad id excogitati fuerant ab antiquis, ut cum *Regularibus*, de quibus suo loco, compositi, septimanæ ferias indicarent. Jam vero qui ex Cangiana Tabella cyclo solarem noverit, oculos conjiciat in tabellam subsequentem, Concurrentem videbit cyclo solari respondentem.

INDEX CONCURRENTIUM ANNIS CYCLI SOLARIS RESPONDENTIUM.

Cyclus solis. Concurrentes.	Cyclus solis. Concurrentes.	Cyclus solis. Concurrentes.	Cyclus solis. Concurrentes.
1 Bissex. 1	8 2	15 4	22 6
2 2	9 Bissex. 4	16 5	23 7
3 3	10 5	17 Bissex. 7	24 1
4 4	11 6	18 1	25 Bissex. 3
5 Bissex. 6	12 7	19 2	26 4
6 7	13 Bissex. 2	20 3	27 5
7 1	14 3	21 Bissex. 5	28 6

Rarius occurunt in Chartis notæ numericæ, quas *Claves terminorum* appellabant. Harum usus ante Calendarii correctionem erat indicandi, quo die celebranda foret Dominica Septuagesimæ cum cæteris Festis mobilibus. Hi numeri respondebant Epactis hoc modo :

Epactæ Claves.	xxix vel 26.	xii 15.	xxii 34.	iii 23.	xiv 12.	xxv 31.	vi 20.	xvii 39.	xxviii 28.	viii 17.	xx 36.	i 25.	xii 14.	xxiii 33.	iv 22.	xv 11.	xxvi 30.	vii 19.	xviii 38.
----------------	-----------------	------------	-------------	------------	------------	------------	-----------	-------------	---------------	-------------	-----------	----------	------------	--------------	-----------	-----------	-------------	------------	--------------

Si cuiusvis anni Epactam et Clavem ei respondentem noveris, numerato unum septima Januarii, pergitque numerans usque ad numerum Clavis ejus anni compleatum, dies Dominica proxime subsequens erit Dominica Septuagesimæ, qua una cognita ceteri dies Festi mobiles cognoscuntur. v. g. Anno 1000. erant Aurei numeri 18. Epactæ 12. Claves 14. Si 14. numeres a 7. Januarii et pergas usque dum compleatur, pervenies ad 20. Januarii, cui respondet Littera Dominicalis F. quæ est Littera Dominicalis anni 1000. hinc pergit ad diem proxime sequentem, cui eadem Littera F. respondeat, compieries Septuagesimam anni 1000. incidere 27. Januarii.

Tabella sequens indicat diem hebdomadis, in quem cadit prima dies cuiusvis mensis anni propositi, tam ante quam post Gregorianam correctionem. Qui noverit alicujus anni litteram dominicalem in prima Cangia Tabella notatam, consultat tabellam sequentem, ubi prima dies cuiusvis mensis respondet ipsi litteræ dominicali. Quæro v. g. quo hebdomadis die incepit mensis Augustus ann. 1000. cuius littera dominicalis erat F. Per columnam ipsi litteræ F. suppositam descendit ad quadrangulum mensi Augusto correspondentem, in quo scriptum est *Feria quinta*: quæ primæ dies fuit Augusti ann. 1000.

Menses.	A	B	C	D	E	F	G
Januarius	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda
Ebruarius	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta
Martius	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta
Aprilis	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica
Maius	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia
Junius	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta
Julius	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica
Augustus	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta
September	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum
October	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda
November	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum	Feria sexta	Feria quinta
December	Feria sexta	Feria quinta	Feria quarta	Feria tertia	Feria secunda	Dominica	Sabbatum

Qui per Tabellam proxime precedentem novit, qua hebdomadis die contingat prima dies cujusdam mensis, per sequentem facile cognoscet quemlibet ejus mensis diem cuivis diei hebdomadis respondentem. Quæris in quam feriam incidentem Nativitas Domini ann. 1000. quæ, ut omnes norunt, celebratur 25. Decembbris. Tabella superior docet primam diem Decembri ann. 1000. contingisse die Dominicæ : ab hac die *Dominica*, quæ pingitur in sinistro latere tabellæ subsequentis, perge ad quadrangulum numeri 25 cui superius respondet *feria quarta*, in quam incidit Nativitas Domini ann. 1000.

* ANNUS BONI PUBLICI. Lit. remiss.
ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg.
ch. 1289 : *L'an mil cccc. lxxv. qui fut l'an,
que l'en disoit l'Année du bien publicque,
etc.* Aliæ ann. 1477. in Reg. 203. ch. 16 :
*Comme l'année courant mil iiiie. lxxv. ou
environ, qui fut l'année des premières
guerres et divisions advenues en ce royaume
du temps de nostre regne, qu'on a
depuis appellé l'Année du bien public.*
Hæc sufficiunt in re cæfero notissima

Illæ sumulant in eæ ceteræ nouissima.
1 ANNUIS EMBOLISMALIS, *id est, super-ex crescens, qui 380. dies excedit, habens tredecim lunationes.* Ita Gervasius Tilberiensis in suis Otiis Imperialibus Apud Leibnitium Scriptor. Brunsvic. tom. 1. pag. 888. De anno Embolimeo supra dictum est.

1 ANNUS EMERGENS. Vide *Annus usualis*.

* ANNUS FATALIS. Intra cuius cursum causæ appellationum apud judices instruendæ et terminandæ sunt. Constitut. Petri III. reg. Aragon. ann. 1369: *Ordinamus quod appellatio annum solum habeat ad appellationem suam prosequendum: ita quod Anno fatali contentus prorsus existat, nec quo (quod) ex causa ad altarem (alterum) fatale vel tempus alterius additum sibi facere extimat. Vide Fatalia.*

ANNUIS GRATIÆ. Concilium Coloniense ann. 1810. cap. 15: *Nullus item (Clericus) Annis Gratia abutens fructus annorum suorum spuriis, vel concubinis suis leget, aut donet. Annus gratia dicebatur in quibusdam Ecclesiis, ac praesertim in Trevirensi et Coloniensi, annus ab obitu aliquius Canonici, cuius fructus vel ab aliis Canonicis retinebantur, vel ad utilitatem Ecclesie impendebantur in damnum successoris: quod confirmat Concilium Trevir. ann. 1810. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 247: *Cum ex Trevirensi provinciali Concilio... propter multas abusiones Annus gratia fuerit alias revocatus, nos considerantes, quod hujusmodi revocatio in quandam dissuetudinem est deducta, sicut Cathedralium et Collegiarum Ecclesiarum quam plurimi**

Canonici propriis commodis inhiantes in grave præjudicium successorum... fructus præbendarum suarum per annum unum et post eorum obitum sibi retinere et appropiare contendunt, annum talem qui juxta hoc pro successoribus et Ecclesiis bissextis dici debet, Annum Cratiaæ nuncupantes... statuimus... ut nulli Canonico talem annum talisque anni redditus liceat retinere... sed ad instituendos successores Canonicos transeant pleno jure. Hist. Comitum Lossens. part. 2. pag. 33. in Charta Joannis Comitis Lossensis pro Capitulo Lossensi ann. 1274: Fructus anni immediate sequentis Annum Gratiaæ cuiuslibet Canonici Lossensis Ecclesiæ decadentis perpetuo concedimus et confirmamus, ut dictos fructus liceat vobis integraliter percipere, et in usus Ecclesiæ vestræ Lossensis convertere, ut in eadem Ecclesia cultus divinus diligentius obseretur.

* Stat. Einbeccensis apud Ludewig. tom. 10. Reliq. MSS. pag. 117: *Dicimus quod Annus gratiæ vocatur totus a die obitus sui usque ad eandem diem anno revolutu, et comprehendit omnes fructus, qui dentur canonico residente et actu deserviente, in quibuscumque fructibus consistant.* Stat. ecci. Tullens. MSS. ann. 1497. fol. 103. r°: *Annum autem gratiæ, ut alii habeant (leprosi) pro debitis solvendis vel in anniversariis constituendis, si in ecclesiis sepiantur.*

¶ ANNUS LEGITIMUS. Vide *Annus usualis.*

ANNUUS LUNÆ, Mensis. Dungalus epist. ad Carolum M. in Spicil. Acher. tom. 10. pag. 154: *Ergo sicut Annum Lunæ mensis est, et annus solis duodecim menses... ita mundanum annum quindecim millia annorum, quales nunc computamus, efficiunt. Mundanus autem dicitur, quia mundus proprio nomine vocatur. Annum Lunaris civilis, si communis sit, continet modo dies 354. modo, quod raro evenit, 355. Vide Clavii explicationem Calendarii Rom. pag. 102.*

1 ANNUS MAGNUS, *Qui planetis omnibus ad sua loca creationis reversis com-*

pletur: quod fit demum post quingentos et tringenta annos. Gerv. Tilber. in Otiis Imperial. apud Leibnitium Scriptor. Brunsvic tom. 1 pag. 888

ANNUUS MALUS, Anno mao, Lusit.
annus 1124. Chart. vendit. ap. S^a Rosa
de Viterbo in Supplemento Elucidarii
pag. 9: *Ista Carta fuit facta uno anno*
postquam malum.

post annum malum.
ANNI MINORES, Infantia, ætas te-
nella. Rymer. tom 5. pag. 496: Sed præ-
fatus Philippus... dictum regnum Fran-
çie, dum sic eramus in Annis Minoribus
constituti, sibi per potentiam contra jus-
titiam usurparunt.

IANNU MUNDANUS, Annorum quindecim millium revolutio, juxta eudem Dungalum, qui addit ibid. pag. seq. *Mundus ergo anni finis est, cum stellarum omnes, omniaque sidera que aplanes habet a certo loco ad eudem locum ita remeaverint, ut ne una quidem cœli stellæ in alio loco sit, quam in quo fuit... hoc autem, ut Phisici volunt, post annorum quindecim millia peracta contingit.* Gervasius Tilberiensis in suis *Otis Imperialibus* apud Leibnitz. *Scriptor Bruns-vic.* tom. I. pag. 889. ait post Josephum id contingere, non post quindecim, sed post quinque annorum millia: qua de re iudices sint Astronomi.

ANNUS NOVUS. S. Maximus Taurinensis Hom. de Kalendis Januarii: *Gravitate eorum cor est, atque omni impieitate depresso, qui per sacrilegos logos divinis monitis illudentes, vana diligunt, et falsa sectantur, et post omnia ad offensionis plenitudinem dies ipsos Annum Novum vocant. Quamquam non inconvenienter secundum se, Novum appellant Annum: quoniam per nefandas ferias de honestate falsa turpitudo et perversitas innovatur. Novum vocant Annum, quasi novi aliquid aut calum tunc ostendat, aut terra. Novum Annum Januarias appellant Kalendas, cum vetusto semper errore et horrore sordescant.*

* ANNUS NUBILIS. Quo quis nubere potest, vel a tutela liber est. Charta ann. 1263. ex Tabul. Carnot. : *Quod dicta*

*Margareta, ex quo ad Annos nubiles de-
venerit, et dictus Gerardus.... singula
prædicta volent, laudabunt, concedent et
promittent.*

* **ANNUS PAR** et **IMPAR**, Qui numero pari vel impari constat; quod Latine diceretur *Alternis annis*. Codex reddit. episc. Autiss. ann. circ. 1290. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 73. col. 1: *Denarii paratarum, Anno pari xxxvii. lib. Anno impari lx. sol. Consuet. Castellionis ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2: Doit chacun messaige au terme de S. Martin d'yer quatre moitons aveine, une geline, cinq œufs en l'An non per, et en l'An per, deux gelines, dix œufs et trois courvées de bras.*

* **ANNUS PRAGENSIMUM seu PRAGURELE**, Annus scilicet 1440. quo Ludovicus Dalphinus, ex Ducum Alenconis et Borbonii impulsione, a patre rege defecit. Lit. remiss. ann. 1469. mense Octobr. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 63: *Trente ans a ou environ, et en l'Année que on appelleoit l'Année des Pragois ou de la Prague-rie, etc. Quæ denominatio hinc ducta videtur, quod tunc fere temporis rebel-laverunt Pragenses seu Bohemi, quo-rum rebellio haud felicem habuerat exitum. Vide Longueruana part. 1. fol. 102.*

ANNI SUBDITI. Concilium apud Theodosiannam ann. 821. cap. 1: *Si quis Subdiaconum columnatus fuerit, vulne-raverit, vel debilitaverit, et convaluerit, 5. quadragesimas sine subditis Annis paeniteat, etc. Ita can. 2. et 3. Canone vero 4: Si quis Episcopo insidias posue-rit, comprehenderit, vel dehonestaverit, 10. quadragesimas cum subditis Annis paeniteat, etc. Ubi Anni Subditi, sunt subsequentes. Ibid. can. I: Si autem mortuus fuerit, singulas supradictas quadagesimas cum sequentibus Annis paeniteat.*

* **ANNUS VIDUITATIS**, Quo viduæ ad secundas convolare nuptias non licet. Scacar. apud Cadom. ann. 1234. in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 27. v. col. 1: *Vidua super hereditate con-venia habet Annum viduitatis; similiter ille, quem vidua convenit super heredi-tate.*

* **ANNUS USUALIS**. Gervasius Tilber. in Otiis Imperial. apud Leibnit. Scrip-tor. Brunsvic. tom. 1. pag. 889: *Judezi tres annos distinguint, Usualem qui a Januario incipit; et hunc nobis commu-nem habent in contractibus et negotiis agendis. Habent et Annum legitimum, quo utuntur in legitimis, quæ agunt et distinguint per lunationes, cuius est Aprilis lunatio prima. Habent et annum emergentem, quem in memoriam libera-tionis suæ computant ab exitu Ægypti.*

ANNUS ET DIES in Chartis apponi so-lebant, ut vim haberent. Lex Alaman. tit. 43: *Scriptura non valeat, nisi in qua Annus et Dies evidenter ostenditur. Ade Legem Bajuv. tit. 15. § 18. Capit. Caroli Magni lib. 6. cap. 147. [** rec. 149, ex-scripum ex lege Wisigoth. lib. 2. tit. 5. cap. 2. unde etiam sua hausit auctor leg. Bajuv.] Leges Burgorum Scoticor. cap. 9. et legem 34. § 1. D. de Pignoribus et hypoth.*

ANNUS ET DIES, pro anno completo, *An et jour*. Lex Friderici I. Imperato-ris, apud Usperg. ann. 1187: *Fines Im-perii per Annum et Diem abijret.* [** Vide Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 222. n. 6.]

ANNUS ET DIES, Practicis nostris, *An et jour*, Praescriptionis species in variis casibus usurpata; verbi gratia, in Lege

Longob. lib. 2. tit. 43. § 3. [** Ludov. Pii 20.]. res in bannum misa, si per Anni et unius Diei spatium illam esse in banno permiserit possessor, ad fiscum devolvitur. Similia habentur in Speculo Saxon. lib. 1. art. 38. § 2: *Qui per Annum et Diem in proscriptione Imperatoriae majestatis steterit, ille juri erit alienus, et ejus feudum domino liberum vacabit, necnon ejus proprietatis esse Imperii majestatis prou-nuntietur. Ubi Glossa Germanica annum et diem esse sex hebdomadas et annum unum annotat, forte in favorem absen-tis aut delinquentis. In formula vendi-tionis servi, vendor stipulatur cum sanum usque Anno et Die, Galli dicent garan-tir an et jour. In Libris feudorum, qui intra annum et diem, feudi investi-turam a domino non petit, feudum amit-tit. Occurrunt similia multa in Consue-tudinibus municipalibus.*

ANNUS ET VASTUM, vel *Annus, Dies et Vastum*, pars est prærogativæ regiæ, qua proficia terrarum et tenementorum ad eos spectantium, qui felonie, aut prodi-gionis minoris condemnantur, contra dominum feudi, ad annum et diem ven-dicat, et præterea vastationem tam ter-rarum quam tenementorum hujusmodi, nisi dominus feudi eadem competenti pretio redemerit. Ita Cowellus, et Rastallus. Willelm. Thorn. pag. 2015: *Habeb... catala felonum et fugitivorum ho-minum et tenentiorum suorum, cum Anno et Vasto, in omnibus maneris suis existentium ubicunque damnatorum. Infra: Hujusmodi catala (fugitivorum) ... ad regem pertinere debent cum Anno et Vasto. Adde pag. 1898. Monastic. Anglie. tom. 1. pag. 977. et Fletam libro 1. cap. 28.*

¶ Jam vero circa etymon hujusce vocis ad Etymologicon Vossii remitten-dum satius duximus, ne actum agere videamus. Ne tamen studiosum Lecto-rem aliquid effugiat, exscribam quos-dam versus qui in libello de anno Ro-mano, auctore Jacobo Pinoa, p. 5. le-guntur :

Vox Am prisa sonat circum, quia volvitur annus
In se, iteratque viam sua per vestigia semper,
Serpentisque suam mordentis imagine caudam
Pinguit.

* **ANNYMA**, pro *Anima*, apud Th. Ma-dox Formular. Anglie. pag. 424.

* **ANOBARBA**, *Flava barba vel dura*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. pro *Ænobarba*; unde nomen *Ænobarbi*, qui bar-bam rutilam ærique assimile habet.

* **ANOCATUM**, ab *ἀνω*, Sursum et *ἄτομο*, Deorsum. Vide *Jusum*.

* **ANOCICLOTITORIUM**. Vide *inira Gi-nocictorium*.

* **ANODIUS**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Anodia medicamina, quæ dolores ad preseas mitigant tantum, non sanant. Idem quod mox *Anodynus*, quomodo etiam forte legendum est.*

* **ANODUS**, *Nutrimentum quod separa-tur in renibus*. Rocho le Baillif in Dic-tion. Spagyrico.

* **ANODYNUS**, a Gr. *ἀνόδυος*, Leniens dolorem, unde et nostris *Anodin*. Vita S. Raymundi Nonnati tom. 6. Aug. pag. 740, col. 2: *Eodem punitionis tempore ipsiusmet afflictis medicamentum Anodynum subministravit.*

* **ANOGLOXENA**. [Arnoglossa. DIEF.]

* **ANOLARE**. [ANNICHLARE. DIEF.]

* **ANALOGISTA**, Liber a reddenda ratione, pro *Analogista*. Vide in hac voce. Testam. Guidonis de Lizigniaco ann. 1309. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 123: *Eos (executores) et eorum quemlibet Ano-*

logistas esse volo, et ab omni ratione red-denda ipsos et eorum quemlibet quitto.

ANOLGIUM [et ANOLEGIUM], Johannii de Janua est *Pulpitum supra quod legi-tur*. Apud Mabilionum tom. 3. Operum posthum. pag. 490. dicitur de sepulcro, cui addita tumba est, quæ quatuor co-lumnis sustinetur cum his tribus ver-sibus:

*Mille quater centum sexdeni tres simul anni,
Hujus Anologii renovantur tegmina sacri,
Tana bene dudum Julii decurrent tempora mensi.]*

Vide *Analogium*.

* **ANOLUS**, pro *Anulus*, apud Double-tum Hist. San-Dionys. pag. 709. et Ma-billonum Liturg. Gallic. pag. 468.

* **ANOMALUS**, vox Græcæ originis. Gloss. Gr. Lat. *ἀνώμαλος, inæqualis, ini-quus*. Glossar. Lat. Ital. MS. *Anomalus, senza leze*. At vero idem quod *Innomina-tus*, sine nomine, esse videtur, in Charta pro universit. Grambodi ann. 1442. ex schedis Pr. de *Mazaugues*: *Omnesque actiones et rationes reales, personales, mixtas, utiles et directas, rei que persecutorias, naturales, praetorias, civiles, pos-sessorias et Anomalas.*

* **ANOMIA**, *Sine lege, iniquitas, Ene-quitat, Prov.* in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Gloss. Gr. Lat. *ἀνοπλα, scelus, scleritas, iniquitas*. Vide supra *Anomalus*.

* **ANOMONIANI**, Hæretici sic dicti a Græco *ἀνόμοις*, Lex et à privat. Viventes sine lege. Hierolexicon Macri.

* **ANONA**, pro *Anonna* in Cod. Irmino-nis Abb. San-German. fol. 12. recto. [** Guerardo pag. 24.]

* **ANONAGIUM**, Tributum ex *Anonna*. Litteras Officialis Andegav. [** ann. 1269. ex Tabul. S. Albini Andegav.] : *Fulco de Torullo minor miles... vendidit et conces-sit... omnes fructus quos habere poterat... in censibus, supercensibus, hominibus... herbis, herbagiis, vineis, vinagiis, Ano-nagiis, avenis, avenagiis. Vide Annona-gium in Annona.*

* **ANONALIA**, Eadem, ut videtur, no-tione. Charta Henrici et Conradi Ducum Silesiæ, apud Ludewig. tom. 5 Reliq. MSS. pag. 544: *Proventibus, exactio-nibus, monetalibus et Anonalibus, judicis, juribus patronatus Ecclesiarum.*

* **ANOREXIA**, i. *Fastidium vel absti-nentia*, in Gloss. Iatricis ex Cod. reg. 6881. ad Alex. Iatrosoph. lib. 1. Passion. cap. 19: *De Anorexia, i. fastidio. Ubi Gloss. i. sine desiderio.*

* **ANORMALIS**, A norma seu regula alienus. Charta ann. 1420. apud Spon-tom. 2. Hist. Genev. pag. 156: *Exceptiones, nullitates, prescriptio[n]es dilatoria[n]s, declinatoria[n]s, fori peremptoria[n]s, Anormalis, et alias quascumque... positiones porrigendi et admittendi, etc. Anormali-ter, in Vocabul. compend.*

* **ANORMALUS**, pro *Anomalus*, vel contra *normam*, id est, regulam. Alanus de Planctu naturæ: *Qui autem a Regula Veneris exceptionem facit Anormalem, Veneris privetur sigillo. Utitur alibi se-mel ac iterum.*

* B. de Amoribus in Speculo sacerdo-tum MS. cap. 16. de Sententia excom-municationis :

Sed post officias huic victus Anormalus extas, Nunquam participes hiis quos anathema coheret... Si celebras certius stans clave minore ligatus, Hoc graviter peccas, sed Anormalus minime stas.

* **ANORMATUS**, pro *Anormis*, Sine norma, sine lege, haud semel legitur apud Scriptores infimæ Latinitatis.

* **ANOTHAPUCH**, Avis venaticæ spe-cies, ut videtur, ad anates destinata.

Lex Bajuvar. tit. 20. num. 3 : *Illum quem Anothapuch dicimus, cum solido et simili componat.*

* Certa est hujus vocis significatio ex *Anetapich*, quod vide.

* **ANOVA.** [Annona. Dief.]

* **ANOVARE**, A priore dominio absolvere, liberum declarare. Charta Henrici imper. ann. 1310 : *Ipsas omnes terras atque provincias Anovamus, innovamus atque concedimus, quiam libere et dimittimus, restituimus et renunciamus.*

* **ANOXIUS**, Innoxius, sine noxa. Chro-nicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. pag. 20 : *O severa patris acerbitas, qui filium sine fraude dolisive, filium suis curis exposuit sine cura postposuit, qui filium Anoxium, sed obnoxium potius, exhereditationis pena perperam condemnavit.*

* **ANPHISILENA.** [Amphisbæna. Dief.]

* **ANPHRITICUS.** [AURIFRIGIA. Dief.]

ANPITS, Catalanis, est *Antemurale*, seu *murus antepectoralis*, nam *pis et pits*, ut Catalanis, ita et nostris Poetis et Scriptoribus vernaculis, est *Pectus*. Consuetudines Catalanæ inter dominos et vassallos MSS. capite 55 : *Tenentur operari in muris, et vallis, et lizis, et antemuribus, sive Anpits, et propugnaculis, sive Barbecanes.* Charta ann. 1284. in Regesto Feodorum Burgundie 1. parte fol. 93. in Camera Comput. Paris. : *Muro quoque permisi idem claustrum claudi, cuius altitudo a ripa interiori sit unius lanceæ, absque batallis, et muro Antepectorali.* Ita autem appellatur, quod murus sit brevior, nec *pectus* alterius muri, quo castrum cingitur, altitudine sua excedat. Charta Petri Regis Majoricar. ann. 1232 : *Cum Antemurati, qui dicitur Barbacana, qui est murus brevis ante murum nostri orti.* [** Germ. *Brustwehr.*]

* **ANQUA**, *Anca*, coxendix, Gall. *Anche*. Comput. ann. 1400. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 153. col. 1. Item pro *quatuor Anquis edulum, viij. gross.* Charta ann. 1516. ex schedis Pr. a S. Vinc. : *Liceat exigere de bestia cervina et caprioli Anquam cujuslibet bestiæ.*

* **ANQUINA**, *Funis navis, quo antenna ad malum constringitur.* Papias in MS. Ecclesiæ Bitur. Est etiam *Anquina*, idem quod *Angina*, Gall. *Esquinancie*. Turneo *Anquina* idem sonat. Vide *Anquina*. [** Ex Isidor. Orig. lib. 19. cap. 4. Vide Forcell.]

* **ANQUIROMAGUS.** Vide *Anchiromacus*.

* **ANQUISITIO**, Inquisitio judiciaria, et ea quidem, si verborum dispositionis, quæ hic servatur, habeatur ratio, quæ per tormenta exigitur. Vita B. Kingæ Virginis tom. 5. Julii pag. 711 : *Fiebat ergo jussu Ducis et procerum in homines et colonos Monasterio Sandecensi donatos et inscriptos, libertate eis concessa eos non revelante, pignoratio, invasio, direptio, Anquisitio.* Livius dixit : *Pecunia et capitum Anquirere, pecunia, hoc est, ut reo multa irrogaretur pecuniaria; capitum, hoc est, ut reus capite plecteretur.*

* **AN-RANSING**, *Aggressio in via publica; pro quo corrupte in Legibus, Arascild.* Sic in Vocabulario Gothico Grotii apud Murat. tom. 1. part. 1. pag. 370.

ANS. Smaragdus in Grammatica MS. : *Feminini generis sunt hec, ars, arx, Ans, bas, cals, (calx) dos, faux, etc. Ubi Glossa interlinearis ad vocem *Ans*, habet, id est, *Talar*. Alibi : *Ans, generis feminini.**

1. **ANSA**, in Breviloquo, dicuntur *vasa circumpicta, vel cælata, ab am, circum, et cado.* Forte leg. *Cælo.*

* *Ans*, *circulus*, in vet. Glossar. ex

Cod. reg. 7646. *Ansei*, *vasis species, quo utuntur in vendemiis, ab ansis, quibus instructum erat, f. sic dictum. Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 194. Chartoph. reg. ch. 344 : Le suppliant faisoit charroyer six Anseiz de vendange foulez à vin en ung charroy de beufz.... les beufz reculerent.... et en reculant verserent et tumberent laditte charrette et lesdiz Anseiz. Infra : Enseiz. Vide infra Ansonrum.*

2. **ANSA**, Joanni de Janua, *Auris per quam cortina, vel vestis suspenditur.* Vide Exodus cap. 26. et 36. Gregorius Magnus lib. 2. Moral : *Sed ecce quæstionem quæstionem jungimus, et quasi, dum Ansam solvere nimirum, nodum ligamus.* Interim emendandum Gloss. Lat. Græc. *Ansa, ἡσίας, ὥτιον σκέψους.* [Apud Virgilium *Ansa* est *Auris* per quam vas apprehendit ac tenetur, Gall. *Anse*, sic Eclog. 6 :

Et gravis altrita pendebat cantharus Ansa.]

ANSA, apud Vitruvium libro 2. capite 8. Fibula ferrea qua paries continetur : *nostros Clef.*

ANSA, *Genus tormenti.* In Glossis MSS.

** 3. **ANSA**, **ANZA**, id quod *Hansa*, Societas mercatorum. Chart. Richardi II. Reg. Angl. ann. 1391. ap. Hæberlin. in Anal. med. ævi pag. 61 : *Supplicaverunt nobis mercatores de Anza Almanie, regnum nostrum Anglie frequentantes, etc.* Vide *Hansa*. ADEL. Conf. Haltausii Gloss. Germ. col. 818.

* **ANSAPRENUUS**, f. Capulus, Gall. *Pognée.* Charta ann. 1345. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 201 : *Ramundus Arquerii, athilator Tolosæ dom. nostri Franciae regis, recognoscere habuisse.... proxij, baudrereis unius pedis, cij. Ansaprenus, etc.*

* **ANSAR**, *[Vulgo oie : « Anser, non Ansar. (App. ad Probum, Meyer, text. bas latinis. 3. l. 113.) »]*

** **ANSARE**, *Anser*, in Leg. Sal. art. 7. cod. Reg. 4404.

1. **ANSARIUM**, *Cultellus sutoris, cum quo purgat pelle.* Breviloq.

2. **ANSARIUM**, *Vectigal.* Vide Cujac. lib. 14. Observat. cap. 3.

ANSARIUS. Vetus Inscriptio apud Mabillonum tom. 4. Analect. pag. 498 : *Imp. Cæsar M. Aurelius Antonius Aug. Germanicus, Sarmat. et M. Aurelius Severus Alexander Pius Felix, Aug. hos lapides constituti jusserrunt, maxime propter controversias, quæ inter mercatores et mancipes ortæ erant, ut fines demonstrarent vectigali foriculari et Ansarii pro mercatum secundum veterem legem semel duntaxat exiguendo.* [Ansarius videtur idem esse, qui exactor vectigalium.]

ANSCOTE. Vide *Anhlot.*

1. **ANSERES PATELLÆ**, Idem opinor, quod Patellæ ansatæ, Gall. *Vases avec des anses.* Chartular. S. Cornelii Compend. : *Quatuor patellæ et duæ patellæ Anseres, et quatuor mortaria.* etc.

* **ANSERIA**, *Anser*, Gall. *Oye;* vel anserum grex. Charta Ludov. IX. reg. Franc. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 519 : *Cum Philippus Palmarius.... a quolibet habente Anseriam, unum anserem haberet, etc.*

* **ANSERMA.** [Herba dicta nymphæa, ros marinum. Dief.]

* **ANSERNUS**, *Cosa de cita*, in Glossar. Lat. Ital. MS. [** *An Anserinus, cosa de oca?*]

* **ANSERULORUM** CORVATA, Anserum præstatio. Charta Philippi V. ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 279 : *Item coustumas bladorum, corvatam Anserulo-*

rum, videlicet a qualibet habitantium dictæ villaæ anserulos nutritiente, unum.

* **ANSERULUS.** [Gall. oyson. Dief.]

1. **ANSES**, Semideus. Vox Gothica, qua Gothi Proceres suos appellabant. Jornandes de Reb. Goth. cap. 13 : *Magna que potiti per loca victoria, jam Proceres suos, quasi qui fortuna vincebant, non pueros homines, sed Semideos, id est, Anses vocavere.* Vide infra *Ansonrum*.

Antiq. Suecic. cap. 4.

2. **ANSES**. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1312. pro mulieribus pœnitentibus Dullendi in Picardia, in 48. Regesto ejusdem Regis n°. 136 : *Renaudus Abbesse Anses 12. den. super domum quæ fuit patris sui inter duas portas S. Sulpicii. Joannes Crinchone 6. den. Anses super grangiam suam, etc.... Michaudus Engelarde unam eminam bladi Anses de terra sua contigua fonti, etc.... Item ratione caritatis sancti Nicolai 18. den. Anses, videlicet 12. den. de domo Simonis Damplicis, etc.*

* Id est, ni fallor, Assignati, Gall. Assis, assignés.

* **ANSIA**, *[Ferrum in scuto quod manu tenetur.* Dief.]

* **ANSILE**, *Scuti bucula intus, quæ ab intus tenetur.* Gloss. Isid. Vide *Ancile.*

* **ANSILUM.** [ANSILE. Dief.]

* **ANSINGHA**, pro *Ancinga*, Modus agri, in MS. Codice Irminonis Abb. San-German, fol. 24. col. 2 : *Aiulfus... habet de terra arabilis bun. 1. et dimidiam An-singham. de vinea arpennum 1. de prato arp. 1. et dimidium.* [** Apud Guerardum pag. 47 *antsingam.*] Vide *Andecinga.*

* **ANSISIA**, pro *Assisia*, Tributum. Vide in hac voce. Charta Joan. Lothar. et Brab. ducis ann. 1295. in Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 47. r^o : *Ansisiæ eisdem scabinis solvere debent (brassatores) prout iudicem scabini duxerint ordinandum.* *Ansisia vero de Obbruxella remanet nobis.*

* **ANSISTARE**, in Charta ann. 926. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. 1717. col. 349. perperam pro *Antistare*, tueri, tutum præstare. Vide in hac voce.

ANSLEHIN. Charta alaman. 80. apud Goldastum : *Cum jure patronatus Ecclesiæ, hominibus, feedis quæ vulgariter dicitur Anslehin, vel Erbelehin, agris, pratis, etc.* Vide *Lehen.*

* **ANSO**, Annuli species, forte quo pessulus continetur. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Eidem (Bernardo serario) pro duobus Ansonibus et duobus verrolis, qui positi fuerunt in uno hostio dictæ domus thesaurariæ, v. sol.* Vide *Ansa* 2.

* **ANSOLIATI SOLIDI**, in annalibus Be-nedict. tom. 3. pag. 410. laudatur Charta donationis Feria 3. x. Kal. Aug. re-gnante Rodulfo Rege data, in qua Um-bertus multcam imponit violatori centum solidos *Ansoliatos super altare S. Mariae ponendos.* *Ansoliatos dictos fuisse ab Ansa villa, vulgo Anse, qui locus est ad Ararim quatuor leucis supra Lugdu-num, suspicatur Mabillonius ibidem.*

Quid si ab Ansul, de quo infra, repetendum esset etymon?

* **ANSORIUM**, *Cultrum sutoris, et dicitur ab ansa, quæ est manubrium ipsius cultri.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7679. Vide *Ansarium* 1.

* **ANSSADOUR**, vox Occitana, qua idem videtur esse quod supra *Anso*. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Pro faciendo et ponendo in dicto molendino... duos piquos ferreos asseratos, unum Anssadour, unum baset asseratum.*

* **ANSTRUSIO.** Vide *Antrusio*.

ANSUL. Genus ponderis apud Anglos, idem forte quod etiam *Avuncell weight* dicunt, ut ait Somnerus. Willem. Thorn. in Chron.: *De pede, pollice, cubito et palma... de Ansul, balancibus et mensuris, etc.*

ANSULA. S. Fulgentius Homil. 66: *Tenet hujus medicinalis stationis Ansulas pater interpellans pro filia sua.... Mulier vero de causa pudica, de fide secura, sic, tetigit Ansulam stationis, ut ante statuerat profluvium sanguinis, quam vox claresceret consitenti. Aperitur statio, sentit ægrotum, et non intelligit turba. Non sonat Ansula, et procedit de odio medicina.*

* **ANTE.** Vide *Antes*.

* **ANTAPOCHA,** pro *Apocha*, leg. 19. Cod. de Fide Instrum. Lindebrog. in Codice legum Antiq. pag. 728. ex Constitutionibus Siculis lib. I. tit. 49. *Et de receptis infra diem receptionis gratis faciant apodixas, et ipsi recipiant Antapocharum de solutis.*

* Non apocha proprie; sec arcana syngrapha alterius vim elevans. Gall. *Contrelettre, contre promesse*; haec creditori est utilis, illa vero, debitori. Vide Gothfr. in hanc legem.

* **ANTARA, ANTARSA.** Idem quod mox Antartes, Rebellis. Anastasius in Vitis PP. apud Murat. tom. 3. pag. 136: *Eunuchus factus Intarta assumpsit regnum.* Alter Codex habet: *Eleutherius patricius et exarchi factus Antarsa, etc.* Rursum Alius: *Eleutherius patricius et exarchus factus Antara assumpsit regnum.*

* **ANTARIUM,** ἀντάρπος, in Supplemento Antiquarii. Vide *Antartes*. [** Vulcanius explic. *Antepagmentum*; alii legunt *Antarium*, Rebello, ex *'Antarptiç'*.]

ANTARTES, Rebellis. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062: Νεωτερόποιος, Ἀντάρπης, τύραννος, Gloss. Gr. Lat. *'Antarptiç, Rebello, perduellio.* Gloss. Lat. Gr. *Delliones*, (leg. *Duelliones*) *'Antarpi, καθοστωτος, τύραννος, και τυραννος.'* Ita emendandum. Acta S. Martinæ Virg. cap. 1: *O Alexander Antarta Christianorum, Concilium CP. sub Menna Act. 5. Απέθανεν Αμάντης ο ἀντάρπης τῆς τραϊδος.* [Vide Theophan. ann. 26. Constantis, et Anonymum Combebis. in Leone Philos. no. 26.]

* **ANTARTICUS.** Eadem notione in Vita S. Pauli novi Martyris tom. 2. SS. Julii, pag. 635. E: *Manu igitur Antartica insurrexit in Theodosium Imperatorem, etc.*

INTARTA, pro *Antarta*. Papias: *Intarta, perversus.* Anastas. Bibl. in S. Deusdedit. pag. 45: *Venit Neapolim quæ tenebatur a Joanne Compisino Intarta.* Chron. Fontanell. cap. 3: *Actum est bellum inter Carol. Exarchum et Ragenfridum Intartam.*

INTARTIZARE, eidem Papiæ, est *pervertire, disturbare, rebellare, insurgere.* Anastas. in Theodoro PP. pag. 48: *Mauricius cum ipsis quibus antea devastaverat Ecclesiam Dei Intartizavit adversus Isacium Patricium.* Idem in Adeodato pag. 52: *Mezzetus qui erat in Sicilia, cum exercitu Orientali, Intartizavit, et arripiuit Regnum.*

* **ANTARTICUS.** [Vesica, inductilis. DIEF.]

* **ANTAS,** γερουσία, Senatus, apud Janum Laurenberg. in Supplemento Antiquarii. Lega et vide *Antitas*. [** Alii legunt *Antitas*. Vide Scaliger. ad Festum in *Anatem*.

* **ANTE** nonnunquam legitur cum ablativo apud Scriptores sequoris ævi.

* **ANTE ET RETRO,** Forma corporis

inclinandi apud Monachos usitata. Spicileg. MS. Fontanell. pag. 187. *Ut novitus regulariter sciat inclinare; scilicet non dorso arcuato, ut quibusdam negligenter est familiare, sed ita ut dorsum sit submissius quam lumbi, et caput submissius quam dorsum... quando intramus chorum... vel inde recedimus cum Ante et Retro similiter inclinamus.* Et pag. 189: *Circuitus Ante et Retro providentiam et sollicitudinem significat, etc.* Ordo Cluniac. part. 1. cap. 16: *Quam inclinationem nos per ipsum Ante et Retro appellamus, quia incipit contra Orientem et finit contra Occidentem, etc.*

* **ANTEA,** Deinceps, in posterum. Vide *Inantea*.

* **ANTE-AMBULO,** Præcursor, Gall. *Avant-coureur.* Charta Ludov. IV. Imper. apud Goldast. Const. imper. part. 2. pag. 238: *Ut Antichristus non sit, tamen ejus præcursorum atque Ante-ambulonem esse necesse est.* Analecta de VI. Mart. tom. 3. Jul. pag. 26. col. 1: *Septem hos filios spiritualiter parere, et tamquam Ante-ambulones illac præmittere, quo tantopere anhelamus.*

* *Adevancer et Advancer,* nostris olim, pro Antecedere, præcurrere, vulgo *Devancer, prendre le devant.* Lit. remiss. ann. 1456. in Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 160: *Le suppliant Adevança icellui Robinet par autre voye.* Monstrel. vol. 3. fol. 57, v^e: *Pour Advancer ceux qui s'enfuyaient par terre, monterent à cheval le comte de Ponthievre, etc. Adevancher, Præoccupare, Gall. Prévenir.* in Consil. P. de Fontan. cap. 22. art. 3: *Ces ajournemens li furent li home de la cort, enprès que k'il est defaillis par trois quinsaines, pour Adevancher son malisse, ke il deissent par aventure ke il jujassten tantost après les trois defautes preméraines, k'il eussent fait mauvais jugement contre lui.* Ante aliquem male multatum ire et redire, injuriæ reputabatur. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 184. ch. 148: *Philipot le scellier et ung autre son parent, armez et embastonnez, pour faire desplaisir à Jehan Cousin, se monstrerent et passerent plusieurs fois devant lui, qui est le plus grand desplaisir que on puisse faire au pais (Tournais) à ung homme, quant il a esté batu et injurié.*

* **ANTEAX.** [Anthrax. DIEF.]

* **ANTEBILJUM.** Vide *Antibilium*.

* **ANTEBRACHIA,** Brachiale, armatura qua lacerti teguntur, Gall. *Avant-bras.* Vide Lobinellum in Glossario ad calcem Hist. Britan.

* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 298: *Eulz garniz chascun d'une coste de fer à couvert et de leur espées, senz autres armeures, excepté Girault qui avoit uns Avantbras, avec sa coste de fer et son espée. Garderbras, in aliis ann. 1397. ex reg. 152. ch. 268.*

* **ANTEBULLATE** CHLAMYDES, Quæ in anteriori parte *bullis* seu ornamenti quibusdam orbiculariis erant instructæ. Vide locum in *Rascia*.

* **ANTECANTAMEN,** vel ut plures legunt, *Antecantamentum,* Carmen a choro precentum. Apuleius lib. 11. Metamorph. pag. 261, 24: *Inter majorum Antecantamentum votorum ibant et dicati magno Serapi libicines.*

* **ANTECEDIUS.** [Antedictus. DIEF.]

* **ANTECENIA.** Vide infra *Antecenium*.

* **ANTECESSUS,** De eo dici videtur quod antecedit, quod ante est. Charta ann. 952. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. xvi col. 147: *Cum egresso et ingresso suo et exientem in via publica, et*

usque in fluvio Pado, cum Antecesso suo commune ad se pertinentibus.

* *Nostris Antan, ab adv. Antea, vulgo Ci-devant, autrefois, olim, quandam. Le Roman du Chevalier au Barizel MS.:*

*Avint en son definement,
Que li chevalier proprement,
Qui Antan furent avoec lui, etc.*

* Hinc emendandæ Literæ ann. 1406. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 128. ubi *Autan, pro Antan, perperam editum: Et incontinent après sont venus gens d'armes,... et passez par le païs par deux fois Autan, et de present y sont encores.*

* **ANTECAPITULUM,** Ex pars Claustræ quæ est ante Capitulum in Monasteriis. Berntenii Chron. Marienrod. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 451: *Factaque est magna et solennis processio cum toto Conventu nostro aliisque Praelatis et Religiosis; et cum universa multitudo populi, quæ tunc amplius confluxerat, dévotissime procedentes ab Ecclesia nova consecrata per Antecapitulum et januas auditorii, per circuitum, cœmeterii, etc.*

* **ANTECESSOR.** Sic Spiritus Sanctus dicitur Tertulliano de Vel. Virg.: *Non enim ab se loquitur, sed quia mandatur a Christo. Hic solus Antecessor qui solus post Christum Alludit ad Antecessores Romanos, qui juris doctores erant et Magistri. Idem Tertull. alibi Apostolos vocat Antecessores.* Gloss. Vett.: *Antecessor, προγονόμενος.*

* **ANTECINERALES FERIÆ.** Quæ præcedunt diem Cinerum seu initium Quadragesimæ, apud Raimundum Duellum lib. 1. Miscell. pag. 351.

* **ANTECLUSORIUM,** f. Domus ubi degabant Inclusi. Buschius de Reformatione Monasteriorum cap. 34. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 396: *Puella quædam quindecim annorum multis visionibus, spiritu quadam sibi apparente dicebatur consolari... hoc ego audiens et rei veritatem scire desiderans... rogavi... quatenus ad me in Anteclusorium vocari procuraret: cui ibidem ad unum milliare advenienti dixi, etc. Paulo post pro Anteclusorium habetur Inclusorium, quod vide in Inclusi.*

* **ANTECENIUM,** vel *ANTECOENIA, Merenda, sive cibus qui ante cenam sumitur.* Ugitio et Joan. de Janua, ex Isidoro lib. 20. cap. 2. [Utitur etiam Apuleius.] [** *Cibus sumptus post meridionalem et ante serotonum, in Gemma Gemmæ.*]

* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Antecenium, Ration.* Glossar. Provinc. Lat. ibid. ex Cod. 7657: *Antecenia, merenda, merendula, Gostada, Prov. Antecenium, Antecenia, la merenda, in Gloss. Lat. Ital. MS.*

* **ANTECOPIUM.** [Gall. arrhes. DIEF.]

* **ANTECORIUM.** [Gall. tablier de cuir. DIEF.]

* **ANTECURRERE,** cursu antevertere, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. § 17. [** Rothar. 273.]

* **ANTECURRERE,** Precursor, πρόδρομος, in Gloss. Gr. Lat.

* **ANTECUSTODIA.** Vide *Antegarda*.

* **ANTEDIALIS.** Antelucanus, diem antevertens. Gesta MSS. Gaufridi episc. Const. in Gall. sæculo XI. ex schedis D. Le Beuf: *Quotidie in Antedialibus matutinis et vigiliis defunctorum auditis, ipse missam totumque psalterium cum orationibus multis decantabat.*

* **ANTEDICERE.** [Prædicere. DIEF.]

* **ANTEDIE,** Pridie. Liber 1. Sacrament. Eccl. Rom. cap. 41: *Procedunt cum cor-*

pore et sanguine Domini, quod Antedie remansit.

* ANTE-DIEM, i. antequam legem statuant, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* ANTEDIVINUS, Gentilis, profanus. Petrus Noviom. Canonicus ann. circiter 1120. Epist. ad Eustachium Abb. S. Eligii apud Marten, tom. 1. Ampliss. Collect. col. 667: *Abbas timens notam cupiditatis, sciensque cupiditatem non solum a Divinis, verum etiam ab Antedivinis esse detestatam, et omnino malorum radicem esse nuncupatam, cohortatione eorum non acquievit. Minus barbare legeretur Antedivinus voce hibrida ab ætri, et Divinus, Oppositus divino.*

* ANTEDRA. [Antella. Dief.]

* ANTE-ESSE, Tueri, tutum prestante: Gall. *Garantir, défendre*. Charta ann. 1198. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 186: *Item dico vobis militibus de Gauag, quod si comes Commingiaæ noceret vestris personis vestrisque corporibus, ego Ante-essem, et bonus ero quiritor legitimus vobis. Vide Antistare 3.*

* ANTEFACTUM, ANTIFACTUM, ANTI-FATIUM, etc. Idem quod supra Agentia-mentum. Vide ibi. *Antefactum* vero dici videtur, vel quod ex anteactis pactionibus statuitur, vel quia locum non habet, nisi uno ex contrahentibus præmortuo. *Lucrum donationis* nuncupatur, in Actis MSS. notarii Senens. ad ann. 1285. ex Cod. reg. 4725. fol. 62. r^o: *Omnes massarrias meas, ubicumque sunt, dicte uxori meæ pro dotibus suis et Lucro donationis; et quicquid plus valent ultra dotes et Antifatum relinquo dicta uxori meæ.* Charta ann. 1198. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodepor. Charit. part. 3. pag. 1192: *Manifestus sum ego Symon quondam Guinithi quia per hanc cartulan Antefacti nomine et propter nuptias, dono et trado tibi Sobilize sponsæ meæ et filiæ Sardi, videlicet masum unum, etc. pro qua donatione ego Symon confiteor me receperisse meritum seu launelchid a supradicio patre tuo Sardo anulum aureum.* Stat. civit. Genuæ lib. 5. cap. 19: *De Antefacto. Præmortua uxore, maritus ipso facto lucretur de dotibus, quantum ipse constituisse pro Antefacto uxoris: et pariter præmortuo marito, uxor lucretur ipso facto de bonis mariti Antefactum constitutum. Quod si Antefactum non fuerit constitutum, lucentur ad invicem quantum medietas dotum, si fuerint de libris ducentis, et ab inde infra; si vero fuerit supra libras ducentas, Antefactum sit, et intelligatur de libris centum et non ultra. Antefactum, in Stat. Placent. lib. 3. fol. 29. r^o: *Non possit (mulier) vivente marito, petere solutionem Antifaci vel sponsalia largitatis. Occurrit præterea Antefactum vel Antiphatum in Consuet. Neapol. ut videre est apud Matth. de Affictis in Decisi. 127. et 314. ubi Antefactum ad quartam partem bonorum mariti estimatur. Antifatum vocatur in Leg. municipal. Pistor. lib. 2. rubr. 92: Quod nulla mulier consequatur donationem propter nuptias, vel Antifatum, si, etc. Vide etiam Augmentum dotis.**

* ANTEFATUS, Præfatus, passim in veteribus Instrumentis.

* ANTEFENESTRA, Prima fenestra, ubi venum exponuntur merces levioris monenti. Libert. concessæ habitatoribus Salveterriæ ab Edwardo reg. Angl. in Reg. Chartoph. reg. ch. 658: *Volumus quod... fenestra et Antefenestra, quæ sunt ante mercatum, sint liberæ burgensis quorum fuerint dictæ domus. Vide Fenestra.*

* ANTEFENIA. [ANTECENIA. Dief.]

ANTEFERRI ALICUI, dicitur qui præcedit, in lib. ult. C. Theod. de Incorporat. ut *Antelatae constitutiones orationibus, precibus, etc.* in l. 16. Cod. Th. de Navicul. quæ orationes et preces præcesserunt.

ANTEFERRI præterea dicuntur Rescripta Principium, quæ *proposito programmate in locis celeberrimis* proponuntur, in l. 37. C. Th. de Hæret.

* ANTEGARDA, ex Gall. *Avant-garde*, prima acies. *Uterior custodia, quam Wardam vocant*, apud Thomam Walsingham. pag. 314. Gesta Ludov. VII. Reg. Franc. cap. 12: *Mos erat in exercitu, quod unus de magnis Baronibus faciebat quotidie Antegardam, et aliis retrogardam cum sufficienti numero militum. Alibi: In illo conflictu Christi militia tam damnosus, non fuit aliquis de Antegarda. In Charta Alfonsi Imp. ann. 1258. apud Hieron. Vignarium in Alsatia. Hist. pag. 143: Debes facere nobis Antecustodiam in eundo, et retrocustodiam in redeundo. Chevetain de l'Avant-garde, in Hist. Fr. MS. quæ extat in Bibl. Memmiana: Le Comte du Perche, qui estoit Chevetain de l'Avant-garde, mit ses gens en bonne ordonnaunce.*

ANTEGARDAM FACERE ET RETROGARDAM in exercitu Regis, Senescalli Franciæ officium fuisse tradit Hugo de Cleeris in tract. de Senescallia Franciæ, qui protulam, et retulam appellat. Id Regis Marescallo Franciæ adscribit Willmus Brito lib. 8. Philipp. :

Cujus erat primum gestare in prælia plumbum, Quippe Marescalli clara fulgebat honore.

Exxit olim controversia inter Theobaldum Campaniæ et Fernandum Flandriæ Comites, utri eorum primam in exercitu Regis Franciæ aciem regere competere: cum contendere uterque id sibi ex jure et possessione competere. Re tandem in item deducta, hocce pacto, quod ex Tabulario Campaniæ, in Camera Comput. Paris. asservato, fol. 279. hic damus, ad tempus sopita est: *Ego Theobaldus... Notum, etc. quod cum esset controversia inter me ex una parte, et carissimum consanguineum meum Fernandum Comitem Flandriæ ex altera, de Antegarda et Retrogarda in exercitu domini Regis faciens, ita ad preces carissimi domini nostri Ludovici Regis Francorum illustris ad concordiam sumus revocati: scilicet quod dictus Comes Flandriæ semel [Antegardam] faciet in exercitu domini regis eundo in Britanniam, et bis retrogardam, quia ego feceram similiter in dicto exercitu domini Regis. Deinde in eodem exercitu in eundo in Britanniam simul faciemus Antegardam et retrogardam. Hæc autem omnia sicut salvo jure meo et salvo jure F. Comitis Flandriæ tam in saisis quam in hæreditate. Ita scilicet quod illud quod jam feceram, non præjudicabit Comiti Flandriæ, nec illud quod facturus erit Comes Flandriæ, præjudicabit mihi. Datum ann. gr. 1230. sabbato ante Festum S. Bartholomæi Apost.*

* ANTEGARDIA, ut Antegarda, Prima acies. Joan. Germ. in Vita Phil. Boni cap. 66. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 118: *Ad Antegardiam, quam primorem nominant cohortem, doctor (duktor) campi Sancti Pauli insedit comes. Nostris olim Angarde Avant-Bataille, eadem notione. Le Roman de Robert le Diable MS.:*

L'emperere forment l'escarde, Qui avant estoit en l'Angarde, Pour esgarder l'assamblement.

Le Roman de Cleomades MS. :

En l'Avant-bataille estoit chies Cleomades, qui moult tardoit Que l'estours assembles n'estoit.

** ANTEGERIO, Πρόδημα, νίκη, ἀντιπρᾶσις, Gloss. Latin. Græc. ex correctione Vulcani.

* ANTEHEBDOMADARIUM, Liber ad usum hebdomadarii, quem idcirco ante se habere debet. Stat. S. Capellæ Bituric. ann. 1407. ex Bibl. reg. : *Ministrabunt insuper matriculari ad angelum chori librum collectarum, nuncupatum Antehebdomadarium, pro orationibus et suffragiis cantandis atque dicendis.*

* ANTEJURAMENTUM, et PRÆJURAMENTUM, Angli olim appellabant *juramentum* de calunnia, quod ab accusatis et accusatoribus æque exigebatur, prius quam in item descendenter, quod præsertim cavetur in Legibus Æthelstani Regis cap. 23. apud Lambardum; et ab accusatore quidem in hujusmodi antejuramento deficiente accusatus liber evadet. Leges Philippi Comitis Neoportuensis ann. 1164: *Si fur vocatus accusatus fuerit, ferro cendant se excusat: si culpabilis permanserit, suspendetur; et si accusans in Antejuramento defecerit, accusatus liber erit. Ab accusato etiam exactum docent Leges Henrici I. cap. 65: Si quis furtum (l. furti) vel hujusmodi periculosa capitalium compellatione pulsetur, secundum Legem Westsex. Antejuramentum a compellante habeat (f. habeatur), etc. Vide præterea cap. 64. et 92. et Leges Kanuti cap. 42. et 43. apud Bromptonum. Tanto autem rigore usi sunt Angli in hocce antejuramento ab accusato exigendo, ut vel ad ordinum, seu purgationem canonicanum, nisi eo prius præstito, non admitteretur. Concilium Triburiense ann. 895. cap. 21: Si quis Presbyter contra laicum, vel laicus contra Presbyterum aliquam habet querimoniæ controversiam, Episcopo regente, sine personarum acceptione finitur, et laicus Præjuramento, (al. per juramentum) si necesse sit, constringatur: Presbyter vero per sacram consecrationem interrogetur, etc. [** Vide Aasworen Eed.]*

1. ANTELÀ, ANTELLA, Antilena, equi pectorale, nostris, Poitrait. Glossæ Isidorii: *Antela, Antilena, sicut Postela, Postilena. Ugitio et Joan. de Janua: Antela ab ante et telon, quod est longum, componitur: cingulum illud quod ante pectus equi tenditur. [Papias MS. Bitur.: Antela, ornementum equi, dicta quasi ante sellam, et postella quasi post sellam.] Ebrardus Bethuniensis in Græcismo cap. 10:*

Est Antela quod est in pectore quadrupedantis, Dicatur postela quod est a posteriori.

Adde Isidorum lib. 20. cap. 16. Gloss. Lat. Græc. *Antelena, διαροτήρ, ζετινιώπων περὶ τὸ στήθος. Aimoinus lib. 3. de Miraculis sancti Bened. cap. 6. de equo: Hæc ita gesta esse compéri, a quibus et sella ostendebatur, quæ dilapsa cum equo fuerat; cujus scanditla, quamvis nova, et Antellam suis impatiens pedibus ipse disrupterat. Occurrit præterea in Bulla aurea Caroli IV. Imp. cap. 27.*

* 2. ANTELÀ. [Ut ANDENA 1. Dief.]

ANTELABRUM. Gloss. Lat. Græc. *Antelabrum, χειλη στεύων, ὡς καὶ βούτων: sic enim emendo.*

* ANTELAMUM. Vim vocis explicant Stat. civit. Genuæ lib. 6. cap. 13. pag. 159: *Solvat illi primo dimidiā expensa-*

rum dicti muri... declarandarum arbitrio
duorum magistrorum Antelami, seu fa-
brorum murariorum eligendorum per
magistratus... Solvat tantum quantum
arbitrabuntur duo magistri Antelami
eligendi ut supra.

* **ANTELARIUS.** [Primiplus. DIEF.]

ANTELATARE. Proponere, anteponere,
προτεσθαι in Gloss. Græc. Lat. quod et
anteferre dicebant. Nam præferre et
anteferre constitutionem, idem valet
quod promulgare; ut *antelata* et *prælata*
constitutio, idem est quod promulgatio.
Vide Brissonium in Formulis pag. 367.

* **ANTELATIO.** Prærogativa. Gall. Præ-
minence, Prærogative, ab Anteferre, Pri-
vilegiis, immunitatibus, exemptionibus,
libertatibus, prærogativis, Antelationibus,
indultis, favoribus, etc. in Bulla Pauli
V. PP. inter Instrum. tom. 3. novæ
Gall. Christ. col. 208.

* Alias Aprissance. Lit. ann. 1871. tom.
5. Ordinat. reg. Franc. pag. 418: *Il ap-
partient à haultesse royale que elle eslieve
de plus large honneur et Aprissance, etc.*
Ubi in Latino legitur: *Favore et præemi-
nentia.* Vide infra *Antilatio*.

* **ANTELEUCE.** [Acalephe. DIEF.]

* **ANTELINA.** [Cingulum ante pectus
equi. DIEF.]

* **ANTELIOS** Dæmones ostiorum præsides
legimus, inquit Tertull. de Idololat. cap.
15. Ανθίους ab ἀντὶ et πέρις contra Solem,
id est, soli obversus, expositus.

* **ANTELONGIOR.** Quadrangulus, cum
unum latus non solum unitate, sed bina-
rio vel amplius aliis præcellit, ut bis
quatuor. Ita Papias in MS. Bituricensi.
Idem est qui Geometris Trapesoïdes,
figura nempe quadrilateralis, cuius
duo latera sunt parallela, alia vero duo
minime.

ANTELOQUIUM, πρωτολογία, de eo qui
primas in loquendo partes obtinet. Utitur
Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. ult.

ANTELUCANUM, Crepusculum, erupio
auroræ ante lucem canens, i. albens. Joan.
de Janua. *Antelucanum tempus.* Tullio.
Historia fundationis Monasterii Merga-
tensis in Anglia: *Accidit autem in Ante-
lucano vigilantem in lecto suo sedere.*

* **ANTELUCCARE.** Ante lucem surgere.
Papias MS. Bituric. Hinc eidem: *Ante-
lukanus, qui ante lucem surgit.* Joan. de
Janua: *Anteluco, Ante lucem vigilo.*

* Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul.
pag. 278. col. 2: *Ut noctem fere totam
insomnem exegerat, Antelucandum cre-
dit.*

* **ANTELUCULUM,** Crepusculum, apud
Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 473:
*Rei Divinæ studiosissimus ædicularum hanc
opere et cultu splendidiore reparari cura-
vit, quo in ea Deo Optimo Maximo summo
Anteluculo perpetuo decantetur.*

* **ANTEMA CARROCII,** Pars superior
carroci seu currus in quo præcipuum
exercitus vexillum imponebant Itali.
Rolandinus Patavinus de factis in Mar-
chia Tarvisina lib. 4. cap. 9. apud Murat.
tom. 8. col. 225: *Tunc accessit unus de
popularibus Paduæ, nomine Jacobinus
Texta ad cendatum pendens de sublimi
Antema Carrocii, et capiens ipsum cen-
datum seu vexillum ambabus manibus
Domini Imperatoris, et ait: Hoc tibi, Do-
mine potentissime, tuum Commune Paduæ
repræsentat. Codex Esten. Antenna ut
et MS. Ambros. II. ut monet Murat.
ibid.*

ANTEMALUM, Præteritum malum, in
Glossis Isidori.

ANTEMANE. Gloss. MS. Regium Cod.
1013: *Aurora, nubes roseæ, Antemane.*

Per nubes roseas expressit φωδόσφυρον ήώς,
apud Poetas Gr.

* **ANTEMANICA,** ANTEMANICIA, Pars
vestis quæ ante manicas induitur, Avant-
manches. Glossa Arabico Lat.: *Antemani-
ca, ornatum brachii, quod ante
manicam apponitur.* Vetus Scheda
Thuana: *Calcias renelena paria 1. pal-
las. 4. Antemanicas paria 1. etc.*

* **ANTEMENALES,** apud Graecos dicti
qui ad sacram mensam recipiebantur et
communionem Eucharistiæ. Vide Christianum
Lupum in Scholiis ad Synodorum
Canones tom. 3. pag. 757.

* **ANTEMISSÆ ARBORES:** apud Siculum
Flaccum libro de Condit. Agrorum,
Frontinum, et Aggenum, dicuntur quas
nonnullæ inante possessionum suarum
fines dimittere solent intactas, ex quibus
neque frondem, neque lignum, neque
crenum cædant, ut magnitudine cæte-
ras antistent, et sic observationem fi-
niūm præstant.

* **ANTEMNA.** [Sigillum. DIEF.]

* **ANTEMNE.** [Urbs ante amnem posita.
DIEF.]

* **ANTEMURALE,** Murus exterior, quo
cætera urbis aut castelli incenia cin-
guntur, et muniuntur, ne ad illa statim
hostibus accessus pateat; unde et *Pro-
murale* appellatur ab Isidoro lib. 15.
Orig. cap. 2. eo quod, inquit, sit pro mu-
nitione muri. Auctor Mamotrecti ad 9.
Judic: *Propugnaculum est Antemurale,
sive pinna murorum, quia de eo pugnat-
tur.* Jo. de Janua: *Antemurale dicitur
defensio ante murum.* Occurrunt passim
Scriptores.

* **ANTEMURALE,** in Ceremoniali Cardi-
nalium Paris Crassi Lib. 2. cap. 22.
vestibulum altaris, Presbyterii, seu poti-
tus Bematis dicitur, quod Græci Soleam
appellarunt: *Episcopo in vestibulo alta-
ris, id est, Antemurale existenti, et non
dum Presbyterium ingresso, etc.* Sed
videtur disjungenda vox ante murale,
id est, ante murum seu cancellum, qui
Presbyterium dirimit a Choro. Vide
Murale.

* *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679:
Antemurale, eschauffouls vel barbaquene.*
Chron. Frodoardi ad ann. 925: *Quod
(castrum) circumantes Franci, vallum,
quo pro Antemurale cingebatur, irrum-
put.* Vide infra *Antepactus.*

[** Antemurale, ein zwingen vel fur-
mure, in Melberi Vocab.]

* **ANTEMUS.** [Camomilla. DIEF.]

* **ANTENA.** [Cingulum ante pectus
equi. DIEF.]

* **ANTENAGIUM,** primogeniti jus et
prærogativa, Gall. *Droit d'ainesse.* Charta
ann. 1239. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col.
913: *Hec autem pars sit, salvo Antenagio
prædicti Radulphi, loco et tempore oppor-
tunitati.* Vide Ainescia et *Antenatus*.

* **ANTENAL,** pro *Antenna*, Gall. *Antenne,*
Lignum transversum ad navis
malum cui velum alligatur. Informa-
tiones Civitatis Massil. de Passagio
transmarino in MS. Sangerman.: *Tessayrolum vult habere XL. goas pro Ante-
nal. et aliud tessayrol vult habere XI.
goas d'Antenal, et velonum modicum vult
habere XXXV. goas d'Antenal; arbor vero
de medio, etc.*

* **ANTENATIO,** cuius vi secundo geniti,
qui tenent jure paragili, tenentur res-
pondere pro levi injuria in curte primo-
geniti filii adversus alterum, in vet.
Consuetud. Normanniae.

ANTENATUS, Privignus, in Glossis
Isid. ut et Hispanis, *Antenado, el hijo
nacido antes del presente matrimonio.*
Est etiam primogenitus, ex Gallico Ais-

né: formatur enim vox hæc Gallica ex
ains, quod est ante, et né, id est, natus.
Glossæ antiquæ: *Primogenitus, ante
omnes natus.* Antenatis opponuntur post-
nati. Occurrunt hæc vocabula passim
apud Bractonum, Fletam, et alios JC.
Anglos. Philippus *Mouskes* in Hist.
Franc. MS:

Willemes ses fios li Ainsnes
Fu d'Engletiere couronnés.

ANTENATI, Ital. sunt antecessores,
prædecessores. Math. Villaneus lib. 11.
cap. 79: *Il padre era gentile huomo mer-
calante, et antico borghese con li suoi An-
tenati.* Vide *Annatus*.

* Nostris *Avancer*, pro *Prædæcesseur*.
Pact. inter Beatr. et Rob. ducem Burg.
ann. 1273. inter Probat. tom. 2. Hist.
Burg. pag. 38. col. 1: *Se li dix feiaul ou
leur Avancer non avert fait autre fois
dus homaiges, etc.* *Devanchier*, eodem
sensu, in Charta ann. 1236. ex Chartul.
23. Corb.: *Comme... my Devanchier des-
quelles je ai cause, etc.*

* **ANTEORENS,** vox Gallica, Infundibu-
lum, nostris *Entonnoir*. Regist. episcop.
Nivern. ann. 1287: *Duodecim cupæ. Unus
Anteneos.*

* **ANTENOSTRA,** Gloss. Isid. *Pronostra,*
Antenora.

* **ANTEORBIUM.** [Vallum. DIEF.]

* **ANTEORTARE.** Vide *Obstare*. [** Pro-
trudere. Lex Salica tit. 26. § 20. (Herold.
27, 20.): *Si quis de alieno campo atrarum
anteortaverit, Gallis heurter, Saxon. in-
fer. hurten est Trudere, impellere, pul-
sare. Vide *Ortare*. ADEL.]*

* **ANTEPAGMENTA,** vel *ANTIPAGMENTA*,
Festo sunt *valvarum ornamenta, quæ
antis adpanguntur, id est, affiguntur.*
Ligneæ erant, ut patet ex veteri ins-
criptione apud Salmasium ad Solinum
pag. 1217: *Facito Antepagmenta abiegnæ,
etc.*

* **ANTEPARATIO.** Jos. Moret. *Antiquit.*
Navar. pag. 643. in *Donatione D. Gar-
ciæ Ramirez pro S. Maria de Pamplone:*
*Hoc vero donativum propter magnum ad-
jutorium ac plurimum servitum, quod
Episcopus cum Canonicis suis, in adqui-
sitione atque Anteparatione regni paren-
tum meorum, quod injuste perdidaram,
mihi exhibuit. Quæ verba, In adquisitione
atque anteparatione, sic vertit: En la
recuperación y defensa; sed Anteparare
melius comparare, preoccupare significat
vi nominis, quam defendere. [** Vide
Amparare]*

* **ANTEPASSIO.** Vide *Propassio*.

* **ANTEPECTORALIS MURUS.** Vide *An-
pits.*

* **ANTEPECTUS,** Lorica Lateritia, saxea,
vel terrea, Hispan. *Antepecho*, Gall. *Pa-
rapet. Avant-piech*, vulgari voce nuncup-
atur, in Stat. ann. 1357. inter Probat.
tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1: *Et
facere Avantpiech cum merletis.* Stat.
Taurini ann. 1360. cap. 118. ex Cod. reg.
4622. A: *Item teneatur judex sive rector
cogere posterios Padi seu ministros ejus-
dem tenere ac manutenere propriis ex-
pensis eorum barras sive Antepectus
ipsius pontis bonas.* Vide supra *Antemu-
rale*.

1. **ANTEPEDES,** *Obsequia amicorum,*
vel ipsi amici obsequentes, in Glossis Isid.
et apud Joan. de Janua. Agrecius: *Cir-
cumpedes, sunt obsequia servorum: An-
tepedes (vel Antipedes) amicorum.* Utitur
Jüvenalis. Vide Salmasium ad Trebell.
Polionem pag. 336.

2. **ANTEPEDES,** Alia notione. Charta
Monasterii S. Crucis de Talmundo ann.
1366: *Item in vigilia qualibet festi Beati*

Martini hyemalis tenebitur dictus aquarius ministrare dictis Religiosis dicti conventus botas seu ocreas de aluta ; et quando dictæ botæ fuerint vetustatæ seu diruptæ, tunc dictus aquarius tradet dictis Religiosis Antepedes seu avant-pieds in dictis botis suis, vel si maluerint, sotulares, et si quando fuerit opportunum.

* Videtur esse genus soleæ, quam *Gallo* appellamus. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Pedulus, Avant-piés*. Academ. Hispan. in Diction. *Avampiés*, Tibialium rusticorum imam extremitas, super calcei obstragulum decidens. Vide infra *Antipedale*.

* **ANTEPEDIUS.** Miracula B. Simonis de Lipnica tom. 4. Julii pag. 545 : *Ex hydropisi, quam primo passus est in pedibus, necnon ex incisione venarum Antepediarum dolorem incurrerat acerbissimum. Mallem venarum Antepedialium, per quas intelligendæ sunt venæ, quæ sunt in pedis parte superiori.*

* **ANTEPENDIUM.** Vulum quod ante pendet, ut *dorsale*, ad dorsum. Vetus Charta apud Joan. Schefferum ad Chronicon Upsaliense pag. 152 : *Item duas stukas de panno aureo... item unum Antependium de veluto blanco et glauco, totum factum clypeis argenteis deauratis. Infra: Item aliud par dorsale et Antependium de papavere.* [Processus de B. Hermanno Josepho tom. 1. Aprilis pag. 716. E : Quod ex causis premissis S. Joseph inter præcipuos Monasterii patronos olim et hodie numeretur et colatur; prout ex antiquissimis picturis et altarium Antependiis et fenestris vitreis videri licet. Vide Leibnitium tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 453. et pag. 474.]

* Eadem ratione *Devantail* et *Devantel* appellarunt nostri Præpendens vestium tegmen, vulgo *Tablier*. Ordinar. Rotomag. Ms. ubi de lotione pedum in Cœna Domini : *Debet dominus archiepiscopus facere distribui cuilibet canonico præsenti et custodi vestiarii unum lintheum, Gallice Devantel, etc.* Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1649 : *Icelle Marguerite tira une pierre qu'elle avoit cachée sous son Devantail*, in Stat. ann. 1359. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 254. art. 17.

* **ANTEPOMENTUM**, Bellaria, Gall. *Dessert*, sic dictum, ut opinor, quod Romani ab ovis incepta convivia pomis terminarent. Hinc Horatius Satyr. 3. lib. 1 : *Ab ovo usque ad mala citaret. Locum vide in Collibium.*

* **ANTEPONERE.** Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 10. [** 26] : *Si quis mulieræ liberæ aut pueræ in via se Anteposuerit, aut aliquam injuriam intulerit, etc.* Edictum Luitprandi Regis tit. 110. § 10 : *Si pro quacunque causa homines rusticani se collegerint, id est, consilium et seditionem facere presumperint, et cuicunque se Anteposuerint, aut mancipium aut peculium de manu tulerint, etc.* Adde § 11. et Regem Longobard. lib. 1. tit. 17. § 3. [*] Hic paragr. et qui supra ex Heroldi editione ut Luitpr. tit. 110. § 10, etc. laudatur, sunt Rothar. cap. 285.]

* **ANTEPORTA.** Prima porta, Gall. *Avant-porte*. Stat. ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 125. col. 2 : *Et primo Anteportam portalis de Camino, de prima decenna, de qua ponat in quolibet merleto unum hominem; ... residuum vero dictæ decennæ ad defensionem appeturæ, quæ est ante dictam Anteportam et turrim dicti portalis allocetur. Pluries ibi.*

ANTEPORALE. Vide *Portale*.

ANTEPOSITIO. Agger, qui ante domum fluvio vicinam exstruitur. Charta ann. 1160. apud Ughellum tom. 7. pag. 575 : *Liceat... subitus in medio sedio et fovea unum molinum, vel duo, si voluerit, construere, et aedificare in alveo prædicti fluminis, palos regere, et Antepositiones et elevatas facere et habere, et attacatas per dictam terram ipsius Monasterii S. Clemens construere, etc.* Vide *Attacatura*.

* **ANTEPYRGIUM.** [Gall. *escren, cramaillé*. DIEF.]

* **ANTEQUÆSTUS.** Vide *Navium*.

* **ANTERION,** September mensis lingua quorundam. Papias MS.

* Haud dubie pro *Anthesterion*, mensis apud Athenienses, qui Januario, nusquam Septembri, correspondet; si tamen fides habeatur Jo. Albert. Fabricio in Menologio pag. 51. qui post Scaligerum, Suida vade, octavum esse Atticorum mensem scribit. Verum non una est Scriptorum ea de re sententia : Novembrem esse putant Gaza et Petavius; at Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 12. mensis est Aprilis, qui Ἀνθεστρηπτον vocatur, inquit, *ab eo quod hoc tempore cuncta florescant*; contra vero quasi floribus privantem dictum esse vult Corbellan. de Sept. Græcor. pag. 258. Ut ut est alucinatur Papias aut ejus amanuensis, cum *Anterion*, pro *Anthesterion*, scribunt.

* **ANTERIORARE**, Quasi anterius ire, ulterius progreedi. Gall. *Aller en avant, Avancer*. Miscellan. Theodiscorum apud Bern. Pez tom. 1. Anecd. part. 1. col. 412 : *Anteriorare, fordaron.* De expugnatione urbis Acconis lib. 2. cap. 5 : *Pedites Christiani se Anteriorantes equos persidorum mucronibus gladiorum confodiebant.* Etiamnum Germanis *Fordern*, idem est, quod progreedi, promovere, etc. *Forder*, primus, prior; quæ forsitan a *Fort* ultra, ulterius, ortum ducent.

* **ANTERIORITAS,** *Antiquitas*. Vocabul. compend.

* **ANTERITAS PRIORUM**, pro Majoribus sumitur in Vita B. Wolphemi n. 3. inter Acta SS. Aprilis pag. 78 : *Clarissimum stemmatis ramum ab Anteritate dignoscitur traxisse priorum.*

1. * **ANTERIUM, RII,** *pugna ante urbem, Batalha*, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

2. * **ANTERIUM, el pectonile del cavalo**, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Antela*.

* **ANTERMINUS,** *Vicinus*, in Vocabul. compend. Festus in Amalch. : *Antermi, qui circum terminos provinciæ habitant.*

* **ANTEROTICUS**, Redamatorius, a verbo composito 'Antepōw, vel 'Avtepōw, redamo vel viciissim amo, ut notant docti Editores ad Vit. S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 947. col. 1 : *Multa de similibus amantis Rosæ vaporariis, de Anteroticiis ad sponsum aspiriis, etc.*

ANTES, ἄγριος ἀπέλλων, in Gloss. Lat. Græc. Fortunatus lib. 5. Poem. :

Rebus apostolicis direxit vinitor Antes.

Paulo alia notione vocem usurpat S. Columbanus instruct. 13 : *Sic lumen tuum meæ largiaris, rogo Jesu mi, lucernæ, ut illius luce illa Sancta Sanctorum mihi appareat, qua te æternum Pontificem æternorum in Antibus magni illius tui templi illic intrantem habeant, quo te jupiter tantummodo videam, aspiciam, desiderem, etc.*

¶ Vox Latinis Auctoribus non ignota. Virgil. Georgic. lib. 2. versu 417:

Jam canit extremos effutus vinitor Antes.

Ubi Servius : *Alii, inquit, extrelos vinearum ordines accipiunt, alii macerias, quibus vinea clauduntur: quæ macerias sunt de assis, id est, siccis lapidibus: unde assæ tibiæ dicuntur, quibus canitur sine chori voce. Dicuntur autem Antes a lapidibus eminentioribus, qui interponuntur ad maceriam sustinendam. Nam proprie Antes sunt eminentes lapides vel columnæ ultimæ quibus fabrica sustinetur: et appellantur Antes ἄπο τῶν ἀντιτίκτων. Verum male, inquit Basilius Faber in Thesauro Lat. confundit enim Antes et Antas. Antæ sunt columnæ quadræ, utrumque ostii latus munientes, vel latera ostiorum, ut loquitur Festus. Antes autem anteriores sunt ordines non vitium modo, sed cujuscumque rei quæ frontem spectat, et maxime militum; hinc Cato de re militari apud Servium: Primo pedites quatuor agminibus, equites duobus Antibus duces. Utramque vocem Papias Servium secutus, etiam confudit. Idem egit S. Columbanus in allato exemplo; verum diversa ratione: nam non accipit modo Antes pro Antis, sed per metaphoram pro ipsis templi foribus.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Antes, lapides, qui vineas claudunt, Prov. Claustra.* Aliud vero Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. 4120 : *Antes sunt furchæ vineæ.*

* **ANTESIGNANUS.** [In ludo chartarum, valet. DIEF.]

* **ANTESIGNARIUS,** pro *Antesignanus*, Qui prætit vexillo ad illius custodiam, apud Bourdot tom. 4. novi Custumarii Franc. part. 2. pag. 1061.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Antesignarius, et ferentarius, qui fert vexillum, Bandayrier, a Bandiera Prov. vexillum.*

* **ANTESOLARIUM**, Porticus species, seu Prominentes ædes columnis fultæ, et extra ceterarum ordinem prosilientes, Gall. *Porche, Avant-solier*, ab *ante* et *solarium*, quod videois suo loco. Charta Hunonis de Husseya ann. 1224. in Tabulario Corbeiensi : *Ego vero dictam præposituram pro dicto excambio in manu Abbatis et Conventus... cum omni jure ad eamdem pertinente, videlicet justitiis, assenationis, vicecomitatu, exclusiamenti, Antesolaris, stachis figendis cum omnibus censibus, etc.* Quæ quidem jura omnia describuntur et explicantur Gallice in veteribus ejusdem Ecclesie Corbeiensis Consuetudinibus : *Nus ne puet faire pucheoirs, ne ferir estoc es yaues du devant dit monseigneur l'Abbé en ladite ville sans congïé, dont il en a sa droititure: ne faire huvelans, ne autre ouvrage sur froc de ville, quelqu'il soit, sans le congïé monseigneur l'Abbé, et en a sa droititure. Nus ne puet faire en ladite ville bouke decheler ne estal seur ruë, ne saillie de maison sans le congïé, etc.* Vide in *Antevanna*, ubi Archa idem est quod *Antesolarium*. [* Vide *Avantsoliers*.]

* **ANTESPATIUM**, Spatiū ante murum. Vide *Promurium*.

* **ANTESSATUS.** Hist. MS. Beccensis pag. 596 : *Si forte contigerit quod leporarii dictorum procuratorum fuerint Antessati in dominicis suis, liceat eis leporem, vulpem, et murilegum capere in quocumque loco pervenerint in eodem cursu. Fortasse pro Antestati, id est, impediti: sed quid è loci ad rectam interpretationem? Sic vero explicari posse videtur: Que si par hazard il arrive que les Levriers desdits Procureurs ayant été lachez sur leurs domaines, il leur sera permis de poursuivre et prendre le lievre,*

le renard et le chat sauvage en quelque endroit qu'ils soient poussés.

* **ANTESTARE**, Prohibere ne quis rem aliquam faciat, intercedere, se interponere, quod faciunt qui ante aliquem stant. Lex Aleman. tit. 23. § 2: *Si quis legitime tributum Antesterit, per jussio nem judicis sui 6. sol. sit culpabilis.* Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 22 [** Rothar. 278.]: *Si... mancipium de manibus ejus tulerit, aut Antesterit, id est, impeditur, quo minus fuga elapsum servum recuperaverit.* Tit. 36. § 2. [** Rothar. 374.]: *Si ei in via Antesterit, id est, si obstiterit, ne pertransiret, quod viam obstat appellabat Lex Salica. Adde Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 10. [** 27] et 84. Leg. Longob. lib. 1. tit. 30. § 8. 9. 10. [** Rothar. 209. 210. 211.] et Ughellum tom. 1. Ital. sacr. pag. 392. 491. tom. 5. pag. 1507. tom. 6. pag. 269. 1245. etc. Vide Obstare.*

* **ANTESTIS**. [Qui antestat (v. antestare), qui s'oppose. « Quid illi ad placitum adfuit una cum antestis suis (de Rozières, formul. Andegav. XIV.) »]

* **ANTETABULA**, Prima tabula, ubi venum exponuntur merces levioris momenti, idem quod supra *Antefenestra*. Locum vide in *Tabula 12*.

ANTETEMPLUM, πρόναος, in Gloss. Græc. Lat. Vide *Pronaos*.

* **ANTETICA**. [Contraria positio vel locutio. DIEF.]

* **ANTEVALLATUM**, Fossatum exterius, quo cætera urbis aut castelli fossata et munimenta cinguntur. Libert. villæ de Florencia ann. 1358. tom. 8. Ordin. reg. Franc. pag. 89. art. 20: *Et quod possint construere et reparare muros dictæ villa, barbacanas, pontes, plateas vacuas, et alias fortalicias, et vallata et Antevallata ejusdem.*

* **ANTEVANNA**, Umbraculum ex assumentis, Gall. Avent. Charta Berengarii Abbatii S. Tiberii ann. 1209. in Historia MS. ejusdem loci: *Vendo etiam tibi nunc et in perpetuum, operatorium ipsius Bochariae, cum tabula quæ est ante ipsum operatorium, cum omnibus iuribus suis et pertinentiis... in quo possis facere solarium et Antevannam et archas in circuitu; ita tamen quod subtus homines transire et redire possint.*

* Avantvenni, eadem notione, in Charta ann. 1351. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 518: *Pourront aussi donner congé... de faire sailliees, fenestres saillans pour estauz et Avantvenni sur les chemins, sans grant dommage.* Vide infra *Avanna*.

* **ANTEVENIRE**, Occurrere, Ital. *Antevenire*, Gall. *Ailler au devant*. Charta ann. 1108. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 516: *Vir prudens ab amicis, quos in curia habebat, sibi indicantibus, presensit quod comes ipsum equum sibi querere volebat. Tunc... praedictus abbas Antevenit comitem, etc.*

* Nostratis vox *Avant*, idem sonat, quod Latinum *Age*, vulgo *Or ça, courage*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Avant, say, age, i. fac hoc. Unde Se mettre avant.* Agere suo nomine, in Lit. remiss. ann. 1456. ex Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 235: *Le suppliant print vouloir en lui de soy mettre Avant et duire au fait de marchandise.*

* **ANTEVENTULI CRINES** dicuntur Apuleio lib. 1. Florid. qui per genas et tempora sunt demissi.

ANTEVIARE, Praeire. Fortunatus lib. 4. Poëm. 26:

His venit Helias, illis in curribus Enoch;
Anteviendo suos, hinc Petrus, hinc Stephanus.

* **ANTEXENODOCHIUM**, Pars anterior Xenodochii, a cæteris partibus separata. Miracula S. Vincentii Madelgarii, tom. 3. Julii, pag. 685. D: *Non ita multo post quia cancri fæditas ceteros infirmos lèdebat, Monialis quæ infirmorum curæ commissa erat, urgetur illam asportare in Anterenodochium.*

* **ANTHA**, Pala annuli, Gall. *Chaton*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1552. ex Cod. reg. 4120: *Anthæ est fossa, ubi ponitur gemma annuli.*

* **ANTHECA**. [Contraria positio, locutio. DIEF.]

* **ANTHEMIS**. [Camomilla. DIEF.]

* **ANTHERA**, est ex hyacinthis medicinae extractio. Rochus le Baillif in Dictionnaire Spagyrico. De *Antheris* quasi medicamentis aridis et siccis e floribus compositis agunt Plinius et Celsus.

* **ANTHEROPSA**, Anastasius Bibl. in Stephano II. PP: *Præcedens in Letania cum sacraissima imagine Domini Dei et Salvatoris nostri J. C. quæ Antheropsita nuncupatur.* Sed ibi legendum *Acheropita*, recte conjectat Editor, [vel *Acheropæta*, ut in Hierolexico Macri.] intelligitur enim imago J. C. ἀχεροποτική, de qua copiose Gretzerus lib. de Imaginibus non manufactis, et Andreas Vittorellus de Capella Borghesia parte 6. cap. 1. et seqq. [Adnotat doctissimus Murator. tom. 3. pag. 166. col. 2. in uno Codice legi *Acheroposa*, quod fayet Cangii conjecturæ, et in altero *Ancheroposa*.]

* **ANTHEROS**. [Gall. *parfumé*. DIEF.]

* **ANTHESTERIA**, Bacchanalia quæ mense Novembri, postridie Kal. a Romanis celebrabantur. Hofman. in Lexico.

* **ANTHICORIUM**. [Bellum ante urbem factum. DIEF.]

* **ANTHIDAS**. [Antiquitas. DIEF.]

* **ANTHONIARE**, Præcinere, Gall. *Entonner*. Locum vide in *Dulciana*.

* **ANTHONIENSIS**. [Monachus S. Antonii. DIEF.]

* **S. ANTHONIUS**. Vide S. Antonius.

* **ANTHORA**. [Donum sacram. DIEF.]

* **ANTHOS**. [*« Flos roris marini. »* DIEF.]

* **ANTHROPOFORMITA**, Statuarius qui humanas formas effingit. Rectius scripturæ *Anthropomorpha*. Vita prior B. Lidwinæ virginis, tom. 2. Aprilis pag. 272. D.: *Ante ejus nativitatem contigit Anthropoformita quendam civitatem Schiedamensem ingressum deferre secum ligneam imaginem quamdam B. Mariæ Virginis, quam navi impositam volebat transferre ad nundinas Antverpienses, ut illic eam venderet.*

* **ANTHROPOMORFEON, MORPHON, MOS.** [Mandrægora. DIEF.]

* **ANTHROPOMORPHITA**, ab ἄνθρωπος, homo, et μορφή forma, sic dicti hæretici, quod formam Deo tribuerent humam. Pascha cum Judæis celebabant. De his agunt Epiph. et Aug. *Anthropomorphitarum virus* apud Stephanotium in Antiquit. Benedict. Aurelian. pag. 258.

* **ANTHROPUS**. [Homo. DIEF.]

* **ANTHULLIA**. [Ut *ANTHORA*. DIEF.]

* **ANTHYPATUS**, Gloss. Græc. Lat. *Ἄνθυπας, Proconsul, Ἀνθυπατεῖα, proconsultas, Proconsularitas.* Sed hæc veterum *Proconsul* dignitatem spectant, quæ sub Imperatoribus Constantinopolitanis nudus titulus fuit, quo non modo suos aulicos, sed etiam exteros Principes ac viros illustres interdum donabant. Chro-nicon Casin. lib. 2. cap. 2: *A Mariano*

quoque Anthypato, Imperiali Patricio, etc. Apud Ughellum tom. 7. Italiæ sacræ pag. 393. et 394. habetur Charta Joannis Imperialis Patricii, *Anthypati, Vesti et Ducis Amalphitanorum*. Et tom. 8. pag. 69. alia *Landulphi Anthypati, Patrici et Principis Beneventani*: ubi perperam *Antipati* editum.

* **ANTIA**, Ferrum in scuto, in Glossis Isidori. [Vide *Ancea*.] Alias *Antia* dicuntur crines capitis posteriores, Apuleio lib. 1. Florid. de Apolline: *Jam primum crines ejus præmulsis Antiis, promissis capronis anteventuli et propendit.*

* **POTIUS** anteriores intelligendi; sic enim Festus: *Antia, Muliebres capilli demissi in frontem appellati ex Græco evidentur: quod enim nos contrari illi àtri dicunt. Isid. lib. 19. Orig. cap. 31: *Antia, cincinni dependentes prope auriculas, Græco vocabulo ab auribus dictæ.* Gloss. vett. *Antia, κέρατα διὰ τῶν κροτάρων κρεμάνεσσι γυναικεῖαι.* Aliæ Glossæ *Antia, τρίχες αἱ μετὰ τὸν κρέπτων τὸν βῶν.* Onomast: *Antia, προκόμιον.* Neque his repugnat locus ex Apuleio allegatus, cuius vocem *Antia* etiam interpretantur de crinibus ex syncipte in frontem pendentibus. Hac etiam voce utitur Tertullianus de Pallio cap. 4. quem explicare tentat inter alios Hofmannus in Lexico: hunc consule.*

* **ANTIANARIA**, Dignitas Patriciorum et Nobilium apud Italos, ut mox in V. *Antiani* exponitur. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1277. apud Murat. tom. 8. col. 1142: *Dominus Neapolitanus de la Turre perpetuus Antianus populi civitatis Mediolani turpiter est remotus a dicta Antianaria.*

* **ANTIANI** apud Genuenses, et in aliquo Italiae oppidis, dicti Patricii, Nobiles, qui aetate, auctoritate et honore cæteros incolas preceperunt, atque adeo ipsi magistratus. *Ἄρχερόποτες, Primates ordinum, seu decuriae primi, in leg. 5. Cod. de Episcop. audient.* Vide Probat. Hist. nostræ Gallo-Byzantinæ pag. 11. et Joan. Villaneum lib. 6. cap. 51. 84.

* **LAURENTIUS** in *Amalthea* in voce *Antes* Antianos non ab antiquitate, sed a voce *Antes* vel ab *Antæ* dictos putat: sunt autem *Antes* Primi Ordines, et *Antæ* Columnæ quadratae utrumque ostiati latus munientes: *unde, inquit, Antiani dicti in Republica nostra Lucensi, quasi primi ordines et columnæ eam sustinentes.*

* **ANTIANIA**, Domus publica, ubi conveniunt Antiani. Vide in hac voce. Stat. crimin. Saonæ cap. 40. pag. 90: *Si aliqua persona, cuiuscumque conditionis existat, faciet et dabit in futurum damnum vel detrimentum aliquod dominibus sive palatiis communis Saonæ, Antianis, etc.*

* **ANTIANUS**, Antiquus, Vetus. Gall. *Ancien.* Bulla Pauli III. ann. 1539. in Collect. privileg. Equitum Melitensium Authore D. d'Escluseaux pag. 97: *Libri et munimenta seu documenta Antiana privilegiorum perissent.*

* **ANTIANITAS**, Jus antiquitatis, Gall. *Droit d'ancienneté.* Eadem Bulla Pauli III. pro Equitibus Melit. ibidem pag. 98: *Tam Magistro quam Conventui prefatis (jus et potestatem damus) de illis (beneficiis) disponendi, nec non Antianites tan generales, quam speciales super iisdem beneficiis fratribus ejusdem Hospitalis concedendi, etc.*

* **ANZIANATUS**, ut *Antianaria*, Dignitas Antiani apud Italos. Regimina Padua ad ann. 1293. apud Murat. tom. 8.

col. 387 : *Si vero cassabantur (prædicti sapientes), quilibet Anzianus tunc temporis in Anzianatus officio existens, suum sapientem a credentia eligebat, et ipsis per Anzianos tali modo electis, singulariter approbabantur in majori consilio.*

ANZIANI ut Antiani. Regimina Paduæ apud Murat. tom. 8. col. 388 : *Hoc anno (1285.) facta fuit domus, super quam Anziani, et factus fuit pons lapideus S. Johannis a navibus. Ibidem ssepius occurrit, ut et tom. 5. Maii de B. Humilitate pag. 218. et alibi.*

ANTIBERLIUM, *Pignus codicis. Onomasticon vetus apud Turnebum lib. 28. Adversariorum cap. 5. col. 989. edit. 1599. Sed melius, ut sequitur :*

ANTIBIBLUM, *Pignus liborum, liber, codex, in Gloss. MS. Regio Cod. 1013. in Gloss. Isid. : Pignus liborum, codex pro codice. Joanni de Janua, Pignus pro codice mutuato datum. [Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis habet : Antebiblum, codex datus pignus pro codice. Antibiblum, Idem est in Gloss. Isid.]*

* **ANTIBOLODIUM.** [Anaboladium. DIEF.]

* **ANTIBOLUS.** [AMPHITAPA. DIEF.]

* **ANTIBULLA.** Bulla ab antipapa, vel ab eo qui talis habetur, promulgata. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 98 : *Eustace de Mandeville, pour lors curé de Oingneville, avoit été deux fois à Rome, et estoit vray Bartholomiste, et avoit apporté une Antibulle.*

ANTICA, Propyleum, Græce πρόναος, Gall. Portail. Antiquum Legendarium MS. ann. 1425 : *Ad memoriam redico quod in devotissima capella B. Mariæ de miraculis in Antica anteriore Autissiodorensis Ecclesiæ, ubi altare et oratorium viduae in honorem sanctorum sororum. Vide Anticum.*

ANTICASTELLUM, Turris lignea unde castella et urbium mœnia solent oppugnari, ut videtur Spelmanno : quem vide in voce Malvoisin.

ANTICEPS, διστρόπος, *Anceps, in Supplemento Antiquarii. Gr. διστρός, biceps est ; item anceps, utrinque acutus.*

* **ANTICETA.** [Antidotum. DIEF.]

* **ANTI-CHRISTALIS.** Anti-Christus. Benzo episc. Albens. in Comment. lib. 5. cap. 1. apud Ludwig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 345 : *Omnis pene se juncerunt his Anti-Christalibus (de Patarenis haereticis loquitur) et praesertim bajulares dant sinistras talibus.*

* **ANTICIMENON LIBER,** id est, Quæstionum de Libris veteris et novi Testamenti, Petro Diacono adscriptus, vel potius Julianus episcopo, teste Mabilloño, in Museo Ital. pag. 125.

* **ANTICIPA.** [Gall. escren, cramaillé. DIEF.]

1. **ANTICIPARE,** pro Accipere, haberi in Codice Palatino Capitolini monet Salmasius pag. 70.

* 2. **ANTICIPARE,** Avancier. Anticipum, Avantage, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Anticipum, Avantage, in Vocabul. compend.

ANTICIPITER, pro Accipiter, in Foris Oscæ ann. 1247. f. 36 : *Si quis furatus fuerit Anticipitrem vel falconem. etc.*

ANTICIPUT, pro Sinciput, in Vita Balduini Lutzemb. Archiep. Trevir. lib. 1. cap. 7.

* **ANTICLABEO.** Vide Andeclabeo.

* **ANTICOCUS.** [Flos sambuci. DIEF.]

* **ANTICON,** est genus ligni incombus-tibilis, vel est lignum paradisi, in Gemma

Gemmarum. Vide S. Hieronymum ad lib. Exodi cap. 27. ¶ 1.

* **ANTICOPA.** [Apocopa. DIEF.]

* **ANTICORIUM.** [Nebris, melota. DIEF.]

ANTICULEÆ, quæ Scamella alii dicuntur. Liber 2. Miraculorum S. Richarri n. 8 : *Cœpit manibus pedibusque repere, ... et breves illi Anticulas facientes ut in illis iter velut reptando valueret habere, illico miserunt.*

ANTICUM, Festo idem est quod Janua. Item Hofmann pars templi, quam Græci πρόδομον, πρόναον et πατράδα dixerunt, cui oppositum posticum, seu posticum, pars ædis sacræ apud Græcos posterior, quam ὀπισθόδομον appellavere. Erat enim, inquit, pronaus seu πρόδομος, vel parietibus antarum vel columnis ædificatus cum fastigio. Vide Antica.

ANTICUS, pro Antiquus. Sic legitur in pluribus mediae ætatis MSS. ac præsertim in Rituali codice B. M. Deauratae prope Tolosam : *Quilibet istorum habebit... pro labore suo unum florenum auri, seu valorem ex Antica consuetudine. In hoc MS. fere semper c pro qu occurrunt, sic reliquias pro reliquis, oblica pro obliqua, etc. Alias Anticus idem est quod Anterior.*

* **ANTIDARIUM,** vel Anterioritas, Avantage, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide supra Anterioritas.

ANTIDATUM, Donum pro dono, Remuneratio. Epistola Philippi Electoris Archipalatini ad Carolum VIII. Gallia Regem, ann. 1497. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 100 : *Id enim ad dignitatem, gloriam et illibatam fidem pertinet majestatis vestre, ut in præfata pensionis obligatione singulari beneficentia nos affectos re ipsa sentimus, nos id cum aliis susceptis beneficiis gratissimo antidotum cum regia serenitate vestra pro viribus compensare curabimus. Vide Antidatum.*

* **ANTIDE.** [Ancile. DIEF.]

* **ANTIDERUM.** [« Dona perditionis ». DIEF.]

ANTIDICOMARITÆ, apud Facundum Hermianensem lib. 8. cap. 7. Αντιδοκιαναριται. Epiphanius, hereticus Arabes, qui Mariam post Christum natum viro suo commixtam asserebant. [Erant Helvidii sectatores, quos Antidicomarianitas alii appellant. Vide Aug. hær. 84. Hieron. contra Helvidium, etc.] [** Vide Isidori Origines lib. 8. cap. 5. § 46.]

* **ANTIDONUM,** Donum pro dono, remuneratio. Charta Nicolai Camerac. episc. ann. 1249 : *Grata servicia nobis.... nos reddunt vobis ad Antidona obligatos. Charta Joanne abbat. S. Joan. in bosco ann. 1317. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 516 : Attendentes et considerantes nos.... pro præmissis jam diu impensis et imposterum per Dei gratiam nobis et monasterio nostro non impendendis ad Antidonam teneri, etc. Vide Antidatum.*

* **ANTIDORA,** Eadem notione qua Antidonom. Charta donat. Burgundonis vicecom. Massil. castri de Sex furnis monast. S. Vict. ann. 1213. ex schedis Peiresc. : *Post hanc donationem.... a me factam, contulisti in me temporalem tuam Antidoram, pro qua dedisti et munerasisti mihi caritative ducentos millia solidorum regalium coronatorum. Vide Antidotalis.*

* **ANTIDORALIS OBLIGATIO,** Gratiae et beneficii vicem rependendi debitio : Est enim ἀντίδοτον Donum dono relatuum, quod, ut patet, ex ἀντι et δῶρον coalescit. Instrumentum solemne cessionis Regni Cyperi Carolo Sabaudia duci per

Carlottam Hierusalem, Cypri, etc. Reginam anno 1485. die 25. Febr. apud Guichenon. in Chronographia Episcoporum Bellicensium pag. 79 : *Ipsa siquidem Carlotta Regina.... attendens humanitates, curialitates, benemerita et subventiones habitas et receptas a præfato Illustrissimo D. Carolo Sabaudia, etc. Duce ejus nepote carissimo, ex quibus non immerito orta est Obligatio Antidoralis... maxime ob dicta bene merita... donat, cedit... Regnum Cyperi, etc.*

ANTIDORALITER, vel Antidotaliter, Cum mutua accepti beneficii remuneratione. Historia Dalphin. tom. 2. pag. 138 : *Dominus Dalphinus attendens gratias et honores beneficia... quæ sibi incessanter impenduntur per ipsum Dominum de Villario.... attendens se dicto Domino de Villario ex instinctu naturæ Antidotaliter obligatum fore, cum beneficium remunerationem exigat, etc.*

* **ANTIDORUM,** apud Græcos panis est benedictus, qui ἀντι τὸν ἄγιον δῶρον, seu vice Eucharistia datur iis qui ad sacram Communionem accedunt, post sacram Liturgiam, ut est apud Balsamonem. Conficitur autem Antidorum ex eodem pane qui ad sacrificium offertur, ex quo desumit Sacerdos particulam Crucis signatam, reliquo quibusdam precibus benedicto, plebique reservato. Non solent Antidorum Græci comedere nisi jejuni, aliquoquin in crastinum conservant. Vide Gloss. infimæ Græcitatibus, Hierolexicon Macri. Est et alia hujus vocis significatio de qua consule Cuajicum ad Novellam 7. Justiniani.

ANTIDOSIS, Vox Græca. Remunratio, Retributio. Antidosis, hoc est, retributio, in Hist. Luitprandi apud Murator. tom. 2. pag. 444.

ANTIDOTARE, in Glossis veteribus, prævenire medicaminibus, avertire morbos imminentes, corriger presentes. Wil. Brito lib. 12 :

.... Super afflictos tam grande periculum Antidotare volens, etc.

Vide Antidotum.

ANTIDOTARIUS, Pharmacopola, qui componit, vel ab aliis componenda curat antidota. Statuta Arelat. art. 137. e MS. Mussei D. Brunet : *Spatores (Specatores) operentur secundum quod eis præcepit Antidotarius.*

* Liber eo nomine designatur, in quo continentur antidota, seu eorum comppositio prescribitur ; cuius meminit Stat. ann. 1358. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 2. pag. 533 : *Jureront lesdits apothiquaires que il feront loiaument le mestier de l'apothiquairie, et que il auront leur livre, qu'on appelle Antidotaire Nicolas, corrigé par les maistres du mestier. [** Gemma Gem. : Antidotarius est liber contra vitia et morbos.]*

ANTIDOTUM, Remedium medicum, Medicina, ἀντίδοτον eadem notione apud Nicetam in Andron. lib. 2. num. 13. Gloss. Lat. Gall. : *Antidotum, Remede ou avancement. S. Hieronym. Epist. 151 : Vidi ego nauseam et capitis vertiginem Antidotum, quæ appellatur τιττά, ssepe sanari. Vide euudem in cap. 51. Esiae. Octav. Horatian. lib. 2. Rer. medicar. cap. 15 : Ut sunt opium, cicer, gramen,... et reliqua quibus Antidotum vel decoctiones conficiuntur. Passim apud hunc Scriptorem. Alexandrum Iatrosophistam, et Medicos. Petrus Damiani lib. 6. Epist. 30 : In omni vita sua nunquam sanguinem minuit, nunquam Antidotum sumpsit. Lib. 8. Epist. 6. de Medicis : Cuncta eis noxia delectationis edulia minaciter*

interdicunt, Antidota insuper et amara propinat. Thomas Archidiac. in Hist. Saloniaca cap. 19: *Erat præcipue eruditus in scientia physicali, ita ut respiendo in faciem sani hominis, prænosceret quo ægritudinis genere, et quo foret tempore invadendus, quove medela Antidotum posset languoris evitare discrimen.* Vide Fortunatum in vita S Germani Paris. Episc. cap. 20. [Vox nota Quintiliano, apud quem: *Ille datum et venenum dixit, sed se Antidotum daturum, id est remedium contra venenum, Gall. Antidotum.*] [** Paulus J C. in Dig. lib. 38. tit. 9. fr. 5. pr. *Antidotus* est apud Gaium in Dig. lib. 18. tit. 1. fr. 35. § 2. item apud A. Gellium lib. 17. cap. 16. Vide Forcell. Lexic. Spartiano in Hadriano cap. 23. vox eo sensu usurpatum quem Cangius medio aeo vulgarem fuisse ostendit: *Accepto largius Antidotum, ingraevacente valetudine per somnum perire.* Gemma Gemm.: *Antidotum . . . vel dicatur venenum quod datur contra vitam, Gyff.*]

* **ANTIFACTUM, ANTIFATIUM, ANTIFATUM.** Vide supra *Antefactum*.

* **ANTIFERA.** Vide infra *Antiphera*.

* **ANTIFRAZIANUS.** Qui eloquentia abutitur, ut facilius seducere possit. Epist. ann. 1408. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1854: *O quales doctores! o quales ecclesiastici viri! o quales maligni seductores et Antifraziani.* Vide *Antiphrasius*.

* **ANTIFRISUM.** Fimbria, lacinia, quæ in parte anteriori ponitur. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 94: *Non tamen prohibetur quod ex superiori parte capelli, sive orbis sui, possint ponii Antifrisa; et quod illa pars interior, quæ revolveritur, possint esse laborata de auro, vel seta, sicut voluerit.* Vide *Frismus*.

ANTIFRO, Genua figere. Ugutio.

* **ANTIGALE, GALO.** [Valde. Dief.]

* **ANTIGALHA,** Valde pinguis. Vox celtica originis, composita ex *Galha*, Pinguis et præpos. augmentativa *And*. Gallis olim *Galba* idem erat quod pinguis teste Suetonio. Superest etiamnum apud Germanos *Gail* quæ vox pinguem sonat: unde *Gaileerde*, terra pinguis. Ita Leibnitius in Collect. etymologicis ad vocem *Galba* in Gloss. Celticæ pagina 120. Recensio bonorum Prioratus de Podio Cuñebrio ann. 1339 in Armario. S. Victoris Massili.: *Quidam recognoscit se possidere nomine cellerarie S. Victoris... unam possessionem vineæ et terræ planæ et Antigalhae.*

ANTIGARIAE. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 5: *Si equus, equa, mulus... fuerit ab aliquo, cui fidejusserit pignoratus, et qui eum posuit, noluerit subvenire, jurante fidejussore, qui eum posuit, solvat de Antigaria pro qualibet nocturni 5. arrovas hordei, etc.* [Idem videtur quod *Angaria*.]

* Hac voce significari existimo id, quod ad bestiæ pignoratae nutrimentum subministrari debet. [** Vide *Angueira in Angaria* 5.]

ANTIGENA, ἀπροεννθετικ., in Gloss. Latin. Græc. [Janus in Supplemento Antiquari habet προεννθετικ.]

* **ANTIGENUS, Antegenitus,** in Glossario Aniciensi MS.

* **ANTIGERIO,** Valde, in Glossis Isid. Festus: *Antigerio antiqui pro valde dicebant.*

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Antigerio, vel quemadmodum, vel in primis.*

* **ANTIGERIUM,** Quemadmodum, In primis. Isid. Gloss. Pro Quemadmodum, Grævius legendum censet Admodum. Pa-

pias MS. habet, *Antigorio, Quemadmodum, In primis.*

* **ANTIGRAPHA, PHIA.** [Dignitas cancellaria. Dief.]

* **ANTIGRAPHUM.** [Gall. contrôle, copie. Dief.]

ANTIGRAPHUS, ANTIGRAPHEUS. Glossæ

Isidori: *Antigraphus, Cancellarius. Ugutio, et ex eo Joannes de Janua: Antigraphus, scriptor, idem est et Cancellarius, qui et Archigraphus dicitur, quod rescribit litteris missis ad dominum suum. Unde Antigraphia, vel Archigraphia, id est ejus dignitas, scilicet Cancellaria.* Sunt igitur *Antigraphi* generatim scriptores. Glossar. Elfrici: *Antigraphus, writer e id est scriptor.* Ordericus Vitalis lib. 1: *A priscis doctoribus edita, et ab Antigraphis scripta considero. Nisi quis legendum malit Artigraphis. Proprie autem Antigraphi, seu Antigraphæ, dicti Cancellarii, et Magistri scriniorum; Glossæ MSS.: Antigraphus, antiquarum rerum scriptor, a commentariis, Cancellarius. Exstat Gregorii Magni Epistola 28. lib. 1. scripta Aristobolo, Expræfecto et Antigrapho. Et in lib. 2. Ind. 11. Epist. 7: Sebastianus gloriósus Antigraphus nuncupatur. Scholiastes Juliani Antecessoris: Quatuor scrinia sunt: primum quod dicitur Libellorum: secundum Memoriarum: tertium Dispositionum: quartum Epistolorum; unde et quatuor Antigraphi sunt.* Gloss. Græc. Lat.: *Αντιγραφεύς, Dictator, Rescriptor, Αντιγράφεις τῆς μητρὸς, apud Petrum Patricium in Eclog. Legat. Vide Salmasium ad Hist. Aug. pag. 480. 481.*

ANTIGRAPHUS, apud Isidorum lib. 1. Orig. cap. 20. est una e notis sententiarum, quæ cum punto apponitur, ubi in translationibus diversus sensus habetur. [Papias habet divisus pro diversus in MS. Bituric.]

* **ANTILAMBDA.** Signum in libris ad distinctionem appositum. Consule Brenckman. lib. 2. Hist. Pandect. cap. 8. pag. 117.

* **ANTILATIO,** Antecessio, præstantia, Gall. *Præeminence.* Composit. inter Joan. ducem Brit. et legatos Papæ ann. 1441. ex Bibl. reg.: *Procurabimus cum effectu nominationis concedi præfato illustri principi, . . . cum Antilationibus et prærogativis innominatis.* Vide supra *Antelatio*.

* **ANTILENA,** apud Sipont. et Isid. in Glossis, *Cingulum quo equi pectus cingitur, Gal. Poitral.* Vide *Antela.* [** Gloss. Lat. Gr. Antilena, ἵμας ἡπτων, διεριστός προστηθίδιον εἰστερπ. Antelina, ἐμπρόσθια ἡπτων, στριμασθήρ. Dosithei Gloss. in Cod. Montispess. *Ενπροσθια, antelena.* Vide Forcell. Lexic. et Scheffer. de re vehic. 1. 11.]

* **ANTILLA.** [Gall. *valérianæ.* Dief.]

* **ANTILLARE,** ὄντλεσθαι, παλλακεῖσθαι, Scortari, in Antiquari Supplemento. [** pro *Antillare*.]

ANTILOGIUM, Altercatio, ἀντιλογία. Fulgentius Planciades de Virgiliana continentia: *Omissò ergo Antilogii circuitu, copti operis aggrediamur exordium.*

* Idem quod Præfatio, sermo antecedens, ut ex ipso textu facile colligitur. [** Gemma. Gemmar.: *Antilogus, est sermo contrarius, ein widersynnige rede. Antilogia i. contradicito . . . Antiloquium, ein vorrede.*]

* **ANTILOPUM,** Frustum, ab Anglolico *Lop, Amputare: Unum sharp auri garnisatum de sexaginta et uno grossi baleisis... totum integrum garnisatum, set deficit unum Antilopum et quinque perulas, etc.* apud Rymerum tom. 9. pag.

908. Idem sonat vox *Lopin*, apud plebem in Gallia.

* **ANTILOQUUS, ANTILOQUIUM.** Ugutio: *Antiloquus, qui primo loquitur; Antiloquum, prima locutio.* Eadem habet Joannes de Janua. *Anteloquium* dixit Macrobius lib. 2. Saturn. cap. ult. et lib. 7. cap. 4. Vide Juretum ad Symmach. lib. 1. Epist. 71.

* **ANTILOQUIUM,** Contradiccio, obloquio. Nestorius Patr. Constant. in Epist. ad Celestinium PP: *Fraternas nobis invicem debemus collocutiones, . . . quorsum hoc Antiloquum?*

* Hinc *Avantparliers*, Advocati, nostris dicti sunt; non quod ante judicium loquerentur, ut vult *De Lauriere* in Notis ad cap. 14. Stabil. S. Ludov. sed quod primas in loquendo partes obtinerent. Vide *Prælocutor*.

* **ANTIMENSİUM,** Græcis dicitur quod Latinis, Altare portatile, Lapis sacratus, seu, ut in Ordine Romano, Tabula itineraria, vel Altare viaticum, ut loquitur Bonifacius. VIII. cap. ult. de privilegiis. Manuel Charitopolus Patriarcha CP. lib. 3. Juris Orient. pag. 239: *Ἐνθα εἰσὶ γυάριους καθερωμέναι τράπεζαι, οὐ χρεῖα ἀντιμνιστῶν εἶσι.* *Ubi scitur altaria consecrata esse, non opus est Antimensis.* Latinorum *Antimensia*, seu altariola fuere semper lapidea, Græcorum non item. Conficiebantur quippe eorum *Antimensia* e segmentis mappæ illius, qua altare consecratabatur in die consecrationis Ecclesie, quamque postea in partes dividebat Episcopus, distribuebatque Presbyteris, ut defectu altaris consecrati illis uiterentur. At in Ordine Romano *palla ipsa corporalis*, interdum appellatur *Antimensia*, id est loco mensæ, inquit Dominicus Macer in Hierolexico. De *Antimensio* Græcorum plurima in Glossario infimæ Græcitatis ad vocem *Ἀντιμνιστῶν*. Addè quod in Encomio S. Marciani Episcopi tom. 2. Junii. pag. 793. E: *Ἐπήκεν τὴν μυστικὴν τράπεζαν, ἥτις καλεῖται Ἀντιμνιστῶν, κατ' ὅψιν τοῦ αὐτοῦ στολαῖον τῆς ἀναβούρας, καὶ εποιεῖ λειτουργίαν, id est, ut vertit Sirmundus, *Mysticam mappam quæ Antimension dicitur, fixit e regione speluncæ sacraque inibi Liturgia rite peracta, etc.* Ubi mappam pro mensa posuit ob præfatum Græcorum ritum. Jam vero unde ἀντιμνιστῶν dictum sit, non consentiunt omnes: alii a Græco ἀντι et mensa, alii ab ἀντι et μίστος missus factum fuisse putant, quod Græcis fere omnibus magis arridet. Vide Christianum Lupum in Scholii ad Canones Synodorum tom. 3. pag. 748.*

* **ANTIMONIUM,** Stibium, Græcis στίμπι, cuius quidem vocis originem incertam, ut et usum antimonii veteribus incognitum, fatentur peritiores medici. Haec usus est voce Constantinus African. lib. de Gradib. pag. 381. qui quidem ann. 1100. vivebat. [Vide Diction. Etymolog. Menagii et Diction. Universale Trivolt. In hoc multa de usu et variis speciebus *Antimonii*.]

* **ANTINOMI,** ἀντίνομοι, Legis hostes. Sic appellati sunt Johan. Agricolæ sectatores, qui legem divinam inutilem esse, atque Christians ad ejus observantiam non teneri docebant, ut narrat Rainaldus ad ann. 1529. Alii fuere ejusdem nominis heretici, quorum in Anglia primus auctor fuit Joh. Eatonus, qui liberum edidit de Justificatione libera per solum Christum, ubi maxime docet, *Deum nec velle nec posse videre ullum peccatum in justificatis, etc.* Vide Lexicon Hofmanni.

*** ANTINOMIA.** Legum contrarietas, ab avti et vōμος. Præfat. Digest. : Nulla itaque in omnibus prædicti codicis membris Antinomia aliquem sibi vindicit locum.

¶ ANTINZA. Charta XII. seculi inter Awalonem de Salignaco et Willelmum Abbatem S. Remigii Senonensis : Antinza vero sicut in diebus Teudonis duos denarios solvant Ecclesiaz.

* Leg. forte Anzinga. Vide Andecinga.

¶ ANTIO. Donatio S. Rudesindi Episcopi pro Monasterio S. Salvatoris tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 181 : Adjicimus etiam stramina lectorum, gagnapes, paleas Antionum VII. subminores, VIII. plumatios digniores, paleos x. alios subminores VIII. aliphases vulturinos v.

* Loco Antionum, ex Ant. de Yepez Cangius Antiquum edidit in voce *Ganabia*.

*** ANTIONARIUS.** [Venditor minutorum comestibilium. » DIEF.]

¶ ANTIORATIO. Orationis Exordium, initium, Præfatio. Charta Balduini Episcopi Noviom. pro Monasterio S. Eligii anno 1049. ex Tabulario ejusdem loci : Summae Divinitatis nomine indivisiveque Trinitatis miseratione exordium fiat in privilegiu hujus Antioratione.

¶ ANTIPAGENTA. Vide Antepagmenta.

¶ ANTIPARIES. Paries alteri oppositus, idem quod *Antemurale*. Matthæus Westmonast. ann. 1304 : Immensa quidem tormenta ictu unius lapidis, duos Antiparies de arce, in vertice rupis fundatos, quasi sagitta per filum advolans, perforarunt. Vide *Antemurale*, et *Barbacana*.

* **ANTIPAS.** *Testis fidelis.* Vocabul. compend.

* **ANTIPASTUS** dictus quod sit ex con|traris, ex brevi et longa, et longa et brevi, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Legendum *Antispastus*. Vide Lexic. Martin. in hac voce.

¶ ANTIPATIA, pro *Antipathia*, dissiden-tia, Gall. *Antipathie*, Aversione naturelle. Anastasius Bibliot. in Sicilia sacra Rocchi Pirri pag. 138 : *Canon PP.* ultra consuetudinem absque consensu cleri ex immisione malorum hominum in *Antipatia* Ecclesiasticorum Constantinum Diaconum Ecclesie Syracusane rectorem in patrimonio Siciliæ constituit, hominem perversum et tergiversatum.

* **ANTIPATUS,** quasi Proconsul, ab avti et Σταθος. Fragm. Chron. Amalphit. apud Muratori. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 210: *Anno vero Domini 979. dominus Manso imperialis patricius et Antipatus*, etc. Vide *Anthypatus*.

* **ANTIPEDALE,** Avantpié, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Vide supra *Antepedes* 2.

* **ANTIPELARGOSIN** dicunt Græci *taliō-nem*. Ita Glossar. Isid. Et quidem ἀντι-πελάργων, Beneficii accepti remunera-tio est quam voce talionis expressit Isidorus.

¶ ANTIPEMTON. Anastasius in Leone III. PP. pag. 138 : *Fecit aquæ manus Antipemto deauratas paria duo*. Reinerus de inventione Reliquiarum SS. Euthy-chetis et Acacii apud Ughellum : *Cru-cem Domini ex auro purissimo fecit admi-rabilis artifici compactam, quod splando-clastum et Antipemton vocabatur*. Utro-bique legendum videtur *Antipepton*, ex Græco ἀντίπεπτον; id est, ἀντίπεπτος χρυσός, aurum recoccum, quomodo obry-zum vocabant. Vide *Aurum coctum*.

* **ANTIPENDIUM.** Velum ante pendens, tom. 4. Concil. Hisp. pag. 277. Vide *Antependium*.

*** ANTIPHATUM.** Vide supra *Antefac-tum*.

¶ ANTIPHERNA. Gr. ἀντίφερνα, Juris-consulti dicuntur mariti dona, quæ remunerandæ dotis causa largitur uxori. Vide leg. ult. Cod. de Donat. ante nupt.

* *Antipherna, vel Antiferna*, Dotis compensatio, quasi contraria dos ex parte mariti, uti docet Gothofredus ad leg. ult. Cod. de Donat. ante nupt. vel propter nupt. lib. 5. tit. 3: *Quia quasi Antipherna hæc possunt intelligi, et non simplex donatio*. A Gr. avti et φέρνη, dos. Vide Lex jurid. Calvini.

* **1. ANTIPHONA.** Femoralium species. Bernardinus de Busto in Operè Mariæ, Sermone 8. de Conceptione B. Mariae circa finem quem inscripsit summo Pontifici Alexandre VI. narrat Magistri cuiusdam in Theologia, qui adversus immaculatam Conceptionem Beatae virginis publicam habuerat orationem, a quadam robusto *Cordigero* temeritatem fuisse hunc in modum publice repressam : *Aprehendens ipsum revolvit super genua sua, erat enim valde fortis, elevatis itaque pannis, quia ille magister contra sanctum Dei Tabernaculum locutus fuerat, cepit eum palmis percutere super quadrata Tabernacula quæ erant nuda; non enim habebat femoralia vel Antiphonam; et quia ipse infamore voluerat Beatum Virginem, allegando forsitan Aristolelem in libro priorum, iste predicator confutavit legendo in libro suorum posteriorum. De hoc autem omnes qui aderant gaudebant. Tunc exclamavit quædam devota mulier dicens: Domine predicator detis ei alias quatuor palmatas pro me, et alia postmodum dixit: detis etiam ei quatuor, sicutque multæ aliae rogabant, etc.* Hinc forte

* **2. ANTIPHONETI.** Christi imago dicta, quod his femoralibus tecta esset. Vita S. Niconis apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 880: *Visus est sibi in occiduo graduum, qui ad sacram ædem ducent, ascensu stare, ubi præter divinam Domini imaginem, quam Antiphonetum appellant, ipsius etiam Niconis effigies expressa est.*

[* Rectius diceretur, Species περιφορῶν, succinctiora nempe, quibus se circumcingeant; et ut apertius dicam, brac-carum pars anterior, unde jocose *Antiphona* nuncupata, quam nostri *Brayette* vocant. Quæ cum facete dicta sint, vix credam ad imaginem *Antiphonetum* referri posse: unde cum Martenio lubentius interpretor de imagine Christi pulpite apposita aut depicta, ubi *Antiphona* præcinuntur: nisi præferenda videatur originatio proposita a D. *Chastelan* in Martyr. univers. pag. 955. ita nimurum appellatam fuisse hanc imaginem, quod eam Jædo in pignus mercator quidam tradiderat. Cui sententia non parum favet vox *Antibiblum*, quam vide. Vide præterea *Manni de Sigil.* ant. tom. 6. sigil. 8.]

3. ANTIPHONA, est Cantus Ecclesiasticus alterius, cum scilicet a duobus choris alternatim Psalmi aut Hymni concinuntur. Ita Isidorus lib. 6. Orig. cap. 19. et lib. 1. de Eccl. off. cap. 7. Gloss. Lat. MS. Regium: *Antifona, Vox reciprocæ. Τὰ ἀντίφερνα*, Germano Patriarch. Constantiop. in sacra Theoria. Concil. Ephesinum: *Καὶ ἀναστάντα πάντα τὰ μοναστήρια, ἀμα τοις Ἀρχιμανδρίταις αὐτῶν, ἐξῆδον ἐπὶ τὸ παλάτιον, θάλαττας ἀντίφερνα*. Eddius Steph. in Vita S. Wilfridi cap. 44: *Aut quomodo iuxta ritum primitivæ Ecclesia consono modulari-*

binis adstantibus choris, persultare respon-soriis Antiphonisque reciprocis ins-truerem. Alcuin. Poem. 3:

Præsentem ergo diem cuncti celebremus ovantes,
Et reciproca Deo modularem carmina Christo.

Concilium Toletanum I. can. 9: *Nulla Professa vel vidua absente Episcopo vel Presbytero, in domo sua Antiphonas cum Confessore, vel servo suo faciat.*

Antiphonarum apud Græcos auctor creditur S. Ignatius, a quo formam illam alterna vice cantandi in Ecclesiam Antiochenam profluxisse tradunt Georgius in Vita S. Joannis Chrysost. Socrates lib. 6. cap. 8. Nicephor. Calist. lib. 18. cap. 8. Amalarius de Eccl. off. lib. 3. cap. 7. Walafrid. Strabo cap. 28. etc. alii Flavianum et Diodorum *Antiphonarum* usum Antiochenæ tradidisse scribunt, ut Theodoreus, lib. 2. Hist. Eccl. cap. 24. et ex eo Siegebertus, et Radulphus Tungrensis.

Apud Latinos vero primus S. Ambrosius Antiphonas constituit, Græcorum exemplum imitatus; ex hinc in cunctis occiduis regionibus earum usus increbuit, inquit Isidorus lib. 1. de Eccles. offic. cap. 7. quod et testatur Paulinus in illius Vita: ne populus mœroris tædio contabesceret, ait S. Augustinus lib. 9. Confess. Adde Sidonium lib. 5. Epist. 17. Siegbert. ann. 338. Raban. lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 50. Durandum lib. 5. Ration. cap. 2. n° 30. et seqq. et Durandum lib. 3. de Ritib. Eccles. cap. 17.

[¹⁰ *Anthaine* nostris, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 98: *Une hymne ou Anthaine de saint Nicolas, qui se commence :* Nicolai solemnia. *Antoine*, in Testam. Joan. Lessillé ann. 1382, inter probat. Hist. Sabol. pag. 390: *Pour avoir par chacun Dimanche au commencement de la grant messe dudit retour et de ses successeurs une Antoine, verset et oraison ordinaire des mors sur la sepulture de moy.*]

ANTIPHONÆ strictius loquendo, in Ecclesiasticis officiis, dicuntur meræ ex variis Psalmis diversorum versuum, qui magis solemnitatis mysterium expriment, eclogæ, quæ Psalmis ipsis concinnendis præmittuntur, seu sententia quæ Psalmum antecedunt, quia, ut ait Amalarius lib. 4. de Eccl. offic. ad ejus symphoniam Psalmus cantatur per duos choros, ipsaque Antiphona conjunguntur duo chori. Vide Concilium Turo-nense II. can. 18. Differt autem *Antiphona a Responsorio*, quod in *Responsorio* unus dicat versum, in *Antiphonis* autem alternent versibus chori.

ANTIPHONA AD INTROITUM, quæ in Introitu Missæ canebat. Walafrid. Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 22. et Micrologus cap. 1: *Interim cantatur Antiphona ad Introitum, quæ ab introitu Sacerdotis ad altare hoc nomen meruit habere.* Ita etiam appellatur in libro Sacramentorum Gregorii Magni, statim initio. Fortunat. lib. 5. Poem. 3: *in na-talitio Gregorii Episcopi, cum Antiphona dicere rogaretur, in Missa dictum.* Eadem quæ *Introitus* vocatur. Vide in hac voce, et Menardum ad Sacram. Gregor. pag. 3.

ANTIPHONÆ ALLELUYATICÆ. Vide *Alleluia*.

ANTIPHONÆ INVITATORIÆ, quæ inquit Almarius lib. de Ord. Antiph. cap. 69. curunt per Dominicæ noctes.

ANTIPHONAM LEVARE, Canendo præcincere. Eckehardus junior de Casib. S. Galli cap. 1: *Antiphonamque præceptata-*

ipse in Evangelium levavit, et clare percantavit.

* **ANTIPHONÆ MAJORES DE OO.** In Indice MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constant. fol. 65. v. e Musæo D. de Cangé dicuntur illæ solemiores Antiphonæ incipientes per interjectionem O, quæ septem diebus ante Nativitatem Domini decantantur.

* **ANTIPHONA DE PODIO,** dicta oratio: *Salve Regina*, quod facta fuerit ab Adelmaro Episcopo Podiensi, ut auctor est Albericus in Chron. MS. ann. 1130: [Dicitur autem Antiphona de Podio, eo quod Haimarus [Leibnit. Ademarus] Episcopus Podiensis eam fecerit. . . unde in quodam Capitulo generali Cisterciensi veniam suam accepit (Beatus Bernardus), qualiter hæc Antiphona ab omni Ordine recipetur; quod et factum est. Pluribus probat Wion lib. 5. Ligni Vita cap. 105. hujus Antiphonæ auctorem fuisse Hermannum Contractum Ordinis S. Benedicti Monachum. At Guill. Durandus in Rationar. lib. 4. cap. 22. Petro Compostellano Episcopo illam adscribit: cui suffragatur Claudio Rota in Notis ad Pseudo-Luitprandum.] Hanc alii S. Bernardo qui sub ea tempora vixit ascribunt. [Johannes Eremita lib. 2. Vitæ S. Bernardi cœlestem ei assignat originem, narratque, Bernardum voce Angelica audivisse decantari Antiphonam *Salve Regina ex integræ usque ad finem, quam corde tenus et postea scripsisse, atque B. Eugenio Papæ transmisisse refertur, ut ex precepto auctoritatis Apostolicæ per Ecclesias solemnis haberetur... quod et factum est.* Hinc tom. 2. Operum S. Bernardi hæc Antiphona composta dicitur a Sanctis et a Sanctis instituta. Refert laudatus Albericus, quater in anno Ordinem suum (Cluniacensem) hanc Antiphonam concinere, quatuor nempe solemnitatibus præcipuis B. Virginis, Purificatione, Annunciatione, Assumptione et Nativitate.]

* **ANTIPHONÆ PROCESSIONALES,** quæ in processionibus canuntur, apud Joann. Epic. Abrinc. de Offic. Eccles. pag. 38.

* **ANTIPHONÆ ROGATIONALES,** quæ dicuntur in Rogationibus, apud eundem Joan. Ep. Abrinc. de Offic. Eccles. pag. 55.

* **ANTIPHONAM INJUNGERE,** Praecinere, Gall. *Entonner.* Ordinar. MS. eccl. Camerac. fol. 1. r: *Sabbato in Adventu Domini, . . . cantor major tenet chorum in capa serica rubea, injungens Antiphonam, etc.*

* **ANTIPHONARIUM,** [Gemma Gemmarum: *Antiphonarius vel Antiphonarium.*] Liber continens Antiphonas totius anni. Agobardus lib. de Divina Psalmodia: *Necessæ fuit omnem sacrorum officiorum seriem, quæ solito Cantorum ministerio per totum anni circulum in Ecclesiasticis conventibus exhibetur, . . . diligenter et plenius in libello quem usitato vocabulo Antiphonarium nuncupant, colligere atque digerere.* Hujus auctorem Gregorium Magnum fuisse ait Joan. Diaconus in illius Vita lib. 2. cap. 6: *Antiphonarium centonem Cantorum studiosissimus nimis utiliter compilavit.* Rupertus lib. 2. de Divin. Offic. cap. 21: *Gregorius Antiphonarium regulariter centonizavit et Compilavit.* Adde eundem Agobardum lib. de Correctione Antiphonarii cap. 15. Scripsit Amalarius Fortunatus librum de Ordine Antiphonarii. Idem liber dicitur etiam *Responsoriū a Responsoriis*, quæ ibid. continentur; ut observat Durandus lib. 6. Ration. cap. 1. num. 24. Vide Mona-

chum Engolismensem in Vita Caroli Magni ann. 877. [Lusitan. dicebatur *Antifaal*, teste S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 120. Charta sec. XIV: *Duas vestimentas perfectas, huum Antifaal.*]

* **ANTIPHONARIUM, DIURNUM ET NOCTURNUM,** quorum scilicet usus in diurnis et nocturnis officiis. Chronicum Casin. lib. 3. cap. 62: *Antiphonaria de die duo in choro semper habenda, Antiphonarium de nocte.*

* **ANTIPHONARIUM,** Liber in quo *Introitus* ceteræque antiphonæ in Missa dici solitæ continebantur; nam, inquit Mabillonius, lib. 1. de Liturgia Gallic. pag. 38, in omnibus Liturgiis Missa incipiebat ab antiphona quadam; unde liber qui ejusmodi versus continet *Antiphonarium* a Joanne Diacono vocatur in Vita Gregorii Magni. De his antiphonis, quas modo *Introitus* appellamus, intelligendum videtur Concilium Agathense anni 503: *Studendum est ut, sicut ubique fit, et post Antiphonas Collectiones ab Episcopis vel Presbyteris dicantur.*

* **ANTIPHONATIM,** Alternis chorus. Florentinus Wigorn.: *Celestinus PP. constituit ut Psalmi David 150. ante sacrificium Antiphonatim decantarentur.* Occurrunt præterea apud Galterum Tervan. in Vita Caroli Comit. Flandr. Epitaphium S. Nicetii Archiepiscopi Lugdun.:

*Psallere præcepit, normamque tenero canendi
Primus, et alterutrum tendere voce chorum.*

Vide ejusdem Vitam ex Jurensi Cod. n. 3.

Viget apud Græcos alia antiphonatim cauendi ratio, quam παρακοντάξιον appellat Leo Imp. in Tacticis, cap. 7. § 12. ubi hæc habet: Γυμνάσου εἰς τὸ ἐπέρεσθαι ἀλλήλους ἄνδρας β. καὶ ὑποχωρεῖ, καὶ πάλιν ἀπελαύνει, καὶ ἔκλισσεν, κατὰ τὸ τύπον παρακοντάξιον. In quem locum Philippus Pigafatta, quem non viderat Meursius: *Il moto militare che al numero 11. (al. 12.) racconta quel' Imperatore, e tratto dal canto che usano i caloyer ne loro divini Ofici, nomata Paracontaci, conciosia che Paracontaci sono himni de Sancti, i quali sono alternalamente cantati in questa maniera. Sarà un choro de quatra caloyer, che canteranno le laudi di un Santo, due die loro prima cantano, et poi tacciono, et gli altri due poi il canto ripigliano, et poi cessano, et ricominciano que gli altri due, et in forma tale si vanno vicendevolmente cambiando, et dando luogo. Ita etiam describitur alternus et ἀντίφωνος iste cantus a Jacobo ad Eucholog. Græc. pag. 123.*

* **ANTIPHONETI.** Vide *Antiphona 1.*

* **ANTIPHORA,** est tacitæ questionis responsio, in Gemm. Gemmarum.

* **ANTIPHRASUS,** Qui in sermonibus Antiphrasibus uti amat. Epistola Eliandi Episc. Tolet. apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 273: *Non cum magistris optimis, sed cum ignoratis et schismatis, videlicet Felice et Beato Antiphasio, æquales in virtute, et pares in errore habuit collationem.* Vide *Antiphrasianus.*

* **ANTIPIRGIUM, Escrin,** in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. et in alio ann. 1352. ex Cod. 4120. Magis forte arrideret vox Gall. *Ecran, umbella* quæ ante ignem utuntur; sicutque *Antipirgium* componeretur ex *avr.* et *mp.* ignis; [ita Gemma Gemm.: *Antepirgium, ein schirmbret vor dem fuer ab ante et pir, quod est ignis.*] alioqui vox est hybrida ex *avr.* et *pigrus*, via publica; porro itinerantes arcas secum deferre solent.

* **2. ANTIPIRGIUM, Cranaillé.** Vocabul. compend.

* **ANTIPODIUM,** Anterior sellæ pars, cui equitantes manu innituntur. Albertinus Mussatus lib. 12. de Gest. Ital. post Henric. Rubrica 2: *Ut in equis in curia Domini considentes, plerunque et super sellarum Antipodiis dormitantes descensum Domini expectarent.* [Ænigmatice ad id quod aiunt Appogiars vernacula sermone, inquit Villanus in notis ad hunc locum apud Murat. tom. 10. col. 764. Podium enim tam apud Latinos quam apud Græcos hujusmodi significationem respire videtur. Est igitur hæc vox significatione barbara, compositione hybrida. *Anti* enim pro *Ante* apud Græcos in usu non est; sed et raro apud Latinos. Hæc ille.] Vide *Appodiæ.*

* **ANTIPODIUM,** Subselliorum Monasticon, quæ nostris formæ dicuntur, pars posterior, quæ anterior seu podio opponitur. Odo Cluniac. lib. de Vita S. Geraldii cap. 11: *Ita suspensus in contemplatione stetit, ut nec sedereret, nec vel paululum in Antipodium recubaret.*

* **2. ANTIPODIUM.** Sic, haud scio quare ratione, Actum solemnum Academicum appellabant in Academia Parisiensi. Robertus Goulet in Compendio juri Universit. Paris. fol. 19. Edit. 1517: *Tribus et his diebus* (Dominica. Martis et Jovis) utantur carnis assis portioniste, nunquam vero in prandio, nisi quidam sieret actus solennis et, ut aiunt, *Antipodium: quod rarissime permittit debet.*

* **ANTIPODUS.** ARA ANTIPODA. Quæ ad sancti tumbam circa pedes, ejus erecta est. Mirac. S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 504. col. 1: *Valde pensandum tanti martyris meritum, qui mulierem absque ministerio suorum pedum venire voluit ad aram sue requietionis Antipodium.* Ibid. pag. 503. col. 2: *Confessio de pedibus appellatur.*

* **ANTIPOPHORA,** a Græco ἀνθυπόροια, Responsum, Gall. *Replique.* De negotio Formosi Papæ apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 612: *Et hæc omnis res ex septem locis argumenta contrahit. Horum duo quis et quid, omnia continent. Litium autem duæ sunt voces, insimulantis et repulsantis, quæ sunt per ippophoram et Antiphoram.*

* **ANTIQUA,** FORMATA, MAJOR, POLITA, PRISCA, Variæ scripturarum veterum species, de quibus in voce *Scriptura.*

* **ANTIQUALIA.** Thwroczius in Chron. Hungar. part. 1. cap. 24: *In quodam oppido.... cuius Antiqualia hunc usque in diem durant.* Maceræ, ruinæ, Gallis, Antiquailles, Italis *Anticaglia.* Joan. Villaneus lib. 1. cap. 38: *Ancor' hoggi in Terma si rede dell' Anticaglia.*

* **ANTIQUALIB.** Maceræ, ruinæ, ut Antiqualia. Charta ann. circ. 1282. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 353. col. 1: *Homines S. Germani cum gente Manfredi.... opposuerunt se regi, et muniverunt oltimes Antiqualias, quæ sunt extra S. Germanum valde fortis. etc.*

* **ANTIQUANA CRASSANA,** Scripturæ veteris species. Vide *Scriptura.*

* **ANTIQUARE,** In antiquum statum restituere. Gerardus Abb. in Vita S. Adalhardi num. 21: *Nec ante desistit, quam fædus inter eos usque ad oscula restituit: pacem partibus redintegrat, mores et fines certo limite Antiquat. His ergo et similibus fæderabat regnum indefessus.* Vereor ne legendum sit *Adequat.* Alia notio occurrit mox in *Antiquarius.*

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: An-*

tquare, que ante int in augeres sunt (sic). Alii, Antiquare, ad statum revo-care. Aliud Lat. Gall. ex Cod. 7692: Antiquari, essteller.

ANTIQUARIUS, Isidorus lib. 6. Orig. cap. 14: *Librarii iidem qui et Antiquarii vocantur; sed Libraria sunt, qui nova et vetera scribunt, Antiquarii qui tantummodo vetera, unde et nomen sumpserunt. Glossæ veteres: Antiquarius, ἀρχαιογένεος, καλλιγράφος. Sunt igitur Antiquarii, qui vetustate obsoletos libros componunt, reparant, describunt, ut est in l. 2. C. Th. de Studiis liber. urb. Rom. et l. 10. Cod. de Proximis sacror. scrin. Vide Senator. de Divin. lect. cap. 15. 30. Sidon. lib. 9. Epist. 16. S. Augustin. Serm. 44. Auson. ad Probum, Odericu[m] lib. 3. pag. 470. etc.*

ANTIQUARIA, Ars, apud S. Hieron. Epist. ad Florentium. Vita S. Nili junioris pag. 137: *Καὶ μαθὼν, παρ' αὐτῷ τὴν τῆς καλλιγραφίας δυσδιόρθωτον τέχνην.*

ANTIQUARE, καλλιγράφσαι, in Glossario veteri. Eadem Vita S. Nili junioris pag. 20: *Ἄπο πρώτῳ ἔως τρίτης ὁκέως ἐκκλησίαρχει, λεπτῷ χειρὶ πυκνῷ χρώμενος ἴδοντος, Infra pag. 33: Κῆρον δὲ τρίχας ἐπὶ τῷ ξύλῳ, διὰ τοῦτο τὸν τοιούτων βιβλίων τὸ τελήθος ἐκαλλιγράφησε. Manu Antiquaria libros conscribere, in Chronico Novalicensi cap. 20.*

ANTIQUARIORUM DOMUS, in Monasteriis, quod et *Scriptorum* dicitur. Vita Abbatis S. Albani pag. 41: *Hic primitus Antiquariorum domum Abbatis sui iussione rexit, liberorumque copiam huic Ecclesiae contulit.*

ANTIQUATUS, Senex, a Gall. *Ancien, vieillard*. Regist. A 2. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1321. fol. 47. v^o: *Johannes de Fonte, serviens eques institutus, in loco Philippi d'Iguebonde debilis et Antiquati, habeat vadum mediatum dicti officii. Vide Antiquus.*

ANTIQUITAS, Senectus. Gall. *Vieillesse*. Vita B. Coletæ, tom. 1. Martii, pag. 557. C: *Signanter autem inter orationes vocales et mentales singularem gerebat devotionem ad Psalterium et ad septem Psalmos paenitentiales cum Letaniis; et nunquam a juventute percurrent usque ad Antiquitatem, occupationibus quibuscumque non obstantibus, omisit illa dicere.*

ANTIQUUS, Senex, ex vernaculo *An-cien, Ancestre*. Falco Beneventanus ann. 1136: *Quique Antiquorum suorum sequer-bantur honestatem. Occurrit in Vita Ma-riæ de Mailliaco; Joannes Villaneus non semel vocem Antico hac notione usurpat. Vide Senex.*

ANTIQUUS ANGUIS, ANTIQUUS HOSTIS, Diabolus, apud Gregor. M. Opp. vol. 1. pag. 111. et 1019. Postea sæpe usitatum. Vide Grimmii Mythologiam pag. 553 et 558.

ANTIQUUS EXERCITUS. Vide infra in voce *Hellequinus* et Grimmium Mytholog. pag. 528.

*** ANTIREX**, Tyrannus, qui legitimo Regi adversatur. Chron. Siciliae inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 221: *Qui post ejus felicem obitum iste successor ejus SS. Pater noster D. Papa Clemens, non clementiam, sed inclemantium operatus in nobis, evexit in regno prædicto nequiter nostrum temerarium Antiregem; qui demum per omne regnum ipsum ob-tinuit, ut vobis incognitum non existit.*

*** ANTIRON**. [Gall. *incombustible*. DIEF.]

*** ANTIS**, est anni ordo. Gloss. Bituric. MSS. Vide Antes.

ANTISCOPI, pro *Antiepiscopi*, pravi

Episcopi non semel appellantur in Vita S. Theodardi Archiepisc. Narbon. apud Catellum.

ANTISECUS, Ante, ἐμπροσθεν, in Glossis Græco-Lat. Vide Postsecus.

ANTISIGMA, Una e notis sententiarum, que ponitur ad eos versus, quorum ordo permutandus est, sicut et in antiquis auctoribus positum invenitur. Antisigma cum punto, ponitur in iis locis, ubi in eodem sensu duplices versus sunt, et dubitatur qui potius eligendus sit. Isidor. lib. 1. Orig. cap. 20. [Ubi pro Antisigma legitur in MS. Papiae Bituric. Antisima.]

*** ANTISMA**, pro *Antisigma*, in Glossar. ex Bibl. reg. Cod. 7613. et 7616.

ANTISMICUS, *Urbanus, non amarus, non iracundus*, Joan. de Janua. Videtur legendum *Anticynicus*. [** Gemma Gemmarum: *Antismus est florida vel urbana responsio. Legendum Astyamus. Gloss. in cod. Reg. 7644: Astymos est thropus multiplex... namque Antismos (sic) putatur dictum omne quod simplicitate rusticata caret, etc.* Vide Isidori Origines lib. 1. cap. 36. sert. 30.]

*** ANTISOLUM**, Porticus species, vestibulum, vel etiam umbraculum lignum projectum, compluvium, Gall. *Avant-toit*. Liber niger eccl. S. Vulfran. Abbavil. fol. 32. v^o: *Walterus Baumer xij. den. ad Natale de Antisolio domus et bucis cellulariorum. Vide Antesolarium.*

ANTISPER, παρὰ τοῦτο, in Gloss. Lat. Græc. ut *tantisper*.

1. ANTISSIMA, pro *Antisigma*: quod vide.

2. ANTISTA, Sacerdotissa. Cathol. Pro *Antista*. Vide in hac voce.

1. ANTISTARE, Idem quod *Antistitare*. Episcopum vel *Abbatem* agere, Praesse. Annal. Bened. tom. 4. pag. 374. num. cvi: « Cum electionis (ad « sedem Moguntinam) causa festo die « SS. Apostolorum Petri et Pauli conve-nissent omnes, petitio silentio, infit « Imperator, virum se nosse eximiæ « sanctitatis ac doctrine ad id officii « omnino idoneum; huic se suffragari « omnes dixerunt. Tum Imperator nutu « accito Bardone »: *Novimus, inquit, Fuldense privilegium, nec infringimus statutum prædecessorum nostrorum, sed quia non desunt qui noverint, qua causa non proveamus Abbatem* (Richardum) te, ait ad Bardonem conversus, *eius ovis Antistare statuimus secundum priorum voluntatem. Gesta Abbatum Gemblac. Spicileg. Acher. tom. 6. pag. 518: Not-gerus tunc temporis Tungrensis Antistabat. Vide Acta SS. Maii tom. 6. pag. 412. F. Apud antiquos *Antestare*, vel ut sappiis scribebant *Antistare*, idem erat quod *Præcellere, præstare*. Lucretius lib. 5. 22:*

Herculis Antistare autem si facta pulabis.

Cato de Re Rust. cap. 156: *Brassica est, quæ omnibus oleribus Antistat.*

1.2. ANTISTARE. Charta Willelmi Aquitanorum Ducis pro Angeriaco inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 465: *Willelmus Dux Aquitanorum... quendam Abbatiam in honore beatissimi præcursoris Christi Johannis adificatam... pro redempione atque salute animæ sua cunctorumque parentum suorum Antistare cupiens, etc. Verbum Antistare Dionysius Sammaritanus vertit excitare, restaurare, quani certe notionem patitur habita textus ratione: vereor tamen ne idem sit quod sequens.*

3. ANTISTARE, Tueri, tutum præstare, Gall. *Garantir, Defendre*. Donatio

Supponis Ducis de Paterno Pinnensis civitatis S. Clementi facta ann. 872. inter Additamenta ad Chronicum Casuriense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 935: *Et insuper dono ipsam chartulam vel confirmo infra istam vestram chartulam, ut vos cum ipsa chartula ipsas res ab omni homine Antistare et defendere debeatis. Ibid. ad ann. 1046. col. 996: Unde reprobatio et obligo me vel meos heredes in ipso Monasterio et tibi domino Abbati. . . ut ipsam meam concessionem Antistare et defendere debeamus vobis ab omni homine.*

*** ANTISTES**. Hoc honoris nomen non Episcopis solum et Abbatibus, sed quandoque etiam Prioribus et Parochis datum fuisse norunt, qui antiqua legerunt instrumenta.

ANTISTITA, Abbatissa, in veteri Charta quam laudat Hieron. Hennengius in Geneal. Rhetiæ Curiensi Principis; *Sacerdotissa, Ugutioni. Occurrit hæc vox apud Plautum.*

ANTISTITARE, Episcopum agere. in Excerptis ex veteribus lectionibus MSS. Ecclesiæ Vesontionensis nuper editis a viro doctissimo Petro Francisco Chiffletio. dissertat. 2. de Conversione Constantini M.: *Tunc temporis Hilarius Antistitabatur Crisopoli.*

ANTISTITIUM, Presulatus vel *Primatus*, in Gloss. MSS. S. Germani Paris. Cod. 524. Joanni de Janua, *Sacerdotium, diuinum: unde. Marcus venerabilis Antistitio præminebat. [Gesta Abbatum Lobieniæ Spicil. Acher. tom. 6. pag. 565: Farabertum Pruniæ Abbatem Antistitii sui reliquit hæredem. De S. Leone PP. IX. tom. 2. Aprilis pag. 649: Qui postea ad Antistitium Mediomatricæ urbis voto cleri et plebis magis quam suo as-sumptus.]*

ANTISTITIUM, pro Monasterio occurrit non semel in lib. Miraculor. S. Thoinæ Cantuar. Arch. edito a Stapletono.

*** ANTISTOMACHUS**, *Pars dorsi contra-ria stomacho*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

ANTISTROPHA, *Reciproca conversio, quando totum Responsorium convertitur*. Papias.

*** ANTITA**. [Postica. DIEF.]

*** ANTITACTICI**, Hæretici ex Gnosticorum portentosa sententia suppul-lantes, peccatum adeo non malum esse agnoverunt, ut etiam præmio dignum statuerent. Clem. Alex. Strom. lib. 3. Baron. ann. Chr. 120.

ANTITAS, *Antiquitas*, in Breviloquo, ex quo emendandæ Glossæ Lat. Græc. *Antas, γερουσία*, legendum enim *Antitas*. Infra, *Antiles, γερουσίαι*. Forte pro *Antiquitas*. Alibi: *Antiquitas, ἀρχιτοις.*

*** ANTITECA, THETA**. [Contraria po-sitio. DIEF.]

*** ANTITHEI**, quinam fuerint docet Arnobius aduersus Gentes lib. 4: *Magi haruspicum fratres memorant suis in actionibus Antitheos sappiis obrepere pro acciis; esse autem hos quosdam materiis ex crassioribus spiritus, qui Deos se singant, nescio que mendaciis et simulationibus ludant.*

ANTITHETARIUS, In Legibus Canuti Regis Angl. apud Bromptonum. lemma capituli 47. *de Antithetario, inscribitur: sed in ipso capite vox ipsa deest. Legis autem sensu penitus inspecto, eum qui illatam accusationem, recriminatione, id est, contraria intentata actione, sa-tegerit repellere, Antithetarium vocari censem Soinnerus.*

*** ANTITRINITARI** circa annum Christi 1570. exorti, tres Personas Divinas una

in Personalitate subsistere, impie docere cœperunt. Hofman. in Lexico.

* **ANTITROTUS, COCUS.** [Flos sambuci. DIEF.]

* **ANTIVAGIUM,** Tributum, quod pro apertura minæ ferri apud Delphinates illi præstatur, qui fundi dominus est, vulgo *Antivage*. Inquisit. ann. 1284: *Minatores in valle Alavardi requisiti coram suprascriptis ferre testimonium super usu et consuetudine minatorum minam ferri fodientium apud Vallenvaugii, qualiter se debeant habere minatores erga dominum, de cuius feudo mina ferri eretur sive extrahitur, pro Antivagio solvendo.... Dixerunt jurati ad sancta Dei evangelia, quod de mina, quæ extrahitur de qualibet fovea, solvuntur primo expensæ totius fovae, videlicet mercedes operiorum, candelæ ad illuminandum, acumenta picorum, sacci ad extraheendum. Postea vero mina extracta, quæ superest, solutis expensis, dividitur in quatuor partes; quarum minator debet habere tres partes, et ille ad cuius dominum pertinet fundus ubi est focea, scilicet ingressus fovae, debet habere quartam partem, et dicta quarta pars dicitur esse Antivagium, pro quo Antivagio dominus, qui illud accipit, debet eis minatoribus manutenerem nemus ad munidendum foream, ubicumque venuis valeat reperiire, salvis arboribus fructiferis. Transact. inter Joan. dalph. et Petr. Barralem ann. 1315: *Item de minis ferreis ordinamus et volumus, quod extraheantur, querantur et deportentur,.... soluto Antivagio ab inventoriis dictarum minarum, prout usque ad hæc tempora extitit usitatum et consuetum.**

* **ANTOCREA.** [Panis ex cibo et carne pistus. DIEF.]

* **ANTOFALUS.** [Gall. *giroflière*. DIEF.]

* **ANTONES.** [Rustici vel stulti. DIEF.]

* **ANTONIANI AUREI,** Moneta Romana cui ab Antonino Imperatore nomen. Vide Vopiscum in Probo cap. 3.

¶ 1. S. **ANTONIUS,** Rostratus superne baculus, Gall. *Bequille*, sic dictus quod formam referret crucis S. Antonii quæ ut littera T formari solet. Epistola MS. ann. 1320. ex Archivo S. Vict. Massill. : *Innixus super quodam ligno vocatus S. Antonius.*

¶ 2. S. **ANTONIUS,** Ordo a Gastone quodam nobili Delphinate ann. 1095. institutus in solatium eorum qui igne sacro afflitti erant. Insigne ejus littera T. est. Item Ordo militaris in Abyssinia, de quo librum edidit Joh. Balthasar Abyssinus Eques. Hofman.

* **ANTOPHORA** vel ANTHOPHORA, Flores ferens, ab ἄνθος flos et ποπός ferens, ut notant docti Editores ad Vit. S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 952. col. 2: *Semper in modico Rosæ viridario intacto vernabant pulluli, quos in proximum Sabbathum coelesti Antophore consecraret; Deipara scilicet Virgini.*

ANTOPIUS. Anonymus Barenensis in Chron. ann. 1046: *Et ceciderunt Græci et multi Antopii per gladio et in mare. Expressit, ni fallor, vocem Græc. ἄνθωνα, viri.*

ANTOR, pro *Auctor*, primus venditor. Occurrerit passim in Foris Aragon. Vide lib. 6. de Furto.

* **ANTORCA,** Cereus intortus, tæda, Gall. *Torche*. Charta ann. 1332. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 175: *Necnon et homines, qui querant officinis ecclesiæ parochialis, ut pote candelæ B. Marie, operi, luminariis, Antoris, pauperibus verecundis, etc. Comput. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 28. col.*

1: *Pro una Antorca empta in Avinione, etc. Entorca*, ibidem pag. 29. col. 2. Vide infra in hac voce.

* **ANTORCHIA,** Fax sepulcralis, Gall. *Torche pour les funerailles*. Collect. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 195: *In quo anniversario seu Missa assistere habeant omnes Canonici... necnon et Scholares.... componere tumulum ac incendere sex Antorchias.*

* **ANTRA.** [Gall. *entrailles de poisson*. DIEF.]

* **ANTRACIDIS.** [Anthracitis, escarboucle. DIEF.]

* **ANTRÆ.** Vide *Angræ*.

* **ANTRAS,** vel *Antrax*, Græcæ ἄνθραξ, Carbunculus, genus ulceris. Albertus Mussatus de Gestis Henrici VII. Cæsar. lib. 16. apud Murat. tom. 10. col. 568: *Triplex illi interitus causa deprehensa est, una in nate sub genu lethalis ulceris, quod physici Antras vocant. Ubi Villanus adnotat: Legerem ego sic: Unde in cruce sub genu lethalis ulceris quod physici Anthrax vocant. Vita S. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1802: Contigit aliquando eum in pede gravari apostolate quod Antracem solent medici nominare.*

* **ANTRELLUM,** Parvum Antrum. Vita S. Guillelmi Politiensis Erem. tom. 2. Aprilis pag. 469. C: *Aliud quandoque ingressus Antrellum ita meditationi sedulus invigilavit, ut sequentem quoque diem orationi adiceret.*

* **ANTRIARE.** [Gratias referre. DIEF.]

* **ANTRILLUS,** Instrumentum lapidarium. Breviolog.

* **ANTRITHENA,** Repaguli species. Con-

tin. Chron. Andr. Danduli apud Murat. tom. 12. Script. Ital.: *Dominicalis custodia fit ad portam sancti Nicolai, clausum cum fortissima catena et Antri-*

thena.

* **ANTROFUGI.** [Anthropophagi. DIEF.]

* **ANTROLIUM,** an Locus ubi stat mol-

lendum, vel idem quod *Trolium*? Chartul. Med. monast. Bitur. fol. 222. v: R. Trosselli, *canonicus beati Ursini Bituricensis, recognovit quod in Antrolio dicti molendini erant debiti quatuor solidi Paris. de censu.*

* **ANTRONISCUS,** Incastratura, in vet.

Glossar. ex Cod. reg. 7613.

¶ 1 **ANTROPOMORFEON,** vel *ANTROPO-*

MORFENS, *Mandragora* Græcæ dicta quod

habet formam hominis. Ita Papias MS.

[** cod. reg. 7644: *Antropomorfis.* Hæc

omnia ex Isidor. Origin. lib. 17. cap. 9.

sect. 30.] Vide *Anthropomorpha*.

* **ANTROPOSATI, STATES.** [Est hu-

mana passio attributa Deo. DIEF.]

* **ANTRORIUM,** *Lo vaso da tirar aqua*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ANTRORUM,** Adverso cursu. Chron.

parvum Ferrarensis apud Murat. tom.

8. col. 476: *Antrorum tendens (Padus) a*

quadriujo jam dicto, cum Gauro intrat in

pelagus.

* **ANTROSA,** ὄρχιστρα, Saltatrix, in Supplem. Antiquarii.

* **ANTRUM,** Templum. Papias in MS.

Bituric. : *Cœcum civitas fuit Piratorum*

ubi famosissimum est Antrum, id est,

templum.

* **ANTRUM TUMBALE,** Sepulcrum. Car-

men de Berengario Imp. apud Murat.

tom. 2. pag. 411. col. 2: *Luce Deus qua-*

factus homo processit ab Antro Tumbali,

etc. Id est, Die Resurrectionis Christi.

* Acta S. Januar. tom. 6. Sept. pag.

885. col. 1: *Omnia tecta Antraque beati*

martyris Januarii, tam virorum raucis

vocibus, quam seminarum claris ululati-

bus, personabant. Paulo ante Cubiculum beati Januarii dicitur.

* **ANTRUSSIO,** ut fere semper legit Eccardus in Lege Salica vel *Antrusio*, ut legunt alii. Idem est qui fidelis dominio, qui ei juramento fidelitatis obligatus est, vel in ejus ministerio occupatus. Vide *Trustis*.

* **ANTSINGA,** Modus agri. Codex MS. Irminon Abbat. San-German. Paris. fol. 11. recto col. 1: *De terra aribili Antsingas 11. de vinea duas partes arip.* Ibidem fol. 23. col. 1: *De terra aribili bunnaria duo et Antsingam unam.* [**Sæpius; vide Guerardi Indicem Generalem.] Vide *Andecinga*.

* **ANTVERPIENSIS** MONETA memoratur in Charta ann. 1124. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. col. 307: *Aureum nummum Antverpiensis monetæ et ponderis.*

* **ANTULENTUS,** *Clarus, lucidus, Prov. Clar.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7637.

* **ANTUS,** ἄντρος, *Ora, Antes*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Antes*.

* **ANTUSTRI,** Apud Marculfum lib. 1. tit. 18. Idem ac *Antrussio*: quod vide.

* **ANTYPHATUS,** Dignitas Palatina, apud Byzantinos. Locum Vide in *Vesti*. [** Vide *Anthypatus*.]

* **ANTYPIRA,** æ. Gall. *Escrén*, in vet. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Vide supra *Antipirgium*.

* **ANUABILE,** [Gall. *outil de forge, poignée, vêtement*. DIEF.]

* **ANVANNA.** Vide *Auvanna*.

* **ANUATUS,** Annotinus, Gall. *D'un an*. Charta Libert. S. Palladii ex cod. MS. Coislin. : *De qualibet porco... Anuato quem habebunt in dicto nemore communi tres denar. Parisienses.*

ANUBDA, ANUPDA, ANUDA, Præstatiosis vel oneris species. Charta Hispanica ann. 824. apud Sandovalium: *Et omnes qui venerint ad populandum ad illa Bra-*

noossaria, non dent Anupda, non vigilias de castellis, nisi dante tributum, et infur-

tione, quantum poterint ad Comite, etc.

Alia ærae 1010. apud Yépez tom. 5. pag.

456: Ipsas las cum foro ex lecto quæ non

pro homicidio non Anuquera, neque for-

ratera, neque saione, de Comite non teneat.

Alia ærae 1016. tom. 5. pag. 444: Ut non

habeant istas villas et istos terminos super

saionem, nec fossatum, nec Anuda, neque

alcidio (scrib. homicidio) neque erbatico,

nec portatio in terminis de Castella.

Alia ærae 1018. tom. 1: Et ad populan-

dum damus ibidem licentiam, ut qui ibi

habitaverit, nulla habeat super se regalia,

aut comitalia imperia, neque respondeat

aliquid ad ejus debita, non pro furtum,

neque pro homicidium, neque pro fornici-

o, non pro maneria, neque pro serina,

neque pro fossare, neque pro Anubda,

neque pro castellis, neque pro facienda

villa, etc. Alia Aldefonsi VI. Regis ærae

1118. tom. 3: Ut nullus minister meus

vel hæredum meorum, vel aliarum qua-

rumlibet potestatum intra terminos Mo-

nasterii audeat intrare, vel pignus acci-

pere, aut in omnibus villis vel Ecclesiis,

seu hereditatibus quæ juris eorum sunt,

per manus saionis sigillum ponere, sive

pro rozo, sive pro castellato, sive pro Abnuda,

aut pro nuntio, aut pro pignore, aut pro

furto, etc. Alia Ferdinandi I. Regis Cas-

tellæ ærae 1100. tom. 1: Ut non parian-

tur nullius modi aliquod detrimentum

nostris sayonis, nec nullius hominis non

pro fossato, non homicidio, non pro furco,

non pro fornicio, non pro Annubda, non

pro castelleria, non pro annassia, non pro nulla calumni de hoc mundo, etc. Alia Sancti Reg. tom. 5. pag. 468. 469: *Ut sint liberae omnes hereditates vestræ, et absque injuria cujuslibet personæ Regalis et Pontificalis et Laicalis, sine scâne, sine homicidio, sine fosato, sine Anupta, etc.* Addit. pag. 742. tom. 6. pag. 486. 490. Videat Lector an ex hisce locis vocis notiōnem percipiat.

* Academ. Hispan. in Diction. *Anublar*, Obscurare, obscurum facere. Sed hæc quid ad hujus vocis interpretationem?

* Vide *Adubare*, *Adubum*. De hac voce optime disseruit S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 56. unde sequentia excrimibim: Vocabulum a IX usque ad XV seculum sæpe obvium et mira diversitate scriptum, Adua, Annuduva, Anuduva, Adnuba, Annaduva, Anuda, Aduba, Adnuba, Anubda, Anupda, Anuguera, Anudiva et Annadua, est Tributum irrogatum pro construendis aut reparandis castellis, munimentis, aliisque quæ ad terræ defensionem spectant operibus. Interdum tamen habitatores non pecuniam sed operas in hanc rem præstabant, ita ut Dominus materias et cetera ædificanti utilia compararet. Privilieg. de Cœ ann. 1136: (Collapso muro Dominus terræ dabit) *Mozom, et luria, et marra, et malios, et duas lavancas, et nos nostros corporos, et illo muro sedeat factum.* Pluribus documentis constat Lusitanorum reges Anubdam recipere solitos fuisse in terris et oppidis in beneficium concessum. Donatio Sanctii II. Templar. Ordin. facta anno 1244: *Quod (habitatores) recipiant monetam meam et quod dent inde mihi collectas, et quod eant in exercitum meum et in meam Anuduvam; et alia jura secundum quod habeo, et illa habere debeo in aliis castellis et villis quæ predictus ordo Templi in regno meo habet.* Exstat Charta Alfonsi III. Portug. regis anni 1265, qua hoc tributum, quo se premi populus querebatur, denuo ordinatur et constituitur: *Primo, Mando et statuo quod ego nec aliquis successorum meorum numquam levemus denarios nec aliam pecuniam pro Anudivis per nos, nec per alium, nec per alios. Item mando et statuo quod homines qui morantur in hæreditatibus alienis, videlicet jugarii et alii homines, qui morantur in hæreditatibus alienis, de quibus dant certam portionem dominis suis, non vadant ad Anudivam. Item, mando quod infirmi, depositi, peregrini, solitarii (nisi fuerit talis filius qui contineat casam cum sua matre), et uxorati de ipso anno, et omnes homines excusat per cartas conciliorum, secundum consuetudinem et forum terræ, et homines de creatione regum, et omnes homines qui morantur cum dominis suis, omnes isti tales nec aliquis eorum, non vadant ad Anudivam. Item, nichil demandetur mulieribus pro Anudiva. Item, mando et statuo quod servitiales, ortolani et molendarii, et fornarii, et amoucouvares de ganatis, non vadant ad anudivan.* Item, alii homines qui sunt in servitio dominorum suorum, de quibus habent soldadas aut gubernium, aut vestitum, aut aliquam partem animalium, rerum, vel fructuum, in quibus serviunt dominis suis, non vadant ad Anudivam. Item, omnes alii homines, qui morantur in locis, de quibus non iverunt ad Anudivam tempore patris mei, nec avi mei, non vadant ad Anudivam. Item, pauperes qui non habent de suo, per quod vadant, et in redditu per quod possint vivere; ita quod non oporteat eos vendere domum, aut

vineam, aut hæreditatem quam habent, propter hoc non vadant ad Anudivam. Item, Clerici et scutiferi fidalgos non vadant ad Anudivam. Item, homines de cautis et de honris antiquis, et quas rex fecit, vel fecerit de novo, non vadant ad Anudivam. Item, mando et statuo quod omnes alii homines regni mei, quos ego, vel successores mei debuerimus vocare ad Anudivas, non vocemus eos ad Anudivas, nisi tempore guerræ, aut tempore magnæ necessitatis, et ad frontariam regni, quod habeamus eos multum necessitate, et non compellantur ire, nisi per prætores, et alvazies, et judices locorum; quia inventi pro in veritate, quia ita fuit usatum tempore patris mei et avi mei, etc. His addit. Alfonsi X. Castilie regis Partidam II. tit. 18. leg. 15. et Guid. Papæ consil. 1. Paullo aliam significationem sortita sunt vocabula *Adhoa* et *Adoha*, quæ videas suo loco, confer etiam Lud. Bianchini *Storia delle Finanze di Napoli*, vol. 1. pag. 91. sqq. et 229.

* **ANUBIS.** [Id est sine nube, manifestus. DIEF.]

* **ANUCCATIO.** [Adnuntiatio. DIEF.] * **ANUDARE.** pro *Annullare* vel *Annullare*, in Charta ann. 1067. ex Tabul. Massil.: *Quod si quis contra hanc donationem venerit aut eam Anudare temptaverit.*

* **ANUERE.** [Gall. faire signe avec l'œil. DIEF.]

ANUGUERA. Vide *Anubda*.

* 1. **ANULA.** Dialog. fr. Pauli Florent. de Orig. ordin. Servor. apud Lain. tom. 12. Delic. erud. pag. 20: *Quod et factum est, ut illum veneno necare statuerit, et vino infusum ei per Anulam quandam tradidit sub eleemosynæ specie. Dimin. ab Anus, Gall. Vieille; Anicula, apud Terrent. in Andr. act. 1. sc. 4.*

* 2. **ANULA.** [Arula, patella carbonum. DIEF.]

ANULARE. Coloris species qua pictores utuntur. Isidor. lib. 19. Orig. cap. 17: *Anulare quod vocant, candidum est, quo mulieres picture luminantur. Fit et ipsum ex creta admixtis vitreis gemmeis. Ab eo hausit Papias, apud quem legitur, quo mulieres et picture luminantur, etc.]*

* **ANULATOR.** [Anularius. DIEF.]

* **ANULLARE.** [Adnihilare. DIEF.]

* **ANULUM TERRE.** [Malum terræ. DIEF.]

* **ANULUS.** Vide *Annulus*.

ANUPDA. Vide *Anubda*.

* **ANUS.** [Vulgo anné: « Audolena... qui vixit in pace Anus XXXVII. (Le Blant, Inscript. d'Albigny, n. 13.) »]

* **ANVOIRE.** Tributum 28. denar. quod olim Episcopo Bellovacensi a novis conjugatis pro primo anno persolvebatur; nec non et ab iis qui in civium adscribent catalogum; 14. vero denar. ab omnibus, sequentibus annis, exceptis clericis etiam conjugatis, quare plerique tonsuram clericalem una cum Confirmatione accipiebant.

ANUREPORESIS. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Anureporesis, id est homo utriusque generis: bæd del.*

ANVEGUN. Reinerus contra Waldenses cap. 5. de iisdem hæreticis: *Primo de Baptismo dicunt, quod Catechismus nihil sit... Item quod oblatio illa quæ dicitur Anwegun, sit adinventio. Ad marginem scripsit Gretzerus: Illyr. Auwegen. Freher. Alwegen.*

* **ANWILLA.** pro *Anguilla*, in MS. Irminonis Abbatis San-German. fol. 45. col. 1: *Si poterint in ipsa aqua prendre*

Anwillas, solvunt, etc. [** Guer. IX. 2. pag. 76.]

* Ita et nostris *Anville*, pro *Anguille*. Codex reddit. comit. Hannon. ann. 1265. in Cam. Comput. Insul.: *Si a li cuens et mesires Stievenes as Anvilles les iij. pars, et li monnier le quarte partie; et as Anvilles et au blanch pisson, c'on prent à ces seuwieres as buirons et as nasses, li cuens et mesires Stievenes ont le moitié et li monnier l'autre.*

* **ANXER,** pro *Anser*, Locum vide in *Leito*.

* Occurrit in Leg. Alph. III. reg. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 53.

* **ANXESTATA.** Leges Luitprandi, apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 60: [** Lib. 5. cap. 10. (39)] *De Anxestata et fidejussore. Si quis alii homini quadam dederit pro quacumque causa et fidejussorem posuerit, et postea ipsi fidejussori antestetetur, aut pignus de manu tulerit, et probatum fuerit, componat solidos xx. Anxestata videtur mendose dictum pro Antestata, qui Antestata id est, impedit, obstat. Vide Antestare. [Al. Annexestata.]*

* **ANXIANI.** Vide *Antiani*.

* **ANXIARI.** Anxio animo esse, Gall. *Etre inquiet, embarrassé.* Fragm. Hist. Franc. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 301: *Noli Anxiari propter paucitatem militum, etc.*

* **ANXIATIO.** Anxietas, Gall. *Trouble, agitation. Anxiatio cordis*, in Vita S. Winwaloei MS.

* **ANXIETUDO.** Eadem notione. Suppl. Antiquarii: *Anxieta, ἀχθός, ὀδυνή, Sarcina, labor.*

* **ANXIGENA.** [Axungia. DIEF.]

ANXILLA. *Olla superius stricta.* Breviloqu.

* **ANXILLALE.** [Lentigo. DIEF.]

ANXIMONIA. Anxietas. In Vita S. Githaci cap. 31.

ANXIFERIUS. *Mæstificus.* Papias.

1. **ANXIONARIUS.** Auctor de Disciplina Scholarium cap. 4: *O quam proficiens est sanitatile consentaneum secundum facultatem in unum componere. ne artocopii mucore Anzionarius anhelitum infirmet. et vini insipidi acor cordis secreta confundat, ... et quod deterius est, ne assiduis incursibus ingrassetur Anzionarius.*

* 2. **ANXIONARIUS.** Joan. de Trokelowe Annal. Edwardi II. reg. Angl. pag. 52: *Hujus igitur provisione per omnes comitatus Angliae publicata, et gravi pena in puletrios et alios Anzionarios, Londonios et alibi provisionem non observantes, inflicta. Anserum venditor, vel volatilium saginator designari videtur. Vide supra Anzer.*

* 3. **ANXIONARIUS.** [Gall. *revendeur, regrattier.* DIEF.]

* **ANXORIUS.** [Traditor. DIEF.]

* **ANXULA.** Ligatura. Comœdia sine nomine act. 4. sc. 5. ex Cod. reg. 8163: *Nec timerem quicquam te jubeo priusquam enudavero Anxulas, aut explicavero enigmata somniata.*

* **ANZAUGIA.** pro *Anzingia*. in Bulla Eugenii III. PP. ann. 1147. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 544. Vide *Andecinga*.

* **ANZI.** vox Italica, Ante. Charta ann. 1100. apud Corbinel. inter Probat. domus de Gondi pas. 455: *Stipulatione promissa et dampnorum, et expensarum, et interesse litis Anzi refectione.*

* **ANZIANATUS.** **ANZIANUS.** Vide in *Antianus*.

* **ANZINGA.** Vide *Andecinga*.

* 2. **ANZINGA.** [Modus agri, ut ande-

cinga : « Faciat preterea mansus unusquisque, *Anzingam* integrum in corrugata, dies II ad utramque sationem. (Affranchissement des habitants de Morville sur Seille, 16 août 967, archives de Meurthe et Moselle.) »

* **ANZOPERTUS.** Charta ann. 1279. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. xvi col. 508 : *Scribat statum cuiuslibet loci, scribendo solaria, assides, gradus, ostia, fenestras, Anzopertos, coperturas, etc.* Idem forte quod Auventus. Vide infra in hac voce.

* **AORASIA.** Cæcitas. Vox Græca. Vita Trudpertii Erem. Mart. tom. 3. Aprilis pag. 435. F : *Sed Dei ac Martyris sui manu, non clypeo protectus, aut galea, percussis cæcitate pariter et Aorasia carnificibus, Abbas transiens per medium illorum ibat.*

* **AORS.** Redit. Bellæquerus in Reg. 84. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 91. r. col. 2 : *De advocationibus x. modios, videlicet in Aors et thalamasie. Quod rursum occurrit part. 2. fol. 107 40. col. 2. Idem videtur quod Arro. Vide in hac voce.*

* **AOSTAGIUM,** pro *Hostagium*, Jus hospiti, ut videtur. Charta ann. 1232. apud Stephanotianum tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. pag. 822 : *Similiter serviens percipiet per se consuetudines suas, videlicet terrageurias, Aostagia, mestivam, gallos, caseos, tortellos et corveiam suam et unum gellonem vini, etc.* Vide *Hostagium*.

* *Aostagium*, perperam de Jure hospiti expositum ; est enim Praestatio, quæ ad medium Augusti exigebatur, unde vocis origo : nostris *Aoustage* dicta. Charta Philippi Pulu. ann. 1298. qua Ludovico comiti Ebroic. feoda aliaque assignat, in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41 : *Les rentes des eritages d'ilec (de Gien) et les Aoustages, la penne et le seel... La prévosté de la Ferté Aales,... huit solz de rente à la Mi-aoust, etc.*

* **AP,** Filius, Lingua Cambro-Britanica ex Johanne Davies. Rymer. tom. 3. pag. 156 : *Rex dilectis et fidelibus suis... Grifino Ap Res, et Yerewando Ap Grifsyn, salutem. Et pag. seq. : Philippus Ap Howell, Morganus Ap Mereduk.*

APACARE, Satisfacere, contentum reddere, Italis, *Appagare, dar sodisfaltione.* Pacta inita inter Francos et Venetos, in Gestis Innocentii III. PP. pag. 92. : *Si autem aliquid residuum fuerit, debemus per medietatem inter nos et vos dividere, donec fuerimus Apacati.* [Murator. tom. 3. pag. 587. col. 1. D. pro Apacati legit Apagati.]

* *Nostris, Apaer et Apaier*, eadem acceptio. Charta ann. 1254. apud Martin. tom. I. Ampl. Collect. col. 1326 : *Et si hont ostroë li cuens (de Bretagne) et la contesse sa fame que il se faisant, se tiendront Apaé, ne que rien plus ne demanderont.* Lit. ann. 1297. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 55. r. col. 2 : *Desquels douze vinz et dis livres de Pareziz il se tennient assuls et Apaié. Apoier, ibid. in Ch. ejusd. ann. fol. 11. v. col. 1. Le Roman de Cleomades MS. :*

*Et chil li ont en convenant
Que il reverront à son mant ;
De lui se tirent Apaié ;
En larmoyant ont pris congé.*

Sed et Apaier adlibuerunt nostri, pro Allicere, Gall. Attirer. Bestiarus MS. :

*Chest goupil qui tant set barat,
Que nous apelon chi renart....
A chascun qui vit charmeument
Se fait tout mort chertainement,
Pour chou que plus près les Apaie.*

* **APACTIO,** Pacificatio in Tabulario S. Dionys. Lemov.

* **APAGARE.** Vide *Apacare*.

* **APALANCARE,** Palis munire. Ital. *Palancare.* Chron. Parmense ad ann. 1295. apud Murat. tom. 9. col. 881 : *Castrum Curriachi per Commune Parmæ fuit custoditum et Apalancatum per homines de ultra Hentiam a strata in sursum.*

* **APALAR,** APALARE, etc. Cochlear. Vide *Applare, Apalarea, Apalareus, et contracte Apaler,* Cochlear, item.

* **APALLATEA,** in Epist. Pauli I. PP. apud D. Bouquet tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 505. ubi legit Cangius *Apalarea* ; quod vide in *Applare*.

* **APALTUS,** Ital. *appalto*, Locatio. Synodicum Raphaelis Archiep. Nicosiensis sub ann. 1252. cap. 18 : *Denuntiamus excommunicatos omnes qui non restituent, vel restitui faciunt integre et plenarie decimas Ecclesie Nicosiensi, de omnibus possessionibus, animalibus, Apaltibus, et redditibus suis, etc.* Eadem habentur in Concilio Nemosiensis ann. 1298. cap. 4. ubi pro aplatibus editum *appactis*. Unde forte vocis etymon. Adde aliud Concil. Nemosiensis ann. 1340. cap. 1.

* **APALTOR,** Manceps, Ital. *Appaltatore.* Idem Synodicum cap. 19 : *Prohibemus Clericis et præcipue Presbyteris et Diaconibus, ne commercio vel officia sacerdaria exerceant, maxime inhonesta : et ne sint casalium aut redditum Apaltores, aut procuratores Militum, etc.* Vide *Appatisatio*.

* **APALUS,** *Mollis*, ex Gloss. ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 6 : *Quibus etiam utilia sunt intubæ et lactucæ, malvæ, ova mollia et Apala.* Et cap. 35 : *Collirium facit ad flectinas, et ipsum satiis Apalum.* Sed et nostri *Apalir* dixerunt, pro Debilitare, enerpare, Gall. *Affoiblir*, enerver, engourdir. Le Roman du Riche homme et du Ladre MS. :

*Un peu de mal, ou fièvre ague,
Qui de legier to santé mue,
Et fait ton visage palir,
Et tes membres si Apalir,
Qu'à peine te peus tu aider.*

Græce Ἀπαλός. Vide infra *Appalus*.

* **APALUSTRIA,** *Ornamenta navis*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Rectius infra : *Aplustria, armamenta navis.* Vide *Apiastrum*.

* **APANARE,** Panem ac cibum porrigerere, pascere : panem enim pro quounque alimento usurpari palam est. A. Gellius lib. 9. cap. 2 : *Ad Herodem adiit nobis præsentibus palliatus, ac petiit æs sibi dari sic ἄρτους.* Et in Orat. Dominica : *Panem nostrum da nobis hodie.* Ita in Lega Salica tit. 57. § 5. et tit. 59. § 1 : *Panem et hospitalitatem dare, idem est quod pascere, et hospitium dare, quod habetur in tit. 76. § 1. Edit. Heroldi. Panem et aquam dare, in Capitulari S. Cardi Princip. Benevent. cap. 1. Panem et aquam natura desiderat, inquit Seneca Ep. 25. nemo ad hæc pauper est : intra quæ quisquis desiderium suum conclusit, cum ipso Jove de felicitate contendat, ut ait Epicurus.* Ade Epist. 110. Charta anni 1328. Dominorum Canneti in Provincia : *Omnis persona extranea vel privata caveat ne infra castrum Canneti, seu ejus territorium receptet et occultet, seu etiam Apanet aliquem latronem.* Et mox : *Quod intelligimus, si tales Apantes, vel auxilium præbentes, scirent esse latrones eos quos Apanarent. Apaner une fille, est dotem, seu legitimam portionem bonorum filiæ conferre, ita ut cæ-*

teris hæreditatis bonis renuntiet, in Consuetudine Nivernensi cap. 23. art. 24. Macchiensi art. 220. 224. 292. Bourbon. art. 265. 305. et seq. et in Consuetudine loci de *Thear* in Biturig. art. 25. *Appaner* in Silvanecensi art. 66. Bourbon. art. 265. Bituricensi tit. 5. art. 17. et Turonensi art. 284. [Hinc *Appanare* apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 283. in defensionibus Roberti Delphini contra Guillelmum Comtoris : *Quando pater Appanavit filiam suam, quod facere potest virtute consuetudinis prædicta, et filia hujusmodi Appanationem probat, nihil amplius petere potest ex successione bonorum paternorum.*]

[* Charta Reginaldi comit. Forens. ann. 1265. ex Bibl. reg : *Primogenitus seu primogenita debet habere possessionem baroniæ integraliter et perfecte, per consuetudinem terræ illius (Bellijoci) et alias fratres suos Appanare, per eamdem consuetudinem.* Nostris, *Appaner* eodem intellectu. Charta Ludov. X. regis Franc. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 138 : *Entre Loys de Clermont sires de Bourbon et Jehan son frère, fu meue questions sur ce que le devantid Jehan demandoit à avoir sa portion de la succession des biens de leur dame et mère... et devantid le Loys disoit que il le devoit Appaner tant seulement, quar il estoit ainsne, etc.]*

* **APANMENTUM,** APANAGIUM, ab eodem fonte, pro eo quod ad victimum et in alimentum secundogenitis præstatur et conceditur a parentibus ; *Soustenance* dicitur Petro de Fontanis in Concilio cap. 34. nam in pluribus Galliae provinciis, ut ait Petrus de Vincis lib. 6. Epist. 25. *Major natu, exclusis minoribus fratribus et cohæredibus, solus in castro succedit, inter eos nulla tempore dividendo.* Quippe Baroniæ, seu majora prædia ac feuda, divisionem non recipiunt, nec inter hæredes dividuntur, sed ad solum primogenitum pertinent : qui tamen tenetur assignare *apanagium* fratribus suis secundogenitis, seu certam quamdam provisionem, uti et vocatur, id est pensionem in alimentum pro dignitatibus ac natalium ratione. Aresta O. SS. ann. 1269. in 1. Reg. Parlam. fol. 60 : *Alienora Comitissa Leicestriæ petebat a Comite Engolismensi portionem in Comitatu Engolismensi ratione fraragii spectantem ad ipsam ex parte... quandam matris ipsius Comitissæ Leicestr. et proaviae Comitis supradicti. Sed idem Comes in contrarium respondebat, quod dicta Comitissa Leicestr. in tali petitione non debebat audiiri, cum dictus Comitus esset impartibilis, nec unquam fuerit per quotas partitus, licet multi casus acciderint, in quibus si esset partibilis, debuissest partiri. Super quibusdam facta inquisitione diligenti, fuit per inuestigam inventum, quod dictus Comitus numquam fuit per quotas partitus vel divisus : tam per Comites seu Comitissas dominos Comitatus prædicti inter filios et filias, fratres et sorores, facte fuerunt quedam partes, quæ in partibus illis Appanamenta dicuntur. Et cum judicatum fuisset, quod dicta Comitissa pro dicta petitione non deberet audiiri : tunc petiit D. Comitem Engolismensem et D. Gaufridum de Lezignen adjornari. Quibus adjornatis et præsentibus, tertia die eadem Comitissa petiit a dictis Comite et Gaufridi sibi Appanementum fieri secundum Consuetudinem terræ. Quia petitione facta, auditis responsionibus dictorum Comitis et Gaufridi, et visis inquestis super hoc factis et diligenter intellectis*

tis, absolutus fuit per iudicium dictus Gaufridus a predicta impetione ipsius Comitissae, cum ipse Appanatus fuerit, et per Appanamentum teneat, nec per Consecutuam terram, qua liquido inventa est esse talis per istam inquestiam, Appanamentum facere debeat Appanatus. Dictus autem Comes fuit per iudicium condemnatus ad faciendum dicta Comitissae annum perpetuum Appanamentum quadrigentiarum libratarum terrae monete currentis in Comitatu Engolmensi praedicto. Item, condemnatus fuit idem Comes in octingentis libris monete Engolm. pro arreveragii 2. annorum a tempore litis motu. In hujus autem pronuntiatione sententia expresse fuit dictum, quod dicta Comitissae in terra hujusmodi sibi adjudicata non haberet dominum seu fortiteriam per istam sententiam, quia omnia loco domus plus sibi dederat de terra. [Arustum Parlamenti ann. 1841. apud Lobinnellum tom. 2. Hist. Britan. col. 485 : Prædictio Carolo ex causa uocis prædictæ ex adverso proponente, quod de usu et consuetudine notorii Britannia in successoribus feudorum inter nobiles generatiter observabatur, quando sunt plures fratres, primogenitus in omnibus feudis quantumcumque magnis et nobilibus, etiam si Comitatus, Baronie aut Vicecomitatus existant, ut heres proprietarius succedit, et solus et in solidum recipitur ad fidem et homagium feudorum prædictorum, et fratribus suis junioribus seu postrotis tenetur facere provisionem vicaria, seu Apanagium secundum eorum numerum et quantitatem terre... Suntque uero et consuetudines antedictæ conformes uobis et consuetudinibus vicinarum Francorum, et tam in Andegavensium, Normannensium, Turonensium, Pictaviensium, ac in magna parte Bituricensium, quam in pluribus aliis regni nostri portibus notoris et communiter observantur, et quod de usu et consuetudine antedictæ, que in hoc generali consuetudini Francie sunt conformes (si filii non sint) filia (primogenita exclusis sororibus) succedit in feudi, sive sunt Ducatus, Comitatus, Perries aut Baronie, quantumcumque magni et nobilis, et quod ita generaliter in Comitatu Artesie, Campanie, Tholose, necnon et Britanis, in quo genetorem Petri Mali-Clerici non est dubium successisse, et consimiliter in pluribus aliis regno nostri. Hec omnia confirmantur sententia hujus Parlamenti.] Pacatum ann. 1828. quod refertur in Probatib[us] Hist. Castilloniensis pag. 100 : Ledit Iehan son frere ne devoit, ne poveit demander en ladite Comté de Blois, que Apanage tant seulement. Ledit Iehan disent et maintenant le contraire que il devoit avoir droit de partage en ladite Comté, etc. Ubi apanagium, divisioni seu portagio opponitur: nam apanagium est certa pensio, seu annuus reditus ratione prædicti quod divisionem non recipit, assignatus secundo genitis, quo sibi panem ad victimum comparent; partagium vero, divisio ipsa prædiorum.

Et sane ea Francorum nostrorum mens fuit, dum morem hunc induxere, uti major natu solus in majoribus prædiis, nusquam inter fratres erciscundis, succederet, ut nobilium familiarum dignitas integra, illibatusque splendor permaneret, dum ad unicum ex liberis universa majorum prædiorum perveniret successio. Quippe si ea divisionem reciperent, lapsu temporis, crebra ac frequenti partitione, ad nihilum reducerentur. Proinde satius duxerunt, etsi id quodammodo juri naturali adverse-

tur, ut secundogeniti sola, ut dixi provisione ad victimum contenti, vel clericalem aut casib[us] vitam eligerent, vel bella sectarentur, nisi aliunde illos bonis ditari contingent.

Proferam in hujus recepti jampridem apud nostros moris bina exempla in sola familia Monspeliensi, ac primum quidem ex Testamento MS. Guillelmi D. Montispessulanii filii Ermessendæ 3. Idus Dec. 1146 : Bernardum Guillelmum filium meum dimitti Guillelmo filio meo majori, ita scilicet ut usque ad statum 18. annorum bens faciat eum docere, et in litteris studere: et si tunc voluerit Clericus fieri, et ad sacros ordines promoveri. Dominus Montispessulanii teneat illum honorifice secum, ita scilicet ut equos et arma, et armigeros, et victimum, et vestitum tibi honorifice administraret, et Bernardus nihil aliud in toto honore ipsius aliquo jure patere posset; vili enim hereditas nobilem hominem non decet. Aliud exemplum subministrat Testamentum Guillelmi D. Montispessulanii filii Mathildis Ducissæ pridie Non. Novemb. 1202 : Volo quod filius meus maior natu postquam Tortosa (filius secundogenitus) equitaverit, cum armis, det ei toto tempore vite sua annuatim 1000. sol. et pro his sit contentus omnibus aliis bonis meis.

Ex quibus patet eam fuisse Domini monspeliensium mentem, ut omnis nobilissimæ familiæ dignitas illa per maneret, dum ad unicum Montispessulanii Dominum perveniret hereditas. Id ipsum de Comitibus Flandriæ traditum Lambertus Schaffhaburgensis ann. 1071 : In Comitatu Balduini ejusque familia id multis jam seculis servabatur, quasi sanctum lege perpetua, ut unus filiorum qui patri potissimum placueret, nomen patris acciperet, et totius Flandriæ principatum solus hereditaria successione obtineret. Ceteri vero fratres, aut huic subditi, dictoque obtemperantes, ingloriam vitam ducerent, aut peregre profecti, magis propriis rebus gestis florere contenterent, quam desiderias ac sordidæ dediti, egestatem suam vanam majorum opinione consolarentur: hoc scilicet siebat, ne in plures divisa provincia, claritas illius familie per inopiam rei familiaris obsoletret. Neque alia pariter fuit Principum quadruplicata mens, qui legum condendarum auctoritatem sibi arrogarunt, dum statuere, ut tota bonorum successio unicum spectaret primogenitum; secundogeniti certis ac statim pensionibus pro victu et vestitu ad vitam contenti essent: quod etiamnum obtinet in Pontivensi Comitatu, et in aliquot aliis Francie provinciis.

Neque alio jure Reges nostri liberos suos secundogenitos certis pariter pensionibus contentos esse voluerent. Nam cum Regnum Francie per se sit divisionis expers, ut pote supra Baronia, secundogeniti in partem successionis pervenire non possunt, sed pro natalium dignitate ac prærogativa tenuenda, a Regibus donantur certis quibusdam pensionibus, quæ assignantur in statis ac designatis prædiis, vel etiam ipsis prædiis, quibus ii fruuntur, quamdui eorum masculina stirps superstes est: qua extincta Apanamentum ad Fiscum regium ipso jure reddit. Nam feminæ ex Lege Salica regiorum prædiorum successionis sunt incapaces. Prostat Diploma Ludovici Huitini Regis Franc. ann. 1315. pro Carolo Comite Marchiæ, in quo mentione fit des hérédages et possessions qui li sont et seront assignées et délivrées,

tant pour cause de Apanage et provision pour cause du Royaume de France, comme par la succession de notre très-chère Dame et mère, etc. ubi satis innuitur bona quæ Regum secundogenitis donantur, non herediti, sed Apanamenti ac provisionis jure assignari: quorum ea est natura ac species, ut deficiente secundogenitorum linea directa, ad Regiam Coronam ipso jure revertantur: quod quidem ex antiqua Regni consuetudine obtinuisse evincit Arestum sequens, cuius meminit Tillius, quod ex schedis Peirescianis olim descripsimus: Notum sit omnibus, quod cum dum sancte memoria Ludovico quondam Francorum Rege defuncto, bona memoria Alfonso quondam Comes Pictavia postmodum decesserit, illustrissimo Domino Rege Philippo possidente et tenente Comitatum Pictavia et terram Alvernæ, Procurator serenissimi Principis Caroli Regis Scilicet fratri dicti Alfonsi quondam Comitis Pictavia, et patrui dicti Dom. Philippi Regis Francie, in Curia dicti domini Regis Francie dictum Comitatum Pictavia et terram Alvernæ potest deliberari, et reddi a dicto Domino Philippo, Regi Sicilie Carolo supra dicto; cum dictus Carolus frater dicti Alfonsi Comitis quondam esset proximior, quam dictus Dominus Rex Philippus, qui dicti Alfonsei tantummodo nepos erat: allegans insuper Procurator, et Consuetudinem Regni generalem et speciales locorum, ubi bona consistebant prædicta, dicto Domino Carolo suffragari: premissa petens idem Procurator, cum idem Alfonso Comes dictum Comitatum Pictavia, ut partem terræ ab eo dicto Domini Philippi Regis Francorum habuisset, ut dicebat Procurator prefatus. Verum parte dicti Dom. Regis Philippi in contrarium proponente, quod de generali Consuetudine hacientem a multis generationibus Regum pleniæ observari cum donatio quæcumque hereditati procedit a Domino Rege uni de Fratribus suis, donatario ipso sive herede proprii corporis viam universam ingresso, donationes ipsis ad ipsum donatorem, aut ejus heredem succedentem in Regno, revertuntur pleno jure. Et in hoc casu nepos patrum excludit, cum idem nepos suo jure, et generali Consuetudine in omib[us] personam prioris donatoris representet. Adjiciens pars D. Regis Philippi, quo defuncto Rege, filioque Regis primogenito succedente in regno ejusdem Regis fratres portionem certam bonorum patris, tertiam, quartam vel quintam, seu quotam non possunt petere, sed nec petentes audiuntur: sed primogenitus quantum vult, et quando vult, eis confert. His autem non contento, pars Regis proposuit Consuetudines speciales locorum, ubi bona petita sita sunt, tales esse quod in omnibus Baronis tales donationes decadentibus donatariis sine herede proprii corporis, non ad fratrem donatarii, sed ad filium donatoris succedentem in Regno, mortuo donatore, revertuntur pleno jure. Itaque pluribus aliis rationibus et persuasionibus propositis hinc inde, ac negotiis hinc inde factis, et Consuetudinibus, quatenus contrariaabantur ad invicem, de Consuetudinibus hinc inde propositis, prout decuit, a testibus juratis diligenter inquisito, misis et attentis et testamento quodam, et litteris, et depositionibus testium super dictis Consuetudinibus, auditore die certa assignato ad audiendum judicium, anno Dom. M. CCLXXXIII. feria IV. post Invocante me, dicta die, videlicet Dom. Rege Philippo ex una parte, et Dom. Rege

Sicilia ex altera præsentibus: Per jus pronuntiatum fuit, dictum Dom. Regem Sicilia non habuisse, nec habere jus pertendi Comitatum Pictaviæ, et terram Alverniæ; ac ipsum Dom. Philippum Regem absolvit Curia ab impecutione Regis Caroli prænotavit. **Huic iudicio præsentes adfuerunt, etc.** Pronuntiatum in Parlamento incerto in crastino festi Ommium SS. anno Dom. M. CCLXXXIII. [Addas illud ann. 1491, quod ex Registro Parlamenti refert Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 691: Quod si continet ut nullis existentibus maribus hæreditas cadat in filias, filiæ bona inter se partantur ex æquo præter eam portionem seu Appennagium quod provenerit ex corona et patrimonio Regum Francie, quod Appennagium quidem restituetur unde profectum fuerat, secundum consuetudinem et legem Francorum.]

* Apanement, in Contractu matrim. ann. 1340. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1410: Non contraitant l'Apanement dessus dit.

* APPANATIO. Eadem notione apud Baluzum tom. 2. Hist. Arvern. col. 282: Et sic illa bona ex Appanatione illa competebant dicto Hugoni solum ad vitam suam. Alium locum vide in Apa-

nare.

* APANEUS. [Araneus mus, araneis infestus. DIEF.]

APANTETERIUM. Gloss. Lat. Græc. Απαντητήριον, Apanteleum, diversorum.

* APANTITIUM, Ædificium domui additum, vulgo Appentis. Charta ann. 1336. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1377: Item præcipimus et ordinamus, quod Apantitium dicti hospitalis fiat et perficiatur, ut sit ibi camera congrua, cum regnabili et convenienti camino, foevea privata seu latrina. Vide Apenticium et infra Atan.

* APARAMENTA NAVIS, Apparatus, Gall. Agrets, apud Rymerud tom. 3. pag. 170. col. 2. et pag. 171. col. 1. et alioi.

* Nostris olim Apareillement, pro Appareil, Apparatus, pompa. Sermo 29. ex Cod. S. Vict. Paris. scripto sæculo 14: Li Apareillement des noces, fu li Apareillement de nostre redempcion.

APARAZMUS. Vide Amparare.

* APARENCIA, a Gall. Apparence, Similitudo, species. Joan. de Cardalhaco serm. in Circumc. Dom. : Dico tertio, quod est aliud nomen a quo multi intitulantur hodie in hoc mundo, quod est nomen Aparençia et fictuositas, et tali nomine utuntur upocritæ, qui solum habent nomen fictum et Aparençiarum sanctitatis.

APARES. Vide Appares.

* APARIARE, a Provinc. Apariar, Gall. Apparier, Conjugare, copulare; unde Apariatio, conjugatio, copulatio. Charta ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaguës: Quod cum lites et controversiae... suscitatae forent... super facultatem calcandi, seu calcare faciendi eorumdem hominum blada et grana quævis,... ac adjunctio- nem seu Apariationem animalium ipsorum hominum ad calcandum.... quæ animalia ipsi homines prætendebant... se posse Apariare seu adjungere, et se esse in possessione et consuetudine antiqua et recenti adjungendi et Apariandi pro calcandis eorum bladis. Vulgaris est apud Provinciales usus, ut vassalli, cum jumentis domini sui, blada sua calcare seu tritutare possint, modo eorum vi- gesimam partem solvant. Vide infra Appariare.

* APARIBILIS, Apparens, Practicis nostris Apparoissant vel Apparissant, Apertus, manifestus. Vide Lex Apparens, et Paribilis. Charta ann. 1108. ex Bibl. reg. cot. 19: *Dono tibi Frabrisse uxori meæ in dote medietatem tocius mei honoris, ... tali pacto, ut quædam vixerimus, simul habeamus ac teneamus nos et infantes nostri in omni vita nostra, qui de nobis duobus Aparibiles fuerint; si vero de nobis duobus infants non aparuérint, etc.* In Charta ann. 1196. ibid. Apparibilis, eodem sensu occurrit, ut et in Contractu matrim. ann. 1139. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 488: *Et si jam dictus vir tuus supervixerit te Bernardam uxorem tuam, habeat ipse donationem istam in vita post obitum ejus, si esset infans de vobis duobus procreatus; si Apparibilis non fuerit, prædicta donatio ad nos donatores vel ad propinquos nostros remaneat.*

* APARILLA. [Aparine. DIEF.]

* APAS, pro Abbas. Locum vide in Fruniscat.

* APASCAIRARE, a Provinc. Apascairar. Pascua ad depascendum locare. Apascairatio, eorumdem conductio. Bertrandus tom. 4. Consil. 281. pag. 259: *Nec ipse, nec quidem alii videntur ea (animalia) posse immittere, aut dictum territoriorum Apascairare extraneis. Infra: Cum in Apascairatione pascuorum seu pasturgiorum facienda extraneis veretur magnum interesse subditorum, etc.* Pluries ibi.

* APASINA. TILLA. [Aparine. DIEF.]

* APATISATIO, Pactum, conventio, [qua]cum hoste fit a regionis subactæ incolis, ut a cædibus et incendiis temperet sub certa tributorum solutione, Gall. Contributions. Olim dicebatur Appatis ut videtur est in voce Appatissamenta, et in præsentibus exemplis.] Litteræ Thomæ de Monte-Acuto Comitis Sarisbiensis apud Nic. Uptonum lib. 2. de Officio Militari cap. 12: *Concedimus per præsentes bonum et salvum conductum, ac salvam gardiam sive securitatem Apatisationis. Epactio, vel pactio, in Tabul. S. Dionysii Lemovic. cap. 5. Apatis, apud Monstrelletum 2. vol. pag. 81. 83. B. Apaticer apud Juvenalem Ursinum in Epist. ad Status Blesenses: Esquelles choses le pauvre peuple de tous Estats cuidant mettre remedie, delibera de soy Apaticher à la Garnison plus prochaine; mais tantost tous les autres Garnisons commencerent à courir villages, voulans avoir patis. Idem in Epist. ad Carol. VIII. Reg. ann. 1439: Apatis soient les villages à huis ou dix places, et si on paroit, on aloit mettre le feu es villages. Alanus Charterius, au livre des 4 Dames :*

Et desir tient tout Apatis
Moa vouloir, qui est amatis.

PASTIS, in Charta Caroli V. Reg. Franc. ann. 1372: *Les raenzons et Pastis, qui par les Barons estoient faits sur nos sujets. Ex prædictis satis liquet Apatisationem. Apatis, Pastis, et Apatiser, ab eodem fonte derivari, a pacto scilicet, non vero a pastu, ut perperam censuit Duchesnius, ita ut apatisatio nihil aliud sit quam pactum initium cum aliquo; apatiser vero, pacisci. Vide Apatus, Appatiamentum, Appatissamenta, Pactum, et mox Apatuare.*

* APATOR, Gr. ἀπάτωρ, Sine patre. Apator et Amotor dicuntur de Melchisedech a Tertulliano lib. de Præscript. cap. 5. Spurii quoque dicuntur ἀπάτορες, quasi sine patre filii, § 12. Instit. de Nupt.

* APATRUUS. [Frater avi. DIEF.]

* APATUARE, APPATUARE, Pacisci, de exigendis tributis convenire. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 66. col. 1: *Item ponunt quod, ut veri hostes regni, faciebant Apatuare loca, castra singulare cum eis, inde exigendo, extorquendo infinitas finan- cias. Et pag. 70. col. 1: Item ponunt, ut supra, quod castra et plures singulares potentes plebejos fecerunt finari, componi, Appatuari. Apactir, eadem no- tione, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 54: Les autres par oppressions, ne pouvant plus souffrir estre raenconnez et Apactis auxdits en- nemis depuis six ou sept ans, et pour payer lesdits raencons et Appatz ont reperié, conversé, frequenté et marchandé avec eux. Vide in Pactum et supra Apa- tisatio.*

* APEAMENTUS, Liber censualis, in quo census descripti sunt cum eorumdem literis authenticis, quas Recognitiones vocant, Gall. Terrier; ab Hispanico, ni fallor, Apeamiento. Agri mensura, finiumque limitatio, ex Diction. Academ. Hispan. quia prius mensurantur atque limitantur agri, quam conficiat eusmodi liber. Stat. Ord. S. Joan. Hieros. ann. 1584. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1850: *Sancimus ut de cætero nulla melioramenta pro validis approbentur, nisi prius commissarii, pro recognoscendis talibus meliorationibus præpositi, juramento medio in acta publica redacto profiteantur se vidisse integre et diligenter confessos, pro regionis ubi sunt usu, censuales libellos, quos papyros terræ quidam vocant, alii recognoscencias, nonnulli cabrevationes seu Ape- mentos. Atque adeo hoc referendæ videntur Assisiæ Hierosol. cap. 289: Quant le seneschau vodra que elles (les rentes du roy) soient Apautées, il les doit comander.... Que il (le seneschal) sache lor value de tout le gaing que les Apauteors gagneront en chascun Apau. Ubi Apau est Datio ad censem, Apauter, Sub censu annuo locare, et Apauteur, Is qui ad censem tenet. Vide Apaltus.*

* APECULA. [PINSA. DIEF.]

* APEDISCUS. [Uncinus, pecten. DIEF.]

* APEDIUM. [Appendix. DIEF.]

* APELITÆ. Hæretici, angelum quemdam Deo superiori, quem Deum Igneum appellabant. Israelitarum Legislatorem fuisse asserentes. Christum verum Deum esse negarunt, etc. ab Apelle quodam dicti. Hofman. ex Macri Hierolexico. [** Scribendum Apellitæ cum Isidoro in Origin. lib. 8. cap. 5. sect. 12.]

* APELLA, Judæus circumcisus, quasi sine pelle, [In veteri Glossario: Apella, λαπόδερμος.] Horat. lib. 1. Serm. Sat. 5: Credat Judæus Apella;

Non ego.

Aurora in Exodo:

Extinguit Domini factus Apella puer.

* APELLARE, APPELLARE, Repetere, redimere, Gall. Reclamer, racheter. Charta Geillonensis ann. 1037: *Ego Pe- trus Bonafus dono et concedo... domino Deo et S. Crucis... quidquid Apellabam in Ecclesia S. Caprarii et medium man- sum del Perer. Chartul. Celsinian. ch. 279: Cedo... unum campum... in tali convenientia, ut filii mei... ad Nativita- tem Domini redemptum habeant campum ipsum c. solidis; et si c. solidos reditos non habent, jam non amplius Ap- pellent. [** Vide Clamare, 2.]*

* APELLAREA. Vide Appare.

* **APELLERE**, Depellere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Apellet, depellet.*

* **APELLESTICA**. [Gall. *avidité insatiable*. DIEF.]

* **APELLIDUM**, Hisp. *Apellido*, Submonitio, seu convocatione populum ad vindicanda maleficia. Charta ann. 1096. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 3 : *Ilos burgeses tam longe vadant in Apellido, quonodo in ipso die possint revertente in domos suas.* Alia Aldefonsi reg. Castel. ann. 1181. apud Baluz. in Hist. Tutel. col. 494 : *Concedo etiam vobis ut habitorum de Fornellos et de Orbanella, si eam populariter, nunquam pergant in fossadum nec in Apellidum.* Vide *Appellidum*.

* **APELLUM**, Appellatio, Provocatio, Gall. *Appel*. Ex Arresto Parlamenti Toulon pro Episcopo Albiensi ann. 1498. die 2. Martii : *Officiarii fieri facient cridiias et præconisationes in ipsa civitate Albie... excepto de literis relevamenti in casu Apelli.* Vide *Appellum*.

* **APELLUS**, Practicis nostris, *Relief d'appel*; ut videtur. Instr. ann. 1420. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 157 : *Provocationes et appellations prosequendi intimandi, insinuandi et no. iificandi, Apellosque et literas dimissorias, etc.* [** f. *Apostolos*.]

* **APELTÀ**. [Pelta, ferrum in medio gladio vel breve scutum. DIEF.]

APENARII. Trebellius in Gallienis : *Carpenta cum minis et omni genere histrionum : pugiles sacculus non veritate pugnantes : Cyclopea etiam luserunt omnes Apenarii, ita ut miranda et stupenda quedam monstrarentur.* Casaubonus monet in quibusquam MSS. legi *apinarii* et *apeenarii*. Meursius vocem formatam ex *άπηνη* censem, quæ vox Græcis curru *asnis aut mulis junctum* sonat : ita ut *ἀπηνάπιο* aurigæ fuerint. [Vide *Apinarii*.]

* **APENDARIA**, Appendix, Gall. *De pendance*. Charta Bernardi Arberti apud Baluz. tom. 1. Hist. Arvern. pag. 485 : *Convenientiam fecit Bernardus Arbertus cum domino Bladino priore... de medietate Ecclesie S. Parduli, quam dedit pro remedio animæ suæ, videlicet offerenda et sepultura, et feuum presbyterii et unam Apendariam, unum pratum et unum hortum.* Charta ann. 1062. ex Archivo S. Vict. Massil. : *Donamus. III. mansos et unam Apendariam, III. pecias de vinea.* Vide *Appendaria*.

APENDICE CEDRI, ἐπὶ τῷ πῆγμαν, in Inscript. apud Gruter. 601. 10. Officium Domus Augustæ, cui arcularum aut aliarum rerum et cedro compactarum cura erat, inquit Salmasius ; est enim appendix, idem quod pendix, apud Arnobium : *Pendigines statuarum, etc.*

* **APENDICIA**. [Vulgo *appartenances* : « aquis aquarumve decuribus, adjeccies, appendicis (A. N. K. 2, n. 10, mon. fondé à Bruyères-le-Châtel, an. 670). »]

APENDIMENTUM, Appendix, Gall. *Appendances*. In Charta ann. 1218. apud Guichen. in Probat. Hist. Sabaud. pag. 62

* **APENNARIA**, pro *Appendaria*, Quod vice appendicis datur. Charta ann. 30. Lothari reg. in Tabul. Gellon. : *Ego in Dei nomine Abbo... dono... S. Salvatori Gellonensi.... in terminum de Villare, quam vocant Montilius, Apennariam unam.* Alia ibid. habet *Appendaria*. Vide *Appendaria*.

APPENNIS, Scriptum dicitur, consecutum in gratiam eorum qui incendio, aut hostili deprædatione, chartas, qui-

bus possessionum suarum proprietatem et jura ostendere poterant, deperdidabant. Tunc enim coacta loci plebe, ipsaque coram Judge facta accurata inquisitione aliud conficiebatur instrumentum quo in posterum rerum suarum jura firmarentur : idque duplice facto exemplari, quorum unum in foro civitatis publico affigeretur, ut omnibus innotesceret, alterum penes possessorem remaneret, qui ad majorem rei cautelam, Regi ipsi, aut loci Principi, firmandum preferret. Unde *relatum* et *Chartula relationis* dicitur in formulis veteribus a Bignonio et Lindenbrogio editis, quia ex aliorum relatu conficiebatur. Incertus auctor in formulis post Marculfum cap. 45. quod inscribitur : *Relatum, quod dicitur Apennis. Mos nobilium Romanorum adsuevit, et ratio juris deposit, ut si cujuscunq; dominus igne cremenatur, is per speciem scripturarum Chartulam relationis, que dicitur Apensis, recipiat.* Formulæ vett. secundum Legem Rom. cap. 28 : *Consuetudine hujus loci, vel etiam legis terrenæ justitiae constat esse perfecum, ut quicunque ab incendiis, vel hostibus, seu a latronibus fuerit per pessus dispendium, oportet hoc casu in foro publico, vel civitate, cum Curia publica et Defensore, vel reliquis civibus publicare.* Reliqua prætermittimus, quæ ad firmanda supra allata spectant, cum ea inspicere Lector possit. Sed notandum in MS. Regio Cod. 1097. *Adpennem*, et *Appennem*, hoc loco haberi. Extant de ejusmodi *Apenni* formulæ 30. 31. 32. in Formul. Andegav. ubi *Apennis* et *Appennis* prouincie scribitur. [** Formulam *apennis* aliam primo editam et commentator illustrata a V. D. Pardessus. vide in *Bibliothèque de l'école des chartes* vol. 1. pag. 217. Tres formulæ *Appennis* in cod. reg. 4405, inscriptæ sunt : *Incipiunt relati. Item alium relatum. Alium relatum.* Horum secunda quæ apud Sirmondum exstat num. 28. ita terminatur : *Factum relatum anno illo, sub mense illo, vel die illo, regnante rege illo.* Tertia Sirmondo est num. 27 ; prima est petitio *apennis*.

* **APENSATES**, pro *Appensatus*, seu *Appensus*, in Charta Comitis Chrodardi, anno 764. apud Felibianum in Hist. Monast. S. Dionysii pag. xxix : *Unde accipimus a te in precium, sicut inter nos placuit atque convenit, solidus probus Apensates numerum quinque milia.*

* **APENTAT**. Charta Henrici II. Anglie Regis et Ducus Normanniæ ex Archivo Beccensi : *Solutas et liberas (habent possessiones suas) et quietas de syre et humdret, et placitis, et querelis, et de murdro, et de Apentat, et scutagio, et geldis, et danegeeldis.* Haud scio *Apentat* idem sit quod de *Wapentac*. Anglice *armorun tactus*, ita ut hi de *Apentat* liberi dicantur, qui militari servitio non essent obnoxii. Hæc conjectura utcumque fulcit sequenti voce et *scutagio* : quod fere idem sonat. Vide *Wapentac*.

* **APENTICUM**. Aëdificii appendix humilior, Gall. *Appentis, Angar*. Liber Anniversariorum Monast. S. Germani Paris. B. fol. 18. v : *De 40, solidis Paris. quos percipimus Parisiis super Apenticum iuxta portam Regis.* *Apendaria* eodem sensu ibidem fol. 54. Computus generalis redditum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel Tract. de Usu Feud. tom. 2. pag. 209 : *Pro aulis Vernonis cooperiendis, et pro uno Apentio fa-*

cendo, et pro muro refiendo, LXV. s. et dim. Vide *Appendaria*.

* **APEPESIA**, vel *APEPICTIA*, *Velox ire-gina, id est, indigestio*. Ita Papias MS. Bituric. J. Laurent. in Amalthea habet *Apepesia*, quæ est stomachi vitium, nempe cum cibi tales egeruntur, quales ingeruntur, ut loquuntur Medici, Gall. *Indigestio*, a Græco *ἀρεψία*.

* **Glossar.** vet. ex Cod. reg. 7646 : *Ap-epita vel oxyregnia, hoc est, indigestio, vel acrosruptus, fit ex multa comedione, vel assidua drimisagia, vel flegma in sto-macho diffusa, aut ex tumore stomachi.* Ex Galieno. Sed hæc medica manu indigent.

* **APER**, significat diabolum, educem ser. Papias MS. Bitur. Ex illo Scripturæ : *Singularis Aper egressus est de silva, etc.*

* **APERATUS**. [Ornamenta missæ. DIEF.]

* **APERCULARIUS**. Vide *Apertularius*.

* **APERGULUS**. [Diminutif d'aper, petit sanglier. DIEF.]

* **APERFECHARE**, Utendo consumere. Lit. Caroli V. de forma vestium mulier. Montispess. ann. 1367. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 294 : *Item quod nulla ipsarum ab inde inantea audeat facere vel ponere, aut fieri vel poni facere in suis mantellis aliquam folerataram variorum ; . . . antiquas tamen foleraturas, quas nunc habent, possint Aperfere-chare.* Galli dicemus, *Achever d'user*.

* **APERIBILIS**. Vide infra *Feudum Aperibile*.

* **APERILITER**, Aperte, Palam. Occurrit in Statutis MSS. Capitulorum General. S. Victoris Massiliensis.

* **APERIRE**. *Aperti honores, Aperta beneficia, Aperta feuda*, dicuntur, cum vacant, nec possessorem habent. Capitula Caroli Calvi tit. 43. cap. 8. [** apud Carisiacum ann. 877.] : *Si, antequam redeamus, aliqui honores Aperti fuerint, considerandum est, quid excinde agatur.* Eginhardus Epist. 50 : *Ut aliquam consolationem ei faciat de beneficiis, quæ hinc in nostra vicinia absoluta et Aperta esse noscuntur.* *Aperta feuda*, in vet. Instrumento apud Pontanum lib. 7. Rer. Danicar. pag. 389. *Fief wide et ouvert*, in Consuetud. Blesensi art. 47. 76. 77. 78. *Ouvert, découvert, ouverture de fief* in aliis passim. Contra Feudum operire. *Courir le fief*, in Consuet. Montfortensi art. 46. cum vassalus possessionem feudi, præstito hominio, inuit.

* **APERTIO FEUDI**, Gall. *Ouverture de fief*. Eadem notione qua *Aperire feudum*. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 589 : *De gratia speciali omnes et singulas Apertiones et commissions feudorum et retrofeudorum.... Aperta vel commissa eidem Domino... remisit et quittavit omnibus et singulis suis subditis.*

* **APERTÆ LITERÆ**, quæ vulgo patentes. Synodalis Epistola Concilii Viennensis ad Paschalem PP. : *Cujus confirmationis argumentum per Apertas nobis Literas significare dignemini.* Occurrunt præterea in Chartis aliquot Danicis ann. 1321. et 1323. apud Pontanum lib. 7. Hist. Dan. pag. 430. 433. Eadem Chartæ Apertæ dicuntur in Charta Caroli Imperat. in Chronicō Laurisham. ann. 779 ; *Ex nostra auctoritate habeant, et defensare valent secundum legem, sicut per Apertam Chartam usque nunc auctoritas Regum defensavit et denuo confirmavit.*

* **APERTÆ TERRÆ**, Aratro proscissæ, in Charta Longobardica tom. 1. Italizæ

sacrae pag. 47. 48. *Aperire Terram*, tom. 9. pag. 277. Vide *Apriso*.

APERTI LIMITES, qui ex lege patent, et pervii sunt itineribus et mensuris agendis, apud Hygenum de Limitibus.

¶ **APERTURE** feudum, *Apertura feudi et Aperibile feudum*. Vide in *Feudum*.

¶ 2. **APERIRE**, *Annuntiare, monstrare, patefacere*. *Placidus*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

¶ **APERIRE CURIAM**, *LEGEM*, Aliquem ad litigandum admittere. Charta ann. 1328. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 28 : *En ladite information n'avoit chose que lois et voie de droit ne deusi estre audit Raoulin Aouverte, par la vertu duquel jugement nous lieutenant dessusdit li Aouvrisme loi, et seismes faire criées*. Sentent. praepositi capit. Tervan. ann. 1358. in Reg. 105. ch. 341 : *Le supplicant nous request à grant instance que nous li vousissiens assaulter le court des frans hommes de nosdis seigneurs, pour entendre ad che qu'il vaurroit dire ; lesques nous li assualmes et Adovrimes court*.

APERTAE literæ, terræ, *Aperti limites*. Vide in *Aperire*.

¶ **APERITO TESTIUM**, Eorum testificatio juridica. Statuta Mantuae lib. 2. cap. 14. ex Cod. reg. 4620 : *Post testium autem Aperitionem fiat publicatio, et non repeatant testes super eorum dictis ad petitionem partis*.

* **APERITORIUM**. [APPARATURIUM. DIEF.]

¶ **APERTILIS**, ἀνοικτός, *Apertus*, apud Janum Lauremberg. in Suppl. Antiquarii.

APERTINENTES, Appendices, ut *Apertinentiæ*. Charta Berthæ comit. pro monast. Montis-major. ann. 6. Lotharii reg. Franc. : *Mancipia cum suis Apertinentibus, vel quidquid ad ipsam villam aspicit*.

APERTINENTIA, apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 255. et alibi. Idem quod *Appertinentiæ*, seu *Pertinentiæ*, Appendices, Gall. *Dependances*.

APERIO, *Aperitionis mysterium*; Cеремония, qua Sacerdos acceditis ad Baptismum nares et aures tangit, dicens *Epheta, id est, Adaperire*. S. Ambrosius lib. de Initandis cap. 1: *Aperire igitur aures, et bonum odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere Sacramentorum carpite, cum Aperitionis celebrantes mysterium dicemus, Epheta, quod est Adaperire, etc*. Idem lib. 1. de Sacrament. cap. 1: *Ergo quid egimus Sabbato? nempe Aperitionem. Quæ mysteria celebrata sunt? Aperitionis*.

VERSUS APERTIONIS, in Regula Magistri cap. 44. *Domine, labia mea aperies, quo scil. sacra Liturgia aperitur*.

¶ **APERTIO FEUDI**. Vide in *Aperire*.

¶ **APERIO ORIS**, Gall. *Ouverture de bouche*, Vox juris Pontificii. Nova Constitutio Clementis XI. adversus cæromanias Sinenses : *Decernentes præsentes Litteras... nullo unquam tempore de sub-reptionis, vel obreceptionis, aut nullitatit viatio... retractari, in controversiam vancari, aut ad terminos Juris reduci, seu adversus illas Aperitionis Oris, restitutionis in integrum, etc.... pretextu venire posse. Solemni ritu et apparatu in consistorio summus Pontifex recentis Cardinalis os solet aperire*.

APERITORIUM, Officina; taberna aperta in qua artifices palam opera sua conficiunt. ex Gallico, *Ouvroir*, tametsi vox hæc Gallica ab opere, vel opera, nostris œuvre, deducta videatur, unde *œuvroir* et *ouvroir*, pro officina: nam et *Ouvrier*, pro opifice dicimus. [Apertoriū itaque

dici videtur pro operiorum, vel potius operatorum, ab operatore, *Ouvrier*.] Charta ann. 1194. apud Catellum in Historia Occitana lib. 4. pag. 645: *Si vero ad tabulas numularias, vel ad Apertoria, vel domos civium Biterris configuit, non debet inde violenter extrahi, etc.*

APERTULARIUS, seu *Apercularius, Effractor*, in Glossis Lat. MSS. Regiis Cod. 1013. et Isidori. [Janus Lauremberg. in Supplemento Antiquarii : *Apertularius, θλαρπα ἔχων πόνος, Equus contusione laborans*. Idem : *Apertularius, θυρεοβόλης, Janitor*. Melius Gloss. Lat. Gr. : *Apertularius, θυρεοβόλης*; Aliae Græc. Lat. : *θυρεοβόλης, Effractorius*. Qui vi effringit vel aperit fores.]

¶ **APERTURA**, *Expositio, Explicatio*. Concil. Tolet. VIII. tom. 2. Conc. Hisp. pag. 511: *Hujus sanctæ fidei regula idcirco nunc tractatus non recipit Aperturam, quia et a sacris Doctoribus abinde constat exposta*. Spicil. Acher. tom. 9. pag. 326: *Legatis et nuntiis per eamdem sedem missis sæpe numero oblationes et variae Aperturæ factæ sunt*. Quo in posteriori loco *Aperturæ* idem sunt ac via seu media quæ quis tentat vel aperit, ut ad propositum possit pervenire.

¶ **APERTURAM FACERE**, *Aperire*, apud Lobinel. in Glossario ad calcem tom. 3. Hist. Paris.

¶ **Propositum, oblata conditio**, Gall. *Offre, ouverture*. Joan. de Monsterol. apud D. Le Beuf tom. 3. Dissert. pag. 470: *Quatenus ignorantibus notum esset, quibus circumstantiis et conditionibus præfatus quondam rex Karolus dictas oblationes, quæ aperture vocitantur, faciebat*.

APES, *Apes*, Alveare apum. Lex Salica Edit. Heroldi tit. 9. § 1: *Si quis Apem de intro clavem furaverit*. Editio Pithœi habet: *Sicus unum vas Apium, etc. § 3: Si quis unam Apem, hoc est, uno vascello, furaverit, etc.* Editio Pith.: *Si quis unum vas cum Apibus, etc.* Interdum ipsum apum examen. Lex Bajuvar. tit. 21. cap. 18: *Si Apes, id est examen, alicuius ex apili elapsum fuerit, etc.* Adde cap. 9. Vandebertus de Miraculis S. Goaris cap. 32: *Ego tibi pro munere unam Apim (sic enim vocare rusticæ Examen Apum consueverunt) huc protinus afferam*.

¶ **APESATOR**, Qui appendit, ponderat. Concordia Venet. cum Ferrar. ann. 1290. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 365: *Exceptio, quod pro ponderatione staderiæ, debeant solvere Apesatori.... pro mercede sua decem imperiales, pro quolibet milliario, et non ultra. Nostri Appesart, Incubus, suppressio nocturna, vulgo Cauchemar, Ital. Pesarolo, Hispan. Pesadilla. Radulph. de Presles in lib. 15. cap. 23. de Civ. Dei: Et aussi des Dyables, qu'ils appellent Epicalte ou Epicalem, que l'en appelle l'Appesart*.

* **APESTIS**. [Gall. *avidité insatiable*. DIEF.]

¶ **APETISSARE**, Imminuere, decrescere, Gall. *Apetisser*, olim *Apeticer*. Instr. ann. 1359. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 222. col. 1: *Quod ubi vadia officium, impositionis et gabellæ noviter indiclarum pro subventione guerrarum, universaliter Apetissentur*. Lit. ann. 1367. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 12: *Nostre droit en ressort... sanz estre aucunement Apeticie, etc.* Charta ann. 1406. ex Bibl. reg. : *Si est le peuple moult Apeticie de ceste dernière mortalité*.

* **APETITIVUS**, Appetens, appetitum indicans, Gall. *Appetitif*. Acta dissolut. matrim. Ludovici XII. ex Bibl. reg. fol.

47. v^o : *Risus, oscula, amplexus, ac alia signa Apetitiva experientia copulæ conjugalis*.

* **APETISMENUS**. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 80: *Thenasmus est passio intestini Apeutismeni*. Ubi Glossæ. i. Recti.

¶ 1. **APEX**, *Decretum Imperatorium*. Sæpe occurunt, *Apex, Apices*, pro Instrumentis, Diplomatibus, Epistolis, etc. Vita S. Innocentii Episc. Dertonensis tom. 2. April. pag. 483. F: *Præcepit Constantinus omnia restitui, quidquid occultum fuerat. Et ordinavit eum Episcopum, deditque ei Apicem, qui ei omnia restitueret*. Vide *Apices*.

¶ 2. **APEX**, *Est Pileum subtile, quo Sacerdotes gentiles utebantur, appellatus ab Apiendo, id est, a ligando*. Isid. lib. 19. Orig. cap. 30. Festus vero : *Apex, qui est Sacerdotum insigne, dictus est ab eo, quod comprehendere antiqui vinculo, Apere dicebant, unde aptus is, qui conveniente alicui junctus est*. Hinc

¶ **APICES FASTIGATI**, pro *Pileis cacuminatis*, quibus utebantur Alanii, apud Isidorum [lib. 19. cap. 23. sect. 6.] teste Hofmanno. Hujus Lexicon consule.

¶ 3. **APEX**, *Episcopos et Abbates Apices vocabant, forte quod Flaminum dignitatis nota erat pileus quem Apicem appellabant*. Annal. Benedict. tom. 5. pag. 684 :

Tempore sub cuius miracula magna peregit Angilbertus Apex, quo Deus astra beat.

* **APEXABO**. [Gall. *saucisse rōtie*. DIEF.]

* **APHETA**, *Græce ἀφέτης*, Prætor apud Romanos dictus est, quod signum daret in Circensibus emittendarum quadrigarum a verbo ἀφέναι mittere. Vide Lexicon Hofmanni.

* **APHILOS**. [Gall. *sans amis*. DIEF.]

* **APHOLISTÆ**, ἀφολίσται, Exarmatores. Julianus Antecessor constit. 15. § 10: *Cumque in provinciis Præsides justi mittantur, superfluum est latrunculatores mittere, et eos, quos biocolytas, id est, qui violentias prohibent, vel Apholistas vocant; id est, eos, qui privatis hominibus arma habere non concedunt, ne rapinas aut cedes faciant, etc.* [lib. 19. cap. 60.] Ugutioni vox nota; sed perperam explicata: *Apholista, qui privatis omnibus armæ ænea habet, vel cedere faciens*.

* **APHORISMUS**, A Græco, ἀφορισμός, Liber in quo breves sententiae Physicis necessariæ. Petrus Diaconus de Viris illustribus Casinensis cap. 35. apud Murat. tom. 6. col. 51: *Johannes medicus, supradicti Constantini Africani discipulus et Casinensis Monachus, vir in Physico arte disertissimus ac eruditissimus: post Constantini sui magistri transitum Aphorismum edidit Physicis satis necessarium*. Vide *Aforismus*. [lib. 19. cap. 10: De libris medicinalibus. Sect. 1. *Aphorismus est sermo brevis, integrum sensum rei proposito scribens*. Nomen dedit Hippocratis liber.]

* **APHOTOCEPHALUS**, *Lo ambiciose*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **APHTHARTOCITÆ**, Hæretici ex Eutychianorum secta pullulantes: Servatorem nostrum corpus a conceptione immortale habuisse commenti sunt. Sanderus hæres. 106. Baron. anno Christi 535.

* **APHUS**. Charta Alani Episcopi Auti-siodorensis apud Sammarthanos : *St Episcopus venerit in villam,.... accipiet patellam, cacobum, scutellas, Aphos, cul-tricas*. Sed videtur legendum *cyphos*, seu

scyphos. Mallem, *Anaphos*. Vide *Hanap-* [scyphos.]

* **APHYA**, Piscis, sardiniae species. Tract. MS. de Piscibus cap. 128. ex Cod. reg. 6888. C: *Aphyse species est quae Cetaria et Gallis appellatur, Agathopoli Caligines vel Lascher, Massilia Harenguade.* [¹⁰ Vox Ciceroni non ignota. Vide Forcellin. Lexic. Plin. Hist. Natur. lib. 31. cap. 8. sect. 44: *Apuam noctri, Aphyse Greci vocant, Gr. Αφύην.*]

APHYTREARIA. Testamentum Audonius Episci Veronensis ann. 11. Ludovici Phi. apud Ughellum: *Ut si Patriarcha, vel Abas . . . ipsam curiem subtrahere voluerint, aut per qualemque ingenio altum ea dederint, sin (cive) per Aphytrearia, aut in beneficio, aut si Patriarcha ad manus suas tenuerit, etc. Sed legendum per emphaticos, aut prestariam, aut quid simile.*

* 1. **APIA**, inter gladios vetitos recensetur in Stat. civit. Astor cap. 92. pag. 84. v: *Glaadii vetiti sunt isti . . . omnes falzoni, Apiae, piolæ, jucarmæ, etc.*

* 2. **APIA.** [Platea. Dief.]

* **APIAGO**, Apiastrum seu Mellissophylion, Gall. *Melisse, quibusdam Citronelle, sic dicta quod flores ejus apes maxime appetunt.* Papias MS. Bituricensis.

* **Glossar.** Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Apago, Senechon.*

APIARIUM. Ugutio: *Aparium, locus ubi sunt, vel mellificant apes.* Gloss. S. Benedicti: *Aparium, paleozav, vox Columellæ nota.* Lex. Wisigoth. lib. 8. tit. 6. § 8: *Si quis apiaria in civitate, aut in villa forsitan construxerit, etc. Vas Apum, in Lege Salica tit. 9. § 1. Vascuum Apum, in Leg. Bajuv. tit. 21. cap. 9. Alvearia Apum cum ipsa apibus projecta ab obcessis in hostes, in Hist. Austral. ann. 1289. Apium decimæ, apud Orfericum Vital. lib. 5. pag. 583. Apium assistentes, in Charta Henrici V. Imp. ann. 1112. apud Nicol. Zyllesem in S. Maximino, pag. 49. Vide Capitul. de villis ann. 860. cap. 17. [¹⁰ Gemma Gemmar.: *Aparium, ein bynenkorbe (alveus), quidam dicunt Apiastrum.*]*

* **APIASTELLUM.** Pegenkraut, in Vocabul. ann. 1482. Vide *Apago.* ADEL.

* **APIASTER**, *APIASTRA, Erpec*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Avicula, que deglutit apes, quas *Es* nostri appellabant. Consuet. Calvimont. in Atrebatis ann. 1228. ex Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 441: *Les travaillages de mes terres sont misens, tinsi comme elles seuent, si comme de vaisseaux de Es.* [¹⁰ Vide Leiseri Jus Georgic. lib. 2. cap. 21. sect. 8. Stabilim. Ludov. IX. cap. 165. Boutillierii Summ. rural. tit. 85. In Charta S. Stephani Divisionis apud Perardum in Burgund. pag. 95: *Inventio vasorum apium, ubi Bouherius in Observ. ad Consuet. Burgund. cap. 56. sect. 16. Legere jubet vasorum apium, quem erroris arguit locus a Carpenterio allatus et alias in voce *Abollagium*, quam vides.*] Aliud Glossar. Lat. Ital. MS.: *Apiaster, lo maistro delle ave.* [¹⁰ Gemma Gemmar.: *Apiaster est apum magister.* Vide *Apifer.*]

* **APIASTRA**, Merops, avis quæ inter volandum apes deglutit. Servius in 4. lib. Georgic.: *Meropes sunt aves virides, et vocantur Apiastra, quia apes comedunt.* Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis: *Apiastra, aves quæ apes comedunt, unde et dicuntur.* Vide *Gaulus.*

* **APIASTRUM**, Locus ubi sunt apum alvearia. Papias in MS. Bituricensi: *Apiastrum ubi sunt apes, sic aviarium unum sunt aves, violarium ubi viole, rosarium ubi rose.*

* **APIASTRUM**, ut *Aparium*, Locus ubi sunt apum alvearia. Vita B. Robert. de Arbriss. tom. 8. Febr. pag. 611. col. 2: *Sicut enim fertile Apiastrum examina sua circumquaques dispergit.... Ex hoc itaque venerabilium apum mystico Apiastro, etc. Vide infra Apistrium.*

* **APICARE**, ab Ital. *Impiccare, Ligare*, seu ad furcam suspendere. Bareleta serm. in fer. 5. hebd. 1. Quadrag. : *Suspendit septem viros de domo Saul, et per dies aliquot steterunt ibi Apicati.* Vide *Apicare.*

APICELLE. Charta Willielmi Regis Sicilie apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. 409: *Insper confirmamus eidem Minorensi Ecclesie omnes homines de eadem terra, qui dicuntur Apicelle, prefate Ecclesie pertinentes, apotheagarios 2. et furnarios 2. mandantes et firmiter praecipientes, ut tam homines ipsi, qui dicuntur Apicelle, quam et ipsi 2. apotheagarii... ei respondant.*

* **APICELLI**, ut mox *Apices.* Vita S. Dunstani Episc. Cantuar. tom. 4. Maii pag. 346: *Acceptes obsecro, sola septus connexione caritatis, horum Apicellorum tenorem congeriem, vix ebenina titulatione styloque fusanti concretam.*

* **APICERE, CIRE.** [Gall. tier. Dief.]

APICES, pro scriptis, epistolis, passim usurparunt ævi inferioris Scriptores. Glossa Græc. Latin. *Apex, Divini Apices, ῥάπτα πατέρων.* Vide Savaronem ad Sidonium, et Juretum ad Symmachum. Mabillon. Liturgiæ Gall. pag. 266. col. 1: *Hoc itaque sanctum ieiunium in Leviticis Apicibus per famulum tuum Moysen evidenter declarasti.* [¹⁰ Theod. cod. lib. 16. tit. 2. const. 7: *Lectores divinorum Apicum, et hypodaconi ceterique clerici.* Vide Dirksen. Forcellin. et supra Apex 1.]

* **APICIO**, i. q. *Aparium*, in Vocabul. ann. 1482. ADEL.

APICIOSUS, *Calvus, Calvaster*, in Gloss. Isid. Festo *Apica*, dicitur *oris, quæ ventrem galbrum habet.* [Puto *Legendum Alopeciosus*, quam vocem pro *Calvus* usurpavit Octav. Horatian. Vide *Alope-* cia.]

* **APICIRE**, *Ligare.* *Apicitus, Ligatus.* Gloss. Isid. [Gerhardus emendat *Aptare, ligare, Aptatus, ligatus.* Cerdæ vero *Alicere, ligare, Alicitus, ligatus*, a Licio. Sed Grævius credit ferendum esse vulgatum, et posteriores scriptores id formasse ex *Apere*, quod est *Ligare*. Cic. de Nat. Deorum: *Baldus multa dixit, etiam minus vera, tamen apta inter se et coherentia.*]

* **APICULA.** [Pinsa. Dief.]

* **APICULARE**, idem quod *Aparium*, in Lega Longob. lib. 1. tit. 25. [¹⁰ Rothar. 928. Vide *Apicularium.*]

* **APICULARII**, Qui jure *abollagii*, de quo supra, in silvis dominorum gaudent. Regestum Castri Lidi in Andibus f. 27: *Comes habet etiam summam mellis, et 4. solidos de Apiculariis.* Aurilleurs dicuntur in voce ex *Apiculariis* formata, fol. 55. Ex quo sequentia descriptissimus: *Bozel et Chrestien du Burau ont l'Aurillerie par tote la Forest de Burat et de Cloipas: et ont chacun doze Mansais ou premier pasnage et poent prendre les ées en cette manière. Se les ées sont en crois de chevne ou d'autre arbre, l'Aurilleor poent escrouser l'arbre ou elles seront. Et se il ne les poent avoir, pour escrouser, il poent l'arbre estroissier à doze pied de haut, se il ne les poent avoir autrement. Et se il trouvent aucun emblant ées en la Forest, cil qui i seront troué, feront au Seigneur 60. sols Cen. d'amende, et li Aurilleor auront*

lor ées. [¹⁰ Alio sensu ex inscript. ap. Murat. 909. 11. vide apud Forcell.]

* **APICULARIUM**, Alvear, Gall. *Ruche d'abeilles*, apud Spelmannum in Lexico sed apud Muratorum tom. 1. part. 2. pag. 42. col. E. *Apicularium* idem est quod *Aparium* seu locus in quo sunt pleraque apum alvearia: *Si quis ex Apiculario vasculum cum apibus furaverit.* [¹⁰ Vide *Apiculari.*]

* **APICULI**, ut *Apicelli*, diminut. ab *Apices*, literæ. Vita S. Betharii tom. 1. Aug. pag. 171. col. 2: *Quamquam lucryma operiant oculos meos, ne valeant notare Apiculos.*

* **APICULUS**, *Ligamen, ex quo flacteris dependent: et pro filis accipitur. Apicere, ligare.* Ugutio. [¹⁰ Vide Festum et Forcell. in voce *Apiculum.*]

* 1. **APICUS**, *ἀπίκος* scilicet *Opicus.* In Supplemento Antiquariorum. [¹⁰ Vide Juvenalis locos apud Forcellinum in voce *Opicus*, ita enim legendum.]

* 2. **APICUS.** [Papa, propter pileum sacerdotium dictum apex. Dief.]

* **APIDISCUS.** Gloss. Sax. *Aelici*: *Apidiscus, web hoc, id est pecten,* [¹⁰ tex torius uncus.]

* **APIERIUM.** [APIFERIUM. Dief.]

APIFER, *Magister apum*, Ugutio. Vide *Apiaoster.*

* **APIFERA**, *Funes nautici.* Cathol. Vide *max.*

* **APIFERION**, *Quo cornua antennæ tendunt ante et retro*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

APIFERIUM et **APISTERIUM**, Alvearium apum. Ugutio. [Vide *Aparium.*]

* **APIFUSUS.** [Gall. *suredu.* Dief.]

* **APIGLUM**, Pars plaustri, quod alteri inhæreat, sic dicta, ut videtur, ab Ital. *Appigliore*, adhædere. Stat. Avellæ ann. 1488. col. 148. ex Cod. reg. 4624: *Si est cui bubulus vel conductus boves cum plaustro... contingat quod ruperit... de aliquo Apiglo ejus plaustri vel celoyrum possit... capers... ad dictum suum plastrum, et dictam suam celoyram eos Apiglum ejus, vel corrum, apitandum vel apitandum, licite et sine pena.*

* **APILAGIUM**, *Jus erigendi seu contruendi porticus nundinariorum, ubi mercatores venum exponuntur, a pliis quibus sustentantur dictæ.* Charta ann. 1288: *Quandam domum fortis, cum... juriis, introitibus, exitibus, Apilagiis, sensibus, et pertinentiis universis.* Vide *infra Pila 2.*

* 1. **APILAMENTUM**, *Jus figendi palos aggeris sustinendi causa.* Charta ann. 1388. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 20: *Abbes monasterii S. Salvatoris Ledou facit pro Apilamento paxeria sui motordini... duos denarios.*

* 2. **APILAMENTUM**, Fulcrum, fultura. Gall. *Appui, arc-boutant.* Charts ann. 1388. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 8. pag. 280: *Quod dicti carayrarii possunt cognoscere, tam ex ruinis parietum, quam ex occupacionibus et usurpacionibus trabum et fustarum, Apilamentarum (i. Apilamentorum) ac aliter.* Vide *Appillagrum.*

* **APILE**, Alvearium apum, in Lega Bajuv. tit. 21. § 8: *Si apes, id est examen, alicujus ex Apili elapsum furaverit, etc.* [Vide *Aparium* et *Apicularium.*]

* **APINARI**, pro *Acinari* vel *Aginari*, hoc est, In parvo motari, legendum censem Barthius et Casaubonus apud Grævium in notis ad Glossas Isid. Vide *Acinari.* Emendationi faveat vox sequens.

* **APINARII**, memorati Trebellio Pol-

lioni in Gallienis cap. 8 : *Cyclopea etiam luserunt omnes Apenarii, ita ut miranda quædam et stupenda monstrarent. Non sunt rhedarii seu aurigæ, Græce ἀπνάποι, ut quidam vir doctor contendit; sed ab Apinis dicti Apenarii, scurræ videlicet vel ludii, qui moribus et gestibus fabulas et historias desaltabant in scena et varia miraque in illo genere ostendebant, ut hi Apenarii qui Cyclopea luserunt et totam illam Cyclopis fabulam expresserunt.* Hofmannus in Lexico. Vide *Apennarii*.

* Haud scio an hoc referenda sit vox *Apennarii* ex Chartul. Latinac. fol. 246. v. ubi inter emolumenta, quæ ex nundinis Campaniae percipiebant monachii Latiniacenses, recensetur præstatio ex-soluta ab iis, qui *Apennarii* vocabantur: nihil quippe mirum est a scurris vel ludiis aliquod exactum fuisse tributum: *Ce sont quelques fernes qui estoient de prouffit à l'abbaye de Laigny ès foires de Champagne et Brye.... Cil d'Apennarii et autres menues truées lxx. livres.*

APIO, Ligo. In Gloss. Arab. Lat. [Vide *Apex 2.*]

* **APIOS.** [Gall. *figue sèche.* DIEF.]
** **APIPHORIUM,** i. 9. *Apiarium*, in Vocabul. ann. 1482 ADEL.

* **APIRIFUM, RISIUM.** [Cicuta. DIEF.]

* **APIS** significat formam virginitatis, sive sapientian, in malo, invasorem. Papias MS. Bitur. ex illo forsan offici Ecclesiast. in festo S. Ceciliæ: *Cecilia famula tua, Domine, quasi Apis tibi argumentosa deseruit, etc.* [** Conf. Isidor. Orig. lib. 7. cap. 6. sect. 53.] * [Vulgo abeille: apes, non apis. (App. ad Probum, Meyer, text. bas latins, 2, 1. 84.)]
** **APISMA** est vitis quædam quæ vim dulce facit, (f. Apiana sc. uva) in Gemma Gemmarum.

* **APISMERGIS,** *La calentia aparum.* Glossar. Isid. ad quod Grævius hæc addit: Spectant hæc locum Virgilii in 5. Æneid. :

Tranquillo silet immotaque attollitur unda
Campus, et Apricis statio gratissima mergus.

Vide ibi Servium. Videtur itaque legendum: *Apricus mergus, loca parum calentia, apta.* Perit ultimum verbum apta. Sunt autem *aprica loca*, quæ non sunt nimis calida, ut notum est.

* **APISSIMUM,** *Otium largissimum*, Pa-piæ in MS. Eccl. Bituric.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Apissima, ocio largissima. Apissimo, diu largissimo.*

* **APISTERIUM.** Vide *Apiferium*.

* **APISTRUM,** *Apisterium, Apiarium, Ruche où les mouches font le miel*, in Glossar. Lat. Gall. ex cod. reg. 7679. Vide *Apiarium*, et supra *Apiastrum*.

APITERNUS, qui rebus caret mundanis. Ugutio.

* **APIUM.** [Distinguit DIEF.] **APIUM CANINUM, RANINUM, RUSTICUM.**

* **APLE,** Græcis ἀπλῆ, Soleæ quas Graci etiam σωζόλαι dixerunt. Hofman.

APLANARE, Planum reddere, colere, Gall. *Aplanir.* Charta Hispanica æræ 818. apud Sandovalium in Sylone Rege, et Yezepium tom. 3: *Non est dubium, sed multis manet notissimum, quod istum locum, quod dicunt Oveto, tu jam dictæ Maximus erexit, et Aplanasti illum cum servos tuos et scalido nemine possidente et populasti de monte. etc.* Ubi scaldus ponitur pro *squalidus*. Infra: *Hunc locum squalidum a nemine havitante irrumpimus, etc.* [Extractum computi Raymundi Chaberti Castellani ann. 1336. Hist. Dalphin. tom. 2. pag.

325: Primo videlicet, pro fractura rupis super qua dictum castrum est edificatum, et pro derochatura rupis ante turrim, licet modum sit Aplanata, ut expedit, et pro faciendo terraylli murorum, etc.]

* Hispan. *Aplaner.* Nostri Ahonnier et Aonnier, eadem acceptione, usurparunt. Monstrel. 1. vol. cap. 18: *Plusieurs laboureurs et manouvriers, qui alloient devant ladice lictiere à tout louchez et autres instrumenz, pour refaire et Ahonnier les chemins.* Ch. ann. 1421. in Chartul. Corb. sign. Ezechiel fol. 109. v. : *Et prendront terre pour terrer ledite vigne.... où il lui plaira, par si qu'il sera tenus de Aonnier le place, où il aura pris ledite terre.* *Aplanar* vero dixerunt, pro Polire, componere. Gall. *Polir, rendre uni, arranger, ajuster.* Guignevil. in Peregrin. hum. gen. MS. ubi de exquisito corporis cultu:

Un jour tu li caues le bain,
Puis si l'estuves lendemain,
Tu le pignes et le blondis,
Et Aplanies et polis.

Eodem sensu *Aplanoier*, vide in *Tintinnabulum*. Hinc forte *Aplaignier*, Fellem delinire, in Vit. SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 67. v. col. 2: *En cel tans fu uns hermitains, hons de grant vertu, qui avoit laissé toutes choses por Dieu, et n'avoit nule chose fors que une chate, laquelle il Aplaignoit souvent, et aussi com sa compagne en ses genouz la norrissoit.*

APLANES, Firmamentum: ex Græco ἀπλανής, i. non erraticus. Macrobius lib. 1. de Somnio Scipionis: *Prima illa stellifera sphera, quæ proprio nomine dicitur cœlum, Aplanes apud Græcos vocatur, continens et arcens cæteras.* Joan. de Janua: *Aplanos, vel Aplane, vel Aplanes, id est, firmamentum, quasi sine errore, quia semper moveretur in eodem loco, et acutitur in fine.* Dungalus Reclusus de Solis Eclipsi ad Carolum Magnum: *De novem circulis, qui Aplanem illum ambiant, hoc est, maximam sphæram, in qua 12. signa videntur infixa, et cui subjectæ 7. aliæ sphæræ, etc.* Infra: *Maxime sphæræ 12. signa continent, quæ Aplanes vocatur.* Rursum: *Mundani ergo anni finis est, cum stellæ omnes, omniaque sidera, quæ Aplanes habet, a certo loco ad eundem locum ita remeaverint, etc.* Radbodus Episcop. Carm. in S. Subertum Episcopum:

Nonne tuas modulis oblectat dulcibus aures
Orbis Aplanes obvius empyreis?

Vide Joan. Sarisber. lib. 2. Policrat. cap. 16.

APLATA. In veteri Expositione verborum Juris MS. apud Spelmanum. hæc leguntur: *Aplata, hoc est, pro certo.* Etiamnum dicimus, à plat. pro plane.

APLASTRUM, pro *Aplustrum*, vel *Aplustre*, in Vita S. Appiani Monachi Ticinensis n. 10. Est porro *Aplustrum*, tabulatum ad decorandum superficiem navis adpositum. Ita Schol. Juvenal. Sat. 10. Gloss. Lat. Gr. *Aplustra, πτερὸν πλόου ὡς Ἐγνωτικόν.* Alibi: *τὸ Αχρὸν τῆς πρώπερας.* [** Vide supra *Amplustria* et infra *Aplustre*, et confer *Jal, Archéologie navale* vol. 1. pag. 166, qui ex Gloss. Anglos. Bruxell. sec. X laudat: *Aplustra, Geredru. Gereðor, plur. Gereðru* idem est ac *roðor*, Remus. Apud Somner. autem legitur *Geredu*. sing. *Gereda*. Germanis hodie *Ge-ræth*, Armamenta.]

* **APLEGiare,** Plegium seu vadendum dare. Charta Guillermi D. de Linieriis ann. 1268. apud Thomasseri Consue-

tud. Bituric. pag. 196: *Concedimus quod dicti Burgenses non possint capi, nec incarcerari, nec detineri, dum tamen possint se Aplegiare, excepto furto, homicidio et raptu. Vide *Plegius*.*

* **Aploier,** nostris olim, pro *Acquiescer*, Assentiri, acquiescere. Vita J. C. MS. ubi de petitione matris filiorum Zebedæi:

Je vous requier, dist ele, Sire,
C'a ce vous voeliez Aploier,
Que vous me voeliez otroier
Que mes deux fier, que chi vées,
En paradis vous assées,
L'un, biau douz Sire, à vostre destre,
Et l'autre ausi à vos senestre.

* **Aploier** vero, Caput præ metu flectere sonat, apud Phil. *Mouskes* ad ann. 1214:

Et quant on escrie Monjoie,
Ni o Flamen qui ne s'Apploie...
Cis molt esmaia les Flamens.

* **APLESTIA, TUS.** [Gall. *avidité insatiable.* DIEF.]

* **APLISTIA,** *Crapula, saturitas*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Gloss. Gr. Lat. ἀπλησία, avaricia, nummaria cupiditas.

* **APLOBLATTEUS,** vel *Aploblatteus*. Charta Cornutiana apud Mabillonum de re Diplomatica pag. 462: *Item vela Aploblattea, cocoprasina, cantharata.* Ubi *Aploblattea*, idem mihi videtur, quod purpurea. Vide *Blatteus* in voce *Blata*. *Aplo* autem posset esse a Græco ἀπλός, simplex, nisi legere malueris. *Asprobolattia*, quod esse ab *asper* et *blattæ* teut.

* **APLOIDIUM,** Rete piscatorum. Vox Græcis originis ab ἀπλός, simplex, unde ἀπλοῖ. Vestis simplex. Hinc rete dictum *Aploidum*, quod ejus textura rara sit et tenuis. Charta Curiæ Remensis anni 1250. in Chartulario S. Nicasi Remensis: *Ne navem mittere, pedes ire ad piscandum, vel Aploida sua mittere, ad piscandum ponere, vel levare præsumant.* Etiamnum piscatores oræ maritimæ Normannia instrumenta sua piscatoria vocant *Aplets*; hinc illa eorum vox frequens cum navem ad piscandum consensiunt: *As tu tous tes Apletz ? id est, Omnia habes ad piscandum necessaria ?*

* Vox generica, qua quidquid pescationi necessarium est, imo et equi vel bovis instructus significatur, nostris *Aplait, Applect, et Applois*. Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 228. art. 13: *Des forfaitures que les sergans prendront... de ce qui sera porté à somme, auront la somme et les bas et Aplait, autrement harnois.* Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 128: *Comme Jehan Mignot et Jehan Colin se furent accompagniez pour estre à un profit à pescier... advint que l'Apploit ou harnois dudit Colin fu plus grevé. Aliæ ann. 1452. in Reg. 181. ch. 212: Icellui Messent donna d'un Applect à beufs, dont on ly ou attele les beufs, etc.* Vide infra *Expletum*.

* **APLUDA,** Fur furibus alii pannicique. Placidus. Glossar. vet. ex Cod. Reg. 7646. Leg. *Furfur frumenti, militi pannicique.* Vide Lex. Martin. v. *Appluda*.

* **APLUSTRE,** Gouvernail de nef, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Rithm. in Cod. 12. S. Martial. Lemov. fol. ult.: *Orbis Aplustre frangitur.... Lucerna verbi moritur.* Vita S. Ægidii tom. 1. Sept. pag. 300. col. 1: *Ibi vero nautæ egressi, ut Aplustria colligerent, etc.* Vide *Aplaustrum*.

[^{**} Alio sensu in Isidor. Origin. lib. 18. cap. 7. sect. 3.]

APNADES, ἀπράξειον, *Vasis argentei genus*, in Supplemento Antiquarii. [^{**} Vide *Applares*. Vulcanius legit θηρίατον, subaudiendo ποτέριον.]

* **APOBASMUM**. [Gall. *Baume inférieure*. Dief.]

APOCA, Schedula qua quis fatetur se quippiam ab alio recepisse. *Apoca de receptis*, apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. in Glossario. Vide *Apocha*.

APOCALIGUS, Miles caligatus. Adria-nus PP. Ep. ad Irenem et Constanti-num Imp. in Concilio Nicæno II. Act. 2. et ex eo Joannes VIII. PP. Epist. 200. de Tarasio Patriarcha Constantinop. : *Quia ex Laicorum ordine, et imperialibus obsequiis deputatis, repente Patriarchatus culmen adeptus est, et Apocaligus contra sanctorum Canonum censuram factus est Patriarcha.* Id est, qui adhuc gregarius miles, novitus in rebus Ecclesiasticis et tyro, statim factus est Patriarcha; quomodo a caliga ad Consulatum pervenisse Marium dixit Seneca lib. 5. de Benef. Caliga enim spectavit potissimum manipularios et gregarios: cum universi caligati dicerentur στρατιῶται ἐνόπλοι, εὐτελέστεροι καὶ ἀφανέστεροι, ut est in Novella Justin. 74; unde ejusmodi tyronum et militum militiae, ἀποκάλυπται στρατεῖαι. *Caligatae militiae*, dicuntur Modestino lib. 3. Excus. in leg. 10. § 1. D. de Excus. In ea enim legendum arbitror ἀποκάλυψαι, pro ἀπὸ καλῆς, etsi alter videatur Salmasio ad Hist. Aug. pag. 290. quod suadet Adrianus PP. nisi hoc loco proverbium Castrense, a *Caliga*, intellexerit, uti usurpatum dixi a Seneca. Vetus Inscriptio apud Baron. ann. 285: *Honorati et Decuriones, et numerus militum Caligatorum*.

APOCALYPSIS, ἀποκάλυψαι, Revelatio, Nomen, ut omnes norunt, tributum libro visionum S. Joannis Evangelistæ; sed multis etiam libris apocryphis inditum fuisse observat Hofmannus in Lexico: *hunc consule*.

* Haud reverens in Apocalypsim mihi videtur dictum Adami de Cameraco parlamenti Paris. primi praesidis in Cod. reg. 4152. qui de *Apaganiorum* jure interrogatus, ait: *Qu'il a oy alleguer et proposer moult de coutumes, usage et observations; et veu que gens coutumières et non clercs en parloient comme S. Jehan de l'Apocalypse; mais il ne vit oncques homme bon cleric, ne bien fondé en justice, qui de coutumes et usages n'en parlast sobrement et en grant double.*

* **APOCALYPSARI**, revelare, in Gemm. Gemmar.

APOCARTERESIS, a Marcionitis dicta est mors violenta ex inedia vel laqueo accelerata, a verbo Græco ἀποκαρτερέω. Tertul. lib. 1. contra Marcion. : *Hypocrita ut Apocarteresi probes te Marcionitam.* Idem eamdem vocem adhibet aduersus Gentes lib. 1. cap. 46.: *Lycurgus Apocarteresin optavit, quod leges ejus Lacones emendassent.*

* **APOCATASTICUS**. Vox Astronomica a Græco ἀποκατάσταται, Anniversarius redditus planetæ in idem signum. Acta S. Sebastiani Martyris tom. 2. Januarii pag. 274. B: *Præcipe hodie ad te mathematis venire doctorem, cui dicas illo tempore te asperis casibus laborasse, et inquire per quas stellas hoc tibi evenierit malum; responsa ejus erunt procul dubio talia, quod tempus tuum a malitioso Marte susceptum est, aut Saturnus Apocatasticus fuit, aut annus tuus ex diametro susceptus est, aut climacterica tibi in*

centro sunt nata, aut syndetus fuit cum malo, aut invisibilis, aut in schemate, aut immobilis circa te exitit cursus in stellis. Ad quod vocabulum sic Bollandus: *Ita MSS. plerique. Tempus quo sol (aliusve planeta) in eamdem partem signiferi per eosdem numeros redit, per quos cursus sui principium cœperat.* ἀποκατάσταται vocant studiosi rerum cœlestium. Columella: *Potest ergo et revolutio Saturni planete ad primum situm intelligi, aut turbatio rerum et κατάστασις maligno ejus sidere concitata.* At MS. Rip. habet *Apocasticus*, Brechtus *Apostaticus*, id est, retrogradus, aut potius, contraria, maleficus. [^{**} Vide *Forcell. Lexic.*]

APOCHA, APOCA. Petrus Damiani in Vita S. Odilonis cap. 19: *Protinus idem Portuensis Episcopus... Apostolica legationis Apocas dirigit.* Græcis ἀποχή, est acceptatio, ut *apocha* Senatori [et Ul-piano.] Gloss. Lat. Græc. *Acceptilatio*, ἀποχή, γραμματιον. Hic vero diploma quodvis significat.

* Quanquam *Apocha*, pro Chirographo interdum sumitur, ut in Stat. Avenion. lib. 2. rubr. 19. art. 1: *Statuimus quod si quis citatus non in domicilio, sed personaliter ad recognoscendum literam cambii, Apocham, vel alias scripturam privatam, etc.; in usu tamen vulgatori, accipitur pro libello accepta vel soluta pecunia, quietationis apocha, uti legitur in Constit. Federici reg. Sicil. cap. 31. Gall. *Quittance*. Vide *Apodixa*.*

* **APOCHAPA**, Una figura, in Glossar. Lat. Ital. MS. [^{**} leg. *Apocese*. Versus memorialis :

Auster Apocopa finem, quem dat paroge.

APOCHARE, in Leg. 1. et 2. Cod. Theod. de Tribut. in ipsis specieb. infer. est pecuniam pro specie ipsa dare, species adærare. Nam cum Provinciales species in urbem comportare pro tributo tenerent, ut ab itinerum gravamine sese liberarent, pretium speciei ipsius susceptoribus dabant qui collatoribus apochas seu securitates, tanquam re exsoluta, dabant: quod vetant bina istæ leges.

* **APOCHITIA**, in eo ab *Apocha* differre videtur, quod hæc in casu venditionis, illa vero emptionis concedebatur. Privil. concessa Pisanis ann. 1269. apud Lam. in Delic. Erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 275: *Item quod officiales et bajulivi nostri.... Pisani, qui prædictum dictum solverint, vel solvi fecerint, vendendo et emendo, ut superius est expressum, Apocham vel Apochitiam patenter, eorum sigillo muniat, sine mercede vel pretio aut exactione aliqua, illico tradere tenantur.*

* **APOCHRISARIUS**, APOCHYSARIUS. Vide *Apocrisiarius*.

* **APOCIOSUS**, *Calvus*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide *Apiciosus*.

APOCOPE, Abscidere, ἀποκόπτειν. Alanus in Planctu naturæ: *Aureus tamen crinis... qui nec forsicis Apocopatus industria, nec intricatura manipulis colligatus, etc.* Infra: *Hujus crinis tanta fuerat forsicis demorsione succisis, ut Apocoponis figura fere in vitium transmigraret.* [Chronicon Ricobaldi Ferrarensis Monachi inter Fragni. Hist. apud Stephanotium tom. 7: Anno 1286. *Carolus Rex mense Januario morbo pereit. Aut quod mærore rerum adversarum sibi inguentium Apocopata sit vita ejus; i.e. abbreviata.*] Lib. 3. Anticlaudianus cap. 1:

Tonsura mordet non Apocopa finem.

APOCOPUS, Spado, abscissus. Julius Firmicus lib. 3. Mathes. cap. 14: *Si vespertini ambo in diurna fuerint genitura, inefficaces et Apocopos reddent, et qui nihil agere possunt.* Suidæ, ἀποκόποι: sunt ἔκτοι, interdum et ἀσθενεῖς, id est, debiles et imbecilles. [Ita vocem hanc usurpat S. Athanasius in Epistola ad Solitarios.] Vide *Inpotentes* et *Glossar. med. Græcit. in Ἀπόκοπος*.

* **APOCRIFARI**. [Loquendo peccare. Dief.]

* **APOCRIPHUM**. [Gall. *doute*. Dief.]

1. **APOCRISIARIUS**, Nuntius, Legatus. Gloss. Basilic. ἄγγελος, ὁ σημαῖνων, ὁ ἀποκρισάριος, ἡ ἡ τας ἄγγελιας... διαγγέλλων. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 206 12. πρεσβύτης, ὁ παράκλητος, ἡ ἡ ἀποκρισάριος. Chronicon S. Vincentii de Vulturno: *Imperator . . . Apocrisiarium suum sibi admodum carissimum illuc dirigere curavit*, etc. Willermus Tyrius lib. 2. cap. 19: *Ipsa cum paucis Constantinopolim ingressus, . . . præcedentibus eum Imperialibus Apocrisiariis, suam Imperatori presentiam exhibuit.* Idem lib. 18. cap. 24: *Insuper et de Imperiali latere mittitur illustris Apocrisiarius, etc.* Ita vocem, ἀποκρισάριος, non semel usurpat Theophanes, Cedrenus, Nicetas, Constantinus Porph. et ali.

Id porro nominis inditum Legatis, quod ἀποκρισάται, seu *responsa* Principum deferunt. *Responsa* enim non modo Rescripta Principum ad supplicantium libellos, sed etiam quævis decreta et mandata appellabant. Sic Justinianus Nov. 25. τὰ βασιλικὰ παραγγέλματα, a successoribus suis ἀποκρισάται, dicta fuisse scribit. Atque inde Procopius lib. 3. de bello Vandal. veredarios scripsit esse, qui εἰς τὰς βασιλικὰ ἀποκρισάταιmittuntur: quo loco, ἀποκρισάται appellat *negotia*: nam et *Responsorum* appellatione negotia, que inter personas invicem dis-sitas peragebantur, donarunt Scriptores inferioris ævi, ut suo loco dicetur.

APOCRISIARIUS, Cancellarius, qui silium Principis servat, et diplomata regia signat. Jo. de Janua: *Apocrisiarius, Secretarius, Consiliarius, vel etiam dicitur Cancellarius, quia ipse est Secretarius Regis, vel Imperatoris, et ejus secreta scit.* Penes eum cura erat annuli Regii, quo diplomata et regia præcepta subsignabat. Honorius Augustod. in Gemma animæ lib. 1. cap. 185: *Huius (Episcopo) dum regimen committitur Ecclesiæ, baculus quasi Pastor, et annulus velut Apocrisiario.* id est, secretorum signatari, traditur. Proinde idem fuit *Apocrisiarius*, qui *Referendarius*: nam et *Referendarii* servasse annulum regium supra ostendimus, in verbo *Annulus*. Id præterea firmat Frigebodus, scribens, S. Audiōnum fuisse *Apocrisiarium Regis*; quem Gesta Dagoberti cap. 39. et 43. et Aimoinus lib. 4. cap. 41. *Referendarii* in unus obiisse narrant. Ordericus Vitalis lib. 12. initio, Gelasius PP. quem Cancellarii munus antea gessisse ait. *Apocrisiarium Præsum* mox vocat. [^{**} Vide Eichhornii Hist. Jur. German. § 25. B. sect. 2.]

At postea in aula Regum, *Apocrisiarii* munus fuit circa res Ecclesiasticas: unde et *Responsalis negotiorum Ecclesiasticorum* dicitur ab Hincmaro lib. de Ord. Palatii cap. 13. idque officii gerebat, quod Constantinopoli *Apocrisiarius Romanæ Ecclesiæ*, cuius instar erat: neque enim a Sede Apostolica delegabatur,

sed deligebatur a Rege. Idem cap. 16: *Apocrisiarius, quem nostros Capellani, vel Palatii custodem appellant, omnem Clerum sub cura et dispositione sua regebat. Cui sociabatur summus Cancellerius, qui A secretis olim appellabatur; erantque illi subjecti prudentes et intelligentes ac fideles viri, qui præcepta Regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, et secreta illius custodirent.* Adde cap. 19. et 20.

APOCRISIARIUS præterea dicti, presertim qui a Pontifice Romano, vel etiam ab Archiepiscopis ad Comitatum mittabantur, quo res Ecclesiarum suarum peragerent, et de iis ad Principe referrent. Si enim quæpiam ingrueret difficultas in rebus Ecclesiasticis, seu politici, quæ a Principe definiri deberet, vel de qua consulendus ille esset, per Apocrisiarium, qui in Comitatu, seu Principis curia agebat, actitabatur, qui et Pontificem, a quo missus erat, de Principiis, et viciismiss Principiis de Pontificis responsis, tanquam internuntius, admonebat, quoque res legitimo exitu donaretur. Justinianus Nov. 6. cap. 2: *Propterea sancinus, si quando propter Ecclesiasticam occasionem inciderit necessitas, hanc aut per eos, qui res agunt sanctissimarum Ecclesiarum, quos Apocrisiarios vocant, aut per suos economos, notam Imperio facere aut nostris administratoribus, ut impetrant quod competenter est.*

Neque tamen id juris Episcopos omnes spectavit, sed Patriarchas tantum, cum et Metropolitanis et Episcopi ceteri, si Principe consulerent, et ad eum referre necesse haberent, id per Patriarchæ, cui subjecti erant, *Responsalem* facere tenerentur: quod indicat eadem Justinianii Novella cap. 3. dum prohibet ne Metropolita, vel Episcopi Imperatorem aedant, nisi a *Referendaria* Ecclesiæ Constantinopolitanæ, vel ab Apocrisiario cuiusque diaeoseos sanctissimorum Patriarcharum exhibeantur.

SUUM NIHIL INNUS Apocrisiarium habuisse Ravennatis Archiepiscopum constat ex Bulla Paschalis PP. I. ad Petronacium ejusdem sedis Archiep. apud Murat. tom. 2. pag. 220: *In quo confirmabit (confirmavit) privilegia Leonis quandam Imperatoris facta ab Epiphanio quandam religioso notario et scriptario et Apocrisiario sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, qui directus est a venerandæ memorie Damiano Archiepiscopo, ut confirmate sacra essent præcedentes formulas ab ipso Leone Imperatore. Non ergo id juris ita Patriarchas spectavit, ut non aliquando et Metropolitanis suos habuerint Apocrisiarios, qui suæ Ecclesiæ negotiæ etiam apud Orientis Imperatores agerent. [** Concilium Lateranense anni 649, vol. 6. pag. 94. Marini Papri Diplomat. pag. 219. not. 4. De Apocrisiario Roma Ravennam misso, vide infra in fine hujus vocis.]*

At Romani Pontifices Constantinopolim *Responses* suos delegabant, ex ordine potissimum Diaconorum desumptos. *Diaconorum enim, ut ait Alcuinus lib. de Divin. Offic. cap. Quid Significant vestimenta, est ire ad Comitatum: unde in sandaliis suis ligaturam habent perinde ac Episcopi, quorum munus est hoc illuc discurrere per parochiam, ut ait idem Alcuinus. Huc etiam fortasse spectant Glossæ Isidori, in quibus Apocrisiarius dicitur Minister Ecclesiæ Romanæ: seu munus Apocrisiarii designare voluerint, seu per *Ministrum*, Diaconum intellexerint. Gesta sub nomine Acacii:*

Tunc temporis Anatolius quidam Presbyter Alexandrinus apud Constantinopolim morabatur. Hæc enim consuetudo prædictis est, ut ad Comitatum vicibus Clerici dirigantur, ne quid forte causæ vel necessitatibus emergat. Qui quidem Anatolius, dum Apocrisiarii Alexandrinæ Ecclesiæ munere Constantinopoli fungetur, ad Patriarchicam in eadem Urbe Regia evectus est dignitatem: τῆς Ἀλεξανδρείων ἐκκλησίας ἀποχρήσις ποιούμενος, ut ait Theodosius Lector lib. 5. in VII. Synodo act. I. Ita apud Theophanum ann. 37. Justiniani Joannes ἀπὸ Σχολαστικῶν ἀποχρισάριος ὡς τῆς Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης, factus est Patriarcha Constantinopolitanus.

Atque hunc mittendorum de Sede Apostolica *Responsalium* Constantinopolim morem Hinemarus Remensis in lib. de Ordine Palatii cap. 18. obtinuisse ab ipsis Novæ Romæ incunabulis tradit, quanquam id alii longe postea invaluisse contendunt; nec nisi circa Justinianii tempora auditum *Responsalium* in Urbe Regia nomen, quos inter, hi a me obiter adnotati:

VIGILIUS DIACONUS sub Silverio PP. et Justiniano, apud Anast. in Silver. pag. 39.

PELAGIUS DIACONUS sub Agapeti et Vigilio PP. et Justiniano Imp. apud Procopium in Hist. arcana, Liberatum cap. 22. 23. et Anastasium in Vitis PP. pag. 41.

STEPHANUS DIACONUS, Pelagi successor, apud Facundum Hermanensem lib. 4. cap. 3. 4. Ferrandum Diacon. lib. 4. Allatium de Consensu utriusque Ecclesiæ lib. 1. cap. 17. n. 4.

LAURENTIUS DIACONUS, sub Pelagio PP. apud Gregorium M. lib. 4. Epist. 38.

GREGORIUS DIACONUS, qui postmodum summus fuit Pontifex, sub Pelagio I. PP. et Tiberio Imper. apud eundem Gregorium M. lib. 3. Dialog. cap. 36. Joannem Diacon. in ejus Vita, Baroniū ann. 584. n. 14. etc.

SABINIANUS DIACONUS, sub eodem Gregor. M. ann. 593. apud eundem Gregor. lib. 2. Ind. 11. Epist. 52. lib. 3. Epist. 19. 81.

BONIFACIUS DIACONUS, sub eodem Gregorio et Phoca Imper. ann. 603. apud eundem Gregor. M. lib. 11. Epist. 46.

MARTINUS, postmodum PP. apud Anastas. pag. 50.

ANASTASIUS, qui obiit ann. 666. Vide Vitam S. Maximi Confess. num. 17. Collectanea Anast. Bibl. sub finem, et Chronic. Casin. lib. 3. cap. 8.

MICHAEL PRESBYTER sub Artemio, apud Theophan. ann. 2. pag. 322.

Enimvero Apocrisiarii *Sedis Romanæ* ad Imperatores CP. mittebantur, ut res Ecclesiasticas procurarent. Gregorius M. lib. 3. Dial. cap. 36: *Dum iussione Pontificis mei in Constantinopolitanæ urbis Palatio Responsis Ecclesiasticis observire: verbi gratia, si quædam de fide oborirentur quæstiones, aut compoñenda essent Ecclesiarum dissidia, aut alia ejusmodi negotia, personam illi summi Pontificis induerent, ac supremo jure dirimerent, vel certe de iis ad Pontificem referrent. Constantinus Imp. Epist. ad Leon. PP.: Προτέρομεν τὴν ὑπερέχοντα πανίερον κορυφὴν ἀντιπερθέως ἐκπέμψαι τὸν παρ' αὐτῆς δριβόμενον Ἀποκρισιαῖον, ἐφ' ὃ τοῦτον κατὰ τὴν βασιλεῖαν καὶ θεοφύλακτον ὑμῶν διάγειν ποιεῖν, καὶ ἐν τοῖς ἀνακύπτουσιν, εἴτε δογματικοῖς, εἴτε κανονικοῖς, καὶ ἀπλῶς ἐκκλησιαστικοῖς ἀπασι πράγμασι τῷ τῆς υπερέχει δικιαστικῷ εἴτε κανονικῷ πρόσωπον. Exempla profert Anastasius Bibl.*

in Martino PP. 49. et 50. Ex quo præterea docemur, Apocrisiarii Apostolicis ad dictum fuisse *Domum Placidæ*, in qua Oratorium exstructum erat, quod *Altare sanctæ Sedis* Romanae appellat, quia in eo sacris Liturgiis, more Latinorum, vacabant: de qua quidem Domo pluribus agimus in nostra Constantinopoli Christiana.

At quæ eorum fuerit dignitas, seu potius qualis fuerit ejusce dignitatis gradus, video in dubium vocari. Certe in Synodo habita Constantinopoli sub Menna Patriarcha post obitum Agapeti **Pelagius Diaconus** *Apostolicae Sedis* post omnes Episcopos in Actis Concilii recentur. Quandisque tamen, si extraordinaria a summo Pontifice ei delegaretur jurisdiction, in qua vices ipsius ageret, tunc ceteros, non Episcopos duntaxat, sed etiam Patriarchas antebat: cujus rei exemplum profert Liberatus cap. 23. Nullam enim habebant jurisdictionem ex officiis et munieris ratione, nisi a Pontifice imponeretur: cujusmodi est jurisdiction illa *Responsalibus* attributa apud Gregor. M. lib. 2. Epist. 46.

Desit tandem mos ille mittendorum *Responsalium* in Urbem Regiam quadam temporum intervallo, occasione hæresis Monothelitarum, cuius acerrimi propugnatores fuerant Sergius, Pyrrhus, et Paulus, Patriarchæ Constantinopolitanæ, Imperantibus Heraclio et Constante. Postmodum Vitalianus PP. electus *Responses* quidem *juxta consuetudinem* Constantinopolim misit, inquit Anastasius, qui Constanti electionem et ordinacionem suam significarent: sed ii, Romanae Ecclesiæ privilegiis denuo sanctis, statim domum reversi sunt. Sopitis denique schismatum dissidiis per Sextam Synodus œcumenicam, Constantinus Imperator a Leone II. PP. Apocrisiarium ad se mitti postulavit, sed cum plena Legationis auctoritate, ut liquet ex act. 18. VI. Synodi, i. e. qui emergentes de fide quæstiones et Ecclesiastica omnia negotia, illius vice, dirimendi jus haberet. Imperatoris postulationi acquievit Pontifex, et Constantinopolim misit *Constantinum Subdiaconum*, nulla tamen concessa Legationis potestate. Tandem ineunte saeculo VIII. Iconoclastarum exorta in Oriente hæresis, Ecclesiæ Constantinopolitanæ cum Romana commercium abruptit omne, ita ut haud liberum fuerit summis Pontificibus mittere suos *Responses* in Urbem Regiam.

At capta a Francis Constantinopoli, rursum summi Pontifices in urbem miserunt Cardinales, qui non Apocrisiariorum duntaxat, sed et *Legatorum a latere* vicem agerent, Patriarchis modum imponerent, facta curiosus indagarent, nutantes sublevarent, omnia denique exequerentur, quæ ad firmandas res Ecclesiæ idonea arbitrarentur. Vide Notas nostras ad Villehard. num. 194. et in verbo *Responsum*. Habebant præterea summi Pontifices suos Apocrisiarios Ravennæ, ut eodem fungerentur munere erga Exarchos, quo Apocrisiarii Constantinopoli erga Imperatores: cum ii in Italia *ministerium Imperialis fastigii peragerent*, ut est in Diurno Romano cap. 2. tit. 5. ubi etiam tit. 7. mentio fit *Apocrisiarii Ravennæ*. [**Vide *Ad responsum*, *Responses*, Glossar. med. Græcit. et Meursii Gloss. Græco-Barbar. hac voce.]

APOCRISIARIATUS, Dignitas Apocrisiarii, seu Legati. Humbertus contra Græcor. calumnias: *Apocrisiarius sui tempore*.

2. APOCRISIARIUS, Officium Monasticum, quod describitur ad Udalrico lib. 3. Consuetud. Cluniacens. cap. 12: *Apocrisiarius est, qui custodit Ecclesie thesaurum, et in cuius manu est, quidquid ad altaria offertur, etc.* Fuit igitur Apocrisiarii officium idem, quod *Thesaurarii*, quod etiam firmat Papias: *Apocrisiarius, Thesaurarius, vel Legatus; vel potius Sacrista.* Bernardus Mon. in Constitut. Cluniac. MSS. cap. 53: *De principali Ecclesiae custode, qui vulgo Sacrista, dignius vero et honorabilius Apocrisiarii vocatur.* Huic præterea portarum Ecclesiæ aperiendarum et claudendarum munus incumbebat, et semper in Ecclesiæ morabatur excubias, ibi dormiebat et legebat, ut ait idem Udalricus: quod etiam observat Anonymus Floriacensis lib. 4. de Miraculis S. Benedicti cap. 44: *Porro Apocrisiarius ipsius sacri loci, . . . Laico cuidam, qui sub eo basilice excubias observare solebat, etc.* Tabularium S. Theofredi Velaviensis: *Cui officium Apocrisiarii prius in eo monasterio peragens, etc.*

3. APOCRISIS, Depulsio, in cod. reg. Glossar. 7646.

APOCRUSTICUS, Repercussivus, ex Gloss. in Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 19: *Quædam (medicamente) diaforesin faciunt, et iterum Apocrustica sunt.*

APOCRYPHA, quæ ab hereticis, sive schismaticis conscripta et prædicta sunt, et nullatenus recipit Catholicæ et Apostolica Ecclesia Romana. Ita Concilium Romanum sub Gelasio, in quo ea recensentur. Jo. de Janua: *Apocrypha proprie dicuntur illa scripta, quorum origo ignoratur* [scilicet Melber Vocabular, cuius auctor ignoratur]: *et quamvis ibi sint multa vera, tamen non habentur in auctoritate propter plura falsa, quæ ibi continentur.* Bernaldus Presbyter Constantiensis lib. de Reconciliatione lapsorum pag. 258: *Apocrypha autem dici Ecclesiastici Doctores tradunt, non quia omnia mentiantur, sed quia dubiae et suspecte auctoritatis esse videantur. Nam sæpiissime multa canonica suis næniis interserunt, quæ nequaquam Catholici cum eisdem næniis refutare debebunt.* Vide Leonem I. PP. Epist. 9. cap. 15. [scilicet *Apocriphi sunt libri secrete legendi*, in Gemma Gemmarum.]

* De duplice hujusce vocis sensu, ejusque etymologia, nec non de decreto Gelasi de apocryphis, consule doctiss. Fontanum lib. 2. Antiq. Hortæ cap. 3. pag. 211. et seq.

* **APOCRYPHARI**, *Apocryphus* haberi, reputari. Mirac. S. Dion. episc. Paris. in Præf. lib. 3. Sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 360: *Ergo nisi Clemens Romane ecclesiæ Apocryphetur pontifex, Dionysius totius declaratur Galliae apostolus.*

APOCULANIUS ORCUS, in Fragm. Petronii, ubi Adrianus Valesius legendum putat *Abocularius*, tenebriscosus, cædus.

APOCULARE, A poculis discedere, in Fragm. Petronii. [Forte melius, Ab oculis recedere: *Apoculo me, id est, Discedo, ab oculis me removeo.*]

* **APOCUS**. [APOCHA, Gall. quittance. DIEF.]

APODANEA, dicta Ecclesia S. Michaelis, a pedis vestigio ibi impressa. Ita Papias; sed alia notione videtur accipi apud Jacobum Cardinalem de Anno jubilæo cap. 3: *Alteramque ipsi jam tactæ (Basilice S. Petri Lateran.) principali formæ Apodaneam, quia illius inobedientes schismaticique, extorres sunt, suis utrisque infra complecti verbis extimamus.*

* **APODELON** Græce, Latine *ferula dicitur*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* **APODETERIUM**, *Ubi deponuntur vestes lavantur*, in alio Glossar. ex Cod. reg. 7613. ubi et Apodesterium Græce, ubi ponuntur res in balneo. Apodesterium, in Cod. 7646. et in Provinc. Lat. 7637. Gloss. Lat. Gr.: *Apodyterium, ἔξοντριον.* [scilicet Gemma Gemmarum: *Apolucum vel Apodisterium est locus ubi vestes exuentur in balneo.* Vide Isidori Origin. lib. 17. cap. 2. sect. 41. ibique var. lect.]

* **APODEX**, vel APODIX, Probatio, experimentum. Gall. *Preuve, Expérience.* B. Richardus Abbas de Miraculis S. Vitoni Episc. inter Acta SS. Benedicti sæc. 6. part. 1. pag. 566. ubi de cæco sanato: *Qui protinus intuens intuentes, illis reticentibus et hujus rei Apodicem curiosus explorantibus, vultus eorum et personas, quos ante cæcitatem sui cognoverat, in hocce recognoscere evidenter indicavit, quod propriis vocabulis unumquemque eorum singulariter designavit, talisque medicamenti experimento detersa est ab oculis eorum omnis super hac re dubitatio. Vide Apodixis.*

* **APODIAMENTUM**, Adminiculum, Res quævis cui innitimus, Gall. Appuy. Ital. *Appogio.* Vita B. Edmundi Archiep. Cantuar. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1881: *Sequitur miraculum memoria dignum et multis testibus comprobatum. Raynaldus de Villa Franca tibias habuit per decem annos arefactas, quas nec baculo, nec alio Apodiamento valuit sustentare.* Chron. Cornelii Zantflet ad anni. 1408. apud eundem. Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 365: *Cum Apodiamentis ligneis ad Ecclesiæ convenire solebat, potius reptans quam gradiens.* Vide Podium.

* Nostris olim Apoial. Guignevil. in Peregr. hum. gen. MS. ubi de adulazione:

De orgue par especial
Sui Apoial et soustenal;
Je le porte, je le soustienal.

Contreapoi, Obex, vulgo, Barre de porte, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 21. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 172: *Il senti et s'aperçut que il portoit en sa main une verge de fer en lieu de baston, d'autel quantité comme le Contreapoi d'un huz.*

APODIARE, [Inniti, Fulcire, sustinere. Inquisitio pro canonisatione S. Yvonis MS. : D. Yvo quando somno nimio gravabatur, tunc positis brachii supra pectus, et involutus ad modum crucis, sedendo et se Apodiando de pectore super libros, et inclinato capite dormiebat. Litteræ Philip. III. ann. 1280. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1160: Concessimus. . . quod possint facere pilarios lapideoe vel ligneos in quibus possent. . . tectum domorum suarum et ædificiorum firmare, Apodiare et apponere, etc.] Vide Podium.

* Espuier et Espuer, nostris alias, eadem acceptio. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 417: *Icellui Bourgoing... se assist emmi le chemin en soy Espuient du costé à terre.* Aliæ ann. 1391. in Reg. 142. ch. 119: *Icellui suppliant s'Espua (sic) sur une fenestre, etc. Le suppliant cuida tumber à terre, et lui convint soy Espuyer d'un genoil et d'une main à terre, in aliis ann. 1480. ex Reg. 208. ch. 66.*

* **APODICTICUS**, Demonstrativus, experimentalis. Fridgeodus in Vita S. Wilfridi in Actis. SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 723:

Ex binc convaluere nimis diorismata fortis Athleta: pereunte mali sophismata civis; Germinis Hydri peunita tenuta cicatrix; Additur atque bonis virtus Apodicta victrix.

* Launoius tom. 2. Oper. ejusd. part. 1. pag. 212: *Commentarios Apodicticos inventies apud And. Sausseum in martyrologio Gallicano.* Vide Apodixis.

* **APODIDRASCINDA**. [Gall. jeu de cligne misette. DIEF.]

* **APODIRE**, Apponere, Gall. Appuier. Vide infra Appilar.

* **APODISIA**, ut Apodissa, Acceptatio, vel chirographum. Charta ann. 1295. ex Cod. reg. 8409. fol. 67. r: *Secun portal signum Apodisia dictæ clararia, (Aqua-rum mortuorum) quomodo ipse Raymунdus est mercator Catalonie.* Vide

* **APODISSA**, ut mox Apodira, Acceptatio, apud Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 105.

* Stat. MSS. eccl. S. Laurent. Rom.: *Secundum quod quilibet canonicorum lucratus fuerit, sibi solvatur, si pecunia fuerit; et si non, recipiat Apodissam de manu camerarii.* Ubi in margine legitur: *De Apodissa sive Chirographo.* Constit. Jacobi reg. Sicil. cap. 57: *Quod justitiarii pro quaternis et titulis quaternorum, particularis taxationis pecunie, promissionis, Apodisse et jure sigilli certam quantitatatem pecunie exigebant.*

* **APODISTERIUM**. Vide supra Apodeterium.

* **APODIX**, Meretrix. Hist. Rotonensis Monast. lib. 1. cap. 10: *Subito instigante diabolo, reperit eum una Apodix, id est meretrix.* [Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis: *Apodix, socia, comes.* Vide Apodex et Appendix.]

* **APODIXA**, Ἀπόδεξις. Harmenopulo lib. 2. tit. 2. § 7. 8. et JC. Græcis, quasi ἀπόδεξις, id est, cautio de suscepta pecunia, inquit Cujacius ad African. tract. 9. Apocharia, Acceptatio, Gall. Quittance. Constit. Siculæ lib. 1. cap. 49. § 2. de Notariis: *Et de receptis. . . gratis faciant Apodicas, et ipsi recipient antapocham de solutis.* Charta Joannæ Reginæ Neapolit. ann. 1344. apud Waddingum in Regesto, tom. 3. pag. 308. 309: *Concedens ipsa Reginæ. . . auctoritatem plenariam faciendi singulis officialibus de computis eorum. . . absolutiones, quietationes, Apodicas, finales remissiones et pactum de ulterius non petendo.* Infra: *Prædicti Thesaurarii et alii deputandi de solutis Apodicam faciendi plenam habeant potestatem.* Vide tom. 7. Ughelli pag. 899. 1081. et Jacob. Gothofred. ad leg. 23. Cod. de Susceptorib.

* Charta Occit. ann. 1326: *De his quæ propter ea solveris, Apodicam recipias singulis vicibus, quæ tibi sufficiat ad cautelam.*

* **APODIXIA**, Impensa, ad apodicias alicujus quidpiam facere, idem quod impensis, Gall. Aux frais et dépens. Jacobi Aurie Annal. Genuens. lib. 10. ad ann. 1282. apud Murat. tom. 6. col. 579: *Pisani igitur milites præparaverunt et pedites pro dicti judicis auxilio. Unde Commune Janue armavit galeas XXIII. et panflos XII. ad Apodicias de civitate et potestatiis.* Ibidem ad an. 1283. col. 583: *Reliquæ L. (galeæ) armatae fuerunt per optimæ ad Apodicias tam de nobilibus et popularibus civitatibus, quam de potestatiis et tota riperia.*

* **APODIXIS**, Specimen, experimentum, ex Gr. ἀπόδεξις. Gloss. Lat. MS. Reg.: *Apodixis, Ostensio. Symposius in Hist. Apollonii Tyri pag. 20: Magister, incipe discipuli tuī Apodixin præclararam laudare. Athanasius in Vita S. Antonii: Δι' ἀπόδεξεων λόγων. Vita S. Theophanis Confess. n. 14: Διὰ τούτων καὶ γραφῶν καὶ δημαρχίῶν ἀπόδεξεων τούς... εἰκονομάχους, ἐλέγεται.*

APODIXES. Papias: *Apodixes est ostensio. Ugutio: Apodixen, Ostensio, fantasia, probatio, experimentum, virtus, potestas. Ardeat, Demonstratio, designatio, probatio, adprobatio.* S. Ambrosius lib. 4. Ep. 34. ubi de S. Agneta: *Crudelissima omnium seminarum, ad filium meum roluisti Apodixen tuæ artis magicæ demonstrare?* Vita MS. S. Arnulfi. Episcopi Turonensis: *Tibi satis esse debuit, quod hactenus Apodixen artis tuæ exercuisti, ac prævaluisti in venesciorum tuorum ingentis.* Paulus Diac. in Vita Gregorii M.: *Duos magos pecunias ex placito locat, ut in sanctum Apostolicum ad vindictam ejus Apodixen artis suæ exercerent.* Ordericus Vital. lib. 11: *Et Apodixen medicinalis peritiae super desperatum juvenem exercere cepit.* Vide Henricum Vallesium ad lib. 4. Hist. Theodoriti cap. 8. [Gemm. Gemm.: *Apodixis, Probatio vel demonstratio, Apodosis et Apodixia idem.*]

APOFERETA, APOFERTUM. Vide *Apophoretum.*

APOFFRAGISMA, *Signaculum annuli, quod ceræ insigitur.* Gloss. Bituric. Vide *Apofragismus.*

APOFLATIZARE, *Caput afflare, purgare,* in Glossis MSS. ad Alexandrum Iatrosoph.

APOFORETUM. Vide *Apophoretum.*

APOGÆUM, pro *Hypogæum.* Liber 2. Miracul. S. Bertini cap. 18: *Sub ipso altaris loco quoddam Apogæum duris lapidibus, tegulis, antiquoque camento operose conditum offenditur.* [Papias MS. Bituricensis: *Apogeum, ædificium constructum sub terris.*]

* **APOGEUS.** [Ut APOPEMPTICUS. DIEF.]

* **APOGRIFUS,** pro *Apocryphus.* Absconditus, occultus, ab ἀποκρύπτω, Abscondo. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Apografa, secreta, recondita, vel occulta, sive remota.*

* **APOLEGIUM,** Liber commentarius, in quo Charta donationum, emptionum et similes describantur, idem quod *Polyptychus.* Vide in hac voce. Translat. S. Gorgonii tom. 3. Sept. pag. 343. col. 2: *Monasterium construxit (Chrodegangus) in loco, qui vocatur Gorzia: prædisque quamplurimis non modici pretii ditarvit.... ut idem in Apolegiis suis scribit, quæ penes nos hactenus diligent custodia servantur.* [Vide *Apologeticum.*]

* **APOLETERIUM.** Vide supra *Apodeterium.*

* **APOLIDES,** dicuntur qui sunt sine civitate. Vocabul. utriusque juris. Vox composita ex à privat. et πόλις, Urbs, civitas. Eam usurparunt Martianus et Ulpianus.

* Quibus Ulpiano scilicet in leg. 1. § 2. ff. de Legat. 3. et Martiano in leg. 17. ff. de Poenis, *Apolides*, ideo sine civitate dicuntur, quia ab ea extortes sunt et deportati, Gall. *Exiles.* [Gloss. Græc. Lat.: "Απολεξ, extorris." Gemm. Gemm.: *Apolides, perdit.*] Charta Philippi VI. reg. Franc. ann. 1337. ex Bibl. reg. cot. 15: *Quod multi Januenses... erant exicci, exules, Apolides civitatis suæ prædictæ.*

* **APOLLIDÆ.** Servi qui in opus publicum perpetuo dantur. Sic in Adversariis MSS. D. Godefroy. [Vide Calvinii Lexic. jurid. in hac voce.]

* **APOLLINARIACI,** Idem qui *Apollinaristæ.* Epist. S. Paciani ad Sympronianum tom. 2. Collect. Concil. Hispan. pag. 81: *Ego forte ingressus populosam urbem hodie, cum Marcionistas, cum Apollinariacos... et cæteros hujusmodi compressem, qui se Christianos vocarent.*

* **APOLLINARISTÆ,** Hæretici sic dicti

ab Apollinari Laodiceæ Episcopo, qui teste Socrate, primum docuit hominem a Verbo susceptum fuisse sine anima, deinde animam quidem Christo dedisse, non vero mentem, cuius loco Deum Verbum fuisse autembat. Plures alios errores Apollinaristis adscribunt cum Historici, tum Patres. Illos omnes tribus capitibus comprehendit Greg. Nyssenus. Ex hoc doctore professi sunt Apollinaristæ, Verbum carneum, filium hominis sæculorum conditorem, et mortalem Divinitatem. [Isidor. Origin. lib. 8. cap. 5. sect. 45.]

* **APOLLIRE,** Apportare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Apollit, apportat.*

APOLOGETICUM, Papiæ, Satisfactionis iudicium, verum testimonium. Charta Caroli M. apud Ughellum tom. 5. pag. 1563: *Et quia termini ejusdem Ecclesiæ in confiniis Mantuanis... et res ipsius Episcopio conjunct, Apologeticum idem Pontifex habebat, in quo omni remota dubitatione, res jam præfata Ecclesiæ per singula loca et vocabula, terminique et confinia insita erant, etc.* [Vide *Apolegium*, f. leg. *Apologium.* Ἀπόλογος, enim, unde efformari potuit Ἀπόλογον, apud Hesychium exponitur ἀπόλογος.]

1. **APOLOGIA,** *Excusatio,* Uglioni. Gloss. veteres: *Apologia, vel Apologesis, Excusatio: hinc Apologeticus sermo, Excusativus.* Eadem fere Papias et Joannes de Janua. Gloss. Gr. Lat. *Ἀπολογία, Excusatio, purgatio, satisfactio, ἀπολογία.* *Excuso me.* Porro *Apologias* vocant excusationes et purgationes, quibus Sacerdotes, sacra facturi, excusant se, quod indigni ad tam veneranda et tremenda mysteria accedant, quarum formulæ complures habentur in libro Sacramentorum Gregorii M. pag. 242. edit. Menardi: harum loco *Confessio*, seu *Confiteor*, dicitur. In Missali Gothicum pag. 338. *Apologia Sacerdotis: Ante tuæ immensitudinis conspectum, etc.* Missa Romana, edita ab Ilyrico: *Quomodo Sacerdos Apologeticus celebrare debeat, antequam ad Missarum celebrationem accedere debeat, etc.* Vide Menardum ad Sacramentum. Gregorianum pag. 242. et Cardin. Bona lib. 2. Rer. Liturg. cap. 1. n. 1.

1.2. **APOLOGIA,** Occasio. Bererus Abb. in Translatione S. Hunegundis inter Acta SS. Benedict. sæc. 5. pag. 223: *Cæterum omnipotens Deus volens suæ sponsæ honorare membra, occulta dispositionis suæ prærogativa differri fecit mutationem ossium felicium diem usque in tertium, hujus Apologie, id est, Occasionis eventu; Episcopus quippe, etc.*

* **APOLTATS,** Retis species, idem, nisi fallor, quod *Apostadum*, apud Laurent. in Amalth.: *Apostadum, rete pescatorum, plumbeto et calamis hinc inde circumvestitum.* Unde *Apoltats*, pro *Apoltats*, legendum existimo, in Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Sed ipse a duodecim annis circa usus est in pescando, aboleiendo, ducento Apoltats, et aves capiendo in stagnis seu paludibus usque ad ecclesiam B. Mariæ et ultra, quandiu poterant navigiumducere.*

* **APOLUS,** Divinus, Apote., res. II. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

APOLITUM, *Vestibulum, seu locus, ubi uestes excuendæ abluuntur.* Breviolod. Forte *Ablutum.* [Vide *Apodeterium.*]

* **APOMEL,** *Est aqua in qua favus mellis bis vel ter immittitur et extrahitur.* Ita Glossæ ad Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 140: *Quando et pro multis usus fuerit Apomelli, quemadmodum et multa paulatim.*

* **APONCHARE,** pro *Apunctare*, ab His-

pan. *Apuntar, Collineare, Gall. Ajuster.* Proces. ann. 1488. ex Tabul. D. Venciacum: *Petrus Serralherii quandam acham Aponchavit contra quemdam Mathæum. Infra: Apunctavit.*

* **APONDECTA,** *Qui vinctigalibus præest.* Sic in Adversariis D. Godefroy MSS.

* Pro *Apodecta*, Munus apud Athenienses. Vide Alex. ab Alexand. Genial. dier. lib. 3. cap. 13. et Calvin. Lexic. jurid. Glossar. Gr. Lat. ἀποδέκται, Apparatores. Ubi leg. ἀποδέκται.

* **APONSARE,** *Aponsam facere, Immittere tigna, Mettre ou Appuier des poutres sur un mur voisin.* Charta Thiosiacensis in Dumbis ann. 1449: *Item de novo abergagio pro licentia sibi data de Aponsando et Aponsam faciendo super corseris dictæ villæ.* Ibidem: *Licentia datur facienda Aponsam supra corseris villæ Aponsatam muris tali modo qua dessubtus possit transire una charrata feni, et quod alatoria dictorum murorum maneat in statu in quo sunt de præsenti.*

* **APONTAMENTA,** *Puncta seu capita ad deliberandum et statuendum propria.* Gall. *Articles.* Deliberat. consil. Nem. ann. 1359. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 221. col. 2: *Cum certa Apontamenta nuper Biterris facta fuerint in consilio generali ibidem tenuto, per tres Status linguae Occitanæ... quorum Apontamentorum tenores tales sunt: Premièrement, etc.* Infra. pag. 222. col. 1: *Apontamenta.*

* **APOPEMPÆUS,** Servator, liberator. Fridegodus in Vita S. Wiifridi inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 725:

Mox Apopempæus grates persolvere summo Accelerant, nomenque patris constanter honorant.

Allusio est ad Averruncos Deos, qui Gentilibus credebantur mala avertere: dicebanturque Græcis ἀπομοπτοῖο δάκρυον, ab ἀπολέπω. Dimitto.

* **APOPEMPTICUS.** [Emissarius. DIEF.]

* **APOPHLEGMATIDIARE,** apud Th. Priscianum lib. 2. de Diæta cap. 3. Idem quod Græcum ἀποφλεγματίειν, Pituita purgare. [Vide *Apoflegere, caput purgare*, in Gloss. Jæckii. Vide *Apoflatisare.*]

* **APOPHLEGMATISMUS,** ἀποφλεγματισμός, Purgatio pituitæ, seu id quo utimur ad eam purgandam et eliciendam. *Apophlegmatismum adhibere*, dixit Cæl. Aurel. lib. 1. Tard. Morb.

APOPHORETUM, ἀποφόρητον, pro munere et convivio ferri solito, vel dono quovis in munera editione et dignitatum votis, ut apud Symmachum, usurpasse veteres palam est, ex iis, quæ adnotarunt Raderus ad Martialem, Casaubonus ad Suetonium, Beroaldus ad Apuleium, Rosweidus ad Paulinum, cæteraque Criticorum filii. [Spelmanus censem, *Apophoreta* proprie dicta fuisse munera, quæ in Saturnalibus mense olim Decembri summo cum fastu et lætitia celebratis, xenia dantes ab accipientibus referebant, ἀποφέρει enim, inquit, est referre.]

Postmodum pro ipso vase, in quo munera ipsa reponebantur, vox *Apophoreta*, usurpata, nam ita effertur ab Isidoro lib. 20. Orig. cap. 4. de vasis escariis: *Apophoreta, a Cræcis, a ferendo pomæ, vel aliquid, nominata; est enim plana.* Quo loco *Apophoretum et Apoforetum* habet Joan. de Janua: aitque *Apophoreta esse vasa, sic dicta a ferendo pomæ, etc.* Quia notione videtur usurpasse Paulinus Epist. 1. ad Severum: *Ac ne panis silagineus tibi modum nostræ humilitatis excedere videretur, misiunus*

testimonialem divitiarum nostrarum scutellam buxeam, ut Apophoritum voti spissitalis accipies, etc. Sed et pro vase ad deferendum reliquias vocem hanc usurpari observat Mamotrectus ad Legendum SS. Vitalis et Agricolæ : Apophoreta, vasa, a ferendo poma, vel aliquid aliud dicta : vel vasa consecrata, in quibus beatus Ambrosius portabat reliquias. Quo sensu habetur apud Glabrum Rodulf. lib. 4. cap. 3: Ossa evelens e cineribus nuperrime defunctorum hominum, sicutque impositis in diversis Apophoretis, venditabat apud plurimos pro sanctorum Martyrum et Confessorum reliquiis. Id mox casselam et fereferum vocat. Et cap. 5: Ad quos etiam multa delata sunt corpora Sanctorum, atque innumerables sanctarum Apophoretæ reliquiarum. Eadem notio usurpat auctor Vitæ S. Hugonis Abbatis S. Martini Eduensis n. 28: Multa Sanctorum pignora in diversis Apophoretis, ut solitum erat facere, illuc delata sunt a fidelibus.

* **APOPLACIUS.** Charta donationis facta Ecclesiae Cornutianæ, edita a Suaresio : *Vela holoserica holoblattea* 2. vela Apoplacia coccoprasina cancellata duo : ubi Suaresius ad oram libri : lego Apoblattia vel Apoblattia. [quod vide.]

* **APOPLECTICUS.** Morbo apoplexia obnoxius, nostris etiam Apoplectique. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Pass. cap. 9: Propter quod utilissimum est aliqua, quæ subtiliant et paulatim calefaciunt, in his, quæ tingere possunt, admisceri... nam si per singulos dies adhibentur multa, magis periculum incurront, ita ut maxime catarient, et periplemoniti, epilenptici aut Apoplectici fiant. Nostri Apopelisia dixerunt, pro Apoplexie. Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 33: Icellui Recullet se refroidi tant, que une maladie, appellée Apoplexis... le print, etc.

* **APOPULARE.** In regionem incolas inducere, propagare, Gall. Peupler. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 63. col. 2: Eorum propria terram Apopolando de subditis regis Nemausi. Vide Popularre.

* **APOREARI.** Inopem esse consilii, a Græco ἀπορεῖν, defluvi Bonifacii VIII. PP. tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 535: In iis profecto dolemus et premimur, Aporemus assidue. Vide Aporiare.

11. **APORIA.** Ulceris species, sic dicta quod inde defluat pus ac sanies: pro ἀπόρροια, defluvium, humor defluens. Papiae MS. Ecclesiæ Bituricensis est Aporia... vulnus, stimulus, abhominatio. Vita B. Columbae Reatinæ tom. 5. Maii pag. 348. * F. : Demum suis manibus avellebat vesicas et apostemata, ulceratasque Aporias leniebant.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Aporia, Græcum nonem est. Est autem fluxio, vel dirivatio, vel feces, vel relique sordes elementorum, quæ in aere purgantur; unde gignuntur in terra diversa animalia, arbores, lapides et herba.

2. **APORIA.** ἀποτία, Paupertas. Gerardus Abbas Silvæ majoris in Vita S. Adelardi Corbeiensis Abbatis cap. 3: Sed rerum mundi Aporiam sponte sibi inferebat, quia in Christo pauper esse volebat. Flodoardus lib. 14. carm. 18:

Ejus ab Aporia se compescere censem.

[Papias in MS. Ecclesiæ Bituric: Aporia, Ancietas, tædium, vulnus, stimulus, abhominatio.]

APORIARE. Ad paupertatem, angustiam, ἀποτία, reducere, ita ut qui in hoc statu fuerit, nesciat, quo se vertat. Lau-

rentius Novariensis Episcop. homil. 1: Mens perdita obstupescit, spes depravata liquevit, omnisi futurorum intentio Aporiata torpescit, dum unusquisque perpendit, etc. Rigordus: De eadem medietate donabunt illis, qui per tallias Aporiati sunt. Chron. Reichesberg. ann. 1111: Ad dehonestandam vel Aporiandam Ecclesiam. Tho. Walsinghamus in Riccardo II: Permisit suos spoliare patriam, Aporiare vulgus. Infra: De substantia rerum pretiosarum amissarum, sive pecunias, qua pauperes Aporiati sunt. Matth. Paris: Et ad Judæos Aporiandos destinabantur. Sed haec obvia. Vide Ordericum Vital. lib. 12. pag. 892. Vitam S. Geraldi Abbatis n. 9. etc. Alia notio occurrit in Charta Edgari Reg. Angl. pro reformat. Monast. apud Selenium ad Eadmerum: In civitate degentes, in refectorio pompaticas lascivasque sacularium deticias, ut melancoliam, Aporianes, lictis caritativi utantur cibariis. Ubi Aporiaria est vitare. Glosse MSS.: Aporio, affligo, hinc Aporia, paupertas.

APORIARI vero neutrum, Angi, hærente, dubitare, ex Græco ἀποτία. Papiae: Aporiari, tribulari, conviciari, vel quasi pauper abjici: nam Aporos Græce pauper. Activi verbi a neutro differentiam notat vetus Grammaticus apud Spelmanum:

Aporio, si sit activum, tanta notabit. Indicat et aperit, depauperat alque revelat. Cum neutrum, signat tunc anxius atque labore. In sensu et tali deponens vult repertiri.

Ugutio: Aporiare, Laborare, vel laboranda sudare, anciari, et tunc est neutrum. Interdum passive sumitur pro depauperari et pauperem facere. Epist. Gelasi. PP. ad Rusticum Episcop. Lugdun. tom. 5. Spicilegii Achieriani: Licit Aporiantes et angustiati, confidimus in eum, qui dabit cum tentatione proventum. Aporianur, pro Hærentes sumus, et artixiamur, usurpavit etiam S. Pauli Interpres 2. ad Corinth. 4. 8. Vide Amalarii Episcopi Epist. 6. tom. 7. Spicilegii Achieriani, et Laurentium Mellifluum in Orat. de Chananæ pag. 35.

* 1. **APORISMA.** Certa et summaria conclusio. Acta varia ad Conc. Basil. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 527: Ex prædictis omnibus infertur una corollaria conclusio seu Aporisma, videlicet quod erronea, insana et pernicioса est illa doctrina, etc.

* 2. **APORISMA.** Constantino est Collectione sanguinis in aliquo membro extra venas non putrefacti, maxime sanguinis arterialis. Gloss. medic. Sim. Januens. ex Cod. reg. 6959.

APORIUM. Charta Constantiæ Imperatricis apud Rocchum Pyrrum in Notitia Eccl. Siciliæ tom. 1. pag. 181: Ipsi notario Rainaldo dedimus potestatem, ut ubi cunque vel apud quemcumque prædictos villanos, seu filios, vel descendentes eorum, nec non excadentias, et ipsorum Aporia invenerit, liceat ei ex auctoritate magnitudinis nostræ capere.... Barones vel Baljuli, qui villanos ipsos et eorum Aporia detinent. etc. Vide Apportunum.

* **APORUS.** [Calamitosus. DIEF.]

* **APOSENNARIUM.** f. Redemptio agnatis permissa, modo pretium reddant emtori, Practicis nostris. Retrauit Lignager. Charta Litolfi de villa Nennari, anni 999. ex Chartulario Casaurensi pag. 77: In tali autem tenore reprobato et obligo me ego supra scriptus Litolfus vel meos heredes vobis supra scriptis Sigecomi et Actoni... ut si de hac mea venditione aliquo tempore Aposennarium facere valuerimus, vel si contra omnes homines antisistere et defendere non potuerimus... de

nostris propriis rebus nos vobis ad vestram proprietatem in simili loco duplum et meliora restaurare promittimus.

APOSFRAGISMUS. Sigillum ἀποσφράγιστα. Regula Solitariorum cap. 15: Post ingressi autem præcipiat Episcopus ostium retrusionis cellulæ Aposfragismo suo sigillare.

* Notæ Tironis ex Cod. reg. 190: Aposfragisma, sigilli signum, quod ceræ insiguntur.

* **APOSOMUS.** [Decoctione herbarum. DIEF.]

APOSTA. Vide Apposta.

* **APOSTADUM.** Vide supra Apollats.

1. **APOSTARE.** Postponere, violare. Leges Eduardi Confess. tit. de Heretochiis 35: Qui leges Apostabat.... weræ suæ reus sit apud Regem. Quæ totidem pœna verbis habentur in Legibus Henr. I. cap. 12. nisi quod Apostatabit legitur. Unde Apostare et Apostata leges, his locis nihil aliud sonat, quam leges postponere, violare, a legum observatione desercere, ἀποτατεῖν, quod aliis verbis cap. 31. Legum Henrici sic concipitur: Qui prævaricator vel evursor conscripta legis extiterit, etc. Eadem etiam locutionis formula usus est Lambertus Ardensis: Tandem a Saracenis captus legem Christianam et fidem, et paternas Apostatavit traditiones. Vide Apostatare.

* Adosser et Adosser, eodem significatu, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 10. ubi verba Aimoini lib. 3. cap. 27: Cumque in talibus versarentur, Deum post terga ponentes, ipsi quoque a Deo postpositi iram ejus incurserunt, sic Gallice redundunt: Tel vie menèrent longuement, et Adosser nostre Seigneur et ses commandemens; et nostre Sire les Adosa, si comme vous oirez ci-après. Rursum lib. 4. cap. 6: Ausi est-il des gens de religion, qui le monde ont Adossé et querpi. Aderrierer vero, pro A tergo sequi, vulgo Demeurer derriere, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 854: Icellui Didier, qui estoit monté sur ung cheval grison.... se Aderriera en chemin, . . . auquel Didier le suppliant dist qu'il avoit beaucoup demouré derriere.

* 2. **APOSTARE.** Ital. Appostare, Insiidiari, vel observare. Stat. Mantua lib. 1. cap. 45. ex Cod. reg. 4620: Si.... timorem eidem fecerit,.... seu occidit, ut ab occidente occidetur, Apostaverit, etc.

* **APOSTASIA,** Desertio militum. Gasparis Barthii Glossar. ex Hist. palæst. Raimundi Agilæi. Apostasia, alia notio, vide infra verbum Apostatare.

* **APOSTASIALIS,** APOSTATICUS. Fictus, commentitius, reapse non existens, quamvis existere videatur. Joan. de Cardalbaco serm. in Nativit. Dom: Desistamus affirmare carnes tuas Apostasiales, quia tu secundum veram carnem, non fictam, non Apostaticam, secundum quod dicunt hæretici, hodie natus es Verbum et caro factum est.

* **APOSTASIUS,** pro Apostata scribit Guibertus, lib. 1. de Vita sua cap. 18.

APOSTATA. Qui a vera, seu Christiana religione deficit, ἀποτία. Prevaricator, S. Ambrosio in Epist. ad Theodosium Imp. ubi de Juliano Apostata. Jo. de Janua: Apostata, Perversus, Renuntiatus, Refuga, Retromissus. Avitus Vienensis Epist. 4: Quasi jam Apostatas, id est, ab standi firmitate deciduos, necesse est a Communione suspendi. Decretum Nicolai II. PP. in Synodo Romana ann. 1059. editum: De his autem Clericis qui tonsuram projiciunt, et a Clericatu recedunt, quos Apostatas Julianistas jure vocitamus, ut nisi ad professionem Cle-

ricatus redierint, omni Christiana communione priventur. Vide titulum Codicis Apostatis lib. 1.

APOSTATARE. A vera religione deficerere; Prævaricare. S. Ambrosio in Epistola ad Theodosium Imp.: *Si Julianus non est ultus Ecclesiam, quia Prævaricaverat.* Ibidem: *Si aut Prævaricari cogatur, aut subire martyrium.* Salvianus lib. 6. de Gubern. In spectaculis quædam Apostolatio fidei est, et a symbolis ipsius et cœlestibus sacramentis lethalis prævaricatio. Victor Utic. lib. 3. de Persecut. Vandal.: *Hic dudum fuerat apud nos in Ecclesia Fausti baptizatus, post vero dum Apostataret, tantæ exstitit feritatis adversus Ecclesiam Dei, etc.* Vide Concil. Arelat. I. can. 23. Arelat. II. can. 25. Joannem Diac. lib. 4. de Vita Gregor. M. cap. 86. Paulum Emerit. Diacon. de Gestis Episcop. Emeritensem in S. Masona cap. 4. Specul. Saxon. lib. 2. art. 18. § 6. etc. μαρτυρίου apud Theophanem, *Apostatare* vertit Anastasius Biblioth.

1 APOSTATARE, active sumitur pro Abducere, a vera Religione ad falsam trahere. Vitæ Patrum Emeritensem tom. 1. Collect. Conc. Hisp. pag. 648: *Compero hinc crudelissimus tyrannus, quod nec minis nec muneribus viri Dei animum a recta fide ad sui perfidiam Apostatare posset.*

APOSTATARE præterea dicuntur Monachi, cum, voto obstricti, cucullam exuunt, et ad vitam sæcularem redeunt. Auctor Brevoqui ait, apostasiam in tribus consistere, primo quidem in demissione fidei Christianæ, secundo in demissione habitus religionis, tertio in demissione tonsuræ Clericalis. S. Cypriani Epist. 54: *Qui vel Apostataverunt, et ad sæculum, cui renuntiaverunt, reversi gentiliter vivunt.* Capitula Caroli M. lib. 6. cap. 139 [≈ 141.]: *Quicunque post sancitatem religionis professionem Apostatauerint, et ad seculum redeunt.* Concilium Triburicense ann. 895. cap. 27: *Si postmodum relicto Clericatus habitu, a castris dominicis, quibus adscriptus est, profugus et Apostata elabitur, et ad sæculum egriditur, etc.* Concilium Remense ann. 1049. cap. 8: *Ne quis Monachus vel Clericus a suo gradu Apostataret.* Vide Cæsarum Eysterbach. lib. 2. de Mirac. cap. 2. lib. 12. cap. 29: *A pristina virtute Apostatare,* apud Fulbertum Carnot. Epist. 58.

APOSTASIA. Eadem origine et notione apud Joannem Portarum Monachum Epist. 5. pag. 431.

APOSTATICUS. *Proselytus, scilicet qui procul salit de una secta in aliam, in Brevoquo.* At Joanni de Janua, *Apostaticus est perversus.* Italis, *Apostatico* idem qui *Apostata.* Hugo Flaviniacensis in Chron. pag. 226. de Wiberto antipapa: *Invasit Sedem Apostolicam, a dannatis et excommunicatis suisimilibus in Apostaticum, non Apostolicum electus.* [≈ Ita Tertullian. adversus Marcum 4, 5: *Facilius Apostaticum invenerias quam Apostolicum.* Vide Forcellin.]

*** APOSTATICE** dicitur de eo qui voto obstrictus, a monasterio, sine superiorum licentia, recedit. Chartul. Clarifont. ch. 27: *Omnis qui Apostatice ab ecclesiis nostris recesserint, apostolica auctoritate excommunicatos esse, etc.* Vide *Apostatare.* [≈ Justin. Cod. lib. 1. tit. 1. const. 4.]

*** APOSTATIO**, APOSTATATIO. Ead. significatio qua *apostatare.* Vita MSS. S. Winvaloei: *Statimque ritu pene paganico Apostatione, et divina lugubriter*

insecuta ultione, etc. Altera manus ad marginem addidit *Apostatare.*

APOSTATIZARE, [ab Ecclesiæ communione separare, tanquam Apostatam habere.] Charta Humberti Episcopi . ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolit. fol. 86: *Hanc vero mancipacionis chartam de prælibatis rebus, quam vobis facimus, non tantum irritam fieri optamus; verum etiam hoc tangentem seu quæren-tem anathematizamus, et in vice Petri Apostoli hos vel has Apostatizamus, eorum vitam suorumque corpora foras Ecclesias et orationes Christianorum dejicimus.* Apostatizando ad laicalem conversionem redire, in Lege Wisigoth. lib. 3. tit. 5. § 3.

*** APOSTATORES**, Monachi qui ab ordine spretis votis deficiunt. Statuta Ordinis Cisterc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1515. B: *Apostatores de cætero ab ordine, etiam sola vice, omnino decernit generale Capitulum inhabiles ut eligantur in Abbates.*

*** APOSTATURA**, Commissura, Gall. Jointure, assemblage, maxime quæ ex additis segmentis fit. Stat. Massil. lib. 8. cap. 17: *Ordinamus.... quod omnes boterii Massiliæ, qui vendiderint botas, vendant et debeant vendere illas botas bonas et legales, quæ quidem careant, tam in dogis, quam in arbore et pennis, omni Apostatura sive junctura.*

*** APOSTELA.** [Posterior pars collis. DIF.]

*** 1. APOSTEMA**, *æ*, Eodem significatu, quo Apostematio, tom. 1. Maii pag. 539. B: *Antea cruciabatur ex Apostema tabo profunde maximis doloribus.*

*** 2. APOSTEMA**, Tumor, species carbunculi seu ulceris. Annal. Genuens. ad ann. 1394. apud Murator. tom. 17. Script. Ital. col. 1168: *Hoc anno ægritudo febris epidemialis et Apostematum, quæ regnauit in urbe.* [≈ Vide Forcell. Lexic.]

*** APOSTEMARI**, *Apostemate corripi, Apostemate turgere.* Gocl. Lex. Phil.

*** APOSTEMATIA**, Apostema, Gall. Apostume, Abcæs. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 27. A: *Hujus Apostematiæ reliquias in interioribus corporis sui reservavit usque ad mortem.*

*** APOSTEMATICUS**, Qui apostemate laborat. Vita S. Dominici tom. 1. Aug. pag. 561. col. 2: *Allophitum et Apostematicum similiter eum curasse, probatum est.*

*** APOSTEMATIO**, Eadem ratione, ibidem pag. 336: *Videtis quod brachium dexterum. ob continuo pullulantes ulcerationes seu Apostemationes de loco suo mouere non valuerim.* Vita B. Kingæ tom. 5. Julii pag. 741: *Habebat autem Apostemationem quamdam in ventre duram et compactam.*

*** APOSTOLECUS.** [Vulgo apostoli-que: « Ea vero ratione ut, sub evange- leca et apostoleca tradizione et regola sanctorum patrum (A. N. K. 2, n. 10; monastère fondé à Bruyères-le-Châtel, an. 670.) »]

APOSTILLI. Vide *Apostoli* 1.

*** APOSTIZA** vox, Composita, efficta. Donatus Provinc. pag. 168: *Figura composita sicut in hac dictione, Vicecomes, quæ est pars composita id est Apostiza a Vice, Comes.* Prov. item *Apostiza.*

*** APOSTOLA FRANCORUM.** Sic, inquit Spelmannus in voce *Apostolici*, nuncupata est Clotildis Regis Clodovei uxoris, quod prima apud eos Christiana, certos fecit ad Christum provehi: quemadmodum Gregorius M. a Beda Anglorum *Apostolus* dictus est, quod Anglos missis

in Angliam prædictoribus ad fidem perduxisset.

*** Sic** et *Apostola* a nonnullis nuncupata est S. Maria Magdalena. Bareleta serm. in Capite jejunii. *Magdalena Apostolorum Apostola.* Unde Augustæ in Pedemuntio, monente D. *Le Beuf*, præfatio Apostolorum die illius festo in Missa decantatur. Vide Santolium in hymnis ejusdem Sanctæ. Cujus appellationis ratio est, quod resurrectionem Domini prima nunciaverit; est autem *Apostolus* idem atque nuncius, legatus, ut videre est in *Apostoli* 2. [≈ Vita S. Mariæ Magdal. provincial. lingua conscripta apud Raynouard, in Gloss. vol. 1. pag. 106: *La sancta Magdalena de tot ben adiumenta, Apostola de Diu.... Quan son resuscitez, premiermens lo vi, e li fes tan d'onor, c'Apostola en fes, cant a sos cars amics cochademens la trames.*]

*** APOSTOLARE**, APOSTOLATUS. Vide in *Apostolis*. 1.

1. APOSTOLI, Vox nota Livio et Jurisconsultis, et in Jure Canonico frequens. Erant autem *Apostoli*, dimissoriæ litteræ, quas Episcopus Laïco, vel Clerico, in alienam diocesis transituro, dabat, laïco quidem ut ibi ordinaretur; Clerico vero, ut vel ordinaretur, vel ordinatus sacrificaret, vel in aliena Ecclesiæ catalogum referretur. Dabantur etiam *Apostoli* ab Officialibus et Ecclesiasticis iudicibus, [testandæ appellationis gratia] quoties Romam ad summum Pontificem provocabatur; in quas provocations invehitur Hildebertus Episcop. Cenomanensis Epist. 82. quod per eas *Pontificalis censura pereat, et omnis conteratur Ecclesiæ disciplina.* Quis enim, inquit, raptor ad solam anathematis comminationem non statim appellavit? etc. Arnulfus Lexov. in Epist. pag. 12: *Appellatum est ergo a Monachis ad Oct. Pentecost. Apostoli postulati et traditi. Concilium Lugd. ann. 1245. Si quis in iudicio.... ad nos duxerit appellandum.... petat Apostolos, quos ei præcipimus exhibere, in quibus appellationis causam iudez exprimat.* Eiusmodi *Apostolorum* formulam acceperit ex Rollandino in Summa Notariæ: *Dimissoriæ litteræ, quæ appellantur Apostoli. Sanctissimo Patri Domino Alexandro sacrosancta Romana Ecclesia Pontifici, Philippus Bononiensis Archidiaconus, seipsum ad pedum oscula beatorum. A Sanctitate vestra receperi litteras in hunc modum: Alexander, etc. Cum igitur ad executionem mandati vestri humiliiter et devote procedens partes easdem coram me legitime fecerim evocari, idem Antonius omnem causæ processum sub forma ad vestram audienciam appellavit: Coram vobis, Domine Philippe, etc. ponendo appellationis formam. Verumtamen, sanctissima Pater, communicato Concilio sapientum, ipsius appellationi non duxi aliquatenus differendum, tunc ipsum monitum ab examine mei iudicii evocavi: præcepit tamen eidem, ut usque ad 40. dies cum his litteris vestro se conspicui præsentaret. In cuius rei testimonium præsentes litteras proprii sigilli munimine roboravi.* Eiusmodi formulæ alias descripsit Jo. Sarisber. in Epist. Sed et interdum pro quibusvis litteris, uti vocant, appellationis, [etiam ad judices laicos] hæc vox usurpata. Charta ann. 1038: *Ab eadem interlocutoria, ut injusta, salva vestri gratia et reverentia, appello in his scriptis ad D. Regem Majoricarum, et instanter Apostolos peto mihi concedi et tradi.* [Appellatio interjecta ann. 1409. contra impositionem novi pedagii apud Rymer. tom.

8. pag. 578 : *Ad ipsum dominum nostrum Regem, sui loco et tempore congruis, per me, nomine quo supra, legitime et veraciter informandum et consulendum, et ad suam curiam regnalem seu consistorium regnale reclamo, appello et provoco, infra juris terminum et in his scriptis, Apostolosque peto, semel, saxe, sappius et instanter, et cum ea reverentia, qua decet et convenit, mihi modo præmisso per vos dari et concedi.* Et paulo post : *Qua quidem appellationis cedula... eidem domino Episcopo supplicavit et requisivit, ut sibi... daret et concedere vellet super præmissis suis Apostolos, quos ibidem dictus dominus Episcopus, tanquam causa coram ipso facte et gesta, suos Apostolos testimoniales eidem procuratori et sindico concessit atque dedit, (sic) etc.]* Vide Joan. Hocsemium ann. 1841. et Souchetum ad Epist. 219. et 220. Ivironis Carnot. Apostolæ dicuntur in Statutis MSS. Caroli I. Regis Siciliæ cap. 143. [** Vide Haltausii Gloss. Germ. col. 47. in voce Antwort, col. 719. in voce Gezug-Brief. et col. 2168. in voce Zug; idem col. 182. in voce Boten scribit, primo non per epistolam sed per nuntium delegatum, judicem inferiorem superiorum de appellatione non neganda certiorem fecisse. Lusitanis Apostolado dictus Jūdex delegatus. Vide S. Rosæ Elucidar. vol. 1. pag. 127.]

¶ Hæc autem erat consuetudo, ut jūdex superior, ad quem fuerat appellatum de causa ad se delata non dijudicaret, nisi prius sibi constaret ab appellatoribus postulatos fuisse et impetratos Apostolos; quæ consuetudo cum interdum negligetur, gravis ea de re extat quæra in Concilio Narbonensi ann. 1430. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 354 : *Primo namque quotiescumque a nobis seu officialibus nostris, inquieti Episcopi congregati in cedula Archiepiscopi Narbonensi oblata, in quibuscumque causis tam criminalibus, quam civilibus, sive a preparatoriis judiciorum, sive ab interlocutore ante definitivam ad curiam vestram metropolitanam appellari, jūdex uester appellationem indifferenter antequam sibi constet, an appellatione sit emissæ ex causa probabili vel non, antequam incepit cognoscere, an illa causa sit vera vel non, et sic antequam sit jūdex, antequam sibi constet de Apostolorum petitione et datione, ad simplicem partis assertionem appellasse se assentis, litteras inhibitorias contra Officialia a quo appellatur, ordine juris totaliter pretermisso, concedit. Item esto quod sit appellatum et dicto Officiali uestro appellationum (f. appellantium) constiterit de appellatione, antequam dicta appellatione dictis Officialibus nostris, seu altera a quo est appellatum, intimata fuerit, et antequam Apostoli fuerint petiti et dati vel denegati, dicti Officialies uestri appellationum litteras inhibitorias similiiter concedunt; ex quibus sequuntur multa gravissima incommoda: quæ ibidem recessentur.*

¶ Verum non solum cum ab Episcopis ad Romanum Pontificem aut ad Metropolitanum provocabatur, postulati sunt Apostoli, sed etiam cum ab ipso summo Pontifice ad Concilium generale fuit appellatum. Præter recentiora, quæ meminisse nolim, hujus petitionis exempla, antiquius nobis exhibetur tom̄ 6. Spicilegii Acheriani pag. 152. in Appellatione Universitatis Parisiensis pro facto Schismatis a domino PP. Benedicto XIII : *Et petit (Universitas Parisiensis) primo, secundo, tertio, ac*

instanter, instantius, instantissime Apostolos saltem testimoniales super hoc sibi dari, protestans de aliis Apostolis petendis ab illis a quibus de jure fuerint petendi. Hæc quidem appellatio ab illegitimo Papa: sed et in appellationibus a legitimis Pontificibus Romanis postulatos fuisse Apostolos probat inter cetera Instrumentum appellationis Decani et Capituli Ecclesiæ Parisiensis, Philippi Regis qui a Bonifacio VIII. ad Concilium generale provocaverat, appellationi adhærentis, in qua sic legitur: Et ne dictus dominus Bonifacius motus seu provocatus ex iis, prout timens ex verisimilibus conjecturis et communicationibus multis, contra nos vel aliquem ex nobis quoquomodo procedat... excommunicando vel suspendendo... ad prædictum Concilium generale congregandum... provocamus et appellanmus in scriptis, et Apostolos testimoniales cum instantia petimus.

APOSTILLI. Eadem notione apud Matth. Paris. pag. 458: *Si quis ad Papam duxerit appellantum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet, petat Apostolos, quos ei precipimus exhiberi.*

2. APOSTOLI. Legati, nuncii. Luithprandus in Legat.: *Consonantia scripta juramento firmata sunt, ut omnium gentium Apostolos, id est, Nuntiis, penes nos Bulgarum Apostoli præponantur.*

3. APOSTOLI apud Judæos, qui ad exigendum aurum atque argentum a Patriarcha certo tempore diriguntur, in lib. 14. C. Th. de Judæis. Coronarium scilicet, cuius canon anniversarius erat, et a Judæis pensitari solebat. Vide Jacobum Gothofredum ad hanc leg. ubi multa de Apostolis Judæorum.

4. APOSTOLI. Papiæ dicuntur, Hæretici quidam, hoc sibi nomen sumentes, quia nihil proprium possidentes, nequam recipient aliquid in hoc mundo possidentes. Iudem, qui Apostolici appellantur a S. Augustino lib. de Hæres. cap. 40. [** Ita etiam scribendum apud Papiam, qui exscriptis Isidorum in Origin. lib. 8. cap. 5. sect. 19. Gloss. reg. 7644. addit: *Dicunt conjugatos vitam non habere eternam.*]

APOSTOLICI præterea extitere alii hæretici, tempore S. Bernardi, in quos gravius invehitur Serm. 66. In Cantic. qui ita se appellabant, quod sese successores Apostolorum jactitarent. V. Rainer. contra Vald. cap. 6.

APOSTOLI in Concilio Herbipolensi ann. 1287. cap. 34. nescio an alii ab Apostolicis S. Bernardi : *Leccatores, seu reprobatos Apostolos, in eorum reprobata regula manere velantes omnino: volumus, quod nullus Clericus, nulla sacerdotalis persona, intuitu religionis eorum, ac insolito habitu, eos de cætero recipiat, aut eis alimenta ministret etc.* De his etiam agit Synodus Cicestrensis ann. 1289. cap. 39. quos falsos fratres vocat, et a Sede Apostolica titulum professionis non habentes.

* Conc. Trevir. ann. 1810. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 51. col. 1: *Item inhibitorius sub pena excommunicationis, ne aliquis in nostra civitate, diaecesi et prouincia Treverensi aliquem vel aliquos de illis rusticis, qui se Apostolos appellant, in domum suam recipiat, aut eis eleemosynas eroget.*

* 5. **APOSTOLI** in diœcesi Ambianensi nuncupantur presbyteri, qui parochiis, curione viduis, deserviendis mittuntur.

* 6. **APOSTOLI** appellati apud Italos, Viri pii ex eleemosynis, more Apostolorum, viventes. Poggius in lib. Facet.

apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 1. ad Hist. B. Chiaræ pag. 111. in not.: *Beatus, unus ex eis, qui vulgo Appostoli vocantur, quorum est consuetudo sedere ad ostium domus nihil petentes. Religiosis etiam societatibus idem nomen inditum.* Stat. Perus. ann. 1391. ibid. pag. 497. col. 2: *Fratribus paenitentiæ, vocatis Apostolis, etc. Breve Greg. XIII. ann. 1384. ibid.: Congregationis seu societatis fratrum Apostolorum, pauperis ritæ nuncupatorum, etc.*

* **APOSTOLICALIS ABBATIA.** Vide supra in Abbas.

APOSTOLICÆ ECCLESIE, dictæ olim Cathedrales omnes et si in confessu esset Apostolicæ Ecclesiæ principatum in Romana vigere, ut ait S. Augustinus Epist. 162. cuius etiam hæc sunt: *De Collegiis agebatur, qui possent aliorum Collegarum judicio, præsertim Apostolicarum Ecclesiæ, causam suam integrum reservare.*

* **APOSTOLICA SEDES**, Eadem ratione Episcopalis Sedes, Gall. *Siege Episcopal.* Annal. Bened. tom. 5. pag. 361: *Lemoriæ dein adiut Pontifex (Urbanus II. ann. 1095.) x. Kal. Januarii, ubi primam Dominicæ Nativitatis Missam quam de Galli cantu vocant in Ecclesia puellarum sanctæ Mariæ de Regula. . . celebravit, Missam vero de Luce seu de Aurora in Basiliæ regali apud S. Martialem; inde solemnia pompa coronatus ad Sedem Apostolicam seu Episcopalem rediit, ubi reliqua solemnitatis officia peregit. Patres autem Apostolicas appellabant sedes, quæ fundatae fuerant ab Apostolis: de quibus intelligendum est S. Aug. cum ait lib. 2. de Doctr. Christ. cap. 8: *In canonicis autem Scripturis Ecclesiæ Catholicarum quanplurimum auctoritatem sequatur, inter quas sane illæ sint quæ Apostolicas Sedes habere et Epistolæ accipere meruerunt.* Hinc Leo M. Ep. 95. num. 3. suadet Anatolio, ut non deditiinet regiam civitatem, quam Apostolicam non potest facere sedem; quod nimis ab Apostolis non fuisset instituta: qui tamen usus non adeo constans fuit quin vox Apostolica omnibus Episcopibus Sedibus tributa fuerit ad ejusdem ævi Scriptoribus, ut videre potes apud S. Paulinum Ep. 3. ad Alypium n. 1. pag. 10. Ep. 18. ad Victricium n. 6. pag. 102. edit. 1685.*

* **APOSTOLICALIS CATHEDRA**, Pontificalis, Papalis, seu Romana. De SS. Emano et sociis Martyr. tom. 3. Maij pag. 596. D: *Qui ibi tunc temporis Apostolicæ Cathedræ præsidebat, prædictum adolescentem benignissime suscepit. Hic agitur de urbe Roma.*

* **APOSTOLICI**, Qui a summis Pontificibus literas impetraverant ad vacantia beneficia, ita vocantur in Conc. Andegav. IV. Can. 5. et 6. Vide Maan. pag. 89.

* 1. **APOSTOLICUM.** Sic saepius appellantur summorum Pontificum epistolæ, decreta, bullæ, etc. quod, ut mox dicetur, ipse summus Pontifex vocetur Apostolicus. Vide alia notione in Apostolicum.

* 2. **APOSTOLICUM**, in Ordine Romano: Subdiaconus autem qui lecturus est sub cura sua habebit Apostolicum, et Archidiaconus Evangelium: *Ἀποστόλον βιβλίον*, apud Cabasilam in Exposit. Liturg. cap. 22. Vide Apostolus 1.

* 3. **APOSTOLICUS.** Olim, et nascente primum Ecclesia, universim Episcopi omnes, Apostolici dicti, interdum adjuncta Episcopi, viri, aut alia voce, tanquam Apostolorum successors: seu po-

tius, quod quisque in sua diocesi vices Apostolicas ageret. S. Hieron. Epist. 54: *Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent.* Et Epist. 85. de Episcopis: *Ubi cunque fuerit Episcopus sive Romæ, sive Eugubii, omnes Apostolorum successores sint.* Sic Fortunatus ad Gregorium Turon. Episcopum scribens, ipsum *Dominum Apostolicum* vocat, in Prologo ad S. Martini Vitam, et ad lib. 1. Poem. ut et Euphronium Episcopum Turon. lib. 8. et Nicetum Trevir. eodem lib. Poem. 10. Ita etiam apud Marculfum promiscue legimus: *Ile Rex viris Apostolicis patribus nostris: Apostolico illi Episcopo.* Et lib. 1. form. 6: *Domino sancto Apostolicae Sedis dignitate colendo illi Episcopo.* Form. 7: *Vir Apostolicus ille, illius urbis Episcopus, etc.* In Epist. Clodovei Regis ad Synodum Aurelian. II: *Dominis sanctis et Apostolica Sede dignissimis Episcopis, Clodoreus Rex.* Et Fortunatus lib. 5. in Epist. ad Syagrium Augustodunensem: *Domino sancto et Apostolica Sede dignissimis Domino Syagrio Papæ, Fortunatus.* Epitaphium S. Trophimi Arelatensis Episcopi, apud V. Cl. Jacob. Spomini:

Trophimus hic colitur Arelatis Præsul acclitus,
Gallia quem primum sensit Apostolicum.

Sed haec passim obvia. Inde Episcopalis Sedes *Apostolica dicta Sidonio* lib. 6. Epist. 1. ad Lupum Trecensem.

Verum sicut *Papæ* appellatio, quæ Episcopis omnibus communis primo fuit, postmodum soli summo Pontifici adscripta legitur, ita et *Apostolici*, qua quidem Scriptores ævi medii sæpe, ne dicam semper, Papam indigitant; quia, ut ait Gregorius M. lib. 5. Epist. 37: *Cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu, sola Apostolorum Principis sedes in auctoritate convaluit.* Rupertus Tuitiensis lib. 1. de Divin. Offic. cap. 27: *Aliorum quidem Apostolorum successores Patriarchæ sunt dicti: Petri autem successor pro excellencia Principis Apostolorum, Apostolicus nominatur.* Idem Gregorius lib. 1. Dial. cap. 4: *Quis est iste vir rusticus, qui auctoritatem sibi prædicationis arripuit, et officium Apostolici nostri Domini sibimet inductos usurpare præsumit.* Capitula Caroli C. tit. 30. § 4. [scilicet 3. Nov. 862]: *Adportavit mihi... Bosco domini apostolici epistolæ.* [scilicet Lothar. I. Leges Longob. 34.] Tandem in Concilio Remensi anno 1049: *Lectis sententiis super hac re olim promulgatis ab orthodoxis Patribus, declaratum est, quod solus Romanæ Sedis Pontifex universalis Ecclesiæ Primas esset, et Apostolicus.* In eodem Concilio excommunicatus est etiam sancti Jacobi Archiepiscopus Gallensis, quia contra fas sibi vendicaret culmen Apostolici nominis. Vita Aldrici Episcopi Cenomanensis n° 44: *Dominus Gregorius Romanæ sedis Ecclesiæ venerabilis Apostolicus.* [Hinc Franci superioris ævi Romanos pontifices nominare consueverunt *Apostoles*, seu *Apostoiles*. Guyot in Bibl.:

De notre pere l'Apostole
Voulisse qu'il semblast l'Etoile
Qui ne se muet, moult bien le voyent
Les Maroniens qui s'y avoient.]

[² Charta Phil. Pulcri ann. 1305. in Reg. 88. Chartoph. reg. ch. 125: *Clement par la divine pourveance Apostle de l'eglise de Rome. Aposteletat, eadem notione, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1013: Guillaume . . . patriarche de Jerusalem et legat de l'Aposteletat, etc. Espotoile, in Lit. ann. 1301. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 149. r. col. 2: Renun-*

ce . . . à toutes graces, indulgences et respiz données ou à donner de nostre pere l'Espotoile, ou dou roy de France.]
[² Provincialis Apostolis. Vide Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 106.; ita semper in Historia belli contra Albigenses, quam nuper publici juris fecit V. D. Fauriel. Catalanis *Apostolich*. Castellanis *Apostoligo*. Lusitanis *Apostoligo* et *Apostolico*. Vide S. Rosæ Elucida. rum vol. 1. pag. 127.]

At cur Pontifex Maximus, non *Apostolus*, sed *Apostolicus* passim dicitur, omnino ridicula et insulsa videtur. Claudi Taurionensis Episcopi sententia, quam jure suggillat Dugalus, qui Ludovicus Pio imperante vixit. Sic enim ille de Papa Paschali: *Apostolicus autem dicitur, quasi Apostoli custos, aut Apostoli fungens officium.* Parum certe feliciter, cum, ut ait Dugalus, *Apostolicus simplex nomen sit, et derivativum ab Apostolus*, non enim dicitur *Italicus*, *Italæ custos*, etc. Imo *Apostolicus* dictus summus Pontifex adjective respectu vocis Papæ, ut *Apostoli* successor. (Simili etiam etymo *Amicum*, quasi *animi custodem* dictum scripsit Alcuinus Ep. 4.) Vide Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ parte 1. tit. 5. leg. 2. et Casaubonum Exercit. 14. in Baron. § 4. an. 32. n° 5.

APOSTOLICARE, APOSTOLARE, sumnum Pontificatum obtinere. Charta ann. 1059. apud Jo. Lucium lib. 2. Hist. Dalmat. cap. 15: *Beatissimo Papa Nicolao universaliter mundo Apostolicante.* Tabular. S. Severini Burdegal.: *Gocelinus ego Pontificis mei temporibus, Papa Gregorio Apostolante, dum episcopar, lis ingens orta est, etc.*

APOSTOLICATUS, Papatus, in Vita S. Eusebii Episcopi Vercellensis, initio, et apud Ottonem Morenam in Hist. Rerum Laudensium pag. 9.

APOSTOLICATUS, Titulus apostolati proximus. Gaspar Barthius in Glossario ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnotensis.

APOSTOLATUS, Glos. Lat. Græc. ἀποτόλη, *Apostolatus*. Ipsa Episcorum dignitas, ac titulus honorarius. Epistola Vitalis et Constantii ad Capreolum Episcopum Carthagin. : *Ideoque pro voluntate genibus exoramus humiles servi tui sanctum Apostolatum vestrum, ut informetis parvitatem nostram, etc.* Sidonius lib. 6. Epist. 4. ad Lupum Episc. Trecensem: *Præter officium, quod... eminenti Apostolati tuo sine fine debetur.* Et Epist. 7. ad Fontelum Vasion. Episc.: *Ego quoque ad Apostolatum tuum notitiam... accedo.* Testamentum Bertichranni Episc. Cenoman. pag. 134. Edit. Mabilioni tom. 3. Analect.: *Ideo conjuro vos Domni, et Pontifices per sanctum Apostolatum, quem divina traditione accepistis, etc.* Ita passim apud Hadrianum PP. Epist. 92. Codicis Carolini, Ruricium lib. 1. Epist. 14. lib. 2. Epist. 8. 49. 50. 57. Ennod. lib. 5. Epist. 17. Avitum Epist. 10. 23. 37. 59. Fortunat. Epist. ad Euphron. Turon. Episc. lib. 3. Poemata. Epist. 44. et 45. tom. 1. Hist. Francor. pag. 874. etc.

Verum ut *Apostolici* appellatio penes sumnum Pontificem mansit, ita et *Apostolatus* vox pro supra Paparum dignitate usurpari coepit. Paulus Warnefrid. de Gestis Longob. lib. 4. cap. 30: *B. Gregorius migravit ad Christum, . . . cuius in locum ad Apostolatus officium Sabinianus est ordinatus.* [Hist. Meld. tom. 2. Instrum. pag. 18: *Facta sunt autem hæc ab Incarnatione Domini anno MCII. Paschasius Apostolatum obtinente.*]

S. Bernardus Epist. 88: *Eugenii Apostolatus excusat me.* Inde pro titulo honoriario usurpatæ vox. Honorius Imp. in Rescripto ad Bonifacium I. PP.: *Petimus uti quotidianis orationibus Apostolatus tuus studium ac votum tuum... dignetur impendere.* Joannes Sarisber. Ep. 110. ad Alexandrum PP.: *Cum ergo Apostolatus vestri culmen nequeamus protot visitare.* Epistola Nicolai PP. apud Lois villum: *Sed quoniam Sanctitas tua detulit, ac suggestis Apostolatum nostro, quod, etc.* Ita passim apud Scriptores. Philipus Mouskes in Hist. Francor. MS. :

Adont l'Empereris Henris,
Ki n'estoit fois ne esmaris,
Desposa le Pape Grigoire,
Ce nos raconte li Estoire,
Par aquoison le mist en trape,
Par sou que Grigoire cil Pape
De son avoir ot acaté
Le don de l'Apostolité
Trois mil livres de deniers,
As Cardinaux fos et laniers.

APOSTOLATUS, Fines Jurisdictionis Episcopi Romani, Gall. *Jurisdiction, District.* Bulla Sergii Papæ pro Monasterio S. Tiberii in Diccesi Agathensi in Historia MS. ejusdem loci: *Nullus iudex publicus... in Ecclesiæ aut loca vel agros seu reliquias possessiones quas moderno tempore infra Apostolatum nostrum.... ingredi audeat.*

2. APOSTOLICUS. Ridicule nimis Scriptor Anonymus lib. 4. Belli Palæstini cap. 21. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 4. *Apostolicum* vocat, qui tum apud Saracenos erat et religiosus et imperii supremus arbitrus: *Caliphæ nostro Apostolico et nostro Regi domino Soldano Mili fortissimo, salus et immensus honor.* Hoc modo inducit Curbarian sribentem ad Calipham. Et infra: *Curbaran cum habuisset jam maximum exercitum Turcorum ex longo collectum tempore, et licentiam Christianos occidendi accepisset a Calypha eorum Apostolico, illico incoavit iter.*

* Non unius Anonymi est isthæc appellatio, ut ex Cangii observat. ad Joinvil. pag. 97. colligitur; neque enim ridiculosius *Apostolicus*, quam *Papa* vocatur, ut a Raymond. d'Agiles et Jac. de Vitr. lib. 3. pag. 1125.

APOSTOLICUS ORDO, Monasticus. Visio Wetini Monachi Augiensis inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 270. ubi de Monasteriis: *In hoc namque maxime ipsa vita Apostolici Ordinis confunditur, quod virtutes vitiis suffocantur.* Infra *Vitam Apostolicam* appellat vitam monasticam.

APOSTOLICUS, *Apostolicus.* Acta S. Florent. tom. 6. Sept. pag. 428. col. 1: *Mirabilem Deum in suorum sanctificatorum glorificatione Sanctorum, non modo proinde Apostolicis præconiorum laudibus effere mortales concedet, etc.*

APOSTOLIUM. Epistola Clodovei I. Regis Fr. ad Episcopos: *De cæteris quidem captiis laicis, qui extra pacem sunt captiati, Apostolia, cui volueritis, arbitrii vestri non est negandum.* Concil. Aurelian. II. cap. 13: *Abbates, Martyrarii, Reclusi, vel Presbyteri Apostolia dare non præsumant.* Sed ibi perperam vox hæc effertur: nam legendum *Epistolia*, uti dicuntur in Concil. Turon. II. cap. 6: *Ut nullus Clericorum vel Laicorum, præter Episcopos, Epistolia facere præsumat.* Et in Concilio Calchedonensi, act. 15. can. 11: *Πάντας τους πέντας καὶ δεκαμένους ἐπικουρίας, μετὰ δοκιμασίας ἐπιστολίοις, οὓτους εἰρηνικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μόνοις ὠρίσαρεν ὁ δεύτερος, καὶ μὴ συστατικοῖς, διὰ τὸ*

jusmodi quæ ad secundam mensam pertinent; qui apothecarius Gallice dicitur, *Officier, Maistre de l'office*. Leges Palatinae Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. xxviii: *Major camerlengus... species et confectas et fructus et similia ad officium Apothecarii pertinentia, quæ extra mensam comederemus. facto gusto nobis ministrare (debeat.)* Eodem sensu occurrit ibid. pag. 87. nec non et tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 279. et apud Lobinell. tom. 1. Hist. Paris. pag. 427.

* **APOTHECARIUS**, Codicis MS. nomen, in Tabul. S. Petri Carnot. quasi sit *Apotheca seu horreum, rebus quamplurimis refertum.*

[* **APOTHEOSIS**. Divinitatio, contemplatio. Dief.]

* **APOTICARIUS**, a Gall. *Apothicaire*, Pharmacopola. Codicil. Carol. Andegav. Prov. ultimi comit. ann. 1481: *Item legavit dom. noster rex nobili Joanni de Ricis ejus Apoticario, etc.* [** Vide Apothecarii 3.]

* **APOTROPAEI** DII ἀλεξικαὶ, hoc est, averrunci sive malorum depulsores, quibus agnacula immolabatur. Hofmann. ex Ann. Marcel. lib. 25.

* **APOYSUS**. Glossæ vet. ex Cod. reg. 7646: *Apoysis, compositis vel circuncisis.*

APOZIMARE, ἀποζητάνειν, *Apozema*, seudecoctum medicamentum infundere. Octavianus Horatianus lib. 1. Rer. medicar. cap. 19: *Sales triti, ac in lincoleo ligati acetō infundantur, et ex hoc vulnus tandi Aporozimandum est, vel infundendum, donec sanguinem eliciat.* Apozima enim dicebant pro *Apozema*. Macer de Herbis :

His Potus seminum, vel Apozima proderit huic.

APOSIA, Excoctio, in Querulo sub finem.

* Gloss. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959: *Apozima, decoctio diversarum medicinarum.* Provincialibus Apousoem est potio medica.

* **APPALIA**. Recessus Hansæ Theut. ann. 1363. apud Lappenbergium in Histor. Orig. Hansæ. Document. pag. 525: *Exceptis XXVI marci argenti puri pro captivitate trium amicorum suorum, exceptis et exceptis eciam captiis eripendis, armis, perditionibus vestimentorum et rerum aliarum, et dominorum Appalibus et sumptibus captivorum, machinis, instrumentis etc.*

* **APPAGARE**, Solvere, exsolvere. Vide *Pagare*. pro *Pacare*.

* **APPALCATOR**, pro *Appaltator*, Manceps. Gall. *Traítant*. Fermier. Entrepreneur. *Intéressé*. Italice, *Appaltore*. Rymer. tom. 13. pag. 159. col. 1: *Licentiam damus dilectis nobis Augustino Chigi mercatori Senensi curiam Romanam in praesenti sequenti, Appalcatorum aluminum sive minarum aluminum cameræ Apostolice sive sanctæ Cruciate, etc.* Vide *Appalatus* et *Appatisatio*.

* **APPALLAREA**, in Actis SS. ex Anastasio tom. 3. Sept. pag. 442. col. 1. pro *Appallarea*, ut legit Cangius. Vide in *Applare*.

* **APPALLARIA**. Vide *Applare*.

* **APPALPARE**, Cum reverentia palpare, tangere. Chron. Mutin. ad ann. 1329. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 118: *Eisdem Theotonicis obviam accesserunt, nedum ipsos, sed eorum arma et vestes oscularentes, et ut Sanctorum reliquias Appalpantes, etc.*

* **APPALTOR**, ab Ital. *Appaltatore*, Manceps. Gall. Fermier public. In Pet. Franc. Tonduti Quæst. et Resol. civil.

cap. 59. pag. 138. Rota Genuens. decis. 24. num. 53. et 55: *Ubi dicit similes associatos... non posse conveniri tamquam liberarios seu Appaltores, quia camera seu communitas suum constituit Appaltorem, in quem jus Appaltius transfert, nec illi concedit hanc facultatem constituendi Appaltores seu conductores dictæ exactioris.* Quam vocem a Lat. Pactum accersit *La Monnoye* in Diction. Burg. pag. 32. unde Ital. *Appalto quasi appatum, et appactare*. Vide *Appaltus* et *Appaltor*.

* **APPALUS**. Glossæ Iatricæ ex Cod. reg. 6881: *Ova Appala, mollia, juscicata. Vide supra *Apalus*.*

* **APPANAGIUM**, Census, vel præstatio pro jure pascendi porcos in silva domini vulgo *Panage*. Vide *Pastio*, Assigatio dotalit. Joannæ regin. Franc. ann. 1319. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 69: *Item pro Appanagio dictæ forestæ, ad relationem dictorum juratorum, centum libras.* Unde nostri Appanager dixerunt, pro Porcos glandidibus pascere. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 19. ch. 774: *Le suppliant pour nourrir et Appanager ses porceaux, a pris du seigneur de Courtenay les hayes et bois d'icelle seigneurie. Apparnaiger*, vel potius *Apparnaiger*, Licentiam pascendi porcos, soluto ob id censu debito, concedere. Charta Renati Alenconii ann. 1480. ex Tabul. Cartus. B. M. de Parco: *Ils ont droit de franchises et libertez, tels que nous avons en nostre dite forest de Charnie, et entr'autres sont en possession de prendre et à eux appartenir toutes les hestes porchines, aumailles et autres, qu'ilz treuvent au dedans de leurdit parc, non herbaiges et Apparnaigées, comme a eux appartenant par consi:ation.*

* **APPANAGIUM**, APPANARE. Vide *Appare*.

APPAR, et **APAR**, Papias: *Suppar, compar, Appar, composita.* Appares porro vel *Apares* vocant inferioris sæculi Scriptores Epistolæ generales, quæ uno exemplo, paucis mutatis, ad diversos mittuntur. Anastasius in S. Hadriano PP. pag. 108: *Apparem istius donationis per eundem Atherium adscribi faciens.* Ubi pro exemplo, seu uti dicimus *copia*, vox sumitur. [Apparum] eadem notio occursit in Chron. Farenfisi apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 498: *Et fecit ei de predicta cella destructa libellum in tribus personis Monachorum, succedentibus uno duobus, sicut consuetudo secularium Monachorum tunc erat. Unde et Apparum ipse Abbas retinuit apud se, quo ingressus incolunem locum restituit.* Et col. 499: *Qua de causa egressus Johannes Abbas de hoc Monasterio abiit ad Azonem Abbatem de Aventino suum germanum, portans secum quædam precepta, et aliquantas chartas hujus Monasterii, inter quas erat præceptum de cella Minonis et Apparum jandi libelli.*] Post Novellam Theodosii et Valentiniiani de Amota militibus fori præscript. ad Ario vindum Magistrum Militum: *Eodem exemplo Aspari viro illustri Comiti Exmagistro Militum et Exconsuli bis ordinario.* Atque hæc quidem Epistola *Consimiles* in Testamento Sancti I. Regis Portugalie æræ 1217. Uniformes dicuntur apud S. Hilarium in fragmentis pag. 45: *Liberius, antequam ad exilium iret, hanc Uniformem Epistolam Confessoribus scripsit, etc.* Et apud Nicolau PP. I. Epist. 8. in fine: *Nec non et Epistolam Uniformem, quam quibusdam claris Urbis Constantinopolitanæ Senatoribus singulatim scribendam atque*

mittendam fore prævidimus. Epistolæ autem istius, quæ est 16. titulus sic concipiatur: *Nicolaus... singulis quibusdam Senatoribus Constantinopolensis, Aparibus.* Ubi vox *Aparibus*, non ad vocem Senatoribus refertur, sed per receptam hac ætate formulam additur, ut innuat uno exemplo dictatas et missas Epistolæ ad diversos; quæ plures occurrit apud Gregorium Magn. interdum per *apparibus*, interdum per *Aparibus* cum unico P. descripta, lib. 1. Epist. 24. 25. lib. 2. Indict. 11. Epist. 49. lib. 5. Epist. 29. 52. 54. lib. 7. Indict. 1. Epist. 15. Ind. 2. Epist. 27. 39. 112. lib. 9. Epist. 52. lib. 10. Epist. 7. et apud Joannem VIII. PP. Epist. 99. 191. 227. Sed et apud Gregorium VII. PP. lib. 1. Epist. 4. quæ ad diversos inscribitur, hæc habentur: *Incepitis quidem Aparibus, sed circa finem singulis Epistolis juxta locorum et personarum competentiam discrepantibus. Data Romæ, etc.* Addit. lib. 2. Epist. 16. [Hugonis Abb. Farfensi relatio de Monasterio suo, apud Mabilton. tom. 4. Annal. Benedict. pag. 700. col. 2. : *Et cum die sequenti Sabini venissemus manibus nostris firmavimus tertium genus, et nostros direximus ad eum legatos, ut acciperet illud præfatus Comes et Appare ab illo firmatum nobis mandaret, sed facere noluit.*] Ita apud Radulfum de Diceto, Epistola, quam Richardus Angelorum Rex nobilibus, quibus Regni curam commiserat, dum sacram peregrinationem obiret, scripsit, hanc præfert inscriptionem: *Richardus Rex Angl. Willielmo Cancellario, G. Filio-Petri, W. Marescale, et H. Bard. et W. Briwer, Apparibus. Salmasius in lib. de Jure Attico et Romano vocem distinguendam putat, a paribus, ut sit ἀπὸ τοῦ τοῦ, ἀπὸ τοῦ τοῦ ποντικοῦ, ποντικως, epistola scilicet eodem, quo alia exemplo scripta. Palladius in Vita Chrysostomi pag. 22: Ἀνταπέστατεν δὲ μαχάριος Ἰννοκέντιος ὁ Πάπας ἀμφιτέροις τοῖς μέρεσι τὰ τοῦ τῆς κοινωνίας. Agatho Diacon. de VI. Synod. Ἰστούποντος ἐναπογράφους τόμους vocat. Sed loci supra allati videntur evincere, aparem, vel apparem similem denotare, vel potius exemplum alterius scripti, maxime locus Anastasii. At cur *aparibus* vulgo scriberetur in ablativo, existimaverim indicari Epistolæ pari tenore vel certe *aparibus*, seu similibus, descriptis, singulisque (quibus alias generatim inscribuntur) licet eodem contextu inscriptas ac missas. Charta Ludovici Pii pro Monast. S. Dionysii in Tabulario ejusd. Ecclesiæ: *Duas super hoc jure pari tenore conscriptiones fecerunt, easque manibus firmaverunt propriis, ut altera earum in archivo ipsius Monasterii... servaretur: alteram vero nostræ magnitudini direxerunt, ut illam Palatinis scribius juberetus recondi. Cæterum nescio an in Synodico adversus tragædiæ Irenæi cap. 115. initio non legendum sit. Apparis pro Sarparis. Judicet Lector.* [Hæc vero formula que in subsequentibus summorum Pontificum epistolis frequens est, primum occurrit in epist. 3. Zosimi PP. quæ apud Constantium tom. 1. Epist. Rom. Pontif. pag. 949. legitur.] Vide *Paricia*.*

APPARAGIUM, [Pars hereditatis quæ a primogenito datur secundogenitis.] Locus est in *Paragium*. [Vide *Apparagium* in *Appanare*.]

* 1. **APPARAMENTA**, Apparatus, id omne quod bello inferendo necessarium est. Gall. *Préparatifs de guerre*. Chron. Parmense ad ann. 1308. apud Murat. tom. 9. col. 872: *Quum ordinatum esset*

per Commune Parmæ exercitum facere generalem contra prædictos extrinsecos, et multa mangona et Apparamenta fierent ad prædicta.

* 2. APPARAMENTA, Instrumenta quævis rei alicui perficiendæ necessaria. Charta Phil. Aug. ann. 1215. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 110. v°. col. 2 : *Dicti monachi (de Bono portu) nobis conquesti sunt, quod molendinarii nostri, prædicta die Mercurii, utensilia ejusdem molendini et Apparamenta eis denegabant, unde molta eorum impediabantur. Appareil, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1466. ex Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 174 : Chacun des supplians ayant son Appareil ou charreue de beufs pour labourer, ... et quant furent chacun en son Appareil pour illec labourer, etc. At vero Appareille, iisdem est Præparatus, dispositus, expeditus. Gall. Tout prét. dispose. Charta ann. 1360. ex Chartul. 23. Corb. : *Ils seront prest et Appareillés, et offriront à faire amende condigne. Ejusdem originis est vox Appareil, Apparata ad vulneris curationem medicamenta ; unde Désappareiller, pro Illa auferre, in Lit. remiss. ann. 1441. ex Reg. 176. ch. 356 : Icellui Huguet par son yvresse se Desappareilla et osta ce que on avoit mis sur icelle playe.**

* 3. APPARAMENTA, Pacis prolusiones. Gall. *Préliminaires*. Acta varia ad Conc. Basil. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 92 : *Item ipsum Concilium pro ponenda pace, pro qua inter cetera congregatum existit, tam inter quamplures reges, principes, civitates, et alios, plura Apparamenta et initia fecit ad dandum modos pro pace.*

APPARAMENTUM. Charta MS. Petri II. Regis Aragon. ann. 1283. pro Liberatibus Catalaniæ : *Item quod animalia Militum, et arma sui corporis, nec Apparamenta sua domus non pignorentur pro aliquo debito eorundem. Hispanis, Paramenti de sala, aulæ, peristromata. [Concil. ann. 1591. inter Hispanica tom. 4. pag. 622. col. 1 : Nec ipse Prebyter, vel alius calices, vestimenta, vel Apparamenta alia divino cultui deputata Judio vendere... seu reficienda tradere quacumque ratione præsumat. In Tabulario S. Martialis Lemovic. Apparamenta recensentur inter dona S. Mariali facta.]*

1. APPARARE. Commentariis explicare et illustrare. Testam. Henrici Ostiensis Cardinalis inter instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 180 : *Decretales meas novas quarum quatuor libri fere sunt Apparati, relinquo summo Pontifici, qui et si voluerit, id quod deest faciat Apparari, sumto exemplo e Vicecancellaria. Vide Apparatus.*

* APPARATA, f. pro Appendaria. Vide in hac voce. Charta ann. 975. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 267 : *Tres quoque Apparatas eidem canonicas, cum omni integritate distribuit; mercatum vero medium.... omnigena caritate concedit.*

* APPARATOR. Stat. comit. Venaiss. cap. 55. ex Cod. reg. 4660. A : *Item quia stratores, Apparatores et servientes curiarum, vulgariter nuncupantur stipem pauperum et panem esurientium sitiennes.... solummodo unum grossum... excigant. Ubi leg. videtur Apparatores.*

1. APPARATORIUM. Inscriptio vetus apud Reinesium pag. 818 : *Hoc Adparatorium pertinet ad monumentum A. Aquiti Dionysi. Interpretatur de loco, ubi rogus fuerit apparatus : verum Fabbretti Inscript. pag. 232. asserit Appa-*

ratorium ædificium aliquod sepulcro annexum fuisse, ad lustrationem sepulcri et cœnas sociales paratum, etc. Vice Apparatorium. [scilicet Conf. Forcellini Lexic. in hac voce. Glossæ Græc. Lat. : Ἐξαπτοτίπον, Apparatorium ; ab ἐξαπτώ, Apparo, instruo.]

* 2. APPARATORIUM, Idem quod supra Apoteca, Domuncula, officina. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 50. v° : *Dictus rex (Aragonum) tradidit dicto archiepiscopo (Narbon.) in excambium... insulam seu tenetiam domorum. Apparatoriis et botigarum, que est in Montepessulano cum pertinentiis, in ann. 1259. Vide Apparatorium.*

1. APPARATURA, Ornamentum. Gall. Parure, Ornement. Agius in Vita S. Hathumodæ apud Bern. Pez, tom. 1. Anecdot. part. 3. col. 291. A : *Aurum et Apparaturam pretiosam, quæ infantes utpote pulchra quanquam innocenter concupiscant, neque concupivit, neque habere voluit. Apud Rymerum tom. 10. pag. 516. col. 2. Apparaturæ recensentur vestes inter et domesticam suppellectilem. [scilicet Germanis Geræth. Gothofridi Strasburg. carmen de Tristando et Isolda, v. 4600 :*

Von wertlicher Zierheit,
Von richeme Geræle.

Glossar. Aglos. apud Somner. : Gere da, Apparatus.]

* Nostris olim Appareillement, eadem acceptance. Le Roman de Robert le Diable :

Tous armés des blans garnimens,
Et de tels Appareillemens,
Com li blans chevaliers avoit.

Apparreure vero, pro Specimen, quo mercatores solent merces suas parare, in Lit. ann. 1415. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1 : *Ordonnons que aucun marchant... ne mettra plus belle Apparreure par dessus que par dessous. Unde Mauparans dicitur de eo, cuius forma seu corporis habitus non placet, in jam laudato Poemate :*

Escrardés, font-il, fu il doncques
Si Mauparans, ne si menuis ?

APPARATORIUM, Ubi res quæcumque paratur, in Glossis MSS. Reg. Cod. 1019. Hinc emendandæ Glossæ Lat. Græc. Apparatorium, Ἐξαπτοτίπον. Ubi perpetram Edit. Apparitorium. [scilicet in hac voce.] Ut et apud Papiam in V. Apparitor, cui dicitur : *Ubiunque res parantur, vel adjutorium.*

1. APPARATUS, ita appellata Glossa Accursii ad Digestum et Codicem ; sed et quivis commentarius. Rollandinus in Summa Notariae cap. 3 : *Vi pignoris obligaverunt unum codicem, scriptum in cartis hedinis cum Apparatu domini Accursii. Hincemendandus Willelm. Thorn. in Chron. ann. 1274 : Contulit huic Ecclesiæ Biblam pulcrum, et totum corpus Juris operatu ordinario glossatum. Legendum enim apparatu. Tancredus JC. Bononiensis in præfat. ad Compilation. Decretalium : Decretales dicuntur super quarum expositionibus plures Doctores Bononienses plurimas varias et diversas posuerunt, et Apparatus plures super eis fecerunt atque scripsierunt. Vide Paratz. [Apparare,] [scilicet Savinii Histor. Jur. Roman. Med. tempor. vol. 3. pag. 523. vol. 5. pag. 257. etc.]*

* 2. APPARATUS, Reparatio, refection, Gall. *Reparation*, vel Sumpitus, conservatio, nostris Entretien. Charta ann. 1202. ex Chartul. S. Joan. in Valle : *Cum inter me et alios participes molendini de*

Charruel diutius contentio verteretur, super Apparatus et einendationibus ejusdem molendini, contentionem istam volens pacifice terminare, confiteor quod tertiam debeo mittere portionem a plancherio molendi et subtus, etc.

* APPARELLAMENTUM, Receptio in fratrem apud Albigenenses haereticos. Acta Inquisit. Tolos. ad ann. 1238. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 387 : *Imposuerunt librum et manus super caput ipsius, et legerunt evangelium et consequenter ipsi haereticici fecerunt Apparellamentum, et fecerunt pacem ibi osculantes sese invicem ex transverso.*

* APPARENS. Vide Lex apprens.

1. APPARENTER, Probabiliter, in speciem. Gall. Apparentem. Acta SS. Martii tom. 1. pag. 561 : *Quod Apparenter nunquam mulier aliqua tantum laboravit partuendo, quantum condolendo.*

* Nostris olim Apparement et Apparelement, pro Manifeste, clare, nunc VISIBLEMENT, évidemment. Lit. ann. 1396. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 100 : *Se ledit bois n'estoit Apparement marqué ou scellé, etc. Reg. sign. Pater in Cam. Comput. Paris. fol. 44. v° : Item que les baillis... menans Apparelement des honeste vie, etc.*

* 2. APPARENTER, per visum a Deo profectum. Vita prior B. Lidwinæ Virg. tom. 2. Aprilis pag. 302. C : *Contigit ergo post hæc quod felix Lydewigis virgo Apparenter visitavit virginem languentem, dando ei remedium ar. is medicinæ, et veraciter curata surrexit sana, ambulans, comedens, et opera sanarum virgum exercens.*

1. APPARENTIA, Ostentatio. Boncompagnus de obsidione Ancone cap. 10. apud Murat. tom. 6. col. 933 : *Non surrexi ad Apparentiam vel inanis gloriæ fastum, quia hujus sæculi pompa mithijam emarcuit, cum vix lumen colli videam et fervor spiritus ad sublimiora condidit.*

* 2. APPARENTIA, Parvula causula, simulatio. Gall. Apparence, Couleur, Prætexte. Charta Wenceslai Ducis Brabantie, quia varia privilegia concedit Lovaniensibus, apud Miræum Diplom. Belgic. tom. 2. pag. 1025 : *Neque ullum quærere permittimus ullam Apparentiam, occasionem aut prætextum, per quem hæc puncta scindere possemus.*

* 3. APPARENTIA. IN APPARENTIA, Subdio, palam, Gall. à découvert, en public, olim en Appart et en Appert. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 89 : *Piscatores tenentur afferre et tenere sinul omnes pisces in Apparentia in mercato macelli, et in nulla domo reponantur. Ordinat. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 246 : Les deniers d'or fin au mouton... n'auront cours et ne seront pris et mis en Appart ou en couvert, etc. Stat. ann. 1372. tom. 6. earumq. Ordinat. pag. 129. art. 10 : Ne (pourront) faire fait de tannerie en Apert, ne en requoy. Ne en repos, ne en Appert, in Chi. ann. 1306. Apert vero, pro Industriis, peritus, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 209 : *Guy, qui est joennes, fort Apert et tenuz de ceulz qui le coignoissent pour hardi homme et bon marinier. Froissart. vol. 1. cap. 1 : Aussi en France ont-ils trouvé bonne chevalerie, roide, forte et Apperte. Unde Appertese et Appertise, Dexteritas, industria, subtilitas. Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Histor. Franc. pag. 288 : En chace de bois se deportoit (Dagobert) assidument, en Apertisses et en legiereté de cors estoit mouli ausez. Lit. remiss. ann.**

1411. in Reg. 166. ch. 152 : *Le suppliant eust esté mehaignié de ses membres, se par son Appertise ne leur feust e-chappé.*
Alièz ann. 1470. ex Reg. 195. ch. 373 : *Ung basteleur qui aloit parmi la ville (d'Alby) pour jouer d'Appertese. Christ. Pisana part. 3. cap. 20 : Un homme estoit à Paris.... qui tomboit et faisoit pluseurs Appertises sus cordes tendues haut en l'air. Occurrer saepius apud Froissart. Appertise, Exercitatio. Le Roman du Chevalier délibéré MS. :*

Les essais et les Appertises,
Qui se font pour son adrecer ;
Ce sont les devotes apprises,
Qui sont pour bataille requises.

Hinc Aperte, Praeclare factum, apud. Monstrel. vol. 1. cap. 31 : *Les Hainuyes s'en retournerent en leur pays sans faire Aperte, qui soit à racompter, n'escrire.*

1. APPARERE, Arbitrium, sensus, ab Italico. Parere, quod idem significat. Gall. Fantaisie, caprice. Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Martii pag. * 114. C : *Ego creavi hominem ut haberet vitam æternam, sed ipse plus acquiruit dæmoni quam mihi, voluit ascendere in superbiam et sequi suum Apparere.*

* 2. APPARERE, Componere, disponere. Charta ann. 1381. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 527 : *Ad quæ pondera dicti molineriæ seu dicta molendina gubernantes blada molenda et farinam multam Apparere et ponderare haberent.*

* 3. APPARERE, Juri stare. Gall. Comparoître. Scacarium Paschæ apud Faleſiam ann. 1212. ex Bibl. reg. Cod. 4653. A : *Judicatum est quod Hugo de Rotis sit forbanitus, quia secutus de morte hominis, in quatuor assistitis noluit retro Apparere.*

APPARES CHARTÆ. Vide Appar et Paricla.

* APPARIARE, Conjugare, copulare, Gall. Apparier, faire alliance. Contract. matrimon. ann. 1162. inter Probat. t. 2. Hist. Occit. col. 530 : *Rogerius-Bernardi comes Fuzensis. Essemens filius, et Arnaldus-Bernardi de Marcababo, filius Gallardæ, consilio suarum uxorum suorumque hominum, bono amore et bona fide conjuxerant et Appariaverunt se tali conuento, quod dominus comes Fuzensis Rogerius-Bernardi convenit dare uxorem, et dedit filiam suam cum xx. casalibus et una milicia Guillermo-Arnaldi filio Arnaldi-Bernardi de Marcababo. Vide supra Apariare.*

APPARIATIO, Gall. Pariage, cum quis alterum dominii participem facit. Vide Paragiun in Par.

* APPARIATUS, Consentaneus, consentiens, Gall. Conforme, vel Rei alicui proprii, destinatus. Stat. Massil. lib. 1. cap. 47 : *Et quod notarius clavariae teneatur speciali sacramento scribere dictatas balistas in quodam Cartulario Apparato dictis balistis, ad monitionem dictorum proborum virorum, etc.*

* APPARIBILIS. Vide supra Aparibilis.

* APPARISIS, Est cuni id quod in animo, quasi judicium deposueramus, opportune reposcinus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

1. APPARITIO, pro Apparitoribus ipsis, non semel in Codice Theod. Glossæ Græc. Lat. τάτις ἄρχοντος. Oficium, Apparitio. Male edit. Apparatio. Coronatus Notarius in Actis S. Zenonis Episcopi Veronensis : *Ut hoc Rex Gallienus audiuit, missus Apparitionibus ad perquendum sanctum virum caput solicite demandare. Vide Collat. III. Carthagin. cap. 29. Maximum Taurin. in Homil. in Vigiliis Natalis Domini, et Ammianum Lib. 18. et 19. pag. 123. 144. 1. Edit.*

1 APPARITIONIS PRINCEPS, Princeps seu primus apparitorum. Vide Princeps offici, post vocem Princeps.

2. APPARITIO, Epiphania. Ordo Offici Gothicæ tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 266 : *Notandum est... Apparitionem... idem esse cum Epiphania.*

* Stat. S. Capellæ Bitur. ann. 1407. ex Bibl. reg. : *Festa vero... Circumcisionis et Apparitionis Domini. Nostris etiam Apparition, eadem acceptance. Homag. Joan. de Baleicourt milit. in Mem. E. Cam. Comput. Paris. fol. 167. v : Ces lettres furent faites l'an de grace 1316, le Merquid après l'Apparition. Infra : Le jeudi après l'Apparition au mois de Janvier. Vide infra : Festum Apparitionis.*

3. APPARITIO, Quarta è novem partibus hostiæ divisæ in Missa Muzarabica. Vide Hostia.

APPARSUS, Visus, qui apparuit. Vita S. Juvenalis Episc. Narniensis tom. 1. Maii pag. 402 : *Ut dominatio sua illustrissima ad videndum accederet miraculum in sua Ecclesia denuo Apparsum, et repertum intus capsam lapideam, in qua repertum fuit corpus S. Juvenalis.*

* APPARTATUS, Sua parte seu portione donatus. Gall. Qui a se part. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 326 : *Quartam vero partem vobis retinere debetis, donec fuerimus ipsa solutione coquales; si autem aliquid residuum fuerit, per medietatem inter nos et vos dividere, usque dum fuerimus Appartati. Vide Appartimentum.*

* APPARTENENTIA, Tutela, protectio, qua quis rem aliquam, ut suam, tuerit. Charta Guill. de Beaux princ. Araus. ann. 1202. ex schedis. Pr. de Mazaugues : *Insuper recipimus in nostra saluatoria, et securitate, protectione, et Appartenentia dictam domum S. Trinitatis Massiliæ.*

APPARTIMENTUM, Partitio, divisio bonorum inter liberos. Consuetudines Tolosanæ : *Si in ultima voluntate sua relinquat... vel jure institutionis, vel Appartimentum, etc.*

* APPARUM. Vide Appar.

* APPASSAMENTUM, Inducia, bellis sedatio, a Gallico Appaser, Pacificare. Gregorius X. PP. in Epist. ad Abbatem Casin. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 241 : *Affirmans te cum integro familia numero rediisse, treugis, quas Appassamentum in eisdem litteris nominabas, inter carissimum in Christo filium nostrum Imperatorem CP. et Regem Siciliæ ex una parte. et Michaeliem Palæologum Imperatorem Græcorum ex altera procuratis. Vide [** octo verba sequentia] Appaysamentum, et Apatisatio.*

APPATIAMENTUM, [Tributa regioni subactæ, durante bello a victore imposta, Gall. Contributions. Olim Appastis, vel Pactis, quod sub certis pactis et compositionibus, v. g. a cæde, incendio, agrorumque devastatione temperandi, exigantur solvantur.] Charta Amonevi de Lebreto Militis ann. 1400 : *Nunc vero fortius solito depauperati propter exactiones Appatiamenti factas per Nopar Cavimontis, et quia dicti Nopar et sui complices gentes armorum nituntur mercham exigere, pro quadam summa pecunia excessiva in cau. Appatiamenti predicti, licet solventur dictum Appatiamentum. [** Vide Appassamentum.]* [Froissart. tom. 3. cap. 101. pag. 276. edit. 1560 : *Encore avez vous bien ouï conter Geoffroi Teste-noire Breton qui le tenoit à la garnison et fort chatel de*

Ventadour en Limosin. Ce Geoffroi ne s'en fut jamais parti pour nul avoir. Car il tenoit ledit chatel de Ventadour comme sien et son propre heritage, et avoit mis tout le pays à certains Pactis, et parmi toutes ces pactions toutes gens labourent en paix dessous lui et demeuroient.]

* APPATICIAMENTUM, Eadem notione. De et super extorsionibus, pilleriis, roburiis, impositionibus, Appaticiamenti, et aliis actionibus indebitis, apud Rymerum tom. 10. pag. 12.

* APPATICIRE, Tributa sub nomine Appatis exigere. Gall. Ranconner; olim Appatissier, nostris, pro Pacisci, Gall. Traiter, convenir des contributions. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad. ann. 1423. fol. 163. v : *Sine capiendo, nec capi permittendo ab ipsis subditis aliqua virtualia, nec alia bona, nisi solvendo prompte et ad taxationem justitæ, pro eorum victu ea que habere vellent, nec alias ipsos Appaticiendo quoquo modo. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 89 : Les habitans avoient ranconnez ou Appatissiez aux Anglois à certaine somme d'argent. Vide Apatisatio, et Appatiamentum.*

* APPATISSAMENTUM, Eodem intellectu, quo Appaticiamentum. De et super Appatissamentis capienda et levandas in terris patriis et domini inimicorum et rebelium præfati domini Regis ultra flumen Ligeris : quod si possent Appatisamenta hujusmodi ad hoc sufficere, solvetur et stipendiabitur numerus gentium prædictarum de reliquo, super et de redditibus et provenientibus, etc. apud Rymer. tom. 10. pag. 558. Et tom. 11. pag. 135 : *Per captivitates, Apatissamento, Gallice dicta Appatis, cursus, fouragia, etc.*

* APPATIZAMENTUM, Eadem significatione. in eodem tom. 11. pag. 406.

* APPATIZARE, Apatizamento impone. ibidem. Vide Apatisatio.

* APPATUARE. Vide supra Apatuare.

* APPFEISSAMENTUM, Inducia, pacificatio. Charta ann. 1269. in Hist. Lugdun. pag. 3. col. 2 : *Præterea prædictæ partes dederunt sibi ad invicem, scilicet una pars alteri Appfeissamentum sive quielam pro eis et pro adjutoribus suis,... et juravit super sancta Dei evangelia attendere bene et fideliiter dictum Appfeissamentum, et de hoc dederunt fidejussores. Vide Appaysamentum.*

* APPELLARE, Pro Appellare, ut colligitur ex voce Apulsus infra. Charta ann. 1411. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 340 : *Item quod nutritores dictorum animalium... possint immittere libere... dicta animalia infra regnum Aragonum causa depascendi, Appellandi, vel abevrandi seu ada juandi jure ademprivū vel servitutis. Vide alia notione supra in Appellare.*

* APPELLARE, Vide in Appellum.

* APPELLAREA. Vide Appiare.

1. APPELLATIO, Vox forensis nota.

* APPELLATIONEM APPLICARE. Idem quod Jurisconsultis appellacionem explicare, seu appellacionis causam persequi. Arrestum Parlamenti ann. 1322. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 240 : *Ex quibus dictus procurator ab iosis a defectu juris ad Senescallum predictum appellavit, ac dictis articulis respondere recusavit, et licet dictæ Appellationi tamquam frivola deferre minime debuissent commissarii predicti, ut dicebant; ipsa tamen lapsum decem dierum expectaverunt ad videndum, si dictus procurator Appellationem predictam Applicaret secundum patriæ consuetudinem.*

¶ APPELLATIONES LAUDUNENSES, nos-tris olim Practicis *Appeaux volages*. Sic dicebantur, quod plurimum haberent usum in agro Laudunensi. In pluribus locis hujus agri Rex gaudebat jure occupationis, vulgo *præventionis*, in omnes vassalos et subditos, superiores, medios et inferiores *Justitiarios*, ubi causa criminalis agebatur; in aliis locis etiam ubi causa erat ordinaria. In aliis denique ejusdem territorii locis, jus Regis seu Judicum Regiorum tale ac tantum erat, ut si cuiusquam causa ad Judices ordinarios et inferiores esset delata, posset ipse ab illis Judicibus ad *Bailliu*m Viromanduensem provocare appellationibus, de quibus hic agitur. Illas sic explicat Boutillerius in sua *Rurali Summa* lib. 2. tit. 14: *Appel volage est communement usité en Laonois plus qu'ailleurs, et ceci se fait siost qu'aucun est adjourné devant le Juge à certain jour, il peut venir au Juge au jour ou devant, ou soit que la cause soit encommencée ou non, et dire: Sire Juge vous m'avez faict adjourner par devant vous à la requeste de tel, si qu'on me dit que j'ai cause d'appeler de vous et de votre jurisdiction, et pour ce en appellé-je d'Appel volage. Et le doit aussi nommer en l'appel faire. Et pour soutenir dès maintenant mon Appel volage, je vous adjourne par devant Monseigneur le Baily de Vermandois, ou son Lieutenant au premier Siège de Laon, au jour de la prochaine assise contre moi à voir soutenir mondit volage Appel, et si vous cuez que bon soit, soyez y. Dés maintenant intime ma partie adverse qu'elle y soit, si bon lui semble, pour voir par moi soutenir mondit Appel volage, et n'y faut adjournement. Ne puet aussi le Juge appellé, ny oseroit proceder en outre sur peine de attempter. Et si le Juge ne compare au jour, l'appellant auroit comparu, et commission pour faire adjourner et interiner. Et si l'Appellant avoit alors prouvé, que le Juge eust ainsi appellé et adjourné, lors feroit à l'appellant donner deffaut en cas d'appel.* Post hujusmodi appellations supremus Viromanduorum *Baillyus* aut ejus locum tenens de causa ad se delata primus ipse cognoscebat, si auditis partibus litigantibus, appellations judicaret esse legitimas; sin autem ad Judices ordinarios eam causam rejiciebat. Vide praescripta Acta Consuetudinum Viromanduorum.

¶ Verum et aliud erat appellationum Laudunensis genus in iisdem actis explicatum his verbis: *Toutes les fois, qu'un soi disant et maintenant possesseur d'aucun héritage estoit trouble, ou empêché par trouble et empeschemen de fait en sondit héritage par un autre, qu'il trouvoit sur son héritage lui faisant le trouble et empeschemen. en ce cas il estoit loisible au possesseur ainsi trouble sans commission ou ordonnance de Juge, d'appeller lui mesme promptement par Appel volage celui, ou ceux qui lui fai-soient le trouble, à brief jour et heure, et les appellez estoient tenus de compairoir dans l'estat ou ils se trouvoient, c'est-à-dire, avec leurs instrumens, leurs armes et leurs bastons, dont ils estoient garnis faisant ledit trouble; par devant le Prevost royal de la Prevost foraine, où celui qui avoit esté troublé pouvoit conclure au possessoire en matière de nouvellaté, après quoy le Prevost renvoyoit et remettoit les parties en ses plaidys ordinaires, à moins qu'il n'y eust lieu d'adjuger quelque provision, comme de sequestre, de fournissement de complainte ou autre.*

Cum autem ejusmodi appellations Laudunensibus essent gravamini, lites prorogarent, ordinariosque judices suis expoliarentur juribus, Philippus IV. cognomento Pulcher, illas abrogavit ad tempus. *Ad tempus*, dico, nam conuentibus procul dubio Judicibus regiis, ab eodem Rege restituæ sunt anno 1296. cuius restitutio existat Praeceptum apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 328. In Chartulario S. Vandregisili tom. 2. pag. 1856. habetur aliud ejusdem Regis Edictum anni 1302. ubi *Appellationes Laudunenses in præjudicium subditorum introductæ dicuntur; unde Proponimus, inquit, et ordinamus personas mittere ydoneas ad inquirendum de antiquis consuetudinibus Appellationum prædictarum.* Quid inde factum sit, aliunde non liquet; sed appellations Laudunenses a Philippo VI. anno 1392. in villa seu urbe *Launay Porcien* abrogatas tuisse nos docet jam laudatus D. de Lauriere, Edicto ejus Regis tom. 2. Ordinat. pag. 81. relato. Aliud ibidem pag. 444. referuntur Edictum Johannis I. Franc. Regis ann. 1351. quo easdem appellations facit irritas, ea tamen conditione, ut villarum exemplarum incolæ, non Clerici et bigami, duorum solidorum Paris. *Foagium* solvant: quod ad hunc usque diem obser-vatur.

* *Lege præterea tom. 5. earumd. Ordinat. pag. 29. et 93. Literas eadem hac de re ibi editas.*

* **APPIAUS AU VOIRRE**. Quæ appellatio sic dicta fuerit olim a practicis nostris, explicat Bellomanerius MS. cap. 63: *Se li appellez dissoit que on li eust tué Pierre son parent, et il e-toit mis en voir que chil Pierres est encore vis. Car appiaus, qui n'est veritaules, n'est pas à chevoir; et celes manieres d'Appiaus si sont appelées au voirre; autant vaut au voirre, come bourdes proposées en juge-ment.*

* Rem notandum eo in casu exhibet Registrum parlam. Paris. Olim fol. 96. ad ann. 1259. ubi unus ex judicibus, a quorum sententia appellabatur, rectum esse judicium, deposito pignore, probaturum se pollicetur; appellantis quippe, non judicis, erat ad monomachiam provocare. Vide *Falsare judicium in Falsare* 4. *Cum protalo judicio in curia ipsius abbatis (S. Medardi) prædicti burgenses (Suessionenses) appellassent; quidam de judicatoribus portavit gadium suum, et obtulit se facere, quod illud judicium erat bonum.*

* 2. **APPELLATIO**, Evocatio, quæ ad sonum campanæ fit. Gall. *Appel. Stat. eccl. Tullens. MSS. ann. 1497. fol. 103.* r: *Post Primam venirent congregaciones et pulsaretur Appellatio; et post innodum a toto conventu irtetur eum quæsumum ad suum hospitium cum cruce, etc.*

APPELLATORES, Fures. Anglis. Articuli Cleri Anglicani, oblati Edwardo II. Regi ann. 1316. cap. 10: *Placet etiam domino Regi, ut latrones et Appellatores, quandocumque voluerint, possint Sacerdotibus sua facinora confiteri.* Thom. Walsing. in Richard. II. pag. 288: *Captas nepte mulieres in prona, quæ vocatur Dolium, incarcerarunt. Postremo perductas ad conspectum publicum desissa cesarie, ad modum furum, quos Appellatores dicimus, circumduci fecerunt.* Generaliter autem Appellatores et Approbatores, Angli vocant eos, qui crimen aliquod, seu feloniam, commisere, eamque ultra confessi, criminis socios

ad judicem *appellant*, vel *approbant*, id est, deferunt. Vide *Probatores*.

* 1. **APPELLATUS**, pro Appellans. Lex Godefridi episc. Camerac. ann. 1227. art. 17: *Civis civem ad duellum appellare non potest. Et si hoc fecerit, et ille qui fuerit appellatus inde querimoniam fecerit, Appellatus hoc emendabit per pœnam. c. sol. Ubi versio Gallica: *Li Apelans l'ameudeoit par la Painne de c. solz.**

* 2. **APPELLATUS**. Lit. Innoc. III. PP. in Chartul. Campan. fol. 87. v: *Ex parte dilecta in Christo filiæ nobilis mulieris Blanchæ comitissæ Campaniæ... nostro est Appellatui reseratum, etc. Sed leg. Apostolati.*

* **APPELLERE**. [Navem ducere. DIEF.] **APPELLITUM**, vel **APPELLITUS**, Submonitio, seu evocatio populorum ad vindicanda maleficia. Quadruplicem porro *Appellitum* recensent Practici Aragonenses: *Appellitum de tolli fortiam, Appellitum apprehensionis, Appellitum criminalis, et Appellitum manifestacionis.* De singulis agit Michael de Molino in *Repertorio Foror. Aragon.* quem quisvis consulere poterit, cum hisce non liceat immorari. Vide *Juncta et Concur-sus*.

Submonitio quævis. Ch. Alfonsi III. Reg. Portug. æræ 1267. apud Branda-num lib. 15. Monarch. Lusitan. cap. 24: *Solum hoc, quod mihi et successoribus reservu in perpetuum, videlicet collectam, monetam, hoste, annaduam, Appellidum, fossadum, etc. Alia Alphonsi Regis Portugallie apud eundem lib. 13. cap. 17: Et vobis illam utique concedo liberam et exemptam ab omni regali onere: ita quod homines, qui ibidem morantur, de cetero non vadant ad Appellidum ad Castellum faciendum, etc. Fori Alcaconenses: Et qui non fuerit ad appellido Cavaleiros et Pedones, exceptis his, qui sunt in Servitio alieno, Miles pactet 10. sol. pedones 5. sol. ad vicinos.* [**] Vide *Appellidum*. Hanc submonitionem duplicitem fuisse: generali, cui ab omnibus obedientium erat, quando Mauri invasores terram infesta-bant, aliam a qua privilegiis plurimum excipiebant oppida, docet S. Rosa de Viterbo Elucidari vol. 1. pag. 122. Chart. ann. 1188: *Nunquam de vestra villa faciatis carreja a senhor cum vestros corpos, nec per vestros haberet, nec vadatis in Apelido, nisi ergo super vos vene-rint Mauros, vel gens alienas.* Alia anni 1098: *Onnes scutarii vadant ad Apelido, cum opus fuerit, sed non transeant aquas Durii, nisi cum rege vel cum domino terre a se musso.* Alia ann. 1225. *Et omem de S. Cruce qui non fuerit in Apelido cum suis vicinos pectet uno morabitino; et si dixer: non lo ovi, juret cum duos vicinos.* Denique S. Rosa *Apelidum* etiam idem fuisse ac *Anadiam* statuit, laudando chartam quam ex Brandaoni lib. 13. cap. 17. supra affert Cangius, sed ibi fortasse post *Appelidum* virgulæ locus est.]

* **APPELLIUM**, ut mox *Appellum*. Charta Henrici II. Regis Angliae circa ann. 1155. apud D. Brussel Tract. de usu Feud. tom. 2. pag. 6: *Nullus capiatur vel imprisionetur propter Appellium feminæ, de morte alterius, quam viri sui.*

* *Appellum* legitur in Reg. S. Justi fol. 36. r. col. 2. unde perperam *Appellium* exscripsit Brussel.

APPELLUM, In jus vocatio, accusatio: proprie enim in criminalibus actionibus vocem usurpat Angli, vulgo *Appeale*. Vide *Bractonum lib. 3. de Corona* cap. 11. § 2. 3. *Fletam. lib. 1. cap. 34.* et *Rastallum.* [Marten. tom. 4. Anecd.

col. 456. E. et 557. C. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 475.] Articuli Cleri Anglicani ann. 9. Edw. II. cap. 16: *Admittunt accusationem illorum, quam ipsi communiter vocant Appellum, etc.*

APPELLARE dicitur, qui *appellat*, aut accusat: vel qui *appellum*, seu accusationem suam prosecutur. Brompton: *Cum Rex eum intuitus esset, de proditione et morte Alfredi fratris sui Appellavit in hæc verba: Godwine, ego te Appello de morte fratris mei, quem proditionaliter occidisti.*

* **APPENAGIUM**, ut *Apanagium*. Vide in *Apanare*. Lit. Blanchæ Roberti ducis Burg. filiae ann. 1307, inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 184. col. 1: *Renuncians omni juri quod poteram habere in bonis paternis... ratione successionis, vel Appenagi, vel alio quocunque jure. Occurrit præterea in Lit. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 688.*

APPENDARIA. Appendix, appensum domui tectum, seu potius ædificium rusticum levioris pretii ac momenti respectu eorum, quæ *Capita mansuum* appellabantur, cujusmodi sunt ea quæ vulgo *Appensis* vocamus. Joan. de Janua: *Appendix. Mansiuncula, quæ magna domui adhæret, scilicet quod appenditur parieti, non habens tectum divisum in duo latera*. Brito in *Vocab. MS.*: *Apheduo, est appendix, Gallice dicitur Appensis, Mansiuncula, quæ adhæret magnæ domui, et dicitur projectum, si de lignis, manianum, si de lapidibus constructum sit*. Tabular. Celsiniacense: *Et una Appendaria, quam laborabunt in dominio, de qua non apprehendent decimam monachi*. Tabular. Claramontense apud Justell. in Probat. Hist. Arvern. pag. 21: *Ego Babus cedo Domino Deo unum mansum in villa de Carinaco, et unam Appendariam, quæ fuit feus Bertrandi Galli, et unum campum de duobus sextariis, et istæ duas Appendarias et campus erant alodium Willelmi Comitis*. Testamentum S. Fulcranni Episc. Lodiensis n. 5. apud Boland. 13. Febr.: *Et de villa, quam vocant Balmas, mansos tres, et unam Appendariam*. Charta fundationis Eccles. S. Petri in urbe Aniciensi apud Labbeum tom. 2. Bibl. pag. 751: *Unam Appendariam ad Gallinas nutriendas; ubi perperam editum Appendaciam, rectius Appendariam, apud Sammarthanos in Episcopis Podiens. n. 42. Occurrit passim in Tabulariis Bri-tavensi, [Calmiciacensi, Celsiniacensi] et Conchensi in Ruthenis.*

APPENDICULA, Idem quod *Appendaria*. Tabular. Brivatense cap. 357: *Cedimus... unum mansum cum farinariis, et unam Appendiculam, et pratum, etc.*

APPENDITIA, APPENDERIA. Tabularium Prioratus de Parelo fol. 66: *Dederunt... Appenditiam unam, quæ sita est juxta villam, quæ dicitur Nauliacus, ipsaque Appenditia vocatur Venedum Gundaldi*. Fol. 69: *Et terram de Brunis, et Appendieram de ria merdosa, etc.*

APPENDICUM, Joanni de Janua, *appendix, seu appendaria*. Richardus Ha-gulstad. lib. de Eccles. Hagulstad. cap. 3: *Ipsum quoque corpus Ecclesia Appendicu et porticibus undique circumcinxit. Miracula S. Eutropii Episcopi Santonensis n. 15: Erat enim locus, quo ipsi detinebantur captivi, quoddam Appendicium extrema partis domus Præpositi, etc.* Vide *Appenditium*.

* Nostris etiam *Appendeis*. Charta ann. 1295. in Chartul. Arremar. ch. 261: *Item sur un Apendeis, qui se fier in la-*

rue S. Abraham,... dix et huit deniers tournois petis. Infra: *Appendice*. [Appen-tich in Comput. Hospital. S. Johannis ann. 1460. apud Roquefort. in Suppl. Gloss. Roman. pag. 22.]

[¶] Eædem voces omnes iisque similes non solum tectum domui appensum rusticumve ædificium levioris pretii; sed etiam quosvis agellos, quævis ædifica rustica ab aliquo majori prædio dependentia, et ei tamquam appendices adjuncta, quæ vulgo *Dependances* appellamus. Id conficitur ex Tabulariis Celsiniacensi, Claromontensi apud Justellum, Brivatensi et Prioratus de Paredo jam laudatis. His addit Codicem censuum Piperaci fol. 19: *Dedit Appendariam unam ad Runiacum. Th. Madox Formul. Anglic. pag. 42: Sciat me dedisse et concessisse terram meam de Chigewilla cum omnibus Apentiriis suis Ricardo de Luci et hæredibus suis. Tabular. Monast. de Casa Dei, et rotulo sæculi XII. de Prioratu S. Pauli de Tartas. Ebrardus pellicarius te filii ejus dederunt dimidiam Appendariam de feue et alode. Codex MS. Celsiniacensis inter Fragm. Hist. apud Stephanotium tom. 4: Wil-lemus infirmitate gravi depressus cedit Domino Deo et ad locum Celsiniacensem... Ecclesiam de Casa-Mejana cum mansis et Appendariis, et campis, et pratibus, et silvis, et decimis. Ibidem: Stephanus de Brugelles Miles dedit medietatem Appendarie, quam tenebat Gausbertus de Montanac. Iterum ibidem: Stephanus Claramontensis Episcopus dedit S. Petro tres Ecclesiæ et sex Appendarias. Apud eundem eodem tom. 4. in Narratione de constructione Monasterii S. Flori: Robertus de S. Usizio donavit Monasterio S. Flori Ecclesiæ S. Juliani cum prato et Appendario del Rion. Miræ opera Diplom. tom. 1. edit. 1723. pag. 421. col. 2: *Nos eandem hereditatem cum omni com-moditate et Appendicio... contulimus, etc.* Annales Bened. tom. 3. pag. 665. col. 2: *Hordigum cum Appendicula sua. Et alibi passim.]**

APPENDENTIAE, APPENDITÆ, pro eo, quod *Dependances* appellamus, crebrius occurrit, quam ut immoremur rei fir-mandæ.

* **APPENDERE**, Dependere. Charta Widonis Comitis Matic. ann. 1078. apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 458: *Præterea pro meis parentibus et pro meipso donavi ad memoriam et Ecclesiæ SS. Apostolorum (Cluniaci)... Blandens et omnes clausos et clausarios, silvas et aquas, et pascuaria, et omnia Appendix; Do-blens et quidquid ibi Appendix, mansos et omnes consuetudines, que in aliis villis sunt huic Appendentes*. Lobinellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossario: *Una cum manentibus illis qui ibi Appendunt; hoc est, qui conditione sua sunt dependentes et servi, ut Addicti glebae.*

* *Apndre*, nostris olim, eadem notatione. Charta ann. 1285. in Chartul. S. Nigasii Mellet. : *Une maison avec le courtiil, qui Apent à ladite maison, qui est assise à Tercencourt.*

* **APPENDEX**, Servus, qui ab aliquo dependet, addictus glebae. Charta Ottonis III. imper. ann. 990. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 327. col. 2: *Nec alicui sedi aut ecclæste, excepto nostræ regalitatæ, successorumque nostrorum, famulum aut Appendix, vel beneficia-ium subjeceat.*

* **APPENDIA**, ut *Appenditæ*, Gall. Dépendances, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MS. pag. 523: *Incolis, sculteto, judice et rusticis, agriculturis, Appendix, Appen-*

diciis et aliis pertinenciis universis et singulis.

* **APPENDICIA JUSTITIÆ**. Fragmentum Hist. Monasterii-novi Pictav. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1217: *In refectorio perpetuo Justitia cum Appendix suis pro eo exhibetur; scilicet pro Gaufrido Comite prædicti Monasterii fundatore defuncto. Quo in loco per Appendix intelligo obsonium; hinc dictum Appendix Justitæ, quod Justitæ, id est, portioni vini Monachorum addi soleret ad integrum pauperis, cui hæc eleemosyna dabatur, refectionem.*

* 1. **APPENDICUM**, Vectigal, aut tributum, quod domino villa seu feudi penditur pro facultate habendi et exstruendi appendicium in villa. Vide infra *Appenditum*. Charta ann. 1256. ex Chartul. S. Joan. in Valle: *Quilibet dictorum bu-gensium vel eorum heredum, habens vel habitur menagium apud Curvavilam in nostro dominio, teneatur nobis et heredibus nostris solvere quolibet anno, in crastino festi S. Egidii. pro quolibet herbergamento 5. solidos pro festatio, et pro quolibet herbergamento ad Appendix in dicta villa et nostro domino sito 2. solidos et dimidium monetæ currentis. Ut enim ibi tributum pro festatio, de eo quod exsolvebatur pro exstruenda domo intelligendum est; haud dubie vectigal quod ad appendicium dicitur, illud intelligi debet, quod pro habendo appendix exigebatur. Vide alia notione mox in Appendix.*

* 2. **APPENDICUM**. Chart. Jacobi II. Arag. reg. ann. 1325. apud Capmany Historia commercii Barcellon. Docum. vol. 2. pag. 93: *Præsenti cartæ nostræ bullæ nostræ plumbeæ Appendix jussimus apponendum. Ibidem sæpius. Idem quod Sigillum pendens. Vide Appendix. Alio sensu supra in Appendix.*

* **APPENDICUS**, Appensus, Gall. Pendu, Attaché. Vita posterior B. Lidwinæ tom. 2. April. pag. 318: *Habebat enim Virgo ipsa virgulam quandam de stipula conopi, aptam aestus tempore aut febrium ad trahendam vel pellandam cortinulam, quæ strati ejus Appendix fuit.*

* 1. **APPENDITÆ**. Albertinus Mussatus de Gestis Italcorum post Henricum VII. lib. 5. apud Murat. tom. 10. col. 626: *Erat obsidio hæc Friderico Siculische per quam nocua, obtrusa quippe per oræ hujus Appendix Siculis navigatio. Ubi Petrarcha: verbum Appendix usurpat alibi pro Suburbis; at hoc loco pro ora maritima, quæ appellatur vulgo Pendice. Vide Appendix.*

* **APPENDITUM**, Ädicula sacra pendens ab Ecclesia majori, Gall. Annexæ. Charta anni 1299. apud Miræum, Operum Diplom. tom. 2. edit. 1723. pag. 880. col. 2: *Prostitemur nos et successores nostros nullum jus habere in Ecclesia seu Appendixio de Ettene prædicto. Ibidem rursum occurrit.*

* Charta ann. 1220. in Chartul. abbat. Montis S. Mart. part. 6. fol. 108. v. col. 2: *Super personatu, presbyteratu, majo-ria et wionagio, et alio quocunque jure ad Appendixum de Grothenberge spectantibus, etc.* Alia Godefridi Camerac. episc. ann. 1223. pro erectione ecclesiæ de Saucy in ecclesiam paroch. : *Nec etiam de aliis ad aliquod aliud præscripta ecclesia teneretur, quam eo tempore, quo ecclesia dicti loci erat Appendix vel capella. Vide Appendix in Appendix.*

1. **APPENDIUM**, Pretium, vel pondus. Petrus Damian. lib. 7. Epist. 7: *Si nul-*

lius erat pretii, sicut dicitur, ergo mille talenta argenti, ne unius quidem poterant ovi Appendix supputari.

* 2. APPENDIUM, Expensum, Gall. *Frais, dépens*, ut videtur. Assisia Abrinc. ann. 1226. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 30. v°. col. 1: *Juramentum gagiatum in assisia de Appendix placiti, potest fieri in placitis vicecomitibus sit (sic) maxime quando leges debent in proximo claudere.*

* APPENDIX, Socia. Papias in MS. Ecclesiæ Bituric. Vide *Apodix*.

* APPENFLIT, Socia, comes, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Vide *Apodix et Appendix*; unde locum hunc emenda.

* APPENITA, Ad intima, id est, penitus. Ita Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis.

APPENNAGIUM. Vide *Apanare*.

* APPENNARIA, ut *Appenduria*, Appendix. Vide in hac voce. Charta ann. 1075. inter Probat. tom. -2. Hist. Occit. col. 287: *Similiter ego Ugo comitor dono post mortem meam ecclesiam S. Johannis cum villa, quæ vocant Balmas, cum mansibus quatuor, et cum Appennaria quatuor, in una quæ mea dono Appennariam et porcum de sex denariis.*

* APPENNARIUS. DONATIO APPENNARIA. Quæ rerum datarum facta inquisitione, scripto duplice firmatur. Chartul. magn. S. Vict. Massil. fol. 350: *Et est ipsa donatio Appennaria, quam Duranus faisnator tenuit, quantum homo invenire potuerit. Vide Apennis et Appensa 1.*

* APPENNATIO, Pensio, præstatio. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305: *Rotularius cum suo clericico semper debent esse parati ad scriendum, citandum et prosequendum, et procurandum cartas et instrumenta, citationes, monitiones et Appennationes usque ad ultimum fructus, redditus et proventus, tam abbatis quam cellararii. Vide infra Appensare.*

1. APPENNIS, Chartæ species. Vide *Apennis*.

2. APPENNIS, Modus agri. Vide *Arapennis*.

1. APPENSA, Mensura frumenti ad aliquuj corporis pondus. Gonzo Abbas in Miracul. S. Gengulphi Mart. n. 28: *Mirabilis etiam sanabis hic absentem, quam in tua Ecclesia præsentem; ejus (puellæ) Appensa si placet, tibi devoveo, et ne differas amplius, oro, etc.*

2. APPENSA, ut supra *Appendaria*. Tectum domui appensum, humilior appendix adificii, Gall. *Appensis*. Concil. Tolos. ann. 1228. apud Acherium tom. 2. Spicileg. pag. 621: *Solliciti etiam sint Domini terrarum circa inquisitionem hereticorum, in villis, domibus et nemonibus faciendam, et circa hujusmodi Appensa, adjuncta seu subterranea latibula destruenda.*

* 3. APPENSA, Scriptum, quo asseritur possessio rerum, quarum authentiæ Chartæ incendio aut hostili deprædatione deperditæ sunt; qua ratione autem conficiebatur, vide in *Apennis*. Placitum ann. 927. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 19. col. 2: *Facta planturaria seu et Appensa ista, in mense Junio, die Veneris, anno xxx. regnante Carlo rege. Infra pag. 20. col. 1: Ubertius episcopus et Ictor in vestram præsentiam fecerunt planturiam vel Adpensam, nos ipsam vidimus et audivimus legentem et relevantem.*

* 4. APPENSA, Appensum domui tecum, seu umbraculum ligneum projectum, quod fenestræ vel officinæ appen-

ditur, Gall. *Auvent. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 81. ex Cod. reg. 4639: Removentur Appense vel pendentia super viis publicis, quæ obesse possent equitantibus, vel arma portantibus, sive aliter transseuntibus.*

* APPENSAMENTUM, Dies Appensamenti concedi dicitur litigatori, quando cum eo differtur vadimonium. Locum vide in *Arramentum*.

* APPENSENTUM, eadem notione, in Libert. villæ de Chagny tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 381. art. 8: *Se... lidit adjourner demandoit Appensem à la demande, et à celle journée, qui li est donnée de répondre comme Appansez, etc. Aliud sonat Apensem, in Poemate de Cleomades MS. :*

*Car de tres grant vaillance estoit,
Et de tres grant Appensem,
Souvent avoit l'uel à sa gent.*

Ubi idem est quod Attentio, meditatio, Gall. *Réflexion, méditation*.

* APPENSARE, Locare, dare ad censem, Gall. *Louer, donner à sens*. Libert. villæ de Viridi-folio ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 278. art. 9: *Ut ipsi consules... construere et ædificare possint... domos et operatoria; et eas seu ea vendere seu Appensare, et proprio domanio seu patrimonio dictæ universitatis dictæ villaæ convertere.*

* APPENSATE, Consulto, dedita opera, Ital. *Appensato, Nostris De gret à pens*, vel ut alii scribunt, *De gret appens*, ab antiquato verbo *Appenser*, Deliberare. Chron. Parmense ad ann. 1271. apud Murator. tom. 9. col. 785: *Et quin propterea essent in Ecclesia civitatis ejusdem, Comes de Monte-forte, qui erat Vicarius in tota Thuscia pro domino Rege Carolo, arma a manu et Appensate, tempore quo Christi corpus levabatur, interfecit filium Henrici quondam Regis. Apud Goclenium in Lexico Philos. Appensate exponitur per Accurate, justo examine, Gall. Avec poids et mesure.*

* APPENSATUS. FACTO APPENSATO, vulgo de fait appensé, Consulto. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 88: *Quemdam, dictum le Liegeois.... animo irato et facto Appensato invaserunt. Aliæ ann. 1389. in Reg. 138. ch. 100: Guillaume de le Valée, qui l'attendoit de fait Appensé et de frotit sans, etc. Appensé et contrepensé, eodem sensu, in aliis ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 217: Pour aucunes conspirations, monopoles et conjuroisons longtemps Apen-sées et Contrepenses. Vide Appensate et infra Impensata.*

1. APPÉNSIONARE, Ad pensionem dare, Donner à pension. in Libertatibus Burgi in Bres ia ann. 1387. apud Guichenonum pag. 24. [Alium locum vide in *Albergare*, Dare ad Albergam.]

* 2. APPÉNSIONARE, Annuos redditus, nomine pensionis, assignare, Gall. *Pensionner*. Stat. sabater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 559. art. 4: *In qua capella unus bonus et devotus presbiter conductus et Appensatus per suprapositos, et expensis dicti ministerii, celebret et celebrare habeat missas, etc. Vide Pensionare.*

* APPENSIONATOR, Qui sub annua pensione solvenda aliquid tenet. Charta ann. 1478. in Hist. Lugdun. pag. 29. inter Instr. col. 2: *Si ad aliquam ipsi dominus abbas et conventus de jure teneantur, ratione et ad causam rerum et possessio-num, dictis capellæ et hospitali olim spectantium et pertinentium, et per ipsos dom. abbatem et conventum venditarum*

et appensionatarum erga emptores et Appensionatores earumdem, etc.

* APPENSIS, Appendix, quidquid ab aliquo, quod præcipuum est, dependet, Gall. *Dependance*. Charta ann. 846. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 383: *In Bölsenheim dominicam curtem, capellam, et decimam cum salica terra, et suis Appensibus. Vide Appendaria.*

* APPENSUM, Instrum. ann. 1327. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 139: *Nos frater Elyonus Magister præfatus (Ord. S. Joan. Jerosol.) presentibus bullam nostram plombeam in Appenso apponi jussimus, etc. In veteribus aliquot Gallicis instrumen-tis dicitur, avec le scel en pendant; in aliis avec notre scel en queue cire jaune, etc. id est, cum sigillo Appenso. Vide Appendicium 2.*

* APPENTITIA, Idem quod *Appenditia* in *Appendaria* supra. Item in *Lambrof-i-ca*.

* APPENTINUM, Appendix, idem quod *Appendaria*, prima significatio, Gallice *Appenis*. Tabular. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1026: *Poterimus Appentinum seu aliud adificium facere, et ædificare supra prædictam pechiam terræ.*

* APPENTITIUM, Vectigal, aut tributum, quod domino villæ seu feudi pen-ditur, pro facultate habendi et exstru-endi *appentitium* in villa. Libert. castri Theodor. ann. 1301. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 77: *Concedimus quod omnes domus castri Theodorigi, a quibus gentes nostræ levabant placita generalia, quæ sunt pro quolibet foco domus ad festi-gium duos solidos, et pro quolibet foco domus ad Appentitium duodecim denarios, sint liberæ a prædictis. Vide supra Appen-dicium. [** Vide chartam Roberti comit. Drocensis in voce *Festagium*. Gramaye in Antiq. Namurc. pag. 42: *Capitulum D. Albani ann. 1213 ad peti-tionem villici et scabinorum Nanurcen-sium concessit, ut super allodium suum, quod est iuxta S. Remigium, Appentitium quoddam facerent, sub quo propter injuri-as aeris planta sua quietius agere pos-sint. Ubi Haltausius Glossar. German. col. 1642. legere jubet placita pro planta, alii enim exemplis probat scabinos in diversoriis seu tuguriis convenisse pro tractandis et expediendis negotiis judi-cialibus.]**

* APPÉRANT, Dividentur, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.

* APPERTETDUS, Perpetuus. Testam. Nic. de Pratocomit. ann. 1474. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xij: *Item lego dictæ ecclesie sanctæ Crucis, ... Ap-pertetus temporibus, etc.*

APPERSONARE. Vide *Persona*.

APPERTINETIA, idem quod *Pertinen-tia*, appendices, Appartenances et dépen-dances. Ditmarus lib. 5. pag. 55: *Hanc urbem . . . cum Appertenientia, etc.* [Tabular. Calense pag. 60: *Cum domo predicta et cum eius Appertenientiis, etc.*]

* APPERTINERE ALICUI, pro Pertinere ad aliquem, Gall. *Appartenir à quelqu'un*, apud Rymerum tom. 8. pag. 287.

* APPERTURA RERUM FEUDALIUM. Cum feudum vacat, Gall. *Ouverture et vacance de fiefs*. Charta ann. 1317. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 134: *Acto quod in commissionibus seu Apperturis Rerum Feudalium. census seu emphiteuseum, etc. Vide Aperto Feudi.*

* APPETIATUS, Resartus. Ulpho in Vita S. Catharinæ Suecia n. 37: *Cum haberet manicas consumptas et Appetiatas. Vide Petia.*

* APPÉYSAMENTUM, Belli sedatio, inducere, pacificatio, a Gallico *Appaiser*,

quod ab *Appatisare*, Gallis vett. *Appatiser*. Confederationes inter Archiepiscopum Vienn. et Annam Dalphinam ann. 1291. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 43 : *Et insuper D. Comissa promittit, quod ipsa cum Comite Sabaudie, cum quo prefatus D. Dalphinus vir suus et ipsa praesentialiter guerram habent, pacem, treugam, vel guerram cassam, Appysamentum seu respeyatum, vel aliquod aliud remedium de jure vel de facto non facient, vel accipient seu habebunt, absque eo quod dictus D. Archiepiscopus et Capitulum jura sua, etc. Vide Apatatio, Appassamentum, et Appesamentum.*

1. **APPIA, Æstiva, calens, temperata,** in Glossis Isidori. Ita repono, pro *ca-*
dens. [Pitheus in Excerptis habet *Can-*
dens, quod potest ferri. Gebhardus et Cerdas emendant: *Aprica, Æstiva, calens*,
temperata. Graevius putat scripsisse Isi-
dorūm : *Aprica, temperata. Æstiva,*
calens, et hæc duo loca fuisse confusa.]

¶ 2. **APPIA, εἰδός σχένος, Vasculum,** apud Janum in Supplemento Antiquarii.
Vide *Appare*.

° **APPIGLANTIA**, Rixa, quæ non tantum verbis, sed et facto committitur; nulla tamen præeunte animi deliberatione, et sine præcogitata malitia; idem quod *Mesleia* Scriptoribus mediis ævi. Academicis Cruscanis, *Pigiliare* est alicui injuriari. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 108. r^o: *Item statutum et ordinatum est, si aliqui inter se Appiglantias vel rixas fecerint in civitate vel districtu Vercellarum, feriendo se manu, vel pede, vel accipiendo, per capilos, irato animo sine sanguine, solvat pro pœna solidos 60. Pap. Nostris, Apicquoteur, Rixator, morosus, vulgo Querelleur, fantasque. Litt. remiss. ann. 1480. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 367: Et pour ce que Anthoine Malye. . . estoit Apicquoteur, le suppliant lui dist qu'il n'en feroit riens, sinon que jurassent sur les saints Evangiles. Vide infra Aravigliantia.*

° **APPILARE**, Apponere, applicare, Gall. *Appuyer*, mettre contre. Charta ann. 1344. in Tabul. Gellon.: *Concedit licentiam ipsum pontem firmandi, apodiendi sive Appilandi in utraque riparum dicti fluminis. Vide Appilagium.*

° **APPILIARIUS**, Cumulatus, Gall. *Comble*, ab Hispan. *Apilado*. In acervum aggestus. Testam. Protasii abbat. Cuxan. ann. 878. in Append. ad Marcam Hispan. col. 803: *De vestimenta quoque usu monochorum pleniter ad sufficientiam illorum, et de victu tritici cœctu modios Appiliarios.*

¶ **APPILLAGIUM**, Anteris, seu Fultura, qua domus caduca sustinetur, Gall. *Appui*, *Pilier boutant*. Recognitionum inventar. 18. cap. 41. de Vouta fol. 327: *Item plus pro quodam Appillagium cuiusdam domus sive feneria sua sitæ infra castrum, etc.*

° **APPIRE**, Ligare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Appiendo, ligando. Vide Apex 2. et Apicre.* Nostris, *Apicer*, Fragmenta vel assumpta colligare, simul assuere. Lit. remiss. ann. 1463. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 65: *Ne fut trouvé en la maison du suppliant cousturier tant seulement que ung pourpoint taillé, encors à Apicer et à quouldre.*

¶ **APPLANAMENTA**, Agri recens culti, Gall. *Fonds défrichés*. Chartul. Matiscon. fol. 195. verso, anno circiter 1100: *De messionibus aliorum Applanamentorum, quas ipse vel aliquis pro eo haberit decimam integram et medietatem nonarum Canonicas reddit. [Vide Aplanare.]*

° **APPLANARE**, Adæquare, diruere, ad solum everttere, Gall. *Applanir*, *raser*.

Charta Composit. inter comit. Sabaudie et delph. Vienn. ann. 1314. in Chartul. Sabaud. fol. 12. v^o: *Item convenerunt, . . . quod dictus dom. comes destruerat et Appplanet, aut destruiri vel Aplanari faciat bastitam Montis Briconis. Instr. ann. 1409. inter. Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 200. col. 1: Dicitum vallatum et fossatum tolli, et arrasari, atque Applanari, etc.*

APPLARE, *Cochlear*, Isidoro in Glossis. Auson. Ep. 20:

Jam patinas implebo meas, ut parcior ille
Majorum mensis Apparia succus inundet.

In Gloss. sancti Germani, *Appia, εἰδός σχένος, ως Πλησίον*. Videtur legendum, *Applar*: nam ut *cochlear* et *cochleare* dicitur, ita et *Applar* et *Applare*. Papias: *Amplare, ris, cloca, signum, campana*, ubi leg. *applar*, [MSS. codices habent *Amplare*.] quo vocabulo campanam vocat, quod *Applaris* formam referat. Salmasius ad *Pollionem* vas fuisse existimat ovis *hapalis*, deinde alias qui sublibet obsounis capendi aptuin. indeque dictum. *Ovorum hapalorum* meminit Marcellus Empiricus. [Vide Forcell. Lexic. in voce *Appalar*.]

APPELLAREA, APPELLARIA, idem quod *Applare*. Paulus PP. Epist. 15. in Cod. Carolino: *Pro verò benedictionis causa, direximus vobis Appallaream unam, spatiam ligatam in gemmis, cum baltheo suo.* Anastasius in Sergio PP. pag. 61: *Hic posuit in absida Basiliæ superscriptæ, super sedem Appallaream (al. appellariam) argenteam pens. sing. libras 120.* Id est, operuit sedem operimento ex laminis argenteis, in figuram et formam applaris seu cochlear.

° **APPLAUDA, APPLUDA, Sorbitiuncula ex paleis facta, cui pueri applaudunt. Item furfur. Cathol.**

¶ **APPLAUDERE, Arridere, placere.** Gasp. Barthii Glossar. ex Roberti Monachi Hist. Palæst.: *Jam vero quæ vobis Applaudunt, super his nobis aperite; quæ vero vobis displicant, in communi edicite.*

° **APPLAUSIVUS**, Propitius, favorabilis, Gall. *Favorable*. Charta Rudolfi imper. ann. 1290. in Chartul. Romaric. ch. 16: *Ancelinus de Perroya, canonicus Vir- dunensis, . . . supplicavit ut venerabilem Felicitatem, dictam Loretam, abbatisam Romarici montis, principem nostram, suam consanguineam ad Applausivæ dulcedinis amplexus suscipientes dignaremur eam ad cœtum principum collocare.* Vide *Applaudere*. Nostrī vero *Applaudir* dixerunt, pro Tegere, velare, Gall. *Couvrir*, *cacher*. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 401: *Icellui Thomas dist qu'il l'avoit frappé d'une fourche de bois, combien que en vérité il n'en feust riens: mais le dist pour Applaudir et coulourer son fait.*

APPLEGIARE, (Applegiamentum, etc.) Vide *Plegius*.

° **APPLICAMENTUM**, Appulsus navis ad littus, Gall. *Abord*. Charta ann. 1344. in Tabul. Gellon.: *Cesserunt et dederunt remissionem xcij. seistariorum bladi... pro Applicamento navis, quam abbas et conventus Vallismagno Cisterciensis ordinis, . . . iuxta molendina de Loris tenere solebant.* Vide *Applicare* et *Applicatio*.

APPLICARE, Divertere, hospitari, appellere. Glossa Lat. MSS.: *Appellens, Applicans. Alibi: Appulit, Advecit, Admituit, Adplicavit.* Gloss. Lat. Græc. *Applica*, *κατάβασις*. *Applicatio*, *κατάγων*. Alibi: *προσθέσαι*, *Applicatio*. Ita non semel utuntur Latinis Scriptores veteres. Lex Longobard. lib. 3. tit. 12. § 5: *Neque*

per forciam suam in mansione arimanni se Applicet. [Guidon. cap. 3. In formula vet. huic capiti annexa: *Petre Comes te appellat Martinus, tuus Eriemannus quod tu Albergasti per virtutem in casam suam, etc.*] Charta Sisulphi Ducis Beneventani in Chronico S. Sophiæ pag. 612: *Ut neque posteris, aut judicibus nostris per nullam quavis rationem in ipsum Monasterium quamlibet personam ad habitandum, aut pro ora Adplicandum quisquam mittatur.*

Sed proprie nostri haec voce utebantur pro *in campo, in agro, sub tentoriis degere*, quod solemne fuit Wisigothis et Burgundionibus, atque adeo Francis nostris, cum iteragerent, uti observatum a nobis in Notis ad Alexiadem pag. 334. ex Leg. Wisigoth. lib. 8. tit. 12. § 3. et tit. 4. § 25. et ex Leg. Burgundion. tit. 38. § 7. Edicto Rotharis Regis Longobard. tit. 108. [338.] etc. Id etiam firmat Gregorius Turonensis lib. de Vitis Patrum cap. 17: *Cum propinquai ad urbem, cadente sole, fixis tentoriis mansionem pararent, etc.* Et liber 1. de Miraculis S. Dionysii cap. 10: *Bertrandus quidam Comes iter faciens, tempore æstivo, divertit temere in pratum fonti, qui vulgariter vocabulo Tricina dicitur, contiguum, ibique fagi jussit tentoria, etc.* Sidon. lib. 4. Epist. 8: *Cæterum, dilucido familia præcesserat ad duodeviginti milia passuum fixura tentorium, quo quidem loci sarcinulis relaxandis multa succedunt conducibilia: fons gelidus in colle nemoroso, subditus ager herbis abundans, etc.* Adde Itinerarium S. Willibaldi n. 9. et Passchasius Radbertum in Epitaphio Walæ Abb. Corbeiensis lib. 1. cap. 16. et Edium Stephanum in S. Wilfrido cap. 62. Hinc ἀπλήκτον, Græci recentiores pro castris, seu loco, ad quem exercitus applicat, et ubi tentoria figit, usurparunt. Glossæ MSS. "Ἀπλήκτον, κατάλυμα. *Applicatus*, apud Ethelwerdum lib. 4. cap. 3. Ἀπλήκτεύει, castra ponere in Chronico Alexandrinio pag. 692. [Vide Gloss. med. Græc in 'Ἀπλήκευεν'.]

APPLICARI AD DEOS, Exodi cap. 22. y. 8. et in Capit. Caroli Mag. lib. 6. cap. 22. de fure: *Si latet, dominus domus Applicabitur ad Deos, et jurabit, quod non extenderit manum in rem proximi sui, etc.* Ubi Græci Interpres, προσελεύσαται δέ κύριος οἰκίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ώμεται, etc. Id est, in Templo. Sic *Deos* pro Deorum templis dixit Lactantius lib. de Mortibus persecutor. num. 36: *Novo more Sacerdotes maximos per singulas civitates singulos ex primoribus fecit, qui et sacrificia per omnes Deos suos facerent, etc.* Utitur etiam alio loco.

APPLICIUM, Diversorium, hospitium. Ethelwerdum lib. 4. cap. 3. ann. 878: *Appliciumque sumunt hiamale in loco Cip. anhamme.* ['Ἀπλίκιον in Assisiis Hierosol. Gr.]

APPLICARE SE ALICUI. Vide *Commendatus*.

° *Libert. villæ S. Juliani ann. 1259. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 561: Si autem aliquis, qui non sit de burgensisibus, emerit vina in predicta villa, et duxerit ea ad portum causa Applicandi, aut extra justitiam nostram, ipse solvet duos denarios Parisienses de rotagio, pro qualibet quadriga.* Sed haec vox, eo ipso sensu, non omnino incognita Scriptoribus Latinis.

¶ 2. **APPLICARE**, Sibi vindicare, asserere, Gall. *s'Appliquier*, *s'approprier*. Lit. ann. 1359. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 441: *Plura de bonis, virtualibus... nostrorum subditorum ceperunt, sibiisque et suis usibus propriis A, plicarunt, contra volun-*

tatem personarum, quarum erant bona prædicta. Nostris vero olim s'Appliqueur de paroles, pro Rixari, Gall. Se prendre de paroles, querelle. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. ch. 456: *Avecques lequel orsevre le suppliant s'Applique de paroles.*

APPLICATIO, Confirmatio. Charta Nicolai Ducis Silesiae pro Cœnobio Grissoviensi ann. 1340. apud Ludewig. tom. 6. pag. 500: *Nos vero diligentius atténdentes, quod licet ea que per dictum Dominum avum nostrum gesta sunt provide, ultiori porro Applicationis firmitate non egeant.*

APPLICATIO NAVIUM, Tributum quod exsolvitur pro navibus ad litus applicandis. Madox Formul. Anglic. pag. 291: *Honorifice teneat cum saca, et soca, et tol, et team, et infangenetheof, et flemene syrmthe, et miskennunge, et sceanwinge, et pacis infractione, et domus invasione, et assulū in suo jure, et Navium Applicatione, et omnibus consuetudinibus, etc.* Vide *Ripaticum.*

* **APPLICATUS**. [Appositus. Dief.]

* **APPLUDA**. Vide supra *Applauda*.

APLUMBARI PAPÆ, dicuntur Glosso-
ratorii Gratiani, qui summorum Pontificum bullis plumbum aptant.

APPLUMBATIO, Applumbatura, diversarum materiarum consolidatio, ut aurum, argenti, plumbi, stanni, etc. et earum materiarum conjunctio dicitur *Applumbatura*. Ita Breviloq. Gloss. Greec. Lat. οἰδίποις ἔνωσις ἐκτὸς μολύβδου. *Ferrumina-*
tio, διὰ μολύβδου, *plumbatura* dicitur. Vide Bractonum lib. 2. cap. 2. § 3. Fletam lib. 3. cap. 2. § 12. et *Glossographos Juris civilis*.

* **APPLUTIS**, Locus ubi paleæ reconduuntur, vel tugurium palea cooptum. Charta ann. 869. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 721: *Resedere et laborare debeam in terra vel Applatte palliaticie, seo res sancte ecclesie Motine, etc.*

* **APPOCA**, Chirographum, quo quis debitorem se profitetur. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus unum aliud debitum de summa viginti sex scutorum auri, ... mediante Appoca... per eundem nobilium Stephanum manu sua propria subsignata. Vide Apoche.*

* **APPODIAMENTUM**, Res quævis qua innitimus, Gall. *Appui*. Vide *Appodiamentum*, et *Podium*. [^{et} Gemm. Germ. *Gemm.* : *Appodiamen, ein anlenung.*]

1. **APPODIARE**, [APODIARE, Inniti, fulciri.] Vide [Apodiare et] *Podium*. [^{et} Melber. Vocab. :

Appodiare lapidem qui vult projicere eundem.]

2. **APPODIARE SE AD JUS**, Gall. *S'en rapporter à Justice, à ce que de droit, Vocare ad jus, eo sensu quo Cicero ait: Cuncta vocare ad Senatum. S'en rapporter au Sénat.* Judicatum ann. 1224. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 1. pag. 340: *Dominus Rex fecit Comitissam citari coram se per duos Milites. Comitissa ad diem comparrens, proposuit se non fuisse sufficienter citata per duos milites, quia per pares suos citari debet. Partibus Appodianis se super hoc: judicatum est in Curia Domini Regis, quod Comitissa fuerat sufficienter et competenter citata per duos milites.* Arrestum Parlamenti ann. 1264. ex Tabulario S. Richarli: *Quibus propositis dictæ partes se Appodiaverunt ad jus.*

* **APPODIARE**, Arbeiten, Laborare. Apodiare. Vocab. Lat. Germ. ann. 1482. ADEL.

* **APPODIATIO**, Idem quod *Appodium*. Haud semel occurrit.

APPODIATORIUM, Cubiti fulmentum, Gall. Accoudoir. Fieri etiam fecit Appodiatorium pulcrum ante stalla ministrorum altaris in presbyterio, apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunswic. pag. 453.

* **Nostris olim Appoiee**. Executio aresti ann. 1394. ex Cod. reg. 9852. 3. 3. fol. 110. r: *Deux pommeaux des Appoies dudit siège despiciés par moitié, et plusieurs tresses faites sur ycelles Appoies. Appoitem, Appodiatio, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.*

* 1. **APPODISIA**, ut supra *Appoca*. Stat. civit. Genuens. lib. 2. cap. 3. pag. 87: *Quando de aliquo debito constituerit per Appodisia scriptam, seu subscriptam per aliquem, post cujus Appodisia confectionem non transiverint anni decem, possint dictæ Appodisiae privatæ per creditorem, vel legitimam personam pro eo. peti executi contra debitorem, vel ejus successorem universalem, vel representantem personam ipsius obligati.*

2. **APPODISIA**, Scheda, in qua merces descriptæ sunt, Gall. *Lettre de voiture*, in iisdem Stat. lib. 4. cap. 18. pag. 121: *Nullus patronus sive præfectus, secuto jactu, possit in itinere exonerare aliquid, nisi in locis ad quæ merces, seu alia onera rata fuissent destinata, cum Appodisiis caricali.*

* **APPODISA**, Scheda seu mandatum de pecunia exhibenda a Græco àbæticæ. Declaratio. Statuta Narniensia inter Acta SS. Maii tom. 1. pag. 397: *Teneantur etiam Camerarius Communis Narniensis et notarius ejus, ad petitionem Camerarii dicti operis, eas in introitibus et expensis dicti Communis ponere et scribere sine aliqua Appodissa et deliberatione alicujus consili, auctoritate præsentis statuti, statuto aliquo non obstante, quod in contrarium loqueretur.*

* **APPODITIUM PILARIUM**, Anteris, Gall. Arc-boutant, apud Leibnit. Script. Brunswic. tom. 2. pag. 452.

* **APPODIUM**, inter arma recensetur. f. Baculi vel clava genus, in Lit. officialis Belvac. ann. 1391. ex Reg. 155. Charthop. reg. ch. 392: *Quendam hominem perculti fecit cum hachis, Appodis, badalarii et ensibus, ... et eum percussit de quadam Appodio.*

* **APPODIX**, Idem quod *Apodixa*, Cau-
tio de suscepta pecunia, vel *Apocha*, accepitatio. Stat. civit. Cumanæ cap. 208. ex Cod. reg. 4622. fol. 185. r: *De Appodicibus non fiendis... Non fiat nec fieri debeat vel possit aliqua Appodix, seu aliqua scriptura privata continens vim Appodiciis.*

* **APPODIXIUS**, Aversus. Stat. civit. Genuæ lib. 1. cap. 20. pag. 28. v: *Reliquorum vero nomina scripta in partibus Appodicis, ponantur in sacculo, et inde extrahatur unum nomen, ita quod ille sit et esse intelligatur scriba in dicta causa, cuius nomen ad sortes venerit.*

* **APPOINTAMENTUM**, Pactum, conven-
tum, a voce punctum, eo quod pacta seu convenia dividantur in articulos et puncta. Protestatio Ducus Britannæ facta Turonibus ann. 1382 apud Loblinum, in Glossario Hist. Britan.: *Ac de et super dissentionibus et controversiis... bona etiam Appointamenta.* Charta Hugonis dicti Archiepiscopi Militis ex Tabulario Monasterii Burgoliensis ann. 1263: *Dominus Partiniaci, Volventi et Mareventi existens de quodam Appointamento facto inter predictum Hugonem et homines virorum religiosorum Abbatis et Conventus de Burgio. Ex integra hujus Chartæ serie patet Appointamentum intelligentum esse de pacto definito et*

confirmato, qua notione etiam infra sumitur *Appunctuamentum*, licet alias sæpe accipiatur pro decreto, quo statuuntur articuli controversiae, non ipsa definitur controversia. Vide *Appunctare* 3.

* **Nostris**, *Appointement*, eadem notione. Joinville in Hist. S. Ludov. edit. Cang. pag. 120: *Qu'il (le Roy) fait mal quand il ne les (ses voisins) laissoit guerroier, et que les Appointemens s'en ferroient mieulx après.* Transactio ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Transactionem, conventionem, concordiam, Appointamentum, capitula, et pacta fecerunt. Ubi et Appointare pro Pacisci, pluries occurrit. Hinc Appointeur dicitur cui res tractanda committitur. Froissartes vol. 1. cap. 64: Si se devoient assembler ces Appointeurs en une chapelle... le jour ordonné après la messe et après boire, ces traiteurs vindrent ensemble, etc.*

* **APPOINTARE**, Idem quod *Appunc-*
tare 1. Gall. *Appointer*. Charta Caroli Regis Franc. ann. 1446. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 107: *Facere examinari per dictos consiliarios nostros, Appointatis partibus.*

* **APPONDERE**, Tignum immittere ædifici augendi causa, Gall. *Appuyer des poutres sur un mur voisin.* Charta Thos-siac. ann. 1404: *Et poest Appondere ad muros villæ de subtilis... sed tenetur facere duo ostia ab utraque parte, unum juxta dictos muros ad transeundum, si sit necessarium.* Vide *Aponare*.

* **APPONDIAMENTUM**, Idem quod *Appen-*
daria, Gall. *Appentis*. Charta Cassaniæ in Bressia signata Bourel: *Quoddam Appondiamentum... molendini sui.*

* **APPONENDUM**, Consensus scripto appositus, Gall. *Attache*. Charta Simonis comit. Pontiv. ann. 1237. ex Lib. 1. nigro S. Vulfr. Abbavil. fol. 6. r: *Concedentes eisdem decano et capitulo garandiam et defensionem, ut dominus, contra omnes qui juri vel legi stare voluerint, sine nostro Apponendo. Occurrit non semel in aliis Chartis ejusd. Libri. Vide supra Annexa.*

1. **APPONERE**, Pignori dare, penes aliquem deponere rem pro debiti securitate. Gloss. Lat. Greec. MS. παραθῆμι, *Appono, depono, commendō, mando.* Gregorius M. lib. 1. Epist. 42: *Quia omnes res suas, quas in Sicilia habuit, vel venundedit, vel Apposuit.* Ibid. *Suppositorium aliquod argenteum pro uno solido dicitur esse Appositum.* Guillelm. Neubrigensis lib. 1. cap. 2. de Roberto Duce Normannia: *Accepta a fratre Guillelmo summa non modica, Normanniam illi Apposuit.* [^{et} Hinc Germ. *Versetzen.*]

* 2. **APPONERE**, Addicere, attribuere. Gall. *Attribuer*. Charta pro monast. S. Stephani de Fontaneto in Reg. 106. Charthop. reg. ch. 371: *Statuerunt ut ipsi homines Apponerentur ecclesiæ illi, cui placeret monachis.*

* **APPONTUAMENTUM**, Dedenda urbis vel arcis conditiones pactionesve, Gall. *Capitulations*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 439. referunt *Appontuamentum* (ann. 1342.) factum in obsidione de Romanis cum Burgensisbus, pro redditione dictæ villæ, ac receptione D. Dalphinī intra muros ejusdem. Vide *Appunctare*.

* **APPORIARE**, Ad paupertatem et angustiam reducere. Chron. Angl. Th. Otterbourne pag. 188: *Unum certe scitur, quod ab illo tempore cœpit rex tyrannizare, populum Apporiare, etc.* Vide *Appriare*.

* **APPORIATUS**, Ad inopiam et angustias redactus. Charta Communia Com-

pendii ann. 1186. apud Baluzium tom. 7. Miscell. pag. 309 : *Notum sit omnibus futuris et præsentibus Ecclesiam Compendii magnæ auctoritatis fuisse... ipsamque vilam egregiam et magni extitisse nominis palam est. Peccati autem exigentibus Ecclesia pariter et villa atrita est et graviter Apporiata. Vide Aporiata.*

¶ **APPORTAGIUM**, ASPORTAGIUM, Census, proventus, quidquid Ecclesiæ adfertur in sustentationem eidem deseruentium ; idem fere quod *Apportum*. Charta Galcheri de Radulphi-certe ann. 1247. e Tabulario S. Nicasi Remensis : *Omne jus quod habebam et habere poteram in Capella de Radulphi-certe, tam oblationibus, obventionibus, Apportagio, quam aliis redditibus. Ecclesia B. Nicasi Rem. in perpetuum quitaro, ita quod Apportagium applicabitur fabricæ et in usus. Charta Evartri Decani de Balcham ann. 1248. ex eod. Tabulario : Cum discordia verteatur... super oblationibus, Apportagio et iure Capellaniæ, etc. Apportagium autem quod fiet in dicta Capella, etc.*

¶ **ASPORTAGIUM**, Ibidem in Charta Ottoboni nepotis et Capellani Domini papæ Remensis Archidiaconi ann. 1251 : *Ecclesia S. Nicasi percipiet et habebit in perpetuum omnes oblationes et omne Asportagium et omnes eleemosynas, etc.*

¶ **APPORTARE**, Pati, ferre, admittere, Gall. *Comporter*. Instrum. ann. 1193. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 12 : *De prædictis vero terris, ego Regi Franciæ et successoribus suis Regibus Franciæ faciam servitium et justitias in curia sua pro singulis feodis, sicut unusquisque feodus Apportat, et sicut antecessores mei antecessoribus suis fecerunt. Litteræ Richardi Regis Angliæ ann. 1195. ibidem pag. 16 : Amodo non intromitteremus nos de hominibus Regis Franciæ, nec de feodis quæ ad eum pertinent, nec ipse de nostris : salvis Regi Franciæ servitius quæ ipsi debemus de feodis quos ab ipso tenemus, sicut feodi Apportant.*

¶ **APPORTATURA**, Apportatio, vectura, Gall. *Voiture*. Concilium Terracon. ann. 1829. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 302 : *Non permittunt per illos ad quos dictæ decimæ et primitiae bladi pertinent, portari libere dictum bladum suis propriis animalibus, vel etiam alienis, nisi pro Apportaturis prefati bladi in duplo vel triplo quo alii portarent necessario eis detur. Similia occurrunt apud eundem Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. in altero Concilio Terrac. ann. 1291. cap. 10.*

APPORTONAMENTUM, Vox fori Anglii, dicitur de tenemento alicui censiū obnoxio, quo diviso inter hæredes dividitur etiam census respectu partium. Rastallus.

¶ **APPORTONARI**, dicitur. Qui portio nem bonorum hæreditariorum accipit ea lege, ut ab reliquo patrimonio excludatur. Gall. *Recevoir son appanage*. Regestum Parlementi ann. 1452. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 453 : *In patria Borboni... filia per patrem et matrem, aut alterum eorum, aut etiam per suum fratrem maritata et Apportionata... eisdem amplius non succedit, quin immo ipsa et etiam descendentes a successione... etiam collateraliter, sunt exclusi et privati, quandiu extat masculus descendens ab eo, qui eam maritavit. Pluries ibidem recurrunt.*

¶ *Nostris etiam Apportionner, eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1419. in Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 164 : Laquelle Katerine avoit été Apportionnée*

desdiz biens communs. Vide supra Ap partatus.

¶ **APPORTATIO**, Rata portio, Gall. Part, portion, in Charta Eduardi III. Regis Angliæ ann. 1342. apud Rymerum tom. 5. pag. 326.

¶ 1. **APPORTUM**, Merces et sarcina quævis, quas quispiam secum portat vel advehit. Mandatum Eduardi III. Angl. Regis ann. 1337. apud Rymerum tom. 4. pag. 729 : *Et si forte aliqui ad dictum portum... declinaverint, tunc diligens scrutinium super ipsos et eorum quemlibet, tam de litteris quam de Apportis, que secum detulerint, secretiori modo, quo poteritis, facias... et Apporta hujusmodi arrestari... Nos de summis, quas de hujusmodi Apportis arrestaveritis, necnon de nominibus eorum qui hujusmodi Apporta ibidem deportaverint, etc.*

¶ 2. **APPORTUM**, Vectigal, tributum, census, qui dominis infertur, adfertur, vox forensis. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 603 : *Ita quod proficua manerii et Ecclesiæ prædictæ ultra sustentationem unius Prioris et socii sui Capellant, divina in prioratu prædicto pro animabus prædictis in perpetuum celebraturorum, nomine Apporti quilibet anno præfatis Abbati et Conventui in subventionem sustentationis suæ prædictæ solverentur; qui quidem socius dicti Prioris Capellanus, causa inopie dicti Prioratus amovetur, etiam prædictum Apportum præfato Abbati et Conventui subtrahitur, a tempore captionis dicti manerii, etc. Et pag. 607. In Charta, cuius lemma est, *De Apportatis Religiosorum* : *Præterea inhibet Rex... ne de cætero tallagia, census, impositions, Apporta, seu alia quæcunque onera aliquibus Monasteriis... imponant.* [Eduardi Regis Angliæ Litteræ ann. 1369. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1509 : *Idem procurator firmas seu Apporta quæ de terris et possessionibus illis solvi debent ad terminos statutos solvet.*] Hac notione vox *Apport* usurpatur in Consuetud. Arvernensi cap. 31. art. 31. 32. Sed aliud sonat in Consuetud. Remensi art. 240. 241. 246. 254. Est enim ibi *Apport*, quidquid bonorum uxoris marito in dote in confert.*

¶ **APPORTUS**, Idem quod *Apportagium*, quidquid emolumenti ad portatur ad sustentationem illius qui Ecclesiæ cum habet. Charta Joannis Episc. Ambian. ann. 1371. ex Tabul. Corbeiensi : *Insuper habebit ipse Curatus... omnes oblationes et obventiones vel Apportus ad capellam ipsam venientes, in quibuscumque rebus consistant.*

* Maxime vero eo nomine significari videntur oblationes, quæ ecclesiæ a fidibus sunt et *apportantur*. Vide infra *Asportatio*. Charta ann. 1140. inter Instr. tom. 1. Hist. Lothar. col. 568 : *Ea propter unicuique nostræ Ecclesiæ jus suum per omnia cupientes servare, omne munus sive collatum, quod etiam vulgo appellatur Apport quod venit ad altare B. Rodualæ, etc. Alia ann. 1143. ibid. col. 569 : Omnen quoque eleemosynam sive oblationem, quæ vulgo appellatur Apport, etc. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1367. inter recepta : Item pro Apportu capellæ in die S. Michaelis, xxvij sol. Charta Henri. VI. reg. Angl. ann. 1441. in Chron. Joan. Whethamstedi pag. 312 : *Habendum et tenendum prioratum prædictum, una cum omnibus terris, oblationibus... Apportis, rebus, etc.* Aliud autem sonat vox *Apport*, Populi scilicet concursum, nostris *Affluence*, in Lit. remiss. ann. 1477. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 1173 : *Au lieu et pa-**

roisse de Nostre Dame de Tendron, où il avoit Apport ledit jour de la nativité Nostre Dame. Aporcher vero dixerunt pro Apporter, présenter, Apponere. Le Roman de Robert le Diable MS. :

*Lors a commandé de recief
A celz à qui il n'est pas grief,
Que viande Apporcher assés,
Tant que li sois soit assés.*

¶ **APPOSITA PERSONA**, Interposita persona, Gall. Personne apostée, interposée. Formula in Chartarum conclusionibus frequentissima : *Sane si quis nos vel successores nostri, vel illa Apposita Persona, qui hanc Chartam contrariare voluerint, etc.*

¶ 1. **APPOSITIO**, Ferculum, Missus, *Mets* Gallice. Charta ann. 1148. apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 704 : *Porcellos vero plenos quandoque in prima Appositione, et carnem porcinam frigidam in tertia Appositione habebant, etc.*

¶ 2. **APPOSITIO**, Assignatio. Bulla Eugenii IV. PP. ann. 1432. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 155 : *Item quod omnes et singulæ requisitiones, exhortationes, monitiones, citationes, dierum Appositiones, et processus incepti, etc.*

APPOSITUS, Episcopus intrusus, contra Canones electus. Concilium Moguntinum ann. 1071 : *Illud vero quod maxime in causa fuit de Constantiensi Apposito inter fratres studiose ventilatur, etc.*

¶ 2. **APPOSITUS**, Idem qui residens, tenens, vel vassalus qui aliunde venit, cui domicilium appositorum est seu assignatum. Charta ann. 1175. inter Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 264. col. 2 : *Homines residentes in feudis ipsius ecclesiæ, qui dicuntur Appositi, in jure et potestate ecclesiæ, penitus relaxamus.*

¶ **APPOSTA**, Fulcimentum, Appodiatio. Beda lib. 3. Histor. Angl. cap. 17. in titulo : *Ut Apposta Ecclesiæ, cui idem accumbens obierat, ardente cetera domo, flammis absumi neguiverit. In contextu Destina appellatur.*

¶ **APPOSTAMENTUM**, Ambitus, pensatio, Gall. *Brigue, caballe*. *Apostamento*, insidiæ, Academicis Cruscans. Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 545 : *Qualiter potestas et consules absque ambitione, vel Appostamento, aut simonia eligi possint.*

¶ **APPOSTATOR**, Perfidus, perjurus, f. pro *Apostatator*. Annal. Estensi. ad ann. 1396. apud eundem Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 932 : *Quos, quamprimum fuerunt egressi, comes Joannes, fidei sue Appostator egregius, omnibus rebus prædarunt jussit. Vide Apostatores.*

¶ **APPOSTOLI**. Vide supra *Apostoli* 6. **APPOCIARE**, Potioñem, seu venenum propinare, præbere, *Empoisonner*. Arnoldus Lubecensis lib. 2. cap. 3 : *Ipsa nocte Rex veneno interit. Appociatus, ut dicitur, a fratre suo, etc. Vide Potioñare.*

¶ **APPRADARE**, APRADARE, In Pratum redigere. Provinc. *Apradir*, Gall. Mettre en pré. Charta ann. 1338. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 55 : *Item acquisivit a dicto nobili quandam aliam peciam terræ, in parte Apradatam et in parte cultam.* Alia ann. 1391. in Reg. 143. ch. 288 : *Ipse Guillermus expost dictas quarterias seu majorem partem ipsarum Apradavet, seu in pratis conversus fuerit, etc. Instr. ann. 1459. in Reg. sign. Columba ex Cam. Comput. Aquens. : Ipsa prata... a paucis diebus citra Apradata et adherbata. Esprahir, eodem sensu, in Ch. ann. 1265. ex Chartul. Lingon. Cod. reg. 5188. fol. 206. v. : Omnes seturæ, quæ sunt encenses, ille, cuius seturæ sunt, les puet Est-*

prahir, et scindere minutum nemus. Vide Appratare et infra Apprayere.

APRADATUM, Pratum, seu ager re-
cens in pratum redactus. Reg. 24. Ibaro-
toph. reg. seu Terrear. castell. d'Ibois
fol. 36. ^r: *Quatuor cuppas frumenti et*
tertium tertia pars unius gallinæ, pro
quodam Apradato, sito.... juxta pratum
Joh. Chazel. Amprail, eadem significa-
tione, in Reg. Cam. Comput. Paris.
sign. Bel ad ann. 1310. fol. 124. ^r: Item
une pièce de terre Amprail d'une part,
etc. Vide Appratamentum.

APPRESENTARE, Coram adesse, coram judice sistere, tradere, exhibere, Gall. *Présenter*, Ital. etiam *Appresentare* et Hisp. *Apresentar*, eadem notatione. Placit. ann. 1105, apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 966 : *Et si aliquis homo est, qui exinde agere aut causare vult, parato sum is vestris præsentius cum standum et legitime finienendum. Et quod ibi nemo se Apresentasset, etc.* Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 11. *Et quod quilibet officialis teneatur et debeat per unum mensem, ante completum officium dom. vicarii, Appresentare sibi dom. vicario dictum suum quaternum.* Et lib. 3. cap. 62 : *Teneantur et debeant homines et commune ipsost villa seu contractæ malefactorem seu malefactores capere et Appresentare domino vicario.* Vide supra *Adpresentare*.

APPATAMENTUM, Ager in pratum redactus. Charta anni 1106. in Tabulario B. Mariae de Charitate ad Ligerim : *Seguinus Nivernensis dedit Monachis Charitatis partem suam Appratamenti, quod homines nostri et alii fecerunt; si autem Priori de Charitate placuerit, ut inde Appratamentum plus fiat, similiter dedit partem suam . . . Actum ann. 1106. Indict. xv. regnante Philippo, Willelmo Nivernensi Comite.*

APPTRATARE, In pratum redigere. Tabular. S. Albini Andegav.: *Quod cum Heudo contradicere probabiliter non posset, dixit iterum, se tantummodo fecisse, quia Monachi pastitio sua, quod Comes fieri intra sua veteruerat, Adpratassem: cui cum Comes adjectisset, quare et ipse pastitio de Blazono depratassem? respondit, etc.* [Charta anni 1098. in Tabulario B. Mariae de Charitate ad Ligerim: *Quidquid inde Monachis sacerdoti et omnes quos ibidem hospitaverint villani Appratara voluerint.*]

APPYRE, In pratum redigere, nostris olim Appratir. Terrear. Bellijoc. fol. 69. v° : Super quodam prato noviter Apprayeto, olim vercheria, continebit semen irium bichonatarum vel circa. Charta ann. 1470. ex Chartul. Latiniac. fol. 232. v° : Seront tenus lesdits preneurs et chacun pour le tout de icelles terres labourables labourer, lesdits prez faucher, et Appratir deuement tout ce qui n'est pas en nature, nettoyer, defricher prez et terres fumer. Vide supra Appradare.

APPREHENDARE. Vide Apprehensa.
1. APPREHENDERE, Discere, ex Gallico, *Appendre*. Fulbertus Carnot. in Hymno de S. Pantaleone: *Unde pater more patrum, latuſ ac ſollicituſ fecit eum liberales artes Apprehendere.* Eckehardus minimus de Casib. S. Galli cap. 7. de Musica: *Quæ cum cæteris artibus sit naturalior, et quamvis difficultius Apprehensa, uſu quidem sit commodior ac ſauvior, etc.* Willelmus Malmesburiensis in Vita S. Adhelmi Episc. cap. 4: *Hæc, ut reor, et his similia brevi temporis intercapedine Apprehendi nequaquam posunt.* [Vide *Adprehendere*.]

* Nostri vero *Apprendre quelqu'un*

dixerunt, pro Docere, erudire. Stat. pro hospitio Joannæ reginæ ann. 1316. in Reg. sign. Croix Cam. Comput. Paris. fol. 88. v^e: *Item nous ordonnons qu'il ait un cleric, qui Aprendra nos filles.*

2. APPREHENDERE, Possessionem rei aliquicis adire, unde Apprehensio, pro ipsa possessione. Charta ann. 1235. apud Cencium inter Census eccl. Rom.: *Nos Alatini dom. Papæ subdiaconus et capellanus, ducatus Spoletanensis rector, Apprehendimus villam de Surripa, cum omnibus pertinenciis suis, ad opus ecclesie Romanæ, pro pertinenciis vallis Tupinæ. Et quicumque venerit contra ipsam Apprehensionem, vel eam infringere præsumperit, etc. Vide Apprehensa.*

APPREHENSÆ. Charta Annae Dab-saco, dominæ de Monte Astruc pro Guillelmo Bertrand, ann. 1488 : *Seu etiam spectata possessione dictarum rerum et possessionum superioris arrendatarum et confrontatarum intro ut et Apprehendatarum corporalem Apprehensam, que teneant pacifice et quiete donec, etc. Hic aliquid deest, unde lux posset accedere: crediderim tamen Apprehendere, sumi pro Prehendere, Prendre possession, et Apprehensa pro Prehensione, Prise de possession. [** Vide Corporalis possessio. German. Kärperliche Besitzergreifung. Edict. Theodor. Reg. Ostrog. cap. 142 : Liceat unicuique domino ex prædictis quæ corporaliter et legitimò jure possidet. Theod. Cod. lib. 8. tit. 12. const. 1 : Corporalis traditio subsequatur. Paulus IC. in Dig. lib. 41. tit. 3. fr. 4. § 22 : Apprehenderis possessionem. Vide Vocabul. Juris.]*

1. APPREHENSIO, [Comprehensio personæ, Gall. *Prise de corps*. Idem etiam interdum quod manucaption, id est, injectio manus Regis, magistratus, aut domini feodalis in aliquas res et prædia, Gall. *Saisie réelle*.] Tabularium Conchensis Abbatis in Ruthenus ch. 26 : *Dimitto malos usus et Apprehensiones, et tortos, quos pater meus habuit, vel aliquis homo per illum in villa de Palatio.* Ch. 365 : *Et in totam prædictam villam totum decimum de Apprehensionibus hominum, et medietatem decimi de animalibus eorum. Et ch. 345 : Ut Geraldus de Rosiaco qui juxta sub ditione mea assit, per manum Abbatis et Monachorum sanctæ Fidis in unquaque Apprehensione unum solummodo denarium habeat, quandiu in servitio et fidelitate eorum permanserit.* Charta Henrici Imperatoris ann. 1014, apud Ughellum in Episcopis Savonensisbus : *Insuper etiam jubemus, ut in his prescriptis confinibus castella non adficentur, neque aliqua superimposita a Marchionibus, vel a suis Comitibus vel Vicecomitibus prædictis hominibus fiat, scilicet de fodro, de Apprehensione hominum, vel saltu domorum, etc.*

APPRISIO, Eadem, ut videtur, notione. Bulla Stephani VII. PP. apud Catellum lib. 5. Historia Occitan. pag. 774 : *Sta-
tuentes... ut nulli unguam parvo aut ma-
gno homini liceat quamlibet forciam, vel
Apprisiōem in omnibus rebus ejus fa-
cere, aut potestatem aliquam habere, rel-
atique distingere, etc. Vide [Apprisia.]*
Apprisio et Captio.

Apprehensio, Minus recte intelligi videtur a DD. Benedictinis; supra allatis magis convenit Usurpatio, injusta exactio, sive ex rebus fiat, sive ex hominibus, ut et in Chartul. S. Vict. Massil. pag. 164: *Facio donationem et gurpitio-nem... eo tenore, ... ut nec nos, nec ulla persona faciamus ullam Apprehensionem*

nec in hominibus nec in avero. Vide supra Apprehendere 2. et infra Appressio 1.

• 2. **APPREHENSIO**, Ager ex inculto ad
culturam redactus. Charta ann. 869. in
Append. ad Marcum Hispan. col. 798: *Cum omnibus aut regali dono, aut quo-
rumlibet Deum timientium largitionibus,
aut comparationibus, aut commutationi-
bus, aut omnibus Apprehensionibus, quas
ipsi monachi propriis manibus de eremi-
vastitate trazerunt. Alia ann. 872. ibid.
col. 795: *Præter Apprehensiones Hispano-
rum intra ipsos terminos sitas. Vide Apri-
siones.**

APPREHENSUM, Adjunctum, Appen-
sum. Concil. Albienne c. 1. Specil. Acher-
ton. 2. pag. 680: *Et Apprehensa seu ad-
juncta ipsis tectis ædificia, seu quæcum-
que alia latibula, quæ omnia destrui
precipimus. Vide Appendaria.*

* APPREHEYSONARE, In carcerem
conducere, Gall. *Emprisonner*. Instr. ann.
1884. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem.
pag. 77. col. 2 : *Morti tradendo gentes
regius Nemausi, nulla causa racionabilis
praeunte Appreheysonando, etc.* Vide
Aprisionare.

APPREMIRE, Praemii donare, Munerare, Gall. **Recompenser**. Jacobus Eluym. seu Auctor Commentarii super hymnos, edit. ann. 1499. fol. 1. in Expositione super hymnum. *Primo dierum, sic loquitur: Reddat, ingquam, nos polorum sedibus ut muneret, id est, Appremiat nos beatis donis.*

APPRENTICIATUS, Tirocinium, Gall. Apprentissage. Madox Formul. Anglicana pag. 98: *Matrimonium cum aliqua muliere non contrahet, durante termino Apprenticiatus suæ, sine voluntate dicti magistri.*

^o Nostris olim Aprinse et Aprise. Lit. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 513: Pourveu qu'il ait servi trois ans en bonne Aprise, etc. Se il est fiz de maistre et de ladicie Aprinse. il ne paiera que la moitié de ladicie hanse, in alius Lit. ann. 1404. ibid. tom. 9. pag. 45.

APPRENTICIAS, Eadem significacione in voce *Apprenticii*.
APPRENTICII, ex Gallico *Apprentis*.

APPRENTICI, ex Gallico, *Apprentis*, Tyrone, discipuli, qui ediscendi alicuius artificii ex pacto ad tempus constitutum serviunt: a voce *Gallica Apprendre*, discere, quod qui discunt, animo scientiam, aut artem, apprehendant. Est, inquit *Cowellius lib. I. Institut. tit. 8. § 10.* apud Anglos certa personarum conditio, servorum instar, libera tamen et ingenua, eorum nimirum quos *Apprenticis* dicimus, qui ad artem aliquam mechanicam, sive alias mercenariam perdiscendam heris suis conventione sua, parentum vel gubernatorum astringuntur. Hi enim in herorum potestate sunt, durante tempore conventionis, et illis acquirunt non sibi vel parentibus suis, nisi aliter conventum

fuerit. Hi dominis spondent haud pauca, et hæc præcipue, quod per tempus conventum bene et fideliter domino suo servient, secreta sua celabunt, præcepta sua licita et honesta libenter ubique facient, etc. Vide Fortescutum de Legib. Angl. cap. 8. et Thomam Smith lib. 3. de Republ. cap. 10. [Mados Formul. Anglic. pag. 98.] Thomas Walsinghamus in Richardo II. pag. 301 : *De Londoniis multi Apprentitiis, plures servi, sumptis alibi capiuntur, iniurii magistris et dominis sunt profecti.* Henric. de Knighton lib. 5. ann. 1381 : *Apprentitiis quoque relictis magistris suis illuc accurrerant. Habetur porro indentura, seu formula Apprenticietatis in Charta feodi*

pag. 163. seu in libro Anglico, inscripto *Justice of peace*.

APPRENTITII JURIS, vulgo *Scholares Juris*, qui ediscendarum legum civilium, vel etiam regni, scholas et Academias publicas frequentant. Idem Walsinghamus pag. 249 : *Locum, qui vocatur Temple-Barre, in quo Aprentiti Juris morabantur nobiliores, diruerunt.* Alibi pag. 329 : *Joannes Blake Juris Apprenitius, Henric. de Knighton lib. 5 : Juratos quoque civitatis et juris regni Apprenitios.... interfecerunt.* Dictos etiam *Apprenitios ad Legem* auctor est Spelmanus, qui alias *Apprenitios ad Barras* recenset, qui scilicet post exacta juris studia in scholis, cancellios fori (quos *Barras* vocant, unde *Barreau*, pro ipso foro) salutare, atque illic causas agere permetterentur. Andreas Horn. in Speculo Justitiarum, seu *Mirrou aux Jus*-tices :

Hanc Legum summam, si quis vult mira tueri,
Perlegat, et sapiens si vult orator haberi.
Hoc Apprenitius ad Barras Ebore munus,
Gratum Juridicis utile mittit opus.

Horn mili cognomen, Andreas est mihi nomen.

Vide Fletam lib. 2. cap. 37.

* **APPRENTISSUS**, a Gall. *Apprenti*, Discipulus, tiro. Reg. arest. parlam. Paris. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 164. v. ad ann. 1321 : *Facta quadam ordinatio,.... quod poterant habere tot Appren-*tissos quot volebant, et de omni patria. Vide *Apprenticii*.

* 1. **APPRESSO**, Injusta et violenta rei alicujus invasio, usurpatio, Gall. *Prise de force*. Charta ann. 1097. ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Accepto a nobis quodam ambulatorio equo, centum solidos appreccato, remota onni inquietudinis calumnia in perpetuum dimisit; quem equum mox ut primum ascendit corporali tactus incommodo, divina, ut credimus, ultione reatum prædictæ Appressiois extortique equi a nobis... in eo multante, cepit acrioris molestiae violencia urgeri.... Tandem divinae correptionis persuasus verbere de prænotata consuetudinis Appressione salisfaciendo, etc.* Vide infra *Apprisatio. Appresser*, Urgere, persecui, in Lit. remiss. ann. 1449. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 4 : *celui Fournier fut tres fort Ap ressé et esmeu, et en grant aventure d'avoir la gorge coupeé.*

* 2. **APPRESSIO**, *Aëstimatio*, ab Ital. *Apprezzare*, *aëstimare*, pretium statuere. Consuet. Neapol. MS : *Prædicta autem Appressio facienda auctoritate propria, ut dictum est, habet locum infra annum a tempore quo mulier ipsa dissenserent (dissessit) de domo mariti præmortui. Nostris Appresagement, eadem notione.* Lit. ann. 1334. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 109 : *En faisant li un Appresagement des dommages, etc. Apprisagement*, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. ch. 121 : *Par vertu d'icelles lettres Guillaume le Couvreur eust fait aprisagier les arrérages à certaine somme de deniers, contenue oudit Aprisagement.* Vide infra *Appretiare* 1.

APPRESTAMENTUM, quod Latini *Instrumentum*, [seu *Instrumentum*] vocant. [Galli *Meubles, attirail.*] Testamentum Sisnandi Comitis Conimbricensis, apud Brandaonum tom. 3. Monarchia Lusitan. : *Et medietatem de illa azenia de Colimbra, cum suis molinis, et Apprestationibus. Infra : Cum suis vineis et Apprestamentis.*

* **APPRESTUM**, Mutuum, mutuo datum, Gall. *Prêt, donné à prêt.* Charta precasta Deodati Clerici ad Odlandum Abba-

tem de Sithiu anno 32. Karoli Regis, 3. Augusti : *Juxta quod mea fuit petitio, ut suprascripta res michi usualiter Appresto beneficio vestro præstare promisis-
tis ad excolendum vel emeliorandum.* Charta Ricardi II. Regis Angl. ann. 1377. de pardonatione pro Episcopo Wintoniensi, apud Rymerum tom. 7. pag. 164 : *Per quod ipsum avum nostrum opporlebat communitatem regni et cleri, per viam subsidii et Apprestorum, one-
rare, etc.*

* **APPRETIAMENTUM**, *Aëstimatione*, pretii impositio rebus venalibus et maxime vino, Gall. *Appreciation*. Charta Phil. Pulcri in vet. Protocollo ex Cod. reg. 4184. fol. 60 v : *Ballivo Vitriaci salutem. Ex parte habitatorum et communitatis villa de sancta Manheulde nobis est con-
querendo monstratum, quod cum ipsi-
sint... in possessione et saisinga pacifica
vendendi vina sua, absque Appretia-
mento in eis ab aliquo apponendo... tu-
nihilominus Appretiatores in dicta villa
pro dictis vinis appretiandis... ponere....
niteris. Vide *Affragatio*.*

* **APPRETIARE** [vel APPRETIARI]. Pre-
tium imponere, Gall. *Apprecier*, Hispanis *Appreciar*, Ital. *Appreciare*. Concil. anni 1012. inter Hispancam tom. 3. pag. 192 : *Sed si voluerit ipse sua sponte ven-
dere domum suam, duo Christiani et duo
Judæi Apprecientur laborem illius.]* Vide *Adpretiare*.

* Nostri olim *Apprésagier*, et *Appré-
sager*, eadem notione dixerunt. Lit. ann. 1334. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 109 : *Nous vous mandons ei commettions... que... vous fassiez Apresagier lesdiz dom-
ages, etc.* Lit. comit. Augi. ann. 1376. in Reg. 109. ch. 70 : *Lesquelz blés et brais
aient été Apprésagiez valoir en somme en
revenue de terre, la somme de xx. livres
de terre par an.* *Apprisagier*, in Memor. E. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1389. fol. 209. Vide supra *Appressio* 2.

* 2. **APPRETIARE**, Emere, pretio comparare. Charta pro monast. de Fontaneto in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 371 : *Quadranginta aeras terræ, quas Appretiaverat in hoc Fontanetensi territorio ab Osmundo, cognomento Labita. (Ubi Ch. fundat. habet : emerat.) Quæcumque autem ipse abbas Appretiavit de homini-
bus ejusdem Radulphi, sive dono recepit
seu cuiuslibet rei gratia conquisivit, idem
Radulphus concessit.*

* **APPRETIATOR**. Qui rei venali pretium imponit. Vide supra *Appretiamen-
tum* et mox *Appretiatura*.

* **APPRETIATURA**, Officium appretia-
toris. Petrus Cantor lib. 2. Summæ MS. cap. 10 : *Aliquis princeps habet officium
in curia sua, quod vocant Appretiaturam;* et dicitur Appretiator ille, qui potest im-
ponere pretium quod voluerit rei emenda
in emptione ciborum prælati.

* **APPREYSONARE**, Captivos abducere, Gall. *Prendre prisonniers.* Hist. Dalph. tom. 1. pag. 64 : *Aciebus hinc inde ordi-
nat. dictus D. Gubernator Barones, Mi-
litæ et Nobiles... benigne monuit et cari-
tative, quod hodie curarent de honore,* nec curarent aliquos Appreysonare, sed
solum tenderent ad percutiendum... aliis
interfectis, alius Appreysonatis, etc.

* **APPRISIA**, ut *Apprisia*, Inquisitionis species, Gall. *Enquête*. Regestum Magn. dier. Campaniæ fol. 93. verso apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 227 : *Visis registris curiæ prædictæ, et
quicquid de eo negotio alias per dictam
curiam exitit judicatum, nonobstantibus
propositis dictæ Dominae, inuesta seu
Apprisia, super dicto facto facta videbi-*

tur, nec annulabitur. Occurrat rursus apud Lobinellum in Instrum. Hist. Paris. tom. 2. pag. 520. Vide *Apprisio* in voce *Apprehensio*; forte enim idem sonat quod hic *Apprisia*. Vox *Apprise* in Consuetudine Leodiensi, ut exponitur in Glossario ad calcem observationum Johannis Meani in Jus Leodiense, est *Mandatum quo Judeæ superior formam sententie exprimit, jubetque inferiori, juxta hanc formam pronuntiare.*

* Lit. Phil. Pulcri ann. 1295. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 6. r. col. 2 : *Quæ omnia, per Apprisiam de man-
dato nostro factam, apprecciala fuerunt
valere in anno redditu ducentas undeci-
m libras novemdecim solidos, cum un-
decim denariis.* Constit. MS. Ferdinandi reg. Aragon. ann. 1413 : *Hoc nostro pro-
vidimus editio ne inquisitio seu Apprisia
ex officio vel ad procuratoris fischalis ins-
tantiam inchoata vel recepta, per quem-
vis judicem publicetur.* Vide infra *Apri-
sia*.

* **APPRISSIATI**, inclusio in carcere, Gall. *Emprisonnement*. Charta Caroli Franc. Regis ann. 1383. apud Stephanum tom. 10. Frigm. Hist. MSS. pag. 200 : *Insultus, incendia, homicidia, Ap-
prisianæ, captiones, etc.* Vide *Appre-
hensio*.

* **APPRISSIO**. Vide *Apprehensio* et *Apri-
siones*.

* **APPRISSONARE**, In carcere conjice, Gall. *Emprisonner*. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 92. *In dicta grangia grangerium seu custo-
den ejusdem violenter ceperunt et Appri-
sionauerunt.* Vide *Aprisionare et Priso*.

* **APPROBARE**, Proponere, offerre, Gall. *Proposer*. Lit. Joan. ducis Bitur. ann. 1359. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 108 : *Et ultra hoc propter sinceræ di-
lectionis fervorem, quam gerit (Gadrardus dom. de Albatera et de Ozilhaco) erga
coronam Franciæ, suas audacias in facto
armorum, per ipsum sæpius Approbatas,
ad effectum deduci cupiendo, etc.*

1. **APPROBATOR**. Vide *Probatores*.

* 2. **APPROBATOR**, Probator, Gall. *Es-
sayeur*. *Approbator monetæ argenti seu
legarum, in Charta ann. 1317. apud
Manni tom. 4. Observ. histor. in sigil.
antiq. pag. 77.*

* **APPROBATUS**, Convictus, Gall. *Prouvé, Convaincu.* Charta Raim. vicecom. Turenne ann. 1218. ex Cod. reg. 8542. 6. fol. 40. r^o : *Quicumque habitator villa Martelli cum aliqua uxorata in ea-
dem villa captus esset et Approbatus per
adulterium, trahetur per genitalia nudus
et adultera nuda.*

* **APPROFIAMENTA**, Emolumenta, fructus, qui ex prædiis proveniunt, Gall. *Profits*. Chron. Engl. Th. Otterbourne pag. 88 : *Posuit ad custodiam ipsius regni (Scotiæ) certos viros de suis, qui medio tempore exilis et Approfiamenta terræ, ad opus illorum, quorum intererat, custo-
dirent.* Nostris, Approfiter, pro Quæsum facere, Profiter. *tirer du profit.* Lit. ann. 1400. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 425. art. 12 : *Afin que chacun puisse Ap-
profiter et vendre sa part.* Vide *Appro-
famenti in Appruare*.

* **APPROFUNDARE**, a Gall. *Approfondir*, Altius fodere, cavare. Reg. 84. bis Chartoph. reg. part 1. fol. 95. r^o. col. 2 : *Apud Archias fossata sunt dilatanda, et
Approfundanda secundum mensuram
aliorum.* *Apporfondir*, in Ch. ann. 1840. ex Chartul. 23. Corb. : *Pour ce que ne-
cessités est des fortresses de la ville de
Corbie retenir et de plusieurs rivieres, es-
tans en ladite ville Apporfondir, etc.* Em-

profondir, eodem sensu, in Chartul. sign. Ezechiel ejusd. monast. ad ann. 1418. fol. 30. r^e: *Et avec ce doibt Em- profondir tous noeufs graviers, qui lui seroient préjudiciables.* Vide *Profundare*.

APPRONARE SE, Inclinare corpus, Gall. *S'incliner*. Apuleius lib. 1. Metamorph.: *Opertus palliolo in planiorem ripæ marginem complicitus in genua Appronat se, avidus adfectans poculum.*

APPROPENDICIE, Manicarum muliebrium ornamenta, que Germanis dicebantur *Lussum*. Statuta synodalia Ecclesiae Argentinensis ann. 1435. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 550. E: *Item Dominabus S. Stephani prohibemus... forraturas zendaliorum non nigri coloris. Item ornatum extra mittenem qui dicitur Ussum em gebraensel. Item Appropendicias Manicarum, que dicuntur Lussum, excedentes manicas tunicæ inferioris.*

APPROPIARE, *Approximare*, *Appropinquare*, Joanni de Janua, qui a *propius* deducit, Gall. *Approcher*. Exod. cap. 4. v. 4: *Ne Appropies, inquit, huc. Lucæ 10: Appropians alligavit vulnera ejus. Occurrunt præterea alii locis in veteri Testamento. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 82: Custodite iudicium, facite justitiam, Appropiavit enim salutare meum advenire.* Infra: *Petunt a me iudicium, et Appropiare Deo desiderant.* Simon Dunelmensis lib. de Eccles. Dunelm. cap. 6: *Quia dies mortis, vel vita magis illius, quæ sola vita dicenda est, jam Approparet introitus.* Lambertus Ardensis: *In ahbito cordis sui cubiculo intendebat, ut si quomodo aliqua feudali sublimatione Ghisenensis terræ finibus Appropiare, et in ea pedem figere potuisse, etc. ubi videtur leg. Appropiare.* Herermannus de Restaurat. S. Martini Tornac. cap. 1: *Jam vero si scholæ Appropiaries, cerneret Magistrum Odonem, etc.* Vide *Adpropiare*.

[² *Appropiatio*. Vide *Forcell. Lexic.* in voce *Appropriatio*.]

1. APPROPINQUARE, In jus vocare, accusare, a Gall. *Approcher*, *Approchier*, et *Approuchier*, eadem acceptio. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 188: *Baillius Ambianensis et procurator (regius) homines prædictos et eorum complices coram se advocari et Appropinquari fecerunt.* Alia ann. 1347. in Reg. 68. ch. 258: *Comme Jean Vincent de Bares... soit Approuchiez en nosstre cour ou bailliage d'Amiens d'avoir fait raire et fausser par un cleric et alongner une date de nos lettres, etc.* Aliæ ann. 1389. in Reg. 137: *Le procureur du Roi l'a fait venir et Approchier.* Aliæ ejusd. ann. in Reg. 138. ch. 67: *Pour lequel recellement il a dejà esté Approché pardessant le prevost et les eschevins de la ville de Chaalon.* Memor. D. Cam. Comput. Paris ad ann. 1374. fol. 144. v^e: *Sur ce que Pierre de Vergny... fist Aprocher et convenir messire Jaques de Montmor chevalier et gouverneur de la Rochelle par devant M. le Chancellier et MM. des Comptes.* Adde Ordinat. reg. Franc. tom. 5. pag. 495. 493. et 636. *Aproismier idem sonat vox Approchemens, apud Froissart. vol. 1. cap. 261: Si eut la grans Approchemens et grans recognoisances d'amour, quand ils se trouveront tous ensemble.* Úbi Amicitia testimonia, v. g. amplexus significantur, Gall. *Marques d'amitié, embrassemens.* Pro Con-

tactus, Gall. *Attouchement, occurrit in Bestiario MS.:*

Fuir doivent la compagnie
Des seumez entremettez,
Et lor charnel Aprochement.

2. APPROPINQUARE, Idem quod *Appropriare*, Rem sibi propriam facere. Stat. synod. eccl. Castr. ann. 1358. part. 2. cap. 5. ex Cod. reg. 1592. A: *Ne aliqui religiosi decinas novarum seu aliorum locorum ad eos legitime non spectantes stbi Appropinquare seu usurpare presument.*

APPROPRIANTER, In proprietatem. in proprios usus. Charta ann. 1306. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 375: *Approprianter ac liberaliter donantes jus patronatus ecclesiæ parochialis in Fridburg.* Vide *Appropriare* 1.

1. APPROPRIARE, Rem propriam sibi facere, in suos usus et sua commoda convertere. Glossar. Lat. Græc. *Appropriare, voḡ;̄t̄v.* Auctor Mamotrecti: *Vendico, Appropio.* Apud Aurelianum Siccensem lib. 2. de Tardis passion. cap. 13. *ciborum Appropriatio dicitur, quorum succus per digestionem in propriam hominis substantiam convertitur.* [² *Vide Forcell. Lexic.*] Vincentius Belvacensis lib. 32. cap. 92: *Et in primis locum, in quo erat Mahomeria, reconciliavit Legatus, qui dudum in altera ejusdem urbis (Damiatæ) captione B. Virginis Ecclesie deputatus fuerat, et Appropiatus.* Chronicon Upsalensium Archiepiscopor. n. 10: *Mansionem suam in Beremi et Grenly cum suis pertinentibus et attentiis omnibus Appropiavit.* [Charta Ludovici II. Regis Siciliæ et MS. D. Brunei fol. 116: *Possint... stratas publicas... sibi quomodolibet Appropiare.*] Sed

APPROPRIARE, proprie usurpatum in foro Ecclesiastico de Ecclesiis aut beneficiis Ecclesiasticis, quæ Ecclesiis principalibus aut Monasteriis, a quibus dependent, uniuertur, earum fructibus in proprios Ecclesiæ, quibus *Appropriantur*, usus redactis. Synodus Exoniensis ann. 1287. can. 84: *Obventiones et oblationes, quas fieri contigerit in cappellis, ubi matrix Ecclesie Religiosis est appropriata personis, non ipsis religiosis cedant, sed Vicariis duntaxat inibi canonice constitutis.* Charta Regis Angl. tom. 1. Monastici Angl. pagina 237: *Concessimus et licentiam deditum dictis Priori et Conventui, quod ipsis et successorebus suis Ecclesiæ parochiale S. Andreæ... quæ est de adovatione et patronatu suis propriis, ut dicitur, Appropiare, et eam sic Appropiatam in proprios usus tenere possint, etc.*

Eiusmodi appropriationum abusus attigit Alexander IV. PP. in Regesto anni 7. Epist. 23. ex Bibl. Regia: *Tunc siquidem referentibus vobis acceptimus, quod Religiosorum quorundam non solum Anglia, sed et aliorum regnum regnum avara cupiditas, qui, ut vestro utamur eloquio, Appropriationem Ecclesiæ parochialium in regno Angliae a Sede Apostolica ex falsis causis hactenus obtinueru sibi concedi in eodem regno, usque adeo late patet, quod illud veneno hujusmodi totaliter fere in suis partibus jam inficit: quoniam ex hoc divinus in eis cultus perit, intermittitur hospitalitas, jura Episcopalia detrahuntur, pauperibus clauduntur ostia pietatis, ac proficiensibus Clericis, dum spes provisionis admittitur, proficiendi studium minoratur. Inter alia quoque scandalum, quæ de hujusmodi Ecclesiæ parochialibus suborta proponitis, signanter exprimere curavistis, etc.* Vide

idem *Monasticum Anglic.* tom. 2. pag. 18. 57. 182. 483. *Ingulfum* pag. 880. *Concil. Londinense* ann. 1268. cap. 23. *Inquisitionis Archidiaconor. Lincolnenium* ann. 1233. cap. 35. *Lindwodium* pag. 88. 2. *Edit. Rastallum*, præterea *Consuetudinem Britannæ* art. 269. 306. 319. 438. 443. [² *Charta ann. 1294. in Avemannii Append. ad Histor. Burgg. Kirchberg.*] pag. 42: *Ipsam curiam cum bonis predictis... Ecclesie in Suabhusen, tanquam dotem jure proprietario libere Appropiamus.*]

* Nostris etiam *Approprier*, eadem notione, scilicet pro Rem alteri adjungere, Gall. *Unir, incorporer*. Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 415: *Nous avons Approprié, unie et annexé, et de nostre auctorité... Approprions, unions et annexions perpetuellement à nous, à nos successeurs et au domaine de la coronne de France, etc.*

* 2. **APPROPRIARE**, *Æstimare*, premium imponere, idem quod supra *Appropriatio* 1. quomodo etiam f. leg. est. *Charta ann. 1228. in Chartul. Campan. fol. 367. v. col. 2: Hunc autem bladum de bonorum virorum consilio sic Appropiari decrevimus; decem frumenti sectarios judicavimus valere solidos lx. unicuique sextario sex solidis annuatim imperpetuum deputatis: decem sectarios sigli et spelte solidos xl. unicuique sextario imposito precio iv. solidorum.*

* 3. **APPROPRIARE**, Occupare, vel adorare, præparare; quo sensu etiam dicitur *Approprier*. Ordinat. capellanorum eccl. Aubian. ex Chartul. ejusd. ch. 202: *Nec presumant aliquod altare Appropiare sibi, dum canonicus sacerdos velit ibidem celebrare.* Vide infra *Appuncare* 1.

1. APPROPRIATE, Singulariter. Compendium jurium et consuetud. Universitatis Paris. per Rob. Goulet fol. 10: *Et hec de his que specialiter singulis facultatibus aut nationibus seorsum et Appropriate convenient, dicta fuerunt: aliqua enim alia sunt toti corpori Universitatis communia. . . de quibus breviter pauca dicemus.*

1. APPROPRIATIO, Constitutio Johannis Stratford Archiep. Cantuar. : *Statutus, quod si ipsi (Religiosi) beneficia hujusmodi, vel suas, quas virtute Appropriationem in eis decimarum aut provenientium percipiunt, portiones ad firmam tradiderint clericis, non obtenta diæcesani licentia... pœna... percellantur.* Quem in locum observat Lyndwoodus pag. 159. *Appropriationem dupli modo sumi posse, vel pro proprietate beneficii, vel pro proprietate fructuum ex beneficio provenientium. Hinc scriptorem, si vis, consule.*

* *Eo sensu intellige, quo exponitur in Appropiare a Cangio.*

* 2. **APPROPRIATIO**, Proprium, peculium, Gall. *Propre*. Concil. Rem. ann. 1408. apud. Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 420. n. 53: *Amplius si in parochia sunt domus religiosorum vel hospitatio, sit inquisitio secundum status eorumdem, ut quomodo servant vota, specie litter continentali et paupertatis sine Appropriatione.*

APPROVAMENTA, APPROVARE, etc. Vide *Appruare*.

* **APPROXIARE**, Consulere, ab Ital. ut videtur, *Approcciare*, quod Accedere, appropinquare interpretantur Academicci Cruscani. Stat. crimin. Saonæ cap. 38. pag. 80: *De sacramento medicorum*

Toties quoties inde requisiti fuerint patientem visitare, cum alis conferre de segritudine et cura ipsius, sibique remedia salubria Appropiare, eisque bona fide mederi, etc.

* **APPROXIMARE**, Appropinquare, Gall. *Approcher*. Vet. Interpres Psalm. 31. 6 : *Ad eum non Approximabunt*. Ibid. v. 9 : *In cano et fræno maxillas eorum constringe, qui non Approximant ad te*. Tertull. adv. Judæos cap. 11. *Approximavit vindicta civitatis*. Occurrat apud Murator. tom. 3. pag. 327. tom. 8. col. 602. et alibi.

* Olim *Aproismier*. Vitæ Patrum MSS. :

Pour que mes cors si fort puoit
Quo nus Aproismier n'i osoit.

Bestiarium MS. :

La femelle de l'éléphant
Aproisme à l'érbo maintenant.

* **APPROXIMATIO**, Appropinquatio, accessus, apud Bernardum Pez tom. 1. Anecd. part. 1. col. 635. etc.

APPRUARE, vel APPROVARE sibi, vel se de re aliqua; hac frui et uti ad sua commoda et suas necessitates; quasi in provadam, seu præbendam sibi asserre, vel (forte) sibi appropriare. Fleta lib. 2. cap. 37. § 19 : *Nulti Ballivo sit vile, si de rebus domini dominam possit Appriuare, ut de suis ordeis bræcum, de lanis pannum, de linis telas et hujusmodi fieri, vel si equum, pullum, vel palafreum de furfure, fabisque educi, faciatque nutritri, etc. ubi Appruare, est commodum domini facere de prædiorum exitibus, faire le profit du maistre.* [Hinc Apruare terram pro Accurare, Gall. la faire valoir, ut fructus domino ferat, cuius exemplum habetur in *Faldare*.]

APPROVAMENTA, APPROVIAMENTA, Emolumenta et fructus, qui ex prædiis proveniunt, Gallis *Profits*. [Olim *Approvandement*, ut legitur in Consuetud. Hannoniensi cap. 40.] Thomas Walsinghamus pag. 57 : *Posueruntque custodes, qui medio tempore exitus et Approviamenta terra ad opus illorum, quorum intererat, custodirent*. Ita in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 133. 607. 608. 632.

APPRUATOR, Qui domini commodis invigilat, et ejus redditus et commoda percipit, et auget. Fleta lib. 2. cap. 76. § 1 : *Præpositus autem tanquam Appruator et cultor optimus, per villatam electus, etc.* Cap. 82. § 2 : *Nullus Præpositus ultra unum annum remaneat irremutus, nisi pro fideli ac optimo Appruatore, etc.*

APPRUARE, Propria significacione, ut est apud Rastallum, dicitur, cum qui Communiam habet in vasto terræ domini, et dominus partem vasti terræ includit ad suum commodum, relicta participibus sufficienti Communia ad egressum et regressum. Statutum Westmonasteriense 2. cap. 50 : *Domini vastorum, boscorum, et pasturarum, Appruare se possunt de vastis et pasturis illis, non obstante contradictione tenentium suorum, dummodo tenentes ipsi haberent sufficientem pasturam ad tenementa sua, cum libero ingressu et egressu ad eadem. Infra : Ita quod domini hujusmodi vastorum, boscorum, et pasturarum, salva sufficienti pastura hominibus suis, Approvare sibi possint de residuo. Ubi Approvare, exponitur in Statuto Mertonensi cap. 4 : Communum suum facere.* Monasticum Angl. tom. 1. cap. 781 : *Scilicet a terra de Hilton per viam Regiam, et sciendum, quod bene liceat prædicto Waltero Appruare sibi et suis infra dictas divisas,*

ita tamen quod iidem Abbas et conventus habeant liberum et largum ingressum et regresum, et sufficientem pasturam ad 300. oves. Radulfus de Hengham in Parva cap. 7. ait, dissesinam fieri, cum manuopus alicujus impeditur per superfluos, et hoc in tenemento diu ante Appruato, vel de tenemento de novo Appruando, verbi gratia, si quis vastum suum non prius Appruatum redigat in culturam, etc. Vide Guillelm. Prynneum in Libertatib. Eccl. Angl. tom. 3. pag. 174.

* **APPRUVIAMENTA**, Emolumenta et fructus, qui ex prædiis proveniunt. Gall. *Profits*. Charta Joannis reg. Angl. inter Probat. tom. 1. Annal. Praemonst. col. 412 : *Et in omnibus aliis pertinentiis suis, aisiamentis, libertatibus et Appruviamenti. Vide in Appruare et supra Approfimenta.*

* **APPUBLICATIO**. Charta Roberti ducis Burgund. ann. 1284. in Chartul. S. Mart. Augustod. : *Quod si per resortum vel Appublicationem aliqui ad nos venerint, etc. Ubi legendum videtur Appellationem.*

* **APPUNCTAMENTUM**. Vide in *Appunctare 3.*

* **APPULERE**, pro *Appellere* Supplém. Antiquarii : *Appulo, προστέλλω.*

APPULSARE. Wil. Brito in *Vocab.* : *Accire, significat advocare, vel Appulare.*

* **APPUNCTAMENTUM**, Decretum judicis, arbitri sententia ; nostris *Appointement*, eadem notione. Charta ann. 1395. in Chartul. S. Germ. Prat. : *Secundum ejusdem curie Appunctamentum et ordinationem. Sent. official. Camerac. ann. 1416 : Ut præmissa omnia et singula in prædicto Appunctamento seu ordinacione.... contenta et narrata teneant, faciant et adimplant.* Charta ann. 1404. in Chartul. 21. Corb. fol. 203 : *Se submirent et compromirent du tout ou dit, ordénançe et Appointement de nous arbitres.*

* 1. **APPUNCTARE**, Reficere, restaurare, Gall. *Reparer, Raccomoder, Remettre en bon point.* Hinc apud veteramarios sutores de calceis recens refectis dicitur *Souliers Rapoitez*, et apud Borellum in Diction. Gall. *Appointé*, idem est quod *Mis en bon point*. Etymon vocis Gallicum *A point*, quod est Aptæ, convenienter. Testamentum Antonii de Claromonte Abb. S. Tiberii ann. 1499. in Hist. MS. ejus Monasterii pag. 96 : *Item voluit quod chorus S. Tiberii, seu sedilia chorii per eum incepta, sumptibus hæredum suorum perficeretur, et in bona et laudabili forma relevaretur et Appunctetur, et in dicta Ecclesia S. Tiberii apparetur.*

* Nostri *Appointier* dixerunt, pro Præparare. Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 458 : *Icellui Doué... prist le fromage, qui estoit Appointié pour faire ladite tartre, et le getta sur l'espagniere, là où icelle femmes faisoient les couvrefichas d'icelle.* Vide supra *Appropriare 3.*

* 2. **APPUNCTARE**, Canonicum alterumve Clericorum ab officio canonicali absenteum *puncto* notare. Nostris *Piquer*: quod fit in catalogo, ubi omnium, qui choro interesset debent, nomina describuntur. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 187 : *Prædicti cantores et ministri Appunctentur per eum qui a populo designabatur... Absentes pro quolibet puncto, in quo defecerint, solvant unum solidum.* Vide *Appunctare*.

* 3. **APPUNCTARE**, APPUNCTUARE. Litem non tam pacto definire, quam eo partes adducere, ut de re controversa, tanquam

certa, convenient, unde recte *Appunctamenta* forensibus dici censuit Budæus, acta et conventa controversia. Galli dicunt *Appointer une affaire, Appunctatio, Appointement*. Charta ann. 1337. apud Guichenonum in Hist. Sabaudica pag. 164 : *Et convenit per pactum expressum Appunctatum, etc. Vita Gregor. XI. PP. pag. 228 : Fuitque pro Appunctatione et perfectione tractatus hujusmodi, etc. Formula frequens in Curiarum placitis, cum res omnino definiri non potest, quod ea non omnino constet, nec partes inter se convenient. Arestum ann. 1357. in Probat. Hist. Castil. pag. 108 : Tandem dictis partibus super præmissis et aliis ad plenum auditis, Appunctatioque per nos, quod castrum et villa prædictæ realiter et de facto in manu nostra poneantur, etc.* Aliud Arestum ann. 1396. pag. 178 : *Super quibus antedictis partibus per dictas gentes compotorum nostrorum ad tradendum rationes suas per modum memoriarum, una cum suis litteris et munimentis, ac in jure Appunctatis, etc. id est, in jure receptis, ac de quibus partes convenient. Aliud 5. Octob. 1394. pro Lugdunensib. : Et partes in factis contraria Appunctata, etc.* [Id est, decretem est, ut partes facta de quibus controversabantur, vera probarent aut falsa. Instrum. anni 1415. inter Anecd. Marten. tom. 2. col. 1606 : *Post quam quidem petitionem fuit in dicta natione Appunctatum quod... legeretur prædicta responsio; hoc est ratum fuit et convenit. Appunctatum ad consilium, apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. pag. 273. et alibi non semel tempus est a Judicibus concessum actori et reo, ut commodius item elucidare possent, et ad majorem elucidationem Jurisperitorum consilium exquirere. Vide Arestum 1.]*

* **APPUNCTAMENTUM**, pro *Appunctamentum*. Charta Caroli Regis Francorum ann. 1446. apud Thomasseriū in Biturig. pag. 107 : *Qui consiliarii nostri, partibus super hæc auditis, per suam sententiam interlocutoriam seu Appunctamentum quidem præfatum examen ad jucundum recipetur.*

* **APPUNCTUARE**, Notione nonnihil diversa pro Pacisci, Convenire, Pactum articulis seu *punctis* distinctum facere. Statuta Ordinis Cisterc. ann. 1450. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 1620 : *Constituit et ordinat Procuratores generales et speciales ad promovendum, procurandum, tractandum, Apunctandum pro et nomine totius Ordinis.* Concordia inter Capitulum S. Petri Aycuriensis et Rectorem parochialis Ecclesiæ S. Jacobi Lovaniens. apud Miræum tom. 2. pag. 901. edit. 1723 : *Qui præmissis omnibus, dum sic... agerentur, ordinarentur, Appunctuantur, laudarentur et ratificarentur, una cum testibus prænominitis interfui, eaque sic fieri vidi et audiui.* [* *Appunctare in arresto*, est in eo articulatum notare instrumenta, quæ rei controversæ elucidandæ inserviunt. Ordinat. ann. 1358. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 724 : *Ac alias quascunque scripturas, acta et munimenta in arresto Appunctatas et Appunctata, diligenter ac fideliter videatis.* Arest. parlam. Paris. ann. 1417. in Memor. H. Cam. Comput. fol. 89. r° : *Ad ponendum penes eandem curiam litteras, titulos, et alia munimenta, quibus se juvare volebant et in arresto Appunctata.*] Hinc pag. 900. col. 2. apud eundem Miræum

* **APPUNCTUAMENTUM**, Pactum vel Conventum *punctis* articulis sive capitulis

distinctum. *Nos ad hujusmodi benevolum ab eodem obtinendum consensum... amicitiae et tranquillitatis productiva Appunctuamenta sive capitula fecimus.* Oratio Legatorum Caroli Franc. Regis ann. 1459. in Conventu Mantuano apud Achaeum tom. 9. Spicil. pag. 319: *Quoties treuga aut Appunctuamenta habita fuerint inter Regem nostrum Christianissimum et Anglos, idem Rex in præfatis treugis et Appunctuamentis illustrissimum Ducem (Burgundia)...* comprehendit. Rursum occurrit paulo post. Vide *Appointamentum*.

* Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 116. v: *Continet etiam ulterius dicta littera Appunctuamentum sive tractatus pensionis a rege dicto Andreae promisso, cum certis aliis in dicta littera declaratis...* De anno 1230. Ibid. fol. 118: *Littera... anno 1312. per quam ipse rex emologat pacem vel Appunctuamentum inter Johannem ducem Britanniae et Yolendem uxorem ducis Arturi, dicti Johannis patrem.* Instr. ann. 1481. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 345. col. 1: *Iceula pactes et Appunctemens.*

* APPUNCTUATUS, Appunctuamento seu pacto pertinens ad aliquem. Litteræ Regis Angl. ann. 1559. apud Rymerum tom. 15. pag. 500: *Nobis per statuta aut consuetudines hujus regni nostri Angliae aut eorum aliquam sive aliquod in suo robore aut virtute modo existens, datum, legatorum, unitorum, annexorum, Appunctuatorum, sive limitorum existentium, etc.*

* APPUNCTUATIO, Conventio, pactum. Vide *Pactuatio* 1.

* APPUNCTAMENTUM, ut supra Appunctuamento. Arestum parlam. Paris. ann. 1499: *Super quo partes ipsæ in Appunctuamento condescenderant.* Italisch. *Appuntamento, eadem notione.*

1. APPUNTARE, [pro Appunctare 3.] Vide Ughellum in Italia sacra tom. 3. pag. 294. [* Pro Statuere pacisci, vide in *Punctuare*.]

* 2. APPUNTARE, Puncto notare nomina eorum, qui officiis sibi injunctis, vel ex debito, adesse negligunt, vulgo *Piquer*. Vide Appunctare 2. et *Punctare*. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 37. ex Cod. reg. 4621. fol. 24. r: *Qui officiales conductæ, regulatores custodæ, et alii ad hoc deputati teneantur.... Appuntare eos qui defecerint, et defectus et Appunturas.... scribi facere in quodam libro.... Qui in monstris predictis Appuntabuntur, intelligantur eo ipso quod Appuntati fuerint, capsæ et revocati ab officiis, servitius et stipendiis ipsorum.*

* APPUNTATURA, Punctum, quo defectus ab officio notatur. Vide supra in *Appuntare*.

* APRAARE, In pratum redigere, idem quod supra *Appradare*. Stat. Vercell. lib. 5. pag. 128. r: *Item quod quælibet persona civitatis et districtus Vercellorum possit plantare, Apraare, adaquare, seminare, ad cultum reducere... terras et possessiones, quæ appellantur seghizæ.*

* APRADARE, APRADATUM. Vide supra *Appradare*.

* APRALE. Charta Ruthenensis ann. 1307. ex Regesto 2. Philippi Pulcri Regis Franciæ, in Chartophylacio regio ch. 4: *Videlicet quasdam domus faciendas et construendas in quodam Aprali ipsius domini Regis sito in dicto castro de Naiaco, juxta Portale vocatum Del Pontet, etc.* [Forte legendum Areali. Vide *Area*.]

* F. Ager incultus, ubi herbae cres-

cunt; unde quasi pratum habetur. Vide *Appradatum* supra in *Appradare*.

* APRATARE, Agrum in pratum redigere. Charta Stephani Episcopi Eguensis ann. 1177. in Tabul. Abb. Reigniac. Ord. Cisterc. : *Dederunt et concesserunt... in loco, qui dicitur Cesant, omnem terram planam, et prata quæ ibi sunt, et quicquid adhuc ibi poterit Apratari. Concesserunt etiam illis omne booleum, et quicquid ibidem poterunt extirpare vel essartare.* Charta Gaufredi Comitis Andegav. ann. 1062. ex Tabul. S. Florenti veteris: *De pratis vero eis abstulerunt, sive in terra sua Apprataverunt, avus noster et avunculus, etc.* [Vide *Appratare*.]

* APRELLA, a Gall. *Aprèle* et *Asprèle*, vel *Prèle*, Equisetum. Charta Roberti comit. Alenc. in Reg. forest. comitat. Alenc. ex Cam. Comput. Paris. fol. 22. r: *Concedo (monachis de Persania) usagium suum ad omnia et singula loca praedita; ... etiam medietatem de albuspina, de Arella, de sachofago, et ad omnes alias domos ipsorum factas et faciendas.*

* APPRENTICUS, Tiro, Gall. *Apprenti*. APPRENTICIATUS, Tirocinium, Gall. *Apprentissage*. Vide supra cum duplice p.

* APPRESTITUM, AD PRESTITUM, Lusitanis Omnia quæ ad instruendas domus, prædia rustica, etc. pertinent, ait S^a Rosa Elucidarii tom. 1. pag. 127. Chart. ann. 870. apud eundem: *Contestamus (ipsam hereditatem) in ipsa Ecclesia, cum quantum hominis hic Prestitum est: signum, caballos, equas, bobes et vacas, pecora promiscoa, cabras, et cupos, lectos, et catedras, mensas, sautos et pumares, amezinaires, vineules, terras ruptas, vel barbaras, casas, lacus, petras mobiles, vel imobiles.* Alia anni 989: *Vel omne quanto que ivi Ad Prestidum hominis est, etc.* Alia ann. 1133: *Quantas hereditates in illorum voce potueris exquirere, casis, vineis, terris ruptis vel inerruptis, ecclisis viarum, et serigis molinarum, et perfias, ingressus et regressus cum quantum Ad illius Prestitum fuit; donec tibi, etc.* Hinc

* APPRESTATIO, APPRESTAMENTUM. Vide *Apprestamentum*.

* APPRETIATOR, Qui rei, et maxime vino, venali pretium imponit. Arest. parlam. Paris. in Chartul. S. Cornelii Compedit. fol. 155. r: *Item dictos religiosos non habere jus impediendi dictos maiorum et juratos ponendi affratores seu Appretiatores vini in terra ipsorum religiosorum, et signandi dolia appretiata.* Vide supra *Appretiamentum* et *Appretiatura*.

* APRICUS. [Delectabilis. DIEF.]

* APRIFICATIO. Vide *Aprificare*. * APRILAX, Color, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. *Apriclas*, eadem notione, apud Columell. lib. 7. cap. 4.

* APIOLUS, Capreolus, Gall. *Chevreuil*. Charta ann. 1501. ex schedis. Pr. de Mazaugues: *Quod talis venator.... tenet portare et tradere eidem dominio.... carterium ejusdem talis animalis posteriori, scilicet dextram illius animalis, videlicet cervi, aut biche, seu Aprioli.*

* APRISIA, Vox forensis; Inquisitio- nis, in jure factæ, species, cuius mentio occurrit in Aresto aliquot: estque ea inquisitio, quæ fit ad appretiandam rem aliquam; unde vocis origo. Regestum Parlamenti Paris. signatum B. fol. 53: *Visa Aprisia seu appretiatione 200. libram terræ, etc.* Addit. fol. 78. Charta ann. 1314. in 50. Regesto Tabularii Regii n. 7: *Inquestæ seu Aprisia super iisdem excessibus inchoatae.* Vide *Loisellum* in

Hist. Bellovac. pag. 289. 300. 301. Fusæ autem de *Aprisia* disserit Philippus de Beaumanoir cap. 40. quæve sit differen- tia inter *Aprisiæ*, et *inuestam* docet. [Interdum nullam esse probare videntur Literæ Philippi Regis Francorum ann. 1289. apud Rymer. tom. 2. pag. 464. per quas Perpinianum Commissarii mittuntur de excessibus commissis tempore treugæ inter Reges Franciæ et Arragonie inquisiti: *Gentes nostræ et ipsius Regis Anglie insimul prædictæ Aprisiæ seu informationi intererunt... testes insimul audient.*]

* APRIZIA, Eadem notione. Instrumentum concordia inter Abbatem, Sa- cristam et Monachos Grassenses ex Archivo ejusd. Monasterii: *Facta ut asseruit prius plena informatione et summa Maria Aprizia cum fide dignis Monachis et officiariis et servitoribus dicti Monasterii... et etiam facta summaria Aprizia cum familiariis, etc.*

* Nostris etiam *Aprise*. Charta ann. 1326: *Et depuis à nostre temps aient été faites certaines informations et Aprises par script et autrement.* Reg. sign. Pa- ter ex Cam. Comput. Paris. fol. 134. r. col. 1: *Soit faite secrètement et saige Aprise devant toutes choses.* Vide supra *Aprisia*.

* 2. APRISIA, Epitome, Summarium, Gall. *Précis, Abrégé*; aut si mavis, Descriptio, Exemplar. Gall. *Copie, Collect.* Conc. Hispan. tom. 4. pag. 507: *Verum quia plures... dum ab aliqua parochia in qua tamquam Rectores, Vicarii aut Notarii fecerint residentiam, recessunt, protocolla seu librum manuale nuncupatum, aut alias scripturas publicas secum asportant in grave partium præjudicium et jacturam; alii vero dicta instrumenta, seu illorum Aprisiæ in papiro volanti scribunt, nec illas in libro aliquo, sicut convenit, redigere curant, sicque de facile amittuntur.*

* 3. APRISIA, Facultas, ut videtur. Capitulum Generale MS. S. Victoris Massil. ann. 1322: *Domino Priori Gardia pro construendis carceribus plenam facimus Aprisiæ.*

* APRISIATIO, Injusta et violenta rei alicuius invasio, usurpatio, Gall. *Prise de force*. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 436: *Captiones, spoliations, Aprisiations, hominum ani- maliumque et aliorum bonorum occupa- tiones, etc.* Vide supra *Appressio* 1.

* APRISIO, ut *Aprisiatio*. Charta ann. 832. in Append. ad Marcam Hispan. col. 769: *Veniebant pagenses loci illius et volebant Aprisionem facere in ipsa ejus termina.* Vide in *Aprisiones*. *Aprison vero pro eo, quod ita per vim occupatur, apud Guill. Guiartum.*

*Qui ja ierent tous embarnis,
Et de telle Aprison garnis,
Que chacun d'eux homme oceist,
Tel con son mestre li deist.*

Vide mox *Aprisionare* 2.

* APRISIONACIO, Incarceratio, inclusio in carcere, Gall. *Emprisonnement*. Lit. remiss. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 56. col. 2. *Apri- sionaces, capciones et submersiones of- ficiariorum, etc.* Vide *Aprisionare* 1.

* APRISIONES, et APPRISIONES, in Chartis Caroli M. Ludovici Pii et Caroli Cal. pro Hispanis, quæ dictæ fuerint, non adeo bene constat. Anton. Dominic. lib. de prærogativa alodior. cap. 11. n. 1. 2. Jacobus Gothofredus ad Leg. un. Cod. Th. de Rei vindicat. Casanova, et aliquot alii censuere, ita appellata novalia,

seu novales, rupturas, arva primum proscissa ac *aperta*, quasi *apertiones*, quomodo vulgo dicimus *ouvrir la terre*, pro *agrum* proscindere : nam et Itali *Aprire*, pro *aperire*, etiamnum dicunt, ita ut agri isti inculti et in solitudinem redacti a Regiis ipsis Marchionibus, ut est in Constitut. Ludovici Pii, Hispanis, qui se de potestate Saracenorū subtraxerant, a Carolo M. excolendi dati fuerint. Sed longe, ni fallor, absunt a vero cum *Aprisiones* dicti ii fuerint agri, tanquam *adportiones*, hoc est, in *portionem*, seu sortem dati, quos ii postmodum ex eremis et incultis ad cultum traduxerunt: quod sane imprimis evincent *Præceptum laudatum Ludovici Pii* pro Hispanis descriptum in tom. 2. Hist. Franc. pag. 321. in quo hæc habentur: *Et si quispiam eorum in partem, quam ille ad habitandum sibi occupaverat, alios homines undecunque venientes, attraxerit et secum in portione sua, quam Adportionem vocant, habitare fecerit, etc.* Infra: *Et si aliquis ex his hominibus, qui ab eorum aliquo attractus est, et in sua Portione collocatus, locum reliquerit, etc.* Ubi viri idem doctissimi *Aprisionem*, pro *adportionem* legendum contendunt, quod ita legi in aliquot aliis similis tenoris diplomatis adverterint. Verum nemo erit sani omnino ingenii, qui iis serio inspectis ac persensis, praesertim que prouper edidit vir doctissimus Steph. Baluzius in Appendice ad Capitularia Regum Francor. non continuo pedibus eat in nostram sententiam: quod quidem ut facilius de hac controversia judicet eruditus lector, locos hic proponere opera premium visum est. *Præceptum Caroli M.* pro Hispanis: *Nullum censum superponere præsumatis, neque ad proprium facere permittatis; sed quoad usque illi fideles nobis aut filiis nostris fuerint, quod per triginta annos habuerunt per Aprisionem, quieti possideant.* *Præceptum* aliud ejusdem Caroli M. ex Tabulario Narbonensi: *Nos vero concedimus ei ipsum villarem, et omnes suos terminos et pertinentias suas ab integro, et quantum ille cum hominibus suis in villa Fontejoncosa occupavit, vel occupaverit, vel de heremo traxerit, vel infra suos terminos, sive in aliis locis vel rilis seu villare occupaverit, vel Aprisione fecerit cum hominibus suis.* Aliud Diploma Lud. Pii: *Postulans idem Ramo Comes Clementiam nostram, ut eum cum prædicto Monasterio et Monachis ibi degentibus, una cum rebus, que tam ipsi ex heremo traxerunt, vel ex Adprisionem acceperint, ... sub mundeburo et defensione atque immunitatis tuitione constiueremus.* Aliud Caroli Calvi: *Quas siquidem Aprisiones præfatorum Hispanorum progenitores per licentiam, seu concessionem, avi nostri Karoli, ac post obitum illius, genitoris nostri Augusti Ludovici, ex deserti squalore habitabiles frugumque uberes proprio labore fecerunt.* Infra: *Cum dictis Aprisionibus, sive hæreditatibus, id est, dominibus, vineis, etc.* Aliud ejusdem Caroli: *Habuerunt per Aprisione cultum vel in cultum, etc.* Aliud ejusdem Principis pro Barcinonensis apud *Diago* in Historia Comitum Barcinonensis lib. 2. cap. 4: *Placuit etiam nobis illis concedere, ut quidquid de eremi squalore in quolibet Comitatu ad cultum frugum traxerint, aut deinceps infra eorum Aprisiones excolere potuerint, integerrime teneant atque possideant.* Alia denique Charta ejusdem Caroli apud Catellum in Historia Occitana pag. 559. et Casanovam

lib. de Franco Alodio pag. 300. pro iisdem Hispanis: *Quas siquidem Aprisiones præfatorum Hispanorum progenitores per licentiam seu concessionem Imperatoris avi nostri Caroli, ac post obitum genitoris nostri Augusti Ludovici, ex deserti squalore habitabiles frugumque uberes proprio labore fecerunt, etc.* Vetus placitum ann. 876: *Et vos præfati judices me interrogastis, si potuisset per legitimos placitos habere scripturas, aut legitimos testes, aut quodlibet verum documentum, per quod probare potuisset, ut sæpe dictus locus per beneficia, vel Adprisionem Comiti regalem servitum persolet debeat, etc.* *Charter Ludovici Regis ann. 866: Et donum S. Cucuphati et S. Felicis ad locum Octavianum, cum Aprisionibus, adjacenti et omnibus ibidem pertinentibus.* Aliud *Judicatum ann. 884: Ad proprio iste Andreas retinet ad Aprisione pro partibus de villa, quæ dicuntur, etc.* Infra: *Non eas teneo injuste, sed per legis ordinem eos teneo per Aprisionem, et per præceptum Regis, et pro partibus de supra dicta villa.* Stephanus VII. PP. in Epist. ad Archiepisc. Narbon. apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 773: *Statuentes... ut nulli unquam parvo aut magno homini liceat quamlibet forciam vel Apprisionem in omnibus rebus ejus facere, aut potestatem aliquam habere, etc.* Ubi videtur accipi pro usurpatione Ecclesiæ prædiorum incultorum, quæ in *Aprisionem* tanquam derelicta vulgo a Regibus concedebantur. *Charter donationis factæ a Berengario Comite Barcinonensi civitatis Tarragonensis Ecclesiæ Romanae ann. 1090.* apud Baronium ann. 1091. num. 9: *Et ut principes universi, vel omnes alii, qui necum insudaverunt ad præfate urbis restorationem, habeant in confinio hujus urbis, paralodium, suam Aprisionem, vel quod acceperint per manus nostræ largitionem, non inde per solventes aliquam pensionem nisi forte compuncti amore Dei voluerint ipsi persolvere sua gratuita voluntate.* Ex quibus perspicue patet, *Aprisiones* non fuisse tantatax terras eremas, sed eos potissimum agros, revera incultos, quos Hispani ab Regibus nostris dono accepere, et inter se in variis *portiones* divisere: proindeque recte scribi in laudato Diplomate Ludovici Pii *Adportionem*. [** Wachtero, qui alias Cangii interpretationi assentitur, Aprision est a voce Suecia bryta, Dividere, Franc. bruttan, Anglos, brytan, Frangere, Græc. πρίσαι, Scindere, qui antiquissimus verbi sensus, postea ad generale dividendi rationem perductus est, ita ut Aprisiones sint Distributiones agrorum, eo fine ex eremis factæ, ut quilibet portionem suam a principe concessam, ad cultum traduceret. Conf. etiam F. C. von Buri Erlauter. des Lehnrechts, part. 4. pag. 18. sqq. ADEL.]

* 1. **APRISIONARE**, In carcerem conjicare, Gall. *Emprisoner*. *Charter Arnulphi Locum-tenentes Regis in Occitania ann. 1372.* apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 439: *Ex quibus causis meritos subditos utriusque sexus dicti Vicecomitis et valitorum suorum Aprisionaverant, et Aprisionari fecerant idem D. de Rota et Robertus Dalphini.*

* 2. **APRISIONARE**, Per vim occupare, tenere. *Charter ann. 1390.* in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 33: *Animalia grossa et minuta capiendo, Aprisionando, interficiendo, etc.* Vide supra *Aprisio*.

* **APRISONARE**, Alicui manum injicere. Gall. *Arrêter*. *Charter ann. 1372:*

Dictum dominum Aprisonarunt et captum duixerunt. Aprisoner vero olim nostris, idem quod Rançonner, mettre à prix, Pecuniam pro libertate extorquere. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 270: Lesdiz supplians crurent que les quatre Alemans estoient ennemis de nostre royaume, et pour ce les prirent, fiancerent et Aprisonnerent; et ainsi qu'ilz les amenoient, etc.

* **APRIZIA**. Vide in *Aprisia* 1.

* **APROBERIA**, Approbatio. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 68. ex Cod. reg. 4621. fol. 36. r°: *Dicti aprobatores pro aliqua Aproberia quam facerent, non possint nec debeat... petere... aliquid ab aliqua persona.*

APRONES, Avium species. *Fridericus II.* lib. 1. de Venat. cap. 18: *Grues, Aprones, anseres, anates, et hujusmodi multo magis propter intemperiem aëris transirent.*

APROPALARE, Publicare, palam facere, Gall. *Rendre public*. Stat. castri Redaldi lib. 1. pag. 5. r°: *Et quod servabant statuta super prædictis edita, et non Apropalabant nec manifestabant ulla modo, directe vel indirecte, etc.*

* **APROPLEGIARE**, alias mendose pro *Applegiare*, in *Charter Durandi Episc.* Cabilon. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 247. B. Vide in *Plegius*.

* **APROSTILLA**, sive *rafanos agria*, in Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959. [** Hortus Sanitatis, tractat. de Herbis cap. 38: *Aprostilla est herba, uncis duos sive tres spargit in terra rubentes; folia habet rute similia, radices ut cepe sed ampliores, quam quidam rafanum agrestem vel silvestrem vocant.... Operationes.* Plinius. *Aprostilla purgat inferus et superius, excitat libidinem in viris et mulieribus et propter hanc causam prohibetur nutritiibus.* Hæc partim ex Plin. Hist. Nat. lib. 26. cap. 8. sect. 46. ubi hodie legitur *Apion ischias*.

* **APROVARE**, pro *Approbare*, Gall. Prouver, in Instrumento anni 782. novæ Hist. Occitanæ col. 25.

* **APRUS**. [Vulgo *sanglier*: « aper, non aprus. (App. ad Probum, Meyer, text. bas latins. 3. l. 120.) »]

* **APRUSCUS**. [Opacus. DIEF.]

* **APSELLA**, quid sit docet *Charter ann. 1434*. apud Cl. V. Garamp. in Indice ad Hist. B. Chiarae, pag. 496. col. 2: *Fovea molendini sive Apsella, etc. Apsella molendini communis*, in alia ann. 1452. ibid. pag. 498. col. 2. Sed legendum fortassis *Capsella*, quod ad modum arcae constructa. Vide *Capsa* 1.

* **APSIDA**. Vide *Absida*.

* **APYSIS**, πρόστατον, νερπόν. Recens, in Supplemento Antiquarii. Vide alia notione in *Absida*.

* **APSONARE**, *Dissonare, Descordar*, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **APSTA**. [Occurrunt nominativus *apsta* et accusativus *apstas* ap. Polypt. Massiliens. Mus. arch. dép. p. 4 et p. 6: « Inibi colonica in Nannas *apsta*... inibi varcaria *apstas*. »]

* **APSUM**, *Vellus ovis*, Senatori lib. de Orthograph. *Vellus lanæ*, in Glossis Isidorii.

* **APSUS**, *APSITAS*. Vide *Absus*.

APTABILIS, Aptus. S. Gaudentius Brixiensis Episcop. in Serm. in die ordinationis sue dicto: *Suscepit hoc summi Sacerdotii manu, nec merito dignus, nec estate Aptabilis, nec doctrina maturus.*

APTAMENTUM, Consuetudines MSS. Riomi in Arvernus ann. 1270: *Nec ferramenta, nec utensilia Aptamenta, cum*

quibus panem suum lucratur... pignoren-
tur. Charta Occitanica habet hoc loco :
Ny ferramen, ny espletamen en los quas
son pa hom galzaca.

* Supellex quævis, quidquid ad rem aliquam conficiendam necessarium est. Charta ann. 1255 : *Qui Durantes dicitur dom. Analrico quod monachi dicti monasterii (Fontis Frigidi) circa auroram hodie disfamaverant et ruperant cabanam quam fecerant in dicto opere, et piconas, et palas, et expletam, et alia Aptamenta inde asportaverant. Libert. villæ de Luncio dioec. Agen. ann. 1295. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 124 : Item quod pro debitis non pignorentur... ferramenta seu utensilia, vel Aptamenta, cum quibus panem suum lucratur. Lit. ann. 1342. in Reg. 111. ch. 131 : *Nulus homo seu femina hujus villæ Tholosæ... ausus sit tenere amodo bancas seu tabulas, seu quæcumque alia Aptamenta ad merces vendendas. Vide supra Aisamenta.**

* 1. **APTARE**, FUSTIBUS, Egregie verberare; quomodo etiam *Ajuster usurpamus, pro Mal-traiter*. Acta S. Vannisi tom. 3. Aug. pag. 288. col. 1 : *Cumque non adquiescentem audiret, fustibus eum Aptavit, et projectit semivum in carcere.* Vide infra *Associare* 3.

* 2. **APTARE VULNERATUM**, Sauciato adhibere fomenta, curationem, Gall. Panser. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 57 : *Ipsum pastorem sic vulneratum per barbitonorem Aptari et parari fecerunt, et in lecto repousuerunt. Apontier, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1402. ex Reg. 157. ch. 114 : Lequel Matias icelui Regnault leva et le porta en la maison de son maistre pour l'Apontier, et le fu par eux... ensuite il fina vie par mort.*

* **APTATIO**, Refectio, reparatio. Correct. stat. Cadubrii cap. 48 : *Volumus quod quotienscumque occurrerit pontes aptari sive reffaci debere, quod dominus vicarius præcipiat officialibus centenariorum, ad quos spectat talis Aptatio, sive refectio, quod dicti officiales procurent et faciant aptare seu refficare omnes pontes, qui indigent reparacione seu refectione.*

* **APTECTANEUM**, Appensum domui tectum, seu rusticum ædificium levioris preti ac momenti, idem quod *Appendaria*. Vide in hac voce. Charta Rorii episc. Patav. ann. 870. apud Pez. tom. 6. Anecd. part. 1. col. 80 : *Ut in senedochium cum omnibus ædificiis earum et casalibus, Aptectaneis, hortis, areis, etc.*

* **APTENTARE**, pro Attentare, in Charta Reginaldi Episc. Carnotensis ann. 1198. tomo 2. Tabularia Fontanellensis pag. 1645 : *Et ne aliqua occasione aliquis dictos Monachos aptentem inquietare, etc.*

* **APTHEO**. Mendose in Lega Salica editionis Heroldi § 11. pro Achteo. Vide *Chunna*.

* **APTIARE**, perperam, non attenta abbreviationis nota, pro *Aptatiare*, *Æstimare*, statuere pretium, *Apprécier*. Charta Soldani pro Pisan. ann. 1174. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 1. pag. 198 : *Et onnes eas (merces) quas camera nostra debet accipere, et antequam accipiat, debet esse Aptiatum, sic ut mercatores clamasse se non possent. Vide Appretiare.*

* **APTIFICARE**, Aptum judicare : Galli dicunt *Juger à propos*. Marculfus lib. 2. form. 27 : *Igitur, juxta quod mihi Aptificavit, taliter, inter nos convenit. Form. incerti Auctor. cap. 26 : Sed dum solidos ipsos minime habui, unde transsolvere debeam, sic mihi Aptificavit, ut brachium*

*in colum posui, etc. Form. vett. Bignonii cap. 25. de Mandato : Et quicquid exinde egeris, gesseris, apud me in omnibus, et ex omnibus ratum et Aptum atque transactum, in omnibus definitum esse cognoscat. Capitulare Caroli M. ann. 797. apud Holstenium [** Pertizo pag. 75.] Omnes unanimiter consenserunt et Aptificaverunt, ut de illis Capitulis, etc. Ibidem cap. 2 : Omnes statuerunt et Aptificaverunt, etc. Charta ann. 841. in Tabul. Bellioli Lemovic. : Unde accipimus a te pretium, in quo nobis bene complacuit, vel Aptificatum fuit. Charta Theodorici Reg. Franc. : Ermenteius in praesenti taliter fuit professus, quod ipsa villa... vindex distit, et iuxta sui Aptificatione pretio exinde receperis. [Perperam apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 687. *Aptificatione*.] Adde Epistolam Caroli M. de Victoria Avarica, sub finem, et Notas Tyronis pag. 198. [Mabill. Analect. tom. 4. pag. 251.]*

APTUM. Tabular. Brivatense cap. 210 : *Et componat, cui Aptum est, auri libram unam, etc. Id est, solvat ei, ad quem id spectat, vel cui convenit.*

* **APTSARE**, Idem, ut opinor, quod Aptificare. Locum vide in voce *Solidus. De solidio et denario sponsare*.

* **APTITUDO**, Tempus aptum, opportunitas. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 10. cap. 10. apud Murat. tom. 8. col. 319 : *Hinc sumta occasione multi de Vicentinis et de Paduanis, qui cum ipso venerant de Verona, cum Aptitudinem sibi viderunt, fugierunt Paduam, tamquam ad portum refugii et salutis. Occurrit iterum ibid. cap. 17. col. 323.*

* **APTOTA**, Id est incasualia, suntque indeclinabilia, proprietatem sunt dicenda quæ nominativum solum habent, ut *Jupiter qui et nominativus invenitur, et non accipitur etiam pro obliquis*. Papias MS. Graeca vox ab ἀπτῷ, ὁτο, Firmus, qui non cadit. Hoc utuntur Grammatici, ut nomina significant que declinari non possunt. [** Vide Forcell.]

* **APTRA**, ἀπτέλορυλλα, ὡς τεττυνος, Pamplini. Supplem. Antiquarii. [** Vide Salmas. ad Plin. pag. 101. qui legit : *Apistas, τὰ μελιόνηλλα, ὡς Τεττυνος*.]

* **APTUARE**, Rem propriam sibi facere, vindicare, quasi sibi *aptare*, Gall. *s'Approprier*. Inquisitio ann. 1156. tom. 1. Hist. episc. Massil. pag. 479 : *Quod Raymundus de Vita eterna Massiliensis episcopus pro querimonia, quam ab omnibus S. Cannati habuit de novis defensis, quos caslani fecerant, ipse episcopus eosdem defensos Aptuavit, et quicunque de illis sive de aliis defensis novis aliquid habere voluit, per episcopum cognovit, et in singulis defensis duos cirogilos annuatim pro censu retinuit. Coacta nimis et longius repetita originatio, quæ Aptuare, ab *Apaltus* vel *Appatiumentum* accersit; neque felicior est interpretatio, qua *Aptuare*, per *In feudum dare*, exponitur.*

* **APTUARIUM**, pro Actuarium, Gall. Brigantin. Joan. Simoneta de gest. Fr. I. Sfortiæ ad ann. 1448. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 441 : *Dimissis a Venetorum classe biremis et Aptuariis, prædatoriisque naviculis permultis, totum id Padi litus... vexabatur.*

* **APTUM**. Vide in *Aptificare*.

* **APTUS**, *Habilis, idoneus, agilis sive gracilis, utilis sive necessarius*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **APUA**, *Piscis minutus*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide supra *Aphyæ*.

* **APUD**, pro *Cum vel Per*. Formulæ veteres Bignonii cap. 2 : *Et taliter ei fuit*

*judicatum, ut hac causa Apud proximiores parentes suos, octo de parte genitoris sui et octo de parte genitricis sua... jurent. Ubi Apud parentes, idem valet quod cum parentibus. Et cap. 39 : Ibique veniens homo aliquis nomine ille suggestit eo quod Apud nostrum signaculum hominem aliquem... mannitum habuisse. Id est, cum litteris annulo nostro signatis. Formulæ secundum Legem Roman. cap. 30 : *Conjurare debet Apud homines visores et cognitores, etc.**

* **APULIA**. Tertullianus de Spectac. cap. 20 : *Deus etiam extra cameras et gradus et Apulias oculos habet. In quem locum Latinus per Apulias intelligit locum obiectum et a pluvia securum, Latinioque concinunt Macer et Hofmannus in Lexicis suis. Melius hic Rigalius : hoc vocabulo significari videntur vela quæ in theatris et amphitheatris, ad ornatum, et ad excludendos ictus solis servidos adhibentur. Ea vero quandoque purpurea, quo colore præstantissimæ, ut verisimile est, lanæ imbuebantur, quales ex Apulia. Martialis Velleribus primis Apulia. Unde et velis nomen Apularum. Hæc ille.*

* **APULSUS**, Jus appellendi animalia ad aquas. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 187 : *Dicebant... se... habuisse usam et exspectam... abevrandi seu Apulsum habendi cum suis animalibus in aquis pertinentiarum et districtus castri memorati.*

* **APUNCTAMENTUM**, APUNCTARE, Appunctio. Vide *Appunctare* 3.

* **APUNCTARE**, Erogare, dispendere, vel oppignerare, obligare, Gall. Engager. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 108 : *Rebus suis in ministerio suo necessariis per se ipsum et quemdam famulum suum Apunctatis, etc. Vide alia notione supra in Aponchare et Appunctare 3.*

* **APURARE**, a Gall. Appurer, Rationes decidere. Instr. ann. 1391. tomo 2. Probat. Hist. Brit. col. 589 : *Pro faciendo et Apurando hujusmodi computum comparuissent.*

* 1. **AQUA**, Quodvis delictum in aquis commissum ; item jus de illo cognoscendi, Gall. Justicier de l'eau. Charta Henrici I. Angl. Regis pro Monast. Beccensi ann. 1134. in Historia MS. ejusdem Monast. pag. 86 : *Concedimus eidem Monachis ut habeant in tota parochia Becci omnes regias libertates, murum, mortem hominis, plagam, mehaim, sanguinem, Aquam, et ignem : sed et latronem in Becci parochia captum undcumque fuerit. Charta Henrici II. ex Archivo ejusdem Monasterii : Hæc omnia concessi cum murdro, et morte hominis, et plaga, et mehaim, et sanguine, et Aquæ, et igne, et cum omnibus requis libertatibus et consuetudinibus ad me pertinentibus.*

* Ejusmodi est Præpositi Mercatorum Ädiliumque Parisiensium jurisdictio ; de qua consule Dissertationem D. le Roy, editam tom. 1. Hist. Paris. a Lobinello promulgata.

* 2. **AQUA**, Fluvius, flumen, apud Rymer. tom. 7. pag. 247 : *Ultra Aquam de Severnda versus Walliam. Idem tom. 8. pag. 439 : Constituimus ipsum Admirallum nostrum flotæ navium ab ore Aquæ Thamisiæ versus partes Boreales, etc. Ibidem pag. 551 : In partibus Pykardiæ, ab Aqua de Summe usque ad Aquam de Gravelyng, etc. Et pag. 271 : Aquam Thamisiæ modo guerrino in cetero intrare magis timeant et evitent.*

* Charta ann. 862. apud Dunodum in

Probat. Hist. S. Claudii pag. 65 : *Sicut Aqua currit, quæ vocatur Serrona.*

3. AQUA, Alveus, rivus, Innocentius de Casis litterarum : *Locus... duas Aquas, sive duas alveos habeat.* Idem : *Duas Aquas vivas.*

4. AQUA, inquit Matth. Silvaticus in Pand. Aliquando sumitur pro succo, ut *Aqua absinthii*, i. succus absinthii. Infra : *Aqua casei vel lactis, serum.* Adde Joannem de Garlandia in Synonymis Chymicis.

5. AQUA, Baptismus, Aquæ salutaris lavacrum. Terfullianus de Pœnitentia : *Si ab Aquis peccare desistimus.* Lib. de Baptismo : *Deinde Dominus post Aquam segregatus in desertum.* Eodem libro : *Felix sacramentum Aquæ nostræ.* S. Hieronym. Epist. 73. cap. 3 : *Aquarum laudes et baptismi predicemus.* Passio SS. Perpetuae et Felicitatis : *Et mihi Spiritus dicitavit aliud petendum ab Aqua nisi sufferentiam carnis.* Id est, post perceptum baptismi. Sed in ipsis quoque Scripturis SS. quotiescumque *Aqua sola nominatur, Baptismum innu prolixe docet Cyprianus Epist. 63.* Vide Rhabanum in Allegor. MSS.

* **6. AQUA**. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250 : *De cervis dare consueverunt domino nostro regi... de nodo Aquarum usque ad renes.* Leg. prorsus *Anquarum.* Vide supra *Anqua.*

* **7. AQUA**, Jus utendi aqua seu in eam piscandi. Charta ann. 1059. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 15 : *Similiter decimam do, et Aquam de Criolio octo diebus ante festivitatem S. Michaelis et ipsa nocte festivitatis ejusdem, Aquam de eo eidem abbatis do: similiter ante festum translationis S. Benedicti, Aquam de Criolio concedo eidem ecclesiæ quatuor diebus, et ipsa nocte festi Aquam de eo.* Vide infra *Aquaticum.*

* **AQUA**, pro spiritu sancto ponitur, quoniam mundat omnia. Et Aquæ sunt populi. Melber. Vocabul. Versus memorial. in Gemm. Gemmarum :

Est Aqua doctrina, populus, dolor, unda marina.

* **AQUA ARDENS**, Potio abortiva. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 259 : *Lequel Frobert conseilloit à icelle femme qu'elle beust de la rue ou de l'Eau ardente, et que c'estoit la chose au monde qui plustost la feroit affouler d'enfant... Aussi lui voulut faire boire de l'eau d'escabieuse, ce qu'elle ne voulut consentir.*

AQUA BENEDICTA, **AQUA ASPERSIONIS**. Anastasius in Alexandro : *Hic constituit Aquam Aspersionis cum sale benedici in habitaculis hominum.* Micrologus cap. 46. et Honorius August. lib. 3. cap. 27 : *Alexander Papa quintus a B. Petro constituit, ut sal et Aqua Benedicerentur, ad conspergendum populum, et habitacula eorum, quod et nos in omni Dominica juxta Canones sequimur.* Ex his facile est emendare Scriptoriem Vitæ S. Guthlaci cap. 40 : *Illa etiam partem glutinam salis a sancto Guthlaco ante consecratam arripiens in Aquam apertoram leviter rasura mittebat.* Legendum enim aspersoriam nemo non videt. [In Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 49. habetur, *opertoram*, Mabilionius dubitat qui legendum sit, sed retinendum esse *Apertoram*, hoc est, quæ aperiat oculos, ex sequentibus verbis manifestum est. Sic se habent : *Ipsam denique Aquam cum intra palpebras cæci guttatum stillaret, mirabile dictu!* ad primum tactum primæ guttæ, detrusis cæcitatibus nubibus oculis infusum lumen redditum est.] Vide, quæ de Aqua

benedicta et ejus apud Christianos usu ac virtutibus congesse Durandus lib. 4. Ration. cap. 5. Marsilius Columna in Hydragiologia, Baronius ann. 57. n. 106. et sqq. ann. 132. n. 4. Franciscus Turrianus lib. 3. pro Epistolis Pontific. cap. 9. lib. 5. cap. 4. Bosquetus Episcopus Monspelliensis ad Epist. Innocentii III. PP. et alii.

BENEFICIA AQUÆ BENEDICTÆ, dicuntur in Synodo Exoniensi ann. 1287. cap. 29 : *Fuisse a majoribus ab initio instituta intuitu caritatis, ut ex eorum proventibus pauperes Clerici exhiberentur in Scholis, ibidem taliter proficerent, ut aptiores et magis idoneos fierent ad Majora.* Mox addit eadem Synodus : *Statuimus, quod in Ecclesiis quoque a Scholis ciuitatis, vel Castrorum Diocesis ultra 10. non distantibus militaria, Aquæ Benedictæ beneficia solis Scholaribus assignentur.* Deinde jubentur Presbyteri Parochiales Clericos magis idoneos ad ejusmodi beneficium præficere, qui sciant et valeant in divinis officiis sibi congrue deseruire, et suis mandatis obtenerare : quibus si parochiani subtrahere velint eleemosynas consuetas, ad ipsas erogandas moveri vel compelli debent. Ex quibus colligitur, hic agi de Parochiarum, uti vocamus, Clericis, qui etiamnum in aliquot Galliæ Provinciis statim post peractam maiorem Missam, *Aquam Benedictam* in Parochianorum domos deferunt eaque familiam universam aspergunt, brevi facta ad id oratione. Agunt præterea de ejusmodi Aquæ benedictæ beneficiis Statuta Alexandri Episcopi Coventricensis ann. 1237 : *Sed quia plerique Scholarès carent necessariis, quorum scientia multi per gratiam Dei poterunt ædificari, volumus, ut Scholarès ferant Aquam Benedictam per villas rurales, si sint qui postulent et indigent.* Statuta Egidii Episcopi Sarisberiensis ann. 1256 : *Personæ, vel Vicarii, dabunt Beneficium Aquæ Benedictæ Clerico pauperi scholari, ita quod veniat omnibus solemnis diebus ad Ecclesiam servendum, de qua habet dictum beneficium.* Charta J. Cantuariensis Archiep. in Monastico Anglic. tom. 8. pag. 229 : *Volumus insuper ibidem esse duos Clericos Scholasticos per parochianorum, de quorum habeant vivere eleemosynis, industria eligendos, qui Aquam Benedictam circumferant in Parochia et Capella diebus dominicis et festivis, in divinis ministrantes officiis, et profestis diebus disciplinis scholasticis indulgentes.* Huc etiam videtur spectare Charta Leonardi Episcopi Cæsenatis ann. 1175. apud Ughellum tom. 2. pag. 460 : *Id est, plebem integrum S. Victoris, qui vocatur in Valle, cum titulis et Capellis, nec non et oblationibus, et decimationibus et Aqua Sancta, et unctionibus vivorum et mortuorum, etc.* Occurrunt rursum infra, et in alia Charta ibid. pag. 469. ubi per aquam sanctam nude, intelliguntur obventiones ex aqua benedicta, qua non modo populum, sed et domus ipsas aspergi ab antiquo obtinuit, ut diximus. *Consecratio Fontis et Aquæ per domos spargenda,* apud Riculfum Suessionensem Episcopum in Constitut. cap. 5.

* **AQUA BENEDICTA**, Ecclesiæ seu Capellæ benedictio. Chartul. S. Dionysii de Nogent : *Concessit prior Bernardius dari Aquam benedictam (pro capella) quam domina Eustachia faciebat in parochia S. Leobini, et divinum servitium fieri in ea, eo tonore ut nihil parochiale unquam ibi haberetur.* Charta Henr. reg. Angl. ann. circ. 1160. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 114 : *Quare mando*

vobis (archiep. Rotomag.) quod si episcopus Abrincensis eis Aquam benedictam ad opus illarum ecclesiarum dare noluerit, vos ipse eis illam dare : ne ecclesiæ castelli mei, quod noviter firmavi, sine officio divino remaneant. Quod præstitit idem archiepiscopus, ut patet ex ejusdem Literis ibid. : *Sciat dilectio tua (episcopum Abrinc. alloquitur) nos prece domini nostri regis Henrici et ex jure auctoritatis nostræ metropolitanæ, dedisse Aquam benedictam dilecto filio nostro Roberto abbatii S. Michaelis de periculo maris ad capellam de Ponte-Ursonis, et licentiam divina celebrandi in eadem capella, quoniam tu semel, et secundo et tertio requisitus, Aquam benedictam ei dare nolusti.*

* Populum aqua benedicta quolibet die post missam aspergere olim fuisse in usu, discimus ex Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 167. ubi factum, quod die Jovis post Cineres accidit, narratur : *Incontinent que la messe fut ditte, ainsi que le pres tre donnoit de l'eau bénite au peuple à l'issue de la messe, etc.* Quod apud Germanos etiam nunc viget.

CIRCUITIONES CUM AQUA BENEDICTA inter jura Parœciarum recensentur ab Innocentio III. PP. lib. 13. Epist. 31. Nam solis Presbyteris Ecclesiarum, seu Curionibus, jus erat die Dominicum cum psallentio circumire Ecclesiam suam una cum populo, et Aquam Benedictam secum ferre, ut præcipitur in Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 220. [** 372, ex concil. Mogunt. ann. 813. cap. 4.]

AQUA CALIDA VEL TEPIDA, in sacrificio adhiberi solita a Græcis. Innocentius IV. PP. Epist. ad Ottонem Cardinalem Tusculanum § 8 : *Porro in appositione Aquæ, sive frigide, sive Calidae, sive Tepidae, in altaris sacrificio suam, si velint consuetudinem Græci sequantur, etc.* Consulendum omnino in hanc rem vir doctissimus Jacobus Goarus ad Euchologium Græcorum pag. 148. Vide præterea Nomocanonom seu Pœnitentiæl Græc. tom. 1. Monum. Ecc. Græc. cap. 130. et 436.

AQUA CISTERNINA. Cælius Aurelianus Siccensis lib. 5. Chron. cap. 10 : *Aqua imbrialis offerenda, quam vulgo Cisternina vocant.*

* **AQUA COELESTIS**. Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico, est Vinum sublimatum.

* **AQUA CRASSA**. Vide supra *Adipata.*

AQUA EXORCIZATA, Eadem, quæ Benedicta, quia in illius benedictione Exorcizantur dæmones, jubenturque, ut ab ea recedant. Sacramentarium Gregorii M. ex Bibl. Ecclesiæ Belvacensis : *Oratione Aquæ Exorcizata in domo. Exorcizo te creatura Aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, et in nomine Iesu Christi Filius ejus Domini nostri, ut fias. Aqua Exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici.* Gordianus Monachus in Vita S. Placidi Mart. cap. 58 : *Rogavit... ut totius Monasterii ambitum Aqua Exorcizata respergeret.* Braulio Cæsar August. in Vita S. Ämiliani cap. 24 : *Salem Exorcizat, et Aquæ commiscer more Ecclesiastico, ac domum ipsam aspergere coepit.* Marbodus Diac. in Vita S. Licinii Episcop. Andegav. *Exorcizatis Aquis lavat infirmum, et ad sacrarum manuum tactum dicto citius lepra disparuit.* Adde Capitul. Theodori Cantuariensis cap. 80. et Vitam S. Petri Cavensis n. 21. Odonem Cluniacensem lib. 2. de Vita S. Geraldii cap. 21. 26. Librum Miracul. S. Winoci cap. 22. etc.

* AQUA GREGORIANA, Quæ ritu Gregoriano benedicitur. Pontif. MS. Senon. ad usum eccl. Paris. : Finiatur letania. Deinde surgat episcopus, benedicat aquam, cum sale, cinere et vino fiat Aqua Gregoriana. Lit. Guillel. de Brocia archiep. Bituric. circa ann. 1825. ex schedis D. Le Beuf: Vos autem unum quilibet in solidum reconciliare possitis cum Aqua Gregoriana vobis unum cuiilibet committimus vices nostras.

* AQUA LEVATA, Quæ fluit, pausatae opponitur. Chartul. Casaur. fol. 51. v. : Cum insula, et cum introitu et exitu suo, et cum Aqua levata et pausata, etc.

* AQUA LOSTRA, f. Fetida. Vide Lustramentum. Chartul. S. Ursini Bituric. ch. 39: Ego Guarnerius Rusus et Joannes filius meus vendimus S. Ursino et canonici eiusdem ecclesie alodium nostrum; et habet has terminaciones ex una parte Aqua lostra et tres ulmos, etc.

* AQUA LUBRICATA est Aqua muscillaginosa ut sirupi. Rochus le Baillif in Dictionario Spagyrico.

* AQUA MUSCATA. Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 180. col. 2: Solent nonnulli aquæ benedictæ, dum ea in festis populo aspergitur, odoriferam Aquam, et quam Muscatam dicimus, permiscere: quem usum... tolli volumus.

* AQUA NAVALIS, Navale, statio navi, portus. Constit. Caroli III. imper. ann. 880. apud D. Bouquet inter Probat. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 393: Insuper sounarium cum capistro concedant, quem, si domini voluerint, ipsi ad primam navalem Aquam usque perducant.

* AQUA OPERTORIA, pro Aqua Aperi- toria. Vide Aqua Beneficia.

* AQUA PERMANENS est solis et lunæ Aqua, Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico.

* AQUA PICIS, Gluten, quod ex pice aqua diluta fit. Gall. Colle. ut videtur D. Secousse. Lit. ann. 1858. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 92: De una conglutinatura in duabus pellibus pergameni cum Aqua picis, una post aliam.

* AQUA PRIMA, ex qua fit sapo. Vide in Capitellum.

AQUA ROSALIA, id est, Rosacea, Gall. Eau-rose. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 282: Pro duabus flasconibus pro Aqua Rosalia ad opus dominæ Dalphinæ... 9. gross.

* AQUA SANCTA, apud Ardonem in Vita S. Benedicti Anianensis n. 39. Charta ann. 1176. apud Ughellum in Episcopis Veronensib.: D. Jonathas Concordiensis Episcopus et D. Aldemarius Xantonensis Episcopus fecerunt Aquam Sanctam cum aqua et sale, et iverunt per tres vices deforis Ecclesiam, etc. Mox: Fecerunt Aquam Benedictam cum sale, cinere, et vino, et sanctificaverunt altaria, etc. Vide Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 1155.

AQUA SANCTIFICATA. Regula S. Benedicti: Fratres Aquis se Sanctificatis perfundant. Sanctificatum elementum, apud Petrum Cluniac. lib. 1. de Miracul. cap. 7.

* AQUA SATURNIA, est generata ex tribus primis, (id est, cœlesti, lubricata et permanenti, de quibus suo loco) in meatus terra, quales sunt thermarum. Rochus le Baillif in Dictionario Spagyrico.

AQUAM SORDIDAM et stercoratum super sponsam jactare, in Lega Longob. lib. 1. tit. 16. § 8. [**] Aistulph. 6. In formul. ibid.: Aquam sordidam et stercora.]

* AQUA VITÆ, pro Aqua vitæ, Gall. Eau de vie; nisi ita vocetur quod sit

vinum igne stillatum. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 147: Habantur muscipulae Aqua vitis balneatae, et postea ligetur eis funiculus sulfure unctus, et accendatur funiculus, etc. Occurrat præterea apud Barelet. Serm. 1. in Dom. 1. Quadrag.

AQUA VIVA, Perennis, jugis, nostris Eau vive, quæ semper fluit. Apud Innocentium Gromatic. : Sub se Aquam Vivam habens. Seneca lib. 8. Nat. quæst: Non celestem esse, nec collectitum humorem, sed, quod dici solet, Vivam Aquam. Hoc sensu vero vivam aquam dici observat Cujacius, quo Virgilio vivum saxum, vivum flumen, vivus lacus et viva terra, id est, naturalis.

* AQUÆ APPREHENSIO, Fons seu caput fluminis vel aquæductus. Gall. Source. Annal. Bened. tom. 5. pag. 150: Deo ac S. Mariæ Sanctoque Victori martyri... (donationem) faciunt aquæductus, qui vocatur Welna, cum omnibus fontibus in eamdem aquam descendantibus, omnemque terram) per quam itura est ex Apprehensione ipsius Aquæ, quæ est ad Ecclesiæ Sancti Melnæ, et omnem punctionem ipsius aquæ, usque ad descendsum eus in mare.

* Aquæ Apprehensio, nequaquam fons est seu caput fluminis; sed Locus ubi hauritur aqua, qui Provincialibus Martelliæ dicitur, aut saltem, id quo derivatur aqua.

AQUÆ CURSUS, seu Cognitio de delictis, quæ in aquæ cursu contingunt, in Chron. Hugonis Flaviniac. pag. 132.

AQUARUM DIMERSIONES, Quæ ut ait Durandus lib. 6. Ration. cap. 81. num. 20, tempore Paschali fieri solebant, ne quia homines vigilaverunt in Quadragesima, in his sanctis diebus dormire velint.

* AQUA FORMARUM, Quæ, per tubos vel arcus defertur. Tubi vel arcus a Juri-risperitis formæ non raro dicuntur, ubi de aquæductibus.

** AQUA FORADIZA, Idem. Charta Luisian. ann. 1192 apud S. Rosa pag. 63: Qui mutaverit Aquam foradizam pectet LX solidos: et totum istum sit cum vozeiro.

AQUA RECONCILIATIONIS, Aqua benedicta, qua asperguntur Ecclesiæ, quæ reconciliantur. Vide Reconciliare. [Et mox Aqua sanctificationis.]

* AQUA REFECTONIS, id est, Baptismatis apud S. Paulinum epist. 19. n. 4. novæ edit. ad S. Delphinum a quo fuerat baptizatus: Hunc tu Dominum ora donec exores, ut vellera nostra, quæ in Aqua Refectionis manibus tuis lavit, etc.

* AQUA SANCTIFICATIONIS, Idem quod Aqua Sancta vel Benedicta. Charta Lamberti Atrebaten sis Episc. pro Monasterio Canonorum in Aroasia apud Miræum Diplom. Belgic. tom. 1. pag. 167: Si autem aliquando, quod absit, antiquo hoste instigante in praedicto loco vel parochia tale quid acciderit, pro quo reconciliatio necessaria fuerit, tibi legitimisque successoriibus tuis, vice nostra, accepta Aqua Sanctificationis et reconciliationis ut ea reconciliis, religioni vestre anniuitus et impertimus.

* AQUABELLA, Titulus libri, in Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2: Librum istorum ex Socrate, librum qui vocatur de Aquabella, librum quadragenarium.

* AQUACIUM, lo conducto del aqua, in Glossar. Lat. Ital. MS.

AQUÆ, vel AQUÆ FRIGIDÆ JUDICII, una ex purgationibus vulgaribus, quas Judicia Dei appellabant: qua criminis alicuius suspectus, vel de gravi aliquo facinore delatus, in aquam demergeba-

tur: ita ut si supernataret, nocens ac reus; contra si in imum delaberetur, innocens judicaretur. Annales Franco- rum Bertiniani ann. 876: Hludovicus Hludoviæ Regis filius, decem homines Aqua Calida, et decem ferro calido, et decem Aqua Frigida ad judicium misit coram eis, qui cum illo erant, poterit omnibus, ut Deus in illo judicio declararet, si plus per rectum ille habere deberet portionem de regno, quam Pater suus dimisit ex ea parte, quam cum fratre suo Carolo per consensum illius et per sacramentum accepit: qui omnes in læsi reperti sunt. Wibertus in Leone IX. PP. cap. 2: Utrum integræ reddidissent rerum suarum decimationem sub judicio Aquæ Frigidæ perscrutabantur. Charta foundationis Abbatiae S. Severi apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 3. cap. 8: Tandem complacuit illis judicium facere in Aqua Frigida, etc. Cum Aqua Frigida ad judicium Dei exire, apud Hincmarum in Opusculo 55. Capitul. cap. 43. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 101: Vere iudex aliter noverit, nisi hoc quod judicaverit ad verum, tracerit per sacramentum, et per batayam, vel per judicium Aquæ Frigidæ, vel Calidæ. Charta Ildefonsi Regis Aragon. ann. 1187. pro liberatibus villæ Amiliani, in Regesto Ludovici Hutini Regis Franc. pag. 7: Item ille, adversus quem maleficium factum fuerit, vel proditio, si alium accusaverit, de quo aliqua suspicio sit Curiæ, accusans præstatib[us] sacramentum de calunnia, quod credit illum accusatum forefactum, de quo eum accusat, fecisse, et exinde accusatus recipiet judicium Aquæ Frigidæ. Constitutio Jacobi I. Regis Aragon.: Si quis intra hanc prædictam pacem Domini, aliquod malum alicui fecerit, in duplum ei componat, et postea per judicium Aquæ Frigidæ treugam Domini in Sede sancti Petri emendat. Charta Communiæ Tornacensis ann. 1187: Si aliquis super alicuius morte fuerit accusatus, et per legitimos testes illum occidisse probari non poterit, iudicio Aquæ Frigidæ innocentiam suam probabit. Idem statutum de eo, qui de nocte aliquem armis molitus vulneraverit. Apud Gregor. lib. 5. Decret. cap. 8. Presbyter de homicidio infamatus, iudicio Aquæ Frigidæ suam innocentiam probasse dicitur. Adde Wibertum in Vita S. Leonis IX. PP. cap. 1.

Eiusmodi porro probationis vulgaris speciem Aquæ Judicium nude crebro appellant veteres Tabulæ et Scriptores. Charta Philippi Augusti Regis Franc. ann. 1200. pro Universitate Parisiensi contra Præpositum Parisiensem: Nisi forte elegerit (idem Præpositus) Parisiis publice Aquæ subire Judicium, in quo si ceciderit, damnatus erit; si liberatus, nunquam Parisiis, vel alibi, in terra nostra Præpositus noster, vel Ballivus erit. Ita usurpant Leges Forestarum Canuti Regis cap. 13. Statuta Willhelmi Regis Scotiæ cap. 15. 16. Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ cap. 7. Regiam Majestatem lib. 4. cap. 8. § 4. Decreta Ladislai Regis Hungariae lib. 1. cap. 28. lib. 3. cap. 1. Chronicon Flaviniacense pag. 244. Gervasius Dorobernensis pag. 1590. Historia Vezeliensis lib. 4. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 15. § 2. Adde Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. pag. 864. Aqua Judicialis dicitur in Tabulario Angeriæcensi fol. 30: Judicium Aquæ Exorcizatæ, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua cap. 16. Interdum tamen aquæ nomine utramque, et frigidam, et calidam, intelligi posse non diffiteor, ut in

Tabulario Prioratus S. Nicasii de Melgento ann. 1280. fol. 50: *Cum omni liberate et plena justitia, videlicet cum banno et sanguine, Aqua et duello, et aliis iugismodi libertatibus. Hic enim tam Judicium aquæ frigidæ quam calidæ intelligi potest.*

Jam vero quo nixi fundamento veteres judicium aquæ frigidæ adinvenerint, pluribus docet Hincmarus Remensis de Divortio Lotharii et Tetbergæ pag. 60: *Et quoniam... ostendimus divina auctoritate baptismum esse judicium, unde et Jordani baptismum designans interpretatur Rerus judicium, quo Princeps mundi mendax, et pater ejus, foras ejicitur, et baptismus Dei est consilium, divini viri ad ignota investiganda invenerunt Judicium Aquæ Frigidæ. In quo aquæ frigidæ Judicium, ad invocationem veritatis, quæ Deus est, qui veritatem mendacio cupit obtegere, in aquis, super quas vox Domini Dei intonuit, non potest mergi, quia pura natura aquæ naturam humnam per aquam baptismatis ab omni mendaci figmento purgatam, iterum mendacio infectam, non recognoscit puram, et ideo eam non recipit, sed rejicit ut alienam, etc. Idem ad Hildegarium Episcop. Meldens. pag. 676: *Solertia Christianitatis, inter acta et agenda judicia consistentis, ex antiquo sancti et frequentavit Judicium, quod fit per Aquam, quodque sub Noë factum fuerat in Arca fidei, liberans innocentes et condemnans noxios. His consentanea habent Orationes ipse, quæ a Sacerdote pronunciantur in exorcismo aquæ frigidæ, de quibus mox.**

In aquæ igitur frigidæ examine, nocens ac reus supernat, innocens in imum delabitur, ut ex Hincmaro colligitur. Ita etiam Orationes in adjuratione aquæ a Sacerdote facta: *Ut si de hoc furto scisti, aut vidisti, aut bajulasti, aut in domum tuam receperisti, aut consentivisti, aut consentaneus exinde fuisti, aut si habes cor incrassatum vel induratum, evanescat corpus, et non suscipiat te aqua, neque ullum maleficium contra hoc prævaleat, sed manifestetur. Iisdem infra ferme similia habent. [** Pontificale antiquissimum MS.: Novum ac mirabile signum in eis ostendere digneris, ut innocentes de crimen furti, vel homicidiū, vel adulterii, aut alterius nævi, cuius examinationem agimus, more aquæ in se recipiant et in profundum pertrahant: conscientios autem hujus criminis a se repellant atque rejiciant, nec patientur recipere corpus, quod ab onere bonitatis evacuatum ventus iniquitatis allevavit. Ibid. ex alia oratione: Ut nullomodo suspiciashos homines illos, si in aliquo sunt culpabiles de hoc, quod illis obicitur, scilicet aut per opera, aut per consensem, vel per conscientiam, seu per illum ingenium; sed fac eos super te natare, et nulla possit esse contra te causa facta aut illum præstigium inimici, quod illud possit occultare.]* [** Formula integræ ex Ordine Dunstani Dorobernensis Ecclesiæ Archiepisc. leguntur apud Pithœum in Glossar. Capitular. pag. 10. et 11.] Idem Hincmarus de Divortio Lotharii: *Sed in Aquæ Frigidæ Judicio, non constare videtur, quod innoxii submerguntur, aqua, (f. aquam) culpabiles supernatant. Historia Vezeliensis lib. 4. extremo: Sequenti die adducti sunt illi duo, qui videbantur revocati ad Judicium examinantis Aquæ, quorum unus omnium iudicio salvus per aquam factus est: alter porro remersus in aquam fere omnium ore damnatus est. Et infra: Iterum ipso petente*

*ad Aquæ Judicium reductus, et secundo demersus, nec vel parum ab aqua receptus est. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 14. de quodam fure: Ineffabili commento gazophylacium prorupit, et copiosius aurum gemmasque tulit. Quibus tulitis, celebrato jam sacri laticis iudicio, in hunc cum aliis Matriculariis injectus est, superque natando convictus, cum quo et alii primi damni cognitores, quorum alii furcis illati, alii vero parsim. Idem Scriptor capite 26. de quibusdam haereticis: At quia talium est negare, et semper hebetum clam corda seducere, addicti sunt Judicio Aquæ Exorcizata... Dixi ad Episcopum: Quoniam testes absunt, cepti eos addicte iudicio... Missas itaque egit Episcopus, de cuius manu sub his verbis sacra sumpserunt: Corpus et Sanguis Domini veniat vobis ad probationem hodie. Quo facto piissimus Episcopus et Petrus Archidiaconus, vir fidei integerrimus, qui ut non subjecerentur iudicio, eorum promissa respernatur, ad aquas procedunt. Episcopus cum multis lacrymis letaniam præcinit, deinde exorcismum fecit: inde sacramenta dedere, se nunquam contra fidem nostram credidisse, aut docuisse. Clementius in dolium missus, ac si virga supernat. Quo viso infinitis gaudiis tota effert Ecclesia, etc. Hermannus Monachus de Miraculis S. Mariae Laudun. cap. 28. de quodam fure: Ubi dum servaretur, quadam nocte vas maximum aqua impleri, sequi in eo ligatum fecit deponi, tentare scilicet volens, utrum in aqua intus mergeretur, an supernataret? Cum vero se sine ulla dilatatione vidisset ab aqua receptum fuisse, et ad vastis fundum pervenisse, exhilaratus dixit, se nihil ultra timere; sed sponte in aquam ingressurum fore. Sed res, cum serio acta est, longe aliter successit, uti infra narratur. Statuta MS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 114. ubi de lege paribili: Quant aucuns estoit accusez d'aucun crime, dont il deust este noyez, s'il n'estoit coupable, il ne pooit noyer: mais ce n'est mie voir, car ce fesoit li banfices de l'air, qui le retient, non mie autre chose. Adde Loccenium lib. 2. Antiq. Suecicar. cap. 7. [** et Suhmii Histor. Daniae. 9. 42.]*

Interdum pluries in aquam demergabantur, si plurim criminum suspecti haberentur. Hincmarus tom. 1. pag. 608: *Sic et inventus in iudicio noxious, si fuerit forte super plura suspectus, iterato est iudicio examinandus quousque inventiarum emendationis confessione probatus.*

Colligabantur vero immersendi. Idem Hincmarus de Divortio Lotharii pag. 607: *Configuratur autem func, qui examinandus in aquam demittitur: . . . qui ob duas causas Configari videtur, scilicet ne aut aliquam possit fraudem in iudicio facere, aut si aqua illum velut innoxium repperit, ne in aqua periclitetur, ad tempus valeat retrahi. Infra: Et hoc examinandus iudicio, Configatus in aquam dimittitur, et Configatus retrahitur, et aut purgatus statim iudicio arbitrorum absolvitur, aut usque ad purgationem Configatus, iudicio examinatur. Eadem habet Opusculo 59. pag. 681. Denique Leges Athelstani Saxonicae cap. 23. Edit. Latinæ 30: Si aqua gelida facunda est quæstio, ad sesquiuinam funis in aquam mergitor.* [** Ethelst. in concil. Greatanlag. cap. 26. hæc habet, sed abest vox gelida, neque Phillipsius Hist. Jur. Anglos. § 55. inter ordalia, Anglosaxonibus usitata aquam frigidam recenset. Confer ejusdem Histor. Jur. Anglic. vol. 2. pag. 270.]

Qui in ejusmodi iudicio cædebat, ut loquitur Charta allata Philippi Augusti, perire vulgo dicebatur. Assise Henrici II. Regis Angliae, apud Rog. Hovedenum, de eo qui retatus fuerit de mortuvel latrocincio, etc.: *Eat ad iudicium aquæ, et si Perierit, alterum pedem amittat. Et apud Northamtune additum est pro rigore justitiæ, quod dextrum simili ter pugnum cum pede amittat, et regnum abjuret. Idem Hovedenus pag. 566: Sed quia iudicio aquæ Perierat, etc. Et pag. 304: Donec iudicio aquæ vel ferri se munderet, et, si Perierit, suspendatur. Gervasius Dorobern. in Chron. ann. 1195: Ibique per ministros Regis iudicio aquæ mundati sunt, vel Perierunt.*

Jam vero quo pacto istud iudicium, et cum quibus ceremoniis perageretur, pluribus docemur, non modo ex loco allato Guiberti, sed et ex Ordine ad exorcismum aquæ frigidæ, quem habent Juretus ad Iponis Carnotensis Epist. 74. Delrius lib. 4. Disquisitionum magicarum quæst. 4. sect. 4. Pithœus in Gloss. ad Capitul. Caroli M. Lindenbrogius post formulas solennes, Spelmanus, Goldastus tom. 2. Alemannicorum pag. 178. denique vir doctissimus Joannes Mabilionius tom. 1. Analector. pag. 47. [** Cancianii Leges Barbar. vol. 1. pag. 282. ex Murator. tom. 2. Anecd. et Antiqu. Med. ævi diss. 38.] Ex quo quidem ordine ea tantum, quæ ad péragendi iudicij formam pertinent, depromere opera pretium videtur, cum orationes ipsas, quæ Benedictiones aquæ iudicij indigunt Gilbertus Lunicensis Episcopus, de usu Ecclesiastico, apud Laudatos Scriptores legere cuivis promptum sit. Ita autem se habent: *Cum hominem vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobacionem, ita facere debes: accipe illos homines, quos vis mittere in aquam; adduc eos in Ecclesiam, et coram omnibus illis canet Presbyter Missam, et fac eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad Communionem venerint, antequam communicent, interroget Sacerdos cum adjuratione ista, et dicat: adjuro vos homines per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per Christianitatem, quam suscepistis, et per S. Trinitatem, quam docuistis, et per istas sanctas reliquias, vel sanctam venerationem, quæ in ista Ecclesia sunt, ut non præsumatis accedere ad hoc sanctum altare, nec istam sacram Communionem accipere ullo modo, si hanc causam vestra reputatio (hoc est illa vel illa) fecisti, aut scitis, quis hoc egit. Si autem tacerint, aut nullam professionem inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, et more solito communiceat: posita vero communicet illos, qui in aquam mittendi sunt. Cum autem communicat, dicat Sacerdos ad altare: Corpus hoc et Sanguis Domini nostri Jesu Christi sit vobis ad probationem hodie. Expleta Missa, accipiat Sacerdos Crucem et Evangelium, et incensum, et perget ad locum destinatum cum aspersione aquæ benedictæ ubi probentur. Et cum venerit ad ipsum locum, det illis hominibus bibere de aqua benedicta. Cum autem dederit, unicuique dicat: Hanc aquam dedi vobis ad probationem hodie. Postea conjuret aquam, ubi illos mittere debet, dicens ita: Adjuro te, aqua, etc. Post coniurationem autem aquæ, exuat eos vestimentis suis (et induat eos vestimentis de Exorcista, et alliget in eis singulariter sinus rectæ consuetudinis) faciatque eos osculari Evangelium et Crucem, et posthac asperget super unum quenque ex ipsis de ista aqua benedicta, et dicat adjurationem sequentem, et pro-*

jiciat eos statim singulariter in ipsam aquam. Hec autem omnia facere debet jejunus; et neque illi antea comedant, neque ipsi, qui eos mittant. Sequitur exorcismus, etc. Hactenus Ordo ad exorcismum aquæ frigidæ, cui consonant Leges Æthelstani Saxonicae § 28. Codex vero MS. quem laudat Mabillonius, haec subdit: *Hoc autem iudicium creavit omnipotens Deus, et verum est; et per dominum Eugenium Apostolicum inventum est, et omnes Episcopi, Abbates, Comites, seu omnes Christiani per universum orbem eum observare studeant, quia multis probatum est, et verum inventum est. Ideo enim ab illis inventum est et institutum, ut nulli liceat super altare manum ponere, neque super reliquias vel Sanctorum corpora jurare.* [¶] Hæc ultima intelligenda de *conjuratoribus*.] Idem etiam Codex a Domino Apostolico in Franciam ejusmodi iudicium missum indicat. In Codice MS. S. Laurentii prope Leodium, in quo plures Hincmari tractatus descripti leguntur, habetur idem Ordo ad examen aquæ frigidæ, tametsi non iisdem plane verbis, cum hocce proœmio: *Examen aquæ frigidæ. Quando Romani propter invidiam tulerunt Domino Leoni Papæ oculos et linguis propter thesaurum S. Petri, tunc venit ad Imperatorem Karolum, ut eum adjuvaret de suis inimicis. Tunc Imperator reduxit eum Romanum, et restituuit eum in locum suum, et thesaurum supradictum non potuit inveneri nisi per istud iudicium. Quod iudicium fecerunt beatus Eugenius et Leo et Imperator, ut Episcopi et abbates et Comes firmiter teneant et credant, quia probatum habuerunt illi sancti viri, quia illud invenerunt. Cum volueris hominem mittere ad examen aquæ frigidæ, apprehende illos, quos vis examinare, et duc eos ad Ecclesium, etc.*

[¶] Quanquam Cangius multa circa hujusmodi ceremonias congesserit, indicaveritque scriptores hac de re consulendos; attamen, cum ii nequam omnibus præsto sint, nostrique sit instituti obsoletos ejusmodi ritus ob oculos ponere, rem lectori haud ingratam facturum me existimavi, si ea omnia, quæ hic spectant, uno tenore sub uno aspectu exhibuerim ex Tabulario S. Ebrulphi, ubi nonnulla legere est, quæ alibi non reperias: *Incipit ordo ad iudicium faciendum. Si aliquis de furo reprehensus fuerit, ipseque hoc fecisse se negaverit; die Martis ad vesperas causa purgandi se se perducatur ad ecclesiam lanies induitus vestibus et nudis incendens pedibus; ibique in ecclesia, videlicet usque ad diem Sabbati cum legalibus custodiis commoretur, triduum faciens jejunium, in pane videlicet azymo puri ordei, et aqua, et sale, et cressone aquatico: mensura autem ordei sit quotidie talis, qualem apprehendere potuerint duæ manus insimil juncite, et quantum pugillus capere poterit de cressone, et quantum salis ad hoc sufficiat. In his autem tribus diebus matutinas et missam cum horis ad dies pertinentibus audiat, et exquiratur ne aliquod maleficium super se habeat. Die vero Sabbati missam sic sacerdos incipiat.*

MISSA.

* *Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum: fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam. Ps. Beati immaculati. Gloria.*

ORATIO.

* *Absolve, quæsumus, Domine, delicta famuli tui, ut a peccatorum suorum nexi-*

bus, quæ pro sua fragilitate contraxit, tua benignitate liberetur, et in hoc iudicio, prout meruit, tua justitia prævenientie, adversitatem censuram invenire [Ordo Dunstan.] mereatur. Per Dominum, etc.

LECTIO LIBRI LEVITICI.

* *In diebus illis locutus est Dominus ad Moysen dicens: Ego sum Dominus Deus vester: non facietis furtum, non mentiri, etc. usque ad hæc verba: sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego sum Dominus. Levit. 19. a. ¶ 11. ad 15.*

[¶] In ordin. Dunstani ante Graduale: *Item alia lectio Epistol. beati Paul. Apost. ad Ephes. cap. 4. ¶ 23. ad 28.]*

GRADUALE.

* *Propitius esto, Domine, peccatis nostris, ne quando dicant Gentes: Ubi est Deus eorum. ¶ Adjuva nos, Deus salutaris noster, et propter honorem nominis tui, Domine, libera nos.*

* *Alleluia. ¶ Deus iudex justus, fortis et patiens, numquid irascetur per singulos dies?*

LECTIO S. EVANGELII SEC. MARCUM.

* *In illo tempore: Cum egressus esset Jesus in via, procurrens quidam genuflexo ante eum dicit ei: Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam, etc. usque ad hæc verba: habebis thesaurum indeficientem in celo, et veni, sequare me. Marci 10. a. ¶ 17. ad 21.*

OFFERTORIUM.

* *Immittet angelum Dominus in circuitu timentum eum, et eripiet eos. Gustate et videte quoniam suavis est Dominus.*

SECRETA.

* *Intercessio sanctorum tuorum, Domine, misericordiae tuæ munera nostra commendet: ut quia merita nostra non valent, eorum depreciationibus indulgentiam valeat obtinere. Per, etc.*

PRÆFATIO.

* *Eterne Deus, qui non solum peccata dimittis; sed ipsos etiam justificas peccatores, et reis non tantum penas relaxas, sed dona largiris et præmia, cuius nos pietatem supplices exoramus ut famulum N. tuum non de præteritis judices reatis; sed hujus culpæ veritatem expectantibus insinuas; quatenus in hoc populus Iesus præconia nominis tui efferauit, et te vite presentis et perpetue auctorem agnoscat. Per Christum Dominum nostrum.*

* *Post orationem Dominicam, antequam dicatur: Pax Domini, dicat sacerdos hanc orationem super eum, qui aquæ iudicio probandus est: Deus, de quo scriptum est, quia justus es, et rectum iudicium tuum, fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam, ut non de pristinis iudicetur reatis, sed in hoc, prout meruit, tua benedictione præveniente, veritatis subsequatur iudicium. Amen. Et quia justus es et amator justitiae, et a cuius vultu videtur æquitas; fac in conspectu populi tui ut nullis malorum præstigiis veritatis tuæ fuscentur examina. Amen. Petitiones nostras, Domine, placatus intende, et culparum omnium præteritarum huic veniam clementer tribue; et si culpabilis est de hoc furto, tua larga benedictio non ei ad suffragium, sed hujus culpæ nobis ad insinuandum veritatem proficiat. Amen. Quod ipse præstare dignetur qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et*

regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ADJURATIO ANTE PERCEPTIONEM CORPORIS DOMINI.

* *Adjuro te N. per Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, et per christianitatem, quam in baptismo suscepisti, et per sanctam Trinitatem, et per sanctum Evangelium, et per sanctas Reliquias, quæ in hac ecclesia, vel in toto mundo continetur, et per illum sanctum baptismum quo sacerdos te regeneravit, ut nullo modo presumas hoc sacrosanctum Corpus Domini accipere, neque ausus sis ad hoc sanctum altare accedere, si hoc furtum fecisti, aut consensisti, aut scis qui hoc eggerit.*

* *Si autem tacuerit et nulli hoc dixerit, veritat se sacerdos ad altare, et sumat sacrificium in semetipso. Postea vero comunicet eum, qui aquæ iudicio probandus est, ita dicens: Corpus Domini nostri hoc et Sanguis Christi sit tibi ad probationem hodie.*

COMMUNIO.

* *Justus Dominus et justitias dilexit; et equitatem vidi vultus ejus.*

POST COMMUNIONEM.

* *Perceptis, Domine Deus noster, munieribus sacris, te suppliciter deprecarum, ut hujus participatio sacramenti et a propriis reatis nos indestituer expediatur, et in hoc famulo tuo veritatis sententiam declarer. Per, etc.*

* *Ita missa expleta, homo prædictus in ecclesia exeat non solum laneis vestibus, verum etiam femoralibus, et accingatur circa renes novo panno lineo, ne pudenda ejus videantur, cooperiaturque ad horam, sive tempus, pallio vel coppa propter frigus; et sic ad lacum aquæ cum processione et letania ducatur, donec dicatur Agnus Dei, usque Miserere nobis. Lacus autem aquæ duodecim pedes mensuratos habeat in profunditate, viginti vero circumquaque in latitudine, et usque ad summum aqua impletatur: in tercia vero parte foveas fortissima cum cleta fortissima ponantur desuper, ad sustinendum videlicet sacerdotem aquam benedicentem, et judices desuper assistentes, et hominem intraturum in aquam, cum duabus vel tribus hominibus eum ibidem demittentibus.*

INCIPIT BENEDICTIO AQUÆ.

Deus iudex justus, fortis, autor et amator pacis, patiens et multum misericors, qui judicas quod justum est, et rectum iudicium tuum, qui respicias terram, et facis eam tremere, tu Dominus omnipotens, qui per adventum filii tui Domini nostri Jesu Christi mundum salvasti, per ejus passionem genus humanum redemisti; hanc aquam benedicere et sanctificare dignare, et præsta, clementissime Pater, dominator omnipotens, ut si quis innocens de hoc furto in hanc aquam corpus suum applicare voluerit, confessum ab ista aqua in tuo nomine atque virtute sanctificata suscipiatur et salvus, præstante Domino nostro, permaneat; et sicut filios Israel eductos de Ægypto in transitu rubri maris salvasti, et Susannam de falso crimine liberasti: sic corpus innocentis, omnipotens Deus, ab omni læsione insanæ (f. infamia) [¶] Ordo Dunstan. læsonis insanie.] salvare dignare. Quod si aliquis culpabilis vel noxius de hoc furto corde tumido induratoque pectore vel superba mente reus de hoc furto in hanc aquam corpus suum apponere voluerit, tu Deus

omnipotens, tua pietate et rectissimo iudicio tuo declarare et manifestare digneris; et jube ut ab aqua hac non excipiatur; sed videntibus famulis tuis rejiciatur, ut anima ejus per pœnitentiam salveretur: et si ille nocens vel reus per aliquod malificum, vel per herbas, vel per causas diabolicas cor suum induraverit, et peccatum quod fecit confiteri noluerit, tua dextra, quesumus, Domine, declarare dignetur. Per, etc.

ALIA ORATIO.

* Deus innocentem restitutor et amator, qui autor pacis es et judicas æquitatem, humilibus te rogamus precibus, ut hanc aquam ordinatam ad justitiam et examinationem cuiusquamque dubietatis benedicere, et sanctificare, atque superna virtute tua perlustrare digneris: ita ut si innocens de hoc furto, unde purgatio querenda est, in hanc aquam tua benedictione sanctificata corpus suum immittere voluerit, tua benignissima miseratione confessum ab ista excipiatur aqua et postmodum illæsus appareat. Si autem culpabilis aut reus contempserit, et quasi temptator iudicium tuum adierit; aut per herbas, vel per quæcumque temptationa seu molimina molestiosa peccata sua confiteri noluerit, sed defendere inflatus per afflictorem [**] Ordo Dunstan. Afflatores] malitiae contra examen veritatis tuæ: justissime et misericordissime Domine Deus, ad hoc virtus tua, quæ omnia superat cum veritate quæ permanet in seculum seculi, declaretur, ut reus de hoc furto ab ista aqua tua virtute rejiciatur: quatenus iustitia tuæ non dominetur iniquitas, sed veritati subdatur falsitas, et ut cæteri hoc videntes ab incredulitate sua, te miserante, liberentur. Per, etc.

* Postea jurent sacramenta et accusans et defensor, quasi duellum ingressuri jurant; et connectantur insimul manus repressi sub flexis poplitibus ad modum hominis in campum artum intrantis. Deinde vero corda quadam, quæ eum tantere queat, circa lumbos alligetur; atque in corda ad largitudinem longioris capilli fiat nodus; et sic in aquam suavitatem, ne aquam commoveat, demittatur. Si vero usque ad nodum demersus fuerit, extrahatur ceu salvus; sin autem, quasi reus a videntibus aestimetur.]

Ex his planum fit, coram ipsis Sacerdotibus peracta ejusmodi aquæ frigidæ examina, quod testantur præterea Leges Edw. Confess. cap. 9. Verum id improbat Eckeardus junior de Casib. S. Galli cap. 14: Adsciscunt sibi Presbyteros, qui animas hominum carissime vendant, feminas nudatas aquis immersi impudicis oculis curiosi perspicant, aut grandi se pretio redimere cogant. [**] Apud Pertizium pag. 197. infim. Vide ibi not. Quin et in ipsa Ecclesia actitata legere est in Concilio Helenensi ann. 1065: Et postea per iudicium aquæ frigidæ trevam Domini in Sede sanctæ Eulaliz emendet. Præterea in Statutis Calomanni Regis Hungariae lib. 1: Judicium ferri et aquæ in aliqua Ecclesia fieri indicimus, nisi in Sede Episcopi et majoribus præposituris. Vide Guillelm. Prynneum in Libertat. Angl. tom. 2. in Append. pag. 20.

Hanc porro aquarum exorcizationem seu benedictionem attigit præterea Hincmarus de Divortio Lotharii: Quando qui putatur et qui est noxious, in aquam examinandus dimittitur a dimittentibus secundum quamdam formam baptismatis Dominus invocatur, quatenus veritas unde requiritur, demonstretur, et tenebras ignorantia nostræ inluminare dignetur,

ne aut innocens injuste a nobis damnetur, aut nocens sua negatione, aut diabolica fraude, aliquo modo impunitus evadat. Sed et ipse qui examinandus in aquam dimittitur, invocationem invocantium sua responsione et denotatione confirmat, juxta formam quodammodo ante baptismum, etc. Idem opusc. 39: Aqua frigida, sicut et in baptisme, sacratur. Guibertus lib. 8. de Vita sua cap. 14: Celebrato jam sacri latice iudicio, in hunc cum aliis mariculariis injectus est. Et cap. 16: Addicti sunt iudicio exorcizata aquæ. Infra: Missas itaque egit Episcopus, de cuius manu sub his verbis sacra sumpserunt: Corpus et sanguis Domini veniat vobis ad probationem hodie. Quo facto piissimus Episcopus et Petrus Archidiaconus... ad aquas procedunt. Episcopus cum multis lacrymis Letaniam præcinxuit, deinde exorcismum fecit. Inde sacramenta dedere, se nunquam contra fidem nostram docuisse aut credidisse, etc. Denique Durandus lib. 4. Ration. cap. 4. n. 10. ait, quatuor esse genera aquæ benedictæ, atque in iis primam recenset Aquam, in qua sit iudicium purgationis, quæ, inquit, in usu non est. Sed prohibitum tandem in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. PP. cap. 18. non ullus Clericus aut Sacerdos purgationi aquæ ferventis, vel frigidæ, seu ferientis, ritum, cuiuslibet benedictionis aut consecrationis impendat.

Judicium aquæ frigidæ rusticos ac infimæ conditionis homines spectasse colligimus ex Legibus Scotticis, seu Regiam Majestatem, lib. 4. cap. 3. § 4. et Glanville lib. 14. cap. 1: Tenetur accusatus se purgare per Dei iudicium, scilicet per ferrum calidum, si fuerit liber homo, vel per aquam si fuerit Rusticus, secundum diversitatem conditionis hominum. His consentit Hincmarus Remensis tom. 2. pag. 543: Ut si præfati sui homines, quia non liberæ conditionis sunt, aut cum aqua frigida, aut cum aqua calida inde ad iudicium Dei exirent, quid inde Deus ostenderet mihi sufficeret. Conventus Alsatius anno 1051. § 6. apud Goldastum: Plebeius autem et minoris testimonii Rusticus aquæ frigidæ se expurget iudicio.

Verum non semel viros nobiles ejusmodi aquæ iudicium subiisse legitimus. Hovedenus pag. 566: Inter quos quidam Nobilis et dives captus fuit, nomine Johannes Senex, qui cum per iudicium aquæ se mundare non posset, obtulit Domino Regi quingentas libras argenti pro vita habenda. Sed quia ipse iudicio aquæ perierat noluit Rex denarios illos recipere, sed præcepit eum suspendi in patibulo. Narrat præterea Conradus Abbas Urspergensis Welphonem quemdam Comitem sub Conrado II. Imp. iudicio aquæ frigidæ innocentiam suam probavisse. Id etiam firmat quod in Præpositum Parisiensem statutum supra observavimus. Vide Gervasium Dorobern. ann. 1195. pag. 1590.

* Monet Cangius non semel viros nobiles ejusmodi aquæ iudicium subiisse; quod interdum per filios suos præstisset discimus ex Charta Sancii comitis Vascon. pro fundatione S. Severi apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 3. cap. 8: Accersitis militibus qui præsidebant, illum sacram locum precabar ut sanctum cum prædio venderent mihi. Illi vero resistebant noientes vendere locum francum et ab omni censu liberum. Super hac re iratus perhibebam locum in alodo castri mei esse. Tandem complaruit illis iudicium facere in aqua frigida. Ventum est ad horam diei: nolens hujus rei victus

videri, misi meam uxorem cum meis filiis, cum episcopis et senioribus, atque cum principibus totius Vasconie et vicinorum comitatum, qui in circuitu terræ istius sunt, ego remanens castro. Cum vero jam adessel hora, ut parvulus ab episcopo in aqua mergeretur, etc.]

Ejusmodi autem aquæ frigidæ iudicium interdixit Ludovicus Pius Imp. in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. § 31. [**] Lothar. I. cap. 55.] in Capitul. Wormatiensi ann. 829. cap. 12. et in Addit. 4. Capitul. Caroli M. cap. 80. al. 115. [**] 119] Interdixit etiam Fridericus I. Imp. in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 31. ut et Alexander II. Rex Scotiæ in Statut. cap. 7. § 3. quia, ut quidam existimarunt, quasi rebaptizaretur, qui in nomine Domini aquis immergabatur. Sed hanc rationem improbat Hincmarus Remensis de Divortio Loth. et Opusc. 39. licet non modo aliam non afferat, sed et ipse fateatur, haud uno loco, hanc iudicij speciem baptismum repræsentare. Tandem ut cæteras vulgares purgationes, hancce proscriptis Ecclesias, vel certe non admisisit, ut constat ex libr. 5. Decretal. tit. 34. cap. 8.

Observat denique Delrius, examen per aquam hæsisse postmodum in solo crimen maleficij, seu magiæ, ita tamen ut sine ulla Dei invocatione, sine ullo ritu pietatis aliquid præferente, quasi per ludum judices eo abutantur in quibusdam Germaniæ regionibus. Quas enim fama vel aliarum depositione suspectas habent, eas statim absque ulteriore inquisitione capiunt, captasque extra urbem deducunt, et in aquam frigidam ita conjiciunt, ut dextra manus sinistro pedi, sinistra vero dextro pedi sit alligata, et si supernatant, veneficas vehementius suspicantur, et idcirco duriori subjiciunt quæstiōnē: sin submergantur, innocentes esse putant: magis præstigiis, ut par est credere, adscribentes, si supernatent. Ad ejusmodi veneficarum exāmen videtur spectare, quæ habet auctor Vitæ Ludovici Pii ann. 834: Gerberga... tanquam venefica, aquis præfocata est. Nithardus lib. 1. ann. 835. de eadem: Gerbergam more maleficorum in Ararim mergi præcepit. Adeo ut jam olim malefice immersione examinari solerent.

[*] Extant Tractatus duo singulares de Examine sagarum super aquam frigidam projectarum, editi Francofurti et Lipsiæ in 4° ann. 1688. Primi auctor est Jac. Rickius JC. electoratus Colon. ann. 1590. cuius titulus est: Compendiosa certisque modis astricta defensio Proba, ut loquuntur, aquæ frigidæ, quæ in examinatione maleficarum plerique judices hodie utuntur. Alterum vero aduersus ejusdem examinis usum scripsit ann. 1585. Hermannus Neuvalds.]

Ad vulgare aquæ frigidæ examen non videtur referri posse, quod auctor libri de miraculis B. Mariæ Rupis Anatoris apud Cadurcos lib. 1. cap. 36. prodit de uxore Gastonis Vicecomitis Beneharnensis, quæ procurati abortus accusata, in fluvium de ponte præcipitata, innocentiam suam supernatando probavit, cum in vulgari aquæ examine supernatantes rei arguerentur: *Enim vero in modum subituræ iudicium aquæ, ligata, ab altissimo ponte Castri Salvaterra nomine projecta est in profundum torrentem... Illa vero super undas profundissimi torrentis miseratione Domini, plusquam ter posset arcus jacere sine mersione delata, consedit arenis, unde sui cum gaudio reportaverunt ad propria. Hisce fere similia habet Gregorius Turonensis lib. 1. Miraculor. cap. 69. et 70.*

* Quemadmodum vero factorum, sic et Reliquiarum veritas eodem examine nonnunquam asserta est et comprobata, ut colligitur ex Gloria posth. S. Helenæ tom. 3. Aug. pag. 616. col. 2: *Ipsam Helenam Constantini imperatoris matrem (esse) omnipotens Trinitas Deus... suis dignatus ostendere famulis supplicatus, triduano jejunio, et consullus vulgari suo iudicio aquæ.*

[** Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 923.]

AQUÆ FERVENTIS JUDICIUM, seu Examen, quo quis de crimine suspectus, quo se purgaret, manum in aquam ferventem nudato brachio immittebat atque si illæsam extraheret, innocens; si contra, reus pronuntiabatur. *Judicium ferventis Aquæ appellatur in Lege Frision.* tit. 3. § 6. in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 29. [** Lud. Piz. cap. 9.] 35. [** Lothar. 1. cap. 57. ex Capit. ann. 829. III. cap. I.] 39. [** Henrici II. cap. 2.] et in Capitul. 1. ann. 819. cap. 1. [** Pertz. pag. 210.] lib. 4. Capitul. cap. 18. etc. *Examinatione Aquæ Ferventis*, in Lege Wisigoth. lib. 6. tit. 1. § 8. et in Lege Frision. tit. 3. § 4. [** 6.] Ad Examinationem Ferventis Aquæ Dei iudicio probandus accedat, Ibid. § 5. [** 8.] Adde tit. 14. § 3. Ad Aquam Ferventem se idoniare, in Lib. 4. Capitul. Caroli M. Append. 2. cap. 33. [** 34. ex Capit. de Exercit. ann. 811. cap. 5. apud Pertz. pag. 169.] *Aqua Ferventi se expurgare, purificare*, in cap. 15. 20. Caus. 2. qu. 5. *Aqua Bulliente se expurgare*, apud Burchardum Episcop. Wormaciensem in Lege familiæ [** cap. 30.] *Judicium Aquæ Ferventis*, apud Joannem Sarisberiensem Epist. 122. Agobar. lib. contra judicium Dei cap. 1: *Jube ferrum vel Aquas Calefieri, quas inlæsis manibus attricet.* Speculum Saxon. lib. 1. art. 39: *Vel ferrum candens manibus portent, vel in aquam Bullientem Brachium usque ad cubitum impellant.* *Aqua Calida*, in Charta Ferdinandi Regis Castellæ ærae 1081. apud Yepez tom. 6: *Quod si aliquis homo, qui sit de mandatione Regis, moratur in domo sancti Andreæ, sit absolutus ab imperio Regis, et propter aliquam calumniam non faciat aliud judicium, ni det quinque homines, qui sint digni Aqua Calida defendendi.* Le Roman du Renard MS.:

Voil il n'ot onques en moi part,
En tel maniere, n'en tel guerre,
Si que j'en seroie un juise, (*Judicium*)
De Claude Yae, et de fer chaud.

De istiusmodi examine multa præcateris habet Hincmarus Rem. de Divortio Lotharii et Tetbergæ: *Vicarius ipsius feminæ ad judicium Aquæ Ferventis exit. et postquam incocitus fuerat ipse repertus, eadem feminæ maritali toro ac conjugio regio... est restituta.* Infra: *Constat nimirum, ut inquiunt, quia in Aqua Ignita coquuntur culpabiles, et innoxii liberantur incociti, quia de igne Sodomitico Lot justus, evasit inustus, et futurus ignis, qui præbit terribilem judicem, Sanctis erit innocuus, et scelositos aduret, ut olim Babylonica fornax, quæ pueros omnino non contigit, neque contristavit, vel quicquam molestiæ eis intulit; sed vincula eorum comburens, incendit quos reperit de Chaldaeis ministros Regis, qui eam succendeant.*

Istis igitur exemplis hanc examinis et purgationis formam induxere veteres, quæ in orationes in Ordine exorcismi vel benedictionis aquæ calidæ retulere, ex qua sequentia excerpsum, quæ ad ritum hujuscem exanimis illustrandum spectant: *Cum homines vis mittere ad comprobationem Judicij Aquæ Calidæ,*

primum fac eos intrare cum omni humitate in Ecclesia, et prostratis in oratione dicat Sacerdos has orationes (quas prætermittimus). His orationibus completis surgatur pariter, et coram hominibus illis cantet Presbyter Missam, et faciet ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad Communione venerint, antequam communicet, interroget Sacerdos cum adjuratione, et dicat: Adjuros vos, etc. (ut supra ubi de Aquæ frigidæ iudicio). Deinde imponatur ignis subter caldaria, et dicat Sacerdos has orationes, quando ipsa aqua calescere cœperit, etc. et qui manum mittit in aquam ad ipsum examen, dicat Orationem Dominicam, et signet se signaculo Crucis, et festine deponatur ipsa aqua servens desuper juxta ignem, et iudeex perpendat ipsam lapidem inligatam ad mensuram N. infra ipsam aquam more solito, et sic inde extrahat eam in nomine Domini ipse qui intrat ad examen iudicii. Postea cum magna diligentia sic fiat involuta manus sub sigillo iudicis signata, usque in die tertio, quo visa sit viris idoneis et testimata. Quæ hic habentur de lapide inligato, distinctius explicantur in Legibus Adelstani Regis: In aqua fervente accipiat homo lapidem, qui per funem suspendatur in simila probatione per mensuram palmæ, in tripla autem unius ulnae manus vero signetur, et aperiatur, ut supra diximus in consecratione ferri. Nimirum lapis fune desuper alligatus in cacabum demergitur, quem reus extraheret, immissa in aquam ferventem manu, vel brachio.

Ex ordine porro ad benedicendum aquam ferventem patet, in æno, vel æneo, id est, cacabo, seu olla calefactum aquam igne supposito. *Glossæ Græc. Lat. χαλκετόν, Οlla, æneum, miliarium.* Hinc in Lege Salica tit. 55. § 1: *Ad Æneum mallare: si quis ad Æneum maliatus fuerit, et forsitan convenerit, ut ille qui admallatus est, manum suam redimat, etc.* Adde § 7.: *Manum suam in Æneum mittere, in Pacto legis Salicæ tit. 76. § 2. Ad Æneum fidem facere, in eodem Pacto tit. 59. § 1. Pactum Childeberti et Chlotarii.* § 4: *Si homo ingenuus in furto inculpatus, ad Æneum provocatus manum incenderit, quantum inculpetur, furtum componat.* Gregorius Turoensis. lib. 1. Miracul. cap. 81: *Factis rei veritas approbetur: succendatur igni Æneus, et in ferventi aqua annulus cuiusdam projiciatur: qui vero eum ex ferventi unda sustulerit, ille justitiam consequi comprobatur.* Adde lib. de Gloria Confess. cap. 14. Leges Adelstani Regis apud Bromptonum pag. 856 [** Leg. Inæ Append.]: *Si aquæ judicium fit, calefit, donec excitetur ad bullitum, et sit alfetum (caldarium) ferreum vel æreum, vel plumbeum, vel de argilla; et si anfeldithylo sit, (id est simplex accusatio) immagratur manus post lapidem vel examen usque ad Wriste, (id est carpum), et si triplex accusatio sit, usque ad cubitum.* [** conf. Adelst. concil. Greatanl. cap. 26.] Quod vero æneum veteres, alii caldarium appellantur. Lex Longobard. lib. 1. tit. 33. § 1 [** Luithpr. 50. (5, 21)]: *Si quis servum alienum sine voluntate domini sui in sacramentum miserit, aut manum in Caldaria mittere fecerit, etc.* ubi Editio Heroldi Calderiam. *Examen Caldaria, in Usaticis Barcinonensis cap. 46: Deinde quidquid iurent, per examen Caldaria demonstrent.* Cap. 74: *Respondere debent Bajulis suis de eorum directis per Calderiam, etiam sine iudicio.* Cap. 10: *Uxores rusticorum manibus propriis per Calderiam... se*

expient. Caldaria judiciaria, in Charta Gastonis Vicecom. Beneharn. ann. 1282. in hist. Beneharn. lib. 5. cap. 10. n. 2. cap. 28. n. 4: Concessi quoque eidem Ecclesiæ Caldarium Judiciariam cum marmore, ita quod in toto Archidiaconatu non habeatur, nisi ibi tantummodo: ubi marmor voce intelligitur, ni fallor, vas marmoreum ad examen per aquam frigidam. [** Lapis potius in cacabum demersus. Vide Grimm. Ant. Jur. pag. 923.] *Vide Epistol. Joannis II. Archiepisc. Lugdun. ad Glascuensem Episc. pag. 492, et Petrum de Dusburg. in Chron. Prussiae cap. 332.*

Cacabus, pro examine ferventis aquæ usurpatur in Charta ann. 1102. apud Ughellum tom. 7. pag. 864: *Ferrum, Cacavum, pugnam, aquam vobis non judicabit, vel judicari faciet.* Johannes Tinnebenthensis in Vita S. Paterni Episcopi Venetensis n. 4: *Tunc in fervore spiritus jubet Paternus aquam in æneo Cacabo, donec ferveret, calescere, et manum immittens, albam et frigidam post aliquantulum moræ spatium traxit.*

Sed praestat veterem Notitiam ex adversariis Peirescianis a me dudum descriptam, ad istius examinis supra allatos firmandos ritus, vice corollariorum hoc loco inserere: *Arnulfus, Amara Farina cognomini, S. Mariæ Monasterio vineas suas post mortem filiorum suorum Laurentii et Frogerii, si absque liberis migrarent a sæculo, in perpetuum concessit. Quibus nullo remanente hærede defunctis, Gaufridus Adeleimi filius, Telbertusque Præpositus, Odilaus, atque Lambertus sese hæredes illius propinquitate sanguinis asserentes, donationem illam irritam fore debere proclamantes, predictis vineis calumniati hominem suum, Hermaldum nomine, sicut dijudicatum fuerat, in sanctiss. Trinitatis Ecclesiam, ubi calefieri aqua, deduxerunt. Sed Deus omnipotens, iudeex justus et rectus S. Matris suæ familiarum, tanti non patiens injuriam detrimenti, nec viri fidelis volens eleemosynam remanere in manus iniquorum, aperto manifestavit iudicio, illos predictarum calumniatores injuste exititatem vinearum. Nam prædictus Hermaldus Missa celebrata, corporisque Christi ac sanguinis Communione percepta, necnon et jurejurando super sancctorum reliquias pro more persoluto, ita oculorum lumine privatus erat, ut via ad sartaginem, in quam manum missurus erat, sicut ipse postea omnibus, qui aderant, relulit, recedere potuisset. Immisam vero manum ita ea aqua lotam retraxit, ut ipse non solum in manu, verum etiam interius pæne usque ad intimam cordis se combustum conserueret, et ille, et magistri sui, predicti scilicet calumniatores, reatum suum signi virtute cognoscere cogerentur. Qui etiam dum in manum, sicut moris est, sigillare permitteret, rogaretur; aiebat se nullatenus posse præ dolore pati, ut aliquid manum illam contingere. Servatus in manu nuda usque ad diem tertium, inflatam admodum et excoriatam, sanieque jam carne putrida effluentem dexteram invitus ostendit. Ita divinitus ostensa veritate, et falsitate detecta, recte acquisitæ omnino remanserunt Cœnobio vineæ. Nomina iudicium sive testium Gaufridus de Mediana, Clarembaldus atque fratres ejus, Adelaldus, Gaufridus, etc. Habetur alia Charta*

in hanc rem in Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 67. Quibus omnibus addenda, quæ habent Sibrandus a Sicama ad Legem Frision. tit. 14. ex Jure Friesco vernaculo, et Kilianus in Waeterordeel.

* Pontif. antiquissimum MS.: *Incipit adjuratio ferri vel Aquæ servidæ in simple unum pondus, in triplo tria ferrum æquparet pondera. Et in illa adjuratione non adsint, ut prædictimus, nisi jejuni. Et dictis letanis sic sacerdos in loco ubi ferrum accenditur, vel Aqua infervescat adjurationem initiando inchoet. Sequuntur orationes. His peractis aqua benedicta cunctis adstantibus detur ad degustandum, et aspergatur per totam domum. Ubi notandum pondus e cacabo extrahendum, pro ratione criminis alevius aut ponderosius fuisse. Improbatum tandem atque interdictum fuit legum canonumve auctoritate ejusmodi aquæ ferventis judicium, ita tamen ut judices etiam inferiores illud revocare potuerint, cum judicarent necessarium. Id saltem colligitur ex Libertat. novæ bastidae de Avoy ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 62: Item duellum, vel judicium Aqua ferventis, vel ferri candens in dicta bastida non fiat, cum sit legibus et canonibus improbatum nisi aliter dominus senescalus Carcassonensis et abbas Candelii, vel ejus iudeus secundum criminis qualitatem cognoscerent faciendum. [** Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 919. Phillipss Histor. Jur. Anglos. § 55. 2. et ejusdem Hist. Jur. Engl. vol. 2. pag. 270. Adelungius laudat C. Grupen. Observationes rerum et antiquitatum. German. et Romanor. pag. 45.]*

AQUACULARE, *Lenocinari*. Vetus Onomasticum in Adversariis Turnebi lib. 28. cap. 5. [** f. Aquariolare. Vide infra in voce Aquariolus.]

AQUADELLUS. Fori Oscæ ann. 1257. fol. 5: *Potest pignorare tabulam illam, que stat supra molendinum, in loco, qui dicitur Aquadello, et refrenat aquam, quod non exeat aliunde, sed quod vadat ad canales, et faciat molas molere, ut de cibaria faciat farinam. Hispanis, Aqedar, est sistere, continere.*

AQUÆDUCTOR, Qui adducit, advehit aut affert aquam. Leges Palatinæ Jacobii II. Regis Majoric. inter Acta SS. Junii tom. 3. pag. VII: *De botellariis nostris familiaribus deputatis. De servitoribus sive Aquæductoriis botellariæ.*

AQUÆDUCTUS, Minor aquæductus, Gall. *Petit tuyau pour conduire les eaux*. Madox Formulare Anglic. pag. 128: *Licebit quemdam Aquæductulum parvum plumbeum... aquæductui ipsorum annexere.*

* **AQUÆDUCTUS**, Fluvius. Acta S. Antonini tom. 1. Sept. pag. 354. col. 2: *In plurimas partes frustra divisus, in Aquæductum, qui ad urbem Apamias defluebat, sacrilegis impiorum manibus jactaret... Postea fluentum quoque ipsius Aquæducti, acsi injuriam sancto corpori inferre metueret, se a cursu solito lapso suspendit.*

* **AQUÆMERITUM**. Vide infra Aquameritum.

AQUÆMOLA, Moletrina, cuius molæ vi aquarum versantur, Gall. *Moulin à eau*. Anastasius in Vitis PP. apud Murat. tom. 3. pag. 188. col. 2: *Cum massis, fundis, casalibus, vineis, olivetis, Aquæmola et omnibus ei pertinentibus*. Annal. Bened. tom. 4. pag. 706. col. 2: *Castrum Longonis cum omnibus pertinentiis supradictis et cunctis Aquæmolis*. Bulla Stephani IV. PP. pro Monast. Farfensi

ann. 817. apud eudem Murat. tom. 2. part. 2. col. 369: *Casas, vineas, prata, silvas, salicta, rivos, aquas, nec non Aquæmolas, oliveta cum vineis.*

AQUÆMOLINA, Mola aquaria. Charta ann. 968. in Tabulario Casauriensi: *Silvis, ripis, ripinis, aquis, Aquæmolinis, seu decursibus vel usibus aquarum, etc.* Janus Laurenberg. in Supplemento Antiquariorum legit: *Aquamilina, ὄδομόνη, Mola aquatica. Rectius Aquæmolina, vel ut habetur in Glossis Græco-Lat. Aquæmolina. Vide Aquimola.*

AQUÆMOLUM, *AQUÆMOLUS* et *AQUÆMOLLUS*. Eadem notione. Chron. Farfensi. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 533: *Ubi dicitur Cæcilia, in quo sunt Aquæmola*. Ibidem col. 544: *Item pro solidis xx. concessis ad aquam calidam juxta Bobariam, et in Granica, excepto horto secus Aquæmolas*. Ibidem col. 563: *In Pantanula et in Sangriniano, et Casarina et super Albucianum cum Aquæmollis. Vide Aquimola.*

* **AQUÆVERSUS**, Alveus, canalis, rivus; item id omne per quod aqua forasmittitur et elicitor, aquarium. Libert. de Stagello ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 174: *Aquam fluminis de Aggino hactenus decurrentem et defluentem per Aquæversum de loco seu castro, vocato de Turre, avertendo, fregit paxeriam*. Charta ann. 1326 in Reg. 64. ch. 420: *Qui jurati potestatem habeant, decidendi et declarandi contrastus (sic) quoscumque, qui inter privatos evenerint ratione... viarum et itinerum, stilocidiorum et Aquæversum*. Libert. castri novi de Arrio ann. 1356. in Reg. 185. ch. 36: *Cognitio contractuum simplicium, Aquæversus, stilocidiorum, carriarum, exitium, etc. Ita etiam leg. tom. 5. Ordinat. pag. 6.*

* **AQUAVERSUS**, Eadem notione. Lit. ann. 1398. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 284. art. 6: *In ipsis solis, sole-riis, parietibus, tectis, stilocidii, Aquæversibus, aquarum discircibus, etc.*

* **AQUISVERSUS**, Eodem intellectu. Concordia inter monachos et habitatores Aniana ann. 1332. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 175: *Determinamus quod dicti tres proceres... plenam potestatem habeant... eligendi tres probos et sufficientes homines, qui videbunt et diligenter hæbent de sediis, hospitiis, Aquæversibus, parietibus, viis, etc.*

* **AQUAGIA**, Præstatio, ut opinor, quæ propter aquæ usum pensitatur. Terrear. Bellijoc. fol. 417. r: *Pro et super medietate indivisa... cuiusdam prisæ seu Aquagia parvum plumbeum... aquæductui ipsorum annexere*. Vide infra Aquaticum.

AQUAGIUM, *AQUAGANGIUM*. Festus: *Aquagium, quasi Aquæ agium, id est, aquæ ductus appellatur*. Brevoilq. *Aquagium, Aquæductus, scilicet canalis, in quo ducitur aqua*. Gloss. Elfrici: *Aquagium, veteræ eote, id est, canalis.* [leg. wæter Peote.] Catholicon Armoricum: *Aquagium, la voye, par lequel l'en mene l'eau de son propre chemin*. Est igitur Aquagium, fossa, per quam aqua ducitur in locis palustribus, seu per quam elicitor. Gloss. Græco-Latin. ὄδραγωγεῖον, *Aquiductum, Aquarium, Aquagium*. [** Forcell. censem differre aquagium ab aquæductu, quod illud natura factum sit, hic arte. Pompon. J. C. in Dig. lib. 8. tit. 3. fr. 15. tit. 6. fr. 9. et lib. 43. tit. 20. fr. 8.] Charta Hilsundis Comitisse Striensis ann. 992. apud Miræum in Diplom. Belg. [** pag. 146. edit. ann. 1723. vol. 1.]: *Cum omni jure, Wancapio, telineo, molendino,*

censu, pedagio et Aquagio in pratis, silvis, agris, etc. [Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 29: *Damus totam terram et prata de Tirola cum aquis et Aquagius omnibus dictorum pratorum, et molendina nostra de Travers cum eorum Aquagio*. Quibus in locis posterioribus Aquagium non solum pro aquæductu, sed et pro jure duendi aquas per prata aliena sumi possit, ut interdum illud sumunt Jurisconsulti.] Gerardus Abbas Silvæ Majoris in S. Adelardo cap. 4: *Quippe quasi aliquod Aquagium manabant ex eis lacrimæ. Ordinatio marisci de Rameney facta tempore Henrici III. et Edw. I: Non licet alicui facere dammas vel fordas, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, watergangis, fossatis, sive Aquagiis communibus in marisco prædicto.* [Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Aquagium, Conduit de plon*. Duo loci posteriores, de aquarum receptaculo intelligendi sunt.] Scribitur ibidem et

AQUAGANGIUM. Eadem notione: *Eodem modo fiat et observetur in omnibus Aquagangiis infra præcinctum dicti marisci. Item mox: El quod ipse (Baillivus) in propria persona sua omnes collectores et expeditores, tam generales scottas, quam speciales Aquagangias, assessas, ut prædictum est, onerabit, per sacramentum fideliter legare, expendere et computare. Ubi Aquagangie assesse, videntur esse taxationes impositæ. Occurrat vox aquage, inter præstations in Regesto censu Carnotensis urbis fol. 12. et 18.*

* 2. **AQUAGIUM**, Tributum quod pro mercibus per aquam transvehendis exigitur. Charta Henrici reg. Angl. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 38: *Dono eisdem (monachis de Belbeco) liberam quietiam vendendi, emendi et transportandi per terram et per aquam... quæcumque voluerint absque passagio, pontagio, Aquagio, tholoneo, etc. Liberat. de Rotomago statutæ ad scagar. in Reg. 34. bis fol. 46. r: Pro Aquagio piscium Secondæ, xxxv. lib. Ubi idem omnino videtur quod infra Aquaria.*

* **AQUARIOLIUM**, *AQUAROLIUM*. Aquarium, canalis per quem aqua currit. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 144. ex Cod. reg. 4624: *Quæcumque persona... quæ clauerit vel occupaverit... aquæductum, vel meatum, sive etiam aliquod Aquaroli, etc.* Stat. Montis-reg. pag. 198: *Quod aqua pluvialis discurrat et discurrere possit ad Aquaroliæ dicti muri communis; et taliter providere quod Aquarolia dicti muri stent aperta et apta ad recipiendum aquam. Aquarolia, ibid. pag. 209. et Aqueirölli pag. 247.*

* **AQUAROLIUS**. Eadem notione, in Statutis Vercell. lib. 3. pag. 91. r.

AUALE, Canalis, rivus. Vetus Notitia ex Tabul. S. Benigni apud Perardum in Burgundicis pag. 16: *Ibi Aquale ad farinarios 3.*

* Charta senescalli Bigorræ ann. 1391 in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 80: *Cum ipse supplicans habeat... quoddam molendinarium extra villam Tarniez... in aiveo seu Aquali domini nostri regis. Yauette, Rivulus, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 105. bis: Tant fu ledit Copin poursui par ledit suppliant, qu'il fu aconsuy au passage d'une Yauette... Lequel Copin bien eust passé ladite yauve, etc.*

* **AUALEGELLE**, Mendose dicitur in Glossario Græco-Lat. quod observat Can-gius noster in voce Gillo.

AUALENTUS, Hydropicus, aqua turgidus, Gall. *Hydropique*. Secunda Vita sanctæ Wiboradæ Virg. et Mart. tom. 1.

Mai pag. 294. B : Illico venit ei in animalium, ut sibi postularet afferri Martyris cilicium, illudque super Aqualenta extenderet membra.

AQUALICUM, Locus, vel guttatorium, per quod aqua foras mittitur, et elicetur a proprio alveo. Breviloq. [** Terra convava, vel fossa per quam ducitur aqua. Gemm. Gemmar.]

AQUALICULUS, Ventriculus, sed proprie porcorum pinguedo super umbilicum. Papias MS. Ecclesiae Bituricensis. In Glossario MS. Montis S. Eligii Attreb. : **Aqualiculus**, Ventriculus, unde Persius [** 1, 57.] Pinguis **Aqualiculus** penso sex qui pecte extat. Sumitum etiam pro canali præsertim pororum. Gall. Auge. [** Isidor. Orig. lib. 11. cap. 1. sect. 136. Vide Forcell. Lexic.]

AQUALIFERA CAPPA, Vulgo *Pluviale*, Ornamentum Ecclesiasticum, Gall. *Chappe*, sic dictum quod illo primum usi sint Clerici extra Ecclesiam procedentes, ut sibi a pluvia caverent. Index Onomastic. tom. 2. Actorum SS. Julii.

1. AQUALIS, Aquaticus, Sidon. lib. 8. Epist. 6 : *Aqualis poena*. [** Vide Forcell. Lexic.]

2. AQUALIS, ut *Aquale*, Canalis. Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1313 : *Insula per vobis dono omnes pasturales, aquas et Aquales, boscos et meneres, etc.*

* **3. AQUALIS**, alicuius, aqualicujus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* **AQUALITASSUS**, Boutellier, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

AQUALUM, summa pars capitatis, in Glossis Isid.

AQUAMANILE, uti definitur a Lanfranco Archiepiscopo Cantuar. Epist. 13 : *Vas infernum, in quod manibus infusa aqua delabitur. Urceolus vero, vas superius, unde lavandas manibus aqua infunditur*. Ordo Romanus : **Aquamanile**, hoc est, vas manuale, quo scilicet manus lavantur. Joan. de Janua : **Aquamanile**, dicitur res, super quod cadit aqua qua abluntur digiti. **Sacerdotum post sumptionem Corporis Christi**. Catholicon Armoricum : **Aquamanilla**, *Piscine en quoi le Prestre lave les mains*. [Glossar. MS. Montis S. Eligii Attreb. : **Aquamanile**, *Vas super quod cadit aqua, qua abluntur digili Sacerdotis post sumptionem Corporis Christi, quod tenere et præparare debet Subdiaconus*.] Chronicon Fontanellense cap. 15 : *Urceos duos cum Aquamanilibus*. Cap. 16. **Aquamanile**, et *urcum argenteum mirabiliter opere*. Occurrit ibi rursum, tum etiam **Aquamanile**, inter ministeria et vasa Ecclesiae in Concilio Carthaginensi IV. can. 5. apud Fortunatum in Vita S. Radegundi cap. 26. Hariulfum in Chronico Centulensi lib. 2. cap. 10. Anastasium Bibl. in Gregorio III. pag. 72. Hugonem Rotomagensensem lib. 2. de Hæret. cap. 5. in Chronico Casin. lib. 3. cap. 57. lib. 5. cap. 90. etc.

AQUAMANILE. Idem Chronicon Casin. lib. 2. cap. 99 : *Aquemanilia argentea duo*. Unde emendandus locus alter lib. 1. cap. 56. Edit. Brolianæ : *Urceolum quoque cum Aqua et manili suo*. Legendum enim **Aquamanili**. Traditiones Ful. cap. 35 : *Cortinas et Aquemanilia, urciolos, etc.* Ita apud Anastasium in S. Innocentio et in Sexto III. pag. 23. 25. 26.

AQUIMANILE, χερόνισον, in Gloss. Lat. Græc.

AQUIMINILE, in l. 3. § 3. D. de Supell. legat. rectius

AQUIMINALE, in Gloss. Lat. Græc.

Tulleum, et Guttum, et Aquiminale, χερόνισον, τετρόν.

AGMANILE. Historia Episcopor. Auti-siodor. cap. 20 : *Agmanilia pens. lib. 2. et unc. 9.*

AQUAMANUS. Anastasius in Leone III. pag. 158 : *Enivero ubi supra fecit Aquamanus antipem deauratas paria 2. pen-santes simul libr. 29.*

AQUAMANUS. Ordo Romanus : *Paten-tam quotidianam, calicem, scyphos, et pugillares, etc. Alibi : Sequuntur sella-re Pontificis cum Acolytho, qui Aquamanus portat.*

* **AQUAMANILE**, Notione paulo di-versa sumitum, scil. pro urceolo quo aqua calici infunditur in Sacrificio Missæ, in Epist. Gilberti Episc. Pictav. ann. circiter 1156. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 428 : *De miscenda vino aqua eis (Ministris) non credimus nisi... vel ipsi præ oculis nostris aquam infundant, vel nobis Aquamanili tradita eam calici misceamus.*

Ex præallatis patet, **Aquimanile**, etc. fuisse trulleum, seu vas, quod vulgo *Bacinum* appellamus, in quod aqua ad manus lavandas infunditur, contra quam apud Latinos, apud quos **Aquamanale**, urceolus fuit, sic dictus, inquit Varro lib. 2. de Vita Populi Romani apud Nominum, quod eo aqua in trulleum effundetur, quasi a manando. Verum fallitur, ait Scaliger, nam a manibus dictum, estque id vas, quod postea **Aquimanile** appellatum. Sed, ut dixi, hanc vocem posteriores pro trulleo usurparunt. [** Vide Forcell. in voce **Aquimanum**.]

Illiū etymon attigere, qui per **Aquamanus**, vel **Aquamanus** extulere : nam innuere voluerunt eam loquendi formulam, qua nobis, aut convivis, aquam ad manus lavandas ministrari petimus. Unde in Gloss. Lat. Græc. **Aquamanus**, per viꝝ auctoꝝ effertur, ubi legendum viꝝ auctoꝝ, lavate, vel, ut ali censem, viꝝ auctoꝝ. Et in excerptis veteris Gloss. **Aquamani-bus**, ὥδωρ πρὸς χεῖρας, quod iisdem pene verbis effert Auctor colloqui, i. *Affer aquam manibus, ἔνεγκε ὥδωρ πρὸς χεῖρας*. Loquendi formula vulgaris apud Plautum in Trucul. et in Persa. Vide Cujac. lib. 2. Observat. et lib. 10. cap. 13. 17. Perperam porro Lydius, Spelemannus, et vir doctissimus ad Epistolas Innoc. III. ita appellari apud recentiores Scriptores censuerunt vas illud, quod in ingressu Ecclesie aqua lustrali plenum collocari solet.

* **AQUAMERITUM**, vel **AQUAMERITUM**, Aquæ proventus. Chartul. magn. S. Vict. Massil. fol. 28 : *Donamus et quirimus supradicatos molendinos, et Aquameritum, et vineas sine ullo refinemente*. Vide **Meritum**.

* **AQUAMILINA**. Vide **Aquæmolina**.

* **AQUARE**, Irrigare, Gall. Arroser. Charta ann. 1322 : *Dicto Bernardo Petrus la Vernha dedit aquagium et egestum sive meatum per terras et prala ejusdem domicilli ad Aquandum*. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 90. v. Item statutum est, quod licitum sit cuilibet civi, nobili vel castellano districtus Vercellarum, posse ducere vel duci facere aquam et aquas ad Aquandum eorum prata, dummodo non ducantur per possessiones proprias aliquorum. [** Plin. Histor. nat. lib. 18. cap. 17. sect. 45 : *Solum crassum et pin-gue aquari gaudet, ut præpinguis et densa ubertas diluvatur*. Vide ibi Har-duin.] Yauuer, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1364. ex Reg. 98. Char-toph. reg. ch. 128 : *Icellui Chevalier dit*

auxdiz escuiers par maniere de moquerie et derision, qu'il allassent yauuer leurs prez et porter de l'yaue en leurs champs et en leurs vignes.

AQUARIA. Sugerius Abbas S. Dionysii de Reb. in administrat. sua gestis cap. 23 : *Consuetudinem autem, quam vulgo dicunt Aquariam, festivissimo Regis Dagoberti anniversario, refectioni Fratrum assignavimus*. Bulla Innocenti II. PP. ann. 1172. in Hist. S. Martini de Campis pag. 172 : *Apud Ruam, Vertumnum, et Waben, redditus salis, et Aquarias piscium. Tabular. Fisanense ann. 1216. fol. 48 : Abjuravi Deo et Ecclesiæ S. Trinitatis Fisanensis omnes inventiones, et omnes escaetas portus de Ispore, cuiuscumque modi fuerint, et omnem consuetudinem allegium et make-rellorum, et Aquarias eorumdem, et le flet, et porpeis, et esturjón, et pisces, qui dicitur Crasseus pisces. Idem videtur, quod Aquaria. Vide in hac voce.*

* *Charta Guidonis comit. Pontivii ann. 1100. pro fundat. prioratus S. Petri Abbavill. in Lib. nig. ejusd. monast. fol. 297. v. : Tradidi... sex Aquarias de plaite in Sexagesima singulis annis in eadem villa. Et fol. 346. r. : Sex Aquarias metiores de plais. Porro idem esse Aquaria et Aquatia dubium vix esse potest : at non ita certa mihi videtur Josephi Ignatii interpretatio, ut pote quæ locis ad utramque vocem allatis, et maxime iis quæ addo, accommodari non valeat. Suspicio igitur his significari piscium ferula, quæ a piscatoribus domino feudi ex jure præstabuntur, quæ ipse aliquando monasteris concedebat. Vide supra Aquagium 2.*

* **AQUARIATUS**, Officium Aquarii, cui de bonis Monasterii S. Crucis de Tale-mundo tantum assignatur, uti patet ex Charta Petri Abbatis ejusdem Cœnobii ann. 1366. quantum ipsi necessarium est, ut possit dicto *Conventui in victu et vestitu providere*. Deinde longa series texitur bonorum **Aquario** creditorum, et eorum omnium quæ fratribus pro victu et vestitu debet ministrare, hinc que liquet rerum omnium ac reddituum hujusce Monasterii administratorem fuisse **Aquarium**. Vide **Aquarius**.

* **AQUARICIA**, Ureus, vas certæ capacitatis. Census eccl. Rom. ex Censio apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 805 : *In die Jovis sancti tres de-narios,... et unam Aquariciam olei... In unaquaque statione, quando dom. Papa vadit ad S. Petrum, recipit xl. solidos Proveniensium et iv. Aquaricias claretii. Pluries ibi.*

AQUARICUM. Idem quod **Aquarium**. Vetus Charta Abbatis Agaun. in Probat. Hist. Sabaud. : *Cum exitibus et perviis, et Aquaricio, quæ ibi pertinet.*

AQUARI, Isidoro lib. 8. Orig. cap. 5. et Papia : *Hæretici, dicti, quia aquam solum offerunt in Calice sacramenti. Horum meminit. S. Augustin. hæresi 64. S. Joan. Chrysost. homil. 83. in Matth. Rhabanus, etc.*

* **AQUARIOCUS**, Serviens meretricis, qui crebro defert aquam ad eam mun-dandam et venustandam. Ita Glossarium MS. Montis S. Eligii Attrebensis. Festus : *Aquarioli dicebantur mulierum im-pudicarum sordidi adseculæ. Græci eos appellant κερπύτας; aut παραχύτας*. [** Vide Forcellinum.]

* **AQUARIUM**, Idem quod **Aquale**, Canalis, Gloss. Græco-Lat. ὥδραγητον, **Aqua-rium**. Charta Ludovici Pii Imp. pro Ecclesia Mutinensi apud Ughellum tom. 2. pag. 118 : *Similiter et donationem quam fe-*

cit de molendino propestratam, cum accessione, sive Aquario, quod pertinebat ad curtem Regis civitatis novae, etc. Adde pag. 137. Charta Friderici Imp. ann. 1178. apud eundem tom. 7. pag. 1434: *Cum... silvis, pratis, pascuis, capito, Aquario, herbarico, etc.* Charta Sicula ann. 1185. apud eundem tom. 9. pag. 67: *Et Aquarium juxta eum (molendinum) qui ex parte mortiti ad nostras cecidit manus.* Chronicorum Andrense pag. 631: *Ita quod nec in aqua, nec in piscibus, nec in Aquario, junco, nec in terra, etc.*

AQUARIUM, Alveolus, Auge, ad quem adquatur animalia. Ordericus Vital. lib. 6: *Ingens saxum in domum suam devexit, ibique Aquarium sibi suisque jumentis facere voluit.* Sic etiam Cato cap. 1. de Re rustica.

* 2. AQUARIUM, Emissarium, Gall. Evier, olim Yauyer, Massil. Aguier. Stat. Massil. lib. 3. cap. 3: *Statuimus ut quilibet habens domum in civitate Massiliæ, habeat infra eam Aquarium,...* per quod aquæ projiciantur. Charta ann. 1326. in Chartul. S. Maglorii Paris. ch. 275: *Si aucune de leur hostes demourans en la terre et justice desdiz religieus, vouloit faire Yauger en sa meson, qui allast et defluat en la voierie.* Pluries ibi ut et Yeuier occurrit; a voce *yeaue, pro eau,* ut sæpe efferebant. Vide infra Aquosarius.

1. AQUARIUS. Gloss. Lat. Græc. Aquarius, ὄροχος, Gloss. Lat. Græc. ὄροχος, *Aquarius, canalis.* Alibi: ὄροφος, Aquarius. Joan. de Janua: *Aquarius, serviens, qui portat aquam.* [Gall. Porteur d'eau.] S. Hieronym. Epist. 27. cap. 4: *Et Gabonitas ob dolos et insidias fœderis impestrati, in Aquarios lignariosque damnavit.* Ex Josue cap. 9. ubi Aquarii sunt, qui aquas portant. Jul. Firmicus lib. 4. cap. 6: *Faciet bubulcos, Armentarios, Aquarios, pastores, etc.* Lib. 8. cap. 25: *Balneatores faciet, mediastinos, et Aquarum ministros.* Laimpridius in Commodo: *Aquam gessit ut lenonum minister, in balneis: ii νεροφόροι dicuntur in Passione sancti Patricii Episcopi n° 7. 28. April. quam vocem non intellexere viri doctissimi: δέ δοτος Πατρίκιος εἰσελθὼν ἐν τῷ λέπατι, ὡς εἰσ νεροφόρον ἐνήχετο, ubi legendum, ὡς εἰσ νεροφόρων, tanquam unus ex aquariis.* [Hanc emendationem corrigit ipse Cangius in Glossario mediæ Græciæ, ubi retinet νεροφόρου: quod interpretatur *partem balnei*, in qua lavari solent, qui eo contendunt. Liber Niger Scaccarii pag. 353: *Æquarius duplēcim cibūm et quando Rex iter agit 1. d. ad pannos Regis exciscandos, et quando Rex balneat 1111. d. exceptis tribus festis annuis.* Legendum *Aquarius.*] Vide Salmasium ad Vopiscum pag. 515. [et supra Aquariobus.]

2. AQUARIUS, Officium Monasticum, cui aquarum, seu piscationis, cura incumbebat. [Idem qui in Monasterio Vedastino Attrebat. dicitur *Aquarum præpositus.*] Tabular. Abb. Ulterioris portus fol. 28: Anno 1107. *piscatores S. Michaelis tempore Paschali piscem, qui vocatur Sturius, coperunt, quo capto piscatores ad Abbatem Osbernium venerunt, de pisce capto dixerunt. Ipse annuit piscem captum, in navi cepit, ad Ecclesiam antiquo more deferre præcipit. Sed Gisleberto Presbytero, qui ea tunc temporis Aquarius Comitis erat, resistente, et violenter pisces capiente, facere non potuit, etc.*

* Amplior fuit administratio Aquarii in Monasterio S. Crucis de Talemundo, uti jam observatum in voce *Aquarius.* Omnes fere fructus agrorum, pratorum,

vinearum, et salinarum ad Monachos pertinentium, emolumenta altæ et mediae justitiae, homagiorum Abbati debitorum census, redditus firmarum, saltem plurimarum, etc. percipiebat ipse et quasi jure proprio possidebat ea conditione, ut vestimenta fratribus necessaria cum cibariis omnibus ministraret. Hæc singula constant ex Charta ann. 1366. jam laudata, unde hoc unum describemus, quod mensam spectat: *Item tenebitur dictus Aquarius facere et administrare omnibus et singulis Religiosis dicti Conventus, exceptis Abbatii, Capellano suo et Præposito, omnium ciborum administrationem sive carnium, sive piscium, videlicet ter in hebdomada carnium, die Dominico, die Martis et die Jovis: et si contingenter (Abbatem) a Monasterio absentari, et dicti Præpositus et Capellanus ad Monasterium declinarent, tenebitur dictus Aquarius ipsorum singulis ministrare, sicut uni alii de Conventu. Et si occurreret jejunium die Martis et die Jovis, tenebitur dictus Aquarius die Lunæ præcedenti pro duobus unum ferculum castrati vel bovis secundum tempora.* Deinde statutur quid unoquoque die, quid majoribus festis eorumque pervigilis, quid tempore Adventus vel Quadragesimæ, etc. mensæ fratrum apponendum esset ab *Aquario*, cuius officium dicitur *perpetuum*: ex quibus omnibus liquet, *Aquarium fuisse officium clausuale*, ut erant officia Infirmary, Eleemosynarii, Sacristæ, etc. ipsiusque emolumenta et onera fuisse quam maxima.

* 3. AQUARIUS. Apud Spagyricos est *Sal nitreum.* Diction. Spagyri. Rochi le Baillif.

* AQUAROLIUM, AQUAROLIUS. Vide supra Aquariolum.

* AQUASSERIUM, Canalis, rivus, idem quod *Aquarium*, ut videtur. Lit. Joan. comit. Arman. ann. 1353. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 324: *In claudendo, muniendo et fortificando eandem (bastitam) fossatis, palacis, portallis, Aquaserris et aliis fortaliciis.*

* AQUASTOR, *Est visio quædam rem aliquam representans quæ revera non est.* Ita in eodem Diction. Spagyrico.

AQUATIA. Charta Guidonis Comitis Pontivi ann. 1100. in Tabulario Abbat. S. Judoci: *Notum fieri volo, quod dedi Ecclesiæ præfati Confessoris 7. Aquatias apud Waben, et 1. apud Stapulas, etc.* Alia Joan. Comitis Pontivi ann. 1190. apud Joseph. Ignatium in Hist. Comitum Pontivi: *Dedi etiam et concessi dictæ Ecclesiæ in perpetuum jus redditus et dominionis de piscibus maris, quas habebant prius, de qualibet navi territorii illius in mari piscante,...* cum tribus Aquatiis in qualibet anno ad nutum dictorum Monachorum, ita tamen quod qualibet rector navis pro se et suis nautis habeat pro qualibet Aquatia in die S. Quintini. 6. panes valoris qualibet unius denarii monete Pontivensis, scutus mos est. Idem auctor in Hist. Eccles. Abbavil. cap. 84. *Aquatiam, ait esse jus piscandi tribus diebus in anno.* Altera tamen, ni fallor, Computum dominii Bononiensis Comitatus ann. 1478. in Camera Comp. Paris.: *Recepte de eawes deus au Roy, c'est à scavoir, que chascun pescheur allant aux grosses et menues cordes depuis le Canadelier, doivent au Seigneur en saison de careme une marée, et sur ce on leur rabat leur Acq.*

AQUATURA. Idem sonat quod *Aquatia* apud eundem Ignatium pag. 301. Charta Philippi Reg. Francorum ann. 1075: *Dimidiām piscaturam in duabus aquis, et*

anguillas de altera aqua, et 6. Aquaturas Ruæ.

* Quo sensu accipienda videatur hæc vox, jam monui supra in *Aquaria*; at vero quid hic sonet vox Gallica *Acq.*, ex Computo dominii Bonon. comitatus, non satis video, nisi contracte scripta sit pro *Acquit.* Vide supra *Acquitum.*

AQUATICA, Idem quod supra *Aquaria.* Bulla Anast. IV. PP. ann. 1154. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 315: *Ad Staplas hospites quatuor, Aquaticas tres, sogenas duas.* Sed forte leg. *Aquaturas.* Vide in *Aquaria.*

AQUATICUM, Jus utendi aqua. Charta Pandolfi et Landolfi Ducum Beneventorum in Chron. S. Sophiae Benevent. : *Cum cunctis piscationibus inde vel Aquatico.* Alia Friderici Imp. ann. 1175. pro Ecclesia Bellicensi: *Ad hæc omnia civitatis regalia, videlicet monetam, telonium, pedaticum, ripaticum, Aquaticum... passa...* concessimus. Alia Romualdi Archiepisc. Salernitanæ ann. 1180. apud Ughellum tom. 7. pag. 572: *Et quoniam per terram vacuam ipsius... tempore irrigationis hortorum,... immittebatur de aqua fluvii Lirni ad irrigandum tam hortos Ecclesie Salernitanæ, quam aliorum: et proinde causa Aquatici, ipsi Luca annuus census dabatur, etc.* Adde eundem Ughellum tom. 4. pag. 489. [Charta Theodoricæ Flandrensiæ Comitis ann. 1136. ex Chartulario S. Nicasii Remensis: *Eva de Helemes dedit frustum terre ad Aquaticum.*]

AQUATICUM, in forestis. Charta Philippi Pulcri Regis Francor. ann. 1309. in Regesto ejusdem Regis cap. 16. ex Tabulario Regio: *Volumus tamen quod ipse et ejus hæredes dicte domus, seu castri custodes habeant in foresta nostra Aquatici usagium ad sagum et mortuum boscum pro calfigio ejus in eadem domo seu castro tantummodo expediendo.*

* Item et tributum, quod pro eo jure exsolvebatur. Charta ann. 1215. ex Chartul. Fiscani: *Debet plenarie consuetudines Aquaticorum et lochiærum, sicuti alia ejusdem villa.* Inquisit. ann. 1270. inter Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 317. col. 2: *Item de omnibus terris de quibus debetur terraticum, si contingat seminaria canape in eis, debetur Aquaticum curia Cassinensi, videlicet de triginta partibus unum.* Vide supra *Aqua 7. et Aquagia.*

* 2. AQUATICUM, Præstatio pro pecoribus aqua quædam. Vita S. Guillelmi Abbatis, tom. 5. Junii pag. 129. F: *Concedimus etiam ut de animalibus quæ ad ius prædictæ Ecclesiæ spectare videntur, nullus herbaricus aut Aquaticum tollat vel exigat.*

AQUATICUS, Hydrus, in Gloss. Isid. Vide *Natrix.*

* AQUATIUUS. Codex reg. 5600. ann. circ. 800. fol. 101: *Sunt aliqui rustici homines, qui credunt alias mulieres, quod vulgum dicitur strias, esse debeat, et ad infantes vel pecora nocere possint, vel dusiolus, vel Aquatiuus, vel geniscus esse debeat. Neptunus, vel aliquis genius, quia quis præest, designari videtur.*

* AQUATORIUM, Aquarium, Gall. *Abbrevoir, égout.* Aquatorium plateæ S. Michaelis, in Chartul. prioratus S. Eligii Paris. fol. 59. v^o.

* AQUATUM VINUM, hoc est, aqua dilutum. Aug. lib. 6. Confess. cap. 2: *Vinum Aquatissimum.* Apud Baluz. tom. 5. Miscell. pag. 443: *Vinum maxime Aquatum et vere villum.* Vide *Villum suo loco.*

AQUATURA. Vide *Aquatia.*

* **AQUAVERSUS.** Vide supra *Aquaversus*.

AQUAVIRILE. Gloss. Arabico-Lat. *Luxus, Aquavirile, [forte melius, Fluxus Aquavirilis.] Occurrunt præterea sub lit. A. nulla explicatione addita.*

* **AQUAYROLIUM.** Vide supra *Aquairolium.*

* **AQUEBIBRIS,** Qui sæpe bibit aquam. Glossarium Montis S. Eligii Attrebat. MS.

* **AQUEDUCTUS,** est jus ducenti aquam per fundum vel agrum alienum, etc. Vocabul. Juris utriusque.

* **AQUEHAUSTUS,** est jus hauriendi aquam vel portandi per agrum, fundum seu preedium alterius, ratione servitutis. Vocabular. Juris utriusque.

* **AQUEDUCTUS** et **AQUEHAUSTUS** a Glossario prorsus amandari debent, si quidem ad puriorum latinitatis sermonem pertineant: sed et *Aqua ductus* et *Aqua haustus* distinctis vocibus scribendum; non semel enim legitur *Haustus aquæ*, ut in leg. 2. ff. de servitutib. prædior. rusticor.

* **AQUEITATES,** Primigeniæ aquæ partes. Arnauldus in Rosario Ms. lib. 2. cap. 7: *Et scito quod distillatio aquæ habet fieri in balneo Maris, eo quod subtiles lapidis partes et sine calore ad naturam simplices Aqueitates totum approximantes per eum distillantur. Aqueitas, abstractio aquæ, in Vocabul. comprehend.*

* **AQUELUS,** Fons. Uffungi Monachi Carmen de S. Ludgero Episcopo tom. 3. Martii pag. 659. C:

Arida de vero, qui mox rigat ora docendo,
Aeternam in vitam puto salientis Aqueli.

* **AQUEMOLUS,** ὑδραλέτης, Molitor aquarius, in Supplemento Antiquarii. Vide *Aquinola* et *Aquemolum*.

AQUENSE SERVITIUM. Vide *Bos Aquensis*.

* **AQUERE,** Supplementum Antiquarii: *Aqueo, ὑδρεύματι, aquor, haurio.*
* 1. **AQUERIA,** Idem quod *Aquarium*, Canalis, rivus, vel emissarium. Libert. villæ de Florencia ann. 1358. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 89. art. 18: *Concedimus quod dicti consules soli et in solidum possint creare et constitutere curatores seu gardatores operum, ædificiorum, parietum, Aqueriarum, stillicidiorum, fossatorum dicta villa.*

* 2. **AQUERIA,** Aqualis, urceus aquarius, Gall. *Aiguière*, ad usum sacri ministerii. Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 246. r: *Johannes de Gilauco puer nobilis, canonicus Lingonensis, qui dedit 200. libras... una cum duabus Aqueriis argenteis, servitio majoris altaris deputatus. Vide Aquamanile.*

* **AQUERIUM MOLENDINUM,** pro *Aquarium*, Gall. *Moulin à eau.* Charta Bermond. Abbatis S. Tiberii ann. 1257. in Histor. MS. ejusdem loci pag. 37: *Dedit dicto domino Abbatii Molendinum Aquerium quod dicitur Opera.*

* **AQUESTA,** Addeptio, comparatio, empilio, Gall. *Acquest, acquisition.* Charta Erardi de Brena ann. 1221. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris.: *Postquam essent in saisina et tenetura illius Aquesta sive acquisitionis, etc.*

* **AQUESTUS,** Eadem notio. Charta ann. 1000. in Append. ad Marcum Hispan. col. 955: *Ex Aquestibus parentum meorum digne mihi succendentibus dono vel concedo, etc.* Libert. Villæfranche in Ruthenis ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. part. 700. art. 9: *Concedimus eisdem consulibus... quod pro Aquestibus suis factis ac etiam pro aliis, usque ad*

decem annos continuos et proxime sequentes.... financiam aliquam.... facere nullatenus teneantur. Vide *Acquestus*.

* **AQUE-USUS,** pro *Aquæversus*. Vide supra in hac voce.

AQUI. Tabular. S. Cyrici Nivernensis cap. 65: *Cum 4. colibertis et progenie illorum, quæ de illis in posterum ventura est, et Aquis. Infra: Et terra arabili, et magnilibus et aliis colibertis, quos retineamus vivente uxore mea, et Aquis.*

* **LUBENS** legerem *Arquus;* sunt enim Archi Ottoni Morenæ iidem qui Sagittarii seu Arcatores, ut dicetur in hac voce: jam vero fuisse *Archos*, qui *Colibertis* inter homines alicujus domini adjungi potuerint, plane conficitur ex *Archeria* 2. quæ species est feudi servientis, ut a Cl. Cangio exponitur, quod qui possidet, arcum habere pro servitio domini, vel *Archeriam* castri illius servare tenetur; atque etiam ex *Archeria* 3. quæ Dombensibus rustica domus est a colono, qui *Archus* dici potuit, habitat. [** f. per compendium scriptum pro aquisitionibus.]

* **AQUIATICUM,** Tributum, quod pro mercibus per aquam transvehendis exigitur. Charta ann. 917: apud Murator. tom. 3. Antiquit. Ital. med. ævi col. 198: *Nulla denique magna parvaque publicæ actionis persona... jam dictam ecclesiam, vel suos homines teloneum, ripaticum, Aquaticum, vel aliquid, quod publicæ parti pertinere debet, aliquam occasionem dare compellat.* Vide supra *Aquagium* 2. et *Aquaticum.*

* **AUQCINCTUM,** et **AUQCINUM**, Monasterium Ord. S. Bened. in Belgio prope Duacum: sic dictum ab aquis quibus cingitur, vulgo *Anchin.* Hinc *Auquincenses, Acquincenses, etc...* quæ occurunt passim in Scriptoribus et Tabulariis Belgicis.

AQUIDUCA Medicamina, quæ Græci *Hydraroga* vocaverunt. Cælius Aurelian. lib. 3. Chronicon cap. 8.

AQUIDUCTUM, *Aquarium, ὑδραγώγιον*, in Gloss. Gr. Lat. MS. Editum habet ὑδραγώγιον, *Aquiductum, Aquarium, Aquagium.*

* **ACQUIDUCTUS.** [Vulgo *aqueduc*: *Aquæductus, non aquiductus.* (App. ad Probum, Meyer, text. bas latins, 1, l. 20.)]

AQUILA, Lectrum, seu Analogium in modum aquilæ alas expansas habentis confectum, in quo libri Ecclesiastici, qui in Ecclesia leguntur, reponuntur: quæ quidem aquilæ specie S. Joannes Evangelista designatur. Hugo Flaviniac. in Chronico pag. 165: *Instrumentum vero illud, quod paratum est receptui textus Evangelii, Joannes Evangelista in similitudine Aquilæ volantis adornat.* Sigerius de Administrat. sua cap. 32: *Aquilam vero in medio chori ammirantium tactu frequenti deauratam, reaurari fecimus.* Necrologium Ecclesiæ Ambianensis: *Id. Nov. obitus Milonis de Bonavilla et Adæ uxoris ejus, ac liberorum, et eorumdem, pro quorum anniversarii institutione, Jacobus dictorum conjugum filius loco distributionis dedit nobis Aquilam cu-pream in choro existentem, super quod legitur Evangelium, et fuit Aquila pre-tium series 20. librarum.* Gesta Francorum usque ad Robertum MSS. ex Bibl. Loiseliana, ann. 1014: *Porro multis ipsam sacratissimam ædem honestavit ornamen-tis: inter quæ Analogium Hispanico met-tallo fieri fecit fusoria arte compactum, cui imminet Aquila, alis expansis. Aiglier, vocat Charta vernacula Guillelmi Comitis Hannoniensis ann. 1409. apud Egid.*

Waldum in Hist. Lobiensi lib. 9. pag. 441. Vide Durandum lib. Rational. cap. 24. n° 20.

* **AQUILA,** Vexillum in quo Aquila pingeatur. Albertinus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 9. apud Murat. tom. 10. col. 470: *Nec minus extemplo Aquilas Aureamque Flammam explicans, in Flo-rentiae fines processit.* Ubi Pignorius: « Aquilas signis regiis fuisse impressas « quis dubitat? fuit autem biceps et « bicorpor, ut ita dicam; vel aurea « tota, uti gestarunt Imperatores Ori-en-tis, vel atra, uti Cæsares Occiden-tales. »

* Sed et *Aquilam deauratam* gestasse Cæsares Occidentales, docent Annal. Victor. MSS. ad ann. 1214. uhi de prælio Bovinensi: *Otto timens recessit de campo, nec postea reversus est: nam equus ejus citio mortuus est in campo, sed alius statim ei redditus est, et statim veloci fuga recessit, dimisso vecillo suo in campo, scilicet Aquila deaurata cum curru.*

* **AQUILÆ ROMULEÆ.** Translat. SS. Arsacii et Quirini apud Mabill. sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 665:

Aquila Romuleas Noricus ensis Regi, ac ducit in omnes penetratorius hostes.

[** *Aquila pro legionibus* dixit auctor Bell. Hisp. cap. 30, *Romuleas* positum pro *Romanas.*]

AQUILAM IN PAVIMENTO DESCRIBERE. Vide *Gloss. med. Græcit. in Aerōc.*

AQUILAM VERTERE. Ditmarus lib. 3. pag. 29 [** cap. 6.]: *Post hæc autem Imperator omni studio ordinavit expeditio-nem suam adversus Lotharium Regem Karolingorum, qui in Aquisgrani palati-um et sedem regiam, nostrum semper respiciente dominium, valido exercitu præsumpsit invadere, sibi que, Versa Aquila, designare. Hæc stat in Orientali parte domus, morisque fuit omnium, hunc locum possidentium, ad sua eam vertere regna.*

AQUILAM IN DORSO FIGURARE. Saxo Grammat. lib. 9: *Interea Sivardus ac Biarnus cum 400. navium classe supervenientes, bellum Regi manifesta provocatiōne significant: idque statuto tempore executi, comprehensum ipsius Dorsum plaga Aquilam Figurante affici jubent, sævissimum hostem atrocissimi alitis signo pro-figare gaudentes; nec vulnus impressisse contenti, laceratam salivere carnem.* Ubi Stephanus Stephanus, Saxonis Interpres, eum viguisse morem scribit apud Anglos, Danos aliasque nationes boreales, ut victor ignominia summa debellatum adversarium afflicturus, gladium circa scapulas ad spinam dorsi adigeret, costasque, amplissimo per corporis lon-gitudinem facto vulnere, utrinque a spina separaret, quæ ad latera deductæ alas representarent aquilinas: ejusmodi vero vulnus in Glossario Islandico *Bloderne*, sive *Bladugle*, et *Blodrisil* appellari. In hanc rem Scriptores Islandicos laudat. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. pag. 691. num. 7.]

* **AQUILA,** Monetæ genus, aquila insig-nitæ. Stat. Petri abbat. Cassin. tom. 2. Hist. ejusd. monast. pag. 542. col. 1: *Qui contrarium fecerit,... solvat qualibet vice Aquilam unam.*

* **AQUILA GALEÆ.** Contabulatio triremis. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 181. A: *In eo Sermone B. P. Franciscus protulit caput e camera et concidens Aquilam sive contabulationem galeæ, et interrogavit qui essent sermones eorum.*

* **AQUILA Philosophorum est Mercurius**

metallorum, Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico.

¶ **AQUILA, Spagyricorum est sal armatum et aliquando mercurius præcipitatus, eidem.**

¶ **AQUILARIUS CANONICUS**, Canonicus hebdomadarius sic dictus in quibusdam Ecclesiis, quod ejus nomen in *Aquila* rostro appendatur. Jus habere consuevit nominandi seu præsentandi ad beneficia per suam hebdomadam vacantia.

¶ **AQUILATUS**, Decoratus figuris aquilam repræsentantibus. Exempla vide in *Basiliscus* et *Orthoplumus*.

¶ **AQUILEA**, Herba valens ad oculos. Gall. *Aquilée*, in Glossar. ex Cod. reg. 521.

¶ **AQUILETA**, diminut. ab Aquila, Gall. *Aiglette*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg. : *Item quoddam sanctuarium, in quo quidem a longo tempore deficiunt duæ Aquiletæ*. Aliud Gallicum : *Il defaut deux Aiglettes d'argent.*

¶ **AQUILETARIUS**, Qui stylo munit ligamina, Gall. *Aiguilletier*. Locum vide in *Stigula*.

¶ **AQUILEUS**, *Nigro, e fusco*, in Glossar. Lat. Ital. Ms. Aliud ex Cod. reg. 7646 : *Aquileum, fuscum vel nigrum*. Vide *Aquilius*. [¶ De colore Aquilo vide Forcellin. infra *Aquilius*, et Festum in voce *Aquilius*.]

¶ **AQUILI**, *Dæmones, qui in similitudine aquilæ apparent*, apud Papiam et Joan. de Janua. Martianus Capella lib. 2 : *Diis, quos Aquilos dicunt*. [¶ Glossæ in hunc locum : *Aquili, sunt dæmonum species, qui in forma aquilarum curvo rostro solent apparere*. Vide vox *Aquilius*.] Saxo Grammat. lib. 2. Hist. Dan. : *Silvanis coeunt Aquili*. Et lib. 8 : *Quem Comitibus foris præstolari jussis, ingressus duos eximie granditatis Aquilos conspicatur*. [¶ Arnobius 3. pag. 108 : *Dii Aquili, cæsi, ravi*.]

¶ **AQUILIANA STIPULATIO**, est promissio, quæ novat omnem contractum. Vocabul. Jur. utriusque. Per acceptationem et Aquilianam stipulationem, verbis solemnibus introductum, liberationem fecerunt, et pro mittentes, ipsis Domino Duci et Concilio stipulantes, etc. apud Rynerum tom. 5. pag. 570. col. 2. Idem habetur col. seq. Vide *Stipulatio*. [¶ Bignon. ad Formul. pag. 359. et Marini, *I Papiri Diplomatici* pag. 347. not. 19. Hi de abuso, de recto usu hujus formulæ vide J.C.]

¶ **AQUILICES**, seu aquæ libratores, qui aquaron inventos ductus et modos docili libratione ostendunt. Codex Theodos. l. 2. et 3. de excusat. artificum. [¶ et in dig. fr. 6. tit. 7. lib. 50. Vide Forcell. in voce *Aquilex*.]

¶ **AQUILICUM**. Festo Pompeio, *Aquelicum* dicitur, cum aqua pluvialis remediis quibusdam elicitor. Sacrificium pro impetrantis imbribus Tertulliano Apologet. cap. 40 : *Aquilia Jovi immolatis, nudipedalia populo denuntiatis, cœlum apud Capitolium queritis*. [¶ Vide Forcell.]

¶ **AQUILINUS COLOR**. Joannes Diac. de Vita Gregorii Magni lib. 4. cap. 84 : *Mento a confinio maxilarum decibiliter prominente, Colore Aquilino et livido, nondum, sicut postea ei contigit, cardiaco*. Est igitur color *Aquilius* idem, qui *lividus* nec forte alias ab Aquilo colore, qui Festo *fusca et subniger est, a quo, inquit, Aquila dicta videtur*. Gloss. Lat. Græc. *Aquilum, μέλανη*. Plautus : *Aquila est corpore, statura haud magna*. Quod si ab aquila *aquilius* color dictus est,

fulvus intelligi potest : nam et *Claudianus* fulvum Jovis armigerum dixit. Le Roman d'Auberi MS. :

Forqueres point le destrier Aquilant.

Quidam Codd. MSS. Joannis Diaconi habent hoc loco : *Aquilino et vivido*.

¶ **ADRIANUS VALESIUS**, uti refertur in libro cui titulus *Valesiana* putat, et merito quidem, ut nobis videtur, *Canarium* deceptum fuisse mala interpunctione loci ex Joanne Diac. laudati, sic que censem hunc locum esse restitendum : *Colore aquilino, et (vel potius at) livido nondum, sicut et postea contigit cardiaco*, hoc est, Gregorius adhuc juvenis et integra valetudine fuscus erat et subniger; (hæc est enim vera notio vocis *Aquilius*) sed lividus demum evasit, postquam *Cardiacus* factus est, seu stomacho laborare cœpit. Vide notam Benedictinorum in hunc locum Vita S. Greg. inter ejusdem opera. [¶ Vide Forcellin. et Interpretæ Festi in voce *Aquilius*.]

¶ **AQUILIO**, *χεύτρος βοῶν καὶ σκορπίων, Stimulus, aculeus*, in Supplemento Antiquarii, Gall. *Aiguillon*.

¶ **AQUILISIMA**, Inculisma, Gall. *Angoulême*. Hericus mon. in Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 257. col. 1 : *Illud sane, quod apud urbem Aquilisimam, sive, ut usus frequentior Egoismam cognominat, etc.*

¶ **AQUILUM**, summa pars capitidis. Papias MS. Vide *Aquilium*.

¶ **AQUILONALIS**, pro *Aquilonaris*, in Formulari Anglicano pag. 177.

¶ **AQUILONIOR**, in Act. Gold. Alamani. tom. 2. pag. 49. i. e. magis septemtrionalis.

¶ **AQUILUM**, *Antiqui dicebant fuscum vel nigrum*. Papias MS. Vide *Aquilius*.

¶ **AQUILUS**, *Aliquis habens longum nasum*; Gall. *Becu*. Inde *Aquilini*, *Demones, habentes nasos longissimos*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Vide *Aquilius*.

¶ **AQUIMANILE**, [*Aquiminale*, *Aquimile*.] Vide in *Aquamanile*.

¶ **AQUIMITI**. Vide *Acemeti*.

¶ **AQUIMOLA**, Molendinum aquaticum, *Aquaria mola* : nostris, *Moulin à eau*. Gloss. Lat. Græc. *ὑδραλένη, Aquemolus*. Sic in MS. unde forte *Molinum*, vox. [Bulla Paschalis PP. I. pro Monast. Farfensi. ann. 817. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 371 : *Campos et silvas, prata et aquas, vineta et oliveta, et aquimolas cum universis appendicibus*. Anastasius Bibl. in Leone IV. pag. 196 : *Aquarum copiam ad populum confortandum, et cæteras utilitates humanas, Aquimolasque molentes pleniter subministrabant*. Idem in S. Hadriano pag. 111 : *Quam videlicet domocultam cum massis, fundis, casalibus, vineis, olivetis, Aquimolis, etc.* Charta Benedicti de Prato Episcopi Portuensis, apud Ughelnum in Ital. Sacra : *Aquis perennibus, cum locis ad Aquimolam faciendam*. Adde Petr. Damian. lib. 6. Ep. 21. Habetur passim in Chartis Italicis, cuiusmodi molarum aquariarum nulla occurrit apud JC. mentio : unde conjectarunt quidam, recentius esse inventum. Verum Augusti tempestate, vel paulo ante Augustum, *molas aquis actas*. Romæ in Tiberi primum factas, auctor est Pomponius Sabinus ad Virgilii Moretum : idque testatur Antipatri Thessalonicensis Epigramma, quod a Salmasio in Notis ad Lamprid. et Solinum refertur. Agunt etiam de iis Vitruvius lib. 20. cap. 10. Procopius lib. 3. Goth. Senator lib. 3. Var. Ep. 31. l. 10. C. de Aquæ-

ductu lib. 11. l. 4. de Canone frumentar. urb. Romæ C. Th. lib. 14. tit. 5.

¶ **AQUIMOLLIA**, ut *Aquimola*, Molendum aquaticum. Charta Frider. II. imper. ann. 1221. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 427 : *Hæc autem omnia de certa scientia et plenaria voluntate concedimus, cum pratis, silvis, aquis, Aquimoliis, selectis, etc.*

¶ **AQUIMOLUS**, *Aquismulus*, Eadem notione. Bulla Honorii PP. ann. 1217. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacra edit. ann. 1217. col. 1193 : *Casale in integrum, quod vocatur Antisanum, cum Aquimolo suo, et Teruniam cum Aquimolis suis*. Charta ann. 1068. ibid. col. 535 : *Vendimus.... incitam portionem nostram de ipso Aquismolo de episcopio S. Gajetanæ ecclesie.*

¶ **AQUINA**, *Quo ad malum antennæ constringitur*, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide *Anquina* et supra *Apiterion*.

¶ **AQUINDAMENTUM**, *Aquindare*. Vide *Acunyare*.

¶ **AQUISTARE**, Acquirere, comparare, emere, Hisp. *Aquistar*, Gall. *Acquérir*, olim *Acquester* et *Aquester*. Placit. ann. 971. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 123 : *Ex parte aliqua feminæ, nomine Hermegutis, per aquesta que de ipsa Aquistavit, ipse habere vel tenere debet, et proprium habere cupiebat*. Ch. ann. 1338. ex Chartul. 21. Corb. : *Par l'us ou la coustume du pays ou cas ou home ou femme bastars Acquestoient aucuns heritages, etc.* Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 474 : *Et aussi toutes personnes, qui Aquesteront heritages en la dicté ville de Burrey, etc.* Unde *Acques-terre* dicitur mulier, quæ acquirit, in Ch. ann. 1375. ex Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 122 : *Et après, ladite femme, qui estoit Aquesterresse, l'a depuis le trespassement dudit Guillaume son mari, pourfiz et tenu sa vie.*

¶ **AQUISVERSUS**. Vide supra in *Aquaversus*.

¶ **AQUITANICA MONETA**. Vide *Moneta Baronum*.

¶ **AQUITANIGENUS**, pro *Agitanus*, ut *Francigenus* pro *Francicus*, apud Mabill. Diplom. lib. 2. cap. 28. ex charta ann. 962 : *Sub imperio Clotharii clarissimi regis Francigeni seu Aquitanigeni*.

¶ 1. **AQUITARE**, Rationem accepti et expensi reddere, Gall. *Rendre ses comptes*. Statuta Ordinis Cisterc. ann. 1189. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1265 : *Qui habuit in quibuslibet mobilibus penes se repositum unde se testimonio officialium suorum et cognitione patris Abbatis vel Visitatoris Aquitare valeat, et sumtus sibi per annum nec ceteros providere, reus sub pena de non ædificando nullatenus teneatur*.

¶ 2. **AQUITARE**, Quietum reddere, imminum facere. Interdum Solvere, dimittere. Charta Willelmi Ducis Aquitan. pro Angeracio inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 470 : *Aquitavi enim ibidem burgum S. Johannis de Esnenda de exercitu et talliata, atque omni mala consuetudine*. Charta ann. 1194. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 658 : *Prædictis fratribus penitus Aquitavit et donavit*. Chartul. S. Crucis Kemperl. : *Aquitaverunt in perpetuum : hanc Aquitationem, etc.* Chartul. S. Vincentii Cenoin. fol. 127 : *Illi siquidem plegii post decessum prædicti villani, dixerunt Machæt uxori suæ, quod eos erga Judæos Aquitaret. Vide *Quietus*.*

¶ **AQUITIARE**, Eadem notione in Charta

anni 1404. ex Archivo S. Victoris Massil.

AQUIVERGIUM, Aquarum divergium, diverticulum : vox Agrimensorum. Innocentius : *Habet sub se juncina, et foras aquivergia*. Idem : *Sub se cannicias et res palustres habet, et foris Aquivergia.* [** Gœs. pag. 225 et 234.]

* Charta ann. 1336. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 119 : *Ideoque dictam domum sic superioris confrontatam et designatam, cum omnibus introitibus, exitibus, Aquivergiis, stillicidiis.... deinceps habeatis. Vide Acqueversum.*

* **AQUOSARIUS**, Emissarium, Gall. Evier. Charta ann. 1308. in parvo Chartul. episc. Paris. fol. 165 : *Thomas de Autholio asserunt quod a babilio episcopi Paris. tenebat, in domo sua in terra et dominio dicti episcopi,.... unum Aquosarium currentem in viaria, ad unum denarium Paris. census. Vide supra Aquarum 2.*

* **AQUOSITAS**, Aquosum, palustre. Ger-vasius Tilberiensis in Otii Imperial. apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Bruns-vic. pag. 986 : *In terra Walensium... montes excelsi fundamenta sua in saxis durissimis statuerunt, et in cacumine tanta Aquositas terra crustatur, quod ubi vix pedem ficeris, terram ad jactum lapidis moveri senties.*

* Vocabul. compend. : *Aquositas, abundantia aquæ.*

* **AQUS**, pro *Acus*, Gall. *Aiguille*. Lit. officialis Senon. ann. 1336. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 22 : *Item duæ duode-næ diversarum bursarum operum de bro-dura, sex bursæ de strico factæ ad Aquam, Gall. à l'esquelle.*

1. **ARA DIGNITATIS**, in qua nulli licet celebrare, præterquam Sacerdotibus in dignitate constitutis. Hoc privilegio Leo IX. Pontifex Max. donavit majus altare S. Remigii Remensis anno 1049. statuto edito, inquit Mabillonius, Annal. Benedictin. tom. 4. pag. 503 : *Ne quilibet præter Archiepiscopum Remensem et loci Abbatem, ac septem ab eodem Abbatem designatos Presbyteros Cardinales, in principe altari sacra faceret, etc.* In hujus autem altaris tabula marmorea hæc inscriptio legitur, anteriori ipsius margini eleganti charactere Romano incisa in hæc verba : *DE SUMMA HAC DI-GNITATIS ARA, FERRO BIPERTITA, SALUTIS MENSA GENTIBUS DI-RECTA NORDALBINGORUM IN WELENA. FOLCO. ADALBERO. Quibus lapi-dem hunc ex Nordalbingia seu Saxonia Transalbina istuc allatum fuisse pro-batur.* [** dimidiam ejus partem Renis Welenam sive Neomonasterium perlatam.]

2. **ARA SACRATA**, Parvula tabula lapi-dea consecrata, quæ mensæ altaris non consecrata superponitur vel inseritur ad sacra facienda. Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 762. col. 2 : *Quod quando Sacerdos celebraturus est Missam videat an in altari sit Ara sacra et adint tria tobalia linea per Missale præscripta; et si Ara tabulæ inserta sit, an forte tabula sursum et Ara deorsum versa sit, ut ita reperiat, vertat, ad Missam rite faciendam.*

3. **ARA pro Hara**, Gall. *Etable à co-chons*. In veteri Glossario MS. Monasterii S. Andreæ Avinonensis : *Ara Dei et Ara suis, id est, Naut porcorum.* [** Versus memorial. in Vocabul. utriusque Juris :

Est Ara porcorum brevis et non ara deorum.

* Charta fundat. prioratus de Monte-

Guid. ann. 1098. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 360 : *Et si non possint (porci) attingere ad suam Aram, faciant in forsta banita, si voluerint.* Alia ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 195 : *Cum quadam camerula seu Ara porcorum a parte retro seu posteriori dictæ domus. Gesta quarumdam Soror. Ord. Prædicat. ex Cod. reg. 5642. fol. 9. v° : Deinde jubet eam retrudi in Aram porcorum, ut post cruciatu tantos in fetore porcorum pernoctaret.*

* 3. **ARA**, Sepulchrum, rogos, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. [** Gloss. cod. reg. 7644 : *Aram sepulchri, pyram. Virg. Vide Servium ad Virgil. Aeneid. lib. 6. vers. 177.*]

ARABAM. Papias : *Arabam interpreta-tur insidie. Ita MS. Codex sed Editus habet Araba : vox forte Longobardica. [Hebraica a radice אַרְבָּה Insidiari.]* [** Idem glossema in cod. reg. 7644. ut ex Ori-gene. Ibidem aliud : *Arabes, humiles vel campestres.*]

* **ARABARCHUS**. Vocabul. Biblicum ex Bibl. reg. ad vocem *Ephot* : *Arabarchus dicitur ab ara et archos, quod est prin-ceps, quasi princeps aræ. Sic principem sacerdotum vocabant.*

ARABICI, Hæretici dicti ab Arabia, in qua sunt orti, dicentes, animam et corpus simul mori, simul resurgere. Papias. [** Ex Isidor. Origin. lib. 8. cap. 5. set. 59.] De Arabum circa animarum origi-nem, mortalitatem, immortalitatem, transmigrationem, etc. consuléndus om-nino Abrahamus Echellensis in Historia Arabum cap. 12. 13. 14. 15. etc.

1. **ARABILIS**. Brevioloq. *Arabilis dicitur quod est aptum et bonum ad arandum, ut terra est Arabilis.* Charta ann. 964. ex Tabulario S. Petri Treverensis : *Ego Sigefridus Comes,... dedi ad altare S. Petri... linea in eadem Marcha, in Comitatu Bedensi Arabilem unum, et inter terram Arabilem et prata jugera 73. et quicquid ad eundem arabilem pertinere dignoscatur. Arabilis terre jugera 106.* in Traditione Fuldens. lib. 1. trad. 92. [Sed et apud Plinium *Campus Arabilis* legitur.]

2. **ARABILIS**, Qui agriculturæ inser-vit, nostris etiam *Arable*, eadem accep-tatione, quod de bobus præcipue dicitur. Charta Henrici episc. Claromont. ann. 1392. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 169 : *Dicemamus dictos habitantes dictæ villa (Laudozi) habentes boves Arables, nobis teneri bis in anno facere currum, sive appellatum lo charres.* Reg. parlam. Tolos. ex Cod. reg. 9879. 6. ad ann. 1458. 10. Jun. : *La cour condamne ledict André Mathieu à rendre et paier doresnavant audiut abbé de la Chatize-Dieu, accuse du prieuré dudit lieu de Boschet S. Nicolas, tant que ledict André sera habitant, et fera feu et lieu audiut lieu et tendra deux bœufs ou plusieurs Arables, trois boverées ou corvées de bœufs chacun an.* Vide infra *Aratareus.*

3. **ARABA**, Arbores teneræ, quas vulgo vocamus, *Bois Blanc*, quales sunt sali-ces, ulmi, tiliæ, etc. Chartul. SS. Trinit. Cadomensis fol. 49 : *Omnes operarii Aveningiæ pro mortuo bosco et pro spina et pro Arabla in Haselhot, quilibet denar-ium unum, etc.* Gall. *Erable* eadem ar-bores est quæ Latinis *Acer* : qua notione vox *Arabla* in laudato loco non videtur accipienda.

* **ARABLIUS**, Acer. Gall. *Erable*, olim *Arable*. Charta Thomæ comit. Pertic. ann. 1217. in Reg. forest. comit. Aлен-con. Pertic. ex Cam. Comput. Paris. fol. 50. r° : *Confirmamus quod prior et mona-*

chi (de Bellismo) in predicta foresta nostra percipient pacifice et quiete quercum et bagum sitas, stantes,.... alnam et Ara-blum. Charta Phil. V. reg. Franc. ann. 1319. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 608 : *Nomine bosci mortui accipuntur salices, marsalices, tremble, Arable, charme, ti-lium, bolum et alnae.* Unde efficitur vo-cem *Arabla* supra non aliter esse intelligendam.

* **ARABODICTA**, quasi *Arrabona*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. [** leg. ex cod. reg. 7644 : *Arrabo, dicta quasi arra bona, etc.* Vide Isidori Origines lib. 9. cap. 7. sect. 5.]

* **ARACARE**, Fodere interpretatur D. Calmetus : at cum ex sequentibus illud ad fenum spectare videatur, pro Secare, colligere, siccare, accipiendum existimo. Charta ann. 1121. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 267 : *Libera etiam fa-milia ecclesiæ tres dies singulis annis debet Aracare, fenunque ad horreum ducere.*

ARACHILD, [Obsequium militare Principi debitum.] Vide *Heereschild.*

* **ARACIA**. Vide infra *Aratia.*

ARACIUM, [Grex equorum, Gallice Haras.] Vide *Haracium.*

* **ARACIUNCULE**, *Fossæ parvæ ad ins-tar sulci aratri.* Papias MS. Ecclesiae Bituricensis. Ciceroni *Aratiuncula* est arabilis terræ portio minima. Vide *Ara-tiuncula.*

ARADA, Aratio. Jacobus I. Rex Ara-gon. in Foris Oscæ ann. 1247 : *Debet etiam habere duas bestias de Arada cum suis apparatus, si faciat laborare.* Id est, aratorias.

* **ARADATORIUS**, Ad arationem seu agriculturam pertinens. Libert. Lauser-tæ ann. 1370. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 402 art. 15 : *Unusquisque ipsorum possit acuere seu acu facere ferræ sua Aradatoria nuncupata vulgariter relhas.*

* **ARADIA**, Gemma ex patria dicta. Eburnea est. Papias MS. Bituric. [** Ita etiam in Gloss. 7644. sed leg. *Arabica* ex Isidor. Origin. lib. 16. cap. 15. sect. 14. Alius est Arabicus lapis, de quo idem Gloss. reg. : *Arabicus lapis similis est ebori, sine ulla macula. Hic defricatus ad cutem succum dimitit croco similem, ex ejusdem Isidori Originib. lib. 16. cap. 4. sect. 11.*]

* **ARADRATIT**. Vide *Aratrasb.*

* **ARADRIA**, ARADURIA, Vide in *Ara-toria.*

* **ARAGADIA**, Supellex militaris. Vide *Harirada.*

ARAGAICUS, Morbi equini species : *Cum in equi ventre flunt tortones, et intestina rugitum faciunt, et indigesta et liquida emitunt stercora, etc.* apud Petrum de Crescentis lib. Agricult. cap. 22. ubi vetus Interpres Gallicus habet *Arga-ratus.*

* **ARAGIUM**, Ager aratorius, simul et tributum, quod ex agris aratoris pendit; idem quod *Agrarium*, vulgo *Terrage, champart*, olim *Arage* et *Aragie*. Charta Joan. Trevir. archiep. ann. 1210 : *Molendinum etiam de Sauz et Aragia, quæ idem Herardus habebat in Maunege.* Ubi Chart. Frider. II. hujuscce confir-matoria habet *Araria*. Charta Renaudi episc. Tull. ann. 1211 : *Quicquid possi-dent apud Maunage in servis et ancillis, terris, pratis atque silvis, et Aragia, quæ dictus dominus de Sorcio, Gerardus no-mine, habebat ibidem.* Chartul. colleg. S. Gengulfi Tull. ad ann. 1257 : *Ego Symon, dictus dc Chamblez, quicquid habeo et possideo in villa et banno de Manil juxta Andeliers in Aragiis, censibus, an-*

nus redditibus... ecclesiaz gloriissimi martyris Gengulphi Tullensis do. Charta Ancelli dom. de Joinville ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 249: *Derechief uns Arages seans en ban et ou finage de ladite ville, que on appelle les Arages saint Estienne.* Lit. ann. 1357. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 631. art. 3: *Devront et paieront lesdiz habitans audit seigneur autant d'Araige comme de denré, de toutes labours de charrues qu'il feront es bans et finage de Boulaumont et de Frebecourt.* Vide notam ibi et Aratium.

ARAHUM. Lex Ripuar. tit. 10. § 1: *Ad Placitum veniens cum 3. testibus in Araho conjuret.* Tit. 32. § 3: *Cum 7. Rachimburgis in Araho conjurare debet.* Tit. 33. § 2: *Sibi septimus in Araho conjuret.* Tit. 41. § 1: *Si quis ingenuis ingenuum ligaverit, et ejus culpam cum 6. testibus in Araho non approbaverit.* Addit. tit. 77. Basileensis Editio Legum. Ripuar. ann. 1580. passim legit cum aspiratione *ha-ram*, quam vocem pro loco consecrato, vel honorato, a Saxonico ar, vel are, id est, honor, pietas, deductam putat Spelmannus: ut sit in *araho conjurare*, approbare, in Ecclesia et loco sacro sacramentum praestare. Nam *omne sa-cramentum in Ecclesia et super reliquias jurabatur*, ut est in Capit. Caroli M. lib. 6. cap. 209. [**] 214. ex Capit. quæ in lege Ribuaria mittenda sunt ann. 808. cap. 12. Vide etiam tit. 67. leg. Rib. cap. 5.] At Guillimannus lib. 1. de Reb. Helvet. pag. 80. ait, vocem hanc a Germanico, *arrechent*, deduci, sonareque, *coram judicium consilio.* [**] Schiltero *Arahum* significat locum quempian editorem, et in specie altare, a Germ. voce *erhæhen*. ADEL.]

[**] Eccardus [**] ad tit. 30. cap. 2.] Basilicam intelligit: 1º. Quia notum est, inquit, Sacramentum apud Francos Christianos, quales Ripuarii fuisse sa-tis appareat, in Ecclesia et super Reli-quias juratum fuisse. 2º. Quia Basilica, Ecclesia, fanum imo omnis locus publicus, ubi jus sub auctoritate Principis exercebatur, *Haruc* olim vocabatur, quod Latinizantes, omni dubio procul, in *Haraum* mutavere h. nempe pro e vel ch posito. Hæc Vir Cl. [**] Vide Grimm. Antiq. Jur. pag. 794. et 908. 3. ejusdem Grammat. vol. 2. pag. 297. et Roggium de German. pag. 175. not. 225.]

ARAIARE, Instruere, Gall. *Equiper*. Item Ordinare, disponere suo quoque loco; Milites ad pugnam componere, Gall. *Mettre en ordre, Ranger en bataille*, olim *Arroyer, arrayer, mettre en arroy*. Hispani etiamnum dicunt *Arear la casa*, suppellectilem domesticam suo loco apte disponere. Charta ann. 1322. apud Rymer. tom. 3. pag. 961: *Vobis mandamus ut... congregari et Araiari facias ad resistendum dictis inimicis nostris, quanto potentius et robustius poteritis.*

* *Araisnier*, nostris olim, eadem no-tione. Le Roman de Robert le Diable Ms.:

Quant l'empereur et desrainié
Le camp, u furent Araisné
Li Sarasin, si laidement, etc.

Ubi *Desrainier*, pro Hostes dispergere, dissipare, Gall. Mettre en désordre. Vide *Arraioare*.

* **ARAINAMENTUM**, Actio qua quis se coram judice rem quampiam facturum promittit, v. g. juratum, testes adduc-turum et his similia. Apud Practicos Arrement ab arrhis quæ dabantur in promissionis cautionem. Charta ann. 1385. apud Rymer. tom. 7. pag. 463. col.

2: *Non obstante aliquo Arainamento, processu, vel judicio contra ipsum Comitem, etc. Vide Adhramire.*

* **ARAINUM**, *Æs*, a Gall. *Airain*, Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 156. ex Cod. reg. 4624: *Si aliquis faber, vel payrolerius seu acierarius... haberet in fusina sua ali-quad ferrum, Arainum vel cuprum ad coquendum seu mazerendum et collan-dum, etc.* Hinc *Araine* dicta tuba, buc-cina, Gall. *Trompette*, quia ex ære con-ficitur. Philippus *Mouskes* in vita Phil. Aug. :

Les Araines fit haut sonner.

Rursum:

Moult sonnerent bien les Araines.

Guillelmus Guiart. ad ann. 1214:

Cors, anacaires et Araines,
Dont tous poignais se renvoise,
Fond déjà le dela tel noise,
Que toute la contrée estonnent.

* *Arene*, in Chron. S. Dion. tom. 3. Collect. Hist. Franc. pag. 311. Haud scio an hoc spectet vox *Araingier*, ita ut sit opifex in *Araino* seu ære, in Charta ann. 1310. ex Chartul. Pontiniac. pag. 229: *Ce fu fait presentz Jaquin le coysier, ... Jehannin le fil à l'usurier boichier, Gilet Araingier, etc.*

* **ARAJINTES**, Nundinarum, quæ apud Castrum Caninum habebantur, nomen. Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 182: *Comme icelui Arnault feust alé à une foire, nommée la foire de Arajintes, seant à Chasteau Chinon, etc.*

* **ARAIRIGA**, Agricultura instrumen-ta, vulgo *Araires*. Leudea minut. Car-cass. MSS.: *Item de saumata Arairigo-rum*, 1. den. Vide infra *Arar*.

* **ARAL**. Charta Lusit. ann. 1116: *Unum medium de una Aral, cum sua casa et cum vinea et cum sua aqua.*

* **ARALDUS**, pro *Haraldus vel Heraldus*, Fetalis, Gall. *Héraut*, Gesta Franc. I. Sfortia lib. 24. ad ann. 1458. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 652: *Ea re permissa, bellum rex per caducea-torem, quem Galli Araldum dicunt, Venetis indexit.*

ARALIA, *ARALE*, *ARALIS*. Domesdei tit. de Essexia: *Silva 20. porc. 10. acr. prati, 2. runcal, 4. Aralia, 23. porc. 50. oves, 24. cōpones, 2. vasa apis.* Ubi *Aralia* videntur esse agri ad arationem idonei, cui opponuntur *runcalia*, id est, agri sentibus obsiti. [Charta anni 926. apud Martenium tom. 1. Ampliss. Collect. col. 281: *De parte Franconis et Humberti mansos V. et jugera IIII. in villa que dicitur Brola, et arale unum in villa que dicitur Cardonis, cum suis appendiciis.* Et col. 282. B: *Dederunt itaque præfati viri... mansos quinque et insuper IIII. jugera... et Arales III. cum eorum ap-pendicis.*] [Vide *Araturia terra et Aral*.]

* *Artales*, nostris olim, eadem accep-tion. Charta ann. 1317. ex Chartul. 21. Corb.: *Avons vendu... toute la terre, que nous aviemus et poiesmes avoir à Bel-le, ... soit en cens, en rentes, en terres Araules.*

* **ARALITIUS DOMINUS**, Cui *aragium* seu agrarium pertinet, Gall. *Seigneur terragier*. Charta ann. 1093. Inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 54: *Si quis autem de familia hac, vel advena in banno sanctæ Crucis hæreditatum mortuus fuerit, si equum, vel bovem, vel quidquid melius in mobilibus reliquerit, indigena capitali, et advena Aralitio terræ domino dare debet; quod in Nidensi pago et in*

toto ducatu Lotharingie servatur usque hodie.

* **ARALOGIUM**, ex vitiosa dictione, pro Horologium. Invent. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 1: *Item in armario Aralogii inventi novem copertoria serica.* Vide infra *Arre-logium*.

* **ARAMEN**, *Æs*, a Gall. *Airain*. Charta ex Archiv. Cassin. inter schedas D. de Montefalc.: *Quatuor concas de Aramen.* Vide infra *Aramum*.

* **ARAMENTUM**, ut mox *Araminum*, in Glossar. Lat. Ital. MS.: *Aramentum, Lo-vaso de ramo.*

* **ARAMINUM**, *ARAMINUS*, ab Ital. *Ra-mino*, Vas ex ære, quod *Rame* dicunt, Gall. *Airain*. Invent. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 366: *Araminum unum argenti album.* Cod. 368: *Araminus unus argenti albi, cum una vypera et aliis signis.* Vide mox *Aramum*.

* **ARAMIRE**. Vide supra *Aramire*.

** **ARAMIUM**. Hispan. Sacra tom. 35. fol. 173: *Cum Aramio de uno jugo de bobes.*

* **ARAMUM**, ab Ital. *Rame*, *Æs*. Stat. Montis-reg. pag. 268. *Teneantur dicti cauderarii vendere suum Aramum separatum ab Aramo, et pesare divisum.* Stat. Vercell. lib. 4. pag. 57. r^o: *Et pro qualibet mensura de ferro vel Aramo, etc.* Stat. Saluciar. collat. 4. cap. 120: *Teneantur dicti revendorites garnire omnes mensuras eorum ferro vel Aramo.* Vide supra *Aramen*.

* **ARANCANES**. Vide *Arrancanes*.

* **ARANCARE**, Eradicare, evellere, His-span. *Arrancar*, Gall. *Arracher*. Stat. civit. Astæ collat. 11. cap. 83: *Si aliquis de Ast vel de posse Asten, terminum Arancaverit vel Arancari fecerit, . . . amittat pro pena libras centum.* Arace-mant dixerunt nostri, pro ipsa actione eradicandi. Vita J. C. MS.:

Pour chose fist Diex l'arbre estrangler,
Mil ans après l'Aracement, etc.

Vide infra *Arrancare*.

* **ARANGIUM**, Pomum aureum, idem quod mox *Arangia*. Vita B. Columbae Reatinæ Maii tom. 5. pag. 882: *In ardore dirè febris aliquando succasset frustulum acris Arancii, vel aliqua grana cerasonis; sed Sacramento altaris Christi virgo re-fecta prorsus confortabatur.*

* **ARANCIUS**, Aurantium, malus au-rancia, Gall. *Oranger*. Stat. crimin. Ri-per cap. 150. fol. 22. r^o: *Si quis evulserit aliquam arborem, videlicet citrones, Arancios, etc.*

* **ARANCUM**, f. pro *Haracium*, Stabu-lum porcorum. Vide supra *Ara2*. Charta ann. 1382. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1567: *Cum domo solariata uno solario, et solariolis cum claustro, puteo, Arancis, horto, pergula, etc.*

* **ARANDATUM**, Charta seu instrumen-tum locationis, seu dationis ad censem. Charta ann. 1. Valent. imper. in Hist. Lugd. pag. 21. col. 1: *Ut præfati sumus vobis cedimus, præter quod in Arandato ad præsens servamus nobis.* Vide *Arren-damentum*.

* **ARANEA**, Retis subtilioris species, qua capiuntur aviculae: describitur a Petro de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 23.

* 2. **ARANEA**, Fibulae species, forte sic dicta quod in modum retis subtilioris sit efformata. [**] *Clathri potius, cujus forma ad reticulum proprius accedit.*] Acta S. Germani Episc. tom. 7. Maii pag. 549: *In uno brachio argenteo cum bordura, infra concavum clausum sive*

firmatum Aranea argentea, fuit repertus sacculus quidam.

* **ARANEUM.** [Aquosum. DIEF.]

† **ARANGA,** apud Spelmannum pro *Arenga*: quod vide.

ARANGIA, Ital. *Arancio*, Kiliano *Aranje-appel*, Gall. *Orange*, malum citrinum, quod Scholiastæ Nicandri *espavirio*. Myrrepso, *espaviria*, arbor, quæ mala fert aurea. Matth. Silvaticus : *Pomum Arantiae, id est, citrangulum, vel citronelum*. Hugo Falcandus : *Videas ibi et lamias acetositate sua condiendis cibis idoneas, et Arangias acetoso nihilominus humore plenus interior, quæ magis pulchritudine sua visum oblectant, quam ad illud utiles videantur.* [Computus ann. 1333. et seqq. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 276 : *Apud Scaulin in primo jardeno ubi Dominus accepit fructus Arangiarum et limum cellorum, pro ipsis fructibus et uno panaria taren.*] 1. Vide Salmassum ad Solinum pag. 955. [*et Acripomum.*]

11. **ARANGIUM,** Aurea malus, Gall. *Oranger*. Computus ann. 1333. et seqq. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 279 : *Item pro arboribus viginti de plantis Arangiis ad plantandum... taren.* 10.

* 2. **ARANGIUM,** f. Stabulum pororum. Inquisit. ann. 1371. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 438. col. 2 : *Item ferragnale unum cum Arangiis, et cum axificio verlasciorum juxta membra terra.* Vide supra *Arancum*.

* **ARANIS.** [Lusorium. DIEF.]

ARANSCARTI. Lex Bajuv. tit. 12. cap. 8 : *Si quis messes alterius initiauerit malefici artibus, quod Aranscarti dicunt.* Ubi Lindenbrogius : *Aran spica est frumenti, sive arista, et cart, laesio, sive fissura, unde et lidiscarti, orscrati, etc. de quibus suis locis. Est igitur Aranscarti, maleficium sortilegorum, quo aristas sive spicas inanæ ac vacuas faciunt, non vero auris abscissio, uti vult Vossius.* [** Vide Grimm. Mythol. German. pag. 268.]

* **ARANTEA,** *Bambis*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. [** Gloss. cod. reg. 7644 : *Bombix, aranea.*]

ARANTINUS PAROPSIS. Cyprianus lib. 1. Vita S. Cæsarii Arelat. n. 17 : *Custodiens illud, quod Dominus [fecit cum] in Arantino Paropsis tinxit panem, non in argenteo vase.* [Et discipulus precepit non possidere aurum neque argentum. Derivatum videtur ab apato, inquit Mabilionius in Actis SS. Ord. S. Benedicti sæculo 1. pag. 664. quod rem fragilem significat, quale est vas figulinum vel vitreum.]

* **ARANUNCULÆ,** in Glossar. ex Cod. reg. 7613. pro *Araciunculae*. Vide in hac voce.

* **ARANZADA,** vox Hispanica, Jugeum, Academ. Hispan. Tantum terre, quantum par mulorum uno die arare potest. Charta de eccl. S. Vincent. in Hisp. ex Chartul. Cluniac. : *Colemus etiam vineas, quæ jacent incultæ, vide licet lxx. Aranzadas.* Vide infra *Arenzada*.

* **ARRAO,** *ARRAO*, Idem quod *Mixtura*, miscellum frumentum, nostris *Bled meteil*. Vide *Mixtum* 2. Quo etiam sensu accipienda infra vox *Arro*. Charta Guillel. de Levias ann. 1215. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 249 : *Dono et concedo... tibi Raymundo Segerio abbati domus Bolbonæ... tres modios de blati, in uno quoque anno in messibus, scilicet duos modios de Araone, et unum modium frumenti.* Alia ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 74 : *Item duos sextarios, sex punherias Arraonis, partitionibus*

computatis, valet pro sextario sex solidos... sex punherias Araonis et decem solidos. Ad mortizatio pro eccl. Narbon. ann. 1406. in Reg. 161. chap. 137 : Item partitiones seu taschas Arraonis seu mixture. Vide infra *Rao*.

1. **ARAP,** Raptus. [Gall. *Rapt, Larcin.*] Assisiæ Hierosolym. MSS. cap. 97 : *Qui veaut appeller homme d'Arap, ou de brisure de chemin, ou de force quelle qu'elle soit, etc.* Cap. 98 : *Et se fene qui ait Baron, veaut faire apeau du murtre, ou d'omecide, ou d'Arap, ou de brisure de chemin, etc.*

= 2. **ARAP,** PIS, *Lo ancino de ferro*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

ARAPAGARE, *Effodere, vel sculpere ab area, et ponitur simpliciter pro effodere, et componitur ab area, et pagus, quod est villa. Arapagatus, ab area effosus.* Unde Plautus in Aulularia : *Aurum mihi intus Arapagatum est.* (Editio habet *harpagatum*) Ita Joannes de Janua, cui ut assensum in omnibus det Lector, haud velim. Vide *Harpagare*.

ARAPENNIS, AREPENNIS, ARIPENNIS, ARPENNUS, ARPENNIS, ARPENTUM, AGRIENNUS, etc. Voces unius ejusdemque significationis, quarum quædam veteribus Scriptoribus etiam notas ; mensura, qua finitores et agrimensores agros metiuntur, quam cum *jugero* vel *jurnali*, vulgo confundimus. [** Vide Forcellin. in voce *Arepennis* et Burmanum ad Antholog. latin. vol. 2. pag. 659.]

ARAPENNIS. Vetus auctor de Limitibus agrorum pag. 311 : *Arapennis, quem semijugeron dicunt, id est, quod et Actus major, habens undique versum pedes 210. perticas vero 12.* Alius pag. 297 : *Actus quadratus undique finitur pedibus 120. hunc Betici Arapennem dicunt, etc.*

ARAPENNIS, apud Columellam lib. 5. cap. 1.

ARIPENNIS. Glossa MS. ad Caii Institut. in Cod. Bibl. Regiæ 1197 : *Jugerum in longitudine pedes 240. in latitudine 220. Aripennis est semijugeron in longitudine pedum 120. in latitudine 170. duo Aripennes jugerum faciunt, quæ est centuria.* Occurrat apud Festum et in Notis Tyronis : præterea apud Gregor. Turonens. lib. 1. Hist. cap. 6. in Legib. Wisigoth. lib. 8. tit. 4. § 25. lib. 10. tit. 10. § 14. et apud alios, a nobis mox laudandos.

ARIPENNUS, apud Joannem VIII. PP. Ep. 122.

ARIPENDIUM VINEÆ, in Tabulario Conchensi in Ruthenis ch. 159. 161. et alibi non semel.

* **ARIPENDUS.** Testam. Hugon. episc. Tolos. ann. circ. 960. inter Probat. tom. 2. Hist. Occid. col. 106 : *Ipse casalis... remaneat Bernardo filio Grimaldi, exceptos illos quatuor Aripendos, quos tenet Bernardus dispensator.*

ARIPENNIS, in Decretione Chlotarii Reg. § 13. et apud Reginon. in Chronic. pag. 19.

AGRIENNUS. Tabularium Vindocinense Thuani ch. 20 : *Notum, etc. dominum Germundum fratrem nostrum 30. Agriennos emisse, etc. Ch. 66 : Dat similius alios duos Agriennos vinearum.* Chart. 55 : *Habebat vineas Agriennum unum alodialiter immunem.* Adde Chartam 343. Charta Gaufredi Comitis Mauritanie in Biblioth. Clun. pag. 542 : *Vicum Ecclesiæ etiam supramemorate adjacentem cum decem prati Agripennis.* Adde pag. 545.

AGRIPENNA. Ordericus Vitalis lib. 5 :

Et duas vinearum Agripennas.... dedit. Adde pag. 587. 777.

AGRIPENNIS, apud eudem Ordericum Vital. lib. 5. pag. 591.

AGRIPENNII AGRI apud Papiam, illi dicuntur, qui non in toto quadrati, sed in longo sunt.

AGRIPENALES et **AGRIPEDALES** PERITÆ. in Chr. Besuensi, pag. 525. que alibi *Arpennales* dicuntur. Charta ann. 877. in Tabulario S. Benigni apud Perrardum pag. 155 : *De alio vero fronte strada publica pergit, et habet in longum perticas Agripedales 36. et per transversum perticam unam, etc.* Adde pag. 156. 159. Vide *Pertica*.

ARPENTUM. Lex Bajuv. tit. 1. cap. 14.

§ 2. **Pratum Arpento uno claudere, etc.** Charta Caroli Crassi Imp. tom. 7. Spicilegii Achieriani pag. 185 : *Colonican unam... cum sex Arpentis ex vinea.*

* Charta ann. 1255. ex Tabul. commendariæ Trecens. : *Duo mille et 500. arpenta nemoris... mensurata ad Arpenzia Trecensis, quæ continent sex percas de grosso et tringinta de longo.* Arpentum regale, in Ch. ann. 1317. ex Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 311.

Non una autem eademque est arpennis in Gallia nostra mensura : Nam *Arpennis Parisiensis* constat 100. perticis, pertica vero 22. pedibus, quæ in quadratum redactæ, dant 220. pedes, hoc est, 10. perticas pro latere jugeri quadrati, quod 48.400. pedibus quadratis constat : quapropter nostrum arpentum Romano jugero majus est, quod pedes 28.800. complectebatur. [Pertica Parisiensis 18. pedibus solum constat. Mirum hac in re deceptum fuisse virum prudentissimum.]

Arpennis Nivernensis constat 4. quartieris, seu quartis, quarteriæ 10. testis, (toises) tesæ 6. pedibus, pes 12. pollicibus. Consuet. Nivernens. cap. 37 art. 23.

Arpennis Perticensis constat 100. perticis, pertica 24. pedibus, pes 13. pollicibus. Consuet. Pertic. art. 39.

ARPENNIS DUNENSIS constat 100. perticis, pertica 20. pedibus. Consuet. Dunensis. art. 51.

ARPENNIS DE MARCHESNOIR, 100. chordis, chorda 22. pedibus. Ibid.

ARPENNIS PICTAVENSIS continet 80. passus in latera singula. Consuet. Piclav. art. 197.

ARPENNIS COMITATUS MARCHIAE, idem continet quod *sextaterata*. Consuet. March. art. 426.

ARPENNIS MONTARGENSIS, continet 100. chordas, chorda 20. pedes, pes 12. pollicies. Consuet. Montarg. cap. 22. art. 22.

ARPENNIS GLAROMONTENSIS in Bellovacis constat 100. virgis, virga 26. pedibus. In quibusdam locis constat tantum 72. virgis. Consuet. Claromont. art. 241.

ARPENNIS, seu *Jornale* apud Armoricos constat 20. chordis in longitudinem, et 4. in latitudinem extensis, chorda vero 24. pedibus regiis. Consuet. Brit. art. 263.

ARPENNIS silvæ, in Ducatu Burgundiæ, constat 440. perticis ; Jurnale terræ, vineæ aut prati 360. perticis.

* **ARPENNIS PAMPILONENSIS.** Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 643 : *Item quod dicta arpenta perticentur ad mensuram, ad quam dicta villa de Pampilona fuit in fundatione dictæ villa perticata ; quæ pertica continet decem palmos ad mensuram Ruthensem, et arpenteum continet xxxij. perticas in latitudine et in longitudine lxvij.*

ARPENNIS interdum pro territorii fini-

bus, districtu, seu banleuca sumitur. Tabular. S. Germani Paris. : Vicarii de Pirodio infra Arpennos villa nullam habent viarium, neque aliquid ibi accipiunt, etc. Occurrit ibi pluries.

Recete porro observat Spelmannus, posterioribus saeculis vocem Aripennis non alias fore usitatam reperiri, quam in vinearum aut pratorum mensurationibus, quod quidem verum esse firmabunt loci aliquot ex Scriptoribus et Chartis desumpti, quos hic describere opera pretium videtur. Testamentum S. Cæsarii Arelatensis Episcopi: *Plus minus centum Aripennes vineæ, et trecentorum modiorum campos reservavimus. Infra: De vetere vinea vix 30. Aripennes contulimus. Gregor. Turon. lib. 5. Hist. cap. 29: Statutum enim fuerat, ut possessore de propria terra unam amphoram vini per Aripenne redderet. Hariulfus lib. 3. cap. 7. pag. 495: De terra setici sex, et de vinea Aripennes octo. Charta Caroli Crassi mox laudata: Colonicam unam.... cum sex Arpentis ex vinea. Ita etiam passim in Domesdei, quem laudat idem Spelmannus, in Tabulario Vindocinensi, uti constat ex Chartis, quas descriptissimis, in Charta Odonis Regis apud Besilum in Ducibus Aquit. pag. 210, et Rangefredi Episcopi Carnotensis. apud Duchesnium in Histor. Monmorenc. pag. 6. Adde Probat. Hist. Castrovil. pag. 5.*

Jam vero de vocis etymo, vetus auctor de Limitibus pag. 297. *Arapennem* ab arando dictum scribit, a quo hauseunt Isidorus lib. 15. Origin. cap. 15. Papias. Ugutio et alii.

Columella lib. 5. cap. 1. vocem Gallicam esse ait, Josephus Scaliger, et Salmasius ad Solinum volunt *Aripennem* dictum quasi *arcpendem*, quia *arcpendio*, id est, funiculo, agros olim metiebantur. Gloss. Lat. Græc. *Arvpendum*, γύλος γεωμετρικός. Nec obstat, inquit Salmasius, quod verbum, pendere, de ponderibus tantum accipiat, cum et certum agri modum *libram* dixerint etiam veteres, ut auctor est Hygenus. Charta Gosleni Episcopi Carnotensis anni 1155. in Tabulario N. D. de Josaphat: *Arvpennum ad hortum faciendum*.

* **ARAR** vel ARARE, Aratrum, Gall. *Charre*, olim et maxime Occitanis, Araire, Arere, et Areyre; quibus est pertica absque rotis, octo circiter pedum longa, habens in quadratum semipedem: ad cujus anteriorem partem junguntur animalia aratoria, ad alteram vero instrumenta arationi necessaria alligantur: Hispan. *Arado*. Consuet. Dumbenses MSS. ann. 1325. art. 25: *Nullus homo dictorum nobilium non potest nec debet pignorare, alium hominem de bobus ligatis, nec de ligone neque de triente, nec de Arare, curru, etc.* Lit. remiss. ann. 1443. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 282: *Icellui Dupont tenant en sa main une petite cognie, dont il appareillait son Araire.* Aliae ann. 1458. in Reg. 187. ch. 315: *Jehan le Moine geta à icellui Laurens ladite estoigne de charrue ou Araire, etc. Une piece de bois de l'Areyre, icelle piece de bois nommée estene, in aliis ann. 1469. ex Reg. 196. ch. 93. Arere, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2:*

Car qui sa main met à l'Arare,
S'arrière lui regarde un pas,
Du regne Dieu digne n'est pas.

Neque alia notione Area, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 190. ch. 24: *Quant les supplians laissoient leur Area et autres habillemenrs de leur labourage.* Et Ayreau, in aliis ann. 1457. ex Reg.

189. ch. 186: *Le suppliant print... ung Ayreau fourni de coustre et de souef. At vero Arée dixerunt, pro Sulcus, Gall. Sillon. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 115: Jehan Vidal d'une agulade, qui est la verge ou baston dont l'en pong et fait aler les bœufs en l'Arée... Ledit Vidal arroit ou labouroit en une certaine piece de terre.*

* **ARARE**, *Habitare, incolere, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. [** cod. 7644. ut ex Virgilio. f. respexit Aen. lib. 2. vers. 780.]*

* **ARARIUM**. Vide supra Aragium.

* **ARAS**, id est, operis Atrebatici, Gall. d'Arras. Testament. Richardi II. Regis Angl. Apud Rymer. tom. 8. pag. 76. col. 1: *Omnis vestes de Aras nostro remaneant successori. Vide Arras.*

* **ARASARE**, Adæquare, ad solum diruere, Gall. *Raser*. Charta ann. 1377. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 335. col. 2: *Quod clausura fontis remaneat, et rivus sive fossatum acumuletur et Arasetur in totum. Vide infra Arasar.*

* **ARASCILD**, ARSCILD, ARISCHILIT. [Obsequium militare Principi debitum.] Vide Heereschild.

* **ARASSA**. Joan. Demussis in Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 583: *Et primo communiter utuntur... cortinis de tela circumcircum dicta lecta, et etiam banderius de Arassa. Id est, d'Arras, operis Atrebatici. Vide Aras, et Atrabatica Vestes.*

* **ARASTARIUM**, perperam, ni fallor, pro *Avestarium*. Vide infra in hac voce.

* **ARAT**, impersonale, i. *Convenire, ad ornatum pertinere.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. [** f. leg. aptat.]

ARATA. Charta Henrici Ducus Bavariæ ann. 1276. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 339: *Adjicimus etiam de gratia speciali, ut provisores dicti Caenobii de hominibus in suis praediis residentibus, quoad debita, Aratas, vituperia, tractus gladiorum, et violentias quascumque, perpetuam lesionem, que vulgo lem dicitur, non inferunt, judicare valent. Ubi lem, vel leme, est mutilatio, vitium, Kiliano.*

* **ARATARE**, pro Arare. Polyptych. Fiscanense anni 1285: *Et debet dimidiam acram Aratare ad hiemalia et dimidiam acram ad tremens.*

* **ARATAREUS**, pro Aratorius. Charta Ludov. comit. Andegav. ann. 1372. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 309: *Volumus quod non siant executiones pro praedictis, contra aliquem habitatorem dictarum senescalliarum, in animalibus Aratareis. Vide supra Arabilis 2.*

ARATER, pro Aratrum, apud Hygenum de Limitibus, non uno loco: *Quo sata et arater ierit.*

* **ARATIA**, vel ARACIA, pro Haracium, ut videtur, Gall. *Haras*. Constit. MSS. Caroli reg. Sicil.: *Item magistri passuum, magistri massariarum, magistri Aratiarum et magistri forestarum, etc.*

ARATICUM, Agrarium. [Tributum ex agro pensum.] Tabular. S. Remigii Remensis: *In Luperaco est mansus dominicatus, cum ædificiis et viridario. Sunt ibi avergariæ III. ubi possunt seminar de siglo modi XX. de terra forastica cultura IV. campi II. recipientes semine spelta modios CCCXX. ubi possunt colligi de foeno carrucæ VIII. Pasql. map. Theutarius ser. ten. mans. seruil. I. arat, hibernat, sat, map. I. long. pertic. lat. III. facilit, corrogat. II. æstivant, sant, simul donant Araticum de omni conlaboratu pull. III. ova XXV. ligni car. I. aut den. IIII. clau-*

suram car. tempore vindemiae dies XV. aut din. II. facit brazium, et vigil. caropr. et omne servitum sibi injunctum, etc. Ubi observandæ voces, arat, hibernat, sat, etc. quæ servitutis speciem denotant, ratione cuius tenentes, et qui operas debebant arare tenebantur terras dominorum intra manerium suum: quod arare et herciare ad curiam domini, vocat non semel Domesdei: quod etiam habetur in Lege Bajuvar. tit. 1. cap. 4. Idem Tabularium: *Omnis mansi donant Araticum, in tertio anno decimam de verreibus. Alibi: Facit in anno corrogat. 4. donat Araticum extra avergariam et pratum, fœtam 1. cum agno, et anniculum 1. pullos 3. etc. Ibidem: Donant Araticum de hibernatica, de ordeo, etc. Ibidem: Omnia mansa donant Araticum et decimam de verreibus.* Vide Aratrum.

* **ARATILLI** dicuntur porri vineæ, in Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Aldui Lat. Ital. MS: *Aratili, orum, Lo seme del uva.* Vide infra Aristillum.

* **ARATIO**, Quantum terræ uno aratro arari potest, idem quod Aratrum; nisi sit *corvata* species, qua vassalli tenentur ad agros domini arandos. Bulla Celest. III. PP. ann. 1196. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 696: *Arationes terrarum, quas vobis dederunt Mainerus Abbatisvillæ et filii ejus.* Vide mox Aratura 2.

* **ARATIVA**, Supellectilis seu ornamenti species, ut opinor, vermiculata, Gall. *Marquetée, faite de pieces de rapport.* Sic dicta, si conjicere fas est, quod hujusmodi opera lineis seu sulcis quasi aratro factis distinguatur. Locum vide in *Maneficium*. Videsis etiam *Aratiuncula*.

* **ARATIUNCULA**, Joanni de Janua est fossa parca quæ instar sulci oratur. Lib. 3. Regum 18. 32: *Fecitque aquæductum, quasi per duas Aratiunculas in circuitu altaris. Alium locum vide in Vermiculatus, ubi dicitur Vermiculatus duci a vermicibus, qui rodendo ligna varias faciunt Aratiunculas, quæ in modum vineæ condunduntur. Hinc, uti conjicio, Arativa de qua mox dictum est. Vide Aratiuncula.*

* **ARATIVUM**, Lex Alemann. tit. 22: *Qualiter servi Ecclesiæ tributa solvere debent: Ancillæ autem opera imposita sine neglego faciant, serui dimidium sibi, et dimidium in dominico Arativum reddant.* Idem quod *Agrarium* in Lege Bajuvar. tit. 1. cap. 14. § 1. [Lindenborgius in Glossario ad calcem Codicis Legum Antiquarum *Arativum reddere* vertit, Opus ruri facere arando: quod si vera est interpretatio non unum sunt Arativum et *Agrarium*: cum *Agrarium* sit tributum ex agro pensum: quod vulgo vocamus *Champart*.]

* **ARATIVUS**, Arabilis, arationi aptus. *Unam petiam terre Arativæ, in Charta ann. 1328. inter Probat. domus de Gondi pag. 87.*

* 1. **ARATOR**, Rusticus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* 2. **ARATOR**, pro Aratrum, in Inventar. ann. 1361. ex Tabul. D. Vencie: *Item unum Aratorem garnitum.* Vide supra Arar.

* **ARATORIA**, Terra ex agro culto sumpta ad Invesitituram. Formulæ veteres: *Notitia traditionale, illi delegavit... ipsas res de quantum in sua largitione loquitur, vel insertum est, ante bonis hominibus per hostium et Aratoria visus fuit consignasse.* Alia Notitia traditionis ibid:

Qualiter veniens ille die illo in villa illa ante bonis hominibus per hostium et Aratoria, seu terra, et herba, ab homine aliquo nomine illo rem illam visus fuit tradidisse. Alia formula habet: Per terra, et per herba, et per hostium visus fuit tradidisse. Alia denique: Per terra et herba, per hostium et Aratura, etc.

ARATORIA. Agri aratorii, in leg. 7. C. de Bonis proscriptor.: *Quid in vineis, olivis, Aratoris pascuis fuerit inventum. Terra Aratoria, in Capitul. 2. ann. 813. cap. 19. in Charta ann. 799. apud Bolland. 26. Mart. pag. 634. et in alia apud Ughellum tom. 5. pag. 656. 657. et alibi passim.*

ARATURIA. Tradit. Fuldens. lib. 1: *Absque 22. jugeribus inter prata et terram Araturiam. Alibi: Trado in loco, qui dicitur... de terra Aratura 40. jura. Passim ibi. Vide pag. 462. 521. 526. Arduria lib. 1. tradit. 25.*

ARADRIA. Eadem notione in Tabulario Brivatiensi ch. 188: *Et terra Aradria una, quæ ad ipsam casam pertinet.*

ARATRIA. Ibidem ch. 214: *Vineam unam cum Aratriis, cum ortis et campis, etc.*

ARADURIA. Ibid. ch. 293.

ARATRAIB. ARITRAIB. Lex Longobard. lib. 1. tit. 19. cap. 25.: *Si casam, ubi viri habitant disturbaverit, componat, sicut in hoc Edicto legitur, Aratraib, id est, sibi tertiam. Ubi Edictum Rotharis, Regis Longobard. tit 105. § 28. habet hanc rabid. [**] Murator. 382. ubi aratraib. Glossar. Longob. in cod. Cavensis legum Longob.: *Aratraibus, id est solidos nungentos. An etym ratione separandum arat sive arit et raib?* Ita efficeretur *domus spoliatio; ard enim Saxonibus habitatio et rob, spoliatio.* Vide Schmelleri Glossarium.] Papias: *Aratraib, id est, sibi tertiam in Lege. Ita in 2. MS. Editus vero: Aritraib, id est, 5. tertia in Lege. Ugutio: Aratrapap, id est, dominicum sequitur Aradridat, id est, cum justitia, i. consolidus. Sic in MSS. In Cod. Navarrae: *Aradridip, cum justitia, i. solidus. [Vocabularium Goticum a Grotio collectum apud Murat. tom. 1. part. 1. pag. 370: Aratreat, Har-treit, Pars tertia, male Aratreib];* In MS. *Harrirai; sed scribendum Harrtrait.* [**] *Aratraib vox nihil est, verba sunt Schilteri, et lectio plane corrupta, nec a Papia intellecta.* Res ipsa, quam intendit Rotharis rex extat in principio hujus ipsius tituli, (Roth. 146.) ibi: *Si quis casam alienam hasto animo (voluntare) incenderit, in triplicem eam, quod est tertia aestimatione preti.... restauraret, et hoc est quod adjecta interpretatio vult, i. e. sibi tertiam, puta aestimationem. Legendum enim Warit trait, estimationem tertiam; nam Warit, Germ. Wærth, aestimatio est, trait, Germ. dritt, tertia. ADEL.]***

*** ARATRIA.** Ager aratorius. Charta ann. 864. ex Cod. reg. 9612. X: *Dederrunt.... ecclesiam in honore S. Mariæ constructam Jussiaco villa, cum mansis, et hortis, et pratibus, et vineis, et Aratriis. Similiter et in villa Lubiriaco mansum et hortum, cum Aratria una et pratiello duos. Alium locum vide in Aratoria.*

1. ARATRUM. Idem quod Carrucata terræ quantum terræ uno aratro arari potest. Helmodus lib. 1. cap. 12: *Dabatur autem Pontifici annum de omni Wagirorum... terra, tributum, quod scilicet pro decima imputabatur de quolibet Aratro mensura grani, et 4. resticuli lini, et 12. nummi puri argenti... Slavicun vero Aratum, par boum aut unus confi-*

*cit equus. Adde cap. 14. Idem cap. 88: Porro Slavicun Aratum perficitur duabus bobus et totidem equis. Vita B. Mariani Abbatis Ratisp. cap. 4. n. 20. Vinea 2. ac 7. Aratrum in Austria Deo et B. Jacobo destinavit. Occurrerit ibi non semel, et cap. 5. et 6. Will. Thorn. in Chron. ann. 616: Hoc manerium est 30. Aratorum. Et ann. 687: Idem Rea dedit eidem Abbatissam terram duorum Aratrorum, etc. Passim apud hunc Scriptorem. Vulgo dicimus: *Une ferme, ou une terre d'une ou de deux charrués, ou plus.* [Vide Mirae Opera diplom. edit. 1728. tom. 2. pag. 1189. col. 1.]*

** Charta Phil. Pulcr. ann. 1307. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 197. v. col. 2: Concedimus quod... habeant... quindecim modios et octo sextaria avenæ... super Arato seu sus la charrue de Triel.*

** AD ARATRUM REDUCERE, Ad solium diruere, everttere, Gall. Passer à la charrue. Arestum ann. 1390. 27. Aug. in vol. 8. arest. parlam. Paris: Petebat procurator noster dictam villam Novi Castro ad Aratum reduci.*

ARATRUM CIRCUMDUCERE, in Lege Bajuv. tit. 17. § 2.

*** 2. ARATRUM.** Multitudo hominum, quæ communis quodam nexu et vinculo in unam societatem colligitur, sodalitum, assecæ, quo sensu vox *Plooy*, in Germania inferiori et *Ploeg*, in Belgio notissima. Chron. quoddam Frisiae in Brem. Niederd. Warterb. Part. 3. pag. 339: *Snelgerari et eorum Aratra incœpunt campanas trahere. ADEL.*

1. ARATUM, ARATIO. Concil. Aurelian. cap. 28: *De opere rurali, id est, Arato, vel vinea, vel sectione, missione, etc.*

*** 2. ARATUM,** Ratis, Gall. Radœu. Privilegium Raimundi Berengarii Comitis Provinciae pro Hospitalariis ann. 1114: *Donamus Deo et Hospitali Iherusalem teumitum Arati hospitalis, qui per alveum fluminis, qui vocatur Durentia, descendit.*

1. ARATURA, Aratio agri, quam Tenens Domino debet ex debito et statu servitio. Capitulare 5. ann. 803. cap. 17. *Ut liberi homines nullum obsequium Comitibus faciant, nec Vicariis, neque in prato, neque in messe, neque in Aratura, aut vinea, etc. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 302: Sacrista sive Prefectus acciperet liberum censem, videlicet de qualibet acra 2. denarios: Celerarius habebat Araturas, et alia servitia, videlicet Aratrum unius rodæ qualibet acra sine cibo.* [Tabul. SS. Trinit. Cadom. fol. 61: *Debent unam acram Aratura et herciatura et precarias.... si dederit filiam suam extra vilanagium dabit 3. sol. Abbatissam et precariam Aratura et herciatura.*]

ARATURÆ, Quævis opere, corveiae, vel servitia. Tabularium S. Remigii Remensis: *Wandefridus tenet mansum servilem 1. pro omni Aratura et servitio providet silvam, et nutrit. Occurrerit ibi non semel. Vide Arura.*

*** Nostris olim Areure et Areux, pro Labourage et Labourer.** Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Areux de terres, arator. Areure, Aratura.*

*** 2. ARATURA,** Idem quod Aratum, Quantum terræ uno aratro arari potest. Charta ann. 1379. tom. 6. Anecd. Pezzi part. 3. pag. 63. col. 1: *Nec non ad donationem ipsius fundationis nostræ usque ad centum sexagenas grossorum Pragnum,.... nec non quatuor Araturarum et sufficientiam nemorum seu silvarum, etc.* Vide supra Aratio.

ARATURIA, Terra arabilis, in Tradit. Fuldens. Vide Aratoria.

1. ARAUGA, Ornamentum Ecclesiasticum. Vetus Catalogus vasorum et totius suppellectilis Ecclesie S. Martialis Lemovic. anno 1227: *Item duæ Araucæ de cerico.* Vide Arrancanes.

*** ARAVIGLIANTIA,** Rixa, jurgium, Galli. Contestation, querelle. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 334. ex Cod. reg. 4622. A: *In rixis et Aravigliantiis et causis criminalibus, eorum (vicarii et judicis) arbitrio, inspecta negotiorum et personarum qualitate, possint et valeant imponere poenam.* Idem quod supra Appiglantia. Vide in hac voce.

1. ARAYRAGIUM. Sic scribitur in Patentibus Litteris Caroli Regis Siciliæ ann. 1270. et Archivo S. Victoris Massil. Vide Areragium.

*** ARAZZO.** [Italis tapisserie, tenture. « Aule... parate fuerunt pannis de Arazzo et aliis pulchris usque post recessum ducis. (Diar. Burchardi, p. 263. an. 1487.)】

*** ARBALESTANUS,** Balistarius, idem qui Arbalista 2. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1400: *Receptum de legatis et jocalibus. Item pro quodam pourpoint, dato per unum Arbalestananum, vendito 24. sol.*

*** ARBALESTARIUS,** ARBALESTRIUS. Idem quod Arbalista 2. Arbalestariorum Francie magister, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 468.

*** ARBALESTENA,** Fenestricula oblongior et strictior in urbium et castrorum muris per quam in obsidentes emittebantur sagittæ, Gall. Creneau. Litteræ ann. 1213. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 903: *Possint facere murum... sine fossatis et tornellis, et de archeris et Arbalestena sine aleors.* Vide Archeria.

1. ARBALISTA, Arcus Gall. Arbalète. Menoti Serm. Quadragesim. fol. 25: *Et aliquis habens Arbalistam ad trahendum contra avem, etc.*

*** Arbalestæ bersaux,** in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 53: *Arbalestæ et Arbalestree, Jactus arbalistæ, Gall. Portée d'arbalète. Estimatione terrarum seu dominii de Soubainnes et de Beaufort, ann. 1350. in Reg. 80. ch. 17: Item la pêcherie de la ville environ deux Arbalestrees de long, puet valoir par an dix soiz.* Guillel. Guiartus ad ann. 1264:

L'ost au roi Challes tant s'approche
De hardement admonestée,
Qu'il n'a pas une Arbalestee,
Jusques ceus qui les contrarent.

Sic et Archée dixerunt, pro Jactus arcus, Gall. Portée d'arc. Poema de Giron le Courtois: *Tantost s'esloigne messire Gauvain du Chevalier bien une Archée. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 105: A deux ou trois Archées loings de ladite ville de Vitry.*

2. ARBALISTA, Ballistarius, seu Arcubalistarius, Gall. Arbalestrier. Petr. Tudobodus lib. 2. de Hieros. Itinere: *Consiliari sunt in unum, qualiter fecissent fodere turmet, et Arbalistæ et sagittarii, qui eos defenderent.* Triumphus S. Lamberti de Castro Bullonio cap. 1: *Pâne ab omni securus injuria, nisi ab ipso valitis confino ei jaculum intentet, cum sui periculo cautus Arbalista.*

ARBALISTARIUS, Eadem notione nou semel.

1. ARBALISTATOR, Eodem intellectu apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. pag. 853.

*** ARBALISTERIA,** ut Arbalestena. Charta ann. 1239. apud D. Brussel de

Usu Feudorum tom. 2. pag. 855 : *Domum nostram de Cheeqneio asseguravimus domino Comiti Montisfortis... tali modo, quod non possumus habere in eodem archeriam, nec Arbalisteriam, neque cerneuum, neque scutum.*

* Nostris olim Arbaestiere. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 47: *Une fenestre ou Arbaestiere par où la clarté leur venoit d'une tour, qui est dessus les fossés de la ville du Pont de l'Arche, où il estoient (en prison.)* Vide Archeria 1.

* **ARBAN**, ARBANAGIUM, Submonitio ad exercitum, et mulcta ei imposita, qui pergere detrectat post submonitionem. Vide Herebanum.

* **ARBANABILIS**, Obnoxius *arbanno*. Charta Caroli Regis Franc. ann. 1446. apud Thomasseriū in Biturig. pag. 106: *Arbannabiles et explettabiles ad vetura (vecturas) et alia servitutis jura.*

* **ARBANNUM**, Submonitio ad exercitum, vel etiam ad operas seu corveias, quas subditū dominis suis præstare ex lege vel usu tenentur. Vide Herebanum.

* **ARBARES** SODALES, Lib. de Offic. Proconsul. οἱ περὶ τῶν ἔρῶν διατηνόσχοντες δικαιαι, *Finitores, terminorum et finium arbitrii*, in Suppl. Antiquarii. [** leg. Arvales. Vide Brissonium in voce Arbeiter.]

* **ARBASUS**, Pannus crassus, ex rudi et nigra lana contextus. Processus informat. ad Canonizationem S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 121: *Vestitum grossō et rudi panno lana nigra confecto, vulgari eloquio in dictis partibus appellato Arbaso. Hinc*

* **ARBASEUS**, Eadem notione, in Vita eiusdem S. Francisci de Paula ibidem pag. 182: *Qui pauper expandit chlamidem suam Arbaseam, et desuper projicit pñnum unum grani Germani.*

* **ARBEGIATII**, Videntur esse habitatores prediorum seu pagorum, qui pendebant a dominis ut servi, vel saltem alia ratione dominis obnoxii. [** Idem qui apud nos *Hospites* seu *Mansionarii* dicti sunt, ii scilicet qui domos incolunt sub anno censu unde a voce *Arberga* vel *Alberga* ita appellatos censeo.] Tabularium S. Cypriani Pictav. fol. 116: *Concesserunt Monachis S. Cypriani quidquid in terra de Convol ilorum erat præter medietatem terragii; sed Arbegiatios haberent liberos et quietos ab omni consuetudine, et quidquid ex eorum casatis potuissent adquirere.* In eodem Tabulario habetur Charta Arnaldi Abbatis S. Severini, qua tanquam dominus feudi prædictam donationem confirmat his verbis: *Concessit... quidquid ad eos pertinebat in terra de Convol... habitationum et habitatorum libertatem et quiptaniciam... habitatores ergo terræ proprii illorum erunt, omnesque consuetudines et redditus extra medietatem terragii, etc.*

* **ARBEGLUS**, FABA ARBEGLA, i. e. cum siliqua, Gall. *Avec sa cosse*, ut videtur. Stat. Montis-reg. pag. 321: *Item, pro qualibet sestario fabarum non fractarum et Arbeclarum, den. viij.*

* **ARBELLUM**, *Βασανιστήριον*, Tormentum, in Supplemento Antiquarii. Potius videtur locus ubi habetur quæstio, quam tormentum ipsum, juxta vim vocis Graecæ.

* **ARBEREGIUM** CANUM, Servitium, quo subditū ad hospitium et pastum canum venaticorum domini tenentur. Vide Bren. Charta Guidonis vicecom. de Combornio ann. 1284. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 424: *Item volumus... quod dicti homines... convicti sint de*

cetero de jornalibus, quæ debebant nobis,... de coquina et de Arberegio canum.

* **ARBERG**, ARBERGA, Jus gisti, seu hospitii. Vide in Alberga.

* **ARBERGAMENTUM**, Eadem notione. Charta fundationis Abbatiae S. Mariæ apud Santonas inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 480: *Curtes igitur prenominatas et terras quæcumque dedimus Deo et B. Mariæ, sic concedimus possidendas, ut nec nos ipsi, nec præpositi, nec famuli, nec forestarii nostri, nec ullus homo, nos in ea ibi Arbergamentum aut exercitum, quæstam, procurationem aliquam, aut cavangadam vi aut terrore aliquo ulterius habeamus.* Vide Alberga.

* **ARBERGAMENTUM**, Hospitium ipsum, seu domus rustica. Charta Johannis Morelli pro Monasterio S. Johannis Angeric. auct. 1309. ex Chartul. ejusdem Monast. pag. 243: *Dicebant dictum Prioratum habere decimam in Arbergamentis suis.* Spicil. Acher. tom. 6. pag. 681: *Ex nunc cedimus... hospita, ædificia, Arbergamento et alia quæcumque bona immobilia.* Hoc intellectu passim occurrit in Antiquit. Bened. Pictav. a Stephano nostro collectis tom. 3. pag. 527. 657. 658. 696.

* **ARBERGARIA**, pro *Albergaria*, vel *Hereberga*, id est, jure hospitii, ut *Albergari* pro *Hospitari* haud raro occurrit. Charta Godefridi Lingonens. Episc. de Philippo Abbat. S. Benigni et de Vidone de Sumbernone, ann. 1158. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 176: *Recognitum fuit dominum de Sumbernone vel aliquem suorum in terra et in omnibus Sancti nullam justitiam, nullam actionem sive exactiōem nullam Arbergariam habere, nisi forte comitatus ejus tantus fuerit, quod in mansi suis congrue Arbergari non possint: tunc demum suis mansi primitus Arbergatis, qui superfuerint in mansi Sancti sine violentia Arbergabuntur, nihil ab eis penitus accipientes nisi stramen tantum.* Si plura cupis. Vide Albergaria.

* **ARBERGERIA**, Eadem significatione, in Tabulario S. Cypriani Pictav. fol. 122.

* **ARBERJAMENTUM**, Domus munita. Vide Reparum.

* **ARBERJARE**, Hospitium seu domum assignare, concedere sub anno censu, vel statutis servitiis. Charta Hugonis IV. ducis Burgund. ann. 1252. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 19. col. 1: *Dicebamus quod ipsi prior et canonici (de Sinemuro) per eleemosinas vel alio modo acquirebant mansos, terras et tene menta in dicta villa, in quibus homines suos similiter Arberjabant.* Vide in Alberga.

* **ARBERNANNA**, Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 185: *Comme Guillaume de Neelle eust ennorri le suppliant d'aler avec lui sur le pays d'Arbernaige, ou voyage qui a été fait derreinement par nos genz, etc.* Ubi legendum videtur Allemaigne.

* **ARBETES**, δένδρα, Arbores, apud Janum in Supplemento Antiquarii.

* **ARBILLA**, Arvilla, id est, pinguedo corporis, apud Festum. [** Vide Forcell. Lexic.]

* **ARBIPENDIUM**, πλέθρον, Mensura agri, jugerum, in Supplemento Antiquarii. Est pro Arvipendium, quod vide in Arapenni sub fineum lin. Columella, etc.

* **ARBITERIUM**, Gloss. Isid. Arbitrium, collectio arbitrorum multorum, i. ipsa consensio. Ita non semel scribi in Pandectis Florent. tit. de Receptis arbitrii monet Cujacius l. 10. Observ. cap. 37.

Vetus Inscript. 550. 1: *Arbitrio Larcie Fortunatae uxoris.* [** Vide Forcell. Lexic.]

* **ARBITRAGIUM**, Guillelmus de Guille villa in Paraphrasi Symboli Apostol.:

Ex Maria ergo pius pacis traxit commercium, Nova reparans federa, et reddens Arbitragium, Sed ad patris arbitrium obtulit propter sclera Mundi beata viscera.

* **ARBITRALITER**, Ad Arbitrium, Gall. A sa volonté. Paridis de Grassis Cæremon. capellar. Papal. MS.: Qui omnes (sermones) non nisi in capella et per regulares fuit: sed alii decem, tam per regulares quam seculares, Arbitraliter fieri possunt.

* **ARBITRAMENTALIS**, Arbitralis, arbitriarius, Gall. Arbitral. Sentent. ann. 1497. ex schedis Pr. de Mauzaugues: *Decisionibus et mandamentis Arbitramentalibus.* Infra: *Sententiam Arbitramentalem.* Transact. ann. 1515. ex iisd. schedis: *Sententiam compromissariam seu Arbitramentalem fieri postulantibus, etc.*

* **ARBITRAMENTARE**, Arbitri nomine sententiam ferre. Charta ann. 1428. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1705: *Item declaramus, atque arbitrando et Arbitramento sententiamus, etc.* Pluries ibi. Vide Arbitrari.

* **ARBITRAMENTATOR**, Arbitr. Stat. Montis-reg. pag. 158: *Qui boni viri electi ut arbitri, arbitratores et Arbitramentatores teneantur causam decidere, infra tempus dicti capituli limitatum.* Vide Arbitrator.

* **ARBITRAMENTUM**, Sententia arbitrorum, Gall. Arbitrage. Lobinellus tom. 3. Hist. Paris. in Glossario: *Retenit dominibus quæ per hoc Arbitramentum debent ad ordinem S. Guillelmi redire.* Et alibi non semel.

* **ARBITRARE**, pro Arbitrari, in Epist. 69. inter Francicas.

* **ARBITRARI**, Sententiam ferre arbitri nomine. Tabularium Ecclesiæ Carnotensis ch. 5: *Idem arbitri partibus in sua præsentia constitutis plenum dare arbitrium noluerunt, asserentes, se non debere super earum consuetudinibus vel libertatibus Arbitrari.* Alexander III. PP. ad Archiepisc. Eboracens. *Quoniam igitur non deceat de aliquatenus sustinere, ut quod perperam Arbitrati sunt, incorrectum debeat relinquī, etc.* Ita etiam apud Rollandinum in Summa Notariæ cap. 6.

* **ARBITRATIO**, ut Arbitramentum, apud Rymer. tom. 2. pag. 809: *Eapropter SS. Peter, vestre ordinationi, Arbitratio dicto seu laudo... de alto et basso nos... submittimus.*

* **ARBITRATOR**, id est, amicabilis compitor, in Regiam Majest. lib. 2. cap. 4. § 10. Rollandinus in Summa Notariæ cap. 6: *Differentia est inter Arbitrum et Arbitratorem: nam Arbitrator est, qui judicis partes sustinet, et qui cognoscit ordinario judicio, sicut judecet, et ab ejus sententia appellari non potest, et sententia ejus dicatur arbitrium.* Arbitrator est, qui non servato juris ordine cognoscit et definit amicabiliter inter partes: et pronuntiatio ejus dicitur laudum: et ab hac potest appellari, et illud peti reduci ad arbitrium boni viri. Charta ann. 1284. apud Joan. Lucium lib. 4. de Regno Dalmat. pag. 183: *Judex, arbiter, Arbitrator, et amicabilis compitor, etc.* [Apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. in Glossario: *In venerabilem fratrem nostrum Prænestinensem Episcopum tanquam in arbitrum Arbitratorem et amicabilem compositorem compromiserunt.*]

* Hispan. *Arbitrador*, nostris etiam *Arbitrateur*, eadem acceptione. Charta Joan. dom. de Cramailles ann. 1389. ex Chartul. S. Vincent. Laudun: *Jehan de Saint-Germain-mont advocat, arbitreus, Arbitrateurs ou amiables apaiseneurs. Comme arbitres, Arbitrateurs ou aimables appaiseurs*, in Charta ann. 1404. in Chartul. 21. Corb. fol. 202. Tabular. S. Joan. Laudun. ann. 1489: *Monseigneur Jehan Aubinet abbé de S. Jehan de Laon arbitre, Arbitrateur et amiable appaiseneur, pris et esleu par noble homme Charles de Longueval.*

ARBITRATUM, Sententia arbitri, Ital. *Arbitrato*. Gloss. Græc. Lat. MS. ἀπόφασις μεσίτου, ἥρος διαιτητοῦ, *Arbitratum*. Editum *Arbitratio* habet.

ARBITRATUS, *μεστία*, in vet. Gloss. [Adjective sumitur apud Muratorium tom. 3. pag. 116. col. 1. in Vitis PP. ab Anastasio: *Domum in clivo patricii Arbitratam*, (id est, ut opinor, aëstimatam arbitrorum judicio) *domum juxta Basiliacam in vico longo... præstantem solidos octuaginta duos.*]

* **ARBITRIAMENTUM**, Hispan. *Arbitramento*, Sententia arbitri. Charta ann. 1290. apud Spon. tom. 2. Hist. Genev. pag. 62: *Si... nollent observare..., sententias, concordias, arbitria seu Arbitriamenta dicta, vel pronunciations quæ fierent per amicos, arbitrios, arbitratores, etc.* Vide *Arbitramentum*.

* **ARBITRIS**, pro *Arbiter*, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 138.

ARBITRIUM, Sententia arbitri. Festus: *Arbitrium dicitur sententia, quæ ab Arbitro statuitur: Arbitriū autem, cum adhuc res apud arbitrium gerit. Vox etiam aliis Scriptoribus Latinis nota. Alexander III. PP. Vel si Arbitrium ipsum neveris æquitate subnixum, ad obseruantiam ipsius utramque partem appellatione remota compellas. Innocentius III.: Perpendimus Arbitrium, quod... dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam juris et compromissum dictatum fuisse. Occurrit præterea apud Thom. Archid. in Hist. Salomonitana cap. 32. extremo, in Charta S. Ludovici ann. 1259. quæ extat tom. 9. Spicilegii Acher. in Chronico Montis-Sereni pag. 135. 136. etc.*

ARBITRIUM, in Regiam Majest. lib. 2. cap. 2. definitur *Actus legitimus personarum, super civili quæstione et querela in quasi-judicio contendentium.*

ARBITRIUM conditum, ultimum, morientis testamentum. I. 17. C. de Testamento. I. 107. 124. Cod. Th. de Decurion.

Per *Arbitrium judicium*, opponitur *judicio per legem*, in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 21. § 2. 3. [** 28. (4, 10)] cum scilicet ex animi sententia pronunciat. Idem Luithprandus pag. 232: *Quoniam alii volebant per usum, alii per Arbitrium judicare.* [** Præf. ante cap. 88 (6, 30.) Vide Præf. ante cap. 69. (6, 16), ubi alii per consuetudinem, alii per *Arbitrium*, etc.]

* **ARBITRIUM LUMINIS**, Sol, luminis parens et auctor. Vita S. Emmer. tom. 6. Sept. pag. 494. col. 1: *Truculentia furentis auræ quievit, redditque pax ætheris et Arbitrium luminis.*

ARBITRUM, f. Muliebre ornamentum. Sallas Malaspinae lib. 4. Rerum Sicul. apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 294: *Volentesque suarum pretiosarum rerum abundantiam... ostendere... suspensis ad chordas strophæis, flutis, dextrocheiris, Arbitris, etc.*

* **ARBIUM**. Stat. civit. Astæ, ubi de

introitu uvarum: *Pro qualibet carrata sive Arbio uvarum, solidos tres Asten.*

1. **ARBOR FINALIS, NOTATA, CLAVITATA.** Inter agrorum terminos recensentur passim Arbores a Gromaticis, a quibus ideo finales, a Papiano tit. 39. lib. Resp. *Terminales, arbores que fines dirimunt*, in § 6. Instit. de Offic. jud. dicuntur. Siculus Flaccus de Condition. agror.: *Si Arbores Finales observabuntur, videndum erit, que sint Arborum genera. Nam quidam in finibus naturales qualescunque Arbores intactas finales observant, alii diversas: quidam de cunctis ex ipsis Arborum generibus unum tantum genus in finibus relinquunt, quo manifestum jus appareat, finales loca munierunt. ut materiae differentia arguento sit, etc.* Lex Bajuv. tit. 11. cap. 5: *Quotiens de commarchanis contentio nascitur, ubi evidenter signa non apparent in Arboribus, aut in montibus, etc.* Vide Fletam lib. 4. cap. 2. § 17. et Chartam 99. Allemannic. Goldasti, et Bracton. lib. 4. Tract. 1. cap. 8. § 1.

Certis porro incisuris aut notis in trunci cortice incisis notabantur; unde et *Notatae* dicuntur eidem Flacco. Aggenus Urbicus: *Finis multis documentis servabitur, terminis, et Arboribus Notatis, et fossis, etc.* Et *Incisa*. Tabularium Vindocin. Charta 470. ann. 1091: *A parte silvæ quasdam Arborum Incisiones ad instar divisionum similiter fecerunt, quas Arbores Incisas ob divisionem silvæ sue, et huiarum instituerunt, et in suo dominio retinuerunt. Tabularium Abbatiae de Rota fol. 9: Quibus congregatis, idem Albinus fines nostræ terræ caput perambulare, ac Incisuras Arborum, quæ easdem terras terminabant, eisdem demonstrare, ostensioni cuius praefatus Hugo noluit credere.* Et fol. 11: *Qui cum illo peragrantes terram supradictam, ei indi- caverunt, et Arbores in circuitu natas Inciderunt, easdemque Incisas ejusdem terræ metas esse dixerunt. Vetus Charta in Chronico Laurishamensi ann. 764. [** ap. Eccard. Francia orient. vol. 1. pag. 610.]: De illo rubero (robore, querco) qui est de Ecclesia S. Nazarii ad partem meridianam inter partem S. Petri per Agilolfum et suos consortes signo incisa: ... et de ipso rubero ad partem aquilonis, sicut illa Incisio Arborum in ipsa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur, sive divisio, etc. Infra: Sicut illa Incisio Arborum seu lachus in ipsa die facta fuit.*

Has autem notas et incisuras, *Decurrias* appellant Papianus loco citato, quod in decussem effectæ essent, ut ex Lex Bajwar. tit. 11. cap. 3. § 2. Lex Wigisothi. lib. 8. tit. 6. § 1. lib. 10. tit. 3. § 3. *Theclaturas*, Lex Longob. lib. 1. tit. 26. § 1. [** Roth. 242. 243. 244. 245.] Cujus vocabuli vim esse eandem puto, quæ apud nos *Esclat, esclature*, Fragmentum, astula. Charta Desiderii Regis Longob. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 14: *Et deinde per ipsa via percurrentes per Arbores Teclatos habentes litteras Omega, etc.* Vide *Teclatura*.

Interdum *Clavitatæ arbores* appellantur, quod in earum truncis clari, notarium loco figerentur. Gromaticus Arcerianus: *Arbores notatas scire debemus in idioma regionis, quas Clavitas vocant. Incisurarum porro in terminis meminit præterea incertus Agrimensor pag. 272: Terminus si Incisuram habuerit, rivum aut fossatum significat, aut fluvium ostendit.* Infra: *Terminus si aliquam Scisuram, hoc est, Taliaturam habuerit, montem scissum, id est, taliatum ostendit.*

[** Vide Grimmii Antiquit. Jur. pag. 544. 545.]

ARBOR SIGNATA. Lex Salica tit. 29. § 29: *Si quis Arborem, post annum, quam fuerit Signata, capulare presumpserit, nullam exinde habeat culpam.* Lindembrogius de Arboribus finalibus notatis, de quibus supra, haec intelligenda putat: secus Bignonius, cum de finibus nullum hic verbum, quinimo quod de anno additur, contrarium evincat. [Eccardo, qui hunc locum aliter refert tit. 27. n. 28. *Arbor signata* est arbor ad cædendum alicui assignata, vel designata quod notum sit arboribus cædendis signum a Forestariis apponi. Probabilitate non caret Scriptoris acutissimi conjectura.] Neque certum etiam, an per *arborem signatam* finalem intellexerit Lex Longob. lib. 1. tit. 25. § 37. [** Roth. 328. 324. 325. 326.]: *Si quis de Arbore Signata in silva alterius apes tulerit, etc.* § 38: *Si quis de Arbore Signata in silva alterius accipitrem de nido tulerit, etc.* Charta Mathildis Comitissæ ann. 1096. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 116: *Antiqui homines, qui bene sciebant veritatem, monstraverunt finem terre, et Signaverunt Arborem in circuitu, et ita firmiter juraverunt esse juris S. Benedicti, etc.* Sed hic *Arbor signata* pro termino est. Interdum arbores Cruce signabant. [** Vide *Cruz*.] Tabular. Absiense fol. 17: *Quo monstrante, Cruces Arboribus impressæ sunt.* Vide *Decuria*. [** Vide Haltius. Gloss. Germ. col. 1299. 1300. German. *Malbaum*, Arbor terminalis, signo aliquo, plerumque crucis, notata. Charta Ottonum, March. Brandenb. ann. 1285. ap. Ludew. Rel. Manusc. tom. 9. pag. 502: *De lacu Tribusch usque ad Arborem, qui ein Malbon dicitur.* Wicislai Rugian. Princip. Chart. ann. 1225. in Westphal. Monument. Ined. vol. 2. col. 2063: *Ville quoque terminos sic distinximus... in nemore vero terminus erit supra dicti amnis parva curvatura ubi manu nostra in Arbore quadam signum crucis secuinmus, ab hac arbore terminus erit fugus quedam etiam manu nostra signata, etc.*

ARBOR INSERTA, in Lege Salica tit. 29. § 16: *Si quis in agro alieno Arborem Insertam exciderit, etc.* *Arbor Insita*, apud Servium 2. Georg.

ARBOREM JUXTA VIAM EVERTERE. Vetus placitum sub Guillelmo I. Rege Angliæ, apud Seldenum ad Eadmerum pag. 199: *Demonstratum fuit, quod Rex Anglorum nullas Consuetudines habet in omnibus terris Cantuariensis Ecclesiæ, nisi solummodo tres. Una, etc... altera si quis Arborem incidit juxta regalem Viam et eam super ipsam viam Dejecterit.*

ARBORES JACENTIVAS et sine fructu, in cuiuslibet silva ad usus suos incidenti libera potestas datur, in Lege Burgund. tit. 2. § 1. 3. *Bois Chablis.* Eadem videntur, quæ *Vergisans* appellantur in Charta Caroli Regis ann. 1447. apud Thomasserum in Consuet. Bituricens. pag. 411: *Attendu, que le bois mort, et mort bois ne peut servir ausdits Supplians, sinon pour chauffer et ardoir, et que le Vergisant et assummette, est gros bois vieil, qui ne peut servir en aucune partie des édifices, sinon seulement à faire poultres, pousteaux, et soleaux, etc.* [** Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 514.]

ARBORES SACRIVI, quas ut sacras colebant pagani. Concilium Autisiodecan. 3: *Non licet. . . . inter sentes, aut ad Arbores Sacrivos, vel ad fontes vota exolvere.* S. Eligius Noviomensis Episc.

in Homil. et apud S. Audoënum in illius Vita: *Nuli creaturæ preter Deum et sanctos ejus, venerationem exhibeatis, vel Arbores, quos Sacris vocant, succidite.* Hinc emendant viri docti Legem Longob. lib. 2. tit. 38. § 1. [**] Liutpr. 83. (6, 30): *Qui ad Arborem, quam rustici Sanguinum vocant, atque ad fontanas adoraverit. Ubi sacrivum legunt. Sed editio Heroldi pag. 232. habet, quam rustici Sanctivum vocant, [Goldasti vero, quam rustici Sanctum vocant.]* [**] Sanctivum in cod. Mutin. Sanctivam in cod. Estensi.] Arbores Consecrate in Concilio Nannetensi cap. 20: *Ut Arbores dæmonibus Consecrate, quas vulgus colit, et in tanta veneratione habet, ut nec ramum vel surculum inde audeat ampulare, radicitus excindantur.* Sedulus Presbyter lib. 1. Paschalis operis cap. 20: *Alius Arboris radicibus aras instituens, dapes apponens, ramos ac robora fæbiliiter orare non cessat, ut natos, domos, rura, conjugium, famulos, censumque custodiant.* Paulinus Epist. 38. ad Jovium: *Unde enim putas tantam misericors mortalibus vel superbiam vel ignaviam perversitatem inolevrasse, ut non colementes Deum, dæmoniis aut elementis subditis sibi serviant, aquas, ignem, sidera, Arbores, simulacra venerantes cum impiaissima divinis majestatis injuria?* Votum in Arbore vovere, in veteri Poenitentiali MS. Ejusmodi arborum cultores ἐνολάτρας vocat Nicetas Paphlago in Encomio S. Hyacinthi pag. 8.

Quanta vero religione observarint veteres Galli arbores, querceas præsertim, docent Plinius lib. 16. cap. 34. et alii, ubi de Druyibus. Sed et sub arboribus vota olim redditæ evincunt quæ habentur Genes. cap. 18. Osee cap. 4. et lib. 4. Reg. cap. 16. et 18. Vide Cluverium in Germ. antiq. lib. 1. cap. 34.

Diu etiam post Christi inducatam reliquiam arborum et lucorum cultum adeo invaluisse ac viguisse in Africa, Germania, Italia, Gallia aliisque Provinciis constat, ut in eo evellendo multum insudarint Pontifices. Regesque ipsi: quod testantur [Arnobius lib. 7.] S. Augustinus Serm. 215. et 261. de Tempore, Serm. 241. de Divers. Gregorius M. lib. 7. Indict. 1. Epist. 5. et 20. Gregor. Turon. lib. 2. Hist. cap. 10. Concilium Arelat. II. can. 20. Carthaginense V. can. 15. Turonense II. can. 22. Auti-siodor. can. 3. Toletan. XVI. can. 2. Braccarense can. 22. Francoford. can. 43. Halitarius lib. 6. Penitent. cap. 6. l. 12. Cod. Theod. de Paganor. sacrific. Lex Longob. lib. 2. tit. 38. § 1. Capitul. Caroli Mag. lib. 1. cap. 64. [**] 62. ex Capit. ann. 789. cap. 64.] lib. 7. cap. 236. [**] 316. ex Concil. II. Arelat.] Capit. ejusdem de Partibus Saxoniar. cap. 20. [**] 21. Pertzio ann. 785. pag. 49.] Capitul. 1. incerti anni cap. 41. [**] Pertzio ann. 802. pag. 99.] Edgarus Rex Ang. in Canonib. Saxon. cap. 1. § 16. Ladislaus Rex Hungar. in Decret. cap. 22. Nicetas Paphlago in Vita S. Hyacinthi Amastriani pag. 7. Constantinus Porphy. de Adm. Imp. cap. 29. quibus adjungenda, quæ habent de ejusmodi arborum cultu Procopius lib. 4. Goth. cap. 3. Helmodius lib. 1. cap. 84. Adam Bremen. sis cap. 86. 284. Baldricus lib. 2. Chron. Camerac. cap. 4. Vita S. Severi Episc. Abrincat. num. 2. Vita S. Juliani Episcop. Cenoman. Vita S. Amandi Fundatoris Monasterii Nantuensis apud Guichenonum, etc. [**] Vide Grimmii Mythol. German. pag. 69. 373. sqq. et in Append. pag. 38. sqq.]

ARBORES. Candelabra majora in Ecclesiis multis instructa luminibus, quæ a terra surgunt. S. Bernardus de Vita et morib. Relig. cap. 11: *Cernimus et pro candelabris Arbores quasdam erectas, multo æris pondere, miro artifici opere fabricatas, nec magis coruscantes superpositis lucernis, quam gemmis. Paulus Silentarius in Descrip. S. Sophiae part. 2. de ejusmodi candelabris vers. 458:*

Κένα γάρ η κώνοισιν ὄριτρεφέσσιν ὁμοίᾳ Δένδρεα τις καλέσειν.

Et versu 473:

Καὶ τις ἀνήρ στεφάνῳ χοροστασίῃς τε [δοκεῖν] Δένδρεα φεγγήντα, λυπαλγέα θυρόν ιατνεῖ.

* **ARBOR MOLENDINI.** Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: *Item pro uno graffono ferri positio in fine unius Arboris dictorum molendinorum.*

* **ARBOR AMBULATORIA.** Machina bellica. Tract. MS. de Re milit. et mach. bell. cap. 22: *Arbor ambulatoria cum verochio potest altius elevari ac declinari ad beneplacitum machinantis.*

* **ARBOR** quæ *Chargans* et non *Chargans* nuncupatur, in Lit. Bertr. Guesclin ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 64: *Donnons... terres, vignes, bois, haies, Arbres chargans et non chargans, comme quelconques autres choses; quænam illa sit, an fructifera, aliave, non satis scio.*

2. **ARBOR**, in duello. Speculum Saxon. lib. 1. art. 63. § 6. et Wicbild. Magdeb. art. 35. § 7. ubi duelli formam describunt: *Cuiilibet eorum (duello contendunt) iudex unum qui arborem sub Phalagam ejus (desunt hæc tria vocab. in Wicb.) ferat, ordinabit, qui ferentes neminem eorum ullenatus impedit. Sed si eorum quis ceciderit, vel vulneratus fuerit, Arborem petierit, et iudex hoc licenteraverit, Arborem interponant. Postquam circulo pax est nuntiata, etc.* [**] In Germ. § 4.]

3. **ARBOR**, Malus navis, vulgo *l'arbre d'un navire*, vox veteri Latio haud incognita; [quare potuisse omitti.] Gloss. vet. *Arbor navis, οὐρὴ πλοίου.* S. Gregorius M. lib. 3. Dial. cap. 36: *Ex navi clavis perditis Arbor absissa est, etc.* [**] Vide *Jal, Archéologie Navale*, vol. 2. pag. 385.]

4. **ARBOR MARIS**, id est, *corallina*, Rocho le Baillif in Dictionario Spagyrico.

5. **ARBOR PASCHALIS**, Cereus Paschalis Sabbato S. in Ecclesia Romana Benedici solitus. Statuta Ecclesiæ S. Audomari condita anno domini 1432. et in Archivis ejusdem asservata: *Qualitercunque præbenda ipsius Ecclesie vacaverit... dicta fabrica pro uno anno medianam partem fructuum percipiet... quod si bis in anno vacaverit præbenda, volumus fabricam una annata contentari... de cetero fabrica præfata tenebitur singulis annis facere fieri Arborum Paschalem, quam Prepositus antedictus facere tenebatur, in qua quidem Arbore ponentur arma Prepositi.*

ARBORAGIUM. Charta Ecclesiæ Deiparae Scardonenis in Dalmatia ann. 1307. apud Joan. Lucium: *Se obligaverunt solvere pro Arboragio porti, et pro transitu barchanei libr. 600. Facultas forte erigendi malum navis in portu.*

* Nisi legendum putes *Anchoragium*, vel *Abordagium*, tributum scilicet, quod pro facultate figendi in portu anchoram, vel pro appulso ad portum, solvit.

ARBORATURA, δένδρου καρπία, in Gloss.

Græc. Lat. *Arborata*, eadem notione ibidem legitur.

* **ARBORATUS LOCUS**, Arboribus consitus, ut *Arbusatus*. Tract. MS. de Re milit. et mach. bell. cap. 1: *Oportet quod locus, in quo est exercitus, sit circumdatus a ripis aut flumine, ac sit Arboratus causa quoquendam ac aquandi equos. Vide mox Arboreta.*

* **ARBOREA**, Idem quod mox *Arboretum*. Charta Heriberti de Campagna pro Monasterio Sistreni: *Tradimus itaque... mansum cum casa et aliis casticis et Arborea.*

* **ARBORETA**, ut *Arboretum*, Hispan. *Arbodela*, Locus arboribus consitus, nostri olim *Arboie* et *Arbriere*. Charta Joan. ducis Bituric. ann. 1402. in Reg. Chart. ejusd. ex Cam. Comput. Paris. fol. 186. v: *Donamus... quoddam salicium seu Arboretam et Arboriatam in dicta parrochia S. Privati existentes. Haud facilis est distinctio *Arboretæ* et *Arboriatæ*; nisi una sit series arborum ordinatim, altera vero sine ordine disporitarum, qua ratione etiam distingui posse videtur voces Gallicæ *Arboie* et *Arbriere*. Poemata reg. Navar. cant. 41. tom. 2. pag. 95:*

Parmi cele Arboie,
Cil oiselon s'envoient,
Et mainent graut baudor.

Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 33: *Le suppliant trouva en unes burlettes quatre escus d'or, lesquelz il enterra au pied d'un chesne en l'Arbriere ou haye de bois de Pousiniere, près dudit lieu de S. Michau. Vide infra Arbuta. Huc etiam spectare existimo vocem *Arbroys*, in Ordinat. ann. 1402. ex Cod. reg. 9849. 4. fol. 4 r: Et aussi que l'en ne batte aux arches, ne aux gors, ne aux Arbroys. Ubi significari videntur dumeta, quæ ad ripam fluminis ut plurimum extant. Neque vero me fugit hæc aliter edita esse tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 535. sed potior mihi visa est lectio Codicis regii, *Arbruisseau* diminut. pro *Arbrisseau*, arbuscula, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 116. ch. 235: *Ils coperent d'un coustel un Ar-bruisseau.**

* Aliud autem est *Arbrier*: sic enim nostri vocabant scapum balistæ seu arcus. Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. ch. 20: *Lequel Giral fery ledit feu Benoit en la teste de l'Arbrier d'une arbaleste. Alie ann. 1464. in Reg. 199. ch. 539: Icellui Genesquet vint par derrière l'un desdiz compagnons et print l'Arbrier de son arbaleste, et la fist desbender. Abrier, eodem sensu, in aliis Lit. ann. 1429. ex Reg. 174. ch. 325: Ainsi que le suppliant et tendue son arbalestre et couchée la vire sur l'Abrier en baissant pour desserrer, ne scet se sadite vire estoit couchée sur le cours de l'abret de sadite arbaleste, etc. Occurrit rursum in Reg. 175. ch. 118.*

ARBORETUM, Locus arboribus consitus; δένδρων ὄ τόπος, in Gloss. Gr. Lat. Occurrit in Statutis antiq. Monasterii Corbeiensis cap. 1. tom. 4. Spicilegii Acheriani, [et apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 935. col. 1.] Utitur etiam Gellius.

* **ARBOREUM**, Idem quod *Arboragium*. Charta Ludovici IX. pro Equitibus S. Joan. Hierosol. in Collect. privileg. eorum. Equitum pag. 32: *Sint liberi et quieti de exercitu, et equitatu, et de Arboreo, pagio, pontagio et passagio, et viaggio et stagio. Ubi Arboreum est tributi*

species, quæ sicut et *Arboragium*, eadem videtur quæ *Arbustaritia*.

* **ARBOSTURA**, perperam pro *Abros-tura*, Depastio. Vide in hac voce. Charta fundat. *Blancae-landæ* ann. 1154. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 242: *Arbosturam boun et coria cervorum et omnium bissarum, etc.* Ubi legendum ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 146: *Abrosturam boun et coria cervorum, etc.* Unde etiam emendanda hæc Charta ex Columbo laudata in *Abrostura*.

* **ARBUA**, Idem, ut videtur, quod *Arboreta*. Charta Guill. dom. Salionis ann. 1281. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 18. r^o: *Sex jornalia Arbusæ in finagio de Dianeto ubi dicitur ad septem fontes.*

* **ARBUSGULOSUS**, σύνδενδρος, *Ramosus*, in Supplemento Antiquarii. Vide *Arbus-tatus*.

ARBUSTARITIA, Exactionis species. Charta Arnolfi Regis, ann. 894. apud Puricellum in Monument. Basilicæ Ambrosianæ pag. 264: *Nec ullas publicas functiones, aut redhibitiones vel inlicitas occasionses, aut illas, quas Arbustaritias vocant, ex rebus jam dicti Monasteriū... exigere audeat.* Alia Ludovici Imp. ann. 901. apud Cœlestinum et Ughellum in Episcopis Bergomensib.: *Nec ullas publicas Arbustaritias, aut redhibitiones, vel illicitas occasionses, sive angarias super imponere audeat... et quia ipsi nostri dilecti fideles nostræ innoverunt mansuetudini, quod ab ipsis Ecclesiæ pertinentibus, quædam venationes, Arbustaritiæque injustæ et contra omnes leges... exquirantur, etc.* Nos dicimus *Arbuster*, vel *Tarabuster* *quelqu'un*, pro *verxare*, metaphora ducta ab *arbustis*, seu sentibus, quæ itinerantium pedes intricant. Vide mox *Arbusteritia*.

ARBUSTATUS, *Arbusculis* consitus. Idem quod *Arbustatus* in Glossis Græc. Lat. σύνδενδρος, *Arbusculosus, ramosus*. Idem quod *Arbustatus* in Bulla Joannis XXII. ann. 1321. apud Waddingum tom. 3: *Item aliis campus de terra Arbustatus... alia petra de terra Arbustata*. Ital. *Arbustoso*. [** Vide Forcell. in *Arbusto*. Marinii Papyr. num. 114. circa ann. 589: *Fundum quod Concordiacos nuncupator... culti optimi Arbustati jugera viginti.* Eidem num. 117. ann. 541: *Vineis arboribus arbustis Arbustatis taleis, etc.* Apud Columellam *Arbus-tivus*.]

* **ARBUSTERICIA**, Exactionis, vel *cor-vatae* species, eadem quæ *Arbustaritia*. Charta Bereng. I. ann. 901. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 324: *Teloneum, vel ripaticum, atque dis-trictum, seu Arbustericium, aut quam-cunque redhibitionem publicam quoquo modo exigere.*

* **ARBUSTIFER**, Arborum ferox. Charta ann. 909. inter Probat. tom. 2. Hist. Oci- cit. col. 52: *Terrenum, arenosum, nemorosum, Arbustiferm, etc.*

* **ARBUSTUM VITATUM**, Locus arboribus consitus, ad quas applicantur vites. Charta ann. 874. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 833: *Offerimus ibi terram, quæ appellatur de Pandula ad ipsas quercias, capientem seminationem modiorum quatuor, et est ibi *Arbustum vitatum*... Et aliam terram, quæ fuit de Domininu, que est *Arbustum vitatum modii unius*. [** *Arbustum vitatum* est quod Gallice dicunt *Bois en defens*, olim *Bois veter*. Vide *Vetatum*.]*

* **ARBUSTUS**, Genus *arboris floribus ra-ris*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Pro *Arbutus*, Gall. *Arboisier*, Provinc. Agu-

lencier, ut legitur in Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ARBUTA**, Eadem notione qua supra *Arboreta*. Charta Guidonis episc. Lin-gon. ann. 1260. in Chartul. ejusdem. eccl. ex Cod. reg. 5188. fol. 238. r^o: *Octo jornalia in Arbuta, sita sub grangia, quæ fuit defuncti Bernardi.* Nisi locus sit ex *Arbutis* ita appellatus. Vide supra *Ar-bustus*.

1. **ARCA**, **ARCELLA**, **ACATURA**, Voces Gromaticis et Agrimensoribus familiares, apud quos *Arcae* dicuntur, signa finalia per possessionum extremitates constituta, sive constructa. Frontinus de Coloniis: *Adrianus ager... finitur per rationem Arcarum, riparum, etc.* Idem: *Limitum delineatio est per rationem Arcarum.* Lex Wisigoth. lib. 10. tit. 3. § 3: *Quotiescumque de terminis fuerit orta contentio, signa, quæ antiquitus constituta sunt, oportet inquire: id est, aggrees terræ sive Arcas, quas propter fines fundorum antiquitus apparuerit fuisse constructas, congestas.* Charta Theodemiri Regis Gallæcia æra 610. apud Bivarium in Notis ad *Pseudochronicon Maximi* pag. 451: *Unicuique civitati suam tributus dissinitionem, seu portionem, ac per villarum cacuminaque montium, seu antiquorum castrorum, vel Archarum confinia eis terminos ingessimus.* Est igitur *Arca* nomen genericum, quo termini omnes significantur. Gloss. Lat. Gr. *Arca, ἄρκα κτημάτων*, leg. *κτημάτων*. Pa-pias: *Arca, ab Arcendo dicta, fines enim agric custodit, eosque adiri prohibet.*

At cum *Arcae* a cæteris limitibus, forma et figura diversæ fuerint, censem-dum potius peculiarem, et propriam fuisse appellationem certi cujus-dam termini, cuius cum usus creberet esset in finiendis agris, factum inde, ut cæteri limites *Arcarum* vocabulo intelligerentur. Nam Hygenus de *Limitib.* const. pag. 222. *Arcam* representat forma quadrata, atque intus cava, quemadmodum sunt *arcæ*, sive cistæ, unde et nomen inditum; cum cæteri limites, ut varia et diversa figura, ita et appella-tione ab eodem donentur. Vide *Salmasium* ad Solin. pag. 1206. *Vetus Pla-citum* ann. 17. Ludovici Pii, editum a V. Cl. Stephano Baluzio in Append. ad Capitul. num. 34: *Et perquisierunt ter-minos de ipsa villa, Archas et factorias et vindenates... et testificaverunt et juraverunt, et fuerunt per ipsas Archas et factorias.* Alia ann. 881. n. 116: *Cellam S. Clementis cum... terminis suis atque Ar-chis.* Occurrit ibi rursum, et in aliis ibid. n. 118. 119. [** Vide S. Rosa de Viterbo Elucidar. tom. 2. pag. 109. voce *Mamoa*. Charta Alphonsi III. circa ann. 897: (Confirmamus antiquos limites) quos priores nostri interposuerunt et ageres terræ sive Archas, prope quos fines fundarunt, apparuerunt antiquitus fuisse congestas, atque constructas: lapides, quos per indicia terminorum notis eviden-tibus scalpis vel constat fuisse fixos, etc. quæ conferas cum lege Wisigothorum loco supra laudato, ubi monendum in Hispanico esse era, unde interpres vide-tur legisse areas.]

ARCELLA, ab *Arca*, diminutivum. Vi-talis Gromatic: *Invenies Arcellam in trifilio positam.* Frontinus: *Asculanus ager terminis Claudianis in modum Arcellæ est demeritus.* Apud Cæsarium in *Regula ad Virgines* cap. 26. *Arcella*, cistula est. *Arcellula*, apud Gregorium Turon. lib. 10. Hist. cap. 16. Vide Theodo-ricum in Hist. Translat. S. Celsi Episc. Trevir. n. 17.

ARCATURA, Eadem notione apud Se-natorem lib. 3. Ep. 52: *Miramur, tanta animositate fuisse litigatum, quod aut terminis, testibus, aut fluminum ripis, aut Arcaturis constructis, alisque signis evidentibus constat esse definitum.*

12. **ARCA**, Carcer, Gall. Prison, et forte Carcer coœcus, seu locus carceris depressior, Gall. *Cachot*, sic dictus, quod sit sub fornice, quem appellamus *Arche*, Voute. Tabularium Monasterii S. Ma-xentii Pictav. : *Petrus filius Christiani de Pampro dudum pro malis, quæ dicebat et faciebat Monachis suis dominis, captus est et compeditus, et in arca missus. Ibi-dem: Aymericus Calvet captus fuit et compeditus, et in eadem Arca missus; unde exiit per sigillum Comitis et Epis-copi. Etiandum quasi ab Arca, Gall. Coffre, dicimus: Coffrer quelqu'un, pro Aliquam in custodiā tradere.*

13. **ARCA**, Arcula seu sacra pyxis in qua SS. Eucharistia Sacramentum re-conditum apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 201. Ubi tamen scribitur *Archa, pro Arca.* [** Hinc

* **ARCA** vel **ARCHA**, Fererum, theca in qua reconduntur sacræ Reliquiæ. Ordinar. MS. eccl. S. Petri Insul.: *Archa B. M. visitata cum aliis Archis, videlicet SS. Euberti et ej. millium Virginum, defertur ad ipsam processionem candelis et tædis accensis.*]

4. **ARCA**, Fiscus, thesaurus publicus, non semel in *Inscriptionibus*. *Arca Pop.* Rom. apud Grut. 1033. 8. *Arca publica*, 386. 4. *Judex arce Galliarum* 455. 10. *Arca vicarianæ sedis*, apud Senatorem lib. 2. Epist. 24. Vita Ludovici Pii ann. 814: *Ut singulis annis septem milia solidorum auri Arcæ publicæ inferet. In Arca publica functionem exsolvore, in Lege Wisig. lib. 5. tit. 14. § 19.*

ARCA ECCLESiarum, quibus olim præ-fecti erant Diaconi. Paulinus lib. 4. de Vita S. Martini:

Protinus sancti Diaconi, quem more priorum Antistes sanctæ custodem legerat *Arcae*.

Inde *Arcarii*, Arcarum Ecclesiæ custodes, de quibus infra. Vide *Aricula 1.*

ARCA PECUNIÆ, apud Anastas. in S. Stephano. [** Hinc

* **ARCA MONETÆ**, Jurisdictio quæ de re monetaria judicat, Gall. *Cour des monnoies.* Charta Henr. I. reg. Angl. circ. 1108. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 157: *Omnia autem placita... exceptis solummodo placitis de expedi-tione mea, et bello, si ortum fuerit, de placito monetæ, quod quidem in abbatis curia judicabitur, sed apud Arcam mo-netæ terminabitur.*

* **ARCHA**, Oblationes, quæ in arca, Gall. *Tronc*, immittuntur. Charta apud Cencium inter Census eccl. Rom.: *In die Jovis sancti et die Veneris, si episcopus S. Rufinæ recipit jus, quod consuevit habere, videlicet Archam et altare, ex quo pulsatur ad matutinum usque dum finitur officium, etc.*

* **ARCHA PIETATIS**, *Arca da piedade*, Lusitanis olim Arca in quam immittie-bantur oblationes, quibus redimendi erant captivi. Vide S. Rosa Elucidarii Suppl. pag. 10.

* **ARCA** inter insignia ecclesiæ collegialium, ut et communiarum jura, re-censem tur. Bulla Sixti PP. IV. ann. 1483. inter Instr. tom. 2. Hist. Meld. pag. 263: *In collegiatam ecclesiam cum Archa, sigillo et aliis collegialibus insigniis... erigimus.* Libert. villæ de Sarlato ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 339: *Super jurisdictione, Archa consulatu et domo*

communi de Sarlato, etc. Occurrit passim. Vide in *Campana* 2.

5. **ARCA.** Statuta Synodalia Odonis Episcopi Paris. : Non permittantur Praedicatorum super Arcas celebrare, nec pulsare campana per vicos, nec loqui in Ecclesiis, nec praesentare reliquias; sed tantum deferant ferenda, et Sacerdotes pro illis loquantur. f. areas, cæmeteria [vel altaria portatilia.]

6. **ARCA GRANARIA,** [in qua granum seu frumentum conditur.] Charta plebriæ securitatis, scripta sub Justiniano, apud Brisonium lib. 6. Formul.: *Arcæ Granaria minore ferro legata, valente siliqua aureas duas.*

7. **ARCA ANNONÆ.** Eadem notione. Charta ann. 1111. ex Archivo B. Mariæ de Charitate ad Ligerim: *Bartholomeus de muro donat Monasterio Charitatis... Arcus viginti Annonæ modios capientes. Tabular. Dunense: Gaufredus Vicecomes... misit famulos suos ad domum ubi erat Archa cum Annona, et invenerunt ipsam Archam firmatam... cumque vidissent famuli quod Archa plena esset Annona, dimiserunt eam, et illa vice nihil de annonæ abstulerunt.*

7. **ARCA,** Pars corporis, quam thoracem appellamus, sic dicta, ut videtur, quod in ea intestina omnia recondantur, tanquam in arca. *Domus stomachi*, Commodiana instr. 76. Papias: *Thorax a Græcis dicitur pars anterior trunci a collo usque ad stomachum, quam nos Arcam dicimus, quod sit ibi arcanum.* Unde legendum videtur arca, pro Orca, apud Constantimum African. lib. 2. Commun. locor. Medic. cap. 6. cuius lemma est, *de spatula, furcula, vel Orca.* Nam, ut ait idem Auctor, furcula est, *ubi spatio-sitas est pectoris.* Sic Arcam, pro pectori usurpat Fortunatus in Praefat. ad libros de Vita S. Martini:

Nam celsum meritum Martinum ad sidera notum,
Cum sint vota mihi, non valet Arca loqui.

Id est, pectoris. Et lib. 1. de Vita ejusdem Sancti, ubi mortuum ab eodem resuscitatum describit:

*Incubuit super examinis pallentia membra,
Et premuit Arca sacra, ne hunc deprimat arca sepulcri.*

Et lib. 3:

Quæ facies, oculi, gena, pes, Arca, figura.

lib. 4. Poëm. 11. *Arca pectoris*, lib. 7. Poëm. 8. lib. 8. Poëm. 5. de Deipara:

Infra Arcam abscondens fulgida luna jubar.

Nos etiam Galli usitato loquendi modo, hanc corporis sentinam, *Coffre*, vocamus. Catholicon Armoricum: *Coff*, Gall. *Ventre*, Lat. *Venter*. Ita Anglis *chest*, est non modo arca, cista, capsæ, sed etiam *pectus*. Vide *Capsum*. [**] Lusitanis olim eodem sensu *Arca-bouço* et *Arca-boço*. Vide S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 184.]

8. **ARCA.** Modus agri, a forma quadrata forte sic dictus. Vide *Arca* 1. Charta ann. 1249. apud Schwart. in Hist. fin. principat. Rugiæ col. 222: *Propter quod et fratres prædicti monasterii (de Hylda) in sulta eorum censem de tribus Arcis, quas eligimus tantum ad vitam nostram, nobis concederunt; ita tamen ut si Arcæ ipsæ, quas elegerimus, in tantum deteriorentur, ut censem solvere non possint, etc. Arca vineæ*, in Chartul. eccl. Autiss. ad ann. 1286. fol. 523. Chartul. Celsinian. ch. 96: *Duos modios S. Petro dimitto, et alios duos ad quatuor presbiteros... unum tonellum et duas Archas dimitto sorori meæ.* Ch. 435: *Dono... medium mansionem cum tres tonnas et vi.*

Arcas, et in alio unam vineam de medio planto. Ch. 458: *Dono ad eundem locum mansionem unam, et in ipsa mansione xx. modios de vino cum ipsa tonna, et unum modium de annona cum ipsa Arca.* Et ch. 831: *Dimitto de annona sex modios cum ipsas Arcas.* Vide in *Archa* 6. et infra *Arcata* 2.

* 9. **ARCA,** Officina, locus ubi res veniales exponuntur. Charta ann. 1211. in Chartul. Campan. fol. 430. col. 1: *Cum... dedisset idem rex (Navarrae) quod nulla Archa ante prædictam domum de cetero poneretur, quamdiu idem Garsias viveret, nisi de voluntate ipsius; nos... protestamur, quod post decessum ipsius Garsyæ, dictus rex aut hæres ejus, si voluerit, possit ponere de jure illam Archan ante dictam domum in nundinis antedictis.*

* 10. **ARCA,** pro Arcus, mendose ac ridicule apud Scriptores semibarbaros, quoties de *Ponte arcus*, Gall. *Pont de l'arche*, scripserunt, ut monet Valesius in Notit. Gall. pag. 458. col. 1.

ARCAGIUM. Vetus Charta apud Ordinicum Vitalem lib. 5: *Videbatur Ecclesiam... et medietatem decimæ illius villæ, cimiterium... nec non Monasterii Arca-gium quantum Goselinus tenuit.* Forte Areagium.

*** Puto recte scriptum esse *Arca-gium*, quod fuerit præstationis species, qua quis tenebatur in domo sua arcae reponendæ locum dare. Inter consuetudines debitas tertia pars loci unius archæ numeratur in Tabulario Calensi pag. 94: *Prædicta domus tempore Dragonis debebat xxviii. denarios de censu Arnulfo de Couberon, qui etiam in prædicta domo has consuetudines quærebatur, tertiam partem unius Archæ et unius dolii et VII. solidos ex creditione, et tertium hospitalitatis suæ quandocumque vellet.* Vide *Arcasium*.

* Neque Areagium reponendum est, neque eo sensu, qui a DD. Benedict. proponitur, accipienda est hæc vox: Tributum enim seu præstatio esse videatur ex agris, nomine *Arca* designatis, præstata. Vide supra *Arca* 8. Idem itaque quod *Agrarium*, *Terragium* alibi dicitur.

* **ARCHAGIUM.** Eadem notione. Charta ann. 1157. ex Tabul. Miciac. : *Villam S. Albinæ, cum dominibus, vineis, virgultis, terris, hospitibus, Archagio, et omnibus quæ ad eamdem villam pertinent.* Chartul. S. Sigiranni: *Ego Ramnulphus pro redemptione animæ et parentum meorum reddo loco S. Sigiranni et servientibus in eo decimam et beneficia, quæ ad illam ecclesiam pertinent cum sepultura, cum Archagio, cum censu, etc.*

* **ARCAHUT.** Vide infra *Artahut*.

* **ARCALECTUS, ARCHALETUS.** Ligneus lecti instructus, quasi Arca lecti, Gall. *Chalit*, Vasconibus *Arcolet*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Unum lectum incertinatum... cum suo Arcalecto postium coralli et cum suo marchipe coralli, et cum prædicto Arcalecto clavato ad circuitum dicti Arcalecti.* Occurrit rursum ibidem. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1805: *Infirmarius habet tenere cameras infirmorum... bene garnitas Archaletis lignorum, tabulis, scannis et sedilibus, etc.* Vide *Archilectile*.

* **ARCANDIUM,** in Hist. S. Mart. pag. 483. Idem videtur quod supra *Arca-gium*.

* **ARCANUM,** Anima, Vita, ipsa etiam natura cujusque rei apud Philosophos Spagyricos. Rochus le Bailli in Diction. Spagyrica: *Arca-num est res secreta incorporalis atque immortalis quæ cognosci non potest, nisi experientia. Est enim*

virtus cujusque rei que millies plus operatur quam res ipsa.

* **ARCARAGIUM.** Vide infra *Feudum Arcaragii*.

* **ARCARÉ,** Arcum seu fornicem exstruere. Charta S. Ludov. ann. 1259. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 304: *Senescal Carcassonæ salutem. Mandamus vobis quatenus infirmariam S. Nazarii Carcassonæ ampliari permitatis;... permittatis etiam quod Arcent carrierias in burgo novo Carcassonæ.*

1. **ARCARIA,** ἀρκαρία, in Gloss. Lat. Græc. Ita enim lego, pro ἀρκαρίᾳ, ut intelligatur *ars mensaria*, in qua qui pecuniam servat, *Arcarius* dicitur, nos-tris, *celui qui garde la caisse*.

ARCARIA, Dignitas *Arcarii*, apud Anastas. in S. Agathone pag. 58.

* 2. **ARCARIA,** Cambium publicum, Tabula nummularia, Gall. *Change*. Charta Phil. Pulcri ann. 1306. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 64: *Nos Guillelmo de Nozerius servienti nostro armorum... Arcariam, quam Vascones tenere solebant, cum omnibus juribus et pertinentiis suis, prout per dictos Vascones seu gentes nostras alias exspectari solent, concedimus et donamus in hereditatem perpetuam tenendam a prædicto Guillelmo et heredibus suis ex recta linea descendantibus, faciendo servitum consuetum, volentes nichilominus quod prædictus Guillelmus et heredes sui propter hoc teneantur, quādiu et quotiens nobis placuerit, custodiæ castri nostri de Pacinchia, quam sibi commisimus, sine vadis deservire.*

ARCARII, Sagittarii, Archers, in Epistola Episcopi Asconensis ad Honorium III. PP. tom. 8. Spicilegii Acherniani, in Actis Innocentii III. PP. pag. 10. 143. 147. apud Silvestrum Girald. lib. 1. Itiner. Cambriæ cap. 5. etc. *Arcarii* Anglici olim multi aestimati. *Chronicon Bertrandi Guesclini MS.*

Et sans les bons Archiers du bon pays Anglois.

Ita Froissart. 1. vol. pag. 296. Tasso cant. 1. stanz. 44. Dux Clivensis in Tacticis pag. 81. etc. De *Francis Arcarii*, qui vulgo nostris, *Franks-archers*, consulendi Monstrelletus 3. vol. pag. 13. et Berrius in Carolo VII. pag. 165.

* **ARCARIUM,** *Ærarium*. Bulla Stephani PP. ann. 896. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 30: *Datum... per manum Stephani episcopi sanctæ ecclesie Nephesinae in Arcario sanctæ sedis Apostolicæ.* Vide in *Arcarius*.

ARCARIUS, Cui arcæ publicæ, sive thesauri cura demandata erat. Gloss. Gr. Lat. ὁ ἄτι τῆς δημοσίας ἀρκαρίας, *Arcarius*. Gloss. Latino-Græc. *Arcarius*, οἰκονόμος. Gloss. Isid. et Papias. *Arcarius*, actor, dispensator. Brito: *Arcarius, qui custodit, vel facit Arcam, vel custos thesaurorum. Vicarius Arcarii in Inscript. apud Grut. 580. 10. Arkarius Reip. Amerinorum. 1091. 7. Arcarius præfectorum*, apud Senatorem lib. 1. Epist. 10. [**] Marin. Papyr. diplom. num. 139. lin. 10. et not. pag. 376. a.] Occurrit non semel in Cod. hac notione. Apud Alcuinum Epist. 105. *Megenfridus regalis Palatii Archarius inscribitur, et in ipso contextu, fidelissimus dispensator thesaurorum indigitatur.* Charta Witlasii Regis Merciorum apud Ingulfum pag. 856: *Arcarius meus omnes expensas hujusmodi, cum dicti ministri mei annumeraverint, pro fisco integre acceptabit.* Vide Ordericum lib. 10. pag. 798. 799. [Marten. tom. 3. Anecd. col. 1124.]

ARCARIUS ECCLESIE ROMANÆ, recensetur inter officia Ecclesiastica apud Anastasium in Agathone, et in Cons-

tantino PP. pag. 53. et 65. et apud Luitprandum lib. 6. c. 6. extremo, apud Joannem VIII. Epist. 294. Ughellum tom. 1. Ital. sacr. pag. 1101. etc. *Ecclesiae Arcarius* apud Odonem Abbatem lib. de Miracul. S. Mauri cap. 10. [Arcarius Apostolicae Sedis apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 706.] [* Vide Marin. Papyr. Diplomat. pag. 224. not. 3. num. 25.] Vide *Archidiaconus Ecclesiae Romanae*.

* Numerorum *Arcarius*, in Actis SS. Getulii, etc. tom. 2. Jun. pag. 266. col. 1. Ordo Rom. MS. ex Cod. reg. 4188: *Arcarius*, qui ab archano dicitur, debet scire secreta consilia imperatoris et colliger censem.

* *ARCASIA*, Locus in pago Tornacensi, cuius meminit Charta commun. Tornac. ann. 1187. In Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 10. v. col. 2: *Si vero versus Arcasiam cum exercitu venerimus nos vel successores nostri, communia tota Tornacensis usque ad eundem locum, vel usque ad æque remotum locum circa Tornacum, nobis occurrere debent.*

* *ARCASIUM*, f. Idem quod *Arcagium*. Rotulus saeculi XII. de Prioratu S. Pauli de Tarta in Archivo Monasterii de Casa-Dei: *Dalmacius Dentil Arcasium, quod habebat in Ecclesia S. Pauli, unam mulam et C. sol. dedit Monachis presentibus et futuris.* [* Vide supra *Arca-gium*.]

* 1. *ARCATA*, Arcus, fornix, Gall. *Arche*, *Arcade*. Processus de B. Petro de Luxemburgo tom. 1. Julii pag. 598. B: *Interrogatus quantum distabat ipse loquens a puero? Dixit, quod per spatium duarum Arcatarum pontis.* Sebast. Fan-toni tom. 2. Hist. Avenion. pag. 119. ex inquisitione ann. 1291: *Dixit quod supra pontem de petra... vidit in ultima Ar-cata quoddam portale.* Alium locum vide in *Caputfinis*.

* 2. *ARCATA*, Idem quod supra *Area* 8. Modus agri. Charta ann. 1197. in Tabul. S. Vict. Massil.: *Dedit ad acapitum duas Arcatas frenreas remanentes magnæ curtis.*

* *ARCA*. Vide *Pradisterium*, ubi, ait Cangius, nihil succurrit, nisi *Arcae* sit pro *Arcacq*, quod Hispanis idem est cum *Arca*.

* *ARCATIUM*, Arca, Gall. *Coffre*. Stat. civit. Mutin. rubr. 400. pag. 88. r^o: *Qui liber debeat gubernari in uno Arcatio communi ipsorum notariorum.*

ARCATOES et *ARCHATORES*, Sagittarii. *Archers*, apud Ottone Morenam in Historia Rerum Laudensium pag. 55. 69. 70. 110. [Obertus Cancellarius Annal. Genuens. lib. 2. apud Murat. tom. 6. col. 294: *Eo (prælio) diutius durante Arcatores ferierunt Baldwinum filium Henrici Guercii, et Gandulphum Usumaris. Ogerius Panis Annal. Genuens. lib. 4. ad ann. 1215. apud Murat. tom. 6. col. 409: Et guarrito illo de castellano, Archatoribus, et balistariis, ad propria sine lessione aliqua feliciter redierunt.*]

ARCATURA. Vide *Arca*.

ARCATURA. Falco Beneventanus: *Ad frangendam, ut ita dicam, Arcaturiam ivit.* Palorum sepe in publicum privatumque commodum structam ad arcendam constringendamque perennis fluminis aquam hic interpretatur Camillus Peregrinus, populari vocabulo plerisque etiamnum in Italiæ locis usurpato, quo sensu forte dicuntur *Archaux*, in Consuetudine municipali de Menetou sur Cher, art. 28. ubi de servitibus realibus: *Les garennes et Archaux en ladie riviere de Cher sont defendus.* Vide *Arca*, *Arcatura*.

* Munimenti etiam genus, nostris

Arce, quo scilicet arcentur aggressores. Charta Ludov. XII. reg. Franc. ann. 1510. ex Chartul. episc. Carnot. : *Don-nons licence de fortifier et emparer ledit bourg et ville de Pontgoing à l'entour de icelles de murailles, tours, palyns, barba-canies, boulevers, excluses, portaulx, ponts-leveys, Arces, barrières, et autres clo-sures et fortifications.* Nisi sit pro *Herse*, cataracta.

* *ARCAVUS*, f. Atramenti vasculum, Gall. *Ancrier*. Locum vide in *Scarpel-lum*.

* *ARCAYRAGIUM*, Officium *arcarii*, seu sagittarii, Gall. *Archer*. Vide infra *Ar-queriatu*.

* *ARCE*, pro ἄρχην, Dignitas. Indiculūs Dagoberti Regis ad Sulpitium Archiep. ex Vita S. Desiderii Episcopi Carduricensis MS. : *Proinde dum vos Arcem Metropolitanam scimus tenere, etc.* Vita S. Theodardi Archiepiscopi Narbonensis apud Catellum pag. 766: *Ut om-nis, qui Pontificatus illius Arcem sortitus erit electione, etc.* Ubi *Arce* videtur vox formata, non ex *arxa*, quod volunt viri docti, sed ex Graeco ἄρχην. [* Vide *Glossar.* cod. reg. 7644: *Arche, locis sublimitate.*] Eadem Vita pag. 759: *Vel consensu om-nium Episcoporum ejus Provinciæ, cui præponendus est, qui ἄρχην regiminis ejusdem curamque nihilominus pastora-ment suscepturus est, etc.* Et pag. 757: *Expetitur ad suscipiendam Diaconatus ἄρχην.* Infra: *Ex eo tempore, quo Diaconatus ἄρχην suscepit.* Nolim tamen omnino contendere vocalum *arcem* hisce locis non posse deduci ab *arxa*. Nam et arcem translate pro eo, quod summum est, et eminent, frequenter usurpasse veteres Scriptores constat. Locos collegit Stephanus in Notis ad Saxonem Grammat. pag. 194. 223. Adde Foros Regni Aragon. fol. 128. v. a. Eadem Vita S. Theodardi, pag. 765: *Regum Franco-rum, ad quos celsitudo principatus ejusdem terræ specialiter pertinet.* Vita S. Conwoionis Abbat. Rothoniensis num. 1: *Ecclesiæ Venetensis Diaconi Arcem meruit concendere.* Vetus Charta in Actis Episcop. Cenoman. pag. 204: *Unde Domnorum Episcoporum et Metro-politanorum Arcium sedes tenentium suf-fragia poscimus, etc.* Ubi perperam ar-tum præfert editio. [* Vide *Privileg. Ageradi Carnotensis Episcop.* ann. 696. Brequinio num. 233: *Unde dominis metropoli-tanis arcium sedes divinitatis suffragia poscimus, etc.* Ita Basilius Seleuciensis Homil. in Davidem, τῆς ἀσεβίας ἀνελθὼν ἀπότολμον dixit.]

* 2. *ARCE*, pro *Archivum*. Legitur in Charta Childeberti III. ann. 994. apud Mabil. lib. 6. de Re Diplom. pag. 477. [* Charta Childeberti III. ann. 695. Brequinio num. 231:] *Das præceptiones uno tenure conscriptas exinde fieri jussi-mus, una in Arce Basilicæ sancti Dio-nisi resediat, et alia in tesauro nostra.* [* Vide *Archia* 1.]

* *ARCEO*, Ligamen quo sanguis venæ sectæ sistitur seu aretur, a quo dictum *Arcedo*, ut exponit D. Marquardus Herrgott Vet. Discipl. Monast. pag. 112. Discipl. Farsensis cap. 41: *Si quis fra-ter voluerit sanguinem minuere, procuret indicare Abbati... Licentia denique ac-cepta eat indicare cellarario, ut habere faciat Arcedonem, vel si tempus fuerit hyemis, ignem accendere faciat in cale-factorio.* Ubi, si particulam disjuncti-um, vel attendas, nihil aliud *Arcedo* significare videtur quam cubiculum concameratum, quod in æstate alsum est: sic dictum ab *Arca*, Gall. *Voute*.

1. *ARCELLA*. Guigo II. Prior Cartu-siensis in Statutis ejusdem Ordinis cap. 50. § 1: *Domus, in qua sunt casei, quam vocamus Arcellam.* Eadem verba haber-tur in antiquis Statutis ejusdem Ordinis part. 3. cap. 18. § 3. Vide *Fromageria*.

Arcella pastoris, in iisdem Statutis part. 3. cap. 28: *In Arcella pastoris, et in furno nullus ingreditur.*

* 2. *ARCELLA*, pro *Arcula*, Gall. Cas-sette. Hist. Monasterii Novientensis tom. 3. Anecdota Martenii col. 1152: *Arcellæ sive in dormitorio, seu in quocumque loco fuerunt inventæ, securibus effringun-tur, quia in loculis quorundam spera-batur argentum inveniri.*

3. *ARCELLA*. Vide in *Arca* 1.

ARCELLINA, inter ministeria vel vasa sacra, in Charta Ferdinandi M. Regis Hispaniæ æra 1101. apud Anton. de Yé-pez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 6: *Tertia vero (Corona) est diadema capitis mei aureum, et Arcellinam de crys-tallo auro coopertam, et crucem auream cum lapidibus, etc.* Ubi forte *Arcellina*, minor arca.

* *ARCELLUS*, *ARCELLLUS*, Arcus, for-nix, Gall. *Arceau*. Hinc ita dictæ ipsæ ædificiorum portæ in arcum exstructæ: ut in Monasterio Tyronensi. Annal. Bened. tom. 4. pag. 219: *Robertus Abbas Salmuriensis... sepultus in claustro juxta Arcellum Capituli... ubi voces canen-tium eo moriente auditæ feruntur.* Charta Capituli Autissiod. ann. 1297: *Noverint universi, quod nos portam claustrum Beati Stephani Autissiod. que porta Pendens appellatur, cum Archello super eam existente, reparatione indigentem, nondum est dudum, opere latomiae reparari fecimus.*

* *ARCENTUM*. Vide *Arctum*.

ARCEPPELLONES, Qui vulgo dicuntur ingeniarii, inquit Ugutio.

ARCEPS. Vide *Archivum*.

* *ARCEPTA*, Genus navis, acutus, apud Grævium ad Gloss. Isid. in voce *Ac-cepta*, ex Pithœi Excerptis. Genus est vasis Ugutioni, cuius locum vide in *Pi-gella*.

* *ARGERA*, *Vehiculum in arce nondum confixum, non utique plaustrum, id est, currum.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Quæ sic emendanda sunt: *Vehiculum in arcæ modum confictum.* Gellio lib. 20. cap. 1. *Arcera plostrum est tectum undi-que et mænitum; quasi arca quædam magna vestimentis instrata, qua nimis ægri aut senes portari cubantes solebant.* Nostris vulgo *Litiere*.

* *ARCRE*, Occupare, ad manum po-nere, Gall. *Sastr*. Lit. Alfonsi comit. Pictav. ann. 1269. in Reg. 11. Chartoph. reg. fol. 153. v^o: *Significavit nobis vene-rabilis pater episcopus Mimatensis, quod vos Arcetis seu justitiare vultis feudum Guidonis de Montonge, quod feudum te-nere debet dictus Guido a domino castri, et dominus castri, ab ipso episcopo, et idem episcopus a nobis.*

* *ARCRETUS*, *Conflictus*. Papias, ex MS. Bituricensi. Forsan est *Arcretus* pugna qua fit emissis sagittis ab *Arce-riis* seu sagittariis.

* *ARCRERII*, Sagittarii, Italis *Arcieri*, nostris *Archers*. Acta Alexandri III. ann. 1175: *Procedentes in multa fortitu-dine militum, peditum, armatorum, et Arceriorum versus Alexandriam.* Vide *Arcarii*.

* Chron. Placent. ad ann. 1360. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 506: *Cardinalis et legatus domini Papæ misit exercitum magnum equitum et peditum Arcerorum cum comite Simone. Arcerii*

de Candia, in Chron. Travis. apud eumdem tom. 19. col. 749.

* **ARCERSIRE**. [Advocare, appellare. DIEF.]

1 ARCE NUM, Thuribulum. Vetus Pontificale Gometricense MS. ubi de Consecratione Ecclesiae: *Tunc imponas in Arcenum ignem*. Forte legendum *Aceram*.

* **ARCES**, Tortiles ex virgultis laquei, nostris. *Harts*. Charta Oliverii abbat. S. Remigii Senon. ann. 1311. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 127: *Poterunt dicti emptores facere collegii (l. colligi) Arces, Gallice Arz, in recessentibus dicti nemoris, pro ligando opere dicti nemoris*. Vide infra *Areale* in *Area* 1. et *Hardes*.

* **ARCESSIRE**, *Ad superos evocare. Arcessit, vocat, provocat*. Glossar. vet. ex Codd. reg. 7613. et 7646. Vide *Arcessitio*.

ARCESSITIO, Mors, qua scilicet ex hoc mundo ad Deum arcessimur, evocamur. Vox S. Cypriano familiaris. Epist. 22: *Si quis post Arcessionem meam abs te pacem petierit: id est, postquam a Deo ex hac vita evocatus fuero. Utitur etiam in Exhortat. ad Martyres, ut et Rurius Lemovicensis Episcopus lib. 2. Epist. 4.*

Accersio, in Libello precum Marcellini et Faustini pag. 65: *Sed hic vir sanctus, licet sit sacerdote afflictus, tamen propria Accersione requievit*. Ubi leg. forte *Accersitione vel Arcessione*, id est, morte. [Gloss. Gr. Lat. MS. Κατάχλωσις. Accitas, Accersitio.] Certe *Accersito* etiam hac notione usurpat Julianus Toletanus Episcopus lib. 1. Prognostic. cap. 18.

* **ARCETARE**, Occultare. Suppl. Antiquarii: *Arctat, κρύπτει, Occultat*. Forte ducta vox ab *Arca*.

ARCKETICA *ÆGRITUDO*. Thomas Wallinghamus ann. 1286: *Cui pedum ac manuum fere ossa abstulerat Arcketica Ægritudo*. Sed legendum *arthretica*.

ARCKETUM, ARCENTUM, ARCEUTUM. In Tabulario Lascariensis Ecclesiae, *Arceut*, vel *Arcieut*: vox Beneharnensis nota, apud quos ita appellatur *Jus procurationis*, seu certa pensatio, quæ Episcopo ab Abbatibus et Ecclesiarum Praepositis exsolvabatur, loco procurationis, aut *Recepti*, sive receptionis. *Arceber* enim apud illos est *recipere*, ut observare est apud Marcum lib. 1. Hist. Beneh. cap. 28. n. 18. lib. 3. cap. 8. n. 6. lib. 5. cap. 31. n. 2. Fit mentio *Arceutistius*, seu *des Arciuti*, in Foris Beneharn. tit. 1. art. 30. tit. 20. art. 3. [Bulla Innocentii Papæ III. pro S. Severo anni 1218. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 184. col. 1: *Ad hæc adjiciamus, ut alicui personæ magnæ vel parvæ facultas non sit milites vel pedites de villis eidem Cœnobio pertinentibus in hostem vel expeditionem ducere; nec de silvis, pratis, laudis, punctionibus, pinetis, vel vñis censum querere vel Arctum*. Charta Ricardi Regis Angliae ann. 1190. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 637: *Nec Arcentum inire per vim, nec aliquod censum querere*. Vide *Recepitus*.

* **ARCHA**, pro *Arca* in suis variis notiōibus haud raro reperitur scriptum. [Vide supra *Arca* 9.]

* **ARCHABUSIUM**, Ferrea fistula, Sclopetus. Gall. *Arquebuse*, Hisp. *Arcabuz*. Concil. ann. 1585. tom. 4. inter Hisp. pag. 341: *Archabusio etiam dum iter faciunt aut in venationibus... ne utantur Clerici*.

1 ARCHADICUS, Stolidus, nullius vir industrie et ingenii, Gall. *Lourdaut*, *stupide, âne*. Quare asinus dici solet *Avis Arcadica*: adagio ducto a proceris-

simis quos alit Arcadia asinis, et ab incolarum stupore, ob quem olim male audierunt. Hinc Juvenalis Satyra 7. versu 160:

*Læva in parte mamilla
Nil salit Arcadicu juveni, etc.*

Carmen Anonymi apud Mabill. Annal. Bened. tom. 5. pag. 658. col. 1:

*Hic tuus Archadicus super omnes regnat amicus
Frangatur collo, certe sic laudat Apollo.*

* **ARCHAGIUM**. Vide *Arcagium*.

* **ARCALETUS**. Vide supra *Arcaleetus*.

* **ARCHANGELICA**. [Lamium galeopsis, (*herba*). DIEF.]

ARCHANUS, pro *Archangelus*, licentia plusquam Poëtica, ut solet, dixit Frideodus in sancto Wilfrido cap. 48:

Archonus Michael nitido lampabilis ore.

* **ARCHARAGIUM**. Vide infra *Feudum Arcagii*.

* **ARCHARISSIMUM**, Archivum, Archarium. Acta Tullensium Episc. inter Anecd. Marten. tom. 8. col. 1009: *Cujusmodi autem fuerit rerum ibidem ab eo destinatarum dispositio, continet Apostolicum privilegium Alexandri Papæ, quod in sancti protomartyris Stephani retinetur Archarissimo.*

ARCHARIUM, Archivum, tabularium, arca, ubi monumenta vetera reconduuntur: ἀρχάριον seu ἀρχεῖον. Vita S. Pauli Episc. Verdun. cap. 5. n. 11: *De quibus propria manu privilegium conscripsit, et in Archario ejusdem Ecclesie... condidit.*

* **ARCHARIUS**. Vide *Arcarius*.

* **ARCHAS**, a Gr. ἀρχός, vel ἀρχών, Præpositus, præses, princeps, ut in Gloss. Gr. Lat. Acta S. Cassiani in Antiq. Hortæ ab illustr. Fontanino pag. 345:

Archas melius fama super æthera notus.

* **ARCHATUS**, Principatus a Græco ἀρχή, apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsric. pag. 981. ex Pantheone:

Sen tenet Archatus Asia, Cham continet Afros, Japhet in Europa fit pater illæ patrum.

[* Provincial. *Archat*. Vide Raynouard. Lexic. Roman. vol. 1. pag. 113, nisi sit pro *Exarchat*.]

* **ARCHEARIUS**, ut *Archerarius*. Liber Niger Scaccarii pag. 359: *De Archearius, qui portabant arcum Regis, unusquisque v. den. in die, et alii Archerii tantumdem.*

* **ARCHEGAYE**, ARCHIGAIE, etc. Lançæ seu hastæ, imo et gladii species; vox Gallica. Lit. remiss. ann. 1558. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 11: *Dictus exponens Robertum quendam gladium, vocatum Archigaiæ, in manibus suis tenuentem percepit*. Aliæ ann. 1376. in Reg. 109. ch. 161: *Idem miles, verbis certis injuriosis præcedentibus, dictum Bertranum quadam lancea, secundum ydioma patriæ Archegaye nuncupata, percussit in femore, taliter quod præfatus Bertranus circa xv. dies ultimum diem suum clausisse dicitur*. Aliæ ann. 1396. in Reg. 150. ch. 294: *Ladite concubine le cuida ferir et navrer d'une Archegaye à grand fer*. Aliæ ann. 1401. in Reg. 156. ch. 300: *Ledit Fremin persa la cuisse senestre dudit Landry tout oultre, et tant que ladite Arcigaiæ entra en l'autre cuisse bien avant*. Aliæ ann. 1455. in Reg. 189. ch. 67: *Ung baston ferré, appellé Arsegaye*. Le Roman d'Alexandre part. 2. MS.:

Merveilleux fu li chapleis, pour ce qu'ens cox ferir Oissiez Archegaiez tronconner et guenchrir.
Harsegaye, in Lit. remiss. ann. 1414. ex Reg. 167. ch. 333: *Le supplicant d'une*

Harsegaye, ou demi-lance frappa par la poitrine icellui cavalier. Vide Hasta 1. et Lancea.

* **ARCHELHARIA**, Arbalista, arcus, vel Balista, machina jaculatoria. Charta pro consulibus villa de Marciaco ann. 1345. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 607: *Li-centiam concedimus de novo construendi... in medio ipsius plateæ vel circa unam turrim altam et fortē, pro... conservandis infra... Archeharis et armis necessariis in loco praedito.*

* **ARCHELLUS**. Vide *Arcellus*.

* **ARCHEMISTA**, Chymæ peritus. Qui exercet artem chymicam, Gall. *Chymiste*, Souffleur. Lobinellus tom. 3. Hist. Paris. in Glossario: *Nonnulli monetarum falsatores, Archemistæ et usurarii*. [Vide Chima.]

* **ARCHEPHALUS**, perperam pro *Acephalus*, sine capite, in Lit. Ludov. II. reg. Ierusal. et Sicil. ann. 1402. et sche-dis D. Le Fournier: *Hanc igitur (Ecclesiæ) ascensurus (J. C.) ad Patris dexteram, ne vidua in terris remaneret Archephala, beato Petro, et cuilibet successori Papæ catholico et nulli alteri commisit*. Vide *Acephali*.

* **ARCHERA**, Lignum quoddam, Gall. Archure. Guido de Vigev. MS. de Modo acquirendi et expugnandi T. S. cap. 18: *Et quilibet assis habeat unam Archeram et unum baculum pro podio ipsius pan-theræ*.

* **ARCHERARIUS**, Sagittarius, ex Gall. Archer, apud Ordericum Vitalem lib. 3. pag. 466. Vide *Ararii*.

* **ARCHERIA**, Fenestrula oblongior et strictior in urbium et castrorum muris, per quam sagittarii, vel balistarii sagittas suas aut tela in obscientes emittebant. Willelm. Brito lib. 1. Philipp.:

Muros
Subtils fulciri facit, aptarique fenestras,
Strictas et longas, ut strenuus arto latenti
Immitis lethi prænuntia tela satelles.

Gesta Lud. VII. Regis Francor. cap. 21: *In limitibus strictis murorum ambitu interclusis, erant Turci, qui per fenestrulas longas et strictas, quas Archerias vocant, nostros lanceis et sagittis infestabant*. Charta ann. 1239. in Tabul. Comitat. Montisfortis: *Assecuravimus D. Comiti Montisfortis contra omnes gentes. . . tali modo, quod non possumus habere in eodem castro Archeriam, nec arbalisteriam, nec cernelium, (Crenæ) neque scutum*. Vetus Interpres MS. Willelmi Tyrii lib. 4. cap. 13: *Cil de la Ville regardoient par les Archieres et par les hourdeis la contenance de l'ost*. Et lib. 5. cap. 20: *Per cancellos murorum, sic verit, par les Archieres. Le Roman du Renard. MS.:*

Les Archieres sont à quarnax,
Par où il traient les quarrax
A domager la gent le Roi.

[* Provincial. *Arquiera*. Vide Raynouard. Lexic. Roman. vol. 1. pag. 112. in voce *Arc*.] *Toξiū, Harmenopulo lib. 2. tit. 4. § 47. 48. 49. 87.* [Toξiū φωταγωγές, Constantino de Adm. Imp. cap. 29.] *Toξiū θυρὶς apud Hieronymum et Symmacho Comm. in Ezech. 40. Ita enim hunc locum capiendum censem Fullerus lib. 6. Miscell. sacr. cap. 18. Vide Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 431. [Cujacium lib. 13. Observ. cap. 30. et Glossarium med. Græcit. in Toξiū.]*

ARQUERIA, in Consuetudinibus Catal-an. Vide *Masoverius* et *Negriale*.

2. **ARCHERIA**, Species *Sergenteria*, seu feudi servientis, quod qui possidet, arcum habere pro servitio domini, vel

Archeriam castri illius servare tenet.
Charta exarata ann. 18. Henrici III.
Regis Angl. apud Edw. Cokum ad Littleton. sect. 157: *Joannes de Archer, qui tenet de domino Rege in capite per serjeantiam Archeriaz, etc.*

* 3. **ARCHERIA**, in Comitatu Calomontis supremi Dumbarum Principis dicuntur parvulae domus, ubi colonus unus residere potest cum labore duarum vaccarum tantum. Ita Vir Cl. D. Aubrey in Collectaneis ad nos missis. Charta Calomontis ann. 1397: *Juxta Archeriam seu domum Murgertii. Censualis Codex ejusdem urbis: Stephanus Beguerdi tenet a dicto domino quandam domum sitam in villa Calomontis. . . . juxta Archeriam dicti Beguerdi . . . Item tenet dictam Archeriam sitam juxta dictam domum ex una parte et juxta curtile, etc.* Rustici Lugdunenses etiamnam appellant *Archille* cellam prope buble sitam.

ARCHERIUS, idem quod *Arcerius*. Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 9: *Magnam nobis quantitatem Archeriorum et gentis alterius destinavit. Occurrerit in Gestis Consulum Andegav. cap. 18. n. 3. 4. [in Spicileg. Acher. tom. 10. pag. 501. et apud Murat. tom. 8. col. 1094: Servitores et Archerii gardæ Ducis Sabaudiae, in Charta ann. 1489.]*

* Nostris *Archier de craco*, pro Sagittarius ineptus, parum dexter, Gall. *Malladroit*, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 156: *Ledit Henry appella ledit Pierre Archier de craco, . . . et dit que il lui priori que il traist à lui et lui en donnaient congé; et lors ledit Pierre, qui n'estoit pas bon archier, etc. Sed et *Archier*, pro Arcuum opifex, occurrit in Lib. 2. Ordinat. super artific. Paris. ex Cam. Comput. fol. 120. v°: *Quiconques doresenavant voudra estre artilleur, . . . c'est assavor faireurs d'arcs, de flèches, etc. Archier nuncupatur in vet. Ordinat. ibid. fol. 123. r°.**

1. **ARCHETENS**, ab Arcitenens, Sagittarius, Gall. *Archer*. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 65. ex rotulis Cancelleria Ducatus Normaniæ: *Usque ad valorem duorum militum Sagittariorum per annum per homagium, inveniendo quatuor homines ad equitandum cum octo Archetentibus ad equitandum.*

* 2. **ARCHETENS**, Anteris, Gall. *Arcebouant*. Comput MS. fabricæ eccl. S. Petri Insul. ann. 1485: *Item magistro Jacobo du mortier lathomo, pro factura duarum archarum et unius Archetendis, Gall. Arcebouant, ad oppositum capella S. Adriani per conventionem, 72. lib.*

* 1. **ARCHETUS**. Chron. Parmense ad ann. 1291. apud Murat. tom. 9. col. 822: *Elevata est turris sanctæ Mariæ majoris Ecclesie a cingulis lapidum sine Archetis, in sursum per multa brachia. Est commentariis nostris instrumentum quodam, serra nimirum aurichalci grandioribus lapidis cædendis apta, quod Archet dicunt; hic tamen per Archetum tractoriam gruem, Gall. *Grue*, intelligendam puto, qua scilicet lapides in altum tolluntur.*

* 2. **ARCHETUS**, uncus aperiendis seris aptus, vulgo *Rossignol*, sic dictus, quod curvus est. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 183: *Petrus de rivo seu Archetos ferreos in cuspide ab utraque parte artificialiter turnatos, cum quibus dicti latrones seras portarum et couredorum apperiebant, posuerat. Archet, pro Theca, Gall. Etui, ab Arche, arca, capsæ, diminut. occurrit in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. ch. 458:*

Ledit Jehan des Ouches, qui portoit un dart à faucher, appareillé et émoulu de nouvel et enveloppé dedens un Archet de bois.

* **ARCHEURA MOLENDINI**, Lignum quod ante molam ponunt, Gall. *Archures*. Computus generalis redditum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel Tract. de Usu Feud. tom. 2. pag. CLIII: *Pro duobus bordellis et pro chevez et pro Archeura Molendini de Athies, III. lib. XII. d. minus.*

* **ARCHEUS**, e Græco ἀρχός, Spagyricis est vis rebus insita qua ipsæ producuntur et vigent. Rochus le Baillif in Diction. Spagyrico: *Archeus est vis producens res ex illiaste, et dispensator omnium rerum. Ibidem: Archeos est oberrans invisibilis species et se a corporibus separans, medecinæ vis atque naturæ virtus.*

* 1. **ARCHIA**, pro Arca. Statuta Ecclesiæ Biterrensis ann. 1368. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 638: *Res prophanas vel sæculares . . . ponit in Ecclesiis prohibemus . . . Archis operis et luminariae et confratriæ dumtaxat exceptis.*

* Formula 72. inter Lindenbrog. : *Testamentum meum condidi, quod illi scribendum commisi, ut . . . in Archis basilicae sancti illius conservetur. Airche, pro Arche, coffre, in Charta ann. 1255. ex Chartul. Monaster. fol. 1: Cist escrit gîst en l'Airche Saint Jaike.* [* Vide Arce 2.]

* 2. **ARCHIA**, Fornix pontis, Gall. *Arche*. Charta S. Ludovici Francorum Regis pro Abbatia Joyenvallis, anni 1228. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1219: *Damus et concedimus in puram et perpetuam eleemosynam Abbatiæ Joenvallis, et fratribus ibidem Deo servientibus unam de Archis pontis Pontisaræ cum piscaria; illam videlicet quæ sita est inter molendinum leprosorum ad faciendum molendinum unum in eadem Archia ad bladum molendum.*

* 3. **ARCHIA**, Principatus. Cathol. Vide supra *Archas*.

* **ARCHIABBAS**. Vide *Abbas*.

* **ARCHIACOLA**. Vide *Archiscolus*.

* **ARCHIACOLYTHUS**. Cum in Ecclesiis Cathedralibus olim quatuor essent Canonicon ordines, Presbyterorum scilicet, Diaconorum, Subdiaconorum, et Acolytorum: quilibet suis capitibus suberant, Presbyteri Archipresbyteris, Diaconi Archidiaconis, Subdiaconi Archisubdiaconis, Acolyti denique Archiacolythis. *Archiacolythorum* nomen etiamnum in Ecclesia Capuana durare observat Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag. 576. sed illos cum Acolythis nullum neque in choro, neque in Capitulo ordinem facere, omnesque ex libito et solo, ut aiunt, nutu, posse amoveri. Meminit Benno Cardinals *Archiacolythi Ecclesie Romanæ*.

* **ARCHIACONUS**, Armorice *Archiacon*, Archidiaconus, in Collectaneis Domini le Pelletier.

* **ARCHIALIS**. [Summus medicus. DIET.]

* **ARCHIALITER**, Primarie. Bonifacius in Vita S. Livinii Episc. et Martyr. cap. 2: *Ipsius Regis optimatum princeps, et præ cunctis aulicis suis primatibus Archialiter apicem gerens.*

* **ARCHIANTISTES**, Archiepiscopus, vox hybrida. Utuntur Ditmarus lib. 6. 7. pag. 77. 91 et alii. Epitaphium Brunonis Archiepiscopi Coloniensis :

Archos Antistes, cui clara Colonia sedes.

* **ARCHIAPOSTOLUS**, eo nomine designatur S. Petrus Apostolorum princeps, in Actis S. Gauger. tom. 2. Aug. pag.

678. col. 1: *Suis sacris manib[us] nitentis capitis comam attendens, solemniter clericavit: quatenus in numero aggregaretur illorum, de quibus per Archiapistolum dicitur: Vos estis genus electum, regale sacerdotium.*

* **ARCHIARIUS**. Vide *Cinerarius* 2.

* **ARCHIATER** Chirurgus, ut ex ipso contextu patet, quanquam vi hujuscemodi vocis Primarius inter medicos denotetur, ab ἄρχω scilicet, princeps, et ἀτάρω, Medicus. Mirac. S. Remaci tom. 1. Sept. pag. 714. col. 2: *Nam ictus ferientis vincitur et compagem ejus divaricatum pene disjunxerat, ideoque solitum meatum vigoris a venis obstruxerat; quod dum Archiatri sollertia non prospexit, errore desipuit.*

* **ARCHIATRI**, Medici Principis, et qui in sacro palatio militant: de quorum dignitate multa congessere Cujacius ad L. un. de Comitibus et Archiatrias Sacri Palatii, Joannes Filescus lib. 1. Select. pag. 321. Jacobus Gothofredus ad tit. de Medicis, Cod. Theod. Altaserra ad lib. 2. Epist. Gregorii Magni, etc.

* **ARCHIATRIÆ DIGNITAS**, in leg. 8. Cod. Theodos. de Archiatriis.

Habuere etiam Reges nostri ab ipsis Regni incunabulis *Archiatros* suos, quos etiam nostra *Primos Regis Medicos* vocat. Horum qualemcumque seriem a nobis digestam, ne quid ad illustrandam medium atatem desit, hic damus.

Marceleifus Archiater sub Childeberto Rege. Gregor. Turon. lib. 5. cap. 14.

Petrus Archiater sub Theodorico Rege. Fredegar. in Chron. cap. 27.

* Buahalyba Bingezla, Arabi, Caroli Magni medicus, in Specim. histor. ad Medic. Gall. pag. 15.

* Farragus, Judæus, medicus ejusdem imper. ibid.

Henricus Carnotensis cognomento *Surdus*, Archiater Henrici I. Reg. Fr. Orderic. Vital. lib. 3. ann. 1059. Will. Medic. lib. 7. cap. 38.

Obizo sub Ludovico VI. cuius Epitaphium, quod extat in Claustro S. Victoriensis Paris. descripsit Gabriel Naudæus lib. de Antiquitate Scholæ Parisiensis. Vide Joan. de Tolosa in Annal. Victoriani.

Petrus Lombardus, Canonicus Carnotensis, Archiater Ludovici VII. ann. 1138. obituar. Carnot.

Petrus Egidius, Canonicus Parisiensis, sub Philippo Aug. de eo Guill. Brito sub finem Philippid. et Naudæus libro laudato pag. 35. 36.

Magister Joannes de S. Albano, Decanus S. Quintini, natione Anglus, Physicus Regis Philippi Aug. circ. ann. 1215. Vide *Jacobita*.

* Magister Rogerus de Furnivalle sub Philippo Aug. ex Obit. eccl. Ambian. ad 12. diem mensis Julii: *Obitus magistri Rogeri de Furnivalle medici regis illustris Francæ Philippi fortunatis. Si et Ludovici VIII. ut legitur in jam laudato Specimine pag. 15. anno tacuisse?*

* Rigordus, Philippi Aug. Physicus et historicus, ex supradicto Specimine pag. 16.

Magister Ernaudus Pictavinus, Canonicus S. Quintini, Domini Regis Physicus, ann. 1235. Hemeræus in Aug. Virom. pag. 222.

Mag. Robertus de Duaco, Canonicus Silvanectensis, Physicus Regis, seu, ut habet Naudæus, pag. 41. et 42. Margaritæ S. Ludovici uxoris. Vide eundem Naudæum in Disquisit. de Scholis Medicis. Paris. pag. 92.

Mag. Rogerus de Pruvino, Physicus Regis et Canonicus et Cancellarius S. Quintini, sub S. Ludovico, de quo idem Hemeræus pag. 284.

Mag. Dudo, Physicus et Clericus S. Ludovici ann. 1270 de eo Guill. Carnot. de Vita et Mirac. S. Lud. pag. 477.

Dudo, Physicus Regis sub Philippo Pulcro ann. 1285. idem forte qui supra. Vide Not. ad Joinvill. pag. 114.

Henricus de Hermondavilla, Philippi Pulcri Archiat. Naudæus pag. 41. [A Chirurgicis inter suos recensetur idem Henricus; haud scio an injuria.]

* Mag. Joannes Helliquinus, Suessoniensis canonicus, Physicus regis, ex Charta Phil. Pulc. ann. 1302. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 451. v. col. 2.

* Mag. Robertus Fabri, Clericus et Medicus regis fundator Abbatia. B. M. de Thorigneyo, ex Charta Phil. Pulc. ann. 1308. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 175. Rursum in Lit. ejusd. reg. ann. 1309. ex Reg. 13. ch. 207.

* Mag. Arnulphus de Quiquempoit, Clericus et Physicus regis, ex Lit. Phil. Pulc. ann. 1310. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 141. ex aliis Lit. Phil. V. ann. 1320. in Reg. 59. ch. 451.

Petrus de Casicaine, Physicus regis, ann. 1319 in Reg. Noster.

Gaufridus de Courvot, Physicus Regis, ann. 1300. 1321. ex vet. Rotulo Gamere Comput. Paris.

Mag. Guillelmus Aymardi, Curatus parochialis ecclesiae S. Mariæ de monte, Constant. diecesis, Physicus regis, ex Lit. Caroli IV. ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 498.

* Mag. Gillebertus Hamelinus, Physicus regis, in Lit. Philippi VI. ann. 1335. ex Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 121.

Girardus de saint Disier, Physicus Regis, electus ann. 1351. in Comput. ann. 1351.

* Mag. Aegidius de Semivilla, Physicus regis, in Lit. Joannis reg. Franc. ann. 1355. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 7. r.

Everardus de Conty sub Carolo V.

Naudæus pag. 44.

Gervasius Chrestien, Canonicus Parisiensis, Lexoviensis et Bajocensis, Archidiacus Carnotensis, Physicus Regis, fundator Collegii, quod in Academia Parisiensi illius nomen retinet, ann. 1367; obit ann. 1382. et jacet in Ecclesia Bajocensi. Vide Brolium lib. 2. Antiq. Paris. pag. 543. 2. edit.

Joannes de Guisco, Canonicus Nanntensis et Parisiensis, Archiat. ejusdem Caroli V. Naud. Disq. pag. 197.

* De Guistry, ut legitur in Lit. Caroli V. ann. 1366. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 593. et in aliis ann. 1369. ex Reg. 100. ch. 554. ubi canonicus Paris. Nannt. et Corisopitensis dicitur. Rursum memoratur in Charta ejusd. reg. ann. 1374. ex Reg. 106. ch. 130.

* Plurimi iisdem annis sub eodem Carolo V. medici regii titulo illustres occurunt, quorum quis primarius fuerit, haud facile est expiscari. Præter Gervasium Chrestien et Joan. de Guistry adsunt:

* Guibertus de Celesto, qui sub medici regii appellatione nobilitatur Lit. ann. 1374. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 519: *Nostre amé et feal Fisicien maistre Guimbert de Celsoy*, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 100. ch. 711. Rursum in Charta ann. 1378. ex Reg. 113. ch. 209.

* Thomas de Pisan, Christinæ de Pisan parens, Physicus regis dicitur, in Lit. Caroli V. ann. 1372. ex Reg. 106.

Chartoph. reg. ch. 318. et in aliis ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 74. Qui teste ejusdem filia in Caroli V. hist. part. 3. cap. 70: *estoit doctorisé à Boulongne la Grâce en la science de medecine*; licet astronomie potissimum operam dederit.

* Joannnes Boutin, Physicus regis appellatur, in Lit. ann. 1380. ex Reg. 117. ch. 72.

* Mag. Joannes de Tournamira, Physicus regis nobilitatur Lit. ann. 1378. in Reg. 118. ch. 141.

* Mag. Jacobus de Burgo, Medicus regis, in Lit. ann. 1378. ex Reg. 113. ch. 225.

* Mag. Joannes Jacobi, Physicus regis, in artibus et medicina magister, ex Lit. ann. 1378. in Reg. 112. ch. 304.

Joannes Tabari, Canonicus Parisiensis, postmodum Episcopus Morinensis ann. 1384. Vide Gall. Christ.

Mag. Thomas a S. Petro, Physicus regis, et Catharinae ejus sororis, in Lit. ann. 1385. ex Reg. 128. ch. 112. *Cancellarius eccl. Bajoc. et physicus regis*, in Charta ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 28.

Mag. Reginaldus Freron, *Protophysicus regis*, in Ordinat. hospit. reg. Caroli VI. ann. 1386. ex Mem. E. Cam. Comput. Paris. fol. 100. v. in Lit. ann. 1391. ex Reg. 124 Chartoph. reg. ch. 231 et in Lit. nobilit. pro eodem ann. 1393. ex Cam. Comput.

Guillelmus de Harsely, sub Carolo VI. hujs elogium perstringit Froissart. 4. vol. cap. 44. 45. et seqq. et cap. 50.

* Joannes Clement vel de Marle, Physicus regis Caroli VI. ex Specim. histor. ad Medic. Gall. pag. 17.

* Joannes Sanglar, Physicus regis, nobilitatur Lit. ann. 1423. in Reg. Cam. Comput. alias Bituric. nunc Paris. fol. 41. v.

Jacobus de Partibus, Canonicus Tornac. et Parisiensis Archiat. Caroli VII. perpetuus et familiaris, Avicennæ Commentator. Naud. pag. 48.

* Thomas Coronæus, qui et Thomas Francus dicitur, Caroli VII. Medicus, ex Epist. Philelphi lib. 12. fol. 90. [** 14.9. et pridie kal. Aug. 1455.] Lit. quibus civitate donatur ann. 1451. in Reg. 181. ch. 45: *Nostre amé feal phisicien maistre Thomas le Franc du pais de Grece*, etc.

Enguerrandus de Parenti, Decanus Facultat. Parisiensis, Arch. Ludovici XI.

* Gerardus Cochete, *medicus Ludovici XI.* in Actis dissolut. matrim. Ludovici XII. fol. 140. ex Bibl. reg.

Jacobus Coitier, Archiat. Ludovici XI. a quo Ballivus Palatii, ac deinde Praeses Clericus in Camera Computor. constitutus ann. 1482.

Adam Funée, Turonensis, Doctor Monspel. Magister Requestarum, et Archiat. Regum Caroli VII. Ludovici XI. et Caroli VIII. demum Custos sigilli Regii, obiit Lugduni.

Angelus Cottus, Neapolitanus, Archiepiscopus Viennensis sub Carolo VIII.

Joannes Michael, Archiat. ejusd. Caroli VIII. ob. 12. Augusti ann. 1491. Vide Naudæus Disq. pag. 192.

Joannes Martini, Gabalitanus, Doctor, Decanus Universitatis Monspeliensis, Magister Cameræ Comput. sub Carolo VIII. ejus meminit Bertrandus tom. 1. consil. 201. ut et Naudæus in Disq. pag. 192.

* 22. Aug. ann. 1495. mortuum esse scribit Andr. de la Vigne in Diario Exedit. Neapolit. edit. Godefridi pag. 172.

* Joannes Garsins, Physicus regis, nobilitatur Lit. ann. 1495. in Reg. Cam. Comput. Paris.

* Joannes Burgensis Archiat. regis, in Charta 16. Nov. ann. 1498. inter autent. de *Pregent* notari Blesens. fol. 410. Ubi error est, aut in Specim. his- tor. ad Medic. Gall. pag. 20. in quo mortuus asseritur ann. 1480. Non alius forte a Ludovico Burgensi, de quo infra.

Joannes Trosseleri, Gabalitanus, Doctor et Cancellarius Academia Monspeliensis, Archiat. Caroli VIII. obiit Senis in expedit. Neapolitana ann. 1495.

Gabriel Miron, Perpinianensis, Archiat. Caroli VIII.

* Reginarum Annæ et Claudiæ Archiat. patruis, ut suspicatur Auctor jam memorati Speciminis pag. 20. Francisc. Miron Carolo VIII. à Consiliis et medicamentis, cuius mentio fit infra sub Carolo IX.

Jacobus Ponceau, Aurelianensis. Archiat. Caroli VIII. et Magister Cameræ Comput. Paris. Vide Naud. Disquis. pag. 170. 171.

Joannes Avis, Archiat. Ludovici XII. Guil. Copus, Germanus, Archiat. Ludovici XII. et Francisci I.

* Salomon de Bombellie, Archiat. Ludovici XII. in Lit. ann. 1502. ex Reg. Cam. Comput. Paris.

Joannes Goueuot, Perticensis, Archiat. Francisci I. Vide Aegid. Bry in Hist. Pertic. lib. 5.

Ludovicus Burgensis, Archiat. [Ludovici XII.] Francisci I. et Henrici II. Vide Naudæ Disquis. pag. [194.] 197. et Historiam Blesensem Berneri pag. 434. [* Vide supra Joannes Burgensis.]

Joannes Fernelius, Ambianus, Archiat. Henrici II. vir scriptis suis commendatissimus, obiit Parisiis 26. April. ann. 1558 annos natus 52. Illius elogium descripsere Thuanus lib. 14. Hist. Sammarthani in Elog. viror. illust. Croesilius in Elog. Adr. Morlierius in Hist. Ambian. Hilario de Costa in Delphinis, Tiraquelus de Nobilit. cap. 31. et alii.

Joannes Chapelain, Arch. Henrici II. et Caroli IX. [Vide Naudæ Disq. pag. 194.]

* Jacobus Sanmarthanus, Pictavensis, Physicus regum Henrici II. et Francisci II ann. 1551. ex privatis Comment. in Specim. histor. ad Medic. Gall. pag. 22.

Guillelmus Milet, sub Francisco II. Hieronymus Montuus sub eodem Francisco II. ut ipse testatur in epistola praefixa Practice.

Joannes Mazille, Bellovacensis, Archiat. Caroli IX. Vide Loisellum in Adversar. Bellovac. pag. 226. [et Naudæ Disq. pag. 195.]

Franciscus Miron, Archiat. Caroli IX.

Sub eod. Rege Archiatri dignitatem obtinueruere præterea Nicolaus Dortomanus. N. de la Riviere, Basileensis, N. Petit, Doctor Aurelianensis, N. Milon, de quibus Naudæus in Disquis.

Marcus Miron, Dom. de l'Hermitage, Archiat. Henrici III. sub quo legationes obiit, pater Caroli Miron Archiepiscopi Lugdun.

* Primus qui *Archiatrorum comes* inscriptus est, ex eodem Specimine pag. 23.

Andreas du Laurens, Arelatensis, Doctor et Professor in Universit. Monspel. Archiat. Henrici IV. obiit Parisiis annos natus 55.

Nicolaus Dortomanus, Archiat. Henrici IV.

... d'Aliboux Basileensis, Archiat.

Henr. IV.

N. de la Riviere Basileensis, Archiat. ejusd. Henrici.

N. Petit, Doctor Aurelianensis, Archiat. ejusdem Regis.

N. Milon, Doctor Pictav. Archiat. ejusdem Henrici IV. Vide Naudæ Disq. pag. 198.

* Michael Marescot, Lexoviensis, doctor et professor Parisiensis, Archiat. Henrici IV. obiit. 20. Oct. ann. 1606. in jam laudato Specimine pag. 25.

. . . Heroard, Archiat. Ludovici XIII.

. . . Bouvard, Archiat. Ludovici XIII.

. . . Vallot, Archiat. Ludovici XIV. obiit ann. 1671.

Antonius d'Aquin, Archiat. Ludovici XIV. [de loco dimotus est an. 1693.]

* G. Crescentius Fagon, Archiat. Ludovici XIV. obiit 11. Martii an. 1718.

* Jacobus Cousinot, Doctor et Professor Parisiensis, Archiat. Ludovici XIV. Obiit 25. Jun. ann. 1646. ex memorato Specul. pag. 27.

* Franciscus Vautier ejusdem regis Archiater, mortuus ann. 1652. ibid.

. . . Dodart, Archiater Ludovici XV.

* Ludovicus Poirier, Doctor Paris. ann. 1676. Archiater Ludovici XV. ab ann. 1715. ad 1718. quo mortuus est.

* Claudio Joan. Bapt. Dodart, Doctor Paris. ann. 1688. Archiater Ludovici XV. obiit ann. 1730.

* Petrus Chirac, doctor Monspeliensis, Archiater Ducus Aurelian. Regentis, dehinc Ludovici XV. obiit 1. Mart. ann. 1732.

* Franciscus Chicoyneau, Cancellarius Universitatis Monspel. Archiater Ludovici XV. obiit 14. Aprilis ann. 1752.

* Joannes Senac, Doctor Monspeliensis, Archiater Ducus Aurelianensis, dehinc Ludovici XV.

* ARCHIATER, in sensu morali apud Ordericum Vitalem. fol. 656: *Ibi Gillebertus Luxoviensis Episcopus, Guntardus Gemmeticensis Abbas cum quibusdam aliis Archiatris sedulo excubant, et de spirituali ac corporali salute Regis (Guillelmi Conquestoris) sollicite tractabant. Hymnus de sancto Mauro Annal. Bened. tom. 5. pag. 634.*

Te dux eximus ac pater almus

Gallici Archiatarum dat animarum.

Hinc jam collacrymant oscula fratrum,

Abscessumque tuum flendo susurrant.

* ARCHIBANCUM, Scamnum majus cum cubiti fulmentis ad utramque partem extremam. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus unum scamnum, vocatum Archibanc, coralli cum quatuor pedibus factum ex postibus et fustis coralli totum novum.* Ibidem: *Et uno Archibanco coralli cum quatuor pedibus.* Vide infra Arciscranna.

* ARCHIBANCUS, Arca, Armarium, Gall. *Coffre, Armoire*, Chron. Parmense apud Murat. tom. 9. col. 870: *Fractis omnibus Archibancis universaliter abstulerunt, et fregerunt et dilacerarunt, et de fenestris in plateam projecerunt.*

* ARCHIBUGIUS, Sclopetus, ut Archibus, Ital. Archibuso. Stat. Crimin. Saona pag. 112: *De armis non portandis... respectu prohibitorum (armorum) comprehensi etiam Archibugius, etc.*

* ARCHIBUS. Vide Archivum.

* ARCHIBUSUS, Sclopetus, Gall. *Arquebuse*. Prosperi Sanctacrucii Comment. de civilibus Gallia dissentionibus, apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1466: *Igitur jam omnibus ferme in locis Hugonottarum armati conveniebant, tormenta etiam que Archibusus vocamus portantes.* Vide Archibugius.

* ARCHICA PERUSSA, inter res, quæ a tinctoribus adhiberi non debent, recensetur in Stat. pro arte paratoria pannorum Carcass. ann. 1466. ex Reg. 201.

Chartoph. reg. ch. 121: *Item quod nullus possit... tingere seu tingi facere aliquos pannos... cum Archica perussa negue sortello, qui sunt tintus pravi.* Forte Planta, quæ Malherbe nostris dicitur.

* ARCHICAMERARIUS, Praefectus camereæ seu thesauro imperiali. Libellus de electione Maximiliani II. ann. 1562: *Rursumque cum ad epulum imperiale Brandenburgicus malluvum tamquam Archicamerarius, Saxon avenam tamquam archimarschalcus, Palatinus cibos tamquam archidapifer attulissent. Vide Camerarius.* [** Mascovii librum De originibus Officiorum Aul. S. Rom. Imp. Specul. Suab. cap. 113. Auream Bullam, cap. 1. etc. sappiūs.]

* ARCHICANCELLARIUS, Qui cæteris aulæ vel Palatii Cancellarii seu Notariis præserat; *Summus Cancellarius dictus Hincmaro de Ordine Palatii cap. 16. qui, ut ait, A secretis olim appellabatur, erantque illi subjecti prudentes et intelligentes ac fidèles viri, qui precepta regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, et secreta illius fideliter custodirent.* Charta Lotharii Imperat. ann. 844. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 9: *Agilmarus venerabilis sanctæ Viennensis Ecclesiæ vocatus Archiepiscopus, et sacri Palatii nostri Archicancellarius.* Hic porro Archicancellarii titulus sub 1. et 2. Regum nostrorum stirpe, et Imperatoribus Germanicis maxime obtinuit, ut colligere licet ex Chronicis S. Vincentii de Vulturno pag. 675. 676. 677. Chron. Farfensi pag. 858. Ratperio de Casib. S. Galli cap. 10. et ex veteribus Tabulis apud Scobingerum in Notis ad Vadianum pag. 145. Miræum in Notitia Eccles. Belgii cap. 20. 59. Doubletum pag. 811. Labbeum in Cancellariis Francicæ non uno loco, ubi et *summi Cancellarii* interdum indigitantur.

Posterioribus vero sæculis apud Germanos Archicancellarii dignitas in tres divisa est partes ab Imperatoribus, quod ejusmodi officii munia nimium oneris haberent, ob idque Trevirensi Archiepiscopo Gallia universa attributa, seu potius ea Galliæ pars, quæ Regni Arelatensis nomine censemebatur, Moguntino Germania, Coloniensi denique Italia: ita ut suam quisque Provinciam, prout Imperator sedes mutasset, negotiis gerundis, diplomatis annulo signandis, atque omnium questibus audiendis, et minuendis denique controversiis, administraret, quod ab Ottonis Magni ævo repetit Browerus lib. 16. Annal. Trevir. Vide Vitam Baldwini Lutzenburg. Archiepiscop. Trevir. lib. 3. cap. 9.

Ac primum quod ad Trevirensem attinet, sat constat, eam obtinuisse dignitatem, dum Lotharingiæ regnum florebant, quod probat idem Browerus lib. 9. pag. 529. 542. 1. edit. indeque Regni Arelatensis, postquam in Imperatorum dominium transit, Archicancellarii titulum sibi arrogasse, quem primus, ut observat idem Scriptor, summis Boemundus Archiepiscopus, qui obiit ann. 1199.

* ARCHICANCELLARIUS REGNI BURGUNDIÆ, Dignitas, qua præfulget Archiepiscopus Viennensis, quam Fridericus I. Imper. confirmavit in favorem Stephani Archiepiscopi, Diplomate ann. 1157. quod habetum in Vienna Joannis a Bosco et Levrii cap. 42. hisce verbis: *Tibi vero Stephano dilectissimo nostro venerabili Archiepiscopo dignitatem, ab antecessoribus nostris collatam, indivisam conservantes, recognoscimus: videlicet ut in Regno Burgundiæ sacri palatii nostri*

Archicancellarius, et summus Notariorum nostrorum semper existas, etc. Totidem habentur in alio Diplomate Friderici II. Imperatoris pro Humberto Archiepiscopo ann. 1214. quod descripserunt idem Joannes a Bosco et Sammarthani in Gallia Christiana. Extat aliud Diploma Lotharii Imp. ann. 842. apud Chiffletum in Historia Tornutiensi pag. 269. in quo Agilmarum Archiepiscopum Viennensem Archicancellarium Palatii appellat. Raginfredus Archiepiscopus Viennensis in Charta Ludovici Imperatoris in Tabulario Ecclesiæ Viennensis, dicitur *sacri Palatii Notariorum summus, et in subscriptione, Archicancellarius.* Prostant tandem Diplomata aliquot in eodem Tabulario Ecclesiæ Viennensis, Hugo et Lotharii Regum Italiæ et Burgundiæ ab aliis quam ab Archiepiscopis Viennensis subscripta; ac primum quidem anni 945. sic clauditur: *Gisebrandus Episcopus et Cancellarius ad vicem Bosonii Episcopi et Archicancellarii. recognovi.* Alterum anni 987: *Petrus Cancellarius ad vicem Gerlanni Abbatis et Archicancellarii recognovi.* Alia Guonradi Regis ann. 25: *Einricus ad vicem Keroldi Episcopi recognovi.* Alia eiusdem Regis ann. 972: *Datum est Vienna præceptum istud publica per manum primi Cancellarii Eidoardi in sacro Palatio jussu Regis.* Alia denique Chonradi Regis ann. 992. in Tabulario Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Ego itaque Kerarchis, indignus Sacerdos prescripti Regis ac Reginæ humillimus Capellanus, jussus ad vicem Haimonis Valentinenensis Episcopi Archicancellarii scripti atque suscripsi.*

* ARCHICANCELLARIUS IMPERATRICIS, seu Auguste, Dignitas, qua in Germania Abbas Fuldensis, ante quadringentos annos emicuit, ut auctor est Christophorus Browerus lib. 1. Antiq. Fuldens. cap. 15. hunc enim titulum cum prærogativa sedis, Berthous Abbas, Lothario Imperatore, seu a majoribus olim acceptum, sibi adscripsit: quem præterea Carolus IV in Diplom. ann. 1358. quod recitat Goldastus tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 344. Henrico Abbatii et successoribus indulxit; illud adjiciens, ut quoties Imperatricem vel Reginam Romanam coronari, aut in veste Imperiali, seu Regia, sedere vel stare contigerit, Abbatem tunc id habiturum muneris, ut illius coronam, cum, more vel ordine poscente, a capite ipsius deponi debuerit, deponat ac teneat, rursusque capitum imponat. [** Vide Olenschlager. in Aurea Bulla pag. 371.]

* ARCHICANCELLARII, haud raro dicti Archicancellarii, ut videre potes in hac voce post vocem *Capellanus*.

* Sed et suos Archicancellarios habuerunt summi Pontifices, inter quos Leo IX. hac in re Germaniæ imperatores primus est imitatus, ut notat Gattula ad Privil. ejusdem Papæ pro eccl. Salernitanæ tom. 1. Hist. Cassin. pag. 117. col. 2: *Data per manus Federici diaconi S. Romanæ ecclesiæ cancellarii et bibliothecarii vice domini Hermanni Archicancellarii atque Colonizæ archiepiscopi.* Mirum mihi, ut et Gattula, videtur, quod Archicancellarium papalem agat Colonensis archiepiscopus, cui ex officio competit, archicancellariæ imperialis in Italia dignitas. An ut proprius ad imperatores accederet pontifex, ipsummet, qui imperialis erat archicancellarius, suum instituerat? Cæterum in solo Leone hujus rei exempla occurtere monet Mabillonius in Annal. Bened. ad ann. 1051.

ARCHICANTOR Ecclesiae Romanæ, Primicerius scholæ Cantorum. Beda lib. 1. de Monast. Wiremuthensi cap. 6: *Adeo ut ipse Apostolicus ad prefectum Monasterii hujus, quod illud nuper fundosse gaudebat, Joannem illi Abbatem, atque Archicantorem Romanæ Ecclesie, . . . in Britanniam Roma deducendum præstaret.* Adde Florentium Wigornensem pag. 564.

ARCHICANTOR Ecclesiae S. Petri Rome, apud Henricum Huntundinensem lib. 4. Hist. pag. 335.

ARCHICAPELLANUS. Vide *Capellanus*.
ARCHICERARIUS, Summus Princeps, Urgitionis. Idem forte qui *Primicerius*.

ARCHICHORUS, Praeceptor qui Chorus, dum sacra Liturgia peragitur, praest, qui tient le Chœur. [Mabilionius Annal. Bened. tom. 4. pag. 311: *Forte cum Epistolam ad majorem Missam legeret (Odolericus Monachus S. Martialis Lemovicensis) contigit eum adeo turpiter falli, ut etiam Conventus pudeceret. Quare Archicorus valde commotus, alapam ei publice in conspectu populi inflexit.*] Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 15. de Armario: *Eodem modo facit, cum tenet Chorum in Festis in Albis, quod non licet ei, qui in Dominicis et privatis solemnitatibus Archchorus extitit.* Occurrit apud eundem eodem cap. et cap. 22. 37. et alibi non semel.

* **ARCHICLAVIGERUS**, ut *Archiclavus*, thesaurarius. Chartam ann. 939. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 17. suscibunt *Gualterius Archiclavigerus et Aigo archipresbyter*.

ARCHICLAVUS, **ARCHICLAVIS**, Dignitas Ecclesiastica, eadem quæ *Thesaurarius* in Ecclesiis Cathedralibus, et in Monasteriis: quæ quidem dignitatis appellatio maxime viguit in Ecclesia S. Martini Turonensis. Acta Episcoporum Cenomanens.: *Cunciasque ibi decimas pertinentes, cunctos census et suburbia, quæ Archiclav tenere solebant, excepta profrena, quam Archicapellanus de manu Pontificis, Missam cantantis, recepit.* Monachus Altisiad. in Chronico: *An. Henrici Imperat. 10. Herveus Archiclavus B. Martini Turonis obiit.* Idem ann. 1040. Mainardum *Senonensis Ecclesie Archiclav*, qui Gelduno Senonensi Archiepiscopo successit, appellat, qui Odonanno ann. 1082. ejusdem Ecclesie *Thesaurarius* dicitur. Ita Herveus, qui Monachus Altisiad. et Glabro Rodulpho lib. 3. cap. 4. predicti S. Martini Turonensis Monasterii *Archiclavus* appellatur, ab auctore rerum gestarum Pontificum Turonensem *Thesaurarius* indigitatur: *Herveus, inquit, Thesaurarius ipsius S. Præsulis jecit fundamentum hujus Ecclesie, que hodie cernitur.* Inscriptio sigilli Henrici fratri Ludovici VII. apud Duchesnium: *Henricus filius Regis sancti Martini Archiclavus.* [Charta Bernerii Decani et Firmanni *Archiclavis* S. Martini Turon. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 67: *Nos B. Ernerius scilicet Decanus atque Firmannus Edituus. . . studeat reddere. . . in Missa S. Martini in usus luminum solidos decem.* Ubi *Edituus* idem est qui *Thesaurarius*. Ibid. pag. 89: *Walterus Diaconus et Archiclavus subscripti.* Necrologium Ecclesie Autissidor. asservatum in Biblioth. Colbert. cod. 1966. Die octava Septembri *Obit Eribaldus Levita et Archiclavus qui insperatus ab inimicis gladio interfectus est.*] Vide Hericum Monachum de Miraculis S. Germani Autissidor. cap. 50. Besium in Comitibus Pictav. pag. 181. 202. 210. 253. et Doubletum in Hist. Sandionys.

pag. 810. S. Petrus Apostolus *Archiclavus totius Monarchie Ecclesiarum*, appellatur in veteri Charta, quæ extat lib. 1. Bibl. Sebus. cap. 1.

ARCHICOMES, Titulus Comiti Flandriæ ob summam potestatem datus a Willem. Britone, lib. 4. Philipp.:

Flandricus Archicomus, Francorum Rege relicto, Regis ad Anglorum partes jam transtulerat se.

¶ Non solus Flandriæ Comes hoc titulo est decoratus, ut patet ex Meisterlini Hist. rerum Norbergensium apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 71: *Inter quos erant præcipui et excellentiores, in curia Rudolphi potentiiores Archicomites Comarchi ab Italis dicti, de Nazoe, præclarri satis in rebus bellicis.*

* **ARCHICOQUUS**, Princeps coquorum. Gloss. MS. Montis S. Elegii Attribut. Gall. *Maitre Queux*.

ARCHICRIMINATOR, Princeps reus. Rythmi in obitu Henrici VII. Imp.: *Heresarcha pallide, insidiator callide, & Archicriminator.*

* **ARCHICUBERNIUS**, ARCHICUNUS. Vide infra *Archigubernus*.

ARCHICUSTOS, Dignitas in Monasteriis majoribus Ordinis S. Benedicti. Contin. Aimoini lib. 5. cap. 45: *Anno 4. Lothari Regis. . . Galtherius Archicustos extitit Decanus Cœnobii S. Germani. Charta Lotharii Regis apud Doubletum pag. 786: Deodatus Monachus et Archicustos Ecclesie S. Dionysii.* Ubi idem Doubletus *Capicerium* interpretatur. In lib. 3. Miraculor. S. Dionysii cap. 9. occurrit quidam *Otrannus Archicustos scopi capitum*, in eodem Monasterio: ubi eruditus Mabillonius monet ita legi in MSS. nescio an per *scopi*, intelligatur id quod *Chevet*, ibidem vocant, caput scilicet Ecclesie, et cuius cura Archicustodis erat, siquidem Archicustos idem fuerit, qui *Capicerius*, qui *capitii custos* fuit, quod hic scribi videtur. V. *Custos*.

* **ARCHIDAPIFER**, Primus Dapifer, cuius nomen muneri interpres. Unus est præcipuis Officialibus in palatio Imperatoris Germaniae, qui suos Dapiferos, Cancellarios, Capellanos, Camerarios, etc. ob Imperatoriæ dignitatis eminentiam, Archidapiferos, Archicancellarios, etc. appellari voluerunt. Quod autem fuerit munus Dapiferi in aula Principum, ac proinde Archidapiferi in palatio imperiali, habes in voce *Seneschallus*; quem cum Dapifero alias confundebant. Variavit olim Archidapiferi dignitas, neque uni familia ita erat annexa, ut alteri nunquam concederetur; verum hodie Archidapiferiam quasi hæreditario jure possidet Comes Rheni Palatinus. *Invenio*, inquit Carolus IV. Imperator in Diplomate Ruperto Seniori Rheni Palatino ann. 1356. indulto et apud Tolnerum pag. 90. Codicis. Diplomatici Palatini relato, *quod electio et vox super Principatum et terras Palatinas et super Archidapiferiam ita fundata sunt, quod unum sine alio persistere non possit.* Eamdem Archidapiferiam Comiti Palatino Rheni assurerunt alia duo ejusdem Imperatoris Diplomata Germanice scripta, quæ exhibet idem Tolnerus, ibid. pag. 92. et 93. In solemni Imperatoriæ inauguratione prima fercula Comes ille Palatinus imperatoriæ mensæ ferre consuevit. Vide Libellum de Electione Maximiliani II. Imperatoris. Anno 1629. hujus Comitis Electoratus et archidapifera, ob perduellionem, ad Bavaro-Ducenses transierunt, ut dicitur in v. *Electores*. [** Vide Eichhornii Hist. Jur. Germ.

§ 395. not. m. et Olenschlager. Aurea Bulla pag. 116.]

ARCHIDIACONUS, Primus inter Diaconos, qui cæteris Diaconis præest: Dignitas Ecclesiastica, qua donatum S. Stephanum conjicit S. Augustinus Serm. 94. de Diversis, quod primus a S. Luca inter 7. Diaconos nominetur, unde ait: *Inter Diaconos nominatus primus, sicut inter Apostolos Petrus, et a Luciano in Epist. de ejus inventione, Primicerius Diaconorum, et Archidiaconus dicitur.* S. Hieronymus ad Evagrium: *Diaconi eligant de se, quem industrium noverint, et Archidiaconum vocent.*

Cum igitur Archidiaconorum ordo et gradus alius non esset, quam Diaconorum, unde ut nemo ad eum promovetur, nisi ante ait Diaconus, statuerunt passim Synodi, ut Claromont. sub Urbano II. can. 3. Romana ann. 1139. can. 10. Remensis ann. 1148. can. 9. Londoniensis apud Continuat. Florentii Wigorn. pag. 661. 662. Si quis autem Archidiaconus Presbyter fieret, priori dignitate defungetur, ut satis testatur Sidonius lib. 4. Epist. 24. ubi de Joanne Archidiacono, *in quo, seu gradu, seu ministerio, inquit ille, multum retentus propter industriam, diu dignitate (id est, Presbyteri) non potuit augeri, ne potestate posset absolvii.* Vide Vitam Lietberti Episcopi Cameracensis cap. 17. Laxata exinde disciplina usus obtinuit, ut *Archidiaconatus* etiam Presbyteris deferetur. Apud Hincmarum in Capitul. ann. 877. memorantur Guntharius et Oilarus Archidiaconi Presbyteri.

Tanta porro habita est dignitas Archidiaconi, ut *Episcopi Vicarius* dicatur in Ordine Romano, ut qui vices Episcopi in illius diocesi exequatur, et Ecclesiarum visitandarum ipsius loco curam suscipiat. Unde *Oculus Episcopi* appellatur in Epistola B. Clementis, apud Isidorum Pelusiota Epist. 29. Fulbertum Epist. 34. et Hugoem Flaviniac. in Chroñ. pagina 200. [Constitut. Apost. lib. 2. cap. 44. et lib. 3. cap. 19. et 20: *Cæterum sit Diaconus Episcopi auris, et oculus, et os, cor pariter et anima; ut Episcopus in pluribus quam par est ac minutioribus non occupetur, sed in solis gravioribus.*] Charta Stephani Parisiensis Episcop. in Tabulario ejusdem Ecclesie: *Archidiaconi vero qui Oculi et A Secretis Episcopi dicuntur, et Ecclesie Dei provires, et Episcopalis domus et mensæ procuratores, ab Apostolis et eorum successoribus substituti inveniuntur, etc.* Apud Anastasium S. Lucius PP. potestatem dedit omnis Ecclesie Stephano, Archidiacono suo, dum ad passionem pergeret. Et Ursinus in Vita S. Leodegarii cap. 2: *Deinde . . . Archidiaconus effectus, cura sub Pontifice omnibus Ecclesie ipsius diocesis est prælator.* Quale autem potissimum fuerit Archidiaconorum munus, pluribus exequitur Isidorus junior Epist. ad Leudred.: *Archidiaconus imperat Subdiaconis et Levitis, ad quem pertinent ista ministeria, ordinatio vestiendi altaris a Levitis, cura incensi, et sacrificii necessaria sollicitudo, qui Levitarum Apostolum et Evangelium legat, etc. sollicitudo quoque parœciarum et ordinatio et iuris ad ejus pertinent curam. . . ipse inquirit parœcias cum iustitione Episcopi, etc.* His addenda, quæ habent Charta Ebonis Archiepiscopi de ministris Remensis Ecclesie, post Floodoardi Histor. Remensem ex Sirmondo et Marloto, et Hincmarus in Capitulis Archidiaconibus datis.

Ad Archidiaconum spectabat Eccle-

siastici thesauri custodia, illiusque dispensatio, ut et ceteros Ecclesiæ Diaconos. Ita Isidorus junior Epist. ad Leufred. Prudentius Hym. in S. Laurent. Petr. Chrysolog. serm. 135. Paulin. lib. 4. de Mirac. S. Martini, Gregor. III. lib. 1. Epist. 10. extra de Offic. Archid. Anastasius Bibl. in S. Cornelio PP. S. Lucio, S. Stephano pag. 8. 9. Thomas Archidiaconus in Hist. Salonitana cap. 5. etc. De Archidiaconorum officio plura habet idem Ebo Archiep. Remensis in Indiculo de Ministris.

Habebant præterea Archidiaconi jurisdictionem suam, quæ *Audientia Archidiaconum* dicitur lib. 5. Capitul. cap. 171. sed quasi *Officiales* Episcopi, ut appellantur a Radulpho de Diceto in *Imaginibus Histor.* pag. 581. Nam, ut ait Isidorus junior, *solicito parœciarum, et ordinatio, et iuris ad ejus pertinent curam.* Unde ab eorum sententiis appellatio procedebat ad Episcopum, ab Episcopo ad Archiepiscopum, etc. quapropter inter Ordinarios accensentur ab Innocentio III. PP. lib. 14. Epist. 44. ad quam consulendus Bosquetus. Addit. Petrum Cellens. lib. 7. Epist. 10. Joannes Sarisperiensis Epist. 156. hisce verbis sui ævi Archidiaconorum in administranda iustitia mores carpit: *Erat, ut memini, genus hominum, qui in Eccles. Dei Archidiaconorum censentur nomine, quibus vestra discrecio omnem salutis viam quereratur esse præclaram; nam, ut dicere consuevit, diligunt munera, sequuntur retributions, ad injurias præmium faciunt, calumnias gaudent, peccata populi comedunt, quibus vivitur ex rapto, ut non sit hospes ab hospite tutus.* Vide Joann. de Deo in *Penitentiario* lib. 5. cap. 10. et Altaserram lib. 1. Dissertat. Juris Canonici cap. 15. Sed longe antea *Archidiaconorum cupiditas* notata, ut ex Capitulari anno. 744. cap. 12. et Addit. 4. Capitul. cap. 145 [¹* Concil. Paris. ann. 829. I. 25.] observare est.

Archidiaconi in Ecclesia Cathedralibus plures interdum instituti, iisque districtus attributi, in quibus visitationes suas quotannis exercebant, atque hi a districtuum eorumdem appellationibus, Archidiaconi sui districtus in Ecclesia Cathedrali N. dicuntur, vel *mores*, aut *minores Archidiaconi*, secundum varias Ecclesiarum super hac re ordinationes ac institutiones. Vide Galliam Christian. Sammarthanorum in Episc. Autissiodor. n. 58.

Archidiaconi in Ecclesia Anglicana post Episcopos et Abbates, primi et digniores habebant, uti tradunt Scriptores Vitæ S. Thomæ Cantuar. Archiepisc. cap. 5. et colligunt ex libro 3. Provincialis Cantuar. tit. 1. lib. 5. tit. 4. ubi ante Decanos nominantur. Hostiensis ait, revera Archidiaconum esse majorem ratione jurisdictionis, et extra Ecclesiam, et in hoc *Decanum* ei subesse debere: sed intra Ecclesiam et in celebratione divinorum, et quadam ordinem, subesse debere *Decano*. Sed in his omnibus, inquit Lindwodus, consideranda est Ecclesiarum consuetudo, secundum quam Decanus, simpliciter loquendo, major est Archidiacono. In Ecclesia Cadurcensi Archidiaconi primas sedes tenebat post Episcopum, ut est in *Historia Episcoporum Cadurc.* n. 114.

ARCHIDIACONUS S. ECCLESÆ ROMANÆ, Dignitas, qua functus legitur Gelasius II. PP. antequam Pontifex fieret, in illius Epitaphio. Meminit præterea Anastasius in S. Cornelio S. Lucio, PP. in S. Stephano, S. Sixto II. Valentino II.

etc. eorumdem Pontificum Archidiaconorum. Apud Gregorium Mag. lib. 2. Epist. in *Præfat.* legimus, *depositum fuisse Laurentium, qui primus fuerat in ordine Diaconii Sedis Apostolice, propter superbiam et mala sua.* In diplomate Pauli PP. apud Baron. ann. 761. num. 17. subscrribit post Presbyteros S. R. E. Petrus *Archidiaconus S. Sedis Apostolice.* Tradit Panvinius, abrogatam fuisse hanc dignitatem a Gregorio VII. ipsiusque loco *Camerarium* institutum, qui *arcam et ænarium Ecclesiæ Romanae servaret: id enim Camerarium potissimum munus fuisse, ut et Diaconorum et Archidiaconorum in Ecclesiæ, suo loco ostendimus. Occurrunt tamen post Gregorium VII. aliquot Archidiaconi Ecclesiæ Romanæ, sub Urbano II. apud Eadmerum lib. 2. pag. 52. et sub Innocentio II. apud W. Tyrium lib. 15. cap. 13. Meminit præterea Archidiaconi Ecclesiæ Romanæ Cencius Cardinalis in *Ceremoniali*, ubi agit de inauguratione summi Pontificis apud eundem Baronium ann. 1191. adeo ut in dubium veniat quod habet Panvinius.*

ARCHIDIACONUS CARDINALIS in Ecclesia Augustodunensi occurrit non semel in Tabulario ejusdem Ecclesiæ. In veteri Notitia subscrribit *Marbodus Cardinalis Archidiaconus Ecclesiæ Andegavensis*, postmodum Episcopus. [Item in Ecclesia Tullensi in qua *Præpositus Ecclesiæ S. Gengulfi* erat etiam Archidiaconus Cardinalis Ecclesiæ Tullensis. In Charta Udonis Episcopi pro S. Gengulfo, inter Probationes Hist. Tull. pag. LXXVI: *Constituimus etiam Cardinalem Archidiaconum hujus urbis ad eam pertinere (Ecclesiam S. Gengulfi) ut Præpositus hujus loci cum perpetuo in beneficio possideat.*] Vide *Cardinalis.*

ARCHIDIACONI in Monasteriis. Ingulphus in Hist. Croyland. pag. 886: *Officio etiam Sacristæ tunc in augmentum portionis suæ officium Archidiaconatus super totam Parochiam Croylandie assignavit.* Hi *Archidiaconi Abbatum* dicuntur, in Articulis observandis inter Fratres professos Domus S. Juliani juxta S. Albani, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 378.

[²* Chron. Joan. Whethamst. pag. 337: *Succrescebat jamdudum in agro abbatis Johannis septimi illa paradella inviditæ, qua in suum causabatur Archidiaconum oblique oculos deflectere, excogitareque vias, modos et media, quibus posset eum depellere extra monasterium. Accediakre, pro Archidiacre, in Lit. ann. 1268. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 108. Archebrike, ridicule, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:*

*Nous enclions un Archebrike,
Ou monsegzor Quiquelkike.*

Si tamen non est, pro Archiepiscopus. Altera voce Galli gallinacei cantus ex-primitur, Hispanique.

Sed et Abbates ipsos Archidiaconi munere funtos legere est apud Lupum Ferrar. Epist. 80. Extat Charta ann. 1061. apud V. Cl. Jacobum Petitum post Pénitentiale Theodori pag. 668. qua Episcopus Abrincensis Abbatem S. Michaelis in Monte Archidiaconum suum instituit in dicto Monte, sub certis conditionibus.

ARCHIDIACONUS ET ARCHIDIACONATUS MENSE, apud Innocentium III. PP. lib. 14. Epist. 122. in Ecclesia Pamplonensi, cuius curæ erant *mensa et redditus Capituli ejusdem Ecclesiæ: quod iis verbis satis designat idem Pontifex: Et con-*

ventus nihil de sua mensa recepit, a tempore, quo dictus Archidiaconatus fuit collatus eidem.

ARCHIDIACONATUS, feudi jure possessus, a viris sæcularibus, etiam temporibus Caroli M. quippe in hujus Capitulari 1. ann. 805. cap. 15. Capitul. 4. ejusdem anni cap. 2. lib. 1. Capitul. cap. 110. lib. 6. cap. 266, *ut Archidiaconus non sint laici, præcipit.* Vetus Charta apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 872: *Ut tunc temporis erat mos Milites tenere Archidiaconatus. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 496. sub ann. 1066: Fulcoius Radulphi de Caldredo filius... Archidiaconatum quoque, quem in feudo ab antecessoribus suis Archiepiscopo Rotomagensi tenebat, Monachis dedit. Innocentius III. PP. lib. 14. Epist. 122: Archidiaconatum S. Gemmæ, cui tunc temporis presidebat, ignorantie Capitulo, pro magna pecuniæ quantitate pignori cuidam Militi obligavit, etc.* •*Archidiaconatus* dat ad firmam, quoad jura spiritualia, meminit Provinciale Eccles. Cantuar. lib. 5. tit. 4. Vide *Procuratio*. [De Archidiaconis et eorum officio, legendus in primis Johan. Morinus de sacris Ordin. part. 3. exercit. 16. cap. 3.]

* Nostris *Archidiacre* et *Archidiacre*, olim, eadem notione. Homag. facta episc. Carnot. ad ann. 1358: *Mer. Guillaume Cressin, dit le Picart, chevècier de sainte Oportune de Paris, nous fist soy et hommage au nom de M. le Cardinal de Magalonne archidiacre de Dunays a cause de ladite Archidiacre.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Archidiacre*, *Archidiaconatus.*

* *ARCHIDIACONARE*, Archidiaconum instituere. Petrus Cantor. lib. 1. Summa MS. cap. 99: *Hugo Rotomagensis archiepiscopus cum Archidiaconasset Berengarium, dixit ei: Dabo tibi centum libras ne in principio archidiaconatus facias exactiones per Archidiaconatum.*

* *ARCHIDIACONARE*, Archidiaconi munus obire. Charta Liziardi Episc. Suession. ann. 1121. ex Chartul. Nantholii pag. 21: *Data Suessione anno ab Incarnatione Domini... Ansculpho et Theobaldo, Petro, Ebalo Archidiaconantibus.*

ARCHIDICTUS. Dudo lib. 3. de Moribus Norman. pag. 140:

*Archidictus rector verum si quislibet esset,
Posset veridica scribere quæ cuperet.*

* *ARCHIDICUS*, Quasi princeps dictio-nis, eloquens; quomodo etiam forte legendum est, pro *Archidictus*. Acta S. Cassiani in Antiq. Hortæ illustr. Fontanini pag. 359:

Rhetores Archidici depronant syrnate dulci.

* *ARCHIDIESIS*, Archiepiscopi Diœcesis. Concil. ann. 1512. tom. 4. Collect. Concil. Hispan. pag. 2: *Quod longum tempus effluit absque eo quod fuerit celebratum Concilium Provinciale in hac nostra Archidiæcesi.*

ARCHIDUX, Titulus tributus a Scriptoribus, Ducibus majoris auctoritatis et imperii. In Chronicis S. Trudonis lib. 1. Pipinus sub Dagoberto dicitur *Archidux Austriae, seu Austrasiae inferioris*. Sigebertus ann. 959: *Bruno Archiepiscopus Colonensis, et Archidux Lotharingiae, secundas partes in regno fratris sui potenter et industrie administrabat.* Idem titulus eidem Brunoni tribuitur a Rogerio Abbe S. Pantaleonis Colon. in illius Vita cap. 17. et 27. propter plurium Ducatum curam, ipsi a Caesare commissam. *Lotharingiae et Brabantiae* Ar-

*chidux apud Dinterum lib. 1. Chron. cap. 17. Charta Friderici I. Imp. ann. 1156. pro erectione Austriae in Ducatum, apud Miraeum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 52. [** vol. 1. pag. 540.]: Si quibusvis Imperii curis publicis Dux Austriae praesens fuerit, unus de Palatinis Archiducibus est censendus. [** Pro curis ex autographo curis apud Pertzium vol. leg. 2. pag. 101. Vide Olenschlag. in Aurea Bulla pag. 405. not. 4. et Eichhornii Histor. Jür. Germ. § 238. not. i.] Cur porro Austriae Duces, et quando, quoque jure titulum Archiducis primo usurparint, haud bene constat. Scribit Andreas de Vinea, Gilbertum Borbonium Comitem Mompensiensem creatum a Carolo VIII. Rege Francie Archiducem Cessare in Regno Neapolitano.*

ARCHELECTUS. Electus in Archiepiscopum. Cæsarius Monach. Heisterbachensis in Chron. MS. Archiepiscoporum Coloniensium, anno 1238: *His diebus Archielectus Henricus rediens a Roma donum Ducis de Lemborg, quam ipse in praesentia ejusdem Electi edificaverat, decedit.*

ARCHEPERARE. Joannes Sarisberiensis Epist. 159: *Quoniam hoc indicte census, et Ecclesiarum vexatio in Cancella rum ejus, quæ nunc aut Archieperatur, ut credo, aut Archieperari contendit, ut æmuli mentiuntur, penitus retorquenda est. Et Epist. 176: Qui primus in Anglia scindi Ecclesiæ unitatem, quod omnes noverunt, et Archieperandi, quod plurimum suspicantur, ambitione tractus, totius hujus discordia fomes in primis extitit et inventor. Voces depravatae: scriptum forte fuit in Cod. MS. Archie rare, vel archirevare, ex Gr. ἀρχιεπεῖν, vel ἀρχιεπεῖν, Archiepiscopare, de qua voce infra. [** f. ἀρχιεπέρωμα; Archicancellarii nomine afari.]*

ARCHEPISCOPUS, Papiae Summus Episcoporum, qui tam Metropolitanus quam Episcopis præsedit. Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 5: *Ἀρχιεπίσκοπος ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δικτύον, καὶ τὸν πρώτον ἐπίσκοπον οὐδὲν μᾶλλον ἀποκαλεῖται, αὐτὸν δέ τις ἀποκαλεῖται Ἀρχιεπίσκοπον, τοῦτον δέ τις ἀποκαλεῖται Καθολικὸν ἐπίσκοπον, τοῦτον δέ τις ἀποκαλεῖται Πατριαρχήν.* Et Epist. 12. ubi loquitur juxta disciplinam sæculi sui, ut pluribus observat Marca in Dissertat. de Primatu Lugdun. n° 47. Alias enim Archiepiscopus est qui Metropolitanus, et sub se Episcopos habet. Gilebertus Luticensis Episcopus de Usu Ecclesiastico: *Cui rursum duo Episcopi cum suis Ecclesiis uni Archiepiscopo subjunguntur, cuius Ecclesia subscribitur diocesis, et habet in propria sede septem gradus, et tres ordines Fidelium. Habet ergo extra Parochias et Monasterium, et ut plurimum viginti Episcopos regit, ut minimum vero tres.*

Archiepiscopi vocem a Patriarchis Alexandrinis primum invectam quidam volunt, qui cum primo soli essent in Ægypto Episcopi, creatis subinde aliis, ut est in Eutychii Originibus, Archiepiscopos se nominarunt. Primus autem videtur hoc usus vocabulo S. Athana

sius Apol. 2. pag. 791. Alexandrum Patriarcham Alexandrinum ita indigitans. Dehinc in Concilio Ephesino ann. 431. Cyrillus Hierosolymorum, et Cælestinus Romanorum Archiepiscopi appellantur. Sic etiam Leo I. PP. non semel in Concilio Calchedonensi et Damasus PP. in Libello precum Marcellini et Faustini pag. 66. Anastasius de S. Felice: *Venerabilis Felix Archiepiscopus sedis Apostolicæ urbis Romæ. Vide Cujacium ad Novellam 11. Leonem Allatum lib. 1. de Consensu utriusque Ecclesiæ cap. 18. Morinum lib. 1. Exerc. cap. 10. Meurisum in Episcopis Metensib. pag. 56. Joannem Marsham in Præf. ad tom. 1. Monastici Anglic. etc.*

ARCHEPISCOPI. etiam interdum dicti ipsi Episcopi, quibus ex quadam prærogativa jus pallii concessum est a summis Pontificibus. Idque in Occidente aliquoties observatum infra videre est in verbo *Pallium*. At cum in Oriente Metropolitanorum et Archiepiscoporum eamdem esse dignitatem scribat Balsamon in Medit. et in eo solummodo differre, quod Metropolitanus habeat sub se Episcopos, in quos jus exerceat, Archiepiscopus nullus, videntur ii Archiepiscopi aliquid habuisse commune cum Episcopis, quibus jus pallii concessum est a summis Pontificibus quibus perinde in nullos Episcopos jus erat, sola pallii dignitate et Archiepiscopi titulo cæteris superiores.

ARCHEPISCOPUS SACRI PALATII, Idem qui *Archicapellanus*. Vide *Capelanus*.

* Vide Tract. novum de re diplom. tom. 5. pag. 180.

* **ARCHEPISCOPI** dicti præterea ii episcopi, qui primi in ecclesia sederunt; quia ratione Archiepiscopi titulo donatur S. Dionysius primus ecclesiæ Parisiensis episcopus. Vide Felibian. Hist. Sandion. pag. 531. et infra *Archipræsul*. Quo tempore Archiepiscopi vox usurpari cœpit in Galliis nostris, consule Mabill. tom. 2. Oper. posthum. pag. 452.

ARCHEPISCOPARE, in Archiepiscopum creare, [seu potius Ecclesiam Archiepiscopali titulo donare, Gall. *Eriger en Archevêché*.] Diploma Agapeti II. PP. ad calcem Chronici Reichersberg: *Su pradicatam Lauriacensem Ecclesiam... Archiepiscopamus, et in culmen Metropolitanum sublimamus.*

* **ARCHEPISCOPARI.** Esse archiepiscopum. Vocabul. compend.

* **ARCHEPISCOPUM**, Archiepiscopatus. Vetustæ membranæ apud Ludewig. tom. 8. pag. 172: *Ottomem Magnum fundatorem Archiepiscopii Magdeb.*

ARCHEPISCOPOLOGIUM. Historia Archiepiscoporum Tarragonensis hunc præ se fert titulum in Collectione Concil. Hispan. tom. 3. pag. 546. col. 1. in prologo ad Concilium Tarragonense anni 1312: *Nos autem eorundem actorum summam exhibemus ex libro manu exarato lingua Catalonica scripto, cui titulus: Archiepiscopologium sanctæ Metropolitanæ Ecclesiæ Tarragonensis.*

ARCHIERARCHUS, Pontifex Maximus, totius hierarchiæ Princeps, unde vocis etymon. Friderodus in Vita S. Wilfridi Episcopi inter Acta SS. Benedict. sacer. 3. part. 1. pag. 187:

Annuit, et scriptis legalibus Archierarchus Theodoro Regique jubet sancta notari.

ARCHIERATICA SEDES, id est, Archieparchi, seu summi Pontificis. Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 129. col. 2. B: *Iste qui non ex nostro fuit*

ovili, videte quomodo tenuit Archierati cam sedem monitus apostolico dogmate.

* **ARCHIEREUS**, ἀρχιεπεῖς, Qui præstebus sacris, Episcopus. Lamprid. de Alexandro Severo cap. 28: *Syrum Archisynagogum eum vocantes et Archierea, Acta S. Frederici Episcopi, tom. 4. Julii pag. 460: Sanctus igitur Fredericus, Frisonice gentis Archiereus, nobilis ex genere, sed nobilior exstitit sanctitate.*

* **ARCHIERGATUS**, ab ἀρχῇ et ἔργῳ, Operarius, Conductor operis. Gall. *Entrepreneur, Architecte*. Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 106. col. 2: *Asserunt nonnulli, quod quadam die accersitum Archiergatum ac principem operis Pontifex interrogavit, et cur ædificium prædicta Ecclesiæ non perficeret.*

* **ARCHIEROSYNA**, ἀρχιεπούνη, Archiepiscopatus. Cod. Theod. lib. 12. tit. 1. c. 112: *In consequenda Archierosyna ille sit potior, qui patriæ plura præstiterit.* [** Vide Jac. Gothofred. Comment. in Cod. Theod. tom. 4. pag. 457. sqq. Apud Græcos Archiepiscopi sæpe ἀρχιεπεῖς appellantur.]

* **ARCHIEUNUCHUS**, Princeps regiorum Cubiculariorum apud Joan. Calvin. in Lexic. Jurid. [** Vide Glossar. med. Gracit.]

* **ARCHIFERI**, Idem qui arcarii, sagittarii, Gall. *Archers*. Caffarus Annal. Genuens. lib. 1. ad ann. 1158. apud Murat. tom. 6. col. 270: *Soldaderios, balisterios et Archiferos tot ad civitatem conduxerunt, ordinantes eos per castra montana et alias partes civitatis. Oberetus Cancellarius Annal. Genuens. ab ann. 1164. ibidem col. 348: Scientibus hoc nostris Consulibus et civitate multis commoto rumoribus, fecerunt parlamentum, et sine mora Rapallum mari et terra ierunt, convocantes amicos, milites et omnes affines marchiones, et Archiferos et clientes multos.*

* **ARCHIFLAMEN**, Archiepiscopus. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 46: *Fredericus II... Romanorum Rex semper Augustus... Viennensis Ecclesia sicul inter cæteras Ecclesias et Metropolitanas... refugiet, ita peculiaris gratiæ prærogativam apud imperialem celsitudinem meruit obtinere, ut Metropolitanus ejus inter cæteros Archiflamines principalem locum et dignitatem obtineat.* Nominis originem attigere Patres Concilii Narbonensis anno 1430. celebrati, in Libello ad Archiep. Narbonensem dato apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 352. D: *In civitatibus enim ubi apud Ethnicos erant Archiflamines, gratissimus Apostolorum Princeps Archiepiscopos institui præcepit: in reliquis vero civitatibus singulos Episcopos, etc.* Hanc ob causam, veram an falsam, Archiepiscopos interdum vocavere Archiflamines. Fuere autem flamines apud Romanos, Sacerdotes qui a numine cui sacra faciebant, singuli cognominabantur. Tres primi a Numa instituti dicuntur, Jovi scilicet, Marti et Quirino. Unde *Dialis flamæ, Martialis et Quirinalis*, quibus postmodum 12. additi sunt. De quibus plura apud Hofmannum, Pitiscum in Lexicis, et alios qui de Antiquitatibus Romanis scripsere.

* **ARCHIFRATER**. Collatio S. Maximi Martyris apud Anastasium in Collectaneis et Baron. ann. 656: *Nunquam disputavi tecum, nisi semel cum santissimo Presbytero domino Theocharisto et Archifratre, proprie Primicerium, jussus per litteras super hoc.*

* **ARCHIFULLA**. Convent. Saonæ ann. 1526. De modo exigendi gabellam pon-

deris: Item pro.... stupis factis straciis, Archifullis, et quibuscumque aliis rebus, pro quibus exigi consuevit dicta gabella, den. sex.

* **ARCHIGIAE.** Vide supra *Archegaye*.
* **ARCHIGALLINA**, Gallina exquisitior, delicior. Chron. Watin. monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 816: *Nam sicut antea commune legumen, fercula non dignaria, non archipisces, non Archigallinae, etc.*

* **ARCHIGALLUS**, Præses Cybeles Sacerdotum apud Gallos. Tertull. de Resurr. carnis cap. 16: *Calicem non dico venenarium, in quem mors aliqua ructarit, sed fictricis, vel Archigalli, vel gladiatoris, aut carnificis spiritu infectum.*

* Occurrit præterea apud eundem Tertull. cap. 25. Apolog. Male *Archigabus* apud Hofman. [** Fragm. Vatican. § 148: *Is, qui in portu pro salute imperatoris sacram facit ex vaticinazione Archigalli, a tutelis excusatur.* Vide Forcell. Lexic.]

* **ARCHIGENES**, Medicus, vel Chirurgus. Vita S. Joannis Abb. Parmen. tom. 5. Maii pag. 183. C: *Archigenis catalplasma quoque defecserat, cesserat etiam omnis medicamenta incassum industria.*

* Qui sit *Archigenes*, vide Fabricii Bib. Græc. lib. 6. cap. 9. in Elencho medic. veterum.

ARCHIGERONTES, in c. 6. C. de Episc. audient. dicuntur primates plebis Alexandrinæ, seu qui quasi principes summoque honore et loco erant inter artifices. Ita Jac. Gothofredus ad leg. 1. Cod. Th. de Alexandrin. primatib. [** *Seniores curiae Alexandrinæ*. Vide Héinecum in Brisson. Vocabul.]

ARCHIGILIT, Similiter *novum*, Ugutionis. Vox forte Longobardica.

ARCHIGRAPHUS, Præcipius inter Scriptores. Sic Livium vocal *Archigraphum Patavinum* Albertinus Mussatus lib. 1. de Gest. Henrici VII in Prolog. et in Poëmat:

Plaudat Archigraphi si non mihi tibia Livi.

Est etiam eidem *Archigraphus Regiæ Majestatis*, Notarius, vel Cancellarius Regius, lib. 4. de Gestis Ital. post Henricum. Rubr. 2. Vide *Antigraphus*.

ARCHIGUBERNUS, ex Gr. ἀρχικυβερνήτης, navis seu classis præcipius gubernator, præfector, apud Jabolenum JC. fr. 46. D. ad SC. Trèbell.

* *Vulgatus* editum *Archicubernus*; *Archicunus*, apud Haloand. ubi *Archicubernus* habet Gothofredus.

* **ARCHIHEBDOMADARIUS**. Vide in *Hebdomadarius*.

* **ARCHIJURARE**, Qui primus chartæ ceu fidejussor subscribit. Litteræ Joannis Carnot. Episc. ann. 1180. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 599. B: *Episcopus promisit et Archijuravit, et omnes isti juraverunt, quod teneant et teneri faciant testamentum.*

ARCHIJUSTITIARIUS, Supremus Angliae Justitiarius. Radulf. de Diceto in Imag. Hist. ann. 1179: *Henricus Rex Anglorum instituit 3. Episcopos Regni totius Archijustitiarios.* Alibi: *Wintoniensem, Eliensem et Norwicensem Episcopos Archijustitiarios Regni, et certis in locis... constituit.* Vide *Justitiarius*.

* **ARCHILECTILE**, Lecti compages lignea, vulgo *Chalit, lit non garni*. Charta ann. 1480. ex Archivo Episcopi Corisopitensis: *R. in Christo Pater D. Guido permissione divina Episcopus Corisopitensis... ad principalem domum dicti Prioratus accedens, ibi a Priore commendatario susceptus est, qui unum Archi-*

lectile cum straminibus dumtaxat pro lecto ad jacendum illa nocte ipsi præsenvit.

ARCHILEGATUS, Epistola Gregorii VII. PP. ad Hugon. Abbat. Cluniacens. in Bullario Cluniac. pag. 18: *Ut inde per singulos annos B. Petro, et ejus Apostolicæ sedi in præsenti Romani Pontificis, aut ejus Archilegati Romæ, aut ubi ipse jusserrit, octo diebus ante vel post Kalendas Maii, una Romana uncia auri in pensionem reddatur.*

ARCHILEVITA, Archidiaconus, dignitas Ecclesiastica. Goffridus Vindoc. lib. 2. epist. 17: *De domino Archidiacono, etc.* Et mox: *Gloriosus vester Archilevita.* Petrus Pictaviensis in Epitaphio Gelasi II. PP.

Cum prius ex Monacho pro multa strenuitate Archilevita foret et Cancellarius urbis.

Vita S. Boniti Episc. Claramont. cap. 4: *Cantinus Archilevitæ minister. Prudentius lib. περὶ στρατῶν, in S. Laurentio Archilevita:*

*Hic primus e septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Levita sublimis grada,
Et ceteri præstantior
Claustri sacrorum præserat,
Cælestia arcana domus,
Fidis gubernans clavibus,
Votasque dispensans opes.*

Occurrit passim. Adde Innocent. Ciron. in Parat. Decret. pag. 70. Vide *Levita*.

ARCHILIUS, [Tribunus, ab ἄρχος, Princeps et χιλιον, Mille] Friderodus in sancto Wilfrido cap. 53. [apud Mabillon. in Actis SS. Benedict. sicc. 4. part. 1. pag. 724:]

Noxiter increpitans pigrum decus Archiliorum.

* **ARCHILLEUS**, Idem qui *Archerius*, Sagittarius, Gall. *Archer*. Charta Hungonis ducis Burgund. ann. 1170. in parvo Reg. S. Germ. Prat. fol. 68. r. col. 1: *Et sciendum quod si clientes Archillei adversus aliquem de Vilebichel querelam habuerint, majori ejusdem facient clamorem, et sic per justitiam prioris ad viam Salveriatam ad justitiam venient.* Vide *Cliens*.

* **ARCHILOGIUM**, Exordium. Glossar. Lat. Ital. MS.: *Archilogium, lo principio de sermone.* Vide *Archilogus*.

ARCHILOGOTHEA, Archicancellarius: Ita indigitator S. Heribertus Colonensis Archiepiscopus apud Lambertum in ejus Vita n. 8. et Rupertum Tuitiensem cap. 7. qui cap. 5. dicitur *Primus Cancellerius*. Ita etiam Heribertus Archiep. Colonensis in Charta Ottonis III Imp. apud Maximilianum Henricum in Apologia Archiepiscopi Colon. pag. 21. Notum porro Archiepiscopum Colon. Archicancellarii Italiae dignitate adorari. [Vide novam Gall. Christ. tom. 3. Nominis origo a magno Logotheta, qui in palatio Græcorum Imperatorum Archicancellarii munere fungebatur, idest, Aureas Bullas et Edicta Principum subscrivebat. Primum Logotheta *dromi* seu cursus publici Cancelleriarum munus obi- bat, ut diserte testatur Nicetas in Migne lib. 7. num. 1: "Οστε δὲ τὸ οἰκεῖον, ὡς ἡ Λατίνων φωνὴ, Καγκελάριον, ὡς δὲ Ἐλλῆνες εἴποιεν Λογοθέτην... πέψας μετὰ πλειστηρία δυνάμεως, etc. Verum id munus postmodum transit ad Magnum Logothetam, de quo plura Codinus cap. 1. 4. et 5. Vide Glossarium med. Græcitatis V. Λογοθέτης.]

ARCHILOGUS, Princeps, vel primus in sermone: *Archilogium, sermonis principium*, Ugutioni.

* **ARCHIMACHERUS**, Magister coquinæ,

in Glossar. ex Cod. reg. 7679. *Archimachirus*, apud Juvenal. Sat. 9. et Sidon. Apollin. lib. 2. epist. 9. Vide *Archimachirus*.

* **ARCHIMAGIRIA**. Num a Græco μάγιρος, coquus, adeo ut *Archimagiria*, nomen sit officii præfecti coquorum? Litteræ Johannis Bernardi Abbatis Fulden. pro collegio Jesuitarum Fulde ann. 1626. apud Schannatum Diœcesis Fulden. pag. 388: *Nonnulla tribui ipsos jussisse... partim ex Archimagiria, partim ex vacantibus beneficiis. Joachimi ejusd. loci Abb. Litteræ ann. 1658. ibid. pag. 396: Ut centum et tringinta sex floreros cum dimidio quotannis... per Archimagiria in pecunia numerata capere possunt.* Juvenal. Satyra 9:

Proximus ante diem caupo sciet, audiet et quæ finixerunt pariter librarius, Archimagiri.

* **ARCHIMANDRISIA**, Videntur esse loca vel prædia quæcumque illa sint a Monasteriis vel Archimandritis pendentes. Anastasius Senior in Chron. Cassinen. apud Murat. tom. 2. pag. 352: *Aquinum cum Ecclesiis, vilis, xenodochiis, castris, ptochotrophiis, cacosomis, brefotrophiis, monasteriis, Archimandritis vel Archimandrisia habentibus.*

* **ARCHIMANDRITA**, Abbas generalis, seu Princeps Monachorum, uti appellatur in Regula S. Isidori cap. 6. ex Græc. ἀρχιμανδρίτης. Papias: *Archimandrita, pater Spiritualium oviūm, keremita agens annos fere 50. Memphitic et Palestini Archimandritæ, apud Sidonium lib. 8. Epist. 14. Avitus Viennens. Epist. 2: Copiosæ Monachorum multitudinis præpositus fuit, cuius officiis personas Episcopi Orientales Archimandritas appellant. Regula S. Columbani cap. 7: Cum tanta pluralitas eorum sit, ita ut mille Abbates sub uno Archimandrita esse referantur.* Adde Concilium Forojuilense ann. 791. cap. 7. Hist. translat. S. Sebastiani cap. 6. n. 24. Ughell. tom. 7. Ital. sacr. pag. 1298. etc. [** Vide Glossar. med. Græcit. in voce Μάνδρα.]

* **ARCHIMANDRITA**, Quivis Prælatus, etiam Archiepiscopus. Dagobertus Archiepiscopus Bituricensis in Charta ann. 990: *Primæ sanctæ Bituricensis Ecclesiæ sedis Archimandritam se inscribit.* In Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanae *Amblardus Lugdunensis Archimandrita* dicitur. Adde Alcuinum Epist. 72. Vitam S. Gebhardi Archiepisc. Salisburg. apud Canisium tom. 6. pag. 1251. Vitam S. Adalberti Episc. Pragens. n. 6. 9. et Vitam S. Theodardi apud Castellum pag. 757. Analecta Mabillonii tom. 1. pag. 98. etc. Ita etiam ab Justiniano usurpatam hanc vocem observant alii. Vide *Mandra*.

* **ARCHIMANDRITISSA**, Abbatissa, in Nov. Justiniani 4. et 109. et in Capitul. Caroli M. lib. 2. cap. 29.

* **ARCHIMARESCHALCUS**, vel *Archimarschalcus* ut supra habetur in *Archicameriana*, Princeps equisorum, cui cura incumbit equorum Imperatoris Germaniae, Gall. *Grand Ecuyer*. Hujus munere fungitur in aula Germanorum Imperatorum Dux Saxonie, qui in officiis symbolum avenam defert in convivium fieri solitum post solemnem Imperatoris inaugurationem, uti narratur in libello de electione Maximiliani II. ann. 1562. Vide *comes stabuli* et *Marescallus*. [** Aurea Bulla cap. 27: *Dux Saxonie officium suum agat hoc modo: Ponetur enim ante edificium Sessionis Imperialis vel regic acervus avenæ tanta altitudinis, quod pertingat usque ad pec-*

tus vel antelam equi super quo sedebit ipse dux, et habebit in manu baculum argenteum et mensuram argenteam, primo mensuram eandem de avena pienam accipiet, et famulo primitus venienti ministrabit eandem; quo facto figendo baculum in avenam recedet et Vicemarescal. ejus, puta N. de Pappenhein accedat, vel eo absente Marecallus curiae ulterius avenam ipsam distribuet. Officia archiprincipum ad Imperium spectabant quare si Gallice dicere velis, potius Connétable (comes stabuli) appellandus est Archimarschalcus.]

¶ ARCHIMARINUS, *Maris prefectus, Gal. Grand Amiral. Lobineillus in histor. Paris. Instrum. tom. 3. pag. 722. b : Dominus Ludovicus de Graville Archimarinus regni, etc.*

ARCHIMARTYR. Utitur Maximus Madaurens. Epist. ad S. August. 43.

¶ ARCHIMENTIENSIS, *Achinotarius, Formulae veteres Legibus Salic. et Ripuar. ab Eccardo subjectae num. 4. pag. 235: Ego N. Notarius et exceptor ad vicem Archimentiensis recogno. Feci. Ubi laudatus scriptor legendum monet Archicommentariensis pro Archimentiensis. Vide Commentariensis, Notarius.*

ARCHIMETATOR, *Qui metata in cas- tris et exercitibus ordinat, disponit, Mansorianus, recentioribus. Arnoldus Lubencensis lib. 3. cap. 28: Qui ut sa- piens Archimetator ipsam expeditionem prudenter ordinavit. Vide Metator.*

ARCHIMETROPOLITANUS, *pro Metro- politanus, in Indiculo Dagoberti Regis, qui extat in Vita S. Desiderii Episcop. Cadurcens. cap. 7. Sed mendum esse obseruavit Stephan. Baluzius ex Cod. MS. ubi legitur: Proinde dum vos arcem Metropolitani scimus tenere, etc.*

ARCHIMINISTER SACRI PALATII, Di- gnitas Palatina, qua donati leguntur *Boso Dux, Richildis Augustæ frater, sub Carolo Calvo in Synodo Ticinensi ann. 876. et in Tabulario S. Benigni apud Perardum pag. 154. et Suppo Piceni Co- mes sub Ludovico juniore, apud Guillelmum Bibliothec. in Hadriano II. pag. 229. 230. 232. Idem autem sonat quod Major domus, qui cæteris domus Régiae Ministris, seu Officialibus præferat, et Magister officiorum apud Romanos Imp. dicebatur. Vide Minister.*

Neque alia, opinor, fuit dignitas Minis- tri Imperatoris et Imperii, quam Matfrido Proceri Palati et Comiti Aurelianensi sub Ludovico Pio adscribit Agobardus Lugdun. ad quem scribens, hæc subdit pag. 207: Elegit vos ante mundi constitu- tionem futurum nostris perculosis tem- poribus Ministrum Imperatoris et Imperii, et pre cæteris honorificavit, et ditavit, etc. . . constituitque vos in latere sum- mam regentis, quatenus et in dispositione æquitatis illi essetis suffragator, et in re- muneratione beatitudinis particeps.

ARCHIMONASTERIUM S. Remigii Re- mensis, in Epistola Joannis XIII. PP. ad Adalberonem Remensem Archiepis- copum pro privilegiis ejusdem Monas- terii, et in libro miraculorum. S. Marculfi n. 2: *Archimonasterium Cluniacense, et Archimonasterium Saviniacense, in ve- teri Charta apud Joannem Mariam de la Mure, in Hist. Eccles. Lugdun. pag. 382. Archimonasterium Landavense, in Monasterio Anglic. tom. 3. pag. 190.*

ARCHIMONIA. *Vita S. Bernardi Ar- chiep. Viennensis apud Mabillonum: Defuncto nobilissimo Principe Carolo, et filio ejus Ludovico Archimoniam obti- nente. Ubi legendum videtur Archimo-*

narchiam. Ita nempe vox contracta in MS.

¶ ARCHIMYSTA, *ab ἀρχός, Princeps et μοταγ, Sacris initiatu. Sic Aventinus Archiepiscopum Lauriacensem appellat in Annal. Bojorum: Sub id tempus (ann. 785) Hunni et Avares, gens hodie Hungarica, auditæ morte Ducus Bojorum, quæcumque Boji infra Anassum posse- dere, flamma, ferro vastant, Laureacum delent, excindunt. Ob hanc cladem Utio Vivilum, qui et Vivilo dictus, Archimystam Laureacensem cum Symmystis et Mo- nachis, una cum sacratis feminis, qui periculum evaserunt, Pathaviam, commi- grare jubet.*

¶ ARCHINALE, *Locus ubi exstruuntur naves, arma servantur, etc. Gall. Arce- nal. Bern. de Breydenbach. Itiner. T. S. pag. 20: Facile est Veneti et parum sex- centas armatas galeas ex suo producere Archinali... Semper mille ad minus ha- bent in Archinali suo viros diversarum mechanicarum artium, et præsertim fa- ciendiarum navium scios et gnavos.*

¶ ARCHINOTARIUS, *Primicerius Nota- riorum, diversus a summo Cancellario. [Nequaquam; idem enim est mox Ruc- temirus, Dructemirus atque Tractemirus, qui Archicancellarius appellatur, ut ob- servant Auctores novi Tract. de re diplom. tom. 5. pag. 51. Vide infra in Cancellarius.] In Diplomate Ludovici Imp. filii Lotharii in Tabul. Casau- riensi, subscrimit Ructemirus [apud Mu- rat. tom. 2. part. 2. col. 929. Dructemirus] Archinotarius, una cum Tractemiro Archicancellario. At in Chartis Hlotarii Imp. apud Doubletum pag. 744. 745: Hildiuinus Archiepiscopus sacri Palati Notarius summus, qui Archicancellarius in aliis, et in Charta ejusdem Hlotarii tom. 12. Spicilegii Acheriani pag. 109. aulæ Archinotarius indigitatur.*

¶ ARCHIECONOMUS, *qui Ecclesiarum economis præest, in Capitulis Caroli M. lib. 2. cap. 29.*

*** ARCHIOPILIO**, *Archiepiscopus, in Conc. Narbon. an. 947. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 326.*

¶ ARCHIOTÆ, *Ἀρχιεπίσκοποι, Archivorum custodes. Digest. I. 50. tit. 4. de muneri- bus et honoribus. [leg. hodie Ar- cheota.]*

¶ ARCHIPALATINUS PRÆSUL. *Vide Ar- chicaplanus, in Capellanus.*

¶ ARCHIPAPA, *Primus Presbyterorum apud Graecos. Vide Protopapa.*

¶ ARCHIPARAPHONISTA. *Vide Parapho- nista.*

¶ ARCHIPATER, *dicitur Bruno Coloniensis Archiepiscopus, apud Baldricum lib. 1. Chron. Camerac. cap. 84. Willelmus Brito lib. 12. Philip. :*

Nec minus Archipater Remorum cum Senonensi, etc.

Alcuinus Poëm. 176:

Hunc plus Archipater Metensis gloria plebis, H. Rograndus Præsul magno sacravit honore.

¶ ARCHIPATRES vocat Dudo in Praefatione ad Acta Normanorum priscos et famosos duces:

Archipates prisci pariter, proceresque moderni, Scipo, Pompeiusque, Cato, etc.

Adde pag. 106.

¶ ARCHIPHRECITÆ, *Dignitates apud Judæos Justiniani Novella 146: Neque licentiam habebunt hi, qui ab eis (Judæis) Majores omnibus Archiphrecitæ, aut Presbyteri, forsitan vel Magistri appelle- lantur, Perinæis aliquibus aut analthe- matismis hoc prohibere. Quænam fuerit Archiphrecitarum dignitas et unde dicta, nos docet Morinus in suis Exerci-*

tationibus Biblicis lib. 2. Exercit. 6 Ineunte sexto Ecclesiæ sæculo ab Jehuda Hakados editus est liber Misnajoth dictus, qui omnes Judæorum traditiones complectitur. Hic liber in varia capita scinditur, quæ appellant מִשְׁנָיֶת Prachim: et antiqua pronunciatione que literam פ, semper aspirabat Pherecim. Postquam liber ille publice editus est, in omnibus scholis legi cœpit, atque etiam in plesiisque Synagogis. Evenit non longo post tempore, ut honorificissimum esset, lectionem illius Capitis primum in publicis aggredi conventibus, deinde ut hoc excellentissimis quibusque Rabbinis ut munus aliquod et excellens dignitas deferretur: ideo cum edita est illa Novella, Judæorum primores Archiphrecitæ ab isto officio voce hybrida dicebantur, id est, capitisi seu sectionis Principes. Rem exemplis probat laudatus scriptor loco citato, ubi illa potes, si lubet, consulere.

¶ ARCHIPHONISTA, *Archicantor, dignitas Ecclesiastica. Chartam Alrici Epis- copi Astensis sub ann. 1020. subscribit Rozo Archiphonista, apud Ughellum: sed legendum Archiparaphonista. Vide Pa- raphonista.*

¶ ARCHIPHYLAX, *Græce Ἀρχιφύλαξ, Primarius custos. Sic appellatur in monte Carmelo Generalis totius Ordinis Carmelitarum olim usque ad ann. Ch. 1121. Tunc enim Aymericus Patriarcha Antiochenus in Terra sancta generale capitulum congregavit, ubi ad generalatum Bertholdus Latinus vocatus, relicto veteri titulo ad imitationem Oc- cidentalium Prior nominatus est. Hofmannus post Macrum in Hierolexico.*

¶ ARCHIPINCERNA, *Princeps pincer- narum in aula Imperatorum Germano- rum, Gall. Grand Echanson. Magister pincernarum in Annal. Franc. ad ann. 781. Hac dignitate decoratur Rex Bohe- miæ. Diploma Rudolphi I. Imp. Wenceslao Regi Bohemia concessum ann. 1290. apud Tolnerum in Codice Diplom. ad calcem Hist. Palatinæ pag. 77: Quo facto Principum, Baronum, Nobilium et Procerum Imperii necnon veteranorum communi assertione et concordi testimoni- o compierimus assonante, ipsum Regem Bohemie Imperii debere Pincernam exis- ttere, et jus ac officium Pincernatus apud eum, necnon ejus hæredes jure hæredita- rio residere... Hæc vero jura Pincernatus, et electoratus nedum dicto Regi et suis hæredibus didicimus, sed etiam suis Pro- genitoribus, Abavis, Atavis, Proavis, Avis pure plenissime competebant. Quod tamen non adeo constans fuit, ut alii Pincernatus dignitate nunquam fuerint ador- nati. Sed de his omnino consulendi sunt Scriptores Germanici. Vide Buti- cularius et Pincerna. [leg. Olsenschläger. Aurea Bulla, pag. 116.]*

¶ ARCHIPIRATA, *Amiralius, classis praefectus. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013: Archipirata, Princeps. Glossar. Saxon. Elfrici: Archipirata, yldest vicin g. i. e. Pirata Præcipius. [leg. In exemplar. Cotton. 9. 171. glossa pure Anglosaxonica: Heah s æ þeof.] In Charta Edgari Regis Engl. ann. 971. tom. 1. Monastici Anglic. pag. 17. subscribit *Mascusius Archipirata*. Ita apud Ottonem de S. Blasio cap. 39. et 41. Margaritus Siciliæ Regum Guillelmi II. et Tancredi Amiratus. Margarita Archipi- rata potentissimus illius terræ Baro indi- gitatur. Item potentissimus piratarum, dicitur Alberto Stadensi ann. 1195. Vide Pirata. [et Forcell. Lexic.]*

* **ARCHIPISCIS**, Piscis delicior, exquisitor. Vide supra *Archigallina*.

ARCHIOPOLITES, Ugutioni, Princeps civium. Item Archiepiscopus, Metropolitanus. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 26:

Cursores sed jam præmiserat Archipolites Theodorus.

[Vita S. Somanii Archiep. Rothomag. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1657:]

Intrae doctor præclarus et Archipolites, Moribus ut sanctis decus ornat pontificale, etc.]

ARCHIPONTIFEX, Summus Pontifex, apud Galfridum Monemuthensem: Archiepiscopus, in Vita S. Theodardi Episcopi Thosolani pag. 759. in Decretis Synodalib. Aenhamensis, cap. 1. 3. etc. *Archipontificatus*, in Epistola S. Bonifacii Mogunt. ad Cuthpertum Archiepiscopum Cantii.

* **ARCHIPOPULARES**, Idem qui *Archipolites*, Gall. *Chef du peuple*. Sallas Malaaspinae lib. 2. Rerum Sicul. apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 224: *Et dum Vicarius Regis (Sicilie) predictus quosdam Archipopulares et protorusticos ad se vocari fecisset, qui tam deformis populi ductores et capita dicebantur.*

ARCHIPOTA, magnus Potator, Ugutioni. [sc. Princeps in potu in Gemm. Gemmarum.]

* **ARCHIPOCOMI**, Stabulo præfecti apud Germanos, a Græco ἄρχων, Principatus ἄρχος, Equus, et κομητός, Curam gerere. Vide Lexicon Hofmanni.

ARCHIPRÆSUL, apud Galfridum Monemuthensem, Bitmarum, et alios; Archiepiscopus.

* Episcopis quoque, iis scilicet qui se archiepiscopos ratione pallii inscribent, hunc titulum concessum fuisse reperimus. Charta fundat. S. Maglorii Paris. ex Chartul. ejusd. ch. 1: *Vir prætaxatus honorabilis (Hugo Franciæ dux) nostram petuit clementiam præceptum firmitatis a nobis fieri ex rebus, quas idem pie monasterio SS. Bartholomei apostoli et Maglorii Archipræsulis Britannia, urbis scilicet Dolensis contulit, quod fundavit in urbe Parisiaca. Vide supra Archiepiscopus.*

ARCHIPRÆSULATUS, in Gestis Guillelmi Duci Norman. et Regis Anglor. pag. 195. [Epistola Brunonis Archiep. Trevir. ad Reinaldum Archiep. Remens. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 824: *Fama sequitur vestra et pietatis in Deum, nos jadudum in Archipræsulatu vestro indignam admodum et intolerabilem injuriam passos, invitat vestrum implorare auxilium.*]

ARCHIPRESBYTERI dignitas alia fuit prioribus sæculis, alia posterioribus. Olim quippe Archipresbyteri dicti, qui in Ecclesia cathedrali Episcopi quodammodo Vicarii erant. Isidorus in Epist. ad Leudefredum Cordubensem Episcopum: *Archipresbyter se esse sub Archidiacono, ejusque præceptis, sicut Episcopi sui, obedire sciat, et quod specialiter ad ejus ministerium pertinet, super omnes Presbyteros in ordine positos curam gerere, et assidue in Ecclesia stare; et quando Episcopi sui absentia contigerit, ipse vice ejus Missarum solennia celebret, et Collectas dicat, vel cui ipse injunxerit. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. ult.: Sunt etiam Archipresbyteri in Episcopis, (f. Episcopiis) Canonorum curam gerentes. Brevioloquus: Archipresbyter, Princeps Presbyterorum, vel qui supra Clericos in aliqua Ecclesia habet aliquam jurisdictionem Ecclesiasticam secundum consuetudinem loci. De Archipresbyteris*

Ecclesiarum Cathedralium intelligendus Liberatus Diaconus cap. 14: *Novissimum in Proterium universorum sententia declinavit, utique cui et Dioscorus commendavit Ecclesiam, qui et eum Archipresbyterum fecerat. Ut et Concilium Carthaginense IV. ann. 398. can. 17: Ut Episcopus gubernationem viduarum, et pupillorum ac peregrinorum non per se ipsum, sed per Archipresbyterum, aut per Archidiaconum agat. Concilium Emeritense ann. 666. can. 10: Communi deliberatione sancimus, ut omnes nos Episcopi, infra nostram provinciam constituti, in cathedralibus nostris Ecclesias, singuli nostrum Archipresbyterum, Archidiaconum, et Primiceriorem habere debeamus. Observat Ughellus in Ecclesia Veronensi etiamnum Archipresbyteralem dignitatem primam esse a Pontificali, ut in Perusina, Innocentius III. PP. lib. 1. Epist. pag. 30. Edit. Venetæ. Sextus V. ann. 1586. apud eudem Ughellum in Episcopis Tuscanis: *Archipresbyteratum, qui dignitas major post Pontificalem. Vide Gregor. Turon. lib. 1. de Miracul. cap. 78. et Joan. de Deo in Pœnitentiaria lib. 5. cap. 11. [**] Ekkehardus IV. Cas. S. Gall. cap. 10. Pertz. pag. 136. vol. 2. lin. 44: Invidi monachis nunc temporis episcopi... ministros odii et invidiæ injustaæ potentia holophernicos asciscunt sibi Archipresbyteros, qui animas hominum Carissime appetiata, vendant, feminas nudatas, etc. Vide ibi notata.]**

Archipresbyteri deinde dicti, qui hodie Decani rurales, Archidiaconis subjecti. Archipresbyter, quod alicubi dicitur *Decanus*, in Concilio Claromontano ann. 1095. can. 8. Archipresbyteri vicarii in Concilio Turonensi II. ann. 567. can. 19. Qui Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiunt, etc. in Capitulis post Synodus Ravennatem ann. 904. apud Baron. n. 26. De his agunt idem Concilium Turonense II. ann. 567. can. 7. Aut si dotor. ann. 578. can. 20. 43. 44. Synod. Remensis ann. 630. can. 19. Ticinensis ann. 850. can. 13. 853. can. 5. 6. Capitula Caroli Calvi tit. 5. cap. 3. Gregorius IX. lib. 1. tit. 34. Joan. de Deo loco laudato, etc. De Archipresbyteris etiam multa congesit Morinus de Sacris Ordinib. part. 3. Exercit. 15. cap. 2. [**] Vide Murator. Antiquit. Ital. dissert. 74. tom. 6. col. 413.]

[**] Archipresbyteros etiam Archidiaconorum officio functos fuisse in quibusdam saltem Ecclesias, ut Gratianopolitana, patet ex decreto Alamandi Episcopi, qui totam distribuit diœcesim in quatuor regiones, quarum una a Decano, aliæ tres a totidem Canonicis, qui Archipresbyteri dicuntur, erant visitandæ: quod munus est Archidiaconorum. Vide Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 135.

* *Archiprétre, Grand-prêtre*, apud Judoæ summus pontifex. Vita J. C. MS. ubi de Zacharia:

Ses peres estoit Arceprestre,
De cele loy estoit lors mestre.

ARCHIPRESBYTER FRANCIAE dicitur Furaldus Abbas S. Dionysii in Epistola Adriani PP. apud Floodoardum lib. 2. Hist. Remens. cap. 17. qui cap. 12. *Summus Capellanus Regis Pipini indigitatur.*

ARCHIPRESBYTER CARDINALIUM, apud Bennonem in Gestis Hildebrandi pag. 40. tituli S. Mariae Majoris nempe. Vide *Cardinalis*.

ARCHIPRESBYTER CAPELLANORUM, in Ecclesia Placentina, de quo et ejus electione extat Charta Jacobi Prænestini

Episcopi ann. 1236. apud Petrum Mariam Campum in Histor. Eccles. Placentin. part. 1. pag. 392.

* **ARCHIPRESBYTER CIVITATENSIS**. Bulla Pii Papæ IV. pro Episcopatu Antverpiensi anno 1580. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 315. B: *Ac in eadem Ecclesia Antverpiensi unum Archipresbyteratum Civitatensem pro uno Archipresbytero Civitatensi, qui cum Rectorum parochialium Ecclesiarum, Sacramentorum et verbi Dei per civitatem habeatur.*

ARCHIPRESBYTERATUS, Districtus Archipresbyteri ruralis, apud Arnulphum Lexov. in Ep. pag. 49. [Concil. ann. 1591. inter Hisp. tom. 4. pag. 610. 1: *Cum Archipresbyteratus spiritualem jurisdictionem habeat, districte prohibemus, ne Archipresbyteratus sub aliqua pensione ad termen alicui concedatur.*] Vide Altaserram lib. 1. Dissertat. Juris Canon. cap. 16.

* **ARCHIPRESBYTERIATUS**, Eadem notione apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 285: *Habeat auctoritatem disponendi ac regendi sui Episcopatus in archidiocenibus vel Archipresbyteriatus.*

* **ARCHIPRESTERATUS**, Eodem significatu, a Gallico *Archiprétré*. Occurrit apud Stephanotum tom. 1. Antiq. Vascon. MSS. pag. 240.

* **ARCHIPRIORATUS**, Militia templi præfetus, apud Spelmannum. Quibusdam olim *Archipriores* dicti sunt, qui aliis *Archipresbyteri*.

* **ARCHIPRIORATUS MILITIAE**, in Bulla Pii IV. inter Privilegia Equitum S. Johannis Jerosol. pag. 169. In quibusdam Ecclesiis, ut in Santonensi, *Archiprioratus*. Idem est quod in aliis *Archidiaconus*, ea scilicet diœcesis pars, quæ ab uno pendet Archidiacono.

* **ARCHIPROTHOPAPAS**, ut *Archipapa*, Primus inter Presbyteros. Epistola Joanni Presbytero seu Regi Abyssinorum falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis: *In mensa nostra comedunt omni die iuxta latus nostrum in dextera parte Archipiscopi XII. in sinistra Episcopi XX. præter Patriarcham S. Thomæ et Prothopapatem Salmagantinum et Archiprotopapatem de Susis, ubi thronus et solium gloria nostræ residet, et palatum imperiale. Vide Protopapa.*

ARCHIPROTOPAPATUS, [Dignitas Archiprotopapæ] Vide *Presbyter Joannes*.

* **ARCHIREGNUM**, Hoc nomine illustratur Hungaria Regnum in Joannis Troester Epistola ad Wolfgangum Forchtenauer Cæsariss scribam, apud Raimundum Duellum Miscellan. lib. 1. pag. 232: *Aut (fugiam) sub humani doctique viri quadrante, qui quomodo, quibus armis Archiregnum Ungarorum a feris Turcis, animosorumque Bohemorum insimul collectum retineatur, stellas metitur, Ladislai Regis Astronomus?*

* **ARCHIROLUS**, Canalis arcuatus per quem fluant aquæ, f. pro *Archirolus*. Statuta civit. Mutin. rubr. 296. pag. 58. v°: *Statutum est quod Archirolus, quod est sdugarium, cavari et desgombrari debeat... quod ad dictum opus conferre debeant omnes et singula personæ habentes terras et possessiones, quarum aquæ scolentur et defluunt in ipsum Archirolum. Vide mox *Archivotum*.*

ARCHIROMACHUS. Vide *Anchiromacus*.

* **ARCHISACERDOS**, Archiepiscopus, apud Fortunatum lib. 3. Poëmat. 11. et in Vita S. Theodardi Episcopi Narbon. apud Catellum pag. 758. in Concilio Cloveshoensi ann. 800. etc. *Anonymous*

Archiepiscopis Saltzburgensib. apud Mabilon. tom. 4. Analector :

Nam velut Archisacerdotes in sede manentes, Legitime functi numine Apostolico, etc.

ARCHISACRISTA. In Charta Riccardi Comitis Ayelli ann. 1193. mentio fit *Archisacristae Archiepiscopi Salernitani*, apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 575. Vide *Sacrista*.

ARCHISCHOLARIS. Auctor de Disciplina Scholarum, cui falso Boetii nomen adscriptum. cap. 6: *Si quis vero horum discipulorum sagacitate oblectaverit, Archischolari conjungendus est, ut vel eis recordationis seriem fideliter imprimat, vel exarandi diligentiam commendet: magnum siquidem ex his utilitatis fomentum colligitur. Ubi Archischolaris idem videtur, qui Proscholus. Vide in hac voce.*

ARCHISCHOLUS, seu *Magister Scholarum*, id est, Scholasticus; Dignitas Ecclesiastica, in Vita Lietberti Episcopi Camerac. cap. 2. et 4. unde emendare licet Durandum lib. 2. Ration. cap. 1. n. 14. ubi perperam *Archicola*, pro *Archischola* scribitur, uti appellatur, apud V. Cl. Catharinum in Dissert. de Consuetudinibus municipalibus pag. 14.

ARCHISCRIBA, Primus scribarum, Gall. *Premier Secrétaire*; ubi de Parliamentis, *Greffier en chef*. Joannis Troester Epistola ad Wolfgangum Forchtnauer Cæsaris scribam apud Raim. Duellum. lib. 1. Miscell. pag. 232: *Aut sub toga amicissimi mei Archiscribæ, amici inter saxosas umbras recubantis* (fugiam?). Vide *Archiscrivius*.

ARCHISCRINIUS, Thesaurarius Ecclesiæ. Apud Beslium pag. 291. Charta Guillelmi Ducis Aquitanorum sic subscritibus: *Data mense Junii anno 40, regnante Rege Lothario. Boso S. Petri Archiscrinius jubente domno Guillelmo Duce hanc Chartam scribere jussit.*

ARCHISCRIVIUS, Idem quod *Archiscriba*. Primus inter scribas. Privilegium Benedicti IX. PP. ann. 1037. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 158: *Scriptum per manus Sergii Archiscrivii sacri nostri Palati.*

ARCHISCRUTINARIUS, Officium Monasticum. Vide Ughellum tom. 4. pag. 1321.

ARCHISELLIUM, Princeps sedes. Occurrit in Notis, quæ Tyroni aut Senecæ adscribuntur pag. 163.

ARCHISENESCALLUS, Senescallorum primus. Hoc titulo insignes erant Dalphini Viennenses. Historia Dalphin. tom. 2. pag. 364: *Humbertus Dalphinus Vienn. Comes Viennæ Palatinus, Archisenescallus Regnorum Viennæ et Arelatis, etc.* Pag. 365: *Ex largitione Imperialis benevolentia Archisenescallus perpetuus Regnorum Viennæ et Arelatis.* Vide tom. 1. pag. 100. et *Senescallus*.

ARCHISENIOR. Vita S. Pharonis cap. 72. *Archiseniores principum*, id est, præcipui inter magnates, qui Græcis ἀρχιεπόντες, primates ordinum, seu decuriae primi, in leg. 5. Cod. de Episcop. audiencia.

ARCHISOLUM, Præcipua sedes. Wippo de Vita Conradi Salici pag. 429: *Ad locum, qui dicitur Aquisgrani Palatum, pervenit; ubi publicus thronus regalis ab antiquis Regibus, et a Carolo præcipue locatus, totius Regni Archisolum habetur.* Ita Ottoni a S. Blasio cap. 21. *Archisolum Arelatense dicitur, Regni Arelatensis sedes præcipua, ut cap. 34: Iconum Soldani Archisolum, et Panor-*

mus, Siciliæ Archisolum, cap. 20. Adde cap. 46.

* **ARCHISTERIOLUM**, ARCISTERIOLUM, diminut. ab Archisterium, monasterium. Charta ann. 1077. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 165: *Raymundus præfatus (comes) dedit ad S. Maria cœnobio, quæ nuncupatur Grappa, ipsum Archisteriolum, cum alodibus suis. Deinde filii eius fulcierunt ipsum suprafatum Arcisteriolum, similiter. Vide Asceterium.*

ARCHISTERIUM, [Monasterium. Hist. Translationis S. Martialis apud Stephan. inter Fragn. MSS. tom. 2: *Tum hujus Archisteri Monachalis multiplex congregatio sunens venerandum corpus S. Martialis gemmis auroque contexto mirifice reclusum scrinio cum amplissimo dignitatis honore tulerunt, etc.*] Vide Asceterium.

* **ARCHISTERIUS**, ut Archisterium, in Charta ann. 986. in Append. ad Marciam Hispan. col. 983.

* **ARCHISTRATEGUS**, Imago S. Michaelis Archangeli in vexillo picta. Vide mox *Archistraticus*.

* **ARCHISTRATELIUS**, Rex, Dux exercitus. Vox Græca. Vita S. Wilfridi Episcopi auctore Fridegodo inter Acta SS. Ordinis S. Bened. sicc. 3. part. 1. pag. 188:

Archistrateios solio prospectat ab alto,
Jus crudele sacræ ausus dictare loquens.

ARCHISTRATICUS. Monasterium S. Archistratici. Charta anni 1077. apud Ughell. in tom. 7. Ital. sacræ pag. 110. Ita appellabant Monasterium S. Michaeli dicatum, quem Principem militiae cœlestis vocant Patres: στρατηγὸν et ἀρχιστρατηγὸν τῶν ἀνθρώπων ταγμάτων. Joann. Euchaitarum Episcopus pag. 52:

Ἄρχιστράτηγη τῶν ἄνω στρατευμάτων.

Principem militie cœlestis exercitus, Ignotus Casinensis cap. 3. Luitprandus lib. 1. cap. 2: Fabricavit autem pretioso et mirabili opere iuxta palatium Orientem versus Ecclesiam, quam rēvā, id est, novam vocavit, in honore summi et cœlestis militie Principis Archangeli Michaelis, qui Græce Ἀρχιστρατηγὸς appellatur. Vide eundem lib. 3. cap. 8. Ita etiam Zonaras tom. 3. pag. 198. 196. Scylitzes, Nicetas in Man. lib. 7. Vita S. Nili junioris pag. 25. 126. 155. Gregoras, Codinus, et alii Monasteria S. Michaeli Archangelo dicata vocant. Magno porro cultu veneratos Græcos S. Michaelis arguunt præ cæteris ipsius imagine insignitum vexillum, ἀρχιστρατηγὸς appellatum, quod in præcipuis ceremoniis delatum testatur Codinus de Offic. cap. 6. n. 20. atque adeo crebrae ei dicatae aedes sacræ. [Vita S. Theodori Martyris tom. 2. Februarii pag. 26. D: Gestant flammula sive φλάμουλα; sunt autem ista, primum Archistrategus sive imago S. Michaelis. Alterum Octapodium habens multas diuiniasque sacrorum Pontificum imagines singulis octo, etc.] Neque minori apud nos reverentia colitur, quibus pro Regni Francici Angelo tutelari haberit constat, ejusque festum solemniter feriatum ex Caroli M. forte instituto, quod sane colligere licet ex Catwlphi ad eundem Epistola, descripta in tom. 2. Histor. Francor. pag. 667. qua Imperatori suadet, ut Missam S. Michaelis et S. Petri passionem in Publico celebrare Regno ejus constitueret. Ex qua saltem nondum hac tempestate feriatum S. Michaelis in Francia festum docemur.

ARCHISUBDIACONUS, Primus inter Subdiaconos, quemadmodum Archidia-

conus primus inter Diaconos. Ordo Romanus: *Archidiacus levat calicem, et dat eum Archisubdiacono, quem tenet iuxta cornu altaris. Memoratur ibi non semel, et in Concilio Autissiodor. can. 6. ubi Codices alii habent Subarchidiacus. Chartam Adenulphi Episcopi Capuani subscrribit inter cæteros Jacobus Archisubdiaconus, in Sanctuario Capuano pag. 575. Vide Molanum lib. 2. de Canonice cap. 32.*

* **ARCHITARIUS**, pro Archiate. Gregorius Turonens. lib. 2. de Mirac. S. Martini cap. 1: *Vocavi Armentarium Architarium et dico ei: Omne ingenium artificii tui impendisti, pigmentorum omnium vim probasti, etc.*

* **ARCHITECTA**, Tecta, Ædificia. Spicileg. Acher. tom. 8. pag. 94. in Attonis libello de pressuris Eccles. : *Architecta reparari.*

* **ARCHITECTARE**, Fabricare, extruere. Locum vide in *Flebilis vel Springarda*.

ARCHITECTOR, vel ARCHTECTUS, Faber, qui facit tecta. Joan. de Janua. Occurrit in Vita B. Torelli Papiensis n. 11.

* **ARCHITENENS**, pro Arcitenens, Sagittarius, Gall. Archer, apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 463. et Rymurum tom. 9. pag. 392.

ARCHITERIUM. Vide Asceterium.

* **ARCHITES**, pro *Ascites*, a Gr. ἄσκητης, Hydropisis species. Vita S. Waltheri tom. 1. Aug. pag. 272. col. 2: *Reliquæ duæ (hydropisis species) videlicet tympanites et Archites, insanabiles.* Vide ibi notam erudit. Editorum.

ARCHITHEATER, Archimimus, aut qui primas in Theatro obtinebat, apud S. Augustin. Epist. 67. nisi hoc loco *Archiate* legendum sit, uti contendit *Feliscatus* lib. 1. Select.

ARCHITON, Epistola Apologetica Ludovici II. Imperat. ad Basilium Imperat. apud Baron. ann. 871. num. 61: *Sed nec hoc admiratione caret, quod asseris, Principem Arabum Protosymbolum dici, cum in voluminibus nostris nihil tale reperiatur, et vestri Codices modo Architon, modo Regem, vel alio qualibet vocabulo nuncupent. Ubi legendum videatur Archonta, ἄρχοντα.*

* **ARCHITRICLINIUM**, in Monasteriis. Bernardus Monach. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 48: *Quæ (benedictio) dum dicitur, interim præfatus Dapifer stat ultimus ante Architriclinium, et postea facit ante et retro. [S. Willerm Constitut. Hirsaug. cap. 97: Dum benedictio a Sacerdote compleatur, præfatus Dapifer stat inclinis ante Architriclinium, et tunc facit ante et retro. Utrobique que Architriclinium sumitur pro mensa superiori, ad quam sedet Abbas, aut is qui fratribus præest in refectorio.]*

1. **ARCHITRICLINUS**, pro Metropolitans, Archiepiscopus. Tidericus Lange-nius in Saxonia:

Architriclini sunt Metropoles ibi bini,
Utpote Bremensis, venerandus Magdeburgensis.

2. **ARCHITRICLINUS**, [*'Αρχιτρικλίνος*, Isidor. Major domui. In Evangelio S. Iohannis 2. 9. Qui præest apparando convivio.] Vide *Festum Architriclini*.

* Nomen hominis proprium, non offici, quod varie efférunt nostri esse perperam arbitrati sunt. Test. Renati reg. Sicil. ann. 1474. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1279: *L'une des ydries, es quelles nostre seigneur fist miracle en conversion d'eau en vin es noppes d'Architriclin. Vita J. C. MS. :*

Archedeclia i ot un princie
En cele terre ou Dieux estoit,
Riches homs ont et moult avoit,...
A ses noches l'en a mené,
Arcteclin l'a spelé.

* ARCHITUS, Instructo, e docto, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* ARCHIVARE, In acta publica, quæ in archivio seu scrinio asservantur, referre. Reg. Cam. Comput. Aquens. : Anno nativitatis Domini 1490. et die 4. mensis Junii, infra scriptæ regiæ litteræ, mandato magnificorum magni præsidentis et magistrorum rationalium magnæ regiæ curiæ regestratæ et Archivatæ fuerunt per me Petrum Alberti regium secretarium rationalemque et archivarium hujusmodi sub tenore : etc.

* ARCHIVILLANUS, Primus inter Villanos, qui primas tenebat inter non nobiles. Chronicum Andrense tom. 9. Spicil. Acher. pag. 661 : Prodictionem detestabilem hujus Andrensis Ecclesiæ parochianæ in die Paschæ circiter viginti duo, inter quos erant Archivillani quatuor, Guido scilicet et Willelmus vavassores, Reinerus et Daniel ministeriales in enormem Ecclesiæ lexionem moliti sunt. Vide Villanus.

* ARCHIUM, seu ARCHIA, Principatus, magistratus, a Græco Ἀρχεῖον. Antid. Eccles. Ritus, lib. 1. pag. 379. n° IV : Pontifex descendit in Senatorium... et suscepit oblationes principum per ordinem Archium, pro Archiorum. Vide Archivum.

* ARCHIVOLTUM. Jus Vicentinum lib. 4 : Teneantur reparare et facere Archivoltum, seu receptaculum subtus terram, quod excipiat omnem spurcitiam, etc. Ex Ital. arco, et volto. Vide Volta.

* ARCHIVOTUM, Ejusdem originis et significacionis atque Archivolum, Fornox, concameratio. Stat. crimin. Saonæ cap. 17. pag. 23 : Per sub hinc inde Archivotum pendens super viam, inter ecclesiam S. Petri et turrim brandalis, dictis Archivotis comprehensis, et usque ad Archivotum turris brandalis, etc.

* ARCHIVUM, ARCHIVIUM, ARCHIBUS, ARCEPS, etc. Scrinium, locus, ubi asservantur Chartæ publicæ. Isidorus lib. 20. Orig. cap. 9 : Archa dicta, quod arceat visum atque prohibeat. Hinc et Archivum, hinc et Arcanum, id est, secretum, unde cæteri arcantur. Ex eo Papias : Arca dicta, quod arceat visum, vel furem; hinc et Archivum, secretum. Alibi : Archiva, Armaria, tabularia dicta, quod arceant, id est, prohibeant visum : hinc Archivi, Librarii, vel Armarii dicuntur. [Tertullianus Apolog. cap. 19 : Reserranda antiquissimum gentium Archiva.] Lex Wisigothor. lib. 12. tit. 3. § 28 : Archiva Ecclesiæ Gregor. Turoensis. lib. 9. Histor. cap. 42 : Universaliæ Ecclesiæ Archivum. Annales Francor. ann. 818 : Et in Archivo Palati exemplaria illarum habebantur. Archivum Palati habetur etiam in Charta Ludovici Pii, ann. 19. Imperii in Tabulario S. Dionysii num. 26. quod et Imperialis aula reconditorum ibidem appellatur. Flodoardus lib. 2. Hist. Remens. cap. 19 : Archivum Ecclesiæ tuissimis ædificiis... construxit. Adde Baldricum in Chronicu Cameracensi lib. 1. cap. 76. Hac etiam usus est voce Ulpianus.

* Charta ann. 1342. in Reg. 72. Charoph. reg. ch. 341 : Cum judeex major... Archivum regium, in quo scripta patrimonialia regia et aliae scripturae dom. regem tangentibus sub quatuor clavium clausura in turri firmata, in castro regio civitatis Carcassonæ tenentur, intrasset, etc.

ARCHIVIUM, apud Anastasium Biblioth. in S. Sircio, et in S. Cælestino PP.

* ARCIVUM. Will. Brito in Vocabul. : Arcivum, Librarium vel Armarium. Leo Ostiensis lib. 3. c. 30 : De Arcivo Lateranensis Palati.

* ARCHIUM, Archia Romana, apud Tertullianum lib. 3. adversus Marcionem. Utitur etiam Paulus lib. 4. Sentent. tit. 6. ubi Cujacius. Suidas : Ἀρχεῖα, ἔνθα οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκεινται. Glossæ MSS. ex Bibl. Regia Cod. 2062 : Ἀρχεῖον, χαρτοφυλακεῖον, ἔνθα οἱ δημόσιοι χάρται κεῖνται ἢ τὸ Παλάτιον. Glossæ aliae Codic. 980 : Ἀρχία, ἔνθα οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκεινται, χαρτοφυλάκιον, ἢ τὰ χωρία τῶν κριτῶν. S. Ignatius in Epist. ad Philadelph. : οὐ γάρ πρέσβετα τὰ ἀρχεῖα τοῦ Πνεύματος. Justinianus Nov. 74 : Ἐν τοῖς ἐκκλησίαις ἀρχεῖοις. Vetus inscriptio inedita, reperta nuper ann. 1670 Smyrnæ in area Consulis Batavi :

ΝΑΙΣ. ΕΡΜΟΥ. ΤΟΥ. ΔΙΟΚΛΕΟΥΣ.
ΑΓΩΡΑΣΑΣ. ΤΟΠΟΝ. ΦΙΔΟΝ. ΚΑΤΕΣ-
ΚΕΥΑΣΕ. ΤΟ. ΜΝΗΜΕΙΟΝ. ΤΟ. ΚΑΤΟΙΧΟ-
ΜΕΝΩΝ ΤΙΩΝ. ΣΟΣΙΜΩΝ. ΚΑΙ. ΕΑΥΘΗ. ΚΑΙ.
ΤΟΙΣ. ΘΡΕΜΜΑΣΙ. ΚΑΙ. ΠΡΟΚΑΝ. ΤΗ.
ΤΡΑΦΕΙΣΗ. ΥΠ. ΑΥΤΗΣ. ΕΞΟΥΣΓΑΝ
ΕΧΟΥΣΗΣ. ΑΥΤΗΣ. ΕΠΙΦΕΤΕΙΜΑΙ ΣΟ-
ΣΕΩΝ. ΕΙΣΙΝΚΗ. ΣΕΣΘΗΣΕ. ΤΑ. ΙΜΟΝΗ.
ΜΙΔΕΝΟΣ. ΕΧΟΝΤΩΝ. ΕΞΟΥΣΙΑΝ. ΕΤΕ-
ΡΟΝ. ΒΑΛΕΙΝ. ΕΝΤΑΛΛΟΤΡΟΣΑ. ΤΑΥ-
ΤΗ. ΤΗΣ. ΕΠΙΤΡΑΦΗΣ. ΑΠΕΤΕΘΗ. ΑΝ-
ΤΙΓΡΑΦΟΝ. ΕΙΣ. ΤΟ. ΑΡΧΕΙΟΝ.

* Hæc emendationa reperies in Sponii Miscell. erudit. Antiquit. pag. 351. si tam vocem χαρτοχόμενω, mortuo, excipias, pro qua is habet χαρτοχόμενω, condito subtus. [¶] Ibi post. quartum est hic versus : [ΚΟΡΝΗΛΙΩΝ. ΕΥΤΥ-
ΧΙΑΝΟΝ, ΑΝΑΡΙ. ΚΑΙ]

* ARCVS. Agnell. lib. Pont. ap. Murat. tom. 2. pag. 157. col. 2 : Eo tempore Arcivs, Ecclesiæ istius ab igne concrematus est.

* ARCBUS. Formulæ veteres, cap. 9 : In Arcivo Ecclesiæ Episcopi servantur.

* ARCHIBUS, in Conciliis Africanis sub Cælestino can. 53 : De Archibio et matri-
cula Numidie. Ubi Codex Greec. cap. 86 : Περὶ τῶν χαρτοθεσίον καὶ μαρτυρίου τῆς Νομιδίας. Eadem Concilia sub Innocentio I : Ut matricula et Arcibus Numidiæ, etc. Glossæ MSS. ad eadem Concil. : Arcibus, Armarius, Liberalius. Eadem Glossæ : Arcivas, Arcas. Vetus Scheda scripta ann. 7. Tiberii Imperat. Constantino apud virum doctissimum Jo. Mabillonum tom. 2. Analector. pag. 12 : De Archibio Ecclesiæ, etc.

* ARCEPS, Marciulfus lib. 2. for. 38 : Di-
gnum est, ut gesta ex hoc conscripta...
tibi tradantur, ut in Arcibibus publicis
memoranda servantur.

* ARCHIZUPANUS, [Regionis Præpositus.] Vide Zupanus.

* ARCHON, vel ARCHOS, Archiepiscopus. Vita S. Dunstani Episc. Cantuar. tom. 4. Maii pag. 346 : Perprudenti domino Archonti Africo, omnium extimus Sacerdotum B. vilisque Saxonum indi-
gena, alta polorum gaudia. Te igitur,
Pastor precelse, etc. Erat hic Alfricus Cantuariensis Archiepiscopus. Vita S. Romani Rothom. Archiepiscopi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1657 :

Hoc siquidem facto reminet sanctissimus Archos,
Non impar Josue, cuius memoravimus ante, etc.

Vide Archontes.

* ARCHONTICON, Idem qui Archontici. Vide in hac voce.

* ARCHONCIANI, Iudicium qui Archontici.

ARCHONIUM, Joanni de Janua, dici-

tur acervus manipulorum, vel aliarum rerum. W. Brito in Vocab. MSS. et Mammotrectus : Archonium dicitur acervus manipulorum, vel gelimaram, vel aliarum rerum. Gelima autem dicitur garba ; et dicitur garba, quod genu et manibus ligata est. Dicitur Archonium ab arctus, etc. Lib. Ruth. cap. 3. v. 7 : Issetque ad dormiendum iuxta Archonium manipulorum. Codex MS. S. Germani Paris. : Ad dormiendum iuxta Archonium manipulorum venit. Ubi Hugo Cardinalis : Archonium est acervus gelimaram in imo latu, in summo acutus. Hoc vero loco acervum manipulorum præfert Editio vulgata.

ARCONIZARE, seu ARCHONIZARE, Manipulorum acervos congerere. Et

ARCONOMOLA, Locus ubi Archonia reconduntur. Synodus Sodorensis in Mannia cap. 1 : In antiquo statuto Ionomi grana decimalia, ac si propria Arconizabant, et ad sua familia ducebant ac custodiebant, quousque rector, vel ejus procurator, ob ea commodius venire posset... modernis vero diebus rectores grana decimalia in Arconomolis accipiunt ob majorem Ionomorum communitatem.

* ARCHONTES, Proceres. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 11. ubi de consecratione Episcopi :

Gemmata vehitur Archontum moro curuli.

Addo cap. 47. extrem. Ita porro appellabantur Magnates Aulæ Constantinopolitanæ. W. Tyrius lib. 20. c. 18 : Ex quo enim in Ægyptum descenderant ejus Archontes, etc. Luithprandus lib. 3. cap. 9 : Romanæ dignitatæ ἀρχοντες, id est, Principes. Addo Pachymerem lib. 9. cap. 16. Horum uxores ἀγοριται dicuntur Nicætas Chron. in Isaac. lib. 3. cap. 11. Ordo ipse ἀρχόντων, seu Nobilium, ἀρχοντίδων Annæ Comnenæ lib. 1. Alexiad : ἀρχοντικάς Cantacuzeno in Procœlio Hist. qui nostris vulgo Baronagium, et Barnagium. Vide Not. ad Alexiad.

* ARCHONTICI, Valentini sectatores quidam sic appellati, quod mundum universum a Deo conditum opus esse ἀρχόντων seu Principum somniarent. Negabant resurrectionem carnis, divinaque abjiciebant sacramenta, dicentes incorporalia non posse per corporalia communicari. De his agunt Tertull. Epiphian. Theodore. Augustin. Baron. ad ann. 175. et alii. [¶] Archontiaci apud Isidor. in Origin. lib. 8. cap. 5. sect. 13. Vide Archoniani.]

* ARCHOS, Archiepiscopus. Epitaph. Aimari archiep. Ebredun. ann. 1245. tom. 3. Gall. Christ. col. 1078 :

Archos pontificum, lux cleri, dux populus Aymarus, subit bac funeris urbe thorum.

Vide Archon.

* ARCHOTICON. Petri d'Ebulo Carmen de Motib. Siculis vers. 396 :

Sic ait Archoticon veniens tua nobilis uxor.

Scribit Editor Archoticon esse pro Archoticon. Vide supra Archontes, ubi ἀρχοντικὸν ex Anna Comnena.

* ARCHOTUS, Fornix, Italis Arco, Gall. Arc, Arcade. Chron. Parmense ad ann. 1290. apud Murat. tom. 9. col. 818 : Facti fuerunt de mense Maii tres Archoti lapidum in turri majoris Eccl. Parmensis.

1. ARCHUS, Princeps vel Magistratus. Passio S. Marcianæ Virg. MS. : Ante Archos sedentis vocabantur, etc.

1. 2. ARCHUS, idem quod Archotus. Chron. Parmense ad ann. 1294. apud Murat. tom. 9. col. 827 : Elevata fuit turris majoris Ecclesiae a fenestris cam-

panarum in sursum. Et facti sunt ibi Archi peysi de lapidibus.

* 3. **ARCHUS**, pro *Arcus*. Statuta Augerii Episc. Conseran. sæc. XIII. in MS. Sangerman. : *Faciennes et vendentes Archus, sagittas, lanceas, gladios, toxicum, aurifrisia, picturas et similia, ex quorum officina lucro vivunt; si hoc faciunt, ut ex his aliquis abutatur, mortali peccant: nam qui occasionem damni, etc.*

* **ARCHUTOMAM**, Antiquitatem vel principatum. Papias MS. Ecclesiae Bituricensis. Vox corrupta, pro qua forte restituendum *Archaismum* a Græco Ἀρχαῖον, Antiquitas.

* **ARCHYMINUS**. Hist. Pontificum Rom. apud Stephanotium tom. 7. Fragm. MSS. pag. 148: *Alcuino Carolus Monasterium S. Domini Martini Turone regendum commisit.... Duo Angeli dormitorium intrantes Monachos omnes (parum tunc temporis religiosos) extinxerunt, uno excepto qui Angelos videbat, qui ne occideretur, sed ad Primam agendam reservaretur, vix ab Angelis obtinuit. Post vitam laudabilem Archyminus ejus Monasterii tumulatus est. Quis fuerit Archyminus haud facile est divinatus. An secundus ab Alcuino Abbe a Græco Ἀρχαῖον, Principeps, primus, et Latino Minor?*

* **ARCIA**, Signum finale, limes, idem quod Arca I. Vide in hac voce. Praecept. Caroli Simpl. ann. 898. in Append. ad Marcum Hispan. col. 829: *In Gerundense cellam S. Clementis cum Petra alta, cum vineis et sylvis, et omnibus terminis suis atque Arcis suis. Vide Arcifinius.*

ARCIBUM. Vide *Archivum*.

* **ARCIFINIUS**. AGER. Qui nulla mensura, nec ullis limitibus claudebatur, sed montibus, aut viis, rivis, fluviis, arboribus, aut quodam culturæ discrimine terminabatur. Vide *Agrimensores*.

* **ARCIGAYE**. Vide supra *Archegaye*.

* **ARCIGER**, Sagittarius, Gall. Archer, apud Mart. in suo Itinerario Litter. tom. 2. pag. 379: *Qui latrones et Arcigeri nuncupantur.*

* **ARCIGUELFI**, Guelforum fautores præcipui, in Annal. Bonincontrii ad ann. 1390. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 54.

* **ARCILAURO**. Glossæ Isonis Magistri: *Rhododafnīn: Arcilauro, genus herbea, id est, Arcilauros, i. foliis similis lauro: nam dafnīs Gr. laurus dicitur.*

* **ARCILE**, Scrinium, arca, Gall. Coffre. Hist. belli Forojul. apud Murator. tom. 8. Antiq. Ital. med. xvi col. 1099: *Arcas, Arcilia, vasa, brentas, et alia suppelletilia Maniacum ducentes, etc.*

* **ARCILLA**, pro *Argilla*. Suppl. Antiquarii: *Arcilla, τηλὸς λευκῆ, Argilla, terra alba.*

ARCINA. Vide *Arsina*.

ARCIO. Vide *Arctio*.

* **ARCISCRANNA**, Scamnum majus cum cubiti fulmentis ad utramque partem extremam, ab Ital. *Scranna*, Scamnum. Acta MSS. notarii Senens. ad ann. 1285. ex Cod. reg. 4725. fol. 40. r^o: *Cum dominibus et cum v. vegetibus, et uno botticello et una Arciscranна. Vide supra Arcibancum.*

ARCISTA, *Arcistes, Sagittarius*, in Gloss. Lat. MSS. et apud Papiam; *Arcites*, in Gloss. Isid. Gloss. Lat. Gr.: *Arcutes, τοξόται*; Ubi zlii legunt *Arquites*, vel *Arquites*, ut apud Festum. Aldhelmus Abbas Malmesbury: *Utpole belliger in meditullio campi Arcistes. . . . nervosis tenso lacertorum volis arcu, spiculisque ex pharetra exemptis, etc.* Odo Cluniac.

lib. 1. de Vita S. Geraldii cap. 4: *Scilicet ut molossos ageret, Arcista fieret, cappos et accipitres competenti jactu emittere consuererat. Occurrerit etiam in Vita S. Fructuosi Episc. Bracar. cap. 4.*

* **ARCISTERIOLUM**. Vide supra *Archisteriolum*.

ARCISTERIUM. Vide *Asceterium*.

* **ARCITENENS**, Idem qui *Arcista*, in Archivo Castri Nannet. armor. K. n. 58.

* **ARCIVA ULVA**, ἀληθήη, *Pannicula*. Suppl. Antiquarii. Græcis ἄντηλη, Flos est evadens in lanuginem.

1. **ARCIVUS**, εἰρητικός, κωλυτικός, in Gloss. Græc. Lat. [Vide *Archivum*.]

1. **ARCLA**, pro *Arcula*, κιθωτός, σωρός, κάμπτωσα, λάρνατ, in veter. Glossis MSS. Editæ vero perperam *Arcela* præferunt. Vide Gloss. med. Græcit. in Ἀρχαία.

* 2. **ARCLA**, Instrumentum rusticum, ut videtur, in Charta ex Tabul. Cassin.

descripta a D. de Montefalc.: *E x. sarclos, e vj. Arclas.*

* **ARCO**, Equestris sellæ arcus, Gall. *Arcon*. Vide *Arctio*. Charta ann. 1301. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 71: *Cum dilectus Adam de Vallemondensi, fructarius noster, teneret a nobis in feodium res subscriptas, solvendo exinde quolibet anno nobis duos Arcones ad sellam vacuos, unum videlicet armis nostris Franciæ communibus, et alium armis Clodovei regis prædecessoris nostri depictos. Alia ergo erant Franciæ insignia, quibus sub Philippo Pulcro uti solebant reges Francorum, ab iis quibus usus fuisse Clodoveus putabatur; quod notandum omnino est. Vide *Arma* 3.*

* **ARCOBALISTA**, in Brevoilquo, genus balistæ, ρειροβαλλιστα, Heron in illius descriptiōne: vulgo *Arbaleste*. Vox nota.

* **ARCOLA**, Inventar. ann. 1342. ex Tabul. Massil.: *Unum lectum munitione de una culictra virgata, uno pulvinari, quatuor drapis pili lini, quatuor linteaminibus Arcolæ.... Item plus unam mappam cum uno manuierugo pili lini, et aliam mappam Arcolæ. Italis Arcolo est Devotorium, Gall. Devidoir. Vide an hoc pertinet.*

* **ARCOMEGETUS**, a Græco ἄρχων vel ἄρχος, Princeps, et μέγιστος, Maximus. Acta S. Frederici Episc. et Mart. tom. 4. Julii pag. 461: *Tunc cunctis qui aderant accessitis Arcomegistis et Magnatis Palatiū. Hex plebem interrogat.*

* **ARCONIUM**, Idem quod *Archonium*, Manipulorum congeries, in Cod. MS. B. M. Paris. sign. M. 9. fol. ult.

* **ARCONIUS**, Locus, ubi fenum congeritur et asservatur, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Fenier, Prov. Fenile, Arconius.*

ARCONIZARE. Vide *Archonium*.

* **ARCONNARE**, Plectro, quod *Arcon* dicitur, lanam præparare, Gall. *Arconner*. Arest. ann. 1399. 19. April. in vol. 9. arest. parlam. Paris: *Omnis lanerii villa Belvacensis, qui proprium habebant artificium, lanas suas platebant (plectebant), Arconnabat, etc. Arconneur, ejusmodi opifex dicitur, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 443: Ledit Guillaume decoppa et destroncena par grant despit à Jehan Cyrot Arconneur la corde de son arçon. Vide Arconnarius.*

* **ARCONNARIUS**, [Qui instrumento insistar plectri confecto lanam disponit ad opera lanea conficienda. Gall. *Arconneur*. Vox nostris præsertim petasorum opificibus nota.] Charta Theobaldi Ble-sensis et Clarimontis Comitis ann. 1214. pro Carnotensisibus: *Si aliquis Burgen-sium alicui de Arconnariis lanam suam*

sive aignelinos tradiderit, ipse Arconnarius lanam sive aignelinos reddere tenebitur ad justum pondus, quod pondus aleabitur per bonos homines juxta consilium meum. In titulo ejusdem chartæ, c'est le tencrist de la charte de l'Ordon-nance aux Arconneurs.

* **ARCORA**. Papiæ dicuntur, quæ super columnas sunt. Arcus, numero multitudinis, fem. gen. Solent enim Longobardici Scriptores, veteres præsertim, nomina quædam masculini generis, per ora in plurali fem. efferre, verbi grafia, *il corpo, le corpora, pro i corpori; pratoria, pro prati; gradora, pro gradus; fundora, pro fundi*. Sic apud Anastasium Bibl. in Vitis Pontific. passim *Arcora*, pro *arcus* ponitur, uti docent variantes lectio-nes ad hunc Script. Edit. Regiæ pag. 285. 305. 306. 307. et 312. Atque hoc loco satis sit hæc semel monuisse, cum ejusmodi terminaciones, quæ fucum facere solent, crebro occurrant apud Latinos ex Italia Scriptores. Sed et Itali ipsi hodierni eandem terminacionem in ejusmodi vocabulis retinuere: *borgora* enim pro *borgo*; *hortora*, pro *orto*, dixit Joannes Villaneus lib. 4. cap. 7. Vide *Arcus*. [** Plura vide apud Diezium, Grammat. roman. vol. 2. pag. 26. et Marinum in Papyr. Diplom. num. 132. not. 6. pag. 364.]

* **ARCOVOLUS**, *Arcovolitus*. Charta Joannis Episc. Ticinensis ann. 922. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Loco igitur dotis offero eidem oratorio inter Arcovolitos et Arcovolos numero 7. nec non et horum in eodem castro positum. Infra: Seu et Arcovolos et Arcovolitos positos prope oratorium nostrum, etc. Italis Arcovolto, est fornix, camera: Arcovoltare, locum fornix tegere. Vide an ad hunc locum quadret.*

* **ARCTAMENTUM**, Quicquid arctat et claudit, ut serra, pessulus, vectis, etc. Agnelli lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 163: *Et orans diuissime ante conspectum Salvatoris, in ardita Ecclesiæ ipsius Apostoli ingressus est, et patefactis omnibus claustris, pronus in terra oravit. Post orationem recessit, et januæ clausæ sunt, omnia illorum Arctamenta discurrerunt, unaquaque in locum suum. Videns hæc omnia hilarus obmutuit amens. Pro Ardica f. legendum Adyta.*

* **ARCTIO**, **ARCIO**, Franc. *Arcon de la selle*, Hispan. *Arzon*, Ital. *Arcone*. *Arcus*, apud Fridericu II. Imperat. lib. 2. de Arte venandi cap. 71. Joannes Monachus in Vita S. Odonis Abb. Cluniac. lib. 2: *Prædictum namque sacculum nec tunc pauperi reddidit, sed Arcioni sellæ appendit. Ubi sic emendo, pro actiori. Est enim Arcio, idem quod nostris Arcon de la selle, ephippii seu sellæ arcus Salmasius ad Histor. Aug.: Arciones vocamus, ab arcu, quod in modum arcus sunt incurvi. Græci recentiores κούρβια vocant. Vide Arco.*

* **ARCTITAS TEMPORIS**, Temporis angustia. Litteræ Johannis Abb. S. Tibérii ad Carol. VII. Franc. Regem ann. 1427: *Dominus Abbas non valuit neque valet propter longam itineris distantiam et Temporis Arctitatem, etc.*

* **ARCTITUDO NEGOTIORUM**, Moles one-rum, Gall. *Accablement d'affaires*, apud Acherium Spicil. tom. 2. pag. 564: *Vobis obmisi scribere per Negotiorum Arctitudinem, qua tenebar.*

* **ARCTOS**, Septemtrio, sic dictus ab ἄρκτος, Sidus coeleste, Gall. *Ourse*, quod hocce signum Septemtrionales mundi partes finiat. Locum vide in *Disis*.

* **ARGUARE**, Arcum tendere. Charta

Henrici de Soliaco ann. 1240. apud Duchesnium in Probat. Hist. Drocensis pag. 274: *Et Aanor Comitissa uxor nostra poterit similiter venari in dictis forestis, et Arcuare, vel (ad) mandatum ejus, quandocunque voluerit.* Infra: *Poterimus ibi venari et Arcuare per nos et per nos-tros, quandocunque voluerimus.*

* Præter venationem hanc, quæ fit arcu et sagittis, alia species est rusticis silvarum vicinis etiamnum in usu. Exercetur autem *arcuando* seu in arcum curvando arborum ramos aliquot, quorum extremae partes cum pedicis laqueisque junctis in foramen immit-tuntur retinetinurque labili clavo, cui si avis illicio adducta forsas insideat, de-cidit statim, laxatur arcus ipsaque collo pedibusve capit. Hujusmodi arcus figuram hic habes descriptam. [** Quam ut omnibus notam omisimus.]

* Arcu venari. Inquisitio forestæ de Reste in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. 4: fol. 94 r. col. 26: *Comes Flan-driæ Philippus tenebat in prisionia de turre de Vivers Rogerum Macrum militem, qui captus fuerat Arcuando ad opus comitis Suessionensis, sine licentia.* Nos-tris Archeier et Arcoter, eadem accep-tione. Charta ann. 1308. in Reg. 45. ch. 24: *Puent leur veneurs porter ars et saietes, . . . et se ledit Colart ou ses gens trouvoient. . . autres qui cachassent ou Archeassent ou menassent quiens (chiens), . . . eus les puent prandre et ran dre à justice.* Le Roman d'Alexandre part. 2. MS. :

Quant nous fumes su bois Arcoyer et joier,
Nous ne savions mot de vostre behourdar.

* Unde *Archerie*, Ipsa venatio, præda venatica, vulgo *Gibier*, in Terrear. Cas-tel. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2: *Charbon, bresé, boys pour ardoir, blef, curtilaiges, fromaiges qui sont en pa-niers, pouillaille, Archerie, bestes quelconques, ne doivent place ne estaul.*

* ARCUARE REBECAM, Barbitum plectro tangere, Gall. *Toucher le Rebec avec l'archet.* Est autem Rebeka imperfecta minorum fidium species. Aimericus de Peyrato Abbas Moisiacensis, in Vita Caroli Magni ex codice 1343. Biblioth. Regiae :

Quidam liram et tibiam properabant,
Alios tactu præcedentes.
Quidam harpam alte pulsabant,
Prolixa virgula sic gerentes.
Quidam Rebecam Arcubabant
Muliabrem vocem conflingentes.

* ARCUARIUS, Sagittarius. Gall. *Archer.* Charta Phil. Pule. an. 1299. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 69. v. col. 2: *Confirmamus quod Richardus Fichons Arcuarius noster duodecim mo-dios avenas ad mensuram Compendien-sim... percipiat.* Vide supra *Archierius.*

* ARCUBALISTARIUS, Sagittarius, Ar-balétrier. Qui mittit sagittas arcu, vel etiam qui facit arcus. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 178: *Sicut viderunt testes subscripti, Herbertus ipse Arcubalistarius, Beringerius de Mammerto, etc.*

* ARCUBALISTUS, Sagitta. Rymer. tom. 4. pag. 367: *Centum Arcubalistos ad pedem, et viginti Arcubalistos ad troll.*

* ARCUBLEÆ, Qui excubant in arce, apud Festum. Vide *Arcubius*. [** De etymo vide *Forcell.* Lexic. edit. German.]

* ARCUBIUS, Miles arcis custos, Gall. *Garde d'un Château.* Gloss. Isidori, Joan. de Janua: *Arcubius, qui cubat in Arce.* [Glossar. MS. Montis S. Eligii

Atrebæt: *Arcubius, ille qui cubat in arce. Componitur ex arce et cubo.* Hist. Dal-phini. tom. 2. pag. 561: *Exitit ordinatum super custodia ipsius Dominæ de-tentæ apud Vallem, quod quatuor clientes, quorum est unus Americus Jatina nobilis custodian eam et jaceant duo a parte anteriori, et alii duo a parte posteriori aula, in qua ipsa claudetur, cum duabus mulieribus quæ ipsi servient. Et erit unus Arcubius qui de die servire poterit in custodia.]*

* ARCUBUSARII a Sclopetais distin-guuntur in Comment. Francisci Carpe-zani apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1417: *Ducebat primam aciem ipse cum sexcentis equitibus levis arma-turæ, totidemque sclopetais ac pari nu-mero Arcubusariorum, (nomen certe novum, nec haec tenus quod sciam latinitate do-natum.)*

1. ARCULA, *ἀρκυτός, λαρύτας*, in Gloss. Lat. Græc. Marcellus Presbyt. in Vita S. Felicis Presb. Nolani can. 3: *Sed nec donante sibi sancta Arcula a prædio cur-ravit accipere.* Id est, ærario Ecclesiastico, ex quo sportulae Presbyteris distribuebantur, ut docemur ex S. Cypriano Epist. 34. 66. Vide Meursium in *Ἀρκύτας*, [et Glossar. med. Græcit.]

2. ARCULA, *Vehiculum hominis unius. Ugitu.* Vide *Arca.*

* ARCULARIUS, Arcarum opifex, nos-tris olim *Archier.* Vide supra *Archierius.* Glossar. Lat. Ital. MS.: *Arcularius, Che fa arche.* Utitur Plautus.

* ARCULIS, *Circulus*, in Glossis. Isid. *Arculum, inquit Festus, appellabant Circu-lum, quem capiti imponabant ad sus-tinenda commodius vasa, quæ ad sacra publica capite portabantur.* Nostris dicitur *Bourlet.*

* ARCURA, Arcus, arculus; Gall. *Ar-ceau.* Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1469: *Item... pro fundatione, Arcuris et muro, ad quæ operati sunt latoni, etc.*

1. ARCUS. Papias: *Arcus vel fornix curvatus, aut camera, ad similitudinem ejus pliticus.* [Chron. Parmense apud Murat. tom. 6. col. 803: *Facti sunt omnes Arcus sive volta pontis de Galeria, quæ fuerunt numero octo.*] Interdum idem quod *Apsis.* Arcus Presbyteri, apud Anastasium pag. 157. Paulus Warnefridus in *Episcopis Metensisibus: Fabricare jussit... altare ipsius atque cancellos, Presbyterium Arcusque per gyrum.*

Interdum, nec semel, vocem hanc usurpat idem Anastasius pro ornamento quadam, in ædibus sacris appendi so-lito, sic forte dicto, quod arcus formam habet. In Leone I: *Obtulit aureum Arcum supra Confessionem S. Crucis pen-santem libr. quatuor.* In Leone III. pag. 141: *Facit vero ubi supra Arcum majorem ex argento mundissimo deaurato supra in ingressu vestibili pensant.* lib. 131. In Paschali: *Ubi desuper (altare) Arcum mustivo exornatum decenter instruit.* In Leone IV: *Obtulit in Basilica B. Petri... Arcus de argento mundissimo numero 13.* [Quibus in locis per Arcum nihil aliud significari existimo quam coronas quæ altiaribus offerri solent.] Adde pag. 152. 188. 205. etc.

* ARCUS, Aditus Basilicaram seu area-rum, quæ olim ante Basilicas prosta-bant. S. Paulinus Epist. 32. num. 13:

Alma domus tripli patet ingredientibus Arcu.

Et ibidem num. 15.

Ter geminis gemina patuerunt Arcubus aula.

* ARCUS RECORDATIONIS. Locus sic

dictus Romæ. Vide tom. 4. Analectorum Mabil. pag. 503. et 512.

* ARCUS TORALIS, Cancelli qui sepa-rant Sanctuarium vel chorūm a navi in Basilicis, sic dicti, ut opinor, quod pars junuæ superior arcus speciem referret. Sed unde *Toralis?* f. mendum est pro *choralis.* Concilium ann. 1582. inter Hisp. tom. 4. pag. 239: *Sacerdotes inter Missarum solemnia, dum ad oblationes populi recipiendas ab altare procedunt... ne ultra Arcum Toralem egradiantur, sed illic feminas quæ voluerunt offerre, de-center exceptent.* [** Diction. Academ. Matri. : *Toral, Lo principal o que tiene mas fuerza y vigor en cualquier especie; como arco toral, fundamento toral. Torus, toralis.*]

HONOR ARCUUM. Cencius Camerarius in Ceremoniali: *Missa autem celebrata, revertitur ad Palatum coronatus cum processione et Honore Arcuum, repræsen-tatione legis a Judæis, etc.* Infra: *Uni-versæ etiam scholæ Palatii, Clerici Romani pro thuribulo, Judæi pro repræsentatione legis, structura Arcus tale Presbyterium accipiunt, etc.*

2. ARCUS DE AUBOUR, In Monastico Anglicano tom. 2. pag. 602. Arcus bellici species. Regestum Philippi Augusti fol. 159: *Habet sagittam et Arcum de Aubour cum corda.* Le Roman de Garin MS. :

Arc d'Aubour porte, et sajetes d'acier.

Infra :

Il prend son Arc d'Aubor, si le tendié, Met en la corde un grand carrel d'acier, Le Comte avise de près, et si le fier, De sa sajete li met le cors plein pié.

* Arc à galées, in Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 202: *Comme nostre amé et feal cousin le conte de la Marche, qui pour son esbatement en traient de un Arc à galées, etc.*

ARCUS BALEARIS, Balista, Arcubalista, Arbaeste, apud Albertum Aquens. lib. 1. cap. 35. lib. 3. cap. 41. lib. 6. cap. 9. 16. Vide *Arcio.*

* 3. ARCUS CUCTIONIS. Chron. Richardi de S. Germano apud Murat. tom. 7. col. 1031: *De Tunninis et Sardellis servabitur forma, de jure lini idem, de jure canna-rum idem, de lana Syriæ idem, de bam-bace idem, et de Arcu Cuctionis idem.* Voce *Cuptionis* intelligo gossypium. Gall. Coton, sed cur *Arcus* addatur milihi incomptum.

* 4. ARCUS, apud Paulum dicitur anus, podes. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959.

* ARCUSBUSUS, Sclopetus, Gall. Ar-quebuse. Vita B. Amati Saludeciensis, tom. 2. Maii pag. 358. E: *Narravit non nullis, me adhuc puero audiente, avunculus meus magnus, se vidisse quendam qui tormenti bellici, quod vulgo Arcumbusum appellant, periculum facere tentaret, apposita prope murum Ecclesiz, ubi arca B. Amati sita est, satis temere ta-bula, ut in eam ictus dirigeretur; incu-santibus vero eum nonnullis, ne eo ubi corpus B. Amati esset jacularetur, respondisse ferunt nihil sibi cum B. Amato, admisso igne pilam ferream retro murum ad aream ubi nunc prætorium est abiisse, ibique inventam.*

* ARCUTENENS, Sagittarius, pro Arci-tenens, Gall. Archer. Vita S. Fructuosi Archep. tom. 2. Aprilis pag. 432: *Adve-niens quidam Arcutensis venationibus insidiatis, cum eum vidisset super unum rupis gradum in oratione prostratum, existimans in rupe esse venationem, te-tendit arcum.*

* ARCUTES. Vide *Arcista.*

* **ARDA**, Pascuum, Gall. *Paturage*. Lambert. Ardens. in Hist. comit. Gisnens. a Valesio laudatus pag. 36. col. 2. Notit. Gall. : *Ille locus, eo quod pascuis erat, a pasta, ut aiunt incolae, dicebatur Arda. Dicebant enim pastores ad invicem : Eamus et conveniamus in pasturam, hoc est, in Ardam.* Aliud est *Arde*, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 243 : *Icellui Julian esmeu du cop print une Arde ou baston d'une charrette à beufs, etc. Une Harde de charrete, in aliis ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 157. Haud scio an hoc pertineat vox *Ardause*, in aliis Lit. ann. 1474. ex Reg. 195. ch. 1089 : Gerault Dusol s'efforça de frapper le suppliant d'une *Ardause*; mais il lui rabattit le cop d'une autre *Ardause*. Nisi legendum sit *Ardause*, qua voce Falcula significatur. Vide supra *Andasium*.*

ARDALIO. Gloss. Isid. : *Ardalio, gluto, vorax, manduca.* Joan. de Janua : *Ardelio, leccator, qui ardens est in leccacitate, vel leccatione.* Occurrit apud Martialem et alios.

ARDAMO. Gloss. Elfrici : *Ardamo, i. gusto : ic fes me cge.* [** ges-
mæcge]

ARDARICANUS, Monetæ species. Ad ditamentum 2. Legis Burgundionum § 6: *De monetis solidorum præcepimus custodire, ut omne aurum quocumque pensaverit, accipiatur, præterquam istas 4. monetas, Valentiniani, Genavensi, et Gothium, qui a tempore Alarici Regis aderat sunt, et Ardaricanos. Ubi forte legendum Alaricanos, Regis scilicet Alarici.*

¶ Retinendum est *Ardaricani*, ut probat. doctiss. Valesius in *Valesianis*. *Ardaricani* autem nummi sic dicti sunt ab *Ardarico* Gepidum Rege potentissimo, cuius nomine erant insigniti. Hic post mortem Attilæ devictis Hunnis Daciam universam suo subjugarat imperio. Eudem Valesium consule tom. 1. Hist. Franc. pag. 408.

* Feliciori conjectura *Armoricanos* restituere videtur Vir Cl. Dubos; quem consule lib. 2. cap. 3. Hist. Crit. Monarch. Franc.

ARDENTES, appellati a nostris, qui igneo quodam mörbo correpti, toti quodammodo *ardebant*, et membris depastis, sensim consumebantur: unde *ignis gehennæ* dicitur in Vita S. Eleutherii Episcopi Tornacensis n. 19. Hunc morbum veteres *sacrum ignem* vocabant, *hoc est crudelem et pessimum*, quomodo Donatus ad 7. Æneid. Virgilii vocem *sacer interpretatur; unde, subdit ille, et ignis sacer dicitur morbus, qui hominem perniciose persecutur.* Idem Virgilius 3. Georg. vers. 566.

* Nec longo deinde morienti Tempore, contractos artus sacer ignis edebat.

'Ερωτέας Græcis nuncupatur, ut est in Gloss. Græc. Lat. MS. ubi *ignis sacer, et ignisacer*, redditur. Liber Miraculorum S. Theodorici Abbatis Remensis : *Ea tempestate sacer ignis, quem Græci heresiplam dicunt, divinæ administrationis index, Flandria incubuerat partibus.* Et alio loco : *Anno IIII. tanta effervuit mortalitatis pestilentia, etc.*

Cur porro *Ardentes* dicti qui hoc mörbo laborabant, indicat Anonymus de Miraculis S. Agili cap. 5 : *Deus per ejus meritum operatur sanaciones, et maxime Ardentum restinguit ignes.* Et Letaldus Monachus in Miraculis S. Maximini Abbatis Miciacensis : *Medio fere Augusti ingens lues populum Aurelianensem de-*

vastare cœpit : divino etenim igne membra Ardebant humana, cuius ardori nulla poterat concurrere ars humana. Vita B. Israelis Canonici Doratensis MS. : *Igitur hac de causa ex longinquis regionibus innumera turba Ardenium ad Scotorensem Ecclesiam confluera, etc.* Atque inde ædiculæ sanctæ Genovefæ sacræ, Lutetiae Parisiorum, *Ardentum* nomen inditum, quod sub anno 1130. Ludovico VI. regnante, D. Virginis Genovefæ intercessionibus, ad ejus feretrum, quo ædificata deinceps fuit loco, complures hac lue contacti, sanati fuerint, ut est apud Brolium lib. 1. Historia Parisiensis. Liber de Excellentia sanctæ Genovefæ : *Et membra . . . cœpit morbus igneus consumere, quem Physici Sacrum Ignem appellant, ea nominum institutio, quia nomen unius contrarii, alterius significationem sortitur, etc.* ubi plura de istius modi morbi sanationibus ejusdem sanctæ Virginis intercessionibus. Ad ædem etiam Deiparæ Parisiensis de latos et sanatos igne sacro laborantes, auctor est Flooardus in Chronico ann. 945. quod præterea firmatur ex Charta Decani et Capituli Parisiensis ann. 1248. in M. Pastoralij ejusdem Ecclesie lib. 20. cap. 106 : *Statuimus sex lampades ardentes singulis noctibus perpetuo in Ecclesia Parisensi, ubi infirmi et morbo, qui Ignis Sacer vocatur, in Ecclesia laborantes consueverunt reponi.* Ut porro hec *ignis sacri* plaga, in pestilentia modum sæpius homines, maxime in Gallia pervaserit, tradunt passim Scriptores. Vita S. Genulfi lib. 2. cap. 39. Glaber Rodulfus lib. 1. Hist. cap. 1. Anonymus de Miraculis. Benedicti cap. 8. 9. Acta Translationis S. Martialis apud Beslum in Comitibus Pictavensibus pag. 312. Tortarius de Translat. S. Mauri pag. 352. Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 886. Hugo Flavinensis in Chron. pag. 187. Liber Miraculorum S. Amandi cap. 4. Vita S. Lucae junioris n. 77. Hugo Farsitus de Miracul. S. Marie Sueession. cap. 1. 7. Ivo Carnot. Epist. 204. Albericus in chronico MS. ann. 1089. 1108. et 1114. Odonannus eodem anno 1114. Henricus Huntind. lib. 1. pag. 299. Chronicon Malleacense ann. 1114. Chronicon Andrense ann. 1129. et 1142. Conradus Uspergensis, et alii. Vide præterea Bollandum ad Vitam S. Antonii 17. Januarii pag. 156.

* **ARDERE**, Lignatio, Gall. *Chaufrage*, Tabularium Fontanellense vol. 1. pag. 32 : *Hoc autem taliter erit, quando Monachi ad suum Ardere, et ædificia Monasterii. . . ligna de his duabus forestibus accipient.* Charta Philippi Pulcri Regis Franc. in gratiam Sororum S. Claræ : *Concedimus in perpetuum Sororibus ante dictis quolibet anno ducentas quadrigatas bosci pro suo Ardere capiendas.*

* **ARDERE**, Comburere. Gasparis Barthii Glossar. ex Hist. Palæst. Lib. IV. cap. x : *Adhuc quoque filias Christianorum secum tollebant, et devastabant omnia convenientia sive utilia, fugientes et paventes valde ante faciem nostram. Ipsique Christiani nequiter deducebant se, quia Palatia urbis sternebant et Ardebat, et auferebant plumbeum quo Ecclesiæ erant cooperæ.*

* Nostris olim *Ardre*, unde et *Ardeur* dixerunt, pro Incendiarius, Gall. *Incendiare*. Charta ann. 1355. tom. 2. Hist. Leod. pag. 422 : *Item que tous Ardeurs et forcomandeurs des terres ou d'autres biens... soient tantost de leur fait en la cache du seigneur.* Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 232 : *Thibaut courroucié de ce que ledit Chiviere*

l'appelloit Ardeur, dist à icellui Chiviere, se Dieu plaist, je ne te ardry point.

* **ARDERE**, Festinare, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. [** Ex Nonio cap. 4. num. 16.]

* **ARDERIUNCULUM**, Vestis species, qua caput operiebant ardeliones. Vide *Cucullus*.

ARDESIA, Lapidis cærulei species, ex quo in tenues lamellas seu scandulas fissas, ædium tecta operiuntur, Gallis *Ardoise*. Martinus in Vita B. Mariæ de Malliaco n. 32 : *Tectum ligneum.... in lapidem commutavit, quod Ardesias vocant.* Mirum, *Ardesias* incognitas fuisse veteribus, que hodie passim habentur. Refert enim Plinius lib. 16. cap. 10. Romanos usos scandulis, seu ligneis assulis et sectilibus asserculis. *Nostri*, inquit Philander ad Vitruvii lib. 1. cap. 1. *utuntur cæruleis in nigro sectilibus laminis crustis. Is lapis serrâ dentata, ut lignum secatur, assulatimque frangitur, non ut cæteri in clementa, Ardesiam vocamus credo ab ardendo, quod e tactis ad solis radios veluti flammæ jacutetur.* Vide *Sclavia*.

* **ARDOSIA** et **ARDOSIACA TECTA**, Eadem notione, Engelb. *Maghe*. Chron. Bonæ Spei pag. 124 : *Fenestra vitriæ et Ardosiacæ Tecta fuerint vastata.*

* **ARDESIA LAPIS**, Idem quod *Ardesia*, Gall. *Ardoise*, alias *Erdoice*. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 51 : *Ung cent d'Erdoice.* Charta ann. 1494. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 37 : *Comparavit insuper lapides Ardesios ad cooperiendum ecclesiæ et dormitoru tecta.*

* **ARDIANUM**, Mendum est Glossarii Isid. in voce *Mullitiones*. Vide *Munitio post Munitum*.

* **ARDICA**, Pars superior, ut videtur Bollandistis, porta ædificii primariae. Agnellus lib. Pontif. tom. 7. Actor. SS. Jul. pag. 188. col. 1 : *Aspice super valvas ejusdem ecclesiæ infra Ardica, ibi me videbis depictum in parietis calce, qualis ego fui in mundo in carne.*

* **ARDICUM**. Vide *Arctamentum*.

* **ARDICUS**, Areeæ monetæ species 3. denariorum apud Aquitanos quibus dicitur *Hardis*, Occitanis *Ardios* et *Ardis*, nostris *Liards* quasi *Li ardis*. Dictum putant aliqui a Philippo III. cognomento le *Hardy*, quod primus *Ardicos* cudi jusserit; Alii a Richardo I. Angliae Rege ejusdem cognominis. Scripsere aliqui de *Ardicis* et *Liardis* nullibi ante Ludovicum XI. occurrere mentionem: verum apud Rymerum tom. 8. pag. 576. exstant Instrumentum appellationis contra impositionem novi pedagii ann. 1409. regnante scilicet Henrico IV. Engl. Rege, in quo hæc leguntur : *Levare posset de omnibus personis transuentibus septem ardicos pro quocumque conello (lege tonello) de gaide duos Ardicos cum dimidio pro quacumque pipavini... quinque Ardicos pro quacumque sarsina pannorum, quinque albos pro quacumque tarqua coriorum, etc.* Item pag. 580. anno sequenti 1410 : *Pro quolibet summagio panni.... quinque Ardicos Guiaynes (Gall. Guiennos) . . . de qualibet tracia corii quinque Ardicos.* Quorum quidem *Ardicorum* quilibet valet unum obulum sterlingorum. Hic autem et eosdem esse *Ardicos* arbitror quos passim *Arsos* et *Nigros* appellant; veteribus Francis *Ards* per oppositionem ad *Albos*. Ubi interim adverte mendum obrepssis in alterutro prædictorum instrumentorum, quæ de eadem re et ejusdem Regis omnino sunt: in primo enim legitur *quinque Albos pro*

quacumque targa coriorum, in altero, de qualibet tracta corii quinque Ardicos. At certum est Albos ab Ardicis longe differre. Vide *Argentum album*. [¶ Confer Lappenberg, in Glossar. ad Docum. Histor. Hanseat. voce *Artich*, et Iurii Glossar. Suio-Goth. in voce *Œre* et *Certig*, vol. 2. col. 316. et 321.]

* Charta ann. 1469. 2. Nov. ex Tabul. Flamar. : *Computando scutum auri pro decem et octo grossis auri et duobus Ardicis, et pro qualibet grossissima auri sex Ardicos.* Alia ann. 1472. 9. Febr. ibid. : *Pro qualibet grossissima auri sex Ardicos.* Quae rursum occurrint in Instr. ann. 1475. ex eod. Tabul. Charta pro villa Baiona ann. 1451. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 209: *Item avons ordonné que dores devant sera levé pour nous en la ville... le droit de l'asize, qui y est acoustumé de lever, c'est assavoir de soixante Hardiz, ung.*

* **ARDITUS**, Eadem notionē, *Ardit* enim sicut *Ardic* dixerunt et etiamnū dicunt Vascones, Hisp. quoque *Ardite*. Instr. ann. 1434. ex Tabul. archiep. Auxit. : *Pro contumacia, etiam in causa minima, duorum puta grossorum, exiguntur xxv. Ardit, valentes quinque grossos auri seu fortis monetae; quod paucative de duobus Arditis jus sigilli increvit ad xc. Arditos.* Charta ann. 1435. 22. Aug. ex Tabul. S. Petri de Regula: *Vendidit quandam vineam in decimaria S. Aniani pretio viginti quatuor florinorum, computatis pro qualibet franco sexaginta Arditis.* Factum ann. 1524. ex Tabul. archiep. Auxit. : *Acceptit summam 69. scutorum 16. grossorum et trium denariorum, computando pro qualibet scuto centum et decem Arditos.* Ex his perspicuum est *Arditi* pretium.

* *Ardito* minor erat apud Bigerrones moneta, quæ *Arrite* nuncupabatur. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 84: *Le supplicant fuit bailler au tavernier sept hardiz,... et après ce ledit tavernier cuideant qu'il se feust mesconté dist... que encores lui estoient deuz deux ou trois Arrites, dont les quatre et demie valent un denier Parisis ou environ.*

* **ARDILHA**, Argilla, a vet. Gallico *Ardille*, eadem significatio. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120: *Argilla, est terra rubea, Gall. Ardille.* Ita etiam forte legendum, pro *Ardille*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Ardille, argilla, terra tenax. Ardrilloux, argillous. Arsille, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1297. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 166: Lesquelz rompirent la paray, qui estoit d'Arsille, d'entre deux coulombes, pour oster la cheville à quoy l'uis dudit hostel estoit fermé. Reparat. factæ in senescal. Carcass. an. 1435: *Jacobo Cathala pro duobus diebus, quibus vaccavit cum suo animali basti, ad portandum Ardinham et terram pro faciendo dictas reparaciones, ... xiij. sol. viij. den.* Unde aperta est notio vocis *Ardillaria*, quam de loco vepribus, rubis sentibusque pleno intelligi posse, minus feliciter propositum est; est quippe locus ex quo argilla eruitur, vulgo *Argilliere*.*

* **ARDILLARIA**, f. Locus vepribus, rubis sentibusque plenus; hæc enim est notio vocis *Ardiliere* apud Normannos, a Celto *Aerdre*, Adhærere, capere, arripere: quod difficile sit per rubeta et senticeta permeare. Tabularium Calense pag. 40. in Sententia contra Hugonem de Pompona: *Metæ rerum prædictarum... sunt... prædicta noa usque ad Ardillariam, et de ipsa Ardillaria usque ad*

cunagium S. Andreæ, et de illo cunagio usque ad vineam Petri, etc. Vide *Ardilha*.

ARDIMENTUM, [Stratagema, astus bellī, Gall. *Stratagème, ruse de guerre*. Hispanis etiamnū *Ardid de guerra*, idem omnino sonat.] Nebrissensi *Ardimento*, *Flagratio, deflagratio*: Italis *Ardimento*, *Audacia, Audentia*; Catalani vero expeditio militaris. Usatīci Barcinonensis MSS. cap. 113: *Qui fecerint scire Saracenis cavalcatum, vel Ardimentum Potestatis, vel discooperuit eum de consilio suo vel de secretis, emendet, etc.* Poëta Gallicus. MS. :

Hannis sont Hardemens, ou il n'a gentillesse.

* Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 203: *Dictum Guillelmum adjuvando et ei majorem audaciam, Ardimentum, ac opem et auxilium dando, etc.* Ubi pro *Audacia, audentia, Gall. Audace, hardiesse*. In Charta sequenti legitur, *Hardimentum*. Vide infra in hac voce.

* **ARDINIENSIS PANIS**, id est sordidus. Vide in voce *Panis*.

* **ARDITUS**. Vide supra in *Ardicus*.

* **ARDITZ**, pro *Ardicus*, apud Rymer. tom. 9. pag. 30. octies legitur. Locus unus refertur ad vocem *Aumagium*. Vide *Ardicus*.

* **ARDUITAS**, Eminentia, Gall. *Importance*; dicitur de re gravi magnique momenti, aut de personis dignitate excellentibus. Acta dissolut. matrim. Ludovici XII. ex Bibl. reg. fol. 11. r^e: *Propter Arduitatem causæ et personarum, de patrocinio prestante bina aut terna vice se excusat.*

* **ARDULIO**, *Actus cum malignitate*. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. Vide *Ardalio*.

* Melius ex Codd. reg. 7613. et 7646: *Ardulio, acutus cum malignitate.*

ARDURIA TERRA. Vide *Aratoria*.

* **ARDUS**. *Informations Civitatis Massili*, de passagio transmarino in MS. Sangerm. ubi recensentur arma galeis necessaria: *Item vj. cadrelli. Item ccc. lanscée. Item vj. relasme d'Ardos; puto legendum Dardos*, Gall. *Daras*. Vide *Dardus*.

* **ARE**, Vox vulgaris, quæ Massilienibus aliquisque idem sonat quod Jam, nunc, Gall. *Présentement*. Mirac. MSS. Urbani V. PP.: *Retulit suo juramento quod Are tres anni sunt lapsi, etc.* Lit. remiss. ann. 1482. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch.: *Icellui la Bastide criast au supplicant: Ribault, traître,... Ares par le ventre de Dieu tu mourras. Aresmetys, pro Horamet ipsa, Gall. Tout à cette heure, apud Rabelais. in fine prol. ad lib. 1.*

1. **AREA, AREALIS**, etc. Gloss. Græc. Lat. *oxōdōw tōtōc, Area, ager, aut locus qui nec colitur nec aratur*. Chronic. Laurisham. : *Duas huobas cum Area in Winenheim sitas, multa pecunia ab hæredibus comparatas.* Tradit. Fuldens. lib. 1. trad. 81: *Unam Aream habentem in longit. virgas 24. etc. cum omni ædificio.* Lib. 3. trad. 34: *Tres Areas cum totidem domibus.* Trad. 43: *Area, in qua Ecclesia stat... 25. jugera Arearum, pratorum vero 10.* Miracula S. Ludgeri Episc. Mimigardensis: *Aream quandam comparavit, et Ecclesiam a S. Ludgero construendæ assignavit.* [Chartularium Capituli Ambian. de Juribus Canonorum in villa de Camons: *In eadem villa sunt sexaginta et una Area. De singulis Areis in Nativitate Domini persolvuntur decem denarii, Canonis septem, et tres duobus Majoribus. Area autem non exce-*

dere debent mensuram viginti quinque virgarum.

] Adde Vitam B. Mariani Abbat. Ratispon. n. 16. Relationem Adelberti Abbatis Heindenheimensis pag. 352. 356. Probationes Historiæ Brecensis pag. 5. Castrivillanæ pag. 5. etc. [¶ Vide Forcellin. Lexic. et Marin. in Pap. Diplom. num. 123. not. 2. pag. 365.]

* **AREA**, Modus agri. Vide supra *Arca* 8. Charta officialis Ambian. ann. 1272. in Lib. nig. 2. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 51. v^e: *Quinque solidi et sex denarii censuas... supra quadam quarterio terre vel circiter tres Areas continentur.* Alia ann. 1340. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 144. col. 1: *Castrum nostrum Saynense, cum suis... pertinentiis, excepta duntaxat Area, que vulgariter pomerium dicitur.* Areæ, nostris olim, pro *Aire*, Area ubi frumentum executifur. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 113: *Lequel Pierre avoit perdu deux solz ou environ en une Areæ ou place, où l'en bat le blé.*

* **AREA DOMINICA**, in Charta Petri Abbatis de Talmundo ann. 1366: *Item tradimus et assignamus (Aquario) quatuordecim sextaria frumenti annui et perpetui redditus, quæ habere consuevimus in Area Dominica de Olona ad antiquam et veterem mensuram.*

DE AREA IN AREAM, Voces Fori Aragon. quarum vis ita exponitur in Observantia Regni Aragon. lib. 6. tit. de generalib. privileg. § 35: *In Aragonia, in omnibus villis contiguis, habentibus terminos, possunt alteri in altero termino de Area ad Aream pascere bestias, et alios greges, excepto in loco, qui dicitur Ballar, in quo etiam possunt pascere, quando illi de villa, cuius est, pascuntur. Mox § seq.: Quod dicitur de Area ad Aream, intellexerunt quidam, ut etiam Aream primam possent transcendere, villam totam et ex alia parte villæ pascere, quod non est verum, nec usitatür, quia alia pars villæ remanet hominibus villa contigua ex alia parte; et intelligitur de Area ad Aream, de sole ad solem: nam de nocte non possunt, ut prædictetur, quin fiat decollatio, ino debent redire sua ganata ad Aream villa, vel prope qualibet die, si volunt facere nocte sequenti, etc.* Vide titul. de Pascuis § 2. 4. 8.

* **AREA MOLENDINI**, passim in Polypytcho Irimonis; locos vide in Indice gener. doctiss. editoris.

AREÆ SALINARUM ET PISCATIONUM, in Vita S. Landberti Episcopi Lugdun. n. 3. Testamentum Widrādi Abbat. Flavin.: *Et colonica in pago Amavorum Fraxino, et Areas in Salinis... similiter et Areas in Augustodunum civitate. Frotharius Epist. 27: Contigit in nostra provincia præsenti anno sal fore carissimum, eo quod propter pluvias in Areis Maritimis, ubi fieri solebat, non potuisset perfici.* Charta vetus apud Beslium in Comitib. Pictav.: *Ebolus Comes concessit Monachis S. Cypriani aliiquid ex beneficio in re S. Nazarii, una cum Area ad salinas faciendas.* [Charta Abbatis Constantini ann. 970. ex Tabulario S. Maxentii: *Cessimus quinquaginta Areas in pago Aunisio in salina de Baden.* Charta ann. 1366. Petri Abb. S. Crucis de Talmundo: *Item tradimus et assignamus (Aquario) centum octuaginta Areas salinarum cum pertinentiis suis, quas habemus in maresis de Campo clauso in parochia Olonæ.* Hinc patet, *Area* salinarum sumi pro certa paludoso terræ mensura ubi sal conficitur.] *Aire de marais salant*, in Consuetud. Pictavensi art. 190. Sanctonensi art. 129. Aires où se font les lins,

in Claromont. art. 240. Vide Cujac. lib. 9. Observat. cap. 8.

AREA et **ARIE** VINEÆ, passim in Tabulario Prioratus de Paredo.

* **AREA NEMORIS**, Plantarium, semi-narium, ut videtur. Charta admortis. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 490 : *Item sur une Aire de bois... contenant environ demi arpent, etc.*

* **AREA NUNDINARUM**, Locus, ubi apothecæ seu officinae exstruuntur ad exponeendas res veniales. Chartul. eccl. colleg. de Leproso in Biturig. : *Primus articulus est super his, quæ petimus pro nobis et ecclesia nostra, scilicet quod stalla seu logia Arrarum (l. Arearum) nundinarum festi capituli de Leproso, quorum emolumenta communia sunt inter dominum, et priorem, et capitulum, consueverunt tradi per servientes domini, et priori et capitulo communiter tradentur sine fraude. Nisi ibi legendum sit Arca. Vide supra in hac voce num. 9.*

* **AREA**, Domus areæ seu in area exstructa. Glossæ Cæsarii Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 671. col. 1: *Qui mansi appellantur ibidem, sed non sunt veraciter mansi: feoda enim sunt, quæ aliis in locis appellantur vulgo leyn: quæ videlicet leyn habent singulas areas. Aream appellamus Hovestat. Vide Hovastat in Huba.*

* **AREALE**, Modus agri, seu Locus vacuus et pascuus. Charta ann. 1461 : *Poterunt ipsi habitatores (Castri novi) et licitum est eis pacere animalia sua in dicta pradaria seu prato domini, et in Arealibus suis. Areaus, in Charta Phil. V. ann. 1317. ex Cam. Comput. Paris. : Six muis et dix sestiers de froment, que les coustumiers de la forest doivent chassan an, pour reson de leur usaige aus Areaus et au bois mort. Sed legendum forte Arcaus, vulgo Harts. Vide supra Arcas.*

AREOLA, **AREALIS**, **ARIALIS**, Ejusdem notionis qua *Area*, locus et ager in cultus, vacuus. Tradit. Fuld. lib. 1. tradit. 3. 20: *Motales, id est, jugeres, et unam Arialem. Trad. 10: Totum et integrum; id est, Arialis, dominibus, ædificiis, terris, silvis, etc. Alibi: Donamus unam Arialem cum sua structura et ad illa pertinentem hobam. Rursum alibi: Unam hobam, et ad eam pertinentem Arialem cum integra ædifica structura. Occurrit præterea in Tradit. Fuld. pag. 467. a. 469. a *Dimidia Areola legalis*, lib. 3. tradit. 108. Vide Hovastat, in Huba.*

AREALIS, in iisdem Tradit. Fuld. pag. 474.

ARIALIS, in Testamento Joannis Episcopi Ticinensis ann. 922. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus : *Cum eo Ariale molendini exinde simul pertinente.*

AREOLA. Breviloq. Areola, parva Area, vel viridarium, vel hortulus, ubi nutritur arbores bona et herba virtuosa.

AIRA, Area. Gallis *Aire*. Tabular. S. Amantii Inculism. : *Ortos et Aeras, atque maisnamenta. Et alibi: Et terram, quæ est deforis ad Aeras ad ortos et viridaria. Vetus Poëta MS. :*

Nés fu de Mazovie, et nourri de vostre Aire.

* Charta ann. 1310. ex Tabul. Corb. : Desores navant à toujours lidi religieus se souffreron de clore et de baillier à prez, à Aires ou à autre waingnage plus que clos et baillié en ont. Locus scilicet ad horum aptus, vulgo *Jardinage*.

AYRALE, **AIRALUS**, Area, seu locus ædifici aptus, quasi *Areale*, mansura, Gall. *Masure*. Tabularium Abbatiæ Con-

chensis in Ruthenis ch. 91: *Dedit Eustorgio Aeralum juxta mansionem Girberti de Arolas. Ch. 118: Et istam Ecclesiam, et Aeralos, et vinataria, etc. Libertates MSS. Salvæ terra in Ruthenis ann. 1284: Præterea in domo qualibet, seu Aerali dictæ villa, longa de 10. canis, et lata de 4. ad mensuram Figiaci, debemus annuatim percipere in festo S. Andreæ Apost. 6. denarios censuales. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1812. pro paragio castri de Venescio in Occitania ex 48. Regesto ejusdem Regis in Tabulario Regio n. 29: Item offerunt medietatem omnium Ayralium deinceps ædificandorum in castro de Venescio... seu eorum terminalibus, etc. Infra: Ita tamen, quod si dicta Ayralia ædificanda post ædificia prædicta ratione velutatis, antiquitatibus, seu alias destruerentur, seu delerentur, quod dominus Rex ipsa Ayralia infra annum pro parte ipsum contingente haberet, etc.*

2. **AREA**, Coemeterium. Acta Proconsularia in causa Felicis Episcopi, apud Baron. ann. 314. n. 24: *Tollat de vestris aliquis in Area, ubi orationes facitis, etc. Gestæ purgationis Cæciliæ: Cives in Area martyrum fuerunt inclusi. Tertullianus ad Scapulam cap. 3: Area non sint sub Hilariano nostro Præside, cum de Areis sepulturarum nostrarum acclamassent, Areae ipsorum non fuerunt, messes enim suas non egerunt, id est, coemeteria. Pontius Diaconus in Actis martyrii S. Cypriani: Sepultus est in Area Candidi Procuratoris. Samson Abbas S. Zoili in Præfat. lib. 6. Apologetici: Corpora ut fuerant sub Areis Dei posita, e suis loculis vespollo traxit.*

AREA. Annales Colmarienses ann. 1288: *Dedicata fuit in Wissemburg Area Fratrum Prædicatorum. Ann. 1289: In festo Catharinæ primam Missam in Area propria decantaverunt iidem. An Area ibi sumitur pro Ecclesia ut vox coemeteriorum interdum usurparunt?*

3. **AREA**, inter vasa Ecclesiastica resensentur apud Hariulfum lib. 3. cap. 3. sed ibi videtur legendum *arcæ*.

4. **AREA**, Accipitrum nidus, Gall. *Aire*. Fridericus II. lib. 2. de Venat. cap. 3: *Aves rapaces pullos suos a se abiciunt,.. et ideo raro possunt se inventire, nisi ad certum locum, exceptante se invicem aliquando prope nidum suum consuetum, qui a quibusdam Area dicuntur. [Tabul. Savignierii: Henricus Dei gratia dominus Filigeriarum concessi Monachis SS. Trinit. de Savignierio forestam de Marchis cum omnibus pertinentiis excepta Area accipitrum.]*

* Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 10. v: *In quibus (nemoribus) homines saltus habent usum, exceptis locis in quibus sunt les Aires australium. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 137: Quod si contingeret reperiri in dictis nemoribus nidos seu Ayres avium de rapina, quod illi nidi et Ayres, et aves pertineant... ad dominum dicti castri.*

* 5. **AREA**, Lectus morientium monachorum. Robert. mon. S. Mariani in Chron. MS. ubi de Milone abb. qui obiit ann. 1203: *Nocte sequenti lectulum de stramine et cinere, quem dicunt Aream, jubet sterni, et in eo, ut moris est, se deponi.*

* 6. **AREA VENTI**, Vox nautica, venti regio, trames, vulgo *Air*, vel *Aire*, olim *Are*. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 70: *Icellui Bustor dit qu'il estoit bon maronnier, et qu'il saivoit bien en quel Are de vent la lune et le soleil estoient.*

AREATICUM, Agrarium. Tabularium S. Remigii Remensis: *Donant de vino mod. 1. de Areatico mod. 1. et decimam de vino. Vide Araticum.*

* **AREATOR**. [Qui in area fruges tundit. Onomasticum. Lat. gr. QUICHERAT.]

* **AREGA**, Species arboris Indicæ. Vide Lexicon Hofmanni.

* **AREGIUS**, A. UM, *Sicho*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Arenaria*.

* **AREFIUS**, A. dæmone possessus, in Vocabul. compend. PRO *Arreptius*. Vide *Arreptus*.

AREGATA, et **AREGAZA**, Pica avis Ital. et Petro de Crescentis lib. 10. de Agricult. cap. 4. 20. [Gall. *Agace*. Putat vir harum rerum haud imperitus *Are-gata* proprium esse modum eam avem appellandi.]

* **AREGES**. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 1. Passion. cap. 121: *Quibuscumque autem (surditas) ex spissis et crudis contingit humoribus Areges, etc. Ubi Glossæ: Scathomati, quasi sine regimine.*

* **AREGHA**, Oratio publica, Gall. *Ha-rangue*. Hispan. *Arenga*. Concil. ann. 1429. inter Hisp. tom. 3. pag. 654: *Dom-nus legatus corde tenus solemnen Are-gham proposuit, per quam causas, properter quas venerat, intimavit. Vide Arenga.*

AREGNARE, Vide *Areniare*.

* **ARELIA**, f. pro *Areola*, Scriptura Principis Adelgastri inter Concilia Hisp. tom. 3. pag. 89: *Et per petra et deinde per illa strata de guardia, et inde per illa Arelia de branas.*

ARELLA. Jus Vicentin. lib. 1: *Nulla persona in dictis garbis debeat facere, seu posse Arellas, pastas vel rostas, etc. [Vide Arella.]*

* **AREMANNI**. Vide infra *Herimanni*.

* **AREMGALIS**. Vide infra *Arigalis*.

* **AREMIA**, **AREMIRE**. Vide *Adramire*.

AREN, pro *arena*. Archithrenius lib. 8. cap. 12:

Omnibus hoc spbarris: sed qua directus orizon Ustam cingit Aren, æqualis dirigit ortus, Zodiaci quartas tropicas ubi fecilit habentes Sol, noctique diem punctis finalibus æquat.

Et lib. 9. cap. 4:

... Sed ad austrum porrigit Indos, Et sicuties Aren sepelet sub sole recessus.

* **ARENACIUM**, *Arenaria*, fossa arenosa. Charta ann. 1394. in Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 78: *Quoddam Arenacium magnum, in quo erat alveus antiquus fluminis prædicti Eraudi... Possint dicti consules... in dicto Arnacio, in quo erat alveus antiquus fluminis prædicti, conquavare, etc. Vide mox Arenæ et Arenaria.*

ARENÆ, dicta Amphitheatra, ab arenis, in quibus pugnabant gladiatores. Salvianus lib. 6. de Gubern. Dei: *Colitur namque et honoratur Minerva in Gymnasio, Venus in Theatris, Neptunus in Circis, Mars in Arenis, Mercurius in Palæstris. Fredegarius Scholast. cap. 65. de Heraclio Imp.: Fuit pugnator egregius: nam et sæpe leones in Arenis et inermis plures singulæ interfecit. Aimoinus lib. 3. cap. 1: Treveris in Arenis civitatis præsidio locato conatibus ejus restiterunt. Ratherius Veronensis Episcopus in Qualit. conject. de Veronensi Amphitheatro: *Ipse in Circum, quod Arena dicitur, ob custodiæ mansiaret. Testantur Panvinius, et Hieronymus d'alla Corte lib. 1. Hist. Veronensis, Amphitheatum Veronense etiamnum Arenas appellari. Historia Treverensis pag. 208: Civium pars aliqua in Arena civitatis, id est, Amphitheatro, quam munierant, liberata est. Arenarum Nemausensium mentio fit in**

Historia Wambæ Regis : *At ubi ferocestrorum animos sustinere non possunt, intra Arenas (Nemausenses) quæ validiori muro antiquioribus ædificis cingebantur, se muniendos includunt.* Charta Aldefonsi Regis Aragonum et Bernardi Antonii Vicecomitis Nemausensis ann. 1179: *Civitatem de Nemauso... et castrum et fortitudinem de Arenis, quæ prope eandem civitatem constituta est.* Versus antiqui in Arnaldum Episcop. Nemausensem:

Hic locus insignis fuit urbs habitata malignis Gentibus, unde ruit quod scelerata fuit. Carolus hanc fregit, postquam sibi marie subegit, Ob Saracenos, quod tueretur eos. Cum Nemausenes exuri jussit Arenas, Apas præsidio perfidio populo.

Nomen etiamnum retinet, ut testatur Poldus Albenas, qui, uti hodie etiamnum visitur, ejus figuram exhibuit in Antiquitatibus Nemausensibus. [*] Earumdem figuram rursus, et quidem eleganter profert D. Menard in Hist. Nem. tom. 7. quem consule.] Meminit præterea Chronicon Episcoporum Petracoricensium Arenarum Petracoricensium sub. ann. 1157: *Sub hoc Boso Comes Petracoricensis super locum Arenarum Petracoricensium excelsam turrim exedificavit. Occurrerat etiam castrum Arenarum Massiliæ in Charta ann. 1152. apud Guesnaium in Annalib. Massil. ann. 1288. num. 18.* [*] Legendum castrum Arearum, Gall. Hieres, pro Arenarum; cuius erroris auctor est Guesnaius.] Denique in Consuetud. Bituric. tit. 11. art. 20. fit mentio de la fosse des Arenes de Bourges. Unde conficitur, amphitheatum olim ibi extitisse. Arenas Remenses commemorat Marlotus in Metropoli Remensi lib. 1. cap. 5. Parisienses ante S. Victorem Charta ann. 1284. in Hist. Academiæ Parisiensis tom. 3. pag. 238.

ARENA. Ipsi amphitheatralis ludi. Acta S. Euphemie Virg. et Mart. edita a Prospero Martinengio: *Mox igitur Proconsul jussit Arenam parari, et eos ad ursos ferocissimos tradi.* Ubi Metaphrasates ab eodem editus: ἀρίνας ἐπετέλεσαν.

ARENALIS. Idem quod Arena, Amphiteatrum. Extat Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1299. in qua fit mentio novi Hospitalis pauperum, quod situm est in Arenali de Gerunda.

ARENA. Laurentius Leod. in Hist. Episcop. Virdunens: *Villam quoque sui juris Prisvillare, et Arenam cum portu et piscatura... contulit.*

6. *Arena* ibi intelligi posse videtur de iis sabulosis et arenariis collibus, quas *Dunes* appellantur. Et sane eo sensu occurrit in Charta Theoderici comit. Flandr. ann. 1159. ex Chartul. S. Bertini pag. 63: *Per successiones itaque et intervallo temporum, ex nimio flatu ventorum, quandam prædictæ terre partem discurrentes Harenæ cooperuerunt. Præcepit igitur partem illam saisiri, suggestentibus michi hominibus meis, quod transire debat in jus meum quicquid discurrentibus harenis coopertum est.* Conveniunt me sœpius abbatis et monachi, clamant, queruntur possessiones suas contra omnem juris æquitatem sibi auferri... Tandem vicitus precibus abbatis,... recognovi abbatijus suum, et Dunas, quas infra terminos fundi sui saisieram, ei reddidi. Hinc nostris olim Arayne, pro Glarea, Gall. Sable, gravier. Charta ann. 1520. in Chartul. Latinic. fol. 247: *Et par ladite informacion avoit été trouvé lesdits lieux estre en totale ruyné et décadence; et que par chacun jour les Araynes et grauois se accumulent au lieu où est le cours*

de l'eau. Sed et pro loco, unde Arena eritur, Gall. Sabliere, accipi opinor in Charta ann. 1835. tom. 2. Hist. Leod. pag. 423: Item s'il est aucun qui face ouvreir par devant Herrayne d'autruy par stampes, ou par encombrer de source d'eau pour telle Herrayne à empireir, etc. Ubi Arayne non semel legitur.

[**ARENA CLAUSTRI.**] Xystus, porticus seu peristylium, Gall. Cloître. Statuta reformationis S. Claudii sub Nicolaio V. ann. 1448: *Dum necessario cum sacerdotibus pro Ecclesiæ aut monasterii negotiis, aut alias fuerit loqui necessarium, in Capitulo vel in locis extra Arenas Claustris constitutis pertinenter accident.*

ARENA PUTEOLANA, Pulvis Puteolanus, de quo Vitruvius lib. 2. cap. 6. Plinius lib. 35. cap. 11. Seneca lib. 1. Natur. quæst. cap. 20. et Anonymus de Re architecton. cap. 27. 30. Sidonius Carm. 2:

Namque Dicarchæ translatus pulvis Arenæ
Intratis solidatur aquis, durataque massa
Sustinet advectos peregrino in gurgite campos.

Bulla Clementis IV. PP. ann. 1265. tom. 9. Spicilegii Acheriani pag. 226: *Et omnem materiam ad ædificia opportunam, puta lapides, Arenam, quæ Puteolana vocatur, cæmentum, et similia.* Vide Puteulanus.

1. **ARENARIA, Sicca,** in Gloss. Isid. [in quibusdam editis Arenacia, sed melius Arenaria.]

[*] 2. **ARENARIA,** apud Barthium in Glossario ex Raymundi Agilæi Hist. Palæst. dicitur *Ager arenae consitus, sed procul dubio legendum est Avenaria.*

ARENARIAE, Varro et Ciceroni Orat. pro Cuentio, Arenaria vero Vitruvio lib. 2. cap. 4. dicuntur Arenæ fodinae, seu agri, qui arenas suppeditant. Nessio, an de iis intelligentæ binæ Chartæ veteres apud Ughellum in Italia sacra tom. 1. part. 1. pag. 107: *Cum puteis, fontibus, rivis, aquis perennibus, ædificiis, parietinis, Arenariis, adjunctis adjacentibus, etc.* Et part. 2. pag. 198: *Cum cellis, et Arenariis, et parietinis antiquis, etc.* Nam ibi Arenariae, sive Arenaria, ædificiis ac parietinis videntur adjungi.

ARENARII. Præfatio ad Libellum precum Marcellini et Faustini: *Cum omnibus perjuris et Arenariis, quos ingenti corrupti prelio, Lateranensem Basilicam tenuit, etc.* Infra: *Tunc Damasus cum perditis invitati Arenarios, quadrigarios, et fossores, omnemque Clerum, cum securibus, gladiis, et fustibus, et obsedit Basilicam, etc.* Concil. Calchedon. Act. 10. pag. 300. Edit. 1618: Συναγαγόν ὅχλον ἄτακτον μετὰ ἔφων, καὶ ἄλλων τινῶν ἀράπιων, ἐπεισῆλθε τῇ ἀγωτάτῃ εκκλησίᾳ μετὰ ἔφων, καὶ ἀράπιων, καὶ ἄδων τινῶν. Ubi vetus versio Arenarios habet, id est, Gladiatores, qui in arena depugnant. Unde legendum ἀράπιων conjiciunt viri docti; sed nihil mutandum docuimus in Gloss. med. Græcit. in Ἀρεναῖος.

[*] 1. **ARENARIUM,** Amphitheatrum. [*] seu ipsi amphitheatralis ludi. Vide in *Arena.*] Passio sanctorum Viti, Modesti et Crescentiæ, tom. 2. Junii pag. 1025. A: *Tunc Diocletianus furore succensus jussit Arenarium preparari dicens: Bestiis ferocissimis tradam eos ut videam si Christus eorum possit liberare eos de manibus meis.*

2. **ARENARIUM** appellabant Christiani cœmeterium, seu cryptas arenas, quorum usus non modo inserviebat humanis defunctorum corporibus, ex quo

nomen est inductum, sed et persecutio nis tempore ad latebras Christianorum. Ita Baronius ann. 130. n. 2. ubi ejusmodi Arenaria graphicæ describit. Anastasius in S. Silvestro: *Fecit basilicam... in agrum Veranum, supra Arenarium cryptæ.* Alii Cod. hahent: *In agro sub Arenario. Idem in Theodoro: Eodem tempore relevata sunt corpora SS. Martyrum... quæ erant in Arenario sepulta, via Numentana, etc.* Acta SS. Marii et Martha cap. 4: *In eodem loco decollati sunt sub Arenario.* Acta Hippolyti, Eusebii et sociorum Martyrum: *Corpora illorum... Hippolytus, qui et Diaconus, collegit, et sepelivit via Appia, milliaro ab urbe, in Arenario, ubi frequenter conveniebant.* Prudentius περὶ στεφάνων, Hymn. 1:

Inclitas crux sancto nunc Arenas incole
Confrangent obsecrant voce, votis, munere.

Ubi Iso Magister, Arenas, sepulcra interpretatur.

[*] **ARENARIUS,** Arenæ effosso. Vita B. Claræ de Cruce tom. 3. Aug. pag. 686. col. 2: *Paganicus, quidam Arenarius, arenam fodens, ejus mole obrutus, mortem cum vita commutavit.*

[*] **ARENATOR.** Gloss. vett. MSS. Sangerman.: *Arenatores dicuntur qui in arenis dejecta et collapsa solent extraherere. Et dicuntur humiles personæ.*

1. **ARENATÆ,** Modus agri, vel vineæ. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 28: *Villana debet habere per suas dotes unam domum cooperatam, in qua sint 12. bigæ, et unam Arenatam vinearum, et unum campum, in quo possit seminare unum arrovam tritici in voce linaris.* [*] Idem quod supra Aranzana, Jugerum.

[*] 2. **ARENATÆ,** Certum pondus vel mensura anguillarum siccatarum; Hispanis enim *Anrençada anguilla* idem est quod Anguilla ad fumum exsiccatæ in modum harengi infumati. Collect. Concil. Hisp. tom. 3. pag. 178. col. 1: *Et Resa per omnes domus singulas Arenatas de anguilas (dabit.)* [*] Academ. Matri. Arenata est: *Victus quotidiani ratio, mensura. Supra legendum Arenata aquila.*

[*] **ARENCHERIA,** et HARENCHERIA, Forum in quo harengi venales exponuntur. Passim occurrit in instrumentis XIV. sæculi quæ in Archivis Ecclesiæ Cathedr. Autissiod. asservantur.

1. **ARENDA,** Curatio, administratio, Hungarice Warung. Goldast.

[*] 2. **ARENDA,** Præmium in censum seu rendam datum, ut explicant Bollandi continuatores in annotatis ad Passionem Alberti pueri inter Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 837.

[*] **ARENAMENTUM,** Locatio, conductionis, Gall. Arrentement, Bail à rente. Concil. Avenion. ann. 1457. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 381: *Prohibet, ne persona Ecclesiastica præsumat jurisdictionem spirituale personis secularibus Arendare, quod Arendamenta jam facta non intendimus extendere, si terminus ipsorum Arendamentorum non fuerit jam effluxus, sed in Arendamentis in posterum fiendis id volumus observari.* Vide Arrendamentum.

[*] **ARENARE,** Locare vel conducere. Gall. Arrenter, Donner, vel Prendre à rente. Concilium Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 388: *Ne aliquis vestrum de cetero proventus integras Ecclesiastarum suarum præsumat Arendare, nisi de speciali licentia a dicto reverendissimo Archiepiscopo.* Occurrit

in Arendamentum, et in Actis SS. Aprilis tom. 2. pag. 837. Vide Arrendare.

ARENATOR. Qui locat vel conductit. Vide Arrendator.

ARENERIUM, Arenæ fodina, Gall. Sablonniere, in Codice censuali Calmontis. Vide Arenaria.

ARENZA. Oratio publica, declamatio, concio, Italica Aringa, Gallica Harangue, [Hispanis Arenga.] Breviloquus: *Arenga est apta et concors verborum sententia, quæ ponitur post salutationem in privilegiis ardoriorum negotiorum.* Chronicorum Windesemense in Procedere: *Prolicias igitur Arengarum interlocutionibus postpositis, etc.* Utitur etiam Rollandinus in Chronicis lib. 3. cap. 15. Nota sunt, quæ Accursius de Legibus et plebiscitis ridicule scripsit, *ubi populus (ita enim loquitur,) pulsatur cum campana ter, Ad Harangam, Ad Harangam.*

* **ARENALIS.** Vide infra Arigalis.

ARENARE, Concionari, Haranguer, apud Rollandinum in Chronicis lib. 4. cap. 14. et Galvaneum Flammam cap. 284.

ARENARIA, Italica, et maxime Florentina, Ringhiera, et Aringheria, Locus editor, ubi concionantur publice. Luogo dinanzi al Palazzo, dove, quando entrava la Signoria, il Podestà salito in bigoncia, che cosi si chiamava quel pulpito di Pergamo, d'entre'l quale Arengava, è faceva un' orazione, etc. Ita Il Varchio in Dialogo delle lingue. [Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1260. apud Murat. tom. 8. col. 1122: *In quo anno fuit incepta turris de Razolo ultra Taletatam, et fuit facta Arengheria communis.* Et ad ann. 1290. ibid. col. 1174: *Et fecit fieri Arengheriam ad fenestras palatii veteris, et destruxit illam quæ erat in platea communis iuxta dictum palatium.*] Charta anni 1322: *Qua statuta lecta et publicata fuerunt ad Arengariam, etc.* De vocis origine multa, tametsi incerta, scripsit Jacobus Pergaminus, et aliquot alii Scriptores Itali, quorum sententias expendit Egidius Menag. et Octavius Ferrarius, in Originib. Italic. Utcumque sit, videtur vox nostra Arengerie inde orta, pro loco, ubi viri tumultuantur ac verbis contendunt. [Hinc non inepte Hickesius Gramm. Theotisca pag. 92. vocem deducit a Ring vel Aring, quæ Gothicæ et Saxonice significat Gyrum, circulum specialiter hominum, seu auditorum et spectatorum coronam.]

* **ARENGERA,** ARENGHERA, ut Arengaria, Locus editor unde concionantur publice. Chron. Bergom. ad ann. 1398. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 914: *Die Martis xxvij. Nov. fuit ductus quidam, nomine Retiquerius, vallis S. Martini ad Arengeram communis Bergomi, etc.* Stat. civit. Astæ ann. 1379. pag. 1. v°: *Unus ex consiliariis dicti generalis consilii ascendens ad Arengheram animo consulendi dixit, etc.* Vide Arengua et Arengum.

ARENGLARIA, Clamores. Chron. Parmensis ad ann. 1281. apud Murat. tom. 9. col. 796: *Campanis omnibus civitatis pulsatis, exercerunt dictum carrociun de Ecclesia majori in plateam ipsius Ecclesie cum magno gaudio et magnis Arengariis, causa eundi et ducendi ipsum Cremonam in subsidium Cremonensem.*

* **ARENGLERIA.** Vide Arengaria.

ARENIA, Malum aureum, Gall. Orange. Hist. Sicula Hugonis Falcandi apud Murator. tom. 7. col. 258: *Videas ibi et lumias acetositate sua condendis*

cibis idoneas, et Arengias acetoso nihilo minus humore plenas interius.

* **ARENGLA,** pro Arenga, in Compendio jurium et consuetud. Universitat. Paris. fol. 15. per R. Goulet edit. 1517: *Paranympthus semper ibidem habet orationem prolixam, que Arengua vocatur apud Gallos, de laudibus ipsius scientie.*

* *Arengua reverentialis, Salutatio, Gall. Compliment. Stat. Universit. Tolos. ann. 1424. fol. 106. r°: Item hoc idem in Arenguis reverentialibus, quæ solitè sunt fieri per Universitatem coram aliquibus personis ecclesiasticis, ac interdum secularibus, etc.*

1. **ARENGLUM,** pro Arenga, ex Italico Aringa, in Historia Cortusorum lib. 2. cap. 11. Vide Galvaneum Flammam cap. 43.

* *Est etiam Arengum, Conventus publicus, quia in hujusmodi conventibus haberit solent Arenga seu conciones. Regimina Paduæ ad ann. 1282. apud Murat. tom. 8. col. 439: Dom. Marsilius... electus et confirmatus fuit Capitanus populi Paduani... in pleno Arengo majori palati. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 779: Actum Utini (ann. 1492.) sub logia Communis Utini in publico et pleno Arengo ad sonum campanæ more solito congregato... In dicto Arengo spiritualis dominus Cittadinus proposuit, etc. Occurrit ibi multoties.*

* 2. **ARENGLUM,** Forum publicum, Gall. Place. Stat. Dataria Riper. cap. 15. fol. 16. r°: *Beccharius amittat carnes, que comburantur in platea sive in Arengo communitatis.*

* 3. **ARENGLUM,** Conductio, locatio, ut videtur, quæ sola voce fit. Charta ann. 878. in Append. ad Marcam Hisp. col. 801: *Alia vinea, quam tenet Saurus in Arengo, habeat omni integratatem.* Vide infra Arigalis.

ARENLE. Vide Adramire.

ARENIRE, In jus vocare, ad rationem ponere, vocare, Araisonner, et per contractionem Arainier, [Araisner, et Arraisner.] Le Roman de Garin:

Voy le mesage s'il l'a Araisonné.

[Hist Lossensis part. 3. pag. 9. in Statutis Lossensis: *Et si l'Arraisné sur le deuxième jour de plaid confesse la dette, etc.*] Thomas Walsinghamus in Edwardo III. pag. 164: *Item quod nullus Clericus sit Areniatus coram Justitiariis suis.* Henr. Knighton. in Ed. II: *Hugo Spenser ductus coram domino Willemo Trussel Justiciario, Areniatus est coram eo ad barrum in forma, quæ sequitur, etc.* Radulfus de Hengham in Magna, cap. 9. pag. 52: *Exceptis placitis, unde magna assisa Arrainiata fuit, vel duellum vadatum, etc.* Spelmannus opinatur iis locis, quibus id vocabuli occurrit apud Scriptores reponendum arramare: sed Areniare, non est freno cohibere, quia nostri resne frenum sit, uti censem idem Spelmannus. [* Non ita tamen a vero abest Spelmannus, siquidem vox Arenguer, saltem pro freno seu loro alligare, occurrit in Vita J. C. MS.:

Deus decipes huca à soi,
Signour, ce dist Djex, alés moi
Liens enni cele chité,
Ilues troverés Arengé
Une asnesse, o tout son faon.

Imo et pro freno cohibere, dixit Percevallus ex Borello:

Si a son cheval Aresgné.]

Arraignier dixit Littleton sect. 442: *Si home soit disseisi, et il Arraigne un assise. Arregnare, eadem fere notione in*

Charta ann. 1292. apud Joannem Lucium de Regno Dalmatico pag. 187: *Arrengando consuluit, id est, ratiocinando, vi rationum.*

* Nostris olim Araignier, eodem significatu. Vite SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 306. r°. col. 1. ubi de S. Cecilia: *Cecile le (son époux) commença à Araignier en tel guise, etc.*

ARENTEARE. Vide Arrentare.

ARENTERIA. Statuta Walteri de Grey Archiepiscopi Eboracensis ann. 1250: *Statuimus autem, quod decimæ de artificiis, et mercatoribus, et lucro negotiationis, sive de Arentaria, fabris, textoribus, et omnibus aliis stipendiariis... dentur, etc.* [Ubi Arentaria nihil fortassis aliud est quam Locatio, Gall. *Bail à rente.* Vide Arrentare.]

* **ARENTRIUS.** [Plenus arena. Dief.]

* **ARENZADA,** Idem quod supra Aranzada, Jugerum. Charta ann. 1148. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 427: *Et adhuc insuper dono ad ipsam ecclesiam... duas Arenzadas, et unam quartam de vinea, et unum solarem.* Vide Aranzada.

* **AREOLA,** diminut. ab Area, Gall. Carreau. Pontif. MS. eccl. Elnens. ubi de Dedicat. eccl.: *Faciant xxiiij. Areolas de cinere a sinistro angulo orientali usque in dextrum occidentalem seriatim, in quibus scribatur alphabetum Graece; et xxij. a dextro angulo orientali usque in sinistrum occidentalem, in quibus scribatur alphabetum Latine, scribendo singulas litteras in singulis Areolis.*

* **AREOLOGIUM,** pro Analogium, ni fallor Lectrum. Constit. ant. S. Petromontis tom. 2. Monum. sacr. antiqu. pag. 429: *Lecturus autem ad locum constitutum ibit; ubi altare ante se, et conventui post se inclinans, astrictis stabi vestibus, sic denique ad Areologium accedat.* Vide Analogium.

* **AREPRUDINE.** [Locus ubi ponitur metallum. Dief.]

ARRERAGIUM, ARRERRAGIUM, ARRERAGIUM, ex Gall. *Arrerage, Arrierage, Debütum, quod in Jure Reliquum dicitur.* Quon. Attach. cap. 46: *Non potest illud tenementum... saisire pro Arreragiis firmarum suarum.* Vide Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 14. et Raguelum. Occurrit passim.

* **ARERALE,** idem quod Airale, Locus aedificio aptus. Vide in Area 1. Charta ann. 1255. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 326: *Ad tallianum carrierias, et platias, et terras, et Areralia, et loca domorum dividenda, et adjudicanda, et discernenda, et ordinandum omnia et singula, quæ ibidem ad utilitatem dictæ bastide videatis facienda.*

* **ARERE.** Columnarium, seu Comedia sine nomine, ex Cod. reg. 8163. act. 1. sc. 2: *Si ultra aderint (lacrymae) clam calideque componere; aut fumus aut vigilia Arisse oculos indicent.* Sensus est, ex fumo aut vigilia oculos fatigatos esse indicent.

* **ARES** est peculiaris cuique speciei natura atque forma, ab aliis differens; ut est dispensator naturæ in tribus primis consistens, unde omnia constant. Rochus le Baillif in Dictionario Spagyrico. Vox ducta a Graeco ἄρης, Mars.

* **ARESCERE,** Errare. Supplement. Antiquarii: *Arescit, πλανᾶται.* Mallem Errascit.

* **ARESSONUS,** Arcus equestris sellæ, a Gallico Argon. Locum vide in Cambale.

AREST, Visitatio Thesaurarie S. Pauli Londinensis ann. 1295: *Sex panni de Arest, quorum duo fracti.* Item 3 magni

panni penduli consuti, in quorum quotibet continentur sex panni de Arrest, parvi valoris, etc... Item unus pannus de Arrest. [¶] Idem omnino videtur quod Aras, operis scilicet Atrebatici. Vide in hac voce.]

1. **ARESTA**, Arista. Fleta lib. 2. cap. 76. § 7. ubi de Bobus: *Arestæ enim straminis ordeacei rugitus eorum impediret.*

2. **ARESTA**, Jus in aliquem, vel ejus bona manum injicendi, ejusmodique jurisdictioni spontanea submissio. Stat. Synod. eccl. Castr. ann. 1358. part. 2. cap. 1. ex Cod. reg. 1592. A: *Nec clerici fidejubant pro aliquo, nec se obliguerunt ad sigillum, seu Arrestam in aliqua curia seculari. Vide mox Arrestare 2.*

3. **ARESTA**, a Gall. Arête, Angulus ædifici exterior. Charta ann. 1285. in Chartul. Guill. abb. S. Germ. Prat. fol. 122. r. col. 1: *Prout dictum jardinum se comportat et pretenditur a tornella propinquiori dicitæ porta S. Germani, videlebet ab Arresta dictæ tornellæ a parte versus Secanam recie secundum muros Parisenses... et ab Arresta ejusdem tornellæ directe usque ad vicum, qui separat dictum jardinum prædictum a manerio nostro.* Alia ann. 1262. in Chartul. Theol. ex Cod. reg. 5649. fol. 51. r: *Une partie de cel courti, si comme il se porte de l'Arreste dou mur jusques à une bonde, etc. Arrestier, Tegulæ species, qua tecti angulos cooperiunt. Chartul. 13. Corb. sign. Habacuc ad ann. 1514. fol. 219: Sera tenu ledit fermier predeleur bailler et livrer pour les maisons et edifices de ladie eglise... Arrestiers et venneaux, pour dix sols le cent. Vide Arrestum 2. et infra Arista 3.*

4. **ARESTARA** et **ARRESTARA**, pro *Harmiscara*. Poena militaris ex veteri Francorum Suevorumque consuetudine adversus milites seu nobiles deprædationis, incendii aliorumve criminum reos decerni solita. Heæ poena canem, sellam equinam aut asinariam, vel quodvis aliud per certum itineris spatium, vulgo nudis pedibus, atque etiam aliquando seminudi gestare cogebantur. Hujus habes insigne exemplum in Chronicô Wormatiensi apud Ludewigum Reliq. MSS. tom. 2. pag. 108: *Fridericus Imperator audiens multa mala, quæ Principes alii intulerunt sancto viro Arnoldo Archiep. Moguntino... omnes coram se evocavit... in cinere et cilicio satisfacientes, poenas tanto facinori congruas dederunt, et viuictam, quæ vulgo dicitur Arrestara, in medio hemicorridorissimi temporis, quilibet in ordine suo, secundum suam dignitatem vel conditionem, nudipes ad terminum usque statum, pro gratia tanti Pontificis recuperanda, proprio collo congestans. Imprimis Palatinus Rheni Comes, sicut principalis tanti flagitiæ auctor, canem per medium lumen portavit, alii autem sellam asinariam, alii subsellarii instrumentum, atque alii alia secundum suam convenientiam rigidis plantis algentibus totius in conspectu ferebant consiliu. Vide Harmiscara et Canem ferre in voce *Canis*.* [¶] Vide Grimmii Antiqu. Juris pag. 716.]

5. **ARESTARE**, Detinere, Gallis *Arrest*. Speculum Saxon. lib. 2. art. 10. § 1: *Proscriptus licite diebus feriatis vel ligatis Arrestetur, vel detineatur.* Lib. 2. art. 27. § 10: *Si resistenter pignorationi, cum clamore violentiae Arrestentur.* Lib. 3. art. 78. § 5: *Ad Arrestandum eum secundum juris formam.* Concil. Tolosanum ann. 1225: *Per quorum terram transitum fecerit, damna restituant, nisi pro posse eum Arrestaverint, et prædam defendent,*

etc. Wil. Thorn. in Chron.: *Alios... Arrestavit et imprisonavit.* Thom. Walsingham pag. 248: *Peregrinos universos cuiuscunq; conditionis existenter Arrestantes, jurare compulerunt.* Utitur etiam Albertus Argentin. pag. 144. Vide Lindanum in Teneromonda pag. 219. [Martenum tom. 1. Anecd. col. 651. et infra Arrestare.]

6. **ARESTARE**, In bona debitoris manum injicere. Gall. *Arrêter, saisir.* Stat. Vercell. lib. 2. pag. 48. r: *Quod tunc sit licitum dictis creditoribus suis capere et Arrestare tot de bonis talium suorum debitorum impune, de quibus sit idem integræ satisfactum auctoritate propria, sine alicuius judicis vel magistratus interventione.* Vide Arrestare 1.

7. **ARESTUM**. Arresta apud Gallos sunt Decreta, seu Judicia forensia, a superiori judice, a quo nulla intercedit appellatio lata, cuiusmodi sunt Parliamentorum: quæ sic appellata videntur, quod post varias ab inferioribus et pedaneis judicibus de re quapiam lata sententias, item et controversiam supremo examine et judicio definiunt ac decidant; *Arrestier* enim nostris, est decernere, statuere. In Regestis Parliamenti et magnorum Dierum Trecensium, suprema hæc decreta variis appellacionibus subinde donantur: in his enim quadruplicis generis et appellacionis judicia suprema, seu a superioribus judicibus lata, observare est, *Arresta* nempe, *Judicia, Consilia, et Praæcepta* seu *Mandata*, cum hac appendice: *Facta in tali Parlamento, aut in Diebus Trecensibus talis anni, per Magistros tenentes Parlamentum, aut Dies Trecenses.*

Arresta, dicebantur judicia, a judicibus post patronorum, seu advocatorum hinc inde orationes auditas publice recitata. Eorum pronuntiationis formula hæc erat: *Quibus rationibus utriusque partis hinc inde auditis, dictum fuit per Arrestum Curiae, etc.*

Judicia erant decreta post inspectas et diligenter examinatas judiciarias inquisitiones et *aprias*, a quopiam ex ipsis judicibus, qui de iis ad Curiam referebat, factas, in scriptis et secreto consessu relata, nec publice recitata: *Jugemens rendus sur les procès par écrit, et sur les enquêtes.* Judiciorum pronuntiationis formula erat: *Visa inquesta et diligenter inspecta, etc. pronuntiatum fuit per Curia Judicium, etc.*

Consilia dicebantur dilationes, quæ litigantibus a judice dabuntur, quo item nondum maturam aut instructam admissio advocatorum consilio instruerent, judicio in alium diem dilato. Pronuntiationis Consiliorum formula ejusmodi erat: *Dies Consilii assignata est tali, super tali lite, ad aliud Parlamentum proximum, aut ad aliis Dies Trecenses.* Unde Hodieira pronuntiationis fluuit formula, in ejusmodi litibus, post peroratas patronorum causas. *Apointé au Conseil, et à écrire et produire.*

Denique Praæcepta, seu Mandata appellabantur decretæ, Baillivis, Senescallis, aliis inferioribus judicibus missa aut delegata, quibus jubebanur præstituta a Parlamento generalia decreta in suis judiciis, et assisiis observare; aut inquisitiones judiciarias facere, interdicta publicare, et alia hujusmodi a Curia sibi demandata exequi. Eorum vero ista hæc erat formula: *Injunction est Baillivo tali, ut, etc.* Hæc jam a me observata in Dissertat. 2. ad Joinvillam. Vide *Arretare*, in voce *Rectum*.

¶ Vocis originem accersit Georgius

Hickesius Gram. Theotisce cap. 92. a voce *Prestan* quæ Saxonice quiescere significat; unde verbale *Prest*, quies; Alii a Graeco *Αρετόν*, Placitum, quos confutat Nicot in Dictionario, ubi contendit non aliunde accersiri, quam a Gallico *Arrester*. *Les Parlemens*, inquit, et *Cours Souveraines* n'usent point de ces mots: *Il nous plait, Car ainsi plait... Et partant Arrest est pris de ce mot Arrester, qui en François signifie clôture et fermeture aux appellations et au cours d'un proces.* A neutro verbo *restare* factum est sequoribus sæculis *Adrestare* vel *Arrestare* activum, unde *Arrestum*, quod *arrestat*, sistit, terminat. Si plura cupis, adi Menagium in Diction. Etymolog. Gall.

¶ Iis appellationibus supremorum parlamenti decretorum subjici potest, quod et *Littera* dicta quoque sint, ut monent Auctores novi Tract. diplomat. tom. 1. pag. 327. ex *Aresto* parlamenti Paris. ann. 1372. quod legitur tom. 3. Hist. Paris. pag. 69.

8. **ARESTUM**, a Leguleis Anglis usurpatum, cum qui reus capitur, et in carcere conjicetur seu vi *Brevis* seu a quovis homine: nam reos majestatis, tradidores, et infractores pacis quivis potest auctoritate propria capere, et in carcere compingere. *Rastallus.*

9. **ARETALOGUS**, Magniloquus, Thraso, *Faux brave, Fanfaron.* Papias MS. Bitturic.: *Aretalogus, Falsidicus, mendax, artificiosus.* *Ares enim virtus, logos sermo Graece dicitur.* *Αρης* Græcis Mars est, *Αρετή*, Virtus, præsertim bellica, a qua posteriori voce rectius deducitur *Aretalogus*; magna namque et virtutis plena jactare solent thrasones et vanilogi.

¶ Consule Martin. [¶ et Forcellin.] Lexic. in hac voce, ubi inter cætera habetur ex vet. Glossar.: *Aretalogus, placita loquens.* [¶] Glossar. in cod. Reg. 7644: *Aretalogus, Artificiose loquens vel rhetoricus.* [Vide etiam Thesaurum Fabri, si plura cupis. Hinc *Arethica Lingua*.]

10. **ARETHICA**. Charta Joannis Archiep. Capuani ann. 1301. in Sanctuario Capuano pag. 263: *Item tres acus de argento cum lapidibus pro palleo: item par unum Arethecarum de seta alba cum smaltis imbellatis, quod donavimus ipsi Ecclesia Beneventanae. Sed legendum videtur Chirothecarum.*

11. **ARETHICA LINGUA**, a Gr. *ἀρετή*, placens, gratus, quia in fabulis narrandi adhibetur. Bulla Innoc. IV. PP. pro Universit. Tolos. ann. 1245. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 454: *Magistri vero et scholares theologiae, in facultate quam profitentur, se studeant laudabiliter exercere, nec philosophos se ostendant, sed satagant fieri theodocti, nec loquantur in lingua populi, linguam Ebream cum Arethica confundentes. Ubi lingua Hebreæ, quam linguam sanctam vocant Rabini, Arethica tanquam profanæ opponitur. Vide Aretalogus.*

12. **ARETICA** Matthæus Westmonast. ann. 1285. de Honorio IV. PP.: *Cui pedum ac manuum fere officium abstulerat Arethica ægritudine, etc. Sic utraque Editio; sed legendum arthretica vel arthritica, *ἀρθρίτις*, morbus articularis.*

13. **ARETINA VASA**, Vasa testacea Aretii Etruria in urbe fingi solita, unde Etrusca etiam appellata. Isid. lib. 20. Orig. cap. 4: *Aretina, Vasa ex Aretio Italiæ municipio dicuntur, sunt enim rubra: de quibus Sedulius:*

Rubra quod appositum testa ministrat olus.

Similia habet Papias in MS. Bituric. Vita S. Cæsarii lib. 1: *Custodiens illud quod Dominus in Aretino paropside tinxit panem.* De celebribus hisce vasis agit D. Bern. de Montfaucon in Supplemento Antiquitatum.

* **A RETRO**, Reliquum, residuum, Gall. Arrerage. Occurrit passim in veteribus instrumentis solvere sua A retro. [** Vide in A, hujus vol. pag. 4. col. 1.]

* **A RETRO ESSE**, Reliquum, Gall. Etre en arrière. Madox Formularie Anglic. pag. 141: *Si contingat prædictum redditum 35. solidorum et 10. denariorum fore A retro in parte vel in toto.* Et pag. 63: *Ad solutionem dolorum vini qua A retro fuerint.*

* **ARETUM**. Charta ann. 1279. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 640: *Volumus ut... de qualibet tali quantitate prati mansum continentem, sive falcatum, sive Aretum, semper dimidum fertonem argenti, ab ipsorum pratorum possessoribus persolvetur.* Ubi legendum est falcatum sive Aretum.

* **AREVATICUM**. Lex Salica tit. 18. cap. 4. ex Codice Estensi apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 288: *Si quis concisan vel sepe (id est, Arevativum) etc.* Quæ vox corrupta, et nihil significans videtur eruditio viro; unde *palenchatum sive palancatum*, qua voce barbarica secula significarunt sepe et palis confectam, restituendum existimat. [** f. Arcativum vel Archativum. Vide Arca 1.]

* **AREYRATGMIUM**, Eadem notione, qua A retro, a Gall. Arrerage apud Baluzium in Hist. Arvern. tom. 2. pag. 130. in Charta ann. 1295. Vide Areragium.

1. **ARGA**, vox Longobardica, quæ inertem et inutilem sonat. Gloss. MSS.: *Arga, inutilis vel timidus.* Lex Longob. lib. 1. tit. 5. § 1. [** Rothar. 984.]: *Si quis alium Argam per furorem clamaverit.* Paulus Warnefridus lib. 6. cap. 24: *Memento, Dux Ferdulfe, quod me esse inertem et inutilem dixeris, et vulgari verbo Arga vocaveris.* Proprie autem Arga id dicitur, *cujus uxor mœchatur, et ille tacet*, id est, adulterio uxoris manus dat, vel certe de eo præ cordia nequam est sollicitus. Papias: *Arga, cucurbita;* addit Ugutio, *vel simulacrum.* Boherius ad Legem Longobard. : *Si quis vocaverit alium Argam, id est, cucurbitam, quod est nomen verbale secundum gl. 1. cap. 1. § Item si fidelis in verbo cucurbitaverit, etc.* [Murator. tom. 1. part. 1. pag. 370. in vocabulario Gothicum collecto a Grotio: *Arga, Ignarus, nunc malitiostum significat.*] A Græco ἄργος, *ignavus, iners*, vocem *Arga*, deducunt Cujacius et alii. Didymus de Demosthene: *Ἄχιντας ὁ περὶ τὰς οὐνουσίας ἐλέγει ἄργος.* Neque diversa, opinor, videtur vox *Sarga*, apud Isidorum in Gloss. et Papiam, ubi exponitur, *non idoneus cujuslibet artis Professor.* Apud Papiam est, sed *professor.* Vide *Cucurbita*, *Cugus.* [** Consule de hac voce Wachter. in Glossar. et Iherium in Glossar. Suio-Gothico, voc. *Arg.* ADEL. Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 1. col. 412. In Bibl. Anglos. Math. cap. 12. v. 39. cneo risse y flo a n'd a r g reddit græcum γενεά πονηρά και Morxalīc, lat. generatio mala et adultera.]

2. **ARGA**. Vita S. Fructuosi Episcopi Bracarensis cap. 3: *Loca nemorosa Argis densissima, aspera, et fragosa.* An virgis? Cambrobritannis *Argæ*, est clausum, clausura, in Lexico Britannico veteri Buxhornii. [** Gloss. cod. reg. 7644: *Argis, silva.*]

* Dumeta, vepres hac voce significari videntur; ducta origine ab *Arga* 1. quæ inertem et inutilem sonat; aut ab *Argo* vel *Argot*, silva, ut habet Glossar. Britan. D. le Pelletier. Vide infra *Argilax*.

* **ARGALIA**, Instrumentum, quo liquores injiciunt in vesicam, quod siringa dicitur. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. *Argalie*, apud Cotgrav. Huic proxima est vox *Argall*, olim apud Mimatenses in usu, pro Stillicidium vel puteus, Gall. *Egout, puitsard.* Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 371: *Ouquel pertuis, nommè Argall, entrent et descendent les eauies pluviales de ladite maison.*

ARGANA. [Arganas] Hispanice, ut exponit Sobrinus in Dictionario, est species corbis ex cannabe in modum retis contexti, apti ad portanda frumenta, quæ jumentis imponuntur.] Locum vide in *Pradisterum*. [** Lusitan. *Argaans* olim erant Sacci, peræ, bisaccia. Vide Cod. Alphons. lib. 1. tit. 65. § 5.]

* **ARGANDUM**, Tunicae species. Statuta Clementis IV. papæ pro Ecclesia Aniciensi apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 485: *Nullus Canonicus vel Clericus quilibet sine capa vel mantello, Argando seu tabardo... audeat equitare.* Vide Argandum.

* Eadem quæ Hispanis *Argayo* dicitur; vestis scilicet ampla ex grossiori panno, quæ aliis superimponitur. Vide infra *Arganum* 3.

* **ARGANELLA**, vox Italica, Machina bellica tubulis missilibus et ignitis projecti aperta, *Arganette*, apud Cotgrav. Hist. bell. Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1197: *Venerunt super collem Grisellum cum balistris grossis de molinelli et Arganellis, rocchetas in castro trahentes in tanta copia, quod aer videbatur accensus.* *Aqureau*, eadem, ut videtur, notione, apud Froissart. vol. 1. cap. 158: *Ordonnerent à porter canons en avant, et à traire en Aquereaux et à feu grégeois.* Vide *Arganum* 1.

* **ARGANT**, Affixum commune nominibus mulierum in Britannia; ut *Argant-Phitar*. Tabularium Rothonense: *Sedente Nominoe in scamno et Argant-Hael secum.* Ibid: *Fili Ouen filie Argant-Ken sororis Inisani Rubri.* Ibid. *Argant-An.*

* 1. **ARGANUM**, Gruis species, machina architectonica levantis oneribus, Hispanis *Argano* et *Arganas*. *Argano* Cobarruviae in Thes. lingue Castellanæ, manera de grua deque usuram quando se sitiava un lugar murado; id est, Gruis species qua utuntur in munitione loci ob-sidione. Eadem vero Cobarruviae *Arganas* sinifica cierta maquina, a modo de grua para subir piedra, y es vocablo Italiano. Lat. *Geronium*. Equidem in Vocabulario della Crusca est *Argano da lever pesi que si muove in giro per forza di lieve.* Vocis origo forsitan ab ingenium ut Gallicum *Engin* ejusdem significationis, aut potius ab ἔργον, Opus, quod in illud idem recedit. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 405: *Cujus capsa operculum elevatur Arganis cum sit quoque marmoreum.*

* 2. **ARGANUM**, Vox generica, quæ instrumenta quævis denotat, Gall. *Engin*. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 452: *Alia (galea) de eodem numero, dum esset ad custodiā contra Brondulum, nocturnis insidiis fuit cum Arganis ab hostibus intercepta.*

* 3. **ARGANUM**, Tunica talaris, eadem

quæ *Housia*. Vide in hac voce. Stat. capitul. Montis-major. ann. 1288. in Hist. MS. ejusdem monast.: *Statuentes ne quisquam indumentum vocatum flocca cum sagittis ad latera, Arganum nec balandra num portare deinceps presumat.* *Argant*, eadem acceptio, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 234: *Le suppliant s'en aloit paisiblement vers le chasteil de ladite ville, où il avoit son domicile, et tenoit ses mains ploiees sousb son Argant.* Aliæ ann. 1408. in Reg. 162. ch. 216: *Le suppliant eust à sa part l'un desdiz gros, avecques l'Argant ou housse, que le defunct avoit vestue.* Vide supra *Argandum*.

* **ARGARGATHUNGI**. Leges Rotharis ex MS. Mutin. apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 22. col. 2. E: *Tunc ille qui plaverit, eum componat, qualiter in Argargathungi, id est, secundum qualitatem personæ. Edit. habet Gargathangi.* MS. Esten. *Angargathungi.* Vide *Garathingi*.

1. **ARGASTERIUM**, Magisterium, unde *Anianus*: *Videlicet hujus artis Argasterium apparuit.* Ugutio; forte, ex Græc. ἀρχαστηριον. Vide *Argisteria*.

* 2. **ARGASTERIUM**, Officina cuiuslibet artificis, *Operatorium*, Gall. *Ouvroir.* Acta S. Anastasii tom. 3. Sept. pag. 23. col. 1: *Relicto igitur Argasterio artis suæ, mandatum Evangelice artis implevit.* Vide *Argisteria* et *Ergasterium*.

* **ARGATA**, Annulus crassior, nostris *Arganeau*. Charta ann. 1349. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 545. col. 2: *Item dictus dominus abbas promisit eis dare omnia narramina in dicto monasterio, funes, calgiolas, ferros, Argatas, plummum, seu alias tegulas necessarias.*

* **ARGAVUM**, Tunicae species, eadem quæ *Argandum*. Statuta Massil. MSS. ann. 1253. ubi de Sartoribus: *Item de tabardo vel Argavo cum penna vel sandato vel frotre xx. denar.*

* **ARGEMA**, Morbus in equino oculo qui ex albugine fit, Hispanis *Argema*, nostris vulgo *Dragon*. Vide Medic. Salern. edit. 1622. pag. 276.

* **ARGENSATA**, Modus agri. In Glosario tom. 1. Novæ Gall. Christ. idem quod *Diurnale*, Gall. *Journal.* Ab argento, inquietu, solvi solito pro mercere diurna laboris: quare significat illam vineæ quantitatem quam uno die fodere potest agricola. *Argensata*, forsitan pro *Argentata* ex *Argentum*, ut *Nummata* ex *Nummus*. Qua ratione *Argensata* vineæ erit tantum terræ vineis consitæ spatium quantum pretio argentei nummi emi potest. Hoc enim sensu dicitur *Nummata ceræ, nummata vini, nummata terre, etc.* quæ videsis in *Nummus*. *Argentus* autem et *argyrus* interdum idem quod *nummus*. Hinc *Argentata* et *Nummata* ejusdem notionis. Charta Donationis Petri Sancii Aragon. Regis pro Monasterio S. Fidis ann. 1101. tom. 1. Novæ Gall. Christianæ inter Instrum. pag. 54. col. 2: *Addens etiam viginti Argensatas de vineis et alnucia que sunt del Beniciopello, sicuti melius ab illo et parentibus ejus possidebatur.* Vide *Argusata*. [** Legendum videtur *Aren-sata*; sicque evanescunt quæ circa fictæ vocis originem proponuntur. Vide *Aren-sata*, et supra *Aranzada*.]

* **ARGENTA**. [Vulgo *argent*: « quem ante illi agente fuit in raciones pro argente. » (De Rozières, formul. Andegav. XIV.)]

1. **ARGENTARIA**, ARGENTERIA, Argenti-fodina, Ital. *Argentiera*. Inter Regalia accensentur *Argentaria* in lib. 5. de Feud. [** lib. 2. tit. 56.] Charta Richardi

Regis Roman. ann. 1263. in Probat. Histor. Sabaudiae : *Cum juribus, plateatis, molendinis, furnis, Argentariis, angariis, parangariis, etc.* [Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 60. ex Testamento Guigonis Dalphini : *Item dedit et legavit ad perficiendam fabricam Ecclesiae S. Andreae Gratianopolis et perficienda adiistica... redditus Argentarius de Brandis trium annorum spatio... Et si redditus ipsius Argentarie xxx. millia solidorum non valerent per triennium, voluit, etc.*] [** Liv. lib. 34. cap. 21 : *Vectigalia magna instituit ex ferraris Argentariisque. Forcellinus, quem videoas, monet revera adiectivum esse et intelligi tabernam, vel artem, vel fodinam.*]

ARGENTARIA. Vincentius Belvac. lib. 31. cap. 143 : *Soldanus autem habebat in terra sua 6. vel secundum quosdam, 10. millia Argentarias, quarum unica quotidie 10. millia Soldanos volebat. Argentaria de Lebena quotidie valet, ut dicitur, tres rotas argenti depurati, quæ valent tria millia Soldanos, solutis operariis.*

ARGENTERIA. Eadem notio. Vox satis frequens in Chartis Provincialibus apud Columbum in Episcopis Vivariensis pag. 213. 219. [et in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 41.] [** Provinc. Argenteira. Vide Raynouard. Glossar. tom. 1. pag. 119.]

ARGENTEA, in Charta Petri Ziani Dicis Venet. ann. 1211. in Hist. Bellunensi pag. 109.

** Suas habuit *Argentarias* seu Argenti fodinas Gallia. Plures exstisset constat maxime in Dalphinatu, imo et aurarium metallum ibidem fuisse effossum produnt computa sub Humberto II. de quibus in Historia Dalphinatus tom. 1. pag. 181 : *Item pro expensis Magistri Petri de Rosoana et 4. someriorum portantium menas pro faciendo auro apud Gratianopolim.* Ibidem : *Item tradidit decem solidos grossorum illis qui volebant facere aurum apud Balmam.* De Argenteris Dalphinatus multa habes pag. 75. 76. 92. 93. et 94. tom. 1. ejusd. Hist. Dalphin.

[** Omnia metallorum fodinas *Argentarias* vocari in cod. Alphons. lib. 2. tit. 24. § 26. monet S^a Rosa de Viterbo in Append. Elucidar. pag. 11.]

ARGENTARIA. *Argentariorum* seu monetariorum officinæ. Loca scilicet in quibus moneta fabricatur. Occurrit non semel.

2. ARGENTARIA, Vicus, seu platea ubi habitant Argentarii. Auctor Queroli : *Sacellum in parte Argentaria ex diverso. Vicum Argentarium dixit S. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 4. Ἀργυροπόρατον, apud Theophan. ann. 5. Justiniani.* [** Provincial. Argentaria est Collegium, corpus Argentariorum. Chartul. Monspel. fôl. 175 : *Per los dichs prohoms de l'Argentaria.*]

* 3. **ARGENTARIA,** Fiscus, thesaurus publicus, vel Tabula nummularia seu *Cambium publicum*, ut vocabant. Charta ann. 1287. in Reg. C. Chartoph. reg. ch. 17 : *Quindecim libræ Carnotenses annui redditus quolibet anno super Argentariam Carnotensem, per manum argentarii Carnotensis.... solvenda.* Vide Argentarius.

ARGENTARIUM, Armarium, in quo vasa argentea reconduntur, apud Ulpianum leg. 19. D. de Auro arg. mundo leg. V. Basilic. Eclog. 44.

ARGENTARIUM OPUS, in Chronico Fi-giacensi pag. 298. *argentum Opus, de quo supra.*

ARGENTARIUS, Will. Britoni dicitur

*Is, qui custodit argentum. Glossæ Lat. Græc. Ἀργυροπόλας, Argentarius. Eiusmodi munus fuit Argentarius Regis in aula Regum nostrorum, penes quem Thesaurarii Regii ex fisco quotannis certam pecunie summam deponebant ad domus Regis impensas, de qua rationes inibat in Camera Computorum : is autem ann. 1351. 400. libr. pro vadiis percipiebat, ut docemur ex Compte Stephanii de la Fontaine, *Argentarius du Roy*, quod in eadem Camera asservatur.*

ARGENTARII autem latinis Scriptoribus, proprie sunt Ἀργυροπάται, sive Ἀργυροπόλιοι, quos vulgo Cambiatores, seu Changeurs dicimus, ut pluribus probat Salmasius lib. de Usuris pag. 490. Dicti etiam Coactores, unde emendare licet Gloss. Lat. Græc. Κοάκτωρ, Argentarius : legendum enim Κοάκτωρ. Sed hoc jam observatum a Cujacio, Salmasio, et aliis. Vide Gregorium M. lib. 9. Epist. 23. [** Consulas Forcellin.]

ARGENTARII, Idem etiam qui monetarii, atque ita Prepositos Argentariorum, in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 4. § 4. intelligendos quidam volunt.

ARGENTARII, in leg. 37. Cod. Theod. de Decur. qui argento vel auro arma militaria ornabant, unde idem cum Barbaricariis in Notitia Imperii videntur : ubi *Præpositi Barbaricorum sive Argentariorum non semel occurrunt. Vide Barbaricarii in Barbaricum.* [** Argentarius absolute idem qui Argentarius faber. Vide Furnalett. in Forcell. Lexic. hac voce.]

ARGENTARII FABRI, Qui argentea opera conficiunt, in Lege Burgund. tit. 10. § 4 : *Qui fabrum Argentarium occiderit, etc.* Ubi editio Heroldi Argentarium nude habet. Ita vocem hanc usurpat Anastasius Bibliothecar. in Vita S. Demetrii Martyris pag. 76. Edit. viri doctissimi Joan. Mabillonii tom. 1. Analect. pag. 76. [Codex Rituum Eccl. B. M. Deauratae MS : *De mane est consuetum, quod bajuli Argentariorum ac etiam bajuli Menescallorum faciunt dicere unam Missam in altari B. Eligii.*]

ARGENTERIUS, non semel legitur in alio Codice MS. ejusdem loci in quo nomina sunt plurimorum e Confraternitate Nativitatem B. Mariæ.

ARGENTARIUS, Exactor et distributor bonorum Ecclesiæ. Charta Bonifaci VIII. Pape, qua institut Capitulum Canonicorum in oppido Ardemburgensi apud Miræum tom. 2. pag. 879 : *Similiter Decanus et Capitulum anno quolibet inter Pentecosten et Nativitatem B. Joannis Baptista unum Argentarium sive receptorem et distributorem bonorum Ecclesiæ prædictæ eligent, et sibi salario constituent.*

* **Argentarii** præterea nuncupabantur, qui impendendis pecuniis, ad usum civitatum collectis, invigilabant. Lit. Joan. reg. Fr. ann. 1362. tom. 3. Ordinat. pag. 598 : *Verum quia cives et habitatores prædicti (Suession.) gubernatores, Argentarios et collectores predictos absque nostri baillivi Viromandensis præsencia vel auctoritate non possunt ordinare, etc. L'Argentier de ladite ville (de S. Omer) in Lit. Philippi ducis Burg. ann. 1447.* [** Vide Marin. in Pap. Diplom. pag. 327. not. 3. et pag. 328. not. 4.]

ARGENTARIUS MILES, in libro Scacarii, qui Gervasio Tilesber. adscribitur, dicitur, *qui ab inferiore scacario ad superioris defert loculum examinandi argenti.* Ubi videtur Miles poni pro gergario famulo.

* **ARGENTEITAS,** Vox chimica, prima

argentii essentia. Arnauldus in Rosario MS. lib. 1. cap. 8 : *Species vero argenti vivi, quæ est Argenteitas, non permutatur in species auri, quæ est aureitas, nec e contrario; quia species naturæ permutari non possunt, sed individua specierum.*

* **ARGENTENEUS,** pro Argenteus. Rituale MS. Eccles. Cathed. S. Steph. Tolos. : *Et cum eo duo corarii usqueque portantes candelabra accensa, et alius corarius qui sal et cabanum Argenteneum plenum aqua defert.*

* **ARGENTEOLUS.** [Aliquantulum argenteus. Dief.]

* **ARGENTEREUM,** Vas argenteum. Hist. desponsat. Frid. III. imper. cum Eleon. Lusit. ann. 1451. tom. I. Probat. hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 614 : *In prima mensa et tabula coram multis et magnis clenodiis et magnificis Argentereis regali modo positis, etc.*

* **ARGENTEUS,** Vetus apud Francos nummus. Octo Argentei uni solidio aureo respondebant, ut liquet ex Aimoini lib. 1. de Transl. S. Vincentii cap. 3 : *Quadrageinta Argenteos, solidos videlicet quinque postulavit.* Cui in margine e regione solidos adjungitur : *Intellige aureos. Ita Spelman. in Gloss.*

* **ARGENTIFRIGIUM,** Fimbria argentea, limbus argenteus, Gall. *Frange d'argent.* Lit. remiss. ann. 1365. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 318 : *Pro redemptione dicti militis sex gobelotos argenteos, et unum Argentifrigium, Gallice Argentifræ, detulisset, etc.* Vide *Aurifrigia.*

* **ARGENTINENSIS MONETA.** Vide *Monaeta Argentinensis.*

* **ARGENTIOLA TERRÆ,** Portio terræ. Lobinellus Hist. Britan. in Glossario : *Venerdon vendit ad Sulcomin sex Argentiolas Terræ cum monticulis et vallisbus. Vide Argensata.*

* **ARGENTOCLUSUS,** apud Anastasium in S. Silvestro pag. 16. 28. Vide *Inclusor.*

* **ARGENTULUM,** Als modicum, pauxillum argenti. *De reliquo Argentulo quodcumque inventum fuerit, in Gestis Episcoporum Genoman.*

ARGENTUM, Pecunia, quomodo Argent vulgo dicimus. Utitur auctor Prædes-tinati lib. 3. pag. 184.

* **ARGENTUM ALBUM,** Pecunia argentea, Gall. *Argent blanc,* ad discrimen æreæ monetæ quæ dicitur *Argentum nigrum, Argentum arsum.* Hinc libræ arsæ pensata de quibus in veteribus Instrumentis non semel ; hinc etiam *Ardicorum* seu *arsorum,* Gall. *Ards* nomen. Charta Edwardi Regis apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 165 : *Silva 200. porcos inter totum reddit per annum 38. libras de Albo Argento, et pro foresta 12. libras ursas (arsas) et pensatas. Tempore Regis Edwardi reddebat 18. libras ad numerum.* Simile quid in Domesdei : *Reddit nunc 30. libræ Arsas et pensatas.* [** Haec melius exponuntur in voce *Ar-sura.*] Apud Lugdewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 115 : *Et quia ipsam hereditatem molendini pro viginti sex marciis Albi Argenti comparavit.* Et pag. 165 : *Vendidimus similiter memoratis fratribus pro quadraginta marciis Nigri Argenti et Luckowensis ponderis.* Vide eumd. tom. 5. pag. 247. Apud Germanos etiamnum ærea moneta dicitur *Argen-tum Nigrum.* Vide *Ardicus.*

* **ARGENTUM REGIS,** ARGENTUM FINUM, Gallice *Argent le Roy, Argent fin;* prius in veteribus Regum nostrorum de Monetarum fabrica et fusione statutis, intelligitur de ea materia argentea, quæ est undecim denariorum, et 12. grano-rum puri argenti, hoc est, in qua est

pars vicesima quarta ærea : nam argentum purum, seu *finum* illud est, quod constat. 12. denariis puræ seu finæ materiæ argenteæ, quamquam adeo purum vix reperitur. Haec porro in hanc rem olim a nobis exscripta ex Regesto *Noster*, Cameræ Computorum Parisiensis, fol. 205. hocce loco, ut minus trita, et si vernacula, inserenda censuimus : *Argent le Roy est et doit estre à une maille d'Argent fin. Car Argent Fin est à 12. den. d'aloys, et d'Argent le Roy à 11. den. obole. Et se l'en dit tele monnoie est à 8. den. d'Argent le Roy, si prent l'en l'Argent le Roy à 12. den. et le Fin à 12. den. ob. et vaut chascun den. 24. grains, et 12. grains maille, ainsi emporte en chascun denier d'aloys d'Argent Fin un grain en argent le Roy, si comme qui diroit, Ceste monnoie est à 4. den. d'Argent Fin, c'est à dire que il est à 4. grains Argent le Roy ; et ainsi des autres.*

Es comptes des monnoies est dit, C'est le compte de la monnoie de tel lieu, de tele monnoie à tant d'argent le Roy fait par tel, et ne dit l'en pas, d'Argent Fin : car anciennement quant l'Emperiere faisait monnoie, l'en disoit en ses monnoies d'Argent Fin, et ainsi faisoit l'en ès monnoies des Rois, Ducs, Princes, et Comtes, qui tenoient de lui. Et afin, que il ne semblast que le Roy de France fut homme de l'Emperiere, et que il tenist de lui, il fu ordene par le Conseil des Pers de France, que l'en diroit, Argent le Roy, qui est à une maille près d'Argent Fin.

Argent Fin est à 12. den. ob. d'Argent le Roy.

Gros Tournois de S. Loys et les autres sont à 12. den. Argent signé en vesseles et mailles Tierces vieilles Roy.

Estatins d'Angleterre et d'Escocia

Gambiroins de Philippe sont à 11. den. Chevaliers de Guillaume ob. Argent le Passavants neufs Roy.

Fors de Nevers de Philippe.

Mailles d'argent signées Vieilles de 3. den. T. de cours, sont à 11. den. 6. gr. Argent le Roy.

Se aucun vouloit ouvrir Argent le Roy, et achetoit Argent Fin, et fut l'Achat et la délivrance tout à un marc, il le peut faire, més que le pris de la délivrance et de l'achat soient considerez estre d'une valeur, si comme qui acheteroit un marc d'Argent le Roy 58. gros, l'en n'en devroit donner que 56. gros, se l'en les délivroit à Argent le Roy, c'est toute une valeur, car Argent Fin en emporte bien plus que Argent le Roy ; et comment que il semble que il donne plus grant pris, c'est assavoir 58. gros, si ne donne il pas plus de 56. gros argent, car il achète argent, et délivre argent, et semble, que le seurrcois de l'argent Fin que il achete, il doit rendre, puis que il délivre Argent le Roy, qui bien se pourroit monter à tel prez demi gros.

*Argentum FINUM RECTUM. Instrumentum ann. 1275. Spicileg. Acher. tom. 8. pag. 251 : *Damus atque constitutimus vobis in dotem tria milia marchas Argenti Fini Recti, pensi Perpinianii.**

*Argentum CURIAE, ab eo, quod finum nuncupabant, distinguitur, in Charta ann. 1390 : *Georgius de Marlio miles, regius comitatuum Provinciae et Forcalquerii senescallus, confitemur habuisse et recepisse a magnifice viro Giuando de Villanova domino de Vencia.... marchas argenti centum viginti novem**

cum dimidio, tam in vexella deaurata quam alba, quæ erat partim argenti fini et partim Argenti curiæ. Vide in Argentum.

*Argentum STENDELIENSE, a Stendelio urbe Germaniae sic dictum apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 48 : *Borchardus D. G. Sanctæ Magdeburg. Ecclesiæ Archiep. discreto viro magistro Joanni Rectori Ecclesiæ in Glesyn salutem. Exposuisti nobis, quod comparaveris pro octoginta marcia Argenti Stendeliensis, decem marcarum argenti redditus, etc.**

*Argentum VIVUM, Hydrargyrum, Gall. *Vif-argent*, apud Bern. de Breydenbach Itin. T. S. pag. 277.*

*Argentus, Nummus argenteus. Concil. ann. 1012. inter Hisp. tom. 3. pag. 193 : *Monetariæ dent singulos Argentos Sayoni Regis per unamquamque hebdomadam.**

*Argenzolum. Codex MS. eccl. Camerac. ineunte XIII. seculo scriptus, ad cuius calcem exstant quedam ceremoniæ eccl. Rom : *Exeant pueri de scola ad novum et Argenzolum.**

*Arger, Agger, Gall. *Digue*, Ital. *Argine* et *Arginale*. Chron. Estense ad ann. 1288. apud Mirator. tom. 15. Script. Ital. col. 389 : *Flumen Padii crevit sic fortiter, quod in multis locis fregit Argeres in districtu Ferrarie. Vide mox Arginerius.**

*Argerium, pro Areragium, in Reg. Olim parlam. Paris. ad ann. 1294. fol. 104. v° : *Dominus rex non reddet Argeria salis debiti monachis Clarevallensis.**

*Argerus. Charta ann. 1153. apud Ughellum tom. 5. Italiam sacræ pag. 418 : *Decimam terrarum vestrarum de villis, plébis et Argeris, etc.**

Argestes, Ventus, nautis Nordoest. Vide Magister, Ventus.

Argiarra, ἀφεδρώματα, Simulacra, in Supplemento Antiquarii. [Scaliger. ad Festum voce Argeo, Lindem. pag. 327. legere jubet Argei, ara.]

*Argilax, vox Gallica, qua Dumeta, vepres significari videntur. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 29 : *Domini de Fontesio possint depascere animalia sua, et ibidem ligna, videlicet motzes, et boisses, et Argilax, et curatiuers dumtaxat colligere ad voluntatem suam, ad opus furni sui. Vide supra Arga 2.**

Argilla vel Arguilla, est Circulus, qui circumstat colla boum vel pecudum, ne intrent sepes, jous, Gallice. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Hispani Argolla dicunt, eadem notione.

*Argilleus, Argillaceus, Gall. d'Argille. Miracula B. Stanislai Canonici Regul. tom. 1. Maii pag. 784 : *Cecidit super eum macerias et partes Argilleus, qui eum ita concussit, et multipliciter vulneravit, etc.**

*Arginalis, Agger, moles, Italis Arginale, Gall. *Chaussee*, *digue*, levée de terre. Memoriale Potestatum Regien-sium ad ann. 1218. apud Murat. tom. 8. col. 1091 : *Et illo die posuerunt districte absiduum in circuitu Damiate, ita quod exire nec intrare poterant. Tunc remanserunt in Damiate LXXX. millia hominum et mulierum. Et fecerunt Arginalem contra exercitum de biscotto, de caseo, de larda, et de aliis victualibus.**

*Arginerius, Qui Arginalibus seu aggeribus construendis præstet et invigilat. Stat. Mutin. rubr. 10. fol. 2. v° : *Sdugaria districtus Mutina et fossata Potestas fodit et deradi facere teneatur ; hominibus laborantibus ibi terram... Arginerius, vel alia persona per curiam electa fieri faciat. Et rubr. 48. pag. 10. r° : Ar-**

ginerius, seu judex laboreriorum teneatur dictum opus facere fieri. Vide supra Arger.

** Argiraspidae, Milites Saraceni, sic dicti quod clypeum argenteum gestarent, ab ἄργυρος, argenteum et ἀργεῖον, clypeus. Andreas Floriac. lib. 1. Mirac. S. Bened. ubi de irruptione Saracenorum : *Satrapæ vero in centuriis et milibus, cum innumerabili Argiraspidarum agmine continuo subsequentes, etc.**

*Argis, Navis, sic dicta ab Argo, quæ prima navis fusse dicitur, qua Jason in Colchidem navigavit. Gregorius Turon. in Vita MS. B. Maurili Episc. Andegav. cap. 10 : *Argis haud modica mercibus referta per Ligerim vehebatur. Idem cap. 15 : Repente immanis emersus e gurgite piscis prosiluit in Argim.**

*Argisteria, Papiae : Stationes, nundinez, popinæ. [In Gloss. cod. reg. 764. ut ex Cicerone.] Alibi : *Ypotetenæ, (leg. hypothetæ) Argisteria, domus. Rursum : Popinæ, argistaræ, nundinæ, plateæ. In Breviloq. Argisteria, stationes nundinorum. Ex Græco ἀγαστήριον, officina, taberna. Isidorus lib. 15. cap. 6 : Ergasterium locus est, ubi aliquod opus sit, etc. Vide Arasterium.**

*Argoido. Rythmi in Veronam, tom. 1. Analector. Mabillonii : *Quorum corpora simul condidit Episcopus aromata et galbanum, stacten, et Argoido, mirra, gutta, et casia, etc.**

** Argosilli, Mercatorum societas, cuius mentio fit in Aresto ann. 1339. 26. April. ex vol. 3. arrest. parlam. Paris. : *Cum societas Argosillorum adjornari fecisset ad nostri curiam parlamenti presentis per baillivum Vitriaci Odardum de Cernon. An a Gall. Argozin vel Argouzin, Satelles remigibus regendis ac custodiendi præpositus ?**

** Argolica Phalanx, id est, Nobilior, validior. Sic ampullatis verbis utitur Auctor præfat. ad Chartul. Aganon dictum, S. Petri Carnot. : *Urbs (Carnutum) quæ quondam a Julio Cæsare obsessa, decinu perstitit inerpuñabilis, et a se Romanas acies, Argolicasque pepulit indefensa phalanges.**

** Arguere. Oculos, Caliginem oculis offundere, Gall. *Eblour, offusquer la vûe*. Medic. Salern. pag. 21. edit. 1622 : *Ophthalmia laborantes luc quidem offendit, eosque Arguit, fusca vero ac cœrulea sine dolore intuentur.**

** Arguitus, Probatus, convictus, Gr. ἀλεγχθείς. Vetus Interpres Comment. Origen. tract. 30 : *Virtutes cœlorum movebuntur, quando Arguitus fuerit illæ obscurosus sol. Quo sensu Argutus malorum facinorum dixit Plautus.**

** Argumentari, Probare, demonstrare. Vita S. Canuti tom. 3. Jul. pag. 148. col. 2 : *Sane tam evidens pœna, aliis fruge abundantibus, Danis privatim ingruens, et parricidarum nocam, et perempti innocentiam liquido Argumentata est.**

** Argumentatio, ut mox Argumentum 1. Aigradus Monach. in Vita S. Ansberti Archiepiscopi Rotomagensis cap. 4 : *Erat etiam in sæculari Argumentationis astutia prudens. [Rabani Mauri Opusculum apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 727. col. 1 : Ostendemus... vita monastica, non humana Argumentatione, sed divina auctoritate institutam esse : scil. adversus eos, qui Monasticam disciplinam secundum SS. Patrum regulas ordinatam, ceu humana inventione, et non divina auctoritate institutam, despicientes detestantur. Quo in loco id observare est Rabanum indiscriminatum**

uti vocibus *Argumentatione* et *Inventione*.]

ARGUMENTOSE, Ingeniose, apud Ordinicum Vitalem lib. 6. pag. 599.

1. **ARGUMENTOSUS**, Ingeniosus. Quintilianus lib. 5: *In picturis quoque Argumentosus opera vocamus*. Idem: *Vulgo paulo numerosius opus dicitur Argumentosum*. *Apes Argumentosæ*, apud Willelmum Neubrigensem lib. 1. cap. 14. [Sic in Officio S. Cæciliae canimus: *Cæcilia famula tua, Domine, quasi apis tibi Argumentosa deseruit*.] Will. Tyrius lib. 19. cap. 11: *Siraconus... vir in nostram Argumentosus perniciem*. [S. Bernardus in Vita S. Malachia Episcopi: *Stetit in medio luporum pastor intrepidus omnibus Argumentosus, quomodo faceret oves de lupis*: quo in loco Argumentosus non ingeniosus modo, sed et sollicitus potest intelligi.]

* Formulare MS. Instr. fol. 30. v^e: *Porro dum Argumentosus grataque servicia, quæ nobis hucusque diutius impendiisti, digna memoria redolemus* (l. recolimus). Argumentatif, eadem notione, in Charta ann. 1378. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1574: *Pensoit le roy de Navarre que le roy de France prit plaisir en lui (maistre Angel physicien) parce qu'il parloit bel latin, et estoit fort moult Argumentatif*. Id est, Argutus, Gall. *Ingénieux, subtil*.

ARGUMENTOSUS, Joannes de Janua: *Machinosus, Argumentosus, ingeniosus ad machinas faciendo*. Vide *Argumentum* 3.

* 2. **ARGUMENTOSUS**, Callidus, astutus, Gall. *Artificieus*. Epist. 34. Nicolai I. PP. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 422: *Si quidem eam præstigiis falsitatis suæ, vel Argumentosis ambagiis potuerit exhibere quasi non fuerit legitima sua uxor, vult eam a se penitus sequestrare*. Vide *Argumentum* 1.

1. **ARGUMENTUM**. Papiæ Argute inventum, proprie ars vel stropha, qua quis fallitur. Passio SS. Perpetuae et Felicitatis: *Est virtus Argumentis Diaboli*. Gregorius Magn. lib. 5. Epist. 31: *Sub quo libet ingenio vel Argumento*. Lex Burgundionum tit. 84. § 2: *Nec extraneo per quodlibet Argumentum terram liceat comparare*. Vita S. Odonis Abbatis Cluniacensis: *Cum viderent suam nullo modo prævalere industrias, vertebarant se ad alia Argumenta*. Matth. Paris. ann. 1226: *Defensores urbis lapides pro lapidibus, tela pro telis... remittentes, et Argumenta pro Argumentis excogitantes, vulnera Galligenis letifera inferebant*. Vide *Salmasium ad Tertulliani Pallium* pag. 79.

2. **ARGUMENTUM**, Machina, qua aves in aquis capiuntur. Charta Childeberti Regis pro Monasterio S. Germani Parisiensis: *De Argumentis vero, per quæ aves possunt capi super aquam, etc.*

3. **ARGUMENTUM**, Machina bellica. Luitprandus lib. 5. cap. 6: *Argumentum, quo ignis projectur*. Anastasius Bibliothec. in Historia Ecclesiastica pag. 73: *Repromitit Chagano se tradere civitatem, et exterminator instrumento facto, quod Arietem nominant, civitatem adeptus est, dicentes, quod barbari Argumentosum ingenium et alias plures urbes in servitutem redegerunt*.

4. **ARGUMENTUM**, in examinatione aut suppicio reorum, [sunt vincula, compedes et alia di genus.] Vita S. Nicasiæ [in aliis edit. Nicetii, melius] Episc. Lugdun. [tom. 1. April. pag. 101. B.]: *Argumenta, quibus constringebantur astricti, cum suo baculo tetigisset, statim vigor est ferri confractus*. Passio S. Eu-

phemiæ apud Prosperum Martinengium: *Confestim descripta sunt omnia Argumenta rotarum*. *Argumenta lapidum*, ibidem: ubi Metaphrastes habet ὄγανον τῶν τροχῶν, πηγανιάν ὄγανον. Italis *Argumenti*, sunt etiam ferramenta, instrumenta.

* **ARGUS**, *Tardus*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Græc. Ἀρύξ.

* **ARGUSATA**, Modus agri idem quod Argensata. Charta Ortigurenæ pro Monasterio Artaxonem, ex Tabulario S. Saturnini Tolos. inter Fragmenta MSS. Stephanotii tom. 8. pag. 49: *Ego Ortigurenna facio hanc cartam cum donativo de duas Argusatas de vinea et de duos amones semenatura de terra illæ Casæ de Artazona quæ est de sancto Saturnino de Thodosa, etc. facta carta mense Junio in feria vi. Era 1175. regnante D. N. J. Ch. et sub ejus imperio Garsias Rex in Navarra, Episcopus Sancius in Pamplona, Arnaldus Abbas in Artazona qui donaticum accepit*. Vide *Argensata*. [* Legendum videri Arensata, ibi jam dictum est.]

* **ARGUTARID**, ARGUTARITUS, ARGUTARIUS CANIS. Vide in voce *Canis*.

* **ARGUTO**, Correctio, reprehensio, Gall. *Reprimande*. Chron. Trivetti apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 629: *Unum de Comitibus suis arguit, et Argutioni minus, ut videbatur, obedienti minas adjecti*. Index veterum canonum tom. 3. Concil. Hispan. pag. 42. col. 2: *Ubi admonetur Imperator, ut constitutis Apostolica Sedis obtemperet cum Argutione patenti*.

* Nostris olim *Argu*, pro Vituperatio, Gall. *Blâme, reproche*; item pro contentio, rixa qua verbi fit, Gall. *Dispute, querelle*. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 61: *Jehannin le Guis dist au suppliant pourquoi il prenoit Argu à lui... que s'il prenoit Argu à lui, il feroit que fol*. Aliæ ann. 1454. in Reg. 184. ch. 506: *Lesquelles raffardes et moqueries, avec les autres injures et violences devant dites, le suppliant print à grant Argu, vergongne et desplaisirs. Prendre noise et Argu, in aliis ann. 1479. ex Reg. 206. ch. 304. Unde Argueux, pro Contentiosus, vulgo Contentieux. Lit. remiss. ann. 1477. in eod. Reg. ch. 199: Auguel Boulet Pierre Dubos print paroles Argueuses. Et Argouirer, Arguer, Cavillari, reprobare, Gall. Railler, Blâmer*. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 159. ch. 76: *Ledit Solennin faisoit mal de encores le Arguer et menacier*. Aliæ ann. 1480. in Reg. 207. ch. 7: *Laquelle Alizon compta à se rejouir et à Argouirer par paroles à icellui estourmel, qui estoit sur la table en une cage de bois*. Inde Etiam Hargoter, Argutari, disceptare, vulgo Ergoter. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. ch. 88: *Icellui Mahilet se leva de la table et print ledit Gilet par la poitrine, et ledit Gilet lui semblablement, et tenoient et Hargotoient l'un l'autre fortement*. Unde Hargoteur, in aliis ann. 1410. ex Reg. 164. ch. 223: *Le suppliant dist à Bertran Ogier, tu n'es que un tricheur, et un plaideur, et un Hargoteur. Harigoter vero, alio sensu, obsceno scilicet, in Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 145. ch. 240: Lequel Durant dist que le suppliant menoit Harigoter sa femme aux compagnons de Paris*. Aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 111: *A laquelle femme icellui Barthélemy dist ces mots: avance toy, si te va faire joluier, qui est à entendre Harigoter*.

* **ARGUTOCANIS**. Vide *Argutarius Canis* in voce *Canis*.

* **ARGUZELLA**, Ital. Piscis marini genus, nostris *Aiguille*. Locum vide supra in *Aquila* 2.

* **ARGYRIUM**, Argentum, a Græco ἀργυρίῳ. Agnellus lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 170. col. 1: *Non te pigeat in palatum ad Exarchum ire et offerre illi ex Argyrio palvitam* (Murat. *palaream*) magnam. Ibidem pag. 160. col. 2: *Jussit deferri ferculum magnum in* (Murat. addit. *falso*) *et mundissimo Argyrio, et missus (sic) in ingentem rogam post nimium calefactum, acetum acerrimum super illud jussit fundi, et coactus Pontifex ibidem diutissime iutari, amisit amborum lumina oculorum*. Hoc in posteriori loco *Argyrium* est species disci majoris ex argento. Vide *Abacinarie*.

* **ARGYRODAMAS**, Genus lapidis pretiosi, ita dictus, ut videtur, quasi *Argenteus adamus*. Vide *Salmasium ad Solin. pag. 564* et 1108.

* **ARGYRUS**, Gr. ἀργυρός, Nummus argenteus. Papia: *Nummus prius dicitur Argyrus, quia ex Argento plurimum percutiebatur*. [* Ex Isidor. Origin. lib. 16. cap. 18. sect. 9. ubi vox græcis literis exarata in impressis legitur.]

* **ARHAMIRE**. Vide *Adramire*.

* 1. **ARIA**, pro *Area*. Ager, aut locus qui nec colitur, nec aratur. Diploma Childerici Regis Franc. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 9: *Contradicidit cum omnibus suis appenditiis, in qua sunt molendini duo sub uno tecto, cum Aria, super fluvium Supia*. Chron. Monast. Novaliciensis apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 750: *Salines in Viu in pago Arelatense quem de Godane parente nostra ad nos pervenerunt, et illa portione siagriæ, quem de ipsa conquisivimus, una cum Arias et campos, vineis et olivetis, etc. Chartul. Matiscon. fol. 220. v: Bernardus Blancus verpirit dictæ Ecclesiae jus Aria, quod vulgo solagium vocant. Vide Area. [* Si quis domum vel ariam cujuscumque cremaverit. (Penitenciel. B. N. l. 13246, f. 289.)]*

* 2. **ARIA**, *Aia*, in *Excerptis Pithecanis*.

ARIAE. Isidoro et Papiæ, *Mortuorum pulvinaria*; sed legendum *arce* censem Ludov. de la Cerda. Certe *Ariae* scriptum invenitur in MS. Papiæ codice. [Etiam in Bituric. qui est anorum circa 500.]

* Nihil hic emendatione opus est; nisi quod *Ariae* scriptum, pro *Areae*, qua voce Lectus morientium monachorum significatur. Vide supra *Area* 5.

ARIALIS. Vide *Area*.

* **ARIAMENTA**, Litis acta, Gall. *Procédure*. Arest. parlam. Burdegal. ann. 1487. 21. Jul.: *Secundum ultima acta et Ariamenta partes ipsæ venient ad mensum processuræ. Ubi forte leg. Arramenta. Vide in hac voce*.

* **ARIANISTA**, Arriani Sectator. Godfredi Viterbiensis Pantheon apud Murat. tom. 2. col. 363:

Cum Constantino Constans tenet omnia frater, Catholicos qui persecutus tota feritate, Regibus Eusebius Ariani placet.

ARIANNUM, [Submonitio ad exercitum, et multea imposita ei, qui pergere negligebat.] Vide *Herebannum*.

* **ARIBERGARE**, Hospitio excipere. Vide in *Alberga*.

ARIBLATONES. Papiæ, *Negotiatores de loco ad locum transeuntes*. [* Vide *Ariator*, et Gothofr. ad hanc vocem apud Festum.]

* **ARICERIUM**. Vide infra *Arizerium*.

* **ARIDAGAMANTIA**, A silva ejusdem

nominis sic dicta abbatia ord. S. August. vulgatus Arroasia, Gall. Arouaise. Charta ann. 1129. apud Miraeum tom. 1. Donat. Belgic. pag. 380. col. 2: Secundum regulam B. Augustini episcopi et instituta S. Nicolai de Aridagamantia. Vide tom. 3. Galiae Christianæ col. 433. et Arouasia.

ARIARIUS, Genus Gladiatoris ex Artemidoro, sed Lipsius censet legendum, Esesarius.

* **ARIDIUM**, Terra arida vel sabulum. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellis cap. 58: *Inter dictas perticas ponatur fascinæ lignaminum, aut sachi lanae sive Aridi pleni, aut feno, aut fino, ne bombardæ offendant currum nec homines præliaentes in curru stantes.*

* **ARIDURA**, Ariditas, macies, humoris jejunitas, Gall. Secheresse, Dessechement. Rochus le Bailli in Diction. Spagyrico ad calcem Demosterii pag. 126: *Aridura est absoluta corporis vel membrorum consumptio, Syderatio vel Sphacelus vel Sphacelismus, et telia necrosis dicitur.*

ARIENCIUS, ARIENZUS, [apud Hispanos moneta species, quæ idem videtur quod denarius seu nummus argenteus, qui *argentus* simpliciter appellatur in Canone 44. Concilii Legion. anni 1012. tom. 3. Collectionis Conciliorum Hispan. pag. 193: *Monetariæ dent singulos Argentos Sayoni Regis per unamquamque hebdomadam. Arienço etiamnam vocant Hispani certum quoddam pondus triginta duo continens grana. Ariencus forsitan ejusdem fuit ponderis, ac proinde paulo fortior denariis nostris ejusdem ævi, qui saltem 26. granorum erant tunc temporis, cum qui supersunt sint 24. teste D. Le Blanc Tractatu de monetis ad Reges Hugonem Capetum, Roberum, etc.] Charta Hispanica Fernandi Comitis Castellæ, æra 972. apud Anton. de Yopez in Chron. Ord. S. Benedicti. tom. 1. pag. 31. appendic.: *Iste prædictæ cum omnibus suis villis ad Alfores pertinentibus, per omnes domus singulos Arienços. Occurrunt hæc verba ibi plures; sed fere semper scribunt arienços. Fori Oscæ ann. 1247. sub Jacobo I. Rege Aragon. : Pecuniam pro homicidio solutam Rex debet habere, tamen justitia habet nonam partem, et sagiones los Arienços.**

* **ARIENTUM**, Argentum, pecunia, ab Italico *Ariento*. Charta ann. 1017. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonincont. part. 2. pag. 325: *Petrus abbas inter Ariento et alia mobilia in valiente pro libras vingt, etc. Hinc*

* **ARIENTATUS**, Argenteus. Stat. Mutin. ann. 1327. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. & vii col. 316: *Nec aliquem intrexit oratorium platum, vel deauratum, vel Arientatum. Vide Arienicus.*

* **ARIEREFEDUM**, Retrofeodum, Gall. Arrierefief. Vox semi-Gallica. Homagium Othonis apud Rymer. tom. 2. pag. 162: *Item Castrum de Jou, cum suis appenditiis, prout dictus Johannes de Cabilone, avunculus noster, tenet a nobis Arierefedum. Vide Retrofeodum in Feodum.*

* **ARIETARE**, Arietibus percutere, et deinde in genere Destruere. Vox obvia in vers. lat. Specul. Saxon. lib. 3. art. 68. ubi German. habet *mit rammen*. ADEL. *Arrectare, percutere*, in Gloss. Jæckii.

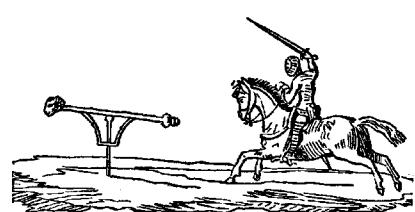
* **ARIETATO**, Percussio, quæ fit machina bellica Aries dicta. Vita S. Bibiani Episc. Sancton. apud. Marten. tom. 9. Collect. Ampliss. col. 766: *Dum portas*

robustissima Arietatione concutere tendenter, etc.

ARIETEM LEVARE, Superstitionis, aut inhonesti ludicri species apud Anglos. Inquisitiones Archidiaconorum Lincolnensis diecesis ann. 1233. cap. 30: *An alicubi Leventur Arietes, vel fiant scotulae, vel decertetur in pœnundo cum vexillo matricis Ecclesie? Synodus Wigorniensis ann. 1240. can 38: Ne intersint ludis inhonestis, nec sustineant ludos fieri de Re et Regina, nec Arietes Levari, nec palæstras publicas fieri, etc. Statuta Provincialia Walteri Episcopi Dunelmensis, ann. 1255: Insuper interdicimus levationes Arietum super rotas, et ludos, quibus decertatur ob bravium exequendum.*

* In hujusmodi ludo superstitionis aut inhonesti nihil fuit; sed periculi multum, si Kennetto in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden. habeatur fiducia. Hanc unam ob causam non semel Ecclesiæ auctoritate cautum est, ne Arietum Levationi Clerici interessent; imo et Laicis ille frequenter est prohibitus, ut et alia ejusdem generis torneamenta. At quis fuerit ille ludus nondum bene constat: ad Quintanam proxime accessisse putat idem Kennetus, illumque tanquam testis fuisse oculatus ita describit. Tignum alte firmiterque humo infixum stabat, cuius summo vertice trabs alia per medianam sui partem imposita, et cardini ferreo inserta facile in gyrum vertebatur. Transversæ hujus trabis capitæ uni jungenbatur asserculus; ligabatur alteri sacculus arena lutoe refertus, qui cum cornibus junctis arietini capitæ speciem referebat. Victor erat qui admotis equo calcaribus, veloci cursu raptus, hasta sive cuspide feriret asserculum, simili que præteriret illæsus, nec ab Ariete percussus. Quippe tam facile trabs movebatur, ut plerumque Aries equum equitemque a tergo consecutus non sine astantum risu, prosterneret; sed tot et tam fœda vulnera edidit iste ludus, ut saepe fuerit ab Episcopis prohibitus.

Præter statuta supra alfata aliud referunt Episcopi N. Grosthead quo cavitur ne quisquam Levet Arietes super rotas, vel alias ludos statuat, in quibus decertatur pro bravo, nec hujusmodi ludis quisquam intersit. Maximum quo innititur Kennetus fundamentum stat his verbis: *Levare Arietes super rotas; quippe, inquit, trabes illæ versatiles suo motu rotas exprimunt horizontaliter positas.* Sed hæc non satis satiant avidum Lectorem. Vide Menagii etymol. in voce Quintaine, et infra Quintana.

* **ARIGALIS**, f. Ager ex prato ad culturam redactus, vel Terra aratoria muris aut sepibus inclusa. Charta ann. 1076. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 476: *Dedit et omnes decimas grossas et minutas de castro et oppido, scilicet de omnibus dominicaturis, de censalibus, de Arigalibus, de styrpalibus, etc.*

* **AREMGALIS**, ARENGALIS, Eadem no-

tione, ibid. col. 482. in Charta ann. 1085: *Post longum vero temporis, ego Sophia comitissa capellulam amplificavi et rex-dicavi, eamque S. Michaeli devovi et donavi, cum capella castri et decimis Arengalium et styrpalibus indominicaturis, et omnium ilorum, que acquirerem ex illa die. Charta ann. 1137. ibid. tom. 2. col. 313: De stirpalibus, de censalibus, de Arengalibus, et de omnibus dominicaturis, etc.*

* **ARIGARE**, ARIGAVUM. Vide Andigare.

* **ARIGARGATHUNGI**, Vox Longobardica, quæ significat secundum qualitatem personæ apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 22. col. 1. D. Vide Garathingi.

* **ARIGAVER**. Vide Andigare.

* **ARILLATIO**, Coctione pannicularia. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. [** In Glossar. cod. reg. 7644. ut ex Placido: *Arilla, coccinione panniculario*. Apud Maium pag. 435: *Arilla, coactione, panniculario.*]

* **ARILLATOR**, Mercator, in Vocabul. Cassin. ann. circ. 700. [** Vide interpres Festi ad vocem *Arillator*, Lindem. pag. 329. et Voss. Etymol.]

* **ARILLI**, sunt arida grana uvæ, ab ariditate dicti. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959.

ARIMANIA, ARIMANNI. Vide Hermanni.

* **ARIMANNI**, ARIMANNIA. Vide infra Hermanni.

ARINCHADA, Modus agri, Hispanis Arancada. Charta Philippi Regis Franciæ et Navarræ ann. 1319. apud Sandovalium in Episcopis Pamplon. pag. 100: *Tres Arinchadas terræ nostræ juxta dictum palatum situatas, etc. Occurrit ibi pluries. [** Vide supra Aranzada.]*

* **ARINGHERIA**, Suggestus. Vita S. Jacobi-Philippi Ord. Serv. B. M. tom. 6. Maii pag. 174. C: *Si quis vero vestrum, quibus liberum ad dicendum patet arbitrium, super hanc sententiam et consultationem aliquid addere vel detrahere velit... ascendat pergolum seu Aringheriam consuetam, suamque declaret de hac sententiam. Vide in Arengaria.*

* **ARIO**, Ardea, Gall. Héron. Vita S. Guillelmi Abbatis, tom. 5. Junii pag. 125: *Circa secundæ vigilæ noctis horam vidit idem Joannes quasi duas aves magnas, ad modum Ariorum albas et splendidas, cum magna luce per foram illud ingredi.*

* **ARIOLA**, Parva Area. Traditio Popponis Comitis regnante Ludovico Imp. apud Eccardum in Hist. Marchionum Misnenium col. 253: *In campis et sylvis, Ariolis, ædificiis, pratis, pascuis, aquis, etc. Vide Area.*

ARIOLARI, Ariolandi peccatum. Stephanus Tornac. Epist. 120: *Mandatis Apostolicis nolle acquiescere, peccatum Ariolandi est; et scelus idolatriæ, nolle obedire. Utitur præterea hac loquendi formula, quæ sumpta est ex 1. Regum cap. 15. v. 23. Epist. 121. ut et Joan. Sa-risberiensis Epist. 198. 282.*

* **ARIOLATESIS**, est fictio auriolandi vel sacrificandi, in Gemma Gemmarum.

* **ARIOLUS**, Qui aras colit, vel divinus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Ariole, pro Hariolus, Gall. Devin, apud Froissart vol. 4. cap. 84: *Aucuns de ces Arioles affirmaient... que le Roy estoit demené par sors et par charmes: et le savoient par le Diabiles, qui leur reveloit cest af-faire. Desquels Arioles et devins il en y eut de destruis et ars à Paris et en Avignon. [** Gloss. Longob. in cod. Caven-si: *Ariolus vel Ariolas, idem Incantatores*. Vide Liuthpr. Leg. lib. 6. cap. 30. Gloss.*

in cod. reg. 7644: *Arioli, aruspices, sortilegi, divini, phanatici, malefici*; post haec exscribitur Isidor. Orig. lib. 8. cap. 9. sect. 16.]

¶ **ARIOMANITE**, Arriani, sic dicti quod Arrii *uxia* sive furore correpti essent. Vita S. Antonii tom. 2. Januarii pag. 135: *Nam cum venissent quidam Áriomanite, reperta eorum post examinatio nem infidelissima secta, effugavit eos de monte; dicens multo serpentibus deteriores horum esse sermones.*

¶ **ARIOPAGITA**, Ara paganorum, in eodem Glossar. Male pro *Areopagita*, Curialis seu iudex in Areopaga. Vox nota.

¶ **ARIPENDUS**, Modus agri. Vide supra *Arapennis*.

¶ **ARIPENNIS**, [Modus agri, Gall. *Arpent*.] Vide *Arapennis*.

¶ **ARIPENTUS**, Eadem notione. Passim occurrit in Tabulario S. Petri Vosiensis.

¶ **ARIPIERGARE**, Charta Ottonis II. imperat. ann. 982. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 814: *Præcipientes insuper jubemus, ut nullus dux, marchio, comes... prædictum abbatem suos successores et monachos ibidem deserientes inquietare, . . . aut servos et colonos eorum Ariperegare præsumat.* Ubi aliae Chartæ habent, *Distringere vel pignorare*, id est, Compellere ad aliquid faciendum per mulctam, poenam, vel captio pignore: nisi sit idem quod *Aribergare*, Procurationem exigere. Vide in *Alberga*.

¶ **ARIPIUS**, *Gladius Falcatus*, in Glossario Aniciensi MS.

¶ **ARIAGIDA**, Vide *Harireda*.

¶ **ARISARE**, *Gruis est, quoniam clamat.* Sic *Milvus vigit, canis baubat*. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis.

¶ **ARISSARE**, Idem, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613: *Arissare, gruis est quando clamat, etc.* Ita et in altero Cod. 7646. ubi *Arissare*.

¶ **ARISCADA**, Multa gravior a Principe irrogata. Leges Lotharii apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 141. col. 2: *De his qui sine consensu Episcopi, Presbyteros in Ecclesiis suis constituit, vel de Ecclesiis suis ejiciunt, et ab Episcopo vel a quolibet missio dominico ammoniti obediire noluerint, ut bannum nostrum guadiare cogantur et per fidejussionem ad palatum venire cogantur. Et tunc nos decernemus, utrum nobis placuerit, aut illud bannum persolvat, aut aliam Ariscadam sustineat.* Baluz. habet, *Harmiscaram*, quod vide suo loco. [¶ Lothar. 1. cap. 43. e Capitul. Wormat. ann. 829. sect. 1. Pertiz pag. 350. ubi *Ariscada* in tribus cod. MS. legi scriptum est. Vide *Arestara*.]

¶ **ARISCHILIT**, Obsequium militare. Vide *Heereschild*.

¶ **ARISCLA**, Idem videtur quod *Assula*, tabula lignea. Vide in hac voce. Leude majores Carcass. MSS: *Item pro somada de postibus, 6. den. Item pro cargua de Arisclis, 9. den.* Ubi versio Gallica ann. 1544. *D'une charge d'Ariscles, etc.*

¶ **ARISSARE**. Vide supra *Arisare*.

¶ 1. **ARISTA**, Annus. Dicitur poetice apud Virgilium: *Post aliquot Aristas, et apud Claudianum: Decimus emensus Aristas, ubi Arista pro messe, messis pro anno.* [¶ Vide Heynium ad Virgil. Eclog. 1. vers. 70.] At minus Latine apud auctores aliquot ævi medi, qui soluta scripsierunt oratione; sic apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. pag. 380: *Abbas bis denis Aristas.* [¶ Vita S. Solenn. tom. 7. Sept. pag. 69. col. 2: *Cum sea lustra et quatuor Aristarum vite voverentur curricula, etc.*]

2. **ARISTA**, Piscium osciculum, ἄκανθα, nostris *Areste*. Joannes de Janua ex Ugutione: *Arista, ab areo, es, quia primo areat, id est, spica, vel spicula, spica et piscium. Unde dicimus Aristatos pisces, qui plures habent Aristas.* Ausonius in Mosella, de Perca pisce:

.... Solidoque in corpore partes
Segmentis coeunt, sed dissociantur Aristis.

Alibi:

Viscere præ tenero fartim congestus Aristis.

Vita S. Philiberti lib. 2. cap. 85. apud Chiffletum in Tornutio: *Una Aristarum, quæ in ejus (lupi marinii) eminent dorso, gutturi inhasit vorantis.* Occurrit præterea apud Stephanum Episc. Redonensem in Vita S. Guilielmi Firmatini. 33. et in Hist. Relationis S. Richarrii n. 18.

* 3. **ARISTA**, Angulus exterior domus, a Gall. *Arête*. Charta Ludov. Junior. ann. 1158. in Chartul. S. Joan. Laudun.: *Plateam ipsam donavimus in eleemosynam ab exteriori pilorio sinistræ crucis S. Petri, quod proximum est hostio ejusdem crucis, usque ad proximam Aristam domus, quæ fuit Willermi de Orcio.* Vide supra *Aresta* 3.

* **ARISTARE**, Spicas legere, Gall. *Glaner*. Glossar. Provinc. Lat. ex cod. reg. 7657: *Aristare, conspicari, Glenar, Provinc.* [¶ Gemma Gemmarum: *Aristari est spicas colligere.*]

* **ARISTARI**, In aristam crescere. Folciinus Abb. Laubiensis in Vita S. Folciini Episc. Tarven. inter Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 627: *In mense Junio, quo Aristantur segetes crescente culmo.*

ARISTATO, Pallæ, pallia, seu stragula defunctorum *tumbis* et monumentis imposita. [Sic et interpretes alii plerique: sed errant omnès, si credimus Eccardo. Quod enim, inquit, additur verbum *capulaverit*, hoc indicio est, *Aristatonem ex ligno fabricatum, et structuram sepulcro impositam fuisse.* Deinde *staplum* quod tanquam synonymum *Aristatonis* affertur, significat *erectum, statutum, constitutum, statum*, ut idem auctor expponit.] [¶ Eccardo assentitur Muratorius tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 334. cuius sententiam firmat ex Codice MS. legis Salicæ in Estensi bibliotheca ad servato, ubi legitur: *Si quis Aristatonem (id est, Banculas) super hominem mortuum capulaverit, etc.*] Porro nomine *bancularum a banco*, designantur, inquit Vir doctissimus, cancelli lignei tumulis impositi. Sed et ad tit. 57. § 3. in eodem Cod. habetur explicationis causa post *Staplum vel Scaplum: Mandualem, quod est astructa, sive selave, qui est ponticulum, sicut mos antiquorum fuit faciendi.* Quæ omnia, licet obscura, indicant tamen, structuram sive *ädiculam quampiam ligneam*, et cancellos ad sepulcra mortuorum olim veteres exstruxisse.] [¶ Schilterus et Wachterus per *Ehrenstæte* explicant. Sed ad vocem *stato* quod attinet, eadem esse videtur ac Suecorum *Stod*, *Statua*, *columna*, Germ. *Stütze*, aut *Studel* fabris ferrariis, ita ut *Aristato* proprie sit *Ehrensaule*, quod sequens vox *Selave*, hodie *Säule* itidem denotat. Vernacula vox *Cheristaduna* in cod. Heroldi eadem est, licet aliis verbis. *Dun* enim Collem, tumulum significat, *Cherista* autem est vel pro *Herist*, *eris*, *Honoris*, vel idem ac *Gerüste*, *Structura*, opus ex ligno præparatum. Ut ut sit *Aristato* et *Cheristaduna* nihil aliud sunt nisi *Structura lignea honoris causa tumulo imposita*,

quam violare nefas erat. ADEL. Vide Graffii Thesaur. Ling. Francic. vol. 1. col. 432.] Lex Salica tit. 17. § 5: *Si quis Aristatonem super hominem mortuum capulaverit, etc.* Tit. 57. § 3: *Si quis Aristatonem, id est, staplum, super mortuum capulaverit, etc.* Quo loco Codex Heroldi tit 58. § 4. habet: *Si quis cheristaduna super hominem mortuum capulaverit, etc.* Ubi Wendelinus Aristatonem Germanicum *Ere-stæt* esse ait, quæ *vox honorarium decus sonat*. Porro pallis et tapestibus tegi et insterni solitos Sanctorum, atque adeo nobilium et honorariorum tumulos, testantur præterea Gregorius Turonens. lib. de Gloria Confess. cap. 20. 21. 30. 55. 79. de Mirac. lib. 1. cap. 72. lib. 2. cap. 33. de Mirac. S. Martini lib. 2. cap. 10. de Vit. Patr. cap. 8. 9. 15. 19. Evodius Uzalensis de Miracul. S. Stephani cap. 3. Baudovinia in Vita S. Radegundis cap. 29. Acta S. Agathæ n. 15. Vita S. Eucherii Episc. Aurelian. n. 12. Gotselinus lib. de miracul. S. Augustini Cantuar. cap. 1. Avitus Viennensis lib. 3. Poemat. vers. 253. Vita S. Eparchii pag. 523. tom. 2. Bibl. Labbei, Concilium Arvernense can. 3. Capitula S. Bonifacii Moguntini cap. 20. Helmod. lib. 1. cap. 79. etc. Vide *Palla*.

Hinc fluxit mos mortuorum feretra pallis Ecclesiasticis obvoluta in Ecclesiam deferendi. Guilelmus Apuliensis lib. 2. de Gestis Norman. de Roberto Guiscardo :

Utile pigmentum versutu adinventit, atque Mundat defunctum, quod quemlibet esse suorum Genæ sua testetur, qui cum quasi mortuus esset Impositus feretro, pannusque obducere cera Illius hunc facie jesus latitante fuisse, Ut Normannorum velare cadavera mos est.

Vide Guil. Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 1. pag. 118.

* **ARISTELLA**, *Parva arista*. Cathol.

* **ARISTIFER**, Ferens aristas, in Vocabul. compend.

* **ARISTILLUM**, *Porrus vineæ: interdum vocatur Aratillum*. Glossar. med. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Vide supra *Aratili*.

* **ARISTO LAPIS**, Lapis tectus Aristone. Acta SS. Bened. sæc. 5. pag. 10. de S. Geraldo Comite Aurelian. : *Corpus illud sanctum quamplurimis comitantibus turbis ad Auriliacum, sicut ipse justerat, sui detulerunt, et in Aristonem Lapidem ad sinistram scilicet Basilicæ ipsius collocaverunt juxta oram sancti Petri. Pro Aristonem Mabillonius censem legendum Aristonem.*

* **ARISTOLOGIA**, Vox ab Hispanis etiamnum usitata pro *Aristolochia*. [¶ *Aristolochia*, in Diction. Academ. Hispan.] planta, nobis *Aristolochie, Sarrasine*. Bern. de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 277: *Corpus ejus catalplasmetur cum argento vivo occiso, cum oleo, adjuncta Aristologia longa et defela.* [¶ *Aristologia* pluris in Glossar. cod. reg. 7644. ubi exscribitur Isidor. Orig. lib. 17. cap. 9. sect. 52. et in Hort. Sanitat. Tractat. de Herbis cap. 40. et 41. Gemma Gemmarum: *Aristologia est herba mulieribus pregnantibus apta, Osterlucy.*]

* **ARISTOPHORIUM**, Ugutioni, *Vas ad potus et prandia deferenda rusticis in agro aptum, etc.* ex Græc. ἀριστόφορον.

* **ARISTOSA CIBARIA**, Panis hordeaceus, quod vide in *Panis*.

* **ARISTOTELICI DIES**, quibus vacant scholæ Philosophicæ. Lobinellus tom. 3. Hist. Paris. in Glossario: *Præter lectio nes ordinarias bonum erit habere aliquem præceptorem pro diebus Dominicis, Festis*

et Aristotelicis, qui certis horis legat aliquid de Moralibus, vel de Grammatica, Rethorica vel Poetis.

* ARITHMETICUS, Numerarius, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Gloss. Gr. Lat. Αριθμητικός, numerarius.

* ARITHMUS, a Gr. Ἀριθμός, Numerus. In Arithmis, hoc est, in Libro Numerorum, apud Tertull. adv. Marc. lib. 4. cap. 23.

ARITRAIB. Vide Aratraib.

* ARITURA. [Fiducia. DIF.]

* ARIUM, Spolium in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Asium, ibid. infra. Vide Asium.

* ARIVUS, Riparius, ad rivam seu ripam pertinens. Vide Terra Ariva. Nosstris olim Arivouer, Ripa navium appulsi apta. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 293 : *Icellui Hacquin et le supplicant prirent assemblément le chemin droit à ung Arivouer, nommé l'Arivouer d'Avenieres, pour passer,... et quant ilz eyrent passé la rivière trouverent à l'Arivouer de l'austre couste d'icelle, etc.*

* ARIZERIUM, ARICERIUM. Stat. Perusiae pag. 55 : *Qui Arizerium freget, solvat pro banno solidos decem; et si in ipso Aricerio absque fractura aliquid coperit, solvat pro banno solidos quinque.* Hortum seu pomarium, vel locum, in quo fructus servantur, interpres; cum eo loci cavetur ne nuces, castaneæ, poma subripiantur.

ARIZZUS. Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium: *Rudera; Arizzi, vel stercora.* [** Vox Germanica, hodie Erz. Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 1. col. 465.]

ARKARIUS. Vide Arcarius.

ARLES CRUDUM, Rocho le Baillif, in Diction. Spagyrico, sunt guttulae in mense Junio cadentes, alias hydatis.

* ARLOTUS, Italis Arlotto, Helluo, ventri deditus; nostris Arlot, Ganeo, nebulo, homo nibili, Gall. *Fripom, coquim.* Lit. remiss. ann. 1275. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 372 : *Guillema serviens aut pediseca uxoris Andreae Bossati dixit praedictio Andreae : Ha! Andrea socie, qualiter de illo Arlotto Johanne auriga seu carraetrio fui associata. Aliæ ann. 1277, in Reg. 111. ch. 7 : Qui (Richardus) prænominatio exponentibus animo irato dixit : Unde venitis vos alii Arloti et ribaldi; vos mali Arloti in fide mea luetis de corpore, etc.* Aliæ ann. 1401. in Reg. 156. ch. 341 : *Cui Arnaldo dictus Raymondus replicavit, tu mentiris, Arlot groso mal nez.* Aliæ ann. 1411, in Reg. 165. ch. 219 : *Icellui Pierre Appelast le supplicant Arlot, tacain, bourc; qui vault autant à dire en langage du pays de par delà, garçon, truant, bastart. Arquabot idem sonat, in Lit. remiss. ann. 1461. ex Reg. 198. ch. 22 : Jehan le Piccart avoit dit que Jehan de Deux Vierges escuier supplicant estoit ruffien et Arquabot.* Vide infra Arnaldus.

* ERLOTUS, Eadem notio. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 101. ch. 136 : *Ad dictum locum dictus exponus accessit.... dicendo : Ubi, ubi sunt isti Erloti, garsoni, qui venerunt in terra mea facere executionem.* Judicium ann. 1370. in Reg. 109. ch. 192 : *Jaquemetus.... portando lanceam in manu ferream, et de eadem ipsum Joannem comminando etiam clamando, veni, Erlote, veni. Item quod clamavit etiam pluribus clamoribus dictus Jaquemetus post dictum Johannem, ad mortem, ad mortem tu morieris, Erlote.* [** Hispan. Artote. Vita S. Domini-

ARM

nici de Silos, vers. 648. Inde Arlotia, Vita S. Emiliani, vers. 20.]

* ARLOXEIUS, Arboris species. Vide Aclosserius.

1. ARMA, feminini gener. Dositheus Magister in Gloss. *Inermis, sine Arma.* Gesta Regum Francor. cap. 10 : *Nullus tam sordidam et incultam Arma habet, quam tu.* Lex. Burgundion. tit. 18. § 3. Edit. Heroldi : *Ille, cuius Arma est, nihil pro hoc solvat.* Lex. Longobardorum cap. 4. ejusdem Edit. [** immo tit. 42. qui est Rothar. 101. recentioribus.] : *Si quis cum sagitta vel qualibet Arma plagam intra capsam fecerit, etc.* [Isti portant armas in nave, ex vett. aulæis Bajoc. apud Bern. de Montfaucon, tom. 2. Antiq. Monument. Mon. Franciæ. Vide Brandaon, tom. 8. Mon. Lusit. pag. 77.]

* Epist. Ghaerbaldi episc. Leod. apud Marten. tom. 7. A. C. col. 21 : *Hæc est Arma spiritualis, in qua vincitur Diabolus, et gaudent de Victoria illi, qui cum ista Arma pugnant.*

ARMA CLAMARE. Conclamare ; Crier aux armes. Capitulare 3. ann. 813. cap. 36. [** Jus pagi Xantensis] : *Quisquis audit Arma clamare et ibi non venerit, etc.* [** Germ. Wäfen ruofen. Vide Grimmii Antiq. Juris pag. 876. ejusdem Grammat. Germ. vol. 3. pag. 297. et Haltaus. Glossar. German. col. 2015. apud quem haec leguntur : Inclamatio populi ad arma, sive (ut est in Chron. Montis Ser. apud Menck. tom. 2. pag. 254. B) vox qua populus ad arma evocari solet, scil. in incursione hostium et prædonum. Diplom. Waldecc. ann. 1306. in Lunigii R. Arch. Spic. Sec. tom. 1. pag. 1422 : *Domanus domum in Corbiche civitate absolutam et exemptam ab omni onere quarumlibet arrestationum, exactionum, vigiliarum, insecutionum ad pulsum campanæ vel ad Invocationem Arnorum, vel subsidii, etc..* Sepe tollebatur ejusmodi clamor in violatione pacis publicæ, et usitatissime cæde hominis facta ad reum persequendum. Chart. Henrici Imp. ann. 1003. in Scheidii Orig. Guelf. tom. 4. pag. 453 : *Et idem Advocatus non in civitate Abbatissæ Assinda, sed foris extra civitatem judicio præsidebit, cum ipsum per manum truncationem vel Armorum Proclamationem judicium habere contingit.* Statut. oppid. Bodenwerder. ann. 1287. ibid. pag. 495 : *Qui Armisono Clamore cives provocaverit sine causa, judicii solidos v. dabit.*

ARMA. Scutum et lancea, dicuntur in Capitulari 8. ann. 806. cap. 1. et in Capitulis Caroli Magni. lib. 3. cap. 22. Concilium Karrofense ann. 986. cap. 8 : *Si quis Sacerdotem aut Diaconum, vel alium quemlibet ex Clero Arma non ferentem, quod est scutum, gladium, loriam, galeam, invaserit, etc.* Vide Tabellam Caroli Calvi, descriptam a V. Cl. Stephano Baluzio tom. 2. Capitular. pag. 276. ubi Regius Armiger et lanceam et scutum Principis tenet.

ARMORUM BENEDICTIO, Eorum nempe, qui in sacras expeditiones proficiscebantur. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 181 : *Horum (Sacerdotum) officium est, Missas celebrare, ... populum ad Missam, vel nuptias, vel Arma, vel peras, vel baculos, vel judicia ferri, et aquas, ... benedicere.* Vide Vecillum.

ARMORUM CUSTOS, dictus videtur non tam is, cui armamentarii, quod ὄπλον λέγοντες appellat Joannes Cananus pag. 191. quam is, cui armorum in castris servandorum cura incumbebat, in vett. Inscript. apud Gruter. 518. 5. 546. 9. 569.

ARM

7. Habebant autem singulae Legiones suos armorum custodes, 568. 11.

ARMORUM OSTENSIO, Monstre d'armes. Aresta O. SS. 1293. in Regest. Parl. f. 99 : *Cum Dom. de Piceo compellere vellet burgenses suos de Piceo, ut ad mandatum ipsius facerent Ostensionem Armarum, Majore et Scabinis de Piceo se opponentibus, et dicentibus, quod ad mandatum ipsius non tenebantur facere dictam ostensionem, sed ad mandatum nostrum libenter facerent : visis chartis dictæ Communia, et partium rationibus intellectis, pronuntiatum fuit, quod dicti burgenses ad mandatum dicti domini sui Ostensionem Armarum facere tenebantur.* Vide Monstrum.

ARMORUM PRÆPARATIO, Militia, cinguli Militia accinctio. Tabular. B. Mariæ Columbensis diœces. Carnotens. : *Et pro supradicta villa sibi in tribus auxiliis impenderet, scilicet in corporis sui redēptione, aut in filiū sui Armarum Præparatione, aut in filiæ suæ matrimoniū conventione.*

ARMORUM PROCLAMATIO. Charta Otttonis M. Imperat. ann. 977. apud Hermannum Stangefolium in Annalib. Westphalic. lib. 2. pag. 151 : *Constituimus etiam, ut nullus hominum, vel Advocatus alienam jurisdictionem in civitate prænominata habeat, excepta Abbatissa Assendensi, præter intruncationem manuum, vel Armorum Proclamationem.* Vide Heereschild. [** Vide Arma clare.]

* ARMA CAPERE, Eques creari. Concessio Henrici III. Regis Angliae pro Henrico de Lacy apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 289 : *A die quo dictus Comes Arma militaria a domino Henrico Rege patre nostro Cepit et cinctus fuit gladio Comitatus illius.*

ARMIS CONTENDERE, Monomachia, iudicio duelli se purgare, in Consuet. Sicut. lib. 3. § 47.

ARMA DARE, ARMIS CINGERE, HONORARE, Militem seu Equitem creare, armis Militibus induere; Arma accipere, Militari cingulo accingi. Tacitus de Germanis : *Arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffecturum probaverit : tum in ipso Concilio, vel Principum aliquis, vel pater, vel propinquus scuto frameaque juvenem ornant. Hæc apud illos toga, hic primus juventæ honos.* Vita Ludovici Pii ann. 791 : *Patri Regi Rex Ludovicus Ingelheim occurrit, indeque Renesburg cum eo abiit, ibique Ense, jam appetens adolescentiæ tempora, Accinctus est.* Et ann. 837 : *Dominus Imperator Filium suum Carolum Armis virilibus, id est, Ense Cinxit, Corona regali caput insignivit, etc.* [Chron. Salernit. cap. 80. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 238 : *Sed dum adolescens factus fuisset, ex more ipsi jam dictus Rex Arma Donavit, atque cum honore Salernum misit.*] Willelmus Malmesb. lib. 2. de Gest. Engl. cap. 2. de Æthelstano Rege : *Nam et avus Alfredus prosperum ei regnum imprecatus fuerat, videns et gratiōe complexus speciei spectatæ puerum, et gestum elegantiam : quem etiam præmature Militem fecerat, Donatum chlamyde coccinea, gemmato baltheo, Ense Saxonico, cum vagina aurea.* Henricus Huntind. lib. 8. Hist. : An. 14. Henrico nepoti suo David Rex Scotorum virilia Tradidit Arma. Hovedenus part. 1 : *Post hec in hebdomada Pentecostes filium suum Henricum apud Westmonasterium, ubi curiam suam tenuit, Armis Militibus Honoravit.* Thomas Walsinghamus pag. 507 : *Kl. Febr. die Dominica in vi-*

gilia Purificationis, Edwardus (Rex) juvenis suscepit Arma militaria cum multis aliis, etc. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 111 : Nondum enim juvenis ille Arma acceperat, sed Militia virtutem arripuerat. Robertus Bourron in Merlino MS. : Et si vous pri qu'en guerdon de mon service, me doignés Armes, et me fêtes Chevalier. Philippus Mouskes in Philippo Aug. :

Tant qu'Artus li biaus et li fiers,
Devint à Gournaï Chevaliers,
Armes et cevaus li donna
Rois Felippes ki l'adouba.

Le Roman d'Aubery MS. :

Armes li donne, et un riche destrier,
Et de sa paume li donne un coup plenier,
Que Dex li doint i estre bons Chevaliers.

Ubi per arma his locis, ut plurimum, solus ensis intelligitur, quo accingebaratur novus Miles.

Sed et interdum armis omnibus is instruebatur. Ordericus Vitalis lib. 8. de Henrico postmodum Rege Anglor. hujus nominis primo : *Hunc Lanfrancus Dorobernensis Episcopus dum juvenile robur attingere vidit, ad arma pro defensione Regni sustulit, eumque lorica induit, et galeam capiti ejus imposuit, eique ut Regis filio, et in regali stemmate nato Militia cingulum in nomine Domini cinxit.* Id ipsum prodit Joannes Monachus Majoris Monast. de Gaufredo Andegavensi Duce Normannie Milite facto : *Inductu lorica incomparabilis... calcatus est caligis ferreis... clypeus leunculos aureos imaginarios habens collo ejus suspenditur, etc.* Locum integrum dedimus in Dissertat. 22. ad Joinvillam, eoque spectare diximus ista Senatoris ex lib. 4. Epist. 2. ubi de adoptione per arma, ex qua Militaris dignitas et ordo profluxit : *Damus quidem tibi enses, clypeos et reliqua instrumenta bellorum, etc.* Otto de S. Blasio cap. 26 : *Fridericu Suevorum Ducem gladio accendi Armisque insigniri dispositus.* Adde eundem Ordericum Vitalis lib. 3. pag. 489. lib. 6. pag. 623. lib. 11. pag. 811. 825. 831. lib. 12. pag. 875.

ARMA DEPONERE et relinquere jubebantur, quibus ob crimen aliquod imponebatur pœnitentia publica. Vetus pœnitentiale : *Qui occiderit Monachum aut Clericum, Arma deponat.* Adde Pœnitentiale Roman. cap. 2. 34. Concilium Wormaciense can. 26. 30. Moguntiac. ann. 888. can. 16. Triburiense ann. 895. can. 5. Romanum ann. 1078. can. 5. Synodicum Concilii Tricassini ann. 867. Capitula Caroli Magni lib. 6. cap. 90. 97. [** 98.] Legem Longobard. lib. 2. tit. 18. § 5. [** Carol. M. cap. 183.] Additio nem 2. Ludovici Pii cap. 1. Addit. 4. cap. 117. novæ Edit. [** An cap. 114 ? ibi vero Armorum depositio plane alia est ; de qua in voce Scastlegi.] Canones sub Edgardo Rege datos cap. de Satisfactione § 10. Leges Henrici I. Regis Engl. cap. 68. § 8. Burchardum lib. 6. cap. 9. Ivonem lib. 10. cap. 37. et Epist. 60. Vitam B. Simonis Comitis Crispeliensis cap. 3. etc. Vide Scastlegi. [** et Grimmii Antiq. Juris pag. 712.]

ARMA ET EQUOS SUIS SENIORIBUS DARE. Vide Heriotum.

ARMIS ET HONORIBUS EMENDARE, in Legibus Henrici I. Regis Engl. cap. 36.

PER ARMA JURARE. Vide Jurare.

ARMA SACRATA ante juramentum, uti probat Spelmannus in Glossario ex Legibus Boior. tit. 18. lib. 5: *Tunc solus cum sua manu, postea donet Arma sua*

ad sacramentum et per ea juret ipsum verbum cum uno sacramentali.

ARMA MUTARE, vel Commutare in signum foederis, seu fraternitatis. Ethelredus : *Quid plura ? annuit Edmundus et Knutho de Regni divisione consentit... dispositio itaque armis, in oscula ruunt,... deinde in signum foederis vestem Mutant et Arma, reversique ad suos, modum amicitiae pacisque praescribunt, et sic cum gaudio ad sua quiske revertitur.* Florentius Wigorniensis hocce ritu contractam fraternitatem innuit, dum rem eamdem enarrat : *Ubi pace, amicitia, fraternitate, pacto et sacramento firmata, Regnum dividitur.* Ita apud Homerum Glaucus et Diomedes arma invicem mutarunt, Ili. ζ v. 235 :

'Ος πρὸς Τυδείδην Διομύδεα τέυχε' ἄμειβε.

Hoc porro ritu adoptionem fraternam per arma contractam ex Gaufredo Malaterra lib. 2. cap. 46. pluribus ostendimus in Dissert. 21. ad Joinvillam.

ARMA, ad tuitionem corporis necessaria pro debito Pignerari prohibet Consuetudo Brageriaci art. 28. Charta Caroli Comitis Provinciæ ann. 1290. e MS. D. Brunet : *Nullus exactor... Pignoret pro condemnatione... de Armis necessariis ad opus ipsius usque familie, nec de eius armorum aut bobus.*

Id moris erat apud Francos milites ut armati incederent, quod Frisonibus militia donatis, ratione quidem thrasonica, prohibet Carolus Rom. rex diplomatico [** subditio] ann. 802. in Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 1. v. ubi multa sunt notata digna : *Statuimus ut si quis ex ipsis (Frisonibus)... militare voluit, dicetus Potestas sibi gladium suum circumcinget, et dato eidem, sicut consuetudinis est, manu sua colapho, sic militem faciat; et eidem firmiter injungendo præcipiat, ne deinceps more militum regni Franciæ armatus incedat, eo quod consideramus, si prædicti Frisones militaverint secundum statutum corporum et formam præcepte a Deo et natura ipsis datum, cunctos in orbe terrarum milites sua fortitudine et audacia præcelerent.... Qui scutum suæ militiæ a dicto Potestate recipere debent, in quo corona imperialis in signum libertatis a nobis concessæ, debet esse depicta.* Vide in Arma 3.

* Arma mercatoribus in itinere ad defensionem suam concessa, modo ea in aperto non deferant. Constit. Friderici de pace tenenda in eod. Cod. reg. fol. 8. r: *Mercator negotiandi causa per præviciam transiens, gladium suum sub sella alliget, vel sub vehiculum suum ponat.* [** ann. 1156. cap. 13. Pertius vol. leg. 2. pag. 103. hæc ita scribit: gladium suum suæ sellæ alliget et super vehiculum suum ponat, ne umquam lædat innocentem, set ut se a prædone defendat.]

ARMA PRÆSUMERE. Vide Apothecarii.

ARMA LIBERA, Quæ liberum, id est, virum ingenuum et nobilem solum spectant. Leges Guillelmi Nothi Regis Engl. cap. 65. de Manumissione servorum : *Et tradat illi Libera Arma, scilicet lanceam et gladium. Arma Liberorum dicuntur etiam lancea et gladius, in Legibus Henrici I. cap. 78.*

ARMA MOLITA, vel MOLUTA, Samiata, polita, acuta. Leges Siculæ lib. 1. tit. 8. § 1: *Si Armis Molitis impugnatus fuerit, liceat se Armis molitis defendere.* Tit. seq.: *Arma Molita et prohibita. Arma Moluta, apud Bractonum lib. 2. Tr. 2. cap. 19. § 2. In Libertatibus Teneræ-*

*mundæ art. 4. Charta Communie Peroniensis ann. 1207 : Si aliquis de nocte vel de die Armis Molitis aliquem vulneraverit, etc. Arma Emolita, apud Fletam lib. 1. cap. 33. § 6. Gladius Emolitus, in Libertatibus villæ de Villereys. Armes Esmoulues, in Stabilimentis S. Ludov. lib. 2. cap. 11. et in Consuetud. Montensi cap. 50. Espée ou autre harnois Emolu, in Consuet. Bayonensi tit. 26. art. 11. Fer Emolu, in Consuet. S. Severi tit. 18. art. 5. Chronicum Besuense pag. 697: *Quadam die cum in fabrica fabri cultellum Emoleret.**

ARMA MULTITORIA, Eadem notione in Charta Philippi Augusti Regis Franc. ann. 1194 : *Quicumque cultellum cum cuspide, vel curtam spatuam, vel misericordiam, vel hujusmodi Arma Multitoria portaverit, sexaginta libras perdet.*

* Arma quæ ad molas acuuntur, in Charta ann. 1211. ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 426: *Si quis de Arnis, quæ ad molas acuuntur, aliquem percusserit, etc.* Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 108. ch. 44: *Armé d'armes Molues, c'est assavoir d'un demy glaive, d'une espée et d'un grant coustel. Armeures esmoulues, ibid. ch. 39. ejusd. anni.*

ARMA OFFENSIBILIA, Arma ad no-cendum, Gall. Armes Offensives. Arma Offensilia et defensilia, in Litteris Bonifacii IX. PP. apud Fontanum in Appendice ad calcem Antiq. Hortæ Colonæ Etruscorum pag. 438.

ARMA PICTA. Vide Arma 3.

ARMA PLENA, Quæ Militem spectant, Armes de Chevalier, seu omnimoda arma. Chronic. Aulæ Regia cap. 18: *Incunt, quod tunc in exercitu Régis Bohemicæ fuerunt 7000. virorum in equis pugnantium, in Plenis Armis, et sub galeis.* Rogerus Hovedenus ann. 1181: *Ut unusquisque homo habens centum libras Andegavensis monetæ in catallo, haberet equum, et Arma militaria Plenarie: omnis autem homo habens im catallo 40. vel 30. vel 25. libras Andegavensis monetæ ad minus, haberet albergillum, et capellum ferreum, et lanceam et gladium: cæteri autem omnes haberent vanbasiam, capellum ferreum, et lanceam, et gladium. Regestum Feodorum et Servitorum in Camera Computorum, fol. 3: Ces 4. fiz servent au Chasteau de Torgny en pleines Armes par 15. jours. Fol. 6: Guillaume le Moine tient fié à Plenes Armes. Et alibi sæpe. Chronicum Flandiæ cap. 34: *Et fut le comte d'Artois armé en ses Pleines Armes. Cap. 49: Et allerent tous ses machiers (massiers) armes entour lui en Pleines Armes. Cap. 67: Et estoit le Roi armé de ses Pleines Armes. Johannes Abbas Laudunensis in Speculo Historiali MS. lib. 11. cap. 6: Et estoit le Roi armé de ses Plenieres Armes. At quæ proprie fuerint plena arma, pluribus docet vetus Consuetudine Normannie MS. 2. parte cap. 25: Se aucun est attaint de teles querelles contre Chevalier, il leur doit amender par Plaines Armes, et ce est par le cheval, et par le hauberc, par l'escu et par l'espée et par le heaume. Se cil à qui le mesfet fut fet, n'est pas Chevalier ne il n'a point de lieu de hauberc, mes il deffent son lieu par Plaines Armes, l'amende l'y doit estre fete par un roncin, par un gambiex, par un chapel, et par une lame; et par ces choses doit-il fere satisfaction de l'amende.**

Vide Probationes Historiæ Sabaudicæ pag. 248.

* ARMA PLENA eadem esse vult Cangius, quæ omnimoda arma : aliquid tamen interfuisse discriminis, etiam

ubi de militibus agitur, docet nos Charta Baldrici sub Willelmo Normannorum duce pro monialibus S. Amandi Rotomag. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 46: *Prædicti milites sic erant in servitio parati; unus horum totis armis, alter vero ad plaineas armas.* Quodnam vero fuerit illud discrimen, non satis capio, nec magis aperta est distinctio statuenda garnitos inter et armatos, qua milites a scutiferis secerint Willel. de Tudela in Hist. Albig. metrice idiomate Occitano scripta fol. 36. v.^o

ARMA TORMENTALIA. Thwroczius in Chron. Hungar. in arolo Rege cap. 99. ubi describit pompa funebrem ejusdem Regis: *Tres solennes dextrarii ipsius domini Regis Karoli suis phalerati purpureis ornamentis, super quos Milites strenui armis ejusdem domini Regis induti sedebant, ante fore Ecclesie steterrunt, quorum quidem Militum unus Armis Tormalentia regiae excellentiae convenientibus erat ornatus, et alter ad hastilidium aptus, tertius vero armis bellicis Regiae majestati competentibus erat circumscriptus.* Ubi legendum *Tornementalibus*. Nam alia erant torneamentorum arma, alia hastilidiorum, seu *justarum*, ut probavimus ad Joinvillam dissert. 6. et 7. sed et *Tormalentia*, pro *Torneamentum* habet Epitaphium Rogeri de Mortuomari tom. 2. Monastici Anglic. pag. 229:

Militiam scivit, semper Tormenta sublit.

* **ARMA VIOLENTA.** Quibus violentia inferri potest. Charta Henrici ducis Brabant. pro communia Bruxel. ann. 1229. ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 24. r^o: *Si quis cultellum praecutum, vel Arma bellica, sive violenta occulte super se portaverit infra opidum, solvet quinque libras.*

2. **ARMA**, pro Viris armatis, seu *Gens d'Armes*. Thwroczius in Prologo ad 2. partem Chr. Hungar.: *Qui redeuntia fuerint capitanei, ac quantum numerus Armorum in exercitu illorum fuerit, etc.* Ibid. cap. 2: *Universum cœlum Armorum, quem ducebant, in 7. exercitus divisserunt. Vide Armatus.*

* Constit. Friderici jamjam laudata: *Ad palatum comitis, nullus miles Arma ducat, nisi rogatus a comite.* [Cap. 15. in vulgatis est ferat, neque ducat alio sensu accipiendo.] Nostris *Armures*, eodem significatu. Pactum inter Phil. Pulcr. et Joan. comit. Hannon. ann. 1297. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris fol. 123. r^o. col. 2: *Li cuens nous doit aider en la tiere de Haynau et en la contée de Flandres à mil Armures de fer, et cuink cens Armures de fer jusques au fleuve de Saine, as gages accoustumés en France. C'est à savoir por le banerech vint sols, pour le baceeler diz solz et pour l'escuier cuink solz Tournois.*

3. **ARMA**, Gentilitia insignia, nostris vulgo *Armes*, vel *Armoiries*; *Arme*, Ital. Usurpata hac vox videtur ex eo, quod insignia gentilitia in clipeis ac scutis depingantur, quæ Latini proprie *Arma* appellabant. Ac primum quidem *Arma* dixere, quibus ipsi tuemur, ut tela, quæ emittimus, ut ait Isidorus. Nec dissentit Varro lib. 4. de Lingua Lat. qui *Arma dicta esse ab arcendo, quod his arceamus hostem*, scribit. Præsertim vero scutis ipsi id nominis tributum: nam *Ancilia*, *Arma* appellata, auctor est Nonius Marcellus: *Ancile, scutum grande, unde etiam Arma et Ancile appellatur.* Quo loco forte legendum *Arma Ancilia*, ut in hac Inscriptione: *Man-siones saliorum palatinorum a veteribus ab Armorum Anciliis custodia constitu-*

tas longa ætate neglectas pecun. sua re-paraverunt, etc. Neque aliter Poëtae intelligendi, dum *Picta Arma* habent, quod in scutis militum ac ducum insignia depingerentur. Virgilius *Aen.* lib. 12. vers. 281:

.... Et Pictis Arcades Armis.

Idem lib. 10. vers. 181:

Astur equi fidens, et Versicoloribus Armis.

Lucanus lib. 1. vers. 398:

Pugnaces Pictis cohíebant Lingones Armis.

Virgil. *Aen.* lib. 8. vers. 588:

.... Et pictis conspectus in Armis.

Valerius Flaccus lib. 1. vers. 398:

Insequaris casusque tuos expresa Phalere, Arma geris.

Ita etiam Græci ἔπλον pro scuto non semel usurpant. Gloss. Lat. Græc.: *Scutum, ἔπλον. Scutum, θυρέως, ἄσπις, καὶ ἔπλον.* In Psalm. 5. 75. 90. ἔπλον per scutum redditur. Annotat præterea Leo Imp. in Tacticis, quos ἔπλατα Græci vocant, sua ætate σχολάτου appellatos. Neque tamen desunt, qui existimant, *Arma* non semper pro scutis, sed interdum pro ipsis, que in scutis depingebantur insignibus, usurpari, apud Virg. lib. 1. v. 183:

Aut Capyn aut celsis in puppibus Arma Cayci.

Ibidem, vers. 16:

Hic illius Arma,

Hic currus fuit.

Et lib. 10. vers. 80:

Pacim orare manu, præfigere puppibus Arms.

Denique lib. 1. vers. 247:

Hic tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit Teucorum, et genii nomen dedit, Armaque fixit Troia.

Quæ quidem imitatus videtur Silius Ital. lib. 13. vers. 64:

Jam Phryx condebat Lavinia Pergama victor, Armaque Laurenti figebat Troia luce.

Virgilium porro hoc loco sic accipendum prodit Messala Corvinus lib. de Progenie Augusti: *In templis arma et Insigne Armorum suspendit: nam post exuctam militiam, laboresque militare, mos fuit suspendere arma.* Ideo *arma fixit Troia, Troia fuit inter arma templis affixa, armorum insigne, id est sus.* Lilius lib. 9. cap. 40: *Sannites præter cæteros apparatus, ut acies sua fulgeret novis morum Insignibus fecerunt. Duo exercitus erant, scuta alterius auro, alterius argento cælaverunt, etc. ubi Insignia Armorum, sunt scutorum et clypearum picture.* Rod. Tolet. lib. 9. de Reb. Hisp. cap. 13: *Armorum suorum Insignia fecit nigra, quæ alibi et in bellis præferabat.*

* Charta Friderici comit. Terret. ann. 1225. apud Steyer. in Comment. ad Hist. Alberti II. col. 207: *Largiendi Arma gentilitia cum scutis retortis et erectis juxta Romani imperii consuetudines laudabiles, etc.*

ARMA AMITTERE, vel *Armis Carere* dicebantur, quorum clipei in hostium potestatem venerant, vel qui in prælio victi fuerant: tunc enim il, aut eorum liberi, si rursum uti armis vellent, tenebantur de hostibus acceptum dedecus præliando eluere et vindicare; alioquin nec pro Militibus habebantur, nec ad mensam Militum sedere fas iis erat. Nam is mos invaluerat, ut tradit Salanova apud Hieronymum Blancam, ut nemo Miles ad mensam Miltis sederet:

si contra agerent, facialis partes erant, eorum mantile lacerare. Hujus ritus præclarum habetur exemplum apud Willelum Hedam, in Friderico Episcopo Ultrajectensi, sub ann. 1385, quippe narrat, *Comiti Ostrevandia Willelmo mensæ Regis Francorum assidenti cum aliis Principibus, faciale, quem Heraldum vocant, lacerasse mantile sibi antepositum, obijcentem indignum fore, quod aliquis interesset mensæ Regis carentis Insignis Armorum, innuentem insignia ipsius Willelmi, aquæ Frisios Orientales amissa.* Rein ipsam pluribus exequitur Joannes a Leydis in Chron. lib. 31. cap. 50. Porro de ejusmodi clypeis perditis intelligentus Dudo lib. 3. de Morib. Norman. ubi de Richardo Duce, cuius parens ab Arnulpho Flandria Comite per insidias cæsus fuerat: *Iste puer constitutus istius Regni Princeps, Scutumque Perditum patris scuto reformantes restaurantes ejus soboli, obstemus repugnando volentibus dominari nobis.*

* **ARMA INCARTELATA**, Scutum quadripartitum, Gall. *Ecartelé*. Instrum. ann. 1374. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 369: *Ubi vero non essent nisi unicus filius ex dictis dominis Daphino et Margarita, ipse solus esset heres amborum dominorum Comitum prædictorum, et portabit, si sibi placuerit, Arma Incartelata eorumdem.*

ARMA REVERSA, in degradationibus nobilium, qui feloniam damnata erant: si quis enim prodictionis reus damnatus esset, continuo ad maiorem ignominiam, nobilitate non modo excidebat, sed et ipsius liberi nobilium prærogativa privabantur, atque in hujus rei signum, arma proditoris publice invertabantur, seu *reversabantur*. Thomas Walsinghamus, pag. 192: *Inter probara vero quæ Duci intulerat, Arma ejus in foro sunt publice Renversata.* Chronicón MS. Bertrandi Guesclini:

Oy dist l'Escuier, regardés la douleur,
Les Armes de Bertrand, ou tant a de vigueur,
Ont pendue laideant, ainsi come traîneur,
Et traînée aussi au long d'un quarrefort,
Et les ont Enversée, en monstrant par frenour,
Que Bertrand de Glaicquin a cue de boiseour.

Habetur in Chartophylacio Regio, in Scrinio Navarræ, sacco 4. Charta Joannis de Greilly Capitalis de Buch, ann. 1384. quæ est 6. quæ is captus in prælio Cocherellensi, et in libera Regis custodia detentus, ab ea non recessurum se profitetur: consensum suum præbens, ut si secus ageret, pro falso, malo, ac perfido Milite haberetur, atque in perfida signum arma sua invertenterunt, Ses armes furent mises et tournées dessus et dessous. Henricus de Knighton lib. 3. pag. 2546. de Hugone Spenserio: *Et primo vestierunt eum uno vestimento cum Armis suis Reversatis, etc.* Joannes de Badio aureo in Tract. de Armis pag. 44: *Item nota, quando portans arma debet dishonorari propter proditionem, fugam, vel fidem ruptam, tunc Arma sunt pingendas per Transversum.* V. Seldenus de Tit. hon. pag. 789. 2. ed.

* **ARMORUM REX**, *Facialis*, vulgo *Heraut, Roi d'armes*. Codicil. 2. Caroli Andegav. ultimi comit. Prov. ann. 1481: *In primis namque dictus dom. noster rex codicilliando legavit ejus Regi armorum, vulgariter dictio Provence, pro servitius eidem dom. nostro regi per eundem suum Regem armorum, utroque tempore bellorum et pacis, laboriose prestitis. Vide Heraldus.*

* **ARMABILIS**, *Facilis ad armandum*. Cathol.

ARMAGALCI, Papiae, Navis armamenta, vel qui in pupibus arma portant.

* **Arma caici**, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. hoc est, navis eus armamenta; vel certe quia frequenter in pupibus nautæ arma comportant. Vide mox *Arma men*. [** Virgil. AEn. lib. 1. vers. 188.]

* **ARMACIO**, Apparatus bellum, bellum comparatio, Gall. *Armement*. Lit. remiss. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 65. col. 2: *Aliorum dicto domino meo (regi) et nobis rebellium ordinantes, Armactones, associationes*.

* **ARMACUDIUM**, Armorum species, apud Rymer. tom. 15. pag. 360: *Vi et armis, videlicet gladiis, Armacudiis, lanceis, arcubus et sagittis, loricis, deploidiibus, galeis ferreis, tormentis, sive vibrelis vulgariter vocatis Canons, etc.* Ead. habentur pag. 544.

* **ARMADILLUS**, Pisciculi marini genus. Gloria posth. S. Rosæ tom. 5. Aug. pag. 999. col. 2: *Fecit, jecit, ac subito vocarum et Armadillorum tantam vim traxit, ut pondus impletæ retis via potuerit sustinere. Academ. Hispan. in Diction. Armadillo, Animal testitudinis speciem referens et squamis armatum apud Indos.*

* **ARMAMEM**, nis, *Lo logo delle arme e nave*. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide supra *Armacalci*. [** Gloss. in cod. reg. 7644: *Armamentarium, locus ubi arma ponuntur, aut armatura navium*. Vide *Armamentum* 1.]

ARMAMENTA, Utensilia, supellex. Bernardus Monach. in Consuetud. Cluniac. MSS.: *Si evenerit, ut signum audiat ad horam ullam regularem, et adhuc sit positus intra septa murorum, Armamentis viæ depositis revertitur ad horam, etc.*

* 1. **ARMAMENTUM**, i. *Armatura*, dicitur ab armendo. Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. Aliud Glossar. Gall. Lat. ex Cod. 7684: *Armamentum, aumaire, locus ubi arma reponuntur*.

* 2. **ARMAMENTUM**, Armentorum stabulum. Acta SS. tom. 5. Sept. pag. 260. col. 1: *Iste quidem communis ecclesiistarum hostis, æde illa sacra profanata, Armamentum fecerat, et stercoribus excipiendis male dicaverat.*

* **ARMANDA**, Gentilitia insignia. Charta ann. 1348. ex Tabul. Lesatensi interschedias Mabill.: *Transmiserat Guillelmus cardinalis S. Stephani in Cœlio monte... duas canetes argenti superdeauratas, cum Armandis et signis dicti dom. cardinalis signatas*. Vide *Arma* 3. Hinc

* **ARMANDATUS**, Insignibus gentilitiis signatus, Gall. *Armoir*. Inventari. ann. 1419. ex Tabul. monast. Montisolivi: *Unam crucem parvam argenti cum pede rotundo, Armandatam de burdo cum armis de Barra abbatis*. Pluries ibi. Vide *Armentatus*.

ARMANDIA. Vide *Arimannia* in *Herimanni*.

* **ARMANDIES**, *Armarium*, Gall. *Armoire*. Necrolog. Parthenonis S. Petri de Casis Ord. S. Benedicti: *Torreta Monialis de Casis dedit pro anima sua Armandies per las ananas ad servitum Monasterii*.

* **ARMANIA**, Præstatio, quæ ab iis quos Armanios vel Herimanos vocabant, pensitabatur. Charta Friderici II. Rom. reg. ann. 1219. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 876: *Hæc igitur supradicta, et cetera omnia, quæ in aliquo regni nostri loco præfata possidet ecclesia, cum... paludibus, piscationibus, Armaniis, tansis, bannis, ac olivetis, etc.*

* **ARMANUS**, Idem qui *Herimannus*. Cencius Camerar. apud eum. Murator.

ibid. tom. 5. col. 881: *Simul territorium integrum, quod est castri Conchæ, cum suis publicaliis, et Armaniis suis, infra civitatem ipsam vel foris positis, etc. Vide Herimanni*.

* **ARMANICUM**, Id omne quod *armandæ* seu instruendæ navi necessarium est. Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1323. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 168: *Quod necessarium fuerit eidem ad emendum navigium memoratum, pontificum et Armanicum galearum... sibi tradiri faciemus*.

* **ARMANIUS**. Vide supra in *Armania*.

* **ARMANNIA**. Vide *Arimannia* in *Herimanni*.

* **ARMARARIUM**, *ARMARIUM*, Bibliotheca. Lib. Talmut pensionum S. Victoris ann. 1337: *De quatuor viginti Turonum argenti de preventibus officiis Armararii teneat Armararium librorum. Vide Armarium in Armaria 3.*

* 1. **ARMARARIUS**, Bibliothecarius, Custos librorum. Capitula Generalia S. Victoris Massil. MSS.: *Sub excommunicazione prohibemus, ut nullus Monachus sine licentia Armararii libros de armario vel extra Monasterium ferat. Et paulo inferius: De omnibus libris fieri debeant duo inventaria... et unum inventarium habeat et teneat Armararius. Vide Armarius 2.*

* Comput. ann. 1326. ex Cod. reg. 9434. fol. 2. r^o: *Item ab Armarario monasterii Silvae majoris archipresbyteratus de inter duos maria, xxvij. sol. Burdegal.*

* 2. **ARMARARIUS**, *ARMURARIUS*, Armorum faber, Gall. *Armurier*. Apud Rymerum tom. 5. pag. 817. col. 1: *Quia Armararii et alii qui armaturas in civitate predicta habent vendendas, etc. Mox infra legitur Armurarii, hæcque lectio præferenda est.*

* **ARMARE**, *Armarium*, Gall. *Armoire*, in quibusdam provinciis *Armari*. Litteræ anni 1564. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Litteras patentes... conditas scilicet in Armari signato per litteram P. n°. LXXX.*

1. **ARMARE**, *Arma dare*, Militem facere, Militare cingulare cingere. Orderic. Vital. lib. 12: *Ibi Guillelmus Clito Roberti Ducis Normannorum filius Armatus est. Charta Aldephoni Imperatoris Hispanie apud Doubletum pag. 891: Hæc Charta facta fuit eo anno, quo dictus Imperator Armatum filium suum Regem Fernandum Militem in Palentia in festo Natalis Domini. Vide supra *Arma dare*.*

* 2. **ARMARE**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7645: *Armani, frementi, murmuranti. Placidus. Armantur, arantur.* [** In cod. 7644. prior glossa Placido adscribitur, itemque apud Maium pag. 434: *Armani, prementi, murmuranti*. Conf. Virgil. AEn. lib. 10. vers. 398. Altera glossa spectare videtur ad originem vocis *Armentum*, de quo vide Isidor. lib. 12. cap. 1. sect. 8.]

* 3. **ARMARE**, Apparare, Gall. *Apprêter* quo sensu etiam *Armer* dicimus. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250: *Cum contra sindicos universitatis et singulares castri et baugilæ de Angulis... denuntiatum fuisset... animalia sua... grossa et minuta, per plures et diversos annos, ... in his baugiliæ et nemoribus regius ipsius baugiliæ... immisisse, Armasse causa depascendi. Ubi leg. forte Amenasse, pro duxisse.*

* 4. **ARMARE**, Navem piraticam instruere; unde pirata nostris *Armateur*, Hispan. *Armador*. Charta Alfonsi reg. Aragon. ann. 1288: *Si aliquis pirata seu cursarius voluerit Armare contra inimicos*

*quod assecuret et caveat sufficienter in posse vestro, antequam de loco, ubi Arma verit, recedat; quod non faciat malum in locis seu rebus amicorum vel treugarum. Vide infra *Armatæ* 3.*

1. **ARMARIA**, Diploma Frederici Imp. ann. 1220. pro Ecclesia Bononiensi, apud Ughellum tom. 2. pag. 23: *Specialiter regalias et Armarias, quæ et quas in castellis et locis suis et in eorum pertinentiis habet, etc. Vide infra legendum *Armanias*. Vide *Herimanni*,*

* 2. **ARMARIA**, *Armarium*, Gallice *Armoire*. Translatio S. Medardi tom. 2. Junii pag. 101: *Sacratum pignus singulis e clero ad oscula porrectum est, deinde reconditum; et post Vesperas etiam solenni pompa decantatas, in *Armaria* quæ est in sinistra parte altaris repositum.*

3. **ARMARIA**, Bibliotheca. Vetus Interpres Juvenalis Sat. 3. v. 219: *Armariam sive Bibliothecam [S. Wilhelmi] Constitut. Hirsaug. lib. 2. cap. 16: Prior noviter electus post dominum Abbatem de omnibus rebus et causis, quæ ad Monasterium pertinent se intromittit, nisi de thesauro Ecclesiæ et de *Armaria*, quæ in potestate Abbatis consistunt.]*

* **ARMARIUM**, Eadem notione Latini Scriptores usurpant. Gloss. Saxon. *Ælfrici: Bibliotheca, vel Armarium vel Archivum, bo o ch ord; id est, librorum thesaurus. Tertullianus de cultu femin. Scio, Scripturam Enoch... non recipi a quibusdam, quia nec in Armarium Judaicum admittitur. Armarium librorum, apud Julianum Paul. lib. 3. Sentent. Anastasius Bibl. in S. Zacharia: Hic in Ecclesia predicti principis Apostol. omnes codices domus sue proprias, qui in circulo anni leguntur ad matutinos, in *Armarii* opere ordinavit. Armarium palatii, in Epistola Ludovici Pii ad Magnum Archiepiscop. Senonensem, et in altera ad Sicharium Arch. Burdegalens. quod *Archivum Palatii* dicitur in ejusdem Imp. Praecepto pro Hispanis ann. 816. Add. Udalricum lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 10. Vide Britannicum ad Juvenal. Sat. 7. et Savaronem ad Sidon. lib. 2. Epist. 9. Ita *Amaire* nostri usurparunt. Le Roman d'Alexandre MS.:*

*Cele estoire trouvons escripte,
Que vous veul raconter et ratraire,
En un des livres de l'Amaire,
Monsieur S. Pere à Biavés,
De la fu ciest livres retrai.*

[** Vide Marin. Pap. Diplom. pag. 312. num. 95. not. 17.]

* Quidam Joannes Andreas, *Armarium juris* dicitur, apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 998. Qua etiam notione vocem *Bibliothèque* usurpamus. [** de Joanne Andrea vide Savinii Hist. Jur. rom. med. temp. vol. 6. pag. 88. sqq.]

* **ARMARIA ITALICA**. Visio Guetini cap. 2: *Edificium quoddam facturi, in modum Armariorum italicorum præfiguratum, ad inclusionem ejus. Ubi Codex Alian: *Armariali vel aliarum figurarum præfig.**

* **ARMARIATUS**, Officium armarii, seu custodis Bibliothecæ. Post finem X. Cod. MS. S. Martialis Lemov. haec leguntur: *Hunc codicem comparavit Bernardus Iterii Armarius, ann. 1223 mense Novembri in festo S. Odoris et sui Armariatius 20. pretio 30. sol. cum 6. denariis.*

* **ARMARIERIUS**, Cantor seu præcentor in Ecclesiis et Monasteriis. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 194: *Missæ defunctorum... celebrarentur ad arbitrium et prout distribuerit Armarierius. Ibid. pag. 199:*

In omnibus funerariis generalibus, vulgo Cors general nuncupatis, Armariarius sedis accipiat sex cereos magnos de melioribus, qui reperientur in dictis funerariis. Vide Armarius 2.

* **Armaire et Armairier**, eadem acceptione, in Charta ann. 1348. ex Chartul. Bonaval. : *Roul Potet chevalier par devant Fr. Nicolas de Mounier soupreur et Armairier de l'abbaye de Bonaval, lequel fina audit Armairier pour demoiselle fame feu Aubert Potet à cause de la garde de ses enfans,.... vj. lib. pour son droit.*

1 ARMARIOLUM, Tabernaculum in quo Christi corpus asservatur. Statuta Ecclesiae Leodiensi ann. 1287. apud Martenium tom. 4. Anecdotorum col. 841 : *Corpus Domini in honesto loco sub altari vel in Armario sub clave sollicite custodiatur.* Hæc vox occurrit apud Plautum pro *Parvo Armario*.

[** Alphons. Discipl. Clerical. cap. 16. sect. 12: *Si aliquos philosophorum habitus reposuisti hujusmodi in cordis Armario largire mihi, et ego fidei memoriae commendabo.]*

1 ARMARIOLUS, Parvum armarium. Bern. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 25: *Factus est quidam Armariolus ante faciem majoris altaris... in quo nihil aliud reconditur præter illa utensilia, quæ necessaria sunt ad solemnia dumtaxat in conventu agendarum, id est, duo calices aurei, etc.*

1 ARMARIUM, Bibliotheca. Vide *Armaria 3.*

1. ARMARIUS, Armorum faber. Gall. *Armurier*. Apud Rymerum tom. 8. pag. 193. col. 2: *Ne aliquos de partibus illis armatos vel Armarios cum Comite Hollandie, seu complicibus suis, aut alias in perniciem nostræ patriæ, exire permittat. Vide Armarius 2.*

2. ARMARIUS, Custos Bibliothecæ. Idem etiam qui in Ecclesiis et Monasteriis *Cantor*, vel *Præcentor* dicitur, cui librorum, præsertim Ecclesiasticorum, cura incumbit. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 38: *Monachus factus in Cenobio nostro Armarii seu Cantoris officium 47. annis tenuit. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 10: Præcentor et Armarius: Armarii nomen obtinuit, eo quod in ejus manu solet esse Bibliotheca, quæ et in alio nomine *Armarium* appellatur. Hæc est obedientia, quam ex more nullus meretur, nisi nutritus.* Bernoldus Archidiaconus Bracarensis in Vita B. Geraldii Archiep. Bracarensis n. 1: *Armarii, in quo libri divini reponabantur, custos factus est. Ejus speciale munus describitur ibi pluribus, et lib. 1. cap. 35. 45. lib. 2. cap. 30. 31. in veteri Consuetud. Floriac. Cenobii pag. 392. 394. 395. in lib. MS. Ordinis S. Victoris Parisiensis cap. 19. et in Chronic. Abbat. S. Trudonis lib. 1. pag. 352. [Item apud Bernardum in Ordine Cluniacensi pag. 161. et seq. Veteris Discipl. Monast. Vide ibid. pag. 39. 56. 97. 98. etc. ubi *Armarius pro Cantore et Magistro cæremoniarum constanter accipitur.*] Monasterii *Armarius*, in Vita S. Petri Abbat. Cavensis n. 27. Vetus Martyrolog. S. Martini de Campis: *Armarius cappa pretiosa induitus Chorum tenebit. Ex quibus refellitur Card. Bona lib. 2. Rerum Liturg. cap. 14. n. 5.* qui apud Udalricum *Armarium*, Cellarii curatorem interpretatur.*

* **3. ARMARIUS**, Idem quod *Secretarius Capituli* in Monasterio S. Petri Vosiensis, ut patet ex ejusdem loci *Tabulario* fol. 61. v^r: *Acceptit a Geraldo*

*Armario... XV. solidos. Ibidem: Hujus rei auditores fuerunt dominus Abbas Rinaldus, Geraldus Monachus Secretarius, etc. Et paulo inferius: Audientibus Geraldus Monachus *Armario*, a quo solvuntur 6. solidi; quod et in fine chartarum sæpius observatur. Forte hic Geraldus duplaci fungebatur officio *Armarii* et *Secretarii*.*

* **ARMARUERIUS**, Armorum faber, Gall. *Armurier*. Instr. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 210. col. 2: *Richardo de Camdone Armaruero, habitatore Nemausi. Vide Armarius 2.* et infra *Armeurarius*.

1. ARMATA, Exercitus, Gall. *Armée*, Itali ac Florentini præsertim *Arnata* vocant classem, seu exercitum navalem. Ita Joan. Villaneus lib. 4. cap. 30. lib. 7. cap. 88. lib. 8. cap. 14. et alii passim, quamquam et interdum pro exercitu terrestri usurpant. Charta Rogerii Regis Sicil. pro Messanensibus, apud Bonifacium Constantium: *Facere teneatur Armatam per mare, vel per terram. Infra: Nullus civis Messanensis ad stolum et Armatam quamcumque regalem, etiam per mare, seu per terram ire cogatur invitatus.* Occurrit in Charta Conventioannis Imperatoris Græcorum et Communis Januensis ann. 1261. post Historiam nostram Gallo-Bizant. pag. 10. 11. Vide Meursium in *Appadæ*. [Marten. tom. 1. Anecd. col. 1502. tom. 3. col. 1950. etc.]

* Pro navalii exercitu, in Charta Pbilippi reg. Franc. ex Bibl. reg.: *Ut Armatæ galearum per vos et alios vestros propinquos et amicos fit apud Januanum, citio acceleretur et veniat ad has partes, rogantes quatinus ut predicte Armatæ apparatus celeriter fiant, et quod ipsa Armatæ cito inchoet navigare.*

2. ARMATA, Armorum suppellex, idem quod *Armatura 2*. Vide in hac voce. Testam. Galeranni de Breuil ann. 1200. ex Chartul. B. M. de Josaphat: *Item lego domui S. Laurentii equum meum et omnes Armatas meas ad unam casulam faciendam.*

* **3. ARMATA**, Navis piraticæ instruc-tio, vulgo *Armement*. Charta Alfonsi reg. Aragon. ann. 1288: *Si aliquis pirata seu cursarius voluerit armare contra inimicos, etc. Volumus quod officialis noster non possit habere nec habeat partem in hujusmodi Armatis.* Vide supra *Armare 4.* [** et *Armata 1*, cur enim hic locus de una navi intelligatur non video. Classis piratica sapientia *armada* dicitur in Alfonsi reg. Cast. Partidis, in secunda tit. 26. leg. 29. et alibi. Item in Regum Aragon. præceptis de bellis piraticis, quæ videlicet apud Pardessus. Collect. Leg. Marit. vol. 5. pag. 398. sqq. *Pragmatica* ann. 1288. ibid. pag. 349.]

* **4. ARMATÆ DIES** (Supplendum stellæ) pro *Die Martis* sumitur in Relatione Miraculorum S. Etheldredæ inter Acta SS. Junii tom. 4. pag. 588.

ARMATI, Milites cataphracti, armis omnibus instructi; nostris *Gens d'Armes*. Chronicon Colmariense 2. part. ann. 1298: *Habuit secum Australes, qui armis ferreis utebantur. Igitur Rex Adolphus contra Ducem Austræ cum magna multitudine venientem, in occursum currit cum hominum armata multitudine copiosa. Armati reputabantur, qui galeas ferreas in capitibus habebant, et qui wambasias, id est, tunicam spissam ex lino et stuppa, vel veteribus pannis consultam, et desuper camisiam ferream, id est, vestem ex circulis ferreis contextam, per quæ nulla sagitta arcus poterat hominem vulnerare. Ex his *Armatis* centum inermes*

*mille lœdi potuerunt: habebat et multis, qui habebant dextrarios; id est, equos magnos, qui inter equos communes, quasi Bucephalus Alexandri, inter alios eminebant. Hi equi cooperati fuerunt coopertoriis ferreis, id est, veste ex circulis ferreis contexta. Assessores dextrariorum habebant loricas ferreas, habebant et caligas, manipulos ferreas, et in capitibus galeas ferreas splendidas et ornatas, et alia multa, quæ me tñduit enarrare. Hæc, et si prolixiora, describere placuit, ut vel inde percipiatur, cur Alemanorum gentem ferream in equis ferreis advenire dixerit Anonymus de Expeditione Asia-tica Friderici I. et Theophylactus Bulgariæ Archiep. Epist. 16. ex Meursianis, τὸν Φραγκὸν τὸν τράχηλον τέας σιδήρεον fuisse: et Anna Comnena lib. 11. Alexiad. eosdem Francos διὰ τῶν δπλῶν βάρων fuisse εὔχετέσθων. Vide *Arma 1.**

* **ARMATIZATUS**, Insignibus gentilitis signatus, Gall. *Armorie*. Testam. Guill. de Meleduno archiep. Senon. ann. 1876. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 838: *Et sunt Armatizati circumquaque ad arma nostra. Vide supra *Armatus*.*

1. ARMATOR, Custos armorum. Jacobi II. Regis Majoric. Leges Palatinæ inter Acta SS. Junii tom. 8. pag. xxxv: *Ne videlicet corrodantur rubigine vel alio eventu forinsecso consumantur; ordinamus ad armorum nostrorum custodiam unum deputari hominem idoneum et fidem, qui *Armator* ab officiis convenientia nuncupetur.*

ARMATORIUM, Locus, ubi arma in-debant Factiones, vel earum armamentarium. Ἀρματωρίου τῶν πρατινῶν meminit Cedrenus pag. 448. Vide nos-tratum Constantinopolim Christianam.

1. ARMATORIUS, *Armatus*. Arrestum Parlamenti Paris. ann. 1335. apud la Faile Annal. Tolos. tom. 1. inter Probat. pag. 86: *Cum magna multitudine *Armatoria* de nocte domum dictorum *Fratrum* fregerunt.*

1. ARMATURA, Armorum exercitatio, exercitium militare, quo milites à Campidoctoribus instituebantur in campo. Glossarium laudatum a Rigaltio: ἀρματούρα πρίμα, μελέτη πρώτη. *Multiplex Armatura scientia*, apud Ammianum lib. 14. *Militares armaturas exercere*, apud Jul. Firmicum. Cujusmodi vero eæ fuerint docet Henricus Valesius ad eumdem Ammianum pag. 51. et 105.

2. **ARMATURÆ** postmodum singulariter dicti *Milites*, qui in principiis legionum erant, qui scil. ea exercitatio imbuti fuerant, ut auctor est Vegetius; quo spectat hæc Inscriptio: **CANDIDÆ. URBANÆ. MATERNINUS. PAR-DUS. ARMATURÆ. XXII. MARIT. F. C.**

ARMATURÆ præterea *Milites* fuere in Comitatu Imperatoris, quorum duæ scholæ recensentur in Notitia Imperii sub dispositione Magistri officiorum, *Armaturæ* scilicet seniores, et *Armaturæ* juniores. Horum dux *Tribunus Armaturarum* dicebatur. Apud Ammianum lib. 14. 15. et 27. occurunt *Mellobaudes* et *Balcobaudes* *Armaturarum Tribuni*. Sic porro appellatos existimat Pancirollus, quod gravissimis armis, seu potius omni armorum genere instructi essent, vel certe quod eorum schola confiata esset ex iis, qui sub Campidoctore armis instituti erant. Ita Joan. Villaneus lib. 11. cap. 45. 84. vocem, *Armadure*, pro *Militibus armatis* usurpat.

* **ARMATURÆ DUPLARES, SIMPLARES**, apud Veget. lib. 3. cap. 7. *Quæ binas vel singulas consequuntur annonas.*

3. ARMATURA. In Gloss. Græc. Lat. *tavoria*, Arma, quæ quis induit: *Armeure nostris*: quæ quidem vox et si Latinis Scriptoribus haud ignota, occasionem mihi præbebit hoc loco describendi varia armorum genera, quibus utebantur Franci nostri extremis saeculis, et antequam eorum exolevisset usus, ex Inventario Ludovici Magni Regis Franciæ ann. 1816, quod asservatur in Rotulo pergameno in Camera Computorum Pariensi, hocce titulo:

C'est l'Inventoire des Armeures, et premierement de celles, que Doublet a rendues aux Executeurs.

Premierement 33. *Hantes Gorgieres doubles de chambli.* Item uns pans et uns bras de jazeran d'acier. Item uns pans et uns bras de rondes mailles de haute cloüture. Item uns pans et uns bras d'acier plus fors de mailles rondes de haute cloüture. Item uns pans et un bras d'acier, et le camail de mesme. Item 3. coleretes Pizaines de jazeran d'acier. Item une barriere de haute cloüture de chambli. Item un jazeran d'acier. Item un hauberon d'acier à manicles. Item une couverture de jazeran de fer. Item une couverture de mailles rondes demy cloées. Item une testiere de haute cloüture de maille ronde. Item un haubert entier de Lombardie. Item 2. autres haubergons de Lombardie. Item 3. paires de chauves de fer. Item 8. paires de chaupons, et un chauçon par dessus. Item unes plates neuves couvertes de samit vermeil. Item deux paires de plates autres couvertes de samit vermeil. Item un couteau à manche de fust et de fer, qui fu S. Louys, si comme l'en dit. Item 3. paires de greves, et 3. paires de pouloins d'acier. Item 6. autres paires de greves d'acier, et 2. paires de pouloins. Item 2. heaumes d'acier. Item 5. autres heaumes, dont li uns est dorez, et 5. chapeaux roons, dont les 2. sont dorez. Item 2. cors d'acier. Item 2. bacinez roons. Item 4. espées garnies d'argens, dont les 2. sont garnies de samit, et les deux de cuir. Item une espée garnie d'or et de cuir. Item une espée à parer, garnie d'argent, le pommel et le poing esmaillé. Item 8. espées de Toulouze, et deux Misericordes. Item 17. espées de Bray. Item une espée de Jean d'Orgeret, et 2. espées et une Misericorde de Verzi. Item 15. espées de commun. Item 15. coutaues de commun, et 7. fers de glaives de Toulouze. Item 2. de commun, et le bon fer de glaive de le Roy. Item 2. chanfrains dorez, et un de cuir. Item une fleur de lys d'argent doré de mauvese preure à mettre sus le haume le Roy. Item uns gantelez couvers de velveil vermeil. Item 16. bannieres cousses des armes le Roy. Item 18. bannieres batues des Armes le Roy. Item 18. pennonciaux batus des Armes le Roy. Item unes couvertures, une flanchieres, unes picieres, et une tunique de velveil, les fleurs de lys d'or de Chypre. Item une cote gamboisée de cendal blanc. Item 2. houces et 2. tunicles des Armes de France, et le chapieau de meimes. Item 2. tunicles et un gamboison de bordure des armes de France. Item 2. tunicles batues des armes de France. Item 2. manches broudées. Item 3. paires de bracieres en cuir des armes de France. Item 2. paires de resnes de fer. Item 4. paires d'esperons garnis de soye, et 2. paires garnis de cuir. Item une testiere, et une crouppiere garnie des armes de France. Item un estuaus de plates garny de samit. Item 2. chapiers de fer couvers. Item 3. escus pains des armes le Roy, et un d'acier. Item 16. paires de couvertures batues et une non

per des armes le Roy. Item 5. cotes batues des armes le Roy fourrées, et une defourrées. Item 3. cottes battues defourrées des armes le Roy. Item 22. pennonciaux batus des armes le Roy. Item une couverture de gamboisons, broudées des armes le Roy. Item 3. paires de couvertures gamboisées des armes le Roy, et unes Indes jazeguenées. Item 2. paires de couvertures batues, et une coliere des armes le Roy. Item une quantite d'aiguillettes et las à armer. Item 6. bacinet. Item une paire d'estamines à courrir chevaux. Item un cuissiaux gamboisez, et uns equivelans de cuir. Item une tunique et une houce de drap des armes de France et de Navarre, d'or de Chypre, les fleurs broudées de pelles. Item une houce et une tunique de drap simple des armes de France et de Navarre. Item un vieil jupel des armes de France à fleurs broudées. Item cote, bracieres, houce d'escu, et chapel de Velay, et couvertures à cheval des armes du Roy, les fleurs de lys d'or de Chypre, broudées de pelles. Item Picieres et Flanchieres de samit des armes le Roy, les fleurs de lys d'or de Chypre. Item uns cuissiaux sans pouloins des armes de France. Item une cote gamboisée à arborsius d'or, broudée à chardonereus. Item 18. bannieres batues des armes de France et de Navarre, et 4. de couture. Item 51. pennonciaux batus de France et de Navarre. Item unes couvertures à cheval batues de France et de Navarre. Item unes couvertures gamboisées de France et de Navarre. Item Flancieres et Picieres de France et de Navarre. Item un escu et 2. targes de France et de Navarre; et un escu Ynde à lettres d'or, et un chappiau de drap de France et de Navarre. Item unes couvertures d'estamines.

¶¶¶ Integrat militiae armaturam habebes in Testamento Odonis de Rossilione ann. 1298 apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1305. et 1306: Item do et lego domino Petro de Monte Ancelini predicto centum libras Turonenses, et unam Integrat Armaturam de Arnaturis meis, videlicet meum heaume a vissere, meum bassignetum, meum porpoinctum de cendallo, meum godbertum, meum gorgetam, meas buclas, meum gaudichetum, meas trumulieres d'acier, meas cuissellos, meas chantones, meum magnum cutellum, et meam parvam ensim. In Hist. Dauphin. tom. 1. pag. 48: Medietas cum balistis et alia medietas cum lanceis pennonis munitus sufficienter, et omnes de dicto numero cum propointis, gorgerius, chirotecis ferratis seu platis, alberjonatis mailis competentibus, ense, cultello et aliis necessariis. Hæc ex libertatibus Brianç. ann. 1343.

* Machinæ quævis bellicæ Armatura nomine designantur, in Lit. Caroli IV. ann. 1418. tom. 10. Ordinat. reg. Franc. pag. 495: *Ordinamus quod servientes et cives ipsius civitatis (Nemausi) ad quos ejus et castri prælibati pertinet custodia, possint et valeant de cætero de facto propria auctoritate, de artillaria seu Armaturis nostris prædictis, accipere artilliarium eis necessarium pro custodia et defensione dictorum civitatis et castri, nec non turres et mania munire seu muniri facere de dicta artillaria, quantum eis opus erit, pro resistendo hostibus et iniemicis nostris. Vide Artillaria 2.*

¶ 4. **ARMATURA.** Exercitus. Tractatus inter Eduardum Angliæ Regem et Franciscum Ducem Britanniæ ann. 1468. et Archivo Nannet. : *Quod si durante tempore quo iidem tres milie sagittarii erunt in servitio seu Armatura Duciis Britan-*

niæ, per eundem Ducem obtineantur patræ, loca, villæ, etc. de domanio coronæ Franciæ, etc.

* 5. **ARMATURA.** Scuta gentilitia, Gall. Armoires, apud Rymerum tom. 3. pag. 264. col. 1. ubi agitur de supellectile Episcopi: *Tam videlicet de jocalibus, vasis aureis et argenteis, ornamentiis capellæ, Armaturis, etc.*

* 6. **ARMATURA.** Charta ann. 1328. inter Monum. eccl. Aquilei. cap. 89. col. 886: *Qui dominus patriarcha... eundem dominum comitem per quendam annulum, ac etiam per banderiam Armaturæ comitatus Goritiæ, videlicet rubei et albi coloris, manu propria investivit. Id est, per vexillum armis comitatus Goritiæ insignitum.*

* 7. **ARMATURA.** Servitium, quo vasallus domino suo militem præstare, aut ipsem in exercitum domini sui ire tenetur. Charta Iovis Carnot. episc. ann. 1114. ex Tabul. ejusd. episcop.: *Ipsi monachi Tironenses... acquisitum sive dono, sive emptione, vel alias in manu mortua libere in perpetuum teneant et possideant a rachato quocunque, Armatura, venditionibus, jure dominii... liberum et quittum.*

* **ARMATURARIUS.** Armorum faber, Gall. Armurier. Charta ann. 1300. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 52: *Nicolaus de Turonibus Armaturarius. Vide supra Armaturarius.*

* **ARMATUS** Equus, Idem qui *Equus vestitus*, in nobilium funeribus offerri solitus. Testam. ann. 1350. ex schedis D. Le Fournier: *Et ipsum (corpus meum) sepeliri faciat (hæres meus) prout decens est, cum bandera nostra, scuto, ... et equus meus sit Armatus, etc. Vide in Equus.*

* **ARMAZIUM**, a vulgari *Armazi*. Armarium, Gall. Armoire. alias *Ermoise*. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 124: *Le supplicant et Perrin Pompet prindrent ung sachet et une bourse qui estoient en une Ermoise ou fenestre. Inventar. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nebr. pag. 266. col. 2: Qui quidem domini sdcristæ... recognoverunt... predicta omnia et singula habuisse et habere, et in dicto Armazio posuisse, cuius quidem Armazii ipsi sacristaræ clavem habent. Sed et pro Loculamentum, Gall. Niche, occurrit ibid.: Item unum baculum, cum Armazio argenti, in quo est Crucifixus.*

* **ARMEATOR.** Armorum faber, Gall. Armurier, olim Armoier. Charta ann. 1317. in reg. 66. Chartoph. reg. ch. 495: *Bisunetus de Septem-fontibus Armeator, civis Lugdunensis, super brocello suo de Vernaison, etc. Liber. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 191. re: Ordonnance des Armoiers de Paris... Que nul ne puisse faire cote, ne gamboison, etc. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 102. ch. 78: Guillaume Gencien ouvrier du mestier de haubergerie, et Jehan de Bruges Armoier, etc. Charta ann. 1412. in Reg. 166. ch. 206: Les brodeurs, Armoyers, et forbesseurs de nostre bonne ville de Paris des armeures qu'ilz ont faites, etc. Ubi pluries Armoyers; ter vero legitur Armoyeurs. Vide supra Armaturarius. [** Confer Statuta collegior. artific. Paris. ed. Depping. pag. 370.]*

* **ARTELANSIA**, Idem quod *Almutium Canonicorum*: sic dicta quod tanquam Armlausa, seu sagum militare cæteris indumentis superadderetur. Praeceptum Caroli Calvi pro Ecclesia S. Martini Turon. ann. 849. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 118: *Dedisse fratribus Sancti Martini Antoniacum vil-*

lam ad eorum Armentanas, etc. Vide *Arnilausa*.

* **ARMELARUS, ARMLEAUS, ARMELAUS**. Vide *Arnilausa*.

* **ARMELINUS**, Mus Ponticus, *Armelina*, Pellis muris Pontici, Gall. *Péau d'Hernine*, in Translatione S. Prosperi, tom. 5. SS. Junii pag. 71. Vide *Hermelina*.

* **ARMELLA**, Anulus ferreus, Hispan. *Armella*, nostris *Armille*. Reparat. factæ in Senescal. Carcass. ann. 1435: *Eidem (Bernardo serralherio) pro præparando Armellas herissonis portæ Narbonesie...* xj. sol. iiiij. den.

* **ARMILLA**, Eadem notione, apud *Heritum mon. lib. 1. Mirac. S. Germ. Autiss. cap. 4. tom. 7. Jul. Act. SS. pag. 265. col. 1:* *Si quis aut cupiditatibus illectu, aut animi pertinacis impulsu, mendacio patrocinari definiens, saltem in Armilla januæ jurjurandum explore præsumperit, etc.* Hoc est, uti notant docti Editores, si quis, occluso etiam templo vel sacello S. Germani, ad januam foris consistens, et vel annulum januæ contingens, pejare ac falsi testem invocare austi sanitatem præsumet, etc. Vide *Armillum* 1.

* **ARMELLAUSA**. Vide *Arnilausa*.

* **ARMELLINA**, Pellis muris Pontici. Testam. Guislæ comit. Ceritan. ann. 1020. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1020: *Meas pellicias, unam matrimoniam et aliam Armellinam vendite, ut melius potueritis.* Vide *Hermellina*.

ARMELLUM, Vas Sanctorum, vel vinarium, Papia. Infra *Armillum* scribitur eadem notione.

* **ARMELUS**, ab armis secundum Rabanum, Vestis humeros tantum tegens sicut scapulari Monachorum. Item ab armis hoc *Armelum*, Vas sanctorum vel victimarium. Ita Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebat. [* pro *Arnelaus*. Vide in *Armillausa*.]

* **ARMENIACENSES**, nostris *Armignagois*, pro *Armagnacs*. Eo nomine appellabant Fautores partium ducis Aurelianensis, generi comitis Armeniacensis, contra ducem Burgundie. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 47: *Pour lors que pluseurs Bretons, Armignagois, et autres gens d'armes ont été près de notre ville de Paris.*

* **ARMENNAT**, Quidam census apud Britannos. Chartul. S. Crucis Quemperleg. *De censu autem qui vulgo Armennat dicitur, Præpositi quidem est illud distingere et reddere sancto Arnaldo; nam septima pars hujus census ipsius est.* Ex antiquo Armorico *Menna*, carrum, inquit Lobinellus in Glossar. Histor. Britan. Quid si a *Mennat*, cogitare, ut census a censore?

* 1. **ARMENTARIUM**, Locus ubi arma reponuntur. *Armentariolum, diminut. ab Armentario.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 521.

* 2. **ARMENTARIUM**, Armentum. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Armentarium, un monceau de grousse bestes, comme bœufs.*

ARMENTATUS, [Scutis gentilitiis ornatus, Gall. *Armoiré*.] Charta anni 1348. apud Sammarthanos in Abbatibus Lessentis Monasterii num. 27: *Donamus... Monasterio... quandam Crucem argenteam deauratam et Armentatam, ... Calicem argenteum cum Patena deauratum, et etiam Armentatum, etc.* [Vide *Ermanatus*.]

* **ARMENTIA**, Apes, essentia, extantia. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis.

* Rectius Codex reg. 7613: *Armentia, apex, eminentia, extantia.*

* **ARMENTUM**, Stabulum, Gall. *Etable*. Vita S. Salvii tom. 5. Junii pag. 201. D: *Et jussit servis suis sancta corpora latenter asportare ad Armentum gregis sui, et præcepit ea ibi in medio fossæ humooperiri.*

* **ARMER**. Computus generalis redditum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 2. pag. CLVI: *Pro una tunica Armer quam Rex habuit octo dies post S. Johannem xv. s. Scriptum Armer pro Arnel. Germani etiamnum Armil, vel Arnel eam vestium partem, qualacerti brachiaque teguntur, vocant. Vide Armillum.* [* Scribendum f. *armor*, i. e. *armorum*. Vide etiam *Tunica ad armare in Tunica 2.*]

* **ARMERIA**. Codex reg. 4188. ad calcem Ordin. Rom.: *In muro S. Basili fuit magna tabula erea infixa, ubi fuit Armerica scripta in loco bono et notabiliter.*

* **ARMERII**, Armorum fabricatores, factores, uti vocantur a Senatore lib. 7. for. 18. 19. Gall. *Armuriers*. Occurrit hæc vox in const. Neapol. lib. 3. tit. 86. § 1. [et in Codice MS. Confraternitatis B. Mariæ in Ecclesia ejusd. B. M. Deauratae Tolosanae.]

* **ARMERINÆ PELLES**, Pelles muris Pontici, *Péaux d'Hermine*. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 1. c. 13. apud Murat. tom. 8. col. 181: *Purpuris, samitis, et ricellis, scarletis, baldachinis, et Armerinis.* Vide *Hermellina*.

* **ARMESSARIUS**, Admissarius equus. Pactus Legis Salicæ ex MS. tit. 37. edit. Eccardi pag. 128: *Si quis Armessario furaverit, cui fuerit adprobatum... Si quis Armessarium cum gregem suum hoc est equas...*

* **ARMEURARIUS**, Armorum faber, Gall. *Armurier*. Lobinellus Hist. Britan. in Glossario: *Venire fecerunt Armeurarium D. Ducus Biturix, qui scidit tunicam ferream.*

* *Charta Caroli IV. reg. Franc. ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 112: Cutellariorum, Armeuriariorum, et quorūcumque artificum villa Tholos, qui dicuntur vulgariter ministeriales, curam, ordinationem et regimen dictis capitulariis... concedimus.* Vide supra *Armeator et mox Armifex*.

* **ARMICIA**, *Ωστα, Hostia, victima*, in Supplemento Antiquarii. [* Vulcanius legit *Almitia*.]

* **ARMICOLA**, [Miles. Tabula fundationis Monasterii S. Severi in Vasconia apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 3. cap. 8: *Ad ultimum traditum castrum Palestriorum cum omnibus appenditiis suis, et omni pertinentia, in silvis, in pratis, et in villis, in landis, in aquis, in pinetis, et in vineis, cum omnibus Militibus, seu Armcicolis.*

* **ARMICUSTOS**, δπλοφύλακ, *Armorum custos*, in Supplemento Antiquarii.

* **ARMIDOCTOR**, Gloss. Græc. Lat. δπλοδάσκαλος. *Amidoctor*: perperam *Amiductor*, apud H. Stephanum in vet. Gloss. cap. de Militia. Idem qui *Campiductor*, de quo Stewechius ad *Vegetum* lib. 1. c. 13. et Salmasius ad *Lampridium* pag. 222.

* **ARMIDUCTOR**, Capitaneus in tractatu de Passione Domini, facta in urbe Atticensi. [* Gemma Gemmarum: *Armiger, idem Armiductor.*]

* **ARMIFACTOR**, Armorum fabricator. Victor Vitens. lib. 1: *Et quia Martinianus Armifactor erat.* Vide *Armerii*.

* **ARMIFEX**, Armorum fabricator. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 183: *Notum facimus... nos humili-*

lem supplicationem Johannis Maurelli Armifictis... recepisse. Vide *Armifactor*.

* **ARMIGAISIA**. Vide *Arnilausa*.

1. **ARMIGATUS**. 2. Regum cap. 6. vers. 4: *Et David percutiebat in organis Armigatis et saltabat totis viribus ante Domum.* Ita quædam Editiones ex LXX. ἀνέρωντο εἰς ὄργανοις ἡμοσιέων, quod aliæ vertunt, pulsabat in organis modulatis. Ad quem locum sic Hugo Cardinalis in Postillis: *Gloss. id est, ad armum ligatis, dum manibus ferentes tangentur.* Aliud genus organi est, quod cum aqua fit, sicut quoddam etiam horologium, quod dicitur *hydraulum*. *Gloss. Biblicæ MSS. Armigatis, adunatis, ab eo quod est ἀρμίγω, id est, aduno.* Joannes de Janua, Willel. Brito in Vocabulario MS. Auctor Brevoqui [et Glossarium MS. Montis S. Eligii Atrebat.]: *Dicuntur organa Armigata, ad armum, id est, humerum ligata: unde in organis armigatis, id est, ad humerum positis, vel, ut quidam dicunt, est genus organi, quod cum aqua fit.* Papias legit *ormizatus, ferro alligatus*.

2. **ARMIGATUS**, Insignibus Gentilitis ornatus. Charta ann. 1392. ex Archivo S. Victoris Massil. : *Primo apparabunt duos pannos de lana, quorum unum erit altitudinis quatuor cannarum et longitudo quatuordecim palmorum, Armigati armis dominis Abbatis. In quolibet dictorum pannorum erit unum magnum compasum, quod tenebunt duo leones.*

* **ARMIGERATUS**, Signatus, sculptus, Gall. *Armorie*. Inventar. ann. 1377. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Item unum missale bonum notatum, et sufficiens, completum et bene illuminatum cum seruatoris argenti, Armigeratis lupi et leonis.*

* **ARMIGERENS**, Idem quod *Armiger*. De excidio urbis Aconis apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 766: *Iterum quatuor primi rectores a quinta noctis hora usque ad solis ortum, et sic deinceps de suis, ut dictum est, subditis Armigerentibus muros et turres et portas civitatis... providerunt custodiri.*

* **ARMIGERI**, Scholarii, qui pro palatio excubabant, sic forte dicti, quod instructi essent scuto, quod *arma* peculiari vocabulo appellasse Latinos observavimus. Unde Plautus in Casina, quem prius *Armigerum*, mox *Scutigerum* vocat; ut Ammianus lib. 13. *Scutarium*, quem antea *Armigerum* dixerat. Sed et apud Anastasium in S. Martino PP. *Armiger* promiscue *Spatharius* dicitur. *Gloss. Græc. Lat. Υπερασπιστής. Protector, Armiger.*

Præsertim vero evidentur appellati *Armigeri*, qui Principum ensem et scutum deferebant, quibus ii uterentur, si necesse sitas incumberet. Unde in Glossis δπλοδάσκαλος, est *Insignarius, Armiger*: qua quidem dignitate donatus Narses apud Corippum lib. 3:

Armiger interea domini vestigia lustrans, Eminet excelsus super omnia vertice Narses Agmina.

Et lib. 4. ensem Regium detulisse indicat:

Nec non ensipotens membrorum robore constans Astabat Narses.

Armigerorum porro summa olim fuit dignitas, ut qui primas tenerent in Regum aulis, et nonnunquam ad regalem ipsum apicem eveherentur. Jornandes de Rebus Geticis cap. 58: *Nam et Thiodum suum Armigerum, post mortem Alarici generi, tutorem in Hispanie Regno Amalarici nepotis constituit.* Et c. 60:

Quod Gothorum exercitus sentiens suspectum Theodatum clamitat Regno pellen-dum, et sibi ductorem suum Witigem, qui Armiger ejus fuerat, in Regem levandum, quod et factum est. Vide Spatha-rius. Atque ii perpetuo Principis lateri adhærebant. Sidonius lib. 2. Epist. 2: *Circumsistit sellam* (Theoderici Regis) *comes Armiger.* Ita effinguntur Armigeri Lotharii Imp. in ea tabella, quæ habetur in Codice Evangeliorum Bibliothecæ Regiæ, quam delineari curavit vir clarissimus Steph. Baluzius in Notis ad Capitularia Regum Franciæ pag. 1280, et Caroli Calvi, in altera tabella prefixa Codici Bibliorum, quem eidem Regi obtulerunt Canonici S. Martini Turonensis, ab eodem descripta: quæ quidem cum multa notatu digna contineat, ejusque sit omissa explicatio a viro doctissimo, cui saltem delineatio-nis habebitur a posteris gratia, opera-premium facturum me arbitror, si quæ in ea sunt observanda potissimum ad Historiæ nostrati illustrationem vel cognitionem, attingam breviter, et quasi dígito demonstrem: inde enim colligent viri eruditæ, ac cæteri, qui regni Gallici famæ ac gloriæ student, quantum ex ejusmodi quæ in veteribus Codicibus passim reperiuntur, figuris, et quæ in ædium sacrarum vestibulis, aut alibi prostant, statuis, Historiæ nostra com-modi ac luminis accessum sit, si eas studiose æri incidi current: cum ob oculos nobis persepe proponant, quæ legendo apud Scriptores vix percipiuntur. In ea igitur tabella sedet Carolus in throno regio, aurea corona, quatuor exornata flosculis, caput cinctus, cuius qui frontem ambit circulus margaritis ac lapillis exornatur: ex quo quidem exurgunt ramuli duo ad auriculas, qui in flosculos quadammodo reflexos evadentes, capitï cingunt apicem, adeo ut ex earum specie sit, quas ἐπανοκέτων, vocat Anastasius. Atque qua parte supra emergunt ramuli, ad auriculas paullum infra propendent vittarum instar. Neque multum absimilis corona illa, qua Lotharii Imperatoris caput redimi-tur apud eumdem Cl. Virum. Ita coro-na auream gemmis exornatam Carolo M. tribuit Eginhardus: *Diademate quo-que ex auro et gemmis ornatus incede-bat;* quæ quidem liliatis flosculis insig-nitur in ea tabella, quam Ingobertus Caroli scriba, Bibliorum, quæ jussu ejusdem, regio plane apparatu, sua ip-sa manu exaravit, quamque descrip-sit Alemannus in Parietinis Lateranen-sibus pag. 128, nullo cæterum circulo aureo capitï apicem ambiente. Attonsi Regis capilli: neque enim (ut in Lotha-rii imagine, vel Caroli M. apud Alemannum, cæterorumque alterius stemmatis Regum sigillis ac monetis) prominent crinum flagella, quæ prioris Principum fuere propria: ex quo quæ in ædis sa-cræ Monasterii S. Germani Paris. vesti-bulo conspicuntur, Regum statuas prioris esse stirpis saltē docemur, quandoquidem stemmatis alterius de-fonsi fuere Regum capilli. Tunica longiori vestitur, qualis forte fuerit illa Caroli M. in solennioribus festivitatibus aut occasionibus, de qua sic Eginhardus: *Peregrina vero indumenta, quamvis pulcherrima, respuebat, nec unquam eis induit patiebatur, excepto quod Romæ semel, Adriano Pontifice petente, et ite-rum Leone ejus successore supplicante, longa tunica et chlamyde accinctus, calceis quoque Romano more formatis in-duebatur.* Tunicæ pallium profundissi-

mum insternitur quadrangulum, (sagum vocat Eginhardus) Phrygio opere in limbo exornatum, astrictum fibula aurea versus dextrum humerum: sinistra denique baculum oblongiore tenet, spissiorem parte superiori, ac in acutum sensim desinetem. Supra caput, e cælo, triplici stella, sacrosanctam forte Tri-nitatem designante, distincto, manus inter radios prominet, qua scilicet de-notatur donatum a Deo quam gestat, corona: quæ quidem manus ejusmodi non semel effingitur in nummis poste-riorum Imperatorum Constantinopolitanorum, maxime Romani Diogenis, Alexii, Joannis, et Manuëlis Comnenorum, Isaaci Angelii, et aliquot aliorum, quos ex Gazophylacio Regio æri incidi curavimus, ut se δεστέρου, indigita-rent: qua de re quædam observamus in Dissertatione de Imperatorum Constan-tinop. numismatibus. Caroli throno proxime utrumque adstant Principes duo, capillis pariter detonsis, diadema te caput cincti, quibus ab utraque parte Deipara e nubibus prodiens circulum aureum porrigit, cui grandiores quatuor insistunt margaritæ: unde evidenter patet, Caroli filios effigi, Ludovicum Balbum in regno successorem, et Caro-lum, quem parens Ratiasti Lemovicum Aquitanie Regem dixit ann. 855. ut est in Annalibus Francorum Metensibus. Extant nummi aliquot aurei Diogenis Romani, et Joannis Comneni, in quibus coronam Augustis iisdem Deipara imponit. Uterque breviori tunica, quam limbus sericus, vel aureus ambit, ad genua fere usque pertingente, et ad ilia succincta indutus est, pallio quadrangu-lo breviori ad sinistrum humerum fibula pariter aurea revincto. Braccis seu feminalibus coxae vestiuntur, fasci-olis crura, et pedes calceamentis con-stringuntur, ut Eginhardi verbis utar: ubi præsertim calceaturæ species ob-servanda, de qua sic Monachus Sangalensis lib. 1. c. 36: *Erat antiquorum ornatus vel paratura Francorum, calceame-menta forinsecus aurata, corrigis tricu-bitibus insignita: fasciæ curvales ver-miculæ, et subtus eas tibialia vel coxa-lia linea, quamvis ex eodem colore, tamen opere pretiosissimo variatas, super quæ et fasciolas in crucis modum intrinsecus, ante et retro longissimæ illæ corrigiæ tendebantur.* Quo spectant ista ex Fortunato in Vita S. Germani Parisiensis Episcopi: *Cum die Dominico, ut loqui-mur, ex consuetudine caligas circinasset, debilitatem manuum vel pedum incurrit.* Id est, cum fasciolas caligis aptasset. Cum eadem calceamenti specie Caroli Magni apud Alamannum, et Lotharii Imperatoris effigies conspicuntur apud laudatum Baluzium: contra quam Carolus Calvus in ea imagine quam idem Scriptor delineari curavit pag. 1278. ubi cum calceis Romano more formati ni fallor, effingitur. De utraque calceaturæ specie sic idem Eginhardus: *Ex-cepto, quod Romæ semel... longa tunica et chlamyde amictus, calceis quoque Ro-mano more formatis induebatur. In festi-vitatibus veste auro texta, et calceamen-tis gemmati,... ornatus incedebat.* Priore enim loquendi formula, calceos Romanos, qui in Carolo Calvo gemmati exhibentur: altera Francicos expressit, corrigis tricubitalibus insignitos, ac religatos. In eadem qua bini isti Principes serie ac linea, stant Regii duo Armigeri, uterque virgatis sagulis, quæ Franci nostri a Gallis accepérant, ut est apud Sangallensem lib. 1. cap. 36.

induti: alter, qui ad dextram est, *has-tam ferream in altum surrectam*, uti Carolo M. ab eodem adscribitur lib. 2. cap. 26. dextra tenet, læva rotundo clypeo innixa: alter ad sinistram Re-gium ensem in vaginam reconditum ultraque manu in transversum tenet, quomodo in Regum nostrorum sole-mnioribus occasiōibus præferti solet a Magno Scutifero, *en écharpe*, uti habet Ceremoniale Francicum. In tabella ab Ingoberto Scriba exarata, ad Caroli sinistram duo perinde stant Armigeri, quorum alter hastam et clypeum, alter nescio quid gestat: neque enim ensis aut spathæ in vaginam reconditam speciem præ se fert. Sed utrumque esse Caroli Armigerum indicat his versibus idem Ingobertus:

Ad dextram Armigeri prætendunt arma ministri,
Ecclesiam Christi invictus defensor in ævum,
Armipotens magnis quæs orat sepe triumphis.

Caput ferrea galea cristatus uteisque est, in Lotharii et Caroli Calvi iconi-bus, contra quam in ea, quam delineavit idem Ingobertus, ubi nudis ac de-tonis stant capitibus. In tabellæ parte inferiori undecim effinguntur Canonici (nam tum erant Canonici in Ecclesia S. Martini Turon. ut pluribus probat vir eruditissimus Joann. Mabillonius in Elogio Alcuini) casulis veteri ritu for-matis, subtusque stolis, seu tunicis induti, manipulos manibus prætententes vel potius stolas, seu oraria, ut Dia-coni apud Græcos in sacris Liturgiis deferunt, ut est in Euchologio Goari pag. 4. 5. 6. 7. 11. 61. ita ut Diaconi hic effingantur Canonici. Horum tres primi, quorum nomina reteguntur in versibus, qui ad tabellæ explicationem adduntur in MS. Codice, sacrum Bibliorum li-brum pretiosiori involutum panno Regi porrigit. Mos quippe is apud Mone-chos observabatur, ut Codices, quos ad legendum accipiebant, *manutergia* in-volverent, ut est in Epistola Theode-mari ad Carolum M.; quæ quidem ma-nutergia *Camisias librorum* vocant Sta-tuta antiqua Cartusiensiū I. part. cap. 41. § 36. Qui vero tribus his subest Monachus, ipse est auctor versuum, qui tabellæ subduntur, quos hic descrip-sisse, haud absurdum fortasse fuerit:

Hæc etiam pictura recludit qualiter Heros
Offert Vivianus cum grege nunc hoc opus.
Ante ubi post Patrem primi Tesmundus amandus,
Sigwaldus justus, summus Aregarius.
Quis tribus est probitas, pietas, verumque, fidesque,
Cætera honesta quoque consociata simul.
Quartus hæc hæret junctus, Sanctissime David,
Qui te vi tota mentis colit, etc.

Qui porro *Heros Vivianus* nominatur in his carminibus, ille idem est, qui habitu sæculari vel militari ad sinis-tram stans in tabella conspicitur, dex-teram protendens, tanquam qui sancti Martini Monasterii Canonicos, cuius erat Abbas Beneficiarius, in Regis conspectum admittit: id enim *Herois* vox satis indicat, quæ Monacho minime tribueretur. Ejusce ævi Scriptoribus in-ter Proceres aulicos recensetur, Comes-que exerte dicitur in Fragmento Chro-nici Fontanellensis ann. 849. quo is cepisse dicitur *Carolum fratrem Pipini, qui ad auxilium fratri ferendum Aqui-taniam destinabat, aliosque complices ejus.* Nam etsi Abbas S. Martini non indigetur, constat tamen eumdem esse, qui hoc titulo donatur, *virque in-luster* vocitatur in Chartis aliquot ann. 849. 850. et 851. apud Sammarthanos, ex eoque Comitem Turonensem fuisse plane licet conjicere. Verum de Viviano

haud contempnendam movet difficultatem Audradus Modicus in *Revelationibus*, quas scripsisse aiunt ann. 883. Ille enim sic Deum inducit Carol. Calvum alloquenter : *Verumtamen quia Ecclesias de suo statu submovere non timuisti, et propter te tantum malum affigit Ecclesiam meam, scias te sequenti anno, in hoc mense, qui nunc est, Britanniam venturum, ibique ita ab inimicis tuis deshonestandum, ut vivus evadas, ibique morietur perfidus et nefandus Vivianus, qui non extinxit conculcata nobilitatem Ecclesiarum meorum, Abbatem se glorians beati Martini, et ceterorum.* Et infra : *Venit quoque anniversarius dies, et sermo Domini completus est in Karolum et exercitum ejus : namque Vivianum et ab hostibus interfectum devoraverunt feræ silvarum, et multæ Ecclesiarum ab oppressoribus suis, ut Dominus prædictaratur, eo bello sunt deliveratae.* Accidit autem hæc clades, in qua cæsus est in Armorica Vivianus, anno 887. cum scilicet Ludovicus Pius Odonem Comitem aliosque proceros contra Matfreduum et Lambertum Comites, qui Lotharii partes amplexi, in eam provinciam secesserant, misit, a quibus illi, dum incautius præsumit aggrediuntur, deleti ac cæsi sunt, quos inter Vivianum recenset Nithardus. At Annales Francorum Bertiniani cladem hanc referunt ad annum 884. (quibus consentiunt auctor Vita Ludovici Pii et Annales Francorum Fulenses) traduntque non Vivianus, sed Theotonem Abbatem S. Martini eo in prælio cecidisse. [** Vide Pertzii Monument. German. Histor. tom. 1. pag. 570. not. 17.] Proinde cum certum sit Vivianum Abbatem S. Martini Turonensis superstitem fuisse Carolo Calvo regnante, non aliud quærendus est Vivianus, qui Canonicos Turonenses ad eundem Regem introduxerit. Nam in Historia Translationis S. Gorgonii in Majus Monasterium, in diœcesi Turonensi anno 846. scripta a Monacho, qui interfuit, n. 8 apud Bollandum 11. Martii, *Illustris Vivianus Comes et Monasterii S. Martini Rector* interfuisse pariter dicitur, cum Landranno Turonensis civitatis Archiepiscopo, et Rinaldo ejusdem loci Abbate. Canonicos vero S. Martini Turonensis, hic delinéri satis produnt præterea, ut opinor, versus, in quibus Perpetui et Bricci, qui sedi Turonensi præsuere, fit mentio, ubi de villis, quas eidem Monasterio restitutus Carolus præcepérat :

Reddis eas, Cæsar, Martini pro veneratu domini, seu precibus semper amabilibus Perpetui, nec non Bricci tunicam sancti, Proque aliis reliquis, o Paradise, tuis.

Notum denique ex Sulpitio Severo in Vita S. Martini, in ejusdem Sancti Monasterio Turonensi, *nullam aliam artem habitam, exceptis Scriptoribus, cui operi minor ætas potissimum deputabatur*: quam quidem antiquariam et librariam artem a Monachis et Canonicos subinde cultam argumento est præclarus ille Bibliorum Codex Carolo Calvo oblatus. Hæc strictim annotasse sufficiat in tam præclaro Historia nostra monumento: quæ enim cætera spectant, et pallium quadrangulum, fasciolas, sagum militare, spatham Regiam, baculum Regium, casulam, manipulum, etc. in hisce verbis enucleata paulo fusius reperiet Lector, cui præterea Liliorum Francicorum vestigia in hisce tabellis non semel efficta licebit animadvertere.

ARMIGEROS REGUM, in Chartis Regum Hispanicorum crebro subscriptis, ob-

servare est apud Antonium de *Yepez* in *Chronico Ordinis S. Benedicti* tom. 1. pag. 23. 39. appendix. tom. 7. 4. pag. 456. tom. 5. pag. 493. tom. 6. pag. 449. tom. 7. pag. 26. appendix, etc.

ARMIGERI, posterioribus sæculis appellati sunt potissimum nobiles inferiores ordinis, quod in bellis Militum seu Equitum arma gererent, quo ii in præliis induerentur. Nam cum graviora essent Militum arma habebant illi Armigeros suos, qui ea deferebant, donec opus haberent. Unde ἄπολέρχοι, interdum et ἀπλόφοροι vocantur in veteribus Gloss. Gr. Lat. Alind Gloss. MS. Arninger, Armigerator. Observat Britanicus ad Juvenalem Sat. 1. Armigeros etiam olim dictos servos, qui dominos suos sequentes, scutum, reliquaque arma gerabant. Hinc Plautus in Casina: *Potius quam illic seruo des Armigeri nihili atque improbo, etc.* Nostrorum vero Armigerorum munus sic belle describit auctor Vita sancti Gamelberti n. 5: *Pater autem cum eum nutrit et ut moris est, ad usum Militia instrueret, Armigerum sibi aliquoties fecit, armaque Militaria aut suspendit puer, aut præcinxit.*

[**] Nempe nobiles licet essent ex militari genere, donec etiam attigissent, qua militari ordine donari possent, Armigeri dumtaxat indigebantur, ut apud Romanos *quamvis senatoria quæ origine esset, usque ad legitimos annos Eques Romanus erat, deinde accipiebat honorem senatoriae dignitatis*, ut est apud Isid. lib. 9. Orig. cap. 4. Hinc in veteribus Tabulis non semel viri natuum splendore insignes, qui ad militarem dignitatem nondum erant solemniter elevati, nude vocantur Armigeri. Charta anni 1260. ex Archivo Veteris villæ: *Johannes Botyer tunc temporis Armiger.* Altera anni 1305. ex eodem archivio: *Johannes de Dolo dominus Comburi, tunc temporis Miles, et Guillelmus de Machua, filius et hæres principalis defuncti Philippi de Machua, Armiger, etc.* [†] Præsertim autem scuta Militum deferebant et hastas: unde *Scutarii* et *Scutigeri*, vulgo *Escuiers*. [**] Græc. Σκούπειοι. Vide Gloss. med. Græc. col. 1399.] appellabantur. Willelmus Brito lib. 2. Phillip. de Guillelmo des Barres, egregio Milite :

Is se clam medio furatus ab agmine Regis, Armigeri spoliat clypeo latus, et rapit hastam.
Armigeri spoliat clypeo latus, et rapit hastam.
Et en lor poins les trois espies molus,
Devant eux moient les aulerans querus.

Willelmus Guiart :

Trois Escuiers qui portent lor escus,
Et en lor poins les trois espies molus,
Devant eux moient les aulerans querus.

Ex quibus patet, Armigerorum præterea munus fuisse equos dextrarios Militum manu deducere, donec in præliis iis indigerent. Idem Poëta :

Ces Chevaliers à lor ostez venir,
Ces blancs haubers endosser et vestir.
Les Escuiers ces bons chevaux tenir.

Le Roman de Merlin, seu Robertus de Bourron, de quodam Armiger: *Et li valés saut avant sur son ronchin, et maine le destrier en destre, et Baudemagus monte seur son palefroi tous armés, fors de son escu, et de son glaive, que li valés li porte.* Ubi Valés idem est ac Escuier, ut infra docemus. Armigerorum denique officium erat Militibus deservire, eorumque mandatis omnino obsequi. Le Roman de Garin :

Li Escuier se pointent de servir.

Incertus Auctor in Historia Archiepiscoporum Bremens. ann. 1337 :

Respondit humiliter se non eminere
Sanguine, divitiis, nec tamen egere,
Se de mediocribus genitum sincere,
Qui sponte nobilibus multum serviere.

Vide Albertum Aquensem lib. 3. cap. 29. lib. 9. cap. 5.

ARMIGERI igitur vox seu appellatio tributa inde quibusvis servientibus, uti *Vallatorum*, ut infra probamus. Leges Edwardi cap. 21: *Archiepiscopi, Episcopi, Comites, Barones, et omnes, qui habent sacham... milites suos et proprios servientes, scilicet dapiferos, pincernas, camerarios, pistores et coquos sub suo Friburgo habeant, et item isti suos Armigeros, vel alios sibi servientes.* Ingulfus pag. 886: *Quinquagenarius (ætate Monachus)... habet Clericum seu garcionem servitio suo specialiter attendentem, qui exhibitionem vidualium recipiet de parte Abbatis, modo et mensura, quibus ministratur garcioni unius Armigeri in Abbatis aula.* Vide *Escuderius*.

ARMIGERI HONORARI, *Escuieri d'honneur*. Froissart. 4. vol. cap. 62: *Mais leur fut à ce Parlement ordonné que... jusque à vingt Chevaliers, et quarante Escuieri d'honneurs, ironz en France devers le Roy, etc.* Hodie in Regum nostrorum Palatio, *Escuier d'honneur* appellant, qui Reginæ est a manibus.

Tonus instar armigeri, apud Ordericum Vitalem lib. 12. pag. 880: *Cuillemus vero Lupellus a quodam rusticō captus arma sua illi pro redemptione sui dedit, et ab eo Tonus instar Armigeri, manu palum gestans, ad Seguanam confugit.* An quod solis Militibus, non vero Armigeris fas esset cesariem nutrire? Certe non memini me id legisse: nisi forte Ordericus spectaverit famulos domesticos, quos, Armigeros vocabant. Vide *Scutarius*.

* ARMIGERIA, Officium, partes armigeri. *Armigeriam exercere, gerere se prout armigerum decet.* Charta ann. 1314. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 77: *Qui Humbaudus, juramento prestito de veritate dicenda, dixit quod in prædictis stolidis seu joustes, joustaverat cum dicto Guillelmo legitime, amicabiliter et fideliter, et exercendo gentiliam et Armigeriam, et jus suum servando, et non falso, nec malitiose.*

* ARMIGERIUM, idem, opinor, quod Scutagium, seu servitium militare, vel potius præstatio, quæ fit a militibus ratione feodi militaris. Ut enim *Scutiferi* pro Armigeri, ita *Armigerium* loco *Scutagium* dici facile potest. Charta Garcendis Comitissæ pro Basilica de Tomeiriis apud Stephanotium in Antiquit. Occitan. MSS. : *Dono similiter Ecclesiæ S. Petri de Fideris cum omni suo Ecclesiastico, cum decimis, primitiis et oblationibus, Armigeri et rebus aliis, quas prædicta Ecclesia possidere videtur.* Vide *Scutagium*.

* Haud scio an non rectius intelligeretur de oblationibus armorum in nobis funeribus offerri solitorum. Vide supra *Armatus equus*.

ARMILAUSA, ARMELAUSA, ARMILAU-SIA, ARMILAISIA, ARMIGAISIA, ARMI-LASCIA, etc. Sagum Militare, quod thoraci superinduitur. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 22: *Armelausa vulgo vocata, quod ante et retro divisa, atque aperta est; in armis tantum clausa, quasi armiclausa, C. litera ablata.* Vet. Interpr. Juven. Sat. 5: *Viridem thoraca, apud eundem Poëtam, Armilausiam prasinam interpretatur.* Curtas Militum tunicas, ad genua usque pertingentes, ἀμελαύσια appellat etiam Mauricius in Strategicis;

quod ἐπάνω τῶν δικλων ἰδιουματίζεται, dicta, vult præsterea Suidas. *Sclavinam* interpretatur Ugutio: *Armelamus* (leg. *Armelaus*) *vestis tantum humeri clausa, et ante et retro divisa, vel vestis tantum humeros tegens, sicut scapulare Monachorum.* Gloss. Isid.: *Armelaus, scapulare Monachorum.* Joannes de Janua *Armelus* habet. Idem Ugutio: *Armellausa sic dicta, quod ante et retro aperta sit, in armis tantum clausa, et est Sclavina.* Scriptorius ab *Arnilausis* populis, quorum mentio fit in Tabula Itiner. Peutingeri, eiusmodi vestem dictam opinatur.

Vestem militarem facit etiam Paulinus Epist. 3: *Cum præterea facie non minus quam Armilausa ruberet.* Et Epist. 7: *Sibi ergo ille habeat Armilaus suam, et suas caligas et suas buccas.* Passio S. Bonifacii Martyris, edita ab Holtensi: *Vir est quadratus... coccinea Armelausia indutus.* Anastasius Bibliot. in Gregor. II. pag. 70. de Luitprando Rege Longobard.: *Atque sic ad tantam compunctionem prius monitus flexus est, ut, quæ fuerat indutus, exueret, et ante corpus Apostoli poneret, mantum, Arnilaisiam, balteum, spatam, atque ensem deauratum.* Ex iis emendandum Diploma Athelberti Regis Anglor.: *Missurum etiam argenteum, scapton aureum, item sellam cum fræno aureo, et gemmis exornatam, speculum argenteum, Arnilaisia oloserica, camisiam ornataam prædicto Monasterio gratanter obtuli.* Ita repono pro *Arnilaisia* ut est in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 24. Perpetram etiam *Armigaisia* apud Willelmum Thorn. pag. 1762. v. 54. editum legitur.

Almucis Canonicon *Arnilaisiorum* nomen inditum a quibusdam, quod reliqua vesti superadderentur. Tabularium Laudunense apud D. Lucam Acherium in Notis ad Guibertum: *Capitulum ann. 1898. ea conditione investiendum (Decanum) censuit, ut dum installaretur, et fidem juramento præstaret, armatum, sive Arnilaisam ipse non haberet, (quia nondum sacris erat initiatus) sed in manus Buticulari, sive Syndici Ecclesie deponeret.* Infra: *A Capitulo impetravit, ut sibi dehinc liceret ut hujusmodi Arnilausa, sic tamen, ut illam in brachio deferret, non vero illam gestaret in capite.*

[^{**} Schiltro *Arnilausa* idem est ac *Arnilaiz*, hodie *Arnellatz*, ein Latz mit *Ermeln*, Wachtero idem ac *Ermellos*. Non manicata, absque manicis, a los destituta. Knittel Saga, in Glossar. Suio-Goth. Ihrii Voc. *Arm* loquitur de *silkli trogo Ermalausa*, i. e. tunica serica sine manicis. ADEL. Diezius Grammat. roman. vol. 1. pag. 51. ad hanc vocem conferit Islandicam *Ermalausi*. Apud Biornonem Haldorsonii scriptum est *Ermalaust fat*, Colobium, exomis. *Arnilausa* significare potuit *sine brachiis*, German. antiq. item ac Island. Confer Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 1. col. 426. et vol. 2. col. 267. Sed fortasse vocis origo petenda cum Scriverio a populo *Arnilaisiorum*. Vide Zeussii librum De populis Germaniae, etc. pag. 308.]

* **ARMILUM.** Vide *Armillum* 2.

* **ARMILLA** Vide [^{*} supra *Armella* et mox] *Armillum* 1.

* **ARMILLARIUS.** [Armillarum artifex. Gloss. Philox. L. QUICHERAT.]

* **ARMILLINUS.** Mustella Alpina seu Pontica. Gall. *Hermine*. Vita S. Guillielmi Politiensis Erem. tom. 2. Aprilis pag. 468: *Pudicum Joseph nostrum a quoque ac Egyptia domina invadit, blanditur, ad nefarium lacescit concubitum; fæda nit-*

tur purum temerare, hyæna unicornum, sus Armillinum. Vide *Hermellina*.

1. **ARMILLUM, ARMILLA, ARCELLUM.** Ornamentum brachiorum. Gloss. Lat. Gr. *Armilla, Arsellum, φέλλον, κλάνιον, Armillarius, φέλλοποιός.* Atque illud Gallici nostris proprium fuisse docet Strabo lib. 4. (4, 5.): *Χρυσοφόροι δέ, περὶ μὲν τοῖς τραχύλοις στρεπτὰ ἔχοντες, περὶ δὲ τοῖς βραχίοσι καὶ τοῖς καρποῖς φέλλα. Et Porphy. lib. 2: (29, 8.)* Ήντες δ' οἱ τὰς πρώτας κατέχοντες πτεράς, χρυσοῖς μανιάκοις καὶ περιχειροῖς ἥσταν κατακεκομημένοι τοῦτο δ' ἔστι χρυσοῦ φέλλοις, διφοροῖς περὶ τὰς πτεράς, καὶ τὸν τραχύλον οἱ Γαλάται. Erant autem ejusmodi *Armilla Gallicæ latioris segmenti instar, lapilliæ ac margaritis intextæ, quæ si non totum brachium, certe inferiorem brachii partem tegebant, unde et *Brachialia* dicuntur, interdum et *Manica*.* Glossæ Biblicæ MSS.: *Armilla proprie virorum sunt, collate victoriae causa militibus, ob armorum virtutem: unde et quondam Virilia dicebantur. Ab intellectu autem circuli Armilla non discrepat, quia ipsa quoque hoc, ubi ponitur, ambiendo constringit: sed Armilla latius extenditur, circulus rotundus fit.* Sed et hodie superiores Germani *Armil*, sive *Armel*, eam vestimentum partem, qua lacerti brachiaque teguntur, vocant, uti monet Cluverius lib. 1. Germ. antiq. cap. 8. Vide Gregor. Turonens. lib. 2. Hist. cap. 42. et Gesta Reg. Franc. cap. 18.

Has etiam *Arnillas* Danis militibus tribuunt Dudo de Act. Norman. lib. 1. pag. 64. 65. Will. Malmesburiensis lib. 2. de Gest. Angl. cap. 12. Saxo Grammaticus lib. 2. pag. 28. 33. Florentius Wigorn. et Hovedenus; ad quas jurare solitos scribit Ethelwerdus lib. 4. Histor. Angl. cap. 3: *Eique statuunt justjurandum in eorum Armilla sacra.* Nisi hoc loco *Armilla* genus armorum fuerit: quod conjici potest ex Capitulis Caroli M. lib. 6. cap. 223: *Ut Armilla et bracchia non dentur negotiatoribus: hac enim lege vetantur arma distrahi mercatoribus.* Has denique *armillas*, quas et *Baugas* vocabant, ut præcipua Regiae dignitatis ornamenta habuisse Francos nostros, pluribus docimus ad Alexiadem pag. 261. 262. quod etiam de Danis ac Anglis testatur Simeon Dunelmensis lib. 2. de Dunelmensi Ecclesia cap. 13. et Thom. Walsinghamus pag. 196. Vide Luitprandum lib. 1. cap. 7. et infra in *Bauga*. [Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 895. 896 et 50.]

* *Armille*, eadem acceptance, in Chron. S. Dion. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 350: *Au départir (le duc Richart) dona à l'un une Armille de fin or, quatre livres pesant; à l'autre dona une moult riche espée.* Quod vero in hastiludiis *armilla*, ut plurimum, donabantur vicos, *Armilles* nomine hastilidum designatur in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Armilla, behoudour.*

ARMILLA PETASONIS, apud Apicium lib. 7. cap. 9. *pellis est, seu cutis, quæ armis tanquam armillæ inheret, illosque obtegit, et quod armis, id est, humero deportetur ceu armillum.* Ita Gabrial Humelbergius.

2. **ARMILLUM, Vas vinarium, aptum ad portandum in humeris.** Ita Ugutio. Gloss. Isid.: *Armillum, crater, vas vinarium.* Gloss. Lat. Græc.: *Armillum, στρεπτός.* ^{**} Glossar. in cod. reg. 7644: *Armitenens, Armipotens.* De Armitibus, triariis, vide *Forcellini*.]

* *Neque aliud sonat vox Armiole, in*

Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 440: Henriet saicha une dague,.... et la geta à laditte femme par

tele manière, que se icelle dague n'eust rencontré une Armiole plaine de vin, tenant trois quartes ou environ, etc.

* **ARMILUSTRARE**, Armis proludere. Chron. Estense ad ann. 1350. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 462: *Hastiludentes et Armilustrantes ad frenum equi sui antecedebant dom.* Zico de Caldinazio, marescalcus etiam dom. marchionis de Brandenburg. Occurrit præterea ibid. col. 473. et 477.

* **ARMILUSTRIUS**, Quod armis locus lustretur, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Vide Thes. Fabri in *Armillistrium*.

* **ARMINEA, ARMINIA**, Pellis muris Pontici. Gall. *Peau d'hermine.* Computus ann. 1333. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 257: *Pro infoderando mantello Dom. Comitissæ et corsetto de vayro minuto et pro quinque Armineis unc. x.* Ibidem pag. 282: *Pro Armineis tribus, etc.* Alibi legitur *Arminia*. Vide *Hermellina*.

* **ARMINIUM**, f. pro *Arnesium*, Apparatus, quidquid ad aliquus rei ornamentum additur. Charta ex Tabul. Cassin. inter schedas D. de Montefalc.: *E v. paramentos de pannos de mico cum omnia Arminium ipsorum.* Verum Armoie dixerunt nostri id omne, quod ad rem aliquam pertinet. Charta ann. 1381. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 608: *En la ville de Vineuf un pressouer et quatre cuves. Item une granche et les mesons, si comme elles se comportent, avecques toute l'Armoie dudit pressouer et l'Armoie qui fu mons. Jehan de Milly.* Vide *Arnesium* 2.

* **ARMIRAGIA**, Maris præfectura, Gall. *Amiraute.* Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1264: *Et quia idem Simon Grillus propter officium Armiragiae insolemnis procederet, et homines et populares ad ipsum confluenter, etc.*

* **ARMIRAGIUS**, Maris præfector. Gall. *Amiral.* Bartholom. Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad ann. 1264: *Sunt armatae aliae Galeæ xxiv. quarum fuerunt Armiragi Simon Guercus et Nicola Cigala.* Rürsum occurrit ibidem ad ann. 1263. Vide *Amir*.

* **ARMISCARA**, [Muleta gravior, quæ magnatibus ut plurimum solet irrogari.] Vide *Harmiscara*.

* **ARMISPATHA**. Papias: *Armilla proprie virorum sunt... eadem et circuli, et brachiales, rotundæ, id est, bogæ, Armispatha.* Vide *Bauga*.

* **ARMITAGA** dicuntur *Organa ad arnum ligata, vel secundum quosdam, genus est organi, quod fit cum aqua.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. [^{**} Vide *Armitagus*.]

* **ARMITES, ARMITIES, Armipotens**, apud Papiam MS. Janus Laurensberg. in Supplemento Antiquarii: *Armites, ὄπλαται οἱ ἐσχάτη τάξει, Milites in ultimo agminis ordine.* Idem: *Armites, παράταξις ἔνοπλος, Acies armata.* [^{**} Glossar. in cod. reg. 7644: *Armitenens, Armipotens.* De Armitibus, triariis, vide *Forcellini*.]

* **ARMIZATUS**, Paratus, Ital. *Armegiato.* Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 24: *Galeæ vero Januensium... que prope terram morantes tenebant proras paratas, vel Armizatas in contrarium dicti venti.*

* **ARMO**, Pugio, sica, ut videtur. Statuta MSS. eccl. Aquensis: *Statutum fuit quod nullus canonicus, nullus clericus portare audeat cutellum, Armonem, falchionem pennatum, clavem, ensem, aut alia arma.*

* **ARMOLLIS**, an idem quod mox *Armoracia?* Constit. pro abbat. S. Pauli Narbon. ann. 1127. inter Instr. tom. 6.

Gall. Christ. col. 33 : *A pascha usque ad ascensionem Domini in tertius et in quintis feris aliquando, nec semper, liceat illis dare carnem sole conditam cum Armollibus, vel cum aliis bonis et sanis herbis.* [**] Apud Roquefortum in Glos-sar. Roman. est : *Armol, Arroche, plante potagere émolliente; en Prov. Armou, en Esp. Armuelles.*

ARMOMANTIA, Johann de Janua, *Divinatio quæ fit in armis, id est, in scapulis bestiarum, ab armis et mantia. Maytelo Græcis est divinatio, vaticinatio.*

ARMONIA, pro *Harmonia*. Johan de Janua : *Armonia, Dulcoratio et consonantia plurimorum cantuum. Dulcis cantus cœli. Appuova, Compages, et apud Musicos Concertus. Expositio antiqua Liturgiæ Gall. inter Anecd. Marten. tom. 5. col. 98 : Egreditur processio... cum predictis Armoniis et cum septem candelabris, etc.*

ARMORACIA, ἄρφαγες, Raphani. Supplément. Antiquarii. Radices sunt, quas Gallice vocamus *Raisorts*. [**] Vide Forcellin. in voce *Armoracea*. Glossar. in cod. regio 7644 : *Armoracea, id est, lap-sena*. Vide Isidor. Orig. lib. 17. cap. 10. num. 20.]

* *Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959 : Armorata, rapistrum, rafanus agrestis : aliquando mammoracea et lacena vocatur. Gall. Grosse rave ronde.*

ARMORICA, Juxta mare. Prosper Sanctacrucius lib. 2. de civil. Galliae dissentionibus apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1446 : *Hoc a plerisque sagacibus præviso, in Namnetensi civitate, in qua hæc nunc scribimus, mense Octobri MDLXIII. quam antiqui Armoriciam (hæc vox illorum lingua Juxta mare sonat) dicebant. Armoricis Ar, juxta, ad, super significat, et More, Mare. Cæsar lib. 7. de Bello Galli : Callorum civitates, quæ Oceanum attingunt, veterum consuetudine Armoricae appellantur. Vide Menagii Dictionarium Etymol. Gallic.*

* Verum eodem nomine, prævalente usu, provincias, etiam longe a mari dissitas, appellatas fuisse monet et probat Vir Cl. *Dubos* lib. 1. Hist. crit. monarch. Franc. cap. 8. quem consule.

* **ARMORUM CUSTOS**. [Munus quoddam in militia. *Gloss. Cyril. L. QUICHERAT.*]

* **ARMUM** vel **ARMUS**, Gall. *Arme*, Quidquid ad percutiendum aptum est. Charta Theobaldi reg. Navar. et Campan. comit. pro villa de Andelot ann. 1268. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 167 : *Si quis percussus fuerit de Armo-molito iracunde, percutiens erit in volutate nostra. Vide supra in Arma 1.*

ARMURARIUS, Fabricator armorum, Gall. *Armurier*, apud Rymerum tom. 10. pag. 648 : *Armurarii armaturas suas... cariori pretio vendere proponunt, etc. Vide Armarius.*

ARMURATUS, Scutis gentilitiis, que vocant *Arma*, distinctus, ornatus, Gall. *Armoiré*. Inventar. MS. Ecclesiæ Noviom. ann. 1419 : *Duo coffreti... Armurati armis de le Bossiere... Item una cortina magna serica rojata et Armurata armis de Courtenay.*

ARMUS. [Johanni de Janua, *Scapula, humerus; sed humerus proprie hominum, Armus vero bestiarum. Vox nota Latinis Scriptoribus.*] Vide *Spatula*.

* **ARMUSERIUS**, pro *Armurerius*, ubi s pro r, *Armorum faber*, Gall. *Armurier*. Comput. ann. 1488. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 47. col. 1 : *Item pariter solverunt dicti domini consules ma-*

gistro Johanni Codenanche *Armuserio civitatis Avinionensis, pro reparando sive resificiendo undecim bergantinas veteres, etc.* Vide supra *Armeator*.

ARMUTIA, [Villosum amiculum, quo utuntur Canonici, Gall. *Aumusse*.] Vide *Almucium*.

* **ARMUZIUM**, Eadem notio. Translatio S. Prosperi, tom. 5. Junii pag. 71 : *Cui (Cathedrali) alias consultum satis videbatur per differentiam Armuzei, qua alteri ab alteris notabiliter discernuntur.*

1. **ARNA**, [Italis *Arnia*, Alvus apum, Gall. *Ruche d'abeilles*.] Fori Oscæ ann. 1247. fol. 16 : *Et si apes fecerint damnum, paret eis in horio aut in vinea Arnam cum melle, et unam cantaram : et cum apes ibi fuerint congregates, cooperiat eas panno, et sic teneat eas pignoratas, etc.*

* 2. **ARNA**, *Agna*, apud Festum, a Gr. *Αρνός*, agnus. Glossar. Lat. Ital. MS. : *Arna, la pecora agniela.*

* **ARNAGLOSSA**, *Plantago*, *Plantayse*, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Nostris *Plantain*. [**] Vide Forcellin. in voce *Arnoglossa*. Provinciales scribebant *Arnaglossa*, cujus vocis exempla videoas apud Raynouard. in Glossar. vol. 1. pag. 124. In Glossar. cod. regii 7644. *Arnaglossa*, *Arnoglossus* et *Arnoglossa* scribuntur. Vide Isidor. Orig. lib. 17. cap. 9. num. 50. ibique var. lect.]

ARNALDENSIS, Moneta species, Vicecomitum forte Leomanie, quibus familiare fuit Arnaldi nomen. Charta Joan. de Greilly Senescalli Vasconie ann. 1288. in Regesto Constabularie Burdigalensis fol. 221 : *Habuisse et recepisse... a Joanne Episcopo Aginnensi 3000. libra-rum bonorum Arnaldensium. In alio Reg. sub ann. 1303 : In Ageno currunt Arnald. Chapot. et Petragor. Regestum Comitum Tolosæ fol. 30 : Mille libræ Arnaldensis monete, in Litteris Arnaldi Odonis Vicecomitis Leomanie ann. 1248.*

* Vel etiam comitum Carcassoni-um aut Convenarum. Charta Phil. Pulcri ann. 1301. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 163. r. col. 1 : *Castrum Altivillaris, deductis 60. libræ et 12. den. Arnaldensis, quos solvere annuatim debemus, pro legatis et elemosinis prædeces-sorum suorum, personis quibus debentur, pro 120. lib. et 19. sol. Arnaldensis, valentibus sexcentas decem libras, novem solidos et sex denarios Morlano rum. Reg. ejusd. Cam. sign. Croix fol. 123 : In Ageno currunt Arnaldenses Chapotenses et Petragoricenses.... Quinque Arnaldi et Chipotis valent iiiij. den. Turon. Con-suet. villaæ de Buzeto ann. 1273. art. 12 : Das sols et demyeey Arnaudens. Art. 22 : Item tota persona que sera trobat en adulterio per homes dignes de fē... en cent sols Arnaudens per justicia sua punit.*

ARNALDIA, Morbi species, sed incerta, nisi forte alopecia fuerit. Rogerus Hovedenus in Ricardo I pag. 698 : *Deinde ute-quer Rex incidit in agritudinem, quam Arnaldiam vocant, in qua ipsa usque ad mortem laborantes, capillos suos deposuerunt. Eadem habet Bromptonus pag. 1201. Nicolaus Trivettus ann. 1191 : Gra-vissimam incurrit agritudinem, quæ vulgo Arnaldia vocatur. Codex editus habet Arnoldia, sed perperam.*

* **ARNALDISTÆ**, Hærefici, ab Arnoldo Brixiano Clerico appellationem nacti. De iis agunt Otho Frising. lib. 2. de Gestis Frid. cap. 20. S. Bernard. Epist. ad Guidon. Legat. et Gerhous Reichersperg. lib. 1. de Investig. Antichristi.

* **ARNALDUS**, ARNOLDUS, Ganeo, nebulo, homo nihil, scortator, Gall. *Dé-*

bauché, coquin, homme sans aveu. Stat. Vercell. lib. 5. pag. 126. r^e : *Non debeant emere vel reducere aliquos fructus, nec aliqua ligna ab aliqua persona ignota, soldato, meretrice, Arnaldo vel ribaldo, sub pena sol. ix. Pap. pro quolibet et quilibet vice. Stat. crimin. Cumanæ cap. 187. ex Cod. reg. 4622. fol. 105. v^r : Non fiat, nec teneatur aliqua barataria ludi taxillorum.... in aliquibus contratis nec parochiis, nec dominibus civitatibus et confiniorum Cumarum per aliquos stipendiarios, bariaterios, Arnoldos, etc. Hinc nostris Arnaunder, Arnaldorum more agere, molestiam inferre, vexare. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 72 : Jehan des Roches dist à Jehan Courtois, tu me vas Arnaudant, comme tu fiz hier mon pere, que tu assolas. Vide supra *Ar-lotus* et *Filius Hernaudi* in *Filius*.*

* Haud scio an inde *Hernoux* sit appellatus vir, cuius uxor mœchatur, ipso facente : an ab Arnulfi nomine; ejusmodi quippe hominum S. Arnulfus patronus dicitur, in Poem. de la Rose. Joan. Venettens. Carmelit. ann. circ. 1357. in Hist. trium Mariar. sic S. Josephum loquentem inducit :

Helas dolent, et que feray,
Pour ly de tous gabé seray,
Et sire Hernoux aussi clamé.

* **ARNALYUS**, Qui consilia dat, Gall. Conseiller ; a Celtico *Arn*, honor, et *Ly*, palatum, curia, senatus, ut ex Viro in antiquis versato docet D. *Le Beuf* tom. 2. Collect. var. script. pag. 274. ubi vet. hanc Inscriptionem refert : *MERCURIO ET MINERVÆ ARNALYÆ NUMINIBUS AU-GUSTORUM SACRUM. CN. PUBLIUS LUC-CEUS MARCELLINUS DECURIO V. S. L. M.* [**] Vide Forcellin. voce *Arnalia*.]

* **ARNARIUM**. Charta ann. 1157. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. avi col. 676 : *Una cum omnibus suis edificiis... pratis et Arnariis, fontibus, riuis, aquæ aquarumque discursibus. f. pro Al-nariis, alnetis. Vide Alnidus et Arnus.*

* **ARNATUS PANNUS**, Tinea consumptus, exesus, forte ab Italico *Tarmato*; quod idem significat. Statuta Massil. MSS. ann. 1253. ubi de Mercatoribus : *Si sciverint aliquam sarcituram vel ma-lefacturam in aliquo panno, ea non vendant, nec etiam Pannum Arnatum vel vetustate consumptum.* [**] Provincial. *Arna* sive *Arda*, Gall. *teigne*, et *Arnos*, teigneus. Vide Raynouard. Glossar.]

* **ARNEA**, pro *Arena*, legitur infra in Bamber.

* **ARNELAUS**, *Scapulare Monachorum*. Gloss. Isid. In excerptis Pith. *Arnilaus*. Vide *Arnilausa*, ubi Cangius legit *Arnelaus*.

* **ARNENSE**, *Armatura*, Gall. *Harnois*. Computus anni 1388. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 278 : *Item pro paribus duabus de Arnense de malla, unc. III. taren. VI. Item pro Arnense uno de malla de aczario, etc. Gall. diceremus. Pour un Harnois de mailles d'acier.* Ibid. pag. 279 : *Item pro portatura Arnensem Domini de portu Olibani usque Nicciun, taren. IV. Vide *Harnascha*.*

* **ARNESCU**, *Arma*, quæ quis induit, idem quod *Armatura* 2. Stat. *Avellæ* cap. 114. ex Cod. reg. 4624 : *Quandocumque tempore alicujus guerræ cornabitur, qui libet homo Avillianæ et ibi habitans ætatis xxv. annorum..... debeat excire incontingenti cum suo arnescio seu Arnesco sibi injuncto. Vide *Arnesium* 1.*

* **ARNESE**, *Vox Italica*, Proprie apparatus omnis bellicus; item quævis suppellex. Ottobonus Scriba lib. 3. Annal.

Genuens. ad ann. 1194. apud Murator. tom. 6. col. 369: *Loricas vero et armamenta varia, vasa etiam argentea, et aurum, et monetas, et alias innumerales divitias et multum Arnesi, sibi, praetermissis juramentis, quæ fecerant, retinuerunt.* Chronicon Parmense ad ann. 1301. apud eundem Murator. tom. 9. col. 843: *Dominus Carolus frater Domini Regis Francie.... transiit per Parmam cum certis et non multis militibus et cum magno Arnesi equorum et somariorum.* [** Ita etiam vox Arnesi usurpabatur Provincial. et Harnois Gallis. Vide Raynouard. Glossar. et mox Arnesium 2.] ¶ 1. ARNESIUM, ut Arnense, Gall. Harnois, Armatura. Codicillus Henrici Comitis Ruthenensis ann. 1222. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1170: *Præterea volo et mando, quod filius meus faciat ipsum Militem, et det ei Arnesium.* Computa Dalphin. tit. Grasividan. ann. 1334: *xxv. Julii pro una pelle viridi missa ad Dominum per Cotarellum ad faciendum corrigias in Arnesio suo.* Occurrit eadem notione ibid. in Computis anni 1338. et in Instrumento anni 1409. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 128. col. 1. Vide Harnascha.

* Arrest. Parlam. Paris. ann. 1454. 20. Mart.: *Et ulterius curia declaravit Arnesia seu arma, quæ dicti canonici deferabant excessus committendo, esse regi confiscata. Proense, seu allo armorum genere, quo quis percutere potest, in Litt. remiss. ann. 1404. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 307: Dictam domum Arnesio evaginato intravit dictus Poncii. Vide supra Arnium.*

¶ ARNESIA ARMORUM, Apparatus, Gall. Provision d'armes. Charta ann. circa 1423: *Cum propter guerras quæ actenus vigerunt et adhuc vigent, causantibus adversariis et hostibus regni Aragonum, civitas Massiliæ causa suæ defensionis plurimas expensas fecerit tam in fortificatione murorum quam in Arnesiis armorum et in artilleria et bombardis et similibus, etc.*

¶ ARNESIUM SAUMERII, Instructus equi cliteillarii, Gall. Harnois de bête de somme. Capitula Gener. S. Victoris Massil. MSS: *Equi seu equitature, quos Prior ille solitus erat ducere, dum vivebat.... et omne Arnesium Saumerii, etc.* [** Vide in Arnesiis locum Chron. Parmensis, et infra Arneecum.]

¶ 2. ARNESIUM, ARNEYSIUM, ARNEZIUM, Quævis supellex Ecclesiastica et domestica, etiam muliebris. Testamentum Beaticis de Alboreya ann. 1367. inter Anecd. Marten. tom. 1. col. 1524: *Quæ omnia volumus vendi per guadiatores nostros, et de eorum pretio legamus et dari volumus Abbatissæ dicti loci quatuor florenos auri, et cuilibet moniali duos florenos auri, et residuum pretii dictarum rerum convertantur in jocalibus et oлиis Arnesiis faciendis in altari dicti monasterii. Charta Raymondi Episcopi Penestrini apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 34: Cum eorum juribus, jurisdictionibus et pertinentiis universis, Arnesiisque, utensilibus, pannis, lectis, superlectilibus, ac aliis rebus et bonis mobilibus et immobilibus. Charta anni 1369. ibid. pag. 350: Item dictus dominus Dalphinus promisit et donavit dicto Marquesio nominibus quibus supra, Arnezia eidem Catharinæ competentia secundum statum sui generis. Acta pontificatus Joannis XXII. ad ann. 10. Ecclesia quæ dicti castri de ejus mandato campannis, libriss, Arnesiis et rebus sacris omnino extitit spoliata. Computa Dalphin. Grai-*

sivod. ann. 1334. fol. 125: *Pro præmio signilli litterarum compositionis... super facto cavalcatarum debite non sequaturum, et etiam Arneysiorum non portatorium, etc.* Ibid. fol. 74: *Item ponit se soluisse pro capella Domini et Arnesium Dalphinæ, etc.*

* Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 630: *Iterum dictus capitanius... dixit famulis suis statim: Parate equos, et Arnesia onerante confestim. Pro instrumentis ad venationem aptis, in Transact. ann. 1501. ex schedis Præs. de Mazaugues: Sub pena..., omissionis furonorum, panelorum et aliorum ingeniorum et Arnesiorum, cum quibus venaretur.* Vide Arnesium.

¶ 3. ARNESIUM, Tunice species, sagum, paludamentum, Gall. Hoqueton, Cotte d'armes. Litteræ Joannis I. Regis Franc. ann. 1351. apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 481: *Item, quod unicus (f. nuntius) dicti Consulatus possit et valeat deferre baculum pictum floribus liliæ, et Arnesium suum, sicut servientibus in talibus deferri consuetum.*

¶ 4. ARNESIUM, Ferramentum, Gall. Outil. Litteræ anni 1340. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 58: *Clientes nostros muniri faciatis, et provideri Arnesiis pro cala et destructione arborum, vinearum et bladorum opportunis; ut pote de guys, falibus, deytraux, seu securibus, fauclius et fundis, ac aliis debitibus Arnesiis.*

¶ ARNEXIUM, Ornatus equi, Gall. Harnois, et forte quævis impedimenta et sarcinae, Gall. Bagage, Equipage. Chronicum Veronensem ad ann. 1301. apud Murator. tom. 8. col. 641: *Dominus Canis Grandis de la Scala posuit in conflictum Paduanos in burgis Vincentiæ, qui venerant causa accipiendi eidem civitatem Vincentiæ, eos morti tradendo, et eorum equis et Arnexiis spoliando.* Vide Arnesium 1. et Arniacum.

¶ ARNEYSIUM, ARNEZIUM. Vide Arnesium 2.

¶ ARNILAUS. Vide Arnelaus.

¶ ARNISIUM, ARNIXIUM. Ogerius Paris Annal. Genuens. lib. 4. ad ann. 1213. apud Murator. tom. 6. col. 405: *Exercitum totum fugaverunt, tendas quoque, papiniones et Arnisium habuerunt.* Ibidem: *Boves, carros, carrocos, tendas, papiniones, mulas et Arniacum totum retinuerunt, et habuerunt valorem ultra librarium quadraginta millia Papiensium.* Quibus in locis non solum equorum ornatus, Gall. Harnois, sed impedimenta quævis et sarcinae debent intelligi. Vide Arneacum.

* Supellex quævis cum ecclesiastica, tum domestica. Stat. Placent. fol. 117. r: *Ab inde supra possit facere pignorari vel derobari aliquem ejus debitorem in prædictis vestibus, lectis et Arnisii et suppellectilibus necessariis et oportunis.* Chron. Placent. ad ann. 1387. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 548: *Et erat mirabiliter fulcitus in domo sua Arnisiorum, et habebat in dicta domo sua unam capellam cum altare mirabiliter ornata et parata.*

1. ARNITUS. Fredegarius Schol. cap. 64: *Totamque Persidam sue ditioni redigit, captis exinde multis thesauris, et 7. Arnitum, tribus annis circiter Persida vastata, ejus ditioni subjicitur.* Ad oram annotatur in aliis Codd. legi, Aeltis, Aeltiarnitis, et Welharnetis. Sed obscurum per obscurius.

* 2. ARNITUS, Quævis impedimenta, sarcinae, Gall. Bagage. Salvagardia ann. 1326. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 4.

pag. 452: *Cum olim Theobaldus. inhibuisset ne quis equos, boves, asinos eorumdem Pruliacensem ad Arnitum, ad quadrigam, ad traham sive ad hercam capere præsumant, etc. Si tamen legendum non est, quod vehementer suspicor, ad aratrum; ut ex ipso contextu satis patet. Arnoix vero, pro Femora, Gall. Cuisses, obscene accipitur, in Lit. Remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 590: Icellui exposant oui que ledit Pierrat l'avoit appellé filz de putain, et aussi s'estoit-il vanté qu'il estoit entrez entre les Arnoix de la femme dudit exposant.*

¶ ARNIXIUM. Vide Arniacum.

¶ ARNO, Belgis olim idem quod Aquila. Hinc Arno seu Arnoldus Elnonensis Abbas, deinde Saltzburgensis Archiepiscopus apud Alcuinum Epist. 34. et 104. Aquila vocatur. Prior ita inscribitur: *Aquila Antistiti Albinus;* posterior vero: *Dulcissimo fratri et sanctissimo Præsuli Aquilæ.* Hinc factum, inquit Mabill. in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 64. ut ad annum 717. scripsierim Aquilam hunc distinguendum esse ab Arnone. Quem locum cum legisset vir doctus dominus Landoaldus de Kimpen, Monachus Elnonensis, amicus meus, monuit me sibi videri Aquilam non alium esse ab Arnone. Germanicum seu Flandricum nomen esse Arnout; ex quo ducta synonyma Arnulphus, Arnoldus et Arno seu Arnonus; addita aspiratione Germanis et Flandris familiariter fieri Harent: quæ vox Aquilam significat. Similia habet Molanus ad diem 16. Augusti, ubi de S. Arnulpho. His aliusque consideratis ad ductus sum, ut credam Arnonem et Aquilam unius et ejusdem esse nomen duplex, alterum Germanicum, alterum Latine redditum pro more illius ætatis. Rem firmat Alfricus in Glossario, et Somerus in Dictionario Anglo-Saxonico, quibus Earnings Aquilam significat.

¶ ARNOGLOSSUS, Piscis genus. Tract. MS. de Pisc. cap. 96. ex Cod. reg. 6838. C: *Arnoglossus, cui ab agrinæ linguae nomen positum est, a nostris perpetre nominatur.* An idem qui Anoncelle, appellatur, in Ordinat. ann. 1415. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 1. et Arnoncelle, in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Pater fol. 247. r: Ut ut est emendanda Literæ ann. 1315. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. ubi editum Avonselle.

¶ ARNOLDUS. Vide supra Arnaldus.

¶ ARNOSIUM, Armatura, Gall. Harnois. Testamentum Guigonis Episc. Caenensis ann. 1345. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1460: *XIX. Item de donatione inter vivos, seu donatione causa mortis, et ut melius valere poterit, Ademario de Bardis domicello meo equum, quem equitat, et Arnosium, seu armaturam quas habet, pro gratis et acceptis servitiis, que mihi impendit.* Vide Arnesium 1.

¶ ARNULPHINUS, Monetæ species, quæ currebat in Provincia Comitatu sub ann. 1465. valebatque ducato cum diuidio.

¶ ARNUS, pro Alnus, Arboris species, Gall. Aune. Statuta Arelat. tit. 127: *Arni de condamina Abbatisse et de quolibet alio loco exeunte in viam publicam pertinet quolibet anno.... ne dicti Arni faciant impedimentum transeuntibus per viam.*

¶ AROAGIUM, Facultas, ni fallor, linum vel cannabim in aqua macerandi et eluendi, a voce Gallica, Rouir, Charta Guidonis Episcopi Ambian. ann. 1226. ex Tabulario Ecclesiæ Ambian. : *In alia*

autem aqua tam superius quam inferius habent homines Ecclesie Ambianensis liberum Aroagium, et communis usus, hoc excepto, quod ibi non possunt piscari, vel aquam ad alia loca divertere, vel illud impedimentum, quod dicitur castigare, de novo facere.

* Aroer, eadem notione, dixerunt: unde certa est Cangii interpretatio. Charta ann. 1340. ex Chartul. 23. Corb.: Pour avoir leur usage commun pour Aroer lins et canvres. Essegner, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 99: *On temps que on met les chanvres en l'eau pour Essegner.*

¶ ARODANDARUM, Arbor; quod corrupte dicitur Lorandrum, eo quod sit similes foliis Lauri. Papias MS. Bituric. [**] In glossar. cod. reg. 7644: Arodondarum, arbor quæ corrupte vulgo Lorandrum vocatur, quod sit foliis lauri similibus. Vide Isidor. Orig. lib. 17. cap. 7. sect. 64. ibi-que var. lect.]

* Vox manifeste corrupta ex Rhododendron, Botan. aliter Nerion, Gall. Laurier rose.

¶ ARODINA VESTIS, Rosei coloris a Græco Ρόδον, Rosa. Anastasius in Vitis PP. apud Murat. tom. 3. pag. 251. col. 1: Fecit in Basilica... vestem rubeam de Arodina (al. diarodina) inquit Murator. quod retinendum dicere, si casus adjectivi cohæreret cum substantivo. Dia- rhodinus vox est nota, ut videre potes in voce Rhodinus.

* ARODONGNATURA. Vide infra Rognatura.

¶ AROLIUS. Vide Arrolius.

AROLUS, Genus retis, quo aves ca- piuntur. Describitur a Petro de Crescen- tini lib. 10. de Agricult. cap. 22.

¶ AROMATARIUS, Pharmacopola qui componit utilia medicamenta, Gall. Bro- guiste. Item Unguentarius, Gall. Parfu- meur. Concil. anno 1585. inter Hisp. tom. 4. pag. 824: Non tamen interdictetur Chirurgis et Aromatarius, ne his diebus (fes- tis) officia sua exerceant, quantum aegro- torum saluti convenient. Et pag. 342: Ne ludant (Clerici) in locis publicis, aut in domibus, quo ad id multitudo hominum convenient, velut in domibus Aromatario- rum aut tonsorum. Idem forte in Hispania tunc erant Pharmacopole, Chirurgi simul et Unguentarii, unaque Aromata- riis vox designantur.

¶ AROMATICITAS, Odor vel sapor aro- maticus. Bartholomæus Anglicus lib. 19. de Proprietatibus rerum cap. 56: Vino autem optimo species perfunduntur et re- perfunduntur, donec virtus specierum vino incorporetur, et optime clarificetur; unde a vino (claretum) contrahit fortitudinem et acumen, a speciebus autem retin- net Aromaticitatem et odorem, sed a melle dulcedinem mutatur. Bern. de Breidenbach Itin. Hierosol. pag. 98: Libanus igitur est mons redolentia et summa Aro- maticitatis. Nam ibi herbe odorifera cres- cunt... In Libano quiescentes tuli sunt a venenosis serpentibus, quos sua Aromaticitate et virtute fugant tam herbe quam arbores.

1. AROMATIZARE, Odorem spargere, redolere, Joanni de Janua. Catholicon Armoricum: Flaeryaffmat, G. flaerier bon et souef, Aromatizare. Jocelinus in Vita S. Patricii n. 3: Velut ex prompu- tuario pleno spiritualium unguentorum divinum odorem intrinsecus manante, foras Aromatizabat multiplicium miraculo- rum copia. N. 9: Consuevit... multarum orationum odoramenta Aromatizare. [Bal- samum Aromatizans, Eccles. 24. 20.]

¶ 2. AROMATIZARE, Aromatibus con-

dire, Gall. Embaumer. Chron. S. Petri Vivi Spicileg. Acher. tom. 2. pag. 745: Reperta sunt in ipsis Ecclesiæ funda- mentis sepulcræ... que omnia erant plena corporibus honestissime palliatis, Aroma- tizatis, etc. Vita S. Pécinne Virginis tom. 5. Junii pag. 87: Collegeruntque corpus venerabile Aromatizantes illud Christicolarum more, prout dignum erat tantæ virginis. Vita S. Salvii Episcopi, ibid. pag. 202: Translata sunt autem sancta corpora die illa, et Aromatizaverunt ea induentes linteaminibus ac vesti- bus honorificis.

* Aromatiser, eodem sensu, in Vita J. C. MS.:

... Laissiez ester Marie;
Ele a tant fait qu'ele est ma mie...
Ou que je soie ensevelis
Mon cors Aromatisera.

¶ 3. AROMATIZARE, Thus adolere. Gui- donis Disciplina Farfensis lib. 1. cap. 2: Duo Sacerdotes cappis adorant se, ut altaria Aromatizent. Ibidem pag. 66: Sacerdos... sit præparatus in secretario, mittat incensum in thuribulum et tunc veniat, Aromatizet altare majus, etc.

¶ AROMATIZATIO, Eadem notione ibi- dem non semel.

¶ AROMATORIUS, Pharmacopola, Gall. Apothicaire, Droguiste. Statuta MSS. Cardinalis Trivulzii Abb. S. Victoris Massil. ann. 1581: Tenetur Infirmarius solvere Aromatario quæcumque Medicus impedit pro sanitate egrotantium Mona- chorum.

¶ AROMATUM, Aroma, Gall. Baume, parfum. Sermo S. Humilitatis Abbatissæ tom. 7. Maii pag. 884: Exprimamus oleum de speciosa oliva quod animam illuminat et præbet saporem bonum et condimentum, et de ipso faciamus Aroma- tum similem cum balsamo quod manet spe- ciosum in eternum.

¶ ARONCALE SOLUM, Ager incultus. Vide Runcalis.

¶ AROTHEUS, interpretatur Scotomatus. Papias MS. Utrumque mihi perinde in- cognitum, nisi forte Scotomatus idem sit ac tenebrosus a Greco αρθρος, tene- bræ; sed hoc divinare est. [**] Glossar. cod. reg. 7644: Arotheu, etc. ut ex Ori- gene. De altera voce vide Forcellini Lexic.

¶ AROVASIA, sive Arida Gamantia. Certa Viromanduorum regio circa Pe- ronam, Cameracum et Bapalmam. Ab- batia S. Nicolai in Arovasia quæ caput est. Congregationis Ordinis Canonico- rum Regul. S. Augustini. [**] Vide supra Aridagamantia.]

1. ARPÀ. Gloss. Ælfri: Arpa, Æren- geat, id est Porta areæ, juxta Sommeri Glossar. Saxon. sed forte idem fuerit quod Haspa. Vide in hac voce, et in Harpa. [**] Bosworth. Glossar. Anglos. in Supplim. 4. e: Æren-geat ab earn, aquila et gæt, capra, Angl. the geat-eagle. Scribunt Earn-geat in Glossar. Anglo- saxon. Hist. nat. apud Monium; unde patet idem esse quod sequens. Conf. Gloss. med. Græc. in Ἀρπα.

2. ARPÀ. Matth. Silvaticus in Pand.: Alharbe est quædam avis, quæ in nostra lingua vocatur Arpa, quæ est facta ut milvus.

* Nostris Arpe; pro Harpie, avis poe- tica Arpie, apud Dant. in Infer. cant. 13. Consolat. Boetii MS. lib. 4:

Arpes sont oyssians de corsage,
Et sont pucelles de visage.

¶ 3. ARPA, Cithara, species instrumenti musici. Fridegodus in Vita S. Wilfridi

Episc. inter Acta SS. Benedict. ssac. 4. part. 1. pag. 724:

Tunc oculos pulosis vanos illudit idæzis,
Aures et blandis demulget æpius Arpis.

Vide Harpa.

* 4. ARPA, Harpago vel forceps fo- caria, Gall. Pincettes. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2: Tria verica, unam astellam, quandam Arpam, etc. [**] Provinc. Arpa est Unguis avium. Vide Raynouard.]

* ARPACARE, Harpagone trahere, Gall. Tirer avec une main de fer. Harponner, Columnarium seu Comœdia sine nomine in argum. ex Cod. reg. 8163: Rem om- nem aperit, et quo fato puerum (in vimine a fisella aquis expositum) auro gem- misque cum multis... Arpacaverit.

¶ ARPAGA. Ugutio: Succinus, gemma quædam, quam Greeci vocant electrum, fulvi et cerulei coloris, fertur arboris suc- cus esse et ob id dicitur succinus. Voltur et a quibusdam Arpaga, ab arpe, (ἀρπάζει), quod est rapere, quia attractu digitorum accepta, vel coloris omnia folia et vestium fibras rapiat, et paleas, sicut magnes ferrum.

* ARPAGARE, Arripere, apprehendere, Vita S. Amalberga ex Cod. reg. 5506: Lupus latronem ne evaderet tenuit, at- que, quem facile Arpagare potuit, non licuit. Apoigner et Appoigner nostris, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1874. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 608: Icellui Bourdon Apoigna ledit coustel; mais ledit Pierre tire si fort, que il lui trancha les mains. Alice ann. 1389. in Reg. 138. ch. 49: Lequel Joudon Apoigna dudit poulet en l'escuele. Vide infra Arrapare et Harpa- gare.

¶ ARPAGO, Genus vasis. Unde Josephus: Fecit vasæ aurea, ollas, caldarias, et Ar- pagones. Ugutio. [Arpago scriptum est pro Harpago: quod instrumentum est ferreum Latinis Scriptoribus notum, uncos habens et a Græco ἀρπάζει derivatum.]

* Pro Ligonis specie, instrumento scilicet recurvo versandæ terræ apto. Andr. Billii Hist. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 128: Post tertium at- dum diem egressi postis, alii ad hostes proficiscuntur eosque in pugna detinent; ali Arpagonibus, ligonibusque ac dolabris inferni via aggerem effringunt, etc.

¶ ARPAGUS, Immatura morte raptus, ab ἀρπάζει, Rapio. Claudius Menestrier Hist. Lugd. pag. 56. ex antiqua inscrip- tione: Et sub ascia dedicaverunt, multis annis vivat qui dicerit Arpagi tibi terram levem. Vide ibi notam ejusdem Menes- trier. [**] et Forcell. in voce Arpagius.]

* Vel Ipsa mors immatura. Consule præterea P. Colon. tom. 1. Hist. lit. Lugdun. pag. 211. D. Martin. lib. 5. Relig. Gallor. cap. 9. et lib. ult. Com- ment. ejusd. ad Script. sacr. pag. 332.

¶ ARPATA, Mensuræ species. Tabula- riū S. Petri Generensis apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 5. cap. 25. n. 8: Odo Casteliensis... dedit B. Petro, in eodem mercato Arpatam salis in per- petuum possidendum.

* ARPUDA, Quantum pugno conti- netur, pugillus, Gall. Poignée. Leudæ major. Carcass. MSS.: Item pro caviga de centonica seu herba lou brigeria, 1. Arpaudam. Ubi versio Gall. ann. 1544: D'une charge de l'herbe, appellée la sainttonica sive la breguiere, une Arpade. Qua etiam notione accipienda videtur supra vox Arpata.

* ARPAX, Harpago, Gall. Harpon. An- nal. Estens. ad ann. 1397. apud Murator.

tom. 18. Script. Ital. col. 928 : *Validissima armata dom. ducis Mediolani... cum grandi numero pugnatorum, bombardis, ballistis et saxis manualibus, necnon Arpacibus ferreis, et apparatibus ad urendum. Vide Arrapax.*

* **ARPAXARE**, [Rapere, ab ἀρπάζειν.] Vide *Harpagare*.

* **ARPENNA**, Agri modus, idem qui supra *Arapennis*, Gall. *Arpent*. Acta Ezonis et Mathildæ tom. 5. Mail pag. 59 : *Domino Nicolao præfati Cœnobii patrone Arpennas xxi. in Clottero perpetua traditione adjecti.*

* **ARPENDIUM**, Modus agri, Gall. *Arpent*. Idem qui *Arapennis*. Tabular. S. Sulpit. Bituric. fol. 125 : *Datur Arpendium vineæ apud Acherium, pro quo dici debet anniversarium. Apud Arelatenses Arpent dicitur, Major circinus ligneus, quo agrimensores utuntur in metiendis agris.*

* **ARPENNIS**, Eadem notione apud Doubletum Hist. Sandionys. pag. 829. 836.

* **ARPENNUM**, Eodem intellectu, apud Stephanotium tom. 2. Antiq. Occitan. MSS. pag. 413.

* **ARPENNUS**, Idem, apud Martenium tom. 1. Ampliss. Collect. col. 197. Vide *Arpennis*.

* **ARPENTARIUS**, Agrimensor, Gall. *Arpenteur*. Charta Blanchæ comit. Trecens. ann. 1217. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. : *Si autem ibi fuerit aliqua platea sine arboribus ad extimationem Arpentarii et considerationem mercatorum, qui emere nemora consueverunt, ad usus et consuetudines eorum erit emptoribus emendatum.*

* **ARPENTATOR**, Agrimensor, Gall. *Arpenteur*, apud Spelmannum in Glossario, quod vide. [**] Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 54. r : *Die 11. mensis Sept. 1373. Johannes, dictus le Pere, fecit solitum juramentum de exercendo officium Arpentatoris boscorum baillivie Meldensis. Occurrat præterea in Charta ann. 1258. ex Chartul. Campan. fol. 479. et alibi.*

* **ARPENTINUS**, Modus agri, idem qui *Arapennis*. Charta Phil. Aug. inter schedas Mabill. : *Elyedornis comitissa S. Quintini et domina Valesiae... dedit leprosus de Firmitate tres Arpentinos prati. Vide Arpentum.*

* **ARPENTUM**, **ARPENTIUM**, Idem quod *Arpenna*. Modus agri, Gall. *Arpent*. Charta ann. 1181. ex Archivo Ecclesiæ Dolensiæ : *In tota terra Carcou non stant nisi tria Arpentia. Liber anniversarium et pitanciarum Monasterii S. Germani Paris. fol. 5. v^o : Anniversarium Gileberti Begant de 110. sol. Paris. super quinque Arpenta vinearum et dimidia sita apud Fontanelum. Arbitrium Abbate Gimontis inter et cives Gimontanos in Aquitania : Dixerunt et pronuntiaverunt, quod perticis cum quo mensurantur Arpenta et terræ et vineæ... habeat in perpetuum et habere debeat decem palnos bonos et largos de longo, ut hactenus habere consuevit, et Arpentum computatur de centum duobus libris et octo scaquis, et conquada terra computetur de septuaginta quatuor libris et decem scaquis ad perticum superius memoratum.*

* **ARPETA**, corrupte pro *Erpetia*, seu *Herpetia*, Ignis sacer, ἐπτῆς, Græcis ; tumor exulceratus, a flava bile sincera proveniens. Chronicon S. Maxentii, seu Malleacense ann. 1014 : *Obiit Petrus Abbas... morbo Arpeta, id est, igni inextinguibili, sive se consumens. Infra : Fuit homo... qui pedem morbo Arpeta perdi-*

*dit. Scribonius Largus cap. 63 : Facit hoc medicamentum ad carbunculos, et ad ignem sacrum, et ad zonam, quam Greeci ep̄terā dicunt. Est autem zona species ignis sacri. Adde eundem cap. 246. Marcellum Empir. cap. 11. Celsum lib. 5. cap. 27. et Conradum Usperg. in Henrico V. Vide *Ardentes*.*

* **ARPINIUM**, ut *Arapennis*, Gall. *Arpent*. Locum vide in *Mansionale*.

* **ARPO**, Spicula ferrea, quibus balænae in mari configuntur apud Rymer. tom. 2. pag. 527. Vide *Harpones*.

* **ARQUATURE**, *Forfices*, *Papiæ*. Nota Tyronis : *Arquat. Arquatura. Vide Aratura.* [**] Rectius Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *Arquaturæ, fornices.*]

* **ARQUAYRAGIUM**. Vide infra *Arqueriatum*.

* **ARQUEIARE**, Arcum tendere et sagittas emittere, Gall. *Tirer de l'arc*. Stat. ann. 1358. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 292. col. 2 : *Et ordinetur quod balisterii possint ibi Arqueiare. Vide supra Arcuare.*

* **ARQUEMIA**, pro *Alchymia*, seu *Chymia*, in Novellis Diffinitionibus Ordinis Cisterciensis distinct. 7. cap. 7.

* Sic et nostri *Arquemie* et *Arquemien* dixerunt, pro *Alchimie* et *Alchimiste*. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 168 : *Et lors lui dist ledit maistre Jehan... qu'il avoit acquaintance à ung des habiles hommes du monde, nommé Baratier, qui estoit le meilleur Arquemien que on peult trouver, et avecques faisoit escuz d'Arquemie les plus beaux que on pourroit dire.*

* **ARQUERIA**. Vide *Archeria*.

* **ARQUERIAGIUM**. Vide mox *Arqueriatum*.

* **ARQUERIATUS**, Officium *arquerii* seu sagittarii, Gall. *Archer*. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 408 : *Omnia jura et deveria... ad dictum Petrum de Montelauro arquerium regium, et ad ipsius Arqueriatus officium pertinentia... summa de redditu pro rege,... præter illa quæ sunt de arqueriatio, xv. lib. ij. sol. viij. den. Tur. Infra : Arquayragium et Arcayragium. Vide Arcaria.*

* **ARQUESIA**, pro *Arqueria*, r^o mutato in s, ut saepè fit, Fenestricea oblongior et strictior in urbium et castrorum muris, per quam sagittas in obsidentes emittebant, Gall. *Creneau*, olim *Archiere*. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1 : *Item est faciendum alatum supra murum barbacanæ... et ejus Arquesia, quæ nunc sunt, reparantur; et fiat murus fortis qui claudat, a janua barbacanæ usque ad turrim, aperturam, cum Arquesiis. Vide Archeria 1.*

* **ARQUETUS**, diminut. ab *Arcus*, *Ar-cellus*, Gall. *Arceau*. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1495 : *Item Johanni Maldenner liquefactori Tornacensi, pro omnibus columnis et Arquetis de electro servientibus ad clausuram capellæ B. M. de trilia, ponderibus insimul ij. mil. ix. c. iiiij. xij. xij. lib. pretio v. sol. pro qualibet libra. Arquiet vero vel Arquiere, Pars molendi, lignum quod ante molam ponitur, vulgo *Archure*, ut videtur. Chartul. Corb. sign. Ezechiel ad ann. 1415. fol. 25. v^o : *Pour l'Arquiere, tremuse, l'augelet et le mait, etc. Idem ad ann. 1422. fol. 177. r^o : Item l'Arquiet, le tremuye, etc.**

* **ARQUILLE**, *Cavillæ de ferro in biga*, Gall. *Hutrées*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

* **ARQUINETTA**, Litteræ Richardi II.

Regis Angl. ann. 1380. pro Mercatoribus de Janua, apud Rymer. tom. 7. pag. 233 : *Duas magnas ollas zinziberis viridis, unam vergentam zinziberis facti cum aqua limonis, unam balam de Arquinetta, tredecim pipas uvarum siccarum, novem pipas sulfuris. Haud scio an Arquinetta derivetur ab articulo Arabico Al, pro quo non semel Ar; et China, Hispanis lignum Indicum, quod decoctum aqua sudorem movet.*

* **ARQUINTALE**, [Pondus centum librarum ad quod merces exigebantur. Hinc in his locis dicitur : *Charger un vaisseau au Quintal.*] Charta Willelmi D. Montispessulanii ann. 1103 : *Dono etiam ego Willelmus Bailaticum Arquintalis, et tertium denarium in Arquintali et medallias, quas donant homines Montispessulanii et Longobardi pro Arquintali. Vide Quintale.*

* **ARQUINTARS**. Charta ann. circ. 1080. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 911 : *Manifestum est quia Petrus comes interpellavit... de aliis hominibus de Guillermo de Montepessulano, de ipsis cogociis, et de ipsis raptis, et de ipsis homicidiis, et de ipsis Arquintars, et de ipsa moneta. Quod de jurisdictione vel emolumento ponderis intelligo. Vide Arquintale.*

* **ARQUITENENS**, Epithetum Diana et Apollinis, apud Arnobium lib. 1. Macrob. lib. 6. Saturn. cap. 5. et Nævium lib. 2. Belli Punici. Vide animadversio-nes Elmenhorstii in Arnobium.

* **ARQUITES**, Arcubus instructi, sagittarii. Acta S. Marcelli PP. lib. 2. cap. 4. n. 12 : *Funduntur populi, procedunt Arquites pueri ex omni parte, videntur properare itinera ad gloriam Sancti. Vide Nonium et Gloss. Græc. Lat.*

* **ARRA**, *Lara o capra*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ARRA NUPTIALIS**. Petrus Chrysolog. serm. 140 : *Ad Virginem Deus aligerum portitorem mittit : nam dat Arram, dotem suscipit, qui fert gratiam. Annulus Arrarum nomine datus, in Legib. Wisigoth. lib. 3. tit. 1. § 13. [**] Donatio Roderici Diaz de Bivar ann. 1074. apud Risco in ejus historia : Et sunt quidem istas Arras tibi uxoris mea Scenem factas in foro de Legione.] Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 41 : *Præceptionem ad Judicem loci exposuit, ut puellam hanc suo matrimonio sociaret dicens : Quia dedi Arram in despoulatione ejus. Infra : Et ideo gloria vestre præceptionem deponso, ut filiam suam mihi tradat in matrimonio, alioquin res mihi liceat ejus possidere, donec sexdecim solidorum milibus acceptis, me ab hac causa removeam. Vide JC. et Salmasium ad Capitolinum pag. 254. [Concil. Hisp. tom. 4. pag. 365 : Præcipit quoque hæc Synodus (Mexicana ann. 1585)... Curatis, ut in benedictionibus nuptialibus Indorum naturalium Arras benedicant, cum reliquis ceremoniis, quibus in benedictionibus nuptialibus Hispanorum uti solent.]* [**] Vide Grimmii Antiq. Jur. pag. 423. et infra Arræ.*

* **ARRABARE**, Avellere, Gall. *Arracher*, Provincialibus *Derrabar*, Occit. *Darriga* et *Derriga*. [**] Catalanis *Arrapan* est *Capillum radere, ad vivum attondere.*] Transact. inter S. Elzear. et homines de Podio Michael. ann. 1316 : *Item converunt.... quod quicunque taillaverit, Arrabaverit seu fregerit, vel alias distractinæ arbores fructiferas, teneatur pro qualibet emendare tres solidos... Item converunt... quod nemo audeat... soccas Arrabare. Unde manifestum fit, quod mox Arrabata terra, quæ fuit vinea, intel-*

ligi debeat de terra, unde vites evulsæ fuerunt ; quod apertius iterum patet ex Inquisit. ann. 1268 : *Dixit, quod iuxta vineam, quæ est Arrabata, etc.* Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 152. col. 2 : *Item quod nulla persona extranea seu private sit ausa Arrabare ligna in patuis Nemausi.*

ARRABATA TERRA, Terra, ut opinor, culta, exarata, ubi frumentum seritur. Charta ann. 1138. apud Baluzium Hist. Arvern. tom. 2. pag. 489 : *Ego Bernardus Atonis Vicecomes Nemausensis reddo et dono et laudo in feudum tibi Raimundo Cantarelle ... terram quæ est Arrabata modo, quæ fuit vinea, etc.*

ARRABILIS, Qui arat. Charta Odonis ann. 1239. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 85 : *Qui boves habebit Arrabiles... dabit unum sextarium frumenti.*

ARRABO, pro Arrhabo, in Lit. Ludov. reg. Franc. ann. 879. tom. 1. Corp. diplom. pag. 20. col. 2.

ARRABONI, *Id est*, Vadimonium. In Gloss. MSS.

ARRACEF, Scopulus, cautes, Lusit. Arrecife et Recife, Gall. Recif. In Aquilone hæreditas de Maria Godinis, et illud Arracef... Ab Africa parte per illum Arracef ; e chartis ann. 1164. et 1166. apud S^e Rosa de Viterbo in Suppl. pag. 11.

ARRADAMENTUM, Locatio, datio ad Arrendam seu firmam. Inventar. MS. ann. 1366 : *Quod revocaret ex causa Arradamentum redditum dicti comitatus quibusdam in dictis literis nominatis.* Charta ann. 1404. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 297 : *Item quod Arradamenta bajularum, notariarum, ordinariarum, jauliarum... sicut in thesauraria regia Tholosæ ; ... de quibus Arradamentis dictus abbas et conventus (Bonæcumbæ) recipient medietatem.*

ARRADONGATURA. Vide infra *Rognatura*.

ARRE SPONSALITIÆ, de quibus titulus est in Cod. lib. 5. tit. 1 : *De sponsalibus et Arris sponsalitius*, a muneribus sponsalitiis omnino secernendæ ; haec quippe a marito tantum, illæ vero simul et a sponsa, quasi contractus arrhabones, sæpius domabantur. Vide Cujas. ad tit. 2. lib. laudati. Vid. *Arra*.

ARRAHENES, ARREHENES, ARREHENATI, Obsides, ut puto, Gall. Otages, forte sic dicti quoq; sint veluti arrha rei aliquibus faciendæ. Oratio Petri Ferdinandi Vacecapitis, Regis Castellæ legati ad Ludovicum Ducem Andegavensem ann. 1378. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1503 : *Propter quod frater vester dominus Rex Castellæ volens locum pandere bono pacis, misit domino Infantì prædicto certa capitula continentia modos rationabiles non incertos de Arrehenibus aliquibus certorum castrorum, eidem domino Infantì nepoti vestro per Regem Navarræ celeriter conferidis, ut Franciæ et Castellæ Reges illustrissimi fratres vestri, ac vos de ipso et ejus sagacitatibus essetis indubitate secutati. Post que nepos vester et dominus noster Infans iuxta civitatem Pampilonensem longo tempore moram traxit, guerram indesinenter exercens, et prædictos Arrehenes castrum sibi dari... si dominus Infans guerram dimitteret... incæptam, daret ei integraliter Arrehenes. Et col. seq. : In certitudinem rei cuius Arrehenatos ejusdem villæ omnes meliores et notabiliores homines jam tenebant.*

ARRAIARE, Instruere, [disponere, ar-

mare, Gallis veteribus *Arrayer*, modernis *Arranger*, mettre en ordre, *Equipper*. Litteræ Edwardi III. Regis Angl. ann. 1338. apud Rymer. tom. 5. pag. 7 : *Centum homines Wallenses... eligatis, triatis et Arraietis, vel eligi, triari et Arraiari faciat... ipsosque sic electos, triatos, Arraiatos ac bene munitos liberari faciatis dilectis et fidelibus, etc.* Mandatum Henrici IV. Regis Angl. ann. 1406. apud eund. Rymer. tom. 8. pag. 449 : *Cam-pum illum de sorde et luto mundari et cum arena et sabulo ac alio modo parari et Arraiari faciatis.* Rursus occurrit tom. 6. pag. 663. et pag. 726. [Charta Richardi Regis Angl. apud Willelm. Thorn. : *Gentes sufficienter munitas et Arraiatas*. Henr. Knyghton lib. 3. ann. 1313 : *Adeo quod non occurrit quempiam retroactis temporibus vidisse aliquem Comitem duxisse pulcram multitudinem hominum in equis, sic bene Arraiatorum.* Alio loco : *Rediit tota fortitudo Scotorum, in 3. aciebus distincta et bene Arraiata.* Et mox : *26. mille hominum bene Arraiatorum.* [Formulare Anglic. pag. 429. in Testamento Joh. de Nevil ann. 1386 : *Volo quod unus equus sit Arraiatus pro guerra, cum uno homine armato de armis meis.] Arredare et Corredare*, pro instruere, ornare, usurparunt etiam veteres Scriptores Itali. Auctor Novellarum antiquarum, Nov. 82 : *Comando, che quando sua anima fosse partita del corpo, che fosse Arredata una ricca navicella coperta d'uno vermiculo sciamito, etc.* Joan. Villaneus lib. 6. cap. 45 : *Fece fare alla lor galea, le vele nere, et tutti gli Arredi neri.* [Gall. Agres.] Idem lib. 7. cap. 120 : *Vestimenti et Arredi et apparecchiamenti di ricca festa.* Galli Arroy dicunt.

Charta ann. 1346 apud Robert Avesbur in Hist. Edwardi III. reg. Angl. pag. 125 : *Le Roy fist Arraier ses batailles beals et grosses.* Lit. ann. 1348. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 161. art. 7 : *Li communs sera tenuz à nous seugne un jour tant seulement à leur despent, Arez souffrissem chascuns selon son estat.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 140 : *Lequel suppliant ala appareiller et Arrer son cheval en une estable, etc.* Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 73. r^o : *Ces instructions ne mourez à nullui ; mes tenez les secrez, et seur toutes les besoinez que vous avez à faire soiez si avisez, si Arreez et si Attremps que vous le faciez sans escande dou peuple ; car se est l'entention dou roy et de son conseil.* Atque ita legendum suspicor, pro Acorvè, in Lit. Roberti du-cis Burg. ann. 1294. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 135. col. 1 : *Commandement de par le roy leur en faites que il soient Acorvè dedans Pasques flories prochainement venanz, pour venir esdites parties.* Le Roman de Cleomades MS. : *Moult furent les nocpes très grans ; Car Arrées tellement Furent, qu'il affiert à tel gent.*

ARRAYAMENTUM, Ordo, ornatus, instructio, Gallis olim *Arrayement*, Arroy, [nunc *Arrangement*.] Knyghtonus : *Re Edwardus misit D. Reginaldum... ad explorandum et videndum de Arraya-mento dicti navigii.* Occurrit apud eundem iterum. Chronic. Flandr. cap. 49 : *Puis feit le Roy de France son Arroy, et prit avec lui tous ses hauls hommes.* [Patelin apud Borellum :

Car quoy ? qui vous aurait craché
Tous deux encontre le paroÿ,
D'une maniere, et d'un Arroy
Estes-vous, et sans difference.]

Vide Edward. Cokum ad Littlet. sec. 284.

ARRIARE, Eadem notione. Vide *Mons-trum*.

ARRAIATIO, Ordo, dispositio, Appa-ratus bellicus. Litteræ Edwardi III. Regis Angliae ann. 1338. de hominibus ad lanceas eligendis, apud Rymer. tom. 5. pag. 7 : *Pro defectu electionis et Ara-rrationis hujusmodi, passagium nostrum quomodolibet nullatenus differatur.* Oc-currit ibid. pag. 8. Aliae Regis ejusdem litteræ ann. 1330. apud eund. Rymer. tom. 4. pag. 442 : *Qui in comitivo versus partes Ducatus Aquitanæ sunt prosecu-turi, et protas et Arraiationem passagi illius, etc.* Aliae anni 1370. tom. 6. pag. 663. Super invasione Francorum et Ara-rratione facienda : *Mandamus... omni-bus aliis prætermisssis, omnes homines defensabiles partium vestrarum, cum omni celeritate qua fieri poterit, Arraiari et in Arraiatione teneri faciatis.*

* Nostris olim Arreanche, eodem sensu. De homine dissoluto in re familiari, Bellomanerius MS. cap. 21. dixit, qui n'a en lui ne conseil, ne Arreanche. Hoc est, ni ordre ni arrangement.

ARRAIATOR, Qui disponit, ordinat, instruit, Gall. Mareschal de camp, alias Arraiour, Castrorum Præfectus. Litteræ Edwardi II. Angl. Regis ann. 1322. apud Rymer. tom. 3. pag. 973 : *Assignavimus ipsum Comitem capitalem custodem Comitatum... et superiorem Arraiatorem et ducem tam hominum ad arma, quam peditum.* Et paulo post : *Mandamus superiori Arraiatori et duci hominum hu-jusmodi, etc.* Et tom. 4. pag. 231. in Litteris ejusd. Regis ann. 1326 : *Le roy as tous Arraiours et Mesnours des gents d'armes et de pic, etc.*

ARRAIZUS, ARRAIATOR, Aciei ordinator, Gall. *Sergent de bataille.* Item Centuriæ instructor, Gall. *Sergent d'une Compagnie.* Angl. *Arrayer.* Litteræ Richardi II. Regis Angliae ann. 1386. apud Rymer. tom. 7. pag. 521 : *Inveniet et mittet Domino Regi Angliae prædicto decem galeas, ipsius Domini nostri Domini Regis Portugalie sumptibus et expensis, bene armatas, videlicet de uno Patrono, tribus Alcalibus, sex Arraizis, duobus carpentariis, octo vel decem marinariis, triginta Balastariis centum et quaterci-ginti remigibus, et duobus sutaneis, in qualibet galearum prædictarum.*

ARRAINARE, Ad Tribunal sistere, in jus vocare ; Item Lites seu causas in Regesto eo ordine disponere, quo ci-tandas sunt et agendæ, Gall. *Mettre au Rôle*, Angl. *Arraign* ; a Francico *Arra-nger*, oriri putant Skinnerus Etymol. Angl. et Thomas Blount in Nomolexico, quod causæ et rei ordine vocentur ad rostra seu cancellos, quos Angli *Bar-ram* nominant. Alii ab *Arraisonare* per contractionem, factum putant *Arrai-nare* et *Arreniare*. Mandatum Eduardi III. Regis Angliae ann. 1337. apud Rymerum tom. 4. pagina 797 : *Quod assisas novæ disseisinæ et attinctæ contra fideles nostros, in obsequio nostro in dictis terris Scotie et Hibernie, aut alibi, extra regnum nostrum, pro defensione et salua-tione ejusdem regni, et terrarum nostrarum prædictarum commorantes, Arrainandæ seu Arrainandæ (ipsis in obsequio nostro ini-bis existentibus) de die in diem continu-en-tur, ita quod eis, dum in obsequiis nostris in hujusmodi moram, ut præmittitur, fererint, exhortatio vel præjudicium ne-quaque fiat. Et ideo vobis mandamus quod omnes assisas novæ disseisinæ, et attinctas, coram vobis per brevia nostra*

jam Arrainatas, vel ex nunc Arrainandas, versus dilectum et fidem nostrum... continuet, etc. Vide Areñaire.

* *Arrainier, pro Cogere, compellere, Gall. Contraindre, exiger avec autorité, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 3: Onques puis ne fu nus qui les (François) osast contraindre, ne Arrainier de rendre treu.*

* **ARRAIZONARE**, Eadem notione atque Arrainare. Charta ann. 1463. ex schedis Pres. de Mazaguas: *Quod sit licitum... tale avere... pignorare, et pignus seu pignora capere, portando, et Arraizonando inde, tale pignus.... dicto domino seu suo baculo.*

ARRAIZUS. Vide in Arraiator.

ARRAMA, ARRAMARE. Vide Adramire.

* **ARRAMARE**, Ex ramis arborum tecta concinnare, ubi animalia quæ ex jure in silvis depascuntur, quiescere possint. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250: *Cum contra sindicos universitatis et singulares castri et bajuilæ de Angulis.... denuntiatum fuissest.... animalia sua.... grossa et minuta per plures et diversos annos.... in his baugis et nemoribus regiis ipsius bajulia.... immisso, armasse causa depascendi, abevariandi, Arramandi, et aliter de die et nocte exspectandi. Alia ejusd. ann. ibid. ch. 368: Prædicti consules et tota universitas (S. Amancii) in herbagis, nemoribus et aquis regiis animalia sua immiserant... de die et de nocte causa depascendi, Arramandi, etc. Alia ejusd. ann. in Reg. 74. ch. 580: Abbas et conventus Vallis-magnæ habent jus in dictis nemoribus et herbagiis.... animalia sua grossa et minuta immittendi, tenendi, Arramandi, noturnandi, ligrandi, et aliter explectandi in eisdem. Alia tandem ejusd. ann. in Reg. 80. ch. 466: Quod homines castri sive loci de Cabrayrolis.... animalia sua grossa et minuta.... causa depascendi, abevariandi, Arramandi, et aliter explectandi.... tenuerant in herbagiis;... campanas etiam et cortalia pro pastoribus et animalibus suis inde fecerant et consutruxerant. Vide Ramagium. Arramare, alia notione, existat in Adramire.*

* **ARRAMATIO**. Vide supra in Adramire.

* **ARRAMENTUM**, Locatio, datio ad Arrendam seu firmam. Stat. Guillel. episc. Montalb. ann. 1337. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 1560: *Dum in ecclesiis oratione deberent insistere, missa non audita, blada censum et accipitorum, aut Arramendorum, et multas alias res asportari faciunt. f. pro Arramendorum. Vide supra Arredamentum.*

* **ARRAMENTA RESUMERE**, Ad calculos reverti, Gall. Reprendre les derniers errements d'une cause. Id est, eo litis reverti, ubi desum est. Hist. Harcourt. tom. 4. pag. 1647. ex Regesto Parlamenti: *Qui ratione uxoris filia sua dicti Droconis Resumpserat Arramenta pendientia in Curia nostra inter dictos Drocenem et Joannem. Charta Caroli Regis Franc. ann. 1404. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 470: Karolus, etc. primo Parlamenti nostri Hostiario aut Servienti nostro super hoc requirendo salutem. Cum pendente certa causa inter... Johannem de Bethune... et Guichardum Dalphini Militem... dictus Guichardus viam universæ carnis ingressus... mandamus quatenus... Guichardum Dalphini liberum et heredem ac executores testamenti... dicti defuncti, ad certum et competentem diem... adjornes*

ad Resumendum vel defendendum processus et Arramenta dictæ cause et ulterius procedendum. Ibidem pag. 425. ex Regesto Parlamenti anni 1340: Cum Armandus Vicecomes Poloniacci tanquam heres defuncti Poncii de Polonniaco, quondam Decani Ecclesie Brivatensis ad instantiam Beraldi Dalphini fuissest in nostra Curia adjornatus ad Resumendum Arrementa in dicta Curia pendientia, etc. Rursum occurrit infra. Vide Erramentum.

* 1. **ARRAMENTUM**, Documentum, quidquid rei illustrandæ inservit. Charta ann. 1329. in Reg. donorum Caroli IV. et Phil. VI. ex Cam. Comput. Paris. fol. 60. r°: *Nos obtulissemus nos fore paratos contenta in dictis litteris regis facere et completere, et videre ac despiciere informationes, et aprias, et Arramenta alia facientia ad hanc partem ad finem expeditionis mandati regii supradicti. Neque alio sensu intelligenda mihi videtur vox Arrie, in Charta Godefridi dom. Avermontis ann. 1348. ex Chartul. ejusd. fol. 25. v°: Assavoir est que nous sur se heut certaine information, tant par les anciens Arries et registres desdis hommages, comme en autre maniere, avons retenu et retenons par no saremment que li fiefs est et doit estre liges.*

* 2. **ARRAMENTUM**, Æs, Gall. Airain. Regist. episcopat. Niver. ann. 1287: *Quilibet mercator deferens merces, Arramento excepto, debet quilibet anno ijden. Vide supra Aramentum.*

* 4. **ARRAMENTUM**, Ordo, ornatus, instructio. Vide in Arraiator.

* **ARRAMIARE, ARRAMATIO.** Vide supra in Adramire.

* **ARRAMINA, ARRAVINATIO, ARRAMEIRE.** Vide Adramire.

* **ARRAMPANTUM**, Harpago, Gall. Croc. Th. Fazellus de Reb. Sicul. lib. 9. pag. 519: *Ferreum et muri aduncum instrumentum, Arrampantium a Francis vocatum, quod telo impositum in Galeacum incutium, turbæ sub mænibus propellendæ intendenter, injecere, quod ille implicitus demum in hostium manus venit.*

ARRANCANES. Testamentum Sancii I. Regis Portugaliæ æra 1217. apud Brandaonum tom. 4. Monarchiæ Lusitan. pag. 260: *Habent et meas cintas, et meas scarlatas et penas varias, Arrancanes et lencios. [In Actis SS. Junii tom. 3. habetur Arancanes et lencios. Porro Cintas Hispanis sunt fasciæ sericeæ, Gall. Rubanas de soye, Scarlata, Pannæ cococtiæ, Gall. Boucles d'oreilles, Lencios vel Lincios, Hispanis Lencios, Gall. Linge; unde lecti Linæa, Linceuls appellantur.]*

* **ARRANCARE, ARRENCARE**, ab Hispano Arrancar, Evellere, Gall. Arracher. Stat. Massil. lib. 5. cap. 19. § 10. Item quicunque furabitur, vel Arrancabit aliquam arborem in aliquo honore alieno, etc. Charta Alphonsi VIII. reg. Castel. ann. 1168. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 697: *Si quis ausu temerario aliquem ex majoribus (metis) supradictis... Arrancaverit vel transmutare temptaverit, etc. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 162. ex Cod. reg. 4622. A: Si aliquis incidenter in tota vel in parte, vel Arrancaverit alienam arborem, etc. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 63. ex Cod. reg. 4624: Si aliqua persona aperuerit, sciderit, fregerit, vel Arrancaverit... alienam clausuram, etc. Arresgier, eodem sensu, dixerunt nostri. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 95: Lidiz*

Adam avoit Arresgier une borne en territoire de Tours sur Marne ou de Vouisi. Vide supra Arancare.

* **ARRANCATA**, Expeditio militaris, vel ruptus, direptio, qualis fieri solet in expeditionibus militaribus, ab Hispano Arrancar, Gall. Arracher, Evellere, rapere, auferre. Morettus Antiquit. Navarræ pag. 563. e Tabulario S. Salvatoris de Leyre pag. 10: *Ego Garsea Dei gratia Rex tibi senior Sancio Fortunonis, mea spontanea voluntate propter tuam fidelitatem atque servitum, et accepi de te equum colore nigro... et illo equo fuit de Rege domino Ranimiro, que fuit captum in illa Arrancata de Tafalla... et ideo concedo tibi villam quæ vocitant Oterbia.*

* Haud scio tamem an non rectius deduceretur ab Arraiare, Instruere, disponere, armare, Gall. Arranger. Vide in hac voce. [*] In antiquissimis Castellanorum poematis verbum Arrancar, sensu Profugandi, vincendi non minus sœpe obvium quam substantivum Arrancada sive Arrancata. Poema del Cid vers. 822:

Embar vos quiero à Castilla con mandado
Desta batalla que avemos Arrancado,
Al rey Alfonso que me ha ayardo.

Ibid. vers. 1234:

Apres de la veria ovieron la batalla;
Arrancolos Mio Cid el de la luenga barba,
Fata dentro en Xatica duro el Arrancada.

Poema de Alejandro Magno, vers. 93:

Ovo el rey Filipo este manto ganado
Otro tiempo quando ovo à Susis Arrancado.

Ibid. vers. 1621:

Non te cae en ontá maguer fusse Arrancado,
Ca yo soe Alexandre el del nombre pesado.

Poemata Archipresbyt. de Hita, vers. 1168:

Fuemos desafado
De la falsa Quaresma, è del mar airado,
Estando nos seguro fuemos della Arrancado.

Poema del Cid vers. 591:

De guisa va Mio Cid como si escapase de Arrancada.

Ibid. vers. 1166:

Alegre era el Cid è todas sus compañas
Que Dios le ayudara è siciera esta Arrancada.]

* **ARRANCURA**, Rixa, lis, querimonia, Morettus in Antiquit. Navarræ ex Archivo S. Joannis de la Pena. n. 28: *Donas mihi illum castellum quod dicitur Sanguesa... et illa villa, quæ dicitur Lerda et Undues. Donas et confirmas ut in omni vita tua non facias mihi Arrancura de illas villas, neque non eas inquiras neque castellum. Vide Rancura.*

* **ARRANDUAMENTUM**, Datio ad censum annum. Vide infra in Arrenduare.

* **ARRANNARE**, Interposito sacramento interrogare. Chron. Henrici Blanford. pag. 78: *Venerabilis pater episcopus Herefordensis, coram rege et cunctis regni proceribus constitutus, Arrannatus exitit et examinatus de proditione, quasi de crimine læsæ majestatis. Quod Spelmani conjecturæ utcumque favet. Vide Arraniare.*

* **ARRANIARE, ARRANIATUS**, a recentioribus Leguleiis dici annotat Spelmanus in Glossario ad vocem *Adrhamire*, putatque eas voces mendose scriptas pro Arramare, Arramatus, de quibus dictum est in Adramire. Cum nullum vir doctus proferat locum, unde liceat veram vocis significationem expiscari, ejus conjecturam, nec probo, nec rejicio, id unum observaturus, non minorem esse cognitionem vocis *Arraniare* cum *Arrainare*, quam cum *Arramare*;

ac Arreniare fortean dici pro *Arrainare*, non pro *Arramare*.

* **ARRAO.** Vide *Arro*.

* **ARRAPARE.** Arripere, apprehendere, Hisp. *Arrapar*, Gall. *Prendre, saisir quelque chose avec force*, olim *Araper et Arraper*. *Judicium ann. 1370. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 192: Jaquemetus inseguitus fuit ipsum Johannem, et eum Arrapavit, et ad terram violenter prostravi*. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. ch. 231: *Ledit Guillaume les attendoit en tapinage au bout des pons de Moneco, qui s'arrapa à l'un des bras de ladite femme en tirant à soy, etc.* Aliae ann. 1456. in Reg. 189. ch. 114: *De chaulde colle ou meslée le suppliant Arapa ledit Pierre au col, et lui donna de la canivette ou coustel qu'il tenoit en sa main. Eodem sensu Agrapper et Agreffer usurparunt. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. ch. 308: Le charretor s'avance et ala prendre et Aggraper le cordel ordéné pour retenir les chevaux.* Aliae ann. 1410. in Reg. 164. ch. 223: *Le suppliant tendi sapique audevant de Bertrand Ogier, laquelle ledit Bertrand Agrappa aux mains. Rursum alia ann. 1403. in Reg. 158. ch. 87: Ledit Cousin moult esmeu, comme il sembloit, de felon courage Agressé et emprins, etc. Sed Agrapper et dixerunt Picardi, pro Verberare, percutere, Frapper, battre. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 149. ch. 275: Auguel Pelliquan aucun de sa cqmpanie dist, si l'Agrappons; qui veult dire selon le langage du pais, si le batons. Vide supra *Arpagare* et *Arrabare*.*

* **ARRAPAX.** Harpago, Gall. *Croc, Main de fer*. Gloss. S. Andreæ Avenion.: *Arrapax, Arrapatis, id est, Sercapos, quia arripiatur illud quod cadit in puteum.*

1. **ARRARE.** Spondere. Erchempertus in *Ducib. Benevent. cap. 22: Contrarius illi semper et ingratuus extitit, adeo ut etiam filio illius natam suam necessitate ductus Arraret*. Gregorius Turon. de *Vitis Patr. cap. 20: Cum ad legitimam povenisset statim, . . . ut Arram puelle quasi uxorem accepturus daret, impellitur*.

* **ARRARE BELLUM.** Bellum denuntiari. Spelman. in *Glossario ad Vocem Adramire: Pro his rebus acquirendis Arravimus Bellum in Curia Vindocensi*.

* **Enerrer, Arrham dare, vulgo Arrher,** in *Stat. ann. 1399. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 324. art. 1.*

* 2. **ARRARE.** Fatigare, exagitare, vexare; quo sensu *Travailler* dicimus, alias *Harrier*. *Charta anno. 1256. ex Chartul. Campan. fol. 226. v. col. 1: In tantum jam dictus Glasto cum sua potentia nos Arravit, quod non audemus bonam villam vel forte castrum, si quod ingredimur, egredi, nisi occulte forsitan vel latenter*. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 68: *Le suppliant dist que ce estoit mal fait de ainsi vouloir Harrier et traveiller les marchans forains.*

* **ARRAS.** *Testamentum Radulfi de Nevill apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 432: Item do et lego Johanne uxori meæ tertiam partem bonorum meorum, . . . cum uno Lecto de Arras operato cum auro. . . Item unum Lectum de Arras cum costeris pated de colore rubeo, viridi et albo. Lectus acupictus Lectus de Arras dicitur, quod Attrebatum urbs Belgii, Gall. Arras, olim celebris esset tapetibus, aliisque similibus operibus acu pictis. Quin et Attrebaticas vestes sub Imperatoribus Romanis jam fuisse commendatas observat Salmastius ad*

Vopiscum in Carino Augusto. Vide Atrabatæ Vestes.

* *Poema du Cuer d'amour espris: Dix grands tapiz de soye tous baptus à or de l'ouvrage d'Arras.*

* **ARRASARE.** Complanare, funditus everttere, Hisp. *Arrasar, Gall. Raser*, olim *Abraser et Arraser*. *Instr. ann. 1409. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 199. col. 2: Quod clausura fontis remaneret, et rivus sive fausatum accumularetur et Arrasaretur in totum.* Ch. ann. 1364. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 152: *Desquieux molins il en y a partie des cheuz, et y en a deux tout entierement Abrasez et abatus. Unde Abrasements ipsa actio funditus evertendi, in Lit. ann. 1450. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 1516: Abrasemens et demolitions des maisons, etc. Ubi in Glossar. ad calcem tom. 8. minus bene de incendio explicatur. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98. ch. 238: Comme le baily de Meleun eust mandé à tous nos sergents que lesdiz mousiet de Praeles et maison feissoient desemparer, abatre et Arraser, . . . et meissent en tel estat que jamais n'y peult avoir fort.* Aliae ann. 1370. in Reg. 108. ch. 214: *L'exposant fist Arraser et abatre lesdites maisons. Vide supra Appланare et Arasare.*

* **ARRASTLE.** *Ligonis species, vox vulgaris. Inventar. ann. 1361. ex Tabul. Massil: Item unum crusotum, unum copulum fusteam, unum Arrastle, etc.*

* **ARRATIONARE.** Gallis olim *Arraisonner*. Aliquem alloqui, admonere, tractare cum aliquo. *Epist. Lamberti Attribat. Episc. apud Baluzium tom. 5. Miscell. pag. 307: Dominus Manasses Remensis Archiepiscopus nupey mihi misit litteras pro Morinensi Ecclesia, quibus injunxit, ut vos Arrationarem per nos vel per litteras nostras de Roberto et de munitione ejus, per quam non desistit praedictam Ecclesiam et bona Clericorum diripere et devastare, etc.*

* Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 396: *Le suppliant soy merveillant que icellui Estienne ne l'avoit aussi bien salué ou Arraisonné, comme il avoit fait sa femme, vu qu'il estoient voisins, etc. Nostris præterea Aparoler, Aparler et Apparler, eadem acceptance. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 162. ch. 122: Quant icellui Hemery ot un pou advisé Jehan Paine, il le Apparla moult rudement, disant: Je croys que tu viens ici pour moi cuidier battre.* Aliae ann. 1451. in Reg. 185. ch. 267: *Auguel Mareschal le suppliant s'Apparla, et lui dist telles parolies, etc. Lib. rub. fol. parvus domus publ. Abbavil. fol. 105. r°: Et fu li acors tes que.... chi acors kaioit trois jours après che que il arcoient esté Aparlé. Raparler vero, pro Objurgare, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 195. ch. 82: Tu as dit que tu devoyes si bien Raparler mon pere. Reparle le maintenant, se tu es hardy. Le Roman de Robert le Diable MS. ubi de milite, quem imperator alloquitur:*

Lors va (l'Empereur) avant si l'Araisonne Devant toute la baronie.

Alibi:

*L'empereur par grant noblesce
En plourant sa fille Aparole,
Et entre ses deux bras l'acole.*

Sed et Araisonner usurparunt, pro Rationem exigere, vulgo *Faire rendre compte*. Bestiarius MS. ubi de servis, a quibus dominus rationem exigit:

*Et quant li sires retorna
Ses trois serjans Araisonna.*

* **ARRATIONATUS.** In jus vocatus. *Chartul. Matiscon. fol. 110: Si circa decimam male aliquid ageret, in curia Decani Arrationatus respondeat.*

* **ARRATORIUS.** pro *Aratorius*, arabilis. *Stat. Cadubrii lib. 8. cap. 65: Nullus terram Arrotoriam.... post probationem et ultra consuetudines regularum intrare presumat. Arrer, pro Labourer, arare, apud Bellomaner. MS. cap. 32.*

* **ARRATRELEFF.** *Chron. Danic. apud Ludwig. Reliq. MSS. tom. 9. pag. 30: Anno Domini 1249.... rex Ericus contulit totam Daniam ad denarios rhedarios sive Arratreleff. Vide infra Denarii rhedarii in Denarius.*

* **ARRAUS.** f. mendum pro *Averius* i. e. animalibus agricultura inservientibus. *Archivum Abbatie Villæ Novæ: Ego Constantia... Ducissa Britannia... dedi eidem Abbatia omnia quæ pertinent ad Comitatum inter Loine et Beloigne, exceptis hominagiis, quæ retinui in manu mea ad servitium meum cum equis et Arraus faciendum.* [** f. leg. Arnesius, aut nihil mutandum, ita ut vox Gallica Arroy latina forma qualicumque dona intelligatur.]

* **ARRAYAMENTUM, ARRAYARE.** Vide *Arraare*.

* **ARRAYRAGIUM.** pro *Areragium*, Gall. *Arrerage. Charta Johanna Reginae ann. 1364. ex Schedis D. le Fournier: A dicto tempore usque nunc pro Arrayragiis certam non modicam quantitatem pecunia percepturi.*

* *Formulæ MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 20. v°: Salvis etiam et retentis ipsi domino Petro constituenti omnibus Arrayragiis sibi debitis de juribus et pyoventibus ipsius capellanis. Occurrat etiam inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 143. col. 2.*

* **ARREATOR.** *Tabularium S. Juliani Brivatensis ann. 1282: Consules, Procuratores, Arreatores et Administratores, etc. Vox ejusdem originis, qua Arraia est enim Arreato, qui res curat, instruit. [Vide Arraare.]*

* **ARRECTATUS.** [Accusatus, in jus vocatus. *Officium Coronatoris apud Spelmanum: Si autem aliquis Arrectatus fuerit de morte alicujus periclitantis, capietur et imprisonetur.]* Vide *Rectum*.

* **ARREDAMENTUM.** ut *Arrendamentum, Locatio, datio ad censem. Necrolog. MS. eccl. Bituric.: Obiit reverendus dominus Papa Gregorius XI. qui dedit ecclesiæ locum de Grimelinges pro quatuor anniversariis solemnibus, et in quolibet distribuetur quarta pars Arredamenti dicti loci.*

* **AREDIA.** Apparatus bellicus, quævis supplex, Ital. *Arredo, nostris Arroy. Chron. Mutin. ad ann. 1325. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 109: Depopulatis etiam ibidem tentoriis, balistis, loriciis, clypeis, curatiis, vestibus equorum, Arredibus, pannis aliis, et armenis bus, tam a dorsis, quam a lectis, et aliis Arredibus ad prælium et exercitum opportunis. Mettre en Arroy, disponere, ordinare, Gall. Mettre en etat, in Lit. remiss. ann. 1365. ex Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 411. Vide Arnesie.*

* **ARREGIUM.** pro *Areragium, Gall. Arrérage. Extat inter Instrum. tom. 3. Hist. Harcur. Littera Joannis Comitis Haricurie, per quam transfert Godefrido de Haricuria patruo suo 400. libras annuas et perpetui redditus supra thesaurum cum XII. centum libras Arregiorum occasione dicti redditus de anno 1252.*

* **ARREHENATUS, ARREHENES.** Vide *Arrahenes*.

* **ARREIRAGIUM.** ut *Areragium, Debi-*

tum, quod in jure reliquum dicitur. Lit. Caroli V. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 484: *Una cum Arreiragis debitis occasione præmissorum.* Charta ann. 1380. ex Tabul. Vabrens. : *Procurator dom. abbatis Massiliensis petebat ab abbatे de Nanto Arreyragia sibi debita. Occurrit præterea in Charta ann. 1438. ex schedis Pras. de Mazaugues et in Stat. Avenion. lib. 1. cap. 68. Vide supra Arrayragium.*

* **ARELA.** Concil. anni 1012. inter Hispanica, tom. 3. pag. 193: *Omnes ma-cellarii de Legione per unumquemque an-num in tempore vendimiae dent Sayoni singulos utres bonos et singulas Arrelas de suo. An mensuræ, an vasis species?* [** Lusitan. olim Arrelde pondus qua-tuor librarum. Hinc S. Rosa de Viterbo in loco concilii Legion. ann. 1012. qua-tuor libras carnis porcinæ (de sue) exigi-suscipitur.]

* **ARREMIDILLUM,** Fabula Attellana, exodium. Chart. Sancii I. Portug. Reg. ann. 1193. apud S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 139: *Nos mimi supranominati debemus domino nostro regi pro robora-tione unum Arremidillum.*]

* **ARRELLUS,** f. dimin. ab. Area, Ager vel locus, qui nec aratur nec colitur. Charta ann. 1267. ex Chartul. prioratus S. Oricoli Sindun. fol. 16. v: *Ab illo lacu recta linea usque ad Arrellum,... et ab illo Arrello lineatim usque ad lo-cum de Arguenibois.* Vide supra Area 1.

* **ARRELOGIUM,** ARROLOGIUM, ex vi-tiosa dictione, pro Horologium. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 151. col. 1: *Pro obtinendo a domino nostro rege quasdam litteras re-gias, unam de restabilendo consules de Arrelogio villæ in ecclesia Nemausi situato. Arrologium non semel ibid. pag. 152. col. 1. et 182. col. 2.* Vide supra Aralo-gium.

* **ARRENWARE.** Vide supra Arrancare.

* **ARRENCURA,** Querimonia, Gall. Rancune. Chartarium Ecclesiae Auxi-tanæ: *Venit Leberons et misit in Arren-cura ad dominum Archiepiscopum.* Vide Arrancura.

* **ARRENDA,** Census annuus, Gall. Rente. Instrum. anni 1480. apud Miræum tom. 2. pag. 1346. col. 1: *Item habebunt alias octo linea terrarum iuxta Ecclesiam de Heyle a parte Aquilonis, vulgariter appellatas de Biest, valentes annue in Arrendam 70. grossos Flandricæ.* [** Gloss. Lat. German. MS. apud Haltausium col. 1455: *Arrenda, Impensionacio.*]

* **ARRENDAMENTUM,** Locatio, datio ad censem seu Arrendam, Gall. Arren-dement, Bail a rente. Hisp. Arrenda-mento. Facultas conductendi, quam juis Arrendamenti appellamus, tom. 4. Con-cil. Hispan. pag. 127. col. 2. Testamen-tum Isabelli de Lebreto Armaniaci Co-mitissæ ann. 1294. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1592: *Item volo et concedo ac mando, quod omnis venditio, obligatio, alienatio, vel Arrendamentum factum, vel facta de predictis redditibus, exitibus et preventibus dictorum castro-rum et locorum per dictos executores meos tantum valeat... ac si per me in vita mea facta esset.* Capitulum generale MS. S. Victoris Massil. ann. 1426: *Statuerunt quod Arrendamenta omnium Prioratum et reddituum sunt ad extinctum candeles, et plus et ultra offerenti adjudicentur.... Precia Arrendamentorum tempore quo renderunt illa exolvunt, etc. Notanda sunt Arrendamenta ad extinctum candelæ facta; quæ etiamnum vigent pluribus in locis.*

ARENDEARE, ARENDARE, ut Arrentare. Ad Arrendam seu censem dare, in Sta-tutis Ordinis Hospitalar. S. Joan. Hieros-tit. 17. § 1. [Arendare seu locare fructus beneficiorum, in Concilio Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Aneç. col. 396. Arrendandum et concedendum ad firmam seu certam annum pensionem, in Instrumento anni 1350. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 152. Litteræ Philippi VI. Franc. Regis ann. 1335. apud D. de Lauriere tom. 2. Ordinat. pag. 113: *Item volumus et ordinamus, quod sigillum parvæ Curie custodiatur uno anno in civitate, et alio anno in burgo. Et hoc cum non contigerit emolumentum dicti parvi signilli Arrendari.*] [** Gloss. lat. germ. MS. apud Haltaus. col. 1455: *Arrendare, pechtem.*]

* *Vel ad Arrendam accipere; quo ultimo sensu occurrit Arrender,* in Lit. remiss. ann. 1406. ex Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 130: *Le supplicant avoir Arrendé ou assensé de Pons de Donnesac escuier cer-taine disme.*

* **ARRENDATARIUS,** Conductor, qui ad Arrendam seu annuam pensionem agrum aliudve recipit. Ne (Clerici) proventuum etiam ecclesiasticorum conductores, qui Arrendatarii dicuntur, existant, neve emendi et vendendi commercia tractent, tom. 4. Concil. Hisp. pag. 75. col. 2. Ter-rarum, quas per seipson, vel alios eorum nominibus, etiam colonos, Arrendatarios, emphiteotasque excolebant, etc. in Privi-legiis Ordinis S. Joannis Hierosol. pag. 100. Vide Arrendator.

* **1. ARRENDATIO,** Datio ad Arrendam seu censem annuum, Gall. Bail à rente. Statuta Capituli Tullensis ann. 1497. cap. 9: *De capitulis tenendis Secretarius vel Scriba, cui incumbit universa man-data... scribere, etiam Arrendationes, loca-tiones domorum, etc.*

* *Arrendatio gabbæ vini Avenionensis facta per dom. Guillelmum Alberti, clericum cameræ Apostolicæ et thesaurarium gabellarum Avenionensium, anno 1367.* ex Cod. reg. 5956. A.

* **2. ARRENDATIO.** Taxa Cancellariae Apostolicæ tit. 19: *Et si clausula Arren-dationis non sit in litteris, tunc demanda-tur, etc.* Ubi Johannes Bank ridicule dixit, Arrendationem esse virium aliqui subjectionem. Nam præterquam quod non omnino promptum est divinare, qui hisce verbis velit, probable est tamén Arrendationem esse, quod vulgo pensionem in beneficiis Ecclesiasticis appellamus. Nam

* **ARRENDITIA.** Idem valet, ac reditus, seu census annuus. Charta Ludovici II. Imp. apud Ughellum tom. 6. Italiae sa-cræ pag. 1309: *Cum... massaritiis, Ar-renditiis, etc.* Id est, possessionibus, quæ censiū obnoxia sunt. Ita Galli Arrente-ment appellant dationem ad censem. Adcenses et Arrentement de maisons in Consuetudine Namurensi art. 19. et Vastanensi art. 6. Arrentissement, in Bononiensi art. 127.

* **ARRENDATOR,** ut Arrendatarius, Conductor, qui recipit ad Arrendam, seu censem annuum. Hispan. Arrenda-tor, Gall. Fermier. Qui prend a rente. Arrendatores seu recipientes ad censem, in Tabulario S. Crucis Burdigal. Charta anni 1389. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Maria Regina Jerusalem et Sicilia, etc. Officialibus regiis, nec non Gabellotis, Arrendatoribus et Credensceriis regiæ Gabellæ, etc.* Altera Ludovici X. Regis Franc. apud. D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 571: *Arrendatores etiam castellaniarum, præpositurarum et alio-*

rum officiorum nostrorum per se, vel judices eorum, emendas ad ipsos ratione dictorum Arrendatorum pertinentes, etc. Charta anni 1402. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 886. edit. 1722: *Nostris et dictæ nostre Prepositione reddituaris, censu-riis, pensionaribus, Arrendatoribus, deci-matoribus, colonis, etc.*

* *Nostris olim Arrendadeur, et Arren-deur.* Lit. remiss. ann. 1462. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 210: *Estienne de Casses, qui estoit fermier ou Arrendeur pour celle année de noz viguerie et baillie de Miremont.* Aliæ ann. 1470. in Reg. 196. ch. 147: *Icelui suppliant eut la charge pour le seigneur de Monsoreau de la recepce de la marque de Gennes, lequel en rendit compte aux Arrendadeurs.*

ARRENDATORES JURIUM REGALIUM, in Foris Aragonensis seu conductores. Vide Michaëlem del Molino in Repertorio in hac voce.

* **ARRENDATORES DE LA SISA,** tom. 4. Concil. Hispan. pag. 188. Conductores sunt impositionum, quas Hispani Sisas appellant.

* **ARRENDATOR ECCLESIAE,** Vicarius seu presbyter, cui ecclesia deservienda committitur, item et firmarius dictus. Vide in hac voce. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 231: *Bernardus Vitalis presbyter quandam Arrendator ecclesiæ parochialis dicti loci de (Fonte coperto), etc.* Quod reditus ec-clesiæ, cui per tempus deserviebat, a patrono sub certa pensione eidem exsol-ventia acciperet, ita appellatus videtur.

ARRENDATOR INCANTUS, Qui auctiones ad arrendam seu firmam tenet. Stat. comitat. Venaiss. sub Clemente VII. PP. cap. 66. ex Cod. reg. 4660. A: *Incan-tatorem vero, praæconem et Arrendatorem incantus per se seu per alios prædicta pignora, et alia quæ ad incantum ven-dentur, emere districtus prohibemus.*

* **ARRENDATORIUS,** Idem qui Arren-dator. Firmaris seu Arrendatoriis, in Charta anni 1362. ex Archivo S. Victoris Massil.

* **ARRENDUARE,** ut supra Arrendare. Lit. Ludov. ducis Andegav. ann. 1374. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 62: *Nos dicta bona sic Arrenduata, etiam si Arrenduamento non daret, admortisamus, absque eo quod... alii gubernatores et Arrendatores qui sunt, vel erunt, etc.*

* **ARRENDUATOR,** ut Arrendator. Sta-tuta Ecclesiae Caduricensis inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 732: *Declaramus quoslibet sæculares bajulos, nuntios, Arrendatores et similes levantes pedagia seu quidagia a Clericis seu personis Ec-clesiasticis de rebus eorum propriis, quas pro suis beneficiis non causa mercimonii seu lucri deferunt, seu deferrí faciunt, esse excommunicatos.*

* **ARRENGA,** Oratio ad proponendum consilium in conventu. Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 71: *Non liceat alicui ex consiliariis vel officialibus, postquam in consilio sederit, movere se de loco ad locum, vel aliquid dicere illi, qui surgit ad Arrengam ad consulendum.* Vide Arenga. Hinc

* **1. ARRENGARE,** Loqui, disputare, disserrere, Gall. Proposer, discuter. Eadem Stat. lib. 1. cap. 28: *Et si aliquis de con-silio de prædictis incorperit loqui vel Ar-rengare gratiam facere talibus, puniatur eodem modo.* Et cap. 67: *Postquam au-tem proposita facta fuerit, et petitum fuerit consilium per dom. vicarium super ea, liceat cuicunque de dicto consilio sur-gere et Arrengare et consulere illud, quod sibi utilius videbitur super dicta propo-*

sita. Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 794: *Hoc etiam verbum Arrengavit Ugutio baronibus suis, et ceteris sui exercitus proposuit.*

* 2. **ARRENGARE**, Ordinare, disponere, Gall. Arranger. Instr. ann. 1369. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 224. col. 2.: *Quod dom. Joh. Rebuffelli miles sciat aliqua intra semetipsum propter quae ubi bellum fuerit Arrengatum, et inimici sint in majori quantitate quam Franci, quod omnino lucrabunt Franci semper cum bellabunt.*

* **ARRENGUM**, Conventus publicus, Gall. Assemblée. Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 819: *Et sic die quinto Januarii in pleno Arrengu, etc. Adde Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 42.*

* **ARRENIATUS**, Coactus se sistere judio, apud Somnerum in Glossario ad calcem Hist. Scriptor. Anglic. Vide Arainare.

* **ARRENTAMENTUM**, Datio ad censum annum, Gallis olim Arrentement, nunc Bail à rente, Charta Ludovici Abb. S. Joannis Angeriac. ann. 1420. ex Chartulario ejusd. Monast. pag. 528: *Et ad plenum informati de traditione prædicta (terrarium) dictam traditionem seu baileiam, ac etiam omnia et singula contenta et declarata in litteris dictæ traditionis dicti Arrentamenti approbamus. Vide Arrendamentum.*

ARRENTARE, ARENTARE, Ad censem ponere, ad canonom annuum, vel ad emphyteusim præmium locare. Arreter, in Consuet. Montensi cap. 12. 28. Turon. art. 303. Lodunensi cap. 15. art. 11. et 12: *Mettre à rente*. Charta Edwardi I. Regis Angl.: *Nec terræ, vel tenementa eorum ea occasione Arententur*. Willelmus Thorn.: *Prædictæ sectæ tenentium prædictorum de prædictis borgis Arentatæ fuerunt ad 10. s. per annum*. Charta Edw. II. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 273: *Dedimus et concessimus... 122. aeras... reddendo nobis per annum... 56. s. ad quos prædicta 122. acre... ad vasta et assarta sua in diversis forestis Arrentanda assignatos Arentabantur*. Fleta lib. 4. cap. 5. § 17: *Si quis Arentaverit in curia sua finem pro pulcre placitando, etc. Vide Arrendare.*

* *Arranté*, quia de ejusmodi censem tenet in Charta ann. 1387. ex inventar. Chart. castri de Jaucourt fol. 16. r°: *Et les Arrentez ou Abosnez doivent chascun an deux moitons froment. Arrentissement, ipsa concessio ad censem, in Lit. ann. 1399. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 483.*

ARREPTUS, ARREPTICUS, Dæmoniacus, Italis, Arretizio; κατεχόμενος ὑπὸ δαιμόνος, apud Strabonem, δαιμονιόλητος, apud Chrysost. Ugutio: Arreptitus, qui arripit, vel arripitur, sicut Dæmoniacus, et Arreptitia dicitur Dæmoniaca. Ebrardus de Betunia in Græcismo:

Sunt Arreptiti vexati dæmone multo.

Est Energumenus, quem dæmon possidet unus.

Gloss. Lat. MS. Regium: Ariolus, Arreptitus, quasi divinus. [Isid. in Glossis: Arreptitus, Ariolus, furiosus. Dicitur Furiosus, quia qui futura prædicebant, vel edebant oracula, extra se rapi et furere videbantur.] Walafrid. Strabo de Vita S. Galli cap. 18: *Jussit eos Dux venire in cubiculum, in quo Arreptitia servabatur*. Vide S. Augustinum lib. 2. de Civit. Dei cap. 4. Cassian. Collat. 7. Vitam S. Mariani abbatis Ratispon. cap. 5. Baron. ann. 713. n. 15. etc. [** Melberi Vocabularius: Arrepticus,

qui a diabolo possidetur, ut sacrilegus qui monacham aut moniale cognoscit.]

ARREPTI, Idem, qui Arreptiti. Concilium Arausican. I. can. 16. et Arelat. 2. can. 41: *Qui palam aliquando Arrepti sunt... non assumendi ad ullum ordinem Clericatus. Arrepti a dæmons homines, apud Gregor. Turonens. lib. 1. Miracul. cap. 69. Aigradus Mon. in Vita S. Ansberti Archiepisc. Rotomag. cap. 11: Mulier quædam a dæmons Arrepta. Rudolphus in Vita Rabani Mauri n. 40: Puella.... subitanæ impetu spiritus maligni Arrepta. Theodorum quemdam Præsidem, diabolica intentione Arreptum, dixit Honorius PP. Epist. ad Sergium Subdiac. apud Holsténium in Collect. Rom.*

ABREPTITIUS, Furiosus, in Breviloquo. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9: *Abreptitus quidem in tantam furiosæ mentis prorupti insaniam.*

ARRERAGIUM, [Idem quod Areragium, Reliqua, Gall. Arrerages. Charta Johanna Reginæ Siciliæ ann. 1364. ex Schedis D. Le Fournier: *In recompensatione et concabum daturam cl. librarum coronatorum et Arreragiorum. Occurrit iterum apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 612. et 614.*] Vide Areragium.

ARRERARIUM, Eadem notio. Concil. Avenion. ann. 1509. inter Aneid. Marten. tom. 4. col. 387: *Solvant synodus et cathedralicu anni præsentis, etiam Arreraria temporis jam lapsi.*

1. **ARRESTA**, Mora, obex, impedimentum, a Gallico Arrest, apud Rymer. tom. 11. pag. 843: *Non inferentes eis... malum, molestiam, injuriam, violentiam, Arrestam, dampnum aliquod seu gravamen. Et tom. 12. pag. 286: Absque qui buscumque impeditio, impedimento, Arresta seu alia occasione quacumque. Vide Arrestum.*

* 2. **ARRESTA**, Agger, pulvinus, Gall. Digue, batardeau. Charta capit. S. Salvat. Montispess. ann. 1354. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 318: *Quod in dicta paxeria possitis ponere postes per totum longum dictæ paxeria subtus Arrestam per tres vel quatuor palmos... per quas postes et cum quibus postibus possitis et valeatis dictam aquam seu sobreversus, quod fluat et exiet de supra dictam paxeriam, accipere et recipere.*

* **ARRESTABLE**, Amentum, lorum scilicet quo lancea media religatur, retinaculum, vulgo Arrest. Charta ann. 1343. pro consulibus Apamia in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 605: *Dictum fratrem Petrum de viridario.... Arrestabilis lancearum, plumbarum et aliis armaturis adeo acerbe percusserunt, etc. Vide infra Arrestum 5.*

1. **ARRESTARA** Vide Arrestara.

1. **ARRESTARE**, Detinere, Manus in aliquem vel in ejus bona injicere, Gall. Arrest. Charta anni 1280. e Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 245: *Ut dicti Religiosi... possent ea (bona) capere et levare et etiam Arrestare. Arrestatus et captus, in Charta anni 1320. ex Archivo Massil. Arrestavit omnes et captivavit, in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 648. Charta anni 1329. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 160: *Cepit et Arrestavit et eorum bona, et adhuc infra certos carceres ampliatos Arrestati tenentur. Occurrit ibidem pag. 463. Instrumentum Ecclesiæ Brivatensis ann. 1365: Cum Johannes Roberti esset Arrestatus, etc. Vide Arrestara.**

2. **ARRESTARE**, Decernere, statuere, Gall. Arrester. Menoti Serm. Quadrage-

sim. fol. 169: *Primo, fili, an sit necesse quod moriamini? Utrum sit tota Arrestata? O mater non oportet de hoc plus loqui: est Arrestum Curie sic datum, quod moriar. Vide Arrestum 1.*

* Pactum inter Carol. I. comit. Prov. et abbat. Insulæ Barbaræ ann. 1263: *Item actum fuit et per pactum conventum, et Arrestatum, et concordatum quod dictus dom. comes, etc.*

* 3. **ARRESTARE**, Summam inscribere, Gall. Ecrire un arrêté. Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 58. v°: *Die viij Octobris 1363. Moisonnet serviens... asseruit quod... pecuniam, quam inde (ex lignis venditis) recipiebat, portabat in domo predicti Johannis Poilevillani, et Arrestabatur in libris seu papiris pexes dictum Johanne nomine dicti Leonardi.*

* 4. **ARRESTARE**, Retinere, cohibere, Gall. Arrester. Ordinar. MSS. S. Petri Aureæ-vallis: *Arrestetur esquilla.*

* 5. **Melberi Vocabularius: Arresture, verbieren. Vide Arrestum 3.**

* 5. **ARRESTARE SE**, Insistere alicui rei, ipsi inhærente. Acta varia ad Concil. Basil. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 349: *Hinc beatus Hieronymus illos redarguens, qui in Scriptura sacra littera, quæ, dicente Apostolo, occidit, nimis se fundant et Arrestant, dicere solebat, etc. Se Aorger, pro vulgaris s'Arrête, se retenir, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 46: *Icellui Baudart... feri sa belle-mere du pié ou coursté par telle maniere, que se elle ne se feust Aorgé à un estal, elle eust été par ledit feu Baudart boutée ou celier de la-dite maison et en peril d'estre morte.**

* 1. **ARRESTATIO**, Captio, injectio manuum in aliquem vel in ejus bona. *Corporis captio et Arrestatio, in Maceriis ipsulae Barbaræ tom. 1. pag. 277. Arrestatio et detentio reddituum, in Hist. Dauphin. tom. 1. pag. 35. Vide Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 781. in Charta anni 1308.*

* 2. **ARRESTATIO**, Impedimentum, retardatio, apud Lobinefum in Glossario Hist. Paris. tom. 3: *Triginta libras annuatim percipiendas sine dilatione et absque Arrestatione.*

* Charta ann. 1281. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 446: *Licentiam tamen habeat exeundi et transferendi se cum omnibus bonis suis integre et absolute ubicunque, et ad quacumque partem valuerit, sine Arrestatione et contradictione nostra.*

* 1. **ARRESTATOR**, Qui ex jure manum in aliquem, vel in ejus bona injicit. Arest. ann. 1278. ex Reg. 2. Olim parlam. Paris. fol. 39. v°: *Si civis ille esset serviens seu Arrestator episcopi, debuisset demittitasse servantì castellanæ dictam arrestationem primo esse factam.*

* 2. **ARRESTATOR**, pro Arrendator, Conductor. Pariag. pro castro de Mirononte ann. 1346. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 527: *Ita tamen quod quicunque firmarius seu Arrestator se obligat solutum, etc.*

* **ARRESTIUM CLAUSTRALE**, Inclusio in claustro, et fortean in claustral carere. Statuta S. Victoris Massil. ann. 1531: *Item ordinarunt, quod nulli Religiosi possint de sacro fonte infantes levare, vel confirmandos a Prælato tenere, vel commatres facere, et hoc sub pena Arresti Claustrali per decem dies.*

* 1. **ARRESTUM**, Manus injectio in aliquem seu in illius bona, Gall. Arrest, Saisie. Leges Mechlinenses tit. 6. art. 7: *Quod si non obtumperet, reumque si nat in sua jurisdictione versari, nec eum*

ad promissa luenda compellat, litem istam alienam suam faciet, licebitque jam inde judici, qui rei traductionem postulavit, omnes incolas ejus regionis, unde reus postulatus est, per sequestrationem, sive, ut vulgo vocant, Arrestum detinere, usque dum reus judicio sistatur, vel promissioni satis fecerit.

* *Nostris olim Arrie. Charta ann. 1314. in Cod. Reg. 10196. 2. 2. fol. 82. r^o: Avoient fait plusieurs prises, plusieurs Arries et plusieurs enfraintures en justifiant es villes, es maisons, et ou terror desdies religieus... Tort avons eu de faire les prises, les Arries et les enfraintures dessusdites.*

[** Vide Haltausii Glossar. German. voce *Haft*, col. 771. ibidem col. 778. *Arrestatorius* voce *Haftig*.]

¶ **ARRESTUM COMPUTI**, Rationum confectio, Gall. *Arresté d'un Compte*. Litera Humberti II. ann. 1334. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 266: *Deferant et assignent totam pecuniam, in qua per eorum computum factum nobis debitores sunt inventi, si a nobis Arresta Computorum suorum habere voluerint, alioquin . . . nullum Arrestum de debitis praeteritis se sentiant habitueros.*

¶ **ARRESTUM CURIAE**. Vide *Arustum 1.*
¶ **ARRESTUM TRIUM DIERUM**, videlicet quod omnes navigantes stent per tres dies ante villam Valentiae, ut habetur in *Declaratione pedagiorum* quæ levantur supra Rhodanum anno 1445. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 89. In quo autem constiterit illud ius, amplius declaratur ibidem pag. 90. hisce verbis: *Item plus asserunt dicti de dicta villa Valentiae habere quoddam aliud ius, seu tributum, vocatum Arrestum Trium Dierum: nam si naves ibidem applicent, pedagium dicti Dom. Episcopi, et etiam dictum sextarium non recuperatur, donec et quousque ipsæ naves cum gentibus ipsarum stetent per spatium dictorum trium dierum in dicta villa, et nolunt ipsa jura recuperare, quousque compleverint Arrestum dictorum Trium Dierum.* [** Vide *Stapula I.*]

* **ARRESTI VILLA**, In qua mercatoribus foraneis licet in emptores mercium suarum, seu in illorum bona manum injicere, quod *arrestare* dicebant, ob earumdem pretium non persolutum. Lit. Joan. reg. Franc. ann. 1351. tom. 3. Ordinat. pag. 248: *Cum ex parte dilectorum nostrorum burgensem et habitatorum civitatis et villa nostra Bajocensis nobis cum instancia fuerit supplicatum, ut Arrestum in dicta villa concedere dignaremur, prout in villa nostra Cadomi, et in nonnullis aliis villis Bajocensis diocesis existit; potissimum cum mercatores, et alii pro mercatores, et aliis bonis vendendis et emendis ad hujusmodi villas Arresti, confluentes, dictam civitatem Bajocensem frequentare non current, ut dicitur, pro eo specialiter quod dudum oportet pluries nonnullorū mercatores solutionem bonorum suorum in dicta villa Bajocensi venditorum sub specie (leg. spe, ut habent Reg. 87. ch. 59. et 149. ch. 68.) solutionis sua statim reportandæ, ut debebat, per processum ordinarium, non sine magnis laboribus, dampnis et expensis procurare, quia non erat eis licitum illic bona sua vendita, vel eorum emptores Arrestare. Judicium ann. 1272. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 77: *Non erat locus habilis ad habendum Arrestum, ut pote cum non esset ibi castrum, nec essent ibi nundinae.**

Ville de loy et d'arrest, in Stat. ann. 1404, tom. 9. earum. Ordinat. pag. 62.

* **ARRESTUM FRANGERE**, Galli dicimus

Rompere son arrêt, Injussus abire. Charta ann. 1359. in Reg. Joan. comit. Pictav. fol. 168. r^o: Cum e carcere exisset, et Arrestum in quo erat fregisset, sequē extra fines regni in fugam constitueret.

* **ARRESTUM**, Idem videtur, quod Appunctamentum, Consilium nempe, quo partes Appunctantur, vel ut de re controversa inter se convenient, vel ut rem controversam magis elucident. Arrest parlam. Paris. ann. 1347. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 542: *Et erant partes super hiis in Arrestum, quibus libibus pendentibus et in earum præjudicium, nichil per nos debebat attemptari vel innovari, ut dicebant. Quæ Gallice occurrunt in Lit. 1356. tom. 8. earum. Ordinat. pag. 129: Tous les procès vielz et nouveaux, dont les parties sont et seront en Arrest. Vide Appuncture 3.*

* 3. **ARRESTUM**, Interdictum, Gall. Défense. Charta ann. 1442. ex schedis Præs. de Mazauques: *Quod.... vendere possint.... ad suæ voluntatis arbitrium, ipso domino,... et bajulo aut aliis suis officialibus irrequiescentes, et quod vetitum seu Arrestum, vel inhibitio aliqua de præmissis fieri non possit seu valeat.*

* 4. **ARRESTUM**, Mora, dilatio, Gall. Défai. Charta Roberti comit. Drocarum ann. 1206. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. fol. 186. r^o col. 2: *Quo tienscumque voluerint et petierint pro negotio suo fortericiam illam, ego tradam eam eis sine Arresto.*

* 5. **ARRESTUM**, Amentum, quo hasta media religatur, retinaculum, vulgo Arrest. Comput. ann. 1383. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 54. col. 1: *Antithonio, gaita, pro uno Arresto positio in hasta glanni pennonis, vj. patacos. Vide supra Arrestabile.*

¶ 1. **ARRETARE**, Accusare, in jus vocare. Vide in voce *Rectum*.

* 2. **ARRETARE**, Statuere, definire, Charta Gerardi de Vanco ann. 1491. in invent. Chart. ad baron. de Mercurio spectantium fol. 133. v. ex Bibl. reg.: *Fondo, instituo, doto, ordino, constituo et instaro sive Arresto imperpetuum, etc.*

* **ARREUM**, Remissio poenæ, permutatio, immunitio, Gall. *Remise, Change-ment, Diminution*. Vox Hibernica a Saxonico Arian. Parcere, condonare, unde Arung, Condonatio, remissio. Dicitur de penitentiis, quæ multis variisque modis remitti, immuniti, permutari vel condonari poterant a Sacerdotibus pro delictorum qualitate. De his habentur octo Canones Synodi Hibernæ apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 20. quos hic ex ordine integros referre non abs re fuerit.

Arreum anni, *Tridui dies et noctes sine sede et somno, nisi paulisper; vel CL. Psalmi cum decem canticis, stando et orando omni hora, duodecim quoque flectiones genui flectuntur in omni hora orandi, et palmæ supernæ ad orationem.*

Arreum anni, *Triduum cum mortuo sancto in uno sepulcro, sine cibo potuque ac sine dormitione precinctus vestimento suo et cum cantico Psalmorum, et cum adoratione horarum, post confessio-nem Sacerdoti et post votum.*

Arreum anni, *Triduum in Ecclesia sine dormitione cum vestimento circa se, sine sede, et canticum Psalmorum cum Canticis sine intermissione, et missa uniuscujusque horæ per confessionem peccatorum coram Sacerdote et plebe et post votum.*

Arreum anni, XII. triduanas. Arreum anni, XII. dies et noctes super XII. bucel-las mensuræ de tribus panibus.

Arreum anni, Mensis in dolore magnus sed de quo non moritur quis iterata postmodum vita ad judicium Sacerdotis.

Arreum anni, XL. dies et noctes in pane et aqua, et duas superpositiones unicuique hebdomadæ XL. Psalmi et XL. inflectiones in unaquaque hora orandi.

Arreum anni, L. dies et noctes in pane et aqua in mensura LX. Psalmi et LX. inflectiones, in unaquaque hora orandi.

Arreum anni, Dies c. pane et aqua misa in omni hora orandi poenitentia illorum per longum, quorum Arreum in his predictis emititur sine carne et vino et butyro et lacte dulci agatur.

¶ **ARREVM**, pro Arrestum, Retro, Gall. Arriere, Hispanis Arrero et Arredro. [** Potius Arribæ, supra, super.] For. Oscae Jacobi I. Regis Aragon. anno 1247. fol. 10: *Si aliquis homo in aliquo Casali veteri aperuerit fundamenta, super quibus tantum postea construerit in gyrum, donec opus illud sit de tribus tapisalibus in altum, et miserit ipsum Casal in Arrevo, et fecerit ibi portal, supra firmaverit postal, etc.*

¶ **ARREYRAGIUM**, pro Areragium, Gall. Arrerages. In Obituario MS. S. Geraldii Lemovic. fol. 18. et 40.

¶ 1. **ARRHE**, Munera in sponsalibus dari solita. Cóncil. anni 1594. inter Hispan. tom. 4. pag. 703. col. 1: *Omnes Indorum huic Archiepiscopatus Parochi habebunt Arrhas et amictus, quibus omnes suæ Parochiæ sponsi copulandi sint, ne Indi ad nuptias venientes novis semper sumptibus illa conferre cogantur. Vide Arra Nuptialis [** et Haltausii Glossar. German. col. 1806, voce Treuschatz.]*

* 2. **ARRHE**, in regno Castellæ idem quod alibi *Augmentum dotis* nuncupatur, uti docet Fontanella de Pact. nuptial. tom. 2. claus. 7. num. 8. in L. Taur. 50. et 51: *La ley del fuero que dispone que non pueda el marido dar mas en Arras à su muger de la decima parte de sus bienes, no se pueda renunciar. Consule præterea Ant. Gomes. ad hanc legem. Vide supra Arræ sponsalitæ. [** Vide Marinæ Historiam Juris Castil. et Legion. lib. VI. cap. 51. sqq. vol. 1. pag. 300.]*

* **ARRHARE**, Arrhis sponsam donare. Vetus formula matrimonii apud Dom. de Vert Tract. de Cerenoniis pag. 231: *Cum his petitis argenti et Arrho, in nomine SS. Trinitatis et duodecim Apostolorum in communicationem bonorum spirituum et temporium.*

* **ARRIA**, pro Área, Gall. Aire. Charta Willermi de Aigneville ann. 1287. ex Tabul. Corbeiensi: *Ego Willermus de Aigneville Miles legavi Ecclesia S. Petri de Corbeia. . . et unam Arriam straminis in grangia de Menerius capiendam, quotiescumque ibi bladum triturabitur, et unum sextarium avenæ annuatim in festo S. Remigii. Ubi Arria straminis est stramen omne quod una vice remanet in area frumento excuso.*

* **ARRIANI**, Hæretici notissimi ab Arrio sic dicti. Negabant tres SS. Trinitatis personas ejusdem esse natura; dicebant Verbum esse creaturam, etc. Vide Epi-phan. Hæres. 68. et 69. Augustin. Hæres. 49. Athan. Gregor. Nazianz. et alios. Alii fuere hujus nominis Hæretici temporibus divi Bernardi. ut patet ex ejusdem S. Doctoris Vita inter ipsius opera tom. 2. col. 1198. edit. 1690: *Paucos quidem habebat civitas illa (Tolosa) qui Hæretico faverent: de textoribus quos Arrianos ipsi nominant, nonnullos. Ex his vero qui favebant hæresi illi plurimis erant et maximi civitatis illius. Rejecie-*

bant vetus Testamentum, plurimumque errorum auctores habebantur, circa Baptismum, Eucharistiam, Poenitentiam, Matrimonium, etc. de quibus fuse Baronius ad ann. 1176.

ARRIARE, Idem quod *Arraiare*, instruere. Locus est in *Monstrum* 1. [² *Harriver*, eadem acceptio, in Ch. Odon. ducis Burg. ann. 1352, inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. p. 196. col. 2 : *Promettant... toutes ycelles églises, celliers et autres officines Harriver et garnir souffisamment de livres, de ornements et de ustencilles et garnisons.*] [² Hispanis *Arriar*. Poema del Cid, vers. 1785 :

Non pudieron ellos saber la quenta de todos los caballos,
Que andan Arriados è non ha qui tomalos.

Inde *Arriaz*, Ensis capulus, vectes. Ibid. vers. 3188 :

Saca las espadas è relumbrá toda la cort ;
Las manzanas è los Arriaces todos d'oro son.]

ARRIBA, Supra, Gall. *En haut, Au-dessus*. Vox mere Hispanica. Vita SS. Voti et Felicis Eremit. tom. 7. Maii pag. 64 : *Dedit eis unam speluncam, quæ est sub Orolis facie, cui nomen est spelunca Gallionis, et inde devalat contra illa serra de Trasillos Arriba de fonte frigido.*

* **ARRIBAMENTUM**, Collocatio, Gall. Etablissemens, ab Hispan. *Arribar*, Consequi, obtinere. Testam. Ferrandi de Pratocomit. ann. 1516. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xlviij : *Legavit.... Anthonio de Pratocomitali... quinque centum florenos... solvendos... quando erit etatis viginti quinque annorum, vel quando reperierit partitum seu Arribamentum in matrimonio... Item legavit.... Nicolas de Pratocomitali ejus filio... quando reperierit partitum seu Arribamentum et collocationem in matrimonio... Quando reperierit collocationem sive Arribamentum in matrimonio.*

* **ARRIBANNUM**, Submonitio ad exercitum, etc. Vide *Herebannum*.

* **ARRIBATICUM**, Ripa facilis appulsui navium, portus species. Item tributum pro ipso navium appulsu, a Vasconico *Arriba*, Gall. *Arriver*. Chartularium Arianense : *Vendo tibi pro 4 libris Malgariensis quoddam Arribaticum honoris mei quod est in flumine Erauris.... ad applicandam paxeriam molendinorum vestrorum, ut possitis paxeriam vestram levare et demittere, atque mutare quo-tiescumque vobis placuerit.* Vide *Adripare*.

* **ARRIBATORIUM**, Ripa facilis appulsui navium, idem quod *Arribaticum*. Vide in hac voce. Charta ann. 1340. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 419 : *Moldinum vocatum de Sabatier cum suis Arribatoriis, pratis, ortis, albaretis, etc. Nostris olim Arivouer.* Vide supra *Arius*.

* **ARRIERARGIUM**, Reliqua, Gall. *Arrerages*. Chartular. Vedastinum : *Unusquisque eorum solvet 10. libras Paris. pro Arrierargio thelonii ante item motam non soluti.* Vide *Areragium*.

* **ARRIETAGIUM**, Præstatio, quæ ut videtur, ex arietibus fit. Charta Hervæi de Rotis milit. ann. 1239. in Chartul. S. Ymerii fol. 38 : *Relaxavi pro salute animæ meæ et antecessorum hominibus meis de Rotis.... axilium (f. auxilium) porcagii et Arrietagi, quod mihi faciebant in mense Septembri.*

* **ARRIERIBAN**, Evocatio in militiam. Vide *Herebannum*.

* **ARREGARE**, dicitur qui de rebus suis morbo laborans disponit. Gall. *Faire son testament en maladie.* Lex Longo-

bard. lib. 2. tit. 14 : *Arrigare secundum legem.* Plura vide in voce *Andigare*.

* **ARRIGARE**, Lavare, Gall. *Baigner*. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 368 : *Item et quod in singulis aquis et rivis circum et circa dictas foretas et nemora desinentibus... valeant.... animalia sua grossa et minuta.... am-guri seu abevrari et Arrigari facere.*

* **ARRIMANARIA**. Vide in *Herimanni*.

* **ARRINA**, in Libert. novæ bastidæ de Monchabrier Caturc. diec. ann. 1297. ex Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 95. Sed per-feram pro *Arsina*. Vide in hac voce.

* **ARRINGERIA**, Locus editior, unde concionantur publice. Chron. Estense ad ann. 1350. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 458 : *Tunc dominus Potestas ad Arringeriam palati fecit eos decapitari, et projici corpora super platem.* Vide supra *Arengaria*.

* **ARRIONISTÆ**, Hæretici Valdenses, de quibus mentio fit in Constitut. Fiderici contra hæreticos ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 19. r^o. [² Apud Pertziuum vol. Leg. 2. p. 327. et in Const. Sic. l. 1. t. 1. est *Arriani*.]

* **ARRIPAGIUM**, ARRIVAGIUM, ARRI-PATICUM. Vide *Adripare*.

* **ARRIRAGIUM**, ut *Areragium*, Debitum, quod in jure reliquum dicitur. Charta ann. 1298. in Chartul. montis S. Mart. 1 : *Quitatis et remissis dictis abbati et conventui quibuscumque dampnis seu Arriragiis temporis retroacti.*

* **ARRIPARE**. Vide *Arripere*.

* **ARRIPATORIUM**, Ripa ad quam appellatur. Vide *Ripatorium*.

* **ARRIPERE**, Pertinere. Archivum S. Victoris Paris. in Præcepto Hlotarii Imperat. in Francia an. I. in Italia XII. Indict. XIII : *Necnon teloneum de navibus ad stacia venientibus, quæ ad eamdem Ecclesiam Arripere videntur* [² Collect. Histor. Franc. tom. 8. pag. 372, Charta pro Eccles. Massiliensi (vide Stacium) S. Victoris ann. 841 : *Nec non et thelonium de navibus ad Italia venientibus, quæ ad eamdem ecclesiam Arripere videntur.* Vide *Adripare*.]

* **ARRISSARE**. Vide supra *Arisare*.

ARRIVA, Maleficij species. Charta Philippi Regis Francor. ann. 1310. pro Libertatibus oppidi Bastida in Petragoritis, ex Regesto 47. Tab. Regii n. 38 : *Item si Arriva, vel alia maleficia occulta enormia facta fuerint in Bastida vel honore, seu partium dictæ Bastidae, sicut... emenda super iis secundum bona statuta et bonos usus approbatos in Comitatu Tolosæ.*

* Perperam prorsus pro *Arsina*. Vide *Arcina* in hac voce.

* **ARRIVAGIUM**, Ripa appulsui navium facilis, portus species, nostris *Arrivage*. Acta MSS. capitul. eccl. Lugdun. ad ann. 1342. fol. 79. r^o. col. 2 : *Hoc salvo et excepto, quod idem Lancelotus non possit per se vel per alium in dictis terra et brotello facere aliquod Arrivagium.* Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. p. 228. art. 11 : *Les vicomes ou receveurs feront rabat sur ce que il devront pour leurs marchies desdus cent molles... sur les lieux de l'Arrivage.* Hinc *Desarriver*, A ripa recedere, in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 40. r^o : *Item ne doivent laisser passer ne Desarriver aucune barge ou autre vaissel pour traverser l'eau du royaume.* Alia notione *Arrivage* adhibetur in Charta ann. 1501. ex Chartul. Latinac. fol. 163. v^o : *Item sera tenu-ludit preneur de faire à ses depens sans aucun prouffit tous les Arrivages et charriages qu'il esconviendra faire pour les*

réparations dudit hostel et ferme. Ubi pro Vectio, quæ per aquam fit, accipi videtur. *Arrivagium* præterea Tributum est, quod pro appulsi navium exsolvitur. Vide in *Adripare*.

* **ARRIVARE**, Ad ripam trahere, in ripa navem exonerare, ripam tangere, a Gallico Rive. Inde et apud nautas *Deriver* a ripa navem subducere. Arrestum Parlamenti sub Philippo Franc. Rege pro Ecclesia S. Cornelii Compedit. contra Majorem et Juratos : *Nituntur.... acutumare paugum injuste et de novo mercaturam villæ Compedit. quas duci faciant per aquam Ysare, licet non Arriventur seu exhorterentur in terra ipsorum.* Gaspari Barthii Glossarium : *Arrivare, Accedere*, Gall. *Arriver*, quod verbum dicit originem a *Rivus*. Charta Johanna Reginae Castellæ pro Ferrando primogenito suo, tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1654 : *Placuit facere portum in sua terra pro Arrivando seu recipiendo aut recollidente omnino nices.* Legendum opinor naves, aut *merces* pro *nices*. *Merces* per abbreviationem sic scribitur *m'ces*, unde quam facile legi potuerit *nices* nemo est qui non videat. Vide *Adripare*.

* **ARRIUM**, Arrha, Gall. *Arrhes*. Char-tar. notarii Albanensis ex schedis Præs. a S. Vincentio : *Pro Arrio et caparris dictarum 25. saumatarum avenæ, etc.*

* **ARRO**, vel *Arrao*, *Oryza*, species leguminis satis noti, ab Hispano *Arroz*, Gall. *Ris*. Transactio inter Abbatem et Monachos Grassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 58 : *Tenetur dare dictus dominus Abbas illi Monacho qui est ortolanus dicti Monasterii duas libras panis frumenti... et etiam quolibet anno octo sextaria Arrois tressenqui et tres emynas fabarum, etc.* Ibidem : *Lavandario quolibet anno octo sextaria Arrois tressenqui. Quid sibi velit tressenquis mihi incomptum, nisi forte sit locus, unde oryza afferebatur.*

* *Arro*, perperam de *Oryza*, Gall. *Ris*, supra explicatum; est enim idem quod *Mixtura*, miscellum frumentum, ut supra in *Arao* diximus. Sed neque feliciori conjectura *Tressenquis*, de loco unde oryza afferebatur, intelligitur; *arxon* qualitas significatur hac voce: atque adeo de frumento trimestri, vel ex *tre-censu* proveniente accipi potest. Vide *Trecensu* et *Tremesum*.

* **ARROBA**, Hispanis, Mensura Frumentaria, et liquidorum, hodie *Arroba*, *Arrova*. *Glei Arrova* in Charta Hispanica apud Colmenarezium in Histor. Segobiensi cap. 16. num. 7.

* Academicis Hisp. in Diction. *Arroba*, Pondus viginti quinque librarum Hispanicarum. Item, *Amphora*.

* **ARROCOVA**, Civis evocatus qui intra munitiones excubias agit. Lusit. olim *Arricaveiro*. Privileg. oppidi de Soure ann. 1111. apud S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 139 : *Sculcas omnes ponamus nos integras per totum annum et vos omnes Arrocovas.* (al. *Arrotovas*). *Sculcas* sunt excubitores in statione agraria.

* **ARRODOMA**, Vasis species, tom. 3. Concil. Hisp. pag. 181. col. 1. Locum vide in *Lito*.

* **ARRODONNARE**, Circumcidere, Gall. *Rognier*. Vide infra *Rognatura*.

* **ARROGANENSES**, pro Arragonenses, apud Bened. abbat. Petroburg. de Gest. Henr. II. tom. 1. pag. 299. ex Conc. La-teran. sub Alex. PP. III. ann. 1179.

* **ARROGANTIA**, Magnanimitas, ut interpretantur docti Editores ad vit. S.

Luciae tom. 7. Sept. p. 370. col. 2 : Virgineam puritatem cum Arrogantia, necnon fastuosa præsumptione aggrediens, per operum excellentiam fragilem exaltabat etatem.

* 1. **ARROGARE**, Arroganter aliquem alloqui, verbis lacessere, nostris etiam olim Arroger et Arroguer, eadem acceptione. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 95: Postquam idem serviens.... dictum supplicantem pro dicto ejus famulo verbis Arrogasset, etc. Aliæ ejusd. ann. in Reg. 135. ch. 281: Lequel maistre d'escole, qui estoit au lez devers l'uis, qui s'en povoit bien aler hors dudit hostel senz plus faire de noise, retourna Arroguer ledit exposant, et le cuida ferir d'un billart qu'il tenoit. Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 179: Lequel Pierot Arrogouit le suppliant de paroles injurieuses. Aliæ ann. 1406. in Reg. 160. ch. 307: Lequel Pierre disoit à icellui Colas que pour Dieu le laissast en paix, dont il ne vouloit rien faire; mais toujours le Arrogouit de ses dures et arrogans paroles. Rursum aliæ ann. 1411. in Reg. 165. ch. 114: Lequel Bernage Arrogouit tousjours de injurieuses paroles icelui Houleau; pour lesquelles arrogances et injures, etc. Vide Abrogans 1.

* 2. **ARROGARE**, Adesse. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Arrogant, adsunt. [** Glossar. in cod. reg. 7644: Adrogant, Addunt.]

ARROGIUM, Rivulus, Hispanis Arroyo. Vetus Notitia Hispanica ærae 829. apud Anton. de Yezpèz tom. 4. Chronicorum Ord. S. Benedict. pag. 448: Et descendit, ubi intrat Arrogio, quæ dicunt Rubisco, in Style, et conclude per illum Arrogium di Rubiscum, etc. Charta Garcia-Fernandi Comitis ærae 1010. apud eundem tom. 1: Et de illa serra in directo usque ad illo vaduello de illo Arrogio, quæ exiit de valde (valle) Pecuggo, et de alia pars de illo Arrogio de illo fenax per directo, etc. Vide Historiam Segoviensem cap. 19. num. 7. § 9.

ARROLIUS, AROLIUS, f. Pannus vel tela in se convoluta, Gall. Rouleau, ab Hispano Arrolar, Volvere. Processus an. 1470. super querimonia magistrorum navium de Hispania, apud Rymer. tom. 11. pag. 675: Cum ipse venire... cum sua caravalla... onerata de lanis quatuorcentas et quadraginta saccas valoris quatuor librarum cum dimidia pro qualibet tonello, et triginta sex Arrolios sive pecias de murfaca valoris unius librae cum dimidia pro qualibet pecia, et etiam unam pipam de insenso valoris decem librarum. Et infra: Caricaverunt tringita et sex Arrolios sive pecias de marfaca, de quo sunt sacci, valoris unius librae cum dimidia pro qualibet Arrolio sive pecia.

* **ARROLOGIUM**, pro Horologium. Vide supra Arrelogium.

* **ARRONCHARE**, Academicus Cruscanus. Runcare, exherbare. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 82. r^o: Item statutum est quod nulla persona.... possit vel debeat.... nec laborare, nec Arronchare, nec edificare communia locorum in toto vel in parte. Vide Runcare 1.

ARROTA. Meminit Sandovallius in Episcopis Pamplonenis. pag. 81. Chartæ ærae 1173. qua Rex Navarræ Ramiresius Monachus cuidam Ecclesiæ concedit illa sua Arrota quæ vocatur de Fontevera: cuius vocis notiæm ignorare se profitetur idem Scriptor. [Occurrat in Charta ann. 1395. ex Archivo S. Victoris Massil. qua Pontius Lobiere Praepositus Tolonensis dat et concedit ad fascheriam sive rentam jura, domos,

terræ, perceptiones, census, servitia, trezena, tascas et Arrota quæ habet in castro de Soleriis. Italis Arrota et Arrioto idem est ac incrementum, accessio; unde Arrota videtur significare certam præstationem quæ pro incremento v. g. domus persolvebatur.] [** Hispan. Arrotura est Novalis ager. Hujus vocis etymon Adelungius a Germanico riutan petit, quod idem sonat. Vide Abrutella.]

ARROVA, Hispanis mensuræ frumentariae species, Amphora, Nebrissensi. Fori Oscæ ann. 1247. fol. 5: Solvat de antarigas pro qualibet nocturna 5. Arrotura est Novalis ager. Hujus vocis etymon Adelungius a Germanico riutan petit, quod idem sonat. Vide Abrutella.]

ARRUDES, Edentes, circumsedentes. Papias MSS. Ecclesiæ Bituric. [** Placidus in Glossar. cod. reg. 7644: Arude-sedentes, circum-sedentes. Apud Maium pag. 483. Arusedentes. f. pro Arsedentes. Vide Scaliger. ad Festum voce Arserio, Lindem. pag. 315. et Priscian. lib. 1. cap. 45.]

* **ARRUMARE**, Rumorem Afferre. Papias MS. Ecclesiæ Bituric. Vide Adru-mare.

ARRUMPERE. Vide Rumpere.

** **ARRUNIADO**, Collapsus, dilapsus. Charta ann. 1121. apud S. Rosa de Viterbo, pag. 141: Subtus mons Kastro Arruniado, discurrente rivulo Teixeira, territorio Kalumbriæ, etc.

* **ARRUPTUM**, pro Abruptum. Suppliatio civitatis Agenni ann. 1317. apud Rymer. tom. 3. p. 655: Duos facinorosos idem Bernardus, qui justitiam diligit, debite ultimo supplicio fecit tradi, ex Abrupto et sine causa; id est, Abrupto, subito et neglectis judiciorum formulis.

ARRURA. Vide Arura 2.

* **ARRYATE**, Horti regii Maurorum. Arriates Hispanis Hortorum sunt sepimenta canis confecta. Dicuntur etiam Encanados. Vita B. Ferdinandi Principis Lusitani tom. 1. Junii pag. 574. C: Cujus interim socios duxerunt ad hortos regios, quos vocant Arryate, ubi est balneum.

1. **ARS**, Machina, unde Gallis, Artillerie. Albertus Aq. lib. 2. Hist. Hierosol. c. 35: Quidam Longobardus genere magister inventor magnarum Artium et operum. Vide Artificium, Artillator.

2. **ARS**, ARTES, Grammatica. Diomedes lib. 2: Artium genera sunt plura, quarum Grammaticæ sola literaria est, ex qua Rhetorice et Poetice consistunt; idcirco literalis dicta, quod a literis incipiat. Q. Rhemnius Palæo in Arte Grammatica: Abunde dictum sit de præpositionibus: nam cætera habemus in Artibus plenissime dicta. Cledonius: Quidam tempore dum Ars in Capitolio tractaretur. Priscianus in Prologo ad lib. 1: Quid enim Herodianus Artibus certius? Valerius Probus lib. 2. Grammaticorum institut: Artium instituta quoniam sufficienter tractavimus, nunc de catholicis nominum verborumque rationibus doceamus. Libri Artium, seu de Grammatica, apud Marium Plotium lib. de Metris in Præfat. Habetur Phoca Grammatici Ars de nomine et verbo, ubi sic præloquitur:

Ars mea multorum es, quos sæcula prisca tulerunt:
Sed nova te brevias asserit esse meam.

Arnobius junior in Conflictu cum Serapione: Dicitur autem creasse librum Artis Rethoricae Orator, et Grammaticus librum Artium condidisse. Smaragdus in Præfat. ad Commentar. in Donatum: Aliud est de Arte tractare, et aliud de Deo loqui. Guithmundus lib. 1. de Verit. Eucharist. : Is ergo cum juveniles adhuc annos in scholis ageret, elatus ingenii

levitate, ipsius magistri sensum non adeo curabat,... libros insuper Artium contemnebat. Infra: Doctorem se Artium profitebatur. Arnoldus Lubecens. lib. 3. c. 3: Quia in Artibus bene proficerat, Scholas ibidem regendas accepérat. Adde cap. 5. et Provinciale Cantuariensis Eccl. lib. 5. tit. 4. Artis Grammaticæ periti, apud Ordericu[m] Vitale lib. 3. pag. 462. Anonymus Poëta de Episcopis Eboracen-sibus:

Artis Grammaticæ vel quid scripsere magistri,
Quid Probus atque Focas, Donatus, Priscianusque,
Servius, Entius, Pompeius, Comminianus.

Ebrardus Betuniensis in Graecismo cap. 20:

Sunt adjectiva verborum adverbia semper
Sicut testatur Artis doctissimus actor.

Ita Artem nude non semel vocat Rhetoricam Quintilianus lib. 3. cap. 1. et alibi. Vide Artes 2. et Artista.

* Nilholmus tamén a Grammaticis ii, quos Artiens vocabant, distinguntur, in Test. Joanne reginæ ann. 1304. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 220. r^o: Si seront 20. escoliers ensent en gramaire et 30. en logique et en philosophie, et 20. en théologie ou en divinité. Si aura chascun gramarien par semaine de sept jours iij. s. Par. Li Artien vj. s. Par. et li théologien viij. s. Par. In statutis vero legitur: Logici sex solidos Par. Eo igitur nomine designantur qui Logicæ seu Philosophiæ studebant; uti etiam nunc vocantur in Collegio Navarœo. Neque ali sunt qui Arciens nuncupantur a Christ. Pisana part. 3. cap. 42. Hist. Caroli V. [** Vide de hac re ample disserentem Valent. Schmidtiad ad Petri Alphonsi Disciplinam Clericalem pag. 109. et infra Quadrivium et Trivium.]

FACULTAS ARTIUM, in Academiis ea dicitur, in quibus, artibus liberalibus Grammaticæ, Rhetoricae, ac Philosophiae studium impenditur: cuius eloquium ita perstringunt Statuta ejusdem Facultatis in Academia Viennensi Austriae: Inclita Facultas Artium liberalium ceterarum Facultatum utique pia nutrita, quia suos alumnos ipsis impartitur, tanquam fortes agonistas; et si qui forsitan aliunde ipsis advenerint, revera tanquam abortivi sunt respectu lacte Artium liberalium et facundiæ matris Philosophiae nutritorum. Filii namque Facultatis Artium aptiores sunt ad quævis studia altiora, dummodo tamén non duxerint se emancipandos ante tempora a provida matre sua, Facultate scilicet Artium ipsis rite constituta, volantes sine pennis, sed variis plenis Artium liberalium habituatis decorati, apicem utique cujuscumque etiam facultatis scientifica faciliter adipiscuntur, interiores ejus subtilitates, etiam si difficiles sint, medullitus penetrando.

ARTIDOCTOR, Doctor seu Magister in Artibus, in Testamento Geraudi Archidiaconi Ambian. an. 1271. descripto in Historia Majorum Abbatisvillæ pag. 203.

ARTIGRAPHUS, Grammaticus, seu Artis Grammaticæ Scriptor, τεχνογράφος. Carolus Magn. lib. 2. de Cultu Imag. c. 30: Ad secundam definitionis speciem, quæ ab Artigraphis ἐννοητική, id est, notio, dicitur convaluit. Apud Senatorem lib. de Orthographia. Donatus, Phocas, Nisus, et Gratus Grammatici, Artigraphi dicuntur, ut et Sacerdos Grammaticus hoc nomine, apud Alcuinum lib. 7. de Artibus cap. 1; apud Sosipatrum lib. 2. de Instit. Grammat. Romanus, disertissimus Artis scriptor, Cledonius

nempe Constantinopolit. Grammaticus, cuius liber de Grammatica *Ars* inscribitur. In lib. 3. Miracul. S. Dionysii, in Prologo, *Methodius optimus Græcorum Artigraphus* indigitatur. Anonymus in Vita S. Hieronymi: *Huic viro in literarum studiis plerique cathegetæ, id est, præceptores fuerunt, Donatus nempe Artigraphus, Romanus eum imbuens elementis, liberaliumque artium sapore sufficienter replens, Magister existit illi, etc.*

ARTISTA, in Vita Jordani Generalis Prædicatorum, qui *Artibus* studium et operam suam impedit. [** Vide Glos- sar. med. Græcit. in Texvxo, et infra *Artistam*, suo loco.]

ARS SANCTA. Vide *Sortes Sanctorum*, in *Sors* 2.

ARS DIVINA, Quæ circa metallorum transmutationem versatur. Vide *Glos- sar. med. Græcit. Præfat. pag. 15.*

* 3. **ARS**, Vox generica, qua instrumentum quodvis arte confectum significatur. Stat. ann. 1352, inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 154. col. 2: *Item quod nulla persona, cujuscumque conditionis existat, sit ausa venare in nemoribus consulum, ... sub pena perdendi venationem, quæ ibidem caperetur, et perdendi Artes seu instrumenta, cum quibus fieret venatio prædicta.* Vide infra *Artificium* 7.

* 4. **ARS MARIS**, Navalis scientia, experientia. Stat. Massil. lib. I. cap. 35: *Statuimus quod in singulis passagis elegantur et eligi debeant tres probi viri de Arte maris, sive habentes notitiam et experimentum Artis maris, etc.* [** Vide *Artes* 1. Consuetudo maris edita per consules civitatis Trani ann. 1063, apud Pardessus. Collect. Leg. Nautic. vol. 4. pag. 287: *Quisti infrascripti ordinamenti et rasone fo facti... per li nobili et discreti homini, misser Angelo de Bramo, misser Simone de Brado, et conte Nicola de Roggiero, dela citta de Trani, electi consuli in Arte de Mare.* Ars maris est tam schola et societas, quam negotium et officium eorum qui naues exercent.]

* 5. **ARS PORTÆ SANCTÆ MARIE**, inter septem majores artes recensemetur, in Stat. ant. Florent. lib. 5. cap. 19. ex Cod. reg. 4621. Quæ sit, non explicatur.

ARSACIDE. Vide *Assasini*.

* **ARSALIUM**, Incendium, Ital. *Arsione*, nostris *Incendie*. Charta ann. 1336. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 403: *Item quod omnis actio guerrarum, homicidiorum, Arsaliorum, prædarum.... penitus de cætera cesseret; et de omnibus et singulis guerris, homicidis, Arsaliis, prædis... remissio et pacificatio integraliter fiat.*

* **ARSANOQUITA**. Vide *Arsenoquita*.

* **ARSCHIL**, ARSCLD, Obsequium militare. Vide *Heereschild*.

ARSEDA, Stella valde splendens, secundum Ugothenem.

* **ARSEGAYE**. Vide supra *Archegaye*.

* **ARSEIA**, Combustæ silve, in Consuetud. Bitur. *Arsins vel Arseiz*: de quo consule Glossar. Juris Gallici D. de Lauriere. Charta Libert. S. Palladii ex codice MS. Coislin: *Solvent... quinque solidos Parisienses pro omnibus animalibus... in dictis coupeis sive Arseis inventis.* Vide *Arsina* 1.

* **ARSELLUM**, Parvus fornix, seu la- pis sepulcralis instar fornicis parieti affixus. Necrologium S. Martialis Lemovic.: *Monechi S. Martialis concesserunt Willelmo Ricardi unum anniversarium annuatim, et in die anniversarii venirent juxta Arsellum suum, quod est situm in pariete capituli.* Scribendum *Arcellus ab Arcus, Gall. Arceau*.

* **ARSELLUS**, ut *Arcellus*, Gall. *Arceau*, Arcus fornix. Charta ann. 1374. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 113: *Quadranginta solidos renduiales... super quadam domo lapidea, in qua sunt duo Arselli ipsius Johannis Pascalis senturarii castri Lemovicensis. Vide *Arsellum*.*

* **ARSON**, diminut. a Gall. *Arc*, arcus. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. ch. 442: *Lesquelz compagnions frapperent ladite Marion d'un Arson à traire.*

ARSENA, Armamentarium, vulgo *Arse- nal*, Italis *Arzenale*. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 12: *Oportet ad illius (navigii) conservationem in posterum in locum pertrahi cooperatum... qui locus ubi dictum conservatur navigium, Arsena vulgariter appellatur.* Dantes in *Infern.* Cant. 21:

Quale ne l'Arzena de Vinitiani,
Bolle l'inverno la tenace Pece,
A rimpalmar di legni nor sani.

De vocis etymo ita nugatur Sansovinus in Venetia lib. 8: *La casa dell'Arsenale, che s'interpreta, Arx Senatus, cioè fortezza, bastione, antemurale, et sostegno del Senato contra l'armi de gli infideli.* Alii vocem Turcicam putant, seu Arabicam, ex voce, ut aiunt, *Darcenaa*, quæ idem sonat, ablata prima litera; quod minus probabile videtur, cum ἀρτηνάνις armamentarium Constantinopolitanum diceretur longe antequam Turci Constantinopolim pervenissent, Theophilo Michaëlis filio impe- rante, ut ex Inscriptione quæ a Grutero et aliis refertur, constat. [** Vide *Glossar. med. Græc. voce Αρσηνάνης*, col. 125. et *Αρσανᾶ*, Append. col. 27.] Ego vero ab *ars* deductam existimo, quæ sequioribus Latinis, perinde ac *ingenium*, machinam denotavit, ut supra ex Alberto Aquensi observatum est, ita ut locus fuerit, in quo *artes*, id est, machinæ bellicæ, quas etiamnum *Artilleries* dicimus, reponebantur: nam quod *Artilleriam* ab arcibus dictam scribit Vossius, vix est vero simile. Vide Jacob. *Bourgoing* lib. de Orig. et usu vulgarium vocum pag. 12. Egid. Menagium et Octav. *Ferrarium* in Orig. Ital. [D. Ludoovicus le Pelletier ab Armoricu *Arsanail* deducit, quod est Apotheca instrumentorum agriculturæ.]

* Parum feliciter id dictum esse scribit Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi. col. 525. ubi *Arsena*, Navale, locum scilicet, in quo fabricari aut servari solent naues, nostris *Bassin*, melius, ut et ego opinor, interpretatur; quo etiam sensu, eodem Muratorio teste, *Darsena* dicunt Itali. De vocis autem etymo aliter proprorsus censeo; placet enim origo a *Cangio* proposita; quidquid obloquatur ibidem vir doctissimum.

* **ARSENATUS**, ut *Arsena*. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 459: *Dux autem noster ultra quamplures victorias superiorius enarratas, quinque millia civium Januensium integrum numero præmisit, subsequenter Arsenatui nostro galeas xxxij. puppibus in proras mutatis, etc.*

* **ARSENOQUITA**, ex Græc. ἀρσενοκοίτης, Masculorum concubitor. Ratherius Veronensis: *Quam perdita tonsuratorum universitas tota, si nemo in eis, qui non aut adulter, aut sit Arsenoquista.* Vetus Scheda de Ordinatione Episcoporum, edita a V. Cl. Stephan. Baluzio post Capitul. : *Inquirat illum de quatuor Capitulis, id est, de Arsanouquita, quod est cubans cum masculo, etc.* De ejusmodi pædiconum poenis vide Petrum Fabrum lib. 3.

Semest. cap. 13. pag. 295. [** Vide *Glos- sar. med. Græcit.*]

* **ARSERIA**, *Uno vaso de vino.* *Glossar.* Lat. Ital. MSS.

* **ARSEVERSE**, *Proverbium.* *Papias MS.* Ecclesiæ Bituric. *Arse Verse* scribabant, veteres in sedum foribus ad avertendum incendium. Festus: *Arse verse, averte, ignem significat. Tuscorum enim lingua Arse, averte, Verse, ignem constat appellari: unde Afranius ait: Inscriptat aliquæ Arse verse in ostio.* In hoc versiculo ostenditur superstitione veterum, qui ad deprecandum incendium inscribabant in ostio nescio quid, quod ad eam rem, faceret, ut est apud Plinium: *Etiam patientes incendiorum deprecationibus cœribuntur.*

* **ARSEVEUM**, *Vestis multiebris rubet coloris.* Cath. pro *Arsineum*. Vide in hac voce.

* **ARSIA**, f. pro *Archia*, Fornix pontis. Chartul. Floriac. fol. 199: *Tandem probatum est quod jus est nobis acquisitioni capienda et scindì faciendi in nostro nemore pro nostro chaufagio, et etiam meridianum pro nobis et dominibus nostris de Loriaco, aliis stallis, molendinis, et Arsiis et pontibus dicti loci.*

* **ARSIBILIS**, καυτηπος, *Cremabilis.* Suppl. item. Antiquari.

* **ARSICUM**, Parisiorum regio, unde ecclesia S. Petri des *Arsis*, nomen habet. Vide *Arsina* 1. Charta ann. 1254. in Chartul. AD. S. Germ. Prat. fol. 62. v. *Quædam platea sita Parisus in Arsiciis, in terra eorum abbatis et conventus, ut dicebant, contiguam a parte posteriori muris civitatis Paris. infra eosdem mures etiam contiguam ea uno latere jardina Philippi de Lorreto, et ex alio latere jardina Philippi de Risu juxta tegulariam.* Vide *Arsina* 1.

* **ARSILE**, Bibliotheca in fornicis modum extucta. Chron. Sublac. Ms. : *Fecit (Johannes abbas) Arsile ad recompendium libros, sculptum mira pulchritudine.*

1. **ARSINA**, **ARCINA**. Charta Hugonis de *Belpin* Militis ann. 1218, qua vendit villam de *Pi* in Ceritania: *Et ostem, et cavalcatas, et sequis, et cucucas, et exorquias, et homicidia, et intestationes, et Arsinas.* Ita non semel in Chartis aliis, quas in verbo *Cugucia* descriptissimas. Charta ann. 1312. in 48. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ex Tabul. Regio n. 134: *Si Arsine, vel incendia vel alia maleficia facta fuerint in dicta villa, etc. Ubi Arsina est incendium, vel crimen incendii, seu potius cognitio de crimine incendii, quod nostri *Arsin* vocabant, ut colligitur ex his, quæ habent Hemeræus in Augusta Viromand. pag. 944. et Vassorius in Noviomensi Historia pag. 294. *Arsis* etiam dicebant: nam Ecclesia S. Petri, quæ *des Arsas* dicitur Parisitis, de *Arsionibus* nuncupatur in Tabulario Monasterii S. Petri Fossatensis fol. 1. Vide *Haraum* in Castellanis Islensis pag. 142. 148. *Faire arsons, incendia excitate, in Charta vernacula Joannis Regis Angliae apud Willel. Thorn. pag. 2481.**

ARCINA, Eadem notio, in *Charta B.* Abbatis Caroensis ann. 1308. ex 2. Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. in Tabulario Regio n. 11: *Item si Arcina, vel alia maleficia occulta facta fuerint in dicta bastida, vel honore, etc.*

2. **ARSINA**, Supellex quævis, Occitanis. Synodus Nemausensis ann. 1284. cap. de *Veneratione Ecclesiarum*: *Quia quidam Clerici Ecclesiarum sic exponunt supellecilibus, et *Arsinis* ipsius, et etiam*

alientis ut potius domus Laicorum, quam Dei basilica videantur: idcirco firmiter prohibemus, ne ejusmodi supellectilia seu Arsinae in Ecclesiis admittantur, nisi propter bellum, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, etc.

ARSINEUM, *Vestis mulieris rubei coloris et ardentis*. Ugutio. [Cato in Orig.: *Mulieres operit auro purpuraque, Arsinæ rete, diadema, coronas aureas, ruscæ fasces, calices, linea pelle redimicula*. Festus: *Arsineum, ornamentum capitii muliebris.*]

* **ARSINICUM**, *cr. Uno colore e toseco*. Glossar. Lat. Ital. MSS. Vide *Arsineum*.

1. **ARSINUM**, *Pond 85. (granorum)* Saladino de Ponderibus.

2. **ARSINUM**, in *Gloss. Lat. Græc. dæxpia*, redditur: [quo nomine Græci proprie vocant eum capitii ornatum, quo capillus in duas partes æqualiter discriminatus duas sertas facit. Non arridet, quod sequitur:] Sed idem videtur, quod *Arsura*, de qua voce mox.

* 3. **ARSINUM**, Idem quod *Arsina*, seu ius cognoscendi de crimen incendi. *Charta Girardi Hamens. domini ann. 1145. ex Tabul. Corbeiensi: Habetunt totale dominium, omnem libertatem, jurisdictionem, districtum, bannum, latronem, sanguinem et justitiam, excepta alia justitia, quæ mihi in tribus solummodo ab eisdem Abbate et Conventu in perpetuum est concessa, videlicet in raptu, multo et *Arsino*, extra ambitum curitis sue.*

* *Charta ann. 1071. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1162: Per hanc scripturam donationis dono ad prefato cœnobio, (Cuxanense)... homicidia, sive escogocidas, sive *Arsina*, et omnia placita.*

* **ARSIPIO**, *Arctus*. Papias MS.

* **ARSIS**, *Elevatio*, Gr. ἄρπα. Locum vide in *Ruthmici versus*.

* **ARSISIA**, pro *Assisia*, quomodo mox *Arsultus* pro *Assultus*, ex frequenti mutatiōne s. in r. et vicissim, *Pensio annualis*, vel annuus reditus ex designatis prediis percipiendū. *Charta ann. 1189. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. svi col. 914: Et quia quidam Pisani in obsequio Christianitatis decesserunt, quidam autem sunt superstites, concedimus, ut Pisani et eorum hæredes, et qui Pisani nomine censentur, feoda et *Arsistas suas recuperent, et per totum regnum (Hierosolymorum) feudos et Arsistas suis restituantur*. Vide in *Assisa*.*

* **ARSITIUM**, f. *Ædificium in modum arcis munitum, in quo annona et supellex quævis tempore belli recondebantur*. Locus haud ita absimilis *Arsenæ*, quæ armamentarium sonat, Gall. *Arsenal*, ut supra dictum est. Aut fortassis *Arsitium* ab *Ardere* vel *Arsura*, quæ est aurum conflatio, ut mox dicetur: qua ratione *Arsitium* posset esse locus seu officina, ubi moneta conflatur. *Charta Theobaldi Comitis Blesensis ann. 1218. pro Monasterio de Burgo Medio ex Tabulario ejusdem loci fol. 100: Ædificabunt igitur Canonicæ murum juxta *Arsitium* meum ante Ecclesiam, quantum se extendit *Arsitium* in longum, ut eidem muro apothecas suas faciant adherere.*

* **ARSIVUS CONSULUM**, ab ἄρχων Princeps. Quam facile c. mutetur in s. nemo est qui nesciat. *Chartar. Ecclesiæ Auxitanæ MS. cap. 58: Quam terram olim possidebat hereditario jure Consulum Arsivus senex de Montesquiu.*

* **ARSULTARE**, *ARSULTUS*, pro *Assultare* et *Assultus*. Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 16: *De Arsultantibus cum armis*,

vel sine. Ordinamus quod si aliquis Arsultum fecerit contra aliquem sine armis Arsultans, etc.

ARSURA, in Domesdei, dicitur auri vel argenti conflatio, purgationis ergo vel examinis. Modum rei exhibet Niger liber Scacarii Gervasio Tilleberiensi ascriptus cap. de *Officio Miltis Argentarii*. Nam magno tunc usui illic fuit ad examinandas pecunias Regi solutas, propterea quod in multis locis et diverse admodum cudebantur. *Arsura* etiam dicta ipsa metalli inter confundum diminutio: et *libram* aiunt tot *ardere denarios*, quot per ignem purgatorium amiserit. Prædictus vero liber Scacarii, seu Auctor *Dialogi Fiscalis*, Salisburensem Episcopum, (Rogerum Cadomensem) sub Henrico I. *Arsuram* instituisse refert: cum idem Rex frumentarios et esculentos redditus in pecuniarios commutasset, numero atque pondere persolvendos. *Hic, inquit, post modum ex mandato Principis accessit ad Seccarium ubi cum per aliquot annos præsedit, comperit hoc solutionis generi non plene fisco satisficeri. Licit enim in numero et pondere videbatur satisfactum, non tamen in materia. Consequens enim non erat, ut si pro libra una, numeratos 20. solidos etiam libræ ponderis respondentes, solvisset, consequenter libram solvisset argenteam. Poterat enim cupro, vel quovis ære mixtam solvisse, cum non fuerit examinatio. Ut igitur Regis simul et publicæ provideretur utilitat, habito super hoc Regis consilio, constitutum est, ut fieret ordine predicto firmæ (id est, anni census) combustio, vel examinatio. Capite vero præcedenti combustionis seriem pluribus describit, atque, non esse legitimam Regni hujus monetam, si examinata libra decidat plus quam 6. denar. a pondere quam numerata respondet. Sed restituit non instituit combustionis hunc morem Sarisberiensis Episcopus, cum jam inde ab Guillermo Notho, Henrici I. parente, nota fuerit, ut ex variis locis Domesdei constat. Titt. Chent. Archiepisc. Cantuariensis. civitas Cantuar. Item reddit nunc 30. libras *Arsas* et pensatas, et 24. lib. ad numerum. Alibi tit. Lencolescire, Rex Chircheby: tempore Regis Edwardi valebat 40. lib. modo 60. sol. pondere et *Arsura*. Alibi non semel occurrit, ad pensum et *Arsuram*, ad pensum solum, ad pondus et *Arsuram*, ad pondus solum. Hæc ferme ex Spelmano.*

ARSURAS etiam vocabant monetarios et argentariorum scopaturas et reliquias rursum igni excocatas. Gotsellinus Monachus lib. de Miracul. S. Augustini Cantuar. Episc. cap. 15: *Indagabant curiose aurifices, argentarios, trapezetas, cæterosque metallorum fusores pro illorum fusilibus cineribus et purgamentis, pro spumis et scorii, vel testuarum fragmentis, in quibus massas suas liqueficerant, æstimata pretia offrentes: has reliquias emptas corradebant et conscopabant, unde hujusmodi collectas scopaturas vocant, quas illi torridis fluentis abluebant, conflatamque duritiem duro lapide communuebant, his minutis suo igni conflatis pretiosam massam extorquent. In tali negotio venientes ad oppidum Bathan, emptasque ex more copiosas *Arsuras*, quas dicunt scopaturas, ad proicum flumen ferabant diluentes, etc.*

2. **ARSURA**, Erpetia. Meierus lib. 3. Annal. Flandr. ann. 1088: *Subsecutus est pestilens ille morbus, qui ignis sacer*

*vocatur, quam tum *Arsuram* vocabant quidam. Vide Ardentæ.*

* 3. **ARSURA**, Vestigium adustionis candens ferri. Vita S. Swithuni tom. 1. Julii pag. 396: *Quem dum vir ille coactus a preside, manu gestaret timide, protinus ingens Arsura replevit ejus volam tergore adustam. Ibidem: Enimvero murum fuit ultra modum, quod fautores *Arsuram* et inflationem conspiciebant; criminales ita sanam ejus videbant palmarum, quasi penitus fulvum non tetigisset ferrum.*

* *Arsure, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1879. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 85: L'exposant si bouta ledit Guillemin qu'il chey ou feu, senz avoir pour ce aucune Arseure ne bleuceure.*

* 4. **ARSURA**, Incendium. Historia Mediani Monast. pag. 274. in Excerptis Joannis a Bayono de Abbatibus hujus Monast: *Iste Henricus multas exercuit Arsuras et depredaciones in ducatu Lotharingie. Apud Rymer. tom. 7. pag. 646: Consideratione destructionis et *Arsuram*. Synodus Provincialis Pergamann. 1811. apud Murat. tom. 9. col. 560: Aut malitiosa in damnum cuiusquam ignem opponere per se vel per aliud in alterius messes, Ecclesiæ seu domum, seu dolose incendum committere vel *Arsuram*.*

* **ARTA**, στενωπά, *Angustiæ, angiportus*. Suppl. Antiquarii. [Vide *Artare* 2, *Artatio, Artator, Artus*.]

* **ARTABA**, Mensura annonaria Persarum, Syrorum, Ægyptiorum aliorumque Orientalium. De hujus mole varia sententiae. Juxta septuaginta Interpretes in illud Isaiae *Triginta modi facient modios tres*; quinque modios apud Palestinos *Artaba* capiebat. Quippe pro illo Isaiae reposuerunt: *Qui seminat Artabas sex, recipiet mensuras tres*. Ubi pro triginta modiis, *Artabas* sex, et pro tribus modiis, mensuras tres reddiderunt. Ergo decem modios duas *Artabæ*, et *Artaba* quæque quinque modios continebat. Quod si verum est, inquit Samuel Pitiscus in Lexico, ex modi capacitate constat *Artabam* unam quartarios Parisinos quindecim, sextarium bilibrem, uncias sex et scriptulum cum tertia scriptuli recipere: quod facile cognoscitur, si ad demensum unum adjeceris modium: est enim *Artaba* ad ipsum sesquiquarta. At Hieronymus ad Isaiae cap. 5. scribit apud Ægyptios *Artabam* facere modios viginti; Herodotus vero lib. 1. asserit apud Persas tribus *Chonnicibus Atticis Artabam esse capaciorem, quam Atticus Medimnus*. Est autem Chœnix idem quod sesquiesextarius, utpote medimni pars quadragesima octava, quæ sextarium valet Atticum et semisset. His additum Papiam in MS. Ecclesiæ Bituricensis: *Artaba genus mensuræ Syriaca quæ tres modios facit et triens; sextariorum septuaginta quinque apud Ægyptios*. Hinc collige *Artabam*, non ejusdem fuisse capacitas apud Syros, Perras, Ægyptios, finitimosque populos. De *Artaba* occurrit mentio Danielis cap. 14. vers. 2: *Erat idolum apud Babylonios nomine Bel, et impendebantur in eo per dies singulos similæ Artaba duodecim*. Cujus si rationem quis inire velit juxta Papiae sententiam, duodecim *Artabæ* quadragesita modiis pares sunt: si vero juxta LXX. Interpretes, *Artabæ* 12. compleuntur 194. quartariis, uncis 5. drachmis duabus. De *Artaba* Ægyptiaca in Paralipomenis SS. Pachomii et Theodori tom. 3. Maii pag. 341: *Facta sponsione, cum navis implevisset frumento æstima-*

tione unius holocotini in tredecim Artabas, quo pretio non inveniebantur vel quinque Artabæ in Egypto universo venales, magno cum gaudio ad suum Monasterium frater navigationem instituit. Expressus Chronicon Romualdi II. Archiep. Salern. apud Murat. tom. 7. col. 37: *Ita ut de Egypto per singulos annos quatuordecim millia octingenta talenti auri, et frumenti Artabas, quæ mensura tres modios et tertiam modii partem habet, quinquies et decies centena millia.* Unde colligi datur Artaba Ægyptiacam eamdem fuisse cum Syriaca de qua mox Papias. Vociis Etymon accersit Fr. Macer in Hierolexico ab Artabazo Parthorum Duce et Pharadicis filio, aut ab Artabano Hystaspis filio. De hujus mensuræ mole plura apud Cenal. de Ponderibus et Mensuris in Thes. Antig. Rom. Grævii tom. XI. pag. 1469.

* **ARTABATITE.** Genus monstri in Æthiopia. Cath. ex Isid. Origin. lib. 2. cap. 11. *Artabatite, Papiae.*

* **ARTABIS.** Eadem notione in voce Campana.

ARTABULARIUS. Craticula, in Glossis Arabic-Latinis.

* **ARTÆRIA.** pro Petaria, Ἀρτεβία, mendose in Vita S. Joannis Episc. Tragur. pag. 5. Vide Petaria.

* **ARTAGAMIS,** eyn falk oder eyn bla-fuse. Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. impress. ADEL. In Gemma. Gemmar. Ariogonus, ein falck, blaufusz; i. e. Falco.

* **ARTAGINES,** i. Cercellæ, in Gloss. Iatricis ex Cod. reg. 6881.

ARTAGIUM. Charta Goffredi Comitis Cannarum ann. 1105. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 1072: *Concedimus iterum, ut eadem matrix Ecclesia Cannarum possideat omnium rerum suarum, et suorum hominum videntium et ementium tam in Cannis, quam deforis, et in casalibus ubicumque: possideat etiam omnium suorum hominum Artagum suum (f. et aliarum) venientium ad laborandum cum sua adiutatura.*

* **ARTAHUT.** Feretrum. Gall. Cercueil: si tamen bene scriptum sit: nam amanuensis haesissæ videtur; f. Arcahut, ab Arca. [** Hispan. Atava, Arca, loculus.] Testam. Ludovici comit. Valent. ann. 1345. in Cod. reg. 6008. fol. 75. v: *Volumus quod dicto corpori nostro fiat sepultura per modum qui sequitur: videlicet quod nostrum Artahut sit coopertum uno banno de buyrello tantum, et quod nostrum dictum corpus portent duodecim pauperes homines terra nostra, induiti eodem et simili panno, quo dictum Artahut cooperietur. Occurrit rursus in alio Testam. ann. 1419. ibid. fol. 143. r.*

* **ARTANUS,** Lo temperatore, in Glossar. Lat. Ital. MSS.

* 1. **ARTARE,** pro Aptare neutra significatione, Quadrare, convenire. Janus in Supplemento Antiquarii: *Apto, ἀπατῶ, Congruo. Pro ἀπατῶ legendum apabito.*

* 2. **ARTARE.** Obligare, cogere, astrin gere. Dominus Rea Artare se ad faciem dum ea, quæ facere non tenetur, apud Rymerum tom. 2. pag. 69. Passim occurrit; verum non ita dissimilis est notio verbi Arctare, ut locis referendis immoremur. [** Vide Lappenbergium in Glossar. Orig. Hanseat. hac voce.]

* 3. **ARTARE.** Docere. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Artare, Enseigner.*

[** Vide Artatus et Artitus.]

* **ARTARIA,** pro Arteria, Guttur, gur-

gullo, uti monent docti Editores ad Mirac. B. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 450. col. 2: *Franciscus quidam, ... ob quamdam, quam passus est, infirmitatem, loquelam perdidit... Demum quodam cingulo seu cordone B. Rosæ suscepto, ... illa insanti aperta sunt Artariæ dicti Francisci.*

* **ARTARIACUM,** Lo medicina dal polmone, in Glossar. Lat. Ital. MSS. Vide Artarius.

* **ARTATIO,** pro Arctatio, apud Rymerum tom. 3. pag. 761. col. 1.

* **ARTATOR.** Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 8: *Quilibet dicta gentis, quorum Artator es, ex prærogativa ferreo baculo potiatur.*

* **ARTATUS,** f. Magister artium liberalium. Gall. Maître ès Arts. Concil. ann. 1591. inter Hispan. tom. 4. pag. 498: *Capitula Ecclesiarum, sede vacante, elapsso anno, præster Artatos, iis tantum qui beneficium in ea diocesi obtineant, quod ad commode vivendum sufficiens sit, quique... habiles scientia, astate et moribus reperti fuerint, literas dimissorias concedant.*

* **ARTAVUS.** Cultellus acuendis calamus scriptorii. Gall. Canif. Joan. de Janua in Catholico: *Artavus, Cultellus Scriptorum ab artio, artas, etc.* Glossarium MS. Lat. Gall. S. Germani a Pratis. *Artavus, Artavi, Couteaux ou Canivet.* Videtur tamen distinguiri a scalpello *Artavus*, in libro Regulae Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 19. ubi de Scriptoribus Monachis: *Sed nec Scriptoria, nec Artavos, (sic) nec cultellos, nec scarpellia, nec membranas... suscipiat.* Ubi forsitan *Artavos*, idem quod forcipes. Translatio SS. Saviniani et Potentiani inter Acta SS. Benedict. sac. 6. part. 1. pag. 261: *Pestifero invidiæ zelo succensus, abstrahit pallium, quo sanctissimi et Apostolici patrouri Saviniani tegebatur tumba, arreptoque Artavo in frusta medium secans ait, etc.*

* *Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: Artavus, parvus cultellus, Gallice canivet, et volebat percutere dictum Matheum per ventrem.*

* **ARTECOPUS,** pro Artocopus, in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide infra in Ceragus.

* **ARTECOS.** Concil. Armenior. ann. 1342. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 330: *Aliqui vero eorum (Armeniorum) dicunt quod sexta die, quando Adam creatus est, dæmones peccaverunt, et de cœlo cederunt per illam partem cœli, quæ apud eos vocatur Artescos, apud nos vero dicitur Galatia.*

* **ARTELABO.** Papiae, Artificium laboratum vestis. Forte quasi arte laboratus. Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martin:

Hinc abacum picto bombycina flore decorant
Artelaborata, et vel qualia pensat aragne.

Nicolaus de Braia in Ludovic VIII:

. Fractaque machina muros
Artelaborata.

* **ARTELARIA, ARTELLARIA.** Machine bellicæ. Gall. Artillerie. Primum occurrit apud Rymerum tom. 8. pag. 28. Alterum tom. 7. pag. 166. Vide Glossar. Lobinelli ad calcem tom. 2. Hist. Brittan. et infra Artilleria.

* 1. **ARTEMIO,** Instrumentum arietis in Glossis Isid. ubi artis quidam legendum putant. [Melius, teste Graevio, Gebhardus et Cerdæ scribunt: *Artemio, Instrumentum ratis.* Fuit nimurum, uti auctor est Papias, *Velum navis breve, quod quia*

*melius levari potest in summo periculo extenditur matus et antennæ. Lege, ad malum et antenam. Rolandinus Patavinus de Factis in Marchia Tarvisina lib. 12. cap. 8. apud Murat. tom. 8. col. 351: Sic ratis in pelago quandogue deperit inconsulta. . . arbor rumpitur et antenna, spes est remorum inutilis, fratoque remigio quolibet, scilicet nauta venisse naufragium, et deserit Artemonem. Plura si cupis. Grævium consule in laudatum locum Isidori.] [** Neque tamen omnino absona lectio instrumentum artis, Artemon enim etiam dicitur Trochlea pluribus orbiculis instructa et in ima parte tractoria machine collata, cui respondit altera in summo machine posita, per quas trajicuntur ductarii funes, a Græco Ἀρτάω, Tollo, suspendo, ut scribit Forcellini. in hac voce, quem videas. In Glossar. cod. reg. 6744. ut ex Placido Artemo, temo, quod fortasse intelligendum de pertica cui velum alligabatur. Mediis temporibus Artimonium erat Malias anterior. Gall. mali de prope. Conf. Jal, Archéologie maritime, vol. 2. pag. 395. et 435. Conventio nautica Ludovici IX. procuratores et quosdam Genuenses inter num. 20: Item Artimonium grossitudinis palmorum septem et longitudinis cubitorum triginta quinque, et arbore de medio grossitudinis palmorum sex et longitudinis cubitorum triginta duorum.]*

* 2. **ARTEMO,** Anchora ferro gravissima. Gasparis Barthii Gloss. ex Hist. Palest. Fulcherii Carnot.

* **ARTEPTA,** Genus vasis, ut pugilla. Pa-pias.

* **ARTERIASIS,** Raucedo, in Vocabul. compend. Vide mox.

* **ARTERIATUS,** Cujus fauces rheumatizant. Arteriatum, medicina, que prodest meati gutturis. Ugutio. Vide Rheumatidiare.

* *Glossar. medic. Simonis Januensis ex Cod. reg. 6959: Arteriata passio dicitur, quando reuma ad tracheam et luitrigam descendit; et inde raucedo fit vocis.*

* **ARTERIBUS.** Collect. Concil. Hispan. tom. 3. pag. 81. in Appendice Juliani ad libellum S. Isidori de Viris Illustribus: *Cujus fugam rabido furore insequens pater, unum tantum maceræ impeditus est obice quo et furentis est delusa questio, et fugientis salvata devotione. Nempe parentis furor dum percitus in interiora prætenderet, latibulum, quo hic vir occuliabatur, reliquit, siveque præterita incuratum pertransit et in Arteribus quæ præteriorer inquisivit. Quem textum sic vellem restituiri: Cujus fugam rabido furore insequens pater, unus tantum maceræ impeditus est obice, quo et furentis est delusa questio, et fugientis salvata devotione. Nempe parentis furor dum percitus in interiora prætenderet, latibulum, quo hic vir occuliabatur, reliquit, siveque præteriens incuratum pertransit, et in Anterioribus quem præteriorer inquisivit.*

* **ARTERIUS,** pro Arcerius, Sagittarius. Gall. Archer. Quinques occurrit in duabus Epistolis Regis Angliae apud Martinum tom. 1. Anecd. col. 1700. * 1. **ARTES,** Societas artificum. Gall. Les corps de métiers. Memoriale Potestatum Regiis. ad ann. 1272. apud Murat. tom. 8. col. 1235: *Dominus Stoldus, de civitate Florentia, factus fuit Potestas per Artes civitatis Reginorum, sive per Societas mesteriorum.* [** Vide Ars 4.] * 2. **ARTES,** Tabulatum. Gall. Echafauts. Chronicon Comodoliac. inter Fragmenta Hist. Stephanotii tom. 2: *Cum-*

que ipse Yterius Artes supra, quas erant latomi et artifices ascendisset... subito dæmon sub specie venti irruit in ipsum Yterium et eum cum statu maximo profecit inferius inter rudera. Ipse tamen meritis S. Janiani in nullo læsus est, sed statim Artes ipsas rigidius solito reascendit. Vide Ars 1.

* **ARTESANUS**, Hisp. Artesano, Gall. Artisan, Artifex. Bareleta serm. in Do-min. I. Quadrag. : Non cognosco plus uxorem unius Artesani et doctoris.

* **ARTEBANI**, Atrebatenus moneta. Vide infra in Moneta Barorum.

* **ARTETICA GUTTA**, Arthritis, Gall. Goute. Vita S. Bertrandi tom. 1. Junii pag. 789 : Arteticas Guttas, podagras ac cholicas passiones totaliter ignorabat. Nil hil hac voce familiaris Medicis 12. saeculi. Prudentius dixit Arthesis et in quibusdam editionibus mendose legitur Arthesis vel Artesis : quod incuria correctorum Calepini vittum retentum est in ejus dictionario. Artetica corrupte derivatur a Graeco ἀρθρίτικη supple νόσος, quamvis Graeci pro ἀρθρίτικη νόσος utantur voce ἀρθρίτικης et per ἀρθρίτικα et ἀρθρίτικη eum vel eam intelligent qui vel quæ doloribus articulorum laborat. Antonius Nebrissensis Grammaticus inter Hispanos notus in suo Dictionario ait: Athretica non Arthetica pro morbo articulare. Sed non animadvertis vir eruditus a Graecis nunquam dictum fuisse ἀρθρίτικη aut ἀρθρίτικη; quos sequens scribere debuisset Arthetica, ut ex dictis plus satis liquet.

* **ARTETICUS**, Qui Arthetica gutta laborat. Vita S. Johannis Episc. Valentiniensis inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1701 : Sed quid agenda de paucis infinitati derogo? Si de surdis, de cæcis, de sciaticis, et mutis, epilepticis et febricitantibus, suspiciosis ac sollicitis, debilibus et Arthetics, verecundis pauperibus, etc.

* **ARTETICUS**, Artibus instructus, in Vocabul. compend. Vide infra Articus.

* **ARTETIRA**, pro Arthetica. Epistola Johannis Archiep. Vienn. ann. 1221. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 889 : Willelmus... dixit, quod cum ipse labaret Arthetira.... nec incidere, nec a lecto surgere potuisset, etc.

* **ARTHILLIA**, Machinae quævis bellicæ, earumque omnium apparatus. Litt. ann. 1388. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 41. art. 39 : Quod injungatur castellani, quod ad proximos compotos suos afferant inventaria mobilium, Arthilliærum, arnesiorum et aliorum repertorum in castris suis. Vide Artillaria 2.

* **ARTHOCREA**, Royssole, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. pro Artocreas, cibus pane et carne constans. Vide in hac voce.

* **ARTIBASALUS**, ARTIBUSOLUS. Chron. Bergom. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 855 : Fecerunt fieri pro faciendo honorem cuique plus quam c. tortas ac talieros Artibasalorum seu cozonzellorum. Et ad ann. 1393. col. 861 : Tonulus habitator de Stezano in una cum uxore sua dederunt venenum in Artibusolis sive casoncellis ciuidam rusticó f. Pamis dulciarius ex ovis et caseo compactus, nostris Talmouse.

* **ARTICACTUS**, ARTICOCTUS, Carduus sativus, cinaræ fructus, Gallis Artichaut, apud Hofmannum in Lexico. De hujus voci origine plura habet Menagijs: quem potes consulere. [** Confer etiam Salmarium de Homonym. Hyles Jatri. cap. 49. in fine, et eundem in Exercit. Plinian. pag. 159. 160. Dicitur ibidem Articoccus et Articocculus.]

* **ARTICULUS**. [Gall. article: « Articulus, non articulus (App. ad Probum, Meyer. text. bas latins, I. l. 8.) »]

1. **ARTICULA**, Ars. Passio S. Mammarii. Anulinus dixit: *O maleficiorum Articula, ut talia in conspectu meo facias.* Occurrit rursus semel ac iterum. [Johannes de Janua : Articula, Ars parva.]

2. **ARTICULA**, pro Articulus, Junctura, compages ossium. Acta S. Arcadii Mart. tom. 1. Januarii pag. 722: *Nam post tot martyria, quot divulsæ compagum Articulae, quot resecta sunt membrorum fragmenta!*

1. **ARTICULARE**, Articulatum seu nominatum exprimere. Origo Monasterii Montis S. Mariæ apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 427: *Quorum nomina humilitatis causa scriptis me non piguit Articulare. Instrumentum ann. 1481. ex Archivo Monasterii de Boni-Nuntio Rotomag. : Pecia terræ Articulata, id est, scriptis superius expressa et nominata.*

2. **ARTICULARE**, Distincte voces efferre. Gall. Articuler. [** Lucret. lib. 4. vers. 548:

Mobilis Articulat verborum dædala lingua.]

Apuleius lib. 2. Floridorum : *Eo facilius verba hominis Articulantur potentiore plectro et palato.* Arnob. lib. 3. adv. Genites : *Labia habere cum dentibus, quorum inflexu et mobilitate lingua sonos Articulat.* Hinc apud Isid. lib. 1. Orig. cap. 14: *Omnis vox aut est Articulata aut confusa. Articulata est hominum, confusa animalium. Articulata quæ scribi potest, confusa, quæ scribi non potest. Articulata verba, apud Solinum cap. 65. [** Priscian. lib. 1. cap. 1: Articulata est, quæ coarctata, hoc est, copulata cum aliquo sensu mentis ejus qui loquitur, profertur. Inarticulata est contraria, quæ a nullo proficiuntur affectu mentis. Literata est, quæ scribi potest; illiterata, quæ scribi non potest.* Hæc paulo diversa sunt ab eis quæ habet Isidorus, qui secutus esse videtur Max. Victorinum in Art. Gramm. cap. 7: *Vocis vero species sunt duæ, Articulata, et confusa. Articulata quæ hominum tantum est, unde Articulata dicta est, quod Articulo scribentis comprehendendi possit. Confusa, quæ scribi non potest, etc.* Similia habet Grammaticus Vaticanus Maii cap. 1.]

3. **ARTICULARE**, Distincte seu articulatum proponere. Practicis nostris Articuler, eadem notione. Procurat. ann. 1340. ex Tabul. Flamar. : *Dans.... spéciale mandatum.... Articulandi propositiones et articulis respondendi.*

4. **ARTICULARE**, Dedicare, consecrare. Gall. Dévier; quod nomen inserbendo fit. Richardus mon. Cluniac. de Orig. monast. Carit. apud D. Le Beuf tom. 1. Collect. var. script. pag. 414: *Altaria vero cetera, tam majoris ecclesiæ quam etiam capelle, quibus Articulentur cœli-senatoribus, quasve insertas habeant margaritas, et usus ipse, et singulorum palmæ facit superscriptio.* Sed haud scio an non legendum sit Attitulentur.

* **ARTICULARIS ECCLESIA**. Quæ alterius quasi membrum est, ab alia dependens. Vide infra in Ecclesia.

* **ARTICULARITER**, Articulatum, Gall. Par articles, distinctement, olim Articulieren. Inventar. MS. an. 1366: *In eisdem litteris Apostolicis contenta singulariter et Articulariter infra terminum eis præfixum promiserunt, jurarunt ac solemniter tenere et complere se obligarunt.* Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103.

Chartoph. reg. ch. 158: *Ledit gouverneur commande audit exposant qu'il feist ladite information plus Articulièrement, pour ce qu'elle estoit pou esclarciée.*

* **ARTICULARIUS**. Gloss. Græc. Lat. MS. καρπόδεσμος; Lemniscus, Articularius, Fasciola. Editum habet Lemniscus, Articularia fasciola. Idem: Καρπόδεσμος, περιττημένος, Lemniscatus. Perperam in MS. Lemnis castus.

* **ARTICULATUR**, μελοχόποι, in Gloss. Lat. Gr.

1. **ARTICULUM**, Dolus, techna, articulum. Vita S. Mammarii tom. 2. Junii pag. 270: *Proconsul hæc videns dixit: O malæ artes (O malorum articula in MS. Sangall.) quis vos docuit, ut tanta facias?* Vide Articula 1.

2. **ARTICULUM**, Ingenium, argumentum, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7618. Charta Alvaris Diaz ann. 1107. inter Probat. tom. 1. Annal. Premonstr. col. 291: *Voluntate nostra spontanea, nullius cogentis imperio, nec suadentis Articulo, etc.* Ubi leg. forte Artificio.

3. **ARTICULUM**, gen. neutr. Pseudo-Virgilius de octo partibus orationis apud Maium, Classicorum auctorum tom. 5. pag. 31: *Tradunt enim quidam ob id Articula judicari, quia cum ipsis nominibus una flectantur.* Ibidem sæpius.

1. **ARTICULUS**, Libellus supplex expostulationis ad judicem, Gall. Requête plaintive, Plainte. Vox fori Ecclesiastici apud Anglos. W. Kennet. Antiquit. Ambrosden. pag. 344: *Possint eos et eorum successores per omnem censuram Ecclesiasticam ad omnium et singulorum praemissorum observationem absque Articuli seu libelli petitione, et quocumque strepitu judiciali compellere.*

Articulare dici videtur, qui ejusmodi libellos componebat, in Charta ann. 1408. tom. 2. Hist. Leod. pag. 487: *Item que semblablement [la taxe pour leurs salaires] soit observeit, tant aux sentenchiens, comme aux Articuleurs, notaires, auditeurs et appariteurs desdites courts.*

* **ARTICULI CORONE**, Conclusiones, definitiones Curia seu Cameræ Coronator. Littera Henrici IV. ann. 1409. apud Rymer. tom. 8. pag. 573: *Et totius Comitatus similiter recordatur quod omnes Episcopi Dunelmenses, a tempore quo non existat memoria, continue venire solebant, per Baiulos suos obviam praefatis Justiciariis itinerantibus hic, in primo ingressu suo in istum Comitatum ad aliquem prædictorum trium locorum, et ibi petere Articulos Coronæ in forma prædicta.* Vide Coronator et Placita Coronæ.

* **ARTICULI CLERI**, apud Anglos, certa sunt statuta de causis personisque Clericorum condita, anno Edwardi II. nono, et Edwardi III. decimo quarto, juxta Th. Blount in Nomolexico ad vocem Articles of Clergy.

* **ARTICULUS**. Super Articulos manus prosterni. Leviorum culparum satisfacio apud Monachos. Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 68. de Lectore, qui versum dicit pro alio: *Festis quidem diebus super Articulos manus, privatis vero super genua prosternatur, ponens cucullam sub manibus, se sic inclinans revertatur ad sedem. Similiter super Articulos manuum satisfaciant omnes in loco, in quo sunt, quoties fallaciæ in oratorio incurserint, non divertentes dextrorum vel sinistrorum. Pro nota cantus tantum non solemus satisfacere. Humiliare se super genua, vel Articulos, cap. 70. et paulo ante cap. 75.* Vide Institutio

nés Capituli ejusdem Ordinis ann. 1256. cap. 6. et *Hugonem Flaviniacensem* pag. 100.

* 3. **ARTICULUS**, Circulus, in quo scilicet inscriptio monetarum ponitur. Charta pro institutione monetaria ann. 1368. ex Cod. reg. 5187. fol. 74. r^o: *Dicto magistro (monetarum) concedimus, quod ipse dictus monetus... possit facere fieri... cum omnibus signis, signaculis seu characteribus quae sibi placuerint,... dum tamen in dictis monetis sit scriptum in Articulo: Prima sedes Galliarum.*

* 4. **ARTICULUS**. Gemma. *color rhetoricus,.... species numeri, unde Grecista:*

Articulus color est, breve membrum, dictio greca, Articulus, numerus per denos multiplicatus, Momentum Articulus, pressuraque dicitur esse.

* **ARTICUS**, *Artibus instructus. Artice, ingeniose. Cath. Vide supra Arteticus.*

ARTIDOCCTOR. Vide *Ars 2.*

* **ARTIFEX**, *Duplex, Dolosus, in Glossis Isidori. Gall. Artificieux. Vide Artificium 1.*

* **ARTIFICARE**, Modulari. Carmina ævi Carolini apud Maium Collect. form. octon. vol. 5. pag. 422. Epigr. 23. inscript. Musica. vers. 3 :

*Hic nam reperies que constant caneta tenore,
Organa vel valeant Artificare melos.*

* **ARTIFICIALE**, Machina bellica. Hist. belli Forojul. in Append. ad monum. eccl. Aquilei. pag. 46. col. 1: *Venerunt dictæ gentes cum magno furore contra patriam, cum magnis bombardis et pluribus diversis Artificialibus. Vide Artificium 4.*

1. **ARTIFICIARIUS**, Artifex. Gallis *Artisan*, Anglis *Artificer*, in Chronico Henrici de Knighthon pag. 2600: *Similiter siebat de aliis Artificiariis in burgis et villis.*

2. **ARTIFICIARIUS**, Armorum bellicarumque machinarum inventor aut fabricator. *Soldarius, Artificiarii et Officiarii*, apud Rymerum tom. 8. pag. 489.

* **ARTIFICIATUS**, *Idem qui artificialis. Vocabul. compendiosum. [** Melberi Vocabul.: Artificiatum, ein werck der kunst. Artificiata mechanicorum, hantierung.]*

ARTIFICINA, *In qua artes exercentur, in Gloss. Isid. et apud Ugutioinem.*

ARTIFICIOLUM. Vide *Artificium 3.*

1. **ARTIFICIUM**, Papiae, *Præstigiūm, falacie, magisterium.* [Galli dicimus *Artifice* eadem notione. Vide *Artifex*.]

2. **ARTIFICIUM**, Supplex, quidquid arte confectum est. Capitulae Caroli Mag. lib. 6. cap. 305. [** 407.]: *Quæcumque ei (Ecclesiæ) offeruntur in... pratis, aquis, aquarumque decoribus, Artificis, libris, utensilibus, etc. [** Lusit. Artificio eodem sensu. Charta ann. 1356. apud S. Rosa de Viterbo pag. 141: *E deicamos dinheiro para se fazer a igreja, e hospital, com todos os curraes, e Artificios necessarios.*]*

3. **ARTIFICIUM**, Ars. *Mestier. Regula S. Macarrii cap. 30: Ut intra Monasterium Artificium non faciat ullus, nisi ille, cuius fides probata fuerit, etc. Concil. Carthag. IV. can. 51: Clericus... Artificio victimum querat. Can. 52: Clericus victimum et vestimentum sibi Artificiolo vel agricultura... paret. [Index vett. Canonum inter Concilia Hisp. pag. 6. col. 2: Clerici qui operari non possunt, Artificiolo et literas discant.]*

* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 470: *Cum Robinus pauper ystro sive menestrellus, pro ludo de suo Artificio, cum corneto ivisset,... qui de suo ludebat ministerio. Nostri Artifice, eadem notione. Charta ann.*

1443. in Reg. 179. ch. 147: *Les maistres du mestier et Artifice de boulengerie et taillemellerie de notre ville de Bourges, etc.*

4. **ARTIFICIUM**, Machina bellica. Historia Cortusiorum lib. 7. cap. 7: *Fiant vineæ, sive gatti, pontes, et scalæ, machine, et alia Artificia ad oppugnandum. Quæ quidem vox pro *adificium* scripta videtur apud eosdem lib. 1. cap. 9. et lib. 2. cap. 19. Vide Ars 1. [** In codic. Alphonso Lusit. lib. 1. tit. 51. § 35. et 37. dicuntur Artificios, quæ alibi Artillarias.]*

5. **ARTIFICIUM**, Corpus artificium, *Corps de mestier*, apud Henricum Knyghtonum. Locos vide in *Secta 4.*

* 6. **ARTIFICIUM**, Machina arte adinventa et confecta. Gall. *Machine.* Charta Pauli de Nogareto ann. 1376. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 52: *Concedimus licentiam construendi molendinum ressegatorum, sive Artificium vocatum sarræ. Vide mox.*

* 7. **ARTIFICIUM**, Quodvis instrumentum rei alicui perficiendæ necessarium, nostris etiam olim *Artifice*. Charta senescallii Bigorræ ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 80: *In quo quidem molendinario idem supplicans vult et intendit facere et construere unam ressegam,.... cum omnibus suis munimentis et Artificiis ad sarrandum necessariis. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 146. ch. 185: Et aussi certaine quantité de.... morceaux de cuivre à fourme de gettons non signer, et autres ferremens et Artifices à faire monnoye. Vide supra Ars 3.*

* **ARTIFICIUM**, BISANTEUM, in Actis SS. Benedict. sacer. 6. part. 2. pag. 606. ubi de B. Victore III. Papa: *Et lapideis pavimenti Bisantei Artificii stravit; idem est, opinor, quod pavimentum scitile et tessellis structum, Bisanteum ideo dictum quod Bysantii seu Constantinopoli frequentia essent hujusmodi pavimenta.*

* **ARTIFICIUM DE LIGNIS**, Materia prima structura. Gall. *Charpente.* Chron. Parmense ad ann. 1287. apud Murat. tom. 9. col. 812: *Factum fuit in summitate turris Communis unum Artificium de lignis pro campana magna nova ponenda, quæ quum ibi fuisset posita, in tercia pulsatione fracta fuit.*

* **ARTIFICUS**, *Bonis artibus instructus. Cathol. Vide supra Articus.*

* **ARTIGA**, Modus agri, ut videtur, ac fortassis móntuosi, a Saxonico, astigan, Ascendere, scandere. Donatio Monasterii S. Genii facta Moisiacensi Cenobio ann. 1059. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 137. col. 1: *Finis autem hujus honoris ex altera parte de illa Artiga de orbo usque in illa gutta de vulpe.*

* Academ. Hisp. in Diction. *Artica, vel Artiga, Incultus ager ad culturam redactus, recens proscissus, idem quod Exartus. Charta ann. 1150. ex Cod. reg. 5182. fol. 106. v^o: Et tenent bajuli ipsius honoris Artigas in ipsa Calm. ad ferrum pro comite (Barchinonensi). Vide infra Artigare et Artiquos. Hinc eadem notione*

* **ARTIGALIA**, Earumdem, opinor, originis et notionis, quarum *Artiga*. Fundatio Boni-fontis ann. 1136. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 179. col. 1: *Homines vero ruricola universi, qui infra hos eosdem terminos possessiunculas, atque Artigalia possidebant, fuerunt Calveth et frater ejus Forto, Martinus Raimunath, etc. qui omnes non solum a fratribus, verum ab Episcopo requisiti donaverunt per manum ipsius quidquid suum fuit infra universos terminos istos supradictos, tam in silvis, quam in agris,*

nihil penitus retinentes. Ibid. paulo post *Infra istos vero terminos Raimundus Vallen de Castello, et filii ejus et fratres, corrigiam unam possidebat, Martinus de Mezons duo Artigalia, Willelmus quoque de Mezons unum Artigale.*

1. **ARTIGARE**. Vide *Andigare*.

* 2. **ARTIGARE**, Interlucare silvas, dumeta succidere, in culturam redigere. Vide supra *Artiga*. Charta Philippi VI. ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 217: *Item quod ipsi homines et eorum singuli habent usum Artigandi in praedictis nemoribus, in locis ubi sunt rara nemora et arbores modici valoris. Ita quod de bladis quæ crescent in eis, nos vel gentes nostræ percipere debemus illam partem, quæ in illis partibus pro agrerio percipi consuevit. Vide Exartare in Exartus.*

* **ARTIGARUM**. Vide *Arigavum* in *Andigare*.

* **ARTIGIA**, ut supra *Artiga*, Ager recentis in culturam redactus. Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. ad ann. 1273. fol. 7. v^o: *Galhardus de Rupe dominus... tenet a dicto domino rege quicquid habet in parochia de Quinsac, excepto prato et Artigia.*

ARTIGRAPHUS. Vide *Ars 2.*

* **ARTILHERIA**, ut *Artillaria* 2. Vide in hac voce.

* 1. **ARTILLARIA**, Officina, ubi ars exercetur, nostris *Atelier.* Stat. Taurini ann. 1360. cap. 326. ex Cod. reg. 4622. A: *Quod elegantur duo legales homines, qui vadant cum officiali ad visitandum omnes Artillarias exercentes artem painorum.*

* 2. **ARTILLARIA**, Machinæ quævis bellicæ, ut *Artillaria* 2. Stephanus de Infestura de bello inter Sixtum IV. PP. et Reg. Ferdinand. ann. 1482. ex Cod. MS. S. Germ. Prat.: *Tres bombardæ grossæ cum infinitis cerobatanis et cum aliis Artillariis et instrumentis, de quibus erant onerari innumerabiles carri.*

* 1. **ARTILLARIA**, Quævis suppellex domestica, Gall. *Meubles, Utensiles, Artillairi.* Testamentum Johannis de Talaru in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 2. pag. 672: *Item, sed et omnia vasa vinaria et Artillerias, ubicunque fuerint in dominis et castris dictæ sedis existentes semel dat et legat. Apud Rymerum tom. 10. pag. 600: Decem et octo discos argenti, duas duodenas coeliarium argenteorum, unum calicem argenteum, unum parvum tintinnabulum pro Missa, et duas folas argent, et omnes alias Artillarias sibi competentes, etc.*

* 2. **ARTILLARIA**, [ARTILLERIA, ARTILLARIA, Machinæ quævis bellicæ earumque omnium apparatus, plaustraque omni armorum genere onusta, quæ castra sequebantur, Gall. *Artillerie.*] Quid *Artillerie* vocabulo intellectum olim docemur ex Guill. Guiart ann. 1304. ubi de prelio ad Montem Puelarum:

Nul ne pense ore à lecherie,
Plusieurs vont à l'Artillerie,
Qui fus sans que ce trule lise,
Pres des tentes le Roy assise.
Artillerie est le charroi,
Qui par Duc, par Comte, ou par Roy,
Ou par aucun Seigneur de terre,
Est chargé de quarrails en guerre,
D'arbalistes, de dars, de lances,
Et de targes d'unes semblances,
De tiex harclos à prendre seulent,
Li desgarni qui prendre en veulent,
Cil qui les delivrent, en baillent
A ceus à qui tiex choses faillent.

[Charta ann. circiter 1423: *Plurimas expensas fecerit (Massilia civitas) tam in fortificatione murorum quam... in Artilleria et bombardis et similibus. Instrum.*

ann. 1490. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 64: *Nullo in castro Anthonis dimiso... magna quantitate victualium, Artilleris et tractus ibidem dimissa. Apud Rymerum tom. 5. pag. 828. col. 2: Et si ipse Dominus de Teubone poneret victualia et Artillariam suam propria in dicto castro, etc.* Paulo post: ibidem recurrat. *Machina bellicæ seu Artilleræ, in Actis SS. April. tom. 1. pag. 156.] Le Roman du Chevalier au Barset MS.:*

Avoit fait son Chastel fermer,
Qui mout estoit bien bastillee,
Si fort est et si bien Artilliee,
K'il ne cremoit ne Roi ne Comte.

Martialis de Paris, in Vigiliis Caroli VII:

S'il les monta et Artilla
Ce feu Roy selon son désir,
Et grandement les rebilla,
Car a cela prenoit plaisir.

Vide *Froissartem* 2. vol. cap. 28. 30. etc. *Monstreletum* 1. vol. cap. 29. et *Gloss. Meursii in apæcypæcia.* [** In cod. Alphons. Lusit. lib. 4. tit. 68. referuntur in numerum rerum, quas in terram Saracenorum exportare Christianis non licuit. *Artelharias, a saber, engenhos, bombardas, escallas, e outras quaesquer cousas necessarias, ou proveitosas para feito de guerra.*]

* *Artillerie* præterea nostri vocabant quicquid machinis bellicis in hostem projiciebatur. Lit. remiss. ann. 1858. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 612: *Lesdiz compaignans... getterent pierres, garroz et Arteillerie contre yceulz nos ennemis. Item Arma, quæ quis induit, Gall. Armeure.* Lit. remiss. ann. 1897. in Reg. 152. ch. 268: *Le supplicant... comme leur ami et complice en icellui cas se feust armez comme eux de haubergon, chappeline, gardebras, arc, Artillerie et autres armes invasibles.*

** Vociis etymon arcessit Vossius lib. 3. de *Vitiis sermonis* cap. 1. a Latino *Arcuaria*, quod olim arcus maximo essent in usu; verum probabilius deducit Menagiis a Gallico *Artiller*; quod pro *Minire* usurparunt nostri: *Artiller* autem ab *Arte* derivatum.

* Vociis etymon, alii originationibus repudiatis, deducit Carolus de Aquino in *Lexico militari* ab Italico *Artiglio*, quod est intorta et aspera avium rapacium et bellatricium unguia. [** Vide *Murator. Antiq. Ital. med. ævi*, vol. 2. pag. 1185. voce *Artiglio.*] Et quidem omnium, inquit, fere machinarum nomina ab animalium genere, cuiusmodi sunt apud Veteres, *aries, equus, etc.* et apud nos *colubrina, serpentina*, sunt accersita. Certe longum est iter a voce *Ars* ad vocem *Artillaria*, brevius et explicatus ab *Artiglio.* [** *Acta Sanctorum mensis April. tom. 1. fol. 159.*]

ARTILLATOR, Machinarum, quas *Artillerie* dicimus, fabricator. Statutum Edwardi II. Regis Angl. de officio Senescalii Aquitaniae, et Conestabilis Burdegalensis, in *Regesto Aquitan.* fol. 80: *Item ordinatum est, quod sit unus Artillator, qui faciat balistas, carelos, arcos, sagittas, lanceas, spiculas, et alia arma necessaria pro garnitionibus castrorum.*

* Unde nostris *Artilleur*. Liber 2. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 120. v°: *Quiconque doresenavant vouldra este Artilleur et user du mestier d'artillerie en la ville et bantue de Paris; c'est assavoir faiseur d'arcs, de fleches, d'arbalistes, etc.*

* **ARTILLERUS**. Vide *Felgaria.*

* **ARTILLATOR**, Qui et *Artillerie* magister nuncupatur, vulgo *Artilleur*, Hisp.

Artillero. Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 411. v°: Artilliator Luppare, per diem ij. sol. Memor. D. ejusd. Cam. fol. 64. v°: Jehan de Lyons, Artilleur du chastel du Louvre institué par le Roy, par lettres données xxvij. jour d'Avril 1364. Infra fol. 66. r°: Magister ingeniorum et Artillerie Lupparæ, etc. Rursum fol. 182. r°: Miletus de Lugduno, serviens armorum dom. regis, institutus magister Artillerie ipsius domini in castro Luppare, loca patris sui. Memor. H. ad ann. 1415. fol. 58. r°: Fremin de Monceaux, dit Antin, Artilleur de la bastide S. Antoine.

* **ARTILLIATURA**, Officina, ubi *artilleria* cuncturunt. Reg. sign. *Noster Cam. Comput. Paris. fol. 403. v°: Duo operarii in Artilliaria Meleduni, unus per diem ij. sol. alter per diem xij. den.*

* **ARTILUS ITINERIS**, Iter facientibus paratae insidiæ, Gall. *Embuches.* Vox ejusdem originis ac *Artillaria* et *Artillator*. Galli dixerunt *Artilleux* et *Artilos* de insidiosis artificiosisque hominibus. Hinc *Le Roman de la Rose:*

Elle est hardie et Artilleuse
Et trop en ire studieuse.

Ibidem :

Je suis avec les orgueilleux,
Les usuriers, les Artilleux.

Rymer. tom. 11. pag. 322: *Vasta, impetitiones, ac omnimodos Artilos Itineris, destructiones, et transgressiones de viridi et evenatione. Vide Artillaria 2.*

* *Artilleux, Callidus, versutus. Bestiarus MS.:*

Li goupils est moult Artilleux;
Quant il est auques fameilleux.

* **ARTIMONIUM**. Vide *Artemo 1.*

ARTINUM. Will. *Armoricus* in *Philippo Aug. ann. 1219: Racemi demum collecti adeo usti erant, quod nihil aliud esse videbatur, quam Artinum torculari jam pressum. Legendum puto tartinum, a tarta. Vide in hac voce.*

* **ARTIO**, Equestris sellæ arcus, seu pars anterior, Gall. *Arçon.* Vita S. Odonis Abb. in *Actis SS. Benedictinorum sæc. v.* pag 168: *Prædictum namque sacram nec tunc pauperi reddidit, sed Artioni sellæ appendit.* [** Vide *Arctio.*]

* **ARTIPHISIUM**, pro *Artificum*. Vide supra in hac voce num. 7. *Libert. S. Marcellini ann. 1348. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 381. art. 11: Quod dicti burgenses... valeant apud dictam villam S. Marcellini, undecunque voluerint, adducere, vehi.... cum animalibus et sine quadrigis et aliis Artiphisiis sal et vina quæcumque, etc.*

* **ARTIQUUS**, Ager in culturam redactus, idem quod *Exartus*. *Charta ann. 1341.* in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 466: *Homines castri sive loci de Cabrayolis.... yssarta quamplurima sive Artiqus inde fecerant, et terras ad culturas redegerant.* Vide supra *Artiga*; unde leg. forte *Artigus*.

* **ARTIPLICES** *humidam et frigidam virtutem habent, in cibo sumptu ventrem solvunt.* Papias MS. et *Glossarium MS. Sangerman. n. 501.* [** Ita etiam in cod. reg. 7644. sed legendum *Atriplices.*]

* **ARTIRE**, *Constringere*, in vet. *Glossar. ex Cod. reg. 7641.*

* **ARTISELLIUM**. Fragmentum Petronii: *Decem partes dicit, librum ab oculo legit, threcium sibi de diariis fecit, Artiselliū de suo paravit, et duas trullas.* Forte *Antisellum.* [** Alii leg. *Arciselliū*. Vide *Forcellin. in hac voce.*]

* **ARTISIENSES**, Atrebatenis moneta. Vide in *Moneta Baronum.*

* **ARTISIS**, *Artuum morbus. Cath. pro Artritis.*

* **ARTISLATOR**, Grammaticæ artis auctores appellantur hoc nomine, ad analogiam vocis *Legislator*, ut videtur, effecto, a Grammatico Vaticano apud Maium collect. forma octon. vol. 5. pag. 157. col. 1: *Nam cum omnes Artislatores præcipue Cæsar, propriæ rationem metricam, etc. Ibid. pag. 163: Sane etiam hoc monemus, quod sint aliqui Artislatores.* Pag. 255: *Hæc discretio a Plinio Secundo cunctis Artislatoribus supervacua visa est scribi.* Vid. pag. 260. Cl. Editor in textu distincte scribit *Artis lator*, in Praefatione conjunctim, neque magis constat de scribenda voce *Legislator.*

* **ARTISTA**, Liberalium artium peritus. *Vita S. Yvonis presb. tom. 4. Maii pag. 586. A: Spoliis enim Ægyptiorum ditantur Hebrei, cum ea quæ apud Artistas inveniunt fideles, asportare student ad fidei defensionem, errorum destructionem, Scripturarum expositionem, eruditionem morum.*

* **ARTISTA**, *Magister Artista.* Idem qui magister in artibus, Gall. *Maitre ès arts.* *Acta S. Stanislai Episc. Cracov. et Martyris lib. 3. tom. 2. Maii pag. 268: Petrus procurator Magistrorum Artistarum collegii de Igolomia, graviter et usque ad mortem infirmatus, postquam ad sanctum Stanislaum in Rupellam ire, Missamque de eo legi ordinare devovisset, continuo pristinæ redditus est sanitati.* Apud Lobinellum tom. 3. *Hist. Paris. Artista est Auditor Philosophiæ.* Vide in *Ars 2.* [** Confer *Savinium* in *Histor. jur. rom. med. temp. Locos* vide apud eum in indice ierum.]

* **ARTISTA**, *Idem qui supra Artillator.* *Memor. G. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1409. fol. 126. v°: Johannes Peschier, varletus camerae et Artista domini ducis Bituricensis, institutus in officio Artistarum magistri garnisonum artillerie regis in castro Luppare.*

* **ARTITE**, *Ingeniose.* Vide in *Artitus.*

ARTITUS, *návæxos, εαδαλος,* in *Glossar. Latin. Grec.* [Festus habet: *Artitus, Bonis instructus artibus.* Hinc *Papias* in MS. Bituric.: *Artitus, Artibus eductus*, et in MS. Montis S. Eligii Atrebati: *Artitus, Bonis artibus instructus, ab Ars, artis, hinc Artite, ingeniose.*]

* **ARTIVUS**, *Græcorum ensis vel gladius.* *Papias* in MS. Bituric. *Glossar. Sangerman. num. 501.* tamquam ex Virgilio: *Arcum, Ensem Græcorum, gladium.* Vide *Arcavus.* [** *Glossar. in cod. reg. 6744: Artivumensem, Græcorum gladium, ut ex Virgilio.* Est apud eum *Æneid. lib. 2. vers. 393:*

... Laterice Argivum accommodatensem.]

* **ARTOCASEUS**, *Jean. de Gallandia in Synonymis:*

Panis, Artocopus, pastillaque, liba, placentia, Jungiur artocrea, simul Artocaseus istis.

Ubi Interpres: Artocaseus, dicitur panis decotus cum caseo et ovis.

* *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: Artocaseus, flaon.*

* **ARTOCOPA**, *ARTOCOPUS*, [Quævis placentia, Gall. *Gateau.* Gloss. Lat. Gal. Sangerman. MS.: *Artocopus, pi, Eschaudez ou autre pain fait par labour.* Est ergo quivis dulciarius panis et arte laboratus. Hinc et ille azymus panis qui in Ecclesia Romana ad hostias Domino consecrandas conficitur, etiam *Artocopus* appellatur] apud Ugutionem: *Artocopus panis elaboratus ad opus Domini.*

[Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 1: *Hæc sunt caritates Artocoparum quæ redduntur in Natale Domini, in Pascha Domini, in festo B. Vincentii cum pane et vino Episcopo quatuor, Cantori 1. Garino de Dusages 1. Hamelino de Marce 2. etc... Quæ quidem aliquibus mutatis nominibus ibidem decies repetuntur.]* [Artocopus, Panis pistus in olio, Crefel. Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. impress. ADEL.]

ARTOCOPUS. Dulciarius Pistor, qui conficit artocopas, Gall. Patissier, Papias MS. Bituric. *Artocopus, panis operator, id est, pistor, nam ἄρτος panis, ἄρτος labor Graecæ dicitur.* Charta Reginaldi Episc. Carnot. ann. 1198. p. 1645. tom. 2. Tabularii Fontanellensis: *Testes hujus rei sunt hi, Magister Paganus Canonicus S. Andreæ, Hubertus Episcopi scriptor hujus Cartæ, Radulfus Artocopus Episcopi.*

ARTOCREAS, [et Artocrea.] Papia, *Panis carnem continens; vulgo tortilla,* inquit Joannes de Janua. [Gloss. MS. Montis S. Eligii Atrebat. Artocrea. Quilibet cibus artificioso compositus... ex pane et pasta cum carne... vulgo tortella.] Est præterea portio, ut vocant Monachica, quæ jure antiquo continere debebat quinque ora et caseum, ut est in Chronicœ Trudonensi lib. 13. pag. 508. Itom. 2. Spicil. Acher. Charta Eberhardi pro Monasterio sancti Petri de Silva nigra, inter Vendemias Literarias Frederici Schanat, pag. 164: *Ad tertiam vero positionem habere debebunt placentas, hoc est, fladones, qualiscunque occurserit dies: si autem feria sexta non fuerit inordinata causa impedimentis (qua in ipsa die abstinentia ab adipe) Artocreas aut fladones in usus comedientium dentur honeste et abundanter. Ubi Artocreas et fladones ejusdem videntur notionis. Vide Flantenses. Chartularium S. Vincentii Cenomanensis fol. 1. et seq.: Hæc sunt Caritates Artocreadarum in Natale Domini, in festo S. Vincentii et in Pascha quas debemus, Cantori 1. Hugonis de Rivelon apud Ardentes. 1. etc. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1251. ex libro viridi fol. 35: Tenetur dare dictus Abbas pro Artocreas sive pastillis faciendis pastum necessariam de frumento, etc.]*

ARTOGONUS. Vide Artogamus.

ARTOICHUM vel Pannonum, est oleum rubrum ex radicibus herbarum cum pane in fimo equino digestis expressum. Ro- chus le Bailli in Diction. Spagyrico.

ARTONA. Vita S. Severi Abbatis Agath. c. 11. de pane paximato, in modum eu- logie transmissio, et cruce signato: *Hujus plane crucis Artonæ comedatio non puto vacare mysterio.* Ubi editor Artonam, paniciam interpretatur, ab ἄρτος, panis.

ARTOTYRA, *id est, Formajada dicta ab artos quod est panis, et tyrus, caseus.* Ita Glossar. saeculi XIII. S. Andreæ Andonaensis.

ARTOTYRITE, Heretici in Galatia, sic dicti, quod panem et caseum offerant in sacrificijs. Philastr. et Papias.

ARTOX, Papia, malus reus. Forte atrox, malus, reus. [Artox etiam legitur in cod. MS. Bituric.]

ATTRACTATIO, pro Altercatio. Contentio, Lis, Gall. Contestation, Altercation. Controversia Archiepiscopum Turonensem inter et Dolensem Episcopum, apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 79: *Ne igitur Turonensis Ecclesia et Dolensis hujusmodi Artractionibus am-*

plius fatigentur, per præsentia tibi scripta mandamus, etc.

* **ARTRECA.** [Sophista. Dief.]

* **ARTRIGA,** in Charta ann. 1114. App- pend. ad Marcam Hispan. col. 1242. pro Artiga. Vide supra in hac voce.

* **ARTUARE,** Membratim lacerare, di- videre. Gloss. Lat. Gr. Artuo, ἄρχερβιον. Artuare, Desmember, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Utitur Jul. Firm. lib. 6. cap. 30.

ARTUATIM, Membratim, in Gloss. Isid. Artuatim concisus, apud Jul. Firmicum lib. 8. cap. 8. Artuatim obtritus, apud Saxonem Grammat. lib. 13.

* **ARTUIT,** Vox vulgaris, ab ἄρτος, Pa- nis, convivium, prandium. Charta ann. 1346. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 530: *Item pro quadam deversio... vocato Artuit, seu comeditione, quam anno quolibet tene- tur facere domino sénescallo, nomine do- mini nostri regis, pro octuaginta arpenta (sic) terrarum in cultuarum situatarum in dicto loco de Cossano. Vide Comeditione.*

* **ARTUM.** Codex Colbert. sign. 2573. ubi de Romana computat, quæ digito- rum flexibus fit: *Prima digitorum trium in lœva ab extremo inflexio in medio pal- me, Artum dicitur.*

ARTURIA TERRA. Vide Araturia.

ARTURUM EXSPECTARE, Proverbium apud Anglos, quorum credula adeo fuit olim fides, ut Arturum Regem denou regnaturum persuasum haberent. Guillelmus Neubrigensis in Procœmio ad Historiam: *Sive etiam gratia piaœndi Britonibus, quorum plurimi tam bruti esse feruntur, ut adhuc Arturum, tanquam venturum exspectare dicantur, eumque mortuum nec audire patientur.* Petrus Blesensis Epistola 57:

Quibus si credideris,
Exspectare poteris
Arturum cum Britonibus.

Nicolaus de Braia in Ludovico VIII:

Hic Brito presumens Arturum vivere Regem, etc. Josephus Iscanus de Excidio Trojano:

Sic Britonum ridenda fides et credulus error,
Arturum Exspectant Exspectabuntque perenne.

Vide Harmannum Monachum de Miraculis S. Marie Laudum. lib. 2. cap. 16. [** Henric. Septimell. in Poet. med. ævi Leyseri pag. 460]

Et prius Arturus veniet vetus ille Britannus.

Ibid. pag. 477:

Cujus in Arturi tempore fructus erit.

Vide Grimmii Mythol. German. pag. 540.]

* **ARTUS,** pro Arctus, uti Artare, etc. Roudlieb, fragm. 1. vers. 27:

Pendet et a nive sibimet gravis unguia collo,
Ungula non fota, mediæ cubiti modo longa,
Quæ post ad latum vel prædecoratur ad Artum
Obryzo mundo, cervino cinctaque loro,
Non ut nix alba, tamen ut translucida gemma,
Quam dum perflabat, tuba quam melius rebohat.

Ibid. fragm. 3. vers. 439:

Unde potes facile me verbum tale docere...
Nemo mihi rapit id, iunicturave nec odit,
Propter id et latro me non occidet in Arto.

Ubi doctissimus editor interpretatur Angustiæ, fauces. Vide Artu.

Melberi Vocabul.: *Artus, eng. Arta est via ad patriam.* Versus memor. in Gemma Gemmar.:

Hic locus est Artus, per quem nullus meat artus.

* **ARTZIBURIUM.** Armeniorum jeju- nium. Vide Gloss. med. Græcit. col. 126.

1. **ARVA,** femin. gen. Ager, interdum

regio, provincia. Gloss. Gr. Lat. : Xύπα, Arvum, regio. Chronicón Novalicense lib. 1. cap. 30: *Erat præterea in Arva Francorum Monasterium quoddam ditissimum in honore S. Medardi Confessoris fundatum, etc.* Vetus Charta anno 7. Rodulfi Regis Burgundiae exarata, ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ: *Prædicta cespis sita est in pago Gratianopolis, in agro Salmoniacense, in villa Cotonaco, et cingitur undique ex eadem Arva infra hanc definitionem, etc.* [**Vita antiquiss. S. Galli apud Pertz. Mönüm. Histor. vol. 2. pag. 18. lin. 11: *Virtutes etenim Christi ibi faciæ, quamvis non possint humana lingua comprehendati, tamen per multa spatio Arvarum ad laudem Christi resonant.* Nævius et Pacuvius hac voce fem. gen. usi sunt. Vide Forcellin. in Arvum.]

* 2. **ARVA,** Ager, seu locus incultus et ædificio aptus, idem quod Area 1. Charta Hugoñi comit. Trece. ann. 1114. ex Tabulari. Dervensi: *Ibi etiam apud Barrum partem terre, qua vulgo Arva dicitur, causa ædificandæ domus eisdem fratribus do- navi.* Arve, eodem significatu, in Charta ann. 1326. in Hist. Sabol. pag. 249: *La- ruisselle, qui est entre nos vignes de Rou- sees et l'Arve Thomassin Géelin.* At vero unde sit vox Arvale, quæ malum propo- situm sonare videtur, haud sat scio. Vitæ Patrum MSS.:

Et si s'en vient moult liement,
Sans maltaient et sans Arvale.

* **ARUARE.** [Colere. Dief.]

ARVAS, Papia, Demens. [** Glossar. cod. reg. 7644: Arvas, Demens.]

* **ARUCARE,** Elimeir, in Glossar. Lat. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

* **ARUDINA.** [Semen urticae. Dief.]

ARVERIUM. Charta Joannis Comitis Augi pro Abb. Ulterioris portus anno 1149. ex Tabulari ejusdem Monasterii: *Famili vero Abbatis et Monachorum, qui sunt de pane et cibo eorum in Curia S. Michaelis simili modo, sola manu se pur- gabunt, et justitia erit Abbatis, nec un- quam pro Arverio vel sine testimonio ali- cui famulorum meorum respondebunt.* In Fontibus autem et in Verleio... si quis aliquem percusserit, sanguinem et justi- tiam omnem Abbati et Monachis concedo, Arverium, et omnem occasionem condono, libertatemque omnibus hominibus. Occur- runt eadem verba in Charta alia 1179. Henrici Augensium Comitis. [Ar-wir- Britanis est verum, æquum et justum, unde forte dictum fuit Arverium.]

* 1. **ARUGO,** Color quidam sicut pedes accipitris. Papias MS. Ecclesiæ Bituric. Vide Aurugo.

* 2. **ARUGO,** Buhen. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* **ARVICOLA,** Agricola, qui arva colit. Charta Sancii comit. pro fundat. S. Se- veri in Vasconia: *Ad ultimum trado cas- trum Palestripon, cum omnibus appendi- citis suis,... cum omnibus militibus seu Arvicolis.*

* **ARVINA,** Adeps. Charta Margaritæ et Guidon. Comit. Flandr. ann. 1252. apud Lappenberg. in Orig. Hanseat. Document. pag. 58: *Pisa Arvine unum denarium.* Alia ann. 1357. ibid. pag. 440: *De tonello Arvine, quod dicitur Schmolt.*

ARVINARE, Gloss. Lat. Gall. Aruma- tus, Engraissié. Leg. Arvinatus, impi- quatus, ut apud Joan. de Janua ab Ar- vina, pinguedo. Græcismus :

Intus adeps, Arvina foris, pinguedo que quævis.

* ARVINATUS, *impinguatus*, Arvinatus, pinguis, in Gemma Gemmar.

* ARVINOSITAS, *Planté de graisse*, in Vocabul. compend.

* ARUINOSUS. [Crassus. Dief.]

* ARVINULA, *Parva Arvina*, Johanni de Janua. Gloss: Isid. *Arvinulus, Adipibus*; est autem *Arvina* Suetonio libro de *Vituis corporalibus, Pingue durum inter ceten et viscus*.

* ARVIPENDIUM, ARVIPENNİUM. Vide *Arpennis*.

1. ARULA, Craticula in Gloss. Isid. *Papiae*, est patella carbonum, craticula, vel vas æneum quadrangulum, in quo ignis ardet, vel in quo prunæ, vel carbones asportantur. Gloss. Alfrici: *Arula, vel Batilla, fyrrpane*. Scholiastes Aristoph. ad Acharn. ἔχεται, τὴν υἱὸν καλύπτειν ἀπολέσει. Ita *Arulam* vertit Interpres Græcus Exodi cap. 27. et 38. et Hierem. cap. 38. Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 622: *Librum quoque (S. Ebruli) et Arulam argento coopertam, et cambutam, atque cinctorium, etc.*

2. ARULA, Parva Ara, Altaris mensa, apud Mabill. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 651. ubi de S. Hilario Carcassensi Episcopo: *Levata B. Pontificis membra e loculo reposita sunt post altaris Arulam in sacra arca*. [Glossar. Lat. Græc. *Arula, Βωμός*. Vide Forcellin.]

* ARULLA, ein kern gestel im Apfel oder grüns. Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. impressum. ADEL. (Volva pomorum, Gall. *Trognon de pomme*.) Apud Martinium *Cranum malī*, ex Gemma Gemmarum.

* ARULATOR, idem atque *Avilator seu Ariolator*, quæ videsis in voce *Cociones*.

ARUM, apud Occitanos, Territorium, forte pro *Arvum*. Tabular. Ecclesiæ Cadurcensis: *Breve divisionale, in ipso Aro, de ipsa villa quæ dicitur Roca. Infra: Cedo vobis vinea mea, quæ est in Aro de Cassanoles*. Tabularium Conchense. In Ruthenis Ch. 9: *Et alia condamtna, quæ est in Aro Sagni: similiter in ipso aice, in villa Planiolas, casa dominicaria*. Ch. 11: *Vel quantumcumque in ipso Aro visus sum habere. Infra: Similiter in pago Arvernico, in Aro quæ vocatur Rocolas. Sic non semel feminini generis ibidem vox effertur. Ch. 35: Et ipsa res in pago Rotinico, in ministerio condadense, in Aro de Garzagras, etc. Ch. 127: In Vicaria Serniacense, in Aro, quæ vocatur, etc. Vide Arva.*

* ARUMARE, *Rumorem afferre*, Papiae. Perperam Arvinore Editum. [Vide *Adrumare*.]

* ARUMATUS, pro *Arvinatus*. Pinguis, ob nimiam pinguedinem deformis. Opuscul. Gualvanei de la Flamma apud Utrator. tom. 12. Script. Ital. col. 1009: *Ille Papa Johannes fuit corpore parvus et siccius; iste (Benedictus XII) fuit magnus, et collo et omnibus membris Arumatus, ita quod horribilis fuit ejus aspectus*. Vide *Arvinore*.

ARUMPERE, [pro Abrumpere, in Scriptoribus inferioris ævi et Diplomatibus passim occurrit.] Vide *Rumpere*.

ARUNCALIS, [Ager incultus.] Vide *Runcalis*.

* ARUNCARE, *Evertere, eradicare*. Papiae MS. Ecclesiæ Bituric.

* ARUNCTORIUM, Ager incultus. Charta Alex. III. PP. pro monast. S. Laurent. de Valle-Alneti ann. 1164: *Assignavit... apud Manantortam unum Aruncatorium. ... ad pasturam Bestiarum*.

* ARUNDINETUM, Arundo. Acta SS. April. tom. 2. pag. 491. de S. Landrico

Episc. Metensi: *Ecce Angelus Domini apparuit ei in visu, jussitque ei ut pergeret in municipium quod vocatur Altusmons, supra fluvium Sambræ, construeretque ibi Ecclesiam in honore S. Petri Apostolorum Principis, demonstravitque ei locum in ipsa visione, exposuitque modum basilicae Arundinetum, quod manegestare videbatur. Alias Arundinetum est locum ubi crescent Arundines.*

* ARUNDO, Canalis, aqualicus. Marcwardus Abbas Fuldensis: *Videns etiam, quia fons aqueductus antiquitate et vetustate defecisset, habiles canales adaptavi, et per plumbes Arundines medium fontis constantissime reparari feci.*

* Arundinem ea ratione vocabant fubum, quo sanguinem Christi sumere solebant. Charta Reginberti episc. Bruxin. ann. 1140. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 688: *Duas ampullas argenteas et Arundinem, vasa sacri chrismati, etc.*

* 2. ARUNDO, *Scripturam significat, quæ eadem sic scribitur; sicut sonus vocis, lingua. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613.*

* ARVOLDIA. Vide Arnaldia.

* ARVOUTUS, Erisma, Anteris, Gall. Arc-boutant. Liber MS. anniversariorum Monasterii Solemniacensis: *Anniversarium Petri de Saunac Militis, qui est sepultus inter Arvoutum qui est ad portam cimeterii B. Mariae, et altare B. Eleigii in prima tomba iuxta parietem Monasterii a parte dicti Arvouti, etc. Hic autem Arvoutus pro Arboultus, Lemovicensibus Arvout et Arbout: nostris Arc-boultant.*

* Charta Dalphinalis ann. 1390: *Quæ bialeria dictorum molendinorum incipit et durat recipiendo aquam molendinorum domini Francisci de Altovilaris militis de Arvout vinteni villa Allavardi, quod Arvout est de subtus molendina dicti domini Francisci de Altovilaris, etc. Alia rursum ann. 1445: Quæ bialeria dictorum molendinorum oritur et recipit aquam molendinorum nobilis Francisci de Altovilaris in Arvoto vinteni villa Allavardi, fortis posteriam alborum. Hinc Arvau, pro Arnon, fornix, Gall. Arcade, voute, legendum existimo in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 236: Lequel Augustin se mussa soubz ung arc et Arnan, qui est entre ledit hostel et l'eghise de l'abbaye.*

1. ARURA, Ager satus, segetes ipsæ. Gloss. Lat. Gr. Arva, ἄρουρα, γῆ, χώρα. Beda de Ortographia: *ἄρουρα, Arva*. Glossæ alia: *Segetes, σπορίζ*. Rursum: *Segetes, ἄρουρα, καὶ λίγον*. Hesychius: *"Ἄρουρα, η γῆ, ἀπὸ τοῦ ἀρούρων. Εἴη τὸ πολὺ δὲ, η σπορία*. Glossæ alia MSS. *"Ἄρουρα, η πρὸς σπορὰν ἐπιτήδεα, γῆ, Ηλιοδορ*.

lib. 2. Ethiopic. de Nilo: *τῇ παρόδῳ γεωργεῖ τας ἄρουρας*. Menologium Græcor. II. Januar. εἰρύατε μικρὰς ἄρουρας ἐν τῷ νάνῳ. Marcellus Empiricus cap. 8: *Lacertas pessimas, quæ in segetibus morantur, quas Græci Aruras vocant, comburito*. Porro auctor est Strabo lib. 18. Agyp. portum olim divisam in Praefecturas, quæ rursum in Toparchias: easque in portiones alias, quarum minimæ ἄρουραι erant, distributas: quod etiam attigit Orus Appollo lib. 1. cap. 5. qui ἄρουρας, μέτρον γῆς, seu modum agri fuisse ait. Atque de his Aruris intelligentius Evagrius interpres Vitæ S. Antonii c. 1: *Aruræ autem erant ei 300. uberes et valde opinæ. Ubi Græcum retinuit, quod sic se habeat: ἄρουραι δὲ ησαν τριακόσια εἴφορα, καὶ πάνω καλαι*. Aruram pedibus 50. constituisse, auctor est Suidas. Vide Glossar. med. Græcitati.

Hujus vocis etyma videtur Hebrewum *אָרָה*, Arura, Maledicta: sic autem dicta terra est, quia post peccatum Protoparentis fuit a Deo maledicta.

2. ARURA, Aratio. Velius Longus de Ortographia: *Filia quam ita credo dictam, quod sit minus felix Aruræ. Fleta lib. 2. cap. 78. § 1. de officio Baillivi Manerii: Deinde campos, boscos, prata, pasturasque ambiat, ei aspicat, ne inde damna flant in Aruris. § 2. In initio igitur temporis seminandi et rebinandi conjunctim sint cum carucis Baillivus, Praepositus et Messor per totam dietam, donec Aruras suas legitime compleverat, etc. Cap. 82. § 2.: Una acra pro frumento trinam exigit Aruram. Ade Bractonum lib. 2. c. 16. Charta Ricardi Regis Anglie in Monastic. Anglic. tom. I. pag. 855: *Ex domo Joannis de Ponton 20. acres terra, et 2. toftos... cum pasta ad 100. oves, et ad tot Aruras, quibus eadem terra coli posset*. [Chartular. SS. Trinitatis Cadomensis fol. 50. ex Bibliotheca D. Abbatis de Rotelin: Hernaldus pro una cotseda, sicut aliis cotseldus, et Aruras et messuagium sicut aliū. Thomas Blount in Nomolexico: *Hoc scriptum factum apud Sutton Courtenay 20. die Dec. 4. Edw. III. inter dominum Hugo de Courtney ex parte uno et Ric. de Stanlake et Johannam uxorem eius ex altera, testatur, quod idem dominus Hugo in excambium... remisit... eidem Ricardo et Johannæ omnimoda opera viz. Aruras, missiones, et cariagia, et alia quæcumque opera.*] Ita Airure, in Consuetud. Normannie art. 119: *Il doit payer les Airures, laburs, et semence, à celui, etc. Addre art. 483. Bœufs d'Arée, Boves aratori, in Consuetud. Santonensi art. 18.**

* ARUSPICIUM. [Divinatio. Dief.]

* ARUM. [Campus. Dief.]

* ARVERNUS. Aper. Lex Salica tit. 96. n. 6: *Si quis aprum, quem alieni canes moverunt et alassaverunt, occiderit vel furaverit, Mab. Arvernus DC. den. qui faciunt solidos xv. culpabilitis judicetur. Composita vox ex Germano, uti videre potes apud Eccardum in hanc legem.*

* ARVUS, pro *Arvum*, in Statutis Arelat. MSS. art. 184: *Arvi de condomina Abbatissæ et de quolibet alio loco existentes in viam publicam putentur quolibet anno.*

* ARVIS CAMPUS, quomodo *Arcus uiger*, apud Plautum Trucul. Aratus. L. Rothar. Reg. Longobard. tit. 108 [scilicet 363]: *In octoginta ipsum caballum componat, pro eo quod ipsos (caballos) de Arvo campo quod est fonsaccar, movere præsumperit.* [Ex Hic vero Pascous.]

1. ARX, [vel ARCE, pro Archivum.] Vide Arce 2.

2. ARX, Copiæ, vires, exercitus. Vide Atemptorium.

* ARZELLA, Ital. Arsella, est concha marina species. Testam. Matth. Calbani ann. 1197. apud Hier. Zanettum in Dissert. de Orig. et antiquit. monetæ Venet: *Lego Stana ancilæ meæ culcitram unam, ... unam catenam et unam Arzellam.*

* ARZENARE, Aggerem construere. Annal. vett. Mutin. ad ann. 1264. apud Murator. tom. II. Script. Ital. col. 66: *Eodem anno cavata et Arzenata fuit Grisaga.*

* 1. ARZER, Agger, moles, Hispanis Arzan, Gall. *Chaussée, Levée*. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 3. cap. 7. apud Murat. tom. 8. col. 204: *In his temporibus, non multum ante, dum D. Marinus Dandalus de Venetiis esset Potestas Tarvisii, equitando*

die quadam per Arzerem, eundo de Tarvisio ad Mestre, lancea fixus a quadam cecidit mortuus.

* 2. **ARZER**, f. Ignis, focus, lignatio, ab Ital. *Arzere*, comburere. Charta ann. 1200. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 373: *Item commune Ferraria debet habere plenam jurisdictionem... in omnibus illis personis,... in fodro et Arzere ac hoste et collecta, et omnibus servitiis, sicut ceteri.*

* **ARZO**, Arculus, Gall. *Arceau*. Constit. Federici reg. Sicil. cap. 92: *Item quod nulla domina sive mulier, cuiuscumque conditionis existat, audeat portare in equitatura, quam equitaverit, sambucam in qua sit aurum,... excepto quod in Arzonibus sambucarum ipsarum posset ponit aurum, etc.*

* **ARZONUS**, Equestris sellæ arcus, Hispan. *Arzon*, Gall. *Arçon*. Guido de Vigev. MS. de modo acquirendi T. S. cap. 9: *Et in Arzono sellæ anteriori sit unum foramen, ut homo possit se tenere manibus. Occurrit præterea in Stat. civit. Astæ, ubi de intrat portar. cap. 13.*

* 1. **AS**, autæ, Eas. Supplem. Antiquarii. [* In Gloss. Lat. Græc. est autæ, et in Græc. Lat. Autæ, Ast. Fortasse tamen legendum *Has*, autæ, cum ibidem præcedat autæ, Hæ, et nihil frequentius sit in Gloss. omissione elementi H.]

* 2. **AS**, *Fortitudo vel firmitas*. Papias MS. Ecclesiae Bituricensis. Ubi *As* videatur pro *Ars*, quod iterum pro *Arx*, Gall. *Forteresse*.

* 1. **ASA**, An idem quod supra *Arva* 2. Ager incultus vel locus ædificio aptus, vel quod *Asia* 2. infra? Charta ann. 1184. in Acces. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 266. col. 2: *Convenimus præterea quod nullus ex hominibus terre S. Petri cogemus accipere contra voluntatem eorum Asas de terra nostra,... et nihil amplius exigemus ab eis, qui accipiunt ipsas Asas, nisi tres operas per tres dies, duas ad arandum et unam ad metendum. Vide *Asa* 1.*

* 2. **ASA**, Cinis, Gall. *Cendre*, a Flandr. *As*, *Asse*, eadem notione. Teloneum S. Bertini: *Omnis tonellus sive vini, sive cervisiae, sive Asæ, sive cineris.... dabit ij. den.*

ASACIUM, [Indiculus pretiorum rebus venalibus statutorum.] Contract. Datiorum Bergom. lib. 7. c. 16: *Item quod Asacium, seu Calmodrium fiat secundum formam Statutorum, etc... [Ubi Asacium, Idem est quod Calmedrium, seu Calmerium, quod vide suo loco.]* [* Idem quod

* **ASAGIUM**, Degustatio, Gall. *Essai*, Ital. *Assaggio*. Inventar. MS. thesauri Sedis Apost. sub Bonif. VIII. PP. ann. 1295: *Item unum napum de auro ad faciendum Asagium. Vide in *assa* 1. et *assia*.*

* **ASALESAZ**, Major Præpositus in lege. Papias MS. [* *Asaselaz* habet Codex reg. 7618.] [* Vide *Stolizaz*.]

* **ASAMMUM**. Vide *Bisamum*.

* **ASAPHARUM** est impetigo et serpigo, apud Rochum le Baillif in Dictionario Spagyrico. [* Leg. *Asaphatum*, ut monuit D. Falconet. Vide de hac voce aliisque ejusdem generis Lex. medic. Castelli a J. P. Brunone auctum.]

* **ASAQUERIUS**, Aquarius, ut mihi auctor est vir idiomatic Prov. peritus. Invent. ann. 1320. ex Tabul. Massil.: *Item duos dollaires, quorum unus est Asaquierius, alter vinquierius. Ubi forte leg. Adaquarius.*

* **ASASELAZ**. Vide supra *Asalesaz*.

* **ASAXONARE**, Formare, Gall. *Facon-*

ner. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 72. v.: *Teneatur (fornarius) panem bona fide coquere et Asaxonare. Vide infra *Assaxonare*.*

* **ASBERGUS**, *Gistum*, procuratio, obligatio hospitandi milites; vel pecunia, quæ ea de causa exigitur, idem quod *Alberga*. Stat. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 544. § 52: *Statuimus, ut potestas et consules de cetero non imponant datum in civitate, nec in districtu Pistoriensi, nec præstantiam, nec Asbergum, nec ronchinum (i. ronchini) nec equos. Et § 153. col. 564: Item non tollam nec tolli faciam, nec imponam, nec imponi faciam Asbergum vel pantheram, nec aliquid loco eorum, ad dandum militibus alicui persona de civitate Pistoria et burgis, qui non videantur mihi, ut bene possit dare.* [* Vide Forcellin. voce *Asbestos*.]

* **ASBESTON**, Arcadie lapis, qui semel accensus nunquam extinguitur. Gloss. Aniciensis MSS. Græcis ἀσβέτος, inextinguens, [* Vide Forcellin. voce *Asbestos*.]

* Ad vocis etymon intenti Glossatores rem ipsam neglexerunt; male ergo, *accensus nunquam extinguitur*, cum ardeat quidem, sed igne nequaquam absimatur.

* **ASBOTARE**, *ASBOUTARE*, non semel occurrit pro *Abutare*, Terminari, Gall. *Aboutir*, in Chartulario S. Vandregesili, praesertim tom. 1. pag. 1019. 1020. etc.

* **ASBUTARE**, Eadem notione in Charta anni 1276. ex Archivo B. Mariæ de Bono Nuncio Rotomagensi.

* **ASCALARE**, Scalis admotis invadere, Ital. *Scalare*, Gall. *Escalader*. Annal. Placent. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 876: *Anno Domini 1439 die 16. Novembris... Veronam civitatem munitissimam Ascalaverunt per cittadellam. Nostris Acheler, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1863. ex Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 115: *Lequel chevalier eust Achelé de nuit et pris le chastel, ville et forteresse de Wignory. Vide infra *Eschalare*.**

* **ASCALONIÆ**, quæ *capæ Ascaloniæ* Plinio lib. 19. cap. 6. et Apicio lib. 4. cap. 2. nostris inde *Eschalottes*. Adalardus in Statutis Corbeiensis Monasterii lib. 2. cap. 1: *Ascalonix quoque, alia, cepe, etc. Eschalointgnes*, in Regesto peagiolorum Parisiensium. Will. Guiart. MS. ann. 1213:

Jacotin ce que ge vous estoigne,
N'auriez perte d'une Eschalointgne.

* **ASCALONICÆ**, in Capitulari de Villis cap. 70.

* **SCALONGIA**, Eadem notione. Matth. Silvaticus: *Cepitia, id est, Scalonia, ceputia.*

1. **ASCELLA**, *ASCILLA*, *ASSELLIA*, *AXELLA*. Axilla, [Tullio] nostris *Aisselle*.

* **ASCELLA**. Isidorus lib. 11. et ex eo Papias: *Ascella locus sub brachio; dicta quia ab eis Ascellis brachia cillentur, id est, moventur.* Gloss. Elfrici: *Ascella vel subhircus.* Alexander Iatrosophist. lib. 1. Passion. ubi de Melancholici: *Aliqui suspicantur, se esse vas fictile, quoque alii gallum, ut et imitentur eum ad camandum, et etiam Ascellas percutiunt.* [Charta Communie Rotomag. apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 308: *Si femina convincatur esse litigiosa et maledicta, alligabitur fine subtus Ascellas et ter in aquam projicitur.*] Utuntur passim Scriptores, Interpres Biblio. non semel, Marcellus Empiricus cap. 18. Gregorius Turon. lib. 5. Hist. cap. 31. lib. 7. cap. 29. Odo Cluniacens. lib. 2.

de Miracul. S. Martini c. 9. Theodericus de Miraculis S. Celsi Episc. Trevirensis cap. 1. Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. cap. 11. Goscelinus lib. de Miracul. S. Augustini Cantuar. cap. 1. Auctor Vita S. Lupicini Abbat. Jurensis n. 2. Cæsarius lib. 5. Miracul. cap. 8. Petrus Cellensis lib. 5. Epist. 25. Sugerius in Ludovico VI. cap. 18. Guibertus lib. 1. de Vita sua cap. 22. Constantinus African. lib. 3. de Morbor. curation. cap. 16. lib. 7. cap. 1. lib. 2. de Communib. locis Medic. cap. 12. Gesta consulum Andegavensium cap. 3. n. 23. Durandus lib. 3. Rational. cap. 11. etc.

* **ASSELLÆ**, apud Michaëlem Scotum lib. de Physionomia cap. 2: *Nascuntur (pili) in naribus nosi, in maxillis masculis, sub Asselliis. Asellæ, cap. 4.*

* **AXELLÆ**, Papiæ, Alæ, pilosa membra sub brachis dicuntur, ... quas quidam Axellas dicunt.

* **ASCELLATA** VENA, quæ et *Basilica*: nam vena, quæ in *Ascellas* vadit, se in quatuor venas dividit, quarum tertia in manum per armum secedit, eaque vocatur *Ascellata* et *Basilica*. Ita Constantinus African. lib. 2. Commun. loc. Med. cap. 12.

* **ASCELLARE**, Furcula alaris, qua contracti innituntur ad *ascellas*, vulgo *Potence*. Aimoinus lib. 2. Miracul. S. Germani Episc. Parisiensis cap. 2. de quodam contracto: *Cum ascellaribus venit ante sancti Patris sepulchrum.* Iso de Miraculis S. Othmari lib. 1. cap. 10: *Duobus sustentaculis inter Ascellas suffultus.*

* **ASCILLA**, παγχάνη, Ala, Axilla, in Supplemento Antiquariorum.

* **ASCELLA**, pro *Assella*, *Asserculus*, nostris *Aisselle*. Tabul. S. Remigii Remensis: *Donant de spelta modios 324... de banno 27. den. de Ascellis 710. de scindulis 350. fætam uno anno, etc.* Occurrit ibi pluries. Sugerius in Ludovico VI: *Accerrime dimicantes, scutis confactis, Ascellas, ostia, et quæque lignea sibi præponentes, portæ insistant, etc.* Infra: *Vilissimum Ascellam sibi præferens, fronte nudo ascendens, ad sepiem usque peruenit.*

* Olim etiam *Asseille*. Lit. remiss. ann. 1870. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 915: *Unes heures couverte à Asseilles d'argent, etc.*

* **AXILIA**, idem quod *Ascella*. Census Eccl. Augustod. in Tabulario ejusdem Ecclesie: *Summa... perticarum circulorum 157. Scindularum 995. Axilium 987.* Occurrit ibi semel ac iterum.

* **AXILA**. Capitulare de Villis cap. 62: *Quid de Axila et alio materiamine, etc.* Occurrit etiam in veteri Charta in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 56.

* 3. **ASCELLA**, pro *Ala*, Gall. *Aile*. Gregorius Turonensis lib. 2. Hist. cap. 16: *In ante absidem rotundam habens, ab utroque latere Ascellas eleganti constructas opere, etc.* Frustra hoc loco *astellæ* reponit Meursius: *Ascellæ enim apud Gregorium sunt aëdis sacræ latera interiora, quæ alii alas vocant.* Vide in hac voce.

* 4. **ASCELLA**, Britanis *Askell*, Avis ala. Vet. Interpres Levit. 1. 17: *Confringetque Ascellas ejus*, avis seelicet offerendæ. Vide locum Alexandri Iatrosophistæ laudatum in *Ascella* 1.

* **ASCELLULE**, Diminutivum *Ascellæ*, apud Papiam MS.

* **ASCEMARE**. Contract. Datior. Bergom. lib. 8. cap. 14: *Item quod non possit Ascemari, extrahi, vel diminui vinum de aliqua vegete.* Ital. *Scemare*, est diminuere. Vide *Semus*.

1. ASCENDENS. Dicitur de signo Zodiaco cum supra horizontem evenerit. Roelandinus Patavinus de factis in Marchia Taryisina lib. 5. cap. 21. apud Murat. tom. 8. col. 249: *Et quia scivit quod antiqui magnates respiciebant Ascendens cum volebant condere civitates, et faciebant ipsimet arvum cum aratro, quod circumdabant civitates, unde dictae sunt urbes, incipit et ipse designare hanc suam novam civitatem signo arietis Ascendente: tum quia signum est Martis qui dicitur Deus belli: tum quia erat Libra: Ascendentis contrarium in occasum quod est signum Veneris, qui planeta Parva dicitur, et esse fortuna ejus. Quasi per hoc forsitan cogitaret, quod Parmenon fortuna, quia oppositi erant et tenereret in occasum: in Astrologis namque et in qua subtilitate Astrologicam intantur, primum operanti, et septimum adversario datur. Sed puto quod non notavit quartum ab Ascendente fuisse Cancrum: quartum enim aedificia, domos et ciuitates designat, et sic ciuitas sub tali Ascendente incepit cancrizare debeat.*

Vide Lexicon mathemat. Hier. Vitalis.

1. ASCENDERE, dicitur de animalium admissione. Stephanus Tornacensis Epist. 95: *Inimicent tempus Ascendendi, et balantes ovium voces rude matrimonium in proximo sibi captare festinant.*

2. ASCENDERE, Crescere, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MS. pag. 74.

3. ASCENDERE EX ADVERSO, Contradicere. S. Anselmus lib. 3. Epist. 10: *Dicunt mihi, quia prohibeo Regem dare investituras... nec Ascendo eis ex adverso. Infra: Non enim quod objicunt de Clericis fieret, nisi investiture, quibus ex adverso Ascendo, non fierent. Ibidem: Et in tantum ex adverso Ascendo.*

4. ASCENDERE AD PLENUM, id est, Ad superiores sedes chorii. Acta capit. eccl. Lugdun. ex cam. Comput. Paris. ad ann. 1344. fol. 98. r^o col. 2: *Dederunt licentiam et potestatem Regnando Thureyo, canonico Lugdunensi subdiacono, quod possit in choro dictae ecclesiae Ascendere ad plenum et sedere; et committit cantoribus, magistro et vicemagistro cuique ipsorum ut ipsum Ascendant.*

5. ASCENDERE, Ascendentem esse. Auctor Brachylogi lib. 2. tit. 34. cap. 2: *Dimidiam partem habeant hi, qui per patrem Ascendunt, alteram dimidiam hi, qui per matrem Ascendunt, habeant.*

1. ASCENSA, festum Ascensionis Dominicæ. *Ascensa Domini*, in libro Sacramentorum S. Gregorii, in Regula Magistri cap. 28. in veteri Kalendario apud Allatum de Dominicis et Hebdom. Græcor. pag. 1490. etc. Vetus Pœnitentiale: *A Pascha usque in Albas, et in Ascensa Domini, et Pentecostenæ, etc.* Extat in Pontificali MS. Ecclesiæ Senonensis. *Benedictio in Ascensa Domini.* Versus antiqui apud Sansovinum et Stringam in Venetia lib. 1. cap. 151:

Si quis in Ascensa Domini cum venerit, illuc, etc.

Occurrit præterea in Hist. Translatiois S. Launomari pag. 247. apud V. C. Joannem Mabillonum tom. 6. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti. [et apud Guido-nem lib. 1. Discipl. Fafensis cap. 8.]

12. ASCENSA, ut Accensa, ovo supra. Locatio, conductio, Gall. *Accensem*. Rymer. tom. 3. pag. 266. col. 1: *Constantia nos requisiert, ut loco assignacionis predictæ, custumam salinæ nostræ... pro tanto prelio quanto eadem custuma unquam aliquo tempore ad plus Ascensata fuit per annum; et id quod ultra Ascen-*

sam hujusmodi sibi defuerit de dictis trecentis libris sterlingorum, etc.

*** 3. ASCENSA,** Conventio, pactum, Gall. Abonnement. Transact. inter episc. Claromont. et habitat. Laudosi ann. 1392. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 205. art. 44: *Racione et ex causa Ascensa-furnorum nostrorum dictæ ville, qui nunc sunt et in futurum poterunt aedificari, solvent amplius et satisfacient singulis annis ex nunc perpetuis temporibus, in duobus terminis et solutionibus, summam trintigam duarum librarum dictæ monetæ.*

1. ASCENSAMENTUM, Locatio, conductio, apud Rymer. tom. 3. pag. 677: *Omibus qui... tenent aliquid per donum, per escambium, vel per venditionem, vel per emptionem, vel per Ascensamentum, vel alio simili modo, etc. Charta Guigonis Comitis Forensis pro fundatione Ecclesie Montis-Brisonis anno 1223. Inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 28: Donavimus insuper dictis Canonici sexaginta libras forenses in foro Montis Brissonis... et nos ad removendam omnem difficultatem nostram Lescardicum in Ascensamento fori ad hæc distingimus, ut nisi dicta pecunia suis statutis diebus ab eodem solveretur, ipse dictis Canonici... quinque solidos nomine poenæ solvere te-neatur.*

*** ASCENSARE,** Locare, ad Ascensandum. Charta Guillelmi de Tociaco Episc. Autissiod. ann. 1175. qua testatur Milonem de Nanvignis B. Mariæ de Rupibus in elemosinam dedisse et vendisse pro septuaginta libris Autissiodorensis monetæ, et Ascensasse pro 6. sol... quicquid habebant in Chaneio dominium et casamentum, etc. Charta ann. 1299. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Picav. MSS. pag. 902: *Amodiavimus, Ascensavimus et affirmavimus, et ad amodiatiōnem, censam seu firmam et ad emphiteosim perpetuam tradidimus... censale seu censam cum pertinentiis, etc.* Vide Accensare.

*** ASCENSATIO,** Datio ad censum annum, Gall. *Accensem*. Charta ann. 1235. in magno Pastor. Paris. fol. 404: *Et dictus Robertus de me illam Ascensionem (tenebat). Vide supra Accensare.*

*** ASCENSIO.** Vide infra Festum Ascensionis.

*** ASCENSIRE,** ut Ascensare. [¹ Vé pote- lius ad censum dare, seti sub annua præstatione alienare. Vide supra Accensire.] Charta Henrici Comitis Trecentum ann. 1190. apud D. Brussel de Feudorum usu tom. 1. pag. 191: *Ego Henricus Trecentum Comes Palatinus notum facio presentibus et futuris, quod tailliam Pruvini et totius castellarie perpetuo Ascensivi sub annua pensione sexcentorum librarum.*

*** ASCENSIVA,** Præstatio annua ex Accensione persolvenda. Charta communis Navern. concessa a Petro comit. Niven. ann. 1194. in Reg. 34. bis. Chartoph. reg. fol. 46. v^o col. 2: *Ascensiva autem ista singulis anni ad octabas Natalis Domini persolvetur. Vide supra Accensare.*

*** ASCENSIVUS.** Qui ad censum tenet, Gall. *Censier*. Charta ann. 1316. ex schedis Pres. de Mazangues: *Si Ascensivi voluerint exire de censu, etc.*

1. ASCENSOR, ADSCENSOR. Qui ascendit generatim, peculiarius Eques. Hieronymus extremo lib. 1. contra Rufinum: *Ascensor montis Dominicæ. Theodolphus lib. 2. Carm. 331. ad Christum:*

*Tu plus Adscensor, tuus et nos simus asellus,
Tecum nos capiat urbs veneranda Dei.*

Agnel. lib. Pontif. apud Murat. tom. 2. pag. 186. col. 1. E: *Et qui ante Ascensores erant, postea pedestres effecti sunt.*

*** ASCENSORES,** Antedessores, Majores, Gall. *Les Ascendans*. Chartularium S. Vincenti Cenoman. fol. 81: *Notum facimus, quod amore Dei... dedimus Ecclesie Beatae Mariae... cum omnibus pertinentiis suis, in ea integritate et plenitude in qua Ascensores sui Presbyteri eam habuerunt.*

ASCENSORIUM. Gradus quo ascenditur. Gloss. Saxon. Elfrici: *Ascensorium, stægen, id est, gradus, scala, astigan, scandere.* Wippo de Vita Chunradi Regis, de eodem Chunrado: *In brevi tantum proficiens, ut nemo dubitaret, post Caroli Magni tempora, aliquem sede dignorem non vixisse: unde extat proverbium, Sella Chunradi habet Ascensoria Caroli. De hoc proverbio quidam de nostris, etc.*

Chunradus Caroli premit Ascensoria Regis.

Petrus Blesensis serm. 24: *Brevis est scala, non laboriosa, tribus tantum distincta Ascensoria, etiam quolibet Ascensoriorum trium est palmarum. Richardus Hagulstad.: In ipsis vero cochleis, et super ipsas Ascensoria ex lapide, etc. Adde Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandr. n. 102. [² Chron. Baldwin. diac. apud Hugon. tom. 2. Monum. sac. antiqu. pag. 205: Attonitus (puer) currit ad aquam benediciam aspersoriam; sed res hæc inter puerum et aquam se interponit, ut non liceat puer habere quod exoptat; fugit puer ad campanile; insequitur res effera, tandem angustat undique Ascensorium, Gall. Escanpierre.]*

ASCENSORIUM, quod alias Monteia. Vide in hac voce. Charta Henrici Regis Francor. in Tabulario S. Maglorii Paris.: *Unum iterum molendinum et unum Ascensorium piscium situm juxta Ecclesiam Karentonæ villa.*

*** ASCENSORIUM VITÆ,** Titulus libri, de quo mentio fit in Testam. Joan. Gasqui episc. Massil. ann. 1344: *Item lego domino meo Prenestensi, a quo tot bona et honores me reputo habuisse, unum librum, quem pro me ipso composui, et Ascensorium vitæ vocavi.*

*** ASCENSORIUM,** quo quis in equum ascendit, tollitur, Gall. *Etrier*. Hist. Novientensis Monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1127: *Cumque puer non valens residere, ad terram decidisset, pes ejus sterilio sive ascensorio sellæ inha- sit, ac sic per devia et abrupta tractus, calcibus equi et objectu arborum miserabi- liter est prostritus.*

*** ASCENSUATIO,** Datio ad censum. Vide supra Accensuatio.

ASCENSUS. Anastasius Biblioth. in S. Hadriano PP. pag. 116: *Ecclesiam S. Stephani... similiter renovavit, una cum cæmetorio B. Cyriacæ, seu Ascensum ejus. Ascensum pro gradu, dixit lex 45. Cod. Th. de Operib. public. sed hic forte Ascensum pro Ambone sumitur.*

* [ASCEPO, ut Ascopo. DIEF.]

1. ASCHER, Chalybs. Gall. *Acter*, apud Rymerum tom. 3. pag. 16: *Nec non et pro munitione castrorum et villarum, in partibus illis, balistis et aliis armaturis, ac etiam ferro, Ascer, canabo, et aliis oda- ruma inde facienda plurimum indige- mus... Et paulo inferius: Vobis præcipi- mus, firmiter injungentes, quod in bellâ nostra viginti dolia mellis: centum dolia- vi: duodecim millia ferri: centum gar- bus Asceris, etc.*

2. ASCHER, Sanguis, crux, in Glossario Aniciensi MS.

ASCHERIOLUS, Sciurus, Gall. *Ecureuil.*

Gervasii Tilberiensis *Otia Imperialia* apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Bruns. pag. 981: *Ecce miranda Ascerioli sagacitas, qui cum aquam transfretare propter sui modicitatem non sufficiat, frustulo ligni se supponit, et erecta cauda velum facit, quo ducere subveniente statu possit transcurrere.*

ASCETEÆ. Monachi qui virtutem, continentiam, ac vitam angelicam excolunt. [** Non tam monachi, præsertim in primis Christianismi seculis, quam quis Christiani strictioris vita, ac sacris pietatis officiis vacantes, quique in iis sedulo se exercebant, ut olim Athletæ in arena, quos et ἀσκητας Attici vocabant, ut est apud Erotianum in Lexico Hippocrat. Hæc noster in Glossar. med. Græcit. quem consulas, voce "Ἀσκητας." Gloss. Lat. Græc. *Cælibes*, "Ἄγαροι, ἀσκητας. Aliud Glossar. MSS. Reg. Cod. 930. ἀσκητης, ἔγκρατης, continens. Tertulliano de *Præscript.* cap. 14. *Exercitati dicuntur: ἀσκητας καὶ τῆς ἀρετῆς φροντιστας,* Basilio. M. τὸν ἀσκητικὸν αἰρούμενον (et ἐλόπενον) βίον, lib. Synod. Eorum vita ἀσκητης appellatur S. Athanasio in Vita S. Antonii, γυμνασία μοναχική Isidoro Pelusio-tæ lib. 1. Epist. 92. Sub hac autem exercitatione comprehendit Philo lib. 3. Allegoriar. Legis, τὰς ἀναγνώσεις, μελέτας, θεραπείας, τῶν καλῶν μάθημα, ἔγκρατειαν, τῶν καθηκόντων ἐνέργειαν, etc. Christophorus Angelus lib. de *Statu hodierno Græcorum* Græcum edito Londini ann. 1619. cap. 26. et seqq. triplicem esse ait apud Græcos Monachorum ordinem, μοναστικὸν, ἀναχωρητικόν, vel κελιατικόν, et ἀσκητικόν, additque ἀσκητας eosdem esse cum Eremitis.

ASCETERIUM, ex Græc. ἀσκητήριον, Monasterium, locus exercitio et disciplinae virtutum destinatus: ἀσκητᾶς καταγγῆ, Theodoreto lib. 6. et 10. Therapeut. Lexicon Græc. MS. παρθενῶνες, τὰ μοναστήρια, τὰ ἀσκητήρια. Vide *Novellam Justin.* 59. Baron. ad ann. 301. n. 22. 31. Casaubonum exercit. 2. ad eundem Baron. cap. 18. Nebridium a *Mundelhein* Antiquit. Monastic. Epist. 7. etc. Mire autem hanc vocem depravarunt Scriptores inferioris ævi, ut ex sequentibus patebit. Nam

ARCHISTERIUM interdum scribitur. *Interius Archisterium*, apud Evagrium in Vita S. Antonii cap. 52. S. Audioenus Episcopus Rotomag. in Vita S. Eligii lib. 1. cap. 10: *Vestimenta etiam et quecumque erant necessaria, illico Archisterium cum exultatione destinans.* Alibi: *Dignum tandem sanctorum Virginum construxit Archisterium.* Diedericus Monachus lib. de *Illatione S. Benedicti in Præfat. ex Monachorum Archisterio.* *Archisterium Anianense*, in Annalibus Anianensis MSS. et in Vita MS. Caroli Mag. jussu Friderici Imperat. scripta lib. 2. Occurrit alibi non semel, in *Passione S. Vitalis Mart.* n. 8. apud Berengosium Abbat. lib. 1. de *Inventione S. Crucis* cap. 16. lib. 3. cap. 4. Fridegordum in Vita S. Wilfridi cap. 46. Abbonem Floriacens. Abbat. in Canonib. cap. 14. Petrum Diacon. de *Viris illustrib. Monasteri Casinensis* in *Prologo*, et c. 30. Theofridum lib. 1. cap. 7. lib. 2. cap. 5. lib. 4. cap. 2. 7. Langium in *Chronico Citiensi* ann. 1469. in *Charta Pontii Arelatensis* Archiepisc. apud Acherium in Spicilegi tom. 6. pag. 430. etc. Vide *Virum doctissimum Joan. Mabillonum ad Vitam S. Theofredi* pag. 47.

Interdum hanc vocem pro principatu seu Episcopali dignitate usurpant Scriptores. *Archisteria Episcopalia*, in Vita S.

Deicoli cap. 1. *Vita S. Severi Episcopi Ravennæ*. n. 3: *Quod uxoratus ad Archisterium Ravennæ accesserit. Theodericus in Hist. Invent. S. Celsi cap. 1: Quod Treverica Metropolis... merito totius Gallicæ Archisterium sit hacten vocata.* Porro vocabulum etymon ab Ugutione et aliis allatum jure exploditur: *Archisterium, Monasterium, ab archo et sterion, quasi dicas statio principalis, id est, spiritualis statio; vel Archisterium, eo quod reuerat et disciplinis aceretur.*

ARCHISTERIUM, dixit auctor Hist. Translat. Reliq. S. Faustæ tom. 2. Hist. Franc. et apud Labbæum tom. 2. Bibl. et Bollandum.

ARCHITRIUM, *Vita S. Euphrasiæ* cap. 6. in *Vitis Patrum.*

ARCHISTERIUM, habent Aimoini Continuator lib. 5. cap. 41. [** Pertz. Monum. Histor. vol. 1. pag. 514.] Simeon Dunelm. pag. 89. Edgarus Rex in *Legibus Hydensis Monasterii* cap. 9. et veteres aliquot Chartæ Regum Angl. in *Monastico Angl.* tom. 1. pag. 101. 218. et 235. et apud Selenum ad *Eadmerum* pag. 155. Vita S. Walburgis n. 17. Vita S. Willibaldi. Vett. Chartæ Hispanicæ apud *Yepez* in *Chron. Ord. S. Bened.* tom. 1. pag. 91. b. appendix p. 38. tom. 3. append. 18. b. tom. 4. p. 49. 436. b. tom. 5. p. 66. b. 90. 445. b. apud *Sandovalium* in *Episcop. Pamplon.* pag. 34. 35. Vett. Glossæ: *Archisterium, Monasterium.*

ASSISTERIUM, Papiæ, Monasterium. Ugutio: *Assisterium, Monasterium Græce, vel dicitur ab assistendo. Assistria, Monialis ibi assistens.*

ACISTARIUM, non semel in *Charta Lusitanica* æra 1067. in *Hist. Episcoporum Portensem* 1. parte pag. 185. 186.

ACISTERIUM, in alia *Charta Lusitanica* apud Anton. Bandaonum lib. 10. Monarch. Lusitan. cap. 4.

ASCYSTERIUM, dixit S. Eulogius in *Memor. Sanct.* lib. 2. cap. 10: *Ego quidem volumen hoc illis tantummodo Ascysteriis commentaveram, e quibus prior ille Monachorum globus ad resistendum mendacissimo vati processerat.* Idem *Acystrium* habet.

ASCETRIAE. Feminae continentines, quæ a Monachabus differebant, ut *Ascerterium* a Monasterio: a Monachabus scilicet, quæ in solitudinibus domicilia habebant. Juliani dictatum de Consiliariis: *Si emerserit de Clericis, vel Monachis, vel Ascretiis, etc.* Julianus Antecessor. cap. 460: *Si quis contra Clericum, vel Monachum, vel Diaconissam, vel Monastriam, vel Ascetram habeat aliquam actionem, etc.* Ita c. 494. Gregorius Magn. Epist. ad Theodistam: *Ancillis, quas vos Græca lingua Ascretias dicitis.* Menologium Basilii in S. Phasic. 21. April. εἰς τὸν θυγατέρα χριστιανὴν ἀσκητριανήν, etc. Psallebant autem illæ in elationibus funerum, ut docent leges 45. 48. de *Episcopis et Clericis.*

ASCHARA. Non tonsuratus, a Scheren, quod de barba tonsione specialius usurpat, uti notat Eccardus ad Leg. sal. tit. 28. § 1: *Si quis puerum infra duodecim annorum, non tonsuratum occiserit (Malb. Aschara leudardi, etc.)*

ASCHERATUS AD BELLUM. Comparatus, instructus, accinctus, forte ab Ascar quod armatura ex chalybe erat, vel ab Ascer, sanguis, crux. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1218. apud Murat. tom. 8. col. 1087: *Quodam vero die Martis in festo S. Diometri exercitus paganorum et Saracenorum, omnes armati et ad bellum Ascherati, per terram*

et aquam venientes super Christianos insulam fecerunt. Ibidem col. 1098: Armati et Ascherati extra castra cum omni exercitu Christianorum exierunt, et versus tempatoria paganorum catervatim perreverunt. [** Vide *Scara 3.*]

* Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 809: *Qui ducebat milites omnes et comitivam totam domini Canis Ascheratos.* Haud scio an ne sit ab Ital. A schiera, quod Academis Cruscanis sonat, in compagnia, in truppa, hoc est, Catervatim vel ordinatum.

ASCHITES. Græce ἀσκητης, supple ςφωψ, Species hydropis in quo humor aquosus abdominis membrana veluti ἄστρο seu utre continetur. Vide *Clocire.*

* Vel potius *Ascites*, a Gr. ἀσκητης; ubi et pro ἀσχηψ, lege ἀσχηψ, auctore D. Falconet.

ASCIARE. Guibertus lib. 2. de *Vita sua* c. 6: *Is etiam qui epilepsim, id est, caducum patiebatur morbum, a spiritu immundo allidi in terram, spumare, stridere dentibus, et Asciare perhibetur, quod oratione solum et jejunio curari posse asseritur.* [Asciare dentibus idem est quod secare: qua notione verbum illud usurpat Vitruvius lib. 7. cap. 2.] [** Gemma Gemmarum: *Asciare, dolare, schaben.*]

ASCIARIA. Acta S. Januar. tom. 6. Sept. pag. 881. col. 2: *Copiosas Asciarias et insignium feminarum catervas obviam habuimus.* Ubi docti Editores apte emendant, *Ascretarium* hoc est, mulierum piarum. Vide infra *Asistria.*

ASCIATA LEX. Charta Autranni in *Chartulario Aptensi* fol. 34: *Si in itinere quod agere dispono ad Jerusalem defunctus fuero, dabo per quadrum ipsum vasculum plenum vino puro ad praedictum opus, et fetas tres, et capras duas, et bruscus duos de alveario meo, etc.* Quod dico firmo, *Asciatam Legem jingo superioribus.* Singularis est hujusmodi *Lex Asciata* quam nec Brissonius inter veterum Leges, nec Cangius inter recentiores numerarunt. Hic forte quia Autrannus Chartam condebat testamentariam voluit alludere ad illa verba duodecim Tabularum: *Sumptuosa funerale facito: Rogum Asciæ ne polito.* Aut ad illam antiquam formulam: *Sub Ascia dedicatum, in antiquis Gallorum sepulcris saepe observatam.* Quid autem sit, *sub Ascia dedicare*, non consentiunt eruditii. Magis placet eorum sententia, qui haec verba interpretantur, vel de modestioribus tumulis, quasi qui unius asciae opera fuerint elaborati, vel potius de nunquam violandis sepulcris *sub Ascia dedicatis*, id est, ne ascia qua conditum est sepulcrum unquam adhibeat ad illius destructionem: ad quam posteriorem interpretationem si allusit Autrannus, *Lex Asciata* eadem erit, quæ inviolabilis, sempiterna. Vide *Diarium Trivolt.* mensis maii ann. 1715. pag. 771.

* Nihil certe mirum est, quod neque inter veterum leges, neque inter recentiores reperiatur hæc *lex Asciata*, ut potè quæ originem suam acceptam referre debeat imprudenti additamento ad laudatum *Chartularium*, in quo, teste locupletissimo *Præs. de Mazaguæ* illustris memoria, legitur: *Quod finci figo, quod dico firmo. Asciatam 1. jingo superioribus.* Ubi notæ numerarie vox *legem temere subrogata* est. Est autem *Asciata* eo loci, idem quod valor quinquaginta assuum Romanorum.

* Quod vero hacce occasione, de formula *sub ascia dedicare*, dictum est,

nec probo quidem nec reprobo; cum nihil mihi praestō sit, quo varias ea de re eruditōrum sententias stabilire aut refutare valeam. Inter ceteras tamen praestantior mihi videtur illa, quam multis disputat D. *Le Beuf* tom. 2. Collect. var. Script. pag. 281. et seq. ubi *sub ascia dedicare* idem ipsi sonat, quod *Divinæ tutelæ commendare*; *Ascia* enim est *Divina protectio*, a *Celtico As Deus*, et *sci Tutela*, *protectio*. At si quis *Ascia* de poena, seu multa aduersus violatores sepulcrorum statuta interpretari velit, non repugnat *Vir eruditus*; qui aliam rursus opinionem proponit tom. 2. Dissert. pag. 288. et seq. ubi *sub ascia dedicare* interpretatur Sepulcrum sibi suisque proprium facere, illud instrumento, quod *Ascia* dicebatur, notando et signando. Ipsum consule locis citatis. [** Vide *Forcellinum*.]

ASCIATUS. Joan. de Gallandia in Synonymis:

Asciatus, pugio, coniunge novacula, culter, Cultellusque, spata, rasoria jungitur illis.

Ubi interpres ait, *Asciatum esse cultellum magnum, posseque dici cultellum, quo pergamenum dividitur.*

ASCIBOLA. Vide *Asciola*.

1. **ASCICULUS**, *Asciola, dolabra*, in Glossis Isid. [Legendum *Asciolus*, *Asciola*, inquit Graviss. in hunc locum.]

2. **ASCICULUS**, pro *Axiculus*, vel *Asserculus* in Codice MS. Irminonis Abb. San-German. fol. 65. col. 2. [** apud Guerard. XIII. 1. pag. 182.] *Qui ipsum mansum tenent (solvent) Asciculos c. scindolas totidem, dovas XII. circulos VI.* [** Ibid. infra: *Et in medium mense facit caropera Parisius cum Asciculos, similiter cum duobus animalibus. Ascicula*, in Fragm. Polyptyci S. Remigii Rem. apud eundem Guerard. pag. 290. num. 5: *In Bainā facit et bannum 1. dat Asciculos 100. scindulas 50.*]

ASCILLA. Vide *Ascela*.

3. **ASCLILUS**, f. pro *Asellus*, *Machina bellica*, vel pro *Astilus* seu *Astila*, veru. Vide *Asta*, 1. Inquisit. super destruct. bastidæ Sabræ. ann. 1368. ex Cod. Reg. 5956. A. fol. 81. r: *In crastinum portavit Insula unam quadrigatam, tam de dicta fusta, quam de balistis, sartaginis, Asclilis et diversis aliis bonis mobilibus. Nisi sit Asricula, Gall. Assette vel Hachette, instrumentum lignariorum quod Asseau dicitur, in Lit. remiss. ann. 1406. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 359: Le supplicant d'un Asseau à Charpentier.... leva la serreure d'une huche fermée à clef.*

ASCINGIA. Vide *Andeçina*.

ASCINI, ex Græc. ἄσκηνος, qui laribus et tecto carent, apud Ennodium lib. 6. Epist. 20.

4. **ASCINUS**, Possessio, vel locus sepius, muris aut vallis conclusus, Gall. *Enclos, enceinte*, nostris olim, *Acin, Acint, Ascin et Assin*, a verbo *Accingere* quod pro Ambire, circumdare, dixerunt. Vide supra in hac voce. Charta ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 268: *Domum a parte retro contingente Asciniū et jardinos abbatis S. Mauri, et Asciniū archiepiscopi Senonensis.... Item inter Ascinos et jardinos.... concedimus. Liber cens. et reddit. castellaniæ Arcianæ. ad albam: Guillemar Quipon pour sa maison et Acin.... Colant le Surrat pour son Acin,... séant en la rue du Maignil. Infra: Ascin. Charta ann. 1374. in Reg. 107. ch. 168: Une maison, Acin et pourpris... Contenant environ v. arpens. Alia ann. 1408. in Reg. 163. ch. 134: Item un sextier de froment.... sur*

*un Acin, maison, grange et pourpris, assiz en icelle ville de Troyes. Alia ann. 1411. in Reg. 165. ch. 289: Un Acin ou pourprins, ouquel seulement a une granche bien ruyneuse.... Devant ledit Acin une hosche ou piece de terre.... Item en la ville de Molins un Assin ou pourpris, etc. Alia tandem ann. 1318. in Reg. 59. ch. 193: L'Acint dudit Colin Rogeret à tout l'oeche contenant environ iij jornels, movant ledit Acint et ladite oche de saint Père, etc. Vide supra *Acincta*.*

5. **ASCIOLA**, Minor *ascia*, parva securis. Vita S. Wiboradæ Virg. et Mart. tom. 1. Maii p. 290. D: *Libratis Asciolis tria capiti vulnera sancte Virginis et Martyri infligunt, et seminecem relinquentes discesserunt. Hinc corrigendus Actorum SS. Benedict. sac. 5. pag. 55. locus, ubi Asciolus pro Asciolite male scriptum legitur. Vide *Asciulus* 1.*

6. **ASCIOS**, (vox Græca) *Exumbres*, in Glossis Isid.

ASCIRE. [Adjungere, adquirere. DIEF.]

7. **ASCISOLUM**, *Malleolus structorius*, in Onomastico vet. apud Turneb. Adversar. lib. 28. c. 5. Forte melius legetur *Asciolus*, ut jam observatum fuit in *Asciulus* 1.

8. **ASCISLE**, Statuta quæ in Assisis seu Comitiis publicis de rebus ad rem publicam spectantibus conficiuntur. Chron. Richardi de S. Germano apud Murat. tom. 7. col. 992: *Et regens ibi curiam generali pro bono statu regni suas Ascisias promulgavit, quæ sub viginti capitulis continentur.*

9. **ASCISINI**, apud Rymer. tom. 2. pag. 514. Idem qui infra *Assasini*.

10. **ASCITE**, Hæretici ab ἄσκε, Uter, dicti. Hi bacchantes utrem inflatum et opertum solebant circumferre, tanquam ipsi essent Evangelici utres novi vino novo repleti. S. Augustinus Hæres. 62. Vide mox *Ascodrogiæ*.

ASCITERIUM. Vide *Asceterium*.

* **ASCLA**, ASSOLA, ab Occit. *Ascle, Ascerculus*, idem quod *Ascella* 2. Charta ann. 1252: *Invenit in terra quamdam partem postis, cuius latitudo erat fere duorum digitorum, et dicit minando.... cum dicta Ascla versus monachos, quod si venirent super eum de cætero, mala fortuna eveniret eis: et dixit dictus testis, quod dominus Amalricus accepit dictam Assolam ad defensionem sui et sociorum suorum. Hinc*

* **ASCLARE**, Rescindere, vox lignariorum, Gall. *Refendre*. Comput. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 204. col. 2: *Item solverunt Petro Egidi, pro tribus postibus de albenacio.... Asclatis, et denum in reparatione portalis Prædictorum expeditis et conversis, vij sol. vii den. Tur.*

* **ASCLEPIUM**, *La statua*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ASCLEPIUS**, Esculapius, qui ἄσκητος, Græce dicitur, in Actis S. Emygdii tom. 2. Aug. pag. 31. col. 1.

ASCO, Piscis species. [** Vox Germanica, olim *Asco*, hodie *Asch*, Timallus, Gall. *Ombre*. Vide Graffii Thesaur. ling. Franc. vol. 1. col. 492.] Walafridus Strabo ad *Grimaldum Capeillanum de morte Wetini*:

Interet dulcis fertur mihi normala piscis Asconis calidi, sequitur vas denique musti, etc.

* **ASCOBATUM**, Quævis sordes, purgamenta, Gall. *Ordures*; *Ahaux*, in Stat. ann. 1353. pro civit. Tornac. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1288: *Item les rewardeurs aux Ahaux et aux fiens, etc. Con-*

suet. Auxit. ann. 1301. art. 89: Item consuetudo est ibidem, quod nullus projiciat sanguinem vel aquam putridam, seu aliud quodcumque putridum vel Ascobatum dominus in careria. Vide Scoba.

* **ASCODROGILI**, ASCILI, apud Hofmannum, Hæretici iidem, qui mox *Ascodrogiæ*.

* **ASCODROGITE**, Hæretici in Galatia, qui utrem inflatum ponunt, et cooperint in sua Ecclesia, et circumdeunt eum insanentes potibus, non intelligentes, quod ait Salvator, utres novos sumendos, inque eos vinum novum mitendum, non in veteres. Vide Philastrium, et alios, qui de hæresibus scripsero. [** Joan. Damascenus Hæresi 48. Nicetas in Thesauro Catholicæ fidei lib. 4. pag. 165. etc. Ex Glossar. med. Græcit.]

* Ubique *Tascodrogi* et *Tascodrogitez* seu *Tascodrugitez*, Gr. Τασκόδρογιται et Τασκόδρογιται, de quibus S. Epiph. Hær. 48. num. 14. pro *Ascodrogiæ* et *Ascodrugi*, legendum putat Cotelerius in Observat. sacris MSS. quas mecum communicavit Vir illust. mem. Præses de *Mazargues*; ubi Vir doctissimus sic dictos vult a τασκόται, *paxillum*, et δρόγυρον, nasus sive rostrum, juxta eorum linguam, quod inter orandum indicem digitum naso imponerent, quasi *paxillo nasones*; eruditusque suo more probat auctores omnes emendandos. Unde Philastrium, cuius auctoritas propositæ conjecturæ refragatur, existimat deceputum nominum affinitate, *Ascas* cum *Tascodrogi* confusisse, aut saltem in ejus textum mendum irrepsisse. Eadem conjectura in Procem. S. Hieron. in 2. libr. Comment. ad Galat. *Ascodrobos* mutat in *Tascodrogos*, et Theodoreti locum in *Τασκόδρογον* et *Τασκόδρογιτον*; et quidem Timotheus CP. presbyter in Tract. de his, qui accedunt ad ecclesiam, eadem, quæ illic Theodoreetus ac Epiphanius, *Tascodrugs* tribuit. In Cod. Theod. extat lib. 16. tit. 5. lex Theodosii M. lata contra *Tascodrocitas* ann. 383. in leg. 65. eod. tit. de Hæret. *Ascodrogiæ* legitur; sed ex notis ibid. emendandum *Tascodrogitez*, ut et in Nov. Theodosii de Judæis, Samaritanis, Hæreticis, et Paganiis, ubi perperam *Ascodrogos*, pro *Tascodrogos*. [** Vide infra *Tascodrogiæ* et *Gloss. med. Græc. voce Τασκόδρογον*.]

* **ASCODRUGI**, Idem qui *Ascodrogiæ*, de quibus in Collect. Constit. Eccl. tit. 3. lib. 1. ad 18: *Quæ de Samaritis promulgata sunt ad Synagogas et successiones eorum spectantia, rata sunt etiam in Montanistis et Ascodrugis. De his etiam Theodoreetus Hæret. Fabul. lib. 1. cap. 10. sub nomine *Ascodrutorum* et *Ascodrutorum*: Dicebant, inquit, non debere divina mysteria quæ invisibilia sunt signa per res visibles perfici.... propterea non baptizant eos qui accedunt, nec apud eos celebratur Baptismatis mysterium. Vocantur a Balzamone ad Photii Nomenclaturam tom. 9. cap. 2. *Tascodrogiæ*; in Agilei tamen Codice legitur ἄσκοδρουται.*

* **ASCOGEFRUS**, ἄσκογέφυρος, Pons ex utribus confectus, qui describitur ab Anonymo de Rebus bellicis subjecto Notitiae Imperii. Veteres porro ejusmodi pontibus usos auctor est Plinius lib. 6. cap. 29: *Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos utres bino sternentes ponte, piraticam exercent sagittis venenatis. Solitus de hisdem: *Bubulis utribus contabulatas crates superponunt. Ascitæ vero usos σχεῖαι; δεμπατίαι;* εἰς ἀσκῶν, scribit*

præterea autor Peripli. Mauricius lib. 11. Strategic. cap. 5. de Clavis: "Εχει δε και ἀστονούς βασινούς, οι αἰγαίους, ωτε δι αὐτῶν γραδίας γίνεσθαι. Vide Lucanus lib. 4. ubi de ponte a Basilo confecto.

ASCOMANNI, Piratae, forte dicti ad instar Arabum Ascitarum, quibus id nominis inditum, quod utribus, seu naviculis, ex utribus confectis, piraticam exercerent: voce hybrida ab ξωκός, utris, et man, homo, nam et ascum pro navicula usurpat Lex Salica. Alter tamen censet Jacobus Eyndius in Chronicō Zeland. lib. 1. quem consule pag. 164. Adam Bremensis cap. 73: *Classis Piratarum, quos nostri Ascomannos vocant.* Cap. 212: *Ipsi enim Piratae, quos illi Witingos [** leg. Wicingos] appellant, nostri Ascomannos, Regi Danico tributum solvunt.* Horum præterea meminit cap. 111. Albertus Stadensis ann. 788. et Historia Archiep. Brem. in Bezelino. Vide *Ascus*. [** Glossat. Poeta Saxon. ad ann. 800. v. 11. Northmanni, pyrate, Ashmen, apud Pertz. vol. 1. Mon. Hist. pag. 257.]

ASCOPA. Joan. de Janua: *Ascpa, Vas est aquaticum utripensile.* [An non melius in Gloss. MS. Montis S. Eligii Atrebat. *Ascpa, Vas aquaticum utri persimile?*] Judith. cap. 10: *Imposuit itaque abræ suæ Ascopam vini: alii Codd. habent Ascooperam.* Sueton. in Claudio c. 46: *Alterius collo et Ascpa deliquata.* Sic enim Casaubonus in MSS. Cod. legi testatur: cuius vocis vim cum non perciperet, *Ascooperam* restituit. Gloss. Saxon. Älfri: *Ascpa flaxe oχθε cylle, id est lagena, sive cadus, uter.* Sic etiam legendum putem in Gloss. Lat. Gr. *Ascpa, ἄσκοπον.* Perperam enim editum, *Ascora, ἄσκοπην.* Sic Gloss. Gr. Lat. perinde emendandum: *ἄσκοπην, Ascura*: legendum enim *Ascpa*.

ASCOPERA, Idem quod *Ascpa*, marsupium. Lexic. Græc. MSS. Reg. Cod. 2062: *Ἄσκοπηρα, τὰ μαρπῖτον, τὸν ἄσκοπάτνιον.* Chronicon Gemblacense: *Cum scire tantum ad usus suos et suorum non nisi in Ascpera modicae quantitatibus vivum haberi.* [** Vide Vossii. Etymolog.]

* **ASCORRAMENTUM**, Idem quod *Incurritum*. Mulcta, quam quis incurrit. Composit. inter eccl. Rom. et epis. Tricaster. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 74. v°: *Item sibi retinuit (episcopus) venaciones, molerias et omnes alias redditus... molendina, furna, comissiones et Ascorramenta omnium prædictorum, ... nisi fierent comissiones, seu Ascorramenta, seu incursum, occasione delicti.*

* **ASCRIBERE**. [Asserere, adjicere. DIEF.]

* **ASCRIPARI**, Idem qui *Ascriptiti*. Vide in hac voce. Diploma Frider. I. imper. ann. 1191. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 201: *Omnes ipsius coloni in dicto loco, vel manentes, seu Ascripatri nullam umquam injustam exactiōnem.... patientur.*

ASCRIPITII, dicti Coloni, Agricolæ, Villani, qui aliunde orti, in aliorum Dominorum villas et prædia pergunt, ibique eorumdem licentia, sedes suas figunt, et sub annui census conditione in cæterorum subditorum transeunt statum, et in album ascribuntur; ita ut perinde et ii distrahi et transferri queant una cum ipsis prædiis, quæ excollunt, unde et pro servis glebae habentur. Papias: *Ascriptiti, qui capitii dant aliquod pretium. Ascriptiti bonorum, hoc est, homines, seu rustici ad bona pertinentes, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 21. § 2. Ἐναπόγραφο, in Concilio Calchedon.*

Act. 6. cap. 1. Bracton. lib. 1. cap. 11. § 1: *Qui quidem dicuntur glebae Ascriptiti et nihilominus liberi, quia licet faciant opera servitia, cum non faciunt ea ratione personarum, sed ratione tenementorum.* Et mox: *Et ideo dicuntur glebae Ascriptiti, quia tali gaudent privilegio, quod a gleba amoveri non poterunt, quandiu solvere possunt debitas pensiones.* Idem lib. 1. cap. 6. § 1. ait *Ascriptiti* vere liberum esse, licet quibusdam servi sit astrictus. Liber Niger Scaccarii, cap. de *Danegeldio*: *Ascriptiti de Regni jure non solum ab iis, quæ modo possident, ad alia loca a dominis suis transferri possunt: verum etiam ipsi quoque liceat venduntur, vel quomodolibet distrahitur, merito tam ipsi, quam terra, quas excollunt, ut dominus suis serviant, dominia reputantur.* Regiam Majest. lib. 2. cap. 12. § 3: *Si eum (villanum) ad se liberandum aliqui donaverit, vel vendiderit cum gleba, id est, cum terra; et tales nativi Ascriptiti lege Imperatoria nuncupantur.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Qui Ascriptitiorum et aliorum servilis conditionis testamenta impediunt. Constitut. Neap. sive Sicul. lib. 3. tit. 2: Ascriptitos sine voluntate et assensu eorum, quorum juri subditi sunt et potestati, nullus Episcoporum ordinare presumat.* tit. 3. *Adscriptiti cum servis glebae junguntur.* Adde Statuta Caroli I. Reg. Sicil. MSS. cap. 12l. ubi dicuntur *Ascriptites.* Et cap. 149: *Les Ascriptites, c'est assurer ceux, qui sont tenus labourer les terres de leurs Seigneurs, et ne se peuvent partir de ceans sans leur commandement. Ascriptiti conditio, in Capitul. Car. Magn. lib. 6. cap. 118.* [** ex Julian. Nov. 115. 6.] Consule præterea quæ habent JC. de *Adscriptitiis*, et Salmarius lib. de Modo usurar.

* **ASCRIPITIATUS**, Eadem notione. Locum vide in *Casalagium* post vocem *Casalaticum*.

* **ASCULA**, *Buccellarius*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* **ASCULARE**. Gloss. in cod. reg. 7644: *Asculat, avertit.*

* 1. **ASCULTARE**, pro *Auscultare*, passim occurrit.

* 2. **ASCULTARE**, Conferre, comparare, exscriptum ad rationem archetypi appendere, Gall. *Collationner.* Stat. comitat. Venassini sub Clem. VII. PP. cap. 20. ex Cod. reg. 4660. A: *Causarum notarii, antequam regestrum curiae inhibant et copias in publicam formam.... redigant, ... cum eodem registro diligenter debeat Ascultare, et alias sic videant et perfecte corrigant, quod... nihil de substantialibus omitatur.* Vide supra *Ascultare*.

* **ASCULTUS**, pro *Exsculptus*. Hist. Monast. S. Florentii Salmuriensis apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1093: *Hunc vero (Bernardum Pannatum) nescientibus, utpote pedestris qui non ibat, sed quibusdam instrumentis cervini in modum pedis Ascultis calciatus erat.*

* **ASCPA**, *ASCURA*. Vide *Ascpa*.

* **ASCURTARE**, Contrahere, minuere, Gall. *Raccourcir.* Guido de Vigevano MS. de Modo acquirendi et expugnandi T. S. cap. 13: *Et de retro panthera ponantur duæ perticas taliter positæ, quod teneant pantheram erectam, et possint alongari et Ascurtari cum ipsa panthera.*

* **ASCURZARE**, f. Perficer, Gall. Achever. Chron. Placent. ad ann. 1206. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 458: *Eodem anno ecclesia S. Johannis de domo fuit Ascurzata.*

ASCUS, *Navicula, scapha, Anglo-Saxonicus Asc.* Vox forte orta ex Græca

ἀσκός, utris; σχεδία δεματίν εἶ δοκάν, auctori Peripli; cujusmodi sunt scaphulae, quibus in paludibus et stagnis pisatores utuntur, quas etiamnum *Nason* et *Ascon* vocari auctor est Bignonius. Lex Salica tit. 28. § 3: *Si quis navem vel Ascum de intro clavem furaverit, etc.* § 4. *Si quis Ascum de intro clavem reposuit, et in suspenso pro studio positum furaverit.*

Wendelinus ab asco, vocem Flandricam *schus*, sive *schuet*, id est, scapha parvula, ortam putat, quæ catena jacta circum arborem aliquam in ripa stantem alligatur, ac sera etiam clauditur, magna ejus parte, interim dum illic haeret, demersa, ita ut de arbore dependeat: unde *Ascus in suspenso* esse dicitur in Lege Salica. Neque forte absurdum videbitur, si dicamus, loca aliquot in Hollandia et provinciis vicinis inde appellata: verbi gratia, *Ascolea*, portus ascorum, *Ascodilf*, fossa ascorum, *Aszburg*, burgum ascorum, etc. tametsi alter videatur Jacobo Eyndio. Vide *Ascocefrus* et *Ascomannus*.

[* Vide etiam Glossar. Wachter voce Asche et Glossar. Suiogoth. Ihrii, voce Asc. ADEL. Ut Latinis Abies et alnus arborem et navem sonant, ita Anglosax. Asc et Scandic. Askr est Navicula et Fraxinus. In lege Salica Gloss. Malberg. l. 1.: *Chanz-ascho.* Vide Graffli Thesaur. Ling. Francic. vol. 1. pag. 492. ubi plurima nomina propria cum hac voce composita, dubium tamen an non notio nis potius fraxini ratione habita.]

* **ASCYSTERIUM**, Monasterium. Vide *Ascerium*.

* **ASCECARE**. Vide *Amadere*.

ASECRETIS, indeclinabile, seu *a secretis*, Secretarius, qui Procopio lib. 2. de Bello Persico cap. 7. τὸν ἀπορρήτων γραμμάτες dicitur, seu qui τὰ τοῦ Βασιλέως ἀπορρήτα γράφει, ut ait idem Scriptor in Historia arcana. Epistola S. Nicæphori Patriarchæ Constantinop. ad Leonem III. PP: Καὶ γὰρ τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέως ἐτύχανεν ὁν. Ασχρῆτις δὲ τούτους καλεῖν εἴωθεις τῆς Δατινίδος γλώττης ἴσμεν ἐφώνηται. Menæa 8. Mart. in S. Theophylacto Episcopo Nicomedensi: Καὶ τῷ ἀφρογυμένῳ ἐντύχον τῶν ἐν ταῖς βασιλικαῖς σακραῖς ὑπετομένων, Ἀσχρῆτας αὐτοὺς καλοῦσι Δατινίων φωνὴν. Apud Agathonem Diacon. Ecclesiæ Constantinop. in Epilog. Artemisius, seu Anastasius Imp. τῆς τῶν Ασχρῆτων σχολῆς πρότερον γενέμενος ἐναρθίμιος fuisse dicitur. Carolus Magn. lib. 4. de Cultu Imag. cap. 9: *Mox ut Leontius Asecretæ consperat, magnum se sui erroris emolumentum invenisse putavit.* Petrus Diacon. lib. 4. Chron. Casin. cap. 68: *Postquam Asecretis efficitur, Logothetam illum... Imperii statuit.* Corippus lib. 1:

Hinc secreta sacra tractans Demetrius aula.

Vide Anastasium in S. Agathone PP. pag. 58. in Nicolao I. pag. 214. et supra in *Archidiaconus*. A Latinis Græci vocabulum ἀσχρῆτις hauserunt, ut pluribus observavimus ad Cinnamum pag. 492. 493.

Est etiam *Asecretis* interdum idem, qui *Consiliarius*. Glossar. Saxonice Älfri: *Asecretis vel Principis Consiliarius; geruna.* Saxonibus geruna est mysterium: mysticis enim ac secretis Principiū consiliis intersunt Consiliarii. Michael Psellus in Vita Simeonis Metaphrastæ: Πρῶτα μὲν ταῖς μωσικωτέραις ἔφεστήκει τῶν πράξεων, καὶ τοῖς απορρήτοις βουλεύειται κοινωνὸς παρειστήκει τοῖς συμβολεύονταν. Joannes VIII. Epist. 87. ad Ludovicum Balbum: *Te quoque, fili*

carissime, auctoritate sancti Spiritus Dei nostri, ad vicem genitoris vestri domini Caroli perpetui Imp. Augusti Asecretis constituto meum Consiliarium, qui, ut dici solet, pars animæ mesæ fuit. Charta Roberti Regis Francorum apud Duchesnum in Probat. Hist. Monmorenciacæ pag. 16 : Ad Majestatis nostræ mansuetudinem supplex accessit noster Asecretis Manasses Comes, postulans, etc. Annales Francor. Bertiniani ann. 886 : Per Waltherium suum Asecretis domesticum, Papæ Nicolao, quæ sibi visa sunt, secretius mandant. Regino ann. 901 : Luidwardus Episcopus Vercellensis Ecclesiæ quondam Imperatoria familiarissimus, et Consiliarius A secreto. Vide eumdem ann. 887. Apud Hincmarum de Ordine Palatii cap. 16 : Summus Cancellarius, qui Asecretis olim appellabatur. Chronicum Moriniacense lib. 2 : Ad auxilium... Domini Stephani Cancellarii Regis et Asecretis confugerunt. Gervasius Tilleberiensis MS. lib. 2. de Otiis Imper. : Consilio Asecretum suorum postposito. Addie Anonymum de Miraculis S. Hugonis Abbat. Cluniac. in Biblioth. Cluniac. pag. 452. Ingulphum in Hist. Croyland. pag. 878. Chron. Mauriniacense pag. 372. etc. [Vide Glossar. med. Græcit. Gretserum ad Codinum et Marin. Pap. Diplom. num. 91. not. 6. pag. 300.]**

* Nostris *Dire à secret*, pro Secreto dicere, vulgo *En secret*. Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 163 : *Chaponay tira à part le supplicant, et lui dist à secret.*

* **ASETAS**, vox scholasticorum. Proprietas substantiæ quatenus est per se, et opponitur *Aballeitati*. Vide Diar. Trevolt. tom. 2. Dec. ann. 1737. pag. 2881.

* **ASELGA**, Rivuli nomen, vulgo *Azergue*. Vide infra *Selga*.

* **ASELLA**, Axilla, Gall. *Aisselle*. Statuta Synodalia Ecclesiæ Leodiensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 888 : *Clericus autem et Sacerdos non faciant aperturas sub Asellis in tunica linea vel superpellicio.* [** Gloss. Ælfric. Exemplar. Cotton. Ohsta, *Asella*; fortasse *Ohsla* legendum. Vide Schmelleri Glossar. Saxon. voce *Ahsla*: Apud Bosworthum Gloss. Anglosax. 52. p. Oxn eadem significacione.]

* **ASELLE**, Alæ minio, aliove colore in Codd. MSS. pictæ, ad aliquas observations, additiones, etc. indicandas concludendasve. Chronic. S. Trudonis tom. 7. Spicil. Acher. pag. 442 : *Scripsit igitur (Rodolphus) in posteriori parte voluminis inter duas Asellas ita: Graduale, non tam regulare quam usuale, postea neque usuale neque regulare, ut ostenderet, etc.*

* **ASELLARE**, Est opus naturæ facere, ut dicitur : *Dum Asellaret emisit intestina*. Vocab. Juris utr. Est pro *Adsellare*, ad sellam ire, ut apud Gallos : *Aller à la selle*.

* **ASELLATA** et *Hamata*, Factionum in Belgio nomina, quæ ultra 200. annos siveire : excitata a Margareta sorore Guillelmi Hollandiæ Comitis, Ludovici Bavari Imperatoris uxore, quæ cum fratri successisset, atque in domum Bavaricam Comitatum Hannoniæ, Zelandiæ, Hollandiæ intulisset anno Christi 1324. filium Wilhelμum a Comitatu Hollandiæ amovendo, Ludovicō substituto, turbarum causa exstitit. Asellata Wilhelmo favit, propugnante Ludovicum Hamata ann. 1350. sed frustra. Mater enim Wilhelmo cedere coacta, et Hannoniam sibi habere jussa

est. Lexicon Hofmanni. [* Vide infra *Asselli*.]

* **ASELLI**, Lusoriæ tesserae, *taxillorum* species. Stat. ant. Cumanæ ex Cod. reg. 4522. cap. 114. fol. 89. r^o : *Item statutum est quod taxilli etiam appellantur magregrassi, Aselli, punctati, et quilibet alia instrumenta punctata, cum quibus qui luderent, intelligentur ludere ad taxillos.*

* **ASELLIONUS**, pro *Asellus*. Bernardus Thesaurarius de Acquisitione Terraæ Sanctæ apud Murat. tom. 7. col. 690 : *Vacca quatuor marchis argenti, quæ a principio dabatur pro solidis quinque. Asellionus vendebatur octo puratis, qui valent denar. CXX. solidorum.*

1. **ASELLUS**, Machina bellica. Henricus Rosla in Herlingsberga :

Noū hic unigena fabricatur machina : nomen Haec Librilla tenet, quasi saxa pondera librana : Obinet illa suis : sed hirundinis hec : stat Aselli Illa vocata nota, etc.

[Vide Glossar. mediae Græcit. in "Ovacyros."]

* 2. **ASELLUS**, Species vasis, quæ binas habet aures seu ansas. Petron. Arbitr. Satyr. pag. 77 : *Cæterum in promulsiari Asellus erat Corinthius cum bisaccio positus, qui habebat olivas in altera parte albas; in altera nigras. Tegebant Asellum duæ lances.* [** Est vere *Asellus* ex ære Corinthio factus.]

* 3. **ASELLUS**, Corpus humanum suopte impetu prouum ad libidinem. Hieronymus in Vita S. Hilarionis : *Ego, inquit, Aselle, faciam ut non calcires, nec te hordeo alam, sed paleis; fame te conficiam et sitis gravi onerabo pondere; per astus indaqabo et frigora, ut cibum potius, quam lasciviam cogites.* Simili modo Greg. Nazian. *Kata σαρκός* :

Ὥη ἀδάμαστ' ὅλης ἔχονε μαρναμένης.

Bella pugnaci prodita materia.

Vide *Asinus*.

* **ASEM** [Os. DIEF.]

* **ASEMOLA**. Vide *Azemila*.

* **ASEMPRE**, Quævis prestatio. Charta ann. 1257. ad calcem Stat. Massil. MSS. fol. 100. r^o. col. 2 : *Item quistam, toutam, talliam, collectam, exactationem vel Asempræ... facere non poterunt, etc.* Vide supra *Ademprum*.

* 1. **ASEMPRIVUM**, Jus utendi aliqua re, pascuis v. g. et forestis, quomodo *Ademprum* nonnunquam usurpari monuimus supra in hac voce. Charta ann. 1306. pro vicecomit. Lautric. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 168 : *Usatica, bladatas, bicocarias,...devesa, Asemprivia, aquas, fargas, nemora, herbas, hermeccases, taschas, etc.*

* 2. **ASEMPRIVUM**, Idem videtur quod *Planum*, Ager cultus, vel domus appendiæ. Charta ann. 1385. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 345 : *Item omnia illa hospitia,.... cum plano seu Asemprivio dictorum hospitiorum quæ sunt situata in jurisdictione loci de Sancto Paulo de Cadarone.*

ASEMUS, ex Græc. οὐημος, *Tunica Asemæ*, apud Lampridium, sine clavo : οὐημος, clavus vestis. Vide Casaubonum et Salmasium ad Hist. August. et infra in *Episemus*. In Synonymis Chymicis Joannis a Garlandia, pro *Asnum*, id est, pondus, legendum *Asemum*. In Gloss. MSS. Regis Cod. 2062 : *Ασημον, διάρυπας, argentum infectum.*

* **ASENCIA**, Gall. *Aisance*, Facultas utendi rebus alienis tamquam suis. Vide *Aisantia*.

* **ASENA**. [Vetuste pro Arena. L. Quicherat.]

* **ASENIA**, ut *Azenia*, ab Hispan. *Azena*, Moletrina ; cuius molæ aquarum vi versantur. Bulla Lucii III. PP. ann. 1184. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 97 : *Azenias, quas habetis in rivo de Agada, et domos, quas habetis in civitate Roderici, etc.*

* **ASENSARE**, Ad censem dare, idem quod *Adcensare*. Charta Petri de Nataibus ann. 1350. ex Tabul. Flamar. : *Terras Asensatas sub sensu dicto cartum frumenti et avenæ, etc.* Vide *Asensare*.

* **ASEPDIUM**, Obsidio, Gall. *Siege d'une ville*. Memoriale Potestatum Regionis. ad ann. 1208. apud Murator. tom. 8. col. 1081 : *Consules civitatis et communis Regii de mense Octobris fuerunt cum carrociis de Parma et de Bononia in servitio Regii ad Suzariam pro Asepdiu Suzariæ, quod fecerunt Mantuanii... cum mangani et predieris. Melius legeretur Assedium ab Assedio : quod idem est apud Italos.*

* **ASERAIRIA**, pro *Asinaria*, ni fallor, Servitium, quod cum asinis dominio debetur. Pactum inter Aymer. de Narb. et abbat. de Quadrag. ann. 1317. in Reg. 61, Chartoph. reg. ch. 438 : *Super omnibus universis et singulis censibus, usaticis, agreris, et terræ meritis, Aserairiis, boariis, et servitibus ac redditibus quibuscumque.* Vide infra *Asinaria*.

* **ASERRIO**, Animalium morbi genus, apud Hispanos. Gloria posth. S. Nicol. Tolent. tom. 3. Sept. pag. 703. col. 2 : *Cum cujusdam villi Cordubensis plurimi boves morbo, qui (Hispanie) Aserrio dicuntur, periissent, etc.*

* **ASERTIUM**, An desertum ? De constructione castris Saphet, apud Baluz. tom. 6. Miscel. pag. 358 : *Et cum venisset ad Saphet inventit ibi Asertium sine xadiicatione, ubi quondam fuerat castrum nobile ac famosum.*

* **ASETUM**, f. Nomen loci, nisi idem sit quod *Aisamentum*, Pertinentia scilicet, ubi libere percipi possunt *Aisenitæ*. Vide supra in hac voce. Charta ann. 1149. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 724. col. 1 : *Et quod habent apud Villers in Aseto et villa subtus Firmitatem, et terragia terrarum, quæ per ministros eorum ruptæ fuerunt.* Vide mox *Asia*.

* 1. **ASIA**, pro *Acia*, Filum. Suppl. Antiquarii : *Asia, πάμπα, Filum, Asia*.

* 2. **ASIA**, Idem quod *Asiæ*, Pertinentia, ubi libere percipi possint *Aisamenta*, Gall. *Communes*. Permut. inter dom. de Brolio et praepct. de Carboner. in Arvern. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 388 : *Item et de quodam orto sito in Asiis de Solinhaco... Quatuor copas avenæ de et super quodam curtili, et quodam orto cum suis Asiis, quæ contigua sunt et sita in villa de Solinhac.* Vide *Aisantia*.

* 1. **ASIAMENTA**, Commoditates, necessaria variis vitæ usibus ; ac præserit Jus utendi rebus alienis, Gall. *Aisances*, *Aisemens*. Concordia Capituli Eduensis cum Domino de Perreria ann. 1257 : *Habent autem homines dictarum villarum usagium suum in dictis nemoribus pro omnibus suis Asimenti facientis.* Litteræ de Custodia Regni Scotiæ apud Rymerum tom. 2. pag. 726 : *Sciatis quod constitutimus... custodem nostrum regni et terræ Scotiæ ; ita quod onnia castra et fortalia nostra in eodem regno existentia, quotienscumque voluerit ingredi et in eis morari, et Asimenti sua habere possit pro sua libito voluntatis.* Lamberti Hist. Comitut. Ardensem apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 8.

pag. 547 : *A superiori parte vivarii usque in Fulberti boscum vel nemus extendit communia populi sui Asimenta. Vide Aisantia.*

* 2. **ASIAMENTA**, Instrumenta, Chartæ. Stat. civit. Astæ cap. 25. pag. 18. v^r : *Teneatur ipse potestas... reddere seu consignari et reddit facere in consilio et in credentia novi potestatis officialibus, qui custodiunt scripturas, et cartularios, et Asimenta communis, omnes et singulos libros et scripturas communis.*

* **ASIAMENTUM**, Quidquid rei alicui perficienda commodum est. Stat. Ver. cel. lib. 3. pag. 77. r^v : *Item quod si aliqui cui carcerato dicti communis, vel carcera- ratis fuerit inventa lira, limæ vel ferramenta..... sive Asimenta apta ad carceres rumpendos, compedes limandas, etc. Vide supra Aisamenta.*

* **ASIANZIA**, Commoditas, usus, Gall. Aisance. Charta Hugonis episc. Autiss. in Chartul. Pontiniac. ch. 148 : *Concesserunt memoratae ecclesiae quidquid ipsa possessionis atque consuetudinis ad Asianzias suas acquirere poterit. Vide supra Aisientia.*

ASIATIM. Concilium Basiliense sess. 21 : *Laudes divinas per singulas horas, non cursim ac festinanter, sed Asiatim, ac tractim, ac cum pauca dicenti, etc. Sed legendum videtur Asciatim, id est, divisim. Joan. de Janua : Asciatim, adverbium, id est, dolatim, cestim, carpim, divisim, et dicitur ab asciare, vel ascia.* [2. Vide infra Assiatim.]

* **ASIDA**, Avis, struthio (struthio, Gall. Autruche) vel stella, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Aliud ex Cod. 7646 : *Asida, struccio. Asida, animal est quod Graci structucamelon, Latini structionem dicunt. Gr. στρουθοκαμηλος, struthiocamelus. Vide infra Assida.*

* **ASIDERATUS**, Paralysi percussus, Ital. Assiderato. Charta ann. 1167. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 261 : *Et jurare faciam omnes homines masculos mecum habitantes,.... exceptis clericis, commissis, Asideratis, mutis, cæcis. Vide Sideratus.*

* **ASIFONIATUS**, Ablatus, sublatus, Gall. Enleve, ôté. Epist. 9. Hadriani I. PP. ann. 776. tom. 4. Collect. Histor. Franc. pag. 553 : *Itaque valde tristes effecti sumus quoniam Asifoniatas bullas ejusdem epistola reperimus.*

* **ASIGA**, Piscis e mugilum fluvialium genere, leuciscus; Gall. Vendoise. Charta ann. 1318. in Lib. rub. Cam. Comput. fol. 596. v^r : *Concessit redditum sexaginta piscium, vocatorum Asigas, Gallice Vandaises, qui eidem domino regi debebantur in dictis locis, et hoc sine pretio. Vide infra Assieiga.*

* **ASIGNE**, ἀσίγνη, Viscerata, carnes in populm distributæ. Suppl. Antiquarii. Forte legendum **Assignatæ**, supplendo Carnes ; quia distributio fit illis, quibus assignatur.

* **ASIGNARIUS**, [2. perperam pro Asinarius.] Vide infra Poigna. * Ita et

* **ASIGNATA**, pro Asinata, in Charta ann. 1326. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 278 : *Acquisiverunt tertiam partem unius Asignatae vini, dicti de moitié. Vide infra Asinata.*

* **ASILE**, Assula seu lignea tabula tectis cooperiendis apta apud Marten. tom. 5. Anecd. in Onomastico : *Adalarus Abbas noster hanc Ecclesiam Asili cooperant plumbo cooperiri fecit.*

* **ASILLUS**, pro Asylus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : *Asillus, quem non licet expoliare propter venerationem.*

* **ASILUM**. [Domus refugii. DIEF.]

* **ASINA CURTA**, Onus asinæ multilæ seu cui cauda decisæ est. [2. Quid cauda ad onera ferenda?] Chartul. S. Germ. Prat. sign. tribus crucibus fol. 75. r^v. col. 2: *Idem Johannes reclamabat in toto nemore Antoniaci... cotidie duos asinos et unam Asinam curlam, et usuarium domino de Molnelli. Asinata de lignis, in Hist. MS. Montis maj. fol. 195. Vide mox Asinata et Curtare.*

* **ASINADA**, Onus asini, Gall. Asnée. Tabularium Camalariense : *Domino Aniciensi una vini Asinada. Vide Asinata.*

ASINARE, Asino vehi, apud Luithprandum in Legatione. [2. Pertizio pag. 360. lin. 41.] : *Asinando, ambulando, equitando. Olim asino vehebant humiliores. Lampridius in Heliogabalo : Quæ pilato, quæ equo sagmario, quæ Asino veheretur. Chrysostomus in Epist. ad Titum observat, Patriarcham Constantinop. asino solitum : επὶ θνητῶν.*

* **ASINARIA**, Servitium Domino exhibendum cum asino. Charta anni 1174. inter Instrum. tom. 3. nove Gall. Christ. col. 297 : *Ego Guillelmus Feraldi indebitas exactiones, quas Ecclesia B. Mariae de Toramina faciebam... scilicet carrautas, Asinarias, clausuram castelli, excubias ad custodianam castelli, omnes exactiones injustas relinquo. Charta Ludovici Franc. Regis ann. 1178. apud Stephanium tom. 1. Antiquit. Occitan. MSS. pag. 455 : Nullus Comes aut Vicecomes... in aludio præfata Ecclesia S. Stephani in toto episcopatu Agathensi... audeat exigere albergam vel petitionem domorum, neque bovariam, neque Asinariam, neque in pontibus navalibus seu alius usaticum, etc.*

* **ASINARIUM**, Onus asini. Charta Henr. reg. Angl. pro monast. Montiburgi in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 42 : *Recipienti... decimam totius cavalli de aqua de Vernum integre et plenarie, cum decima Asinariorum. Vide mox Asinata.*

1. **ASINARIUS**, ὀνηλάτης, in Gloss. Græc. Lat. Bernardus Mon. in Consuet. MSS. Cluniac. cap. 8 : *Asinarios, qui ligna de silvis deferunt. [Vox nota Catoni, Suetonio et Varroni.] Vide Vigiles.*

* **ASINARI** per convitum olim dicti sunt Christiani non minus ac Judæi. Vide Baronium ad ann. 42. n° 33 et ad ann. 201. n° 21. 22. etc.

* 2. **ASINARIUS SANCTI PETRI**, Vox injuriosa. Inventar. ann. 1271. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 328. col. 2 : *Item homo qui dixit, Asinarius S. Petri, tenetur solvere augustalem unum.*

ASINATA, Onus asini. Tabularium Ecclesiæ Viennensis : *Et in decimis, quas ibidem habeo singulis annis, duas Asinatas vini, et unum sextarium avenæ. Alio loco : Easdem decimas ita concedit, ut inde singulis annis investituram, eminam frumenti et Asinatam vini sibi vel successoribus ejus persolvat. Charta ann. 1233. in Bibl. Sebus. : Voluit ut a debitoribus vinearum decimam recipiat, quamquam noluerint, antequam perveniat ad deciman Asinatam. [Histor. Medianii Monast. pag. 309. in Charta Pontii Abbatis ann. 1186 : Et debebamus illis duodecim solidos et vas vini continens duodecim Asinatas.] Charta anni 1283. in Regesto Feodorum Burgundie fol. 73 : *Sur laquelle terre nous avons 18. livres de sols Viennois de servise, et 4. Asnées de frement, etc. Charta Matthæi Comitis Bellimontis : Dedit... usuarium consuetudinem in nemoribus suis, quantum quidem Asinus ad usum eorum afferre pote-**

rit, etc. [Duo Asini onerati de vino, in Chartulario Saviniacensi fol. 128. ubi etiam fit mentio quatuor Asinatarum feni. Hujuscemodi Asinatas feni alibi vix reperieras.] [2. Conf. Assinus.]

* **ASINATA**, onus equi aut jumenti, ut colligitur ex Lit. remiss. ann. 1871. in Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 349 : *Cuidam homini cui obviaverunt, unam Asinatam seu chargiam vini, quam desuper equum vel jumentum, ducebat, abstulerunt. Alia ejusd. in Reg. 111. ch. 41 : Guillaume sire de Saint-Amour et de Vincelles... avoit constraint ledit Renel de composer à lui à xx. Asnées, et ledit Gauvain à viij. Asnées de vin.]*

* **ASINATA** pro onere quod ferre possit asinus, sumatur, non tamen semper ejusdem est ponderis. Lugduni duæ sunt Asinatarum species : vulgaris una et civium, quæ constat sex bichetis ; altera mercatorum et granataria septem est bichetorum : bichetus autem Lugdunensis est 60. librarium. Asinata Dombensis octo bichetos, Tossiacensis antiqua octo, hodierna novem bichetos seu decem et octo cuppas continent. Sed bicheti quoque non unum est pondus omnibus in locis. Qua de re vide Collectum pag. 74. et seqq. ubi refert quasdam mensurarum differentias in Bressia.

* In iisdem locis **Asinatam** et **Sextarium**, interdum saltem, promiscue sumta fuisse docent nos duæ Chartæ ex Chartulario Cluniacensi. In priori anni 1182. charactere Gothico exarata : *Definitum est, ut septem Asinatas segula Ecclesie Ambroniacensi pro omnibus propriis decimis per singulos annos fratres (Cluniacenses) de Prins persolvant ; in posteriori vero, quæ est anni circiter 1140. legitur : Abbos et Monachos Ambroniacenses cedunt ex causa permutationis Abbati Cluniacensi septem Sextaria annona, quæ solebant accipere in area de Prins. Dubium non est, quin septem Asinatae segulae prioris Chartæ sint eadem ipsa septem Sextaria annona in posteriori memorata.*

* **ASINDULUM**, Lampas, pro Cicendulum vel Cicendela, quæ pro Lampade et candela usurpantur interdum ; quamvis cicendela proprie sit vermis species noctu lucens, Gall. Ver Luisant. Vita S. Willibaldi Episc. tom. 2. Julii pag. 507. F : *Et in medio Ecclesie stat de ære factum sculptum ac speciosum et est quadrans. Illud stat in medio Ecclesie, ubi Dominus ascendit in celum. Et in medio æreo est factum quadrangulum ; et ibi est in vitro parvum Asindulum, et circa Asindulum est illud vitreum undique clausum. Et ideo est clausum, ut semper ardere possit in pluvia et in sole.*

* **ASINEUS**, Mensura frumentaria species, idem quod supra **Aissenus**. Charta ann. 1242. in Chartul. Cluniac. : *Pro lixiiij. solidis fortium Lugdunensis moneta et quinque Asineis siliginis, et novem bichetis milii. Vide infra Asinus 5.*

* **ASINAIRIA**, Servitium, quod cum asinis domino debetur. Charta ann. 1251. ex Tabul. capit. Carcass. : *Usaticos, boairias, Asinairias, adempramenta, foriscapia, dominations et dominium. . . eidem capitulo constituimus. Vide Asinaria.*

* **ASINITAS**, Asininus stupor. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Asnerie, Asinatas. Aliud vero est Asnerie, in Charta ann. 1308. ex Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 109 : Les devant dix fermiers, muniers ou Asners desdz moulins. . . paieront chascun an. . . aus rentiers ou*

aus fermiers, qui tenront les rentes ou fermes de ladite ville de Meleun, quatre livres de Parisis, . . . et pour tant seront quite, franc et délivré . . . de tous autres servitudes paier quant pour raison d'Asnerie. Quæ voce significatur præstatio, quæ pro farina asino vehenda solvebatur. Vide infra Asnagium 2.

* ASINTURA, an pro Accinctura, ambitus, Gall. Enceinte ? Reg. Philippi Aug. ex Cod. reg. 4653. A. : Habet octavam partem criagii de foresta de Celes et quadrans Asinturæ, villam et prata. Rasintura, in alio Cod. 4651. non magis dilucide. Vide supra Accincta et Ascinus.

¶ ASINULUS, pro Asellus, in Vita S. Evermari Mart. tom. 1. M. pag. 183. Hæc dicens baculo pro scabellis subnixus pedetentum domo egreditur, et vectore Asinulo suo ad Episcopum revertitur.

1. ASINUS. Aimoinus Floriac. lib. 3. de Miraculis S. Benedicti cap. 4 : Gaufredus propter vires, non propter pigratiam, Asinus cognominatus.

¶ 2. ASINUS, Metaphorice, Corpus humanaum primum ad libidinem. S. Paulin. Poëmatæ 21. pag. 115. edit. 1685 :

Sit fortis anima mortificans Asinum suum.

Vide Asellus 3.

* ASINORUM FESTUM. Vide in Festum. ASINORUM Ordo, ita dictus Ordo S. Trinitatis, seu Mathurinorum, quod cum iter agerent, asinis tantum vehi iis licet, non equis, ut habet Albericus, et ex eo Magnum Chronicon Bellicum ann. 1199. Vetus Chronicon tom. 2. Spicilegii : Anno Domini 1198. Pontificatus Innocentii PP. III, ann. 1. cœpit et institutus est Ordo S. Trinitatis, quem solebant appellare Ordinem Asinorum, eo quod asinos equitabant, non equos. Eorundem Regula, quæ habetur lib. 1. Epist. Innocentii III. pag. 306. Edit. Venetæ : Equos non descendant, nec etiam habeant; sed Asinos tantum liceat ascendere datos, vel accommodatos, vel de propriis nutrituris susceptos. Sed id immutatum in Regula iis tradita a Clemente PP. ann. 1267. cap. 2. ubi hæc habentur : Liceat Fratribus equos ascendere, et equituras tales habere, quales potuerint, et sibi viderint expedire, dum nimis notabiles non existant. Computum Hospiti Regis ann. 1830 : Les Freres des Asnes de Fontainebleau, où Madame fut épousée.

ASINORUM SEPULTURA. Vide Imblotatus.

* 3. ASINUS, pro Onus asini. Necrol. MS. abbat. Heder. ad XVIII. Kal. Febr. : Obiit Hugo et Harividus uxoris ejus, qui dererunt nobis unum modium frumenti in molendino de Bruncio et duos Asinos de nemore suo. Vide supra Asina Curta.

* ASINI CAUDAM IN MANU TENERE, Pœna seu multa, quæ reis primum in confusionis suæ ignominiam irrogari solebat, ut colligitor ex decreto Neperi populi ann. 1131. quod refert Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 382 : Non ejus sit memoria, set in Asella retrorsum sedeat, et caudam in manu teneat. Iis deinde imposita, quos ignaviae arguebant, et maxime maritis, qui a suis vapulabant mulieribus: quod eo usque insanæ deuentum erat, ut, si maritis aufugisset, proximior vicinus eam ipse pœnam luere teneretur; quem morem non omnino perisse audivi Lit. remiss. ann. 1875. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 59 : Comme yceulta conjoins eusent eu n'a querres debat et riote l'un à l'autre, et tant eussent procédé en paroles,

que ladite femme fery, bati et villena sondit mary. Pour cause et occasion duquel fait et bateure, lesdiz Juif et Juive se doutent que par la rigueur et constume du pais de nostre dite ville de Senlis, ilz ne soient contrains et condempnez à chevauchier un asne, le visage pardevers la queue dudit asne, ou en autres villes et détestable amende, etc. Aliae ann. 1404. in Reg. 159. ch. 259 : Comme le suppliant et un appellé Perrenet André, quæ estoient demourans à Cocherel en la conté de Dreux, . . . pour ce que en ladite ville de Cocherel avoit une femme, qui avoit batu son mary, feussent alez . . . querir un Asne pour icellui asne chevauchier et faire un esbatement que l'en disoit, et a acoustumé de faire au pais, quant les femmes batent leurs maris. Aliae ann. 1417. in Reg. 170. ch. 10 : Lequel Girault a dit publiquement à la cohue de Merempire (en Saintonge) que ma femme m'a batu, et qu'il convient chevaucher l'asne. Aliae ann. 1883. in Reg. 122. ch. 267 : Icelui Martin commença à dire que Jehanne femme de Guillaume du Jardin de la paroisse de sainte Marie des Champs, près Vernon sur Saine, avoit batu sondit mary, et qu'il convenoit que ledit Vincent, qui estoit le plus prouchain voisin d'icellui mary batu, chevauchast un Asne parmi la ville et feist pénitence en lieu audit batu . . . Ledit Martin . . . de fait prist un asne, qui estoit en la maison du dit Vincent, et ledit asne chevauchast parmi la ville, tourné le visage pardevers le cul dudit asne, en disant et criant à haute voix, que c'estoit pour ledit mary, que sa femme avoit batu. Vide infra in Captiware 2. Aliud vero sonat eadem vox in Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 176. ch. 561 : Pour payer leur escot, les suppliens promisdront payer par forme d'Asne, iij. tourteaux de guesde . . . Pour payer leur part de ladite Asnée et autres despens, etc. Pour leur part dudit Asne, etc. Ubi videtur esse spontanea impositio, quæ in aquas portiones partit. Vide mox Asisida. [** Confer Grimmi Antiquit. Juris Germ. pag. 722. num. 6. Videbis ibi in Normania non maritis qui ab uxoribus vapulabant, sed iis ipsis mulieribus pœnam hanc irrogatam fuisse. Alibi perjuri istam contumeliam subiungit Barletæ Sermon. fer. 5. hebdom. 3 : Præterea antiquæ leges puniunt sacramentum falsum, ut ponantur super Asinum cum cauda in manu, et quod a parvulus cum ovis lapidentur et cum tympanis associent per civitatem.]

* 4. Asinus, Panibus plenus, i. sufficienter ornatus; vel forte sicut ex bove et hirco utres fiunt, ita de asinis siebant sacci ad aliqua ferenda. Glossæ Biblicæ anonymi ex Bibl. reg. [** 1. Reg. 16. 20.]

* 5. ASINUS, Modus agri, a mensura frumentaria ejusdem nominis sic dictus, idem quod Assinus. Vide in hac voce, et supra Asineus. Charta ann. circ. 1200. in Chartul. S. Joan. in Valle : Heribertus Rainoldi de Osainvilla filius et Girardus frater ejus vendiderunt nobis terram unius Asini, quam, in Osainvilla hereditario jure possidebant. Nisi Terra unius asini ea sit, cui colenda asinus satis est, eadem acceptione qua Bovata terræ. Vide ibi.

* ASISIDA, Partitio, distributio, ut videtur, venationis. Charta ann. 1227. ex Archivo S. Victoris Massil. : Reconosco quod ego non debo aliiquid habere in territorio de Salernis in Asisidis de quarteriis cervorum vel aprum, vel aliarum venationum.

* ASISINUS, Sicarius, Gall. Assassin. Littera Martini Papæ Regi Angliæ apud Rymer. tom. 2. pag. 236 : Latiferas ini-mici hominis Asisini.. insidias, quamvis gravibus confossums vulneribus evasisti. Vide Assasini.

* ASISTRIA, pro Ascetria. Vide in hac voce. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Monega, Prov. Asistria, monialis, monacha.

* 1. ASIUM, Ager, vel terra inculta, ædi alicui adjacens, Arvernus etiam nunc Aize. Terrear. castell. d'Ibois ex Reg. 24. Chartoph. reg. fol. 81. r° : Unam cartam frumenti pro quibusdam curtuli, grangia et Asio contiguis. Vide Aiacis 2. et infra Azium.

* 2. ASIUM, Vox generica, qua ustrina vel officina quævis ad aquas extrecta, significatur. Stat. Montis-reg. pag. 248 : Item statutum est quod nulla persona audeat vel presumat facere vel tenere in dicta bealeria seu bealeriis aliquod molendinum seu tornagium, vel aliquod aliud Asium, sub pena librarium decem Asten. Vide infra Usina.

* ASLEVA. Charta Sigiberti reg. Franc. ann. circ. 640. in Suppl. ad Miræum pag. 2. col. 2 : Similiter (concessimus) de suo ipso castro ex alia sylva dominica alias tres leuwas, et in directum item tres Aslevas. Ubi leg. forte Tres alias leuwas. [** Ita est apud Brequinum num. 120.]

* ASLUM, Spolium. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. [** Græce Ἄσλον.]

* ASMA, pro Asthma, Gall. Asthme. Miracula S. Francisci Solani tom. 5. Julii pag. 898. B : Decrescente quotidie Asma, se ad finem impleti promissi penitus incolumem vidit.

* ASMERCIAMENTUM, Multa pecunaria delinquenti imposita. Charta Ballivi Rotomag. ann. 1285. ubi hæc referuntur ex alia Charta Henrici II. pro Monachis Beccensiibus : Volo et firmiter præcipio quod sint quieti in perpetuum de omnibus placitis et Asmerciamentis undecunque sint et de omni thelonio per totam terram meam. Vide Amerciare.

* ASMORIA, pro Armoria, Armarium, Gall. Armoire. Lit. remiss. ann. 1857. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 317 : In eadem domo violenter intrarunt, . . . verrerias, scamma, Asmorias et archas fregerunt.

* 1. ASNAGIUM, Idem quod Asinaria seu servitium exhibendum cum asino. Tabular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 50 : Quod quidem tenementum dicti Religiosi mñi tradiderunt ex excambio... exceptis tantummodo Asnagio et fenagio et custodia et ductu latronum. Actum ann. 1259. Ibid. pag. 988 : Exceptis Asnagio, fenagio et ductione latronum. Chartular. S. Vedasti Attribut. pag. 265 : In Blangi molendinis quatuor, qui farinas tenent, emunt asinos... asinarii Cellerario fidelitatem faciunt : Asnagium habent qui et farinas.

* 2. ASNAGIUM, Præstatio, quæ pro farina asino vehenda, vel loco servitii asinini, solvitur. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 206. v° : Asnagium villa valet xxx sol. Quo etiam sensu accipitendum Asnagium ex Chartul. S. Vedasti supra laudatum. Vide Asinatas.

* ASNEE, est lanugo vetustarum arborum : apud Avicennam scribitur Usnee, sed ipsum est in littera Alif. Asnen, etiam apud Avicennam scribitur Usnen, et est pulvis obstersivus, quo Saraceni mundificant sibi manus. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6559. Nostris etiam Usnée, muscus quercinus.

* ASNERIUS, Asinarius, Mulio, Gall.

Asnier, muletier. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 309: *Duo Asnerii qui ducant sex mullos hospitiis predicti.*

* **ASO.** Vett. Formulae Andegav. art. 20: *In Dei nomen ille, delectissimo nostro illo. Noverit iste pro Divinitatis intuitu et anima mea remedium, vel æterna retributione tua, eatus a die præsente ingenuum esse precipimus, tanquam ab ingenuis parentibus fuisses procreatus, et nullius tibi heredum ac proheredum meorum nec servicium nec ullum obsequium ultra debere cognoscas, sed potius Aso defensione sanctum illius in integra valles residire ingenuitas.* Forte legendum. Sub pro Aso. Et quidem in alia ingenuitatis formula 28. inter easdem Andegavenses habetur: *Quicquam redere cognoscas, nisi sub defensione sancti Basileci, etc. Nec ab ea discrepat quæ lib. 2. Formul. Marculfii cap. 34. legitur: Nisi sub integra ingenuitate defensione, etc.*

ASOLA. Matth. Silvatic. in Pandect. Medic.: *Anse, est modus ligationis, et nodationis, qui vulgo dicitur Asola, quasi nodus, qui immediate, cum quis vult, solvit. Vox Italica.*

* **ASOLETUM, Allisum, Assolentes, Assilientes,** apud Papiam in MS. Bituric.

* **ASOLIA,** f. pro Asotia; Græcis enim est ἄσωτια, luxus, vita dissoluta et ἄσωτος, luxuriosus, perditus: quæ maxime convenient Ribaldis, quos omnibus vitiis deditos fuisse constat. Concil. Rotomag. ann. 1231. can. 10. apud Marten. pag. 245. Collect. Vett. Script. in 4°: *Statuimus quod Clerici Ribaudi, qui dicuntur de familia Asoliz... tonderi precipiantur, vel etiam radi, ita quod eis non romaneant tonsura clericalis.*

* **ASOMEA.** Abstinencia. DIEF.]

* **ASONGIA,** Axungia, in Stat. Placent. lib. 6. fol. 68. r^o: *Nullus ducat, vel exportari faciat extra districtum Placentiae Asongiam, ligna, carnes, etc.* Vide *Asunja*.

* **ASORTIRE,** Ital. *Assortire*, Seligere, secernere. Modus exigendi gabellam Saona ann. 1529: *Item pro coreis Sordesches Asortiz, a civibus, denarium unum cum dimidio; nisi sit pro Prepare, subigere.*

* **ASOZARE,** In societatem seu *Soci-dam*, hoc est, ad medietatem fructuum dare. Stat. Vallis-serianæ cap. 17. ex Cod. reg. 4619. fol. 110. v^r: *De qualibet bestia viva, quam vendet, donabit, vel emet seu Asozabit, etc.* Vide infra *Sozidum*.

* 1. **ASPA,** Uncinus, fibula, Gall. *Crochet, Agraffe*, Anglis *Hasp*, eadem notatione. Stat. civit. Mutinæ rubr. 294. pag. 58. r^o: *Quod ad hauriendam aquam (de puto) sit volgulus habens catenam lunam cum duabus filibus... Et quod ad ipsum volgolum sint Aspa opportune ad hauriendam aquam.* Vide *Aspa*. Unde

* 2. **ASPA,** Impedimentum, laqueus, quo cujusvis animalis pedes illigantur, ne evagari possit. Inquisitio ann. 1273. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 337. col. 2: *Item si contingat aliquem invenire et deprehendere porcum seu scrofam non portantes Aspam... in damno, ... licet sibi occidere.* Vide *Aspidice*.

ASPAGIUM, ASPATGIUM, Juris dominici species. *Aspagium*, apud Columbum in Historia Episcoporum Valentini. pag. 199.

ASTPAGIUM, in Charta de affario de Lodières in Arvernus ann. 1468. qua nescio quis dimittit *jus investiendi, devestiendi clamores, sanguinem, banna,*

emendas, Astpagia, incisionem, etc. Vide *Aspagium*.

* Illud ipsum jus est, quo animalia vagantia et errantia, quæ, cuius juris sint agnosciri non potest, domino prædicti in quo reperta sunt, addicuntur: idem proinde quod *Sparix*. Vide in hac voce. Pariag. inter reg. et monast. Obasinae ann. 1829. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 484: *Item Aspagium quorūcumque animalium se immiscentium gregibus vel armentis dictorum religiosorum, vel quorumcumque aliorum in tota terra paragi ad dominum regem et dictos religiosos communiter pertinet.* Charta Joan. comit. Armaniæ ann. 1357. in Reg. 159. ch. 25: *Concedimus Guillelmo Rolando militi... Aspagia seu panagia animalium equinorum, bovinorum, et aliorum quorumcumque, que in terris, pratis, rameis, et aliis possessionibus dicti militis errantes pervenerint, et non poterit separari cuius sunt. Ita etiam leg. mox pro Aspasia.*

ASPALDARE. [Lorica locum munire, ab Italico *Spaldo*, quod Loricam significat, Gall. *Epauleum*. Hispanis, *Epaldar*, est ferreum humerale, nostris *Epauliere*. Est ergo *Aspalda*, idem quod *Epauler*, Loricis vallare.] Charta Papiensis ann. 1179: *Ad preparandum ipsos duos locos... videlicet ad fossandum et Aspalandum, et faciendum baltrechas.* Italis *spaldo* est meniani species.

* **ASPALDUM, ASPALDUS,** Lorica, ab Ital. *Spaldo*, Gall. *Epauleum*, propugnaculi species sive ex lapidibus, sive ex tabulis. Guido de Vigevano de Modo acquirendi T. S. MS.: *Et pro faciendo Aspalatum pontis, ponantur in capite assidum longe a ripis uno semisse duæ axæ ferræ, cum duobus capitibus sic factis... Et ex ipsis fiat Aspalatum pontis taliter, quod subito et sine briga possit ponit et amoveri.* Charta ann. 1199. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. svi col. 368: *Mediolanenses destruerent betfredos, baltreccas, Aspaldos... castrorum, que Mediolanenses habent seu tenent in episcopatu Laudensi.* Vide *Spaldum*.

* **ASPALTUM,** Eadem notione, in Chron. Modoet. apud eundem. Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1156: *Pinella jussit fieri fossum et de assidibus Aspalatum.*

* 1. **ASPAR,** *Asparis*, ubi lanceæ tenentur. Ita in Gloss. MS. Monasterii S. Andreæ Avenion.

* 2. **ASPAR** dicitur ex asseribus paries paratus. Unde in *Doctrinali*: *Asparis usus habet et bostaris.* Conradi Fabularius ex Cod. reg. 8169. A.

ASPARGIA, ASPERGIA. Praestationis species. Charta Cœliciae Comitissæ Convenarum ann. 1301. apud Justellum in Hist. Turenensi pag. 103. 104. 105: *Cum jure percipiendi et exigendi pontonagia, pedagia, botagia, dralhas, guidagia, Aspergia, leudas, etc.* Occurrit ibi pluries, et in Chartis sequentibus, ubi *Aspargia* scribitur. [¹ Perperam pro *Aspatria*. Vide supra *Aspagium*.]

* **ASPARGUS.** Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6888. C. cap. 58: *Piscis, qui dicitur Plinio sparus, alius spargus, Eliano additis literis Aspargus... Italis sparbo nuncupatur, aliquibus car-*

lino et carlineto, nobis sparallon, Hispanis spargoil. Vide infra *Asperagus*.

* **ASPATA,** Eunuchus, spado, apud Dion. Carthusiensem.

* **ASPATGIUM.** Vide supra *Aspagium*.

* **ASPECTAMEN,** Aspectus. Claud. Mamer. 2. 12. ex emendatione Barthii: *Sunt ne hæc omnia genti mortalium vel convenientia vel jucunda Aspectamini?*

* **ASPECTIO,** pro *Aspectus*, apud Gilbertum Abbatem de Novigento in Epist. de Buccella Judæ cap. 3. [² Festus in Fragment. Lindemann pag. 257: *Specatio in auguralibus ponitur pro Aspective.*]

* **ASPECTURARE,** Voluptuose intendere. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

* **ASPECULATIO,** Assensio. Papias MS. Forte legendum *Astipulatio*. [³ *Aspiculatione, adsensione*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.]

* **ASPEN,** Glosse Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. J. Nic. ab Hontheim pag. 668. col. 1: *Faucula sunt ligna arida, quæ vulgariter appellantur Aspen.*

* **ASPERAGUS,** Idem qui supra *Asparagus*. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Asperagus, sparyum, Remiaconith, Provin.*

* **ASPERELLUS,** Accipiter, Gall. *Epervier.* Acta SS. Bened. sæc. 5. pag. 275. in Vita S. Geraldii Abb.: *Illi vero sermocinantibus, pieque alternatim contendibus, ecce ales cognomine Asperellus in eadem arbore suos confovens fœtus pisces non modicum projectit ad pedes ejus... Pullis tamen Asperelli, de reliquis mandans superferri, etc.*

* **ASPEREMUS,** f. pro *Aspiremus*. Fredericus Imperator ad Conradum filium apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 12: *Benedicat itaque dextera nostra tibi, et tuorum incrementis bonorum ac felici tuo paternæ zelo sollicitudinis Asperemus, orantes.... ut de virtute proficias in virtutem, etc.*

* **ASPERGERE MONETAM,** Gall. *Répandre de la monnoye, lui donner cours.* Histor. Affligen. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 622: *Anno 1209. fuit Aspersa Moneta de Bossanaya quæ duravit tres annos.* Vide Chronicon Barcinon. tom. 3. Concil. Hisp. pag. 544. ubi *Aspersa Moneta plures repetitur.*

* **ASPERGERIUM,** Aspergillum, Gall. *Gouillon.* Cod. MS. Ecclesiæ Noviomensis, in quo ejusdem vasa et ornamenta recensentur: *Item unus situlus cum Aspergerio argentei pro aqua benedicta.*

* **ASPERGES,** Aspergillum quomodo etiam Galli dicunt, vulgo *Gouillon*. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 366: *Asperges unum argenti aureati, cum manico longo.* Vide *Aspergerium*.

* **ASPERGITORIUM,** Idem quod *Asperges*. *Aspergitorium, Guipillon,* in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1180. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. svi col. 912: *Presbyter porrigit Aspergitorium in manum archiepiscopi, etc.* Pontif. Ebroic. MS: *Debet (sacerdos) osculari Aspergitorium, seu illud instrumentum de quo aspergatur aqua, et tradere episcope.*

* **ASPERGO,** *Vestis seminarum, vel vestimentum superfluitas, quod et Firma dicitur, unde Aspergineus.* Ugutio. [Idem quod *Aspersio*, quæ est amyrum aqua dilutum, quo tela subtilior firma redditur. Gloss. MSS. Montis S. Eligii Attrebat.:

Aspergo, ginis, Aspersio, ab Aspergere. Vide *Aspersio*. [** Gloss. in cod. reg. 6744 : *Aspergine, in oratione*.]

1 ASPERGOTUM, Loricula annularis, Gall. *Haubergeon*. Vide *Huspergotum*.

2 ASPERGUS, Boulet, in *Glossar*. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

ASPERI, ASPRI, ASPRATURA. Latinis *Asperos nummos* vocabant, recenter cūsos, necedum usu tritos et leves. Sueton. in *Nerone* cap. 44. *Aurum obryzum et numnum Asperum ingenti fastidio exegit*. Persius Sat. 3. *Quid Asper utile numerus habet*. Sed aliam originem habent monete, quas *Asperorum nomine donare*, præsenti Graeci recentiores, qui *Aspros*, vel *Aspra*, appellant monetam minutiorem *albam*, seu argenteam, cum qua Monetarii majorem, tam argenteam, quam auream commutare solent : Graecis enim *άσπρος* album significat, ut liquet ex *Chronico Alexandrino* pag. 724. 786. 876. Theophane p. 144. Constantino Porphyrogenito de Adm. Imp. pag. 117, et alia in *Glossographis* passim laudatis. *Glossa Græco-Lat.* ἀνάρπιον, λευκόν, *Asprum*. Hinc in iisdem *Glossis*, *Aspratura*, κόλλυβος, id est, moneta minor; *άσπρης*, *Aspritudo*, *Candor*; ἔλευχον, *Asprum*. Vide *Leunclavium* in *Pandecte Turcico* cap. 18. et *Meursium* in *Gloss.* et supra verbo *Albus*. Vincen-tius Bellovac. lib. 80. cap. 75: *Cham-sutum habet tributum ad minus 15. drachmas*, seu *Asperos*, qui bene valent 30. *sterlingos*: nempe super tributarios terrae *Anagri*. [** Vide *Glossar*. med. Graecit. col. 149. sqq.]

ASPERIOLUS, [*Sciurus*. Gall. *Ecureuil*.] Miechovius in *Hist. Polon.* lib. 4. cap. 4. ad ann. 1298: *Sub regimine hujus Regis Bohemie (Wenceslai) grossi Bohemici et denarii argentei in Poloniā inducti sunt. Prius siquidem argento nigro, et pelliculus capitum aut extremitatum Asperiolorum fenerabantur Poloni et mercantias faciebant*. [** Vide *Mapa*.] [Georg Christianus tom. 1. *Rerum Mogunt.* pag. 737. col. 2. de Conrado III: *Edito voluit edictio, ut Pastor et Plebanus mitras sive almuia de Asperiolus, Altaristica vero et Beneficiati temporibus divisorum mitras de pellibus aquinis nigris gestent.*] Vide infra *Asprio* [et *Aspriolus*.]

** **ASPERITARE**, Ecbasis vers. 230:

Dicte consoci, quo tendat visio sonni?
Bruchi cum vespa, cynifes, cœnomia multa
Me circumvolitant, dente sed Asperitabant.

Ubi clar. editor interpretatur *Acuere, asperare*. In *Gloss.* Melber. *Asper* est *das da nagt, verzeret, einen hin nymp et Asperitas, die scharpfe pinigung*. Unde *Asperitare* eodem sensu dictum significare videtur *Vexare, cruciare, angere, aut Dilaniare, scindere*, ut est *Ibid.* vers. 243.

* 1. **ASPERITAS CONSUETUDINUM**, Durtitla, in *humanitas in exigendis tributis*. *Charta Ludov. Junior.* pro habitatoribus Seneliaci ann. 1166. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 26: *Ad utilitatem et incrementum terræ nostræ pio utimur temperamento, ubincunque indebitas abolumus exactiones, et pravarum Asperitatem (i.e. Asperitas) consuetudinum mitigamus*. [** Gaius comm. 3. cap. 189: *Postea improbata est Asperitas pœnæ*. Similia apud omnes bona latinitatis auctores, neque sequentes significationes ab usu Romano multum discedunt. Conf. *Lexica*.] *Nostris olim Asprete, pro qualibet exactione. Libert. villæ de Tannay* ann. 1352. tom. 6. *Ordinat. reg. Franc.* pag. 63. art. 14: *Ne pourront de-*

mander lidit seigneur et dames esdiz habitanz, ne avoir d'iceulx nulle chose pour cause de ost, de chevauchée, . . . et de toute autre Asprete ou maniere de servitude. Aspresse et vero Aspreur dixerunt, pro Aprete, aigreur, severité. *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Aspresse, austritas, asperitas, severitas, duritas.* Lit. remiss. ann. 1812. in Reg. 103. ch. 95: *Ice-lui escuer doublant rigour et Aspresse de justice, s'est trait par devers nous, etc.* Aliæ ann. 1456. in Reg. 183. ch. 102: *Pour la grant Aspreur et chault courage qu'ilz avoient l'un l'autre, etc.*

* 2. **ASPERITAS**, Infecunditas, sterilitas. *Charta ann. 1266* in Reg. S. Ludov. Chartoph. reg. fol. 14. r: *Sextariata terre, computata ad tria quartaria frumenti per annum propter Asperitatem, licet in aliis locis computetur sextariata ad unum sextarium frumenti per annum.*

* 3. **ASPERITAS**, Impetus. *Charta ann. 1329* in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 15: *Si dictus canis fuerat occisus per aliquem, hoc fuerat propter Asperitatem ipsius canis egredientis et mordentis alias canes burdientes extra in campis.* [** Ulpian. in *Dig. lib. 9. tit. 1. fr. I. § 5*: *Sed et si canis cum duceretur ab alio quo Asperitate sua evaserit, etc.*]

ASPERNABILIS, Contemtor. [Melius, Contemnendus, quam Contemtor.] Capitolinus de Maximo: *Moribus Aspernabilis*. Vide *Salmasium* [** et *Forcelli Lexic.*]

ASPERNAMENTUM, Collatio legis Mosaicae tit. 5. cap. 1: *Moyses dicit: Qui manserit cum masculo mansione mulierib[us], Aspernamentum est, ambo moriantur.* In *Levit. cap. 20. pro Aspernamentum est, habetur, uterque operatus est nefas.* [** Ibid. cap. 18. vers. 22: *Abominatio est. Tertull. adv. Marc. 4. 14. et Pudic. 8: Aspernamento habere aliquid.*]

* **ASPERSONIO**, Amyrum dilutum, Gall. Empois. Spicil. Fontanellense MS. pag. 996: *Quæ (corporalia) postquam bene lota fuerint et aliquantulum siccata, rursus intinguantur Aspersione quæ sit clara et liquida, de optima farina, et ita siccantur ad perfectum.*

* **ASPERSONOL**, Aspergillum, Gall. *Asperoir*, *Goupillon*. Inventarium MS. Ecclesiæ Aniciensis ann. 1444: *Item unum Aspersorium cum hyssopo argenti.*

ASPERSONORIUM, Vas, in quo aqua est benedicta, quo plebs in Ecclesia aspergitur, in *Statutis antiq. Ord. Cartusiensis 1. part. cap. 8. § 3: Et interim Procurator portat aquam in Aspersorio.* [Sæpius *Aspersorium*, pro *Aspergillo*, Gall. *Goupillon*. Hisp. *Hissopillo* legitur, quam pro ipso vase. Collect. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 469: *Accipit celebans Aspersorium de manu diaconi . . . Aspergit circumiens locum paratum. Ibidem et alibi non semel occurrit.*] [** *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: Aspersorium, yvae benoiste.*]

* **ASPERSONUS**, Genus piscis variis stellatis. *Glossæ Lat. Gr. Aspersus, εἴδος ἄγριος κατάστατος.* [Vide supra *Aspargus*.]

1. **ASPICERE**, Pertinere, spectare. *Vetus Notitia apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressensis* pag. 225: *Et quidquid ad dictum locum Aspiciebat, aut Aspicere videbatur, totum ad integrum . . . devote obtulit. Occurrit passim. Observat tamen Littletonus sect. 184. res ad Maneria proprie pertinere et appendere, ut ad vocationem, communiam pasturæ, etc. solos vero villanos, seu adscriptitios glebae, ad eadem maneria Aspicere dici: Et est à savoir, que nul chose est nosme Regardant à un mannor, etc. fors que*

villeine : més certaine autres choses, comme adwouson et common de pasture, etc. sont nosmés Appendants al mannor, ou as terres, et tenemens, etc.

* 2. **ASPIGERE**, Concordare, arbitrari, seu cause arbitrium agere. Gall. Arbitrer, juger par arbitrage. *Chartularium Monasterii SS. Trinitatis Cadomensis* fol. 33. verso: *Pro hoc Pacto tenendo dedit Abbatissa Roberto 500. libras, sicut fuit Aspectum inter eos, et insuper, etc.* Hujus translatæ significationis ratio a veteri Gallico *Esguard*, quod aspectum perinde sonat, atque Arbitratum judicis, parvum sententiam. Unde hæ formulæ: *La Cour Esgarde. Se mettre en l'escart de la Cour*, etc. Quæ vide-sis in voce *Esgardum*.

* 3. **ASPICIENTIA**, Quæcumque ad aliquam domum vel prædium pertinent. *Charta Ludovici Pii ann. 822. inter Instrum. tom. 1. novæ Hist. Occitan.* col. 59: *Fiscum nostrum... cum Ecclesia et villaribus et pistatoriis et omnibus Aspicientis vel adjacenciis suis.* Vide *Aspicere 1.*

* **ASPICIMUM**, Eur. in *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Sed leg. *Auspicium.*

* **ASPICULATIO**. Vide supra *Aspeculatio*.
* **ASPICUS**, *Conspicuus*. Ausonius Epist. 24:

Semper in Aspicuis prodentur scripta favillis.

[** *Aspicialis, ὥπατος*, in *Gloss. Græc. Lat.*]

ASPIDICE, Uncini, incastrature fimbriæ, catenule, Papias. [Aspidicas scribit S. Augustinus lib. 2. Quæst. in *Exodus* quæst. 115: *Aspidicas in ueste sacerdotali quæ dicat, utrum scutulas, quæ a scuto Latine appellantur, quia et Græce scutum ἄσπιτα appellant?* an vero Aspidicas propter diligenter colligandum dicit ab aspide serpente, sicut etiam murænæ appellantur.] [** *Glossar. in cod. reg. 6744. ut ex Eucherio: Aspidicas, uncinos; hoc physici dicunt, si tam redendum est.*]

* **ASPINARE**, Spina vinum venale indicare, ab Ital. *Spinare*, spinis coronare. Stat. civit. Astæ, ubi de reva vini, quod venditur ad minutum: *Quod unusquisque qui vendere voluerit vinum ad minutum, non debeat Aspinare, seu vendere, vel vendi facere vinum, quod vendere voluerit, etc.*

* **ASPIRARE**, *Conspirare*, Gasp. Barthol. *Glossar. ex Bartolphi Hist. Palæst.*

* **ASPIRATIVA**, Littera H. Pseudo-Virgilius de octo partibus orationis apud Maium in *Collect. formæ octonariæ* vol. 5. pag. 86: *Errant etiam qui in copulativa Ac et Aspirativam H scribunt, quæ in solo habenda pronomine est.*

* **ASPIRIUM**, Affectus, ab *Aspirare*, ut a *suspirare*, *suspirium*. Epist. Rupertii Romanorum Regis ann. 1401. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1655: *Cujus causa humillimo devotionis affectu Sanctitatem vestram confidenter supplicamus, quatenus... dignetur Sanctitas vestra spiritu fortitudinis assumto... paterno Aspicio, sublatissimoræ dispensidius festinare.*

ASPITA, Ruina, in *Gloss.* Isid. et apud Papiam. [Pithœus in *Excerptis emendat.* : *Secespita, Ruina*. Ad hæc Grævius: Si *Secespita* legitimus, legendum forte *Runcina* pro *Ruina*. Hunc Scriptorem, si tanti est, consule.] [** *An Absita? Confer *Absus*.*]

ASPITARE. Vita S. Joannis Eleemosynarii cap. 51: *Uno hinc et altero hinc Aspitantibus. Ita in MSS. legi pro Assistentibus monet Rosweidus.*

* **ASPORTAGIUM**, Tributum, quod dominio penditur pro mercibus evehendis. Venditio vicecom. Turennæ ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 156 : *Cum jure percipiendi et exigendi pontanagia et pedagia, botagia, drallas, quidagia, Asportagia, leudas, etc.* Vide *Apportagium*.

1. **ASPORTARE**, Auferre, Asportus, Ablatio, Leodiensibus Asporter, Asport, ut docet Nomenclator idiottismi Leodiensis apud Carolum Meanum ad calcem Observationum in Jus civile Leodiensem.

* Vox eo sensu purioris Latinitatis, atque adeo a Glossario amandanda.

2. **ASPORTARE** JUS CURIAE. Ad aliam curiam jure appellatio causam deferre, a judice tanquam non legitimo ad alium provocare. [Non de litigibus dictum videtur, sed de judice sue curiae causam vindicante.] Lit. ann. 1220. in Reg. A. Chartoph. reg. ch. 5 : *Post oblationem recordationis obtulit dominus rex episcopo iudicium curiae sue, utrum episcopus deberet super hoc audire recordationem curiae domini regis : episcopus respondit quod placitum istud pertinebat ad christianitatem, et quod inde amplius non responderet. Dominus autem rex inhibuit episcopo ne jus curiae sue Asportaret, et super hoc sine plus dicere, episcopos a curia domini regis recessit.* Vide *Falsare curiam* 4.

* **ASPORTATIO**, Dici videtur de panis aliisque similibus, que ad ecclesiam, oblationis causa, appontantur. Bulla Innoc. III. PP. ann. 1199. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 169 : *Omnes oblationes, que ad manus sacerdotum in Sagiensi ecclesia offeruntur, et medietatem Pentecostes, et medietatem omnium legatorum et confratriz, et medietatem omnium Asportationum, que ad ecclesiam ipsam proveniunt vel provenire debent, his exceptis auro, serico et candelis, ... que integre ad episcopum loci pertinere noscuntur.* Vide supra *Asportus*.

ASPRATILES PISCES, *Pisces sacosi*, *Papissæ*; ὄστρακοδέμοι. Occurrunt ii non semel apud Alexandrum Iatrosophistam in Libris Passionum; qui conchas habent: sic nominati ab asperitate squamarum, vel a locis, in quibus degunt. Ita Matthæus Silvaticus. His opponuntur *Leostrea*, apud Lampridium in Heliogabalo, ostrea λετα et levia. Plinius Medic. lib. 5. cap. 43 : *Omnem Aspratilim Piscem videlicet, ut sunt lupi, cervi, pisces de flumine, qui petram habent, etc.* [Vide Forcell. Lexic.]

ASPRATILIS TERMINUS. Incertus auctor de Limitib. [Goes. pag. 305.] : *Terminus... Aspratilis, qui velut signinum coagulatus lapis naturalis fuerit.* Occurrat pluries. *Aspratilis Petra*, apud Innocent. de Casis litterarum. [Vide Goes. pag. 228.]

ASPRATURA, κόλλυθος, in Gloss. Negotiatio argenteriorum, sive ipsa permutatio. Vide *Salmarium de Usuris* pag. 454. 492. et supra *Asperi*.

* *Ospratura* habet Lex. 18. SS. Patrimoniorum. Ubi quidam intelligunt minutiarum frugum publice coemendarum curam, ex græco ὄστρα, quod varias fruges minutias et legumina significat. Vide *Pithœi Opusc.* apud Loisel. pag. 357.

ASPREDO, pro *Asperitas*. Usurpant auctor de Montibus Sina et Sion, et Celsus lib. 5. cap. 27. [et alii recentiores.] [Vide Forcell. Lexic.]

* **ASPRETUDO**, τράχωμα τοῦ ὄφθαλμοῦ, τὸ ἔγριον. *Palpebrarum Scabies*, in Supplément Antiquarii. [Vide Forcell.]

in voce *Asperitudo*. *Asperitudo*, Oculorum morbus, vox frequens apud Celsum.]

ASPRO, Monetæ species. Vetus Charta plenariae securitatis exarata Ravennæ sub Justiniano, apud Brisson. lib. 6. Formul. [** Marin. num. 80. col. 2. lin. 10.] : *Albiolo ligneo valente nummos aureos 40. : sacma valentes Asprione aureo, uno scannile cum agnos valente sillicas aureas duas.* Infra [** lin. 11.] : *Arcu clave clauso ferro legata valente sillicas aureas duas : alia arcella minore rupta valente silqua una semis Asprionis, tina clusa valente silqua una Asprionis cocumella, etc... sacrio valente silqua una Asprionis.. rapo valente Asprione, modo valente Asprione, etc.* Vide *Asperi*.

1. **ASPRIOLUS**, Sciurus, Gall. *Ecureuil*. Privilegium Vigilei Episcopi Patavienensis, apud Raymundum Duellum. Miscellan. lib. 1. pag. 491 : *Volentes alia almutia comparare, didicerunt almutia de pelibus Aspriolorum minori et leviori pretio emere posse.* Vide *Asperiulus*.

ASPRITUDO. Vide *Asperi* et *Aspretudo*.

1. **ASPROBITURA**, ἀσπροπίτης, Candor, in Supplément Antiquarii. Vide *Asperi*.

ASPRUM. Vita Beati Berardi Episcopi Marsorum in Prologo, apud Ughellum tom. 1. pag. 966 : *Puellam, in cuius gutture Asprum fium fuerat, de mortis periculo signo crucis liberavit.* [Supplément Antiquarii : *Asprum, ἀσπροπίτης, Numus albus.* Vide *Asperi*.]

1. **ASQUITES**, Græcis ἀσπροπίτης, Hydrops, cuius abdomen ad instar ἀσπροπίτη seu utris aqua pleni inflatum est. Vita S. Bertrandi Convenarum Episc. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1040 : *Miles erat diæcessanus et longa detentus ægritudine, tantum passus est in ventre tumorem, ut Asquiten vel tympanum incuruisse crederetur.* Vide *Clocire* [** et Forcell. voce *Ascites*.]

* **ASRENGI**, Minium, quod ex cerusa fit per decoctionem, et vocatur sirengi, ut apud Avicennam. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959.

1. **ASSA**. Meminit Rocchus Pirrus in Notitia Ecclesiæ Cephalianæ sub. ann. 1304. Diplomatic Regis Siciliæ, quo jura antiqua Cepaledensis Ecclesiæ, que *Assas super gabbias Cephalidii* appellatur. Forte pro assisas, nisi ita legendum sit. Alias, *Assagium*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 47. est examinatio auri vel argenti ut *Assagitor*, examiner, ex Ital. Galli *Essai* et *Assaier* dicunt.

2. **ASSA**, *Lignum latum et dolatum*. Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebat. Papias MS. addit. : *Ab ascia qua siebat, vel ab astulis.* Gallice *Ais, planche, Assis, tabula*. Scribendum fuisset ab *assulis*. Plinio *Assamenta* idem sonant.

* 3. **ASSA**, *Nutrix*, apud Nonium. Inscript. vet. apud Murator. tom. 3. Collect. Inscript. pag. 1512 : *VOLUMINÆ NUTRICI ASSÆ*. Vide *Asseres*. [Vide Forcell. voce *Assus*, et Juven. sat. 14. vers. 208.]

* **ASSACOMANARE**, Depopulari, vaste, Gall. *Mettre à sac*, ab Ital. *Saccomanno*, Depopulatio, *Saccagement*. Chron. Astense ad ann. 1431. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 271 : *Totam ipsam terram Assacomaverunt, quæ repleta erat bonis multis, et divitiis spoliaverunt.*

1. **ASSACELLA**, ἀφιδωτήριον, Sudatorium, in Supplément Antiquarii. Vox composita ex *assus* et *cella*.

* **ASSACIDÆ**, ut *Assassini*. Charta ann. 1213. in Chartul. Campan. fol. 86 : *Multi*

milites et alii homines capti sunt a Saracenis et occisi in modico tempore succidente, ipse Marchio ab Assacidis interfectus est.

1. **ASSAGHARE**, Tentare, experiri, Ital. *Assaggiare*, Gall. *Essaier*. Occurrit in Archivo Ecclesiæ Brivatensis ad ann. 1365. 1. **ASSAGIUM**. Bulla Alexandri IV. PP. ann. 1255. apud Ughellum tom. 1. pag. 68 : *Ecclesiam S. Mariæ de Fuleno in Quatuor urcam, et unum Assagium, et dimidium salinis fundi Furani, etc.* Vide *Assa* 1.

* **Assagium generale**, sæpius legitur in numismatis Rom. Pontificum, quod toties repeti, quoties nova cuditur moneta, docet Moulinetus, qui vocem hanc ab *asse* accersit pag. 154. Hist. Summor. Pontif.

* 2. **ASSAGIUM**, Examinatio, probatio, Gall. *Essai*, olim *Assay*, Ital. *Assaggio*. Charta Caroli IV. imper. ann. 1363. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 2445 : *Concedentes dicto Rudolpho plenariam auctoritatem... billanos et metalla predictis monetis providendi, et ad ipsas portari faciendi, probaciones et Assagia de dictis monetis,... quoties necessarium fuerit, faciendi.* Charta ann. 1356. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 296 : *Quod capitulariis Tolosæ.... habeant tradere patrum dictæ monetæ, et quod dicti capitulari, vocatis genibus regis,... possint facere Assay.* Alia ann. 1355. tom. 2. Hist. Leod. pag. 422 : *Item que à faire ledit Assay (des poids et mesures) ly menstraux doivent avoir de chascune aymé un denr.* Vide *Assa* 1.

1. **ASSAIA**, Examen, probatio ; Gall. *Essai*. Rymer. tom. 5. pag. 66. col. 6 : *Et mandatum est Senescallo Regis Vasconie... quod ipsum Comitem et hæredes suos cognitionem Assaiæ monetæ prædictæ, ac punitionem omnium et singulorum, tam criminaliter, quam civiliter, in cussione ejusdem monetæ delinquentium, habere permitat iuxta tenorem literarum Regis prædictarum.* Idem tom. 6. pag. 908 : *Assignavimus vos justitiarios nostros ad Assaiam de monetis nostris, de auro et argento, in turri nostra Londoniæ, et alibi infra regnum et potestatem nostram, cassis tam per ignem, tactum, et pondus, quam per examinationem operariorum monetarum hujusmodi, et ad balantias et pondera, pro monetis nostris de auro et argento ordinata... et Assaiam, examinationem, et punitionem, etc.* Philippus VI. Francorum Rex apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. pag. 754 : *Ad certam diem precepimus nobis afferri pissides (pyxides) Assaiarum monetarum ipsarum, ut per hoc defectus cuilibet possit plene cognosci.* Vocis etymon vides in *Assa* 1. Vide *Assaisiator*.

* **ASSAIA**, Panis et Cerevisæ, simili notione, apud Rymer. tom. 4. pag. 693 : *Major et Ballivi, in temptatione, seu Assaiæ, hujusmodi panis et cerevisæ negligentes ante hæc tempora fuerint... qui pro tempore fuerint hujusmodi temptationem, vel Assaiam panis et cerevisæ... facere teneantur.* Vide *Assaisiator*.

* **ASSAIARE**, Examinare, probare, Gall. *Faire essai*, vox monetariorum. Lit. Eduardi III. reg. Angl. ann. 1369. apud Rymer. tom. 6. pag. 611 : *Per touchum nostrum, et alias vias et modos, quibus rationabiliter sciveritis, Assaiari faciatis.*

1. **ASSAILLIRE**, Adoriri, invadere, Gall. *Assailir*, apud Somnerum in Glossario ad calcem *Scriptor*. Anglic.

1. **ASSAILLIRE**, Eadem notione, in Actis SS. Maii tom. 2. pag. 697.

1. **ASSAISIATOR**, Monetæ inquisitor

et probator, Gall. *Essayeur*. Angl. *Assayer*. *Mandatum est Will. Hardel Clerico* (ann. 38. Edward I. Regis Angl.) *quod convocatis in presentia sua omnibus monetariis, Assistoribus, custodibus, operariis et aliis ministris de Cambiis Regis London. et Cantuar. per visum et testimonium illorum provideat, quod tot et tales operarii sint in predictis cambiis, qui sufficient ad operationes regias facientes, ne Rex pro defectu hujusmodi ministrorum damnum incurrat*, apud Thomam Blount in *Nomolexico*. Vide *Essayator*.

* **ASSALDARE**, Ital. idem quod *Assaltare*, Irruere, aggredi, nostris olim *Asaudre* et *assaudre*. Opuscul. Petri Azaril apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 436: *Et tunc multis recentibus tunc precedentibus fulcitis Papiensibus Assaldatis tumultuose intraverunt, etc.* Lit. remiss. ann. 1864. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 396: *Icellui Jehan de Bussi mea de mauvais courage, et senz ce que ledit Jehan Hemart l'Asausts, etc.* Aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 50: *Ledit Fauvel tousjours lui respondeo que point ne l'Assaudroit premier: mais tantost que ledit Barat le frapperoit ou Assaudroit, il le couroueroit du corps.* Le Roman d'Alexandre MS. part. 1.

E se il nous Assaut, très-bien nous défendrons.

Hinc *Aceut*, a verbo *Aceudre* vel *Açaudre*, eodem sensu, in Consuet. Aurel. ad calcem Assis. Hieros: *Qui Aceut à serpent ou à joutice, doit 60. sols.* Ita etiam legendum ibidem pro *Acuet*: *Qui acuet son gage à celui à qui il est pleges, doit 60. sols, à la joutice.* Id est, qui per vim pugnare abstulerit, etc.

* **ASSALE**, Asser, Gall. *Soliveau, chevron*. Guido de Vigevano de Modo acquirendi T. S. MS.: *Ponatur de subtus unum Assale, quod supererit ab ultra parte pontis uno semisse, et super illo Assali complicentur due perticæ.* Stat. Vercell. lib. 5. pag. 122. r: *Item si quis nemus alienum intraverit et ibi nemus incidenter et exportaverit, solvat... pro scarifici et Assali, vel simili planta solidos v. nec intelligatur planta, nisi grossa ad modum manubrii unius tridentis vel grossior, nec appelletur planta aliquis ramus scalvatus.* Vide *Assa 1.*

ASSAITH. Vide *Assath*.

ASSAITUM, Bitumen, Ugutioni. Ita MS. sed legendum videtur *Asphaltum*, vel *Asfaltum* ex Ital. *Aspalto* et *Asfalto*, et ex Greco, ἄσφαλτος.

* **ASSALHIARE**, Gall. *Assailir, Adoriri, invadere, oppugnare, Fortalitia obessa, Assalhata, debellata, escalata, etc.* apud Rymer. tom. 8. pag. 618. Vide *Assalire, Assailire, Assalidare, Assalire et Assaltare*.

* **ASSALIA**, ex *Assa* seu *assis*, Gall. Ais. *Rochus le Baillif* in Diction. Spagyrico: *Assalia est Vermis intra aseres crescens; cossus, teredo, termes, tirpes et xylophagi dicti.* Vide *Assa*.

* **ASSALIARE**, Ad instar impugnantium circumdare, Gall. *Environner, Entourer*. Locum vide in *Haimesuckin* post vocem *Hamsoca*.

* **ASSALIRE**, Adoriri, irruere, invadere in Charta ann. 1205. in Hist. Aquisextana per Pittonem pag. 11: *Hæc sunt maleficia quæ Comes Forcalquierii fecit in Provincia quando Assaluit Guardanam cum meinatis.* [Synodus Hellenens. ann. 1027: *Ut nemo supradicto comitatu vel episcopatu habitans, Assaliret aliquem suum inimicum ab hora Sabbathi nona.*] Vide *Adsalire*. Hinc *Assalt*.

* **ASSALLERE**, ut *Assalire*. Formule MSS. ad calcem Cod. reg. 7657. fol. 85. r: *Munitus armorum generibus, ... accessit ad molendinum, ... animo et intentione ipsum Assallendi ac etiam offendendi graviter.*

* **ASSALTARE**, ejusdem significationis, vide in *Aliscara* post *Harmiscara*.

* **ASSALTARE**, Idem quod *Assalire*. Utroque verbo utuntur Ital. Instrum. ann. 1291. apud Marten. tom. 1. Anecd. pag. 1241: *Castrum domini sui terribilitate Assaltendo, cum impetu et tumultu bona domini invadendo.* Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 284: *Assaltavit in felonie et verberavit me, et michi plagam fecit.*

* **ASSALTATIO**, [¹ Aggressio, oppugnatio, Gall. *Assaut*. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 438: *Capitaciones, spoliations, ... devastations ac Assaltationes castrorum, etc.*] Codex Legum Norman. Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 257: *Habet etiam curiam de omni placito spade, et de roberiis et multiciis, homicidiis, treugis fractis, iniquis Assaltationibus.*

* **ASSALTURA**, Eadem notione. Exempla vide in *Testeia*.

* 1. **ASSALTUS**, Idem, Ital. *Assalto*. Chron. Siciliæ ad ann. 1316. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 81: *Obsiderunt ipsam terram prælantes et dantes Assaltum terræ predictæ.* Et col. 81: *Dantes ipsi civitati per mare et per terram Assaltum.* Gall. *Donner l'assaut.* Eadem vox legitur in Chartulariis S. Victoris et S. Florentini.

* **ASSALTUS CARUCE**, Aggressio hominis cum *caruca* laborantis. Consuet. Norman. part. 2. cap. 1. ex Cod. reg. 4651: *Quædam (querela) de roberia et assaltu, quædam de Assaltu caruca.* Ibid. cap. 8: *Ego queror de tali, qui ad carucam meam cum agatio præcogitato in pace Dei et ducis me nequiter assaltavit.*

* **ASSALTUS**, Velitatio, procuratio. Gall. *Escarmouche*. Chron. Bergom. ad ann. 7391. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 858: *Et die Lunæ tunc proxime sequenti similiter fecerunt certos Assaltos inter se, etc.*

* **ASSALTUS**, Usurpatio, injusta et violenta occupatio. Charta ann. 1088. ex schedis Præs. de Mazaugues: *Et omnes maledictiones veteris et novi Testamenti super eum veniant qui istum aludem dirumpere voluerit, et Assaltum ibi fecerit, et cimeterium non custodierit sive eum freriget.*

* 2. **ASSALTUS**, Auctio, Gall. *Enchère*. Charta ann. 1325. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 494: *Retinuit partem feudi de Brocadella venditam...* Guillelmo de Apipone militi per Assaltum. Vide supra *Accrescentia*.

* **ASSANA**, Panni species; haud scio an ab Ital. *Azzannato*, perforatus, quomo apud nos *Pannus incisus*, Gall. *Découpé*. Testam. Philippi episc. Sabin. ann. 1372. ex Cod. reg. 9682. A. F: *Item mantellum de Assana de Memba, etc.*

* **ASSANTA**, Preces pro mortuis, forte sic nuncupatæ, quod stando funderentur, unde et *Astare* appellatæ. Testam. Nic. de Pratocomit. ann. 1474. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xij: *Item lego dictæ ecclesiæ sanctæ Crucis pro uno astari sive Assanta fienda quolibet Veneris per totum annum apperpetuis temporibus, in capella S. Bartholomei, pro redemptione anime nobilis Agnæ Presia consortis meæ condam et anime meæ et parentum meorum, quadraginta florenos monetæ currentis semel.*

* **ASSAONADUS**. Vide *Garbellare*.

* **ASSAPPARE**, Instrumento rustico, quod *sappa* dicitur, laborare, pastinare, Gall. *Houer*. Acta notarii Senensis ad ann. 1288. ex Cod. reg. 4725. fol. 10. v^r: *Promittimus... dictam vineam putare, palare, ligare, Assappare et ricalcare ad modum et consuetudinem boni laboratoris.*

* **ASSARDIA**. Stat. synod. eccl. Corisopit. MSS: *Cujus (avaritiae) rami sunt latrocinia, rapina, fraus mercatorum, decupcio advocatorum, usura, Assardia, simonia, taillia tyrannorum et similia.*

* **ASSARIUM**, Assis vel nummus. Gloss. *Assarium, ἀσάριον, μονομάχιον, δοκάριον, ψουπίον.* Gloss. Græc. Lat. *ἀσάριον, hic As.* Lexic. Græc. MS. Reg. Codic. 930: *Ἀσάριον, πεντανόμιον η δεκανόμιον.* Papias et Ugutio: *Assarium, nummus, assis vel figura denarii.* Vide Cujac. lib. 7. Obs. cap. 33. et Salmasium ad Solinum pag. 954. et ad Capitolinum pag. 251.

Est etiam Græcis recentioribus *ἀσσάριον* instrumentum quoddam, ex duobus lateribus æneis compactum, *ἄστεῖον* appellatum, (*δοκάριον*, in Glossis laudatis) quod instar haberet claustrum ferrei, non quod clavicula simile esset. Hero in Mechanicis, qui illud describit, nominis originem a Romanis accersit. [² Vide Gloss. med. Græc. *Assarium, ein bratzen oder bratspyz,* (veru) in Gemma Gemmarum.]

* **ASSARTA**, Silva succisa et in agrum cultum redacta. Vide *Exartus*.

* **ASSARTARE**, Silvas interlucare, radices avellere, et in culturam redigere, Gall. *Essarter*. Tabular. S. Martini Pontisar. : *Decimam de Assartis de Gerosai... et de omni Assarto quod Assartabitur.* Vide *Exartus*,

* **ASSARTUM**, [ut *Assarta*.] Vide *Exartus*.

* **ASSARTUS**, Ager recens ad culturañ redactus. Bulla Greg. IX. PP. ann. 1234. inster Instr. tom. Gall. Christ. col. 146: *Doodecum denarios de Roberto de la Herwiche de uno Assarto, et partem decimæ de Salinis, etc.* Vide *Assartare* et *Exartus*.

* **ASSARUM**, *Lo denario.* Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Assarium*.

* **ASSASSINAMENTUM**, ab Ital. *Assassinamento*, Homicidium. Chron. Placent. ad ann. 1482. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 970: *His temporibus multa facta fuerunt latrociniæ, occisiones et assassinamenta.* Vide *Assassinatus*.

* 1. **ASSASSINARE**, Ex insidiis interflicere, Ital. *Assassinare*, Gall. *Assassiner*. Stat. Palavic. lib. 2. cap. 28. pag. 96: *Si quis Assassinaverit, vel Assassinare fecerit aliquem, ad caudam equi vel asini trahatur ad furchas, et ibi per gulam suspendatur...* *Assassinus sit et intelligatur quicunque, prelio dato vel promisso, aliquem interfici fecerit vel procuraverit et tractaverit ut interficeretur.*

* 2. **ASSASSINARE**, pro *Assaxonare*. Confidere, perfidere. Stat. Taurini ann. 1260. cap. 70. ex Cod. reg. 4622. A: *Pro ipsa denariis tenentur (fornarii) panem bene coquere et Assassinare.* Vide supra *Asaxonare*.

* **ASSASSINATUS**, Cædes ex improviso, ex insidiis, Gall. *Assassinat*, Ital. *Assassinamento*. Chron. Parmense ad ann. 1287. apud Murat. tom. 9. col. 813: *Duo assassinii venerunt Parmam, causa occidendi unum Reginum et unum Bononiensem qui stabant Parmæ, qui capti fuerunt, et torti confessi sunt de dicto Assassinatu, quem facere debebant.*

* **ASSASSINERIA**, ut *Assassinamentum*, Homicidium. Contin. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 435: *Rex Hungariae Paduano execrabilis Assassinierie excessu, infamia turpi notata, auxiliari nititur, et ejus perfidiam publice confovere.*

ASSASSINI, Populi, qui habitabant in montibus Phoenicie in terminis Damasci, Antiochiae et Halapiæ, munitissimæ que habebant castra. Varie autem id nominis effertur a Scriptoribus: quippe

ASSASINI, Jacobo de Vitriaco in Hist. Hieros. cap. 14. dicuntur, Nangio ann. 1236. Mattheo Paris et aliis non semel.

[* **ASSASSINI**, seu *Elissæ* eidem Jacobo de Vitriaco apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 281. [* *Procul dubio Essæ*.]

ASSASINI, Will. Tyrio lib. 14. cap. 19. lib. 20. cap. 1. Matthæo Paris pag. 67. 644. 678.

ASSIDEI, Monacho S. Mariani Auti-siod. pag. 93. [Et in Chron. Turon. ad ann. 1192. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1035.]

ASSASI, et **ACCINI**, Rogero Hoved. pag. 716. 751.

ARSACIDÆ, Rigordo pag. 35. Matthæo Paris pag. 121. in Gest. S. Ludovici ann. 1236.

HANSESIH, Guill. Neubrig. lib. 4. cap. 24. lib. 5. cap. 16.

HAKESINS, Philippo *Mouskes*.

HAUSSASIS, veteri Scriptori vernaculo MS. et apud Radulfum Coggeshalensem in Chron. MS.

HASSATUTI, Matthæo Paris pag. 678.

HEISSESIN, Arnoldo Lubec. lib. 7. cap. 10.

CHASII, *χάσιοι*, Annæ Comnenæ lib. 6. Alexiad. pag. 176. et Niceta in Isaac. lib. 1. n. 1. in Alex. lib. 3. n. 6. *Xαστοι*, Phœca in Descript. Terræ Sanctæ cap. 3.

Augnt de eorum moribns prædicti Scriptores, ut de eorum Principe, quem vulgo *Senem*, vel *Vetulum de Montanis* appellant, quod in montibus Phœniciae habitat: (de quo in verbo *Senex agimus*;) præterea Joinville in vita S. Ludov. Vide quæ ad hunc Scriptorem observamus pag. 87. [Consule etiam, si vacat, Chronicum Francisci Pipini lib. 3. cap. 38. et 39. apud Murat. tom. 9. col. 705. et seqq. ubi quæ ad *Assassinos* spectant fusius explicantur.]

Assasinorum appellatio translata pos-tea ad sicarios, homicidas, grassatores: sed eos præsertim, ut auctor est Ske-neus ad Leges Scoticas, qui ab alio pecuniam vel mercedem accipiunt, alterius interficiendi causa, et qui hujusmodi scelus, data mercede, fieri procurant, aut mandant. Nicolaus de Cusa lib. 3. de Concord. Cathol. cap. 34: *Si quis illos Assassinos acceptaverit, debet talis ut publicus hostis capi*, etc. Charta Sigismundi Imp. ann. 1412. apud Guichenonum in Hist. Sabaud.: *Puniend. maleficos, Assassinos, robatores*. Utetur Cortusii lib. 1. Hist. Joan. Villan. lib. 9. cap. 231. 290. lib. 12. cap. 8. et alii Scriptores pas-sim.

* At vero cum vox *Assassini* significet trucidatores, occisores, ut scribit Th. Hyde de Relig. Persarum pag. 493. facile cum doctissimo viro D. *Falconet* in Disquisit. de Assas. quæ extat tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 163. vo-cis etymon deducendum crediderim a verbo Arabic *Hasaa*, *Chassa*, *Chasasa*, quod Trucidare, occidere, sonat; unde participium activum *Chásis*, et in pluri-mal *Hasisin*, *Chásisin*, occidentes. Quan-dam non contempnenda videatur origo desumta a voce *Sikkin*, Sica, pugio, cul-

tellus; præsertim cum montem *Assikkin* dictum, id est, sica, pugionis, habuisse *Assassinos* certum sit, eorumque præfec-tum *Dominum cultellorum* nominet Jacobus de Vitriaco. Huic non absimilis est Casenovæ opinio, quæ vocem hanc a Teutonico *Sahs*, *Sachs*, *Sæhs*, grandis culter et brevis gladius, derivandam censem. Vide præterea *Assassino* in Ori-gin. Ital. Menagii.

[* De vocis etymo vide quæ disputat Falconetus in Disquis. de Assas. quæ exstat tom. 17. Comment. Acad. Inscript. pag. 163. ADEL.]

ASSASSI. Vide *Assassini*.

* **ASSASSINIUM**, ab. Ital. *Assassinio*, Homicidium, Gall. *Assassinat*; sed et pro jurisdictione et cognitione ejusdem criminis, usurpat in Diplomate Ludov. Pii ann. 814. si tamen genuinum sit, apud Murator. tom. 3. Antiquit. Ital. med. ævi col. 32: *Frodoinus abbas et ejus successores teneant atque possideant in æternum libere, omnia scilicet regalia ex iis omnibus, quæ ad præsens possident, et quæ in ante adquirere poterint, forum, omicidium, Assassinium in nostro imperio perpetratum media civitate*. Stat. Mantua lib. 1. cap. 29. ex Cod. reg. 4620: *Crimina gravissima infrascripta, videlicet... falsi-tates, Assassina, veneficia, etc.* Vide su-pra *Assassinamentum*.

* **ASSATA**, *Cherbonée, vel hate*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Vide infra *Assatura*.

ASSATH, Purgationis species apud Wallos seu Cambro-Britannos, qua 300. Sacramentalibus, id est, compurgatori-bus, reus se liberabat. Hanc in poste-rum fieri prohibuit Henricus V. Vide Spelmannum.

* **ASSATIO**, vox chimica, Torrefactio. Arnauldus in Rosario MS. lib. 2. cap. 3: *Impastatio fit tamen in una contritione et insertione et Assatione: nam propter contritionem et Assationem ad ignem, dividuntur partes ligatae a viscositate, quæ est in corporibus.*

* **ASSATOR**, *ἀπτραῦες, ἀπτανάποις*, in Glossis vett. Qui torret, assat. Vide *Ca-petum*.

* An nomine *Essent* ejusmodi coquinæ minister intelligentus sit, haud satis scio, in Ordinat. Hospit. reg. ann. 1285. ex Reg. sign. *Noster Cam. Comput. Pa-ris*. fol. 53. v: *Item souffleurs deus.... Item Essenz quatre pour tout l'ostel, qui vivront de la court... Item les saussers, etc. Vide Hastator.*

* **ASSATURA**, Caro assa, Gall. *Roti*. Vopiscus in Aureliano cap. ult.: *Convivium de Assaturis maxime fuit*. Occurrit apud Hemeræum in Hist. Augustæ Vi-romanduorum pag. 115. [* et in Gemma Gemmarum.] Vide *Panis Calidatus*. [* Conf. Forcellini.]

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7681: *Assatura, Charbonnée*. Vide supra *Assata* [Feudum *Assaturæ*. Vide *Feu-dum*.]

* **ASSATURES**, Craticulae ad assandas carnes, Gall. *Grils*. Statuta Edwardi Regis Angl. apud Rymerum tom. 2. pag. 262: *De calceis, de anderiis, de patellis, de Assaturibus, de cauderiis, de cultellis. . . . dabit venditor extraneus in die fori pro leuda et intragio 2. denar. de Salma.*

* **ASSAULTUS**, Oppugnatio, Gall. *As-saut*. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 157: *Episcopus Norwicensis projectus est in Flandriam..... ubi capit villam de Gravening per Assaultum.*

* **ASSAUTUS**, Aggressio in via regia. Seacar. S. Michael. apud Fales. ann.

1207. ex Cod. reg. 4653. A: *Judicatum est quod Caletot Judæus poterat sequi Abraham Judæum per duellum de Assalto de kemino*. Vide supra *Assaltus* 1.

* **ASSAXINUS**, Sicarius, Gall. *Assassin*. Ital. *Assassino*. Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 7. cap. 9. apud Murat. tom. 8. col. 278: *Inventus est ille ignotus homo gladium ferre occultum. . . . unde quidam illic dicerunt, quod fuit Assaxinus pro certo, missus a quodam principe de partibus transmarinis. Vide *Assassinini*.*

* **ASSAXONARE**, Formare, debita forma donare, Gall. *Faconner*. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 82. v: *Item quod fornasarius faciat seu fieri faciat lapides, cupos, lambros, et cugnolios, cuiuscumque modi sint, bene coctos, maseratos et Assaxonatos, latos, grossos, et longos ad mensuram communis Vercellarum. Sic et nostri Assaixoné dixerunt de eo, quod maturum est, Gall. Mûr, de saison.* Lit. remiss. ann. 1407. in reg. 162. Chartoph. reg. ch. 185: *Comme ilz se feussent assemblez pour cueillir et amasser le blé, qui estoit au deden d'icellui champ, combien que icellui blé ne feust mie pour lors attem-presé ne Assaixoné, etc.* Vide supra *As-saxonare*.

* **ASSAZARE**, Mensurare. *Assazator*, mensurator. *Assazatura*, quod pro men-sura exigitur; quæ voces ortum habent ab Ital. *Assaggiare*. Probare, experiri. Charta ann. 1230. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 365: *Quum vendiderint ipsum salem, sit licitum eis accipere de Assazatoribus communis Fer-rariæ, qualescumque voluerint, pro sale mensurando seu Assazando.* Alia ann. 1199. ibid. coll. 709: *Qui concorditer lou-daverunt, ut Assazatores Ferrariæ habeant pro Assazatura salis, pro unaquaque navi de sale, sive sit parva, sive sit magna, pro unaquaque volta, septem impe-riales et non plus, sive pro Assazatura sive pro denocionte.* Occurrit etiam tom. 2. earumd. Antiq. col. 873.

* *Asaser* vero nostris, pro Saturare, satiare, Gall. *Rassasier*, Ital. *Assaziare*. Le Roman de Robert le Diable MS.: *Lors a commandé de recief, A cela à qui il n'est pas grief, Que viande sporcent asses, Tant que li folz soit Asases.*

Vita J. C. MS. :

*Et a venu un changeour,
Qui Mahieu estoit apelés,
Riches hom ert et Asasés
D'or et d'argent et de deniers.*

* **ASSAZATOR**, ab Ital. *Assaggiatore*, Examinator, Gall. *Essaieur*. *Assazum*, Examinatio, probatio, Gall. *Essai*, Ital. *Assaggio*, Stat. civit. Astæ collat. 7. cap. 12. pag. 24. v: *Teneatur idem potestas... eligit facere in consilio communis Astensis duos inquisitores sive Assazatores, simili-ter de sex mensibus commutandos, qui jurent legaliter inquirere opera aurea et argentea, et de his Assazum facere ad minus semel quolibet mense.* Vide supra *Assazare*.

* **ASSCESCERE**, Coumencer, asceoir, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

* **ASSECARE**, f. pro *Estimare*. Statuta Nicolai Episc. Andegav. ann. 1266. apud Acherium tom. 11. Spicil. pag. 211: *Nos Assecantes quod timor pœna ad obedien-dum vos inducat, significamus vobis om-nibus, quod si quis vestrum hæc de cetero neglexerit adimplere, etc.* Alias *Assecare*, idem est quod *Adsecare*, *Deartuare*, membratim concidere.

* Vox abbreviata pro *Assecurare*. Vide in hac voce.

ASSECIARE, Assignare, constituere, a Gall. *Asseoir*, eadem notione. Pactum inter priorem de Fontibus et consules ejus, villæ ann. 1210. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 33: *Præterea fuit actum quod consules... acquirere et assignare et Asseciare dicto priori... teneantur pro liberatione, quittance et franquitione decimarum... quadraginta libras Caturcenses renduantes.*

ASSEGLATUS, Clientela, Contubernium. Gasp. Barthii Glossar. ex Guiberti Hist. Palæst.

ASSECRETA, Consocius secreti vel a secretis, idem est. Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. Vide *Asecretis*.

* Consiliarius. Charta ann. circ. 1110. tom. 2. Hist. eccl. Paris. pag. 32: *Archidiaconi, qui oculi et Assecrates episcopi dicuntur, etc.* Ubi *A secretis* ex Tabul. ejusd. eccl. habet Cangius in voce *Archidiaconus*.

* **ASSECTARE**, ASSECTAMENTUM, pro *Assetare*, Assignare, et *Assetamentum*, Assignatio, constitutio, ut videre est infra. Charta ann. 1308. ex Chartul. Sa-band. fol. 49. r^e: *Et quod dictas summas pecunias assidet et Assetet, etc.* fol. 50. v^r: *Quod quingenta Gembennenses annui redditus prædicti cadant et diminuantur de Assetamento prædicto.* Quæ ultima omittuntur in Hist. Dalph. tom. 2. pag. 142. col. 2. ubi ead. Charta edita est. Vide *Assetare* 1.

ASSECULA, pro *Assecla*. Glossæ Isidori: *Assecla, Bucellarius homo.* S. Isidorus de S. Torquato:

Mittunt Asseculas tesqua querere,
Ut fessa dapibus membra reficerent.

Vide *Susceptus*.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Assecula, pedisequis, cursoribus.* [⁹⁹] Gemma Gemmarum: *Assecla, ein dienstknacht oder ein magt. Vel ascla per syncopam idem.*

ASSECULARE, Comitari, Assecula, Comes, a *Sequor*. Guibertus lib. 2. de Vita sua cap. 1: *Largissimo jam discipulorum Asseculante conventu, etc.*

1. **ASSECURARE**, ADSECURARE, Pignore vel fidejussione interposita securum facere, Gallis *Asseurer, donner seureté*. [Charta Casimiri Regis Poloniae apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MS. pag. 597: *Ipsas treugas firmare, Assecurare et approbare debent per suas litteras.* Litteræ Patentes Ludovici II. Comitis Provinciæ ann. 1414: *Navis Venetorum in portu Massiliæ gratiōe tractaretur, a marchiis et represaliis et aliis debite Assecuraretur.*] Charta Pacis inter Regem Angliæ Henricum II. et filios, apud Rogerum Hoved. ann. 1174: *Adsecuravit in manu D. Regis patris sui, quod illis, qui servierunt ei, nec damnum, nec malum aliquod hac de causa faciet. Sed proprie Assecuramentum spectabat dominos et vassallos. Constitutiones Siculæ lib. 3. tit. 16: Domini a vassalibus suis Assecurari debent, videlicet de vita, membris et captione corporis sui, et terreno honore. Ricardus Hagulstadiensis: Se ad invicem sacramentorum obligatione Assecurant.* Epistola 58. ex iis, quæ habentur tom. 4. Histor. Francor.: *Ego Henricus Assecurus Regi Francorum sicut domino vitam suam et membra sua, et terrenum honorem suum: si ipse mihi Assecuraverit sicut homini et fidelis suo vitam meam et membra mea, et terras meas, quas mihi conventionavit, de quibus homo suus sum.* Epist. 62. ibid.: *Comes de Mellento honorem totum de Gornaco Assecuravit Regi contra omnes homines ad magnam vim et parvam, etc.* Tabular.

Campaniæ: *Ego Matthæus Dux Lotharingie et Marchio notum facio... quod ego Agnetem de Novocastro et Petrum filium ejus Assecuravi, nunquam in personas eorum manus violentas missurus, sed eadem libertate, qua ante fruebantur, gaudere permittam; super quo obsides ei constitui, etc.* Dat. 1221. Add. Fulbertum Epist. 6. Ericum Upsalensem lib. 3. Hist. Suecæ pag. 95. etc. [Vide *Deassecureare*.]

* *Essegurer*, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 427: *Icelui Montfaucon dist au dit Grisart, qu'il avoit bien besoing de charroier droit; à quoy ledit Grisart li respondit que c'estoient menaces, et qu'il se feroit Essegurer de lui.* Hinc *Essecurementum*, pro *Asseurementum*, assecuramentum, in Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 295. art. 10. *Nostris Acur, pro Securus si tamen legendum non sit Aseur, in Contin. Histor. Belli sacri apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 626: Noveles vindrent à Salahadin que le roi de France et le roi d'Angleterre estoient croisés, et tuit li autres barons de Crestienté por oler sus lui. Il n'en fut mie liés ni Acur. Nisi malis interpretari Animosum, cordatum. Vide infra *Assecurementum*.*

Monendum tamen *Assecurementum* non semper clientela argumentum extitisse. Sæpe enim qui viribus impares se noverant quam ut a vicinorum incursionibus tutos se præstarent, potentioris alicuius vicini opem implorabant, atque illi domum suam *Assecurabant*, eo scilicet pacto ut castrum illud hostibus illiis adjutorio numquam esset, modo in ipsius tutela et protectione maneret. Hujusmodi sunt *Assecurementa* quæ Johanni Drocensi Comiti facta leguntur in Chartulario Montis fortis fol. 66. et seqq.: *Major de Hernovilla Assecuravit domino Comiti domum suam de Ulmeio.* Porro horum assecurementorum non eadem fuit omnium conditio; varia enim pro variis stipulationibus, quorum exempla videsis apud D. Brussel Tract. de usu feudorum tom. 2. pag. 853. et seqq.

ASSECUREMENTUM præterea apud Leguleios dicitur securitas, quæ coram judice vel domino feudali, qui inter se inimicitias ob crimen aliquod perpetratum exercent, sibi invicem de *nihil faciendo* cavant. Est autem *Assecurementum* una e quatuor viis aut rationibus, quibus inter propinquos contentio ob cædem, aut aliud facinus oborta, quam Belli nomine indigitabant, finiebatur. Philippus de Bellomanero MS. cap. 59: *La quarte maniere comment guerre fait, si est par Asseurement: si come quant li Sires commandant les parties clevetains à Asseurer l'un l'autre.* Id est: *Quarto de nique bellum finitur Assecuremento; cum videlicet dominus feudi litigantibus imperiat, ut sibi invicem de securitate fidem præsent. Id autem hocce pacto fiebat: alter litigantium, qui bellum inire verebatur, aut qui jam bello indicto, ab eo recedere solebat, quia forte non aderant vires aequales, quibus se adversus hostem tueretur, adibat dominum feudi, citatoque hoste, ab eodem domino petebat, ut sibi et suis ab hoste fides sacramento de vita et bonorum suorum securitate præstaretur, totius interim litis et contentionis judicio in domini aut judicis sui arbitrium relato. Quo facto, dominus vassallo suo imperabat, ut securitatem istam præstaret, quam non modo observare, sed etiam agnati,*

cognative, qui una cum illo bellum amplexi erant, tenerentur. Ita ut si assecurementum a quoquam ex agnatis violatum esset, licet belli, ut vocant, *Capitaneus*, seu Dux, non adfuisset, tanquam reus assecurationis violatae, in judicium citaretur. Atque in eo differebat *Assecurementum a Trevia*, quod *Trevia* securitatem daret, quamdiu bellum durabat; *Assecurementum vero ut et Pax*, vim perpetuo haberet. [Cujus assecurationis violatae pena describitur in Stabilimenti Sancti Ludovici cap. 28: *Se ainsint estoit que uns bons eust guerre à un autre, et il venist à la justice pour li faere Asseurer, puisque il le requiert, il doit fere fiance, ou jurer à celui de cui il se plaint, ou fiancer que il ne li fera dommage ne il, ne li sien, et se il dedans ce li fet domage, et il en puet estre proue, il en sera pendus.*] Formula autem assecurementorum, quæ coram judice dabantur habetur in veteribus Reg. Parlam. Paris. in hæc verba: *Domminus N. non habet gardam de me, nec de meis, nec ipse, nec sui.* Quod verbis Gallicis ita conceptum puto: *Monsieur tel n'a pas garde de moy* (id est, *ne se gardera pas*) *ni lui ni les siens.* In 1. Reg. fol. 101. in 2. Reg. sign. B. fol. 40. 42. 43. Salanova apud Blancam: *Item quod dicitur: Caveat sibi ab inimicis suis, et consanguineis interficti; sic intelligatis, quando manifestum est homicidium: alias si negaretur ante probacionem, esset Assecurandus per consanguineos et amicos interficti.* [Regestum Magnorum Dierum Trecens. fol. 39: *Dominus Theobaldus de Broyes præsens in curia, Assecuravit Abbatem et Conventum de Oye, familiam et bona eorum, de se et suis, ad usus et consuetudines Campanie. Et dictus Abbas similiter Assecuravit dictum Theobaldum de se et suis.*] Vide præterea Concil. Bituricense ann. 1336. cap. 12. Oyhenartum in Notit. Vasconi. pag. 394. 335. 1. Edit. Magnum Recordum Leodiense pag. 56. etc. Universam materiam Assecurementorum proseguuntur Consuetudines municipales nostræ, Perticenses art. 9. Marchensis art. 157. Arvernensis cap. 10. art. 1. 3. 4. 5. Melodunensis art. 4. Senonensis art. 8. 169. Trecensis art. 124. 125. Calvymontensis art. 100. Pontivensis art. ult. Camera-censis tit. 22. art. 8. Juliodun. cap. 39. art. 3. Pictavens. art. 419. Rupell. art. 9. Præterea Michael del Molino in Reptorio Foror. Aragonens. in v. *Assecurementum*: nos etiam pluribus de Assecurementis scripsimus in Dissert. 29. ad Joinvillam. Vide *Assecurare, Assequare, Asseurare et Assicurare*.

1 **ASSECURANTIA**, Gall. *Assurance.* Idem quod *Assecurementum*, apud Rymerum tom. 7. pag. 408: *Contra speciem Assecurantiam factam et concordatam inter ipsos.*

1 **ASSECURATIO**, Eadem notione. Concil. Trevir. ann. 1238. inter Anecd. Marten. tom. 4. col. 186: *Si quis laicus ecclesiasticæ personæ minas intulerit de corpore proprio, et ammonitus a judice ordinario Assecurare noluerit, nec de ipso accipere rationem, per excommunicationis et interdicti sententias ad Assecurementum de ipsa recipienda compellatur.* Chron. Trivetti ad ann. 1277. apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 640: *Pro Assecuratione ejus et rationem istorum tradidit Princeps decem obsides de melioribus Walliæ absque incarceratione.* Apud Rymerum tom. 13. pag. 426. col. 1: *Litteras patentes et Assecurementum in debita et sufficienti forma factas, etc.*

12. ASSECURARE, Comitari. Acta SS. April. tom. 1. pag. 54. ubi de quinque Franciscanis Martyribus in India: *Vir etiam ille, qui eos Assecuraverat, quatuor lictoribus illis viriliter respondit, eos de infidelitate acriter arguendo. Puto legendum Assecularerat.*

1. ASSECURATUS, Certo convictus. Vita B. Lidwinae Virg. tom. 2. April. pag. 289: *Nec multo post accusatis quibusdam, quasi proditionis civitatis rei Assecurati essent, ita quod timerent a Duce Capitali sententia se plectendos, dixerunt, etc.*

*** 2. ASSECURATUS**, Tranquillatus, pacificatus. Charta ann. 1376. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Reliquaria sacri monasterii S. Victoris cum debita reverentia valeant custodire sub salvagardia civitatis praedictarum Massiliæ, ut tranquillato et Assecurato tempore restitutum possint. Hinc forte nostris Assegriser, pro Adoucir, appaser, tranquiliser, mitigare, placare. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 382: Le suppliant ne se pouoit appaser ne Assegriser du meschief. Asserisier, eodem significatu, in Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 292: Les ondes d'assas de toutes pars furent Asserisées.*

1. ASSEDARE, Sedare, pacare. Charta Ecclesiæ Lugdun. ann. 1298: *Dantes arbitris facultatem terminandi et finaliter Assedandi.*

2. ASSEDARE, [Censum describere, Gall. Asseoir la taille.] Vide Assidere 1.

1. ASSEDERE, Eadem notione, apud Rymer. tom. 5. pag. 694: *De Assedendo hujusmodi operarios, artifices et servitores ad summas ultra id, quod quilibet eorum pro labore, operatione et servitio suo... ceperunt. Et paulo post: In Auxilium solutionis summarum... sunt Assessi, id est, rata pecuniae portio eis imposita est exsolvenda. Vide Assidere 1.*

ASSEDIARE, Vox Italica, Obsidere, oppugnare. Gall. Assieger. Vita SS. Emeriti et Candidæ n. 6: *Venerunt in civitatem vocatam Querquens, et Rex tenuit eam Assediata per 7. annos.*

* Chron. Bergom. ad ann. 1408. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 944: *Homines partis Guelphæ... Assediaverunt ipsos homines super ipsa ecclesia, etc. Asseoir, eadem notione, in Contin. Hist. Belli sacri apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 596: Cis li conseilla qu'il semonist ses os, et ala Asseoir Tabarie. Vide Assidiare.*

*** ASSEDITIONE**, Taxatio, peræquatio. Gall. Assiete. Charta ann. 1258. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 909: *Qui assedebunt nostras talias, debent mandare dicto Oliverio vel ejus allocato, quod veniant ad firmas et talias assedendas.... et quando quindecim dies transiti fuerint post hujusmodi affirmationem et Asseditionem, etc. Vide in Assidere 1.*

1. ASSEDIUM, Italis, Assedio, Obsidio. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1245. apud Murat. tom. 8. col. 1114: *Et ceperunt Gorgonzolam, ad cuius Assedium fuit captus Rex, et recuperatus per populum Reginum. Ibidem in Reginum. Padua ad ann. 1324. col. 437: Relicto dicto Assedio, et facto pacto et concordio. Vide Assidiare.*

1. ASSEDUM, ab Assideo, pro Essendum. Locum vide in Sabuta.

*** ASSEFALLIA**, Pertinacia, obstinatio. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Testardaria, Prov. Assefallia. [***'Ασφάλεια.]*

ASSEGIA, Piscis species, Occitanis forte nota, in Charta Raimundi Comitis To-

losani ann. 1181. apud Catellum in Hist. Comitum Tolosæ pag. 216. [^{*} Vide supra Asiga.]

*** ASSEGURAMENTUM**, Idem quod Assecuramentum. Regestum Magnorum Dierum Campaniæ fol. 17: *Super Asseguramento, quod petit sibi concedi Johannes Dominus de Noeroie Miles a Duce Lotharingiæ qui diffidavit eum.*

* Charta ann. 1148. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 500: *Si de aliis plactis et Asseguramentis et convenientiis, quæ hic scripta sunt, aut scripta non sunt, aliquid minus fuerit, etc. Asseguranche, eadem notione, in Charta ann. 1424. tom. 2. Hist. Leod. pag. 446.*

*** ASSEGURARE**, ab Hispano Assegurar, Gall. Assurer. Aliquem rei alicuius possessorem securum præstare. Jos. Moret. Antiq. Navarræ pag. 651. ex Archivo de Calahorra num. 7: *Ego Didacus Lupi, cum sim Canonicus Calagurritana Ecclesiaz, rogavi Garcia Regi Navarræ, et ipse pro amore meo Asseguravit Priori et Canonicis Calagurritana Ecclesiaz octo juga boum, cum octo hominibus, quatuor in Calahorra, quatuor in Murello. Vide Assecurare 2.*

*** ASSEIATOR**, Examinator, probator, Gall. Essaieur. Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 66. r: *Philipps d'Orgemont, generalis Asseiator monetarum per litteras regis datas xiiij. Octobr. 1364. Vide supra Assazator.*

*** ASSELLA**, Axilla, Gall. Aisselle, ut Assella. Constit. cenobii S. Petri-mont. apud Hugon. tom. 2. Monum. sacr. antiq. pag. 435: *Post Completorium fratres ad lectos venientes, cum gravitate in lectis suis assidente, et extractis postea ante lectum sotularibus, crura sua cum honestate ad se contrahant, deinde operimento, quo se debent tegere, usque ad Assellas adducto, etc.*

*** ASSELLA**, Axilla, Gall. Aisselle. Processus de Vita et Miraculis S. Yvonis cap. XIV. tom. 4. Mail. pag. 569: *Et brachia habebat unum super aliud involuta et juncta, et manus clausa subtus spatulas sive Assellas. Vide Ascella 1.*

ASSELLARE, [Ventrem exonerare, Gallicis, Aler à la selle. Conradus de Geilenhusen apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1209: *Anastasius Papa II. qui incidenter in hæresim, jam damnatam, dum Assellaret misit intestina. Petrus Albianus Tretius legit Asellaret cum unico s. I. Vide Sella.*

*** ASSELLATIO**, Eadem notione. Vide Sella.

*** ASSELLI** et **HAMATI**, Factiones binæ, quarum dissidiis Hollandia olim conflagravit: prior ab Assellus, piscis genus: altera ab Hamus, quia jactabant se Assellas futuros, quod hamus pisci, nomina mutuata. Harum meminit Joan. Arkelius episc. Ultraject. circa ann. 1350. in Batav. sacr. pag. 186. col. 1: *Sub ipso impium bellum inter Wilhelnum, et matrem ejus Margaretam Augustam sœvū, foton duobus Assellorum et Hamatorum execrandis apud Hollandos factionibus, non minus quam Guibellinorum et Welphorum in Italia. Vide notæ ibi et supra Asellata.*

ASSEMBLATA ILLICITA, est trium aut plurium in unum locum conventus, ad illicitum aliquod violenter perpetrandum. Cowell. ex Gallico Assemblée illicite.

*** ASSEMBLATA** nude sumitur etiam pro legitimo cœtu, apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 781. in Charta ann. 1308: *Concedimus hominibus praedictæ villes S. Amantii nunchabitantibus, et aliunde*

venientibus ad dictum locum, Consules, Communitatem et Assemblatam, usus, consuetudines, franchises et libertates sub modis et formis infra scriptis.

*** ASSEMBLARE**, a Gall. Assembler. Convenire. Charta Matthæi dom. Montisior. ann. 1200. in Chartul. S. Dion. pag. 304. col. 1: *Ego et hæredes mei Assemblabimus cum abbe S. Dionysii vel successoribus ejus ad ulmum, quæ est inter Spineolum et viam, quæ dicitur de Argentolio ad Montemmorenciacum... Hæc autem Assemblatio, postquam ab alterutra parte submonita fuerit, ultra tres justas demandationes, nisi de consensu partium, differri aut prorogari non poterit. Vide Assemblatio. Nostri vero Assembler à quelqu'un dixerunt, pro Cum aliquo congregati. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 288: L'exposant veant leur grant rigueur se print à crier aux villageois, aux villageins; et en ce faisant l'un d'eux vint Assambler audit exposant d'une lance: pourquoi icellui exposant lui couru sus et le mist à terre. Entreassambler, eodem sensu in aliis. Lit. ann. 1361. ex Reg. 94. ch. 55: Le suppliant et ledit bastard se entreassambler et batillerent ensemble, tenant que ledit bastard demoura mort. Unde Dessambler et Dessembler, Sejungere, vulgo Séparer. Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 100. ch. 660: Icellui Jaquin eust pris ledit Motu et geté par terre; lesquels ledit Jaucon Dessambla. Alte an. 1380. in Reg. 118. ch. 412: Lesquels Guiot et Mulart s'entreprendrent et combien que l'exposant feist tout son pouvoir pour les Dessemblers, etc. Nostri præterea Assamblea, Acervus, vulgo Monceau, tas. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Assamblea, exageratum vel exaggeratum.*

ASSEMBLATIO, Conventus initus ad item componendam. Charta Matthæi Comitis Bellimontis ann. 1207. apud Doubletum in Hist. Sandion. pag. 896: *Notum facio... quod cum petreum ab Abbe B. Dionysii domino meo Assemblationem apud Spinam de Mafers, super omnibus querelis, quæ inter me et ipsum emergerint, et ipse Abbas mihi eam non mihi recognoscet: tandem sapienti usus consilio, in præsentia domini mei Abbatis B. Dionysii in Curia ipsius apud B. Dionysium ipsi Assemblationi in perpetuum renuntiavi, et ipsum quitavi, et recognovi, quod debeo venire in Curiam ipsius pro recto faciendo et accipiendo super omnibus querelis, etc.*

ASSEMBLEA, in Statutis Ord. Hospital. S. Joannis Hieros. tit. 1. § 4. tit. 8. § 4. quid sit, sic exponitur tit. 19. de verbis. significat. § 12: *Assembleas Galli Congregations vocant, quo utimur, quando Fratres nostri pro aliquibus rebus, ad Ordinem nostrum spectantibus, una conveniunt Jacobus Pergaminus in memoriali lingue italicæ: Assembrare, Assembrarsi, voci Provenzali usata da scrittori antichi, significano ragunarsi, congregarsi, abbocarsi insieme a publico parlamento: quindi vienne Assembrea, o Assemblea, che vale ragunanza et abbocamento. [Rymer. tom. 7. pag. 746. col. 2: Congregationes, conventicula, Assemblies, etc.]*

*** ASSEMBLEIA**, Conventus, congregatio, a Gall. Assemblée. Lit. ann. 1351. in vol. 2. arrest. parlam. Paris: *Philippus de Juliaco miles et Petrus de Chiniaco scutifer nuper Assembleias sive congregatio[n]es amicorum suorum et gentium armorum fecerant. Desassemblée, eadem acceptance, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 413: Les-*

quelz furent par aucun de leurs amis et voisins illecque desassemblez ; et la Désassemblée faite, etc. Assemblée, Congressus, Gall. Choc, apud Villehard. cap. 71 : *Li Grieu lor tornent les dos, si furent desconfiz à la première Assemblée.* Pro Congressio, Gall. Commerce, in Charta ann. 1831. in Reg. 66. ch. 513 : *Disoit que feu Guillaume Allemand fut engendrez et nez de Assemblée dampnée, c'est assavoir de homme marié en fame mariee... Guillaume de Tannay nians... que ledit feu fust engendré de cohit ou assemblée comme dessus, etc.* A assemblée, pro Catervatim, Gall. En corps. Charta Joannæ reginæ pro piscatoribus Nogentii supra Sequanam ann. 1367. in Reg. 116. ch. 221 : *Ne peuent lesdiz suppliants peschier à Assemblée, ne autrement à autres engins que dessus est dit.* Sed et Assemblément dixerunt pro Simul, una, Gall. Ensemble. Lit. remiss. ann. 1879. in Reg. 115. ch. 64 : *Comme ledit Jehan et icelle Juste eussent loué Assemblément une certaine chambre secrete, où ils avoient leur repaire, quant bon leur sembloit.* Alia ann. 1470. in Reg. 196. ch. 293 : *Icellui Hacquin et le suppliant prindrent Assamblément le chemin droit à ung arivouer, etc.* Assamblément dicitur de Militibus ordinatis dispositis. Le Roman de Robert le Diable MS. :

L'empereur forment l'escrime
Qui avant estoit en l'angarde,
Pour esgarder l'Assamblément.

* Unde Desassamblement, Clades, dissipatio, vulgo Déroute, apud Guill. Guiart. ad ann. 1267. :

Ne demoura pas longuement
Après le Desassamblement
Des desudas ataines.

* ASSEMPER, pro Ad semper, Gall. A jamais, pour toujours. Rymer. tom. 8. pag. 275 : *Quitti permaneant Assemper et immunes, etc.*

* ASSEMPERARE, In Perpetuum assignare. Assemperatio, ejusdem conditionis assignatio. Charta ann. 1394. tom. 6. Anecd. Pezii part. 3. pag. 106. col. 1 : *Assignatis, Assemperatis perpetue, et unitis, atque possessione, qua prefati abbas, conventus et monasterium pro tempore existentes incorporationem, et annexionem, et census assignationem, Assemperationem, et unioninem... hactenus possederunt.* V. Assemper. [** Confer Haltausii Glossar. German. voc. Ewigen et Ewigkeiten col. 418. Chart. ann. 1301. ibid. col. 1792 : *Hæc omnia et singula post obitum nostrum ad manus mortuas seu Perpetuas predicti Monasterii perveniant.*]

* ASSENAMENTUM, Dominicæ manus injectio in res aut prædia. Practicis veteribus Assenement, Saisie feodale, Main mise. Est etiam Assenamentum idem ac assignatio, praticis Assene, Assignment. Charta Hugonis de Husseia ann. 1224. ex Tabulario Corbeiensi : *Ego vero dictam preposituram... quitavi in perpetuum cum omni jure ad eandem pertinente, videlicet justitiis, relevaminibus, mortuis manibus, invadiamentis, Assenementis, etc.*

* Nostris Assenement, eadem notione. Charta ann. 1320. ex Chartul. S. Martini Pontisar. fol. 38. v^r : *Ledit Jehan en a obligié ausdis religieux et à leur successeurs en ladite église et delessié par espéciale obligation desoreンドroit, ès nom de pur Assenement et de gage, toutes les choses ci-dessous contenues. Assainement, ibi fol. 28. ex Charta ann. 1332. Vide Assennatio.*

* ASSENARE, In res aut prædia jure dominii manum mittere, Assener in Consuetud. Arvern. cap. 21. art. 6. cap. 22. art. 2. Arrestum Parlamenti Paris. anni 1331. pro Monasterio Bonæ-Vallis, ex Archivis ipsius Monast. : *Ipse Comes absque requesta ipsorum Religiosorum infra annum debet ponere dicta bona extra manum suam, atque dicti Religiosi Assenaverunt et Assenare consueverunt et potuerunt ac possunt ad dicta bona et tenere tanquam sua.*

* ASSENCLÆ, Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Assentatio, id est, consensio, ut si quis tibi de aliqua re dicat, et tu illi assentias, ipsæ res Assenciaz nuncupantur. Acence, eodem sensu, in Stat. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 228 : Se eulz ou autres ne le faisoient par nostre congé et Acence. Ascance, Remissio, abolitio, in Vita J. C. MS. :*

La Mazelaine a pourpensé
Con le porra servir à gré ;
Par coi peult avoir l'Ascense
De ses pechés, dont a pesance.

Vide Assentia.

* ASSENNARE, In res aut prædia manum mittere, occupare, nostris Assener. Charta ann. 1246 in Chartul. eccl. Lington. fol. 32. v^r. ex Cod. reg. 5188 : *Ad bona nostra ubicumque sint mobilia et immobilia, quæ propter specialiter eidem obligamus, possit Assennare, et recursum habere, et auctoritate propria vadiare.* Charts Guillel. de Veteri-ponte ann. 1289. ex Chartul. S. Joan. in valle : *Nous pourrions prendre tant seulement leur bien dessus l'estal, ou Assener à l'estal, et mettre en nostre main.* Vide Assenare.

* ASSENATIO, Assignatio, addictio, Gall. Assignment. Charta ann. 1228 : *Ego autem assignationem et Assennationem istam... laudavi, in Probat. Hist. Castil. pag. 48. Assene conventionel, in Consuetud. Lillensi art. 23. 28. Douaire et Assene, in Hannoniensi cap. 58. 72. 80. Montensi cap. 21. Valentianensi art. 84. Assenement, in Burbonensi art. 409. etc.*

* BOUTELLERIUS in sua Summa lib. 1. tit. 97. pag. 555 : *Item peus et dois scavor que la dame ou la damoiselle n'a droit de douaire, si le mari l'avoit au mariage avancé d'aucune chose, ou Assenée sur son heritage ; car deux douaires ne peuvent elle avoir ensemble, mais il convient qu'elle se tienne, au quel qui mieux lui plaira, ou à l'Assene ou au douaire couturnier ; et ainsi en est-il usé.* Quo in loco vox Assene intelligenda est de parte bonorum mariti statuta et fixa, quam uxori suæ, dum eam ducit, assignat.

* ASSENSA, idem quod Accensa, Datio ad censem, census. Testamentum Roberti I. Comitis Claromontis ann. 1262. apud Baluzon tom. 2. Hist. Arvern. pag. 262 : *Volo quod solvatur... viginti sex libras Claromontenses, quas percipiat in tallia seu Assensa, quam debent homines de Vodabla.* Ibidem pag. 277. in Testamento Roberti II. Comitis Claromontis ann. 1281 : *In redditibus et juribus quæ habemus et consuevimus habere in Assensa de Nivernis.* Vide Accensa.

* ASSENSAMENTUM, Eadem notione. Consuetud. Lemovic. art. 61 : *Si aliquis concedit et tradit terram suam ad censem et acceptamentum nihilominus pretio sibi dato, is census valeat plus quam ipsum premium, hujusmodi contractus habetur pro Assensamento, nec in isto casu ille cui traditur, taliter de dicta terra debet solvere vendas... si vero census secundi vel ultimi Assensatoris ultra censem vel census prioris vel priorum Assensatoris,*

vel Assensatorum, non valet amplius, quam pretium in Assensatione hujusmodi sibi datum, non est Assensamentum, imo pro venditione habetur.

* ASSENSARE, Dare vel accipere ad censem, Gall. Donner, vel Prendre à cens. Consuetudines Lemovic. loco mox laudato : *Nec in isto casu ille cui traditur taliter de dicta terra debet solvere vendas, ille etiam cui terra taliter est Assensata potest ipsam terram alii Assensare sine requisitione domini a quo ipse Assensaverat ipsum terram. Assensare seu ad framm dare, in Statutis MSS. Augerii II. Episc. Conseran. Vide Accensare.*

* Assensir, eadem notione, in Charta ann. 1509. ex Reg. 18. Corb. sign. Habacuc fol. 6. v^r : *A esté accordé de Assensir et mettre à usage de prez les terres qui s'ensuivent. Hinc*

* ASSENSARIUS, Qui sub annuo censu tenet. Charta ann. 1457 : *Recognoscentes dicti Assensarii se fuisse et esse causa et ratione præmissorum assensatorum justiciabiles... ejusdem domini... et castellaniæ de Droiz.* Vide Adcensatarius 2. et mox Assensator 2.

* ASSENSATIO, ut Assensamentum, in Consuetud. Lemovic. : *Et si censu valeat plus quam premium hujusmodi ultimæ Assensationis habetur hujusmodi contractus pro Assensamento, nec vendæ sunt per solvendas.*

* 1. ASSENSATOR, Conductor ad censem annuum. Vide Assensamentum.

* 2. ASSENSATOR, Qui ad censem dat. Assensatorius, qui sub annuo censu accipit. Charta ann. 1406 : *Pro qua quidem assensa dicti conjuges Assensatores habuerunt... xx. libras monetæ regiae nunc currentis a dicto Joanne Dubois Assensatorio, pro intragiis præmissorum assensatorum. Pluries occurrit ibidem.*

* ASSENSIA, Facultas utendi rebus alienis tanquam suis, idem quod Aisantia. Vide in hac voce. Charta Gualteri episc. Laudun. ann. 1153. in Chartul. S. Vincent. Laudun. Ch. 59 : *Ad usus etiam ecclesiarum ejusdem, tam in pasturis quam nemoribus, Guiardus et Hugo de Montecabilonis Assensias in elemosynam concesserunt.*

* 1. ASSENSIO, Adulatio, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* 2. ASSENSIO, Datio ad censem, seu ad firmam, vel Præstationis alicuius in censem annuum commutatio. Stat. eccl. Lugdun. MSS. : *Thesaurarius non potest nec debet assensare alicui archipresbyterorum ceram in perpetuum, quam debent capitulo... et si aliquando factum fuerit de jure non debet nec potest stare illa Assensio.* Privil. Philippi II. Rom. reg. ann. 1208. tom. 2. Hist. Leod. pag. 389 : *In Leodio de venditione vini debet bis in anno institutio et Assensio ex consilio ecclesiarum et civium fieri.* Vide Assensa.

* ASSENSOR, Eadem notione, qua Assensator 1. apud Labbeum tom. 11. Concil. col. 741.

* ASSENSUARE, Idem quod Assensare. Charta Henrici Episc. Eduensis ann. 1153 : *Ivo de Avalone et uxoris ejus Assensuarunt fratribus Regniacensis Ecclesiarum totam terram, etc.*

* ASSENTANEUS, Consentiens, in Gloss. Isidori : *Consentaneus. Statuta Ordinis S. Gilberti : Qui conscius sit et Assentaneus in iis, quæ ipse vendiderit, etc. Occurrit etiam apud Albertum Argentin.*

* 1. ASSENTARE, Consentire, assentiri, concedere. De S. Hugone Archiep. Rotomag. tom. 1. Aprilis pag. 844 : *Ego Hugo Metensis primicerius Sacerdos humili et germanus meus vir illustris Ar-*

nulphus Dux... Assentaverunt in hunc modum et secundum tenorem istius litteræ.
 12. **ASSENTARE**, Tenere ad censem. Gall. *Tenir à cens.* Charta Agnetis Comitissæ Pictav. ann. circ. 1060. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 188: *Assentant autem ipsum molendinum Clerici S. Nicolai per singulos annos de Clericis S. Radegundis uno modo, etc.*

1 **ASSENTATOR**, Conductor, qui tenet ad censem, in Conc. Burdigal. ann. 1255. apud Labbeum tom. 11. Concil. col. 741. ann. 1255: *Assentatores autem decimaru[m], etc.* Sed Cangius putat legendum, *Accensatores*. Si tamen mendum non sit in voce superiori, tam dici potest *Assentator* quam *Assentare*.

1 **ASSENTES**, pro *Absentes*, in Constitutionibus MSS. Cluniac. non semel occurrit: *Priores hujusmodi sic Assentes ad prioratus suos revocent.*

11. **ASSENTIA**, Idem quod *Firma*, Domus rustica, Gall. *Cense, Ferme*. Diploma Adæ abbatis de Novo Castello apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 915: *Quod si Comes domum vel firmatatem ædificaverit quantum terræ ad hoc opus cepit, tantumdem et nos ad domos nostras et Assentias componendas occupabimus.*

* Est potius, idem quod *Aisantia*, Comoditas, usus. Vide supra *Assensia*.

12. **ASSENTIA**, f. pro *Essentia*, Natura, indoles. Guibert. lib. 1. de Vita sua cap. 14: *Et cum juvenis illius statum Assentiamque requirens, reperit ejus animum enivium ad aggrediendum sanctiora præcolum.*

ASSENTIE, ab *assentio*, tis, id est, assentationes, adulaciones. Papias. [* Vide supra *Assencie* et *Assensio* 1.]

* **ASSENTIMENTUM**, Assensus, consensus, nostris olim *Assenz*. Charta ann. 1124. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 427: *Et de ista hora inantea ego non te guerrejabo, nec homo nec femina per meum consilium, neque per meum Assentimentum, etc.* Alia ann. 1151. ibid. col. 535: *Ego prædicta Hermengardis de his omnibus supradictis non tibi totum neque aliquam partem tollam, nec homo vel homines, femina vel feminæ, per meum ingenium, nec per meum consilium, nec per meum Assentimentum.* Lit. pro restitut. commun. Tornac. ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 376. art. 8: *Les ordonnances touchans le commun proufit de la ville soient faites... par l'Assenz des trois concistoires.* Paulo ante: *Et ce qui par l'accord des trois concistoires sera ordonné pour le proufit et utilité de la ville, vaudra et tendra.*

* **ASSEQUURARE**, Aliquem, rei alicuius possessorem, securum facere. Charta ann. 1179. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 382: *Si forte ipsum sine legitimo hærede propriæ carnis suis decedere contigerit, et ipsum per homines suos Assequari fecit, et pro libitu suo de his eleemosynam facere poterit.* Vide *Asseturare*.

* **ASSEURATUM**, Tabulatum, Gall. *Plancher*, quia ex asseribus fit. Charta ann. 1416: *Ad causam emendæ per præpositum Cameracensem in eodem furno, quia pistor porcos in loco seu Asserato, Gallice sur planequier, tenebat, levatæ, etc.* Vide infra *Assericium*.

ASSEURATUS, a Gall. *Acérē*, Chalybe duratus. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: *Duos piquos ferreos Asseratos, etc.* Vide infra *Assere*.

* **ASSERCIRE**, pro Accersire, Gall. Appeller. Bened. abbas Petroburg. de Gest. Henr. II. reg. Angl. tom. 1. pag. 346:

Alexander Papa mandavit prædicto Alexio subdiacono, Apostolicæ sedis legato, et districte præcepit ut Asserciret Rogerium Eboracensem archiepiscopum, ... et cum eo mandatum exequeretur.

* **ASERERE**, Promovere, perire, disponere, terminare, Gloss. vet. ex Cod. reg. 7646. [*² Glossar. in Cod. reg. 7644: *Asserere, causam agere.... promovere, (leg. promovere), aperire, disponere, terminare. Gemma Gemmarum: Asserere, affirmare vel plantare, bevestigen, vel liberare.*]

1 **ASERES**, Papias MS.: *Asseres apud veteres dictæ sunt fæminæ non quæ ubera dabant, sed sub quarum cura nutriebantur infantes.* Vide Nonium in *Assas, Nutrices*.

12. **ASERES**, Tegmen libri ex asseribus. Chronicum MS. Regum Franciarum ex Museo D. de Cangé: *In uno parvorum librorum Camere Compotorum ad Asseres, de corio viridi, etc.*

* **ASSEREUS**, Ligneus, ex asseribus compactus. Vita B. Goberti tom. 4. Aug. pag. 383. col. 1: *Ascendit et in equum, qui adeo erat maceratus, ut potius videatur Assereus, quam carneus.* Vide *Asserinus*.

* **ASERIA**, Charta ann. 1305. pro monast. Bonaeumbæ in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 345: *Triginta duo sextaria siliq[ua]nis ad mensuram Albizæ, valentes novem quartones cum dimidio ad mensuram Tholosæ, pro Asseria redditus.* Sic pluries ibi, semel pro Assisia, quomodo ubiquè legendum est, aut saltæ eadem notione intelligendum est, aut saltem eadem notione redditum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum. Vide in *Assisa*.

* **ASERIATGMIUM**, Districtus, jurisdictionis, Gall. *Ressort*; si tamem legendum non est *Asseriatgmi*, eodem sensu accipiendo. Pactum inter regem, episc. et consules Caturc. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 487: *Item nullus civis... extra Asseriatgmi suum de Caturco debet conveniri, nisi extra dictum Asseriatgmi constaret ipsum delictum.... commississe.* Vide infra *Assisiagmum*.

* **ASERICIUM**, Tabulatum, Ital. *Asserello*, asserculus. Chron. Domin. de Gravinæ apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 672: *Moti igitur pietate capitani ipsi, et totus exercitus ignem cessare jussérunt; et viri illi per appositum per eos Assericum descendere incéperunt.* Vide supra *Asseratum*.

* **ASSERINUS**, Factus ex asseribus. Vita Ven. Idæ Virg. tom. 2. Aprilis pag. 165: *Illa vero nunc hos nunc illos in pontem Asserinum super quem stabat, ante se posuit.*

* **ASSERIUM**, a Gall. *Acier*, Chalybs. Charta ann. 1327. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 304: *Exposuerunt nobis... eorum prædecessores in accipitum accepisse a gentibus tunc regius meneria ferri, ex quo fit calib[s] seu Asserium.* Leudæ min. Carcass. MSS: *Item de cartuirono de Asserio, 1. den.* Pedagium ann. 1404. ex Tabul. Massil.: *De quotib[us] quintale ferri, sive æris, vel Asserii, etc.*

* **ASERNIZAMENTUM**, Metarum fixio, ut videtur. *Assernizare*, Limites defigere, Gall. *Borner*. Terrear. Bellijoc. fol. 37. v^r: *Item de novo Assernizamento per eosdem nobiles Stephaneto Michon et dicto Guillermo ejus filio facto, debere confitentur duos denarios Viennensis monetæ.* Fol. 38. r^v: *Item etiam de novo Assernizamento per eosdem dominos dicto Stephaneto Michon facto, debita æquantia prius facta cum Hugonino Humbert, Claudio Burestier, etc. Fol. 39. r^v: Juxta nemora dictorum consortium Assernizata*

*ex Oriente, etc. Et fol. 368. v^r: Juxta formam et tenorem eorum Assernizamenti facti in camera computorum Villefranche. Vide infra *Assetamentum* 1.*

* **ASSERTAMENTUM**, Assertio, affirmatio. Testam. Jacobi de Sabaudia ann. 1360. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1045: *De quibus constare assentit instrumento publico recepto,... et casu quo de ipso Assetamento non appareret, etc.* Vide *Assertatio* 1.

1 **ASSERTARE**, Affirmare. Opusculum Gurhenedi Monachi ex Chartario S. Crucis Kemperleg.: *Hæc est possessio Ecclesiæ Crucis... Assertantibus totius Corinubia primatibus.*

1 **ASSERTATIO**, assertio, affirmatio. Processus contra Petrum Regem Arragonum ann. 1282. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 661: *Argumenta verisimilitudine deferunt; vox preterea publica et communis quasi Assertionis incessat.*

[*² Charta Guilelmi Com. Holland. ann. 1357 ap. Lappenh. in Docum. Histor. Hanseat. pag. 442: *Emptor infra prædictum diem certam Assertionem super emptorum solucione bonorum faciet venditori.*]

12. **ASSERTATIO**, Defensio, tutio, Gall. *Assurance, defense*, ab asserere, *Soutenir, Deffendre*. Acta Concilii celebrati apud Lomberum diœcesis Albienensis tom. 10. Fragment. MSS. Stephanotii pag. 37: *Anno ab Incarnatione Domini 1165. taliter definitiva sententia lata est super altercatione et Assertione atque impugnatione fidei quam expugnare nitebantur quidam qui faciebant se appellari Boni homines, etc.*

* **ASSECTOR**, Praes, sponsor, Gall. *Caution, Garand*. Chartæ huic multe testes et *Assertatores* subscribunt, in Annal. Benedict. tom. 5. pag. 33.

* **ASSERTIONALITER**, Certo, sine erroris metu. Vita S. Aviti tom. 8. Junii pag. 557: *Eleganter quippe et Assertionaliter de eo dicitur: Amavit eum Dominus et ornavit eum, stola glorie induit eum.*

* **ASSERTIVE**, Affirmate, Gall. *Affirmativement, olim Asseritivement. Aut certin, certitudinaliter*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Inquisit. ann. 1340. ex Cod. reg. 5190. fol. 72. v^r: *Sed tamen hoc non deposit Assertive, quia non recordatur ad plenum.* Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 26: *En oultre dist et confessa vrayement et Assertivement, etc. Acerne*, Certior factus, in Lit. Caroli V. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 21: *Nous Acerne des choses dessus dites, etc.* Vide *Assertionaliter*.

ASSECTOR, Advocatus, causidicus. Vetus Judicatum sub Carolo M. apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 742. et Steph. Baluzum: *Ibiique in supradicto nunc judicio veniens homo nomine Arluinus, qui est Assessor, vel causidicus et mandatarius Danielo Archiepiscopo, etc.* Habentur eadem verba ibidem plures. Aliud Judicatum ann. 1021. apud Diagum lib. 2. Hist. Comit. Barcinon. cap. 31. ubi Comes controversiam ad judices Ecclesiasticos remittit: *Volo, ut justitia non depereat; sed ut me aut meo Assertore præsente cito compleatur.* Intra: *Assistente quodam procere Guillermo et agente per imperium Comitis vocem querelantium una cum ipsis justitiam petit.*

ASSECTOR PACIS. Vide *Pax*.
 * **ASSERVATORIUM**, Arca seu locus rebus asservandis, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 345.

ASSERVISARE, Servituti addicere, Gall. Asservir, assujettir. Charta terrerii Chassagniæ ann. 1399: *Et de novo terra Asservisata fuit ad servitium duodecim denariorum*. Charta Thossiacensis ann. 1401: *Debet sex denarios Viennenses pro peda sibi Asservisata*, id est ad servitium data, cum obligatione cujusdam clientelæ.

* Hoc est, sub anno servitio seu præstatione concedere, nostris olim Asserviser, eadem notione Charta officiæ. Matiscon. ann. 1455: *Dictus dominus (Petrus le Pardessus) de voluntate cuius supra (Franciscæ de Chintria co ejus uxoris) abberat et Asservisat dicto Daniel acceptanti quamdam suam ipsius domicelli domum, cum curia, curtili, columberio... cum pertinentiis, sub anno et perpetuo servitio laudinia, remuagia et alia iura ad dominum directum, ratione dominii directi, spectantia, iuxta loci consuetudinem solvendo*. Charta ad mortis. ann. 1412, in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 272: *Lesquelles terres lui ont esté Asservisées au service annuel de douze deniers Viennois*.

* **ASSERVICARE**, Eadem significatio, qua Asservisare. Charta ann. 1284. ex Chartul. Cluniac. ch. 343: *Johannes Morini (debet) quatuor solidos servitii proxij bichetis terre et iiij. charretas feni. Item terra de Valtresoul, quæ non sunt Asserviatæ,... debent valere xiiij. solidos*.

ASSESSIA RETIS, Positio vel jactus retis in fluvio. Charta fundationis Abbatiæ Blancælandæ ann. 1154. apud Columbum: *In Chetevilla terram Hugonis Tauri et pisces exclusæ quoquaque modo capiuntur, et Assessiam Retis in novio molendini ad capiendas anguillas, et si voluerint in eo facere piscaturam*.

* **ASSESINI**. Vide Assassini.

* **ASSESINUS**, f. Ad sicarios pertinens. Bonif. de Morano in Chron. Mutin. ad ann. 1329. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 120: *Aliqui etiam metu clericalem habitum deponendo, secularem habitum suscepserunt, negantes se de cleri genere sive secta, portando insuper habitum Assessinum, ne nosci valerent per ipsos Theotonicos esse clericos forma aliqua*.

* **ASSESSARE**, Ad censem dare, Donner à cens. Tabularium S. Petri Vosienis fol. 56: *Ademarus Abbas Assessavit Stephano bajulo stabulum cum fenestris quæ conjunctæ sunt domui ejus; ut omni anno... 1. sextarium de vino reddat, etc.* Vide Accensare.

* **1. ASSESSIO**, Judicium consessus, Gall. Seance, Assise. Litteræ Gilonis de Versailles, et Rainaldi de Bestisiaco Ballivi regii circa initium 13. saeculi in Tabular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1375: *Priorem de Rinerescort traxerunt in causam coram nobis et multis aliis in plena Assessmente*. Vide Assisia.

* **2. ASSESSIO**, Assignatio redditus ex fundo percipiendi. Charta Odoardi dominici Montis-acuti de fundatione Ecclesie S. Georgii Cabilonensis anno 1322. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 258. D: *Et omnes res et singulas super quas dictæ octies viginti libratæ terre sint, ut supra dicuntur, assignatae, et Assessio, mortificare et mortificatas in posterum tenere, et dictas Assessmentes et assignationes ac traditionem, ut prædictæ dictas dignetur ratificare ac etiam approbare*. Vide Assidere 1.

ASSESSOR, Qui tributa peræquat vel imponit. Vide Assidere 1.

Assessor FERCULORUM, Qui fercula

in mensa ponit, qui assied les plats. Assœur, in libro Gallico de Ministris Regis Angliae a Cowello laudato. Occurrit in Fleta lib. 2. cap. 14. § 2. cap. 16. § 1.

1. ASSESSORES, pro Ascensores, vel Sesores equorum, in Chronicæ Colmariensi semel ac iterum ann. 1297.

* **2. ASSESSORES**, Idem qui Adjutores. Vide supra Adsesores.

ASSESSORIA, Assessoris, seu judicis munus, in Concilio Albiensi sub Zoeno Legato Sed. Apost. cap. 14. [Rolandinus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina cap. 12. lib. 5. apud Murat. tom. 8. col. 243: *Hujus potestatis judges fuerunt hoc tempore dominus Monasterius, D. Riccius, et D. Bonaventura de Pergamo, cuius Assessoria venit ad malum finem.*]

ASSESSORIUS, Idem qui Assessor, Gall. Assesseur. Concilium Avenion. anni 1326. can. 16. apud P. Gassendum ad calcem Notitiae Ecclesiæ Diniensis: *IItem statutum, quod excommunicati, in judices, consules, rectores, bâjulos, potestates, Assessories, vel notarios, aut alia quævis publica officia nullatenus assumantur*. Vide Assidere 1.

* **ASSESTARE**, vox Italica, Exæquare, ad legitimam mensuram revocare. Stat. civit. Astæ, ubi de gabella salis: *Quod omnes volentes vendere salem in civitate Astæ vel burgis, debeant ipsum salem vendere ad mensuram salis civitatis Astæ, et ipsas mensuras facere Assestari, aptari et allegalari per illos, qui emerint revam signi mensurarum*.

* **ASSESTRIX**, Comes. Vita S. Amalberga ex Cod. reg. 5506: *Promittendo se virginis animum suo cupidius reconsumi ipsamque Assestricem sui thalami futuram fore*. Vide Assistrix.

* **1. ASSETAMENTUM**, Metarum fixio seu Assisia, Gall. Bornage. Charta ann. 1315. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1665: *Conventum est quod fiat Assetamentum, limitatioque et terminorum impositio apud Vulpilleriam, etc.* Vide supra Assernizatum.

* **2. ASSETAMENTUM**, Assignatio, oppignerare. Testam. Ludovici de Sabaudia ann. 1340. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 998: *Item carissime consorti nostre D. Isabellæ de Cabilone... omnes assignationes seu Assetamenta dotti et dotalicii ipsius... confirmamus*. Charta ann. 1360. confirmata ann. 1419. in Stat. Delphin. pag. 38. v°: *De litteris confirmationis Assetamenti donationis gratiosæ, duos florenos: vel si maluerit impetrans, pro libra qualibet rei Assetata, quartam partem unius grossi*. Melius in authentico: Assetamenti et Assettate. Vide supra Assetare et mox Assetare 1.

* **1. ASSETARE**, Collocare dotem in fundo, fundum oppignerare. Idem fere quod Assignare et Assidere, Gall. Assœur, Hypotheker. Hist. Delphin. tom. 1. pag. 58: *Juravit eidem Domino Joanni dare, tradere, assignare et Assetare ex causa permutationis domum suam de inter aquis*. Ibidem. tom. 2. pag. 142: *Dictas summas pecunias Assideat et Assetet dictæ filiæ, quæ uxor sua fuerit, super castrum Castillionis*. Pag. 146: *Pro summa pecunia supra scripta reddimus, atradimus et assignamus ac etiam Assetamus septem sestaria frumenti census, et 6. galinas, etc.*

* Item nude, pro Assignare. Charta ann. 1305. in Chartul. Sabaudie fol. 113. v°: *Nos dictus comes (Sabaudie) debemus et tenemur assignare et Assetare dicto domino Claromontis.... centum libras*. Instr. ann. 1377. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 335. col. 1: *Item quod*

si... dicti consules dederint, assignaverint et Assetaverint dictis abbatisse et monialibus... tantos redditus sic extimatost, in sufficientibus et bene aysatis feudis, etc. Vide infra Assetiare.

* **2. ASSETARE**, [Gall. Assœur, Tributum singulis viritim imponere.] Lib. Datior. Bergom. lib. 1. cap. 88: *Dictam quantitatem immediate Assetare ad partitum, etc. Assetatura, ibid. Ex Assidere.*

* Lit. ann. 1389. torn. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 373: *Summa quadraginta librarum bonæ monetæ censualis... Assetandarum, assidendarum et proequandarum per probos dicti mandamenti, seu alias quoscumque, etc.* Vide infra Assidator.

* **3. ASSETARE**, Assidere, sedere. Joan. Demussis Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 582: *Et antequam dicti domini sint Assetati ad tabulam, dant eis aquam cum bacino et bronzino; et post prandium et post coenam, iterum antequam tabula levetur, dant eis aquam, et iterum lavant manus eorum. Nostris Assœur, Domiciliū eligere, ponere, habere. Charta ann. 1298 in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 73: Nous Thiebaut escuier, sire de Nanteuil en Portiens, et dameoiselle Aalis de Brueul sa femme... avons franchi Hersant... et avons encore quitté et quittons au seigneur, à qui elle se donra ou dessouz qui elle se Asserra ou mariera, tout le droit... que nous avons.*

* **ASSETATIO**, Tributorum descriptio, Gall. Assiette des tailles. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 471: *Si infra ejusdem parochiæ limites eidem domino Delphino jura competitia valent vel valeant ultra 50. libras bonæ monetæ annui redditus secundum assisiam et Assetationem fieri consuetam in talibus, etc.* Ibidem iterum occurrit eodem significatu.

* **ASSETATURA**, Eadem significatione. Lib. Datior. Bergom. lib. 1. cap. 88. Vide Assisa.

* **ASSETIARE**, **ASSETIRE**, Assignare, oppignerare, Gall. Assœur. Testam. Bern. de Guiscardo milit. ann. 1328. in Reg. 4. Armorial. gener. pag. IX: *Teneatur dicto Bernardo triginta libras Calvenses in feodis bonis franquis... Assetiare. Charta Baym. de Thoanaco ann. 1340. ex Tabul. Flamar.: Assigno et Assetio eidem emptori super petram terræ, etc.* Vide infra Assetare.

* **ASSETTAMENTUM**, ASSETTARE. Vide supra in Assetamentum 2.

* **ASSEVERATE**, Asseveranter, Gall. Avec assurance. A. Gell. lib. 7. cap. 5. ubi de Polo histrione: *Tragædias poetarum nobilium scite atque Asseverare actitavit. Quod de vultu gravi et austero interpretatur Thomasius in Epist.*

[** Vide Forcellin.]

* **ASSEURACIO**, a Gall. Assurance, Cautio, pignus. Vita Edwardi II. reg. Angl. pag. 248: *Uxorem suam cum liberis in ea parte progenitis apud Andwarpiam in Selandiam dimisit, quasi in Assecuracionem redditus sui. Asseurement jurotoire, Securitas juramento firmata, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 302: Ledit Cuarmel fist convenir ledit escuier en la court de l'eglise à Tournay en cas d'Asseurement juratoire, pour lui donner plus de peine et de fatigacion.*

* **ASSEURARE**, Pignore vel fidejussione interposita securum facere, nostris olim Asseurenter et Donner asseurare. Charta Othonis comit. Burgund. ann. 1295. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. p. 88. col. 2: *Idem dominus rex (Fran-*

ciæ)... tenetur nos bene Asseurare et assecurare de ipsis (quinque millibus). Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 107: Symonnet et auctiuns autres desdiz adjournez... allerent Asseurerer le curé devant nostre prévost de Meleun ou son lieutenant, avant ce que le jour escheist, auquel ils estoient adjournez pour donner le dit asseurement. Aliæ ann. 1415. in Reg. 168. ch. 354: Le suppliant s'estoit mis au chemin à aler querir un sergent pour faire adjourner icelui Tourin et ses complices, qui l'avoient ainsi menacé, pour lui donner Asseuré. Vide Assecurare 1.

ASSEWIARE, ex Gall. Asseicher, Siccare, desiccare. Charta Edwardi III. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 334: Quod ipsi mariscum predictum cum pertineti Assewiare, et secundum legem marisci vallis includere, et in culturam redigere, ... et mariscum sic Asseviatum, etc. Hinc reponenda vox Assevier, pro Assouver, in Consuetudine Niverensi cap. 37. art. 22. ubi de stagno agitur, quod ex sui natura non siccatur.

* Consuet. maris tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 790. art. 17: Et si Asseiche l'ancre d'une nef, le maistre de cette nef doit dire au maistre de l'autre nef et aux marinies: Maistre, levez vostre ancre. [** Pardessus. Collect. leg. nautic. vol. 1. pag. 335. art. 16. ubi videnda variet. lect.]

* 1. **ASSIA TALLIE**, Tributorum descriptio, Gall. Assiette des Tailles, apud Acherium tom. 2. Spicil. pag. 168.

* 2. **ASSIA**, pro Ascia. Magistri assia, in Constit. MSS. Caroli reg. Siciliæ, nostris Maitres de hache, qui naves construunt. Vide supra Aissa, et infra Assiata. [** Confer Pardessus. in Collect. Leg. naut. vol. 4. pag. 448.]

* **ASSIAGIUM**, Districtus, jurisdictio, Gall. Ressort; quod ad Assias certi loci pertinet. Pariag. inter regem et priorem de Fontibus ann. 1323. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 419: Item quod senescalus seu altius officialis noster de causis dicti paragi seu dicti monasterii cognoscere in aliquo loco dumtaxat in (infra) assiam de Figiaco seu infra bailliviam regiam de Fontibus, cum sit de Assiagio dicti loci de Figiaco, se nullatenus intromittat. Assiette, eodem significatu, in Lit. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 490: Comme nosredite ville et chastellenie (de S. Jame de Beuvron) soient de l'ordenaunce et Assiettes d'icelles assises, etc. Vide infra Assiagium.

* **ASSIATA**, a Gall. Assette, Ascia minor, idem quod Asciola. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 281: Cum manubrio Assiatæ, aliter d'assada, in manu sua, etc. Vide supra Assia 2.

* **ASSIATIM**, Divisim, distinctim, Gall. Distinctement. Ordinar. MS. 1. Petri Au-reavallis: Singuli fratres convenient in choro ad laudes Deo dignas persolvendas, non cursim ac festinanter, sed Assiatim et tractim, et cum pausa decenti. Vide Asiati.

* **ASSIATUS**. Vide Assis 2.

* **ASSICCATIO**, Stagni solum exsiccatum. Codex census Calomontis: Nullas Assiccationes habet in dicto stagno, id est, nihil habet in solo dicti stagni assiccati, quod possit excolare, vel unde possit quidquam utilitatis percipere.

* **ASSICURARE**, vox Italica, Pignore vel fidejussione interposita securum facere, tutum reddere. Chron. Bergom. ad ann. 1402. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 897: Fecerunt unam

taleam hominibus partis Gibellinæ clxxx. quibus Assicuraverunt ad solvendum li-bras iij. imperialium pro qualibet eorum. Vide supra Asseurare.

* **ASSIDA**, Bestiarus MS. cap. 62: Est animal quod dicitur Assida, quod Græci strutecamelon vocant, Latini strution: habet quidem pennas, sed non volat, pedes autem camelii similes. Vide supra Asida.

* **ASSIDARE**, Assignare, oppignerare Gall. Asseoir. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 67: Quicqantia dicti ducis Aurelianensis sub ejus sigillo facta regi, ratione xvij. librarum terre sibi Assidatarum super loca de Feritate et Porcifonte. Infra fol. 68. v: Promittit etiam dux predictus Assidare vel assignare, etc.

* **ASSIDARIUS**, pro Essedarius. Qui pugnat e curru. Vide Essedarius et Diaria Trevolitiona mensis Maii ann. 1715. pag. 739. et 740. ubi sequens epitaphium refertur et explicatur:

D. ET. MEMORIÆ. M.
AETERNAE. HYLATIS
DYMACHERO. SIVE
ASSIDARIO. P. VII. RU. I.
ERMAIS. CONIUX.
CONIUGI. KARISIMO
P. C. ET — S. AS D.

Ascia quæ in ultima linea media exarata est cum quatuor postremis litteris significat: Sub ascia dedicatum. Quid autem sit sub ascia dedicare jam diximus in Asciata lex.

* Linea ult. inscript. sic legenda: Ponit curavit et sub ascia dedicavit; non vero dedicatum. Vide supra Asciata Lex. [** Eadem inscriptio est apud Murator. Inscript. col. 2. Class. ix. pag. 613. Confer Artemidor. lib. 2. cap. 32. et Hasium V. Cl. in Steph. Thes. L. Gr. Edit. Didot. voce Δυάκαιος. Quarta linea legenda: Pugnarum septem rudiario invictio.]

* 1. **ASSIDATIO**, ASSIDEARE. Vide in Assidere 1.

* 2. **ASSIDATIO**, Annuæ pensionis assignatio. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 118. v: Tres litteræ Karoli Pulcri regis Franciæ datae Parisiis XVII. Maii 1323... pro Assidatione vij. lib. redditus, quas dux (Britannæ) ipse Johannes suæ matris debebat assignare. Assiette, eadem notione, in Lit. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 491. At vero Lettre d'Attain, Chirographaria assignatio, dicitur, in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 195. chartoph. reg. ch. 1371: Une Lettre d'Attain contentant cent solz Tournois, laquelle portoit icellui le Prince sur ung nommé Guillaume le Valleys bourgeois de Lisieux, et la bailla le suppliant audit le Valleys et receut lesdiz cent solz Tournois. Vide in Assidere 1.

* **ASSIDATOR** SCOTORUM, Symbolarum peræquator, Gall. Asséeur d'écots, vox vituperi. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. ch. 34: Prædictus Fromage dixit et reprobat prefato des Poulies, quod ipse non erat, nisi quidam Assidator scotorum, etc. Quæ Gallice sic redditur in Reg. 90. ch. 119: Ledit Fromage reprocha et dist audit des Poulies, que il n'estoit que un Asséeur d'escoz, Asséuerres de culz, Alia vox opprobrii, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 50: Comme Jehan Foulot eust dit au suppliant pluseurs injures et villenies, et appelle couppereau chaounez de Asséuerres de culz. Asséuerres des fouages ou collecteurs, qui foagia viritim peræquant et colligunt in Lit. ann. 1379. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 444. art. 5. Vide supra Assetare 2. et infra Assieta 3.

1. **ASSIDEI**. Vide Assassini.

* 2. **ASSIDEI** dicebantur Judæi, qui semper divino cultui assisterent; dicti Assidei, quasi assidui. Glossar. vet. ex Cod. reg. 521. [** et Vocabul. utr. jur.]

ASSIDELA, Mensa, juxta quam sedem usus. Ugutio. Vide Cillaba.

* **ASSIDENTIA**, Assignatio redditus ex certis prædiis percipiendi. Charta Philosophi Regis Franc. ann. 1320. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 153: Tacentas vero libratas terræ debitas... dominus de Credonio promisit bona fide, sub hypotheca et obligatione omnium bonorum suorum. . eidem Comiti præsenti et recipienti tradere, assignare et assidere cum effectu, non secundum Assidentiam patriæ consuetam, sed ad valorem terræ. Vide Assidere 1.

* Occurrit præterea in Lit. ann. 1350. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 40. et 62.

ASSIDERATUS, Paralyticus. V. Side-ratus.

1. **ASSIDERE**, est censem describere, taxare, imponere, peræquare: talliam sive impositum vectigal vel tributum cum aequalitate singulis viritim taxare. Galli dicunt Asseoir la taille. Matth. Paris ann. 1232: Provism est generaliter... quod predicta Quadragesima hoc modo Assideatur et colligatur. Wil. Thorn. in Chron. : Tailliagium Assessum. Et mox: Et fuit quolibet feodium Militare Assessum tunc ad 40. sol. Occurrit passim apud ejus ævi Scriptores.

[** Forma vero, in qua Dominus Rex (S. Ludovicus) vult ut tallio Assideatur in villis suis, sic describitur apud Acherium tom. 12. Spicil. pag. 168: Eligantur per consilium Sacerdotum parochialium, et aliorum virorum religiosorum, necnon et burgenium, et aliorum proborum viorum usque ad XL. vel XXX. bonos viros et fideles, vel plures aut pauciores secundum quantitatem ipsarum villarum, et illi qui sic electi fuerint, jurabunt super Sancta, quod de ipsis, vel aliis probis viris earum villarum eligent usque ad duodecim de illis qui meliores erunt ad illam talliam Assidendam. Et illi duodecim nominati jurabunt super Sancta, quod bene et fideliter Assidebunt dictam talliam ad libram equaliter: et valor immobilium appreciabitur ad medietatem mobilium in Assia prædictæ talliæ. Eligantur etiam simul modo cum prædictis duodecim, atque quatuor boni viri, et scribantur nomina eorum, secreta tamen, ita quod electio eorum non publicetur aliquibus, sed sub secreto habeatur, quousque illi duodecim Assederint, sicut prædictum est, talliam prædictam. Quo facto antequam publicetur tallia, vel aperiatur scriptura facta super talliam prædictam, illi quatuor sic electi juramento ab illis præstito de illis duodecim fideliter talliandis sub forma prædicta Assidebunt talliam competenter.]

ASSIDERE, Assignare annuos redditus ex prædiis designatis percipiendos. Charta Henrici Reg. Angl. in Bibl. Clun. pag. 1999: Manerium Rex Stephanus detit, et Assedit eis pro 100. marcis. Alia ann. 1272. apud Guichenon. in Hist. Bressensi: Cum 40. libratis terræ... quas Assidere debet super suis redditibus, etc. Vide Loisellum in Bellovaco pag. 295. [Charta anni 1290. tom. 2. Hist. Meld. inter Instr. pag. 186: Je lais et ai laissé pour Dieu... vingt et cinq sous de tournois de rente chacun an à toujours; et les aï Assenez et Assene à penne à mes moulins de ladite Ferté au jour de la Purification N. D.]

ASSIDEARE. Eadem notione. Assidea-
vit libras trecentum in terra sua, in Frag-
mentis Chronicorum apud Marten. tom.
5. Ampliss. Collect. col. 1158.

ASSEDARE. Idem quod *Assidere*, pera-
quare, assignare. Iter Camerarii Scotici
cap. 39. § 45: *Si de communibus profecti-
bus Burgi legalis fuit Assedatum et levatio.*
Addo Statuta Willelmi Regis Scotie,
Statuta Davidis II. c. 23. 42. et Rastal-
lum in verbo *Assed.*

ASSESSI. Gall. *Assis à la taille*, quibus
rata pecunia imposita exsolvenda taxa-
ta est, apud Math. Paris.

ASSIDI. quibusdam dicti, ab *Assidere*.
Papias. *Assidi, capite censi.*

ASSISUS REDITUS, inquit Spelmannus,
in maneris dicitur certus ille et immo-
bilis census, qui domino solvit ex
prædiis liberis, unde et *liber* appellatur:
estque mobili et nativo contrarius. As-
sisus de Clarendon apud Hoveden in
Henr. II: *Bailiivi Domini Regis respon-
deant ad Scaccarium tam de Assiso Re-
ditu, quam de omnibus perquisitionibus
suis.*

ASSIDATIO. Vide Argentreum in Hist.
Britann. pag. 325.

ASSESSIO. Ipsa tributi impositi taxa-
tio, peræquatio. Will. Thorn: *In taillia-
giis et Assessmentibus quomodo debeant
respondere.* [** Vide *Assisia*, pag. 449.
col. 1.]

ASSESSORES, Peræquatores, censuum
descriptores, qui censum per capita aut
pro modo facultatum tributariis impo-
nunt, Gallis *Assesseurs*. Vita S. Sulpitii
Episc. Bituric. cap. 6. n. 27: *Urget, ut
Bituricam plebem cum Ecclesiæ Sacer-
dotibus nefando censu conscribat. . . .
indictio jejunio Assessorem alloquitur
blande.* Infra, *Sævissimus Assessor* di-
citur. Adde Math. Paris ann. 1215. et
1232.

ASSIDERE. Obsidere, Gall. *Assie-
ger.* Consuetudines Furnenses ann. 1240.
ex Archiv. Ecclesiæ S. Audomari: *Qui
signum levaverit vel levari fecerit, nisi
per necessitatem vel de nocte cum clamor
auditur, vel de die cum quis Assidetur in
domo sua, vel pro aqua, si super hoc
convictus fuerit, emendabit Comiti 60.
libr.* [** Vide *Forcelli Lexic.* voce *Assi-
dere.*]

* Olim *Assessio*. Charta ann. 1292. in
Chartul. Namurc. ex Cam. Comput. In-
sig. fol. 17. r°: *Et ce fu ke on li* (Henri
comte de Luxembourg) *Assessist chastel
ou vile, etc.* Vide supra *Assidere*.

ASSIDERE. Definito numero quo-
dam eligere. Litteræ Henrici VIII. Re-
gis Angliae ann. 1511. apud Rymer. tom.
13. pag. 100. col. 1: *Et ad monstrum sive
monstrationem diligenter faciendum et
supervidendum, ita quod iudicem homines
ad arma, ac homines armati, et sagittarii,
et ali prædicti homines defensibiles, sic
arraiat et muniti, prompti sint et parati
ad deservendum nobis quotiens et quando
necesses fuerit, assignavimus quoscumque
duos aut tres vestrum ad omnes alios et
singulos vestrum similiter mutuo et se
invicem triandum, Assidendum, et ar-
raiadum, ac in armis ac in equis appa-
ratos. . . ita quod . . . triati, *Assessi*, ar-
raiat, armati et præparati, etc.*

ASSIDES, pro *Asseres*, ab *Assis*, idis.
In Actis. SS. Aprilis tom. 1. pag. 190:
*Terra sepulturæ prædictæ vallata fuit cir-
cumquaque, ita quod nullus inde poterat
commode transire; nisi quod plures Assi-
des fuerunt suppositæ, ne pergentes inde
ad majus altare præpedirentur.* Vide
Assis 2.

* **ASSIDI.** Vide in *Assidere* 1.

ASSIDIARE. Obsidere, Ital. *Assediare*,
Gall. *Assieger.* Regimina Padua ad ann.
1320. apud Murat. tom. 8. col. 434: *Et
captum fuit per forciam castrum pontis
Buxanelli ea die. Et die Veneris tertio
exeunte Augusto, Assidiaverunt castrum
Montisilicis.*

* **ASSIDIOS,** Herba fugans dæmones.
Epist. Joanni Presbytero seu Regi Abis-
sinorum falso adscripta ad calcem MS.
Corbeiensis: *Ibidem nascitur herba quæ
vocabatur Assidios, cuius radicem si quis
super se portaverit, spiritum effugat, et
cogit eum dicere quis sit et unde veniat
et nomen ejus; quare immundi spiritus
in terra illa neminem audient invadere.*

* **ASSIDRÆ.** Vide infra *Exedra*.
* **ASSIDUA,** AUSIDUA, Pars interior
ædis sacræ ubi altare collocatum est,
Ecclesiæ pars extrema. Vide *Absida* 2
et 3, quæ vox idem sonat. Charta apud
S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 142: *Fe-
cerunt domum prope Assiduam ipsius
ecclesiæ.* Testament. episcop. Gardiens.
ann. 1311. apud eundem. pag. 150: *Manda-
mus corpus nostrum, imo verius cadaver,
sepeliri in Ecclesiæ cathedrali Agitanen-
si, intus in Ausidua coram altari majori,
etc.*

* **ASSIDUALIS,** Assiduus, quotidianus.
Præcept. Dagoberti reg. ann. 636. tom.
4. Collect. Histor. Franc. pag. 629.
[** Breq. 87.]: *Per manum abbatis eorum,
in quo est ipsorum pauperum victimus
Assiduus, exinde in Dei nomine minis-
tretur.*

1. **ASSIDUARE**, de eo, qui assiduus est
in re aliqua, apud vet. Interpretet
Eccles. cap. 30. v. 1. et Petrum Blesen-
sem Epist. 31. Vita S. Emani n. 8: *Post
hæc cum in ipsa civitate orationibus et
vigiliis Assiduaret, etc.* [Vita S. Au-
gustini Cantuar. n. 19. Maii tom. 6:
*Jejunia, vigilias, orationes, eleemosynas,
cum castimonia et omni sanctimonia As-
siduabant.*]

* Chron. Ademari ad ann. 892. tom. 8.
Collect. Histor. Franc. pag. 232: *Dum
regalem aulam Assiduaret, veneno neca-
tus, etc.* Hoc est, assidue frequentaret.
[** Gemma Gemmar.: *Assiduare, fre-
quenter aliquid facere.* Melberi Vocabul.:
Assiduat ei flagellum, etc. Vide vulgat.
Ecclesiast. interpret. loco supra lau-
dato.]

* 2. **ASSIDUARE**, pro *Assidare*. Assi-
gnare. Charta ann. 1299. in Reg. 38.
Chartoph. reg. ch. 25: *Assignamus et
Assiduamus redditus infrascriptos, etc.*
Sic etiam

* **ASSIDUATIO,** pro *Assidatio*. Vide su-
pra in hac voce. Charta ann. 1320. in
Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 575: *Accipere
possit et valeat (Vivianus de la Ramata)
in et super juribus regiis fuerne pontis
Xantonensis, supplementum assignationis
et Assiduationis prædictæ, quæ quidem
jura regia dictæ fuerne usque ad dictum
supplementum, is indigebit aliquo supple-
mento, veniunt et deveniunt in dicta as-
signatione et Assiduatione.*

* **ASSIDUATUM,** Assiduo usurpatum,
seu adhibitum. S. Aug. Serm. ad Neo-
phytos, in quo exponit orationem Domini-
nicam: *Hoc antidotum ita omnibus mor-
bis occurrit, ut Assiduatum omnes morbos
depelat.* [** Vide *Assiduare* 1.]

* **ASSIDUI,** Vicarii eorum presbytero-
rum, qui in ecclesia S. Thomæ Argenti-
nensis nuncupabantur summissarii. Vide
infra in hac voce.

1. **ASSIDUITAS,** Residentia, quæ debe-
tur a Canonicis, seu aliis Beneficiatis,
in suis Ecclesiis. Tabularium S. Aniani
Aurelian.: *Ego Philippus D. G. S. Aniani*

*Decanus, et universum ejusdem Ecclesiæ
Capitulum, ex consilio Dom. Regis Ludovi-
ci fratri nostri et beneplacito firmiter
statuimus, ut tantum Canonici in claustro
manentes, aut si extra claustrum man-
sint, huic Ecclesiæ Assiduitatem redden-
tes, integras suarum præbendarum redi-
dus habeant. Assiduitatem vero vocamus,
et juxta consilium Do. Alexandri III. PP.
determinavimus, ut ille tantum dicatur
Assiduitus, qui huic Ecclesiæ soli Canoni-
cum servitum exhibebit. Qui autem extra
claustrum manserint, aut huic Ecclesiæ
Assiduitatem serviti non reddiderint,
singulis annis tantum 20. solidos habeant,
etc. Charta Odonis Episc. Parisiensis
ann. 1204: *Si vero major Matricularius
laicus circa servitum Ecclesiæ Assiduita-
tem non fecerit, etc.* Vide *Residentia*.*

* 2. **ASSIDUITAS,** Assiduus et quotidiana-
nus usus. Necrol. eccl. Paris. MS: x.
Kl. Jan. obit magister Symon de Pissiaco,
qui... donavit... altari B. M. bacinos quin-
que marcharum et dimidiæ, de quibus
excommunicatum est ne de altaris Assi-
duite removeantur, ni peste famis im-
pellente. Vide *Assiduus*.

* **ASSIEIGA,** Piscis e mugilum fluvia-
lium genere, leuciscus, Gall. *Vendoise*.
Lit. ann. 1296. in Lib. rub. Cam. Com-
put. Paris. fol. 8. v. col. 1: *Invenimus
quod captennia, de quibus in litteris re-
giis fit mentio, valent in hunc modum: ...
captennium de Flaviaco duas libras ceræ;
captennium d'Airan quinquaginta pisces
(pisces) Assieigas, quæ aestimantur sep-
tuaginta solidos Caturcenses. Vide supra
Asiga et *Assegia*.*

* **ASSIES,** pro *Acies*, pedestres copiæ.
Apud auctores inferioris ævi acies et
exercitus erant pedestres vassallorum
copiæ, cavalcatae vero equestres. Arres-
tum Parlamenti Paris. anni 1331. pro
Monasterio Bonæ vallis, ex Archivis
ipsius Monast.: *Necnon in possessione et
saisina habendi Assiem et cavalcamat,
taliam et subventiones ab hominibus Bo-
næ vallis.*

1. **ASSIETA,** Assignatio, Assidatio,
collocatio dotis in fundo. Gall. *Assigna-
tion de dot, Assene de douaire, in veteri-
bus Consuetudinibus.* Appunctuamenta
de matrimonio ann. 1475. apud Rymer.
tom. 12. pag. 20: *Illustrissimus Princeps
Ludovicus Francie ipsam dominam Eliz-
abetham a regno Angliae, pro solemnipa-
tione ejusdem matrimonii in partibus
Francie, sumptibus et expensis ejusdem
Principis Francie honorifice conductet,
conducive faciet: ipsamque ad sexaginta
millia librarum redditus annui in Assieta
secundum consuetudinem regni Francie,
annuatim dotabit. Lobinellus tom. 2.
Hist. Britan. col. 1553: *Rex faciat ei tradi-
dere in Assieta super domanio corone in
Francia VI. mille libr. Turon annui redi-
tus. Baluzius tom. 2. Hist. Arvern. pag.
642. e Regesto Parlamenti ann. 1491:
Prædicto quingentiarum librarum Turo-
nenium annuo redditu ad Assietam dictæ
patræ Nivernie super dictis castro, terra
et dominio.**

* 2. **ASSIETA,** Proventuum alicujus ter-
ræ aestimatio et assignatio, quæ certis
limitibus eam circumscribendo fit. Lit.
ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc.
pag. 550: *Inhibendo commissariis deputa-
tis aut deputandis super Assieta de præ-
dictis terris per nos, ut præfertur, dona-
tis facienda, ne in hujusmodi Assieta
ressortum et superioritatem villarum, ter-
rarum et possessionum dictorum decani et
capituli prædictarum, ponant. Boerius
in Decis. 50. num. 5: *Et videtur dicen-
dum Assietam illorum redditum esse in**

locis magis propinquis et vicinis rei videntia perficiendam. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol 177. v° : Carta dom. regis Karoli V. continens prisiam seu Assietam comitatus de Virtutibus, factam ad utilitatem Johannis Galeas. nostris, Assigne, pro Aestimatio, pretium, Gall. Evaluation. Lit. remiss. ann. 1369. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 449 : L'Assigne desdites bestes, c'est assavor ce que povoit monter le prouisit d'icelles,... povoit valoir à la part d'icelle fille la somme de cinquante quatre sols Tournois. Assegnée vero, pro Scopus, meta, Gall. But, in Lit. ann. 1388. ex Reg. 124. ch. 126 : Ledit Nignot dit que celui qui mettroit la bille plus loing que l'assegnée ou borne, il gagneroit pinte. Assenete, eodem sensu, apud Guill. Guiart. ad ann. 1241 :

Plus virement qu'aus Assenete
Fichent les feus par les villettes.

* 3. **ASSIETA**, Impositio, exactio, nostri etiam *Assiette*. Charta Joan. reg. Franc. ann. 1356 : *Unam aliam taliam seu Assietam fecerunt, et inde certam pecuniam summam... recuperant. Assiettes des fouages, in Stat. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 649. art. 18. Vide supra in *Assidator*. Sed et *Assiete* dixerunt nostri, pro Cella tabernaria, ubi ad mensam potationis causa sedent. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 485 : *Lesquels compagnons alement boire en une taverne,... et comme ils furent assis en une Assiete en bas,... et icellui Pierregue en une Assiete en haut, etc. Aliae ann. 1465. in Reg. 194. ch. 82 : Le suppliant trouva deux compagnions en une Assiete audit cabaret,... et passa parmi ladite Assiete, etc. Assiete de coulons, Columbarium pensile, vulgo Volet, in Lit. ann. 1368. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 497 : Nous avons entendu que en nostre bonne ville de Paris et en plusieurs lieux de la banlieue d'icelle, a plusieurs Assiettes de coulons, où se retrouvent et assient plusieurs des coulons, qui s'exercent aucunes fois de plusieurs des coulombiers de nos subgez, etc.**

* **ASSIETARE**, Assignare, seu in possessionem mittere. Arest. ann. 1355. 20. Febr. in vol. 4. arest. parlam. Paris : *Quod feudum dicti castri de Popiano fuerat specialiter et nominativi assignatum, Assietatum et traditum, causis supradictis, dicto militi. Vide supra Assetare 1.*

* **ASSIGENTIA**, Assignatio, idem quod *Assisia*, Gall. *Assiette*. Charta ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 597 : *In aliis nostris litteris super assignatione et Assigentia ipsarum terrarum et reddituum.*

* **ASSIGIA**, Palus, asser, tabula sectilis lignea. Leges Rotharis apud Murat. tom. I. part. 1. pag. 40. col. 1 : *Si quis Assigias de sepe vel assignato unam aut plures tulerit, componat solidos 2.* [** Rothar. 291. Vide ibid. var. lect. et mox Ann. 2.]

* *Assiche*, pro Contextus et series palorum, Gall. *Pilotis*, pieu, in Charta ann. 1520, ex Chartul. Latiniac. fol. 248 : *Pourra ledit preneur faire faire, construire et edifier, si bon lui semble, telz pons, Assiches, et chaussée sur terre et en l'eau, que bon lui semblera.*

* **ASSIGIATUM**, Sepes e palis vel asseibus. Vide *Assigia*.

* **ASSIGILLATIO**. Charta Ludov. Junior. ann. 1147. in Chartul. episc. Paris. fol. 21 : *Ac ne etiam tailliz illius summa ad gravamen ecclesiaz ultra et supra modum ullis occasionibus augeatur, certa sub Assigillatione statuimus ac modis om-*

nibus inhibemus, ne numerum loc. librum excedat. Rectius in Gh. Phil. Aug. ann. 1190. ibid. fol. 22. qua haec confirmantur, legitur Assignatione, ut et in sequentibus Chartis.

* **ASSIGNALE**, Fundus ad dotem assignatus, oppigneratus. Charta ann. 1411. ex Cod. reg. 9484. 2. fol. 461. v° : *Prout Assignale dotis teneri et possideri debet.*

* 1. **ASSIGNAMENTUM**, Assignatio, addictio, oppigneratio, constitutio cuiusdam redditus vel census ex fundo perciplendi, Gall. veteribus, Assenement, Assene, nuperis, Assignation, Engagement. Charta Officialis domini Hugonis de Sarquez Archidiac. Remensis ann. 1241. in Tabulario S. Nicasii Remensis : *Pratum suum quod appellatur pratum Reton in Assignamentum et contravadium dictae Ecclesie posuerunt. Ibidem in Charta ann. 1256 : Dicti venditores dede- runt Ecclesie supradictæ in contravadium et Assignamentum quandam petiam vineæ.* Ibidem in Charta Capituli S. Timothei Remensis ann. 1255 : *Et ad faciendum Assignamentum nobis et Ecclesie nostræ. In alia ejusdem Capituli ann. 1254 : Et promiserunt se... legiti- mam portaturos garandiam super reassi- gnationem et etiam Assignamento que ordinabunt. Decretum Philippi Aug. de Judæis Spicil. Acher. tom. 6. pag. 247 : Si aliquis Judæus... mutuo pecuniam tradiderit, pro debito suo accipiet Assignamentum a debitore hereditatis, tene- menti, vel redditus.... Et si debitor vio- lentiam fecerit de Assignamento usura- currat quandiu durabit violentia post clamorem Judæi... et ea quo factum fuerit Assignamentum, non currat debitum nisi facta fuerit violentia.* Charta Danielis Bethuniæ Domini ann. 1219. pro Ecclesie S. Bartholomai Bethun. in Tabulario ejusdem : *Excambium equevalantis redditus in decima vel in alio Assigna- mento libere potero rebabere.* Tabularium S. Medardi in Charta Curiae Suession. ann. 1260 : *Ita quod cum dictis abbatis et Assignamentis erit vinea supradicta.* In alia Charta ejusdem Curiae ann. 1270 : *Quod nec poterunt nec debebunt dictas domos sic oneratas dictis abboti et Assignamento vendere nec alienare sine licen- tia et consensu.* Charta Hugonis Castellani Gandensis apud Miraeum tom. I. Diplom. Belgic. pag. 423. col. 1 : *Et omni- iuri quod in dicto castro, villa, et eorum appenditiis quibuscumque, ut superius dictum est, habet et habere poterat ratione dotis sua, seu Assignamenti sibi facti nomine dotis.* Charta Philippi Augusti Regis de venditione Braii a Castellano Peronæ anni 1210. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1097. C : *Prætere- dedimus eidem propter hoc Bodiacum cum pertinentiis, et quicquid in eadem villa habebamus in Assignamentum cxx. librarum dicta monetæ anni redditus, tenendum de nobis et hereditibus nostris ab ipso et hereditibus suis in perpetuum in feodium et hominagium ligium.* Vide tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 123. B. inter Instrum. Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 99. Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. in Glossario, etc.

* *Assignance*, eadem notione, in Charta ann. 1310. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 978 : *Et cette baillée que nous avons faite, et Assignance de ccccxxx. livres, etc.*

* *Assinamento Lusitanis*. Charta Ferdiandi Reg. ann. 1372 : *Mando que nom valha o Assinamento do prestamo dessas herdades, o possisoens.*

* 2. **ASSIGNAMENTUM**, Decretum, edic-

tum. Stat. Pistor. ann. 1107. apud Mag- rator. tom. 4. Antiq. Ital. med. avi col. 539. art. 27 : *Et statuimus, ut quidquid dictum est in sacramento potestatis, et omnibus statutis et Assignamentis de pra- nis tollendis, de damnis dandis, etc.*

* 1. **ASSIGNARE** aliquem ad aliquid, In pignus dare, addicere, Gall. *Assigner*, hipotéquer. Charta Officialis Remensis ann. 1321 : *Assignantes propter hoc dictos Religiosos ad omnia bona supradicta. In alia ejusdem Curiae ann. 1274 : Pro qua legitima garandia ferenda dicti venditores Assignarunt dictam Ecclesiam ad omnia bona sua.* In alia anni 1287 : *Et pro dicta garandia ferenda dictus armiger Assi- gnavit dictos Abbatem et Ecclesiam ad omnia bona sua . . . Et ea bona prædicta propter hoc constituit obligata, ipsos ad eadem bona Assignando.* Charta Philippi Regis Franc. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 99 : *R. Comes Boloniæ Philippo filio nostro propter conventiones . . . super matrimonio ejusdem Philippi et Matildis filiæ sue dedit et Assi- gnavit totam terram suam quam habebat in Caleto tenendam et possidendam.*

* **ASSIGNEE** se ad aliquid, id est, ma- num in aliquid injicere. Lobinellus tom. 3. Histor. Paris. in Glossario : *Poterunt Assignare se ad dictam dominum et ad dictam peciam terre pro redditu et poena prædictis.*

* 2. **ASSIGNARE**, nude, pro Manum apponere, occupare, Gall. *Saisir*. Charta ann. 1246. in Chartul. Campan. fol. 303. col. 2 : *Si forsitan dictus Theobaldus de Meriaco infra dictum terminum non assi- gnaverit dicto domino regi dictas al. libra- tas terræ, ut dictum est, dictus dom. rex Assignabat ad totum hereditagium, quod dictus Theobaldus habet in castellaria de Meriaco.* Arest. parlam. Paris. ann. 1271. in Reg. Olim fol. 72. v° : *Mortuo Alphonso comite Augi et ejus liberis existentibus infra annos, Maria comitissa Drocensis propter defectum hominis, sicut dicebat, Assignavit ad terram quam ipsi liberi habent apud Lisiacum, et suam tanguam in suo feodo posuit ibi saisinam.* Charta ann. 1273. ex Chartul. episc. Paris. fol. 139 : *Quod si ipse dominus Lancelotus deficerit in traditione dictorum novem fide- jussorum, sicut superius est expressum, dictus dominus episcopus posset Assignare ad feodium et levare et expletare et fructus suos facere, sicut ante finationem racheti et homagium receptum faciebat, vel facere poterat.*

* 3. **ASSIGNARE**, Imitari, similari, ex- primere. [** Hæc ad *Adsimilari* perti- nent et in hac voce repetita leguntur in glossar. cod. reg. 7644.] *Assignat*, res- tituit aut aprobat. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* 4. **ASSIGNARE**, Signare, Gall. *Mar- quer*. Leg. Portug. sub Alph. reg. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portug. pag. 11 : *Homo, qui fecerit injuriā alvazile, ... si percusserit, Assigna- tur cum ferro caldo.*

* **ASSIGNATICIUS**. Vocabularius utrius- que juris : *Libertus Assignaticius est quem patronus ejus ex liberis esse velit ipsum assignavit.* confer Tit. Dig. de verb. sign. 107.

* 1. **ASSIGNATIO**, Chirographum, Gall. Signature. Item *Inscriptio Epistolæ*, Gall. *Adresse*. Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 620. ex Flodoardo : *Unde conventiale quo- quæ scriptum . . . adhuc reservatur, utrius- que partis Assignatione roboratum.* Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 2. pag. 49. in libro 1. Translationis SS. Georgii et Aurelii : *Ita divino suffragante auxilio*

omni secretum honeste perficitur, et ne illorum integritas a quolibet petente, quaevunque occasione usque ad destinatum locum violaretur, Episcopum rogant ea sub Assignatione Regis Caroli proprio claudere sigillo.

* 2. **ASSIGNATIO**, Indictio. Ordinat. ann. 1858. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 724: Verum cum dictum parlamentum... per certas Assignmentes soltas teneri consuerit, etc.

* **ASSIGNATIONES**, apud Fratres Praedicatorum vocantur fratrum mutationes de Conventu in Conventum, et superiorum licentiae propter easdem scripto concessae. Gall. Obediences. Constitutiones Ordinis Praedicatorum pag. 48. et sequentibus: Provinciales ante tres menses nouae electionis provincialis non faciant fratrum Assignmentes... fratibus per Assignmentem de uno in alterum Conventum translatis, tenentur Conventum Præsidentes de expensis pro itinere provdere.

* **ASSIGNATOR**, Officium curia Romana. Designator hospitorum, metator, idem qui nostris Fourrier. Charta ann. 1816. ex Bibl. reg.: Infrascripta assignatio hospitorum facta et ordinata fuit in civitate Avignonis per venerabiles viros dom. Hugonem de Mirabello canonicum Ebrudensem et Ludowycum de Petra grossa jurisperitum, Assignatores sedis Apostolice.

* **ASSIGNATURE**. Acta Martyrii S. Vassii Santonensis n. 4. ubi idem Sanctus cuidam Naumancio, qui agrum, cuius se hæredem dicebat, ab eo repeatabat: In hoc namque tempore pauca est possessio mea, non enim habeo, unde tibi reddere possim tuas Assignmentas. Occurrit ibi semel ac iterum. [Vide Assignmentum, quod forte idem significat.]

* 1. **ASSIGNATUS**, in Constit. Ord. Praedicat. dicitur Frater qui ab uno Conventu in alium migrat Superiorum licentia vel præcepto: Assignati tenentur infra octo dies, nisi tamen in litteris Assignmentis aliud tempus præfigatur, ad illos (conventus) recto tramite accedere. Vide Assignmentes.

* 2. **ASSIGNATUS**, Qui habet jus ad aliquid, Practicis nostris, Aiant cause. Madoc Formul. Anglicanum pag. 62: Omnia prædicta cum suis pertinentiis habeat et teneat sibi et Assignatis suis. Ibidem: Prædicto Edmundo hæredibus et Assignatis suis concedunt, etc. Renuntiatio ann. 1274. apud Rymer. tom. 2. pag. 35: Ita quod nobis decedentibus nullus heres aut alius Assignatus noster quiequam in dicta senescalicia clamare possit in perpetuum.

* Charta ann. 1258. ex Bibl. reg.: Dimiserunt præfato domino Johanni et hæredibus, vel Assignatis suis, totam terram suam et tenementum de la Valle. Hinc

* **ASSIGNATUS**, Qui procuratorio nomine res alterius gerit. Charta Roberti de Line in Chartul. eccl. Glasguens. ex Cod. reg. 5540. fol. 68. r°: Præterea epis copus, vel ejus Assignatus habebit aisia menta totius feudi mei.

* **ASSIM**, Ex Assim, Omnino, penitus.

Sic Latine dicitur hæres ex asse, univer-

sorum bonorum hæres. Testam. Giraldi

Matis. ann. 888. apud Marten. tom. 1.

Anecd. col. 58: Et ne ex Assim expertes

hujuscemodi crediti muni videremur, sed pro

posse tentantes, etc.

* **ASSIMETRA**, Nomen generale omnium

mansorum adjacentium villa, vel civitati,

ab assideo, et metros, mensura. Ita Bre

viloq. Alia videtur notione usurpasse

Archithrenius lib. 3. cap. 8:

Nunc elimasse laborat
Pressus Euclidis numeros, cogitque quod esse
Limes non possit numeri divisa secundum
Extrema et medium, quodque est Assimetra costa
In duo quadratum, partia diametros aut est
Par impar numeris, etc.

* **ASSIMILABILIS**, Qui fieri potest consimilis. Engelbertus de longevitate ante diluvium cap. 3. apud Bernard. Pez tom. 1. Anecd. part. 1. col. 445: Nutrimentum autem cum in fine debeat assimilari corpori nutriendo, quanto est propinquius naturæ corporis humani, tanto magis est connaturale et magis Assimilabile.

* **ASSIMILATIO**, Figura, forma, Italiss Assimilatione. Chron. Fafense apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 589: A tertio latere rigus et fossatis montis Cæsar venientes in petram Casariam... et inde in pedem montis Salisani usque in pedem cum Assimilatione finis Campiloni.

* **ASSIMILATIVUS**, Qui reddit similem. Collatio 1. Matthæi de Cracovia coram Papa apud Raimundum Duellum Missellan. lib. 1. pag. 145: Etemum pater non solum est principium filii productivum.... sed et conformativum seu Assimilativum.

* **ASSIMULARE**, Gall. Assembler, mettre ensemble, simul cogere, colligere. Claudianus lib. 2. in Rufinum:

Frenaque et immunes pharetras arcusque sonoros
Assimulat.

Saxo Grammatic. lib. 2: Era famulis Assimulans, etc. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 80. § 1. de via regia: Tanta vero debet esse, ut inibi duo carri sibi possint obviari, et bubulci de longo stumperi sui possint Assimulare. Hildebertus Cenoman. de Mysterio Missæ:

His ita premissis, secreto Presbyter orat,
Secretas memorans, Assimulansque preces.

Pereram editum assimilans. Vide Gronovium ad Statuum cap. 5. et V. Cl. Nicolauum Catharinum lib. 2. Observat. pag. 18. et supra in Adsimulare.

* **ASSINAMENTUM**, pro Aisimentum, ut videtur, Commoditas, usus. Vide Aisantia. Charta Guid. de Castill. ann. 1251. in Annal. comit. S. Pauli pag. 185: Dedi et concessi canonicis præfate ecclesiæ plateam unam apud S. Paulum, ... pro ecclesia S. Salvatoris ibidem construenda, et pro Assinamentis eorumdem quiete, libere et pacifice in perpetuum possidendum.

* **ASSINSIUM**, Herba amara. Vetus Gloss. Lat. Gall. MS. ex Bibl. Thuana: Hoc Assinsium, gloigne. Occurrit semel ac iterum apud Matthæum Vindocinens. in Tobia. [Vox corrupta vocis Absinthium; unum ergo et idem est.]

* Lege Aloigne, pro Alvine. Vide supra Alonia.

* **ASSINUS**, Mensura frumentariae species, vulgo Aissin. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1308. ex 2. Regesto ejusdem Regis n. 9. in Tabulario Regio 84: Assinos avenæ anni redditus, etc. Alia Garinini Episcopi Suessionensis ann. 1318: Vendent premierement au lieu que on dit Grand Champ, vingt-huit Ayssins demy setiers moins. Item aux Chavens six Ayssins et demy, quatre verges, moins, etc. Duo Assini avenæ, in Lege Vervinensi ann. 1238. art. 1. Quatuor Assini terræ, art. 2. quomodo modii terre dicuntur. [Charta ann. 1233. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 232: Quod unicuique hominum, qui ibi mansuri venient per mansuram duos Assinos terre ad mensuram Trachiacensem ad domum faciendam et aysantias suas habendas deliberabo. Vide Essinus.]

* **ASSIRE**, Ferrum chalybe durare,

Gall. Acérer. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: Eidem (manuoperario) pro Assiendo piros dicti molendini... viij. sol. iiiij. den. Vide supra Asseratus.

* **ASSIRIUM**, Navigii species. Translatio corporis S. Pauli novi Martyris tom. 2. Julii pag. 640: Postea rogavit Prior memoratum Principem, ut rogarer Petrum Ingosum de Constantinopoli, ut in suo Assirio cupam cum corpore suscipiat. Ibid. pag. 640: Tanta facta est tranquillitas maris et venti, quantum nemo mortalium melius cogitare posset... Læti itaque nautes pervenerunt Oretum; et ibi accipientes sibi et Assirio, quæ deuant, necessaria, flanteque aura secunda, pervenerunt usque Venetas.

* **ASSIRTUS**. Anastasius in S. Hilario PP. pag. 28: Et in medio lacum porphyriticum cum concha Assirta in medio aquam fundentem. Ubi alii Codd. habent raita. Forte striata, ut et infra: Lacus et conchas triantas; seu, ut alii Codd. præferunt, castratas. Leg. striatas. [^{[*}

* **ASSIS**, Pecunia quævis. Assis publicus; Pecunia publica, quæ in Fiscum infertur apud Senatorem lib. 12. Epist. 15. Publica functio, illatio. Assis tributarius, apud eundem lib. 12. Epist. 16. Pecunia, quæ in vectigal penditur: ita in leg. 12. Cod. Theod. de Indulg. tributor. [^[**] lib. 11. tit. 28. ubi Gothofredus interpretatur integrum quantitatem debitum functionum.]

* **ASSIS**, ASSIATUS. Lex Longobard. lib. 1. tit. 25. § 30 [^[**] Rothar. 291.]: Si quis Assem de sepe Assiata, unam aut plures tulerit, componat sol. 1. Si quis de sepe sepe facta vimen tulerit, comp. sol. 1. Si autem perticas transversarias tulerit, solvat sol. 2. Ubi sepes Assiata, videatur esse illa quæ ex asseribus, seu tabulis sectilibus conficitur, quas nos etiamnum Asses vocamus: stantaria quæ e palis aut perticis in rectum positis compacta est. Porro Assis Plauto et aliis, est tabula sectilis.

* 3. **ASSIS**, Conglobatio, Gall. Peloton, ut videtur. Stat. Taurini ann. 1860. cap. 925. ex Cod. reg. 4622. A: Nulla persona de Taurino vel aliunde audeat.... filari facere per aliquam personam seu ad filandum tramat seu statutum in una vel eadem bala seu in uno Asse excedens ultra prædictum pondus, videlicet v. libram, etc.

ASSIS, ASSIDIS. in genit. Eadem notione, usurpat Juncta in Vita B. Margaretae de Cortona cap. 1. ut et Petrus de Crescentio lib. 2. de Agricult. cap. 87. lib. 5. pag. 279. et alibi non semel: unde eidem Assidiculæ, lib. 10. cap. 33. 36.

* **ASSISA**, et **ASSISIA**. Littletoni sect. 234. est nomen æquivocum: varias enim et diversas significaciones, apud Leguleios nuperos habet, quas singulas persequi operæ pretium videtur. Ac primum:

ASSISÆ et ASSISIE dicuntur Comitia publica, conventus et consessus proborum hominum, a Principe, vel Domino feudi electorum, qui pro tribunali jus dicunt, lites dirimunt, de rebus ad rem publicam spectantibus statuta conficiunt: Malla publica, placita, quomodo ἐδπαι βουλὴ dicuntur apud Hesychium. Apud Anglos vero Assisa, definitur sessio Justitiariorum duorum itinerantium cum Justitiariis Pacis, ut vocantur, in urbe capitali uniuscujusque Comitatus, bis in anno, ut audiant placita, lites componant, et pro tribunali jus dicant.

Ita Watsius. Vetus Jus Municipale Normann. 1. part. distinct. 5. cap. 6 : *Assise est une assemblée de plusieurs sages hommes en la Court del Prince, en laquelle cen qui y sera jugié, doit avoir perdurable fermeté. Car se l'en nie cen, qui aura été fait és plés de la Viscomté, l'en le puet escuser par une desrene; més cen qui est fet en l'Assise, ne rechent nul desrene; gins est ferme à toujours par le recort de l'Assise, et entre deux Assises doit avoir 40. jours. Charta Philippi Augusti apud Rigordum ann. 1190 : Ballivis nostris posuimus, qui in ballivis suis singulis mensibus ponent unum diem, qui dicitur Assisia, in quo omnes illi qui clamorem facient, recipient jus suum per eos, etc.*

* Cise contracte, eadem notione, in Charta ann. 1327. ex Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 87. v^r: *Toutes les coses dessusdites lidis maiores mist en le warde des hommes de le Cise Dieu (de Liege) là presens, assavoir sont lidis mesires Jehan dou Lardier, qui le jugement rapporta, etc. [** nisi legendum cité devant dite.]*

Ejusmodi vero Assise, in locis publicis et patentibus, ut alia olim placita, veletu ante januas Ecclesiarum, aut in cœmeterio peragebantur. Regestum Constabularia Burdegal. fol. 137: *Assisas suas tenebunt Lemovicenses ante januas Monasterii S. Martini, et in cœmeterio Ecclesie S. Michaelis. Deligebanturque ad id majores villæ, et quæ populo abundant, intra Regis, aut domini feudi, jurisdictionem, ad majus litigantium commodum. Edictum Philosophi Pulcri a Pithœo editum, art. 16. de Baillivis: Nec teneant eas in locis, in quibus non est villa, aut habitat genitum populosa. Cogebant vero Assise in Francia ex eodem Decreto Regio, de duobus mensibus ad duos menses, atque indicabantur a Baillivis et Senescallis in fine cuiuslibet Assisia: Præcipimus, quod Senescalli et Baillivi nostri teneant Assisas suas in circuitu Senescalliarum et bailliviarum suarum de duobus mensibus ad duos menses ad minus. Interdum per singulas quindenas.*

Formula autem cogendorum apud nostrum a Baillivo proborum hominum, seu vasallorum feudi, qui Assisiis interesse tenebantur, ejusmodi fuit, quam ex veteri Regesto damus: *Michel de Paris, Bailly de Vermandois, au Prevost de Mondidier, Salut. Nous vous mandons, que vous faciez crier nos Assises de Mondidier solemnellement aus lieus acoustumés au Dimanche devant la Chandeleur prochain à venir, et faites adjorner les hommes le Roy jugeans en la Chasteleir de Mondidier par Serjans le Roy, qu'ils soient ausdites Assises si souffisament que les causes desdites Assises puissent estre délivrées; et nous certifiez des noms des hommes, que vous aurez fait adjorner. Et le faites si diligemment, que defaut n'y ait. Donné à Chauny le Vendredi après Noël l'an 1318. Si quis ex iis deesset, pecunaria multa puniebatur. Compositus Bailliviae Turon. ann. 1397: De legibus (multis) Assistarum, videlicet de defectibus hominum nobilium, qui consueverant solvere pro qualibet defectu 5. sol. Assistarum, seu comitiorum juridicorum mentibus est passim in Consuetudinibus municipalibus, locis a Raguello indicatis: quārum aliæ magnæ aliæ minores dicuntur, ut in Consuetudine pictav. art. 19. 74.*

GRANDIS ASSISA, seu Grande Assise, occurrit etiam in Consuetudine. Inculmansi art. 4. 7. et Rupellensi art. 1. in quibus Magna Assisa, dicitur conventus juridicus, qui Comiti, Vicecomiti, Baronii

et Castellano competit ratione majoris justitiae, et quater indicitur quotannis, in quo appellations minorum Assistarum dijudicantur ab eorum Ballivis. Minores vero Assisa ex sunt, quæ a Comitum, Vicecomitum, Baronum et Castellanorum Präpositis, seu Judicibus pedaneis, quinto decimo quovis die tenentur. Minores istas Assisas intelligit Chronicus Andreanus pag. 552: *Ex consuetudine quoque patriæ nostræ in Curia nostra per singulas quindenas humanas leges et judicia mundana constat exerceri.*

Assisa præterea appellatione donabatur quidquid in Assisis definiebatur interlitigantes, quod pro superemo judicio erat. Regiam Majestatem lib. 1. cap. 18. § 3: *Sciendum est, quod lites decisæ legitime per magnam Assisam Domini Regis, postmodum nulla occasione resuscitantur. Adde Quoniam Attach. cap. 82. § 1. Atque id Juri Normannico supra laudato consentaneum est. Maxime vero id, quod statuēbatur ad publicum Regni, aut vassallorum omnium commodum, pro lege erat, ut pote in Assisis, communis proborum et Legalium hominum consensu decretum. Regiam Majestatem lib. 3. cap. 27. § 2: Ex beneficio constitutionis Regni, quæ Assisa nominatur. Hoved. Assisa Henrici Regis facta apud Clarendonum. Fridericus II. Imp. in Constit. Sic. lib. 1. tit. 41: Quæ igitur ad ipsorum cognitionem pertinent, prædecessorum nostrorum Assisis comprehensa apertius diffinimus. Adde lib. 3. tit. 36. Glanvilliam lib. 9. cap. 10. Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 3. § 6. etc. Prædictis addo, quæ habent Assisæ Hierosol. MSS. cap. 105: *Les Assises doivent estre tenuës et maintenues fermement en toutes choses: et de ce que hom ne sera certain, qui soit Assise, doit tenir selon l'usage et la longue coutumance, et de ce que Court aura fait esgard, ou connoissance, ou recort, qui soit Assise, doit estre tenu et maintenu come Assise. Car les Assises ne peuvent en plusiers choses estre prouvées, que par lone usage, ou pour ce que l'on a venu user et faire come Assise, et ce est maniere de Loy, et doit estre, et est tenue au Royaume de Hierusalem et de Chipre meaus que Leis, Decrés, ne Decretales, quele Seignor dou Royaume doit jurer et jure, ainsi que il soit retens à Seignor, de garder et maintenir les Assises, et les lons usages, et les bons coutumes du Roiaume de Hierusalem. Hinc**

ASSISIA RERUM VENALIUM, pro Decreto Regio, seu eo quod in Assisis, vel Comitiis et Placitis generalibus a Baillivis et Justitiaris definitum est super rerum venalium qualitate, quantitate, pondere, mensura et pretio, in Constitut. Neapolitanis lib. 1. tit. 57. § 2. tit. 63. lib. 3. tit. 36. § 5. Matthæus Paris ann. 1201: *Eodem anno Rex fecit generaliter acclamari, ut legalis Assisa panis inviolabiliter sub pena collistrigiali observaretur.... ita quod pistores poterunt sic vendere, et in qualibet quartario lucrari tres denarios, etc. Monastic. Angl. tom. 2. De americamentis surorum tenentium provenientibus pro Assisa Regis non servata, ut de pane, cervisia, et mensuris falsis. Fleta lib. 1. cap. 17: Habet Rex in potestate sua, ut Leges et Consuetudines et Assises in Regno suo provisus, approbatas et juratas. Vide Littletonem sect. 234. Le Roman d'Auberry MS:*

A tant maniuent aux dens la niche alise,
Tant que chascune a sa force reprise,
Et beurent eue qui venoit de Tamise,
Dist Senehant, mult vaut miez ceste Assise,
Que cent mil livres, ou pan de ma chemise.

[** Vide Assisia 1.]

~~Assisa Rerum Venalium~~ non solum pro decreto in Assisiis lato de rebus venalibus et eam qualitate, sed etiam aliquando sumitur pro jure seu privilegio statuendi et determinandi res venales, earumdem pondera, mensuras, pretium, etc. necnon percipiendi emolumenta inde reditura: hoc autem jus seu privilegium abs Rege, cui volebat, tradebatur. Hujus rei exemplum refert Kennet. in Antiquit. Ambrosden. pag. 393. ubi narrat, Richardum d'Amory obtinuisse ab Eduardo II. Anglorum Rege Assisan panis et cervistæ intra urbem et suburbia Oxfordi, ea conditione, ut daret Regi quotannis centum Schillings: a postmodum propter conquestus Universitatis ac Civitatis hoc privilegium a Rege concessum fuisse Majori et Vicecancellario. Vide Gloss. ejusdem. Kennetti ad calcem earumd. Antiquitatum.

* ASSISA FORESTÆ, leges in Curia seu in Assisis de silvis ac nemoribus latæ, quas servant ii magistratus, quibus silvarum cura commissa est. Inquisitio facta apud Breihull de statu silvæ de Shottore, anni 1363. apud Kennettum. Antiquit. Ambrosden. pag. 498: *Item dicunt quod Priorissa de Littlemore devastavit boscum suum de Shottore contra Assisam Forestæ. Inquisitio de silva de Bernwood, ann. 1266. ibid. pag. 265: Et dicunt etiam quod prædictus Johannes filius Nigelli et antecessores sui a tempore quo non extat memoria solebant habere in bosco domini Regis Housbete et Heybote cum omnibus feodis forestario pertinetibus secundum Assisam Forestæ.*

* ASSISIA GALLICA, Quæ pro parte Veliocassium, qui regum Francorum erant, peragebatur. Judic. ann. 1263. in Reg. Olim parl. Paris. fol. 137: *Determinatum est quod Assisia Gallica, quæ tenebatur apud Gisorium citra aquam, propter commune bonum et communem aiantiam patriæ, teneatur apud Calvum montem, usque ad voluntatem domini regis, ubi ab antiquo consuevit teneri.*

* ASSISIA, Consensus eorum qui tributa describebant et peræquabant. Registr. Parl. Paris. dict. Olim. in edit. pag. 374. ann. 1271. cap. 1: *Facta Assisia pro solutione gisti domini Regis apud Corbeniacum, homines dicti loci, qui Assisiam hujusmodi fecerant partem hujus gisti assederunt super etc. Vide Assidere 1.*

ASSISIA, interdum sumitur pro ipso tributo quod ex consensu optimatum et populorum in Assisis coactorum imponi decernitur. Joan. Hocsemius in Henrico Episc. Leod. cap. 5: *Cum Leodienses Electo promissam solvere pecuniam non valerent, et Electo connivente Assisiam, seu malatoltum, supervenaliibus posuissent. Aegid. de Roya añ. 1299: Et inhibuerunt vulgo, ne acclamarent Assisiam deponi. Magnum Chronicum Belgicum ann. 1288: Levabant in præjudicium Canonicorum in urbe exactionem, seu Assisiam rerum venalium. Charta Galteri Regit. Comitis pro Burgensisibus de Raucourt et Heraucourt. April. 1255: Ultra duos solidos, quos debet solvere de Assisia, nec majorum emendam Präpositus poterit extorquere. Apud Joan. Villaneum lib. 8. cap. 32: *Comincio à radoppiare al populo Assise, gabelle, et malatolti. Idem lib. 8. cap. 54: Assisi importabili. [** Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 40: Statuimus quod, absque speciali mandato nostro, aliæ Assisæ in terris et locis Siciliæ, quæ sunt nostri demanii, sive ecclesiistarum, comitum et baronum, de cætero non im-**

*ponantur; et si impositæ fuerint, amo-
veantur omnino. Assis, eodem sensu, in
Charta ann. 1447. pro Audomar. : Plus
ieurs grandes fautes, excès et abus, qui
s'estoient fait et faisoient, tant au fait et
gouvernement de la justice et de la police
d'icelle (ville de S. Omer) comme au bail
des Assis, fermes et autres droits, etc.]
Hinc formata ac contracta vox*

*Sissa, pro tributo, in Foris Aragonen-
sibus: Sisa, Hispanis; Sissarii, Sissar-
um exactores. Vide Foros Aragon. lib.
4. tit. Quod Sisa, etc. et Michaelm del
Molina in Repertorio in vocibus Albara-
num, et Sissa.*

*ACCISIA, pro Assisa, et tributo, non
semel in Chartis Imperatorum, apud
Joannem Voppium in Historia Aquis-
granensi lib. 3. n. 2. pag. 19. 20: Telo-
nium sive Accisia de vino, etc.*

*CISA etiam reperitur. Libertates Aquar-
rum mortuarum ann. 1246: Consules...
possunt in villa collectas vel Cisas facere.*

*ASSISA, interdum pro mulcta, seu
emenda. Vetus Consuetudo municipalis
Britanniæ tit. 18: Des Assises, amandes
et des dommages deus per cause de bes-
tail. Et art. 395: Le Seigneur pour le
bestail, qui seroit trouvé en son domaine,
peut demander l'Assise, ou desdommage à
son choix. Adde art. 420.*

* ASSISIA opponitur valori, in Testam.
Cardin. Ambian. apud Godef. in Addit.
ad Carol. VI. pag. 756: Fundatis 160. lib.
Paris. annui redditus in valore, et non in
Assisia, pro distributionibus quinque mem-
sium et duabus missis dicendis. Hoc est,
in numerata pecunia, non in assignatio
redditi ex aliqua re percipiendo.

ASSISA, sumitur etiam pro brevi quo-
dam Regio, quo quis ob certa delicta,
vel criminis, litesve alias, quorum prob-
atio incerta est ex instrumentis, in jus
vocatur. Assisæ autem nomine donatur,
quia ab Assisa præcipitur Vicecomiti, ut
12. juratores submoneat, qui de rei veri-
tate testimonium ferant: ut est in Re-
giā Majest. lib. 1. cap. 12. 13. 14. et in
Fleta lib. 4. cap. 1. § 7. et apud Littletonem sect. 234. Appellationis rationem
allatam firmat, recensetque aliquot ejus-
modi assisas, veluti *Novæ dissaisinæ, de
Morte antecessoris, Ultima præsentatio-
nis, de Communi pastura, et hujusmodi,*
quas duelli tollendi gratia ab Henrico
II. Rege Angliæ institutas ferunt.

Sed et alia multa per Assisam probari
dovent Leges Scoticæ, nempe quæstio
ætatis majoris vel minoris, in Regiam
Majest. lib. 2. cap. 31. quæstio dominii
inter Dominum et Vassallum, lib. 1.
cap. 12. lib. 1. cap. 63. limites terrarum,
inter vicinos, lib. 2. cap. 74. occultatio
thesauri inventi, lib. 4. cap. 4. quæstio
status, in Quon. Attach. cap. 56. defor-
ciamentum factum Ministris Regis, in
Statut. Will. II. Regis Scotiæ cap. 4. et
alia quæ tædet enumerare.

ASSISA non tantum usurpatur pro
brevi, quo quis ad probandum per assi-
sam citatur, sed etiam pro ipsa *jurata*,
seu pro ipsorum juratorum testimonio.
Duplex autem hæc notio fuit assisa,
Magna, seu *Grandis*, et *Minor* seu *Ordi-
naria*.

ASSISA MAGNA fuit solennior illa *ju-
rata*, que in *brevi de recto* (quod omnium
solennius est et maximum, utpote quo
de mera proprietate agitur) e Militibus
omnino constat numero 12. gladio cinc-
tis, non vulgari modo per Vicecomites
electis, ad hoc juratos, et 12. deinde
electis, ut quidam asserunt, adjunctos.
Apud Cowellum *Grandis Assisa* defini-
tur actio petitoria, sic dicta, quod cum

possessoria, quam *Parvam assisam* vo-
cant, et ordinariam, 12. hominum vere-
dicto decidatur, in ista 24. Milites gladio
cincti esse solent. Glanvilla lib. 2. cap.
7: *Est autem Magna Assisa regale quad-
dam beneficium, clementia Principis, de
consilio procerum populis induitum, a
quo virtù hominum et status integratati
tam salubriter consultur, ut in jure, quod
quis in libero soli tenemento possidet, re-
tinendo, duelli casum declinare possunt
homines ambiguū, ac per hoc contingit
insperatae et præmaturæ mortis ultimum
evadere supplicium, vel saltem perennis
infamiae opprobrium, et inverecundi verbi,
quod in ore recte turpiter sonat, consecuti-
vum. Ex æquitate autem maxime pro-
digia est legalis ista institutio; jus enim
quod post multas et longas dilationes, vix
evincitur per duelum, per beneficium
istius constitutionis commodius et acce-
leratus expeditur. Assisa enim ipsa tot
non exceptat essonia, quot duellum, ut
ex sequentibus liquebit. Ac per hoc et
laboribus hominum parcitur, et sumptu-
bus pauperum. Præterea quanto magis
ponderat in judiciis plurim idoneorum
testium fides, quam unius tantum; tanto
majore æquitate nütur ista constitutio,
quam duellum. Cum enim ex unius jurati
testimonia procedat duellum, duodecim
ad minus legalium hominum exigit ista
constitutio juramenta. Matth. Paris ann.
1240. pag. 364. de Magna Assisa: 12.
Milites accincti gladiis fuerunt electi in
Assisa, de consensu partium: et conser-
verunt partes in 10. quia duo non com-
paruerunt. Vide Statutum 2. Westmonasteri-
ense cap. 41. et Fletam lib. 4. cap.
5. § 6.*

ASSISA MINOR, seu ORDINARIA est
jurata in assisis prædictis, quæ non e
Militibus, sed 12. liberis et legalibus
hominibus patriæ per Vicecomitem
conscrifit. Et hæc quidem jurata, non de
proprietatis cognoscit, sed de
possessore. Vide Fletam lib. 4. cap. 1.
§ 7. cap. 5 § 4. 5. 6. ubi forma cogendi
ejusmodi assisas præscribitur, et de iis
agitur, qui in ea consistere possunt.

ASSISA dicitur *capi in modum Assisæ*,
vel *in modum juratae*. In modum Assisæ,
sic, ut si fundata intentione querentis,
tenens se statim ponat in assisam sine
aliqua exceptione, et respondeat intentioni
querentis, etc.

ASSISA CADIT IN JURATAM, cum non
constat de re de qua lis est, ita ut necesse
sit ut in modum juratae terminetur negoti-
gium, quia hinc inde erit probatio, et
non Assisa, etc. Vide Bractonum lib. 4.
Tract. 1. cap. 34. § 3. 4. Fletam lib. 4.
cap. 15. et 16. cap. 10. § 12. lib. 5. cap. 6.
§ 53. 54. cap. 22. § 11. Littletonem sect.
234. etc.

ASSISA CADERE dicitur, cum nullitas,
ut Practici loquuntur, legitima oppo-
nitur. In quibus vero casibus, pluribus
recitat Fleta lib. 4. cap. 15. lib. 5. cap. 6.

ASSISA, est præterea idem quod *Actio
possessoria*. Vide Cowellum.

ASSISA, interdum sumitur pro tem-
pore, quod conceditur alicui, infra quod
licet in judicio agere, et alium in jus
vocare, qui vim aliquam, aut aliquid
injuste fecit, quod certum aliquod tem-
pus prescriptionis esse videtur, infra
quod agere licet, et extra, vel post quod
agere non licet in judicio ut observat
Skenæus ad lib. 2. Regiam Majestat.
cap. 74. § 13.

ASSISA AQUARUM. Charta Friderici II.
Imper. pro Ecclesia Panormitana ann.
1211. apud Rocchum Pirum pag. 145:
Perpetuo confirmamus omnes villanos et

*possessiones, vineas, jardina, et prædia
urbana, et rustica, aquas et assisas Aquar-
um, etc.*

Denique prædictis addere placet vocem
Assise, Italæ vel certe Joanni Villaneo,
idem valere quod priscis nostris Scrip-
toribus Devise, seu Livrée. Idem Scrip-
tor lib. 8 cap. 13: *Tutti giovani vessilli
col Re d'una partita di scarlato verde-
bruno, tutti con selle d'una Assisa a pa-
la freno rilevato ad argento et ad oro, con
l'armi a quartieri, etc. Ita usurpat lib.
10. cap. 226. lib. 12. cap. 107.*

ASSISARE, Decernere, statuere in As-
sisa. Prima Statuta Roberti I. Regis
Scotiæ cap. 2: *Item ordinatum est et As-
sisatum, quod, etc.*

ASSISA, ASSISIA, Pensio annualis. Con-
stitutio Joannis Archiepisc. Nicosiensis
ann. 1321. cap. 7: *Nec eorum alteri
(Patrono vel defensori) possent perpetuam
Assisam seu pensionem annualem consti-
tuere in futurum, etc. Mox: Revocantes...
omnes Assisias seu pensiones... Advocatis
a Monasteriis datas.*

ASSISII, in Ecclesiis Cathedralibus
Beneficiati, minores tamen ordine Cano-
nicis, in Ecclesiis Cypris, qui videntur
functi officio Canonorum, quos Vicari-
os dicimus: vel quibus assignata est
Assisia, seu pensio annualis, quasi
Pensionarii. Ejusmodi Assisiorum mentio
est passim in Conciliis Nicosiensibus
nuper editis, in Constitut. Nicosiensib.
cap. 9. 30. 31. in Constitut. Odonis Lega-
tati ann. 1248. cap. 11. 14. 21. in Conci-
lio Nimociensi ann. 1298. cap. 12. 17. in
Constitut. Joannis Archiepisc. Nicosiensis
ann. 1320. cap. 1. 3. alia ann. 1321. cap.
3. 5. et apud Joannem Carmessonam in
Vita S. Petri Thomasii Patr. Constanti-
tinop. num. 58.

Si laudatas a Cangio Nicosiensis
Ecclesiæ Constitutiones penitus intue-
aris, perspicies facile Assisios non esse
cum Canonicis vicariis confundendos.
Hi, ut dicitur, in Concilio Coloniensi
ann. 1536. can. 11. gerunt vices Canoni-
corum, qui adversa valetudine detenti-
vel negotiis necessariis avocati (Choro)
interesse non possunt; illi vero ita pro-
prium in Choro peragebant officium, ut
in locum Canonicorum absentium non
potuerint substitui; Mandamus, inquit
Odo Legatus in citata Constitutione
 anni 1248. cap. 14. Ut Persona duos Cleri-
cos non Assisios, et Canonicus unum, in
domo secum teneant: qui et eos associent,
et ex quibus numerus servientium in Ec-
clesia augmentetur. II. Clerici Socii Ca-
nonicorum absentium vices obibant,
non Assisia, ut manifesto patet ex Con-
stitutione Johannis Archiep. Nicos. ann.
1320. cap. 2: *Item ordinamus et manda-
mus, quod omnes Canonici percipientes
prebendam, debeant interesse divino offi-
cio diebus singulis, nisi justa de causa
excusarentur... et tunc Clericos suos,
quos tenteret et debent tenere, mittere
teneantur.* Ut autem Assisii Canonicorum
vices non poterant obire, ita Assisi-
orum in locum nullus alter poterat suffici.
Constitutio anni 1323. cap. 5:
*Ut Assisius per seipsum serviat in Divi-
nis: Statutum et ordinamus hac consti-
tutione inviolabiliter valitura, quod omnes
et singuli Assisii nostræ Ecclesiæ, in eo
ordine cuius beneficium obtinent seu pre-
bendam, serviant in Divinis per seipso,
et non per alium substitutum..., nisi
infirmitate aut justæ absentiaz causa,
a nobis etiam obtenta licentia, valeat excus-
ari. Ibidem dicitur ipsorum officium ac
nomen requirere continuam assistentiam.
Sed quinam proprie fuerint Assisii in*

Ecclesiis Cypriis, quemque gradum obtinuerint, si fieri potest, etiam dicendum. Quatuor erant in his Ecclesiis ordines Clericorum, Canonicorum scilicet, Assisiorum, Beneficiatorum seu Capellano rum, et Servientium. Servientes appello quos dixi Canonicorum absentium vi cies obiisse. Hi omnium infimi. Assisi secundum ad Canonicis locum tenebant erantque ceteris Beneficiatis superiores. Id colligere est ex jam laudata Constitutione ann. 1320. cap. 1. ubi sic habetur: *Ordinamus, statutus et mandamus, quod omnes Assisi et alii Beneficiati in dicta Ecclesia, continuo debeat horis consuetis ad dictam Ecclesiam accedere, ad officium celebrandum per se tantum, et non per hebdomadas, et ad serviendum in ordine suo.* Hæc de Assisiis Cypriis. Extat Statutum Ecclesiæ Aquensis ann. 1484. in quo hujus Ecclesiæ Beneficiati dicuntur tantum creati ad exhibendum Deo famulatum pro DD. Canonicis, aliis ipsis Ecclesiæ emergentibus negotiis occupatis, et alias Assisi quasi Assidui ad divinum Officium de jure nuncupentur. Quod si vera hæc est. Beneficiatorum Aquensis institutio, non eadem fuisse videtur quæ Assisiorum Cypriorum. His adde Bullam Pauli III. PP. ann. 1549. pro secularisatione Monasterii insulae Barbaræ tom. 1. Maceriarum ejusdem Monast. pag. 256. in qua loco Canonicorum instituuntur decem et septem Capellani Assisi nuncupandi. *[¶]* Apud Lusitanos Assisi erant ecclesiæ cathedralibus adscripti, qui in divinis, vulgo dicunt in choro, iisdem officiis fungentur quibus canonici, ita tamen ut in superiori chori parte non considerent, neque in capitulo cum canoniciis in sententiā irent. Huic ordini anno denum 1778. a Pio VI. PP. finem impositum esse scribit S. Rosa de Viterbo pag. 142. vol. 1. quem consulas.]

* ASSISIÆ OFFICIIUM, in ecclesia Cameracensi. Obituar. MS. ejusd. eccl. fol. 1. v° : *Acceptavimus institutionem cuiusdam commemorationis B. V. Mariae fiendæ singulis diebus Sabbati... per magistrum cum sex pueris altaris... quibus fiet distributio singulis ebdomadis per officium Assisiæ.* Vide infra Assisiæ 2.

ASSISIA, Munus ipsum Assisi. Statuta Philippi Archiepiscop. Nicosiensis ann. 1450 : *Statutus... ut nullus in Ecclesia nostra Nicosiensi existens in ordine Sacerdotali de cætero promoveatur ad Assisia Diaconales et Subdiaconales.* Vide Vicarii in Ecclesiis Cathedralibus.

ASSISIA, videtur sumi pro adscripta temporis nota actis Notariorum, in Foris Aragon. lib. 4. tit. de Depositis : *Scribantur in dicto libro omnia deposita... et hoc cum Assisia, sive Calendario, quo predicta fient.* Nam hic Calendarium idem valeat quod data.

* ASSISA, ASSISIA, Quorumdam reditum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum assignatio. Hist. Comitatus Ebroicens. inter Instrum. pag. 29 : *Prædicta sibi assidentur pro 1779. libris... summa valoris omnium particularium summarum Assisiæ prædictæ 16427. libras etc.* Donatio XX. solidorum anni redditus ann. 1276. in Chartulario minori S. Benigni Divion. : *Promittimus et tenemur cedere et solvere singulis annis in perpetuum dictis Abbatii et Conventui... xx. solidos Turon. bonorum et legalium, ac dictam Assisiæ seu assignationem tenere, et super præmissis omnibus et singulis garantim portare.* Charta ann. 1320. apud Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 581 : *Juxta consuetudinem locorum*

in quibus fiet Assisa seu Assignatio redituum prædictorum. Occurrit præterea pag. 370. 428. et 281. quo in postremo loco scribitur Assisia. Hinc liquet quid sit

* ASSISIÆ LITTERA, apud D. de Lauriere tom. I. Ordinat. Reg. pag. 64 : *Nec constet ex Littera Assisiæ, quod vel bona ipsorum nominatim dedimus in Assisiæ, vel, etc.* Ubi idem est ac Litera assignationis. Vide Assidere I.

* ASSISA MAXIMA, ASSISA MEDIA, Dicitur de quarumdam mercium quantitate, qualitate, pondere, etc. Instrum. ann. 1428. apud Rymer. tom. 10. pag. 392 : *Duos lectos cum curtinis de Maxima Assisa prompte consutos. 4. lectos de Media Assisa colorum rubei, albi et viridis. Quod ibidem semel et iterum recurrit.*

* ASSISATGIUM, Conventus, confessus ad lites dirimendas, idem quod Assisa. Charta ann. 1333. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1317 : *In dicto loco de Montogio conseruit ressortizare major pars castorum et villarum, ... et venire ad Assisatgium dicti loci per modum ressorti.* Vide mox in Assisiagium.

* 1. ASSISIA, Sessio ad mensam. Gesta Guillelmi Episc. Andegav. cap. 28. pag. 300. Spicilegi Acher. tom. 10 : *Dicta die officium Panistariorum subire tenebatur... ratione cuius officii finito prandio, omnes mappas... habuit quia jus suum erat; in secunda autem et tertia Assisia et cœna eas cum magna difficultate commodavit.* Diceremus à la deuxième et troisième table. Vide aliis notiōibus in Assisa.

* 2. ASSISIA, ut mox Assisiagium. Vide supra in Assisiagium.

* 3. ASSISIA, Cibus quotidianus unicuique assignatus. Bulla Bonif. VIII. ann. 1300. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 9. ad Hist. B. Chiaræ pag. 286. in not. : *Occasione Assisiæ seu vivandæ a te, episcopo, diebus singulis, vobis, capitulum, debitæ, etc.*

* 4. ASSISIA RETRIS, Jus ponendi rete ad capiendos pisces. Charta fundat. Blanca landæ ann. 1154. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 242 : *Pisces exclusæ, quocumque modo capiantur, et Assisiam retis in novo molendini ad capienda anquillas, etc.*

* ASSISIAGIUM, ASSISIATGIUM, Districtus, jurisdictio assisiæ, Gall. Ressort, olim Assisiage. Libert. villæ de Sarlato ann. 1370. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 341. art. 5 : *Non possit nec debeat citare, nec evocare extra Assisiagium de Sarlato; nisi sint vel essent personæ ad hoc obligatæ, vel quæ contraxerint aut deliquerint alibi quam in dicto loco de Sarlato. Libert. civit. Caturc. ann. 1344.* in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 312 : *Item quod nullus civis seu habitator dictæ civitatis Caturci, ad instantiam procuratoris regii aut alterius privati, possit ex delicto seu contractu... extra Assisiagium suum de Caturco conveniri, nisi extra dictum Assisiagium constaret ipsos delictum aut contractum hujusmodi commisisse.* Charta ann. 1337. in Reg. 72. ch. 212 : *Item que ledit lieu de Syurat, ou le siegneur et habitans dudit lieu et des appartenances, seront et demorront du ressort de la seneschauce d'Agennois et de l'Assisiage de Sainte Fou, et seront exemptes d'aler en autre Assisiage.* Vide supra Asseriagium et Assisiagium.

* ASSISIAGIUM, ASSISIAGIUM, Eadem notio. Charta ann. 1358. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 246 : *Inhibemus quod nullus extra forum et Assisiagium suum extrahatur.* Libert. villæ de Gordonio ann. 1370. tom. 8. Ordinat.

reg. Franc. pag. 75. art. 2 : *Concessimus... quod nullus habitator de Gordonio, ad instantiam procuratoris fiscalis, nec alterius cuiuscumque personæ, pro facto criminali vel civili, extra dictum Assisiagium de Gordonio extrahi possit; sed in dicto Assisiagio, super hūs quilibet conquerenti respondere habeat et tenetur, et de eodem in dicto Assisiagio jus tribuatur, quamdiu ibi voluerit jura (juri) parere.*

* ASSISIARI, Qui a principe vel a domino feudi delegati assisiæ tenent. Charta capit. S. Crucis Aurelian. ann. 1209. in Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 31. n° 1 : *De magna vero illius vici justitia sic est compositum, quod domino regi et nobis communiter et æqualiter remanebit: ita quod ab Assisiariis, qui pro tempore Aurelianenses tenebunt assisiæ, et a nobis pariter serviens, quidam annis singulis eligeret, qui domino regi et nobis eamdem fidélitatem faciet.* Vide infra Assisiæ.

* ASSISIATGIUM. Vide supra Assisiagium.

* ASSISIATUS, Districtus, jurisdictio assisiæ, et ipsa Assisia, seu conventus et confessus ad lites dirimendas. Charta ann. 1335. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 8 : *Dicit quod dictæ partes, pro quibus comparuit, sunt de Assisiatu Marmandæ, ad quem præsens negotium petit remitti.* Charta Joan. episc. Belvac. documentum. reg. in Occit. ann. 1339. in Reg. 72. ch. 86 : *Cum Hugo de Tranchaleo et Giletus de Ras delati esse dicantur coram nobis in Assisiatu de Briva, etc.* Libert. villæ Condomii ann. 1369. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 17. art. 3 : *Locumtenens senescallici... creabitur et instituuntur ibidem, et de omnibus causis, tam civilibus quam criminalibus, ... tocius judicatura et Assisatus Condomii, cognoscet ad plenum et judicabit, potissimum cum ipsi consules et habitatores, sicut dicunt, habeant proprium Assisiatum in civitate Condomii.* Adde Libert. villæ de Lauserta ann. 1370. tom. 6. earum. Ordinat. pag. 401. art. 13. ubi pro Assisiacum, lege Assisiatum. Vide Assisa et supra Assisiagium.

* ASSISICIO, Assignatio, additio, assisia. Charta ann. 1299. in Chartul. eccl. Lingon. fol. 183. v. ex Cod. reg. 5188 : *Volens et concedens idem Johannes, quod si esset in mora vel deficeret in perficiendo Assisiacionem dictarum quindecim libratarum terre, quod idem dominus episcopus tamdiu teneat, donec idem Johannes perfecte assederit dictas xv. libratas terræ.* Vide Assisi.

* ASSISINI. Vide Assassini.

* ASSISIO, Idem quod Assisa, Assignatio, etc. apud Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 116 : *Si jam dicta castra non sufficiunt ad Assisiem ducentarum et quinquaginta librarum, tenebo ego, etc.*

* 1. ASSISITUS, Sedens, Gall. Aesis, quasi ab Assisi. Gesta Guillelmi Majoris Episc. Andegav. cap. 28 : *Nobis autem Assisis, venit... gerens mappam super collum quam ante nos supra membra posuit.* Vide Assisi.

* 2. ASSISITUS. Assignatus. Charta Joan. comit. Matiscon. et Aalidis ejus uxoris ann. 1298. D. in Reg. Chartoph. reg. ch. 2 : *Propter istam quittationem nobis donat (Rex Franc.) decem millia librarum Turonensem in denariis, et mille libras Turon. de redditu in Normania Assisis. Vide infra Assisiatus.*

* ASSISIUM, Lex seu Consuetudo municipalis. Charta communis Ferreriarum ann. 1205. in Reg. 34. bis Chartoph.

reg. part. 1. fol. 47. r^o. col. 2 : *Concedimus communiam apud Ferrerias habendam ad puncta Hesdinii et ad Assisium Peronne. Nisi forte malis interpretari, ad jurisdictionem Assistarum, quæ Peronne habentur.*

* ASSISOR, Qui Assisas seu taxationes imponit, peræquat. Vide *Assidere* 1.

* ASSISSINII. Sicari, Gall. *Assassinis*. Synodalia Ecclesiarum Cadurc. etc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 748 : *Item Assissinii, et qui per eos faciunt interficere aliquem. Vide *Assassinis*.*

* Stat. S. Flori MSS. fol. 47. v^o : *Tertius casus est contra illos, qui quæpam per Acissinios (sic) interfici fecerint . . . Quintus est contra illos, qui Assissinios recipiunt, defendant et occultant.*

* ASSISORES, Idem qui supra Assisiorum. Charta Ludovici dom. reg. Franc. primogen. ann. 1212. ex Tabul. Curia Dei : *Sicut forte eorumdem animalia pacere inveneritis ubi non sit eis concessum . . . volumus quod emendatio et justitia, quæ nunc deberet fieri, fiat per Assisores nostros, non per forestarios.*

* ASSISTA. Charta Joan. ducis Britan. ann. 1289. ex Bibl. S. Germ. Prat. : *De vallis (i. e. balliis) autem et rachatis concessit idem comes, quod terræ ipsius Radulphi et heredum suorum quittæ sint et immunes, salva Assista Gaufridi condam comitis Britannæ. Sed legendum videtur Assisia, vel Assita, assignatio scilicet quorundam reddituum ex designatis prædis annuatim percipiendorum, sub certis conditionibus.*

* ASSISTARE, a Gall. *Assister*, *Adjutare*, auxiliari. Charta Rodulphi Constant. episc. ann. 1291. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 611 : *Assistabimus et ipsum (comitem) juvabimus nostris sumptibus contra omnes. Vide *Assistator*.*

* ASSISTATOR, Adjutor, qui fert opem, Gall. *Aide*, apud Rymer. tom. 14. pag. 596 : *Auxiliatores, Assistatores, etc.*

* 1. ASSISTENTIA, Auxilium, Gall. *Assistance, secours*. Cancellaria Ferdinand II. Imperatoris : *Serenissima Infanta et Wilhelmus de Baden admoniti sunt Electori Trevirensi Assistantiam præstare. Chron. Cornelii Zamflet : Rex Navarræ rursum confederatus Anglicis manifeste, qui prius eisdem faverat et Assistantiam integraliter præbuerat occulte. Eadem vox et eodem sensu repetitur apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 315. Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 209.*

* 2. ASSISTENTIA, Praesentia, Gall. *Assistance, presence*. Statuta Eccles. Picavensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1075 : *Nisi prius tales Missas vel alta officia fundare et assignare decreverint cum totius Collegii Assistantia, nostroque assensu prius super hoc requisito.*

* 3. ASSISTENTIA, Officium et munus eorum, qui celebranti pontifici assistunt, ut illi adjumento sint. Paridis de Grassis Cæremon. capellar. papal. MS : *Quia crux ante pontificem non defertur, propterea cardinales euntem et redeuntem sequuntur; et non fit Assistantia nec reverentia solemnis. In die commemorationis defunctorum, . . . in fine missæ non datur benedictio, et Papa absolvere solet, cui nulla reverentia nec circuli, sed Assistantia et genuflexiones intra missam fiunt. In die Nativitatis Domini nostri J. C. celebratur pontifex ad basilicam procedit, cum thiaera et sub baldachino; . . . ubi per cardinales ac prælatos omnes paratos prestatur reverentia eidem in cornu epistolæ sedenti. Assistantia per priorem episcoporum et per solitos diacono-*

*nos fit; sed circuli non fiunt. Vide infra *Observator*.*

* ASSISTERE, Est in medio adesse. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* ASSISTERIUM. Vide *Ascerterium*.

* ASSISTIVA, Assistere solita. Vita S. Raynerii Pisani tom. 3. Junii pag. 447 : *Prædicta Jolitta dixit matri : Postquam intrare non possumus, ite et vos et state cum mulieribus Assistivis, quæ hic sunt. Assistivæ hic videntur dici quasi mansionariae, quia vel juxta Ecclesiam morabantur vel assistebant ad ministeria ei necessaria. Ita Continuatores Bollandi in notis suis. Eædem sunt quæ *Ascertrix*, femina, continentes quidem, sed a monialibus distinctæ. Vide *Ascertrix*.*

* ASSISTRIA, Eadem notione, apud Speilmannum in voce *Monastria*.

* ASSISTRIX, Comes, [Adjutrix.] Henricus Rosla in Herlingsberga :

Gloria constantis Assistræ, multæ fugati.

[Bullarium Carmelitarum pag. 108. col. 2 : *Promisit suæ virtutis præsentiam Assistræ. Sapient. 9. 4 : Da mihi secundum tuarum Assistræ sapientiam.*] [** Vocabul. Juris utriusque : *Assistræ, id est ancilla assistens domino ad servandum.*]

* Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. cap. 75. pag. 213 : *Assistræ et coadjutrices et rebus tam arduis assignavit. Vide supra *Assestræ*.*

* ASSISUS, Sub censu annuo locatus et concessus. Inquisitio possessionum ann. 1185. apud Kennettum Antiquit. Ambroden. pag. 141 : *Apud Covele de dono Matildis Reginæ habentur quatuor hidæ, quarum duæ sunt in dominio, et duæ Assisæ ab hominibus. Et infra : Apud Meritine ea dono Simonis Comitis sunt viij. hidæ terræ, quarum duæ sunt in dominio, et v. Assisæ de hominibus. Terra Assisa opposita est terra dominiæ : illa a vassallis, hæc a domino teneatur. Vide *Assidere* 1.*

* ASSITA, Quorundam redditum ex designatis prædis annuatim percipientiis assignatio, Gall. *Assiette*. Charta ann. 1348. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 70: *Item dixerunt quod prefatus miles pro se et nomine quo supra, Assitam et assignationem dictorum reddituum fecerat, etc. Vide supra *Assista*.*

* ASSITARE, Addicere, oppignerare. Charta Joan. delph. Vien. ann. 1315. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 100 : *Concedimus in emphiteosim perpetuam et albergamus ac Assitamus. . . pascua, pategia, etc. Vide supra *Assetiare*.*

* ASSITIATUS, Assignatus. Charta ann. 1401. ex Tabul. Flamar. : *Sex sextarios bladi. . . assignatos et Assitatos in parrochia de Grangiis, etc. Vide supra *Assitus* 1.*

* ASSITUARE, Idem ac *Assidere*, *Assignare*, Gall. *Asseoir, Assigner*, apud Baluz. Histor. Arvern. tom. 2. pag. 735 : *Cum crescentis libris Assituandis eidem Annetæ de Beaufort in Castellania dicti castri de Grangiis.*

* Contract. matrim. inter. Margar. Bermunde et Fulc. de Fortia domicel. ann. 1400. ex Tabul. Flamar. : *Octo libras . . . Assituandas . . . in bonis et competentibus locis, etc.*

* 1. ASSITUATIO, Eadem notione, in Charta MS. anni 1339. apud Stephanum tom. 3. Antiquit. Piçtav. pag. 1009 : *Nos vero Conventus (Nobiliacensis) et cellularius dictam Assituacionem et assignationem gratam et acceptam habentes ipsamque approbamus, etc.*

* 2. ASSITUATIO, *Æstimatio*, peræ-

quatio. Instr. ann. 1405. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 186. col. 2 : *Item quod illi, quorum facultates valorem decem librarium Turon. non ascendunt, non conserverunt in Assituacione reddituum estimari, nec etiam pro foco computari. Vide supra *Assieta* 2.*

* ASSITUS, a Gall. *Assis*, Situs, positus. Lit. ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 66 : *Quia locus de Competro est eis propinquior et melius Assitus pro suis negotiis peragendis et operibus, quam nullus aliis locus.*

* ASSIUM, ab *Assare*, Gall. *Rotir*, Idem quod veru. Vide *Spitum*.

* ASSIZAGIUM. Vide supra in *Assisiagium*.

* 1. ASSIZIA, Conventus, consessus, Gall. *Seance*. Edictum Philippi VI. Regis Franc. ann. 1388. tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 125 : *Præcipiendo statuimus, ut cum . . . fuerint in statu judicandi iudices infra tertiam Assiziam immediate sequentem, ad tardius proferant in eiusdem. Occurrit iterum art. 32. ejusdem Edicti. Vide in *Assisa*.*

* 2. ASSIZIA, Dicitur videtur, cum aulaeorum serie locus aliquis vestitur; nisi intelligatur de cereis accendendis. Obituar. eccl. Camerac. MS. fol. 3. v^o : *Obitus providi viri Johannis Brillat, cum pulsatione et Assizia totali de xiij. lib. Turon. Ibid. fol. 9. v^o : Obitus magistri Oudardi Divitis, canonici subdiaconi, de xij. lib. Turon. cum Assizia circa horum super trabem crucifixi, etc. Pluries occurrit.*

* ASSIZIACUS, pro *Assiziatus*. Vide supra *Assisiatus*.

* ASSIZIAGIUM. Vide supra *Assisiagium*.

* ASSNASARE, ASSUASARE. Leges Alverdi Regis Westsaxiæ cap. 39 : *Si quis habeat lanceam super humerum suum, et homo Assnassetur, vel impungatur, solvat werram ejus sine vita. Si autem oculos Assnaset, reddat werram ejus, etc. Sic emendat Somerus, ubi Editio præfert, Assuasare, atque esse vocem effectam ex Saxonico On snase & et Asnæse; uti legitur in Edit. saxonica Lambardi cap. 32. ubi Legem hanc sic vertit : Si quis hastam humero gestarit, in quam alius forte fortuna impegerit, æquum esse videtur capitis estimationem sine omni multa ei imperare. Est igitur Assnasare, hastam sic deferre, ut occidatur impungens. Ita enim eadem Lex denuo recentita et Latine versa in Legibus Henrici I. cap. 54 : Si quis lanceam ferat super humerum, et inde quis occidatur, etc. [** S n a s e s t a Hasta, inde A s n æ s a n et O n a s n æ s a n , Hastæ impingere.]*

* ASSOCIARE, Comitari, Accompagner. Acta Alexandri III. PP. : *Et alios magnates cum ipso destinavit, qui eum gloriose conducerent, splendide Associarent, atque ad Romanam urbem gloriose deferrent. Ita Andreas a S. Cruce in Collat. Concilii Florentini pag. 904. Edit. Labbel. [Regestum Inquisitionis Tolosanæ MS. ex Biblioth. D. de Chalvet Tolosæ Senescallii : Cum ipse Associaret dictos hereticos euntes in Caturcinum. Eadem vox ibidem passim occurrit, ut et in Chartis pluribus et Statutis Aquensis Ecclesiæ. Vide Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 987. D. et Chron. Parmense ad ann. 1287. apud Murat. tom. 9. col. 811.]*

* ASSOCIARE, Gall. *Faire parage*, vel parage avec quelqu'un, i. e. aliquem in partem dominii suorum prediorum adsciscere : quod solebant Monasteria et Ecclesiasticæ personæ factitare, ut a poten-

tum et vicinorum invasionibus bona sua tutarentur, potentiorum protectione et tutela hac ratione suscepta : quo spectant, quæ a Senatore dicuntur lib. 2. Epist. 16. de Tertiis Gothicis : *Factum novum et omnino laudabile : gratia dominorum de cespitis divisione conjuncta est : amicitia populis per damna crevere, et ex parte agri defensor acquisitus est, ut substantia securitas integra servaretur.* Vide *Tertia*. Aresta Pentecost. ann. 1287. in Regesto Parlamenti sign. B. fol. 76: *Priori B. Mariæ ratione Associationis de Dimonte, deliberata fuit per judicium dimidia pars denariorum, quos D. Rex de Lambardo bastardo, qui burgensi de Dimonte, qui decessit Trecis, etc. Occurrat ibi non semel. Accompagner, hac notione nostri dicebant. Charta Hugonis de Neblis, anni 1265. in Regesto Feodorum Burgundie 2. part. fol. 150: Ay Accompagnié et Accompagnons Monseignor le Duc et ses hoirs à toutes les choses, que ge ay, et puis et dois avoir en més, en terres, en bois, en prez, etc. en Justices, et Seigneuries, etc. et voil et entant que li Accompagnement desusdiz, soit tel que ge ay la moitié en toutes les choses desusdites, etc. doing et octroi à don fet entrevis à Mons. le Duc la moitié de totes ces choses, etc. Vide Vignierum in Originibus Alsaticis pag. 81.*

* *Accompagner*, nostris, eodem sensu. Charta ann. 1267 in Chartul. Campan. fol. 326: *Li nobles sires Thiebaut... nos ait Accompagné an toute la moitié de ce qu'il a et puet avoir an sa ville de Mont Charnot, et an la moitié de finage et des apartenances de la ville avantdite.* Tabul. capit. Carnot. ann. 1331: *Et nous Dean et chapitre en récompensation desdits biens, nous l'Accompagnons des-ores-entant en tous les biens fais en nostre église.* Ch. Caroli comit. Vales. ex Cod. reg. 9607. 3. ch. 117: *Nous et nos hoirs ou successeurs ne poon, ne ne porron ou temps avenir Accompagner les églises devant dites avec nous; ne lesdites églises ne porront Acompagner nous ou nos hoirs.* Aliæ ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 24: *Item feu Thomas Belle... a donné auxdiz religieux, asin qu'il soit Acompagnié en leurs aumosnes et oroissons, vint sols Tournois.* Vide supra *Accolligere*.

* 3. **ASSOCIARE**, Male habere, Gall. *Maltraiter*, quo sensu *Accommoder* etiam dicimus. Vide supra *Aptare* 1. Lit. remiss. ann. 137. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 372: *Guillema serviens aut pedita uxoris Andrea Bossati, dixit predicto Andrea: Ha! Andrea socie, qualiter de illo aucto Johanne auriga seu carretario fui Associata.* Nostris *Associer* interdum, pro componere, ordinare, Gall. *Arranger*. Charta ann. 1263 in Chartul. sign. *Decanus ex Tabul.* S. Petri Insul. fol. 112. v°: *Et si est asavoir ke li forniers doit Associer loiaument les fournées, soulonc cou ke mestiers est à la ville, et selonc cou k'il en sera requis des fenes de la ville et sommonré quant poins est de pestir.*

ASSOCIATIO, Eadem notione qua *Associare* 2. in Edicto Philippi IV. ann. 1301. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 339: *Nouas Associationes de cetero pro nobis non recipient absque nostro speciali mandato.. non proponatur bona hujusmodi ad nos pertinere vel ratione Associationis antiquæ, etc.*

* Occurrat etiam in Lit. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 501. Vide *Paragium in Par. Acompagnement*, ead. acceptance, in Lit. Theobaldi

comit. Campan. ann. 1264. tom. 5. ea-rum. Ordinat. pag. 390: *Nous accompagnierent et accompagnierent en toutes les bourgoisies... par ce mysme Acompagnement nous devons avoir la moitié par leur octroy, et il l'autre.* Nostri præterea quilibet societatem, *Associété* vocabant. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 208: *Comme le suppliant se feut associé avec Estiennot Bremon... après icelle Associété, etc.*

ASSOCIUS, *Conscius, consors, contributus, confredustus.* Ita Ugutio. Vide *Associare* 1.

* *Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Associus, socius, Companion. Prov.*

* **ASSOLA**. Vide supra *Ascla*.

1. **ASSOLARE**, [Ad] solum deprimere.] Vide *Adsolare*. [** Gemma Genimaru: Assolatus, ad solum i. e. ad terram redactus, sive de solo positus ad solitudinem.]

* 2. **ASSOLARE**, De solo seu fundo et possessione secum præstare, cavere ab evictione, fundum assignare, nostris etiam *Assoleir*, eadem notione. Charta ann. 1228. inter Probat. ton. 2. Hist. Lothar. col. 440: *Et si feodum istud non possem sibi Assolare, ego ita valens aliud feodum ad dictum domini Abici de Rozieres, etc.* Aliæ ann. 1284. in Chartul. S. Petri de Monte: *Et doient li hoir... descombreir, warantir et Assoleir à tousjors l'abbé et à covant devantdiz lou boix et l'éritaige desour nomeit.*

* **ASSOLARIUM**, idem quod *Solarium* 1. Tabulatum. Charta ann. 1263. inter Inst. tom. 11. Gall. Christ. col. 265: *Item, ordinando prouintiamus, quod Assolarium ad usum fabricæ ecclesie Constantiensis gratis et libere, sine reclamacione capitulo ipsiusque contradictione, perpetuo debeat remanere.* Vide supra *Adsolare*.

* **ASSOLAYRARE**, Vide supra *Adsolare*-rare.

ASSOLDARE, Milites conscribere, Gall. *Enrôler, lever des soldats*; vel milites suis habere stipendiis, Gall. *Avoir à sa solde.* Chron. Sicardi Episc. Cremon. apud Murat. tom. 7. col. 615: *Post hæc Rex Franciæ Assoldatis pro se quingentis milibus, et armis quæ sibi obvenerant, Templo et Hospitali et Marchioni distributis, repatriavit.*

* Chron. Mutin. apud eum. Murator. tom. 15. col. 602: *Dom. Gibertus de Foliano et fratres ejus... incœperunt guerram contra commune Regii et dom. de Gonzaga, cum D. milibus, et magno numero peditum, Assoldatis per dom. Mastinum de la Scala.* Annal. Mediol. ad ann. 1373. tom. 16. col. 752: *Dom. Galeaz credendo se posse recuperare dictam civitatem, fecit maximas expensas in Assoldando de novo stipendiarios.* Vide in *Solidata*.

ASSOLENTES, Assilientes. Papias.

ASSOLIDARE, Idem ac *Assoldare*, Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 213: *Quinqa-ginta armigeros condecenter armatos, quos dictus Dominus Episcopus duixerit Assolidandos cuilibet eorum pro suo soldo sive stipendio cujuslibet mensis decem florenos auri duntaxat assignando.*

* **ASSONA**, Scindula. Gall. Late. Charta official. Autiss. ann. 1338. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 40: *Johannes Droyni de Estanno habebat quandam quantitatem cindulæ sive Assonæ, de qua... in usus suos convertit quatuor millearia. Vide *Assula*.*

* **ASSONERE**, Desoner, in *Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Assonanter, cordanter. Vocabul. compendiosum.*

* **ASSONGIA**, Axungia. Modus exigendi gabellam gracie apud Saonam ann. 1526: *Pro oleo, gracia, Assongia, lardo, ceppo, etc.* Vide infra *Assungia*.

* **ASSOPIRE**, Differre, suspendere, tardare. Gall. *Suspendre, surseoir; olim Assouper, eadem notione, ut et pro Retinere, Arrêter.* Arest. ann. 1401. in vol. 9. Arest. parlam. Paris.: *Defensor videns quod per medium dictæ appellationis suum principale Assopitum erat, etc.* Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 640: *Guillaume de Dreux, lors garde de ladite monnoie de Montdidier, avoit Assouper et empeschié la délivrance desdites huit vins livres de gros.* Aliæ ann. 1362. in Reg. 92. ch. 125: *Lors iceux blans furent pris et Assouper en la main dudit Guiart comme faux et mauvais.* Aliæ ann. 1415. in Reg. 169. ch. 160: *Parquoy le bien et avancement de mariage d'icelle Marson... en ont esté Assoupez et empeschez.* Achoper, eadem acceptatione, in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 109. ch. 350: *Comme Gerardin de Roncourt escurier eust plevie par mariage une jeune demoiselle, appellée Mariette, de l'âge de dix ans ou environ; et sur ce pour Achoper ledit mariage... eust empêtré une commission... par vertu de laquelle main fu mise par deux sergents à icelle demoiselle.* Sed et *Assoper, Assouper*, ut et simplex *Sopper vel Souper* dixerunt nostri, pro Offendere, Gall. *Chopper, heurter.* Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 158. ch. 104: *Comme le cheval dudit Perceval eust Soppé, etc.* Aliæ ann. 1454. in Reg. 187. ch. 220: *Le suppliant en soy retournant Soupa et lui coula le pié, et en Soupan desserra son arbaleste.* Aliæ ann. 1383. in Reg. 123. ch. 201: *Le dit Jehan qui portoit ledit faiz.... en alant à son hostel... il se Assopa à aucune chose en la rue et chut en un fangaz.* Aliæ ann. 1363. in Reg. 95. ch. 136: *Comme icellui suppliant se fust Assoupé ou aheurtié à un joene homme;.... courroucé du delay et empeschement qu'il avoit eu pour cause dudit Assoupement, etc.* Aliæ ann. 1434. in Reg. 175. ch. 317: *Le suppliant rencontra une pierre ou mote, où il se Asouppa et cuida cheoir.* Acauter, Açoper, Acooper, et *Eschoper*, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 204. ch. 119: *Le suppliant poussa ou repulsa icellui Gabriel d'une besche, tant qu'il le fist Acauter ou cheoir sur la haye.* Aliæ ann. 1348. in Reg. 79. ch. 25: *Alain comme tout esbahi bouta arriere de li ledit Gieffroy, et en cest boutement Açopa ledit Gieffroy, s'il qu'il chei en une cuvée de bochet.* Rursum aliæ ann. 1399. in Reg. 154. ch. 616: *Pour l'escroison d'un treffouel qu'il trouva, où il Escopha, il chey à terre.* Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

Si nous aloit si Acoupent,
Et destourbant de nostre affaire,
Ne li poions nul mal faire.

* *Hinc Donner vel Faire le Choppet*, pro Aliquo pede offendere, ut ad terram prosternetur. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. ch. 278: *Lequel Jean print ledit Symon par la potrine et lui fist le Choppet du pié, tant que ledit Symon cheust envers à terre.* Aliæ ann. 1454. ex Reg. 189. ch. 27: *Lequel Jacotin, ainsi que icellui Morel dansoit, lui bailla le Choppet de la jambe, en soy cuidant jouer à lui, et tant que dudit Choppet il chey à terre.* Vide infra in *Gamba* 1.

* **ASSORTARE**, Distribuere, partiri, suam cuique sortem assignare, Ital. *Assortire*, Gall. *Partager.* Stat. Vercell. lib. 3. pag. 82. r°: *Item statutum est, quod*

nulla persona, communitas sive universitas civitatis, vel districtus Vercellarum aliquo modo vel titulo, seu sub aliquo colore possit vel debeat alienare, vel pignori obligare, nec in aliquem transferre, nec inter se dividere, nec Assortare, nec alicui donare... communia locorum in toto vel in parte Stat. Saluciār. collat. 8. cap. 110: Qui tres habeant plenum posse Assortandi aquam quaruncunque bealeriarum, pratorum, existentium in finibus Saluciārum inter personas habentes ipsa prata et possessiones, secundum quod illis videbitur fore justum,... et possint dicti Assortatores imponere pœnas et bannas contra ipsam Assortationem venientes. Ubi *Assortator*, is est, qui hujusmodi distributioni p̄aest, et *Assortatio*, ipsa distributio. At vero *Munire*, reficere, Gall. *Munir*, réparer, sonat vox *Assorter*, apud Joinvillam pag. 97. edit. Cang. ubi editio regia pag. 108. habet: *Il Atira son chastel, eodem intellectu: Et quant le conte de Japhe vit que le roy venoit, il Assorta et mist son chastel de Japhe en tel point qu'il ressemble bien une bonne ville dessensable. Assortir autem est Socium sibi adjungere, Gall. S'Associer, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 189. ch. 171: Icelui Baudin..., se accompagna et Assorti de trois compagnons bien embas-tonnez.*

* **ASSOTARE**, Virgis cädere, flagellare; pœna, loco mulctæ, in treugarum violatores statuta. Vide supra *Açot* et *Açotare*. Instrumentum pacis inter cives et burgenses Narbon. ann. 1236, inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 380: *Si vero ab hujusmodi treugarum fractore, causa paupertatis, extorqueri non potuerit ipsa pœna (c. sol.) violator ille, si fuerit de civitate, Assotetur in continentis in dicto burgo per consules ejusdem burgi, vel per eorumdem mandatum, uno iictu pro unoquoque solidō dictæ pœnae; similiter si fuerit de burgo, Assotetur in continentis, etc.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Assoter, infatuare. Assotement, infatuatio. Assotir, fatuare.* Le Roman d'Alexandre MS. part. 1:

Honnis soit le prodrom, qui pour un jour s'Asote.

* **ASSUDASSIT**, et *Adsudassit*, [hoc est sudat, vel valde sudat, ad enim auget. Plaut. Cas. 2. 6. 9.]

* **ASSUDESCO**, et *Adsudesco*, [n. 3. Varr. 4. L. L. 22. a med. Dicitum assum, quod ab igne assudescit. V. vocem p̄ae-
ced.]

* **ASSUETÆ**, *Siculis, in venatu semper agentes.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

1. **ASSULA**, pro *Astula*, Fragmentum; Joanni de Janua, *id quod cadit de ligno, cum dolatur.* [Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis. addit.: *Dicitur ab Assula, scilicet cum pro ligno dolato vel assere accipitur. Assula, quasi parva Assa.*] Henricus de Miraculis S. Germani Autissiodor. Episcopi cap. 30: *Namque illustri cuidam viro B. Germani reliquias postulanti, Assulam ex cupresso, qua quandam sacram tegebatur corpus, ab Archiclavio Ecclesie meminimus esse concessam.* [Acta SS. Maii tom. 7. pag. 543. B: In libro magno Charta pergamena manuscripto Assulis cooperato.] Canonicus Cisoniensis in Vita S. Arnulphi Martyris:

Vestis Sancti scinditur,
Sinus plenus Assulis
Patet coram famulis
Ad Arnulfi gloriam.

Infra:

Ipse sibi conscious,
Recedens quantocius,

Secum desert Assulas,
Quas dum distribueret,
Videt quod resumeret
Primas esca formulas.

* 2. **ASSULA**, Dolabra. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7693: *Assula, Doloere.*

1 **ASSULTARE**, Adoriri, Gall. *Assaillir.* Gasparis Barthii Glossar. ex Hist. Palest. Raimundi Agilæi. Sed hæc vox Latinis haud prorsus ignota. Tacitus. *Assultare tergis pugnantium.* Status jungit cum accusativo.

ASSULTUS, [Aggressio, impugnatio, Gall. *Assaut.* Charta Philippi Aug. ann. 1194: *Qui per Scabinos protractus fuerit de Assultu domus, sexaginta libras perdet.* Sed vocem hanc usurpavit Virgilius. *Assultus in suo jure, inter jura majoris dominii recensetur in Charta Henrici I. Angl. Regis apud Th. Madox Formul. Anglic. pag. 291.]* Vide *Adsalire*.

* **ASSUMENTUM**, Ab assumendo dicitur; idem quod ab aliisque accipitur ad quid faciendum vel reparandum. Glossæ biblicæ anonymi ex Bibl. reg. [**] Evang. sec. Marcum cap. 2. v. 21.]

* **ASSUMERE**, Delere, interficere, apud Bartholin. in Glossario ex Fulcherii Carnot. Hist. Palest. Eadem notione Galli dicimus *Assommer*.

* **ASSOMMER**, nostris, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 89: *Après que les comptes du suppliant furent tous Assommez et rendus, etc.* Fabul. tom. 1. pag. 67:

Nus ne pot dire, n'Assommer
L'avoir qu'il mist en dix charettes.

Hinc

* **ASSUMMATIO**, Summa. Bulla Joan. PP. XXII. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Laur. Bonicont. part. 3. pag. 284: *Recognoverunt... predictas computationes et Assummationes inde secutas, bene et legaliter factas fuisse, et esse et continere plenissimum veritatem.* Vide infra *Summare* 5.

ASSUMMARE, Gall. *Sommer*, In summam totalem redigere. Vita Abbatum S. Albani: *Summa debitorum ad 600. marcas est Assummatia.*

* **ASSUMPTI**, Senatores. Vita Cœlestini V. Papæ apud Murat. tom. 3. pag. 621:

... Assumpti populi Capitolia jussu
Ascendunt, etc.

Senatores autem, inquit Muratorius, hic dicuntur, ut olim Consules, duo scilicet totius Senatus Praesides.

1. **ASSUMPTIO**, Dies mortis Sancti aliquius, quo scilicet ejus anima in coelum assumitur: *Assumptio S. Joannis Apostoli et Evangelista* apud Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 593. et in Vita Godefridi Comitis Campebergensis cap. 54. Proprie vero dicitur Transitus B. Mariæ, ut ait Durandus lib. 7. Ration. cap. 1. num. 19. Frodoardus in Leone IV. PP.:

Tandem clara dies Regina Adsumptio celis
Regiparentis adest.

Addit. Serm. S. Autberti Beneventani tom. 4. SS. Ord. S. Benedicti pag. 266. Vide *Dormitio*.

2. **ASSUMPTIO**, Idem videtur apud Anglicos Practicos, quod Constitutum in Jure Romano. Cowell. lib. 4. Instit. Jur. Anglic. tit. 6. § 2.

* **ASSUMPTOR**. Papias: *Gulosus a guula, devorator, Assumptor, gluto, eluo.* [★ Qui aliquid assumit. Ambr. Epist. 9. 70. Negligens sacrificii et assumptor gloriæ. Ennod. Dict. 1. Non enim debet

notari velut avaræ laudis assumptor. L. QUICHERAT.]

1 **ASSUMTIO**, Coronatio, Electio in Regem. Charta Episcoporum et Baronum Regni Dacie, qua eligunt Regem. Fredericum Holsatiae Ducem apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 317: *Qui semper atque omni tempore ab initio prime Assumptionis, conventuque proxime subinde celebrando semper obligatus fuit: sese consuetis debitisque juramentis predicto regno obstringere.*

* Eodem nomine designata Ascensio Domini. in Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2: *Peult l'en vendre vin sans ban le jour de l'Assumption nostre Seigneur, le jour de Pentecoste et les trois fêtes.* Ita et in Lit. remiss. ann. 1461. ex Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 35: *Le dimanche devant l'Assumption nostre Seigneur.*

ASSUNATA, *Expedito militaris.* Charta Alphonsi III. Regis Portugalliae ann. 1289. apud Brandaonum tom. 4. Monarch. Lusitan. pag. 179. v°: *Quicumque in Assunata accepert bovem aut vaccam, pecet pro unoquoque D. Regi 6. Morabatinos. Vox Hispan. Assonada, ex assonar, convocare.*

* **ASSUNGIA**, Axungia. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex cod. reg. 4120: *Assungia, Oins.* Chron. Placent. ad ann. 1361. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 507: *Tum febre deficiente per emplastrum malvavischii, cum modica Assungia superpositum, etc.* Vide *Assungia*.

* **ASSURRECTIO**, Honor, reverentia, qualis exhibetur ei cui ingredienti asurgunt omnes. Hinc Virgil. Ecloga 6. v. 66:

Uque viro Phabi chorus Assurexit omnis.

Henricus Huntindonensis de contemtu mundi cap. 6. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 191: *Testis est hæc Epistola quam pro omnibus potentissimorum, et omnium Assurrectione dignissimorum, nemo tamen vel vir aliquis potest legere.*

* **ASSUTUS**, Carnale, lascivo, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* 1. **ASTA**, Veru, Gall. *Broche*, olim *Haste.* Liber cui titulus, *Livre de la Hasterie :*

Rostissent tout dedans beau Haste.

Apud Nivernenses etiamnum et Lotharingos vox familiars; unde et *Hastator*, Gall. *Hâteur*, officialis nomen in domo Regia, ejus scilicet qui veru transfigit carnes. Tolosatibus *Ast* est veru; *mena l'ast*, ad focum transfixas veru carnes versare; nobis, *Turner la broche*. Histor. Dolphin. tom. 2. pag. 273: *Magistri coquinæ pro incisoris, parascidibus salzeriis, Astis, palis et aliis rebus, etc.* Vide *Hastator*.

* Pedagium castri de Les ann. 1263. ex Bibl. reg.: *In centum Astis, iiiij Astas.* Vide infra *Asterius*.

* 2. **ASTA FFUDALIS**, Subjectio feudalis, Gall. *Vassalité.* Histor. Dolphin. tom. 2. pag. 212: *Dedit in beneficium atque feudum praedicto Domino Hugo de Turre Domino de Vinay, et de eisdem per investituras feudalem, in signum Astæ Feudalis, per traditionem unius annuli aurei investit tanquam vassalum suum fidem, etc.*

* **ASTA**, Modus agri. Vetus Notitia, apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 108: *Adcensaverunt eidem domui unam Astam prati ad Rosarias positi sub censu 3. nummorum.* [★ Vide *Hasta* 5.] Ubi *Asta* scribi pro *hasta*, idemque esse videtur, quod *lancea*. Italis enim *asta*

est, quod Latinis *hasta*. Vide *Lancea*. [¶] Charta Tetbaldi Comit. Palat. ann. 1140. apud Guerardum post Polypt. Irminonis pag. 382: *De Astis vij. quas Gowardus tenuit, dimidium modium quoque vinea crescat*. Asta sive Hasta, sunt verba viri doctissimi in Glossar. peculi est mensura agri, quæ hodie apud Burgundines vocatur *Hâte*, effigie partem octavam ipsorum *jornalis*. Conferendus etiam S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 143. qui olim *Astil* et *Astim*, sive *Estil* et *Estim*, Lusitanis mensuram agri fuisse scribit, in latitudinem patentem 25. palmis legalibus, in longitudinem vero toto prædi latere. Ipse vero ex duabus seculo XIII conscriptis chartis hæc affert: *Quinque Astiles in ampio et L in longo. Altera: In Sesmo de Feria secunda et est hereditas ista vij Astis in ampio, unde Astilem longitudinis mensuram fuisse, patet.*

* 5. **ASTA**, pro *Hasta*, Lancea. Charta Petri Candiani ducis Venet. ann. 971. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 1525: *De lignamine autem promittimus ut portare non debeamus ulmos, aseres, spatulas, remoras, Astas, nec aliud lignamen, quæ ad documentum sint Christianis*. Leudæ major. Carcass. MSS: *Item pro cargua de Astis de fraische, ij. sol. Turon.* Ubi versio Gall. ann. 1544: *Pour charge de piques, javelines et autres Hastes de bois fraisé, ij. s. Tour.* Occitanis Astone, eodem significatu. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 163: *Une lance, que l'en appelle ou pais (Languedoc) communément Astone, ferrée à l'un des bouts, etc.*

* **ASTABILIS**, [qui astat. Not. Tir. p. 40. Adstabili.]

* **ASTABULA**, Velum, ut videtur, tensum, quo solis ardor arceatur. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 450: *Unus ipsorum studentium ludentium ascensens Astabulam in muro dictorum viridianiorum commune tensam, etc.*

* **ASTACHANTUM**, Locus, ut videtur, palis seu paxillis munitus; f. pro *Attachantum*. Vide infra *Attachare*. Stat. civit. Astæ cap. 7: *Si aliqua persona in predictis molendinis seu Astachantis damnum daret, quod ipso facto incurrat in pena de unoquoque denario damni dati denarios xiij. Vide Stacare.*

* **ASTACIA**, Idem forte quod *Asta* 3. Modus agri; nisi legendum sit *Arracia*, pro *Haracia*. Vide supra *Aratia*. Charta Henr. IV. imper. ann. 1070. ex Chartul. Romaric. ch. 14: *Accipiuntur de portaturis porci, bâches et verres, et medo et sal de Astaciis et providentia. Vide mox Astalaria.*

ASTADIA, Idem quod *Asta* 3. Charta Libertatum Montis-Albani ann. 1231. in Regestio Comitatus Tolosæ Camera Comput. Paris. fol. 27: *Census et usus tales sunt, de unoquoque casali quod habeat 6. Astadios in latitudine, et 12. in longitudine, habeat dominus 12. den. a capite, etc. Vide Hasta 5.*

ASTADIUS, Eadem notio. Charta Ildefonsi Comitis Tolosani ann. 1144. ex Reg. 19. Tabularii Regii Ch. 97: *De unoquoque casale qui habeat 6. Astadios in latitudine, et 12. in longitudine, habeat dominus 12. den. acapite, et omni anno ad Mart. servitium 12. den. et reacapte, quando evenierit.*

ASTAGIUM. Charta Ludovici VI. Reg. Franc. ann. 1108. ex Tabulario S. Samsonis Aurelian.: *Quatenus consuetudinem quandam, quam Astagium vulgo nominant, ... ipsis Canonicis liberam et*

ab omni jure regio quietam donantes concederemus. Ubi forte legendum Estagium, nostris Estage. Vide Stagium, et infra, Asticum.

* **Retinendum Astagium** persuadet Statutum Capituli Lingonensis ann. 1257. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 209. ubi legitur: *Si qui autem huic ordinationi vel statuto inobedientes vel rebelles extiterint, Astagium non facient, et quotidianis distributionibus, monitione premissa, privabuntur. Astagium forte ab Astare divinis officiis dictum, idem est quod Præsentia, Assistance, cui certa merces vulgo assignatur in Cathedralibus et Collegialibus Ecclesiis.*

* 1. **ASTALAGIUM**, idem quod *Estallagium* vel *Stallagium*, Præstatio pro mercibus exponendis, Gall. *Droit d'étalage*. Charta Hugonis Ducis Burgund. de fundatione Capellæ Ducum Divionensis ann. 1172. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 187. C: *Assignavi videbilem quidquid habebam de ventis, et Astalagium, quod mihi debebant panifici et calceamentorum constructores, et placitum generale. Vide Stallum.*

* 2. **ASTALAGIUM**, Ager unius Astæ. Charta ann. 1261. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 366: *Concessimus quod quicunque domum in terra dictarum vinearum ædificaret, unum Astalagium haberet. Vide mox Astalaria.*

* **ASTALARIA**, Modus agri, idem quod *Asta* 3. Charta vet. inter Monum. eccl. Aquilej. cap. 39. col. 338: *Cum casis, curtis, campis, pratis, vineis, silvis, Astalaria, montibus, rivis, etc. Vide Hasta 5. et Lancia.*

* **ASTALIA**, Silva unde hastæ seu hastilia cædebantur. Leges Luitprandi lib. 5. cap. 16.] apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 60. col. 2: *Si quis Astalia alterius capellaverit, componat ei cuius Astalia fuerit, solidos vij.* Ubi Goldastus pro *Astalia* legit *Stalaria*. [¶] Glossar. Longob. in Cod. Cavensi Leg. Long.: *Stalaria, id est Salicem.*

* **ASTALIUS**. Lex Longob. lib. 1. tit. 1. § 6. [¶ Roth. 7.] *Si quis contra inimicum pugnando collegam suum dimiserit, aut Astalium fecerit, id est, si eum deceperit, et cum eo non laboraverit, etc. Ubi Boherius: Astalius, descendit ab astu, id est, dolo vel malitia. Cujacius: Astalium facere, frustrari, decipere.* [Murator. tom. 1. part. 2. pag. 18. col. 2. pro *Astalium* fecerit, legit etiam *Astalin* fecerit ex Codice Mutinensi.] [¶] Confirmant hanc lectionem Glossar. Longobardica Cod. Vaticani 5001. et Cod. Cavensi Legum Longobard.: *Astalin, decipcio aut fraudus.*] Vide infra, *Asto animo*. Angli decipulum, *Astale* vocant.

* **ASTALLAMENTUM**, Prolatio, ad indictum terminum debiti solvendi inducīæ, Gall. *Repit. Litteræ Eduardi III. Regis Angliæ* ann. 1339. apud Rymer. tom. 5. pag. 109: *Atterminationes, seu Astallamenta et respectus debitorum nostrorum revocamus omnino... volentes quod debita nostra sic atterminata vel respectuata... leventur et nobis celeriter transmittantur.* Pag. 110: *Ad faciendum et concedendum... atterminationes et Astallamenta, seu respectus debitorum usque ad redditum nostrum.*

* **ASTALLARE**, Differre, tempus prorogare. *Astellatio, Dilatio, mora, inducīæ.* Stat. Cisterc. incerti anni ex Cod. MS. Hardenhousano cap. 9: *Item cum propter guerrarum disturbia et malitiam temporis, complures abbates ordinis nostri ad solvendum cotas contributionum sibi im-*

positas sint plurimum impotentes, domino Cisterciæ et quatuor primis cuilibet in generatione sua committet capitulum generale, ut inspectis necessitatibus singulorum, possint et valeant abbates sic ad solvendum impotentes de hujusmodi contributionum cotis auctoritate ordinis Astallare, et si quos invenierint debito tempore non solvisse, a sententiæ excommunicationis, quam propter hoc incurserunt, absolvere. Stat. ann. 1373. cap. 3. ex Cod. MS. Clareval.: *Omnes illi, qui in praesenti capitulo solvere tenebantur contributiones, Astallationes seu redditus alios, etc. Vide Astallamentum.*

* **HASTALLARE, HASTALLATIO**, Eadem notio. Stat. ann. 1365. cap. 10. ex Cod. MS. Harden.: *Capitulum generale... Hastallationes contributionum a retroactis temporibus usque ad annum lv. inclusive impositorum per patres abbates eorumdem, seu per commissarios capituli generalis eius factas, ratas habet idem capitulum et acceptas, dissimiliens quod predictæ Hastallationes ad terminos constitutos conserventur. Si vero aliquæ summae dictarum contributionum usque ad annum lv. impositorum restaverint Hastallandæ, domino Cisterciensi et quatuor primis cuiilibet in generatione sua concedit capitulum generale potestatem Hastallandæ; dum tamen dicta Hastallatio terminum sex annorum non excedat.*

* **ASTALONUS**, Ornamentum capitis mulierum, idem, ut videtur, quod nostris *Bourrelet*. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 580: *Dicta dominæ... nunc portant bugulos, qui sic nominantur, quos cooperiunt capillis capitis earum ligatis super dictos bugulos, cum Astalonis sive chordibus sericis vel deauratis, vel cum Astalonis sericis cooperatis perlarum.*

* **ASTANEA**, In suppellecile Casinensis Ecclesiæ vendita pro redemptione captivorum, recenset Leo Ost. in Chronic. Casin. lib. 1. cap. 58. (al. 55.) hostiales 3. pro Byzantii 12. Astaneas 2. pro Byzantii 8. pulvinaria serica tria, etc. Alii Codd. habent castaneas.

* **ASTANTIA**, Auxilium, Gall. Assistance, secours. Vita Catharinæ Senensis, tom. 3. Aprilis pag. 892: *Verum quia clarissime noverat, nullius præterquam ejus, se posse habere servitium neque Astantiam cujuscumque, odium quod mentale latebat, per modum cuiusdam inordinatae zelotypie de foris ostendebat.*

* **ASTARE**, Idem quod supra Assanta. Vide in hac voce.

* **ASTARIA**, Maritima, campus planus mari adjacens. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 25: *Infra terram sunt montes alti per Astariam gradiendo. Et mox: Hæc est maritina, seu Astaria, quæ a Joppen usque ad Damiatam protenduntur. Eodem cap.: Ista est Astaria, quæ a Damiatæ usque in Alexandriam computatur.*

[Vox forte corrupta ab *Estuaria*, vulgo apud Venetenses Armoricanos *Estiers*, de quorum regione maritima Cæsar lib. 3. de Bello Gallico dicit, *pedestria esse itineri concisa Estuaris, etc.* id est canaliibus, qui nonnisi tempore aestus maris aquis implentur. *Armoricane Ster, flumen.*]

* **ASTARIUM**, ubi venduntur bona proscriptorum. Gloss. Isid. Scribendum esset *Hastarium*, quod hasta esset auctionis index. Vide Græviun in hunc locum.

* **ASTARUM**, pro *Affarum*. Sunt autem *Affare* et *Affarum*, Provincialibus Jus, proprietas quævis, etiam bona et facultates. Tabular. Minus S. Victoris Massil. fol. 106. ad ann. 1227: *Recognoscimus tibi*

P. de S. Jacobo, quod accepisti in pignore a domino Roncelino quondam Vicecomite et Domino Massiliæ totum jus et dominium et Astorum quod ipse habebat in curia Massiliæ. Vide Affare.

* ASTASE, Astacus, cancer, Gall. Crabe. Tract. MS. de piscibus cap. 133. ex Cod. reg. 6888. C: *Gammarum Galli et Normanni appellant homar, Veneti Astase, ... Græci hujus temporis ἀσταχός, ... nostri langrouet et escrevise de mer.*

* ASTATI, Haeretici Sergii cujusdam, qui sub initium saeculi IX. imposturas Manichæorum instaurabat, sectatores, a Michaeli Europolite severissimis editis coerciti, cum prius sub Nicephoro immensum crevissent. A Græco ἄστατος, instabilis, dicti sunt *Astati*. De his agunt Theophanes, Petrus Siculus, Baronius ad ann. 812. etc.

ASTATICUM, Idem quod *Stagium*, Mansio, residentia. Charta Rogerii Vicecomitis Biterrensis ann. 1194. apud Catel-lum lib. 4. Rerum Occitan. : *Sed ipse homo vel femina debet tenere Astaticum infra ambitum civitatis.*

* ASTATOR, et Adstator, [Qui astat, adest, seu præst. Inscript. apud Fabrett. c. 3. n. 297. Deo Sancto Numini Deo Magno Libero Patri, et Adstatori, et Conserbatori hujus Collegii Velabrensiuum.]

* ASTATUS, pro *Assatus*, *Assus*, Gall. Roti. Sermo apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1883: *Christi testes purpurei et Levita glorioli Laurentius et Vincentius, quorum suffragii gloriamur, fidei certamen aggressi, alter cruce ferrea Astatus, alter tormentis atrociter examinatus, etc.*

* ASTEARIUS, inter officiales ecclesiæ Autiss. recensetur, in Obituar. MS. ejusd. eccl. ann. 1247: *Sciendum est quod major villa accipit in quotibet festo duos denarios, duos panes et duas candelas. Astarius unum denarium, unum panem, et unam candelam; forestarius similiter, etc. Vide Astera.*

* ASTECTUS. [Tego, tecto carens, seu arcana in pectore non retinens. Cognomen Romanum. Inscript. apud Maff. Mus. Ver. 84. 4. P. Gavius Astectus.]

ASTEDUM. Vide *Hastedum*.

1. ASTELLA, [*] *Hastile*, seu baculus longior, cui vexillum adfigitur. Charta ann. 1333. ex Bibl. reg. cot. 2: *Ad alatum locum ejusdem insulae, ubi sunt dentilla gissi in pariete, in quo erat etiam baculus seu Astella dicti dom. archiepiscopi appositus... Inveniens baculum seu Astellam dicti dom. archiepiscopi appositum seu appositum in cantono dicti operatorii. Fluries ibid. occurrit. Astelle, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 274: *Lui donna un coup d'une Astelle qu'il tenoit, dont il le porta à terre. Unde diminutivum Astellet, asserculus collaris equini, in Ordinat. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 371. art 193: Du collier de limons garni de brassures, d'Astelllets, douze sols.*] Vide *Astula*.*

* 2. ASTELLA, *Veru*, Gall. *Broche*. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2: *Quasdam molles tria verica, unam Astellam, etc. Vide Asta 1.*

* ASTELLARE, a Gall. *Atieler*. Equos ad currum jungere. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 40: *Dictus Nicolaus suum custellum evaginavit et tractus equorum cedit, quos tractus predictus quadrigarius statim renodavit, et iterum equos suos Astellavit.*

* ASTELLUS, *Scaide*, in Gloss. Lat.

Germ. Sangall. sec. VII. apud Graffium in præf. Thesaur. Francic. pag. LXV.

* ASTENANCIA, Ad tempus indictum inducæ, Gall. *Atenanche*, *Suspension d'armes*. Regestum Magnorum Dierum Trecens. fol. 106. verso: *Injunctum est baillivo de Calvomonte, ut ad Comitem de Barro accedat, ipsum requirendo, quod dominum Hugonem dictum Bekait, Militem, (conquerentem) curiæ Campaniæ, eundem militem in Astenancia usque ad quindecim dies Nativitatib. B. Mariae erga dictum (Bekait) super dicta assecuratione præbenda ad istos dies Trecenses adjornatum fuisse, nec venisse.* [*] *Pro Attenantia. Vide infra in hac voce.*

ASTERIA. Acta Capitul. Ecclesiæ Lug-dun. ann. 1343: *Concesserunt D. Hugoni de Gregorio officium Asteriæ, cum omnibus juribus et franchises.* [*] *Officium Asteariæ. Vide supra in hac voce.*

* ASTERIAS, Piscis genus, Remora. Vide infra *Plota*.

* 1. ASTERISCUS, Gall. *Astérique*, Nota instar stellæ qua utuntur Librarii. Acta SS. Ordinis S. Bened. sæc. 3. part. 1. pag. 154: *Eius superflua Apostolicæ auctoritatis confodiantur obelis, minus (clare) dicta dilucidentur Asteriscis. Etymon ἀστρος, Stella.* [*] *Vide Isidori Orig. lib. 1. cap. 20. sect. 2. et Forcellin. Lexicon.*

* 2. ASTERISCUS, Græce ἀστερίσκος, ex auro vel ex alio metallo stellula quæ in Ecclesia Græca ponitur super patenam, ad sacra dona tegenda, cum pusilla cruce in vertice, ut velum, quo patena cooperitur, sustentetur, ne Eucharisticum panem in patena positum tangat. Denotari autem hac cærementia volunt stellam felicis omnis quæ Magos ad Dominum nostrum deduxit, superstite quæ ubi illæ erat; unde Sacerdos hanc stellam patenæ imponens, ait: *Et ve-niens stella astri super ubi erat positus.* Dominic. Macer in Hierolex. et Hofmann. in Lexico. [*] *Vide Glossar. med. Græcit. in 'Astris'.* Asterisci formam exhibet Goarus ad Euchologium, pag. 117.]

ASTERIUM. Tabularium Majoris Monasterii: *Totum mariscum eorum de Angulis, sicut Asterio Chaionis fluminis, atque Asterio Sanctæ Mariæ clauditur.* [Vide *Astaria*.]

* ASTERIUS, Assarius capreolus, Gall. Hatier, Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus duos Asteros sive asta ferri, ponderis unius quintalis ferri, in quibus verua sive asta devolvuntur ad decoquendum carnes. Nos-tris vero Asteur, Is cui assa curæ sunt. Ordinat. hospit. reg. ann. 1235. in Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 53. r: Item Asteurs iiii, qui prandront leur droit en la cuisine.* Vide infra *Has-tarius*.

* ASTERNERE. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 16. ex Cod. reg. 4622. A: *De non assecurando in causis aliquibus aliquem advocatum ultra unum. Item statutum est quod aliqua persona non possit nec debeat in causis aliquibus, litibus vel controversiis habere vel Asternere aliquem advocatum ultra unum. Ubi, ut in capitulis lemmate, legendum videtur Assecu-rare; quod idem est atque Constituere,*

* ASTEROPE, [Fulgur. Cognomen Romani. Inscript. apud Grut. 1140. 9. Cominasia Asterope.]

* ASTERS, f. idem quod *Asta*, *Veru*, Gall. *Broche*; vel *Graticula*, Gall. *Gril*, ab *Asso*, *Rotir*. Memoriale bonorum mobiliū prioratus S. Michaelis de Tallio diecesis Barcinon. ann. 1297: *Duos tri-*

podes, duos Asters et duas lossas, et unum camasele, unum mortariolum, etc. [*] *Idem videtur quod supra *Asterius*.*

* ASTHELBLINC. Charta Grodegangi Episc. Metensis ann. 765. apud Meurisium: *In secundo semper anno debent ad molendinum Patersheim tredecim denarios, quod vulgo dicitur *Asthelblinc*.*

* ASTICUS. [Urbanus. Cognomen Romanum. Inscript. apud Murat. 1297. 3. L. Annus Asticus. V. ASTYCUS.]

ASTILE, seu *Hastile*, baculus longior, cui crux, quæ defertur in Processionibus, infigitur. Leo Ost. lib. 2. cap. ult.: *Crucem auream... cum tripode argenteo decurato, et Astile onychino argento et auro ornato. Hastile, apud Adamnanum lib. 1. de locis SS. cap. 8: In cruce lignea, cuius hastile in duas intercisa est partes. Occurrit non semel Exodi cap. 25. etc. Vide *Asta* 1. * Alia significatione vide in *Asta* 3.]*

* ASTILLA. Anastasius in Leone III. pag. 127: *Super altare majus fecit tetravela holoserica alythina 4. cum Astillas et rosis chrysoclabis. Hesychius astelas, vitis speciem esse ait: φέρια, δέναια Ἀστήλας, τὰς ἐκ σχολῶν πλεούμενας. Sed an astellas ad astillas Anastasi referenda sint, alii judicent. Hispani astillas, Occitani estelles vocant, quæ Græci κάρπη, Latini Assulas.* [*] *Vide Glossar. med. Græcit. in 'Astēla'.*

* ASTILUDERE, pro *Hastiludere*, Lanceis ludicris concurrere. Gall. *Courir la lance*. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 347: *Nullus audeat in eodem vel alibi in terra nostra Astiludere vel jostare sub pena amissionis equorum, etc.* Vide *Hasti-ludium*.

* Hinc in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Justar, Prov. Astiludor. Justas, Prov. Astiludiz.*

* ASTIPULARE activum, Idem videtur quod Concedere, dare. De primordiis Calmosiac. Monast. lib. 2. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1192: *Fundum ipsum ex toto Ecclesiæ nostræ reddidit, virpivit et Astipulavit.* Vide *Astipulare*.

* ASTIPULARI, *Atiser*, in Glossar. Lat. ex Cod. reg. 7692.

* ASTIPULATIO. [Stipulatio: « ut communi totius congregationis astipulatione est condicta atque indulta (Emancip. incolar. Mauriville, 16 aug. 967, mus. arch. dep. p. 31.) »]

1. ASTIPULATOR, in Ordine Romano dicitur, is, cuius licentia et consensu virgo religionis habitum sumit.

* 2. ASTIPULATOR. [In judiciis astipulator dicitur, qui actori, aut reo vadi-moni facti, vel constituti, vel etiam alterius cuiuspiam forensis actionis testis accedit, et simul cum eo adpromittit, seu stipulatur. Cic. Quint. 18. Testes tot cum astipulatore tuo comparabuntur. Id. Pis. 9. Qui, isto non modo propugnare, tuiores se, sed advocato, aut astipulatore, paratiorem fore putaret.]

* ASTIS, ASTOIS, Lumbus, nostris Longe. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305: *Infirmarius habet dare semel in anno... abbati et suis servitoribus tres libras sallatas porci, et tres palmas vivas, et quosdam Astes unius porci integri.* Charta ann. 1313. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 207: *Tradidere... pro franco alladio honorem in Parahone,... absque omni retenemento, praeter Astois et scapulas venatorum.* Chartul. abb. Guillel. S. Germ. Prat. fol. 25. v: *Un muy de vin à la barre de S. Germain Desprez, qui est deu au roy le jour de la feste S. Vincent, et xiiij. es-chaudés et ij. sols Parisis, et une Longe*

de porc, et doit valoir xx. sols le porc.
Vide infra Astus.

ASTO ANIMO, saepe occurrit in Leg. Longobard. pro voluntarie, doloso et malo animo. Lib. 1. tit. 9. § 13. tit. 16. § 7. tit. 19. § 1. tit. 23. § 4. tit. 24. § 4. tit. 25. § 44. lib. 2. tit. 21. § 5. tit. 55. § 12. [** Roth. 202. Litupr. 107. (6. 93.) Roth. 146. 349. 282. 347. 252. Grimoald. 7.] Et in Charta Lusitanica apud Brandaconum in Monarchia Lusitan. tom. 3. pag. 277. Ugutio: *Asto, Voluntarie. Has voces usurpatas, a Plauto in Poenulo, Accio apud Nonium, et aliquot JC. in lege 4. de Furtis, leg. 15. Qual. quis defend. se deb. leg. 3. de Homin. lib. leg. 1. de Dam. injur. pæne obsoletas in usum revocarunt non modo Longobardi, sed et Itali, apud quos Astio, est invidia, odium, Astioso, invidus, Adastiare, Adastarsi, invidia corodi. Dantes in Purgat. Cant. 6 :*

Vidi 'l Conte Orso e l'anima divisa
Dal suo corpo per Astio, è per inveggia.

Vocis etymon a Latina *Astus*, nec aliunde accersendum, quidquid dicant viri docti, qui a *fastidium*, vel *fascinus*, deducunt. Nam et Plautus *Astum* adjective usurpavit in *Trucul.* ubi *Astis fallacis confertum dixit. Vide Atia.* [** In Glossar. Longobard. Cod. Vaticani 5001. et Cavensis Leg. Longob. haec habentur: *Asto, voluntarie. Aystan, (Cav. Aystan) irato animo.* Rothar. 146. et 149. in textu legis est: *asto animo, quod est voluntarie;* ibid. 252: *quod per errorem fecit nam non asto animo.* Altera glossa spectare videtur ad ejusd. regis cap. 289. ubi pro vulgata *Si quis in curte aliena asto animo intraverit codex Cathedral. Mutinens. habet aystan, id est per furorem;* cum quo loco conferendum cap. 84: *Si quis in curte aliena irato animo sagittaverit. Saxonibus antiq. hæt-mold et heit muor erat Furor, ira. Confer Schmelleri Glossar. pag. 55. in voce *Hæt.* Constitut. Friderici I de pace tenenda ap. Pertizium vol. Leg. 2. pag. 102. cap. 3: Quod vulgo dicitur *asteros hant, calida manu.* Adelungius verbum ducit a Germanica *Hast,* Impetus. Vide etiam Grimmii Antiq. Jur. pag. 4.]*

Juramentum de Asto, in Lumbarda, quod idem est quod *juramentum de cælumnia in iudicio contentioso fori civilis vel Ecclesiastici.* Nicol. Upton de Officio milist. lib. 2. c. 4. [Chron. Farfeuse apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 505: *Ierum pars Presbyterorum dicebat, ut advocatus domini Abbatis de possessione supradicta juraret cum Sacramentalibus suis.* De quo interrogatus Hubertus respondit: non est lex, sed si judicibus placet, faciat advocatus domini Abbatis sacramentum. Ad hoc omnes judices Romani concorditer dixerunt, non debere Longobardum sine Asto jurare. Tunc affirmaverunt omnes, ut aut unus Presbyterorum aut advocatus juraret eorum, ut hoc quod quæsiabant, rectum quæsiuisserent, et post hoc advocatus domini Abbatis juraret cum Sacramentalibus suis. Sed neque Presbyteri neque eorum advocatus jurare voluit. Inventi enim sunt fallaces. Post hæc judicantibus judicibus apprehenderunt baculum, et in manus Domini Hugonis Abbatis et Huberti ejus advocati præfatas Ecclesiastis refutaverunt cum charta per quam litigaverant. Hæc, licet longiora, studiis lectori non displicebunt.]

* St Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 144. scribit in diplomatisbus Lusitan. ante XII. seculum confessis, formulam *Asto animo usurpatam esse pro*

Sana mente, integro animo. Charta ex-hæredationis anni 1062: *Placuit mici Asto Animo et propria voluntate, nullum quoque gentis imperio, nec suadentis articulo; sed accessit mea propria voluntas, ut faceremus scripturæ firmidadis de hæreditate nostra propria, etc.*

ASTOLIGIT, *Quod in animo iniquo quæritur.* Ugutio MS. In Cod. Navarræo: *Astor, voluntarie. Astogilt, quod in animo iniquo quæritur.* Ex eodem fonte, ac *Asto animo.* [** In Gloss. Longob. cod. Cavensis Leg. Longob.: *Astogild, id est quod iniquo animo querit,* in Gloss. Cod. Vatic. 5001: *Actogild, qui iniquo querit, quæ spectare videntur ad legem Utupr. 6. 98.]*

ASTOLISAZO, mendose pro *Abautorizat:* quod vide in *Abautorizare.*

* **ASTOLIUM**, ut *Stolium, Classis.* Charta ann. 1366: *Et si Romanus pontifices vel Ecclesie ipsa voluerit dictum servitium equitum commutare totaliter cum Astolia vel certo numero galearum seu vasorum marinorum armatorum infra maritimum Italæ, possint hoc facere. Vide Stolus 2.*

* **ASTONUS**, Veru, Gall. *Broche. Stat.* Vercell. lib. 3. pag. 101. v^o: *Item licitum sit cuilibet de districto Vercellarum trahere de civitate, ducere vel duci facere.... furchas, rastellos, Astonos, clavos, etc.* Vide supra *Asta 4.*

ASTOPATUS, seu potius *Estopatus*, ex Gallico *Estouppé*, quasi dicas *stuppa obstructus.* [** Anglis *To stop,* est Obstruere.] Regiam Majestatem lib. 2. c. 72. § 1: *In viis publicis Astopatos.... in aquis distornatis a recto cursu.* [Apud Kenneatum Antiq. Ambrosden. pag. 250: *Item alta via et generalis inter Brehul et Pindinton maneria domini Regis omnino esset Astopata.*]

* **ASTOR**, pro *Astur, Equus, si bene concilio.* Litteræ Patentes Caroli Jerusalæm et Siciliæ Regis ann. 1807. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Petebant dicti parerii quartam partem mutinorum, Astorium et cabastragiorum.* Vide *Astur.*

* Aut hic, aut in voce *Cabastragius* minus feliciter conjicitur. Ut ut est, vereor ne pro *Astorum,* legendum sit *Agnorum.*

* **ASTORIUS**, Qui *astures nutrit, curat.* Stat. Vercell. lib. 5. pag. 127. v^o: *Et non intelligatur de falconeris, sparavetoribus vel Astorieris, dummodo non intrent aliqua plantata, nec teras seminatas, etc.* Vide *Astur.*

ASTRABA, Tabella, ubi pedes requiescant, in Glossis Isidori et apud Papiam. Ita Glossa Lat. Græc. *Astraba, σανίς, ἄποτελος.* Sic enim recte emendant viri docti, pro *Astrama* [ἀστράψη ab ᾱ et στρέψαι, quia non vertitur, sed stabile est.] Suidæ vero ἀστράψη, est τὸ ἐπὶ τῶν ἔργων έύλον, ὃ κρατοῦσιν οἱ καθεδόμενοι. Phavorino et Glossis MSS. τὸ σχυροστέλον. Ex quibus conficitur, *Astrabas* fuisse stapedes secundum Isidorum: secundum Suidam sellæ Arcum, quem Arçon vulgo dicimus, vel sellam ipsam, ut est in Anonymi loco allato a Suida, aut instratum sellæ, juxta Phavorinum. Denique in Glossar. Anglo-Sax. Elfrici: *Astraba for bret exponitur. Somniero vero for bret, confractus, id est, forte curvatus, quomodo est sellæ arcus.* [** f. for - b red, tabella prior.] Vide *Arctio,* et Joannem Tzetzem Chil. 9. v. 850. Nicetam in Man. lib. 2. n. 7. etc. [** Confer Forcellin.]

* **ASTRACUM** vel *ASTROCUM, est pavimentum domus:* Alexander vero pro

paramento, alias pro pavimento; melior littera ipsius laris (sic) accipit capitulo de disinteria: detur, inquit, stropina pisces assata in Astroco. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Constitut. Neapolit. MSS.: *Si dominus habeat plura solaria, quæ sit hominum diversorum, et tectum vel Astracum.... reparatione indigeat, debet expensis communis omnium prædictorum tectum vel Astracum reparari.* Quod si aliquis ex aliis Astracis reparatione indigeat, debet expensis propriis suspendicatis Astracum ipsum reparari.

ASTRAGUS, Alexander Iatrosophista MS. lib. 2. Pass. cap. 66: *Aut de creta Astrago calefacto supersedeat, aut de cimolea terra calente et extincta in vino, aut in Astrago balneorum, similiter cum vino perfuso.* Ubi Gloss. MSS.: *Astrago, i. pavimentali, de creta enim fit pavimentum.*

* **ASTRAHHERE**, pro *Abstrahere,* Ital. *Astraere,* eadem notio. Instr. ann. 1217. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 55. col. 2: *Ponit. P. Altranx quod ipse petebat a Petro Bonito j. sestarium frumenti, et aliud ordei, et quoddam cultrum;* et ipse Petrus Bonitus Astraxit cultulum, et requisivit eum. Occurrit præterea tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 54. art. 17.

* **ASTRALABIUM**, pro *Astrolabium.* Instrumentum Mathematicum. Concil. Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 257: *Nullus etiam super sortes, quas Sanctorum seu Apostolorum vel Psalterii vocant, aut cuiuscumque scriptura inspectione divinationis scientiam profiteatur, aut futura promittat, aut quilibet maleficia in tabulis vel codicibus in Astralabo requirat.*

* **ASTRALE**, *Ad astrum spectans.* Cath. unde *Astrologian,* pro *Astrologue,* in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Astrologian, Astrologus.* [** S. August. de civit. Dei lib. 5. cap. 7: *Falsæ et noxiæ opiniones de Astralibus fatis.*]

* **ASTRAMA**. Vide *Astraba.*

* **ASTRANTIA**, Caulis species, de qua vide Lexicon Hofmanni.

* **ASTRAPTON**, [fulgorans. Nomen servile Romanum. *Inscript. apud Fabrett. p. 3. n. 9. Astrapton Caesaris vilicus.*]

ASTRARIUM. Vide *Astrum.*

* **ASTRASCINARE**, ab Ital. *Strascinare,* Trahere, raptare, Gall. *Trainer.* Chron. Bergom. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 916: *Die Martis VIII. dicti Astrascinati fuerunt et suspensi Johannes dictus Niger de Seriate, Guelphus, etc.* Vide *Strascinare.*

* **ASTREA**, idem quod mox *Astrum,* domus. Bulla Innoc. III. PP. ann. 1199. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 170: *Astreas quondam canonicorum sæcularium, cum omnibus pertinentiis, consuetudinibus et libertatibus suis.*

* **ASTRECA**, Idem videtur quod *Astrum.* Charta Landenulfi Langobard. princ. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 87. col. 1: *Et super arcora ipsos ponere deveant strabes (f. pro trabes) et plantas sternere et Astrecas facere.*

* **ASTREPERE**, *Estroneir,* in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Haud scio an eodem sensu *Estrontoier,* in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 74: *Icellui Robin respondit à icellui de Lesclat villainem, auquel icellui de Lesclat eust respondu, he ribaut, me Estrontoiez-vous?*

* **ASTRICTIO**, Coactio, adactio, Gall. *Contrainte,* apud Rymerum tom. 12. pag. 524. col. 2.

ASTRICUS. Vide *Astrum*.

ASTRIFICUS COETUS, Idem ac *Senidocium* in Glossis antiquis MSS. Vide *Sinodocium*.

ASTRIHILTHET. Leges Edwardi Confessoris. c. 30 : *Hi, qui pacem Regis habent, vel manu, vel brevi ei fideles existant... qui si nimis confidens in pace, quam habet, per superbiam alicui forficerit, damnum restauret, et iterum tantumdem, quod Angli vocant Astrihilthet.* In marg. ascriptum, alias Atrihilthet. [** Apud Roger. Hoveden. : et iterum emendat, quod Angli vocant murdre, foris facturam Astridelthot. Manningius interpretatur Compensatio facta a domino mansionis, *Astre Domus*, H o d Dominus et p o w e t Compensatio.]

ASTRINGA. Charta fundationis Monasterii Salvensis diecesis Nemausensis ann. 1029. apud Catellum in Comitibus Tolosan. lib. 1. c. 17: *Seu etiam timentes congeronis antiqui timorem atque terrorum, et ut eruat nos Dominus ab ejus machinamentis multimodis, et connectet cum suis Astringis in cubilibus regni caelestis, etc. i. e. vinculis astringentibus.*

* Rectius editum, *Astrigeris* inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 173. et tom. 2. Hist. Occit. col. 182.

ASTRIPOTENS, Epithetum Deo tributum apud Murat. tom. 2. pag. 455. col. 2. in Historia Luitprandi Presbyteri :

.... quia sceptra movebat
Astripotens, bonus ipse, Deus plus, etc.

Acta SS. Julii tom. 4. pag. 559. f. in Miraculis. B. Simonis de Lipnica : *Consueta pietas Astripotentis non desistit beneficia elargiri in suos.*

* **ASTROARCHE**, [astrorum princeps] a Phoenicibus dicta est Dea, quæ ab Afris Urania, seu Cælestis dicitur, nempe Venus. Capell. 8. p. 273.]

* **ASTROCUM.** Vide supra *Astracum*.

ASTROLABIUM, Dioptra, Instrumentum Mathematicum planum, 360. gradibus distinctum, cuius ope, poli altitudine, et Astrorum motus capiuntur seu colliguntur. Astrolabii usus varius et fabricam descripsere Stoëlerus, Henrion, Clavius, Bion, etc. Componitur ex ἄστρον, astrum; et λαβέων, capio. Rodandus Patavinus de factis in Marchia Tarvisina lib. 4. cap. 12. apud Murat. tom. 8. col. 228: *Et horam motionis elegit per consilium magistri Theodori sui Astrologi, qui stetit cum Astrolabio sursum in turri Communis, expectans, ut dicebatur, quod ascenderet prima facies, vel horoscoparet Leonis, cum dicaret Jovem esse in illo. Sed cum per Astrolabium hoc videre non posset tempore nubibus obumbrato, etc.* [** Vide Lexic. mathemat. Hier. Vitalis.]

ASTROLAPSUS, Idem. Vide Cousinum V. S. in Append. ad Opera Inedita Abæzardi pag. 645.

* **ASTROPHUS**, Lunatigo. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Astroso*.

* **ASTROSIA**, La tenuita del corpo, in eod. Glossar.

ASTROSUS, Malo sidere natus. *Astrosus*, *Lunaticus*. Isidor. in Glos. et in Orig. lib. 10. et ex eo Uguicio. [** Vide Raynouardi Glossar. Ling. Rom. vol. 1. pag. 138.]

ASTRUO. Vide *Astur*. [** *Astruco*, *Haguenee*. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Astrurco*, *Destries*, in alio Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. 4120.]

* **ASTRICTIO**, [actus astruendi. Capell. 5. p. 149.]

ASTRUCTOR, *Equus, ambulator*. Pa-

pias MS. Ecclesiæ Bituric. Vide in *Astur*.

* **ASTRUERE**, Adinvenire, fingere, Gall. Inventer. Columnar. seu Comœdia sine nomine act. 3. sc. 2. ex Cod. reg. 8163: *Ermionides* : *Tenniculas, nutrix. Nutrix : Haud pol, sic est, non Astruxi. Ubi Glossæ : i. e. non adinveni.*

ASTRUM. Bractonus lib. 4. Tract. 3. c. 11: *Unde videndum, si nepos et arunculus sub eadem potestate antecessoris simul fuerint astrarii tempore mortis, eo quod ambo reperiuntur in atrio, sive in Astro, etc. Adde lib. 2. cap. 36. § 6. Fleta lib. 4. c. 2. § 8. de Nativis : Qui a magno tempore extra Astrum suum villanum ad loca remotiora se transtulerunt. Infra : Villanis autem in veteribus Astris suis commorantibus non competit hujusmodi remedium. § 9 : Si in Astris suis fuerint commorantes. Radulfus de Hengham in Parva, cap. 8: Cun a magno tempore fugerint, et ad remota loca extra Astrum se transtulerint, etc. Infra : Villanis quidem in Astro commorantibus non competit hujusmodi remedium, etc. Laudabilis homo Astrarius, in eod. Fleta lib. 1. c. 47. § 10.*

Vox deducta a Saxonico e o r ḫ, focus, foculare, fornacula: unde postea toti domui nomen inditum. Hinc e o r ḫ c n i h t, famulus domesticus; e o r ḫ f a s t, pater familias. Ex e o r ḫ vero Anglo-Normanni *Astre* formarunt, idque appellationis domibus applicarunt, quas Franci nostri *Feus*, seu focus, etiamnum vocant. Sed et nostris vox *Astre* non omnino incognita: nam et focus et caminos *Atres*, seu *Astres*, appellamus. *Le reclus de Moliens* in Miserere :

Qui n'a ses enfants dont repaire,
Dont il a sept ou huit à l'Aistre.

Unde proverbialis manavit formula : *Sçavoir les Atres du logis*, de eo, qui cubilia, caminos, et omnia penetralia recte novit, seu, ut vulgo dicimus *les Estres*. Le Roman du Renard MS :

Lors s'en vient droit à la fenestre,
Com cil qui bien savoit l'Estre.

Præterea ex pœallatis ex Bractono observare est, *Astrum* et *atrium* promiscue dictum: nam hoc loco atrium non est nostrum *Court*, sed domus ipsa: proinde *Astrarii* idem sunt, qui *Astro addicti* seu *Mansionarii*, de quibus suo loco, qui Anglo-Saxonib. He o r ḫ f a s t dicebantur. Gloss. Saxon. circa tempora Edwardi III. exaratum: *He o r ḫ f a s t*, *Astro adductus*. Sed et admodum videtur vero simile Occitanos suum *Estare* et *Stare*, pro quavis domo inde deduxisse, cum Galli, seu Gallo-Normanni domos *Estres*, et *Atres* vocarent. Consuetud. Cantii : *Le Astre demurra al punç*, id est, *Astrum seu domus remanebit secundo genito*. Vide *Stare*. [** Astrum Germ. est *Astrich*, vel *Asterreich*, a voce Germanorum inferiorum *Aster*, *Asters*, lapides quadrata figura tessellati. Vide *Astrea* et *Astracum*. ADEL. *Astricus*, *Plastar*, in Gloss. Lat. Germ. Sangall. sec. VII. Confer Diezii Grammat. Ling. Romanicar. vol. 1. pag. 25.]

* Nostris *Astre*, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 90: *Le suppliant trouva en ung viel Aistre, où il y avoit ung four, du seigle nouveau. Vide supra *Astrea*.*

* **ASTRUM SINISTRUM**, Infortunium. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 166: *Subito maximus imber seu tempestas est exorta; et cum vellet discedere causa remeandi domum, dictus B.*

Franciscus vetuit eum discedere, quando aliquod sinistrum Astrum ei contingere.

* **ASTUI**, *Potavi* : dicitur enim esui et *Astui*, id est, manducandi et bibendi. Placidus. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Vide Forcellin. in *Æstuo*. Placidus ap. Maium pag. 435: *Anus Æstuosa, quod in modum Æstuantis maris hauserit, id est biberit.*]

ASTULA, Segmentum. Servius Danielis, et ex eo Isidorus lib. 17. Orig. c. 6: *Astula, a tollendo nuncupata quasi abstula. Fomes, est Astula quæ ab arboribus excutitur revisione, etc.* Alii censem vocem formatam ex *Astula*, tabula sectilis. Nostris *Esclat*. Marcellus Empiricus c. 29: *Lupi sterlus, dummodo non in terra inventum, sed supra fustem, aut supra Astulas, aut supra juncum, colliges.* Beda lib. 3. Hist. Angl. c. 2: *Multi de ipso ligno sanctæ Crucis Astulas excidere solent.* Adde lib. 3. cap. 13. Paulini Epist. 11. 12. et Natali 10. etc.

ASTELLA, apud Adamnanum lib. 2. de Locis SS. c. 1. [Hinc ligni segmenta quibus focus extruditur, in nonnullis Franciæ regionibus, etiamnum dicuntur *Astelles*, Occitanis *Esteles*. Sic etiam vocabant Galli lancearum fragmenta teste Percevallo apud Borellum in Diction. Gallico ad vocem *Astelles*.]

HASTULA, in Vita S. Erkenwaldi Episcopi London. : *Verum etiam Hastula ab eo (feretro) abscissa, et ad ægrotos allata, citam eis salutem parabant.*

* Olim *Atèle* et *Atelle*. Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 161: *Le supplicant prinst une Atèle ou coipel à terre devant lui, et le geta vers sa femme.* Aliæ ann. 1374. in reg. 105. ch. 272: *Ledit Filleau prist une Atelle, autrement appellée buche de moule, de laquelle il feri très outrageusement et villainement ledit Lucas.* Unde *Ateler* dixerunt, pro *Astulus* seu segmentis osium fracturam consolidare. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 113. ch. 363: *Lequel Colin pour ce qu'il estoit haiz de tout le pueple, aucuns mire ne cirurgien ne l'e voulut aler remuer, et n'y ot que une femme qui Atela ses jambes.*

* 2. **ASTULA REGINA**, vel regia, quidam affordillum sic nominaverunt; sed alia videtur apud Plinium. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Vide Salmas. in Solin. pag. 356. [** et Forcellin. voce *Hastula*. Glossar. in cod. regio 7644 : *Astula regia, genus herbae, que a Grecis dicitur molocinagria; an μολόγη ἄσπετα.*]

ASTUM, pro *Castrum* in exemplo sequenti mendose scriptum puto, nisi forsitan Papiæ, Joannis de Janua, aliorumque Glossographorum exemplo usus Chartæ Scriptor ex ἄστρῳ, urbs, *Astum* fecerit. Charta foundationis Collegii Ardacrænsis ab Henrico Romanor. Imp. apud Raymund. Duellum Miscellan. lib. 1. pag. 106: *Ad altare S. Mariæ semper Virginis sanctique Corbinianæ Confessoris in Monasterio Frisingatale prædiū quale del Reich, id est, Astum in Ardacker in Comitatu Marchionis Adalbert trans fluvium Ensam habuerunt. jure gentium nostræ potestati dictum tradidimus.*

* **ASTUNICUS**, Costumato. Glossar. Lat. Ital. MS.

ASTUR, ASTURCO, ASTURCUS, etc. Accepit major, qui *Astur*, Julio Firmico dicitur, *Astor*, Italis; *Autour*, Gallis, *Astou* Occitanis. [** Confer Diezii Grammat. Ling. Rom. vol. 1. pag. 4.]

ASTUR. Charta Bertrandi Episcopi Agathensis ann. 1249. in 30. Regesto

Archivi Regli, ch. 101 : *Et in recognitio-
nem totius feodi antedictus Episcopus
ipse debet annuatim Comiti et heredibus
suis unum saurum Asturem et unam
marcam argenti, si fuerit requisitus.*

ASTURCO. Papiae, Accipiter major. Ebrardus Betuniensis in Græcismo cap. 9 :

Asturco Dextrarius est, Astur caput ejus,
Nam prius Astur equum dextrandi repperit usum.

Infra :

Asturco, Quadrupes ; Asturo dicitur ales.

Joan. de Janua : *Asturco Dextrarius, ab Astur, pro gente : quia apud illam gentem hujusmodi equi abundant. Est etiam idem quod Accipiter. Idem Papias : Asturco, equus ambulator.*

AUSTURCO. apud Radulphum Hengham in Summa Magna, cap. 1. pag. 6.

AUSTURCIUS SORUS, apud Bractonum lib. 5. tract. 1. cap. 2. § 1.

ASTURCUS, in Chronico Cambriæ : *Feofavit Odoardum de Clerke de quarto parte... pro custodia Asturcorum suorum.*

AUSTURCUS, in Fleta lib. 2. cap. 41. § 7.

* **AUSTURCUS.** Charta Philippi VI. reg. Franc. ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 217 : *Et sua pecora in prædiciis nemoribus immittendi et depascendi, locis vocatis los ayres Asturcorum exceptis, licentiam habeant. Asturcier, pro Autourcier, accipitrum institutor, apud Rabelais, lib. 1. cap. 55. Autrucier, eadem notione, in Proscript. Petri de Craon ann. 1392. ex Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 277. r° : Hennéquin queux de messire Pierre de Craon, Jehanin son Autrucier, etc. Otruchers et fauconniers, in Comput. hospitiu ducis Normannorum ann. 1348. Vide infra Hostoarius. [** Gemma Gemmarum : *Asturarius, idem falconarius.*]*

AUSTUR, apud Fridericum II. lib. 2. de Venat. cap. 2 : *Sunt et de avibus rapacibus Austures, Sperverii : et iste comprehenduntur sub Accipitre. Omnes autem aves rapaces, tam istæ, quibus homines utuntur, quam aliae, quibus non utuntur, sub istis duobus generibus comprehenduntur, scilicet in Falcone et Accipitre. Et quamvis hoc nomen Accipitris plures attribuant soli Austuri, nos tamen dicimus, ipsum esse genus omnium avium rapacium, quæ capiendo et non feriendo, ut Falco, venantur, sicut prædicti Austuri et Sperverius, utpote hoc nomen ab Accipio, Accipis, derivatum.*

AUSTORIUS, in 1. Regesto Constabularia Burdegal. fol. 131 : *Unum Austorium saurum vel mutatum. Austor, in Foris Beneharnensib. tit. 1. art. 27. Austors et Esparbers, in Consuetud. Solensi tit. 13. art. 9. 10. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 106 : Rusticus si invenerit... Accipitrem, i. Austor, statim denunciet domino suo, et accipiat ab eo qualem mercedem inde ei senior dare voluerit.*

OSTORIUS. Charta Communia Rotomag. ann. 1207 : *Vicecomes Rothomagensis de qualibet navi habebit 20. solidos et Cambellanus de Tanquarilla unum Ostoriuum, vel 16. solidos si nullum Ostoriuum habuerint.*

Le Roman de la Prise de Hierusalem par Titus, MS. :

Cent Ostor, cent griesaut, et cent paille roé.
Et voit venir o lui un Escuier,
Qui sor son point portoit un Ostor gruier.

Le Roman de Gaydon MS. :

Bien souz espruvier duire, et Ostor, et faucon.

* **Nostris Othou,** unde Ottouer, locus ubi nutriuntur accipitres. Lit remiss. ann. 1345. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 174 : *Un varlet fauconnier, qui lors estoit audit Martin, et li gardoit un Ottouer, li rapporta que un autre vallet,.. là où il estoient alez voler ensemble, avoit vaulu batre ledit vallet dudit Martin et li tuer ledit Ottouer.*

* **ASTURGIUS,** Accipiter major, Gall. Autour. Regist. Phil. Aug. ex Cod. reg. 4623. A. fol. 125 : *Abbas Gemmeticensis tenet duo feuda militis de ducatu, et debet centum solidos Paris. pro uno sommerio, et unum Asturgium, si habere potest. Ubi alter codex 4651. habet Esturgium ; si bene Accipenser, Gall. Esturgion, intelligendus est.*

* **ASTUS,** f. Assatura, seu frustum carnis ad assandum, Gall. *Grillade.* Charta anni 1182. in majori Chartulario S. Victoris Massil. fol. 36 : *Quisquis habuerit porcum debet dare duos Astos et duo crura de porco, quem nutriverit, et milites unum Astum... de ubilibus debent habere dimidiam partem Monachi et dimidiā milites.*

* Vel potius Lumbus porcinus, Gall. *Longe*, idem quod supra *Astis*. Charta ann. 1097. in Append. ad Marcum Hispan. col. 1197 : *Dono deinceps unicuique clericorum... unam peciam carnis, et unum panem, et mitgeriam unam vini, et unum Astum.*

* **ASTUS ANIMUS.** Vide *Asto animo.*

* **ASTUTUS,** Astutia, Gall. *Tromperie.* Charta Willel. comit. Nivern. ann. 1121. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 10. col. 2 : *Ita fiet de earum (mensurarum) falsificatore, de infracturis, de Astutibus et seditionibus, etc.*

* **ASTYCUS,** hoc est urbem Athenarum pertinens. Hinc *astyci ludi* ludi videntur fuisse, quos Athenienses in honorem Bacchi in urbe instituerant. Jul. Scalig. 5. Emend. temp. scribit, fuisse ludos scenicos. Ad horum imitationem etiam Caligula *Syracusis astykos ludos edidisse legitur apud Suet. in ejus Vita 20.*

* **ASULHARE PICE,** sic quippe legendum, non vice ut in exemplo sequenti. Notum Veteres dolia, lagenas pice adstrinxisse. Hinc Horatius Ode 8. lib. 8 :

Hic dies, anno redeunte, festus
Corticem adstrictum pice dimovedit
Amphora sumum bibere instituta
Consule Tullo.

Et Ovidius Fast. lib. 2 :

Quodque Pice adstrinxit, etc.

Hinc etiam *Picata vina* apud Martialem Epigr. 107. lib. 13 :

Hec de vitifera venisse Picata Vienna
Ne dubites : misit Romulus ipse mihi.

Asulhare ergo pice, est dolia picare, Gall. *Poisser les tonneaux.* Charta Guillelmi Abb. Floriac. ann. 1296. ex Tabulario ejusdem Cœnobii : *Item dare promisimus annis singulis in vendimia vinum, quod capi poterit in 32. dolis... et illis impletis illa Vice non tenebimus Asulhare, etc.*

* *Nimis docte, ni fallor ; nihil enim aliud est eo loco Asulhare, quam Complere, explere, Gall. Remplir ; ita ut sensus sit, ubi semel impleta fuerint illa 32. dolia, tunc non tenebimus eadem iterum explere. Nequaquam ergo legendum illa pice, sed alia vice.*

* **ASUNGIA,** pro Axungia, Gall. Saindoux, Vieux-Oint. Hispan. Axundia. Jacobi Auriæ Annal. Genuenses lib. 10. ad ann. 1283. apud Murat. tom. 6. col. 581 :

Audivit de quadam barca Pisanorum quod in Colaro parate erant naves v. et v. Galeæ. ad veniendum Pisæ, onerante grano, carne et Asungia, eratque in eis magna quantitas argenti, et multæ mercationes.

* **ASUOLI,** est Attramentum ; et in antiquis synomis invenio quod est fuligo. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959.

* **ASUR,** Cœruleus, Gall. Azur. Lit. Caroli VI. ann. 1386. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 91 : *Cum carissimum dominus ac genitor noster... concedisset dilecto et fideli nostro armorum servienti Bernardo Chini et sua posteritati perenniter armorum insignia sive arma, scilicet scutum coloris sereni cœli sive Asuris, cum banda ejusdem coloris litorum flosculi auri rutilantis seminata, etc.* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. ch. 189 : *Un mantel de frise, un mantel d'Asure, etc. Vide Asuratus.*

* **ASURATUS,** Cœruleus, Gall. Azuré. Recensio MS. ornamentorum Ecclesie Noviomensis ann. 1419 : *Item quedam infula cum stola et manipulo de sandalo rubeo et Asurato.*

* **ASUREUS,** Eadem notione, ibidem : *Item duæ aliae curtinæ de stamine, rigate de rubeo, croceo et Asureo. Ibid. : Item duæ cappæ duplicate de sindalo Azureo. Ibid. : Item unus alias pannus aureus ad campum Asureum.*

* **ASUTATUS,** Agressio, Gall. Assaut. Charta ann. 1214. in Chartul. S. Cornelii Compend. fol. 176. v. col. 2 : *Si ego vel aliquis ex parte mea alicui eorum (hospitum) imponat aliquod delictum, ille, qui Asutatus fecerit, vel emendam reddet mihi, vel purgabit innocentium suum omnino per suum tantummodo sacramentum. Vide Assultus. Sed suspicor legendum esse, ille, qui accusatus fuerit.*

* **ASYLE,** pro *Asylum*, Gall. Asyle, in Actis SS. Februarii tom. 3. pag. 558.

* **ASYNCRITUS,** [incomparabilis. Cognomen Romanum. Inscript. apud Grut. 248. 2. L. Ämilius Asyncritus.]

* **AT.** pro *Ad*, in præcepto Radulfi ann. 1034. apud Muratorium tom. 2. pag. 808. col. 2 : *Quæ At rem publicam pertineat.*

* **AT.** Actio, Lis, apud Arvernos. Vide *Fortia magna in Fortia 2.*

* **AT.** AT. Interjectiones dolentium et in certamine superatorum. Radulfus Cadomensis de Gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 167 :

Ad crucis aspectum perdit gens Persica viam, Fit tremebunda, gemens, qua generalis acris et horrens. Non est amentum, non est qui exercet arcum. Euax ab ali he vertuntur in At et heu heu.

Vide ibidem col. 170.

* **ATA,** Avia. Lex Romana Uticens. lib. 5. tit. 1 : *Si Ata sine divisione mortua fuerit, ubi Interpr. const. 5. cod. Theod. : Si vero mulier, id est paterna sive materna Avia. Ibid. lib. VIII. tit. 10 : Quicquid attus vel avus et Ata, aut amita materna ad nepotes, etc. Confer. Theod. ejusd. libri tit. 19. Vide Ato.*

* **ATACHEIA, ATACHIA,** f. Portorum, Gall. Peage. Lobinellus Hist. Britan. in Glossario ex Archivo Savigneii : *Ego Andreas dominus Vitrei dedi Abbatia Savigneii Atacheiam calceæ molendini de Campo Florido et moltam omnium hominum. Chartularium Monasterii SS. Trinitatis Cadomensis fol. 23. verso : Domina Abbatissa debet habere pisces ad meliorem mercatum quam illius homo... debet habere salmones, et turgones et aloosas, et lampreas, et porpedes, et omnes*

francos pisces, et omne verecum, quod occiderit apud Ostrehan, aurum, vel varium, vel mantellum sine Atachia nisi habeat sequentem. Archivum Majoris Monasterii in charta ann. 1284: *Prior et Conventus de Lehovio emerunt a Roberto de Appigneio armigero portionem, quam habebat in molendino de Broschac, et in situ, Atachia, piscariis, etc.*

* Nihil hic, si bene video, ad portarium pertinet; potest autem, ni fallor, de mole seu palorum serie haud absurde intelligi; si tamen excipias quod ex Tabulario Cadomensi profertur, ubi mantellum sine pellitio aliove ornata significari opinor. Prio rem conjecturam firmare licet ex voce Gallica *Atache*, quae paxillum seu pedamentum, cui vitis innititur, sonat. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 813: *Le suppliant prist un baston, ou Attache de vigne, duquel il frappe icelui prestre.* Aliæ ann. 1413. in Reg. 167. ch. 275: *Une Atache ou eschalas de vigne, etc.* Vide infra *Attacatura*.

* **ATACHIA, ATTACHIA,** Clavulus, Gall. *Petit clou.* Comput. MS. ann. 1245: *De sex Attachis ij. sol. vj. den. De sex Attachis monicis ad pallium, iiiij. sol. De duabus Attachis monicis ad aurum, xxxij. sol.* Hinc nostris *Attacheur*, ejusmodi clavorum faber. Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 111. r^o: *Quiconques veult estre Attacheur à Paris, c'est assavoir faiseur de cloix pour clourer boucles, mordans et membres sur courroyes, estre le peut, etc.* Aperta est vocis origo, a Gallico scilicet *Attacher*. Vide infra *Attachare*.

* **ATACHIARE**, Ad manum regis seu domini ponere, Gall. *Arrêter, saisir*, quasi alligare, nostris *Attacher*. Charta Henr. II. reg. Angl. pro Libert. Norman. ann. 1155. ex Cod. reg. 4651: *Liceat vicecomiti vel bailliivo nostro Attachare et abbreviare catalla defuncti.... Et si tales inveniantur in terra nostra in principio guerra, Atachientur sine dampno corporum vel rerum. Athachiare et Athachientur*, in Reg. S. Justi. ex Cam. Comput. Paris. unde perperam editum *Achachiare*, et *Achachientur* apud Brussel in Tract. de Usu feud. tom. 2. pag. 4. jam supra monimus in voce *Achachiare*. Vide *Attachiare*.

* **ATACOUSTA**, Malus auscultator, explorator, Gall. *Mauvais espion*: qui audita refert, ut noceat. Historia Fontanellensis tom. 1. pag. 445: *Principis ille (Pippinus) malas habebat aures, seu malas Atacostas. Elymon ἄταν, Noceo, et ἀκοντίς, Auscultator, auditor.*

* Legendum profecto est, ut discimus ex Martinii Lexico, præmonente D. Falconet, *Otaocusta* vel *Otacusta*, a Gr. *τάχωστης*, quod in Gloss. Gr. Lat. exponit *Auricularius, explorator*, ab *οὖς*, auris, et *ἀκούω*, audio. Laur. Amal. : *Otacustæ, corycæ, seu delatores principis aliquibus.* Vide *Otacusta*.

* **ATALAIA**, Specula, vox Hispanica. Fori Leirense: *Atalaiam in hoc primo anno totam teneat Rex, et aliam medietatem moratores.* [De Atalayis sic Gregorius Lopez ex Lege 4. ubi de *Adalidum* munere: *Adalides... jussa imponunt Amogaberibus et peditibus, ponunt etiam de die speculas seu Atalayas et noctu auscultatores, etc.*]

** Cod. Alfons. Lusit. Part. 2. tit. 26. leg. 10: *Atalayas são chamados os homens, que são postos para guardar os exercitos de dia, vendo os inimigos de longe, se vierem, de modo, que possão fazer sinal aos seus, que se guardem, de*

modo, que não pereçam: e por isto são chamados Escusados, etc. in Hispan. vero ita hæc se habent: Atalayeros son llamados aquellos homes que son puestos para guardar las huestes de dia veyendo los enemigos de luene quando venierem, de guisa que puedan apercibir a los suyos que se guarden de manera que no resciban dano: et estos han lo de facer paldinamente, mas otros hi ha que han de atalayar en excuso de manera que no parezcan; et por ende son llamados excusoneros, etc.

ATALIA. Vide *Tallia*.

* **ATALUCARE, ATALUSSARE**, a Gall. *Taluter.* In declivitatem construere, nostris *Mettre en talut, en glacis.* Stat. ann. 1558. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 222. col. 2: *Item avisarunt quod fossatum existens in ipso medio curetur; et quod mota Atalucetur de curata proveniente ex dicto fossato.... Item fossatum in ipso medio existens curetur; et mota Atalussetur, ubi necesse fuerit.*

* **ATANS, Ædicula**, appensum muro tectum, Gall. *Appentis*, idem quod *Attegia*. Vide in hac voce. Libert. MSS. concessæ Barcin. ann. 1283. a Petro II. reg. Aragon. : *Item quod nemo potest habere Atans in muris civitatis, nisi cum pariete burcegna, nisi faciat cum voluntate illius, cuius murus est.* Rursum: *Quis potest habere Atans. Item quod qui libet potest habere Atans per larch e per traves.* Confer etiam consuetud. antiqua de servitu ap. Barcel. art. 1. 39. 40. et 60. in Pragmat. Catal. vol. 2. pag. 71. *Adant, eodem sensu, vide supra in Apantitione.*

ATANULUM, Genus vasis, Isidoro in Glossis. [Festus habet: *Atanuvium est poculi scitilis genus, quo in sacrificiis Romani utebantur Sacerdotes Potiti.* Vide Scaligerum in hunc locum. Suppl. Antiquarii: *Atanuvius, ἀτανούιος, Vas pontificale.*] ** Vide Forcell. Lexic. Vossii Etymolog. et Salmas. ad Solin. pag. 890.]

* **ATARARA.** Corona, vox Hebraica. Testam. Isaac medici Carcass. Judæi ann. 1305. ex Chartoph. reg. Montispessul. : *Item volo et mando Vitali filio et heredi meo infrascripto, quod ipse faciat fieri nomine meo unam coronam, qua alias utatur, in Ebraicho Atara, ad opus rotuli, quod ego feci fieri ad opus escala Judæorum Carcassonæ.*

* **ATARAÇANÆ**, Armamentarium, Gall. Arsenal, ab Hispanico *Ataracana*, ejusdem notionis. Chronicon. S. Ferdinandi Regis Castellæ tom. 7. Maii pag. 350: *Latissima tamen est arenaria in spatio quod inter turrim prædictam et pontem procurrat, ubi inter portam Trianensem et postica Ataraçanarum, id est armamentaria, hodie postica Carbonaria dicta, media est speciosissima nunc porta del Arenal.*

* Haec inter annotata, non vero in Chronico Ferdinandi, leguntur.

* **ATARE, ACTARE CORIA**, pro *Aptare*, coria subigere, Gall. *Tanner*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. t. 3. pag. 423: *Item quod non licet dictis conductoribus transmutare dicta edificia ad edificia que possint molere gallam vallianam et galliciam ad Atandum coria.* Huic emendationi nostræ fidem addit locus, quem

refert d. Cangius sub voce *Gallarius*: *Galla etiam dicitur quædam herba et fructus quericum, unde fit quasi pulvis ad aptanda coria, qui similiter Galla vocatur; nec non locus sequens prædicitorum Statutorum t. 2. pag. 204: Item dicimus in coris boum et equorum affatatis et non affatatis... curamine cuncto et non cuncto; aptato et non aptato.* [FR.]

* **ATARECA.** Vetus Charta donationis Hispanica apud Sandovalium: *Mea divisa et meos atondos, id est, mea sella Morzerzel cum suo freno, et mea espata, et mea cinta, et meas espulas. et mea Atareca cum sua hasta, et alias meas espatas labratas, et meas loricæ, et meos elmos, et alias espatas quæ non sunt labratas, et meas Atarecas, et meos cavallos, et meos mulos, et meos vestitos, et alias meas espolas, et alio freno argenteo, quantum potueritis invenire.* [** S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 147. conjicit hanc vocem eandem esse quam Anglosaxoniam *Ategar*, de qua mox, in Suppl. *Ataraçanæ* accedere et Pharetram significare scribit; sed origo ejus omnino petenda a voce *Targa*, Clypeus.]

* **ATAMENTUM**, ut videtur; ab Hispanico *Atar*, ligare.

* **ATAUMARE**, Gallice, *Aforer vin*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. f. pro *Autumare, aestimare*. Vide *Afforare*.

* **ATAVUS**, Proavus, Gall. *Bisaïeul*, in Charta Ludov. VI. ann. 1112. ubi de Roberto rege, apud Felib. inter Probat. Hist. S. Dion. pag. 92.

* **ATE**, [Culpa, damnum ex culpa proveniens. Ita appellata a Græcis Dea, quæ homines vexat, eadem videtur ac Discordia apud Latinos. Homer. Iliad. 19. 91.]

* **ATEFUEGUM ARBORUM**, in Charta ann. 1214. ex schedis Præs. de *Mazauques*. Forte sic dicuntur rami, quos autumnum ex arboribus cædunt, ut per hie-mem eorum folia animalibus pabulo sint, quibus deinde exsiccatis ignem accendunt; nisi idem sit quod *Attefatum*. Vide in hac voce.

* **ATEGAR**, Telum Saxonum, cuius meminit Florentius Wigorn. pag. 211. 2. Edit. sub ann. 1040: *In manu sinistra clypeum cum umbonibus aureis et clavis deauratis, in dextera lanceam auream, quæ lingua Anglorum Hategar nuncupatur.* Quo loco *hostile feruum* habet Willhelmus Malmesb. lib. 2. de Gestis Angl. cap. 12. Hovedenus vero pag. 439. *Ategar*, sine aspiratione. In Glossario Anglo-Saxonico Somneri, *Ategar* seu *Ætgare* exponitur *framea, falarica*, eidem *Ateon*, est mittere, et *gar*, *telum*: unde forte *Ategar*, missilis species fuerit.

* **ATELABUS**, S. Hieronymus in illud Esaiæ cap. 33: *Sicut colligitur brucus, etc. Ex locusta brucus nascitur, et quoque habeat alas, sic vocatur. Cum autem alas crescere cœperint, Atelabus dicitur; cum autem plene volare cœperit, est locusta, etc.* Vide Joan. Sarisber. lib. 6. cap. 1.

* *Vel potius Atelabus*, a Gr. *ἄτελαθος* et *ἄτελεσθαι*, species locusta. Vide Thesaur. ling. Gr. Henr. Steph. in Append.

* **ATEMPLARE**, pro Italico *Assemplare* vel *Assemprare*, Ad typum affingere, nostris *Eitalonner*. Charta ann. 1208. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 873: *Item faciant Ferrarienses unum starium lapidis nostris expensis, et ipsum ponant in loco Ferrariæ, in quo nobis placebit, ad quem debeatum temp-*

tare et Atemplare cum mense mensuram, quam nobis debent. Sic nostris Assample, pro Exemplar, Exemplar. Bestiarius MS.

Demonstrer Assamples rainables,
Et verales et délitables.

* **ATEMPTORIUM**, Susceptio, molitio militaris, ut puto, Gall. *Entreprise*. Informationes Civitatis Massiliæ de passagio transmarino e MS. Sangerman. : *Incipiet ordinare cavalcatas suas sic quod nullus vivens scire valeat... quo... dirigere voluerit sua Atemptoria sive arcem, excepto secreto consilio suo; qui in alibi dissimulet se iturum. Quæ sic Gallice reddo: Que personne ne cache, de quel côté il voudra tourner ses entreprises et ses forces. Haud ita absimili ratione verbo Attentare usus est Tullius, cum dixit in Verrem: Inimicos diligenter cognoscere, colloqui, Attentare. Et alibi pro Sextio: Capuam ab illa impia et scelerata manu Attentari suspicabatur.*

* **ATENERE**, Durare, perseverare, Gall. Tenir. Bened. abb. Petroburg. de vita Henr. II. reg. Angl. tom. 1. pag. 132. ad ann. 1176: *Hæc autem assisa Atenebit a tempore, quo assisa facta fuit apud Clarendone, continue usque ad hoc tempus.*

* **ATENGIA**, pro *Acengia*, Modus agri. Literæ Officialis Paris. ann. 1262. ex Tabulario S. Germani a Pratis: *Item unam Atengiam vineæ ad Groas in censu S. Germani, et dimidium arpentum prati. Vide Andecinga.*

ATENIA, pro Antilena, apud Thwroc-zium in Carolo Rege Hungar. cap. 99.

ATERGUS, Retro κατόπιν, ἀπὸ πέρων, in Glossis Lat. Græc.

* **1. ATERMINARE**, Solvendæ pecuniæ certum tempus debitori præfinire, Gall. Atermoyer. Edictum Ludovici VIII. Regis Franc. ann. 1223: *Debita universa, quæ debentur Judæis, sunt Aterminata ad novem pagas, infra tres annos, ad reddendum dominis quibus Judæi sub-sunt.*

* Unde nostris Aterminement, pro Atermoyement, Dilatio diei pecuniæ. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 417. bis: *Attendu la courtoise, amitié et Aterminement, que le supplicant avoit fait à icellui Alard d'avoir presté si longuent son argent, etc. Sed et Atermier dixerunt, pro Diem assignare, præstituere, vulgo Ajourner. Stabilim. S. Ludov. cap. 66. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 159: Se aucuns se plaint d'un autre à la justice d'héritage, la justice li doit mettre jour, et se cil qui sera Atermés, deffault, etc. Vide Aterminare 2.*

* **2. ATERMINARE**, Terminis seu limitibus circumscribere, Gall. Borner. Charta ann. 1478. ex schedis Praes. de Mazaugues: *Quæ quidem draya fuit et est Aterminata, etc. Vide Aterminare 1. Hinc*

* **ATERMINATOR**, Agrimensor, qui terminos seu limites ex jure statuit, Gall. Arpenteur, olim Atermenter. Stat. Montis-reg. pag. 94: *Item duo Aterminatores pro quotlibet tertorio. Charta ann. 1351. ex tabul. Massil. : Placuit dicto consilio, quod itinera reparentur provisione proborum Aterminatorum. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 995: Colin de Balarre Atermenter de Crespy, etc. Vide Terminator 2.*

* **ATERNIA**. [Lex denominata est ab Aternio Varo Fontinali, qui fuit consul cum Sp. Tarpejo Montano Capitolino ann. U. C. 300. ut probavit Barpt. Bor-

ghesius in *Nuovi Framment. dei Fasti Cons. Capitol. P. 1. p. 72.*]

* **ATERRARE**, Terra implere, nostris olim Aterrir, eadem acceptione Lit. Ludovici regent. regn. Franc. ann. 1380: *Eum per cursum aquarum per ipsa, tempore hyemali, fluentium, dicta fossata sint in parte repleta et Aterrata, etc. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 106: Se inundation d'eauies et de ravoires survenioient, lesdiz terrains porroient descendre oudit vivier et icellui emplir et Aterrir. Charta ann. 1406. ex Bibl. reg.: *Ladite siefferme est toute en un lieu, où il souloit avoir un vivier, qui pieça Aterry et vint en prez. Aterrir vero, pro Terra munire, instruere, Gall. Terrasser in Chartul. Corp. sign. Cæsar fol. 94. v°: A esté donné congé... pour prendre cran... pour Aterrir ses vingnes.**

* **ATERRISSAMENTUM**. Vide infra Aterrate et Aterrissamentum.

* **ATESTAR**, vox vulgaris, Sine testiculis, porcus castratus. Charta Thomæ comit. Pertic. ann. 1214. in Reg. forest. ejusdem. comitat. ex Cam. Comput. Paris. fol. 55. v°: *Dictus Gervasius et dicti ejus heredes habent pasnagium unius porci vel duorum, qui vocantur Atestars.*

ATH, ATHA, ATHE, Voces Anglo-Saxonicae: *Juramentum, Anglis Oath. Præsertim vero ita appellatur purgatio per sacramentum. Leges Ethelredi Regis cap. 1: Si est accusationibus infamatus, ad triplices ordalium vaddat. Si dominus ejus dicat, quod neutrum ei fregit vel Ath, vel ordel, etc. Charta Edmundi Regis apud Malmesburensem de Gestis Angl. lib. 2: Concedo Ecclesiæ S. Marie Glastone... libertatem, jura, consuetudines, et omnes forefacturas omnium terrarum suarum, i. Burghgerita, et Hundred, Setona, Athas, et ordelas, etc. Foedus Edwardi et Guthurni Regum cap. 9: Ordel et Athes sint interdicta diebus festivis et legitimis jejuniis.*

* **ATHA**, Lo lito, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide Astaria.

ATHABIA, [Forte ornamenta, monilia, Gall. Joyaux, et per extentionem quævis bona mobilia. Dicitum puto Athabia pro Ataria quod Hispanis est ornementum.] Charta Lusitana apud Brandao-num in Monarch. Lusitan. tom. 3. pag. 294. v°: *Sed diffugerunt illuc cum suas Athabias, isti non dabant portaticum D. Pelagio, etc.*

* **ATHACHIARE**. Vide supra Atachiare.

ATHAGIL, Græcis οὐραῖα, seu imaginatio. Constantinus African. de Vita et spiritu pag. 312: *Et cum his operatur Athagil, quam Græci οὐραῖα vocant, etc.*

Vox, ni fallor, Arabica.

* **ATHANATUS**, [Immortalis, nomen datum viro prodigiosa fortitudinis, de quo sic Plin. 7. 20. 19. Nos quoque vidiimus Athanatum nomine, prodigiosæ ostentationis, quingenario thorace plumbeo indutum, cothurnisque quingentorum pondo calciatum per scenam ingredi.]

ATHAGRATI. Lex Bajwar. tit. 3. cap. 1. § 4: *Siquis in eo venam percusserit, ut sine igne sanguinem stagnare non possit, quod Athagrati dicunt, etc. Germanis Ader, est vena; Anglis To grate, rodere, vel terere. Atargier, vel Atarger. Franco-Belgis est sistere, remorari. Egidius de Viezmesons, cantu 2:*

Si li dis sans Atargier.

Le Roman d'Aubery MS. :

A tant s'en va, n'y volt plus Atargier.

Li Lusidaires MS. :

Ne li verrra plus Atargier,
Saint Michel i' envoiera
Qui d'un effondre l'ocira.

Hemircurtius de Bellis Leodiensibus cap. 55: *Dont li bons Chastelains de Varenne, qui estoit leur cuzien german, fut piés à tretant affoleis, e Atargier de leur mort, comme iiii avoit esteit de ses dois freres. Ita forte Athargrati, erit sanguinem fluentem sistere, Arreste le sang, qui coule de la veine. Vide Targa.* ** Vocis Atarger etymon est latinum *Tardus*; Athargrati vero compositum ex Germanicis Atar hodie *Ader*, Vena et *Grati*, de qua voce videndus Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 4. col. 211. Adelungio *grate* est Germanicum *Kratzen*, Gallicum *grater*.

* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 308: *Lesquelz expo-sans Atargerent pour ledit poutrain bar-quinquet et avisier. Ailee ann. 1409. in Reg. 168. ch. 279: Oudart Targny avoit mandé au supplicant qu'il le alast veoir et un compagnon avec lui, et se Atargerent pour y estre à la nuit, affin que on ne les racusast pas, etc. Attargeassion, Mora, dilatatio: vulgo Retardement, délai. Mons-trel. vol. 1. cap. 25: Nonobstant lesquel-les paroles, Attargeassions et plusieurs autres paroles, etc. Attargeations, ibid. cap. 64.*

* **ATHAT**, Clamor vim aliquam patiens; pro interjectione *At, At*. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 155: *Cum idem Johannes, qui sic erut aggravatus, clamasset, quantum poterat, Athat, Gallice Haro, etc. Unde perspicuum est vocem Haro, pro quovis clamo-re, qui in tumultibus excitari solet fuisse usurpatam.*

ATHAUDREGIL. Vide Taudregil.

* **ATHE**. Vide Ath.

ATHENASI, qui aliis Athanati, apud Tudebodus lib. 2. Quemadmodum olim apud Persas erat Legio militaris, quam ἀλαβάστων appellabant, ut docemur ex Procopio lib. 1. de Bello Persico. Theophane in Theodosio Jun. A. 18. Freculpho tom. 2. lib. 5. cap. 10. et aliis Scriptoribus, quos laudat Brissonius de Regno Persarum: ita habebant Byzantini Imperatores, Persicorum Principum simiæ, suos Immortales, quos a Nicephoro Logotheta, qui sub Michaeli Duca rerum potitus est, tunc demum institutos refert Bryennius lib. 4. n. 4. Quibus id nominis videtur inditum, quod pacis æque ac belli tempore militarent, essetque eorum cohors schola vacationis semper ignara: quod de peccatori quadam Caroli M. Imp. caterva militari dixit Monachus Sangallensis lib. 2. cap. 26. Unde Anna Commena lib. 2. Alexiad. de Athanatis agens, ait fuisse, στράτευμα τῆς Περσικῆς δυνάμεως ἰδαίτατον, quia videlicet pacis perinde ac belli tempore Imperatoribus merebant. Consule præterea Glossaria Rigaltii et Meursii.

ATHERA, Cassianus Collat. 15. cap. 10: *Pulmentum quod illi (Ægyptii Monachi) Atheram nominant. Hesychio Ἀθῆρα seu Ἀθάρα, est edulium quoddam, quod Ægyptii ex tritico et lacte conficiunt. Plinio lib. 22. c. 25. medicamentum fuisse dicitur, et Dioscoridi lib. 2. cap. 114. palticula, nempe liquidior et sorbilis ex tritico zeaque molitis, inque tenuissimum pollinem redactis confecta, infantibus convenientis. S. Hieronym. in Genesim. : Porro θύρα, venationem magis potest sonare, quam fruges: tametsi moris sit Ægyptiorum θύρα, etiam Far vocare, quod nunc corrupte Atheram*

nuncupant, [Vide Apophegmata Patrum in Antonio n. 19.] [[¶] Conf. Forcell. Lexic.]

* **ATHERIA**, Vox mendose scripta aut lecta; f. pro Aetheria, lumbus. Charta Henr. I. reg. Angl. ann. 1130. inter Inst. tom. 11. Gall. Christ. col. 128: *De silva, quæ appellatur Campania Ranuldi, in portis, (f. porcis) in denariis, in Atheris, in annonae, in carne, et de omnibus aliis silvis meis.* Vide supra Astis.

* **ATHESIS**, *Aëgia*. Inconstantia, infidelitas, nisi forte malueris *Athesi* in sequenti loco idem esse quod pertæsi, Gall. *Ennuyez, Dégouitez*. Angeli Rumperli Hist. Monasterii Formbacensis lib. 1. apud Bern. *Pez* tom. 1. Anecd. part. 3. coll. 433. D: *Murenas, accipenseres et alios delicatores Athesi dimitimus.*

* Aliam conjecturam proponit vir eruditus D. *Falconet*, cui *Athesis*, idem esse videtur, quod Aspernatio, contemptus, a Græco *Aθετεῖ*, Aspernari. Inter utramque judicent peritores.

* **ATHILATOR**, *ATILIATOR*, Machinorum, quas *Artilleries* dicimus, fabricator, ut supra *Artillator*. Vide in hac voce. Charta ann. 1345. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 201: *Ramundus Arquerii, Athilator Tolose dom. nostrum Franciæ regis, recognoscere habuisse.... pro xij. baurrieris unius pedis... xiiij. pavessis: c. fundis ac baculis, etc.* Garnisiones castrorum Carcass. ibid. tom. 3. col. 542. ad ann. 1260: *Garnisio castri Carcassonæ magister Drogo Atiliator, aij. den. per diem.* Vide *Attiliator*.

ATHISCE, lib. 3. Esdræ. cap. 2: *Libatoria argentea duo millia quadraginta, Athiscæ argenteæ 30. phialæ aureæ 30. Ubi Mamotrectus, Athiscas, vasa potoria et pateras interpretatur. Græca Editio būrxæ habet.*

* Confer locum hic laudatum cum eiusdem Esdræ lib. 1. cap. 1. v. 9. ubi *Scyphi*, loco *Athisce* legi videtur. Sed et hic legendum quadrangita, pro *quadra-*ginta.

ATHLANA. Fragmentum Petronii: *Athlanam in ingenum nasci tam facile est, quam accedere isthoc. Legendum forte Sthlavum, id est servum: nam σθλάσος dixisse Græcos nuperos, pro σθλάσος, alibi a me observatum. Neque enim Petronio Fragmentum istud temere adscribendum, longeque inferioris esse ceteris, jure censem viri docti.*

* **ATHLETIUM**, Idem videtur quod *Attileum*, Instructio, apparatus. Consuet. S. Dion. Exoldun. ex Chartul. ejusd. eccl.: *Item sicut superius diximus de quadriga portante pannos, ita dicimus de quadriga portante..., Athletia.* Nisi forte legendum sit *Altilia*; et volatile pecus significetur.

* **ATHMO-SPHERICI EFFECTUS**, Terræ motus. Ita Christopher. Muller. in Introduct. in Hist. Canonice Sand-Hippolyt. apud Raimund. Duellum Miscellan. lib. 1. pag. 335: *Superessent adhuc alia quamplurima de urbe hac memora, ut sunt variæ fortunæ casus, bella, coeli terræque disturbia, aquarum inundationes.... Effectus Atmosphærici sive terræ motus. Vox conficta ab ἀπόσ. Flatus, vapor, et σφραγίδος, Globosus.*

* **ATHOICI**, Hæretici qui dicunt omnia peccata æqualia, animaque perire. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7618. [[¶] Glossar. in Cod. reg. 7644. scribit Atoici et addit: *Amant virtutem et continentiam et affectant eternam gloriam cum se non eternos esse fateantur, unde legendum Stotti.* Vide Isidor. Origin. lib. 8. cap. 6. sect. 9. et 10.]

* **ATHOMORA**, vox Arabica, Vasis cuprini species. Andreas Floriac. MS. lib. 1. Mirac. S. Bened. ubi de irrupt. Saracenorum: *Satrapæ vero.... subsequentes, æreis haduddis, nervis et manibus personabant, complosisque cuprinis Athomoris, fragor cœlos ad usque mittebatur.* Vide supra *Altamor*.

* **ATHOMUS**, pro *Atomus*. Greca vox genuino sensu haud ignota. Ad temporis mensuram et divisionem atomos adhibitos fuisse refert Papias: *Athomi, inquit, 376. faciunt unum ostentum. Ostentum unum et dimidium facit unum momentum: momenta duo et duas partes unius faciunt partem unam. Una pars et 1. facit minutum unum. Duo minuta faciunt punctum unum. Quinque vero puncti faciunt horam unam. Hora igitur habet Athomos 22560. Ostenta 60. momenta 40. partes 15. punctos 5. etc...* Rabanus in Computo cap. 12: *Ostentum est 60. pars unius horæ, Atomos in se continens 376.*

* **ATHOMUS TERRÆ**, Portio terræ. Lobinellus in Glossario ad calcem Hist. Rritann.: *Raginaldus de Blesia dedit rv. Athmos terræ, quos Richerius, qui dominus erat, quivavit, etc.*

* **ATHON**. Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6888. C. cap. 26: *Magnus thunnus, is scilicet qui a nostris ton vocatur, Santonibus dicitur Athon, et Italis tarenella, a Tarentio unde advehitur sinu.*

ATIA, ATYA, AATIA, Odium: ex Anglo-Saxonico forte hatung, Odium, invidia: unde Anglis *Hate*, malitia, et Germanis, *Haet*, odium, et Italis, *Astio*, Invidia: vel potius a Græco ζῆται, Nocumtum. Unde proverbium, cuius meminit Ausonius in Ludo septem Sapientum, ἔγγια πάρα δ' ἡτα. Bracton. lib. 3. tit. 2. cap. 5. § 3: *Utrum appellati sint odio vel Atya, vel per verum appellum.* Cap. 8. § 7: *Inquiras.... unde rectatus sit vel appellatus de morte illa, odio et Atya, vel eo quod inde culpabilis sit: et si odio et Atya, quo odio, vel qua Atya, etc.* Vide Statutum 1. Westmonasteriense cap. 11. *Atie* etiam eodem significatu dixerunt nostri. Philippus Mouskes MS. in Lothario:

Et li manda que boinenement
Presist, et manda Parlement
Al Duc Ricard de Normandie,
Pour defaire celle Aatie
De son neveu, et de son pere,
Et de la mort Carlton son frere,
Ki mort estoit en sa prison
A Rueir pour la fole tençon.

Guilelmus Guiart MS. ann. 1248:

Son li frere au Roi en estant,
Qui ne vont mie constreant
Cele Ahatie, ainçois la loent.

Chronicon Bertrandi du Guesclin MS.:

Dix Anglois vont sur luy, luy font mont Hastie,
Langent, fierent, et ruent pour li tolir la vie.

Atine etiam usurpatum pro documento, et Atiner, nocere, eadem vocis origine, [nisi sit Armorica. Armoricus quippe Britonibus Atayna, est Molestare; Atahin, Odium, et Atahina, Odio habere, licet rarius.] Assisie Hierosolymitanæ MSS. cap. 87: Il lor doit dire que il s'en offrent de celle Atine, que il ne veaut ores que la bataille soit gagée en sa Cour.

Guill. Guiart anno 1204:

Cele Islette qui s'en esseva,
Est si haute au dessus de l'éve,
Que Saine par nule cretine
N'a pouvoir d'i faire Atine.

Et anno 1205:

Qui pour Anglois Atainer,
Comencent le mur à miner.

Le Doctrinal. MS.:

Qui font grans Aatines, outrages, et desrois.

Aliud porro sonat Aatir, in Chronico Bertrandi Guesclini:

Sire Bernard, vos m' avés Aati.

Rursum :

Seignors Barons, ge me suis Aati,
Contre Fremond, et envers ses amis.

Ibidem :

Les glaives en leur main se sont fort Aasti.

Est enim Aatir his locis exacerbare, vel animum exacerbare, ex nocumento, vel damno, quod quis accepit. Sed et Græci *Ἄατην pro nocere*, dixerunt, voce per pleonasmum ab ἄτη ducta. Hesychius: *ἄατη, ἄτην βλάστει.*

ACIA pro *Atia*, in Fleta lib. 1. cap. 25. § 5. cap. 26. § 3.

* Varie efferventur voces Gallicæ, quæ ab *Atio* originem habent, diversaque notione usurpantur, ut ex prolatis a Cangio, et ex sequentibus manifestum est. *Aatine*, pro rixa, quæ verbis potius quam facto committitur. Philippus *Mouskes*:

Puis avint que par Aatine,
Par leur outrage, et par corine,
S'ea ala d'Audenarde Ernous.

* Pro cura, diligentia, Gall. *Hâte, empressement*, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

D'aler as messes, n'as matines,
Ne font il mais grans Aatines.

* *Atine*, Irritatio, nostris *L'action d'animar d'exciter*. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 275: *Ledit Simonnet réitéra pluseurs fois par maniere d'Atine et pour emouvoir ledit Jehan, etc. Attie, in aliis ann. 1396. ex Reg. 151. ch. 73: En faisant Attie et semblant de vouloir férir le supplicant d'un espion qu'il tenoit en sa main. Ataingne, Atayne, Attaine et Hattayne, Molestia, contentio, rixa. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 113. ch. 298: *Ledit Jehan dist moult arrogament et par pluseurs fois par maniere d'Ataingne, etc. Aliae ann. 1381. in Reg. 120. ch. 142: Lors recommencèrent lesdites paroles et Ataynes entre ledit Prevost d'une part et lesdiz Hue de Hagicourt et Achilles,... auxquelles derrenieres Ataynes survint Jehan d'Aley. Aliae ann. 1446. in Reg. 178. ch. 89: Le supplicant pour aidier à venger.... son oncle de certaines villes, Attaines, desmentissemens, et autres injures, etc. Icelui Thevenin querant à son pouoir Hattaynes et riote, in aliis ann. 1379. ex Reg. 115. ch. 321. *Attaynement*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 108. ch. 56: *Le supplicant.... eschauffé des paroles et Attaynemens, que lui disoit ledit Herbelot, etc. Aliae ann. 1381. in Reg. 120. ch. 77: Lesquelles paroles il ne dist pas pour irréverence de Dieu; mais pour l'Attaynement des compagnons, qui le vouloient presser de payer plus qu'il ne devoit. Astainerie, in Lit. ann. 1413. ex Reg. 167. ch. 134: Icelui Simon... dist par maniere de Astainerie qui en voulra avoir, ii en aura. Aastir, Attainer et Attainer, Ad iracundiam provocare, exasperare. Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. ch. 126: *Aucuns desdis de Mons Aastirent de paroles ceux de Villers.* Aliae ann. 1380. in Reg. 118. ch. 18: *Ledit Jehan... s'Attayna et entra en chaleur et fureur.* Aliae ann. 1389. in Reg. 138. ch. 4: *Cela la courrouça et Attaina tellement, que elle frappa Garin plusieurs fois.* Aliae ann.***

1897. in Reg. 152. ch. 177: *Icelle amoureuse ainsi Attainnée et esmeue par ledit Picart l'appela ribaut touchin. Haster, Hater et Hatir, eodem significatu. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. ch. 374: Icellui Raoulin plain de mauvais esprit respondi au suppliant, se tu me Hastes, je te batray très bien.* Aliæ ann. 1404. in Reg. 159. ch. 4: *Lequel Berart dist à icellui Chauvet, que s'il le Hatoit, que il lui donroit un bouffeur ou busse. Pour cette cause en eult Halissant l'un l'autre de leur pouoir et en desmentant l'un l'autre, in aliis ann. 1376. ex Reg. 109. ch. 431. Sed et Haser idem sonat, si mendum non est, in aliis Lit. ann. 1450. ex Reg. 185. ch. 34: Le suppliant dist à icellui Bordier, tu as affolé mon fiz; lequel lui respondi, que si le Haseroit, que si feroit il à lui mesme.*

* Eiusdem originis est vox *Aagner*, pro Pugnacius loqui, contendere, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 126. ch. 278: *Martincourt disoit avoir gaigné ledit gros à Jehan le mareschal; ledit Jehan disant au contraire, et en Aagnant l'un contre l'autre pour ledit gros, se feussent eschufez.*

* Hinc Attaineux, pro *Querelleur*, rixator. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 90. ch. 638: *Lequel Colin a esté tout le temps de sa vie homme plaideur et Attaineux. Aliæ ann. 1370. in Reg. 100. ch. 585: Jaquet du Viller cordier, homme hautain et Attaineux, etc.*

* **ATILIA.** [Lex de dediticis lata est a L. Atilio trib. pl. ann. U. C. 544. M. Claudio Marcello IV. M. Valerio Leavino coss. Livius 26. 33. et 34. Alia fuit de tutoribus ab alio quodam Atilio lata, ut mulieribus pupillis non habentibus tutorem, a prætore urbano, et majore parte tribunorum pleb. daretur, qui Attianus tutor vocabatur. Haec Romæ tantum locum habebat; sed legi Julia, et Titia prospectum fuit, ut in provinciis quoque similiter a præsidibus tutor datur. *Cajus Institut.* (edente Goescheno) 1. n. 185. *Ulp. in lib. regular. tit. 11. De tutel. §. 18. et Justinian. 1. Institut. tit. 20.]*

* **ATILIATOR.** Vide supra *Athilator*.

ATILLIA. Utensilia, instrumenta rustica, Gall. *Outils*. Charta. Edw. 1. Regis Angl. apud Guillel. Prynneum in *Liberat. Angl.* tom. 3. pag. 312: *Remaneant... duo equi carterii cum carecla, et 36. boves cum 4. carrucis et Atilliis. Passim ibi.*

ATILLUS. *Astutus, expeditus, Ugutioni. Forte Artitus.*

ATINA. Charta Constantiæ Boemundi Antiocheni Principis viduæ ann. 1117. apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. pag. 668: *De omnibus rebus, quæ venduntur ab illis... videlicet de auro et argento, et cuiuslibet equitationis, et Atinis, [f. Satini, Gall. Satin,] et paninis sericiis et linceis, pellibus griseis, berariorum, et armariis, et cuiuscunque modi, etc.*

* **ATINCTUS.** Compertus flagitiæ. Practicis nostris *Atteint* et *convaincu*. Vide *Attaintus*.

* 1. **ATINGERE.** *ATTINGERE*, in praeterito *Atinxai*, pro attigi. Assequi, Gall. *Atteindre*. Vide infra *Attendere* 4. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 58: *Quia equus dicti presbyteri velocius currebat, quam equus sive jumentum Petri Ortige, cito Attinxit eumdem dictus presbyter. Aliæ ann. 1396. in Reg. 149. ch. 294: Dictus invadens eum insecurus fuit, sic quod eum Atinxit, et de dicto gladio magno ictu in capite percussit. Aliæ ann. 1459. in Reg. 188. ch.*

190: *Quem fugientem dictus Raimundus Atinxit. Faire Atainte d'une cause, Lit. remiss. ann. 1397. in. Reg. 151. ch. 330: Comme Pierre Berrier eust eu certain procès à l'encontre de Richard Hudebourt;.... et tant y eust été procédé, que ledit Berrier eust fait gaagne et Atainte de laditte cause en l'encontre dudit Richard.*

* 2. **ATINGERE**, Convincere, Gall. *Convincere*. Charta ann. 1313. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 14. col. 1: *Item quo i magistri, qui faciant monetas prælatorum et baronum, teneantur jurare ad sancta Dei Evangelia, quod ipsi non fundi facient aliquas de monetis supradictis: et si facerent contrarium, et super hoc Atingerentur, ipsi essent in voluntate et misericordia regis de corpore et avero. Occurrit rursum ibid. pag. 19. col. 1. Ateinz, convictus, in Ch. commun. de Roia ex Reg. 94. bis Chartoph. reg. fol. 22. r. col. 2: Si burgensis fuerit Ateinz de catallo vel forfacto, quod nos super eum disratio cinaverimus, nec uxor ejus, nec vestes quibus induetur super hoc capi poterunt. Actaindre le meffait. Crimen probare, asserere, in Lit. Caroli VI. ann. 1382. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 744. art. 9: Il sera sceu par le serement d'iceula gardes, et d'aucuns des maistres dudit mestier, ou autres en ce recongnoissons, pour Actaindre le meffait. Vide *Attaintus*.*

* **ATIRIMENTUM**, Armatura, Gall. *Armure, Equipage, de guerre, Attirail*. Historia Dolphin. tom. 2. pag. 146: *Cum nos teneamur erga dilectum scutiferum nostrum Lancelotum de Avalone in 60. libris Gebennensis, occasione sui Atirimenti seu munitionis sui corporis, quod fecit sequendo personam nostram, etc.*

* Sic *Atierer* nostri dixerunt, pro Armis instruere, Gall. *Équiper*. Charta Roberti ducis Burgund. ann. 1294. inter Probat. tom. 4. Hist. col. 103: *Combien de gens d'armes gentilhomme bien Atieré porroit venir de vostre séneschaucie au mandement du roi monseigneur, ès parties de Vermendois, ... et combien de remenant d'autres gentilhomme du pays, qui ne pourroient être si bien Atieré pour venir là, et qui mieux se porront Atierer pour la defense de la terre de vostre séneschaucie. Aciére et Aciré minus recte editum inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 135. col. 1. Non dissimili notione, *Atierer*, nimurum pro Instruere, ornare, disponere, preparare, in Assisi. Hierosol. cap. 290: *Le conestable doit ater sur le cheval le roy tout enci com il sera Atiére, quant il l'aura heu. Et cap. 292: Le jour du coronnement le chamberlain doit venir le matin en la chambre dou roy, et Atierer les vestemens royaus en la chambre dou roy. Sed et pro Sancire, statuere, Gall. *Ordonner, régler*, usurparunt. Contint. Guillel. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 616: *Saladin dist que por Dieu avant et por lui apres i mettrai il raancion resnable, qui i porroient avenir. Lors Atira que li hons donroit x. lib. et la fame v. et li enfés j. Ainsi fu Atirée la raancion à ceux, qui racheter se porroient.... Après dist Beleem à Saladin: Sire vous avez Atiré la raancion à riche, or devés Atirer la raancion as poures. Occurrerit præterea col. 617. 638. et 650. Liber rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. ad ann. 1268. fol. 29. r: Il fu Atiré par l'assentement de viés eskevins et de nouviaus, que li boulangiers, etc. Unde Atirement, pro Ordinatio, statutum, Gall. *Ordonnance, règle-****

ment. Contin. Guillel. Tyrii jam laudata col. 617: *Le patriarche manda les Templiers, les Hospitaliers et les borgoïs de la cité por oir l'Atirement, que Beleem avoit fait vers Saladin. Charta scabin. Camerac. MS. ann. 1260: Parmi l'Atirement et le moienement des preudomes, ki s'en entremisent, nous sommes accordes enviers le capite devandit, et en avons fait pais des discors devantdit. Ordinat. ann. 1265. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 94: *Li attirement que le roy a fait des monoyes, est tiez, etc. Statut. ann. 1390. ibid. tom. 7. pag. 397: Il ne peut aler ne par devant evesque, ne par devant arcediacre, tant comme à leur Atirement appartient. Id est, in iis causis, quæ ad eorum statuta pertinent.**

* **ATLANTES**, Columnæ. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sec. 3. Bened. part. 1. pag. 180:

Pondus et informes Atlantes ferre priores
Jussit et expletum.

* **ATLANTHA**, Una verzene che fo felocissima. Glossar. Lat. Ital. MS. [** Atalanta, virgo quæ fuit velocissima].

* **ATO**, onis, et **ATTUS**, Avus, in Leg. Roman. Utinensi lib. 5. tit. 1: *Nam in Atomis de patris hereditate, nepotes vel neptias nihil perdunt, ubi Interpret. const. 4. cod. Theod.: Nam in Avi paterni hæreditate nepotes vel neptes... nihil perdunt. Ibidem mox: Post mortem Atonis intestati, ubi Interpr. const. 5. cod. Theod. Avi intestati. Lib. 8. tit. 10: Quicquid Attus vel avus, etc. Vide *Ata*.*

ATOLA, Instrumenti musici species. Beda in *Musica practica*, tom. 1. pag. 353: *Artificiale instrumentum est organum, viola, et cithara, Atola, psalterium, etc. Forte legendum Citola. Vide in hac voce.*

* **ATOMALIA** CORPORA, Id est, atomi, individua corpuscula, quæ quidam Philosophi finixerunt esse prima rerum principia. Gocl. Lex Philos.

* 1. **ATOMUS**, Minima pars horæ. Vide *Atomius*.

* 2. **ATOMUS**, *Lo nigro de petre*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **ATONDUS**, Concilium Legion. ann. 1012. can. 11. tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 191: *Vadat liber ubi voluerit cum cavallo et Atondo suo. Forte pro servo suo.*

* Secundum S^a Rosa de Viterbo in Suppl. Eluc. pag. 14. est Præstatio prædio imposita, indeque Prædiū ipsum. Charta Donationis anni 1088: *Exceptis illa mea creatione (vernæ), quos ingenuo pro remedio animæ meæ, et meas ibitiones (jumenta), cum suos Atondos et mea stramenta; scribit ibi cum positum pro et, atque suos pro meos; sed non animadvertisit de bonis mobilibus testatorem disponere, neque respexit locum a Canigio allatum, quem si cum hoc compares facile videbis atondos hic esse Helcia quibus equi et jumenta instruuntur. Movit virum doctum Charta anni 1095. in qua proprietario jure conceduntur Godino Zalemæ plura prædia que omnia usque in hodiernum diem in Atondo et prestamo tenuit, ubi certa alia significatio accipendum, fortasse pro prædis et quorum fructibus comparanda erant instrumenta ad equos aptandos necessaria, simili enim sensu *Prestamo* legitur apud eundem S^a Rosa vol. 2. pag. 240. infima. Nostram sententiam omnino firmat locus supra allatus in voce *Atarecas*.*

* **ATONIA**, Nænia, in Vett. Glossis. Græcis ἀτονία est nervi remissi languor,

infirmitas. [¶ Vide infra *Attonia*.] [** et *Forcellin*. edit. German.]

* **ATOPINARE**, Ad instar murium cavare, ab Ital. *Topo*, mus. Joan. Demussis Chron. Placent. ad ann. 1316 apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 491: *Magnam obsidionem fecerunt contra civitatem Januæ, et per cuniculos seu vias subterraneas Atopinaverunt certas turres et portas dictæ civitatis.*

* **ATORGARE**, ab Hispanico *Atorgar* vel *Otorgar*. Consentire, concedere. Constit. MSS. Mariae reginæ Aragon. ann. 1422: *De monetariis non expertis. Quid non concedent nec Atorgabunt provisio nem; ut admittantur in matricula seu officio monetariorum.* Vide *Otorgare*.

* **ATORNA**, Mundus muliebris, Gallice *Aburs*. Contractus matrimonii inter Agnomen de Turre et Beatricem filiam Guill. domini de Chalanconio anni 1372, apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 717: *Dominus de Chalanconio... constituit... pro dote ac nomine seu causa dotis ipsius Beatricis... tria milia et quingentos francos auri... et amplius arnesia, raubas sive Atorna competenter.*

* Hinc *Atourner*, pro *Toilette*, in Hist. Joan. de *Saintre* cap. 24: *Lendemain au matin, à l'Atourner de la royne, etc.*

* **ATORNAMENTUM**. Vide *Attornatus*.

ATORNARE, Instruere, adornare, nos tris olim *Atourner*. Bernardus Monach. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 58: *Oratorium, quoties oportuerit cortinis li neis sive laneis palliis, tapetibus quoque et bancalibus Atornare.* Vide [Atornare et] *Attornatus*.

* Hinc *Faire tout son Ato*, pro Rem omnem disponere, preparare, in Epist. quæ legitur fol. 79. Chartul. Campan.: *Mais sachiez, sire, que li noble homme, mon sire Hugue conte de Briene,... fust ales à vos, et fist tout son Ato d'aler. Atourner vero, pro Serere, Gall. *Ensemencer*, apud Bellomaner. MS. cap. 93: Pierres si estoit entrés en une terre ou mois de Mars, et le fit Atourner et arréer de che qu'il li convenoit.*

* **ATOUR**, vox vulgaris, Seyphi genus. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 646: *Duos chiphos (scyphos) argenteos, dictos Atour de lampe,... deportavit.* At vero *Atour*, ornamentum est capitis mulierum, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 152. ch. 397: *Icellui Michau feri loditte demoiselle, lui osta ses cueuvrechies et son Atour de sa teste.* Unde *Désatourner*, pro Ornamenta, vestem aliave exuere, spoliare, apud Guill. Guiart. ad ann. 1287:

Chascun d'eus peasant qu'il avengne,
Qu'encor combatre les conviengne,
Parqui pa ne se Désatourment.

* **TOURNARE**, Rem in alterius dominium transferre. Chron. Britan. ad ann. 1236. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 111: *Eodem tempore data et Atournata fuit Pentheveria, excepto Jugonio, Hugoni filio comitis de Marchia, cum filia Petri comitis totius Britannie.* Atourner autem Vertere, Gall. *Tourner*, sonat, in Charta Auberti abb. Castriccia ann. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343. col. 1: *Et cele disoit autre vilonnie, qui Atourt à honte de cors, elle paieroit iij. solz.* Vide in *Attornatus*.

* **TOURONDARE**, Permutando in alterius dominium et potestatem transferre. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 368: *Animalia grossa et minuta, tam propria quam pastorum suorum, et quæ ad parceriam tenebunt... dandi, Atourondandi, vendendi et arrendandi...*

licentiam concedimus. Vide supra *Atour nare*.

* **ATRABATICÆ VESTES**, *Atrabatica saga, birri Atrabatici*, ab Atrebatis in Gallia dicuntur, ut censem Salmasius ad Pol lionem, licet Suidas, vetus Lexicon Regium Cod. 2062. et Codinus in Originib. C. P. ab *atro* colore ejusmodi vestes dictas velint, itaque appellari τὸ ἄτραπ τελινὸν χρῶμα, quem tamen colorem inter coccinem et muricicum fuisse scribit vetus Scholastes Juvenalis. Eadem videntur, quas Itali *Arazzo* vocant. Academic Cruscani: *Arazzo, panno tissuto a figure, per uso di parare e addobpare, dato così dal fatto nella città d'Arazzo.*

* **ATRABILARIUS**, Melancholicus, tem peramento frigidus, et siccus, abundans atra bile, Gall. *Atrabilaire*. Gocl. Lex. Philos. pag. 290.

* **ATRACTUS**. Vide *Attractus*.

* **ATRAMENTALE**, in Gloss. Lat. Gr. μετανοῦσχον. *Atramentarium, καλαμάριον.*

* Pro *Atramentum*, Gall. *Encre*, occur rit in vet. edit. Decreti Gratiani, teste Baluzio in Præfat. ad Dialog. Ant. Au gust.

* **ATRAMENTARIUM**, *Vas in quo reponitur atramentum, cornu scriptoris*, in Gloss. bibl. MSS. anonymi ex bibl. reg. [** Ezechiel cap. 9. ¶ 2. Vide *Atramente*. Gemma Gemmarum addit.: *Atramentarium idem.*] Charta ann. 890. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 367: *Birgamina cum Attramen tario de terra levavi. Aliæ ann. 1029. ibid. col. 845: Bergamina cum Tramentario de terra elevavimus. Bergamela cum Atramentario de terra levavimus*, in Ch. ann. 1091. ibid. col. 420. Cujus moris, quo ad majorem donationum confirmationem utebantur, rursus meminit Charta Matildæ ann. 1079. pro episcop. S. Mart. Lucens. apud Lam. tom. 3. Delic. erudit. inter not. ad Chron. imper. Leon. Urbevet. pag. 162: *Mathilda marchionissa ac ducatrix, secundum legem meam sati gam, cum Atramentario, pinna et perga mena manibus meis de terra levavit, et Gunnradi notarii domini imperatoris ad scribendum tradidit.*

* **ATRAMENTARIUS**. Diploma Gregorii Papæ V. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 58: *Scriptum per manum Johannis Notarii regionarii Atramentarii S. Romane Ecclesie anno Dominica Incarnationis 996. Indictione 9. mense Junio die secunda.* Error videtur Amanuensis pro quo legendum, ut in alii ejusdem ævi Rom. Pontificum Bullis: *Per manum N. Notarii Reginonarii ac Scrinarii, etc.* [** leg. f. Regionarii ac Arcarii.]

* **ATRAMENTUM**, Punctum, nota que vulgo periodi sensum claudit, alias ad alium usum destinata. Collect. Grammat. ex Cod. reg. 7530. fol. 6. laudata tom. 3. novi Tract. diplom. pag. 188: *De Atramento noveris lector in versibus cunctos, non causa sensus, sed scansioni esse positos:*

Arma vi. rumque ca. no Tro. ja qui. primus ab. oris.

* **ATRAMUS**, *Denigrato*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Atratus*.

* **ATRAPUS**, [callis, semita. Nomen servile in *Inscript.* apud Murat. 1630.30.]

* **ATRASARE**, an idem quod Hispan. *Atrasar*, Arcere, prohibere? Stat. Vallis Serian. cap. 67. ex Cod. reg. 4619. fol. 117. v°: *Possint ire per totum montem... cum suo bestiamine ad pascullandum.... Et si quis Atrasaret ipsa prata vel Aliquod eorum, sit sibi pena solidorum xl.* Hoc est, si quis impedimento esset, ne animalia pascerentur, etc.

* **ATRATUS**, *Lugubris*. Papias MS. Isid. lib. 10. Orig. : *Atratus et Albatus, ille a veste nigra, iste ab alba.*

* **ATREBATENSIS MONETA**. Vide *Mo neta Baronum*.

* **ATREMENTARIUM**. Vide supra *Atra mentarium*.

* **ATRIA BENEDICTA**, fem. gen. An cœmeterium? Ita videtur sumi in Charta Manassis Cameracensis Episcopi apud Miræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 165: *Idem Comes Robertus de atodio suo totam terram quæ circa Ecclesiam in Atria Benedicta est et divisa libere et legitimate eidem Ecclesia tradimus, quatuor jugera terræ arabilis.* Vide mox *Atrium*. [** i. e. quæ benedicta est et divisa in Atria, vide *Atrium*, *Cœmete rium*; duo enim sœpe circa Ecclesias erant, majus et minus, unde pluralis numerus.]

* **ATRIAMENTUM**, Incinctus, terræ con tinentia, Gallis, *Pourpris*, *Etendue de terre*. Formulae veteres Bignonii n. 48: *Habet ipsa casa in Atriamenta membra in gyro tanta, de lateribus vel frontibus casæ vel terræ illorum, et illorum. Ita Atrium videtur etiam sumi in Decreptione Chlotarii Regis § 13.*

* **ATRILE**, ab Hispano *Atril*, Pluteus, Gall. *Pupire*. Conc. ann. 1590. tom. 4. Collect. Concil. Hispan. pag. 466: *Licet in rubricis librum Missale super cussino aperiri debere dicatur, non prohibemus tamen illud super Atrili colocari.*

* **ATRITUDO**, Nigredo, μελανία, in Gloss. Græc. Lat. [Hac voce utitur Albanus Legatus apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 417.]

* **ATRIUM**. Latinis *Scriptoribus* est area ante adem portibus et columnis cincta, unde et *Peristylum* et *Implu vium* dicebatur: ατρίον Græci etiam vocarunt, quod sub dia esset. Utramque Atrii formam expressit Gloss. Lat. Gr. *Atrium*, Μεσαύλιον, Περιστών. Nam et αὐλὴ ατρι, Aream Græci vocant, porticus vero atrium cingentes, Περιστών et τετραστόν, *quadriporticum*, interdum et *triporiticum*, pro ratione numeri porticuum. Will. Brito in *Vocab.* MS.: *Atrium, magna aedes, ampla et spatiosa domus, et dictum Atrium, quod addantur ei tres porticus.* Praesertim vero ita appellabant ea impluvia porticibus cincta, quæ adibus sacris obversabantur, in quorum meditullio erat fons perennis aquæ. Anastasius in S. Symmacho: *Ante fines Basilicæ gradus fecit in Atrio et Cantharum.* Idem in S. Dono: *Hic Atrium B. Petri Apostoli, quod est ante Ecclesiam in quadriporticum magnis marmoribus stravit.* Leo Ost. lib. 3. cap. 26: *Atrium ante Ecclesiam, quod nos Romana consuetudine Paradisum dici mus.* Illud autem asyli, et immunitatis jure donatum erat, perinde ac ipsa aedes sacra. Decretio Chlotarii Regis post Legem Salicam § 13: *Nullus latronem vel quemlibet culpabilem... de Atrio Ecclesiae trahere præsumat. Quod si sunt Ecclesie, quibus Atria clausa non sint, ab utraque parte parietum terra spatium arpennis pro Atrio observetur.* Capitula Caroli M. [** Capit. II. ann. 803.] ad legem Salicam § 3: *Si quis ad Ecclesiam confugium fecerit, in Atrio ipsius Ecclesiae pacem habeat, etc.* Leges Edwardi Confess. cap. 6: *Quicunque reus... causa præsidii ad Ecclesiam confugerit; ex quo Atrium Ecclesie tenuerit, a nemine inseguente nullatenus apprehendatur.* Idem statuit in Lege Longobardorum lib. 2. tit. 40. [** 39.] § 5. [** Carol. M. 103. e capit. supra laud.] et in Capitularibus Caroli

Mag. lib. 1. cap. 140. [**] 134. ex eodem fonte.] lib. 7. cap. 125. [**] 174. ex Interpret. Cod. Theod. lib. 9. tit. 45. const. 4.] Porro Atrium portis, iisque consecratis, clausum erat. Capitulare 1. ann. 819. cap. 1. Lex Longobardorum lib. 1. tit. 9. § 30. 36. [**] Lud. Pii 10. et Loth. 58.] et Capitularia Caroli Mag. lib. 4. cap. 18: *Atrium Ecclesiae, cuius portae reliquias fuerunt consecratae.* [**] *Ecclesiae Porticus,* in Leg. Wisigoth. lib. 9. tit. 3. c. 2.]

* Latiori acceptancee sumitur in Charta Henr. imper. ann. 1012. pro monast. Florin. : *De avena advocationis et correvia sint illi liberi, qui manent super Atria, et dotalia, et indominicata, et servientes et ministri ecclesie... Foragia Atriorum et indominicatorum, et omnium locorum, in quibus bannum et justitiam habent, sint ecclesiae. Ubi tria possessionum genera distinguntur; adeo ut Atria, proprie appellari videantur, ea possesiones, quæ propter sepulturam in ecclesiaram atriarum seu coemeteriis, concedebantur. [**] sive haec domus quæ in circuitu coemeterii positæ erant.]*

* ATRIO PRIVARI, seu Ecclesiae communione, et ingressu, [**] sepultura in coemeterio sive terra benedicta] in Chronico Trudonis Spicil. Acher. tom. 7. pag. 476: *Excommunicatus obierat Henricus Imperator, filius Henrici filii Conradi Imperatoris, regnoque et Atrio privatus erat propter dissensionem inter ipsum et Apostolicos Romanos de investituris.*

ATRIUM, Coemeterium: quia in Ecclesiaram Atriarum fidelium sepulture erant, ut supra indicatum. Ebrardus in Graecismo cap. 11:

*Atria dic aulas, eadem et cimiteria dicas,
Et loca sacrorum, etc.*

Leges Adelstani Regis Angl. § 33: *Nunquam juramento postea dignus sit, nec in sanctificato Atrio aliquo jaceat, si moriatur. Poenitentiale Rom. tit. 7. cap. 25: In Atrium Ecclesiae, ubi sepulta sunt corpora fidelium. Concilium Nannetense cap. 6: Ut in Ecclesia nullatenus sepe- liantur, sed in Atrio, aut in portico, aut extra Ecclesiam. Baldricus in Chr. Camerac. lib. 3. cap. 21: In Atrio subterratus. Hincmarus in Capit. de Reb. Magistri cap. 15: Si (Ecclesia) Atrium habeat mu- nitum, Atrium cadaverum, apud Ditmarum lib. 1. pag. 10. [**] cap. 7. sect. 48. Ibi paullo supra Atrium defunctorum.] [Charta anni 1097. tom. 2. Hist. Meld. Instrum. pag. 15: *Cum domina Maltildis, Kalensis Ecclesiae Abbatisa, B. Samsonis Ecclesie terram ad Atrium constituen- dum deditisset... ab omni consuetudine et forisfactura, quantum ambitus Atrii clauderet, terram illam solitam et quietam adclamavit.*] [**] Fragment. Polypt. S. Remig. Remens. apud Guerard. post Irminonem pag. 291. cap. 13: *In Atrio S. Remigii est Ecclesia in honore SS. martyrum Cosmæ et Damiani sacrata.*]*

* Nostris Atre, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1382 in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 15: *L'Atre ou cimetiére de la Magdalaine de Tournay, etc. L'Atre et cimetiére de S. Jaques, ibid. ch. 31. in Lit. eiusdem. ann. Atrie, in Ch. ann. 1267. ex Chartul. sign. Decanus S. Petri Insul.:* *Fourfait ne enfrainture ke on face el moustier S. Pierre, ne dedens l'Atrie benoit, ne devens leur enclostre.*

ATRIUM ET ALTARE. Charta Guarini Episcopi Ambianensis ex Tabulario Abbat. S. Fusciani: *Ibertus Clericus, qui dimidium Altaris et Atrii in villa, quæ Sanctis dicitur, tam Ecclesiastico quam*

hæreditario jure tenebat, etc. Infra: *To- tum videlicet Altare et Atrium cum ap- penditiis præsenti privilegio confirmamus. Bulla Innocentii PP. ann. 1142. in Hist. S. Martini de Campis pag. 171: Altare et Ecclesiam, Atrium de Campiniaco. Oc- currunt ibi plures. Alia Theobaldi Epis- copi, pag. 186: Ecclesiam de Lupera, cum Atrio et tertia parte decimæ. [Historia Beccensis MS. pag. 132: Anno Domini 1080. Galo de Flavacourt dedit Ec- clesiam quod habebat apud Laiencourt, scilicet Altare et Atrium, et quadrangulum ejusdem villæ, et duas partes Vicecomita- tus et viationis.] Charta Adalberonis Episcopi Virdunensis ann. 1185. ex Ta- bulario S. Vitoni: *Isdem autem Presby- ter, si aliqua rationabili ex causa eodem in Atrio habere voluerit mansiōnem secundum sancta Canonum, cellam tan- tummodo Ecclesiae adhærentem habebit, in qua solus cum domestico sibi Clerico vel famulo habitabit, ne mulierum aliquarum frequentia, vel ullius rei familiaris con- fluentia, Ecclesiae injuriam, et Fratribus ingenerat molestiam. Vide Concilium Isle- bonense cap. 12. 13.**

ATRIUM, in Vita S. Theodardi Archie- piscopi Narbon. Apud Catellum lib. 4. Rerum Occitan. pag. 751. videtur sumi pro atrio Ecclesiae: *Cumque Concilium istud strenue ageretur in Atrio Pontifi- calis Ecclesiae esetque inibi grandis mu- titudo fidelium, etc.*

ATRIOLUM. Hincmarus: *Exceptio Atriolo ad sepulturam. Charta Caroli Simplicis: Ad capellam construendam in honorem S. Clementis P. et ejus Atrioli. Vide in Quadri.*

ATRIUM SAUCIOLUM, Prætorium, for- rum judiciale, seu potius locus publicus, in quo rei et damnati morte mul- tantur. Acta Passionis B. Cypriani Mart. : *Idem Galerius Maximus Procon- sul eadem die Cyprianum sibi offerri præcepit, in Atrio Sauciolo sedenti. Editio ann. 1580. habet Sauto. Concilium Mat- sisconense II. cap. 19: Ut ad locum ex- examinationis reorum nullus Clericorum accedat, neque intersit Atrio Sauciolo, ubi pro reatus sui qualitate quispiam interficiendus est.* Gloss. Gr. Lat. τερψιέος, Sauciola, truculentus.

[**] Valesius in Valesianis pag. 213. et seq. ait Cangium nostrum Concilii Matiscon. textu deceptum male addidisse in sua Atrii Saucioli expositione: *seu potius locus publicus, in quo rei et damnati morte multantur. Neque enim unquam mos fuit apud Romanos, ut rei morte plecterentur in urbe, sed extra urbem in apero campo, ut ex ipsis S. Cypriani Actis patet. Qui ergo locus Concilii Matiscon. intelligendum est?* *Ubi non est adverbium loci, sed temporis, hic est igitur Concilii sensus: Nullus Clericorum intersit Atrio Sauciolo, cum reus aliquis ibi capit is damnandus est.*

* Melberi Vocab. Prædicantium: *Atrium, hoff, ein vorhoff, ein wonung; vorhoff ubi olim judicia siebant; vorhoff ubi homines stant de variis loquentes. Etiam est cimiterium, id est curia ecclæsiae. Gemma Gemmarum: Atrium, ein vorhoff oder kirchhoff, freyhoff, etc. Atrium, idem.*

2. ATRIUM, Mensuræ agrariae species. Pelagi Episcopus Ovetensis in Addit. ad Historiam Sebastiani Episcopi Sal- manticensis, aera 827: *Edificavit insuper Ecclesiam Rex Adfonsus a circio, quæ est Atrium unum distans a suo Palatio, in memoriam sancti Juliani Martyris.* [**] i. e. uno atrio.]

1. 3. ATRIUM, Culina, Gall. Cuisina. Papias MS.: *Atrium proprie Culina dicta- tur, quod sit nigra. Et paulo inferius: Atrum nigrum, inde Atrium proprie Culina. Hinc Gallicum Atre, Focus, cami- nus, Foyer.*

* ATRUM, pro Atrium, Area ante sedem sacram. Charta ann. 1183. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. 1717. col. 1121: *De capella vero S. Johannis in Casanello, quæ est in Atrio veteri, habeat episcopus quartam deciminarum et mortua- riorum. Occurrat rursum infra.*

* ATTA, Pater, a Gr. ἄττα. Mirac. S. Philastrii tom. 4. Jul. pag. 390. col. 2: *Puella patri gaudendo innuens, vulgari voce aiebat: Atta, da mihi fustum, ut ambule. Vox ergo vulgaris apud Gothos, ut notant ibi docti Hagiographi, qua etiam acceptance Hungari Attia, Cantabri Aita, et Frisones Haita utun- tur. Vide Abu 2. et Attam. [**] Confer Ihrii Gloss. Suio-Goth. voce Attia. ADEL- Vide Forcellin.]*

* ATTABERNALIS, Socius in taberna- Laur. Amalth. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Attabernalis, compaignon de taverne.*

* ATTABI, Panni species. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. sub bonif. VIII. ann. 1395: *Item unam planetam de Attabi rubeo, cum aurifratio Anglicano... Item unam planetam de Attabi viridi. Acad. Crusc. Tabi, panni species.*

ATTACATURA, Vox Italica. [Compactio, ab Attacare Conjungere, vincire, compingere.] Charta ann. 1160. apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. pag. 575: *Edificare in alveo prædicti fluminis, paos regere, et antepositiones et elevatas facere et habere, et Attacaturas per dictam ter- ram... construere, per quas ab ipso alveo et usque ipsum molinum vel molendini aqua ducatur, etc.*

* Proprie est Agger ex palis terraque compactus, quo aqua ex alveo in canalem fluere cogitur, Gall. Ecluse. Vide supra Atacheia.

* ATTACHARE, Alligare, aptare, jun- gere, Ital. Attacare, Gall. Attacher; At- taquer et Attaquier, pronuntiatione Pic- cardia. Lit. ann. 1409. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 438: *Faisoient mettre et Attaquer plusieurs bouffettes de soye, etc. Attaquier, in Stat. ann. 1890. tom. 7. earumq. Ordinat. pag. 565. art. 12. An- nal. Mediol. ad ann. 1389. apud Mur- tor. tom. 16. Script. Ital. col. 808: Fer- malum unum auri, pro Attachando mantel- lum, cum sapphiro uno grosso... Item stacha una auri, pro Attachando mantel- lum, etc.*

* ATTACHIA. Vide supra Atachia.

1. ATTACHIARE, ATTACHIATOR, ATTA- CHIAMENTUM, Voces forenses, apud An- glos et Scotos Leguleios frequentes, a Gallico Attacher deductæ. Est enim At- tachiare, Reum vincire, ligare. Unde in Legib. Baronum Scoticorum, seu Quo- niam Attachiamenta cap. 1. § 2. At- tachiamentum dicitur esse quoddam vincu- lum legitimum, per quod pars defendens invita astringitur ad standum juri, et respondendum parti de se querenti juri- dice. Variis autem modis, ut ibidem subnectitur, fit Attachiamentum: Ali- quando enim fit per bona partis defendentis, utpote in placitis de debitibus, et conventione, et quando implacitatur de rebus mobilibus. Quia primo debent res et bona partis defendentis Attachari et teneri, quousque securitatem fecerit per plegios ad respondendum et standum juri parti conquerenti, et tunc relaxatur At- tachiamentum. Aliquando etiam Attachia-

mentum fit per corpus hominis, utpote in placitis de transgressione, ut cum aliquis vulneraverit aliquem, per corpus debet Attachiari, et non per bona sua: vel si noluerit pati Attachiamentum per corpus, vel si se retracerit a Bailliis, bona sua Attachabuntur per Baillivum, donec dederit Baillivo securitatem de stando juri, etc. Debet autem Attachiamentum fieri per Baillivos, vel eorum servientes presentatos in Curia et juratis. Atque hi Attachiatores dicuntur, capiuntque rebelles et fugientes seu fugitivos, qui non sunt juris patientes. Statutum Edw. Regis Angl. in Regesto Constabularia Burdigal. fol. 79. de Senescall Vasconia offcio: Habeat 8. Servientes juratos, qui faciant Attachiamenta, et exequantur alia mandata Senescall Vasconia. Concil. Lambethense ann. 1261: Tunc Vicecomites et alii quicunque Baillivi Attachiantes et distingentes, etc. Atque haec ad Attachiamentorum materiam explicandam ex praedictis Legibus delibasse sufficiat. Tantum moneo, horum vocabulorum manere etiamnam in Gallia vestigium: Attaches enim appellamus facultatem, quam dat Judeus loci cuius Apparitor, aliorum Judicum sententias exequendi intra suae jurisdictionis limites. Adde Rastallum. Sed et Attaque dicimus, quempiam aggredi, adoriri, invadere, in aliquem manus immittere, quod faciunt Attachiatores. Jam vero unde haec voces etymon ducant, vide in Tasca 2. [Anglosax. Et significat Ad, tæcan vero Capere. Hinc Anglorum to take et Suecorum take, Capere. ADEL.]

** ATTACHIMENTA, de Spinis et Bosco, Jus concessum silvarum magistris utendi spinis, minuto ligno et arboribus vento fractis aut prostratis in districtu suo. Inquisitio apud Brehull de Foresta de Bernwood, ann. 1230. apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 209: Et dicunt etiam quod idem Joannes debet habere feodum in bosco domini Regis, videlicet Attachiamentum de spinis de bosco suo et de bosco qui vento prostritur, et pannagium et clamationes et indictiones, si que fuerint, videlicet de viridi et de venatione.*

** 2. ATTACHIARE, Proscribere, Gall. Afficher. Arest. parlam. Paris. ann. 1455. inter Probat. Libert. eccl. Gall. cap. 9. num. 6. Concludit procurator generalis quod episcopus Nannensis teneatur ad revocationes (appellationum suarum) in qualibet porta ecclesiistarum, ut omnibus nota sint, ... affigi seu Attachiari faciendum.*

** ATTACHIATIO, ut Attachiamentum. Vide supra in Attachiare. Conc. Lambethense ann. 1261: Clerici vero, qui brevia hujusmodi Attachiationum seu districtuum dictaverint, scripserint, signaverint, ... canonice puniantur.... Contra hujusmodi Attachiations vel districtiones utantur remediis antedictis.*

ATTÆDIARE, Tædio affectare, apud Joan. Majorem de Gestis Scotorum lib. 2. cap. 1. et Ericum Upsalensem lib. 3. Hist. Suecorum ann. 1299. [Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1506.] Etiamnum dicimus eodem sensu: Attedier quelqu'un. Albertus Argentin. ann. 1345: Nutrix autem ejus... de mora reversoris Andreae Attædiata, egressa cameram, etc.

** Nostris Attainer, eadem notione. Vide supra in Aria. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 87: Predictus exponens ex hoc Attædiatus, cornetum prædictum... arripuit.*

** ATTAGENA, Crepusculum. Papias MS. Bituric: Attagena, gallina rustica,*

*genus avis, crepusculum. [** Latinis Attagen et Attagena. Gall. Gelinotte des bois. In Gloss. cod. reg. 7644 Aduacen.]*

** ATTAGINA, Gallinæ species. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 12: Comedant et perdices et de Attaginis pectora. Vide Attagena.*

ATTAINCUS, ATTAINCTUS, Vox fori Anglici et Scotici, Criminis convictus; Galli dicunt, Atteint et convaincu. Leges Baronum Scottic. cap. 88: Nullus defatmatus; tanquam receptator latrocinii, debet puniri, antequam malefactor fuerit convictus, vel Attayntus de latrocinio illo. Statuta Alexandri IV. Scottiæ Regis cap. 25. § 3: Et qui alter quam sic facit, et de hoc convictus fuerit et Attaintus, ponatur in carcere, etc. Rogerus Hovedenus: Si dominus feodi negat hereditatem defuncti sainsinam ejusmodi feudi, ... et inde Attaintus fuerit, remaneat in misericordia Regis. Charta ann. 1212. apud Florentium Harœum in Castellanis Insulensiis. pag. 206: Vedit quemdam hominem ex hominibus S. Petri, qui erat convictus, id est, Attains, in Castello liberari per Ecclesiam S. Petri.

** ATTINCTUS, ATINCTUS, Eadem notione, in Legibus et Consuetud. Furnensibus ex Archivo Audomarensi: Quicunque adjornatus fuerit, et prima die non venerit, readjornari debet ad secundum diem; et si tunc non venerit, Atinctus est: et si venerit et legitimum impedimentum ostenderit petendo sacra sancta et divisorem juramenti, hoc est, staverat, stabit implacito suo; et si ita non fecerit, Attinctus est. Ibidem iterum repetitur.*

ATTAINCTA, ATTINCTA, Convictio in actione criminali, aut manifestus cujuslibet criminis reatus: Anglis, Attaints. Serment fait en Attaint et en bataille, apud Littleton. sect. 294. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 187: Habebat etiam idem Nigellus de concessione dicti Comitis Attinctas de 24. in Curia sua Juratas, et multa alia, quæ modo in Curia non permittitur de Hauton. Vide Bractonum lib. 4. Tract. 5. cap. 4. Fletam lib. 2. cap. 2. § 9. lib. 5. cap. 22. § 8. 16. Brittonem cap. 97. 98. And. Horn. cap. 4. Sect. 19. cap. 5. Sect. 1. 77. et Sect. 4. pag. 324. et Rastallum.

Duplex autem est Attincta, seu convictionis: altera ex verisimilitudine, altera per defectum, seu eremodictum, cum accusatus scilicet judicium fugit. Prior confessione, duello, aut veredicto probatur; altera lite intentata, quandiu reus exulat.

** ATTINCTIO, Eadem notione, apud Rymer. tom. 8. pag. 166: Ac etiam convictiones, Attinctiones, judicia, etc.*

** ATTINCTURA, Eadem significatione, apud eudem Rymerum tom. 14. pag. 708. col. B: Aut quæ ratione ejusdem officii a dicto tempore Attinctura et condemnationis.*

** ATTAM, inquit Festus, pro reverentia seni cuiilibet dicimus: quasi eum avi nomine appellemus. Atta etiam sumitur pro eo, qui primis dumtaxat plantis ambulat ab ætro, Salio: quod is qui sic incedit, quasi salire videatur. Sed vocabulo mest hoc intellectu notum Horatio. Vide Vossium in Etymol. et supra Atta et Aba 2. [** Conf. Ato.]*

** 1. ATTAMEN, Inquinamentum, labes, Gall. Souillure, tâche. Vita S. Vincentii Madelgarii tom. 3. Julii pag. 676: Omni viutorum Attamine mansit incontaminatum.*

** 2. ATTAMEN, Setaceum seu cibrum, apud Laur. in Amalth. ex Cath. Glos-*

sar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Attamen, saas. Vide Attaminare.

** 3. ATTAMEN, pro Aptamen, Reparatio, restauratio. Form. MSS. Senenses. ex Cod. reg. 4726. fol. 31. v^o: Dictus Paulus et socii pro reparatione et Attamine dictorum bonorum et rerum fecerunt expensas. Vide mox Attare.*

*ATTAMINARE, Attaminare, pro Contaminare. Gloss. Isid. Attaminat, inquinat. Occurrat apud S. Ambrosium non semel, Cassianum Collat. 21. cap. 26. S. Augustinum lib. 12. de civit. Dei, Capitulo, Victorem in Pio, in leg. 5. Cod. Theod. de Contraf. empt. in fragmento Tertulliani de Execrandis Gentium diis, etc. At apud eundem S. Augustinum Epist. 59. pro attingere, videtur usurpari: qua ferme notione in Glossis Isidori Attaminare est, usurpare: ubi Pithœus habet Adlancinare, pro Adtaminare.] Apud Joannem de Janua: Attaminari, Adversari. Uagationi, Attaminare, est purgare farinam cum setatis, Gallis, Passer par le tamis. Gloss. Lat. Gr. Attaminare, γερωθετε, μετωθετε. [** Vide Forcellin. in hac voce et in Taminare. Conf. etiam Diezii Gramm. Ling. Roman. vol. 1. pag. 39.]*

** Gemma Gemmarum: Noppen, Attaminare: ein Nopper, Attaminator; eine Nopperin, Attaminatrix. Noppen est texturam a nodis filorum purgare. ADEL.*

** ATTAMINATUS, Non violabilem, non attaminatum. (Gloss. Paris.)*

** ATTANALIARE, Candenti forcipe lacerare, Ital. Tanagliare, Gall. Tenailler. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 61. ex Cod. reg. 4621: Quicunque presumperit in civitate, comitatu vel districtu Florientia... facere aliquam invitatum seu congregationem gentium,... pro violatione vel subversione pacifici status populi,... debeat ultirobus ferris seu tanalisi in ejus corpore lacerari seu Attanaliali, vulgariter intellecto vocabulo. Vide Tanageri.*

** ATTENALIARE, Eadem notione. Chron. Bergom. ad ann. 1399. apud Murrator. tom. 16. Script. Ital. col. 915: Johannes de Medolaco maleficio ductus fuit super uno plastru et Attenalius fuit ad furchas. Vide infra Attenajare.*

ATTANUBA, Genus vasis, Papiae. [Isidorus habet: Attanabo. Vide Attanulum, quod item est.]

** ATTARE, pro Aptare, Gall. Accommoder, aijuster. Computus anni 1348. tom. 2. Hist. Dolphin. pag. 583. col. 1: Amblardus de Briordo Miles Ball. Graysiuad: et Castell. Alavardi, fortificari et Attari fecit de mandato Domini et Dominorum de consilio menia et clausuras Villæ Alavardi, et solvit pro Attandis duobus foraminibus, etc.*

** Alias, haud dissimili notione Attiner et Attinteler. Lit. remiss. ann. 1446. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 141: Le supplant dist par esbatement à ung nommé Charlot de la Roche archier, qui Attintoit une fleiche, pourquoy il Attintoit ladite fleiche, et qu'il ne scauroit frapper une charrette de foin. Addit. ad Mons-trel. fol. 25. r^o: Et audit hostel le roy... trouva trois beaux baings honnestement et richement Attintelez.*

ATTASSARE, [Acervare, congerere, Gall. Entasser.] Vide Tassare.

** ATTAVA, [Mater. DIEF.]*

** ATTEDIATUS, Tædio affectus, apud Lobinellum in Glossario ad calcem Historia Britan. Vide Attædiare.*

** ATTEFFECTUM, ATTEFITUM, Arbor novella jam insita aut brevi inserenda,*

Gallis **Ante**, Rusticis Dumbensibus **Attestis**. Consuetud. Marchiae Dumbarum ann. 1825. art. 24. ex Archivo Trevalto : *Si aliquis scindit vel trahit aliquam arborem de die seu nocte, pirum, pomerium, vel Attestatum, tenetur domino, de cuius dominio dicta arbor seu Attestatum moveret, de 60. solidis Viennensisibus.*

* Latus patet hujuscemodi vocis notio apud Dumbenses, quibus **Attestum** dicitur, quavis arbor ad propagationem relicta, populus, salix aliudque plantarium. Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 667. Chartoph. reg. ch. 217 : *Lequel Berlyce disoit que icelui Fournier avoit pris plus d'un sien bois, qu'il ne devoit prendre, et par especial de ses Attestes.*

* **ATTEFEGIUM**. Ut supra **Attestatum**. Stat. Niciae in Mon. Hist. Patr. Taur. ed. anno 1838. col. 66 : *Item, quicumque damnum in rebus fecerit, vel in bladis, vel in palea, in vineis, in attefegiis, vel in aliis rebus, dabit per justitiam solidos viginti. [FR.]*

ATTEGIA, **Aedicula**, ab **Adtegendo**, quod est παραχαλύττειν, inquit Salmasius, η σχήνη, καλύπη. Papias : **Attegia**, Maurorum casula dicuntur, quia ad tempus teguntur. **Attegia** Maurorum, apud Juvenal. Sat. 14 : *Dirue Maurorum Attegias. Vetus Inscriptio : Deo Mercurio Attegiā tegulitū compositum Severinus Satullinus C. F. ex voto posuit LL. M. Joan. Diac. lib. 4. Vitae S. Gregor. PP. cap. 96 : Ut Attegias et Fenestræ, et vicini dormitorii tabulas agressus diripere. Bulla Leonis IX. PP. apud Ughellum in Episc. Portuens. : Pergente recto itinere per solaram, et usque ad Attegiam piscatoriam. Ethelwērdus lib. 4. Hist. Angl. cap. 3. *Pellunt ingenuos passim, Ategias figunt in oppido, etc.* Ategias, eadem notio apud Leon. in Tact. cap. 5. § 2. Nostris, *Hutes de soldats*. Rufinus apud Josephum, οχυροτεσσα, Attegias compone, transtulit. Poenorum vocabulum. [= Vide Forcellin.]*

* **ATTEGUA**, Eadem notio, in Chron. Farfensi apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 559 : *Et alia domus quam contendebat Gregorius filius Ursi Presbyteri de Malepassia cum scala marmorea, et curte ante eam, et medietate putei aquæ viveat, et porta introitus, et cripa et duabus Attegias.*

ATTIGIA, in Bulla Benedicti IX. PP. ann. 1023. apud Ughellum tom. 1. pag. 119. Add. pag. 136.

* **ATTELABUS**. Vide supra **Atelabus**.

ATTELATUS EQUUS, et **Distelatus**, in Charta Henrici Abbatis Fisanensis; id est, ad currum aptatus, et ex carro sublatius; Gallis, *Cheval Attelé et destellé*. Vide **Namium**.

* **Desatteler**, pro **Dételler**, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 118 : *Le suppliant print a Desatteler les beufs de laditte charrette et coppa les survivres du jeu desdiz beufs.*

* **ATTELLA**, **Advena**, Prov. Ciutadan. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **ATTEMENCIA**, *La divinacione del ayere*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

ATTEMERARE, pro **Temerare**. Frodoardus de Pontific. Romanis in Calisto :

Aliemare ausus.

* **ATTEMPTAMENTUM**, Tentamentum, Gall. *Entreprise*. Charta ann. 1280. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1050 : *Et si inventiant per dictum Henricum contra formam praedictam aliquid in dicto castro attemptatum, illud Attemptamentum*

destrui faciet, et ad antiquum statum reduci. Vide infra **Attemptatus**.

* **ATTEMPTARE**, pro **Attentare**, in Arresto parlam. Paris. ann. 1394. pag. 74. Hist. Lugdun. col. 1. et alibi passim.

* **ATTEMPTATIO**, Nefaria molitio, scelus, Gall. **Attentat**, apud Rymerum tom. 1. pag. 364.

* **ATTEMPTATUS**, ut supra **Attemptamentum**. Comput. MS. ann. 1357. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 18. r^o : *Dicto servienti et testibus per eum secrete examinatis super Attemptatibus, pro suis expensis, vij. sol. j. den. Vide Attemptatio.*

* 1. **ATTEMPTUS**, Comprehensus, captus, Gall. **Arrêté**; quasi pro **Attentus**, retentus. Concilium Remense ann. 1148. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 141 : *Locus vero in quo Clericus vel Ecclesiastica persona Attempta fuerit, et omnia castella, et jura civitatis et villæ, quæ capientis vel retinentis fuerint, a divino officio cesserent, et cum lugente lugeant.*

* 2. **ATTEMPTUS**. Charta Phil. V. reg. Franc. ann. 1320. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 57. v^o : *Nos exinde militacionem hujusmodi Attemptam habentes et grantam, concedimus ei de gratia speciali, quod honore et statu militari letetur omnino. Sed Acceptam legendum opinor.*

* **ATTEN**. Gloss. Cæsarii Heisterbac. in Regist. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. J. Nic. ab Hontheim col. 2 : *Præterea etiam invenitur in libro de mansi indominicatis, qui sunt agri curiaz quos vulgariter appellamus selgunt, sive Atten, vel cunden, Germanica vox.*

* **ATTENAJARE**, Candenti forcipe laceare, idem quod supra **Attanajare**. Chron. Bergom. ad ann. 1406. tom. 18. Script. Ital. col. 984 : *Propter hoc idem dom. Potestas eos condemnavit, scilicet quod ipsi ducantur super una carretta ad locum justitiae, et cum tenacio ardente deberent Attenajari. Vide Tanajare.*

* **ATTENALIARE**. Vide supra **Tanajare**.

* **ATTENANTIA**. Ad tempus indictum inducæ, nostris olim **Attendance**, nunc **Suspension d'armes**. Lit. Phil. V. ann. 1318. in Reg. 55. Chartoph. reg. fol. 40. v^o : *Cum per gentes nostras... Attendantæ guerræ captæ sint cum dictis Flamingis, usque ad festum Paschæ Domini proximum duraturæ. Quæ Gallice sic redduntur ibid. : *Comme nos genz... aient pris triees avec les Flamenç jusques à la feste de Pasques prochainement venant. Aliæ ann. 1316. ibid. fol. 31. r^o : Item fut accordé que Attendance fut prise entre la contesse d'Artois et Robert son filz pour eux et pour Guillaume de Vienne, et pour tous les leurs d'une part, et ledit Robert d'Artois et tous les siens d'autre,... et durront les Attendances jusques à Pasques prochaines venant. Trieues et Abstenance de toute guerre, in aliis Lit. ibid. fol. 50. v^o. Attennache, eodem sensu, apud Belloman. MS. cap. 60. : A che respondi Pierres que il ne voloit pas les trives donner : car pour le fait que il proposoit, il estoit en Attendance envers lui par amis. Vide Abstentia.**

* **ATTENDAMENTUM**, **ATTENDATOR**, perperam pro **Arrendamentum** et **Arrendator**, in Stat. Ludov. X. reg. Franc. ann. 1315. ex Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 110 : **Attendatores etiam castellaniarum, præpositoriarum et aliorum officiorum nostrorum per se vel judices eorum emendas ad ipsos ratione dictorum Attendantorum pertinentes**, etc. Vide infra **Attensor**.

* **ATTENDARE** se, Locum occupare, Gall. **Se camper**, Italis **Attendare**. Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. lib. 1. Summi capitii clarissima membra Aliemare ausos.

6. ad ann. 1297. apud Murat. tom. 6. cel. 475 : *Et quando magna pars exercitus fuit apud Vultabium, Potestas celebravit consilium, et de voluntate consilii versus Terdonenses, et se Attendavit Potestas prope exercitum inimicorum per unum milliare, ita quod ambo exercitus se videbant. Vide Tenda.*

* **ATTENDENTER**, Attente, sollicito. Pariag. inter reg. et condom. villa de Cuquo ann. 1819. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 343 : *Item fuit actum, quod ba-julia et notaria, quoad emolumenta quæcumque earundem, Attenderent de cetero annuatim nomine regio et dictorum condonatorum per.... arrendatores earum teneant.*

* **ATTENDENTIA**, Attentio, sollicitudo, cura, apud Rymer. tom. 11. pag. 847 : *Pro Attendentis suis super personam Regis in servitio suo guerræ ultra mare prefecturo. Ita passim in seqq. paginis.*

* **Nostris a Latino Attendere**, **Attendre** dixerunt pro *Faire attention*. Lit. Phil. Aug. ann. 1306. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 487. v^o. col. 1 : *Conside-rans et Attendans diligemment les bons et agréables services, etc.*

* 1. **ATTENDERE**, Custodire, observare. Greg. Turon. lib. 1. Miraculorum cap. 45 : *Hæc autem comminati miserunt eum in exilium apud urbem Mediolanensem. Factum est autem ut adveniente festivitate S. Victoris, convenientibus populis et hic vigilis interesset, sub libera enim custodia absolutus Attendebatur, etc. Contractus matrimonii ann. 1299. apud Acherium tom. 8. Spicil. pag. 262 : Omnes subjecti nostri dictorum locorum de Burgaeno et ejus vallis, et de Garraveto pro Attendendis et comprehendis omnibus et singulis supradictis facient homagium ore et manibus commendatum, et jura-mento vallatum. Confœderationes ann. 1314. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 158. Si sibi placuerit, sit in et de confederationibus et unionibus prædictis, et eas promittat Attendere. Legitur rursus in Charta Aymari de Pictavia ann. 1268. apud Baluzum tom. 2. Hist. Arvern. pag. 287. Vide Attener.*

* 2. **ATTENDERE**, Expectare. Gall. **Attendre**. Miracula S. Majoli Abb. Cluniac. tom. 2. Maii pag. 692 : *Hic parentum suorum adjutorio ad sanctum Majolum adductus est, et in Ecclesia positus Attendebat illuminationis sua horam. Miracula S. Benedicti no. 25. tom. 3. Martii p. 345 : Destitutus itaque omni auxilio et Attenda medicine fraudatus spe, etc.*

* 3. **ATTENDERE**, Tendere ad, Pergere. Charta Witig. apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 287 : *Et si pro defuncto sepeliendo, sponsa intronizanda vel puer baptizandus ipse Plebanus requisitus fuerit, attendere debet cum custode.*

* 4. **ATTENDERE**, a Gall. **Atteindre**, Assequi. Comput. ann. 1479. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 338. col. 1 : *Miserunt eidem conductori processum electionis dictorum quinque mechanicorum per Anthonium Goyeti, qui eosdem conductore et mechanicos Attendit in loco de Teing. Nostris alias Aconcevoir et Aconsuivre, eodem sensu, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. Chartoph. reg. ch. 87 : *Guillaume de Vaux averti de l'enlevement fait par les chartiers des harnois, les Aconceut au dehors de leur jurisdiction. Aconcevoir, apud Rabelais. lib. 1. cap. 23. et 25. Aliæ Lit. ejusd. ann. Ibid. ch. 111 : Its Accouuiront (ledit Morice) et l'atteignirent près de la conciergerie et boys de Vincennes. Rursum aliæ ann. 1390. in Reg. 188. ch.**

231. Jean le Beletel.... fu attaint et Aconsay, etc. Hinc emendandus Marteneus tom. 5. Anecd. col. 597. ubi *Aconseroit, pro Aconsueroit vel Aconsueroit, legitur. Neque aliud significare videtur Abailler, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 205. ch. 400: Icellui pionnier dist: Je m'envoiz doncques devant; car vous ne daillerez bien. In aliis ibid.: Il l'aconsueroit et Abaila. Vide supra *Atingere* 1.*

*** ATTENDITIO,** Observantia, executio. Charta ann. 1846: *Ad observantiam et attentionem omnium et universorum contentorum, etc. Vide Attendere 1. et Attensor.*

*** ATTENERE,** pro *Tenere*. Observare, custodire. Liber niger Scaccarii pag. 13. ex Conventione inter Henricum Regem Angl. et Robertum Comitem Flandriæ: *Et de istis convencionibus Attēnēdīs dedit Comes Robertus Regi Henrico istas oibides. Vereor ne legendum sit Attēndēdīs. Vide Attēndēdīs 1.*

*** ATTENSATICUM,** idem quod *Tensamentum*, seu *Pensatio*, quæ a vassalis aut subditis domino pro protectione exsolvebatur.] Jus Vicentin. lib. 1. pag. 121: *Nec præsumat alicui forensi præstare aliquid ratione Attensatīci, sive protectionis, etc.*

*** ATTENSATOR,** perperam pro *Accensator*. Firmarius. Lit. ann. 1270. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 5. pag. 412: *Cum minores baillivi nostri emptoris (emptores) redditum nostrorum in Arvernia, seu Attensatores, multiplicantur injuriosi actenus extiterint eisdem, etc. Semel et iterum occurrit infra. Vide in Accensa.*

*** ATTENSOR,** Observator, custos, ab *Attendere* 1. Custodire, Observare. Charta Guillelmi de Hala tenentis sigillum Regis in Arvernia ann. 1298. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 544: *Pro predictis universis et singulis... promissis, actis et conventis se constituerunt insimul, et quilibet eorum in solidum, deyta, plegios, ac principales expromissores, Attensores, completores et fidejussores et observatores. Ibidem pag. 207. in Charta Karoli Regis Franc. : Et inde se fidejussorem, et principalem pagatorem, et Attensem constituit penes nos Notarios publicos.*

*** ATTENTA,** Vadimonium desertum, practicis nostris olim *Attendue*, nunc *Défaut*. Arest. ann. 1408. 30. Jun. in vol. 9. arest. parlam. Paris: *Dicebant quod Cameraci non erat questio præterquam de una Attenta, et ex consequenti archiepiscopus Attentam dare vel denegare, ac partes extra suam curiam ponere debuisse. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 214: Au jour assigné ledit Guillaume comparut à l'encontre dudit Naudin, qui ne vint, ne comparut; et obtint ledit Guillaume *Attendue contre ledit Naudin, et condempnatione de despens.**

*** ATTENTABILIS,** *Attendendus*, spectabilis, Gall. *Considérable*. Lit. ann. 1854. in Reg. 88. Chartoph. reg. ch. 8: *Attentabilibus serviciis et laboribus, etc.*

*** ATTENTATUM,** a Gall. *Attentat*, Sceles, facinus. Arest. ann. 1351. 16. Dec. in vol. 2. arest. parlam. Paris: *Processu super dictis Attentatis in scriptis redacto... Occasione duorum Attentatorum, etc. Vide supra *Attemptatus*.*

*** ATTÉRARE.** Terram vel arenam alienum in locum deportare, a Gall. *Atterrer*. Charta Petri dom. Marietti ann. 1284. in Chartul. S. Dion. pag. 267. col. 1: *Recognosco quod nec ego nec heredes mei... debemus Atterrare vel augmentare, sive de novo facere in aqua Secanæ insu-*

*las aliquas vel cistellos ullo hominum facto, violentia vel artificio. Vide supra *Atterrare*.*

*** ATTERITTUS,** pro *Attritus*. Charta Eustachii de Greinvilla ex Tabulario Fontanell. tom. 2. pag. 183: *Nisi per penitentia fructum Atteritus corrigatur.*

1. ATTERMINARE, Intra terminos et fines alicujus regionis ponere. Epistola Trajectensis Ecclesiæ edita a Tengnagelio: *Qui quartam partem Episcopatus nostri Terwanensi Episcopio Regni Franciæ, auctoritate domini Papæ, attermiñare conatus est, id est, adscribere.*

* Limites assignare. Stat. Saluc. col. lat. 2. cap. 51: *Statutum est quod si aliqua persona requisiverit a potestate Saluciarii, quod mittat Attermiñatores ad Attermiñandum aliquas possessiones seu prædia rustica vel urbana, ... quod potestas antiquum mittat, faciat citari personaliter habentes prædia juxta locum, in quo termini plantari requiruntur. Vide supra *Atermiñare* 2.*

12. ATTERMINARE, Ad certum terminum debiti solutionem prorogare; *Attermiñatio*. Hujuscemodi prorogatio, apud Rymer. tom. 5. pag. 109: *Attermiñationes, seu astallamenta, et respectus debitorum nostrorum revocamus omnino... volentes quod... debita nostra sic Attermiñata, vel respectuosa... levantur et nobis celeriter transmittantur.*

* Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 147. v^o: *Littero Philippi regis, per quam vult quod Johanna comitissa Alenconii et Blesensis solvat... sex mille libras Turonenses supra et in deductionem summae xxij. milium v^o. lxiv. lib. ix. sol. et ij. den. Turon. quam summam dom. rex quondam sibi Attermiñaverat. De anno 1288. Vide supra *Atermiñare* 1.*

*** ATTERMINATOR,** Qui limites ex jure statuit. Locus est supra in *Attermiñare* 1. Vide etiam *Atermiñator*.

ATERRAMENTUM, Gall. *Atterissement*, in Edicto Henrici II. ann. 1554. art. 6. Alluvio. In Tabul. Abb. S. Dionysii ann. 1294. Matthæus de Montmorency, et Joanna ejus uxor, a molestatione desistunt, quam faciebant Abbatii et Conventui S. Dionysii super *Atterramentis* quarundam insularum Sequanæ.

* Vide supra *Atterrare* et infra *Atterissementum*.

1. ATTERARE, Ad terram adhærere, trahere, appellere, Gallicis nautis, *Atterrir*. [Hærere in sabulo, vulgo *Engraver*.] Computus anni 1321. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 160: *Libraverunt pro charreagio dicti razelli, et ipso adducendo per aquam usque apud Lugdunum, ubi fuerunt 21. homines, et steterunt per aquam per 13. dies, quia pluries Atterravit et distrinxit dictus razellus... et protot dicta fusta, quando fuit ante dominum Domini de Lugduno in Sagona de razellanda, Atterranda, et in domo domini reponenda, etc.*

*** 2. ATTERARE,** a Gall. *Atterrer*, Ad terram dejicere, prostertere. Arest. ann. 1310. in reg. Olim parlam. Paris: *Cum dicti religiosi de Vaucella chaciarent in propriis terris porcum et Atterrassent, etc. Eadem acceptance Atterrare dicunt Itali. Vide infra *Perterrare*.*

*** ATERRATURA,** Agger terraceus pulvinus, Gall. *Batardeau*. Stat. Mutin. rubr. 45. pag. 8. r^o: *Quod nulla persona possit facere vel tenere aliqua ratione vel causa aliquam clusam, obstaculum, vel Atterraturam in aliquo sudario, fovea vel flumine.*

*** ATERRATUS.** Charta ann. 1223. in Probat. Hist. Cabilon. pag. 62: *Atterratus*

autem sive *abergatum* dictæ villa est *Monachorum*, et Dominus de Paluel non habet *Atterratum* sive *abergatum* in dicta villa, nec dictus Dominus habet in predicta villa, corveas, etc. Haud scio an idem sint *Atterratus* et *Abergatum*. Hoo jus gisti et *procurationis* posset esse: illud vero idem quod *Terragium*, Gall. *Champart*.

* Pótest et quidem forte melius, *Atterratus* intelligi de ipso terra fundo seu solo: *Abergatum* vero, de jure dandi ad *Albergam*, id est, ad censem. Vide in *Alberga* et *Terrenum*.

*** ATERRISSAMENTUM,** a Gall. *Atterrissement*, Alluvio, limi, terra, arena-rumve alienum in locum deportatio. Arest. ann. 1277. in Reg. 2. Olim parlam. Paris. fol. 34. r^o: *Quod dictos homines non desaisiverant pasturagio, quod sibi deliberatum fuerat; sed solūmodo de pasturagio Atterrissamenti cuiusdam vivarii sui. Charta ann. 1332. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1102: Combien un nouvel Atterrissement, avenu en la riviere de Sayne audessou du pont de Poissy,... peut valoir par an. Charta vero inscriptio: Approbatio cuiusdam Atterrissamenti hic descripti, traditi ad firmam nomine dom. regis. Charta ann. 1842. in Reg. 74. ch. 578: Gautier de Bonelle... recevant une mœte, appellée Atterrissement, en l'yeue de Saine, etc. Vide *Atterrancementum*.*

*** ATTERTIATUS.** [Atterio, as. Plin. Valer. 1. 29. Lixivium attertiatum, h. e. ad tertias usque decoctum.]

*** ATTERTIUM.** Necrologium S. Vict. Paris. tom. 7. Gall. Christ. col. 90. laudatum: *Habuit de ipsius (Petri episc.) beneficio eleemosyna nostra ducentas libras ad emendos reditus, de quibus in die anniversarii ejus mille pauperibus distribuuntur mille panes, qui fieri possunt de octo sextariis bladi, et mille Attertia. Nec rectius Attestia ex eod. Necrol. apud Du Bois tom. 2. Hist. eccl. Paris. pag. 266. Legendum enim omnino est *Allectia*. Vide *Allectum*.*

*** ATESAAL,** Triens seu tertia pars solidi. Constit. Erici reg. Daniæ ann. 1269. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 204: *Item, quicumque aliquem interficerit, satisfaciat consanguinetis imperfecti cum ceteris, . . . nec cognati compellantur per dominum regem contribuere cum homicidis, nisi forte pace privati fugerint, tunc propinquiores solvant duo Attesaal. Vide Gorusum et Saal.*

*** 1. ATTESTATIO,** Testimonium, testificatio, Gall. *Attestation*. Th. Madox Formulare Anglicanum pag. 11: *Quibus testibus juratis et diligenter examinatis, ipsorumque Attestacionibus publicatis, etc. Macrob. in Sомн. Scip. 2. 9: Describi hoc nostra Attestatione non debuit. [** Vide Forcellin. Lexic. Vocabul. utr. jur.: Attestationes sunt dicta testimoni, vel testimonia ordine juris in scriptis redacta.]*

* Stat. crimin. Saonæ pag. 123: *Visis hinc inde exhibitis per utramque partem respective, et maxime quibusdam Attestacionibus per modum fidei summarizæ, etc. Nostri Attestatione dixerunt, pro Juramento, maxime cum quis Deum vel Sanctos in testes invocat. Lit. remiss. ann. 1469. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 177: Lequel Meslon fut très fort blasné... de grandes Attestations et injures qu'il avoit fait.*

* Litter. Reversal. ann. incert. in Thuring. Sacra pag. 338. num. 25: *Nos Conradus de Yserstet sub Attestacione juramentum ac si ore deponeremus, volum-*

mus, etc. Confer Haltausii Gloss. Germ. col. 276.

* **2. ATTESTATIO**, Idem quod *Testatio*, sive *Jus quod Episcopi habebant disponendi in pios usus de certa parte relictorum testamentis*. Privilegium Ordonii II. Regis pro Monast. S. Martini Compostellani tom. 3. Concil. Hisp. pag. 171: *Damus vobis ipsum locum qui vocatur Pignario ab omni integritate cum omnibus suis adjunctionibus et hereditatibus et Attestationibus et ingressibus et regressibus;... Et cum S. Sebastiano et S. Laurentio de Monte sacro, cum omnibus suis rebus et hereditatibus et attestacionibus et familia qua debet servire ad ipsum Monasterium S. Sebastiani. Vide Testatio.*

* *Nihil mihi aliud hac voce eo loco significari videtur quam Adjectio, acquisitum, ab Hispanico Atestar, Implere, ingerere, quod rei propriæ acquisitum ingeneratur.*

* **ATTESTATIVUS**, *Attestans*, Gall. *Attentant*. Inventar. Charta reg. ann. 1482. fol. 263. v°: *Cum qua (compositione) est annexa littera episcopi Parisiensis, Attestativa dictæ compositionis.*

* **ATTIBERNALIS**, *Vicus*, in Glossis Isidori. Melius scriberetur, *Attubernalis*, ut dicitur *Contubernalis*, non *Contibernalis*. [** Gloss. Lat. Græc.: *Atturbernalis, κατηλογίας*.] [** Vide supra *Attabernalis*.]

* **ATTESTIUM**, pro *Alliectum*. Vide supra in *Attertium*.

ATTICA. Vide *Anax*.

* **ATTICIANUS**, [ad Atticos pertinens. Cognomen Romanum. *Inscript.* apud Grut. 126. col. 7. T. Fisevius Atticianus.]

* **ATTICILLA**, [Diminutivum Atticæ. Cognomen Romanum. *Inscript.* apud Grut. 421. 4. M. Julio M. F. Vol. Attico Julia Atticilla mater fec. infelicitissima filio pientissimo.]

ATTICINARI, *Ad igem titiones advincare*, Joanni de Janua. *Attiser le feu.*

* *Glossar.* Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Atticinari, Atisier feu*. Hinc *Atisefeu* et *Atiseur*, Instrumentum ferreum, quo lignum ad focum vel in furno componitur. Hisp. *Atizador*, Forceps focarius. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 160: *Jehannet le Maistre frappa icellui Raveilly d'un fourgon ou Atiseur de four qu'il tenoit*. Aliae ann. 1480. in Reg. 208. ch. 140: *Une paule de fer ou Atisefeu*. Unde metaphorice *Atiser*, pro Instigare, in aliis Lit. ann. 1398. ex Reg. 153. ch. 185: *Icellui Jehan Doreulo dist . . . que se ledit Jehan Rousseau yssoit hors dudit hostel, il seroit batu en le Atisan d'issir.*

* **ATTICUS**, *Burdonus*. Papias MS.

* **ATTIDERE**, Premere, constringere. Gall. *Presser, serrer*. Charta ann. 1338. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 388: *Testiculos et veretrum cum ferro calido Attidisse, et solas pedum eorumdem cum oleo et igne comburisse dicebatur. Appreingner*, eadem, ut videtur, notione, in Lit. remiss. ann. 1421. ex Reg. 171. ch. 452: *Pour ce que le suppliant ne se pouoit mettre à si grant et grosse rançon, lui chaufferent si fort et Appreingnirent les plantes des pieds que les soles d'iceula lui en sont cheutes.*

ATTIFICIUM. *Libertates Castellinovis in Biturigib. ann. 1258. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. cap. 89: Et quod existentes in dicta libertate non possint emere vel acquirere a dictis hominibus nostris de tallia vel mortalia, Attifica, vel immobilia, qua ad ipsos homines jure hereditario devenerunt, vel deve-*

*nient in futurum: verumtamen liceat eis emere, vel acquirere a predictis hominibus attifica sive immobilia acquisita. Ubi Attificiorum voce videntur intelligi res mobiles, proindeque *Attifica*, ni fallor, legendum.*

* **ATTIGUUS**, Adjacens, proximus. Anastasius in S. Innocentio: *Possessionem Fundamensem cum adjacentibus Attiguis. Ita in Sexto III. Utitur etiam Apuleius.*

* **ATTILERIA**, ut *Artilleria*, Machinae quævis bellicæ. Charta ann. 1365. ex Cod. reg. 5187. fol. 17. v°: *Item (thesaurarius) retineat, et emat, et provideat de Attilleria remanenda in Petrascissa. Vide Attilaria 2. et Attillaria.*

* **ATTILEUM**, *ATTILIUM*, ut mox *Attilamentum*, apud Rymer. tom. 3. pag. 120: *Tibi præcipinus, quod omnes carucas in temporalibus illis existentes, cum bobus, affris et toto Attilio carucarum earundem sine dilatatione aliqua liberes.* Et tom. 5. pag. 384: *Navem illam cum Attileo ejusdem, etc. Charta anno tertio regni Edwardi Regis Angliae apud Madox Formul. Angl. pag. 384: Ad capiendum necessaria mea de meremio ad carucatas, carras, carectas, hercias, Attilia et alia minuta.*

ATTILAMENTUM, Instructio, instructus, apparatus: *Italis, Attillatura* [Gall. Agrés, *Equipage, Attirail, Harnois, Attelage.*] Fleta lib. 1. cap. 25. § 9: *Batellus cum onere omni, et Attillamento.* Lib. 2. cap. 85. de carrectario: *Ejus est scire phalera, Attillamento... carectis appendentia.*

* **ATTILLATOR**, Idem qui *Artillator*, *Artilleriarum fabricator aut præfectus*. Littera Edwardi III. Angliae Regis pro officio *Attillatoris*, apud Rymer. tom. 4. pag. 510: *Quia datum est nobis intelligi, quod in dominibus nostris, pro Officio Attillatoris deputatis, in diversis castris nostris, in Ducatu nostro Aquitanie plures defectus existunt his diebus, ita quod ingenia nostra... deteriorantur, etc.* Vide *Artillator*.

* **ATTILLUS**, *Astuto*, in *Glossar.* Lat. Ital. MS. Vide *Attillus*.

* **ATTIN**, *Neptunus apud Sueones, quem Othinum seu Odinum ipsum fuisse existimat aliqui; Odinus autem, ut aiunt, Troja in Sueoniæ adveniens, ibi sedem fixit, condiditque civitatem, quam de suo nomine Sigi Sigtunam appellavit: hunc ut Deum post mortem sui coluere. Carolus Lundius in Zamolxi.*

* *Consule Jonam Ramum in libro quem inscripsit, Ulysses et Outinus unus et idem.*

ATTINCTA, *ATTINCTIO*, *ATTINGTURA*, etc. Vide in *Attinctus*.

* **ATTINENTER**, *Appartenantem, Cou-sinianum*, in *Catholico Lat. Gall.*

* **1. ATTINENTES**, *Consanguinei, affines, propinqui*, apud Murat. tom. 2. pag. 214. col. 2. in Appendix ad Agnelli librum Pontif. : *Tandem hortatu Attinentium suorum... contra formam voti, promissionis et juramenti Cardinales creat. Vide acta SS. Martii tom. 1. pag. 569.*

* **2. ATTINENTES**, *Homines proprii, servituti nexus devicti*. Charta Comit. Solmens. ann. 1325. in Gudenii Cod. Diplom. vol. 3. pag. 227: *Dantes jam dicto monasterio has litteras munimine sigillorum nostrorum, atque prefato Yawno nobis antea Attinenti firmiter communitas, etc.*

* *Atains eadem notione, apud Belloman. MS. pag. 14: Se il n'a ne freres, ne sereurs, ou à ses Atains, etc. Unde Attinenir, in Lit. ann. 1404. tom. 9. Ordinat.*

reg. Franc. pag. 11: Nous considerans la prouchainete de lignage en quoy nous Attient nostre tres chier et tres amé cousin germain Charles roy de Navarre.

* **1. ATTINENTIA**, *Consanguinitas, cognatio, affinitas, Gall. Parenté, affinité, a veteri Gallico, Atténir. In Catholico Lat. Gall. Appartenance, Cousinage, Occitanis. Attagné, affinis. Apud Rymer. tom. 3. pag. 793. col. 2: Quatinus cum eisdem, ut non obstante dicta Attinentia, possint ad invicem copulari, dispensare.* Et tom. 4. pag. 149: *Ob causas alligatum et nos existentes, idem Rex, etc. Rursum pag. 157: Ob connexitatem Attinentia qua est inter vestram et nostram domus regias, etc. Vide Acta SS. Martii tom. 1. pag. 557.*

* **2. ATTINENTIE**, Appendices. Ericus Upsalensis lib. 4. Hist. Suecæ pag. 134: *Terras et Attinentias regni, etc. Utitur etiam alibi. Thwroczius: Tandem antedicti trini dextrarii solennes cum armis et experimentis omnibus ipsorum glorioissimis, seu Attinentiis, etc. [Vita B. Herluca n° 42. tom. 6. Maii pag. 148: Udalricus Cluniacensis Attinentia apud Suevos præpositus. Vide Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 56.]* [** Chart. Carol. IV. Imper. ann. 1376. ap. Lunig. in Corp. Jur. feudal. tom. 1. pag. 888: *Merum et mixtum imperium cum Attinentiis in jurisdictionibus diccessis, qua Frengereide vocantur, Archiepiscopo confirmamus.* Conf. Haltausii Gloss. Germ. col. 539.]

* **ATTINERE**, Cæsarius Heisterb. lib. 6. cap. 5: *In Parecia S. Pauli, qua Attinet Ecclesiæ S. Andreæ, etc. Id est, qua proxima est; quomodo Attenerit usurpamus.* [** Q. Curtius lib. 6. cap. 2: *Scythæ, qui in Europa sunt.... ad Tanaim.... Attinent.*]

* *Atoucher, eod. sensu, dixerunt olim nostri. Chartul. episc. Paris. fol. 120: Vecy l'escrit dou sief mons. l'esvesque de Paris, de ce que mons. Johan Baudoin chevalier tient en hommage. C'est asavoir son hebergement, qui est Atouchant au monstier S. Pere de Breteigni.*

* **ATTINERE**, etc. Pertinet ad propinquos, ut iste mili Attinet tali gradu. Balbus in Catholico. Vide *Attinentes et Attinentia*. [** Johannis Andreae Declar. Arbor. Consang. § 4: Si vis scire quanto gradu affinitatis Attinet tibi illa mulier, etc.]

* **ATTINGERE**, *Advenire*, in vet. *Glossar.* ex Cod. reg. 7646. Hinc *Advenir*, pro *Attingdre*, *Attingere*, in Lit. remiss. ann. 1401. ex Reg. 156. Chartoph. reg. ch. 82: *Lequel Jehan estant sur ycelles sellettes pour Advenir plus hault à forer un harsel, pour clorre sa court, etc. Vide alia notione supra in *Atingere*.*

* **ATTINUARE**, *Adscribere*. Charta Frider. Colon. archiep. ann. 1117. Inter Probat. tom. 1. Annal. Praemonstr. col. 589: *Præfatus comes Adolphus ejusdem sylva jam dictas decimas, cum a me in beneficio teneret, ut eidem ecclesiæ Attinuarentur, sua voluntate coram omnibus mili reddidit. Sed legendum videtur Attitularentur. Vide Attitulare 1.*

* **ATTIO**, [Diminutivum attæ. Cognomen Romanum. *Inscript.* apud Grut. 687. 12. Q. Ingenuivius Attio.]

* **ATTIQUETA**, a Gall. ni fallor, *Etiquette*, *Hominis statusque alicujus inscriptio*. Stat. Avenion. lib. 2. art. 17: *Nullus testis posthac examinetur, nisi prius data, ut vulgo dicitur, Attiqueta subscripta per partem, seu ejus procuratorem, eaque inseratur in principio exanimis cuiuslibet testis. Attiquet vero, pro*

Schedula, syngrapha, Gall. *Billet, bulletin*, in Ordinat. milit. Caroli ducis Burg. ann. 1473: *Chascun conductier, chief d'escadre et de chambre, sera tenuz de chevauchier avec ceux de sa charge, . . . pour les contraindre de logier par Attiquet et non autrement.*

* **ATTITIDARE**, pro *Attitulare*. Adscribere. Vide in hac voce. Charta ann. 1185. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 562: *Ipsa bona in doto suppurationem illi ecclesia Attitiduntur, fratribus tantum omnem fructum exinde obvenientem, libere, et integraliter percipientibus.*

1. **ATTITULARE**, Adscribere. Charta Conradi Episcopi Pataviensis ann. 1156: *Ecclesia Richerspergensis... licet jure fundi ad Archiepiscopum Salzburgensem respiciat, tamen ex Ecclesiastico regimine Attitulata est Ecclesiaz nostraz, utpote sita in diocesi Pataviensi: id est, pertinet ad Ecclesiam nostram.* Albertus Aquensis lib. 7. cap. 6: *Centum equites cum 200. peditibus Rama Attitulavit, qui assidue cives Assur impugnarent: id est, impo-suit, mit en garnison.*

2. **ATTITULARE**, Dedicare, consecrare. Rupertus in *Præfat. ad libros de Divinis officiis*: *Multa eorumdem operum tuo nomine Attitulavi, nonnulla nomine Domini Coloniensis Archiepiscopi: id est, tibi dedicavi, consecravi* [Tabularium Reinhardtborn. ad ann. 1109. inter Vindem. Litter. Schannatti pag. 111: *Contestor per Deum ejusque piissimam Genitricem, cuius honor et nominis isdem locus Attitulatur.* Vide *Titulus.*]

3. **ATTITULARE**, Referre titulos vel summaria rei tractandæ. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 680: *Hoc ad præsens sufficere puto, si genera infirmatum et modos curationum summatum Attitulare potero.*

4. **ATTITULARE**, Inscribere matricæ seu catalogo Clericorum cujusdam Ecclesiaz, apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 599: *Norbertus Dei gratia Magdeburgensis Episcopus... Repperi Ecclesiam B. Marie odeo extenuatam, quod duodecim Clericis non sufficerent alimen-ta... Nos itaque de eadem Ecclesia exentes... alias Ecclesias in civitate eos Attitulavimus, quosdam in Ecclesia B. Nicolai collocavimus, etc.* Vide mox *Attitulari.*

5. **ATTITULARE**, Titulum libro apponere, dare. Rufinus de Origene: *Ex his præcipue libris, quos mei apoxw Attitulavit.* Galli dicunt *Instituter.* [** Thietmar. Chron. lib. 8. cap. 8. ap. Pertz. Monu-ment. vol. 5. pag. 866: *Iste annus quo hunc Attitulavi librum, nativitatis meæ quadragesimus est primus.*]

ATTITULATI dicuntur *Presbyteri Ecclesiarum*, in Charta ann. 1220. in *Tabular. Drocensi* fol. 44. v. Vide *Titulus. Nos Habituez vulgo appellamus.*

* **ATTITULATIO**, in *Collegio Sanctorum*. Adscriptio in Sanctorum numerum. De Translatione B. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1861: *Ecce enim facta est ejus canonizatio et in sanctorum Collegio Attitulatio in Dominica, qua Gaudete in Domino, de-cantatur.*

* **ATTEDIARI**, Tædio affici. Nicolai Episcopi Botroniti. Relatio de itinere Italico Henrici VII. Imper. apud Murat. tom. 9. col. 908: *Nuntius noster de tanta mora Attediatus, qui etiam pro se ipso hospitium non habebat, recessit. Vide Attediare.*

ATTOGATIO. Glossæ veteres: *Attogatio, Paradisis: παρένδυσις*; emendat Casaubo-

nus: id est, toga, quæ tunicis superin-duitur.

* **ATTOLLENTIA CORPORIS**, Elevatio corporis e tumulo, quod ultimum erat canonizationis argumentum, apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 708: *Cujus (Gerardi) ego Alexander Dei gratia Leodiensis Episcopus licet indignus, di-vina revelatione et preceptis salutaribus monitus, nec non et mandatis domini Papæ Innocentii..... delegatus, hac de recolo sancti corporis Attollentiam.*

* **ATTOLLITUS**, *Media brevis, est elevatus, vel quasi quodam pavore concussus. Ita in veteri vocabulario Juris utriusque.* [** In edit. ann. 1517. est *Attonitus.*] Ubi *Attollitus* pro *Attonitus* simul et *Elevatus.*

* **ATTONARE**, *Estonner*, in *Glossar.* Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Abaubir*, eadem notione, apud Phil. Mouskes, ubi de prelio Bovin:

Maintefois oissiez le jour
Crier Montjoie sans séjour;
Cis mos esnaja les Flamens,
Cis mos leur fu paine et formens,
Cis mos les a tous Aabaubis.

Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2:

Un miracle voel raconter
Por Aabaubir chaus et donter,
Qui sains et saintes ne redoutent.

Le Roman de la Male-maraistre: Quant li autres ot ce oï, si furent moult Aabaubi. Italis, *Abbabare*, eodem significatu.

* **ATTONIA**. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 34: *Hoc igitur medica-men, si sine dyagridio est, eis facit qui Attoniam ventris patiuntur.* Ubi *Glossæ: Attonia, defectus vel imbecilitas.* Vide *Attonia.*

* **ATTONSURA**, pro *Tonsura*. Locum vide in *Chiripilatio.*

* **ATTORALLA**, an ab Ital. *Attorcere*, Torquere, contorquere. Inquisit. ann. 1196 apud Cencium inter Cens. eccl. Rom.: *Item si in buinino Attoralla usque ad campum Anselmi aliquis diroaret, perderet rodium, et tres solidos dabit curiae. f. Nomen loci.*

ATTORNAMENTUM, *ATTORNARE*, etc. Vide in *Attornatus et Aornare.*

* **ATTORNARARE**, pro *Attornare*. Procuratorem constituere. Vide in *Attornatus.* Scacar. S. Mich. apud Rotomag. ann. 1233. in Reg. S. Justif ex Cam. Comput. Paris. fol. 24. r°. col. 2: *Judicatum est quod maritus potest Attornarare uxori suam ad petendum terram suam et ad sequendum querelam.*

* **ATTORNIARE**, Negotium alicui committere, curam demandare. Chartar. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 69: *Attorniati fuerunt quatuor homines de unaquaque communia ad unumquemque carnellum custodiendum et hurtandum.* Vide in *Attornatus.*

1. **ATTRACTARE**, Attrahere, persuadere. Gall. *Attrire.* Leges Luithprandi Regis Longobard. tit. 94. § 2: *De illa muliere, quæ se turpiter Attractare permittit, etc.* [Pro *Attractare, Manier, toucher*, dictum puto.] [** Luithpr. 122. (6, 69.); respicit ibi cap. 121. quod non est apud Heroldum, unde Cangii error. Muratorius habet *Adrectare.*]

* 2. **ATTRACTARE**, pro *Tractare*, Gall. *Traiter.* Conc. Rem. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 527: *Ad hæc Arnulphus, teneri se ab hostibus conquerebatur, nec aliquando se vidisse episcopum sic Attractatum, etc.*

* **ATTRACTIUS**, Lentius. Spicil. MS. Fontanellense pag. 239: *Istoria legitur rotundius, omelia Attractius.*

1. **ATTRACTUS**, idem qui *Contractus*, mancus, membris captus, Ital. *Attratto, ritratto, storpiato, impedito dalle membre.* Vita S. Nicetii Episcopi Lugdun. n° 8: *Dæmoniacis remedium, Attractis vigorem integrum... confert.* Vide *Contractus.*

2. **ATTRACTUS**, Facultas, quam habet dominus feudi, retinendi homines alterius dominii, ita ut a propriis dominis repeti non possint. Charta Hugonis Ducis Burgund. ann. 1172. pro fundatione S. Capelle Divisionensis, apud Perardum: *Concessi... ut videlicet Clerici ei deservientes liberum habeant Attractum in villa Divisionensi, eodem modo, quo habeo, id est, libertatem retinendi homines, eandem quam habeo in villa Divisionensi.* Eadem habentur in Chartis Odonis Ducis ann. 1201. et 1202. pro Communia Belnensi. Occurrit præterea in alia ejusdem. Odonis ann. 1196. pag. 341. et alia Millonis D. Noeriorum ann. 1239. pag. 245. 272. 275. et 444. Charta Goffredi Comitis Andegavor. de Consuetudinibus terræ S. Sergii, apud Sammarthanos: *Birbiagium etiam de toto Attractu in omnia ovilia illorum dominica per universas terras suas, excepto Attractu extraneorum hominum, de quibus ipsam consuetudinem habere dinoscet.*

[**] Ubi de bonis immobilibus seu agris sermo est, *Attractus* Gallice dicitur *Attrahiere, Attraire, Extraire, Es-treire, et interdum Escheance.* v. g. *Terres vacantes par Attrahiere* dicuntur reorum damnatorum, *albanorum*, nothorum aut servorum agri, quos dominus ad se *attrahit* quovis modo, quamvis sint ex alterius justitia vel dominio. Vide *Glossarium D. de Lauriere* in hac voce, et infra 5. et 6.

3. **ATTRACTUS**, in *Jure Hungarico*, Reus, cui lis intenditur, in jus tractus, *Elo idex tetot.*

4. **ATTRACTUS**, *ATTRACTUM*, Acquisi-tio, illa præsertim, ut arbitror, quæ labore fit vel industria, in quo distin-guitur a *Comparato*, quod fit dato pretio, vel etiam gratuito. Hinc in Testamento Widradi Abbatis Flavinac: *Et si ali-quit comparavero vel Adtraxero.* Diploma Ludovici Pii ann. 824. inter Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 73. f.: *Ut, quantumcumque memorato Ecclesia S. Zenonis per donationem nostram vel dicti ger-mani nostri, et Rotaldi predicti Episcopi vel cæterorum fiduum traditione, vel ip-sorum comparatio, seu quolibet Attractu juste et legaliter habere dignoscitur.* Charta Theoderici II. Regis Franc. pro Monasterio Bertiniano apud Mi-ræum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 128. col. 1: *Quidquid eo tempore possidebant aut adhuc in antea ex munere Regum vel de collato populi seu de comparato aut de comparando, aut de quolibet Attracto.* [* Vide in *Adtrahere.*]

* 5. **ATTRACTUS**, Locus in quo dominus, qui jure *Attractus* gaudet, retinere potest homines alterius dominii. *Liberi castri S. Joan.* ann. 1227. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 387. art. 7: *Volo autem ut illi quos in Attractu castri mei sancti Johannis retinui vel retinuero, liberi sint cum omnibus rebus suis.* Vide supra 2.

* 6. **ATTRACTUS**, idem videtur quod *Espava*, Jus nempe in animalia aber-rantia; vel animalium quæ in damno sunt, captio et emenda ob id exsol-venda. Charta ann. 1060. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 353: *De omni quoque Attractu extraneorum porcorum, quem monachi facient in boscho de Jarziaco,*

habebunt monachi medietatem, et dominus de Jarziaco olim medietatem.

* 7. **ATTRACTUS**, Canalis, in quem aqua attrahitur. Reg. Philip. Aug. 34. bis in Chartoph. reg. part. 1. fol. 96. v. col. 1: *Si inpejoraret fossatum pro suo Attractu faciendo, ipse reficiet tam bonum, vel melius, vel quocumque modo inpejoraret.*

* **ATTRAHERE**, Tueri, defendere. Charta Philipp. Aug. ann. 1195. ex Chartul. S. Nigasi Mellet. : *Præcepit etiam idem Galeranus... omnibus baronibus, serventibus atque fidelibus suis, ut mercatum sancti Nigasi custodian et Attrahant melius, quam si thelonium esset suum proprium. Non multum dissimili notio, nimirum pro Alere, sustentare, Attractier, in Lit. remiss. ann. 1392. ex reg. 144. Chartoph. reg. ch. 174: Lequel Mahieu avoit tenue et Attraitee avecques lui par long temps la mere dudit Estiennot. Attrairesse vero, que inescat, decipit, in aliis ann. 1389 ex Reg. 138. ch. 3: La femme et lui se facherent,.... elle l'appela sanglant sourt; et lui l'appela sanglante ordure, tu n'es qu'une Attrairesse de ton mary.*

* **ATTRAMENTARIUM**. Vide supra Atramentarium.

* **ATTRAYTUM**, Budera, Gall. *Demoli-tions*, illa maxime, quæ e parietinis Attrahi possunt ad ædificandum utilia; hinc vocis etymon. Computum Fratris Chaberti præpositi a Delphino ad ædificationem Monasterii Montisfluriti tom. 1. Hist. Delphin. pag. 85: *Pro quibus ædificiis faciendis noster Delphinus... eisdem assignavit et concessit Attraytum ædificiorum infra scriptorum pro 200. florensi auri. 1. Attraytum medietatis magnæ turris a parte interiori, sicut protenditur murus de versus buccurionem. Item et Attraytum duarum cannarum et coquinæ sequentium. Item Attraytum muri, qui est ante eandem supra portam. Item Attraytum parietis existentis inter capellam et magnam aulam. Item Attraytum alterius muri, etc.*

* **ATTRACTATOR**, [Musi, attractator sive palpator meus. (*Gloss. Paris.*)]

* **ATTRIBUERE**, Tribuere, Dare. Annales Benedict. tom. 5. pag. 620: *Novas nuces collegi et ei Attribui.*

* **Attrosser**, pro Adjuger, Rem auctione alicui addicere. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 342: *Les dismes des blez de la parroisse de Mar-maignes... furent baillées et Attrosées.... aux plus offrants, etc.*

* **ATTRIBUTA**, Desponsata, Gall. Accordée, fiancée. Charta ann. 1307. in Chartul. S. Mart. Augustodun.: *Nos Guido quandam filius Hugueti, dicti Poille de stabulis, et Alaisonna quandam filia Regnaudi, dicti Costier, ejus Attributa causa matrimonii, etc.*

* **ATTRIBUTARIUS**, Tributarius, qui tributum solvit. Concil. Jaccense ann. 1063. inter Hispan. tom. 3. pag. 229: *Donamus... Deo et beato Piscatori omnem decimam nostri juris, auri, argenti, frumenti, seu vini, sive de ceteris rebus quas nobis Attributari sponte aut coacte exsolvent.*

* **ATTRINSSIT**, pro Attinxit, loco Attigit, a verbo Attингere, Gall. Atteindre. Vide supra Attингere 1. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 213: *Dictus Guillelmus accipit quemdam lapidem grossum, quem proiecit contra dictum Johannem, quem Attrinssit et percussit uno ictu in capite.*

* **ATTRITUS**, Exercitatus, versatus: nostris, Rompu, eadem notione. Com-

ment. Jac. Picinini lib. 6. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 113: *Duo patritii viri, satis in conficiendis rebus Attriti, Bruxiam a senatu demissi sunt, Ursatus Justinianus et Paschalis Mari Petro.*

* **ATTRONCARE**, [Truncos lustrare et recensere, Gall. Soucheter. Hujusmodi truncorum examen fit ab iis qui aquis forestisque præficiuntur, ut si fieri possit eos, qui arbores furtim succiderint, deprehendant. Hinc Attroncatus dicitur qui facta truncorum lustratione apud se habere arbores succisas deprehendit ejusdem modi, qualitatis, etc. quorum sunt trunci lustrati.] Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campaniâ ann. 1228: *Si aliquis servientum domini... aliquem invenerit in nemoribus suis abbatantem, pro forefacto illo equi, boves, et biga, qui ibi inventi fuerint, erunt in voluntate Domini. Si vero ita esset, quod ipsum, qui abbatavit in dictis nemoribus, infra leucam bannatum invenerit, ipsum per Scabinos, si posset, Attroncare; et si Attroncare posset, equus, boves, et biga, qui ibi deprehensi essent, erunt in voluntate domini. Ille vero qui collo portabit, si in dictis nemoribus deprehensus fuerit et Attroncatus, sicut supra dicimus, fore factum illum per 60. solidos emendabit.*

* **ATTURACIO**, libavoxata, Sacrificium ex thure, in Supplemento Antiquarii.

* **ATTURNATUS**, ATTORNARE, ATTUR-NAMENTUM, ATTORNATUS, etc. Voces forenses. Attornati et Attornati dicuntur in Jure Anglico et Normanico, Procuratores, qui aliena negotia, ex speciali mandato, in foro agunt, et dominorum suorum jura tuerunt ac promovent. Bre-viloq.: *Atornati dicuntur Procuratores apud acta constituti, in C. un. de Stat. Monach. lib. 6. § Porro. Vetus Jus municipale Norman. MS. 1. part. distinc. 2. cap. 16: Li Atorne, est cil qui parde vant Justice est Atorne pour aucun en Eschequier, ou en assise, ou il aet record, pour poursuivre et pour defendre sa droitture. Et si doit estre receu en autre tel estat de la querelle, comme celleuy en est a li Atorne. Et quant il l'a Atorne, li Atorne ne doit estre de rien ois, fors de la querelle, dequoy il est Atorne, etc. Charta Henrici Regis Norvagiae apud Walsing. pag. 58: Constituimus et ordinavimus... nostros veros et legitimos Attornatos et Procuratores. Ingulfus: Et prædictas villas in suam possessionem, tanquam Attornatus dictorum senum, eorum nomine tituloque recepit. [Madox Formul. Anglic. pag. 127: Redendo inde annuatim nobis prædictis Priori et Conventui, et successoribus nostris, seu nostris Attornatis sex denarios sterlingorum, etc. Vide Marten. tom. 4. Anecdot. col. 805. et D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 254.]*

* **Hinc Atournez** nuncupantur, qui alibi Adjutores vel Adsessores, ii scilicet qui magistratibus seu urbium præfectis ad consilium adjungebantur, in Ordinat. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 232. art. 27: *Que les esleves facent l'inquisition et compte du nombre des feux ès bonnes villes et citez, appellez les maires desdites villes ou Atournez, là où il aura maires ou Atournez.*

* **Quemadmodum** vero Romanis olim non licet per procuratores causas suas agere, sic Francis nostris citra Principis rescriptum per Attornatos experiri aliquando non licuit. Consule notas Cl. V. Bignonii in cap. 21. lib. 1. Formul. Marculfi. Idem usus apud Anglo quoque invaluit ut ex Brevi a D. de

Lauriere, in hanc vocem relato in Glos-sario juris Gallici manifestum est.

* **ATTORNARE**, Procuratorem consti-tuere ad rem quamplam. Bracton. lib. 2: *Item videndum est, si dominus Attor-nare possit alicui homagium et servitium tenentis sui contra voluntatem ipsius tenentis, et videtur quod non. [Eadem notio est, quæ sequentis.]*

* **ATTORNARE**, ATORNARE, Rem, cen-sum, prædiūm, aut vassallum in alte-rius dominium transferre. Fleta lib. 8. cap. 6. in princip. : *Dare autem poterit quis juste omnino quod suum est... ut fidelitas et servitium tali donatori Attor-nentur, etc. Chartular. Fontanellense tom. 2. pag. 1387: Ego Guillelmus de Busco Attornavi et Attornationem feci Abbati et Conventui S. Wandregesili unam peciam vineæ sitæ apud vicum Lu-tosum, etc. Datum ann. 1279. Concessio Henrici Vicarii de Weston pro Ecclesia S. Mariae de Oseney, ann. 1275. apud Kennettum Antiquit. Ambrosian. pag. 233: Quos quidem quatuor solidos et duo solidos de tenementis prædictorum Adie et Thomæ Attornavi ad unam pietantiam faciendam in Conventu Osneensi annua-tum in perpetuum in die anniversarii mei obitus pro anima mea. Chartularium S. Fromondi in Charta Henrici de Val: Quem Radulfum porcarium eisdem Reli-giosis cum homagio Attornavi et penitus dimisi... pro hac autem venditione et Attornatione præfati Religiosi dederunt mihi 15. solidos Turon. Ter quaterve occurrat ibidem et eodem intellectu. Lobinellus Hist. Britan. in Glossario: *Scitote quod homagium, quod nobis debetis, Ator-navimus Andrea de Vitreio, unde vobis mandamus, ut illud eidem Attornetis. Ea-dem vox pluries occurrit eodem intellectu in variis Chartis Archivi B. Mariae de Bono Nuncio Rotomag. Semel etiam aut iterum pro Constituere procuratorem. Vide librum Nigrum Scaccarii pag. 65. et 112.**

* **ATTORNARE** aliquem ad aliquid sol-venundum, Delegare alicui debitorem, Gall. Transporter une dette. Conventio anni 1212. apud Madox Formul. Anglic. pag. 82: *Osbernus Persona Ecclesiæ de Dou-delebore... fide corporaliter præstata Attornavit nobis ad solutionem faciendam terminis statutis Alexandrum Capella-num suum; qui Alexander, sacramento corporaliter præstato, promisit se fideliter et absque omni contradictione et fraude, nobis de redditu nostro, videlicet de quadraginta et quinque solidis, terminis statutis satisfacere; dictus vero Osbernus, fide corporaliter præstata, promisit se non compulsurum Alexandrum Capellanum de solvendo sibi redditu, quem nobis Attornavit, quo minus Alexander redditum nostrum; prout nobis Attornatus est, terminis statutis reddat... Plegios posuit Alexandrum decanum, etc. Factum est hoc anno quanto generalis Interdicti to-cius Ecclesiæ in Anglia. Interdictum hic memoratum ab Innocentio III. PP. latum incœpit ann. 1208. septemque annos duravit. Vide Spondanum ad ann. 1208. Tabularium Fontanellense tom. 2. pag. 1275: *Salvis tamen 3. denariis anni redditus Rogero Ventru capitali domino prædictæ masuræ, cui Attornavi dictos Religiosos dictos denarios ad natale Domini soluturos.**

* **ATTURNARE**, Eadem notione. Madox Formulare Anglican. pag. 158: *Sciант præsentes et futuri, quod ego Henricus de Lega dedi et quietum clamavi Willemo de Hadele, totum jus et dominium, quod ad me et ad hæredes meos pertinet, in*

illo tenemento, quod Willermus filius Hos mundi de Sarpeham de me tenuit; pro XII denariis annuatim reddendis mihi et hereditibus meis, et predictis XII. denarios præfato Willermo de Haddale Attunavi, tenendo sibi et hereditibus suis, vel cui assignare voluerit, libere et quiete in perpetuum in escambo quatuor aeriorum et unus aurex, etc.

¶ ATTORNATIO, ATORNATIO. Eadem notio. Tabularium Fontanellense tom. 2. pag. 1607: Noverint universi, quod ego Johanne le Paumier de Lebecort . . . assignavi et Attornavi viros Religiosos dominum Abbatem et Conventum S. Wandregesil super masuram meam de Liebecort de novem sol. Paris... ad festum S. Remigii annuatim persolvendis . . . quos novem sol. Paris... tenebamur reddere dictis Religiosis super campum de la Conarde annuatim . . . Et ut assignatio et Attornatio rata sit et stabili, etc. Alios locos vides in Attornare.

¶ ATOURNARE, Procuratorem constitutere. Charta ann. 1314. ex archivo Veteris villa: Ita quod aliquem hominem ex uno dictorum feodorum mihi et heredi meo Atournabant, qui homagium pro eis faciet inde nobis.

ATTORNAMENTUM, Ipsa procuratio. Apud Littletonem sectio 551. inscribitur de Attornement.

¶ ATTORNATIO, Idem, in Legibus Normani. cap. 67. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 272: Cum enim Attornatio in curia fieri habeat, que recordationem valeat reportare, si in absentia partis adverse facta fuerit, ejus condicio affirmabitur minus juste.

¶ Observandum autem in Britannia minori neminem olim in saisia cuiuslibet jurisdictionis recens acquisitæ fuisse constitutum nisi per Attornationem. Hæc eo lubentius dico, inquit d'Argenté in articulum 265. Antiquarum Consuetud. Britan. cap. 10. num. 31. quoniam ad nostram memoriam, atque etiam non aliter tribunalia nostra tales possessiones in jurisdictionibus apprehendi posse censemabant, quam per Attornances et Avirances, ut loqui solent. Hæc vero delegations erant subjectorum ab auctore acquirenti factæ, quas alibi dimissiones fidei vocant, cum vassallus ejurato prioris domini obsequio et fide, novo se sacramento novo item domino acquirenti obstringebat, idque jussu auctoris.

¶ ATTORNATUS, Ad aliquid constitutus, destinatus. Recognitio de firmitate villæ Ebrouicensis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 1062. B: Et viderunt quod timorem habuerunt de obsidione, et Attornati fuerunt quatuor homines de communia ad unumquemque quernellum custodiendum et hundandum eum.

ATTORNAMENTUM, [Gall. Attournement,] Spelmanno, [sed strictiori significatione] est transitus vassalli, seu tenentis, ab obsequio domini vendentis, in obsequium ementis, quod fit vel traditione denarii, vel præstatio fidelitatis, vel nudo ipso in venditionem assensu. [Skinnero etiam in Etymol. vocum forensium, Attornamentum dicitur de colono vel inquilino ubi dominum mutat, id est, ubi dominum novum agnoscit, ab antiquo Fr.-G. Attourner, s Attourner, se convertere, id est, ad novum dominum seu patronum se conferre. Verum Attornamentum latiori significatione interdum usurpari potuit, qua scilicet Attornatio; de quo mox dictum fuit.] Vide Rastallum.

Prædictis addere lubet quasdam regulas, et axiomata de Attornatis seu Pro-

curatoribus, quæ habentur in Regesto primo Joannis de S. Justo in Camera Computorum Paris. in Scacariis Normanniae: Attornari non potest alius, etiam in scacarii, ante terminum 1. currentem assignatum, sicut vidi in scacario de Domino de Veteriponte, qui fecit citari Joannem de Bruecourt in scacario, et statim voluit facere attornare, quod facere non potuit. Attornatus non potuit facere attornatum. Attornatus non potest fieri per litteras nisi volens et consentiens. Attornatus non potest mutari nisi volens et consentiens. Attornatus non fit ab aliquo nisi post causam motam, etc. In Scacario Paschæ ann. 1217: Judicatum est, quod sustinens placitum, et non est Attornatus, in misericordiam debet esse. Aresta ann. 1294. in Reg. Parl. B. f. 105: Ordinatum fuit in isto Parlamento, quod in Normannia absens possit institui Attornatus. Attornatus non potest fieri sine brevi Cancellaria. Miror cap. 5: Abusion est à reteiner Attny sans breve de la Chancerie. Idem de his, qui Attornati esse possunt, cap. 2. sect. 11: Attornés poient estre tous ceux aux queux le y veuille suffrir: fems ne poient estre Attorneys, ne enfans, ne serfe, ne nul, qui est en garde ou autrement faut de foy, ne nul criminous, ne nul essoigne, ne nul que n'est à la foy le Roy, ne nul que ne poet estre counter, etc. Addre Radulf. de Hengham in Magna cap. 7. de Attornatis faciendis.

ATTORNATUS REGIS, Regius Procurator vel Advocatus.

¶ ATTORNATUS GENERALIS D. Regis, apud Madox Formul. Anglic. pag. 236.

¶ ATTORNATOR, ut Attornatus, Procurator. Liber Niger Scacarii pag. 528: Fecit Reginaldum Haddam, confratrem suum, Attornatorem ad recipiendum seismam de bosco de Grenefert.

Horum vocabulorum etymon a Galllico, Tourner, accersunt plerique, id est, vertere, commutare, rem unam in vicem alterius dare. Alii Attornatos dictos censem, quasi ad Turnum, id est, ad vicem alterius constitutos: ego vero potius censuram a Turnis Vicecomitum, id est placitis et assisis, vocem efficitam, quia ad turnum seu ad placitum citabantur rei, et in jus vocabantur.

* ATTUSA, [Prosiliens. Nomen servile Romanum. Inscript. apud Murat. 1547. 4. Macro Cornelius Attusæ.]

ATUBUS, μοιλόγος, [μοιλάδος,] μύρος, Blæsus, in Supplemento Antiquaril.

** ATUNUS. Vide Autunus.

ATZEMBLARIUS. Vide Azemblarius.

* AU vel OU Pagum olim lingua Germanica significasse, auctor est Valesius in Notit. Gall. pag. 361. col. 2. quem consule. [Confer Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 1. col. 504.]

¶ AVA, Avia, Gall. Aieulle. Necrolog. S. Mariæ Novellæ tom. 2. Junii pag. 402: Domina Tetsa uxor Vitalis et Ava Fr. Joannis Dominici cum habitu ordinis 1381.

AVAGANT. Usatigi Barcinonenses MSS. cap. 101: Mariti uxores suas repaire possunt de adulterio, etiam per suspicionem et illæ debent se expiare inde per illorum Avagant per sacramentum, et per batajam, si ibi fuerint manifesta indicia, vel competenter signa. [¶ Pragmat. Catal. lib. 9. tit. 8. cap. 2.] Ubi forte per Avagant, Advocati, sive Campiones intelliguntur, per quos duellum iniri statuitur.

¶ AVAL, Ducere Aval, Idem quod Avolare. Computus gener. redditum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel Tract.

de Usu Feud. tom. 2. pag. 193: De quatuor ferratis faciendis et pro vino duendo Aula, xvij. l.

* AVALAGIUM, Præstatio ex anguillis et piscibus, qui in gurgitem vel nassam descendunt, vel ipsa eorumdem captio, Gall. Avalage et Avalison: unde vocis etymon a Gall. Aval, Deorsum, rectius deducas, quam ab Avaloire, Guttur, fauces, ut in Avaloiræ videre est. Charta Phil. Pulcri ann. 1302. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 450. r. col. 2: Herbagium et Avalagium anguillarum vivarri nostri de Andeliaco. . . . tenuerunt et habuerunt. Volumus et concedimus eidem Andreæ, quod dicta herbagia et Avalagium, una cum dicta custodia, teneat. Alia ejusd. reg. ann. 1313. in Reg. B. ejusd. Cam. fol. 152. v: Donamus vigenti octo libras Paris. annui redditus. . . . super custumam Avalagiorum archæ magni pontis Paris. Charta ann. 1339. in Reg. donor. Caroli IV. et Phil. VI. ex ead. Cam. fol. 163. r: Nos dites gens. . . . ont assigné. . . . au roi de Boeme. . . . à Filayns le chargeage et barrage, la chauvain, l'Avalage et couples. Alia ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 256: Item la pescherie, les herbes du vivier de Gamaches, et l'Avalison d'icellui pour xl. livres Parisis de rente par an. Vide Advaleia et in Avalare.

* AVALANTIA, Clivus, declivitas, Gall. Descente. Charta ann. 1347. in Reg. 76. Chartoph. reg. 15: Item medietas totius illius orti dicti Bertrandi, siti subtus Avalantiam sive leprosarium. Hinc Pierre avaloere appellatur Lapis devexe positus, in Charta ann. 1331. ex Reg. 66. ch. 518: Pourront aussi donner congé de mettre pierres Avaloeres, au moins de dommage que l'en pourra, et de faire saillies, fenestres saillans pour estaux. Præterea Avalouere dicitur pars quedam instructus equi jugatorii quæ nostris ephippiorum artificibus Culeron nuncupatur, in Stat. ann. 1350. tom. Ordinat. reg. Franc. pag. 371. art. 193: Une Avalouere garnie de merliers de cuir, la meilleure huit sols. Avaluire, eodem sensu, in Comput. MS. Clareval. ann. 1364. fol. 3. v.

AVALARE, In mari, aut fluvio, deorsum navigare, vel e montibus aut collibus descendere. Aval enim nostris est locus inferior, depresso. Charta Philippi Aug. Reg. Francor. ann. 1207. apud Duchesn. in Normannicis pag. 1063: Nullus mercator cum mercatura sua poterit transire Rotomagum per Seguanam ascendendo, vel Avalando. Et infra: Naves quoque. . . . poterunt ascendere et Vallare per aquam Seguanæ. Aresta ann. 1293. in Regest. Parl. B. fol. 100: Quod quicumque mercatores undecumque sint, cum mercibus suis ascendendo et Avalando possint transire pontem Rotomagi, etc.

Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1219. in Tabul. S. Genofevæ Paris.: Tres partes illius redditus, quem pater eorum habuit in Avalacio Sequanæ versus S. Dionysium, etc. Historia Bellorum sacerorum MS: Et tant attendirent, kil virent ke Sarazins Avaloient les montagnes d'autre part. Froissart. 3. vol. cap. 102: Ils passerent outre le plus tost qu'ils peuvent, et s'Avalerent devers Brabant. [Concordata inter Ecclesiæ S. Quintini et S. Praejecti, ex altero Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 96: Et le trou tenant à ladite en Avallant aura 7. pieds, et les deux ailes de montée chacune aura 50. pieds.] Cantipratanus lib. 1. cap. 11: Descensus notularum in ipso cantu, quos Galli Avallées dicimus. [¶ Idem

quod vulgo *Roulemens*, vocis inter canendum inflexiones, volutatones.] Ita *Avalare* usurpant Itali. Dantes in Pur-gat. cant. 8:

Or Arvalliamo hormai
Tra le grandi ombre.

AVALISON. In Computis Domanii Comitatus Pontivi ann. 1369, 1409, etc. mentio fit des *Avalisons du Vivier de Haut les Rue*, etc. de l'*Avalison du noc volant dudit Vivier*, id est, de evacuatibus aquarum vivarum. [An non melius in Diplomate Walterii de Nisella ann. 1235: *In illo feodo, quod de dicto Vicecomite teneo super aquam meam apud Nisella in quibus de eorum proventibus, et in descensu anguillarum, sive quorumcumque piscium in nasses rayarum dictorum molendinorum descendentium, quod vulgariter dicitur Avalesons, etc.*]

* **AVALARE**, demittere, deponere, Gall. *Avaler*, *Descendre aval*. Hinc Gall. *Avalage*, Doliorum vini in cellarum demissio, Chartul. S. Cornelii Compedit.: *Quædam corda ad vinum Avalandum*.

* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 476: *Detectoculo suo, brachis suppositis seu Avalatis clamabat, etc.*

* **AVALATIO**, Idem quod mox *Avalarie*. Index MS. Beneficiorum Eccl. et Dicec. Constantiens. fol. 41. v. e Musæo D. de Cangé: *Rector habet duas virgatas terræ et unum quartarium frumentum annuum supra molendinum Renaut et medietatem anguillarum venientium ad Avallationem dicti molendini*. Vide supra *Avalison in Avalare*.

* **AVALORIÆ**, Fauces piscariae circa Ligerim dictæ *Avaloirs*, alibi *Gords*, *Montoirs*, *Pesheries*. E cratibus palisque in clathrorum modum dispositis in alveis fluminum construuntur, ad salmone et maxime anguillas, cancrosque capiendos, quos aquarum lapsu raptos sorbent et deglutiunt. Hinc vocis etymona, Gallis enim *Avaloire* est guttura, fauces, et *Avaler*, Deglutire. Charta Rainaldi de Niveris pro Fonte-Morignaci inter Instrum. tom. 2. Gallæ Christ. pag. 69: *Concessi totum censem de isla Berta in jure perpetuo possidendum et pescationes in Ligerim juxta eam islam habere et Avalorias ad pisces capiendos facere, etc.* Vide supra *Avalison in Avalare*.

* Rectius a Gall. *Aval*, Deorsum, quam ab *Avaloire*, Fauces, deduci videtur, ut jam monimus supra in *Avalagium*.

AVALTERREÆ. Matth. Paris. ann. 1249. pag. 516: *Hic quoque Comes Hugo navem mirabilem paraverat in Regno Scotiae, ... in qua transfretari cum Boloniensiibus et Flandrensiibus, et cum illis qui vulgariter de *Alalterre* dicuntur, posset audacter Additamenta ad eumdem Paris pag. 146: *Orta est contentio lamentabilis inter Flandrenses, qui dicuntur de *Alalterre*, et Francos illis partibus conterminos. Ubi indubie *Alalterre*, sunt ea provinciae, quas continent Germania inferior, le Pays-Bas etiamnum dicta: *Aval* enim idem valet quod inferior, quasi ad vallem, vel in valle. Ut porro Germania inferioris Metropolis fuit olim *Colonia Agripina*, ut est in Libello provincialium civitatumque Galliarum, et ab Ammiano Marcellino lib. 15. secunda Germania, id est inferioris, urbs magni nominis appellatur; ita posterioribus saeculis, quæ ei adjacent provincia, *pagus inferior* dictæ sunt, *Terre d'Aval*, vel *Alalterre*, quod idem sonat, populique ipsi**

Avalenses, seu *Avalois* nuncupati. Le Roman de Garin MS.:

Normant, Breton vindrent voirement,
Et *Avalois*, Flamenc, et Loheranc.

Alibi:

Et *Avalois*, et cil d'outre le Rhin,
Et Brebançons qui sont Chevaliers fin.

Philippus Mouskes MS. in Philippo Augusto:

Li *Avalois* orient Coulogne.

Chronicon Flandriæ cap. 10: *Le Roy d'Angleterre étoit si riche homme, qu'il avoit tous les *Avalois* et les *Bouchiers* avec lui par son grand avoir et par ceci endommageoit moult le Royaume de France. Le Reclus de Molens en son Miserere MS.:*

Ainsi tout Estrelinois,
Et li Escot et li Banois,
Thyois, Brabant, et *Avalois*,
Tennent des Estrelins les lois.

Guillelmus Guiart MS. ann. 1297:

Qui le Roy Edouard trouverent,
Qui lors et les *Avalois*,
Bien soissante mil Galois.

* *Avaluterre*, in Chron. S. Dion. cap. 5. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 136: *Li mandoit que il venist à lui à parlement en *Avaluterre* en la cité d'Utrecht.* Rursum infra cap. 6. pag. 137.

* **AVALUACIO**, *Estimatio*, a Gall. *Evaluation*. Chronicon MS. Regum Franciæ e Musæo D. de Cangé: *Avaluacio monetæ debilis Normanie, in qua est decadentia de XII. denario ad fortē monetam Turonens. dicta Avaluacio facta in anno millesimo CCCCLXI.*

* Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 83. Chartoph. reg. ch. 20: *Dicti commissarii reportarunt... supplicantem prelibatum, tam pro ignorantia mali jactus dictorum compotorum suorum, quam indebita Avaluacione seu apretiatione monetarum, etc. Avaluement vero, diminutionem sonat, in Stat. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. 555. art. 9: Et est assavor que pour mendre crié ou Avaluement de deux solz pour sextier, le pain ne croistre ne appetissera.*

* **AVANANTATIO**, Quidquid ratione hæreditatis alicui advenit, seu ejusdem portionis assignatio, facta prius bonorum estimatione. Vide supra *Advenantare* et mox *Avanantizare*. Charta ann. 1282. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1064: *Salvo insuper ex nunc dictis Herveo de Castello et Sibille, quandocunque sibi placuerit, si voluerint habere Avanantationem ipsius Sibille in hæreditate paterna et materna, deducendo in eadem dictum escambium et alias possessiones et sesinas suas, quas habuit et tenuit ratione ipsius Sibille de dicta hæreditate, et salvo dictis Herveo domino de Pencœt et Amaz, infra duos annos post decessum dicti dom. Bernardi et dom. Constantiæ eius uxoris, si voluerint habere Avanantationem ipsius Amaz in hæreditate ipsorum militis et ejus uxoris, deducendo in eadem prædictum escambium apud Ploeresqat et Cleder; et si prædictæ partes vel eorum altera infra dictos duos annos non petierint Avanantationes suas, ut dictum est, elapsis duobus illis annis, non potest aliqua dictarum partium petere ab alia aliquid de suis ratione dictarum Avanantationum.*

* **AVANANTIZARE**, Idem quod supra *Advenantare*. Vide in hac voce. Charta ann. 1270. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1022: *Coram nobis humiliiter petierit valorem summarum pecuniarum prædictarum*

sibi *Avanantizari in terris supradictis*; nos vero auditis et intellectis rationibus dicti vicecomitis, mediante judicio curiæ dom. ducis Britannæ et per proborum virorum consilium ac prudentum, *Avanantizavimus dicto vicecomiti pro summis pecunie ante dictis et pro earum vendis villam, quæ vocatur Coetbras, etc.*

* **AVANDROYS**, vox vulgaris, Census species. Charta Phil. Pulcri ann. 1310. ex Reg. ejusd. reg. ch. 10. in Cod. reg. 9607. 3: *Sex libras Turonenses annui census, dicti Avandroys, super terris arabilibus.*

* **AVANGARDA**, Prima acies exercitus, Gallice *Avantgarde*. Fragm. processus, etc. contra Ludov. Principem Avaraicæ ann. 1430. tom. 1. Hist. Dolphin, pag. 50: *Bellum suum ordinaverunt, et Avangardam dicto Nobili Rodrigue ipsam humiliiter postulanti... concessit dictus Gubernator. Vide Antegarda.*

* **AVANNA**, pro *Auvanna*. Vide in hac voce. Charta S. Ludov. ann. 1254. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 508: *Ad dirimendas quæstiones, ... quæ incidentur infra castrum de stillicidius et parietum oneribus, fenestris et Avannis, etc. Vide supra Antevanna.*

* **AVANSAMENTUM HÆREDITATIS**, Representatio hæreditatis, quidquid per anticipationem liberis a parentibus datum antequam sit successioni locus, Gall. *Avancement d'hoirie*. Regestum Parlementi ann. 1450. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 390: *Etiamsi a matre filio talis donatio facta extiterit, maxime cum dicta donatio seu cessio a matre filio suo ad finem ut erga ipsum de aliquibus quæstionibus ac demandis quitta remaineat, aut etiam ut dictus filius suis aliquam pecuniam summam sibi vel alteri pro ea solvat, fiebat, acquestus et non anticipatio seu Avansamentum Hæreditatis dici et reputari deberet.*

1. **AVANTAGIUM**, Facilitas, opportunitas, ex Gallico, *Avantage*. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 5: *Prædictæ vero species falconum generaliter nesciunt in rupibus altis et in locis prædictis, ut aves, quæ capere volunt pro pastu suo et pullorum suorum, quas et per violentiam longi volatibus, quem habent, acquirunt, facilius videant, et Avantagium habeant capiendi eas, etc. Vide Avantagium.*

1. 2. **AVANTAGIUM**, Jus præcipuum, quidquid a parentibus alicui e liberis, vel a conjugibus sibi invicem datur prærogativum jure, Gall. *Avantage*. In Foris Aragon. lib. 5. habetur titulus, *De Avantagiis, quæ uxore præmortua vel ipsa superstite, vir aut ejus successores habere debent. Testamentum Guidonis Cardinalis ann. 1372. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 180: Ille qui supervivet omnia præmissa habeat in quantum de jure vel consuetudine dare et Avantagium facere possum. Charta de Divisione hæreditatis paternæ inter Gaufridum de Calviniaco, Radulphum fratrem ejus et Mariam utriusque sororem ann. 1324: De tribus homagiis quæ petebat dictus Gaufridus habere in Avantagium... nihil partis, partagii, frareschii, portionis, appenagii et communitalis... reclamabit. Consuetudines Lemovicenses art. 64: Quando ipsi fratres per eorum alterum fuerunt requisiti, et terras hujusmodi debent æqualiter et bona fide dividere, sine ullo Avantagio eorum alicui faciendo.*

1. 3. **AVANTAGIUM**, Quidquid emolumenti conceditur operariis præter constitutam mercedem, Gall. *Avantage*, uti-

lité, profit. Consilia Communiae Massil. MSS. : *Sint contenti laboratores, nec nil petant ultra 5. solidos taxatos per curiam, nec nil petant pro lingonibus, nec pro vino companionio, nec de alio Avantagio.* [**] Henrici VII Imper. Edict. de Monet. Ital. ann. 1811. ap. Pertz. Monum. vol. 4. pag. 518 : *Item non debent dicti operari et monetarii petere... aliud donum sive Avantagium aliqua causa præterquam suum justum solarium.*

* 4. AVANTAGIUM, Vox generica, qua quodlibet jus significatur. Charta Milonis dom. Noeriorum ann. 1218. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 285. v^r : *Cum controversie verteretur inter me et una parte et venerabilem patrem Willielmum Lingonensem episcopum ex altero, super familia Petri de Moiseio; ita compositum, quod nullum Avantagium haberem in dicta familia, nec epis copus similiter.*

* 5. AVANTAGIUM, Jus præcipuum seu prærogativæ, quo quis inter participes primus Beneficium accipit. Charta ann. 1257. in eod. Chartul. Lingon. fol. 246. v^r : *Recognoverunt se vendidisse.... duas aminas bladi de motura.... de Avantagio percipiendas, antequam dicta motura cum dictis aliis dictorum molendinorum participibus dividatur. Alia Guillel. dom. Sallioni ann. 1281. ibid. fol. 19. r^v : Item feodum xx. solidatarum terre, que sunt de Avantagio pro terris tradendis. Cujus ultimi loci vereor ne minus certa videatur interpretatio.*

* 6. AVANTAGIUM, Quod præter pre tum, corollarii nomine, in emptionibus pactionibus aliis conceditur ; quo etiam sensu Avantage dixerunt nostri. Charta ann. 1276. in Lib. 2. nigro S. Vulfr. Abbavil. fol. 66. v^r : *Recepit Bernardus Bordin xix. jornalia et dimidiis, ... et habuit xl. solidos Turon. de Avantagio, et debet reficere dictam terram ad quatuor royas. Invent. Chart. reg. ann. 1482. fol. 202. v^r : Littera Eustachii de Prociast et ejus uxoris, per quam fatentur recepissem a rege ij. lib. Paris. pro Avantagio excambū, per ipos cum dicto dom. rege facti, de molendino de Capi, dicto d'Arondel. In anno 1273. Chrón. Bergom. ad ann. 1402. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 898 : *Incantate fuerunt de mandato dom. Johannis de Castilione bestiae bovinæ cxxij. pro florenis ccc. cum Avantagio florenorum xx. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 182 : Comme Hennequin de Tourney eust achaté deux roz de draps pour certain pris et un lot de vin à boire.... et le suppliant certaine quantité de saing, dont il y ot un autre lot de vin d'Avantage, etc. Vide infra Aventagium 3.**

* 7. AVANTAGIUM, Quod sponte et ex usu tantum exsolvitur, nostris quoque Avantage. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 52 : *Cum dicti exponentes pro Avantagio, quod habuerunt ad funis Johannis de Fontanis pelliparii, sicut ibidem est inter gentes operantes fieri consuetum, causa potandi insimul intrassent amicabiliter unam tabernam, etc. Aliæ ann. 1382. in Reg. 120. ch. 271 : Comme Barthelemy et Jehan Broissart son frere.... feussent alez boire en ladite ville de Chimay, en l'oste ou taverne de Jehan le boulanger, en entention de boire l'Avantage, que les compagnons attendoient d'unes noces, qui estoient lors en icelle ville; en laquelle taverne ou hostel lesdiz freres trouverent un appelle Thomas de Bar, chanoine de Molchain, accompagnier de pluseurs autres compagnons, qui buvoient ledit*

Avantage, si comme l'en disoit; en la compagnie desquelz iceulz freres voulurent boire dudit Avantage, dont ledit chanoine ot despit, etc. Ubi Avantage, idem proorsus sonat quod Courtoisie, in aliis Lit. ejusd. ann. ibid. ch. 279 : *Lambot entra en l'ostel d'un sien voisin, nommé Pierrot Billar, demourant audit Chanvre, lequel icellui jour avoit fiancée ou donnée par mariage sa fille à un homme de Farges, et demanda sa partie de la Courtoisie desdites fiançailles, ainsi comme au pais est de coustume. Vide infra in Cochetus 3.*

* 8. AVANTAGIUM, Projectura, prominentia, Gall. Saillie, avance, olim Avantage. Liber niger 1. S. Vulfr. Abbavil. fol. 32. v^r : *Renerus Barbasti vj. denarios ad Natale de Avantagio domus sua, super bucum cellulari sui. Charta ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 97 : Dessous les Avantages ou planchères et combles d'icelles maisons. Hinc Avantagier, pro eo quod citra est positum, Gall. En deça. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 179. ch. 78 : A l'occasion de ce que aucuns nos officiers.... ont prins certains des habitans en la marche de Bretagne et Poictou, Avantagiere de Bretagne, et commune de Bretagne et de Poictou, etc. Vide supra Advantagium 2.*

* AVANTATOR, Circulator, ostentator scilicet arcanorum et mirabilium, Muratorius ad cap. 483. Stat. Mediol. part. 2. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 845 : *Avantatores correigole, pulvereæ, dantes gratiam S. Pauli, aut S. Apollonia, aut prædicantes brevia pro sebribus, etc. Vide infra Averitator.*

* AVANTBARIUM, Species munitionis exterioris, qua sepius murus urbis a Gall. Avant, Ante, et Barrium. Domus muris inclusa in Provincia. Valatum, sive fossatum cum barbacana sive Avantbarus civitatis, in Instrumento Massili. ann. 1494.

* Idem omnino esse videtur quod supra Antevallatum. Vide in hac voce et Barrium.

* AVANTIA, Sanamunda, gariofilata, idem et quibusdam pes leporis: sed alia est. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959.

* AVANTSOLIERS, Vox ex Gallico Avant, Ante, et Solier, Solarium: est ergo quasi menianum excelsum et soli expositum. Index redditum Monasterii Corbeiensis e Cod. MS. ejusdem loci : *In rectis vicis, qui de porta ad portam transeunt, si fiat fenestra, vel berthesca, vel Avant-soliuers de novo partem suam habet; in aliis vicis qui orbi dicuntur, nichil habet, sed totum est Abbati.* [**] Vide Antesolarium.

* AVANTURARE, Audere, Gall. s'Avanturer, oser. Edictum. Philippi Regis Franc. de Duello ann. 1314. in Cod. MS. Consuetud. Tolos. fol. 32 : *Pro bono communi Regni nostri fuisset defensum generaliter... omnis modus guerrarum et gagiorum duelli, et ad hoc malefactores se Avanturaverint de faciendis homicidiis... ea propter quod, cum commiserint occulte et clam, ipsi non possunt convinci per testes.*

* AVARAMENTUM, Consensus. Usatici Barcin. MSS. cap. 68 : *Propterea sepe dicti principes ad tale donum omni tempore dederunt Avaramentum.*

* VARCA, Calceamenti genus. Vide Abarca.

* AVARE, Vacare. Papias MS. Ecclesiæ Bituric. : *Avans, Vacans.*

* AVARIA, Facultates, bona. Pro Avaria colligere, hoc est, secundum unius-

cujusque facultates et bona. Jacobi Avaria Annal. Genuen. lib. 10. ad ann. 1285. apud Murat. tom. 6. col. 589 : *Eodem etiam anno armatae sunt in Janua pro Communi de pecunia pro Avaris collecta galeæ v. et unus gaionus. Occurrit item col. 592. Vide Averium.*

* Avaria, apud Genuenses, non facultates seu bona appellantur, ut dictum est supra, quasi ab Averium deducenda sit haec vox; sed tributa seu contributiones, quæ Avaria seu damnis reparandis extraordinariis sumptibus providentis exiguntur, ut perspicuum est ex sequentibus. Pactum inter Reg. et Genuenses ann. 2396. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 35 : *Non imponet (rex) nec imponi faciet, per se vel per alios, aliquam collectam, dacitam seu Avariam realem, vel personalem seu mixtam. Annal. Genuens. ad ann. 1418. apud eundem. Murator. tom. 17. Script. Ital. col. 125 : Dicitur etiam quod honoribus et beneficiis ejus urbis gaudere Guelphi habent, secundum ipsarum personarum numerum, et illud quod in publicis solutionibus, quæ Avaria dicuntur, expendunt. Stat. Genuens. lib. 4. cap. 93. pag. 144. v^r : Statutum et ordinamus, quod nemo possit esse sensarius,... qui cum familia non habitaverit, et Avarias non supportaverit in civitate Janua annis decem ad minus.*

* AVARIA, Jactus mercium qui navis levandæ causa fit simulque jactura computatio. Ital. Avaria, Gall. Avarie; a Gr. ἄρπα, exoneratio, ut vult Brencman. in Hist. Pandect. Dissert. 1. de Rep. Amalph. pag. 19. [**] Vox Avaria seu Havarria, Germ. Haferey, non a Græco deducenda est, ut vult Brencmannus, sed a Germ. Hafen, Gall. Havre, Portus. ADEL.] Stat. Genuens. lib. 1. cap. 11 : *Quotiescumque patronus, magister seu prefectus navigii, aut aliis ad quem de jure pectet, petierit fieri calculum de jactu seu Avaria contra mercatores seu dominos bonorum in navi one ratorum, seu contra assecutores (i. assecutores), magistratus calculatorum intelligat partes, examinari faciat testes, etc. Ade lib. 2. cap. 4. pag. 78. Sed et pro quovis damno extraordinariove sumptu interdum usurpatur, ut in Stat. Massil. lib. 1. cap. 47. Consulte Diction. Commer. voce Avaries.*

* AVARITIA, Tributa seu contributiones quæ sub titulo Avaria exiguntur. Vide in hac voce. Pactum inter reg. Tunetan. et Pisanos ann. 1398. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1122 : *Item quod mercatores Pisani non teneantur nec debeant solvere pro eorum roba seu mercibus... tam pro sensariis, quam pro qui buscumque aliis Avaritis, etc.*

* AVASTARIUM. Charta Frider. III. imper. ann. 1466. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1382 : *Cum omnibus redditis bus et introitibus... rivis, rugeris, Avastariis, poleriis, molendinis, piscaris, etc. Ita quoque legendum videtur, pro Arastarium, in Charta ejusd. imper. ann. 1451. ibid. tom. 3. col. 1815. Forte pro Abassarium, ab Ital. Abassare, Locus inferior, depresso. Sed hæc divinando.*

* AUBANA, Jus dominorum in Aubanas seu advenas. Charta ann. 1266. ex Tabul. Auxit. : *Teneant omnes Aubanas ad illam mensuram, in qua modo tenent. Aubanie, in Charta ann. 1270. ex Chartul. Latinac. fol. 124 : Erant in possessione, cum aliquis extraneus veniebat ad commorandum in dicta villa, quod vulgariter appellatur Aubanie vel essonie, ipse efficiebat de dominio ipsorum. Charta Guillel. comit. Hannon. ann.*

1328. ex Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 64. v^e : *Comme on nous eust donne à entendre que nos eussiens droit en le tierce partie des biens des canoinnes et des capellains perpétuels de l'église de Songnes, qui estoient et sont neit dou royaume de France, pour cause d'Aubanitei, etc. Vide infra Aubena 2.*

AUBANI, [Extranei, Alienigenæ. Privilégium Philippi Franc. Regis pro Monast. S. Quintini in Insula, in Tabulario ejusdem loci pag. 60: *Bona mobilia et immobilia in districtu praedicto bastardorum, expavorum, extraneorum seu Aubanorum quæ ad casum extraheriæ pertinet.]* Vide Albani.

* **AUBANNUS** pro *Auvannus*, Umbraculum ligneum projectum, quod fenes- træ vel officine appenditur, Gall. *Auvent*. Consuet. Perpin. MSS. cap. 42: *Item quilibet potest projicere Aubannum suum sive porticum supra vias, usque tantum ad tertiam partem viarum.* Vide *Auvanna*.

* **AUBELLUS**, f. *Alnus*, Gall. *Aune*. Charta Joannæ comit. Fland. et Hann- non. ann. 1284. ex Tabul. abb. de Laude: *Prædicta clausa ab Aubello de Basingehen, usque ad molendinum de Chaisnoi.* Vide *Albellus*.

¶ 1. **AUBENA**, Extraneus, advena, Gall. *Aubain*. Edictum Philippi IV. Franc. Regis apud. D. *De Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 338. et 339: *Quod nos simus in bona saisinga percipiendi et habendi bona talium bastardorum et Aubenarum decendentium in terris prædictis.* Ibidem non semel occurrit. Vide *Albani*.

¶ 2. **AUBENA**, Quidquid ex Caduco alicui obvenit, maxime ex alienigenis et extraneis, Gall. *Aubaine*. Charta Phil. Pulcri ann. 1312. in Reg. 48. Char- toph. reg. ch. 49: *Omnis estraeria extranea sicut de esturijono, de thesauro invento,... ad jus et superioritatem regalem spectantibus, nobis perpetuo remanebunt, alia quacunque estraeria, espava et Aubena dictæ communiaæ (Pissiaci) remansuris.*

* **AUBENAGIUM**, Idem quod *Albana- gium*, Jus in bona decendentium peregrinorum, sive ut loquitur Cassiodorus lib. 9. variarum Epist. 14: *Jus est fisci, vel domini cui obveniunt bona peregrinorum et adventarum, Jus peregrinitatis.* *Peregrinorum substantia fisci nomine ca- duci titulo vindicatur.* Gall. *Aubaine* et *Aubenage*. Arrestum Parlamenti Paris. ann. 1331. pro Monasterio Bonæ-Vallis ex ipsis Monast. Archivo: *Licet essent et fuissent per tempus sufficiens in pos- sessione... habendi Aubenagia et bona bastardorum.* Vide *Albani*.

* Comput. MS. ann. 1325: *De Jehan Tupin de la paroisse de Cangi, qui devoit à Mons. le conte de Blois, pour cause des arrérages de trois années d'un arpent de vigne,... avenu à Mons. pour cause d'Au- benage des meseaux, qui ja pieça furent arz, ix. solz.*

* **AUBENIA**, Locus alnis vel populis consitus, Gall. *Aunagie*. Charta Joan- ducis Bitur. pro. fundat. S. Capel. Bi- tur. ann. 1405. ex Bibl. reg: *Una cum hoc medietatem pressorii, cubarum, plati- tearum redditum,... Aubeniarum, etc.* Alia Phil. V. ann. 1377. pro monast. Pissiaci in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 92: *Item super unam peciam terræ juxta Au- benyas,... duodecim denarios.* Vide *Alba- nia* et *supra Alberia*.

* **AUBERGARIUS**, *Halsbergarum seu loriarum faber.* Tit. cap. 37. lib. 2. stat.

Massil. : *De pictoribus armorum et Au- bergariis et aurifabris.* Vide *Halsberga*.

AUBERGOTUM, [Minor lorica]. Vide *Halsberga*.

* **AUBERJIA**, Ita legendum pro *Aube- riū*, quod mox sequitur. Idem videtur quod *Aubenia*. Locus est in *Herbarium*, ubi non placet conjectura Cangii.

¶ **AUBÉRIUM**, Locus ubi crescent herbae. Vide *Herbarium*.

* **AUBIGEI**, a Gall. *Aubigeois, Albigen- ses.* Vide in hac voce. Scagar. Paschæ apud Fales. ann. 1210. ex Cod. reg. 4658. A. fol. 82: *Julianus arcarius... habet pro 10. sagitis et Arcum de Aubore cum chorda, etc.* Hinc *Auborage* dici videtur præstatio, quæ propter alburnum capiendum exsolvabatur. Tabul. capituli Cabilon. pag. 269: *Item vicedominus les Auborages habebit.* Vide *Arcus 2*.

* **AUBRA**, Mensuræ species. Charta Henr. reg. Angl. ann. 1063. ex Tabul. S. Juliani Turon. Reddentes ei xx. *Au- bras salis, et de duabus asinis, de teloneo unum denarium.*

¶ **AUBREMA**, Morbus capititis. Translatio S. Athanasii Episcopi tom. 4. Ju- lii pag. 87: *Alius quidam juvenis Leo nomine, gravi infirmitate capititis afficie- batur, quæ Aubrema dicitur; nam solu- tus ab omni vigore salutis, ut amens incedebat.*

* Vox procul dubio corrupta, ut monet vir erudit. D. *Falconet*, a Græco βέργα, Latinis etiam medicis *Bregma*, sinciput.

1. **AUGA**, *Anser*, Occitanis *Auc*, *Auco*, *Augeto*, Italis, *Occa*, nostris, *Oye*. Gloss. Sax. *Elfrici*: *Auca: gos.* Gloss. Ara- bico-Lat. *Auca*, *Anser*. Ita etiam Ugutio. Gloss. Græco-Lat. χνν *Auca*, *Anser*. Ex χνν vero formatum *Auca*, vel *Oca*, qui- dam putant. ¶ Confer Diezii Grammat. Ling. Roman. vol. 1. pag. 25.] Capitu- lare de Villis cap. 62: *Quid de pullis et ovis, vel anseribus, id est, Aucis, etc.* Addit. cap. 18. Lex Alaman. tit. 99. § 20: *Accipiter, qui Aucam mordet.* Marculfus lib. 1. form. II: *Aucas tantas, fasianos tantos, etc.* Willhelm. Malmesb. lib. 5. Hist. pag. 159: *Causam ferunt morbi augmentati, quod ea die allium cum Auca præsumpserit.* Infra: *Similes pennis Au- carum.* ¶ Vox pluries obvia in Polypt. Irminonis. Vide doctiss. Edit. Indicem.]

AUCAM, pro ave femina usurpat Speculum Saxon. lib. 3. art. 51 § 1: *Auca ova ponens et gallina tribus nummis per- solventur.* Burchard. lib. 19: *Pullos au- carorum, pavonum, pullos gallinarum.*

Occurrit præterea apud Bedam in Vita S. Cuthberti Episcopi n. 54. apud Felicem Gyrvensem in Vita S. Guthlacii n. 25. Edit. Bolland. Leonem Ostiensem lib. 1. cap. 30. Ignotum Casinensem. cap. 12. ¶ ap. Pertz. Monum. vol. 5. pag. 226.] Silvestrum Giraldum in Topograph. Hiberniæ dist. 1. cap. 11. 18. in Traditionibus Fuldensibus lib. 2. trad. 236. in Legibus Burgorum Scoticor. cap. 50. in Regula S. Gilberti de Sempringham. pag. 768. in Vitis Abbat. S. Albani pag. 84. in Chronico Andrensi pag. 628. ¶ Thietmar. Chron. lib. 4. cap. 17: *Natus est infans, dimidius homo, poste- rioribus Auce similis, etc.* Idem lib. 6. cap. 49: *Nati autem sunt in hiis diebus duo fratres cum dentibus in ore similes Aucæ, quorum alter dextri dimidium brachii, sicut ala Aucæ habebat, etc.*

AUCARIUS, in Glossario *Elfrici gō s-* h a f u c, id est, accipiter, Falco, nempe is, qui *aucas* venatur. Nostri *Aucarios*, seu *Oyers*, vocabant, quos hodie *Cuisi- niers*, vel *Traiteurs*, ut constat ex Sta- tutis MSS. Artificum Parisiensium tom. 1. fol. 190.

* **AUCIPASTA**, *Auca domi pasta.* Pasta enim generatim vocabant aves domes- ticas, seu quæ domi pascebantur. *Glos- sa Isidori*: *Altiris, Pasta, ab alendo.* Vetus Scholiastes Juvenalis ad Sat. 5. *Altiris et Flavi*: *Pasta vel apruna. Vo- lentina nutrita, apud Cœlium Aurelia- num Siccensem lib. 4. Tardarum pas- sionum cap. 3. Anser altiris, in Frag- mento Petroniano de Cœna Trimalcio- nis. Capitulare de villis cap. 28: *Ut Aucas pastas et pullos pastos ad opus nostrum... sufficienter habeant.* Charta Caroli Calvi ann. 862. pro Monasterio S. Dionysii apud Doubletum: *Una cum censu, qui in volatibus, de molendinis, et cambris debet excire, cum pulpastis et Aupastis, (aucipastiis) sicut a longo tem- pore mos fuit.* Chronicon Fontanellense cap. 16: *Ad Nativitatem Domini Auci- pastas 4. pullipastas 12. pullos 9. etc.* Oc- currit ibi pluries. Vide *Pullipasta* [** Ir- minon. Polypt. Breve 1. cap. 40. pag. 5.]*

¶ **AUCCA**, Proventus Monasteri Cen- tulensis inter Acta S. Benedict. ssc. 4. part. 1. pag. 104: *Molendina quatuor unde redditur annonæ permisit sexcenti modii, porcos octo, Auccas duodecim.*

AUGA, non semel in Tabulario S. Remigii Remensis. Vide in *Aughtiones*.

OCA, in Vita S. Winwaloei Abbat. n. 6. *Anser*, in alia Vita ejusdem Sancti dicitur n. 13.

OCCA. Joan. de Janua: *Anser est que- dam avis, quæ dicitur Occa.*

OCHA. Notitia S. Albini Andegavens. apud Gallandum lib. de Franco alodio pag. 296: *Frisingam, porcellos, et Ochas, et gallinas, et ova, etc.*

AUCA, interdum pro qualibet avi su- mitur. Gloss. Lat. Græc. : *Auca, πτενῶν.*

AUCELLUS, périnde quælibet avis di- citur in eodem Gloss. Lat. Gr. *Aucellus, στρουθίον.* Nam recte observant viri docti στρουθία appellare Græcos Scriptores τάχα τὰ μηρά τὸν ὄπινῶν, quasvis aviculas: quomodo Itali quilibet avem *Uccello* vocant, et *Uccellare*, prò *aucupari* usurpant, quasi hoc esset *Aucas* capere. Neque aliunde petendum vocis nostratis *Oyseau* etymon constat. Lex Salicæ tit. 7. § 7: *Si quis Aucellum de trappa furaverit.* Ita quidam Codic. MSS. uti monet Lindenborgius, ubi Editi præ- runt: *Si quis turtorem, etc.* [Hinc

* **AUCELLUS**, dictus quivis ex avium volatu, vel inspectione ariolus. Anony- mus de Gestis Manfredi et Conradi Regum apud Murat. tom. 8. col. 597: *Ve- niunt augures, adstant astrologi, adsunt Aucelli, currunt oruspices, divina festinan- t, ac veluti qui sua dicta, ut volentibus applaudant dominis, et dissimulanti- bus adulentur, soliti sunt subornare mendaciis, certam spem Regi de prosperis successibus pollicentur,*

* **AUCELLATORES**, iidem, qui *Accipitra- riū*, in Capitulari de villis cap. 42.

AUCELLATIO, *Acupium*, Gall. *Oiselle- rie.* Concilium Parisiense ann. 1312. part. 4. cap. 4: *Prohibemus etiam ne venatione silvatica, sive aucupio, vel Aucella- tione in propriis personis utantur.*

AUCELLA. Gloss. Lat. MSS. Regium sign. 1013. et Isidori: *Aucella ortigome- tra, matrix coturnicum.* Apuleius lib. 9. Metamorph.: *O bona Aucella, et satis fœcunda, quæ multo jam tempore quoti-*

h a f u c, id est, accipiter, Falco, nempe is, qui *aucas* venatur. Nostri *Aucarios*, seu *Oyers*, vocabant, quos hodie *Cuisiniers*, vel *Traiteurs*, ut constat ex Sta- tutis MSS. Artificum Parisiensium tom. 1. fol. 190.

AUCIPASTA, *Auca domi pasta.* Pasta enim generatim vocabant aves domes- ticas, seu quæ domi pascebantur. *Glos- sa Isidori*: *Altiris, Pasta, ab alendo.* Vetus Scholiastes Juvenalis ad Sat. 5. *Altiris et Flavi*: *Pasta vel apruna. Vo- lentina nutrita, apud Cœlium Aurelia- num Siccensem lib. 4. Tardarum pas- sionum cap. 3. Anser altiris, in Frag- mento Petroniano de Cœna Trimalcio- nis. Capitulare de villis cap. 28: *Ut Aucas pastas et pullos pastos ad opus nostrum... sufficienter habeant.* Charta Caroli Calvi ann. 862. pro Monasterio S. Dionysii apud Doubletum: *Una cum censu, qui in volatibus, de molendinis, et cambris debet excire, cum pulpastis et Aupastis, (aucipastiis) sicut a longo tem- pore mos fuit.* Chronicon Fontanellense cap. 16: *Ad Nativitatem Domini Auci- pastas 4. pullipastas 12. pullos 9. etc.* Oc- currit ibi pluries. Vide *Pullipasta* [** Ir- minon. Polypt. Breve 1. cap. 40. pag. 5.]*

¶ **AUCCA**, Proventus Monasteri Cen- tulensis inter Acta S. Benedict. ssc. 4. part. 1. pag. 104: *Molendina quatuor unde redditur annonæ permisit sexcenti modii, porcos octo, Auccas duodecim.*

AUGA, non semel in Tabulario S. Remigii Remensis. Vide in *Aughtiones*.

OCA, in Vita S. Winwaloei Abbat. n. 6. *Anser*, in alia Vita ejusdem Sancti dicitur n. 13.

OCCA. Joan. de Janua: *Anser est que- dam avis, quæ dicitur Occa.*

OCHA. Notitia S. Albini Andegavens. apud Gallandum lib. de Franco alodio pag. 296: *Frisingam, porcellos, et Ochas, et gallinas, et ova, etc.*

AUCA, interdum pro qualibet avi su- mitur. Gloss. Lat. Græc. : *Auca, πτενῶν.*

AUCELLUS, périnde quælibet avis di- citur in eodem Gloss. Lat. Gr. *Aucellus, στρουθίον.* Nam recte observant viri docti στρουθία appellare Græcos Scriptores τάχα τὰ μηρά τὸν ὄπινῶν, quasvis aviculas: quomodo Itali quilibet avem *Uccello* vocant, et *Uccellare*, prò *aucupari* usurpant, quasi hoc esset *Aucas* capere. Neque aliunde petendum vocis nostratis *Oyseau* etymon constat. Lex Salicæ tit. 7. § 7: *Si quis Aucellum de trappa furaverit.* Ita quidam Codic. MSS. uti monet Lindenborgius, ubi Editi præ- runt: *Si quis turtorem, etc.* [Hinc

* **AUCELLUS**, dictus quivis ex avium volatu, vel inspectione ariolus. Anony- mus de Gestis Manfredi et Conradi Regum apud Murat. tom. 8. col. 597: *Ve- niunt augures, adstant astrologi, adsunt Aucelli, currunt oruspices, divina festinan- t, ac veluti qui sua dicta, ut volentibus applaudant dominis, et dissimulanti- bus adulentur, soliti sunt subornare mendaciis, certam spem Regi de prosperis successibus pollicentur,*

* **AUCELLATORES**, iidem, qui *Accipitra- riū*, in Capitulari de villis cap. 42.

AUCELLATIO, *Acupium*, Gall. *Oiselle- rie.* Concilium Parisiense ann. 1312. part. 4. cap. 4: *Prohibemus etiam ne venatione silvatica, sive aucupio, vel Aucella- tione in propriis personis utantur.*

AUCELLA. Gloss. Lat. MSS. Regium sign. 1013. et Isidori: *Aucella ortigome- tra, matrix coturnicum.* Apuleius lib. 9. Metamorph.: *O bona Aucella, et satis fœcunda, quæ multo jam tempore quoti-*

dianis nos pastibus saginasti. Apicius lib. 5. cap. 5 : *Esitia minuta facies quadrata, et coquæ simul turdos, vel Aucellas, vel de pullo conciso, etc.* Infra : *Pisum coquæ et cerebella, vel Aucellæ vel turdos a pectore exossatos, etc.* Adde lib. 4. cap. 5. lib. 8. cap. 7. Perperam Humbergius Avicellas reponit.

* **AUCULA**, *ein klein genszlin*, in Gemma Gemmarum.

Porro nostri non modo suum *Oye*, inde hauserunt pro ansere, sed et olim *Oe* dicebant. Le Roman de Garin :

Grues et Gentes, et Oes, et Poucins.

Atque inde nomen mansit plateæ Parisiæ, quam vulgo *la rue aux Ours* dicunt, pro *la rue aux Oues*, uti appellari in veteri Charta S. Martini de Campis observatum a Duchesno in *Adversariis MSS.*

* **Aoue**, in Charta ann. 1308. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 552. col. 2 : *Derechef une Aoue prisée douze deniers.* Ita etiam legendum paulo supra pro *Aoire Hué* in Lit. ann. 1330. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 50. Ludi ad *Aucam* meminit Bareleta serm. in Dom. 4. Adventus : *Si voluerit ludere.... ad Aucam, habeo taxillos.*

* 2. **AUCA**, Terræ portio arabilis, fossis vel sapibus undique clausa, idem quod *Oca* 1. Vide in hac voce. Charta Guidonis episc. Catal. in Chartul. Monast. in Argona fol. 7. r^e : *Dedit Monasteriensis ecclesiae (mediatatem) totius tenuimenti de Buleimunt) in elemosinam et perpetuum possessionem,... præter Aucam unam juxta Nigrum locum.* Unde dimidiat. Gall. *Aucquette*, in Reg. Corb. 13. sign. *Habacuc* ad ann. 1512. fol. 185. v^r : *A esté baillié et livré à Colin Cappart laboureur, demeurant à Cherisy, les terres présentement en riés et non valeur cy après déclarées. C'est assavoir une petite Aucquette, séant audit Cherisy. Rursus ad ann. 1515. fol. 268 : A esté baillié à Jehan Coppin, demeurant à Vers, une Aucquette ou couture, séant audit lieu de Vers.* Vide mox *Aucentia* 1.

* **AUCARIUM**, Lacus, sic dictus, quod *aucæ lacu delectentur.* Suppl. ad Vitam S. Bonifacii Mart. tom. 1. Junii pag. 376. et 477 : *Tunc supradictus frater Ritant sciens locum propter ædificium, quod nominatur vulgarice Aucarum domus, ubi sibi numquam pisces deerant, illuc proprie præcepto obediens, ad lacum accurrerit.*

* 1. **AUCARIUS**, Aucarum seu anserum custos. Charta ann. 1288. in Tabul. archiep. Auxit. : *Quod dominus abbas et canonici, pro se ipsis et successoribus, a prædictis hominibus habeant suum Aucarium et porcerium communes ad custodiendum oves, porcos et aucas.* Haucarius, in alio ejusdem Chartæ exscripto.

2. **AUCARIUS**, in Legibus Hungaricis, Perjurios, Hungaris *Ludas*.

* **AUCATA**, Anser femina junior. Comput. ann. 1399. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 152. col. 2 : *Pro viij. Aucatis emptis pro cena dominorum, facta in domo Johannis Audeberti, xxv. grossos, v. denarios Turonenses.* Vide *Auca* 1.

* 1. **AUCENTIA**, Modus agri. Lib. pient. S. Germ. Prat. VII : *Idus Julii. Anniversarium Petri Picardi de xl. sol. sitis super una Aucentia prati, juxta molendinum de Villanova.* Vide supra *Auca* 2.

* 2. **AUCENTIA**. Charta ann. 1281. ex Tabul. Carnot. : *Renunciantes per dictam fidei dationem exceptioni doli mali,.... et*

constitutioni de duobus reis et Aucentia præsentis, etc.

* **AUCERE**, Acuere. Gall. *Aiguiser*, quomo etiam forte legendum est. Vide supra *Acumentum* et *Aquasare*. Charta ann. 1288. ex Tabul. archiepisc. Auxit. : *Quilibet habitator loci de Sassano possit adire quemcumque fabrum voluerit ad Aucendum vomerem suum, et alia opera ferrea facienda.*

* **AUCERIA**. Vide supra *Anceria* 2.

* **AUCES**, CUM, *Gallice, Velle*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120.

* **AUCHESUS**, Situs, positus. Charta ann. 1276. ex Tabul. archiep. Auxit. : *Dedit pro se et suis dicto ordini pro una conchata terræ, Auchesa apud bastidam Valentia.*

* **AUCIARE**, Elevare, extollere, Gall. *Exhausser*. Charta ann. 1328. ex Tabul. Massil. : *Item quod turris iuxta portale porta Gallicæ dupletur,.... et Auciatur de tribus cannis.* Auxir, pro *Augmenter*, augere, in Lit. ann. 1350. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 585. art. 1 : *Pour garder nostre honneur, nostre profit, et Auxir leur honneur et profit, etc.* Vide supra *Alciare*.

* **AUCINGA**, Modus agri. Charta Chrodegandi Metensis Episcopi apud Meurrius Hist. Episc. Metensis pag. 168 : *Unusquisque (mansus) XII. Aucingas habet inter arabilem terram et vineas.* Vide *Andecinga*.

* **AUCIPES**, pro *Aucupes*, in Charta ann. 1321. ex schedis Præs. de Mazaguæ : *Quod piscatores, vel Aucipes, seu illi qui capiunt aves, possint et debeant intrare et excire per robinam de Fornello.* Sic et

* **AUCIPITIUM**, pro *Aucupium*, in Stat. Georg. Nevill archiep. Eborac. ann. 1466. apud Labb. : *Persolvant decimam, warennarum, Aucipiti,.... curtilagiorum, etc.* Vide *Aucupitum*.

* **AUCIRE**, Occidere, unde vetus Gall. *Occire*. Charta Alboyni Anglor. Regis pro reparatione Ecclesiæ S. Petri in Comitatu Ruthenensi, ann. 1028. inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. pag. 49. col. 2 : *De ista hora in antea, nos in illa Ecclesia, qui supra scriptum est, de Sancto Petro Apostolo; nec in cimiterio, nec in illas mansiones, quæ per manu Alboyno, nec per Monachos de illo loco factaserunt, vel acaptadas fuerint, nec in marcido homines nec feminas non Aucirent, nec membra illorum nolunt tollere; nec pro redemptione non distingerent sine grado Aboynæ, aut Monachos de isto loco nostro scientie. Conjicit eruditissimus vir Dominus Dion. Sammarthanus in Gloss. ad calcem hujus voluminis edito, pro auctionarentur, Aucirent dictum fuisse; verum ex sequentibus patet Jus sibi gladii fundatorem reservare, prohibere que ne quis homo vel femina pro quisvis delicto in mercato occidatur, multilateraliter etc. Confirmatur ex ejusdem operis Glossario ad calcem tom. 2. in quo hoc leguntur : *Aveirent pro occident. In pago Fuxensi vulgo dicitur Aucire pro occidere.* Ubi scriptum, sed perperam aveire.*

* **AUCLATOR**, Ἀνεπέτης, Accensus, Minister publicus, in Supplemento Antiquariorum.

* Ita et in Gloss. Lat. Gr. Philox. sed legendum prorsus est *Anclator* vel *Anculator*, a veteri verbo *Anculare*, Ministrare. Vide *Anculas*, Lexic. Martin. in *Antio*, et eruditam Præs. Bouvier disquisitionem in marmora Graeca D. Le Bret. pag. 43.

* **AUCMENTARE**, pro *Augmentare*, Augere, amplificare. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Præs. de Mazaguæ : *Item dicit quod dominus Bermonodus de Lauda fuit condemnatus per curiam Arelatensem, qui Aumentaverat seu Aumentari fecerat corsorum de Ginaurac.*

* **AUCMENTATIO**, [Gall. augmentation : « pro statu scilicet suarum ecclesiarum ac augmentatione faustum iri (Divine, 30. aug. 967. mus. arch. dep. p. 32.) »]

* **AUCO**, Anser. Comput. ann. 1364. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 245. col. 1 : *Solvi pro pullis et Aucionibus missis et præsentatis ex parte dominorum magistro Raymundo de Remolinis consuli.* Occurrat rursus ibid. pag. 254. col. 2 : *Pro quatuor Aucous, xij. grossos, in alio Comput. ann. 1388. ibid. tom. 3. pag. 53. col. 1. Vide *Auca* 1.*

* **AUCONES**, Incantatores vel vicini, in Glossis Isidori, ubi legendum divini. *Aucones enim intelligit, qui per auconum seu avium volatum divinant, et ariolantur.* [* *Ancones minus recte in Lexic. Martinii.*]

* **AUCTARE**, Constringere, in Glossis Isid. ubi videtur leg. *auctare*, ab angere. [Melius in excerptis *Arctare*.]

* **AUCTENTICARE**, Confirmare, authenticum declarare, autoritate robore. Charta Henrici I. Lothar. ducus ann. 1205. in Suppl. ad *Miraum* pag. 76. col. 2 : *Præsens scriptum sigillorum nostrorum appositione confirmavimus et Auctenticavimus.* Stat. civit. Asta cap. 58. pag. 52 : *Quare dictum instrumentum Auctenticari, vel in formam publicam redigi non debet.* Vide in *Authenticus*.

* **AUCTENTUM**, Vita S. Adalberti Episcopi Pragensis cap. 34. apud Canisium tom. 5. Antiq. lect. ubi de visione quadam lecti, sericis ornamentis amicti : *Sursum vero in capite (lecti) erat aureis litteris scriptum : Munus hoc Auctentum filia sponsator. Cujus visionis ordinem cum aliquibus narrando exponeret : Vide, inquit illi, quia Christo secundante, Martyris eris futurus. Surius habet hoc loco : Munus hoc donat tibi filia Regis.*

* **AUCTINARE**, weinen, schreien, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL.

* **AUCTINUS**, [Ad auctum pertinens. Nomen servile Romanum. *Inscript.* apud *Murat*. 1242. 9. Auctinus Clementis sibi et suis.

1. **AUCTIONARI**. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013 : *Auctio, publica venditio. Auctionarius, qui emit.* Gloss. Isid. : *Auctionarius, qui pluris emit.* Uugito et Joannes de Janua : *Auctionarius, mercator, qui res suas auget, et proprie dicitur ille, qui hic vel illuc res parvas et veteres, et tritæ, et ruptas emit, ut postea carius vendat.* Gloss. Lat. MS. Thuanum : *Auctionarius, Regratiuers.* Gloss. Græc. Lat. *πράτης, venditor, auctor.* Britannicus ad Sat. 7. Juvenalis observat, *auctionem dici ipsam venditionem, quæ publice fit, ab augendo, quod rerum pretia augeantur ab emitoribus, seu venditoribus. Auctionarii publici.* Gregorius Magn. lib. 1. Epist. 42 : *Priusquam labores suos vñendare valeant compelluntur tributa persolvere, quæ dum de suo unde dare non habent, ab Auctionariis publicis mutuo accipiunt, et gravia commoda pro eodem beneficio accipiunt.* Charta Ludovici Pii Imperat. in Tabulario Monast. S. Mauri Fossat. pag. 8. inscribitur, *omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, Telonariis, Auctionariis, vel omnibus rem publicam administrantibus.*

* 2. **AUCTIONARI**, Diversa notione

apud Guillelmum Gemmetum, cap. 7. fol. 236: *Immissis ergo Auctionaris eum (locum Gemmeticensem) a ramis et sentibus purgavit.*

* Agentes, procuratores interpretatur D. *Bouquet* in *Glossar.* ad calcem tom. 8. *Collect. Histor. Franc.* Mallem ego operarios, homines conductitiæ operæ intelligere.

AUCTIONATOR, [Mercator, Gall. *Marchand.*] In *Gloss. Lat. MS. Regio:* *Qui auctionem facit.* S. Hilarius Arelat. in *Orat. de S. Honorato:* *Diripitur itaque vario misericordiarum opere vexata, adhuc tamen larga substantia, et æqualiter ad patrimonium propinquus atque extraneus Auctionator admittitur.* S. Ambrosius lib. de *Nabuthe Jesreala* pag. 571: *Hoc solum dives fecunditas ad serunam. Quem offeram? quem frumenti Auctionator adipisciet?* Primogenitum offeram? sed primus me patrem vocavit.

* **AUCTIR**, pro *Auctor*, Sponsor. *Charta Chledovente III. Regis Franc. anno 692.* apud *Felibian.* in *Hist. S. Dionysii* par. xiiij: *Et Auctir contra quemlibet exinde aderat, et in antea adesse disponebat.* Vide *Autire.*

1. **AUCTOR**, apud Latinos Scriptores et JC. dicitur dominus rei, vel venditor, qui rem vendit, dominiumque illius habere se profitetur, probatque. Unde apud Ciceronem *malus auctor* audiebat, qui *Auctoritatem*, quam in re habere se contendebat, probare non poterat. Et *auctoritatem defugere* dicebatur is, qui nolebat se auctorem profiteri, ut contra, qui auctorem se promiserat, auctoritati obnoxius erat. Denique *auctorem suum laudare* dicebatur emptor, qui nominabat dominum suum, a quo emisset, si res empta in eo esset, ut evinceretur. Hæc premittenda fuerunt, ut eamdem vim ac notionem habuisse id vocabuli posterioribus ac infimis saeculis tandem constaret. *Marculfus* lib. 1. form. 36: *Si aliquis per quodlibet ingenium eum inquietare voluerit, licentiam haberet in vice Auctorum suorum ipse vel advocatus suis eorum causas adsumere.* *Charta Austindi* Burdegalensis Archiepiscopi apud *Marcam* in *Hist. Beneharn.* lib. 4. cap. 7: *Post hæc Bernardus Comes, ut solet fieri in tabulis, et ut mos regionis illius, illius fundi empti Auctorem a me expetere coepit, quem præsto habens sibi obtulit, qui nihil habens quod diceret, tacuit.* *Charta Gaufredi Comitis Ruscinonensis* ann. 1167: *Si quis homo sive sit Miles, sive rusticus... predictam aquam tibi vellet auferre, nos promittimus per stipulationem, quod erimus Auctores tui atque fideles adjutores, etc.* Ita accipitur in *Edicto Theoderici Regis* cap. 12. in *Lege Wisigoth.* lib. 2. tit. 2. § 1. in *Lege Ripuar.* tit. 57. § 2. 6. 7. tit. 65. § 2. in *Capit. Caroli Mag.* lib. 3. cap. 43. [**] *Capit. II.* ann. 803. ult.] in *Charta Theoderici Regis* apud *Doubletum* in *Hist. Sandioniana* pag. 687. in *Leg. Rotharis Regis Longob.* tit. 93. § 2. [**] 234. etc. [**] *Conf. Haltausii Glossar.* German. col. 707. voce *Geware.*]

* Quin genuinam vocis *Auctor* notionem assignet hic Cangius, nullus dubito; verum dubitamus an scribendum *Auctor*, an potius *Autor* vel *Author*. Ratio est, quod *Auctor* ab *Augere* melius emtori conveniat, quam venditori; *Autor* vero vel *Author* ab *Antiqua* voce *Gallicana*, qua *Dominus* significaretur posset derivari. Vox *Dominus* venditori belle congruit, et Britones-Angli, quorum linguae antiquitas omnibus nota est, pro

domino, hero vel magistro dicunt *Athaw*, alii *Aremorici Autrou.*

AUTORES dicti præterea qui vel generis vel opum, et honorum parentes aliis fuere. Vide *Sirmond.* ad *Sidon.* in *Paneg. Majoriani* vers. 354.

SECUNDUS **AUCTOR**, Fidejussor, sponsor. βεβαωτης in *Gloss. Græc. Lat. Aliibi:* προπράτωρ, *Secundus Auctor;* quia nimirum ipse qui vendit, primus auctor est, fidejussor vero *Secundus Auctor*, qui suo periculo affirmat, illum bonum esse auctorem: nam *Auctor* proprie est venditor. Vide leg. 4. D. de *Eviction.* et *Ca-saubonus* ad *Theophrasti Characteres* pag. 252. et ad *Hist. Aug.* pag. 236.

AUCTOR DOMINICUS, in *Lege Longob.* lib. 2. tit. 52. § 17. [**] *Ludov.* P. 38. *Auctor Ecclesiæ*, in form. 16. [*Auctor villaæ* apud *Murat.* tom. 1. part. 2. pag. 138. col. 2. C. in *legibus Ludovici Imperat.*] Sed iis locis legendum auctor. [**] *Ita est ap. Murat.*]

AUCTORES, Magistri, professores in lege un. C. de *Studiis liber. urbis Romæ.*

* 2. **AUCTOR**, Christus Dominus nude dicitur, in *Charta ann. 1038.* apud *Murator.* tom. 3. *Antiq. Ital. med. ævi* col. 177: *Quisquis in sanctis ac venerabilibus locis ex suis aliquid contulerit rebus, juxta Auctoris vocem, in hoc seculo centuplum accipiet, insuper, quod melius est, vitam possidebit eternam.* Eadem rursum occurrit in *Ch. ann. 1061.* ibid. col. 1089. Verum antiquiore esse hanc formulam observat idem *Muratorius*, ex *Charta nempe ann. 872.* tom. 5. *earumq. Antiq. col. 628.* ubi quod de elemosyna in pauperes dictum fuerat, ad donaciones ecclesiæ factas detorsum fuisse monet.

* 3. **AUCTOR**. *Judex*, magistratus publicus. *Placit.* ann. 927. inter probat. tom. 1. *Hist. Nem.* pag. 19. col. 2: *Ut Auctor vel defensator Fredeloni de castro Andusiense in ejus praesentia facimus planturiam.... Sed precamur vos, domine Fredolo, actor vel densator, cum judices vestros vel ceterasque personas possessio nostra per hanc occasionem non rumpat...* Unde laudamus te, vir laudabilis, defensor Fredelo, nec non et vos honorati, qui curas publicas agitis assidue, ut istam planturiam firmare faciatis.

* 1. **AUCTORABILIS**, Fide dignus. *Miracula S. Godehardi Episc.* tom. 1. Maii pag. 526: *Nam fuisse in civitate nostra tunc temporis quidam viri Auctorabiles de Corbeia, ipsius mulieris comprovinciales, qui eam cognoverunt, et verissime eam mutam filiumque ejus lumine privatum longo tempore fuisse nuntiaverunt.* Eadem vox pluries repetitur ibidem. *Monachi Patavini Chron.* lib. 3. ad ann. 1260. apud. *Murat.* tom. 8. col. 713: *Maxime cum iste modus pœnitentia inauditus non fuisse a Summo Pontifice institutus... nec ab alicujus prædicatori vel Auctorabili persone industria vel facundia persuasus.*

* 2. **AUCTORABILIS**, Approbatus, authenticus, auctoritate legitima munitus. *Capitul. Caroli Calvi* ann. 869. cap. 13: *Episcopi privilegia Romanæ sedis et regum præcepta ecclesiæ suis confirmata vigili sollertia custodian, ut exinde Auctorabili firmitate tueantur.* *Auctorisé*, nos-tris olim, pro *Probatus*, nunc dicimus, *Qui a l'approbation.* *Lit.* remiss. ann. 1455. in *Reg. 183. Chartoph.* reg. ch. 49: *Comme le suppliant a été sergeant de masse de la ville d'Arras... par l'espace de 1. ans, durant lequel temps a été homme bien Auctorisé des gouverneurs et*

gens de la justice d'Arras, etc. Aliud vero sonat *Auctorisé*, rebus nimirum sibi necessariis instructus, in *Lit.* remiss. ann. 1411. ex *Reg. 166. ch. 48: Le suppliant demourant ainsi oudit lieu bien Auctorisé et amesnagié de chevaux, bestiaux, etc.* Vide infra *Authorabilis.*

* 1. **AUCTORABILITER**, ut *Auctoriliter*, perite. *Vita S. Wiboradæ Virg. et Mart.* tom. 1. Maii pag. 296. E: *Cum quo statim ita Auctorabiliter ipsa psallere ceperit, ut in scientia eorum quæ intibi cantabantur, nequaquam inferior esse videretur Sacerdote.*

* 2. **AUCTORABILITER**, Cum auctoritate. *Adventii episc. Mett. epist. ad Nicol. I. PP. ann. 867.* tom. 7. *Collect. Hist. Franc.* pag. 594: *Eamdem vestra Sanctitatis epistolam et excommunicationis tenorem, ut ostendere et manifestare studeamus, Auctorabiliter præcepisti.* Vide infra *Auctoritative.*

* **AUCTORALIS**, Auctoritate prædictus. *Translatio S. Augustini* tom. 6. Maii pag. 418: *Adest venerabilis Pontifex Ecclesiæ Roffensis Gemdulfus, qui tunc Archipræsulis defuncti Auctorali vice pollebat.*

* **AUCTORALIS EXCOMMUNICATIO**, in *Chron. Farfensi* apud *Murat.* tom. 2. part. 2. col. 628: *Tandem vix quasi compunctus, et hominum clamoribus coactus, hanc fecit constitutionem cum anathemate Auctorale Excommunicatione pronovi in monte hoc Monasteri constrictione.*

AUCTORALITER, Perite. *Hartmannus in Vita S. Wiboradæ: Decantare cœpit tam efficaciter et Auctoraliter, ut non in ordine versum vel in proprietate sermonum,... Sacerdote inferior videretur.* Ubi *Hepidamus Auctorabiliter* habet, [ut mox relatum est.]

* 1. **AUCTORAMENTUM**, αὐθεντικόν, in *Glossis*, consensus Domini, vel uxoris, aut liberorum in venditionibus. *Tabular. Vindocinense* *Charta 283.* quæ est *Burchardi III. Comitis Vindocinensis* ann. 1075: *Quas (nundinas) Guido Comes ejus predecessor auctorizaverat.* *Radulfus quoque Vicecomes, ad quem maxime hæc licentia pertinebat, acceptis 60. sol. perpetuo eas fieri et haberi concessit, quæ de re propria manu posuit jam dictus Comes Auctoramentum super altare.* *Charta 290: Data Agneti uxori uncia auri pro Auctoramento.* *Charta 324: Ut eis ejus Helvisa habuit 4. sol. pro Auctoramento, eo quod terra eadem de ipsiusmet videretur esse patrimonio, ann. 1079.* Vide in voce *Casamentum*, et *Auctorizare.*

* 2. **AUCTORAMENTUM**, Auctoritas, *Eraldus in Vita S. Bernardi* lib. 2. cap. 7: *Et prius instructo Petro et multarum promissionum Auctoramentis accenso, de causæ sua rationibus eloqui jubet.*

* 3. **AUCTORAMENTUM**, ὄφων, in *Glossis Lat. Græc.* Quod *obsonium* scilicet percipit, qui se suamque alicui vendit operam, ut erant gladiatores, quorum merces *auctoramentum* vocabulo solebat designari. Vide *Lipsium Saturnal.* 5. et *Diarium Trevoltianum* mensis Maii ann. 1715. pag. 750. Hanc, si bene conjecto, gladiatorum aliorumve servorum mercem indicare voluit *Glossator Isidorianus*, cum dixit licet in epte prorsus: *Auctoramentum, ipsa res vocatur venditionis.*

* 4. **AUCTORARE**, Se in servum accepto pretio dare, vel se ad ludum gladiatorium pretio addicere. *Gloss. Lat. Gr. Auctoratus*, αὐθαιρέσθαι δοῦλον έκαντον βάλλων, καὶ μονήραχος. Posteriori signifi-

catione usurpatur hæc vox in Leg. 2. Cod. Th. de Gladiat. (15. 12.) [** Gloss. Lat. Gr.: *Aucturo*, πιπάσχω εἰς πονηρόν.]

* 2. **AUCTORARE**, Ratum habere, authenticum declarare. Præceptum Chlodovei I. Regis Franc. ann. 496. inter Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 126. [** Brequin. num. 2. ann. 497.] : *Et ut hoc præceptum firmius habeatur... manus nostræ signaculo subter illud decrevinus roborare, ac signo crucis quo sacramur Autoravimus.*

* 3. **AUCTORARE**, Dicitur de eo, qui rei alicujus suasor et auctor est. Acta ad Conc. Pisan. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 429 : *Anno 1378. papa Urbano apud Neapolim residente,.... octo de cardinalibus, quos ipse creaverat consipiraverunt contra eum, Auctorante cardinalis Aretino.*

** **AUTORATICUM**, αὐθεντικὸν, in Gloss. Lat. Gr.

* **AUTORATICIUS**, [qui auctoratus olim fuit. Not. Tir. p. 70. Auctoraticius.]

* 1. **AUCTORATIO**, Venditio. *Nam sub auctoratione sunt gladiatores qui se vendunt.* Sic Glossar. Isid. ad quod Graevius : Auctoratio videtur proprie dici venditio hominum, ut auctio rerum. Hinc Horatio lib. 11. Sat. 7. *Auctoratus Gladiator*, ubi vide veterem interpretem. Vide Auctorare 1.

* 2. **AUCTORATUS**, Clericus, id est, publicus Notarius. Hierat. Juris. Pontif. pag. 181 : *Resignatio facta ab infirmo in manibus Auctoratu seu qualificata.*

* **AUCTORIA**, Additamentum; dici videtur de instrumentis, quæ jam prolatis, lite inchoata, adduntur, in Stat. ann. 1519. tom. 11. Ordinat. reg. Franc. pag. 43. art. 12 : *Pro sigillo Auctoræ ad lites et pro vidimus, unus grossus.*

* **AUCTORIARE**, Tueri, auctoritate sua defendere. Charta ann. 1054. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. avi col. 646 : *Confirmo vobis eas res abendas, tendas,... vestrisque successoribus stare et Auctorari seu defensare promitto.* Vide Auctor, et Auctorium.

* **AUTORICUM**, Auctoritas, vel possessio libera et auctoritate donata. [** Obligatio auctoris circa præstandom evictionem. Conf. Dirksen. voce Auctoritas, § 4.] Charta Theodorici Regis Franc. apud Doubletum pag. 687. [** Brequin. num. 322. ann. 726.] : *Et se necessitas ipsius Godobalda Abbatii, vel Basileci sui domini Dionysii, aut successoribus suis in ante fuerit, memoratus Ermenteus vel hereditas sui eos in Auctoricio contra quemlibet studeant defensare.*

* **AUCTORISABILIS**, Authenticus, ratus, firmus. Charta Car. Crassi imper. ann. 886. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 356 : *Et ut hoc Auctorabilem obtineat effectum, etc.* Vide supra Auctorabilis 2.

* **AUCTORISATUM**, Charta auctoratis seu subscriptionibus roborata. Tabul. Majoris monast. in Hist. Sabol. pag. 134 : *Ipse Simon misit hujusmodi Auctorisatum super altare sancti Martini.*

* 1. **AUCTORISARE**, Confirmare. Testamentum Rogerii Vicecom. Biterr. ann. 1150. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 411 : *Totum illum honorem... absque omni inganno eis dono et Auctoriso.* Vide Auctorare 2.

* 2. **AUCTORISARE**, Probare, convincere. Chron. Wormat. apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 84 : *Wolfranus custos Ecclesie S. Pauli eum obtestari fecit, quod filios quos generat, legitimos*

facere festinaret, alioquin eum frustra laborasse Auctorisabat.

* 1. **AUCTORITABILIS** LARGITIO, Quæ de suo fit. Charta ann. 1054 : *Et vero ista Auctoritabilis largitio mea firma et stabilis maneat per succendentia sibi tempora, chartam hujus decreti propria manu firmavi et corroboravi.*

* 2. **AUCTORITABILIS**, Solemnis, ratus, firmus. Charta anni 1107. apud Lobelin. tom. 2. Hist. Britan. col. 266 : *Et ut hoc Auctoritatis esset, prædictus filius meus et ego.... ego Alanus Britanniae Comes... super altare manu propria confirmavimus.*

* **AUCTORITARE**, Confirmare, roborare, Gall. Autoriser. Præceptum Ludovici Imperat. de subjectione Cœnobii S. Mauri tom. 2. Capitul. col. 1437 : *Præcipientes ergo Auctoritamus atque confirmamus ut nullus iudex, non Imperator, non Rex, ... nostra excellentia præcepsum audeat violare.* Vide Auctorare 2.

* **AUCTORITAS**, Diploma Regis, Imperatoris, summi Pontificis. Gloss. Lat. Græc. : *Auctoritas, αὐθεντία, ἀξιομορφία, βεβαιώσις, προσταγή.* Hinc frequens illa in Chartis Regis formula : *Et ut hæc Auctoritas perpetuum obtineat vigorem, manu propria firmavimus, etc.* apud Marculf. lib. 1. form. 3. 4. Beslium in Comit. Pict. pag. 165. 172. in Regib. Aquitan. pag. 18. et alios passim. Gregorius Turon. lib. 9. Hist. cap. 41 : *Quod cum Childeberto Regi nunciatum esset, statim directa Auctoritate, præcepit Macconi Comes, ut hæc reprimere omni contentione deberet.* Adde cap. 30. et 44. ejusdem libr. Chronic. Fontanellense cap. 1 : *Clodoveum adiit, uti... patris sui confirmaret Auctoritatem.* Et mox : *Edita est jussu ejusdem Regis... Auctoritas confirmationis.* Hugo de S. Victore lib. 2. de Claustro animæ, de Monacho Curiali et Causidico : *Oneratur chartulis, Auctoritatibus fultus (Roma) revertitur, ponit diem causæ, personas inducit, etc.* Ferrandus Diac. in Breviario Canon. cap. 68 : *Ut Episcopus, qui secunda vel tertia Auctoritate conventus fuerit, et venire contempserit, etc.* Anastasius in S. Liborio : *Tunc missa Auctoritate per Catulinum Agentem in rebus, simul Ursarius et Valens venerunt ad Liberium.* In S. Bonifacio : *Ambo Augusti missa Auctoritate hoc præceperunt.* In S. Hormisdido : *Sumpsit itaque Imperium Justinianus, et direxit Auctoritatem suam ad Papam Hormisdam.* Et mox : *Hic papa Hormisdas perrexit ad Regem Theodoricum Ravennam, et cum ejus consilio misit Auctoritatem ad Justinum Imp.* Patriarchium Bituricense cap. 30 : *Ostendit ei falsam Auctoritatem, seu præceptionem.* Adde Constitut. Chlotarii Regis ann. 560. cap. 5. 7. 9. [** Pertz. vol. Leg. 1. pag. 2.] Synod. Valent. ann. 589. cap. 9. Capit. Carol. Mag. lib. 1. cap. 88. [** 82. e Capit. eccles. ann. 817. cap. 6.] Flodoardum lib. 2. Hist. Rem. cap. 4. Bedam lib. 2. Hist. cap. 40. Capitul. Caroli Calvi pag. 97. 346. 397. [** Synod. ap. Vermeriam ann. 853. cap. 2. Pertz. vol. leg. 1. pag. 421. lin. 38. Capitul. missis data ann. 865. cap. 8. ibid. pag. 502. lin. 31. Capitul. Carisiac. ann. 873. cap. 8. ibid. pag. 521. lin. 8.] Vitam S. Boniti Episc. Claromont. cap. 2. n. 5. Concil. Palæst. sub Victore I. PP. Baladicum lib. 1. Chron. Camerac. cap. 37. 76. Vitam seu Obitum S. Abbatis Nuncti apud Bivarium ad Chron. Maximi, Paulum Diacon. Emerit. in Vita S. Massonæ Episc. Emerit. cap. 15. apud eumdem Bivarium, Sammarthanos in

Archiepisc. Aquens. n. 22. etc. Porro Auctoritates Principum rescripta in Codice Theodosiano appellari etiam constat, l. un. de Centurion. (12. 15.) leg. 31. de Petitionib. (10. 10.) leg. 3. de Re militari (7. 1.); sed et titulo ejusdem Cod. de diversis rescriptis additum a Gothis : Item de Auctoritatibus, uti præfert Editio Tiliiana, quidam censem. [** Conf. Gothofr. Proleg. ad C. Th. cap. 5. pag. CCXXII. a. ed. Ritter.] Interdum etiam pro Edicto Judicis hanc vocem usurpatam, evincit lex un. Cod. Si certum petatur de Chirogr. (lib. 2. tit. 27. const. 1. § 6.) Constitutio Chlotarii II. in Concilio Parisiensi V. ann. 615. § 24. *Auctoritas vel edictum* appellatur.

* **AUCTORITAS**, in veteribus aliquot Inscriptionibus apud. Gruter. 355. 1. 387. 3. reperitur, ubi Scaliger *Senatus consultum nondum receptum* interpretatur. [** Vide quos laudat Forcellin. in hac voce.]

* **AUCTORITAS**, Titulus honorarius summis Pontificibus tributus, ab Hincmaro Remensi apud Flodoardum lib. 3. cap. 12. [** Conf. Dirksen. in hac voce, § 6.]

* **AUCTORITAS** EFFIGIATA, Signum, subscriptio, monogramma. Charta ex Tabul. Major. monast. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 426. : *Et ut hoc scriptum vigorem perpetuatis obtineret, Conanus comes, excepto hoc quod Auctoritate sua effigiata in hoc scripto crucis caractere confinavit.* [** Vide Auctorare 2.]

* **AUCTORITATIVE**, ut Potestative in Concilio Meldensi ann. 845. cap. 58. Glossæ MSS. in Prudentium ex Bib. S. Germani Paris. Cod. 615 : *Dicunt carere animas nocte Dominica paenit, hoc pie, non Auctoritative.*

* **AUCTORITATIVE**, Cum auctoritate. Præcept. Car. Simpl. ann. 903. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 496 : *Deprecati sunt ut nostram munificentiam denuo Auctoritative eis reconcessissemus.* Charta Alex. III. PP. ann. 1177. inter Privil. Ord. Præmonst. MSS. : *Mediante Premonstratense abbate et cæteris quos evocaverit, Auctoritative inter eas (partes) componatur.* Vide supra Auctorabiliter 2. et Auctoritas.

* **AUCTORITATIVUS**, Auctoritate ac potestate præditus. Synod. Vermer. cap. 2. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 612 : *Unde vestram, paterna et caritativa seu Auctoritative cum interpositio divini nominis et episcopalis auctoritatis, nobilitatem hortamur, etc.* [** Ottounis II. Imp. Chart. ann. 974. in Gudenii Cod. Diplom. vol. 1. pag. 7. : *Cum nostræ condignum serenitati videatur.... maxime rebus ecclesiasticis commoditates quaslibet Auctoritative stabilitate impendere etc.*]

* **AUCTORIUM**, Joan. de Janua : *Illud quod additur rei mensuræ, cum venditur: est etiam cibus, qui mensæ vacuata superadditur.* Ita etiam Brevoilq. sed legendum Auctorium. Plautus. [** Merc. act. 2. scen. 4. vers. 22.] Auctorium adiicere dixit. [** Vide Festum voce Auctorium, ibique Dacier. pag. 320. Lindem. Gloss. Lat. Gr.: *Auctuarium, ἀντιμέτρον.*]

* **AUCTORIZABILIS**, Receptus. Chronicon. Mauriniacense lib. 3 : *Electioem, quam irritam apud nos esse per litteras innotuimus, nobis quasi Auctorabilem præsentatis?* [Statuta Ecclesiæ Eduensis ann. 1468. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 514 : *Prohibemus sub pena excommunicationis, ne quis laicus in quocumque beneficio sub titulo et nomine beneficii creato... institutionem Auctorabilem de quacumque persona usurpare vel atten-*

tare audeat. Vide etiam *Labbæum* tom. 1. *Biblioth.* pag. 508.]

* **AUCTORIZABILIOR**, Majori auctoritate fultus. *Nova Gallia Christiana* tom. 2. inter Instrum. col. 21. E: *Ut autem hæc Auctorizabiliora habeantur.*

* **AUCTORIZABILITER**, Cum auctoritate. *Monachi Patavini Chron.* ad ann. 1288. apud *Murat.* tom. 8. col. 674: *Et ibidem in die S. Augustini sententias coram omnibus populis super quasdam questiones Auctorizabiliter promulgavit.*

* **AUCTORIZALITER**, Eadem notio. *Translatio B. Audoeni apud Marten.* tom. 8. *Anecd.* col. 1673: *Ut immune et absolutum maneat ab omni judicaria exactione Auctorizaliter constituo.*

* **AUCTORIZAMENTUM**, Idem quod *Auctoramentum* 1. *Tabular.* S. Albini *Andegavensis*: *De qua emptione habuit filius suus pro Auctorizamento sex denarios et duos calcearios, etc.* Alia loca vide in *Biberagium* et *Casamentum* post *Cassare.*

* 1. **AUCTORIZARE**, In veteri Vocabulario utriusque Juris, est cingulo militem aut ordinibus Clericum decorare et ordinare.

2. **AUCTORIZARE**, Joanni de Janua, est affirmare, seu pótius confirmare. Siebertus Gemblac. in vita S. Sieberti Regis Austras. cap. 3: *Hoc totum editio regali et procerum attestatione Auctorizavit.*

AUCTORIZARE, dicebantur domini, aut venditoris liberi, vel uxores, qui vel quæ venditiones et distractiones ab iis factas approbabant, iisque consensum suum præstabant. Interdum vero, quo rata esset et firmior venditio, emptores, ultra constitutum venditori pretium, liberis aut uxori venditoris certam etiam summam persolvebant, veluti indemnitas gratia. *Tabularium Vindocinense Thuani charta 175: Auctorizaverunt etiam hoc capitales domini ejusdem terræ, scilicet Fulco Comes Vindocinensis, Andreas Barba, qui habuit inde 5. solidos, Lebertus, qui habuit inde 8. solid. de istorum Auctoramentis testes fuere, etc.* Idem *Tabularium* ann. 1078: *Post Natum Domini comparaverunt unum arpentum vineæ de Gaufreduo, favente Radulfo Presbytero filio suo, de pueris autem, qui necrum valebant loqui, permisit, quod eos Auctorizare faceret, cum venirent ad ætatem loquendi.* [Charta Monasterii Nobiliensis apud Stephanotium, tom. 3. Antiquit. Pictav. MSS. pag. 550: *Si vero monachicalem habitum accipi sibi visum fuerit, similiter relinquaret Sancto et seniorum loci sine ullo contradicente, et hoc Auctorizantibus omnibus suis parentibus.*] Vide *Auctoramentum* 1.

* 3. **AUCTORIZARE**, Evictionem præstare. *Chara Burchardi de Querfurt* ann. 1335. in *Ludew. Reliq.* Manuscr. tom. 1. pag. 329: *Promittimus etiam... prætaxata bona disbrigare et Auctorizare ab omnibus hominibus, qui ecclesiam impetrerent de eisdem et ipsam penitus impedire reddere.*

* **AUCTUACIO**, ἀρποισθε, [** ἀρποιστε,] *Auctus, Congregatio*, in Supplemento Antiquarii.

* **AUCTUARI**, qui decimis percipiebant prepositi erant; iidem ac decimarii, *collecteurs des dimes*, Chevalier. *Chartularium S. Andreae inferioris Viennæ*; *Viennæ*, 1869, in-8, pag. 90 (ex charta an. 980-995): *decreverunt... ut nullus deinceps de Auctuaris vel decimariis S. Romani ultra viam Lugdunensem, in parte videlicet orientali, decimas predicta Liargis villa requirat;*

similiter nec aliquis ex Auctuaris vel decimariis S. Hilarii... aliquid ex decimis requiri audeat.

** **AUCTURA**, *Incrementatura*, in *Gloss.* cod. reg. 7644.

** **AUCULA**, in *Gemm. Gemm.* Vide *Auca.*

* **AUCUPABILIS**, Joanni de Janua, *Res apta ad Aucupandum.*

* **AUCUPACIO**, Aucupandi jus, vel quidquid ad Aucupium pertinet. *Testam. comit. Fundani* ann. 1211. apud *Censum inter Cens. eccl. Rom.*: *Nos præsentibus litteris... Romanam ecclesiam... de civitate nostra Fundana, cum omnibus tenimentis suis,... cum piscariis, Aucupacionibus, montanis, maritimis... hæredem instituimus.* Vide supra *Acupitum.*

* **AUCUPALIS**, Ad aucupium idoneus, aptus. *Inquisit.* ann. 1217. apud *Spon.* tom. 2. *Hist. Genev.* pag. 411: *Aliquando vidit episcopum cum aucupibus,... non tamen aves portantem Aucupales.* [** *Festus* pag. 18. *Lindem.*: *Amites, pertice Aucupales.*] Vide *Acupabili.*

* **AUCUPATOR**, [Auceps. *Gloss. Vat.* t. VI, p. 510. Aucupator, captator vel venator avium. (Item *Gloss. Paris.* in Appendix.)]

** **AUCUPIO**, *Lacus, vel qui avium canthus auscultat,* in *Gloss.* cod. reg. 7644.

* **AUCUPIUS**, [uccellatore, avium captator. Nomen servile Romanum apud *Fabret.* p. 448. *XII.*]

* **AUCUPITIUM**, pro *Aucupium*, apud *Lindwoodum* lib. 3. *Constit. Anglic.* pag. 200. edit. 1679.

* **AUDACIA**, Consilium, molitio, expeditio militaris. *Lit. Joan.* ducis Bitur. ann. 1359. in *Reg.* 111. *Chartoph.* reg. ch. 108: *Et ultra hoc propter sinceræ dilectionis fervorem, quam gerit (Gadrardus dom. de Albatera et de Ozilhaco) erga coronam Franciæ, suas Audacias in facto armorum, per ipsum saepius approbatas, ad effectum deduci cupiendo, etc.*

AUDACITER, pro *Audacter*. *Glossæ MSS.* ad *Canones Concilior.* *Audacter, Audaciter.* *Velius Longus: Audacter Latinum est, sed Audaciter melius, etc.* *Contra Quintilianus* lib. 1. cap. 10: *Inhærent tamen quidam molestissima diligentiae perversitate, ut Audaciter potius dicant, quam Audacter, licet omnes Oratores aliud sequantur.* *Augustinus in Grammatica: Quæ in i desinunt, in ter syllabam mittunt adverbia, ut agili, nobili, audaci, difficult; agiliter, nobiliter, Audaciter, difficultiter.* Occurrit in *Codice Epistolar.* S. Bonifacii Archiepisc. *Mogunt. Epist.* 97. Utuntur etiam aliqui e Latinis. [** *Conf. Forcellin. Lexic.*]

* *Audessentem*, eadem notio, in *Ordinat.* ann. 1330. tom. 2. *Ordinat. reg. Franc.* pag. 57: *Et pour ce que aucuns de celles et malicieus gens, pour leur malvaise cauthele, en tout se sont efforcés à priver et corrompre nosdites ordonnances... si Audessentem, au dommage de nous et de nostre peuple, etc.*

** **AUDATUM**, *Audacia*, *Vergilii Grammat. Epitom.* 1. cap. 1. apud *Malium Classic.* *Auctor. vol. 5. pag. 98: In casum omne suum expendunt Audatum.*

* **AUDAX**, *TUNICA AUDAX*, a Gall. *Cotte hardie.* Vide infra in *Tunica 2.*

* **AUDECH**, Qui fœderatum aut nuptiale factum suscepit. *Papias MS.* Bitur. [** *Cod. reg. 7644: Infederali enim aut, etc.*]

* **AUDENTIA**, *Histor. Scholast.* Petri Comestoris cap. 52: *Acrisia quam Latine Audentiam dicere possumus. Ubi*

perperam scriptum *Acrisia pro Aorasia, Cæcitas, et Audentiam pro Avidentia.*

* **AUDENTICUM**, pro *Authenticum.* *Testamentum in cortice scriptum anno circa 690. apud Felibianum in Hist. S. Dionysii pag. xj.* [** *Brequin. num. 212.*] *Bodolenus Audentico vidi exemplar et subscripti.*

* **AUDIBILIS**, Qui facile audiri potest, *Gall. Intelligibile. Madox Formul. Anglic.* pag. 339: *Psalmum De profundis alta et Audibilis voce dicet.* *Galli dicerent, A haute et intelligible voix.*

* *Nostris alias Entendible.* *Lit. remiss.* ann. 1386. in *Reg.* 129. *Chartoph.* reg. ch. 96: *Lequel Jehan dist à haute voix et Entendible, si que ledit Colart et autres dessus nommez le pueurent ouyr.* Unde *Entendiblement*, *Intelligenter, vel ita ut audiatur.* *Charta ann. 1389.* in *Reg.* 138. ch. 28: *Lesquelz rooles... furent leuz par bon loisir et bien Entendiblement.* *Lit. remiss.* ann. 1450. ex *Reg.* 185. ch. 39: *Icelle basse ou chamberiere dudit prestre dist Entendiblement, veez là cy venir.* *Escoutément, eodem sensu, in aliis ann. 1374. ex *Reg.* 105. ch. 416: Pluseurs petits enfans environ ledit tumberel se jouoient, auxquelz il dirent bien Escouement que il se partissent et foussient d'ilec.* Vide mox *Audientia 3.*

* **AUDIBILIS LIBER**, *Quem docentur Discipuli in Academiis seu Universitatibus.* *Lobinellus Hist. Paris.* tom. 3. in *Glossario: Studentes in domo nostra, Libros Audibiles audiant ordinante, utpote dispositi ad Logicam audiendam, quæ est modus sciendi ad omnium artium et scientiarum principia viam habentes.*

* **AUDICA**, *Præstationis genus.* *Charta ann. 1094. ex Archivo S. Victoris Massil.* : *Confirmo in hujus conclave sancti propter remedium animæ meæ taliter ut non in istas hæreditates merino, neque saione, neque pro rosse, neque pro omeedio, neque pro... Audica, neque fossara, etc.* Vide *Audientia 7.*

* **AUDIDUS**, *Dolce come organi,* *Glossar. Lat. Ital. MS.*

* **AUDICIALIS**, *Qui audit,* in *Gloss. cod. reg. 7644.*

AUDIENTES, dicti *Scriptoribus Latinis Ecclesiasticis*, qui Græcis κατηχοῦνται, vel quod antequam ad Baptismum admitterentur, fidei Christianæ eruditærent mysteriis: vel, quod priusquam sacra fieret Liturgia, *Scripturas audirent*, ut est in *Canone 21. Concilii Nicæano Arabici ἀκρούμενοι, in Concilio Nicæano can. 11. ὁρισμένος τῆς ἀρδοστεῶτος χρόνος, cap. 12. Theodulfus Aurelianensis de Baptismo cap. 2: Catecuminus, Audiens, sive Instructus interpretetur.* S. Cyprianus Epist. 18: *Audientibus, etiam si qui fuerint periculo præventi, et in exitu constituti, vigilantia vestra non desit.* Epist. 14: *Optatum inter Lectores Doctorem Audientum constitutus.* Tertullianus de Pœnitentia: *Audientes optare intinctionem, non præsumere oportet.* Anonymous de Baptismo hæreticorum. a Rigaltio editus: *Licet negator ille antea vel hæreticus fuerit vel Audiens, vel audire incipiens, qui nondum baptizatus sit, etc.* Collatio Carthaginensis cum Donatistis cap. 197: *Ipse est Episcopus, qui rebaptizatus est, et factus est Audiens.* Concilium Wormaciense sub Adriano II. PP. cap. 27: *Post expletum vero quinquennii tempus, ingrediatur Ecclesiam, sed inter Audiientes tantummodo sit, vel dum facultas conceditur, sedeat.* Ita etiam vocem κατηχοῦμενοι, per *Audientes* reddit Isidorus Mercator et Dyonisius Exiguus in Concilio Laodiceno cap. 4.

5. 8. Adde cap. 30. Capitul. Caroli Mag. lib. 5. cap. 69. 71. [** 134. 186.] Addit. 3. cap. 69. [** 104.] Concil. Triburiense ann. 895. can. 5. Capitula Theodoric. cap. 87. etc. Vide *Auditor* 5.

AUDIENTES, pari ratione dicti sunt Poenitentes publici secundæ classis, quod audita, quæ ante sacram Liturgiam fieri solebat, oratione, simul cum Catechumenis ejicerentur, utpote qui indigni censerentur sacrorum Mysteriorum præsentia et participatione. Greg. Thaumaturgus in Epist. Canonica cap. 11: *Auditio est intra portam in portico, ubi oportet, eum qui peccavit, stare usque ad Catechumenos, et illinc egredi. Audiens enim, inquit, Scripturas et doctrinam ejiciatur, et preicatione indignus censetur.* Vide *Poenitentes*, [*] et *Glossar.* med. Gracit. voc. *'Axpōas;* et *'Axpōpevōt.*]

AUDIENTES. Capitulare 4. ann. 805. cap. 8: *De justitiis Ecclesiarum Dei, viduarum, orphanorum, pupillorum, ut in publicis judiciis non dispiciantur Audientes, sed diligenter audiatur.*

AUDIENTES, Auditores. Discipuli, qui Literas, Philosophiam aliasve artes discunt. Spicil. Acher. tom. 6. pag. 144: *In facultate artium... Doctorum, Magistrorum, Licentiatorum, Bacchalaureorum... studentium et Audientium dicta Universitatis Parisiensis, etc.*

1. **AUDIENTIA**, Judicium. S. Hilarius in Fragm. pag. 6: *Quia quanto nos impensore cura Audientiam quereremus tanto illi pertinaciore studio Audientiae contrairent. Sulpius Severus lib. 2. Hist.: Episcopis Audientiam reservare. Lex Wisigoth. lib. 2. § 2: Audientia non tumultu aut clamore turbetur; sed in parte positis, qui causas non habent, illi soli judicium ingrediantur, quos constat interesse debere. Lex Burgund. tit. 19. § 1: Qui ante Audientiam cuiuscumque pignora abstulerit. Flodoardus 2. lib. Hist. Rem.: Si quis Episcopus res, que ab alia Ecclesia possidentur, quocumque ingenio, aut callida cupiditate pervaserit, aut sine Audientia præsumperit usurpare. Gregorius Turon. lib. 10. cap. 19: Increditus cur hominem absque Audientia ab urbe rapi, et in custodiā retrudi præcepisset. Rutherford Veronensis Epist. 3.: Cepit me, retrusit in custodiā... ita hæc egit, et sine Audientia. [S. Bern. Epist. ad Episcopos Aquitanie: Quicquid, inquietum, factum sit, modo querimus Audientiam; judicium sumus subire parati.] Vide Concil. Remense ann. 630. cap. 16. Cabilonense cap. 6. Conventum apud Andelaum ann. 587. Edictum Chlotarii II. in Concilio Parisensi V. can. 3. etc. Passim in Codice Just. et Theodos.*

AUDIENTIA REGIA. In Collect. Conc. Hispan. tom. 4. pag. 428: *Præcipimus ut nostri Vicarii et judices ecclesiastici sedulam curam gerant Regiam Audientiam monendi intra id tempus quadragesima dierum. Ubi per Audientiam Regiam, aut Rex ipse intelligendus videatur, aut ejus consilium, a quo res, de quibus litigatur, judicari solet.*

AUDIENTIAM ALICUJUS APPELLARE, Ad judicium provocare, apud Petr. Cellens. lib. 1. Epist. 16. *Audientiam Principis Appellare*, in Legib. Wisig. lib. 2. tit. 1. § 23. Vide JC.

AUDIENTIAM TENERE. Capitulare de Villis cap. 56: *Ut unusquisque judex in eorum ministerio frequentius Audientias teneat, et justitiam faciat.*

2. **AUDIENTIA**, controversia, lis. Charta ann. 1021. apud Diagum lib. 2. de Comit Barcinonens. cap. 31: *Anno Domini*

*nice trabeationis post millesimum vigesimo primo, orta est Audientia in conspectu Domini Berengari Marchionis Comitis, etc. Alia ann. 1024. ex Tabulario Urgellensi apud Cl. V. Stephanum Baluzium in Append. ad Capitul. num. 145: *Juste debent reverti omnes res, quas Episcopus requirit, unde modo Audientia est, in jus atque dominium Orgellitanæ ecclesie, etc. Infra: Et cum decimis et primiis de Castellone suprascripto, unde Audientia nuper a me acta est.**

* Charta ann. 1142. inter Privil. Ord. Præmonst. MSS.: *Si forte in aliquibus locis inter aliquos utriusque ordinis (Præmonst. et Cisterc.) aliquid querimonie intererit, et inter eos familiariter per aliquos religiosos mediatores componi non poterit, sine majori Audientia differetur, ut ad audientiam alterutriusque generalis capituli referatur. Ubi altera vox Audientia, auditum vel conventum sonat.*

AUDIENTIALIS CHARTA, qua quis ad Principis judicium evocatur, citatur, apud Marculfum lib. 1. form. 28.

AUDIENTIALE OPUS, in Concilio Meldensi can. 77.

3. **AUDIENTIA**, pro auditu. Prudentius lib. Peristeph. :

Surdii frumentum reddere Audientiam.

[Breviarium Sarisberiense anni 1556: *Triduo ante Pascha finitis Lectionibus non respondeat Chorus Deo gratias in Audientia, sed statim absque intervallo Responsoriū incipiat. Ibidem: Dicat Sacerdos in Audientia, sed sine nota, Orationem, Respicce quæsumus. Ubi in Audientia idem est quod clara voce, quæ possit audiri.]*

* Charta ann. 1814. ex schedis Præs. de Mazaugues: *Dicens quod ad ejusdem bâjûti et procuratoris pervenit Audientiam, quod nos, etc. Ordinar. S. Petri Aurez-val. MS.: In magnis vero duplicitibus, non dicuntur prædicti psalmi (graduale) in Audientia; sed sub silentio. Adde Hist. Occit. tom. 2. inter Probat. col. 361. et 511. Cærem. vet. MS. eccl. Carnot.: Ad Primam... unusquisque stans, secum finiat cetera, non in Audientia. Id est, ea voce ut non possit audiri. Vide supra Audibilis.*

4. **AUDIENTIA**, Conventus, confessus, Gall. Assemblée, Auditore. Henricus Huntindonensis in Epistola de contemptu mundi ann. 1153. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 179: *Vir tamen effectus narrationem audiri de turpissimis omnino conviciis ad eum dictis, quæ si mihi nihil habenti in tanta Audientia dicta fuissent, semimortuum me ducerem.*

* Charta ann. 1311. ex Tabul. Massil.: *Facta relatione in Audientia plana consiliis dicta civitatis, etc. Pluries occurrit ibidem.*

* IN **AUDIENTIA**, pro Publice, in Charta communie Abbavil. ann. 1184. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 56. art. 11: *Qui vero in honestum de communia dixerit in Audiencia, et convinci poterit testibus, judicio scabinorum emendabit. Infra vero pag. 58. Audientia, idem est quod Conventus.*

5. **AUDIENTIA**, Licet aliter capiatur, proprie tamen magis dicitur esse facultas et potestas loquendi coram superiori officiū concessa. Ita vet. Vocabularium Juris utriusque. Hac notione dicimus, *Avoir une audience du Roi*, ad Regem admitti.

6. **AUDIENTIA**, Obedientia. Electio Hugonis in Abbatem S. Rigaldi apud Mabil. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 629. col. 2: *Optantes nobis eum præesse*

et prodesse; simulque promittentes ei Audientiam iuxta B. Benedicti patris nostri institutionem.

7. **AUDIENTIA**. Tributum, vel tributi species. Charta Petri Episcopi Salernitan, apud Ughellum tom. I. Italiae Sacrae pag. 501: *Et si nos aut nostris successoribus quamcumque conditionem, aut Audientiam, aut quemcumque censum vel servitium imponere voluerimus, etc. Alia anni 1208. in Tabulario Fossatensi fol. 23: *Telonium, foragium, toragium, Audientias, hæras, saccum, vannum, etc.* Alia Petri Episcopi Parisiensis ann. 1212. ibid. fol. 30: *Super pastu et Audientias, etc.* Alia ann. 1238. ex eod. Tabul. fol. 111: *Quittamus eisdem hospitibus, duos denarios de Audientias, quos in festo B. Mauri nobis debebant, etc. Rursum: Audientia de Varenne ibidem recipienda in festo B. Andreae Apostoli 26. sol. 6. den. et recipiuntur iste Audientie ratione domorum ibi existentium, videlicet pro qualibet domo 4. den. Paris. etc. Id porro nominis præsertim apud Aurelianenses obtinuit. Charta Ludov. VII. Reg. Franc. ann. 1178. pro Aurelianensibus, in Regesto Philippi Aug. fol. 72. et apud Franc. le Maire in Hist. Aurelianensi pag. 323: *Nullus homo societatem habens cum homine de Audientiis totam reddit consuetudinem, sed eam tantum partem, quæ ipsum contigerit.* Ubi Audientia redditum a prædicto Scriptore Ouanç, qui addit id vocabuli bannitiones et proclamations denotare, quæ fiebant pro jure consuetudinum seu pensationum, in Hallis publicis, ubi ministri audientiales, quos Sergeans Audenciers appellabant, quoslibet banno publico invitabant ad solutionem ejusmodi præstatuum, quod in hunc modum concipiebatur:**

Entre vous Bourgeois Marchans,
Qui voulez jourir les Ouances,
Venez suivant les Ordonnances,
Pair le droit des Ouances. Aux Halles.

Quo in Hallarum loco iis, qui ejusmodi consuetudines seu præstatones quotannis exsolvebant, a Domanii Exactore vel Receptore dabatur carnis porcine fragmentum: erat autem jus audientiarum unius trezeni. Occurrit etiam vox *Oyance*, Charta ann. 1286. in Tabulario Abbatis S. Dionysii: *Vente d'heritages chargé entre autres choses d'une geline, 4. deniers d'Oyance, une maillé de Hayes à Noël.* Charta alia ann. 1295. ibid.: *Vente par Marguerite la Gaianne de Champigny aux Religieuses, d'une mazure chargée de diverses prestations, d'une corvée aux fenaisons aux Seigneurs de Champigny, et en 2. deniers d'Oyances, payable chacun à la Saint-Denys.*

Ex predictis vocabuli vis non omnino percipitur: nec scio, an *Audientia* voce olim intellectæ sint præstatones illæ, quæ ab iis, qui ad placita convenire tenebantur, fiebant, quas *Eulogiarum* nomenclatura donat Polyptycus Floriacensis: *Si ibi sunt Cavaticarii, debent Kalend. Octob. den. 4. et unam diem in banno, et ad 3. Audientias venire cum suis Eulogiis.*

Audientiam aliquando saltem usurpatum fuisse pro Tallia ad placitum invicte probat Charta Thomæ Abbatis S. Germani a Pratis ann. 1250. ex ejusdem Monast. Tabulario: *Notum facimus, quod cum Ecclesia nostra fuisse in possessione.. levandi et capiendo Talliam nomine Audientiarum annis singulis ad placitum ab Ermardi, Avelina, etc. Nos vero eorum precibus inclinati prædictas*

talliam annuam et Audientias dictis hominibus quittavimus... salvo nobis et Ecclesiæ nostræ, quod eo anno, quo dominus Rex a nobis solidos suos levabit, talliam a dictis hominibus levare poterimus.

Jam vero Ministri isti Audientiales, Abscultatores videntur appellari in Charta Philippi Augusti ann. 1187, pro Aurelianensibus, in ejus Regesto Heroualliano fol. 103: *Idem tenendum esse præcipimus, ut Præpositus noster per aliquem de Servientiis suis de domo et mensa sua, qui Bedelli et Abscultatores appellantur, circa burgensem aliquem nihil omnino disertatione possint.*

* 8. AUDIENTIA, Locus ubi de rebus suis tractatur congregantur. Lit. ann. 1365. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 554. art. 3: *Anno quolibet, sicut una missa solemnis in ecclesia Celestinorum Parisis... et quolibet mense percipiunt in Audientia unam bursam. Sic et Audience de France appellatur locus, ubi diplomata regia seu literæ, quæ sigillo régio communiri debent, obsignantur.* Lit. ann. 1400. tom. 8. earumq. Ordinat pag. 396: *L'en paie six solz Parisis pour nous, pour le droit de nostre Audience.*

* 9. AUDIENTIA, Domus, vel cubiculum in monasteriis, ubi excipiuntur advenientes, vulgo *Parloir*. Stat. S. Vict. Paris. MSS. part. 2. cap. 2: *Scendum est quod novitius usque ad annum foris cum nullo, nisi in Audientia loqui debet.* Vide Auditorium 3.

¶ AUDIENTIARIUS, Scriba, Notarius forensis, Gall. Audiencier. Inter appariatores forenses primas tenet Audientarius, sive appellatur, quod in audientia causas ordine suo appellare, atque audientiam populo facere ex officio teneatur. Acta SS. Julii tom. 3. pag. 56: *Nos igitur Robertus Episcopus venerabilis Dominum magistrum Gabrielem Caillé Officialem nostrum, qui una cum provido viro Adriano Loir Notario publico et Audientario nostræ curiæ spiritualis Camerensis, hujusmodi informationes nobis postea reportandum debite facere habeant, viva voce deputatus duximus et deputavimus.* Ibib. infra: *In quorum omnium et singulorum fidem et testimoniis præmissorum presentes litteras manu nostra propria subscriptas, processum nostrum in se continentem fieri, et per eundem Adrianum Loir Notarium et Audientarium nostrum supra et infrascriptum nostrum subscribi et publicari mandavimus, signique nostri fecimus et jussimus appensione communiri.* Et apud Rymer. tom. 18. pag. 448: *Et ego Joannes Cartier Presbyter Ecclesiæ Carnotensis in Decretis Bacularius... venerabilis que Curiae Episcopalis Paris. Notarius, ac ipsius Curie Audientarius juratus, etc.*

¶ 1. AUDIRE, Intelligere, capere, Gall. Entendre, comprendre. Epistola J. Episcopi Acconensis ad Honoriūm III. PP. apud Acherium tom. 8: Spicil. pag. 381: *Quoniam autem qui talia dixit, Saracenus extitit, multi ex nostris fidem verbis ejus adhibere noluerunt, non Audientes qualiter ariolus et gentilis de Christo et filii Israël prophetavit, et Nabuchodonosor de futuris regnis et lapide sine manibus de monte exciso somniauit, et Pharaō, etc.*

2. AUDIRE, Judicare. Appendix Codicis Theodos. a Sirmondo edita Constit. 18: *Episcopale judicium ratum sit omnibus, qui se Audiri a Sacerdotibus adquievrent. Cum enim possent privati inter consentientes, etiam judge nesciente, Audire, his licere id patimur, quos necessario*

veneramur. Ita JC. passim. Vide Senator. lib. 1. form. 37.

3. AUDIRE, pro Velle. Capitula Ludovici Pii ann. 824. cap. 9. apud Holstinium, de testibus: *Quod si dissenserint, et quædam pars testium uni præbuerit testimonium, et alia alteri: tunc interrogatur si Audierit per pugnam illorum testimonium approbare.* Phrasis Gallica: *S'il entendoit prouver son témoignage par le duel.* [Jeremias cap. 42. rogatus a principibus Judæorum, ut pro iis oraret ad Dominum Deum suum, respondet y. 4. Audiri, id est, Volo, assentior, consentio. Hinc procedit nostrum *Oui*, quo significamus nos dictis assentiri, etc.]

¶ AUDITIO, Cœtus, Consensus, Gall. Assemblée. Vita Jacobi Gelu Archiep. Turon. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1947: *Ego Jacobus Gelu, Clericus oriundus de Ynodio Treverensis diocesis fui Magister in artibus anno Domini M. CCCCLXXXVI. in Universitate Parisiensi, effectus secundus in Auditione prima in sancta Genovefa, præstante eo qui linguis infantum disertas facit, cui sit laus et gloria in sæcula.*

1. AUDITOR, Judex: *audire enim judex, Præfectus urbi, Præses dicitur, qui cognoscit, judicat, in leg. 6. D. de Dote leg. l. 12. D. de Instrum. Auditor vice sacra, l. 3. C. Ubi Senat.*

2. AUDITORES, Inquisidores, qui de rebus controversiis a judicibus delegabantur ad earum veritatem detegendam, adhibitis auditibus testibus, (unde Auditores dicti) et de iis ad ipsos judices, quorum judiciis intererant, referebant. [Auditores vero primi recensentur inter officiales Præposituræ Paris. in Edicto Caroli pulcri ann. 1325. tom. 2. Ordinat. Reg. pag. 3.] Vetus Placitum apud Ughellum in Comenibus Episcopis pag. 278: *Cum in judicio resideret Adalgerius missus et Cancellarius D. Regis Henrici... et cum eo judices Papienses, Joannes, etc. Judices sacri Palati, Adam, Andreas... et reliqui plures Auditores, etc. Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. cap. 61: Faciens illum semper consistere in presentia sua, et in judiciis suis tam publicis quam privatis Auditorem in primis, et mox judicem insistere. Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casin. cap. 66: Logothetam, Exceptorem et Auditorem Imperii illum constituit. Vid. cap. 109. Historia Archiepiscoporum Bremens. ann. 1114: *Præpositus et Palatinus constiterunt ad negoti ventilationem: Auditores aderant Thietmarus Verdensis Episcopus, Albertus Marchio, Comes Hermannus. In veteri Regesto Parlamenti Paris. ann. 1301: Die Jovis post Lettare Hierusalem, Magister Clemens reddidit in Curia processum inchoatum per ipsum inter Comitem Claramontensem et Monachos de Jardo. Ego P. Bituris tradidi eum in tribus pecies Cantori Aurelian. et Mag. Andreæ Potheron, datis Auditoribus ad perficiendum dictum processum. Auditores a latere Regis destinati, in Fleta lib. 2. cap. 2. § 4. [Placit. ann. 920. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 18. col. 2: Giberto archidiacono, qui est missus vel Auditor domino Uberto episcopo, etc.**

¶ Similem ob causam Auditores etiam dicuntur ii, qui in Fisci Curia vel in Monasteriis rationibus cognoscendis excipiendisque præficiuntur. Computus anni 1277. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden. pag. 287: *Computavit Joannes Cunou Præpositus de Clifton de manorio de Clifton de omnibus receptis et expensis per ipsum factis... coram dominis... Supprière, Wilielmo de Thorn-*

berg, Waltero de Oxon. Steph. de Oxon. Auditoribus deputatis. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 79 Coram eisdem Auditoribus computavit apud Gratianopolim. Hinc nostri Auditores computorum, seu rationum, Auditores des Cœptes.

3. AUDITORES denique appellati, qui postmodum *Notarii*, Auditores, in Consuetud. municipal. Ambianensi antiqua art. 65. Pontivensi art. 69. S. Pauli art. 42. Claromontensi art. 698. urbis Insulensis art. 64. 95. Ubi venditionum aut alienationum contractus fieri debere coram Auditorebus, vel judicibus statuit. At in Claromontensi, loco citato, *Notarii* videntur appellari, qui scilicet contrahentium voluntates audiunt, easque scriptis mandant. Vide Roverium in Hist. Reomaensis Monasterii pag. 599.

4. AUDITOR, Qui instrumenti confectioni, aut chartæ lectioni testis adest. Charta Almodis Comitissa Marchiæ, in Tabulario Hospital. Montis Morlionis in Pictonibus: *Hoc donum concederunt filii ejus... Auditores hujus concessionis sunt Petrus, etc.* Charta Theobaldi Chabot eodem Tabul.: *Quando Comitissa et Boso hoc concederunt, Audivit Aubertus de Choëc; et quando concessit Adelbertus Comes, Audivit Willelmus Bernart.* Alia apud Hier. Blancam in Comment. Rer. Aragon. pag. 791: *Testes sunt hujus rei visores et Auditores, etc.* Alia apud Doubletum pag. 492: *Hoc viderunt et Audierunt isti, etc.*

AUDITOR ROMANI IMPERII, apud Petrum Diac. lib. 4. Chron. Casin. cap. 68.

AUDITOR IN CURIA PAPÆ vocatur, qui vice judicis alicujus causam vel causas audit. Breviloq.

AUDITOR CAMERÆ PAPÆ, qui audit negotia super thesauro Papæ, et super his quæ ad Cameram Papæ pertinent, in eodem Breviloquo.

AUDITOR CONTRADICTORIARUM, in Curia Papæ, qui audit impetrantes rescripta ad litas, vel aliter ad jus commune pertinentes gratias. Ita idem Breviloq. Vide Ceremoniale Rom. lib. 3. pag. 318. 319. 322. 327. Octavianum Vestrium de Romanæ aulæ judiciis lib. 1. pag. 8. lib. 2. pag. 15. et 26. ubi plura de Auditoribus Curia Romanæ.

¶ AUDITOR ROTÆ, Judex in Curia Romana, Gall. *Auditeur de Rote.* Est autem Rota Tribunal ex duodecim insignioribus Prælati, 3. scilicet Romanis, 1. Tusco, 1. Mediolanensi, 1. Bononiensi, 1. Ferrariensi, 1. Veneto, 1. Germano, 1. Gallo et 2. Hispanis compositum. Quisque eorum quatuor habet Notarios. De singulis ditionis Ecclesiæ Romanæ causis sive beneficialibus sive civilibus cognoscunt, si ad eos per appellationem deferantur, atque etiam ante appellationem de iis, quæ summam excedunt 500. nummorum. Altero nomine dicuntur Capellani Papæ, quod iis sacri Palati judicibus successerint, qui ius dicebant in Capella Pontificia. Alexander VII. vestes et cingulum in pileo coloris violacei concessit, eosque Subdiaconos Apostolicos declaravit. Auditores rotæ appellari censem plerique, quod alterius vicibus quasi rotatim suo fungantur munere, vel quod præcipua Christiani orbis negotia apud illos versentur et agitantur. A Rota Porphyretica dictos putat Cangius noster. Vide in Rota.

¶ AUDITOR SACRI PALATII, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 126. in Diario belli Hussitici.

5. AUDITORES, Iidem, qui Audientes, seu Catechumeni. Isidorus lib. 7. Orig.

cap. 4. Κατηχούμενος, Græce, Auditor dicitur. Tertullianus lib. de Pœnitentia: Nemo ergo sibi aduleter, quia inter Auditorum tyrocinia deputetur. Nicolaus PP. Epist. ad Rivoladrum Episc. in Append. 18: Ut triennio ante fores ecclesiæ pro peccatis suis oraturus consistat, et deinde inter Auditores permaneat quadriennio: ut septem annorum curricula absque Communione dominici Corporis et Sanguinis ducat.

6. AUDITOR, apud Manichæos, secundus fuit gradus ejusmodi hæreticorum: cum primus Electorum esset. Atque ii, inquit S. Augustinus Epist. 74. carnis vescuntur, et agros colunt, et si voluerint, uxores habent: quorum nihil faciunt, qui vocantur Electi. Vide eumdem lib. 2. de Morib. Manichæor. cap. 18. lib. de Hæresib. cap. 46. lib. contra Fortunat. lib. 20. contra Faustum Manich. lib. de Utilit. credendi cap. 1. etc. De ejusmodi Manichæos videtur intelligendus Evervinius Steinfeldensis de Hæreticis sui temporis: Prius enim per manus impositionem de numero eorum, quos Auditores vocant, recipiunt eos inter credentes, et sic licebit interesse orationibus eorum.

* 7. AUDITOR, Qui de delictis anquirit, et ut ea reprimantur vel puniantur, promovet, Gall. Promoteur. Arest. ann. 1309. in Reg. parlam. Paris. Olim: Item petebant (episcopos et capitulum) emolumenatum sigillorum judicis, nec non generalis Auditoris episcopatus Claromontensis, qui solo spirituali jurisdictione in montanis utebantur.

* AUDITOR CASTELLETI, Judex inferior, vulgo Juge-Auditeur [** au Châtellet.] Lit. Ludov. X. ann. 1315. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 525. v: Cum Benedictus de sancto Gervasio propter nonnullos excessus, praetextu officii Auditoris castelleti Parisiensis quod gesserat, ab ipso factos, etc.

* AUDITOR CONTRADICTORUM, Idem qui Auditor Contradicitoriarum. Vide in Auditor 4. Chartul. Campan. fol. 48. r: Johannes de Cameranen. domni Papæ (Innocentio IV.) capellanus et ejusdem Contradicitorum Auditor, salutem in Dominio.

AUDITORIALIS SCHOLASTICUS, Patronus, Advocatus, qui in Auditoriis, seu judiciis publicis pro clientibus perorat: (qui *Scolasticus Forensis* in Concilio Sardicensi, *Scholasticus jurisperitus*, Augustino Tract. 7.) in Joan. Marius Mercator in Commonitorio: *Huic Pelagio adhæsit Cœlestius, nobilis natu quidem, et illius temporis Auditorialis Scholasticus.*

1. AUDITORIUM SACRUM habere, qui iudices dicerentur, docet Scholiastes Juliani Antecess. in Constit. 17. cap. 68: Auditorium Sacrum dicebatur, ubi formalibus verbis causa allegabantur; et vestem induebant, qualam in Palatio, et veluti Campacos, et sic ingrediebantur omnes ad eos. [** Confer Glossar. med. Græcit. in voce 'Αρπαγία.]

* Auditoire vero, pro Tribunal, jurisdictione, in Aresto ann. 1392. 3. Jul. ex Reg. parlam. Paris. Olim: Item les prevoist et jurez de la ville de Tournay avoient fait estatut.... en leur hale, qu'ils arcoient trois Auditores, desquels on appelloit des uns aux autres; c'est assavoir l'Auditoire des eschevins, des esgardoers, des prevoist et jurez. Consuet. Castellionis ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2: Se aucun forain fait délit aucun en la ville de Chastillon de quelque part qu'il

soit, l'Auditoire et l'amende seroit commune, soit de loy ou arbitraire.

2. AUDITORIUM, κατηχουμένων, locus in Ecclesia, in quo consistebant Auditores, seu Catechumeni: vel locus, ubi fideles verba Concionatorum excipiebant, quomodo vox haec usurpari videatur in Concilio Carthagin. IV. can. 24: Sacerdote verbum faciente in Ecclesia, qui egressus de Auditorio fuerit, excommunicetur. Charta Radulii Delicati ex familia Comitum Vilcassini, in Tabul. S. Martini de Campis: Eodem die, quo uxor sua Hazcha honore debito sepulta est apud S. Martinum in Auditorio ante Crucifixum. Certe constat in ea Ecclesiæ parte, quam hodie navim appellant, olim νάρθηκα, ut quidam censem, homilias suas Episcopos egisse. Hanc etiam ἀρπάσιν, Auditentium stationem in Ecclesia vocat Gregor. Thaumaturgus. Nec scio, an per ἀρπατήριον, in Concilio Calchedon. Act. 14. ea pars templi intelligatur: χληψεὶς ἐν τῇ ἡγίᾳ συνόδῳ τῇ κατὰ Αὐτούσιαν συνελθόντεν ἐν τῷ ἀρπατήριῳ, an vero porticus superiores, quas et Catechumenia appellarent veteres: quomodo etiam vox ἀρπατήριον forte capienda apud Eustathium in Vita Euthychii Patr. CP. n. 37.

3. AUDITORIUM, Domus vel cubiculum in Monasteriis, ubi excipiebantur advenientes hospites, et salutaturi: Salutatorium, [Gall. Parlour.] Gloss. Saxonum Elfrici: Auditorium, spræchhus, i. domus colloqui. Concilium Cabilonense II. cap. 61: Cum nullo masculo (Sanctimonialibus) colloquium habere liceat, nisi in Auditorio, et ibi coram testibus. Additio 2. Capitul. Caroli Mag. cap. 16. [** 19. Pertz. vol. 1. leg. pag. 343.] et Concilium Parisiense VI. cap. 46: Si colloquendum cum aliqua Sanctimonialium ratio expostulat, id non alibi, nisi in constituto loco, id est, in Auditorio, etc. Eckeardus Junior de Casibus S. Galli cap. 16: Abbas autem post Laudes egressus, in Auditorio eum salutat. Idem cap. 10. ad introitum Ecclesiæ Auditorum statuit: Et cum ad introitum Ecclesiæ, ubi locus Auditorii est, venissent. Et cap. seq.: Abbas in Auditorio debilis residens. Infra: Postea vero in Auditorio convenientes. Vita S. Aicadri cap. II: Suscepit Monachis ad domum Auditorii eos perduxit, eorumque pedes lavit.

4. AUDITORIUM præterea appellabant Cluniacenses et Cistercienses Monachi, et alii, Locum, in quo conveniebant Monachi, quod in eo essent Monachicæ Scholæ, ibique Praeceptores docentes, discipuli audiret Magistros docentes. Gloss. Gr. Lat. ἀρπατήριον, Auditorium. Statuta S. Dunstani: A primo pulsu vespertinali synaxis silentium teneatur in Claustro, usquequo Capitulum finiat alterius dies, excepto Auditorii loco: qui et ad hoc maxime eo censetur nomine, quod ibi audiendum sit, quid a Praeceptore jubeatur non vero fabulis, aut otiosis ibi aut alicubi vacare loquelis oportet. Liber Usuum Cisterciensium cap. 72: In Auditorio non loquantur plures, quam duo simul cum Priore tempore lectionis, nisi forte Prior pro aliqua necessitate plures sibi convocandoz judicaverit. Adde cap. 15. 55. 75. et Rainardum Abbatem Cisterc. in Insti. cap. 80. Præterea Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 1. cap. 14. Vita MS. S. Gaugericus Episc. Camerac. lib. 1. cap. 3: Signo etenim, quo ad laudes Dei canonice ammonentur, accepto, ille statim.... ad Ecclesiam primus accedit.... in Auditorio autem inter las-

civos continens, inter bucones et garulos tacitus. Juxta Capitulum statuitur in eodem libro Usuum cap. 113. Tabular. Dalonensis Abbatæ in Lemovicib. pag. 12: Factum est hoc anno Incarnat. Dom. 1209. in Auditorio juxta Capitulum, etc. Scholas publicas Auditoriū appellatio donasse veteres notum est. Vide Vitam Willelmi Ducis n° 22. Edit. Mabillonii, Vitam S. Roberti Abbatis Molismensis n° 6. Hugonem Archidiac. Turonensem de Miraculo in Translat. S. Martini pag. 359. Regulam Ordinis de Sempringham tom. 2. Monastici Anglic. pag. 717. 768. etc. [Vide Marten. tom. 4. Anecd. col. 1224. et vet. Discipl. Monast. pag. 87. 95. 116. etc. S. Bernاردum tom. 1. col. 431. E. edit. 1690.]

* 5. AUDITORIUM, Auditus, Auditio, actio audiendi. Chron. S. Trudonis apud Acher. tom. 7. Spicil. pag. 438: Neque hoc faciebat adhuc studio tantum ædificandi, quantum audiendi miracula vita simplicium virorum, de quibus ibi legebatur, et novo Auditorio styli simplioris.

* 6. AUDITORIUM, Admissio ad Principem, Gall. Audience. Angeli Pechinolii Ortani Episc. Litteræ ad Innocentium VIII. PP. apud Illust. Fontanini in Appendix Antiquit. Hortæ pag. 474: Cum Budam applicuisset Orator Venetus, velletque dominus Rex de more solemni pompa illum audire, voluit me quoque Auditorio adesse, in quo tamen orator præter communem congratulationem nihil retulit.

* AUDITUM, Edictum, promulgatio, Gall. Publication. Ordinat. Caroli daph. ann. 1356. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 3. r: Volumus quod per locum tenementum nostrum fiat Auditum generale, quod omnes et singuli subditi nostri... veniant recognituri homagia, feuda, etc.

* 1. AUDITUS, ut Auditorium 6. apud Rymer. tom. 9. pag. 790: Ambassiatoribus.... non concedebatur Auditus.

* 2. AUDITUS, Auris, Gall. Oreille. Lex Ripuar. tit. 68. art. 5: Quod si quis absque effusione sanguinis alium brachio, pede, oculo, Auditu, mucatu vel quoquilibet membro mancaverit, etc. Aroille, eodem sensu, in Lit. immunit. de Peusses ann. 1347. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 33. art. 12: Se aucuns desdiz bourgeois est trouves de jour ou de nyrt ou dommaige d'autrui,... il rendra le dommaige à cellui cui il aura dommagé, ou on li copera une Aroille.

* AUDYNÆUS, Mensis Macedonici nonmen. Vetus Chron. tom. 3. Junii pag. 306: Hoc eodem anno magnam labem accepit Constantinopolis ex terra motu, mense Audinæo. In qua Bollandi Continuatores: J. Baptista Ricciolus noster in sua Chronologia reformata lib. 1. cap. 20. demonstrat Audynæus Macedonicum inchoare a die 24. Decembris, etc.

* Vel potius Andynæus, a Græco ἄνδυνος, emergens aut emersorius;

* AVE, AVETE, Dieu vous sauve. Glos-

sar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

* AVEDALTUM, f. idem quod mox Avellaneta. Charta ann. 1318. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 207: Prædictus honor... pretenditur... de collo de Falgaris, sicut aqua vergit, usque ad cudes, et cuditibus usque ad rivum frigidum, et de rivo frigido usque ad Avedalt, et de Avedalto usque ad orzarios. Infra: Avedant.

* AVEIRE. Vide Aucire.

AVELLANARIUS. Nux avellana arbor,

Gallice *Avelinier*, in Capitulari de Villis cap. 70.

* **VELLANETA**, AVELLENATA, Hispan. *Avellaneda*. Locus *avellanae* arboribus consitus. Charta ann. 1518. ex Chart. Viviani notar. Massil. : *Dat terram, pratum et Avellanetam simul se tenentes*. Charta ann. 1399. ex schedis Præs. de Mazangues : *Exceptis locis cultivatis, ut sunt terræ, vineæ, orti, prati et Avellenatae. Pro quadam possessione vineæ, terræ et Avellanetae, in alia Ch. ann. 1460.*

* **VELLANETUM**, Eadem notione. Charta ann. 874 apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. xvii col. 838 : *Aliam terram, quæ nominatur de Rosala modiorum duodecim, et arbustum, et castaneum, et queriectum, sive Avellanetum.*

* **VELLATORIUM**, Avelot, in Vocabul. compend.

* **VELLUM**, *La cortina de le sale*. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **AVE-MARIA**, Reditus quidam : cuius appellationis ratio exponitur in Stat. MSS. eccl. Tull. ann. 1497. fol. 58. r^o : *Est et alias redditus in Trouceyo, dictus Ave-Maria, ... succedit loco salari dicendi Ave Maria in principio cuiusvis horæ canonice.*

* **AVEMBRATUS**, Adjectus, adjunctus. Charta ann. 810. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. xvii col. 671 : *Tradimus in ipsa sancta Dei ecclesia in primis fundamentum illud, ubi ipsa ecclesia sita est, una cum porticale ante se, et ipsa ædificia, quæ ad eam ex utraque parte Avenbrata sunt. Vide supra Amembrate.*

* **AVENA DE FIMO, DE MOLTA**, id est, Avena quæ colligitur ex agris fimo impinguatis, et avena quæ exiguit ab iis qui ad molendinum molendi causa accedunt. Est enim *Molta*, Gallice *Mouture*. Polyptycus Monasterii Fiscannensis MS. : *Guillelmus le Gros tenet dimidium villa-nagii et reddit... unum boissellum Avenæ de Molta, et tres boissellos Avenæ de Fimo... Emmelina la Mordante reddit 2. boissellos Avenæ de Molta et 6. boissellos Avenæ de Fimo.* [* Vide Avenagium 1.]

* **AVENA DE GAULE**, Praestatio agraria, seu census annuus ex agris avena solvendus. Enumeratio feudi venditi a Girardo de Ham Milite, domino de Douchy ann. 1298. ex Tabul. Corbeiensi : *Martinus li Grand et ejus filii et les Monotes debent tres quartieres Avenæ de Gaule, et Johannes li Grand unum quar-terium de Gaule, ubi Gaule idem est ac Goulum, quod vide in voce Gallum.* [* Vide Avenagium 1.]

* **AVENABLATUS, AVENEBLATUS**. Vide supra *Advenablatu*.

* **AVENACHIUM**, pro *Avenagium*, Vec-tigal seu pensitatio ex avenis. Necrol. MS. Silvanect. : XII Kal. Oct. obit Abbe-rius comes Domini Martini, qui concessit huic ecclesiae jus Avenachiorum, quod habebat in rusticis de Orri.

1. **AVENAGIUM**, in veteri Charta apud Argentreum in Hist. Britann. pag. 307. et in Pacto inito inter Gaufridum Dom. Vauventi, et abbatem Malleacensem ann. 1232. vectigal, seu pensitatio ex avenis, dominis pensitari solita : *Ave-nage, Costuma avenæ, in Libertatib. S. Paladii in Biturig. ann. 1279. in Consuet. Andegav. art. 128. Dunensi art. 27. 28. Blesensi art. 40. Genoma-nensi art. 138. Marchensi art. 125. 173. etc. Regestum Feodorum Andegavensis Comitatus ann. 1387. et 1388 : Jean Sire de Sermaises homme lige de ses Feuries et Avenages et de la Gamberaye, à 15. jours de garde à Baugé. Tabul. Montmorillonis in Pictonibus fol. 59 : De-*

toto nostro Avenatge, id est, de tota illa terra, quam excollunt agricultoræ, qui red-dunt nobis avenam. Chronicon Lau-biense pag. 602 : *Precaturas, imo rapinas, quas nullas omnino habere debent, de Avena, de multacibus, ... non precando, sel tollendo faciant.* In Consuetudine locali Castelli-Novi in Biturigib. tit. 2. art. 25. *Serfs ou Bourgeois d'Avenage*, dicuntur eidem præstationi obnoxii. Vide Thomasseri lib. 2. Consuet. Bituric. cap. 90. pag. 196. [Marten. tom. 1. Anecdot. col. 596. Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 34. D. etc.]

* **AVENAGE**, in Charta ann. 1401. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 341 : *Pour ce ledit prevost est tenu faire venir ens les Advenages de la ladite prevosté. Avenagium lanarum et arietum, in Bulla Innoc. III. PP. ann. 1198. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 733. Unde pro qua-vis præstatione hanc vocem usurpatam fuisse manifestum est : sic et *Avena de fimo, de molta*, vectigal est, quod pro fimo, molta exsolvebatur, sive avena sive pecunia. Vide *Avena*.*

1. 2. **AVENAGIUM**, aliquando scribi pro *Aubenagium*, Gall. *Droit d'aubaine*, testatur Speilmannus in Glossario.

* **AVENANCIA**. Vide *Advenancia*.

* **AVENANTARE**. Vide supra *Advenan-tare*.

AVENARIAE, Arva, in quibus solæ ex-crescent avenæ : *Avenaries*, in Consuetud. de Soesmes art. 2. [In Bressia et Dumbis arva stagnorum aquis super-fusa dicuntur *Avenarie* : sed in iis non avena solum, verum etiam frumentum vel siligo interdum seritur et crescit.]

* **Nostris Aveinniere**, Ager avena refertus. Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 244 : *Les chevaux de Jehan Coquet... furent prins en une Aveinniere, etc.* Ejusdem originis est vox *Avenir*, pro Stabuli inspector. Gall. Contrôleur de l'Écurie, Angl. *Aenor*. Charta ann. 1427. in Reg. 173. ch. 648 : *Thomas Giffard escuier natif du royaume d'Angleterre, maistre Avenir du Duc de Bedford. Vide infra Avesna.*

* **AVENANTIZA FEODI**, Gall. *Advenant de sief*, de quo supra dictum est in *Advenamentum*. Chartular. S. Vandregesili tom. 2. pag. 1708 : *Jure hereditario pos-sidendam pechiam masugii supradictam predicto Rodulfo... absque reclamatione mei... et tenendam de domino Priore de Tygeville per Avenantizam feodi, erga quem dominum Priorem ipsum Radul-fum predictum attornavi, et de lomigerio me penitus... acquitavit.* Pag. 1482 : *Teneor contra omnes garantire et defen-dere per Avenantizam feodi.*

* **AVENANTUM**, Portio unius summae in partes æquales distributæ. Charta Henrici reg. Angl. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 422 : *Volo et sic constituo ut uno-quoque sabbato reddat præpositus Avenantum de illis centum libræ per manum servientis canonicorum et si uno sabbato minus fuerit, altero sabbato suppleatur, ita ut habita ratione per sabbata infra annum, centum libræ eis persolvantur.*

* **AVENCARE**. Vide *Aventare*.

* **AVENDERE AD FIRMAM**, ad censum seu firmam dare, Gall. *Donner à ferme*. Litteræ Johannis Episcopi Lincoln. in Formul. Anglic. Th. *Madox* pag. 334 : *Ut fructus, redditus... personis idoneis etiam Laicis ad firmam Avendere, locare sive dimittere liceat et libere valeatis.*

* **AVENEANTITUM**. Vide *Advenamen-tum*.

* **AVENIATUS**, Ager vineis consitus. Instrum. anni 19. Conradi Regis : *Ut*

ipsi laboratores cum bono studio terram plantare valeant, ut cum bene Aveniati fuerint, ipsi laboratores ad proprium ala-dem medietatem recipiant. Ubi observare est agros incultos ea lege a domino rusticis concessos fuisse, ut eorum me-dia pars esset, si illos vitibus conser-rent.

* **AVENIGA**, f. pro *Avena*. Litteræ In-nocentii II. PP. ann. 1140. Hist. Medi-anii Monast. pag. 286 : *Apud Manierias decimas de Avenigis et croadiis, quod fuit de beneficio ipsius Mediani Monasterii.*

* **AVENIMENTUM**, Gall. *Advenant*. *Avenimenti*, multiplex significatio, pro locorum et consuetudinum varietate in Turonensi, Juliodun. Andegav. Ceno-man. et Britannia Minoris est legitima bonorum portio quæ filiam contingit in parentum successione. Plura vide in Glossario Juris Gallici D. de Lauriere et alibi. Charta Stephani Comitis ann. 1319. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 310 : *Quæ etiam ipsi competunt... ratione partis, partagii, frayreschie, Avenimenti et futura successione.*

* **AVENIRE**, pro *Advenire*, in Donatione anni 837. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 70.

* *Avenir nostri dixerunt, pro Convenir, Decere. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : Avenir, decere. Pro Bannire, ab urbe ejicere, occurrit in Arest. ann. 1322 ex Reg. Olim parlam. Paris. : Leur defendoient sur tout qu'ils poient mef-faire vers la ville (de Tournay) et sur este Avenir d'icelle, etc.*

* **AVENIUS**. RES AVENIE, Practicis nostris Biens Aveniers, Caducum, seu quidquid ex confiscationibus et escuetis domino feudi aut prædii quasi fortuito obvenit. Pariag. inter reg. et abbat. monast. Camporum bonor. ann. 1323. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 189 : *Item voluerunt et convenerunt partes prestatæ, quod... fortunæ et quecumque etiam res Aveniarum evenerint, sint communis inter dictum dominum nostrum regem et monasterium supradictum. Avenemant, pro Quovis caduco, in Ch. ann. 1314. ex Reg. 50. ch. 110 : Hugues l'Arcevesque sires de Montfort otroions à Ysabeau nostre femme et nostre espouse nostre chaste, que l'an appelle Semblençay,.... o toute seignori-e,.... emolumens, Avenemanz, Aventures, et toutes autres choses. Aliud vero eadem vox sonat, exactiōnem nempe, injustum occupationem, in Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 534 : Qui aus dis gardiens ou l'un d'eux, feront injures ou violences ou Avenement, en faisant leur office, etc. Vide Aven-tura 3.*

* **AVENNA**. Vide *Avesna*.

* **AVENNATUM**, Idem quod *Avenantia*, Rata portio, etc. Tabular. Fontanellense tom. 1. pag. 1206 : *Relaxaverunt mihi dicti Religiosi et hazardibus meis medietatem vavassorie, quæ fuit Willelmi filii Eustachii, reddendo inde eisdem Religio-sis Avennatum meum de auxilio domini Regis cum acciderit. Vide *Advenencia*.*

* **AVENNUS**, pro *Auvannus*, Umbraculum ligneum projectum, vulgo *Auvent*. Charta ann. 1243. in Chartul. S. Dion. pag. 206. col. 2 : *Super Avennum domus Nicholai clerici, ij. denarii.* Vide supra *Avanna*.

* **AVENSARE**, a Gallico, *Avancer* : Pro-tendere, appropinquare. Chartul. monast. S. Barthol. de Benevento in Lemovic. fol. 115 : *Exceptis pleduris de burgo, et exceptis ortis Avensatis ad ipsas pleduras.*

* 1. **AVENTAGIUM**, Jus præcipuum,

prærogativa. Gall. *Avantage.* Testam. Roberti Militis domini de Bera ann. 1289. ex Chartulario minori S. Benigni Division. : *Ego vero in recompensationem omnium prædictorum do, lego et volo, et concedo, quod prædicti dominus Odo et ejus uxor percipiant et habeant sexaginta libras Viennenses de Avantagio in pecunia numerata.* Vide *Avantagum.*

* 2. **AVENTAGIUM,** Annuæ pensionis assignatio cum prærogativa. Stat. dattaria Riper. cap. 5. fol. 14. r°: *Quilibet incantator, emptor seu conductor teneatur et debeat solvere qualibet Aventagia ablatæ et habita in ipsis datiis cuilibet personæ habere debentib; ipsa Aventagia infra duos menses.*

* 3. **AVENTAGIUM,** Quod alſcui, ut jus suum cedat, exsolvitur. *Charta ann. 1328.* in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 261: *Cum dictus Johannes Fabri quoddam pratum vendidisset Petro Rousselli,.... idem Rainmundus de voluntate dicti Petri, cui dedit in Aventagium unam vel dimidiā marcham argenti, dimisit ipsi Rainmundo dictum pratum.* Vide supra *Avantagium* 6.

* 4. **AVENTAGIUM,** Quod præter conventam mercedem operaris conceditur. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 321: *Supplicantes memorati... vocati ad querendum et effodendum vaissellam argenteam, jocalia atque bona supradicta,... ipsi maligno spiritu temptati credentes bona talia... quasi de Aventagio et dedita existere, quædam de dicta vaissella.... clam ceperunt. Nisi quasi de Aventagio interpreteris, quasi fortuito et ex casu reperta.*

* 5. **AVENTAGIUM,** Lucrum, quæstus. Gall. *Avantage, profit.* Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 417: *Qui Clemens consuetus erat talia sequi festa, in eisque Aventagia quærere, ac dissensiones et melleyas facere. Avantage, pro Exactio, injusta occupatio, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 161. ch. 245: Lequel Simonnet disoit avoir été descendé en Bretagne par Bretons du plat pays, pour ce qu'il vivoit d'Avantage avec autres de son estat.* Pro *Avantageux*, Arrogans, in aliis ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 280: *Ledit Estienne respondi qu'il ne s'en daigneroit ater pour un tel Avantage, comme estoit ledit Regnault, mais ledit Regnault, combien que ledit Estienne l'eust appellé Avantage, ne lui dist nul desplaisir. Se Avantage, Arroganter, superbe loqui.* Lit. remiss. ann. 1776. in Reg. 201. ch. 100: *Voyant icelui Boislev le autre venir à lui pour le secourir, se Avantaga en disant grosses parolles. Avantageux etiam dixerunt id, quod fraudulenter utile est, puta cum quis tesseris adulterinis ludit.* Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 176. ch. 742: *Le suppliant a aucuneffois joué de faulx et Avantageux dez.*

* **AVENTAILLES,** apud Rymer. tom. 8. pag. 384: *Tredicim loricæ, quinque Aventailles, quadraginta arcus, etc.* Skinnerus in Etymologicum vocum obsoletarum ad vocem *Aventail* suspicatur a Gallico jam obsoleto *Avantail*, trahere originem. Est autem ipsi *Avantail*, Prætentura ferrea, προτερπίδιον, ab adverbio *Avant*. *Ante*, quasi diceretur. Anterior armaturæ pars.

AVENTARE, Uagationi [et Johanni de Janua] *Avenas eradicare, Papiæ, truncare, et eradicare.* [Eidem Papiæ in MS. Bituric. *Avencare.*] Leg. forte *Avenare.*

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613: *Aventare, eructare, eradicare.*

* **AVENTATA,** AVENANTA, et AVENAN-

TATA TERRA, Terra caduca, quæ domino feudi per *Aventuram* obvenit. Archivum Castræ Nannet: Anno 1273. computavit magister monetæ de Johanne Joion Militi pro terra. . . . Aventata domino Comiti. Terra domini Gaudini est Avenanta domino Comiti ad valorem CXX. librarium. Persoluti Petrus Fessart pro quadam terra Aventata domino Comiti in feodo suo. Ibidem: Pro Gaufrido de Tuorambo pro terra sua, quæ fuerat Avenantula. *Charta Johannis Britan. Ducis ann. 1885. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 639: Item la Terre qui fust Jan Besdane en la paroisse de Plemel, qui nous fust Avenantée, etc.* Vide *Aventura* 3.

* Quo sensu isthac sint accipienda, vide supra in *Advenantare*.

* **AVENTIA.** [Peculiaris Dea Aventicensium in Helvetia. *Inscript.* apud Grut. 110. 3. Deæ Aventie T. Tertiis Severus... cui incolæ Aventicens. tabulam argenteam posuerunt. Alia apud Eund. 319. 10. Julia Alpinula Deæ Avent. sacerdos.]

* **AVENTICUS,** Advena, albanus. Pacatum inter Robert. I. ducem Burg. et capit. eccl. Cabilon. anno 1290. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 78. col. 2: *Concedimus quod supra furto, adulterio et homicidio in terra de Chonnors, cognitio et exercitium jurisdictionis ad dictos decanum et capitulum... de hominibus justiciabilibus suis et Aventiciis pertineat.* Vide *Adventicius*.

1. **AVENTURA,** Eventus. Gall. *Aventure.* Wilbrandus ab Oldenborg in Itiner. Terræ Sanctæ: *Juxta illud situs est quidam mons satis amoenus, quem Montem de Aventuris appellant. Sicut enim ex veridica relatione audivimus, quicumque sex septimanis jejunaverit, et penitentialibus illis diebus peractis communiquerit, et sic jejunus dictum montem intraverit; procul dubio boni eventus et fortunati sibi occurront.*

2. **AVENTURA, AVENTURÆ,** Hastiludia, torneamenta, equestres excursiones. *Charta Henrici Regis Angliae apud Guillielm. Prynneum in Libertatibus Eccles. Angl. tom. 3. pag. 466: Concessimus eis de gratia nostra speciali, quod torneamenta aliqua, Aventuræ, justæ, seu ejusmodi hastiludia non fiant de cætero in villa prædicta, seu per 5. milliaria circumquaæ.* Ade pag. 1100. Mandatum super Juratis ad arma, in Additam. ad Matth. Paris pag. 149: *Quod nulli convenient ad turniandum, vel burdandum, nec ad alias quæsucunque Aventuras. Fori Hispanici: Quien castra cavallo ayeno, o otra animalia, que por ventura ten su Señor en garda, etc. Ubi Lex Wisigoth. habet lib. 8. tit. 4. § 4: Quadrupedem, qui forte ad stadium servatur. Vim vocis ventura non intellexit Lindenbrogius. Vide Fortunum [** Por ventura ibi reddit latinum forlasse, quod est in lege Wisigoth. Confer varias lectiones For. Hispani.] Besoldus de Linguarum immutat. nostrum Aventure, fors, fortuna, a Germanico abentheur deducit: sed a Latino *eventus, eventura*, videtur potius vocis etymon arcessendum.*

3. **AVENTURA,** Caducum, seu quidquid ex confiscationibus et *Escœtis* domino feudi aut prædi quæ fortuito obvenit. *Charta Jacobi Reg. Aragon. ann. 1254: Damus et concedimus (D. Petro Infant Portugalie) omnibus diebus vitæ restante tantum dominum et jurisdictionem Majoricarum et Regni ejusdem per terram et mare, et Aventuras terre et maris, et etiam justicias, colonias, etc.* [Charta Ste-

phanii Comitis sacri Cæsaris ann. 1280: Super eo quod nos dicebamus gruerias et alias Aventuras in Ligerim contingentes prope terram, quam tenet prædictus Odo, ad nos pertinere, etc. Infra: *Aventuræ Ligeris, etc.* Statuta Massil. pag. 2: *Itemque omnes redditus, et obventiones, et intratas, et res, et processia, et Aventuras ad dictam civitatem... pertinentes, etc.* Similis locus est infra pag. 15. nisi quod ibi habetur *Adventura.*] *Guilielmus Guiart in Phillipo Aug.:*

Lors iert recevenir des rentes,
Des Aventures et des ventes,
Par Paris, par Senlis, par Rains.

Declaratio terræ de Courcillon in Andibus: *Vente des terres et Aventures, neant icy, parce que l'on ne scet se auçune chosse i escherra.* Adde Statutum Philippi Magni Regis Franc. ann. 1319. pro Camera Computor. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis Non. April: *Dix-huit hosties seans en ladite ville chargées de 20 s. de parisis de menu cens, et Aventures dessudites. Aventures et emolumens, in Magno Recordo Leodiensi pag. 66. [Vide *Aventata Terra.*]*

* **AVENTURÆ,** Gallis *Espaves*, Normannis *Choses gayves*. De iis dicitur quæ in terra domini feodalis casu reperiunt nec ab aliquo repetuntur. *Charta Roberti Dalphini Comitis Claramontis et Dalphini Abbatissæ Mediomontis, ann. 1288. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 299: Item nos Comes Aventuras percipiemus, quæ reperientur in terra dicti Monasterii, thesauros auri et argenti, lapidum pretiosorum, et annularum, et venationes caprarum, ursorum, capreolarum: et alias Aventuræ et venationes quæ reperientur in dicta terra dicti Monasterii erunt Monasterii supradicti.*

* **AVENTURERIUS,** *Charta ann. 1362. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 214: Super quodam hospitio Johannis Amorosii Aventurierii, continentie octo portalieres, sito ante domum caritatis in jurisdictione domini vicecomitis (Narbonensis) iij. lib. v. sol. Turon. Sed legendum opinor Armeurierii. Vide supra *Armeurarius.* Nequam enim eo, quo supra *Aventurerius*, sensu accipi potest. At vero Aventureux nostris dicti sunt velites. milites scilicet qui prima prælia tentabant Ital. *Aventurieri*, iidem qui Ribaldi. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. ch. 326: *Le suppliant bailla toutes ces choses à Aventureux, qui voulentiers suivroient les guerres, tout pour le pris de quatre frans. Aventureusement, Casu, fortuito, in aliis Lit. ann. 1360. ex Reg. 88. ch. 78: En ladite mellée, qui estoit meue chalourement et sans aguel, Aventureusement se huryt ledit Bonvallet à la pointe du coustel du suppliant. Aventurer denique dixerunt nostri, pro Naufriagum pati. Lit. ann. 1351. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 579. art. 20: Nous voulons et leur octroyons pour ce qu'il avient ou peut avenir souuentefois que lesdiz marchans.... Aventurent en nostredit royaume, etc.* Vide supra in *Aventura*, et *Aventurerius*.*

* 1. **AVENTUS,** pro *Adventus*. Tempus ante Natale Domini in *Charta Geraldii Abb. S. Joannis Angeriac. ann. 1385. ex Chartulario ejusdem Monast. ubi bis legitur.* [* Vide *Adventus 2.*]

* 2. **AVENTUS,** Alia notione. Vide infra *Adventus.*

** **AVEO,** pro *Aueho*, in Ekkeh. IV. Cas. S. Galli. cap. 3. Pertz. pag. 106. lin. 43.

AVEOLUS, Moltra, in Glossar. Monseensi ap. Pez. pro *Alveolus*. ADEL.

AVER, AVERA, AVERIUM, etc. Vide *Averium*.

* **AVERA**, pro Avia. Praefat. in Vit. S. Ludmil. tom. 5. Sept. pag. 354. col. 1: *Passionem B. Wenceslai, simul cum Avera sua beatæ memoriarum Ludmilla, etc.* Vide alia notione mox in *Averium*.

AVERAMENTUM, apud JC. Anglos est, cum quis ad rescidendum Breve, quod alius impetravit, litem intendit, vel exceptionem contra actionem sibi intentatam proponit: tunc enim quod in excipiendo protulit, probare, prout iudex decreverit, offert, diciturque hæc oblatâ conditio *Appel en Averement*. Vide *Rastallum*.

1. **AVERARE**, Probare verum esse, *Averer*, *Vérisier*. Italis *Averare*, Confirmare, et pro vero affirmare. Usatissimi Barcinonenses MSS. cap. 49: *Averent illos per sacramentum*, etc. *Charita Jacobi Reg. Aragon. ann. 1228: Reficiens vobis omnes missiones, quas inde feceritis, vobis eas Averantibus ad Consuetudinem Barcnonensem.* [Charta ann. 1432. ex Schedis D. Le Fournier: *Cedulam suam recognosci datam in lingua vulgari, et pro ipsius quilibet Averari et recognitione et Averationes describi.*] Vide *Inveritare*.

* Dicitur præterea de iis, quæ ad pondus regium probantur. *Chartha ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 420: Pastas seu panes flequierorum, pancoasserorum seu pistorum... possint cum recto pondere regio, Caturci consueto, Averare et ponderare.*

* Aliud est Gallicum *Averer*, a Lat. *nimirum Avere*, Gall. *Desirer avec ardeur*, in *Chartha ann. 1262. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 984: Et veille et Avere que lesdits ansors anquergent si je, ho mon peir, avons renz sorpris ho boes de Botic.* Unde *Avel*, pro Voluntas, desiderium, cupiditas. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. *Chartoph. reg. ch. 545: En l'ostel de ladite Gillon, qui estoit belle et jeune femme, se hebergerent et y demourent par l'espace de deux jours, faisant avec elle leurs jeux et leurs Aveaux.* Fabul. tom. 1. pag. 56:

Rutebeuf dit en son fabel
Quant à fol, s'a son Avel.

Ibid. pag. 130:

Frere Symons fist vers li tant,
Qu'il fist de li tous ces Aviaux.

12. **AVERARE**, Res averiis vehere. Vide in *Averium*.

* 3. **AVERARE**, Alia notione. Vide supra in *Adverare* 2.

AVERATIO, Exploratio, aestimatio, a Gall. *Averer*. Epist. Jacobi Aragoniae Regis ad Carolum Franc. Regem tom. 8. Spicil. Acher. pag. 279: *Averationem seu estimationem omnium mercium et rerum capturarum fieri et recipi jussimus.* [* Vide supra *Adveratio*.]

AVERCORNE, Frumentum quoddam censuale, tenentium sive vassallorum opera, jumentis scilicet ac plaustris, ad granarium vel horreum Domini defendum, in *Chartha ann. 1263. quæ extat apud Willelmum Thorn. in Chron. pag. 1912. Vox formata, ex Aver, jumentum, et Corne, Granum, frumentum, annonam, apud Anglos.* [Vide Kennet. in *Glossar. ad calcem Antiquit. Ambrosden.*] [* Vide *Averpeny in Averium*.]

* **AVERE**. Vide *Averum*.

AVRGARIA, Modus agri, apud Campanos nostrates. Polyptychus monasterii S. Remigii Remens. [* apud Guerard. post. Irminon. pag. 291.] In *Luperciaco*

est mansus dominicatus, cum ædificis [** porto], et viridario, sunt ibi Avergarie 3. ubi possunt seminari de siglo modii 20.

* Idem forte quod Vercheria alibi dicitur. Vide supra *Advergeria*.

* **AVERITATOR**, Circulator, ostentator scilicet arcanorum et mirabilium, Gall. *Charlatan*; ab Ital. *Averitare*, Asseveranter dicere; quod confidenter fabulas loquatur. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 84. r^o: *Neque scienter hospitentur glotonos, Averitatores, basclacerios, meretrices, galatores vel bannitos.* Stat. crimin. Riper. cap. 168. fol. 23. v^o: *Si quis Averitator repertus fuerit ludere ad corrizolam, vel pulveritiam, vel alium ludum de partito, ex quo homo possit capi vel decipi, condemnetur in libris decem parvorum.* Atque ita legendum, pro *Avertator*, ex Stat. Cremon. rubr. 181. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. xvi col. 845: *Si quis Avertator repertus fuerit ludere ad corezolam, vel polverellam, condemnetur in solidis viginti Imperialium.* Nisi malis legere *Avantator*. Vide supra in hac voce.

AVERIUM, AVERUM, AVERE, AVERA, et AVERIA, etc. dicuntur facultates, et omnia, quæ sunt in bonis, res præser-tim mobiles, veluti pecuniae, ex Gall. *Avoir, habere, possidere.* [Hinc cognomen illud *Sine Avero*, Gall. *Sans avoir*, aliquando tributum. *Fragm. Hist. An-degav. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 367: Quorum (euntium in Terram S.) duces fuerunt Heremita quidam Petrus Achiriensis et Galterius sine Avero.*] Testamen-tum Philippi Aug. Regis Franc. [ann. 1190.] apud Rigordum: *Omnes homines nostri adjuvent eum de corporibus suis et Averis.* Et infra: *In receptionibus Averi nostri Adam Clericus noster præsens erit, et eas scribet, [et singuli habeant singulas claves de singulis archis in quibus reponetur Averum nostrum in Templo, et Templum unam.* De isto Avero tantum nobis mittatur, quantum literis nostris mandabimus. Ubi certum est Averum pro pecunia sumi. [Idem Rigord. ann. 1196: *Taxata pactione, quod salvis corporibus suis, Averis, et equis, et armis cum pace recederent.* *Chartha ejusdem Philippi Regis ann. 1207: Naves quoque et homines ipsorum cum Averiis et pecuniis suis poterunt ascendere, et avalare per aquam Sequanæ.* [* *Chartha Philippi Pulcr. ann. 1293. apud Lappenberg. in Document. Orig. Hanseat. pag. 168: Mercatores de Lubecca... si afferrent vel ducerent alias mercaturas seu Averia de Flandria ad nundinas prædictas... cheminum debent apud Bapain.* In exemplo hujus chartæ confirmato ann. 1302. pro Averia legitur *Annona.*] [Leges et Consuetud. Furnenses ex archivo Audomar.: *Si obses fugitivus fuerit, erit in gratia Comitis de corpore et Averio, relicta parte bonorum uxori et filiis.* Transactio ann. 1219. in libro flavo Episcopatus Massil. pag. 25: *Intrare et excire cum suis Averibus et rebus et merciis.* Et infra: *Mercies apportandi vel Averum.* Conven-tiones inter Ludovicum Regem Siciliæ et urbem Arelat. ann. 1385. in MS. D. Brunet fol. 4. v^o: *Omnis civis... sint liberi et immunes ab omnibus pedagiis... una cum rebus suis, bonis et patrimonii omnibus, Averes, mercimonis, etc.* Statuta MSS. Massil. ann. 1259: *Constitui-mus, ut omnes corraterii rerum mobilium et immobilium... teneantur facere sacra-mentum... quod Avera civium non vilifi-cabunt... ut præferant Avera extraneorum, et quod Avera venalia tenebuntur primo*

offerre et exponere venalia civibus Massiliæ quam extraneis. Ibid.: *Statuimus quod omnes scriptores navium scribent omnia Avera mercatorum in suis cartulariis; quod signa illa, que facient mer-catores in Averis suis dicti scriptores faciant similiter in cartulariis suis.* Hic quasvis merces intelligendas esse mani-festum est.]

* Tam mobilia quam immobilia. Testam. Petri Bernardi de Corneliano ann. 1087. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1183: *Propter hoc jubeo advocationes meos manumissiones ut distribuatis ipsum meum Avere, tam mobile quam immobile, in sanctis Dei ecclesiis, etc.*

* **AVERIUM PONDERIS**, Merces omnes quæ venduntur ad pondus seu libram. Extenta jurum Comitis Sabaudiae ann. 1309. *Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 97. col. 2: Item a quolibet vendente Averium Ponderis ad libram, levantur semel in anno... duodecim denarii.* Apud Rymer. tom. 4. pag. 363: *Cumque de præfatis mercatoribus nonnulli eorum alias exerceant mercandas, ut de Averio Ponderis et de aliis rebus subtilibus, sicut de pan-nis, etc.*

* Arest. ann. 1401. in vol. 9. arest. parlam. Paris.: *Pro qualibet specie rerum hujusmodi ad pondus venalium, seu Averi ponderis, vi. sol.*

* **AVER DE PES**, Eadem notione. Lit. Bereng. archiep. Auxit. ann. 1413: *Item pro quolibet mercatore in dicta civitate mercaturas, vocatus Aver de pes, pro qua-libet libra iv. den. Turon.*

* **AVER**, Eadem notione. Testamen-tum Rogerii Vicecom. Biterr. ann. 1150. apud Marten. tom. 1. Anecl. col. 411: *Si autem Comes de Fuxo de pignora prædicta male conquestus fuerit, et sine contentione et placito prefatum Aver reddere nouerit, etc.* Vide tom. 1. novæ Gall. Christ. in *Probationibus* col. 128.

AVER, ut *Averium*, in Stat. ann. 1165. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 604: *Tantum si debitor vel fidejussione ipsum Aver non poterit reddere, consilio proborum hominum Carcassona per honorem et per Aver reddant, si fieri potest.*

AVERE, in *Chartis Hispanicis*. Vetus Charta Hispanica æra 819. apud Ambrosium *Moralem* lib. 13. cap. 18. et Sandovalium in *Sylone Rege*: *In istum sanctum locum venimus cum Averos nos-tros, etc.* Pactum inter Alphonsum Regem Castellæ et Sanctum Regem Navarræ, apud Hovedenum: *Et in toto quantum Rex Adelfonsus tenet de Rege Navarre, meliore cum suo proprio Avere, quantum voluerit et poterit.* Testamen-tum Guifredi Comitis Ceritaniæ ann. 1035: *Excepto ipsum Aver, quod Ber-nardus tenet in villa Fornols.* Vetus Poeta Hispanus de Alexandro M. apud Bivarium:

Una cosa que dixo, debedes bien creer,
Que a muy rica tierra, è sobre grand Aver, etc.

Guill. Guiart. ann. 1297:

Qu'au Roy de France se rendirent,
Tuit communément sans descors,
Souves les Avoir et les cors.

Vide *Gloss. ad Villharduinum*, voce *Avoir*.

* Idem poeta de Alex. M. vers. 220. *Aver monedado, pro Pecunia :*

Clear fino su canca, el rey fue pagado,
Denoge quant el quiso de Aver Monedado.

Lusitanis *Aver eodem sensu usurpabitur*. Vide S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 151.]

AVERIAE, ex *Hispanicis Averias*, quod

idem sonat ac Avera, bona, pecunia, etc. Curia Generalis Catalana, habita Cervariæ sub Petro III. Rege Aragon. ann. 1359. MS. : Statuimus, quod Officiales nostri, qui sunt assueti de causis criminalibus recipere Averias, nequeant easdem accipere, nisi delatus de criminis pecuniariis fuerit condemnatus, vel remissionem per pecuniam repperit de eodem; pro quibus Averis nequeant recipere ultra quatuor, ac etiam Algozirii, et Curiæ ejusdem, et ipsam taxationem faciat cum consilio duorum Consiliariorum civitatis Barcinonensis.

* Multas pecuniarias hic intelligo; atque adeo potius ab Avaria, quam ab Averium, arcessenda est hujus vocis origo. Vide supra Avaria. [** Firmatur Carpenterii opinio Constat. Cataloniæ vernacula scriptis ubi statutum a Canario allatum legitur lib. 9. tit. 27. const. I: Encara statutum e sancim que los officials nostres qui son acostumata dels fets criminales rebre Haverias, etc. Titulus inscriptus De compositions y Haverias.] ¶ AVERIS, Eadem notione. Histor. Dauphin. tom. 2. pag. 574: Prohibemus terram vel subditos Comitis offendere.... sub pena corporis et Averis, etc.

AVERIA, AVERII, Equi, boves, jumenta, oves, cæteraque animalia, quæ agricultura inserviunt, aut in agricultoriis et facultatibus, seu, ut vocant, Instauramento, computantur, Regiam Majestatem lib. 4. cap. 27: Hoc placitum dilationem non recipit, propter Averia, id est, animalia muta, ac diu detineantur inclusa. Animalia simpliciter dicuntur, supra cap. 22: Ad capiendum aliquam summam magnam Averiorum, seu animalium in namum. Leges Baronum Scottic. cap. 23: Dominus meliorem Averiam, sive animal de suis catallis habebit. [Vita B. Edmundi Cantuar. Archiepisc. inter Anecd. Marten. tom. 3. col. 1806: Est alia ejusdem terræ consuetudo, quod mortuo patrefamilias, dominus ejus accipiat melius animal, quod habuit, cuiuscumque sit generis. Et col. seq. ubi de eadem lege: Hec est lex terræ, quod dominus tuus melius habeat Averium, quod ille habebat dum vivebat. Apposite Willelmus Wast in Glossario: Sane per Averium in Legibus Scotticis intelligitur melius animal rusticæ seu coloni defuncti, quod domino suo debetur sub nomine Herigilda, sive Hereto. Vide Heriotum.] Littleton. sect. 71: Si come jeo bayle à un home mes brebis à campester, où mes boefs à arer la terre, et il ocist mes Avers, etc. Monasticum Angl. tom. 2. pag. 23: Concessi eis habere omnia Averia sua in parco meo. Pag. 142: Habeant singulis annis in perpetuum 20. Averia intrantia in pratis de, etc. Adde pag. 191. 256. 281. 309. 425. [Charta S. Victoris Massil. ann. 1339: Fiant duo inventaria in dicto Prioratu de Tortorio, quot extent vel deficiant animalia Averia.]

* Stat. Massil. lib. 6. cap. 14: Quæ Avera, scilicet boves, equæ, et alia pecora campi dant damnum in vineis et agris, et aliis possessionibus civium Massiliæ, etc. Avers Normannis et Anglis; Provincialibus vero Avé, qua voce ovium, vervecum et caprarum greges tantum designant. Vide Glossar. de Lauriere voce Avers.

¶ AVERA, AVERE, Eadem notione. Bularium Fontanell. fol. 115. verso: Denique concedo quod Avera et porci Monachorum libere et quiete pergant in eamdem totam pasturam, in quam Avera mea et porci mei perrexerunt. Chartularium minus S. Victoris Massiliensis fol. 150.

in Charta ann. 1227: Item quod pasquerium habeat dominus de Castellana in territorio de Villa Crosa, sicut habuit usque nunc, Avera tamen alicujus domus religiose non poterit mittere in territorio de Villa Crosa.

Præsertim vero voces istæ usurpatæ leguntur pro jumentis, aut equis, qui aratro junguntur, vulgo Chevaux de charrue. Domesdei, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 305: Pastura 100. ovinis, unus Averius, unus porcus, 7. oves, etc. Ibid. pag. 306: Quinquaginta acræ prati, et una piscaria, 9. Averii, 2. runcini, 27. porci, 100. oves. Idem Monasticum tom. 1. pag. 112: Cum instauramento 8. boum, unus Averii, et 122. ovium. Capitula Placitorum Coronæ apud Hovedenum in Richardo I. pag. 745: Inquiratur autem de quot bobus et Averiis singulæ carruæ valeant instaurari, et quot et quantum instauramentum singula maneria possit sustinere. Et mox: Erit autem pretium bovis 4. solidi, et vaccæ similiter, et ovis crispæ 10. denarii, etc. Vita Abbatum S. Albani pag. 76: Centum equos, quorum alii erunt manni, alii vero runcini, alii summarii, alii veredarii, alii vero Averii. Vide Fletam lib. 1. cap. 20. § 118. 119. Somnerus perperam ab Ower, laborare, agrum colere, vocem hanc deducit.

* AVERA, in Domesd. et apud Spelmanum idem quod Averagium infra.

¶ AVERE GROSSUM ET MINUTUM, Gall. Gros et Menu bœtail, in duobus Chartis ex Archivo S. Victoris Massil.

¶ AVERA LACHALIS, Vacca vel capra, ex qua lac sugitur vel exprimitur, in Charta anni 1330. ex eodem Archivo.

* AVERE LANUTUM, Verveces, oves. Libert. Brianç. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 732. art. 36: Gabella Averis lanuti, de quo Averi lanuto gabellam solvere teneantur.

* AVERE PORCINUM, Grex porcorum. Charta ann. 1463: Quod non sit licitum aliquibus hominibus... recipere aliquod Avere porcinum... ad mejarianum.

¶ AVERE, AVERIA, Vectigal, portarium, vel etiam aedes in quibus fiscales ii redditus excipiuntur, Gall. Douanne. Chron. Parmense apud Murat. tom. 9. col. 870: Insuper rusticæ qui venerant cum dicto Rolandino Scorzæ, et ab aliis partibus, et ribaldi et aliae viles personæ, ascenderunt palatia Communis vetus et novum, et domos Potestatis et Capitanæ et gabellæ Judicis exactoris Averis Communis. S. Ferdinandi Gloria posthumæ tom. 7. Maii pag. 376: Dixit quod cum anno proxime præterito MDCXXVI. advenissent galeones Indicæ, ipse cum aliis pluribus ac nominatim cum Capitanœ Joanne Nunez de Jeroci... die XXVIII. Novembris concenterint lebumb Averia ad excipiendos prædictos galeones.

AVERAGIUM, Rastallo et Spelmanno, est Carropera, seu vecturæ onus, quod tenens domino exsolvit cum averiis, seu equis, bobus, plaustris, curribus. Hinc crebro quietum esse de Averagiis, in veteribus Chartis. Vetus Charta apud eundem Spelmannum: Sciendum est quod unumquodque Averagium æstivale fieri debet inter Hokday et gulam Augusti. Alia apud Somnerum in Tractatu de Gavelkind pag. 189: Item pro Averagiis 13. sol. et 4. denar. Vide pag. 187. Addit præterea idem Spelmannus, Averagium interdum esse detrimentum, quod in vectura, mercibus accedit: verbi gratia, si frumentum corrumpatur, vinum fluat, merces in tempestatibus ejiciantur. His adduntur vecturæ sumptus et necessariae aliæ impensæ. Meminitque idem

Statuti inediti de Averagiis mercium e navibus projectarum. Nescio an ad ejusmodi Averagia pertinet, quod habet in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 230: Solebant etiam homines villa ire apud Langinhet, et reportare Averagium de anguillis de Southraye.

[* Idem forte quod supra Avaria. Comput. redditum comit. Pontivi ann. 1554: Des profits et revenus des Averaiges... des nef, etc. Nisi sit pro Arraige, Tributum quod pro navium appulsa penditur. Vide supra Arraigum. Averagium vero hic ex Monast. Angl. idem videtur esse quod supra Avalagium, quod modo fortean legendum est, Præstatio ex anguillis.]

¶ AVERARE, Eadem notione, scilicet cum averiis res veheret. Custumar. de Hechampri. Lew. pag. 18: Omnis Lanceta Averat ter in anno ad acram vel linnam. Chartularium Glaston. Abbatiae fol. 40: Omnes homines (de Kyngston) debent ter Averare ad Bristoliam.

AVERPENY, Tributum, quod præstatur pro immunitate carroperæ, seu vecturæ. Rastallus in Expositione antiquorum vocabulorum: Averpeny, hoc est, quietum esse de diversis denariis pro averagio Domini Regis, id est a vecturis regiis, quæ a tenentibus Regi præstantur. [Chartularium Beccense, ubi Vocabula Anglicana que continentur in cartis nostris exponuntur: Averpeny, Estre quite d'Average.] Monasticum Angl. tom. 1. pag. 302: Habent et Averpeny, scilicet pro singulis 30. acris 2. denarios. Occurrit passim in Chartis Anglicis cum aliis ejusdem terminacionis vocabulis, tom. 2. pag. 184. 286. 558. 625. 653. etc. Vide Avercorne.

¶ AVERSALICANA MEDIA, Antiquæ scripturaræ genus. Vide Scriptura.

¶ AVERSIATA. Examen penitentis ex Cod. MS. x. seculi ad usum alicujus Ecclesiæ circa Alpes: Presbyter fornictasti? accepisti uxorem? ab ordine depontatur, aut XV. annos pœnitent; aut concubinam? VII. ann. pœnitent; aut Aversatam et non fuit virum? III. ann.; aut cum virgine? unum. Quod sit Aversiata definire promptum non est; forte idem ac merefrix. [Aversa venus.]

* AVERSIO. Res aversione empta, in L. 62. § ult. ff. de Contr. empt. Hoc est, in universo empta, re omni neque perspecta, neque explorata bene, quasi Averso vultu quodammodo negotium contrahatur, uti docet Cujac. Observ. 15. Vide Lexic. Brissonii [* et Forcell.]

AVERTA, in lege 12. Cod. de Cursu publ. 1. 47. 48. Cod. Th. eod. tit. est Peræ, seu mantica: ita enim hanc vocem interpretatur vetus interpres Horatii in lib. 1. Sat. 6: Averta est peræ seu mantica ad vestes viatorias, aliaque necessaria condenda. [** Confer. Gloss. med. Græcit. in voce 'Αέρα.] Hinc

AVERTARIUS EQUUS, in leg. 22. Cod. Theod. eod. tit. qui scilicet avertæ ferendæ adsumitur, equus sagmarius, Mallier.

* AVERTATOR. Vide supra in Avertator.

¶ AVESIUM. Gesta Trevir. Archiep. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 421: Et post hæc Elbershusen quasi inex- pugnabile vallavit, et patibulo erecto ob sessis taliter tantum metum incusit, quod Avesio deportato, castrum tradidere runt. Ubi Baluzius tom. 1. Miscell. pag. 160. legit Anesio; verum utrobique mendum esse videtur, et legendum Averio hoc est, bonis mobilibus. Vide Averium.

AVESNA, Solum in quo avenæ tantum crescunt. Charta ann. 1222. in Tabul. Corbeiensi: *Compositus in hunc modum nos videlicet et liberti nostri omnia, quæ supra dicta sunt cum traditione Avesnarum, quas ad excolendum dare solebamus, et omnia etiam quæ ad majoriam pertinent.* *quittavimus. . . . juxta terram Aubrée, unum jornale et dimidium, in Avesna de ponte undecim jornalia.*

* Charta ann. 1280. in Lib. nig. 2. S. Vulfran. Abbayi. fol. 107. v: *Vendiderunt duo jornalia et unam Avesnam, vel circiter terræ suæ sitæ in territorio de Rainviler in una pechia. Avenesne, eadem notione, in Ch. Guillel. de Cugeneris ann. 1311. ex Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 18: Item nœf mines d'autre terre, que on appelle Avenesnes, peu plus, peu mains. Vide supra Avenesne.*

AVESTILATUM. Litteræ Ludovici Regis Franc. apud Rymer. tom. 3. pag. 522: *Quidquid post et contra remissiones hujusmodi factum fuerit per vos et vestrum quemlibet prætextu Avestilati, aut alio quoquomodo, ad statum debitum revocantes, etc. Legerem, Aresti lati.*

* **AVETIA**, Recognitio feudalis. a Gall. Aveu. Charta Clarembaldi dom. Capar. ann. 1235. ex Cod. reg. 9612. U.: *Hos quinquaginta solidos recipiet prior ejusdem ecclesie singulis annis in panibus, vino, et humeris pororum, anseribus, gallinis, ovis et nummis, salva Avetia jam dicti redditus domino de Capis. Vide supra Adveutum.*

* **AVEZARE**, AVEZATIO. Vide supra in Adverare 2.

AUFANÆ, vel **AUFANIAE MATRONÆ** Claudio Menestrier. Hist. Lugdun. pag. 130. Matronæ sunt aulicæ a Germanico off et offen, Aula sic dictæ: atque, inquit, ex hoc antiquo vocabulo Hungarico vel Pannonio Tiberius Pompeianus efformavit vocem *Aufanæ* in Inscriptio voti pro Severo. Verum ann. 1628. altera Noviomagi repert. est Inscriptio, in qua vocantur *Aufanæ*. MATRONIS AUFANIABUS T. ALBINI JANUARIUS S. L. M. id est, solvit libens merito.

* Vide Keysler. in Antiq. Septentr. et P. Coloniam in Hist. Liter. Lugdun. pag. 245. [** Conf. Forcell.]

AUFERIBILITAS. Gersonius Tractatum scripsit. *De Auferibilitate Papæ.*

* **AUFESTO**, Sursum versus. acclivis. Charta ann. 1233. S. Rosa de Viterbo. vol. 1. pag. 149: *Et vadit ambro per ipsa aqua, et inde pelo lombo Aufesto.*

* **AUFFARIUM**, ut *Affarium*, Praedium rusticum. Venditio vicecomit. Turennae ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 156: *Cum pedagis, baragiis, . . . tene-mentis, fazonibus et Auffariis, etc. Vide Affare.*

AUFUGARE, Idem quod *Fugare*. Vide in hac voce.

* **AUFUGUS**, Profugus. Vita Caroli Boni tom. 1. Martii pag. 189: *Homines qui se reddiderant in obsidione... Aufugi noce usque ad nos fugerunt.*

* **AUFUGA**. Idem. Continuat. Regin. ad ann. 963. ap. Pertz. vol. 1. Monum. pag. 625. lin. 40: *Canonica auctoritate Aufugam apostolicum ad sedem pontifica-lem et apostolicam revocavit.*

AUGA, Anser. Vide *Auca*.

* **AUGEA VENTOSA**, Spiramentum, Gall. *Ventouse*. Dicitur de canalibus fontium, quibus parvum additur foramen, quo interclusi venti elabantur, a Gallico *Auge*, Alveus, canalis: *Augea Ventosæ, spirales fistulæ, pipæ et alias machinæ, per quas tota aqua, veniens et*

descendens a capitibus et fontibus prædicatis, recipitur et currit... dictas Augeas Ventosas, spirales fistulas, pipas et alias machinas... perscrutari, mundari et reparari, apud Rymer. tom. 11. pag. 29.

* **AUGERÉ**. Libert. villæ S. Marcell. ann. 1343. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 387. art. 18: *Concessit eisdem quod piscare possint in omnibus piscaturis et osimientis... ubique in omnibus ripperis; exceptis Augeris suis et fossatis, quia in eisdem fossatis piscaciones sibi et suis retinuit. Ubi vivarium piscium significari videtur. Haud scio an hoc pertineat, anne ad vocem *Augia* spectet vox *Auviere*; unde *Auvier* dicta præstatio quædam pro ejusmodi *Auvieres*, in Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1358: *Ce sont li exploit, relief et Auviers rechus par le baillif d'Alloes... Item pour l'Auviere Hapart, vj. lib. iij. s. iij. den... Item pour l'Auviere Robert de le Haye, iij. solz.**

* **AUGEREA**, Cloaca, Gall. *Cloaque, Egout*. Vox ut arbitror, ejusdem originis, cuius superior *Augea*. Consuetud. Lemovic. art. 99: *Item consuetudo est, quia nemo supra terram et carieras coram domibus suis debet habere Augeream seu cloacam. Sic se habet Gallica versio: C'est la coutume que personne ne doit tenir en rue ou charriere, et devant sa maison, ni cloaque ni fumier.*

* **AUGIA**, Campus pascuus amni adjacens, vel amne circumfusus, ex Germ. *Au*, vel Aw. Erchinfridus in Vita S. Columanni: *Est autem prope Danubium quædam speciosa et delectabilis Augia, in qua noviter constructa fuit Basilica.* [Pancharta titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantones Charta 2: *Videlicet in decunis, terris, vineis, hominibus, et burgo de vallibus, et furno cum saltibus et Augiis totius parochie, etc.* Hinc Etymon *Algæ*, seu *Augæ*, Gall. *Le pays d'Auge*, quæ Normannia pars est, pascua et palustris; quamvis Marliano et Massono ab Aulercis deducatur. Vide Valesium Notitiæ Gall. pag. 12. ad vocem *Algæ*.]

* **AUGIFICARE**, Augere, producere. Georg. Simler. *Augificare syllabam*. Vox antiquata. Dixit Ennius in Andromacha: *Quid fit sedatio? tabesne, an numeros Augificat suos?*

* **AUGIMENTUM**, pro *Augmentum*. Charta Childeberti III. ann. 694. apud Felibianum in Hist. S. Dionysii pag. xv. [** Brequin. num. 231. ann. 695.]: *Et taliter precipemus ut pro mercidis nostræ Augumentum vel stabilitate circa ipsa Basilica domini Dionisii vel nostro palatio pertenenti duas preceptiones uno tenore conscriptas exinde fieri jussimus.*

* **AUGINA**, ab *augeo*, Augumentum. Unde *Auginasticus*, species *sinochi*, quæ semper augeri videtur. *Auginistica ætas*, i. *Adolescentia*. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959.

* **AUGIVA**, a Gall. *Ogine*, vel *Augive*, vox architectonica. Arcus decussatus. Comput. MS. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1507: *Datum primo Johanni Nollari carpentario, pro omnibus partibus lignorum pertinentium, tam ad tectum librariæ, quam ad planequarium, et courbis, . . . et Augivis ccc. xxvij. lib. viij. sol.*

* **AUGMENTARE**. Glossæ veteres MSS. ad Canones Conciliorum ex Bibl. Reg. ad can. 18. Concilii Nicæni: *Convaluerit, Augmentaverit, fortiam accepert, sandaverit.* Conventus apud Andelaum ann. 587: *Cum civitatibus, agris, . . . tam quod præsenti videntur tempore possidere, quam quod adhuc Christo Præsule juste potue-*

rint Augmentare, etc. [Julius Firmicus hoc usus est vocabulo.]

* **AUGMENTARE** Se, Possessions auge, amplificare, Gall. *S'Aggrandir*. Charta Ildefonsi comit. et march. Prov. ann. 1201: *Præterea dono atque concedo tibi prenominato Girauldo de Villanova et tuis, ut possis te Augmentare in terris et in honoribus et territorio, donatione et modis omnibus, quibus potueris, in comitatu nostro Provinciae Aensauchier, pro Accroître, augmenter, Accrescere, in Ch. ann. 1282 apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1189: Pour l'oueur de Dieu et son service Aensauchier, dounons, etc. Et col. 1190: Pour l'église et la maison Aensauchier, etc. Ubi minus bene divisis vocibus editum, à ensauchier.*

* **AUGMENTARIUS**, in Glossario Græc. Lat. *aὔξεντος*.

* **Augmenteur**, pro Bonorum amplificator, Gall. *Bienfaiteur*, in Lit. ann. 1468. ex Chartul. Latiniac. fol. 38. v.

* **AUGMENTATIO**, AUGMENTUM, Additamentum, Gall. *Augmentation, Accroissement, Addition*. Passim legere est apud Scriptores mediae et infimæ Latinitatis. Vide, si vis, Prudentium in Vincentio vers. 550. Raimund. Duellum Miscell. lib. 1. pag. 154. Acta SS. Martii tom. 1. pag. 487. Symmachum epist. 112. et 123. Madox Formul. Anglican. pag. 8. et alios.

* **AUGMENTATUM**, Eadem notione. Donatio Guillelmi de Baux, facta Bertrando Rambaud ann. 1215: *Damus vobis in Augmentatum staris vestri totam illam placiam, vel totum illud spatium, quod est inter murum novum et barrium vetus.*

* **AUGMENTATUS** CENSUS. Vide infra in *Census*.

* **AUGMENTUM DOTIS**, Gall. *Augment de Dot*, Incrementum dotis quod mortuo marito uxori superstiti redditur supra dotem propter nuptias. Consuetudines Tolosanæ a Philippo Pulcro confirmatae ann. 1289. part. 3. *De Dotibus*. tit. 3. art. 2: *Item est usus seu consuetudo Tolosæ, quod uxores mortuis maritis debent habere necessaria sua, victus et vestitus de bonis prædictorum maritorum, pro Augmento seu pro donatione propter nuptias, quod vel quam dicti mariti concesserunt prædictis uxoris in matrimonio eorundem, donec de prædicto Augmento seu donatione fuerit eisdem satisfactum, quemadmodum debent habere pro dotibus donec eis sunt solutiæ.* Litteræ Eduardi I. Regis Angliae ann. 1281. apud Rymer. tom. 2. pag. 173. de matrimonio filie suæ: *Arreas autem non Augmentum eligimus, et per vos eligi præcipimus.* Duplex est autem hujusmodi Augmentum, aliud ex pacto seu convento pendet, aliud ex consuetudine: *Augment conventionel, Augment coutumier.* Hoc usu vel legibus fixum, non idem est in omnibus Galliæ provinciis: qua de re consulendus doctissimus vir D. *De Lauriere* in Glossario, ubi præter hæc a nobis relata, docet in quo differat Augmentum a Doti: quæ duo nonnulli perperam confundunt. Vide Cujacium ad Novel. 22. Justinian. Cambolas lib. 2. Decis. cap. 4. et lib. 5. cap. 37. Cangii Gloss. Græc. in voce Σπόλωσις et alios ab ipso D. *De Lauriere* laudatos.

* **AUGMENTUOSUS**, Sagax, industrius, qui summa sedulitate rem suam auget. Charta Rodulphi Imper. ann. 1276. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 13: *Præclarum tuorum præstantia meritorum, qua etiam Romani imperii cultum ut Apis Augmentuosa deserviens, fructuosus et sedulus dignosceris, nos inducit ut te, etc. Alludit*

ad haec verba officii S. Cæciliae virg. et martyris: *Quasi apis Argumentosa de-servit.* Utraque lectio vitiosa: sed ista magis; quid enim *Argumentosa* ad apis naturam? [Vide supra *Argumento-sus* 1.]

AUGMENTUS, Nutritus. Mallem *Aug-men-tus*. Vita B. Oldegarii Episc. tom. 1. Martii pag. 495. E.: *Mater Ecclesia suis pastum et Augmentum uberibus alu-num gratissimum... gloriatur.*

AUGRIALES. Charta Harvichi viri illustris pro Monasterio Prumiensi apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 56: *Præsente vero donatione nequaque Augrialium vilitati gestis municipalibus alegarie curavi, et omnino decrevi. Con-jicio Augrialium esse pro a Curialium vilitati pro vilitate, id est, totius ville communia.*

AUGTIONES, Minores auchæ, anaticulae, [Gall. *Oisons.*] Polyptychus S. Remigii Remensis: *Summa volatilium, augarum 87. Auction. 48. pullorum 186. pulicuborum 182. vascula apum 21.*

* **AUGULTA**, Codex reg. 4188. ad cal-cem Ord. Rom. auctore Cencio: *Quando s̄ebat ludus, in medio (circi) erant due Augulta: minor habebat octoginta sep-tem pedes; sed major centum viginti duos. An obeliscus? erectos quippe obe-liscos fuisse in medio circorum, testes sunt quotquot hac de re scripserunt. Consule Pitisci Lexic. v. Circus. Vide supra Aquilla 1.*

AUGUMENTARE, pro *Augmentare*, Augere. Charta Henrici Comitis Trecen-sium de Fundatione Ecclesie S. Ma-chuti Barri super Albam ann. 1159. inter Instrum tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 176: *Ego Henricus Trecensium Comes Palatinus volens Majestatis divinæ cul-tum in terra mea dilatare et ei servien-tum numerum Augumentare.*

AUGUMENTUM, *Prefectus.* Gloss. Isidori. [Pro *Augmentum*. Stat. crimin. Saonæ cap. 40. pag. 88: *Ad ipsam con-demnationem solvendum, una cum quarto pluri predicto, compellatur opportunis remediis per magistratum Saonæ, perinde ac si tantum fuisset a principio condemnatus, ut occasio tribuatur unicuique, propter hujusmodi beneficium et Augu-mentum, præveniendi terminum solvendi condemnationes predictas.*]

AUGURATORIUM, Auguraculum, lo-cus ubi captabantur auguria. Anony-mus de Mirabilibus Rome apud D. Montefalc. Diar Ital. pag. 294: *Ubi est S. Cæsarius fuit Auguratorium Cæsaris.*

AUGURIARE, f. pro *Angariare*, Co-gere, Gall. *Contraindre.* Bernardus The-saurarius de Acquisitione Terra Sancte cap. 9. apud Murat. tom. 7. col. 670: *Episcopi, clerci, Monachi, senes et juve-nes... omnes uno animo, nullum ullo Au-guriante, undique concurrunt... et signo sanctæ Crucis supra dextrum humerum tunc primo signati et armati.*

AUGURIOSUS, Augur. Perminus Ab-bas in Excerptis de sacris Scripturis: *Omnia phylacteria diabolica, præcantatores, sortilegas, karagios, aruspices, divi-nos, ariolos, magos, maleficos, Auguriosos, tempestarios, et cuncta alia mala cum supradicta ingenia diabolica nolite cre-dere.*

AUGUSTA, apud Tacitum aliasque dicuntur de Imperatoris uxore; at minus proprie de Regina in Vita S. Tetrici Episc. Autissiodor. inter Acta SS. Ordini S. Benedicti sæculi 8. part. 1. pag. 102: *Hac ipsa tempestate cum præfata Augusta (Chrotechilde Chlodovei uxore) S. Lupus Episc. venit de superioribus*

Burgundie partibus. [Confer. Glossar. med. Græcit. in *Ἄγροντα.*]

* **AUGUSTAGIUM**, Merces, pretium, Gall. *Salaire.* Chartul. S. Joan. Ange-riac. fol. 74. vs: *Indulxit Augustagium suum fossoris (l. fossoriis) uno denario, et laborantibus cum bobus duobus denariis.* Vide infra *Augustare* et *Augustaticum* 2.

1 **AUGUSTALIS**, qui est *Præfectus Au-gustalis*, cui Ægypti ad similitudinem Proconsulis, lege sub Augusto lata, im-perium datum est. Nec enim fasces consulares ingredi Alexandriam licuit: cuius rei Cicero contra Gabiniū me-minit. Fertur enim apud Memphis in aurea columna Ægyptiis literis scrip-tum, tunc demum Ægyptum liberam fore, cum in eam venissent Romani fasces et prætexta Romanorum. Huic Alexandria sedes fuit, ut colligitur ex subscriptione l. 1. C. Theod. de Ale-xandrina plebis Primat. et l. 1. Dig. de Offic. Præf. August. Atque inde non se-mel *Augustalis* r̄c. *Ἀλεξανδρεῖας Ἰπάρχος, Αὔγουστας.* dicitur, ut Socrati lib. 4. cap. 16. lib. 5. cap. 16. lib. 7. cap. 18. Sozomeno lib. 7. cap. 15. Palladio in Hist. Laus. cap. 117. Jo. Moscho cap. 71. 207. Liberato Diac. cap. 23. etc. [Plura vid. in Gloss. med. Græcit. voce *Ἄγροντας.*] Primus au-tem Magistratum hoc nomine init.

Artemius. Dux et Augustalis Alexan-driæ sub Constantino M. si qua fides Synaxariis 20. Octob. nam primus huncce magistratum obiisse dicitur in Excerptis Chronologicis Scaligeri; cui successere alii, nempe

Tatianus, Valentianino et Valente Augg. III. Coss.

Publius, Modesto et Arintheo Coss.

Tatianus II. Gratiano Aug. IV. et Me-robaudo Coss.

Palladius, Valentianino V. et Merobaudo Coss.

Tatianus III. Valente VI. et Valentianino Coss.

Adrianus, Eusebio et Olybrio Coss.

Paulinus, ann. 385. et 386. l. 10. Cod.

Th. de Fide test. l. 112. de Susceptorib.

Hypatius, Gratiano V. et Theodosio I. Coss.

Pentadius, apud Synesium. Epist. 29.

Euthalius Leodicensis, apud eumid. Ep. 127.

Antoninus, Syagrio et Eucherio Coss. in Excerpt. Scaliger.

Florentius, ann. 384. 385. 386. l. 1.

Cod. Theod. de his qui pleb. aud. l. 9. de Fide testium, l. 112. de Decurionib.

Erythrius, ann. 388.

Alexander, ann. 390.

Evagrius, ann. 391.

Hypatius, ann. 392.

Potamus, ann. 392.

Remigius, ann. 396. Hujus mentio apud Claudianum et Synesium, et Isi-dor. Pelusiotam Epist. 50.

Charmosynus, sub eodem Theodosio apud Theophanem ann. 35.

Archelaus, ann. 397.

Callistus, ann. 422. Theophan. pag. 72.

Cleopater, ann. 435.

Theodorus sub Theodosio Juniore. Li-berat. cap. 14.

Anthemius sub Zenone. Id. cap. 19.

Apollonius sub eodem Zenone. Id. cap. 17. 18.

Theodosius filius Calliopi sub Anas-tasio. Id. cap. 18.

Dioscorus. Id. cap. 20.

Rhodo. Id. cap. 23.

Liberius. Ibid.

Calliopius, ann. 26. Anastasii. Theoph.

N. nepos ex sorore Justini Thracis, sub eodem Justino II. Theoph. ann. 16.

Manuel Armenus ann. 26. Heraclii. Theoph. [Vide Excerpta Chronologica Eusebii edita a Scaligero sub finem.]

Augustalem Thusciam habet Passio S. Savini quem alibi *Præsidem* vocat. [Vide Marini Papin. Diplom. pag. 391. not. 19.]

AUGUSTALITAS, Dignitas et munus Augustalis Praefecti, in lego 11. Cod. Theod. de Censoribus.

2 **AUGUSTALIS**, Nummus aureus Im-peratorum Occidentis, dictus quasi *mo-neta Augusti*, a Friderico II primum cusus. Chronicon Richardi de S. Ger-mano ann. 1231: *Nummi aurei, qui Au-gustales vocantur, de mandato Imperatoris in utraque Sicilia, Brundusii et Messanæ euduntur.* Et infra: Mensa Junio quidam Thomas de Pando novam moneta auri, que *Augustalis* dicitur, ad S. Germanum detulit distribuendam per totam Abbatiam... ut ipsa moneta utan-tur homines in emptionibus et venditionibus suis, juxta valorem ei ab Imperiali providentia constitutum, ut quilibet nummus aureus recipiat et expendatur pro quarta uncia... annolata figura Augustalis erat, habens ab uno latere caput hominis cum media facie, et in alio aquila. Hujus fit mentio in Constitutionibus Siculis lib. 1. tit. 21. 22. 23. 32. 41. 89. § 4. tit. 96. § 6. tit. 100. lib. 2. tit. 3. 13. 15. 16. lib. 3. tit. 35. et apud Odori-cum Rainaldum ann. 1285. n. 35. Laur. Bonincont. in Hist. Sicul. part. 1. apud Lam. in Delic. erudit. pag. 305: *Post tandem pax Ananiz cum pontifice firmata fuit, quam magister equitum Richardus Folagirus Siculus Augusto mense anno eodem firmavit, persolutis centum viginti Augustalibus; sic enim id genus monete Turcae appellabant.* Idem et

AUGUSTARIUS, dictus, *Agostaro*, Joanni Villanco lib. 6. cap. 22. de quo sic Academici Cruscani: *Agostaro, nome di moneta d'oro antica, di valuta d'un florino è un quarto d'oro; da una banda detta quale era improntata la testa dello imperador Federigo: dall' altra un'aquila, al modo degli antichi Cesari Augusti, dal quale ebbe forse tal nome.* Ricordanus Malaspinus cap. 130. de Augustariis a Friderico cusiis: *Ei era dall' uno lato della stampa impronta in volto dello Imperadore a modo de' Cesari antichi, et dall' altro lato una aquila, ed era grossa di charati venti.* Quo loco, cur hanc monetam cuderit, pluribus enarrat. Statuta MSS. Caroli I. Regis Siciliæ cap. 97: *Nos les condannons en cent Augustaires, laquelle poine vient en succession ou lèu de cinq livres d'or par nostre jugement.* Sic centum Augustaria quinque libras auri confecerint. Diarium Computi The-sauri, incipiens a 1. Januar. 1297: 6. Febr. cepimus super Regem pro denariis Regi traditis pro negotiis secretis suis 865. Floren. aur. de Florentia, et 140. Re-gales aureos grossos, et 180. Duplices auri, et 3. grossos Augustarios auri. Occurrit ibi iterum.

Ejusmodi Augustarios aureos videre nuper licuit ex Gazophylacio V. Cl. D. Bigoti in Curia Auxiliarum Rotoma-gensi Senatoris, auri Hispanici magnitudinis et ponderis, in cuius parte altera efficta ipsius Imperatoris imberbis lusca protome, laureata et paludamento ins-tructa, quomodo effinguntur vulgo in nummis priores Imperatores Constanti-nopolitani, cum hac Inscriptione, CE-SAR AUGUSTUS. In altera conspicitur aquila pedibus insistens, obtorto collo,

alisque expansis, cum hisce characteribus, FRIDERICUS.

[** Exhibemus hunc nummum ex Gagophylacio Regio, summa cura delineatum. Inscriptio a Bigotiano exemplari, si modo bene lectum fuit, differt; circa effigiem enim Imperatoris in Regio est: IMP. ROM. CESAR. AUG. i. e. Imperator Romanorum Cesar Augustus. Plura de hoc nummo videoas in Encyclopédie du 19me siècle, vol. 4. pag. 249. voce Augustale.]

Ex hac descriptione alii videntur ab Augustariis nummi illi, de quibus Joachimus Vadianus lib. 1. de Monast. Germ. pag. 41: Ergo et Franci Augustorum nomine non in nummis solum, sed etiam in sigillis suis ostentarunt: ac nummi quidem per Alemanniam excusi altera parte tantum monetam præferebant, altera vacui, id quod hodie in illis fit, quos vulgo denarios, Helvetii alicubi Augustos. [** Leg. Augustos], littera inversa cognominant, etc. [** Augusti vel Augustarii dicti in Helvetia, quia imaginem episcoporum Augustanorum præse ferebant; idem ac Angusti, quod vide ADEL.]

AUGUSTALITER, Charta Caroli Calvi apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ pag. 223: Eadem Pontifici et intimo fidei nostro Augustaliter donamus, etc. [* Id est, ut imperatorem decet.]

* **AUGUSTARE**, Metere, messes colligere, quod mense Augusto fit; nostris, Auster et Ouster, eadem notione et origine. Lit. remiss. ann. 1857. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 99: Dominus de Yriaco quemdam suum capellatum, cum duobus suis famulis, in quadam suo manerio apud Louvays misit, pro suis bladis ibidem existentibus colligendis et Augustandis. Aliæ ann. 1880. in Reg. 118. ch. 10: Estienne Fusset... saignant que ledit Perret, en l'aoust derrein passé s'en estoit alé Auster pour gaigner parmi son labour du blé pour lui, sa femme et enfans, etc. Rursum aliæ ann. 1894. in Reg. 146. ch. 270: Comme ledit Estienne, sa femme et un jeune valeton... soiassent et Aoustassent en une piece de blé, etc. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2:

Quand il vendentent et Oustent,
Pour ce lor pain rongent et broustant.

* Hinc Aousteur, Messor, Gall. Moissonneur, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. ch. 38: Les autres Aousteurs, qui estoient empres, alerent au cri, et trouverent ledit enfant mort. Vide Augustus 1. et 2.

1 **AUGUSTARIUS**. Vide Augustalis 2.

AUGUSTAS, Amplitudo, in Gloss. Arabico-Lat.

1 **AUGUSTATICUM**, Donativum Augusti, largitio publica ab Imperatore populo aut militibus facta. Δῶρα Καίσαρος, Congiarium, in Gloss. Graec. Lat. Suidas: Πόργα, ἡ τὸν βασιλέων εὐσέβεια, καὶ ἡ σιλοτητία. Marcellinus Comes: Augustatico suo dudum Anastasius militibus praestito, donativum quoque hoc fratre Consule tribuit.

[** Plura hic carpit Valesius in Valesianis pag. 214. 1°: Cangius Augustatici nomine largitionem intelligit quamcumque publicam ab Imperatore populo aut militibus factam, cum illam solam intelligere debuisse ex Valesio, quam Imperatores recens creati militibus facere solebant a temporibus Claudii Imperatoris. Cum autem in Imperatorum electione vulgo clamarent Augustus, hinc donum novi Imperatoris dictum est Augustaticum. 2°: Male confundit Cangius Augustaticum cum Roga et Congiario. Roga quotidianum erat militis stipendum; Congiarium solum spectabat populum, cui certis lexitæ diebus v. g. post partam victoriam, munera largiebant Imperatores. Hoc ultimum probat Valesius ex Suetonio lib. 2. cap. 41. ubi ait: Congiaria populo frequenter dedit (Augustus,) sed diversa fere summa, modo quadragesenos, modo trecentos numeros, etc. Lib. 4. cap. 17: Congiarium populo bis dedit trecentos sestertios (Caligula.) Lib. 5. cap. 20: Claudius Congiaria populo sæpius distribuit. Lib. 6. cap. 7: Nero post adoptionem deductus in forum tiro, populo Congiarium, militi donativum proposuit. Et de Domitiano loquens: Congiaria populo nummorum trecentorum ter dedit. 3°: Denique contra Cangium sentit Valesius, Augustaticum solis datum fuisse militibus, quibus suam Imperatores debebant promotionem, non populo, cujus nullæ erant partes in hac promotione. Ita Valesius loco citato, ubi nihil est, quod a veritate credam alienum.

1 **AUGUSTATICUM**, Messis sic dicta, quod Augusto mense fieri solet, Gall. l'Aoust. Cod. MS. Irminonis Abb. San-German. fol. 57. verso, col. 1 [** Breve 9. cap. 286. Guer. pag. 112.] : Gisledrudis... habens de terra arabilis bun. 1. solvit pullos 11. cum ovis; facit diem 1. in unaquaque ebdomada, et in Augustatico dies 11. Ibidem pag. 45. verso col. 1 [** Breve 9. cap. 6. ibid. pag. 77.] : Solvunt inter toto ad hostem den. XVI. de capitulo sol. 11. de Augustatico den. 11. de spelta sest. XX.

* Non messis ipsa, sed servitium, quod messis tempore seu mense Augusto exigebatur, hic intelligi debet. [** Messio, sive tributum pro missione, est Guerardo in Glossar. pecul. post Irminon. Videas etiam ejusdem Glossar. generale.]

AUGUSTEA, Charta, quæ ab Augusto mittitur, vel genus chartæ, sic dictum in honorem illius. Jo. de Janua. [** Gloss. cod. reg. 7644: Augustea, est genus carte precipue regia et majoris forme, in honore Octavianii Augusti appellata. Ex Isidoro lib. 6. cap. 10. sect. 2.]

AUGUSTEUM, Genus marmoris album, tempore Augusti primo inventum. Uguatio. [** Gloss. cod. reg. 7644: Augusteum et Tyberium genus marmoris in Agypto, Augusti et Tiberii primum principatu reperta sunt; differentia eorum est ab eftite, (leg. Ophite) cum illud serpentium maculis sit similes, hæc maculas diverso modo colligunt, etc. Conf. Isidori Origin. lib. 16. cap. 5. sect. 4.]

* **AUGUSTINALITER**, Ex S. Augustino, auctoritate S. Augustini probare. Epist. 26. inter Gaufredui epist. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 518: Grata nostris auribus inseris, dum ea, quæ de videndo Deo diserte disseris, Augustinaliter asseris.

* **AUGUSTINENSES**, Vulgo S. Augustini Eremitæ. Meisterlini Hist. Rerum Noribergensium apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 69: Augustinenses qui

Heremitani dicuntur, a D. Augustino instituti in heremo, post in civitatem translati ab Alexandro IV. Adde Compendium Jurium et Consuetud. Univers. Paris. per Rob. Goulet. fol. 12. verso.

* **AUGUSTINICUM EDICTUM**, Regula S. Augustini. Vita S. Petri de Chavannon. tom. 2. Spicilegii Acher. pag. 698: Deus autem suorum fidelium messem augmentare volens... in unum plures adunavit ei Regularium, qui sequantur victimum Apostolicum secundum Edictum Augustinicum, nihil habentes in hoc mundo proprium.

* **AUGUSTINUS**, Magnificus, in Glossar. cod. reg. 7644.

1 **AUGUSTUS**. Charta Communis Incrensis ann. 1158. ex Tabulario Incrensi pag. 71: Concessum est etiam, ut omnes homines de Communia suum habeant Martium apud villam a Purificatione S. Mariae Candel, usque ad medium Aprilim, et a festivitate S. Joannis Baptista suum similem habeat Augustum usque ad festivitatem omnium Sanctorum. Et si in Communia redire voluerint, ipsi et sua salva erunt. Id est, facultatem habeant urbe excedendi autumni tempore, ad metendas et colligendas messes suas. Nos dicimus, Faire l'Aoust.

* Aoust, ut nunc, ita et olim nostris, pro tempore messis, et pro ipsa messe colligenda, vel collecta. Charta. ann. 1393. ex Chartul. 21. Corb. fol. 111. v°: Je avoie emporté ou fait emporter en l'Aoust et messon l'an mil ccc. iiiijx. et xij. derrain passé le droit du terrage ou campart. Aust, in Ch. ann. 1450. ex Chartul. 23. ejusd. abbat. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 454: Cinq gerbes de blef par lui princess à diverses fois ès champs et Aoust, quant il venoit de labourer et austier. Aliæ ann. 1414. in Reg. 167. ch. 447: Le suppliant aloit au lieu Du chemin, en esperance de bailler son Aoust à compagnons demourans illec.

1 **AUGUSTUS**, Quidquid frumenti, etc. rusticæ lucrantur in colligendis messibus eorum, quibus serviunt, aut a quibus conducuntur. Vox nota agricola nostris. Tabularium Fontanellense tom. 1. pag. 10: Ego Ricardus Anglicus famulus Domini Abbatis et Conventus S. Vandregesili vendidi et concessi Rothaisæ nepoti meæ et Eliæ Amiot sponso sua... totam servitutem meam quam habebam et tenebam a Domino Abate... tali vero conditione quod ego dictus Ricardus habeo et tenebo dictam servitutem usque ad obitum meum, reddendo inde annuatim dictæ Rothaisæ et dicto Eliæ sponso ejus vel hæredibus suis duo quarteria bladi de redditu Augusti mei... pro scisina venditionis dictæ servitutis. Ibid. pag. 884: Vendidi totum jus et omne illud quod habebam... et reclamare poteram in Abbatis eorumdem, ratione cuiusdam servitutem quod habebam in infirmitate eorumdem, videlicet in blado, tourtis, Augusto, pane, carnis, vino, oblationibus, etc... ann. 1282. Charta anni 1481. ex Tabulario B. Mariæ de Bono Nuntio Rotomag.: In Augusto et spolio. Eadem repetuntur in alia Charta ejusd.

* 3 **AUGUSTUS**, Monetæ species apud Gallos ex Joachimo Vadiano, cuius testimonialis videoes in Augustarius.

* 4 **AUGUSTUS**, Præstatio ex messibus. Charta Iovonis episc. Carnot. ann. 1114. ex Tabul. ejusd. episcopat. : Confirmamus etiam eis (monachis Tiron.) annuale medium avenæ, in festo S.

Joannis Evangelistæ, eis per majorem de Garzeia super vaaria et territorio, nomine de Vastina, de bastagio et parte Augusti annuum exsolvendum.

* 5. AUGUSTUS, pro Auctus, Gall. Augmenté. Liber censuum eccl. Rom. : Abbacia de Kaello unum aureum, vel duos solidos sterlingorum. Sed sciendum est quod census xiiij. anno pontificatus dom. Innocentii PP. III. Augustus est et mutatus in unam marcham sterlingorum, ecclesie Romane annis singulis personvendam. Contra vero nostri Acroissans, pro Auguste, quo titulo inscribuntur imperatores, dixerunt. Lit. ann. 1253. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1053 : *Willaumes par la grasse de Dieu rois des Romains et toudis Acroissans, etc.* Aliæ ann. 1265. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 246 : *Philippes par la grace de Dieu empereres de Roumanie à tous temps Acroissans, etc.*

* 6. AUGUSTUS, us, Una divinacione, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* AUHA. Pacta inter reg. Tunetan. et Pisanos ann. 1398. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 1120 : *Item, quod si aliquis Pisanus vendiderit alias merces per manus Torcimannorum, et habuerit Auham seu caparram; et ille, qui ipsas merces emere voluerit, viderit, forum non possit frangi aliquo modo.* Sed legendum est *Arrha*, cui respondet vox Ital. *Caparra*.

AVIA. Charta Alemannica Goldasti cap. 17 : *Ego igitur Toto ad Monasterium S. Galli dedi in præfato loco 4. in juchos, et vineam in Avia, unius hominis labore procurandam.* [An non *Avia* hic idem est qui locus a via remotus, vel in quo nulla via est? Hoc sensu haud rato usurpat vox *Avius* a Scriptoribus Latinis.]

* AVIAMENTUM, Ital. *Auviamiento*, Hisp. *Aviamento*, Itio, aditus. Stat. Montisregal. pag. 25 : *Item quia, prout experientia docet, damna quamplurima reipublicæ contingunt, et etiam civibus præsentis civitatis propter arrestationes et detensiones extranearum personarum, quæ fiunt in die fori,.... propter quod tollitur Aviamentum et concursus, etc.* Charta ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 287. col. 2 : *Aserendo dictas mercaturas eorum non posse ad dictam villam (Montempessulanum) adducere præsenti, propter latrunculos nunc discurrentes patriam dictæ lingue Occitanæ, sic quod fere viagia mercaturarum amittuntur, et Aviamentum dictorum mercatorum, et res ac mercaturæ sunt et deveniunt cariores, etc.*

* AVIANUS, [ad aves pertinens. Cognomen Romanum. M. Emili Aviani meminit Cic. 18. Fam. 21. Inscript. apud Grut. 4. 4. Avianus Aug. Lib.]

AVIARIUM, ἀρνιθεραπεῖον, in Gloss. Lat. Græc. et in Regula S. Isidori cap. 19. Locus aptus nutrientis avibus villaticis, ut apud Varrenom lib. 3. de Rust. cap. 3. Columellam lib. 5. cap. 8. Palladium lib. 1. de Rust. cap. 23. et alios. Græci ἄρνιθερα appellabant. Anastasius in Hist. Eccles. : *Invenerunt et in his palatiis Aviaria et dorcadæ et asinos agrestes, et pavones et fasianos infinitæ multititudinis: nec non in vivario ejus leones ac tigrides, etc.* Ubi στρουθωνες habet Theophanes. [** Confer Isidor. Orig. lib. 14. cap. 8. sect. 32. lib. 17. cap. 6. sect. 9. et Forcellin. Lexic.]

AVIATICUS. Vide *Avius* 1.

* AVICA TERRA. Vide *Aviaticus* in *Avius* 1.

* AVICECA, f. mendum pro *Avicella* vel *Aucella*; qua voce Coturnicem intelligendam arbitror in Charta Petri Abb. S. Crucis de Talmundo pro *Aquariatu* ann. 1366 : *Item debet et debebit dictus Aquarius facere et ministrare dictis Religiosis festis de quartis duplicitibus... tres pecias in qualibet ferculo... de minutis volatilibus, videlicet pullis, colonis de jardo, Avicecis, perdricibus, etc.*

* AVICINARE, Accedere. Praefatio Alfredi Regis ad versionem Orosii : *Post Burgenlandiam Avicinavimus ad terram dictam, etc.*

* AVICLAUDIUM, *Caviola*, in Vocabul. compend. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7884 : *Aviclaudium, Cage ad ponendum aves.* Vide *Aviclidium*.

* AVICLUDIUM, *Cavea*, Gall. *Cage d'oiseaux.* Menoti Serm. Quadragesim. fol. 193. recto col. 2 : *Habentes avem nocturnam in Aviclidium.*

* AVICULARIUM, *Aviculare*. Charta Philosophi V. ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 500 : *Ipsi possunt ubique, ut voluerint, Aviculare seu oisellare cum quibuscumque, de quibus maluerint, ingenii et fileti. Eadem rursum occurunt ibid. ch. 613. Vide *Avicularius*.*

* AVICULARIUS, Oficium in Coquina Regia, [in Computo gener. redditum Regis Franc. ann. 1202. et] in Ordinat. Hospiti S. Ludov. Regis. ann. 1261. In alia ann. 1285. *Oisellier* dicitur, qui Latinis forte *Avarius*, ἀρνιθεραπεῖον, Procopio lib. 1. Vandal. cap. 2. [** Gemma Gemmarum : *Avicularius, est ille qui vendit aves vel capit.*]

* AVIDATUS, *Institivus*, Gall. *Ente*. Stat. civit. Mutin. rubr. 374. pag. 77. v° : *Quicumque intraverit, seu frigerit clausuram, sive hortum alicujus, vel damnum dederit, incidendo arbores fructiferas, vel non fructiferas, Avidatas vel non Avidatas, vites ipsas, vel quid aliud, solvat pro banno, etc.*

* AVIDENTIA, *Cæcitas*. Angelomus in Genesim cap. 19. apud Bern. Fez. tom. 1. Anecdot. part. 1. col. 115 : *Græci habent, aorasia, quod magis duci potest Avidentia.* Vide *Audentia*.

1. AVIDERE, *Avidum esse, ἀπληστεύεσθαι*, in Gloss. Græc. Lat.

* 2. AVIDERE, Singulatim et penitus videare, expendere. Querim. Consul. Nem. ann. 1401. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 158. col. 1 : *Item explicare alia gravamina, quæ populo inferuntur per officarios et diversos commissarios, propter brevitatem temporis, Avidere non potuimus, sed vestræ dominationes, quæ in justitia clarescant, indaginem facient et informationes, etc.* Adviser. eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 122 : *Quant iceluy Hemery ut un pou Advisé Jehan Paine, il le apparaît moult rudement. Agarder et Arregarde, eodem sensu. Vita S. Isabel. soror. S. Ludov. pag. 175 : Sœur Clémence... Arregardoit l'air, qui estoit très bel et très serain.* Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. ch. 298 : *Quant la femme du suppliant vit ce poussin sur son bras, elle dist en riant, Agardez quel oyselet, vesey grant joliveté.* Hinc *Agar*, in aliis Lit. ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 147 : *La femme de Richart dit moult haultement de mauvais courage audit exposant : Agar de ce larron murtrier prouvé, comment il parle.* Hinc in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7884 : *Avoy, pape! Interjectio admirantis. Avision vero, idem quod Apparition, vision, in Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 138:*

Il a tel différence entre l'Avision de l'ange Dieu et du déiable, quant il fait semblance et clarté du bon ange, que cil qui a veue l'Avision de l'ange Dieu, demore en joie et en bonne espérance; et cil qui a veue l'Avision du mauvais ange, demore en paix et en tristesse.

* AVIES, pro *Abies*, Gall. *Sapin.* Locum vide infra in *Aychagaterium*.

* AVIGERULUS, Qui aves gerit ad vendendum, apud Laur. in Amalthe. ex Cathol.

* AVIGERUS, *Augurator*, Papiæ. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Avigerus, augurator, qui aves aspicit.*

* AVIGO, pro *Avenio*, Gall. *Avignon*, urbs notissima, apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 430. Vide *Avionum*.

* AVILLA, quasi *ovilla*, *Agna recenter nata*, apud Laur. in Amalthe. ex Festo.

* AVILLARE, *Auville*, deprimerre, Ital. *Auville*, nostris *Avilir*, olim *Adviller* et *Aviller*. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 193. r° : *Quod non nocebunt alicui mercatori, sive ipsis emere vel vendere volenti, aut vendenti vel eimenti; nec hac de causa merces illius Avillabunt.* Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 250 : *Me Adville-ge bien, quant je te doigne tenir ne appeller à mon escot. Le Roman de Robert le Diable MS. :*

Tant a porquis de saudoyers,
Que la terre gaste et essille,
Son signour quan qu'il puet Aville,...
Chiens de Rome a si Avillés,
De fain les a affobloyés.

Vide infra *Invilare*.

* AVILLARIUM. Charta Ludovici Franc. Regis de præpositura Compend. in Tabul. Compendiensis Monasterii ann. 1179 : *Retinuimus etiam avenas de marescalcia venete, et avenas de nemore, et culcitra et lignarium et charatum vene- te, et Avillarium et furnos vitrariorum.* Vide *Aviarium*, idem fortassis.

* Idem mihi videtur quod *Abollagium*, Jus nempe quod habet dominus feudi in apum examina; ut enim *Abollagium* a voce *Abeilles*, ita *Avillarium* ab *Aviles* quod pro *Abeilles* dixerit, effinxerunt. Vite SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 91. v. col. 2 : *Une multitude d'Aviles, ce sont mouches qui font la cire et le miel. Passim ibi occurrit.*

* AVINCULA. Vide *Aunicula*.

* AVINETIA, *Conventio, conniventia. Fori Aragon.* lib. 8. tit. de *Donation.* : *Non possit... nec pactum, compositionem, vel Avinetiam facere nobiscum, aut cum aliquo alio, etc.*

* AVINUM, quasi *extra vinum*, *id est, aqua mixtum*. Joan. de Janua.

* AVIONES, Avi, progenitores. Chronicon Novilicense cap. 18 : *Nos, neque nostri pertinentes, non fuimus de vestro Monasterio, pro eo quia Aviones nostri vobis pertinentes non fuerunt.* Charta Adelchisi Regis Longobard. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 10 : *Omnes res illas, quæ domino et genitori vel genitrici nostræ advenerent de Verissimo Avione nostro, etc.*

* Nostris *Aviaus*, eadem notione. Le Despirement du corps MS. :

Pense c'as ver es nourture,
Si priseras mains tes Aviaus.

Quo etiam sensu accipienda haec vox videtur, in Poemate du Chastie Musart, quam minus feliciter, ut opinor, in vocem *Aviau* commutat vir in veteri Gallico idiome versatissimus D. de St. Palaye, inter notas ad 4. disquisitionem

de Militia veteri, quæ extat tom. 20. Commentar. Acad. Inscript. pag. 201 :

Cil est bons, cil est biaus,
Cil porta l'escu point (peint)
Et cil porte à l'Aviaux.

Hoc est, avorum more. Aël, Avus, vulgo Aieu, in Scacar. ann. 1296. ex Cod. reg. 4651 : *Les vavassours répondirent que il ne l'avoient onques fait ; et si avoit été la mœve autrefois hébergé, passé avoit cent anz ; et si avoient letre que l'Aël audit Raoul les avoit quitiez de service de cheval et de pommes piler, etc.* Unde Aëole vel Aiole, pro Acole, Avia, leg. videtur in Testam. Petri comit. Alencon. ann. 1282 : *Requerons messes et oraisons pour nous, esqueles nous aqueullons nostre Acole la Raine Blanche. Heul, Avus,* in Ch. ann. 1262. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 984.

AVIONIUM, Avenio, Gall. Avignon. Urbs Metropolis Comitus Venuxini, apud Lobinell. Hist. Britan. tom. 2. ex Chron. Britan. ad ann. 1226. Vide Avigo.

* Hæc quidem minus accurate : Avenio quippe, Avenionensis comitatus caput est, Carpenteracte vero, Vindauscensis. Consule Vales. Notit. Gall. v. Avenio et Vindausca. [** *Aviana civitas in Gallia, Avion, in Gemina Geminarum.*]

AVIORUM MATER. Rex apum, seu mater apis, Gall. *Le roy des abeilles, la mere abeille.* Baluz. Capitular. tom. 2. pag. 663. in oratione ad revocandum examen apum dispersum ex Cod. MS. S. Galli : *Adjuro te Mater Aviorum per Deum regem celorum et per illum Redemptorem Filium Dei te adjuro, ut non te altum levare, nec longe volare, sed quam plus cito potest ad arborum venire ; ibi te allocas cum omni tua genera, vel cum socia tua, ibi habebo bono vaso parato, ut vos ibi in Dei nomine laboreatis, etc.* Ubi Aviorum videtur pro Avium vel Apium.

* **AVIRATA CLAVA**, vide Clava.

AVIRUNATUS, Remus, quo navis impellitur, quem Aviron dicimus. Charta Simonis Comit. Northampton. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 850 : *Hæc divisa exitit terra mea temporibus antecessorum meorum a terra aliorum dominorum. In siccio et marisco... a Swerord... debet homo ad hoc electus super pedes suos, quo profundius potuerit, intrare ; et, dum ultra ire nequiverit, Avirunatum unum octo pedibus longum introrsus deverso lanceando propellere, et a loco, quo Avirunatus ille transnatare desierit, spaciis 40. pedum per cordam debet mensurari, ibique signum in aquam infigi.* [** Conf. Grimmii Antiqu. Juris, pag. 55. num. 5. pag. 58. num. 21. pag. 62. num. 52.]

¶ Crediderim Avirunatum potius esse remi impulsionem, qua navis ad spatium octo pedum propelleretur, quam remum ipsum.

* Cangii interpretationi standum esse videtur. Hinc Avironner, nostris, Remo navem impellere. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 517 : *Après Aironna le suppliant et mena la flotte à terre du costé du port.* Le Roman de Rou MS. :

par la mer tant Avironnerent
En Sainne vindrent, etc.

Avironneur, remex, vulgo Rameur. Charta ann. 1338. ex Reg. B. Cam. Comput. Paris. fol. 135. r^e : *Pierres Daviaz Chevaliers iro querir vers Narbonne et Bediers 400. mariniers Avironneurs, et les amerra ès parties par deçà, pour les mettre en deux galées.*

* Sed et Avironner varie dixerunt. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Avironnement, ambitus. Avironner, ambire.* Rursum : *Avironner, tournoyer, girare.* Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 164. ch. 340 : *Le suppliant et son varlet les emmenerent en Avironnant et parmi bois, tant de nuit comme de jour.* Pro Circumire. Gall. *Parcourir.* Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 43. v. col. 2 : *Par grant ardoir et par grant estude ele (S^r. Paule) Avironnoit toz les lieus de Jesus-Christ.*

1. **AVIS**, [Instrumentum seu vas aptum portando mortario, structoribus nostris etiamnum Oiseau.] Chron. Virgundunense Hugonis Abbatis Flaviniac. part. 2. cap. 7 : *Facit et hinc simile opus in turrium extractione : cum enim jam in altum structura porrigeretur, et instrumentum illud, quod Avis nomine, subvectione cæmenti aptatum per pauci essent qui ferrent, . . . ut sumeret illud instrumentum, et cæmentum collo, ut moris est, subvehheret, ammonuit.*

2. **AVES FRANCÆ**, nostris Oiseaux frances, quorum scilicet est usus in venatione. Aresta O. SS. ann. 1292. in Regesto Parlamenti B. fol. 95 : *Super petitione, quam Abbas et conventus S. Willmari in Bosco ediderat contra Comitem Boloniæ super proprietate capienda Francas Aves in terra Ecclesiæ, etc.*

AVES NOBILES dicuntur in alia apud V. C. Dion. Salvagnium Boassium lib. de Placito Dominico pag. 62.

* **AVIS NOBILIS**, Eadem quæ mox Gentilis. Libert. Bellivisus concessæ a Joan. dalph. Vienn. ann. 1313. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 307 : *Item retinemus nobis.... omnes nidos Avium nobilium.*

Avis S. MARTINI, Cornix, sic dicta quod circa festum S. Martini hiemalis videri demum incipiat. Petrus Blesensis Epist. 65 : *Si a sinistra in dexteram Avis S. Martini volaverit. Le Roman du Rennard MS. :*

La riens qui plus le desconforte,
Ce fut quant il vint à la porte,
Entre un frasne et un sapin,
A veu l'Oisel saint Martin,
Assés hucha, à destre, à destre,
Mais li Oisiaux vint à senestre.

Vide Venta. Alias Normannis nostris Avis S. Martini appellatur vulgo Alcyon, avis in mari notissima, quam alii Drappier, et Martinet pescheur vocant. Vide Robertum Constantini. in Suppl. Lingua Lat. verbo Alcion.

* **AVIS GENTILIS**, Eadem quæ Franca, Nobilis, cuius scilicet est usus in venatione. Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 580 : *Cum venationibus leporum et cuniculorum, et non aliorum animalium grossorum, nec Avium gentilium.*

* **AVIS MUTATA**, Quæ mutam evasit, pennas nempe mutavit, Gall. Qui a passe la mue. Stat. crimin. Cumane cap. 144. ex Cod. reg. 4622 : *Si aliquis homo.... capere vel habere reperiatur Aves mutatas de buscho, videlicet astarem, vel falconem, vel terziolum, vel sparaverium, etc.* Vide Muta 3.

* **AVIS VENALIS**, Venatica. Charta ann. 1464. inter Probat. Histor. Autiss. pag. 172. col. 1 : *Deferendo supra pugnum suum accipitrem, sive Avenem venalem.*

* **AVISAMENTUM**, Consilium, delibratio, a Gallico Avis, in Epist. ann. 1418. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1695.

* Stat. MSS. eccl. S. Laurent. Rom. :

Et talis canonicus non possit recipere librum, nisi prius fiat Avisamentum capituli, et ab ipso capitulo licentiam habeat sub pena excommunicationis. Conc. Constant. ann. 1415. sess. 5. apud Labb. Andreas... per simile Avisamentum verba proposuit, etc. Vide in Advisare.

1. **AVISARE**, [Consulere, deliberare, apud Miraeum tom. 1. Diplom. Belgic. pag. 894. col. 2.] Vide Advisare.

2. **AVISARE**, Monere, Gall. Avertir, Donner avis. Instrumentum anni 1426. ex Archivo S. Victoris Massil. *Precipimus Avisantes, ne horum transgressor aliquis inventatur.* Utuntur Bonifacius Ferrerius apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1509. 1510. et Menotus Serm. Quadrages. fol. 153. v.

* **AVISATIO**, Advisor. Vide in Advisare.

* **AVISATUS**, a Gall. Avisé, Prudens, consideratus, bene consultus. Prosa pro festo Concept. B. M. in Lib. precum ann. circ. 1400. ex museo D. Le Beuf.

Eribescant insensati,
Qui repunit celebrare
Mysteria tam sacraæ
Diei ac festivæ,
Qua fuerunt copulati
Vir cum sua muliere.
Pessime sunt Avisati
Sic nolentes.

Vide in Advisare et mox Avisum.

* **AVISPATIUM**, i. Qui vidit avem contrarium volantem et divinat propter eam. Ita Index ad calcem veteris collect. canonicum MS. ex Bibliotheca Illust. DD. de Chauvelin.

* **AVISSA**, Virga est sarmentosa, folia habens rotunda, in qua virga semen profert in modum capitii aspidis et tata. Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **AVISTARDA**, Otis, Hisp. Avutarda, Gall. Outarde. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Avistarda apud nos vocatur, eo quod gravi volatu detenta, nequaquam ut ceteræ volucres attollitur velocitate pinnarum (l. pennarum) ; ipsa dicitur et gradipe.* Vide infra Buitarda.

* **AVISTUPOR**, Terriculum avium in hortis, Priapus. Vitruvius lib. 7 : *Non enim statuas ponemus, quales in hortis ridiculas illius Avistuporis Dei.*

* **AVISUM**, Consilium, sententia, Gall. Avis. Pactum inter dom. de Lisigniac et de Pedenacio ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 180 : *Facta relatione de prædictis dicto domino senescal commissario prædicto, ut de eorum Aviso seu consilio constat per scripturam inde factam per manum mei Michaelis de paribus notarii, etc.* Infra : *De eorum Aviso.* Charta ann. 1351. in Reg. 81. ch. 912 : *Commisimus baillivo Rothomagensi... quatenus, vocato dicto procuratore nostro, se diligenter super hoc informaret, informationemque, una cum Aviso suo, nobis super hoc... remitteret.*

* Aliud sonat vox Gallica Avis, in Charta ann. 1302. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 314. v. col. 1 : *Je ai donné et doins, après mon décès, à François mon filz, pour partie de terre pour le Avis et pour l'assignement de son mariage, toute la terre, closement de Werderke. Ubi idem est quod Assene et Avis, apud Buteller. in Sum. rurali lib. 1. tit. 25. Assignatio nempe ad vitam et addicatio bonorum filii postgenitis a patre facta. Vide Assenatio.*

* **AVITAILLARE**, a Gall. Avitailler, Hisp. Avitallar. Urbem, castrum rebus cibariis aliisque munire. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 494 : *Idem supplicans castrum suum Petræ-*

fortis munivit et Avitaillari fecit de granis et aliis victualibus. Avictualleur, qui annam subministrat, apud Froissart. vol. 1. cap. 245: Je ne say si ce seroient point Avictualleurs, qui viensissent refreschir ce chastel de vivres.

* AVITAS, Avita origo. Stat. Mantua lib. 2. cap. 26. ex Cod. reg. 4620: *Exceptionem vero proponens cavilosam et maxime per quam negetur paternitas, vel maternitas, Avitas et proavitas, filiatione consanguinitas, etc.*

¶ AVITINUM, Avitus. Hinc Biens Avitins in Consuetudine Aequensi tit. 1. art. 11. Processus de B. Petro de Luxemburgo, tom. 1. Julii pag. 608: *Item constitutio et ordinio in omni jure et naturali successione mihi competenti, tam in bonis mobilibus quam immobilibus, et aliis quibuscumque ex hereditate paterna, materna, Avitura... ad me de jure naturali pertinentibus, heredes meos dilectos fratres meos Joannem et Andream de Luxemburgo. Vide Avius.*

¶ AVITIUM, Volatile pecus, Gall. Vouaille. Leges Municipales civium Mechliniensis tit. 11. art. 17: *Qui alienos gallinaceos, anseres, columbas, anates et alia id genus Avitum aut telo percusserit aut intercepserit... quinque drachmis punitur.*

¶ AVIVARE, Roborare, firmare, vires augere, Italis Avivare, Gall. Aviver, fortifier. Chron. Parmense ad ann. 1285. apud Murat. tom. 9. col. 808: *Et hoc scito a Parmensisibus, pietate moti coepit viriliter Avivare illam partem de Savignano. Ibidem col. 830: Item eodem anno (1285.) et tempore magni timores fuerunt in civitate Parmæ a parte in partem. Nam Marchio Estensis Avivabat quantum poterat dominum Episcopum et suam partem.*

* Bestiarius MS.:

Voies les malises dou mont,
Comment toujours croist et Avive.

1. AVIUS, vel ABIUS, [pro Avus. Charta ann. circiter 780. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Ut condam pro malo ingenio et fortia quando Provincia revellavit (rebelavit) contra bis Avio vestro Pipino. Occurrunt bis apud Madox in Formulari Anglic. pag. 55. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 41.] in Charta Amalphitana apud Ughellum tom. 7. Ital. sacra pag. 394. et in Pacto Gregorii Dicis Neapolit. ann. 911. apud Camilius Peregrinum.*

AVIATICA HEREDITAS, Alodis, prae-dium avitum. Lex Ripuar. tit. 56. § 3: *Sed dum virilis secus extiterit, femina in hereditatem Aviatricam non succedat. Donations Aviatricæ, apud Papianum lib. Resp. tit. 24. Aviatricæ res, in Decreto Childeberti Regis cap. 1: Nephos ex filio, vel filia, ad Aviatricas Res cum avunculis vel amitis sic venirent in hereditatem, etc. Avica terra, Avita, in Lege Salica tit. 72. Edit. Heroldi. Vide Alodis. Gloss. Lat. Græc.: Avitus, παππός. Biens Avitins vulgairement dits Papoage, in Consuet. Aquensi tit. 1. art. 1. Popoage in Consuet. Baionensi tit. 5. art. 1. tit. 11. art. 7. tit. 19. art. 27. 42: Biens obtenus de lignée vulgairement dits de Papoage. Adde Consuetud. Laburtem. tit. 9. 10. etc.*

AVIATICUS. Ex filio nepos, ab avo oriundus. Lex Longobard. lib. 3. tit. 8. § 4. [** Conrad. I. cap. 1.] et lib. 3. Feudor. tit. 1. § 3: *Si vero filios non habuerit, et Aviaticum ex masculo filio reliquit, pari modo beneficium habeat.* [Chron. Farfense apud Murat. tom. 2. part. 2.

col. 451: *D. Joannes cum uxore et tribus filiis, cum filia et cum tribus nuris, et quinque Aviaticis suis.*]

ABIATICUS, Eadem notione, in Charta Adeleidis Imperatricis, Ottonis III. Imp. uxoris, (siquidem genuina est) in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 48: *Pro anima tertii Ottonis mei Abiatici, etc.* Alia ann. 1385: *Quia ipse Georgius habet in ejus potestate liberos 13. inter filios et filias, Abiaticos, et Abiaticas, seu nepotes procreatos ex filiis. Occurrit etiam apud Bertraram in Vita S. Francæ Abbatisse n° 70. et in veteri Charta apud Puricellum in Basilica Ambros. pag. 429. Hinc forte nostris Avelets dicuntur ex filio nepotes.*

¶ AVIUS, mendose, ut arbitror, pro Apis. Vide supra Aiyorium Mater.

¶ AVIZARE, pro Avisare, Admonere, Gall. Donner avis. Schramb. Chronicorum Mellicense pag. 425. col. 2. in Memoriali Visitatorum ejusd. Monasterii ann. 1451: *Habeat dominus Abbas septem consiliarios ex discretioribus de conventu electos, quorum unus habeat eum de rebus agendis opportune et reverenter Avizare, et Abbas quoties a consiliariis Avisata et mature conclusa... manuteneat.* Vide Avisare.

1. AULA, Curia Baronis, in veteri Rotoulo apud Spelmannum: *Aula ibidem tenta tali die, etc.*

¶ 2. AULA, Ecclesia, Basilica, Templum, interdum sola Ecclesiæ navis, Gall. La nef. Historia Episcop. Autisiod. de qua Diarium Trevoltianum mensis Novembr. ann. 1714. pag. 1976: *Hanc in sua statuisse Ecclesia saluberrimam consuetudinem (Episcopum Gualdericum) ut omnes sui Episcopatus Diocesanis Sacerdos, cum suis parroquianis, per dies Pentecostes festivos cum crucibus atque vecillis ad principalem sancti Stephanii convenientiam Aulam, iustratis in gyro cunctis Abbatis. Ibidem pag. seq. ex Ceremoniali Ecclesiæ Girundensis: Istud festum recesserat ab Aula propter introductionem sanctæ Teclæ. Vita S. Medardi Episc. Noviom. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 405. et 409: *Erigitur super sancti tumbam pro temporis opportunitate parvum tugurium exili vime construtum, quoisque, ut Regia decreverat dignitas, coacervatis in opus expensis Aula famosissima perito fabricaret studio. Annal. Bened. tom. 3. pag. 15. ubi Epitaphium Imperatricis Irmingardæ: Femina hic pausat augusta et nobilis ortu. Irmingarda cui nomen erat deditum; quæ hoc opus incipiens, hic Aulam condere jussit, ad Christi laudem, atque sui requiem.**

AULA ECCLESIAE, Navis Ecclesiæ. Gervasius Dorobernensis in Descript. Cantuar. Ecclesiæ: *Ab hac versus Occidentem Navis vel Aula est Ecclesia, subnixa utrinque pilariis octo. Utitur non semel. Eademerus lib. 6. Hist. pag. 141: In medio Aulæ majoris Ecclesie decenter sepultus est.* [** Græcis vero Αὐλὴ est, quod Latin. Atrium, Compluvium ante aedes sacras portibus circumdata. Confer Gloss. med. Græcit. in hac voce.]

3. AULA, Area. Charta Caroli Calvi apud Doubletum pag. 791: *Duos mansos, et 2 alterius mansi partes, nec non Aulas duas, atque molendinum 1. cum piscatorio 1. juxta pontem.*

¶ 4. AULA, pro Hala, Forum tectum, Gall. Hale. Chartular. S. Vendreg. tom. 1. pag. 1046: *Sitam in dicta parochia intra terram supra quam aula bladi de Calido Becco sedet.*

* Charta Milonis dom. de Noeriis.

ann. 1500. ex Cod. reg. 9484. 2. fol. 136: *Ex assigno... xx. libras Turon. annui redditus, percipiendas super stallagio Aularum de Noyeris, ad quemcumque locum ipsas contingat transferri. Aule, eadem notione, in Libert. villæ de Graney ann. 1348. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 160. art. 3: Et parmi ce, nosstredit hommes et fammes et habitans seront tenuz de maintenir au leur, les Aules dudit Graney.*

¶ 5. AULA, pro Nido avium et Receptaculus animalium, apud Servium ad lib. IX. Aeneidos.

¶ 6. AULA, Familia, seu famuli omnes. Chartul. S. Vandregesili tom. 1. pag. 1004: *Solvore tenebuntur ratione cuiusdam plateæ et quarundam masuram, quæ sunt in villa de Calido Becco juxta pechiam quamdam eorumdem Religiosorum, in qua Aula sua permanere solebat.*

¶ 7. AULA, Multitudo, frequentia, Gall. Multitude, Troupe. Acta Translationis SS. Saviani et Pontiani Mart. apud Mabil. Annal. Bened. tom. 2. pag. 751. col. 1: *Ad horum tumbas popularis Aula, preces et vota expositum frequenter confluit.*

¶ 8. AULA, seu Aulica. Gall. Aulique. Thesis publica quæ propugnatur ab aliquo e junioribus Theologis cum Laurea Doctoris donandus est aliquis. Sic dicitur Parisiis ab Aula Archiepiscopi, in qua hæc habetur disputatio cui presidet novus Doctor. Statuta Universit. Paris. tom. 6. pag. 381. Spicil. Acher.: *Item nota quod quando unus Magister in Theologia habet Aulam suam, illa die non legitur in Sententius nec in Biblia.*

¶ 9. AULA, pro Auleum, Gall. Tapisserie. Th. Madox Formul. Anglicanum pag. 427: *Unam Aulam viridem cum armis meis, et unam Aulam bleu cum torelis cum lecto ejusdem sette.*

* 10. AULA, Domus præcipua. Arest. parlam. Paris. ann. 1323. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 305: *Ucore et familia dicti Gombaudi mirantibus (morantibus) et remontibus in domo seu Aula castri de Bussaco.*

¶ 11. AULEUM, Palatum. Vita S. Guthlacii Anachoretæ, auctore Felice coævo, tom. 2. Aprilis pag. 39: *Infans miræ indolentia nobilibus antiquorum disciplinis, Auleis in paternis imbutebatur.*

¶ 12. AULICUS, pro Aulicus. Tabularium Brivatense ch. 437: *Si autem Abbas, aut Comes, Aulaicus, aut Clericus, etc. [Legendum, aut Laius.]*

¶ 13. AULANERIUM, Coryletum, Locus corylis consitus ab Arverno Aulanie, Nux avellana, coryli fructus. Chartularium Camalariensis Monasterii dicæ. Anicien.: *Donavit unum campum à l'Estradra et alterum ad Aulanerium et juxta istos duos dedit duas saines.*

* Pro Avellanerium, Hisp. Avellanar. Vide supra Avellaneta.

* AULARIS, Aulicus. Glossar. Lat. Ital. MS.: *Aularis, de corte regale.*

¶ 14. AULARIUS, Aulicus, Palatinus, in Glossis Isidori. [Hinc emendanda Pitheci Excepta, ubi perperam Auleius.] Αὐλάριος vero apud Hesychium, αὐλωρός, οἰκορύλας, idem qui Ostiarus, vel Atrienensis. [** Gloss. in Cod. reg. 7644: Auleti, Palatini; in Glossar. Jæckii Aulaciæ. Gemma Gemm.: Aulanus, Aulæ custos, ut palatinus.]

¶ 15. AULATES, Optimates, aulici. Vita S. Willibaldi Episc. tom. 2. Julii pag. 511: *En ille Sanctus Willibaldus, qui cum paucis adprimitus satellitum subsidiis, sanctæ conversationis inchoaverat exerci-*

tium, tandem cum innumeris Aulatium magistratibus multiformiter militando, Domino dignum acquisivit populum.

AULATICUM, Aulæum, Tapisserie. Testamentum Arnaldi Archiepisc. Narbonensis ann. 1149. apud Catellum : *Laxo Canonis... omnem supellectilem meam domus meæ Narbonæ, in lectis videlicet, pannis vel Aulaticis.*

* **AULCUS**, Examen apum. Gall. *Estatim. Stat. Vallis Sert. rubr. 129. ex Cod. reg. 4619: De quolibet Aulco seu examine, seu bugazolo apium, etc.*

** **AULEDUS**, Dulcis sonus fistularum. Auledus, tibicen; organista vel sufflator organi, in Gemmae Gemmar. Conf. Auleius in Forcell. Lexic.

** **AULEGENOSUS**, dicitur ille qui est crassus, pinguis et tumidus. Ibidem.

* **AULEIUS**. Vide Aularius.

* **AULEOLUM**, Sacellum, ab Aula, Ecclesia, de qua suo loco. Miracula S. Urbani Mart. tom. 6. Maii pag. 18 : In qua benedictione dum carpentarii vellent aptare analogium ad sermocinandum, de Auleolo S. Urbani quod situm erat super maternam, ubi solebat ponit corpus Urbani pretiosi martyris, exigente ratione temporis membratim disjunctum, nullatenus redintegrare valuerunt.

* **AULETA**, Parva aula. Sentent. arbitr. ann. 1497 : *Supra quendam bancum fustatum sedens in parva Auleta domus sua claustralitatis, etc.*

* **AULEUM**, Diadema Regis, sive Corona. Papias in MS. Bituric.

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : *Auleum, diadema regis, vel velum, sive corona, vel profundum.* [** Cod. reg. 7644 : Profundum velum.]

** **AULICIA** sunt vasa vinaria, Gemm. Gemmarum.

* **AULINUS**, [Ad aulas pertinens. Cognomen Romanum. Inscript. apud Grut. 874. 4. Ti. Julius Aulinus.]

* **AULIONES**, *aūlōnēz*, Tibicines, apud Jannum Laurenberg. in Suppl. Antiquarii.

* Laur. in Amalthe. : *Auliones, aulones, aulici, tibicines.* Suppl. auletes.

* **AULISCUS**, [Fistula. *Cæl. Aur.* Act. 3. 4. Clysteris auliscus, quem nos tibiam dicere poterimus, faucibus immittendus. (L. Quicherat.)]

* **AULITA**, Petri Alfonsi Discipl. Cleric. cap. 22. § 1: *Qui prius venerat joculator cepit invidere supervententi, quem rex sibi jam præferebat, et omnes Aulitæ. Utrum Aulici a Auleta?*

* **AULIVA**, Olea, oliva, Gall. Olivier, Stat. Bonon. ann. 1250-67. t. II. p. 282 : *Ordinamus quod nullus tabernarius, vel habens canitam debeat retinere aliquem ramum aulive, nec alicuius arboris fructifere, sed circulum et garbolam cum ramo arboris non producentis fructum debeat retinere.* [FR.]

* **AULOGIAE**, pro Eulogia, Munera quævis, præsertim vero quæ sanctis ex voto offeruntur. Charta authentica Joan. comit. Droc. ann. 1330. ex Tabul. capit. Carnot. : *Quoddam altare in Ecclesia Carnotensi situatum prope litterum ante illum, juxta Aulogias a dextris dictæ ecclesiæ, in honore ipsius Genitricis Dei, etc.* Ubi recens transcriptum ejusdem Chartæ habet *Allogias* et *Lictrinum*. Quæ interpretatio probatur ex ecclesiæ Carnotensis topographia, quam mihi amice exhibuit ejusdem ecclesiæ canonicus et Archidiaconus D. Courbon du Terney.

* **AULULA**, Sodomitto, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **AULUS**, Piscis minutus species. Stat. datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 5. r^o : *De*

quilibet pense piscium minutorum, salvo quod de Autis nihil solvatur, pro introitu denarii sex.

* **AUMACIUM**, Secretum publicum, in Glossar. ad Grammat. Calcid. ex Cod. Colbert. 3616. fol. 3. [** Vide Aumarium et Aumatum.]

* **AUMAGIUM**, apud Rymer. tom. 9. pag. 30 : *Pro quolibet Aumagio panni vel alterius rei mercatoriae quinque arditz Guidaynes.* Sed legendum est *Summagium*, uti colligere potes ex simili loco ad vocem *Ardicus* relato. Utrobius vero *Summagium* idem est, quod *Onus Sagmarii*, Gall. *Bête de somme*. Vide *Summagium*.

* **AUMARIUM**, Armarium, Galli, *Aumaire*. Gloss. *Ælfrixi*: *Aumarium, vel Armarium, æcles cynnes cæpe hūs. Fulgentius Placiades: Aumarium dicitur locus secretus publicus, sicut in theatris aut circa: unde et Petronius Arbiter ait: In Aumarium memet ipsum conjeci.* [** Burm. pag. 868.] Vacces au Roman de Rou MS. :

Ne laissa crois, ne chasse, ne calice en Aumaire.
Vide Scaligerum ad Festum [** Forcellin. Lexic. et supra Aumatum.]

* **AUMATIO**, Vergil. Grammat. Epit. 4. cap. 3. in Maii Classic. Auctor. tom. 5. pag. 122 : *Autumnus dicitur de Aumatione fructuum qui colliguntur.*

* **AUMATIUM**, *AUMATIA*. Idem quod Aumacium. Oratio S. Benedict. archiep. Mediol. apud Murator. Script. Rer. Ital. tom. 4. pag. 77. A : *Palatum imperiale, theatrum, Aumatium, thermas, viridarium anænum, etc.* Idem Murator. in Anecdot. Latin. tom. 1. pag. 233. sine distinctionis virgula scribit *Theatrum aumatium*. Attonis Junioris Polypticum cap. 3. in Nova Collectione Maii pag. 46 : *Aumatia in qua stabant et tristega componunt, ubi Glossa: Aumatia loca sunt secreta in theatro.*

* **AUMENTARE**, pro Augmentare, occurrit in veteri Codice Victorino, [et in Historia Medianæ Monasteri] pag. 322. in Charta Henrici Comitis Vadani-monitis ann. 1252.]

* **AUMENTUM CULTUS DIVINI**, in epistola Joannis Episc. Massiliensis ad Petrum de Columna ann. 1564. e Tabulario Ecclesiæ Massiliensis.

* **AUMUCELLA**, pro Almucela, ut videatur, parva almucia. Computus ann. 1255 : *Pro... equis palefridis, carro, Bony, Aumucella, libriss, tapetis, mappis, etc.*

* Nostris Aumussette, eadem notione, Capitis tegmen. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 66 : *Puisqu'il ne l'avoit daigné sauver, ne oster s'Aumussette; que une autre fois, quant il l'encontreroit, il lui osteroit de la teste saditte Aumussette.* Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 108 : *Des cort fust meu entre le suppliant d'une part et Jehan Dupont d'autre, pour cause d'une Aumussette ou barrette.* Vide in Almucium.

* **AUMUCIA**. Vide Almucium.

* **AUNA**, Ulna, Gall. Aune, Mensura telarum, pannorum, etc. Libertates Moirenci tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 17. col. 1 : *Donaverunt.... in Lesdam de singulis telis que sex Aunas vel amplius habent 1. obolum; de 6. Unis draporum Rusticorum unum obolum; de duodenæ unum denar.* Vide Alna.

* **AUNA**, perperam, ut videtur, pro Ansa, seu Hansa, Societas. Charta Henrici II. Regis Angl. ann. circiter 1155. apud D. Brussel tom. 2. Tract. de usu feudi. pag. VI : *Omnes mercatores, nisi*

publice Auna prohibiti, habeant salvum extre et securum de Anglia, et venire in Angliam et morari. Vide Hansa.

* Ubi Anna lego ex Cod. reg. 4651. sensu non minus mihi incognito.

* **AUNCIATUS**, Antiquus, ex Anglo Auncien, Galli Ancien dicunt. Brompton. lib. 2. cap. 24. § 6 : *Sicut charta eorum Aunciata est, et libertas anterior. Mox: Quod si illi, de quibus queritur chartam habuerit, Aunciatam, nunquam tamen usi fuerint ipsi.*

* **AUNICULA**, Auctio minor supra fundum, in Glossis Isidori. Forte Auctuncula.

* **AUNIERUM**, f. pro Alnetum, locus ubi crescent alni. Vide Alnidus. Charta ann. 1189. ex Tabul. S. Mariani Autiss. : *Dedi etiam... oschan Aunieri de pretea, et aliam particulam terræ juxta bergeriam eorum.*

* **AVOARE**, Fateri, agnoscere, clientelam profitari, Gall. Avoüer, rendre aveu. Hominum praestitum Archiepiscopo Burdegalensi a Priore S. Cypriani, inter Instrum. novæ Gallæ Christ. tom. 2. col. 297 : *Coram eodem domino Archiepiscopo... Avoavit et recognovit se tenere in feudum a dicto Domino Archiepiscopo... quidquid juris habet in parochiis de Mazonz et Daltos.* [** Constit. Henrici VII. Imper. ann. 1310. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 502. lin. 56.] Vide Advocare.

* Charta ann. 1484. ex Tabul. archiep. Auxit : *Dominus comes Astaraci non Avoat, nec approbat.* Ubi Avoare est rem in se suscipere. Avoasse vero, pro vassalus, qui alicui clientelari professione subjectus est, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Avoasse, vassatus.*

* **AVOCATUS**, pro *Advocatus*, Gall. Avoué. Charta Roberti Comitis Arvernæ ann. 1288. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 120 : *Et sustinebimus similiter ad expensas nostras tam in Avocatis quam aliis necessariis.* Vide *Advocatus*.

* **AVOCULATIO**, Cæcitas, quasi Aboculatio, Gall. Aveuglement. Miracula S. Zita Virg. Lucensis tom. 3. Aprilis pag. 520 : *Et coepit versus Lucam venire ad ipsam beatam virginem in oratione, et pro precando et preces ipsi virgini faciendo, ut ipsum Joannem sanaret et liberaret a supradicto malo et Avocatione supradicti oculi.*

* Nostris olim *Avougleté*, Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Avougleté, cæcitas.*

* **AVOCULATUS**, Cæcus, oculis captus, Gall. Aveugle. Ibid. : *Gratianus ejus nepos... stetit et fuit continue Avoculatus de ambobus oculis, ita quod infra ipsum tempus nihil inde vidit nec videbat usque hodie.*

* *Aveule et Avule* dixerunt etiam nostri. Vita J. C. MS. :

Longis qui de Gresse fu née,
Aveules fu, bien le savez.

Ibidem :

Li mort en sont resuscité,
Li Avule reoluminé.

* **AVOCULUS**, idem quod *Abocellus*, de qua voce supra, Cæcitus, in Miraculis B. Gregorii X. PP. semel ac iterum, editis a Petro Maria Campo in Hist. Eccl. Placentina.

* **AVODIARE**, Fateri, Agnoscere, Gall. Avouer. Charta Cassanæ anni 1399 : *Et in casu quo esset homo alterius dominii, vel quod alius dominus ipsum pro homine Avodiaret.* Vide *Advocare* et *Avoare*.

* **AVOERIA**, Tutela, protectio pupilli rerumque ipsius administratio, Gallis olim *Avoerie* et *Voeirie*, nunc vero *Tutele*.

Oritur a voce *Advocatia*, quæ ab *Advocato*, *Avoüé*. Ita in Charta ann. 1222. apud D. *De Lauriere* in Gloss. *Juris Gall.* ad vocem *Avoeria*: *Th. illustris Comes Campanie in predictæ matris sue Advocatia tenebatur, et cum de matris sue Advocatia exsit, etc.* De *Avoeria* in Charta *Philippi Franc.* Regis apud *Perardum de rebus Burgund.* pag. 347: *Si autem liberi, fratres, sorores, nepotes, neptesque et ceteri descendentes, in Avoeria fuerint, illæ qui ipsorum Avoeriam habuerit, de duabus marchis argenti et pecunia predictis pro se et existentibus in Avoeria solvet, secundum existimatiōnem bonorum suorum et bonorum illorum qui fuerint in ejus Avoeria... dum tamen ultra duas marchas argenti pro se et existentibus in Avoeria non solvat.* Vide *Advocatia*.

* Charta Guid. episc. *Lingon.* ann. 1255. in *Chartul. Campan.* fol. 207. col. 1: *Cum illustris domina Margareta, Dei gratia regina Navarræ et Briæ comitissa palatina, ratione filii sui Theobaldi regis Navarræ, quem habet in sua Avoeria, nobis homagium et fidelitatem loco determinato in episcopatu Lingonensi facere teneretur, etc.*

* 2. **AVOERIA**, Custodia, Tuitio, Gall. *Garde, Protection.* Locum vide in *Wardæ Ecclesiastarum*.

* 3. **AVOERIA**, Defensio, quæ armis fit. Charta ann. 1256. inter Probat. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 497: *Et si Avoeriam pro ipsis paribus communisæ Belvac.* erga aliquem seu aliquos pro ipsis me accipere contigerit, et etiam pro ipsis armatis comparuerim, mihi tenentur pro servitio meo in vigentib[us] Turonensibus.

* **AVOGADRUS**, *Advocatus*, ab Ital. *Auogado*, eodem sensu. *Chron. Jac. Malvecii* apud *Murator.* tom. 14. *Script. Ital.* col. 821: *Memoranda etiam progenies egregiorum civium de Advocatis seu Avogadris.* [** Est nomen proprium familiae.]

* **AVOHARE**, Fateri, confiteri, Gall. *Avoüre*, apud *Rymer.* tom. 1. pag. 875: *Quodcumque ipsi fatentur et Avohant debere nobis, et se, et prædecessores suos, a temporibus, quorum non superest memoria. Vide Advocare.*

* **AVOIRE**, Actionem intendere, movere, repetrere. Charta ann. 1281. tom. 1. Probat. *Hist. Brit.* col. 1059: *Volumus et recognoscimus, quod predicta abbatis (de Gaudio) non possit aliquid juris, dominii vel possessionis in predicta costuma Avoire vel reclamare, nisi percipere quolibet anno, ad terminos supradictos, prædictæ pecuniae quantitatem.* Vide infra *Avoüre* 2.

* Aliud est *Avoiement*, Impulsio nempe, instigatio, vulgo *Insinuation*, *suggestion*, in *Ordinat.* ann. 1368. tom. 5. *Ordinat. reg. Franc.* pag. 131. art. 3: *Lesquelz esleuz... jureront, main levée contre les Sainz, qu'ils ne recevront parole, escription, Avoiement d'autrui pour aucun faire eschevin.* At vero *Avoiement* primas litis actiones seu ejusdem progressus, vel inquisitionem significat in *Assisis Hieros.* cap. 290: *Le constable puet comander à retraire l'escart, ou la connoissance, ou le recort, ou l'Avoiement. Etre Avoé, in procinctu esse,* in *Lit. remiss.* ann. 1398. ex *Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 453:* *Lequel Pierre, qui veoit que ladite femme estoit meue et Avoye de dire et faire encores pis, etc.*

* **AVOLATIO**, In cœlum statim post mortem ascensio. *Chron. Angl. Th. Outerbourne* pag. 114: *Nec etiam oblationum frequentia aut miraculorum simulacra....*

quenquam sanctum probant... Bene namque cum unoquoque agitur, si talia cum contritione culpam in eo diluant, aut paenam debitam imminuant, quamvis immediatam Avolationem non efficiant.

* A Latino *Avolare*, Gall. *S'envoler*, nostri *Avoler* dixerunt. Lit. remiss. ann. 1398. in reg. 153. *Chartoph. reg. ch. 298:* *Un petit poussin, qui Avol a d'avec autres, qui estoient soubz une cage.*

AVOLORII BONA, in Foris Aragonensis bus dicuntur illa, quæ sunt acquisita ex successione parentum vel consanguineorum. Et ideo si pater acquisivit aliqua bona titulo lucrativo vel oneroso, alias quam ex successione parentum vel consanguineorum, non dicerentur *Bona Avoloriū*, et sic non possent extrahi per consanguineum vigore beneficij de la Saca, etc. Ita Michael del Molino in *Repertorio*, ubi plura de hac materia. Sic *Bona Avoloriū*, sunt ea, quæ Longobardi *Aviatica* appellabant, ex Hispanico *Abuelo*, avus. Vide *Foros Aragón.* lib. 3. tit. Familia herciscundæ, et tit. de Comuni dividendum [** Lusitanis hæc bona *Avoenga* et *Avolenga* dicebantur. Confer S. Ross de Viterbo col. 1. pag. 152. et Supplem. pag. 15.]

AVOLTA, Gall. *Voute*, Concameratio, tholus. Matth. *Parls in Vitis Abbatum S. Albani*: *Eadem quoque Capella in arduum surgens super eam crepidinem, quæ vulgariter Aovolta dicitur, dormitorii diminutionem supplet et defectum. Quo loco auctor male utitur voce crepidinis, pro concameratione.*

* **AVOLUS**, Atavus, Gall. *Ayeul*. Hispan. *Abuelo*. Charta Sancii Abbatis de Órtulo ex Archivo Pinnatensi apud Jos. Moretum Antiquit. *Navarræ* pag. 406: *Si quidem de nostris Avoles et de nostra radice allescoron nobis illa Abbatia... posuit in præcepto pro suo mandato et de nostris Avoles et de nostros parentes. Ubi Moretus vertit, y sus Abuelos y ascendientes, etc. Gall. de nos Aieux, de nos Ancêtres.*

AVORTARE, Abortare, Abortum edere, Gall. *Avorter*. Lex *Wisigoth.* lib. 6. tit. 3. § 2: *Si quis per aliquam occasionem mulierem ingenuam Avortare fecerit. Et § 6: Si ancillam servus avortare fecerit.*

AVORSUS, Aborsus, abortus, in iisdem Legibus lib. 6. tit. 3. § 1. 4. 7. in Legibus *Bajuvar.* tit. 7. § 18. 19. et apud *Halitgium* in *Poenitentiali cap. 7.* apud Menardum.

AVORTUS, pro *Abortus*, apud Egbert. *Eborac.* in *Poenitent.* pag. 18.

* **AVOTIRE**, Devovere, Gall. *Vouer*. Processus de Vita et *Miraculis S. Yvonis*, tom. 4. Maii pag. 574: *Quod Gleoguena soror Yvonis de Trevol, Leonensis diœcesis, furibunda per quinque septimanas... Avotita et redditæ Yvoni, et exinde per Daniëlem et Yvonen eosdem adducta ad sepulcrum D. Yvoni.*

* **AVOTRONI**, Pelles animalium abortivorum, f. pro *Avortoni*, nostris etiam *Avortons*. Stat. *Montis-reg.* pag. 316: *Item pro qualibet somata grossa agnivarum Avotronum, solvat xx. den.* Stat. civit. Astæ, ubi de intratis portar.: *Avotroni Ciciliani et de Sardegna affitati, solvant pro qualibet centenario lib. xiiij. Avotroni de Andrexia affitati, solvant pro qualibet centenario lib. l.* Cossumtæ Paris. ex Reg. sign. *Pater Cam. Comput. fol. 254. v^r:* *Pour le millier d'Avortons d'Arragon, vj. s. Pour le millier d'autres Avortons, iiiij. s. Reg. sign. Noster fol. 35. v^r:* *Item le cent d'Avortons à chaperons, vj. den.*

* **AVOTUS**, pro *Havotus*, Mensura fru-

mentaria apud Belgas. *Charta Margar. comit. Fländ.* ann. 1245. ex. *Tabul. Flintens.* : *Reditus viginti duorum rase-riorum avenæ, minus Avoto, ad mensu-ram Duacensem... legitime vendidit. Neque aliter intelligenda videtur vox *Auve*, in *Chartul. Montis S. Mart.* part. 5. fol. 96. r^e: Daniel de le Beke v. *Auves sus j. journe*.*

* 1. **AVOUARE**, Agnoscere, clientelam profiteri, Gall. *Avoüer*, *rendre aveu*. *Littera Caroli Franc.* Regis an. 1286. in *Tabulario Calensi* pag. 196: *Fuissent per spaciun 60. annorum et amplius in posse-sione 9. arpenterum prati sitorum in prateria de Kala, quæ quidem prata non Avouant tenere in aliquo a dictis Monia-libus. Vide *Advocare*.*

* 2. **AVOUARE**, Actionem intendere, movere, repetere, Gall. *Prétendre*. *Tabul. castri de Blein in Brit.* : *Concedimus quod nullam sesinam contra prædicatum vicecomitem de Rohan, nos vel heredes nostri prætendere sive opponere, vel alle-gare sive et Avoüare valeamus. Rursum: Nec poterimus nos dicere sive Avoüare, quod ex parte dicti vicecomitis vel suorum heredum sit tenori istarum litterarum renunciatum. Vide supra *Adveutum* et *Avoiare*.*

* **AVOYACIO**, Vassallorum clientelaris professio, Gall. *Aveu*. *Privil. Phil. Pulcri pro Cisterc.* ann. 1304. in *Reg. B. Cam. Camput. Paris.* fol. 91. v^r: *Item quod recognitiones et *Avoyaciones novæ*, quæ ab ipsorum religiosorum (sic) nostri teneantur jurare, etc. Vide supra *Advo-tatio* in *Advocare*.*

* **AVOYARE**, Eadem notio et origine ut *Avoüare*. *Charta Roberti Comitis Arvernæ* ann. 1284. apud *Baluz.* tom. 2. *Hist. Arvern.* pag. 134: *Recognoscimus nos et nostros successores tenere præmissa de censiva dicti domini Roberti ad annum censum superius nominatum, et nos debere *Avoyer* et tenere per dictum dominum Comitem et suos ubicumque de præmissis. Ibidem: Et de præmissis se tenebunt et *Avoyer* per nos et nostros ubicumque; et recognoscant ac recognoscere tenebuntur prædicta fore de nostro domino et censiva.*

* **AVOYERIUS**, *Advocatus*, Gall. *Avoüe*. *Histor. Dalphin.* tom. 2. pag. 45: *In Abbatis villa seu mandamento sancti Theuderii nullum guardatorem vel *Avoyer* ri, seu etiam defensorem sub quo-cumque nomine apponemus.*

* **AUPASTA**, *Vide Aucipasta*, in voce *Auca*.

* **AUPELANDA**, pro *Hopelanda*, Pallii seu tunicæ species, nostris *Houpelande*. *Charta ann. 1516.* in *Reg. 4. Armor. gener. pag. xv.*: *Mediante una gonela panni de Damas, una *Aupelanda* panni de camelot.*

* **AUPINCON**, vox vulgaris, Minutior moneta, ut videtur. *Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris.* fol. 191. v^r: *Item quodlibet rete ad widecos (debet) iiiij. denarios et totidem *Aupincons*.*

* **AUPTONNUS**, pro *Autumnus*. *Charta ann. 1252.* in *Chartul. S. Maglorii Paris. ch. 223*: *Sesiri fecit et sequestrari per quatuor *Auptonnos* proxime præteritos proventus dictarum novalium... In *Auptonno* proxime præterito, etc.*

* **AUQUA**, Anser Gall. *Oye*. *Tabularium Monasterii SS. Trinitatis Cadomensis* fol. 21. ex *Biblioth. Domini Abbatis de Rothelin*: *Facit dimidiā acram prati, et ad Natale 3. gallinas, et unam *Auquam*, 20. ova ad Pascha, etc. Vide *Auca*,*

* **AUQUETONNUS**, *Auquetonus*, a Gall. *Auqueton*, Sagum militare, quod

alias Gambesonem vocabant. Vide Aketon. Comput. MS. ann. 1239: *Pro quatuor Auquetonis domini regis, lxvij. sol... Pro duobus Auquetonis ad dom. Joannem de Bellomonte, xxv. sol. Proces. Crimin. ann. 1488. ex Tabul. D. Vencie: Nobilis Johannellus de Grimaldis... sine armis in Auguetono, quasi destrentat et debautariat, etc. Auction, apud Matth. de Couciaco. in Carolo VII. pag. 593: Portentum Auctiones rouges, recoupez dessous, sans croix. Auketon, in Vita J. C. MS.:*

Dieux li envoia un coulo, Assez plus blanc d'un Auketon, Qui sour l'espaie li assit.

1. AURA, Tempes, ventus vehement. Gloss. Latino-Gr. *Aura, αέρα, πνοή.* Nonius Marcellus: *Aura, ventorum vis.* Glossae Isonis Magistri: *Tempes, Aura.* Vita S. Venantii fratris S. Honorati Arelat.: *Contra tantas aquarum et Aurarum varietates, etc.* Monachus Werthinensis in Poemat. rythmico *Litanie* dicto, de Miraculis S. Ludgeri Episcopi Mimigardensis:

Grando, nix, pluvia illi erant tempore; Quibus verbis istis stultus maledixit: Auram hoc tempore fecisti, Diabolus, Sit tempes ista tecum maledicta.

Albertus Stadensis ann. 1249: *Pons in civitate Misna impetu tempesatis totus confractus corruit, et infinitum populum, qui ibidem propter horrem auræ congerat, obtruncavit.* Henricus de Knaython ann. 1326: *Accidit, quod Aura flante (ignis) attigit quandam celluram, et excrevit in flammarum, etc.* Thomas Walsingham. pag. 226: *Cum naves nostre, quæ jam portum tenebant, reverti non poterant, ... quia videlicet et Aura erat eis contraria, et malitia loci suspecta. Magna Aura, apud Ott. de Morena.*

AURA LEVATIA, Tempes excitata in aere a *Tempestariis* vi incantationis. Agobardus Lugd. arch. lib. contra Tempestarios: *Dicunt enim mox ut audierint tonitrua, et vident fulgura, Aura Levatia est. Interroganti vero quid sit Aura Levatia, ... confirmant incantationibus hominum, qui dicuntur Tempestarii, esse levatam, et ideo dici Levatiam Auram. Galli vulgo dicunt, Il s'est élevé un Air tempestueux, pro excitata est tempes.*

* **AURA LEVATA**, Tempes excitata in aere, vi incantationis, idem quod *Aura levatia*. Pontif. MS. eccl. Elnensis: *Ordo contra Auram levatam. Contra aeras tempesates, cum primo videtur aura immoderate levari, projiciat sacerdos contra illam aquam benedictam.*

PROCCELLAM AD AURAM CONVERTERE, Proverbium, Rem mitigare, ad lenitatem se converttere. Livo Rex Armenie in Gestis Innocentii III. pag. 27: *Quia ad audiendum vestram appellabamus, Procellanum ad Auram consilio domini P. Cardinalis Convertere studuerunt.*

2. AURA. Vetus Custumarium de Ickam manerii in Canticio apud Somnerum in libro de *Gavelkind* pag. 74: *Et isti Cotarii nusquam capient Auram, nisi apud Ickam, vel Erembling.*

* **3. AURA**, f. pro *Avera*, Jumentum. Madox Formulare Anglican. pag. 158: *Ego Henricus de Lega... duodecim denarios praefato Willermo de Haddele atturriavi... in escambium pasturæ quatuor aeriorum et unius Auræ, quæ habere solebat in mea dominica pasta de Lega.* Vide *Avera* in *Averium*.

AURACULUM, Ornamentum sepulcri. Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 459: *Signa ejus ac progenitorum suorum nedum in pariete, ubi ejus imago coram*

SS. Trinitate oranti simillima, splendido auro mira arte deaurata arma, pariterque post altare Elizabeth super sepulchro in Auraculo, ut posteris sint monumenta fusa, affixa cernuntur.

[* *Pro Aurichalcum, Metalli species. Vide Auriacum.*]

AURARIA ARS, in Vita B. Tiemonis apud Tengnagelium. *Proc. Aurariarum, in veteri Inscript. Collegium Aurariarum, in alia 12. 6. [** leg. Aurariorum. Conf. Forcell. in Aurarius. Quid in Isidor. Orig. lib. 16. cap. 18. sect. 6: Auraria nomen habet ab auro?]*

AURARIA FUNCTIO, PENSIO, PRÆSTATIO, in Codice Theod. et Justin. Tributum quod in auro præstatur. Συντέλαια ἐν χρυσῷ, lib. 56. Basilic. tit. 9. Vide Senatorem lib. 2. Epist. 20. 30. Ejus susceptor χρυσοπόδειος dicitur in Gloss. Lat. *Susceptor Aurarius.* [* Confer Glossar. med. Græcit. in *Xρυσάργυρον*, et *Xεωτελεία.*]

AURARII, in Glossis MSS. *Laudatores, vel fautores, vel adulatores: qui auram captant, id est, favorem; vox Latinis hac notione sat frequens.* Vide Salmasium ad Vopiscum pag. 409. [* Servium ad Virgil. Aeneid. lib. 6. vers. 817.] Papias ad vocem *Aurora: Aurarii quia favoribus splendidos faciunt et claros...* *Aura dicitur splendor... inde etiam Aurarii, id est, fautores qui quasi favore inaurant homines.*

* **AURATA**. Tract. MS. de Piscibus cap. 57. ex Cod. reg. 6888. C: *Aurata vel orata, ab auri colore dicitur. Hanc Provinciales et Hispani Dorade vocant, servata ab omnibus eadem fere nominis ratione... In Gallia Narbonensi pro ætatis differentia, quæ magnitudine definitur, diversa nomina habet: nam quæ palmi magnitudinem nondum attigit sancte dicuntur; quæ cubiti est magnitudine, Daurade; quæ inter illas est, Meiane, quasi dicas medium. Nostri pisca-tores maximam Auratam subredaura de vocant, id est, supra Auratam, quod communem magnitudinem superet. Galli fabrum piscem Auratam appellant, ne quis nominis affinitate decipiatur, et nostram Auratam brame de mer nuncupant.*

AURATOR, χρυσωτής, in Gloss. Græc. Lat.

1. **AUREA**, [Modus Musicus.] Vide *Frigidora.*

2. **AUREA**, Frenum. *Aureas dicebant frenos, quibus equorum aures rediguntur. Ita Festus. Et in Glossario MS. Montis S. Eligii Atrebatis: Aurea, frenum, quod circa aures ponatur... unde versus:*

Aurea frenat equos, est Aurea mobile nomen.

[* Confer Forcell. in hac voce, ibique Furnal.]

* **AUREA URBS**. Roma sic dicta apud Murat. tom. 2. pag. 353. col. 2. D. in Chronicis Casinensis ab Anastasio Seniore: *Hic Belissarius ex Sicilia in Italiam veniens, ad Auream Urbem pervenit; quo ingresso Gothi, qui in urbe morabantur, nocte egressi, relicis prætimore patentibus portis, Ravennam confugiunt. Mabilionius de Re Diplomat. lib. 2. cap. 16. n. 16. memorat bullam auream Friderici II. pro Cœnobio S. Aprili Tullensi, in cuius bullæ postica urbs Roma exhibetur cum his verbis: *Aurea Roma, et in circulo: + Roma caput mundi regit orbis frena rotundi.**

* **AUREÆ BULLÆ**. Vide *Bulle Aureæ.*

* **AUREA-FLAMMA**. Vide *Auriflamma.* **AUREALE**, Ugulationi Oreiller, quod ad aurem ponitur, et Aureale quidam vermis

orelere, quia libenter intrat aurem. Ebrardus Betun. cap. 11:

Dicitur *Aureale*, quoniam supponit auri Cervical, cervici pulvinar, quia pluma est.

* **AUREAMENTUM**, vel **ARREAMEN-TUM**, f. a Gallico *Arramie*, quod olim nostri pro *Bello indicto* sumserit. Hic autem videtur idem esse, quod animi horror vel rebellio. Humbertus Card. lib. 2. adv. Simoniacos cap. 12. apud Marten. tom. 5. Anecdot. col. 704. ubi de cavendis Hæreticis: *Quæ lingua quantum incauto prævaleat B. Job manifestat dicens: Occidit eum lingua vipere, cuius natura tam abominabilis est hominibus, ut cum nullo ab eis experimento sciatur, vix sine Aureamento animi audiatur, cum forte refertur. Vide Adrāmine. [** f. Horreamento pro Horrore. Locus est Job, 20. 16.]*

AUREARI. Charta Ottonis M. Imp. ann. 950. pro Ecclesia Ratisponensi: *Cum... mansionariis, barschalkis, Aureariis, bruneariis, cidelariis, molendinis, viis, etc. Vide Auraria.*

* *Aurigæ. Alij ejud. Ottonis ann. 940. inter Probat. Hist. S. Emmer. Ratispon. pag. 106: Cum omnibus ad eadem loca... pertinentibus, mancipiis utriusque sexus et Aureariis, etc. Vide Aurea 2. et mox*

* **AUREAS**, TIS, Chi guida lo caro. Glossar. Latino-Ital. MS.

* **AUREATUS**, Aureus, ex auro contextus. Guidonis Disciplina Farfensis, cap. 11: *Diaconus induat stolas argentatas, atque dalmaticam Aureatam, etc.*

* **AUREAX**, *Egus solitarius.* Papias cum Isidori Glossario: ad quod Grævius ait, legendum cum Scaligero, *Eques solitarius. Festus: Aureax, Auriga. [** Gloss. Lat. Gr.: *Aura exsolitarius, ἄρτος*, ubi Scalig. ad Festum legit Aureax, solitarius.]*

* **AUREGARE**. [Ut *AURIGARE, charrier, faire conduire*, apud gallicum ms. B. N. 25998, n. 525, Caturci, XIII. madii. an. 1348: « Michael Ancelinus, serviens, et Bertrandus de Renecort, habitatores civitatis Cature, per dictum dominum senescallum deliberato consilio fuerunt deputati ad custodiendum et *Auregari* faciendum carnes falsas garnisionis. »]

* **AUREILLARIUS**, Pulvinar, Gall. Oreiller. Invent. eccl. Nem. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2: *Quator flaciatas, tres Aureillarios, etc. Vide Aurellarius et Aureale.*

* **AUREITAS**, vox chimica, Prima auræ essentia. Locus est supra in Argenteitas.

* **AURELHA**, Ansa, Gall. Oreille. Instrum. ann. 1488. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. p. 259. col. 1: *Item xiiij. scudellorius, cum Aurelha, non brunitos.*

* **AURELIANENSIS MONETA**. Vide Moneta Baronum.

* **AURELIERUM**, Pulvinar, Gall. Oreiller. Inventar. bonor. Raymundi de Villanova ann. 1449. ex Tabul. D. Vencie: *In camera paramenti unum lectum... tria Aureliera alba.* Vide supra Aurellarius.

* **AURELLERIUS**, Pulvinar, Gall. Oreiller. Index MS. ann. 1829. in Archivo S. Victoris Massil. : *Item unam cayblam, item duos Aurellerios, quatuor crucies de cupro, et aliam de fusto.* Vide Aurellarius.

* **AUREOLA**, Joanni de Janua, est præmium quoddam merito redditum. Vide eundem. in verbo *Virgo*. Matthæus Westmon. anno 1284: *Alfonsus Regis primogenitus veniens ad Westmonasterium, quandam Aureolam, quæ fuerat quoniam*

dam Principis Walliae Leolini, cum aliis jocatalibus afferebat, quibus beati Regis Edwardi sererum ornabatur. Alanus in Anticlaudiano lib. 4. cap. 8 :

Vel quis Aureoꝝ munus non excepit, omnes Lares communi fratos mercede coronat.

* De variis *Aureolis*, quibus pro merito Beati donabuntur in cœlis Iosephus Angles in 4. Sent. dist. 49. art. 6. conclus. ult. ait, *quod in corporibus Virginum, Martyrum atque Doctorum erunt insignia quædam, quibus hujusmodi Aureolas in anima habere præ se ferent; quodque Virgines in capite aliquam coronulam albam, Martyres rubram, et Doctores viridem gestabunt.*

* **AURERIA**, Ora, limbis. Gall. *Lisiere*. Stat. pro arte parat. pannor. Carcass. renovata ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121 : *Item quod quilibet pannus... habebit Aurerias sive listones de blavo colore vel burelo notino. Oreille d'un bois, Ora silvæ, vulgo Orée, in Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 107. ch. 214 : Il vit issir feu Jehan de Noyers... de l'Oreille d'un bois, etc.* Vide infra *Oreria*.

* **AURESCERE**, Illucescere ; dicitur de aurora, qua cœlum inauratur. Mirac. S. Martini. tom. 5. Jun. pag. 554. col. 2 : *Sic paululum Aurescente cœlo obdormivit. Utitur Varro.*

* 1. **AUREUS** nude, Nummus aureus. [** Germ. *Gülden*, *Gold-gülden*. ADEL.] Vita S. Sulpicii Pii Episc. Bituric. inter Acta SS. Benedict. sœc. 2. pag. 181 : *Ecce inter marmororum fragmenta reperiunt Aureum probum, in quo Cæsaris antiquissimi manebat expressa figura.*

* Charta ann. 1336. in Chartul. ecol. Lingon. fol. 103. v. ex Cod. reg. 5188 : *Mutuo receperunt... a dom. episcopo Lin-gonensi septies centum libras Turon. par-vorum,... computato... Parisiensi Aureo pro xxvj. solidis.*

* **AUREUS ALPHONSINUS**. Vide supra *Alphonsinus*.

* **AUREUS RHENANUS**. Vide Schilteri Glossar. pag. 411. ADEL.

* **AUREI LUBECENSES**, iidem Floreni Lubecenses. Vide Dreyeri *Vermischte Abhandlungen*. tom. 2. pag. 987. ADEL.

* **AUREA MASSA**. Vide *Aurum*.

* 2. **AUREUS**, Princeps, præcipius. *Corbeia Aurea*, quia alterius abbatiae ejusdem nominis mater et origo, apud Eckhart. in Comment. de Reb. Franc. Orient. tom. 2. pag. 847.

* **AURIACUM**, pro *Aurichalcum*, Gall. *Auripeau*. Species metalli factitii sunt noti. Statuta Augerii II. Episc. Conser. in MS. Sangerman. : *Omnibus Sacerdotibus nostræ civitatis et dioecesis interdicimus, ne quisquam eorum cum calice ligneo, vel vitro, vel stanneo, vel plumbeo, vel de peltre, vel de Auriaco, vel de electro, infra diæsesis nostræ fines ulterius celebrare præsumat. Habeat igitur unaquæque Ecclesia calicem argenteum cum patena.*

* **AURIBRITUM**, Obryzum. Bulla Paschalis Papæ I. ad Petronacium Ravennæ Archiep. in edit. Rubei apud Murat. tom. 2. pag. 220 : *Componat Auribriti libras quinque : sed legendum cum Muratorio Auri obriri, id est, obrizi seu optimi.*

* **AURICABEO**. Vide *Andecabeo*.

* **AURICE**, Gall. *Trancheresse, ex au-rum et seco*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1448. ex Cod. reg. 4120. Vide infra *Au-ricidae*.

* **AURICALE**, Pulvinar. Gall. *Oreiller*. Vocabul. compend. : *Aurical, Auricale, Oreiller*. Officiar. curat. diœc. Claro-

mont. et S. Flori, ubi de leprosis : *An-tequam (leprosus) intret domum suam, debet habere... Auricale, unam sedem, etc.* Vide supra *Aurelierum* et *Auricula-re* 2.

* **AURICELLA**. Vide *Celendra*.

* **AURICIDA**, *AURICIDIUM*, *Trenche-ment d'oreilles*, in Vocabul. compend. *Aurillade* dixerunt nostri, pro Ictus in aures. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 148 : *Icellui Simon dist au supplicant qu'il lui dorroit telle joëe ou Aurillade, qu'il le feroit cheoir à terre.*

* **AURICINDUS**, *Artifex*, qui scindit au-rum. Ugutio.

* **AURICLABEO**. Vide *Andecabeo*.

* **AURICLAVUS**. Vide *Chrysoclavus*.

* **AURICOMUS**, *Auream comam habens*, apud Laur. in Amalh. : *Ut Auricomum decus illi crescat in ævum, in Mus. Ital. Mabili. pag. 72. Vide *Aureola*, [** et Forcell. Lexic.]*

* **AURICULA**, *Auriga*, in Glossar. cod. reg. 7644.

* **AURICULAM DEBERE**, in Charta Ar-chembaldi domini Borbonensis ann. 1217. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 229 : *Quicumque intrat de die in horto vel in vinea alterius, causa malefaciendi, si probare possit, debet tres solidos vel Auriculam. Ea enim poena, aurum scilicet abscissione vel inci-sione, multabantur fures omnes.* Vide *Auris*.

* **AURICULARE**, Auribus aliquid in-susurrare, Thomas Walsinghamus pag. 262 : *Capita, modo velut ad Auriculan-dum, jam quasi ad osculandum invicem... coniunxerunt.* Gall. *Parler à l'oreille*.

* **AURICULARE**, Gall. *Oreiller*, Pulvi-nar, pulvinar. Anonymus de Morimondensis Cœnobii in agro Mediolanensi desolatione : *Perscrutantes itaque Dor-mitorium totum, strata, coopertoria, Au-ricularia, cucullas, tunicas asportaverunt.* [Computus gener. reddituum Regis Franc. ann. 1202. apud D. Brussel Tract. de usu feud. tom. 2. pag. 156 : *Pro subtularibus, et pro Auricularibus, xxij. s.*] Chron. Andrense ann. 1214 : *Abbate vero equitan-te, si invitatus fuerit, duo linteamina cum Auriculari ad ejus lectum tenetur provideant.* Fragmentum Historicum editum a viro doctissimo Joanne Mabillo-nio tom. 1. Analectorum pag. 53 : *In illo tempore Monachis Gallicanis est indu-latum, ut femoraliis, laneis camisiis, pel-liciis, botis, caperonis de pelliis, almuciis, coopertoria, Auricularibus, et pro infir-mis, culcitris uti possent. Ubi legendum Auricularibus, tametsi sic præferat Co-dex MS. [Recensio MS. vasorum et ornamentorum Ecclesiæ Noviom. : Item unum Auriculare ad ponendum subtus Missale.]*

* **AURICULARIUM**, Eadem notione, apud Innocent. III. lib. 13. Epist. 61.

* **AURICULA**, Idem significare scribit doct. Editor ad versum 142. Unibovis :

*Equum procurat presbiter
Dans hordeum celriter,
Per nocturnas vigilias
Equæ prebet Auriculas.*

Ibi vero nihil aliud esse videtur quam *Aureum prebet. Confer. vers. 145.*

* 3. **AURICULARE**, Aurem abscondere : pena in fures statuta. *Oreiller*, eadem acceptione, in Charta ann. 1343. ex Reg. 79. Chartoph. reg. ch. 59 : *Item nous, Gieffroy (de Charni) et nos successeurs ne pourrons faire aucune exécution de corps de homme, de femme ou autre, ne aussi bannir, ou *Oreiller*, ou mutiler, etc.* Vide mox in *Auris*. Arest. ann. 1328. 23.

Dec. in Reg. Paris. parlam. *Olim : Ho-minem accusatum de furto duci fecit in dicto loco de Montabour, et ibidem Auriculare et etiam fustigari.* Vide supra *Au-ricula* 2.

1. **AURICULARES**. Blandinus Monach. in Miraculis S. Agathæ cap. 1. de quadam surda curata a S. Agatha : *Nocte itaque orationi vacans, paululum dormire coepit, afflit intervix muliebri habitu admodum ornata, ... infelicibus auribus Auriculares mittens, protinus disparuit. Digitos forte Auriculares, vix enim credam intellexisse Blandinum id, quod Oreillette vocat Pibracius :*

Mieux nous voudroit des Oreillettes prendre, etc.

Quibus nempe aures occluduntur. Forte etiam per *Auriculares* intellexit auris-calia, quibus aurium sordes, quæ audi-tum impediunt, eruuntur. Glossar. Lat. Græc. *Auricularium*, ὄτρογυψίς. Ita corrigo, pro *Auricularium*. Meursius *Auriscalpium* emendat : sed priori emen-dationi favent vestigia literarum. Vox formata ex *Auricula*, ὄτραπιον, in eodem Gloss.

2. **AURICULARES**, Auscultatores, *Espions*. Chronicon. Novalicense lib. 5. cap. 3 : *Hic denique mittens Auriculares et præcones, qui lustrarent civitates et castellas, ne homines inconsulte loquerentur de eo.* Huc spectant ista ex Apuleio lib. de Mundo : *Erant divisa officia in Comitatu Regio : Sed et inter eos Aures Regiae, et Imperatoris oculi quidam ho-mines vocabantur.*

1. **AURICULARIS**, Secretorum consi-cius, Consiliarius, Galli dicimus, *Qui a l'oreille du prince.* [** Germ. antiq. *Or-run, Or-kirün*. ADEL.] Ugutio : *Auricularis, Amicus, id est, secretus, consiliator.* Willelmus Tyrius lib. 19. cap. 18 : *Prima facie visi sunt, qui ei (Regi) familiarius astabant, Auriculares et cubicularii, penes quos consiliorum regiorum erat auto-ritas.* Ekkehardus junior de Casibus S. Galli cap. 3 : *In Auricularem et intimum Episcopi manus misisti.* Cap. 16 : *Auri-cularis patris tui fuit ille hominum vilis-simus.* Henr. de Knygthon lib. 5. Hist. : *Rex Ricardus venit Londonias cum ingenti honore, comitantibus eum Auricula-ribus suis.* Petrus Diac. lib. 4. Chron. Casin. cap. 68 : *Postquam Assecritis effici-tur, Logothetam illum... constituit : et cum Imperatoris in Aure versaretur, scripsit altercationem inter se et adver-sarum Casinensis Cœnobii Abbatem.* Will. Neubrigensis lib. 5. cap. 27 : *Eliensis Episcopus ad Auriculam Principis pro officio positus; nam Cancellerius era Regius.* Chronicon Gemblacense : *Albertum religiosius cæteris vivere libenti Abbatem accipiebat animo, et eum dignatus suo latere et Auricula, eum contendere sua provocabat gratia.* Vide Arnoldum Lube-censem lib. 3. cap. 8. [et Chron. Nova-license apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 764.]

* **AURICULARIS** Digitus. Vide *Digitus*.

* 2. **AURICULARIS CONFESSIO**, Pecca-torum declaratio secreta submissa voce ad aurem Sacerdotis. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 188. et apud Scholas-ticos passim.

1. **AURICULARIUS**, ὄτακονστής, in Gloss. S. Benedicti. Gloss. Lat. MS. Re-gium et Isidor. : *Auricularius, Auscul-tator.* Sæpius vero pro fido Consiliario. Brito : *Auricularius, id est, Secretarius, ab Auricula, quia secreta solent dici in auro.* *Auricularius, Secretus, Consiliator.* Lib. 2. Regum cap. 23 : *Fecitque eum sibi David Auricularium a secreto, id est,*

Secretarium, Consiliarium. Lambertus Schafnaburg. ann. 1076 : *Ex his sibi Auricularios a secretis, ex his tam familiarium, quam publicorum negotiorum Procuratores instituebat.* Lambertus Ardensis. : *Sciens Reinaldum esse... Regis Franciae Auricularium et consanguineum, et in omnibus ei assidentem et obsequenter.* Passio Sanctorum Vulfaadi et Rufini tom. 2. Monast. Anglic. pag. 120 : *Quem sibi Auricularium et Consiliarium... ac rectorem a se secundarium in toto regno suo... constituerat.* Charta Simonis II. Ducis Lotharingiae ann. 1176. in Antiquitatib. Vosegi, de Drogone de Monciaco : *Qui patris nostri Senescallus extiterat, et fidelis Auricularius secretorum.* Adde Ordericu[m] Vitalem lib. 10. pag. 776. 788. Librum de fundat. Gozecensis Monast. pag. 229. Lambertus Schafnaburg. ann. 1063. etc. Andream Monachum in Vita S. Ottonis Bamberg. lib. 1. cap. 3. 4. [Acta SS. Benedict. scc. 4. part. 1. pag. 99. n. 17. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 133.]

AURICULARIUS, interdum pro Secretario, seu amanuensi usurpatur. Vita S. Audoeni Episcopi Rotomagensis cap. 5 : *Sanctus Audoenus, cognomento Dado, Auricularii locum et munus in aula Regis obtinuit, itemque abobsignanda scripta vel edicta Regia, quæ ab ipso conscribebantur, sigillum, vel annulum Regis custodiebat.* Ita Angilbertum Abbatem Centulensem Caroli M. Secretarium, ab Alcuino joculari nomine Homerum dictum, idem Alcuinus Epist. 83. et Carn. 116. et 177. appellat, quem Epist. 84. *Manualem*, id est, amanuensem vocat.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Auricularius, Conseiller secret.* Vide mox *Auriculator.*

* 2. **AURICULARIUS REGIS**, Qui regi est a confessionibus. Necrolog. B. M. de Josaphat MS. v. *Nonas Martii dominus Johannes Nepveu abbas hujusce monasterii, eleemosinarius et sacer Oricularius christianissimi regis Francorum, quod munus confessorem regni trito vocabulo appellare solemus.* Obiit ann. 1498. Ubi *Oricularius*, pro *Auriculatorius*.

* **AURICULATOR**, ut supra *Auricularius* 1. Fidus consiliarius. Chron. Joan. Whethamsted. edit. Hearn. pag. 356 : *Lætamini adhuc ulterius, quia illius processio, vestra erit ereccio ad culmen honoris alcius, quam unquam antea habebatis, dum ipse stabat Auriculator in auribus vestris.*

AURICULATUM, pro *Aurichalcum*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Auriculatum, métal semblant à orchail.* *Fil d'Aquaire*, pro *Fil d'archal*, in Compt. ann. 1499. ex Tabul. S. Petri Insul. Vide *Auriacum*.

* **AURICULO**, [qui magnas auriculas habet, ut Naso, et Mento, qui magno prædictus est naso et mento. Cognomen Romanum. *Inscript.* apud Grut. 1067. 9. L. Calvisius P. F. Oriculo. Hic *Oricolo* est pro *Auriculo*.]

* **AURIFABRIA**, Ars aurifabri, aurifacum, Gall. *Orfèvrerie*. Charta Phil. V. ann. 1317. in Reg. 16. et 54. Chartoph. reg. fol. 43. v^e : *Non impeditias quominus esmerum auri et argenti in operibus tamen Aurifabriæ habere, tenere et exercere possit.* Ordinat. Joan. reg. Franc. ann. 1355. in lib. 1. Ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 58. v^e : *Et ut aurifabri Parisienses de cetero et (ad) hujusmodi Aurifabriæ opus libentius et ferventius sint intenti, etc.* Vide *Aurificina*.

AURIFEX, in Pacto Legis Salicæ tit. 11.

§ 6. si Wendelinum audimus, non est *Aurifaber*, sed *Carpentarius*, quod in ea scribatur, *Aurifacum sive Carpenterium*, ita ut voces synonymæ sint. Sed constat, crebro vocem, *sive*, pro conjunctiva, et, usupari. Neque enim quis dicat eodem tit. Editionis Pithœi § 5. fabrum eudem esse cum vinitore, vel carpentarium eundem ac venatorem, quod illa præferat hæc verba : *Aut fabrum sive vinitorem, aut carpentarium sive venatorem.*

** **AURIFICANS**, Ruodlieb. fragm. 3. vers. 314 :

*Quorum vasorum rex unum denariorum
Replet, byzantes quo dicunt Aurificantes.*

** **AURIFICEPS**, Avis genus, alias *Ispis*, Germ. *Eisvogel*; Gall. *Alcyon*. Vet. Vocabul. ann. 1482 : *Isenpart, Aurificeps. ADEL.*

AURIFICINA, Fabrica *Aurificum*. *Aurificium, ipsum opus et exercitium, quod fit in auro*, Ugutioni. Glossar. Lat. Græc. *Aurificina, χρυσοχοειον*. Ebrardus in Græcismo :

Aurificina, locus in quo faber excoquit aurum.

1 **AURIFICIUM**, Ex auro confectum, *Aurifrigium*, Gall. *Orfroy*. Testamentum Cardinalis Talairandi Episc. Albanensis ann. 1360. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1472 : *Vestimenta alba quæ fecimus fieri de pannis pretiosis ultramarinis cum Aurificiis de Anglia.* Vide *Aurifrigium*.

* **AURIFICUS**, [deaoratus. *Inscript.* apud Grut. 67. 2. T. Vibius Zoticus VI. Vir Augustal. Liberum Patrem cum redimiculo aurifico, et thyrso, et cantharo argenteis (h. e. pondo bilibri, semisse, et duabus uncis) testamento ponni jussit.]

AURIFILUM, Filum aureum, *Fil d'or*. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londiniensis ann. 1295 : *Cum arboribus et avibus diasperatis, quarum capita, pectora, et pedes, et flores in medio arborum, sunt de Aurifilo contexta.* Alibi : *Duo amictus de filo Aureo, aliquantulum lati et plati.*

AURIFLAMMA, *Oiflamma, Oloflamma, Aurea flamma.* Vexillum fuit proprium Monasterii Sancti Dionysii in Francia, quod Monachi in bellis, quæ pro bonorum suorum aut privilegiorum tuitione suscipie cogebantur, suo deferendum Advocato porrigebant, qui illud ex Abbatis manibus, certis precibus ad id ab eo recitatis, ex Sancti monumento, cui appensum erat, acceptum, in præliis, tanquam Ecclesiæ et Monasterii signifer præferebat : hic enim primus fuit Auriflammæ usus.

Vocis etymon censem plerique a materia et colore sumi debere. Cum enim Labari, seu gonfanonis formam præferret, cuiusmodi ædes sacrae habere etiamnum solent, atque iis uti in publicis processibus, ejus materiam fuisse aiunt ex rubeo serico ignei et coruscantis coloris, atque ab igne auri et fulgore sandaracæ, cui flammæus color tribuitur a Plinio lib. 35. cap. 6. *Auriflamma* nomen inditum. Sanè de hujus sacri vexilli colore et materia consentiunt Scriptores. Willelmus Brito lib. 2. Philipp. :

*Ast Regi satis est tenues crisperare per auras
Vexillum simplex, cendato simplice textum,
Splendoris rubet, Letania qualiter uti
Ecclesiana solet, certis ex more diebus.
Quod cum flamma habeat vulgariter Aurea nomen,
Omnibus in bellis habet omnia signa præire.*

Et ex eo Guillelmus Guiart :

*Oriflamme est une Banière
Aucun poi plus forte que grimpale,
De candal roujoiant et simple,
Sans pourtraiure d'autre affaire.*

Præterea Chron. vernac. Flandr. cap. 67 : *Et tenoit en sa main une lance, à quoy l'Oriflamme estoit attaché, d'un vermeil samit, à guise de gonfanon à 3. queues, et avoit entour houppe de soye verte.* Eadem verba habet Johannes abb. Laudunensis in Speculo Historiali MS. lib. 11. cap. 8. Radulphus de Presles apud Doubletum in Hist. Sandionysiana lib. 1. cap. 41 : *Et si portez seul d'entre les Roys, o Roy, l'Oriflambe en bataille, c'est asgavor, un glaive (une lance) tout doré, où est attachée une bannière vermeille.* Ex quibus licet non modo quæ fuerit *Auriflammæ* materia, quisve materiae color, sed et cuius formæ et figuræ extiterit, abunde satis percipiatur, non tamen plane videtur evinci, ab ipso colore nomen *Auriflammæ* manasse, cum etsi flammæus rubeus quocumque modo repræsentet, nihil auri in ejusmodi vexilli descriptione occurrat, præterquam in ipsa lancea, cui hærebatur, quam Preslius auratam fuisse scribit. Neque enim aurea fuit pretextum fimbria, ut Chiffletius finxit, sed viridi, quod expressim notat Chronicon Flandriæ.

Malim igitur *Auriflammam* appellatam a voce Scriptoribus medi seculi passim recepta, nempe a *Flammulum*, vel *Flammula*, quæ quodvis vexillum significat, uti in hoc verbo dicemus : cui adjuncta fuerit vox *Aurea*, quod hasta, cui erat infixa, auro obducta fuerit : quod præter Preslium testatur Inventarium vetus Thesauri Sandionysiani apud Doubletum : *Estendard d'un candal fort espais, fendu par le milieu en forme d'un gonfanon, fort caduque enveloppé autour d'un baston couvert d'un cuivre doré, et un fer longuet, aigu au bout.* Sed et Scriptor Historiæ Caroli VI. ex Thuana Biblioth. enarrans ut Domino d'Aumont *Auriflammæ* gestandæ præfectura a Rege demandata sit, hæc adjungit : *Si vexillum ferre dignum duxit, donec ingruente belli necessitate hastæ aureæ applicasset.*

Jam vero *Auriflammam* peculiare fuisse Monachorum vexillum, quod eorum Advocati deferrent iis in bellis, quæ suscipere cogerentur contra bonorum suorum invasores, firmatur ex usu passim recepto : cum id muneris præsertim Advocatos spectaret, ut in ejusmodi bellis Ecclesiarum, quarum *Defensores* erant, vexilla præferrent : unde et sepe *Signiferi Ecclesiarum* dicuntur, ut supra observavimus, cum de Advocatis egimus.

Eo igitur nomine Vilcassini, seu Pontesiæ Comites, qui Sandionysiani Monasterii protectores et *Advocati* erant, forte quod plurima ex illius bonis intra eorum ditionem sita essent, *Auriflammam*, quæ præcipuum fuit ejusdem Monasterii vexillum, detulere in expeditiōibus bellicis, quas suscepere pro eorum tutatione : quæ est viri doctissimi Andreæ Duchesnii sententia in Hist. Bethuniensi lib. 1. cap. 3. Atque inde fortassis manavit, ut *Auriflammam* crebro, et fere semper, vexillum S. Dionysii vocitetur a Scriptoribus, non quod duntaxat in Ecclesia S. Dionysii asservetur, sed quod peculiare esset monasterii in militaribus expeditionibus vexillum. Gesta Ludov. VII. cap. 4 : *Vexillum B. Dionysii, quod Gallice Ori-flambe dicitur.* Rigordus ann. 1215 :

Revocatur vexillum B. Dionysii, quod omnes præcedere in bella debebat. Infra : Adveniunt legiones Communiarum, quæ fere usque ad hospitium processerent, et vexillum B. Dionysii. Gesta S. Ludovici ann. 1249 : Præcedente quoque juxta ipsos in alio nassello B. Dionysii Martyris vexillo. Apud Joinvillam, la Banniere de S. Denys dicitur. Ita etiam passim in Hist. Garini MS. :

Je vos comant l'Enseigne S. Denys.

Infra :

Et Garin porte l'Enseigne S. Denys.

Alio loco :

*Devant en vient l'Enseigne S. Denys,
Blanche et vermeille, nus plus bele ne vit.*

Alibi denique Auriflammam S. Dionysii appellat :

*Les gens Gibert vit venir tes renchiés,
Et l'Oriflambe S. Denys baloier.*

* Annal. Victor. MSS. ad ann. 1214. ubi de prælio Bovin. : *Per exercitum Francorum clamatum est Ad arma, bucinæque clangebant, et revocatae sunt primæ cohortes, quæ jam pontem transierant, ut redirent : vexillum etiam S. Dionysii (ubi ad marginem eadem manu scriptum legitur, Vecillum S. Dionysii, i. Oriflambe) quod ex antiqua consuetudine debet semper præire, non potuit ita cito redire, quin esset bellum inceptum.* Idem Annal. ad ann. 1304 : *Dominus Anselmus de Caprosia, miles probatus et maturus, strenuus et fidelis, qui cerebat tunc, et alias plures tulerat, de precepto regis ob fidelitatis integratatem et eximiam probitatem vexillum S. Dionysii, quod vulgariter dicitur Auriflamma, etc.] Unde vix mihi persuadeam, Reges nostros Auriflammam prætulisse in bellis suis ante Ludovicum VI. a quo Vilcassensis Comitatus comparatus fuit. [Sen-tentiae huic apprime conveniunt, quæ leguntur in Charta ejusdem regis Ludovici VI. ann. 1124. ex Reg. 108. Char- top. reg. ch. 272 : *Præsentे itaque venerabilis abbatæ præfatae ecclesiæ (S. Dionysii) Sugerio, quem fidem et familiarem in consiliis habebamus, in præsentiâ Optimatum nostrorum, vecillum de altario beatorum martyrum, ad quod comitatus Vilcassini, quem nos ab ipsis in feodum habemus, spectare dinoscitur, morem antiquum antecessorum nostrorum ser- vantes et imitantes, signiferi jure, sicut comites Vilcassini soliti erant, suscepimus.] Sed qui plura volet de Auriflamma, consulat, quæ de ea concessimus in Dissertat. 18. ad Joinvillam, ex qua etiam prædicta excerptissimus. His additum Raymundum Montanerium in Chron. Regum Aragon. cap. 119. 128. 138. 139. et Joannem Gouain Carmelitam in ver- sione Gallica Rationalis Durandi, exarata ann. 1372. jussu Caroli V. Regis Franc. fol. 41. 42. [Henricum Suval tom. 2. Antiquit. Paris. pag. 746. Gal- landum des anciennes Enseignes de France pag. 40. et seqq. Historiam Har- curianam tom. 2. pag. 1132. tom. 3. pag. 919. tom. 4. pag. 1823. 1824. 2107. et seqq.]**

AURIFLAMMÀ, interdum dictum præcipuum aciei vexillum. Albertinus Mus- satus de Gest. Henrici VII. cap. 2. de eodem Cæsare : *Nec minus extemplo Aquilas, Aureamque flammam explicans, in Florentiæ fines processit. Le Roman de Guesclin MS. :*

*Mainte enseigne y baloie tante en grene,
L'Oriflambe Karlin est devant premeraine.*

Et Alibi :

*Les Enseignes de sois vont avant haloiant
L'Oriflamme Karlin au premier chef devant.*

Alius Poeta MS. :

Requoureat cele part ou virent l'Oriflour.

* **AURIFLAMMA**, Dictum etiam quodvis vexillum. Martyrol. MS. eccl. Lau- dun. : *De la fondation de Marc de Foras archidiacre de Tierache ont été donnée deux guidons ou Oriflames, qui se portent à la passion, qui ont couté 80. écus d'or.*

* **AURIFRASIUM**, **AURIFRASUS**, etc. pro Aurifrisum. Vide in *Aurifrigia*.

* **AURIFRES**, Eadem notio. *Dalmatica cum safré sive Aurifres ante et retro, in Inventario ornamentorum sacrissæ S. Victoris Massil. ex Archivo ejusdem Monasterii.*

AURIFRIGIA, **AURIFRASIA**, **AURIFRI- SUM**, Fimbria aurea, limbus aureus, Gall. *Frangé d'or* : neque enim hisce vocabulis intelligitur opus Phrygium auratis filis intextum, quod volunt viri docti. Chronicum Laurishamense pag. 95 : *Cappæ tres cum Aurifrigiis, pallia altaris cum Aurifrigio, etc.* Chronic. Moguntinum Conradi Episcopi : *Casula violacea latis et magnis Aurifrigiis.* Matth. Paris ann. 1246 : *In capis choralibus et in fulmis Aurifrasia concupisibilibus.* Charta ann. 1213. apud Ughellum tom. 7. pag. 289 : *Cappam unam de examito rubeo cum lista de Aurofriso.* Occurrat passim.

Quod vero Latini sequioris ævi Scriptores Aurifrisum vocant, nostri et Angli *Orfroy* dixerunt. Vetus Vocabularium Anglicum, *Orfrey of a vestiment, Aurifrigium. Historia Prioratus Wigmorensis in Anglia : Donna à Moines l'Eglise une Chape de queor pourpre, assés honneste, et richement ourné des Orfreys.* Le Roman de Garin :

*Bien fu vestue d'un paille de Biterne,
Et un Orfrois a mis dessus sa teste.*

Alio loco :

Vestus moult noblement de sendans et d'Orfrois.

Alius Poeta MS. :

Le ban de Macidoine qui fut listé d'Orfrois.

Philippus Mouskès MS. :

*D'autre part li Quens Jofrois,
Viesius de samis et d'Orfrois.*

*Aurifrasum dixit Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 603. qua voce Gallicam *Orfrais* expressit : *Adelina quoque uxor Rogerii de Bellomonte Albani Aurifrasio comite ornatam Uticensibus contulit.**

* **Aurifrigium** fere semper accipiendo pro Limbo acupicto, auro plerumque argenteo distincto, qui ad vestes sacras assutur, atque, ut supra, a nostris *Orfroy* appellari solet. Cappas fere omnes latum ambit *Auriphrygium*, casulis in crucis modum aptatur, ab humeris ante et retro demittitur in tunicis; at in albis consutur tantum ante et retro inferiorem oram, et in extrema manicarum parte, in amictu vero qua parte capitii imponitur. Qui usus etiamnum obtinet in plerisque Ecclesiis. Spicil. Acher. tom. 7. pag. 403. In Instrumento anni 1099 : *Ad Missæ sua ornamentum reponendum scriniola duo tali opere convenientia fecit, suoque studio amictum magno Aurifrigio et longo ornatum, albamque... acquisivit.* Miracula S. Dunstani. tom. 7. Maii pag. 815 : *In quo illud quoque admirationi nonnullis fuit, quoniam idem Aurifrigium planetæ appositum nec majus nec minus inventum est, quam vestis ipsius mensura petebat.*

Et tom. 1. Julii pag. 402 : *Et easdem camisiae Aurifrigie more capiti, et su- tura humerali atque brachiali ornari eis fecit.* Neque tantum *Aurifrigiis* ad sacra trabeæ ornamenti, usi sunt, quin et in pileis, colli tegmine, aliis Clericorum et Laicorum indumentis. Hinc illud statutum Frederici Episcopi Argentinensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 538 : *Singulos Clericos... qui de cætero tales caligas gestare præsumpserint, vel qui clamides aut alias suas vestes geminis Aurifrigiis quæ vulgariter bortum dicuntur... ornaverint, etc... statuimus propter hoc excommunicationis sententia punien- dos.* Le Roman de la Rose :

*Et un chapeau d'Orfrays eut neuf,
Le plus beau fut de dix-neuf,
Jarnais ouj jour vu je n'avoye
Chapeau si bien ouvré de soye.*

Ibidem :

*Pourtraitez y furent d'Orfroys
Histoire d'Empereurs et Roys.*

Ergo acceptum fuit *Aurifrigium* non pro fimbria tantum, aut limbo aureo, sed pro omni genere operis acu picti, Gall. *Broderie.* Unde nimius videtur Cangius noster in his verbis, neque enim hisce vocabulis, etc.

* **AURIFRASUS**, ut *Aurifrigia*, Limbus aureus, ut plurimum acu pictus, Gall. *Orfroy.* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1385. in Reg. 1. Chartoph. reg. ch. 7 : *Item duo coloria et sex poignets novi de Aurifraso.* Aliud ann. 1363. ex Bibl. reg. : *Item una infusa alba ad flores liliæ, cuius Aurifrasus solebat habere multas perlulas.* Idem Gall. : *Item un chasuble blanc à fleurs de liz, dont l'Orfrois est semé de perles.*

* **AURIFRASUS**, Eadem notio. Inventar. ejusd. S. Capellæ ann. 1376. ex Bibl. reg. : *Item una casula fusca sive cinerea, habens Aurifrasum lorangia- tum ad armæ Franciæ et Navarreæ.*

* **AURIFRESIA**, Eodem intellectu, in Testam. Joan. Gasgui episc. Massil. ann. 1345 : *Lego ecclesie Massiliensi totam capellam meam album cum Aurifrasum Anglicanis.* Charta ann. 1382. ex Tabul. Montismaj. : *Pontius donavit... casulam panni rubei,... munitam Aurifresia- sis de Anglia,... cappam panni consimi- lis, munitam Aurifresia de Luca,... et duas tunicas pro subdiacono ejusdem panni, munitas pannis aureis dissimilis coloris et vetis seu Aurifresia Romanis.*

* **AURIFRESUS**, in Charta ann. 1352. ex Tabul. Massil. : *Item tres lapides conformes in Aurifreso casulæ, quæ vo- catur figuera.*

* **AURIFRIXUM**. Invent. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonifacio VIII. ann. 1295 : *Item unum pluviale de caneo ru- beo, cum Aurifricio de opere Ciprensi.* Cencius in Lib. censuum eccl. Rom. : *Monasterium SS. Anastasii et Innocentii, situm in Guardesheim, tenetur ecclesie Romanæ singulis annis in duobus stolis precioso serico et Aurifricio contestis, in quibus 30. bisancii Auroficio contexti debent esse inserti.*

* **AURIFRIZATUM**. Necrolog. eccl. Paris. MS. : *In thesauro Parisiensis ecclesiæ reponi voluit (Guillel. Chartier episc.) duas cappas pulcherrimas, quas fecerat fieri de panno aureo valde precioso in veluto rubeo, cum speciosissimis Aurifri- zatis.* Vide *Aurifrigia*.

* Nostris olim *Orfrasæ*. Ch. ann. circ. 1181. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 243 : *Thomas abbas Maurimontis... cappam nigram Aurifrigiatam compa- rit.* Comput. Roberti de Seris ab ann.

1332. ad ann. 1344. in Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 3. r^e: *L'autre (angelot) à torche Orfrasé d'orfrois, viij. liv. Paris.*

* AURIFRYGIUM, Eadem notione. Vide *Cyprense opus*.

* AURIPHRIGIUM, Idem. Recensio ornamenti Ecclesiæ Mogunt. Rer. Mogunt. tom. 1. pag. 96: *Habebant etiam calices alii suas peras ad corporalia ex purpura et Auriphrigiis adornatas. Vide Antiq. Eccles. ritus D. Edm. Marten. lib. 1. pag. 240. lin. 1.*

* AURIPHRIGIATUS, Aurifrisio ornatus. Rerum Mogunt. tom. 1. pag. 94: *Item duæ casulæ de rubeo samitio, et tot dalmaticæ, et subtilia Auriphrygiata valde bona. Et apud Spelmannum: Casulæ duæ nigrae Auriphrygiatae et infusa vel thiaræ 18. Auriphrygiatae.*

* AURIFRISIATUS. Statuta Augerii II. Episc. Conseran. e MS. Sangerman.: *Officiis Ecclesiasticis et aliis bonis studiis cum diligentia vacate. Caputius brevibus aut aliis in honestis vel laicalibus diversorumque colorum, aut Aurifrisiatis vestibus... uti nolite.*

* AURIFRICEATA *Mitra cum lapidibus pretiosis cooperta margaritis sive perlis, in Testamento Petri Gerandi Cardin. apud Stephanotium tom. 10. Fragm. MSS. pag. 418.*

* AURIGARE, Curru vel plaustro vehere, Gall. *Charroyer, voiturier.* Tabularium S. Medardi Suession. in Summario Chartæ Ingerani Abbatis ejusdem Monasterii ann. 1167: *Fratres Ursicampi tenentur Aurigare terragia ad grangiam nostram. In chartæ vero contextu legi- tur Carrigabunt.*

* AURIGENES, *Uno morbo, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide mox Aurigo.*

* AURIGINOSINUS, *Arcuatus, Papiæ in Cod. MS. Bituric. id est, Ictericus, qui aurugine laborat, Gall. Qui a la jau- nisse.*

* AURIGO dicebatur ab antiquis icteritis, a colore aureo. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959: *Aurigo, ἄκτερις, ἄκτερος, in Gloss. Lat. Gr.*

AURIGRAFUS, Ugutioni et Joanni de Janua, *Qui auream scripturam facit. Aurigraphia, Aurea scriptura. Χρυσογράφος, Scylitzæ pag. 450. et Joeli in Chron. pag. 177. Liber Translationis. S. Sebastiani: Textum deinceps sacrorum Evangeliorum aureis characteribus exaratum... obiuit. Ordericus Vitalis lib. 5. : Luitprandus Longobardorum Rex donationem patrimonii Alpum Cottiarum, quam Aripertus aureis scriptam literis Romam direxerat... confirmavit. Adde Puriculum in Ambrosiana Basilica pag. 383. Ex qua vero materia constarent ejusmodi aureus, ut et cæteri colores in exarandis et ornandis libris adhiberi soliti, docet imprimis Papias, in verbo Libri: Scribebantur autem (libri) diversis coloribus, quos facere poteris hujusmodi factis confectionibus. Argenteas literas facies, si æris florem et alumen æquos ponderibus in argento contriveris. Aureas facies, si alumen et æris florem æquo pondere aceto infusum de auro in aurum, usque ad mellis Attici grassitudinem triti perduxeris. Æreum colorem facies, si sal et alumen rotundum æqui ponderis in æreo vasculo aceto infuso in æramento teras, usque ad mellis Attici grassitudinem. Hoc etiam ferreum facit. [** In Glossar. med. Græcit. vox. Χρυσογράφοι et Χρυσογραφία. Cangius his, præster plurima Græca, addit Latina quæ habet vetus scriptor de architectura sub nomine Palladii Burdegalæ editus ex recensione Petri Pithei: Quomodo scribatur ex auro*

et cupro. Aurum vel cuprum cum cote teritur, et tritum scifo, id est bacino, excipitur, quod caute lavatur, quia melius cum aqua interdum projicitur; et idcirco ipsa aqua frequenter in diversis vasculis recipitur. Postea parato lucidissimo ex pergamenis glutine in hypogæis aut calidis locis convenit scribere. Deinde limpidissima petra, id est onychina aut simili re, convenit scripta detergere, quia sic et soliditatem accipient et colorem.

* Nostris *Aurografe, pro Charta, etiam aureis characteribus minime exarata. Ita enim legitur in Ch. ann. 1293. ex Chartul. 21. Corb. : Sachent tous cais qui est Aurografe verront et erront, que Jacques de Vaassers de Forcheville... a vendu bien et loiaument, etc. [** pro Autografe.]*

* AURIGRAPHIA, *Aurea scriptura, unde Aurigraphus qui auream scripturam facit. Gloss. MSS. Montis S. Elegii Atrebatis.*

* AURILEGUM, *Locus, ubi reponitur aurum, scilicet thesaurus: ubi legitur, id est, colligitur aurum. Ugutio et Joan. de Janua.*

* AURILEGULUS, *Qui aurum e fodini eruit; in leg. 5. C. de Metallis et Metallari. et leg. 9. Cod. Theod. eod. tit. Gloss. Gr. Lat. χρυσορύκτης, Aurilegulus. Gloss. Lat. Gr. Aurilegulus, χρυσελέκτης. Paulinus Poem. 30:*

*Calidos Avrilegulos in aurum
Vertis, et versos imitaris ipsa,
Et quibus vivum fodiente verbo
Eruis aurum.*

AURILEGI AMBRONES, in Epistola 1. S. Bonifacii Archiep. Mogunt. Manilius lib. 5:

Quare sub terris Aurum, fartoque latenter Naturam eruere omnem, orbemque invertere præda Imperat, etc.

Vide Jacob. Gothofred. ad Cod. Th. d. tit. de Metallis et Metallariis. [** Gloss. Gr. Lat. Χρυσολύχος, Aurilegus.]

* AURILOGIUM, pro Horologium. Invent. S. Capellæ Paris. incerti anni ex Bibl. reg.: *Dux chauderia, una banna tellis.... Item quædam Aurilogia. Vide infra Horologium.*

* AURIOLARE, pro Auriculare, Pulvinar. Vide in hac voce.

* AURIOLENSIS, pro Aurelianensis, Gall. d'Orleans. Sic apud Rymerum non semel *Dux Auriolensis scribitur pro Dux Aurelianensis.*

* AVRIOLUS. Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6838. C. cap. 31: *Scombrus dicitur a nostris veirat, quod vitri instar splendeat, vel pes Avriol, id est, piscis Aprilis, quod eo potissimum mense capiatur, a Gallis maquereau, a Massiliensis Avriol, ab Italis lacerto, a Venetis scombro, ab Hispanis cavallo. Stat. pro piscat. ex Tabul. Massil. : Et ideo piscium caritudo in civitate predicta inducitur et habetur, propter fugationem piscium, unde par Avriolorum, quod haberet solet pro duobus denariis, modo venditur quatuor vel quinque denarios. Occurrunt statim in Stat. Massil. lib. 6. cap. 7.*

* AURIPELLUM, a Gall. *Auripeau, Aurichalcum, lamina aurichalcæ, Curia 2. gener. Terracon. sub Jacobo I. reg. : Statimius quod nos nec aliquis nobis subditus non portet in vestibus aurum vel argentum, nec aurifrigium, nec Auripelum, etc. Processus Egid. de Rays ann. 1440. ex Bibl. reg. fol. 151. r^e: Dicbat ipse reus, quod non viderat diabolum neque lingotum jam dictum, sed solummodo quamdam manieram seu modum Auri-pelli in folio seu folii auri forma. Vide supra Auriculatum.*

* AURIPLICUS, Aurifaber, in Tabulario S. Genovese. Paris. ann. 1285.

* AURIPETIA, Fragmentum ex auro, Piece d'or, vox composita ex petia, Gall. Piece. Anastasius Biblioth. in Benedicto III. pag. 206: *Isdem Præsul (fecit) pulcherrimi decoris rete factum miro opere ex gemmis alvaberis, et bullis aureis, conclusas etiam Auripetas in se habens smaltitas.*

* AURIPETRUM, Aurum petræ induc-tum, Musivi operis species, Gall. *Ouvrages à la mosaïque: cujus habes specimen in tumulo Reginæ Fredegundis in Historia S. Germani a Pratis delineato, atque etiam in sacellis pluribus Monasterii S. Dionysii. Vita S. Ireneæ Episc. Lugdun. tom. 5. Junii pag. 347: Hic Christi athleta, flos omnium Christi athletarum, in crypta que in colle superposito civitati, pulcro et antiquo musivi et Auripetri opere exstructa est, a B. Zacharia Presbytero noctu honorifice est tumulatus, forte leg. Auripetii. Vide Auri-petia.*

* AURIPHRIGIA, AURIPHRIGIATUS. Vide *Aurifrigium.*

* AURIPICTUS, Auro pictus. Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 333: *Caput S. Gamalielis Auripictum, cum lapidibus circa humeros insertis.*

* AURIPIMENTUM, pro Auripigmen-tum, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Auripimentum, Orpiment. Gloss. Lat. Gr.: Auripigmentum, ἀπενικόν χρώματον, φύλωθρον. Ubi Vulcanius emendat, χρωμάτιον. [** Conf. Forcelli. in Auripigmentum.]*

1. AURIS. *Aurum Abscissio, et Incisio, fuit olim inter poenas a Legibus receptas: nam templorum et rerum sacrarum spoliatoribus aures finebantur, Legibus Saxonum. Additio ad easdem Leges tit. 12: Qui fanum effregerit, etc. Fin-duntur aures ejus, et castratur, etc. Ea etiam poena multabantur servi fugitiivi. Gregorius Turon. lib. 5. Hist. cap. 48. de Leudaste servo facto: Cumque bis aut tertio reductus a fugæ lapsu teneri non posset, Auris Incisione multatur. Vide eundem lib. 9. cap. 38. et Aimo-num lib. 8. cap. 43. [** Eiusdem suppliciis a Vercingetorige adhibiti meminit Cæsar lib. 7. de Bello Gall. cap. 4: Ma-jore commiso delicto, igni atque omnibus tormentis necat (Vercingetorix); leviore de causa, Auribus desectis, aut singulis effossis oculis, domum remittit.]*

Sed et fures omnes. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 29: *Et qui emble soc de charrue, et qui emble autres choses, robes, ou deniers, ou autres menuës choses, il doit perdre l'Oreille al premier meffet, et de l'autre larrecin il pert le pié, et au tiers larrecin il est pendable. Computum terræ Campaniæ ann. 1348: A Jean l'Espicier Garde de la Prevosté de Grans, por justicier a Grans 2. femmes, ausquellez on couppe les Oreilles par soupçon de larrecin. In Computo Domini Peronæ ann. 1520. fol. 101. de fure: Lequel depuis a esté condamné... a estre Exorillé, battu de verges, et banni. Eadem poena statutur in Charta Com-muniæ Bituric. ann. 1181. et in Consuetudine municipal. Bellaci MS. ab Adelberto III. Comite Marchiæ edita in eos, qui in vineis damna faciunt: Edicto Cazimiri Regis Poloniæ ann. 1368, in eum qui in curia Militis minutus quamcumque res substraxerit. Adde Fletam lib. 1. cap. 38. § 10. 11. Decreta S. Stephani Regis Hungar. lib. 2. cap. 40. et Thomasseriū in Consuetudine Bituric. pag. 65. 69. 229. [** Conf. Grimmii An-*

tiq. Juris pag. 708. num. 7. ubi videbis pœnam hanc etiam apud Anglosaxonem et Scandicos populos receptam fuisse.]

* Lit. Phil. VI. ann. 1335. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 264: *Item quod Guillelmus Taverno, occasione præmissorum (futorum) per magistrum Joannem Rasimbaudi judicem communem curie dicti loci sententialem condemnatus fuisset ad fustigandum cum verberibus et ad amissionem Auris sinistræ. Libert. Calesii renovata a Mathilde comit. Atrebat. ann. 1904. ibid. ch. 365: *Se aucuns est pris o larrecin moins de deux soulz vailtant, on li copera l'oreille, et se il plus est pris o larrecin et en treuve s'oreille copee, et il en soit attains par loy, il sera pendu.* Esozillier, eadem notione, dicebant nostri. Charta ann. 1903. in Antiq. Pictav. MSS. part. 3. pag. 946: *Item la bayerie quant au depes de membre, esmutiler, espescier, essorillier, segner, estonpacier, etc. Esozillier, in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 119. ch. 190: Pour occasion desquel faiz et larrecine Simon Barate a este condempnez à estre Esozilliez et banniz du bailliage d'Orliens. Esozillier nude, pro Præcide, in Stat. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 305. art. 4. quomodo etiam leg. tom. 7. pag. 626. ubi minus accurate bis editum Esozillier, pro Esozillier, ut legitur in Reg. 146. ch. 98. Vide supra Auriculare 3.**

Statutam eamdem pœnam non modo in furtis, sed etiam aliis delictis, observare est ex Statutis Henrici V. Regis Angl. tempore guerræ, quod extat apud Nic. Uptonum lib. 4. de Militari officio pag. 140. ex Edicto Philippi Pulcri de duellis art. 6. apud Cowellum lib. 4. tit. 18. § 47. 49. ex Foris Aragon. lib. 9. tit. de Lenonib. Adde Theophanem pag. 415. Porro aurium abscissionem pertinere ad majores Justitiarios, adnotant Consuetudines, Silvanectensis art. 106. Andegav. art. 148. et Juliodun. cap. 39. art. 12.

* Hinc est quod aliquis aure privatus, a clericatu arcebatur. Lit. remiss. ann. 1446. in Reg. 177. Chartoph. reg. ch. 155: *Lesquelz malfaiteurs couperent ou près une oreille au suppliant, par quoi lui, qui estoit délibéré estre homme d'église, est inhabile à jamais l'estre. Quapropter, cum id ex morbo aut aliquo ex casu liebat, ne in re civili criminis infamiam quis incurret, literas poscebat a rege aut judice, quibus id fortuito accidisse asserebatur. Lit. ann. 1521. in Lib. 1. Chart. Cam. Comput. fol. 70: Guillelmus Roquet, aliter de la Plancha, de testimonio amissionis Auris sua sinistra, quam quædam sus seu porca in cunis avulsi et comedit, non ex culpa vel delicto; sed violenter et fortuito casu. Extat ejusmodi testificatio ann. 1521. inter Remem. Sabol. fol. 172. v.*

AURIUM APERTIO. Lib. 3. Sacrament. Eccles. Roman. cap. 16: *Post hæc commenda p. plebs pro jejuniis 4. 7. et 10. mensis temporibus suis, sive pro scrutinis, vel Aurium Apertione, sive orandum pro insirmis, vel ad nuntiandum Natalitia Sanctorum. In Missali Gallicano veteri pag. 449: Expositio Evangeliorum in Apertione Aurium ad Electos, id est, ad baptizandos. Vide Epheta.*

TESTES PER AUREM ATTRACTI. Lex Bajuvior. tit. 15. cap. 2: *Ille testis per Aurem debet esse Tractus, quia sic habet Lex vestra. Tit. 16. cap. 2: Si quis testem habuerit per Aurem Tractum. Cap. 6: Adprehendat manum proximi sui, et dicat: Sic me Deus adjuvet, et illum, cuius*

*manum teneo, quod ego ad testem illum inter vos per Aurem Tractus fui de ista causa ad veritatem dicendam. Charta exarata ann. 35. Caroli M. in Metropoli Salisburgens. tom. 3. pag. 322: Coram residentibus et adstantibus multis et testes suis Bajoariorum per Aures ex utriusque partibus Tracti, etc. Charta Arnolfi Ducis Bajoariorum ann. 808. ibidem tom. 1. pag. 131: Coram Clero et omni populo et multis testibus, scut mos est, per Aurem Attractis firmata. Alia Honorii II. PP. ann. 1125. ibid. tom. 2. pag. 51: Harum rerum omnium testes per Aurem Attracti sunt Fridericus Advocatus, duo filii Adelberti Comitis, etc. Charta Henrici Ratisponensis Episcopi ann. 1137. ibidem tom. 3. pag. 286: *Hujus autem traditionis et institutionis testes sunt more Bavaronum Auribus Tracti, Albertus Decanus, etc. Similes formulae habentur ibid. pag. 460. 463. in Chronic. Reichersbergensi pag. 175. 177. 178. 193. 212. et apud Gretzerum in Episcopis Eystetenibus pag. 462. Hinc ea forte apud nos recepta loquendi formula. Se faire tirer l'oreille pour dire quelque chose.* ** Conf. Grimmi Antiquit. Jur. pag. 143. sqq. et 857. et Roggiuum de Judic. German. pag. 114. sqq.]*

AURES TORQUERE et alapas dare testimoniis. Lex Ripuariorum tit. 60. § 1: *Ad locum traditionis cum eodem numero pueris accedit, ... et sic eis præsentibus precibus tradat, et possessionem accipiat, et unicuique de parvulis alapas donet, et Torqueat Auriculas, ut ei postea testimoniūm præbeant. Testes Tracti, in Legib. Alaman. tit. 94. Charta Widonis de Montefalcone ann. 1112. in Tabul. Eccl. Augustod.: Hujus dimissionis testes,... Poncii Canonicus de Rebello, qui infans tunc ibi colafum accepit, ne quandoque tradaret obliuioni.*

Ex his docemur olim testibus vellicatas et tractas aures, et alapas inflictas, quo testimonii a se editi vel edendi memoriam servarent: quod apud priscos Romanos in usu fuit. Qui enim ius vocabat, ei cui intente debat, denunciabat, ut ad Prætorem veniret: si parebat, Praetor adibatur; sin minus, qui vocabat, testem adducebat, eique auriculam vellet, atque ita adversario manum injiciebat. Alioqui nisi antestatus esset, manum injiciebat, et ad Prætorem, judicemque rapere non licebat, eratque injuriarum actio adversus eum, qui secus fecerat, comparata. Plautus in Persa:

Nonne antestaris?
Tuan' ego caussa, carnufex cuiquam
Mortali libero Aures Ateram?

Virgil. Ecl. 6:

... Cynthia Aurem
Vellit et admonuit.

Et Horatius lib. 1. Sat. 9:

... Casu venit obvius illi
Adversarius: Et quo tu turpissime? magna
Exclamat voce, et, Licet antestari? ego vero
Oppono Auriculum, rapit in jus, clamor utrinque,
Undique concursus.

Ubi Acron: *Olim, qui antestabantur, Auriculam contingebant... Tangens autem Auriculam, his verbis loquebatur: Licet antestari? Si ille respondisset: Licet; injectione manus adversarium suum in jus trahebat, etc. Meminit hujus ritus Clemens Alexandr. Stromat. lib. 5: τὰ διὰ δικαιοσύνης ζυγά καὶ ἀσθετία, ἐπιποτή καὶ αἱ τῶν ὕποντων ἐπιψάστε. Huc præterea spectat Guidonis Laurini Lapillus antiquus, cuius Rævardus meminit ad*

Leges XII. Tabul. cap. 5. cui insculpta erat manus atterens auriculam, cum hac inscriptione MNHMONEYE, i. Memor esto.

* AUREM DARE, nostris *Donner oreille*, vulgo *Préter l'oreille*, écouter, Aurem commodare, Ital. *Aurizzare*. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 168: *Aquel maistre Jean le suppliant donna Oreille et fut content de l'ouyr. Oreillier, pro Attendere, in Usat. appellat. duelli ex Tabul. Camerac.: Doivent li eskieun warden, et Oreillier et entendre soigneusement ke nus ne mesface, ne mesdie sous le ban k'on en a fait. Asoreiller vero et Assoreiller, pro Aures purgare, tom. 1. Fabul. pag. 240. et 241:*

Et voit une vieille truande,
Qui s'Asoreille à un buisson....
La s'Asoreille et esgoele.

* AURES MUNICIALES dici videntur testimonia, quæ rei muniendæ seu firmandæ inserviunt. in Placito ann. 927. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 19. col. 1: *Priscarum legum et jure constituantur aut omnis homo in causis generalibus per Aures municipales remedia consecuntur. Ubi de restauratione Chartæ amissæ agitur; quod inquisitione testimonium auditione fieri solitum erat.*

* AURIS. Charta capit. Vienn. sub Teudbaldo archiep. in Chartul. ejusd. eccl. fol. 50. r. col. 2: *Quod si de ipso censu neglegens exciterit, Aures ipsas amittat, aut censem secundum legem persolvat. Sed leg. ut infra fol. 62. v. col. 2: Aut res ipsas amittat.*

** 2. AURIS. Ansa. Charta Margarete Comit. Flandrie ann. 1252. apud Lappenb. in Docum. Iuit. Hanseat. pag. 65: *De sporta cum pectinibus, vel buttis, vel merlengis debet quelibet Auris sporta oboolum; i. e. de corbi quæ ansas habet pro qualibet ansa obolus penditur.*

AURISAMITUM, [Pannus holosericus.] Vide Examitum.

AURISCALPIUS. Auctor Præfationis in Marcellini et Faustini libellum precum: *Quem in tantum matronæ diligebant, ut matronarum Auriscalpius diceretur.*

AURISCIDUS. Qui scindit aurum. Jo. de Janua.

AURISIA, ex Græc. *ἀραια*, Cæcitas, tenebrae. Alanus de Insulis contra Valdenses cap. 58: *Sunt multæ species falacie visus, una est, quando non videmus, quod oculis presentatur, quæ dicitur Aurisia, id est evidentia, qua percussi fuerunt, qui Elyzæum quærebant. Jacobus de Vitriaco lib. 3. pag. 1140: Ex angustia famis diversa morborum genera vexabant eos, et inter cetera incommoda, quæ sustinuerunt, noctibus quasi Aurisia percussi, nihil videre poterant.* [Gloss. MSS. Montis S. Eligii Atrebat. : Aurisia, Cæcitas, qualis fuit ea, qua percussi sunt Sodomitæ, et ii qui quærebant Elyseum, Melius diceretur Aorasia. Vide Aorasia.]

* AURITORIUM, pro Hauritorium, in Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide in hac voce.

* AURIVELLERIUS, a Provinc. *Aureveller*, Aurifaber, Gall. *Orfevre*. Glosar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Aurifaber, Aureveller, Prov. Stat. Avenion. MSS. cap. 148: Statuimus quod omnes Aurivelleri, qui in civitate ista de auro et argento operantur, jurent operari ad illam formam et modum in pretio, quo apud Montepessulanum; ... et si quis Aurivellerius accipiendo majus pretium contrafecerit, pro singulis vicibus in xx. sol. puniatur.*

* AURIVOLUS. *Aurivolum signum*, idem

quod *Auriflamma*, apud Willel. Brit. lib. 2. Philipp.

AURIZUM, pro *Obryzum*. Chronicon Novalic. lib. 5: *Pocula erant auro Aurizo plena balsami*.

AUROBRUSTUS, [Auro pictus, Gall. Brode d'or.] Vide *Brusdus*.

AUROCHALCUS, pro *Aurichalcus*. Anastasius in S. Silvestro PP.: *Fecit autem candelabra Aurochalca in pedibus 10*.

AUROCLAVUS, pro *Auroclavatus*, apud veterem interpretem Juvenaliam Sat. 6. Charta donationis Ecclesiae Cornutianae edita a Joanne Suaresio: *Pallium holosericum Auroclavum*. Ibidem: *Vela tramerica Auroclava, vela blattea Auroclava paragaudata*. Rursum: *Vela linea Auroclava clavatura quadra*. Occurrit ibi pluries.

AUROCLUSUS, [Clausus auro, Gall. : Enchassé dans de l'or.] Vide in *Inclusor*.

* **AUROFRISUM**. Vide in *Aurifrigia*.

* **AUROFRIXIUM**. Vide supra *Aurifrigium in Aurifrasus*.

* **AUROGRAPHIA**, *Immensum pondus auri habentia*. Papias, perperam pro *Auro gravia*.

AUROLENTUS, *Auro plenus*, Isoni Magistro ad Prudent. lib. Peristeph. Hym. 6. v. 49. Ita *rosulentum, a rosa, sicut rulenaria, a rore*, dixit idem Prudentius ibidem Hym. 9. [Occurrit etiam in Vita S. Germani Episc. Paris. tom. 6. Maii pag. 780: *Erat ergo spectanda contentio inter Sacerdotem et Principem: faciebant apud se de misericordia pugnam et de pietate certamen, thesauros ut spargerent, et de suis talentis egeni ditescerent; festini ad futura lucra, ut bracteum semen sererent, et post messores accederent Aurorentam per segetem; ut Sacerdos locupletaretur regalibus thesauris, et in Rege floraret gratia Sacerdotis, qui suum solum hoc credidit, quod nudus aut egenus accepit.]*

AUROR, Aureus fulgor. Henricus Rosla in Herlingsberga:

Erumpunt portis aries Aurore decore.

* 1. **AURORA**, Certa officii Muz-Arabici pars, ad Auroram dicenda, ut *Vespera* ad Vesperam. Ordo officii Gothici tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag. 293: *Officium istud Muz-Arabicum superat Romanum una precum specie quæ dicitur Aurora*.

* 2. **AURORA**. Sic librum inscripsit Petrus de Riga, magister Anglicus, ecclesiae Remensis clericus, qui florebat ann. 1170. de quo ipse in procemio ita loquitur: *Sicut enim aurora terminum nocti imponit, principiumque diei adesse testatur, sic et libellus iste tenebras umbrarum et veteris Legis obscuritates discussiones, veritatis fulgore et allegoriarum scintillis micantibus totus resplendat, etc.* Ejusdem libri mentio fit in Ch. fundat. Vallis-bonæ ord. Cisterc. ann. 1242. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 488.

AURORARE, *Illuminare, ab aurore diciatur*. Gloss. Isid. Joan. de Janua. [Et Gloss. MSS. S. Andreae Avenion.] [**] Roodlieb, fragm. 6. vers 11:

Aurorante die populus convenit ubique.]

AURORE, *Cum inauratione, in Onomastico ad calcem tom. 6. Act. SS. Maii*.

* **AURORESCERE**, *Illucescere, dicitur de prima aurora*. Adelhelm. de Virg. cap. 30: *Cum Evangelii splendor Auro resceret*. Vide supra *Aurescere*.

* **AUROSA**, pro Aurora. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem.

pag. 248. col. 2: *Spani debebant venire in Aurosa ante Nemausum, pro damnificando villam et perpresias*.

* **AUROSUM**, *Gibum*. Papias. Forte *Gibum*, aut *Gibum*, sed quid inde? malleum *fulvum*.

AUROSUS, Opimus, τολύχυσος, in Gloss. Græc. Lat. [*Inauratus*, in Onomastico ad calcem tom. 6. Actorum SS. Maii. Lamprid. in Heliogabalo cap. 3: *Scobe auri porticum stravit et argenti, ut sit hodie de Aurosa harena, id est, Aurea*. Epistola MS. Hægonis Suessiensis ad Helvidem sororem: *Lumen Aurosum, Dies Aurissima, Festum celebre*.]

* **AUROTEXTILIS**, Pannus auro textus, Gall. : *Drap d'or, tissu d'or*. Anastasius in S. Vitaliano: *Obtulit super altare illius pallium Aurotextile*. Apud eundem pag. 36. 37. *Aurea textus*.

* **AURUGA**, Malum aureum, Gall. Orange. Leudæ maj. Carcass. MSS.: *Item de Aurugis pro centenario, iiiij. Aurugas. Ubi verso Gall. ann. 1544: Item pour cent oranges, quatre oranges*.

* **AURUGINARE**, Tertulliano lib. de anima cap. 17: *Qui redundantia fellis Auruginant, id est, ictero laborant. Vide Aurugo 1*.

* **AURUGINOSUS**, *Arcuatus*. Glossar. Isid. ad quod Grævius: Celso lib. 3. 24. *Arquatus*, id est, *ixtepius*. Glossæ: *Aurugo, ixtepius, Auruginosus, ixtepius*. Vide *Arquatus*.

* 1. **AURUGO**, pro *Aurigo*, Gall.: *Jau-nisse. Aurugo, Morbus regius*, apud Papiam MS. Paschasius in Vita S. Adalhardi inter Acta SS. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 336: *Videte igitur quam subito vindemiauit nos Dominus, et facti sumus squalidi venustate subtata. Aurugo possedit nos, quia decus roseum versum est in favillam*.

* 2. **AURUGO**, Robigo, Segetum morbus, quo spicas fiunt marcidæ, et in fœtidum pulverem grana convertuntur, Gall. *Niele*. Compositam hanc vocem arbitror ex *aura* et *ərugo*: nam aura seu aeris vitio contrahunt segetes *ərugina*. Festa quotannis agebant veteres, quæ *Robigalia* vel *Rubigalia* vocabant ad avertendam robiginem vel rubiginem. Robigum etiam colebant agricultores non ut prodesset, sed ne segetibus noceret rubigine. Vide Ovidium Fast. IV. Non segetes tantum corruptim aurugo, sed etiam arbores. Amos 4. 9: *Percussi vos in vento urente, et in Auragine multitudinem hortorum vestrorum et vinearum vestrarum. Rubiginem caeleste frugum vinearumque malum vocat Plinius 18. 17. Varro de Re rustica n. 1: Robigo, proprio Robigo, frumenta atque arbores non corruptit*.

AURUM, *Aurum ad Responsum*, quod destinatum est ad perforanda in provincias per veredos *Responsa*, seu mandata Principum, vel quod Responsalibus datur. Scrinio auri iustius præterat *Primicerius scrinii auri ad Responsum*, seu, ut quidam Codices præferunt, *aureæ, nempe massæ*; eratque sub dispositione Comitis sacrarum largitionum, ut et *Primicerius scrinii aureæ massæ*. Vide Notitiam Imperii.

AURUM ARABICUM. Otto Frising. lib. 1. de Gestis Friderici c. 22: *Accipe nunc, Roma, pro Auro Arabicó Theutonicum ferrum*. Henric. Knighthon. pag. 2321: *Hic ensis fuit de nobilissimo Auro Arabicó, etc.* Thwroczius in Hist. Hungar. part. 2. cap. 3: *Ei equum album magnum cum sella deaurata Auro Ara-*

biz... miserunt. Le Roman d'Alexandre MS. :

Et ota quatre clous d'Or fin Arabiant
Sur le fer attaché un confalon pendant.

* **AURUM CATACLISTUM**. Græc. Κατακλειστόν: quo nomine quidam intelligunt *Splendens*; Salmasius vero quidquid conclusum ac conditum tuto loco servatur, sic appellari tradit ad Tertullianum de Pallio. Hofmannus in Lexico.

AURUM COCCINUM. Charta Ottonis imp. ann. 873. pro fundatione Monasterii Gandersheimensis apud Henricum Meibomium ad Witikindum pag. 103: *Nec non omnibus rebus cuiuslibet professionis, excepto Auro Coccino, etc. nisi divelli verba debeat. [** Vide infra *Iafarinus*.]

AURUM COCTUM, quod alias *obryzum*, in leg. 1. Cod. Th. de Ponderator (12, 7.) *Aurum Coquere*, in leg. un. eod. Cod. de Auri publici prosecutoribus (12, 8.) S. Audioenus in Vita S. Eligii: *Cum. . . . vellet domesticus simul ac monetarius Aurum ipsum fornacis Coctione purgare, ut iuxta ritum, purissimum ac rutilum aulæ Regis præsentaretur metallum, etc.* Fortunatus 5. Poem. lib. 5:

O quoties Coctum zona micat aura per Aurum !

Capitula Caroli Calvi tit. 31. cap. 24. [**] Editum Pistense, Pertvio vol. Leg. 1. pag. 494.]: *Ut in omni Regno nostro non amplius vendatur libra Auri purissime Cocti, nisi 12. libras argenti de novis et meris denariis. Illud vero Aurum, quod Coctum quidem fuerit, sed non tantum ut ex eo deauratura fieri possit, libra una de auro vendatur decem libras argenti de novis et meris denariis. Historia Translat. S. Gorgonii cap. 12: Et quidquid perdidieris, ego Cocto Auro restaurabo. Charta Henrici Imp. ann. 1012. apud Ughell. tom. 2. pag. 514: Sciat, se compositurum ducentas libras Auri Cocti. Alia ann. 1265 apud eundem pag. 653: Sub pena Cocti Auri librarium quatuor. ἔπειρος χρωμά apud Themistium orat. 18. et Scholastem Thucydid. 1. ἔπειρος χρωμά, apud Simocattan lib. 5. Hist. Mauric. cap. 13. ubi forte ἔπειρος quis legerit, ut intelligatur aurum sexies coctum. Gloss. Lat. Græc. *Auricocitor*, χρυσεύνης. Statuta MSS. pro Aurificibus Parisiens. ann. 1355: *Nul orfevre ne peut ouvrir d'or à Paris, qui ne soit à la tousche de Paris, o meilleur laquelle tousche passe tous les ors dont l'on euvre en nulles terres, lequel a 19. karats et 7. quints.**

* Chartul. Major. monast. pro bonis Castridun. ch. 21: *Dedit michi dominus Albertus abbas.... quatuor libras cocti Auri, centum librarium denariorum pretii. Or bouli, in Poemate Alex. MS. part. 2:*

Ne vous en mentiroie pour un mui d'or bouli.

[**] Marinii Papry. Diplomat. num. 102. Donat. ann. 961: *Componat Auri Coccas unitias decem. Vide Edit. not. 3. pag. 322.*

* **AURUM AD PURUM EXCOCTUM**. Præceptum Ludovici Pii Imperatoris ann. 816. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 64: *Si quis autem in tantam prorumpere audaciam ausus fuerit... non solum in offensam nostram lapsurum, verum etiam sexcentorum solidorum Auri ad Purum Excocti se noverit pena multandum.*

AURUM COMPARATITIUM, Quod pro veste militari et canonica comparanda a tributariis præstabatur in l. 3. Cod. Th. de Re militari (7, 6.)

AURUM CORONARIUM, quod Imperatoribus Romanis ultro conferebatur in auro vel in coronis aureis, signisque diversis, ob partas victorias, aut laetiam aliquam, a Senatoribus et alii Magistratibus : interdum necessitate aliqua postulante indicebat. A Satrapis etiam pro devotione, quam debebant Imperio Romano, solemniter offerebatur. Vide Monumentum Ancyranum Augusti, et titul. Cod. Th. de *Auro Coronario*, et ibi Jacobum Gothofredum, Petavium ad Synesium pag. 7. et Valesium ad Ammiani lib. 25. pag. 301. [** Στραπάνιον δὲ κανόν dicitur Photio in Nomocanone tit. 12.]

* De tributo, quod in regum coronatione exigebatur a subditis, intelligitur in Charta ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 91. col. 2: *Et magis videretur, quod quis magis deberet contribuere in Auro coronario principis, quam in milicia filii, quia magis expenditur pro coronatione quam pro milicia; et magis providetur reipublice per coronationem quam per milicianum; et plures tangit coronatio quam milicia.*

AURUM CUBLISMONARIUM. Testam. Adelaidis ann. 978. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 97: *Raimundo remaneat catinum unum argenteum, et candelabra duo de argento, unum cum rotis et succinctam, unum cum Auro Cublismonario.*

* **AURUM CYPRIMUM**. Comput. Rob. de Seris ab ann. 1332. ad ann. 1344. in Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 3. r^o: *Deux corse兹 d'escorpions semez, enlevez, bordez d'or de Chypre.*

** **AURUM DUCTILE**. Vide Glossar. med. Græcit. voce Δύρη, et infra Aurum Tractitum.

* **AURUM ELUTUM**, Probe purgatum, apud Jul. Capitol. in Pertinace cap. 8.

* **AURUM FILATUM**, Gall. *Or filé*, idem quod infra Tractitum. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295: *Item unum fricium laboratum super xamito rubeo ad imagines integras de Auro filato, cum tobalea de Alamania.*

* **AURUM GLEBALE**. Quod pro possessionibus penditur. L. 2. Cod. de Praetor. et hon. præt. lib. 12. [** tit. 2. ibi est Gleba. Cod. Th. lib. VI. tit. 2. const. 17: *A collatione Glebalis auri, etc.*]

* **AURI INVESTIGATIO**. Hist. Novientensis Monasterii apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1132. ubi recensentur villa, prædia cum juribus ad ipsum Monasterium pertinentibus: *In Utswilre, quæ est in pago Prisiaensi curtis dominica cum omni mundiburge sua, Ecclesia videlicet cum decimis suis, salica terra, manus serviles et censuales, mancipia utriusque sexus, molendina cum piscationibus ac forestis, jus nauiae cum Investigatione Auri, bannus totaliter cum omni libera utilitate. Ubi per Auri Investigationem haud scio an intelligenda sint Aurifodinae, in quibus investigabatur et effodiabatur aurum quod ad Monachos Novientenses tanquam superiores dominos pertinuerit. Vide Argentaria 1.*

AUREA MASSA, vel *Auri Massa*, vel *Auri Illatio*, quod scilicet a tributariis pensitabatur, vel a susceptoribus vectigalium publicorum in massam confidatum ad sacras largitiones transmittebatur, ut est in leg. 13. Cod. Th. de Suscept. (12, 6.) nam hac lege sanxit Valentianus Aug. ut tributariis facultas esset, vel solidos solvere, vel matrem auri, quam exsolvere tenerentur susceptoribus, in massam redigere: utque iidem susceptores solidos ipsos,

si receperissent, in massam pariter redactos ad sacras largitiones transmitterent, sub quarum Comite militabat *Primicerius aureæ massæ*, ut est in Notitia Imperii.

AURUM MERUM. Vide Merus.

AURUM ARGENTO MISTUM vocatur in Edicto Pistensi Caroli Calvi cap. 33. [** 23: *Fabricinium ex auro vel argento mixtum.*] cui opponitur *Aurum merum*. Vide in Merus.

AURUM OBLATITIUM, Quod ultro, et non ex necessitate, vel ordinaria collatione Senatores Principi offerabant, veluti Principatus initio, vel quinquennibus, aut decennialibus, vel post victoriæ a Principe adeptam ; speciem tamen necessitatis quamdam habuit, ubi de eo offerendo decretum Senatus intervenisset. Vide Jacobum Gothofredum ad l. 5. Cod. Th. de Senatoribus (6, 2.).

AURUM PAGENSE, Tributum, quod ex pagis cogebatur. Vide Inferenda.

AURUM PÆNOSUM, Auri lustralis collatio, a qua pauperes non immunes erant, unde *Pænosum* dictum, ut habeat vetus Auctor quæstionum veteris ac novi Testamenti, quæst. 75: *Didrachma, Capitulum, vel tributi exactio intelligitur, non prædiorum: quod nunc Pænosum Aurum appellatur, quia et pauperes exiguntur. χρυσάργυρον posteriores Graeci appellarent, a qua né νεωρόδαρος, seu sutor quidem immunis erat, ut est apud Libanum Orat. contra Florentium pag. 427. de Chrysargyro, vide Meursii Glossarium, [** et Cangii Gloss. med. Græc. col. 764.]*

* **AURUM POTABILE** est auri oleum vel in liquorem redactum. Rochus le Bailli in Diction. Spagyrico. De *Auro Potabili* Tractatum edidit Faber Medicus Regis Angliae.

AURUM PRIMUM, Obryzum, purum, apud Matth. Westmon. ann. 1251. Vide Dissertat. 20. ad Joinvillam pag. 258.

* **AURUM REGIS**, Eodem sensu, quo *Argentum regis*. Vide in hac voce. Charta ann. 1232. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 818: *Centum et octo uncias Auri regis et dimidiam ad pondus Romanum.*

* **AURUM TRACCITIUM**, TRACTITIUM, Aurum textile, Gall. *Or trait*. Invent. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295: *Item unam mitram contextam per totum de Auro traccitio ad imagines. Item tres mitras ad circulum cum frizio ad Aurum traccitum.... In duobus capitibus est laborerum ad Aurum tractitum.*

* **AURUNCULUS**, οὐθίνη, Furunculus, in Supplemento Antiquarii. Legendum οὐθίνη, quod est Tumor ex crassis humoribus in carnosis plerumque partibus consistens, ut exponitur apud Scapulam.

* **AURUS**, Aratri auris, Gall. : *Oreille de charrue*. Chartular. Monasterii. SS. Trinit. Cadom. fol. 47. v^o: *Goduinus pro 1. virgata (reddit) 16. denar. et ferramenta 4. caruchis et clavos duobus Auris annuatim.*

* **AUS**. [Vulgo aieul: « Avus, non aus (App. ad Probum, Meyer, text. bas latins, 1, 1. 25.) »].

AUSARE, Nominare, Ugutioni.

** **AUSARIA**, Fascis Vimineus. Vide Osaria.

AUSBERGOTUM, [Loricæ species, Gall. Hautbergeon.] Vide Halsberga.

* **AUSCIONARIUS**, pro Auctionarius. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg.

4120: *Aucionarius, Regretier, ab augeo*. Vide Auctionarii 1.

* **AUSCOLINUM**, Annales Bened. tom. 1. pag. 690. col. 2. ex diplomate Henrici IV. Imperat. ann. 1070. in quo Romaricus Habedense Monasterium perhibetur... *Romanæ libertati et regali defensioni subiecisse, eo pacto ut Præsuli sanctæ Romanæ sedis in quarto anno Auscolinum cum albo equo representaretur*. Haud scio an Auscolinum idem sit qui *Austorius* seu accipiter. Certe accipitres a subditis in subjectionis signum aut clientele dominis sæpe datos fuisse notum est.

* Legendum *Austolinum*, ut habet Chartul. eccl. Romaric. Ch. 14. Vide in Astur.

* 1. **AUSCULTARE**, Animadvertere, examinare, Gall. *Remarquer, Examiner*. S. Bonifacius Episc. et Primas Bizacensem, Spicil. Acher. tom. 6. pag. 12: *Vestrae sanctimoniz libellum recipiens dum intento percurrerem, attentius Auscultavi quid in se contineret.*

2. **AUSCULTARE**, et *Ascultare* dicuntur Monachi, qui priusquam in Ecclesia quod sibi injunctum est, legant, recitent, vel canant, coram eo, cui id curæ incumbit, Lectiones suas recitant, et ab ipso non modo seriem Lectionis accipiunt, sed etiam, quo illa vocis tono recitanda sit, docentur. Lib. Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 34: *Frates, qui in Ecclesia sive ad Missam, sive ad Matutinas, aliquid legere habent, debent ab Armario Ascultare. Abbas autem et Prior Ascultare non coguntur: quod ad Missam legendum est, Asculteretur in spacio, quod est inter Capitulum et Tertiæ... Frates, qui officiis deputati sunt, si id, quod habent legere, horis constitutis Ascultare non possunt; postmodum cum eis vacat, Ascultent... Frater vero qui primam Lectionem habet legere, debet hora Asculandi Lectionem, librum in quo legendum est, in Claustrum referre, et, postquam omnes Asculteraverint, in locum suum referre. Lanfrancus in Decretis pro Ordine S. Benedicti cap. 5: Quicunque lecturus vel cantaturus est aliquid in Monasterio, si necesse habeat, ab eo (Cantore) priusquam incipiat, debet Ascultere.*

* Qui usus non in monasteriis tantum, sed et in aliis ecclesiis obtinuit, ut discimus ex Charta ann. 1221. in Chartul. sign. *Decanus S. Petri Insul. fol. 59. r^o: De officio vero suo tenetur scholasticus legendas in ecclesia signare, et imponere lectiones, et ipsas lectoribus, si necesse fuerit, subdiacono quoque et diacono epistolam et evangelium Ascultere. Rursum occurrit in Ch. ann. 1228. ibid.*

* **AUSCULTATUS**, Auditio, in Onomast. ad calcem tom. 2. Actorum SS. Aprilis.

* **AUSE**, AUSEN, Societas mercatorum, de quibus in voce *Hansa*.

* **AUSEA**, Alsatiæ seu Austræ obsoletum nomen. *Terricus de Auseis* appellatur a Guillel. Gemm. et lib. 7. Hist. Norm. cap. 16. Theodoricus Alsatiæ, comes Flandriæ, qui *Tierry d'Aussay* dicitur, in Chron. Fland. cap. 3. 6. 7. Guillel. de Nangiaco in Hist. Franc.: *Icelle terre d'Austrasie est maintenant appellée Aucois. Le Roman de Garin:*

L'en soloit dire que ge fui fiz Hervi
Li Loherens, qui le mont d'Auqal tint.

Vide Austria 1.

* **AUSELLUS**, Avis. Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 82: *Si quis amiserit aliquam de dictis avibus, postea capta et inventa fuerit cuius erat, statim dari et restitu*

debeant sine placito et querela; ita tamen quod ille, cuius fuerat, . . . expensas, si quas fecerint in dictis Ausellis, sibi solvat. Vide *Aucellus in Aeca*.

* **AUSERIA,** pro *Oseria*, Viminetum, Gall. *Oseriae*. Acta S. Memorii tom. 3. Sept. pag. 70. col. 2: *Ad Sequanam fluvium abscondit se sub folia Auseriæ*. Vide *Oseraria*.

* **AUSES,** Viri insignes, Semidei. Vide *Anses*.

** **AUCESSIS,** Augmentum dictionis, in Glossar. cod. reg. 7644. *Ἄρχοντες*.

* **AUSIDICUM,** *Lo consilio*, in Glossar. Lat. Ital. MS. f. pro *Auridicum*. Vide supra *Auricularius* 1.

* **AUSILUM,** pro *Auxilium*, in Formulari Anglicano Thomæ Madox pag. 91.

* **AUSISMUS.** Stat. Synod. eccl. Burdegal. ann. 1359. ex Cod. reg. 1590: *Decimus septimus (casus) est, qui Ausismos, quamquam Christianum, interfici procuraverunt. An legendum Assassinos, quamquam Christianos, etc.* Vide *Assassini*.

* **AUSPERGOTUM,** *ASPERGOTUM*, Loricaria annularis, Gal. *Hautbergeon*. Statuta Forojul. MSS. ann. 1235. in Archivo S. Vict. Massil.: *Militem sine equo armato intelligimus armatum Auspergoto et propuncto et scuto; peditem armatum intelligimus armatum scuto et propuncto, seu Aspergoto, et cufa, seu capello ferreo, et cargin vel sine cargin, vel scutum inter duos pedites.* Vide *Halsberga*.

* **AUSPICABILITER,** Auspicato, feliciter, apud Lebnitium tom. 2. Scriptor. Brunswic. pag. 223. Quo tempore Gloriosus et inclitus Oswinus . . . sceptra regni Angliae Auspicabiliter gubernaret.

* **AUSPICARI,** Conjectare, sibi spondere. Gasparis Barthii Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst.

* **AUSPORTARE,** Asportare, Gall. *Emporter*. Charta ann. 1187. in Chartul. S. Joan. Laudun. ch. 95: *Quod si ipse aut aliquis successorum ejus alibi ad habitandum voluerint transmigrare, domos suas licet eis Ausportare.*

* **AUSSA TERRA,** f. pro *Absa Terra*. Charta Deodatis Abbatis S. Tiberii, xvii. Kal. Julii regnante Philippo Rege tom. 1. Antiquit. Occitan. D. Stephanotii MSS. pag. 389: *Dono tibi guardiam de molinis et decimam et medium remoltam et duas pugnaderias in septimana de ipsis molinis qui modo ibi sunt, et in antea erunt, et de Terris Aussis de Sejuraco habeas tu Petrus præscriptus dare et afferre per menestrialiam, et per ipsam menestrialam habeas tu Petrus unum modium avenæ.*

* **AUSSORINGHE,** Consuetudines Arken- ses ann. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Quod si armis molitus fuerit (laesus) tres libras, et arma duo, et 10. solidos læso, et impensas in medicum: Wapeldrinc, tres libras domino, et 20. solidos læso: Aussoringhe, tres libras domino, et 10. solidos injuriam passo.*

* **AUSSUS,** *AUSUS*. Tabularium Abbatiaæ Conchensis in Ruthenis ch. 362: *Et habet censum unum sestarium de sigile, et 18. denarios, et multonem cum Ausso, et agnum, et receptum cum 4. Militibus, etc. Ch. 384: Et in mense Madio unum multonem cum Ausso, et unum agnum, etc. Ch. 451: Habet censum unum sestarium de sigile, et 18. denarios et cum Ausso multonem, et agnum, etc. [An cibus ut infra Ausus?]*

* A vulgari Occitanico *Ause*, *Vellus*, Gall. *Toison*, *Leude Nemaus*. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 77. col. 2: *Item pro qualibet loco, ubi vendentur*

lanæ en Auses, dicta die, unus denarius Turon.

* **AÜSTERARE,** Humectare, Gall. *Rendre humide*, Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Amoistir, Austerare. Pro Austreare. Vide ibi.*

* 1. **AUSTERITAS,** Furor, Gall. *Empotement*, olim *Austérité*, eadem acceptatione. Hist. Inventionis reliq. S. Baudelii ann. 878. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 3. col. 2: *Quo postquam ventum est, dici nequit, qua Austeritate plebs totius diocesis se dispositus armare, ne præsules aut ipse comes molirentur sibi sum martyrem auferre.* Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 78: *Thevenon doubtanz la mort et la grant Austérité dudit Pionnier, qui estoit homme estrange, picart et de mauaise vie, etc. Hinc nostris Austers et Austereux, Furibundus, furore amens. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 108. ch. 151: Comme Robert Brisesteste feust très Austers, merveilleux et merancolieux, pour complaire à sa voulenté, se assirent et mengerent avec lui.* Aliæ ann. 1377. in Reg. 111. ch. 71: *Jasoit ce que ledit Blondellet soit grand, hault, fort et puissant de corps, et feust tout Austereux et forsenez, pour double de la mort qu'il espéroit supporter pour ledit délit, etc.* Rursum alie ann. 1378. in reg. 114. ch. 80: *Ladite Colete comme femme de legerie volente, et furibonde ou Austereuse, etc.*

* 2. **AUSTERITAS,** Duritas, inhumanitas, Gall. *Dureté, rigueur*. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 194: *Johannes de orto donatus hospitale S. Johannis Iherusalem, qui homo elatus erat, et pauperes plebeios propriæ suæ voluntati non acquiescentes quam plurimum sui potentia et asteritate (l. Austeritate) opprimebat.* Hinc

* **AUSTERUS,** Immanis, inhumanus, Gall. *Cruel*. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 72. col. 1: *Obtulerunt tredecim grossos pro foco; pro expulsione gentium armorum quos etiam ex causa prædicta solverunt, . . . sed exposit habitus pecuniis Austeram guerram fecerunt. Galli dicimus, Une guerre sanglante.*

* **AUSTOLINUS,** Accipiter. Vide supra *Auscolinum*.

* **AUSTRIUS,** [Accipiter major. Gall. Autour.] Vide *Astur*.

* **AUSTOZIUS,** pro *Austorius*. Nova Gall. Christ. tom. 2. col. 1257: *Gislebertus de Lobelle Miles de Martis ante festum B. Lucae ann. 1248. eidem Petro Abbati recognovit se debere de placito feodi de Villeneuve, unam unciam auri, quingentos solidos currentis monetæ, unum Austozium, unum palefredium et unum leporarium.*

* **AUSTRA,** Rota, instrumentum, ab hauriendo aquas. Papias MS. Idem quod *Haustrum*. Gall. *Puisoir*.

* **AUSTRALIA DOMINIA.** Eo nomine designatur Austria, vulgo *l'Autriche*, in Charta divisionis factæ inter Carolum V. et Ferdinandum 7. Febr. ann. 1522.

* **AUSTRANS,** *οὐρίων, ὑγραῖνον*, Humectans apud Janum in Supplemento Antiquariorum.

* **AUSTRARE,** *Humefacere, ab Austro*. Papias.

* **AUSTRASIA.** Vide in *Austria* 1.

* **AUSTREGÆ,** Arbitri. Exotico hoc nomine vocatur apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 212. in Titulo Diplom. Alberti Magdeburg. Archiep. et aliorum arbitrorum: *Laudum in finibus regundis inter Marchionem Misnensem et Abbatem Pegaviensem, præsentim in teloniis, viis, pontibus, etc. Arbitri, (Austregæ) hujus*

*causæ perpetui Magdeburgensis, Merseburgensis Naumburgensis Episcopi, ann. 1218. Et pag. 237. Arbitros utriusque partis Austregæ appellat. [** Conf. Eichhornii. Hist. Jur. Germ. in indice, voce *Austræge*.]*

* **AUSTRELEUDI,** Idem quod *Osterlandi, Orientales*. Annal. Franc. Loisell. ad ann. 775: *Ibi omnes Austreleudi Saxoniam (Saxones) venientes cum Has-sione, etc.* [** Pertzio vol. 1. pag. 154. lin. 5. qui *Saxones* e codicibus restituit.] Vide *Austria* 1.

1. **AUSTRIA, AUSTRASIA** dicta ea pars Galliæ quæ cis Rhenum sita est; quod ad Orientem sit respectu *Neustria*, quæ est ad Occidentem. [* Vide novum Tract. diplom. tom. 3. pag. 661.] Prioribus enim Imperii Gallicis scilicet, tota Gallia in *Austria*, *Neustria*, *Burgundiam*, *Aquitaniæ*, et *Franciam* dividebatur. Charta Caroli Simplicis Regis Franc. pro Monasterio S. Martini Turon. ex 47. Regesto Tabularii Regli n. 137: *Et frui rebus, quæ habentur in Austria, Neustria, Burgundia, Aquitania, et Francia, etc. Austria* igitur ea pars dicta, quæ ad Orientem erat, unde *Orientalis Francia* non semel appellatur, in qua et Metensis civitas statuitur, in Literis Ludovici III. Regis Lotharingiæ in Tabulario Gorziensi pag. 95. 100: *Actum anno ab Incarnatione Domini 876. Indict. 9. Epacta 22. Conc. 7. anno 8. regni Hludovici serenissimi Regis in Occidental parte Francie regnantis. Actum Metis civitate in Dei nomine feliciter. Charta alia Ludovici eius filii: Data 6. Idus Maii anno Dom. Incarn. 878. Ind. 11. Ep. 14. Conc. 2. ann. 3. Ludovici in Orientali Francia regnantis. Actum Metis civitate. Osterland dicitur in Annalibus Francor. Metensi. ann. 688: *Pipinus Orientalium Francorum, quos illi propria lingua Osterlandos vocant, suscepit principatum.* Aimoinus lib. 1. Hist. Franc. cap. 4: *Has omnes provincias dum Franci occupavissent, illam regionem, quæ Septentrionem versus tenditur, et inter Mosam et Rhenum est, Austria: illam autem, quæ a Mosa ad Ligerim usque pertinet, Neustria vocaverunt. Gesta Dagoberti Regis. cap. 31: *Dagobertus Rex Metas urbem veniens, Siegerbertum filium suum in Regno Austriae sublimavit, sedemque Metis habere permisit. Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. æra 769: Tunc Abdiran supra statum Eudonem Duce insequens, cun... Consule Francie interioris Austriae nomine Carolum, virum ab inuenta extate belligerum... sese in frontat, etc.* Obiter porro hic monendum, Eudonis Ducus Franciæ, seu potius Aquitaniæ, filiaæ hoc loco mentionem fieri, quam ille Munuza ex Maurorum gente, qui in Asturicensi Hispaniæ provincia regnum obtinebat, in uxorem dedit: de quo etiam Munuza egit Sebastianus Salmanticensis Episcopus pag. 47. De Austria agunt passim Scriptores nostri. [** Conf. Zeuss, *die Deutschen und die Nachbarstämme*, pag. 349.]**

* **AUSTRASIA,** Eadem notio. Vita Siegererti Regis filii Dagoberti: *Eam partem Francie, quæ vergit ad Meridiem et Orientem, vocabant Austrasiam: eam quæ vergit ad Aquilonem et Occidentem, vocabant Neustriam. Passim apud Scriptores nostros. Hinc Austrasiæ, Austrasiani, et Austrasiæ Franciæ, dicti iisdem Franci, qui ex Austria regno erant.*

* 2. **AUSTRIA,** Pars Orientalis regni Italici seu Langobardici, praesertim Ducatus Fori-Juli, inquit Muratorius tom. 1. part. 2. pag. 72. col. 1. B. ex Legibus Luitprandi [** lib. 6. cap. 55.]: *Si in*

Neustria et in Austria fuerit, amittat ipsa pignora. Ubi per *Neustriam* intelligit idem Murator. partem Occidentalem ipsius regni Langobardici. [** Al. in *Istria*. Conf. Praefat. ad Leg. ejusd. Regis Luitprandi lib. 1. et 2. Rachis, Praefat. et Pippin. cap. 10. ann. 782. Pertzio cap. 9. vol. 1. Leg. pag. 43.]

AUSTRINATUS, *Macer, i. vento austro corruptus. Papias.*

AUSTRUM, *Purpura, ornamentum, sellæ regales. Papias MS. Scribendum fuissestr Ostrum.*

AUSTURGO, Accipiter major, Gall. Autour. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250: *Item habent usum venandi et capiendi... aves quas-cunque, non velitas tamen ut sunt sparverii, falcones et Austurgones. Vide Astur.*

AUSTUOSUS, pro *Aestuosus*, ut puto: Sallas Malaspine de Rebus Sicilis apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 285: *Ecce venalis gens Gebellinica non sine impressione fastuosa et Austuoso compulsa ad lora dextrarum Corradini festinat.*

AUSTUR, *AUSTURCIUS*, etc. Vide in *Astur.*

AUSTUS, *Nobile*, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide infra *Autentus* 2.

AUSTUTIA, pro *Astutia*, apud Rymrum tom. 2. pag. 700.

AUSUS, pro *Esus*, Cibus. Sermo Abboni Monachi apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 79: *Me revera Abbonem, scilicet Monachum et miserabiliorum cunctis mortalibus coegerunt Episcopi, Froterius videlicet Pictavi sedis, et maxime Fulradus Parisiace, illud tenui stylo cedere negotium, ad utilitatem simplicium Clericorum; quatenus hinc omni tempore sumant Ausum et hauriant potum prædicandi subjectis.* [** Vide supra *Aussus*.]

AUSUS, Audax, temerarius, Gall. Temerare, osé; unde illud, *Qui vous rend si osé?* id est qua id fiducia audes facere? Chron. Andrense tom. 9. Spicil. Acher. pag. 649. ubi de quodam qui se fingebat esse Balduinum quondam Flandriæ Comitem et Imperatorem Constantiopol. ann. 1225: *Quod cum rex Ludovicus ex Johanne Comitissæ jam a Comitatū sere destitutæ... querimonia didiscisset, citavit hunc Ausum talia mandans, ut ei apud Peronam die certa occurreret, volens quisnam esset certius edoceri.*

AUTALOPS, Animal quoddam, de quo ita Bestiarius MS. cap. 5.: *Est animal, quod dicitur Autalops, acerrimum nimis... Habet autem longa cornua serræ figuram habentia. Appihalos dicitur in Best. metricæ scripto:*

Or vos diron d'un autre beste,
Qui a deux cornes à la teste,
Si trenchans comme une aleme...
Appihalos ceste beste a non.

AUTAMENTUM, Consuet. Carcass. in Reg. L. Chartoph. reg. ch. 3: *Dimittantur debitores abire cum vestibus suis, et cum lectis, et cum armis, et cum Autamenta suorum officiorum. Sed legendum prorsus est, cum Aisamentis.* Vide supra *Aisamenta*.

AUTAPOCA, Acceptilatio. Vide *Apodixa*. [** Ubi manifeste legendum est *Antapoca*. Vide *Antapocha*.]

AUTARCIUM, Judicium, ut *Audientia* 1. Placit. Childeberti III. ann. 711. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 676 [** Brequin. 273.]: *Siclandus aut prædicta cojove sua Dinane vel heritis suos, sicut per easdem declarata sunt, eos in Autario contra quilibet studiant defensare. Vide Autericum et infra Autericum.*

AUTARE, Luto aspergere. Glossar.

Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Autare, ellutare, collutare, Prov. Enfangar.*

AUTEMPTICUM, pro *Authenticum* quandoque occurrit in Tabular. Fontanell. ac praesertim tom. 2. pag. 1845.

AUTENCIA, ORUM, *Uno libro. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide in Authenticus.*

AUTENTICA, in Missali Ambrosiano feria 2^a, 3^a, et 4^a, post dominicam Palmarum dicuntur *feria 2^a in Autentica, feria 3^a in Autentica, feria 4^a in Autentica. Vide Autentica hebdomada.*

AUTENTICARE, ut *Authenticare*, Confirmare. Bartholomæus Scriba Annal. Genuens. lib. 6. ad ann. 1227. apud Murat. tom. 6. col. 458: *Et Potestas ipsam sententiam approbavit et roboravit et Autenticarice precepit. Vide Authenticus.*

AUTENTICARE, Corroborare, firmare. Charta ann. 1250. in Scheidii Nachrichten vom Adel, pag. 546: *Præsens testimonium sigillo domini nostri comitis Ludolfi de Haievemunt, cum proprium non habeamus, duximus Auctenticandum.*

AUTENTUS, *Princeps vel auctor; inde Autenticus. Ita Papias MS. Ecclesiæ Bituricensis. Vide Authenticus.*

AUTENTUS, [** Pro *Autenticus*, quomodo etiam habetur in Legibus Norman. mox laudandis ex Cod. reg. 4651. ubi in versione Gallica legitur *Autentiques*; qua voce Nobilis, qui feudum francum tenet, significatur, idem itaque quod *Authenticus*. Vide in hac voce.] Munere publico donatus. Codex Legum Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 303: *De personis autem Autentus, videlicet qui tenent francas serjanterias, vel qui per armorum servicia feeda sua deserviunt, etc. Vide Authenticus 1.*

AUTENTUS TONI, Modus toni Musici decantandi lentius vel celerius. Epist. ann. 851. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 123. 1: *De laude disciplinæ... viii. De tonis octo... x. De Autenti proti. xi. De plagis proti. xii. De Autenti deuteri. xiii. De plagis deuteri.* [** Pro *lentius vel celerius* scribendum Altius; monente D. Le Bœuf. Appellationis ratio sequitur in *Authenticus Toni*.] Hinc

AUTENTI SONI apud Marten. Tract. de antiq. Ecclesiæ discipl. pag. 683. ex Pontif. Pictav. annorum circiter 800: *Sed neque melos musicum terminata antiphona in ultima syllaba protelatur juxta rationem Autenticorum sonorum, etc.*

* **AUTHENTICI** TONI, apud Bernonem abb. Augiens. tom. 6. Anecd. Pezii part. 1 col. 200: *Quorum (tonorum) apud nos nomina a primo usque octavum ex ordinis sui auctoritate sumpsere primordia. Ex quibus quatuor, id est, I. III. V. VII. Greco eloquio Authentici vocantur, eo quod exteris, videlicet II. IV. VI. VIII. quasi quadam magisterii auctoritate præesse videantur. Authenticum namque auctorem sive magistrum sonat.*

* **AUTENTUS**, pro *Obtentus*, Gall. Prætexte. Inquisit. ann. 1210. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 48. col. 2: *P. de Vaquerius juratus dixit, quod ultima die Sabbati mense Aprilis P. de Areolis et W. Palaridus venerunt ad domum suam, qui sub Autentu quod velletur emere roncinum ejus, ad ultimum locuti sunt et (ei) in hunc modum, etc.*

AUTERCLOTHIS, Pannus altaris. Vox ex obsoleto apud Anglos Auter, Altare et Cloth, pannus. Th. Madox Formul. Anglican. pag. 427: *Duo vestimenta pro Capella, videlicet 1. nigrum cum armis meis et 1. album et rubrum et quatuor Auterclothes meliores.*

AUTERICUM, An pro *Auditorium*? [** Vide supra *Autarcium*.] Designari hic videtur locus, ubi Abbas excipiebat, quos audire debebat. Veteres formulæ Andegav. apud Mabillon. tom. 4. Analyticorum pag. 262. formula LXVI: *Incipit notitia quem hominem in causa sua repellavit. Notitia qualiter veniens illi Andecavis civitate ante venerabile vir illo Abbatu vel reliquis quam plures bonis hominibus, qui cum ipso aderant, cuius nomina vel scriptiones atque signaculum subter tenentur inserta, interpellavit aliquis homines his nominibus illus et illus, dum dicerit quasi vinia sua in loco nuncupante illo, malo ordine pervasisset: quia ipse illi et illi taliter in responso (dererunt) quod auctori habebant legitimino nomen illo majore quia ipsa vinia ad eos dedisset. Sic ab ipsis viris illi fuit denunciatum, ut die illo Andecavis civitate ipso illo in Autericu præsentare deberit: se hoc non faciebat, cum legis beneficio ipso illo de ipsa vinia revestire deberet.*

AUTERITAS, Antiquitas, in Gloss. Isid. legendum *Anteritas*.

AUTERIUM, Historia de Exordio Monasterii S. Johannis de Tarouça, tom. 3. Monach. Lusitan. Brandaonis pag. 285: *Et inde ubi intrat ipsum fontanum in Barosa, et inde per illum Auterium, de Armata, et inde per illum montem de Pineio, etc.*

* F. Locus editus, Gall. *Hauteur*: vel quod ad formam ferreæ soleæ esset, sic dictus: nam Auterium, ea notio, occurrat in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Auterium, Fer à cheval.*

* **AUTHENTICA** HEBDOMADA, Sancta, quæ et *Major* dicitur. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 864: *Magister autem scholarum facit semper puerum suum legere primam, quisque in sua ebdomada, excepto in Authenticæ, et in Resurrectione.... Et lector semper legit secundam, excepto in Authenticæ et in Resurrectione. Vide in Autentica et Hebdomada.*

* **AUTHENTICA**, Originale instrumentum. Vide *Authenticus*.

1. **AUTHENTICUS**, Gloss. MS. Reg. Cod. 1179: *Authenticum, auctoritate receptum. Jo. de Janua: Authenticus, auctoritate plenus. vel fide dignus, cui primo credebatur ex sui dignitate. Item Authenticus dicitur etiam nobilis.* [** Conf. Gloss. med. Græcit. voce Αὐθέντικος.] Hinc

AUTHENTICÆ PERSONÆ, Proceres, magnates, apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 32. [** Chart. ann. 1205. in Hundii Metrop. Salisb. tom. 1. fol. 222: *Damnum restituat confirmatione trium Authenticarum Personarum. Vide Autentus 2.*

* **Auctentique**, pro in *Authenticis* ver-satus, legum peritus, apud Froissart. vol. 2. cap. 130: *Maistre Jehan des Mares, qui... avoit toujours esté l'un des greigneurs Auctentiques en parlement sur tous autres.*

AUTHENTICUM, Originale Instrumentum. Hesychius: κύπιον, ἰδεον, αὐθεντικὸν γραμμάτιον. Greg. M. lib. 1. Epist. 42: *Vel Authenticæ, vel exemplaria. Authenticæ chartula, apud euodem lib. 2. Indict. 11. Epist. 3. lib. 8. Epist. 55. Nicolaus I. PP. Epist. 8: Cum autem Legati vestri venerint, mittite, quæsumus, et epistolæ Authenticas, quas per Rhadoaldum et Zacharium dudum Episcopos missimus dudum vestri Eminetiaræ, etc. Idem Epist. 27: *Quarum (literarum) exemplaria, ne Authenticæ istarum, aut inter-**

ceptæ aut a quibusdam fortasse de honestatæ, aut perditæ.... fuissent, Magnitudini tuæ per hunc gerulum transmittimus.

* Observant Auctores novi Tract. diplom. tom. 1. pag. 412. passim occurere hanc vocem in instrumentis XII. circiter seculi, ac præcipue in bullis Rom. Pontificum, ubi præsertim de Charta, ab episcopo in gratiam alicujus ecclesie suæ dioecesis concessa, sermo est. Autentique vero, pro Diplomate regio seu Charta exactionis, auctoritate regia roborata, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 11: *Chilperic geta et ardi ou feules Autentiques, en quoi la loi estoit escripte pour le pueple grever.*

AUTHENTICA. Eadem notione. Carolus Magnus in Epist. ad Magnum Achiepisc. Senonensem: *Et hanc Authenticam, ut premisimus, diligenter.... transcripsi per se.*

AUTHENTICÆ, Novellæ Constitutiones Justiniani appellari ceptæ, ex quo rejecta Juliani Antecessoris versione seu editione, earumdem barbara Bulgari tempore facta translatio, quod uberior videretur, ab Accursio recepta est, qui *Authenticam* appellavit, quoniam ex ipso Græco originali ad literam traducta esset. Ita Alciatus lib. 2. Parerg. cap. 46. et Antonius Augustinus in Praefat. ad Julianum. [Huc forte spectat illud quod in Vocabulario juris utriusque pervetusto: *Autenticum, est liber Juris Civilis excerptus quasi quædam summula ex aliis legalibus libris continens novem collationes ut novem partes principales, etc.*] [** Conf. Savini H. Jur. Rom. med. tempor. § 182. Joannis Bassiani Summa Novell. initio proœmii: *Liber iste, quem domino donante lecturi sumus, dudum liber Novellarum dicebatur... Veruntamen quia etiam aliis liber est hoc nomine vocatus... postea placuit, ut ad ejus differentiam hujus libri nomen mutaret, et Authenticum seu liber Authenticon nominaretur; eo quod præ ceteris legum libris Auctorabilis habeatur.*].

AUTHENTICARE, Confirmare, quam vocem etiam usurpant Itali. [Hispanis Autenticar.] Hesychius: *αὐθεντίς, ἐπονετέοντις.* apud Annam Comnen. lib. 5. Alex. pag. 132. de quarum vocum notionibus consule Glossaria Meursii et Fabroti, [** Cangii, col. 153.] et Allatium lib. 1. de Utr. Eccl. consensu cap. 21. n. 4. Ekkeh. Minimus de Vita B. Notkeri Balbuli cap. 16: *Omnia canonizavit,... et disciplinas quas docuerunt, totum Authenticavit.* Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 14: *Mandata quoque generalia, quæ communiter hactenus receperisti, ut particularis ex eis et integra nobis habilitas offeratur, Authenticari per manum publicam facias.* [Concilium Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 598: *Supradictæ vero.... reformationes publicabunt et Authenticabuntur in plena congregazione Cleri.*]

AUTHENTICATUS, Canonizatus. Stephanus Episcopus Tornacensis Epist. 231. de Canonizatione S. Geraldii Fundat. Silvae majoris: *Hoc anno a Domino Papa Romæ debita Missarum solennitate Authenticatus, et in Catalogo Sanctorum meruit adscribi.*

AUTHENTICUM. Liber ecclesiasticus, qui antiphonas et responsoria eo ordine quo canenda erant, continebat. Guidonis Discipl. Farfensis cap. 27: *Item Alleluia, Audivit Herodes, et cetera sicuti capitulata sunt in Authentico.* Ibid. cap. 40: *Dicant unam antiphonam per ordinem, sicut insertæ sunt in Authentico.* Et

cap. 41: *Responsoria decentant eo ordine, sicuti in festivitate ejus ex Authentico decantata sunt.*

AUTHENTICUM ALTARE. Vide Altare.

* 2. AUTHENTICUS. Alia notione. Vide supra in Autentus 3.

* AUTHONOMATICE, Suo nomine. Adverb. formatum ex αὐτῷ et ὅνομα, sumptu nimirum αὐτῷ PRO ἑαυτῷ. Littera Generalis Carmelitarum apud Rymer. tom. 2. pag. 221: *Illustrissime Domine Rex solus... regnans Authonomatice et imperans quiete.*

* Male, Suo nomine: est enim adverbium Græcum αὐτονόμως, suo jure, suo arbitrio, libere, ut me monuit vir erudit. D. Falconet.

* AUTHORABILIS, Authenticus, auctoritate legitima munitus. Charta ann. 856. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 420: *Abatissa Basilla S. Stephani.... præsentavit obtutibus nostris Authorabiles emunitatis firmates prædecessorum nostrorum regum et imperatorum, etc.* Vide supra Auctorabilis 2.

* AUTHORGADOR, Fidejussor, sponsor qui auctorizat. Charta Bernardi Jatgerii ann. 1225. ex Tabulario Moyssiacensi: *De isto dono debemus esse garridor et Authorgador, etc.* Vide Autorgador.

* AUTHRICARE, pro Autorizare, Confirmare, apud Moretum Antiquit. Navarrae pag. 406. e Tabulario Pinnatensi.

* AUTHORISABILIS, ut Authorabilis. Tabul. Major. monast.: *Unde si quis eis (monachis) in futuro, quod absit, injuria quidpiam seu violentia super hoc, adeo canonico et Authorisabili dono, quoquo modo inferre tentaverit, etc.* Conc. Tolet. ann. 1324. can. 4: *Donec in eo per diæcesanum episcopum institutione Authorisabili fuerit institutus.* Vide Auctorabilis.

* AUTHORISARE, Confirmare, auctoritate legitima concedere. Test. Roger. vicecom. Carcass. ann. 1150. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col 530: *Totum illum honorem, quem Guillelmus Mancipii de Carcassona dedit hospitali beatae Mariæ S. Salvatoris, absque omni inganno, dono, et laudo et Authoris eis.* Charta ann. 1152. ibid. col. 541: *Militias meas neque vilanias, quas in castello prænominate habeo, vobis non Authoriso.* Vide Auctorisator 1.

* AUTICAX, Equini morbi species, cum ex dicta ægritudine capitis humores descendunt ad oculos, facientes eos lacrymare, vel in eis planum vel turbulentiam ac ruborem vel caliginem, propter quæ non valet equus, ut decet, respicere, vel videre. Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 26.

* AUTIRE Se, Spondere, Auctorem se profiteri, Gall. Garantir. Charta Chlodovei III. ann. 692. apud Felibianum in Hist. S. Dionysii pag. xij: *Interrogatum ei fuit, se ipsa villa Nocito memorato Chainone Abbatii vel ad partes basilicæ sui sancti Dionysii firmassit, aut Se Autire excide adesse volibat.* [** Apud Brequin. num. 227. ex autographo legitur: *aut se Autur excide adesse volibat.*]

* AUTLINGUA SAXONICA, Pagus Neustriæ, ubi concenterunt Saxones Otingi. Vide Otingua.

* AUTOCEPHALIA. Græci αὐτοκεφάλου Episcopos appellarent, qui a Patriarchis non dependebant ratione jurisdictionis; sed eodem ac illi αὐτοκεφαλια jure gaudebant, nulli alii subjecti. Unde in sexta Synodo can. 39. qui etiam refertur a Constantino Porphyrogenito lib. de Adm. Imp. cap. 48. Nova Justinianopolis τὸ δικαῖον ἔχειν τῆς Κωνσταντι-

νοπλεως, jus Constantinopolos habere dicitur. Id autem juris in Ecclesia Orientali habuere præterea Archiepiscopus Bulgariae, et alii nonnulli Metropolitani, ἀπὸ φιλοτιμίας εστιαιη, inquit Balsamon de Privilegiis Patriarcharum. In Ecclesia Occidentali idem privilegium sibi arrogasse Archiepiscopos Ravennates, auctor est Anastasius in Dono PP.: *Hujus temporibus Ecclesia Ravennatum, quæ se ab Ecclesia Romana segregaverat, causa Autocephalizæ, denuo se pristinæ sedi Apostolicae subjugavit.* Idem in Leone II: *Sed et typum Autocephalizæ, quem sibi elicuerant (Archiepiscopi Ravennates) ad amputanda scandalos sedi Apostolice restituerunt.* Unde patet, id privilegium consecutos Archiepiscopos Ravennates, vel a summis Pontificibus, vel ab Imperatoribus Constantinopolitanis, vel denique per usurrationem, maxime cum Roma ab eorum imperio avulsa, solus fere in Italia Græcis Augustis remansit Ravennensis Exarchatus; ita ut nec Patriarchis Constantinopolitanis parerent, quibus nunquam paruerant, nec Pontificibus Romanis, qui ab Imperatoribus Orientis defecerant. Sed ab Italia demum omnino expulsi Græcis, hanc Ravennatis Ecclesiæ Autocephaliæ abrogavere summi Pontifices, et statuere, ut Ecclesia Ravennas sub ordinatione sedis Apostolicæ esset, et ut iuxta antiquam consuetudinem in civitatem Romanam veniret Archiepiscopus ordinandus, ut ibidem narrat Anastasius. Vide Hieronymum Rubeum lib. 4. Hist. Ravennat. pag. 209. [** et Glossar. med. Græc. voce Αὐτοκέφαλοι.]

* AUTOCHENI, Hæretici qui Christum esse Deum per se, haud a Patre procedentem asserebant. Macer in Hierolexico.

* AUTOLYTUS. [A se ipso solutus. Non men Romanum servile. Inscript. apud Fabrett. p. 292. n. 242. Autolytus M. Fabii dispensator.]

* AUTOLTAS. Caroli M. Præceptum pro Monasterio Caunensi tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 28: *Et si aliquæ causæ aduersus eos surrexerint, vel homines eorum Autoltæ fuerint, quas in promptu absque gravi illorum dispendio definire non poteritis usque in nostram præsentiam reserventur, quatenus ante nos secundum legis ordinem accipiunt finitivam sententiam.* Haud scio an melius legeretur: *Et si aliquæ adversus eos surrexerint, vel homines eorum, aut toltaæ fuerint;* hoc est, injusta exactiones, quas, etc. Accidit non raro in veteribus Tabulis, ut unius vocis ultima littera prætermittatur, cum vox sequens per eamdem literam incipit. Hinc ex hisce duabus vocibus, *aut tolta* facile fieri potuit Autolta. Quod si unica vox esset, crederem Autolta scriptum esse pro Autarta, Rebello. Vide Autartes.

* Facilis prorsus emendatio; legendum enim est, *aut ortæ fuerint*, ut in Charta 35. nostri Alphabeti Tironiani pag. 65. aliisque huic similibus; et sic sensus apertus est.

* AUTOMATA. Vita S. Hilarii Arelatensis Episcopi: *Jam quemadmodum salinas expetens, Automata propriis manibus, et sudore conficerit. Ubi Automata videntur esse instrumenta mechanina, sponte moventia, quibus aqua ex salinis eruitur. Aquarium expressiones, αὐτοπάτος,* dixit Vitruvius lib. 9. cap. 9.

* AUTOPHORI, Gr. αὐτόφεροι. L. 3. def. furt. Institut. de obl. quæ ex delicto nasc. § Furorum 3. non solum sunt fures manifesti, sed etiam omnes, qui

in quocumque alio crimen deprehenduntur, ut scribit Hofmannus in Lexico post Phavorinum et Budæum. [**] Institut. lib. 4. tit. 1. § 3: *Manifestus fur est, quem Græci ἄντροψ appellant, etc.* Vide Lexica Græca.]

* **AUTOPRACTI**, [**] **AUTOPRACTORES**] dicebantur ii, quibus id privilegii indulsum erat, ut ad tributa solvenda a compulsoribus, ut cæteri, non admonerentur, aut compellerentur: sed ultro et sponteæ voluntatis studio, ut loquitur lex 34. Cod. Th. de Annona et trib. (11, 1.) ea inferrent. Ejusmodi erant dignitate præcellentes viri, et vitæ honestate eminentes possessores. Vide l. 4. eodem Cod. de Conlat. translat. postul. (11, 22.)

* **AUTOPYRUS PANIS**, ex quo nihil neque pollinis neque furfuri excretum est. Vide *Panis Autopyrus*.

* **AUTOR**, Accipiter major, Gall. *Autor*. Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 174. v. col. 2: *Item unum Autorem censualem, valere extimatum duos solidos Ruthenenses. Vide Astur.*

* **AUTORAMENTUM**, pro Auctoramentum. Consensus. Vide *Favere* et *Autoramentum*.

* **AUTORARE**. Gloss. MSS. S. Andreae Avieno.: *Autoro, Autorare, Autoritatem dare. Vide Autorare.*

* **AUTORGAMENTUM**, Consensus, approbatio, Gall. *Agrement*. Charta Raymundi Rogerii comit. Fuxi ann. 1188. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 162: *Cum consilio et Autorgamento proborum hominum Appamiae, dono... beatæ Marie Bolbonæ... libertatem et affrancamentum illius domus, quam habent Appamiae. Vide Auctoramentum 1.*

* **AUTORGARE**, Eadem notio. Donatio Abbatiæ Juncheriæ ab Ildefonso Aragonum Rege pro Humberto Abbe Gemundi, ann. 1177. inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 172. col. 2.: *Hoc supra dictum donum et concessionem laudavit et Autorgavit Willelmus Abbas de Juncheria et Prior ejusdem loci, Arnaldus et frater Deodatus, cellararius major, etc. Vide Auctorizare.*

* **AUTORICARE**. Eodem significatu. Placitum anni 862. inter Instrum. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 114: *Ipsius res et legibus Autoricare, sicut ille et fiduciæ datum habebat.*

* **AUTORICUM**, Auctoritas, tuftio. Charta Childeberti III. Regis Franc. ann. 694 apud Felibianum Hist. S. Dionysii pag. xv. [**] Brequin. 232.] : *Et se necessitas ipsius Hainonis Abbatis aut heredis suos fuerit, ipso Botharius Clericus aut heredis suo in Autoricio eus estodianit defensare.*

* Vel potius, Judicium, ut supra *Autoricum*, quod vide.

* **AUTORIGARE**, ut *Autorgare*, Confirmare. Vide locum in *Inderenzare*.

* **AUTORISABILIS**. Vide supra *Authorisabili*.

* **AUTORISTA**, *Che usa e sa autoris*. Glossar. Lat. Ital. MS.

* **AUTORIUM**, Constitutio, statutum, definitio, Gall. *Définition*, *règlement*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Autorium, Abocage. Vide supra Abocatio.*

* **AUTORIZARE**. Vide *Autorizare*.

* **AUTRIX**, Quæ est auctor. [*] Vel potius, *Incantatrix, maga.*] Gervasius Tilberiensis in Imperialibus otiis apud Leibnitium tom. I. Scriptor. Brunsvic. pag. 895: *Creberrimum quoque apud mulieres Græcas et Hierosolymitanas existit, ut aucti, quod contemtores suæ libidinis in asinos transformant, miro in-*

cantationis genere; ita quod faciem asini, laborem et onus sustinet, quoque ipsarum Autricum miseratio pœnam relevet. [**] Vide *Forcell. Lexic. Tertullian. anim. 57: Auctrix opiniomum istarum magica.*]

* **AUTORIZABILIS**, Auctoritate praeditus, vel qui potest legitime confirmari; Gall: *Qui peut être autorisé. Charta Conradi Archiep. Mogunt. tom. 2. Rer. Mogunt. pag. 432: Collacionem itaque nostram, robur Autorizable non habemus, jam dictum Prepositum, quidque a nobis receperat, oportuit resignare, et Ecclesia electionis sue libertatem obtinuit illibata.*

* **AUTUM**, Secretum, aut semotum. Papias. [**] Leg. *Avium. Vide Auxaria et Aviarium.*]

* **AUTUMA**, æ. Existimatio, Ugutioni.

AUTUMNALIA; Fructus terræ, qui autumni tempore maturescunt, Messes. Radulfus de Hengham, in *Magna* cap. 5: *Ista autem ultima lex potest vadiari ad salvandum Autumnalia, aut redditum assimus.*

* **AUTUMNALIS EXACTIO**, Quæ ex fructibus terræ autumni tempore persolvitur. Charta ann. 1368. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ac Hontheim pag. 248. col. 1: *De quo quidem teolonio.... obventiones recepit, ac de et ex exactiōibus Autumnalibus, etc.*

1. **AUTUMNARE**, Rapere, decerpere, ut faciunt ii, qui autumni tempestate fructus ex arboribus avellunt. *Autumnos fructus decerpere*, in leg. 2. Cod. Th. de Feris. Vita S. Deicoli Abb. Lutrensis cap. 9.: *Ut res, quas fidelium largitas... loco concessit, ... studio rapaci penitus sibi Autumnnaret. Consuetudo Andegavensis art. 499. ubi de operis seu coratis: En esté pour faucher, fener, Aouster, vendanger, etc. Gall. Faire l'aoust. [Hinc Papias: Autumnare, Colligere dicitur.]*

2. **AUTUMNARE**, Maturescere, in Glosso MSS. S. Germani Paris. Cod. 524.

* **AUTUMNINUS**, ad autumnum pertinens, autumnalis. Cognomen Romanum. *Inscript. apud Maff. Mus. Ver. 422. 4. Attia Autumnina.*

AUTUNNUS, Bajuvarii annos suos per *Autumnos* numerabant, (ut Anglo-Saxones per *Hiemes*, in Legib. Canuti Regis cap. 19. et Dani, apud Wormium in *Fastis Danicis* cap. 7.) Lex Bajuvar. tit. 7. cap. 19. § 4: *Per singulos annos, id est, Autumnos singulos. Olim Germani, ut auctor est Tacitus, quid esset Autumnus, non norant. Sic ille lib. de Morib. German. : Annum quoque ipsum non in totidem dixerunt species, hiems et ver et aestas intellectum ac vocabula habent: Autumni perinde nomen ac bona ignorantur. Quando vero Autumnus apud nos, ut et cæteræ anni tempestates incipiunt, docent versus isti apud Lindwodum :*

Dat Clemens Hiemem, dat Petrus Ver Cathedratus, Estuat Urbanus, Autumnat Bartholomæus.

AUTUMNUS, pro *Autumnalis*. Occurrit apud Ovidium, Manilium, Gellium, Tertullian. Ausonium, etc. Vide Jac. Gothofred. ad l. 2. Ch. Th. de Feris. (28)

* **AUTUMPNIA**, Quidquid vanno excutitur triticum ventilando. Picardis *Hauton*, aliis *Vannures*. Charta R. Abbatis S. Salvii de Monster. in Tabulario Compendiensi ann. 1228: *Matthæus prepositus de Atin recognovit Arnulphum fratre suum in perpetuam eleemosynam contulisse Ecclesiæ Compendiensi farinam, paleam, Autumpniam et omnia alia jura quæcumque in grangia dictæ*

Ecclesiæ apud Atign poterat reclamare. Vide Hauto.

* In Ch. ann. 1206. ex eod. Chartul. fol. 143. r. de eadem re legitur *Hautonem*, et in alia fol. 143. v. *Hautumniam*.

* **AUTUMSERIS**, f. Spicarum manipulus, Gall. *Gerbe*. Charta Caroli C. ann. 23. regni ejusd. in Chartul. S. Dion. fol. 65. col. 2: *De Simpliciaco etiam in Cinnomanico sita, solvendæ sunt illis Autumseris centum, aut pro eis de argento libra una. Vide Autumnare 1.*

* **AUTUNO**, ATUNO, Fructus terræ autumni tempore collecti. Charta Sancii I. Portug. Regis ann. 1190. apud S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 149: *Et tres sint quarteiri de meliori Atuno, quem laboraverit. Et hoc est Autunus, triticum, ordeum et centenum. Et de secunda, scilicet milium et panicum, det alios tres quarteiros, si laboraverit.*

* **AUTURETAS**, Auctoritas, Charta. Diploma. Preceptum Clotharii III. Regis Francie ann. circiter 657. apud Felibianum in Hist. S. Dionysii pag. viij [**] Brequin. 139.]: *Et ejus manus dicuntur tripedare ille calamus: idio ipse Auturetate mano propria non podibat subscrivere. [**] Ibidem infra: Auturetatis predictis principibus, etc.]*

* **AUVA**, pro *Augia*, Augiense Monasterium, quod aliquot leuis distat a civitate Constantiens. Apud Baluzium tom. 2. Capitularium exstat *Epistola cum duodecim Capitulis quorumdam Fratrum ad Aviam directis.*

* **AUVALLATUM**, Alterum vallatum seu fossatum, quo primum cingitur. Vide *Vallatum*. Charta ann. 1228. inter Privil. civit. Avenion. ex Cod. reg. 4659: *Consules... emerunt de pecunia Communis hujus civitatis, pro communi utilitate reipublicæ civitatis Avinonis... honores illos, in quibus vallata et Auvallata facta sunt et consignata. Rursum occurrit in Stat. MSS. ejusd. civit. cap. 100. Locum vide supra in *Ambarium*.*

* **AUVANNA**, [AUVANNUS] Umbraculum ligneum projectum, quod fenestra vel officinæ appenditur, Gallis *Auvant*: forte quod *vanni alti* instar suspendatur, aut quod ventum arceat, quasi *Ostevent*: vel quod in plateam progrediatur, ex Gallico *Avancer*, quasi *Avance*. Charta Communia Hamenensis: *Si quis adificaverit, novum ponet adificium, ubi vetus fuit, in anteriore autem parte domus, supra viam, duos Auvannos; unum scilicet super alium, singulosque duorum pedum facere poterit, etc. Eadem Charta Gallica, deus Avantvens. Charta ann. 1205. apud Duchesnum in Probat. Hist. Monmorenciacæ pag. 75. et 100: *Salvis Auvannis domorum, ita quod non noceant hominibus ad pedem, neque equitantibus. Libertates concessæ Barcinonensis a Petro Rege Aragonum ann. 1283: Si de lucernis, cloacis, de parietibus et Auvannis... fuerit questio, etc. Sic in MS.**

* **AUVARDUM**, [vel AWARDUM, al. Awarda, inquit Spelmanus in Glossario, proprie est judicium ejus, qui nec a lege nec a judice datur ad dirimendam item, sed ab ipsis ligantibus eligitur. Dictum, quod ad observandum seu custodiendum, partibus imponitur: ab Anglo-Normannico *Agard*, Gall. *Agard*, id est, ad custodiendum, observandum, tenendum, g. ut crebro solet in w. transeunte. Hoc sensu notissimum. Prosequitur idem scriptor:

* **AWARDUM**, occurrit alias pro responso vel sententia juratorum. Ordinatio Marisci Romeneiensis pag. 69: *Quilibet predictorum 24. juratorum jurabit*

quod cum sociis suis juratis vere judicia et Awarda faciat, non pariendo alicui diviti vel pauperi, tam in distinctionibus (l. distinctionibus) faciendis, quam in wallis, etc. Et post pag. 72 : Et quod liberabit successor suo tam chartas Regum... quam rotulos judiciorum, considerationum et Awardarum per predictos 24. juratores, cum omni processu... tempore suo habito.] Vide Esgardum.

* **AVENTUS**, Umbraculum ligneum projectum, quod fenestrae vel officinae appenditur, Gall. *Avent*, idem quod *Avanna*. Charta Henr. comit. Trec. ann. 1160. in Chartul. Arremar. ch. 241 : *Domus Mastelinæ cum Avento, quod ante est, quæ est in foro Trecensi, etc.* Rectius infra semel et iterum legitur, *Aventum*. Aliæ ann. 1388. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Quod absque dictorum religiosorum licentia nulli super dictam vairiam Avuentum erigere et sailliam construere licebat.* Neque aliud sonat *Contre-avant*, in Lit. remiss. ann. 1444. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 344 : *Warlain vint demander à icellui Sohier pour combien il lui vouldroit quitter ung Contre-avant, qui est à dire ung ague.*

* **AVUNCULA**, Amita, vel Materteria, Gall. : *Tante. Avuncula Ludovici de Rupe*, in Necrologio Abbatiae S. Petri de Casis ad 23. Maii.

* Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 188 : *Quidam varletus de curia carissimæ et fidelis Avuncula nostra comitissa Alenconis, etc.* Occurrunt preterea in Ch. ann. 1087. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 184. Nostræ Ante, Antain et Antein, eadem acceptione usurparunt. Charta ann. 1265. ex Chartul. S. Joan. Laudun. : *Nous Enjoi-rans, sires de Couci,... faisons savoir... que come nostres chiens cousins et feables messires Thoumas de Couci, sires de Ver-vin, ait donné.... à sa mere nostre chièvre Antain, madame Mehaut, dame de Ver-vin, vint et trois livrées à Parisis de rente par an, etc.* Ch. Radul. comit Aug. ann. 1325. in Reg. 62. ch. 485 : *Nostre très chièvre et amée Antain, madame Joane d'Eu, vidamesse d'Amiens, etc. Nos chiens et amez neveu mons. Raouls, conte d'Eu, etc. in alia ejusd. Joannæ ibid. ch. 487.* Lit. remiss. ann. 1375. ex Reg. 108. ch. 187 : *De la partie de Guy de Houdetot chevalier nous n'est exposé que comme Thomas de Moucy chevalier ait épousée Aude de S. Martin, Ante d'icellui exposant, etc.* Aliæ ann. 1377. in Reg. 110. ch. 291 : *L'appella ribaut, sor-cier et maquerel de sa belle Ante, la femme de son oncle.* Ita quoque legendum opinor, pro Anne, in aliis Lit. ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 39. Auntuin, in Ch. ann. 1248. inter Probat. Hist. Villehard. pag. 6. *Le Roman de Garin :*

*Car envoyez à belle Heillois,
C'est vostre Antein, si ne vos doit failir.*

* *Hinc Antin* dicitur, Pars seu portio hereditatis, quæ ex amita provenit, in Lib. parvo rub. domus publ. Abbavil. ad ann. 1805. fol. 42. v^e : *D'autre part vint une nieche dame Jehane, si clama le partie l'Antin.* Vide Bellomaner. MS. cap. 13. Cangii Observat. ad S. Ludov. pag. 64. et Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 626.

* **AVUNCULUS**, pro Patruo promiscue usurpatum legere est apud Scriptores mediae ætatis. Vide Decretionem Childeberti Regis cap. 1. et Capitularia Caroli C. pag. 161. 296. Editionis Sirmondi. [** Carol. II. et Hlothar. II. Conventus apud S. Quintinum. cap. 4. Pertzio

vol. 1. Leg. pag. 456. Caroli Adnunt. post Conventum ad Sablonarias ib. pag. 487.]

* **AVUNCULUS**, uti post Pithœum obser-vat Beslius in Hist. Comit. Pictav. cap. 10. interdum etiam dicitur, *le cou-sin qui a le german sur l'autre*, quod in Britannia Armorica maxime usurpatatur. Unde ejusmodi cognatos dicimus *Oncles à la mode de Bretagne*.

* **AVURSA**, Lex Bajuar. tit. 13. cap. 4 : *Dicit ad reum, qui animal compellebat ad mortem : Recipe animal, quod lessisti, quod nos avursam vocamus.* In Edit. Heroldi habetur *Avorsam*, in Cod. Regio Avursum, in Metensi *Aborsum*. Spei-mannus. Saxon. a-virse, id est, pejus, deterius. Angl. hodie *Worse*.

1. **AVUS**, [Piscationis species, illa for-san quæ fit cum *Ave*, seu corvo aquatico, Gall. *Cormoran*; nisi forsitan ea sit, quæ fit cum rete, quod Accipitrem vocant, Gall. *Epervier*. Charta Occitan. ann. 1311. ex Regesto. 47. Tabularii Regli num. 130 : *Quicumque de cætero piscal-bitur in aquis stagnorum Lunelli et Mel-gorii cum artibus piscandi, videlicet bat-tuta, vel fchora, vel *Avus*, vel seze, vel retibus subtilibus, vel rezailh, etc.*] Vide *Batuda*.

2. **AVUS**, Chronicon Iperii cap. 7. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 488 : *Si Gengulfus miracula facit, *Avus meus canet*; mox ejus imprecatio in ignomi-niam adimpleteatur : nam semper cum lo-quebatur, *Avus ejus cantabat*.* Au pro *Avis*, vel *Alvus*? [** Neutrum ; mendum est pro *Anus*.]

* **AUXANGIA**, pro *Axungia*, Gall. *Vieux-oingt*. Mandatum Philippi Pulcri ann. 1304. tom. 1. Ordinat. Reg. pag. 423 : *Ceram, sepum, auxangiam por-ci-nam vel aliam adipem sive oint, etc.*

* **AUXANUSA**, crescens, Cognomen Romanum. Inscript. apud Grut. 127. col. 4. P. *Ælius Auxanon*. Alia apud Fabeit. p. 141. n. 150. *Ælia Auxanusa*.

* **AUXARIA** Secreta nemoris dicta sunt; eo quod ibi frequenter avebantur, secundum Ysidorum. Vocabul. Jur. utriusque per-vetustum ex Biblioth. Cl. D. Baronis de Crassier. Legendum Aviarium. Vide Aviarium.

* **AUXELLUM**, f. Aucupium. Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 88 : *Si quis furatus fuerit alterius leviterum, brachum, mas-tinum, vel alium quemvis canem alterius, ab Auxello, caza, vel a guarda peccudum, vel bestiarum, etc.* Vide supra *Ausellus*.

* **AUXILA**, *La olla, o pignata, e la me-sura più grande del debito.* Glossar. Lat. Ital. MS. : *Auxilla, parva olla, ollula*, apud Laur. in Amalth. ex Festo. Vide *Auxilla* 1.

* **AUXILIA** Romani appellarent copias militares, quæ a sociis vel federatis mittebantur; differebantque ea a Legionibus, quæ ex Romanis constabant. Ita Vegetius lib. 1. cap. 2. Victor Schotti in Maximiano : *Huic postea cultu numinis Herculei cognomentum ac-cessit, uti Valerio Jovium : unde etiam militaribus Auxiliis longe in exercitum præstantibus nomen impositum.* Auxilium, inquit Varro, appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adjumento essent, alienigenæ.

* **AUXILIABILITAS**, Aidabilité. Auxilia-riter, auxiliariter, opitulanter, Aidable-ment. Vocabul. compend.

* **AUXILIAMEN**, Aide. Auxiliabiliter, Aidablement, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

* **AUXILIAMENTUM**, Auxilium, apud Rymerum tom. 15. pag. 205. col. 2. bis.

* **AUXILIATIVUS**, Auxiliarius, Gall. Auxiliaire. Elmham. in vita Henr. V. reg. Engl. cap. 17. fol. 33 : *Ad ejus onere conferenda Auxiliativos humeros suppo-nere non veretur.*

* **AUXILILA**, La picola pignata. Glos-sar. Lat. Ital. MS. Vide supra *Auxila*.

* **AUXILIUM**, Vox forensis, Gall. Ayde, droit d'Ayde. Sic autem appellatur quæ-dam tributi et vectigalis species, quæ tenens seu vassalus Dominio capitali-pro ingruente aliqua necessitate, præstat, et ob sumptuum necessarium onera. Suidas αὐξίλιον, οἱ Πωμαῖοι τὰ τελὰ προσαγόρευον. Matth. Paris ann. 1232 : *Quibus (Magnatibus) Rex pro-posuit, quod magnis esset debitibus implicatus, unde necessitate compulsus ab omnibus generaliter Auxilium postulavit.* Rogerus Hoveden. pag. 778 : *Eodem anno Richardus Rex accepit de unaqua-que carrucata terra, sive hida iotius Angliae, quinque solidos de Auxilio. Au-jutorum dicitur in Constit. Siculis lib. 3. tit. 18. et 19.*

Duplicis vero generis est *Auxilium*, legitimum scilicet et liberum seu gratiosum. *Legitimum* vocant, quod a Lege vel a consuetudine inductum est cuiusmodi sunt tria illa *Auxilia*, quæ in omnibus pæne Consuetudinibus municipaliibus domino feudi asseruntur, cum videlicet primogenitum filium Militem facit ; cum filiam primogenitam pri-mum nuptui collocat, ac tertio, si ipse e captivitate redimendus sit. Ea igitur *Auxilia*, quod a *Legibus* firmata sint, *legitimæ talliæ* dicuntur in *Chartha Guill-eimi de Plesseio*, in *Tabulario Abbatiae de Rota* : *Et propter legitimas tallias, videlicet de Militia primogeniti filii, etc.* *Leaux Aydes*, in *Tabulario Feodorum Pictav.* et in *Chartha Herberti de Marçay* *Militis anni 1272.* quæ extat in *Tabulario S. Hilarii Magni Pictav.* et in con-suetudine *Lodunensi* cap. 8. § 1. 7.

Quod vero a Consuetudine manare videantur, *Auxilia Consuetudinaria*, *Aydes Coutumieres* appellantur in Con-suet. Normân. cap. 31. Eadem etiam *Auxilia* *Communiæ* dicuntur, in *Arestis Candelosæ* ann. 1257. in 1. Reg. Parlam. pag. 90. Ejusmodi autem *Auxilia* nihil detrahunt feudi dignitati, cum ad per-sonas pertineant, quæ libere tenent, et non ad tenementum, quod libere tene-tur, ut ait Bracton. lib. 2. cap. 16. § 8. et ex eo Fleta. lib. 4. cap. 14. § 9 : *Que quidem Auxilia sunt de gratia, et non de jure, pro necessitate et indigentia domini capitalis, et non sunt prædialia, sed personalia ; et ut hujusmodi Auxilia ci-tius vel gravius quam justum sit, levetur, provisum est, quod de feodo unius Miliæ integræ 20. solidi tantum tribuan-tur et levetur, de 20. libratis terre, quam quis tenuerit in socagio, 20. sol. et de ma-jori plus, et de minori minus, secundum terræ quantitatem : nec pro filio levetur, priusquam 15. fuerit annorum, nec pro filia ante ætatem 7. annorum, etc.* Ita Bracton.

* *Auxilia directa*, Eadem quæ *Legi-tima*, a lege nimurum, vel consuetudine inducta, Gall. *Droites Aydes*. Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 152. v^e : *En la chastellerie de Poitiers et ou ressort, les hommes flèves font par la coutume du païs à leur seigneur cinq droites Aydes ; c'est assavoir à sa nouvelle che-valerie, à sa fille ainsnée marier, à son flé racheter, à la crois d'outre-mer, à sa raençon de mains de Sarrazins ; et se l'Aide n'est abonnée, il paient le tiers dou devoir ; et se il n'i a devoir, il paient*

le tiers de la levée d'une année dou sié : et les hommes coutumiers doublent à leur seigneur leur coutumes, et les censiers font de un denier, douze.

* Quanquam vero ejusmodi Auxilia, a lege vel consuetudine inducta dicantur, interdum tamen ad illa præstanta, nequaque a domino cogi poterant subditil et vassalli, ut efficitur ex Charta Odonis dom. Montis-acuti ann. 1224. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 77 : *Possimus in dicta villa de Chaigne super quatuor quæstum facere ; de itinere Jherosolimitano peragendo, de captione nostri corporis, quod absit Domino protegere, de terra acquirenda ad baroniam pertinente, et de filia maritanda ; super quibus nobis debent Auxilia ; quod si noluerint, ipsos non possumus cogere nec debemus.*

Dicitur præterea Auxilium Capitale, Ayde-Chevel, in veteri Consuetud. Normannæ MS. 1. part. Sect. 3. cap. 25. quod Domino capitali præstatut. *Aydes-Chevels de Normandie sont dits Chevels, por iceu que l'en les doit rendre as Seigneurs-Chevels. Adecertes trois Aydes-Chevels sont accoustumées à payer en Normandie... pour Chevalier du fils ainé, le second pour le mariage de sa fille ainée, et le troisième pour le rencon du Seigneur.* Addo novam Consuetud. art. 166. 168. In Delphinatu *Taille Seigneuriale* vocatur, ut auctor est Dion. Salvaingus Tract. de Jurib. dom. cap. 49. *Aide de Noblesse*, in Consuetudine Britannie art. 91. quod iis auxiliis etiam nobiles perinde ac reliqui tenentes obnoxii sint.

* Charta ann. 1247. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Ego Bernardus de Broquinne scutifer notum facio... quod cum contentio moveretur inter me ex una parte et monachos de Noa ex altera, super eo videlicet quod ego majora releveta et majora Auxilia Capitalia ab ipsis petebam de quodam tenemento, quod tenebant de me, etc.*

Quandoque, et crebro Rationabilia Auxilia appellantur, non quod ipsa ratio dictet ea præstanta domino a vassallo, sed quia moderatius sint a vassallis exigenda, et secundum eorum facultates, ne nimio onere prægraventur. Quo sensu accipitur Rationabile Auxilium, in Charta libertatum Anglie a Rege Joanne concessarum apud Matth. Paris ann. 1215 : *Nullum scutagium, vel Auxilium ponam in regno nostro, nisi ad corpus nostrum redimendum, et ad primogenitum filium nostrum Militem faciendum, et ad primogenitam filiam nostram semel maritandam, et ad hoc non fit nisi Rationabile Auxilium. Aydes Rationables, in Statuto 1. Westmonasteriensis cap. 36. et in Regiam Majestatem lib. 2. cap. 78. § 1 : Poterit idem heres Rationabilia Auxilia ab hominibus suis exigere : ita tamē moderate, quod secundum facultates et quantitatatem feudorum suorum, non videantur nimis gravari. Ita passim Auxilium Rationabile capiendum apud Bractonum lib. 2. cap. 7. § 4. cap. 16. § 8. cap. 56. § 9. in Fleta lib. 3. cap. 14. § 9. et in Monastico Angl. tom. 1. pag. 374. et tom. 2. pag. 663. ut et *Leaux Aydes*, in Charta Edwardi I. Regis Anglie apud Seldenum de Titul. honorar. 2. part. cap. 5. § 36 : *Forspris fuit reall et Reasonable Ayde pour lui rendre hors de prison, ou ses héires, quel heure qu'ils fussent emprisonnez.* Præterea in Consuetudine Turronensi art. 90. et seq. Juliodunensi cap. 8. art. 2. 3. 6. 8. 10. cap. 14. art. 17.*

Pictaviensi art. 188. 189. et Insulensi art. 70.

In eo autem differebat *Tallia* ab *Auxilio*, quod *Tallia* ad libitum domini pro qualibet necessitate exigeretur a subditis, qui isti pensationi obnoxii erant, nempe a servilis conditionis hominibus : *Auxilium* vero exigi non poterat, nisi in his casibus, qui a lege aut Consuetudine inducti erant. Charta ann. 1310. in Regesto Rerum Andegav. in Camera Computor. Paris. fol. 60 : *Tailles ne sont mie Aydes, ne de nom ne leur semblent : car tailles sont levées par cas de nécessité, et de volonté de Prince. Mais celles Aydes nul ne peut lever, si ce n'est à cas pour quoy elles sont deués.*

Alterius generis fuere Auxilia, quæ *Liber* et *Gratiosa* appellabant, quod dominis pro ingruente aliqua necessitate imprævisa, a vassallis et subditis pensitarentur gratuito et ex mero eorum arbitrio, cum nulla lex existeret, aut statutum municipale, quo ad id exsolendum cogerentur. Matth. Paris ann. 1241 : *Cives Lodinenses contra consuetudinem et libertatem civitatis, quasi servi ultime conditionis sub nomine aut titulo Liberi Adjutorii seu Tallagi, quod multum eos angebat, Regi, licet inviti et renientes, numerare sunt coacti.*

Gratiosa vero, et *Aydes Gratieuses* vocabant nostrarates Galli, quia ex mera vassallorum *gratia* domino exsolvebantur, quomodo *Gratiosa munuscula* dixit Marculfus lib. 2. for. 1. Extat in Regesto Memorabilium Camerae Computor. Parisiensi notato C. fol. 64. Diploma Philippi Reg. Franc. 7. Febr. ann. 1349. quo certum tributum urbis Parisiensis incolis ad annum impositum, ex mera eorum gratia concessum agnoscit, qu'il les tient à subsidie *Gratieux*. Eiusdem præterea tenoris ibidem extant Chartæ Johannis Regis ann. 1350. sed et Rex idem in alio Diplomate, quod habetur in Regesto rerum Andegavensium fol. 72. in eadem Camera Comput. Paris. ann. 1353. subsidia a Nobilibus, Clero et Plebeis Comitatuum Andegavensis et Cenomanensis, propter ingruentia bella sibi concessa, *Aydes Gratieuses* vocat. Verum quod ex mera gratia, et libero subditorum et vassallorum arbitrio dominis aut Principibus primum pensabatur, id postea in legem et necessitatem transiit : cujusmodi sunt tributa varia et vectigalia Regum nostrorum, quæ nomine Auxilii, vel Subsidii exiguntur.

AUXILIUM pro Militia primogeniti filii, primum vulgo ponitur inter tria legalia Auxilia, quæ dominus a vassallis suis exigere potest. Extat in Regesto ejusdem Camerae Comput. incip. ab anno 1309. Mandatum Philippi Pulcri ann. 1313. quo Senescallo Santonensi præcipit, ut exigat a subditis suis *l'Aye accoustumée deuë pour la Chevalerie de son fils ainé*. In eadem Camera Comput. habetur aliud Regestum cui titulus est : *La queville de 10000. Paris. que la Ville de Paris paye pour la Chevalerie du Roy Lays, fils le Roy Philippe le Bel l'an 1313.* Extat præterea ibidem *Compotum subsidii impositi pro Militia Regis Ludovici*. Cum vero statim ac natus esset filius domini, a vassallis ejusmodi auxilium pro ejus Militia depositerent, tandem ab Edwardo I. Reg. Angl. Statuto Westmonast. cap. 35. n. 3. cautum est in beneficium vassalli, ut *Auxilium non petetur ad filium Militem faciendum*, ante ætatem 15. annorum. At statuto Roberti lib. Scotiæ Regis cap. 18. potest quis

levare istud subsidium ad faciendum filium suum Militem, antequam sit de ætate 15. annor. Vide Constit. Sicul. lib. 3. tit. 18.

AUXILIUM pro primogenita filia semel maritanda, alterum e tribus Auxiliis, quæ a Lege et Consuetudine inducta sunt, jam inde a Guiscardii temporibus, hoc est, circa ann. 1080. obtinuisse comprehendimus, vel potius circa ea tempora inductum. Tradit enim Guillelmus Apuliensis lib. 3. Rerum Normannicarum, Guiscardum Mathilde secundogenita filia Raymundo Berengarii Comiti Barcinonensi nuptiui collocata, Auxilium a vassallis suis exegisse, qui, cum in Helena primogenitæ cum Constantino Duca nuptiis, nihil ejusmodi præsumisset depositare, id ægre sunt passi, tanquam rem novam faceret, insuetamque hactenus sibi pensationem impoñeret :

Cuncius conjugii, quæ postulat ordo, peractis, Sollicitat Comites Dux et quoscunque potentes, Dona petens, hæli quibus et vir et uxor abire Donati valeant : nec enim prius Imperiales Altera cum proles thalamos Michaelis adisset, Quodlibet Auxilium dederant ; communiter illi Omnes tristantur, quasi vectigalia possi A duce mirantes, sed non obstare valentes.

Liber Rubeus Scacarii Angli, laudatus a Seldeno libro de Tit. honorariis, 2. part. cap. 5. § 17 : *Cum Rex Henricus filius Imperaticis Duci Saconie filiam suam Mathildam nuptum traderet, a quolibet sui regni Milite marcam unam in subsidium nuptiarum exegit.* In Camera Comput. Parisiensi, extat *Compotus subsidii impositi pro maritatio Regine Anglie Domina Isabellæ ann. 1309.* Extat et alter *Compotus subsidii pro maritatio Duccissa Burgundie filie Regis Philippi Magni*. Vide Petrum de Vincis lib. 5. Epist. 16. Habetur denique in 1. vol. Memorialium ejusdem Camerae Comput. Paris. signato A. fol. 4. Arestum Curiae Parlamenti, *Sabbati post Reminiscente*, ann. 1309 quod etiam refertur a Chopino lib. 2. Monastici tit. 2. § 15. quo Clerum Normannicum a subsidio Regi præstando pro maritatio Catharinæ Regis Franciæ primogenitæ et Angliæ Reginæ, immunitum non esse decreatum est. Præterea Statuto Edwardi I. Regis Angl. Westmonast. cap. 35. cautum fuit in beneficium vassalli, ut *Auxilium non peteretur ad maritandam filiam*, antequam septimum ætatis attigisset annum, nec tunc quidem plus quam 20. sol. de singulo feodo Militari, tantumdem et singulis 20. libratis terra colonicæ, quam socagium vocant. Primogenita autem filia interdum ea intelligitur prima ex filiabus, quam dominus nuptum dat. Libertates Castellinovi in Baturigib. ann. 1258 :.... *Quando filiam suam primogenitam maritaverit: licet autem dicatur de primogenita, nihil minus intelligitur de illa filia, quam primo duxerit maritandam.* Adde Consuet. localem ejusdem oppidi tit. 2. art. 11.

* Charta ann. 1197. ex Tabul. S. Petri Carnot. : *Prior S. Romani per se poterit tailliare homines suos pro justis Auxiliis meis, ita quod iudicem homines non graventur, videlicet pro novitate milicie meæ, pro prima filia mea viro tradenda, pro prima prisone mea in tirocinio, pro captione corporis mei de guerra, si tamen a vassassis meis talem subventionem habuero, et pro uno tantum filio meo militi faciendo.* Inter ea vero, quæ hic notanda sunt, illud præcipuum est, quod ejusmodi *Auxilia* ex pactionibus, ut

plurimum, dominum inter et subditos
pensitabantur.

Quæsitum etiam, an ejusmodi auxiliū extenderetur ad filium primogenitum filii primogeniti defuncti, hoc est, ad neptem ex primogenito. Nam cum Carol. II. Sicil. Rex Auxilium pro Beatrice, ex Caroli-Martelli filii primogeniti Hungariae Regis neptis, nuptiis, a Provinciæ Comitatus incolis extorquere decrevisset, Aptenses contra intercesserunt, tanquam rem novam tentaret. Expostulationis acta edita ann. 1297. hæc verba præferunt: *Et Communia dictæ civitatis injunctio, ut pro marita illustris Dominae Beatrice filia excellentis viri D. Karoli Reg. Ungar. bonæ memorie quondam, faceremus tallium in dicta civitate, seu grossum fogagium, sicut et pro filia Domini nostri Regis, quem tamen rem novam inducit indebitam, et jugum servitutis indebitum.* Vide Michaelm del Molino in Repertorio Fororum Aragon. in voce *Dos* pag. 114. et pag. 140. V. Cl. Dion. Salvagnium in Tract. de Jurib. dom. pag. 522. et Auctores ab eo laudatos.

AUXILIUM pro Redemptione Corporis Domini, si ab hostibus capi contingat, quæ Tallia de prisone secundum morem patriæ appellatur in Tabulario Absensi fol. 82. 52. 58. tertium e legitimis Auxiliis vulgo ab omnibus admissis recentetur, omnium indubie justissimum. Tradit Rogerus Hovedenus pro Redemp-
tione Ricardi Regis Angliae Auxilium ab Anglis exactum, et de unoquoque feudo Militis 20. solidos exsolutos. Id etiam protensem videtur ad liberationem uxoris domini, aut primogeniti filii, apud Walsingham. In Edw. II. cum Rex idem in Parlamento subsidium pro redēptione nobilis viri Joannis de Britannia Comitis Richmundiae nuper capti per Scotos expeteret: hæc petitio penitus est negata, sub ista replicatione, quod tantum pro Rege, Regina et filiorum Regis primogenito, si in captivitate tene-
rentur, foret contributio facienda. In consuetudine Lodunensi cap. 8. art. 2: Quand il est prisonnier des ennemis de la Foi, ou de ce Roiaume. Vide Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 18. Consuetud. Normannie art. 168. 169. 170. et Salvagnium pag. 529.

AUXILIUM pro relevio, seu racheto, ut
legitimum agnoscit Regiam Majest. lib.
2. cap. 87. § 1: Postquam vero conventum
fuerit inter dominum et hæredem tenen-
tis sui, de rationabili Relevio dando et
recipiendo, poterit idem hæres rationabili-
lia auxilia ad hominibus suis exigere.
Et § 6: Si igitur ad hujusmodi auxilia
reddenda possit dominus suos distingere
tenentes, multo fortius pro Relevio suo,
et servitio de feudo sibi debito, districtio-
nem eo modo licite poterit facere. Vetus
Consuetudo Normanniae cap. 84: Ayde
de Relief est deue quant le Seigneur
meurt, et son hoir releve vers celui de qui
il tenoit son fief, et celle ayde doit estre
faite per demy Relief. Et pour ce doit
l'en scavor que generalement tous les
feifs qui doivent Relief, doivent Ayde de
Relief de la mort au Seigneur, et cette
Ayde est due aux hoirs des Seigneurs,
etc. In eo Pacto, quod inter Philippum
Pulcrum Reg. et Carolum Comitem
Vadensem fratrem ex una parte, et Ca-
roolum II. Regem Siciliæ ex altera, pro
Comitatum Andegavensis et Cenoma-
nensis cessione in gratiam matrimonii
ineundi inter eundem Carolum et Mar-
garetam Regis Siculi filiam, mens.
Decemb. ann. 1289. haec leguntur: Pro

hujusmodi exoneratione procuranda habebimus et percipiemus totum emolumenatum quatuor Auxiliorum terrarum, scilicet Auxilium pro Redemptione nostra, pro Militia filii nostri, pro Racheto terræ nostræ, et pro Maritaggio filiæ nostræ predictæ. Iusti Auxilii, ut a lege inducti, meminit præterea Consuetudo Normanniaæ art. 165. et Augensis Comitatus apud Gallandum aug. de Alodio pag. 78.

AUXILIUM pro subsidio Terræ Sanctæ, inductum videtur a Ludov. VII. Rege Francie. Nam cum a Papa Eugenio sacris interdictus esset, quod Petrum Archiepiscopum Bituricensem sede sua dejectum nunquam deinceps se admis- surum jurasset, tandem S. Bernardo persuadente, ad hoc est cor Regis inclina- tum, ut Archiepiscopum susciperet, et pro transgressione perjurii, Hierosolymam se promitteret prefecturum. Tunc enim per totam Galliam facta est exactio generalis, nec secus, vel ordo, vel dignitas quempiam excusavit, quin Auxilium Regi conferret. Unde factum est, ut ejus peregrinatio multis imprecationibus persegueretur. Hæc Matthæus Paris ad ann. 1146. qui iis consona alia habet ann. 1250. pag. 518. Exemplo igitur Ludovici, Ricardus I. Angliae Rex Auxilium pariter extorsit a subditis, cum ad iter Hierosol. se ac- cinxit ann. 1190. uti testatur Hovedenus pag. 665. Casteri deinceps Franciæ pro- ceres, quo tam longinqua peregrinatio- nis, vel potius expeditionis, quam inire seu pietas, seu gloriæ amor cogebat, impensis facerent satis, hanc legem in- dexere vassallis et subditis suis, ut quo- ties in Terram Sanctam bellandi contra fidei hostes gratia proficiscerent ipsi, in partem sumptuum, quos facere tene- bantur, certum vectigal, Auxilii nomine, pensarent. Charta ann. 1171. in Tabulario S. Stephani Nivernensis: *Contra præstatam libertatem novam exactionem et impositionem facere coepit...* videlicet quod pro tribus tantummodo casibus, si capti se redimeret, si Filiam suam nup- tui traderet, si Hierosolymam pergeret, tria millia solidorum per manus Prioris a Burgensibus haberet. Consuetudines municipales urbis Martelli in Vicecomi- tatu Turenensi: *Vicecomes vero habitan- tibus in villa Martelli, nihil penitus au- ferre, sed ipsi debent cum adjuvare, præ- ter ceteras consuetudines, tribus causis, scilicet in Hierosolymas ire, aut filiam maritare voluerit, aut Captus fuerit et redemptus.* Charta Alfonsi Comitis Tolosani ann. 1269: *Usitatum esse in Pic- tavia, quod nobiles Comitatus Pictavensis dominis suis Crucesignatis congruum de- bent præstare Auxilium pro subsidio Terræ Sanctæ.* Idem etiam obtinuit in Vicecomi- tatu Lemovicensi. Chronic. S. Mar- tallis ann. 1274: *Inter cetera condemna- viit eosdem (Lemovicenses) ad exsolven- dum Vicecomiti Lemovicensi*, qui pro tempore fuerit, ad voluntatem ejusdem Comitis, pro qualibet quatuor necessitat- um, scilicet novæ Militie, filiæ Maritandæ, Redemptions ab hostibus, et Subsidii Terræ Sanctæ. Sed et in Baugiacensi territorio, ut constat ex Charta Libera- tum Baugiacensis oppidi a Guidone Dom. Baugiaci concessarum ann. 1250. quæ extat apud Guichenonum in Hist. Bressiensi pag. 64. Sed missis, quæ in eamdem rem conferri possunt, addo tan- tum in litteris anni 1272. Dominum Montisferrandi in Arvernus quatuor Auxilia percipiendi jus habere, annotari, scilicet, l'Aide de Chevallerie, l'Aide de sa Fille mariée, de la Ransom de son corps pris en guerre, et de l'Allée d'ou-

tremere. Ejusmodi Auxilium inductum præterea legitur Legibus municipalibus Burgundicis art. 4. Burbonensibus art. 344. Arvernenibus cap. 15. Pictaviens. art. 188. Marchensib. art. 130. in Liberatibus Villæ Franc. ann. 1256. MSS. in Libertatibus MSS. Villæ S. Desiderii in Campania ann. 1228. Salvætærræ in Ruthenis ann. 1284. Villæ Sagiaci ann. 1347. pag. 511. apud Perardum pag. 509. in Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1182. apud eudem Perardum pag. 900. in Charta ann. 1806. pro Vicecomitatu Lautricensi in Regesto Philippi Pulcri Regis Francor. ann. 1299. Tabulari Regii n. 165. etc.

* AUXILIUM pro Cruce transmarina. Charta Guidonis vicecomit. de Comborio anno 1284. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 424: *Retinemus in quolibet quatuor casuum, si evenierint, scilicet pro nova militia, pro filia maritanda, pro Cruce transmarina, si contingat transfretare, et pro captione proprii corporis, si redemptio subsequatur, sexaginta libras tantum.* Arest. ann. 1332. inter comit. et monach. Vindoc. in Reg. 81. ch. 741: *Avec ce doivent festage une fois durant la vie du conte; mais ceux de Vendosme si doivent ledit festage en quatre cas: c'est assavoir, quant li conte va premiers outre mer, et quant il est marié sa fille ainsnée, et quant il est pris en guerre pour son propre fait et en la guerre de son seigneur tige.*

AUXILIUM pro Emptione terra in vita
domini semel facienda, occurrit in Pacto,
quod initum est ann. 1310. inter Caro-
lum Vadensium et Andium Comitem, et
Barones Andegavenses et Cenomanen-
ses, in Regesto Andegavensi Camera
Comput. Paris. fol. 56. Tabularium Bur-
guliensis Monasterii fol. 181: *Ista due
masura debent 5. sol. de tallia, pro
Redemptione carceris et pro una Emptione
in vita sua et pro matrimonio primogeniti.*
Charta Sibyllae viduæ Guichardi Dom.
Bellijoci ann. 1208. in Tabul. Clunia-
censi Thuano: *Et quittavit omnes tallias
et collectas in tota terra S. Petri Clunia-
censis, nisi pro duabus rebus tantum, vi-
delicet pro maritanda filia Bellijoci, aut
pro Acquirenda terra. Alia Guillelmi
Episcopi Carnotens. ann. 1166: Dicebat
enim Vicecomes (Castriduni) quod ad
filium, vel filiam, vel sororem maritan-
dum, ad redemptions quoque corporis
sui, ad terram Acquirendam, vel recupe-
randam, si quis etiam dominorum suo-
rum exaheredit, ad hæc omnia si pecuniam
impendere oporteret, competens Auxilium
ei exigere liceret. Denique Carolus II.
Sicilia Rex Bulla sua aurea 9. Nov. ann.
1290. Forcalquerii incolas ab omni fo-
cagio eximit, præterquam in his sex
casibus: *Si nos vel nostros in comitatu
Forcalquerii successores ad regem, vel
Imperatorem Romanum, seu ad Romano-
rum Regem, vel Imperatorem electum
accedere, vel in Terra Sancta subsidium
transfretare aut, quempiam ex filiis nos-
tris, vel nostrorum in Comitatu Forcalque-
rii Militiam recipere, aut nos vel succes-
sorum ipsorum aliquos filiam maritare,
Terram Emerere, aut personali redempzione
subjacere contigeret. In ejusmodi præs-
tando Auxilio conditionem apponit
Charta Hugonis Ducis Burgund. ann.
1182. in Regesto Feodorum Burgund. fol.
124: *Quod si Dux Ierosolymam adeat, vel
filiam suam maritet, vel captus sit et
redemptus, vel terram emat, unde uni-
versa terra sua gravetur, ipse ab Abbe
Ecclesie B. Mariae Auxilium debet petere,*
etc. Sed et obtinuit ejusmodi Auxilium
in ipso Siciliæ Regno. uti constat ex**

Decreto Willelmi Regis, quod habetur lib. 3. Const. Sic. tit. 18. In Consuetudine Britanniæ art. 86. exigitur, ut dominus emat terram suæ proximam. Addit. Libertates Sagiaci in Burgundia apud Perardum pag. 511. Chartam Hugonis Vicecomitis Castriduni ann. 1166. in Hist. Perticensi pag. 193. et Speculatorum lib. 4. part. 3. de Feudis pag. 206.

* Ut terra ad baronium pertineat, notatur supra pag. 510. col. 2. in Ch. Odonis de Monteacuto. Aliquando pretium terræ vel subsidium erogandum assignatur. Test. Heliziari dom. Ucetiae ann. 1254. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 505: *Item universis hominibus terræ meæ remitto et quito... omnes tallias... præterquam in quatuor casibus; scilicet si ego, vel hæredes mei transfaretur, vel heres meus esset novus miles, vel maritaret filiam vel sororem suam, vel faceret Emptionem, quæ excederet summam v. M. sol. Turon. Pactum inter Arn. de Villanova et homines de Transio ann. 1283: Item fuit actum, quod si contigerit dictum dominum vel successorem suum Emerere Terram pretio quinquaginta librarum, vel etiam ultra, quod ipsi homines teneantur dare ipsi domino pro subsidio decem libras tantum. Libert. villæ de Jonville ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 295. art. 7: En cas que nous ou nostre hoir, seigneurs ou cheijs dudit lieu, acheteiens loyaument et sanz fraude, quatre cenz livres de terre ou plus, à une fois conjointement, lidit habitant nous denroient six vins livres de la dicte monnoye: ne de plus ne les porriens contraindre.*

AUXILIUM pro Militia Domini. Charta Thomæ Comitis Perticensis ann. 1214. in Tabular. Major. Monasterii: *Militæ nostri de Castellario Bellisanensi talliam de feodis suis et hominibus suis nobis debent tantummodo feudaliter pro his 4. rebus, quæ sequuntur, pro prima Militia nostra, pro prima Captione nostra de guerra, et pro Militia Fili. nostri primo-geniti viventis, et pro prima Filia nostra maritanda.*

In Cameræ Comput. volumine signato B. fol. 46. est Arestum Parlamenti ann. 1285. quo incolæ oppidorum Wastensis provinciæ ad præstandum pro Regis Militia auxilium damnati sunt, licet privilegio speciali ab eo præstante se se assererent immunes: *Visis chartis pronuncialum fuit per jus, quod dictæ Chartæ non liberant eos, quin ad solvendum Auxilium Militia Domini Regis teneantur.*

AUXILIUM pro Militia fratris. Occurrit in Constitut. Frider. Imp. lib. 3. Constit. Sicul. tit. 19.

AUXILIUM pro Militia cuiuslibet Viri nobilis, habetur in Consuetudinibus Andegavens. et Cenoman. in Regesto Reorum Andegavens. fol. 60: *Quand noble homme ou Gentilhomme estoit fait chevalier.*

AUXILIUM pro Filio Primogenito Mariando, apud Cognatum lib. 4. Hist. Torncensis cap. 15.

* AUXILIUM MARITALE, in Charta Thomæ de S. Joanne ann. 1180. ex Bibl. reg. cot. 19: *Dedi... terram absolutam ab omnibus, a molta, a relevamentis, ab omni tallia,... excepto tantum Auxilio militari et Maritali priorum filii mei et filiæ meæ, etc. Don de nosces, in Ch. ann. 1200. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 132. r. col. 2.*

AUXILIUM de Maritanda Filia postgenita, in Scotia locum habuit, ut patet ex Statutis secundis Roberti I. Regis

Scotia cap. 18. § 1. et in Sicilia ex Constitutionibus Neapolitanis lib. 3. tit. 19. Pro filio uxorando, ait Speculator in tit. de Feudis § Quon. num. 67. non confert vassalus: quia tunc dominus recipit dotem cum nuru sua, idemque ditatur. Sed quando filiam nuptui tradidit, dotem cum ea dat, et sic fit pauperior, ideoque a vassallo juvari debet. Et hac de causa manifestum est, quod vassalus tenetur dare subsidium domino, pro filia post nata nuptui collocanda. Quod Zasius de Feudis part. 7. num. 50. etiam ad filiam spuriam extendit.

* AUXILIUM pro Maritandis Filiabus, in Libert. hominum de Boussac ann. 1427. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 42: *Item... pourrons uester et sur eux faire queste en quatre cas: c'est assavoir, à la nouvelle chevalerie du seigneur de nostre chastellenie et seigneurie de Boussac; par nostre prinse, s'il advient que nous, les nostres... feussent prins des ennemis,... ou par le voyage d'oultre mer et pour le mariage des Filles de nous, des nostres et ayans de nous cause. Vide infra Auxilium pro defensione regni.*

* AUXILIUM pro Maritandis Filiabus et Sororibus. Libert. villa de Jonville ann. 1354. ibid. art. 6: *Se nous ou nostre hoir, sires et cheijs dudit lieu mariens l'une de noz filles, ou l'une de noz Seurs, pour le premier mariage, ou pour les premiers noces d'une chascune, lidit habitant paieront six vins livres de ladicta monnoye.*

* AUXILIUM pro velanda filia, seu in monasterium collocanda. Pactum inter Arn. de Villanova et homines de Transio ann. 1283: *Item fuit actum, quod si dictus dominus, vel aliquis successor suis filiam suam legitimam maritaret, vel in monasterium collocaret, etc. Charta Guillelmi dom. de Maugicourt ann. 1280. ex Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 424: Voulons de nostre bon gré que les hostes dessusdiz et leurs hoirs soient quittes de toutes corvées,... et les clamons quittes de touz revoisus, se n'est pour nostre filz faire chevalier, ou pour notre fille marier, ou faire nonain.*

AUXILIUM pro Maritanda Sorore, in Regno Sicilie obtinuit, ut colligitur ex lib. 2. Constit. Sicul. tit. 18. Statutis MSS. Caroli I. Reg. Sicil. cap. 158. et ex Charta ann. 1211. apud Ughellum tom. 1. pag. 784. Præterea in Regno Angliae. Matth. Paris in Henrico III. ann. 1235: *Eodem tempore cepit Rex carucagium, scilicet 2. marcas de carucu, ad maritandum Sororis sue Isabellæ. Idem ann. 1242: Dederunt... unum magnum scutagium ad Sororem suam Imperatricem maritandam. [Vide Maritagium] Sed et in Gallia. Charta permutationis Vicecomitatus Lautricensis ann. 1106. in Regesto ann. 1299. Philippi Pulcri Regis Franc. Tabularii Regis num. 165: Nec non et subsidium seu subventionem, et jus eorundem quod seu quam homines seu gentes Lautreguesii scilicet totius Vicecomitatus et Baronie de Lautrico eidem D. Bertrando et ejus successoribus facere debent, et tenentur in quatuor casibus infrascriptis, scilicet si eum contingat ad statum Militia promoveri; item si eum contingat transfricare; item si contingat ejus filiam vel filios, aut Sorores matrimonio copulari; item si oportaret vel contingat ipsum a captione, vel carcere detinere redimi, vel etiam liberari. Vide Chartam Hugonis Vicecomitis Castriduni ann. 1166. apud Egidium Bry in Hist. Perticensi pag. 193.*

AUXILIUM pro Edificatione, aut mu-

nitione Castri, non semel itidem memoratur. Charta Gaufredi Comitis Andegav. qua villanos S. Dionysii et Spineti absolvit ab omni tributo, excepta submonitione pro prælio in adversarios, vel Castello faciendo in marchia. Et mox: Submonitione pro prælio publico, vel castello in marchia sui honoris faciendo. Vide Sammarthanos in Abbatia Omnim SS. Andegav. Libertates concessæ villæ Montisbrusonis a Guigone Comite Forensi ann. 1223. MSS.: *In alodiis, que habebant homines Montisbrusonis, quando villa facta est libera, habebit Comes omnia ususq; sua, præter talliam et tollam, nisi fieret collecta communiter pro firmando castro, per mandamentum ipsius Castri. Charta Henrici D. Solliaci ann. 1301. pro libertatibus Aiae in Biturigibus: Si autem in guerra captus fuerit, vel aliquod Castrum meorum disruptum fuerit, vel filium meum maritaverit, vel Cruce signatus fuerit, unumquodque dictorum quatuor ab ipsis burgensibus Auxilium impetrabo et requiram, et mihi secundum facultates suas sponte sua tenebuntur auxiliari. Tabularium Vindocinense ch. 109: Has consuetudines perdonat G. Comes in perpetuum Deo et S. Mauricio, et Canonicis,... excepta submonitione pro prælio in adversarios, vel Castello faciendo in marchia, ita ut non submoneantur posthac nisi a Majore vel Canonico S. Mauricii: et de submonitione illa si Major vel Canonicus deliquerit, ipsi emendent Comiti. Et infra: Excepta submonitione pro prælio publico, vel Castello in marchia sui honoris faciendo. Charta Philippi Aug. ann. 1214. in Tabulario Abbatis Burguliensis: Et debent Auxilium ad adducendum ramentum ad faciendum capitale Edificium domini de Nonancourt rationabiliter, quando opus erit, et erunt submoniti. Charta Rogeri de Toenay D. Novigenti Eremberti ann. 1190: Ab omnibus angariis, matis consuetudinibus et omnibus corveis sint liberi, nec submonitione mea, vel alicujus hominis mei, si fieri contingat, ad girum, vel aliquem equitatum, vel expeditionem, nec ad fossata, seu clausuram Castri mei Novigenti, quod nunc extat, vel alterius, si construi contingat, cogantur proficisci, nisi ad defensionem, ita duntaxat, si aliquis eashere dare cupiens vellet obsidere. Alia Primisti Marchionis Moraviae ann. 1235: Nullus autem inquietet eam villam pro Castrorum Edificatione, vel imminentis expeditione. Hist. Archiepisc. Bremensis ann. 1142: Concessit etiam omnes colonos Ecclesiæ ab omni censu, expeditione, villa vel urbis Munimine, et petitione precaria, liberos et immunes. Henricus Huntindonensis lib. 6. Hist. de Guillermo Notho Rege Angliae: Ad Castella solus omnes fatigabat construenda. Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 3: Neque moneantur, ut eant homines occidere, vel terras Christianorum prædare, neque Castellum, neque vallum facere, neque in quoquam sint angariati, sed ab omni perurbatione bellorum laborent in pace quieti. Vide Chartam Guillermo Ducus Aquitanæ ann. 1010. pro fundatione Abbatiæ Malleacensis apud Sammarthanos, et aliam ann. 1241. in Probat. Hist. Castilionensis pag. 55. et aliam Alfonsi Regis Lusitanæ æra 1257. apud Brandaonum lib. 3. Monarch. Lusitan. cap. 17. Domum regalium Edificatione, in Monast. Anglic. tom. 2. pag. 16. Hujus exactionis occurrit crebro præterea mentio in Chartis Anglicis, a qua ne Monachi quidem ipsi immunes erant, ut est in Ep. S. Bonifacii Mogunt.*

ad Cutberthum Archiepisc. Cantii sub finem, prefixa Concilio Cloveshovensi. Charta Wiglafii Regis Merciorum ann. 883 : tom. I. Monastici Angl. pag. 128 : *Hoc modo per ærum liberabo a pastu Regis et Principum, et ab omni constructione Regalis villa.* Alia Eadgari Regis Angl. pag. 141. 200. 203 : *Liberas dono ab omni servitio, exactiōibus fiscalibus.... exceptis pontis et arcis constructione, et expeditio contra hostem.* Alia Ælfredi Regis pag. 203 : *Ut ab omnium regalium tributorum, et exactione operum, atque pœnaliū causarum, absque expeditione sola, arcis et pontium structura immunis et libera permaneat.* Alia ejusd. Regis pag. 216 : *Tribus tantummodo exceptis communium laborum utilitatibus, si contingat expeditionem promoveri, arcum pontemque construi.* Adde Vitam S. Attracta Virg. n° 18. Seldenium ad Eadmerum pag. 159. Monasticum Angl. tom. I. pag. 508. 669. 850. 922. 939. et alibi passim. Ad *xæropoxtio* operas suas contulisse Principum subditos, colligitur etiam ex Leone in Tacticis cap. 20. § 71. quo præterea videtur pertinere Novella Theodosii et Valentini de Postulando : *Nulla eis inspectio, nulla ingeratur persequatio, nulla operis extrectio, nulla discussio, nullum ratiocinium imponatur.* De Auxiliis variis vide Jacobinum de S. Georgio in Tractatu de Feudis cap. 25. § 22. pag. mihi 71. [¶ Vide *Castellorum opus in Castellum*, et Glossar. med. Græc. in *Kærtptoxtio* col. 604.]

AUXILIUM ad Guerram domini manutendam, quod pro expeditione vulgo appellant Diplomatum veterum Regum Angliae proxime a nobis allata. Regiam Majest. lib. 2. cap. 78. § 3 : *Utrum vero ad Guerram suam manutendam, vel ut maritet filiam suam primogenitam, possint hujusmodi Auxilia petere, quæro?* Obtinet autem apud quosdam, quod non possunt tenentes suos distingere de jure, nisi, quatenus illi tenentes velint facere. Regestum Philippi Aug. Herouallianum fol. 131 : *Dominus Vernonis habet Auxilium pro filio suo primogenito faciendo Milite, et de prima filia sua maritanda, et de prima redēptione corporis sui capti, de Guerra Domini sui : et quando dominus Vernonis ibat in exercitum cum Duce Normannia, Dux ei dabant tale Auxilium, quale Dux volebat, etc.* Aide de l'Ost, dicitur in Regesto Feodorum et servitorum fol. 254 : *Et tient demy sié de haubert, pour lequel il doit, si comme est dit, Ayde de l'Ost et de la chevauchée, quant elle est levée en Normandie. Vetus Consuetudo Normannia cap. 44 : Il y a aucuns siefs de haubert, qui doivent à leur Seigneur le service de l'Ost, qui doit estre fait au Prince : les autres doivent l'Ayde de l'Ost. Ceux qui doivent le service, sont tenus à le faire en l'Ost, ou envoyer personne pour eux, qui le fasse avenaument : Ceux qui doivent l'Ayde, ne la doivent payer ne rendre devant que le Prince leur ait ottoié la quantité de l'Ayde du sief. Mais quant l'Ayde sera déterminée et ottoisée par le Prince, chacun sera tenu la rendre à la semonce de quinze jours, si comme il tient du sief sans nul delay, etc.*

* **AUXILIUM EXERCITUS**, *Ayde d'ost*, in Ch. ann. 1319, ex Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 243. Assis. Falesia ann. 1236, in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 29. v° : col. 2 : *Tria auxilia, scilicet de filio faciendo milite, de filia maritanda, de Exercitu regis, non possunt quittari per cartam regis.* Reg. sign. Pater ejusd.

Cam. fol. 93. v°. col. 1 : *Philippus Bochart armiger comparuit pro se (dicens se) non debere exercitum, nisi Auxilium exercitus, et octo solidos redditus pro feodo de Melierent. Ansellus de Gavinit armiger comparuit pro se dicens se non debere exercitum, sed Auxilium et viginti solidos annui redditus.* Pluries ibi. Est ergo ea præstatio, quam tenentes ac vassalli domino exsolvebant in belli sumtus, quæ saepe fiebat pro ipsa exercitus exemptione. Vide in *Hostis*.

AUXILIUM pro defensione terræ. Statuta Honori IV. PP. pro Regno Neapolitano ann. 1285, quibus exactiones omnes tolluntur, præterquam in 4. casibus : *Primus est pro Defensione terræ, si contingat invadi regnum invasione notabili, sive gravi, non procurata, non simulata, non momentanea, sive facile transiusta, sed manenti. Secundus est pro Regis persona redimenda, etc. Tertiū pro Militia sua seu fratribus suis, consanguinei et uterini, sive alicujus ex liberis suis, etc. Quartus est pro Maritanda sorore simili conjunctione sibi conjuncta, vel aliquia ex filiabus suis aut neptibus suis, etc.* De ejusmodi auxiliis ab Episcopis exactis ab Ecclesiasticis suæ diœceseos in supradictis casibus, agunt multis Bartholomæus Bellencinus in Tractatu de Caritatibus subsidiis et Augustinus Barbosa de officio et potestate Episcopi part. 8. allegat. 87. etc.

* **AUXILIUM pro Defensione regni et regis Francie.** Charta ann. 1354. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 822 : *Homines (castrorum et castellaniæ de Palareto Caturc. dioec.) sunt talliabiles in quinque casibus, et pro qualibet casu debent vixi quinque libras Caturcenses. Primus casus est, ut dixit, si dominus dicti castrorum miles. Secundus est, si capiatur ab hostiis. Tertiū est, si vadat ultra mare visitare sepulcrum Domini. Et quartus est, si opporteat ipsum dominum militare seu equitare pro Defensione regni et regis Francie, a quo tenetur castrum prædictum, ut asseruit. Et quintus casus est, in casu, quo maritabit aliquam de filiabus suis naturalibus et legitimis ; et eo casu, quo maritabit filiam suam primogenitam, dicti homines debent solvere quinque libras Caturcenses.*

AUXILIUM pro eundo ad Imperatorem. Charta Caroli II. Regis Sicilie ann. 1290, supra laudata : *Si nos vel nostros in Comitatu Forcalquerii successores ad Regem vel Imperatorem Romanorum, seu ad Romanorum Regem vel Imperatorem electum accedere.... contingere.* Adde Chartam aliam ann. 1238, quæ describitur apud Joffridum in Hist. Niciensi pag. 182.

* **AUXILIUM pro accessu ad Imperatorem.** Charta Guigonis dalph. ann. 1253 : *Item de voluntate et consensu prædictorum hominum dicti castrorum (Upasiensis) retinuimus nobis.... aempras seu complainctas in his casibus : scilicet pro nostra militia, et pro dotanda filia vel filiis nostris, et pro filio nostro vel filiis nostris seu successorum nostrorum militibus faciendis, et pro Accessu ad Imperatorem cum armis, vel pro fidelitate facienda, et pro peregrinationibus faciendis ultra mare, vel citra longe, et pro emptionibus castrorum vel castrorum, vel aliis magnis acquisitionibus faciendis.*

AUXILIUM Consuetudinarum Vavassorum et aliorum hominum tenentium de dominico et de feodis, in Regesto Philippi Aug. fol. 92.

AUXILIA VICECOMITUM, quæ Vicecomitibus seu Ballivis præstabantur, in

Anglia præsertim. Fleta lib. 3. cap. 14. § 9 : *Sunt etiam alia præstationes, ut Auxilia in Comitatu Vicecomitum, etc.* Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monast. Anglicani pag. 184 : *Salvo scutagio unius Militis, de Assisis veteribus et novis, de Auxiliis Vicecomitum, et Prepositorum de Hundredo.* Pag. 245 : *Et tenet eas per servitium 40. denariorum per annum ad Auxilium Vicecomitis.* Adde Ingulphum pag. 875.

* **AUXILIUM ARRIETAGII.** Vide supra *Arrietagium*.

AUXILIA BURGI. Chronologia Augustinian. Cantuar. ann. 1104 : *Carta ne servientes, qui nec emunt, nec vendunt, nec mercatum ducunt, tallientur ad Auxilia Burgi Cantuar.*

* **AUXILIUM COMITIS.** Idem quod infra *Tertii anni.* Vide *Auxilium Triennarium*.

* **AUXILIUM CONSILII.** Quo quis dominum feudalem consilii juvare tenet. Charta ann. 1262. in Chartul. sign. *Decanus S. Petri Insul. ch. 156 : Et le m'aït donné frankement, sans les quatre coeses, c'on apiele justice haute, ensi ke jou sui tenuis de l'église Aidier et conseiller, et de venir et d'aler à ses consuls et à ses estivoirs, soulonc gou ke jou serai requis de par li.*

* **AUXILIUM CURIAE.** Curia jussio, qua quis ad ipsam citatur. Placitum Prioris Ecclesie S. Frideswide Oxon. ann. 1352. apud Kennettum Antiquit. Ambrosden, pag. 477 : *Et Johannes per Richardum de Sheldon attornatum suum venit, et vocat inde ad Warrantiam Johannem Sutton de Dudley Chevalier et Isabellam uxorem ejus ut habeant eos hic in octab. S. Michaëlis per Auxilium Curiae.*

AUXILIUM EPISCOPI. Ita appellabant pecunias et procurationes, quas Episcopi a personis Ecclesiarum subinde exigebant, quas et Consuetudines Episcopales, quandoque Synodales, quandoque denarios Paschales vocabant, ut est apud Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. part. 2. cap. 9.

* **AUXILIUM pro Consecratione sua**, exigendi ab hominibus suis Episcopo concessit Guillelmus Rex Sicilie, in Constitut. Sicil. lib. 8. tit. 18. Vide *Adventus*.

AUXILIUM etiam ab hominibus suis exigendi facultatem Episcopis idem Rex induit pro corredo suo, scilicet cum in terris eorum Regem hospitari, vel corredum ab eis recipere continget, ibidem ; cujus quidem Auxiliū meminit Hincmarus Remensis ad Clerum Laudum. : *Ne etiam quasi ad receptionem Regis vel Legatorum, aut ad ornatus suæ Ecclesie faciendos adjutoria quasi petendo, potius autem exigendo... accipiat.*

AUXILIUM præterea iisdem Episcopis exigendi a subditis facultatem induit idem Rex, cum a Domino Papa ad Concilium evocantur, ibid. Charta Ludovici VII. ann. 1171. pro Abbe Trenorchiensi, in Regesto Philipp. Aug. Heroualliano folio 136 : *Abbas deinceps nullam super Burgenses faciet talliam, nisi pro Auxilio aut procuratione nostra, aut procuratione D. Papæ, aut Cardinalium, aut si Abbas submonitus fuerit ad Concilium, vel ad Curiam D. Papæ, etc.* Tabularium Prioratus de Paredo fol. 98 : *Retentum est, quod ad Curiam Apostolici, vel ad Curiam Regis iturus Episcopus (Nivernensis) a Presbyteris Cluniacensium Ecclesiarum questum si fecerit, non tamen violentum.* Vide Joffridum in Historia Episcoporum Niciensium pag. 182. et V. Cl. Jacobum

Petitum post Pœnitentiale Theodori pag. 666. 717.

AUXILIUM a Presbyteris sui Archidiaconatus, ex licentia Episcopi, interdum exigebant Archidiaconi. Chartam descripsit idem Petitus post Pœnitentiale Theodori pag. 482.

SECUNDA AUXILIA. Joan. Sarisber. Epist. 49: *Unde cum in extremis ageremus, domino vovimus inter cetera, quod consuetudinem de Secundis Auxiliis, quam frater noster Archidiaconis imposuit, deserteremus, etc.*

AUXILIUM denique Episcopis exigendi facultatem concessit idem Guil. Rex Sicil. cum ab Rege ad exercitus sui servitium evocantur, dummodo in exercitu fuerint, in Constit. Sicul. lib. 3. tit. 18.

AUXILIUM PALLII, quod scilicet Archiepiscopo a Presbyteris diœcesis pensatabant pro eundo Romam ad Pallium Archiepiscopale sumendum. Descripsit Schefferus ad Chronicum Upsalense Chartam cum hoc lemmate: *Taxis Subsidii Pallii, secundum quod fiebat contributio Cleri anno Dom. 1348. ante Natale Domini Domingo Hemmingo, prius Proposito Arosiensi, facta Archiepiscopo Upsaliensi, etc.*

AUXILIUM EQUI, Cum subditus equum præstare debet, in obsequium domini, vel pro equo certam pecuniam. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1352. ex Regestis Cameræ Computorum Paris.: *Item idem Radulphus, percipiet apud Berneum quinque solidos annui census, pro fabrica duos solidos, pro Auxilio et servitio Equi undecim libras.*

AUXILIUM FEODALE. Tabularium Fontanel. tom. 2. pag. 1457: *Concessi tres pecias terre tenendas et habendas... jure hereditagio... salvo tamen jure Capitalium dominorum et tribus Auxiliis feodabibus in Normannia constitutis. Quænam illa tria sint auxilia a tenentibus feodium dominis exhibenda superius dictum est, ubi de Auxilio legitimo.*

Auxilium feodale est quod ratione feodi debetur. Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 194. v^o: *Item sex Auxilia feodalia, etc. Ibid. fol. 207. v^o: Item Auxilium feodale, valens centum duodecim solidos.*

AUXILIUM FIDELE, Quod a vassallo, qui fidem suam domino obstrinxit, penditur. Charta ann. 1329. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 272: *Ad duodecim denarios solvendos et reddendos ad fidelia Auxilia. Aides feaus, in Ch. Joan. dom. Musiaci ann. 1292. ex Tabul. S. Petri Carnot.*

AUXILIUM JURIS est suffragium et beneficium juris, prout dicitur: *Contra hoc perdita sunt juris auxilia. Vocabular. utriusque Juris.*

AUXILIUM Sancti Michaelis, valens cœvij. solidos, in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 247. r^o: *Quod ad festum hujus sancti solvitur.*

AUXILIUM DE MILITIA, Idem quod supra Auxilium exercitus. Assis. apud Cadomum ann. 1234. ex Cod. reg. 4653. A.: *Judicatum fuit quod Auxilium de militia non debetur alii, nisi teneat per feudum lorice. Ubi perperam de Miley, in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 31. v^o. col. 1. Auxilium militare dicitur supra in Auxilium maritale.*

AUXILIUM MILITIS, Subsidium a subditis solvi solitus cum dominus aut filius ejus primogenitus miles creatur. Supra satis explicatum est. Locum vide in *Advenancia*.

AUXILIUM PORCAGNI, Quod ex porcis fit. Vide supra *Arrietagium*.

* AUXILIUM PRATI, Servitium quod tenentes domino suo debent in falcandis pratis, vel ejusdem servitii redemptio pecuniaris. Chartul. Norman. in Bibl. reg. ex Ch. ann. 1222: *Quas (libras) fecimus eidem assignari apud Romelliacum in rebus subscriptis, videlicet. . . novem acras prati et Auxilia prati pro c. solidis. Vide Pratagium.*

* AUXILIUM pro redemptione a Saracenis. Vide supra *Auxilia directa*.

* AUXILIUM S. REMIGII, quod in capite Octobris penditur. Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 244. v^o: *Item census et Auxilia S. Remigii, iiii. lib. et iii. den.*

* AUXILIUM DE SAPPO, Quod ex sapone fit. Vide in *Sapo*. Reg. S. Justi fol. 196. r^o: *Thomas de clauso (debet) quodam Auxilium, quod vocatur Auxilium de sappo, valens xxxiiij. solidos.*

* AUXILIUM SEPTEMBRIS, in eod. Reg. S. Justi fol. 242. v^o: *Quodnam vero illud sit, explicatur supra in *Arrietagium*.*

* AUXILIUM TERTII ANNI, vel *Tertianum*. Idem quod *Foagium*, quia tertio anno percipiebatur, sic dictum. Reg. Phil. Aug. de feudis Norman. ex Bibl. reg. Cod. 4653. A. fol. 116: *Reddit inde domino Carentonis decem libras, duos solidos minus, pro Auxilio tertii anni. Consuet. Norman. cap. 29. part. 2. ex Cod. reg. 4651: Quædam vero (sesinæ) sunt tardiores, ut de Auxiliis tertioriis, quæ de tertio anno in tertium colliguntur.*

AUXILIUM TRIENNARIUM, seu COMITS, in Normannia Ducatu. Charta Reginaldi *Badou Junioris Ballivi Rotomag.* ann. 1294. ex Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. incipiente ab ann. 1299. in Chartophylacio Regis: *Videlicet septem solidos annui reditus, et quinque solidos Auxiliis Trienniis, quod dicitur Auxilium Comitis, et levatur anno, quo colligitur Foagium super 60. acris terræ, quas Guillelmus de Monasterio tenet per vavassoriæ non liberam, etc. [¶] Lego Auxilium tertii anni ut supra.]*

AUXILIUM UNIUS DIEI, Diurna operarum præbitio, Gall. *Aide* vel potius *Corvée d'un jour*. Litteræ Officialis Cenoman. pro Monasterio S. Vincentii ann. 1209. ex Archivis ejusdem loci: *Præterea ipse Galterius habebit de quolibet mansionario villa annuatim per manum Prioris Auxilium unius Diei ad byzera molendinorum ad bladum reparanda, etc.*

AUXILIUM PETERE, Petere fortioris adjumentum in lite, scilicet cum vasallus inferior causa laborat, et jus ægre tuetur suum, tum superiorum dominum orat, ut sibi patrocinetur. Placitum anni 1330. apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 414: *Unde dicit quod ipse (Johannes de Handlo) non potest prædicto Priori sine ipso domino Rege inde respondere et Petit Auxilium de ipso domino Rege, et tum dies datus est eis a die S. Trinitatis in xv. dies, et interim loquendum est cum domino Rege.*

* AUXILIUS, Auxiliator. B. de Amoribus in Speculo sacerdot. MS. cap. 6. de Officiis sacerdotis curati:

*Cunctis proficere, nulli quoque velle nocere,
Hoc custodiare debes, ac Auxiliis ire,
Reddere quod tandem rectam valeas rationem.*

1. AUXILLA, AUXILLULA, Olla vel Urna, vel mensura, Ugutioni. Joan. de Janua: *Auxilla, ab augeo, olla, vel mensura parum major quam Justa, unde Auxillula, parva olla, vel parva talis*

mensura. At Festo est *Oliva parvula*. Vide *Justa* 2.

2. AUXILLA, Avicula. Janus Laurenberg. in Supplemento Antiquarii: μικρότερα, οὐς (ώς) βάρψων, *Avicula*. Lege μικρότερα et supple πτυχα, aut quid simile. Vide *Auca* et *Acilla*.

* AUXIMUM, *Romanum, Latinum*. Gloss. Isid. Lege *Ausonium*.

* AUXON. [Augens, amplificans. Cognomen Romanum. *Inscript.* apud *Fabrett.* p. 101. n. 232. L. Aurelio Auxonti.]

* AUXONENSIS MONETA. Vide *Moneta Barorum*.

* AUXUS pro Ausus. Annales Laurissenses ann. 787. Pertz. vol. 1. Scriptor. pag. 168. lin 30. et pag. 170. lin. 12.

* AUZANNA, Chartul. S. Joan. Angeliac. fol. 96. r^o: *Isti sunt redditus, quos de massis et terris suis omnibus annis reddunt rustici. . . xij. denarios et agnum ad Auzannam.* Id est. ad Dominicam palmarum, quæ *Osanna* nuncupatur.

AUZEDA. Charta scripta sub Philippo I. Francorum Rege in Tabulario Conchensi in Ruthenis n. 25: *Similiter dimittit medietatem de Auzedas, et medietatem de placitis et justitiis, etc.*

A. X. Browerus lib. 2. Antiquit. Fulde. cap. 10. in vetustis Fuldensis Monasterii Martyrologiis, seu potius Necrologiis, A. et X. Litteras *Ancillam Christi* denotare ait.

AZA, [Idem quod *Asser*, ut opinor, *Lignum dolatum, Gall. Ais.*] Charta Philippi I. Regis Franc. pro Monasterio S. Audoëni Rotomag. tom. 13. Spicileg. Acheriani pag. 289: *Ad ultimum vero decimationem silvarum, Axarum, molen dinorum, denariorum, equorum, etc.*

* Alias *Acis*. Lit. remiss. ann. 1885. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 178: *Comme la fille de Thomas de l'age de douze ans ou environ eust rescoué à une autre fille... une recoupe d'une Acis, que elle emportoit, etc.*

* AXADORIUM, Idem quod *Axidoria*, Axis ostii, seu cardo, quo fores vertuntur. Notitia ann. 846. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 84: *Quibus præfatus Rainaldus abba, in advocatione præfati Viviani comitis easdem res per terram et herbam, per hostium et Axadorium, vel signum ecclesie ejusdem loci sitæ partibus eorumdem fratribus ad ordinandum, etc. Ubi aliae investiturarum Chartæ habent Anaticla vel Haspa. Vide in his vocibus.*

AXAMIT, [Pannus holosericus.] Vide *Excametum*.

* AXAMPLARE, Amplificare, augere, Gall. *Agrandir*. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1245. apud Murat. tom. 8. col. 1114: *Et fecit fieri murum civitatis in quadra castelli, et pallancatum circa civitatem, et Axamplari vias circa murum civitatis extra foveas.* Vide *Adamplare*.

* AXATIO CARECTÆ, Junctio axis cum rotis et carro. Computus anni 1425. apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 574: *Et in solutis pro frysstyng. v. rotarum hoc anno VII. den. et in uno axe empto cum Axatione unius Carectæ VIII. den.*

AXATUS, Cervorum clamor, vel vox, apud Felicem Gyrwensem Monachum in Vita S. Guthlacii n. 22.

* AXEDO, ἐμβολόν, τὸ εἰς τὸ ἀξόνα ἐμβαλόμενον ξύλον, *Lignum quod axi innittitur*, in Supplemento Antiquarii.

* AXEGIA, Tabula sectilis lignea. Leges Rhotaris apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 40. col. 1: *Si quis Axegia de se-*

*pe, id est, Axegiato, una aut duas tule-
rit, componat solidum unum. Vide Assis 2.*

AXEGLIATUM, Sepis *Axegiis* seu as-
serculis intertexta.

AXEL, Leges Danicæ apud Lude-
wig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 175: *Item
quicunque in villis forensibus, quæ dicun-
tur Axel, etc.*

AXELLA. Vide *Ascella* 1.

* **AXELLERIUS**, ASELLERIUM, ASEL-
LERIUS, ASLERIUS, Mercis species ad
vestimenta pertinentis. Stat. Bonon.
ann. 1250-67. t. II. pag. 205: *Salvo quod
possint portari extra districtum bon bra-
gherii et Axellerius, corrigie et res alie minute
laborate pertinentes ad artem mercarie. Codex ann. 1259. Axellerius, ceteri
Aselleria, Asellerii, vel Astlerii. [FR.]*

AXENIA, *Inhospitalitas*, a Graeco
τέος, Hospes et à privat. Richardi Bar-
tholini Hodoeporicon Matthæi Garensis
Episcopi pag. 619: *Axenia illic tunc
celebrari arbitrabar, algeant omnia, etc.*

* **AXENUS PONTUS**. [Hoc est inhospita-
lis dictus est olim, qui nunc Euxinus
appellatur: ab a privativa, et τέος,
peregrinus, hospes; quia illud mare quoniam
vix adibatur propter barbariem
Scytharum, qui loca maritima incolentes,
mactare appulsos hospites, eorumque
carnibus vesci solebant. Ovid. 4.
Trist. 4. 55.]

* **AXEXELLA**, ab Ital. *Assicella*, parva
assis. Gall. *Petite planche*. Stat. Bonon.
ann. 1250-67. t. II. pag. 62: *Item dici-
mus quod Axexella, que est supra palmen-
tum a latere posteriori molendini stet
longe a maximis uno pede de pertica ad-
minus et sit altitudinis unius pedis. [FR.]*

* **AXICULUS**. Idem quod *Ascidulus* 2.
in Polypt. Irminon. Breve 9. sect. 4. pag.
76. Plura vide in indice generali Doctis-
simi Editoris.

AXIDORIA, Axis ostii, ut arbitrator, ab
Axis Lat. et Saxon. Dora, Ostium.
Charta anni circiter 1000. in libro inca-
tenato Matiscon. fol. 38. verso: *Androel-
dus Presbyter tradidit Hildebaldo Epis-
copo Matisconensi et Canonicis tres quar-
tas partes Ecclesiarum B. Mariæ de Cantriaco,
et tradidit eis per hostium et Axicordia.
Vide Axadormum.*

AXILA, AXILIA. Vide *Ascella* 2.

AXILIS, Asser. Locum vide in *Circu-
lus* versus finem.

AXILLE, Aves minores, apud Pa-
piam.

AXIMA. Charta ann. 1287. in Miracu-
lis S. Ambrosii Senensis: *Vovit, quod ad
ejus sepulturam portaret unam Aximam,
et omni anno iret ad ejus altare, etc.*
[Ubi Axima ponit videtur pro figura cerea, inquit Continuator Bollandi tom.
3. SS. Martii pag. 202. Unde Italis inter
verba ornatus muliebris Azzimare, Ce-
russare, polire: neque enim nunc littera
X. utuntur.]

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692:
Axima, feste.

AXIOMA, *Dignitas*. Papias. Vide *Axiomatici*.

AXIOMATICI, Magistratus, Magnates,
Proceres. Glossar. Graeco-Lat. Αἰωνι-
κός, Honorarius, qui honorem gerit.
Aliud Glossar. *Dignitus*, Αἰωνικός.
Breviloquus: *Axioma, Dignitas; inde
Axiomaticus, dignitatem habens.* Glossæ
Nomiae MSS: πλήθες ἐστιν οἱ λοιποὶ το-
λμαὶ χωρὶς τῶν ἀειωνικῶν. Guillelmus
Biblioth. in Hadriano II. PP. pag. 223:
*Eum cum Pontificali pallio impositum
præcedentibus Axiomaticis, et subsequen-
tibus reliquis turbis in urbem redire...
conspererant. Anastasius in Hist. Ec-
clesiastica: Cum aliis quinque, tribus* [FR.]

quidem Comitibus, duobus vero Axiomaticis. Vide Joan. Diaconum in Vita Gre-
gorii M. PP. lib. 1. cap. 25. Sed et in
Diurno Romano cap. 2. tit. 4. pro Axiomatici, leg. Axiomatici, uti legitur tit. 7.
Αἰωνικός apud Modestinum lib. 6.
Excusat. et lib. 6. Basilic. Αἰωνικός
τοῦ λαοῦ apud Palladium in Vita Chrysostomi pag. 85. editionis V. Cl. Emerici
Bigoti. Hinc Αἰωνικόν, Salarium, quod
Axiomaticis a Rege pensitatur, in Glossis
Basilic. et apud Photium in Nomocan.
tit. 8. cap. 7. [** Glossar. med. Græcit.
voce Αἰωνικός.]

* **AXONIARIUS**, pro Auxonarius vel
Auctionarius, in Glossar. Lat. Gall. ex
cod. Reg. 7692: *Axonarius, regratier.
Axionaria, regratiere.* Vide *Auctiona-
rii* 1.

AXIOTOMA. Vide *Servitium mensæ*.

* **AXIS**. Vita S. Samsonis tom. 6. Jul.
pag. 581. col. 1: *Ille vero (Samson) Axim
festinante tenens, vidit a longe serpen-
tem flammivom crista erecta per vasta
deserta serpentem. Ubi docti Editores
Axim tenere intelligunt, Recta via pro-
gredi, seu a proposito non dimoveri.*

AXIS TESTAMENTI, Series testamenti,
seu potius rotulū testamenti. Testa-
mentum S. Rudesindi Episc. ann. 978.
tom. 3. Collect. Concil. Hispan. pag.
285. col. 1: *Munus Gutierrez omnem
Axem Testamenti confirmat. Froyla Gu-
tierri ex toto corde optans, et fieri confir-
mat.*

* **AXITES, AXITIOSI**. Gloss. vett. *Axi-
tes, ἀποτελεσματικοί*. Festus habet: *Axi-
tiosi, Factiosi dicebantur, cum plures una
quid agerent facerentque. Axit autem
antiquos dixisse pro egerit manifestum
est; unde Axites Mulieres, sive Dii dice-
bantur una agentes. Plautus apud Varo-
nem: Axiosæ annonam caram e vili
concinnant viris.* Vide *Salmasium* ad
Vopiscum in Carino.

* **AXIUS**. Chron. Novalicense apud
Murat. tom. 2. part. 2. col. 748: *Ista
omnia superius comprehensa una cum
adjunctis adjacentisque suis, campanis,
pascuis, silvis, alpibus, montibus, riviis,
aquaerumque cursibus, Axisque omnis-
bus cum omnem (sic) jure vel terminum
earum. Puto legendum Exitis, Proventi-
bus. Vide *Exitus* et *Exius*.*

* **AXIVELLARI, ADXIVELLARI, EXI-
VELLARI, EXAVELLARI**, ex Ital. *Agevolare*,
captivitatem alicui mitigare, le-
nire, ei quasdam insolitas commoditates
permittendo. Stat. Bonon. ann. 1250-67.
t. III. pag. 316-17: *Salvo quod dicti capti
ad voluntatem potestatis et consilii pos-
sint et debeant Exivellari et ostedegari...*
et paulo post: *Et non possint ostedegari
vel Adxivellari aut de carcere relaxari
per vicem ultra iiii de militibus, et viij de
pedibus; et excire circulum civitatis, dando
quilibet miles, qui ostedegabitur duos
bonos obsides et alias securitates pre-
stando ad voluntatem potestatis et consilii.*

Hæ provisiones ad hostes captos prælio
Mutinensi ad Fossam altam spectabant;
sed paulo diversius occurruunt etiam
spectantes ad omnes alios, qui in car-
cere asservabantur, ut patet ex loco,
quem refert D. Carpenterius sub voce
Agevolare. Stat. antiq. Florent. lib. 1.
cap. 73: *Ipsi superstites teneantur....
Agevolare et retinere intra muros dictio-
rum carcerum, in mallevato vel granario,
omnes et singulos carceratos.... dummodo
hujusmodi Agevoluti pro tali Agevolatione
solvant nomine gabelle... solidum unum...
salvo quod nullus Agenolari possit, qui
fuerit retentus... pro debito... absque li-
centia creditoris.* [FR.]

* **AXONZIA**, pro Axungia. Pactum inter
Januens. et marchionem de Carreto
ann. 1292. tom. 4. Cod. Ital. Diplom. col.
1921: *Per mare non deferent nec abdu-
cent carnes, caseum seu Axonziam in
aliquem locum.*

* **AXORARE**, f. Litem movere, ab Ital.
Azione, actio. Stat. Vercell. lib. 6. pag.
137. v°: *Item quod dominus Ubertus Co-
rasa et filii et nepotes, . . . pro se et con-
sortibus eorum, pro duabus terciis ha-
beant præcipuum modios quadraginta
boschi meoleti, videlicet de illo nemore,
quod Axoratum fuerat inter prædictos
comites, versus territorium S. Agathæ.*

AXOVAR, ex Hispanico *Axuar*, Sup-
pellex, utensilia. Usatici Barcinonenses
MSS. cap. 97: *Si quis virginem violenter
corrupter, aut ducat eam in uxorem, si
illa et parentes eius voluerint, et dederint
ei suum Axovar, aut donet illi maritum
de suo valore. Fori Oscæ ann. 1247. fol.
23: *Vir et uxor non possunt vendere
hæreditatem, quam parentes uxoris in
Axovario dederunt filiæ quando nupsit,
ante suspicionem prolis.* Vide *Obser-
vantias Regni Aragon. lib. 5. de Jure
dotium § 1. 15. et tit. de Secundis nup-
tias § 5.**

* Simul et dos ipsa, quæ mulieri sive
in mobilibus sive in immobilebus assi-
gnatur.

* **AXUNGARIUS**, *Ad axungiam perti-
nens*. Vocabul. compend.

* **AXUNGIARE**, *Axungia ungere*, apud
Laur. in Amalthe.

* **AXUS**, pro Assus, Gall. *Roti*. Tract.
MS. de Re milit. et mach. bellicis cap.
9: *Fingat (dux) aliquem casum habere
propter quem est sibi necesse accipere
fugam, et dimittat in dicto loco caldarias
et ollas, cum brodo et carnibus coctis,
lexis et Axis, etc.*

* **AYBREDA**. Idem videtur quod *Aia-
cis* 2. et supra *Aicum*, Prædiū, domus
cum horto; nisi malis de prato inter-
pretari. Charta pro hominibus de Sta-
gello ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph.
reg. ch. 174: *Pro qua quidem aqua, sive
usu ejusdem,ducenda per alveum, alveos,
rechum seu rechos usque ad castrum de
Stagello. . . . ad rigandum suas posses-
siones, terras, Ayberdas, et alia ejus utili-
tia seu necessaria, etc.*

* **AYBUM**, [AYBUM, a voce vernacula
bononiensi *Aib*, Aquarium, vas ad quod
adaquatur animalia, Gall. *Auge*. Stat.
Bon. ann. 1250-67. t. II. pag. 585: *Fiat
unus puteus muratus de lapidibus cum
una delta masegne vel gissi... et cum uno
mulinello et catena ferrea... et una secla
ferrata ad dictam catenam posita, et cum
uno Aybo de lapide vel masegna. Quidam
codices Aybum, alii Aibum.*] [FR.]

* **AYCHAGATERIUM**, vel *AYCHAGATE-
RIUS*, Canalis ligneus, quo aqua ducitur
ad rotam molendini. Reparat. facta in
senescal. Carcass. ann. 1433: *Item pro
faciendo in dicto Aychagaterio tres trabes
et tres estauis avetiis sufficiientes et ne-
cessarios. Vide supra *Aiguerium*.*

AYCHATA, Vide in *Andena* 1.

* 1. **AYDA**, *Aurilum*, tributum, vecti-
gal, a Gall. Aide. Arest. parlam. Tolos.
pro consul. de Miranda ann. 1400: *Et
quod dicti consules eorum consilia, absque
præsentia officiorum dicti comitii (Asti-
riaci) facere non deberent, certamque
Aydam seu concessionem, nuncupatam
sognetum, in dicta villa existentem, etc.
Impositiones seu Aydas, in Ch. ann. 1404.
ex Tabul. archiep. Auxit. Adde Lit.
Caroli VI. ann. 1397. tom. 8. Ordinat.
reg. Franc. pag. 138. art. 1. Vide *Aida*.*

* 2. **AYDA**, In aliquo officio secundus,

nostris *Aide*, eadem notione. Memor. H. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1415. fol. 46. v^e: *Johannes de Francoville, dictus Cornal, confirmatus in officio Aydeæ veneræ regis, loco Guillelmi de Provençal. Aydeur, nostris olim, idem qui socius, qui adjutorium præbet. Pœnæ ducat. Aurel. apud Thaumass. pag. 469: Li receleur, et l'Aydeur, et li conseiteur sont punis comme li seigneur.*

AYEC, AVEC. Michaël del Molino in Repertorio Fororum Aragon: *Bestiam currentem si aliquis portaverit, debet dicere, Ayec, Ayec, quod est vulgare antiquum Aragonum: alias si hoc non dixerit, tenetur emendare damnum datum per bestiam. Fori Oscenses ann. 1247. fol. 15: De homine qui vadit per mercatum aut villam cum sua bestia, et non dixerit Ayech, vel simile verbum, et facit damnum, ille, vel sua bestia, etc.*

AYES, f. pro *Haix*, Gall. *Haies*. *Ho-magium præstitum Amedæo Duci Sa-baudie ann. 1272. apud Guichenon. in Probationibus Hist. Bressiae pag. 21: Hugo de Vernalio... confitetur tenere a domino Bougize in feodium ligum do-mum suam de Vernueil, in parrochia de Confrancon cum fossatis et fortalitia tota et curtilibus et les Ayes.*

AYGADERIA, Aqualis, urceus aquarius, Gall. *Aiguiere*. Proces. verbal. ann. 1498. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 259. col. 1: *Item quatuor Aygaderias. Vide infra Aygadera.*

AYGARELLA, Rivulus. Composit. in ter episc. Magel. et gentes reg. ann. 1332. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 948: *Des-cendendo usque ad Aygarellam seu rivulum dictum Liouda, alias Negacaos. Lit. admortis. bonorum a Cardinale Alban. empator. ann. 1375. in Reg. 109. ch. 401: Quædam petia terre, qua confrontat cum itinere, quo itur de AYGarella ad molendinum de Septemcanibus, et cum manso, dicto den Beneseth, AYGarella in medio.*

AYGARETA, ut supra *Aygadera*, Ur-ceus aquarius. Charta ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 261: *Item tres pi-tallos et unam AYGAREtam de stagno.*

AYGASSERIA, Eodem significatu. In-ventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus duas AYGASSERIAS stagni rotun-das absque copertorio, factas ad modum operis argenti. Pluries occurrit ibidem. Vide infra Aygadera 2.*

AYGONI vocabantur Ghibellinorum aduersarii. Chron. Parmense ad ann. 1307. apud Murat. tom. 9. col. 860: *Quidam vero de Guidonis et quidam de Bos-chettis et de Rangonibus cum certis suis sequacibus, dicentes se esse partis Guelfæ seu Ecclesiæ sive Agyonorum antiquitus dictæ et vocatæ, spondam fecerunt contra illos qui dicebantur ab antiquo partis de Grisifio seu Imperii, sive Ghibellini.*

AYGRACINA, Uva acerba, omphaci-na. Ital. *Agresto*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 183. ex Cod. reg. 4624: *Persona, quæ emerit Aygracium, uvas, nuces, castaneas, etc. Aygrun, nostris olim, pro Acredo, acrimonia. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 180: Lesquelles pommes et poureaux, qui pour-toit grant Aygrin, etc. Vide Acrumen et infra Ayrazium.*

AYGRÆ, Acerbitas, a Gall. *Aigre*, *Aigreur*. Locum vide in *Acerba*.

AYGUERIA, Cloaca, Emissarium, Gall. *Evier*. Litteræ ann. 1429. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1735: *Qui tandem promissionibus devicti ipsam sibi restituerunt, quam igne combussit et in Aygueria sive cloaca projectit. Visitatio-*

Monasterii S. Amantii Ruten. ann. 1371. ex Archivo S. Victoris Massil.: Ordina-mus quod canalis sive Aygueria, quæ est supra dictam capellam, etc.

* Pactum inter reg. episc. et consul. Caturc. ann. 1851. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 487: *Dicti consules poterunt creare curatores seu gardiaatores operum et ædificiorum, parietum et vanellarum, Aygueriarum, stolidicidorum, etc. Infra: Cloacis, sive Aygueris. Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 152. col. 2: Item quod nulla persona ou-deat prohicere aquas in carriera,... nisi esset Aygueria talis, que dictam aquam seu aquas recipere bene posset. Occurrit præterea in Lit. ann. 1388. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 284. art. 6.*

* 2. **AYGUERIA**, Aqualis, urceus aquarius, Gall. *Aiguiere*. Reg. actor. capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1340. fol. 64. r. col. 1: *Item duas Ayguerias argenti deauratas. Vide supra Aygaderia.*

AYMA, pro *Ama*, Mensura vinaria. Est etiam mensura siccorum. Charta Geraldi Abbatis S. Joannis Angerianensis anni 1385. ex Chartulario ejusd. Monast. pag. 473: *De Lazaro unum sextarium frumenti et unum sextarium de fabis, de Charentenago tres Aymas frumenti et unum sextarium de fabis, de Ferers duo sextaria frumenti. Vide Ama 3.*

AYMELLUM, Encaustum, Latino-barbare *smaltum*, Gall. *Email*. Angl. *Amell*, et *Ammel*. *Unum ciphum argenteum... cum diversis scutonibus et Ay-mellis*, apud Rymerum tom. 5. pag. 49.

* Nostris olim *Aymeterie*, Ars confi-ciendi encaustum. Ordinat. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 432: *Nous avons reçu l'umble supplication des maistres, ouvriers et jurez du mestier de Aymeterie et fil de haubert, etc.*

AYMELLATUS, Encausto pictus, Gall. *Emaillé*, apud eundem Rymer. tom. 5. pag. 48. et 59.

* **AYMINA**, Mensura frumentaria. Vide *Hemina*. Charta ann. 1316. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 210: *Una Aymina bladi consegal, computata duos solidos. Una Aymina siliginis*, in Ch. ann. 1328. ibid. ch. 261.

* **AYMOLATOR**, pro *Aymelator*, ut vi-detur, Gall. *Emailleur*. Vide supra *Aymellum*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 477: *Cum Johanes Arrondeau invenerisset Joannem Gerry Aymolatorem, etc.*

* **AYNALE**, perperam pro *Ayrale*. Vide mox in hac voce.

* **AYRACIUM**, Vide infra *Ayrazium*.

AYRALE, [Area. Archivum Prioratus S. Joannis Tolos. Ord. Malt. : *De omnibus ortis, ortalibus, cazialibus et Ayrali-bus, etc.]* Vide *Area*.

* Locus vacuus et ædificio aptus. Li-ber. novæ bastidæ de Trya ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. chap. 54: *In domo qualibet, placia seu Ayrali dictæ villa longa de sexaginta tribus rasis et ampla de viginti una rasa, habebit do-minus rex et dicti parierū annuatim... sex denarios Turon. censuales. Quod passim occurrit in Chartis eadem de-re. Hinc emendandæ Libertat. Floren-tiæ ann. 1339. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 96. art. 28: Quod plateas (plateæ) et Aynalia sint in dicto loco, prout hactenus esse consueverunt et sub pensionibus consuetus. Ubi legendum Ay-ralia. Ayraut, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg. 179. ch. 297: *Une place gaste, appellée Ayraut;... ou-**

quel Ayraut ou place, etc. Vide infra Ayrie.

* **AYRAMERES**, Agri, ut videtur, urbi vel castello proximi, quorum cultura facilior et urberior est. Charta ann. 1405. inter Recognit. feud. comit. Pictav. in Reg. sign. *Le grand Gauthier de Poitou ex Cam. Comput. Paris. fol. 65. v^e: Item les Ayrameres et ortos vadorum Brange-rii, sitos subter turrim Pictavinam de Lesignaco; quæ quidem Ayrameres et orti valent michi quolibet anno quadra-ginta solidos redditus vel circa... Item decimam in dictis Ayrameres, quæ michi potest valere quilibet anno sex boicellos bladi redditus vel circa.*

* **AYRAZIUM, AYRACIUM**, Uva acerba, omphacina. Ital. *Agresto*. Stat. Astæ collat. 11. cap. 96. pag. 35. r^e: *Ordina-tum est quod aliqua persona non utatur Ayrazio pro causa facienda, vel aliqua alia re, nisi hoc fecerit de suis uiris... Si quis tabernarius vel tabernaria inventus vel inventa fuerit habere in domo, in qua stat, Ayracium, a festo S. Joannis de Junio usque ad festum S. Crucis, amittat pro pœna sol. xx... nisi ille ta-bernarius vel tabernaria probaverit quis ei Ayracium vel uvas vendiderit. Vide supra Ayracium.*

* **AYRE**, Accipitrum nidus. Vide su-pra *Area* 4.

* **AYRETA**, Idem videtur quod *Area*, *Areola*. Charta ann. 1361. in Reg. 101: Chartoph. reg. ch. 96: *A dicto loco recte protendendo versus Ayretam de Laisser, et a dicta Ayreta, etc. Vide in Area 1.*

* **AYRIALE, AYRIALIS**, Locus vacuus et ædificio aptus. Charta ann. 1321: *Quoddam Ayriale situm inter domum dicti Raimundi ex parte una, et domum Arnaldi Bernardi ex alia... Ayriale prædictum et domum, si quam in eodem ædificare seu construere contigerit, etc. Libert. Petræ assisia anno 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647: Ayrialia, quæ dabuntur in dicta bastita venientibus ad eandem causa habendi (habitandi) erunt amplitudinis quinque bra-chiatarum, et longitudinis xij. brachiatarum, et pro quilibet Ayriali solvetur pro censu anno quilibet quatuor denarii Tolos. Charta ann. 1273. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 52. r^e: Petrus et Amaneus retinuerunt sibi et suis heredibus in dicto podio duos Ayriales vel solos,... francos et ab omni servitio quitos. Item donatores supradicti re-cepérunt in feodium a ballivo dom. regis unum Ayriale sive solum in dicto podio ad faciendum furnum. Vide supra Ayrale.*

* **AYRO**, Ardea, Genus Avis, Gall. *Her-on*. Locum vide in *Trahina*.

* **AYSA**, vel *AYSIS*, Asser, tabula sec-tilis, ut videtur, Gall. *Aisse*. Pedag. castri de Les ann. 1263. ex Cod. reg. 4659: *In singulis radellis hominum de Avinione vel de Bellicadro, in quo sunt vj. Aysæ vel plures percipiuntur v. sol. Melgorienses... Si vero sunt radelli alio-rum hominum, percipiuntur pro quilibet Aysæ xij. den. Melgor. Vide Assis 2.*

* **AYSADA**, Ligo, Gall. *Houe*. Libert. novæ bastidæ S. Ludovici ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 127: *De so-tularibus, de calderiis, anderiis, patellis, Aysadis, payrollis... dabit venditor extra-neus in die fori... duos denarios. Vide supra Aissada et infra Ayssada.*

* **AYSALE**, Axis, ut videtur, Gall. *Es-sieu*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 146. ex Cod. reg. 4624: *Si alicui bubulco vel conducenti boves cum plaustro, vel labo-ranti terram alicubi, contingat quod ru-perit Aysale vel tortam, seu Aysalia vel*

tortas,... possit... capere ubicumque ipsum
Aysale, vel ipsa et Aysalia et tortas....
licite et sine pena.

AYSAMENTUM, Jus utendi rebus alienis. Charta anni 1206. inter Instrum. Hist. Meld. tom. 2. pag. 97 : Concessi quod dilectus et fidelis Camerarius meus Garnerus de Latinaco faceret omnia Aysamenta sua in muris et fossatis meis de Trya.

* Id quo omnibus uti licet, quod omnibus est commodum, v. g. via publica. Arrest. ann. 1346. 28. Mart. ex vol. 3. arrest. parlam. Paris. : Super quadam tabula, sede seu stallo stante Rhemis.... a parte seu versus viam seu Aysamentum publicum. Vide Aisantia.

* **AYSATUS**. Vide supra in Aisatus.

¶ 1. **AYSIA**, Magister Aysiae, Massiliensis Maitre d'Ache, Artifex navium. Occurrit in Charta Massil. anni 1329. Vide Aisia, Aissa et Assiata.

¶ 2. **AYSIA**, Id omne, quod usui et commode est, ustrina, Gall. Usine. Charta Dalphinalis ann. 1390 : Item ductum et decursum aquæ seu bialeriam molendinorum, trollieti et battitorii, et aliarum Aysiarum ipsius Joannis, etc. Vide supra Aisamenta.

AYSIMENTUM, Aysientia, Aysimentum, ut Aysamentum. Vide in Aisantia.

* **AYSINA**, Supellex quævis, Gall. Meubles; præsertim vero apud Massilienses Aysines sunt utensilia quælibet ad cellam vinariam pertinencia, ut dolia, cupæ, ceteraque vasa vinaria. Vox, ut puto, ducta a Gallico Aises, facultates, commoditates. Statuta Forojul. MSS. ann. 1235. ex Rotulo Archivi S. Victoris Massil. : Non intelligimus vasa vinaria, neque archas, neque Aysina. Charta anni 1312. ex eodem Archivo : Extra Monasterium vero in Prioratibus, sive eorum grangiis, seu Aysinas. Hic ipsa cella vinaria videtur intelligenda. Statuta Ecclesiæ Cadurc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 729 : Quia quidam Clerici Ecclesiæ sic exponunt suppellectilibus et Aysinis propriis et etiam alienis... ne hujusmodi supellecilia et Aysinæ in Ecclesiæ admittantur. Ibid. col. 1043 : Res mobiles aut Aysinas, etc. Donatio ann. 1317. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 167 : Item fuit actum... quod ipse D. Dalphinus teneatur et debeat emere froye et Aysinas domorum et fortalitionum locorum prædictorum, quod et quæ nunc sunt in ipsis domibus et fortalitiis, seu essent tempore mortis dicti Raymundi, ad cognitionem i. e. estimationem : qua cognitione facta et soluto ipsius froye, seu ipsarum Aysinarum pretio, nihilominus idem D. Raymundus quantum fuerit in humanis ipsorum omnium usumfructum habeat, sicut habet nunc, etc. Vide Aisantia.

* Vas omne; idem etiam quod supra Aysamentum. Terrear. Aphonii MS. : Cum eorum juribus, servitutibus, passagiis, Aysinis, appendentiis et dependentiis, etc. Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 152. col. 2 : Cum lavabitur tabula pissum, quod in uno grasali vel broco, vel alia Aysina recipietur aqua illa, sub pena decem sol. Turon. Vide supra Aisamenta.

* **AYSI**. Vide supra Aysa.

* **AYSITUS**. Vide supra in Aisatus.

¶ **AYSSIA**. Vide Aisantia.

* **AYSSADA**, Ligo, Gallice Houe. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 281 : Cum manubrio assiatæ, aliter d' Ayssada, in manu sua, etc. Aliæ ann. 1412. in Reg. 166. ch. 185 : Le sup-

pliant se lança sur ledit Grilli, et d'une hoë, appellée Ayssada ou pais (Langue-doc) le frappa. Vide supra Aysada.

* **AYSSARTARE**, pro Essartare, Gall. Essarter, Silvas, vepreta, etc. evellere et in agrum cultum redigere. Chartular. Accincti pag. 40 : Theodoricus Bisunt. Archiep. concessit Fratribus de Accyo quicquid ipsi applanaverant, vel Ayssartaverant in terra de Valedon; insuper et tria jugera ad applanandum, ita tamem quod in reliquo fundi terræ illius, nec homines sui nec aliqui per se deinceps Ayssartarent.

* **AYTOGIUM**, pro Epitogium, Pallii genus, Gall. Surtout. Statuta Cisterc. ann. 1432. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1582 : Ab omnibus cucullis albis, diplodibus seu Aytogis, vel habitibus nigris manicas non habentibus, quos loco capparum quidam Abbates de Italia gestare præsumunt, penitus abstineant.

* **AYVERIUM**, Emissarium, aquarium, Gall. Évier. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 144. ex Cod. reg. 4624 : Quæcumque persona, quæ clauserit vel occupaverit... Ayverium alienum, sive aquæductum, vel meatum.... tempore pluviarum, etc.

AZA recensentur inter arma vetita in Legibus Italicis. Jus Vincent. lib. 3. de Armis vetitis, et Statuta Veronensis lib. 3. cap. 3 : Vel rangeno, vel Aza, vel plumbato, etc. [Itali Aza etiamnum dicunt pro Accia, securis, Gall. Hache.]

* Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 815 : Ipse Galeaz ad illum oculum habens, agilitate levatus a parte prosluit, et ille Aza illa terram percussit. Vide infra Azza.

* **AZACATORIUM**, Aquarium, Gall. Abreuvoir. Charta ann. 1276. in Reg. A. Chartoph. reg. ch. 20 : Item in latere, per deversus Azacatorii comitis Matisconensis, sex solidos pro domo, quæ continua est ruella Girardi de Tabulis. Idem porsus est quod supra ibidem in Ch. ann. 1272. dicitur Ad aquatorium comitis Matisconensis. Neque aliud est

* **AZACHATORIUM**. Chartularium Ecclesiæ Autissiod. fol. 91 : Vineæ sita ad Azachatorium S. Gervasii. S. Gervasius parrochia est in suburbio Autissiod. vineæ undique circumsepta; sed quid hinc elici queat, non satis video. Vide Azacatorium.

AZADIUM, AZIDIUM. Charta Caroli Crassi anni 880. apud Ughellum tom. 2. pag. 187 : Arenam, carnarium, Azidiuum, publica pascua, vias, ingressus, etc. Azadium scribitur in pag. 208.

AZAGA. Charta Lusitanica apud Anton. Brandaonum tom. 3. Monarch. Lusitanicæ pag. 282 : Et de preda de fossato non detis nobis plus quam quintam partem, et Azaga, et vobis remaneant duo, etc. [** S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 155 ultima ita habet : et Azaga duas partes; vobis remaneant duas. Idem scribit pro Azaga legendum esse ad Zagam, quod omnino probatur Privileg. Thomar. ubi hæc sunt : Da preza do fossado, isto he, do pão, ou forragem, que vos trouxerdes da terra dos inimigos, cujas searas colherdes, ou tardes, dareis ao Senhorio da terra a v. parte; ao Zaga, ou adail dareis duas partes; e para vós ficarão outras duas.]

* **AZAGAMENTUM**, Edifici genus in modum vestibuli, Hisp. Azaguan. Chron. Parmense ad ann. 1304. apud Murat. tom. 9. col. 851 : Quadam vero die in dicto exercitu ad quoddam Azagamentum, quod soldati hinc inde faciebant, dominus Cazanus frater bastardus dicti domini Vescontis interfectus fuit.

* Legendum sponte crederem Azafamentum, Ital. Rixa, certamen: nibil quippe eo loci ad vestibulum pertinere videtur.

* **AZALE**. Vide infra Azzale.

* **AZAPIDES**, Militia excursoria in imperio Bysantino, quam Hussaronibus comparem facit Laonicus Chalcond. lib. 8 : Azapides, quos Hussarones nostri vocant, diripuerunt forum. Idem lib. 5 : Amurates quam celerrime ad hostium castra transiit, et Azapides omnes occidit. Ita Carol. de Aquino in Lexic. milit. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Azapides.]

AZAKIA. Vide Alsechna.

* **AZARCUM**. Vide in Azarum.

AZARDUM, Sors, ex Gallico Azard, vel Hazard. Synodicum Raphaelis Archiepiscopi Nicosiensis pro Græcis, editum cum Constitut. Nicosiensibus, cap. 15 : Item denuntiamus excommunicatos... omnes illos, qui publice in dominibus suis manuteneant et sustinent ludum Azardi. Ita ludus Azardi, in Constitut. Joannis Archiep. Nicosiensis ann. 1320. cap. 16. In Constitutione ann. 1251. ibid. habetur ludum hazardi [Miracula B. Simonis Episc. August. tom. 2. Aprilis pag. 825 : Dixit quod die XXVII. dicti mensis lusit ad Azardum et amisi; et præ dolore ludi et amissionis pecuniae blasphemavit Deum et matrem ejus.] In Concil. Nemosensi ann. 1298. cap. 4 : Qui publice tenent ludum taxillorum in dominibus suis. Charta ann. 1288. apud Cherubinum Ghirardaccum in Hist. Bononiensi lib. 9. pag. 279 : Sepe contingit, quod illi, qui ludunt ad Azarum in scalis, et in platea communis Bononiæ, et etiam qui caseum incident, iracundie calore succensi, contra Deum et matrem ejus ignominiosa verba proferunt, etc. Infra, lusores Azard et bescazaræ, etc. De vocis etymo vide conjecturas Anton. Marnaciæ ad leg. ult. Cod. de Religios. et sumptib. funer. Cobarruvia in Azar, Octav. Ferrarium in Originib. Ital. in verbo Zara, [et Menagium in Etymol. Gall. ubi a Tessera dictum Azardum docet haud sine fiducia]. [** Conf. Gloss. med. Græcit. voce 'Azadpi.]

* **AZARDUS**, Tessera, Gall. Dez. Hist. jurgii Bonifacium VIII. Papam inter et Philippum Pulcrum Regem Franc. pag. 540 : Item, dicit quod eodem anno et loco, vidi dictum Bonifacium ludentem ad Azardos cum domina sola prædicta: et vidi quod dicti Azardi erant punctati de auro.

AZARIA. Fori Alcaconenses : De Azarias et guardias quintam partem nobis date sine ulla offretione. [** Plurima similia vide apud S. Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 155. qui Azarias scribit esse prædam captam de Saracenis ab hominibus, non predatum exequitibus sed ligna in montibus cæsiris, Aza enim Lusitanis ut Italies olim securim significasse, unde vocis origo.]

* **AZARRUM**, AZARUM, ut Azardum, Sors, Gall. Hazard. Stat. Vallis-serianæ rubr. 17. fol. 82. r. ex Cod. Reg. 4619 : Non sit aliqua persona, quæ... præsumat ludere ad Azarrum, nec ad taxillos. Occurrit præterea in Stat. Pallavic. lib. 2. cap. 47. pag. 112. Montis-reg. pag. 311. Castris Redaldi lib. 2. pag. 39. r. et alibi.

AZARUM, chalybs, Gallis Acier. Didorus Euchyon lib. 1. Polychemiæ cap. 2 :

Limaturæ argenti puri, æris rubri, ferri, Azari, plumbi, stanni. Statuta Mediolanensis part. 2. cap. 67 : Ferrum et Azarium, carbones, bladum, vinum, etc. Hispanis Azarcum, est plumbum combustum.

* **AZCONA**, Genus teli. Fori Oscae ann. 1247. ubi de hastiludio : *Ita tamen, quod non ponat in bofordo ferrum Azconæ, dardi, vel lanceæ, etc.*

* **AZEBIT**, Prunum aridum, exsiccatum seu passum, ab Hispan. Azebibe, eadem notione. Leudæ major. Carcass. MSS. : *Item pro cargua de Azebits seu racemis, xvii. den. Ubi versio Gall. ann. 1544 : D'une charge de pances, Azebit, figues, raisins, etc.*

* **AZEMBLARIUS**, ATZEMBLARIUS, Mulio, Hispanis *Azemilero*. Curia Generalis Catalana in villa Perpinianæ ann. 1351. MS. : *Sancimus, quod si quis Azemblarius, et sui coadiutores, et Portari nostri, in capiendo animalia nobis et Curiae nostra necessaria denuntiati fuerint delinquisse, etc.* Alia Curia Generalis Catalana in villa Montissoni ann. 1363 : *Portari, vel Azemularii, aut Superazemularii, seu eorum loca tenentes, qui non servaverint constitutionem editam per nos in villa Cervarizæ, etc.* Lemma capitit sic concipitur, de Azemblariorū salariis. Vide Raimundum Montanerium in Chron. Aragon. cap. 136. 139.

* **AZEMELA**, ut *Azemila*, Hispanis, Mulus sagmarius. Testam. regin. Mafaldæ ann. 1256. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 81 : *Item mando ibi omnes meas Azemelas et omnes meas vaccas, etc.* Vide mox *Azemula*.

* **AZEMILA**, Hispanis, Mulus sagmarius. Charta Sancti Ramirezi Regis Aragonum apud Martinezum in Hist. Pinnensi cap. 27 : *Adhuc stabilit, ut nullus sit ausus pro ulla querela pignorare Azemilas S. Joannis, neque jumentum Monachi, in quo ipse residet quotidie, neque manum levare super eum, vel ferire.* [Testamentum Sancii II. Regis Portugall. tom. 4. Monarchia Lusitan. pag. 278 : *Aliam medietatem de meis Asemolis, etc.*] Petrus Salanova Justitia Aragonum in Observantia : *In solutionibus, caloniis, et Azemilis, etc.* Observantia Regini Aragon. lib. 6. tit. Interpretationes, etc. § 5 : *Et de Azemilis est sciendum, quod nullus, nisi illi, qui tenent terram pro honore, habet Azemilas, a loco, scilicet pro qualibet cavaleria unam Azemilam, vel 60. sol. pro qualibet Azemila : et est in voluntate hominum tradere Azemilas, vel 60. sol. pro qualibet. Sed si tradent Azemilas, tenetur Richus homo providere Azemilis et nuncius, et restituere facto servitio, nisi mortuæ fuerint. Si vero denarios pro Azemilis dederint, non tenetur quidquam reddere.* Et titulo de privilegio generali, § 21. eodem libro : *Azemilas autem nobilis, et non alias debet habere. Agitur autem hic de Azemilis, quas præstare nobiles debebant Regi, hostem facienti.* Adde lib. 6. tit. de Condition. Infantion. § 6. *Ad example, apud Raimundum Montaner. in Chron. Reg. Arag. cap. 136. 139. 233. et alibi, et in Chron. Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 18. 19. 20. 21. etc. Ubi vox ista pro impeudentis militibus sumi videtur. [Vide Hist. Segoviensem pag. 247.]* [** et S^a Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 138.]

INNEMILUS, Idem quod *Azemila*, vel *Azemilus*, Mulus. Charta Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. apud Anton. de Yez, in Chron. Ord. S. Benedicti

tom. 5 : *Adicimus et inter mulos et cavallos, E. M. equos maiores sic. C. secundo greges vacarum, et Celticos 5. Innemilos, id est, zurnalizii in nave fracta, id est in Barosa, etc.*

* **AZEMPIUM**, Jus domini certas præstationes a subditis exigendi. Charta venditionis Ricardi de Nova-Villa pro Commendatore de Bolbona ann. 1231 : *Vendidit et donavit Azempium de talho et païllo super omni jure suo, que habebat et decimario sancti Bausili d'anhæs. Vide Ademprum.*

* **AZEMPRARE**, Vocare, invitare, monere. Stat. sabater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 562. art. 12 : *Quod si contingebat quod aliquis dicti burgi et ministerii antedicti infirmaretur, et vellet recipere, velut verus Christianus, corpus Iesu Christi, omnes dicti ministerii et burgi prædicti, ad hoc tamen invitati seu Azemprati, teneantur ire et associare bene et honeste, ... et quod invitans seu Azemprans, tam pro sancta communione quam pro sepultura talis infirmi, et subsequenter mortui, refferre et relevare (revelare) habeat suprapositis dicti ministerii, quos et quales invitavit seu Azempravit, etc.* Vide supra in *Ademprum*.

* **AZEMULA**, ut supra *Azemela*, Mulus sagmarius, Hispanis. Charta Jacobi reg. Aragon. ann. 1232. in Chartul. Campan. fol. 549. col. 2 : *Nullus audeat vel præsumat pignorare vel detinere Azemulas, sive bestias, quæ deferunt elemosinas seu necessaria ad præfatum hospitale, ad usus infirmorum et pauperum.*

* **AZENARIA**, AZENAYRIA, Præstatio, quæ propter Azenias seu moletrinas dominio a subditis penditur. Charta Aymeric de Narbona ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 539 : *Concedo... monasterio Fontisfrigidæ... totum jus, quod habeo in castro Malliaco... in servitilibus quibuscumque, in boariis, in Azenariis, in justitiis, etc.* Lit. ann. 1343. in Reg. 74. ch. 84 : *Vendidit... castrum de Periniano, cum omnimoda alta et bassa jurisdictione... cum censibus seu usaticis, Adhenayriis, boayriis. Rectius infra ubi eadem repetuntur : Cum censibus seu usaticis, Azenayriis, boayriis, etc.* Vide et mox *Azenia*.

* **AZENIA**, HAZENIA. Diploma Regis Veremundi II. Regis Hispanie apud Hieron. Blancam : *Do et concedo curtem in civitate nova, ... et Azeniam integrum in vado, quem dicunt domini Garciæ, ... et ibi in Teliaries quartam portionem in alia Azenia.* Aliud Ranimiri Regis, apud Anton. de Yez in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 3 : *Et dedistis nobis pro ipsa villa tres Azenias in Zamora ad Olivares juxta Palatum nostrum.* Adde Anton. Brandaonum tom. 8. Monarch. Lusitan. pag. 276. 282. tom. 4. pag. 271. v. 272. Colmenaresium in Hist. Segobiensi cap. 14. § 4. cap. 16. § 4. [Azena Hispanis est Moletrina, cuius molæ vi aquarum versant, Gall. *Moulin à eau.*]

[** Confer S^a Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 156. voce *Azena*.]

* Hispan. *Azena*. Charta pro eccl. S. Vincentii in Hispan. ex Chartul. Cluniac. : *Exceptis his habet supradicta ecclæsiæ x jugatas bene cultas, duas Azeniarum rocas, duos molendinos, etc.* Charta Fernandi reg. Hispan. ann. 1210. apud Cencium inter Census eccl. Rom. : *Præfatum castrum habeatis cum pratis, pascuis, villis et Azeniis, piscariis, et cum omnibus directis et pertinentiis suis.* Haud scio an hoc spectet vox Gallica *Haseteur*, in Lit. remiss. ann. 1392. ex

Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 169 : *Lequel Gilet respondi au supplicant qu'il mentoit comme faulx Hazeteur; an vero idem sit quod Hispanis Azetero, Olearius.*

* **AZERUM**, Chalybs, Gall. *Acier*. Privilium Ferdinandi Gonzales Principis Castellæ pro Monasterio S. Azemiliani tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 178 : *Borga, Tarazona, Cascante, ... istæ prædictæ per omnes domus de ferro Azero singulas libras, medium ferro, medium pimenta.* Vide *Azatum*.

* **AZERUS**, Species arboris, cuius usum vide in *Incisorium*.

* **AZIA**, Pondus quoddam. Locum vide in *Zaponum*.

AZIDIUM. Aide *Azadium*.

* **AZILARE**, Asylum habere. *Bestia azilans*, quæ derelictæ opponitur. Stat. Saluciæ collat. 7. cap. 196 : *Exceptis bestiis Azilantibus et pupantibus, pro quibus solvatur tantum damnum domino.*

* **AZILE**, vel *AZILIS*. Usque ad summam viginti Azilum, in Annalibus Tolos. tom. 1. inter instrum. pag. 94. videtur mendose dictum pro *Usque ad summam viginti millium*, ut legitur paulo post in phrasi huic non multum assimili.

* Legendum esse ibi *millium*, pro *Azilum*, rursus firmatur ex altero ejusdem instrumenti exemplari MS.

* **AZILES BALESTERII**. Vide in *Balista*.

* **AZIMA**, Placentæ species ex massa farinacea sine fermento. Charta ann. 1249. inter Monum. eccl. Aquilej. col. 746 : *Debentur dari canonis hæc Azimæ : videlicet xv. in festo omnium sanctorum, xv. in festo S. Martini, xv. in Adventu Domini, ... Debent autem tales esse Azimæ : duæ scilicet de uno pisonali de sextario, ... Debentur servitoribus sive familiæ duæ Azimæ similes superioribus.*

* **AZIMI**, AZIMITE. Vide *Azymite*.

* **AZIMIATURA**, pro *Azimatura*, Ton-sura pannorum, Gall. *Tonture des draps*. Extractum computi Joannis de Ponciac. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 276 : *Item pro Azimiatura roborum familiæ Domini emptarum apud Barolum taren. XII. Vide Azima.*

* **AZINA**, pro *Asinata*, Onus asini. Literæ Philippi Franc. Regis. ann. 1277. in Bullario Fontanell. fol. 88 : *Item duodecim Azinæ advenæ (avenæ) anni redditus.* Ibidem fol. 47 : *Et pour cause de ce ont veu paier aux Ferniers d'iceulx Religieux par plusieurs fois 4. Azines de blé.*

* **AZINGA**, Modus agri. Locus est in voce *Pagina*. Vide *Andecinga*.

* **AZIUM**, Ager vel terra inculta ædi alicui adjacens. Arvernis etiam nunc Aize. Terrear. MS. villa de Bussel fol. 8. v. : *Item quinque cuppas avenæ pro quadam Azio, sítio in territorio de la Sauzedas.* Et fol. 9. r. : *Item sex denarios pro quadam domo, sita in dicta villa juxta viam communem a duabus partibus, et domum et Azium Astorgii Bonafons.* Occurrit ibi pluries. Vide *Aiacis* 2. et supra *Azium* 1.

* **AZOCHE**, vel *AZOTH*. Rocho le Baillif, in Diction. Spagyrico, est universalis medicina paucis cognita, unica medela, lapis physicus : alii putant Mercurium corporis metallici.

* **AZOLUM**, Cæruleum, Hisp. *Azul*, Azzuolo, Academicis Cruscanis, *Colore turchino buio*. Bulla Honorii III. PP. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 441. col. 1 : *Nec abbas, vel monachus aves aut canes venaticos habeat, nec Azolum sive aurum in sellis habere præsumat.*

* **AZONUS**, Qui sine zona. Cathol. Glos. 64

sar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Azonus, sans sainture.*

* **AZOTICA LINGUA**, in Bulla Innoc. IV. PP. pro Universit. Tolos. ex Cod. reg. 4222. pro *Arethica*. Vide supra in hac voce.

AZUA, Genus potionis Hispanis et Indis cognitum. Collect. Conc. Hispan. tom. 4. pag. 426: *Ne fiat potus vulgo Azua. Post hac nemo Hispanus vel Indus... faciat Azua ex sora cum mistura yuce; quoniam non solum sanitati nociva est; sed... etiam perniciosa; que nimurum Indis ebrietatem et mortem aliquando effere solet.*

** **AZUDE**, Rota molaris. Charta ann. 1259. apud S^a Rosa de Viterbo, vol. 1. pag. 163: *Vendimus vobis ipsum molenum, cum sua sessega et cum suo Azude, et cum sua aqua, et cum sua levada, etc.*

* **AZUNTA**, Res quadam tinctura inserviens, f. Cæruleum, Leudæ major. Carcass. MSS.: *Item pro carqua de Azuntis, iij. sol. Turon. Quæ omittuntur in versione Gallica earumdem Leudarum ann. 1544.*

* **AZURA**, Color cœruleus, Gall. *Azur. Arna de Azura cum una benda de auro*, apud Rymerum tom. 7. pag. 621.

* **AZURRUM**, Cœruleum, ab Ital. *Azurro*, eadem notione. Gualvan. de la Flamma apud Murator. tom. 10. Script. Ital. col. 1011: *Ibi sunt picturæ mirabiles ex auro et Azurro opere mirifico*. Annal. Mediol. apud eundem. tom. 16. col. 807. ad ann. 1389: *Capellatus sive girlanda una auri et esmalto viridi et Azurro, etc.*

* **AZURUM**, Eadem notione, in nova Gall. Christ. tom. 3. inter Instrum. col. 180.

* **AZURINUS**, Coloris cœrulei, Gall. *d'Azur*, in Vita B. Columbae Reatinæ, tom. 5. Maii pag. 376. Vide *Lazur*.

AZYMITE, a Græcis Catholici Romani per ludibrium appellata, quod in sacro sancto sacrificio azymis panibus ute- rentur, non fermentatis. *Azytæ* i.e. Latini Sacerdotes, Joanni Episcopo Citri in Responsis ad Cabasilam. Leo IX. PP.

ad Michaëlem Patr. Constantinop.: *Latinos vere Catholicos, atque maximi Petri familiares discipulos... cessate sub-sannando Azymitas vocare*. Legatio Humberti Cardinalis Sylvæ Candidæ: *Et colloquium denegavit, et Ecclesias ad Missas agendas interdixit, sicut et prius Latinorum Ecclesias clauserat, et eos Azymitas vocans, verbis et factis ubique persecutus fuerat*. Sigebertus ann. 1054: *Latinos vocabant Azymitas, et eos nimis persequentes, eorum Ecclesias claudebant, de fermentato sacrificabant*. Ita Chronic. Nangii ann. 1055. Chironicon Reichersperg. ann. 957. Vide S. Anselmum Cantuariensem Episc. de tribus Waleranni quæstionibus cap. 2. et Anselmum Episcopum Havelbergensem lib. 3. Dialogor. cap. 14. pag. 228. [** Plura in Glossar. med. Graec. voce *Azytæ*.]

Præterea ita appellati populi quidam, qui Sultanis ac Saracenis parebant, cum Franci Syriam invaserunt, quanquam nomenne gentis, an sectæ, incertum. Nam Publicanis vulgo adjunguntur, quos eosdem fuisse cum Manicheis constat. Robertus Monachus lib. 6. Hist. Hieros.: *Perse et Medi, Arabes et Turci, Azymitas et Saraceni, Curti et Publicani, et diversarum nationum alii multi. Si meon Dunelmensis in Hist. Angl.: Turcos, Arabas, Saracenos, Publicanos, Azymitas, Persas, Agulanos, et alias multis gentes in oregiadis fugantes*. Sic Baldricus lib. 2. pag. 109. Guibertus lib. 5. cap. 8. et alii Scriptores Rerum Hierosolymitanarum. Ita etiam sua ètate Azimorum, seu Azimtarum dominum Soldanum inscribit Sanutus pag. 8: *Soldano Araborum, Azimorum et Turcorum.*

* **AZYMUS**, Sanctus, absque malitia, apud Ecclesiasticos Scriptores ex illo D. Pauli in Epist. 1. ad Corinth. cap. 5: *Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis Azymi, etc.* Ad quæ alludens Paschasius Radbertus Abbas Corbelensis in lib. de Corpore et Sanguine Domini cap. 20: *Si tamen sumus Azymi, id est, absque fermento*

malitia et nequitia. In Cod. Pontificali MS. Bibliothecæ Gemmæticensis ex Anglia allato annorum fere 800. ante uncionem infirmorum exhibetur imprecatio contra raptores et predones Ecclesiærum, ab ore sancti Petri Apostoli Principis Apostolorum et omnium Azimorum Episcoporum sui subsequentium. Vide Annal. Bened. tom. 4. pag. 462.

* **AZZA**, vox Italica, Securis, armorum genus, Gall. *Hache*. Stat. Mantuae lib. 1. cap. 112. ex Cod. reg. 4620: *Arma autem ab offensione sint et intelligantur Aza, azzonus, spata et spontonus sive stoccus, etc.* Stat. Castri Redaldi lib. 2. pag. 39. v^r: *Declaramus quod arma vetita sint infrascripta, videlicet lancea, spata, massa ferrata, Aza, etc.* Vide supra *Aza*.

* **AZZAIUM**, Chalybs, Gall. *Acier*, Ital. *Acciaio*. Tract. MS. de re milit. et mach. bellic. fol. 1: *Castella sive oppida... de istis sint fulcita... ferro, Azzai, carbonibus, etc.* Vide *Azarium* et supra *Acciarium*.

* **AZZALE**, Eadem notione. Stat. Placent. lib. 6. fol. 80. v^r: *Item de massa cum Azzali ad eam opportuno, pro lib. xj. den. Stat. Montis-reg. pag. 269: Item statutum est quod ferrarii teneantur et debeant reconzare sapam pro solidis novem, ponendo quatuor verghas Azali.*

* **AZZARIUM**, Eodem significatu. Charta ann. 1290. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 7. ad Hist. B. Chiare pag. 281: *Elmus Azzarii, capelli corii, scuta, etc.*

* **AZZETA**, Ital. *Acceta*, Bipennis, Gall. *Hache d'armes*. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. fol. 1: *Castella sive oppida... de istis sint fulcita... zapps et vanghis, securibus, Azzetis, etc.* Vide supra *Accetta*.

* **AZZONUS**, Securis major, ab Italico *Azza*. Vide supra in hac voce.

* **AZZURINI**, Sic a veste cœrulea, seu violacea dicuntur Canonici Congregationis S. Georgii in Alga, Gall. *les Azurins*. Vide Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 618.

B

B

B. LITERA est numeralis, quæ 900. designat, ut est in Notis numerorum ex antiquo Cod. et apud Ugutionem; unde versus:

Seit B. tercentum sibi cognatum retinere.

Alli sic legunt:

Et B. trecentum per se retinere videtur.

Eidem litteræ si recta linea superadatur, tria millia significat.

B. In superscriptione cantilenæ, secundum literas, quibus adjungitur, ut bene, id est, multum extollatur, vel gravetur, sive teneatur, belgicat. Ita Notkerus in Opusc. Quid singulæ literæ in superscriptione significant cantilenæ.

¶ B. pro V. crebro occurrit in veteribus tabulis et inscriptionibus. Vetus Epitaph. in Ecclesiæ S. Matronæ atrio: *Hic requiescit in somno pacis Renobatus, qui vixit annos 23, depositus Kalend. Iulias quater P. C. Basiliæ V. C. Versus, qui leguntur in Ecclesia S. Marcelli Capuae:*

Et dat Christo balvas abbas Alpherius albas,
Ut eccl. regnum valeat penetrare supernum.

Ita in veteri Insc. *abe*, pro *ave*. In alia apud Scalig. de Emendat. temp. pag. 514. die *Beneris*, pro *Veneris*, *abius* pro *avus*, *abiaticus* pro *aviaticus*. Inscriptio tumuli apud Ughellum tom. 3. pag. 674: *Christe, fabe votis Gregorio, etc. Sic pariter passim veteres Scriptores Hispanici. Macarius Monachus in Vita S. Viti apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 1: Venatus cerborum aprorumque... deditus. Infra: Solito more ad fontem deribatur, etc.*

¶ B. interdum etiam legitur pro P. ut in Testamento anni circa 690. apud Felibian. in Hist. Monasterii S. Dionysii pag. x: *Tantum superscripta villa Ghinacarao possedeat.*

* B. et P. seu Ph vel F inter se quamdam habent cognitionem: nam pro se ponuntur, ut *Ambo* pro ἄμφω, *Buxus* pro πούξως, *Triumphus* pro θράυσθος, *Punicus* pro φηνίκης, *Purpureus* pro πωρφύρων, *pro Birro* *pirrum*, *pro πάπλικος* *publicus*. Gossar. vet. ex Cod. reg. 7618. *Pro proprietas*, in Ch. ann. 840. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 503. *Bergamena*, pro *Pergamena*, ibid. col. 345. ex Ch. ann. 1029: *Batibulum*, pro *Patibulum*. Vide infra in hac voce.

* B. pro V. non semel occurrit. *Bedatum* pro *Vedatum*; *Bia* pro *Via*, etc.

BAB

quod Vasconibus præsertim familiare est, ut norunt omnes.

* B pro C. non semel occurrit in Charta ex Tabular. Cenoman. *Subcessores*, pro successore, etc.

¶ B *Rotundum* et B *Quadratum* S. Bernardo in Epistola seu prologo super Antiphonarium Ordinis Cisterciensis pag. 696. tom. 1. Edit. 1690. eadem sunt, quæ nobis in cantu vel musica B molle, B mol, et B quadratum, B quarre: *Unde in qualibet maneria, ubi molliorem expedit fieri sonum, loco B quadrati B rotundum quandoque ponitur.*

BAAS, a Gallico *Bas*, Tibialia. Statuta Arberti Abb. Casæ Dei pro reformatione Parthenonis S. Andreæ de Cumbis vulgo la Vaudieu ann. 1272. inter Fragmenta Hist. MSS. Stephanotii tom. 4. pag. 640: *Et pro vestibus dentur singulis annis unas stamineas, scilicet duodecim ulnas staminee pro eis, et singulis duobus annis botas et soletos, et Baas bis in anno si fuerit necesse.*

* **BAASA**, *Pinguedo*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.

* **BAAT**, vox vulgaris *Bast*, Clitella, sagma. Consuet. S. Dion. Exoldun. ex Tabul. ejusd. eccl.: *De qualibet equo portante utensilium, quod vocatur Baat, pannos, merceriam, etc.*

* **BABA**, [Insignis fatuitalis homo temporibus *Seneçæ*, cuius is meminit ep. 15. et *Apocolocynt.*]

* **BABÆCULA**, **BABECULA**, Stultus. Vide *Baburus*.

* **BABATICUM**. [Est vas in quo servantur babita. DIELF.]

BABATUM, *Ferrum, quod annexit faber equo cum gumpho*. Brevioloq.

** *Babatum*, *Huyffesen*, in vet. vocabul. lat. germ. ann. 1477. ADEL.

* **BABBIUS**, [Stultus, a βαβάτῳ, inarticulata vocem edo, ideoque etiam in Gloss. Isid. Babiger, et baburrus, stultus. Inscript. in Giorn. Arcad. T. 5. p. 274. Gajus Nonius Vitalis, qui et Babbius.]

* **BABEIA**. Vide *Felgaria*.

* **BABELLUS**, pro *Barbellus*, Barbus minor. Gall. *Barbillon*. Statut. pro pisatoribus ann. 1289. in Consuet. Genovæ. MSS. fol. 35. v°: *Nec poterunt Babelli capi, nisi duo valeant unum denarium.*

* **BABENBERGENSIS**. Vide infra *Bambergensis Moneta*.

BAB

BABEWYNUS, Simiæ species, nostris *Babouin*, Ital. *Babbuino*. Visitatio The-saurariæ S. Pauli Londinensis ann. 1295: *Imago quædam pulchra beata Virginis,.. cum pede quadrato stante super quatuor parvos Babewynos. Joann. de Mandevilla in Itiner. : Et plusieurs austres bestes, si comme Babuins, taracles, quenelinæ et singes, etc. Hinc puerulos nebulinos vulgo Babouins appellamus. In Catholico Armorico legimus Babouin-naff au visag, Gallice, Conchier [id est, Babouiller] le visage, Gersare, ingersare. Vide Baboynus et Babugnia.*

* **BABOINUS**, Idem in sermonibus Menoti fol. 28. verso col. 2: *Et sunt sicut isti Babouini, qui ponuntur in turribus et pilariis.*

* **BABICTA**. Vide *Biblicta* in *Biblia* 1.

* **BABIGER**, *Stultus*. *Babigera*, *stulta*. Gloss. Isid.

BABILLIO. Vide *Babugus*.

* **BABILONIA EGIPTI**. Bernhardi de Breydenbach Itiner. Hierosol. pag. 218: *Tandem per quasdam vetustissimas et spissas valde horribilesque portas intravimus Babyloniam. Sed hæc Babilonia non est illa quæ fuit secus fluvium Chobar, sed dicitur Babyloniam Ægypti, quæ parvo dividitur intervallo a Chayro. Itaque non duas faciunt civitates, sed unam, cuius pars altera dicitur Chayrum, altera Babilonia. Et ipsa tota nomine composito Chayrum-Babilonia appellatur. Et creditur quod olim fuerit nuncupata Memphis, deinde Babilonia, et tandem Chayrum, quod interpretatum idem est quod Confusio sive Babilonia.*

* **BABILONICUM**, *Flamineum, Babilo-nicum*, in Gloss. Isid. Vide *Flamineum*.

* **BABIT**, γαρπιά: *Gloriatur*. Suppl. Antiquarii.

* **BABITA**. [Ut *Babatum*.]

* **BABOSUS**, *Idem est quod stultus vel ebies*. Vocabul. utriusque Juris. Vide *Baburrus*.

* **BABUGUS**, *Stultus, ineptus, Babillio*, Ugutioni: *ubi babillio, idem videtur qui garrulus, nostris Babillard; sed legendum Baburrus.*

* **BABOTA**, *Vermis species*. Mirac. MSS. Urbani PP. V.: *Habebat febrem epidimiale cum bossa, et vernæ vivos et mortuos, sive Babotas, projiciebat per os suum. Vide Bacus 1.*

* **BABOYNUS**, **BABUYNUS**, Simiæ spe-cies, idem atque *Babewynus*, Ital. *Bab-*

buino, nostris *Babouin*. Gualvan. de la Flamma apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1011 : *Habet etiam in diversis caveis diversa genera animalium, scilicet leonem, ursos, symias, Babynos, et multa talia. Babynus*, ibid. col. 1017. et in Chron. Estensi ad ann. 1302. apud eum. tom. 15. col. 348. Guillel. Guiartus :

Li quena de Flandres Baudouin
Ne semble mie Babouin,
Ne bejaune, ne fous nais,
Au départ de son pais.

* **BABUGNIA**, ut *Babynus*. Inventar. MS. thesauri Sedis Apost. sub. Bonif. VIII. ann. 1295 : *Item unum calicem de auro... cum vj. rotulis de esmalta azurrinis in pomo, ad imaginem Babugniarum.*

* **BABULEUS**, pro *Bubulus*. Qui ducit boves et aratrum. Saisimentum Comitatus Tolosæ ann. 1271. tom. 1. Annal. Tolosæ. inter Instrum. pag. 16 : *Recognoverunt quod dominus Rex habet ex consuetudine in dicta villa de quolibet foro habente par boum aratorum duo jornalia, salvo victu Babulei ad ipsas dietas, etc. Hic jornale est opera unius diei, Galli, journée.*

* **BABULUS**. Vide *Baburrus*.

BABURNUS. Guillelmus de *Baldensel* in Hodceporko: *Vidi plures Baburnos, coctos, mammones, psittacos mirabiliter instructos, gestibus suis homines mirabiliter ad deductiōnēm provocantes. Sed videtur legendum Babunus. Vide Babewynus.*

BABURRUS, *Stultus, ineptus*, in Gloss. Isid. et lib. 10. Orig. Gualdo in Vita S. Anscharii Hamb. Archiep. cap. 95 :

Ac quidam de plebe truces, hominesque Baburri.

Vita MS. Caroli magni jussu Friderici Imp. exarata lib. 2. cap. 22. Unde *Baburrus et insanus ab omnibus reputabatur*. [*Babulus* est apud Apul. 4. Metam. : *Tunc e re nata subtile constitum ego et iste Babulus palam communiscimur, hoc est, iste fatuus. Græcis Bāgāt est Vanus. Inde Babecula in Fragmento Traguriano. Sic enim legendum: Sic nos Babacula dispoliamur, nos fatuos sic spoliant mulieres. In editis est: Sic nos Barcalabæ spoliatur. Non laudo cum emendant verveculis. Idem superius, Quemvis ex istis Babæculis in rutæ foliū conjicit, ex istis ineptis et nullius pretii servis. Hæc Grævius in notis ad *Glossas Isid.*]*

* Glossar. Provine. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Baburrus, Badoc, Prov. Rursus: Baburus, bardus, storio, fol, Prov. Barbourillaire, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 152 : Le suppliant respondit audit Grasset : Je ne suis point Barbourillaire : mais tu es Barbourillaire, puisque tu ne veuls entendre à raison, ne à la vérité. Hinc Efaboyner, quod vulgatus Embabouiner dicitur, pro illudere, ludificari. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 158. ch. 224 : Icelui Perrin dist au suppliant que il n'estoit que un fatrouleur, et le cuidoit ainsi Efaboyner, et que tout ce qu'il disoit estoit mensonge. Italis Barbuiliare est turbata mente loqui.*

* *Baburcus*, *stultus, bubigus*, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. Germanis *babbeln* est Garrire more infantium, nuggari, inepta verba proferre. Belgis *babeller*, Gallis *babiller*, Anglis *babble*, Græcis *βαβάσσειν*. Inde *Babbeler*, Belgis *Babeler*, Gallis *Babillard* et cadenti Latio *Babellus*, *babiger*, *baburus*, etc., Blatero, stultus. ADEL. Lingua Occitan. dicebant *Babau*. Vide. Diezii Grammat. Roman. vol. 1. pag. 25

BABURRA, *Stultitia vel ineptia*, Ugu-

tioni. Vetus Gloss. : *Baburra, ἄφρων, ἀνόητος, μάταιος, ex Græc. βαθύρρας, ὁ παράμερος, apud Hesychium, uti emendat Salmasius, pro βαθύρρας, et in Gloss. pro Baburra.*

* **BABURTUS**, pro *Baburrus*, in Vocabulario Juris utriusque.

* **BABUTZICARIUS**, Incubus, nocturna corporis oppressio et suffocatio, apud Coel. Rhodig. lib. 27. cap. 14. Vide Glossar. med. et inf. Græcit. in *Babouruzac*, et in Append. col. 33.

* **BABYLONICUM**, Acu pictum etiam alibi quam Babylonie. Vide *Baldicum* post vocem *Baldakinus*.

BACA, Vacca; vox Hispanica. Charta Sancti Ramirez Regis Aragon. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 8. cap. 27 : *Vineæ vero habeant dignitatem ut meæ proprie, ubicumque fuerint, si ibi inueniantur oves, vel Bacæ, seu porci, occident, me teste.*

1. **BACE**, **BACCE**. Annuli catenarum. Fortunatus in Vita S. Germani Episc. Paris. [tom. 6. Maii pag. 782. C.] : *Et discedente, mox catenarum Bacæ franguntur, vincæ januæ reserantur. Gregorius Turon. lib. 1. Miracul. S. Martini cap. 2 : Omnes Baccæ catenarum contractæ cedderunt. Vide Boja. [** Gallis Bague et Germanis veteribus Bage, anulus quivis, procul dubio a Germanico Biogen. Flectere. ADEL.*

2. **BACE**, Uniones. Prudentius contra Marcionitas :

*Colla vel ignitis sincera incingere sertis,
Auribus aut gravidis virides suspendere Bacas.*

Iso Magister : *Bacas, gemmas rotundas, qui uniones vocantur, etc. [** Germanicum Bagge Schottelio etiam Gemma est. ADEL. Vide Forcellin. Lexic. in Baccæ, ubi in fine de scriptura per unicum c.]*

BACALARII, **BACALARIA**, **BACALIA**, etc. Vide *Baccalarii*.

* **BACALE**, pro *Bacile*, Pelvis. Antiquit. Benedict. Occitan. part. 2. pag. 325. a Stephanotio nostro collectæ : *VI. Marchas argenti, unum pulcherrimum calicem, duo Bacalia, unum pannum lance historiatum. Hic agitur de anniversariis in Monasterio Gellonensi faciendis. Inde legitur in veteri Onomatisco San-German. n. 501 : Baccale, Gellone, ubi infusion fit, puta aquæ vel alterius liquoris; quod pelvi maxime convenit.*

* **BACALLATOR**, Bubulus, vaccarum custos, Gall. *Vacher*; a *Baca*, Hispanis, vacca. Consuet. MSS. Perpin. cap. 20 : *De vilibus personis vel Bacallatoribus. Item si vilis persona vel Bacallator injuriarum fecerit vel dixerit alicui probo homini de Perpiniano, alias circumstantes post eum corriperi in ipsa rixa. Vide Baca.*

BACALUSIA. Fragm. Petronii [** cap. 41.] : *Postquam itaque omnes Bacalusias consumpsi, etc. [M. Nodot p. m. 200. legit Batologias, ut dicitur in Fabri Thesauro, ubi de insolita et inexplicabili voce Bacalusia.]* [** Vide Furnalett. in Forcellin. Lexic. Burmann. legit : *Babazusias.*]

* **BACANA**. Ejusdem, ut videtur, originis atque *Bacallator*. Ager vel prædium vaccarum gregi alendo idoneum, idem quod Vaccaria. Testam. Petronæ comit. Bigor. ann. 1251. ex Chartul. Auxit. : *Præcipit quod donatio, quam facit monasterio Scalæ Dei, scilicet de domo, qua dicitur vicaria in Bagnerias, et molendinis, et Bacanis, et casalibus de S. Martino, etc.*

* **BACANNA**. Vide post vocem *Bacca*. **BACAPULUS**, **BACCAPULUS**. Gloss. Isi-

dori : *Baccapulus, in quo mortui deferruntur. Infra : Baccal, in quo mortui deferuntur. Gaufridus Grossus in vita S. Bernardi Abbat. de Tironio pag. 62 : Ecinde Pastor extinctus indumentis sarcis... accurate exornatus, atque Baccapulo decentissime palliato superpositus, sacerdotalibus humeris in Ecclesiam translatus est. Capulum, Festo id est quo mortui efferuntur. Unde patet perperam Vulcanum vocem *Bacapulus*, dividere, legendumque scripisse, *Bacca*, *Capulus*.*

BACCAULUS, scripsere Papias et Joannes de Janua, quibus perinde est fere trum in quo mortui efferuntur.

* **BACAR**. Vide in *Bacca* 2.

BACAUZA. Vide *Bagauda*.

BACBEREND, **BACKBERYNDE**, Latro manifestus, latrociniū deférēns a tergo; *Back*, Anglis *tergum*, *berend*, fērens, seu bajulans; vel jus quod Baroni competit de hoc criminē in Curia sua cognoscendi ac judicandi. Vide *Bractonum* lib. 3. tract. 2. cap. 32. num. 2. cap. 35. § 1. *Fletam* lib. 1. cap. 38. § 1. cap. 47. § 2. et *Rastallum*.

* 1. **BACCA**, *Navis species*. Hist. Beccensis Monasterii MS. pag. 592. n. 5. ex Archivo ejusdem loci : *Almaricus Vicecomes de Mescio palagium... Baccarum... remisit Beccensisibus. Vide *Baccus*.*

2. **BACCA**, **BACCHARIUM**, **BACCHONICA**, **BACCHOAICHA**, **BACHIA**, **BACHOICA**, Voices unius ejusdemque originis et notioris quæ vas vel urceum significant.

BACCA. *Gloss. Isid. Bacca, vas aquarium*.

BACCALE, in *Ceremoniali Romano* lib. 1. sect. 2.

BACAE, *ἄγγελος εἰδος*, in *Gloss. Lat. Græc*, hinc *Bacario*, in iisdem *Glossis παροδίακονος*, qui ejusmodi vas meretriculis lavantibus ministrabat, qui *Festo Aquariolum* dicitur.

*** Bacar, vas vinarium simile Bacrioni*, apud *Festum. Baccarium, vas aquarium*, in *Gloss. Isidori*. Vide *Scaligerum* ad *Festum Lindemann* pag. 344.

BACCHARIUM, Joanni de Janua, *Vas vinarium, et dicitur a Bacchus et idem dicitur haec BACANNA*.

BACCHONICA. Hist. Episc. Autissiod. cap. 20. dedit... *Bacchonicam auratam pensantem libr. XII. Mox : Aliam Bacchonicam anacteam pensantem libr. X. Occurrit ibi pluries, ubi inter vasa et cimelia Ecclesiastica recensetur. Atque inde emendanda videtur vox*

BACHOAICHA, in *Testamento Leodebodi Abbatis Floriac*. apud *Helgaudum* in Roberto Rege : *Hoc est Bacchoaicha pura sigillata transmarina pensantia pondo lib. X. quorum unus habet in medio crucem auream. Reponendum enim indubie *Bacchonica*, facilis emendatione, mutata lit. a in n. Quidam perperam legunt *Bacchraica*.*

BACHIA, *Papias : Bachia, primo a Bacchus, quod est vinum, dicta, modo in usum aquæ transiti.*

BATHOICA, eidem *Papia, patena argenti ad sacrificandum*. Forte *patera*, [ut reipsa legitur apud Grævium in voce *Batiotica*. Sed ibidem *Bathoica* habetur, non *Bathoica*, idque ex *Papia*.] Ita *Isidor*. in *Gloss. : Batiotica, patera*. Sed his locis *Bacchonica*, perinde legendum censuram. [Non ita Grævius loco mox citato, ubi censem potius legendum esse *Batiola* vel *Batioca*; quod alterutra vox legatur apud Plautum in *Stich. v. 4*:

Quibus divitiae domi sunt, Scaphio et cantharis
Batiolis (vel Batiocis) bunt, at nos nostro Samiolo
poterio.

Batiolæ eodem sensu legitur apud Arnobium lib. 2. adversus Gentes, teste eodem Grævio : quem, si tanti est, consule.]

BACCHINUS. Liber Miraculor. S. Austrebertæ Virg. cap. 6. n. 43 : *In signum donationis duos ex ære urceos, quos vulgo Bachinos vocamus, ejus Ecclesiaz ministris transmisit.* [Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 556 : Item duos magnos Bachinos aliquantulum concavos, argenteos, deauratos in fundo, et in parte superiori circum circa signatos. Spicil. Fontanell. MS. pag. 891 : *In festo duplice omnes cerei de magno candelabro et de Bachinis et de Cherbiniis... debent ardere.*]

BACCHINON. Gregorius Turon. lib. 9. Hist. cap. 28 : *Cum duabus pateris lignis, quas vulgo Bacchinon vocant.*

BACINUS, Italis, *Bacino*, Gallis, *Bacin*, ab eodem fonte, licet non urceum aut pateram, sed pelvum, polubrum, et malurium saepè denotet. Palladius de Architectura : *Aurum vel cuprum cum cote teritur, et tritum scifo, id est, Bacino, excipitur.* Ubi Codex MS. : *Scifo, id est, Bacino.* Concilium Romanum ann. 1099. cap. 18 Pictavense ann. 1109. cap. 18. et Londinense ann. 1138. cap. 3. etc. : *Ut nullus Primatum, Archiepiscoporum et Episcoporum in ordinatione et consecratione Episcoporum vel Abbatum, cappas, tapetæ, Bacinos, et manutergia, qualibet exactione requirat, vel suscipiat.* S. Bernardus de Vita et Morib. Relig. cap. 10 : *Gestari jubentur mappulae, scyphæ, Bacini, candelabra, etc.* Charta Hecardi Comitis Augustod. apud Perardum pag. 26 : *Bacino ad luminaria; ubi perperam editum batrino.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiens. MS. cap. 4 : *Nec in turribilis, nec in Bacinis, etc.* Herbertus de Miracul. lib. 2. cap. 29 : *Vidit in spiritu se transpositum in Claravalle, idque gerentem offici, ut cum duobus Bacinis,.. Fratrum manibus ablwendis aquam infunderet.* Vide Historiam Occitanicam Catelli pag. 901. [Mabill. Analect. tom. 3. pag. 354. Vet. Discip. Monast. pag. 394.]

BACCINUM, *Baccino*, Senensis, vel *Bacino*, quasi *vacinum*, seu *vasculum*, ut vult Acharisius. Chron. Laurishamense : *Calicem deauratum, Baccina 2. Argentea, thuribulum argenteum.* [Acta SS. Maii tom. 4. pag. 628 : *Recipientes quoddam caput in Baccino, etc.*]

BACCINUM. Glossæ MSS. *Baccinium, vas aquarium vel baccea.* Simeon Dunelm. de Gest. Angl. et Ricardus Hagulstad. ann. 1126 : *Non tapetæ, non manutergia, non Baccinia, et nil omnino per violentiam exigatur.* Adde Monast. Anglic. tom. 3. pag. 191. [et Joan. Abrincensem Episc. lib. de Officiis Eccles. pag. 293. Edit. 1679.]

BACILE, pariter ab eadem origine deducitur pro pelvi vel polubro, Ital. : *Bacile, Bacino.* Ceremonial. Episcop. cap. 11 : *Duas argenteas lanceas seu fones,.. quos Bacilia vocant.* Leo Ostiens. lib. 3. cap. 57 : *Bazili de argento parium unum.* Cap. 73 : *Calices onychini 2. Baccilia argentea 4.* Chron. Fossænovæ ann. 1196 : *Unum par Bacitum, duæ tualæ.* [Bernardus Mon. Ordo Cluniac. cap. 5. in edito habet *Bacile*, locum vide in *Bacile*.] Occurrerit præterea in Historia Translationis S. Landoaldi n. 19. in Ceremoniali Romano lib. 2. sect. 2. pag. 258. Vide *Abacinarie*.

BACILLE, in Epist. Odonis Cardin. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 245 : *Volumus enim ut duo Bacillia, calicem, thuribulum et reliqua ad capel-*

lam, si opportunum invenerit, acquirat et cambium faciat.

BACCILE. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 77 : *Introducuntur famuli a Camerario per auditorium in coquinam regularem cum Baccilibus, et manutergiis, ut faciant optimum ignem.* Lanfrancus, in Decretis pro Ordine S. Bened. cap. 1. sect. 2 : *Tunc Fratres qui ad Missam induendi sunt, vadant ad locum constitutum, ubi sit optimus ignis a famulis Camerarii preparatus, Baccilia quoque et aqua calida ad ablutionem manus.* Sect. 4 : *Postea accipiens Abbas Baccilia et manutergia. Occurrit ibi præterea cap. 8. sect. 2. et in Synodo Londinensi ann. 1125. cap. 8. apud Florentium Wigorn. pag. 661. [apud Madox quoque in Formul. Angl. pag. 177.]*

1 BACIUM, apud Brandaon, in Monarch. Lusitan. tom. 5. pag. 304.

BACINE SALINARÆ, seu *Bacini*, in quibus sal conficitur. Charta Friderici II. Imp. ann. 1235. in Regesto. Comitum Tolosæ fol. 124 : *Videlicet civitates, castella, villas, cum plena jurisdictione, omnibus feudis, et solitis pedagiis, usaticis, et saunariis, in idiomate ipso quomodo Bacina salinæ dicuntur, etc.*

BACINAGUM, Tributum salinarium ; ex *bacini* salinariis, vel quantum salis *bacinus* continere potest. Tabularium Abbatis Corbeiensis : *Item du Bassinage du sel que lesdits Religieux voloient prendre de ceux qui le admenoient à cheval ou à brouette, aussi bien que de ceux qui l'amenoyent à nef ou à navel, sont accoustumé de prendre et lever, et en sont en possession et saisine.* Obtinebat etiam id nominis in frumento. Tabular. Episcopat. Ambian. ann. 1265. fol. 100 : *Et si dictus Capellanus emat granum aliquod aut bladum pro victu suo; aut res alias pro hospitio, quitus erit de Bachingatio et de aliis consuetudinibus.*

Aliud est *jus bacini*, in Charta Vice-domini Catalaunensis ann. 1581 : *Nous avons un droit appellé le droit de Bassin, qui est tel que le Sieur et Dame Vidame peuvent par chacun an prendre un Bassin d'environ un sestier plain de raisins, en quelque vigne qu'il voudroit es environs de S. Michel, etc.*

* *Bachinage du sel* etiam in Charta ann. 1360. ex Reg. 88. Chartoph. reg. ch. 120.

** Ad etymon vocis quod attinet, *bacca* deducenda est a verbo German. *Bielen*, unde populis septentrionalibus et occidentalibus *Bak* omne denotabat, quod superficie præditum erat inflexa, tam convexa quam concava. Inde voce *Bak* tam pro tergo, dolio, pharo, colli, bullæ, quam pro pelvi, navi, poculo, etc. usi sunt veteres. Vide Glossar. German. voc. *Bug, Bübel, Becher, Buckel, Becken, Bach, Bake, etc.* ADEL. Confer Raynouardi Gloss. Rom. vol. 1. pag. 165. voce *Bacina*. *Bacar* et similia originem e Latio trahere probat Festi locus, quem supra attulimus. Walachi etiam poculum dicunt *pēhar*. Vide Diezii Grammat. vol. 1. pag. 8.

* 3. **BACCA**, pro *Vacca*, in Reg. censuum eccl. Reatinæ MS.

1 BACCÆ, Annuli catenarum. Vide *Bacea*.

BACCAL, *Baccapulus, Baccalus.* Vide *Bacapulus*.

BACCALARIA, Prædi rustici species, [eadem forte quæ *Vasseleria*, seu feudum *Vassalli inferioris*, ut *Cangius* ipse explicat in *Vasseleria*, post vocem *Vassus*.] Tabular. Celsinianense : *Dono etiam Baccalariam quæ est in ipsa villa cum*

campis et vineis et pratis, et omnibus, quæ ad ipsum alodium pertinent. Tabularium Bellilocense in Lemovicibus Charta 13. quæ est anni 882 : *Ecclesiæ nostram... que constructa est in honorem S. Martialis, cum curie et orto, et exitu, et viridario, et cum ipsa Baccalaria integra, quæ ibidem pertinet.* Charta 34 : *Cedimus etiam casam nostram dominicarianam, cum ipsa Baccalaria, cum pratis, silvis, etc.* Charta 89 : *Baccalarium meam de Camayrac dimitto Deo et S. Petro post mortem meam ad integrum, etc.* Occurrit passim nude in hoc Tabulario ch. 102. 132. 143. 162. etc. et in Tabulario Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 409. 500.

BACCALARIA DOMINICARIA, INDOMINICATA, Prædi rusticum quod ad dominum ipsum spectabat, et ab ipso excolebatur. Idem tabular. Bellilocense Charta 58 : *In eodem loco Baccalaria In-dominicaria.* Testam. S. Geraldus Auriliensis Comitis apud Duchesn. in Notis ad ejusd. Sancti Vitam : *Et medietatem de ipsa curte, et ipsum castellum cum Baccalaria Dominicaria, et duos mansos, etc.* Donatio Godefridi Comitis Caduccensis circa tempora Caroli Calvi : *Hoc est curtem meam indominicatam, quæ vocatur Igeracus, cum Ecclesia in honore S. Martini constructa, et Baccalaris In-dominicatis.* Ita Dominicus. At Tabularium Bellilocense Ch. 3. habet tantum, et *Baccalaria* et mansis servilibus. Idem Tabular. Ch. 34 : *Hoc est capella nostra indominicata, quæ est fundata in honorem S. Petri, cum ipsa Baccalaria Indominicata, cum ipso prato, et cum ipso brolo indominicato, etc.*

BACCALARIE pluribus constabant mansis, mansus autem erat 12. jugerum, ut auctor est Papias. Idem Tabular. Belliloc. Ch. 34 : *Et alium mansum ubi Ainardus visus est manere, ipsa Capella, cum ipsa Baccalaria et cum ipsis mansis.* Charta 47 : *Ecclesiæ nostram in honore S. Juliani Martyris, cum ipsa Baccalaria et mansis ad ipsam pertinentibus.* Interdum decem mansos continuunt *Baccalaria*. Bernardus Guido de Ordine Grandimontensi : *Turpio (Episcopus Lemovicensis) dedit eis Baccalaria, quæ decem mansos tunc continebat.* Turpionis ipsius verba recitat Dominicus : *Do illis villam quæ vocatur Baccalaria, quæ decem in se Mansos continere videbatur.* ** Hac voce Lusitani etiam usi sunt. Vide S^a Rosa de Viterbo vol. 1. pag. 165.]

BACCALARIA FACERE, Baccalariorum opus exercere. Tabularium Bellilocense Charta 95. cui titulus est, *Breve de exemptis : In illis rusticis, ubi quererere solent opera, habent unam diem cum bovinis, de illis hominibus qui boves habuerint, quandiu Baccalaria Fecerint, et non si bacalia, aut iudicium firmaverint cum aliquo, si propter hoc redemptionem dederint, non habeat partem Vicarius, nec judea : si sacramentum firmaverint cum lege, et redemptionem dederint, tertiam partem illis reddant.*

1. **BACCALARII**, dicti ipsi qui *Baccalaria* tenebant, possidebant, excolebant. Usatici Barcinenses cap. 46 : *Sacramenta rusticæ qui teneat mansum, et labore cum pare boum, sunt credenda usque ad 7. solidos platæ.* De aliis namque rusticis, qui dicuntur *Baccalaria*, credantur sacramenta usque ad 4. Mancus, auri valentia, deinde quidquid jurent, per examen caldarie demonstrant. Ex quibus primum eruitur Baccalarium dici rusticum qui

mansum excolit : deinde mansum recte à quibūdam definiri fundum qui duobus bobus ad arandum sufficit : denique Baccalarios rusticis ipsis accenseri, licet rusticis mansorum cultoribus longe honoratores. Rusticis porro annumerari videntur Baccalarii, quod perinde ac rusticī mansarii, si non operibus servilibus, certe aliis oneribus, verbi gratia, censi, essent obnoxii. Tabular. Bellilic. Charta 3: Hoc est curtem meam indominicatam, quæ vocatur Igeracus, cum Ecclesia S. Martini constructa, et Baccalarius et mansis servilibus. Et Charta 57: Dimitio.. medietatem de Baccalaria de Monte Galfredo, in tali ratione, ut quamdiu virorum teneam, et per singulos annos 4. sestarios de tritico per solam ad Missam SS. Primi et Feliciani.

BACCALARIORUM ECCLESIAE præterea mentionem fieri lego in Catalogo Abbatum Lerinensem, apud Vincentium Barrallium tom. 2. pag. 151. ubi narratur Gaucelinum Foroujensem Episcopum sub ann. 1038. una cum consilio et Consensu omnium Canonicon suorum et Baccalariorum, et aliorum quamplurium utriusque secus donationem quamdam fecisse Monasterio Lerinensi. Præterea in Tabulario S. Hilarii Majoris Pictav. extat Charta Hugonis de Surges ann. 1211. quæ horum meminit, hocce verborum tenore: *Confirma eleemosynam B. Hilarii Decani, quam fecit pro suo anniversario B. Hilario 15. sol. et Baccalarius ejusdem Ecclesie 6. sol... Canonicus B. Mariæ de Castro Airandi 13. sol. et Baccalarius ejusdem Ecclesie 4. sol. etc. Baccalariorum præterea mentio fit in Consuetud. locali Castellinovi in Biturigib. tit. 3. art. 24. ubi Burgenses dicuntur habere omnem justitiam, hancque exercendam a Baccalariis ejusdem urbis committere posse, par les Bacheliers de ladite ville et bourgeoisie, etc.*

Haud importune fortassis monebimus *Baccalarios* de quibus ultimo hoc articulo, maxime distinguendos esse ab iis quorum paulo supra mentio fit. Il quippe rustic erant qui *Baccalarius Ecclesie* vocabantur quod *Ecclesia Baccalarius* tenebant atque excolebant; isti vero viri erant Ecclesiastici inferioris quidem gradus, inter Canonicos tamen non raro recensiti. Sic in Lugdunensi Ecclesia Canonici recentiores *Baccalarius* dicuntur, ut testatur Severius de Episc. Lugdun. pag. 377. Eodem nomine monachos juniores donatos suspicor ex Ordinario Abbatiæ S. Laurentii Dicec. Autiss. ann. 1286, exarato in quo legitur: *Finita Missa in exitu Ecclesie incipitur Antiphona, O Martine; sequitur Litania Salvator mundi, et debet dici a duobus Baccalariis. Sæpius attamen per Baccalarios intelliguntur Ecclesiastici inferioris subsellii, ut etiamnum in Ecclesiastici inferioris subsellii, ut etiamnum in Ecclesia Macloviensi usus obtinet.*

* Ordinat. MS. S. Petri Aurexavallis: *Si vero fuerit festum illud mitatum aliqua de causa et celebratum alia die, quam illa qua invenerit (evenerit) et ille dies fuerit feria 2. tunc duo Bachelarii descendunt ad prædictum invitatorium dicendum sine almuñciis, ut prius. In aliis feriis duo religiosi presbyteri, ut supra. Si vero fuerit festum duplex, tunc duo religiosi antiqui et officiarii, si sint, descendunt ad invitatorium prædictum dicendum cum cappis circicis... Et si fuerit festum trium lectionum, tunc non descendunt ad invitatorium prædictum; sed unus Bachelarius solus in suo stallo habebit dicere prædictum invitatorium cum cantu*

consueto. Infra: Pueri claustrales habent dicere tres primas lectiones. Cæteræ vero lectiones dicuntur per Bachallarios et per religiosos presbyteros et antiquos secundum dies et solemnitates. Ubi Bachalarii dici videntur juniores canonici professi, nondum presbyterio donati. Charta ad mortis. ann. 1408. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 272: Les chappellains et les Bacheliers de l'église collégial de Nostre Dame de Mirebeau.

* BAQUELARII. Eadem notione. Necrolog. eccl. B. M. de Medunta MS. fol. 10. r: *Percipiunt canonici et vicarii ipsi sol. capellani xvij. den. diaconus et subdiaconus quilibet iij. den. Baquelarii xij. den. Pueri chori ejusdem ecclesie vi. den. Ubi clerici designantur. [**] Bachelier et Bacharel eodem sensu Lusitanis usurpata. Vide S. Rosa de Viterbo Elucidari Supplemento pag. 16.]*

2. BACCALARII Alii porro sunt recentioribus Scriptoribus, quibus ita dicuntur qui Militarem ordinem consecuti, non erant satis divites, vel quibus idoneus haud erat vassallorum numerus, ut vexillum in præliis educere possent: vel si ejusce essent ordinis, qui *Bannereturum* dicitur, nondum tamen præstatæ illud eduxerant, et ut nostro more loquar, *qui n'avoient pas encore levé Bannière*. Atque ii vulgo *Bacheliers* nostris appellantur, quos ut adolescentes ideo Scriptores nostri repræsentant. Albertus Aquensis lib. 3. cap. 26: *Castrum adolescentium, quod dicitur de Bachelers.* Glaber Rodulphus lib. 5. Hist. cap. 1. de se adhuc adolescentem, dum in Monasterio educaretur: *Incipiente die aurora, currens exiit a domo latinarum, taliter inclamando, ubi meus Baccalaureus est?* Neque fere aliter Scriptores nostri Baccalarios describunt. Le Roman de Garin. MS.:

Trestuit meschin, et Jane Bachelier.

Et alibi:

Janes hom estes, et encor Bachelier.

Le Roman de la Rose:

Un Bachelors jeune c'estoit,

Pris à franchise lés à lés.

Le Roman de la Malemarastre MS.: *Et li joënes Bachelers li dit tout ensi qu'il avoit fait.* Le Roman de Fouques de Candie MS.:

Bachelier fut, et de joene jouent.

Ita passim cæteri Scriptores vernaculi, Froissartes 1. vol. cap. 29. 2. vol. cap. 43. 92. 4. vol. cap. 51. Chronicon. Flandr. cap. 30. 33. Alanus Charterius pag. 263. etc. Baccalarios istos *Militares adolescentes* indigitant ac repræsentant. Atque inde etiamnum in Picardia nostra adolescentes ac adolescentulas sive juvenulas *Bacheliers* et *Bacheletes* appellari observavit Fauchetus. Le Roman de Garin :

Or avant Basselettes, ce leur disoit Bertrand, La plus pauvre de vous arés assés vaillant.

* Adolescentes non conjugant, et juveniles nondum nuptæ, *Bacheliers* et *Bacheletes* vulgo nuncupabantur, quod de Picardia tantum observavit Cangius: inter quos quolibet anno eligebatur unus, quem *Baccalariorum regem* appellabant. Libert. Autiss. concessæ a Mathilde comit. Nivern. ann. 1223. in Reg. I. Chartoph. reg. chap. 10: *Homo, qui non habuerit uxorem et est Bachelarius, quamdiu in illo statu erit et hospitium tenebit, reddet annuatim quinque solidos de censa,... et ad negotia communitatibus*

mittet sicut et uxorati. Charta reddituum prioratus S. Vincentii de Naintré in diœc. Pictav. ex Tabul. S. Germ. Prat.: Est à noter que les Bacheliers de la paroisse dudit Naintré, qui sont les jeunes à marier, sont tenus par chacun un apporter audit prieur ez octaves de Noel en soy et hommage, comme souverain en ladite église, ung oyselet, nommé le roy Berault, et le doivent prendre à la course, et celluy qui le prent, est nommé toute l'année le Roy des Bacheliers. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. ch. 27: Par les paroisses du bas pays de Poictou les jeunes compagnons, que on appelle Bacheliers, à marier, ont acoustumé tous les ans à chacune feste de Penthecouste eux assembler joyeusement et faire entre eux par élection, en chacune paroisse et assemblée, ung Roy des Bacheliers, qui a la charge, gouvernement et administration du clergé et luminaire deudits Bacheliers. Aliæ ann. 1480. ex Reg. 207. ch. 5: Les jeunes enfans à marier, autrement appellez les Bacheliers ou varletz à marier, etc. Charta ann. 1343. in Châtel. S. Vincent. Laudun.: Les gens des diis religieus avoient pris certaines Basselettes de nostre dite ville de Crezay, cueillans herbe ès avainnes de Bucy. Horum vero societas, Bachelerie dicitur in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 142. ch. 284: Icelle Heliote avoit oy dire que les compagnons de la Bachelerie de la Ley près de la Rochelle; etc.

Porro a Baccalariis istis seu subnobilibus adolescentulis, qui juveniliter insultare, ac de se sublatius sentire solent, deducta videtur apud Italos vox *Baccalare*, quæ idem sonat: vel potius forte a Baccalariis Academicis: dicitur enim *bacalare*, il quale mostrava dover essere un gran *Bacalare*, cioè gran dottore.

Baccalarios præterea ut minime divites, ne dicam pauperes, indigitant passim Scriptores: quod scilicet, non adeo amplius essent eorum facultates, nec tantum vassallorum numerum habent, ut vexilla in acie possent educere, ac prōinde *Militum Banneretorum* ordinis accenseri. Philippus Mouskes, in Hist. Francor. MS.:

A un Chevalier Bachelier,
Ki par pauvreté vot aller
Droit en Pule à Robert Wiscart, etc.

Itinerarium ultramarinum Guillielmi Comitis Pontivensis MS. ubi de Theobaldo de Domino Medardo: *Hoirs fu de la Conté de S. Paul, mais povres Bachelers estoit, tant con ses oncles vesqui.* Chron. Flandriæ cap. 18: *Ils remarièrent cele Marguerite à un vaillant Bachelier des Marches de Bourgogne, qui fut appeler Guillaume de Dampierre, et n'estoit mie riche.* Ita non semel Froissartes 1. vol. cap. 270. 290. 3. vol. cap. 3. 4. vol. cap. 86.

In Regesto Cœruleo Castelleti Paris f. 58. sub ann. 1493. *Bacheliers* dicuntur apud Tentoriorum artifices, qui vulgo Jurati, Jurez et Esgards.

* *Bacheliers* in societatibus artificiis, appellantur, qui sub iis, qui rebus artificiis præfecti sunt, minora negotia curant, suoq[ue] ordine ad ejusdem præfeturam eliguntur; iidem qui alibi *Juniores* nuncupantur. Vide infra in Junior. Lit. ann. 1366. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 709: *Pierre Trier, Pierre la Postole jurez en la ville de Paris oudit mestier de boulangerie; Girart de Breban et Jehan le Conte Bacheliers oudit mestier, etc.* Aliæ ann. 1404. tom. 9. earumq[ue] Ordinat. pag. 56: *Toutes et quantefois... il a été nécessité de pourvoir à l'office*

vacant d'aucun juré,... les autres jurez desdiz mestiers superestans, à grant et meure délibération nomment et eslisent entre eux sans faveur, l'un des Bacheliers, etc.

BACCALARIUS. Historia Prioratus de Wigmore in Anglia, in Monast. Anglic. tom. 2. pag. 224: *Cingulum Militiae acceptit, una cum Edmundo de Arundel, et aliis trecentis Baccalariis.*

I BACCALARIUS. Charta ann. 1229. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. : *Petebat dominus Abbas sibi restitui xx. solidos regalum coronatorum, quos Baccalarii communis de Coucia Potestatis Massiliæ extorsit a Priore S. Zacharie.*

BACHALARIUS. Thomas Walsingham. pag. 94: *Post decessum Comitis quendam Bachalarium, nomine Dominum Radulphum de Monthermer, accepit in maritum.*

BACHELARIUS. Matth. Paris: *In hastu studio multi Milites regni, qui se volunt Bachelarios appellari, sunt contriti. Infra: Militem strenuum, qui Bachelarius anumerabatur.*

BACULARIS. Idem qui *Baccalarius*. Ratherius Veronensis Episcop. in Qua-
litate conjectur. pag. 201: *Forsitan in patria sua fuerat Bacularis, ideo illi tam honor omnis est vilis.* Ordericus Vitalis lib. 10. pag. 785: *Heliae candidam jussereunt tunicam indui, pro qua Candidus Bacularis solitus est ab illis nuncupari.*

BACCELLERIA, Ordo ipse Baccellario-
rum. Le Roman de Garin:

La flor de France, et la Bachelerie.

Chronicon Bertrandi Guesclini :

Et puis manda sa gent et sa Bachelerie.

Jo. Villaneus lib. 8. cap. 55: *Dov'era il flore della Baronia e Baccelleria di Francia.*

BACCALARIORUM vero Ordinem, licet hos Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus, et Castellanis postponat, satis commendat Consuetudo Andegavensis art. 63. et Cenomanensis art. 72: *Outre les Seigneurs dessusdits y a audit pays aucuns autres Seigneurs, qui ne sont Comtes, Vicomtes, Barons, ne Chastellains, qui ont chasteaux, forteresses, grosses maisons, places, qui sont parties de Comte, Vicomte, Baronies, ou Chastellenies dessusdits pays: et tels s'appellent Bacheliers, et ont bien telle et semblable Justice, comme ont ceux, dont ils sont partis, etc.*

3. BACCALARII, seu BACCALAUREI in Academiis, apud Nicolaum de Clemens lib. de Studio Theolog. et aliis, qui *Bachellarii*, Nic. Trivetto in Chr. ann. 1282. *Bachalarii* Walsinghamo pag. 51. et *Bacularii*, pag. 309. qui in eo gradu sunt, ut ad Doctoratum aspirare possint, quemadmodum *Baccalarii* Militares adolescentes, qui ad *Banneretorum* gradum perinde aspirant. Nam inde *Baccalaureos* Academicos dictos fere constat. Sacra autem theologiae Parisiensis Facultas, ut observat alicubi Filescus, in quatuor velut ordines distributa est, *Magistrorum, Licentiatorum, Baccalariorum Formatorum, et Baccalariorum Cursorum*. *Magistri* iidem sunt, qui Doctoris lauream consecuti sunt: de *Licentiatibus* dicetur suo loco. [Baccalaurei Formati dicuntur illi qui expleto Theologiae cursu possunt ad superiores gradus provehi, atque inde alio nomine vocantur *Dispositi*.] *Baccalarii* denique *Cursores*, sunt theologiae Candidati primi generis, qui ad *Cursum Theologicum* explicandum admittuntur, Bibliorum nempe, postea libri Sententiarum

Petri Lombardi: unde nata illa distinc-
tio apud majores, Baccalariorum, ut alii Biblici, alii *Sententiarii* nuncupentur. Vetus Statutum Academæ Parisiensis: *Quilibet Cursor (Baccalarius) in Theolo-
gia inter primum Cursum et Sententias tenebitur respondere in Theologia, ad minus semel de Disputatione Tentativa sub Magistro. Alio loco: Nisi talis volens admitti, tempus suum probaverit per schedulas Sententiariorum, ac etiam Biblio-
rum, etc.* Vide Hist. Academæ Paris. tom. 4. pag. 391. et Lambecium lib. 2. Comment. de Bibl. Caesar. pag. 128. 129. 131. 134. *Baccalariatus* vero, vel *Docto-
ratus*, in Academis Anglicis gradus non obtinent, ut observat Jo. Fortescutus de Laudib. Legum Angliae cap. 50.

I BACCELLARIUS, Eadem notione. Vita S. Thomæ Aquinatis tom. 1. Martii pag. 663: *Ut Parisiensi Studio de-
sufficient Baccellario provideret.*

BACHALARIARE. Bachalarii gradum impetriri, in Bulla Joannis XXII. PP. pro Academia Cadurcensi ann. 1322. apud Guill. de la Croix, in Hist. Episcop. Cadurc. n. 281. in Statutis Academæ Viennensis Austriae in Facultate Artis tit. 9. 10. etc.

I BACCALARIA, Dignitas Baccalarii, in Compendio iurium et consuetudinum Universitatis Paris. fol. 8. per Rob. Goulet.

I BACCALARIA, Gradus inferior in Choro Canoniconum. Archivum Ecclesie Macloviensis: *Anno 1424 die 5. Maii. De cetero nullus recipiatur ad cap-
pellaniam, Baccalariatum, etc. nisi sciat cantare.*

Jam vero unde *Baccalariorum* cum Militarium, tum Academicorum orta vox, non una est doctiorum sententia. Cujacius ad lib. 2. de Feud. tit. 17. a *Buccellariis* veterum, de quibus mox agemus, appellatos putat. *Baccalarios* Academicos a *Bacca laurea* dictos contendit Alciatus ad lib. 57. de verbis significat. Rhenanus a *Bacillis*, quibus donantur, dum *Baccalariatus* gradum consequuntur. Nec ablidit Wasius, qui perinde *Baccalarios* militares a *baculo* vocatos opinatur, quod, ut ait, juvenes Milites postquam in equestribus decur-
sionibus hastas fregissent, linea tan-
tum armati, non gladiis, sed sudibus baculisque sese mutuo non surdis ictibus in torneamentis robustissime batuerent. Verum nobiles viros vel adole-
scentes baculis in arena decertasse
nemo, opinor, nisi harum rerum pro-
sus ignarus, fatebitur: unde miror,
virum eruditum huic sententias subscripsisse lib. 2. de Comitib. Provincial. cap. 8. Neque forte eorum, qui a *Bacu-
lis*, quibus investiebantur feudatarii, probabilior fuerit opinio, aut Gregorii Tolosani in Syntag. et Antonii Gosselini in Hist. veterum Gallor. cap. 62. qui a *vassis* deducunt, ut *Baccellarii* dicti sint, quasi *Vassallarii*, id est, minores Vassi.

Loiseus lib. de Ordinib. cap. 6. n. 49. et 50: *Baccalarios a vocibus Gallicis, bas eschelon* appellatos scripsit, quod Militaris ejusmodi ordo infimus esset.

Tametsi etymon hujusmodi neminem probaturum certo sciām: fatendum tamen hactenus fere receptam fuisse Claudi Falcati, viri in Antiquitatibus nostris versatissimi, sententia, *Bac-
cellarios* nempe, seu *les Bacheliers*, ap-
pellatos quasi *bas chevaliers*, quod Militibus Banneretis dignitate inferiores
essent, iisque praerogativam ultra cedē-
rent, adeo ut in concessibus publicis,

vel etiam in conviviorum accubitis post eos sederent. Nam Baccalariis cum Banneretis sedere jus erat, quod non licebat Scutiferis, quantumlibet natalium splendore conspicuis, quod eximie docet Continuator Nangii Gallicus MS. ad ann. 1378. cum narrat, ut Carolus V. Rex Franciæ Carolum IV. Imperatorem et Regem Romanorum in aula sua convivio exceperit: *Et fut l'assiete telle, qu'il s'ensuit: L'Evesque de Paris pre-
mier, le Roy, le Roy des Romains, le Duc de Berry, le Duc de Brabant, le Duc de Bourgogne, le Duc de Bar: et pour ce que deux autres Ducs n'estoient pas Che-
valiers ils mangerent en un autre table.* Ita apud Longobardos *consuetudinem* fuisse scribit Paulus Warnefridus lib. 1. cap. 23. *ut Regis cum patre filius non pranderet, nisi prius a Rege gentis extereet arma suscepisset.* Quod etiam in more fuisse apud Aragonios testatur. Eximinus Petri Salanova Justitia Aragonum, lib. de Privilegiis Baronum et Ri-
corum hominum: *In Aragonia, inquit, nullus filius Militis in mensa Militis sedet, donec fuerit factus Miles.* Hujuscem porro receptæ apud avos nostros consuetudinis rationem sic prosequitur vetus Poeta in Poemate MS. cui titulus: *Le Roman du dit du Chevalier*, ubi Scu-
tiferum sic loquenter inducit:

Li dit: Dame, fetes me sage,
Pourquoi c'est que li Escuiers
Ne s'osent pas cointrier
De droit que li Chevaliers font.
Et le cause pourquoi ils sont
Mis arriere et plus bas assis,
Jacot-il que de moult haut prix
Soient aucuns en leur Estat.
La Dame n'y mit pas debat;
Ains dit, Je vous respondray
Tout chose que j'en espire et sqq:
Ils sont bas et arriere mis,
Et trop plus l'estoient jadis,
Pour eux donner plus grand desir
De test Chevalier devoir.

Falcati de *Baccalariorum* nomenclatura opinionem amplexus est præ cœ-
tris Andreas Favinus: omnes vero pluri-
bus expendit eruditus Seldenus in
Tract. de Titulis honorariis 2. part.
cap. 8. § 24. Sed nescio, an non potius *Baccellarii* originem suam debeant pris-
cis illis *Baccalariis*, de quibus egimus, qui scilicet *Baccellarii* prædicta sic nun-
cupata, tenebant et excolebant, adeo ut
cum liberæ et ingenuæ essent conditio-
nis, Baronibus tamen longe inferiores
essent; tametsi quæ fuerit eorum om-
nino conditio, ex præallatis locis vix
planum et perspicuum sit. De *Baccella-
riis* Militaribus, quos *Baceliere d'arme*,
ad Academicorum discrimen vocat
Joannes Villaneus lib. 6. cap. 91. lib. 7.
cap. 85. 102. alia quædam attigimus in
Dissert. ad Joinvillam, in qua de *Ban-
neretis* egimus. De *Bacculariis* vero
Academicis et eorum nomenclatura
disputat pariter Cæsar Egassius Bulæus
tom. 2. de Academia Parisiensi pag. 679.
[Menagiis in Dictionario etymol. lin-
gue Gall. ubi post Dominum de Case-
neuve et alios contendit vocem *Bac-
calarii* a baculo fuisse derivatam.]

I BACCALARIUS, pro Baccale, Tapes quo *Bancus* seu scannum tegitur. Historia Mediani Monasterii pag. 242: *V. dor-
alia de lana... Bacalla IV. grandiuscula
et minuscula tapetia XI.*

I 2. BACCALARIUS, pro Bacile, Pelvis. Vide *Bacale* 2.

* **BACCALARIUS, A.** [Sæpius iterantur
hæc verba apud descriptionem manci-
piorum ecclesiæ Massiliensis, an 813,
mus. arch. dep. p. 3 et sqq.]

* **BACCANATUS**, *Fusor.* Vetus Gloss. MS. San-German. n. 501. [** leg. *Furor*.]
** **BACCANIA**, *Furor.* Fragmentum de expeditione Caroli M. Hispanica, apud Pertz. vol. 3. Scriptor. pag. 709. lin. 35: *Ecce inestuat indomiteque tumet Baccania regum per immenses orbis Mavortis, etc.* Vide *Bachania*.

* **BACCAPULUS**, *in quo mortui efferuntur.* Idem. Gloss. San-German. n. 501. Vide *Bacapulus*.

BACCARI, *Vaccarii.* Charta Longobardica ann. 774. apud Ughellum in Archiep. Benevent. : *Item at in eodem Gastaldato concessimus Baccarios : hi sunt Grauso cum uxore et filius, etc.* Vide *Baca*.

* **BACCAULUM**, *Feretur in quo mortui efferuntur, et dicitur a Bacca.* Sic Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis. Miracula S. Withuni tom. 1. Julii pag. 331 : *Bacculo imponerent atque ad sancti præsulis corpusculum deferrent.* Vide *Bacapulus*.

* **BACCALUS**, *in quo mortui feruntur.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide *Bacapulus*.

* **BACCARIS**, *Quæ fascinum tollit, quæ galago dicitur, in eod. Glossar. *Baccar*, herba est, quæ fascinum depellit, apud Servium. Vide Lexic. Martin. in hac voce.*

* **BACCARIUM**, *Vas aquarum.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Baccharium* in *Bacca* 2.

* **BACCEA**, *Vas aquarium.* Vide *Bacinium* in *Bacca* 2.

* **BACCELARIA**, *Baccelarius, Baccelleria.* Vide in *Baccalarii*, et paulo ante *Baccaria*.

* **BACCEUS**, Idem opinor, quod *Bacca* 2. Hist. Mediani Monasterii pag. 243 : *Abba quinquaginta, succente de serico duæ, tertiaque de auro. Baccæ quatuor, cingula serica duodecim.* [** Nisi sit leg. *Balthei*, quod putto.]

BACCHA, *Belgis Bæke ; Specula, pharus, signum, vel vas littorale, pro nocturno navium accessu. Gualterus in Vita S. Caroli Com. Flandr. n. 20 : Sagna quoque, quibus in sublime levatis in id confederatos accersirent, quæque ob insaniam nimirum bellandi furentium Bacchus lingua illa vocare solebant, prorsus erigi vetus.* Vide *Beconagium*.

* **BACCHALARIA**. Vide *Baccalaria dominicana*.

* **BACCHALARIARI**, *Baccalaurei ordine donari in Academiis, apud Robertum Golet in Compendio jurium et consuetud. Universitatis Paris. fol. 4.*

* **BACCHALARIUS**. Vide *Baccalarii* 3.

BACCHANIA, *Furor, Papiae.* Vide *Bachania*.

BACCHARIUM, *BACCHIA, BACCHINON.* Vide *Bacca* 2.

* **BACCHATUS**, Amens, ultra modum accusans. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 421 : *Ejus (muleris) amoris flamma Bacchatus, ... venoris novitus extraneus.* Ubi de quodam canonicō derperde amante agitur.

* **BACCHATUS GEMMIS**, Unionibus ornatus. Nicolaus Specialis de Rebus Sicculis lib. 6. cap. 14. apud Murator. tom. 10. col. 1045 : *Iaque signo dato, alii lavandis manibus ex radiantibus vasis aureis lymphas fundunt, alii quidem aquas in pelvis suscipiunt, alii mensas dapibus onerant, alii lata Bacchi munera sumministrant, iv crateres magnos Bacchatos gemmis statuunt, etc.*

** **BACCATUM**, *Margaritatum, in Gloss. Isid. Baccatum, castineum (hodie gestineum) in Gloss. Rhabani. Vide *Baca* 2. ADEL.*

utuntur Virgilius et Sil. Italicus. Vide Forcelli. Lexic.

* **BACCHARA**, *i. Asarum.* Matthæo Silvatico. Bæxxap idem Gallis quod Græcis ἄσαρον, apud Interpol. Dioscorid. cap. 9. Gloss. med. Græcit.

* **BACCHO**. Vide *Baco*.

* **BACCHOICA**, *BACCHONICA, BACCHILE*, etc. Vide *Bacca* 2.

* **BACCHILATER**, *Vinum, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646.*

* **BACCILOTUS**, *Pelvis, Gall. Bassin.* Inventar. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295 : *Item unum Bacclotum parvum in modum patenæ, deauratum inter.* Vide *Bacchus in Bacca* 2.

* **BACCINÆ** PELLES, apud Chrodegangum in Regula Canonorum Metensis cap. 29. ubi Editio Acheriana habet vacinas : *Calciamenta vero omnis Clerus annis singulis pelles Baccinas accipiant, solas paria quatuor.* Vide *Baca et Bacca* 2.

* 1. **BACCINUS**, *BACILIS*, Mensuræ aridorum seu granorum species. Charta ann. 1270. inter not. in Dissert. 6. Cl. V. Garamp. ad Hist. B. Chiara pag. 199 : *Baccinos currentes ad Baccinum episcopatus, qui dicitur Strozaprete, etc.* Alia ann. 1276. ibid. : *Ad tres quartengos grani ad antiquum, et ad unum Bacilem et dimidiatum.* Vide *Concha* 3.

2. **BACCINUS**, Urceus vel pelvis. Charta ann. 972. in Append. ad Marcam Hispan. col. 901 : *Propter pretium appre- ciati 70. uncias auri in rem valentem, id est, cavalo, Baccino, et optima mula.* Vide in *Bacca* 2. Nisi forte legendum sit *Bastino*, intelligaturque de animali sagmariorum quæ ad navem pertinent hic ageretur. [** Germanis inferioribus et Belgis *Bæk* est Proræ pars interior, forte ab Angl. *Beak* et Gall. *Bec*, Rostra. Vide etiam *Bacca*. ADEL.]

* 1. **BACHA**, *Nmensura olei, apud Italos. Statuta Veronensi lib. 3. cap. 83 : Ubi dicit unum minale, intelligatur, quod idem juris sit in una *Baceta olei*. Vide *Baccus*.*

* **BACHA**, *S. dataria Riper. cap. 3. fol. 8.* r^o : *Quilibet persona valeat portare... pro usu suo unam *Bacetam olei*.*

* 2. **BACHELLUS**, diminut. a *Bastum*, ut videtur, Gall. *Bast*, Clitella, sigma, vel jumentum sagmarium. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 191. v^o : *Item quilibet *Bacellus ad clavos*, qui frequentat forestam, debet ij. sol. per annum.* Alia significatio vide in *Baccus*.

* **BACENI**. Vide Infra *Baciones*.

* **BACERARE**. [Attrahere. DIEF.]

* **BACERUS**, *Barefactus.* Gloss. Isid. Excerpta scribunt, *Arefactus*. Gaspar. Barthius scribendum censem; delecto *Bacerus*. *Baro, fatius.*

* **BACETA**, *Mensura olei, apud Italos. Statuta Veronensi lib. 3. cap. 83 : Ubi dicit unum minale, intelligatur, quod idem juris sit in una *Baceta olei*. Vide *Baccus*.*

* **BACETAM**, *Umbra olei, apud Italos. Statuta Veronensi lib. 3. cap. 83 : Ubi dicit unum minale, intelligatur, quod idem juris sit in una *Baceta olei*. Vide *Baccus*.*

* 1. **BACHA**, *Navigii pars. Informatio- nes civitatis Massil. de passagio trans- marino ex Cod. MS. Sangerm. : Item aperient pro *Bacha* xxvi. palmos. Cymbam esse quam nostri *Bachot* vocant ultra credidisse, nisi de mensuris lignorum quæ ad navem pertinent hic ageretur. [** Germanis inferioribus et Belgis *Bæk* est Proræ pars interior, forte ab Angl. *Beak* et Gall. *Bec*, Rostra. Vide etiam *Bacca*. ADEL.]*

* 2. **BACHA**, *Matth. Silvaticus : Bæca, vel bacca, vel Bacha, vel Bachag, fructus oliva, vel lauri, vel hederæ, et sunt fructus vel grana rotunda.* Lexic. Botanic. MS. : *Bækkæ, τὰ δαφνόκοκκα.* Gloss. Med. Græcit. Append. col. 34.

* **BACHALARIARE**. Vide *Baccalaria* 8.

* **BACHANALITER**, *Furiose, in Vocabul. compend.*

* **BACHANIA**, *Furor, Joanni de Janua : Debacchatio, insania. Baldricus lib. 2. Chron. Camerac. cap. 5. de Energumeno : Vix tamen teneri poterat, quin ex totis viribus, omni Bachanæ, imperterritus, diabolo violentiam suggestente, vacaret. Idem cap. 11 : Videntes Canonicæ Nordmannorum Bachaniam circa istam provinciam ubique deservire. Recitius Papias *Bacchania* habet.*

* **BACHARDI**, *Bachardorum secta, circa ann. 1204. Hermannus de Lerbekæ, in Chron. Comit. Schawenburg. pag. 26 : Hujus Brunonis tempore, quidam fuit de secta Bachardorum, Deo et hominibus detestabilis, Bachardus nomine, speciem gerens magnæ sanctitatis, sed plenus malitia homo, etc.* Vide *Beghardi*.

* **BACHARDUS**, Petrus de Dusburg in Chronico Prussiæ pag. 277 : *Hic quodam tempore dum in infirmitate gravi laboraret, vidit unum Judæum et alium Christianum in habitu Bachardorum, unum a dectris suis, alium a sinistris, stantes et disputantes de articulis fidei, etc.* Qua voce Baccalaureos, seu Militares, seu Academicos intelligi putat editor.

* **BACHARUS**, Gloss. Anglo-Sax. *Ælfrixi : Bacharus, mereswyn, id est, maximus porcus. Somnerus vocem Saxoniæ, balænam, porcum marinum, a whale, vertit.*

* **BACHELLARII**. Vide *Baccalaria* 2.

* **BACHASSIUM**, *Aquarium, aquæ receptaculum.* Processus verbal. super

jurib. Dalph. in mandamento S. Nazar. ann. 1502 : Abbas de Leoncello et frater Falhe, ejus procurator, alte se jactando dixerunt, quod facerent alia abreveragia et Bachassia, pro potu et abevarione ipsorum animalium, in dictis pascuis. Vide Bacia.

* **BACHE.** Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 4120 : *Femoralia, proprie Bache mulierum, quia tegunt femora mulierum; femoral, Bache viri. Bache nihilominus appellata haec vestis ad usum virorum, in Comput. MS. Clareval. ann. 1364. fol. 6. r^e : Pro 50 ulnis telæ pro Bachis faciens, emptis diversis pretiis, etc. Vide Bache.*

* 1. **BACHILE,** *Pelvis*, in vet. Glossar. Argent.

* 2. **BACHILE,** *Arabice, Faba.* Glossar, medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* 1. **BACHINAGIUM.** Vide *Bacinagium* in *Bacca* 2.

BACHINAL, *Torcular, pressorium, et dicitur a Bacchus.* Joan. de Janua.

BACHINATOR. Statutum Edwardi Regis Angl. pro officio Senescalii Vasconiae, in Regesto Constabulariæ Burdengal. fol. 80 : *Item ordinatum est quod sit unus Bachinator ad supervidenda omnia castro et fortalitia Regis in toto Ducatu, et ad ea emendare facienda, quando necesse fuerit. Vocis notionem prodit Chronicon MS. Bertrandi Guesclini :*

Y avoit une Gaite tous jour ajournée,
Qui sonnoit un bacin, quant la pierre est levée.

* Vigil, speculator, sic dictus quod pelvi, quam *Bachinum* vocabant percussa, signum dat : unde *Bachiner*, pelvis percutere. Stat. barbit. art. 4. in Lib. rub. fol. magno Abbavill. : *Item ne doivent Bachiner aulcuns barbiers en alant par les rues. Cui autem Baraban dicatur eiusmodi pelvis, in Legenda D. Cl. de Guyse cap. 28 : Saint Niquaise fait chacun Dimanche célébrer (sa messe) au son du Baraban, haud satis scio. Bachine, sartago, nostris Poele, vel vas excalfactorium, Gall. Bassinoire, in Pedag. Perona ex Chartul. 21. Corb. fol. 383 : Item ungz Bachesne doit vij. den.*

BACHINUS. Vide *Bacca* 2.

BACHIO, nis, *Quoddam genus suppelleitis, Ugutioni.*

* **BACHIRECHUS,** f. Innuptus ; nisi sit nomen religionis vel loci. Acta MSS. notarii Senens. ann. 1283. ex Cod. reg. 4725. fol. 8. v^e : *Item (relinquo) centum solidos dominibus Bachirechis.* Vide supra in *Baccalarii* 1.

* **BACHIUM,** Navigii latioris species, transvehendis equis et curribus apti, Gall. *Bac. Charta Nivelon.* episc. Suess. ann. 1184. ex Tabul. S. Crisp. in cavea : *Petrus etiam filius prefatus Hudeburgus adjectit ex parte sua huic elemosinae quidquid habebat in Bachio de Ponvert.... Hugo domicellus de Ambleny et Gerbertus Matifars, qui cum Petro partem habebant in Bachio. In alia ann. 1210. ibid. legitur, *Baccum de Ponvert. Bacaige, portorum, id quod pro transvectione solvit. Lit. remiss. ann. 1481. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 783 : Les fermiers du droit de Bacaige et passaige de la rivière, etc. Vide Baccus.**

* **BACHOLATA.** Quantum vase, *Bacho* vel *Bachoë* dicto, contineri potest, sporta pice illita. Charta ann. 1305. in Reg. 37. Chartoph. reg. ch. 67 : *Item unam Bacholatam racemorum non presorum censualem, cum vendis et mutagiis.* Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. ch. 405 : *Et après mist les raisins en ses Ba-*

*choles. Bachoë, in Lit. ann. 1372. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 511. quomodo etiam legendum, pro *Bachoc*, in aliis ann. 1366. tom. 4. earund. Ordinat. pag. 709. art. 1. Costumæ Paris. in Reg. sign. Noster Cam. Comput. fol. 33. v^e : Item la charrette de pain, iij. den. *La Bachoë de pain, iij. ob. Le Sac de pain, j. den. Baioe*, eodem sensu, in Consuet. Genovef. MSS. fol. 8. v^e : *Li talemelier pueent au Die menche, es lieus dessusdiz, porter leur pain en leur corbellons et en leur Baioes. Bachouer vero, qui jumenta hujusmodi sportis onusta ducit ; officium in panetaria regia.* Ordinat. hospitii reg. ann. 1317. in Reg. sign. *Croix* ejusd. Cam. fol. 75. v^e : *Item il y aura un Bachouer à deux chevaux, qui mangera en salle et aura xl. den. de gaiges par jours pour ses deux chevaux. Baschouer, in alia Ordinat. ann. 1386. ex Memor. E. ejusd. Cam. fol. 104. v^e. Vide *Basta* 2.**

* 1. **BACHUS.** Gloss. Cœsaril Heisterbach. in Regist. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 663. col. 1 : *In qualibet curia potest dom. abbas cambam suam, sicut et molendinum habere. Cambam vulgariter appellamus Bacchus et Bruhus.* Ubi Editor : *Bachhaus, domus, ubi panis coquitur. Brauhaus, domus, ubi cerevisia paratur seu braxatur.*

* 2. **BACHUS,** Cupa, labrum, Gall. *Bacquet.* Sentent. arbitri. inter Aymar. de Pictav. et abbat. monast. de Lioncellis ann. 1303 : *Statuerunt dicti arbitratores, quid animalia hominum castri duplicitis supradicti libere et quiete possint et debeant abberare in abberagio, vulgariter appellata la Vacharia, ubi tenere debeat predicta domus de Lioncello quosdam Bacos ad abberandum dicta animalia, expensis propriis.* Vide *Bacuum*.

* **BACI,** Vermes intestinorum. Vita B. Thomassii tom. 3. Martii pag. 602 : *Passus est febrem crudelissimam cum Bacis, id est, vermis intestinorum. Vide Bacis 1.*

BACIA, *Bassia, Latrina, Gallis, Basse-Chambre, Camera inferior. Hispanis baza, est imus, infimus. Libertates concessæ Barcinonensis a Petro Rege Aragonum ann. 1283. MSS. : Quod vicinus non possit facere Baciam juxta parietem vicini proprium vel communem, nisi faciat ibi juxta parietem vicini bonum parietem de bono lapide et cemento de uno palmo et dimidio, et de altitudine in quantum finus et aquæ ascendunt. In lemmate capitis scribitur Bassia.* Vide *Bazia*.

* *Nostris olim quoque Bassie.* Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 182 : *Le suppliant et Jehan Blanchard chercherent icelle femme par la maison, et la trouerent cachee aupres de la Bassye. Quanquam hic Baciam, fini et aquæ receptaculum, finetum nempe, malum interpretari. Vide supra Bachasium.*

BACIBALLUM. Fragmentum Petronii de Coena Trimalcionis [** cap. 61.] : *No veratis Melissam Tarentinan, pulcherimum Baciballum. Galli dicent, un beau bijoux.* Vide *Baubella*. [** et Furnal. in Forcellin. Lexic.]

BACIFOLLUM. Tabular. S. Flori in Arvernus : *Medietatem molendinorum, Bacifollorum, granieriarum, pratorum, alverorum, etc.* Occurrit ibi pluries. Forte molendinum ventarium, sic dictum quod extrectum sit in modum *Batifollorum*, seu turrium lignearum. Vide *Batifollum*.

* Rectius intelligi videtur de eo, quo

tunduntur panni, idem proinde quod *Batariorum.* Vide in hac voce et infra *Batifollum* 2.

* **BACIGNA,** *Pelvis, Gall. Bassin.* Memorabilia Humberti Pilati ann. 1343. ex Adversariis Cl. D. *Lancelot : Fecit fieri unam Bacignam de auro purissimo in quo haec omnia posuit, qui ponderabat 18. marchas auri fini.*

* 1. **BACINETUS,** Idem quod infra *Bacinetum.* Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 326 : *Item duos Bacignetos cum viseriis II. sol. vi. den. gr.*

* 2. **BACINETUS,** diminut. a *Bacinus*, Pelvis, Gall. *Bassin.* Vide in *Bacca* 2. Acta capit. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1343. fol. 95. v^e. col. 1 : *Item duos Bacignetos argenti, cum armis dom. Henrici de Ruppeforti, quondam decani ecclesiae Lugdunensis. Bacinet, eodem sensu, in Lit. Guill. Lingon. episc. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 639. art. 11.*

* **BACII.** Vide infra *Baciones*.

BACILE, *Pelvis*, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 277. B. in veteri Discipl. Monast. pag. 102. 115. 249. 394. et superius post *Bacca* 2.

* **BACILETA,** ut *Bacinetus* 2. Ital. *Bacinella.* Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 811 : *Baciletta una ab altari argenti deaurata, cum rosa et orlo intialata ad animalia et litteras cum aliis operagiis.*

* **BACILIS.** Vide supra *Baccinus* 1.

* 1. **BACILLA,** *BACILLE,* Idem, in Actis SS. Aprilis tom. 1. pag. 774 : *Et Bacilla cum urceolo magno, etc.* Vide *Bacca* 2.

2. **BACILLA,** *Eglise.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. f. pro *Basilica*. Vide in hac voce.

* **BACILLETO,** Eadem notione qua mox *Bacinetum*, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 275 : *Pro emendo uno Bacilleto pro domino... taren. XII.*

* **BACILLITUM,** Eadem notione qua supra *Bacilletum*, et mox *Bacinetus*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 608 : *Arma vero defensilia intelligimus esse panceriam, sive coritum cum manicis, vel sine manicis, gamberias, maleatas, cerveleriam, sive Bacillitum, etc. [FR.]*

* **BACILLUM,** vel *BACILLUS.* Lampas in modum bacini apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. in *Glossario* : *Tres cerei nocte et die in Bacillis argenteis continue ardentes.*

BACINE SALINARIE, **BACINUS**, **BACINAGIUM**, etc. Vide *Bacca* 2.

BACINETUM, *BASINETUM,* Cassis, galea in modum *bacini* (de qua voce supra egimus in *Bacca*) confecta, levior *helmo*; Gallis *Bacinet.* Statuta secunda Roberti I. Scotiæ Regis cap. 27 : *Habeat pro corpore suo in defensione regni unum sufficiem actionem, unum Basinetum, et chirothecas de guerra.* Guillel. Guiart. ann. 1214 :

Panonceaux et banieres bruire,
Li yaunes, et Bacinez reluire.

Idem ann. 1270 :

Et Clers Bacinez à visieres.

An. 1304 :

Hauberjons et tales entières,
Escus, Bacinez à visieres.

Infra :

Bacinez brunis à visieres.

Chron. Franc. MS. in Bibl. Memmiana, in Carolo V : *En ce temps, la coutume des hommes estoit, qu'ils s'armoient à Bacinez à camail, à une pointe aguē, à un gros orfroy sur les espaulles et chascun*

*larium suum vehebant. Ubi leg. bactropetæ. Sed per peram videtur intellectus Hieronymus utres vinarios, quos secum deferebant peregrini: cujus locum resperxit indubie Papias, dum dixit, *Bactroperitas esse qui portant vinum in utribus; sic enim habet MS. Codex. S. Patricii Hibern. cap. 17: Monachi sunt, qui solitarii sine terrenis opibus habitant sub potestate Episcopi vel Abbatis: non sunt autem Monachi, sed Vactroperiti, hoc est, contemptores solliciti ad vitam perfectam in astate perfecta.* Scribit Brocardus in Edit. Veneta 1519. part. 2. cap. 2. Armenios sua tempestate Monachos appellasse *Vatropetas*: voce, ut videtur, contracta ex *Bactroperata*. *Martialis lib. 4. Epigr. 58:**

Hunc quem sœpe vides inter penetralia nostræ Pallados, et templi limina, Cosme, novi, Cum baculo peraque senem, cui cana putrisque Stat coma, et in pectus sordida barba cadit.

Mox :

Esse putas Cynicum deceptus imagine falsa, etc. Herodianus lib. 1: Ἀνὴρ φιλοσόφου φέρων στῆμα, βάκτρον γὰρ ἦν μετὰ χείρας, ἡμιγύμνῳ δὲ ἔχερης τῆρα. De baculo vel clava Philosophorum, [quos inde ναρθηκοφόρους vocat Plato in Theæteto] egere Savaro et Sirmundus ad Sidonii Epist. 11. lib. 4. Epist. 9. lib. 9. Adde Laërtium in Proemio. Ita porro Monachos Ægyptios, Philosophos nempe Christianos, depingit Cassianus lib. 1. Instit. cap. 8. 9. et Collat. 11. cap. 3. S. Hieronymus Epist. 1. initio: *Non pera tibi sumenda, non virga: affatim dives est, qui cum Christo pauper est.* Vide S. Basilium in Gordium Mart. et virum eruditissimum Joan. Baptistarum Cotelerium, Professorem Regium, in Notis ad Hermæ Passorem pag. 50. [** Conf. Glossar. med. Græc. voce *Bactroperata* et in Append. col. 34.]

¶ BACTULUM, Κόπανον. Vetus Glossar. Lat. Græc. id est, *Pistillum seu mortarium, id in quo aliquid contunditur.* Suppl. vero Antiquarii: *Bactulum, κυπάλον, Baculus.*

BACUEI, Homines certo quadam dæmonum genere correpti, vel potius dæmones ipsi, dicuntur Cassiano Collat. 7. cap. 32.

BACULA, Vide *Baccus*.

BACULARE, Baculo cædere. Speculum Saxon. lib. 1. art. 68. § 1: *Qui alium Baculaverit, ita quod loca tumescant lœsa, etc.* Lib. 3. art. 37: *Qui alium sine vulnere percusserit, aut Baculaverit, etc.* Matth. Paris ann. 1251: *Et quia noluit eorum commentis obsecundare, Baculus est gravissime.* Utitur præterea ann. 1188. et 1233. pag. 108. et 573. Græci recentiores βακλίτεν dixerunt. Glossæ. Lat. Græc: *Fustigatus, βακλίσθει, a βάκλον, quæ vox occurrit in Concilio Calchedon.* Act. 1: *Στρατώται κατὰ βάκλων καὶ ξιφῶν ἐπέστησαν, καὶ τὰ βάκλα καὶ τὰ ξιφὰ ἐφοβήθησαν.* Infra: *Στρατώταις ἡμῖν ἐπηγάγον μετὰ βάκλων καὶ ξιφῶν.* Habeatur præterea in Actis SS. Abrahami et Mariæ cap. 9. Saxo Grammat. lib. 10. pag. 180. de Canuto Rege Daniæ: *Postmodum vero severitati ejus... pecuniarie multæ temperamentum accessit: quo tamen soli ligni percussio curvit, quod eo canes quis abigere solet: adeo majorum verecundia summam in ictu probroso contumeliam reponebat.*

Præsertim vero baculari dicebantur tirones, qui in torneamentis aut hastiliudis non probe se gesserant. Idem Matth. Paris ann. 1248: *Die vero Cine-*

rum coepit est Torneamentum magnum apud Neubiriam... ibique profecto Willelmus frater domini Regis uterinus, cognomento de Valencia, tyro novellus, ut titulos Militie sibi famosos adquireret, se animosa præsumptione.... ingessit; sed setate tener et viribus imperfectus, impetus Militum durorum et Martiorum sustinere non prevalens, multa mansit prostratus, et egregie, ut introductiones Militie initiales adassceret, Baculatus. Eudem morem præterea asserit sub ann. 1226. ut et Matth. Westmonaster. pag. 352: *Ibi multi nobiles, dum conuentur laudem Militie promereri, prostrati, verberati, et contriti concubantur.*

* Nostris vero Baculer, est pala colum verberare, vel clunes alicuius in saxum vel in terram illidere, nimirum a *batuendo culo*. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 106: *Jehan Pastor exposant, par esbattement avec plusieurs autres de la ville (de la Terrasse) pristent icellui Lambertet en disant: Vous devez estre vannez ou Baculez; car vous avez routé la feuille du til, et est la coutume telle que ceula, qui prennent riens du til, doivent estre vannez.* Alia ann. 1447. in Reg. 176. ch. 508: *Les aucuns desdiz voisins dirent qu'icellui Bernart avoit fait oster ung fagot et qu'il servoit Baculé.*

BACULARIS. Vide *Baccularii* 2.

1. BACULARIUS, Apparitor Ecclesiasticus, bedellus, qui *baculum* manu gestat in signum suæ functionis. Constitutiones Petri Episcopi Ruthenensis Legati Apostolici in Regno Cypri ann. 1312. cap. 42: *Item quod Bacularii nostri, et etiam Ecclesiae, omnes illos, qui contra dictas Constitutiones facerent, vel aliquam predictarum, extunc aperte potestatem habeant citandi eos personaliter coram nobis, etc.* Vide *Virgariæ*.

* *Serviens, nostris Sergent. Arest. ann. 1277. in Reg. 2. parlam. Paris. Olim fol. 34. v: Item fuit preceptum, quod institutio et destitutio servientum, qui dicuntur Bacularii,... sint communies regi et ecclesiae Cluniacensi.* Reg. M. Chartoph. reg. ex Ch. ann. 1286. num. 6: *Canaco Bacularius et præco serenissimi dom. Henrici D. G. illustris regis Jerusalem et Cypræ, etc.*

2. BACULARIUS, Sæpe pro *Baccalarius Academicus* legitur apud Rymer. tom. 12. Sic pag. 708: *Magistrum Johannem Prange in Decretis Bacularium, commissarium, oratorem, procuratorem et nuncium specialem, etc.* Idem repetitur de eod. *Prange* pag. seq. Sic alibi passim. Vide *Baccalarii* 3.

* **3. BACULARIUS**, Qui episcopo vel abbati est a *baculo* seu pedo, Gall. *Portecrosse*. Acta S. Gauger. tom. 2. Aug. pag. 688. col. 1: *Cum ad B. Fronti ecclesiæ oraturus (pontifex) accederet, ac ministris sequentibus baculum retro tenendum porrigeret, divina contigit voluntate, præsto neminem suorum affuisse, quorum intererat ipsum sacrum baculum de manu S. Patris excipere. Ejus autem animus fide non fallitur; quia celestis Bacularius ei subito per Dei providentiam subornatur, qui nimirum dum is ante Dominum in oratione prosternitur, suscepto ipso baculo, humanæ servitutis officio fungebatur.*

BACULOSUS ECCLESIASTICUS, in Præfatione Legum Hoëli Boni Regis Walliae, dicitur Episcopus aut Abbas, qui baculo pastorali insignitur: *Omnes Ecclesiasticos dignitate Baculosos, vel Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, etc.*

BACULOTENTIM, Baculo innitendo.

Gonzo Abbas in Miracul. S. Gengulphi num. 4: *E stratu sese corripuit, Baculotentim asinum ascensurus adiit, super quem se levari petiit.*

1. BACULUS PASTORALIS. Pedum, Cambuta Episcoporum et Abbatum. Carolus Calv. ad Nicolaum PP. de causa Ebonis: *Omnesque Suffraganei, qui eo absente ordinandi fuerant, annulos et Baculos, et suæ confirmationis scripta, more Gallicarum Ecclesiæ, ab eo (Archiepiscopo) accepérunt. Gervasius Dorobernensis ann. 1183: Protestatum est etiam... quod Baculus Pastoralis Episcopi Rofensis defuncti non in occulto; sed manifeste Cantuarianum statim debeat afferri sepulto Episcopo, et in Cantuariensi Ecclesia reservari, donec novus Electus consecratur, et eodem Baculo instituatur. Baculus Episcopalis, apud Lambert. Schaffnab. ann. 1071. Petr. Damian. lib. 2. Epist. 2: *Nunquam certe vidisse me memini Pontificales Baculos tam continuo radiantis metalli nitore contextos, sicut erant, qui ab Esculano atque Tranensi gestabantur Episcopis... nec eis profuit, quod Pontifices lignei auratis usi sunt baculis, dum Sacerdotii meritum non nitor efficiat vestium, sed spiritualium norma virtutum.* Vita S. Burchardi Episcopi Wirtziburgensis cap. 1: *De tanti viri humilitate scribere quippium omnino superfluum fuerit, cum necdum nomen et officium Episcopale valuisse pompticum, nisi quod ipsa quæ in loco sepulturæ ejus servarunt virga sambacea, semper nobis ad memoriam reducit humilitatis ejus exempla.* Unde constat, quanto pretiosior sit coram illo, qui humilia respicit, et alta a longe cognoscit, pastor Burchardus cum sua pastorali virga modernis pastoribus, qui pascentes semetipsos, vix in ipsis Baculis suis aliqua carent pompa. Hinc apud nos tres vulgati versus, qui a Coquillio in Hist. Nivernensi habentur:*

At tempus passé du siècle d'or,
Crosse de bois, Evesque d'or.
Maintenant changent les loix,
Crosse d'or, Evesque de bois.

Vide Concil. Tribur. ann. 895. cap. 18. et Stephanum Tornac. Epist. 233. 234.

Formam baculorum pastoralium sic describit Hugo a S. Victore in Speculo Eccles. cap. 6: *Baculus Pastoralis rectitudine sui rectum regimen significat: quod autem una pars curva est, et altera acuta, monstrat præesse subjectis, et debellare superbos. Unde dictum est:*

Curva trahit miles, pars pungit acuta rebellés.

Et iterum:

Curva trahit, quos recta regit, pars ultima pungit.

Et item:

Attrahit per curvam, medio rege, punge per inum.

Virga emendationis index, apud W. Malmesbur. lib. 1. de Gest. Pontif. Liber 1. Mirac. S. Dionysii cap. 3: *Videt introire senem Clericum, Pontificalibus vestibus exornatum, ferentemque in manu Baculum a capite arcuatum, in imo reflexum, qualibus antiquiores Pontifices usos fuisse ad Menorias eorum suspensi declarant.* Silvester Giraldus in Töpogr. Hibernia cap. 33: *Baculos Sanctorum in superiori parte recurvos, auro, argento vel ære contextos... in magna reverentia habere... solent Hiberni.* Vide Honorium August. in Gemma animæ lib. 1. cap. 217. 218. 219. Durandum lib. 3. Ration. cap. 15. et Haëftenum lib. 3. Disquisit. Monast. Disquisit. 5.

Græci perinde βακτρηπάν pro pedo Patriarchali usurparunt. Synodus VIII.

act. 7. ubi de exauctoratione Photii: "Αράτε, εἴτε, τὴν βαστηρίαν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, οὐπετὸν γάρ ἔστιν ἀτίς ποιμαντικῆς, ἡς αὐτὸς ἀνέτοις, etc. Adde Pachimerem lib. 2. cap. 15.

Baculo pastorali non utitur Pontifex Romanus, tum propter historiam, tum etiam propter mysticam rationem, inquit Innocentius III. PP. in Actis ejusdem pag. 64. et lib. 1. Decret. cap. de Sacros. unct. § fin. pro eo quod B. Petrus Apostolus baculum suum misit Euchario primo Episcopo Trevirensi, quem una cum Valerio et Materno ad prædicandum Evangelium genti Theutonicæ destinavit: cui successit in Episcopatu Maternus, qui per baculum sancti Petri de morte fuerat suscitatus. Quem baculum usque hodie cum magna veneratione Treverensis servat Ecclesia, ait idem Pontifex. lib. 1. Myster. Missæ cap. 62. Ferulam tamen ei adscribunt Scriptores. Vide Ferula.

Baculos Pastorales habere Abbates, iisque investiri solitos, palam est Ordericus Vital. lib. 8: *Per Baculum Pastoralem, ut eo tempore moris erat, Cœnobii curam... commisit.* At in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 1. secus esse in eo Monasterio dicitur: *Sciendum quoque est, quod nostra consuetudo Abbatibus nostris Baculum nullo modo concedit.* Mox: *Nec aliqua eum persona præter Priorem claustrum post benedictionem Episcopi in sede sua ponere debet, maxime cum Baculo careat; unde nec ad eum pertinet Concilia sive Curias Regum vel Principum frequentare.*

* Charta Fulconis comit. in Hist. S. Nicolai Andegav. pag. 49: *Baculum justitiae et misericordie, qui crocia dicitur, in manu Natalis S. Nicolai abbatis, pro confirmatione domi, pono.*

* Sed et nonnumquam *baculum* abbatibus auctoritatis suæ insigne, ut reges sceptrum ab altari sumebant. Fundat. monast. Segus. ann. 1029. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 349: *Et ita constitutum a nobis sit, ut unus ex monachis ejusdem monasterii ponat Baculum super idem altare ipsius basilicae principale; qui electus est, illud accipiat, etc.* Chartul. Molism.: *Dux Theodosicus... locum Castenensem... cuperiens pio affectu amplificare terrenis simul et spiritualibus incrementis, præsente et faveente Tullenstium pontifice Fibone et clero ejus, impetravit a supradicto abbe (Roberto Molism.) dari sibi tot monachos, qui secundum possibiliter loci ordinem tenerent, et inter eos unum, qui ceteris pastor et abbas ordinaretur.* Statutum est etiam ab eisdem, ut electus Baculum pastoralem in eodem loco S. Petri ab altari, nemine dante, reciperet.

* *Baculos abbatissis quoque fuisse concessos, et quidem ante complura secula discimus ex Charta ann. 915. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 525: Nos omnes congregatio ancillarum Dei ex ipso monasterio pari consensu et bona voluntas ordinum adque elegimus nobis, et præesse abbatissa Atruidæ... Itaque regulam et Ferulam de manibus nostris in manum tuam, quæ supra Atruidæ, deditimus adque tradimus. Eadem habentur in Ch. ann. 960. ibid. col. 535. Vide Ferula 3.*

Baculi et annuli controversia, inter Regnum et Sacerdotium, seu de investiture Ecclesiarum, apud Will. Tyrium lib. 12. cap. 25.

BACULUS CHORALIS, quem desert Abbas in Choro, seu cambuta, in Vitis Abbatum S. Albani pag. 92. et tom. 2.

Concilior. Angliae, de modo constituendi Abbatis exempti, sub ann. 1285. cap. ult.

BACULUS NOTITIE. Vide in Budlafla.

BACULI PENITENTIUM, quibus, inquit Honorius Augustod. lib. 3. cap. 77. eorum peregrinatio innuitur; *quia se a regno Dei alienant*: unde cum Ecclesiæ reconciliabantur, eos deponebant. Ordo Romanus: *Cum Sacerdos suscepit penitentem, si Laicus est, dimisso Baculo, quisquis vero ille est, sive Laicus, seu Monachus suppliciter se inclinet ante Sacerdotem.*

BACULI CANTORUM, quos ii in Ecclesia deferebant. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 24: *Ex legis precepto Baculos manibus tenebant, qui Paschalem agnum edentes ad patriam tendebant. Secundum hunc morem Cantores in officio Missæ Baculos tenere noscuntur, dum verus Paschalis agnus benedicatur.* Adde cap. 74. Hinc forte manavit, ut *Cantores et Praecentores* in Ecclesiis, dum sacram peragunt officium, baculos argenteos teneant.

Cum *Baculis* aëdem sacram ingredi Sacerdotes, cum ad sacras Liturgias celebrandas accederent, sanxit Zacharias. Micrologus cap. 2: *Zacharias vir Apostolicus... constituit, ut Sacerdotes ad celebranda Missarum solemnia cum Baculo intrarent, nec velato capite altari astarent. Sed eos deponebant, dum Evangelium recitatibus. Ordo quippe Romanus ait, cum Evangelium a Diacono in Missa recitatur, *Baculos omnium deponi de manibus, et in ipsa hora neque coronam, neque aliud operimentum super capita eorum haberi.* Amalarius lib. 3. de Eccles. Offic. cap. 18. de *Lectio Evangelii*: *Usque ad istud officium Baculis sustentabamur, modo ut oportet servos ante dominum stare, humiliter stamus, deponentes Baculos e manibus.* Adde ejusdem Eclogas de Officio Missæ. Hildebertus Cenoman. de celebratione Missæ, ubi de *Evangelio*:*

Iude sinistrorum Domini sacra verba leguntur, Plebs Baculos ponit, stat, retegitque caput.

Infra:

Ut sis attenus, patiens, erectus in hostem, Et caput et Baculus, et status ipse doceut. Quippe caput retegunt attente audire moneris; Parcer, cum baculum projici, instrueris.

Adde veterum Exposit. Missæ, Honorium Augustod. lib. 1. cap. 34. Hugo nem a S. Victore in Spec. Eccl. cap. 7. etc. Neque tamen usquequa id semper obtinuisse observare est ex Chrodegango in Regula Canonorum Metensis cap. 7: *Illud in timore curavimus, secundum quod Romana Ecclesia tenet, et nostra Synodus judicavit, ut Clerus noster in Ecclesia, quando ad opus dictum adsistit, nisi infirmitate cogente, Baculos in Ecclesia manibus non te-*

BACULUS PEREGRINATIONIS. Vide *Baculopera*, et *Burdo*.

BACULI EPISCOPALES frangebantur in eorum degradationibus. Chronicon Novaciense lib. 6. de Abbe exauctorato: *Detestabilem Sarabaitam cepit, Baculum frigit, atque superbum de sede depositum.* Vita sancti Theodardi Episcopi Narbonensis. apud Catellum: *Truncatis in conspectu omnium, ac penitus scisis Episcopaliibus indumentis, Baculique eorum super eorum capita confractis,... ab omni Clericatus honore dejecti sunt.* Henricus Huntindon. lib. 6. pag. 365: *Leo PP. tenuit Synodus apud Verzolei, ubi Wulf Episcopus Dorsestriz interfuit, et pene fractus est Baculus ejus Episcopalis, nisi*

majus pretium dedisset: nesciebat enim officium suum, sicut Episcopum deceret. Florentius Wigorn. pag. 666: *Plurimos Abbates Baculis privatos depositus sedibus. Vide Degradatio.*

BACULUS FRACTUS. Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 38. § 1. de Utagatis et felonibus: *Qui sic convicti secum portant judicium, sicut finaliter condemnati nullum habent appellum versus aliquem fidelem nec infidelem: quia omnino fragitur eorum Baculus.* Adde Fletam lib. 1. cap. 38. § 16.

BACULUS JESU, summæ apud Hibernos venerationis, per quem vulgari opinione sanctus Patricius venenosos ab insula vermes ejectit. Vide Silvestrum Giraldum in Topog. Hibern. dist. 3. cap. 34. et lib. 2. de Hibern. expugn. cap. 18.

BACULI REGII in signum salve gardæ appositi, in Aresto Parlam. Paris. 2. Jan. ann. 1321. [et in Præcepto Philippi V. Franc. Regis tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 670. et seq.] Vide *Brandores*.

* *Baculorum* erectio et appositi, supremi dominii et jurisdictionis, vel protectionis et tutelæ symbolum fuit. Charta ann. 1333. ex Bibl. reg.: *Invenit quendam Baculum sive pal, signis regio et dicti dom. archiepiscopi signatum. Pacatum inter Aymer. de Narbona et abbat. de Quadraginta ann. 1317. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 433: Item quod pro dicta compulsione dictus abbas et sui persone seu gentes suas, possit... Baculos, signatos signi dicti dom. abbatis et ejus monasterii, appendere liminibus hostiorum praedictorum.* Stat. Massil. lib. 1. cap. 33: *Statutus quod Baculi, signati signo communis Massilia, teneantur in curia Massilia, et quod quilibet cui a suo adversario vel alio ostensus fuerit Baculus ille, statim incontinenti teneatur venire ad curiam.* Adde Statuta Avenion. ann. 1243. cap. 28. Lit. salvægardiaæ ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 447: *In signum ejusdem (salvægardiaæ) pennunculus seu Baculos nostros regios in locis, domibus et bonis eorum communibus apponi faciant, ne aliquis possit se de ignorantia excusare.* Vide *Pennones et Vexillum*.

BACULUS PRÆPOSITURÆ. Præpositi officium et ejusdem officii emolumen- tum. Charta ann. 1320. in Reg. 59. Char- top. reg. ch. 404: *Sequitur valor et estimatio terræ de Charniaco.... Item Baculus præposituræ et emendæ xxv. lib. Turon.... Item alta justitia dictæ villæ, bassa justitia in Baculo præposituræ superius computata, xij. lib. viij. sol. viij. den. cum obolo.*

* *BACULUS CONFRATRILÆ*, Vexillum, in quo patronus piae alicujus societatis depictus est, vel fustis quo illius imago defertur. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 857: *In die festivitatis SS. Sacramenti Charlottus Berengarii et Johanninus le Page in villa Paris. quia festivitas Baculi parochiaæ SS. Sacramenti celebratur, tripudiare ieruntur.* Vide Mercur. Franc. mensis Aug. ann. 1733. pag. 1770. et infra *Baderius* 2.

* *BACULUS PASTORIS.* Virga, seu jus exscindendi virgas, quæ pastori vel bulbulco necessariæ sunt. Charta ann. 1205. ex Lib. albo episc. Carnot: *Dictus Nevelo concessit hominibus de Deconfectura... Baculum pastoris de omni arbore, excepta queru.*

* *BACULUS CORNUTUS*, in furculis di- visus. Consuet. Norman. part. 2. cap. 2. ex Cod. reg. 4651: *Ad diem autem duelli assignatam debent esse pugiles in curia*

et justitario se offerre, ... cum scutis et Baculis cornutis. Ejusmodi vero baculi prohibentur in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 37. § 1. Vide in *Campiones*.

* **BACULUS INVASICILIS.** Quo equis alterum invadere potest, in Stat. synod. Claromont. ann. 1537.

2. **BACULUS.** Non tam sceptrum, quam *virga Regum*, regiminis insigne: quomo^d Graeci βαστηρίαν quandoque usurpant, quam τῆς ἀρχῆς fuisse symbolum, extrema Græcia, tradit Pachymeres lib. 4. cap. 29. et ἀκανθιόν appellatione, in Magistratibus, non semel donat Codinus de Offic. aulæ Constantopolitanæ. [** De baculo plurima apud Grimmium Antiq. Jur. pag. 133. sqq.]

Apud Francos vero nostros *Baculus imperii* nota fuit præcipua, adeo ut ejus traditione regia dignitas designaretur. Ita enim Guntrannus Childebertum nepotem sibi successorem declaravit, ut auctor est Gregorius Turonens. lib. 7. cap. 78. et ex eo Aimoinus lib. 3. cap. 69: *Rex Guntrannus data in manu Regis Childeberti Hasta, ait, Hoc est indicium, quod tibi omne regnum meum tradidi.* Ita hastam et sceptrum confundit Claudioius lib. 2. in Rufinum:

Deserat Illyricas fines, Eos remittat
Agnina, fraternal ex æquo dividat hastas.
Nec sceptri tantum fueris, sed militis hæres.

Annales Francor. Bertiniani ann. 849: *Hludovicus et Carolus germana caritate convenientes, tanto amoris vinculo devincti paruerunt, ut alter alteri Baculos publice tribuendo, Regum uxores et liberos superstiti commendaret.* Hac quippe *Baculi* mutua traditione fœdus invicem sanciebant, ac firmabant, quomodo Ditemarus lib. 7. pag. 99: *Concambiū mūtūs Baculus firmatū ait.* Baculi quippe traditio symbolum fuit investitura, quod a prisco illo Regum Francorum ritu fortasse profluxit: nam per illam mutuam a Hludovico et Carolo baculi factam traditionem, uterque Regna sua sibi invicem commendabant. [** Annal. Gueferbyt. Contiu. ad ann. 787. apud Pertz. vol. 1. Scriptorum pag. 48: *Illic venit dux Tassilo, et reddit ei ipsam patriam cum Baculo, in cuius capite similitudo hominis erat scutum, et dedit ei filium suum Deodonem obisdem.*] *Baculus* autem iste Regius aureus fuit, ut est apud Theganum de Gestis Ludovici Pii cap. 19. et in iisdem Annalibus Bertinianis ann. 876: *Præsentata sunt Imperatori ab Apostolico transmissa dona, inter quæ fuerunt præcipua, sceptrum et Baculus Aureus.* Annales Francor. Metenses ann. 837. de Ludovico Pio: *Coronam auream in capite gestans, et Baculum aureum in manu tenens.* *Baculus flaventis auri* dicitur apud Anonymum de Translat. S. Sebastiani num. 88. ubi de eodem Ludovico Pio: *Baculo flaventis auri innixus.* Neque forte aliud fuit sceptrum *Regale*, quod in lib. 1. de fundatione Monasterii S. Clementis in Piscaria dicitur datum ab eodem Imperatore, eidem Monasterio, *quod gestabat in dextra, ut illud Abbas portaret in solennibus festis in loco Baculi Pastoralis.*

Ejusmodi enim *Baculi* regii forma fuit, ut baculi pastoralis formam quodammodo referret, atque adeo hastæ, cum longior esset. Monachus Sangallensis lib. 1. de Gest. Caroli M. cap. 19. de quadam Episcopo: *In tantam progressus est proterviam, ut virgam auream incomparabilis Caroli, quam ad statum fieri jussit, feriatis diebus vice Baculi*

ferendam pro Episcopali ferula improvidus ambiret. Quo loco Carolus sceptrum virgam eamdem vocat: *Quidam, inquit ille, ex Episcopis non contentus Episcopatu, quem in primæ Germania sede obtinet, sceptrum nostrum, quod pro regiminiis nostri significazione aureum ferre solemus, pro pastorali Baculo, nobis ignorantibus sibi vindicare voluit.* Ex quibus patet, promiscue virgam et sceptrum appellari, quod *Baculus* longior fuit, et statura Principis par; quomo^d non ab Antoninis duxataxat Cæsaribus, et Ottone III. Imp. gestatos baculos observat Marquardus Freherus, sed et a regibus nostris tertiaris stirpis prælatos testantur præter Scriptores, eorum nummi aurei, in quibus et sceptrum et virgam gestant. Rursum idem Sangallensis lib. 1. cap. 36: *Tunc Baculus de arbore malo, nodis paribus admirabilis, rigidus et terribilis, cuspide manuali ex auro vel argento, cum calatutis insignibus præfixo, portabatur in dextera.* Sugrius in Vita Ludovici VI. cap. 18. et Continuator Aimoini lib. 5. cap. 5. de Ludovici filii inauguratione: *Diadematæ regni gratanter coronavit, nec non et sceptrum et virgam, et per hæc Ecclesiæ et pauperum defensionem, et quæcumque Regni insignia, approbante Clero et populo, devotissime contulit.*

Aliud tamen fuit sceptrum a baculo: quippe in Ordine ad coronandum Regem edito a Menardo, non modo sceptrum Regi porrigitur, sed et virga, qua quidem *Baculus* appellatur in Cod. MS. Senonensis Ecclesiæ, in quo idem Ordo describitur, non iisdem licet omnino verbis *Ad Baculum dandum: Accipe Baculum, sacri regiminis signum, ut imbecilles solides, titubantes confirmes, pravos corras, rectos dirigas in viam salutis æternæ.* Sceptrum vero virgam appellat: *Accipe sceptrum Regiæ potestatis insigne, virgam scilicet rectam regni, virgam virtutis, qua te ipsum bene regas, etc.* In Ordine ad consecrandum Regem edito a Renato Benedicto, virga appellatur, quæ nostris manus justitiae vocatur: *Positis super altare corona regia, gladio in vagina incluso, calcaribus aureis, sceptro deaurato, et virga ad mensuram unius cubiti vel amplius habente desuper manum eburneam, etc.* que quidem dicitur *virga virtutis atque æquitatis*, in oratione, quam dicit Archiepiscopus, cum Regi porrigitur sinistra manu gestanda, ut est apud Menardum pag. 292. Habetur in eodem Codice Senonensis Ecclesiæ, Benedictio ad ordinandum Regem, ubi, quando sceptrum datur, Regem sic alloquitur Pontifex: *Accipe sceptrum insigne regnantis, quo significatur regula divinæ æquitatis, que bonos regit, et malos conterit.* In hac virga regni disce amare justitiam, et odisse iniuritatem. At vero quando baculus: *Sub hoc Baculo commendamus tibi gubernaculum regni Francorum in nomine Patris, et Fili, et Spiritus Sancti, ut populum justæ regas et Ecclesiæ Sanctorum bene disponas.* Baculi, cujusmodi a Regibus alterius stirpis delatus est, forma describitur in his Tabellis, quas delineari curavit V. Cl. Stephanus Baluzius in Not. ad Capitularia Regum Francor. tom. 2. pag. 1279. ubi Lotharius Imperator, et pag. 1276. ubi Carolus Calvus Rex effiguntur: sceptrum vero pag. 1278. in ejusdem Caroli imagine, quod quidem desinere in liliis figuram, uti repræsentant solet in Regiis armorum insignibus, licet observare. At baculo, seu virgæ Regiæ manus, quam Justitiae

vocant, addi tum primum cepta, post annum 1300. quantum colligi datur ex Regum nostrorum sigillis, apud Tillium, apud quem primus Ludovicus Htinus ejusmodi virga, et exinde caeteri, qui subsecuti sunt reges, insigniti conspiciuntur.

Sed et Imperatores et Reges Anglicos sceptro ac virga simul donatos in eorum coronationibus tradunt Scriptores: ac de Germanicis quidem Augustis, Wittikindus lib. 2. de Coronatione Ottonis M.: *Proinde procedit Pontifex cum Rege, tunica stricta more Francorum induito, pone altare, super quod insignia regalia posita erant, gladius cum baltheo, clavis cum armillis, Baculus cum sceptro ac diademate.* Infra: *Exinde sumpto sceptro Baculoque: His signis, inquit, monitus, paterna castigatione subiectos corripias, etc.*

De Anglis Regibus audiendum in primis Brompton. ubi de coronatione Ricardi I. Regis Angl. pag. 1159: *Willemus Marescallus portans sceptrum regale, in cuius summitate signum aureum Crucis erat: et alter, scilicet Willemus Comes Sarisberiensis, portans virgam regalem, habentem columbam in summitate.* Et mox: *Deinde tradidit ei Archiepiscopus Cantuariensis in manu dextra sceptrum, et virgam regalem in sinistra.* Gervasius Dorobernensis pag. 1587. de eodem Ricardio: *Cum pervenissent ad gradum altaris, inclinavit Rex super genua, habens Baculum aureum in sinistra, et sceptrum in dextera.* Matth. Paris de eadem coronatione: *Post quos veniebant duo Comites, quorum primus portabat sceptrum regale, in cuius summitate signum erat aureum: et alter portabat virgam regalem habentem in summitate columbam.* Denique Thomas Walsinghamus de Coronatione Ricardi II. pag. 196: *Statim post hec accessit Dominus de Furnevel ex officio offerens ei rubeam chirothecam, quam Archiepiscopus benedixit, et imposuit manui Regiæ, dans ei sceptrum, his verbis,.. tunc dedit ei Archiepiscopus virgam in alia manu habentem in summitate columbam: nam sceptrum, quod suscepserat, consurrexit de rotundo globo aureo, quem tenebat in manu chirothecata, et habebat in summitate signum Crucis, et accepit virgam predictam cum verbis his, etc.* Vir gem Alphonsi Regis Aragonum sic describit Raimundus Montanerius cap. 297. ubi de ejus Coronatione: *E la verga era d'or, è al cap de la verga hi havia un robis lo plus bell que hanch vos vist, è be tant gros com un ou de gallina.* Scribit Ruellius in Pompa funebri Caroli III. Ducis Lotharingie pag. 161. Duces Lotharingie manum justitiae gestare perinde ac Reges Francorum.

* **BACULOS MARESCALCI ANGLIÆ.** Vide Annellatus.

* **BACULOS DARE**, quibus in duello decertabant, ad supremos dominos pertinebat. Charta ann. 1164. in Chartul. S. Joan. Laudun. : *Si in eadem villa placitum oriatur, in quo gagia dantur, placitum illud sive in camera sua, sive in praedicta villa abbas deducet; et si procedat usque ad dandos Baculos, prepositus advocati eos dabit, et de unoquoque quinque solidos bonæ monetæ habebit.* Charta ann. 1240. ex Tabul. Major. monast. : *Item quando bellum gagiatum fuerit in curia monachorum, ducendum est apud Broetel emendandum, et donec monachi Baculos tradiderint, possint pa-*

cificare totum ad libitum. Vide in *Campions et Duellum*.

* **BACULUS PLUMMATUS**, An scopula plumea, Gall. *Balay de plumes*. Châtelarium S. Cornelii Compendiensis: *Hæc sunt nomina utensilia de Ruminaco... Et 19. Culictræ bona et 14. pulvinaria tam bona quam prava, duo Baculi Plummati.*

* An non potius pulvinaris species, quod vulgo *Rondin* dicimus, a forma rotunda et longiore sic dictum?

* **BACULUS**, Aspergillum, Gall. *Gouillon*. Testam. Guillel. de Chanaco card. ann. circ. 1370. ex Tabul. S. Florent. Salmur.: *Item (lego) urceolum argenti cum Baculo suo, cum quo spargitur et datur aqua benedicta. Bacul, Lignum quoddam ad occasum pertinens, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 345: Le supplicant print un bas-ton, appellé Bacul à erse, etc.*

** Conf. Glossar. med. Graecit. voce Διακεντον.

BACUNNUS. Vide *Baccones*.

* **BACURDUS**. [Germanorum Deus. *Inschrift*. apud Grut. 86. 9. et 10. Bacurdo sacram.]

1. **BACUS**, Vermis, Italis *Baco*, vel *Bago*. Occurrit in Actis B. Thomassi Camaldul. num. 44. [Locum Vide in *Baci*.]

2. **BACUS**, Mensuræ frumentariæ species. Tabular. Montismorionis in Pictoribus fol. 64: *Baci frumenti, quos vulgo boistello vocamus.*

* 3. **BAGUS**, Navigii species. Charta Phil. Aug. ann. 1216. in Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 2. fol. 59. v. col. 2: *Si autem contingat quod Bacus oneratus sit de merenno, etc. Vide *Baccus*.*

* **BACUT** vel Batut, f. Molendinum, ubi tunduntur panni, idem quod *Batorium*. Charta Phil. Puls. ann. 1309. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 36: *Cum orto, platea et Curtili, et cum Bacut dictis hospitio et ædificiis contiguis... Item et quoddam pratum et territorium, et Bacut, vocatum del Gauce. Vide supra *Bactenderium*.*

* **BACUUM**, Cadus minor, Gall. *Baquet*. Capitulum Gener. S. Victoris Massil. ann. 1531: *Eleemosinarius tenetur providere de mappis, salvietis et vasibus seu Bacuis ad lavandum pedes pauperum.*

* **BACYNIS**, Pelvis, Gall. *Bassin*. Formulare Anglicanum pag. 427. in Testamento Johannis de Nevill ann. 1386: *Thomæ filio meo lego xxiv. discos argenteos, xij. saucers, ij. Bacynes, etc.*

1. **BADA**. Charta Amelii Episcopi Tolosani anno 1111. in Tabul. Abbat. Conchensis in Ruthenis num. 1: *Omnis census, et omnis fiducia, et omnis redditus, et Badæ macellorum et salis, et omnes donationes sint Monachis, etc.*

* F. Tributum, vectigal. Vide *Vada*. ** Præstatio publica, annuus census ex frumento et aliis, *precaria*, a Germ. *Bete*, *Beede*, eadem notione, quia hæ præstations olim blonde et per rogationes et suasiones exigebantur. ADEL.]

* Aliud certe sonat vox *Bade*, in Lit. ann. 1356. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 94: *Et fait commandement... aux gardes et maistres de la monnoye d'argent de Paris, que il seissent tailler et ouvrir à Bade sans recours,... duquel ouraige ainsi fait à Bade et sans recours, etc. Consule ibi nota docit Editoris. At mihi à Bade, idem videtur quod infra ad balanzetam. Vide in hac voce. Quod librarii errore factum esse opinor, qui ex voce abbreviata à bal exscrispit à*

bade. Alio rursum significatu usurpat *Le Coton en Roman*:

Chis mos ne fu pas dis en Bades.

Hoc est, ni fallor, nugatorie, jocose. ** Provinciales dicebant *De Bada, de badas*, Frustra. Exempla vide in Raynouardi Glossar. Rom. pag. 165. voce *Bada*.]

2. **BADA**. Baile vocant Arelatenses eum qui primus est inter domesticos servientes. Statuta Arelat. MSS. art. 146: *Commune habeat in dicto castro tres guachas, et unum fornarium, et unum fornelerium, et unum porteriorum, et unum Badam, et septem alios servientes cives Arelatis et non extraneos.*

* **BADA**, Vigiliæ, excubia: item et ipse vigil, speculator. Vide *Wacizæ*. Charta Raimundi ducis Narbon. ann. 1203. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 370: *Non tenebamini ad gachas, vel ad Badas, vel ad tailias, vel ad opera communia aliquid præstare vel facere.* Lit. remiss. ann. 1362. in Reg. 93. ch. 164: *Custos sive Bada stans in pignaculo ecclesiæ dicti loci, credens ipsos fore inimicos nostros et patriæ antedictæ, campanam trahendo, etc. Comput. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 159. col. 1: Dicto Martel et nominato Pege, qui per duas noctes fuerunt supra cloquerium faciendo la Bada, etc. Et pag. 163. col. 2: Pontio et Petro Badis electis ad morandum nocte qualibet supra cloquerium, etc. Pluries ibi. ** Provinciales *Bada* eodem sensu usurpabant. Vide Raynouard. hac voce.]*

BADALATIUS, ex Ital. *Badalucco*, giottra, scaramuccia, velitatio, certamen, qua voce utitur Joannes Villaneus hac notione lib. 7. cap. 6. 12. 68. lib. 8. cap. 18. 55. Historia Obsidionis Jadrensis lib. 1. cap. 24: *Scaramutias seu Badalatios (melius Badalucios) conficiebant. Hinc Badaluccare, eidem Villaneo lib. 8. cap. 76. lib. 9. cap. 51. 322. pro Velitate, Escarmoucher.*

* **BADALLUM**, Lignum in os insertum, Hisp. *Badal*, Gall. *Baillon*. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 97: *Unum lignum sive Badallum in ore, ne clamare possent, apponi fecerunt, ipsos sic usque dictas furcas ducendo.* Vide infra *Badals*.

* **BADALOL**, Eadem notione. Charta Phil. Puls. ann. 1313. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 90: *Cum Arnaldus Galtuli, locumtenens senescalli Vasconia, Petrum dictum Cat..., post et contra appellatiōnem... interjectam, eundem detentum quæstionibus supposuerit, et in ore dicti Petri quoddam lignum, vocatum Badalol, ne post dictam appellationem posset reclamare, posuerit, etc. Utrumque originem habet a voce sequenti.*

* **BADALS**, Oscitatio, Gall. *Baillement*. unde *Badare*, Oscitare, *Bailier*, Massil: *Badailier*, ab Italico *Badigliare*, Mirac. MSS. Urbani PP. V: *Quedam filia erat in mortis articulo, oculos habens subversos, et tractus sive Badals fecit. Vide infra *Balaustium*.*

* **BADALUCCUS**, **BADILUCUS**, ab Ital. *Badalucco*, Velitatio, levis pugna, Gall. *Escarbouche*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 719: *Infestantibus itaque viris exercitus circa murum cum balistis et arcibus sexpeditis committitur, ad Badaluccum personaliter ibat quasi ad festum. Ibid. col. 593: Et sic alternativam feriendo unus contra alterum, cessit Victoria Hungaricus: et percussus in Badiluco fuit equus magnus comitis præfati. Vide *Badalatius*.*

* **BADALUCHUS**, Eadem notione. Chron. Tarvis. apud eum. Murator. tom. 19. col. 765: *Qua quidem armata sic consistente, diebus singulis plurimi fiebant Badaluchi.*

BADALUCHUM, Instrumentum, quo coturnices capiuntur. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 177. ex Cod. reg. 4621: *Nullus capiat qualeas ad qualgetorem, vel ad scudicivolum, vel ad Badaluchum, sub pena solidorum centum.*

* **BADANERIUM**, Balneum publicum, teste Schiltero in Glossar. ADEL.

* **BADARE**, Oscitare, in Gloss. Isid. ad vocem *Hippitare*, quam vide.

* **BADARELLUS**, Ensis species, nostris *Badelaire*; cuius formæ fuerit, vide infra in *Badelare*. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 213: *Cum armis, videlicet ensibus, Badarellis, et magnis custellis atrociter verberari, etc.*

* **BADARENSES**, pro *Bandarense*, in Annal. Bonincont. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 79. Vide in *Bandum* 1.

* **BADARNA**, Caldaria, in qua sal conficitur, ex Charta ann. 1260. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 215. ubi pluries occurrit, pro *Baderna*, ut legitur in alia Ch. ann. 1274. ibid. pag. 216. et apud Chifflet. Vide infra *Baderna*.

* **BADATGIUM**, Tributum, quod ratione boum pendebatur, seu pro pariboum aratorum, vel pro aratro, idem quod *Bovagium*. Vide in hac voce. Charta Henrici episc. Claromont. ann. 1392. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 169: *Petebamus nobis solvi... quoddam tributum, appellatum Badatge, videlicet per quemlibet habitantium prædictorum tenentibus arabilis in dicta villa (Laudozzi) unum quartonem bladi... In dicta villa jus commune in omnibus et per omnia observabitur, salvis tamen... nostris omnibus aliis iuribus, tam pedatigi, mudatqii, Badatgi et aliorum redditum. Ubi litera additur ex dictione Arvernica. Badacge et Badacgi edidit D. Secousse tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 199. et 206. art. 47. ** Vide *Bada* 1. ADEL.]*

* **BADELARE**, **BADELARIS**, Ensis brevis species, Gall. *Coutelas*, olim *Badelaire*, *Baudelaire*, et *Bazelaire*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 134: *Qua quidem Margareta... quendam gladium seu Badelare, cum quoddam clipeo cepit, etc. Aliæ ann. 1355. in Reg. 84. ch. 662: Cutellos suos seu Badelares super dictis exponentibus evaginaverunt. Aliæ ann. 1348. in Reg. 77. ch. 387: Guillaume de Cravant chevalier avoit feru ledit seu Guillaume sur la teste d'un couet, appellé Badelare. Chevalier tira un grant panart ou Badelaire, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 138. ch. 149. Aliæ ann. 1377. in Reg. 111. ch. 3: Et lors il sacha un Bazelaire, et en fery si grant cop sur la teste de ladite femme, qu'il le rompi en deux pieces. Aliæ rursum ann. 1415. in Reg. 168. ch. 399: Un petit coustel portatif, appellé Baude-laire. Vide supra *Badarellus* et infra *Basalardus* et *Bazalardus*.*

* **BADELLARIA**, Officium apparitoris, Gall. *Bedeau*. Hoc officium ut et alia non magis illustria in emphyteusim interdum data fuisse dicturi sumus in voce *Bannerii*, idque satis probant loca sequentia. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 98. col. 2: *Item habet Dominus (comes Sabaudiae) apud S. Symphorianum Badellarium pro tertia parte, cuius Joannes Dandalos Clericus debet Domino per annum, dum Dominus voluerit, et dum officium Badellariae fideliter exercebit, 40.*

solidos solvendos in festo Nativitatis Domini annuatim. Item dictus Coys pro alia tercia parte Badellaria debet 40. solidos eodem termino quilibet anno. Item Joannes Fiordi debet pro alia tercia parte 40. solidos, et sic valet dicta Badellaria sex libras per annum. Ibidem pag. 151: De officiis Badelliarum castri et castellanum Visilie ac banneria Herbesii... ratificamus et confirmamus (donationem olim factam) ipsi Mermeto pro censu consueto, etc.

* **BADELLUS**, Apparitor, serviens, Gall. *Sargent*, olim *Badel*. Vide *Bedelli*. Charta ann. 1272. inter Instr. Hist. Lugdun. pag. 17. col. 2: *Quod... a civitate Lugdunensi removeret gentes domini regis, videlicet judicem, vegearium, Badellos et alios exercentes jurisdictionem nomine dicti dom. regis in civitate Lugduni. Occurrit rursum ibid. pag. 89. et 120. col. 2. Acta capit. eccl. Lugdun. in Cam. Comput. Paris. ad ann. 1338. fol. 37. v°. col. 2: Item quod nos habebimus probos et fideles Badellos seu servientes. Libert. S. Marcellini ann. 1343. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 387. art. 21: Statut et ordinavit, quod *Badelius* sive *maignerius* curie dicti loci, etc. *Charta Frider. ducis Lothar.* ann. 1295. in *Chartul. Romaric.* ch. 34: *Et saul ce que de nos ballis, de nos prévos, de nos Badelz avons nous promis et promettons que nous lour ferons rendre.**

* **BADERIA**, Districtus et officium *Baderii*, seu apparitoris, vel fructuum custodis. Vide mox *Baderius I*. *Charta ann. 1192*. in *Chartul. Cluniac.*: *Ego Willermus comes Viennae et Matisconis concessi... ecclesie Cluniacensi apud Ledonem salis in Baderia Carterii, sive eorum, qui post eum Baderiam illam tenebunt, tres solidos et dimidium.*

* 1. **BADERIUS**, Apparitor, idem qui supra *Badellus*: item, *Fructuum et messium custos*, Gal *Sargent messier*. *Libert. villæ novæ de Coynau* ann. 1312. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 110. art. 27: *Statutum et ordinamus, quod Baderius seu maignerius curie dicti loci... non levet nec levare debeat de labore suo, de aliquo gagimenti,... nisi duntaxat duos denarios Viennenses. Libert. novæ bastidæ de Avoy ann. 1308. in Reg. 40. *Chartoph. reg. ch. 62*: Item dicti consules habebunt potestatem eligendi annis singulis *Baderios* sive *messegarios*, homines bonæ famæ, ad custodienda blada, vienæ, etc. *Baderius vero in facto banni creditur suo juramento, quantum ad poenam levandam. Vide supra Baderia et Messegaria.**

* 2. **BADERIUS FESTIVALIS**, Vexillum, in quo patronus piæ alicuius societatis depictus est, vel fustis quo illius imago defertur. Vide supra *Baculus Confratris*. *Charta Mauricii episc. Cenoman. ann. 1223*. ex *Tabul. Major. monast.*: *In festo B. Nicolai, in quo solent parochiani festivare, ei, ut vulgariter loquuntur, accipere Baderium festivalem.... Si autem non fuerit qui in ea gerat Baderium festivalem in ipsa die, non tenebitur venire professionaliter.*

BADERNA. Vide *Bagerna*.

* **BAIERNA**, Caldaria, in qua conficitur sal. *Charta G. comit. Matiscon. ann. 1177*. ex Cod. reg. 9612. A. B. C: *Aimo Desideratus in perpetuum dedit et concessit ecclesie Clarevallis in elemosinam medietatem Badiernæ, quæ quinta dictatur; alteram medietatem Badiernæ prædictæ, et totam moriam, quæ ei in puto contingebat, locavit prædictæ ecclesiæ fratribus. Vide Bagerna.*

BADILE, *Ligo*, Vox Italica. In Statutis Mediolan. 1. part. cap. 251. part. 2. cap. 291.

* *Acta B. Amadei tom. 2. pag. 596. col. 2: Ad dictum locum silvestrem, cum sappis et Badilibus, et aliis instrumentis, in similibus necessariis, pro conventu ibi construendo convenerunt. Vide Zapa 2.*

* **BADILLUS**, ut *Badile*. *Stat. crimin. Cumanae* cap. 138. ex Cod. reg. 4622. fol. 93. r°: *Secureta, falzonus... zapæ, Badilli, et similia instrumenta rusticana*. Neque aliud est, ut videtur, *Gallicum Bedoil*, quod ab Instrumento rusticano ad armorum genus non dissimile, translatum est. *Lit. remiss. ann. 1444*. in Reg. 176. *Chartoph. reg. ch. 351: Le suppliant d'un Bedoil ou serpe, emmenchée en ung baston qu'il portoit, donna ung seul coup sur la jambe à icelluy Rousseau. Aliæ ann. 1451. in Reg. 185. ch. 198: Ung baston ferre, appellé Bedoil, tirant sur la facon d'un vase.*

* **BADILUCUS**. Vide supra *Badaluccus*.

* **BADINEUS**, Lanceæ genus, ut videtur; ubi enim arma, de quibus hic, enumerantur, lanceæ, loco *Badinei* occurrit mentio. *Charta ann. 1377*. ex *Archivo S. Victoris Massil.*: *Stephanus Abbas dedit Monasterio pro arnesio, pro defensione et tuitione, videlicet balistas, viratores, pavesia, Badineos, etc.*

* **BADIOULUS**, [Diminut. *badi*, *bojetto*. Cognomen Romanum. *Inscript. apud Grut. 87. 12. Arrius Badiolus.*]

BADITIS, Gallis veteribus, herba, quæ Græcis *vupçala*, Latinis *Clava Herculis*. *Marcell. Empir. cap. 33.*

BADIVOLA. Vide *Bajulona*.

BADIUS. Vide *Bagus*.

* **BADIA**, Consensus, laudamentum. *Charta pro Monast. Gelionensi apud Stephanot. part. 2. Antiquit. Benedict. Occitan. pag. 334: Est autem ipse alodes in Comitatu Rutenico in Parrochia S. Martini de Mauriaco villam qua vocant Solatico, quam emi de Vicecomitis Richardi quam villam cum omnibus adjacentibus dedi altario S. Salvatoris de Sariacho et altario S. Salvatoris de Gellone et ligno Sanctæ Crucis et S. Willemo ad proprium alodium dono sine Ballia de ullo homine aut comanda, sive blandimentum.*

* **BADUS**, *Murator. tom. 2. Scriptor. Ital. pag. 369. col. 1. in Chronicis Casinensis ab Anastasio Seniore: Scutellam argenteam, et scattones tres, garales duos, Badum aureum unum, equos tres, etc.*

* Amphoræ species, vel pelvis, ut videtur; si tamen mendum non sit. Vide *Batus 1*.

* **BÆBIUS**, [Ad *Bæbium* pertinens, quod est nomen proprium Romanum. *Bæbia lex de prætoribus*, qua jubeatur, ut alternis annis quaterni prætores crearentur, cum sex quotannis creari solearent, denominata est a M. *Bæbio* trib. pleb. qui eam tulit circa A. U. 570. *Liv. 40. 44. et Festus in Rogat.*] *BAELMONDEN*. Vide *Ballomer*.

BAEN, vel *BAHEN*, *Est lamina auri ab aure ad aurem, qua familiares Regum utebantur. Ornamentum colli ex auro et gemmis, quod alio nomine torques potest dici. Ita Glossæ Isid. Joannes de Janua, et Mamotrectus: Bæhen, ornamentiū est colli, ex annulis aureis confectum: Bæhen enim Grece, corona Latine secundum Rabanum. Lib. 1. Macchab. cap. 13. v. 37: Coronam auream et Bæinem, quam misisti, suscepimus. Aliæ Edit. habent Bæhen, Græca vero Bæhv.*

BAEOL, Vasis species, vox Cambrica, in Legibus Hoeli Boni Regis Wallie

cap. 15. [Apud Armoricos *Beol* vel *Bæol* cum æ diptongo est vas quod Latini *Labrum*, vel *Labellum*, Galli *Cuve*, *Cuvier*, *Cuette* dicunt. Davies Cambro-Britannus scribit *Pael*, *Amula*, quod idem omnino est ac *Bæol*. Dictum videtur a *Bæneolum*.]

BAERNA. Vide *Bagerna*.

BAFER, *Grossus, agrestis*, in *Breviloquo*. [Papias addit. *Ferinus*.]

* **BAFFA**, *BAFO*, Idem quod *Baco*. *Papias*: *Perna, vulgo Baffa dicitur. Alio loco: Petaso, Bafø. Rursum: Petasunculus, perna lardi, id est, dimidium Bafonis. Joan. de Janua: Perna, baconus, vel Baffa porci. Idem: Petaso, perna porci, baconus, sive Baffa. Occurrit in Statut. Veronens. lib. 1. cap. 35.*

* *Perna, petaso, Gall. Jambon. Ordo eccl. Ambros. Mediol. ann. circ. 1130. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 920: In ordinatione S. Ambrosii ad ejusdem ecclesiam pauperibus dat archiepiscopus pro eleemosyna... Baffam unam... Si vero in sextaferia festum prædictum venerit, archiepiscopus tantum tribuit casei, quantum Baffa sub aestimatione valeret. Quæ quidem vox partem cuiusvis rei significare videtur: unde nostris Baffe, pro Fasciculus, Gall.: Faisceau, fagot, paquet. Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 182. *Chartoph. reg. ch. 118: Lesquelz compagnions portoient chauncun une Baffe de jon pour pescher.* Vide infra *Baffo*.*

* **BAFFICUS** vel *BAFFITUS*, Spurius, illegitimus, Gall. *Bâtard*. *Testam. Joan. Chati ann. 1482*. in Reg. 3. *Armor. gener. part. 1: Item do et lequa Helioto, Baffo sive bastardo de Agiachati, pro gratuitis serviceis per ipsum michi impensis, viginti libras Tornenses semel solvendas. Comput. ann. 1495. inter Probat. tom. 4. *Hist. Nem.* pag. 61. col. 1: Contra exponentes infantes Baffitos in portis hospitalis et ecclesiæ Nostræ Dominiæ præsentis civitatis. Vide infra *Bastardus*.*

* **BAFFO**, ut *Baffe*, in *Charta ann. 1249*. inter *Monum. eccl. Aquilej. cap. 74. col. 747: Item quando interficiuntur porci pernarum, et oves Baffonum, debet gastaldio præpositi providere coquinariis in victu ea die.*

BAFFOR, pro *Bosporus*, vel *Bosphorus*. *Nicol. Trivettus in Chron. ann. 1190: Transito Baffore, seu brachio S. Georgii, transiit in Armeniam.*

* **BAFICIUM**, Mensura frumentaria idem quod *Baficius*; nisi etiam ita legendum est. *Charta ann. 1277*. ex *Chartoph. reg. 1: Nos Eustachius de Bellomarchesio, miles regni Navarræ,... recognoscimus,... nos recepisse... a vobis fratre Jacobo monacho Bellæ-perticæ Cisterc. ordinis diocesis Tholosæ, a Raymundo de Serano burgensi castri Sarraceni dictæ diocesis, duo milia et ducenta et quinquaginta Baficia tritici, et octingenta et octoginta Baficia inter ordeum et avenam, totum ad mensuram Cesaraugustanam.*

* **BAFIUM**. Vide *Baphium*.

* **BAFO**. Vide *Baffe*.

BAFUMARIA, Templum Mahumeto dicatum, quod aliis *Machumarria* dicitur. *Raimundus de Agiles: In Ecclesiæ autem magnis Bafumariorum faciebant. Alibi: Habant et monticulum... ubi duæ erant Bafumariorum, et quadam sepulcrorum casilia. Charta Bertrandi Comitis S. Egidii ann. 1109. apud Ughellum in Archiep. Genuensisib.: Tertiæ partem Tripolis ab uno mari usque ad aliud, prout Regis Bafumariorum determinat. Sed leg. Bafu-*

maria. Qui porro aliis *Mahumet* eidem Raimundo *Bahumet* appellatur: *Nuntiatum est nobis, quod Papa Turcorum veniret contra nos in prælum: et quia erat de genere Bahumet, etc.* Et mox: *Anathematizantes Bahumet, et omnem progeniem ejus.* Vide *Mahum.* [** et Raynouardi Glossar. Rom. vol. I. pag. 167. voce *Bafomet.*]

1. **BAGA**, Arca, *Coffre*: unde vox *Bague*, et *Bague*. Charta Decani Ecclesiae Lechefeldensis in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 237: *Ducentas marcas pecuniae in quadam Baga de Walhey, in quadam cista nominata Cista gratiae... duximus reponendas.* Infra: *Mutuum hujusmodi de bonis Ecclesiae communibus Bage prædicta realiter restitut.* [** Longe aliud quid, verba sunt Schilteri in Glossario pag. 72. fuit cista gratiae aliud *Baga* quædam de *Walhey*, in qua illa cista fuit. *Walhey* autem sine dubio nomen est dynastiæ alicuius, divisæ in *Bagas* sive *Pagos*. ADEL. [Nostris vero olim *Bague* pro *Bagage* in usu fuisse testis est Chironicon dictum *Scandaleuse* Edit. 1620. pag. 251: *Et après que ledit de Bourgogne s'en fut ainsi honteusement fuy, que dit est, et qu'il eut perdu toute son artillerie, sa vaisselle, et toutes ses Bagues, ledits Suisses reprindrent ledits deux chasteaux, et firent pendre tous les Bourguignons qui dedens étoient.]*

1 **BAGA**, Saccus, ab Anglo *Bag*. Skinner. in Etymol. Angl. ad vocem *Baggage* oriri putat a *Bag*, saccus: *Quia, inquit, plerique exercitus necessaria sacca condita circumferuntur.* Certe de saccis, non de thecis intelligentum, quod refert Rymer. tom. 5. pag. 217. cum dicatur *Bagas ex canevas*, id est, ex tela cannabina factas fuisse, quod arcae seu thecas nullo modo competit: *Omnia dicta, rotuli, bundelle et memoranda... remanserunt, videlicet in decem et octo Bagis de canevas, etc.* [** Vide Raynouardi Glossar. Rom. vol. I. pag. 168. voce *Bagua*.]

* Hinc *Baguer*, Convasare, in sarcinas campingere, vulgo *Plier bagage*. Ordinat. Caroli ducus Burgund. ann. 1473: *A la première fois (que la trompette sonnera) chascun troussera, Baguera, et se armara de menues pieces.* Eiusdem est originis vox *Bagué*, pro Instructus, munitus, vulgo *Équipé, garni*. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 393: *Nous gaignerons nostre escot; car icelle femme est bien baguée, et créez qu'elle a desrobé qui que soit.* Unde et *Débaguer*, pro Expoliare, vulgo *Dévaliser*, in Hist. abbrev. Caroli VII. reg. Franc. ad. ann. 1463. pag. 358: *La reyne d'Angleterre fut en adventure de perdre sa vie et son fils en une forest du pays, où ils furent pris et Débaguer de brigans.*

* 2. **BAGA**, Gemmeus, aureusve ornatus, annulus, Gall. *Bague*. Testam. Caroli comit. Prov. ann. 1481: *Reliquas vero Bagas legavit sive reliquias Ludovico domino de Antonio et Michaeli de Grammont, valletis camerae prædicti dom. nostri regis testatoris.* Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 220: *Transcriptum factum sub sigillo præpositure Paris.* ann. 1400. litterarum regis Angliae declaratoriarum joculum, *Bagarum, utensilium et ornamentorum traditorum dominæ Isabellæ Francie, favore sponsalium contractorum inter ipsam et regem Angliae.* Occurrit præterea inter Instr. tom. 3. Hist. Lothar. col. 331.

BAGA, idem quod *Boia*. Vide in hac voce.

1 **BAGAGIUM**, **BAGGAGIUM**, Impedimenta, sarcinæ, Gall. *Bagage*. Hist. Dal-

phin. tom. 1. pag. 63: *Bagagio præmisso, associato, quam plurimis balistariis et sagittariis, etc.* Tractatus inter Eduardum Angliae Regem et Franciscum Ducem Britanniæ in Archivo Castri Nanneiensis: *Iisdem sagittariis redire volentibus, dominus Deus tenebitur tradere passagium seu naves ad transeundum mare, pro personis, rebus, armaturis, harnesiis, Bagagiis et aliis necessariis.* Rymer. tom. 10. pag. 206. col. 2: *Cum armaturis, bogeis, Baggagiis, etc.*

* **BAGARDI**. Haeretici, iudicem qui *Beghardi*. Vide in hac voce. Stat. Freder. episc. Traject. ann. 1318. in Batav. sacra pag. 180. col. 1: *Tertia vero eodem libro de hereticis, contra hereticos Bagardos et beginas, penes se et ecclesiæ suas habeant et observent.*

BAGARIO, Urceoli genus, in Gloss. Isid. forte *Baccarium*. Vide *Bacca* 2.

* **BAGAROTINUS**, Frivolus, futilis, vanus, Gall. *Frivole*. Instr. ann. 1379. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 89. col. 2: *Hæc sunt occasions invalidæ et inhanes, et evasions Bagarotinx, quæ proponi et assignari per vos et dictos consules non habuerint, præsentim in hoc casu, in quo recusatio locum non habet.* Nostris olim *Baguenaudes*, pro *nugæ, fadaises, sorlettes*. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 282: *Jehan Le Loup respondi à icelle femme, Ce sont toutes Baguenaudes que tu me bailles.*

* **BAGASEA**, Prostibulum, scortum, Italiæ *Bagascia*, Hispanis *Bagassa*, [** *Provinciæ Baguassia*, Gallis olim *Bagasse*.] Charta pro Communia Balneoli ann. 1208. ex Schedis D. *Lancelot*: *Si quævis persona ut sunt publicæ meretrices vel Bagaseæ, etc.*

* **BAGATINUS**, Moneta species apud Italos. Regimina Paduæ ad ann. 1274. apud Murator. tom. 8. col. 424: *Dominus Gotifredus de la Turre de Mediolano Potestas Paduæ. Hoc anno de mense Februarii fuit inventum in clausura Domus Dei per fratrem Rolandum tantum aurum in meaglis quod valuit circa XVII. millia librarum Bagatinorum.* Eadem Italice scripta leguntur ibid. col. 380: *Messer Gufredo della Torre di Milano Podestà de Padoa; in quest'anno del mese di Febraro fu ritrovato nella chiesa della Ca de Dio per frate Orlando tanta quantità d'oro in medaglie che valse circa diciassette milia libre de Bagattini.* Glossarium vero Italicum ad hanc vocem: *Bagattino, moneta immaginaria che vale il quarto d'un quattrino, et si chiama anco un denaro, e picciolo.*

* Comput. decimæ in Italia collectæ ann. 1278. ex Cod. reg. 5376. fol. 228. v: *Libræ xxxv. sol. vij. et den. vij. Aguilinorum de Tirolo, Aguilino quilibet mihi computato per collectores pro xx. Bagatinis. Quilibet teneatur recipere quatuor Bagatinos pro tribus Ferrarinis, apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 821. Chron. Estensi. ad ann. 1310. tom. 15. Script. Ital. col. 369: De mense Madii dabant duo panes pro uno Bagattino in Ferraria.*

* **BAGATTARE**, Nugari, Tricari, apud Muratorium tom. 2. pag. 214. col. 2: *Cognomine vocatus el Bagatella, propter ejus cavillationes umbratiles et pueriles, vel quod illam artem noverit Bagattandi.*

* **BAGAU**, vox vernacula, Retis species. Libert. loci de Portello ann. 1405. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 588: *Quando eveniunt inundationes aquarum in flumine Garonæ vel Arigæ, habitatores de Portello possunt piscari cum retibus, vocatis Bagau.*

BAGAUDE, **BACAUDÆ**, Factiosorum et rebellium hominum cohors, qui solidines et castra inhabitabant, loci situ munita, atque inde in obvios latrociniis et cædibus grassabantur. Horum nomen primum in Gallia auditum Diocletiano et Maximiano imperantibus, ut auctor est Paulus Orosius lib. 7. cap. 25. et Eutropius lib. 9. ex quibus Hieronymus in Chronico Euseb.: *Diocletianus consortem Regni Herculium Maximianum assumit, qui Rusticorum multitudine oppressa, quæ factioni suæ Bacaudarum nomen indiderat, pacem Gallis reddit.* Victor Schotti: *Per Galliam excita manu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incola vocant, etc.* Pæanius Eutropii Interpres Gr.: *Στασάντος δὲ ἐν Γάλλοις τοῦ ἄγρωπου, καὶ Βακαύδαι καλοῦνται τοὺς συγχροτεῖτας, ὃντα δὲ ἔστι τοῦτο τυράννους θηλοὺν ἐπιγραφέους.* Horum etiam, ut latronum sæpe meminit Salvianus, qui sub Honorio et Theodosio vixit. Sic ille lib. 5. de Vero jud. et provident. : *De Bagaudis nunc mihi sermo est, qui per malos judices et cruentes spoliati, afflicti, necati, postquam jus Romanæ libertatis amiserant, etiam honorem Romanæ nominis perdidérunt: et imputatur his infelicitas sua, imputamus his nomen calamitatis sua, imputamus nomen, quod ipsi fecimus. Quibus enim rebus aliis Bagaudæ factio sunt, nisi iniquitatibus nostris, nisi improbitatibus judicum, nisi eorum proscriptiōnibus et rapinis, qui exactionis publicæ nomen, in quæstus proprii emolumenta verterant et inductiones tributarias prædas suas esse fecerunt.* Ex quibus perspicuum fit, Bagaudarum defectioni et rebellioni occasionem dedisse judicum et præfectorum avaritiam et rapinam, stetisseque et durasse in Galliis perniciosam hanc factionem longe post Diocletiani ævum; unde postea, si non ipsa Bagaudarum factio, saltem nomen in Hispaniam transit. Meminit enim non semel Idaci in Chronico *Bacaudarum Tarragonensium, et Aracelitanorum*, sub Rechila et Theodorico Gothorum in Hispania Regibus. *Bagaudarum etiam meminit Eumenius in Paneg. de Schol. instaur. ut et Vita S. Mauricii Mart. ex qua Christianos fuisse docemur. A Bagaudis deinde*

BAGAU, dicta Regio quam inhababant. Prosper. Aquit. in Chron.: *Omnia pene Galliarum servitia in Bagaudam consipravere.* Et mox: *Eudoxius arte medicus... in Bagauda id temporis mota delatus, ad Chunno confudit.* Sed ubi nam gentium, haud plane certum. Tradit auctor Vita S. Baboleni Abbatis, Fossatensi Monasterio, 4. miliariibus a Lutetia dissito, nomen fuisse *Castrum Bagaudorum*. Charta Caroli Calvi Regis ann. 28. ex Tabulario ejusdem Monasterii fol. 13: *In Canobio Fossatensi quod vocatum olim fuit castrum Bagaudorum, etc.* At cum Bagaudæ nullibet fere pedem figerent, et ubique latrocinarentur, agebantque prædas, probabile est, *Bagaudiam* tunc fuisse, ubi morabantur.

* *Bagauda* vocabulo non regionem Bagaudarum, quæ nulla fuit, sed rebellionem ipsam seu ipsam rebellium turbam intelligit Valesius in Valesiana pag. 217. Et certe prior locus Prosperi nihil innuit præter commotionem et seditionem, quibus verbis hic scriptor promiscue uititur pro *Bagauda*: posterior vero locus in quo dicitur *Bagauda id temporis mota*, regionem, quæ semper immota manet, excludit, et commotionem indicat peroptime, in quam abiit inquietus Eudoxius.

Bagaudas a Bayeux, [scilicet Confer Gloss. med. Græc. in hac voce.] quod est vagari apud Suidam, nescio an vere, dedit Innoc. Cironus in Paratit. Jur. Canon. ut Boxhornius ab Hebreo *Boguedim*, rebelles: at cum Gallicam vocem esse indicet Aurelius Victor, Altaserra sic dictos censet Bagaudas, quasi silvicolas, a voce *gau*, que Galis silvam sonat. Quid si a *Bagat*, vel *bagad*, uti scribitur a Boxhornio, quæ vox Armoricos et Wallis, proinde veteribus Gallis, turram sonat, et hominum collectionem? Ita ut ii forte fuerint quos *desertores* vocabant sub *Commodo*, quorum dux fuit Maternus, nam et ii *innumeris* diu *Gallias* *verarunt*, ut scribit Spartanus: de quibus quidem præ ceteris agit Herodianus.] Catholicum *Armoricum*: *Bagat*, *Gall.* *assemblée*, *multitude de gens*. *Lat.* *haec turba*. *Idem haec turma*, *compagnie de trente*. *Bagat chatal*, *Gall.* *tropel de grosses bestes, ou de bresbis*, *Lat.* *Grex, armentum, othen*. *Caterum Baogandas*, seu *Baogaudas* habet prima *Salviani* Editio ann. 1530. *Baugaredos* vocat liber de Castro Ambasie num. 8. *Baccharidas*, Idaci in *Chronico* in *Dio-cletiano*. Non desunt, qui *Parisientes* vulgo *Badauts* per ludibrium appellant, tanquam a primis *Bagaudis* ortum duxerint.

* Consule abbatem *Dubos* lib. 2. Hist. crit. monarch. Franc. cap. 2. et 8.

¶ **BAGEA**, vel **BAGIA**, Signum, Insigne quoddam. Rymer. tom. 14. pag. 764: *Et eisdem septuaginta hominibus dare possit septuaginta liberatas pannæ lanizæ, vel signa seu Bagias cuicunque, qui de ipso recipere voluerit easdem liberatas, signa et Bagias ad ipsum servendum*. Idem tom. 15. pag. 499: *Statutorum de liberaturis signis et Bageis*. Vide *Bagagium* ubi legitur: *Cum armaturis, Bogeis: hic Bagea idem videtur quod Bagea*.

BAGERNA, *BAERNA*, *BADERNA*, *Calda-ria*, in qua sal conficitur: Ex Gallico *Baignoire*, ut videtur. Charta Reginaldi Comitis Burgundiæ ann. 1087, apud Du-chesn. in Hist. Vergiac. pag. 77. et Lab-eum tom. 1. Biblioth. pag. 170: *Dedit Comes apud Salinum villam aream unam cum calderia, quæ alio nomine Bagerna vocatur, ut ibi fieret sal*. Occurrunt ibi semel ac iterum. *Cuves* et *Baignoires*, in Consuet. Meledunensi art. 282.

BAERNA, Eadem notione habetur in Bulla Eugenii III. PP. ann. 1147. in Bi-bliot. Cluniac. pag. 1410. Ut

BADERNA, non semel in Charta Jo-annis Burgundiæ Comitis ann. 1260. apud Petrum Chifflet. in Tornutio pag. 46.

* **BAGHERIUM**, pro *Bragherium*. Vide *Bragherius*.

BAGINELLA. Gloss. MSS. ad Alexan-drum Iatrosoph.: *Siliqua Græca, Bagi-nella*.

¶ **BAGIUS**. Vide *Bagus*.

BAGLIA. Idem quod *Balia*, nostris *Bailage*. Charta ann. 1040. ex magno Chartul. S. Victoris Massil. fol. 19: *Ego Rahimbaldus Arelatensis Archiepiscopus... dono quod in villa de Laza habeo et dis-trictum et Bagliam et albergarium de alodariis de duabus partibus ejusdem villa... dono ipsam partem integrum ad S. Victorem et ad advocarios de ipso Mo-nasterio*.

* **BAGNACAVALLUM**, an Equile, seu locus, ubi equi ad aquantur et lavantur? Annal. Cæsenat. ad ann. 1295. apud Murator. tom. 14. Script. Ital. col. 1112: *Casu igne accenso combustum est totum Bagnacavallum*.

* **BAGNADELLUS**, inter res aromaticas, Gall. *Espices*, recensetur, in Lit. ann. 1855. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 425: *Quasdam quantitates dondi, Bagnadelli, piperis, ginginbris et nonnullarum altiarum rerum seu mercium, etc.*

* **BAGNARESSUS**, Lavationi inserviens. *Tina bagnaressa*, Cupa, labrum ad la-vandum, Gall. *Baignoire*, unde diminut. *Baignote*, in Lit. remiss. ann. 1855. ex Reg. 127. Chartoph. reg. ch. 105: *En icellui hostel fu trouvée une Baignote, où il avoit environ mine de froment*. Inventar. bonorum Raymundi de Villa-nova ann. 1449: *Sequuntur ea quæ reperta fuerunt in camera infra, vocata La crota... Item una tina Bagnaressa clausa, in qua sunt stubæ. Bagnoire vero, Tegumentum, quo labrum lavationis operatur, in Comput. Stephani de la Fontaine argentarii regis a 26. April. 1350: Deux couvertures à cuve pour madite Dame d'une escarlate rosée, et sont nommées Baignoires.*

* **BAGNATUS**, Madefactus, Gall. *Mouillé*, ab Ital. *Bagnato*. Stat. Monitis-reg. pag. 316: *Item pro somata grossa coraminiis Bagnati, recentis, non palezati, solvit tres den.*

* **BAGNIRE**, pro *Bannire*, Edicto pu-blico proscribere, ut *Bagnitio* et *Bagnum*, pro *Bannitio* et *Bannum*. Vide in *Bannum* 1. Charta Caroli II. reg. Sicil. ann. 1273. inter notas ad Constit. ejusdem reg. MSS: *Quatuor scripta confi-ciat, continentia nomen et cognomen, causam et tempus forjudicationis seu Ba-gnitonis ejusdem*. Alia ejusdem reg. ibid.: *Infra decem dierum spatum a die Bagni, etc. Rursum alia ejusdem*. ibid.: *Ad jurisdictionem illius, qui eum Bagnie-rat, per litteras sibi factas capiat illum, quem per suas litteras significaverit for-bagnitum, forjudicatum seu proditorem*.

BAGNOLENSES, Hæretici, Valdensium et Catharorum sectatores, in *Tuscia*, sive in *Marchia*, vel in *Provincia*, ut auctor est Reinerus lib. contra *Valdenses* cap. 6. a *Bagnolo*, oppido *Provinciae* dicti, vulgo *Bagnols*.

* *Perperam Bagnolum*, vulgo *Bagnols*, oppidum esse *Province*, cum ad *Occitaniam* pertineat, scribit Cangius, et post eum *Muratori* tom. 5. Antiq. Ital. med. vii col. 98. ubi *Bagnolensem* errores fuse explicat ex *Peregrini Prisci* libris MSS.

¶ 1. **BAGNUM**, pro *Balneum*, seu *Lotio* pedum que fieri plerumque solet Monachis in Monasterio vel Capitulo post-quam facta est pauperibus in Ecclesia. *Transactio Abbatem inter et Monachos Crassenses ann. 1351. ex libro viridi fol. 53: Item Præpositus de Pediliano facit annuatim dicto Conventui in festo Pasche centum duodecim solidos, et tringita au-nas de panno lineo, cum quo panno exterguntur pedes et manus pauperum in mandato die Jovis sancta, de quo panno post mandatum factum recipit Conventus prædictus quatuor canas ad faciendum manustringum in claustro et duos palmos pro *Bagnis* in ipso Monasterio faciendam; residuum vero dicti panni recipit Cellera-rius domini Abbatis*.

¶ 2. **BAGNUM**, Idem quod *Bannum*, districtus, iurisdictione, justitia: ambitus intra quem potestas porrigitur multam et proscriptionem bonorum, indicendi, vel *bannum* promulgandi. Charta Ma-thildis Comitissæ Nivern. ann. 1244: *Dedimus eis et donamus videlicet in cos-tumis avenarum nostrarum de Monte-rupilionis tres modios avenæ... et in Ba-gno ejusdem villa centum solidos... et*

in Bagno Montis-rupilionis quinquaginta bichetos frumenti.

* *Bagnum* præterea occurrit in *Charta ann. 1282. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 86. col. 1. Hinc Baignie, Ban-num, inhibito, in Libert. Castrivil. ann. 1286. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 410: Si voulons que se cil de la franchise veulent mectre une partie des bois despreatens en Baignie, que il le puissent faire par la volonté à ceaus de Mourmant.*

* **BAGORDARE**, Vox Italica, hastis ludicris ex equis pugnare. *Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1216. apud Murator. tom. 8. col. 1083: Et vi-nez gelaverunt et Paudum, ita quod Milites equitabantur super glaciem dicti Paudi et Bagordabant*: Chron. Veron. ad ann. 1242. ibid. col. 632: *Et eo anno dominus Henricus de Egna tunc existens Potestas Veronæ fecit magnam curiam Militum et Dominarum cuiuscumque con-ditionis in palatio Communis Veronæ, et in foro seu mercato Veronæ Milites Ba-gordaverunt, et tunc Dominæ ballaverunt in ponticellis factis extra palatium Com-munitatis Veronæ.*

* *Academicis Cruscanis: Festeggiare arneggiando et giostrandendo*. Chron. Placent. ad ann. 1359. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 505: *Post hac certi nobiles juvenes numero xxvij. per tres squadras electi per civitatem Placentiae Bagordaverunt, frangendo hastas in veloci equorum cursu*. Cujus vocis originem post Villaneum, Folgor. de S. Genilignano et Franc. Sachet. a *Bigordo*, Hasta, accersit Ubaldinus; unde *Bigordare*, melius quam *Bagordare*, ipso auctore, diceretur. Sed et Provincialibus *Biordar* est discurrere cum equis, et *Biorts*, cur-sus equorum, uti habetur in indice ad calcem *Documenti d'amore Barberini*, qui pag. 84. v. 2:

*Se tu armeggerai,
Bigordar, o correra a tiera.*

Ubi consulendæ Glossæ.

* **BAGORDA**, Ludi publici, Gall. *Fêtes, réjouissances*. Chron. Parmense ad ann. 1282. apud euudem Murator. tom. 9. col. 801: *Pax et concordia facta fuit inter Mediolanenses et Cremonenses et Brixienses... Et duravit bene unum mensum curia de Bagordis et aliis solatis. Vide Bohordicum.*

* **BAGORI**, f. Calones, vel ignavi, ho-mines remissi animi. Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 983: *Et ipsi tanquam insunti et Bagori dederunt arma, lanceas, spathas et dagas quas habebant in manibus, etc. Bagos*, apud Cotgravium, a *man-bawd, a ribauld*. Hinc fortean *Bagouler*, more *Bagororum* loqui; nisi a gula potius accersendum censeas. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 502: *Par maniere de moquerie et ontres rassardes malsonans... Jacotin Poulez le print à moquer et dire plusieurs goulardises... auquel le supplicant dist que se il ne cessoit de ainsi Bagouler, que on lui respondroit autrement.*

* **BAGUA**, Pessulli caudati annulus; unde vocis origo; Gall. *Vertevelle*. Com-put. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 239. col. 2: *Solvit.... Petro Stoci fabro, pro.... Baguis necessariais, dictis verrolis, etc.*

* **BAGUARII**, Bavari, Gall. *Bavaroi*. Vita S. Gregorii tom. 5. Aug. pag. 258. col. 1: *Willibaldus electus Dei antistes episcopatum, quod nuncupatur in Hehs-tedi, in parte proxima nobis Baguariorum, id est, in Nordoe, etc.*

* **BAGUERRA.** Vide *Bovera*.

* **BAGUGA.** Permutatio, ut videtur; idem quod *Barata*. Vide infra in hac voce. Fœdus initum inter Mantuan. et Ferrar. ann. 1208. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 873: *Item ut non vendant nec dent nobis saltem cum sorte nec ejus simili, neque cum Baguga, nec ejus simili, pro communi, neque pro diviso. Et non debeant tenere sortem neque Bagugam contra nos; et si aliquo tempore fuerit reperta, ipsam rumpere teneantur.*

BAGULA. Gloss. Anglo-Sax. Aelfrici: *Bagula, b ridel, i. Frenum. Infra: Bagula, salvare, b rydel. Ubi Somnerus, forte pagulum, i. frenum. Hinc emendandæ Glossæ Isidori: Pagula, frena. Legendum enim bagula. Auctor tñv Patr. III. in Spectaculo 1. de Elephante, quem domi continere non poterat dominus: Aut̄c ðe ðic̄ tñc βαγύλας ἐλεοφόρους κρατήσαι οὐκ ἔνδιδον. Nescio an vocis etymon attigit Joannes de Janua: *Bajulum frennum, a bajulo, as, quia eo equus bajulatur.* [Quod etymon habetur in Gloss. MS. Montis S. Eligii Atrebati.]*

* **BAGURDUM.** Idem quod *Bagordum*. Vide in hac voce. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 855: *Quia sepe contingit quod homines, qui morantur pedes ad videndum Bagurda per civitatem, leduntur et feriuntur in personis, statusimus, etc.* [FR.]

BAGUS. *Bagius.* Color equi, qui Latinis, *Badius, spadix, phœnicus*, dicitur interdum *rutilus*, ut A. Gellio lib. 2. cap. 26. *Punicus*, eidem lib. 3. cap. 9. Gloss. Lat. Græc. *Badius, ράδος φοίνικος*, Hesychio: quæ verba idem sonant quod στάθη, et στάθη, *ramulus palmulæ*. Gloss. Græc. Lat. *Palma, ράθη* βάτης καὶ φοίνικος. Sic *Badius* erit quasi βάθης. [** Græcis *Baliscus*, *Fulvus*, in Glossar. med. Græcit. Append. col. 34.] *Ugutio:* *Badius, est equus, quem antiqui dicebant vadum, a vado, quia fortius vadit inter cetera animalia. Ipse est et spadix, quem fenicatum Græci vocant, etc.* [** *Badiostri* Græcis *Equus ambulator*. Vide Glossar. med. Græcit.] Vide Palladium in Martio tit. 18. Papias MS. *Spadices equi, Bagi, Rusati*. Edit. habet *vagi*. Charta Ferdinandi, Regis Majoric. filii ann. 1386: *Pro pretio unius roncini de pilo Bagio, quem a vobis nunc emimus.* [Codicilus Henrici Comitis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1171: *Et lego Berardo omnes bestias quas habet, excepto meo mulo monoculo et mulo Bagio, et puer hereditel illum et semper teneat pro socio.]*

BAIUS. Gallis *Bay*, Hispanis *Vayo*. Charta Bermundi II. Regis æræ 1070. apud Yezep in Chronicis Ord. S. Benedicti tom. 6: *Ad confirmandam chartam istam communiationis caballum Baium, valentem solidos ducentos... accepi.* [Madox Formul. Angl. pag. 423. in Testamento Bartholomæi de Lega: *Uzori suæ palefridum ferrantium qui est apud S. Yvonem, et sumerium Baium.*]

BAIARDUS. Eadem notione. Vita B. Aegidii Minoritæ n. 51: *Et sunt hujusmodi sicut agricola, qui arma Rolandi indueret, et cum eis pugnare nesciret: non enim omnes homines equum Baiardum scirent equitare, nec insidentes ei sibi scirent a casu cavere.* [** Hic est equus filiorum Haimonis, quem quidem a colore nominatum esse, hodie vulgaris opinio est.]

* **BAHA.** *Pneuma, jubilus.* Vide supra *Alleluia 1.*

* **BAHAGNIA,** pro Bohemia, in Charta ann. 1330. ex Inventari. Chart. reg. ann. 1482. fol. 98. v. *Behaignons*, Bohemi, apud Math. de Couciaco in Carolo VII. pag. 712. *Bahariz*, apud Joinvil. edit. reg. pag. 61. appellatur Selecti milites, Soldani custodiæ potissimum addicti: *Les armes au Soudanc estoient d'or; et tiez armes comme le Soudanc portoit, portoient celle joene gent, et estoient appelliez Bahariz.* Consule ibidem Glossar. v. *Bahari*.

BAHEN. Vide *Baen*.

BAHUDUM, Arcæ species, nostris *Bahud*, [Hispanis *Bahut* et *Baut*, a Germano *Behuten*, Servare; quæ vox, inquit Menagius in Diction. Etymolog. Gall. sæpius de eo qui servat, ut *Behalten* de re quæ continent, includit, intelligitur.] Occurrit in Fleta lib. 2. cap. 21. Guillelmus Guiart ann. 1302:

Bidaus nul riens ni refusent,
Ains prennent par tout come ahurs,
Tentes et cofres et Bahurs.

* **BAIA,** *Rumor*, in vet. Gloss. San-German. num. 501.

* **BAIA.** Sinus, Gall. *Baie*, Anglis *Bay*. Charta ann. 1210. apud *Madox Formulare Anglic.* pag. 27: *Sciendum quoque est, quod prædictus Abbas et Monachi habeant in Baia suis corbellas suas in Lavaleisun aqua, et punctionem de firmamento stagni Thirnemolendini usque ad ipsum molendinum, etc.*

* Hispan. *Bahia*, eadem notione. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Baias, i. portum veteres a bajolandis mercibus vocabant. Baia calida, i. aquæ calentes. Baium, portum. Hinc Baiona ab indigenis dicta esse fertur, quasi Baia-ona, id est, portus bonus, uti scribit Valesius in Notit. Gall. pag. 262. col. 1. quem consule. [** Vide Isidori Origines lib. 14. cap. 8. sect. 40. et Diezii Grammat. Roman. vol. 1. pag. 26.]*

* **BAIA,** Palma. S. Hieronym. lib. 2. contra Jovinianum, cap. 9. de Sacerdotibus Ægyptiis: *Cubile ius de foliis palmarum, quas Baias vocant, contextum erat, etc.* Vox etiam recepta apud Græcos recentiores. Hesychius: *Baia, τάβης φοίνικος, καὶ βάτον*. Vide Salmasiūm ad Solinum pag. 410. Allatum de Hebdomadib. Græc. pag. 1441. Innocent. Cironium lib. 3. Observat. Juris Canon. cap. 3. Meursium, et Codini Interpretæ. Roman. vol. 1. pag. 26.]

* **BAJANULA,** *BAJARAMOS*, Vide *Bajulona*.

BAIARDUS. Vide *Bagus*.

* **BAIARE,** Lingere, vel linguere. Codex MS. Bibliotheca S. Emmerammi Ratisponensis: *Petrus, qui Abælardus, a plerisque Bajolardus dicitur... cui simul afflito et indignanti per jocum Magister Furrilic ait: quid canis plenus nisi lardum Baiare consuevit?* Baiare autem linguere est. Exinde Bajolardus appellari cepit. *Quod nomen, tanquam ex defectu quodam, cum abdicaret, sub litteratura non dissimili Habelardum se nominari fecit, quasi qui haberet artium apud se summam et adipem.*

* **BAIATA,** f. pro *Bovata*, Quantum binis bobus potest arari. Amanuensis imprudens pro ou facile legere potuit ai. Charta Margaretae Comitissæ Suytoniae tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1378: *Et de duabus virgatis terre in eadem villa, scilicet ilam virgatam terræ, quam Radulphus Albrock quondam tenuit, et eumdem Radulphum cum sequela sua, et unam Baiatam terræ, quam Radulphus*

*de la Brene quondam tenuit, et eundem Radulphum cum sequela sua tenendam et habendam in perpetuum cum tostis et crofis, pratis, pascuis. Vide *Bovata*.*

* **BAIBUS,** *Cavallus*, in Glossis antiq. Argentin. Vide *Bagus*.

* **BAICHA,** Navicula, scapha, Gall. *Bachot*, apud Rymer. tom. 3. pag. 685: *Ipse posuit servientes suos ad portus Marempniae, qui arrestabant Baichas, sive naues sole operatas, et faciebant redimere mercatores, in magnis pecunia summis, antequam vellent amovere sazinam.*

* **BAJECISUS,** Ballivus, Gall. *Bailli*. Concil. Dertus. ann. 1429. tom. 3. Collect. Conc. Hispan. pag. 657: *Mandamus Vice-Rebus, gubernatoribus, Bajecisis, generalibus, procuratoribus justitie... ut præsentem nostram provisionem et voluntatem studeant efficaciter observare.*

* **BAILA,** Italis *Nutrix*, famula, ancilla; unde nostris olim *Balle* et *Baille*. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

Et quant fu nés, sachés sans faille,
Encore n'avoit eu Balle.

Infra *Baille*. Ubi pro Nutrice vel obstetrica. Hinc etiam *Baiessæ*, pro *Suivante*, *femme de chambre*. Stat. crimin. Saona cap. 21. cap. 33: *Si aliqua persona, cujuscumque conditionis existat, civis vel extranea, acceptaverit in domo propria, vel conducta, seu alio quovis loco aliquod furtum vel fusta, vel res aliquas furtive substractas per aliquem sclavum vel sclavam, famulum vel famulam, Bailam, pedissequam de domo, etc.* Guignev. in Pe-regr. hum. gen. MS. ubi natura gratiam sic alloquitur :

Dame du tout sui et maistresse :
Mais avis m'est que pour Baiessæ
Malement me volés tenir.

Repton gratia :

Et que du tout me rendisses
Conte loial, si com Baiessæ
Doit toujours faire à sa maistresse.

Le Roman de la Rose MS. ubi de Deo amoris :

C'est cil qui les amans justice,
Et qui abat l'orgueil des gens,
Et si fet des seigneurs sergents,
Et des dames refet Baiessæ.

Baiasse, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 2: Tel *Baiasse*, ne tel meschine.

Sed et ita legendum pro *Bajarse*, in *Bajula* 1.

* *Baiassæ*, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 60: *Le suppliant trouva la Baiassæ de la femme feu Gerart, avecques laquelle il degeuna.* Aliæ ann. 1406. in Reg. 161. ch. 49: *Le suppliant et une Baiassæ ou chamberiere dudit hostel, etc.* Le Roman du Riche homme et du Ladre MS :

Aussi n'appartient à nullul
De convoiter femme d'autrui,
Ne se fille ne se Baiassæ.

Vide infra *Beassa*.

* **BAILETUS,** Famulus, minister, f. pro *Valletus*. Vide in *Valeti*. Charta ann. 1364. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 287: *Cum uno scutifero et uno Bailleto, eques venerunt apud Nemauum.* Vide infra *Ballestus*.

* **BAILHARGIA,** Hordei species, nostris *Baillarge* et *Baillart*. Charta ann. 1407. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign.: *Le grand Gauthier de Poictou* fol. 246. r: *Item habeo (ego Johannes Babaudi) co-gerrium seu largier in bladis, quæ semi-nantur in terris superius contentis et*

declaratis, scilicet de Bailhargia, etc. Charta ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 713: *Item les terrages de Veours en Baillarges, metures, pois, feves, etc. Reditus priorat. S. Vincent. de Naintré dioc. Pictav. ex Tabul. S. Germ. Prat.: Sur chacun laboureur, demourant à Salernes..... ledit prieur a droit de prendre et percevoir par chacun an quatre boiseaux de blé, moitié seigle et moitié Baillarge.* Charta ann. 1319. in Reg. 59. ch. 82: *Item xxij. paunkins de feves et de Baillark, qui valent ix. solz. le paunkin.* Comput. MS. domianii comitat. Pontiv. ann. 1369: *Des Baillars de Ruë par Jean Laubain fermier à cest an par 138. muis à lui vendus 18. solz le muy.* Vide *Bailliarga et Balargus.*

* **BALIARCHUS.** Fragmenta ampliora Polyptychi Sithiensis, Brev. 22. apud Guerard. post Irminonem pag. 406: *In Stenedland... sunt ibi de spelta supra sementiam bennia 16. de Baltiarcho carradæ 30. de avena carradæ 15. de hordeo carradæ 2. de feno carradæ 35.*

* 1. **BAILIA.** Justitiae, rerumve quarumvis administratio. Testam. Guill. dom. Montispess. ann. 1114. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 390: *Si forte contigerit me mori in hoc itinere, et de Bernardo de Andusia menefas infra spatium ipsius Bailiz, quam ei dimitto in altero testamento meo, habeat ipsam Bailiam decanus de Poscheris per easdem convenientias, per quas dimitto ipsam Bailiam Bernardo de Andusia... Eligat et mittat Baile in villa Montispessulanæ, qui teneat locum et vices Guillelmi de Operatorio in eadem villa, etc.* Aliud ann. 1121. ibid. col. 416: *Prohibeo ab hæredibus meis, qui Montepessulanum habebunt, ne aliquam Bailiam neque dominationem donent in Montepessulanum alicui Judæo vel Sarraceno.* Vide *Bajulus 3. et 4.*

* 2. **BAILIA.** Baillivi jurisdictio, districtus, ejusdem officii emolumenntum. Charta ann. 1097. ex Tabul. Gellon.: *Pontius de Maderias in extremo vite sua positus (recognovit) quod ipse in tota terra sua, sive in honore S. Guillelmi neque bailiam, neque vicariam, sive gardiam habebat.* Charta ann. 1122. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 422: *Ego Petrus abbas Anianensis... donotibz Guillelmo de Omelatis... Bailiam in totum honorem de Carcarae, et per istam Bailiam supradictam habeas albergum.* Testam. ann. 1156. ibid. col. 558: *Rainbaldum filium meum in aliis bonis meis hæredem mihi facio, scilicet de castro Omellas, cum suis pertinentiis, et senioris, villis, mansis, Bailiis, etc.* Vide *Bajulus 4.*

* 3. **BAILIA.** Concessio, pactio, conventum. Charta ann. 1132. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 467: *Concedo tibi ipsi Guillelmo de Montepessulano, filio Ermessendis et successoribus tuis, qui domini vel dominæ erunt de Montepessulano, omnia placita, et omnes convenientias et Bailias quas Bernardus comes Melgoriensis, filius Mariae, tecum fecit et jurejurando firmavit.* Vide infra *Bajulia.*

* 4. **BAILIA.** BAYLIA, Auctoritas, potestas, Italis *Balia*, eadem notione. Chron. Ast. ad. ann. 1447. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 277: *Ipse dux (Mediolani) destinavit camerarium suum.... ad... Carolum regem Francorum, ... cum Baylia eidem dom. regi promittendi hanc civitatem Astensem, etc.* Chron. Modoet. apud eundem tom. 12. col. 1106: *Dans nobis potestatem ac Bailiam præcipiendi omnibus imperii fidibus in Lombardia constitutis, et eos*

compellendi ut (ligam) intrent. Stat. Vercel. lib. 1. pag. 21. v: *Et quod dominus potestas Bailiam habeat dandi de avere communis usque ad libras centum Pap. Stat. crimin. Saonæ cap. 40. pag. 86: Cum ampla Bailia ad puniendum discolos, etc.* Vide *Bailia 2.*

* 5. **BAILIA.** Tutela, rerum pupilli administrationis. Placit. ann. 1119. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 411: *Jam vero eo crescente et de Bailia egrediente, libera potius estate, etc.* Vide in *Bajulus 3.*

* 6. **BAILIA.** Tributi genus, quod ratione protectionis et tutelle exigitur. Charta ann. 1090. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1186: *Et omnes Bailias et omnes malos usaticos, quos usque hodie quæsivi in honore S. Marie, ego Remundus Matfredi dimitto.* Vide infra *Balia 5.*

* **BAILIVIA.** CARRORUM. Servitium, quod a subditis cum carris domino prestat. Assisia comit. Fuxi in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 112: *Item pro Bailivia catorum (i. carorum) in quolibet laboratore, sextarium frumenti.*

* **BAILIVIATUS.** Baillivi districtus, jurisdictio. Epist. Ludov. XI. reg. Franc. ann. 1477. inter Probat. ult. Hist. Trenor. pag. 278: *Vacante monasterio seu abbatia de Tornucio, ordinis S. Benedicti, in Bailiviatus nostro Matisconensi, etc.*

BAILIUS. BALIUM. Vide *Bajulus.*

* 1. **BAILLAGIUM.** BAILLIAGIUM. Eadem notione. Gall. Bailliage. Libert. Salveter. ann. 1369. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 696. art. 9: *Quod omnes homines et alii habitatores... totius Bailagiæ Salveteræ compellantur, etc.* Bailiagium, in Lit. ejusd. ann. ibid. pag. 710. Charta Bernardi Jordani dom. de Insula ann. 1324. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 279: *Concedimus.... totum Bailiagium dictæ domus de Montdomula.* Vide in *Bajulus 4.*

* 2. **BAILLAGIUM.** Datio ad censum, locatio. Chartul. Floriac. fol. 183 r: *Et idem dictus Hugo et sui hæredes tenent et tenebunt managium suum, cum appenditiis, a domino abbate in Baillagium.*

* Baillier, ad censum dare, sub annua pensione concedere, in Lit. ann. 1403. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 590: *Toutes les fermes desdites aydes, qui ne leur sembleront estre souffisamment Baillées, etc.*

* Bailler vero, pro Tangere, obtrectare, in Stat. eccl. Turon. ann. 1396. cap. 77. ex Cod. reg. 1287: *Il est escript: Tu ne Bailleras, ne n'atoucheras la leidesce des femmes. Ubi Gallice redduntur haec verba: Scriptum est enim: Neque tetigeris, neque obstructaveris turpitudinem feminarum.* Vide mox *Baillea.*

* **BAILLEUM.** Propugnaculi species, seu locus palis munitus et circumseptus, impluvium muris cinctum, nostris *Bail*, *Baile*, et *Baille*. Charta ann. 1272. in Chartul. episc. Carnot: *Girardus de Loigniaco miles salutem in Domino. Novitius quod ego confiteor et recognosco, quod ego turrim meam de Loigniaco, cum Bailleo et totam terram meam de valle Cupre,.... tenere debeo ad unam fidem et homagium ligium a R. P. dom. Carnotensi episcopo.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 304: *Au long d'une douve et fossé tenant au Bail de la ville.* Aliæ ann. 1427. in Reg. 174. ch. 127: *Comme iceulx prisonniers eussent été mis en la court ou Baille des prisons, etc.* Rursum aliæ ann. 1458. in Reg. 185. ch. 297: *Icellui Loys monta par dessus la muraille de la court ou Bail dudit hostel,*

pour ce que la porte ou entrée de ladite court ou Bail estoit fermée. Ordo solemnis introitus episc. Virdun. tom. 2. sacr. Antiq. monum. pag. 468: *Item le jour que mondit doit premier entrer en ladite cité de Verdun,.... doit descendre au premier Baile, etc.* Sed et *Bailles*, pro *Palis*, quibus locus aliquis defenditur, usurpat Matth. de Couciaco in Hist. Caroli VII. pag. 698. Le Roman de la Rose MS:

*Ele (la tour) est dehors avironnée
D'un Baile, qui va tout entour;
Si qu'entre le Baile et la tour
Sont li rosier espés planté.*

Vide *Ballium 1.*

* **BAILLETA.** Traditio ad censum, locatio. Gall. *Bail*. Charta Ludovici Abb. S. Johannis Angeriac. ann. 1420. ex Chartular. ejusd. Monast. pag. 528: *Et ad plenum informati de traditione praedicta (terrarium) dictam traditionem seu Bailletam ac etiam omnia et singula contenta et declarata in literis dictæ traditionis dicti arrentamenti approbanus.*

* Olim *Baillete*. Vide supra *Bailliagium* 2. Charta ann. 1340. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 213: *Li mandames de recchie faire assavoir ladite Bailete ou accense, si comme il appert par teneur de un mandement.* Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 190. ch. 24: *Les supprians remonstrerent.... que ladite piece de terre leur appartenent.... au moyen de la Bailete, que leur en avoit faict Geffroy Taurau.* Baillée, pro Assignatio, oppigneratio, in Lit. ann. 1310. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 978: *Et cette baillée, que nous avons faite et assignance.... de cccxxv. livres, etc.* Sic et *Bайдre*, Assignare, constituere sonat, in Ch. divisionis ann. 1311. ibid. col. 1235: *En les terres, où il agrèrera Baidre l'assiette appartenant, si tant n'estoit que ledit vicomte de son bon gré le li voseist mettre et Baidre en l'assiette.* Bail vero et *Bailiance*, pro ipsa rei alicujus traditione. Charta comit. Alencon. ann. 1390. ex Tabul. capit. Carnot: *En saisissions, héritons et revestons et douons corporelement, réellement par le Bail de ces présentes lettres, etc.* Le domaine desdites chouses li avons baillées et octroierées par la Baillance de ces présentes lettres, in Lit. ann. 1288. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 346.

* 1. **BAILIA.** Vide *Bajulus 3.*

* 2. **BAILLIA.** Armentorum custodia, ipsummet armamentum, grex; cuius primarius custos *Baile* nuncupatur. Inquisit. ann. 1263. ex schedis Pr. de Mazauques: *Et dixit quod tunc quando fuit facta dicta crida, erant bene centum viginti persone in Bailliam dicti fratris Bertrandii de Artiga, et dixit quod frater Reimundus Audefredus incantabat illos de Baillia, quod non acciperent cirogrillos.* Ibidem: *Requisitus quorum civium Arelati erat dictum avere, quod pascebatur in dicto territorio;* dixit quod non recordatur, nec posset in memoria, quia tantum hodie veniebat una Baillia, et cras alia.... Et ibi pascauererunt omnes Baillias ovium, quas invenerunt in dicto territorio. Requisitus quot Baillias, dicit quod bene 10. vel 12. Requisitus quantum accipiebant, dixit quod a qualibet Baillia unum accipiebant multonem. Vide alia notione in *Bajulus 3.*

* **BAILLIAGIUM.** BAILLIVIA, etc. Vide *Bajulus 4.*

* **BAILLIARGA**, et **BAILLIARGIA**, Species bladi seu annonæ apud Pictones. Litteræ pro Prioratu de Cheneche, in

Hist. MS. S. Cypriani Pictav. pag. 436 : *Cum tradidisset ad firmam perpetuam 14. sextar. bladorum, siliginis et Bailliargæ per medium. Et pag. 434 : Cessit duo sextaria siliginis et quinque sextaria Bailliargæ. Vide Bailliargia et Balargus.*

* **BAILLIO**, BAILE, Idem qui *Ballius*, is nempe cui justitiæ, rerumque administrandarum provincia a domino demandabatur. Vide *Bajulus* 4. Charta Ludov. X. ann. 1315 : *Cum itaque nonnulli regnocolarum nostrorum de illatis sibi per gentes, Bailliones, alias officiaros et ministros gravaminibus conquerantur, etc.* Charta ann. 1156 : *Hanc venditionem laido et concedo ego Bertrandus monasterii S. Egidii abbas vobis predictis fratribus Templi, et cui dare, vendere, impignorare volueritis cum nostro consilio, excepto comite et suo Bailone, milite et filio ejus, et sancto, et sancta. Vide infra Baylo.*

* **BALLIVIAGIUM**, Bailli districtus, jurisdictione, Gall. *Baillage*. Charta Phil. VI. ann. 1340. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 190 : *Concedimus quod castra de Retrossingula et de Coisselo cum eorum pertinentiis in et de Bailliviagio et vicinatu immediatis dictæ civitatis Condomii remaneant. Vide supra Baillagium 1. et in Bajulus 4.*

* **BAILLIVIUS**, ut *Bajulus* 4. Gall. *Bailli*. Arest. parlam. Paris. ann. 1394. in Hist. Lugdun. pag. 72. col. 2 : *Dicebat... archiepiscopus Lugdunensis, tum existens, nonnulla sibi per mag. Odardum de Attainville, tunc Baillivum Matricenensem et senescallum Lugdunensem, impedimenta facta, etc.*

* **BAILLIVUS**, Officium monasticum, cui præcipua rerum monasterii administratio pertinebat. Lib. de Reliq. S. Dion. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 381 : *Ad hoc festum universi convenire solent monachi, tam Baillivi, quam etiam longe commorantes prepositi. Arest. ann. 1386. 3. April. in vol. 10. arest. parlam. Paris : Licit officium cantorie dicti prioratus (S. Martini de Campis) per ordinationem quatuor Baillivorum monachorum dicti monasterii conferri deberet. Charta ann. 1439. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 57 : Frater Petrus Copin, Baillivus dicti monasterii S. Audoueni, procurator, etc. Charta ann. 1475. ex Tabul. archiep. Paris : *Dixerunt insuper et attestati sunt, quod thesaurarius jam dicti monasterii (S. Dionysii) non potest nec debet tenere seu possidere ipsum officium thesauraria, nisi sit in ordine presbyterali constitutus per statuta et consuetudines monasterii, ex eo maxime, quod dictus thesaurarius est alter quatuor Baillivorum praefati monasterii, qui una cum aliis tribus Baillivis suis collegis debet in conventu, dum negotia conventus tractantur presidere tanquam de majoribus ipsius conventus. Vide in Bajulus 2. 4. et infra Bailliva.**

* **BAILLIVUS MINOR**, Judge pedaneus, eiusdem conditionis atque *Præpositus*, iurium regiorum *firmarius* seu conductor. Lit. Alfonsi comit. Pictav. ann. 1270. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 412 : *Cum minores Baillivi nostri emptoris (emptores) redditum nostrorum in Arvernia seu attensatores (accensatores) multipliciter injuriosi actenus extiterint eisdem, etc.*

* **BAILLONUS**, BAILONUS, ut supra Baillio. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Et tunc invenerunt contrastum et devetum in dicto territorio a Baillonis dom. Barrali, ita quod nullus audebat ire in dictum territorium, nisi*

*emeret pascairagium ab ipsis. Ibidem : Requisitus qui erant illi, qui pignorabant et qui apportabant dicta pignora; respondit quod bajuli et Bailonis dictorum dominorum. Ubi a Bajulis videtur distinguiri, quasi ipsis inferiores, qui infra cum iis promiscue accipiuntur; adeo ut indiscriminatum *Bajulus vel Bailonus* scriptum occurrat. Rursum ibid. : Quod ipse pignoravit ibi cum Bailone dom. Barrali custodes vaccarum... Requisitus qualiter videt dictum dom. Barralum dominari; dixit quia bajulus suus, nomine Guillelmus Juvenis de Castillone vendidit herbam dom. Rixenda de Furcis. Requisitus qualiter scit, dicit quia adivit dici a Bailono predicto.... Videl aliquando avere Templo et Hospitalis ejici de dicto territorio per Baillones et barrios predicatorum dominorum. Requisitus, qui erant bajuli Castillonis qui ejiciebant dictum avere.... Requisitus qualiter scit quod essent bajuli dicti dom. Barrali, dicit quia videt ipsos constitutis et tradi eis claves. Ubi observanda ratio instituendi ballivos per traditionem clavium.*

* **BAILLON**, BALLUM, a Gall. *Bail*, Traditio ad firmam, locatio. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 185. v° : *Littera sub sigillo præposituræ Bituricensis super traditione seu Ballo, per regem facto canonice ecclesiarum nostræ Domine de Salles et Medii-monasterii, de consuetudine seu costuma salis valentis per annum iiiij^{xx}. lib. Turon. reditus, cum facultate tamen redimendi dictum Baillum pro summa mille scutorum. De anno 1428. Vide supra Bailla.*

* **BAILLUS**, ut *Bajulus* 4. Judex. Lit. ann. 1307. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 343 : *Baillus Vallavie et alii curiales nostri, etc.* Ibidem non semel : *Baillivus et judex Vallavie. Occurrat præterea in Ch. ann. 1298. in Suppl. ad Miræum pag. 148. col. 1.*

* **BAILO**, BAILONUS. Vide supra *Bailio* et *Bailonus*.

BAINARE, Diluere, quasi balneo immergere, Gall. *Baigner*. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 47. de supellectili coquinaria : *Cupæ 4. una ad fabas servandas, quando fuerint Bainata, i.e. lavatae. [Et cap. 46 : Vas in quo abluerenda sunt scutellæ, et illud in quo fabæ Bainata ponenda sunt.]*

BAINBERGA, BEMBERGA, Tibiale ferrum militis, ocreæ, cothurni. Gloss. Theotiscum : *Ocreæ, arma crurum, Bergæ. Germanis Been-berghæ, tibilia, ocreæ, quibus teguntur crura: ποδόφελλα στρῶπα Leoni in Tacticis cap. 5. § 4. Lex Ripuar. cap. 36. § 11 : Bainbergas bonas pro VI. sol. tribuat. Testamentum S. Everardi Ducus Forojul. in Cod. Donat. piar. et apud Florentium Haræcum in Castellan. Insul. : Bruniam unam, helnum 1. et manicam 1. ad ipsum opus, Bembergas. 2. mortariolum argenteum unum. Alibi : Bruniam unam cum halsberga, et manicam unam, Bembergas duas, ubi leg. bembergas [Eccard. habet Brimbergas. Sed censem leg. Beinbergas.]*

BAINEM. Vide *Baen*.

* **BAINNADOIRA**, Cupa, labrum ad lavandum, Gall. *Baignoire*. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2 : *Quandam arcam, et Bainnadoiram, tabulam rotundam, etc. Vide supra Bagnaressus.*

* **BAINTA**, Obstetrica. De processu B. Petri de Luxemburgo Julii tom. 1. pag. 566 : *Uxor Geraldii de Montego... Bainante obstetrica, etc.*

* Leg. *Bajula*. Vide infra in hac voce num. 1.

* **BAJOCEHUS**, Nummi seu monetæ species in Italia. Bullarium Casin. tom. 2. pag. 614 : *Congregatio ipsa ex alienum centum sexaginta duorum milium nongetorum novem scutorum, et viginti trium Bajocchorum monetæ sorte principali diversorum, etc.*

* Perperam pro *Baiocchus*, ab Ital. *Baiocco*, Moneta minutior ex cupro, decima scilicet pars *Julii*.

* **BAJOLARE**, pro *Bajulare*. Capitula Monachorum San-Gall. in vet. Discipl. Monach. pag. 35 : *Omnes sicut uno stringuntur voto, unius Regis Bajolant servitum, unum expectant regni cœlestis præmium; ita unum in labore militiae accipiunt necessitatibus stipendum.*

* **BAJOLIA**. Vide infra *Bajula* 4.

* **BAJOLUS**. Vide *Bajula* 1.

* **BAIRMAN**, Qui bonis cedit, apud Scotos. Statuta Wilhelmi Regis Scotiæ cap. 17. quod inscribitur, de Cessione bonorum : *Bairman qui debet fieri, jurabit in Curia, quod nihil habet ultra 5. solidos et 4. denarios, etc.*

* **BAISAN**, Chartarium Ecclesiae Auxitanæ cap. 86. de Anesantio Didrag. : *Dedi anciadan quamdam quæ attingit a cruce usque ad Baisam : dedi etiam quemdam campum qui est juxta furnum et juxta Baisam. f. vallem vel locum submissum a Gall. Bas; ni mavis legere, Baisam, quæ Hispanis est Palus, Gall. Marais.*

* **BAISE-MAIN**, Sic vocabant nostri tributum, quod ab ineuntibus dignitatem vel officium pendebatur : idem quod *Intragium* vel *Introitus*. Vide in his vocibus. Stat. ann. 1553. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 218. col. 1 : *Quilibet canonicus, carens domo claustral, non percipiet partem fructuum, vulgo dictorum les Entrées ou Baise-main, donec domum canonicalem habeat. Eodem nomine aut simili, Baisedoy nimurum, designatur oblatio, quæ a fidelibus fit, dum ad missæ offertorium ad altare accedunt patenam nunc, olim manum vel digitum sacerdotis osculaturi, ut videat est infra in Offerenda. Charta Caroli VI. reg. Franc. de capella Pissaci : Lesdits religieux chapeleins avoient et prenoient de plein droit et fondation roialle les offrandes et tout le Baisemain. Liber niger priorat. S. Petri Abbavill. ann. 1487. fol. 108. r° : Comme aucuns procès ayant été meuz... touchant le fait des oblations, tant de celles qui se faisoient et sont faites au Baisedoy, comme de cires et autres oblations audit hospital S. Jacques,... leur a baillé et baile ledit prieur tout droit d'oblations, Baisedoy appartenans ausdiz religieux.*

* **BAISIARE**, pro *Basiare*, in Viatorio utriusque juris auctore Johanne Barberio parte 1. Rubrica de Adulteris.

1. **BAISSA**, Michael Scotus de Physiologia cap. 20 : *Animalium quedam habent in capite cornua, quedam nares, quedam Baissas; [id est, opinor, Labia, sic fortisan dicta a Basium, quod labium sit usus ad baissandum.]*

* 2. **BAISSA**, BAIISSA, Locus humili, depresso, paludosus, dumetis et vepribus plenus, Provincialibus *Baisso*, Lemovicibus *Besse*. Charta ann. 1339. ex schedis Fr. de Mazaugues : *Confines hui sunt, scilicet via quæ procedit a patuo de sablone, et protenditur usque ad Rhodanum in Baissas dictæ regalis sylvæ.... Dimittere teneantur et debeant Baissas et pasturos dicti monasterii limitatas. Besse, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 291 : Procès se meut... pour raison du droit, possession et saisine de certain*

bœs ou Bessiere, ou des usages d'icellui.
Vide *Baisa* et infra *Bessatum*.

BAISSAMENTUM, Diminutio; vox Gallica *Baissement*. Charta ann. 1307. in Regesto 2. Philippi Pulcri Regis Franc. ex Chartophylacio Regio ch. 4. : *Et sine excusatione partis sine diminutione seu Baissement, etc.*

* **BAISSIONE**, Demittere, deponere, Gall. *Abaisser*. Libert. Petre assistit. an. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647: *Item quod si aliqua persona in adulterio deprehendantur, currant... nudus cum nuda, vel vestitus cum vestita, brachii (braccis) seu femoralibus Baisstatis seu depositis.* Vide infra *Bayssare*.

* **BAISSIONE**, vox vulgaris, Vinum feculentum, fex ipsa. Statuta MSS. S. Petri Insul.: *Item si contingeret quod in dictis viniis fuissent magna Baiissieres, sive fuissent aliqua, quod bene se non haberent, etc.*

* **BAISSUALIUM**. Vide infra *Baufualium*.

* **BAIVARIUS**, *BAYVELLUS*, Arbor ad propagationem relicta, nostris olim *Baivau*, nunc *Baillieu* vel *Baliveau*. Charta Joan. abbat. Pontiniac. ann. 1244. in Chartul. ejusd. monast. pag. 41: *Est sciendum quod in unoquoque arpentu nemoris venditionis praedictae, debet dimitti viginti Bayvelli.* Charta ann. 1325. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 364: *Item pro quadraginta octo arpentes nemoris, qualibet arpente fundo toto nude, appretiato tres solidos Turon.* renduales taxaverunt, *Bayvelli*, Gallice *les Baiviaux*, septem libras et quatuor solidos Turon... Undecim arpenta et decem septem perticas nemoris... retentis dicta hospitali *Baivariis*, Gallice dictis *les Baivians*, etc. Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 291. art. 21: *Faire retenue de Baiviaux ou estallons pour la repeuplement des forez.* Ita etiam legendum pro *Bayneaulx*, in Ordinat. ann. 1402. ibid. tom. 8. pag. 526. art. 20. et in Ch. ann. 1274. inter Probat. Hist. Villehard. pag. 26. pro *Boivius*.

1. **BAJULA**, Nutrix, in Charta Italica ann. 1287. Et in Statut. Mediolanensi bus 2. part. cap. 498. Italica *Balia*; *Gerula*, in vet. Lexico; *Geraria*, apud Plautum in Milite gloriose. Le Roman d'Aubery MS. :

A sa Bajarse l'a maintenant livrée.

* Stat. crimin. Saona cap. 24. pag. 50: *Si aliqua nutrix seu Bajula lactans, seu nutritrix infantem, etc. Baële, eadem notione, nisi sit pro Obstetrica, Gall. Sage-femme, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 598: Ledit Gossset fist savoir par une Baële de la parroiche d'Ardon, que il envoie querir, se ladite Marion sa femme estoit grosse, qui rapporta par son serment que non.* Supra vero *Bajarse*, vel potius *Baiasse*, ancillam seu pedissequam sonat. Vide *Baila*. [Græcis recentioribus *Baxia* et *Baxica*, Nutrix et ancilla. Vide Glossar. med. Græc. Suidæ *Bala*, η εἰς τὴν βάσιν πλατύς τὸ τρεφόμενον κύνος. Vide *Bajulus* 2.]

¶ 2. **BAJULA**, Vas aquarium. Rymer. tom. 9. pag. 279: *Et unam aquæ Bajulam pro aqua benedicta de argento.*

¶ 3. **BAJULA**, Alia notione. Vide in *Bajulus* 3.

* 4. **BAJULA**, pro *Bajulia*, Officium seu dignitas in ordinibus militaribus religiosis, puta S. Joan. Hierosol. Formul. MS. Instr. fol. 38: *Ipsas Bajulas, præceptoribus... religioso in Christo nobis carissimo fratri Fulconi de Villareto dic-*

*ta domus (S. Joan. Hierosol.) priori dicti prioratus Capuae, damus. Infra: Bajulias, commendatorias, etc. Vide *Bajuli Conventuales* in *Bajulus* 4.*

1. **BAJULARE**, Regere, gubernare. Vita S. Rusticulae Abbatissæ Arelat. cap. 32: *Quis unquam poterit ore proprio promere, quo ingenio Bajulabat exiguitatem nostram diebus et noctibus pro peccatis nostris Deum deprecans!* *Bajulare officium* est gerere, exercere, apud Marculfum lib. 1. form. 1.

* 2. **BAJULARE**, Exagitare, vexare, molestare, quo sensu *Baloter* usurpamus. Charta ann. 1358. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 246: *Inhibemus quod nullus extra forum et assizagum suum extrahatur et etiam Bajuletur, nisi in casibus jam præmissis; nec ordinarii locorum judices mandatis præmissis contra jus habeant obedire.* Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 77: *Dicebatur dictum Jacobum esse adductum ad regiam curiam de regio seu nostro mandato ad castrum seu fortalitium de Caparia, quod male erat factum, quod singulares dicta villæ sic Bajularentur et vexarentur.*

BAJULARIS, Juvenis, fortis, Ugutioni. Forte *Bacularis*. Vide in *Baccalaris* 2.

1. **BAJULATIO**, *BAJULATUS*, *BAJULIA*, etc. Vide in *Bajulus* 4.

* **BAJULATIO**, Districtus *bajulix* apud Templarios aliosse milites religiosos. Charta ann. circ. 1200. ex Bibl. reg. cot. 19: *Actum publice apud S. Stephanium in tempore fratris Roberti Parvi, qui tunc temporis præceptor erat dormitor Templi in Normannia, assensu omnium fratrum ejusdem Bajulationis.* Alia notione, vide in *Bajulus* 2. 3. et 4.

* **BAJULATORIUM**, Quidquid *bajulanum* seu portandum proponitur. Translat. S. Solen. tom. 7. Sept. pag. 76. col. 2: *Mittentes manus ad sanctum Bajulatorium, ut iter arriperent, non poterant penitus illud movere.* Paulo ante *Fereum* dicitur.

* **BAJULATUS**, *Bajuli* seu *judicis districtus et officium*. Charta ann. 1396. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 386: *Quidam alii ejus subditi et immediate justitiabiles, tam de dicto loco, quam de Gigeano... et ejus Bajulatu et territorio vallis Montiferrandi, etc. Officium Bajulatus, in Stat. synodal. Guill. Duprat episc. Claromont. ann. 1587.* Vide alia notione in *Bajulus* 3. et 4.

* **BAJULLA**, Concessio, pactio, conventum. Idem quod supra *Bailia* 3. Charta ann. 1070. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1153: *Possessiones vel auctoritates, quas ego habeo vel habere debeo, et homines vel feminæ habent vel habere debent per me, per favos, vel per alodias, vel per Bajullas sive per convenientias, vel per dimissiones, etc.* Pactum ann. 1151. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 535: *Et de ipsis tuis alodiis et feudis, et de ipsis tuis Bajullis, et de totis honoribus, quos hodie habes, etc.* Vide alia notione in *Bajulus* 3. et 4.

BAJULONA, *BAJANULA*, etc. Lectica. *Bajulatoria sella*, Cælio Aureliano Siccensi lib 1. Aculor. cap. 11: *Bajulatoria sessio*, cap. 15. Ugutio: *Bajulona, lectus, qui in itinere bajulatur.* Ex quo emendandus, ni fallor, Isidorus in Glossis: *Banadula*, (lib. 25. Orig. cap. 11: *Bajanula, al. baniola) lectus qui in itinere fertur*; et Papias: *Bajanula, lectus, qui in itinere bajulatur: unde dicitur Bajulona belenes.* Sic MS. Gloss. Saxon. Elfrici: *Bajanula fer-b-e-d, i. lectus.* Denique Joan. de Janua, *Bajunola ha-*

bet. His quippe locis vocis etymon suadet restituendum *Bajulona*, ut et apud Ordericum Vitalem lib. 13. pag. 907: *Comes autem qui spumanti equo vectus cum pluribus minis Normanniam intraverat, pallidus et gemens atque Badivola jacens sua revectus visitat.* Hoc enim loco legendum *bajulona*, vel *bajunula* censuerunt.

BAJULUM, Vide *Bagula*.

1. **BAJULUS**; *Portator*, Ugutioni. Planicies *Vispillones*, ait, dictos *Bajulos*, qui scilicet mortuos efferunt. Quo sensu usurpant Petrus Chrysologus Serm. 121. et Ammianus lib. 14. *Bajolorum præcentorem*, tibicinem, qui vespillibus præcinebat, interpretantur viri docti. Occurrunt præterea non semel *Bajuli* inter Ecclesiæ Romanæ ministros, qui processionibus publicis intererant, et cruces et candelabra bajulabant. Ordo Romanus, describens processionem Pontificis: *Post Episcopos Presbyteri, deinde Monachi, deinde Schola, deinde Milites Draconarii, id est, qui signa portant, post eos Cereostarii.* Petrus Diac. lib. 4. Chr. Casin. cap. 37. ait *Bajulos cereostarios, stauroferos, etc.* obviam Roma processisse Henrico Imperatori. Dudo lib. 1. de Moribus Norman. : *Bajulant Scholiastici candelabra et cruces.*

* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Bajulus, gerous.* Ubi leg. videtur *Gerulus*.

2. **BAJULUS**, *Pædagogus*, qui puerorum curam gerit. *Glossæ antiqui* MSS. *Pædagogum, Eruditorem, nutritorem.* Sophoclis Scholiastes in Ajace Lorario: *ταῦτα γάρ καὶ ταῦτα τέλη, ὁ λεύκευος βαιουλος.* Vitalis Episcop. Oscensis apud Blancaem de Reb. Aragon. : *Altū Bajuli, i. servi, vel nutritores, ... quia consueverunt nutritire filios, et familias dominorum.* [S. Bernardus in Psalmum Qui habitat Sermon. 12. n. 8: *Vide enim quam necessaria sit ista protectio, ista custodia in omnibus viis tuis.* In manibus, inquit, portabant te, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum. *Parum tibi videtur, quod sit lapis offensionis in via?* Considera quæ sequuntur: Super aspidem et basilicum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. *Quam necessarius pædagogus, immo etiam Bajulus, præsertim parvulo inter hæc gradienti?* In manibus, inquit, portabant te. *In tuis quidem viis custodient te, et deducent parvulum qua potest parvulum ambulare.*] Vide *Bajula*.

Præsertim vero *Bajuli* dicti, qui filiorum Principis educationi præfiebantur, quorum summa proinde in Palatio dignitas et auctoritas erat. *Lupus Ferrar. Epist. 64: Non admittantur a vobis Monitores quos Bajulos vulgus appellat, ne gloriam vestram inter se ipsi partiantur.* Atque hoc sensu passim vocem eamdem usurpant *Hincmarus* in Ep. de Ordine Palat. cap. 2. 6. et Opusc. 11. cap. 6. *Fredegar. cap. 36.* Auctor Vitæ Lud. PII ann. 781. *Gesta Dagob. cap. 2.* Aimoin. lib. 4. cap. 15. 38. *Hariulfus lib. 1. cap. 3.* *Flodoardus lib. 3.* Hist. Rem. cap. 24. *Paulus Diac. lib. 23.* Hist. Misc. *Sigebertus in Vita S. Sigeberti Regis Austras.* num. 11. *Chronicon Moissiac.* ann. 641. etc. *Gregorius Imperialis Pædagogus*, apud Joannem VIII. PP. Epist. 46. *Hincmarus*.

BAJULATORE, Gubernatio. Annales Franc. Bertiniani ann. 861: *Carolus missio filio suo Ludovico sub Adalardi... Bajulatorem, contra Normannos proficisci. Utitur et Aimoinus lib. 5. cap. 39.*

Idem etiam dicti *Nutritores Gregorio Turon.* lib. 8. Hist. cap. 22. Caper de

Verbis dubiis : *Pædagogus, Nutritor puerorum.* Carolus, Rex Burgundie filius Lotharii Imp. in Charta ann. 857. tom. 12. Spicilegii Acheriani pag. 120. Comitem Girardum parentem suum ac nutritorem vocat. Papias : *Bajulus, Nutritor Vetus Inscriptio : NERATIO SCPIO V. C. FILIO CONSULARI CAMPANIAE CURSUS SATRIUS NUTRITOR EJUS.* Adde Gruter. 18. 10. 302. 4. *Nutricia puerorum apud Adamum Bremensem cap. 54. Claudianus lib. 1. in Rufin. : Nutrito remque pueræ tradidit.*

At posterioribus sæculis, in Gallia, sub postrema Regum stirpe, quibus filiorum Regis, atque adeo Regum ipsorum, qui nondum adolescentia annos attigerant, cura et educatio demandata erat, promiscue *Pædagogi, Custodes, et Magistri* appellati leguntur, uti ex Diplomatibus Philippi I. Reg. Fr. ann. 1060. 1062. et 1066. constat, ubi Ingeranus *Pædagogus, Custos et Magister Regis* passim subscriptus, qui in Tabular. Mauigniacensi Ch. 90. quæ est ann. 1102. *Pædagogus Ludovici Regis Filii* dicitur. In Charta Ludov. VI. pro Monasterio S. Martini de Campis, *Hærtlinus* pariter, ut *Magister Regis* subscriptus. Apud Ditzmarum lib. 4. *Bernardus Magister Regis* occurrit. Chronicum S. Vincentii de Vulturno pag. 675. de Authberto postmodum Archicancellario : *Cepit ejusdem Imperatoris (Caroli M.) Magister et institutor esse prudentissimus.* Adde Adamum Bremensem cap. 159. In Diplom. pro S. Maglorio Paris. dato Parisis regnante Roberto Rege anno 2. cum gloria matre sua Adeleide, mentio fit Domini Hugonis Educatoris et Consiliarii Regis. Adde Hist. S. Audoeni Rothom. pag. 463. et Jo. Columbum in Episcopis Vivariensis lib. 2. n. 46.

Fuit etiam in Constantinopolitano Palatio dignitas inter alias Palatinas non in hima, *μέγας βασιλεὺς, Magnus Bajulus*, penes quem erat filiorum Imperatoris cura, et educatio, ut passim ex Codino et aliis Scriptoribus Byzantinis docemur. *Gregorius Bajulus Imperialis*, apud Erkempertum in Hist. Langob. Chronicum Vulturnense lib. 3 : *Gregorium Bajulum Imperiale Graecorum, qui tunc in Ydronio degebatur, cum multis exercitibus... Barim introduxerunt. Hujus mentio est apud Joannem VIII. PP. Epist. 168. 178. Vide Meurs. in Gloss. Fabrotum ad Cedren. et nos in Gloss. ad Villhard.* [¶] et Glossar. med. Graecit. vocibus *Baſilēos* et *Baſilēos*. In Append. col. 53. *Baſilēos*.]

BAILUS. Eadem notione, apud Murator. tom. 3. Anecd. pag. 213 : *Volat lancea, inerme pueri crudeliter latus petens; sed fidelis Bailus, velut subito factio amens, ocius occurrens inermis, et ipse prono corpore nimium securum capit telum.*

BALIUS. Eodem, ni fallor, significatu, in Epitaphio quod refert D. de Montfaucon Diarii Italici pag. 360 : *Anno Domini MCCLXXXIX. Hic jacet Dominus Guillelmus Bailius olim Dominus Amerighi de Nerbona.*

BAJULI Abbatum, Officiales domestici. Aimoinus de Vita S. Abbonis Floriac. cap. 17 : *Hos ex Monachis itineris comites Assumens, prenominatum Remigium, meque, qui hac scribo, Aimoinum, cum Guillelmo sua venerantur, juxta Abbatum morem, tum Bajolo. Balvi Monasteriorum, apud Ingulfum pag. 856. 906. Vitæ Abbat. S. Albani : Ex tunc poterit electus (Abbas) sibi de sociis, qui secum commorenentur, quos Bajulos dicimus, providere.* Ibidem pag. 72 : *de Abbate :*

*Exinde solus ut potuit, ut decentius intraret, sequentibus Bajulis suis, ivit sessum. Infra eadem pag. : Circumdedic sibi habitat suum, assistantibus Bajulis suis. Pag. 78 : Qui et ipsius Abbatis et subsequentis diu Bajulus extiterat. Ibid. : Bajulus Abbatis et sigilli custos. Matth. Paris ann. 1257 : Johannes Abbatis Bajulus et Procurator. [Archivum Majoris Monasterii : *Ex parte Monachorum, Garnerius Abbas, Ber. Bajulus, Barthol. prior Nannet.* In usibus Culturæ Cenoman. : *Ad cœnam habeant prior et præpositus, et cellararius, et Bajulus, et duo Prioræ de foris, magnam mitam. Bajulus seu Balvis in Monasteriis sapient dictus est is, qui expensas curabat, et victualibus comparandis erat præpositus, uti patet ex computis S. Petri Carnutensis, et ex Charta Abbatis S. Barnardi de Romanistom. 1. Hist. Dalphin. pag. 142, ubi Bajulus appellatur, et Procurator et Custos domus et terrarum Abbatis.] Camera Ballivorum in Monasteriis, in Hist. S. Martini de Campus pag. 208. Ita etiam Episcoporum Officiales vocabant. Eadem Vitæ Abbatum S. Albani pag. 41 : *Præcepto Abbatis sui Alexandro Episcopo Lincolniensi adhaerens; Bajulique, officium exercens, etc.* Hinc forte Bajulare officium, munus aliquod exercere in Monasteriis, dixit Marculf. lib. 1. form. 1 : *Ut de vestra congregazione, qui in vestro Monasterio sancta debeat Bajulare officia, etc.***

** BAJULI, Monitores.* in Annal. Benedict. tom. 3. pag. 2. A. ex Epist. Lupi Abb. Ferrar. : *Non admittendos proxime monitores, quos vulgus Bajulos vocat.* Ubi monitores intelligendi sunt ii, qui renuntiarent Abbatibus quidquid ab aliis Monachis fieret; ad quod ideo proclives esse poterant Bajuli, quia cum Abbatibus continuo commorabantur.

BAJULI HORARUM ECCLESIAE, in Tabulario Brivatensi sub. ann. 1239. 1247. 1256. 1260. etc. Vitæ Abbatum S. Albani pag. 60 : *Legebantur autem 12. eadem nocte de beata Virgine Lectiones, quas corde tenus sine candela Bajuli transcurserunt.*

BAJULI ECCLESIAE, in Charta ann. 1214. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 127 : *Bajuli Ecclesiæ et anniversariorum procuratores possunt auctoritate propria ignorare debitos anniversariorum.*

* Horum officium aperte declarant Statuta eccl. S. Vulfran. Abbavil. ann. 1238. in Lib. rub. ejusd. eccl. fol. 10. r^o : *Per decanum et capitulum singulæ annis, in crastino Exaltationis sanctæ Crucis, provideantur sufficietes cellararii et Baillivi ad distributiones et alia ecclesiæ negotia exercenda.* Vide supra *Ballivus*.

BAJULI OBITUUM Novorum in Brivat. Tabul. sub ann. 1244. 1253. Officiales in Monasteriis, quibus incumbebat recipere et distribuere legata et pecunias destinatas servitio Horarum et Obituum, seu ad opus Horarum, ut est in Chartis.

* Lib. rub. eccl. Aquens. ad ann. 1346. fol. 213 : *Dom. Guillelmus Martini presbyter de Aquis, vicarius ecclesiæ S. Stephani vallis Veranicæ, numeravit et solvit Bajulo et distributori anniversariorum ecclesiæ S. Salvatoris Aquensis, pro suo anniversario, ducentos florenos auri.*

3. BAJULUS, Tutor, Bail, Baillistre, Balliseur, in Consuetudinibus municipalibus nostratis passim; [unde Bajinus, Flandriæ Comes qui Philippi I. Regis Franciæ tutor fuerat, in veteribus Instrumentis vocatur Philippi Francorum Regis ejusque regni procurator et

Bajulus.] Usatichi Barcinonenses MSS. cap. 108 : Tutores vel Bajuli respondant, si voluerint, pro pupillis. In Consuetudinibus municipalibus maritus dictur Bajulus uxoris, Mari et Bail. Chronicum Flandr. cap. 69 : Et le Roy l'a receu en son hommage, et le Duc son Baron, comme Bail d'elle. Per Assisias Hierosolym. MSS. cap. 168. et 170. Baillage ne doit nul avoir, si le sie ne li peut escheir, for que en une sole maniere : se l'eir a pere ou mere, laquelle il ait des deus, celui emporte le Baillage devant tous les autres par l'assise. Et cap. 169 : Le Bail n'a point la garde de l'enfant, qui est Seigneur de terre, de crainte que la convouste lui fit faire la garde du loup; mais il doit estre gardé par accord du commun de ses hommes, tant son corps que ses forteresses, et doit avoir son vivre honnorablement, et ses forteresses fournies raisonnablement des rentes de la Seigneurie. At cap. 170 : Le pere ou la mere qui ont le Bail de leur enfant, en ont aussi la garde, pour ce que l'eschette dou sie ne peut venir à lui. Philippus Bellomanius in Consuet. Bellovac. MS. cap. 15. discrimen esse observat entre le Bail et le garde.

* Insignis locus in libro vernaculo MS. *Livre de Plet et de Justice* fol. 105. r^o col. 1 : *De Bail.* Tuit cil qui tiennent en sie sunt en baill par la reson dou sie. Or demande len qui aura baill? Len dit que li plus pres. Et s'il i a femme ou home iwe qui aura leal ball li uns ou les ij? § Len dit li males aura la garde et s'il sunt ij males ives en l'escheete li dui auront le bail. § Et li autres aura la garde et aura avenant por la garde; et tel chose si est de sie portable, car choses non portables, et non de baro mes de contez, qui sera de ij yves homes ou home et fame, ou femme et fame pareil; et li deus homes ont le preu et uns a la garde, et de ij freres li ains nez a la garde. Ne femme ne prent, tant qu'il i ait home issint pres, et se li freres ains nez est morz et ait au le ennete li autre ont le bail yvient; et bail dure dusque xxij an, et an femme a xv an; et mariage tost il bail nenil en home, et en femme oit; en roi n'a point de baill mes il i a garde; et les issues des choses a celui qui est en baill sont à celui qui a le baill, et len doit garder les choses dou baill en point. § Quiconques reçoit bail, il le reçoit à tot son fes et tot doie le menor; cil qui prend le bail paie les detes et quant le menor viant à age il s'en vet o ses choses tot quites. Autrement vet dou vilénages, tant com li peres et la mere se tient de marier, tant ont de bail, et quant ils se marient si faut le bail, et sunt comme compoignon, par quoi lor biens soent accompoignez alors, autrement non. § Puis que la chose passe à autre que à la mère et au père bail faut, mes garde ne faut pas, ains doit avoir li plus pres la garde de l'enfant. Or demande len en desve, ou en home qui ne set qui se fet, ou en malade qui ait maladie perpetuel savoir s'il i a bau? Et len dit que non, mes il i a garde et li profiz de toz ses biens sunt seant. Confer Mittermaieri Instit. Jur. German. § 415. not. 18. et Klimrath. in *Revue de la législation française et étrangère* ann. 1837. pag. 356.]

BALIUS, Eadem notione, in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 7. et lib. 3. tit. 23. 27. ** BAILLIA,* Tutrix, administratrix bonorum pupilli. Charta Simonis de Claramonte ann. 1260. ex Tabul. Corbeien. : *Pro evidenti utilitate dictorum impuberum ad plenum cognita coram me tanguum coram Domino, auctoritatem et assensum*

præstante, præsente et consentiente domina Maria matre dictorum impuberum tutrice et Baillia eorum.

¶ BAJULA, Eadem notio. Charta ann. 1391. ex Archivis Massil. : *Maria D. G. Regina Jerusalem et Sicilia et Bajula nutrix et administratrix illustris nati nostri Ludovici Regis.* Hæc eadem vox sumitur etiam pro nutrice; hinc Massiliensibus etiamnam *Baile, nourrice.* Vide *Bajula suo loco.*

BALIA, BAILIA, BALIUM, etc. Administratio rerum et bonorum pupilli; *Bail, Baillie,* passim in Consuetudinibus municipalibus; *Balia,* Ital. : voces deductæ a *Bajulus*, de qua supra. Tabular. Brivatense Ch. 155: *Et si ipse infans talis fuerit, qui in Ballias debeat intrare, ipsi possessores illius locis teneant et nutritur eum: et quando infans ad perfectam venerit ætatem, et de Ballia exire poterit, honorem recipiat.* Testamentum Guilhelmi Montispessulanus ann. 1146: *Guillelmus... in garda et in Baillia dominæ matris meæ usque ad ætatem 20. annorum permaneat.*

BAJULIA, Tutela. Vetus Charta apud *Diago* in Comitibus Barcinon. lib. 2. cap. 70: *Ut teneat eam suo Seniori Comiti Berengario, usque ad illum terminum, in quo habet acceptam Bajuliam sui nepotis et sui honoris, etc.*

¶ BAJULA, Eadem notio. Concil. Terracon. ann. 1329 apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 285: *Statuimus ac mandamus, quod curam animarum habentem, et qui sunt in personalibus, vel dignitatibus constituti, publica officia secularia non assumant, nec Bajulas, nec vicarias teneant Loicorum.*

¶ BAJULATIO. Leges Balduini Comitis Flandriæ ann. 1200. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 770: *Si femina decesserit ex cuius parte feoda vel alodia provenerint, vir eius ante puerorum suorum plenam ætatem in ipsis prius, et in feodis eorum, et bonis Bajulationem habebit, quousque parviæ etiam suam habuerint.* Ibid. semel et iterum occurrit.

¶ BAILLAGIUM. Consuetud. Lemovic. art. 58: *Non debent liberi dolo vel fraude subtrahi vel induci ad matrimonium contrahendum sine licentia et voluntate ipsorum curatorum et tutorum, quam diu erunt in Baillagio eorumdem.*

¶ BAILIA. Charta ann. 1227. apud Chesnium in Probat. Hist. Castill. pag. 44: *Pro Bailia et tutela puerorum bonæ memoræ Guidonis quondam Comitis Sancti Pauli.*

¶ BAILLIUM. Charta ann. 1874. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 369: *Baillium dictorum liberorum, et omne jus Ballii et regiminis eorumdem ad dictum dominum Comitem pertinebunt.* Occurrit præterea in Edicto Philippi Aug. ann. 1197. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 22.

¶ BAILLIUM, apud eundem Baluzium ibid. pag. 455. ex Regestro Parlamenti ann. 1452.

¶ BALLIUM. Charta Florentii Comitis Hollandiæ apud Rymer. tom. 2. pag. 176: *Ballium sive advocatio terræ nostræ et liberorum nostrorum in ipsis Regis custodia, usque ad ætatem ipsorum liberorum legitimam integræ remanebit.* Alia ann. 1270. ex Archivis Castri Nannet. : *Computavit Ricos de Penros Senescallus Leonensis de exitibus baillie de domino Gardone Bastard a. libras... de Ballio Amiciz de Foresta, pro Ballio filii Brenti de Cheac.* Occurrit etiam apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1029. et 1244. In Hist. Harcur. tom. 4. pag. 2170. et in Spicileg. Acher. tom. 10. pag. 197.

¶ BALLUM. Charta ann. 1260. ex Tabul. Corbeien. : *Sub tutella et Ballo dominæ Mariæ matris suæ, etc.* Pactum matrimoni inter Carolum Regem Aragon. et Margaritam filiam Caroli II. Regis Siciliæ ann. 1290. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1238: *Jure Balli secundum locorum consuetudinem sibi salvo, habebit etiam post Ballum finitum cum dotatilio illo, etc.* Adde Regestrum Magn. Dier. Campaniæ ann. 1285. fol. 18. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1216. et 1240. Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1124. etc.

¶ BALLISTUM. Concilium Rotomag. ann. 1231. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 178: *Clerici beneficiari, seu in sacris ordinibus constituti, non sint advocati pro pretio, seu in fraude pretii in curia laicali, nec loco laicorum curiam teneant, nec Ballisti (leg. Ballistis) eorum seu aliorum illicitis præficiantur.* Quæ quidem vox perperam de *balationibus* seu saltationibus et choreis est intellecta. Hic enim, ut palam est, de negotiis secularibus a quibus abstinerent debent Clerici sermo fit, inter quæ tutela non ultimum locum tenet, ut norunt qui res ecclesiasticas vel leviter attigere.

¶ BAJULATUS, BAIULIUS, BALIUM. Nicolaus de Jamsilla de Gestis Frederici II. Imper. apud Murator. tom. 8. col. 508: *Marchione itaque dimittente Bajulatus officium, Comites, Barones... convenerunt rogantes Principem Manfredum, ut Baliūm nepotis Regis pupilli a Marchione dimisum, quod eidem Principi jure agnationis legitime offerebatur, assumeret.... cum ex quo Marchio semel Bajulatus officium gerere coeparat, se ab eo exonerare non posset.*

¶ BAJULUS, vel BAIILLIVUS, Ital. *Balio, Magistratus*, qui vice Legati ordinarii Venetorum fungebatur Constantiopolis, dum Imperatores Græci ea in urbe imperarent: seu potius *Mercatorum Prætor*, ut *Platinæ placet in Gregorio XI.* Ιλαῦλος, et μακεδονος, *Pachymeri* lib. 2. cap. 32. *Gregoræ* lib. 4. *Phranzæ* lib. 3. cap. 1. et *Codinæ de Offic.* cap. 14. n. 13. quomodo hæc vox scribitur apud Ducam cap. 17. ubi de *Balivo* Ordinis Hierosolymitanorum Militum. At id non semper obtinuit: nam primitus *Potestates* dicti ii Bajuli, ut colligitur ex Statutis Venetor. ann. 1242. lib. 1. cap. 27. *Ballivum Catelanis*, qui Constantiopolis morabantur, præfuisse etiam ait idem Phranzes loco citato.

¶ BAJULI ARTIFICUM, Procuratores, qui res artificum communes adminis- trant, Gall. *Syndics*. Ceremoniale MS. B. M. Deaurata Tolosanæ: *De mane est consuetum, quod Bajuli argenteriorum ac etiam Bajuli menescallorum faciunt dicere unam Missam in altari B. Eligii.*

* *Bajuli Artificum*, dicuntur ii, qui rebus ad artificium spectantibus prefecti sunt. Libert. Petrar. assisiæ ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 647: *Item quod dicti consules possint instituere et destituere Bajulum seu Bajulos super quolibet ministerio textatorum, macellariorum, etc.*

* BAILIVI CAPITALES, Majores, qui alii præerant. Consuet. Norman. part. 2. cap. 63. ex Cod. reg. 4651: *Contra senescallum vel capitales Bailivos principis, in eis quæ ad principem pertinent, vel ad personas eorum tanquam justiciariorum, fit deserenia per septem hominum sacra-*

menta.

¶ BAJULI CONFRATRILE, Qui res confratris communes administrant. *Les Bailes* vel *Syndics d'une Confrérie*. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 783. ex Charta

ann. 1308: *Item homines S. Amantii et pertinenciarum recipient mensuras vini a Bajulis Confratris S. Spiritus, que fit in villa S. Amantii qui tenebunt l'eschadelho sive lo payro, et omnes homines recipient a dictis Bajulis, etc.*

¶ BAJULI CURLÆ MONTISPESULANI, in Statutis Sartorum Montispessulanorum ann. 1328. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 472: *Nos Guirus Genesii Bajulus Curiae ordinariae Montispessulaniani illustris domini Regis Majoricarum et domini Montispessulaniani, sigillum auctenticum dictæ curiae huic præsenti publico instrumento ducentum apponendum.*

¶ BAJULUS DE PALATIO, in Charta ann. 1218. ex Cod. reg. 5132. fol. 9. v°: *Ego Bernardus de Dous Bajulus de palatio, etc.*

¶ BAJULI DOMINORUM, in Constitut. Neapol. lib. 3. tit. 10. *quibus aliiquid agendum a dominis suis demandatum est.* Ita etiam appellamus pedaneos et fiscales judices prædiorum et feudorum.

BAJULI GABELLATI, qui gabelas seu tributa publica exigunt vel recipiunt. Constit. Neapolit. lib. 1. tit. 57: *Statuimus Magistros Camerarios,... ipsas rationabiliter diffinire causas, quas inter Bajulos Gabellatos suæ jurisdictioni subjectos oriri sepe contingit.*

BAJULIVI CONVENTUALES, in Ordine Hospitaliorum S. Joannis Hierosol. precipui ordinis Consiliarii appellantur Magnus Commendatarius, Marescallus, Hospitalarius, Admiratus, Draperius, et Turcopoliarius, qui *Bajulivi Conventuales* dicuntur, quia suarum linguarum præsides existunt. Statuta istius Ordinis tit. 10. § 1.

BAJULIVI CAPITULARES, in eodem ordine, ibid. n. 2. qui Capitulis ascripti sunt, Consilioque intersunt: hi sunt Bajuli octo linguarum,

Provinciæ, qui Magnus Commendatarius;

Alvernæ, qui Marescallus;

Franciæ, qui Hospitalarius;

Italiæ, qui Admiratus;

Aragonæ, qui Draperius nunc Magnus Conservator;

Angliae, qui Turcopoliarius;

Alemanniæ, qui Magnus Bajulivus;

Castelle, qui Cancellarius Ordinis appellantur. De iis eodem tit. § 42.

Bajulivorum appellatione prætereæ veniunt Piores et Castellanus Empostæ, tit. 19. § 5. Magni Bajulivi Hospitalis S. Joan. Hieros. meminit Ducas cap. 17. pag. 40.

Balivus, Regni vel Imperii gubernator, qui vulgo *Regent*, olim *Bail*. Henricus Flandrensis in Epistola ad Innocentium III. PP. in Gestis ejusdem pag. 116: *Principes, Barones, et Milites exercitus me imperii Bailivum elegerunt.* Ipse vero Imperii moderatorem se inscribit in eadem Epistola. Vide infra *Balivus*.

* *Bajulinos* eosdem appellant Bernhardus de Breydenbach in suo Itinerario Hierosol. pag. 271: *Nec defuerunt magnanimi Bajulini, priores, preceptores ac fratres sacri ordinis Jerosolimitani pariter negotiatores indigenæ ei Græci, qui pro fide orthodoxa fortiter pugnare non formidant...* Nostri in pomerio tubarum clangore jubilant. Princeps noster præclarissimus, ingenti acumine preditus propediem hostilem invasionem futuram conjectat. Mastro igitur consilio, presidia menium instituit; hisque præstantes viros preficit, subsidia quoque non negligit, quibus et electissimos sui ordinis cujusvis nationis Bajulinos et equites preesse voluit, qui presto casu urgente adesse debeant.

BAJULUS TABELLIONUM. Qui praest tabellionibus. Concil. Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 396. E: Placuit dicto RR. domino, quod salarium secretarii taxetur per Bajulos tabellionum.

BAJULI, In urbibus iidem qui mox Ballivi, Praetoris officio et nomenclatura illustres. Chronicum Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 89: Inter alia privilegia et immunitates concessas dictæ universitati Panormi per dictum dominum Regem Petrum fuit concessum quod ex nunc in ante Bajulus dictæ urbis nominaretur et vocaretur Praetor, prout antiquitus assueverat vocari. Instrum. ann. 1120. tom. 1. nov. Gall. Christ. pag. 67: Reddidit... castrum et villulam et quam contra voluntatem ejus adificaverat et ejetit Bajulum. . . et dimisit omnes malos usus.

BALLIVI, nostris Baillis dicti, quibus Justitiæ in provinciis et majoribus civitatibus administrandæ cura a Principe demandata erat, qua notione passim hæc voces occurrant in Constitutionibus Regum nostrorum. *Ballivos* autem a voce *Bajulus*, dictos omnino constat; non vero a *Baal*, idolo, ut sibi somnia finxere Sanjulianus in Hist. Burgundiæ pag. 176. Golutus in Hist. Comit. Burgund. lib. 2. cap. 42. et Joannes Guijonius in Dissert. de Magistratis Augustodunensis fori cap. 2. Atque si Comitum vicem subliere, qui prima et secunda Regum nostrorum stante stirpe id muneri obibant, quod postmodum Ballivi. At cum Comites inclinata, et frequentibus Normannorum irruptionibus attrita ac pene profligata eorumdem Principum auctoritate, Comitatus suos sibi proprietario jure asseruerint, iidem juris dicendi facultatem tradidere Vicarii, quos *Bajulos* ac *ballivos*, vocabulo ævi istius, vocarunt, quo ita appellabantur, quibus rei alicuius cura demandata erat: qui ut *justitiæ suæ Custodes* essent ac veluti rectores et praesides: quod etiam fecere Reges nostri in iis oppidis ac civitatibus, quæ sui ac proprii juris erant.

MAltius, quam par erat, *Ballivorum* originem ultima hac notione D. Cangium repetisse existimat D. Brussel; haud injuria certe, cum de iis ante XII. secundum nulla occurrat mentio. Henricus II. Rex Angliae et Normaniæ Dux, primus eorum meminit in Charta ann. 1155. ita tamen ut ex ea omnino incertum sit, an Vicecomitibus vel Præpositis superiores extiterint. Hanc Præminentiam non prius ann. 1190. cum scilicet a Philippo Augusto primum instituti, obtinuisse in iis que ad Regem pertinebant provinciis certum videtur. Vide laudatum D. Brussel de Usu feud. tom. 1. lib. 2. cap. 35.

De *Ballivorum* jurisdictione ac cognitione in Regno Siciliæ agunt Constitutiones ejusdem regni lib. 1. tit. 56. et sequentibus: in Francia vero præ cæteris Edictum S. Ludovici, dat. Parisiis mense Decembri anno 1254. quod recitant Joinville, et Nangius in illius Vita sub ann. 1256. et Edictum Philippi Pulcri ann. 1302. pro reformatione Regni, quod Pitheus edidit post Consuetudinem Trecensem, in quibus habetur sacramentum, quod antequam munus suum inirent, edere tenebantur, cap. 26. et seqq. quod etiam descriptum legitur in 1. Regesto Memorialium Cameræ Computorum Parisiens. fol. 158. hisque verbis concipitur:

Li sermens que doivent faire li Baillis.
Premierement que vous servirez le Roy

bien et loyalement, et garderez son secret et son droit par tout là où vous le sarez.

Item, que vous ferez bon droit et hatif à tous ceux qui auront à faire devant vous pour cause de votre Office, tant au foible comme au fort, tant au pauvre comme au riche, sans acceptation de personne, quelle qu'elle soit.

Item, que de nulle personne de votre Baillié, ne d'autre quelle qu'elle soit, qui est cause devant vous, ou espere qu'il doie avoir, vous ne prendrez don ne present de vin en tonnel, de beste entiere, comme bœuf, ou porc, ou viande, ou viandes en autre maniere, fors que pour la souffisance de la journée, ne or ne argent, ne joyaux ne autres choses, qui puissent ou doient tourner à mauvaise convoie.

Ainsi le jurez-vous, Baillié, ainsinc vous aist Dieux et ces saintes Evangiles. Exstat aliud simile, sed prolixius sacramentum in 8. Regesto eorumdem Memorialium pag. 55.

Quod quidem sacramentum prius coram Rege, vel in publicis Ballivariis suarum assisiis, exinde vero in Camera computorum præstare tenebantur, ex Edicto Philippi V. Regis Franc. ann. 1319. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 706: *Nous voulons et ordennons que tous Seneschaux, Baillis... tantost comme ils seront créés et établisés offices de par nous, viennent en la Chambre de nos Comptes devant ditte, pour faire illec leur serment.*

Qut sua per se officia exerceant, nec locum tenentes, nisi cum casus id postulaverit atque de consensu Regis, sibi substituant, præcipit Philippus IV. Edicto ann. 1302. cap. 22. et Philippus V. ann. 1318. cap. 8.

*B*allivi isti maiores non modo in assisis suis jus dicebant; sed etiam Regum nostrorum, uti vocant, domania, seu res, quæ fisci sunt, exigebant ac cogebant: verbi gratia multetas et emendas pecuniarias, confiscationes, forisfacturas, escaëtas, laudimia, manus mortuas, et alia id genus, de quibus rationem accepti et expensi coram Magistris Computorum Parisiensium quotannis putabant, ut est in Statuto dato Vivarii ann. 1319. pro eadem Camera Computorum: cuiusmodi Ballivorum Computa in Rotulis membranis comprehensa infinita propemodi mihi legere contigit beneficio V. C. Dom. d'Herouval. Prostat aliud Statutum datum Andegavi mens. Novemb. ann. 1323. in Regesto Noster fol. 165. in quo hæc de Ballivorum Computis statuuntur:

Item, que tous Baillis et Receveurs veenguent compter ordonneement aus trois termes accusouitez sur peine de perdre 60. livres tournois, chascun Bailly à chascun termes, et chascun Receveur des Seneschauises la moitié de ses gages.

Item, que tous les Baillis dou Royaume de France, excepté celuy d'Auvergne, feront les receipts de leurs Baillies, et en compteroient aux termes accusouitez sur la peine dessusdicté, et n'y ara autres Receveurs excepté le Receveur de Paris, qui ara 100. livres tournois chascun an pour raison de ses gages, et chascun Bailly et le Prevost de Paris avront 500. livres tournois de gages par an, et est faite celle creuë ès Baillies pour cause des receipts à leurs Baillies et au Prevost de Paris pour la multitude des besoignes qu'il y a à faire.

De *Ballivorum* salariis hæc habentur in eodem Regesto f. 415: Anciennement le Prevost de Paris souloit prendre par tout l'an 292 livres par. pour ses gages,

c'est 16. s. par jour, et il prend orendroit chascun an 400. livres par. et 180. livres l'an de due de creuë.

Les Baillis de Senlis et les autres de France prenoient par jour 16. s. et n'y avoit nul Receveur, et autant prenoit-il orendroit, et s'y a Receveurs qui prennent chascun 80. livres par an.

Les Baillis de Normandie souloient prendre chascun 20. s. tournois de gages par jour, c'est 365. livres tournois par an, et chascun prend orendroit 500. livres tournois de gages par an et outre ce le Bailli de Rouen prenoit 100. livres tournois par an pour robes et chevaux, et les prend encore.

Les Baillis de Champagne souloient prendre chascun 20. s. tournois de gages par jour, et le Receveur 500. livres tournois, et autant prenoient-il orendroit, et aussi les autres Officiaux.

Les Seneschaux souloient prendre, c'est assavoir Poitou, Xaintonge, d'Avvergne, chascun 500. livres tournois de gages par an, Caours et Perrigort ensemble 600. livres, Tolose 700. livres tournois, aussi prennent-il encore, et avec ce il retenoient les emolumens des seaux des Seneschauises qu'ils portent.

Le Seneschal de Bigorre souloit prendre 365. livres tournois de gages par an, et il prend orendroit 400. liv. tournois, et li Receveur 100. liv. t. par an.

Li Gouverneres de Lille Mess. Thibaut de Denisy prenoit l'an 1325. en son temps 1000. liv. t. de gages par an, et Mess. Renaud de Choisel Gouverneres orendroit prent 500. liv. t. par an, et le Bailli souloit prendre 200. liv. par an et n'y avoit Gouverneur ne Receveur, et li present li Receverre 80. liv. par an.

Le Bailli de Crescy souloit prendre 60. liv. tourn. de gages, et il prend orendroit 200. liv.

De tempore quo Baillivi sua computa reddere debebant, habetur aliud Statutum, hisce verbis conceptum:

C'est l'ordonn. comment les baillifs de France et de Normandie, et les Seneschaux, et les Commissaires de par le Royaume doivent venir compter. Les Baillis de Normandie doivent venir compter le lendemain des Octaves de Pasques et de la S. Martin chascun 2. jours l'un après l'autre.

Le Bailli de Rouen, lendemain des Octaves de Pasques, et oura 2. jours pour compter.

Caen après aura 2. jours. Caux 2. jours après. Constantin 2. jours après. Gisors après 2. jours.

Les Baillis de France doivent venir compter lendemain de l'Ascension et de la S. Andry, et doit chascun l'un après l'autre avoir 2. jours pour compter à chascun terme; Paris, Senlis, Vermandois, Amiens, Sens, Orleans, Bourges, et Tours.

Seneschaux doivent venir compter aux Octaves de la S. Jean chascun an, et aura celuy de Poitou. 2. jours, Xaintonge 2. jours, Angoulesme 1. jour, Auvergne 2. jours, Thoulouse 8. jours, Rouergue 2. jours, Carcassonne 8. jours, Beaucaire 8. jours, Pierregort 2. jours, Caoursin 2. jours, Lyon 2. jours, Mascon 2. jours. Champagne à la my-Aoust 8. jours.

La ville de Douay, et toute la terre devers Flandres de la Septembresche. (sic) Nevers aux Oct. de la Septembresche.

Les Baillis de Normandie aux huitaines de la S. Martin, se il n'y a pleiderie, et se il y a, il soit bon, que ils veinssent lendemain de la Toussaint.

Les Baillis de France à la S. Andrieu,

et aura chascun Bailly de France et de Normandie 2. jours pour compter l'un après l'autre.

Navarre rendra de la Tiphaine, et aura 8. jours.

Ensuite tous les Comptes ordinaires ouys, après le temps dessusdit pourra l'en oyrs les Commissaires des dixièmes, des annuecs, de Messaigiers, et autres Commissaires.

Les Comptes de l'Hostel le Roy, de Madame la Royné, avec les joyaux pour 2. termes.

Les Comptes du Tresor pour 2 termes.

Les Comptes des Garnisons.

Statuto Philippi Valesii Regis 8. Aprilis ann. 1342. cäutum, ne quis Ballivus vel Senescallos sit ex Magistris Requestarum, neque ex Parlamento, in Reg. Memorial Cameræ Comput. Paris. sign. C. fol. 259. Adde Statutum pro reformat. Regni ann. 1302. cap. 8.

Admissos tamen in Parlamentum, nisi cum de Arrestis pronuntiandis ageretur, constat ex Edicto Philippi V. ann. 1320. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 730: Nous voulons que les Huissiers de Parlement laissent passer les Seneschaultz, Bailliz et nos Procureurs pardevers les Mestres, forz tant seulement quand il seront en conseil sur les arrez.

Ex ordine Militum seligebantur Ballivi, ut auctor est Monstrelletus 1. vol. cap. 155.

Quanquam vero ex ordine militum seligebantur Ballivi, horum nihilominus officium seu servitium aliquam nobilitati maculam inure nonnunquam opinati sunt, ut colligitur ex Charta Phil. Pule. ann. 1295. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 253: Cum dilectus et fidelis noster dominus Couciaci Theobaldus de Marla Ballivum castri sui Montismirelli duxerit deputandum; nolumus quod occasione servicii dictæ balliviz, quamdiu manserit in eodem, dicto Theobaldo, ejus uxori eorumque liberis aliquod prejudicium generetur, aut imponatur aliqua macula servitutis.

Interdum Gubernatores Balliviarum suarum se se inscribebant, ut ex variis Tabulis, et ex Froissarte 2. vol. cap. 24. colligitur: quod postmodum iis interdictum dicto Statuto 8. April. ann. 1342.

Si bellum ingrueret, vel a Rege submonerentur et citarentur feudatarii, Ballivi Communias Balliviarum suarum in exercitum ducebant, iisque præfiebantur. Homagium Vicarii Salviæ in Occitania, apud Catellum in Hist. Tolos. Comit. pag. 36: Quando dominus Rex vel alius nomine ipsius vult congregare cavalcatas per Bajulos parochiarum, ego debo mandare dictas cavalcatas per totam dictam Vicariam, per dictos Bajulos, et cogere homines secundum mandatum domini, ut eant in guerram: et debo dictos homines conducere, et capdelare per me, vel per alium, cum expensis tamen domini prædicti. [Charta Berengarii Comitis Provinc. ann. 1284. ex minore Chartul. S. Victoris Massil. pag. 119: Retinetis nobis cavalcatis semel in anno homines dicti castri teneantur venire in nostris castris, si contigerit nos vel Bajulos nostros facere exercitum.] 127. Vide Froissart. 1. vol. cap. 121. pag. 127. Labbeum tom. 1. Miscellan. pag. 658. San Julianum in Augustoduno pag. 215. etc.

Ballivorum officia annua erant, et Vicarios ad ius dicendum pariter annuos ii deligebant. Ita appellantur in Statuto S. Ludovici ann. 1256. quos nostri Lieutenans Generaux vocant. De iis consendum Edictum Caroli VIII. ann. 1493.

¶ Triennium officia sua Ballivos obtinuisse, atque etiam diutius, quamvis raro, monet D. Brussel de Usu Feud. lib. 2. cap. 34. quod manifestum fit ex Catalogo quem ibidem adtextuit. Ad Vicarios vero eorumdem quod attinet, nihil in Statuto laudato ann. 1256. mihi occurrit quo Ballivus jus fuisse Vicarios, qui vice suas gererint, diligendi, eosque annuos fuisse probetur; id certe sequiori saeculo ipsis interdictum fuisse supra monuimus.

Ballivus, administratione sua durante, possessiones per se, vel per alium emere in Ballivia sua, absque Regis licentia, interdictum Statuto S. Ludovici supra laudato: ut et sibi vel liberis, fratribus aut sororibus, et consanguineis vel cuiuscumque de familia sua, absque Regis assensu, procurare; [sed et matrimonia contrahere, suosque in Monasteriis collocare.] Habetur in Camera Computor. Parisiens. sequens Diploma, quod id adstruit: Johannes, etc. Universis, etc. Exposuit nobis Colardus de Salcibus Ballivus noster Vitriaci, quod cum ipse matrimonium contrahi procuraverit de Colardo filio suo, cum filia Radulphi de Dargieres Militis in sua Ballivia commorantis, timeatque, ne eidem imputari posset in futurum, quod hoc iusta ordinem facere non potest, absque emenda erga nos incurnda: Notum facimus, quod attentis gratis servitiis, etc. eidem omnem emendam, quam propter præmissa incurtere potuit, remittimus et donamus, nonobstante, etc. Datum Paris. die 15. Junii ann. 1359.

Denique ut omnis odii aut favoris abasset suspicio in judiciis, statuit Philippus Pulcher, ut aliunde assumenter quam ex Balliviis, ad quas mittebantur, Statuto anni 1302. cap. 17. cui consona habet de Friderico I. Imp. Guntherus lib. 8. Ligurini:

..... Cunctasque per urbes
Electos in jure viros, verique sequaces
Imposit, medio qui cuncta negotia juris
Limite discuterent, nec eos ex urbibus iidem,
Ne favor aut odium sensus corrumpat eorum,
Sed magis ex aliis ad munera pulca vocatos
Elegit, sacra vel delegavit ab aula.

Ballivi, finito officio, in sua Ballivia remanere tenebantur per 40. dies, vel saltem procuratorem sufficientem dimittere, ut de se conquerentibus coram illis responderent, quibus id fuisse commissum, ex dicto statuto S. Ludov. ann. 1256. vel 50. Et ex Statuto Philippi Pulchri anni. 1293. in Regesto 36. Chartophylacii Regii Charta 133: Item quod Bajuli facto tempore eorum regiminis morentur et remaneant in locis Bajularum suarum per 50. dies continue parati respondere onnibus de se conquerentibus. Quod etiam in Scotia factitatum docent Leges Scotiæ Quoniam attachiamenta cap. 101. Id vero et illi et nostri hauserant ex 1. 1. Cod. Ut omnes Judices tam civiles, quam milit. etc. et ex Novella Theodosii et Valentiniiani de Tributis Fiscalibus. In quam rem consulendus Theophanes ann. 2. Justiniani M.

Neque tantum in Balliviis suis morari per id temporis, sed etiam in Parlamentis sistere se tenebantur, ut de judicatis in assisiis suis responderent. Philippus de Bellomanio cap. 61. ait, eum, qui de falso judicio appellavit, debere illud prosegui in proximo Parlamento post appellationem: mais ajourner le Bailli ne convient-il pas faire, car il est tojours ajorne as Parlemens à ce jour de lor Baillies contre tos cijs qui se voient plaindre d'eux. Atque hæc generatim de

Ballivis Gallicis: de Anglicis vero sequentia ex Spelmanno, et aliis hic subjecimus.

BALLIVUS FRANCHESIÆ, seu *libertas*, apud Anglos est, qui in loco immuni, seu portione Comitatus, potestate Vicecomitis subducta, partes Vicecomitis exequitur. Et sunt hujusmodi *Ballivi* eorum similes, qui apud Gallos Baronum et Castellanorum appellantur *Ballivi*. Horum mentio est in Statuto 2. Westmonaster. cap. 42.

BALLIVI BURGORUM, sunt in burgis suis Prætoris instar: at sub illo nomine ante saeculum Normannicum non reperiuntur; sed deinceps nunc Aldermanorum locum, nunc *Grevi* et *Portgrevi* obtinuerunt. In hoc autem differunt ab Aldermannis et Grevis, quod hi plerumque singulis burgis vel civitatibus singuli præficerentur; Ballivi autem bini, ut olim Londonis: interdum quatuor, ut Norwici aliquando. Primos etiam Londoniarum *Ballivos* alii Vicecomites appellantur, qui apud Anglos multo splendidior est Magistratus. Vide Leges Burgorum Scotic. cap. 76. § 1. cap. 104. § 1.

BALLIVUS MANERII. Idem est, qui alias *Ballivus*, seu Præpositus villæ, quasi vicedominus: nam domini loco omnia administrabat infra manerium, seu villam: tantaque olim ejus erat celebritas, ut absente domino, brevia aliquot Regis, illi tanquam domino mandarentur.

BALLIVUS DOMESTICUS, seu rei familiaris idem est qui Latinis *Villicus*.

Sunt præterea Quinque portuum, forestarum, Castellarum, aliorumque locorum *Ballivi*, et rei alienæ administrandæ perplures, quos longum esset singulatim enumerare. Prae omnibus autem, munere, multitudo notissimi sunt infimi illi *Ballivi*, qui Vicecomitibus et *Ballivis franchesiæ* sunt a mandatis. Horum autem est, desideratos in Curias accersere, partem ream citare, sistere, apprehendere, in custodiā deportare, multas et debita exigere, rem judicata transigere, et hujusmodi. Quæ ut faciant, alii undique discurrunt, et appellant ideo *Ballivi errantes*, seu *itinerantes*, quales olim apud Romanos *Vatores*. Hoc illud hominum genus est, quod dum plebem per secula vexat et depeculatur, honestum Ballivorum nomen turpi infamia perfundit: cum tamen ipsi non *Ballivi*, at *Subballivi* potius sint appellandi. Hactenus Spelmanus.

¶ Ad Ballivos vero Delphinales quod spectat, de eorum jurisdictione et cognitione nihil est quod addamus: cum iidem fuerint qui Ballivi Regis Franc. de quibus satis abunde supra dictum est: ad eos quippe, quemadmodum et ad illos, census, aliorumque vectigalium, quæ fisci erant, spectabat collectio, de quibus rationem Castellano exhibebant, ad cujus mandatum, debebant facere et tractare negotia domini. Horum exinde officium sub anno censi infundatum videre est in Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 111. ubi, plura si nosse cupis, accurate pertractata reperies.

BAILLIVIA, BALIVIA, BALLIA, BALLIVA. Nomen est genericum, comprehenditque non modo *Ballivorum* majorum officia ac districtus, sed etiam alias *Preposituras*, *Majorias*, *Vicecomitatus*, et quosvis pedaneorum judicium magistratus, qui in commercio erant, et vænabant, et emebantur, ut est in edicto S. Ludovici ann. 1254. apud Nan-

gium in illius Vita pag. 364. Hinc *Bal- liva Vicecomitis*, apud Matthæum Paris, et in Vitis Abbatum S. Albani. *Baliva forestæ et forestarii*, in Legibus forestæ, apud eundem Paris, id est, cura forestarum, de quibus etiam forestarii judicia exercebant, vel saltem multetas imponabant. [Edictum S. Ludovici ann. 1228. in Hæreticos Occitanos: *Hæc Statuta inviolabiliter servari jubemus, mandantes, quod Barones et vassalli et bone ville jurent ista servari, Baillivis nostris ad hoc executoribus deputatis, qui infra mensem postquam fuerint in Baliviis suis constituti, publice et in loco publico et die solemptni, jurent quod hæc servabunt.* Charta anni 1298. ex Archivo Montis S. Michaëlis: *Nos frater Stephanus Abbas Savigneti et Magister Guillelmus archidiaconus Sabolii visitatores et reformatores monasterii Rothonensis a domino Papa delegati, statuimus, quod Abbas teneat Baillivias sive præposituras de Rothono, de Balneo, etc. Tabular. Angeriac: Ipse Petrus quitavit et concessit dicto Laidei et heredibus suis Balliam et libertatem ipsius Balliae, quæ Ballia vocatur publice Præpositura finorum.*] Vide infra *Balia*.

BALLIA, BALLIVIA. Charta ann. 1208. ex Archivis Castri Nannet. : *H. de Leonia: Ego dedi R. filio Cari pro bono suo servitio Balliam et ministerium et senescalliam hereditarie et perpetuo possidenda, inter me et ipsum nullo Baillivo mediante, in quinque pleibus, etc.* Alia ann. 1225. ex eodem Archivo: *Noverit universitas vestra nos dedisse et concessisse dilecto militi nostro Eudoni Guidon Senescalliam et Bailliviam in plebe Tinet... sibi et heredibus suis in perpetuum. Dictus autem Eudo Guidon est homo noster ligeris de Senescallia et Ballivia prædictis.* Adde Regiam Majestatem lib. 1. cap. 15. § 14.

BAJULIA, in Saisimento Comitatus Tolosæ ann. 1271. tom. 1. Annal. Tolos. pag. 87. inter Instrumenta: *De Buzeto Diocesis Tolosæ et Bajulia ejus. Et pag. 38: Asseruerunt etiam quod in Bajulia et districtu dicti castri sunt castra et villæ et parochias infra scriptæ. Statuta Eccles. Barchin. ann. 1341. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 622. E: Bajulias, scribarias seu alia officia, etc. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 527: Cedit quidem in magnum Ecclesiæ detrimentum, quod scribanæ, vicaræ, Bajulias, sagionæ... per laicos gubernari, etc. Spicil. Acher. tom. 9. pag. 249. ex Testamento Jacobi cognomento Magni Regis Aragoniæ ann. 1272: *Manumissiores nostri habeant, teinant et recipiant tot annis et tandem omnes redditus et exitus civitatum... et Bajularum suarum, etc.* Præceptum S. Ludovici. ann. 1238. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 51: *Volumus et mandamus, ut Bajuli nostri in quorum Bajulis capti fuerint hæretici, etc.* Hist. Dolphin. tom. 1. pag. 40: *Desiderius Corlois est homo Comitis et tenet de eo Bajulum de Menglas et de Longavilla et percipit pro ista Bajulia decimam partem in omnibus censibus et in tallia quinque solidos pro calciatura sua.* Vide infra *Balia*.*

BALLIVIA FEODATA, Juris dicendi potestas, vel potius prædii alicujus cura in feudum data. Tabularium Ludovici Duci Andegavensis Regis Siciliæ fol. 102. 103: *Michel de la Touche homme lige deux fois pour la grant Baillie Faiée du Chaillant, et à cause de la Baillie Faiée de Lennot de Changey. Colette la Bedelle femme lige à cause de la Baillie Faiée de Mayenne.*

BAILLIAGUM, Baillivi seu Judicis officium, districtus, jurisdictio, Gall. *Baillage.* Rotulus Cancelleriae Ducatus Normanniæ tom. 4. Hist. 1. Harcur. pag. 1258: *Infra Bailliagum d'Evreux et d'Alençon.*

BAILLIVATUS, BAILLIVIATUS, Eadem notione. Litera Caroli Franc. Regis ann. 1459. tom. 5. Hist. Paris. pag. 705. inter Instrum.: *Theobardus de Meseray dicti palati nostri dum viveret concierge rius magistros Petrum de Marigny et Petrum le Moustier successive suos Baillivos, qui dictum Baillivatus officium... exercuerant, comiserat.* Rymer. tom. 9. pag. 879: *Quoad officia tam justitiae Parliamenti, quam etiam Baillivatus, Præposituras, etc. Et pag. 898: Præposituras, Baillivatus, Senescallias, etc.* Vide eundem tom. 12. pag. 508.

BAJULATIO, in Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 56. 59. § 1. 2. in Sicilia Sacra Rochi Pirri pag. 174. ex Diplom. Martini Regis, et in Statutis MSS. Caroli I. Regis Siciliæ cap. 49. 50.

BALIA, Quævis rerum administratio. Falco Beneventanus in Chron.: *Jurejando firmavit, quod Comestabilam, et Rectoratum, aut aliquam Baliam publicam non acciperet, etc.* Tabularium Brivatense Ch. 28: *Placuitque mihi, ut post obitum meum ille teneat in Balia, et in annis singulis censum reddat, etc.* Charta ann. 1159. apud Joffredum in Nicea pag. 175: *Omnes administrationes sive Balias, etc.* Charta Comitis de Homburg. ann. 1312. apud Corium in Hist. Mediol. parte 2: *Dans nobis potestatem et Bajliam præcipiendi omnibus Imperiorum fidelibus, etc.* Joan. Villaneus lib. 1. cap. 25: *Haveva passato il decreto fatto, che nullo dovesse stare in nulla Balia più de cinque anni.* Le Roman de Guillaume au Courtnez, MS. :

Mes pour tel Dieu qui tot a en Baillie.

[Vide Historiam Dolphin. tom. 1. pag. 140. et 141. in quibus voces *Baillia* et *Balia* passim habentur eadem notione. *Bailia* in Charta ann. 1157. ex Archivo Castri Nannet.]

BAYLIA, BAYLLIA, Eadem significatio. Hist. Dolphin. tom. 1. pag. 142. col. 1. de officiis feudalibus familiae Abbatis S. Barnardi de Romanis: *Feudus Bayllia debet, sicut dictum est, hominum et iuree fidilitatem et centum solidos de placito tempore mutationis, procuracionem domus, id est, Abbatia sua Romanis et totius terra sua facere tenetur, et ratiocinia et custodire terram suam... et hoc quod habet in Petrosis de Cappelleys, usque ad viam quæ tendit ad columbarium et in tribus mansis panem et potum et tres agnos cum pane et vino, et feudum quod Clemens tenet ab eo pro Baylia et servitum molendinorum.*

BALIATICUM, Idem quod *Balia*, nos tris *Baliage*, *Gardia*, custodia. Charta Willelmi D. Montispessulani ann. 1103: *Dono etiam ego Willelmus Baliaticum arquinalis, et tertium denarium in arquinali, et medallias, quas donant homines Montispessulani et Longobardi pro arquinali. Bayliwike, Apud Littletonem sect. 248. Bajlato, apud Matthæum Vil laneum lib. 6. cap. 33.*

BALIE, BALLIVE, Officinarum in Monasteriæ præfecturæ Monachis demandatae, apud Innocent. III. PP. lib. 18. Epist. 55. Vide Probationes Hist. Drocensis pag. 237. Matthæus Paris pag. 110: *Monachus Ballivam suam, si quam habet, amittat.* Idem alibi: *In qualibet Balliva, quas Obedientias dicimus, cons*

tituit. [Vide Marten. tom. 4. Anecd. col. 1209.]

BALIUM, Idem quod *Balia*, *Balium regni*; Hugo Falcanus de Siciliæ calamit. pag. 671: *Reginam autem præcepit totius regni curam et administrationem (quæ vulgo Balium appellatur) tandem gerere, dum puer ejus prudentius esset, quæ negotiis provide disponendis sufficere putaretur.* Adde pag. 674. Hac notione occurrit lib. 2. Epistolar. Innocentii III. PP. pag. 484. 488. 491. Edit. Venetæ.

BAJULACUS, f. pro *Bajulatus*, eadem notione. Charta ann. 1284. apud Rymer. tom. 2. pag. 278: *Decree Majestatem vestram, quæ a summo Rege regni terreni tenet Bajulacum.*

BALIUS, Gubernator, *Balio*, Ital. Joan. Villaneus lib. 1. cap. 19: *Era Pipino sovrano Balio et Governatore di tutta Francia.*

BAJULUS, Eadem notione. Chron. Romualdi II. Archiep. Salernitani apud Murator. tom. 7. col. 199: *Non multo post quum Imperator vellet in civitate Bajulum constitvere, et eam pro suo arbitrio ordinare.*

BAJULIA, Tutela, protectio. Testamen tum Ranimiri Regis Aragon. æræ 1099. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 2. cap. 38: *Et mitto illum (filium) et omnem meam terram, et meum honorem, et meos viros, quæ Deus mihi dedit, in Bajulia de Deo et de suis Sanctis, etc.* Infra: *Ut sint in Bayliam Dei et de sancta Maria, etc.* [Le Roman de la Rose apud Borellum:]

Piega fut morte, ou mal sortie,
Selle ne fut en ma Baillie.]

BALLIATA, Tributi genus, f. illud quod ratione protectionis seu tutelæ exigitur. Antiquit. Benedict. Engolism. MSS. apud Stephanotium pag. 189: *Litteræ Adhemari Engolismensis Comitis quibus homines S. Ausonii... exemit ab omni Bajliata, injusta exactione, exercitu, canis, ballivis, cascis et paleis.*

BAJULATUS, Locatio, conductio, datio ad firmam, Gall. *Bail.* Provinciale Ecclesiæ Cantuarensis lib. 3. tit. 9: *Vel sub nomine Bajulatus Ecclesiæ ad firmam Laci conceduntur, etc.*

BAJULATIO, Gravamen. Charta Goffredi Comitis Conversani ann. 1105. apud Ughellum tom. 7. pag. 1072: *Concedimus etiam, ut nemo ex hominibus ipsis Ecclesiæ... constringatur ullo tempore ad faciendam Bajulationem, vel aliquam servitutem, etc.* Adde pag. 1081.

BAJULATIO, Tributum, vectigal; quidquid ob merces extra regnum vel provinciam exportatas exigitur. Epistola Panormitanorum ad Martinum PP. IV. in Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 36: *Quoniam divitibus invitis faciebat dari officia secretæ, mediocribus vero Bajulationis döhanois, certasque tabellas modicas, etc.* [** Confer Indices ad Pertzii vol. Scriptorum 3. et Legum 2. Raynouard. Gloss. Roman. pag. 169. 170. infra *Ballum*, sqq.]

* 5. **BAJULUS PALUS,** Pedamentum vitis, Gall. *Echalas*, Williel. Malmesbur. Hist. Angl. lib. 4: *Initiuntur enim vites arundinibus, quemadmodum pueruli nutritiis.*

BAIUM, *Porrum*, in veteri Gloss. San German. num. 501.

* Leg. *Portum.* Vide supra *Baia* 2.

BAJUNOLA, BAJUNULA. Vide *Bajulona*.

BAIUS. Vide *Bagus*.

BAIZA ARGENTEA, f. *Pannus argen-*

teus, ab Anglico *Baize*, Pannus villosus. Locum vide in *Spara*.

* Vasis species esse videtur. Vide *Bacca* 2.

BAKELER. Vide *Baccalarii* 2.

BAKEERE, Anglo-Saxon. Bæcere, Pistor. Charta 14. seculi apud *Madox* Formulare Anglic. pag. 200: *Thomas de Kyngeston Bakere civis Londoniæ executor testamenti, etc.*

1. BAL, Veteribus Francis, Falsus. Vide *Ballomer*.

2. BAL, Mensura vinaria. Jura vice-com. Biter. in civit. Albiae ann. 1252. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 494: *A singulis tabernariis unam mensuram vini, quæ dicitur Bal.*

BALA, Sagma fascis, onus, sarcina, in modum pilæ, quam Galli et Itali ballam vocant, compacta. Fleta lib. 1. cap. 22: *Ne quis occultare præsumat aliquam pecuniam in pannis, in fardellis, Balis et alibi in loco suspecto. [Consuetud. et iura Ecclesiæ S. Bertini et S. Audomari MSS: *Bala quatuor den. de tercel. iv. den.* Rymer. tom. 7. pag. 233: *Unam Balam de arquinetta.* Ibidem pag. 356. col. 2. in Charta pro collectore Papæ de exportandis vestimentis: *In Balis sine (f. sive) cistis reponere, ac ea omnia in quadam navi in portu prædicto carcare.*] *Balla*, apud Matthæum Villaneum lib. 11. cap. 90. Boccacius: *Fece molte Balle ben ligate et ben magliate.* [* Vide Raynouardi Glossar. Rom. vol. 1. pag. 171. voce *Bala*, et infra *Balla* 2.]*

BALAA, Gall. *Balay*, Scopæ, in Chartis Ecclesiæ Aiciensis sec. XIV: *Solvuntur in tracta... porteriori minori pro Balais 20. sol.* [* Pro *Bala* leg. *Balaum*. Vide in hac voce.]

BALADIUM, Purgamenta frumenti vel horreorum, quæ scopis colliguntur. Gall. *Balayeures*. Vetus Charta apud Beslium pag. 422: *Collum et Baladium, sola quoque et sedimina expono.* Vide infra *Balagium* et *Balexes*.

BALAFARDUS, ut supra *Badelare*, Ensii brevis species. Gall. *Coutelas*. Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 312: *Gladio Balafardo evaginato, versus dictum Anthonium venit prædictus Petrus. Sed leg. videtur Balasardus.* Vide infra in hac voce.

BALAGARE, BALAGUARE, Scopis mundare, Gall. *Balayer*. Comput. ann. 1362. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 255. col. 2: *Solvit... duobus palharidis, qui Balagarunt domum antiquam et noviter aquitam, etc.* Ibid. pag. 258. col. 1: *Solvit... duobus hominibus, qui Balaguarunt et mundarunt domum consulatum Nemausi, etc.*

BALAGIUM, [Tributi species ex *bladis*.] Breve commemorationis doni, apud Catellum in Islo Episcopo Tolosano pag. 855: *Et in hoc fevo dedit illis totam siglicem, et totum milium, et Balagium, et decimum de sextaratis, boterium, et retrodecimum, et retrocole, etc.* Charta ann. 1240: *Et pro ista advocatio pars de Alneto solvet parti de Meleduno 60. sol. in suo Balagio annuatim.* Charta ann. 1312. ex Archivo Massil.: *Salva et retenta dictis dominis et colonis trezeno, corsura et Balagio bladorum.*] Vide *Palagium*.

Rectius, Purgamenta frumenti, quæ scopis colliguntur. Gall. *Balayeures*; seu frumentum quod in infima acervi parte remanet, atque a decima eximitur. Vide supra *Baladium* et infra *Balatum*.

BALAGIUS. Vide *Balascus*.

BALAIUM, Scopa, Gallis *Balay*. Tabular. Fossatense: *Idem hospites scopas*

sive *Balaia et saccos ad ferendum bladum de granchia, etc.* Vide *Baleys*.

BALAMITES, pro *Balanites*, Gemmæ species. Rymer. tom. 5. pag. 50: *Unum scrinium auri... garnitum de saphiris.... Balamibus et aliis petrariis.*

BALANÇA, BALANCEA, Libra, bilanx, Gall. *Balance*. Pactum inter abbat. et consules Aureliaci ann. 1350. in Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 246: *Item quod omnes Balançæ, ad quas seu cum quibus res vendite et vendendæ ponderabantur, etc.* Charta Theobaldi comit. Bles. ann. 1213: *Ubi par unus erat Balancearum, de cetero duo parta habeantur. Ballance, pro Statuto ponderare, in Chartul. Lati-niac. fol. 240: Demye Ballance de fille, obole qui vent, et obole qui achete: et l'autre Ballance autretant. Balancier, Officium apud monetarios, cui monetas ponderare competit, in Lit. ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 151: *Les gardes, essayeurs, Balanciers, etc.* Vide infra *Balansa*.*

BALANCIA, Præstatio, ut videtur, quæ pro mercibus ponderandis exsolvit-
tur; vel Locus, ubi scopæ crescent. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 194. v^o: *Ova valentia quinque solidos pro quibusdam Balanciis et censu.* Vide infra *Balentia*.

BALANCUS, Navis Indica, apud Carol. de Aquino in Lex. milit. ex Maff. Hist. Ind. lib. 9: *In Balancum, quod levioris navigii genus est, ad fallenda missilia desilit.*

BALANDRANA, Palii species, nostris *Balandras*, vel *Balandran*. Statuta Ord. S. Benedicti in provincia Narbon. ann. 1226: *Illas quidem vestes, quæ vulgo Balandrava et supertoti vocantur, et sellas rubeas, et fræna,.... penitus amputamus.* Rectius *balandrana* præferit Concilium Albicense ann. 1254. cap. 53: *Prohibemus quoque districtius, ut nulli Regulares cum Balandratis seu garmasiis, vel alii vestibus Laicorum, equitent, vel incendant.* [Balardinis et Gramasis legit D. de Laurière in Notis ad Edictum S. Ludovici ann. 1228. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 52.]

BALANERIA, idem quod *Balingaria*, Navis bellicæ vel piraticæ species, na-vis cursoria, nostris *Balenier*, *Ballenier* et *Balnier*. *Balinier*, in Chron. Britan. ad ann. 1387. inter Probat. tom. I. Hist. Brit. col. 61. Annal. Genuens. ad ann. 1428. apud Murator. tom. 17. Script. Ital. col. 1288: *Et super aliis quatuor navibus admodum parvis, ex quibus due erant Balaneris, aderant homines circiter ducenti.* Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 279: *Lesquelz ont mené le supplicant avec eux en un Balenier en escumerie sur la mer.* Aliæ ann. 1455. in Reg. 183. ch. 48: *Comme Robert du Quesnay escuier.... eust fait équiper et mettre en guerre sur la mer ung Ballenier.* Froiss. 3. vol. cap. 109: *Si menoient (les Anglois) en leur armée vaisseaux, qu'on appelle Balniers cour-siers, qui flotoient sur la mer et alloient devant pour trouver les aventures.* Cap. 116. et alibi: *Balleniers.* Sed et *Baleniers* nuncupabantur ii, qui ejusmodi navis concidebant. Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 127. ch. 283: *Lesdiz mariniers furent pris par les Baleniers d'Olonne, et amenez prisonniers à la Rochelle.*

BALANERIUS, Navigii majoris genus. [* Vel potius levioris. Vide supra *Balani-*
eria.] Litteræ Caroli Regis ann. 1481. ex Archivis Communis Massil.: *Ipsorum naves, Balanerios, galatias, barchias, caravellas, et quæcumque alia vasa mari-*

timæ cum suis corredis, apparatus, armamentis et rebus illarum.

BALANI, Grandes viri, Papiæ, Leg. Glandes.

* BALANIS. [Quercus. DIEF.]

BALANSA, Libra, bilanx, Gall. *Balan-* ce. Stat. ann. 1272. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 98. col. 2: *Porro minis-teria sive scalas sex duximus distin-guenda: prima scale erit camporum,... et aliorum qui ponderant cum Balansa. Item quedam Balansæ de cupro, in Inven-tar. MS. ann. 1379. Vide supra *Balanca*.*

BALANTIA, Idem ac *Balancæ*, quod vide, et in *Assaia* Rymeri locum, cui paulo post subjungitur: *Ad omnes illos, quos de falsatione seu diminutione mone-tarum, Balantiarum, seu ponderum, etc.*

BALANUM, *Nux muscada*, in Glossar. S. Andreae Avenion. MS. *Balanus vulgo* est *Dactylus*, *palmula*, *nux castanea*.

* Glossæ Lud. de Guaschis ad calcem Doctrinal. : *Balanum, quoddam unguen-tum.*

BALANUS, Quercus. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Balanus, quesme, un arbre.* Vide infra *Balæti*.

BALANX, pro *Bilanx*, ex Gall. et An-glico *Balance*. Ugutio: *Bajulo, vacillo, hincet illinc inclinare: unde he Balances,* quia huc et illuc non declinant. [Verius si a duabus Lancibus etiam duxisset, sicut et *Bilancis*; i mutatum fuit in *a*, ut a voce *Cingulum*, dicimus *Sangle*, etc.] Will. Thorn. de *Balancibus et men-suris. Ballanca*, in Charta ann. 1266. apud Loisellum in Bellavaco pag. 297.

BALANZETA, BALLANCETA, Nummari trutina, Gall. *Trébuchet*. Ordinat. Caroli dalph. ann. 1357. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 18. r^o: *Denarii taillient ad recours ad Ballancetam, et possit esse de justo ad fortè unum granum et dimidium.* Alia ann. 1362. ibid. fol. 41. v^o: *Et ipsi denarii debeant taylliari ad Balanzetam et ad recors, et possit esse de justo ad fortè unus granus.*

* BALANZETÆ, diminut. a *Balantia*, Statera auraria, Ital. *Saggiuolo, Bilancette*, Gall. *Trébuchet*. Stat. Jurisdict. Medioli. in Mon. Hist. patr. Taurin. tom. XVI. P. II. col. 1067: *Quilibet pensator communis Mediolani monetarum auri te-neatur habere et tenere Balanzias (Balanzetas Cod. B.) bonas et justas et bene equales... et teneatur qualibet die co-equare Balanzetas sic quod non pendant plus ab una parte quam ab alia.* [FR.]

* BALANZIA. Vide supra *Balanzetæ*. [FR.]

BALARDINA. Vide *Balandrana*.

BALARE, BALLARE, Saltare, choreas ducere, Ital. *Ballare*, Gall. *Baler*. Ugutio [et Glossar. MS. Montis S. Eligii Attrebat.]: *Ballare: huc et illuc inclinare, va-cillare.* Totæ Tyronis: *Ballat, ballator, ballatrix.* Voces a Græco deductæ. Gloss. Græc. Lat.: *Balλίων, Πέργο, γραδιον, Βαλλίτη, Αμβουλάτ, Βάλτοντα, hic gressus. Βαλλίων, Βαλλό.* Lexicon Græc. MS. Reg. Cod. 2062: *Balλίτεν, τὸ κόμβιλλο κτυπεῖν, καὶ τρόπος τὸν ἔχειν κτύπον ὀργεῖσθαι.* Vide Athenæum lib. 8. pag. 362. Ita in Con-cilio Laodiceno. can. 52. vox *Balλίτεν* usurpat; [Et apud Theophanem ann. 1. Valentis.] Vide Salmasium ad Histor. August. pag. 350. S. Augustinus Serm. 215. de Tempore: *Ita consuetudo Ba-landi de paganorum observatione reman-ist.* Serm. 216: *Diabolico more Balare et saltare.* Ferrandus Diac. in Breviar. Canon. cap. 188: *Ut nullus Christianus Ballare vel cantare in nuptiis audeat. Ubi Concil. Laodic. habet Baλλίτεν. Synodus Romana sub Eugenio II. ann. 826. cap.*

35: *Sunt quidam, et maxime mulieres, qui festis ac sacris diebus, atque Sanctorum natalitiis, non pro eorum, quibus debent delectantur desideris advenire, sed Ballando, verba turpia decantando, choros tenendo ac ducendo... advenire procurant.* Epistola Liciniani Carthaginis Spathariæ Episcopi ad Vincentium Ebusitanæ insulæ Episcopum, apud Bivarum : *Meliusque erat viro hortum facere vel iter agere, mulieri colum tenere, et non, ut dicitur, Balare, saltare, membra Deo benedicta saltando trahicere, et torquere, etc.* Pirminius Abbas in Excerptis de Sanctis Scripturis : *Nullus Christianorum neque ad Ecclesiam, neque in domibus, neque in trivii, nec in nullo loco Ballationes, cantationes, jocos et lusa diabolica facere presumat.* Occurrunt rursum infra. Vide Auguriosus. [Statuta Capituli Senon. art. de Precentore : *Sciendum quod die Inventionis B. Stephani ad processionem in navi Ecclesiæ, apud S. Columbam in die S. Lupi, dum cantatur in choro, O venerandum antistem, Precentor in his duabus locis, in chiroteci et annulis cum baculo debet Ballare, et non plus per annum.*] Joan. de Condato MS. :

Puis chante, et puis esprigne et Bale.

* Le Roman de Robert le Diable, MS. :

L'empereur est enny la sale
U il ne trepe, ne ne bale.

Baulier, Eadem notione, in Vit. SS. MSS. ex Cod. S. Victor. sign. 28. fol. 190. r. col. 2: *Aureliains fist chanter jouteurs et les autres Baulier o soy.* Unde Baloier et Baullier, Vento agitari, in Poemate Alex. part. 1. MS. :

Les langues de l'enseingne vont au vent Baloiant.

Le Roman de Clémades MS. :

Mainte banniere Baullier
Y veissies et mainte enseigne.

[** Confer Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 174. voce *Ballar*; Glossar. med. Gracit. voce *Balliciv*. col. 171. et Append. col. 34.]

BALATOR, vel ut est in notis Tyronis. *Ballator, Saltator.* Appendix ad Chronicon Leodiense ann. 1374. apud Labbeum tom. 1. Bibl. pag. 408 : *Fuerunt saltatores seu Balatores quedam gentes Leodienses, ... saltabant et chorizabant, etc.* [** Vide Forcellinum in *Ballator*.]

BALATIO, Saltatio. Isidori Glossæ : *Choreis, Balationibus. Capit. Car. Mag. lib. 6. cap. 198.* [** 196]: *Illas vero Balationes et saltationes, canticaque turpia... non faciat.* Vide Concil. Bracarense apud Burchard. lib. 10. cap. 39. Præcepta Synodalia Petri de Collemedio Archiepisc. Rotomag. ann. 1145. [Statuta Ecclesie Nannet. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 935.] et Synodus Bajocensem ann. 1300. can. 31. Le Roman d'Aubrey :

A Ostesin fu li peuples joians
De jeans, De Baus, de violes, de chans, etc.

[Ovide MS. apud Borellum ad vocem *Citole*:

Et Baleries et keroles,
Et vit violes et citoles.]

* BALATIO, Eadem notione, tom. 2. Concil. Hisp. pag. 320. et apud Mabilloium tom. 4. Analect. pag. 587. et alios.

BALLATIONES, in festo Sanctorum Innocentium, interdictæ in Concilio Coprinaciensi ann. 1280. can. 2. Vide *Kalendæ*.

VALLATIO, pro *Ballatio*. Vita S. Eligii lib. 2. cap. 15: *Nullus... Vallationes, vel*

saltationes, aut caraulas, aut cantica diabolica exerceat. Eod. cap. : *Ludos etiam diabolicos, et Vallationes, vel cantica Gentium fieri vetate.*

BALLIMATHIA. Ugutio : *Cimbala, actabula sunt, que percussa.... sonum faciunt, sic dicta quod cum Ballematica similiter percutiuntur, id est, in balismatiis, seu in saltationibus. Joann. de Janua, cum ballemacia. Codex MS. Canonum ballematica habet. Ita etiam Gloss. Isid. : Vallematia, in honesti cantationes, et carmina jocaque turpia; sic enim legendum. Titulus canonis 23. Concilii Toletani III: Quod Ballimathiae et turpia cantica prohibenda sunt a Sanctorum solenniis. Aliae Editiones habent balimanthiae, quasi interdicuntur divisiones, quæ per saltationes fiunt. At in ipso canone saltationes tantum et turpia cantica vetantur in Sanctorum solennitatibus, ut in Concilio Romano sub Eugenio II. PP. sed legendum videtur ballismatia, ex Graeco βαλλησμάτιον: nam in Glossis βαλλίζειν, est ballare, βάλλειν, seu βάλλειν, gressus, Pas de dance: vel βαλλησμάτιον, ex Graec. βάλειν.*

BALISTEUM, Idem quod *Ballematum*, Chorea, vel cantilena, ad quam saltatur; vox deducta a βαλλίζειν, ballare, vel balare, ut supra observatum. Vopiscus in Aureliano : *Adeo ut etiam Balistea pueri, et saltatiunculas in Aurelianum tales componerent, quibus diebus festis militariter saltitarent.* Nostri eadem notione *Balestiaux*, dixerunt; unde *Balets*, etiamnum appellamus saltationes, quæ ad cantilenam fiunt. Petrus Fontanus noster cap. 27. § 4: *Ils n'aiment pas chijor à caroles, ne à giez, ne à Balestiaux.* Quibus verbis ea reddidit, quæ habentur in leg. 9. Cap. de Feriis: *Nihil eodem die sibi vindicet scena theatralis, aut Circense certamen, aut ferarum lacrymosa spectacula.*

* Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 357: *Un esbatement et jeu de Balestiaux, etc.* Guignev. in Peregr. hum. gen. MS :

La leur fai je venir baleurs,
Gieus de Balestiaux et jougeurs.

Hinc *Balestel*, Balatro, minus. Le Roman du Riche homme et du Ladre MS. :

Et si estoit sont lor drapel,
Qu'il samblent estoit Balestel.

BALARGUS, *Annonæ species. Tabular. Absiense: Unam minam Balargi, et 1. gallinam et lagenam vini, et 1. panem.* [** Vide supra *Bailhargia*.]

BALASCUS, Carbunculus, cuius rubor et fulgor dilutiiores sunt: Ital, *Balascio*, Gall. *Balaïs*, vel *Rubis Balais*. Veteres, *candidos carbunculos* appellant ejusmodi lapides. Charta ann. 1308: *Infrascripta jocalia, videlicet unam coronam, et unum seruum de auro munitum de perlis, smiraldis, Balascis, diamantibus, et robinis; et sex firmatia de auro, munita partis et lapidibus pretiosis.* A Balascia Indiæ regione, quam *Balarem* Aithonus lib. 1. cap. 6. alii *Balasam* vocant, dicti ejusmodi lapides pretiosi. Paulus Venetus lib. 1. cap. 34: *Balascia est provincia magna: product hæc lapides pretiosos atque magni valoris, qui a nomine regionis Balasci vocantur.* Alberto Magno, *lapis Balagi*, est gemma coloris rubei, lucida valde et substantia transparientis, et dicitur esse *femina carbunculi*. Statuta MSS. pro Aurificibus Parisiens. ann. 1355: *Nul Orfevre ne peut mettre Amatiere avec Balais, ne esmeraudes, Rubis d'Orient, ne d'Alexandrie, si ce n'est en maniere d'envirrement servant*

comme un crystal sans feuille. *Balascos* Bigorre commendant Octavianus de S. Gelais, in Viridario honoris :

Et s'ils avoient dessus leurs capelines
Rubis, saphirs, fins Balais de Bigorre.

* BALASARDUS, ut supra *Badelare*, Ensis brevis species, Gall. *Coutelas*, olim *Bazelaire*. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 76: *Dictus Bernardus.... accessit ad domum suam, et gladio *Balasardo* accepto,... dictum Guillermum tribus vel quatuor ictibus de dicto Balazardo percussit.* Vide supra *Balaſardus*.

* BALASCIOLUS, diminut. a *Balascius*, infra. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295: *Item unum annulum.... cum uno circulo, ubi sunt IX. smaragdi parvi, et X. Balascioli sive rubinelli.*

* BALASCIUS, Carbunculus, Gall. *Balaïs*. Charta ann. 1351. in Reg. N. Chartoph. reg. ch. 26: *Item unum capellum in auro, cum quatuor pignis perlarum de perlis aixi, pro qualibet pigna rubinorum et Balasciorum peccis.* Vide *Balascus*.

BALASIUS, Eadem notione qua *Balascus*. Instrum. ann. 1347. tom. 2. Hist. Dolphin. pag. 568: *Ac certos lapides, Balasios, rubinos, saphiros, etc.*

* BALASSIUS, BALASSUS, Eadem notione, qua *Balascius*, in Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 807.

* BALASTARDUS, ut supra *Balasardus*. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 226: *Petrus Bernigole cum quadam Balastardo dictum Johannem in fronte percussit.*

* BALASTE. Vide *Basta*.

BALASTRUM, *Balneum*, in Glossis Isidori. [Versus de Mediolano apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 688: *Foris valde speciosum habet edificium, omnemque ambitum viarum firme stratum, scilicet undam capit per ductorem lymphæ quamdam Balastris.*] Vide *Balustrum*.

* BALATICUM, Hordei species, idem quod *Balargus*. Charta ann. 1209. ex Bibl. reg. cot. 17: *De omni fructu, qui inde exierit, de blado, et Balatico, et grapis et palea, debitis nobis et ecclesie S. Pauli medietatem.* Vide supra *Bailhargia*. [** Recens forte i. q. *Baldarium. ADEL.*]

BALATOFERUM. Testamentum S. Remigii apud Flodoardum lib. 1. Hist. Rem. cap. 18: *Alius pauperibus tribus, ubi Fratres cotidie pedes lavare debent, quibus etiam Balatoferum, quod dicitur Xenodochium, ad hoc ministerium statui, solidus unus dabitur.* [Miræus tom. 1. Operum Diplomatic. pag. 3. col. 1. legit ex eodem Testamento, *Balatoferum*.]

* BALATOLA, Calculus, Gall. *Balote*. Rymer. tom. 6. pag. 674: *Absolventes se ad Balatolas albas et nigras, et quod Balatolæ omnes albæ fuerant immixtæ.* (f. immissæ.) Alibi *Ballatola*.

* BALATOR. Vide in *Balare*.

1. BALATORIUM, [pro *Balatorium*, Molendinum.] Vide in *Valcatorium*.

* 2. BALATORIUM, ab Ital. ut opinor, *Ballatoio*, Menianum, Gall. *Terrasse, galerie, balcon*. Charta ann. 1199. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1184: *Actum Pisis in Balatorio dicti archiepiscopatus, præsentibus, etc.* Vide *Ballatorium*.

BALAUSTRUM. Petrus Damiani lib. 6. Epist. 17: *Palpitent oculi, os per crebra Balaustra gannire non cesserat, caput etiam nutet, etc.* Legendum forte *balustria*, nostris *Begaiemens*. Alias *Dioscoridi* lib. 1. cap. 155. *Balaustriæ*, ut Latinis, *Ba-*

laustum, est flos mali punici; Italicis *Balausta*, vel *Balausta*.

* Oscitatio, Gall. *Baillement*. Nihil itaque emendatione opus est. Vide supra *Badals*.

1 **BALAYA**, a Callico *Balais*, Carbunculus. Ex Chartis Ecclesiae Aniciens. Sæc. XIV: *Item calix in cuius pomello sunt quatuor Evangelistæ cum quatuor Lapidibus ad modum Balayarum*. Vide *Balascus*.

1 **BALYARRIUS**, Gall. *Balayeur*, Scoparius. Ex Chartis Ecc. Aniciens. Secuntur illa qua solvuntur in tracta. *Thesaurario Ecclesiæ* 8. lib.... Porterio minori pro *balais* 20. s. pro *Balayariis* 7. s. 6. d.

BALBA. Charta Ital. ann. 1345: Possunt suas ripas comporum dessus *Tanegrum munire*, si voluerint, de *Balbis* et plantis, prout voluerint. [* Vide infra *Balbus*.]

* **BALBACANA**, pro *Barbacana*, ni fallo. Vide in hac voce. Stat. Vercell. lib. 6. pag. 146. r.: *Debent communi Vercelliarum annuatim solidos viginti Pap. pro una ruta Balbacanæ, quæ est post domos illorum.*

* **BALBICUS**, *Balbus*. Gemma Gemmar.

1 **BALBINUS**. Historia Comitatus Ebroiensis inter Probat. pag. 9: *Ita tamen quod vicarius ejusdem Ecclesiæ de d'Alboe percipiet singulis annis unum modium bladi... in granchia de d'Alboe per manum Baltini monachorum. f. legendum Ballivi*, quo nomine nonnunquam appellatus est Administrator rerum Monasterii.

** **BALBIRE**, *Balbutire*, Gemma Gemmar.

1 **BALBOTTA**, Navis species. Jacobi Auriæ Annal. Genuen. lib. 10. ad ann. 1290. apud Murator. tom. 6. col. 599: *Die autem sequenti admiragius Januæ paratis platis, et cum eis Baltobitis, misit eas ad turrim de versus Ponentem, quæ erat optime per Pisanos fornita omnibus necessariis ad prelium*. Vide *Barbota*.

BALBUCA. Vide *Baldutca*.

* **BALBUS**, Agger, quo aliquid defenditur et munitur. Stat. civit. Astæ ex reva mologi: *Quod prædicti emptores in dicto ripatu ab utraque parte, ubicumque voluerint, possint facere Balbos et clusas, dummodo dictos Balbos et clusas non faciant prope pontem Tanagri,... et quod aliquis non possit fieri facere congeriam seu Balbos, vel aliud edificium in Tengro. Huc spectat vox Baube apud Guill. Guiart. ad ann. 1267:*

Tant errant droit par saint et Baube
Qui assés près de la cité d'Aube, etc.

Vide *Balba*.

1. **BALBUTIRE**, Latrare. Vita S. Pardi Radoyno auctore tom. 6. Maii pag. 371: *Ut ora Balbutientium canum obstruerentur.*

* 2. **BALBUTIRE**, Coenum agitare, in luto versari, Gall. *Barboter*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Balbutire, bourbeteir*.

* **BALBUZARE**, Balbutire, Ital. *Balbuzzare*, Gall. *Bégaier*. Libell. de remed. peccat. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 46: *Qui vero inebriantur contra preceptum Domini,... hoc est, ebrietas, quando statum mentis mutant (mutat) et lingua Balbuza, etc. Baubeter, Bauboier, nostris olim, ut Baube et Baubeterre, pro Balbus, vulgo Begue. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Baubetant, balbuciens. Alanus Chartier: Entrerompot sa voix, et faisoit sa langue Bauboier*. Chron. S. Dion. ad ann. 877: *A Looy le fil Challe le Chauf, qui Loys li Baubes fu apelez, etc. Phil. Mouskes:*

Loey ki Baubes ot nom,
Et sachies k'il ot cest sornom
Por c'ou k'il estoit Baubettere:
Mais il n'iert fol, ne abaterre.

Besgoier, in Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 447: *Pour ce que icellui prestre estoit moult chargié de vin ou de cidre en Besqoiant, etc. Blés, Provincialibus, a Lat. Blæsus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Blés, Prov. balbus, blæsus.*

BALCANIFER, Ita dictus Vexillifer, apud Templarios Milites, pro *Baldakinifer*. Matth. Paris ann. 1237. de clade Templarior. *Ea die Balcanifer, qui ul alii qui ceciderunt, cruentissimam de se reliquit hostibus victoriam*. Et ann. 1246. de iisdem: *Primicerius eorum et signifer, quem Balcaniferum vocant, etc.* Vide *Baldakinus*.

* **BALCARIUS**, Qui rei alicui colligende præst. Gloss. Caesar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. a Hontheim pag. 677. col. 2: *De missatico, quod provenit per quatuor ebdomas, redditum Balcarii rationem.*

* **BALCATORIUM**, *BALCHETERIUM*, ut supra *Bactenderium*, Molendinum, ubi panni tunduntur. Charta ann. 1214. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 397. col. 1: *Concessimus medium quoddam... ad faciendum ibi molendina seu Balcatoria, prout magis expedire videbitur*. Alia ann. 1303. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacr. edit. ann. 1717. col. 383: *Attendentes ordinis Cisterciensi per sedem Apostolicam generaliter esse indultum atque concessum, quod ordo ipse et loca ejusdem exempta sunt a decimaru solutione de fructibus molendinorum, piscariorum, Balcatoria, etc. Infra: De molendinis, Balcheteriis, piscariis, hortis, pascuis, virgultis, etc. Vide Batatorium et Valcatorium.*

* **BALCH**, *Superbus, arrogans, Cambro-britannus*, apud Boxhorn. in Diction. Vide Lud. le Pelletier in hac voce.

* **BALCHA**, Arundo, juncus, calamus, Gall. Roseau. Statuta Avellæ ann. 1496. cap. 156. ex Cod. reg. 4624: *Si aliqua persona, postea dum ventus spirabit, ignem fecerit in aliqua domo coperta palæis, Balcha seu rosello, vel alio simili, etc.*

* **BALCHETERIUM**. Vide supra *Balca-toriun*.

1 **BALCHIONES**, Idem quod *Balcones*. Acta SS. Julii tom. 3. pag. 271. E.: *Erant enim positi ad Balchiones, et statim cum videbant gloriosum corpus cum processione, sanabantur.*

1 **BALCHIONATUS**. Vide mox in *Balcones* 1.

* **BALCIUS**, f. Fenestræ apertura. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ann. 1308. fol. 16. r: *Philippus de Lernaco domicellus et Petrus de Areæ dixerunt sibi, quod quadam nocte invenerunt dictum beguinum in ponte de Alato, et statim.... prædictum beguinum projecerunt per unum magnum Balcum in quandam foveam,... ita quod postea non fuit visus*. Vide mox *Balcus*.

1. **BALCONES**, Italis *Balconi*, Gallis *Balcons*, Exedræ prominentes. Inscriptio quæ legitur in coemeterio S. Proculi Verona: *Fecit Balcones novos super Balcones veteres elevari*. [Guidonis Disciplina Farfensis. lib. 2. cap. 1: *Ad Orientem fenestræ quatuor; contra Septentrionem tres; contra Occidentem duodecim Balcones, etc.*] Joan. Villaneus lib. 10. cap. 132: *Et al continuo u'era pieno di belle donne a' Balconi*. Quidam, inquit Acharius, vocem propriam Venetorum, alii Genuensium esse aiunt. Hinc *Balconato*, ædem balconibus instructam

dicunt Itali. *Domus Balchionata et cupata*, in Charta ann. 1356. apud Ghirardaccum lib. 1. Hist. Bonon. pag. 25.

1 2. **BALCONES**, pro *Bacones*, Porci saginati, Petasiones. Rymer. tom. 7. pag. 187. ubi de munitione Castri Brestensis: *Trescentas libras de salpêtre, centum libras sulphuris, vini unum dolium, carbonum de salugh, sex secures, duas sarres, sex naugers, duodecim pykoys, centum Balcones*. Vide *Baco*.

1 **BALCONUM**, Moenianum. Acta SS. Junii tom. 1. pag. 793: *Dum ego starem in domo mea ad Balconum domus meæ post prandium.*

* **BALCUS**, Ital. *Balco* vel *Palco*, Meonianum, Gall. *Balcon*. Stat. civit. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. aevi col. 543: *Statuimus ut potestas infra quindecim dies proximos a primo Kalendarum Januarii, faciat destrui omnes Balcos, cum jussu consulum designatos*. Vide *Balcones* 1.

1 **BALDACITER**, Alacriter, expedite, Ital. *Baldamente*, Gall. *Alaigrément*. Vide *Baltha*. Sire Raul de Gestis Frid. I. Imp. Murator. tom. 6. col. 1175: *Et ipsi Baldaciter steterunt ibi per xv. dies et oppugnaverunt Sallam*. Ibid. col. 1184: *Egressi sunt cum ducentis militibus Placentinorum, qui venerant in occursum Mediolanensis ad S. Romanum ad Quintum valde Baldaciter, cum carroeno et aliis plastris centum*.

BALDAKINUS, *BALDEKINUS*, Pannus, omnium ditissimus, cujus utpote stamen ex filo auri subtemen ex serico tegitur, plumario opere intertextus, sic dictus quod *Baldacco*, seu *Babylone* in Perside, in Occidentales provincias deferretur. Vincentius Bellov. lib. 32. cap. 30: *Tertia die fuerunt omnes in blaveis purpuris, et quarta in optimis Baldakinis*. Cap. 31: *De Baldakino erat tectum superius, sed alii erant panni exteriori*. Matth. Westmonaster. ann. 1260: *Tumbæ (S. Albani) obtulit optimum Baldekinum*. Matth. Paris ann. 1247: *Dominus Rex ueste deaurata facta de pretiosissimo Baldakino... sedens*. Et ann. 1254: *Pallas pretiosas, quas Baldekinos vocant*. Ericus Upsalensis lib. 4. Hist. Suecicæ pag. 18: *Levabant corpora Ducum, et ponentes in feretro, superjecto Baldechino, portabant ea de castro*. Adde pag. 120. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 3. Id. Jan: *Insuper dedit nobis quandam bibliothecam bonam et pulcrum valentem 30. libr. Paris. et plus; et 2. Baldequinos pulcherrimos et deauratos*. Adde Chronicum Rollandini lib. 1. cap. 13. Vitam Balduni Lutzemb. Archiep. Trevir. lib. 2. cap. 2. 10. et Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 177. et seqq. 325. et alibi sæpe. Perperam *Baldetrinus*, pro *Baldekinus* bis legitur apud Suffridum Petri in Joanne Hornio, Episc. Leod. cap. 45. Male etiam haec vox scripta reperitur in Charta ann. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. 1273: 4. *Sindones de seta, quarum una est de... alia de catabattio, alia de Baldeluno reliqua vero est rotata*. Legendum enim *Baldokino*. Et apud Franciscum Canonicum Pragensem in Histor. sui temporis: *Ornatæ Capellæ regie non nisi de pretiosissimis Belkinis purpura et byssò contextus erat: ubi legendum Baldekinis*. Matthæus Villaneus lib. 3. cap. 63: *La barba, o vero la cassa del corpo era coperta con fini drappi, et Baldacchini di seta*. Testam. Petri Archiep. Mogunt. ann. 1319. in Guden. cod. diplom. vol. 3. pag. 177: *Cilibet eorum detur unus pannus sericeus.... et si forte panni sericei deficerent, volumus ut recipiantur Baldekini;*

unde eo tempore sericis viliores habiti esse videntur.]

* Voci etymon probant quidem Bollandistæ in Notis ad vitam S. Raynerii tom. 3. Junii pag. 421. sed vocem *Baldeleum* posse retineri existimant, quod hæc materiæ qualitatem significare videatur; *Baldekinus* vero formam operis facti. Hinc Borellus: *Baldechinus*, Pannus filis aureis et sericis contextus. Vide *Baldekinus*.

BALDAKINUS sumitur etiam crebro pro umbraculo, seu *umbella*. Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 2: *Portant umbraculum hastilibus octo sustentatum, quod hodie Baldachinum appellant.* [Acta SS. Julii tom. 3. pag. 455. ubi de Translatione Crucifixi miraculosi: *Excepta etiam fuit sub Baldachino Ecclesiæ metropolitanæ.*] Adde Ceremoniale Episcoporum lib. 1. cap. 2. Ita autem dictæ *umbellæ*, quia ut plurimum factæ erant ex *Baldekino*: qua notio *Baldachino* usurpat Ital. Matthæus Villaneus lib. 7. cap. 100: *Sopra la sua persona Baldacchini di seta, e d'oro adorno intorno ricamente.* [** Instit. Fraternit. S. Georgii ann. 1492. apud Guden. In Cod. diplom. vol. 4. pag. 495: *Baldachinum, hoc est pannum sive protectum, quod supra sacra in processionibus ferri consuevit.*]

BALDICUM, videtur usurpari aut scribi pro *Baldachino* in Annalibus Colmariensis lib. 1. part. ann. 1276: *Fuit et fere trum coopertum nobilis Baldico quod Ecclesiæ reliquerunt.* Et in 2. part. eod. ann.: *Feretrum coopertum fuit Baldachino, quod Ecclesiæ reliquerunt.* Paulo supra: *Hic jusserat vestes pauperibus elargiri, et Baldicum cuidam inclusæ.*

BANDAQUINUS, in nova Gall. Christ. tom. 4. col. 1080: *Item dedit huic Ecclesiæ duos pannos de bandequo optimos.*

* **BAUDEQUINUS**. Acta Gaufredi de Loduno Episcopi apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 390: *Baudequinum unum ad ponendum ante altare, duos pannos sericos de armis Regis Francie.*

Plerique opinantur *Baldakinum* idem esse quod veterum *Babylonicum*, cum Babylonem *Baldach* hodie appellari constet. Glossar. Lat. Græc. *Babulonicon*, φαλὴν πολύμυτος. Gloss. Græco-Lat. φάλον, tenui *Babylonicum*. Aliud Glossar. cap. de Divitiis: *Babylonicum, σπιροεῖδης.* At Plinius lib. 8. cap. 48. *Polymita a Babylonis* distinguit, eaque Alexandrinis adscribit. *Babylonicon* vero meminim Plutarchus in Catone majore. Observat denique Scaliger in Notis ad Catullum *Babylonica* appellasse veteres, quæcumque acu picta erant, licet in *Babylonia* facta non essent. [** Wachterus vocem *Baldakinus* mere Germanicam esse credit, a Cambrico *Pali*, Sericum, et Germ. *Dach*, Tectum, Germanis inferioribus *Boldeck* olim idem erat ac *Baldakinus*, Umbraculum pretiosum; unde autores Glossarii Bremensis tom. 1. pag. 111. vocem ex veteri *Boll*, Caput, et *Decke*, Tegumentum, compositam esse volunt. Sed si panni pretiosi primus est vocis significatus, omnino assentendum erit Cangio, a nomine urbis *Baldach* eam deducenti. Ad German. *Boldeck* quod attinet, procul dubio ex corrupta voce *Baldicu[m] effictum est, quam videas.* ADEL.]

Porro vernacula *Baudequin*, [vel *Ban-dekin*] Galli et Angli dixerunt. [Madox Formul. Anglic. in Testamento anni 1445: *Item do et lego custodiibus bonorum et fabricæ predictæ* (B. M. de Benyngt.) xx. solidos argenti, et unum par vesti-

mentorum meorum de nigro et rubeo *Baudekin*, et unum calicem argenteum.] Gloss. MSS. a Spelmano laudatum: *Baudekin, cloth of silke, Olosericus.* Qua appellatione donata etiam legitur moneta minutior, cuius in commerciis usum prohibendum efflagitarunt Monetarii ann. 1808: *Item qu'en l'en face faire la defense des Baudequins, qui courrent communement pour six deniers, in veteri Scripto Camera Comput. Paris. forte quod Rex sub *Baldekino* seu umbraculo in throno sedens, in ea representaretur.*

* *Hujus monetæ mentio fit in Ordinat. Phil. III. ann. 1282: Nous avons de nouvel ordonné que quiconque aura en nostre roiaume Baudekins, ou Valentiennois, ou autre blanche monnoye, ou noire de hors du roiaume, etc.*

* **BALDANTIA**, Alacritas, festinatio, Ital. *Baldanza*. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. lib. 6 ad ann. 1243. apud Murator. tom. 6. col. 503: *Quare Pisani galæas LXXX. cum magna Baldantia munierunt.* Vide *Baldaciter*.

* Unde iisdem *Baldanzosamente*, Alacriter, audaciter, et nostris *Baudement*, eodem sensu. Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 181: *Quant li roys Loys vit que li cuens de la Marche ot refusé si Baudement à faire hommage à son frere, si fu moult triez.* Vide ibid. Glossar. [** Conf. Glossar. Germ. voc. *Bold* et *Bald*, et infra *Baltha*. ADEL. Graffii Thesaurum linguae Francic. vol. 3. col. 108.]

* **BALDANUM** VEXILLUM. Epistola Livenonis Regis Armeniæ, in Gestis Innocentii III. PP. pag. 127: *Sine dissidencia facta contra nos dentes acuerunt, ... exercitum nostrum intra et extra muros Antiochia sagittaverunt, Vexillum Baldanum contra nos paraverunt, et quod gravius est, sanguinem Christianum fuderunt.* MS. Regium *balsanum*; Fuxense, *balaoanum*, præferre monuit me V. Cl. Stephan. Baluzius: unde *baldakinum*, legendum forte.

* **BALDEA**, Choræ, Gall. *Bals*. Gauterius de Bellis Antioch. : *Commissationes fugiunt, ebrietates detestantur, vitant Baldea, execrantur stupra.* [Pro *Baldea*, legendum *Balinea* monet Gasp. Barthius in Glossario apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 374.] Vide *Balare*.

* **BALDEKINIUS**, Pannus, quem *Baldakinum* vocabant. Vide in hac voce. Stat. Einbeccensis apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 10. pag. 106: *Canonicus noviter receptus . . . antequam Baldekinium, valentem ultra duas marcas argenti, ecclesiæ dederit, etc.* Vide *Baldochinus*.

* **BALDELUNUS**, **BALDEQUINUS**, etc. Vide *Baldakinus*.

* **BALDERIUS**. Vide infra *Bauderius* 2.

* **BALDICARIUS**, f. Acupictor, Gall. *Brodeur*, a panno, *Baldakinus* dicto, ita appellatus. Stat. ant. Florent. lib. 4. cap. 5. ex Cod. reg. 4621: *Investigare (teneatur potestas) quoscumque mercatores et artifices, campores, Blanaivolos, aldicuarios, speciarios, etc.*

* **BALDICUS**. Vide *Baldakinus*.

* **BALDIMONIA**, *Herba caris*, Olsnich, in vocabul. Lat. Germ. ann. 1482. Planta alias Apium silvestre, thysselenium. ADEL.

* **BALDINELLA**, Sindonis subtilioris species, a loco unde advehitur nomen habens. Vita S. Raynerii tom. 3. Junii pag. 421: *Qui solitus erat indui mollibus a carne vestimentis, byssu et Baldinella.* Ogerii Panis Annal. Genuens. lib. 1. ad ann. 1204. apud Murator. tom. 6. col.

389: *Et venerunt homines cum barchis, lignis et buciis inquirentes de pecunia illa. Ultra ballas CCCL pannorum et Baldinellarum, invenerunt et de zurris peris, etc. Vide Baldakinus.*

* **BALDIOSUS**, *Effabilis*, in Gloss. Isidori. [Melius in Excerptis Pithœi *Blandiosus*, affabilis.]

* **BALDOARDUS**. Vide infra *Bauderius* 2.

* **BALDOCHINUS**, ut supra *Baldekinius*. Liber censum eccl. Rom: *Ecclesia Romaricensis in anno bisextili equum album pro domino Papa, cooperatum Baldochino.* Vide *Baldakinus*.

* **BALDRELLUS**, Baltheus, Gall. *Baudrier*. Charta Huberti Militis de Sal-

muro, regnante Roberto Rege, in Tabulario Burguliensi: *Fuit etiam loricus in 999 pretio valde bonus, et unus caballus. Filiu vero eius duos Baldrellos habuerunt.* Francorum baltheos sic describit Leo Aug. in Tactic. cap. 18. § 85: *Et Franci: Οπλίσανται δὲ σκουταρίοις, καὶ κονταρίοις, καὶ σπαθίοις κονταρέοις, ἀ καὶ ἐπὶ ὅμων αὐτῶν διὰ λωρίων ἀναβαστάζουσιν, ἐνιότε δὲ τινες αὐτῶν καὶ διαβάννυνται αὐτά. Catholicon Armoricum: *Baudra, ... Baltheus.* Ita etiam Poetæ nostrates. Le Roman de Garin:*

En piez se leve li Loheranz Garin,
Et ot vestu un bliaut de samiz,
Un Baudré ot à grant bandes d'or fin,
A chiere pierres sont attaches et mis,
En sa mein teint un baston de jardin.

Vetus Interpres Gallicus MS. Codicis Justiniane lib. 11. tit. 24: *L'Empereres Leon dit: Nus ne mette de ci en avant en son frain, ne en sa sele à chevaucher, ne en son Baudré margeries, ne esmeraudes, ne jacinz, etc.* Arestum Paris. 9. Maii 1321: *Item unam Caudream de corio operatum de serico pretio 40. sol. Porro Baudrarios Gallice Baudroiers, vocabant nostri, qui coria quævis parabant. Ex corio vero fiebant balthei.*

* **BALDRESCHÆ**. Vide *Bretachæ* et *Balitrica*.

* **BALDRINGUS**, Idem quod *Baldrellus*, Baltheus, Adalbero Episc. Laudun. in Carmine ad Robertum Regem:

Illa Baldringo cingit strictissima picto.

Germanis *Ring*, baltheum sonat, ut in voce *Rinca* observamus. *Bald* vero audacem virum, secundum Walfridum Strabum in *Visione Wettini Monachi Augiensis* num. 4 :

Dicitur Erbaldus, verso sermone vir audax.

Ita *Baldring* fuerit cingulum viri militaris et in armis strenui. Vide *Baltha*.

* **BALDUCTA**, Ugutioni, et Joanni de Janua, dicitur *lac pressum, a sero scilicet mutata, et dicitur Balducta, quasi valde ducta, quia valde ducta est et pressa.* Vossius ex Nannio *Balbuca* habet. [** *Balbuca*, *Buttermilch*, in *Vocabul. Lat. Germ.* ann. 1477. ADEL. Gallice *Babeurre*. In *Gemma Gemm.* additur versus :

Trema datur dignis, dabitur Balbuca malignis.

* **BALTHUTA**, Eadem notione, in Canon. Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 7: *Tenuclæ vero vel Balthutæ lactis sectario Romano.* Cumeanus Abbas de Mensura Pœnitent. cap. 3: *Batuto lactis sectario pro satis gratia.*

* **BALEA**, Arcus balearis, Ballista. Joan. de Janua: *Balea, a βάλλειν, funda, vel instrumentum quod vulgo vocatur Bales-trum.* Hist. MS. Excidiu[m] Acconis: *Portantes ibidem lapides cuiuslibet quantitatis, Baleas, et quarellos, lanceas et falcastra, etc.* Ibidem: *Et ipsis sic dispersis cum bipedibus, et communibus Baleis,*

quarellorum multitudinem emitentes. Baleæ vertigales, apud eundem Scriptorem: Nam quarelli pro Baleis vertigibus sic fere et alii jam fluerant, nec habebant quid amplius balearent. Balista vertiginales eidem etiam paulo ante dicuntur: A qualibet Balista vertiginali trinos simul quarellos sensim in primam aciem emiserunt.

BALEARE, e Baleis, seu Balistis, vel arcubalistis quadrellos seu sagittas emittere. Gloss. Lat. Græc. *Baleari*, σφενδονῆται. Occurrit non semel in eadem Historia Excidii Acconis MS.

BALEATOR, Fundator, [pro Funditor] vel *Balistor*, Joanni de Janua.

BALEARIUS, qui alias Arcubalistarius. Lucas Tudensis æra 1058: A quodam insigni baleario... inter scapulas sagitta ictus est. Æra 1075: Rex Electos et Milties et Balearios ad civitatem cursu tendere... præcepit.

BALEARIS ARCUS, vulgo Arbalestre, apud Albertum Aq. lib. 9. cap. 20. Claudianus in Paneg. in 4. Consul. Honorii:

Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda.

BALEARIS FUNDA. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 172: Hi Fundis Balearibus turres quatiant. Ibidem col. 187: Quarum (turrium) remotusculam Tancredu, propriusculam Comes Normannus Fundæ Balearis turbine dissoluebat. Funditorum Balearium meminit Cæsar de Bello Gall. lib. 2. n. 8. Verum si non a machina bellica, de qua nunc agitur, sed ab Insulis Balearibus nomen traxere; quæ tamen ipsæ Insulae a Græco Βάλλαιοι dictæ videntur, quod eārum incolæ fundæ jaculatione habentur peritissimi. [** Confer Bochart. Geogr. Sacra. pag. 684.]

BALEARE INSTRUMENTUM, BALEARICA MACHINA. Guibertus lib. 6. Gest. Dei cap. 18: E contra urbani Baleare celeriter adificant instrumentum, quo factis ingentibus saxis nitebantur debitamente castellum. [Otro Friesingensis Episcopus de Gestis Friderici I. Imp. lib. 2. cap. 20. apud Murator. tom. 6. col. 718: At oppidi nōdum tot malis victos se fingentes, infra quatuor dies, quibus pro Christiani cultus devotione Principem hostibus pacem dedisse dicimus, Baleare tormentum instruunt, ignorante Principe, etc.] Guntherus lib. 3. Ligurini:

Extruit mira Balearica machina molis,
Quæ valido longum transverberet aera jactu.

BALEARICA TORMENTA, in Gestis Tancredi apud Martenium tom. 3. Anecd. col. 176: Contra urbani (obsessi) quasi par pari redditum, reverberant Balearica Tormenta similibus; missilia eminus, cominus vomeres marmora demittunt.

BALEIS, Carbunculus pretiosior, Gall. *Balaïs*, apud Rymer. tom. 5. pag. 60: Unum saphirum Orientalem pent. cum uno parvo Baleis... unum pent. cum uno Baleis in medio. Skinner. in Lexic. Etymol. Angl.: *Balaïs of entail*, Gemmæ seu lapides pretiosi incisi et insculpti a Fr. Gal. *Balaï d'entail*... non quamvis gemmam, sed rubini quamdam speciem denotat. Hæc carbunculi species remissioris coloris est, quam carbunculus proprie dictus. Vide *Balascus*, *Bales* et *Baleius*.

BALESIUS. Idem Rymer. tom. 9. pag. 908. col. 1: Unum sharp auri garnisatum de sexaginta et uno grossis Baleisiis, qualibet Baleisio cum quinque grossis perulis.

BALEIUM, Scopæ, Gall. *Balay*. Locum vide in Corveia post Corvata.

BALEJUMENTUM, in Gestis Dago-berti Regis, Schiltero non est vox ibrida, sed pure Teutonica: *Bale-jamunde*, vel *Bale-gemunte*. *Gemunte* et *Gemundling*, *Jamundling* vocabantur homines liberi qui se dederant in mundium et protectionem Ecclesiarum vel potentiorum, *Cientes* Romanis, *Mundiales* Francis et *Commendati*. *Balegemunte* itaque est convicium mali et ingrati clientis, rebellis; neque legendum est ut infra *Bile jumentum*.

* Quanquam non displicet Schilteri conjectura, haud ægri tamen credidimus vocem compositam esse ex veteri Gallico *Bal*, falsus, et *jumentum*, adeo ut animal falsarium vel perfidum significet. Vide *Ballomer*. Consule præterea Acta liter. Burc. Gott. Struvii.

* BALEIUS, Carbunculus, Gall. *Balaïs*. Testam. Guill. de Meleduno archiep. Senon. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 338: In dicto vero calice, scilicet in plomello, sunt tres grossi Balaï,... et sunt in pata dicti calicis novem trochæ, et in qualibet trocha tres per orientales et unus Baleius, in medio cuiuslibet trochæ. Vide supra *Balascus*.

* BALEMO, [Recreatio. DIEF.]

1. BALENA, BALLENA, apud Anglos, solius Regis est, perinde ac *sturgio*, ut habent Bracton. lib. 3. de Corona cap. 2. § 4. et Fleta lib. 1. cap. 46. Leges Scaniæ Andreae Suenonis lib. 8. cap. 1: Omnes pisces, sive sint mortui, sive vivi, si casu versus terram appulsi, ut manus hominum non possint effugere, occupantibus conceduntur, præter sturgionem qui juri regio, a quoquaque repertus fuerit, totus cedit: præter quoce cetum, de quo quicumque primo advenerit, si pedes venerit, fascem suis sufficientem humeris: si eques, onus equi: si auriga, quantum currus trahere poterit: si nauta cum navis venerit, quantum navis sec remorum deportare polerit, deportabit, eventumque rei exactori Regis nunciabit, alioquin tres marcas numerorum persolvet. Got-selinus in Vita S. Augustini Episc. Cantuar. cap. 2. de Britannico mari: Inter quæ diversa ac magna natibus capiuntur passim, delphini ac vituli marinæ atque insuper montuosæ Baleæ. [In Chronico Mutin. apud Murator. tom. 15. col. 574. Monstrum vocatur *Balena longitudinis LX. brachiorum et altitudinis XX. sine cauda, sine capite mensurata.*] Decima Balearum, in Monast. Angl. tom. 1. pag. 30. tom. 3. pag. 4. [De Baleæ, in Chartulario Parthenonis SS. Trinit. Cadom.] Vide quæ de Balenæ observavit Cleyracus ad Leges maris Oleronenses art. 44. et infra *Piscis regalis*.

BALENATIO, Piscatio balenarum. Charta Alfonsi Comitis Bononiensis ann. 1288. apud Brandaon. in Monach. Lusitan. tom. 4. pag. 279: Præterquam de piscaria, quam vobis integre concedimus, non de Baleinatione, quam nobis et nostris successoris reservamus.

* 2. BALENA, f. pro *Bala*, *Sagma*, *fasicis*, *onus*, *sarcina*. Consuet. S. Dion. Exoldun. ex Tabul. ejusd. eccl.: Item de qualibet equo portante cum dicto baat Balenam, copum continens labrum ad minus et ad plus labrum et dimidium: et si dicta Balena deferatur in quadriga, pro qualibet equo trahente quadrigam, unum copum. [** Rudol. carmen fragm. 1. vers. 21:

scutifer...
Balenam dextram, parman vehit atque sinistrum.]

* BALENIERIUM, Navigii species, f. sic dicta a pescatione balenarum. Rymer. tom. 8. pag. 308: Cum omnibus bonis eorum, navigiis, bargiis, *Baleneris*, et aliis navigiis quibuscumque, et quocumque nomine censeantur.

* Vel potius *Baleneria* seu *Balenerius*. Vide supra *Balaneria*. Vocis etymon longe probabilis afferit Cangius in *Balingaria*.

* BALENS, Ovis a *Balare*, quod est ovium vox. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Balens*, *brebis*. Hinc *Bestes bélines*, Oves, vervecæ, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 367: *Plusieurs beufs, bestes bélines et porcines, etc.* Le Roman de la Rose:

Qui de la toison de Belin,
En lieu de manteau sobelin, etc.

Neque aliunde accersenda videtur vox *Belie*, qua ovile, seu prædium rusticum, ubi oves nutrituntur, significari opinor, in Lit. ann. 1409. ex Reg. 164. ch. 88: *Iceillai Regnault se vouloit aler esbatre en une Belie du prieur de Blessac*. An ejusdem est originis vox *Belleudre*, homo nihili, ineptus, ex Lit. remiss. ann. 1403. in Reg. 158. ch. 208: *Ces Belleudres veulent ilz faire les maistres?*

* BALENTA. Charta Phil. Pule. ann. 1296. inter Probat. tom. 2. Hist. Burgund. pag. 91. col. 1: *Villam Divisionensem et totam Balentam dictæ villæ... volumus esse a modo de ressort et ballivia Senonensi*. Sed leg. omnino est *Banleucam*. Vide in *Bannum* 3.

* BALENTIA, f. Locus, ubi scopæ crescent. Sent. arbitr. ann. 1266. ex Tabul. S. Satyri: *Ego magister Joannes de Ursiaco, electus arbitrus a partibus supradictis, pronuncio, ordinio seu statuo quod tota tertia pars, quam habebat dictus comes (Sacrificarius) in villa Savigniaci et in toto territorio dicti loci, et de allodium cum Balentia et booleyo, et quidquid habebat in locis prædictis, cum omni justitia et iure in quibuscumque rebus, remaneant abbatii et conventui S. Satyri et eorum successoribus*. Vide supra *Balandia*.

* BALERIA, perperam pro *Balena*, ut omnino videntur, apud Rymer. tom. 12. pag. 382: *Baleria et alios pisces cujuscumque generis recentes emere, etc.*

* BALES, Pretiosior carbunculus. Rymer. tom. 5. pag. 60: *Unum scucheonem aureum... cum duobus ameraldis, duabus Bales*. Ibidem: *Unum scucheon aureum cum quatuor Bales*. Vide *Baleis*.

* 1. BALESIUS, ut *Bales*. Rymer. tom. 1. pag. 370: *Decem Baculos continentes ducentos octo anulos cum rubetis et Balesis*. Ibidem pag. 878: *Quatuor baculos continentes centum et sex anulos, cum rubetis et Balesis preti ducentarum et quadragesima trium librarum*.

* 2. BALESIUS, f. pro *Balosius*, vel *Balotius*, a Gallice *Balot*, *Fascis*, *sarcina*. Rymer. tom. 4. pag. 6: *Et absque aperiotione litterarum, manticarum, Balesiorum, aut hernesiorum suorum vorum cumque, benebole permittatis, etc.*

* Vel pro *Valesius*, Gall. *Valise*. Vide *Valisia*.

* BAESTARIUS, BAESTRARE, BAESTERIUS, BAESTRUM, etc. Vide *Balista*. * [« Precesserunt plures *balestarii* et quadragesima gentium armorum. (Diar. Burckhard. ed. Thurasne, II. 45. an. 1493.) »]

* BAESTRA. [Gall. *Arbalète*: « Cum lanceis longis, ensibus nudis, balestris et aliis armorum generibus. (Diar. Burckhard. ed. Thurasne, II. 46. an. 1493.) »]

* BALETUM, apud Pictavenses vulgo *Bale*, Species porticus tectæ ad nundi-

nas aliasve res quaslibet ab aeris intemperie defendendas. Charta Geraldii Abbatis S. Joannis Angeriac. ann. 1385. ex Chartulario ejusdem Monast. pag. 442 : *Justa dictum monasterium in domo, in qua dictus dominus Abbas inhabitat, in quodam tistorio seu Baleto, sedente eod. domino Abb. super quemdam bancium fustum pro tribunali more majorum.* Gesta Majoris Episc. Andegav. tom. 10. Spicil. Acher. pag. 366 : *Acta fuerunt haec in Abbatia S. Albini Andegavens. sub anno (1314.) ... in Baleto, sito ante quamdam cameram, ut dicitur, Cameram novam.* Statuta Eccl. Nannet. ann. 1289. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 987 : *Universis et singulis nobis subditis inhibemus, ne ipsi per se, vel alium, seu alios, in Ecclesiis seu earum cimeteriis, sive contiguis ipsis Ecclesiis, sive remotis ab eisdem, publica placita maxime laicalia, seu banna et proclamatione ac adjunctiona fori laicalis inibi faciant; panes, carnes, volucres, pisces, et res quascumque vendibiles in Ecclesiis, cimeteriis, et Balleis earumdem venditioni non exponant.* Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. Maii pag. 548 : *Quando D. Yvo iuit cubitum in lecto suo, qui erat in quodam Baleto juxta ecclesiam, de grossis virgis seu baculis nodosis contextus cum modo stramine. Continuator Bollandi Baletum vertit per vocem Cratis: minus accurate, ut ex dictis liquet. Balletum in Inquisitione MS. pro Canonizatione ejusdem B. Yvonis.*

* Officina, apotheca, Gall. Galerie, Boutique. Charta ann. 1310. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 388. r. col. 1 : *La fame maistre Micheau, x. den. de son Balet.* Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 303 : *Icellui Yvonne descendit ou Balet dudit hostel, assiz près du Jardin.* Aliæ ann. 1459. in Reg. 188. ch. 178 : *Lequel sac portèrent tous deux ensemble sur le Ballet de la maison, qui est sur la rue.* Infra ch. 191 : *Sur ung Balet ou gallerie, etc.* Aliæ ann. 1454. in Reg. 191. ch. 41 : *Vindrent deux chappellains dessoubz le Balet ou galerie de l'église de S. Martin de Coussay.* Aliæ ann. 1478. in Reg. 105. ch. 150 : *De l'autre costé de laquelle riviera (qui traverse la ville de Bourg de Deols) a plusieurs Balletz et ouvrours de marchans.* Aliæ denique ann. 1476. in Reg. 106. ch. 1063 : *Les supplians laisseront icellui enfant en ung Ballet ou ouvrourer.* Valet ex mutatione B in V, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 279 : *Le suppliant trouva icelle femme toute nue en sa chemise sur les Valez ou galeries de son hostel à la lune au serin.*

* BALLETUM. Eadem notione. Consuet. monast. S. Crucis Burdegal. MSS. ante ann. 1305 : *Habet (sacrista) tenere duos lectos in Ballo bene garnitos pro clericis, ut custodian ecclesiam.*

BALEUCA. Vide Bannum Leug.

* BALEXES, in Concil. Hisp. ann. 1591. tom. 4. pag. 541. *Purgationes arearum,* id est, horreorum purgamenta, qualia sunt, quæ vanno excutuntur. [** Hispan. *Ballico* et *Ballueca*.]

BALEYS, Scopa, nostris *Balay*. Matth. Paris. ann. 1252 : *Ferens in manu virginam, quam vulgariter Baleys appellamus, a singulis Fratribus disciplinas nuda carne suscepit.* Sed hic virgo flagello sumi videtur, quemadmodum etiamnum apud Norfolcienses Anglos, ut auctor est Watsius.

BALFARDUM. Vide *Balgart*.

* BALFREDUS, ut *Belfredus*, Gall. *Befroy*. Vide in hac voce. Stat. Vercel. lib.

5. pag. 126. v^o : *Item quod aliquis non accipiat vel exportet lignamina alicujus, domus, cassinae, molendini, Balfredi, etc.*

BALFRIDUS. Vide *Belfredus*.

* BALG, Navicula. MS. Cod. Consuetudinum SS. Bertini et Audomari tit. de oneribus navium. *Balg cum melle 11. den.* Vide *Barga*.

* An bene, haud scio; *Balg* enim in Diction. Belgico, venter, stomachus; hinc forte navicula, vel id omne quo aliquid continetur, *Balg* dictum est. [** Germanis, Follis, uter. Vide Graffii Thesaur. Ling. Francic. vol. 3. col. 107.] Cæterum in iisdem Consuet. rursum legitur: *Duo Balg. xi. den.*

BALGART, BALGUARD. Charta Philippi Comitis de Los, ann. 1054. apud Malbrancum lib. 9. de Morinis cap. 1 : *Concessi stallum, totiusque villa teloneum, et quod Theutonice dicitur Balgart, tensuram, et creditionem atque omnem exacti-
onem.* Quæ totidem verbis habentur in alio Diplomatico Philippi Alsatii Comitis Flandriae ann. 1181. apud Mirasum in Diplom. Belg. lib. 2. cap. 4. nisi quod *Balgart* editum est. Idem videtur quod *Balfard* apud eundem Malbrancum lib. 10. cap. 49. ubi perperam sic scriptum, pro *balgard*.

** Retinendum esse vocem *Balfard* suadent Leges et Consuetudines Furnenses MSS. in Archivo S. Audomari laïeta xi. 3. in quibus sic habetur : *Præterea nos Thomas Comes et Johanna Comitissa prædicti Balfardum nostrum in terra Furnensi perpetuo quitamus et qui-
tum clamamus in futurum, hoc solum nobis retento, quod si forticias novas facere vellemus in terra Furnensi vel veteres reparare, illi fodere nobis tenerentur, qui prius Balfardum solvere consueverunt.... Actum ann. 1240.* Vide *Blaf-
fardus*.

** Vox *Balgart* Schiltero est malorum seu maleficiorum custodia, jurisdictio criminalis a *Bal*, *Malus* et *Gard*, Custodia. ADEL. Confer Warnkönig. Histor. Jur. Flandric. vol. 1. § 19. pag. 247.

* 1. **BALIA,** Machinae bellicæ species, eadem quæ *Balista*. Chron. Cornelii Zantflet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 127 : *Tandemque Sarraceni infra civitatem quantum ad jactum Balia occisis Christianis sunt ingressi.*

2. **BALIA, BALIUM,** etc. Vide *Bajulus* 3. et 4.

* 3. **BALIA,** Auctoritas, potestas, Ital. Stat. synod. eccl. Sabin. ann. 1337. rubr. 32 : *Reservata, et supra, plenaria potestate, arbitrio, et *Balia* domini epis-
copi.* Chron. Modet. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1078 : *Imperator datur *Balia* et fortitudine faciendi justitiam sanguinis.* Occurrit præterea apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 931. Vide supra *Bailia* 4.

* 4. **BALIA,** Magistratus noevis civium apud Senenses, qui rebus bellicis præfecti sunt. Hist. Senensis. ad ann. 1413. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 13 : *Quonobrem novem civium magistratum, quem *Balia* vocant, bello præfuturum creare (Senenses) militesque quamplures conducere.* Et col. 41 : *Et mox a *Balia* magistratu (is enim rebus bellicis præfecti), etc.*

* 5. **BALIA,** Tributi genus, quod ratione protectionis et tutelæ exigitur. Charta ann. 1158. inter probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 572 : *Concedo et quipisco.... quidquid ad ipsum mansum.... pertinere debet tibi præscripto abbati et successoribus tuis, et monachis Tomeriensis cenobii præsentibus et futuris, scilicet *Baliam*,*

albergam, quistam, toltam, etc. Vide supra *Bailia* 6.

* **BALIARDUS,** Moneta species. Necrolog. MS. capit. B. M. Mediæ-monast. fol. 20. v^o : *Obit Henricus de Soliaca cantor Bituricensis, qui dedit decem libras Bala-
iardorum ad emendatos redditus.* Vide infra *Baviardus*.

* **BALIATA, BALIATURUS,** Tutela, rerum pupilli administratio. Constit. MSS. Caroli reg. Sicil. : *Hæc omnia volumus quod solvantur per balios quoscumque, per quos bona pupillorum, terras vel feuda tenentium procurantur, sive *Baliatus* curiæ teneant, sive aliis sint commissi.* Constit. Jacobi reg. Sicil. cap. 32 : *Si baronia, comitatus, vel feudum ipsum ad matrem spectaverit, alicui de consanguineis matris mortuæ *Baliaturus* hujusmodi per nostram curiam concedatur.* Ubi forte leg. *Baliatus.* Vide in hac voce.

* **BALIATUS,** Tutela. Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 11 : *Quæ dicta Constantia filia dicti Regis Rogerii nupsit Imperatori Henrico, et rapta per ipsum Archiepiscopum de manu, *Baliatus* et custodia dicti Regis Tankredi, fugit et ivit ad dictum Imperatorem vi-
rum suum.* Et col. 20. lin. ult. : *Sub nostri titulo *Baliatus*, etc.* Vide supra *Bajulus* 3.

* **BALIDINUS.** Gloss. Saxon. *Ælfri* cap. de Coloribus; *Balidinus, hryte*, forte legendum *Badius*, vel *Balius*: nos-
tris Bay, *Bayard*. [** *Hrut, Balidus*, in cod. Cotton. 28. fortasse pro *Validus*, ad coitum aptus.] Vide *Ægidium Menagium* in Orig. Ital. verbo *Balzano*. [** Vide *Bagus*.]

* **BALIENS,** pro *Valens*, in Charta Longobardica ann. 940. apud Ughellum. tom. 1. pag. 391 ; *De oleo *Baliente* denarios 12. etc.* Occurrit ibi rursum.

* **BALIGERA,** Stulta, in Cod. 1013. Bi-
bliothœcæ Regiæ. [** leg. *Babigera*.]

* **BALIGNA,** Leguminis species. Stati-
Avellæ ann. 1496. cap. 126. ex Cod. reg. 4624 : *Emere non licet.... caules, ra-
pas, alia ceparia, et *Balignas* sive orto-
laglia.*

* **BALIGUERIUS,** Navigii genus, idem quod *Balingaria*. Tabularium Communis Massil. : *Nobilis Melchior de Grimaldi dominus et patronus cujusdam *Baligueri* intendit venire Massiliam et dictum *Baliguerium* desarmare, etc.* [** *Baliguerium* legendum esse contendit *Jal*. Archæol. naval. vol. 2. pag. 254.]

* **BALINEUM,** Βαλινεῖον, *Balneum*, in Supplemento Antiquarii. [** Vide For-
cell. Lexic. ; reperitur etiam *Balineus*. Placidus Maii et cod. reg. 7644 : *Balineum in prosa ponimus, Balneum in metro, tamen utrumque facit.* Idem cod. voce *Balneum* : *Quotidiano sermone *Balneum* dicimus, etc.*]

* **BALINGARIA, BALINGARIUS.** Navis bellicæ species. Thom. Walsinghamus in Ricardo II: *Tandem pene solus fu-
giens in Balingario, pervenit ad eundem Comitem.* Infra : *Recepta sunt autem ibi vasa ... 21. cum quibusdam vasis eorum scilicet 4. bargis, et uno Balingario. Alibi Hostes armaverant 5. vasa bellica, quæ Balingarias appellamus.* Idem : *Una bargia et 7. Balingarias periclitante sunt ante villam de Calesia.* In Henrico V. Capit 3. caricas et unam huicam, et 4. Balingarias. Froissart. 3. vol. cap. 41 : *Planté de navires, de galées, de vaisseaux et de Ballengiers pour passer en Angle-
terre.* Atque hinc emendandus Spelmanus, qui perperam *babinger* legit, in hoc verbo. Tractatus MS. de Offic. Heraldorum : *Ledit Admiral doit avoir de tous*

vaisseaux appartenans à la guerre l'administration, comme Barges, de Galées, et Horquées, et Ballenjers, et autres. Ballener appellatur in Legibus Alfonsinis part. 2. tit 25. lege 7. Sic porro dictum videtur ejusmodi navigium, quod cunabuli quod *Balinja*, seu *Balingia* vocabant olim nostri, formam referret. [** Magnæ molis navem a *Baleno* nomen mutatum scribit auctor Archæol. naval. loco mos laudando, quem videas.]

* **BALINGERA**, Eodem sensu, apud Rymer. tom. 8. pag. 147: *Aliquam navem bargeam, sive Balingera de guerra armatam*. Sic alibi non semel.

BALINGIUM, pro *Balineum*, vel *Balneum*, in veteri Inscriptione in Anglia, apud Gruter. 73. 5: *Balingum vi ignis exustum Coh. I. Thracum restituit*. Vide *Balineum*.

BALINJA, [^{**} ubinam ?] ex voce *Balinge*, quæ etiamnum apud Lemovices obtinet pro cunabulo, vel certe pro fasciis quibus involvuntur infantes. Capitulare de Villis cap. 42: *Ut unaquaque villa intra Cameram lectaria, culcitas, plumatias, Battinias, drappos... habeat. Babæla et babæliætria, cùnabula, et cunas* vocant Glossæ Græc. Lat. [Armoricis hodie *Balen* vel *Ballen*, et *Pallen*, lecti oportentum laneum. Vide *Balnia*.]

* *Belainge*, Pannus ex filo et lana grossiori textus, vulgo *Tiretaine*, in Lit. remiss. ann. 1477. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 1151: *Ung corset à vestir, avec un peu de Belainge pour faire unes chausses*. Infra *Bellainge*.

* **BALINVERNIA** et **BALINRINIA**, Sic lego in Informationibus civitatis Massil. pro passagio transmarino MSS. e Bibliotheca Sangerm. Est autem magni mali, ut videtur, minus velum: *De cadauta pro Balinrinia L. duarum goarum... Arbor vero de medio vult habere duo vela quorum majus vult habere XLVII. goas per antenam et XLVII. fos, et pro Balinvernia XLVII. goas; et continebunt ista duo vela XXVIII. pecias continententes C. cannas canabica*. Quæ quidem vox, cum a *Balingaria* non multum sit diversa, ab ea nomen traxisse facile crediderim, quod forte in ejusmodi navibus frequentioris usus fuerit. [** Vide Jalii Archæol. navalem vol. 2. pag. 495. not.]

BALIO, *Manus, palma*, in Glossis Isidori. [Ad quas Grævius: Apud Papiam est: *Bola, Palma, manus*. Sic tum loquebantur et scribebant pro *Vola*. Sic et scripsisse censeo Isidorum: *Bola, palma, manus*.]

* **BALIOLUS**. [Qui colore fusco est. Plaut. *Pœn.* 5. 5. 22. Non pudet puerum amplexari baliolum in media via ? *Plaut.*]

* **BALISAGIUM**, Præstatio seu tributum, quod pro indiciis, vulgo *Balises*, quæ ad dirigendas naves in portibus apponi solent, exigitur, Gall. *Balisage*. Vide Diction. Commerc. Privil. Rupellæ ann. 1483. inter Observat. ad Carol. VIII. pag. 384: *Quæ privilegia et dona barragi, Baptisagii, Balisagii, delestagii in predictis, cæteraque contenta privilegiis firma et inviolabilitas esse per omnia perpetuas decernimus. Consuet. maris tom. 1. probat. Hist. Britan. col. 791. art. 25: Le maistre est tenu à pourvoir sa forme tuy et ses compagnons, et lui mettre Balis qu'ils apiergent à plain, ou que la forme soit bien Balingée, que les marchants n'y ayent dommaige.* [** Pardess. Coll. Leg. nautic. vol. 1. pag. 340. art. 24.]

BALISHUS, Moneta Tartarica. Vide Gregorium Abul-Faragium pag. 284. 285.

BALISTA, **BALLISTA**, **BALESTRUM**, etc. Machina jaculatoria, ex Græco *Balæv*, Hispan. *Ballesta*, Vulgo *Arbalestæ*. *Balistæ manualis*, Joanni de Janua, in voce *Machina*. [** Gloss. in cod. reg. 7644: *Balista, genus machinæ unde et executiuntur sagittæ*. Ibidem Placidus: *Genus machinæ, quo sagittæ plus arcu jaciuntur.*] Fortunatus lib. 3. Poëm. 10:

Ilic est etiam gemino Ballista volatu,
Quæ post se mortem linquit, et ipsa fugit.

Lex Wisigoth. lib. 8 tit. 4. § 23: *Si quis... laqueos vel arcus prætenderit, seu Balistæ. Monachus Vallis Sarnensis in Hist. Albig. cap. 42: Ecce sagitta per Balistam ab adversario emissa servientem illum percussit.* Guill. Brito lib. 2. Philiplippid.:

Nec tamen interea cessat Balista, vel arcus,
Quadrellos hæc multiplicat, pluit ille sagittas.

Apud Sanutum lib. 1. part. 4. cap. 8. recensentur variae balistarum species, *Balistæ grossæ a turno, Balistæ a pectorali, Balistæ a pectoribus*, ibidem cap. 23. *Rectæ Balistæ quibus istæ Muschetæ proprie deputantur, sunt Balistæ, quæ Balistæ a pectoribus nuncupantur.* Raimundus Montanerius in Chr. Aragon. cap. 272:

E sen casa nau feyts metre par teror,
Tres Ballesters de torn, è quiu vol mal simplor.

Balistæ cum cornu, apud Jacobum de Vitriaco lib. 3. pag. 1143: *Inventi sunt in Damata tribuculis quatuor cum petrariis et mangonellis plurimis, Balistæ cum Cornu fortissime, magnus balistarum et arcuum... magnus numerus*. In Aresto Parlam. Par. 9. Maii recensentur partiter aliæ Balistarum species, *Balistæ ad unum pedem, Balistæ de cornu ad duos pedes, Balistæ ligneæ ad duos pedes, Balista sine nuce quæ duos projicit quarellos*. [Balista de tornu vel de lenu, in Processu B. Petri de Luxemburgo tom. 1. Junii pag. 590: *Eran duæ Balistæ à Tour, et quinque a duobus pedibus*, tom. 1. Hist. Daiphil. pag. 67. col. 2. *Duæ Balistæ ad Tor, et decem Balistæ ad duos pedes*, ibid. pag. 67. col. 2. Vide pag. 58. col. 1. *Balistam cornu optimam de tornu*, in Statutis Arelat. tit. 133. *Balistæ cornæx*, apud Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1114. Vide ejusd. Anecd. tom. 3. col. 90. et tom. 4. col. 726. Miræ opera Diplom. tom. 1. pag. 206. Edit. 1723. etc. *Balista a turno*, in Annal. Genuens. Bartholomæi Scribe ad ann. 1247. apud Murator. tom. 6. col. 512. *Balistæ de cornu*, apud eudem ibid. col. 418. *Balistæ de cornu, vel de torno*, in Statutis Massil. MSS. Perperam in Editis pag. 153. et 154. *de cornu, vel de corno.*] [** De Balistis a turno et a zirella sive girella videndum Jal. Archæol. naval. vol 2. pag. 175. Leg. Pirat. cap. 12. ap. Pardess. Leg. Naval. vol. 5. pag. 409.]

* *Arbalestes de cor*, in Comput. Barth. du Drach. ann. 1338. Rursum: *Arbaleste de cor et d'if, à tour, à hausspielé, à bauzier vel bauzreer, à tailler*. Ubi vel a forma, vel a materia, aut a ratione eas tendendit, aut ab iis quæ emittunt, denominationem habent, ut et quæ sequuntur.

* **BALISTA grossa de arganellis**. Vide supra *Arganella*.

* **BALISTA ad armandum**, inter garniciones castri Carcass. ann. 1294: *xxxij. turni balisterti*, ibid.

* **BALISTA calibus fulcita sub ingenio...** *Balista fulcita suo ingenio...* *Balista fulcita suis utilibus vel utensilibus et tracti-*

bus, in Monstra facta apud Chassagniam ann. 1511. 10. Febr.

* **BALISTA grossa de molinellis**. Vide supra *Arganella*,

* **BALISTA de precorio**, in Stat. senescallii Bellicadri ann. 1320. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 162. Vide infra *Precorium*.

* **BALISTA de reverso**. Inquisit. super destruct. bastitæ Sabranor. ann. 1363. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 80. v^e: *Item dimisit viginti quatuor Balistas pro maijore parte de reverso.*

* **BALISTA grossa ad stapham**, in Charta ann. 1299. tom. 4. Cod. Ital. diplom. col. 46.

Sæpe etiam *Balista* et *Balistra* accipiunt pro machina, qua saxa emittuntur ad quatiedos muros, quarum variae species, de quibus copiose præ ceteris egit Angelus Portenarius in Felicit. Patavina lib. 5. cap. 5. [De *Balistis* hac notione sumitis intelligendus Papias MS. cum ait: *Balista, genus machinæ ab emittingo, torquetur enim verbere nervorum, et jacit hastas et saxa.*]

BALESTRUM, **BALESTRARE**, **BALESTRATOR**. Joan. de Janua, et Breviloq.: *Balea, funda, vel instrumentum quod vulgo vocant Balestrum. Balestrare, cum Balestro aliquid projicere, vel percutere.* [Glossar. MS. Montis S. Eligii Attribut. : *Balestrum a Balæv, unde Balestro, as, id est, cum Balestro aliquid projiceret.*] Ugutio: *Balestrum, Balista, Balestrator, funditor*. Itali. *Balestro* et *Balestro* dicunt, ut et *Balestrare*, balista quadrellos emittere. [Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1101: *Sequenti enim die usque ad noctem, semper sagittando et Balestrando præliaverant.*] Jo. Willaneus lib. 12. cap. 66: *Quando i Genovesi Balestravano un quadrello di Balestro, quelli saettavano tre saette con lornarchi. Balestra prediera, apud Petrum Gerardum Patavinum lib. 7. de Ezzelino tyranno pag. 75.*

BALISTRA, Idem quod *Balista*, Ital. *Balestra*. [Breviarium Hist. Pisanae ad ann. 1171. apud Murator. tom. 6. col. 184: *In medio autem turris erat LX. cubitorum fortis, pugnatores LXXX. in ea cum XX. Balistris.*] Gloss. Latino-Græc. *Balistra, σφενδόνιον, μάχαγονον πολεμικόν.* Gloss. Græc. Lat. *βαλίστρα, Tormentum murale. Κατανέλης, Ballistra.* *Balista*, apud Constantinus de Administrat. Imper. pag. 203. 210. pro *βαλίστρα*. Sed his locis pro tormento bellico sumitur, non pro arcu baleari. [** Cf. Lipsii Poliorcet. lib. 3. dialog. 3.]

* **BALESTRA**, Eadem notione. Ottonis Morenae Hist. Rer. Laudens. apud Murat. tom. 6. col. 1045: *Teutonici tamen in ipsis gatis cum arcubus et Balestris occule morantes. Vide Balestra.*

* **BALITA**, [^{**} *qua sagitta emititur.*] mendosus pro *Balista*, apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 424.

* **BALISTUS**, pro *Balista*, in Stat. crimin. Cumanæ cap. 142. ex Cod. reg. 4622 fol. 94. r^o.

BALISTARIUS ARCUS, vulgo *Arbaleste*, *Balista*. Wil. Brito lib. 2. Philippios :

Francigenis nostris illis ignota diebus Res erat omnino, quid Balesterius arcus, Quid balista foret.

* *Quæ verba Wil. Britonis ita Gallice redduntur a Guillelmo Guiarto :*

Nul ne savoit riens d'arbalest,
El tems dont je fais remembrance,
En tout le royaume de France.

Hinc balistarum usum Gallos accepisse a Richardo I. rege Angliae, post eum-

dem Willel. Britonem, scribit idem Guiartus :

Venus estoit nouvellement
Des arbalestes li usages ;
Richard qui de tiez fais ier sages,
Tout soit il d'autre déporté,
L'ot issi ainsi en France sporté,
Si com les croniques desquevrent.

Rursum ubi de morte Richardi :

Ainsi fina par le quarel,
Qu'Anglois tindrent à deshonnesté,
Li rois Richard, qui d'arbaleste
Aporta premier l'us en France ;
De son art ou male chevance.

* Gallis tamen hactenus ignotum fuisse balistarum usum, ut credam nul-lomodo adduci possum. De iis quippe, ut cætera taceam, meminit Sugerius in vita Ludovici VI. Harum igitur usus aut tum desierat, aut iis emittendis minus habiles habebantur Galli. Vide quæ in hanc rem observat Casanova in Diction. etymol. Menagii v. *Arbaleste*.

BALISTARI, BALISTARI, et BALISTRARI, nostris *Arbalestrier*, qui arcu baleari utuntur in præliis. Monachus Vallis Sarnensis cap. 63 : *Habebant præterea Balistarios, qui, etc.* Concilium Romanum ann. 1189. cap. 30. *Artem illam mortiferam et Deo odibilem Balistiariorum et sagittariorum adversus Christianos et Catholicos exerceri de cetero sub anathemate prohibemus.* Concil. Lateranense IV. can. 18 : *Nullus quoque Clericus Rotarius aut Balistarius aut hujusmodi viris sanguinum preponatur.* Ubi Interpreti Græco, *Balistari*, Καρυάποι recte dicuntur, quod etiam docuimus in Notis nostris ad Alexiadem : sed errat, cum rotatæ, *Ruptarios* fuisse censuit. Cæsarius lib. 1. cap. 16 : *Quidam Balistarius... telum balistæ imposuit, ut sanctum Abbatem feriret.* Sanctus lib. 2. part. 4. cap. 8 : *Quilibet Balistarius duas balistas habeat.* Thwroczius in Chron. Hungar. cap. 50 : *Salomon autem Balistarius Regis unum illorum ictu balistæ fulminavit.* [Epist. Innocentii PP. III. ad Regem Portugalliae tom. 3. Concil. Hispan. pag. 463 : *Ballistarios, canes, aves et equos tuos in illis, quarum nulli vel pauci sunt redditus, introducitis.* Adde S. Bernardum tom. 1. pag. 1184. Edit. 1690. Breviarium Hist. Pisaniæ ad ann. 1173. apud Murator. tom. 6. col. 186 : *Eodem anno mense Julii Pisani miserunt in auxilium Comitis Ildebrandini CXL milites cum Balistrariis.]* Balistrarios Genuenses multi olim habitos alibi, ni fallor, observamus. Id ipsum de Catalanis prodit Raimundus Montanerius in Chronic. Aragon. cap. 130 : *Los Cathalans son los pus subirons Balesters del mou.* [**] Conradi IV. Imper. Mandatum de Bello Tartar. ann. 1241. ap. Pertz. leg. vol. 2. pag. 339 : *Principes... habeant Balistarios.*

* *Li Arbalestries à pied, douze deniers Tornois chacun jour, in Ordinat. ann. 1300. ex Lib. rubr. Cam. Comput. Paris. fol. 125. v. col. 2.* Balistrariorum Genuensem mentio fit in Stat. ann. 1378. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 651. art. 26. Chron. Bertrandi Guesclini :

Dix sept mille furent armes sur les conrois, Sans les arbalestries, qui furent Genevois.

* BAESTARII BAESTERII, etc. Voces ejusdem notionis et originis, passim occurruunt in Scriptoribus Italicis apud Muratorium alias Scriptorum mediæ ævi Collectores.

BALISTRARE, Jaculari. Gloss. Lat. Græc. *Ballistrari*, σφενδόνησαι.

* BALISTARE. Idem. Jacobi Auriæ Annal. Genuens. lib. 10. ad ann. 1282. apud

Murator. tom. 6. col. 581 : *Eos qui erant in turribus Balistando, turrim etiam Veronicam diruentes.*

BALLISTRARIUS ANGLICUS, apud Thwrocz. in Ludov. Reg. cap. 37.

BALLISTRARII, apud Julianum Antecess. Nov. 79. Vet. Gloss. βαλιστριον, σφενδόνην.

BALISTRARIE, Foramina in urbium muris, per quæ balistæ ejaculabantur. Charta Philippi Augusti ann. 1218. pro civibus Podiensibus : *Balistraria eorum de novo factæ propter guerram penitus obstruantur.*

* BALISTATA, Jactus balistæ, Gall. Portée d'arbalète. Charta ann. 1391. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 59 : *Dum tamen redeant infra territoria dictorum locorum purgare infra duas Balistatas.* Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 800 : *Deinde usque ad crosariam magnam, quæ est in medio dicti burgi, distantem a porta Bericæ, forte per unam Balistatam.* Vide supra *Arbala* 1.

* BALISTATA, Idem quod *Balistra*. Jacobi Auriæ Annal. Genuens. ad ann. 1283. apud Murator. tom. 6. col. 583 : *Ibique stetit nostrum stolium prope tress portus Pisani per unam Balistatam tota die ipsa et nocte sequenti.* [**] i.e. Classis Balistæ jactu a turribus aberat.] Vide infra *Balalæ*.

* BALISTAMENTUM, Locus *Balistis* locandis aptus, Gall. Batterie. Fragn. Hist. Forojul. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 1214 : *Feci fieri... pro Balistamento unum mantellum, ubi de colle Grisono nostri in castro Ballistarent.*

* BALISTARIA, Loca *Balistis* et tormentis locandis facta in Gasparis Barthæi Gloss. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 3. pag. 235. ex Hist. Palæstina Raimundi Agilæi.

* LUDUS AD BALISTAM, apud nostros olim frequens et celebris, monachis interdicitur in Artic. reformat. monast. S. Eligii Noviom. ann. 1370 : *Item de ludis ad Balistam, ad palnam, ad taxillos..... Inhibentur tales ludi.* Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 20 : *Gautier de Monchel, escuier, chastelein et garde du chasteau d'Estaples..... pour bien de paix, et nourrir amour entre les compagnions dudit chasteau jouans de l'arbaleste, et pour plus entretenir et accoustumer icellui jeu, donne un espervier d'argent au mieux jouant de l'arbaleste, avec certains autres pris et joiaux, et eust icellui chastelein fait ce savoir et signifier paravant ledit jeu en plusieurs lieux;... pourquoy plusieurs compagnons et arbalestriers du pays furent venus en ladite ville d'Estaples audit jour, et eussent joué d'arbalestres.*

* BALISTARUM OPUS. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. sub Bonif. VIII. ann. 1295 : *Item unum altare de diasperorubeo, et aliorum colorum inclusum in ligno de opere Balistarum.* Hoc est, ligno, quo balistæ conficiuntur.

* BALISTAMENTUM, BALISTATA, etc. Vide in *Balista*.

BALISTEUM. Vide *Balare*.

* BALITOR, pro Valitor, Coadjutor. Inquisit. ann. 1205. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 578 : *Albertus Baccalerii juramento dicit, quod vidit Bertoldum cum uxore sua stare apud Montepulcianum pro Balitore pro illis comitibus, qui erant comites comitatus Senensis.* Vide in *Valere*.

* BALISTRICA, BALTRICHA, BALTRISCA, BALTRISCHA, Castellum ligneum

ad defensionem vel oppugnationem castri seu oppidi, vulgo *Breteche*. Guido de Vigevano MS. de Modo acquirendi et expugnandi T. S. : *Et postea fiat Balistrisca rotunda, quæ ponatur in capite ipsius pertice.... Et in medio ipsius Balistrisca in ipsis fundis fiat unum foramen rotundum, ut pertica possit intrare Balistrisca: et in capite pertice ponantur duæ ruelæ, cum quibus trahatur Balistrisca, cum duabus cordis ligatis ad fundos Balistrisce...* Primo extendatur longe a turri vel muro castri pertica Balistrisca, etc. Vide *Bretachæ*.

BALIUM, BALIUS. Vide *Bajulus* 4.

* BALIUS, Tutor. Vide supra *Baliata* et *Bajulus*.

* 1. BALLA. Vita S. Mochuæ in Actis SS. Jan. tom. 1. pag. 48 : *Non procul esse fontem nunquam ibi antea visum, cinctum Balla, id est, lorica seu Repagulo, Gall. Gardefoux.* *Ballæ* vero est pro *Valla* a vallando v. in b. mutato, ut alibi sæpe. [1. BALLA, Sarcinæ fascis, Italis *Balla*, Gall. *Balot*. Jacobi Auriæ Annal. Genuens. lib. 10. ad ann. 1289. tom. 6. col. 596 : *Impetravit ab eo pro Communi Januæ... quod homines Januæ possent ascendere in Turchiam cum suis Ballis et mercibus pro satis minori pretio, quam solvere solebant.* Occurrat etiam in Annal. Ogerii Pannis ibid. col. 189.

* 2. BALLA. *Char. Flandric.* ann. 1262. apud Lappenb. in *Docum. Origin. Hanseat.* pag. 82 : *Bala lanea flororum 2. den. qui afferit.* Fortasse *Globulus*. Vide *Bala*, suo loco.

* 3. BALLA, Grandinis globulus. Chr. Parmense ad ann. 1293. apud Murator. tom. 9. col. 825 : *Maxima tempestas fuit in Episcopatu Cremonæ, et ita grossa quod una Balla dictæ tempestæ ponderebat III. libras.*

* 4. BALLA, Pila lusoria, Gall. *Balle*. Stat. crimin. Saonæ cap. 30. pag. 61 : *Quod ad alium ludum cartarum, pliæ seu Ballarum seu quemcunque alium nemo ludere possit?*

* BALLANCETA. Vide supra *Balanæta*.

BALLANCIA. Vide *Balanæ*.

* BALLANDUM. Bulla Gregorii PP. IX. ann. 1230. ex schedis Mabill. : *Compositionem inter vos (monachos) ex parte una et burgenses Corbiniacenses ex altera, super quibusdam redditibus, qui manus mortua placitum generale ac Ballandum vulgariter appellantur,... confirmamus.* Obligatio fortean eundi in exercitum, atque adeo legendum *Ballandum*; nisi malis emendare *Badandum*, jusque Interpreteris exigendi excubias, quod serviti genus est. Vide supra *Bada* 2.

* BALLANTIA, Idem ac *Balanæta*, Statera auraria, Italis *Saggiuolo*, *Bilanætæ*, Gall. *Trébouchet*, Mon. Hist. patr. Taurin. tom. II. col. 1033 : *Item statutum et ordinatum est quod omnes et singuli tenentes pensas seu Ballantias ad pensandum monetas tam auræ quam argenti teneantur et debeant predictas pensas vel Ballantias tenere ad pondus clarum communis Cassalis.* Vide *Balanæta*. [FR.]

* BALLARDUM, Hordei species, nostris *Baillart*. Charta ann. 1475. ex Tabul. S. Maurini : *Dominus abbas levabit et percipiet medietatem decimæ bladi grossi, scilicet frumenti, siliquinis, Ballardæ, ordæ, etc.* Vide supra *Bailhargia*.

* BALLARE. Tabularium Eccl. Cadurcensis : *Breve quod fecit Gerardus prior Cadurcensis, et Willelmus Raterii et alii Canonici, habent in pignus Encrem lo quart de ordeo, et de civada, et de Ballare, et de spelta, et gallinas et agnos.*

* Idem quod infra *Balleum*; nisi, quod potius videtur, idem sit quod jam *Ballardum*.

2. **BALLARE**, Scopis expurgare, Gallis *Ballaier*. Occurrit in *Fleta lib. 2. cap. 87.* § 2. Vide *Baleus*.

1. **BALLARE**, Dare, Gall. *Bailler*. Dicitur de rebus quae ad censem dantur. Regest. Camerae Comput. Paris. tit. 4. fol. 2. *Ballare aliquam de dictis banquis*. Occurrit ibid. Regest. 18. sub *Philippo Puleo ann. 1309*.

4. **BALLARE**, [Saltare, *Ballatio*, *Balator*, *Ballatrix*, Eadem notione.] Vide *Balare*.

BALLASTRUM, *Balineum*, in Gloss. Isidori et Salmasianis. Vide *Balustrum*.

1. **BALLATOLA**, Calculus, Gall. *Balote*. Vide *Balatola*.

BALLATORIUM, Mœnianum, Ital. *Balatoio*, vulgo *Balcon*. Charta Italica ann. 1287. apud *Bollandum 20. Martii pag. 208*: *Cecidit de uno Ballatoria suo domus*. [Breviarium Hist. Pisana ad ann. 1158. apud *Murator. tom. 6. col. 172*: *De mandato Consulum omnia Ballatoria iuxta Arnnum destructa sunt*. Chron. Par-mense ad ann. 1287. apud eundem tom. 9. col. 813: *Et sic fuerunt appensi vivi ad Ballatoria Communis, et steterunt ibi per unam horam*.]

1. **BALLATUM**, Βλήκνθμος, *Balatus ovium*, in Supplemento Antiquarii. [** Βληκνθμός.]

BALLEA. Gesta Innocentii III. PP. pag. 147: *Se in montem supra domum suam, qui Ballea Neapolis dicitur, receptavit.*

* **BALLECTUS**, Minister, familiaris, famulus, pro *Vallectus*. Vide in *Valeti. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 113*: *Per majestatem nostram concessum exstitit, ut filii militum et baronum, sive Ballecti et familiares, qui ab eis quotidiam victimum recipiunt et vestitum, possint similiiter sine poenæ formidine arma deferre*. Vide supra *Baletus*.

* **BALLEUM**, Purgamenta frumenti et horreorum, quae scopis colliguntur, Gall. *Balayeuras*, Dumbensis *Baloufe*. Charta ann. 1221. ex Lib. albo episc. Carnot.: *In granchia episcopi habet major tres minas avenæ et tres bladi pro quærendis... Balleis ad opus grangiari et hujusmodi, sicut est consuetum*. *Balois*, in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Bel ad ann. 1310. fol. 123. v°*: *Item li estrain, paille, Balois de ses grains plent valoir par an environ 50. sots*. *Balaïs*, in Lit. remiss. ann. 1379. ex Reg. 116. *Chartoph. reg. ch. 56*: *Lesquelz varlez mestorient laudite avaine avec paille, appellée Balaïs, pour donner aux chevaux audit Estienne*. Vide supra *Balaïum*.

1. **BALLEMATHIA**, *BALLEMATIA*. Vide in *Balare*.

1. **BALLERIUS**, Minister, famulus. Instrum. ann. 1212. apud *Marten. tom. 1. Anecd. col. 838*: *Excepta avena et feno. In qua tamen (Præpositura) equi Bailleriorum conventus congruam percipient portionem*.

* Est potius *Ballivus*. Vide *Bajulus 4*.

* **BALLESTRA**, ut *Balista*, in *Annal. Placent. ad ann. 1444*. apud *Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 884*.

* **BALLESTRUM**, ut supra *Ballestra*, *Balestrum*, *Balistrum*, etc. Stat. Bonon. ann. 1260. tom. III. pag. 188: *Item placet quod quicunque habet Ballestrum in civitate bon. vel comitatu illud debeat dare comuni et potestati consignare*. [FR.]

1. **BALLETUM**. Vide *Baleum*.

* **BALLEUCA**, pro *Banleuca*, Gall. *Banlieue*, in Lit. ann. 1341. tom. 4. *Ordinat. reg. Franc. pag. 149*. Vide in *Bannum 3*.

1. **BALLIA**, Officium, vel districtus *Ballivi*. Vide *Bajulus 4*.

2. **BALLIA**, Auctoritas, jurisdictio. Statuta Massil. Civit. MSS. pag. 164: *Dictus probus homo habeat potestatem et Balliam castigandi prout justum fuerit illos qui farinam male moluerint*.

3. **BALLIA**, Prædium rusticum. Charta anni 1218. apud Thomasserium Consuet. Bituric. pag. 724: *Donavi Andreæ et Radulpho fratribus meis, Leprosum, sanctum Karserium.... Donavi etiam eisdem Balliam de Novo-vico-paludoso, et Balliam de Campen*. Hinc

1. **BALLIRE**, Prædium rusticum tenere, colere, in eadem Charta ibid.: *Cum omnibus illis quæ servientes et prepositi dicatorum castrorum sub me Balliabant, et tenebant, et Ballire et tenere solebant*.

* **BALLIAGIA**, *Ballivijurisdictio*. Charta ann. 1184. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 59: *Dedit..... locum, qui dicitur Contentum, et emine feodium ipsius, cum omni justitia vel Balliagia*. Vide in *Bajulus 4*.

* **BALLIAGIUM**, *Ballivi seu judicis districtus*, Gall. *Balliage*. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 118. v°: *Declaratio facta per dom. regentem regnum Franciæ super Balliagio S. Genulfii, quod modo vocatur Balliagium Matisconense. De anno 1859*. Vide in *Bajulus 4*.

1. **BALLIARE**, a Gallico *Bailler*, est attribuere, tradere; apud Anglos autem significat captivum satisdato redimere, sic ut die assignato postea exhibeat. Cowellus.

* 2. **BALLIARE**, *Ballivi officio fungi, jurisdictionem exercere*. Arest. ann. 1301. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 49. v°: *Senescallus Pictavensis et ballivus Arvernæ.... Balliare et justiciare nitebantur in dicta castellania* (de Bossac).

1. **BALLINUS**, *Lodix, Stragulum*. Statuta capitulorum general. Ordinis Artigiae inter Fragm. Histor. Stephanotii tom. 1: *In lecto habemus tantum Ballinum, et duos borrat, unum inferiorius et alterum superiorius, et quotum, et pulvinar, et cervical, et duo capitalia propter lavandum, quatuor tunicas et quintam misericordia*. Vide *Balinja*.

* **BALLISCERE**, Tutoris nomine res pupilli administrare. Testam. Raym. Trèncavelli ann. 1154. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 551: *Omnibus autem istis supradictis bajulis relinquo in gaudiem et bajuliam meos infantes, et meam uxorem, quod Balliscant pro bono et fide*. Occurrit rursus col. 550. Vide *Bajulus 3*.

1. **BALLISTA**, *BALLISTARIUS*, etc. Vide *Balista*.

* **BALLISTARIUS**, Idem qui *Armiger*, nobilis scilicet inferioris ordinis, qui in bellis militum arma seu *balistas* gererat. Curia 2. gener. Tarrac. sub Jacobo I. rege: *Statutimus quod nullus filius militis, qui non sit miles nec Ballistarius, sedeat ad mensam militis, vel dominæ alicuius*. Vide in *Baccalarii 3*. Alia notio-ne, vide in *Balista*.

1. **BALLISTUM**. Vide in *Bajulus 3*.

1. **BALLIVIA**. Vide *Bajulus 4*.

* 2. **BALLIVIA**, Præfectura a monasterio dependens, idem quod *Obedientia* seu prioratus. Charta Petri abbat. Fossat. ann. 1275. ex Tabul. ejusd. loci: *Item ut terras, vineas ad prioratus seu Ballivias eorum pertinentes, faciant debito modo coli.... Item ne aliquis prior, vel ballivus, aut monachus pecuniam aut argentum, vel aurum, vel aliud quocunque nomine censeatur, extra abbatiam vel membra deponat*. Vide supra *Ballivus*. Alia notio-ne occurrit in *Bajulus 4*.

1. **BALLIUM**, Propugnaculi species. [Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. CLIII: *Pro facienda turri, et de Ballio faciendo ad mensuram turris Parisius XII°. lib.*] Matth. Westmonasteriensis ann. 1265: *Eam (civitatem) Cum exteriori Ballio Castri bellatorum suorum insultibus occupavit*. Charta Galcheri D. de Nantolio ann. 1218. in Tabul. Campan. : *Concessit mihi quod muros reficere possim, qui sunt super motam apud S. Johannem, et facere crenellas, ... concessit etiam mihi quod in circuitu Ballii non licebit mihi operari de petra, nisi de licentia, etc.* Charta Henrici I. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 267: *Totam terram cum fossato de muro Ballii mei Lincolnensis. Infra: Et liberè poterit murum perforare Ballii mei Lincoln. ad portam suam faciendam. Le Roman de Garin:*

Il font lor Bailes et lor chastiax garnir.

Guill. Guiartus :

Li nobles sont otre les Bailles.

Alibi :

Qu'il se fier du Baille es brethes.

Chronicon Fland. cap. 113: *Et coururent plusieurs fois jusques à la Baille, et la meirent en feu*. Ibidem: *La feirent l'un à l'autre moult grant honneur, et man-gerent saent sur les Bailles ensemble.* [Vide *Vallatum et Vallum*.]

Fortasse Locus palis munitus et circumseptus, impluvium muris cinctum. Vide supra *Bailleum*. Chron. Domin. de Gravina apud *Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 658*: *Antequam omnes captivi carcerarentur, praefatus Stephanus Notarii Johannis, nescio cuius adiutus auxilio, ascenderat clam murum Ballii se usque deorsum præcipitavit ab alto*.

1. **BALLIUM**, Custodia, carcer, quia locus munitus. Literæ Henrici VIII. Regis Angliae ann. 1518. apud Rymer. tom. 13. pag. 369: *Et pena imprisonmenti, ibidem remansuri absque Ballio vel manucaptione, quoque ipsi vel eorum quilibet finem et redemptionem ad voluntatem nostram fecerint*. Hinc

VETUS **BALLIUM**, locus Eboraci sic dictus, custodis reorum destinatus, in Actis Episcoporum Eboracensium, quod esset ubi olim *vetus ballium*, seu propugnaculum.

2. **BALLIUM**, Charta locationis terræ, vel ædifici. Gall. *Bail. Lobilinus in suo Historiæ Britan. Glossario*.

* Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 191. v°: *Ballum et accensamentum domus regis, site in villa Monterotii in fulco Yonæ, dictæ la maison d'Artis... De anno 1352*.

1. **BALLIVUS**, *Ballius*. Vide *Bajulus 3*. et 4.

1. **BALLO**, ὄντεος δαλάσσων. Vet. Glos-sar. Lat. Græc. i. *Bestia marina*; eadem, opinor, quæ *Balena*.

* 2. **BALLO**, *Follis*, Gall. *Ballon*. Charta ann. 1147. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 518: *Caritative tamen ego recepi Rogerius prænominatus a te Guillelmo præposito.... viij. maximos Ballones*.

BALLOMER, *Falsus dominus pseudo-princeps, veteribus Francis, apud Gregorium Turon. Lib. 7. Hist. cap. 14. 31. lib. 9. cap. 28. et Aymoin. lib. 3. cap. 61.* qui Gundibaldum quendam e Græcia profectum, Chlotarii Regis se filium mentientem, a Gunthranno Rege per indignationem vel contemptum vocatum scribunt. Certe *Bal* veteribus Francis, *falsus* dicitur; unde *balmond*, falsus tu-

tor, mundius enim est tutor; Kiliano *Baldmonden*, et *Baelmonden*, est male tueri rem pupilli. *Βαλδέμερον* Theodorici Regis Italiae patrem fuisse auctor est Damascius in vita Isidori Philosophi apud Photium. S. Baldomerum Subdiaconum venerantur Lugdunenses 27. Febr. cuius exstat Vita apud Bollandum, quæ ad vim vocis alludens, hæc infert: *O virum beatum Baldomerum, in quo nunquam dolus apparuit.* Hinc etiam crebre Francorum appellationes in mir desinentes, ut *Marcomir, Ingomir, Chlodomir*, in quibus *Princeps*, et vir eximiae dignitatis denotatur.

* Ridicule omnino redditur hæc vox per verba, *Beste morte*, in Hist. parva Catalaun. pag. 56. Vide *Balejumentum*. ** Wachterius in Gloss. voce *Mar*, alteram vocis partem credit antiquum *mar*, Princeps; sed est Germanicum *Mære*, Equus vilis, quæ vox hic convicci loco ponitur; unde etiam ab Anonym. in Gestis Dagoberti apud Leibnit. in Excerptis Veter. tom. 1. pag. 66. per *balejumentum* redditur. ADEL. *Balo*, Malum, vide in Graffii Thesauro vol. 3. col. 92. de antiquo *Marah* eundem vol. 2. col. 844. et Cangium hac voce. Est Equus, neque vero antiquis Equus vilis, ut hodiernum *Mæhre*. De *Mari*, Illustris, clarus agit Graffius vol. 2. col. 821.

* **BALONUS**, Fasici, Gall. *Ballot*. Hist. *Dolphin*. tom. 1. pag. 87: *Quælibet grossa bestia... onerata Ballonis canabi vel fili, transiens per eundem pontem debet duos denarios, si vero portet solum Ballonum canabi debet unum denarium.*

* **BALLOTA**, Pilula seu glans ferrea vel plumbæ, Gall. *Balle*. Stat. Cumanæ cap. 188. ex Cod. reg. 4622. fol. 92. v°: *Genera armorum prohibita... Ballotæ ferræ, nec plombeæ, etc.* Vide mox *Ballota*.

* **BALLOTARE**, *Ballotis* seu calculis ferre suffragium, Gall. *Balloter*. Stat. Cadubrii lib. 1. cap. 2: *Tunc omnes nominati scribantur et legantur in dicto consilio, et singulatim Ballotentur, etc.*

* **BALLOTATIO**, Ipsa *Ballotandi* actio, electio, quæ calculus fit, in iisdem Stat. cap. 8: *Sufficiat tamen, si expedierit eligere, in dicto consilio unum sindicum communis, solo verbo dictorum consiliariorum, absque ulla Ballotatione. Ballatio*, in Stat. Riperiæ cap. 10. fol. 6. v°. Vide mox *Ballota*.

* **BALLOTTA**, diminut. a *Ballota*, Pilula. Stat. crimin. Saonæ cap. 35. pag. 76: *Et si forte sagittam, telum, lanciam, Ballotolam, vel lapidem infra domum aticuus... injicerit, etc.*

* **BALLOTTA**, Calculus ad ferendum suffragium, Gall. *Balote*. Translatio S. Philastri tom. 4. Julii pag. 394: *Ad busulas et Ballotas provisum et ordinatum est, quod, etc.*

* *Ballotta de cera*, in Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 1. Script. Ital. col. 376. *Balotta*, ibid. col. 812. *Balotta*, in Stat. Riperiæ cap. 10. fol. 6. v°. ** Vide *Pragmatic. Philippi II. reg. Hispan. ann. 1599. cap. 7* apud Pardessus. Leg. maritim. Collect. vol. 5. pag. 558.]

BALLUCA, Arena aurosa, seu rementa minutiora auri, necdum excocta. Gloss. Lat. Græc. Lat. *Balluca*, γάλιον χρυσόν ἀκαθάριστον. Gloss. Græc. Lat. *χρυσόν γάλιον ἀκαθάριστον*. *Valuca*. Ex quibus videtur restituendum, χρυσοῦν γάλιον, *Aurea arena*, χρύσουμας, ἀκαθάριστος, γάλιον δηρ, ut habeat aliud Gloss. Occurrit in leg. 3. et 4. C. Th. de Metallis (10, 19), ubi Jacob. Gothofredus. [** Dicitur

etiam *Ballux*. Alii scribunt *Baluca* et *Baluc*. Vide Forcellinum et mox *Balluta*.]

Alia notione vocem hanc usurpat Sebastianus Salmanticensis Episcopus in Veremundo Rege, æra 827: *Sed regalia palatia, Balluca, triclinia, prætoria, quis satius pro ipsa pulcritudine valeat commendare?*

* F. Meniana, porticus, Gall. *Balcones*, galeries.

1. **BALLUM**, Pila, forte, ex Anglico *Bull*. Statuta Ordinis de Sempringham pag. 744: *Nec ad grangias campanas habeant, sed lignea Balla ad convocandos Fratres ad horas diei et noctis, ad refec-tionem.*

* Idem videtur quod Tabula lignea, cujus percussione excitabantur monachi, vel ad horas canonicas vel refectorium evocabantur, globulis scilicet super tabulam tundentibus. Vide *Tuba* 4.

2. **BALLUM**, Tutela. Vide *Bajulus* 3.

* 3. **BALLUM**, Nostrates appellant, inquit Argentraës ad art. 74. vet. Consuet. Brit., cum mortuo vassallo ac baillii lege feudum tenente, relicto herede estate minori, dominus superioris feudi aperto serviente feudo fructus, donec hæres justam viginti annorum estate impleverit. Quod cum deinceps minus justum nimisque onerosum visum fuerit, pro jure rachati seu relevii commutavit Joannes dux Britannæ ann. 1275, cuius Chartam legesis tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1037. Charta Radulphi de Fogeris ann. 1240. in Reg. N. Chartoph. reg. ch. 6: *Item promisi ei (Ludovico regi Franc.) mille libras Turon. pro Ballo dictarum terrarum solvendas... et rovari dominum regem, quod si ipse inveniat per usus et consuetudines terræ, quod Ballum non pertineat ad ipsum, quod de dictis mille libris quicquid remaneam; et si dominus rex non inveniat, quod Ballum terræ pertineat ad eum, quicquid ero de dictis mille libris. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 72: Littera sigillata pluribus signillis baronum Andegaviae et Genomanie super declaratione consuetudinum, Ballorum et rachatorum Andegaviae et Genomanie. De anno 1246. Et fol. 88. v°: Transcriptum Simonis Cardinalis litterarum Ludovici regis super Ballo Atrebateni et quicquid ejusdem.... De anno 1265.*

* 4. **BALLUM**, Tutela, protectio. Tabular. priorat. S. Mart. de Camartio: *Quando Theobaldus comes, filius Stephani Comitis, habuit guerram cum Ludovico rege Franciæ, filio Philippi regis; Salomon panetrius, qui tunc erat praepositus Castriduni, venit ad monachos S. Martini, et deprecatus est eis ex parte comitis, quatinus homines suos de Camartio sub nomine Balli mitterent ad castellum Puteoli ad custodiendum corpus comitis.*

* 5. **BALLUM**, Traditio ad firmam, locatio, Gall. *Bail*. Vide supra *Ballum*.

* 6. **BALLUM**, ut supra *Ballum* 1. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Ballum inter murum et fossam, Palissat, Prov. Belle*, eadem notione, si tamen mendum non est, pro *Baille*, in Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 485: *Comme ledit Perrin feust ale ou Belle de la forteresse de Courtenay en un hostel ou loge, que la femme et hoirs de feu Henry Testar avoient oudit Belle. Vide Ballum.*

* 1. **BALLUS**, Tutor, rerum pupilli administrator. Chartul. episc. Paris. fol. 114: *Anno Domini 1255.... fecit nobis ho-magium idem Odo, tanquam Ballus no-mine sororis uxoris ejus, quam habet in*

*ballo suo de prædicto feodo et ejus perti-nentiis, pro portione ipsam sororem con-tingente. Vide *Bajulus* 3.*

* **BALLUS**, Saltatio, Ital. *Ballo*, Gall. *Bal*. Barel. serm. 2. in Dom. 1. Quadr.: *Quare vadis ad Ballos?*

* **BALLUTA**, est publica utilitas: vel est vas luteum. Vocabul. utriusque juris. ** Apud Accursium ad const. 1. tit. 6. lib. 11. Cod. hæc leguntur: *Tertia pars uncia quæ solvit in Balluca, id est utilitate publica, nam chrysammos græce, latine utilitas dicitur. Vel Balluca, id est vase lucente, ut cassæ cardinalium, quasi lucem bajulans vel lancem. Vide supra *Balluca*.*

* **BALLUTICACUM**, Velitatio, procur-satio, Gall. *Escarouche*. Chronicón Sicilie apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 76: *Faciebat congregari gentes, et alia multa preparari necessario facienda contra hostes eosdem, ad ostendum et persequendum dictos hostes, et custodiendas fronterias dictæ terræ Trapani, et faciendum Balluticiacum cum hostibus ipsis et damnificandum eos quantum posset.*

1. **BALMA**, Lapis sepulcralis, tumba, [seu ut ait Hilario de Costa, Caverna in rupe excisa, excavata.] Arvernus, *Baumo*: quam vocem Provinciales qui busvis sepulcris tribuant, pressertim vero antris sepulcralibus, quomodo S. *Balnam* vocant antrum in quo asservatur corpus S. Magdalene, vulgo *la sainte Baume*, et specum divi Honorati prope Lerinensem insulam, *la sancta Baume de sancta Honorat*, ut est apud Vicentium tom. 1. pag. 37.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Balma, Prov. Caverna, antrum, sovea, spelunca, scrubs. Aliud ex Bibl. S. Laurentii Florent.: *Balma, crypta montis*. Unde minus accurate monet Cangius vocem hanc a Provincialibus quibusvis sepulcris tribui, atque in S. *Balma* asservari corpus S. Magdalene; sic enim vocant speluncam, in qua Magdalena pœnitens vixit. [** Raynouardo in Gloss. Rom. vol. I. pag. 174. est Grotte, cavernæ; apud Roquefort. Glossar. Gall. leguntur themata *Baume, basme, bame, bome, baxme, balme et barme*.] Istius nominis duo antiquitus fuisse monasteria in diœcesi Vesontiensis docet Baluzius in not. ad Capitul. col. 1094. Consule præterea Vales. in Notit. Gall. pag. 74. col. 2. Hinc etiam *Balmette* vel *Baumette* dicta Franciscanorum domus, prope Andegavum a rege Renato fundata ann. 1451. Stat. ann. 1227. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 71. col. 2: *Item quod si lis, contro-versia, seu discordia emergeret seu incideret inter aliquos de facto croserum seu Balmarum. Nostris *Balme* et *Basme*, eadem notione. Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Vict. Paris. fol. 43. v°. col. 2:**

*Après s'en ala (Ste. Paule) en Bethléem, et en la *Balme dou Sauveour* entra. Boetius de Consulat. Gall. redditus lib. 4. MS:*

*Tant est venu, tant est ale,
Qu'il est en la Basme avalé,
Où Catus avoit ces buës trait...
Cest grand larron point ne value :
Mais il le trait fors de la Basme,
Et en venga ceulx de royaume.*

Vide Menag. in Observat. ad Vitam Petri Ayraldi pag. 242.

* 2. **BALMA**, Quibusdam in Galliæ re-gionibus, *Balme*, Collis est a valle in vallem protensa in locis montuosis. Charta ann. 1307. ex Chartulario S. Victoris Massil. *Frejus n. 30: Hoc est, de*

Balma, sicut vadit via ad sanctum Petrum, et sunt claperii.

BALMUND, BALMONDEN, Falsus tutor. Charta Caroli M. pro Augiensi Monasterio apud Nauclerum gener. 27. *Elegant huic loco sicut et in ceteris locis suis competenter advocates et defensores: eo tam tenore, ut quandocumque sui commissi prævaricator, aut in rebus vel hominibus, quod vulgo Balmund dicitur, existat, statim sine mora, sine judicio, advectionem perdat.* Vide *Ballomer*. [** Conf. Heinicci Antiq. Jur. German. vol. 3. pag. 502. Graffii Thesaur. vol. 3. col. 93. Grimmii Antiquit. Jur. pag. 466. et Specul. Saxon. lib. 1. cap. 41. ubi *Baleminden* est A tutela tuteorem submovere.]

BALNEAMEN, BALNEUM. Acta S. Isidori Agricolæ n. 8: *Cum vero nullo cataplasmate, nullo unguento, nullo Balneamine, nullo medicamine,... cerneant se in aliquo prodesse, etc.*

¶ 1. **BALNEARE**, Lavare, *Baigner*. Vita S. Agnetis de monte Politiano tom. 2. Aprilis pag. 804: *Comperito igitur quod ancilla Christi ibidem se lavisset, multi infirmos aqua illa Balneare cepérunt.* Ibid. pag. 805: *Quibus dictis ipsam ad dictum Balneum duxit, et in aquam quæ suis meritis parvis ante diebus miraculose apparuerat, Balneavit.* Nicolaus PP. I. ad consulta Bulgari. cap. 6: *Dicitis quod affirmant Græci, quod nullo modo in quarta et sexta feria Balneari debeatis.* Vide Leibnitium tom. 1. Scriptor. Bruns. vic. pag. 896. Schramb. Chronicon Melicense pag. 415. col. 1. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 565.

¶ 2. **BALNEARE**, neutrum verbum, Gall. *Se baigner*. Ordinatio Domus regiæ sub Henrico II. Angl. Reg. in lib. nig. Scacarii pag. 353: *Quando Rex Balneat III. d. exceptis tribus festis annuis.* MS. Cantatorium Abbatiae S. Huberti fol. 26. recto: *Joannes Evangelista de fonte Salvatoris ebrius et apud Diligentem omni dilectione præcipius, sensibus membris fomentum balnei noluit adhibere, quoniam inter Balneantes hæreticum Cheritum conspexit.*

¶ 3. **BALNEARE**, Madefacere, Italis *Bagnare*. De B. Gerardo tom. 1. Junii pag. 769: *Sic ipsum Lambrum (flumen) transivit, qui nec ipsum nec capam Balneavit.* Chron. Parmense ad ann. 1803. apud Murator. tom. 9. col. 845: *Item eodem anno bene per quatuor menses non venit pluvia vel nix, quæ Balnearet terram, propter quod magna siccitas fuit.* Vide Acta SS. April. tom. 1. pag. 187. D. et tom. 3. pag. 929. E.

¶ 4. **BALNEARE**, Pretium pro balneo pensum, in Gloss. Isid. Vide mox *Balneaticum*, et infra vocem *Captura*. [** Confer Forcellin. in *Balnearis*.]

BALNEARIUM, Balneum, Balnea, *Baignoire*. Lex Bajuvar. tit. 9. cap. 3. § 1: *Si quis.... incendio tradiderit... quæ per se constructa sunt, id est, Balnearium, pistorianum, coquinam, etc.* Messianus Presbyter in Vita S. Cæsarii Arelat.: *Balnearia ibidem grandibus fastigiis constructa sunt.* Vide Will. Tyr. lib. 12. cap. 25. et Anastasium Bibl. in S. Innocentio. [** Purioris latinitatis auctores plurimi numero tantum utuntur. Vide Forcellin. in *Balnearius*. Proculus IC. in Dig. lib. 8. tit. 2. fr. 12. pr.: *Quidam.... qui habet post horrea mea insulam Balnearia fecit secundum parietem communem.*]

BALNEARIUS, Custos balnei, in Vita S. Severi Episcopi Neapolitani.

BALNEATORIUM, apud Ingulfum pag.

888. et Will. Thorn. pag. 1915. *Baignoire.* [** scil. instrumentum. Vide Forcellinum in *Balnearius*.]

* **BALNEARIUM**, Locus ubi balneatur, Balneariorum idem. Gemma Gemmarum.

BALNEATICUM. Veteres Glossæ: *Balneaticum, βαλναϊκόν.* Vetus Interp. Juvenal. Stat. 2: *Nisi qui nondum ære lavantur. Infantes: quia pueri non dant Balneaticum.* Vita S. Severi Episcopi Neapolitani apud Ughellum: *Quadam die iuxta morem homo quidam consuetudinis balnea lavandas ingressus est. Post ablatus aqua, cum recederet, custos balnei ovum ab eo pro Balneatico petit, quod unusquisque Balneaticum pro pretio dare consuverat.* Vitruvius lib. 8. cap. 7. videtur innuere *balneaticum* fuisse vectigal impositum, propter aquam, quæ ex aquæductibus et castellis publicis in balnea derivabatur. Vide *Captura*.

BALNEARUM REDITUS, in Bulla Paschalis PP. ann. 1102. apud eundem Ughellum tom. 1. pag. 996.

* **BALNEATIO**, perperam pro *Balleatio* vel *Ballatio*, saltatio, chorea, in Stat. P. archiep. Burdegal. ann. 1283. ex Cod. reg. 1590.

BALNEATORES, Vopisco, qui balnea præparant. Glossæ Lat. Græc. *Balnearior, βαλναϊκοί.* [** Vide Forcellin. edit. Germ. et Dirksen. in hac voce.] Ita etiam dicti in Monasteriis, qui Monachorum *balneationes* curant. Consuetudines Eoveshamensis Monasterii in Anglia: *Singulis diebus quando Fratres balneant, Balneatores percipere debent de Cellario panem et justam.*

¶ 1. **BALNEA**, quinta vel quarta die ante Natale Domini, peragantur omnia lucente die, in usibus Monasteriis Culturæ Cenoman. An hic intelligendæ lotiones?

* **BALNERIA** Præstatio seu vectigal, ut opinor, propter aquam, quæ in præderivative. Obituar. MS. S. Joannis Carnot. ad xv. Kal. Dec.: *Obit Fulcherius signifer S. Mariæ, qui dedit Balneriam terra S. Stephani Osivillæ.* Nisi legendum sit *Banneria*. Vide infra *Banneria*.

* Alio sensu *Baignerie*, pro Armorum scilicet specie, occurrit in Poem. du Chevalier *Délibéré* MS:

Donnans terribles horions,
Li frappoient les champions
Coups de hanquetz et Baigneries,
Comme s'il hayssent leurs vies.

* Ita etiam non usitatæ notione *Baigner* legitur, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 117. chartoph. reg. ch. 52: *Le supplicant dist à icelui Clary qu'il s'estoit de la femme dudit Adenet, et qu'il avoit Baigné avecques elle.* Quo enim sensu id intelligendum sit, docetur infra, cum ipsem Clary hanc mulierem vitiasse arguitur. *Abaigner* vero in balneum demittere sonat, apud Boet. MS. de Consolat. lib. 3:

Senesques se fist Abaigner,
Et ès deux bras se fist seigner.

¶ 2. **BALNEUM**. De Balneis publicis med. tempor. vide Marini Papyr. Diplom. pag. 363. not. 3.

* 2. **BALNEUM**, Genus potus minime delicati. Lüthprandus in Legatione: *Soli mensæ assident nudæ, pacimacium sibi apponentes, Balneaque tunc vitro permodicu non bibentes, sed sorbillantes.* Et paulo ante: *Parcus, cupidus, allio, cepe, et porris vescens, Balnea bibens.* Et sub finem: *Non proderit tibi Balneum, quod te assidue potas in amore B. Joannis Precursoris.* [** Apud Pertz. vol. Script. 3. pag. 356. 362. et 363.]

* **BALNEUM MARLE**, vulgo *Bain-Marie*.

Arnauldus in Rosar. MS. lib. 2. cap. 7: *Et scitote quod distillatio aquæ habet fieri in Balneo Mariæ, eo quod subtiles lapidis partes et sine calore ad naturam simplices aquætes totum approximantes per eum distillantur.* Apud chimicos sic vocatur fornax philosophicus.

* **BALNEUM VÆNALE**, an Publicum? Chron. Salisburg. ad ann. 1375. apud Schwartz. Hist. fin. principat. Rugiae col. 425: *Item in die anniversarii ipsius, oblatiarum... tenetur ex parte conventus expedire Balneum vænale in civitate, pro pauperibus cum elemosina.*

¶ 1. **BALNEUS**, pro *Balneum*. Præceptum Caroli Calvi pro Monasterio Arulensi tom. 3. Concil. Hispan. pag. 152: *In valle Asperia prope supradictos Balneos vilare qui dicitur Gotaletus.*

* Ubi fons designari videtur. Vide in Append. ad Marcam Hispan. col. 793.

* **BALNITOR**, βαλναϊκοί: *Balneator.* Suppl. Antiquarii. Vide *Balneatores*.

BALOSELLA, Contract. dator. Bergom. lib. 2. cap. 88: *Item quod de coppis,... Balosellis calcina, et alii laboreris fortis, etc.*

* **BALOSIUS**, BELOSIUS, Panni species Testam. Annæ de Arminiaco ann. 1472. in Cod. reg. 9573. 2. 2. fol. 91. v°: *Item legavit conventum fratrum Minorum castri Jelosii unam suam hopalandam, seu panum circiceum cuiusdam suæ vestis, quæ est Balosii nigri, de qua vult fieri capam missalem, diaconalem et subdiaconalem ad servitium, et pro cantando missas de Requiem.... Legavit unam suam vestem panni aurei coloris Balosii rubei.... Legavit... suam vestem Belosii rosati.... Item legavit... suam vestem Belosii cramoisi. Cujus panni fabricator, Beloinchex appellatur, in Ch. pedag. Divion. ann. circiter 1350. Vide *Vagos*.*

* *Belocier* vero est arboris species, Prunus silicet, in Lit. remiss. ann. 1363. ex Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 2: *Ledit Symon ne sceust oï, ne quelle part fuir que en un jardin,... où il le prindrent leur un Belocier, où il estoit montez pour soy mucier.*

* **BALOTA**, BALOTTA, Calculus ad færendum suffragium, Gall. *Ballotte*. Vide supra *Ballotta*.

* **BALOTATIO**. Vide supra *Ballotatio*.

BALOTTA, Pilula, vox Italica. Petrus de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 28: *Qui autem arcum Balottarum exercet, debet Balottas habere æqualis ponderis et bene rotundas.*

* **BALOUDUM**, idem quod supra *Balœtum*. Vide in hac voce. Bulla Romana ann. 1515: *Locus ubi conservare possint omnes et singulas paleas, ac alia Balouda.*

* **BALSA**, Ratis. Vox Hispanica. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 300. E: *Rex Ferdinandus fecit fieri Balsas et navigia de lignis et coriis.* [** Vide S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 171.]

* 2. **BALSA**, Vexillum Templariorum.

Vide eundem ibid. et Appendix. pag. 16.

* **BALSAMARE**, Condire corpus mortui, Gall. *Embaumer*. Locos vide in vocibus *Cid* et *Mumia*.

* *Glossar.* Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Balsamatum, Enbasiné.* Vide Gabr. Claudi Method. *balsamandi corpora*, Samuel. Andr. de *Balsamationibus Veterum*, et Burch. Wittenberg. epist. de *Balsamationibus corporum*.

* **BALSAMITICUS**, Bonis odoribus refertus. Translatio S. Augustini tom. 6. Maii pag. 414: *Quo magis hæc Balsamiticæ apotheca reservebatur, eo profusus odor celestis jaculabatur.*

* **BALSAMITICUS**, Balsaminus, ex bal-

samo. De S. Antidio Episc. tom. 5. Julii pag. 44: *Balsamiticum consecravit chrisma.*

* **BALSAMIZARE**, Bonis odoribus suffire, Gall. *Embaumer*. Lambertus Prior S. Vedasti Atrebat. circa finem XII. sec. in MSS. carminibus de divinis officiis, ad Dominicam IV. Quadragesimæ:

Sedis Apostolicae princeps splendente corona,
Nunc Sion insignit Balsamizante rosa.

BALSAMUM, Sacrum chrisma, seu oleum Sacrum. Joan. de Deo in Pœnitentiariorum lib. 5. cap. 6. de Episcopis: *Quod petunt pecuniam pro Balsamo contra auctoritatem sanctorum Patronum, etc.* Vid. Joann. Sarisberiens. Epist. 69. [Et tom. 4. Concil. Hisp. pag. 270. col. 2.]

* *Balsamum S. Marcelli*, in vestimentis reliq. et vestim. eccl. Paris. ad calcem Necrolog. MS. ejusd. eccl.

* **BALSAMUS**, pro *Balsamum*, in versibus relatis ad voces, *Agnus Dei*.

* **BALSANUM**. Vide *Baldanum*.

* **BALSSONAYA MONETA**, Monetas Barcinonensis species. Charta Petri III. reg. Aragon. ann. 1348: *Concedimus... quod possitis... deferre et deferri facere ad quascumque partes volueritis... quodcumque argentum purum, vel ære contaminatum,... tam in pecis quam alias, et monetam sive bossyonayam (sic) billonum, vel Balssonoyam quamlibet.* Vide *Bossanova*.

* **BALTEARIUS** in Inscript. apud Reines. cl. 8. n. 69. *Forcellinus* est qui balteatus facit. In Gemma Gemmarum: *Balteus, cingulus regalis. Baltearius, aliquis tali cingulo ornatus.*

* **BALTEAT**, *Cingit.* Gloss. Isid. (D. Cangius legit in *infra Baltheare*.)

BALTEFREDUS. Vide *Belfredus*.

* **BALTEUS**. Vide *Baltheus*.
* **BALTERIA**. Inquisit. ann. 1210. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 49. col. 1: *Et eos (clientes) introducerent in mansa G. Ymberti per ostiarium, qua intratur in orto, facta Baleria per parietes superiores.* Ubi Menardus aperturam, Gall. *Ouverture*, interpretatur: utrum bene, haud scio; quid enim apertura opus erat, cum per ostium clientes introducerentur? Unde locum cinctum intelligo, a voce scilicet.

* **BALTERIRE**, Cingere. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Cenher. Prov. cingere, Balterire.* Vide *Baltheare*.

BALTHA, Gothis, Audax. Jordanes in Hist. Goth. : *Ordinant super se Regem Alaricum, cui erat ex Baltharum genere origo mirifica, qui dudum ob audaciam virtutis, Baltha, id est, Audax, nomen inter suos accepatur.* Otto Frising. lib. 4. Chron. de eodem Alarico: *Qui lingua eorum ex genere Baltharum, secundo post Amalos, Baltha, id est audax, vocabatur.* Hinc forte Italicum *Baldo*, pro audax. [Et Armoricanum *Balch* ejusd. notionis.] [** Vide Graffii Thesaur. Ling. Francic. vol. 3. col. 108.]

BALTHEARE, Cingere, in Isid. Glossis; *Baltherire a. Baltheus*, habet Joannes de Janua, [et Gloss. MSS. Montis S. Eligii Atrebat.] [** Vide *Balteatus* apud Forcellinum.]

* 1. **BALTHEUS**, *Ornamentum dependens a Singulo, vel singulis* [** leg. cingulo, vel cingulus] *militaris dictus pro eo quod signa ex eo dependent ad demonstrandam Legionis militaris summam I. VI. DC. ex quo numero ipsi sunt; unde non tantum quod cingitur, sed etiam a quo arma dependent Balteus dicitur.* Papias MS. Bituric. [** Ex Isidor. Origin. lib. 19. cap. 33. sect. 2.]

2. **BALTHEUS**, Zona, qua Episcoporum, Sacerdotum, Ministrorum etiam inferioris gradus Ecclesiastici vestes constringuntur, apud Honorium Augustod. lib. 1. cap. 226. et in libro Sacrament. apud Menardum pag. 260. Annales Anianenses: *Unam vero partem subi reservavit, quam dedit Benedicto Abbatu S. Anianensis Archisterii, videlicet Crucis Dominicæ cum gemmis, bratreas aureas contextas cum gemmis, Baltheos aureos similiter gemmatos, calices aureos, etc.*

BALTHEUS, quo Summus Pontifex consecrandus præcinctus. Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii Magni PP. lib. 4. cap. 80: *Porro in excitata Balthei, quæ unius pollicis mensuram nunquam excedit, speciem propositi regularis olim a sancto Benedicto statuli... eum servasse luce clarius manifestat.* [Ex hoc patet monachale cingulum *Baltheum* etiam dictum fuisse.] Anonymus in Vita Paschalidis II. PP: *Deinde in Patriarchale ascendentis Palatium, ad duas curules devenit. Hic Baltheo succinctum cum septem exinde pendentibus clavibus, ex quo sciat septem sigillis (Apoc. 5. 6.) septiformem Spiritus sancti gratiam cunctarum Ecclesiarum, quibus simul, Deo auctore, prætest, regimini in claudendo, aperiendisque, tanta ratione providere debere, quanto solerius id quod intenditur, operatur.* Vide Joann. Sarisberiens. Epist. 42.

BALTHEUS MUNDIALIS, seu sacerularis. Ivo Carnotensis in Chronico apud Lambecium lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsar. cap. 8. in Ludovico Pio: *Ipsius denique tempore cœperunt deponi ab Episcopis, et Clericis Balthei gemmeis culturis honorati, et cingula auro compata et exquisita, et alia sacerularia pariter ornamenta.* Charta Einhardi in Chronico Laurisham. pag. 65: *Sunt quidam qui fastu sacerulari turgent... sacris Ecclesiis contradita invadunt, aut ut sibi hereditario jure retineant, aut Mundiali Baltheo in beneficio dividant.*

BALTHEUM AUFERRE, Degradiare. Vide Aimoinum lib. 3. Hist. Franc. cap. 68.

* **BALTHUTHA**, Lac pressum. Vide *Balducta*.

BALTILDUM, Tadicula, clava campanaria, Gall. *Batant*. Charta ann. 1235. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 259: *Item, tenetur in futurum capitulum predictum ad minutas reparations circa campanas, videlicet chordis et coriis et uncstra in flagellis et Baltildis renovandis.* Vide *Batallum*.

* **BALTRESA**. Vide *Bretachia*.

* **BALTRICA**, *BALTRISGA*. Vide *supra Baltrisca*.

* **BALVA**, pro Valva, in Vita B. Victor. III. PP. tom. 5. Sept. pag. 413. col. 1: *In ejus etiam fronte prope Balvas majoris ecclesie, etc.*

* **BALUARDUS**. [Gallice *boulevard*:] *Gruerius una cum Gallis ecclesias, domos, viridaria in suburbis existentia funditus diruit, ut *Baluardos* et civitatis mœnia construit (Muralti Comensis Annal. ed. Doninio, an. 1507, p. 104.)*

* **BALUGA**, *BALEGOENS*, Caligula, levior ocrea, Lusit. *Borzegum*, Gall. *Botrine*. Charta Alfonsi I. Lusit. Reg.: *Vidua in secundas nuptias transiens det pro Balugas una cera.* Alia Alfonsi III: *Promitto, mando, et concedo, quod de cætero nunquam Monasterio Alcobacæ petam, nec demandem botas, nec Balegoens, nec sapatos, sicut hactenus petui.* Vide S. Rosa Elucidarii vol. 1. pag. 170. et 172.

* **BALUSTI** apud Aliabatem vocatur

quercus, in Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959. Vide *supra Balanus*.

BALUSTRUM, et *BALUSTRIUM*, locus ubi sunt multa balnea, quod lustretur balneis. Ugutio et Joan. de Janua. [cum Glossar. MSS. Montis S. Eligii Atrebat. et S. Andreæ Avenion.] Vide *Ballastrum*.

* **BALZA**, Vox Italica, Rupes. Acta SS. Maii tom. 1. pag. 345. in additionibus ad Vitam S. Antonini: *Equitans in invia ripa fluminis in alta quadam Balza.*

* **BALZANA**, vox Italica. Chron. Estense ad ann. 1388. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 517: *Septem (banderū) eodem modo tecti, cum septem aliis vexillis ad Balzanam.* Chron. Placent. apud eund. tom. 16. col. 589: *Et arma marchionatus Montisferrati est Balzana, scilicet media desuper rubea, alia media de subtus alba ad illum, qui habet Monsferatum.* Vide Academicos Cruscanos ad hanc vocem.

BALZANUS, Vox Italica, *Balzano*, de equo qui in pedibus albas habet maculas. Rollandinus in Summa Notariæ cap. 1: *Unum equum baium Balzananum, etc.* Vide Octav. Ferrarium in *Baio* et *Balzano*, et infra in *Baucens*.

* **BALZO**. Vide *Bulzo*.

* **BAMBACARIUS**, *BAMBACINUS*, *BAMBACIUM*. Vide *Bambax* post vocem *Bombax*.

* **BAMBACORAX**, mox in *Bambalo*.

* **BAMBALIO**. [Vocabulum est ignominiosa appellationis usurpatum a Cic. 3. *Philip*. 6.]

BAMBALO, *VAMBAL*, *Balbus*, ὁ βαμβανών, βαμβαλέων, qui sonitus labris edit. Adamantius Martyr apud Senatorem, lib. de Orthogr. cap. 5. *Bambalo*, φαλαρίς. Ubi forte legendum *Bambalio*; sic enim nescio quem M. Fundum, Antonii III. viro sacerdoti propter hésitantiam lingue stuporemque cordis appellatum scribit Cicero Philipp. 3. *Gloss.* Graec. φελλοτής, *Vambal*, *Hesychius*: *Babátsu*, τὸ μὴ διηρθρωμένα λέγειν.

Vide Nilum monachum lib. 3. Epist. 331. ubi legendum βαμβαλισάντι, πρόβαθλαντι. Hinc

BAMBACORAX appellatus olim Alexius Comnenus Imp. legitur in Epist. Honori III. 285. lib. 6. quod balbutiret, et instar corvi crocitoando verba effunderet, quod faciunt βαμβαλιζόντες. Alexii vero balbutiem observant etiam Anna filia lib. 1. et Bryennius gener lib. 4. n. 22. [** Vide Dizeii Grammat. Ling. Roman. vol. 1. pag. 8.]

Sed et inde Itali *Bambino* puellum, qui adhuc balbutit, dicunt. [** Vide vocem suo loco.]

BAMBARE. Vide *Bombum*.

* **BAMBATAE**. [Apud Columell. ita in libris paucis legitur 12. 34. quod de acetō scylliticō inscribitur. Qui scylliticum acetum facere volunt, decem bambatae in tres amphoras musti mitis, etc.]

BAMBAX, *BAMBASIUM*, etc. Vide *Bombax*.

* **BAMBAXIUM**, Tela bombacina; unde nostris *Bambais*, eodem significatu. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 580: *Aliquæ portant vallos de seta, vel de Bombaxio pulchros, et subtile, et albos.* Vitæ SS. MSS. ex Cod. 58. S. Vict. Paris. fol. 192. r. col. 2. ubi hæc Latina: *Inveniens autem unctam... illam panno detersam, sic Gallice redduntur: Com ele la trouvast ointe, ele de Bambais la pana o grant reverence. Rursum supra Bambais, ubi Lat. *Bumbacium*. Vide *Bombax* 1.*

BAMBER, *Arena*, in Gloss. Isid. [Ad quod Grævius: Sic etiam Constantiensis Episcopus: *Bambis, arnea*, forte *Ammos, Arena*, ut male loco suo excederit hæc Glossa. Sed hoc, inquit, aliis relinquimus querendum.] [** Leg. *Bombyx, aranea.*]

* **BAMBERGENSIS** MONETA. Charta Wulffingi episc. Bamberg. ann. 1817. ex schedis Mabill. : *Tenemur solvere... pro exenii... unum solidum denariorum Bambergensis monetæ.* Leg. *Bambergensis.* [** Nihil mutandum.]

* **BAMBINUS**, ab Ital. *Bambino*, Infans, puerulus. Acta SS. tom. 1. Jun. pag. 365. col. 2: *Andreas in conventu Carceris fuit a Bambino Iesu sua præsentia consolatus.* Vide *Bambolo.*

BAMBIS, *Aranea*. Gloss. Isid. Vide *Bamber.*

* **BAMBUCINUM.** Vide in *Bombax.*

BAMBUM. Gloss. Græc. Lat. MS. 'Οβύαπον, *Acetarium Bambum, Tinctorium.* Editum acetarium tantum habet. *Bambum* autem pro *Bammum*, ex Græc. βάμψα, unde *Bambatus*, intinctus, apud Columellam, et Apuleium. [** Vide *Forcellin. in Bambatæ.*]

* **BAMMUM.** [Vide *Bambum.*]

* **BAMNIRE,** *BAMPNIRE* pro *Bannire*, proscribere. Stat. Saluc. collat. 6. cap. 161: *Item statutum est, quod si aliqua persona de *Saluci lenocinium commiserit, ... fustigetur die fori, ... et Banniatur a civitate.* Occurrunt etiam in Stat. Saonæ cap. 20. pag. 31. Stat. Taurini ann. 1960. cap. 24. ex Cod. reg. 4622. A: *Item statutum est, quod si debitor non consignaverit creditori tantum de bonis suis, unde possit habere solutionem integrum; quod Bampnatur hoc modo; videlicet quod non eradicatur in causa pro se, vel pro alio, nec admittatur ad aliquod officium publicum, donec cum creditore suo fuerit concordatus.* Vide in *Bannum* 1.*

* **BAMNUM,** *BAMPNUM*, ut *Bannum* 2. Pœna et multa pecuniaria. Stat. Saluc. collat. 3. cap. 92: *Idem Bannum solvant calligarii, seu alii ponentes ruscatum affari in viis publicis.* Stat. Taur. jam. laudata cap. 22: *Item si quis condemnatus non solverit ad tempus sive terminum condemnationis statutum, si condemnatus fuerit a solidis xx, et ab inde superioris, det pro Bampno solidos ij. et si minoris quantitatis fuerit, det pro Bampno denarios xij.*

* **BAMPLUS.** [*Fulgent. De prisco serm.* n. 44. Celocom dicunt genus naviculae modicum, quod bampulum dicimus. *Alii rectius leg. lembum.*]

BANADULA. Vide *Bajulona.*

* **BANAGA,** *Lo muraro*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **BANAGIUM,** *BANNAGIUM*, Jus cogendi tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda; vel Prestatio, quæ ea ratione ab iis exigitur; aut Districtus intra quem ejusmodi jurisdictione exerceri potest, nostris olim *Banage, Bannage et Bannerie.* Charta inter probat. Hist. Sabol. pag. 393: *Concessionem ipsam super altare Domini cum propria manu fecit, ut quidquid Banagi, minagi, vel cuiuslibet consuetudinis sive redditionis, seu etiam cuiuslibet forfacti inde exiret, totum in potestate et dominatione monachorum Vindocinensis, sine cuiuslibet contradictione, existaret.* Charta Petri abbat. S. Quint. Bellavac. ann. 1388. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 204: *In quo molendino hospites nostri, circa numerum duodecim, commorantes apud Courcelles, jure Bannagi molere veniebant.* Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 393: *Ob hoc dicti expo-*

nentes, qui sunt liberi ab omni Bannagio ad dicta molendina, et liberum habent arbitrium eundi ad quæcumque molendina eis placet. Pactum inter dom. Bretolii et monachos ejusd. loci: *Et si lidit religieux mettoient les mazures, qui sont franques, en villenage; je, ne mi our n'i poons demander ne reclamer ne Banerie, ni maunage... Se aucune de ces anciennes mazures venoient asdis religieux, ... ils ne les pucent bailler qu'elles ne demeurent en no Banaige.* Aliud inter abbatiss. de Moncello et habitat. villæ de Pompoing ann. 1364. in Reg. 96. ch. 75: *Lesdiz habitans avoient délessié auxdites religieuses... touz les droiz, franchises, libertez, Bannages, forfaitures, etc.* Quo ultimo loco Multæ pecuniariæ intelligi possunt. Vide infra *Bannaria* et *Bannum* 1. 2. et 3.

* **BANASOR,** Idem qui *Major*, præpositus, sic dictus quod *banna*, indicere, vel intra *bannum* seu certum districtum jus dicere possit. Charta Adami episc. Tarvan. ann. 1223. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonst. col. 139: *Duas garbas decima, ... quam acquisistis ab Eustachio Banasore de Eglighem . . . Et illam (terram dedit) quam per manum ipsius Walteri a Banasoribus suis Liberto Waldot, pro dimidio terragio in perpetuum tenetis.* Ubi Charta Desiderii episc. Tarvan. ann. 1174. col. 135. legitur, a *majoribus suis*; quod idem atque a *prædecessoribus suis* significare videtur.

* **BANASTA,** ut mox *Banastum*. Inquisit. Dalphinalis ann. 1284: *Prætereas asportaverunt quandam Banastam, quan dicebant dicti minatores esse mensuram legitimam, si sit fere cumulata.*

* **BANASTONUS,** Idem quod mox *Banastum*. Charta anni 1351. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Custodiebat racemos collectos in Banastonis.* Instrum. ann. 1484. ex Archivis ejusdem S. Victoris: *Quod quilibet piscator faciat Banastum...* Volumus et ordinamus quod piscatores possint repone et reponi sinant pisces in vasculis quibuslibet cuiuscumque formæ et capacitatibus existant, sive sint *Banastoni, canastelli, etc.*

* **BANASTUM**, pro variis regionibus, Gall. *Banaste, Banastre, vel Benate, Cista rotunda et oblonga, ad modum sportæ dossuariæ efficta, quæ ex palea contorta atque in orbem ducta rubis caninis dedolatis et tenuatis consultur.* Hac uti solent rustici ad pisa, fabas, frumenta aliaque id genus portanda vel reservanda. Quandoque duas hujusmodi cistæ ad utrumque latus equi clitelarii apponuntur. Vocis origo videtur esse *Benna*, Gall. *Banne et Benne*, quæ cista lignea est ad eundem usum accommodata. [** Fort. Germ. *Binuz, Juncus, scirpus.* Vide Graff. Thes. vol. 3. col. 130.] Regest. Comput. Dalphin. ann. 1309. 17. Novemb.: *Item de Barralibus, de Banastis non computat, quia sunt ad manum mistralis.*

* *Provincialibus Banasto, Major corbis, et Banastoun, minor.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Banaston, Prov. Corbis, quia curvatis virgis contexitur.* Sed et pro instrumento piscatorio usurpatum, in Ch. ann. 1243. ex Tabul. S. Mart. de Lavardino: *Homines de Lavardino piscabuntur ibidem, prout piscantur in aliis aquis nostris de Lavardino videlicet cum tribis seu Banastis.* Vide *Basta* 2.

* **BANAUSUS**, ex Græc. βάναυσος, Mechanicus, illiberalis. Marsilius Patavinus in Defensore Pacis part. I. cap. 5: *Dece-*

bat honorari Deos, et illorum sacra tractari, non a Banausis seu mercenariis, qui vilia et maculativa officia exercuerant.

1. **BANCA,** *BANCALE, BANCHIA, BANCHETUS*, etc. Vide *Bancus.*

* 2. **BANCA,** *Baie, fruit d'olive ou d'olivier.* in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Alia notione, vide in *Bancus.*

* **BANCACIUM**, *Gruis tractoriae species*, sic dicta ab Ital. *Bancacci*, asseres. Tract. MS. de re milit. et mach. bellicis cap. 76. *Bancacium sive modellum duplicatum, alias grossum, quatuor rotellarum habens varochium, cum perticis volgentibus ac trahentibus funem sive canapem, cum colonia altius levata, est opprime utile ad opus lignamina, lapides, saxa et omnia alia necessaria causa casamenta adificandi, et est necesse quod cassa postrema dicti currus sive *Bancaci* lapidibus gravetur, ne a pondere altiore et graviore leventur.*

* **BANCAGIUM,** *Prestatio pro bancis seu stallis, ubi mercatores merces suas exponunt, alibi *Stallagium.* Vide in *Bancus. Bouchers vendans aus Bans char, etc.* in Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 681. art. 4. Inventar. MS. an 1233: *Habet commune Avinionis Bancagium, scilicet duos cavos multonis in quolibet macellario faciente macellum, Sic etiam leg. in Stat. Phil. Pulc. ann. 1303 pro *Bancagium.* Vide in hac voce. *Banchage*, eadem notione, in Charta ann. 1341. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 252: *Deniers, chapons, gelines, bois, Banchages, four, et autres revenues, etc.* Vide infra *Bancha* 4. *Banchea* et *Bangagium.***

* **BANCAL,** *Tapes, quo *bancus* seu scamnum insternatur.* Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Unius scamni sive *Banca* lanæ virgati sive vetati.* Vide *Bancale* in *Bancus* et infra *Banchale.*

* **BANCALI.** [Ut *BANCAL*: « *Bancalos* II optimos (Thes. Claromont. Alvern. 980, mus. arch. dep. 41.) »]

* **BANCALUM,** *Luch, Prov. lectus, lectulus, in Glos. Prov. Lat. Cod. reg. 7657.*

* **BANCALUS.** [Ut *BANCAL*: « *Bancalos* II optimos (Thes. eccl. Clarom. mus. arch. dep. p. 41, ann. 980.) »]

* **BANCATUS**, dicitur de sale in crassiora frusta coacto. Stat. de salis fodiannis ann. 1451. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 165: *Ex tunç omnia debet (zupparius) solvere domino req̄i, cum parata pecunia, prout in sale *Bancato* ac minuto... Nec tenetur de sale *Bancato* plus deducere, nisi trecentos ad depositorum commune.* Vide *Bancus salis.*

* 1. **BANCHIA,** *Tribunal judicum.* Correct. stat. Cadubrii cap. 12: *Antequam dominus vicarius recedat a Bancha, etc.* Eadem statuta lib. 1. cap. 12: *Omnia et singula acta, et scripturas causarum, quæ agitantur coram vicario (teneantur notarii) fideleriter et per ordinem antequam discedant a Bancha officii scribere.* Vide in *Bancus*.

* 2. **BANCHIA,** *Pluteus, Gall. Pupitre, tablette.* Necrolog. eccles. Paris. MS.: *Que quidem volumina fuerunt posita incatenata in libraria ecclesiæ in una Bancha nova.*

* 3. **BANCHIA,** *Mensa nummaria, Gall. Banque.* Stat. montis-reg. pag. 22: *Si contigerit dictos notarios aliquam personam pignorare, vel aliquod pignus levari facere pro debitibus ipsius Banchæ, etc.* Vide infra *Banchus* 1.

* 4. **BANCHIA,** *Officina, apotheca, Gall. Boutique : Banche apud Bressienses.* Chron. Estense ad ann. 1317. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 381: *Ferrarienses... iverunt in capite plateæ ad*

Banchas calligariorum quotidie clamantes : Populum, populum; et moriantur Guascones. Hinc, ut videtur, *Bancier* appellatur, qui in officina res veniales exponit, in Poemate cui titulus : *Le Dit du Lendit apud D. Le Beuf tom. 3. Hist. urb. et diec. Paris. pag. 261.* Aliis notationibus, vide in *Bancus*.

* **BANCHALE, BANCHALIS.** Tapes, quo *bancus* seu scannum insternitur, nostri *Banchier* et *Banquier*. Testam. ann. 966. in Append. ad Marcam Hispan. col. 887 : *Et ad sancto Justo sedis Narbonæ Banchale uno meliore.* Aliud ann. 1010. ibid. col. 978 : *Banchales duas, et cortina una.* Charta ann. 1255. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 153 : *Item v. Banchiers vers, à oiseaux et à feuilletes.* Inventar. honor. ducis Bitur. ann. 1419. ex Cam. Comput. Paris. fol. 7. v. : *Item un grant Banquier eschaqueté de vert, bleu et rouge, à plusieurs royes d'or. Unq Banquier bleu,* in Lit. remiss. ann. 1448. ex Reg. 176. ch. 658. Vide supra *Bancal* et *Bancale* in *Bancus*.

* **BANCHARIUS, BANQUARIUS, BANQUERIUS,** Thesaurarius, questor, Gall. *Trésorier.* Bulla Innoc. PP. IV. inter Stat. et privil. Univers. Tolos. ex Cod. reg. 4222. fol. 19. v. : *Jurabit etiam solvere integraliter jura consueta... dom. cancellario Tolosano et cancellaria, suo doctori presentanti vel magistro, Universitati seu Banchario, et regentibus, bedellis et aliis, ut moris est.* Stat. ann. 1810. ibid. fol. 29 : *Item fuit ordinatum, quod Bancharius generalis non sit perpetuus de eetero, post deceas Forciū de Cantirano, qui nunc Bancharius existit.* Alia ann. 1814. ibid. fol. 52. r. : *Ordinamus quod quando aliquis doctor in jure canonico vel civili... recipiet insignia doctoratus, tantum de cetero dare teneatur Banquario majori seu officio bancarum, quantum dabitus uni vel alteri bedellori.* Lit. Caroli VI. reg. Franc. ann. 1392. ibid. fol. 110. r. : *Banquierius major sive thesaurarius Universitatis, etc.* Hinc *Banquerie*, Thesaurarii præfectura, questura, in Reg. parlam. Tolos. ad ann. 1469. ex Cod. reg. 9879. 6 : *En paient par lesdiz escolliers le salaire desdiz docteurs et de la Banquerie des Escoilles de ladite Université.*

* **BANQUERIUS,** interdum, et cum nude appellatur, idem qui *Bedellus*. Vide *Bedelli*. Charta ann. 1352. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 583 : *Cum in dicta Universitate Montispessulanæ habeant esse et consueverunt hactenus plures bedelli, ... qui ibidem Banquierii communiter appellantur.*

* *Banchier* vero dicitur, Collector vegetalis, quod ex *banno* vini provenit, in Transact. inter priorem et homines S. Belini ann. 1461. ex Reg. 198. ch. 191 : *Ou cas que celui qui devra dudit banvin ne paiera ce qu'il en devra audit jour par ladite taille, le Banchier ou commis à lever icelui le pourra faire appeller pardement la justice.*

* **BANCHART,** vox vulgaris, Pars plaustri vel carri, f. temo, nostris *Fleche* et *Brancard*. Charta ann. 1239. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 349 : *Qui constummas dicto Jacobo debuerint, poterunt capere in dicta foresta, pro unaquaque quadriga, ... essolum novum, et Banchart.* At vero *Bancart*, Plaustri genus est, in Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 218 : *L'exposant meno à Nostre Dame des champs à Paris un Bancart chargié de pierres. Coignée bancheresse, Securis, qua utuntur carrorum artifices, in aliis Lit. ann.*

148. ex Reg. 208. ch. 66 : *Le suppliant tenant une coignée Bancheresse, de laquelle il faisait ung essieu de charrete.*

* **BANCHEA.** Comptus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. cxclii : *De decheio Banchearum, xviii. l. et xii. s. et viii. den.*

* Officina, apotheca, Gall. *Boutique.* Vide supra *Bancagium* et *Bancha* 4.

* 1. **BANCHIA,** Repagulum, Gall. *Barriere, garde-fou;* sic dicta quod ex longis et arctis lignis facta. Charta Roberti Claromont. episc. ann. 1226. in Chartul. S. Mart. Augustod. : *Si vero ligneam clausuram ibidem destruxerimus, unam Banchiam in quolibet latere pontis tenebuntur facere et unicum pontem plenum.*

* 2. **BANCHIA,** Stallum, ubi merces venum exponuntur. Charta ann. 1318. inter instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 405 : *Cum dimidiis parte... locationis sive obventionis Banchiarum seu sedilium halæ infrascriptæ, ubi nundinæ et forum prædictum tenebuntur.* Vide in *Bancus* 1.

* 1. **BANCHUS,** Mensa nummaria, ærarium. Lit. ann. 1337. ex Tabul. Massil. : *Ipsarum deprædationum pretium deponi faciatis in Bancho dom. Danielis Marchesi.* Vide supra *Bancha* 3.

* 2. **BANCHUS,** Tribunal judicum. Stat. Vercel. lib. 1. pag. 20. r. : *Judices domini potestatis ibunt et ire debebunt ad Banchum, pro jure reddendo.* Occurrit ibid. pluries. *Banchus juris*, in Stat. Palavic. lib. 1. cap. 1. pag. 4. Vide supra *Bancha* 1. et in *Bancus*.

* **BANCIO FRUMENTARIA.** f. *Barcio*, Navis annotina. Albertinus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 13. rubr. 8. apud Murator. tom. 10. col. 584 : *Anxi Pisani suorum tædio, quos augebat impermeabilis accessus, inde et rerum familiarium inopia, et unde irrumperent, quatenus et ipsi possent, machinas, testitudines, cataphractas, onerarias barchas, quas barbotas ipsi nuncupabant, cum Bancionibus Frumentariis.*

* **BANCIUS,** Eadem notione, qua *Banchus* 2. Charta ann. 1305. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 378 : *Statutum ut singulis horis et temporibus, judiciis opportunitis civitatis nostræ (Goerliz) in Bancis cum advocato nostro, judeex hæreditarius noster qui fuerit, in persona propria adesse debeat.*

* **BANCOBANCUS,** Districtus, jurisdic-tio judicis. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 330 : *Certæ personæ de villa de Augeyo ceperant unam bischam silvestrem in Bancobanco et justitia loci de Feritate super Aman-tam, etc.*

1. **BANCUS,** Gall. *Banc*, Senensibus *Banco*, Florentinis *Panco*, subsellium, sedile ligneum longius, quod plures una sessores capit: ex Saxonico *Benc*, *abacus*, *scannum*, *sedile*. Uldaric. in Con-suet. Cluniac. Monast. lib. 2. cap. 36 : *Duo sedilia, quæ vulgo Bancos vocant.* Joan. Brompton. : *Imperator autem probitatem suam admirans, Bancos loco caparum in curia sua erexit.* Speculum Saxon lib. 3. art. 38. § 4 : *Mensam ornabit mensali, et Bancum seu scannum pulvri-nari, ac sedile cussino.* Siffridus Presb. ann. 1025 : *Dum igitur pergens in quadam Ecclesia, et fessus super Bancum quiesceret. Wacces en son Roman de Rou, De Roberto Duce Normanniæ :*

Par Constantino passa,
Et à l'Empereur torna,
D'en demeniers qu'à lui parla,
A la coutume qui ert là,

Son mantel jus à terre mist,
Tout defubé deus s'assis.
Au partir quant il s'en torna,
Le mantel prendre ne daigna.
Un des Grés le vit defubé,
Son mantel li a relevé,
Dist lui que son mantel prist,
E à son col le repandist.
Et il respondi par nobloï,
Je ne port pas mon Banc o moi,
Chascun des Normans autresi
Son mantel a terre guerti.

Infra :

Par la noblesse des Normans,
Qui de lor manteau firent Bans.

Rursum :

Fist l'empêcher en paleis fere
Bans et siéges environ l'aire.

Quidam vocem hanc ex *Abacus*, alii ex *Scannum*, formatam volunt, alii a *Banc Germanico* deducunt. Vide Glos. Meursii in *Hægyc*, et VV. CC. *Ægidium Menagium* et Octav. Ferrarium, in *Abaco* et *Banco*. [Bene vel *Bane* apud Francos et Saxones semper significavit *scannum* vel *sedile*; *Bancus* ergo Franco-Theotiscae aut Saxonice originis est: alia non quærenda. [** Vide Graffii Thesaur. Ling. Francic. vol. 3. col. 181. et Raynouard. Gloss. Rom. vol. 1. pag. 178.]

* **BANCHUS,** Idem. Statuta Eccles. Tu-felensis ann. 1328. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 799 : *Item præcipimus vobis... quod ecclesias vestras per parochianos vestros... munire loco videlicet Banchis, libris et aliis necessariis ornamentiis atque vestimentis et campanis faciatis.* Acta SS. April. tom. 1. pag. 170 : *In cuius (tri-remis) Bancho seu transtro, etc.* [** De triremiū bancis vide *Jalium Antiq.* Naval. tom. 1. pag. 282. 297. sqq.]

* **BANCIUS,** Eadem notione. Charta Geraldii Abb. S. Johannis Angeriac. ann. 1385. ex Chartulario ejusdem Monast. pag. 442 : *Sedente eodem domino Abbatè super quemdam Bancum fusteum.*

* **BANCHIUS,** Simili notione. Locum vide in *Carabaga*.

* **BANCA,** Eodem sensu. Limborch. Hist. Inquis. lib. Sent. Tholos. pag. 43 : *Adoravit eos inclinando super unam Bancam sicut fuerat edicta.* Ibidem pag. 224 : *Oravit cum eis flexis genibus inclinatus super Bancam secundum morem ipsorum*, Albigenium scilicet et Valden-sium. Compedium Jurium et Consuetud. Universit. Paris. per Rob. Goulet fol. 8 : *Non tam secundum litterarum merita, sed vel secundum antiquitatem bacchalaria, vel ut nobilitatis Bancæ, more eorum loquendo, exposcit, præsentant licentiandos.* Quo in loco *Jura nobilitatis* dicuntur *Banca*, vel quod nobiles in *Banca* seu scanno singulari sederent in scholis, vel quod hic agatur de nobilitibus baccalaureis ad gradus licentiatorum aspirantibus, de quibus vulgo dicimus : *Ils sont sur les Bancs.*

* **BANCA.** Notione paulo diversa, pro Mensa mercatorum in qua merces suas emptoribus exponunt, Gall. *Comptoir*. Statuta Massil. anni 1258. pag. 305 : *Constituimus quod omnes draperii et eorum scolares jurent infra octo dies post festum omnium SS. pannos quando ipsoe vident extendere supra Bancam, etc.*

* **BANCHA,** ut *Bancus*, in Miraculis B. Ambrosii Senen. tom. 3. Martii. pag. 218. Instrum. ann. 1338. ex Archivis Massil. : *Quidam super una Bancha der-robavit de sachis, etc.*

BANCUS, apud Scriptores Anglicos sumit pro Tribunal, quemadmodum *Scannum*, in *Wichbild Magdeburg*. art.

II. § 1. Duplex autem hoc nomine indigitatur Tribunal in Anglia, prius, *Bancus Regius*, alterum *Bancus Communis* appellatur.

BANCUS REGIUS post Parlamentum est totius Regni Tribunal, in quo cause capiteles, criminales et aliae, quae ad Coronam, seu Hospitali Regis pertinent, aut ad instantiam Regis fiunt, expediuntur. Huic praesidet interdum Rex ipse; unde *Regius* dicitur; sed vulgo *Capitalis Angliae Justitiarius*, cui assident tres aut quatuor Justitiarii assessores. Officiarii sunt, *Clericus Coronae*, *Protonotarius*, Ministri inferiores sex. Vide Fortescutum de Laudib. Legum Angliae cap. 51 et Joan. Cowellum lib. 1. Instit. tit. 2. lib. 4. tit. II. § 2.

BANCUS COMMUNIS, dicitur Curia, in qua communia placita, hoc est, lites ex quacumque juris Anglici, quod *Commune* vocant, parte inter privatos natæ, disceptantur: unde et nomen habet. In ea judicant capitalis Justitiarius, Justitiarii assessores 3. vel 4. Officiarii sunt, *Custos sigilli*, *Custos brevium*, etc. Pertinet autem ius banci ad regios judices, qui supremo jure lites decidunt. Nam a Curia Hundredorum et Baronum appellatur.

Uterque vero bancus olim mobilis, nunc in aula Westmonasteriensis fixus. Fleta lib. 2. cap. 2. § 7: *Rex habet Curiam suam... in Banco apud Westmonasterium consimiliter*. Tho. Walsingham in Ricardo II. ann. 1393: *Hoc anno Bancus Regius et Cancellaria translatæ sunt de Londinis Eboracum*. Knyghton lib. 3. cap. 18. ann. 1802: *Rex fecit mouere Bancum et Scacarium Regis apud Londonias, quæ apud Eboracum fuerant per 7. annos*.

BANCI NARRATORES, in Vitis Abbatum S. Albani, dicti *Advocati placitantes*, Legulei et causarum patroni.

FRANCUS BANCUS. Bracton. lib. 4. Tract. 6. cap. 19. § 2: *Consuetudo est in illis partibus, quod uxores maritorum defunctorum habeant Francum Bancum suum de terris Sokemannorum tenentium nomine dotis*. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de Gavelkind pag. 178: *Burga que fuit uxor Petri de Beningue, petit versus priorem S. Trinitatis Cantuariensis medietatem manerii de Welles, sicut Francum Bancum suum, ad faciendum firmam 18. dierum, et unde predictus Petrus quondam vir suus eam dotavit, etc*. Infra: *Post mortem illius Mathildis, habuit nomine Franci Banci medietatem illius manerii, etc*. Huc forte pertinet quod habet Speculum Saxon. lib. 3. art. 38. § 4.

BANCUM JUSTITIARIUM TENERE, apud Westmonaster. pag. 374. Praesidere in Banco Justitiarii dicitur.

BANCUS, etiam obtinuit in Italia pro foro aut tribunali judicum: *Banco, seggio del Giudice*, tribunal. Extant enim plures Sententiae, seu Judicata aliquot judicum Cumarum et aliarum urbium in Italia, in veteri Regesto Camere Computorum Parisiens. quæ sic clauduntur: *Lecta, lata... et pronuntiata fuit hæc sententia... per D. potestatem... sedentem in Banco pro Tribunal*, ann. 1386. Alia ann. 1365: *Lata et in his scriptis sententialiter pronuntiata fuit ista sententia per Dom. Potestatem sedentem in Palatio Communis Novariæ ad Bancum juris solitum*. Utitur etiam Bartholus in Tractatu 15. de Falcone, et Additio ad Bartholom in l. Julianus, D. de integr. restitut. Vide Ughellum tom. 4. pag. 876. Charta Rogerii Siciliæ Comitis

Greece exarata apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacr. pag. 1029. Καὶ δίδουεν αὐτῷ ἔδει τοῦ ἔχειν Βάρκον, τοῦ κρατεῖν κριτάς, καὶ χρίνεν αὐτούς οἱ επίσκοποι τῆς Ἑλλησπόντους, εtc. Cruscans Academicis, *Banco, e propriamente quella tavola alla quale riseggono Giudici, o i Magistrati a render ragione, i mercanti a contare denari, a scriver conti*. Vide Joan. Villaneum lib. II. cap. 93. Charta Caroli IV. Imperat. ann. 1375. pro Coloniensibus, apud Maximilianum Henricum in Apologia part. 2. pag. 118: *Et si tale judicium infra Civitatem Colonensem, et quatuor Bancos judicii temporalis ibidem, etc*. Sed et hæc leguntur in Statutis Communis Mechliniensis MSS.: *Villa Mechliniensis de cetero habeat... plenum Banchum, sive sedem 12. Scabinorum*. [** Vide Grimmii Antiqui. Juris Germ. pag. 812 et Haltausii Glossar. voce *Bank*, col. 91. Charta ann. 1421. in Harenberg. Antiquit. Ganderh. pag. 921: *Nobis inibi super quodam Banco... pro tribunali sedentibus*. Judicium plenum, sunt Haltausii verba, duodecim fere scabinorum, cuius figuram ita describit Gryphander in Tract. de Weichbild. Saxon. cap. 65. n. 3: *Collocatum erat tribunal in loco editiore pro justice, cui in quatuor scannis sive bancis quadrato ordine circumsedebat scabini. Statuta civit. Mechlin. ann. 1388: Villa Mechliniensis de cetero habeat in perpetuum Plenum Bancum sive sedem duodecim scabinorum*. Hermann. Marckio Brandenb. in chart. Gorlic. s. a. apud Grosserum Memorab. Lausnac. vol. II. pag. 148: *Quas.... causas in quatuor Bancis civitatis, presentibus scabinis civibus nostris et non alibi nostrum advolutum volumus judicare*. Mox: *In eadem civitate nostra coram quatuor Baucis bannitis, etc*. Henrici Illustr. Charta Altenburg. ann. 1256: *Quicunque fecerit emendam extra figuram judicii, ita quod digitum non levat intra Quatuor Scampna, de emenda pollicita convici non potest*.]

¶ *BANCA*, Eodem intellectu. Charta ann. 1366. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 344: *Et dictus dominus judex existens in loco de Rupe-Maura.... et sedens more judiciali in quodam loco sive Banca, quem locum congruum pro tribunali quod actum ejusmodi sibi elegit*. ¶ *BANCHUM*, Tribunal. Acta SS. Martii tom. 2. pag. 152. A.: *Ego sum Banchum rationis et veritatis ad ponendum animas in via honestatis*. ¶ *BANCHUS AUDIENTIE EPISCOPALIS*, in Processu super sanctitate et doctrina B. Catharinæ Senen. ann. 1380. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1243. Vide *Banchus et Bancius*.

¶ *BANCHETTUS*, in Commentario D. Edmundi Marten. in Regulam S. Benedicti pag. 401: *Constitutiones Montis Oliveti prescribunt, ut cellarari monasteriorum eligantur in Banchetto per vota secreta, de consensu majoris partis ipsius*. Hic *Banchetus* est vel Capitulum aut cella communis, quo Monachi conveniunt ad tractanda negotia: qui locus dicitur *Banchetus*, quod in eo sint banci plerique ad conseedendum.

Est etiam *Bancus*, stallum, ubi mercatores merces suas exponunt, in Charta ann. 1152. apud Catellum lib. 2. Hist. Comitum Tolosæ pag. 218. [et in alia ann. 1164. tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 17: *Si quis Bancum tenens, bovem vel vaccam vendiderit, ceram 11. sol. ad Calendas dabit*. Hinc *Census et consuetudo macellorum* pro tributo a *Macellaris* solvendo ratione *Bancorum*. Lobiellus

tom. 2. Hist. Britan. pag. 378: *Dedi et concessi per unumquemque annum certum solidos de redditibus meis qui in prima ebdomada Quadragesima persolvi debent de censi et consuetudine Bancorum macelli in suburbio*.] Vide *Bancha* 4. *Banchia* 2. *Banchea*.

¶ *BANCHIA*, Idem. Censualis Codex Calmontis: *Banchia mercerii continens duos colonellos in ingressu alæ Calmontis*.

BANCHA, idem quod *Bancus*, Stallum: *Banchæ macellariorum ad vendendum*, in Libertatibus Baugiaci ann. 1250. apud Guichenonum in Hist. Bress. pag. 64. 110. Stalla: *Anonymous de Morimundis in agro Mediolanensi Cœnobii desolatione: Alius panem unum, alius medium, aliis buccellam, unusque secundum quod subter Bancas et scrineos poterant invenire*. [Instrum. ann. 1309. tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 86: *Item de qualibet macellario vendente in macello die fori, pro tota septimana capiuntur pro Banca duo denarii... de qualibet alia Banca seu platea infra forum, vel ibi circa, capitur unus denarius*.] [** Germani dicunt *Fleischbank*, *Brodbank*. ADEL.]

BANCHATICUM, Tributum ex ejusmodi *banchis*, in Charta Friderici I. Imp. ann. 1159. apud Ughellum in Episcopis Astensis: *[Hec itaque regalia esse dicuntur: moneta, viæ publicæ, aquætibia, flumina publica, molendina, furni, forestica, mensuræ, Banchatica, portus, etc.]* Vide *Bancharius*.

¶ *BANCHAGIUM* Idem. Comp. Grasivod. ann. 1387: *Recepit avenam, quartieros carnium pro Banchagiis macelli, piper, ceram et aurum pro gardis*.

¶ *BANGA, BANCUS, AERARIUM*, Musæum notariorum, Officina cuiusvis operarii, quæ etiamnum *Banche* dicitur in Bressia. Acta SS. Maii tom. 6. pag. 176. B: *Prima Junii recepit ex Banco S. Jacobi xxx. sol. viij. denarios*. Vide *Banchus et Bancius*.

BANCAL, BANCALIS, Banci, seu subsellii stragulum, tapes, quo scannum, seu *bancus*, insternitur. *Glossæ* MSS: *Stratoria, Bancales*. Hispanis, *Bancal*, Catholicum Armoricum: *Paviot, Gall. Banchier, Lat. Banchale*. Capitulare de Villis cap. 42: *Ad discum, Bancales, vasa ærea, plumbea, etc*. Durandus lib. 1. Ratior. cap. 3. n. 23: *Bancalia, sunt panni, quibus super sedes vel Bancas in Choro ponuntur*. Vide lib. 6. cap. 81. num. 6. Hariulfus lib. 3. Chr. cap. 3: *Tapeta 6. cortinas 3. Bancales serici 4. Tabular. S. Eparchii Inculism. : Cortinas quoque et dosallas sive Banchallos, et ex optimis palieis 20. cappas Romanas, etc. Lib. Rames. sect. 148: Alswna dedit etiam unam crucem optimam, et pulvinar unum de palla, 2. quoque pelves argenteas, 2. cortinas, unum Bancale, et sellam suam cum omni apparatu equestri*. Ubi perperam Spelmanus *Baneale* legit. Vetus Charta in Auctario ad Matth. Paris pag. 158: *Unum librū, et unum cortinam, et unum Bancale concedo consensu domini mei Regis*. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 222: *Quinque altaris pallia, et 7. stragulas, et 2. tapeta, et 7. scannorum (vel sedilium) tegmina, vulgo Bancalia*. Et pag. 180: *Tria pallia, cortinas 2. Bancalia 2. candelabra duo*. [Guidonis Discipl. Farfensis cap. 23: *Choro post dorsa fratrum in arcum aptant Bancalia, in formulis tapetia*. Vide Martenium tom. 1. Anecd. col. 1525.] Bocaccius Nov. 100: *Comincio à spazzar le camere, et à far porre capoletti, e Pancali per le sale*. Vide *Bancal* et *Banchale*.

BANQUERIUM, Idem quod *Bancale*. *Banchier*, in Catholicis Armorico. Fleta lib. 2. cap. 6. § 1. de Officio Camerarii : *Debet disponere... ut cameræ tapetis et Banquerius ornentur*. Cap. 7. § 3 : *Permissum est etiam, quod Camerarius ex antiqua consuetudine habeat omnia vetera Banquaria et tapetos, etc.* Statuta MSS. Ordin. S. Joannis Hierosol. : *Linsseuls, drapiles, tapis, Banchiers, vestemens, barrettes, etc.*

* 2. **BANCUS**, Sequester, depositarius, Gall. *Séquestre*. Charta ann. 1349. tom. 2. Hist. Cassin. pag. 545. col. 2 : *E converso dominus abbas promisit.... dare.... ante inceptum opus, si velint, usque ad summam centum florenorum, ita tamen quod dent eidem domino unum Bancum, seu ydoneum depositarium, qui teneatur dictam pecuniam restituere eidem domino seu ejus monasterio, in casu quo prædicta non servarent. Vide supra Banchus 1.*

* 3. **BANCUS DE PETRA**, Stratum, nostris *Lit de pierres*. Charta ann. 1076. ex Tabul. Aquens. : *Quantum nos visi sumus habere ecclesiam et cimeterium, ita quomodo vadit Bancus de petra, et pergit via de Pertus.*

* 4. **BANCUS SALIS**, Crassum frustum salis. Vita B. Kingæ tom. 5. Julii pag. 696 : *Ac primaria fovea egesta, salis concreta moles ad quantitates Bancorum (cum) partiretur, in ipsa salis durissimi campage, ille idem annulus aureus.... repetitus est. Vide Bancatus.*

* 1. **BANDA**, Nomen militæ ab Alfonso Castellæ Rege instituta apud Victoriam urbem Castellæ : sic dictæ a *Banda* seu tænia rubra, lata quatuor digitos, quam ipsi a dextro humero sub sinistro brachio circumdabant. Vide Miræum de Orig. Ord. Equest. et Paulum Morigiam lib. 2. Orig. Monast. cap. 9.

* Ejusdem originis est vox *Bandez*, qua appellatione designabantur ducis Bituricensis fautores, quorum meminit vetust. Chron. tom. 1. Miscell. Labbet pag. 658. ad ann. 1410 : *Le duc de Berry et ceux de son party portoient une bande, dont ils furent appelle Bandez ou ceux de la bande.* Et pag. 657. ad ann. 1412. 3. Aug. : *Fut commencé par les Bandez une confrérie de S. Laurens aux Blans-manteaux, et disoient que c'estoit la confrérie des vrays et bons Catholiques envers Dieu et leur droit seigneur.*

* 2. **BANDA**, Costa navis, latus, Gall. Flanc, bande. Mirac. MSS. Urbani PP. V : *Quidam portabat barilium aquæ et cecidit super Bandam galeæ.* [** Vide Jal. Antiquit. Naval. vol. 1. pag. 298. Gallis *Bande* sive *Platbord*. Conf. eundem vol. II. pag. 47. et 114. not.]

* 3. **BANDA**, Ferrea lamina. Sentent. ann. 1282. ad calcem Necrolog. eccl. Paris. MS : *Quod si batelli et Bandæ campanarum.... indigeant aliqua reparatio, refectione seu restauratione, fabrica ecclesia Parisiensis ministrabit materia ferri.*

* **BANDAIRAGIUM**, *BANDAYRAGIUM*, Jus agrum vel pascuas sub *banno* tenendi, ita ut iis frui alii non liceat, eorumque custodiam *banderius* committendi facultas. Charta ann. 1332. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 947 : *Item et super eo quod homines seu universitas de Trulharibus nituntur impedire universitatem et homines de Genestaribus in suo Bandairagio et usu depascendi cum suo bestiario.* Charta ann. 1352. in Reg. 81. ch. 448 : *Ipsi habeant Bandayragium et pasturagium territorii de Proliano. Bandayragment, eadem notione, in Ch. Gallica*

ibid. : *Nous avons ottroyé aux habitans du chasteau de Puyalicon le Bandayragment du terror de Prolain.* Pluries ibi. Vide infra *Bandieare* 2. et *Bandergium* 1.

* **BANDARENSIS**, Vexillifer. Vide post *Bandum*.

BANDASIA. Charta Sassenis Episcopi Aprutini ann. 1207. apud Ughellum tom. 1. pag. 998 : *Concedimus et confirmamus illam vobis hominibus Terami habitatoribus libertatem, quam predecessoris nostri concederunt,... et quædam de beneplacito nostro largimur et concedimus, videlicet sanguinem, livorem, et Bandasiam, Potestatem et Judices.* Occurrat iterum infra. Idem videtur quod *Bandum* seu *jus Bandi*, vel *Banni*, id est jurisdictionis.

* **BANDAYRAGIUM**, Jus infligendi multas pecuniarias, quas *Banda* seu *banna* vocabant; vel *banna* edicendi, et statuendi. Charta ann. 1345. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 406 : *Omnis jurisdictione et Bandayragio domino nostro regi, ac superioritate, laudimio et foriscapio retentus, etc.* Vide infra *Banderagium* 2. et *Bannum* 2.

* **BANDEGARE**, *Bandum* seu *Bannum* proclamare, edicere, statuere. Pariag. inter regem et condoninos villarum de Pomariis, etc. ann. 1327. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 92 : *Quæ quidem bassa justitia seu jurisdictione, et jus Bandegandi, etc.* Vide in *Bannum* 1.

* **BANDE-GRUINA**, Pallii genus. *Le Maire* in Hist. Aurelian. edit. in 4^e. ex Actis ann. 1251. 26. Octob. : *Memoratus dominus Rex (S. Ludovicus) propriis humeris dictam thecam portavit. Sermo factus fuit in claustro, et sedit dominus Rex cum duobus filiis suis, et obtulit duo pallia, quæ vulgo vocantur Bande-gruina.*

* 1. **BANDEIARE**, eadem notione atque *Bandegare*. Charta ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 556 : *Capitulum ecclesie Carcassoniensis se habere dicebat minores justitias et banna seu Bandeiani jura.* Vide infra *Banderare*.

* 2. **BANDEIARE**, Agrum vel pascua sub *banno* tenere, ita ut iis uti nulli liceat, ob idque *banderios* seu custodes ponere, et multas ex infracto *banno* exigere. Pariag. ann. 1320. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 568. r. col. 1 : *Volentes eciam... parcere laboribus et expensis ad infrascriptum paragium et associationem super mero et omni alta et bassa justitia seu jurisdictione et Bandeiani jure dicti castri.... et eciam super incursibus quibuscumque prædictæ altæ et bassæ jurisdictionis ac Bandeiani juris.... consenserunt.... quod.... omnis altæ et bassæ jurisdictionis exercitium, banna eciam omnia, et Bandeiani, et pro bandis et talis pignorandi et puniendo iura.... remanebunt domino regi.* Pactum inter dom. de Lisigniac et de Pedenacio ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 180 : *In locis dubiis, quantum ad jurisdictionem omnitudinam, altam et basam, et usum depascendi et Bandeiani, ponantur termini sive fines.* Charta ann. 1332. in Reg. 66. ch. 947 : *Item et super eo quod homines seu universitas de Mirapisce nituntur impedire universitatem et singulares homines de Genestaribus in suo jure et usu Bandeiani et depascendi.* Vide supra *Bandairagium* et infra *Bannejare* 2.

BANDELLUS, Fascia, ex Gallico *Bandea*, sic appellata, quod *Bandi* seu vexilli speciem referat. Synodus Coloniensis ann. 1280. cap. 5. de confirmatis : *Et habeant Bandellos de panno lineo*

spisso sine fractura et sine nodo, etc. Occurrat rursum infra, et in Praeceptis Synodalibus Petri de Collemedio Archiep. Rotomag. [Statuta Synodal. Ecclesiæ Caducensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 687 : *Bandellos mundos et latos et satis longos supra chrismationem in fronte positos tribus diebus deferant propter fidem Trinitatis...* Adde Pontificale Autissiodor. scriptum circa ann. 1310.] Vide *Binda*.

* **BANDELLUM**, Eadem notione. Statut. Eccles. Leodiensis ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 832 : *Monentur parentes quod confirmatos pueros tertia die adducant ad Ecclesiam, ut presbyter lavet frontes eorum, et comburat Bandella, et aquam lotionis cum cinere Bandellorum faciat in sacram piscinam reponi.* Ritus hic prescriptus etiam servatur in illa Diocesi.

* **BANDEQUINUS**. Vide *Baldakinus*.

* 1. **BANDERAGIUM**, ut supra *Bandairagium*. Charta ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 191 : *Habitoribus villaæ de Podio Salicone, vicariæ Biterrensis, consules et consulatum,... ac Banderagium et pasturagium concessit.* Ubi *Bauderagium* edidit D. Secousse tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 15. sed leg. *Banderagium* suspicatus est.

* 2. **BANDERAGIUM**, Jus infligendi mulctas pecuniarias, vel *banna* proclamandi et statuendi. Charta ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 288 : *Feudum, vocatum le Bosquet... cum Bandeaggio, directo dominio, laudimio et foriscapio.* Vide supra *Bandayragium*.

* 3. **BANDERAGIUM**, Praeconis, qui et *banderius* dicebatur, officium. Charta ann. 1346. in Reg. 67. Chartoph. reg. ch. 194 : *Possint consules vendere Banderagium seu Banderii in quantum, si velint, ac pondera et mensuras dictæ villaæ.* Vide infra *Banderia* 2. et *Incantare* 2.

* **BANDERARE**, *Bandum* seu *bannum* proclamare, edicere. Pactum inter Pontium episc. Biter. et curiam reg. ann. 1290. ex Chartul. Biter. ch. 6 : *Bannum quoque et jus Bandeandi et distingendi in loco vocato Campus rubeus, etc.* Charta ann. 1378. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 301 : *Cum Johannes Perdigerii quædam bastidam cum terris, pratis, vineis et aliis redditibus et jurisdictione Banderandi, et inibi suos banderios instituendi.... acquisiverit, etc.* Vide supra *Bandieare* 1.

* **BANDERARIUS**. Vide *Bandum* 1.

* **BANDERESIUS**. Vide *Banderens* post *Bandum* 1.

* 1. **BANDERIA**, Vexillum. Locum vide in *Antesignariis*, et infra in *Bandum* 1.

* 2. **BANDERIA**, pro Viris, qui sub *banderia* seu vexillo militant. Chron. Estense ad ann. 1349. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 453 : *Dominus marchio Obizo Estensis fecit fieri monstra suarum Banderiarum sine armis de mane.... Dom. marchio congregari fecit conestabiles prædictarum Banderiarum super salam novam dom. marchionis.*

* 3. **BANDERIA**, *Banderii*, hoc est, praeconis vel messarii seu agrorum custodis officium. Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 117 : *Consules de Limoso sibi appropriaverunt Banderiam de Limoso et emolumenatum, quod provenit ex ea, que deberunt spectare ad dominum nostrum regem.* Vide supra *Banderagium* 3. et infra *Banderius*.

* 4. **BANDERIA**. [Gall. bannière : « Discreto viro Aricho.... civi romano pro 8. banderiis per ipsum factis. (Man-

dat. camer. apostol. arch. Vatic. f. 51. an. 1426-30.) »

* **BANDERIATUS**, Eadem significatio qua Banderia 3. Charta ann. 1405. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 341: Petrus Sautelli *banderius et custos fructuum et erbagiorum loci de Donis, vicariæ Narbonæ,... occasione sui Banderiatus et custodie officii, etc.*

* **BANDERICA**, Proclamatio, clamor, quo quis alterius auxilium invocat, ut videtur. Charta Adelfonsi reg. Aragon. pro habitatoribus Tutelæ æra 1165. in Reg. 53. Chartoph. reg. ch. 295: *Nullus adducat ibi aliquam potestatem, vel aliquem militem, aut infacionem per Banderica, vel per vocem contra suum vicinum.*

* **BANDERIKES**. Litteræ anni 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 384. *Quatuor cophinos cum quarellis, tria Banderikes, et quindecim Pavisses, etc.*

* **BANDERIUM**, Cohors quadringentorum militum. Sic Marten. in Gloss. ad calcem tom. 5. Anecd.

* Cohors militaris. Lit. Casimiri III. ann. 1475. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 228: *In alio Bandero, quam sit stipendiariorum, collocaerent. Item sit speciale Banderium et specialis acies eorum, qui in propriis personis non vadunt ad bellum. Vide supra Banderia 2.*

* **BANDERIUS**, Qui alibi *Messarius*, Agrorum custos, nostris olim *Bandier*. Vide *Banneri* in *Bannum* 1. Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 117: *Bandero de Limoso... depopulaverunt planssones fructiferas et non fructiferas, scilicet pomerios, pirus, ulmos ad faciendum barros.... cum ferris longis acutis usque ad tres palmos vel circa, quos portaverunt et portant, quando volunt, pro custodia agrorum, licet sint arma prohibita. Ubi Reg. 59. ch. 349. habet, *Combanderii*. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 158. ch. 459: *Guillermus Gasanini, quondam custos seu Banderius agrorum, fructuum et bonorum prædicti loci de Magriano. Sed et ita legendum in Lit. ann. 1353. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 132. pro Banderius. Aliæ ann. 1406. in Reg. 161. ch. 173: Seuroint un messier ou Bandier, qui gaga le suppliant d'une brebis. Bandiers jurez ou messieurs de la ville de Narbonne, ibid. ch. 281. Pro Praco, Gall. Crieur public. Occurrit supra in *Banderagium* 3. Vide *Banderia* 3. et *Banderiatus*.**

* **BANDERIUS FURNUS**. In quo subditi panem suum coquere tenentur. *Four Bandier*, in Consuet. Marchiæ art. 314. et 316; *Four bannier*, in Charta ann. 1521. ex Chartul. Latinac. fol. 253. v°. Charta ann. 1498. ex Tabul. Casæ Dei: *Pontius Combralhe mercator villæ Casæ Dei confessus est se habere in emphitesim.... furnum Banderium,.... cum omni iure bannalitatis, ad censum annum triginta sextariorum pastæ siliginis communis, ad pondus dictæ abbatiæ et ad usum Parisiensem dictam pastam solvendam. Vide in *Bannum* 1.*

* **BANDIERIFERI**, Romæ appellati regionum Capitanæ, ab Italico *Bandiera*, Vexillum. Hist. Sicul. Laur. Bonicont. part. 2. apud Lam. in Delic. erudit. pag. 370: *Præterea novos magistratus ex omni tribu Romani elegerunt, quos Bandieriferos vocavere. Vide mox *Banderarius* et *Bandarenses* in *Bandum* 1.*

* **BANDEZATUS**. Vide post *Bandum* 1.

* **BANDIA**, pro *Bannum*, Districtus, jurisdiction. *Bandum pro Bannum*, non raro legi infra dicetur. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 429. in Charta Stephani

de Bociaco Canonici Claromont. : *Dixit testis, Dissensiones esse inter dominos de Castro Petri et de Jaliniaco pro Bandia rupium des Escures, etiam quod ex discordia dictorum dominorum dictus dominus Hodinus de Castro tenuit in manu sua per plures annos dictam Bandiam.*

* **BANDILUS**, In Charta plenaria securitatis ann. 565. apud Mabilionum in Supplemento Diplom. pag. 91: *Item et in speciebus secundum divisionem, argenti libras duas, hoc est coleares numero septem, srotella una, fibula de bracle, et de usu Bandilos formulas duodecim.*

* **BANDIMENTUM**. [Gall. action de mettre en vente: « Item dixit quod ipse cum W. de la Valette bandivit similiter vineam eadem ratione qua domum, et hoc bandimentum fecerunt (A. N. T. 320, n° 74, an. 1251, Najaci ap. Ruthen.) »]

* **BANDINELLA**, vox Italica, Linteum abstergendis manibus. Stat. civit. Astæ, ubi de Intratis portarum: *Bandinella ponatur et solvat pro petia.*

* **BANDINUM**, ut *Bannum* 2. Multa pecuniaria. Charta ann. 1475. inter Prob. bat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 279: *Cum redditibus, censibus, servitiis,... Bandinis, forescapiis, etc.*

* **BANDIRE**. Vide in *Bandum* et *Bannum*.

* **BANDUM VINEARUM**. Vide post *Bannum* *Vindemiuarum*.

* **BANDIUS**, Sub banno positus, proscriptus. Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 117: *Petrus Amati consul.... deliberavit et abire fecit de carcéribus regis dicti loci quandam quæstorem de Tholosa, qui nutriterat Petrum Bonelli quondam *Bandum de Limoso*. Sed leg. forte *Banditum*. Ut ut est, *Bandos* dixerit nostri, homines bando seu banno domini subditos. Charta ann. ejusd. in Reg. 59. ch. 88: *De ej. libris et xv. solidis Turon. annui census, quem Petrus de Dyciaco miles habet et percipit super homines, qui vocantur les goymetz et les Bandons. Vide infra in *Bannum* et *Bandum* 2.**

* **BANDONUS**. [Fanon de mitre: « Pro birretta grane qui tenetur subtus eamdem mitram et pro bandonis qui sunt retro mitram (Mandat. camer. apostol. arch. vatic. 1417-21, f. 57.) »]

BANDORA, BANDARENSIS. Vide in *Bandum* 1.

BANDOSITAS, Inimicitia, faida, bellum privatum. Constitutio Petri Regis Arag. post Curiam Generalem Catalaniæ celebratam in villa Cervariæ ann. 1359. MS: *Iterum Ordinamus et indicimus inter nos tristis Prælatos, Ecclesiasticas personas, Barones, homines de Paratico, et homines villarum honoratos, intus Catalonia, inter quos guerra, Bandositas, aut contentio occasione hujusmodi, aut aliter existit, treugas duraturas hinc usque ad primum venturum mensem Madii, et ab ipso mense ad duos annos proxime sequentes. Sic tamen, quod transacto tempore ipsarum treugarum, quilibet præmisorum remaneat in illo esse, quo nunc existit, in tantum quod per exitum dictarum treugarum non remaneat in guerra illæ, qui nunc in guerra non existit; et qui contra fecerit, ultra poenas in Usaticis et Constitutionibus Catalonia editas contra infringentes securitatem et pacem Principis, habeatur ipso facto pro ejecto et separato a pace et treuga. Et si hac occasione castra vel loca, aut alia bona sedentia in aliqua Baronia Catalonia existentia ad manum regiam devenerint, debeant infra annum vendi aut aliter alienari consimili personæ, cuius illa castra, loca, et bona fuissent, aut*

alii etiam personæ infra dictam Baroniam degenti. Et predictam Constitutionem per tempus prædictum duntaxat durare volumus, et non ultra. [** Catalan. lingua conscripta exstat hæc constitutio in *Constitutions, etc. de Cathalunya* vol. 3. *Superfluos, contraris etc. lib. 2. tit. 1. cap. 1. pag. 28*, ubi *Bandositat* . . . entre los quales guerra, *Bandositat* o *contentio per occasio de homey, o en altra manera sien, etc.*] [Tractatus Bonifacii Ferrerii pro defensione Benedicti XIII. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1455: *Nam quia tota terra Regis per Dei gratiam est in pace et in tranquillitate, specialiter quia illæ Bandositas de Valentia cessarunt et sopite sunt, et nunc imminebat et crescebat quedam satis valida Bandositas etiam inter illos de genere suo in Aragonia. Guillelmi Tyri continuata Histor. Belli sacri apud eundem Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 783: Et ce avint tant de fois, que cil d'Antioche en entrerent en grand effroy, et li Turquemans en pristrent trop grand Bandor.]*

VANDOSITAS, pro *Bandositas*, Hispan. *Vando*, pro *bandum*, edictum. *Guerra, Vandositates, sive bellicia cum gentibus armatis*, apud Michaelm del Molino in *Repertorio Foror. Aragon.* pag. 167.

* **BANDULA**, Inimicitia, bellum privatum, idem quod *Bandositas*. Stat. ord. S. Joan. Hierosol. ann. 1584. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1878: *Si grave vulnus vel enorme intulerit, perdat anitiantatem; quam poenam pariformiter incurrat si Bandula vel partialitatem duelli pro quocumque coperit. Nisi sit ad Hispan. Banda, factio.*

* **BANDUM**, Vexillum, signum militare. *Gloss* Lat. Graec. *Bandum, σιρινον*. Uugutio: *Bandum, parvum vexillum*. Paulus Varnefr. de Gestis Langob. lib. I. cap. 20: *Vexillum, quod Bandum appellant.* [Chron. Ademar. tom. 2. Bibl. MS. Labbei pag. 157: *Pippinus contul. S. Martiali Bannum aureum, quod ceperat in prælio, etc.*] Passim hac notione occurrit apud Scriptores, Bennonem de Gestis Gregorii VII. PP. in Chron. Cassin. lib. 1. cap. 26. apud Radetum in Frider. lib. 4. cap. 71. in Codice Carolino Epist. 88. apud Lucam Tudensem pag. 63. Anastasium in Sergio PP. pag. 60. in Leone III. pag. 125. etc. *Primores Bandorum*, in Anastasii Collectaneis pag. 188. [Bandum inter insignia Papalia numeratur ab Ottone Morena in Hist. Rer. Laudensium apud Murator. tom. 6. col. 1057. ** ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 121. lin. 28. ibid. pag. 125. lin. 19.]: *Inde ad palatum cum Bandis et aliis Papalibus insigniis (Victor PP.) est deductus.* [** Vide Constit. Henric. V. Imp. ann. 1111. apud Pertzum vol. leg. 2. pag. 68. lin. 18.] A Persico *Band*, fascia, accersit Salmasius, quod in modum fasciæ effectum sit Bekanus. l. 7. Hermath. *Bant* veteribus Cimbriis idem sonpare ait. Alii a Cambrobritannico *Bannar*, i. vexillum, hauriunt, quod effectum volunt a *Bann*, i. elevatione: est enim *Bann*, altum, excelsum, apud Boxhornium. Ego vero malim a *bandum*, de qua voce infra, vocis originem arcessendam, quod qui *bandum in rem aliquam mittebant*, seu in praedium aut domum, velum eidem appendebant, eoque ipso rem superioris domini esse innuebant. Vide in *Velum*. [** *Bandum* a German. *Band* deducendum est. Gothis *Bandvo* est signum. ADEL. Vide Graffium Thesauri vol. 3. col. 136. Est apud Ulphil. Evang. secund. Marc. cap.

14. vers. 44 : *Dedit autem traditor ejus signum eis, dicens, etc.*

A Latinis, βάνδον, eodem significatu mutuati sunt Cræci. Procop. lib. 2. Vandal. cap. 2 : Τὸ σημεῖον, ὃ δὴ βάνδον καλοῦσι Ρωμαῖοι. Scholiastes Gregorii Nazianz. 1. in Julian. : Τὰ καλούμενα παρὰ Ρωμαῖοις σήγα καὶ βάνδα, ταῦτα δὲ Ἀττικῶν συνθήκαια καὶ σημεῖα καλεῖ. Vide Rigaltium, Meursium ¹⁷⁴ Cangium col. 173. et Append. col. 34.] in Gloss. et Fabrotum ad Cedrenum. Βάνδον Byzantini sæpe etiam pro turma usurpant, uti nos vocem *Bande*, ut Ducas cap. 5. pag. 85. Tacticī Græci passim. Gloss. Basilic. : Κουστοδία, στρατιωτικὸν στίφας, δὲ βάνδον Ρωμαῖοι καλοῦσι.

BANNUM. Eadem notio. Vetus Charta apud Mabillonum tom. 5. SS. Ord. S. Bened. pag. 88 : *Qui festinantes sumptum secum vexillum Crucis, et sancti Guillelmi glebam, cum conventu fidelium Monachorum, Clericorum, Militum-Laicorum cum crucibus, Bannis, thuribulis, candelabris, signis, vestimentis Ecclesiasticis, etc.*

Quod vero Latini *Bandum*, seu vexillum Poetæ nostrates interdum *Ban* appellant. Vetus Poeta MS :

Lors ralie ses gens, et refait son conrois,
Le Ban de Macedoine, qui fut listé d'orfrois,
Fait devant lui porter, ainsi comme il est droit,
La se ralioient Grieu et li Macedoniois.

Alibi :

Le Ban de Macedoine contremont bauloiant,
Banieres et pignons contreval ventelant.

1 BANDERIA. Vexillum. Anonymus apud Murator. tom. 8. col. 111 : *Et in exitu sui regiminis fuerunt posite Bandieræ in monte S. Martini super plateam Vicentia. Regimina Padua ad ann. 1319. ibid col. 431 : Hic dati fuerunt confitantes et Bandieræ populi fratalearum. Instrum. ann. 1305 ex Archivis S. Victoris Massil. : Quod omnes Bandieræ artistarum et alia Massiliæ portentur et ponantur super moenia.*

BANDERIUM, idem quod *Bandum*, vexillum. Thwroczius in Ludovico Rege Hung. cap. 6 : *Multa Banderia et captivos Tartaros Regi transmisit. In Sigism. cap. 18 : Bandiera sive vexilla in signum victoriae misit. Banderia*, eadem notio, in Hist. Cortusiorum lib. 1. cap. 20. lib. 2. cap. 16. et alibi non semel. *Bandiera*, apud Joan. Villaneum lib. 2. cap. 2. lib. 7. cap. 2. lib. 8. cap. 1. lib. 11. cap. 80. *Bandera*, Danti.

BANDORA, Idem quod *Bandum*, terminazione Longobardica, ut in *Arcora* dictum est. Anastasius in Hadriano PP. pag. 107 : *Ubi eum cum Bandora suscepimus. Radevicus lib. 4. cap. 70 : Dominum Electum signis et Bandoris præcedentibus ad Palatium deduxerunt. Sic enim legendum, non bandonis, ut liber editus præfert. [Doctissimus Sirmundus in Gloss. ad calcem Supplementi Concil. antiquorum Galliae : Bandora, id est, sodalitum, cohors presertim militaris, a Banda seu Bando, quod significat lingua Belgica vexillum.] A Bandora*

BANDORENSES, vel BANDARENSES. Ital. *Bandrese*, appellati regionum Capitanæ, Romæ, ut est in Vita Greg. XI. PP. apud Bosquetum, pag. 225 : *Romanis seu eorum Officiæ et Rectores suo vocabulo Bandarenses, et duodecim capita Regionum nuncupati, coadunatis sibi aliis quam plurimis tam in civibus, quam in foraneis natione Italiciis, adhuc vivente Gregorio, tamen infirmante, deliberaverunt. Nos Chefs de bannieres, vulgo*

appellamus. *Banderesios* vocat Platina in Greg. II. Vide mox *Banderarius*.

BANDERARIUS, BANDARENSIS, Vexillifer, Banderaio, et Bandere, Italis ; Banderaro, Joanni Villaneo lib. 7. cap. 14. Itinerarium Gregorii XI. PP : Currebant Banderarii Romani velut dementes tubis clangentibus. Infra : *Romæ namque Bandarenses cum suis cuneis accesserunt. Βανδοφόροι*, Procopio lib. 2. Vandalo. cap. 10 : Τὸ σημεῖον τοῦ στρατηγοῦ ἐν ταῖς παρατάξεσιν εἰωθὼς φέρειν, ὃν δὴ Βανδοφόρον καλοῦσιν Ρωμαῖοι. Ita etiam Leo Imp. in Tacticis.

* **BANDERARIUS,** Regionis capitaneus apud Romanos : cuius appellationis rationem docet Bonincontrius in Annal. ad ann. 1370. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 18 : *Romani ea tempestate magistratus Urbis gubernationem habebant. Hi Banderarii patrio sermone a vexillis, que ante se gerebant, dicebantur, a quibus singularum curiæ internoscabantur. Vide supra Bandierisi suo loco et mox Bandorenses.*

* **BANDONARIUS,** in Ordine Romano pag. 228 : *Bandonarii cum XII. vexillis.*

BANDEZATUS, Eadem notio. Chron. Cremonense apud Murator. tom. 7. col. 649 : *Jacobus Robba Bandezatus Communis Cremonæ. Ibid. col. 651 : Bernardinus della porta Capitanus populi Cremonæ ; Jacobinus Ambroxi ejus iudeo, deputatus ad officium Bandezatorum.*

* **BANNEVELIUS,** Idem in Statutis Monasterii S. Claudi pag. 56 : *Item oro Bannevelio, seu illi qui tenetur portare banneriam seu vexillum dicti Monasterii, etc.*

BANDERARII, Milites quos Banneretos alii vocant, in Historia Cortusiorum lib. 5. cap. 3. lib. 7. cap. 4. 15.

* **BANNIRIA,** ut modo *Banderia*. Vexillum. Fœdus inter Episc. Mogunt. et Landgrav. Hassiae ann. 1298. in Guoden. Cod. Diplom. vol. 1. pag. 869 : *Capitanos et illos qui Banniriis utuntur propriis; pro equali portione dividemus. Vide Banneret.*

* **Bandolier** vero pessime sonat, in Lit. remiss. ann. 1466. ex Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 104 : *Lequel Vincent estoit Bandolier, larron, renyeur, et blaſfemeur de Dieu. Vide mox Bandum 3.*

* **2. BANDUM,** pro *Bannum*, crebro occurrit in Tabulario Casauriensi. [Pro *Bannum*, poena, mulcta pecuniaria legitur in Chron. Casauriensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 956 : *Et qui exinde eum disvestiret, ut componat Bandum ad partem Regis.*] Ital. et Cruscans Academicis, *Bando*, est legge, o decreto del Principe, o de Magistrati notificato con suono di tromba del Ministro publico. [Epist. Alfonsi Regis Aragon. tom. 3. Concil. Hispan. pag. 661 : *Perturbatis diversa mandata penalia, inhibitiones et Banda, ac diversas præconizationes contra libertates Ecclesiasticas, et præjudicium Ecclesiastice jurisdictionis faciendo.*] Interdum exilium, hinc esse in *bando*, apud Matth. Villan. lib. 9. cap. 43. lib. 11. cap. 70. [Vita B. Antonii Eremitæ August. tom. 3. Aprilis pag. 834 : *Ibique invenit omne Bandum atque condemnationem revocatam esse. Bandum, pro excommunicatio in Concil. Romano sub Gregorio V. ann. 998 apud Baluzium tom. 7 : Tunc nos demum secundum canoniam et Apostolicam auctoritatem ferula excommunicationis et Bandi nostri constrinximus prælibatum Ermengaudum Comitem.*] Bulla Greor. IX. PP. apud Ughellum in Episc. Anagn. : *Volumus et mandamus ut dicti*

duo Electi teneant proventus macelli ci-vitatis eorum, ... salvis Bandis Rectoris, Potestatis, seu Consulum. [Marchisius Scriba lib. 5. Annal. Genuens. ad ann. 1222. apud Murator. tom. 6. col. 429 : Quidquid habuit de mandatis et Bandis, facta ratione in consilio, etc.] Βάνδον, pro-topotigracia, vel jurisdictione seu districtu, usurpat etiam Constantinus Porphyrog. de Administ. Imp. cap. 50. Hinc

BANDIRE, Sub banno ponere ; *Banditi*, proscripti, vox Ital. notissima, quibus etiam est *notificare per bando*, edicare, vel citare. Vetus Notitia ann. 981. apud Ughellum in Episc. Marsor. : *Illi Banditi sunt ad tertium placitum, et noluerunt venire.*

CORTE BANDITA, Indicta, publicata. Petrus Gerardus Patavinus lib. 1. Vitæ Ezelini Romani : *Fu tenuta Corte Bandita giorni 15. continuu. Lib. 2 : Fu Bandito un torniamento, over giuco. Vide Abandum.*

* **3. BANDUM,** Hispan. *Banda*, Caterva, manus, societas. *Bandæ* dicimus eadem significacione : unde nostris *Abandæ*, socii, qui easdem partes sequuntur. Lit. remiss. ann. 1424. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 575 : *Le suppliant voiant lesdiz deux frères ainsi Abandés contre lui, etc.* Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1291. MSS. : *Item quod nos nec successores nostri non imponamus vicarium vel alium officialem de Bando in illo loco, in quo fuerit de Bando. Ubi Hispalicum lemma : Veguer ne altre officiale de bando en loch où sera lo Bando. Aliae Alfonsi II. ann. 1333 : Cum... nos non debeamus posse vicarium vel alium officiale de Bando in illo loco, in quo sunt de Bando ; et quangquam aliquos posuerimus qui sint de Bando, ita quod illi, cum quibus ipsi sunt de Bando, non sint sub districtu vel jurisdictione ipsorum. Vide supra Banderia 1. et mox Bandus 2. Confer etiam Banda 1.*

* **BANDUS,** Fascia, Gall. *Bandeau*. Manuale Henrici Sistaricensis Episc. apud Marten. tom. 4. Anecdote. col. 1080 : *Adulti qui confirmandi sunt prius confiteantur, si tempus habeant confitendi, et deferant secum mundos Bandos longos et latos.*

* **2. BANDUS,** Hominum turba sub certo duce vel vexillo collecta, Gall. *Bande*, Hisp. *Banda*. Murator. tom. 2. pag. 111. col. 2. in Agnelli libro Pontif. : *Unusquisque miles secundum suam militem et numerum incedat, id est, Ravenna Bandus primus, Bandus invictus, Bandus novus invictus.* Vide Concil. Hisp. tom. 4. pag. 145. col. 1. ¹⁷⁴ Vide Marianum in notis ad Papyr. Diplomat. pag. 297. not. 10. et Murator. Antiquit. Ital. vol. 2. col. 442. Alia notio vide in *Bannum*.

* **BANEARIUS,** Qui *banno* domini subditus est. Charta ann. 1292. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Homines ibi manentes.... tenebuntur ire ad molendinum de Glisiis, tanguam Banearii de Tornedos.* Vide supra in *Bandus* et *Bannarii* in *Bannum* 1.

BANERA, BANERIA, BANERIUM, BANEARIUM, Vexillum, signum bellicum, ex Gallico *Banniere*. Vide *Bandum* 1.

BANERA. Willebr. ab Oldenborg. in Itiner. : *Servi singula vexilla et Baneras in manibus gestantes.*

BANERIA. Triumphus S. Lamberti cap. 3 : *Rasoni militi portandam mandavit Baneriam.* Lambertus Ardensis pag. 280 : *In signis suis, et armis, et Bane-riis, etc. Gesta Ludovici VII. Reg. Franc.*

cap. 12 : *Illa die faciebat antegardam Gaufridus de Ranconio... qui gerebat Regis Baneriam, quam precedebat, prout moris est, vexillum B. Dionysii, quod Gallice dicitur Oriflambe.* Adde Guill. Nangium in Chron. ann. 1254. et Gesta Philippi III. Reg. Franc. pag. 519.

* **BANERIA.** Signum quod artifices suspendunt ante officinas suas. Lobinellus Hist. Britan. tom. 2. in Glossario : *Banerias suas fenestris suis apponentes veluti Chirurgici et proventi.*

BANNERIUM. Alb. Argentin. ann. 1349. pag. 152 : *Bannerum suum... super turrem Ecclesie Spirensis constituit.* Adde pag. 159. et vide Pannerium. *Banniere lance,* in Chronic. Fland. cap. 16. Laneca cui adfixa banneria.

BANNEARIUM. Carolus IV. in Vita sua : *Et cum omnes intrassent, operui Bannearia Bohemiae et Comitatus Tyrolis.*

* **BANERETT.** BANERETTUS. Testamentum Johannis de Nevill ann. 1386. apud Madox in Formulari Anglic. pag. 427 : *Do et lego... Radulpho filio meo et hæredi XI. lectos de serico meliores, VI. lectos pro Banerettis cum curtiniis, XII. lectos cum tapetibus ad caput, etc.* Ibidem initio paginæ seq. : *Item Eleanoræ de Lomley filiæ meæ II. Banneret beddis de Norfolk cum curtiniis, XII. discos, etc.*

* **BANERIA.** Districtus, jurisdictio, nostris *Banerie.* Lit. ann. 1379. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 484 : *Possessionem realem et integrām adepti fuimus cum omnibus suis et (l. sua) Baneræ villis, terris, juribus, pertinentiis, preventibus et redditibus universis.* Quæ in aliis Lit. ibid. pag. 435. Sic Gallice reduntur : *Avec toutes appartenances et dépendances de la Baniere dudit Mosom.* Ubi legendum *Banerie*, ut in Transact. inter castellanum et monachos Bretolii : *Discis que lesdites mazures estoient de me Banerie, et devoient li osté venir maure à mes muelins, pour che que les ostices devant dite estoient en me Banerie.* Vide *Bannum* 3. Alio sensu vide in *Banera.*

* **BANERI.** Idem qui mox *Banneret.*

* 1. **BANERIUS.** Spectans *bannum*, quo subditus tenetur molere ad molendinum domini sui. Hist. Beccensis MS. in Archivis ejus. Monasterii pag. 505. n. 1 : *Præsentē Joanne Rege Anglorum, apud Beccum celebris facta est conventio cum Roberto de Harcourt, qui... post factam confirmationem donationis Wilhelmi patris sui de molendinis et moltis Bane-riis de Chaumont, etc.*

* 2. **BANERIUS.** Agrorum et fructuum custos, ut supra *Banderius.* Charta ann. 1319. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Ad manus et ictus venerunt, scilicet homines dicti loci de Riperis contra Banerios et pastores de Misono, qui animalia et passencia in dicto castro Giraudo ad rivum... traducebant ad bibendum.* *Bannier*, in Lit. remiss. ann. 1389. ex reg. 157. Chartoph. reg. ch. 39. *Vint à eux un Bannier et gardien dudit terrouer.* *Bennier*, in aliis Lit. ann. 1377. ex Reg. 111. ch. 379. Vide *Bannum* 1.

* 3. **BANERIUS.** Apparitor, submonitor, nostris *Banier*. Fariag. inter regem et Joan. episc. Aniciensem ann. 1307. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 346. art. 20 : *De cetero habebit punicionem dictus episcopus et correctionem servientum et Baneriorum suorum in suis officiis delinquentium.* Assisia Hierosol. cap. 8. Alors le (seigneur) doit mander semondre par le Banier che il viegne à court, et le Banier le doit querre là ou il le cuiderat mieux trouver ; et se le Banier le treut,

il le doit semondre de venir à court. Guillel. Guiartus ad ann. 1304 :

Lors fait faire commandement
Par le Banier qui en l'ost crie, etc.

Bestiarius MS :

Li Banier qui vous semonra,
Et crier, venez, venez
O lampes, au doces entrez.

Hinc *Banie et Bannie*, Proclamatio, banni promulgatio, et *Bannir*, Publicare, auctionari. Lit. remiss. ann. 1405. in Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 218 : *Il fut délibéré que le dit fief le roy feust Banny sur li pris de soixante solz, et adjugé et décreté à fin de héritage à qui plus en vouldroit donner.* Lit. Guil. episc. Ligon. ann. 1358. tom. 3. earund. Ordinat. pag. 658. art. 6 : *Ne povons, ne devons, ne nostredit officier, prévost ou autre, avoir ou lever raison de mettre la Bannie ou finage de Lengres, que vint solz Tour. Charta ann. 1411. in Reg. 165. ch. 303 : Lesquelz sergents avoient bien et deuelement faites les Bannies, criées et subhastations. Unde *Banné*, quod *Banno* promulgatum est, in Ch. ann. 1511. ex Reg. 13. Corb. sign. Habacuc fol. 110 : *Avec ce sera tenu... de payer les droix et subjections Bannées et choses ordinaires contenues ès ordonnances de Corbie.* Ejusdem originis est *Bannir*, pro Edicto publico interdicere, prohibere. Charta ann. 1267. in Chartul. Campan. fol. 326 : *Sauves les forés qui sont Bannies et defendues.* Et *Bennie*, pro Territorium *bannodéfensum*, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 111. ch. 379 : *Jehan Picotin, lors bennier de la ville de Norez (diocèse de Langres) avoit prise en ladicie *Bennie une vache, qui estoit audit exposant.* Vide supra *Bannerius* 2. et *Bannerii in Bannum* 1.**

* **BANESTERIA.** Femina, que cistam, vulgo *Bannastum* dictam, portat Charta Henr. reg. Angl. et ducis Norman. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 368 : *Quisque caballus debet habere duodecim denarios, et quaque Banesteria sex denarios.*

* **BANGAGIUM.** BANQUAGIUM. Tributum ex *Banchis* seu *Stallis*, super quæ merces in foro exponuntur. Codex MS. Consuetud. et privil. Tholos. fol. 38 : *Item ordinamus, quod pedagiarii, seu leudarii nova pedagia, Bangagia, seu leudas non exigant.* In alio ejusdem Cod. Praecepto ann. 1303. *Pedagiarii seu leudarii Banquagia seu leudas non exigant.* Vide *Banchagium post Bancus.*

* **BANGUS.** Armilla. Chron. ann. 1080. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 561 : *Et juxta quod regem decuit, armillam auream, quam Bangum nominant, ei pro munere porrexit.* Sed forte leg. Baugus. Vide Baugus.

* **BANIA.** Orbatus, in Glossar. cod. reg. 7644. apud Jaekium, *Orbitas.* An ex *'Oppavia, Orbitas*, quod in Gloss. Gr. Lat. legitur, natum ?

BANIGIUM. [An Exilium, Italis *Ban-diggiameto*?] Will. de Podolaurentii cap. 35. de Obsessione Avenionis : *Actum est divino judicio, sicut credo, quod iidem cives, timore, ubi timor non erat rationabilis, trepidantes de Banigio, si permetteretur per villam incedere multitudo, portas civitatis preclaudunt, etc.* [Sed f. legendum est *Barragium*, ut videre potes ex hac voce.]

BANILIUS. [Idem, ut videtur, qui *Banalis infra.*] Charta Raymundi Comitis S. Egidii apud Catellum in Hist. Tolos. pag. 31 : *Dono... scilicet villas Segrierii et Brugeriaz, et hujus terræ Banilium nomine Martinum Bertrandi dono pro servo altari B. Mariæ.* Et infra : *Et meos boves*

cum bubulco nominato Rodulfo, quem pro servo, sicut Banilium prædictum trado. Vide Consuetudinem Aquensem tit. 5. art. 1.

* 1. **BANILUS.** Officialis minor *Bal-lico*, quasi *Viceballivus*. Chartularium *Æduense* in Præscripto Caroli V. Francorum Regis ann. 1368 : *Item nolumus, quod aliquis præficatur in seneschallum, ballivum vel præpositum judicem seu vicarium vel Banilum in loco unde dicitur oriundus... Item jurabunt præpositi, ballivi, vicarii, Banili, vicecomites, maiores villarum et forestarum custodes.... quod non dabunt aut servient, etc.* Item jurabunt seneschalli et baillivi, quod a *Banilis, vicecomitiis, præpositis, aut ab aliis subditis officiariis suis sive sit in firma sive in Bannilia, non recipient gestum, pastum, seu procurationem.*

* 2. **BANILUS.** Vita Phil. Boni apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 72 : *Subindacto constringitur vallo Banili ignei ad petrarias dirigendas per exedras sigillantur. Sed haec medica manu indigent.*

* **BANIMENTUM.** Exsilium. Vide *Banimentum in Bannum* 1.

* **BANIRE.** Variis notionibus. Vide *Bannire in Bannum* 1. 2.

* **BANIOLA.** Vide *Bajunola.*

* **BANITOR.** Vide post *Bannire ad molendinum in Bannum* 1.

* **BANIUM.** Vide post *Bannum* 3.

* **BANLAUCA.** pro *Banleuca*, in Libert. villa Rupel. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 573. art. 5. Vide in *Bannum* 3.

* Hinc forte accersenda vocum Galliarum *Banleffe* et *Banlievre*, origo, quiibus omnem oris circuitum, quomodo locus aliquis *banleuca* circumscribitur, nostri olim significabant. Stat. ann. 1347. tom. 2. Ordinat. pag. 283 : *Nous voulons... qu'on lui fende (au blasphemateur) la levre de dessus d'un fer chaud, et que les dens lui apparoissent. A la tierce fois, la levre de dessous, et à la quarte toute la Bas-levre (leg. *Banlevre*).* *Banlievre*, in Lit. remiss. ann. 1348. ex Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 389. Aliæ ann. 1349. ibid. ch. 412 : *Les fist mener jusques vers le gibet et bremie, et cooper les nés et Banleffres à six ou à huit.* *Banlievre*, pro *Banlievre*, ni fallor, in aliis Lit. ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 450. ut et *Banlievre*, in Lit. Phil. VI. tom. 2. Ordinat. pag. 48. art. 2 : *La Baulieuvre dessus, c'est assavoir ce qui est entre le nez et le Baulyeuvre de sous.* Adde tom. 8. earund. Ordinat. pag. 130. et Hist. S. Ludov. pag. 120. Hinc forte *Esbaleurée* vel *Esbalevrée* dicitur de vetula muliere, cuius os concavum est, vel labra demissa sunt. Lit. remiss. ann. 1428. in Reg. 174. ch. 233 : *Une femme publique, de vie dissolute, et en effet et substance, toute Esbaleurée dist au suppliant tels mots : Valée, tu as eu ma compagnie, etc.* *Labium superius intelligit Cangius in Superlabium.*

* **BANLEUCA.** BANLEUGA, BANLEGUM BANLIA, etc. Vide *Bannum leuga*, post *Bannum* 3.

* **BANLEGUM.** Modus sagri, cuius finibus loci alicujus jurisdictio terminatur, Gall. *Banlieue*. Charta an. 1265. ex chartul. S. Petri Carnot. : *Quod dictæ quadrigæ habebant liberum conductum seu transitum, cum solo conductu eorumdem abbatis et conventus, per totam civitatem et Banlegum Carnot.* Vide in *Bannum* 3.

* **BANLIVA.** [Gall. *Banlieue*] : « Concessi etiam eisdem hominibus *Banlivam*

quietam et liberam habendam usque ad vallem Rafreoi (carta communalis *Ergnies*, 1210, mus. arch. dep. p. 108.)]

* 1. **BANNA**, Cistæ species, Gall. *Banne vel Benne*. *Begne*, eadem notione, in Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 253. v^e: *Marchans et vendeurs de magdeins... paieront pour chacune Begne de henaps de madre, dont le Begne fait 80. hanaps, etc.* Comput. MS. ann. 1239: *Pro saccis ad scutellas portandas et Bannis, xliij. sol.* Stat. ann. 1320. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 575: *Que tout le harenc, qui vient à Paris en panier ou en charette, c'est ascavoir en Banne, etc.* *Bannois*, eadem notione, in Privileg. MSS. *Maceriae*: *Chascun bourgeois puelt avoir sa nasselle au rivage dudit Maisieres, sc huge, Bannois, bondiers, et autres vaisseaux à mettre poissons.* Guill. Guiart. ad ann. 1269:

Vandome et li quens de la Marche
Du siecle guerpirent la Banne.

Vide *Benna*.

* 2. **BANNA**, Tela quinque sexve ulnatum, quæ nostris etiam *Banne* dicuntur. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1840. in Reg. I. Chartoph. reg. ch. 8: *Item duas caudarias eras, unam Bannam telæ.* Aliud ann. 1376. ex Bibl. reg.: *Item una Banna, Gallice Banne, de telis, etc.*

* **BANNAGIUM**, Jus bannum promulgandi, ipsa promulgatio, tempus quo vinum per bannum venditur. Consuet. Lugdun. ann. 1206. in Hist. Lugd. pag. 97. col. 1: *Vinum novum vel mustum in Augusto vendi potest sine Bannagio.* Charta ann. 1215. ex Chartul. episc. Carnot.: *Habet præfatus Hugo in banno nostro de Natali Domini per hæmpnem redditum, videlicet de quolibet dolio vini, quod in banno nostro venditum fuerit, de quo tamen ad nos pertinebit Bannagium; si dolium duos modios vel plus tenerit, duos vini sextarios habebit idem Hugo.... De quocumque autem vini dolio, minus duobus modiis continente, quantumcumque de illo venditum fuerit in nostro Bannagio, habebit ipse Mugo unum vini sextarium.* Alia notione, vide supra in *Banum*.

* 1. **BANNALIS**, *Banno* interdictus, prohibitus, idem quod *Defensa* 3. Charta commun. Clarimont. in Bassign. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. art. 13: *Retinemus etiam nobis quod currus, qui in nemore Bannali inventus fuerit, persolvet dix sols.* Et pag. 601. art. 16: *In nemore vero non Bannali, homines Clarimonti usurarium suum habebunt.* Charta ann. 1301. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 80: *Qua riparia Bannalis est et extitit ab antiquo, nec in ea quis pisca potest vel debet, nec de cætero poterit. Bois baynauble, in Libert. Castrivill. ann. 1286. apud D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 411. *Bagnaut*, ibid. pag. 413. Pro homine vero, qui intra bannum alicujus jurisdictionis commonet, vide in *Bannum* 3. Qui banno domini sui subditus, est *Banuaule* dicitur, in Ch. Joan. comit. de Roucy ann. 1338. ex Chartul. S. Vincent. Laudun.: *Item s'il advenoit que aucun Banuaule desdis molins estoit trouvé alant moultre à autres molins, etc.* Vide supra in *Bandius* et *Banearius*.*

* 2. **BANNALIS**, *BANNARIA*, etc. Vide post *Bannum* 3.

* **BANNALITER**, Jure banni, *Bannaliter*, nostris olim. Pariag. inter reg. et monast. de Crista ann. 1240. in Chartul. Campan. fol. 365. col. 2: *In furno vero sive in furnis, et in molendino sive in*

molendinis,.... homines villæ illius molere et coquere, sicare Bannaliter tenebuntur. Libert. villæ de Perrusses ann. 1347. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 33. art. 17: *Je ou mi hoir pourront vendre vin Bannalment en ladice ville de Perrices par six sepnaines continuiez, par chascun an.* Vide infra *Bannia* 2.

* 1. **BANNARIAT**. Vide *Banneret*.

* **BANNARIA**, *BANNERIA*, Jus cogendi tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda; vel Præstatio, quæ ea ratione ab iis exigitur, nostris etiam *Bannerie*. Vide supra *Bannagium*. Charta ann. 1265. in Chartul. Guillel. abbat. S. Germ. Prat. fol. 242. v^e col. 2: *Corveias, talliam, et avenam, et Banneriam molendinorum, et præstatio[n]es alias qualescumque, reales et personales,.... quitta.* Alia ann. 1266. ex parvo Reg. ejusd. loci: *Corveias, allias, avenam, redditus ac Bannariam molendinorum habeat.* Aliis notionibus, vide in *Bannum* 1. et 3.

* **BANNATUM**, Idem quod jam *Bannaria*. Charta Henr. reg. Angl. ex Tabul. B. M. de Lonleio *Molendina de Condeto constructa et construenda, cum jure Bannati et leugæ, etc.*

* **BANNERIUM**. Vide *Banera*.

* **BANNEJARE**. Vide in *Bannum* 2.

* 1. **BANNEJARE**, In *bannum* mittere, edicto publico proscribere, relegare, Gall. *Bannir*. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaques: *Quod curia prædicta Arelatis est et fuit in possessione vel quasi omnia infra scripta facienda, per tempora supradicta exercendo plenam jurisdictionem habendo merum et mixtum imperium, condemnando et Bannejando et puniendo personaliter et pecuniariiter homines delinquentes.* Vide *Banire* in *Bannum* 1.

* 2. **BANNEJARE**, Agrum vel pascua sub *banno* tenere, ita ut iis uti nulli licet, ob idque *bannerios* seu custodes instituere, simul et *bannerii*, qui Provincialibus *Bagnié* dicitur, offici fungi. Charta ann. 1234. ex Cod. reg. 4659: *Afferebat etiam quod commune Avinionis Bannejaverat et custodiverat, tenuerat et tenebat, et possidebat, vel quasi possidebat dictum tenementum per bannerios et homines suos.* Inquisit. jam laudata ann. 1268: *Item dixit quod... Bannejabat in territorio supra confrontatio, et prohibebat totam vallem de Moveris, ita quod nullus audebat in eam intrare.* Ibidem: *Quia dictum territoriorum Bannejavit pro domino Barrali.* Vide supra *Bandesire* 2. et in *Bannum* 2.

* **BANNENSE** JUS, Quo quis *bannum* promulgare potest. Bulla Alex. PP. III. in Chartul. Bosonis-villæ: *Jus Bannense.... in pascuis et silvis,.... abbati et fratribus... concessit.*

BANNERETI, Milites, quos vulgo *Chevaliers Bannerets* appellamus, viri inter nobiles primarii, qui cum plura ac majora prædia possiderent, vassallos suos in prælium sub vexillo suo conducebant, cum a Rege vel Principe submonebantur, et ut ait Rigordus in Vita Philippi Aug. ann. 1214. *qui tanta erant nobilitatis, ut eorum quilibet vexilli gauderet insignibus.* Hinc *Milites vexilla ferentes, et vexilliferi*, apud Matth. Paris pag. 396. 403. 516. dicuntur, *Bannerii* seu *vexillarii*, in Charta ann. 1274. tom. 5. Hist. Franc. et in Charta Philippi Pulcri Regis Franc. in 12. Regesto Chartophylaci Regii n. 12. [Banerici apud Rymer. tom. 2. pag. 236.] Monasticum Angl. tom. 2. pag. 846: *Aliquando in guerra Scotiæ habuit de sua familia 26.*

vexillarios, et communiter de sua secta 140. Milites. Henricus Knyghton pag. 2452: *Peremptis ergo multis de communis populo, ceperunt circa 15. vexillarios electos et spolia multa.* *Milites Bannarii*, in Regest. Parl. B. fol. 86. [Milites vexillati in Arresto Paris. ann. 1585. 23. Februar. *Bannareti* in Hist. Dalph. tom. 1. pag. 217. et tom. 2. pag. 809.] *Rici homines de Senera*, apud Hispanos, appellantur. *De Bannarétis* multa congressit Seldenus in libro de Titulus honorar. part. 2. cap. 1. § 26. nos etiam integrum Dissertationem dedimus ad Joinvillam, quæ est nona, quam consule, si lubet.

¶ Bannaréti vero medium *Barones* inter et *Baccalarios* locum obtinebant, ut perspicuum fit ex Instrum. conventus trium Ordinum Britannicæ ann. 1485. ex Archivis Castri Nannet: *Ad quod Concilium celebrandum omnes et singuli Episcopi, abbates, capitula, clericus, et comites, barones, Banerii, baccalarii, domini, milites et alii nobiles, etc.* Quod egregie confirmatur ex antiquo ceremoniali MS. cuius hæc verba refert D. de Lauriere in Glossario juris Gallici: *Quand un chevalier ou écuyer a la terre de quatre bacelles, le Roy lui peut bailler bannière, à la première bataille où il se trouve; à la deuizieme il est Banderet, et à la tierce il est Baron.* Et infra: *Quand un chevalier a longuement servi, et suivi les guerres, et qu'il a terre assez tant qu'il peut tenir cinquante gentilshommes pour accompagner sa bannière, il peut licitement lever bannière et non autrement; car nul autre homme ne peut porter bannière en bataille, s'il n'a cinquante hommes d'armes, et les archiers et les arbalestiers qui y appartiennent, et s'il les a, il doit à la première bataille où il est apporter un pennon de ses armes, et doit venir au Connable, ou aux Mareschaux requerir qu'il soit Banderet, et se il lui octroyent, doivent faire sonner les trompettes pour tesmoigner, et doit-on couper les queues du pennon, et lors le doit lever et porter avec les autres au dessous des Barons.* Memoratus hic usus succidendi caudam seu apicem vexilli hinc invaluerat, quod nobilis habetur vexillum quadratum quam cuspitatum. Rastallus in libro, cui titulus: *Les termes de la loi*, sic habet: *Banneret est un chivaler fait en le campe ove la ceremony del amputer le point de son standart: et en feasant ceo si comme un Banner. Et tiels sont allowes pur display leur armes en un Banner en le army le Roy, comme Barons font, etc.* Confer *Bandarius* et *Bannaria* in *Bandum* 1.

* 1. **BANNERIA**, *BANNERII*, etc. Vide *Bannum* 1.
* 2. **BANNERIA**, Vexillum. Gall. *Baniere*. Locum vide in *Bannevelius*, post *Bandum*.
* **BANNERIA**. Vide supra *Bannaria*.
* **BANNERIALIS**, Pertinens ad milites, quos *Banneretos* appellamus. Epist. Amed. ducis Sabaud. ad Conc. Bassil. ann. 1435. in Amed. Pacif. pag. 218: *Habeo enim per Dei gratiam vassallos et subditos insignes in bono numero, ducali, marchionali, principali, comitali, baronali et Banneriali dignitatibus insignitos.*
* **BANNESSE**, *Banno* prohibitus, idem quod *Defensa* 3. Inquisit. ann. 1196. apud Censum inter Cens. eccl. Rom.: *Item si quis paret laqueum vel trappulas in silva vel campis, iij. sol. dabit curia, nisi esset sepe Bannese vetitorum.* Vide supra *Bannalis*.
* **BANNEVELIUS**, Vexillifer. Vide in *Bandum*.

* **BANNEURA**, Jus Bannalitatis. Vide in *Bannum* 1.

* **BANNEYARE**, Exilio multare, Gall. *Banir*. Vide post *Bannire* in *Bannum* 1.

* 1. **BANNIA**, Districtus, jurisdictio, justitia, idem quod *Bannum* 3. Charta Willel. comit. Pontiv. ann. 1210. in lib. 1. nigro S. Vulfr. Abbavil. fol. 5. v. : *Concessi... quatuor bolengarios de Bannia mea ab omni consuetudine liberos et quietos, prout alii bolengarii banniti mei.*

* 2. **BANNIA**, *Bannalitas*, servitus, qua subditi molere ad molendinum et conquare ad furnum domini sui tenentur. *Charta S. Ludov.* ann. 1238. ex *Chartul.* S. Petri Carnot. : *Homines dictarum trium villarum de cetero non molent, nec tenebuntur molere per Banniam ad molendinum dictorum abbatis et conventus... Non coquunt nec tenebuntur coquere per Banniam ad furnum dictorum abbatis et conventus. Pluries ibi. *Banée*, eadem notio, in *Charta Roberti comit. Drocens.* ann. 1321. ex Reg. 61. *Chartoph. reg. ch. 170* : *Li religieus* (de S. Valery) *disoient que à aus appartenoit la Banée d'ichauss (moulins) seul et pour le tout, et que à leur molins devoient estre bannier leur dit homme. Banée de four ou de moulin, in vet. Consuet. Ambian. art. 101, et Pontiv. art. 82. Vide supra *Bannaliter* et *Bannaria*.**

* **BANNIARE**. Vide in *Bannum* 2.

BANNIATIO, *BANNIATOR*, *BANNILEUGA*, *BANNILOCUS*, *BANNILIA*, *BANNIRE*, *BANNITUS*, etc. Vide in *Bannum* 1. et 3.

* **BANNIGARE**, *Bannerii officio fungi*. Pactum inter commune de Competro et loci de *Paulhe* ann. 1376. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 69. art. 7 : *Quod dictus bannerius de Paulhe Banniget et banna levet per totum mandamentum de Competro, et eciam bannerii de Competro per totum districtum de Paulhe*. Vide supra *Banerius* 3.

* **BANNILIA**, vel predium *Banilii*, vel f. pro *Ballivia*. Districtus *Ballivi*. Praeceptum Caroli V. Regis Franc. ann. 1368. ex *Chartul.* Aduensi : *Item quod non habebunt partem in venditionibus Banniliarum, præpositurarum aut aliorum reddituum ad jus regium spectantium, vel etiam in moneta*. Vide *Ballivia* in *Bajulus* 4.

* 1. **BANNIMENTUM**, Submonitio, requistio juridica. *Charta ann. 1266*. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 159 : *Quod si forte dicti abbates de dicta recognitionem non fecerint, requisiti infra dictum tempus, vel servitium non fuerit prædictum solutum, dicta feuda non cadent ideo in commissum; sed post eorum Bannimentum ad dictum recognitionem infra annum, a requisitione facienda computandum, etc*. Vide *Bannire* in *Bannum* 1.

* 2. **BANNIMENTUM**, Mulcta pecunaria. Vide in *Bannum* 2.

* 3. **BANNIMENTUM**, *Banni promulgatio*, proclamatio. *Bandiment*, in Consuet. municipalibus Solensi tit. 10. art. 8. tit. 29. art. 25. Turon. art. 45. etc. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. *Chartoph. reg. ch. 200* : *Et ceependant failly au suppliant (qui étoit sergent) aler mettre Bandiment en une vigne des héritiers de feu Jehan Blanc*. Ubi *Bandiment*, idem sonat, quod Juridica occupatio, vulgo *Saisie*. *Charta ann. 1297*. in Hist. Lugdun. pag. 100. col 2 : *Post quæ magister Johannes Albi clericus, procurator seu syndicus universitatis civium Lugdunensis, coram nobis proposuerit dictum Bannimentum factum fuisse contra libertates et consuetudines civitatis Lugdu-*

nensis; quare pelebat ipsum Bannimentum nomine universitatis prædictæ revocari. Vide supra *Bannagium*.

* 4. **BANNIMENTUM**, Proscriptio, Gall. *Bannissement*. Vide in *Bannum*. I. Erat autem aliquando *bannimentum centum annorum et unius diei*, ut discimus ex Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. *Chartoph. reg. ch. 181* : *Comme Guillaume le Mor eust été bannis hors de la conte de Flandres cent ans et un jour, par la loy et eschevins jugans en la prevosté de Wourinhouc, etc. Chartul. 2. Flandr. in Cam. Comput. Insul. : Jehan dou Prey del Verdinghe fust bannis cent ans et un jour, par la loy des jurés de la wastine pour larenchin.*

* **BANNIRE**. Vide *Bannum*.

* **BANNIOLA**, Lectica. *Glossar. Lat. ex Cod. reg. 7657 : Liach, Prov. Lectus, lectulus, ut et Banniola, quia in itinere fertur*. Vide *Bajunola*.

* **BANNIRIUS**. Vide *Bandum* I.

* **BANNISARE**, Idem quod *Justitiare*, jurisdictionem exercere, pignora auferre, obsignare. *Inquisit. ann. 1268*. ex schedis Pr. de *Mazaugues* : *Dixit quia illi de Arelate Bannissant ibi quoscumque inveniunt avere habentes. Requisitus cuius avere vidit ibi Bannisiari, etc*. Vide mox *Bannisor*. Alia notio extat in *Bannum* I.

* **BANNISATIO**, Proscriptio. Sentent. arbitr. ann. 1327. in Reg. 65. *Chartoph. reg. ch. 47* : *In casibus notoriis et manifestis, exigentibus mutilationem membrorum, et ultimum supplicium, mortem, exilium, et Bannisationem*. Vide *Banniator* in *Bannum* 1.

* **BANNISATOR**, Apparitor, idem qui supra *Banerius* 3. *Inquisit. ann. 1268*. jam laudata : *Et dixit quod nullus Bannisor pignoravit ipsum, nisi Bannisor domini Barrali. Requisitus si Bannisatores dom. Barrali vel dom. Bertrandi de Baucio unquam pignoraverunt eum, dixit quod non*. Vide supra *Bannisare*.

* **BANNITOR**, Praeço publicus. Vide in *Bannum* 1.

* **BANNIUM**. Vide infra *Bennium*.

* **BANNIZARE**, Mulcta pecunaria punire. *Stat. Vercel. lib. 3. pag. 49. r.* : *Et si potestas, vel rector, vel aliquis ejus iudex, vel miles ipsum exactorem vel receptorem inde condemnaverit vel Bannizaverit, vel alio modo compulerit, ipsam condemnationem et bannum solvere non teneatur*. Alia notio occurrit in *Bannum* 1.

* **BANNO**, [Nostris duodecim electi... si burgensis, in *banno* nostro constitutus (an. 1182. mus. arch. dep. p. 88).]

* **BANNOVUM**, Tempus, quo licet pecora pasci per agros communes, apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 170. ex codice legum Normannic. cap. 8. sed legendum *Banovium*, quod vide in *Bano*.

1. **BANNUM**, *BANNIRE*, *BANNITUS*, etc.

[* Etymon vocis nondum satis liquet. Quidam deducunt a *Band*, vexillum, alii a *Ban*, Via, quod cæteris insulsius; Wachterus a nescio quonam *Bann*, Princeps. Vero simillimum videtur hanc vocem referandam esse ad verbum *Binden*, vincere, pro quo olim etiam dicebatur *Bannen*. Vide *Frischium* voce *Bann*. ADEL. Antiqua German. lingua ut bodierna *Ban* generis mascul. est; Scandicis vero populis generis neutrius. Vide *Graffii Thesaur.* vol. 3. col. 124. *Ban* Gothis est Dominus, quod Francice *Ban* efficere potuit; conf. Grimm. Grammat. Germ. vol. 1. pag. 584.] Non una, sed multiplex apud

Scriptores, et in veteribus Tabulis horum vocabulorum est notio : sed potissimum *Bannum* trino significatu ut plurimum accipitur : ac primo quidem pro edicto publico, rursum pro mulcta judicaria, tertio denique pro districtu ac jurisdictione. Has notiones singulatim expendemus. [* Ecclesiæ quoque bannum et bannales erant, quod consuetudinibus Remorum probatur: *Communi assensu omnium vestrum de Bannibus.*]

1. **BANNUM**, Edictum publicum, proclamatio, statuti publicatio. *Breviloq.* : *Bannum, secundum vulgare Gallicorum et Longobardorum, videtur esse Edictum publicum. Dudo lib. 2. de Actis Norm.* : *In terra suæ ditionis Bannum, id est, interdictum, misit, quod est prohibitio, ut nullus, etc. Ditmarus lib. 6 : Interdictum est omnibus per Bannum regalem a Latino Comite fuga. Banno interdicere, lib. 7. pag. 91. Vita S. Gothardi cap. 22. apud Surium : *Femina autem Bannos vel proscriptiones negligens, jus ibi funditus perdidit. Consuetudines Aquarum mortuarum ann. 1246 : Concedimus quod Curia nostra... non possit facere Bannum omni tempore vendere res suas libere, etc.* [Statuta Arelat. MSS. art. 113 : *Qui libet Notarius Arelatensis teneat habere statuta superscripta, et cizas et Bannos. Ubi Edicta intelligo.*] Vide *Capitulare 1. Caroli M. ann. 802.* [Aquisgran. mens. mart. Pertzio vol. Leg. 1. p. 96.] cap. 40. *capitula Caroli Calvi* pag. 145. 240. 255. 256. 270. 1. Edit. [* Synod. Carisiac. ann. 857. cap. 4. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 452. *Conventus apud Confluentes ann. 860. cap. 6. ibid. pag. 472. Edictum Carisiac. ann. 861. ibid. pag. 477. Synod. Pistens. ann. 862. cap. 3. ibid. pag. 480.] [Acta SS. Maii. tom. 6. pag. 176. et Julii tom. 1. pag. 732.] etc. Ita vocem *Ban* usurpant Consuetudines municipales Andegavensis art. 52. Burdegalensis art 108. et aliae passim. Vide *Bandum* 2.**

* **BANNUM IMPERIALE**, vulgo, *Ban de l'Empire*, Proscriptio sancta Imperatoris auctoritate et edicto. *Marten. tom. 1. Thesauri Aneidot. col. 474.* D. ex Epist. Frederici Imper. : *Universos Mediolanenses vitæ munere donavimus, a vinclo Imperialis Banni absolvinus, deputatis in exilium concessimus, etc.* [* Vide *Achta 2. et Forbannus. Specul. Saxon. Libr. 3. art. 24. 34. 63. Capitul. elector. Carol. V. Imper. art. 22. Boehmer ad C. C. C. art. 155. § 1. Eichorn. Histor. Jur. Germ. § 384. Waizii Indicem ad Pertz. vol. Leg. 2. voce *Aht* et *Haltau*. Glossar. Germ. col. 13. voce *Acht, Reichsacht*. *Charta Frider. I. Imperat. ann. 1158. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 110* : *Dominus Imperator Mediolanenses Cremenses cum 120. marcarum emendatione recipiet. et eos et amicos eorum in plena curia publice a Banno absolvit.* Alia ann. 1183. ibid. pag. 170 : *Dominus Imperator restituet omnes possessiones... quæ occasione sui Banni vel sue malvolentie, vel alter malo ordine amiserunt.* Infra pag. 173 : *Alioguin (Imperator) ponet in Bannum illam civitatem, que noluerit predictum juramentum facere;* pag. 174. lin. 10. *Constit. Frider. II. Imper. ann. 1220. ibid. pag. 235* : *Notum facimus vobis quod huic (Cancelario) legalem dedimus protestatem suppeditatibus, burgos, castra, villas, marchiones, comites, capitaneos et valvassores seu quoslibet per universam Italiam et partes ejus constitutas, Banno nostro; et extrahendi. Ejusdem, ibid. pag. 239 :**

Confirmantes primum quod factum est contra eos de Banno et poena injuncta per Cancellarium memoratum, et ex nunc personas ipsorum ponimus sub Perpetuo Banno Imperii, et omnia bona eorum jubemus ubicumque fuerint confiscari, etc. Ejusdem, ibid. pag. 243: *Triplum refundant et nichilominus Banno Imperiali subjaceant, quod absque satisfactione debita nullatenus remittatur.* Alia ejusd. ann. 1224. ibid. pag. 253. lin. 12. Alia ann. 1236. ibid. pag. 321. lin. 23. Constit. Rudolfi I. Imper. ann. 1280. ibid. pag. 425. lin. 35. Alia Alberti I. ann. 1303. ibid. pag. 486. Charta Philipp. Rom. Reg. ann. 1205. art. 9. ibid. pag. 209: *Ut, qui cumque excommunicatus fuerit a dom. apostolico, in Banno statim sit imperiali.* Ut Summi Pontificis excommunicacionem Imperator, ita Episcopi quisvis Iudei in Bannum convertebat. Frideric. I. Constitutio ann. 1187. ibid. pag. 184: *Quem episcopus legitimis inducis citatum iustitia dictante excommunicaverit, et hoc judici insinuaverit, iudex cum Banno proscriptionis condemnpet, neque prius, etc.*

BANNUS DOMINI IMPERATORIS vel *Regis*, quem per semetipsum consuetus est *bannire*, id est, de mundeburgio Ecclesiarum, viduarum, orpharorum, etc. in Capitulari 7. Caroli Magni ann. 803. cap. 1. Vide *Bannum* 3.

BANNUS SACER, Limites intra quos Ecclesiæ immunitas definitur. Extat in Cluniacensi Bullario pag. 25. Designatio sacri banni, seu limitum districtus Monasterii Cluniacensis: *Placet etiam nobis vobisque placeat suademu... huic loco... quosdam certos limites immunitatis ac securitatis circum circa undique assignare, ipsosque limites Sacri Banni.* Infra: *Itaque termini Sacri Banni sunt hi, etc.*

BANNUS EXEMPTIONIS, eadem notione, in Constitutionibus MSS. Ordinis Cluniac. Nullus monachus infra Bannos Exemptionis nostra comedat aut bibat, aut die ac nocte jaceat... et praecipue in villa Cluniaci seu aliis locis omnibus et locis circum viciniis infra Bannos.

BANNUM MITTERE super rem, aut personam aliquam, dicebantur Principes, cum eam, publicato banno seu edicto, in suam protectionem suscepient. Notitia ann. 1047. apud Ughellum in Episcopis Asculanis: *Insuper Misit suum Bannum (Imperator) super praedictum Episcopum, et super jam supradicta curte, ut nullus quilibet homo audeat jam dictum Episcopum, vel partem jam dicti Episcopi excide divestire, molestare vel inquietare sine legali iudicio. Occurrerit passim apud eumdem Ughellum tom. 1. pag. 849. 852. 960. Charta Caroli Magni apud Crantzium in Metrop. lib. 1. cap. 2: Si quisquam hoc idem nemus nostro Banno munitum, ... studio venandi, introierit, etc.* Versus in Vichelino Archiepisc. Bremensem:

Chartas conscriptas, et res in scripta redactas, Bullis firmavit, Bannoque sua stabilivit.

Charta Chunradi II. Imp. ann. 1025. in Privilegiis Eccles. Hamaburgensis: *Bannum autem nostrum super omnes hos illic venientes, ut illuc eundo et redeundo habeant pacem, facimus, eundemque Bannum nostrum praedicto Archiepiscopo ob suum fidele servitum ea ratione concedimus, etc.*

Forma autem *Mittendi Bannum* super aliqua re vel persona, quæ fuerit, docet vetus Notitia Judicati ann. 891. in Tabulario Casauriensi: *In eadem hora sic*

prendiderunt Missi sacri Palatii unum fustum in manus suas, et Bandum misserunt praeposito, etc. Alia Notitia ann. 1068. apud Franciscum Mariam in Matilde Comitissa, lib. 3. pag. 140: *Petivit... ut pro Deo et anima domini Regis suorumque mercede Mittere Bandum super jam dictas res et praedictum Advocatum in Byzantios bonos aureos duo millia, ut nullus quislibet homo, magna parva que persona, praedictam Ecclesiam de jam dictis rebus sine legali iudicio disvestire presumat. Cumque ipse taliter quiesisset, tunc praefata D. Beatrix et Flaibertus Judex D. Regis ambo simul per fustum, quam in suis detinebant manibus, Miserunt Bannum super easdem res, et jam dictum Advocatum, ut nullus quilibet homo praefatam Ecclesiam de supradictis rebus disvestire presumat sine legali iudicio. Qui vero fecerit, duo millia bonos Byzantios aureos compositurum se agnoscat, medietatem parti Cameræ D. Imperatoris, et medietatem parti praefatae Ecclesiae. Eadem habentur pag. 153. 161. in alia Notitia ann. 1073. et 1099.*

BANNUM PONERE SUPER CAPUT ALICUJUS, Eadem notione usurpatum in Notitia Judicati ann. 1028. in Tabulario Casauriensi: *Et investierunt praefatum Abbatem ex parte Imperatoris, ... et posuerunt Bannum super caput ipsius Abbatis, ut si aliquis homo de ipsis rebus de Monasterii aliquid injuste tollere vel contendere presumat, ... componat de auro libras centum.*

* BANNO SUPPONERE ALIQUEM, Eadem notione. Vide *Bannum imperiale*. Treu Trasardi ann. 1194. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 197: *De persona illius justitiam faciant, quam si habere non possent, Banno supponant.*

* BANNO CONSTRINGERE ALIQUEM, Eum retinere. Conventus Erford. ann. 932. ibid. pag. 18: *Ut nullus christianus ecclesiam pro reverentia petendo, ibique manendo, indeque revertendo alicius publica potestatis Banno ibidem constringatur, ne forte dum ad ecclesiam causa orationis properat per Bannum impeditetur pro salute animæ devote insistere.* Vide infra *Banno constrictus*.

BANNUM PONERE, Proclamare, edicare, *Mettre Ban*; in Consuetud. Lothar. tit. 8. art. 4. tit. 15. art. 10. in Charta Friderici I. ann. 1175. pro Ecclesia Bellicensi, apud Guichenonum in Episcopis Bellic. pag. 38: *Nulla persona Bannum quod Episcopus in civitate posuerit, infringere presumat.* In Charta Friderici II. ann. 1228. apud Joann. Columbum lib. 1. de Episcopis Valent. n. 54: *Banna ponere, et a transgressoribus poenas exigere.* Charta Communia Crespiacensis ann. 1228: *Concessimus etiam quod Bannum facere non poterimus super Burgenses nec super eorum res, nisi de assensu eorum.* Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 24: *Bers si a toutes Justices en la terre: ne li Rois, ne puet Mettre Ban en la terre au Baron sans son assentement: ne li Bers ne puet mettre Ban en la terre au Vavassor.* Vide Legem Longobard. lib. 1. tit. 14. § 11. [** Carol. M. cap. 32. apud Ansegis. lib. 3. cap. 66. Pertz. ann. 811. de Exercit. cap. 4. vol. Leg. 1. pag. 170.] et Gallandum de Franco Alodio pag. 250.

IN BANNUM MITTERE, Confiscare, in fisci potestatem editio publico redigere, quo loco mittere idem valet ac *ponere*; unde nostri *Mettre*. Hincmarus Remensis in Quaternion. ad Regem Carolum pag. 381: *Quidquid de rebus et facultatibus Ecclesiasticis ad gubernandum acce-*

perat, jussione vestra per Vicecomitem ipsius pagi, in Bannum quod jus lingua Latina proscriptio confiscando vocatur, est Missum. [Additiones ad Legem Salicam apud Eccardum pag. 186. n. XI. De proprio in Bannum Missio. Cujuscumque hominis proprietas ob crimen aliquod... in Bannum Missa fuerit... Quod si non de alia re, sed de ipsa proprietate, quæ in Bannum missa fuit, ac per hoc in nostrum potestatem redacta.] *Bannir les heritages*, in Consuetud. Norman. art. 187. Vide Cap. Caroli Magni lib. 4. cap. 24. [** Ludov. I. Capit. legib. addenda ann. 817. cap. 11. conf. Carol. M. Capit. Ticinense ann. 801. cap. 18.] Legem Longobard. lib. 2. tit. 48. § 3. [** Ludov. I. cap. 20. idem.] Cap. Caroli Calvi tit. 29. § 3. tit. 31. § 6. [** Synod. Pistens. ann. 862. cap. 4. Edict. Pistens. ann. 864. cap. 6.] [Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 130.] etc.

* TOLLERE vel TRAHERE DE BANNO. Rem confiscatam reddere primario possessori. Veteres Formulæ apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 130: *Et post Comes dicit per istum fustum et istum wantum tollo omnes res ejus de Banno.* Et infra: *Ecce notitiam, quomodo res meæ fuerunt tractæ de Banno.*

BANNUM ALICUI JUDICARE, Gall. *Condamner au bannissement.* in Capitul. 2. ann. 819. cap. 13.

IMBANNIRE, IMBANNARE, in bannum mittere, in fiscum redigere. Hincmar. Laudun. in Schedula Episcopis et Regi porrecta pag. 433: *Non latere vos scio... res Episcopi Laudunensis Ecclesiaz mihi commissee, imo quidquid habebam in isto regno, exceptis principali Ecclesia et Episcopi domo et claustro primum esse Imbannata, etc.* Charta Andreae Episc. Atreb. ann. 1170. in Tabul. Eccles. Ambian. : *Unde ipse excommunicatus, et terra sua antecessoris nostri Atrebaten sis Episcopi sententia fuerat Imbannita.* S. Bernardus Epist. 252: *Super omnia plangiti, quod Ecclesiam S. Foilliani, quæ de ordine vestro est, Abbas noster de Villari fecerit Imbanniri; id est, ponit sub interdicto, ut mox diserte innuitur. Ade Chartam Communia Tornacensis ann. 1187. et Hemereum in Augusta Viromand. pag. 161. [Appellationem Episcopi Albiensis inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. col. 9.] *Embannir*, in Consuetudine Lotharingiæ tit. 8. art. *Mettre embannie*, in Consuetud. Barrensi art. 50.*

PER BANNUM AD PLACITUM VENIRE, id est, per submonitionem Regiam. Charta Lotharii Reg. Provinc. ann. 855. tom. 12. Spicilegij Acheriani pag. 183: *Ad dictum itaque Palatum jam vocatum Witgarius non solum venire contempsit, sed etiam Bannum nostrum pro nihil duxit. Jussimus præterea illum de novo ad hoc præsens placitum per Bannum Venire: sed sicut primum, similiter et secundum et tertium sprevit, jussisque nostris in nullo obediens extitit, etc.* Vide Mannire.

BANNUM ADIMPLERE, in Lege Ripuar. tit. 65. dicitur is qui mandatum regium quod ei per *bannum* et submonitionem indictum est, exequitur: verbi gratia, si banniatur, aut submoneatur ad exercitum.

* BANNUM CURRERE, Exequi, ut videtur. Stat. Mantuae lib. 2. cap. 8. ex Cod. reg. 4620: *Non possint nisi semel vel bis exire de Banno non curso, nisi prius citato adversario ad videndum eum extrahe de banno.* Si tamen legendum non sit, de banno incurso.

BANNUM FRANGERE, in Charta Crodegandi Episc. Metensis apud Meurisium lib. 2. pag. 169.

Id est Vfolare, Practicis nostris *Briser ban*. Inquisit. ann. 1268. ex sched. Pr. de Mazaugues : *Requisitus ubi fregerat Bannum, dixit quod sub Asperella*. Lit. ann. 1375. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 207. art. 19 : *Quicumque Bannum dicti domini nostri vel baillivi sui fregerit, etc.*

BANNUM MINUERE, Eodem significatu. Privil. capit. S. Barnardi de Rom. ann. 1358. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 279. art. 26 : *Pertinet recipere predictæ ecclesiæ de Romanis et capitulo et exigere a committentibus pro Banno minuto de die, commiso in locis vettis circa villam Romanis certis locis, tres solidos et sex denarios, et septem solidos de nocte.*

BANNUS RESCISUS. Vide *Scastlegi*.

BANNUM VIOLATUM, Diploma Caroli M. pro Ecclesia Osnabrug. apud Miraeum tom. 1. Edit. 1728. pag. 16 : *Quod si quisquam hoc idem nemus nostro Banno munitum, sine predictæ Sedis Episcopi licentia, studio venandi, vel etiam extirpandi, vel aliud agendi, unquam introierit, sciat se... pro delicto LX. solidos nostri ponderis, quos nobis pro Banno Violato deberi statuimus, redditurum. Quod Ban Brisid vocatur in Literis Ducis Lotharingie ann. 1256 apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 1019.*

BANNA, quæ in Ecclesiis secundum consuetudinem eduntur ante matrimoniorum celebrationem, cap. 6. Extra, Qui matrimon. accus. poss. [Ibidem cap. 22. de Sponsalibus 4. 1. Episcopo Bellavaccensi : *Bannis, ut tuis verbis utamur, in Ecclesiis editis.*] Provinciale Cantuariense Lindewodi lib. 4. tit. 1 : *In matrimonio quoque contrahendo semper tribus diebus dominicis vel festivis a se distantibus, quasi tribus edictis, perquirant Sacerdotes a populo de immunitate sponsat et sponsæ.* Ibidem tit. 3. *Solennis Bannorum editio in matrimonio.* [Occurrit apud Acherium tom. 5. Spicileg. pag. 620. in Concil. Senon. 1485. Baluzum tom. 2. Hist. Arvern. pag. 355. in Statutis synodal. Bertrandi de Turre ann. 1359. art. XXIX. Martenium tom. 4. Anecdot. col. 391. col. 518. et alibi passim.] Vide *Edictum*.

BANNITUM JEJUNIUM. Vide *Jejunium*. **BANNUM PACS**, quo *pax* indicta est edicto publico. Ekkehardus junior de Casib. S. Galli. cap. 1 : *Jubentur a Rege tunc quidem Arnolfo Episcopus et ipsi sub Banno pacis ad aulam Moguncie venire, causa publice peracta, rei majestatis lege pronunciata, ipsi in Ingelheim triduntur.* [Chart. Scabinor. Traject. ann. 1230 : *Nos itaque sculetus, Scabini et consules ecclesiam S. Petri in suo jure stabilimus et roboravimus per nostrum Fredhebannum.*]

BANNUS, Idem quod *Biennum*, quod vide. [Operarum præbitio, Gall. Corvée.] Polypticus Floriacensis : *Et faciebat unum Bannum in vinea, alterum in prato, alium in messe. Alibi : Si ibi sunt cavaticarii, debent Kal. Octob. den. 4. et unum diem in Banno ; et ad 3 audientias venire cum suis eulogii. Rursum : Debet... pro caropera den. 5. Bannos 3. unum in vinea, alterum in prato, tertium in messe.* [MS. cod. Irminonis Abb. German. fol. 59. col. 3 : *Habet ibi sex manus, qui solvunt de argento omni anno solidos VIII. pro caropera ad trecas den. VIII... Bannos 111.*] [Breve 9. cap. 304.]

Guerardo pag. 116. Ibid. Breve 21. cap. 78. pag. 225 : *Banna 3. in unaquaque satione. Adde Polyp. Fossat. cap. 10. et 16. post Irminon. 285. 287. Polyp. S. Remig. Remens. cap. 5. ibid. pag. 290.*

BANNUM AUGUSTI, in Charta apud Paradinum in Hist. Lugdun. lib. 2. cap. 73 : *Bans de Mars et d'Aoust, in Consuetud. de la Sale de Lile, tit. 1. art. 18. et Bononiensi art. 40. Atrebat. veteri art. 48. Vide Hist. Tornacensem Cognati lib. 4. pag. 77.*

Quo scilicet messibus cavetur : interdum *Lex Augusti* appellatur. Vide infra in Lex. Charta Guidonis comit. Fland. ann. 1289. ex Chartul. Namurc. in Cam. Comput. Insul. fol. 6. r. : *Et se bourgeois ou fius de bourgeois menroit bies tes en damage d'autrui, contre le ban des seigneurs, u se fist aucune chose contre le Ban d'Aoust, on poroit les bies tes ares ter. Accipi præterea interdum potest pro banno vini, quod eo mense particulatim dividendre licet domino feudi. Charta ann. 1355. inter notas ad tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 384 : Bannum et priu legium banni de vendendo vina ad tavernam, qua ante præsentium litterarum confectionem perpetuo habemus et debebamus repetere, habere, percipere, ac edicta jubere seu juberi facere annis singulis perpetuo in dicta villa de Chaigny mense Augusti, in vigilia festi Assumptio nis beatæ Mariæ virginis, et per septem dies tunc continue sequentes et complemos sollemnmodo.* Vide in *Bannum vini*.

BANNUM DE PASCHA, *Bannum de Pentecoste*, in Charta Theobaldi Comitis Blesensis ann. 1190. in Probat. Histor. Blesensis. pag. 24.

Quod de banno vini post Pascha vel Pentecostem usitato intelligendum est. Bulla Alex. PP. III. ann. 1178. ex Chartul. Latinac. : *Per annum venditionis vini a Pasqua in xv. dies, vel a Pentecoste in xv. dies, etc.* Vide *Bannum vini*.

BANNUM HORTORUM, in Statutis Arelatens. MSS. art. 34 : *De Banno ortorum. Quicumque inventus fuerit in ortis... colligere fucus... sine licentia vel ortolani vel banerii solvat Communii XII. den.*

BANNUM NEMORIS, Quo silvæ usus prohibetur. Libert. Brianc. ann. 1343. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 729. art. 21 : *Banna nemorum omnium, tam nigrorum quam aliorum dictæ baillivæ, remisit universitatibus supradictis et singulis personis earumdem præsentibus et futuris ; salvis domino dalphino et suis pensionibus quæ fuerunt.*

BANNUM VINDEMIARUM, Edictum quo interdictum vendimias peragere ante statutum a domino loci tempus in Charta Communia villa Belensis, apud Perardum in Chartis Burgund. Alia Roberti Ducis Burgund. ann. 1292 : *No tum... me dedisse hominibus meis Belensis Bannum, quem tempore vendimiarum in vineis Belensis habebam.* Libertates villa Chableiis, in Tabular. Campan. : *In toto territorio de Chableiis, quod debet Bannum suum, non debet aliquis Vendimiare vineas suas usque ad festum S. Remigii, nisi per mandatum Comitis, et mandatum B. Martini, etc.* [Consuetudo Castellimellani tit. XIII. apud Tbonasseri Consuet. Bituric. pag. 193 : *Item mondit Seigneur a droit de Ban, en sorte que nul ne puit vendanger sans son congé.*] Ban de vendanges, in Consuetud. Andegav. art. 185. 186. Cenoman. art. 208. Bituricensi tit. 15. art. 5. et Burbon. art. 351.

BANDIUM vel *BANNIUM VINEARUM*,

Eadem notione. Charta Bernardi de Turre anno 1308. apud Baluzum. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 783 : *Item Bajulus S. Amantii ad requestam Consulum debet ponere Bandium Vinearum : et si post Bandium positum sit necessitas, debet dictus bajulus ad requestam dictorum Consulum dictum Bannum prolongare vel dimittere.*

BANNYE de vignes, in Libert. villa de Tannay ann. 1352. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 61. art. 11 : *Ne ont, ne auront lidit seigneur ou dames Bannyne de vignes ; c'est assavoir es vignes soubz Tannay ... esquesa vignobles lidit habtant et cil qui y auront vignes pourront venengier toutesfois qu'il leur plaira.*

BANNUM VINI, Jus quod domino feudi competit, cui licet vinum suum particulatim vendere certo dierum spatio, v. g. 40. tenentibus, seu hominibus suis a vini proprii venditione cessantibus. *Ban à vin, et ban-vin* dicitur in Consuetud. Turon. art. 102. 295. Andegav. art. 185. Cenoman. art. 201. 202. Marchensi cap. 23. et Julioudun. cap. 9. art. 1. cap. 28. art. 3. Charta Ebonis dom. Castrimelliandi de immunitatibus dicti Castri : *Non licebit mihi vel successoribus meis facere Bannum Vini, nisi per 40. dies per annum, et sic quilibet hominum meorum tota alio tempore libere ac sine aliqua contradictione vendere poterit vinum suum.* Charta Philippi Aug. ann. 1185. apud Morinum lib. 5. Hist. Vastiniensis pag. 707 : *Eo die quo Bannum untrumque nuntiabitur, omnes tabernæ totius balizæ cadent.* [Libert. Moirenci ann. 1164. tom. Hist. 1. Dalphin. pag. 16 : *Si Dominus vinum suum vendere voluerit cum bonæ vindemie fuerint, septem salmata erunt de vino puro, et octava erit de decocto : erit autem vinum illud de propriis vineis et de quartone, non empto, non de donato, non commodato.* Et vindemias factis considerabitur quis burgenstum vínū suum plus viderit, et super illum uno denaria vinum suum dominus vendere poterit. Si steriles vindemias fuerint, tertia pars erit de decocto ; si vero mediocres, quarta pars erit de decocto.] Vetus Inscriptio seu Charta Crestæ in Delphinat. apud V. G. Jacobum Sponium in Itinenerio tom. 3. pag. 17 : *Hoc est testamentum de Banno Vini, quod dederunt suis hominibus Petrus Diensis Episcopus, et ejus nepotes Guillermus Cresti cum suis infantibus, in omni tempore, nisi de 20. modis vini puri inter omnes hoc bannum tali pacto facient. Quod si modius venditur duabus solidis, ipsi vendent suum tribus, et ita in omni pretio hoc bannum faciens quolibet tempore, nisi in Quadragesima et tempore messium : pro hoc dono dederunt ei homines Cresti 60. sol. Valentinienses in testimonium sempiternum.* Charta Henrici D. Solliaci pro libertatibus d'Aiz en Berry ann. 1301 : *Bannum autem meum habeo singulis annis per totum mensem Maii tantummodo ad vita mea vendenda... ita tamen quod non potero vendere vinum fecidum vel botatum.* Tabularium Vindocinense Thuani Charta 105 : *Prætereas suo tempore nemo ausus erat infra banleviam vinum vendere, quandiu Comes suum vinum vendere faciebat, quo aut non emendasset, aut vinum non perdisset.* Consuetudines Lorriaci : *Nullus Lorriaci vinum cum edicto vendat, excepto Rege qui proprium vinum in cellario suo cum edicto vendat.* [Charta ann. 1248. ex Archivo S. Germani a Pratis, cuius hoc fragmentum refert de Lauriere in Glossario : *Licebit nobis... ha-*

berem Bannum singulis annis in dicta villa de Antogniaco de duabus tonis quæ ibi sunt, vel aliis tantundem tenentibus, cum duabus trossulis pro implagio. Ita quod unam earum poterimus exponere venalem in vigilia Paschæ, et durabit Bannum illius tonæ usque ad Pentecostem, nisi vinum tonæ citius totum venditum fuerit, et tenebitur quilibet dictorum hominum emere unum sextarium vini ad mirus de dicta tonæ, pretio legali imposito mediante. Si vero de tonæ predicta, ultra illud quod prædictum est, aliquid vini residuum fuerit, illud residuum non licebit nobis vendere in jure Banni.] [** Charta Sangermano-pratensis de manumissione hominum de Villa-Nova, ann. 1248. post Irminonem pag. 384 : Item habemus Bannum in dicta Villa-Nova S. Georgii annuatim a die Pasche per unum mensem continuum et integrum; et vendere poterimus in domo nostra vel extra, in dicta villa in uno loco, per servientes nostros proprios, vel per alios quoscunque de eadem villa in pluribus locis, vina qualia voluerimus seu Bannum, et quantum vendere poterimus, per totum dictum mensem: ita quod pro qualibet masura tenentur capere et recipere unum sextarium vini usque ad valorem octo denariorum ad minus, jure Banni, nec licebit aliqui hospiti nostro vendere vinum in dicta villa quandiu duraverit bannum nostrum.] [Charta ann. 1282. tom. 2. Histor. Ecclesiæ Melden. pag. 180 : Item Bannum quod habent nomine Ecclesiæ sue predictæ in villa nostra de Nantholio, videlicet quod in mense Augusti singulis annis in villa de Nantholio prædicti Religiosi possunt et potuerunt usque nunc vinum vendere, et nullus alias nisi ipsi in dicto mense, nisi hoc faceret de dictorum Religiosorum voluntate.] Adde Chartam Communiaæ Atrebatis. § 37. Historiam Ducum Burgund. Duchesni pag. 12. Probat. Histor. Monmorenc. pag. 89. etc. Quale vero fuerit jus illud, pluribus definitur in Consuetudin. municipali Turen. art. 102. 295. Andegav. art. 184. 186. Cenoman. art. 201. 202. 204. March. art. 818. Lodun. cap. 9. in Libertatibus MSS. villæ S. Desiderii ann. 1228. in Charta communiaæ Nivern. ann. 1194. etc. De eo etiam copiose agunt Julianus Brodeus in Consuet. Paris. art. 7. n. 36. 37. et Dionys. Salvaingus in Tract. de Jurib. dominic. cap. 39. Marca in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 17. num. 8. Rochefauvinus lib. de Juribus dominicis cap. 14. etc. Vide præterea Concil. Parisiense VI. lib. 1. can. 52. Hist. Monast. S. Nicolai Andegav. pag. 6. et 1. Regest. Parlamenti fol. 17. sub. ann. 1259. etc. [** et Haltausii Glossar. Germ. col. 98. vox *Bann-wein*.]

* Quod a vini propriae venditione tunc cessarent tenentes, jus illud *Estanche de vin* dicitur in Ch. ann. 1454. ex Chartul. Latinac. fol. 78 : *Ung droit seigneurial, nommé et appellé vulgairement le Ban, qui est Estanche de vin, que nul des manans et habitans, de quelque estat qu'ilz soient, ne peuent, ne doivent en icelle ville (de Lagny) vendre vin à des tail, ne à feur de taverne.* Vide infra *Stagnum 4.*

* BANNUM VENDAGII VINI, Eadem notione. Charta commun. Clarimont. in Bassign. ann. 1248. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 600. art. 12 : *Retinemus autem nobis in dicta villa Bannum vendagi vini per sex septimanæ.* Vide *Banna-gium*.

* Eiusdem originis ac notionis est vox *Bennage*, in Charta Guill. de Veteri-

ponte ann. 1289. in Chartul. S. Joan. de Valle : *Nous recognoisons, disons et affirmons leaument que les demoranç en la terre doudit prieuré (de S. Nicolas de Courbeville) vendanz vins, au temps que nos Bennages cheent chacun an; c'est assavoir à Paques, à Penthecouste et à Noel, etc. Vide Biennum.*

* Certo, ut plurimum in Chartis designato tempore, eo jure gaudebant domini feudales; interdum tamen in eorum arbitrio erat tempus illud assignare et eligere, ut colligitor ex Charta ann. 1272. in parvo Reg. S. Germ. Prat. : *Le ban de la vente de vin, que nous avons en toute la ville de Meudon par six septaines continuées une fois chacun an, en quel temps que nous voulions.*

* BANVINUM. An idem quod *Bannum vini*? Potius videtur esse tributum, quod primo exactum ab iis, qui vendebant vinum. Fragm. Hist. MSS. Stephanot. tom. 5. ex Archivo coenobii Cornillon. : *Statuentes ne aliquis successorum nostrorum aut ministrorum a præfato monasterio, vel a propriis ipsis hominibus, ubicumque manserint, firmantias, vel Bannum, vel expeditiones, vel tallias vel quæstas, vel condecimas ullenatus recipiant.* [** Chart. Concess. Henric. de Stalek Episc. Argentor. ann. 1252. apud Schilterum in Glossar. pag. 83 : *De vino Bannus dabatur omni anno a vesperis Pasche, usque ad sex hebdomas, de qualibet carrata vini una ama, quæ a cauponibus ibidem medio tempore vendebatur; id est vectigal pro concessione vini banniti. Jus Argoratense lib. 1. cap. 18. ibid. : Episcopi hactenus sumserunt thelonium de carbonibus et canabo de consuetudine non de jure; sicut et Bannum in vino, den Ban von dem Wine. Eadem ratione Germanis Brodbarn, Bierbann est vectigal de pane et cerevisia vendenda, etc. ADEL. Vide Mittermaieri Princip. Jur. Germ. § 529. num. II.]*

Interdum vox Gallica *Ban-vin*, non unice vini dominici venum exponendi jus spectavit, sed et interdum distrahendæ carnis. Charta Philippi II. Regis Romanor. ann. 1208. descripta in Magno Recordo Leodiensi pag. 11 : *En Liege doit estre fait li institution et li assiet de vin deux fois l'an par le Conseil des Egli-ses et des Citains. Trois Bannvins à li Evesques de droit : le premier est de vin; se c'est siens propres, à le Pasques: le second des chars devant Quarème : li tiers est à le S. Joan de ses bleus, o wyt jours devant le Noel, et o wyt jours après, etc. Vide præterea Thomasseri in Consuetudinibus localibus Bituricens. cap. 31. 46. 69.*

* BANNUM MOLTÆ. Ambitus, intra quem habitantes tenentur molere frumenta sua ad molendinum domini. Scarpar. S. Mich. ann. 1216. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol 19. r. col. 2 : *Judicatum est quod nullus potest nec debet facere molendinum venti vel aquæ infra Bannum moltæ, et quod nullus potest facere molendinum venti vel aquæ, nisi qui moltam habeat, vel habere debeat. Bannolin, in Ch. Caroli comit. Valesii ann. 1314. ex Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 56 : La Contée de Chartres o toutes ses honneurs et ses appartenances, senonches, molins et romolins. Rectius infra, Bannolins. Vide *Bannire ad molendi-num*.*

BANNUM USUALE, Vetatio Consueta. Charta Caroli Magni apud Crantzius in Metropoli lib. 1. cap. 2 : *Cum in omni integritate in porcis silvestribus, cervis,*

avibus, et piscibus, omnique venatione quæ sub Banno Usuali ad forestum depatur.

BANNIRE, Publico banno edicere, juhere, statuere. Decretio Childeberti Regis cap. 8 : *Similiter Kal. Mart. Colonias convenit, et ista Bannivimus, ut unusquisque judex, etc. Capitulare 1. Caroli Magni ann. 802. cap. 39 : Iterum Bannimus firmiter ut nemo amplius faciat. Adde cap. 32. Capitul. 2. ejusdem anni cap. 20. Capitul. 7. ann. 803. cap. 1. [** Capit. Carol. II. supra laudata apud Confluent. cap. 6. Adnuntiat. post. reddit. cap. 6.] [Chronic. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Aneed. col. 68 : Sexto decimo die mensis Augusti XI. Indictionis preco Bannivit publice per Panormum ex parte dicti Regis Frederici qualiter dictus dominus Rex omnibus fidelibus suis notum faciebat, quod inter eum et dominum Calabriæ est guerra Bannita.] Charta Caroli Comitis Valesii ann. 1315. in Tabulario Andegav. Camerae Comput. Parisiens. pag. 11 : *Faisons scavoir à tous, que comme ou temps passé notre Bailli d'Anjou ou terroir et en la Chastellene de Saumur feist Banir et crier ban, que tous ceux qui nous devorent Sergents d'armes, les montrassent par devant lui, ou à son Lieutenant, pour venir emprez nous et avec nous en la guerre de Flandres, etc. Vide *Bannense jus*.**

BANNIRE, Citare, submonere, banno seu editio publico evocare. [** Edict. Pistense ann. 864. cap. 6. Convent. Carisiac. ann. 873. cap. 13. Capit. I. ann. 819. cap. 2.] *Bannire et locis congruis congregare, in form. 39. apud Lindenbrog. [Leges Norman. cap. 25. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 209 : Retrobarivium dici solet, quando Princeps Normannæ ad impetum hostium repellendum, in expeditionem aliquam projectus per Normanniam Banniri faciebat.] Vide *Bandegare*, *Bandeiare* 1. *Banderare* et *Bannimentum*.*

IN EXERCITUM, vel HOSTEM BANNIRE. Lex Ripuar. cap. 65 : *Si quis legibus in utilitatem Regis sive in hoste, sive in reliquam utilitatem Bannitus fuerit, et minime adimpleverit, etc. Adde cap. 67. § 2. Legem Longob. lib. 1. tit. 14. § 18. [** Carol. M. 35. idem.] Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 67. 69. [** e Capitul. Bononiens. ann. 811. cap. 1. 8.] Capit. 2. ann. 813. cap. 9. *Hostem adnuntiare, in Capitul. Car. Calvi tit. 31. cap. 3. [** Edictum Pistense ann. 864. cap. 3.] Hostem denuntiare, in Annal. Francor. Bertinianis ann. 867. *Hostem indicare, infra. Populum in hostem convocare, apud Flo-doard. lib. 3. Histor. Remens. cap. 18. [** Benedicti Chronic. ap. Pertizium vol. Script. 3. pag. 705. lin. 34 : Bandus missus ex ore regis in Francorum gens..., ut omnes hostiliter kalendas Maias, etc.]* Fredegarius cap. 73 : *Exercitum in auxiliu Sisenandi de toto regno Burgundie Bannire, præcepit. Idem cap. 87 : Jussu Sigeberti omnes Leudes Austrasiæ in exercitum gradientum Banniti sunt. Capitul. 3. ann. 813. cap. 32 : Si quis cum armis Bannitus fuerit et non venerit, etc. Adde cap. 41 : *Hostis Bannitus, exercitus submonitus, idem quod herebannum, in Capitul. 1. ann. 812. cap. 2. Hostile Bannum, in Capitul. 1. ann. 802. cap. 7 : Ut hostile Bannum domini Imperatoris nemo prætermittere præsumat.* [** Formul. Marculf. Append. cap. 31 : *Taliter ei concessimus, ut de omnibus hostibus vel omnibus Bannis, seu et aribannis sit conservatus, ut negue vos, etc. Vide Hereban-num. ADEL.] Le Roman de Vacces MS :****

Li Rois Loës fit semondre et Bannir son oust.
Philippus Mouskes in Chlotario IV :

Si asist Roume à ost Bannie
Rois Alebrans de Lombardie.

Le Roman de Garin :

Li Rois s'en vet & sa grant ost Bannie.

Infra :

Fromond les a mandé à ost Bannie
Arriereban, dont il fist grant folie.

Chronicon Bertrandii du Guesclin :

Et li Quens de Monfort y vint a ost Bannie,
A maint bon Chevalier et de bonne lignie.

Alibi :

Descendirent à plé, si cou l'istoire crie,
Fors que le Prince de Galles, et sa Grant ost Bannie.

Balduinus de Condato MS :

Que nus contre li ne se drece,
Ne ne prenne sur lui bannie,
Que maintenant à ost Bannie,
Ne soit cil mefai amendez, etc.

Assisiae Hierosolymit. cap. 265 : Se il avenir que le Roy chevauchast à ost Banni contre les ennemis de la Crois, et il avenir par aventure que l'ost fut desconfit, etc. Adde veterem Consuetudinem Normannias cap. 44. Bandire hostile, apud Joan. Villaneum lib. 6. cap. 77. et lib. 7. cap. 119. Idem lib. 8. cap. 58 : Fece Bandire hostile generale per tutto l'regno. Solenni more indicta expeditio, apud Lambertum Schaffenburg. ann. 1074. Infra : Illico missis circunqua nuncius Principes in expeditionem solemnis inductione evocant. Formulae solemnes cap. 10 : Cognoscatis in nostram eleemosynam illi, dum et ipse senex esse videtur, taliter nos concessisse, ut de omni hostile, vel omnibus Bannis et arubannis sit conservatus, etc. id est, exempt de tout ban et arrereban, seu exentus sit ab omni banno et submonitione pro hostile et exercitu.

AD PLACITUM BANNIRE, in Capitulis ad Legem Salicam cap. 1. § 17. in Lege Longob. lib. 2. tit. 42. § 2. tit. 53. [** 52.] § 22. lib. 3. tit. 12. § 4. [** Carol. M. 116. Lothar. I. 61. 66. et Capit. ann. 829. que pro lege habenda cap. 5. et ann. 805. in Theod. villa cap. 16. ubi legitur manihi. Quid intersit inter Bannire et Mannire vide apud Grimmium in Antiqu. Jur. Germ. pag. 844. num. 2. Roggium de re judic. German. pag. 190. Eichhorn. Histor. Jur. German. § 207. Savin. Histor. Jur. Rom. med. temp. vol. 1. § 65.] in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 40. 69. in Capitul. 3. ann. 808. cap. 20. [** Capitula minora Pertz. pag. 115.] in Concil. Erfordiensis ann. 932. cap. 2. [** Pertz. vol. Leg. 2. pag. 18. Charta Otton. II. Imper. ann. 980. in Lunig. Spicil. Eccles. Cont. III. pag. 108. Comes nullus... publicum ad mallum eos Banniat.]

BANNIRE HOMINES PER PLACITA, in Capitul. 4. Caroli Magni incerti anni cap. 12. etc. Vide Corte Bandita in Bannum 2.

** BANNITIO, Citatio. Leg. Long. lib. 2. cap. 43. § 3. Lud. pii cap. 20. ADEL. Vocem ibi non video, cap. 19. est Ammonitio. Bannitio. Proclamatio est in Constit. Henric. VII. Imper. apud Pertium vol. Leg. 2. pag. 521.

† BANNITOR, Italis Banditore, Praeco, Qui proclamat Banna. Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 48 : Quod Bannitores et praecones in singulis terris et locis nostri dominii quotiens banna publicare contigerit, dicant et banniant : Audite bannum et mandatum illustris Domini nostri Friderici. [** Clerico Bannitori dicti domini Regis, in Constit.

Henr. VII. Imper. ann. 1311. apud Pert. vol. Leg. 2. pag. 520. lin. 47. pag. 521. lin. 24.] Vide Banderagium 3. Banderia 3. et Bannaria.

BANNITUS, Ipsa proclamatio, seu banni publicatio. Charta Roberti Comitis Drocensis ann. 1225. et 1232 : Homines de Bonolio, qui solebant ire per Bannitum ad molendina Regis. Bannie et commandement, in Consuetud. Britan. art. 21. 52. 520. 522. Calvimontensi art. 104. Bandiment, in Solensi tit. 10. art. 8. tit. 29. art. 25. Turon. art. 45. Andegav. art. 442. Juliodun. cap. 1. art. 21. 22. cap. 2. art. 7. etc. [Bannales ad molendinos et furnos, in Charta ann. 1233. apud Thomasseri Consuet. Bituric. pag. 233.] Banne de four ou de molin, in vetere Consuet. Ambianensi art. 101. et Pontivensi art. 82. Ban de Molin, in Perticensi, Normanica et Peronensi.

BANNIRE AD MOLENDINUM dicuntur domini, cum cogunt tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda. Fulbertus Carnot. Epist. 14 : Nostris hominibus novam engariam induxerit, Banniendo scilicet ut irent ad molendinum S. Audioeni, quinque leucis ut fertur, ab eorum hospitiis remotum. Ejusmodi molendina dominica, bannalia vocant passim Consuetudines municipiales. Vide Bannaliter.

† BANITORES MOLENDINORUM. Tenentes qui debent uti molendino domini sui. Charta Theobaldi Blesensis Claramontis Comitis ann. 1215. in Tabulario Calensi pag. 170 : Dedi etiam ei molendina mea de Alneto, cum omnibus Bannitoribus eorum.

BANARII, BANNERII, qui banno domini subditi, in illius molendino frumentum suum molere debent, in Regesto Olim fol. 28. Banniers, in Consuetudinibus municipalibus nostris passim. Charta Mathæi Comitis Bellimontis : Concessit etiam saumarium unum ad opus molendini S. Leonori, ea scilicet conditione, quod Banerios aliorum molendinorum Monachi ad suum molendinum nullatenus recipient. [** Charta Sangerini. Prat. ann. 1248. post Irminon. pag. 385. Alia ann. 1250. ibid. 389 : Item omnes hospites nostri dictarum villarum... Bannarii ad molendina nostra per bannum molere et multuram solvere ; et idem.... ad furna nostra per bannum coquere, etc.] V. Banarius et Banerius 1.

** Eadem notione Bannarii et Banneri dicuntur ii qui furno dominico et banni uti debent, atque ob id certam præstationem exsolvare. Charta ann. 1185. ex Archivo Prioratus Dominici Martini : Consuetudines quæ in aliis furnis Domini Martini tenebuntur, in furno Canonicorum servabuntur ; nisi Prior et burgenses burgi B. Martini qui Bannarii sunt in furno B. Martini, de voluntate sua per bannum coquere et furnagia, prout hactenus consueverunt, nobis solvere tenebuntur. Alia Thomæ Abbat. Sangerman. ann. 1250. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 207 : Homines de dicto Burgo S. Germani, Bannarii ad furnum nostrum... per bannum coquere et furnagia, prout hactenus consueverunt, nobis solvere tenebuntur. Alia Abbatis Beati Maglorii Parisiensis ann. 1277 : Noverint universi... quod nos convenerimus cum nobili viro Almarico Comite Montisfortis super permutatione furni nostri de Monte-forti et Banneriorum nostrorum et omnium illorum, quæ accipiebamus quamcumque ratione in aliis furnis de Monte-forti. Charta Gallica scripta ann. 1295. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 252. Il me demandoient et vouloient que je

fornissasse à leur for heritablement comme Bannier.

† BANNALIS FURNUS, in Charta ann. 1261. ex Hist. Mediani monasterii pag. 328. Nostris Four bannal. Vide Bannalis Furnus, et Bannia 1.

BANNEURA, Jus Bannalitatis. Tabular. Moriniacense ch. 19 : Dicentibus quod ipsi Abbas, et Conventus ad dictos molendinos molere non tenebantur ratione alicujus Banneure. Occurrat ibi pluries.

** De his juribus Bannalibus vide Ictos ; Merlin. Repert. voce Ban. Loisel. Instit. Consuet. vol. 1. pag. 299. Bouvier. ad Consuet. Burgund. cap. 61. Oper. vol. 2. pag. 667. Mittermaier. Princip. Jur. Germ. § 528. 629. Eichhornii § 161. num. 4. et § 185. seqq. etc.

• BANNIRE. In bannum mitttere, edicto publico proscribere, relegare, nostris Bannir [Chron. Parmense ad ann. 1303. apud Murat. tom. 9. col. 847] : Domini de sancto Vitale et domini de la Porta et alii omnes tam Banniti quam confinati de dicta parte Episcopi, cum ghirlanidis in capitibus redierunt Parmam santi et salvi et absque aliquo rumore. Ubi Bannitus is esse videtur qui toto solo, unde proscriptur, exulat ; confinatus vero cui exilio locus attribuitur.] [** Constit. Frider. II. Imper. ap. Pert. vol. Leg. 2. pag. 244. lin. 11. 16. 31. etc.]

• Nequaquam prætermittendus est mos in comitatu Atrebateni receptus, quo ab occisione banniti seu proscripti immunis erat interfector, modo illius capitii, quem intra limites comitatus occiderat, denarium argenti supposeret. Lit. remiss. ann. 1878. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 129 : Par la coutume notoire de ladite conte d'Artois, cellui ou ceulz qu'il (qui) trouvent banniz ès mettes de ladite conte, et les mettent à mort, sont et doivent estre de ce quittes et tenus paisibles, en mettant un denier d'argent souz la teste du banni mort. [** Conf. Grimmii Antiquit. Juris Germanic. pag. 677. seqq.]

† BANIRE, Proscribere. Charta Ludovici II. Regis Siciliæ e Musæo D. Brunet : Domos Clericorum... seu eorum bona quecumque Bannire. [** Vide Forisbannire et Bannejare 1. Gemma Gemmar. : Bannire, uszbanen.]

• BANNIRE SILVAM dicitur, qui ejus ingressum prohibet. Innocentius III. PP. lib. 18. Epist. 95 : Quod Bannierant silvam ipsam et facerent custodiri. Vide Defensa, Bandejare 2. Bannalis, Bannejare 2. et Bannese.

BANNIATIO, seu Bannitio. Proscriptio. Matth. Paris : A regno Angliae perpetua Bannitione proscriptum. [Edictum Johannis Regis Franc. ann. 1352. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 497 : Vulnerantes autem alii suspendum, et alii Banniciones non immerito, pro dolor, incurrisse noscuntur. Chron. Corn. Zantfliet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 364 : Hæc autem Bannitio stive proscriptio... fuit roborata literis ac sigillis.]

† BANIMENTUM, BANNIMENTUM. Eadem notione, Gall. Bannissement. Johani Barberius in Viatorio-utriusque Juris parte 1. de violatoribus exilio : Pena violentis exilio seu Bannimentum est secundum quod crescit contumacia. Rymer. tom. 5. pag. 61 : Bannimenta quæcumque contra quosque promulgata revocandi, ipsosque bannitos ad statum pristinum restituendi. Idei tom. 3. pag. 224 : Quod... minus juste bannitus fuerit, volumus sibi Bannimentum remittere. Ibidem bis repetitur. Charta Philippi V.

Regis Franc. aduersus Italos negotiatorum in Francia : *Sub pena banniendo a regno praedicto procedantque contra ipsos et quemlibet ipsorum ad Bannimentum, etc.* Vide suo loco.

BANDIRE. Edicere, publicare. Charta Rodulphi Regis ann. 924. apud Ughellum in Episcopis Veronensis : *Insuper etiam et nostro bando Bandimus, ut si quis, etc.*

* BANNISARE, BANNIZARE, Eadem notio. Bulla Pascalis II. ann. 1106. ex Archivo B. Mariæ de Caritate ad Ligetum : *Ego Apostolica auctoritate precepio et Bannizo quatenus, etc.* Charta Bernardi de Turre ann. 1236. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 510 : *Item Ballivus debet Bannisare quicumque fuerint Bannisanda, primo ex parte domini praedictæ villa, et postea ex parte militum, sicut vindemias et gastina bladorum et aliarum rerum.*

BANNUS EPISCOPI. Excommunicatio. Acta Murensis Monasterii pag. 13. *Episcopi legitimo Banno confirmata, etc.* Fragmenta Capitularium edita a V. Cl. Steph. Baluzio cap. 11 : *Quisquis Bannum vel excommunicationem Episcopi vel Presbyteri superbiendo contempserit, etc.* Adde Reginon. lib. 2. cap. 419. Lambertus Schaffhausen. ann. 1074 : *Qui cetero religionis iura ausu barbaro temerassent, Episcopali Banno ad satisfactionem vocavit.* Infra : *Ad paenitentiam sub Episcopali Banno evocavit.* Charta Henrici I. Reg. Franc. ann. 1057. in Hist. Monasterii S. Mariæ Session. pag. 437 : *Si vero in supradictis locis Bannus aliquando acciderit, Episcopus Ecclesias sine dilatione reconciliet, et nunquam pro aliquo forisfacto ministerium Dei ipsis Ecclesiis remaneat, etc.* Walramus Episc. Naumburgensis de Investitura Episcoporum : *Sequitur autem consecratio, ut Bannus Episcopalis banno regali conveniens in communem utilitatem operetur.* Charta Philippi Archiepiscopi Colon. ann. 1189 : *Ut si quis in posterum ausu temerario in contrarium moveretur, Banno se sciret obligatum esse, et subjectum maledicto excommunicationis.* Tidericus Langenius in Saxonia de Henrico Imp. excommunicato :

Summo notatus Banno fuit ipse notatus,
Non fuit humatus quinquennis post fuit tumulatus.

[Epistola S. Hildegardis Abbatissæ ad Christianum Archiep. Mogunt. in ejus Vita : *Coloniensis Archiepiscopus in Mogniam venit, et quodam milite libero homine assistente, qui sufficientibus testibus probare voluit, quod ipse et praedictus mortuus adhuc in corpore vivens, cum pariter in eodem excessu fuissent, pariter etiam a Banno, eodem loco, eadem hora, ab eodem Sacerdote soluti essent.* Mireaus tom. 1. Oper. Diplom. pag. 527. col. 2. edit. 1723 : *Si autem aliquo forefacto Principis provinciae, sive aliorum quorundam terra in Banno teneatur, remotis excommunicatis, foribus clausis divinum in Ecclesia celebretur officium.* Bannus Episcopi pro Interdicto tom. 7. Spicil. pag. 411 : *Nostrum monasterium et parochia tandem ab episcopo in Banno posita erat, ut in eis nemo cantaret, donec de cella Abbatis et de tota curia et atrio Herimannus exiret.]*

* BANNUM. Anathema. Pontif. MS. eccl. Elmens. ubi de benedictione virginum : *Deinde episcopus publica voce Bannum, id est anathema, ponat, ne quis eas a servicio divino, cui sub vexillo castitatis subjectæ sunt, abducat.* Vide

Bannus Episcopi, Interdictum et Excommunicatio.

BANNO CONSTRICTUS, Excommunicatus. Ditmarus lib. 2. [in Actis SS. Benedicti. sac. 5. pag. 501. :] *Hic quia Hermannum, dum vixit, Banno constrictum habuit, suppliciter rogatur a filio, ut et solutionem saltem defuncto impederet, et in Ecclesia eum sepeliri liceret.*

BANNITI, Excommunicati. Vita Burchardi Episcopi Wormaciensis : *Bannitos seu a se anathematizatos clementer absolvit.* Raimundus in Summula :

Agere Bannitus cupiens sibi sumere corpus, His absolutor pro re quacunque ligatus Extiterit.

Ita alibi non semel vocem Bannire, pro excommunicare usurpat :

Nullus habet Bannos, nisi persona speciales, Ut sunt Pastores, vel eorum legitimati, Quique suis locis Bannire solent, etc.

Vide Gregorium VII. PP. lib. 2. Epist. 46. et Inquisiciones Synodales cap. 70. apud Reginonem lib. 2. de Ecclesiast. disciplin. cap. 5. et *Bandius*.

BANNERATUS, Proscriptus, banditus, in Additamentis ad Matth. Paris pag. 107.

BANNIZATUS. Eadem notio. Charta Potestatis Parmensis apud Matthæum Westmonaster. pag. 841 : *Nostros quoque Bannizatos de suis Militibus et populo interficimus ultra mille, etc.* Bulla Paschalii II. PP. ann. 1106. pro Ecclesia S. Mariæ de Caritate : *Ego apostolica auctoritate precepio et Bannizo, quatenus infra ambitum terminorum, qui hic inferius subscripti sunt, violentiam qualibet occasione inferre presumat.* Id est, sub poena banni, vel excommunicationis.

BANNERII, scilicet custodes bladorum, vinearum, et fructuum et possessionum, in Usaticis Aquarum mortuarum ann. 1246. alias Messarii, qui nimur ut banna de non involandis bladis, vineis, aut fructibus serventur, invigilant. Bannars, in Consuetud. Comitatus Burgundiæ art. 56. et Lotharing. tit. 8. art. 3. tit. 15. art. 11. Charta Fulconis Comitis Andeg. ann. 1038 : *Si vinum cum banno vendidero, Bannerius meus torrentulum de barra non transbit causa capiendi vasa ementum.* Monachorum vinum. [Instrum. ann. 1300. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 54 : *Bannerii sive custodes ab ipsis vel eorum locum tenente communiter deputentur.* Aliud ann. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 479 : *Item, quod Bajuli qui pro tempore fuerunt de Gleialla habeant quolibet anno, instituere Bannerium seu Bannerios, vocatis Consulibus praedictis, et cum consilio eorumdem, et quod ille Bannerius, seu Bannerii habeant prestare juramentum.* Adde Chartam ann. 1307. ex Archivis S. Victoris Massil. et Statuta Arelat. MSS. art. 34.] Vide *Bandairagium, Banderium et Bannerius* 2.

BANNERII, Apparitores, submonitores. Concilium Avienense ann. 1279. cap. 4 : *Si officiales, vel locorum domini quilibet saeculares, seu eorum cursores aut Bannerii ceperint Clericum aliquem, etc.* [Banneria Castellaniæ de Clusa in Charta ann. 1361. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 150. conceditur facultas citandi, aornandi, muletandi (multlandi) arrestandi banneyandi, banna levandi, et alias ipsum officium meynerie et Banneria, prout consuetum extitit... exercendi. Hac in Charta bis legitur vox Bannerii cum voce Meynerii semper conjuncta, unde liquet eumdem hic fuisse Meynerium et

Bannerium. Occurrit eadem notio tom. 2. pag. 161. col. 2. Vide *Maynerius.*]

* BANNIATORES, Idem qui *Bannerti* alterutra vel etiam utraque notio : qui blada vineasque custodiebant, haud raro Apparitorum munere fungebantur. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 1. et seq. : *Hæc sunt caritates artocopiarum, que reddituntur in Natale Domini, in festo B. Vincentii cum pane et vino, Episcopo III. Cantori I... Hamelin de Marce II... Barrario. I. Banniatoribus II.* Hæc ibidem, aliquot solummodo mutatis nominibus, quater repetuntur ipsissimis verbis, nisi quod fol. 1. v. sic legitur : *Hæc sunt karitates artocreas in Natale Domini, in festo S. Vincentii et in Pascha, quas debemus, Cantori Cenoman. I. Hugoni de Rivelon apud Ardentes I... Barrario I. Banniatoribus II. Villicis II. etc.* Vide *Banerius* 3.

* BANNARIA, BANNERIA, Officium Bannerii, quo sensu non semel sumitur in Charta ann. 1361. Hist. Dalphin. mox laudata ; et in Statutis MSS. Augerii Episc. Conser. : *Nullus privilegio clericali gaudere volens, sergentariæ seu Bannaria officio uti presumat.*

* BANNEARE, Officium Bannerii exercere. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 591 : *Item quod maignerii seu Bannerii curie Dolphinatus Banneare non possint nec debeant in feudis, in quibus habent banna et habere conserverunt valvassores seu alii nobiles Dolphinatus.*

2. BANNUM. Poena et multa pecunaria, qua quis banni seu legis infractor punitur, ut est in Prefat. ad Capitulare Saxonum ann. 797. [In hoc a justitia seu Condemnatione distinguitur, quod *Condemnatio poena sit a Judicibus inficta ; Bannum vero multa pecunaria Statutis et Consuetudinibus locorum fixa et determinata.*] Capitulatio Caroli M. de partibus Saxonie ann. 785. cap. 10 : *Undecumque census aliquid ad fiscum pervenerit, sive in frido, sive in qualicunque Banno, etc.* Additio 4. Ludovici Imp. cap. 28 : *Ut ex his singulis Bannus noster persolvatur, si a quoquam frustrata hæc fuerint, quæ scilicet banno publico vetantur.* Bannum solvere, in Lege Saxon. tit. 2. § 9. [¶ 10] [Charta Friderici Imperat. : pro Ecclesia S. Eugenii ann. 1175. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 22. B : *Quod qui facere attemptaverit... Banno nostro subjaceat, et pro poena satisfactionis quinquaginta libras persolvat.* Charta ann. 1224. ibid. col. 102. A : *Assignamus in perpetuum monasterio dictæ Abbacie... viginti quinque solidos, et etiam Bannum dictæ villæ annuatim percipiendos in festo B. Bartholomæi.*] Conradus Usperg. in Friderico I : *Et ne quis contra illud attinet venire, Bannum, id est poenam pecuniariam constituit.* Infra : *Judices quoque præfici singulis civitatibus Lombardia, qui ex parte Imperatoris Banna supradicta recuperent.* [¶ 10] Sentent. Frideric. I. Imper. ann. 1172. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 143 : *Poena centum librorum auri et Banni nostri hujus sacrae legis violatores condemnantes.* Constit. Rudolfi. I. Imperat. ann. 1277. ibid. pag. 420 : *Pro Banno centum libras Pragenses curiæ nostræ solverint.* Alia Frider. II. Imper. ann. 1220. ibid. pag. 243 : *Banno mille marcarum præcipinus subjaceat.* Usatica Aquarum mortuarum ann. 1246 : *Coercio Banni, et ipsum Bannum sint curiæ nostræ... Bannum autem tale sit, scilicet de oibis et capris una pogesia, etc.* Adde Joan. de Colle-

medio in Vita B. Joannis Episcopi Morinens. n° 21. [** Convent. Rastip. ann. 1104. ap. Pertz. l. l. pag. 62. iin. 26.] Occurrit passim hac notione. [** De Discrime inter *Bannum*, *Witta* et *Fredum* in legibus antiquis vide Gærtner. ad leg. Saxon. tit. 2. § 10. Adel. Confer Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 657. num. 11.]

BANNIMENTUM. Eadem notione. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 161. col. 2. init.: *Item quod possint... bannarium ponere, Bannimenta accipere, levare, exigere a comitentibus eadem, a septem solidis sex denariis inclusive usque ad unum denarium. Vide Bandayragrum.*

BANNUM COMPORERE. Multam exsolvere pro negleto banno vel violato: *Payer l'amende.* Capitul. Caroli Calvit. 9. cap. 9. [** Capitul. missor. ann. 858. Pertz. pag. 419.] *Sciam quia et Bannum nostrum component, et simul cum excommunicatione Ecclesiastica nostram harmiscaram durissimam sustinebunt.* Addit. tit. 28. pag. 251. 1. Edit. [** Edict. Carisiac. ann. 861. Pertz. pag. 477. Addit. Convent. Silvacens. ann. 858. cap. 7. et 9. Attiniac. cap. 6. Pertz. pag. 424. et 429.] *[Char]ta Guillelmi Ducis Aquitani apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 18: Si autem hanc nostram definitionem aliquis tentando violare presumperit, quod nostrum est, Bannum componat.]*

BANNUM MITTERE. Multam impone. Capitulatio Caroli M. de partibus Saxoniarum ann. 785. cap. 30: *Dedimus potestatem Comitibus Bannum mittere infra suo ministerio de faida vel majoribus causis solid. 60. de minoribus vero causis Comitis Bannum in sol. 12. constitutimus.*

* **BANNUM LEVARE.** Multam pecuniam exigere. Pactum inter commune de Competro et loci de Paulhe ann. 1876. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 69. art. 7: *Fuit actum et expresse conventum inter dictas partes, ut supra, quod unus bannerius in dicto loco de Paulhe, qui Bannum levet, prout bannerii de Competro.*

* **BANNEIARE.** Idem quod *Bannum* mettere. Charta. ann. 1296. ex Armar. Massil. n° 308: *Statutum Provincie Arelat. super hoc edictum contra Banniante personas Ecclesiasticus, animaria, et familiam eorum.*

* **BANNIRE.** Eadem notione. Charta ann. 1403. ex Archivo Massil.: *Quilibet homo possit et valeat Banniare et gayare pro banno avere quoruncumque exontium grossum vel minutum.*

BANNUM DOMINICUM. Multa quae Domino seu Principi exsolvebatur pro infracto banno dominico, eratque 60. solidorum. [** Antiquissimum circa ann. 772. editum de Banno capitulare, quod e Cod. Babenberg. Leg. Salicæ dedit Pertzus vol. Leg. 1. pag. 34: *De illos octo Bannus unde dominus noster vult quod exeat sol. 60. 1. Dishonoratio sanctæ ecclesie. 2. Qui injuste agit contra viduas. 3. De orfanis. 4. Contra pauperes qui se ipsius defendere non possunt qui dicuntur urpernagon. 5. Qui raptum facit, hoc est qui feminam ingenuam trahit contra voluntatem parentum suorum. 6. Qui incendium facit infra patriam, hoc est qui incendit alterius casam aut scuriam. 7. Qui harizut facit, hoc est qui frangit alterius sepem aut portam aut casam cum virtute. 8. Qui in hoste non vadit. Iste sunt octo Banni domino regis unde exire debent de uno quisque solido 60.] Capitulare 1. Caroli Magni incerti anni cap. 57: *Ut Bannus quem per semem**

*tipsum Dominus Imperator bannivit, sexaginta solidos solvatur. Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 96. [** 97.]: In triplo cui aliquid abstulit, legibus componat, et insuper bannum nostrum, id est, 60. solidos nobis persolvat. Capitul. Caroli C. tit. 31. [** Edict. Pistense] cap. 15: *Bannum nostrum, id est, solidos 60. componat. Infra: Bannum 60. solidorum componat. Adde cap. 20. 28. Lex Longob. lib. 2. tit. 6. § 3. [** Ludov. Pii, cap. 12. e Capit. Leg. add. ann. 817. cap. 4.]: Bannum nostrum, scilicet 60. sol. id est, triplicum componat. [** Apud Pertz. vol. leg. 1. pag. 211. legitur: Bannum nostrum, id est 60. solidos, in triplo componat.] Notitia Judicati ann. 1024. in Tabulario Casuariensi: *Et praedictus Comes Bandum exinde misit, ut quicunque disvestire presumpserit praedictum Monasterium sine legali judicio, sciatis se compostrum Bandum, id est, solidos 60. medietatem Regi, et medietatem praedictum Monasterio.* [** Specul. Saxon. lib. 3. art. 64.] Occurrit haec loquendi formula in Capitul. Ludovici Pii editis post Capitula ejusdem Imper. ann. 824. cap. 2. et alibi passim. Unde evincitur simplex bannum fuisse 20. solidorum. [** Simplex, regale scilicet, erat 60 solidorum; vide quæ mox laudantur e Capitul. et Eichhorn. Histor. Jur. Germ. § 164. A. Capit. de partib. Saxon. ann. 785. cap. 31: *Dedimus potestatem comitibus Bannum mittere infra suo ministerio de faida vel majoribus causis solid. 60. De minoribus vero causis comitis Bannum in solid. 15. constitutimus.* Confer Jus Provinc. Alem. cap. 1. apud Scherz. Haltausii Glossar. col. 927. voce *Hæcste Besserung.*] Dominicum vero majus dicitur Wadiano, scribenti duplex *Bannum* fuisse, minus et majus, quod certa summa auri argenteum solvebatur. Hinc**

BANNUM DOMINICUM COMPORERE. SOLVERE, in Capitulis Caroli C. tit. 12. [** Synod. Silvac.] cap. 5. 7. 9. tit. 18. [** Attiniac.] cap. 6. Capitul. Caromanii tit. 2. cap. 2. 4. in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. § 30. [** 29.] tit. 14. § 9. 11. lib. 2. tit. 19. lib. 3. tit. 1. § 31. [** Ludov. P. cap. 9. e Leg. add. ann. 817. cap. 1. Carol. M. cap. 30. 32. de exercit. ap. Ansegis. lib. 3. cap. 65. et 66. Lothar. I. cap. 30. Ludov. Pii cap. 25. e Leg. add. ann. 817. cap. 17.] Cap. Car. M. lib. 3. cap. 66. lib. 4. cap. 1. 17. 22. 32. et alibi passim.

BANNUM REGIS. Eadem notione, in Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1066. apud Buzelinum: *Si quis autem in aliquo contrario aut contradicere voluerit, centum libras auri persolvat, et Bannum Regis, et quod tentavit, irritum fiat.* Ita in alia Eustachii Comitis Bononiensis ann. 1070. apud Miræum in Notit. Eccl. Belgij cap. 101. Vide Capit. ann. 791. cap. 31.

* **Bannum regium** est etiam pecunia multitatis fisco regio inferenda, indeque omne trihutum fisco regis solvendum. Henrici II. Imper. Chart. Worm. ann. 1002. ap. Schannat. num. XL. pag. 34: *Quem regio fisco solvere debuit Regium Bannum et pacem... Episcopo... persolvat.* Alia Otton. II. Imper. ann. 973. ibid. num. XXVI. pag. 23: *Omne thelonium... et alias utilitates omnes, quæ... in Dominicum fiscum redigi aliquomodo potuerant, in Banno, quod Penning-Ban vulgariter dicunt, aut ceteris solutionibus, etc.* Alia ann. 985. ibid. num. XXX. pag. 26: *Eadem Ecclesia tam in toletis, quam Bannis, duas tantum totius utilitatis partes tenuit, tertia... regio et imperiali*

*fisco fuit reservata. Alia Otton. III. ann. 988. ap. Ludewig. Reliq. MSS. vol. 7. pag. 465: Ut in eodem loco Halberstadiensi deinceps teneat et faciat mercatum ac monetam, atque thelonium et Bannum ibi accipiat. Regius Bannus dicitur in Chart. confirm. ann. 1295. Ibid. pag. 438. Vide Haltaus. col. 1112. voce *Kœnigsbann* et col. 2195. ubi *Bann-Pfennige* interpretatur Denarios Banales, qui a negotiatoribus, artificibus, eorumque mercibus cogebantur in fisco regis sive imperatoris.*

* **BANNUM REGIS IMPONERE.** Banno Regis seu mulctæ, ob infractum bannum Regis debitæ, obnoxium declarare. Charta Raynardi Episcopi Lingonensis ann. 1068. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 146. D: *Sed ne aliquo tempore, quod absit, audax impietas et sacra fames habendi cogat aliquem, instigante diabolo, in fratres ecclesiæ hujus (S. Michaelis Tornodor.) insurgere, qui illam calumpniam ex hiis quæ data sunt inferat, Bannum Regis nostrumque cum vinculo anathematis imposuimus.*

BANNUM (Dominicum) dupliciter vel tripliciter componere, duplice vel triplici mulcta damnari. Capitula Caroli C. tit. 29. [** Synod. Pisteñs.] cap. 3. tit. 41. [** Synod. Pontigon. ann. 876.] cap. 3. ibid. cap. 9 [** 6.]: *Quod qui temerare proterve presumpserit, triplicem legem, et triplice Bannum nostrum persolvat.* Capitula Ludovici Pii in nova Conciliorum Editione sub ann. 824. c. 2: *San-quinis effusio in Ecclesia facta cum fuste, si Presbyter fuerit, triplo componatur, duas partes eidem Presbytero, tertiam pro fredo ad Ecclesiam: insuper Bannus noster.* Occurrit ibi non semel. Concilium Triburiense ann. 895. cap. 7. de Sacrilegio: *Ut res Ecclesiæ tripliciter componantur, insuper vero bannus Episcopalis exquiratur.*

* **BANNUM ASSUETUM,** vel **CONSUETUM,** Multa pecunia 60. solidorum, quæ præter bannum dominicum pro infracto banno in quibusdam saltem casibus, a dominis exigebatur. Libertates Moirenci ann. 1164. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 16: *Si aliqui membrum abstulerit vel fregerit domino et vicario sex solidos, et sexaginta solidos ad plus præstatibit, si clamor inde factus fuerit, alioquin minime; tanti est Bannum Consuetum.* Si membrum non fregerit, sed aliter percussit, domino et vicario triginta solidos ad plus præstatibit et Bannum Assuetum; si aliquis licitor vel meretrice viro vel mulieri, qui non meruerint, convicia vel percussuram fecerit, domino et vicario quatuor solidos ad plus præstatibit, sine Banno Assueto.

* **BANNUM DE NOCTE.** Itidem multa ob violatum *Bannum*, puta ignitæ alteriusve consuetudinis per noctem observandæ, imposta. Instrum. ann. 1233. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Quod relinquat omnes justitias et firmancies in omnibus casibus, exceptis tribus, adulterio, homicidio et capitali bello, excepto Banno de Noche in quo percipiat duas partes dictus W. Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. sec. 18: In locis in quibus post sonitum campane vel buccinæ de nocte luce sine lumine ire prohibentur. Clericos hujus constitutionis auctoritate eamdem prohibitionem volumus observare, alioquin penæ propter hoc laicis impositæ eos decernimus subjace... Idemque de Banno fructuum precipimus observari, ut per hoc laicorum vitetur scandalum et Clerici ab illiciis arceantur.*

BANNUM DE ANIMALIBUS, Mulcta, quæ pro animalium damno imponitur. Charta fundat. Belli-prati ann. 1228. inter Instr. tom. 5. Gall. Christ. col. 299: *Specialiter tamen eis concedens, ut si forsan Bannum fiat de animalibus, que fuerint ad damnum inventa in silvis aut pratis, ipsæ pro suis animalibus damnum tantummodo restituant, et ad nullum aliud forefactum vel Bannum propter hoc teneantur.* Vide *Bannum bestiarum*.

BANNA GROSSA ET MINUTA, Majores aut minores mulctæ pecuniarie, quæ, præter bannum dominicum, domino exsolvebantur; in quo cum *Banno assueto* conveniunt; in hoc vero ab eo differre videntur, quod ad nutum domini poterant minui vel augeri.] Charta Amedei Comitis Sabaudiae ann. 1360. apud Guichenonum in Episcopis Bellincens. pag. 57.

BANNA MAJORA, minuta seu media-cria, Eadem notio, in Instrum. ann. 1390. Locum vide infra in *Banneria*.

BANNUM PLENUM. Capitula Caroli C. tit. 31. [** Edict. Pistense] cap. 22: *Qui in uno Comitatu alodem vel beneficia habent, et non tantum ibi habent, unde Plenum Bannum valeant solvere, etc.* Dominicum nempe, quod 60. solidorum erat, ut supra observatum. Vide *Here-*

bannum.

BANNITUS DE 60. LIBRIS, Cui *Bannum* seu mulcta sexaginta librarum imposita est. Charta Philippi Augusti ann. 1194: *Qui Bonnitum de Sexaginta Libris hospitatus fuerit, sexaginta libras perdet.*

BANNUM VADIARE, REWADIARE, vel **REWADIARE**, Pro mulcta a judicibus indicta vadium dare. *Gager l'amende*, in Consuetud. Comitatus S. Pauli art. 32. alias 63. *Emendæ gagiatae*, in Statuto S. Ludovici ann. 1259. apud Nangium pag. 363. Lex Longobard. lib. 3. tit. 1. § 43 [** Lothar. I. cap. 43]: *Ut Bannum nostrum vadiare cogantur.* Vide Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 70. [** Capit. Missor. ann. 817. cap. 27.] Hinckmarus Lai-dunensis: *Et pro eo quod in ea mansa intraverat, ut Bannum Rewadiaret, interpellaretur.* Infra: *Coegerunt illum meum alium hominem, ad quem inde nihil pertinebat, ut Bannum pro his Rewadiaret.* Et Rewadiato Banno, minati sunt, quod ad mortem illum judicarent pro infideli-tate Regis, nisi presentaliter talia vadimonia daret, ac pro vadimonis tales fidejussores, qui die statute easdem res Regis Misso, quasi revestiendo, reconsignaret. Capitula Caroli Calvi tit. 81. § 21: *Ut per tres jam annos Bannum... Rewadiatum persolvatur, et ubi rewadiatum non est, rewadietur et solvatur.* Vide *Here-*

bannum, Lex, circa finem.

BANNUS EPISCOPALIS, Mulcta quæ Episcopo exsolvitur. Erant enim mulctæ reorum quæ ad Episcopos spectabant, ut, quæ sacrilegis irrogabantur. Concilium apud Theodosium villam ann. 821. cap. 1: *Si quis Subdiaconum columnatus fuerit, vulneraverit, vel debilitaverit, et convulnererit, quinque quadragesimas sine subditis annis peniteat, et 300. solidos cum sua compositione et Episcopalis Bannis Episcopo componat. Si autem mortuus fuerit,.. Episcopalis Bannis triplicibus componat.* Adde cap. 2. 3. Concilium Triburiense ann. 895. cap. 4.: *Si quis Presbyter.... vulneratus fuerit,.. et articulo mortis præventus abierit, premium Weregeldi tripartita partiatur divisione, id est, altari cui ordinatus fuerat, pars una: Episcopo in cujus diœcesi erat, altera: tertia parentibus de quibus ortus*

*fuerat. Can. 7. de Sacrilegio: Sancimus et unanimis judicamus, ut res Ecclesiæ tripliciter componantur, insuper vero bannus Episcopalis exquiratur. Can. 8: Nemo contemnat, neque transgredietur Bannum ab Episcopis superpositum. Infra: Si quis post hanc hujus sancti Concilii diffinitionem inventus fuerit corruptus Bannum ab Episcopis impositum, 40. dierum castigatione corripiatur, tan-tum in pane, sale, et aqua. Can. 20: Jubeat eum dominus Episcopus per Banno a se impositum ad se venire,.. et Comite agente persolvat Bannum Regibus debitum. Vide præterea Decretum Imp. post petitionem Episcop. cap. 1. 2. 3. apud Burchard. lib. 6. cap. 6. et Ivonem part. 10. cap. 135. Capitulare Ingelenheimense ann. 826. can. 1. Vitam S. Henrici cap. 18. etc. S. Hilarius PP. Epist. ad Episcopos: *Sacrilegium in atrio factum altari et domino ejusdem loci persolvatur.* Joannes VIII. PP. 17. q. 4. et apud Ivonem part. 3. cap. 98: *Quisquis inventus fuerit reus sacrilegi, istam levitatem compositionem emendet Episcopis ipsius, vel Abbatibus, sive personis ad quas querimonia sacrilegi juste pertinerit. Statutum Calixti II. PP. de Trevia Dei in Concilio Remensi ann. 1119: Quod si hoc non observaverint, sciant esse reos perjurii,.. et reddituros capitale, et satis fac-turos Episcopo de justitia sua. Lex Familiæ Burchardi Wormacensis Episc.: Si quis Fisgilinus homo exfamilialem aliquam magnam vel parvam ad injustitiam patraverit, ad Bannum Episcopi 5. solidos ut Dagewardus vadetur. Infra: Et per singulas vestimentorum partes Bannum Episcopo componat. Rursum: Illi quem impugnaverit, pro pugna injuste illata, suam justitiam tripliciter componat, Bannum Episcopo persolvat, etc. De multis aliis Episcopalis, vide Concilium Coyacense ann. 1050. cap. 3. 12. Narbonensem ann. 1054. can. 26. Helenense ann. 1165. can. 3. etc.**

BANNUS FRANCILIS, Franci seu liberi hominis mulcta, quæ Francorum compo-sitio dicitur in Lege Ripuar. tit. 18. cap. 3. *Bannus Francorum*, in Capitulari 1. Caroli Mag. ann. 802. cap. 16. apud V. Cl. Steph. Baluzium. Capitularia Caroli Calvi tit. 28. [** Edict. Carisiac.]: *Quilibet francus homo convictus, quia bonum denarium, id est, merum et bene pensan-tem, post hunc Bannum nostrum ejecerit, medietatem Francilis Banni componat.* Ibidem: *Missi autem nostri colonos et seruos pauperes cuiuslibet potestatis non mallent, nec Bannum Francilem solvere cogant, etc.*

BANNUS DEI. Capitula Caroli Cal. 26. pag. 240. [** Adiuncti. Ludov. apud Confluentes cap. 6.]: *De Dei Banno, et de nostro verbo bannivimus, ut nemo hoc amplius presumat.* Simeon Dunelmensis de Gest. Reg. Angl. ann. 1074: *Iste Papa Synodo celebrata, ex Decreto S. Petri Apostoli et S. Clementis, aliorumque sanctorum Patrum et Banno, interdixit Clericis... uxores habere, etc.* Flodoardus lib. 3. hist. Remensis cap. 28: *Ex verbo Dei et suo atque ex Banno Regis ad eandem Synodus convenire jubeant.* Vide Synodus Confluentin. can. 6. et *Bannum*.

BANNUM CAPITIS, Mulcta quæ in peco-ribus exsolvitur. Charta Otton. Imp. ann. 937. in Privilegiis Ecclesiæ Hamaburgensis pag. 149: *Ut nullus Judeus publicus vel qualibet judicaria potestas aliquam sibi vindicet potestatem in supradictorum hominibus Monasteriorum, litis videlicet et colonis, vel eos aliquis Capitis*

*Banno ob capitum furtum, vel quocumque banno constringat, aut aliquam justitiam facere cogat, nisi Advocatus Archiepiscopi, quandiu eos corrigerere valuerit. Eadem habentur pag. 151. Vide Caput. [** Fort. legend. ob capitale furtum et Capitus. Bannum intelligendum de Banno Imperiali sive criminali. Vide Infra pag. 565. col. 2. Haltaus. voce Koenigsbann col. 1111. et Bann.]*

BANNUM CHRISTIANITATIS. Concilium Agathense: *Si quis Presbyter negligens vitæ suæ pravis exemplis mala de se suscipi permiserit, et populus ab Episcopo juramento sub Banno Christianitatis strictrum infamiam ejus patuerit, etc.* Ubi Gloss. Decretal. sub pena fidei suæ. Vide *Juramentum Christianitatis*.

3. BANNUM, Districtus, jurisdictionis ambitus intra quem potestas porrigitur multtam et proscriptionem bonorum indicendi, vel bannum promulgandi. Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurassium pag. 308: *Bannum vero eidem loco tali tradimus conditione, ut si quis super eandem terram fur vel sanguinis effusor reprehensus fuerit, per officiales loci discutiatur.* Acta S. Forannani Abb. Walciodorensis num. 20: *Pagum Florinensem cum integro suo Banno, et dominicatum beneficium ex eodem Banno liberaliter trado.* Chronicum Mosomense: *De mea mensula unam villam, Odontem nomine, cum omni Banno suo subtraho.* Charta Willimi Lucemburgensis Comitis ann. 1081: *Curtem quæ dicitur Pris, cum Banno et familia, et omnibus redditibus eis concedo.* Alia Henrici Comitis Lucemburg. ann. 1182: *Si denique annale mercatum super Bannum ipsius loci stabilitum fuerit, teloneum, vel alios mercati redditus accipient.* [** Chart. ann. 1309. ap. Kopp. Origin. Conceder. Helvet. pag. 97: *Bona nostra sita in villis et Bannis, sive districtibus, etc.* Aliam ann. 1263. ibid. pag. 17.] [Charta ann. 1256. apud Baluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 510: *Item si quis captus in gastrina vel in Banno, vel in aliis jurisdictionibus dominorum fuerit, vel alias condemnatus.*] Versus antiqui de Vice-lino Episcopo Bremensi:

*Et dotes auxit, et honores accumulavit,
Villani cum decimis, Bannos cum parochianis,
Pastori primo condonavit Vicelino.*

Infra:

*Bishorst cum Bannis, Bannos cum parochianis,
Cum Wicstetensi decima Bannum dedit illi, etc.*

Vita S. Ludani peregrini n. 4: *Tandem ad quandam ultum seu arborem pervenit in diœcesi Argentiniæ in Banno villa Northus, secus fluvium, etc.* Gobelinius Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 52: *de Meinewerco Episcopo Paderbor-nensi: Panem album in quotidiana dis-tributione Canonice consuetum dandum de Banno Ecclesiæ, hoc est, de juris-dictione, primus ibidem ordinavit.* Charta Milonis Abb. S. Remigii Rem. ann. 1206. in Tabul. Campan. *Nobiscum partientur in eadem villa in omnibus modis et com-modis, videlicet in Banno et justitia, et boscho, et piano, et assisia. Bannum et justitia de Sarmaise, in alia Bernardi Abbat. S. Eugendi ann. 1187. ibid. Bannum aquæ, in Chron. Laurisham. pag. 87: *Bannum et jurisdictio Archiepiscopi Re-mensis, in Reg. Olim fol. 29.* [Occurrit eod. sensu non semel apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1131. 1132. et 1133. in Hist. Mediani Monasterii pag. 281. in Bulla Innocentii II. Papæ, et alibi. Charta Caroli Flandriarum Comitis: *Comitatus vero totius terræ S. Salvini ad-**

*Abbatem pertinet. Scilicet Ban, latro, trof.] Vide Consuetud. Sedanensem art. 305. et Lotharing. tit. 15. art. 1. Ita *Ban-* *gage* sumitur in Consuetudine Lodu-* *nensi* art. 7. 8. pro *Banno*, seu districtu domini Feudalis. [** Chronic. S. Martini Colon. ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 215. lin. 11: *Condonavit curtes dominicatas... cum piscatione Reni in tractibus et justicia, quae dicitur Ban.* Chart. ann. 1121. ap. Haltaus. col. 93: *Cum spirituali regi- mine, id est Banno.*] Vide *Bandia*, *Ban-* *dum* 2. et *Bannia* 1.

¶ **BANNUM GENERALE.** Hist. Novientensis Monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1181: *In Oleswilre curtis domica cum omnibus consequentis suis, agris videlicet ac vineis, cum decima ipsius allodii, communionem vero Banni generalis usque Eggenbach et Yllam flu- vium, usum vero lignorum et pascuam porcorum in Westerholz habere debet. Similia leguntur col. sequenti.*

¶ **BANIORUM DECIMAE ET TERRAGI,** in Charta ann. 1238. pag. 316. Historiae Mediani Monasterii.

BANNUM MONETARUM. Regestum Par- lamenti Paris. sign. B. fol. 40. inter Aresta ann. 1277: *Pronuntiatum fuit per judicium, quod dicti Templarii emendas pro transgressione Banni Monetarum ab hominibus suis in Normannia non habe- rent.*

BANNUM REGALE, vel *Bannus Regalis*, *Bannus Imperii*, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 59. § 2. 3. 5. 6. lib. 3. art. 64. § 6. 7. 9. 13. jurisdiction Regia, Imperialis, judi- cium quod auctoritate Regia exercetur. *Sub Imperiali Banno cognoscere, judicare*, lib. 1. art. 59. lib. 2. art. 12. lib. 3. art. 69. 70. auctoritate Imperiali judi- cium exercere. *Investituram Banni a Rege impetrare, postulare*, lib. 1. art. 59. id est, facultatem judicandi, § 5. *Bannum confertur sine dominio*, lib. 3. art. 64. § 9. id est, facultas judicii exercendi. *Ban-* *num a Regia manu habere, vel suscipere*, in Tabulis S. Maximini Trevirensis ann. 1065. apud Duchesnum in Hist. Luxemburg. et in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 277. et alibi non semel. [*Bannum de manu Imperatoris recipere*, in Histor. Mediani monast. pag. 260. ex Diplomate Henrici IV. Imp. ann. 1114.] Charta Ottonis M. pro Ecclesia Magdeburgensi ann. 965. apud Meibomium: *Bannum nostræ Regis vel Imperatoris dignitatis in urbe Magdeburg opus construendæ urbi a circumiacentibus illarum partium incolis nostro Regio vel Imperatorio juri debitum Ecclesiæ in eadem civitate constructæ, sanctoque Mauricio in jus perpetuum liberaliter offerimus.* Albertus Stadensis ann. 1144: *Investitus est ergo Hartwicus Praepositus et Fridericus Palatinus sororius suus suscepit pannum, (leg. Bannum) a Rege Conrado, et statutum est ut esset coadju- tor suus, et judicaret pro eo in placitis principalibus.* [** Imperium merum, Ju- risdiction superior et criminalis, Germanis *Halsgericht*, *Blutbann* et *Bann*, *Bannum κατ' ἔσοντα*. Interdum tamen differunt *Halsgericht* et *Bann* ita, ut *Halsgericht*, i. e. cognitionem in causis criminalibus quis habeat, qui executionem in iisdem h. e. *Bannum* specialissime dictum, *Bannum regale*, *Bannum imperii*, Germ. *den Koenigsbann* nondum habet, ut ostendit Schilter. ex Diplom. Ruperti Imp. in comm. ad Jus Feudal. Alemann. cap. 42. § 13. Jus Argentorat. lib. 1. cap. 2: *Habet autem potestatem cogendi et constringendi iudicatos, quod vocant Bannum, non ab Episcopo sed ab*

*Advocato: Illa vero potestas spectat ad sanguinis effusionem, suspendendorum, decollandorum, truncandorum et hujusmodi, pro qualite delictorum, quam ecclesiastica persona nec habere, nec dare debet. Unde postquam Episcopus Advo- catum posuerit, Imperator ei Bannum, i. gladii vindictam in hujusmodi dampnando et omnem potestatem stringendi dare debet. Interdum autem et quidem sub imperio Regum Francorum *Bannus* regis ponitur pro causa cognitione extraordianaria. ADEL. De *Banno Regis* conf. Eichhornii Histor. Jur. German. § 158. num. 2. Triplex praesertim erat: 1º Magistratus regii ut Missi, comites, advocati regales, etc. jus dicebant sub *Banno regis*. 2º *Herebannus*. 3º *Bannus foresti* sive venatori. Vide his voc. et mox *Bannum venarium*. Cognitionem criminalem, seu ut est in Chart. Otton. III. Imp. ann. 985. *Capitis Bannum ob capitale factum, semper a solo rege profectam esse*, scribit Haltausius Glossar. col. 174. 1111. Jus provinc. Alem. cap. 74. § 2: *Qui Bannum non habet a rege, ille non potest aliquem condemnare nisi ad fustigacionem (ze hute und ze hare).* Carol. IV. Imperat. Chart. ann. 1358. in Schaten. Annal. Paderborn. vol. 2. pag. 341: *Non potest in causis criminalibus, quæ capitis et membrorum plecionem exigunt exercere iudicia, nisi jurisdictio hujusmodi a Romana Imperatoria potestate suscipiatur.* In iussu regis *Bannum* exercentes horrendam poenam denuntiat Jus Feud. Alem. cap. 42. § 2. Charta Frider. I. Imper. ann. 1166. in Lunig. Spicil. Sec. Tom. 1. pag. 1859: *Comes... Bannum et potestatem judicandi a manu Dom. Imperatoris accipiat.**

BANNUM SYNODELICUM, [f. Jurisdiction temporalis per Synodos exercenda.] Waltheramus Episcop. Naumburgensis de Investitura Episcoporum. [** Apud Ludewig. Reliq. MSS. vol. 12. pag. 440.] Postquam autem a Silvestro per Christianos Reges et Imperatores dotatae, ditatae, et exaltatae sunt Ecclesiæ in fundis et aliis mobilibus, et iura civitatum in teloneis, monetis, villicis et scabinis, Comitatibus, Advocatiis, Synodalibus Bannis per Reges delegatae sunt Episcopis, etc. [Vide infra Banniti.]

* De promulgatione statutorum synodalium, vel de synodi convocatione malim intelligere. [** De synodi convectione intelligit Haltausius Glossar. German. col. 1678. qui vertit *Send-Bann*.]

BANNUM BESTIARUM, in Charta Henrici Imp. ann. 1008. apud Chapeavillum, [in Statutis Arelat. MSS. art. 37.] et Barthol. Fisenium in Hist. Leodiensi pag. 273. quem consule, si tanti est. [Vide etiam infra, *Fera bannita* in *Fera, Apri femina*.]

* **BANNUM VENARIUM,** Quo venatio interdicitur. Bulla Alex. PP. III. ann. 1179. in Chartul. Bosonis villæ: *Jus bannense... in pascuis et silvis, in aquarum decursibus... excepto Banno venario, abbati et fratribus... concessit.* Vide *Fera bannita* in *Fera* 3. [** Vide supra *Bannum violatum* et Specul. Saxon. lib. 1. art. 61. Haltaus. Glossar. German. col. 2113. voce *Wildbann*. Eichhorn. hist. Jur. Germ. § 199. et infra *Foresta*. Constit. Frider. I. Imp. ann. 1156. ap. Pertz. vol. 2. Leg. pag. 100: *Cuncta etiam secularia iudicia, banum silvestrium et feriarum, piscinæ et nemora in ducatu Austria, debent jure feodali a duce Austria dependere.*]

BANNUM VIE REGIE. Jurisdictione qua in viis majoribus, quas *Regias* vocant,

ad dominum superiore spectat, in Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurissem pag. 307. et 308.

BANNUM SCABINATUM. Speculum Sa- xonicum lib. 3. art. 29: *Liber, seu idoneus, Scabinis Bannum sui scabinatus, id est, locum ubi natus est Scabino dignus, ostendere, aut suos progenitores quatuor nominare non oportet, nisi suo æquali in generatione duellum fuerit injungendum.* [** Vide Haltaus. Glossar. voce *Hand- gemal*, col. 805.]

¶ **BANNUS URBALIS,** Territorium ci- vitatis et jurisdictionem municipalem ipsam significat. German. *Burgbann*. Saxon. *Weichbann*. Chart. Otton. II. Im- pro Monasterio Gandersh. ann. 980. apud Meibom. tom. 2. pag. 469: *Urbalem Bannum, quem vulgariter Burchbann vocant, confirmamus. Et insuper Urbales Bannos, unum in Seburg alterum in Grene; in jus prefatae ecclesie et abba- tissæ.... concessimus, ut prescriptorum locorum Bannos sub suo jure perpetim teneant, etc.* Imp. Rupert. in Confirm. Privil. civit. Colon. ann. 1401: *Cum Banno Urbis et Bannileuca, quæ vulga- riter Burchban et Banmille nuncupantur.* ADEL. V. *Bannileuca*.

¶ **BANNUM OBLIGARE.** Hist. Mediani Monast. pag. 289. in Excerptis e Johanne a Bayono de Abbatibus eius Monast.: *Maherius autem certus de Sententia Bannum Bodonis cenobii Duci Friderico fratri suo titulo pignoris Obligare simu- lavit, quod illo tempore ad jus pertinebat Episcopale.*

* **BANNUM CONFIRMATIONIS.** Judicis auctoritas pro firmando traditione interposita. Chart. Henrici Archiep. Mo- gunt. ann. 1144. ap. Scheid. de Nobil. pag. 307: *His itaque Banno confirmatis... Ekehardus una cum Abbatte Heinrico et Dudone Advocato, ad legitimum placitum Herimanni comitis venit, et ut donatio- nem suam ecclesie stabiliret, ut juris est, cunctis qui aderant audientibus, comitem rogarit. Accepto itaque Banno Confirmationis a comite Abbas, etc. Judge enim qui dominium fundi legitime resignati transfert, novo domino pacem ac securi- tam Banno i. e. interdicto interposito confirmat.* Chart. Otton. I. Imp. ann. 961. in Lunig. Spicil. Eccles. Cont. III. pag. 107: *Ut in tali Banno, talique ius- titia omnia protecta ac patrocinala.... S. Emmeramo permaneant.* Chart. Alberti March. Aquilonalis ann. 1156. in Thuringia sacra pag. 330: *Verum quia donationes ipse ut rate sint voluntati mee pendent ad nutum, ita manum eciam consensus mei porrigo, et ut perpetuo stabiles et incontrivise permaneant Bannis eas regalibus astringo et decreti presentis astipulacione communio.* Chart. Comit. de Regenstein ann. 1256. in Becmanni Histor. Anhalt. tom. 1. pag. 550: *Sub Banno regio cum sentencis, ut moris est, dicte proprietati firmam pacem indig- tans.* Charta ann. 1342. in Johannis Rer. Mogunt. vol. 2. pag. 278: *Firmans et stabiliens per Bannum suum judiciale et pacem, ut moris est, eosdem dominos, Conr. et Wilh... ut nullus omnino homi- num ex nunc et deinceps ab ipsa Magunt. ecclesiæ evincere valeat, etc.* Qui sub regis et imperatoris autoritate jus dicebant regali Banno traditiones firmabant; plura vide apud Haltaus. Glossar. German. col. 1111. voce *Koenigsbann*. Adde Jus Vratislav. ann. 1261. § 23. ap. Gaupp.

BANNALES, qui intra *Bannum*, seu dis- trictum alicujus jurisdictionis, justitia, vel dominii comandan. *Homines banni*, in veteri Stylo Parlamenti Parisiensis.

Cives qui sub banno sunt, apud Ivonem Carnot. Epist. 138. Charta Willielmi Comitis Luxemb. ann. 1083: Dominus autem hujus castri nullum gravamen eis inferat, nec de placitis, vel de hominibus eorum se intromittat, nullamque pretii existimationem a Bannalibus eorum exigit, nec homines eorum hospitando vastet. Si Bannalis eorum pacem frerent, vel latrocinium fecerit, extraneus quoque si super Bannum eorum fugerit, etc.

BANNALES CRUCES. Vide *Cruces Banales.*

¶ **BANNALEM FACERE** est, uti conjicio, Rem alicuius *Banno*, jurisdictioni seu ditioni subjicere. Hist. Medianii monasterii pag. 269. in Excerptis et Joanne e Bayoño de Abbatibus hujus Monasterii: *Duos quoque modios vini de redditu sylva eidem dedit cellæ. Rivulum Moherium eis Bannalem Fecit, in Mozella communem et aequalem punctionem secum concessit.*

BANNUM LEUGE. *Bannileuca, Banleuca, Banleuga.* Modus agri, cuius finibus loci, seu oppidi, vel Monasterii alicuius immunitas, vel Jurisdictione terminatur; sic dictus, quod ut plurimum intra leucæ spatium, plus minus quaquaversus porrigitur. Bannum enim, ut supra annotatum, est jurisdictione seu districtus, intra quem jus ponendi *Bannum* protenditur. *Banlieue, Gallis: vox frequens in plerisque Consuetudinibus Galliarum municipalibus. Sicutus Flaccus de Conditione agrorum: Compluribus locis certos dederunt fines, intra quos jurisdictionem habere debent. Mox: Fines lege dati.* Charta Caroli Simplicis Regis Franc. apud Baldricum. lib. 1. Chronicus Camerac. cap. 67: *Et circum ista loca quantum unius Leucæ tetenderit spatium, neque Comes, neque illa iudicaria potestas frede exercendi potestatem habeat.* Alia Willielmi I. Regini Angl. apud Seldenum ad Eadmerum: *Volo itaque et firmiter præcipio, quatenus Ecclesia illa, cum Leuga circumque adjacente, libera sit ab omni dominatione et oppressione Episcoporum. Leuga civitatis, in Charta Communia Bituricensis ann. 1201. Leuca bannata, in Libertatibus MSS. villa S. Desiderii in Campania. [Locus refertur in voce Cloeria.] Vita Balduini Lutemb. Archiep. Trevir. lib. 2. cap. 4: Quam nundinarum libertatem Trevirenses saltem circumque proximam per Leucam, ut dicitur, eis Bannitam observare et defendere recusarunt. Bannum leuge, apud Ivonem Carnotens. Epist. 101. Gervasius Dorobern. ann. 1163: De Comite Clarensi homagium castelli de Tunibregge cum adjacenti Leuga petebat. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 316: *Ecclesiam itaque suam de Bello... cum Leuga et omnibus maneriis suis vel possessionibus ad eam pertinentibus ab omni consuetudine terrenæ servitutis liberam et quietam in perpetuum esse constituit.* Adde pag. 313. col. 1. [** Vide *Wichbild*, et supra suo loco *Banlieua*.]*

BANILEUGA. Charta Friderici Archiep. Colon. ann. 1128. apud Chapeavillum in Notis ad Egidium Aureæ Vallis Monachum cap. 2: *Ad hoc etiam accedit quod omnia privilegia, tam Bannileugæ, quam electionis Abbatum, etc. Tabularium Vindocinense Thuani Charta 349. ann. 1080: Duxit eum Hildradus Prior in Auditorium, rogans illum, ut Vicarium suum venire faceret in curiam S. Trinitatis, sicut est consuetudo, ad recipiendam emendationem de duobus hominibus Monachorum qui Bannileugam suam infregerant, quia habebant de cunctis homi-*

nibus suis districtum, ut vulgo dicitur. [Charta Conradi II. pro Monasterio Stabulensi apud Miræum tom. 1. pag. 689. col. 1: *Terminos Bannileugæ, sicut in antiquis privilegiis continentur, rata possessione confirmamus.*]

BANLEUCA. Vetus Charta de Ecclesia Ramesensi: *Cui et fundum cum campis, memoribus, aquis, paludibus copiosis circumiectum dedit, ... Banleucam eam appellavit, cuius metæ et bundæ hæ sunt, etc.* [Banleuca Lexoviensis, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 761. Chartul. Divion. pag. 1: *Infra Banleucam Divisionis alter alteri recte secundum suam opinionem auxiliabitur.*]

¶ **BANLEUGUM.** Modus agri, cuius finibus loci alicuius jurisdictione terminatur, Gall. *Banlieu.* Charta ann. 1265. ex Chartul. S. Petri Carnot: *Quod dictæ quadrigæ habebant liberum conductum seu transitum, cum solo conductu eorumdem abbatis et conventus, per totam civitatem et Banleugum Carnot.*

BANLEVIA. In Tabulario Vindocin. Charta 105: *Suo tempore nemo ausus fuerat infra Banleviam vinum vendere.*

BANLIEVA, in Charta Philippi Augusti ann. 1185. apud Morinum cap. 5. Hist. Vastinensis.

BANLEVA, apud Arnulfum Lexoviensem Ep. 8. ex iis, quæ habentur tom. 13. Spicilegii Acheriani.

¶ **BANLEYA,** in Promptuario Ecclesiæ Tricassinae Camusati fol. 178. verso, ex Charta Manassis Episcopi: *Notum facimus... quod de contentione habita inter nos et capitulum nostrum, scilicet de archidiaconatu Ecclesiæ Trecensis, de potestate interdicendi Ecclesiæ, in quibus in Banleya Trecensi stationes habet Ecclesia nostra.*

¶ **BAULEUCA.** Edictum Philippi Augusti ann. 1207. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 412: *Concedimus insuper quod ipsi (Rotomagenses) habeant Communiam et Banleucam suam ad metas quas Richardus quondam Rex Angliae eis concessit.*

¶ **BAULIVA,** Charta ejusdem Philippi apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1108: *De Duellis quæ judicantur in curia Thesaurarii, si pugnatores Baulivam excire contigerit pro duello faciendo, et pax inde facta fuerit, Comes inde habebit septem solidos et dimidium de praesenti.*

¶ **BANLIVA,** in Charta Ludovici VII. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 16. n. 9: *Regratarii non emanit virtualia infra Banlivam, ut vendant Aurelii. Et n. 10. Pps (i. e. Præpositus) et forestarii non capiant quadrigas infra Banlivam.*

¶ **BANNALE DOMINIUM,** simili, ut videtur, notio. Hist. Medianii monasterii pag. 325. in Charta ann. 1258: *Possidente nostro monasterio una cum Ecclesia in Hohenburg et viris nobilibus G. et E. dominis de Landespere et B. milite dicto Oberenkirchen dominium Bannale, quod vulgariter dicitur Banwardum in inferiori Ehenheim, ex quo dominio nobis proportionaliter tertia pars manipulorum, qui percipi consueverant, ratione dicti domini debeat.*

¶ **BANNALIS LEUCA,** in Actis SS. Aprilis tom. 1. pag. 438.

BANLEUGA, pro mulcta quæ imponi solet iis qui infra Banleugam delictum aliquod perpetrant. Vetus Charta apud Beslium in Hist. Comit. Pictav.: *Si homo sanctæ Crucis... eventu hominem occiderit aut vulneraverit, si in castello, sive foris castellum, in toto meo honore Bannum non reddat, neque Banleugam,*

neque aliquam aliam consuetudinem, nisi solummodo S. Crucis et ejus Abboti. Tabularium Vindocinense fol. 209. in Charta Gaufredi de Pruliaco Comitis Vindocin. ann. 1097: Quod si homines Monasterii S. Trinitatis in burgo Monachorum, et in terris ipsorum, et infra Banleugam se verberarent, vel sibi invicem aliquid forfacerent Banleugam Comiti emendarent. Goffridus Vindocin. lib. 2. Epist. 16: Ejus castello et castelli Banleugæ divinum Officium abstulisti.

¶ **BANLIA.** Eadem notio, in Charta an. circiter 984. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 46: *Concedimus igitur habere eos omnes consuetudines omnium satisfactionum hominum omnium ibidem morantium, v. g. si quislibet fecerit homicidium, adulterium, furtum... omnem emendationem forisfacti et Baniacum habeant manachi ibidem Deo et B. Martino servientes, atque omnia vadimonia legum. Quæ omnia iis competit, quos dicimus habere Haute, moyenne et basse justice, id est, quorū potestas in subditos et delinquentes plena est et integra. Vide *Barlia*.*

BANNLOCUS. Idem quod *Banleuca*, in Chartis Philippi Alsati et Balduini Comitum Flandriæ ann. 1183. et 1202. apud Miræum in Donat. Belgic. lib. 2. cap. 60. et 78. Qua voce redditur vernacula *Banlieu*, qua passim utuntur eadem notio Stylus Leodiensis cap. 18. 23. 26. 28. Consuetudo Cameracensis tit. 5. art. 2. tit. 25. art. 3. 4. 7. Valentianensis art. 8. 31. 33. 34. 40. 59. 65. 66. 69. 73. et Nancircensis art. 28. 86.

¶ **BANNITUM MILIARE,** Idem quod *Banleuca*. Constit. Frider. II. Imp. ann. 1232. ap. Schilter. in Glossar. pag. 81: *Item in civitatibus nostris novis Bannitum Miliare deponatur.* ADEL. Est apud Pertz. vol. leg. 2. pag. 291. lin. 44. ibid. pag. 282: lin. 30. De hoc districtu circa urbes, in quo artes urbanas exercere nemini licuit, vide Eichhorn. Histor. Jur. German. § 812. not. i. Mittermaier. Princip. Jur. German. § 140. not. 4.

BANNARIA, Districtus, jurisdictione. Exstat Charta ann. 1188. in Tabul. Abbat. Bonævallis, qua Ursio de Mellalo confirmat omnia placita totius *Bannaria Bonævallis et aliarum villarum circumiacentium*, etc. Infra: *Concessi itaque ut omnia totius Bannariae placita in Bonavalle siant, nec alibi nisi in Bonavalle de quacunque submonitione pulsatus aliquo modo respondeat, excepta deductione belli vel ferri calidi, si forte emiserint: quæ duo tantum cum adjudicata fuerint in Bonavalle, inde Mellalicum ducentur, et in Mellalicum illa tantum duo in mea curia finientur.* Vide hanc vocem suo loco.

¶ **BANNERIA,** Eadem notio. Instrum. ann. 1390. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 32: *Nobilis Humbertus de Boccosello.... vendidit.... Guillelmus Episcopo Gratianopol.... quidquid juris... habebat et habere poterat... in parochiis de Murianeta... sive essent Banneriae, banna majora, minoria, sive mediocria, et aliae servitutes.*

BANNRI JUDICIUM dicitur in Wicbild Magdeburgensi art. 16. § 1. et 3. cum illud peragitur. [** German. Heng. Vide Grimmii Antiq. Juris pag. 851.] Hinc

¶ **BANNITUM JUDICIUM,** Congregatum judicium, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 484: *Notum facimus universis quod Petrus Polonus noster concivis, coram nobis in Bannito judicio presencia liter constitutus... curiam suam in platea quæ Cichenergasse dicitur situatam, eo jure quod ipse eam possidebat... Nicolao*

de Aureomonte Abbatii Monasterii S. Bernhardi in Grissow necnon totius Conventus universitati ibidem dedit.

BANNITI, in Speculo Saxonico lib. 1. art. 2. § 2. 3. 4. art. 3. § 2. dicuntur liberi homines, qui jura sua ac lites disceptant in Episcoporum Synodis, et in Comitum Judicis. *Libertas*, inquit illius auctor, est etiam tripartita, quorum primi Episcoporum Synodum querere solent, et hi Banniti dicuntur. Et mox: *Simili modo et sæcularia judicia querere solent, scit et Banniti Comitum, etc.* Art. 6. § 3. agitur de eorum testimoniosis, et lib. 3. art. 18. *Judex non nisi in legitimo loco judiciali sub imperio banno de Bannitorum criminibus cognoscere potest*, lib. 1. art. 59. § 1. *Addit art. 63. § 1. art. 67. § 3. lib. 2. art. 3. § 2. art. 12. § 1. 4. et lib. 3. art. 45. § 78. ubi de Bannitorum prærogativa. Banniti, id est, digni scabinatu, lib. 2. art. 12. § 1. *Banniti seu scabini*, lib. 3. art. 26. § 2. *Banniti seu loco scabinali idonei*, 45. § 3. [** Textus German. Specul. Saxon. habet lib. 1. artic. 2: *Seepenbare lüde, die der biscope senet süken sollen....*] § 2. *Tu geliker wies solen se wertlik gerichte süken. De scepenen des greven ding over achtein weken under koniges Banne.* Forte banniti, qui ab anno i. e. jurisdictione, erant prediti. **ADEL**: Quia neque judges, neque partes erant nisi in judicis sub Banno Regis institutis. De his vide Eichhorn. Histor. Jur. Germ. 397. et Gauppii Miscellan. Jur. Germ. cap. 4. Dicuntur etiam *Synodales homines*.]*

BANNITORUM, *Locus causarum, alias Auditorium, in Breviloquo.*

* 4. **BANNUM**, Vexillum. Vide in *Bandum*.

* 5. **BANNUM**, Gall. *Ban*, vocabant nostri Vinum aliaque cibaria, seu eorumdem pretium, quæ sero nuptiarum a nubente dabuntur junioribus ejusdem loci et artifici, ob cantilenam, quam vice epithalamii vel potius irridendi causa, decantabant. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 139. Chartoph. reg. ch. 12: *Quant l'espousée se deust coucher, vindrent pluseurs tisserans d'icelle ville de Dreux, lesquelz demanderent... à l'exposant, comme administrateur du vin, leur droit du Ban qu'ilz disoient à euls appartenir; c'est assavoir qu'ilz dient avoir de costume au lieu et au pays d'environ, que, quant aucun se marie, ilz doivent avoir de l'espousé, ou de ses commis une carte ou deux de vin pour leur Ban, ou argent pour la valeur, et par especial ceulz qui sont du même mestier ou office de l'espousé: et pour ce aussi qu'il est acoustumé de chanter par esbatement une chançon par ceula qui font ladite demande, ledit exposant respondi amiablement que ilz n'en auroient point, se ilz ne chantoint la chançon acoustumée. Aliæ ann. 1402. in Reg. 157. ch. 14: Au soir après souper que il estoit heure de requerir et demander à l'espousé desdites nocces certain droit de pain, de vin et de char, que les varlez de ladite parroisse (de Noyers près Lorris en Gastinois) qui sont de la valeterie de ladite parroisse, ont acoustumé de demander, avoir et prendre sur chacun marié en icelle le soir du jour des nocces, appellé le Ban, lequel droit de Ban, etc. Rursum aliæ ann. 1425. in Reg. 173. ch. 287: *Lesquelz compagnons alerent veoir se on chantoit le Ban du varlet chartier de l'abbaye de saint Pere de Chartres, lequel pour icellui jour avoit esté espousé... et là trouveront autres compagnons, qui estoient assemblés pour avoir ledit Ban, et aſin qu'ilz**

*se départissent sans crier icellui Ban et sans faire ennuy audit espousé, icellui espousé leur donna six blans, une quarte de vin et trois pains. Atque ita legendum censeo loco Bast, quod habent Lit. remiss. ann. 1424. ex Reg. 172. ch. 621: *Icellui Robin dist au suppliant qu'il iroient chanter le Bast, que on a accusé tumé chanter ou pays (Normandie) la première nuit des nocces. Quæ iterum repetuntur ibid. ch. 624. Quod bannum qui solvere renuebat, pena multatabatur. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. ch. 52: Pour ce que audit lieu (de S. Pelerin) est coutume que chascun qui ce est mariez en l'année, qui autrefois a été mariez, doit auxdiz compagnons un pot de vin; et quant il en est refusant, les compagnons le mettent en une charete et le meinent en certaine eau ou riviere. Vide infra Cochetus 3. et Nuptiaticum.**

* 1. **BANNUS**, ut *Bannum* 1. et 2. Vide ibi.

* 2. **BANNUS**, f. pro *Bancus*, nisi sit ornamenti ecclesiastici genus. Codex reg. 7887. fol. 3. r^o: *Dutrannus jussit fieri Bannum, qui vocatur Gaiferus, et curciabaldum aureum et unum manipulum aureum cum chillis.* Vide *Gaiferus*.

BANO, [Melius *Banonium*, Agri libertas, sive communis agri depascendi liber usus.] Jura et Consuetudines Normanniæ cap. 8: *Tempus quo terræ sunt communes, tempus *Banonis* [alias *Banoni*] vulgariter nuncupatur, quo tempore animalia sine pastore herbas depascunt per campos communiter ac currunt. [Quædam sunt animalia quæ nullum habent *Banonium*, sed omni tempore debent custodiari: ut capre, etc. Nullus tempore *Banonii* terram suam potest defendere, nisi clauso fuerit ex antiquitate.] Temps de banon, in Gallica editione, quo scilicet *bannum* indicitur pro communi agrorum usu. [Apud Hückesum Thes. Ling. Sept. tom. 1. pag. 163: *Ban (unde *Banon* et *Banonium*) in veteri Gotho-Scandico sive Danico, pro agro et territorio frequenter accipitur.*]*

* **BANOA**, Vestis species. Testamentum Beatrixis Vicecom. Narbon. ann. 1376. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1525. C.: *Item plus legamus eidem hospitali tres Banoas, unam botonatam et duas albas.*

* **BANQUAGIUM**. Vide *Bangagium* et *Bancagium*.

* **BANQUARIUS**, **BANQUERIUS**. Vide supra *Bancharius*.

* **BANQUA-RUPTA**, ab Ital. *Banco rotto*, Gall. *Banqueroute*, Argentariae dissolutio. Stat. Avenion. lib. 1. rubr. 40. pag. 115: *Statuimus quod si quis foro cesserit, seu, ut vulgo dicitur, Banquam-ruptam, vel fallitam fecerit, etc.*

BANQUERIUM. Vide *Bancus*.

* 1. **BANQUERIUS**, Argentarius, Mensarius, Call. *Banquier*. Commentaria Petri Foucherii Canonici Lemovic. inter Fragm. Hist. Stephanotii tom. 2: *Anno Domini 1520. receperimus literas Apostolicas confirmatorias privilegiorum Lemovicensium Ecclesiarum, pro quibus solvimus Iheronymo Talannici *Banquierio* villæ Lugdunensis mille libras.*

* 2. **BANQUERIUS**, Bedellus. Vide in hac voce.

* 3. **BANQUERIUS**, Idem quod *Banalis*. Arest. parlam. Paris. ann. 1536. ex Tabul. castri de Chissé in Turon.: *Plus molendina Banqueria dicti Montis Ricardi supra pontes ejusdem loci sita, cum duabus bragis ab ipsis molendinis dependentibus. Moulinis banguiers, in Decreto ann. 1538. ibid. [** Vide Raquelle Glossar. Juris Galliæ voce Molin Banquier.]*

* **BANQUETUS**, Convivium, Gall: *Banquet*. Vincentius Cigalius Tract. de Bello Italico: *Advertatis Domini Burgenses civitatum in Banquetis Prelatorum, in eorum dominibus mansiones multe sunt, nam major familiaritas assumitur in cibo assumendo, quam in colloquio. Vide Banquetus in Bancus.*

* **BANQUIS**, pro *Bancus*, Scamnum, in Mirac. MSS. Urbani PP. V. *Banque* etiam pro *Banc*, in Lit. Joan. Afribat. comit. Augiens. ann. 1379. ex Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 348: *Late, eschaule et Banque de chesne ou de haistre.* Hinc *Banquette*, pro *Sella*, cui eques insidet, in Lit. remiss. ann. 1417. ex Reg. 170. ch. 109: *Une celle (selle) que l'en appelle au pays (de Languedoc) Banquette.*

BANSA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

BANSATRICES. Epistola Childeberti Regis de abolitione reliquiis idolatriæ, post. Concil. Arelat. V.: *Ad nos querimonia pervenit, noctes perrigiles cum ebrietate, scurrilitate, vel canticis, etiam in ipsis sacris diebus... Bansatrices per villas ambulare.* Ita Codex MS. teste Sirmondo et Baluzio. [Sirmondos vero in Gloss. ad calcem Suppl. Concil. antiqu. Galliæ: *Bansatrices, vel forte dansatrices, ut volunt aliqui; est id genus mulierum vagantium atque mendicantium, quas vulgus appellat Egyptias sive Bohemias, quæ latrociniis et saltationibus omnino deditæ sunt.* Verum nihil de iis in hac Childeberti epistola.] Quid si legendum *balatrices*, vel *dansatrices*, certe ita verborum sensus exigit, nam *Dansatrices* nostris sunt, *des Danseuses*. Unde vero vox *Danse*, pro saltatione ad Gallos pervenerit, nondum sum assecutus. Vide an arrideat conjectura Salmasii ad Hist. Aug. pag. 246. [Germanis *Dantz* saltatio est; hinc Gallicum *Danse*. Vide *Menagium*.] [** Vide *Bensozia*.]

* **BANSELLA**, Cista, corbis, Gallo-flandris *Banse*, quarum opifex *Bancellarius*, *Bencellier*. Comput. fabr. S. Petri Insul. MS. ann. 1482: *Item Bansellario, pro una nova Bansella rotunda ad servendum mundationi ecclesiarum per superius et alibi, xv. sol. j. den.* Hinc accersenda videtur vox *Bainchete*, qua nassæ species significatur, in Stat. ann. 1317. ex Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 69: *Item nous défendons les nasses préélliées, que l'en dit grantz Bainchetes.* Occurrit præterea tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 398. quomodo etiam legendum est tom. 2. earum. Ordinat. pag. 12. art. 11. pro *Bainchere*.

BANSOLMORA, *Bansulusmora*, Marturinarum pensio, Hungarisi, vel ipsa marturina pellis. Decretum Ludovici Regis Hungarie ann. 1351. cap. 12: *Nec ratione collectæ marturinarum, Bansulusmora vocatarum, amodo et in posterum inolescerent, etc.* Hanc pensionem a Calomano Rege primitus inductam docent Decreta Andreæ Regis ann. 1111. cap. 11: *Marturinæ juxta consuetudinem a Calomano Rege constitutam solvantur.*

BANSTA, Adalarodus in Statutis Antiq. Monasterii Corbeiensis lib. 2. cap. 1: *Cetera autem vasa ad ipsum officium (Camerarii) pertinentia, sicut sunt vanni, Bansæ, vel alia quælibet hujusmodi.* Fustum tritice aptum hic interpretatur vir doctus, *Fleau*, flagellum, tanquam *Bansta* idem sit quod *Baston*: sed vix est ut assentiar. Malum igitur legere basta, ut clitelæ intelligantur; nam cum vannis, perinde ex viminibus confectis junguntur.

* Eodem sensu quo *Bansella*, cuius

diminut. esse videtur. Comput. MS. ejusd. fabr. ann. 1438: *Pro quadam Bansta ad mundandum chorum, xv. sol.* Vide supra *Banastum*. [** Frischius in Glossar. German. voce *Banzen* locum modo laudatum ex Statut. Corb. sic legendum docet: *Sicut sunt vanni Banstæ, etc.* omissis commate inter utrumque, ita ut *vanni banstæ* sint Vanni, quibus utuntur in horreis, Germ. *Wannen, würschaufeln*. *Bansta* itaque idem esset ac Germanicum *Banze*, i. e. latus areae in horreo in quo disponuntur mergetes. Ulphilanum *Bansta* nil aliud est quam Horreum. Sed et Carpentarii interpretatione, retenta virgula, locum habere potest. ADEL.]

* **BANSULSMORA.** Vide *Bansolmora*.
* **BANTHALE,** f. pro *Bancale*, Tapes qua scannum insternitur, apud Rymer. tom. 7. pag. 590. col. 1: *Sex pannos et quinque virgas de diversis coloribus, quinque duodenas et dimidium de cassis et biretis, sex Banthalia, etc.* Vide *Bancale* in *Bancus*.

* **BANVERTSCHIN.** Sic lego pro *Bauverschin*, in Charta Frider. I. Imper. ann. 1156. inter Probat. juriū Domus elector. Bavar. ad regna Bohem. et Hungar. pag. 5: *Et potest (dux Austriae) in terris suis omnibus tenere Judæos et usuariorum publicos, quos vulgus vocat Bauvertschin, sine imperii molestia et offensa.* Vide *Banwerc*.

* **BANVEYRTEL.** Charta ann. 1282. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 816. col. 2: *Ipse scabinus instalatus, propter hoc debet eidem nobili solvere quoddam jus, quod Banveyrtel vini appellatur, vel loco ejus denariorum summanum, que sex denarios usualis moneta non excedet.*

* **BANVILLE,** Idem quod *Banleuca*. Vide *Burban*.

* **BANVINUM.** Vide in *Bannum* 1.

* **BANUM.** Mirac. S. Rufini tom. 6. Aug. pag. 819. col. 1: *Quidam serviens sui patris ducens plastrum Bano pondératum per illam stratam, etc.* Ubi docti Editores supra hanc vocem *vino* eadem manu in MS. scriptum esse monent.

BANUS. Dignitas notissima apud Dalmatas et Hungaros, penes quos ita dictus provinciae Gubernator: ipsis Hungaris hodie *Ispan*. *Bozvoc*, Constantino de Adm. Imp. cap. 30. et 31. *Mnáčos*. *Cinnamo*. Non desunt qui putant ad hanc dignitatem referenda, quæ habet Hesychius: *Bárvva, Bárvkéus, ταρπά, Ἰταλιώται*, οἱ ἐπέμβοτος ἄρχων. Certe a *ban*, seu *banno*, vel *bando*, id est, vexillo, videntur Bani appellati, quod sub eorum vexillis ac signis provinciales militarent. Vide in voce *Hispanus*; præterea Joannem Seldenum de Titulis honorariis part. 2. cap. 2. n. 5. Jo. Lucium lib. 6. de Regno Dalmat. cap. 1. Raynaldum ann. 1200. n. 46. Decreta Andreae Regis Hungar. ann. 1222. cap. 15. et Notas nostras ad Alexiadem pag. 347. et ad Cinnamum pag. 449. [** *Bolandus Banus* inter legatos regis Hungariæ ad Rodolph. I. Imperat. in Charta ann. 1277. apud Pertz. vol. Leg. 2. pag. 417. Glossar. med. Græcit. col. 875. D.]

* In vocis etymo errare *Cangium* scriptit Carol. de Aquino in Glossar. milit. ubi docet vocem esse Illýricorum, apud quos *Ban* est dominus vel præfector provinciæ. Hinc apud eos *Banitise* verbum, quod est magnifice circumferre.

BANATUS. Dignitas Bani, vel Comitatus, Principatus, Hungaris *Bansag*. Thwroczius in Carolo Rege Hungar. cap. 97: *Dionysio tradidit omnia cum di-*

gnitate Banatus. Idem in Maria Rege cap. 1: *Stephanum... ad altum Banatus Regni Dalmatiæ elevans apicem.*

* **BANWARDIA.** Idem videtur quod *Bannum leuge*, sic dictum a *Banno* et *Warda* Custodia; quia *Bannum leuge* propter immunitatem annexam peculiarius custoditur. Hist. Medianii Monasterii pag. 525. et 526. in Charta Joannis Abb. ejusd. Monaster. pro Universitate inferiori Ehenheim ann. 1258: *Nostro Monasterio reservantes ut custodes qui Banwardi vocantur ibidem de cætero ordinandi, Banwardiam sicut huc usque requirant a nobis, proportione superius memorata. Nos universitas villæ inferioris Ehenheim omnia prædicta vera esse præsentibus profitemur, et ad solutionem prædictæ pecunie sine diminutione persolvendæ, nec non et si quid deducta mercede custodum, et LX. solidis ceteris Banwardiæ dominis debitis, residuum fuerit in denariis, de agris singulis cuiuscumque fuerint in banno universaliter colligendis pro portione Monasterii; et insuper ad observationem juris Banwardiæ quod ibidem hactenus habuit Medianum monasterium, nos cum nostris heredibus et posteris dicto monasterio perpetualtere obligamus.* [** German. *Bannwart* sive *Bannwärter*, idem est ac *Custos banni*, seu custos agrorum et fructuum in banno seu districtu, qui alias *Messuarius*, *Camparius* audit. Vide *Banarius* et *Banderius*. ADEL. Haltausio Glossar. German. col. 98. *Bannwart* est Banni custos juratus, saltarius, cuius est videtur, ne quis intra fines saltus ligetur, metat gramen aut pascat.]

* **BANWARDUM,** Eadem notione. Locum vide in *Bannale Dominium post Bannum* 3.

* **BANWARDUS,** Custos *Banwardiæ*. Vide *Banwardia*.

BANWERC, Submonitio ad operas, seu corveias facientes: vox confusa ex Belgico *Werc*, opera, opus, et *ban*, *bannum*. Charta Roberti Comitis Flandriæ, in Tabulario S. Bertini ann. 1119: *De terris vero quibus S. Bertinus habet, quæ Banwerc debent, concessi, ut de unaquaque terra 2. solidi singulis annis ab Abbatore Comiti persolvantur.* Alia ejusdem Balduni: *Illi vero qui in predicitâ villa ad Banwerc constituti sunt, debent Comiti tantum uthlandes, Banwerc et landwerc, et placitum inde erit Abbatis.* Alia Theodorici Comitis ann. 1147. ibid.: *Homines etiam sancti de comitatu suo in Broburg nullum opus quod Banwerc vocant, operari debent, nisi ubi homines mei ex communis induictu operantur.* Notitia ann. 1159. ibid.: *Dabit Waltero de Ekas et successoribus suis infra Pentecosten et festum S. Joannis pro Banwerc 4. sol.*

* **BAOGANDÆ, BAOGAÚDE.** Vide *Bagaude*.

BAPHIUM, seu *BAFIUM*, locus in quo fucatur vel tingitur purpura. Uugtio: *Baphium, genus purpura, unde Baphius, vel Baphiarius, purpureus vel textor talis purpuræ, vel venditor, vel mercator hujus purpuræ: et inventur simpliciter pro mercatore; et hoc Baphium, locus ubi talis purpura efficitur, vel texitur, vel venditatur.* *Prepositus Baphius*, apud Lamprid. in Alexandro. *Procuratores baphiorum* varios recenset Notitia imperii sub dispositione Comitis sacrarum largitionum. *Bafia Fenicis*, in leg. 18. C. Th. de Murilegul. (10. 20). [** Adde const. 3. de Indulgent. Debit. (11. 28.) et Justin. Cod. const. 2. et 14. de Murileg. (11. 7.)] *Tiriū textrini* meminit Firmicus lib. 3.

ut et Ammianus lib. 14. qui et *Ministros fucandæ purpuræ* memorat. [** Inde *Baphi*, Ministri in Officina tintoria constituti, const. 2. C. Just. de Murileg. (11. 7.) ubi alii leg. *Baphei*; *Baphiarii* in Not. Dign. Vide *Forcelin*.]

* **BAPHOMET,** pro *Mahomet*. Spicil. Acher tom. 7. pag. 194: *Altis vocibus Baphomet invocaverunt (Turci) et nos Deum nostrum in cordibus nostris deprecantes, impetum facientes in eos, de muris civitatis omnes expulimus.* Vide *Mahum*.

* **BAPOLI,** Benzo episc. Albens. in Henr. III. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 375: *Bapoli homines nequam, filii mendaci, rapientes hunc de sinu materni solatii, obistebant ne veniret ad coronam Latii.*

* **BAPTALERIUM, BAPTENTORIUM.** Molendinum ubi tunduntur panni. Statuta Monast. S. Claudii ann. 1448: *Item et per Petrum Vandalo super uno molendino et Baptentorio, dimidium grossum.* Ibidem quater repetitum semper adjuncta voce *Molendinum*. Vide *Batatorium*.

* **BAPTIGONES,** Idem quod *Batitura* 1. actus terendi frumenti, Gall. *Battage*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. 1. pag. 474: *Et dicimus quod possint esse et stare cives in villa cum familia eorum a die feriarum indiciarum pro messibus omnibus faciendis, sive Bapticonibus, sive seminibus, donec dicte ferie durent.* [FR.]

* **BAPTIDERE, BAPTIRE,** Batuere, verberare, leges Liutprandi apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 74: *Aut turpiter Baptiderit eam.* Ibid. pag. 75: *Et necasti eam per famem, aut turpiter Baptisti.* Vide *Batteri*.

* **BAPTIRE MONETAM,** Nummos cedere, Nostris *Battre monnoye*. Vetus formula inter leges Ludovici Imp. apud Murat. tom. 1. part. 2. pag. 132: *Petre, te appellat Martinus, qui est advocatus de parte publica, quod tu Baptisti falsam monetam.* [** Formul. ad cap. 17.]

* **BAPTILLUS,** Tuditula, clava campanæ, Gall. *Battant*, a verbo *Baptidere*. Mirac. S. Auctor. episc. Trevir. tom. 4. Aug. pag. 50. col. 1: *Baptillus de universis campanis et nolis ejusdem ecclesiarum, ut confusionem praecaverent, ad cautelem demptis, etc.* Pag. 51. col. 1: *Baptillus sparsim reperiunt, etc.* Vide *Batallum* et *Batellus* 2.

* **BAPTISAGIUM,** Præstatio, quæ ex Baptismo seu benedictione navium provenit. Privil. Rupelli ann. 1483. Inter Observat. ad Carol. VIII. pag. 384: *Quæ privilegia et dona barragi, Baptisagii, balisagi, ... ceteraque contenta priuilegiis, firma et inviolabilia esse per omnia perpetuo decernimus.*

* **BAPTISAMENTUM,** Baptismi apparatus, cæremonia. Bulla Innoc. PP. VIII. ann. 1484. in Contin. magn. Bulgar. pag. 291. col. 1: *Item, ut distinguantur clerici a laicis, ordinariunt, quod nulli ex dominis canonicis, seu de collegio habituanti in Baptisamentis, sponsalibus, sepulturis, vel quibusunque honoriibus siendis, vel alterius qualitercumque per civitatem ipsos contigerit ambulare, pileis seu capellis, vel cornatis, more laicorum, utantur. Baptisement et Baupannis, nostris, pro Baptismate ipso.* Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 18: *En poi de tens après conçut la royne un fil: quant il fu néz, elle le fist baptizier,.. mors fu en aubes assez tôt après le Baupnisement.* Bestiarus MS.:

Saint Esperit en sa samblanche (d'une colombe)
Descendu au Baptissement
De Jhesu Crist veraiement.

* Pro aedificatione vero eadem vox occurrat in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 332 : *Comme le suppliant qui venoit de la riviere de Loire de querir du sablon... pour faire du mortier pour le baptissement de sa maison, etc.* Hinc *Baptisé*, Confectus, fabricatus. Lit. remiss. ann. 1473. in Reg. 195. ch. 984 : *Le suppliant embastonné d'une grosse hante Baptisé sans ferreure.* Nisi sit pro Nominatus, appellatus, quo sensu etiamnum *Baptiser* usurpamus. Vide infra *Baptizare* 2. *Bautesme*, pro *Baptême*, baptismus, in vita J. C. MS. :

La Preescha (S. Jean) par conscience
Le Bautesme de pascience (Pénitence.)

* **BAPTISARE IMAGINEM CEREAM**, hoc est, eam appellare nomine illius, cui nocere propositum erat, solebant præstigatores, ut discimus ex Arresto ann. 1354. 30. Maii in vol. 4. arest. parlam. Paris: *Inter cetera quandam imaginem ceream fieri et Baptisari fecerat ipsa Margareta, cum quibusdam aliis sortilegiis, nominatione non dignis.* Authent. processus Roberti Atrebat. ex Cam. Comput. Paris. fol. 185. v° : *Je en voudroye avoir un autre (image de cire) que je vouldroye que il fut Baptisé... Si vous prie que vous le me Baptisiez, quar il est tout fait, il n'y fault que le Baptesme; je ay tout prest les parrains et maraines, et quant que il y a mestier, fors le Baptisement... Il n'y fault à faire fors aussi comme à un enfant baptiser et dire les nons qui y appartiennent.* Vide infra *Imaginatio* 2 et *Vultivoli*. [Vide Grimmii Mytholog. pag. 619. 620.] *Baptoier*, pro *Baptiser*, exarato serm. 15 : *Se hia de tex par mon esciant, qui puis qu'il furent Baptoié, ont offendu mout et correcié nostre Seigneur.*

* **BAPTISATIO**, Quælibet corporis ablutio, in itinere Jerosol. Bernardi de Breydenbach pag. 211.

* **BAPTISATUS**, Dicatus, quia Deo dicatur in Baptismo. Fredegarius in Hist. Gregorii Turon. epitomata n. 20. ubi Chlodoveus I. Rex Francorum Chlotildi Reginæ primogeniti sui mortem exprobrans ait: *Si in nomine deorum meorum puer fuisset Baptizatus, vixisset.* Et apud Gregorium ipsum lib. 2. num. 29: *Si in nomine deorum meorum puer fuisset Dicatus, vixisset.*

BAPTISMUS. *Baptismus Paschalis et Pentecostes*, quia olim, et ab ipsis Christianismi initiis, hæc duxæ potissimum solennitates ad Baptismum Catechumenorum delectæ leguntur, quod Tertullianus lib. de Baptismo testatur, ut et Siricius PP. in Epistola cap. 2. Gelasius I. Epist. 9. S. Leo Epist. 4. et 8. Gregorius M. et alii passim, præter Concilia et Synodos, in quibus Baptismus celebrari vetatur aliis diebus, nisi mortis periculum immineat. [Hinc *baptisterium* per Quadragesimam potissimum claudebatur, ut legitur in expositione brevi antiquæ Liturgiæ apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 97.] Cur autem ea potissimum solennitates ad id delecta fuerint, pluribus tradunt iidem Leo PP. Epist. 4. ad Siciliæ Episc. cap. 3. Tertullianus, et alii.

Certe hanc consuetudinem suo ævo, hoc est, circa ann. 1100. abrogatam fuisse testatur Theophylactus in Comment. in Lucam ad cap. 10. Cujus quidem antiquandæ legis ea præ cæteris causa extitit quam adferat Rupertus lib. 4. de divin. off. cap. 18. quod cum Christianitas crevisset, periculosum erat tan-

tam multitudinem differi, propter occasiones mortis, ac maxime propter turbam infantum e fidelibus parentibus nascentium, quorum tenera adhuc vita persæpe levæ occasione succiditur. Verum pristinum celebrandi Baptismum in Paschate et Pentecoste obtinuisse etiamnum longe post annum 1100. extremis sæculis, colligi potest ex Conciliis et Synodis.

Legimus tamen in aliis etiam festivitatibus celebratum Baptismum. Nam Siculi et nostri in Epiphania baptabant, quod tandem prohibuit Leo M. Epist. 80. Concilium Matisconense II. can 3. et Concilium Rotomagensis anni 1072. Id etiam obtinuisse in Africa Victoritana lib. 2. de Persecut. Vandala, in Hibernia Canones S. Patricii cap. 19. apud Græcos, Theophanes ann. 1. Justiniani pag. 149. et Râtherius Veronensis serm. 1 de Quadragesima cap. 5. apud Æthiopes et Coptos Josephus Scaliger lib. 7. de Emendat. temp. pag. 688. 705. testantur. Chlodovæum M. in Natali Domini baptizatum, auctor est Avitus Viennensis Episcopus Epist. 41. licet Fredegarius, Hincmarus, et alii quidam baptizatum in solennitate Paschali scribant. Fiebant porro baptisma ab ipso Episcopo, ut est apud Eustathium in Vita S. Eutychii Patr. Constantinop. num 91.

* Sed et in natali S. Joannis confabatur baptismus, ut colligitur ex Gregorio Turon. lib. 8. Hist. Franc. cap. 9: *Petierunt ut eum (puerum) de sancto lavacro in Dominicæ Natalis sollemnitate deberem excipere: et non venerunt. Rogaverunt deinceps ut ad sanctum Pascha baptizaretur; sed nec tunc allatus est infans. Deprecati sunt autem tertio, ut ad festivitatem S. Johannis exhiberetur: sed nec tunc venit.* Imo et in nataliitius martyrum, solemni ritu collatum fuisse baptismum in aliquibus ecclesiis, obseruat D. Bouquet ad hunc locum tom. 2. Collect. Histor. Franc. pag. 316.

* Trina immersione, ut notum est, peragebatur baptismus, nisi aliud exposceret necessitas: quem morem ad usque ultima tempora obtinuisse, sequentia aliqua monumenta testantur; ubi et nonnulla quæ notentur digna sunt. Rituale MS. S. M. Crassensis ex Cod. reg. 933: *Tunc sacerdos baptizet eum sub trina mersione dicens: Et ego te baptizo in nomine Patris, hic mergat semel, et Filii, hic secundo, et Spiritus Sancti, hic tertio, ut habeas vitam aeternam. Amen. Postea tradat eum patrinis, et liniat illum chrismate in vertice... Et induat eum alba ueste... Et communiceat illum sub ultraque specie. Sic communicandus est per septem dies.* Stat. synod. eccl. Atrebat. 15. sæc. edita cap. 5. ex Cod. reg. 1610: *Instrumentum (parochi) matronas et obstetricas qualiter, impellente necessitate, pueros habeant baptizare, videlicet sub hac forma et non alia, sive lingua Laycali sive Latina: Ego Baptizo, etc. Hoc faciant cum trina mersione in aqua. Alia Guil. Duprat episc. Claramont. ann. 1537: Prima immersio fiat cum dicetur: In nomine Patris; secunda cum dicetur: et Filii; tertia cum dicetur: et Spiritus Sancti.*

* Extant inter Statuta MSS. Auguri de Montfaucon Episc. Conseran. sec. 13. quædam observatu dignissima, quæ ad baptismum cum spectant hic collegisse, ne pereant, fortassis haud pigebit: *Frequenter plebis vestris baptizandi formam, et ut eam diligenter cum necessitatibus articulus ingruerit observent*

insinuate, ut baptisans infantem imposito prius nomine producto signo Crucis super aquam, ten in modum Crucis immersat illum in aqua calida vel frigida dicens sic: Petre vel S. ego baptizo te in nomine Patris, et filii et Spiritus Sancti, Amen. Et si nescit literas, hæc vulgariter dicat: verumtamen licet tantum semel immerserit, et licet infanti nomen impositum non fuerit, et, ego, non dixerit, nihilominus baptizatus est, dum tamen præmissa verba in mergendo dicantur. Erit etiam Baptizatus quo ad Deum, si dicerit Baptizote in nomine Christi. Hæc tamen laicus innotescenda non sunt, ne facile a forma per ecclesiam statuta receendant. Ubi vero tanta aqua vel temporis copia, vel vas ad hoc aptum haberi non potest, ut totaliter in aqua mergi non possit, cum scutella vel alio vase aliquæ aquæ quantitas super caput et corpus infantis dicendo præmissa verba fundatur.

* Eadē leguntur in Stat. synod. eccl. Carcass. ann. 1270. ex Cod. reg. 1613. et S. Flori MSS.

* Quæ autem erant patrinæ et matrinæ partes in hac cæmeronia, docent nos Acta dissolutionis matrimonii Ludovici XII. fol. 150. r°: *Ludovicus XI. in dictis fontibus tenebat unum de pedibus dicti domini nostri regis, et domina comitissa Vindocinensis, nunc defuncta, tanquam matrina tenebat alium pedem, et dominus comes Cenomanus de mandato dicti Ludovici XI. et tanquam alias patrinus tenebat eum per corpus sub brachiis, et imposuit sibi nomen ductus Ludovicus XI.* Ibid. fol. 134: *Cum rex Ludovicus XI. reversus fuisset de baptismo ad cameram dominæ ducissæ, ipse rex Ludovicus loquens eidem ducissæ dixit: Madame ma commere, cet enfant qui ne fait que naître, m'a pissé en la manche, quand je le tenois sur les fonts, quel signe est-ce? Et cum vellet recedere ab hujusmodi camera, calcar suum accepit linteamen lecti sic, quod fere cecidit; tunc dixit: Et deux, de his duobus casibus male contentus, ut videbatur. Hinc nosse viri ingenium.*

* Notandum vero prorsus est quod legitur in Reg. D. Cam. Comput. Paris. fol. 130. ubi de baptismo Ludovici filii Caroli V.: *Die Lunæ xv. Martii 1371. baptisatus fuit in ecclesia S. Pauli hora xij. et tenuit eum super fontes D. Ludovicus comes Stampensis; et sic est nomen ejus, dominus Ludovicus de Francia; et tenuit cum eo super fontes D. constabularius, Francie D. Bertrandus de Guesclin, qui post baptismum ipsius D. Ludovicus, supra fontes ei nudo tradiditensem nudum, dicendo sic Gallice: Monseigneur, je vous doint ceste espée et la met en vostre main et prie Dieu qu'il vous soyez encor aussi preuz et aussi bon chevalier, comme fut onques roy de France, qui porta espée. Amen, amen,*

* In Hybernia, loco aquæ, lac adhibitum fuisse ad baptisandos divitum filios, qui domi baptisabantur, testis est Bed. abbas Petroburg. in Gestis Henr. II. ad ann. 1171. edit. Hearn. tom. 1. pag. 30: *In quo concilio (Casselensis civitatis Hybernia) statuerunt... parvos baptisari in ecclesia in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti: et hoc a sacerdotibus fieri præceperunt. Mos enim prius erat per diversa loca Hybernia, quod statim cum puer nasceretur, pater ipsius, vel quilibet alius, cum ter mergeret in aqua, et si divitis filius fuit, ter mergeretur in lacte. Postea vero solebant aquam illam,*

vel lac illud in cloacis suis, vel in aliis locis immundis prouidere.

* Ex Concilio Neocesariensi in vet. Pœnitentiali ex Cod. reg. 3878. fol. 82. discimus infantem posse baptisari inclusum in utero materno. Hujus haec sunt verba: *Prægnans mulier baptizetur, et postea infans.*

* Vinum parvulis baptisatis porrigitur; quod inter abolendas consuetudines, quas exigeabant parochi, annumeratur in Aresto ann. 1401. 11. Mart. ex vol. 9. arrest. parlam. Paris.: *Insuper ratione vini proprii ipsorum curatorum, quod parvulus post baptismi susceptionem bibendum dare consueverant, etc.*

BAPTISMA GENERALE, Paschatis et Pentecostes. Concilium Rotomagense ann. 1072: *Ne Generale Baptisma nisi Sabbato Pascha et Pentecostes fiat. Hoc quidem servato, quod parvulus quoquaque tempore, quacunque die petierint, regenerationis lavacrum non negetur.* Honorius III. PP. in Bulla ann. 1217. pro Episcopo Papiensi: *Præter matrem Ecclesiam Baptismum Generalem fieri penitus prohibemus.*

* BAPTISMUS AD SUCCURRENDUM dictus, qui in extremis confertur, in Lib. sacram. eccl. Rem. Vide in *Clinici*.

* BAPTISMA MANUALE, Quod quolibet die confertur. Sentent. ann. circ. 1322. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodoeop. Charit. part. 2. pag. 429: *Ex parte dicti domini plebani occasione Baptismatis tam solemnis, quam manuallis seu quotidiani, etc.*

BAPTISMUM PERDERE, id est, gratiam Baptismi et innocentiam, ut alunt, baptismalem. Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini:

Qui male polluerint lavaci venerabilis undam, Et sua perdidérint Baptismata criminis mersi.

BAPTISMUS CAMPANARUM. Vide *Campana*.

BAPTISMUS CRUCIS, apud Armenos describitur a Willebrando ab Oldenborg in Itinerario, apud Allatum in Symmictis pag. 139. et ab Adamo Oleario in Itinerario, Moscovitico tom. 1.

* LAPIS BAPTISMI. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 118: *Casulas quatuor albas, quatuor Lapidès Baptismi, imaginem B. Virginis. An fons baptismalis, quadratus et compactus e lapidibus quatuor?* [** Germani etiamnum dicunt *Taufstein* pro omni Baptisterio.]

* BAPTISMUS, Eadem notione qua Baptisterium infra Chronicum Parmense ad ann. 1307. apud Murator. tom. 9. col. 866: *Item eo tempore duo turizelli primo facti et levati fuerunt super Baptismo Ecclesie majoris cum colonellis, et cum pomis deauratis versus palatum Episcopatus Parmae.*

* BAPTISMATIS nomine nuncupabatur in ecclesiis Tullensi immersione in aquam, quæ pena erat instituta in monachos servitio ecclesiæ cathedrali debito certis diebus, deficientes. Stat. eccl. Tullens. ann. 1497. ex Cod. reg. 4333. fol. 78: r°: *Olim de quolibet coenobio existente in diocesi (Tullensi) veniebat unus illis diebus (tribus scilicet festis immediate post Pascha) ad servendum ecclesie ad laudem resurrectionis, et cathedralis ecclesiæ honorem et reverentiam. Si autem aliquis ex prætacticis, vel contumaci animo, aut torpencia deficerit, projiciendus est in aquam, non periculose tamen, in signum baptismatis Christi, quod Apostoli post resurrectionem Christi ferverint animo prædicaverunt: tamen si ex prænominatis aliquæ fuerint honestæ*

personæ, admittuntur ad gratiosam redemptions, non excedentem duos solidos cursibiles. [** Nonnulla notatu digna de Baptismo vide apud Antonium Matthæum ad Alciati Epistolam contra vitam Monasticam, pag. 42. Confer etiam Nostrum Glossar. med. Græc. voce Σφραγίς, col. 1500. et Τελείωσις, col. 1539.]

* BAPTISSIO, Baptismus. Index MS. beneficior. Eccl. et Dicec. Const. fol. 45. e Muræo D. de Cangé: *Percipiunt equis portionibus in ipsa parochia omnes grossas decimas et leguminum et totum altalagium, excepta pecunia obtuta in Quadragesima et alias, et debita in confessiōibus audiendis, visitatione infirmorum, et pro Baptissione.*

1. BAPTISTERIUM, Græcis idem quod Piscina, ut est apud Sidon. lib. 2. Epist. 2. [** Vide Forcellin. H. Stephan. Thesaur. Gr. ed. Didot. vol. 2. col. 111.] Recentioribus vero aëdes vel locus in Ecclesiæ seu ædi sacre adjunctus, in cuius medio erat fons, ubi baptizabantur Techumeni. Eucherius [et Glossar. MS. S. Germani a Pratis num. 501]. *Baptisterium, tinctorium. Baptisterii Basilica, apud S. Ambros. Epist. 13. Aula Baptismatis, apud Fortunatum lib. 1. Poem. 15 :*

*Instaurata etiam sacri est Baptismatis aula,
Quos maculas veteres fons lavat unus aquis.*

Adde lib. 2. Poem. 11.

Baptisteria vero non nisi in majoribus Ecclesiis et Parochialibus constituere fas erat, nedum vero in oratoriis privatis, ut est in Epistola Zachariae PP. ad Pipinum cap. 15. Sed ea fere semper extracta erant seorsim a templis, iisque adjuncta, ut observare est ex Paulino Epist. 12. et Natali 10. Gregorio Turon. lib. 10. [Diurno Romano cap. 5. tit. 19. 20. 21.] et alii sine numero.

*Oratoria et altaria in Baptisteriis interdum extitis, docemur ex iis quæ tradit Anastasius in S. Hilario PP. eumdem nempe Pontificem tria fecisse oratoria in Baptisterio Basilicæ Constantinianæ. S. Joannis Bapt. S. Joannis Evang. et S. Crucis; præterea in Baptisterio Lateranensi oratorium S. Stephani. Idem in S. Symmacho: *Ad fontem in Basilica B. Petri Apostoli oratorium S. Crucis ex argento, Confessionem et crucem ex auro, etc.* Quem quidem morem indicat etiam Paulinus Natali 10. ubi Baptisterium describit:*

*... Medio pietatis
Fonte nitet, mireque simul novat atque novatur.
Namque hodie bis eam geminata novatio comit,
Dum genuina Antistes gerit illuc munera Christi,
In geminis adyutum venerabile dedicat usus,
Castifico socians pia sacramenta lavacro.*

Picturis variis adornata Baptisteria testatur idem Paulinus Epist. 12. Anastasius in Leone III. pag. 134: *Ipsum vero baptisterium diversis in circuitu decoravit picturis. Quibus autem adornari picturis solerent Baptisteria, belle describit Aegidius Monachus Aureæ vallis in Oberto Episc. Leod. cap. 18:*

*Fontes fecit opere fabrili,
Arte vix comparabili.
Duodecim qui sustinent
Boves, typum gratia continent.
Materia est de mysterio.
Quod tractatur in baptisterio.
Hic baptizat Joannes Dominum,
Hic gentilem Petrus Cornelium,
Baptizatur Craton Philosophus,
Ad Joannem confluit populus.
Hoc quod fontes desuper operit,
Apostolos et Prophetas exerit.*

Vide Sansovinum et Stringam in Vene-

tia lib. 1. cap. 106. et quæ de Baptisterio Sophiano diximus in Descript. adis Sophianæ n. 82. 83. [** Gloss. med. Græc. col. 174. et voce Κολυμβητηρα, col. 687.]

Illiud denique observatione dignum existimo: Florentiae (ut et Pisis, Bononiæ, Parmæ, Urbe veteri, et alibi) in Italia e regione maximi templi Ecclesia est rotunda S. Joanni Baptistæ sacra; hanc Baptisterium appellant, tota et hæc marmorea, habens januas, quas seneæ valva operis egregii occidunt. In medio illius Ecclesiæ Baptisterium e marmore lucidissimo positum visitur, in quo Florentini omnes Baptismi lavacrum percipiunt, neque alibi quisquam præterquam in hoc Baptisterio aquis salutaribus tingitur. Quæ quidem adnotare libuit, tanquam veteris moris institutum, cum olim in civitatibus in Ecclesiis tantum Cathedralibus, aut iis adjunctis Baptisteriis baptismus conferretur, in quibus etiamnum supersunt ejusmodi Baptisteria, tametsi nulli fere usui. Vide in hanc rem Panvinium de septem urbis Romæ basilicis, ubi de Baptisterio Lateranensi pag. 188. Nota sunt quæ de Baptisterio Sophiano obseruant Scriptores.

In Baptisteriis mortui sepeliri videntur in Concilio Altisiodor. cap. 14.

BAPTISTERIUM, Ecclesia baptismalis, parochialis. Sidonius lib. 4. Epist. 15: *Nam Baptisterium, quod olim fabricabamini, scribitis posse jam consecrari.* Synodus Romana ann. 853. cap. 40: *Presbyteri vero qui in diversis locis, Baptisteriis, vel quibuscumque aliis sacris oratoriis ordinantur, etc.* Vita Garnerii Prepositi sancti Stephani Divisionensis apud Perardum pag. 131: *Est alia basilica.... de qua in praedicta B. Gregorii (Lingonensis Episcopi) Vita scriptum est, quod domus ejus Baptisterio adhaeret, ab officio baptizandi sic nominata, quod ibidem saepius fiebat.* Occurrat saepè in Charta Longobardica ann. 745. apud Ughellum in Episcopis Aretini. *Ecclesia Baptisterii, in Vita S. Aviti Episc. Viennensis n° 5:* *Hujus labore et industria Baptisterii Ecclesia musivo et marmore mirabiliter ornata, et pavimento venusti operis construata, ipsumque Baptisterium cum aqueductu et ornatu suo, ad honorem Patriarcharum et Prophetarum, sanctique Joannis Baptiste, quanta celeritate a fundamentis reædificata sit, etc.* Vide *Ecclesia Baptismalis. Domus Baptismalis*, apud Herimannum de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 43: *Domum illic Baptismatis in honore ipsius ædificavit, quoad laudes divinas sacramentorum ministris celebrantibus populus Deo dignus posset confluere, et charismata divina percipere.*

BAPTISTERIUM, Aqua baptismatis, fontes ipsi. Liber Sacramentor. Gregorii M.: *Hic mittantur duo cerei intus in Baptisterio.* Ubi Ordo Romanus: *Hic depositum benedictus cereus in fontem.*

BAPTISTERIUM, Baptismus ipse. Jo. de Janua: *Baptisterium.... dicitur tam pro baptimate, quam pro loco.* Ebo Remensis de Ministris: *Chorepiscopi ministerium est, in conficiendis divinis sacramentis, et Baptisterio, omnium intellectum aperiens excitare.* Vita Eusebii Episcopi Vercellensis: *Dum sacrum in mense Martio celebraretur Pascha, in cuius vigilia Papa memoratus sacra perageret, et sacratissimum celebraret Baptisterium, etc.* Capitul. Caroli C. tit. 40. cap. 1. [** Convent. Attiniacens. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 622.]: *Sine illius licentia*

Missas et Baptisteria in eadem civitate praeceperunt celebrare. Dudo libro 2. Actor. Norman. de Rollone recens baptizato: Dedit itaque Robertus prima die Baptisterium... terram, etc. Ade Epistolam Livonis Regis Armeniæ in Gestis Innoc. PP. III. pag. 127. et Bractonum lib. 3. tit. 2. cap. 21. § 2. etc. Le Roman de la Prise de Hierusalem MS. :

Sire, je croi mult bien la sainte Annocation,
Et le saint Baptestire, et l'Incarnation.

Le Roman de Rou et des Dus de Normandie MS. :

Se Rou vouloit pour nous Chrestien devenir,
Baptistire rechoivre, paenitence guerpir, etc.

BAPTISTERIUM. Ita Armeni festum Epiphaniæ appellant, quo die Christi Baptismus colitur, ut auctor est Willebrandus ab Oldenborg in Itinerario Terræ Sanctæ, ubi pluribus quomodo hanc festivitatem celebrarent, commemorat, pag. 137.

BAPTISTERIUM. Liber in quo ritus baptismi et orationes describuntur, vel certe Ordo ad baptizandum. Capitula Caroli M. de diversis rebus ann. 789. cap. 7. [** Pertz. vol. Leg. 1. pag. 68.] : Ut audiant Episcopi Baptisterium Presbyterorum, ut secundum Romanum modum baptizent. Capitula ejusdem apud Salz, [** Capit. data Presbyt. ann. 808. cap. 3. Pertzio pag. 124.] : Ut (Sacerdos) signaculum et Baptisterium memoriter teneat. Capitula Guilleberti Episcopi cap. 3 : Ut unusquisque Baptisterium suum habeat, ut recte baptizare possit. S. Bonifacius Mogunt. in Capitulo. cap. 16 : Ut unusquisque Episcopus in sua parochia diligenter discutat suos Presbyters, et faciat ut illorum signacula et Baptisteria bene faciant, et edoceant Presbyters quid in illo Baptisterio unquamquaque verbum vel sententia per se significet. Burchardus lib. 19. cap. 8 : Discat. . . . Psalterium, Lectorianum cum Evangelii, sacramentorum librum, Baptisterium et computum cum Ciclo. Ita etiam in Capitulis Ahytonis Episcopi Basiliensis cap. 6. In Pœnitentiali Egberti Archiep. Eborac. pag. 12. Vide Concil. Remense II. cap. 7. Bedam de Remediis peccator. cap. 1. etc. [** Melber. Vocabul. Praedictant.]

BAPTISTERIUM. Obventiones et redditus Sacerdotum ex Baptismis. Ch. Teotoloniæ Archiep. Turonensis ann. 933 : De parochia scilicet ipsius Ecclesie seu Monasterii, de redditibusque ejus, hoc est, censi, Baptisterio, sepultura, etc. Tabularium Conchense in Ruthenis Ch. 15 : Et quartam partem de sepulturam et Baptisterium, et pœnitentiam, et sepulturam de ipsis homines et illas feminas, que de aliis parochiis pro amore Domini et sanctæ Fidis, ad istam Ecclesiam venerint. Adde Ch. 83. [et Chartularium S. Sulpitii Bituric. fol. 22. ubi Evrardus concedit Eudoni Abb. S. Sulpitii, Omne fevum Presbyterale intra et extra ecclesian Nobiliensem, hoc est, offerendam, sepulturam, Baptisterium, etc. Vide Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 229.]

* 2. **BAPTISTERIUM.** Addit. ad Hist. Rolandini apud Murator. tom. 8 Script. Ital. pag. 377 : Hoc anno 1260. in vigilia sancti Martini incepit Baptisterium in Padua. Sed legendum, emendante ipso Muratorio tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 472 : Baptisterium vel Batimentum, hoc est, flagellantum novitas. Sed et Baptisterium Itali dixerunt, ut videre est supra in hac voce. Vide infra Battimentum.

BAPTISTORIUM, [¹ pro Baptitorium, Molendinum, quo panni tunduntur. Charta ann. 1427. tom. 1. Cod. Ital. diplom. col. 692 : Cum piscariis, furnis, molendinis, Baptistoriis, aquis, etc.] Vide Batatorium.

BAPTITURA. Vide *Martisia*.

1. **BAPTIZARE**, pro Enuntiare, describere, apud Masuerum, tit. 85. art. 29. Joan. Gallum quæst. 151. et alios nostri ævi Practicos. *Baptizer*, hac notione occurrunt in Consuetud. Labourtensi tit. 9. art. 19. tit. 12. art. 10. et Solensi tit. 27. art. 26.

* 2. **BAPTIZARE**, Nominare, vocare, nostris etiam *Baptiser*, eadem notione, quia in baptismō nomen inditur. Convent. ciuit. Saonæ pag. 54 : Et ulterius compellunt dictos homines ad solvendum denarios sex pro singulo barrile toninorum : et hoc *Baptizant* pro pondere, licet nullum pondus fiat, nec solei soleat, nec debeat.

* **BAPTIZATI** dicti potissimum, qui a Judaica vel Mahometana superstitione ad fidem Christi convertebantur. Arest. ann. 1260. in Reg. Olim parlam. Paris. : Placuit domino regi, quod major Silvanectensis, . . . ac alii majores bonarum villarum, habeant justitiam de *Baptizatis* in villis suis manentibus, quando delinquunt. Lit. remiss. anh. 1550. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 590 : Raymundus Amfœcius de Bellicadro, de stipite *Baptizatorum*, adductorum jam dudum de partibus Ultramarinis per sanctæ memorie dominum nostrum Ludovicum, quondam regem Francorum. Vide in *Conversio. Confer Alba 4. Illuminare 1. et Clinici.*

* **BAPTIZATOR**, Qui baptizat, tingit. S. Bern. Epist. 403. Edit. 1690. et Acta SS. Julii tom. 2. pag. 625.

BAPTIZATORIUM, Baptisterium, Ugulationi.

* **BAPTIZATUS**, Filiolus, e fonte baptismatis susceptus : nisi eo sensu intelligas, quo jam in *Baptizati*. Testam. Guillelmi monetarii ann. 1213. ex Cod. reg. 5255 : Denique affranchisco et penitus liberum ab omni servitio facio ad quinque annos post finem meum, videlicet Petrum de Molino *Baptizatum* meum.

* Haud scio an hoc spectet et vox *Baptizoere*, vestemque albam baptistarum aut chrismale significet, in Lit. remiss. ann. 1452. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 166 : Une piece de toile contenant trois aulnes, pour faire *Baptizoeres*.

* **BAQUALARIUS**, pro *Baccalarius*, in Annal. Victor. MSS. ad ann. 1305. Vide *Baccalarii* 2.

* **BAQUELLARIUS**. Vide supra in *Baccalarii* 1.

* **BAQUELLARIUS**, pro *Baccalaureus. Baquellarius in Legibus*, in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 2. pag. 673.

* **BAQUERIUS**, Qui *baccum* curat et regit. Locus est in *Baccus. Basquier*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 431 : Blanchet osta audit varlet du Basquier ses advocons, etc. Vide infra *Barquerius*.

* **BAQUETUS**, a vulgari *Baquet*, Cupa, labrum. Charta ann. 1392. ex Tabul. Massil. : *Alia instrumenta in quadam Baqueto, in quo sunt plura, etc. Baquet vero, pro Exiguus, exilis, Gall. Petit, menu, vox contemptus, in Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 421 : Ainsy comme le suppliant et son compagnon se jouoient l'un avecques l'autre, et que chascun d'eulx avoit son arc en sa main, ledit Toulioult criat, Baquet, audit Jehannin de Villiers; sur*

quoy icellui de Villiers par maniere d'esbatement lui tray une saiette defferree.

* 1. **BARA**, Mola olearia. Papias MS. : Beth sive *Bara*, *Mola olearia*.

* 2. **BARA**, Lectica, Feretrum, Ital. *Barra*. Vita S. Bernardi Senensis tom. 5. Maii pag. 285 : *Tribus annis jacuerat paralytica, infirmitate obsessa adeo, quod modo aliquo surgere non valens, delata fuit in quadam capsâ seu *Bara* equo. Memoriale Potestatum Regiensium ad ann. 1275. apud Murator. tom. 8. col. 1138. B. : Et portati fuerunt quilibet in una capsâ ; et primi duo scilicet dominus Johannes et Prinzivallus sepulti fuerunt ad locum Fratrum predicatorum, quilibet in sepultura sua ; et positi fuerunt in *Bara*, quilibet in sua, ad Ecclesiam S. Barnabæ extra portam S. Petri. [** A Germ. *Bâra*, hodie *Bahre*. Vide Graff. Thes. vol. 3. col. 150.]*

* Stat. confratriæ S. Affrodisii ann. 1398. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 318 : *Ponantur duo cerei iuxta tumulum sive Baram, supra quam ponatur pannus aureus dictæ confratriæ.... Fiat absolution juxta dictum tumulum sive Betam. Ubi leg. *Baram*. Vide infra in *Barra* et *Bera* 3.*

* 3. **BARA**, Fluctus, unda. Index onomat. tom. 1. SS. Aprilis.

* 4. **BARA**, Qui fidem datam non servat. Sic in Usaticis Barcinon. dicitur a quodam *Bera* seu *Bara* Comite Barcinonensi, qui fidem datam Ludovico Pio Imp. violaverat. Vide Marc. Hispan. lib. 3.

* **BARACA**, Casula, tuguriolum, Hispan. *Baraca*, nostris *Baraque*. Charta ann. 1381. ex Tabul. Massil. : *Pro equitibus missis per nos pridie ad castrum de Pennis, pro comburendo Baracas... illic stientes.* [** Est vox Arabica, quæ denotat Tentorium. ADEL. Vide Muratorli Antiq. Ital. vol. 2. col. 1148.]

* **BARACANUS**, BARACHANUS, Idem quod *Barbacana*, *Barbacanus*, Propugnaculum, quo vel portæ vel muri castrorum munientur. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 125 : *Et si quis contrasceretur amittat feudum, et puniatur in C. sol. bononiorum, nisi esset tanta habundantia custodum ibi, quod non possint omnes habitare in dictis turribus ; quo casu residuum possit per Barachanos (baracanos codd. 52*-60), et per castrum uitare.* [FR.]

* **BARACHA**, Eadem notione. Assignat. totalit. Joan. reginæ Franc. ann. 1319. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 69 : *Item pro Barachis novis ejusdem forestæ (de Vernon) quinquaginta solidos.*

* **BARAGINES**. Vide *Barginna*.

* **BARAGNUS**, *Peregrino*, e forestero, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Barginna. Baregnon*, Pera viatoria, in Chron. MS. Bertrandi Guesclini :

A l'escuier revint, si lui donna grant don,
Et lui chargeun un brief dedans son Baregnon,
Et puis le renvoia au roy de Montlaon.

* **BARAHU**. Tabularium Prioratus de Paredo in Ducatu Burgundiæ pag. 8 : *Acceptipque unum equum, et 30. solid. et unam vanam, et unum Barahu.*

* **f. Pugio** : vox Germanicæ originis, ut notant Academ. Hispan. in Diction. ad v. *Barahustador*.

* **BARALCATA**, Præstationis species, quæ in cera exsolvitur. Inventar. bonor. Raym. de Villanova MS. ann. 1449 : *Sequuntur Baralcatæ, quæ tenentur facere dicti homines quilibet in festo Paschatis, videlicet libras cervæ v. Vide Cerarius.*

* **BARALIA**, Repagulum, clathrus.

Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1498: *Item pro reparatione unius Baratiz antiquar.* vid. sol. Vide in *Barra*.

BARALIO, Calcei species, qua Hispani rustici olim utebantur. Lucas Tudensis sera 1065: *Fecit sibi et suis militibus de coriis crudis, et ligneis viminibus, rustorum more, calceamenta que vulgariter Avrcas et Baraliones vocant.*

* **BARALLUS VINI**. Regestum Probus fol. 35: *Johannes Bassius tenet de Comite 12. fessor. vineæ, et debet inde tres Barallus Vini et talliam. Ibidem passim occurrit. In quibusdam Neustriæ partibus major quædam cadi species dicitur *Barraud*, Gall. *Gros Baril*. Belli-joci *Baralis vini* valet semiasinatum; asinata autem octo quartas seu 96. potos.*

* Cadus, mensuræ species, Provincia libus *Baral vel Barau*. Charta ann. 1270. in Hist. Lugdun. pag. 18. col. 1: *Item Petrus Fabri de S. Cirico posuit in domo Johannis de Rhodano xiiij. asinatas vini puri et unum Barallum*. Barail, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 183. Chartoph. reg. ch. 58: *Icelle femme vendit ladite guesdes moyennant la somme de xvij. solz chacun Barail, mesure de S. Quentin*. Vide *Barrale*.

* **BARANCA**, Idem quod mox *Baratum vel Barataria*, Fraus in contractibus, f. mendose, mendis enim scatet exemplar unde editum est Testamentum Bernardi Comitis Armaniaci ann. 1302. apud Marten. tom. 1. Collect. Ampliss. col. 1408: *Et si qui sint, cum quibus notum sit, quod fieri habuerimus Barancas aliquas, et dicant nos in aliquo debito obligatos esse, volumus quod eis simplici jumento credatur, si forte alias probationes habere non possint.*

* **BARANCIA**, Idem ac *Balança*, *Balansa*, *Balantia*, *Balanx*, *Bilanx*, *Trutina*, Ital. *Bilancia*, Gall. *Balance*. Liber Consuet. Mediol. in Mon. Hist. patr. Taur. tom. XVI. P. II. col. 955: *Item præcipiunt per sacramentum omnibus illis hominibus, qui vendunt carnem siccam, oleum... ad pensam vel ad mensuram, ut... non habeant ab aliqua parte statueret vel Barancia aliquam rem, supra quam aliqua pars Barancia possit apponiri, vel appodiari.* [FR.]

* Occurrerit etiam hæc vox in Franchisia concessa per Ludovicum ducem Sabaudia contra usurarios publicos, ann. 1437. in Mon. Hist. patr. Taur. tom. II. col. 505: *In primis, ut dolositatibus et versuictis usurariorum, cabanciorum, corratariorum et Baratorum et consimilium obviare, somptusque ab insomptibus discernere valeamus... statuimus, etc.* [FR.]

* **BARANGII MILITES**, Qui fuerint in aula imperatorum Constantinopolitanorum, vide in *Báραγγοι*. Glossâr. med. Græcit.

* **BARARE**, Decipere. Vita B. Sibyllinæ tom. 3. Martii pag. 68: *Ergone sic, B. Dominice, Barasti me? numquid non illusisti mihi? Apud Borellum Barater, Tromper:*

Et loix apprennent tricherie,
Baratent le siecle, et enginent,
Ils ne compassent pas ne lignent
Leur vivre si comme ils devroient,
Et com ils ès escrits le voyent.

Vide mox *Barataria in Baratum*.

* **BARATA**, **BARATTA**, Permutatio, Gall. *Exchange, emprunt*. Charta ann. 1286. ex Tabul. Flamar.: *Ipse Geraldus de Sentis, retroactis temporibus, eisdem mutuaverat.... calvij. solidos Morlenses in pecunia numerata, ad persolvendum*

*debita et Baratas, quæ et quas ipsi debebant Judeis et aliis personis. Statuta Montis-reg. pag. 119: Quilibet filius familiæ.... texatur et debeat solvere sibi mutuantibus, et tenere firmas, et adimpire emptiones, venditiones, permutiones sive Baratas, et quoscunque alios contractus. Stat. civit. Astæ, ubi de reva bestiar: Si contingat fieri aliquas permutationes, Baratas sive cambia, etc. Vide in *Baratum*.*

* 1. **BARATARE**, Permutare. Statuta Massil. pag. 143: *Teneantur dicti corraterii sui officii sacramento non vendere, nec vendi facere, nec Baratare aliqua avera incamerata, et si alicubi in Massilia talia avera sic incamerata sciverint, teneantur hæc manifestare illis duobus probis hominibus, qui erunt constituti a Communi Massiliæ super averis incameratis. Vide *Baratum*.*

* Stat. Montis-reg. pag. 302: *Quod si aliqua persona de Monte-regali vel posse vendiderit vel Barataverit aliquam seu aliquas de suprascriptis bestiis alicui extraneo, etc. Nostris Bareter, eadem notio. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 385: Jehan Coffrier demanda au supplicant s'il avoit que vendre ou Bareter à lui. Et Barter, in alii ann. 1446. ex Reg. 178. ch. 38: Le supplicant print une macque escantellée qu'il Barta et eschange à ung arc. Sed leg. forte est, Bareta*

* 2. **BARATARE**, Fallere, decipere, Itali. *Barattare*. Stat. crimin. Saonæ cap. 37. pag. 79: *Quia interdum in civitate Saone et dictricu se reducent personæ male et suspectæ, ut puta ludentes cum falsis dariis (decisis) et aliis malis ludis Baratantes, etc. Vide *Barataria in Baratum et Barrare 3*.*

* 3. **BARATARE**, Disperdere, dissipare, dilapidare, quo etiam sensu Itali *Barattare* vol *Sbarattare* usurpat. Statuta Pallav. liv. 1. cap. 25. pag. 29: *Item de fructibus et frugibus atque fetibus rerum, de quibus quæstio in judicio fiat, et juret actor se baratatione vel dilapidatione timere... seu sacramentum fiat de re conservanda et non Baratanda, et de stando juri et judicato solvendo, etc.*

* 1. **BARATARIA**, **BARATERIUS**, etc. Vide in *Baratum*.

* 2. **BARATARIA**, **BARRATARIA**, **Concessus**, **societas ludentium, aleatorium**; sic dictum quod ibi fraus sæpiissime exercetur. Stat. crimin. Cumanæ cap. 187. ex Cod. reg. 4622. fol. 105. v^o: *Non fiat nec teneatur aliqua Barataria ludi taxillorum... in aliquibus contratis, nec parochiis, nec dominibus civitatis et confiniorum Cumaram per aliquos stipendiarios, baraterios, arnoldos, etc. Occurrerit præterea in Stat. Placent. lib. 5. fol. 55. v^o. Stat. Mantua lib. 1. cap. 113. ex Cod. reg. 480: Extra quæ loca non possit conductor Barrataria, nec aliquis ejus officialis alicui dare licentiam ludendi ad azarum, seu ad alium ludum prohibitum. Vide infra *Basclacia*.*

* 3. **BARATARIA**, Vox maxime inter negotiatores marinos usurpata, qua fraus, dolus, fallacia quæ in mercibus fieri potest, designatur, *Baratterie*, in Ordinat. marit. ann. 1681. *Baretæ*, in Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. Reg. 1245. fol. 11. r^o: *Presbyter de Bellavilla habet naves in mari, et est infamatus de Baretæ. Stat. Genuens. lib. 4. cap. 17. pag. 123: Assecuratores non teneantur de Barataria patroni navigii, nisi aliter factum fuisset. Vide infra *Barattaria 1*.*

* **BARATATIO**, Dissipatio, dilapidatio. Vide supra *Baratare 3*.

* **BARATERII**, Calones, ganeones; vox generica, qua, apud Italos præcipue, vilissimi quique homines, ut *Ribaldi* voce apud nos, significantur. Hist. Coritus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 795: *Continue eos in sequentes lanciferi, Baraterii, et aliqui in acie non erant compositi, prosternatos confundentes et expoliantes, etc. Stat. Cadubrii lib. 3. cap. 25: Intelligent Baraterii seu ribaldi, qui tribus vicibus, vel ab inde supra, super tavolierum in terrula se spoliaverant. Vide in *Baratum*.*

* **BARATICUS**, pro *Barathricus*, Ex barathro, seu abysso. Concil. Mexicana num ann. 1585. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 382: *In quibus ab incognitis sæculis Astroth, Bel, Baal, Dagon et reliquæ Baraticæ ferinæ spurcitiæ colebantur.*

* **BARATOR**, pro *Baratator*, ut vult Cangius in *Baratum*, rursum tamen occurrit hæc vox apud Theod. a Niem in vita Joan. PP. XXIII: *Certe a scortis etiam et Baratoribus, scilicet lusoribus taxillorum, neconon feneratoribus, etc.*

* 1. **BARATTARIA**, ut *Barataria 2*. Fraus, dolus, qui fit in contractibus vel venditionibus. Chron. Pet. Azarri ad ann. 1357. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 338: *Quum homines non audeant conqueri de infinitis extorsionibus et Barattariis factis per universos de familia ipsius domini Johannis, etc. Vide in *Baratum*.*

* 2. **BARATTARIA**, f. Locus, ubi merces fraudis suæceptæ, aut permutedæ reponuntur, vel Mensa nummularia. Inquisit. ann. 1371. in Acces. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 428. col. 1: *Item dictum officium (cellararii) habet in dicto castro (Aquaefundata) plateam et Barattariam. Pag. 431. col. 1: Officium supradictum debet habere in dicto foro logiam unam, in qua sunt pondera et Barattaria. Baraterie, Permutatio, Gall. Echange, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 201: On n'auroit mie en un an une pinte de vin davantage de vos changes, né de vos Barateries. Haud scio an inde accersenda cujusdam festi S. Firmino apud Ambianenses appellatio, quia in ea nimirum habebantur nondinæ in quibus permutations fieri solent. Lit. remiss. ann. 1406. ibid. ch. 432: Environ la Saint Fremin, que on dit à Amiens la S. Fremin au Barat. An deducenda a *Baratum 2**

1. **BARATUM**, Ital. *Baratto*, Permutatio, unde *Barattare*, *Cambiar una cosa ad un' altra*, permuttere, Hispanis *Baratar*, Vasconibus *Barataze*. Charta ann. 1247. in Regesto Comitum Tolosæ fol. 48: *Vel pro aliquibus debitibus, vel Baratis vel firmantiis, de quibus ipsi tementur. Alia ann. 1235. ibid.: Durandus de S. Borcio et Durandus ejus filius solverunt Raimundum Comitem Tolosæ de omni hoc quod ipsi ei poterant petere vel acquirere, pro debitis et Baratis Vicaria Tolosæ, vel pro aliis debitibus et Baratis. Curia Generalis Catalaniæ sub Petro II. Rege Arag. ann. 1288. MS.: Quod nos nec Officiales nostri non compellamus Christianum solvere usuras Christiano,.... ita tamen quod de Baratis hoc non intelligatur. [** Constit. lib. 4. tit. 20. const. 2.] Alia Curia Jacobi II. Regis ann. 1291: *Judæus non possit mutuare nec audeat facere aliquem contractum vel Baratam de blado vel oleo vel safrano, etc. [** Constit. superfl. lib. 4. tit. 6. const. 3. Permutationem fingebant ut hoc nomine usuræ darentur, quod liquide patet ex**

constit. Petri II. supra laudata, ubi in Catalon. additur, perco quels Barons e los cavallers pugan trobar a manllevar; o encara a prestar. Usuræ enim ibi sunt usuræ nimiaæ et non legitimæ. Vide Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 188. voce *Barataria* 4.]

¶ BARATA, Eadem notione. Instrum. ann. 1254. ex Cod. MS. Musæi D. Brunet fol. 61. recto : *Item pro Instrumento Barate, mutui depositi, confessionis alicujus summe a 100. sol. et infra ponendo in Cartulario 3. den.*

BARATARIA, Fraus, dolus, qui fit in contractibus vel venditionibus ; *Baratario*, Occitanis ; *Baratteria*, Italis, et Joanni Villaneo lib. 7. cap. 147. lib. 8. cap. 95. lib. 9. cap. 303. lib. 12. cap. 57. Gloss. Lat. Gall. : *Dolus, Baraz, Tricheerie. Dolosus, Bareterres.* [Armorici Barat vel *Barad*, Fraus, præditiō ; *Barater*, Proditor.] Occurrit in Statutis Romæ lib. 1. cap. 16. 44. 46. 97. lib. 2. cap. 87. [Baras eodem sensu in Chartulario S. Vändreg. tom. 1. pag. 1023: *Fuites, Baras, dilations, etc.* et apud Marten. de Divinis Officiis antiquæ Ecclesiæ, ex quadam confessione generali Gallice scripta: *J'ai péché en avarice, en rapine... en meconter, en acquerir trop ardemment richesses et faulises marchandises, par Baral, par fallaces, par subtilitez et de loyautez, en disant mensonges.*] Vide *Barataria* 3.

¶ BARATA, Eadem notione. Statuta Ecclesiæ Cadurcensis, etc. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 697: *Circa burgenses et mercatores et ministrales interroget Sacerdos de rapinis, de usura, de pignoribus in fraudem usurarum factis, de Baratis, de falsis venditionibus et mendosis.* Statuta Augerii Episc. Conseran. MSS. sec. 13: *Nullus Baratas ac lucra inhonestæ, ad cuiuslibet generis fenus exerceat.* Infra : *Usurarii et Baratas ac alia inhonestæ lucra prohibita exercentes ad restitutionem tenentur.*

BARATERIA, apud Hortensium Cavalcanum in tract. de Brachio Regio, parte 5. num 6. dicitur, quando judex aliquid petit indebitum, ut justitiam faciat. Apud eumdem.

BARATERII sunt qui prætorium nimis frequentant, nostris, Chicaneurs, vitili-gatores; unde elicimus *Barati* etymon accersi posse a *barris*, de quibus suo loco, seu litium judicariis instructionibus et præparationibus; in quibus ut plurimum dolus et artificiosæ fraudes miscentur. Italis *Barattieri* dicuntur, qui ex sordido lucro vitam agunt, vel qui judices pecunia corrumptunt, atque adeo ipsi judices corrupti.

¶ BARATERII, Notione non nihil diversa Errones, mendici, pauperes vagi. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 406. col. 1: *Et quod in dandis elemosynis non solum quantitas consideranda est, sed etiam qualitas et indigentia personarum, declarando præcipimus, ut semper pauperes magis indigentes, et minime trutani et Baraterii ad ipsam elemosynam admittantur.*

BARATATOR, Impostor, deceptor; Italis *Baratiere*, che fa baratteria. Apud Matthæum Paris ann. 1239. legimus Fridericum Imperator. accusatum, quod diceret tres Baratores fuisse in mundo, Moysem, Christum, et Mahometem. Ex quo reponendum in M. Chron. Belgico, ubi eam rem ex Alberico refert, *Baratores pro Baratores.* [¶ Apud Albericum Leibnit. pag. 568. est *Baratores*. Vide supra hanc vocem suo loco.] Ut πάντας, Christum insimulatum a Gentilibus,

notum ex Eusebio lib. 3. de Præparat. Evangel. cap. 3. pag. 67. Edit. Rob. Steph. quos ille pluribus et validis argumentis refellit. Vita Clementis VI. PP. : *Fuit quidam rusticus Baratator in Marchia Brandenburgensi, qui aliquandiu se asseruit et simulavit Valdemarum Marchionem dictæ Marchiæ, qui diu ante mortuus fuerat. Baratour, in Chron. Flandr. cap. 18. Rob. Gaguinus in Poem. Le Passetemps de l'oisiveté, scripto ann. 1489. de dæmone :*

Car il est menteur et parjure,
Grant Baratour, et non créable.

BARATADORES et enganadores, in Legibus Alfonsini part. 7. tit. 16. leg. 9.

BARRETORS, apud Littletonem sect. 701. Angl. a *Barretour* appellantur vitili-gatores, litium querelarumque communium fautores; *Barectatores*, Jo. Cowello lib. 4. Instit. tit. 18. § 52. Vide Guid. Papæ quæst. 210. *Bareter*, Fallere in Consuetud. Hannoniensi pag. 98. art. 2. *Baratare*, Ital. Hinc etiam vox

DEBARETER, pro Fallere, vel in prælio devincere, superare. Chron. Monseniense MS. ann. 1250: *Prés lo Rei de fransa, et en quel an me en fou Debaratas a Massora.* Idem ann. 1285: *Et en aquel an me teis li meis de Setembre foron Desbaratadas 25. galeas del Rei de Fransa, etc.* Et anno 1287: *Et foron tug Desbarata en un loc, que s'apela la Gostare.* Guillelmus Guiart :

Més tousiours sont de champ gettez,
Desconfis et Desbareter.

Idem ann. 1270:

Un jour pour les Desbareter
Vindrent Sarazins paletier.

Et ann. 1304:

Pensent au traire et au geter,
Pour les François Desbareter.

Raimundus Montanerius in Chron. Regum Aragon. cap. 135: *L'almirall en Roger de Luria los bach tots Desbarats, etc.* [¶ Vide Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 184. num. 9. et 10.]

¶ 2. BARATUM, *Fossatum, vallum, fossa*, quod *barris* seu repagulis muniatur sic dictum. Charta ann. 1275. in Reg. feud. Aquit. sign. JJ. rubr. ex Cam. Comput. Paris. fol. 50. v. : *Concessit... totam illam plateam et solum, quod est in capite ruzæ orbe... exceptis duabus ulnis a dicto muro exterius ex parte Barati seu fossati, pro camino seu via faciendum.* [¶ f. *Barathrum*.]

¶ 3. BARATUM, Scheda accepti et expensi. Gall. *Arrêté*, ut videtur. Charta ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 260. col. 1: *Fuerunt restitura dictis poteriis sequentia. Primo due pitalæ.... summa istius Barati xiiij. poti.* Hisp. *Barato*, Merx, quæ parvo vel minimo pretio prostat, quod ad rem pertinet.

¶ BARATUS ARGENTO, Tæniis argenteis distinctus, Gall. *Barré*. Capitulum General. S. Victoris Massil. ann. 1294: *Statuimus ut nullus monachus zonam de cero audeat portare, nec corio Barato Argento, nec alio metallo in honesto.* Vide *Barraatus*.

¶ BARAYRERIUS. Monstra ann. 1339. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 182: *D. Augerius de Malavicina miles Barayrerius cum equo liardo, etc.* Occurrit ibi non semel; attamen legendum opinor *Barayrerius*. Vide in *Banneretti*.

¶ BARBA, *Barbam tangere*, seu primam lanuginem incidere, de quo more apud paganos et Christianos copiose egimus

ad Joinvillam Dissert. 22. pag. 273. Collectio historica quam H. Canisius Anonymi nomine publicavit tom. 2. Antiqu. lect. lib. 3. cap. 10: *Ut Alaricus Barbam tangeret Clodovei effectus patrinus, etc.* [Roricon. lib. 4. apud Duchesnium tom. 1. pag. 812: *Ut in tondenda Barba Clodovei patrinus ejus efficeretur Alaricus.*] Adde Aimoin. lib. 1. cap. 20. et vide Frisclinum et Henricum Stephanum ad Callimachum Hymno in Dianam versu 298. Turneb. lib. 7. Advers. cap. 14. Lipsium ad 14. Annalium Taciti pag. 454. Commentatores Petronii et Martialis lib. 1. Epigr. 32. lib. 9. Epigr. 17. 18. Adrianum Valesium ad Paneg. Berengar. et Alios Criticorum filios. [¶ Confer Grimm. Antiq. Juris pag. 147.]

* Monachi in radendo barbam, aqua herbis aromaticis imbuta utebantur. Consuet. monast. S. Crucis Burdegal. MSS. ante ann. 1305: *Hortum, qui est iuxta infirmitorium, et reectorium iuxta dictum claustrum, debent gubernare monachi parvi seu juveniles, et debent tenere garnitum de romaris, de salvia, de majoracis, de balsalis, de menta et de ruta, ut monachi, tam sani quam infirmi, possint exinde recipere pro ponendo in aqua, quando vult radi.*

HONESTA BARBA, sic appellatus Baldwinus IV. Comes Flandriæ in Charta Roberti Regis Franc. ann. 1023. quam subscribit, in Probat. Hist. Monmorenc. pag. 13.

BARBA FALSA. Curia Generalis Catalaniæ celebrata ann. 1351. sub Petro III. Rege Aragon. : *Ne quis Barbam falsam, seu fictam audeat deferre vel fabricare.* [¶ Constit. lib. 9. tit. 7. const. 2.]

PER BARBAM AUT. CAPILLOS TRAHERE, in Lega Longobard. lib. 1. tit. 6. § 4. [¶ Rothar. 386.] et lib. 2. Feud. tit. 27. injuriæ majoris species.

BARBÆ BENEDICTIO. Ademarus Cabanensis apud Beschium, pag. 328. de Jor-dano Episcopo Lemovicensi: *Inde ad tumulum S. Martialis Missam audivit, et iuxta Monasterium eo die regulariter hospitatus est. Crastino Barbam Benedicti jubet et detondi, et sic ad sedem S. Martialis in aula S. Stephani Jordanum duxerunt, et cum baculo pastorali ibi eum gratis honore Pontificatus vestivit.* Editio Labbei paulo differt: *Die crastino Barbam Electo Benedicti jubet ac detondi, etc. quia scilicet*

BARBAM radere, Sacerdotibus ac Clericis Latinis solemne, contra quam Græcis. Gregorius VII. PP. lib. 8. Epist. 10: *Scilicet, ut quemadmodum totius Occidentalis Ecclesiæ Clerus ab ipsis fidei Christianæ primordiis Barbam radendi mórem tenuit, ita et ipse frater vester Archiepiscopus raderet.* Vide Aeneam Parisiensem lib. aduersus Græcos quæst. 5. et quæ adnotamus ad Alexiadem pag. 283.

¶ Ita et apud Monachos solemnis barba tonsio, cum habitum scilicet Monachicum induebant, *Benedictio Barbæ* vocabatur. Vide Bernardum Mon. in Ord. Cluniac. part. 1. cap. 59.

BARBÆ DEO CONSECRABANT, qui eam ponebant Monachi effecti. Vide Vitam S. Willelmi Ducis cap. 23. Edit. Mabillonii.

¶ BARBÆ PILOS Chartis cum sigillo apponabant, quo eas sacrae Fratres resquie redderent. Charta ann. 1121. apud Stephanot. tom. 16. Fragm. Hist. pag. 337: *Quod ut ratum et stabile perseveret in posterum, præsenti scripto sigilli mei robur apposui cum tribus pilis barbæ meæ.* Vide Pillum.

BARBÆ RASIO, præcipua apud Francos injuria habebatur. Vide *Gesta Dagoberti Regis Francæ cap. 6. 35.* Reginonem ann. 546. etc. Ita apud Græcos Byzantinos. *Willemus Tyrius lib. 11. cap. 11: Mos est Orientalibus, tam Græcis quam aliis nationibus, barbam tota cura et omni sollicititudine nutritre, pro summo que probro et majori quæ unquam irrogari possit ignominia reputare, si vel unus pilus quoconque sibi casu de Barba cum injurya detrahatur.* Vide *Paulum Jovium in Elogio Francisci Philèlphi, et Gobelini Personam in Cosmodromo pag. 266.*

BARBAM HYPOTHECARE. Vide *Ibidem Tyrium.*

* **BARBA**, pro Gena, vel mentum ubi crescit barba. *Acta S. Parid. tom. 2. Aug. pag. 77. col. 1: Cum autem ad aures cuiusdam mulieris,.... que in ore simul et Barba morbum patiebatur, etc.* Hinc *Barbouchet, Barbouquet et Barbuquet nostris, dicitur alapa seu actio, qua alicui mentum in contumeliam extollitur et agitatur, ita ut dentes concrepent;* f. a. Gall. *Barbe et Hocher.* Lit remiss. ann. 1398. in Reg. 154. *Chartoph. reg. ch. 7: Icellui Louvigny haussa le menton audit Renaud, et lui fist le Barbouchet, en lui disant qu'il estoient mauvais garçons.* Aliæ ann. 1406. ex Reg. 161. ch. 68: *Lui donna un Barbouquet.* Taxat emendar. in *Scacar.* Rotomag. ann. 1406. ubi de div. injur. modis: *D'un Barbouquet est deu cinq solz, trois deniers. Barbouquet, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1359. ex Reg. 90. ch. 390: Icellui Pierre feri ledit Robert un petit cop de la main souz le menton, lequel cop est appellé au pais Barbouquet.* Aliæ ann. 1406. in Reg. 160. ch. 398: *Comme icelle femme eust donné par maniere d'esbatement sur le visage dudit Rotro une buffe, ditte selon le langage du pais un Barbouquet.* Eodem sensu, sed alia origine. *Croisbet et Soubzbriguet usurparunt etiam nostri. Lib. remiss. ann. 1398. in Reg. 154. ch. 62: Machery fery le suppliant par le menton et lui fist le Croisbet.* Aliæ ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 455: *Jehan Breteau frappa le suppliant une fois ou deux de la main parmi le visage, en lui faisant le Croisbet moult rudement.* Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. ch. 390: *Idem barbitonson præfatum exponentem percussit super mentonem, faciendo dictum le. Soubzbriguet.* Aliæ ann. 1398. in Reg. 153. ch. 445: *Le suppliant donna audit Michiel deux petits coups, appelez Soubzbriguet, des dois de la main soubz le menton.* Aliæ rursus origine id contumelias genus dictum *Cireau, Sreau, Sisau et Sizeau.* Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. ch. 506: *Icellui Despaigne... dist au suppliant.... qu'il lui faisoit Sreau et ne le doutloit de riens.* Aliæ ann. 1409. in Reg. 163. ch. 379: *Icellui Hoquemare dist au suppliant, vela pour tout ce que tu en pourras faire, en lui faisant le Sisau.* Ciriæ, in aliis ann. 1406. ex Reg. 160. ch. 13. Aliæ ann. 1401. in Reg. 161. ch. 31: *Icellui Jehan... fist au suppliant le Cireau ou visage par plusieurs foiz.* Deinde aliæ ann. 1415. in Reg. 169. ch. 200: *Lequel Lenfant vint donner à icellui Henryot soubz le menton de sa main par maniere de Sizeau.*

* **Barbe foulle**, Lanugo, vulgo *Poil follet*, in *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. En barbe*, pro Coram, vulgo *En face*; quo sensu *Barba à barba* dicunt Hispani. Lit. remiss. ann. 1475. in Reg. 195. ch. 1350: *Icellui Estienne dist au suppliant: Tu m'as appellé gaudisseur,*

avant qu'il soit une heure je te verrai en Barbe.

BARBA, in falcone, sunt *plumæ inferiores, quæ videntur quasi pili, et sunt inter locum rostri, qui cera dicitur, et oculos, apud Fridericum II. Imp. lib. 2. de Venat. cap. 48.*

* **BARBA**, Patruus. Vide *Barbanus.*

* **BARBA.** *Caballus de Barba, nostris Cheval barbe, Equus Punicus.* Charta ann. 1076. ex Tabul. Aquens.: *Suscepimus de ipsa terra sexaginta solidatas in caballo de Barba.* Vide *infra Barbanus 3.*

* **BARBACA**, Navis mercatoria. Charta Phil. VI. reg. Franc. ann. 1397. ex Bibl. reg. cot. 15: *In dicto portu nostro plurima ligna, Barbocas, et alia navigia mercaturis pluribus onerata ceperant.* Sed legendum opinor *Barcas.* Vide *in hac voce.*

BARBACANA, Propugnaculum exterritus, quo oppidum aut castrum, praesertim vero eorum portæ aut muri muniuntur: unde *Antemurale, promurale, et murus exterior*, non semel appellatur, cujus vocis originem plerique ab Arribibus accersendam putant. Academic Cruscani: *Barbacane, parte di muraglia che si fa da bassa o scarpa per sicurezza è fortezza.* [Charta ann. 1163. ex libro viridi Episc. Massil. pag. 11: *Rochar barbarem claudere poterit validis et Barbacanis de lapidibus cum calce et arena.* Chron. Pisaniæ apud Murator. tom. 6. col. 104: *Juxta quod erant Barbacanæ magnæ latitudinis et profundæ altitudinis, quas lignis impleverunt et castella superduxerunt.* Charta ann. 1494. ex Arch. S. Victoris Massil. *Valatum sive fossatum, cum Barbacana sive avanbaritis civitatis, etc.]* Monachus Altisiod. ann. 1201: *Murique tam alti quam solidi, praeter antemuralia quædam, quæ Barbacanas vocant, sunt dejecti.* Guillelmus Armoricus de Gestis Philippi ann. 1203. *In partes Rotomagicas est reversus, et cepit per vim fortericam, quam vulgus Barbam canam vocat, que erat firmata in capite pontis Rotomagicas civitatis.* Monachus Vallis Sarni. cap. 62: *Abstulerunt eis in unius horæ spatio tres fortissimas Barbacanas.* Adde cap. 63. 79. Charta Petri Regni Majoricarum Domini ann. 1292: *Qui affrontant... a meridie cum antemurali, qui dicitur Barbacana, qui est murus brevis ante murum nostri orti.* Raimundus Montanerus in Chron. Regum Aragon. cap. 227: *Et siu estabar obres les postichs de la Barbacana, que erent toutes les barbacanes en verdescades, etc.* Le Roman de Garin MS.:

Haut sont li mur, et parfont li fossé,
Les Barbacanes de fin marbre listé,
Hautes et droites, ja greignors ne verrés.

[Instrum. ann. 1453. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1820: *Les principaux murs sont haults de vingt à vingt-deux braches, et gros en cyme, et en aucuns lieux de six, en autres de huit braches, et de hors y a Barbezennes, desquelles de derrain est hault de douze braches et le mur de dessus hault de quatorze braches, et gros de trois braches; les fossez longs de vingt-six braches, et perfons de dia braches.]* *Le jouwencel introduit aux armes, apud Julianum Antiquit. naval. vol. 2. pag. 291: Ès graigneurs vaisseaulx de guerre fait-on tours et Barbacanes adfin que de haut ils puissent jettter contre val et naver et occire.* Vide Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 186. voce *Barbacana.* Glossar. med. Græcit. voce *Ἐπώκατπον, col. 603.*

* **Vallum** est etiam seu locus palis munitus et circumseptus. Lit. remiss.

ann. 1362. pro consul. de Fanojoye in Reg. 93. *Chartoph. reg. ch. 164: Pontem levaverunt, dicto magistro Cervino inter dictum pontem et Barbacanam fustansive palliceam, quæ tunc clausa erat, per aliquod temporis spatium inclusa remanente.* Stat. Saluciar. collat. 3. cap. 95: *Statutum quod si quis ceperit aliquid de Barbacanis, quæ sint circum circa civitatem Saluciarum, etc.*

* **BARBACANUS**, **BARBACHANUS**, ut *Barbacana.* Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 857: *Juxta Barbacanum cittadellæ novæ, etc.* Annal. Estensi. ad ann. 1393. apud eum. tom. 18. col. 908: *Portæ de novo provixa fieri pro Barbachano et claustro introitus burgi S. Antonii.*

* **BARBACANIS**. *Breviarium Hist. Pisaniæ ad annum 1156.* apud Murator. tom. 6. col. 172: *Eodem anno in consulatu Cocchi in mense Julio et Augusto Pisani fecerunt Barbacanes circa civitatem.*

* **BARBACENUS**. *Chron. Siciliae apud Marten. tom. 2.* Anecd. col. 10. E. *Et hic est ille Rea (Tremedus ann. 1189 coronatus) qui fecit Barbacenos ante moenia Panormitanæ, et regnavit in dicto regno annis tribus et dimidio.*

* **BARBACHANNA**. Charta ann. 1204. apud Andream Duchesnium Hist. Norman. Script. pag. 1058: *Nos etiam tradimus eidem Regi Franciæ Barbachanum quæ est in capite pontis.*

BARBICANA. Albertus Aquensis lib. 4. cap. 22: *Inter muros et antemurale, quod vulgo Barbicanas vocant.* Lib. 6. cap. 10: *Barbicana, exteriore scilicet muros oppositos, æquato vallo urbis... dejecti.* Radulfus de Diceto ann. 1188: *Fontem etiam duplice muro circundatum, habentem Barbacanam novem turribus circumseptam.* Willebrandus ab Oldenborg, de Tripoli: *Quarum portas et introitus speciales quædam sinuosæ Barbicanæ intrant et observant.* Idem de Tyro: *In quibus (muriis) dispositæ et transpositæ sunt quinque portæ quæ introitum civitatis adeo intricant et observant, ut qui eas introeunt, in domo Dædali errare et labores videantur.* *Barbacana, vel Barbicana, vox occurrit præterea apud eundem Albertum Aq. lib. 11. cap. 2. 47. et alios Scriptores a nobis laudatos ad Willhardiūnum num. 89. [Vide Marten. tom. 3. Anecd. col. 187.]*

* **BARBICANUM**, apud Th. Blount in Nomolexico: *Mandatum est Johanni de Kilmington custodi castri Regis et honoris de Pickering, quoddam Barbicanum ante portum castri Regis prædicti muro lapideo, et in eodem Barbicano quandam portam cum ponte versatili... de novo facere.*

BARBICANAGUM, Tributum quod pro barbicani exstruendis, vel reficiendis pensitabatur. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 976: *De kagio, muragio, pagio, Barbicanagio, et de operationibus castrorum, etc.* Vide *Muragium.*

* **BARBAMENTUM**, *Évetov.* Vetus Glossar. Lat. Græc.

* **BARBANIS**, Eadem notione qua *Barbanus*, quod vide.

* **BARBANUS**, *Patruus, Joanni de Janua, Barba Italæ. Lex Longobard. lib. 2. tit. 55. § 1.* [** Rothar. 164.] *Si quis ex parentibus, id est Barbanus, quod est patruus. Ubi Editio Heroldi tit. 59. habet barba, quod est patruus.* Tit. 69. § 2. *Barbanes,* [** Rothar. 186. al. *Barbanum.*] Adde lib. 1. tit. 10. § 1. [** Rothar. 163.] lib. 2. tit. 14. § 26. [** Liutpr. 145. (6. 92).] In *Glossar. Longob. cod. Cavensis est Barbanus.* Chronicon Benevent. S. Sophiæ pag. 599. 603. etc. [** Charta Lon-

gob. ann. 770. ap. Brunett. in Cod. Dipl. vol. 1. pag. 614: *Ego Vadipert Barbas et donator vester, quod vos supradicti Bonipert et Leopert neputibus meis, etc.* Adde Chron. Andree Bergomat. ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 238. lin. 15.] Tabularium Casauriense ann. 14. Ludov. Imp. Lotharii F.: *Vel quod nobis exinde advenit de quondam Petro Episcopo Barbane nostro. Charta Adelaidis Comitissae Sabaud. pro fundat. Abbatiae Pinarolensis apud Episcop. Salut. in Chronol. Hist. Pedem. et Guichenonum in Probat. Hist. Sabaud. : Offero pro anima D. Marchionis genitoris mei et Adalrici Episcopi (Astensis) Barbani mei. Et infra : Pro animarum praedictorum Marchionum, et Barbani mei, et filii mei, etc. De vocis etymo vide V. Cl. Egidii Menagii Origines Italicas.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Barbanus, avunculus, patruus, oncle, Prov.* Eodem nomine appellabantur rectores Valdensium, ut videtur est apud Leger in Hist. Valdens. eccl. cap. 32. ubi pro Senex, antiquus.

* 2. **BARBANUS.** Stat. Avenion. MSS. ann. 1248. ex Cod. reg. 4659: *Item statuimus quod tempore pacis portanerit portus Rodani et Durentis, Barbani, roquacii, toto tempore quo ibi transiit, singulis diebus sint ad ipsos portus, per sacramentum super hoc faciendum per se vel per alios, in aurora vel ante, et ibi teneantur stare per totam diem assidue. Vectigalis cujusdam exactores videntur. Vide infra Barcagium.*

* 3. **BARBANUS.** *Equus Barbanus, Punicus, Gall. Cheval barbe,* in Charta ann. 913. laudata a Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 191. Vide supra *Barba* 3.

* 1. **BARBARA,** *Inverecunda.* Glossar. MS. San-Germ. num. 501.

* 2. **BARBARA,** Nomen tetricoris cuiusdam carceris Castelletti. Arest. ann. 1398. 14. Aug. in vol. 9. arest. parlam. Paris.: *Quem in quadam prisione (Castelletti) nuncupata Barbara, posuerunt.*

* **BARBARALENSIS,** Impropius loquendi modus, quem a Barbarismo distinguunt. Donatus; quod *barbarismus* nempe fit in lingua Latina, *Barbaralensis* in peregrina; cum *barbarismo* confundit Alex. de Villa Dei in Doctrinali:

*Si tamen eloquiis commisces verba Latinis
Barbara, doctores hanc dicunt Barbaralensis.*

* Leg. *Barbarolexim.* Locus Donati est lib. 3. segm. 1. § 1: *In nostra loquela Barbarismus, in peregrina Barbarolexis (al. Barbaros lexis) dicitur.* Minime vero cum barbarismo confundit Alex. de Villa Dei, qui verbo tenus exprimit Isidor. Origin. lib. 1. cap. 31. sect. 2. Cum Donato conspirat Charis. init. lib. 4. Claudio Sacerdos lib. 1. sect. 90: *Hæc vita, cum dicuntur Barbarismi sunt, cum scribuntur Barbarolexis.* Vide ibi Endlicher.]

* **BARBARASCHUS,** Ex *Barbaria.* Ital. *Barbaresco,* Gall. *Barbaresque.* Modus exigendi gabellam Saone ann. 1526: *Item pro coreis Barbaraschis et Hispaniæ, soldum et denarios sex pro cantario.*

BARBARATOR. Vide *Barbator.*

* **BARBAREATUM,** *BARBARIATUM,* Hordeum, ni fallor; ab aristis, vulgo *Barbes*, sic dictum. Stat. Astens. collat. 7. cap. 17. pag. 25: *Teneatur potestas sine tenore facere jurare omnes pistores et pistorissas de Ast et burgis cohærentibus civitati, quod non immiscebunt legumina, neque siliginem, neque mundiliam vel Barbaratum cum furmento.* Et collat. 15. cap. 9. pag. 44: *Blava vero intelligatur furmen-*

tum, Barbariatum, siligo et omne genus blava grossæ et minutæ.

* **BARBARELLUM,** Locus multis arborum generibus inordinate consitus, Collumellæ *Barbarica sylva.* Pancarta MS. titulorum Abbatiæ S. Stephani de Vallibus apud Xantones in Charta 39: *Concedo Stephano Abbatii de Vallibus et ejus successoribus in perpetuum calefagium et expletum in forestam meam de Corles, ad opus Prioratus S. Augustini juxta Barbarrellum meum et forestam meam constitui, nullo servitio retento.*

* Idem quod Ternodoro *Borbereau* dicitur. Vide infra *Barbaritanæ.*

* 1. **BARBARI,** Nummorum species. Vide *Barbarini.*

* 2. **BARBARI,** Barba indui, genus poenæ; nisi sit a vulgari Gallico *Torcher sa barbe*, quod dicitur de eo, qui re aliqua privatur. Stat. collegii Fuxens. Tolos. ann. 1457. ex Cod. reg. 4223. fol. 219. v.: *Si non venerit hora prandii, nisi causa legitima ipsum excusat, nihil de companagio sibi ministretur; sed Barbarum juxta vulgare aliorum collegiorum.*

* 1. **BARBARIA,** Vide *Barbarus, Alienigena.*

* 2. **BARBARIA,** Barbitonoris officina. Instrum. ann. 1450. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Actum Aquis in apotheca Barbaria Joannis Tibotoli barberii.* Vide infra *Barbitontrix.*

* **BARBARIATUM.** Vide supra *Barbareatum.*

* **BARBARICA LINGUA.** Vide *Barbarus.*

* **BARBARICARII.** Vide in *Barbaricum.*

* **BARBARICINI,** *Βαρβαρικῖνον.* Procopio lib. 2. de Bello Vandalicæ cap. 18. qui ita appellatos a Sardinia incolis, auctor est, Mauros quosdam, ad Aurasium montem positos, quos Vandali devicta Africa, ne eos paterentur infestos, in Sardiniam cum uxoribus et liberis ablegarant, ubi eos clausos aliquandiu continuere. Prægrediente tempore elapsi illi vicinos Carali montes occuparunt: deinde cum ad tria millia excrevissent, renuntiarunt latebris, et aperte in locis omnibus grassasti sunt. Hos conatus est Gregorius Magn. ad Christianam fidem convertere, quod testantur illius Epistolæ lib. 8. Epist. 23. 25. 27. 29. 33. lib. 9. Epist. 17. 18. Horum etiam meminit Justinianus in leg. 2. C. de Offic. Prætoris Afric. (1. 27). Hinc forte *Barbagiam* Sardiniam appellavit Dantes in *Purgat.* cap. 23.

* **BARBARICUM,** *Clamor exercitus, videlicet quod ex genere barbari utantur, Festo;* at recentioribus ita appellatur solum Barbarorum, quod *Barbaria* Rufo Festo in *Breviario, Æthico* in *Cosmograph.* A. Gellio lib. 19. cap. 12. Lampridio in *Alexandro Severo*, et aliis dicitur. *Barbaries,* Gregorio Turonensi lib. 3. cap. 15. Ammianus lib. 18: *Visus est in Barbarico miles,* id est, in finibus Barbarorum, Canones Eccles. universæ can. 206: *Τους ἐν τῷ βαρβαρικῷ ἔποστον.* Chronicón Alexandrinum: *Τούς τοις ἑτάραις ἐτέλεσθε Σεθῆρος εἰς τὸ βαρβαρικόν.* Ita Theophylactus Simocatta lib. 5. cap. 13. hanc vocem usurpat, non pro armamentario uti censem Meursius et Jacobus Cothofredus. Concilia Afric. can. 19: *De provincia Mauritania, properea quod in finibus Africe sit, nihil statuimus, siquidem vicinæ sunt Barbarico.* Græc. Codex. can. 52: *Οὐτὶς ἐν τῷ βαρβαρικῷ παράκενται.* Ex quo quidem loco colligi videtur posse *Barbaria* nomenclaturam datam Africanis regionibus quæ Impp. Rom. non parebant, quæ hodie etiamnum manet. Pentapolim

Ægyptiacam βαρβαρικὴν vocat Anastasius Sinaita in *Anagogis* sex dierum. *Barbaria* vocabulo *Ægyptum* videtur intelligere S. Hieronym. Epist. 57. ad Damasum: *Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quæ Syriam juncto Barbaria fine distinnavit.* Et Epist. 58. ad eundem Damasum: *Nunc Barbaro Syria limite teneor. Sed et idem in Tradit. Hebraic. ait Alexandrum Polyhistorem, et Cleodemum, cognomento Malchum, Graeco sermone *Barbaram Historiam* scripsisse, in qua res Africanas retexuisse innuit. Marcianus etiam Heracleotes in *Periplo* pag. mihi 42. in *Ægypto vel Africa* extare auctor est τὸ ἔνος τοῦ λεγόμενον βαρβαρικὸν, καὶ τὸ βαρβαρικὸν καλούμενον τέλαχος, ἐν ὦ κόποις πλείους οὖσι.* [** Vide *Forcellinum* hac voce et H. Stephani Thesaur. Ling. Gr. voce *Βάρβαρος*, ed. Didot. vol. 2. col. 117.]

* 2. **BARBARICUM,** præterea dicitur bellum quod in *Barbaros* agitur, suscipitur, expeditio bellica quævis, bellum quodvis. Ammianus lib. 17: *His in Barbarico (in Pannonia) gestis, etc.* Capitulare Sicardi Principis Beneventani ann. 836. § 16: *Hoc promittimus, ut non pro quovis excessu Barbaricum facere, aut cursas mittere ante primam, secundam, tertiam et quartam contestationem.* Capitula Radichisi Principis Benev. ann. 851: *Quousque ad ipsum tempus, quo Barbaricum exortum est inter nos et vos.* Charta Sergii IV. PP. pro Monast. S. Vincentii de Vulturno: *Tam pacis, quam Barbarici temporis, etc.* [** Vide Marini Pap. Diplom. pag. 285. not. 7.]

* * **Barbarica Sors.** Vide in *Sors* 4.

* 3. **BARBARICUM.** Gloss. MSS. Reg. et Isidori: *Barbarica, opera de auro. Barbarica, opera subtiliter ornata.* Gloss. MS. Eccl. Paris.: *Barbarica, auro ornata.* Gloss. MSS. Reg. *Barbarico auro, pretioso.* Coripp. lib. de Laudib. Justini:

Ipse triumphorum per singula vasa suorum Barbarico historiam fieri mandaverat auro, etc.

Ex quibus patet *barbaricum opus* dictum, ex *auro pretioso* confectum, quod *Barbaricum* appellabatur, vel certe quod *Barbari* hanc artem exornandi *arma militaria* adinveniunt. [** Vide *Forcellinum*. *Barbarum*, scribit Servius ad *Æneid.* lib. 2. vers. 504. pro Phrygio positum esse, ita ut ab Homero receptus sit usus loquendi, qui Phrygas barbaros dicit.] Nam inde

* **BARBARICARII** nuncupati, qui *ex auro coloratis filis exprimebant hominum formas, animalium, et aliarum specierum imitabantur subtilitate veritatem*, ut ait Donatus ad 7. *Æneid.* seu ut est in leg. 1. C. Th. de Fabricensib. (10. 22.) *qui cassides et bucculas tegebant argento, et deaurabant.* Horum mentio præterea in leg. 2. eodem Cod. de *Excusat. artif.* (13. 4.) in *Novella Theodosii junioris de Scholar.* et in *Notitia Imperii*, in qua *Præpositi Brambaricariorum*, seu potius uti legendum quidam volunt, *Barbaricariorum*, sub *Comite sacrarum lari-gitionum*, interdum sub *Magistro officiorum* statuuntur. Unde satis patet Resendum lib. 1. *Antiquit. Lusitan.* *Barbaricarios* perperam existimasse fuisse vestium purpura, coco, aut vermiculo, quæ a *Barbaris* terris, id est, peregrinis allatae erant, infectores, cujusmodi sunt *Barbaricæ vestes*, apud *Lucretium* lib. 2. et in libro *Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ* apud Joan. Rubeum in *Vita Bonifacii VIII.* PP. pag. 345: *Duo pluvialia de diaspro et panno Barbarico.* Vide Turneb. lib. 10. *Advers.* cap. 18. Browne

rum in Annalibus Trevirensibus lib. 4. pap. 251. ult. Edit. [Pitiscum in Lexico Antiquit. Rom.] ^[**] et Forcellinum. Idem Phrygiones dicuntur.]

4. BARBARICUM, sic appellatum quod-dam medicamentum *ad omnes oculorum causas vel impetus*, apud Marcellum Empiricum cap. 8. Meminit Celsus em-plastri *Barbari* dicti lib. 5. cap. 19. quod *βαρβάρος* Galeno, qui scribit a recentio-ribus appellari *βαρβάρος* emplastra, quæ bitumine constant, forte quod iis Bar-barri uterentur. [^[**] Conf. H. Stephani Thes. Ling. Graec. edit. Didot. vol. 2. col. 120. C. et voce *Βαρβάρος*. Forcellin. vocibus *Barbara* et *Barbarum*.]

¶ BARBARIES. Prologus ad Legem Sa-licam : *Gens Francorum inclita... nuper ad Catholicam fidem conversa, immunis ab heresi, dum adhuc teneretur Barbarie, id est, Gentilismo, juxta Eccardum. Alia notio supra in Barbaricum.*

BARBARINI, BARBARI, Nummi a Vice-comitibus Lemovicensibus cusi. Chro-nicon S. Martialis Lemovicensis : *Ann. 1211. Hugo li Bruns Comes Marchia facit novos Marchiones fieri: eodem anno Guido Vicecomes Lemovicensis novos Barbarinos facit apud Axiam.* Chron. S. Stephani Lemovicens. ann. 1263: *Burgenses castri Lemovicensis fecerunt pactum cum Margarreta filia Duci Burgundiae relicta Vi-cecomitis Lemovicensis, ut moneta quæ vocatur *Lemonia*, (al. *Lemocia*) ubi erat nomen Vicecomitis, omnino cassaretur licet esset legalis.* Littera Eustorgii Epis-copi Lemovic. ann. 1127. in Tabul. S. Steph. Lemovic. *Djudicaverunt, quod Episcopus Bosoni 40. sol. monete Barbarinorum dedisset.* Tabularium Montis-morilioni in Pictonus fol. 81: *Donarunt pauperibus Domus Dei totum quod habebant in nemore et in terra feodi, cum 2. solidis Barbarinis reddendis in Natali Domini, etc. et fol. 100: Octo denarios Barbarinos.* [Chartularium S. Illidii Claromont. tom. 2. fol. 56. verso Charta IV. ann. 1207: *Lego et dono.. monasterio S. Illidii VII. solidos de Barbaris, etc.*] Tabularium Dalonensis Abbatiae in Lemovicibus, fol. 32: *Retentis nobis quinque solidis de Barbaris, vel monetæ ejusdem pretii.* Ita fol. 70. et alibi passim. *Solidi et denarii Barbarini* habentur fol. 40. 51. 102. 112. 118. Goffrid. Abbas Vindoc. lib. 1. Ep. 21: *Caro fonssem Abbatem non regulariter electum, sed violenter, ut dicitur, intrusum, pro mille solidis Barbarinorum, Barbarica nimis auctoritate consecrari... fecisti.* Ubi loci nescio an bene viri eruditii, Sironius et Alta-serra, *Barbarinos*, pro Arabicis et Bar-baris interpretati sint, ut qui post stabilitum in Hispania Saracenorum imperium, rerum potiente altera Regum nostrorum familia, ex commercio ad nos fluxint, (licet *Barbarinos* Saracenos Africanos appellebant non semel Anonymus de Miracul. S. Fidis cap. 13.); nam hac appellatione a Vicecomitibus Lemovi-censibus, ut *Marchenses* a Comitibus Marchiæ cusos satis docemur ex Chro-nicis supra citatis, tametsi nominis ratio mihi haec tenus incompta sit.

* Nominis rationem prodit, ni fallor, Charta Stephani de Magnaco ann. 1106. ex Tabul. Novi-monast. Pictav. : *Donant mihi abbas et monachi super hac re su-prediicti loci, charitatis causa, pro hoc beneficio, et pro aliis a me semper im-pendidis, mille solidos Lemovicensis Barbatis monetæ.* Quæ moneta *Barbille* appellatur, in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 276: *Vint pieces de gros Tournois et de Barbillez.*

A mustellis Ponticis, quæ utcumque barbam referunt, in moneta vicecomi-tum Lemovicensium expressis, ut videre est inter Monetas Baronum, ita forte nuncupata. [^[**] Vide Raynouardi Glossar. Rom. vol. 1. pag. 185. num. 10.]

¶ BARBARISMATICE, Barbarorum idio-mate hoc est, Theutonice, in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 302: *Helico, Barbarismatice vero ab eo quod Heiseus est, credimus multatum.*

BARBARISMUS. Charta R. Cardinalis tit. S. Stephani in monte Cœlio ann. 1215. pro Reformatione Universitatis Paris. : *Non legant in festivis diebus nisi Philosophos, et Rhetoricos, et Quadrivialis, et Barbarismum, et Ethicam, si placet, et quartum Rhetoricorum.* Alia ann. 1254. apud Stephanum Paschasiūm in Disquisitionibus Francicis lib. 9. cap. 18. *Ethicorum libros quinque, tres parvos libros, videlicet principia Barbarismi, Priscianis de accentu, qui simili legantur, etc. Exstat liber Donati, de Barbarismo et octo partibus orationis, vet. Edit.*

BARBARITANI, Charta Ottonis III. Imper. ann. 986. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 57: *Nec non et campum iuxta eandem Ecclesiam regia potestati hactenus pertinentem, atque Barbaritanos similiter juris regni nostri pertinentes, cum omnibus eorum pertinentiis, etc.* Alia Henrici Imp. ann. 1022. ibid. pag. 74: *Necnon et campum iuxta eandem Ecclesiam regia potestati hactenus pertinentem atque Barbaritanos et Martinenses similiter juris regni nostri pertinentes, etc.*

* A loco habitationis, cuius nomen huic proximum est, effluxit forte hæc appellatio non secus ac illa, quæ occurrit in Ch. ann. 1233. ex Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 287: *Item et quatre livres de monnoie courant de annua et perpetuel rente, lesquelles me font.... les Barbins de la Barbiniere parroissiens de S. Savenien.* Vide supra *Barbarellum*.

* BARBARIUM, Idem quod *Barbuta*. Charta ann. 1229. in Guden. Cod. Diplom. vol. 2. pag. 1365: *Accepérunt.. mitram ferream et Barbarium et colla-rium.*

* 1. BARBARIUS, Chirurgus, sic dictus a tondenda barba, Gall. *Barbier*, Acta SS. Junii tom. 2. pag. 382. E. in Miraculis B. Henricis Baucenensis: *In sanatione sensit dolorem. Testes Antonia mater eius, Hendreghetus Barbarus eius. Vide Barberius.*

* Barbitonson, Gall. *Barbier*. Charta episc. et capit. Paris. ann. 1222. in Reg. A. Chartoph. reg. : *Dominus rex vult et concedit, ut nos Parisiensis episcopus et successores nostri.... habeamus apud Parisis unum draparium, ... unum Barbarium et unum sellarium.* Occurrit etiam in Chartul. Campan. fol. 280. col. 1.

* 2. BARBARIUS, Piscis species. Tract. de piscibus ex Cod. reg. 6888. C. cap. 106: *Mullus... a Venetiis barbari, a Bur-degalensiis barbaro, a Gallis surmulet, a nonnullis Barbari, ... dicitur. Cicero barbatulum, Varro barbatum vocant.*

* BARBARIZARE, More barbaro agere, loqui. Mirac. S. Audoeni tom. 4. Aug. pag. 828. col. 2: *Cum Romanam linguan Barbarizando potius quam formando balbutiret.* Vide in *Barbarus*. [^[**] *Barbarisare, ut barbarus agere vel loqui.* Gemma Gemmarum.]

* BARBARIZARI, Barbarus fieri, vel ut barbarus haberit. Liber apologet. Agobardi archiep. Lugdun. tom. 2. Oper. ejusdem. pag. 62: *Orat (Ecclesia) ut Christianissimo imperatori barbari sub-*

jiciantur, non ut subjecti conturbentur et Barbarizentur.

¶ BARBAROSTOMUS, Qui verba barba-rismis plena profert. Glossar. MS. Mon-tis S. Eligii Atrebatis.

* Ita legendum unica voce in Glossar. vet. S. Germ. Prat. non *Barbaris tomos*, distinctis vocibus, ut legerunt Auctores novi Tract. diplom. tom. 3. pag. 290. ubi inconsiderate addunt nullibi vocem. Tomos eo intellectu sibi occurrisse. Credo equidem; hujs enim parentes sunt.

¶ BARBARA, ζερων, ἀνθητος, *Moria*. Suppl. Antiquaril: mendose pro *Ba-burra*. Vide in *Baburrus*.

* BARBARULUS, [diminut. barbari. Nomen servile Romanum. *Inscript.* apud Murat. 1575. 3. Barbarulæ, quæ vixit annos XXII. menses II. dies IIII. Barbara, et Philumenus L., et Helicon Contuberiani Kar.]

BARBARUS. Strabo lib. 14. fictitium nomen hoc existimat, quod vocabuli origo et etymologia Græcis incomperta fuerit. At Abraham Ecchellenensis in Hist. Arabum cap. 1. vocem Syrorum esse contendit, apud quos qui eidem Stra-boni Scenite dicuntur, *Barbroie*, vocan-tur, id est, *filiij deserti*. [^[**] Vide Forcellin.]

Quemadmodum autem Graeci, ac post-modum Romani, cæteros populos, præ-ter seipso, Barbaros appellavere, ita eodem donati vocabulo Burgundiaæ ac Franciæ incolæ, qui post Galliarum clades et vastationes, a Constantio e vi-cina Germania et Septentrione acciti, et ab ultimis Barbaria litteribus avulsi, arva jacentia, ut ait auctor Panegyrici Diocletiano et Maximiano dicti, et des-tinatas sibi terras coluere.

Quinetiam exinde *Burgundiones*, post-quam in Galliis sedes fixere, regnumque formavere, *Barbaros*, sese appellasse constat, ex Lege Gundobada, in qua paris conditionis habentur tam *Barbari*, quam *Romani*, ut est in tit. 10. § 1. et tit. 15 § 1. Id præterea colligitur, ex eo quod Barbari Romanis in ea Lege semper præ-ponantur. Verbi gratia in *Præfat.* *Si quis judicum tam Barbarus, quam Romanus... non ea quæ leges continent, judicavit, etc.* Ubi supra : *Tam Burgundiones, quam Romani, etc.* ut tit. 4. 6. 7. 9. et alibi passim. Contra in tit. 44. § 1. tit. 47. § 1. etc. *tam Barbarus quam Romanus.* Sed et tit. 55. Barbarorum hospites Ro-manii dicuntur, quod, ut alibi docemus, in partem prædiorum qua a Romanis possidebantur, adsciti essent Barbari, seu novi incolæ. Præterea observare est ex Fulgentio lib. 1. de Mysterio media-toris, etc. Trasimundum Regem Van-dalorum in Africa, ad quem scribebat, tanquam haud invidioso nomine, *Bar-barum*, appellari : *Sed quam rarum ha-ctenus habeantur Barbari Regis animum numerosis regni curis jugiter occupatum tam ferventi cognoscendæ sapientiæ de-lectione flammari, etc.* Mox ejus sub-diitos, *Barbaricam gentem* appellat, cui *Romanos* opponit, veteres nempe Africæ incolas.

Apud Francos *Barbari*, quos eosdem reor cum Burgundionibus, eadem præ-rogativa gaudebant, qua Franci, et qui Lege Salica vivebant, cum Romani longe inferioris conditionis haberentur. Id colligitur ex Pacto Legis Salicæ tit. 44. ubi : *Si quis ingenuus Francum, aut Barbarum, aut hominem qui Lege Salica vivit, occiderit, 200. solidis culpabilis ju-dicatur.* Si vero quis Romanum hominem possessorum occiderit. 100. solidis, (ita Edit. Pith.) si *Romanum tributarium*,

solidis 45. tantum culpabilis judicatur. Quo loco Edito Tilliana habet: *Si quis ingenuus Francum aut hominem Barbarum occiderit qui Lege Salica vivit, etc.*

Hic non satis intellexisse videtur Cangius noster, ut observat Valesius in *Valesiana*, qui *Barbari*, qui *Romani* differerentur. Quotquot non ex provinciis Romanorum imperio subditis erant oriundi *Barbari* vocabantur: *Romani* vero qui ex iisdem erant provinciis. Nihil ergo mirum si *Barbari* apud Francos eadem praerogativa gauderent, qua Franci, cum et ipsi *Barbari* essent et seipso ad instar Burgundionum, Visigothorum, Gothorum, Hunnorum, Vandalarum aliorumque qui varias imperii Romani regiones invaserant, *Barbaros* nuncuparent. Neque Francos Occidentales dixerunt *Francos Romanos*, aut Occidentalem Franciam *Romanam Latinam*, nisi desinente Regum nostrorum stirpe altera, hocque confundendo duo nomina primum longe diversa, ut ex dictis satis liquet.

Paris denique conditionis *Barbari* et *Romani* censebantur in Regno Gothorum Italico, ut ex Edicto Theoderici colligitur in *Praefat.* et cap. 32. 34. 44. 145. 154. ubi et *Barbari reipublicæ militantes*, interdum etiam *potentes* fuisse dicuntur, ita ut non fuerint ex infima rusticorum conditione, quod velle quidam videntur. Vide *Senatorem* lib. 5. *Epist.* 14.

Barbaros porro posterior ætas appellavit, populos omnes, qui Latina seu potius Romana lingua non loquebantur, seu quorum linguam non noverant. Nam, ut observatum a viris doctis, Graeci veteres τὸ βάρβαρον, ἐν τῷ ταῦτῃ tantum, non ἐν οὐρανοῖς usurparunt. Ovidius lib. 5. *Trist.* El. 11. :

*Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli,
Et rident stolidi verba Latina Geta.*

Præsertim vero Franci nostri Romani, seu qui Romano idiomate utebantur, Transrhenanas gentes omnes, penes quas Theutonicum vigebat, ita appellavunt. [Non solum penes Transrhenanas gentes omnes, sed et penes Francos nostros, qui Gallias invaserant, vigebat Theutonicum primis temporibus: soli Romani seu antiqui Galliarum incolæ Romano vel Latino utebantur idiomate, corrupto tamen; atque ex corrupta hac Latinæ Theutonica mixta Francicam linguam sensim factam esse norunt omnes.] Ammianus lib. 18: *Sermonis Barbarici (Alemannici) perquam gnarus.* Fortunatus lib. 4. Poem. 26:

*Sanguine nobilium genita, Parisius urbe,
Romana studio, Barbara prole fuit.*

Idem lib. 6. Poem. 4:

*Hinc cui Barbaries, illinc Romania plaudit,
Diversis linguis laus sonat una viri.*

Et lib. 9. Poem. 1:

*Chilperice potens, si interpres Barbarus adsit,
Adjutor fortis, hoc quoque nomen habens.*

Walafridus Strabo lib. 1. de Vita S. Galli in Prologo: *Priori nomine nos appellant circumscriptæ gentes quæ Latinum habent sermonem, sequent usus nos nuncupat Barbarorum.* Et cap. 6. de B. Gallo: *Hanc a Domino gratiam meruit, ut non solum Latinæ, sed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non parum habearet, id est, Alemannicæ linguae.* Idem cap. 25: *Ad utilitatem Barbarorum prolatæ interpretando transfundet; id est, Alemannorum.* Testamentum Bertichrammi Episcopi Cenom.: *Similiter et*

famulos meos, qui inibi deseruire videntur, tam natione Romana, quam et Barbara. Sic denique *Barbaros* Alemanno vocant idem Strabo lib. de Reb. Eccles. cap. 33. et Baldricus Noviom. lib. 1. cap. 79. ut regiones ultra Rhenum respectu Galliæ, *Barbaras*, Flodoardus lib. 14. Carm. 18:

*Inde fluenta legens Rheni, loca Barbara visit,
Sarmatica seuos adiens regione Suevos.*

Barbaris denique inscitiam propria fuisse innuit loco citato Fulgentius: *Per te, inquam, disciplinæ studia molitorum jura Barbaricæ gentis invadere, quæ sibi velut vernacula proprietate solet inscitiam vindicare.* Hinc igitur

BARBARICA et *BARBARA LINGUA*, pro Theutonica, de cuius barbarie, sic Ofriedus in Epistola præfixa Evangelii Theotisc.: *Hujus lingua Barbaries, ut est inculta et indisciplinabilis atque insueta capi regulari freno Grammaticæ artis, sic etiam in multis dictis scriptu est propter literarum aut congeriem, aut incognitum sonoritatem difficultis.* Paschasius Corbeiensis Abb. in Vita S. Adalardi cap. 50: *Quis sine mentis scrupulo poterit epistolaram ejus nitorem eloquentiae recitare? quem si vulgo audisses, dulcissimus emanabat. Si vero idem Barbara, quam Theudiscam vocant, lingua loqueretur, præminebat claritatis eloquio.* Walafridus Strabo de Reb. Eccles. cap. 7: *Dicant tamen secundum etiam nostram Barbariem, quæ est Theotisca, quo nomine domus Dei appellatur.* Acta S. Mainbodi Martyr. in territorio Bisonticensi n. 8: *Fontem invadunt eum, qui vulgari nomine vocatur Calebrannia, hoc est, Theutonica Barbarie, frigida aqua.* Poeta Saxonius de Gestis Caroli M. lib. 1:

*... Quod Barbara lingua
Nominat Eresburg.*

Eodem libro:

Nomen Heristalli dederat cui Barbara lingua.

Lib. 5:

*Nec non quæ veterum depromunt prælia Regum,
Barbara mandavit carmina litterulis.*

De re eadem Eginhartus in Carolo M.: *Item Barbara et antiquissima carmino, quibus veterum actus ac bella canebaritur, scripsit.* Adelmannus Scholasticus:

*Raginbaldus Agripinus, vir potens ingenio,
Barbaras aures Latino temperans eloquo.*

Neque aliud videtur *Barbarismus*, quam *lingua Barbara*, seu Theutonica, apud Sidonium lib. 4. *Epist.* 17. lib. 5. *Epist.* 5. *Barbarice*, id est, Theutonica, in Capitulo Ahytoni Episcopi Basil. cap. 2. *Barbarica facundia*, in Vita S. Deicoli Abb. Lutrensis cap. 2. *Vulgare Barbarum*, apud Pilichdorffsum contra Valdenses cap. 35. Ita passim Scriptores, Joannes VIII. PP. *Epist.* 195. Glaber Rodulphus in Vita S. Guillelmi Abbatis Divionensis n. 27. Theodosius Mon. lib. de Inventione S. Celsi Episcop. Trevrens. cap. 2. n. 16. Vita S. Præfecti Episc. cap. 2. n. 8. Vita S. Adelberti Episc. Pragens. n. 5. Willelm. Brito lib. 9. Philipp. pag. 210. etc. Sed et ita Latini Barbarum vocabant quodcumque idioma, quod Romanum non esset. Silius Italicus lib. 3:

*... Misit Gallicia pubem,
Barbara nunc patriis ululantem carmina linguis.*

[** Vide Indices ad Pertzii Script. rer. Germ. vol. 1. 2. et 3.]

BARBARUS, Alienigena, extraneus, vel potius hostis. Canones Hibernienses

lib. 57. cap. 2: *Synodus Hibernensis ait: Qui præbet ducatum Barbaris, 14. annis pænitentia. Barbarus, id est, alienus. Quis est alienus, nisi qui morte crudeli et immanni cunctos prosternit?* Vide *Barbaricum*. Hinc *Barbarias*, vulgo *Barbaries*, vocant Leges nostræ maris, quidquid alienarum regionum in mari perditarum expiscari licet.

* *Barbarin*, eodem sensu, in Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 8: *Attalus uns nobles enfés et estrais de grant lignage, fu vendus à un Barbarin en la cité de Treves. Langue Barbarine*, ibid. cap. 10. Huc etiam spectat vox *Barbareme*, ibid. lib. 3. cap. 22: *Ironie, si est une figure aussi comme de Barbareme, si est faite, quant on dist aucunes paroles en desdaing, qui sont contraires à ce que l'on entent.*

BARBAROS denique appellatos, quotquot religionem Romanam non profiterentur, non desunt qui putant, ex Salviano lib. 4. de Providentia. Vide quæ in hanc rem concessit Chiffletius in Anastasi Childerici pag. 82. [** Append. ad Glossar. med. Græcit. col. 35; *Barbaros* Judæos et Christianos non modo a gentilibus appellatos fuisse, sed et ipsos Judæos et Christianos eo se nomine donasse, ex veteribus scriptoribus doce, ut solet, observat Cotelerius ad Homil. 3. ex Clementinis.]

** *BARBAROLEXIS*. Vide *Barbaralensis*.

* *BARBASTERII*, *Duribuccius*, in Glossis Isidori, cui scilicet *bucca adeo dura* sunt, ut pili in iis enasci vix queant. Vide *Maliberbis*. [Cerda legit, *Nudibuccius* pro *Duribuccius*: quod eodem reddit; utrumque enim virum imberbem significat.]

* *BARBATA MONETA*. Vide supra *Barbarini*.

* *BARBATA SAGITTA*. Vide *Sagitta 2*.

BARBATOR. Petrus Blesensis Epist. 14: *Regis curiam sequuntur assidue histriæ candidatrices, aleatores, dulcorariæ, caupones, nebulatores, mimi, *Barbatores*, balatrones, et hoc genus omne.* Quo loco Lud. de la Cerda et Gussanilla *Barbatores*, barbitonores innui censem. Verum cum adjungantur mimos et balatronics, nescio an non probabilius videatur, hocce vocabulo describi mimos et scurras, qui larvati in theatris ludunt, quomodo in Bacchanalibus fieri potissimum solet, in quibus larvae ipsæ prolixioribus, et formæ insolentis, barbis instructæ sunt, cujusmodi describuntur in Historia Turpini cap. 18: *Habentes larvas barbatas, cornutas, dæmonibus consimiles.* Et longe ante a Tertulliano lib. de Idololatr. cap. 14: *Quibus nobis sub barba extranea sunt et neomenia, et feria aliquando adeo dilectaæ, etc.* Unde etiamnum *Barbores* vocantur Belgis nostris, *Barbadouires* Gabalitanis *Barbatus Arvernus* [nostris hodie *Masques* a voce *Talamascas* qua, ut observat Sirmondus in Gloss. ad calcem Suppl. Concil. antiq. Galliæ, ejusmodi larvas tempore *Hincmari Remensis Archiep.* designabat vulgus.] Nam nihil aliud est

BARBATORIA, apud Gregorium Turenensem lib. 10. Hist. cap. 6. quam ipsa Iudicra *Barbatorum* festivitas, ut et *Barbatoriam celebrare*, larvatum incedere, ludere, nugari: quo loco ait accusatam Abbatissam Pictavensem, *quod vittam de auro exornatam nepti suæ superflue dederit*, *Barbatorias intus eo* (Monasterio) *quod celebraverit*. Scio πωγωνοκορπίν in Gloss. Græco-Lat. et Gloss. S. Benedicti, *Barbatoriam reddi*, id est, *barbæ tensionem*. Unde viri docti

censuere Abbatissam accusatam, quod in suo Monasterio artem tonsoriam exerceri passa sit. Fragmentum Petronii: *Servus meus Barbatoriam fecit.* Alii quod in eo primam lanuginem adolescentes ponerent. Adolescentes enim radendi a parentibus et amicis in Ecclesiā adducebantur; et per Sacerdotis vel Episcopi ministerium prima eorum lanugo ponebatur, et tamquam *primitia iuventutis*, ut est in Ordine Romano, Deo offerebatur, recitata in eum finem oratione, quae extat in libro Sacramentorum Gregorii M. in eodem Ordine Romano, et in Euchologio Græcorum: de quo more plura congessimus in Dissert. 22. ad Joinvillam. Sed an *Barbatoria* in Glossariis, eadem sit quæ apud Gregorium Turon. viri eruditū decernant: mihi interim non omnino hæc sententia arridet, cum multo vero similius videatur id esse, quod *Mascarae* nostri vocant. Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII. ubi de Pseudo-Balduni supplicio:

*Iot d'après lui une Barboire,
Com diable cornu et noire.*

Salmasius ad Lampridium *Barbatoriam*, in Glossis officinam tonsorum esse existimat, legendumque πωγωνούσεται.

* **BARBATA**, *Qui palmas dat*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Perperam pro *Brabata*. Vide in hac voce.

* **BARBATULA**, Piscis genus, forte idem ac *Barbatulus Ciceroni*. Gassarus tom. 1. Script. Saxon. Mencken. pag. 1740: *In maxima omnium piscium abundantia vendiderunt Auguste Vindelicorum ann. 1515. libralem mensuram cobitum Barbatularum 10. batzis*. Vide *Barbarus* 2. ADEL.

1. **BARBATUS**, Gloss. Isid. *Barbatus, operarius, intimidus*. [Ad quod Grævius: Forte legendum *Barbatus, vas aquarium*. In conjecturæ confirmationem laudat Varronem lib. 6. de Lingua Lat. et Festum in Nanum et in utroque loco Scaligerum: quos consule si tanti est. Papias MS. Bituric. *Barbatus, Major, vetus, princeps.*]

FRATRES *BARBATI*, sic appellati ut plurimum *Frates conversi* in Monasteriis, quod contra quam Monachii voto astricti, barbam nutritent, ut etiam num observare est apud Carthusienses. Exordium Ordinis Cisterciensis cap. 15: *Tuncque definierunt Conversos laicos Barbatus ex licentia Episcopi sui suscepturos, eosque in vita sua et in morte excepto Monachatu, ut semetipsos tractatus*. Cæsarius Heisterbac. lib. 4. cap. 62: *Die quadam Conversum ad se vocans, ait, Nost. Barbate, quare venerim ad ordinem?* et lib. 6. cap. 20: *Tales sunt multi ex his Barbatis, qui in habitu et tonsura religionis terras circumveunt, et plurimos decipiunt*. Vita S. Erminoldi Abb. lib. 2. cap. 2: *Frater quidam, ex his quos Barbatus dicimus, etc.* In Edit. Canisii *Conversus* dicitur. [Charta Eberhardi pro Monasterio S. Petri de Silva nigra, Vindem. Litter. Fred. Schannat pag. 164. de *Fratribus Barbatis: Panis tributatur Barbatus ejusdem quantitatis et qualitatibus sicut Monachis.*] Chronicum Montis-Sereni pag. 170: *Quidam Fratrum laicorum, quos Barbatus vocari usus obtinuit, etc.* De iis ita Chronicum Laurishamense:

*Nunc quoque Barbati qui sint, attentius audi.
Sunt ergo laici Miliensibus (Monachis) associati,
Quos risus populi dedit hoc agnomine fungi,
Sunt quia prolixis harbis ad pectora pexis
Deformes, hirti, revera moribus hirci,*

*Barbis hircorum similes, larvis tragicorum.
Quos quia vulgaris circumfert aura favoris,
Austeræ facie sunt, et tonsi caput alte,
Cautus incisus certoque tenore capillis,
Et sunt immensus induti calceamentis,
Amphibalis longis utentes et spatiois.
Quos quid habere putant, submissa fronte salutant,
Gratia, Pax vobis. Benedicite, Crediti nobis,
Mille Pater noster, demandas greci tibi noster,
Per venias centum verrunt barbis pavimentum,
Ut Domini servos plebeis mohilis astimet ipsos.
Verum fallaces fore se product et inane, etc.*

Barbatos Grandimontenses sic exagit Stephanus Tornacensis Epist. 152: *Luc tuosum in Ecclesia Dei spectaculum fidei ac flebili compassione prosequimur: Grandimontenses Conversos miserabilem cœtum Clericorum exultantium barbis prolixis, tanquam cornibus ventilantes, etc.* Exstant de hac Barbatorum Grandimontensium insolentia Diplomata Joannis Regis Angl. apud Guif. Prynneum in Libertatibus Eccles. Angl. tom. 3. pag. 23. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 4. cap. 11: *In Ecclesiis vero, in quibus Conversi sunt adeo rebelles, quod nolunt cappas griseas et barbas ordinatas habere, de cetero non recipiantur Conversi, donec recepti cappas griseas receperint, et barbas habuerint ordinatas.* Vide Miracula S. Wilfridi cap. 8.

BARBATI præterea appellati Monachi Ordinis cuiusdam Monastici, cuius meminit Albericus ann. 1113: *Scriptit quedam de ordine Fratrum Templi et Barbatorum.* Idem Albericus, et ex eo auctor M. Chronicus Belgici ann. 1240: *Ordo Fratrum Barbatorum, qui etiam circa hoc tempus cœpit, habebat domos* 160. [*] Hæc in Leibnitii edit. ad ann. 1113. pag. 224. in Magn. Chron. Belg. ed. Pistor. pag. 141. lin. 4.]

12. **BARBATUS, Epilepticus**. Papias ad vocem *Epilepsia* . . . *Hos etiam Lunaticos vulgus vocat... iidem et Barbati dicuntur.*

* **BARBAZATUS**, idem quod *Baptizatus*, in Chron. Will. Godelli ad ann. 1010. tom. 10. Collect. Histor. Franc. pag. 262: *Judæi multi eo anno præ timore Barbazati sunt.* An quia fidem Christianam profitendo barbam radebant? Vide supra *Baptizati* et mox in *Barbescere*.

* **BARBECANUS**, Munitionis species, eadem quæ *Barbacana*, quod vide. Locus est in *Sbaralium*.

* **BARBELATUS**, a Gall. *Barbelé*, Dentibus seu aculeis, nostris *Barbeaux*, munitus. Charta ann. 1312. in Reg. 48. Chartoph. reg. ch. 116: *Duodecim sagittas ferris Barbelatis et pennis de pavone munitas nobis... reddere et solvere teneantur.* Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 176. ch. 584: *Les Barbeaux ou pointes du plançon s'en atacherent à ung juppel, que avoit vestu icellui Pierre.* Vide *Sagitta* 2.

BARBERIUS, Barbitonisor ex Gall. *Barbier*. Occurrit in Miraculis S. Goslini Abbat. n. 22. [tom. 2. SS. Februarii pag. 634. Et in miraculis B. Henrici Baucenensis. inter Acta SS. Junii tom. 2. pag. 386. ubi pro Chirurgo sumitur, quod Chirurgi soleant tondere barbam: *Supervenit in brachio sinistro tumor, de quo incisa fuit per quemdam Barberium.* Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 274. col. 1: *Perrotto Barberio pro emendo sapone Domino gran. x.*]

* **BARBESCERE**, *Commencer à estre barbu*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Glossæ Lat. Gr. *Barbesco*, γενεία. *Barbē*, pro eo cui barba pullulat, adolescentis, in Vita J. C. MS. :

Puis s'en issent de la chitè
Et li viel homme et li Barbé.

* **Barbier** vero nostri dixerunt, pro Barbarm radere, Gall. Raser. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 238: *Comme l'exposant estant en la ville de Pontoise fust alé pour se Barbier en l'ostel de Jehan Tuart barbier, et là eust fait rere ses cheveux et sa barbe, etc.* *Barboier*, eodem sensu, in aliis ann. 1394 ex Reg. 146. ch. 355: *Lesquels Thomas et Pierre entrerent en la taverne pour faire Barboier ledit Pierre par un barbier, qui lors estoit en la dite taverne.* Occurrat præterea in Reg. 156. ad ann. 1401. ch. 252. et in Reg. 182. ch. 9. ad ann. 1449. *Barbieré*, ad artem barbitonoris pertinens, in aliis Lit. ann. 1388. ex Reg. 132. ch. 234: *De fait ledit sergent print le bassin Barbieré du supplicant dont il se aidoit à user de son mestier (de barbier).* Vide infra *Barbula* 2.

* **BARBESIO**, γενεία. *Vetus Glossar. Græc. i. Barbam gesto.* [** leg. *Barbesco*.]

* **BARBETUS**, Panni species; f. quia villosus sic appellabatur. Testam. Verdasti episc. Silvanect. ann. 1335. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 492: *Item, legamus Agneti sorori nostræ... unam garnachiam de Barbeto cum fourraturis.* Aliud est *Barbette*, fascia nempe pectoralis, qua utuntur moniales, sic dicta, quod a mento supra pectus descendat. Hispan. *Barbicacho*. Stat. MSS. monial. Congreg. Casal. Bened. cap. 12: *Les seurs professes du chevir porteront robe noire et cotte blanche par dessoubre, audessus de la robe auront un scapulaire large de serge et long à demy pied de terre, et audessus dudit scapulaire porteront un grand froc de serge noire avec manches larges et par dessus leurs couvre-chefs un voile noir avec frontelet et Barbettes.* Nota quoque hæc vox in collegio nobilium virginum Romarici montis. Ejusdem originis est vox *Barbier*, quod mentum servet, pars scilicet cassidis, quam *Mentonniere dicimus*. Processus duelli ann. 1385. tom. 2. Probat. Hist. Brit. col. 508: *Item un camail de fer... garni de Barbierie de fer, etc.* Vide *Barbute*.

* **BARBIARIUS**, Desecator, Gall. *Scieur*; a *Barbatoria* seu linteo subtili, quod larvæ species est, qua vultum obtengunt, ne scobis oculos offendat, sic dictus. Reg. actor. capit. S. Petri Insul. ex Tabul. ejusd. eccl.: *Anno Domini 1566. mensis Julii die 15. domini mei decanus et capitulum injunserunt ostiario capituli, quatenus dicat Barbarii et carpentari ecclesie se nolle quod deinceps, videlicet Barbarii Gallice du sawyn exciscient, et carpentarius ligna super cemiterium hujus ecclesie advehat. Insulensis Sawin, scobis est. Gall. Scuire de bois.*

* **BARBICALIS**, Machinæ seu λιθοβόλου species. Albertus Aquensis lib. 3. cap. 41: *Sequenti die instrumenta trium man- genarum (Franci Barbicales vocant), op- ponunt ponti, quæ portam et turrim portæ ejusque mænia crebro jactu et im- petu sautorum quaterent et impeterent.*

* **BARBICANA**. Vide *Barbacana*.

* **BARBICANIUM**. Vide in *Barba- cana*.

* **BARBIGER**, *Bubo, avis onusta plumis;* *Barbajoha*, Prov. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* **BARBIOLUS**, diminut. ab Ital. *Barbio*, *Barbus minor*, Gall. *Barbillon*, alias *Barbel*, in Stat. Placent. lib. 6. fol. 79. v.

*** BARBIPETA.** Che percutte lo instrumento da sonare. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Barbitista*.

*** BARBIRASUM.** Barbæ tonsio. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 15: *Ecclesiarum quoque rectores... tanto mundanæ vertiginis quotidie rotantur impulsu, ut eos a secularibus Barbirasum quidem dividat, sed actio non discernat.* Occurrerit iterum epist. 20. Idem lib. 8. Epist. 11: *Presbyterum vel Episcopum abire prospiciunt, Barbirasos se videre fatentur.* Quippe Presbyteri ac Clerici barbam radebant. Willel. Malmesbur. lib. 3. de Gest. Regum Angl. scribit *speculatores ab Haroldo Anglorum Rege in Willelmi Nothi castra submissos, relutuisse paene omnes in exercitu illo Presbyteros videri, quod totam faciem cum utroque labro rasam haberent.* [Petri Diac. Discipl. Casin. in veteri Discipl. Monast. pag. 3: *Nullus tonsuram vel Barbirasum faciat absque Decem imperio.*]

*** BARBIRASUS.** Vide *Barbirasium*.

*** BARBITA.** Fistula pastoralis. Papias MS. [**] *Barbitum, est instrumentum musicum. Gemma Gemmarum.* Hinc *Barbitista*.

*** BARBITARIUS.** Barbitonsor. Chron. abbat. Corb. MS. fol. 8. v° ubi inter ministeriales numerantur *Barbitarii duo.*

*** BARBITISTA,** in Glossario MS. Montis S. Eligii Atreb.: *Qui vel quæ canat cum Barbito.*

*** BARBITONDIUM,** *Tonstrina*, Papiae. Joanni de Janua [et Glossar. MS. Montis S. Eligii Atreb.]: *Tonsura barbae, vel locus ubi tondetur.*

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Barbitondium, barberie.*

*** BARBITONSOR** passim occurrit apud Scriptores inferioris ævi. Vide si vis *Robinellum* Hist. Britan. tom. 2. pag. 560. Josephum *de Aguirre* tom. 3. Concil. Hispan. pag. 681. ann. 1473. Limborch. lib. Sent. Inquisit. Tolos. pag. 70. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 524. Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 127. etc.

*** BARBITONSORIA,** Eadem notione, qua *Barbitondium*. Stat. Avenion. lib. 1. pag. 79. art. 3: *Item quod nullus audeat officinam, aut apothecam, quam vocant Barbitonseriam, apertam tenere, etc.*

*** BARBITONTRIX,** *Barbaria, Barbiere*, in eod. Glossar. 7684. *Barbitontrix*, in Arresto ann. 1395. 23. Dec. ex vol. 8. arrest. parlam. Paris.: *Omnes barbitonsores et barbitontrices operatorium in villa et banleua Parisiensi tenentes, etc.*

*** BARBIZELLUM.** Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium pag. 58: *Erat autem in ipso Gatto (vinea militari) quædam trabes ferrata, quam Barbizzellum appellabant, quam trahentes hi qui intra ipsum Gatum erant, foras plus 20. brachii projicientes, in murum ipsius castri mirabiliter seriebant.* [Vide *Bercellum*.]

* Aries, vel quid simile, ut auctor est Carol. de Aquino in Glossar. milit.

1. BARBO, [Stultus, mobilis, mulierosus.] Vide *Barbos*.

12. BARBO, *Barunculus*, apud Papiam. Excerpta Pithei: *Barbo, Barbunculus*, Gloss. Isid. *Barvo, Barunculus*. B. in V. mutato, ut alibi sæpe: *que omnia non videntur aliud quam Barbo vel Barbus, piscis, Gall. Barbeau; de quo Auson. Mosella v. 134:*

Prospexique jubar imitatus gobio Barbi.

*** BARBONI.** Vide supra *Barbarius* 2.

*** BARBOS,** Teli genus, ut videtur. Stat. Massil. lib. 5. cap. 19. pag. 521: *Item quicunque non equitando, sed pedester, cum balista, vel cum Barbos, vel aliter*

venando, vel non venando, transibit, vel ibit per alienam vineam, etc. Vide infra *Barbulnius* et *Barbuta*.

*** BARBOTA,** [et *BARBOTTA*,] Navis species. Oliverius Scholastic. de Captione Damiate: *Accidit ut una navis Templariorum, vi torrentis rapta, prope ripam civitatis præcipitaretur ad hostes, qui cum Barbotis et uncis ferreis ipsam impugnaverunt diutius. Item: Proximo etiam sabbato cum galeis, Barbotis, per flumen cum mangenellis,... nos impetierunt. Ab Oliverio mutuati sunt quæ habent in eamdem sententiam Godefridus Monach. S. Pantaleonis, et Matthæus Paris. ann. 1218. et 1219. Sed perpersam apud Godefridum *Barbulis* pro *Barbutis* irrepit. [Jacobi de Vitriaco Hist. Orient. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 293: *Post hæc vero Barbotam meam cum virginis hominibus in flumine amisi, quorum sex captivi ducti sunt, reliqui vero pugnando viriliter imperfecti sunt.* Jacobi Auriæ Annal. Genuen. lib. 10. ad ann. 1228. apud Murator. tom. 6. col. 584: *Paraverunt Barbotas, et de scalis nostrarum galearum junctis insinuū fecerunt pontes in mari, ut eis melius appropinquare valerent.* Albertinus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 13. rubr. 8. apud eundem tom. 10. col. 534: *Testudines, cataphractas, onerarias barquas, quas Barbotas nuncupabant... instruxere* (Pisani.)] Historia Belli sacri vernacula MS.: *Donc se conseillierent ensemble k'il feroient ce di cent 4. Barbotes, et seront toutes couvertes de cuirs, biens et joints sières, et iront aussi bien desous aigues, comme dessus. Ejusmodi navium tectarum meminit Chronicon Petri IV. Regis Arag. lib. 3. cap. 10: E eren ne les set uxers grosses cui portaven cavalls, et vint naus grosses appellades naus de covent qui son de dues cubertes, ubi Codex MSS. qui son de 3. et de 2. cubertes. Schefferus putat eas esse naives quas Starlesoni in Chronico jeernbarden vocat, quasi dicas *barbam ferream*. Certe superne tectas fuisse par est credere:**

*** BARBOTATA NAVIGIA,** Ea quæ in modum *Barbotarum* tecta sunt, videntur appellari a Sanuto lib. 2. part. 4. cap. 7: *Indigit preterea dictus exercitus, quod ex istis navigiis antedictis aliqua sint incamatata, seu Barbotata, tali modo quod homines prædictorum non timeant lapides machinarum.* Vide *Barbuta*.

* Quod ejusmodi naives superne tectæ fuerint, aperte docet Petr. Cyrnaeus de Bello Ferrar. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 1202: *Noctu navigiis cooperis (Barbotas appellant) pontem ruinæ adfixerunt Veneti. Unde Galippe Barbotarde, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 71: *Iceula pillarts estoient sur lariviere de Dordogne dedans une galippe Barbotarde, en laquelle il pensoit estre la plus grant partie du pillage.* Hoc est, ad modum *Barbotæ* formata seu cooperta. [**] Confer Jal, *Archéologie Navale*, tom. 2. pag. 258.]*

*** BARBUALDUS,** Græcis μαρμαλίδης. Idem quod mox *Barbuda*. Guil. Paris. episc. lib. de Morib. cap. 5. ex Naud. Mascurat. pag. 189: *Hic est Barbualdus, qui pueris ad terrorem ostenditur, et de quo matres et nutrices parvulis minabantur: Barbualdus enim dicitur figura et pictura terribilis.* Vide mox

*** BARBUDA,** Prov. Larva, quæ ponitur in facie ad terrendum pueros. Cassis ferri et militum dicitur. Glossar. Provinc. Lat.

ex Cod. reg. 7657. Vide *Barbutor* et *Barbuta*.

1. BARBULA, Barbæ species, Gall. *Barbillon*, pili qui in utraque oris parte quorundam piscum nascuntur. Charta Goiberti ann. 889. apud Folquium Levi-tam Sithiensem lib. 2. pag. 109. MS. Sithiensis: *Anno eodem post hæc in mense Novembris, cum infirmatus sensisset appropinquare obitus sui diem, descripsit ipse propria manu in tabulis ceratis, quæ exterius cælatæ erant Barbulae, crassi piscis, et subtus deauratae erant, qualiter suas res manuterrui sui disponerent.*

2. BARBULA, Adolescens, juvenis, nostris etiam *Jeune barbe*. Flettwood. in Sylloge antiqu. inscript. part. 2. pag. 364:

Qui bene cum ingenio floreas Barbul grata.

Vide supra *Barbecere*.

3. BARBULA, Mendose pro *Barbota*, ut dictum est in hac voce.

*** BARBULATUS,** Barbatus. Locum vide in *Cateia*.

*** BARBULNIUS,** inter arma, quibus offendit potest, recensetur, in Stat. Perus. pag. 46: *Statutum est quod si aliquis... malitioso cum gravi gladio, ense, falcastro, jusarma, Barbulio, lancea, vel alio consimili percusserit, taliter quod sanguis exeat, solvat pro banno libras decem.* Vide supra *Barbos* et infra *Barrio*.

*** BARBUNCULUS.** Vide *Barbo* 2.

*** BARBURRA,** Αρρον, ἀνόντος. Glossar. Vet. Lat. Græc. i. Insanus. Vide *Barburra*. [** Leg. *Baburra*.]

*** BARBUSTINUS,** Homo qui fert barbam plenam prorisinis, in Glossis Isidor. ubi Vulcanius prurignis emendat, hoc est furvur, vel potius porriginis. Gloss. Græc. Lat. Ηίτυρα, furfures. Ηίτυρος, η τη κεφαλή συπάρια, porriguum.

*** BARBUTA,** Tegminis species, qua caput tegebant milites, seu equites in præliis. Joan. Hocsemius in Engelberto Episcopo Leod. cap. 35: *Eran omnes armati cum Barbutis in capite: et ultimo Rex cum multa gente supra parvum roncinum, armatus sicut alii cum Barbula.* [Epist. Innocentii PR. VI. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 898. E: Idem marchio, guerra hujusmodi et dicti vicariatus perdurante, de trecentis equitibus seu Barbutis, vivis, ut tuo utamur vocabulo, et ultra, illas bona fide, quantum se sua facultas extenderit, servire nobis et præfatu Ecclesiæ teneatur. Chron. Veronense ad ann. 1354. apud Murat. tom. 8. col. 654: Et ab alia parte civitatis Verona versus, portam S. Maximi jam equitaverat D. Bernabous de Vicecomitis de Mediolan. cum octingentis Barbutis.] Acta confoederationis inter Galeacium Mediolani Dominum et Amedeum Comitem Sabaudia ann. 1362. apud Guichenon. in Histor. Sabaud. pag. 206: *Habere et tenere tenetur ad offensam prædictam Barbutas mille quibus per Dom. Comitem satisflat.* Et mox: *Habere tenetur suis expensis solum Barbutas trecentum, hoc est, milites Barbutis armatos, quos postmodum Itali Lances, seu Lanciarios appellarent, ut auctor est Matthæus Villaneus lib. 2. cap. 81. lib. 6. cap. 56. Utuntur eadem notione Thwroczius in Ludov. Reg. Hung. cap. 16. 21. 23. et Cortusii in Hist. lib. 7. cap. 20. Ariostus in Furioso :*

Si pose in capo una Barbuta nuova.

Joannes Villaneus lib. 2. cap. 77: *I tutti armati di corrazze et Barbute, come Cava-*

lieri. Statuta MSS. Ordinis Militaris du Saint-Esprit au droit désir, instituti die Pentecostes ann. 1352. a Ludovico Rege Neapolitano seu Siciliæ, cap. 24 : Se aucuns des compagnons de l'Ordre se trouvera en aucun fait d'armes, là où le nombre de ses ennemis seront 50 Barbues, ou autres, et la part du Chevalier de l'ordre n'en s'étendit plus que le nombre de ses adversaires, etc. Adde cap. 25. Vide *Barbaricum* et *Barbetus*.

* *Barbuce*, in Ordinat. milit. Caroli ducis Burgund. ann. 1473 : *Salade à baviere, Barbuce ou armet de gorgent, etc.* Si tamen leg. non sit *Barbute*, ut apud Rabelais. lib. 2. cap. 7.

* *BARBUTA*, apud Sublacenses Monachos Caputum magnum sine cauda. Cæremon. Sublac. cap. 49 : *Vestimenta autem novitiorum sint sicut Monachorum, excepto quod pro scapulari portent capuum magnum sine cauda, quod nos vocamus Barbutam, et loco cucullæ mantellum longum nigri aut grisei coloris.*

BARCA, Isidoro lib. 19. Orig. cap. 1. est quæ cuncta navis commercia ad littus portat. Mox addit : *Hanc navis in pelago propter nimias undas suo suspicunt gremio : ubi autem appropinquaverit portui, reddit vicem Barca navis, quam accepit in pelago.* [** Vide *Forcellin*. hac voce. Not. Tiron. : *Barca, Barcula, Barcella.*] Papias : *Barca a bajulando dicta, quæ cuncta commercia majoris navis ad littus portat.* Ugutio : *Barca, navis mercatorum, et quæ merces exportat.* Gloss. Sax. Aelfrici : *Barca flot scip, id est, fluctus navis.* [** Vide *Bosworthi Lexie. Anglosaxon.* 26. g. Anglice *A floatship.*] Paulinus Poem. 18 :

Ut mea salubri Barca perfligio foret,
Puppis superstes obrutæ.

Idem paulo ante *scapham sequacem* vocat. Abbo lib. 1. de Bello Parisiaco :

Quamplures numero naves numerante carentes
Exst, eas moris vulgo *Barcas* nominare.

Et lib. 2 :

... *Barcas per flumina raptant.*

Idem :

... *Barcas agitantque per omnes
Gallia quis annes fruitur.*

Althelimus de 8. vitiis :

Anchora fluctivagam nunc sistat anchora Barcham.

Capitulare Sicardi Principis Beneventani ann. 836. cap. 13 : *Barcas enim quæ ibidem ad oram advenient, vel pro tempestate subduxerint, aut applicaverint per totam istam plagiam, etc. Occurrunt præterea apud Metellum in Quirinal. pag. 79. Arnouldum Lubec. lib. 2. cap. 8. Alcuinum Poem. 3. in Actis S. Thysri ex MS. Tolos. num. 34. in Passione SS. Hilarie, Dignæ, etc. apud Velerum, in libro Miracul. S. Wulfranni Episc. n. 8. apud Monachum Florentinum de Expugnata Accone pag. 229. etc. Vide infra *Barga*. [Gallis olim *Bargotte*. Guillelmus Guiart in Hist. :*

Li Rois est en une Bargotte,
Nul point ne se deconforte,
Le Cardinal devant lui porte
De la vraye Croix la semblance,
Un autre vaessel les devance.]

Vocem a Bépç voce Græca, quæ genus sedificii rotundi, ut est turris, sonat, accersit Salmasius in Kercoetum, Jul. Scaliger Exercit. 51. in Cardanum, a Bépç, ab oneribus gerendis : alii a *Barca* urbe Africæ. Rodericus Toletanus lib. 1. de Rebus Hispan. cap. 5. a *Barca*, Barcinonem, celeberrimam Hispaniæ

urbem nominatam auctor est. Bápç, dixeret etiam Scriptores Græci recentiores aliquot, Bálxxv Nicetas in Alexio lib. 1. num. 7. et Harmenopulus lib. 2. tit. 11. § 9. [** Vide *Glossar. med. Græcit.* Raynouard. *Glossar. Roman.* vol. 1. pag. 186. et *Diezii Grammat.* *Roman.* pag. 26.]

* *BARCHA*, [** Annal. Vedastini ap. Pertz. vol. Script. 1. pag. 530. lin. 13.] in Statutis Massil. pag. 437 : *Ordinamus quod nulla navis vel lignum caupulvus, vel Barcha aliqua teneatur deinceps plena aqua in aliqua parte portus Massiliæ.* [** Chart. ann. 1246. ap. Jalius Antiqu. Naval. vol. 2. pag. 393 : *Spazina una nova pro Barcha cantherii, scandalio uno furnito; Barcha una de canterio dicte navis cum remis 52. spaca et una, et cum sarcia sua necessaria ipsi Barche. Barcha una de parescalmo dicte navis cum remis 32. arganello uno, spaca una et rampogolo uno; Barcha alia de parescalmo dicte navis cum remis 34. et spaca una.* Vide Jalius pag. 406. 407. *Barcha duorum thimonorum*, vide infra in *Territa.*]

* *BARKA*, in Chron. Corn. Zantfiet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 71 : *Verum Fratres de Accon cum Barcha venerint, etc.*

* *BARCHIA*, Idem quod *Barca*. Arrestum Comitatus Massil. : *Quantum ad bladum Barchiarum quod ipsi teneant calletum per totam diem.*

BARGIA. Historia Fundat. Monasterii S. Vincentii ad Lisbonam. : *Habuitque in Comitatu suo electam virorum fortium manum.... in 160. navibus, quas Barcias nominamus.*

BARCELLA, quæ alias *Navicula* dicitur, vas Ecclesiæ, in qua thus reponitur ad incensum, Acerra. Charta ann. 1197. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 1274 : *Barcellam unam æneam et superauratam pro incenso immittendo, etc.*

BARKETTA, Minor barca, seu navicula, apud Petrum de Vineis lib. 2. Ep. 36. lib. 5. Ep. 78.

* *BARCHETTA*, Eadem notione. Bartholomæi Scriba Annal. Genuen. lib. 6. ad ann. 1226. apud Murator. tom. 6. col. 444 : *Quare prædictus Potestas galeas quatuor et duas sagitteas et bucium magnum et Barchetas et alia ligna armavit.* Vide *Barchalina*.

BARCARE, Navim inscendere, vela facere, Gall. *s'Embarquer*. Chronicum Anonymi Barenensis ann. 1035 : *Bugiano cum Barenenses Barcavit Messinum.* Ann. 1088 : *Descendit Michail Patricio, et Barcavit cum Maniaki in Sicilia.* Ann. 1060 : *Et Robertus Due Barcavit Sicilia.*

BARCARIUS, qui *barcas* facit, vel dicit, Ugutioni et Joanni de Janua. *Barcaria*, in Notitia Imperi, a *Barca* dicti, ut censem Guichenonus in Historia Sabaud. pag. 8. *Præfectus classi Barcariorum Ebreduni Sabaudiaæ*, id est, remigum. [** Gemma Gemmar. : *Barcarius, qui Barcha utitur aut eam facit.*]

* **BARCAGIUM**, Hispan. *Barcage*, quod pro *Barca* transvectoria exiguit. Charta ann. 1343. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 514 : *Cum vectigalibus, Barcagiis, aspagiis, costumis, etc.* Vide infra *Barchatinus*.

* **BARCATA**, Onus *barcæ*, Hispan. *Barcada*, Gall. *La charge d'une barque.* Charta Joan. regin. comit. Provinc. ann. 1379. ex Cam. Comput. Aquens. : *Quod pro qualibet Barcata annonæ, nec non et alterius bladi, et pro qualibet Barcata rusquæ, quæ extrahebantur de Provincia, et ibant ad alias partes maritimæ,*

solvebantur et consuetum erat solvi pro qualibet *Barcata* quinque solidi monetæ currentis.

BARCALA. Fragm. Petronii : *Videtis, inquit, mulieres, compedes : sic nos Barcalæ despoliatur.* [Vide *Baburrus.*]

* **BARCALABÆ**. Vide *Baburrus.*

* **BARCALAUREUS**, pro *Baccalaureus* academicus, in Vita S. Thomæ Aquinat. cap. 3. n. 15. inter Acta SS. Martii tom. 1. pag. 663.

BARCANDA, *Conca ærea*, in Gloss. Isid.

BARCANIARE, *BARGANNIARE*, *BARGUINARE*, Tricari, tergiversari; Ital. *Bargagnare*, nostris *Barguigner*, quod proprie est licitum cunctari, *Marchander.* [** Vide Raynouard. *Glossar. Rom.* vol. 1. pag. 187. voce *Barganh.* Murator. Antiq. vol. 2. col. 1149.] Ebrardus Betuniensis in *Græcismo* cap. 9 :

Institutor est, instat qui pro precio minime :
Mercator vendit, institutor illud emit.

Capitula Caroli Calvi tit. 28. [** Edict. Carisiac. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 477.] : *Missus Reip. provideat, ut si non inventaret illum denarium merum, et bene pensantem, ut cambiare illum mercanti jubeat. Si autem illum denarium bonum inventerit, consideret ætatem, et infirmitatem, et sexum hominis, quia et feminæ *Barcaniare* solent, et aut ictibus, prout videbit competere, aut minutis virgis..... castiget.*

BARGANNIARE. Leges Ethelredi Regis apud Wanetingum editæ cap. 26 : *Mercatores qui bonam pecuniam portant ad falsarios, ab ipsis emunt, ut impurum et minus appendens, et inde mangonant, et Barganniant, etc.* Leges Edw. Confess. : *Nemo Barganniet, extra portum, ... quod si quis extra portum Barganniet, Owerhinessæ Regis culpa sit.*

BARGANIZARE, *BARGANNIZARE*, apud Rymer. tom. 8. pag. 162. col. 1 : *Ad tot equos Barganizandum, emendum, et providendum, et eos, cum sic Barganizati, empti et provisi fuerint, etc.* Et tom. 13. pag. 164. col. 1 : *Emere, vendere, mercandizare, deliberare, recipere, Bargannizare et commutare, cambiare, excambiare, recambiare, etc.* Madox Formulare Anglic. pag. 288 : *Debi, concessi, Barganizavi, vendidi et hac præsentii charta mea confirmavi.*

BARQUINARE Eodem significatu ac *Barcantare*. Charta S. Bernardi Abbatis Clarevall. ann. 1145. in Tabulario Episcopat. Altisiod. : *De illis qui pisces vendunt, Comes habet 4. creditarios, in quibus Episcopus nihil accipit. Si ad alios Thelonearius Episcopi primus advenerit, et primus Barquinaverit, tantum accipiet, quantum Curia Episcopi necesse habebit, et Thelonearius Comitis faciet, si pariter venerint, pariter accipient quod invenient. Similiter in aliis virtualibus facient. Barguigner, nostris Joinville in S. Ludovic.* : *Quant le Souldan entendit la bonne volonté du Roy, il dist, Par ma foy, franc et liberal est le François, qui n'a voulu Barquinier sur si grant somme de deniers.* Vetus Statutum de Mercatorib. Parisiens. apud Brodeum in Cons. Paris. art. 89 : *Si une personne Barguine denrée à l'estail, ou à l'ouvroer d'un marchand où il veut acheter, etc.* Statutum pro Megiceris Parisiensibus : *Nul ne puisse Berguigner peaux de boucherie au Dimanche, ne aux Festes solennelles, etc.* Occurrit rursum infra. Libertates villæ de Perusa ann. 1260. apud Thomasserium pag. 99 : *Si hom estranges Bargigne*

aver à la Paerose, etc. Le Roman d'Aubrey MS. :

Je suis pucelle, jonette et eschavie,
Si dois bien i estre des homes Barguingnie.

Balduinus de Condato MS. :

N'est pas tele pane au marchié prise,
Ou on Bargaigne, ou on prise,
Vair et gris et tout autre avoir.

Anglis to Bargaine, est Paciscor, stipulator, contraho, a bargain, Stipulatio, contractus ; unde Bargain et sale, contractus vicissim compensativus apud Rastallum in Explic. vocum obscurar. Cambrobritannis apud Boxhornium, Bargin, est etiam conventus, contractus, sponsio. A Bargena, deducit Scaliger ad Festum.

* BARGANIA, apud Rymer. tom. 7. pag. 378 : Postquam emptor rationabiliter monetam pro iisdem vinis senet vel bis venditorum eorumdem vinorum optulerit, liberationem eorumdem vinorum in Bargania existentium dictis emptoribus facienda, et ea quam cito inde requisiti fuerint liberandi pro pretio superius ordinato. Et tom. 13. pag. 161 : Omnimodas usuras, contractus usurarum, Barganias corruptas, etc. Et pag. 165 : Venditionis, Barganiz, emptionis, etc.

* BARGANNEA, apud eumd. Rymer. tom. 13. pag. 164 : Barganneas et conventiones facere et tractare.

* BARGANIZATIO. Madox Formulare Anglic. pag. 215 : In complementum executionis et performanceis quarundam Barganizationis et conventionis.

BARGANIZATOR. Controversiarum Barganizatores, in Statuto Bervicensi Edw. III. Reg. Angl. ann. 20. qui alii lites suscitant : Faiseurs de complots, pour susciter des procès à autrui. A voce Anglica Bargaine, paciscor, stipulator. Vide Conspirator. Occurrit præterea vox Bargaine in veteri Poëmati MS. cui titulus, le Roman de la prise de Hierusalem :

Dedans Jerusalem ot un temps molt estrange,
Mult i ot de vital delirose Bargaine.
On i prant un dernier d'une sole châtaigne,
Morte est la povre gent, ni a cel ne se plainte,
Mult on fait en test au doloirose Bargaine.

Vetus Poema vernaculum MS. dictum, les Enseignemens Trebor de vivre saigement :

Més quant elle est à Barquennier,
Ki doncques li vodra aider,
Il li saura gré de l'ouraigne ;
S'il est prodrom cil qui Barquenne.

* BARCIARIUM. Vide Bercarium.

* BARCIARIUS. [Qui in barcis militant. Notit. dignit. utriusque Imper. p. 65. Barcariorum classis praefectus. Add. n. 63.]

* BÄRCATA. Vide in Barca.

BARCELLA, Barcha, Navicula. Vide Barca.

* BÄRHALCUS. Vide Barscalcus.

* BÄRHALINA, Navicula. Spicil. Acher. tom. 6. pag. 277 : Dispositus erat ire in una Bärchalina. Vide Barca.

BÄRCHANÆUM, Charta Ecclesiae Deiparae Scardoniensis in Dalmatia ann. 1307. apud Joan. Lucium pag. 202 : Se obligaverunt solvere pro arboragio porti, et pro transitu Bärchanæ lib. 600. f. barcarum.

* Idem quod mox Bärcatinus.

* BÄRCHATINUS, Barguetin, Moneta Veneta, pretium trajectus aquæ, ut putat Robert. Cenal. de Ponder. et mensur. fol. 66. r^e edit. Paris. ann. 1147.

* BÄRCHERIA, Ovile, Gall. Bergerie. Tabul. Archiep. Bituric. fol. 129. v^e. : Dehinc secundum quod pretenduntur

fossata, quæ claudunt Bärcheriam et grangiam ipsius dominæ. Vide in Bärzia 1.

* BÄRCHEROLUS, Nauta, in Addit. ad vitam S. Antonini tom. 1. Maii pag. 345. col. 1.

* BÄRCHETA, vel BÄRCHETUS. Idem videtur qui Noctivagus vigil, quem dicimus Gallice, Soldat du guet, nisi forte malueris intelligendam esse naviculam, qua tempore noctis vigiles egredenterur Verona per Athesim fluvium ad perlustranda hujus urbis suburbia, de quibus agi videtur in loco citato ad vocem Bärzeli, ubi locum illum legit.

* BÄRCHIGLIA, Mensura frumentaria in regno Valentino. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 92. B.

* Academ. Hispan. in Diction. Bärcella, Mensuræ genus capiens duos modios.

* BÄRCHIN, Monetæ species. Contractus Matrimonii, Spicil. Acher. tom. 8. pag. 259 : Dono et constituo vobis eidem marito meo in dotem quatuor millia librarum de Bärchin de Terno, de qua moneta sexaginta quinque solidi valent unam marcham argenti fini, recti, pensi, Perpiniani. [* Abbreviatio est pro Bärchinona.]

* BÄRCHONUS, BARCONUS, Italis Balcone, Fenestra. Stat. civit. Astæ collat. 11. cap. 126. pag. 87. v^e : Statutum est quod non sit aliqua persona, qua audeat... trahere seu projicere vel sturminare aliquos lapides ad aliquam fenestram seu Bärchonus, vel hostium alicujus domus. Stat. crimin. Saona cap. 35. pag. 75. Non possit etiam vel presumat aliqua persona... frangere hostium, Barconum, vel fenestram, vel portam alicujus civis. Vide Balcones 1.

* BÄRCHUS, ab ital. Barco, Vivarium, Gall. Parc. Annal. Placent. ad ann. 1445. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 980 : Die 14. Iuli tanta fuit tempestas in civitate et districtu Papie, et tam grossæ grandines, quod... quamplures belluas, cervos, damas, capriolos et aves, et maxime in Barcho Papie interfecit. Vide Parcus.

* BÄRCIA, Navicula. Vide in Barca.

* BÄRCIE, barbari. Gloss. Isid. [ad quas Grævius : in aliis Glossis legitur Barciæ. Scribo, inquit, Barciæ ex Virgilio, lateque furentes Barciæ, seu Barciæ. Sunt populi in Marmarica.]

* BÄRCIOLUM, Cunæ, Gall. Berceau. Vide Berciolum.

* BÄRCONUS. Vide supra Bärchonus.

* BÄRCUS. Vide Bargus.

* BÄRCUSSIUS, Navis species, a Barca, ut videtur, vox deducta. Thomas Archidiaconus in Historia Salonitana cap. 36 : Invaserunt 4. Bärcussios Spalatenium, qui erant missi ab exercitu ad aliud insule caput. Paulus de Paulo sub ann. 1402 : Armigeris Regis Ladislavi in uno Bärcusio supervenientibus. Joan. Villaneus lib. 6. cap. 70 : Armarono in Genova galeæ, uscieri, batti, e Bärcosi. [* Arabibus etiam hæc vox nota. Vide Jal. Antiq. naval. vol. 1. pag. 466. not.]

1. BÄRDA, Gall. Barde. Charta Ildefonsi Comitis Tolosæ ann. 1144. apud Catellum in Hist. Occitan. pag. 324 : De Cruseillis quos extranei attulerint et viderint, præbeant domino quatuor denarios, et de Bärdæ duos. Academicis Cruscanis, Bärdæ, est armadura di cuoio cotto, o di ferro, con laquel s'armava la groppa, il collo, è'l petto dei cavalli, che percio si dicean bardati. Sed vix putem idem valere quod in hac Charta. Vide Cl. Menagii Origines Italicas. [Bärdæ

genus est ephippii in Occitania usitati. Capitul. General. MS. S. Victoris Massil. : Item dicimus de cellis, Bardis et frenis irregularibus, etc. Gallis, Bärdæ, est equum ornamenti instruere.]

* Charta hic laudata, ut et apud Occitanos, Provincialesque Bärdæ, ephippii genus est, seu potius clitella, Gall. Bast ; quo sensu etiam legitur in Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 36 : Quia olim aliqui officiales, curiales, potentes et alii personæ sub ratione eorumdem, causa equitandi ipsi, vel eorum familiæ, vel deferendi eorum arnesia, animalia nostrorum fidelium ad sellam et ad Bärdæ, absque voluntate dominorum, illicite capiebant. Vide infra Bärdæ. Bärdæ vero nostri vocabant armaturam equi, quæ ejus latera et pectus tegebantur. Andr. de la Vigne in Hist. Caroli VIII. pag. 162 : Lequel (cheval) estoit bärde au possible et sur ladite Bärdæ estoient les couleurs devantées blanche et violette, à croisettes de Hierusalem fort riches. Quod genus tegumenti, facile fluxisse a militibus ipsis ad equos, observat Carolus de Aquino in Glossar. milit. ubi de vocis etymo sic disserit : Appellatum vero est Bärdæ illud tegumen, non a Bärdæ, Dalmatæ populis, ut adversus Cassabonum contendit Salmasius; sed a Bärdæ, populis Galliæ, ut opinatur Vossius in Etymol. Id. plane evincunt testimonia veterum de bardocucullo, quod est vestimentum genus, ex quo natas existimamus equorum bardas. Equorum stragula ad usum bellicum ex corio instituisse, vel eorum usum renovasse potius, apud Italos Albericum Babianum, narrat Jovius in Historia Sfortiæ : Imposuit et indumenta equis, quæ Bärdæ vocantur, recoto e corio : Aliam originem vocis Bärdæ et Bärdati equi trahit Ferrarius a dictibus Cataphracto vel cooperto, vulgo corruptis. Longe melius alii a Bardocucullo, sive Bärdæ cucullo veterum, ut supra indicavimus. Habemus hinc vocem Bärdæ, qua indicamus rudem sellam equorum vel asinorum pullis injici solidam. Et quoniam qui ejusmodi equis vel asinis insident, crebro succussu agitari, motusque parum compositos solent edere, hinc sessores illi proprie dicuntur Italis Sbarbellati ; et per quandam analogiam Sbarbellati etiam vulgo eos dicimus, qui præter decori leges et communem consuetudinem aliquid agunt. Vide Bardatus 1. et Equus vestitus. [* Confer Raynouard. Glossar. Roman. voce Bardel, vol. 1. pag. 187. Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1149.]

* 2. BÄRDA, Bipennis, securis. Vide supra Alabarda.

* BÄRDÆ, vel BÄRDALA, apud Gallos, alauda dicitur nominata in veteri Lexico apud Turnebum lib. 13. Adv. cap. 25. lib. 20. cap. 37. Glossar. Lat. Græc : Bärdala, κορνάλλος, ελδος δρενον. [Aliud Glossar. Lat. Græc. Bärdala, κορνάλλος, ὄρεον.] Excerpta ex vet. Gloss. cap. de Avibus : Bärdæ, (infra Bärdæ) κορνάλλος. [Bärdæ, quia canoræ vocis est, derivari videtur a Bärdæ filio Druidis, qui musicæ et carminum inventor habebatur apud Gallos. Vide Bardus 1.]

* BÄRDÄ, Bardala. Vide Bärdæ.

* BÄRDÄNA, Lapago major, personaria, vel personaria, idem secundum expositiones antiquas. Gloss. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. vulgo Bärdane. Vide Diction. Trevolt. in hac voce.

* BÄRDARI, Sicarii, scelerati. Vide Beroerii.

* BÄRDARIOTA. Vide Primicerius Bärdariotarum, [* et Glossar. med. Græcit. col. 176.]

* **BARDATUM**, Locus ubi varia supellex servatur, Gall. *Garde-meuble*. Inventar. MS. bonor. Raym. de Villanova ann. 1449: *Sequuntur res repertae in Bardato; primo una magna arca ad tenendum farinam. Item quædam raupa de viride, foderata tella rubea, etc.*

¶ 1. **BARDATUS** EQUUS, id est, caphractus a *Barda*, Ephippium, apud Murator. tom. 3. pag. 649. col. 2. ubi de coronatione Bonifacii VIII. Papæ: *Isti quinque Vexilliferi habebunt equos caphractos sive Bardatos et cooperitos tela sericea usque ad talos equorum. Idem habent Acta SS. Maii tom. 4. pag. 468. B. nisi quod pro sericea magis Latinæ legitur serica.*

¶ 2. *Barda* scilicet tectus, cooperitus; nostris quippe olim *Barder*, pro Operire, Couvrir: unde *Barder* dixerunt pro Paver, terram, viam lapidibus tegere seu sternere. Charta ann. 1427. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 222. col. 2: *Les œuvres et réparations de Bardement ou pavement cy après désignées:.... premierement de Barder et paver de bonnes pierres, etc.*

¶ 2. **BARDATUS**, vāννος, τὸ σκευός. Nasitera, nanus. Suppl. Antiquarii.

¶ 3. **BARDEA**. Vide *Bardæa*.

¶ 4. **BARDEI**, Ἰλυριοὶ δοῦλοι, οἱ κατὰ ἀγωνίσματος οὐτέρ τῆς Ἰταλίας κατὰ Κίννου κατὰ Μαρίου στρατευομένοι, κατὰ ἔκ τούτου τυραννίσσαι κατὰ τῶν δεσπότων, τούτους Σερτώριος δόλῳ περικυλεύσας ἀναιρεῖ. Suppl. Antiquarii. [** Vide Stephan. Thesaur. Ling. Gr. voce *Bardæoi*, ed. Didot. vol. 2. col. 124. et mox *Bardæs*.]

* **BARDENA**, Idem videtur quod *Defensa*, 3. Ager nempe, pratum vel silva sepimentis cincta, ab Hisp. *Barda*, sepes, ubi aut pascua seu animalia immittere, aut aliud quidpiam facere, quod iis noceat, non licet. Ordinat. pro reformat. regni Navar. ann. 1322. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 159. v.: *Item cum castellanus castri de Sanchezavarca teneatur custodire Bardenam regis, et sit valde dampnificata et destruta propter defectum custodiae, quia pauci erant custodes; ordinatum est quod castellanus dicti castri habeat decem homines, etc.* Fol. 160. r.: *Item dicti decem homines de novo positi in custodia dictæ Bardenæ solvantur de emolumentis dictarum ferrariarum, et recipiantur in castro una cum aliis, et juvabunt remanentes in castro, et illi de castro eos in Bardenæ, si necesse fuerit.* Rursum fol. 162. r.: *Item concilium de Caparroso emit terminum de Coscoilleta, quem tenere non potest sine pecta.... Ordinatum est quod prædictum concilium compellatur solvere pectam de roturis, quas fecit in Bardenæ, una cum dampno nemoris facto.* [** Vide *Barta*.]

¶ 5. **BARDERIUS**. Vide *Berroerii*.

¶ 6. **BARDES**, Ἰλυριοὶ δοῦλοι, δορύκτητος: Calo. Suppl. Antiquarii. Vide *Bardæi*.

¶ 7. **BARDESANISTÆ**, Heretici simili dementia ut Valentiniani aberranti, qui inter cætera exsecranda mysteria, Christum cælestis corpus habuisse confirmant, nec adsumpsisse carnem de Virgine, sed per eam, quasi aquam per fistulam transisse deliberaunt. Gloss. Sangerm. [** In Gloss. cod. reg. 7644. ut ex Isidor. qui de Valentianis Orig. lib. 8. cap. 5. sect. 11.]

* Vide Baron. ad ann. 175. num. 16. et seq.

¶ 8. **BARDIA**, f. pro *Bargia*, navicula. Locum vide in *Galedellus*.

¶ 9. **BARDICATIO**. Libellus de Remediosis peccatorum apud Marten. tom. 4. Anecd.

col. 27: *Pœnitentia Bardicationis glandæ post obitum laici vel laicæ, L. dies in pane et aqua. Si post glandellam morientem in partu, vel cohabitatorem, vel cohabitatrix fidem habentem XL. dies in pane et aqua.* Notum est quantis cum ululatibus olim funus curabant; his vero cum variis superstitiones, decantatis quibusdam cantilenis, adjecissent, ejusmodi ululatus constanter prohibueret Episcopi, statuentes pro mortuis jejunia et oblationes commodi offerri.

[** Concil. III. Tolet. can. 22. et 28.] Capitul. lib. 6. cap. 197: *Et quando eos (mortuos) ad sepulturam portaverint, illum ululatum excelsum non faciant.* Et cap. 198: *Fideles pro defunctis amicorum et parentibus eorum jejunia et oblationes tringita dies adimplere faciant.* Capitula Herardi Archiep. Turon. num. 56. tom. 1. Capitul. col. 1291: *Ut exequæ mortuorum cum luctu secreto et cordis gemitu fiant. Et psalmos ignorantes, Kyrie eleison ibi canant, et ut tringita diebus amici et parentes pro eis agant.* Statuta MSS. Augerii Episc. Conseruant carmina diabolica quæ super mortuos nocturnis horis vulgo fieri solent. Porro cum de clamore dolore excitato hic agatur, recte *Bardicationis* voce ejusmodi ululatus intelligitur proscripturn, cuius loco jejunium subrogatur defuncto profuturum. *Bardicatio* vero a veteri Gallico seu Britannico *Bardic* vel *Barzic*, quo significatur aulædus seu plebeius cantor in choris popularibus et cœtibus rusticis; unde *Bardicare* instar rusticis cantoris clamare; et *Bardicatio*, clamore ineptus.

[* Haud dubie a *Bardus*. Vide in hac voce.]

BARDIGIOSUS, Bardus, stultus. Felix Girwensis Monachus in Vita S. Guthlaci num. 9: *Non vanas vulgi fabulas, non ruricolarum Bardigiosos vagitus, non falsidicaria parasitorum frivola.* Gloss. Græc. Lat. *Aφοίς, Bardus, sine genio.*

¶ 10. **BARDIRE**, clamare instar cervi. Vetus Glossar. Lat. Græc: *Bardit, rugit, Ελαφος κράζει. Bardire, rugre cervorum est.* Amalthea. Suppl. Antiquarii: *Bardit, Ελεφας κράζει, Elephas vocem edit.* [** A veteri verbo *baren*, Clamare, de quo in Glossar. German. linguae. Vide etiam *Bardus*, *Barrire* et *Baulare*. ADEL.]

* **BARIOU**, Ephippium seu clitelæ genus. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 135. ex Cod. reg. 4659: *Statuimus quod sellerii et cooperitorii... non apponant in bardis, Bardobinus, sellis et cooperitorius, nisi borram vel cotonum.* Vide supra *Barda* 1.

¶ 11. **BARDONATA**, Qui palmas dat. Gloss. in Amalthea. [** Vide supra *Barbatta*.]

* **BARDONUS**, ut supra *Bardo*. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 2: *Inveni etiam in solario primo ejusdem staris quandam sellam cum Bardono.*

¶ 12. **BARDUCIUM**, Hastile jaculum, securula levis. Amalthea. Basilius eum insecurus imperatoria Barducio petit. Dominicus Macer ex Cedreno. [** A *Barda*, German. *Barthe*, Securis. ADEL.]

¶ 13. **BARDUS**, inquit Festus, *Gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit: a gente Bardorum, de quibus Lucanus canit:*

Plurima secuti fudisti carmina Bardi.

De his plurima Martinus in Lexico: quod consule. [** Adde Glossaria Schilteri, Wachteri, Frischii et aliorum ubi etymon vocis ab antiquo *baren*, Clamare, canere probant. ADEL.]

¶ 14. **BARDUS**, f. pro *Barbus*, Piscis,

Gall. *Barbeau*. Spicil. Acher. tom. 7. pag. 509: *Pisces qui afferebant de Mosa, quos Poëtica licentia vocare possimus roceas et Bardos.*

¶ 15. **BARDORUM SOCIETAS**. Vide *Caorcini*.

¶ 16. **BARDUS**. Conradi de Fabaria Casus S. Galli apud Pertz. vol. Script. 2. pag. 178: *Celum astronomicum aureum gemmisstellatum, habens philosophicum intra se cursum planetarum, elephantes eciam et Bardos, ceteraque quam plura.* Vide *Barris*.

* **BAREA**, Una linea, in Glossar. Lat. Ital. MS. [** Vide *Baria* 1.]

¶ 17. **BARECA**, An ædicula, tugurium? Gall. *Baraque*, Hisp. *Baraca*. Græcis recentioribus μπαράχα. Testamentum Tellonis Episc. Curiensis apud Mabill. Annal. Benedict. tom. 2. pag. 708. col. 1: *Item ad vicum curtem meam cum tabulari, cum Bareca, cum omnibus quæ ad ipsam curtem pertinent.*

BARECTATORES. Vide *Baratator* in *Baratum*.

¶ 18. **BAREFACTUS**. Vide *Bacerus*.

* **BAREGUM**, Septum ex cratibus, quo per noctem grex includitur, idem quod *Parcus*. Stat. Vallis Serianæ cap. 66. ex Cod. reg. 4619. fol. 117. v.: *Debeant mutare Baregum et Barega, super omnibus montibus suprascripti communis, omnibus quindecim diebus.*

¶ 19. **BARELLUS**, Obex, clathri, vectis, Gall. *Barre*, Barreau. Charta Matth. Abb. S. Dion. arbitrii inter Erardum Episc. Autiss. et Joan. de Challon Comitem Autiss. Item super hoc quod dictus Comes... per vim suam amoverat seu amoveri fecerat contra prohibitionem dicti Episcopi vel ejus mandati Barellum et serram cuiusdam alterius portæ, quæ vocatur porta pendens.

¶ 20. **BARELLUS**, Vas ligneum, cadus, Nostris *Bari*, Italis *Barile*, vel etiam Corbis. Chron. Heur. Knyghton. pag. 2627: *Et miserunt (aurum) in Barellos ferratos ad adducendum in Franciam.* Apud Rymer. tom. 8. pag. 634. col. 2: *De quolibet Barelo ceparum venalium, unum quadrantem.* Ibid. infra: *De quolibet Barelo allecum venalium, unum obolum.* Et pag. seq. col. 1: *De quolibet Barelo de pice, etc.* Et pag. 501. col. 1: *Mandamus vobis quod certos libros in sex Barillis contentos, etc.* Et tom. 7. pag. 357. col. 2: *Quinque paria caligarum, et duo magna paria cultellorum tracheours; in uno Barelo ejusdem collectoris, ac ea omnia in quadam navi.* [** Charta Flandr. ann. 1262. ap. Lappenh. in Docom. Init. Hanseat. pag. 88: *Barellus biculis venditus debet in exitu 4. den.*]

* 21. **BARELLUS**, Plaustri genus, idem quod infra *Barocia*. Vide infra *Barrilleius*.

BARELUS. Monasticum Anglicum tom. 2. pag. 370: *In Claustro habeat quilibet Frater Capellanus et litteratus, certam sedem et distinctam, et Barelum, vel descansem.* [Videtur esse Mensa, Gall. *Bureau*.]

* **BARECIUM**, perperam editum pro *Carrocium*: quod vide.

¶ 22. **BARERIA**, Vectis, Gall. *Barre*. Vide *Barrera*, in *Barra*.

* **BARESCEP**, vox Belgica. Charta ann. 1286. in Chartul. Namurc. ex Cam. Comput. Insul. fol. 42. v.: *Esqueils virscae et eskevinage devant dis je avoie le tierch des amendes... les kauveleries, les soumeleries et Barescep, dont je avoie les reties, etc.*

* **BARGA**, *BARGIA*, Idem quod *Barca*, navicula, scapha oneraria, Gall. *Barque*, Ital. *Barca*. [** Hinckmari Remens. An-

nal. ad ann. 876. ap. Pertz. vol. Script. I. pag. 501. lin. 16 : *Nortmanni cum 100. circiter navibus magnis, quas nostriates Bargas vocant, etc.*] Epist. Comitis S. Pauli apud Godefridum Mon. ann. 1208 : *Vasa navingo apta 200. numero fuerunt, praeter naviculas et Bargas.* Charta anni 1080. apud Miraeum in Diplom. Belg. pag. 265 : *Navem unam magnam, quam Bargam vocant, ad opus transeuntium habebat Ecclesia Walciodorensis.* Epistola I. Episcopi Acconenensis ad Honoriann. III. PP : *In Bargis et galionibus multitudinem pugnatorum... posuerat.* [Spicil. Acher. tom. 2. pag. 560 : *Multi vero illorum in stagno predicto sese submerserunt, aestimantes se colligere in Bargis suis, etc.*] Charta ann. 1245. ex Archivo S. Martini Vertavensis : *Cum Bargis, cymbis et naviculis ascendentibus et descendenteribus.* Occurrit praeterea apud Martenius tom. 1. Anecdota. col. 786. et alibi.] *Le Roman d'Alexandre :*

Fait appareiller et querre
Nefs et drômons, buces, et Barges.

[Et alibi :

Gardez, m'laissiez Barge, ne chalant ne bastel.]

Will. Guiart. ann. 1395 :

Se vont entrer eus el port ferir,
Qui mult orent lors nés el Barges.

Le Songecreux :

Comme un villain on le fait charier
On ou le met en Barge marinier.

Villharduinus num. 93 : *Cil qui de Constantinople leur venoient aidier en Barges.* Utitur et n. 108. et 114. Vide Nicol. Trivettum in Chron. ann. 1191.

* **BARGEA**, Eadem significatio, apud Rymer. tom. 5. pag. 232 : *Omnes naves, Bargeas et fluos hujusmodi de guerra parari et muniri faciunt.... de numero navium, Bargearum et fluorum hujusmodi.* Ibidem occurrit frequenter. Vide sis etiam tom. 6. pag. 167. et tom. 8. pag. 28. et supra in voce *Balingera*.

¶ Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Barge, nef d'escumeur de mer, poro. Bargot, eadem notio, in Lit. remiss. ann. 1398. ex reg. 145. Chartoph. reg. ch. 490 : Comme l'exposant feust marinier en une barge ou Bargot d'armée à lance sur la mer, etc. Berque, in Stat. ann. 1398. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 304.*

BARGIA, Eadem notio. Henric. de Knyghton. lib. 8. de Event. Angl. cap. 2 : *Angli vero per Brachium maris venire fecerunt Bargias, batellos, naviculas, etc.* Et mox : *Pondus eorum suppressit Bargias in profundo.* Observat Spelmanus differe apud Anglos *barcam*, et *bargam*, Anglice *a barcke*, et *a barge*: hac enim (minor) in fluvii tantum utuntur; illa vero (navicula majori) mare trahunt. Quo sensu vocem *Barge* usurpat Villharduinus noster num. 83. 108. 114. Vide Appendix ad Historiam Scotticam Hectoris Boethii, ann. 1466. [¶ Jal. Antiq. naval. vol. 1. pag. 359. Adde eundem vol. 1. pag. 219. 434. vol. 2. pag. 246. 404.] [supra *Balanearium*] et mox *Bargiola*.

BÄRGANATICUM. Ch. Virdunense ann. 755 : *Carolus Magnus contulit Deo et S. Petro... ut nullis hominum Flaviniacensis Ecclesia in omni regno suo teloneum daret in civitatibus, mercatis, vicis, villis, pontibus, portibus, nec de rotativo, Barganatico, pulvretico, mutatico, salutatico, etc.* Occurrit plures in Chartis Caroli Magni apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 708. 709. Incertum vocis

etymon, etsi a *barcaniare*, vel *barganiare*, ortum videatur, ita ut pro tributo accipiebeat, quod pro mercibus quæ in foris ac mercatibus venduntur et emuntur, præstatur. [Potius derivarim *Barganaticum* a *Barga*, quam a *Barcaniare*, ita ut sit. Tribulum ex *Bargis* exsolutum: Alium intellectum pati non videtur locus seq. ex Præcepto Pippini Regis Franc. pro Monasterio Prümensi apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 30 : *Nullo teloneo vel Barganatico, neque ea navalii remigio, neque saumariis, vel de carrai evictione solvere nec reddere debeant. Teloneum ad merces curru, Barganaticum ad merces *Bargis* vectas referendum puto.*] Capitul. ann. 821. cap. 1 : *Volumus... ut nullus teloneum exigat nisi in mercatibus, ubi communia commercia emuntur ac venundantur.* Adde Capitulare 2. ann. 805. cap. 13. et lib. 3. Capitul. cap. 12. Vide *Barcaniare* et *Varcinaticum*

* **BARGANATICUS**, Eodem intellectu. Charta Caroli Regis Franc. apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 709 : *Barganiare, Wultaticos, pontaticos, portaticos et cæteros teloneos ac Barganaticos.*

* **BARGANISATIO**, etc. Vide *Barcaniare*. **BARGEA**, **BARGIA**. Vide *Barga*.

* **BARCELLUS**, Italis *Bargello*, Lictor ipsorum lictorum dux. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 33. ex Cod. reg. 4921. fol. 28. vr. : *Nullus de civitate.... Florentia... possit... concedere... etiam in ultima voluntate potestati, capitaneo populi seu capitaneo guerræ... vel Bargello... rem quamcumque.* Ibid. cap. 63. fol. 34. vr. : *Domini priores artium et vexilliferi justitiae... possint... deputare Bargellos et defensores... ad persequendum et capiendum malefactores.* Vide *Barigildus*.

* **BARGELLA**. Vide *Bargilla*.

* **BARGENA**, **BARGENNA**. Vide *Barginna*.

1. **BARGIA**. Vide in *Barga*.

* 2. **BARGIA**. [Gallice *barge* : « pro residuo complemento ejus solutionis nauis bargiarum 21. marmorum per eum conductarum... de portu usque ad ripam urbis. » (Mandament. camer. apostol. arch. Vatic. f. 227. ann. 1464.)]

BARGILLA. Papias : *Mantica, pera viatoria, sportella, Bargilla, bisaccia vulgo. Alibi : Bargella, bisaccia vulgo.* Ita Cod. MS. **BARGINNA**. Gloss. Anglosax. *Ælfrici : Bargina, boc fel.* Est autem boc fel Anglosaxonibus *pergamenum*, vel *papyrus*: qua notio usus videtur hac voce Althelmus de Laude Virginum cap. 29. de sancto Hieronymo :

Nam rudi et prisci legis patefecit abyssum, Septuaginta duos recludens Bargina biblos.

Ubi frustra restituit Canisius *pagina*.

* **BARGINHARE**, Pacisci, stipulari, a *Bargen*, conventus, contractus, stipulatio. Vide in *Barcaniare*. Charta Aymerici de Rupe-cavardi ann. 1296. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 311 : *De foro seu precio conveniatur et Barginhetur, et premium solvamus. Barguignement, licitatio*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

BARGINNA, **BARGENNA**, **BARGINUS**, **BARGINES**, **RARIGENNA**. Ita varie hæc voces efferuntur, apud Scriptores, quarum notio non omnino obvia ac perspicua. Gloss. Lat. Græc. : *Barginna, ρεπόστος. Βάρβαρος, προσφέντης βάρβαρος.* Kirkmanus lib. 2. de Funerib. Roman. cap. 8. ita hæc capienda censem, ut vox *Barginna*, et *Vespillonem*, et *Barbarum*, significaverit, prætereaque fuerit Bar-

barorum acclamatio, quod vix putem. Quin potius malim cum Cujacio ad Novell. 43. Justin. existimare *bargenes*, fuisse *barbaros funerum elatores*, vocemque *Barginna*, esse *barbaram non Latinam*, quam a *Baar* videtur accersere. Bignonius, et in veteri Glossario Saxonicō *fererum* dici observat; unde forte, inquit, *Barginna*, pro *funerum elatore*, Flavius Caper lib. de Orthographia *Barginna, non Barginna, i. homo virtus gentis, quia barbarus interpretatur vitiosus, unde et barbarismus dicitur vitium.*

Bargenos, Troglodytidis regionis popullos memorat Plinius lib. 5. Denique in Glossis Isidori *Bargines*, sunt *fortes in bello*. His adjungenda, quæ habent Grammatici recentiores. Glossæ MSS : *Barginna, peregrina. Alibi : Barginna, alienæ et alienigenæ. Ugutio : Barginus, et Barginis et hoc Bargine, i. alienigena, peregrinus, a Barus, et genus, vel genitus, vel Bargines dicuntur fortis in bello, a Baro et genitus : Baronum namque ad modum se agunt, vel sunt fortis, quasi essent geniti a Baronibus.* Eadem ferme Joan. de Janua. [Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis. *Barginus, Alienigena, peregrinus a Barbaris, et Gens.*] Qui vero *Barginus* istis Auctoriibus, *Barrigena* dicitur Papia. *Barrigena, peregrinus*. Glossar. Lat. MS. Reg. *Bargina, peregrina*. [Gloss. Isid. *Barrigena, peregrina*.] Ad quod Grævius ait credere se intelligendas illas mulieres quæ Senæ in insula Gallica habitabant, de quibus Mela 3. 6 : *Sena in Britannica mari, etc. Cupus antistites perpetua virginitate sanctæ numero novem esse traduntur.* *Barginas* vocant, putantque *ingenius singularibus præditas, maria ac ventos concitare carminibus, sese in quæ velint animalia vertere, sanare quæ apud alios insurabilita sunt, scire ventura et prædictare.* Hæc Grævius post Vossium, ad quem mittit lectores.] Vide præterea Savaronem ad Sidon. lib. 6. Epist. 4. Occitanis *debargina est Brouiller, Mettre en desordre.* [¶ Voces *Barginus*, *bargina*, etc. corruptæ sunt a *Peregrinus*, *peregrina*, *viator*, *religionis causa*. Vide Gronov. Observ. Script. Eccl. cap. 2. ADEL. Vide *Vargus*, quod cognatum videri haud inepte monetur apud Forcell. b. v.]

* Hinc origo accersenda mihi videtur vocis *Barragouin*, cuius interpretatio aperta est ex Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 191. *Lesquels appellerent l'exposant sanglant Barragouin;.... icellui leur dist : Beaux seigneurs, je ne suis point Barragouin: mais aussi bon chrestian, d'aussi bonnes gens, et aussi bon François que vous estes.*

* **BARGIOLA**, Scapha, Gall. Esquif. Epistola Petri de Condeto Spicil. Acher. tom. 2. pag. 565 : *Episcopus Lingonensis solus a nave sua evasit solo contentus armiger, in sua receptus Bargiola recinctus tunica, paratus ad natandum, imo potius ad naufragandum, si dominus permisisset.* Vide *Barga*.

* **BARGOMA**. Inscriptio Epist. 5. S. Columbani ad S. Gregorium Pap. : *Domino Sancto... ego Bargoma vilis columba in Christo mitto salutem.* Ubi forte legendum *Barginna*, id est *peregrinus*. Vide in hac voce.

* **BARGUINARE**, Vide *Barcaniare*.

1. **BARGUS**, **BARCUS**, Ramus, truncus arboris, de quo suspenduntur facinorosi. Lex Salica tit. 69. § 3 : *Si quis hominem de Bargo, vel furca, sine voluntate judicis dimiserit, DCCC. den. qui faciunt sol. XLV. culpabilis judicetur.* Gloss. apud

Pith. *De Bargo, de ramo*. Tacitus de Moribus Germ. : *Proditores et transfugis arboribus suspendunt*. S. Audoenus lib. 2. Vitæ S. Eligii cap. 31 : *Hoc apud Regem obtinuerat, ut omnia humana corpora, quæ vel Regis severitate, vel judicium censura... perimebantur, sive per civitates, sive per villas, licentiam haberet, et de Barginis, et ex rotis, et de laqueis sepalire*. *Barcus* in Pacto legis Salicæ tit. 44. § 9 : *Si quis hominem ingenuum de Barco abbatidit, sine voluntate, etc.* Hinc ortam Gallicam vocem *Branche* opinatur Wendenius, quam a brachium deducit Salmasium. Vide eundem Salmasium ad Vopiscum pag. 446.

2. BARGUS, Senatori lib. de Orthogr. cap. 5. est ἄφων, *barba*. Gloss. Gr. Lat. *Ἄφων, Bargus, sine genio.* [** f. *Bardus*.]

1. BARIA, BARRIA. Gloss. Isid. *Barria, regula, norma, rubrica*. Jo. de Janua : *Baria a βαρῷ, Græce, quod est grave vel forte. Dicitur hæc Baria, bariæ, i. gravis linea summo sinistre deposita in dextram et est una de decem figuris accentuum, quæ pro verborum distinctionibus a Græcis apponuntur.* [** Ex Isidor. Orig. lib. 1. cap. 18. sect. 2. et 1.]

2. BARIA. An idem quod *Barra*, Vectis, Gall. *Barre, Barreau*? Murator. tom. 2. pag. 366. col. 1. in Chronicis Casinensis ab Anastasio seniore: *Et fundatos duplices octo, et Buriam unam in anaglyphis, et scattorem Constantinopolitanum argenteum deauratum. Item tertio tulit in coronis, Bariis, annulis, coralibus et codeariis argenti libras CCCC. et aureos quatuordecim mille.*

BARIBLINUS. Historia Episcoporum Frinsengnium edita a Gewoldo in Metropoli Salisburgensi : *Item brachium Bariblinum, et calicem unum magnum, et tabulam summi altaris comparavit 1800. Floren. Remensib.*

*** BARICELLUS**, ut supra *Bargellus*. Leges reipubl. Genuens. ann. 1576. part. 2. cap. 8. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 2194 : *Eliger sibi prætor Baricellum unum practicum et virilem, cum octoginta strenuis satellitibus qui ei præsto sint, ejusque jussa diligenter et fideliter obseruant et exequantur.*

*** BARIDUS**, Superbo, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Barridus* 2.

*** BARIENIS** dicitur *gravis, quod est fortis: cui contrarius est levis, i. infirmus*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Ubi emendandum ex Papia : *βαρύς enim dicitur, etc.* Vide in *Baro*, pag. 597. col. 1.

*** BARIGALLUS**, Persona loquax, a Germ. *baren*, Clamare et Lat. *Gallus*, aut a *gellen*, Tinnire, clamare. Sttaut. Famil. S. Petri apud Schannat in Hist. Wornat. Cod. Dipl. pag. 44. ADEL. *Persona loquax i. e. Qui causas dicit, est initio Statuti laudati, unde vero vox Barigallus, ejusque originatio Adelungo venerit, non video. Confer *Bargildus* et Schilterum.*

*** BARIGELLUS**, Apparitor, Primus apparitorum. Concil. Hisp. tom. 4. ann. 1512 : *Mandamusque nostris Barigellis, ut exsequant pornas solitas contra illos, qui ea non obseruaverint, usque ad valorem unius regalis pro qualibet vice.* Joann. Burchardus in Vita Alexandri VI. edita per Godefr. Leibnitz ann. 1697 : *Mandavit Barigello prædicto, ut Cusentum Privatum prædictum ex castro non elevaret.* Acta SS. Maii tom. 3. pag. 251. B. in Vita S. Gerardi : *Eodem loco præfectus publici satelliti (Barigellum vocant) ex gravi morbo desperatus, etc.* [** Derivari potest a *Barra*, septum curiae.

ADEL. Vide Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1149. et *Bargildus*.]

*** BARIGENA**. Vide *Barginna*.

*** BARIGILDUS**. Capitula Caroli C. tit. 31. [** Edict. Pistense ann. 864.] cap. 32 : *Et ipse (comes) sic mallum suum teneat, ut Barigildi ejus et advocati, qui in aliis Comitatibus rationes habent, ad suum mallum occurrere possint. Ubi Sirmondus : Barigildi, apparitores. Unde nunc etiam apud Italos Barigili vocantur principes apparitorum. Academic Cruscani : *Bargelle, Capitan de birri, Circitor, Barisel, Capitaine des Sergens*, apud Borellum.] A voce *Barus*, vel *Baro* deducit Innoc. Cironus, atque esse *Barigildum*, liberum hominem, qui nunquam fuit servilis conditionis: unde, inquit, Advocati dicuntur *Barigildi*, quod e nobilioribus et potentioribus assumerentur, in quorum fidem et patrociniū, quasi conspiratione quadam et consensu mutuo Ecclesiæ recurrebant, a *gildo*, seu pretio, quod Advocatis præstabatur, quasi dicantur Advocati stipendiarii.*

[** Certe initio cap. 32, qui mox *Barigildi*, Franci homines dicuntur, quod monuit Schilterus. De his et an iidem sint qui in Specul. Saxon. *Biergelden* audiunt, multa auctores Germanici, Grimm. Antiquit. Jur. pag. 314. Gaupp. Jus Silesiac. pag. 142. not. et Miscellan. Jur. German. pag. 29. et alii.] Vide *Barigellus*.

*** BARIGLE**, pro *Barile*, Cadus, dolium. Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. PP. VIII. : *Dicit eidem cardinali, quod præpararet in tectorio suo multa Bariglia vini.*

*** BARILE**, BARILLUS; Italis *Barile*, Galilis *Baril*, ex Cambro-Britannico *Baril*, cadus, dolium, amphora. Joan. de Janua : *Cadus, vas quod vulgo dicitur Barile.* Edictum Philippi Pulcri pro Nobilibus Campanie, apud Pithœum cap. 30 : *Item non poterunt (Baillivi) recipere vinum nisi in Barillis, potis, seu botellis.*

Vitæ Abbat. S. Albani : *Misit Barillos lapidibus et sabulone repletos.* [Hist. Beccensis MS. pag. 615. n. 4: *Septem Barilos vini albi anni redditus super quasdam vineas, etc.* Charta ann. 1429. ex Archivis Piscatorum Massil. : *De qualibet jarra seu Barili sardiniarum salatarum obolum unum.*] Gobelinus Persona in Cosmodromio àtate 6. cap. 80: *Laguncula una, quæ vulgo Barile dicitur.* Adde cap. 76. 81. Vita S. Andreæ Corsini n. 17 : *Qui ejecit de ore ejus unum Barile aquæ, et sanatus est.* Philippus Mouskes, ubi de Ricardo Rege Angliae a Duce Austriae capto :

Et puis si ont al vin tramis
Deus Barjus que d'Acre aportoient,
A la taverne le envoient.

Mox :

S'a li Cevaliers demandé,
Qui li Baril estoient tel.

Vide Meursium in *Bædæn*, Glossar. medæ Græcitatæ, infra in *Barridus* 1. *Barilla, Barrile*, et supra *Barellus* 2. [** Raynouard. Glossar. Rom. voce *Barril*, pag. 189.]

*** BARILLARIUS**, Officium in *Scancionaria Regia*, in Ordinat. Hospitii. S. Ludovici Reg. ann. 1261. cui cadorum vinariorum cura incumbebat. Statutum pro Hospitio Philippi Magni ann. 1317 : *Il y aura devers la bouche 3. Barilliers, et mangeront à court.* Aliud Statut. pro Hospitio Reginæ Joannæ ann. 1316 : *Deux Barilliers, qui merront les deux sommiers de l'Eschançonnerie.*

*** BARILLAGIUM**, Tributum, quod pro iis

vasis vinariis præstabatur. Regest. Consatabulariæ Burdigal. fol. 38: *Omnes mercatores navis oneratae de vinis, dent pro Barillagio de tota nave 12. den. Apud Hemereum in Augusta Viromand. ann. 1095. Barillagium solvi annotatur, par te raison du vaissel, c'est assavoir un deiner de chascun acat, ou de chascune vente.* Vide *Barillagium*.

*** BARILLATUM**, Minus barile, doliolum, nostris *Barillet*. Fleta lib. 2. cap. 5. § 6: *Militi vero quotidie liberetur a Cellario Regis Barillatum vini, ad minus continens unum jalonem.*

*** BARIOLA** Laguncula, *Barillet*, Magn. Chron. Belgicum ann. 1487: *Quidam vir Janus habitavit, qui licet absque manus natus erat, et cum hoc pedibus ambobus a nativitate caruit, lagunculas tamen novas, quæ Bariola vulgo vocantur, opere mechatico tam bonas fecit, ac si ambas manus haberet.* Vide an non legendum sit *bariola*. Itali veteres *Barlione*, vas vinarium minusculum vocant. Vide *Barisellus, Barlettum, Barletus, Barloterius*.

*** BARLION, BARLON**. Vide *Parilion*.

*** BARILLAGIUM**, *** BARILLARIUS**, *** BARIOLA**, etc. Vide in *Barile*.

*** BARILLOTUS**, Palli seu tunice species, a forma vel ornamentis sic dicta, quod nempe fimbriis, veluti dolium circulis, ambiretur. *Barilotto* Italis, dololum. Joan. Demussis Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 580 : *Similiter juvenes homines portant cabanos, Barillotos et pellaras longos et largos, longas et largas per totum usque in terram, et cum pulchris foraturi pellarum.*

*** BARIO**, inter arma, quibus offendit protest, recensetur, in Stat. Pistor. ann. 1107. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. avii col. 560 : *Si aliquis Pistorensis civis detulerit... spedium vel lanceam vel Barionem vel malatayam, etc.* Vide supra *Barbulnius*.

*** BARIPTOS**, *Gemma nigra est cum sanguineis et albis notis.* Vetus Gloss. San-German. num 501. ex Isidoro lib. 16. Orig. cap. 11.

*** BARISA**, Genus Poculi, εἶδος ποτηρίου, in Gloss. Lat. Græc.

*** BARISELLUS**, Minus barile, dololum, Gall. *Barillet*. Arest. ann. 1321. 9. Maii in Reg. Olim parlam. paris. : *Item duos Bariselloe de cypreso, pretii quadrangula solidorum.* Vide in *Barile*. Nisi diminut. sit a *Barisa*, Genus poculi.

*** BARIUM**. Vide *Barrium*.

*** BARKA, BARKETTA**. Vide in *Barca*.

*** BARLANT**. Necrologium Abbatiæ S. Petri de Casis : 8. Maii obiit Geneves de Chantegoul qui dedit nobis librum, qui vocatur *Barlant*. [** Barlaami et Josaphatis Historia.]

*** BARLESCHUS**, Satyricus. Acta SS. Aprilis tom. 1. in Onomastico.

*** BARLETTARE**. *Qui nescit Barlettare, nescit prædicare.* Adagium quod ferebatur de Gabriele Barleta Ordinis Prædicatorum concionatore, qui florebat exeunte sæc. xv. Consule Bibliothecam R. P. Jacobi Eschardi ejusdem Ordinis.

*** BARLETTUM**, Doliolum, Gall. *Barillet*. Vita S. Bone Virg. tom. 7. Maii pag. 151 : *Argentum et aurum non habeo, sed hoc vasculum vini (Barlettum sue peregrinationis ostendens) quod Dei possum gratia et virtute, hoc tibi eum intendo concedo.* In nomine Jesu Christi surge et bibe, etc. Vide *Barile*.

*** BARLETUS**, ab Ital. *Barletto*, diminut. a *Barile*, doliolum, amphora, in Stat. Vercel. lib. 3. pag. 102. r°.

*** BARLIA**. Vetus Glossar. a Spelmanno

laudatum: *Barlia, vel banlia, orbata.* Eadem Spelmanno videtur idem esse quod *Banleuca.* [Et bene quidem, ut videre potes in *Banlia* post *Bannum S.*] [** Vide *Bania.*]

* **BARLINA.** Italis *Berlina.* Sorta di *gastigo Academicis Cruscanis, che si da a malfattori, con esporti al pubblico scherno in un luogo, che pur si chiama Berlina;* idem quod *Collistrigium et Pilorium.* Vide in his vocibus. Correct. stat. Cadubrii cap. 85: *Et ultra hoc arbitrio vicarii et consulum (leno) ponatur in Barlina.* Et cap. 105: *Quam paenam si non solverit (fur) infra decem dies, ponatur et stet in Barlina per unum diem.* Vide infra *Berlina.*

BARLOTERIUS. Statuta Veronensis lib. 2. cap. 187: *Ars Barloteriorum.* Italis, *Barlotto,* idem est quod Gallis, *Barillet,* dololum.

* **BARLOYS.** Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 683. col. 1: *No-tandum est quod quandocumque aliquis, sive vir sive mulier, de familia ecclesiæ obicerit absque haerede, quos nos appellamus vulgariter Barloys, (forte Varloys) quad dominus abbas ad opus suæ ecclesiæ omnia bona sua debet confiscare et sibi colligere.* Vide *Manus mortua.* [** Nudus et vacuus, omnino sine haeredibus, bar et los. De compositionibus tautologicis confer Grimmii Grammat. German. vol. 2. pag. 665. num. 2.]

BARMBRACCUS. Lex Frison. tit. 4. § 3: *Qui occiderit canem acceptoricium, vel bracconem parvum, quem Barmbraccum vocant, etc.* Bracco, canis dicitur, uti suo loco: ergo *barm,* inquit Lindenbrogius, *parvum* significat. At mavult Spelmanus a Saxonico *Barme,* deductum vocabulum, quod *gremium* significat, ut *Barmbraccus,* sit *canis gremialis,* quales etiam hodie nobiles feminæ, voluptatis gratia, in gremiis fovent. [** Potius qui adhuc a sinu matris pendet; sed fortasse est *Barn,* Filius, progenies. Vide Graffii Thesaur. vol. 3. col. 154. 156. Gall. *Braque,* German. *Brack* etiam nunc canem venaticum significat.]

* **BARMUS,** Ventrale, Gall. *Tablier,* a Saxonico *Barme* quod idem significat. Codex MS. Consuetud. Ecclesiæ Coloniensis: *Octo officiis de duobus Canoniciis de loco cuilibet datur 1. Barmus; Magistro coquinis 1. Barmus; cellario vini 1. Barmus.* Stephanotius tom. 2. Antiquit. Benedict. Occitan. MSS. pag. 485. ex Charta Garsendis pro Gellonensi Coenobio: *Relinquerunt videlicet palleos II. albas IX. capas palleas II. libros XVII. aldoorras II. brosellos III. Barmos II. crucem I. casullas III. stolas, manipulos, cinctas simul XXXIII.*

BARNACES, Hibernis, aves sunt auchis silvestribus similes, de lignis abietinis quasi contra naturam productæ, quibus viri religiosi tempore jejuniorum vescuntur, eo quod de coitu vel de carne minime precentur. Brompton. pag. 1072. Vide *Giraldum Cambrensem.*

1. **BARNAGIUM,** [Vectigalis genus Regi domino solvendum a subditis omnibus præter viros nobiles et ecclesiasticos. Charta S. Juliani Cenoman. fol. 15: *Guillelmus Dei gratia Rex Anglorum, etc. Notum sit omnibus me concessisse... Deo et S. Juliano... omnem terram S. Juliani, quæ est ultra Sartham omni tempore quietam de Vicaria et de Barnagio et de marecalcio et de omnibus aliis consuetudinibus.* Vide *Glossarium Juris Gallici* in voce *Barnage,* quod mihi non aliud videtur quam *Brennagium,* Ber-

nagiun, de quibus plura. Cangius noster in voce *Bren.*] *Charita Guillelmi de Rupibus Senescalli Andegav. ann. 1219. apud Sammarthanos in Abbatis Boni Loci: Præterea concessi dictis Sanctimonialibus et in perpetuum per totum nemus de Burçay chauffagium et Barnagium suum, et dictum nemus ad usus earum.* Ubi videtur legendum *Pannagium,* [quod hic esset *Jus pascuorum.*]

* Idem esse tributum pro canum venaticorum pastu a tenentibus exsolatum, quod *Brenagum* et vulgo *Brenage* vel *Barnage* vocabant. ex sequentibus rursum patet. *Charita Phil. Pulcri ann. 1297. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 17. v. col. 1: Item le Barnage deu en plusieurs villes environ Gisors.* Reg. ejusd. Cam. sign. Bel fol. 4. v. ex Arest. ann. 1320: *Les avoynes et autres choses deues par cause de Barnage en plusieurs villes.* *Charita ann. 1359. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 339: Lesquelles avenages, Barnages, vicontaige et gelines furent lors prisées par le bailli de Caen.* [** Vide *Bren.* Adelungius in *Charita G. de Rupibus* idem esse scribit ac *chauffagium,* ab Anglos. *Bernan* sive *brynan;* ure, comburere.]

* Sed et pro nobilium ordine vel comitatu, aliove quovis conventu, aut etiam pro egregio facinore, occurrit hæc vox *Barnage* et *Barnel.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 138: *Lequel bastart, démonstrant qu'il eust fait grant Barnage, commence de nouvel à chanter, et en après tantost dist qu'il avoit fait ses voulentez d'une jeansne fille de douze ou treize ans.* Le Roman de *Robert le Diable* MS :

Et vavasour de haut parage
Ainc homme vit si grant Barnage ;
L'Apostoles y fu meismes
Li glorieux et li sanctimes.

Sermo Roberti de *Sainceriaux* de morte S. Ludovici :

De traison gart Dex le roi et son Barnel.

Vide in *Baro.*

2. **BARNAGIUM, BARNATUS.** Vide *Barnagium, Baronatus in Baro.*

* **BARNETA,** idem quod *Bernaca,* vulgo *Barnacle,* vel *Barnaque,* apud Gervas. Tilber. in Otiis imper. Vide *Bernacæ.*

BARO. Cornutus ad Persii sat. 5. ait *Gallorum lingua Barones, vel Varones,* dici servos militum, qui utique stultissimi sunt, servos videlicet stultorum. Sed et Tullius lib. 2. de Finib. [de Divinat. lib. 2. num. 70.] lib. 5. ad Attic. Epist. 11. et lib. 9. Epist. famil. ult. *Baronem* pro stolido usurpat, ubi non desunt, qui varonem legendum censem, uti apud Lucilium, qui ita rupices et rusticos vocat. Apud Cæsarem lib. 1. de Bello Alexandrino cap. 9. *Baronis* vocem occurrere quidam putant, licet MSS. Codices fere omnes *Barones* habeant. [Legitur etiam apud Tertullianum ex emendatione Pithœi lib. de Anima cap. 6: *Quid autem facient tot ac tantæ animæ rupicum et Baronum, quibus alimenta sapientiae desunt;* alias *Barbarorum.* Ubi quod hac voce significatum voluerit, haud obscurum est.] Nec scio an feliciori conjectura alii *Barones,* pro *Breones,* apud Senatorum lib. 1. Epist. 11. restituant, tametsi posterioris hujus vocabuli significatus perinde incertus sit.

** Valesius in *Valesiana* hic legendum censem apud Cæsarem *Betones* pro *Vettones,* populi scilicet Citerioris Hispaniae; apud Senatorum vero retinendum vult *Breones* qui sunt *Vindelicæ* populi omnibus, ut scribit ille, præter-

quam *Cangio* notissimi, quos *Brennos* vocat Horatius aliisque. Verum non æque felicior Valesius ubi vocem *Baro* Cæsaris ætate, ea de qua nunc agitur notione, prorsus incognitam fuisse scribit, certum quippe est locis a D. Cangio ex Cicerone laudatis commode restitutam esse ab eruditis viris.

[* Pro Stolido, lixa et calone usurpatam fuisse hanc vocem *Baro* docet Cangius: cui addo et nostros, eodem sensu, vel pro homine, cuius uxor mœchatur, vulgo *Coco, cornard, Baron* adhibuisse. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 233: *Je les deslongerai bien de la où il sont avec leur Baron de pere et leur putain de mere.*] [** Vide Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1150.]

Certe eadem qua apud Cornutum notione *Barones* appellassem videtur Isidorus lib. 9. Orig. cap. 4. præterquam quod *Cornutus* quosvis lixias ac calones, seu *militum servos* nuncupatos dixit, is vero, quosvis ministros: *Mercenarii,* inquit, sunt qui serviunt accepta mercede, *idem et Barones Græco nomine, quod sint fortes in laboribus:* *Bapç,* enim dicitur *gravis, quod sit fortis.* Ab Isidoro hausit Papias: *Barones Græce dicti, quod sint fortes in laboribus, i. mercenarii.* Et Ebrardus Bethuniensis in *Græcismo* cap. 8 :

Est bares fortis, Baroque monstrat idem.

Et cap. 9. ubi vocis *Baro* notiones omnes enucleat :

A gravitate Baro fertur, quod monstrat imago Ejus; nam Græce Baros id quod grave signat. Ac processus procul a caro virtute cluentis; Sunt processus procul a caro virtute cluentis; Ut plures firmant, vireant quod pluribus est vir, Dicatur, ut credo, magis a virtute virendo.

Joannes de Garlandia in *Synonymis:*

Baro, baronia, gravis aut authenticus est vir.

Denique Glossæ MSS. : *Baro Gr. Lat. vir fortis, unde Barones.* [** Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 8. col. 158.]

BARONES igitur Ministri appellati, non modo Persii et Isidori æviss, sed etiam longe postea: siquidem *Barones Regis* vocatos infra ostendemus regios ministros, et qui ex Regis familia erant. Unde non mirum, si traductam hanc vocem ad viros magnates passim legamus, qui principibus ipsis obsequia et ministeria sua præstabant, seu ex offici ratione seu ex beneficiis ac feudis, quæ ad eiusmodi obsequia impendenda iis indidem conferri solebant. Quinetiam jam inde ab ipsa Augustini tempestate, *Barones* dicti videntur viri nobiles Principum obsequiis et servitio addicti, vel certe viri militares, et qui primas tenebant in aulis Regum. Is enim Serm. 48. ad Fratres in eremo: *Ubinam est Cæsaris corpus præclarum, ubi apparatus deliciarum, ubi multitudo dominorum, ubi ceterua Baronum, ubi acies militum?*

Et Serm. 68. ad eosdem: *Dic ubi Imperatores et Reges, ubi Principes aut Barones, ubi aurum et argentum ac ornamenta eorum?* [Hæc recentioris cujusdam impostoris, non Augustini, verba sunt.] Quibus in locis *Barones* ii forte fuerint, qui in obsequiis Principum versabantur, ita ut numerosum eorum ac nobilem famulatum indicare voluerit Augustinus. Quemadmodum autem famulos, *homines* vulgo etiam appellabant, ita Franci ac ceteri Boreales populi, postquam Galliam invasere, vel Italiæ, *Barones* quovis viros nominarunt. Ita enim in eorum Legibus

BARO vel **BARUS**, pro Viro quovis, non

semel usurpat. Gloss. Philoxeni : *Baro, à v. Lex Sal. tit. 38. § 1 : Si quis Baroni viam obstaverit, aut eum impinxit 600. den. qui faciunt sol. 15. culpabilis judicetur.* Lex Ripuar. tit. 58. § 12 : *Si quis hominem regium tabularium, tam Baronem quam feminam, de mundeburde Ecclesie abstulerit, etc.* Lex Aleman. tit. 76 : *Si quis mortuadit Barum vel feminam, etc.* Tit. 95 : *Si Barus fuerit qui feminam percusserit.* Ita etiam Lex Longob. lib. 1. tit. 9. § 3 : *Si quis homicidum perpetraverit in Barone, libero vel servo, vel ancilla, etc.* [** Rothar. 14. ubi Glossa innuere videtur virgulam post barone tollendam esse.] Et tit. 18. [** Rothar. 17.] : *Si quis ex Baronibus nostris ad nos venire voluerit, securus veniat ; id est hominibus. Vide V. Cl. Steph. Baluzium in Notis ad Capitol. pag. 999. 1000. [** Annal. Sangall. Baluzii ap. Pertz. vol. Scriptor. 1. pag. 63 : Anno 805 perrexit dominus Karolus in Saxonia ad Holdistede et multis Barones et mulieres inde adduxit.] Sed et etiamnum Hispani Varones, quosvis viros seu homines vocant. Vetus Poema de Alexandre, apud Bivarum :*

Entiendo Alejandro luego las voluntades,
Dixoles : ya Varones quiero, que me oyades.

[** Vide Diezii Grammat. Ling. Rom. man. vol. 1. pag. 26. Eichhorn. Histor. jur. Germ. § 48. not. a.]

* Charta ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 60. col. 2 : *Ponit Stephanus Chautardus, quod quando Bertrandus venit ad ipsum, in loco ubi fuit rixa, ipse dixit, Barones, illam erbam collegistis in eo, quod est domini episcopi, et non asportabitis eam.* Quia acceptance, Baron dixerunt nostri, de viris etiam supremæ dignitatis potiorisque ordinis. Pactum matrim. inter Hugon. ducem Burg. et Beatricem sororem Theobaldi Navar. reg. et comit. Camp. ann. 1258 in Chartul. Camp. ex Cam. Comput. Paris. ubi prædictus Theobaldus inscribitur *noble Baron par la grace de Dieu roi de Navarre, conte de Champagne et de Brie palatin, etc.* Charta ann. 1263. ibid. fol. 209. col. 1 : *Nos Guiz, par la grace de Dieu evesques de Langres, faisons savoir à touz cels, qui verront ces présentes Lettres, que nos avons faite tele compagnie antre nous et honorable Baron Thiebaut, par la grace de Dieu roi de Navarre.* Alia Guil. episc. Metens. ann. 1267. ibid. fol. 218. v. : *Faisons savoir... que de toutes querelles... antre noble Barron Ferri duc de Lorraine et margis et nos, etc.* Ch. Margar. Tornod. comit. ann. 1292. in Chartul. Pontiniac. pag. 166 : *Pour raison d'une composition eu et faite entre nous et lidiz religieux, ou non de leur église, par très noble Baron Robert duc de Bourgoigne, nostre chier oncle ; etc.* Quæ latine sic reddentur ibid. pag. 169 : *Per nobilem virum Robertum, etc.*

Atque inde forsitan vox *Baro* pro m. apud nostros usurpata legitur, quem vulgo *Homme* vocant. *Nisi Baronum appellationem viris ac maritis suis dederint uxores, quomodo Dominorum, ita ut et Barones et Dominos, eos appellaverint honoris causa, tanquam rerum suarum atque adeo corporis sui dominos. Sic enim uxor maritum suum compellat apud Marculf. lib. 2. form. 17. cum ipsa ejus se ancillam profiteatur : Itemque ego illa ancilla tua, domine et jugalis meus ille, in hoc testamentum promptissima voluntate scribere atque perpetua conservatione rogavi, ut si tu*

domne et jugalis meus mihi superstes fueris, etc. Philippus de Beaumanoir cap. 63 : *Se femme appelle qui ait Baron, li apiax est de nule valeur, sans l'autorité de son Baron ne se pot mettre en tel cas en court por appeler.* Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 74 : *Feme qui ait Baron, ne peut faire apeau dou murtre, que par l'ottror de son Baron.* Cap. 98 : *Se l'on appelle aucune chose feme qui aura Baron, et il la veut defendre, il la peut defendre de son cors ; et se il ne la veut defendre, elle s'en peut defendre par un autre Champion, etc.* [* Le Roman de Robert le Diable MS. :

L'emperere à sa fille vient,
Le senescal par le main tient :
Fille, dit-il, soies hâtié,
Et courtoise, et bien affaîte,
Que vostre Baron vos aimain,
Je le vous doins en vostre main.]

Ita apud Littletonem Sect. 14. 15. 291. et alios passim. In Chron. Flandriæ vernacula cap. 3. 8. 16. 28. 48. 69. 85. 113. etc. Vide Glossarium Saxonicum Somneri in Beorn.

Jam vero cum *Barones* æque dicerentur, et famuli et mariti, quod utrosque, ut supra observatum, *homines* vulgo appellarent etiam majores nostri : factum etiam inde, ut et vassallo, qui nullo medio sibi obnoxii erant, *Barones* vocarent Reges ipsi ac Principes : nam et ipsi vassalli *homines* perinde passim dicuntur, ut suo loco docemus, utpote peculiari Principum obsequio addicti ex beneficiorum et feudorum ratione, quæ ad id ab iis conferebantur, ut servitia sua impenderent, non modo in rebus militaribus, sed etiam civilibus, verbi gratia, in placitis. Inde igitur

BARONES dicti Vassalli qui tenent terras suas immediate de Rege per servitium Militare et alia feudorum consuetu servitia : quo significatu vocem hanc usurpatam passim constat. Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 1. § 6 : *Statutum est etiam quod quilibet Baro, vel alias tenens de Rege, etc.* Constit. Sicul. lib. 1. tit. 44 : *Per Comites, Barones, et eos qui a nobis tantum feuda in capite tenent, non qui Comitibus et Baronibus alias teneantur, etc.* Matthæus Paris ann. 1110 : *Si quis Baronum meorum, Comitum, vel aliorum qui de me tenent, mortuus fuerit.* Matth. Westmonast. ann. 1244. pag. 317 : *Fecit notificari per totam Angliam, ut Baro quisque terram tenens a Rege in capite, haberet prompta regali precepto omnia servitia militaria, quæ ei debebantur, tam Episcopi et Abbates, quam laici Barones.* Charta Guillelmi Ducis Aquitanie in Tabulario Vindocinensi Ch. 83 : *Tunc Barones mei, qui me juvare debuissent, a fidelitate mea recedentes mihi graviter nocere coepérunt, etc.* Ex obsequi scilicet ratione, ac feudorum natura. Vide Besilium in Comitib. Pictav. pag. 516. 516. [Guillelmus Guiart, dans la Branche aux Royaux lignages :

Mil deux cens soissante trois ans
Sans plus d'incarnation querre
Fist venir li Rois d'Engleterre
Des siefs qui à luy appartenaient
Tous les Barons qui terres tindrent.]

Cum ergo nobiles qui Regum servitio ascripti sunt, cæteris nobilibus præmineant, inde

BARONES, dici cœperunt proceres ac magnates. *Capitularia Caroli calvi* tit. 15. [** Procer. Consil. apud Bonoli. ann. 856. Pertz. vol. leg. 1. pag. 447.] : *Ea etiam quæ in Sparnaco de Episcopaliibus Capitulis cum inlustribus viris et sapien-*

tibus Baronibus vestris observanda delegatis. Hincmarus Epist. 1. cap. 6 : *Nam si illi boni Barones post mortem Pipini cum duobus fratribus sic sano consilio egerunt, ut pax inter fratres Reges, et inter regni primores ac populum esset.* Ubi *Barones* et primores iidem sunt : quomodo *Farones* *Burgundia* appellat non uno loco Fredegarius Scholasticus regni istius proceres, siquidem iidem sunt cum Baronibus, quod censem viri erudit. [** Aimoin. lib. 5. epist. 4 : *Episcopos, abbates quoque, plures etiam optimates et Barones sui regni gregarios fecit.* Hinc marchio Montisferrati *Baro Italiz* nuncupatur ab Ottone Frising. lib. 2. cap. 12.] Magnates istos *Bers*, vulgo nostri appellant; eos vero qui et natalium prærogativa, prædiis ac possessionibus et vassallorum numero alios præcellebant, *Hauts Bers*, ut est apud Villarduinum n. 28. 51. id est, *altos* et majoris dignitatis *Barones*. Guillelmus Guiart ann. 1214 :

Fus Prince, un Ber, ou Eschancon.

Le Roman de Garin :

Anauris point li gentis et li Ber.

[* Neque aliam ob causam celebriores sanctie nomine decorabantur. Froissart. vol. 3. cap. 30 : *Or eurent ils affection et devotion d'aller en pèlerinage au Baron saint Jacques.* Fabul. tom. 2. pag. 182 :

Dame, dist il, et je me veu
A Dieu et au Baron saint Leu,
Et s'irai au Baron saint Jacques.]

De ejusmodi supremis Baronibus, sed iis dumtaxat qui nulla Ducis aut Comitis dignitate gaudebant, ita Christina Pisana lib. du *Tresor de la Cité des Dames*, 2. part. cap. 9 : *Nous parlerons premierement icy ausdites Baronesses dont y a en France, en Bretagne, et autre part, qui passeront en honneur et puissance moult de Comtesses est-il, quoy que le nom de Baron ne soit si haut que de Comte. Mais moult est la puissance grande des aucuns Barons, à la cause de leurs Terres, et Seigneurie, et la Noblesse y est, dont leurs femmes tiennent moult grand estat.* Talis fuit Codiciacensis Dominus.

* BARONES. Itidem appellant, atque etiamnum appellantur in quibusdam Galliæ provinciis magnatum primogeniti. Vide *Loisellum Tract. des Seignuries* cap. 7. n. 49. Qui usus etiam in Cata-launia obtinet, teste *Fontanella Tract. de Pacts nuptialibus* tom. 1. claus. 4. gloss. 10. Atque hinc est quod Besoldus in *Thesaura ad v. Freiherren* pag. 269. n. 52. vocis *Baro* ab Alemanno *Baren*, quod sumitur pro liberis seu filiis, etymon dicit. Vide *Gloss. Juris Gall.* tom. 1. pag. 188.

BARONES præterea iidem qui *Pares* Curiæ. *Chronicon Andrense* pag. 889. et 580 : *Barones omnes, qui Pares Castelli vocantur.* Vide *Duchesnium* in *Hist. Monmoreciaca* pag. 39. 40. et in voce *Pares*.

BARONES, Quivis vassalli. Ordericus Vital lib. 3. pag. 465 : *Hoc libenter confirmaverunt... et alii Barones eorum.*

BARONES CASTELLENSES, apud Radulphum de Diceto ann. 1040. qui castella possident, qui ont châteaux. [** Vide *Murator. Antiq. Ital.* vol. 1. col. 624. D.]

BARONES, in regno Aragoniæ, ut auctor est Vitalis Episcopus Oscensis, iidem sunt qui *Rici homines*, qui scilicet plurimæ vassallorum decorantur, cum quibus in exercitum pergunt, cum a Rege evocantur. Quo sensu etiam Franci *Barones* appellant, qui vexilla in

præliis educunt, et cum, vassallis suis, præsentibus iisdem vexillis in præliis pro Rege pugnant, ut pluribus docimus in Dissertat. 9. ad Joinvillam pag. 190. 191. Exstat Charta Caroli Pùlcri Regis Franciæ et Navarræ, qua Alphonsum de Hispania *Baronem et Ricum hominem* Navarræ creat: et ut Baronis et Rici hominis statum manutenerem possit, eidem de gratia speciali 60. militias in regno suo Navarræ concedit, modo consuetu tenendas et possidendas. *Varones majores*, in Testamento Ranimiri Regis Aragonum æræ 1099. apud Martinezium lib. 2. cap. 38. *Gasse* vetus Poëta, de Theobaldo I. Comite Carnotensi:

Thibaut fut né de France un des plus hautes Barons, Moulut avoit par la terre chasteaux et fors maisons.

Alio loco :

Moulut i o riches hom, grant fu la Barone.

BARONES interdum accipiuntur pro quibuslibet dominis rerum immobilium, ut observat Skenæus ad Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ.

BARONES in Alemannia sunt in dupli differentia. Alii enim dicuntur simpliciter *Barones*, alii *Semper-Barones*. *Semper-Baro*, is esse fertur, qui a nullo horum feudum habet, sed alii ab ipso; adeoque liber est, ut nulli ad fidelitatis adstringatur juramentum, ut proprie Barones de Limpurg esse dicuntur. Est autem Alemannis inveteratus usus, et longe observata consuetudo, non magna, quantum conicere possum, ratione suffulta, ut Baro Copulando sibi militaris et inferioris generis conjugem, prolem inde creatam degeneret atque *debaronet*, filiique de cetero *Barones* minime vocentur. Comites vero per connubium cum simplicis Militaris generis feminis, natos filios non *decomitant*; sed si eorum filii itidem in Militarium genus nubant, extunc illorum demum proles decomitantur, Militariumque generis ordini deinceps connumeratur, quæ profecto observantia haud satis honesta esse videatur. Verba sunt Petri de Andlo lib. 2. de Imperio German. cap. 12. Vide *Principes*. [**] Mittermaier. Element. Juris German. § 378. not. 11. et 12.]

BARONES REGIS, Magnates qui de domo et familia Regis sunt, vel certe majores Regis vassalli, qui de illo prædia sua nude tenent. Henricus Huttonensis lib. 5. Histor. pag. 352. Adelwaldum, qui in acie occubuit ann. 3. Edw. Confessoris *Baronem Regis* vocat, quem *Ministrum Regis*, Florentius Wigorniensis. Liber Ramesiensis Ecclesiæ sect. 171: *Unus es Baronibus Edwardi Regis*, Tostius nomine. *Barones Regis Franciæ*, apud Westmonast. ann. 1140. Idem. ann. 1264: *Fulco filius Warini Baro Regis occisorum in numero fuit*.

BARONES PARLAMENTARI, in Anglia et Scotia, qui vulgo *Lords of Parlement* vocantur, ii sunt ex majoribus, qui a Rege nude pendent, et ad Parliamentum, sive Consilium publicum diplomaticis Regis evocantur: nam constat in Anglia ut et in Francia, non omnes qui a Rege prædia sua immediate tenebant, ad Parlamenta admisisos, cum nimius esset eorum numerus: sed illos tantum, qui proximi essent a Rege, et dignitate, et vassallorum numero ceteros anteirent: prout etiam in ipsis Baronum feudis factitatum suo loco ostendimus. Vide *Pares*.

BARONES SCACARII, vel de Scacario,

apud Anglos, appellantur Magnates, qui in Scacario judicum vice funguntur, quorum præcipuus, *Capitalis Baro Scacarii* appellatur. *Mylords* vulgo ii vocantur, id est, ad verbum, *meus Dominus*, seu, ut Galli efferunt, *Messires*, sicut hi qui sunt de majori nobilitate, quandiu scilicet hac dignitate gaudent: nam primitus ex Baronibus Curiae deligebantur, hoc est, ex magnatibus, qui ratione feodorum a Rege nude pendeant, et ei hominum præstabant. Ut enim apud nos Pares ipsi non dijudicabantur, nisi a Paribus suis, hoc est, Baronibus; ita apud Anglos ut auctor est Bracton. *Comites vel Barones non amerciabantur nisi per Pares suos, et secundum modum delicti, et hoc per Barones de Scacario, vel coram ipso Rege*. Horum prerogativam et auctoritatem sic prædicat Niger liber Scacarii parte 1. cap. 4: *Illi (in Scacario) residet Capitalis Domini Regis justitia, primus post Regem in Regno ratione fori: et maiores quique de Regno qui familiarius Regis secretis assistunt: ut quod fuerit sub tantorum præsentia constitutum, vel terminatum, inviolabiliter subsistat. Verum quidam ex officio, quidam ex sola iussione Principis resident. Ex officio principaliter residet, immo præsider primus in Regno, Capitalis scilicet Justitia. Huic autem assident, ex sola iussione Principis, momentanea scilicet et mobili auctoritate, quidam qui maiores et discretiores videntur in Regno, sive de Clero sint, sive de Curia; assident inquam, ad dicende jura, et dubia determinanda, que frequenter ex incidentibus questionibus oriuntur. Non enim in ratiociniis, sed in multiplicibus iudicis excellens Scacarii scientia consistit. Ex quibus confitetur Barones Scacarii de sumptos ex Curia, hoc est, majori nobilitate, delectosque arbitrio Principis; uti factitatum constat in Gallia, in Parlamentis, in quibus non considerabunt omnes qui nude a Rege pendeant, sed ex iis delecti, tam ex Baronibus quam ex Clero, seu ex Prelatis, qui ratione Regalium Regi nude erant obnoxii. Qui autem primitus ad nutum Baronies Scacarii erant, ii postmodum facti sunt perpetui, et scripti eidem Curiæ, quod sub Henrico III. vel Edwardo I. factitatum putat Spelmanus. Atque ii titulum hunc honorificum non diutius retinent, nisi quandiu in suo officio permanent. Unde autem *Barones Scacarii* dici coepint, ita scribit Fleta lib. 2. cap. 26: *Justitiarii ibidem (in Scacario) commorantes Barones esse dicimus, eo quod suis locis Barones sedere solebant, dum Comes Nortfolciae et Marescallus Angliae locum habuit in sedili, tanquam Capitalis Justitiarius Regis Angliae, Rege in Regno suo non existente, cuius locum occupat hodie Thesaurarius, sed officium tamen occupare non potest. In lineaque ejus sedet Cancellarius de Scacario, juxta quem Barones, de quibus intuitu provectoris statim venerabilior esse videtur, propter quod sub ejus testimonio fieri debent brevia, etc.* Scribit Matthæus Paris ann. 1244. pag. 483. statuisse eundem Henricus Regem, ut duo *Justitiarii* eligerentur in Banco, et duo ibidem Barones in Scacario constituerentur. Vide Matth. Westmon. pag. 385. 408. 429. Nicolaum Trivettum ann. 1264. Will. Thorn. pag. 1957. 2006. Cowellum, etc. Capitalium vero Baronum Scacarii catalogum contextuit Henricus Spelmanus, ex quo cuivis haurire licet.*

BARONES TERRARI, apud Will. de Pödio Laurentii cap. 43. *terris et prædiis*

divites, qui multa prædia possident. Vide *Terrarii*.

BARONES majores aliquot in Francia recensentur, quorum jura et privilegia ferme eadem erant quæ Parium Franciæ et Comitum, quos Majores perinde vocabant, ut qui in suis Baronii *amortizandi* et *eleemosynandi* facultatem haberent, ita tamen quod tenet non emenbrentur, seu etiam deformentur, ut est in Statuto Philippi Regis ann. 1275. tom. 2. Ordinationum fol. 322. in quo qui hoc jure gaudent dicuntur, recensentur, *Pares Franciæ primum, scilicet Comes Flandriæ, Dukes Aquitanæ, Burgundiz, Britanniæ; Comites Nivernensis, Atrebætensis, Andegavensis, et Marchiz; Comites alii, Blesensis, Antisiodorensis, Tornodorensis Droicensis, Claromontensis et S. Pauli*, quibus accensentur deinde *Domini de Narbona, de Bellojoco, et de Coucy*. His tribus majoribus Baronibus duos alios *Soliensem* et *Credonensem* addit Charta quæ describitur in Probat. Historiæ Guinensis pag. 67: *Item vrai est qu'en ce Royaume, ainsi que on dit communément, à 4. Baronies notables et principales du Royaume, lesquelles sont Coucy, Craon, Sully, et Beaujeu. Item qu'entre les autres la Baronne de Coucy qui est composée de trois Chastellenies, Coucy, la Fere, et Marle, est une des plus anciennes et des plus notables Baronnies de ce Royaume.* [Le Grand Coutumier de France pag. 182. Edit. 1598. lib. 2. cap. 27. de Saisins en fief habet: *Nota qu'au Royaume de France ne souloit avoir que trois Baronies; c'est à scavoir Bourbon, Coucy, et Beaujeu.* Deinde addit: *Montpeiller est Baronie, et fut par acquisition qu'elle vint au Roy.* Denique adjungit: *Et veulent dire aucuns, que tout homme qui a haute justice et ressort, se peut nommer Baron.* Quod hic de Borbonio dicitur intelligendum est, quamdui ad Archembaldi familiam pertinuit: et antequam Robertus S. Ludovici filius ea donaret Baronie: de qua consuleret potes Tillium in suo Recueil des Rois de France pag. 153.] Montmorenciaci Dominos, *Primos Franciæ Barones* vocatos, pluribus probat Duchesnus lib. 1. Hist. hujus Familiæ cap. 5. [Hinc factum est ut Joannes le Cog quest. 214. initio scripserit unicam fuisse in Gallia Baroniam, nempe Montmorenciacam.]

¶ Sed plures alias fuisse, easque numero 59. a temporibus Philippi Augusti nos docet ejusdem Regis Chartiarium, cuius excerptum refertur in Glossario Juris Gallici, in quo sequentes

BARONES

1. *Delphinus in Alvernia.*
2. *Guido de Donna Petra.*
3. *Guillelmus de Belli Joco.*
4. *Iterus de Tociaco.*
5. *Archembaldus de Soliaco.*
6. *Odo de Dolis.*
7. *Dominus Castri Radulphi.*
8. *Dominus Montis Falconis.*
9. *Dominus Virsonis.*
10. *Dominus S. Aniani.*
11. *Dominus Exoldunensis.*
12. *Vicecomes S. Susanne.*
13. *Guillelmus de Rupibus.*
14. *Robertus de Perenaio.*
15. *Jubellus de Medugana.*
16. *Analiticus de Credone.*
17. *Guido de Laval.*
18. *Vicecomes Thoarcensis.*
19. *Guillelmus de Malloen.*
20. *Gaufredus de Letignen.*
21. *Gaufredus de Castro Erandi.*
22. *Dominus Castelli.*

23. Dominus Montis fortis Amaltrici.
24. Dominus Montis Morenciaci.
25. Dominus de Rupe.
26. Dominus Liriatii et Novi Mercati.
27. Dominus Nigelle.
28. Dominus Cociai.
29. Dominus S. Walerici.
30. Dominus Piquiniensis.
31. Petrus Ambianensis.
32. Rogerus de Roseto.
33. Advocatus Betunæ.
34. Buticularius Silvanect.
35. Balduinus de Albing.
36. Aymardus de Pict.
37. Bernardus de Anduisia.
38. Vicecomes Turenæ.
39. Guitlém. de Montepessul.
40. Fulco Paganellus Constab. Norm.
41. Radulphus Tesson.
42. Dominus de Orbec, et Longevil.
43. Dominus Oliaci.
44. Vicecomes Castriduni.
45. Vicecomes Lemovic.
46. Vicecomes Broc.
47. Archembaldus de Combort.
48. Nevilon de Vantador.
49. Gaufridus Martians.
50. Renaudus de Pontibus.
51. Gifardus de Diderone.
52. Gaufredus de Ranco.
53. Gaufredus de Tanaio.
54. Haymericus de Rocaforte.
55. Guillermus Maingouet.
56. Guillermus de Mauocio.
57. Vicecomes de Cona.
58. Pontius de Mirabel.
59. Dominus de Altoforti.

Verum, ut rite monet V. Cl. de Lauriere, quamvis ii omnes Baronis nomine decorati fuerint, non tamen eadem prorsus ratione: Alii abs Rege quatenus Rege, alii ab eodem quidem Rege, sed quatenus Duce vel Comite provinciarum, quas acquisierat, nullo medio pendaunt. Hinc autem factum est ut Pragmatici veteres dicerent, in Francia tres duntaxat quatuor esse Baronias, quod totidem solum essent beneficiario jure obstrictæ Regno, aliæ vero Ducatus vel Comitatus, a Rege tamen possesso, solum essent obligatae.

* *Baronum index ex Glossario juris Gallici descriptus, sic emendari licet ex Reg. Phil. Aug. in Chartoph. reg. 34. bis:*

3. Guichardus de Bellojoco.
9. Dominus Virsonii.
14. Robertus de Petronao.
16. Mauricius de Creone.
21. Vicecomes castri Eraut.
30. Vicedominus Pinguiniani.
35. Balduinus de Albiniaco.
40. Fulco Paganellus distinguuntur a Constabulario Normanniae.
43. Dominus Osaci.
49. Galfredus Marciaus.
51. Gifardus de Didonne.
52. Galfredus de Rancore.
53. Galfredus de Tanaio.
55. Guillermus Mencot.
56. Guillermus de Manseio.
59. Dominus de Altoforti desideratur in Reg. laudato.

BARONUM etiam appellatione donantur majores vassalli, qui non a Rege, sed a majoribus Baronibus nude pendebant. Liber Ramesiensis sect. 277: Concesserunt ante Baronies Ramesiensis Ecclesiae... quidquid fecerunt in Capitulo apud Ramsey. Ita ibi non semel. Constitut. Siculæ lib. 3. tit. 22: Post mortem Baronis, vel Militis qui a Comite vel Barone alio Baroniam aliquam vel feudum tenuerit, etc. Gervasius Dorobernensis

ann. 1183: Protestatum est etiam... quod Electus Rofensis ante consecrationem suam hominum D. Cantuariensi Archiepiscopo debebat facere statim post electionem suam super Baroniam quam tenet de eo. Charta Wilhelmi Talemontensis castri Domini: Et convocans omnes Baronies meos, quos de diversis regionibus adduxeram, quosque in honore meo placitaveram, etc. Infra, Optimates dicuntur.

* BARONES appellati quoque Baillivi, ut pote præcipi dominorum feudalium ministri. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mozaques: Audivit quod dominus Barralis dixit:.... Barones, ego præcipio vobis tanquam baillionis terræ meæ, quod si aliquis homo impediret vel faceret contrarium Artigues in herbis, etc. [** De Baronibus in Germania vide Waitzii Indic. ad Pert. Leg. vol. 2. Eichh. Histor. Jur. Germ. § 445. Hullmanni Hist. Ordin. etc.]

BARONES COMITATUS, apud Anglos, majores vassalli in singulis Comitatibus degentes, qui terras suas nude et libere de Rege tenent, unde et libere tenentes dicuntur, et Comitum judiciis ac comitiis intersunt, et cum iis jus dicunt. Leges Edw. Confess. cap. 15: Quod per hundredum colligerentur, et sigillis Baronum Comitatus sigillarentur, etc. Leges Henrici I. cap. 30: Regis judices sunt Baronies Comitatus, qui liberas in eis terras habent, per quos debent causæ singularum alterna prosecutione tractari. Hinc brevia Regia ad ejusmodi Baronies perinde ac ad Justitiarios et Vicecomes diriguntur.

BARONES QUI SOCHAM ET SACHAM HABENT, in Legibus Henrici I. cap. 10. id est, qui habent Curiam de suis hominibus, ut est in Legibus Edw. Confess. cap. 35. seu omnimodam justitiam et jurisdictionem altam, medium et inferiore super vassallis suis. Vide Curia Baronum.

BARONES CIVITATIS LONDINENSIS, id est, cives seu homines de London, sed præsertim primarii istius civitatis. Matthæus Westmonast. ann. 1253: Talliantur cives Londinenses, quos Baronies consuevimus appellare, quasi servi ultimæ conditionis. Matth. Paris eodem anno, de iisdem: Quos propter civitatis dignitatem et civium antiquam libertatem Baronies consuevimus appellare. Ann. 1258: Londinum destinati convocarunt totius civitatis cives, quos Baronies vocant. Charta Henrici III. de Libertatib. London.: Baronies civitatis London elegant sibi singulis annis de seipsis Majorem. Eorum istud erat privilegium ut de nulla re responderent extra civitatem, præterquam de tenitis et contractibus forinsecis, ut auctor est Bracton. lib. 5. Tr. 5. cap. 14. Atque inde forte Baronium nomen datum domibus quas Baronies Londinenses incolebant, in Placito ann. 14. Edw. 1. apud Spelmanum: nec scio etiam an eadem de causa Heroes Londonienses dicantur apud Ingulphum pag. 877. Id Porro privilegium magnarum civilitatum et villarum exemptarum Burgensibus adscribit etiam auctor Fletæ lib. 2. cap. 54. § 8. lib. 6. cap. 37. § 15. quarum perinde incolæ Baronum titulo gaudebant. Nam Eboraci, Cestriæ, Warwici, Feversham, et aliarum civitatum regiis privilegiis insignium cives, eadem Baronum appellatione donatos observat Spelmanus.

Quod etiam in aliquot Franciæ nostræ urbibus videtur obtinuisse: nam Baronies cives Bituricenses et Aurelienses vulgo quidam appellant. De Bi-

turicensibus exstat Charta Ludov. VII. ann. 1145. in qua haec habentur: Quod si infra urbem (Bituricensem) aliquid forfecerint, pro laude Baronum ipsius civitatis emendabunt. [Vide Thomassarium Consuet. Bituric. part. 1. cap. 46. pag. 63. et Loisellum Tract. des Seignuries cap. 7. num. 44.] Scribit præterea Henr. Lebretus in Histor. Montalbani pag. 225. Consules, ejusdem urbis Baronies se inscribere.

* Flavius Blond. lib. 5. decad. 2: Nam primarii urbis, quos nunc Baronies, tunc capitaneos appellabant.

BARONES DE QUINQUE PORTUBUS, seu Quinque portuum, vulgo appellantur in Anglia, qui degunt in quinque præcipiis Angliæ portubus, vicinæ Galliæ objectis, Hasting, Dover, Hith, Rumney, et Sandwich, villisque aliis ad easdem pertinentibus, Rye præsertim et Winchelsey. Hi propter antiquam nobilitatem summaque gloriam quam in regni defensione, in maritimis præliis reportarunt, non solum (quod hodie nullis præterea in omni Anglia contingit) Baronum appellatione honestantur; sed amplissima illustrissimaque privilegia a priscis Regibus obtinuerent. Quippe in Regis coronatione quatuor ex se electos mittunt, qui umbraculum supra ipsius caput deferunt, eademque die solemnibus epulis coram ipso a dextris accumbunt. Indictio etiam Parlamento non burgenses ut burgi, non cives ut civitates (ipsumque Londinum), nec Milites ut singuli Comitatus, sed duos peritos idoneos Baronies e quolibet portu per breve regium jubentur mittere, qui et in Parliamentariis submonitionibus locum proximum obtinent a Baronibus Regni. Hodie tamen cum iis non consistunt, sed Communibus, uti vocant, immiscuntur; quod fieri ceptum anno 4. Jacobi Regis, uti pluribus refert Spelmanus, a quo quædam ex præallatis sumus mutuati. Porro præter recensita privilegia, illud erat potissimum, ut de nullo placi responderent, nisi apud Shypwey, ut est apud Bracton lib. 5. Tr. 5. cap. 14. et in Fleta lib. 2. cap. 54. § 8. cap. 55. § 1. lib. 6. cap. 37. § 15. Baronum Quinque portuum meminerunt præterea Matthæus Westmonast. ann. 1233. pag. 419. Willelmus Thorne. ann. 1368. Baronum de Sandwic, Willelmus Thorne. ann. 1227. Baronum de libertate Doverie, idem Scriptor ann. 1364. Vide Custodis Quinque portuum.

Ejusmodi privilegiorum auctorem Guill. Nothum facit Candenus in Canticum: Guillermo, inquit, Victor, ut Cantium, quæ tanquam Angliæ clavis habet, sibi firmius retineret, Connestabilem Castro Doverensi, eumdemque Limenarcham quinque portubus ex veteri Romanorum instituto præficit. Hi sunt Hasting, Dover, Hith, Rumney, et Sandwich, quibus Winchelsey et Rye, ut præcipua et alia oppidula ut membra adjunguntur: quæ quia bello maritimo operam navare tenentur, immunitatibus gaudent magnis et multis, ipseque Lumenarcha, qui semper est e proceribus fidei spectatissimæ, in sua jurisdictione Admiralli auctoritatem in plurimis aliisque jura habet.

At primum Joannem Angliæ Regem hasce immunitates sub hisce conditionibus quinque Portubus Anglicanis concessisse, scribit Henricus de Knyghton ann. 1207: Iste quoque Joannes fuit primus Rex Angliæ, qui unquam dotavit 5. portus Angliæ de libertatibus et consuetudinibus, quas usque ad moderna tem-

pota clamant tenere pro sequela navigii, ad quod eodem tempore se perpetuo Regi Joanni obligaverunt, et haeredes suos invire, quando et quo tempore guerræ Rex habeat necessitatem de eis, videlicet 5. portus antedicti rationaliter præsumiti, quoties Rex mandaverit eis, octoginta naves defensabiles proprii suis expensis per 40. dies, et capient deinceps stipendia a Rege; et haec fuit causa principalis hujus dotationis propter magnam necessitatem quam habuit de navigio ad passagium suum in Normanniam, quam illo tempore perdidit, ut ante dictum est, causa cuius dotationis adhuc clamant libellos esse propter ceteris partibus omnibus Regni Angliae.

Servitia autem quæ Regi debent, ea sunt, ex Willelm. Thorn: *Hastinus debet invenire 21. naves, in qualibet navi 21. homines, cum sarcone qui dicitur, ad quem pertinent tanquam membra unius vicius in Seford, Peveneselle, Hedneye, Winchelleye, Rye, Hamme, Wekesborne, Crenethe, et Forthclype.*

Romene debet invenire 5. naves in qualibet navi 24. homines, cum sarcone, ut supra. Ad quem pertinent Bromhelle, Lyde, Of marstone, Dengemares, et vicius Romenhale.

Heth debet invenires 5. naves, in qualibet navi 21. homines, cum sarcone, ut supra. Ad quem pertinet Westmethe.

Dovoria debet invenire 21. naves, in qualibet navi 21. homines, cum sarcone, ut supra. Ad quem pertinet Folkstan, Feversham, Mergate.

Sandwicus debet invenire 5. naves in qualibet navi 21. homines, cum sarcone, ut supra. Ad quem pertinet Fordwicus, Recolver, Serre et Dale.

Summa navium 57. hominum in eisdem 1188. Summa sarconum in eisdem 57.

Servitium quod Barones quinque portuum præscriptorum recognoscunt facere ad submonitionem Regis per annum, si contigerit per 15. dies ad custum eorum proprium: ita quod primus dies computatur a die quo vele navium exercentur, usque partes ad quas tendere debent, vel ulterius, quando Rex voluerit ad custum ejus. Vide Auctorem Fletæ lib. 1. cap. 22. § 8.

Qui vero hisce portibus præficiuntur, Custodes portuum maris, dicuntur apud Hovedenum in Ricardo I. pag. 784. et Matth. Paris ann. 1211. pag. 161. Custodes quinque portuum, apud eudem Paris ann. 1236. pag. 288. ann. 1243. pag. 406. et alios. De his pluribus agit Selvulus lib. 2. de Dominio maris cap. 14. Diversi porro ab iis, quos Capitaneos et Custodes maris dictos annotat, qui Thalassiarcarum seu Amiriorum munus obibant. In Chron. Alexandrino ann. 8. Phocas occurrit nescio quis φρούτ λιπένος.

¶ BAROLANUS, An idem qui infra Baronulus, baronetos? Sallas Malespinae apud Baluz. Miscell. tom. 6. pag. 276: Inter quos (regniconas) quidam Barolanus præcipue nomine Gezolinus de Marræ, cuius progenitores de montibus Amalstæ traxerunt originem, ad tractatus rerum domesticarum regalium familiaris admittitur. [¶ F. idem quod Barensis.]

BARONETOS, pro Banneretis, de quibus egimus, et scribi et usurpari apud Scriptores Anglicos observat Spelmanus. Thomas de la More in Vita Edwardi II. sub. ann. 1321: Capitur Comes Lancastriae, Barones, et Baronetti Comitites ejus, et Milites 95. Walsinghamus eod. ann: Capti sunt et in custodia detenti Barones et Baronetti 22. Milites 68. etc. Statutum Ricard. II. ann. 5:

Soit il Erchevesque, Evesque, Abbé, Prior, Duc, Counte, Baron, Baronet, Chivalier de Countée, Cittizien de Cité, etc. Ita apud Henricum Knyghton. ann. 1296. At Spelmanus in Rotulis Parlamenti MSS. iis locis, ubi Baronettos habent libri impressi, Banneretos scribi et ex MSS. restituendum monet. Sed vix cum illo censuerim Baronettos, Barones seu magnates esse qui de aliis quam de Rege, terras suas tenent. Ut ut sit, constat ann. 1611. Jacobum Magnæ Britanniae Regem novum Baronettorum Ordinem creasse, quem inter Barones Regni et Equestres classes constituit, diplomate quod descripsit Spelmanus. [Hi jus non habent sedendi inter Proceres in superiori Camera Parlamenti, sed tantum in inferiori.]

BARONISSA, Uxor Baronis, vel virago, scilicet Baronis habens animum. Jo. de Janua, et Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 313. col. 2. A. in Ordinatione Humberti II. super numero et ordine mensarum: Item volumus et ordinamus quod domine de Anton. et Domina Burgua et aliis Baronissis in hospitio cum domina Dalphina pro se solum comedentibus serviatur singulis diebus, tam in prandio, quam in cena, per omnia sicut de Baronibus, etc.]

** Baronesse, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Ital. Baronessa.*

BARONIA, Prædium a Rege nude pendens, vel majus prædium, aut feudum. Gervasius Doroberniensis in Henrico 11. ann. 1163: Archiepiscopi et Episcopi... habent possessiones suas de domino Rege, sicut Baroniam, et inde respondent ministris et Justitiis Regis. Constit. Siculae lib. 1. tit. 39. § 2: De Comitatibus, videlicet Baronii, civitatis castris et magnis feidis, quæ in quaternionibus doanae nostræ Baronum inveniuntur inscripta. Adde tit. 41. lib. 3. tit. 4. Baronie vero a castro quod intra illius fines constructum est, nomen assumunt, ut est in Constit. Sicul. lib. 3. tit. 14. § 1.

TENERE IN BARONIA, dicitur in Stabilitimentis S. Ludovici lib. 2. cap. 46. qui jus nundinarum, castellaniam, peagi, et ligium estagium in suo feodo habet: Qui a marchie, Chastellerie ou paage, et lige estage, il tient en Baronie, etc. Hominum Joannis Avennensis Comitis Hannoniensis præstibus Philippo Pulcro ann. 1290. mense Sept.: Et secundum est quod predictam terram tenebimus ab eodem et successoribus suis in Baronia, et eidem faciemus servitium cum quinque Militibus pro eadem, sicut alii Barones dicti Regni. Charta ejusdem Regis pro Ludovico fratre: Teneremur eidem fratri nostro assidere in terra cum nobilitate et Baronia 15. millia librarium parvorum Turonensem anni redditus,... quæ omnia sibi in Comitatu et Baronia assignamus et assidemus. In alia Joannis Regis ann. 1342. dicitur Comes Roccensis tenere à une foys et hommage et en Baronie les terres de Blazon, de Chamelier, et de Mirebeau en Anjou.

TENERE IN BARONIA ET COMITATU. Charta Philippi Regis Fr. ann. 1279. laudata a Duechesno in Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 93: Tenebunt in feodium ligium a dicto Duce, et ejus haeredibus in Baronia et Comitatu ad unum feodium et unum homagium... dictos Baroniam et Comitatum Cabilonensem.... ita tamen quod in predictis que dicto Duci remanent, dicti Comes et Comitissa, et eorum haeredes nihil juris et Baronie vel dominii de cetero poterunt reclamare. Testamentum Hugonis Dux Burgund.

ann. 1272. ibid. pag. 78: Civitatem Cabilonensem cum pertinentiis.... Baroniam Comitatus Cabilonensis, etc.

** TENERE PER BARONIAM, Jure Baronum, hoc est, supremo dominio, quamvis cum servitio feudali. Reg. Phil. Aug. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 195: Dominus Robertus Bertran tenet feudum a domino rege per Baroniam; et debet domino regi servitium suum, scilicet quinque militum. Et fol. 197: Henricus de Bellafago tenet feudum suum a domino rege per Baroniam, scilicet per servitium duorum militum.*

BARONIA INTEGRA, apud Anglos dicitur constare 13. feodis et tercia parte unius feodi Militis, quolibet feodo computato ad 20. libratas, quæ faciunt in toto 400. marcas, in Modo tenendi Parliamentum, cap. de Laicis; uti Comitatus 20. feodis unius Militis, quilibet perinde feodo computato ad 20. libratas, quæ faciunt 400. libratas in toto. Apud Normannos videtur constitisse servitio quinque Militum. Regestam Philippi Aug. Herouallianum fol. 167: Ricardus de Harcourt tenet honorem S. Salvatoris de Domino Rege per servitium 4. Militum: sed debebat quinque, quando Baronia erat integra. Fol. seq.: Guillelmus de Hommet Constabularius Normannie tenet de domino Rege honorem de Hommeto per servitium 5. Militum, et habet in eadem Baronia 22. feoda Militum ad servitium suum proprium, etc.

BARONIAS præterea appellarent nostri, quatuor principatus in quos divisum fuit regnum Hierosolymitanum, quorum primus fuit regnum Hierusalem, quod propter sui brevitatem Principatum, seu Baroniam appellabant; altera Baronia fuit Comitatus Tripolitanus; tercias, Antiochiae Principatus; quartas, Comitatus Rohes. Ita Will. Tyrius lib. 16. cap. 29. Jacobus de Vitriaco lib. 1. cap. 30. 31. etc. Gesta Lud. VII. Regis Fr. cap. 17. Sanutus lib. 3. part. 7. cap. 1. Assisiæ Hierosol. Odoricus Rainaldus ann. 1291. n. 16. 17. etc.

BARONIA, Regalia, seu majora dominia Episcoporum ac Praetitorum, quæ a Regibus in feudum tenentur. Matth. Westmonaster. ann. 1245. pag. 920. de Episcopo Cicestriensi: Baronia ad Episcopatum pertinente privari meruit multo tempore. Idem ann. 1258. pag. 352: Conventus tam de Baronia, quam de possessionibus Ecclesiaz, etc. Pag. 275. de Electo Dunelmensi: Suscepimus a Rege, homagium ei de Baronia perficiens, etc. Ade pag. 430. Matthæus Paris ann. 1240: Rex precibus amicabilibus mitigatus D. Episcopo Cestrensi Rogerio.... Baroniam suam in pace benigne restituit. Item ann. 1257: Ut Episcopi et Abbates decimam suam darent de baronis suis plenariae. Articuli Episcoporum Angliae in Addit. ad eudem Paris pag. 181: Distinguuntur Episcopi per Baronias suas, etc. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 280: Dicunt quod dictus Abbas et praedecessores sui nunquam tenuerunt in Baronia, sed per servitium unius Militis, et tenuerunt Abbatiam illam de domino Rege in Capite. Adde pag. 299. Ea vero Regalia non unica, sed pluribus Baroniis constabant: tot enim erant Baroniae, quod majora prædia. Thomas Stubbs in Episcopis Eboracensis: Rex iratus tres Baronias Archiepiscopatu Eboraciensi ex antiquo collatas, et eidem annexas.... sevisi fecit. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 210: Pro Abate Baroniam unam, et pro singulis Monachis qui cum Abate contra dictum Regem processerant, singula feoda

*Militum arripiuit. [** Chart. Frider. II. Imper. ann. 1215. apud Pertz. vol. Leg. 2. pag. 226: Omne jus quod habemus in civitate Sorana cum rocco Sorelle, etc.... in Baronias sacrosante Romane ecclesie.... imperpetuum concedimus et donamus.]*

Id etiam obtinuit in Francia, ut Regalia Episcoporum et Ecclesiarum Baroniae dicerentur. Joannes II. Lugdunensis Episcop. : *Sedes illa Archiepiscopalis, in qua nunc Pontificalis honoris consecrationem receperitis.... plenissimam habet jurisdictionem, quam vos Baroniam vocatis, tam infra terminos Imperii, quam Regni Francorum. Regestum Parlamenti B. continens Aresta ann. 1282. S. Martini fol. 63: Cum Episcopus Constanticus nobis conquestus fuisset, quod cum in villa sua de S. Laudo, quam tenet a nobis per Baroniam, tempore mortis praedecessoris qui essent pilloricum, scala et pala, quae consumptæ sunt, etc.* Et fol. 79. fit mentio Baronie et jurisdictionis Episcopi Dolensis, et Baronie Archiepiscopi Remensis; in 1. Regesto fol. 146. Baronie Episcopi Belvacensis, et in Charta Ludovici Reg. mens. Decemb. 1233. in Charta ann. 1207. Baronie Ecclesie Lugdunensis; in Regesto Chartophylacii Regii 17. Baronie et temporalitatis episcopatus Lingonensis, etc. Ratione igitur harum Baroniarum, Barones interdum Episcopi appellantur. Appendix ad Gregorii Tur. Histor: *Burgundia Barones, tam Episcopi, quam cæteri Leudes, etc.* Nam non modo propter regalia, ut alii Barones, servitios omnibus feudalibus obnoxii erant, sed etiam in Comitiis publicis seu Parliamentis sedere iis jus erat, cuius apud nos usus infinita prostant exempla apud Tillium et alios. In Anglia vero Episcopos in Parliamentis publicis, eo nomine locum et sedem habere constat. Concilium Clarendonie habitum ann. 1164. art. 11. apud Gervasium Dorobern. : *Archiepiscopi, Episcopi, et universæ personæ regni, qui de Rege tenent in capite, habent possessiones suas de Rege, sicut Baroniam, et inde respondent Justitiariis et ministris Regis: et sequuntur et faciunt omnes rectitudines et consuetudines regias, et sicut cæteri debent interesse judicis Curia Regis cum Baronibus, quoque perveniatur in iudicio ad diminutionem membrorum vel mortem.*

* Judicium ann. 1207. in Reg. Olim parlam. Paris: *Dictus episcopus (Cata-launensis) cum sit Baro et par Francie, et homo ligius domini Regis, etc.* Ita et Abbas S. Michaelis in periculo marii Baro dicitur, in Scacar. apud Cadom. ann. 1234. ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 27. r. col. 2.

BARONES in Aragon. qui dicantur, vide in *Rici homines.*

BARONALI JURE possidere, id est, quemadmodum Barones, vel supremo iure ac dominio in Bulla Paschalis II. PP. apud Ughel. tom. 1. pag. 996.

BARONES ELEEMOSYNARI, apud Stanfordum, et in Jure Anglicano, dicuntur iidem Archiepiscopi, Abbates, et Piores qui prædia sua Ecclesiæ a Rege tenent per Baroniam. Baronias enim suas ex Eleemosynæ Regum perhibentur accepisse, licet ipsa prædia aliorum saepe munificientia consecuti fuerint. Quomodo etiam apud nos Regalia Ecclesiarum censentur esse ex sola regia liberalitate iis olim concessa.

Baronum iuria varia recensentur, quorum aliquot descripti Philippus Bellomanerius in Consuetud. Belvacensi

MS. cap. 58. qui eorum præcipuum fuisse, ait, quod castris ac fortiteriis vassallorum suorum in propriis bellis ac negotiis uti iis fas esset, de quo more uberrimam Disputationem instituimus ad Joinvillam, quæ est trigesima.

Aliud præterea Baronibus privilegium adscribit, ut vassallorum tenementa ac prædia possint sibi asserere, si ea aut domibus vel munitionibus suis, vel baroniæ suæ communis utilitatibus noceant, facta rationabilis aliorum prædiorum compensatione: *Mes voirs est qu'il ne doit pas estre constraint au vendre, s'il ne li plaist, més l'escange soffisant ne pot il refuser.*

Barones omnem justitiam habent in suis Baronis Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 24: *Bers si a toutes justices en sa terre, ne li Rois ne puet mettre ban en la terre au Baron sans son assentement.* Et cap. seq. dicitur Baro habere justitiam murtri, raptus, et incisionis, seu mulieris gravidæ vulneratae: *Bers si a en sa terre murtre et rat et encis.* Et cap. 4. quod inscribitur, *des cas de haute justice de Baronie, hi casus recensentur, treason, rat, arson, murtre, encis, et tous crimes où il i a peril de perdre vie ou membre, la ou l'en fesoit bataille.* Id est, proditio, raptus, incendium, murtrum, incisio, et crimina omnia in quibus mors aut membrorum mutilatio indiduntur, et quorum probatio per duellum decernitur.

Baroniæ divisionem inter hæredes non admittunt. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 24: *Baronne ne part mie entre freres se leur pere ne leur a fait partie, més li ainnez doit faire avenant bienfet au puisné, et si doit les filles marier.* Charta Willelmi Comitis Forcalqueri ann. 1211: *Fuitque arbitrium Curiæ (Regis Francie) ad usus et consuetudines Francie hactenus approbatas: tale scilicet quod non audierant negare viderant, quod Baronia aliqua esset divisa pro hærede femina, in qua hæres masculi habetur: sed hæres femina maritagium accipiebat a patre vel matre sua, vel fratribus suis, etc.* Petrus de Vineis lib. 6. Ep. 23. de Concessione castri: *Quod castrum ipsum a nobis et hæredibus nostris in Capitaniam teneat, et immediatae a nostra curia recognoscet: vivens jure Francorum, in eo videlicet, quod major natu exclusis minoribus fratribus et cohæribus in castro ipso succedat.* [Inquisitio facta anno circiter 1340. quam post Menagium integrum exhibet V. Cl. de Lauriere tom. 1. Glossari pag. 143. et seqq.: *Car li usage de Toraine et d'Anjou et del Maine sont tel que nule Barone ne se démembre, ains revient tout temps à l'ainzne à tenir et à exploiter par raison d'ainzneesse, et ainsi par toutes les terres et par toutes les appartenances de cestes trois Baillies: quod pluribus exemplis in eadem charta relatis comprobatur.* Atque hinc est etiam quod Ingelranus Codiciaciensis dominus, ut refert Guillelmus de Nangiaco in Vita S. Ludovici, coram rege responderet coactus fuerit licet petens per Pares Francie si posset, secundum consuetudinem Baronie judicari,.... quod nimurum terram in Baronie non tenebat, quia terra de Bovis, et de Gorneyo, quæ a terra de Couciaco per fraternalis partitionem decisa fuerat, illud dominium Baronie importabat.] His consona habent Consuetudines nostra municipales a nobis laudatae ad eadem Stabilimenta S. Ludovici. Vide Curia Barum.

* Inter Baronum privilegia illud po-

tissimum erat ut, quemadmodum tantum a paribus, ita baro non nisi a baronibus judicari poterat: cui edendo iudicio tres aut quatuor sufficere proutnatum est in Scacario laudato apud Cadom. ann. 1234. ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 27. r. col. 2: *Item judicatum fuit tres aut quatuor barones sufficere ad judicandum de placito ipsius abbatis (S. Michaelis) qui Baro est.*

* Observatum est in v. Attornatus per procuratores causas suas agere, citra regis prescriptum, nemini olim licuisse: at vero procuratores per literas constitueret, et quidem ex regis consensu, solis Baronibus, atque inter eos supremis, erat concessum, ut colligitor ex eodem Scacario ibid. fol. 28. r. col. 1: *Attornatus non potest fieri per litteras, nisi magnus Baro hoc faciat de voluntate regis, et per litteras ipsius regis.*

* Baronum quoque in Normannia hæc fuit prærogativa, ut septem homines suos immunes facerent a foagio, seu censu, qui, pro non mutanda moneta, regi exsolvebatur. Judicium ann. 1262. in Reg. Olim parlam. Paris. fol. 125. v: *Dominus Oliverius Paganelli miles petebat septem homines liberos et quittos de foagio; ratione cuiusdam terra, quam habuit a rege Anglie, super quo exhibebat cartam: baillivo diciente e contrario, quod tres debet habere tantummodo, cum non sit Baro. Audita curia sua et confessione sua, quod non tenebat tanquam baro; determinatum est quod non habebit septem homines liberos de foagio, sed tres tantummodo.*

* Nil itaque mirum est, quod ratione eiusmodi privilegiorum, Baronum prædia pluris estimarentur, quam aliorum nobilium. Id innuere mihi videtur Charta Theobaldi comit. Campan. ann. 1228. in Chartul. Camp. fol. 152: *Quam terram debent assignare ad pretium factum rationabiliter, quantum valere potest ad Baronem, non ad assisiam terre.*

BARONIA, titulus quibusdam præterea majoribus prædiis attributus ex privilegio Regum speciali: sed hoc serius in Anglia obtinuit. Observant enim Spelmanus et Edwardus Cokus ad Littletonem sect. 1. et 9. Ricardum II. anno regni sui 8. Christi 1287. Joannem de Beauchamp de Holt Senescallum Hosptii Regii, in unum Parium et Baronum Regni præfecisse, statuisseque, ut idem Johannes et hæredes masculi de corpore suo execentes statum Baronis obtineant, ac Domini de Beauchamp, et Barones de Kidesminster nuncupentur.

BARONIA, Ordo nobilium, Baronum, Baronatus. Epistola Ludovici VII. Reg. tom. 4. Hist. Franc. pag. 583: *Postulationibus Cleri, et assensu Baronie, toti regno pacem constituimus. Infra: In pacem istam juraverunt Dux Burgundie,.... et reliqua Baronia que aderat. Henricus de Knighton: Et obsederunt Athelstanum cum Baronia sua in civitate. Vacce, Vetus Poëta Gallicus:*

Moult i ot riches hom, grant fu la Baromie.

Jo. Villaneus lib. 6. cap. 37: *Con tutta la Baronia di Francia.* lib. 7. cap. 21: *Il Re Carlo con tutta sua Baronia entrò in Fiorenza.* Cap. 26: *Col fiore di sua Baronia.*

BARONIUM, Baronum seu magnatum ordo, ἀρχόντες Annæ Comnenæ Lib. 1. Alexiad. pag. 11. Matth. Paris. ann. 1239: *Illustris Rex et totum Francorum Baronagium.* Adde pag. 605. 634. Matth. Westmonaster. ann. 1238: *Re-*

Henricus sine consilio Baronagii sui maritum Richardum de Clare, etc. Walsinghamus in Edw. I: Hoc anno Rex de consilio Baronagii Walliam intravit. Apud Johannem Villaneum lib. 7. cap. 10. Baronaggio, idem sonat ac Baronis dignitas.

BARNAGIUM, vox abbreviata ex Baronagium, seu potius conficta ex Gallica Barnage. Matth. Paris ann. 1242: Dominus Rex de consilio Baronagii sui, etc. Ann. 1244: Supposuit se dispositioni et censura Regum Francorum et Anglorum, ac Baronagii regnorum eorumdem. Ade pag. 501. 445. 659. et Guil. Prineum in Libertatib. Angl. tom. 2. pag. 618. Le Roman de Vacce. MS:

Mout fu grant le Barnage que Rou out amené.

Le Roman de Garin MS:

Li jors approche, et li Barnage vint.
Haute est la feste que l'Empereur tint.

[Le Roman de Guillaume au Court-nez MS:

De l'est de France amenray tel Barnage.]

Guillelmus Guiart. MS. ann. 1179:

Fist assembler tout son Barnage.

Alibi:

A grant ost et à grant Barnage
Le refu par lui le veage
De S. Jaques si aquités,
Qu'il i prist cent et sis cités.

Et anno 1248:

Le Roi monte et tout son Barnage,
Et se rengent es sablonieres.

Sed et sape vox Barnage, pro nobilitate generis et natalium usurpatur. Le Roman de Garin:

Moult fu pruz et Chevalier gentil,
De haut Barnage, et de moult riche pris.

Le Lucidaire MS:

S'a grant joie, et ses grans Barnages,
Verra-on tour à hontage.

Interdum pro ipsa animi magnitudine.
Vetus Poëta MS:

Que conquis ot li Ber par son Barnage grant.

Ita ber pro generosus, magnanimus. Le Roman de Garin:

Sor le chancel monta Hunaut le Ber.

Infra:

Hé Hunaut sire, franc Chevalier et Ber.

Le Roman de Florimon MS:

Florimons fu gentil et Ber.

Vide supra Barnagium 1.

BARONATUS, Baronis dignitas. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 82. ex Literis Jodoci Marchionis Brandenburg. de nobilitate avita Tettavoriorum: *Omnes ut ei concedamus coram nobis et consiliis nostris vetustatem sua stirpis, et similiter Baronatu sui originem ab antecessoribus suis probare.*

BARNATUS, quasi Baronatus, Ordo Baronum. Capitula Caroli Calvi tit. 21. [** Apud S. Quintin. ann. 857. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 456.]: *Deus omnipotens nobis donet, ut vestram fidelitatem et vestrum adjutorium, quæ semper contra nos cum omni Barnatu demonstratis, vobis sic merere possimus, sicut antecessores nostri vestris antecessoribus in bene meruerunt, etc. Ubi vir magnus [** Sirmonius ad Capitul. pag. 48.] Barnatum hoc loco interpretatur fidem et observantiam, quæ Barones et Regis vassallos in primis decet. Sed vix est ut assentiar, cum po-*

tius videantur, cum omnibus Baronibus, hæc verba sonare: nam ita Barné usurparunt nostri. Philippus Mouskes ex Bibl. Regia:

Cilders fut lues couronnés,
Car loet la tout li Barnés.

Vetus Poëma MS. de Vulpe Rege coronato:

Par son maintiens, dont li renons
Estoit ja par tout si alés,
Que meismes tout li Barnés
Prisen del tout si sa maniere.

Le Roman d'Aubery MS:

Le sert li Cuens o molt riche Barné.

Le Roman de Garin MS:

Et commanda à son riche Barné;
Communément furent trestuit armé.

Alibi:

Nul le regardé de France li Barné.

Rursum:

Lors si irai à mon riche Barné.

* BARONALIS DIGNITAS. Vide supra Bannerialis.

* BARONICALIS, BARONITALIS, Ad baroniam pertinens. Charta Ludov. VI. reg. Franc. ann. 1121. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 636. col. 1: *Ad honorem autem et exaltationem ipsius monasterii (Tironensis) ipsum regia nostra munificentia omnibus, tam aliis castellanicis quam Baronicalibus insigniis, juribus et prærogativis in perpetuum dotamus et insignimus. Alia Yonis episc. ann. 1114. ex Tabul. episc. Carnot: Ipsi monachi Tironenses... acquisitum sive dono, sive emptione, vel alias, in manu mortua libere in perpetuum teneant et possideant a.... dominio et superioritate, tam castellanicis, Baronitalibus, quam aliis quibusvis... liberum et quittum.*

BARONULLI, Idem qui supra Baronetti seu Banneretti, apud Rymer. tom. 13. pag. 349: *Damus autem universis Vicecapitaneis, Locatenentibus, Baronibus, Baronulis, Dominis, Nobilibus, Militibus, Magistris, Marinariis, Hominibus adarma, etc. Et pag. 364: Baronum, Baronulorum, Minororum, etc. Similiter infra pluribus in locis.*

* BARONES, Astrologi nuncupantur, apud Martin. del Rio in Disquisit. magic. part. 2. quæst. 4. sect. 6.

* BAROARIUS, BARROARIUS, Accensus, apparitor, Italis Barroiere. Stat. Mutin. rubr. 385. pag. 82. r.: *Ad reprimendam immensam temeritatem et audaciam Baroariorum communis Mutinæ, qui multodies mittebantur ubi non erat necesse,... prouiderant quod de cetero nullus Baroarius mittatur ad aliquem pignorandum per aliquem officialem communis Mutinæ, nec aliquis alius stipendiarius; quod locum non habeat in redditibus et gabelis, et in condemnationibus communis Mutinæ..... Et si alius Baroarius vel stipendiarius mitteretur ad aliquem pignorandum, ad petitionem alicuius vel sine petitione alicuius, ex precepto alicuius officialis, quod tunc dicto Baroario sive Baroarius solvatur eodem modo merces, quo solveretur et solvi deberet secundum formam statutorum communis Mutinæ nuntio, qui mitteretur cum eo; nec aliquis Baroarius possit mitti sine nuntio et sine precepto pignorandi vel detinendi, quod appareat per scripturam alicuius officialis. Baroarius, in Stat. crimin. Riperia cap. 6. et 19. Vide Berroerii.*

* BAROCHUM, Usuræ species, lucrum illicitum, ab Ital. Barocco, eadem notione.

Barelet. in serm. fer. 4. hebd. 1. Quadrage: *Ille petit filium a Deo, et propter ipsum dabit usuras sarastochi et Barochi.*

* BAROCIA, Plaustri genus, idem quod Barrotum; item. Onus hujuscemodi plaustri. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 100. r.: *Insuper amittat, si in carro duceret, vel Barocia, vel bestiis seu bestia, boves, carrum et Barociam et alias bestias, cum quibus portaretur aliquid de predictis contra formam predictam. Et lib. 7. pag. 191. r.: Item de Barocia assium et gamberarum undecimque educatur intus, Papientes quatuor. Vide infra Barota.*

* BARODERII, Barii seu suburbii incole. Regimina Paduae ad ann. 1325. apud Murator. tom. 8. col. 466: *Et eo anno mortuus fuit gladio D. Polionus de Bicaelis de Bononia Potestas Paduae, et capitaneus suorum Baroderiorum super domo Communis. Vide Bariani in Barrium.*

* Vel potius idem qui Berroerii, apparet. Vide in hac voce.

* BAROLHAGIUM, Tributum seu vectigal, quod ex curribus, nomine huic proximo designatis, exigitur. Charta pro civit. Agen. ann. 1389. in Reg. 198. Chrtoph. reg. ch. 545: *Ceterum concedentes eisdem baragium, et Barolhagium, et pontagium, modo quo ipsi consules recipere conueverunt, pro operibus pontis Agenni. Vide supra Barocia.*

* BARONIA. Vim vocis expositam habes in Laud. Papiae apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 27: *Milites habent in insigniis suis ex transverso zonas æquilater distantes, albo nigrore colore distinctas, quas Baroniam vocant. Alia notione, vide in Baro.*

* BARONICALIS, BARONITALIS, BARONISSA. Vide supra in Baro.

* BARONUS, Baro, princeps, in Mirac. S. Nicetae tom. 4. Sept. pag. 9. col. 1.

* BAROSELLI, [Eadem notione ac Baroderii.] Statuta Veronensis lib. 3. cap. 23: *Milites Rectorum facere debent bona fide et diligentia custodias noctis per omnes contratas in corpore civitatis, et simuliter Caput Baroselorum, cum suis barchetis in Burgo S. Zenonis. Vide Barigildus.*

* Eo sensu quo Baroderios supra expousimus, accipendum nisi tamen de vectigalium exactoribus intelligatur. Verum haud scio an hoc spectet vox Barolle ex Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 151. Chrtoph. reg. ch. 348: *Jehan Faugier soy disant sergent.... hayneux pour lors dudit Bourrel, lui dist: Sanglant villain boiteux, je t'en paieray bien; car toujours mais me m'envoyes la Barolle. Ita ut apparitorum jurisdictio seu societas, vel eorum, qui tributa ad barras urbium exigunt, significetur. Vide Barrarius in Barra.*

* BAROSUS, Βάρηλος, σοθαρός, in vet. Gloss. Lat. Gr. Barbo, βάρηλος, [Stultus, mulierosus, mobilis.] [** Vide Furnal. apud Forcell.]

* BARQUA, ut Barca, Navis oneraria. Mirac. MSS. Urbani PP. V: *Cum esset in quadam navicula sive gondola ipsius Barquæ, etc.*

* BARQUELIUS, Aquæ receptaculum, Massilienses Barquian vocant quod nos Bassin, Reservoir d'eau dicimus. Usurpat iterum pro fovea aquis aliquis ruderibus continendis apta. Instrum. anni 1328. ex Schedis D. le Fournier: *Supplication facta domino vicario Massiliensi per Guillelmum Codoliti magistrum lapididem deputatum ad curam Barqueriorum prope pontem Fratrum Minorum ad eumdem curam faciendam.*

* BARQUERIUS, Nauclerus, qui barquam dicit. Stat. Massil. lib. 4. cap. 28:

Statuimus ut domini, vel ductores navium, et marinarii, et cargatores, et scriptores, et Barquerii omnes teneantur speciali sacramento nihil petere,... et similiter quod domini navium sive Barquerii nullatenus petant, vel exigant, vel habeant, vel accipiant de mortuis peregrinis,... qui in ipsis navibus morientur. Charta ann. 1370. ex Tabul. Massil.: *Solvit Joanni Arnaudi Barquierio pro portu mille lapi-dum in sua barca aportatarum, etc.* Vide *Barcarius in Barca et supra Baquierius.*

1 BARQUILE. Idem quod *Barquelius*. Statuta Massil. pag. 439: *De Barquilibus faciendis in transversis Massiliis de portu. Ordinamus, quod... Consules... debeant fieri facere in portu, in extremitate scilicet viarum transversarum, quae descendunt ad portum in singulis unum Barquile, in quo tota terra et rumenta omnia, quae per dictas vias transversas adducuntur ab aquis pluvialibus ad dictum portum possit vel possint remanare, scilicet in Barquili dicto seu fovea, ut ita per praedicta Barquilia dictus finis dictaque omnia rumenta retineantur, ne portum intrare possint, sed et postmodum transacta dicta pluvia inde extrahantur, et alibi exportentur. De constructione castri Saphet apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 263: *Et cum esset ibi defectus aquæ et cum multis somariis, laboribus et expensis afferretur a remotis, et Episcopus singulis diebus quereret fonticulos ad facienda Barquilia ubi colligerentur (aquaæ).**

BARRA, Fustis, vectis, nostris *Barre*, Hispanis *Barra*, Italis *Sbarra*. Glossæ MSS: *Clater, tri, Barra ostii*. Honorius III. PP. ad Episcopum Engolismensem: *Quædam Barra ferrea super dextræ suæ pollicem fortuito casu cadens, ungulam avulsit ab eo. De vocis origine quædam habet V. Cl. Egid. Menag. in Orig. Italic. [Plura in Gallicis, ubi docet *Barra a Vara* derivari. Est autem Vara Isidoro in Glossis *Perticae* due inter se colligatae quæ asserem sustinent. Unde Proverbiū: *Vibia varram sequitur. Juxta Turnebum: Varrorum nomen a varris fluit, unde et vernacularum nostrum Barra manavit. Boxhorn. in Originibus Gall. Barr interpretatur, Vectis, repagulum, pessulum; unde vocis origo Gallica seu Celtica dici posset, si non magis placaret a Vara Barram deduci.]**

1. BARRE dicuntur præsterni repagula ac septa quæ ad munimenta oppidorum et castrorum, vel ad eorum introitus ac portas ponuntur, ne inconsultis custodibus in eas aditus quibusvis patet. Will. Brito lib. 3. Philipp. [ubi de Marchione de *Barris* ad cuius nomen alludit:]

Stabat enim firmus ut Barra repagula firmans.

Infra :

Tunc Comes exclamat: *Barris, gaudete Quirites, Fregimus, in manibus sunt Barræ denique nostris, Nulla potest nobis jam barrula tollere Barras.*

Charta Philippi Aug. ann. 1195. pro Communia sancti Quintini apud Heme-ræum: *Servientes villæ et ii qui Barrat et portas villæ servant, nulli habeant respondere Justitiæ de catallo, nisi coram Majore et juratis. Alia ann. 1306. apud Loysellum in Hist. Bellovac. : Super eo etiam quod nos Barras licias feceramus fieri ad portas villæ prædictæ. Chronicon S. Michaelis Virdun.: Hic Fridericus propter frequentes Campanorum in Lo-tharingiam incursionses, in confinio Lo-tharingia et Campanie castrum extruxit, quod Barrum, quasi Barram nominavit. [Statuta Brageriaci art. 2: Medietas vero dicatorum duodecim qui in Consules no-*

minabuntur erit de corpore dictæ villæ, et alia medietas de Barris, burgis, et suburiis. Vide ibidem num. 8. et 74. Charta anni 1219. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 245. E: Cum discordia verteretur,... super fractione catenarum et Barrarum Episcopi apud Cabilonem.] Adde Albertum Argentin. pag. 146.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Barre de bois, que l'en boute et reboute pour clore hays, Pessulum.*

1 BARRA, pro Ponte sumi videtur in antiqua Charta Tabulari Corbeiensis: *Sciant omnes libertates Ecclesiæ nostræ et hominum nostrorum in pace Corbeïæ Foliaco usque ad Barram Burdini, hodie Pont Bourdin.*

* Nihil est cur eo sensu accipiatur; repagulum fuisse opinor, quod ad pontem Burdini positum erat.

* 2. **BARRA**, idem quod *Barrium*, Suburbana domorum congeries, nostris Faubourg. Lit. remiss. pro civibus Albiens. ann. 1363: *Alia agmina sive gentes armorum nostræ sequelæ lotgeari faciemus in conventibus et Barris, dictæ civitati propinquis.*

3. **BARRA**, Septum Curiæ, cancelli, auditorium, ubi causæ coram judicibus ab Advocatis perorantur; nostris *Barreau*. Henricus de *Knyghton* pag. 2547: *Domini Hugo de Spencer ductus coram Domino Willelmo Trussel Justitiario, areniatus est coram eo ad Barram. Sic lego, pro Barrum. Willel. Thorn.: Coram quibus vocatus est abbas, et coram eis stans ante Barras, pœnam excessus Monachi sui recepturus, condemnatus est, etc.*

* Stal. Montis-reg. pag. 111: *Ubi stat dom. judeo pro tribunali, videlicet a parte dextra, ubi aperitur Barræ banchi ci-vilium; sed ipse locus expeditus remaneat pro aliis personis ibidem acturis.*

4. **BARRÆ**, interdum etiam dicuntur Exceptiones rei, vel generatim primæ litium instructiones, quæ ad *Barris* fori simplici ac nuda formula peraguntur. Sic porro appellatae, quod exceptionibus contra actorem vice repagulorum utatur reus. [Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 178. col. 1. ex Testamento Joannis Dalphini ann. 1318: *Sublati omnibus im-pedimentis, Barris, cavillationibus per competentes judices confirmantur.*] Philippus de Beaumanoir MS. cap. 61: *Se gage sunt por aucunes Barres de querelle, non pas du principal du fet, li vainqueres ne gaigne fors que le Bare, pourquoi li gages furent donné. Et por ce est-il à entendre, se le Barre estoit dilatoire, etc. Et infra: A briement parler, toutes Barres et exceptions sont dilatoires, par lesquelles besoignes de quoi on plede, ne fons fors à alongier. Et celez qu'on appelle peremptoires, sont les reasons qu'on met en avant, par lesquelles, ou par au-cune desquelles, selon la preuve, querelle est gaigné. Et cap. 67: La à il jugié soit du principal de la querelle, soit de Barres.*

** Inde pro dilatione in Cartul. Mons-pel. fol. 79. ap. Raynouard. Glossar. Rom. pag. 188: *Li senhors reys de Fransa e de Malhorgas austreyeran Barra a tres ans.*] [Edictum S. Ludovici ann. 1270. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 261: *Quand aucuns a bonne dessense et loyaux, li avocas et li avantparlier doit mettre avant et proposer en jugement ses defenses et ses Barres, et toutes les choses qu'ils crient, qui valoir leur doient et puissent loyalement.* Charta ann. 1320. tom. 2. Hist. Medens. inter Instrum. pag. 207: *Renonçons pour nous, nos hoirs et pour nos successeurs a toutes decevan-ces, circonventions, raisons, Barres, alle-*

*gations de droit et de fait. Simili notione etiamnum dicimus: Avoir Barres sur quelqu'un, hoc est, habere ansam ad reprehendendum aliquem, seu esse aliqua in re superiorum contra alterum. Vide infra *Barrare, Barroyer.*] Exinde primis Curiis, a quibus appellare licet, id nominis attributum. Charta ann. 1391. 26. Jan. in Chartophylacio Regio, Scrinio Bretagne, num. 74: *Et quod de defectu vel denegatione juris in dicta patria Britannia, ac etiam de malo iudicio subditu sui potenter appellare ad Regem, et suam Parlamenti Curiam, salvis tamen dicto Duci Barris et gradibus suis de ressorto sicut prædecessores sui Britannia Duces uti consueverant.* Charta alia ann. 1394. de eodem Duce Britannia, ibidem: *Dit ledit Duc que par la Coustume de son pays, tous les ressorts des Cours et Sieges de ses sujets dudit Duché, et aussi des siens, viennent par contredits de degré en degré à sa Cour et Barre de Rennes, et de Rennes vont par appellation à son Parlement de Bretagne, excepté la Barre et Siege de Nantes.**

* *Barroier*, eodem sensu, usurpat idem Bellomanierius MS. cap. 6. art. 1: *Et nous apelons Barroier, les raisons que li defendere met encontre les defences au defendeur.* Rursum cap. 7. art. 15: *Nous appelons Barroier, les raisons que l'une partie dit encontre l'autre.*

* 5. **BARRA**, Tænia in pannis telisve colore distinctis. Sæpius occurrit in Chartis Ecclesiæ Aniciensis sæc. XIV. ex quibus pauca subjicio: *Item alia mappa de albo satia cum XVI. Barris in capitibus de Persico seminata de crucibus de Pers. Item alia mappa de lino operis Franciæ, in quolibet capite cum octo parvis Barris de coto Pers. Item alia parva mappa de canapi ad modum tæle cum tribus Barris in uno capite, etc.*

* **BARULA**, Eadem notione, in iisdem Chartis: *Item quatuor mappæ de cirico in quodam escri fusteo rotundo, quæ sunt colligatae in Barulis, quarum una est alba, alia nigra, et aliae duæ virides.*

* 6. **BARRA**, Feretrum, Gall. Bière. Chron. Parmense ad ann. 1264. apud Murator. tom. 9. col. 780: *Et quum de-functus portabatur ad ecclesiam, ibat (canis) sub Barræ.*

* Chron. Estense ad ann. 1352. apud eund. Murator. tom. 15: *De cuius obitu (marchionis Estensis) cives Ferrarie et forenses strictissime demonstraverunt dolorum et caritatem dilectionis; ad cuius corpus honorandum circa Barram statuerunt ccc. duplerios.* Vide supra *Barræ*.

* 7. **BARRA**, Armorum genus. Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 117: *Bandieri de Limoso.... depopula-rent planssones fructiferas et non fructiferas,... ad faciendum Barras usque ad numerum cc, cum ferris longis acutis, usque ad tres palmos vel circa, quos portave-runt et portant, quando volunt, pro custodia agrorum, licet sint arma prohibita.*

* 8. **BARRA**, Mensura agraria apud Arvernos. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 353: *Lesquelz ap-porterent un Barres, qui est la mesure selon le langage du pais (d'Auvergne) pour mesurer icellui pré.* Vide Diction. Commerc. v. *Barre*.

* 9. **BARRA**, Massa linea certi ponderis. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 101. v.º: *Item licitum sit cuilibet de districtu Ver-cellarum trahere de civitate... duas Barras linii, pro quilibet sine fraude, die Sabbati tantum et una vice.* Vide *Petra*.

* 10. **BARRÆ**, Decursio palæstrica, sic dicta quod palæstra barris seu repagulis

clauderetur. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 64 : *En laquelle place devoit avoir unes Barres, dont ledit Jaquot estoit roy pour le jour ; et pour ce avoit lors assemblé pluseurs gens et de pluseurs villes pour veoir lesdites Barres.*

11. BARRÆ, præterea dicuntur Tributa quævis, præsertim quæ ad urbium et oppidorum Barras et portas præstantur. Charta ann. 1236. in Regesto Comitum Tolosæ fol. 51 : *Agros et condaminas, introitus et exitus, prata et pascua, nec non et Barras, et alberetas, et ramerios et devesios, et adempriva, et expletivos, etc.* Charta Geraldæ Episcopi Cadurcensis ann. 1248. in Historia Episc. Cadurc. n. 104 : *Item contra voluntatem nostram super pontem Caturcensem quemdam soccum, et quamdam Barram posuerunt, in quo denarii, qui exacti erant a prætereunibus per pontem prædictum, reponerentur. Curia Generalis Catalanae in villa Montissoni ann. 1363 : Eadem Barras, pedagia, vel alia nova vectigalia concessimus.*

BARRAGIUM, Eadem notione, vulgo Barrage. Charta ann. 1309. in 2. Regesto Philippi Pulcri n. 85 : *Nec pedagium seu Barragium in honorio castri de castellaniæ de Burdelia solvere compellentur.* [Charta Philippi Pulcri Franc. Regis ex Tabulario Régio ann. XIII : *Volumus præterea, quod omnia bona ad victim et vestimentis dictarum sororum (sanctæ Clarae Ordinis Franciscani) pertinencia necnon alia eorum propriis usibus deputata, sibi que et familiæ suæ undecimque et per quamcumque partem regni nostri ad locum seu loca dicti monasterii devehantur, sint quita et libera ab omni teloneo, passagio, Barragio seu costuma, vel de novo editis, vel in posterum edendis, etc.]*

* Lit. ann. 1363. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 409 : *Quascunque imposiciones redibencias, leudas, peagia, Barragia, aut alia quæcumque debita subsidia, etc.* Aliae ann. 1363. tom. 4. earumq. Ordinat. pag. 729 : *Nous... avons donné et octroyé... un Barrage pour la sustentacion d'icelle chaucie ; c'est assavoir que ouldit lieu de la chaucie ledit Barrage soit cueillies, levées et exploittiées sur les passans par la maniere accusumée. Sic etiam leg. loco Beirage ibid. tom. 3. pag. 364. Vide infra Barralium.*

BARRAGIUM, Barræ ipsæ. Chronicon incerti Auctoris editum a Catello, ann. 1226 : *Trepidañtes de Barragio, si permetteretur per villam incedere multitudine, portas civitatis perclaudunt.* [Cave ne legendum sit Banigium : quod vide suo loco.]

BARRARIUS, Telonarius, qui tributa ad Barras exigit. Litteræ Philippi Augusti ann. 1207. pro Rotomagensibus in Normannicis Duchesnii : *Nullus civium Rothomagi debet accipere intersignia a Vicecomite ad Barrarium : sed affidet Barrario, quod consuetudinem non debet, si aliter ei crediderit, etc.* [Alterum locum vide in Banniatores post Bannum.] Usatica MSS. Vicecomitatus Aquæ Rotomagi : *Se aucun des Sergens de la Vi-comté de l'Eauë et la garde des portes que l'en appelle Barrières, prent aucun marchant qui s'en voit sans le commandement et le congé des Vicomtes de l'Eauë, etc.* [** Chart. Sanctii 1. Port. Regis ann. 1199 : *Venarii et Barrarii de Pendaracor habeant unum forum, exceptis domibus regis et episcopi.* Vide S. Rosa de Viterbo voce Barrarios pag. 181.]

* BERRARIUS, Eadem notione, in Char-tulario S. Vincentii Cenoman. cuius

locum videre potes in Banniatores post Bannum.

* Nostris Barrier, qui repagulis urbiū aperiendis et claudendis adest. Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 112 : *Quant icelles barrières de la ville furent ouvertes, le suppliant ala querir ses bœufs... auquel le Barrier ou portier dist que il estoit matin levé.*

* BARRARII, Idem, ut videtur, quod Barræ, Repagula, Cancelli. Madox Formulare Anglic. pag. 429. in Testamento Johannis de Nevil : *Et volo quod cista corporis mei cooperiatur cum panno laneo de russeto et una cruce rubeo, et quod Barrarii circa corpus meum die sepulture meæ ordinentur de eadem setta. Et paulo post : Cooperiatur de russeto secta (setta) cistæ et Barrariorum.*

BARRARE, Barroyer, apud Butilerium lib. 1. tit. 34. Statutum Henrici VI. Regis Angl. ann. 33. cap. 2. apud Will. Stanford. lib. 2. de Placit. Coronæ cap. 27 : *Non essent Barrarie, neque inhabilitate ad prosecundum quancumque actionem, etc.* [Rym. tom. XI. pag. 339. col. B : *Echæreditatus, exclusius, neque Barratus existit, neque existet Barroyer, inquit V. Cl. de Lauriere in Gloss. Gallici Juris, idem mihi videtur quod debatre, contestare, disceptare, litigare, et Baroyemens, quod Contestsations, debats, Contentions, litigia, disceptations ; quam in rem adducit hunc Summa Ruralis locum : Après declinatoires et dilatoires sur ce mises en œuvres, s'aucune en peut avoir qui vaille, doit estre demande faite sur ce, et commission ramenée a fait avoir par escrit, et en libelle la demande à certain jour, et ce appelle-on libelle... et doit estre ainsi demandé par plusieurs raisons ; l'une est que difficile chose est de faire, et former tel demande par escrit, comme dit est, et pour ce souvent on y trouve avantage à fort Barroyer la matière. L'autre raison si est qu'au jour rapporté est le libelle, encore peut avoir autre jour d'avis sur le libelle ; encore sur ce jour au retourner si rien ne trouve à Barroyer au libelle, et qu'il contienne tout ce qu'il doit contenir, si peut le demandeur demander jour de veue du lieu, qui est aussi estroite et difficile chose, et précise à faire, si comme si après diray. Après jour de veue si rien n'y peut estre Barroyé, peut encore le défendeur demander garand, qui est aussi chose moult difficile, là où il appartient moult de induces et moult de Baroyemens, et peut de refesch avoir veue lieu, etc. Vide Barræ 4. Exceptiones.]*

* Barrer, in Consil. Petri de Fontan. cap. 15. art. 69 : *Barrer peut on selonc le loi, quant aucunes coses sunt vendues par force, et on les calenge après, kant li acaterres veut ke li venderres li warondises.*

BARRERIA, BARRERA, Idem quod Barra, Gallis, Barriere, repagulum, transversarium lignum inter duo alia arrectaria et extantia positum; Græcis Βαλλίς, Chronic. incerti Auctoris apud Catellum ann. 1217 : *Aggressionibus et discursibus qui fiebant circa villam (quos et cives impediabant Barreris et fossatis) adversarios infestabat.* [Pro Barreris Muratorius tom. 3. pag. 568. col. 2. B. legit Barreris.] Adde Guill. de Podio Laurentii cap. 80.

* Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 85. col. 1 : *Item custodibus xvii. Barreriarum dedi ipsa die vij. sol. viij. den... Item decem servantibus, qui decem Barrerias custodierant, etc.*

BARRERA, Eadem notione, apud Will. Thorn. ann. 1285.

* BARRACANA, Strangulum, Gall. Courtepointe, forte a panno, quem Barracan vel Bouracan dicimus, sic dictum. Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 67. col. 1 : *Item in stari sacristia... inneni octo culcitra plumeas, sex coopertoria, quatuor serica et duo linea, et duas Barracanas, et quatuor flaciatas, etc.* Atque eo sensu accipienda videtur vox Barracanus ex S. Bernardo ibi laudato.

BARRACANUS, Panni, seu, ut vocant, Camelot species. vulgo Barracan, forte quod licet Barrarum formam efficiant. Petrus Venerab. in Statut. Cluniacens. cap. 18 : *Statutum est etiam ut nullus scarlatas, aut Barracanos, vel pretiosos burellos... sive picta quolibet modo staminæ habeat.* S. Bernardus de Vita et morib. Relig. cap. 9 : *Putasne cuiuspiam ibi lectuli operitorum cattinum, aut discolor Barracanus operiebat?* [Mabillo-nius legit Barricanus, mappasque intel-ligit diversi coloris a Barria sic dictas.] [** De etymo Muratorius Antiq. Ital. vol. 2. col. 1151.] Vide Barracana.

* BARRACHA. Charta Isabellæ comit. Carnot. pro loco B. M. ann. 1247. inter Inst. tom. 8. Gall. Christ. col. 534 : *Dedi etiam dictis monialibus usagium suum in nemoribus meis de Briodo, tam in nemore mortuo quam in Barrachis, etc.* Sed legendum videtur in branchis.

* BARRACHANUS, ut supra Barac-anus. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 330 : *De turribus et Barrachanis castri franchi levandis.* [FR.]

* BARRADELA, Amica, concubina, Hisp. Barragana. Sermo Joan. Parvi ex Cod. MS. apud Carmelit. discalecat. Paris. : *Quicunque scit vere et sine dubio suum curatum, vel alium sacerdotem habere concubinam vel Barradelam notorie et publice, debet ejus missam et di-vina vitare.*

* BARRADUS, Barris seu lineis distinc-tus. Testam. regin. Mafaldæ ann. 1256. tom. 1. Probat. Hist. geneal. domus reg. Portugal. pag. 33 : *Unum supercaput ad filiam suam Barrado cum auro.* Vide Barratus.

BARRAGAN, Idem quod Barracanus. Locum vide in Alchaz.

1. BARRAGIUM. Vide in Barra.

* 2. BARRAGIUM, Jus mensuræ, ad quam exiguntur dolia vinaria, quæ Barralia nuncupabantur, unde vocis origo; simul et Praestatio, quæ ea ratione domino feudali pensitabatur; nostris etiam Barrage, idem proinde quod Jallagium. Vide in Galo. Charta ann. 1150. ex Tabul. Major. monast. : *Omnis con-suetudines in burgo S. Martini de la valle,... a quolibet mercatore indigena vel extraneo, quocumque modo factas, præter Barragium, ubicumque mercator jaceat... concessit.* Arest. ann. 1372. ex Tabul. S. Joan. Laudun. : *Inhibuerant etiam ne quis in terminis dictæ pacis vasa vinum continentia, quod ibidem vendebatur, absque eorum licentia barrare, aut ad ducentum extra dictam pacem parare seu fortificare, vel supra currus sive quadrigas onerare presumeret; sed emolu-mentum Barragi et oneragi hujusmodi, in qualibet villarum prædictarum, singuli-lis annis vendiderant et vendebant... Barragia et oneragia vinorum anno quo-libet vendita vel ad firmam tradita, etc.* Officium Barragi et vergai vinorum, in Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 57. v. Charta ann. 1306. ex Lib. rub. ejusd. Cam. fol. 304. r. col. 2 : *Item nous li*

baillons et asseons les Barrages, qui sont prisiez à douze muis et trois jalois de vin. Vide *Barrale* 1. Extat alia notione in *Barra*.

* **BARRALAGIUM**, Tributum, quod ad urbium *barras* seu portas exigitur. Libert. villæ de Alavardo concessæ per Humbert. daph. ann. 1337: *Item statuimus et ordinamus, quod nullus de dicta universitate francorum et franchise, aliquatenus teneatur... ad solvendum aliqua pedagia gabellas, Barralagia, ubilibet statuta et statuenda.* Vide supra *Barraqium* in *Barra*.

1. **BARRALE**, Cadus, Mensura liquidorum, quæduos et septuaginta sextarios Gallicos seu triginta sex *pintas* capere solet. Regestum Computorum Dalphinatus ann. 1309. 17. Novembris: *Cellerarius Cornelionis computavit de Censibus... Item de Barralibus (Baraux), de banastis non computat, quia sunt ad manum Mistralis.* Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 78: *Ubi cumque vult vinum suum reponere in dicto mandamento cum asino suo, basto et Barralibus.* Et pag. 132. col. 2: *Item pro duobus paribus Barralium, etc.* Statuta Arelat. MSS. art. 98: *Tabernarii habeant Barralia in sufficienti quantitate signata ferro communi.* Et art. 99: *Commune habeat mensuram cupream qua legitimetur Barralia.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Barral, Prov. cadus, cadulus, caducius.*

BARRALIUM. Ibidem: *Item Bosoni Pastardi pro quatuor paris Barraliorum amissorum apud Varey, pro provisione ibidem ducenda, etc.*

BARRALEUM, Idem, in Statutis reformationis S. Claudii. pag. 55. *Barralea olei*, etc.

BARRALIS, Eadem notione, apud Barluzium tom. 2. Hist. Arvern. pag. 489. in Donatione ann. 1138: *Et fogacias et Barrales vini et gallos et civatam, etc.*

BARRELUM, in Statutis Arelat. MSS. art. 98. e Musæo D. Brunet: *Et pro singulis Barrelius habeant dicti tabernarii singulos obolos tantum.* Vide *Barrarelius*.

2. **BARRALE**, Repagulum, in Archivo B. Mariae Piperacensis: *Barraverunt dictum molendinum per vim et potentiam dicti domini Comitis... petit Barralia removeret et bladum reddi.* Vide *Barra*.

* **BARRALUS**, ut *Barrale*. Inventar. MS. ann. 1379: *Item aliud vas vacuum castanherii, capacitate viginti trium Barralorum cum dimidio. Item aliud vas de castanherio vacuum, capacitate viginti Barralorum.*

BARRALUS, Judex primarius, qui præsedit *Barra*, id est, Auditorio. Fantoni Hist. Avenion. tom. 2. pag. 112. in Charta conventionis inter Anfonsum Comitem Tolose et Carolum Comitem Andegaviæ ann. 1251: *Quorum etiam relinquetur arbitrio de bannis et condemnationibus revocandis, quibus per Barralum vel ejus curiam vel consulatum præcedentes sunt compulsi.* Vide *Barra* 3, Septum Curiæ, etc.

* Negquaquam titulus est dignitatis apud Fantonem, cum sit nomen proprium domini de Baucio; quod ex ead. Charta ibid. pag. 110. videre licet.

BARRANCUS, vox Hispanica, Barranco, Locus cavus, iter tortuosum, impedimentum. Occurrit in Charta Sanctii Regis Aragonum æra 1132, apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 3. cap. 9.

* **BARRANETUM**, Idem quod *Barrancus*, Locus cavus, iter tortuosum, im-

pedium. Lit. remiss. ann. 1340. in Reg. 73. Chartoph. reg. ch. 49: *Petrus Toufox quandam mulierem,... animo occidendi eandem, in quodam Barraneto de Marmorerois progesserat, etc.*

* **BARRANUS**, Judex idem, et eadem ratione, qua *Barralus*. [Vel potius apparitor. Vide supra *Barralus*.] Charta Ministrorum Regis Angliae anni 1230. ex Chartulario Monasterii Pontileviens.: *Adjecerunt quod tempore quo fuit ablata pecunia... nullus fuerit visus apud villam de Regula Barranus, sed quod prior a dicto Stephano requisitus non potuit de dictis burgensibus exhibere justitiam, etc.*

1. **BARRARE**, Repagula ponere, concludere, obstruere. Miracula S. Angeli. Carm. n. 18. Inter Acta SS. Maii pag. 68. B: *Antonella dicit, scire qualiter domi sua Barrata fuerit ipsa cum marito a filiis, etc.* Vetus Diploma Monasterii Acciensis: *Si dominus de Ternay pro timore verræ viam illam aliquando Barraverit, alia utentur monachi, quam dominus C. monachis pro excambio dedit, et garantum promisit.* Alius locus est in *Barrale*, Repagulum. Vide *Barra*.

2. **BARRARE**, Alia notione. *Barrarius*. Vide in *Barra*.

* 3. **BARRARE**, Fallere, decipere, Gall. *Tromper, duper.* Stat. crimin. Riperiæ cap. 168. fol. 23. r^o: *Si vero fuerit barrus, qui aliquem Barraverit in communitate Riperiæ, vendendo dolose æs pro auro, vel gemmas seu jocalia falsa, vel aliquam aliam rem falsam vel contraria factam, etc.* Vide supra *Abbarare* et *Barrare* 2.

* 4. **BARRARE**, Dolia ad mensuram exigere, legitimare, Gall. *Jauger*. Vide supra *Barraqum*.

* **BARRARELIUS**, Barralium seu doliorum artifex, Gall. *Tonnelier*, Massilien-sibus *Barilat*. Majus Chartul. S. Vict. Massil.: *Et habet consortes vineam de Ebraro Barrarelio, etc.* *Barronnier*, Instrumentum fabrorum lignariorum, f. idem quod *Barroir*, terebra species, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 151: *Une assiette, une queue et un Barronnier à usage de charpentier.*

1. **BARRATA**, Synodicon Nicosiense cap. 29. de *Contractibus usurariis*, ubi Notarii et alii Scriptores vetantur eos scribere, et iis interesse: *Ne in contractibus prædictis, quos, ut vulgariter loquuntur, Barratas appellant, sive jussores se constituant, aut debitores pro aliis.* Vide *Barra*.

* 2. **BARRATA**, Barræ seu fustis ictus, Gall. *Coup de bâton*. Vide *Barra*. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 231: *Dictus supplicans dixit uxori sue qualiter facerent, quod a cætero dictus presbiter præmissa facere dubitaret; et si esset bonum quod ipse sibi daret duas Barratas; quæ uxor dixit quod nesciebat, quia si ipsum percuteret, ipsum forte posset occidere.*

* **BARRATARIA**, Fraus, dolus, qui fit in contractibus vel venditionibus, *Barratteria* Ital. Stat. crimin. Riperiæ cap. 160. fol. 23. r^o: *De pena officialis communitatæ committentis fraudem, vel furtum, seu Barratariam.* *Barreteressement*, Fallaciter, in Cons. Pet. de Font. cap. 16. art. 1. Vide supra *Barattaria* 1. et *Baratum*. Alia notione extat supra in *Barataria* 1.

BARRATI FRATRES, dicti Carmelite, quod pallia ex albo et nigro alternatim distincta deferent. Chronicon MS. Monspeliense sub ann. 1297: *Feron*

fraires del Carme lur Capital general en Montpelier et muderon lur habits, quar portavan davan mantels Barrats de brun et de blanc, et preseron per habiz capas blancas. [Testamentum Thomæ Mercatoris ann. 1275. ex Archivo Fiscamnensi: *In primis lego ecclesiae Fiscamnensi centum solidos... Barratis decem solidos, Crucesignatis 10. solidos.*] Vide quæ in hanc rem congessit vir doctissimus Daniel Papebrochius tom. 1. SS. April. pag. 799.

* Chron. abbat. Corbeiens. MS. ad ann. 1286. fol. 63. v^o: *Quum fratres ordinis Carmelitarum deferrent habitum, qui minus convenire videbatur viris religiosis, scilicet capam circulatam largis virgis albis et griseis; quem habitum asseabant fuisse Helix prophete... Papa Honorius IV. propter honestatem mandavit habitum illum dimittere, et desuper cappas ex toto albas et tunicas subtus griseas cum scapularibus assumere.* Vide *Birrati* in *Birrus*. Eodem etiam nomine designati olim Cœlestini, quod tunica alba et cuculla nigra vestirentur. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 91. v^o: *Declaratio facta per regem, quod certa domus prope les Barrez seu Celestinos, denuo applicetur locationi lignorum regius ædificis necessariorum.* De anno 1392. Nisi ita appellatos malis a loco, ubi exstructum fuit illorum monasterium; quod innuere videntur Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 620: *Oye l'umble supplication des pouvres religieux du couvent des Celestins n'a pas long temps fondé hors des murs de Paris ou lieu, que l'en dit les Barrez. Occurrit rursum in aliis ann. 1362. ex Reg. 91. ch. 359.*

* **BARRATUS**, Tæniis, lineis flisve diversi coloris contextus. Inventarium ornamentorum et Reliquiarum Ecclesiae Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusd. Item unus coffretus de serico *Barratæ* de albo et nigro. Ibid.: *Item duo alii panni aurei... filo consuti, et sunt Barrati de viridi et rubeo.* Statutum ann. 1294. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Nullus monachus zonam de cerico audeat portare, nec de corio Barrato argento nec aliquo metallo in honesto.* Ejusmodi zonis utuntur etiam Turci. Vide *Barra*, Tænia.

* **BARRATZ**, Statuta MSS. Arelat. art. 184: *Scorta lignorum omnium et Barratz prohiciuntur juxta murum novum burgi.*

* Purgamenta quævis, Gall. *Immondsices*.

* **BARRAZA**, BARAZA, Laqueus, tendicula. Privil. Cœs ann. 1136: *De fera imperfecta in madeiro, aut in Barraza det 1. lumbum costal.* Al. ann. 1126: *De venado, qui mortuo fuerit in peia, aut in Baraza uno lombo; de porco 4. costas; de ursu una manu.* Inde *Embaraço*, *Embaras* derivandum suadet S. Rosa de Viterbo pag. 181.

* **BARREIARE**, BARREIAMENTUM, BARREIATOR. Statuta MSS. Arelat: art. 141: *De albergis Barreiatis.* Item *statuimus, quod si aliquod albergum sit (1. sive) infra Arelatem, vel ejus tenemento fuerit Barreiatum, nisi de mandato curie Areliatis, totum illud quod ex eo extrahetur in illo Barreiamento, de bonis Communis restituatur dampnum passis, addentes quod creditur sacramento passi dampnum de eis quæ amiserit in Barreiamento; et Barreiatores puniantur corporaliter, si capi poterint per Consules Areliatis, et nihilominus bona illorum Barreiatorum discipulentur. Si tamen capi non poterint, imperpetuum bannum Areliatis, et ejus*

*districtus ponantur. Verum si Barreia-
menta non fecerint, sed facere attempta-
verint, puniantur arbitrio Consulum
Arelatis. Quæ vernacula sic redduntur
in eorumdem Statutorum versione ann.
1617. ex Archivis Arelat. : Si
ung estranger hoste d'ung habitant de la
ville d'Arles a este trompé et deceu, la
lexion et domage seront reparés et la re-
stitution faite du mandement de la Cour,
pourraison de quoy sera crue au serement
de celui qui aura este trompé, et le trom-
peur sera puni au corps par les Consuls
s'il peut estre apprehendé, et ne le pou-
vant estre, sera banny à perpetuité.
Quidquid sit de illa versione, vix tamen
adduci possum, ut credam Statutorum
sensum hic attigisse; præterquam quod
enim de graviori crimine quam de
fraude aut fallacia loqui videantur, quis
credat de mandato curiæ Arelatensis
ejusmodi Barrelementum sive fallaciam
posse fieri? Hæc itaque, nisi me fallit
animus, aliquam respiciunt consuetudinem,
de qua, licet hactenus nihil mihi
occurrit, conjecturam tamen meam
proponere non gravabor. Erat fortassis
in usu cum aliquis ejusque bona pro-
scribeantur, ut illius domus quibusdam
signis, (fortear barris) notaretur,
quibus indicaretur proscripti bannum,
ejusque bona direptioni permitterentur;
quæ cum imitari poterant prædætores,
domum sic ab eis notatam nihilominus
dilapidabant ac si revera proscripta
fuisse. Occitanis etiam Annoter pros-
cribere sonat.*

* Idem quod *Plancare*. Vide in hac
voce, ubi conjectura hic proposita
emendatur. A variis modis, quibus alii
qua domus proscribatur, ipsam pros-
criptionem nuncupabant: hinc *Plancare*
domum dicebant, cum *plancis* seu tabu-
lis illa obstruebatur; *Barreiare* vero,
cum *barris* sive repagulis prohibebatur
illius introitus. Aliam rationem illud
idem præstandi exhibent Statuta Ful-
craudi archiep. Bituric. ad calcem Stat.
S. Flori MSS. fol. 70: *Interdum etiam
personas ecclesiasticas ad contribuendum
tallis compellunt; et nichilominus ipsarum
personarum ecclesiasticarum domos
claudunt, vel hostia aperta ipsarum
domorum ad parietem seu murum in fra-
udem sigillant, aut filum ex transverso hosti
ipsarum domorum cum sigillo in utroque
capite fili apponunt, ne domos valeant
intrare, ut sic fatigati respondeant coram
ipsis, aut suæ satisfaciant voluntati.* Vide
infra *Clavare* 2.

† 1. **BARRERA, BARRERIA.** Vide in
Barra.

* 2. **BARRERA,** Septum curiæ, cancelli,
ut *Barra*. Vide in hac voce. Chron.
Joan. Whethamsted. pag. 587: *Cogeret
eum ad Barreram accedere, faterique
coram judicibus, etc.* Pro repagulo occur-
rit ibid. pag. 582. ut in voce *Barra*.

* **BARRERII,** Inspectores pannorum
sic vocantur, in Stat. MSS. Avenion.
ann. 1244. ex museo meo fol. 50. v°: *Ne
aliqua fraus fiat in pannis, elegantur per
curiam duo viri legales jurati Barrerii,
qui de hoc curam habeant.*

† **BARRETI,** Carmelitæ. Vide *Barrati*
Frates et infra *Birrus*.

† **BARRETORS.** Vide in *Baratum*.

* **BARRETUM,** Pilei genus, tegumen
capitis. Nomen adhuc usitatum inter
rusticos Occitanis, Vasconis, etc. Lug-
dunense Concilium ann. 1449. apud
Marten. tom. 4. Anecd. col. 380: *Deci-
mus septimus articulus: Sancti Doctores
de Universitatibus et alii ad quos spectat,
moneant et cogant suos scholasticos, ut*

*abstineant ab effrenatis et in honestis ha-
bitibus eorum, puta Barretis rubeis, ves-
tibus fronsatis et camisis, necnon caligis
veloto ubicumque circumdati; itaque
vestes suas talares portent, et capitia
deferant secundum quod honestius et de-
centius fieri poterit. Vide Birretum.*

† **BARREUM,** Gallis Bureau, Mensa
Nummulariorum, etc. Instrum. ann.
1415. apud Marten. tom. 2. Anecd. col.
1622: *Bullæ non expediebantur in Can-
cellaria apostolica, sed in Barreo num-
mulariorum et usurariorum.*

* **BARREYRÆ,** Repagula ac septa, quæ
ad munimenta oppidorum et castrorum
ponuntur. Reg. homag. Aquit. sign. JJ.
rub. ex Cam. comput. Paris. fol. 92. v°: *Item
tenantur (habitatores Millani cas-
tri) claudere ipsum locum palo et creno
congruo, videlicet lissas, et barbacanas, et
Barreyras de guerra vicina. Vide Barra
1. in Barra.*

* **BARRIA,** Ex objectis repagulis mu-
nitio, Gall. *Barricade*. Charta Guill. de
Naiaco in Reg. 30. Chartoph. reg. ch.
198: *Notum facimus... quod nos et milites,
exceptis G. et W. de Cadolla, et aliis
qui prodicionem fecerunt atque Barriam
de Naiaco, sumus parati ad vestram
in omnibus et per omnia facere volun-
tatem.*

† **BARIANI, BARRICA.** Vide *Barrium*.
† **BARRICANUS.** Vide *Barracanus*.

1. **BARRIDUS,** *Superbus, a barrus dici-
tur.* Joan. de Janua [et Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebant.]

† **BARRIERA,** Prothyrum, Porta repa-
gulis et cancellis premita, Gall. *Bari-
riere*. Lobilinellus tom. 2. Hist. Britan.
pag. 272: *Et ante suum introitum fecit
idem novus Dux juramentum in introitu
Barrierre portus illius urbis.* Vide *Barra*.

BARRIGENA. Vide *Barginna*.

* **BARRILA,** Dololum vel amphora.
Stat. Montis-reg. pag. 312: *Item pro me-
dia dozena Barrilarum, sovitus unum den.
Vide Barile.*

* **BARRILAGIUM,** Tributum, quod pro
barilibus seu vasis vinariis præstabatur;
nisi idem sit quod supra *Barralagium*.
Charta ann. 1336. in Reg. 71. Chartoph.
reg. ch. 218: *In qua quarta parte etiam
dictus domicellus dicitur habere.... duo
dolia vini, vel circa de Barrilagio.* Vide
Barrilagium in *Barile*.

* **BARRILE, BARRILLUS,** ut *Barile* et
Barillus, Cadus, Gall. *Baril*. Ordinar.
capellæ reg. MS: *Festum S. Martini cum
prælato de præcepto regis Johannis. Qui
quidem rex dedit capellanis, quolibet
anno in nocte hujus festi, unum Barrile
melioris vini.* Charta Joan. comit. Carnot.
ann. 1229. in Tabul. S. Petri Carnot.: *Donavimus eidem Nicholao et ejus
successoribus in perpetuum octo Barrillos
tercelagi anni redditus, qui Barrilli
vulgariter appellantur costerez, tales de
quibus sex faciunt modium Carnoten-
sem.* *Barrilis*, in Stat. Vercel. lib. 3.
pag. 101.

* **BARRILLERIUS,** Qui plastrum,
quod *Barellum* vocabant, ducit, Gall.
Charretier. Lit. remiss. ann. 1373. in
Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 227: *Quæ
pastrix per quosdam vinorum, cum ba-
rellis et animalibus, conductores..... in-
festabatur. Quidam unum ex dictis
Barrilleriis percussit taliter, quod ex
hujusmodi ictu in brevi post expiravit.*

*Barillier vero in Ordinat. ann. 1355. tom.
3. Ordinat. reg. Franc. pag. 33. art. 24.
officium est in scansionaria regia. Vide
Barillarius in Barile.*

BARRINI, Hæretici, Valdensium, seu
Catharorum asseclæ, in Constitut. Frieder.
Imp. forsitan, inquit Gretzerus, a
Barro monte circa lacum Larium no-
men hoc sortiti, aut a *Barrian* in agro
Cremensi.

* **BARRIQUA,** a Gall. *Barrique*, Cadus,
dolum. Inventar. ann. 1476. ex Tabul.
Flamar.: *Item plus quinque Barriquas
vino rubeo plenis. Item plus unam Bar-
riquam vino albo plenam.* [** Vide Ray-
nouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 189.]

* **BARRIRE,** Elefantorum est. *Barritus*,
vox elefantis, in vet. Glossar. ex Cod.
reg. 7646. Festus: *Barrire elephanti
dicuntur.* Glossæ Lat. Gr. *Barrit*, τρίτη,
ἐλέφαντος. Vide *Baulare* et *Bardire*.

† **BARRITANICI,** Flores qui in silva
nascuntur. Glossar. MS. San-Germ. n.
501.

* **BARRITUS,** Clamor militaris, ab ini-
turis prælia edi solitus; a Germ. *Beren*
aut *Baren*, clamare: alii ab incondita
voce elephantum, qui *barrire* dicuntur,
arcessunt; sunt et qui *Barditum*, pro
Baritum legunt apud Tacit. de Morib.
Germ. lib. 3. cap. 1. quasi hujus carmi-
nis seu clamoris auctores fuerint *Bardi*,
sacerdotes Galli. Consule Veget. lib. 3.
de Re milit. cap. 18. Ammian. de Germ.
lib. 16. 26. et 31. Cluver. et Carol. de
Aquinio in Lex. milit. ad hanc vocem.
[** Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 588.
C. Grimmii Antiq. Juris pag. 876.]

BARRIUM, Hispanis *Barrio*, Arvernis
Barri, quibus ita appellatur ædium ac
domorum extra urbem et ad suburbana
quædam congeries: unde ea domorum
series intra sancti Illidii in urbe Claro-
montensi suburbium, *les Barri de S. Alire*
dicitur. In Provincia vero Comita-
tum *Barrium* vocant eum ædium num-
erum qui muris includit. Vetus Scheda
apud Sandovalium de *Prælio de Clavio*,
pag. 224: *Era 987. flamma exivit de
mari, et incendit plurimas urbes et villas,
et homines, et vestias, et in ipso mare
primas incendit, et in Zamora unum Bar-
rium, et in Carrione, et in castro Xeriz,
et in Burgos centum casas, etc.* Charta
Hispanica ærae 1140. apud Anton. de
Yezep, in Chron. Ord. S. Bened. tom. 6:
*Et damus vobis illum Barrium ante illa
porta quæ respicit ad illum flumen in
parte sinistra, ut populetis illum pro
parte vestra: et fiat integrum Barrium
illum ad domum S. Mariz, et vestrum
vestrisque successoribus.* [Charta ann.
1236. ex Archivis Massil.: *In redditibus
hospitiorum bladariæ civitatis Massiliæ
sitis in utrumque Barium.*] Charta Phi-
lippi Pulchri Reg. Franc. pro Pariagio
villæ Sarlatensis ann. 1299. in Regesto
eiusdem Regis incip. ann. prædicto, ex
Chartophylacio Regio. num. 6: *Omnibus
habitoribus dictæ villæ, et Barriorum
et ipsius parochiæ, et aliis extra dictum
villam et parochiam commorantibus, etc.*
Alia ann. 1300. ibid. num. 48: *Illas 9.
domos seu operatoria quæ sunt in Barrio
prope portam Arnaldi Bernardi, etc.*
Alia ann. 1309. in 2. Regesto eiusdem
Regis num. 75: *Item duo casalia et di-
midium in Barrio ejusdem castri.* Charta
Libertatum Bastidae in Petragoricis
ann. 1310: *Quicumque voluerit habere
furnum, poterit facere in dicta bastida et
Barrius ejusdem bastide ad decoquendum
panem suum, etc.* Consuetudines Tolosæ
rubrica de Homagiis: *Intus muros, seu
portas Tolosæ, seu Barria. Adde eundem*

Sandovalium in Episcopis Pampillon. pag. 40. Chron. Petri IV. Reg. Arag. lib. 3. cap. 26. et alibi. [** Vide S. Rosa de Viterbo Elucidar. vol. 1. pag. 186.]

* **BARIUM** et **BARIUM**, Sepius pro muris civitatis usurpatum. Statuta Arelat. MSS. art. 107: *De muro seu Barrio Communis. Idem statuimus, quod in muro quem Commune facit vel faciet, etc.* Art. 145: *Planum sicut protenditur a Barrio Communis usque ad ortum Jacaris.* Charta ann. 1212. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil.: *Tota curtis usque ad Barium ejusdem castri.* Alia ann. 1226. in Hist. Archiep. Lugdun.: *Apud Cointrie in presidio turrium, Barrium et cortinam erexit.* Instrum. ann. 1447. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Donavit ortum suum confrontantem cum Bario civitatis et cum violo quo itur super mænia.* Consuetudines Tolosæ mox citatæ rubr. de Homagiis, et alio in loco: *Quod si aliquis vel aliqua manens extra villam vel Barria Tolosæ, etc.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. Reg. 7657: *Barri, Prov. menia, quod minutatur muribus.* Inst. ann. 1381. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 47. col. 2: *Item ordinavit commissarius predictus quod fiat retrorumurus sive Barri, etc.* Libert. Villæ-novæ in Ruthen. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Fr. pag. 396. art. 9: *Pour ce que la dicté ville et les Barriz d'icelle, ont besoing de réparation et fortification, etc.* Vide mox *Barrius*.

* **VARRIUM**, Eadem notione qua *Barrium* supra, in Charta Hispanica æræ 1010. apud Yezep in Chronicis Ord. S. Benedicti tom. 1. pag. 21. Appendicis: *De ipsa via qui exiit de Varrio sanctæ Eugenii.* Infra: *Ad Varrio de S. Joannis, etc.* In alia Alphonsi VI. Regis æræ 1128. apud eundem tom. 6: *Et illo forno, qui est in Varrio sancti Laurentii, etc.*

* **BARRICA**, Eodem intellectu, in Consuetud. Lemovic. artic. 77: *Item consuetudo est quia in burgis, viciis seu Barricis castri Lemovicensis, nec etiam infra castrum non debet cooperiri domus de glodiis sive palea.*

* **BARRIANI**, Castri incolæ, qui in castri vel oppidi *barri* mansionem habent. Charta Isarni de S. Paulo in Regesto Carcasson. pag. 54: *Consules et universi Milites et Barriani ejusdem castri.* Alia ibidem: *Nos et Milites atque Barriani de Najaco.*

* **Barrians**, eadem acceptione, in Ch. Occitan. ann. 1224. ex Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 401: *Les autres senors, et cavulers, et Barrians des castel de Corbardin, etc.*

* **BARRIUS**, ut *Barrium*. Pactum inter reg. Carol. II. comit. Prov. et capit. S. Salvat. Aquens. ann. 1292. ex schedis Pr. de Mazaugues: *In hominibus vero et aliis personis dicti burgi delinquentibus extra dictum burgum, et muros seu Barrios ipsius burgi.... et ædificia quæ junquuntur cum barrio dicti burgi, licet extra Barrios sint.... Hugo Teronus servit.... pro perforatione Barrii xij. denarios.... Infra parietem seu Barrium dicti burgi.* Libert. villæ Montisalb. ann. 1322. in reg. 61. Chartoph. reg. ch. 247: *Quod vina extranea nunquam possint infra dictam villam vel ejus Barrios ponî vel apportari.*

* **BARRIZARE**. Joan. de Janua. *Scurrilitas, leccacitas, turpitudine, luxuriosæ verba, quæ vulgariter Barrizare dicuntur, et dicitur a stultis curialitas.* f. *Barrizare.*

* A voce *Barrium*, ut videtur; quod ad *barria* scurræ, lenones hominesque infimæ plebis, ut plurimum, habitant.

Unde *Barroise*, pro lena, meretrix, in Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 41. *Jehannin de Lamote dist à icelle Maroie, quelle Barroise est ce cy, n'aurons nous jamais paix à une telle Barroise?*

* **BARROARIUS**. Vide supra *Baroarius*.

* **BARROCHIA**, mendose, ut videtur, pro *Parrochia*. Charta Emmonis Episc. Senon. ann. 3. regni Clotharii Regis apud Mabill. sacer. 3. part. 2. pag. 614. [** ann. 659. Brequin num. 144.]: *At quodcumque de eodem monasterio sicut (l. sive) de Barrochii aut ceteris maneris causa audeat donare vel auferre.*

* **BARROCHIANUS**, pro *Parrochianus*, ut *Barrochia* pro *Barrochia*, Parochus, rector. Obituar. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5191. fol. 111. v: *Dom Anselmus de Duysono canonicus et cancellarius in ecclesia Lingonensi, ac Barrochianus S. Petri Lingonensis.*

* **BARROI**, id est, *Liber*, *Papiæ*. Vide *Baro*.

* **BARROTA**, Carri seu plaustrum genus, ejusdemque onus: nostris *Barrete* et *Barrote*. Terrear. Belli joc. MS. fol. 77. r: *Super una massodata feni prati.... continentis in universo sedem duarum Barrotarum feni vel circa.* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 279: *Les tiens ou cordes, nommez circues, ausquelz estoient attachiez lesdiz buefs au tymon de bois de laditte Barrete ou charrete, etc.* *Barrete* et *Barrote* ibidem non semel. Vocabul. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Epiedium, Barrouestes.* Nunc *Brouette*. Vide supra *Barocia*.

* **BARROTUM**, ut *Barrota*. Stat. Placent. lib. 4. fol. 37. v: *Officialis ad hoc deputatus teneat auferre a quolibet bubuleo, qui steterit vel sederit super carro, vel Barrotio, seu carreta in civitate Placentia, vel suburbis, pro banno quilibet vice tres solidos.* *Barruyer*, idem esse videtur, in Lit. remiss. ann. 1413. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 206: *Icellui Siretier acheta de Pierre de la Chaulme un Barruyer le pris et somme de quatre escus d'or.* Vide *Barrotum*.

* **BARROTUM**, Plastrum, *Barrot* vel *Barreau*, plerisque Galliae Provincialis, alii *Tombereau*. Computa *Dalphin*. Graisivod. fol. 56: *Item computat quod deliberavit pro 17. Barrotis factis in Castellania sua mandato litteratorum domini nostri *Dalphini* quondam, et ductus ut dicit in cavalgatis domini pro ingeniosis et aliis præparamentis guerræ portandis.... 25. libras.*

* 1. **BARRUM**. Vide *Barra*, Septum Curiæ.

* 2. **BARRUM**, ut *Barrium*. Charta ann. 1370. ex Tabul. Massil.: *Pro faciendo et ædificando unum murum, cum duobus viseris, super Barrum vetus.* Galli diceremus, *sur le viel rempart: nam Provincialibus Barri id sæpe sonat.*

* 3. **BARRUM**, apud veteres Gallos, Portum significasse, quod portus *barri* seu repagulis claudi solet, auctor est Valesius in Notit. Gall. pag. 75. col. 1.

* 4. **BARRUS**, Deceptor, impostor, Italis *Baro*, Gall. *Trompeur*. Locus est supra in *Barrale* 3. Vide *Baratator* in *Baratum*.

* 2. **BARRUS**, f. pro *Barra*, *Cancelli*, *Repagula*, apud Rymer. tom. 18. pag. 334: *Quandam placeam sive peciam terræ.... jacantem... extra Barros novi Templi Londiniaz, etc.* Carmen de varia fortuna Ernesti Bavariae Ducis apud Marten. tom. 3. Anead. col. 341:

Ut Dux intento pertransit omnia visu,
Cernit in obryzo spingis ludentibus auro:
Ecce thoreum nitens, cujus cadens amethystus
Sedit ad effigies, pluto fulgente berillo,
Pulvilli super hanc gemini, raraque Minerva
Sternebant, et pellicia vestis Magalinae,
Cujus sesquipedem cingebat bracae limbum;
Ante pedes Barro lucent orchestra vetusto
Stabat, etc.

2. **BARRUS**, *Papiæ, Rufus, niger.* [Glossar. MS. San-Germ. n. 501: *Barus, Rufus, niger.*] Legendum *Burrus*. Gloss. Lat. Græc. *Burrum, ζαύον, τυρπόν.*

3. **BARRUS**, *Qui et elephas dicitur* apud Petrum Damian. lib. 1. Epist. 15. Vide Festum in *Barrire*. [Eadem notione occurrit *Barris* apud Horatium Epod. 12. 1:

Quid tibi vis mulier, nigris dignissima Barris?
Hinc vox illa a Glossario mediæ Latinæ prorsus amandanda videtur.]

* **BARRUM**, Tributi genus, haud scio an idem quod ad *barris* seu portas urbium præstatur. Charta Rainardi Senensis Comitis ann. 1164. ex Tabular. Sangem.: *Nullus iudea publicus.... ad freda aut tributa exigenda,... aut manstiones vel paratas facienda, vel teloneos tollendos, aut rotaticum, vel pedaticum,... aut Barruum, aut raptum vel incendium, seu aliquam retributionem, etc.*

* **BARSA**, *Rete*, in Gloss. Antiq. Argent. Vide *Bersa*.

* **BARSCALCUS**. Annotatio Arnonis Episcopi apud Canis. tom. 1. Antiq. lect. pag. 486: *Tradidit memoratus Dux in pago Opingor villam nuncupatam Opinga; in qua sunt mansi 20. inter Barscalcos et servos, et inter vestitos et apertos, cum campis, pratis, silvis, etc.* Ibid. pag. 491: *Item de Ecclesiis parochialibus, quas in beneficium pertinent, et de Barscalcis una cum servis, sive de eorum territorio dotatae sint.* Alibi: *Et in ea mansos 60. inter vestitos et apertos, et inter exercitantes et Barscalcos cum omnibus appenditiis.* Charta Ludovici Regis ann. 892. in Metropolis Salisburg. tom. 1. pag. 130: *Cum curtibus et casis aliisque edificis, familiis, utriusque sexus mancipiis, Parschalcis, sindmannis, herigistnotis, censibus, etc.* Charta Ottonis Mag. ann. 950. pro Ecclesia Ratisbon. apud Meiboom: *Cum... silvis, aquis, pescationibus, mansionariis, Baschaltis, aureariis, bruneariis, etc.* Charta ann. 1107. in Metropoli Salisburg. tom. 2. pag. 131: *Notificamus qualiter due sorores conterine,.... sub libera Parschalcorum conditione constitutæ, præmium suum.... delegaverunt, etc.* Ita promiscue *Barschalcis* et *Parschalcis* dicuntur in Chartis Germanicis in eadem Metropoli. Vide tom. 2. pag. 179. Mansi vero *Barschalcis*, videntur esse colonorum liberorum, diversi a mansis servorum, seu qui a servis coluntur. Vox deducta a *Baro*, vel *Baro*, id est, homo liber, et *Schalk*, servus: quasi *Barscalci* fuerint homines mediæ conditionis inter liberos et servos, vel *Baronum servi*.

* Horum conditio aperte declaratur in Charta ann. 825. apud Meichelb. tom. 2. Hist. Frising. pag. 255: *Isti sunt liberi homines, qui dicuntur Barscalci, qui.... ecclesiasticam accepérunt terram; de ipsa terra condixerunt facere servitum, arant dies tres tribus temporibus in anno, et secant tres dies, etc.* Erant ergo coloni liberi, certis nihilominus addicti servitio, sed ex conventione: quod apte respondet vocis etymo. [** Confer Grimmii Antiq. Juris German. pag. 310. num. 18.] Vide infra *Parscalcus*.

* **BARSCOASAN**, Arabice, *Capillus Veneris : et dicit Avicenna quod est coriandum putei*. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959.

* **BART**, vox vulgaris, Cæmentarius lapis vel sternendo solo aptus, *Pavé, Moellon*. Charta ann. 1324. ex Tabul. monast. Montisol. : *Quod ipse Albertus faceret de suo proprio mejanum sive parietem de petra et de Bart*. Reparat. castri Bellicad. ann. 1427. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 222. col. 2 : *Paver de bonnes pierres, appellées Bars*.

BARTA, Silvae species. Charta ann. 1238. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. fol. 48 : *Terras cultas et incultas, videlicet et boscos et Bartas, domos et casales, ædificia et bastimenta, etc.* Occurrit ibi non semel fol. 46. 58. etc. simili verborum tenore. Charta alia anni 1300 : *Habebat dictus Rex in loco vocato Ad Nemas Mavis 72. Cartonatas Bartæ, seu brugassæ, quæ fuit estimata valere annui redditus, etc.* [Charta Augerii de Marsa Rotunda facta Verano Abbatii Floriacensi. ann. 1080 : *Concedo à die præsentis... ipsi Patri monachorum et fratribus sibi deservientibus in loco Regule... quidquid visus sum habere de guilleragis cum terris et Barta, hoc est, silva, etc.*]

* Idem quod nostri *Buisson* vocant, silvula ; ea certe notione *Barte* occurrit in Charta ann. 1316. ex Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 957 : *Une tasse de bois ou buisson, appellé Barte, de Barbelam,.... li diz boiz ou Barte, etc.* Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 164. ch. 162 : *Iecula Gerault et Anthoine pour mettre leur male voulé à effet se transporterent en certain bois ou Bartes, etc.* [** *Barta* est a German. voce *Bar*, Nudus, apprens ; et silvulam denotat, seu terram arbustis sed non arboribus consitam. ADEL. Anglosax. *Bearo*, Scand. *Barri*, Germ. ant. *Baro* est *Lucus* et *arbor*. Vide Grimm. Mythol. pag. 41. et confer Raynouard. Glossar. Rom. hac voce vol. 1. pag. 189. et voce *Batta* pag. 200.]

* **BARTASSA**, Eadem, ut videtur, nōtione ac *Barta*. Charta ann. 1361. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 78 : *Stephanus Martini Tholosanus servire tenetur tres denarios Tolosanos pro quadam petia Bartasse*.

* **BARTAVELLA**, ut *Vertevella*, Pessuli caudati annulus, Gall. *Vertevelle*. Vide *Vertibella*. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305 : *Item habet (sacrista) tenere... armaria et portas ecclesiæ decenter integras et reparatas, de portis, de vectibus, cardinibus, Bartavelis, claribus et aliis necessariis*.

* **BARTERIUM**, Instrumenti sonori genus. Chron. Bergom. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 917 : *Richardona filia Quarismæ de Bracha, et uxor Beteræ Philippari conducta fuit ad lupanar... cum tamburris et Barteris dicti domini potestatis*. Vide *Barto*.

* **BARTHOLOMISTE**, Ita appellati fautores Urbani PP. VI. qui *Bartholomeus Prignani* vocabatur. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 98 : *Eustace de Maudestour, pour lors curé de Oingneville, avoit este deux foiz à Rome, et estoit vray Bartholomiste, et avoit apporté une antibulle, ... avoit mis en papier les armes de Barthelemy ès portes de l'église de Rouen, ... et avoit escript dessoubz que c' estoient les armes de nostre saint pere Urbain. Nostri olim Berthouli et Bertremur dixerunt, pro Barthelemy, Bartholomeus*. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 164. ch. 91 : *Berthouli de Gramont,*

etc. Ubi ad marginem legitur : *Remissio pro Bartholomeo de Grandinonte. Saint Bertremur l'apostre, in Ch. ann. 1263. ex Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 349. r°.*

* **BARTO**, Genus organi, in Gloss. Isidori, f. *Barbiton*. [** *Ab antiquo Baren, Sonare, clamare*. Vide *Barritus. Pardawe oder Schallney, Parda*, in vet. Vocabul. ann. 1482. ADEL.]

* **BARTON**, Predium Dominicum, vel terra quas vocant *Dominicales*, hoc est, quas in distributione manerii dominus non elocavit hereditarie, sed alendaæ familiae suæ causa propriis manibus reservavit : *Dominicum*, Gall. *Domaine*. Vox in Devonia, inquit Spelmanus, et plaga Angliæ Occidentali bene nota.

* **BARUDERIUS**, Sicarius, scleratus, prædo. Stat. Vercell. lib. 4. pag. 115. v° : *Item quod quilibet Baruderius et robator, vel alius armatus qui videatur ire vel stare pro maleficio, qui inventus fuerit pedestris vel equestris in districtu Vercellarum cum armis, sit in banno communis Vercellarum. Vide Berroerii.*

* **BARVERIUS**, Apparitor accensus. Eadem stat. lib. 2. pag. 47. r° : *Servitores possint solutiones illarum singularium personarum, quas pignoraverint ad petitionem alicujus sui creditoris vel petitoris recipere in hunc modum et non ultra; videlicet si pignoraverint in civitate et in burgetis pro solidis xx. Pap. et ab inde infra habeant simul cum Barverio solidum unum Pap.* Vide *Berroerii*.

* **BARULA**, Parva tænia. Vide *Barra* eadem notione.

* **BARULAS**, Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium : *Infans, Barulas*.

* **BARULI**, vel *Carbunculi*, Morbus equorum, in eorum tergo, ex superfluitate sanguinis vel humoris, de quo Jordanus Risus Calaber MS. lib. 2. de Medicamentis equorum.

* Hominum quoque morbus est. Glossar. medic. Simonis Januensis. ex Cod. reg. 6959 : *Baruli vocantur pustulæ, quæ apparent in facie maxime juvenum, quæ yentes dicuntur.*

* **BARUNCULUS**, Parvus baro. Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis.

* **BARO**. Vide *Barbo*.

* **BARUS**, Gloss. Lat. Græc. *Barus, burrus, πύρος*. Vide *Baro*, et *Burrus*.

* **BARUTELUM**, Cribrum, quo excernitur farina, Gall. *Bluteau*, Occitanis *Barutelliere*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Barutelum, Belutel*. Vide *Belutellus*. [** Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 189. voce *Barutel*.] Hinc

* **BARUTELLARE**, *Barutelo seu cribro farinam excernere*, Gall. *Bluter*. Comput. ann. 1482. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 17. col. 1 : *Solverunt prædicto Stephano de Cam fornerio, pro Barutellalo et faciendo dictum panem civitatis, etc.*

* **BARUTELLUS**, Dolium, Massiliensis bus *Baruchœa*. Statuta MSS. Card. Trivulzio ann. 1531. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Item Conventui et celleriarie de Barutellis quoties opus fuerit, etc.*

* **BARYPYCNUS**, *MESOPYCNUS*, et *OXPYCNU*, Voces Græcæ originis quæ in *Breviarium Paris*. Lexov. aliquis occurrit ad designandas varias cantus modulationes. *Barypycnus* autem est species cantus minoris, apud Musicos præsertim cantus plani, qui scilicet desinit per tertiam minorem inversam ; *Mesopycnus* contra per tertiam minorem rectam. Atque hæc quidem musicis.

* **BASA**, Sagma fascis, mendose pro *Bala*. Vide in hac voce. Lit. Phil. VI.

ann. 1384. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 7 : *Georgeus de Massa, qui marcham habet, vice et nomine dicti Bernardi, pro decem et septem Basis lanæ. Vide infra Baula.*

* **BASACHIA**, Culcitra straminea, Gall. *Pailasse*. Informationes Massil. pro passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerm. : *Item pro tribus equis unam Basachiam de v. cannis plenam paleis. Vide Bassacha.*

* **BASALARDUS**, *BASELARDUS*, Ensis brevis species, genus pugionis vel sicæ. Gall. *Coutelas*, olim *Bazelaire*. Vide supra *Badelare*. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 52 : *Ipse Chabertus.... a vagina traxit quemdam magnum Basalardum seu cutelhum, cum quo percussit dictum exponentem. Aliæ ann. 1399. in Reg. 154. ch. 739 : Petrus Dominici obviavit retro conventum fratum Minorum Tholosæ Sancio de podio, portanti... quandam Basalardum in zona. Vide infra *Bazalardus*.*

* **BASELLARIUS**, *BASILLARDUS*, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 204 : *Ipsum Johannem Dagonne dictus reus et complices sui... cum ensibus, Basillarius, hastis et aliis armis percusserunt Joan. Blakman. de Virtut. Henr. VI. reg. Angl. pag. 291 : Item in ecclesia nullatenus accipites (i. ancipes) gladios, Basillarios, contractus, confabulationes fieri sinebant.*

* **BASOLARDUS**, Eodem significatu, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 225 : *Arnandus de Borna quemdam modicum Basolardum, quem coiidie portabat, evaginavit.*

* **BASALARIA**, ut supra *Basalardus*. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 244 : *Ingerraninus nisus fuerat ipsum Johannem interficere, ac ipsum interfecisset cum cutello sive Basalaria, nisi fuisset armatus. Base et Baze, eadem acceptio, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 128. ch. 166 : Ledit escuier d'une Base, qu'il tenoit toule nue, en vint ferir icellui Michiel parmi le corps. Aliæ ann. 1389. in Reg. 135. ch. 218 : Le dit de Lestre aiant une grant Baze,... et ledit Guillaume son cousin une autre grant Baze, etc. Rursum ch. 252 : En ce débat sacherent tous deux leurs Bases ou basiliaires l'un contre l'autre.*

* **BASANITES**, Genus marmoris ferrei coloris, sive duritia, unde et nomen ei datum est. *Invenitur in Ægypto et Æthiopia*, Isidoro lib. 16. Orig. cap. 5. Idem quod *Basaltes* Plinio, cui *Basanites* lapis est unde fluit cotes. [** Vide Lud. Lindorf. in H. Stephani Thesaur. Didot. ed. vol. 2. col. 159. voce *Basavtng*.]

* **BASANIUM**, [Aluta, Gall. *Basane*.] Charta Petri Parisiorum Episcopi ann. 1218. apud Sammarthanos : *Capam viridem et duo. tapeta parva de Hispania, quæ sunt in capella nostra, et tres quarrelas, unus de corio deauratum, et duos operatos ad Basanium nostrum.* [Nostris olim *Basannies* qui calceolos vendebant. Regestum Johannis Sarrasin Parisiensis Viarri ann. 1207. apud D. Brusel de Usu feud. tom. 2. pag. 746 : *De rechief il appartient au Voyer de faire cueillir de chascun Basannier qui vendent petits solliers devers le degré de la Mercerie, chascun an xii. deniers la veille de Noël.*]

* *Basaniers et vendeurs de petiz soulés*, in Stat. ann. 1278. tom. 5. Ordinat. Reg. Franc. pag. 106.

* **BASANUS**, Princeps apud Sicambros, teste Trithemio : *Sicambri regem*

suum Basan sive Basanum solent appellare. Forte a *bas*, Optimus. ADEL.

* **BASARE**, pro *Bassare* in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Basare*, Delessor. Vide in *Basus* 1.

BASARIDES, *Baccæ uberes*. Gloss. vet. MS. San-Germ. n. 501.

* **BASCA**. [Ital. *vasca*, gall. *vasque*, *bassin* : « pro *Bascis* emptis et reaptatis (Mandat. camer. apostol. arch. vatic. an. 1417-21, f. 146.) »]

* **BASCANIA**, *Fascinatio*. Item ridicula ria a fabris ferrariis ante fornaculum appendi solita, invidiæ avertendæ gratia, apud Laurent. in Amalthe. ex Cœl. Rhodig.

* **BASCANIUS**, [contra fascinum factus. Cognomen Romanum. *Inscript.* apud Rosin. *Dissert. Isagog.* tab. 15. Q. Mœcius Bascanus.]

BASCAUDÆ, veteri Interpreti Juvenalis Sat. 12. v. 46 : *Vasa ubi catices lavabantur, cacabus*. Papias : *Bascaudæ conchæ æreæ, genera vasorum*. Vox vetus Gallica, quam etiam retinent Cambro-Britanni, qui præsa Gallorum lingua loqui creduntur : est enim iis *Basgawd* et *Basged*, *sporta*, *cophinus*, *corbis*, *canistrum* ; nam vocem Britannicam esse testatur Martialis Ep. 14. v. 99 :

Barbara de pictis venit Bascauda Brittannis.

MASCAUDA, in MSS. Codd. Juvenalis legi scribit Petrus Pitheus, pro *Bascauda*. Vetus Gloss. *Macusta*, βαύην. Ubi recte *Mascauda* emendat Salmarius.

* **BASCHEA**, Basilica, ecclesia. Charta ann. 845. in Append. ad Marcam Hispan. col. 781 : *Et in pago Redense, in locum ubi dicitur Saltum, vindo in ibidem villa Donacanum cum ipsa Baschea, qui ibidem fundata est in honore S. Felicis*. Vide *Basilica*.

* 1. **BASCLACERIUS**, Aleator. Vide mox *Basclacia*.

* 2. **BASCLACERIUS**, Vide *Blascacerius*.

* **BASCLACIA**, Aleatorium, Academicis Cruscanis : *Basca, luogo, dove si tien giuoco publico*. Stat. Vercell. lib. 9. pag. 83. v. : *Quod accusatores ludorum et Basclaciarium, et illi qui ostenderent Basclacias et ludos rectoribus, habeant medietatem bannorum et condemnationem*. Et pag. 84. r. : *Nea teneant in domo sua Basclacias seu lusores ludentes ad taxillos, neque scienter hospitentur glotonies, averteritis, Basclaceros, etc.* Vide supra *Barataria* 1. et infra *Blisciana*.

* **BASCLARIUS**, Pugio, sica. Stat. Mantua lib. 1. cap. 112. ex Cod. reg. 4620 : *Arma autem ab offensione sint et intelligantur... Basclarius, daga, etc.* Vide supra *Basalardus*.

BASCLI, **BASCLLI**, prædones, Ruptarii, ex Vasconia, cuius incolæ *Basques*, id est, *Vascones*, appellantur, *Basculi*, apud Turpinum cap. 7. Silvester Giraldus lib. 2. de Expugnat. Hibern. cap. 7 : *Urbs Baonensis, quam hodie nostra conlinet Gasconia, Basclonia caput est, unde Hibernenses provenerant*. Add. Topogr. Hibern. dist. 3. cap. 8. Nicolaus Trivetus ann. 1239 : *Terra Basclorum, cuius caput est civitas Baiona*. Rob. de Monte ann. 1179 : *Quidam Bascli, et Navarrenses, et Brebenzores, venerunt ad urbem Burdegalensem, et illam vastaverunt*. Chronicon S. Stephani Lemovic. ann. 1204 : *Joannes Episcopus Lemovicensis... obsedit Nobiliacum in quo se incluserant quamplures Baschi et ruptarii, qui populum et terram vastabant*. [Eadem refert Chronicon breve S. Martialis Lemov. sed ad ann. 1202. inter fragmenta Histor. MSS. Stephanot. tom. 1.] [** *Bas-*

clos Provincialibus Homo nihili. Vide Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 191.]

BASCULI, in Chronicon Vosiensi cap. 69. et 73. ut et apud Stephanum Tornacensem Epist. 90. [Rymer. tom. 5. pag. 429. col. A : *In partibus Vasconizæ quædam invaluit periculosa dissentio, inter homines et habitatores civitatis nostræ Baionæ ex una parte, et subditos nostros Basculos de Labourde et partium adjacentium ex alia. Qui quidem Basculi homines dictæ civitatis hostiliter persecuturi quosdam bonis suis spoliando, et redemtiones ab eis capiendo.*] Vide Varonem lib. 2. de Re rustica cap. 10.

BASCULONES, apud Catelum in Hist. Comitum Tolosæ pag. 246. et

BASCLONES dicuntur in Concilio Avignonensi ann. 1209. cap. 7. ubi perinde ac hæretici, cum Aragonibus, Brabantibus, cæterisque ruptariis et raptoriis excommunicantur ; quod antea etiam statuerat Alexander III. PP. in Lateranensi Concilio ann. 27.

* **BASGUUM**, pro *Pascuum*, *Paturage*. Locus est in *Aysiamentum*.

* **BASELARDUS**, **BASELLARIUS**. Vide supra *Basalardus*.

BASELEUS, *Baselum*. Papias : *Baseleus dicitur corrupte, is est enim faselus, i. genus navis*. [Papias MS. Ecclesiæ Bituric. *Baselus*. Alter Papias : *Fascelus, Navicula, quam corrupte dicimus.*] Gloss. MSS. Eccl. Paris. [nunc S. Germani n. 501.] habet : *Baselum, [corrupte dicimus, ipse est faselus, genus navigii, de quo Vergilius, pigisque faselis. Tullius habet, Faselus : quod navigii genus nos Gallice dicimus, Felouque, Galiote, Brigantin.]*

* Isidor. Orig. lib. 19. cap. 1 : *Phase-lus, navigium quod nos corrupte Baselum dicimus*. [** Hisp. *Bajel*. Vide Diezii Grammat. ling. roman. vol. 1. pag. 26.]

* **BASELICA**. Ut basilica : « locum venerationis sancte Marie cuius *Baselica* sita est infra muros civitatis Narbonæ (Mus. Arch. dep. p. 10, ann. 884.) »]

BASELLA. *Parva basis*. Palladius lib. 1. de Re rust. cap. 18. de cella vinaria : *Medium spatium cupis deputabitur, quas ne ambulacra prohibeat, Baselis altioribus impositas... possimus colloquere*.

* **BASEL**, Vox Occitana, quæ idem videtur esse quod Inferior. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435 : *Pro faciendo et ponendo in dicto molendino... unum Baset asseratum*. Vide supra *Anssadour*.

BASIA JUVENUM. Charta Communia S. Joannis Angeriensis ann. 1204 : *Concedimus etiam hæredibusque eorum, ut ad libitum suum pueras et viduas suas nuptria tradere, et juvenes uxorare, et Basia juvenum et pueriarum semper habere sine aliqua contradictione libere licet.* [** *Hæc facile emendantur* Ex Charta Alienoræ reginæ Angl. ann. 1199. pro Libert. urbis Santon. ab ipso Cangio laudata in voce *Maritagium* ubi pro *Basia*, legitur *Ballia* aperto sensu, nempe pro Tutela seu administratione rerum et bonorum juvenum et pueriarum.] [Versiculi antiqui qui ad finem offici Tenebrarum ab 800. salem annis in Ecclesiæ Gallicanis decantantur *Agomiti Basia lupus dedit venenosa*.] Vide *Osculum*.

BASIANI, Hæretici, de quibus Facundus Hermianensis lib. 8. cap. 7. ubi vindendus Sirmonodus.

* **BASIARE** REGUM GENU, Osculari. Hic quidem olim obtinuerat mos, ut proceres Regem allocuturi ejus pedes

prius deoscularentur ; genu autem iis osculari fortasse concessum est qui præstantioris erant dignitatis ; quemadmodum nunc Cardinales qui genu, alii vero pedes Romani Pontificis deosculantur. Ermoldi Nigelli Carmen elegiacum pro Ludovico Imper. Lib. 3. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 48 :

Insuper ad nosnos que sit salvatio fines ; Ordine cuncta suo dic, volo, France, mihi. Ordine respondit fido de pectora Lamprecht, Casareum Adelinus Basiat ore genu.

* Quæ fuerit, etiam regum, in episcopeos reverentia, efficitur ex epist. Hinckm. archiep. Rom. ad Ludov. III. reg. ann. 881. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 261 : *Nam iste frater noster a vobis ad me rediens ambasciavit mihi ex vestra parte, ut pedem meum Basiaret, etc.*

* **BASIDEM**, pro *basin*, dixit Fortunatus lib. 8. Poëm. 14. [Baside pro *Basi*. Vita S. Maxentii Abbatis tom. 5. Junii pag. 173. F. : *Rediviva hominis membra quæ nuper emortua fuerant, effugato languore, naturali subito adstiterant in Baside.*] [** Claud. Sacerd. Ars Gramm. lib. 2. sect. 47. *Basis, hujus basis vel basidis*. Eadem in Prob. Instit. Grammat. lib. 2. segm. 1. cap. 51. pag. 1473. Lindem. 120. Conf. Priscian. lib. 6. cap. 12. sect. 66.]

* **BASILECUS**, Sanctus sub cuius invocatione *Basilica* dicata est. Mabil. tom. 4. veterum Analect. pag. 247. ex formulæ Andegav. : *Nec nullum obsequium heredum ad proheredum meorum te quicquam redebere cognudas, nisi sub defensioni sancti Basileci domini illius præbeas obsequium non requiratur.* Antiquit. San-Dionysianæ apud Doubletum pag. 687 : *Basileci sui domini Dionysii.*

* Forsan, ut conjicit vir eruditus D. Falconet, pro *Basilecus*, ex voce fictitia Græca βασιλεὺς, quasi rex domus, pro οἰκοδεσπότης.

BASILEUS, Rex, ex Græc. βασιλεύς. Gloss. Alfrici Saxonicum *Basileus*, Kyning, i. Rex. Ingulfus : *Totius Occidui climator orbis terræ Basileus.* Fortunatus in Vita S. Medardi cap. 9 : *Hæret Basileus eventu tantæ rei attonitus*. Hanc porro *Basilei* appellationem videntur sibi præ cæteris arrogasse veteres Anglie Reges ; nam Edgarus, qui in Chartæ initio, quæ habetur tom. 1. Monastici Anglici. pag. 65. se *Magnæ Britanniæ præsidere* ait, hanc vero sic claudit : *Ego Edgar totius Albionis Basileus...* confirmavi. Ita passim ipse et alii, ibidem pag. 84. 93. 102. 140. 218. 236. tom. 2. pag. 888. 840. 841. 1054. apud Florentium Wigorn. pag. 617. Ingulphum pag. 884. Will. Malmesburiens. pag. 58. Rogerum Hoveden. pag. 426. 435. in Addit. ad Matth. Paris pag. 156. 157. etc. Commeneus Albus in Vita S. Columbae Abb. Hyensis cap. 25 : *Totius Britanniæ Imperator ordinatur.*

BASILEI, seu βασιλέως titulum Imperatores Byzantini nulli alii Principi præterquam sibi competere persuasum habebant, cæteros Πάτρας seu Reges appellantes. [** Vide Glossar. med. Græc. vocibus *Basileus* et *Pátr*, col. 180. et 1203.] Gesta Innocentii III. PP. pag. 117. de Joannico Rege Bulgariorum : *Ipse præterea coronam regni legitime receperat a summo Pontifice : sed ipse qui se appellabat Constantinopolitanum Basilea, coram Imperii temere usurpaverat a seipso*, etc. [** *Basilei Nicaphoris*, apud Thietmar. Chron. lib. 3. cap. 18.] Hunc tamen Bulgarorum Regi detulere, quem *Basileus* dicebant cuius etiam Legatos, cæterorum gentium Legatis præponebant, ut est apud Luitprandum in Legatione,

ubi meminit Petri Bulgarorum Vasilei. Vide Scylitzem pag. 623. Eumdem etiam titulum Carolo M. tribuere Legati Nicephori Imperatoris ann. 812. Annales Franc. : *More suo Laudes ei dixerunt, Imperatorem eum et Basileum appellantes.* [¶ Pertz. vol. Script. 1. pag. 199. lin. 32. pag. 355. lin. 35.] Quo loco Eginhardus habet Basileam. Hanc postmodum appellationem invidere Caroli successoribus iidem Imperatores; qua de re lepidam instituit expostulationem Ludovicus II. Imp. adversus Basilium Macedonem, in ejus Epistola, quam descripsit Baronius ann. 871. n. 57. [¶ Chron. Salernitan. ap. Pertz. vol. Scriptor. 3. pag. 521. lin. 54. pag. 522. lin. 11. pag. 524. lin. 50.] Vide quæ in hanc sententiam adnotavimus ad Alexiadem pag. 236. et ad Joinvillam pag. 816.

* **BASILIÆON**, Libri seu collectio Imperialium Constitutionum ab Imperatori Justiniani temporibus, cuius collectionis authores Basilius Macedo, Constantinus filius et Leo Philosophus. Vide Cujacium lib. 18. Observat. cap. 36.

* Legenda præsentim quæ hac de re disserit Greg. Grimaldi lib. 3. cap. 28. Hist. leg. et Magistr. regni Neapolit.

1. **BASILICA**, Aedes sacra, templum, Ecclesia. Gloss. MS. Eccles. Paris. ex Isidoro lib. 15. cap. 4. sect. 11: *Basilicæ prius vocabantur Regum habitacula, unde et nomen habent...* Nunc autem ideo divina tempora Basilicæ nominantur, quia ibi Regi omnium Deo cultus et sacrificia offeruntur. Addit Amalarium lib. 3. de Eccles. offic. cap. 2. Honorium Augustod. lib. 1. cap. 127. Canones Hibern. lib. 42. cap. 26. Joachimum Vaduum lib. 2. de Colleg. et Monaster. pag. 92. Stephanum Durandum de Ritibus Eccles. lib. 1. cap. 1. num. 9. et seqq. Baron. ad Martyrol. Rom. 5. Augusti, Adr. Valesium lib. de Basilicis, etc. Cæterum non assentior viris doctis, qui basilicas appellari aedes nondum consecratas volunt.

* Altera lis fuit inter eruditos viros Valesium, et Launoium, de qua haec habet Mabillonius tom. 2. Operum posthumorum pag. 355. de Antiquitatibus S. Dionysii: *Optime probatum fuit, inquit, a D. Valesio in sua contra D. de Launoy de Basilicis dissertatione, Basilicam sexto et septimo saeculo apud Gallos semper significasse Monachorum Ecclesiæ; cathedrales et parochiales Ecclesiæ appellatas fuisse Ecclesiæ. Hæc Mabillonius qui pag. 357. hunc addit locum vite S. Bathildis ab auctore coœvo scriptæ: Clothildis quoque in honorem S. Petri Basilicam, ubi religio monastici ordinis vigeret, Parisius fecit. Quæ Basilica nunc S. Genovefæ nuncupatur.*

* **BASILICA ECCLESIAE**, in Annal. Bened. tom. 4. pag. 248: *Rex itaque (Robertus) gaudens Ecclesiæ Basilicam intrat.* Acta SS. Bened. sacer. 5. pag. 98: *Dominum propriam... omnipotenti Deo in Basilicam Ecclesiæ consecrari studuerunt.*

BASILICA AUREA, dicta Basilica Lateranensis, seu Salvatoris, Romæ, quæ a conditore dicta est Constantiniæ, et propter excellentem illius structuram et ornamenta, Aurea. Vide Gregor. M. Lib. 2. Epist. in Præfat. Anastasium in S. Silvestro, Panvinium, etc.

* **BASILICAM SCINDERE**, Mortuum in Basilica sepelire, humare. Spicil. Acher. tom. 9. pag. 40. in Canon. Hibern. cap. xxvi. de nomine Basilicæ et ejus scissura. *Synodus Hibernensis: Basilion Graece, Rex Latine: hinc et Basilica,*

Regalis, quia in primis temporibus Reges autem sepeliebantur in ea, nomen sorita est; nam cæteri homines sive igni, sive acervo lapidum conditi sunt. Item nemo alienus fuerit in libertatem (id est ausus fuerit) scindendi Basilicam sine principis permissione.

BASILICÆ PRIVATÆ, apud Avitum Viennensem Epist. 6. Scallia et Oratoria.

BASILICÆ appellata ædicularæ quædam, quas Franci nostri veteres magnatum fumulis imponebant, quod formam basilicarum seu ædium sacrarum referent. Nam aliorum inferioris conditionis hominum sepulcris aut tumba, aut porticulus tantum superponebatur. Id colligitur potissimum ex Lege Salica tit. 58. §3. 4. et 5. ubi, qui tumbam aut porticulum super hominem mortuum expoliaverit... solidos 15. Si quis vero Basilicam super hominem mortuum expoliaverit, 30. solidis culpabilis judicatur. Ex quibus satis patet Basilicas tumulos magnatum spectasse, quarum etiam mentio est in tit. 71. ubi agitur de multa illius qui Basilicam voluntario ordine aut fortasse per negligentiam incenderit. Unde eruunt viri docti ejusmodi basilicas ligneas fuisse, proindeque incendiis obnoxias.

* 2. **BASILICA**, Altare. Charta Caroli V. ann. 1370. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 38: *Unum cereum ardens die noctu que continuo coram altari seu Basilica ipsius S. Anthonii apponatur.* [¶ Forcellin. monet Hieronymum Ep. ad Heliodorum 60. n. 12. appellare Basilicas Ecclesie minora sacella, seu ædicularas in ipsa ecclesia positas.]

* **BASILIENSIS MONETA**, vulgo Basle. Liber census eccl. Rom. : *In archiepiscopatu Bisuntinensi, monasterium de Lustra x. solidos Basiliensis monetæ.*

BASILICANUS, Palatinus vel etiam Ecclesiasticus, Joanni de Janua [et] Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebat.] Ugatio: *Basilicani, proprie dicuntur qui habitant juxta basilicam, et sub aliis ejus.* Gloss. Lat. Gall.: *Basilicanus, Ecclesiasticus.*

BASILICARIS, dicta olim una ex portis urbis Remensis, quæ *Collectitia* [melius Collatitia] antea vocabatur, scilicet a conferendis mercibus; nunc autem Basilicaris dicitur, eo quod circa se basilicis dum duxit portis abundasse ferdatur: *sive quod euntibus ad Basilicas in vico almo Remigii consistentes pervia fuerit.* Ita Vita S. Guntberti Mart. n. 3. Hodie appellatur la Porte Bazée. [quæ primum Baseille dicta est.]

BASILICARII, Clerici qui in Basilica

seu aede sacra, Papæ, Episcopo, aut Sacerdoti sacra facienti ministrant. Isidorus Hispal. Epistola ad Ludefredum Episcopum Cordubensem: *Basilicarios ipse (Primicerius) constitut, et matriculas ipse disponat.* Ceremoniale Cencii Camerarii apud Baron. ann. 1191: *Statimque ipse Archidiaconus cum Priore Basilicario aptat pallium predictum super Pontificem.* Clemens IV. PP. apud Rainaldum ann. 1311. num. 13: *Consuevit autem Imperator larga Presbyteria omnibus exhibere... Cardinalibus, Primicerio et Cantoribus, Subdiaconis, Basilicariis, et regionariis, etc.* [Act. SS. Julii tom. 3. pag. 540. A. in Vita S. Stephani Sabait: *Idem ille pater Eustrius...* nunc autem sanctæ Christi Dei nostri Resurrectionis Basilicarius: ubi Basilicarius idem videtur, qui Editimus, Sacrista.]

BASILICARIUS, vel **BASILICIARIUS**, μαλακός, ἀγροτικός, in Gloss. Lat. Graec. vitilitigator, litigator, qui fora frequen-

tat. [Supplem. vero Antiquari: *Sordidus, vilis, forensis.*] Vide Casaubonum ad Theophr. Characteres pag. 176.

BASILICUS. In concilio VIII. Actione 1. ex versione Anastasii ita quidam subscribit: *Ego ille Basilicus... subscripsi.* Ubi idem Anastasius: *Basilicos Graece dicitur Imperialis natura, aut Exspatiorum Imperialis, aut alterius dignitatis. Imperiales homines fuerunt, qui rogati testimonii sui scripto et ad stipulatione chirographa sigillatim roboraverunt.* Sed errat toto celo: sunt enim Graecis Basiliaco, idem qui *Mandatores*, qui Imperatorum mandata perferebant. Basiliaco ἄνθρωπος, in VII. Synodo. Act. 1: *Basiliaco ἄνθρωπος πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ σεπτοῦ ναοῦ ἔστηκεν, qui μοχθεῖται κανδάτωρ dicitur.* Theodorus Studita in Catech.: *Μήπως βασιλικὸς ἄνθρωπος εἴησθε;* Constant. de Adm. Imp. cap. 7: *Ὕπκοτα περάση βασιλικὸς εἰς Χερσῶνα ἐνεκα τῆς τοιαύτης διακονίας.* Ita cap. 47. et alibi non semel. In Vita S. Nili junioris pag. 91. Basiliaco idem est, qui *χριτής* seu *judex*. [¶ Vide Glossar. med. Graec. voc. Basiliaco col. 181. et Append. col. 36.]

* **BASILIDES**, *Palatinus homo, ἄντρος τῆς βασιλιδός, i. de aula regia*, in Gloss. Isidori.

* **BASILIGERONTICON**, *id est, Ludus senioris regis.* Ita inscribitur Codex MS. Coelestin. Ambian. nunc editus sub titulo, *Compendium in Job*, auctore Petro Blesensi, ut ibidem recentiori manu adnotatur.

* **BASILIOUNIUM**, *Ædricula tumulo imposita.* Vide *Basilica*. Vet. inscript. ex museo quondam Jac. de Bary: *ISIDI PUELL... JUSSU DEINI... FABIA L. F. FAVIANA AVIA IN HONOREM AVITÆ NEPTIS PISSIMÆ EX ARG. P. CX. HS.* — ITEM ORNAMENTA IN BASILIOUNIO EI MARGARITA N. VI. ZMARAGDI DUO, CYLINDRI N. VII. GEMMA, CARBUNCULUS, etc.

BASILISCUS. Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. pag. 297: *Fecit in Ecclesia Domini Salvatoris... vela serica de blattin Bisantea quatuor in circuitu altaris majoris, duo ex his agulata, et duo de Basilisci, ornata in circuitu de olivero.* Id est, serpentium vel potius Regulorum, (avium, quas Graeci βασιλίσκους dicunt) figuris exornata.

BASILISSA, Gloss. MS. San-German.: *Basilissa, Imperatrix.* Gloss. Lat. MS. Regium: *Basilla, Regina.* Basilissam Angliae Reginam vocat quidam Monachus in Epistola præfixa Glossario Elfrici, quia Reges Angliae Basileos sese vulgo inscribant, ut supra observatum.

* **BASILIUS**, *Primus. Vetus Glossarium San-German. n. 501.*

* **BASILLARDUS**, Vide supra in *Basaillardus*.

* **BASILLA**, *Regina.* Papias et Glossarium San-German. n. 501. Vide *Basilissa*.

BASINDUCA. Charta Rogerii I. Regis Siciliæ apud Ughellum tom. 9. pag. 675: *Licentia et potestate recipere aquam libere a flumine Sleti pro faciendis molendinis Basinducis, et casale Corio, cum tenementis suis, etc.*

* Leg. forte *Batindutis*, vel quid simile. Vide infra *Bastitorium*.

BASINETUM, Cassis in modum *Bacini*. Vide *Bacinetum*.

* **BASKETTUM**, ab Anglico *Basket*, Corbis, calathus, apud Rymerum tom. 11. pag. 458: *Cum bonis, joculibus, auro, argento monetato et non monetato, bogeis, baskettis, manticis, fardellis, etc.* Vide *Bascaudæ*.

* **BASMETTUM**, apud eumdem Rymer.

tom. 5. pag. 384. col. A. ubi de nave capta cum mercimonis, *Triginta partibus platarum, Basmettorum, pisorum, etc.*

* Mendum est; leg. enim ibi *Basinetorum*. Vide *Bacinetum*.

* **BASOLARDUS**. Vide supra in *Baselardus*.

* 1. **BASSA**, Nomen dignitatis apud Turcas notissimæ, Praefectus urbis vel provinciæ, Nostris *Bacha*, melius tamen *Bassa*. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 302. ex Historia pacificationis inter Rodulphum II. Imper. et Turcas : *Ubi Bassa Budensis famigerarius animus Turcarum explicavit*. Et pag. 304: *Commissarii Vezirus supremus, quartus honore ordine ab imperatore Turcarum, Amurales, Bassa Budensis, et Cadiam, juris apud Turcas summus præses et interpres*. Bernhardi de Breydenbach Iter Hierosol. pag. 259: *Quemdam Bassam Grecculum ex nobili Palilogorum familia natum ad nephanдум facinus allexit*. Et pag. 260: *Instigat Bassam ut properet et rem memoratu dignam aggreditur*. Vide Briot. Hist. Imperii Ottoman. lib. 1. cap. 4. [** et Glossar. med. Græcit. col. 970. voce Μαγιστρος.]

* Suprema etiam dignitas; neque enim alio sensu accipienda videtur vox *Baysat*, in Lit. remiss. ann. 1899. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 498: *de la partie de Jehan de Savoie tailleur de robes nous a été exposé que comme ja pieca pour la grant perte qu'il a eue en la desconfiture que le Baysat empereur des Turczi out contre les Chrestiens en Turquie, en laquelle moururent plusieurs grans seigneurs, chevaliers et escuiers de nostre royaume, qui devoient audit exporsent grans sommes de deniers*. Ubi de prælio apud Nicopolim ann. 1396. commiso sermo est.

2. **BASSA**, Ovis pinguis. Vide *Bassus* 1.

3. **BASSA-CURTIS**, Chors vel Cohors, Gall. *Basse-cour*. Acta SS. Aprilis tom. 1. pag. 151. F: *In Bassa-curtæ Plessiaci parci prope Turones*. Vide *Curtis* in *Cortis*.

* **BASSACHA**, Culcitra straminea, Massiliensibus *Bassaque*, Gall. *Pailasse*. Instrum. ann. 1842. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Apud cameram capellani lectum unum de Bassacha*. Vide *Bassachia*.

* Vel potius *Bassaqua*, ut habet *Pellas* in Diction. Prov. quæ vox non Massiliensibus tantum, sed et aliis Provinciis in usu est, et alibi.

* **BASSAGHIA**. Eadem notione. Charta ann. 1500. inter Probat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 331: *Quatuor lectorum munitorum sive garnitorum... pulvinaribus Bassaghis, hinc teaminibus, etc.*

BASSALLUS, pro *Vasallus*. Diploma Ludovici Imp. apud Ignotum Casinensem cap. 6: *Si Comes aut bassi nostri aliqua infirmitate remanserint, aut aliquem excusatum retinuerint, aut Abbates vel Abbatisse, si plenissime homines suos non direxerint, ipsi suos honores perdant, et eorum Bassalli, et proprium et beneficium amittant. De Episcopis autem, cuiuscumque Basallus remanserit, et proprium et beneficium perdant*. [Spicil. Acher. tom. 5. in Chronico Piscariensi: *Rainoldus qui illud possidebat fuit noster Bassallus.*] Vide *Vassus*.

* **BASSARE**, Deprimere. Vide in *Bassus* 1.

* **BASSARIS**, *idis, a Bassan, Pinguero, ovis pinguis, et sunt bassarides vacca mulsaria uberes; Bassarides etiam sacerdotissæ Bachi*. Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebatis. [** Glossar. in cod. Reg.

7644: *Basa, pinguedo... Basarides, Bacche uberes*. Vide *Bassus* 1. et Forcellin. in *Bassareus*.

* **BASSATOR**. [Saltator. Dief.]

BASSATUM, *Terræ hiatus*, in Gloss. Isid. [Excerpta Pithei corrupte. *Basata*, pro *Bassatum*.] Vide *Bassus*.

* 1. **BASSE**, Kennett. in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden. vocem hanc sic reddit: *A collar for cart-horses made of flags*, hoc est, Collare curlium equorum ex gladiosis seu xiphis contextum: potius crediderim esse genus ephippii vilioris, cui incident aurigæ, quod alii *Bastam* vel *Bastum* vocant. Compotus Richardi Parentyn Prioris de Burcester in Antiquit. Ambrosden. pag. 574: *Et in tribus coloris, uno Basse, cum tribus capistris emptis apud Steribrugge hoc anno v. sol. x. den. ob.* Quod in opinione sua confirmationem affert Kennettus, nostram adstruit. Pulvinus, inquit, e gladiolis, quo in flectendis genibus utuntur in Ecclesiis appellant *Basse*; Quis enim non videat majorem esse pulvini cum ephippio, quam cum collari cognitionem?

* 2. **BASSE**, adverb. Submissa voce, in antiquo Ceremoniali B. Mariæ Deauratae. Vide *Bassus* 1.

* **BASSE SEDERE**, In infimis gradibus considere. Ant. de Butrio in cap. solit. de majorit. ab obedient. : *Sedere alte, superioritatem significat; sedere vero Basse, subjectionem*.

* **BASSERE**, Deponere. Glossar. MS. Monast. S. Andreae Avenionensis. Vide *Bassus* 1.

* **BASSETUM**, a *Bassus*, ut videtur, humili mensa. Acta SS. Maii tom. 4. pag. 554. in Processu de vita S. Yvonis: *Et plures alios pauperes, quos ad terram sedere faciebat, et super unum Bassatum mappam ponebat seu extendebat*.

* *Basset*, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1899. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 718: *Ledit Richart se appoya à une petite table, appellée Basset*.

* **BASSIA**, Latrina. Vide *Bacia*.

* **BASSIARE**, a Gall. *Baisser*, Demittere, deponere. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 231: *Presbiter Bassiavit incontinentem femoralia sua usque ad genua, et cepit dictam uxori dicti supplicantis ad caput volens eam osculari, etc. Bassiere dixerunt nostri de eo, quod attolli et demitti potest, maxime ubi de exclusis agitur*. Charta ann. 1281. in Chartul. Mont. S. Mart. part. 7. fol. 124. r. col. 1: *Consent ke li abbés et li couvens... pussent... faire... ventaus, Bassieres, etc.* Vide *Bassare* in *Bassus* 1.

* **BASSIATOR**, Bastorum seu clittellarum opifex, Gall. *Bâtier*. Charta ann. 1469. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Magister Roberti Bassiatur, etc.*

* **BASSINETUM**, Cassis quæ figuram refert Bassini. Locus est in *Armatura*. Vide *Bacinetum*.

* **BASSILE**, Pelvis, Gall. *Bassin*. Charta ann. 1336. ex Tabular. Episc. Massil.: *In octo platellis duarum formarum quatuor Bassilibus cum ismaltis in aliqua eorum parte deauratis*.

* **BASSILITAS**, *παχύτης*. Vetus Glossar. Lat. Gr. i. *Crassities*. Vide *Bassus* 1.

BASILLARDUS, Pugio, vel sica. Catholicon: *Baselard, clinabulum*. Ita recte reponit, pro *clinabulum*, Somnerus ex Isidoro et Turnebi lib. 19. Adv. cap. 32. Henr. Knyghton. lib. 5: *Arrepto Basillardo, transfixit Jack Straw in gutture*.

Et mox: *Cum olio Basillardo penetravit latera ejus*. Item pag. 2781: *Les Vicom-*

tes,... aient pouare d'arester tous les contraventans, et les Baselardes, d'aggers, et espées.

* Vide supra *Baselardus* et *Basalaria*. * 1. **BASSINA**, Pelvis. Gall. *Bassin*. Inventar. MS. ann. 1879: *Item una magna Bassina cuprea*. Aliud honorum Joan. de Madalhano ann. 1450: *Item unam Bassinam cupri cum una auricula*. *Item unam Bassinam letonis*, in altero ann. 1476. ex Tabul. Flamar.

* 2. **BASSINA**, Jus percipiendi tantum salis, frumenti, alteriusve cuiusvis rei quantum *Bassino* continetur, idem quod *Bacnagium*, et *Droit de Bassin* dicitur, in Ch. ann. 1581. Vide in *Bacca* 2. Charts ann. 1511. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 111: *Concedimus quod habitatores ejusdem castri mensuras legitimas in suis hospitiis, more solito, tamen absque distractione Bassinarum et lessione juris regni,... habere poterunt*.

* **BASSINARIUS**, **BASSINERIUS**, Qui oblatione fidelium cum *bassino* corrugat, iisque administrandis præest. Inventar. ann. 1459. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 308. col. 2: *Quæ (domus) fuit acquisita per dictum Radulphi a Bassinariis animalium purgatoriis. Comput. ann. 1399. ibid. pag. 149. col. 2: Pro collatione facta per dominos consules in domo consulatus Nemausi, cum aliis dominis eis associatis, et Bassinerius candelæ B. Mariæ, qui cum eis erant, et juaverunt portare de domo dictorum Bassiniorum intorticias ceræ et candelas ceræ ad nostram Dominam, ut est moris, quæ sunt de questis Bassiniorum dictæ candelæ B. M.*

* **BASSINETUS**, Cassis, galea. Inventar. MS. an. 1879: *Item unus Bassinetus minutus*. Vide *Bacinetum*.

* 1. **BASSINUS**, Pelvis, Gall. *Bassin*. Limborch. Sent. Inquisit. Tolos. pag. 359: *Videbatur esse barbitonson, quia secum portabat Bassinum. Occurrit in Actis SS. Junii tom. 3. pag. LXXXV. et apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1529. Vide *Bacinus* in *Bacca*.*

* 2. **BASSINUS**, Mensa *Bassiniorum*, Gall. *Bureau*. Testam. Guill. Paric presbyt. Narbon. ann. 1370. ex Bibl. reg. cot. 15: *In primis lego omnibus Bassinis in ecclesia praedicta B. M. majoris, cuicunque ipsorum duos solidos Turonensium. Inventar. ann. 1459. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 308. col. 2: Servit dicta domus Bassino animalium purgatoriij. denarios cum obolo Turon. Bassin vero, pro Gallico Branche, fourchon, Dens, cornu, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 391. Ledit Martin bailla audit Godier une fourche à trois Bassins de fer pour soy apuier.*

* 1. **BASSIS**, Pelvis, lanx, Gall. *Bassin*. Charta ann. 1352. ex Tabul. Monast. Montisoli: *Guillelmus abbas recognovit se habuisse et recepisse... quatuor platellos sive Bassis*.

* 2. **BASSIS**, pro Basis, Gall. *Base*, pied. Pontific. antiquiss. MS: *Tunc accedit pontifex, et fundat aquam ad Basin sem altaris cantans, etc.*

* **BASSITUDO** **CORDIS**, id est, *Pusilla-nimitas*, apud S. Bernardum Serm. 36: *De altitudine et Bassitudine cordis*.

* **BASSIUS**, Submissori voce, apud Leibnitium tom. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 870. de reformatione Monasteriorum: *In serialibus diebus simplicius et Bassius cantare deberent*.

BASSUARIA **JUMENTA**, apud Petrum de Crescentiis lib. 9. de Agricult. pag. 79. ubi vetus ejus Gallicus Interpres,

Jument à bast, Clitellaria, sagmaria, aliis. Vide *Basta* et *Bastum*.

* 1. **BASSUM**, pro *Bastum*, Clitella. Charta ann. 1825, in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 86: *In quodam Bassu inter asseres et panellum dicti Bassi, quod quedam mula portabat, etc.* Alia Geraldus abbat. Trenorch. ann. 1384. inter Probat. ult. Hist. ejusd. monast. pag. 246: *Item debet habere idem marescallus et successores sui, ratione sui officii, equos nostros.... una cum veteribus cellis (sellis), Bassis, frenis, etc. Basse, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1449. ex Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 80: Le suppliant mis l'enfant incontinent après l'enfancement soubz une Basse ou celier de l'ostel.* [** Vide *Bassia*.]

* 2. **BASSUM**, Inferior pars. Ordinat. MS. S. Petri Aurevallis ubi de processione S. Marci: *Omnes ordinante exeant prædictam ecclesiam, signis præcedentibus, et arripiant iter.... versus gachetum per Bassum ville.* Gallis diceremus *par le bas de la ville*.

* **BASSURA**, Depressio, Gall. *Abbassem* ment, Ital. *Basso*. Addit. ad Stat. Mutinæ pag. 48. r^e: *Canalia etiam dictæ civitatis, burgorum, ac districtus Mutinæ volumus cavari per dominos seu conductores molendinorum et secundum Bassuram vel altitudinem moræ et signi mar morei.*

* 1. **BASSUS**. Gloss. Isid.: *Bassus, crassus. Bassus, pinguis, obesus. Papias: Bassus, curtus, humilius.* [Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 313: *Domus ejus erat Bassa et humiliis.*] Gloss. Gr. Lat.: *Παχύς, Bassus, grossus, grassis, Παχύς, δυσκοριστικός Bassulus.* Παχύτης, Bassilitas. Gloss. Lat. Gr.: *Bassus, ἔγχυλος.* Joan. de Janua: *Bassan interpretatur pinguedo: unde bassus, i. non altus, quia pinguedo non sinit multum in altum crescere. Unde Bassare, deponere, et inde hæc Bassa, ovis pinguis.* Ital. *Basso*, nostris, *Bas*, depressus, imus. [** Vide Diezii Grammat. Ling. Roman. vol. 1. pag. 26. Furnal. apud Forcellinum, Mürator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1151. Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 190.] Statuta Hospitalis S. Juliani in Additam. ad Matth. Paris pag. 164: *Sotularibus Bassis, pro calceamentis utantur.* Chron. Montis S. Agnetis cap. 1: *Locus Bassus complectio humanae nequaquam convenit.* Chron. Windes. lib. 2. cap. 26: *Ita Bassus fuit in seipso, et altus in Deo.* Regiam Majest. lib. 4. cap. 36 § 4: *Omnes Bassiores in parentela, sunt rustici, id est, infimi ordinis.* [Bassi homines, iidem apud Lobinellum tom. 2. Hist. Brit. pag. 1628.] [** Jurisdictionibus altis et Bassis, in Chart. ann. 1410. ap. Gudden. Cod. Diplom. vol. 4. pag. 70. Vide Altus.]

BASSARI, pro deprimi dixit Joannes Gersen lib 3. de Imitatione Christi cap. 46. num. 2. Contractum initum circ. ann. 1241. cum Thoma Abb. S. Trudonis lib. 7. Hist. Lossensis pag. 188: *Omnes munitiones et domus, quæ habent pontes ad levandum et Bassandum in alodo S. Trudonis, et in Comitatu et dominio ipsius Comitis, etc.*

BASSÆ MARCHIÆ HOMINES. Sic dicuntur homines inferioris ordinis, quod in cœtibus publicis in infinitis gradibus, quos *marchias* vocabant, considerent. Vide *Marchia* 2.

* **ESSE AD BASSUM**, Gall. *Etre au bas*, Ad imum. Charta ann. 1422. ex tabul. S. Vict. Massil: *Quidam monachus effudit parvum brocum vini, qui erat a Bas-*

sum, mixtum et acetosum, generativum morborum, etc.

* **BASSUS COLOR**. Vide infra in *Color*.
* **BASSA HORA**. Vide infra *Hora*.
* **BASSA MANUS**, Sinistra, Bassa main, apud Joan. de Saintre cap. 40. pag. mihi 266.

* **BASSA MENSURA**. Vide infra in *Mensura* 1.

* 2. **BASSUS**, pro *Vassus*. Vide *Vassus*.

** 3. **BASSUS**. Substant. quartæ Declin. Grammat. Vatican. De Nomine apud Maium Collect. formæ octon. vol. 5. pag. 234: *Hoc monemus, quod si Bassus nomen proprium esse repperitur, ad formam Docti per omnes casus declinetur, sin vero Bassus nomen appellativum esse inventur ad exemplum Fluctus per omnes casus fluctetur.* Eadem apud Endlicher. Probi Ars Minor. sect. 422. Vide ibid. Append. ad Probum sect. 98. Glossar. in cod. Reg. 7644: *Bassos et Bassus hoc inter se differunt, Bassos nomina proprii sunt, Bassus vero appellativa.*

* **BAST**, Idem quod mox *Basta*, Acta SS. Junii tom. 3. pag. LXXXII. D. in legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. *Ordinamus igitur, quod cuiilibet personæ, quæ cum animali sive de sella, sive de Bast fuerit, etc. In Consuetudinibus et Juriibus MSS. Ecclesia Audomarensis: Cartea de Bast 11. den. Summa rius de Bast, etc.*

1. **BASTA**, **BASTUM**, Clitellæ, Gallis *Bast*, Ital. *Basto*. Gloss. vetus: *Sagma, sella quam vulgus Bastum vocat, super quo compoununtur sarcinæ.* Gaufredus in Chronicu Vosiensi cap. 3: *Asinum stravit, et, ut rustice loquar, superposuit Bassas, in quarum una lipsanum Sancti posuit, [in alia Gausbertum puerum suum recondidit].* Hic intellige non clitellas, sed canistra e clitellis pendentia,] a Graeco βαστός, Fustis quo onera portantur: unde βαστάζειν, pro ferre et portare, deducit Salmasius. Alii vocem effectam ex βασταγίν, de qua mox, putant. [** Vide Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 192. voce *Bast*.]

* Olim etiam *Bastays*. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 200: *Le suppliant lui avoit bien dit qu'il lui tourneroit ladite selle comme un Bastays.* Fictitia est originatio a voce Graeca βαστός, quam finis Salmasium auctor est vir erudit. D. Falconet.

BASTURÆ ASINORUM, in Charta Guillielmi Episcopi Carnotensis ann. 1166. in Histor. Perticensi pag. 195. Hinc *Bastage*, *Bastayn*, in Consuetud. Aquensi tit. 12. art. 5. 6. S. Severi tit. 10. art. 5. et in Charta Phil. VI. ann. 1340. ex Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 632: *Nostre lendit, ou païge et Bastage de S. Julien en Miñerbois, en la séneschaussée de Carcassonne.* Charta Yvonis episc. Carnot. ann. 1114. in Tabul. episcopat. ejusd.: *Confirmamus etiam eis annuale modium avenæ, in festo S. Joannis Evangelista, eis per majorem de Garzeia super vaaria et territorio, nomine de Vastina, de Bastagio et parte augusti annuatim excsolendum.* Libert. villæ de Buxeria ann. 1325. concessæ per Guid. dalph. in Reg. 151. ch. 355: *Volumus ipsos (burgenses) immunes esse a solutione et præstatione omnium pedagiorum, gabellarum,.... impositionum, Bastagiorum, et aliorum quorūcunque tributorum.* *Bastegium*, in iisd. Libert. ex Reg. 208. ch. 153.

* 2. **BASTA**, in Vicecomitatu Turenensi *Baste*, in Arvernensi tractu *Bachte*, in Bituricensi *Tine*, in Aniciensi *Balaste*. Vas est ligneum circulis et duabus ansis instructum. Hinc *Jumentum deferre dicitur duas Bastas vinde mixtæ, vini, aquæ, etc.* Vide *Banustum*.

* 3. **BASTA**, Vallum, septum, Ital. *Bastia*; unde nostris *Baste*, interclusura, pala, Gall. *Chaton, enchassure*, quod aliquid ambiat et includat. Stat. aurifab. Paris. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 12. art. 15: *Que toutes pieces qui auront Bastes soudées, soit pour mettre sur soye, ou ailleurs, ne puissent être clouées, mais couzues à l'aiguille.* Stat. Mantua lib. 1. cap. 41. ex

Cod. reg. 4620: *Quia jam plures est comperitum per officiales et custodes carcerum ipsorum, in damnum et jacturam creditorum ad quorum postulationem sunt carcerati, vel in detrimentum et offensam reipublicæ carceratos inter Bastas non detineri.... licet intra ostia, sive foris dictatorum carcerum, et ex hoc creditores lèdentur et respublica offenditur; ideo statuimus et ordinamus, quod dicti custodes teneantur et debeant dictos carceratos inclusos tenere inter Bastam vel stellatam, et non alibi.* Vide *Bastia*.

BASTAGA, Onus ipsum, vel oneris transvectio: a βαστάζειν, ferre. Hesychius: *Bastayn*, βάσος. Publicola Epist. 158. inter Augustinianas: *In Arzugibus, ut audiri jurantes per demones suos, qui ad deducendas Bastagas pacti fuerint, etc.* Proprie autem usurpatum pro onere transferendi res publicas aut privatas Principis, in Leg. 11. Cod. Theod. de Cohortalib. (8. 4.) *Bastaga privata*, id est, onus transvehendi res privatas Principis, erat sub dispositione Comitis rerum privatarum: *Præpositi Bastagorum, sub dispositione Comitis Sacrarium, in Nofilia Imperii et in Vita S. Parthenii Episcopi Lampsaceni n° 11.*

BASTANGARII, Qui equis aut mulis res Principis aut publicas ad destinata loca deducebant, in L. 3. et 11. Cod. Th. de Murilegul. (10. 20.) [** Leg. *Bastagarii*; vide Forcell. hac voce.] Breviiloq.: *Bastangarii secundum quosdam dicuntur quasi bestiæ angariæ, eo quod rusticos angariabant ad quintam bestiam præstandam.* Ital. *Bastagio*, est bajulus. Matth. Villaneus lib. 11. cap. 42: *Il corpo suo con due Bastagi et un famiglio fu portato alla Chiesa.*

* 1. **BASTAGIUM**, Oneris transvectio, quæ *bastis* seu clitellis fit. Hispan. *Bastage*. Charta Humberti dalph. pro Libert. villa de Pineto ann. 1343: *Franchi sint, liberi et immunes ab omni touta, tayllia, corvata pro se et animalibus suis,.... et gabella de hiis, quæ portabant vel adducunt ad ipsum locum pro proprio usu, eorum Bastagio, etc.* Vide infra *Bastaxia*.

* 2. **BASTAGIUM**, Vectigal seu tributum, quod pro equo *bastato* seu clitellato præstatur. *Bastage*, in Consuetud. Aquensi tit. 12. art. 5. 6. S. Severi tit. 10. art. 5. et in Charta Phil. VI. ann. 1340. ex Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 632: *Nostre lendit, ou païge et Bastage de S. Julien en Miñerbois, en la séneschaussée de Carcassonne.* Charta Yvonis episc. Carnot. ann. 1114. in Tabul. episcopat. ejusd.: *Confirmamus etiam eis annuale modium avenæ, in festo S. Joannis Evangelista, eis per majorem de Garzeia super vaaria et territorio, nomine de Vastina, de Bastagio et parte augusti annuatim excsolendum.* Libert. villa de Buxeria ann. 1325. concessæ per Guid. dalph. in Reg. 151. ch. 355: *Volumus ipsos (burgenses) immunes esse a solutione et præstatione omnium pedagiorum, gabellarum,.... impositionum, Bastagiorum, et aliorum quorūcunque tributorum.* *Bastegium*, in iisd. Libert. ex Reg. 208. ch. 153.

* **BASTAGUM**, ut supra *Bastagium* 2. Stat. Perusiae pag. 59: *Si quis furatus fuerit pedagium, gabellam, Bastagum, leydam,.... solvat pro banno solidos sexagesima, si pedagium, Bastagum,.... ascenderit ad solidos duos vel ultra.*

* **BASTAISSUS**, Bajulus, Ital. *Bastagio*, Gall. Portefaux. Comput. ann. 1309. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 149. col. 1: *Die ultima Martii, vigilia ramis palmorum, solvi duobus Bastaissis,*

qui portaverunt trabes, jaynas, et alia necessaria ad palnum, etc.

* **BASTANA**, mendose pro Bassatum, quod vide.

* **BASTANCIUM**, Controversia, contentio, lis Gall. *Contestation, proces*. Charta ann. 1227. in Reg. 3. feud. episcop. Metens. fol. 3. r. ex Bibl. reg. : *Cum questio et Bastancium esset inter nos Jacobum Dei gratia Metensem episcopum ex una parte, et nos abbatem et conventum Novilarum ex altera, etc. Battens et querelles*, ibid. in Charta ann. 1277. fol. 17. Vide infra *Bastancium*.

* **BASTANDA**, *La conca de ramo*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **BASTARDA**, Lignum, Gall. *Piece de bois*. Reparat. factae in senescal. Carcass. an. 1435 : *Item pro una pecia, vocata Bastarde, xiiij. sol. Quod alius superaddatur forte sic dicta, vel quod majora inter et minora ligna media sit.*

* **BASTARDAGIUM**, Jus domini in bona decedentia *Bastardorum*. Charta ann. 1312. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 94 : *Cum medietas omnium rerum et bonorum mobilium et immobilium Vincentii, dicti Brandon, bastardi, ... ratione successionis dicti defuncti, Bastardagii et dominii dicti loci, et de consuetudine patriæ, ad dominum regem pertineat, etc. Bastardage vero, est ipsa illegitima nativitas*, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 151. ch. 284 : *Ledit bastart par injure et villeine appella ladite femme sa suer, disant que elle estoit aussi bastarde; et elle lui respondi que elle n'estoit pas sa seur en Bastardage. Vide Bastardia et Bastardus.*

* **BASTARDELLUS**, Charta fugitiva, deletilia, Gall. *Feuille volante*, Hispan. *Bastardelo*. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 8. ex Cod. reg. 4621 : *Dictus testis dum deponit, non scribat in astardello, vel stracciafoglio, sed illud scribere debeat in dicto libro.*

* **BASTARDIA**, ut supra *Bastardagium*. Lit. Joan. reg. Franc. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 47 : *Hereditagia, que per Bastardiam Godeffredi Regis, quondam morantis apud Floriacum super Andellam, in bailliu Rothomagensi, aut aliter quo modo nobis obvenerunt, auctoritate regia donamus Andreæ barbitonori nostro. Pro illegitimo ortu, vide in Bastardus.*

BASTARDUS, Nothus, spurius, illegitimus. Vetus Charta in *Tabular*. Casauriensi : *Trado vobis Giso et Gerardu germanis meis Bastardis quartam portionem de omnibus rebus proprietatis meæ. Adam Bremensis cap. 168 : Ecce Willelmus, cui pro obliquo sanguine cognomen est Bastardus. Quo speciant ista Eustathii in Odiis. Δ [I] Iliad. Θ, pag. 713. lin. 23.]*: Δῆλον ὅτι οὐδὲ ἡνὸν ὀνείδει τοῖς παλαιοῖς η νοεῖσα. Ἐπεὶ γάρ νενόμιστο παλλακᾶς ἔχειν, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν Νόδοι μὲν ἔκαλούντο, ἀκαταγνώστω καὶ ἀνέμεστά τοις κλήσεις οὐδὲν δὲ ἡτοῦ ἐπιμόντα τῶν γηγενῶν οἱ ἐν γόθοις ἄγαδοι, ἐπεὶ οὐδὲν δὲ παλλακὴ ἐφύεριστον ἦν ὄνομα. Οὐαὶ quidem aptari recte possunt iis sæculis, quibus Guillelmus Nothus vixit, de quibus egimus in Voce *Concupina*. Ipse Guillelmus Anglorum Rex in Epist. ad Alanum Britanniam Comitem : *Ego Willelmus cognomento Bastardus.*

Bastardi nomine significantur quicunque extra matrimonium nascuntur sive *nothus*, sive *spurius* dixeris. Quod nomen nihil turpe olim sonabat, ut modo observabat D. Cangius; nam si Germanos excipias quibus invisum semper fuit, [^{et} vide tamen Guden. Cod.

Dipl. vol. 2. pag. 149.] apud Italos, Hispanos et Francos nostros vix aliquod discrimen erat legitimum inter et *Bastardum*. Notum est quippe *Bastardos* parentibus suis in bonis hereditariis successisse, non secus ac qui in legitimo matrimonio nati; unde etiam cum de regni successione actum est, a portione sua minime exclusi sunt. Ex Nobilibus orti Nobiles reputabantur, *nomen et arma patris portabant cum aliqua tamen differentia*, (cum tamen scilicet diagonali) inquit Boerius quem consule in Decis. 227. num. 12. Observandum autem id solos Principum et Nobilium *Bastardos*, modo agniti fuissent, spectasse. Qui usus perseveravit usque ad ann. 1600. quo anno Edicto vetitum est, ne etiam ii qui ex Nobilibus nati essent, sibi nobilitatis titulum arrogarent, nisi prius nobilitatis obtinuissent literas. Leodiensibus statutis aliosque ab officiis Judicum et Consiliarioribus excludentur. Testamenti faciendo rebusque suis hæredem instituendi jus non habebant, utpote servi; ad summum testamento legare poterant quinque solidos. Eorum ergo hæreditas, de iis quoque intelligendum qui intestati moriebantur, ubi liberorum jure gaudebant, ad Dominum loci jure manuum-mortuarum pertinebat. Quod usurpatum jus postea Ludovicus X. ann. 1315. edicto sibi attribuit, atque exinde sæpius est confirmatum; adeo ut nunc nemini dubium sit jus, quod vocant *Bastardia* ad Regem ipso jure Regni pertinere, hoc tantum casu excepto, si *Bastardia* in aliquo Domini jurisdictione nati, ibi vitam egere atque ibidem defuncti sunt. Qui plura voluerit aeadat V. Cl. de Lauriere cum in Præf. tom. 1. Ordinat. Regum Franc. n° 104. et seqq. tum in Glossario juris Gallici ad voces *Bastard* et *Bastardise*. Adde D. Brussel de Usu feud. lib. 3. cap. 17. ^{et} Inde apud Germanos vocati sunt *Pueri Regis*. Vide Haltaus. Glossar. col. 1113. voce *Königs-Kinder.*]

Boxhornius a Cambro-Britannicis etymon accersit, qui vetere etiamnum, ut asserit, Gallorum et Britannorum lingua utuntur; *Bastard* enim spurius et nothum vocant, voce composita a *Bas*, non profundus, depresso, et *Tardd*, germinare et pullulare, salire, oriri, ut fontes; quasi dicas, qui non a profunda et antiqua nobilitate ortum deducat, sed qui nuper enatus est et germinavit. Atque inde forte bastardos nostri appellarent *Fils de bas*, quasi ex infimæ et humili sortis femina genitos, et ex inferiori contubernio (vide in *Disparage*) cujusmodi sunt ut plurimum matri trices ac concubinæ, in Literis Philippini Ducus Burgundia ann. 1391. Philippus Mouskes MS. :

Fille le Roi Henris de bas,
Juliane fu apielée.

Infra :

Si ot de bas li Rois sis fuis.

Historia Francica vernacula MS. ex Bibliotheca Memmiana fol. 268 : *Si ala en Paille à Mainfroi son fils de bas.*

De aliis vocis hujuscem originibus consulendi præterea Cujacius ad Novell. 18. Justin. Spelmannus, Bisciola tom. 2. Horar. subcesiv. cap. 9. Besoldus in Thesauro Practico, Cobarruvias in Thesauro lingue Castil. Menagiis in Orig. Ital. [et Gall.] Kilianus, etc. [^{et}] Raynouard. Glossar. Roman. voce *Bastard* vol. 1. pag. 192.]

* *Bertart*, eadem notione, apud Joinvil. edit. reg. pag. 86. *Bestard*, in vett.

Chron. laudatis in Glossar. ibid. Glossar. Provinc. Lat. : *Bastard*, *Prov. Naturalis, quem natura genuit, non honestas conjugi*. nostris olim, ut jam observatum est a Cangio, *Fils de bas vel de bast*; quia ex humili, hoc est, illegitimo concubitu prognati, quod *Venir de bas* dicebant. Vide infra in *Venire*. Lit. remiss. ann. 1875. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 65 : *Pourquo il le avoit appellé Jehan de Bas, qui estoit à dire Bastard et fils de putain. Frere de bas, frater illegitimus*, ibid. ex ch. 328. Aliæ ann. 1878. in Reg. 114. ch. 62 : *Perrette fille de Bast*. Rursum aliæ ann. 1895. in Reg. 148. ch. 128 : *Comme Guillaume d'Orbec chevalier eust trouvé une jeune fillette, qu'il tientestre sa fille de Bast, pour ce que, pour le temps qu'elle fu engendrée, sa mere demouroit avec lui. Denique Lit. ann. 1400. ex Reg. 156. ch. 19 : Bauderon de la Viesville, fils de Bas de feu le seigneur de la Viesville, etc.*

BASTARDIA, Illegitima nativitas. Aresta Pentecost. ann. 1290. in Reg. Parl. fol. 86 : *Quantum illa quæ Ballius Turron, tenebat in manu Regis, et saisiverat super dictum Hardonetum et fratres suos, propter Bastardiam sibi impositam, etc.* Matth. Paris ann. 1247 : *De novo prescribit Rex certam formulam Episcopis de Bastardia, utrum scilicet ante matrimonium contractum, vel post nati sint. Observat Regiam Majestatem lib. 2. cap. 50 et 51. de bastardia, coram judice Ecclesiastico litigari, quod tradunt etiam Bracton. lib. 4. Tract. 3. cap. 19. lib. 5. Tr. 5. cap. 19. Fleta lib. 5. cap. 5. § 7. lib. 6. cap. 39. et Christopherus de S. Germano in Dialogo de fundamentis Legum Angliae cap. 6. *Bastardie*, in Consuet. Normann. cap. 27. *Bastardage*, in Bourbonensi art. 194. *Bastardia*, Hispanis. Le Roman de Rou MS. :*

*De Guillaume avoit grant envie,
Que sur lui ailioit seignoirie,
Reproche lui sa Bastardie.*

ABASTARDARE, Bastardum, seu notum, aut illegitimum pronuntiare. Fragmentum de Episcop. Petragoric. apud Labbeum tom. 2. Bibl. pag. 739 : *Quem (Heliam Rudellum Comitem) mater sua Comitissa... coram eodem Episcopo in Conventum publice Abastardavit, dicens quod non erat filius Heliae Comitis.*

* Iis, quæ de statu et conditione *Bastardorum* supra breviter sunt exposita, haec, quæ nobis notatu digna occurrerunt, addenda judicavimus; ac primo quidem : *Bastardi* ex nobilibus orti, non modo nobiles reputabantur, sed et nobilitatis privilegia cum uxore, etiam servilis ante conditionis, liberisque ex ea natis communicabant, modo tamen maternam hi successionem abdicarent: quod in Campania nostra saltem obtinuisse testis est Charta ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 25 : *Icelle Isobel demourant à Colomiers, en la prévosté de Vitry, femme de corps et de taille haut et bas de damoiselle Katherine de Foucaucourt dame de Waurey, avoit espousé par mariage Jehan Thiebaut, qui estoit et est nobles et Bastard de noble lignée; et par ce par la coutume et usage de Champagne, et dudit lieu où sont demourans iceux Jehan Thiebaut et sadit femme, icelle femme n'a peue et n'est tenue de paier aucune chose de ladite taille, constant leurdit mariage, et aussi ne seroit, tant comme elle se tenroit à remarier, se ledit Jehan Thiebaut aloit de vie à trespassement; et combien qu'ilz-*

aient plusieurs enfans,... toutes voyes par laquelle coutume ilz (les enfans) se pourroient tenir au couste et ligné de leur dit pere et joir de leur noblesse, se il leur plust, en renonçant à la succession de leur dite mere, laquelle au dit cas, venroit à ses plus prochains autres parens et amis de lignage, etc. Quod ab usu passim recepto prorsus alienum esse probamus infra in voce Nobilitatio.

* Bastardis duodecimam partem bonorum suorum testamento legare poterat pater; quæ, si intestatus et sine prole legitima decebat, æquabiliter bastardos inter et hæredes collaterales dividebantur; solidam vero hereditatem, deficiente hærede legitimo, obtinebat. Stat. Cadubrii cap. 112. lib. 2 : *Ex aliqua defuncta persona, si supererit filius legitimus et naturalis, et filius naturalis tantum, qui Bastardus appellatur, aut filii legitimi et naturales, et filii naturales sive Bastardi, possit pater in testamento relinquere dicto suo filio vel filiis Bastardis in testamento tantum duodecimam partem bonorum, que tempore mortis habuerit. Si vero decesserit, reliquo filio vel filiis naturalibus sive Bastardis tantum, et fratre vel fratribus ipsius decedentis, possit ipse relinquere dicto filio vel filiis suis naturalibus sive Bastardis tantum medietatem bonorum suorum : et hoc idem intelligatur, si es de cuius successione tractabitur, ab intestato decesserit, ut naturalis vel naturales sive Bastardi tantum in medietate bonorum defuncti succedant et non ultra: cessantibus vero filiis, fratribus, et matre defunctæ personæ et ex eis descendantibus, ipsi naturales tantum sive Bastardi in solidum ad successionem defunctæ personæ admittantur ex testamento vel ab intestato.*

* Quod legibus Longobardicis acceptum referri debet, ut discimus ex lege Rotharis 154 : *Si quis dereliquerit filium unum... et filios naturales unum aut plures, filius legitimus tollat duas portiones de patris substantia, naturales vero tertiam. Et si sunt duo legitimi, habeant quatuor partes, naturales quintam quanticunque fuerint. Et si tres fuerint legitimi, habeant naturales septimam partem. Si quatuor fuerint legitimi, habeant naturales duodecimam partem. Si autem plures fuerint, per hunc numerum dividant patris substantiam.*

* Longe vero iniquior erat filiarum conditio ex iisdem legibus; si quidem inter eas et bastardos æqua portione patris bona dividebantur. Eiusdem Rotharis lex 159 : *Si quis dereliquerit filiam legitimam unam, et filium naturalem unum aut plures, et alios parentes proceros; æqualiter dividant substantiam defuncti, id est, in tres partes. Filia legitima accipiat uncias quatuor, quod est tertia pars; naturales filii uncias quatuor, et parentes proximi aut hæredes uncias quatuor, quod est tertia pars.*

* Quin etiam nobilium bastardi eodem ordine, quo eorumdem filii legitimi, habentur in Stat. Orviet. ann. 1357. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 8. ad Hist. B. Chiarae pag. 251 : *Quod nullus nobilis, vel natus de nobilibus legitimis vel Bastardis ex parte patris, vel familiaris aliquius ipsorum, possit eligi consul vel consiliarius de numero 40. popularium aut de anterioribus civitalis. Aliud Stat. ann. circ. 1871. ibid.: Descendentex eis (nobilibus) per directam lineam masculinam, tam legitimam quam naturalem, quam etiam Bastardos, et omnes milites militari cingulo decoratos, etc.*

* Bastardis clericis testamenta condere licitum erat, ex Sententia arbitri inter episc. capitulumque Cabilon. et Robert. ducem Burgund. ann. 1280. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 48. col. 2: *Item alium articulum de Bastardis clericis diffinimus in hunc modum: videlicet quod Bastardi clerici de bonis suis, sicut alii christiani, poterunt condere testamentum; si vero Bastardi clerici intestati obierint, bona ipsorum mobilia ad ordinacionem episcopi pertinebunt; bona vero immobilia, absque alia contradictione dicti episcopi, pertinebunt ad dominum temporalem: si autem beneficiari fuerint aucti curia, bona acquisita tempore curæ vel beneficii, ecclesiæ, cuius curam vel beneficium percipiabant, pacifice permanebunt, salvo jure domini temporalis. Quo jure potiti quoque aliquando Bastardi laici, ex Arresto ann. 1327. in Reg. arest. parlam. Paris. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 6. r°: Nostro procurator... proponente, quod bona praedicta dictis executoribus tradi et liberari non debebant, pro eo quod dictus Thomas erat Bastardus, eo quod ipse decesserat sine liberis de corpore suo non suscepit; propter quod ipsius bona, quia Bastardus fuerat, secundum patriæ consuetudinem notarium jure nostro regio pertinebant, ut asserebat procurator praedictus, dicens et proponens quod idem defunctus de bonis suis non potuit nec poterat ordinare... Quia curia nostræ non constitit de consuetudine pro jure regis allegata, et etiam quia curia nostra extitit sufficienter informata, quod idem defunctus de bonis suis ordinaverat, tam in vita sua quam in suo testamento, et quod secundum patriæ consuetudinem sibi licebat ordinare de bonis suis pro libito voluntatis ac facere testamentum, propter quod per arrestum curiae nostræ dictum fuit, quod bona amnia ipsius testatoris, quæ ad requestam procuratoris nostri ad manum nostram propter causam supradictam posita fuerant, dictis executoribus deliberabunt et tradentur, amota manu nostra ibidem apposita ex causa praedicta. Sed de bonis mobilibus tantum, testamento statuere poterant. Libert. castri Theodorici ann. 1301. in Reg. 38. Chartoph. reg. ch. 77: *Omnis illi, qui in dictis villa et castellania morantur, possint in dicta villa... vivere et mori tanquam liberi, necnon homines in dictis villis nostris commorantes, vocati vulgatiter Vastardi et aubenæ, salvis hoc quod Vastardi de bonis suis mobilibus possint libere testari: bona vero immobilia eorum ad nos venient, vel ad illos, ad quos debebunt de jure et consuetudine patriæ devenire.**

* Ubi ex consuetudine, bastardorum decadentium bona ad dominos minime pertinebant, parentibus maternis adjudicabantur. Charta Phil. comit. Fland. pro libert. Brug. ex Cam. Comput. Insul. : *Quidquid homo dat filio suo fornacario sine conditione; hoc post mortem ejusdem filii devenire potest in parentes matris pueri. Liber rub. fol. parvo domus publicæ Abbavil. fol. 45. r°: Il est jugié par conseil de bone gent ke quant bastars muert, nus hom de par pere ne puet nient clamer en s'escaanche; se de le mere, non: car chou est certe cose de le mere: mais bastars n'a point de pere.*

* Bastardi, ut pote pro servis habiti, in jus vocare, et juri stare non poterant; qua tamen infamia interdum liberati fuere. Idem liber rub. ad ann. 1270. fol. 32. r°: *Il avint ke Rogerons li selliers apela Jehan Au-costé d'aseurement froissié et de pais brisé. Jehans dist qu'il*

n'estoit mie tenus a respondre, pour che k'il n'estoit mie du linage, ainsi estoit se anchestres issus de Bastardie. Rursum fol. 66. r°: Li visconte disoit et proposoit que Jaque d'Auxi, fils de feu sire Vincent d'Auxi prestre, ne devoit estre rechus à le loy... pour che que il estoit Batard fil de prestre, et que Batart ne devoit estre rechus à loy... Veut tout che qui pooit et doit mouvoir, le court dit, fit et pour droit que lidiz Jaque seroit rechus à le loy, consideré qu'il n'estoit mie proposé que il fust infame. Vide in Servis.

* Inter potiora ecclesiæ Ambianensis privilegia illud recensetur, quod nemo nisi legitimus, inter canonicos hujus ecclesiæ admitti debeat, in Charta ann. 1470. ex Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 309: *Jasoit ce que l'église d'Amiens soit douée de plusieurs grans et beaux priviléges,... et par especial que en icelle église, pour honneur d'icelle très glorieuse Vierge, ne soient receuz chanoines, qui ne soit nées et procées en leal mariage, mesmes que par statut et ordonnance de ladite église, chacun chanoine à sa nouvelle réception, auparavant qu'il puisse ou doye estre receu en icelle, doit premierement de ce faire apparoir par serment solemnel, ou autrement deuement,... voulons et ordonnons... ledit privilége estre entretenu et observé.*

* Bastardi quibusdam in locis inter agnatos cognatosve, qui sibi invicem sacramento, vel coram judice pacem asserebant, non annumerabantur, nisi eam ipsi jurassent, ut discimus ex Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 43: *Per consuetudinem patriæ (Insulensis et Tornacensis) Bastardi minime comprehenduntur in pace facta inter suis parentes, nisi eandem pacem de se ipsi facerent. Quæ sic Gallice occurrunt in aliis Lit. ann. 1363. ex Reg. 101. ch. 44: Lesquelz Bastars par la coutume du pais (de Lille) ne pucent estre compris de tenir aucunes assurances, triuves, ne autres quelconques seurestats, se ilz de leurs personnes ne les créantent.*

* Pœna multave, quam quis pro occisione bastardi incurriterat, a domino feudati poterat remitti, absque pace seu compositione inter partes facienda. Lit. remiss. ann. 1375. in Reg. 107. Chartoph. reg. ch. 308: *Selon la coutume du pays de Haynau que l'en dit estre telle, que se un Bastart est tuez et occis pour quelque fait que ce soit, son seigneur puet quitter et remettre sa mort, senz ce qu'il en conviengne faire aucune paix entre parties.*

* Multiplici acceptione vox Bastart occurrit apud nostros. Charrette bastarde, quæ a forma consueta differt, vel quæ inter majorem et minorem media est, inter Reditus comit. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul. : *Li karrette s'elle est fierée, et s'elle est Bastarde, ij. den. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 199. r°: Item quadrigam Battarde cum herseno. Coustel Bastart, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 447: Icelui prestre tira un coustel Bastart, qu'il avoit en sa sainture. Bastardeau, eadem acceptio, in aliis Lit. ann. 1386. ex Reg. 129. ch. 36: Un petit coustel Bastardeau, etc. Aliæ ann. 1405. in Reg. 159. ch. 317: Il tira un petit coustel appellé Bastardeau, etc. Icellui Jaquet tira le Bastardeau de sa dague, et vint contre le supplicant, in aliis ann. 1456. ex Reg. 188. ch. 205. Vinum bastardum, Vin batart, idem forte quod mixtum, in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 190. ch. 102: Une chopine de vin Batart. Molendinum*

bastardum, Moulin bastart, idem videtur quod bonale, in Charta ann. 1417. ex 170. ch. 125 : Ottroyous audit Bureau de Dicy... que son moulin soit bastart, bannier et privilegié, comme les autres moulins Bastars et banniers, et qu'il puisse avoir deux fermiers et deux boulangiers, ou deux fermiers et un boulangier, comme les autres moulins Bastars ont. Bastart præterea vocant, qui lanam operantur, partem lanæ excedentem, quam resecant, ut alteri exæquor, Jart vulgo dicitur. Stat. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 210. art. 5 : Que nul dudit mestier (de Megissiers) ne face depuis Pasques jusques à la mi-aoust que une laine nouvelle et le Bastart. Denique Bastard, pro Bastardeau, agger, quo aqua continetur, in Lit. ann. 1399. tom. 3. Hist. Burgund. inter Probat. pag. 112. col. 2 : Pour la réparation du Bastard, qui est rompu et fossez de la ville de Beaune.

* 1. **BASTARE**, f. Acu pingere. Gall. Broder, Hispanis *Bastidor*. Métier de Brodeur. Statuta Arelat. MSS. art. 53 : Et si dominus voluerit Bastari mantellum, habeat sartor pro mantello IX. den. Ibidem : Si dominus voluerit Bastari facere super totum, habeat sartor IX. den.

2. **BASTARE**, Italis *Bastare*, esser a bastanza, sufficere, quasi bene stare. Ugutio : Sufficere, quod vulgo dicitur Bastare. Vide Origines Italicas V. Cl. Egid. Menagii.

* Quod etymon improbat *La Monoye*, qui & Gr. *Bærtæiv*, portare, ferre, deducendum arbitratur. Ipsum consule in Diction. Burgund. ad calcem Natal. [** Vide Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1151. Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 192.]

BASTUS, Sufficiens. Charta Hispanica æræ 1153. apud *Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti tom. 4. pag. 437 : Tunc quidem dejecto ab Episcopatu Didaco Priori, cumque Adulfus Abbas, sanctus vir et bonus videtur augeri sub se servos Dei, et in illo minimo habitaculo non posse congregari, penitus diruit, et majus satisque congruum et Bastum condere coepit.

* **BASTARIUS**. Si opificis nomen est, vel Acupictor, vel Bajulus designatur, in Mirac. S. Rosæ tom. 2. Sept. pag. 450. col. 1. Vide *Bastare* 1. et *Bastassus*.

* **BASTASIA**, Navicula apud Dalmatas species. Lit. pro Pisani apud Lam. in Delic. erudit. inter not ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 1. pag. 219 : Et de *Bastasiis* et *vasulis comparatis de quibus conquisiti fuistis, hoc vobis donavimus. Bastasus*, in aliis ibid. pag. 226. Vide *Bastassiza*.

* **BASTASIUS**, Bajulus, a *Bærtæiv*, Porto, bajulo, Italis *Bastagio*. Hist. Dalm. tom. 2. pag. 278 : Item, Aimoneto quæ debebat *Bastasiis* qui portaverunt robam Domini ad galeam gr. x. Ibidem infra : Item, *Bastasiis* qui portaverunt *Dolphinos* ad galeam gr. x. Item, cuidam *Bastasio*, qui portavit scrineos, etc.

BASTASSIZA, Navicularia apud Dalmatas species. Charta Capituli Scardonen. ann. 1284. apud Joannem Lucium lib. 4. de Regno Dalmatiæ cap. 13 : Obligaverunt se in perpetuum facere conducere... de lignis... quatuor barchas, vulgariter dictas *Bastassizas*. Vide *Bastasia*.

* **BASTASSUS**, Hospes, alienigena, Etranger. Statuta Arelat. MSS. art. 98 : Et quod tempore vendemiarum non possint tabernarii locare barralia *Bastassis*. Antiqua versio ex Archivis Arelat. ha-

bet : Et ne les pourront (leurs Barrals) louer en temps de vendanges à aucun étranger.

* **BASTATORIUM**, in Reg. sign. *Probus*, idem quod *Bastatorium*. Vide in hac voce.

* **BASTAXARE**, Portare, bajulare, ab Ital. *Bastagio*, bajulus, nostris *Portefax*. Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 820 : Ad plateam sum reversus pro inveniendo portatores et manuiales plures, quorum opera lectos et supellecites meas ruinis injectas eximerem; quemadmodum sclavum magnum Albanensem, jam dui solitum Tarvisi Bastaxare, poposci ut mercede sumta me juvaret. Vide *Bastasius* et *Bastarius*.

* **BASTAXIA**, Quidquid equis vel mulis cum *basto* transvehitur. Pactum inter reg. Tunet. et Pisanos ann. 1398. tom. 1. Cod. Ital. diplomat. col. 1122 : Item quod mercatores Pisani non teneantur, nec debeat solvere pro eorum roba seu mercibus, *Bastaxi*,... nisi sicut ab antiquo solvere consueverunt. Vide supra *Bastaxium*.

* **BASTAXIUS**, Idem qui *Bastasius*, Hispanis *Bastaje*, [** Catal. *Bastax*, Prov. *Bastays*.] Gall. Crocheteur. Concil. Terracon. ann. 1314. apud Marten tom. 7. Ampliss. Collect. : *Bastaxi*, *mimi*, *histriones*, *lenones*, *carbonerii*, *fornerii*, *cursarii*, seu *pirate* nisi forte contra infideles vel *sagiones curiae* *secularis* non existant Clerici.

* De histrione seu ludio, nostris *Basteleur*, *Joueur de gobelets*, olim *Joueur de basteaux*, intelligendum opinor Concilium Terracon. laudatum ann. 1317. ex Marten tom. 7. col. 307. quod confirman Constit. MSS. reg. Aragon. ubi legitur : *Bastaxi* sive *juglars*, *mimi*, etc. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 278 : Ledit Mery dist a icelui *Regnault*, Tu fuis les Basteaux, me cuides tu espouenter? Aliæ ann. 1408. in Reg. 162. ch. 175 : Comme Perrinet Sanson joueur de Bateaux..., en sa compagnie sa femme, enfans, un ours, un cheval et une chieure, a trompes et toujours eust assemblé le peuple après dîner pour le veoir jouer de son mestier et de ses dites bestes,... en fesant sondit mestier et jouant de ses bateaux, etc. Aliæ ann. 1409. in Reg. 164. ch. 195 : Tous lesquelz bastelours furent venuz en la ville de Saint Moris sur Vienne pour jouer des Basteaux. Rursus aliæ ann. 1415. ex Reg. 119. ch. 48 : Jongleur ou faiseurs de Basteaux. Pro mensura, nisi mendum sit pro *Boisseau*, occurrit hæc eadem vox in Lit. remiss. ann. 1456. ex Reg. 133. ch. 213 : Illec prindrent a diverses fois quatre mencaux et trois Basteaux de navete.

* **BASTEAGIUM**. Vide *Bastagium* 2. * **BASTECANA**, La caretæ delle donne. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide *Basterna*.

* **BASTEIARE**. Portare, bajulare : de equo vel mulo maxime dicitur, qui *basto* onus portat. Stat. ann. 1329. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 66. col. 2 : Item quod nullus oudeat locare... melius animal ad *Basteiandum*, (nisi) quatuor solidos. Vide supra *Bastazare*.

* *Bastiere* vero, Peræ seu sacci species, in quo penus defertur, quique alligatur carro, in Lit. remiss. ann. 1403. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 127 : Les supplians couperent d'un coustel la *Bastiere* dudit char, et trouverent dedens icelle grant quantité de fromages.

* **BASTELLUS**, Campanæ clava ferrea, Gallis *Batail* vel *Battant*, Picardis *Batel*. Hist. Abbatiæ S. Germani a Pratis pag.

CXLVI. col. 2 : Ex tunc dabent chordæ campanarum ligari et *Bastelli* amoveri a scalis sive campanis refectorii et a tympano, et loco *Bastellorum* debet cellararius tradere tabulas et malleos. Vide *Batalium*.

* **BASTENERIUS**, ut *Bastenerius*, Apparitor, quia *bastonum* seu virgam deferit. Stat. MSS. eccl. Tullens. collecta ann. 1497. fol. 46. r : Chori magister et duo primates scholarum, duo *Bastenerii* custodientes capitulum et chorum. Et fol. 97. v. : Consuevimus assumere alium,.. qui dicitur *Bastenerius* seu apparitor, cui competit servare ostium capituli.

* **BASTERIUS**, a Gallico, *Bos*, *Tibalia*, Qui facit tibialis, in Antiquo catalogo MS. B. M. Deauratae, in quo recensentur nomina *Sodalium Nativitatis B. Mariæ Virginis*.

* Minus recte ; *Bastorum* enim seu clittellarum est opifex, *Bastier* vulgo multis in locis, Italis *Bastiere*. Stat. Montis-reg. pag. 575 : Item statutum est, quod quilibet *Basterius* teneatur facere formam *basti* asinorum pro denariis quindecim, de rebus illius cuius fuerit bastum. Occurrit præterea in Ch. ann. 1819. ex Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 80. et inter Probat. tom. 3. Hist. Nem pag. 188. col. 2.

* **BASTERNA**, Vehiculum tectum, et feminarum : lectica, gestatoria sella. [** Papias MS : *Basterna*, Vehiculum itineris mollibus stramentis compositum, quasi vesterna ; quibus verbis additur in Glossario MS. Montis S. Eligii Atreb. quæ mollibus vestibulis sternuntur et a duabus animalibus trahuntur. Ibi nobilis feminæ deferuntur.] Servius ad 8. Aeneid. vers. 666 : *Pilenta sunt vehicula, sicut nunc Basternas* videmus. Gloss. Isidori : *Basterna*, tecta manualis. Infra : *Bortanea*, (leg. *Basterna*) tecta manualis. Ubi emendant viri docti *tecta manualis*, quæ scilicet a *mannis* dicitur. Pro *tecta*, Gloss. MS. Ecclesiæ Paris. literis Longobardicis exaratum, Ugutio, et Joannes de Janua *theca* habent. Certe a *duabus animalibus deportari* basternam scribit idem Isidorus lib. 20. Orig. cap. 12. Unde etiam S. Augustinus Epist. 116. *Basterna* vehi dixit. Nam lectica veterum ab hominibus gestabatur : proinde male quidam apud Isidorum emendarunt, *lectica manualis*, quasi manibus deferetur. Sed quod addit idem Isidorus appellat, quasi *vix sternam*, nihil prorsus sonat. Vetus Epigr. lib. 4. Epigrammatum veterum Fithœi pag. 157. basternam a binis burdonibus deferri pariter testatur (Anthol. Lat. 3. 183) :

Hanc geminis portat duplice sub robore burdo :
Omnino etiam tectam, et matronarum propriam fuisse scribit :

Aurea matronas claudit Basterna pudicas.

Et infra :

Provisum est caute ne per loca publica pergens Fucetur visis casta marita viris.

Ita Ammianus lib. 14. cap. 6 : *Matronæ complices opertis capitibus et Basternis per latera civitatis cuncta discurrunt*. Interiora Basternarum undique tecta caveas appellant. Acta S. Susanna : Eadem hora *Præpedigna* ascendit caveam Basternæ, et venit ad domum Gabinii. Et S. Hieronymus Epist. 22 : *Præcedit* caveas Basternarum ordo semivirorum. *Mollibus* illa instrata erant stramentis, ut auctor est idem Isidorus, quæ *lectos* videtur appellare Metellus in Quirin. Ecl. 10 :

Basterna vectus, qua stratus erat sibi lectus.

Uti recte emendant viri docti. Capitulare de Villis cap. 64: *Ut carra nostra qua in hostem pergunt, et Basternæ bene factæ sint, et opercula bene sint cum corvis cooperata, etc.* Basternæ meminereunt præterea Scholiastes Juvenalis ad Stat. 6. vers. 21. Palladius de Re rustica. lib. 7. sect. 2. S. Hieronymus ad cap. 66. Isaiae Lampridius in Heliogabalo. Gregorius Turon. lib. 3. Hist. cap. 16. 24. Altheimus de Laude virg. cap. 35. 44. Vita S. Rusticulæ Abbatissæ Arelat. cap. 24. Passio SS. Seraphiæ et Rusticæ n. 1. Vetus Interpres Moschionis cap. 126. etc. Adde Ughellum tom. 1. part. 2. pag. 200. *Bastropiæ* eadem notione habent Scriptores aliquot inferioris ævi, auctor Vite S. Auxentii Archimandrite, Harmonopulus, Libri Basiliæ, etc. Vocis originem quidam a Basternis Sarmatiæ populis, alii a Græc. *Bastæw*, deducunt. Vide [Cujacium lib. 13. Observat. cap. 30.] Juretum ad Symmach. lib. 6. Epist. 15. Salmasium ad Lamprid. et Rosweidum ad Vitas Patrum, ubi multa de Basternis. [**] Suringar. Histor. Scholast. Latinor. vol. 2. pag. 78. not. 1. Glossar. med. Græcit. voce *Bastropiæ* col. 183. *Bastropiæ* sunt etiam Protecta in ædibus, ut apud Latinos *Basternæ* sive *Basternæ*. Vide Forcellinum.]

* **BASTERNUS**, ut *Basterna*, Vehiculum tectum. Stat. datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 5. v^e: *De quolibet plaustro Basternorum soldi quinque.*

BASTIA, *BASTITA*, *BASTILE*, Castrum, turris, propugnaculum, vulgo, *Bastie*, *Bastide*, [Bastile], quæ postrema vox ab antiquis Scriptoribus Gallis pro turribus ligneis, quas in obsidione urbis extruebant, sumebatur. Alain Chartier Hist. Caroli VII. pag. 64: *L'an 1428. fut mis le siège à Orléans par le Comte de Sallebry, et y mis les Bastilles du costé de la Beausse.*

BASTIA, ex Italico *Bastia*, steccato. Charta Friderici II. Imp. ann. 1238: *Interdicimus ne... castellum novum, Bastiam sive munitionem aliquam sacer presumat.* Occurrit in Historia Cortusiorum lib. 6. cap. 2. lib. 7. cap. 7. 10. 12. lib. 9. cap. 6. lib. 10. cap. 11. apud Joannem Villaneum passim, et apud Petrum Gerardum Patavinum liber. 7. de Ezelino tyranno, etc. Academicus Crusciani: *Bastia, longo riparo, composto di legnami, sessi, terra, e simili materia per fortezza de luoghi, e degli eserciti, oggi trencia, o trinciera, Lat. vallum, septum, agger, [qua notione legitur in Chron. Parmensi ad ann. 1289. apud Murator. tom. 9. col. 817: Et fecerunt circum circa ipsum exercitum unam Bastiam, ne aliquis posset exire de ipso castro, vel illuc aliunde venire, qui ipsum exercitum offendere posset.]*

* Vocis hujus origo, quam ab Italico *Bastia* Cangius, et a *Bastum* Menagius accersunt, non placet Muratorio, qui tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 508. potiori jure a voce Gallica *Bâtar*, aedificare, construere, eam deducere videtur; ut pote quæ longe antiquior sit nomine *Bastita* vel *Bastia*, quod sæculo tantum xij. emersit. Nec ipsi magis arridet vocis *Bastia* definitio ab Academicis Cruscianis proposita; cum nihil aliud fuerint *Bastia*, quam species quædam castelli e tabulis et tignis affabre compaginatis fabricatae, plerumque circum aliquam domum, aut circa turrim locatae, quas fossa ambebat, vallum et propugnacula prominentia in angulis muniebant. Sed et aliud in re militari fuit *Steccato*, aliud *Bastia*, ut ibidem

monet vir eruditus ex Hist. Patav. tom. 17. Script. Ital. col. 186. Ipsum adito, si plura cupis.

BASTIDA. Charta ann. 1204. in Regesto Carcasson: *Licentiam damus ut in locis idoneis quos elegeritis infra terminum prædicti pignoris, possitis novas Bastidas sive munitiones aedificare.* Aresta ann. 1286. in 2. Regesto Olim, fol. 18: *Super justitia illorum qui sunt jurati de Bastidis Dom. Regis Franciæ, levantes et cubantes sub Rege Angliæ, scietur consuetudo Bastidarum vicinarum.* Froissart. 1. vol. cap. 111: *Et meit Bastides sur les champs et sur les chemins, en telle maniere que nulles pourveances, ne les vivres ne pouvoient venir dedans la Ville.* Vide tom. 9. Spicilegii Acheriani pag. 248. et supra in *Andamentum*.

* **BASTIDA**, Prædium rusticum cum mansione, Massiliensibus etiamnum *Bastide*. Instrum. ann. 1223. ex cod. MS. D. Brunet fol. 67. recto: *Item statuerunt, quod apud Bastidam Bertrandi de Claretio sit quædam via publica.* Rymer. tom. 5. pag. 620: *Et omnia deneria et proficia ad nos infra Bastidam de S. Edwardo et parochiam de Baix pertinentia.* Charta ann. 1494. ex Archivis Massil.: *Super duabus Bastidis ac eam juribus et pertinentiis.* [**] Vide Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 194. num. 4.]

* **BASTIDA**, nude, pro Domus, aedificium. Charta Alfonsi comit. Pictay. ann. 1256. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 140: *Volumus quod novæ Bastidae seu populationes siant in terra ecclesiæ extra muros civitatis in diocesi Consernensi.*

* **BASTIDARE**, *Bastidas* extruere, aedificare. Lit. ejusd. comit. ann. 1269. in Reg. 11. Chartoph. reg. fol. 89. v^e: *An etiam sine cujusquam injuria... possimus bastidam construere seu construi facere, et utrum nostri et patriæ esset utilitas, si in loco eodem nos contingere Bastidare.* Vide mox *Bastire*.

* **BASTIDENS**, *Bastidae* seu castri incola. Parag. inter reg. et abbat. Scalæ Dei Tarn. dices. ann. 1328. in Reg. 65. 2. Chartoph. reg. ch. 234: *Quod in dicto orto fiat cimiterium pro sepultura Bastidenium.*

BASTITA, Florentinis *Bastita*. Chronicon Guill. de Podolarentii cap. 34: *In transitu cuperunt Bastitam Deodati Alamanni, et munitionem quæ ibi erat.* [Charta Bonifaci PP. IX. ann. 1396. apud V. Cl. Fontaninum in Antiquit. Horia pag. 434: *Sed semper ero adjutor ad conservandum... rocchas et Bastitas, etc.*] Occurrit in Hist. Obsid. Jadren. lib. 1. cap. 24. apud Joann. Villaneum lib. 5. cap. 2. lib. 6. cap. 4. Raphanum de Carenis in Chronico Veneto pag. 243. MS. Reg. etc.

Vide *Bastigia*, *Bastilda*, *Bastillus*, *Bastimentum*, *Bastionus*.

BASTILE, [BASTILLÆ.] Henr. de Knygh-ton lib. 5: *Dux Britannæ fecerat unum Bastile de meremio a parte maris ad retrahendum eis subsidium ex parte aquæ.* Utitur pluries pag. 2677. [Johannis Iperii contin. Chron. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 622: *Cujus in tempore Bastilla, ad Anglicos in Vale-sia expugnando, etc.*] Hinc inditum arcii Parisiensi nomen *Bastille*: [Roberto Goulet, *Bastilla*, in Compendio jurium et consuetud. Universitat. Paris. fol. 13: *Tunc Universitas ipsi corpori obviam ibit usque ad Crucem, quæ est quasi media inter dictam Ecclesiam S. Anthonii et castrum quod Bastilla nuncupatur.* Et

Vincentio Cigalio de Bello Italico: *Transentes ante Bastillam B. Antonii.*]

BASTIRE, aedificare, proprie *bastias*, seu *bastitas* extruere, Gallis, *Bastir*. Epitaph. Joann. Archiep. Viennensis. ann. 1265. apud Joannem a Bosco in Vienna: *Qui castrum bastide Bastivit.* [Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 433: *Pro eo quod Bastidam de Grandi Castro in feudo ecclesiæ Agennensis construi fecerat et Bastiri.* Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 190. col. 2: *Tempore quo Bastita de Ambroniaco Bastiebatur.*]

* **BASTICUM**, Silva cæda, Gall. *Tail-lis*, cuius pars quotannis cæditur et prosterminatur, a vet. Gall. *Bateys*, eadem acceptio, idem quod *Brolium*. Vide in hac voce. Charta Phil. Pulcri ann. 1301. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 121. v^e col. 2: *Domina Castellionis concessimus in escambium et recompensationem chacie, quam habebat in foresta de Rie et in Basticus de Villaribus.* Quæ Gallice sic leguntur in Ch. Galcherii de Castell. ejusd. ann. ibid. fol. 120. v^e col. 2: *Nous avons baillié à nostre seigneur le roy desusdict, par eschange et en non d'exchange, toute la chace que nous avions... ès bois, que nous avons en grarie en la forest de Rie et ès bois que nous avons ès Bateys de Vilars,... sans ce que nous ne baillons, ne avons baillé nus des treffons, des graries, des Bateys,... retenons les gardes desdites graries, des Bateys et des usaiges.* Vide *Bateicum*.

* **BASTIDARE**, **BASTIDENS**. Vide in *Bastia*.

* **BASTIGIA**, ut *Bastia*, ni fallor. Comment. Jac. Picinini lib. 5. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 112: *Conserunt manus; tandem Scipio vi fossas, et val-lum ad Bastigias usque, et Leni vineas præterit.*

* **BASTILDIA**, Eadem notione atque *Bastia*. Joan. Germ. Cabilon. episc. in vita Phil. Boni apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 25: *Nostri Bastildias erigunt; pro vice murorum ligna compagibus ligant; amplum vallum construunt.* Occurrit rursum ibid. pag. 77.

* 2. **BASTILDIA**, Cymba, navicula, Gall. *Bateau*. Idem Joann. Germ. ibid. pag. 27: *Nova sinistra audiuntur, quod de multis provinciis Francorum coerat ad Compendium exercitus, Bastildias trans vadunt, et nostris insultant.*

* **BASTILLUS**, Turris, propugnaculum, munitione, idem quod *Bastia*. Elmham. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 59. pag. 160: *Municiones quædam, quas Bastillos appellant, ante sua mænia intentis curis erguntur constructa.* Cum ejusmodi vero turribus et propugnaculis ad oppugnandas urbes uterentur, obsidionem *Bastille* dixerunt. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 184: *Paravant la Bastille ou siège mis ung an a, ou environ, devant la place de Châles, occupée par les Anglois, ledit siège ou Bastille, etc. Unde Bastiller, pro Obsidere, oppugnare, apud Joan. Juvenal. de Ursinis ad ann. 1409: Le duc Philippe de Bourgogne, et depuis le duc Jean aussi, avoient fait faire plusieurs grands engiens de bois pour Bastiller Calais.*

1. **BASTIMENTUM**, ex Gallico *Basti-mentum*. Tabularium Brivatense ch. 409: *Ut mittam Bastimentum ipsius mansionis centum sol.* [Chartular. Aurel. fol. 48. verso: *Luco dedit Deo et S. Johanni de Aurel. pro anima sua terram illam in qua Bastimentum est quod aedificavit Geraldus.* Charta ann. 1216. ex Archivis Massil.: *Concedimus vobis quasdam*

domos optimas apud Bellicadrum cum omnibus ædificiis et Bastimentis. Alia ann. 1228. ex Tabul. S. Victoris Massil. : *Nec fieri permittat aliquam munitionem vel Bastimentum in insula S. Genesii.*] Occurrit præterea in Charta ann. 1181. apud Catellum in Comitib. Tolosan. pag. 215. [Apud Marten. tom. 1. Aneidot. col. 1411. et in Maceris insulæ Barbaræ tom. 1. pag. 136. ex Charta ann. 1224. et tom. 2. pag. 528. in Charta ann. 1215.]

* 2. **BASTIMENTUM**, Eadem notione qua *Bastia*, Castrum, propugnaculum. Sentent. arbitr. inter Bereng. comit. Prov. et civit. Massil. ann. 1225. ex schedis Pr. de *Mazaques*: *Aliquam munitionem vel Bastimentum, etc.*

* DARE AD MEDIUM BASTIMENTUM dicitur, cum locus ædificatione aptus ad medietatem impensarum et reddituum conceditur. Privil. novæ Bastidæ de Trya ann. 1225. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 54: *Quod si aliquæ placie cederent ad medium Bastimentum, ... quod inde vendz... non solvantur.*

* **BASTINUM**, Servitutis genus, f. cum quis equos *bastis* seu sellis instructos præbere domino tenetur. Charta S. Ludovici ann. 1267. inter Privilegia Ord. S. Johannis Jeros. pag. 32: *Sint liberi et quieti, de exercitu et equitatu... de Bastinum equorum, et de omnibus venationibus, etc.*

* **BASTONARIUS**, Apparitor, virgarius, Bedellus. Stat. eccl. colleg. S. Dion. Leod. ann. 1330. tom. 2. Monum. sacr. antiqu. pag. 446: *Item novi canonici solvent... tres solidos Bastionario in grossis antiquis vel æquivalentibus eorum. Chorales, matricularius, Bastionarius, organista, etc. in Ch. ann. 1462. apud Cornel. Van gestel tom. 2. Hist. archiepisc. Mechlin. pag. 312. Ubi Bastonarius editum in Suppl. ad Miræum pag. 624. col. 1. quomodo etiam legitur in Charta ann. 1401. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 194. Vide *Bastonarius* et *Bastenerius*.*

* **BASTIONUS**, Propugnaculum, Ital. *Bastione*, nostris *Bastion*. Annal. Placent. ad ann. 1447. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 893: *Riccius centurio praedictus clam venit ad portam Fidistæ, et ibi quamplures combusit casas, et Bastionum non completum destruxit. Et col. 895: Campana centurio noster... vallum sive Bastionum, super ripa foederalrum per inimicos factum igni supposuit.*

* **BASTIRE**, Ædificare, a Gall. *Bâtar*. Vide in *Bastia*.

* **BASTITA**, ut *Bastia*. Vide in hac voce.

* **BASTITORIUM**, Molendinum in quo querne cortices conteruntur, etc. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 98. col. 2. in Charta ann. 1309: *Item cortex sive ruchia cum qua coria aptantur, quæ portantur per aquam, quatuor denarios, et est unum journalæ quantum unum Bastitorium potest terere per diem.* Vide *Bata-torium*.

* Charta Dalph. ann. 1256: *Molendinum et Bastitorium, quod tenet Jacobus Beroux, etc.* Occurrit præterea passim in Reg. sign. *Probus*. Vide infra *Bastitorium*. At vero vox *Bastoer* vel *Bastouoir*, pro officina ubi aliquid tunditur, in Lit. remiss. ann. 1459. ex Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 7: *Icellui Boyn getta de son heritaige, joignant du Bastouoir de la poterie du supplicant, environ trois ou quatre palees de boue ou fanje; et quant le supplicant vint en sondit Bastouoir... en voulant besongner de son mestier, etc. Bastoer, ibidem.*

* **BASTITUM**, Eadem significatio-

que *Bastitorium*. Charta ann. 1352. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 424: *Item heredes Andreæ Chaucelli pro (censu) Bastitorum et gouchetorum de Ornone, viij. gallinas.*

* **BASTIUS**, Monetæ Alemannicæ species, f. pro *Batzius*. Cencius de Censibus eccl. Rom. Venet. edit. ann. 1631. Decis. 304. pag. 244: *Sententias, quæ declarant abbatem et conventum Erbacensem non teneri nisi ad annuam pensionem solvendam per 40. florenos. 15. Bastiorum.* Vide *Baciones*, *Bacius* et *Batzius*.

* **BASTO**, Baculus, fustis, Gall. *Bâton*. Vox generica, qua quodvis armorum genuses significatur. *Embastonnement*, eodem sensu in Lit. remiss. ann. 1310. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 241: *Iceulx compagnons garniz de gros leviers de charretes, de grosses reboules et autres Embastonnemens.* Charta ann. 1070. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1159: *Qui nunquam fecisset bataliam juratam cum scuto et Bastone, se non fecisse ipsum malum. Cum quodam Bastone seu Baculo ligneo, in Mirac S. Rosæ tom. 2. Sect. pag. 450. col. 1. Bastoncel, Virgula, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 19. Lit. remiss. ann. 1440. in Reg. 176. ch. 3: Lesquelz prindrent chacun un Bastoné de guerre. Hinc nostris Abastoné, Bastonné et Embastoné dicitur is, qui ejusmodi bastone est instructus et armatus. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 122. ch. 369: *Les amis dudit Gobert et les complices, jusques au nombre de cent ou environ, armes et Abastonnez vindrent. Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 190: Ledit bastart vint à eux armé et Abastonné d'armes invisibles. Aliæ ejusd. ann. ibid. ch. 270: Jehan Moulin aloit parmi laditte feste un grant baston à son col, appellé espieu à tuer sangliers, auquel ledit exposant dist... que ce n'estoit pas la coutume d'aler parmi une feste et esbatement ainsi Bastonné. Rursus aliæ ejusd. ann. ex Reg. 153. ch. 206: Lesquelz estoient Bastonnez d'espiez, demilances et autres bastons.* Chart. denique ann. 1465. ex Chartul. S. Petri Carnot.: *Lesquez Embastonnez d'espées, et autres armes invisibles et défendues, etc. Unde Desbastonné, Exarmatus, armis nudatus. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. ch. 337: Icellui varlet regarda que ledit prieur estoit Desbastonné d'une espée qu'il avoit... et vint frapper ledit Prieur sur la teste. Aliæ ann. 1449. ex Reg. 176. ch. 706: Icellui Huart fut Desbastonné de son baston plomné. Bastonner præterea usurparunt, pro Baculis ludendo pugnare. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 180. ch. 50: *Alons jouer ensemble et Bastonner l'un contre l'autre. Qua ratione vero hæc ludicra pugna peragebatur, docent nos aliæ Lit. ann. 1424. ex Reg. 173. ch. 35: Un jeu, que on nomme le jeu du baston; c'est assavoir l'un à tapper ou frapper, et rompre le baston de son compagnon. Vide Bastonus [**] et Raynouardi Glossar. Roman. voce *Baston*, vol. 1. pag. 194.]***

* **BASTONAGIUM**. Reg. 24. seu *Terræ castell. d'Ibois* ex Chartoph. reg. fol. 25. v°: *Item unam cappam et dimidiæ frumenti cum Bastonagio, pro quodam prato. An de mensura, quæ bastone seu baculo æquatur ? an de servitio, quod equo vel mulo clitelis instructo redditur ?*

* **BASTONAGO**, Piscis genus. Vide infra *Pastinaca*.

* **BASTONARIUS**. Vide supra *Bastionarius*.

* **BASTONATA**, Vox Italica. Gall. *Bastonnade*, Fustuarium. Theoder. de Niem lib. 3. de Schism. cap. 49: *Sed cum unus*

eorum renovaret Bastonatas seu ictus super eum, sensit quamdam reparatio-nem, etc.

* **BASTONERIUS**, Παβδοφρος, Apparitor, bedellus; Ital. *Bastonnier*, virgifer. Petrus I. Rex Aragonum in Charta MS. confirmationis Libertatum et Consuetudinum Catalaniæ: *Ordinamus quod Vicarii, Procuratores, aut Officiales quicunque, Sagiones, aut Bastonierii nostri, non intrent amodo civitates, etc. Vide Basto-nerius et Bastonarius.*

* Pactum inter Phil. Pulcr. eccl. Lugd. ann. 1307. inter Instr. Hist. ejusd. urbis pag. 42. col. 1: *Infra civitatem, terram et baronium ecclesie Lugdunensis nullos te-nebimus Bastonierios, servientes vel officiales quoscumque, qui pignorare seu sergentare valeant. Bastonier vero, qui et regis nomine decoratur, nostris dicitur ille, qui baculum alicujus confratriæ curat et illum in processionibus defert. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 266: Le jour de S. Eloy, ledit Jehan Prieur, qui estoit roy ou Bastonier de la feste, etc.*

* **BASTONICUM**, Arctissima custodia. Capitulare Engilenheimense [** ann. 826] cap. 1. Capitula Caroli Mag. lib. 6. cap. 96. [** 97.] et Caroli Calvi tit. 20. 27. 29. [** Synod. Caris. ann. 857. Pertz. pag. 454. vol. 1. Leg. Post redit. a Confluent. ann. 860. ibid. pag. 476. Edict. Pistense ann. 862. cap. 4. ibid. pag. 481.] A Comite adducatur, ut in Bastonicum retrusus, usquedum nobis placuerit, penas luat. Regino lib. 2. de Ecclesiast. disciplinis cap. 274. citans hoc caput, habet *bastinaco*. A Gallico *Baston* dictum putat Spelmannus, forte quod custodes carcerum baculis insignes essent, cum ad munericus indicium, tum ad coercendos incarceratedos. Sic ministri Fletæ, antiqui apud Anglos carceris, pictis hodie dignoscuntur baculis, a quibus et ipsimet *Bastones* nuncupati sunt. [** Vide Haltausii Glossar. German. col. 1746. voce Stock.]

* Aut de *Bastonia*, vulgo *Bastoigne*, sita in saltu Ardennæ hic agi; aut, quod arctissima hac ætate esset custodia, quosvis carceres ab ea sic nuncupatos fuisse facile crediderim. Gesta episc. Autiss. tom. 5. Collect. Histor. Franc. pag. 434: *Qua de causa evocatus (Hainmarus) ab eodem rege apud Bastoniam villam, quæ est sita in saltu Ardennæ, custodiæ carcerali est mancipatus.*

* **BASTONUS**, Baculus, fustis, Gall. *Bâton*. Chron. Parmense ad ann. 1242. apud Murator. tom. 9. col. 768: *Dominus Bentulus tabernerius fecit percuti cum Bastonius D. Senatiam de Henzola in strata publica.*

* **BASTORIA**, Baculi genus, clava, Gall. *Massue*. Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 211: *Cum magno baculo grosso in capite et longo, vulgariter dicto Bastoria. Neque aliud forte sonat Batraie, in Testam. Caroli comit. Vales. ann. 1320: Item je laisse à Philippe mon ainé fils... toutes mes armes de guerre, de tournoy et de joute, et tous mes cou- tiaus, toutes mes espées, et toute maniere de hernois à armer, fers de lance, Batraies, hyaumes et chapiaux à visiere. Bistorie vero, cultelli genus seu pugio in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 194. ch. 335: Guillaume Ression garni d'un voulge de guerre et d'un Bistorie ou panart. Aliæ ann. 1469. in Reg. 197. ch. 88: *Une Bis-toria ou grant cousteau. Ung coustel poignant, nommé Bistorit, in alis Lit. ann. 1464. ex Reg. 199. ch. 599.**

* 1. **BASTUM**, Clitellæ, Sagma, Gall.

Bast. Vetus Lexicon a Salmatiō laudatum: *Sagma, sella, quam vulgus Bastum vocat, super quo componuntur sarcinae: clitellae alii vocant.* Vocem efficiunt fustis aut pertica qua onera portabantur. Charta ann. 1294 ex Archivis S. Victoris Massil.: *Quædam sauma vendita cum Basto suo et ornamenti.* Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 78: *Cum asino suo, Basto et barribus.* Pag. 82. col. 2. *Animales tententes ad Bastum.* Ibidem pag. 217. col. 1: *Ab animali vero vacuo et non onerato cum Basto seu clitella, duos denarios.* Et pag. 90. in Charta Gallice scripta ann. 1445: *Tant sur bestes à Bast, que avec chevaux menans ledit sel sur char et chartres, etc.* Vide *Basta*.

BASTURA, Eadem notione. Vide in *Basta*.

BASTUS, Eadem significazione. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 176. col. 2: *Lectos et alia, coffros, Bastos et malas, etc.*

12. BASTUM, pro *Vastum*, Depopulatio, vastatio, Gall. *Degat.* Charta Henrici II. Regis Angliae et Normanniae Ducis circiter ann. 1155 apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 11: *Et si nos derimus alicui custodiam aliquius terræ, et ille inde destructionem fecerit, vel Bastum, amittat custodiam.* Ibidem non semel occurrit. Vide *Vastum*.

3. BASTUM, Liber. Chart. Margr. Comit. Flandr. ann. 1252. ap. Lappenberg. in Docum. Init. Hanseat. pag. 68: *Cen-tenu-m cordarum de Basto 4. den.* Germ. *Bast.*

BASTUS, Sufficiens. Vide in *Bastare* 2.

BASUM, Porrum. Glossar. Isid. in *Porrum*: ubi Grævius recte monet legendum esse, *Porrum, Prasum, πράσον.* Vide *Batum*.

BASURARE, f. mendum pro *Subarrare*, Arrabone uxorem sibi despondere, in Spicil. Acher. tom. 7. pag. 248: *Ipsa domina Catharina permittendo se sponte matrimonialis consensus et veri matrimoni Basurrari.*

BATA. Vide *Batus*.

BATA. Lit. remiss. ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 497: *Cum dudum Yearnis de Monte-alto fuisset accusatus de et super omicidio perpetrato in personam Guillelmi Raymondi, Bata et receptione inimicorum dicti domini nostri regis, etc.* Quod de rerum necessiarium suppeditatione, vel nocentium occultatione intelligi posse videtur. Hispanis *Bata*, vestis cubicularia.

BATAFALUYA, Hispanis *Batafalua* vel *Batafaluga*, Anisum, vox Arabicæ originis. Arest. ann. 1330. 28. April. in Reg. Olim parlam. Paris.: *Unam tunicam pictam, plenam diversis mercibus et jocalibus, ... unum pontem de Batafaluja, alias vocatum Anys.*

BATAGLIOLA, diminut. ab Ital. *Bataglia*. Pugna, prælium. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 228. ex Cod. reg. 4622. A.: *De non faciendo Batagliola per pueros.* Item quod *Batagliola* puerorum per pueros, in civitate Taurini, vel extra civitatem, de cetero non fiant. *Bataglola*, in Stat. Avellæ cap. 154. Vide infra *Battaliola*.

BATAGLORIA, Eadem, ut arbitrator, notione et origine, *hastilidium, torneamentum*. Stat. Montis-reg. pag. 199: *Item statutum est, quod aliqua persona non audeat vel presumat ire ad aliquam Batagloriam, seu paglorios in toto fine et possse civitatem Montis-regalis, etc.*

BATAIA. Vide *Duellum*.

BATAILLIE, Munitum urbium aut castrorum, ad quæ *Bataillie* seu prælia fieri solent, cum portarum repagula per-

rumpere hostes conantur; vulgo *Bailles*. Charta Hugonis D. Burgund. ann. 1184. apud Perard. et in Regesto Feodor. Burgund. 1. part. fol. 98: *Muro quoque permisi idem castrum claudi, cuius altitudo a ripa interiori sit unus lanceæ, absque Bataillie, et muro antepectorali, ita quod non liceat ulterius extendi.* Chron. Flandr. cap. 43: *Et ouïrent que les Flamens avoient Bataillé une Eglise.* Et cap. 36: *En leur chemin trouerent une Eglise, qui estoit bien Bataillée, ou les ennemis s'estoient traits.*

1. BATAILLIATUS, Munitus. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 230. ex codice Legum Norman. cap. 92: *Habere debet etiam omnium eorum custodias qui Baronias, Comitatus, vel mercatum, vel serjanteriam liberam feodatum, que nullam inter fratres divisionem debent sustinere, vel domum vel turrem Batailliatam de Duce tenent per homagium.*

* Ubi Memor. H. Cam. Comput. Paris. fol. 80. v^e habet: *Turrim batallatam.* Hinc origo nominis Grangie, quæ Parisis Batelliere perperam vulgo dicitur, pro *Bataillée*, uti legitur in Lit. ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 211. nisi forte accersenda sit ab hastiliudiis seu præliis ludicris, quæ prope locum hunc exercebantur: unde *Granchia præliata* vocatur, in Inventar. ann. circ. 1450. ut monet D. *Le Beuf* tom. 1. part. 1. Hist. urbis et dioec. Paris. pag. 119.

1. BATALA. Vide *Batalia* 1.

BATALARE ARMA, Arma tractare, Se necæ, Arma mouere, Manilio, et in veteri Epigrammate; *Manier les armes.* Lex Bajuvar. tit. 2. cap. 10: *Dum potest.... equum viriliter ascendere, arna sua velociter Batalare.* Tit. 3. cap. 1. § 14: *Manus digitus impedimentum est ad arma Batalare.* Galli Batailler, Itali Batagliare dicunt, armis congregati, arma viriliter stringere, vibrare. Vide Salmarium ad Spartanum pag. 58.

BATALARIA. Vetus Interpres Juvenalis in Satyra 7. vers. 134: *Stlataria purpura: Illecerosa. Ennius:*

Et melior navis, quam quæ stlataria portat;

Id est, multisonalis, quæ vulgo dicitur Batalaria. Est igitur *Batalaria*, navis, quæ remis suis mare tundit, etiam cum sonitu; sed an inde formata vox *Batel*, pro navicula, non ausim affirmare.

1. BATALEA, Idem quod mox *Batalia*. Regima Padue ad ann. 1315. apud Murator. 8. col. 429: *Et die Veneris tertio exente Augusto, fuit Batalea facta et ordinata inter dominum... Principem fratrem Regis Roberti ex una parte, et dominum Uquzonem de la Fraxola ex alia parte... Et dictus D. Princeps cum suo exercitu succubuit et fuit sconfititus.*

2. BATALEA, Munitum, repagulum. Annal. Estenses ad ann. 1399. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 936: *Fortuito accenso igne in ædificiis ligneis, intra infimum turris Asinellorum Bononiae, omnia solaria, Bataleamque ad summum, et reliqua ædificia lignea combussit.* Vide *Bataillie*.

1. BATALIA, Pugna, prælium; Ital. *Bataglia*, Gall. *Bataille*. Senator. lib. de Orthograph. cap. 5: *Bat, in uno tantum repperi generis neutri pluraliter enuntiato, id est, Bataillia, quæ vulgo Batalia dicuntur, quæ B. mutam habere cognovimus. Exercitationes autem militum vel gladiatorum significant.* Additio 1. ad legem Burgund. tit. 5. § 2: *Si ad Bataillias mulier foras curte sua exierit, et vulnera acceperit, etc.* Helmodus lib. 1. Chronic. Slavor. cap. 98: *Juniores de*

exercitu, quos præliandi stulta cupido incitatbat hostem provocare, et suscitare Batalias. Vide Foros Aragon. lib. 4. tit. de Probationib.

1. BATTALIA, Eadem notione. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. lib. 2. apud Murator. tom. 6. col. 304: *Clamavit voce Pisana: Filii de male putte, vos fugitis Bataliam.* [** Regum Catal. e cod. Cavensi ap. Pertz. vol. Scriptor. 3. pag. 216: *Otto fecit Batalia cum Agarenis in Apuledi.*]

BATALIA, BATALA, Duellum, judicium duelli, Galli *Bataille*. Charta Ludovici Comitis Sacricæsar. ann. 1219. ex Tabul. S. Satyri: *Et permitto Batallis omnes quas Grammatici duella vocant, etc.* Libertates Regni Majoric. correctæ per Jacobum Reg. Aragon. ann. 1248: *Pro aliquo crimine, vel delicto, vel demanda, non faciet nobiscum vel cum Bajula aut Curia civitatis, nec inter vos ipsos Batalam per ferrum calidum, per hominem, nec per aquam, vel aliam ullam rem.* Tabularium Levitanum apud Marcam lib. 9. Historia Beneharn. cap. 2.: *Si qua pecunia pro placitis aut Batallis de predicto Monasterio nobis evenierit.* Charta Roberti Abbatis de Burton, tom. 2. Monast. Angl. pag. 870: *Ad Abbatem venire debent causa judicandi latronem, si sit captus, vel causa judicandi Bataille.* Vide *Battare*.

1. BATTALIA, Eadem notione. Locus est in *Bausia*. Vide *Bathalia*.

1. BATTALLUM, Eadem significazione. Annal. Benedict. tom. 3. pag. 478. Raimundi Comes *Eidem Monasterio trahit... quidquid pecunia pro Batallis, id est, duellis, sibi aut vicario suo continget.*

1. BATALIA, Superius navis tabularum. Acta SS. Junii pag. 465. A. de S. Raynero: *Sicque fluctus mittebatur de super in agyalim, ut usque ad genua marinus fluctus esset in solario, quod Batalia dicitur.* [** An *Battayolle*? Vide Jal. Antiq. Naval. vol. 1. pag. 297.]

1. BATALIARE, Oppugnare, Gall. *Attaquer, donner un assaut.* Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 42: *No-tandum est sicut oppidum est focatum et ejus intus domus ardens, statim oportet ipsum oppidum Bataliari, quia totum oppidum est sub arnis, et non possunt oppidanæ stringere ignem et defendere oppidorum menia.* Ital. *Battagliare*, Hisp. *Batallar*, nostris *Bateiller* et *Batiller*, Præliari, pugnare. Reg. sign. *Noster Cam. Comput. Paris. fol. 290. v^e:* *Item ce meisme à ceus qui, selonc la qualité et faculté de leurs biens, y envoieront (à la Terre sainte) convenables pour combattre et Batailler contre les ennemis.* Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 55: *Et suppliant.... et ledit bastard se entreassamblerent et Batillerent ensemble, tellement que ledit bastard demoura mort en la place.* Aliæ ann. 1475. in Reg. 195. ch. 1580: *Lesquelz compagnons se prindrent à Batiller et eulz combatre..., et comme ilz Batilloient et combatoient, etc.*

1. BATALLA, Prælium, vel duellum. Charta ann. 1059. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 281: *De ipsis castellos, quæ tollere me voluisse, aut tollisse aut recreditum per Batalia.* Vide *Batalia* 1.

1. BATAILLE. Vide supra *Bataillius*.

1. BATALLERIUS, Batalliarum seu munitionum extactor. Sentent. vicecom. Carcass. ann. 1080: *Bernardus de Aviano.... debet mittere in batallia mille quingentas solidatas ad pretium vicecomitis, et centum quinquaginta solidos de dampno de Batallerio; et Batallerii de*

bent esse discubatud, de qua terra ipsi velint. Vide *Bataillie*.

* 1. **BATALLIA**, Munimentum. Vide supra *Batallerius*.

* 2. **BATALLIA**, Judicium et emolumentum duelli. Charta ann. 1050. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 216: *Ego Raymundus suprascriptus dono ad Petro suprascripto ista omnia suprascripta pro fevo in vita sua, excepto ipsas Batallias iuratas, quem Raymundus retinet ipsam medietatem quem comes habere debet.* Vide in *Batalia* 1. Grosse bataille, Aries, vulgo Corps de bataille, in vita Phil. Boni apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 117: *Collectam nostrorum aciem in tres partes condividit princeps, primam expeditiōnem, quam grossę Bataille appellant VIG. lanceis communī... Ad antegardiam, quam primorem nominant cohortem, etc.* Bataille nommée, in Ch. ann. 1871. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 713. Expeditio bellica *nominata et indicta*, ut videre est in *Bellum et Hostis* col. 1221. *Faire bataille*, Gall. *Faire du bruit*, se plaindre de quelque chose, Queri, exposculare. Vita J. C. MS.:

*Chez jour li fali sa vaille ;
Mais n'en fist mie grant Bataille.*

Nostris *Batailleur*, Ital. *Battagliere*, Hispan. *Batallador*, Bellator, pugnax, rixator. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Batailleur, bellax, bellator*. Quo nomine appellatus Alfonsus I. rex Aragon. teste Helyoto tom. 8. pag. 273. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 298: *Ledit de Poitiers, qui estoit un homme riotteux, Batailleux et hayneux de pluseurs. Gesta Britonum in Italia apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1459 :*

*Et après fit des armes tant,
De ce cheun en est garant,
Qu'onques Rollant ne Olivier
Ne furent plus fiers Bataillier.*

Bateillois et Bateillerous, Bellicos, in Chron. S. Dion. lib. 1. cap. 2. et lib. 3. cap. 2. Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 291. r°: *Item le pape a voulu et otroïe que ceus soient participants à la dite indulgence qui envoient en aide de la Terre sainte aucun ou aucuns convenables Batilleurs.* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Batador, Prov. verbero, alium verberans. Batément, Rixa, pugna, vulgo Batterie, querelle, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 452 : Oquel contempt ou Batement survindrent la femme dudit exposant, etc.*

BATALLUM, **BATALLIUM**, Tadicula, ropalum, cymbali, campanæ, ex Gall. *Batail, Batant*; Italis *Bataglio*, vel *Battacchio*: sic dictum quod æs verberat. Chronicum Valcidorense: *Absconditis omnium campanarum Batallis. Vetus Charta apud Guesnaium in Annalib. Massiliensis. ann. 1266. n. 41: Batalla campanarum etiam ab aliquibus Ecclesiis auferebat.* [Statuta Synodi Biterrens. ann. 1369. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 660: *Item, simili modo ordinatur, quod de cetero in aurora diei pulsetur tribus ictibus cum Batallo majoris campane, etc.*]

* **BATANDERIUM**. Vide *Batatorium*.

* **BATANDUS**, Officina vel Molendinum, ubi cortices tunduntur, et in pulverem rediguntur. Charta ann. 1171. inter Instr. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 21: *Eo quoque tenore et sub ea conditione concessa est Fratribus Cisterciensibus ipsa possessio ut... neque molendinum, vel fullonium, vel etiam furnum,*

*vel Batandos ad corticem pulverisandum ibi construant. Vide *Batatorium*.*

* **BATANNUM**, Molendinum, ubi panni tunduntur, idem quod *Batatorium*, Hispanis et nostris *Batan*. Pariag. inter reg. et abbat. Scalæ Dei Tarn. dioc. ann. 1328. in Reg. 65. 2. Chartoph. reg. ch. 294: *Viridaria, vineas, prata, Battanna, et alia molendina jam facta.... Molendina insuper et Battanna in dicto paragio noviter facienda, cum eorum redditibus,... dominio nostro regi et nobis abbati predicto... pertinebunt.* Charta Joan. ducis Bitur. ann. 1385. in Reg. 130. ch. 172: *Molendinum bladi roderium et etiam Batannum pannorum sive batemis inibi construi potest; illudque molendinum et Batannum, videlicet molendinum cum duabus rotis, et duabus motis, et Batannum pannorum cum una rota.* Chartul. eccl. Lingon. ann. 1263. fol. 205. v°: *Pro refectione domorum, molendinorum, et des Batanz dictæ villa de Ormanceio, pro portione ipsos Reginerum et Johannem in predictis molendinis et Batanz, et domibus contingente.*

* **BATARE**, a Gall. *Battre*, Percutere, verberare. Instr. ann. 1270. inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 12. col. 2: *Guillelmus, dictus Correarius, civis Lugduni dictum Stephanum d'Aigueneus clericum impegit, Batavit violenter, et verberavit pro libito voluntatis.* Vide *Battere*. Ejusdem originis est vox Gallica *Batant*, qua pars capitii, ubi pulsat arteria, vulgo *Temple*, designatur. Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 73: *Le supplément d'icelle coigné frappaison oncle par le front ou Batant de la teste.* Aliud vero sonat *Batant*, in Continuat. Guil. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 600: *Lors envoyeroient un message Batant au roy.* Et in Chron. Sandion, tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 343: *En son retor encontrera li rois un message, qui à lui venoit Batant.* Hoc est, Celeriter, expedite, vulgo *En dilitage, tout courant*.

* **BATARIIUM**; Idem quod mox *Batatorium*. Bulla Alexandri Papæ et Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 106: *Molendinum de Bekerel cum vivario et aqua tota supra et infra, excepto bero Comitis a Rovero usque Rovercourt, et Batariis super eandem aquam existentibus.*

* **BATARUM**, Arabice, *Eminentia quædam carneæ in vulva quarundam mulierum, quæ aliquando in tantum magnificatur, ut sit velut virga virorum: landicam Musico vocat.* Glossar. medic. Simonis Januens. ex Cod. reg. 6959. Vide infra *Landica*.

* **BATATOR**, a Gall. *Batteur*, Qui frumentum flagello excutit. Charta Fulcon. abbat. Corb. ann. 1199. in magn. Chartul. nig. Corb. fol. 199. r°: *Batatores in horreo nostro ponere, cariagium bladi nostri, quotienscumque Ariæ vel alibi voluerimus ipsum ducere.* Lib. privil. eccl. Carnot. ch. 257: *Ponendo in granchia duos Batatores, etc.* Vide infra *Batitor*.

* Hinc fortasse *Vate*, pro *Bate*, Baculus flagelli excussoriis, in Lit. remiss. ann. 1471. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 592: *Janinet frappa dudit fleau sur icellui Robin deux ou troys cops, en quoy faisant la Vate dudit fleau rompit.*

BATATORIUM, **BAPTITORIUM**, **BATANDERIUM**, **BAPTALENIUM**; voces unius ejusdem originis et notionis, Battarium, *Batan de Pannos*, Hispanis, ubi panni tunduntur, *Moulin à draps*, nostris. Charta Hugonis Comitis Trecensis

ann. 1101. apud Chiffletum in S. Bernardi genere asserto: *Et quod in finagio predicti castri nullus unquam molendina, Batatoria, vel alia usitaria faciat.*

BAPTITORIUM. Libertates Jasseronis oppidi in Bressia apud Guichenonum: *Furnos, torcularia, molendina, Baptitoria, et fullonus in dicta villa nobis retinemus.*

BATITORIUM, **BATTITORIUM**, in Charta Amedei Comitis Sabaudiae ann. 1360. apud Guichenonum in Episcopis Bellicens. pag. 57. [et in Histor. Dalphin. tom. 1. pag. 94. et 195.]

BATTORIUM. Tabularium Ecclesiae Gratianopolitanae sub Hugone Episcopo fol. 50: *In quibus aquis accipio de placitamento in unumquodque molendinum, quando edificatur, 5. sol. et in Battorium similiter, quando edificatur.*

BATENTORIUM, **BATENTERIUM**. Tabularium Ecclesiae Viennensis fol. 72: *Concedunt et queriunt sine omni retinimento Ecclesia S. Mauritiū quicquid juris haebant in Batentoriis de Exauraur, et in appendiciis circumiacentibus, scilicet aquis, clausuris, et terris. Tabularium Prioratus de Domina Ord. Cluniac. in Delphinatu: Et pratum juxta Isaram, et in Dominum fluvium molendinum et Batenterium, etc.* Fol. 9: *De campo Baptenterii.* Fol. 15: *Bantenterium.* Fol. 45: *Dedit Petro Raschat unum Batenterium in tali convenientia, ut annuatim reddebet supradictis Monachis 6. sestarios salis, et per vendemias unum asinum per totum diem: et si noluerint suum cannavum batere, faciat sine mercede.* [Hic locus paulo alter refertur infra in *Batenterium*.] Fol. 120: *Petrus et socii ejus debent de Batenterio 5. sestarios de sale in festivitate S. Martini.* Fol. 122: *Boso Walterius dedit nobis dimidium Batenterium, quem tenet Andreas Raynaldus, unde debet 1. agnum de 7. denar. in Pascha.* Ex quibus videtur hic *Batenterium* sumi pro loco in flumine ubi cannabis tunditur et maceratur. Vide *Arogium*.

BATHEDORIUM. Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Constituo ut de Obedientia de Modiac... nihil de placitis, nihil de mansis mutandis, vel Ministris, nihil de offerendis altaris et decimis dandis, nihil de molendinis seu Bathedoris, et thelonariis, et cæteris hujusmodi aliquis Obedientiariorum in propriis usibus deinceps quicquam habere presumerat.*

BUTTORIUM, **BUTTITORIUM**. Charta Edw. III. Reg. Angl. tom. 2. Monastici Anglic. pag. 833: *Usque ad stagnum molendini ipsius Willeimi cum Buttorio, et agardino suo ubiquie usque ad divisas inter Bereford et Wasperton, cum spurte, et quolibet genere Buttorio in perpetuum.* Videtur legendum *battorio* (*Battoir*) et *battoria*.

BATANDERIUM. Fundatio Abbatiæ Pinarolensis ann. 1064. in Probat. Histor. Sabaud: *Cum molendinis et Batanderiis.* Charta Galeaci Comitis Virtutum ann. 1386: *Furnis, molendinis, paratoriis, Batanderiis.* Add. Ughellum tom. 4. pag. 1454. Charta Rogerii Siciliæ Comitis Græce exarata apud eundem in Episcopis Melphibus: *Ἐτι ἐπιδίομεν ἀδειαν ἔχειν... καταστῆσαι μήλους (leg. μύλους), καὶ Βαντίδρα, ἵνα ἔχει το νερὸν ἐλεύθερον εἰς τὸ τίνος ὄχλησεως ατέλον.* Vide *Batanderius*, *Batenterium*.

BAPTALENIUM. Charta alia pro eadem Abbat. Pinarolensi ann. 1078: *Cum areis, terris, ..., paludibus, molendinis, Baptaleiis, fullatoriis, etc.*

1 BATAYA. Vide *Duellum*.

BATECICUM. Charta Galcherii Comitis S. Pauli ann. 1299. apud Duchesn. Hist. Castill. pag. 36: Concessi etiam eidem Capellano et successoribus ejus usuarium suum in Batecio de Brogny... quandiu manserint apud Brogny. Forte Patecio, pascu; *Patis*, nostris.

* Idem quod supra *Basticum*. Vide in hac voce.

* **BATELAGIUM**, quod pro *batello* seu nave solvitur. Arest. ann. 1401. 14. Jan. in vol. 6. arrestor. parlam. Paris.: Quæ præfati mercatores in estimationem quanti plurimi ac pro *Batellagio*, in xv. denariis... condemnarentur.... Pro dicto batello seu nave in xv. denariis archiepiscopo tenetur. Vide *Batillagium*.

* **BATELLA**, Cymba. Vide *Batus*.

* **BATELLARIUS**, Navicularius, nostris *Batelier*. Edictum Philippi Pulcri ann. 1309. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 159: Mercaturas quas dicti mercatores tradent et liberabunt per compotum *Batellariis* alleiaendo naves. Rymer. tom. 5. pag. 693. col. 6: Item, quod sellarii, peltarii, alutarii, sutores, cissores, fabri, carpentarii, cementarii, regularii, *Batellarii*, et quicunque alii artifices, etc. Eadem vox occurrit in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 1032.

* 1. **BATELLUS**, *Batelli* ductor, navicularius, Gall. *Batelier*. Charta Henr. reg. Angl. et ducis Norman. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 368: Si panis adducitur per aquam, *Batellus* habebit sex denarios in itinere. Pro cymba vide in *Batus* 2.

* 2. **BATELLUS**, Clava campanæ. Tabularium S. Bartholomæi Bethun. fol. XIII: Item tenet custos campanas pulsure et cordas campanarum de suo proprio emere: *Batello* cum fiunt novi ad campanas nullo modo ministrare tenetur.

* **BATEMIS**. Vide supra *Batum*.

* **BATENDERIUS**, Locus, ubi cannabi tunditur et maceratur. Stat. Montis-reg. pag. 272: Item statutum est, quod omnes illi, qui habent Batenderios capiant de quolibet malleo, de quo erit una gomata canabi, solidos duos, et non plus. Vide in *Batatorium*, et infra *Battandrius*.

* **BATENERIUS**, Gall. *Batonnier*, Beau. Apparitor, Virgifer. Statuta Capituli Tullensis ann. 1497. cap. 9. de Capitulis: Et in ostio debet semper adesse Batenerius ordinatus ad chorum. Vide *Bastenerius*.

* **BATENTEARIUM**, Officina terendæ cannabi. Chartular. S. Petri de Domina fol. 131: Dedit Petro unum Batentearium tali conventione ut... si voluerint suum cannabum batere, faciat sine mercede. Vide *Batentorium* in *Batatorium*.

* **BATENTERIUM**, **BATENTORIUM**. Vide in *Batatorium*.

* **BATEOR**, vox Gallica ejusdem notio-nis atque *Batatorium*, Battuarium, ubi panni, vel quernei cortices, aliave id genus tunduntur. Charta Joan. Matic. episc. ann. 1264. ex Chartul. Cluniac.: Jocerandus de Baxeria domicellus.... accepit in feodum.... garenam, molendinum et les Bateors, broeillum et prata. Vide supra *Bastitorium* et infra *Botoe-rum*.

BATERA, Genus pateræ, a *Batus* dicte. Joan. de Janua.

* **BATERE**, pro *Batuere*, Gall. *Battro*. Tundere, verberare. Locus est in *Batentearium*. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 45: Si duo parcarii inter se Batiderint, aut scandalum comiserint. Vide *Battere*.

* Stat. Taurin. ann. 1380. cap. 327. ex Cod. reg. 4622. A.: Quilibet verberans lanam,..... debeat præstare juramentum... de non Batendo sive verberando aliquam lynam pravam seu insufficien-tem.

* **BATERIA**, f. Ars tundendi pannos, terendi cortices et alia similia faciendo, quæ in *Batatoris* peraguntur. Rymer. tom. 11. pag. 729. col. B: In dicto oppido de Middelburg commorantes et habitantes sive mecanico officio *Bateria* vulgariter appellato insidunt, sive alius artibus vivendi et negotiationibus intendant qui-buscumque. Similia paulo post leguntur repetito *Bateria* vocabulo.

* Vox generica, ut videtur, qua vasa coquinaria ex cupro ferrove fabrefacta, quæ *Batterie de cuisine* dicimus, signifi-catur. Unde emendanda proposita supra interpretatio. Charta Phil. Pulcri pro locatione præposit. Ambian. ann. 1292. in Reg. donorum Carol. Pulcr. et Phil. de Vales. ex Cam. Comput. Par. fol. 149. r: Omne jus nobis competens.... in the-loneo bladi et aliorum granorum, *Bateria*, piscis, allectis, etc. Doman. præpos. Paris. in Reg. ejusd. Cam. ex Cod. reg. 8406. fol. 181. r: De oleo, melle, ferro et *Bateria*, pro alviij. lib. Pedag. Divon. MSS.: Li trousseaux de la Baterie paiera xj. deniers de paage. Poema cui titulus: Le dit du Lendit apud D. Le Beuf tom. 3. Hist. urb. et dicec. Paris. pag. 269:

M'en ving par la Feronnerie
Après trouvé la Batterie.

* **BATGIUM**, Idem videtur quod *Basti-cium*, Silva cædua, vel Ager dumis con-sistit. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flammar.: Item plus.... infinitas posses-siones, tam cultas quam incultas, atque territoria et nemora in pluribus et diversis partibus,... cum suis pascuis et *Bat-giorum*, et alius heremis. Vide infra Baugum 2.

* **BATH**, Mensuræ species. Vide *Batus*, *Batta*.

* **BATHA**, Anglis *Bath*, Balneum. Locus est in *Trencautum*.

* **BATHALIA**, Idem ac *Batalia*, Pugna apud Helmold. in Histor. Slavor. lib. 1. cap. 92. ADEL.

* **BATHEDORIUM**. Vide *Batatorium*.

* **BATHEFREDUM**, Eadem notio-ne qua *Belfredus*. Vide in hac voce. Gualvan. de la Flamma apud Murator. tom. 12. Script. Ital. 1001: Unde super ripam *Ticinelli* fecit construi stomedgardas magnas et *Bathefreda* xl. et plus.

* **BATHINODIUM**. Acta S. Forannani Abbat. Walciodorensis num. 21. et Chronic. Walciodorensis MS: Constituit præterea quatenus ex his duabus par-tibus et potestatibus quasi gens una et populus unus, sibi invicem familiae hæ-rent, et sine exactione contraria, et *Bathinodi* quæstu, *Florinensis* homo ex Walciodorensi potestate mulierem sumens, legitime sicut sibi parem ducat: sicut versa vice similiter *Valciodorensis* de *Flori-nensi* potestate mulierem sumendo, faciet. Ubi vir doctissimus Daniel Pape-brochius existimat *Bathinodium* dictum esse quasi *Bednoch*, id est, lecti necessitas, ita ut jus illud fuerit quod prædio-rum domini in ascriptiis suos prime noctis habent, de quo pluribus agimus in voce *Marcheta*. [** Schilterus in Glos-sar. voce *Batin*, per *Bathinodium* intel-ligit *Precariam*, exactionem necessaria-m, German. *Nothbeete*, *Betfrohne*. ADEL.]

* **BATHIOCA**, **BATHOICA**. Vide in *Bacca*.

1 **BATHUS**. Vide *Batus*, *Batta*.

* **BATIA**, **BAZIA**, **VATIA**, in Chron. Ca-sin. cap. 10. ap. Pertz. vol. Scriptor. 3. Vide *Bauca*.

* **BATIBULUM**, Pro *Patibulum*, in Lit. remiss. ann. 1354. ex 82. reg. Chartoph. reg. ch. 225: *Fulchæ sive Batibulum*. Oc-currit præterea non semel ibid. in Lit. ann. 1353. ch. 239.

* **BATICIUM**, a vet. Gall. *Bateys*, Juris-dictio, districtus: an quod baculus seu virga jurisdictionis sit insignis? Charta pro monast. Fusniac. 12. sæc.: *Homines de Fontaines, quia ipsa terra eorum Baticum est, habent in ea pasturas et bos-cum ad omnes usus*. Alia ann. 1188. ex Chartul. S. Vincent. Laudun. ch. 228: *Et sciendum est, quod Baticia de Erluns et de Dormicort, propria sunt S. Vincenti, nec in eis aliiquid juris habeo*. Nisi *Baticum* hic idem sit quod supra *Basti-cum*. Lit. Guill. episc. Lingon. ann. 1348. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 250: *Ostons du tout perpetuellement de la garde, du ressort, du Bateys et de l'obéis-sance du siège de Gurgé, etc. Hinc*

* **BATICIUS**, **VILLA BATICIA**, ville *Ba-teice*, in Lit. ann. 1325. tom. 1. Ordinat. Franc. pag. 788. Quæ jure communiae non potitur, ut definit Belloman. MS. cap. 4. art. 38: *Entendons nous pour villes Bateillieuses, hors de quennune*. Et cap. 21. art. 18: *Es villes ou il n'a pas commune, que on appelle villes Batelières-ches; atque adeo quæ suis legibus non regitur sed sub alterius dominio et protestate est, in quo villæ legis opponitur*. Vide in *Villa*. Charta ann. 1240. in Suppl. ad Miræum pag. 404. col. 2: *Si autem servi dictorum comitis et comitissæ.... in dictis villis.... venerint ad manendum, præfati comes et comitissa.... taliter se habebunt de eisdem contra nostrum capitulum, qualiter se haberent in villis Baticis nobilium de comitatu Haynoniensi. Et nostrum capitulum sic se haberet, et tantum dictis comiti et comitissæ faceret de eisdem, quantum ipsis facerent nobiles de Haynoniensi comitatū, si in villis suis Baticis servi dictorum comitis et comitissæ venirent ad manendum*. Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 154. r: *En chascune ville Bateisse, hors citez, chas-tiaus et bours, là ou grosses marchandises courrent communément, etc.*

1. **BATIFOLLUM**, Propugnaculi species, Italis *Batifolle*, nostris *Bastion*, seu ut quibusdam placet turris illa lignæ, quam *Berfredum* vocabant. Albertinus Mussatus lib. 5. de Gestis Italicor. post Henricum VII. Rubr. 4: *Ad propugna-culum, quod Tusci Batifolem vocant, se conferentes, etc. Hist. Obsid. Jadrensis ann. 1345. lib. 2. cap. 16: Ipsaque die quoddam Batifollum cum monos (id est, una) machina ultra portum, ubi primitus extitit sticatum, reædisfaverunt. Utitur passim Joan. Willaneus lib. 3. cap. 1.2. lib. 6. cap. 4. et alibi.*

BACIFOLLUM, seu *BATIFOLLUM*. Tabularium S. Flori in Arvern: *Medietatem molendinorum, Bacifollerum, graneria-rum, pratorum, alveorum, etc. Ubi bacifollum forte usurpatum pro molendino ventario, cuius ædificium in modum turris seu berfredi extrectum est*. Vide Octav. Ferrar. in *Bastone*. Vide *Batifol-lum* 2.

* **BATIFFOL**, apud *Baluzium* tom. 2. Hist. Arvern. pag. 184. in Charta ann. 1284: *Nec permittimus a nobis seu ab aliquo alio aliquod molendinum Batiffol seu laus seu malleos infra confines superius nominatos*.

* Haud merito *Cangium carpit Mura-*

torius tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi. col. 511. quasi *Batifolium*, idem esse atque *Belfredum*, nihil hæsitanus dixisset; præterquam quod enim id quibusdam placere scribit, aliam, quæ ipsi probabilior videtur, proponit interpretationem. Et certe, non unius formæ fuit ejusmodi propugnaculum; in urbium vel castorum obsidionibus, machinis a *Belfredis* parum dissimilibus utebantur, quas *Batifolia* appellabant. Inventar. MS. ann. 1366: *Ante dictum castrum (S. Germini) machinas seu Batifolla pro expugnando tenere non verebantur.* Eodem nomine donabant illa propugnacula, etsi non ejusdem formæ, quibus urbs vel castrum muniebatur. Ea quippe tantæ interdum erant latitudinis, ut equites et equos continerent, ut discimus ex Charta ann. 1326, apud laudatum Murator. ibid.: *Considerantes, quod utile et necessarium erat habere legales, probos, et in factis guerræ expertos viros, et bonos homines in dicto Battifollo, providebunt.... quod nobilis miles dom. Rodulfus de Garsonibus sit et esse debet stipendiarius communis Bononiae in dicto Battifollo, et habebat.... quatuor equos armigeros, quatuor equitatores, et duos roncenos.* Quod *Batifolium*, vix a *Bastita* diversum fuisse, recte observat Muratorius. Neque aliud esse videtur *Bateffon* vel *Bateffou*, in Lit. Ant. dom. de Bellojoco ann. 1361. ex Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 27. r^o: *Pour plusieurs engins, bricoles, hourdis de paliz, chaz, Bateffons et mines, etc.*

* **BATTIFOLLUS**, in Annal. Cæsenat. ad ann. 1328. apud Murator. tom. 14. Script. Ital. col. 1165: *Relevati fuerunt dicti Battifolli Forolienses.*

* 2. **BATIFOLIUM**, *Battuarium*, ubi panni, vel quernei cortices, aliave id genus tunduntur, idem quod *Batitorium*. Pariag. inter reg. et prior. de Paulhaguett ann. 1316, in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 273: *Item retinemus molendina facia et facienda, et Batifolli cum eorum decursibus aquarum, alveis, reclausis, etc.* Quo sensu intelligendum quoque supra est *Bacifolium*. Vide *Bateor*.

* **BATIFREDUM**, *BATTIFREDUM*, Propugnaculum, idem quod *Belfredus*, Ital. *Battifredo*. Annal. Mediol. ad ann. 1324. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 701: *Super portas Battifreda erigit, Battifreda erexit*, apud eum. tom. 12. col. 1016.

* **BATILARDUS**, Gladii seu cultelli species. Idem qui supra *Basilardus*, *Pugio*; apud Rymer. tom. 7. pag. 242: *Item, quod nullus dictorum scolarium, infra Universitatem prædiciam, in dies vel consuetudinarie, Batilardum portet, seu aliquem alium cultellum statui clericorum indecentem.*

* **BATILICUM**, Pactum inter Bonon. et Ferrar. ann. 1193. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 894: *Scilicet de omnibus drappis de Batilio, de lume zuccharina, etc.* Ubi in Cod. Bonon. monente editore, legitur, *debambacio*; quod magis placet. Vide *Bombaria*.

* **BATILLAGIUM**, Naulum, pretium pro navalii vectura solutum, Gall. *Le Fret*, apud eum. Rymer. tom. 9. pag. 542: *Necnon ad tot carectas, batellas et naves, una cum marinariis et laboratoriis, quod pro cariagio, Batillagio, seu fretagio.*

* **BATILLUM**, [vel *BATILUS*,] Papiae, *Thuribulum*, *pala*, *ferrum quo colliguntur carbones*. [Glossa. MS. Montis S. Eligii Atrebat: *Batillum, Thuribulum,*

pala, instrumentum quo carbones colliguntur, unde Horatius:

Prætexam, et latum clavum, prunæque Batillum.

Ubi *Batilli* nomine focus intelligendus est, in quo suaves odores incendebantur ad hospites et convivas recreandos. *Batilli* vocabulo etiam usus est Plinius 33. 8. Illud igitur a *Cangio* prætermitti potuisset in *Glossario* infimæ Latinitatis. Vide *Batulus*.

1. **BATILLUS**. Idem quod *Batillum*. Hermannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 98: *Quidam vero illuviores, eo veniente, omnes Batili camparum furati sunt.* Vita B. Roberti I. Abbatis Casæ-Dei lib. 2. cap. 16: *Duo majora signa pulsari ceperunt, ac Batillus illorum unius dilapsus frontem equi vibrando attigit.* Charta Joannis Episcopi Ambian. ann. 1345. in Tabular. Episcopat. : *Post primam pulsationem incontinenti Batillus grossæ campanæ ter vel quater tinctuerat, ad designandum quod sit obitus duplex.*

* 2. **BATILLUS** MOLENDINI. Gallice *Batele*, unde descendit farina in alveum, in *Glossar.* ex Cod. reg. 7679. *Glossar.* Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. 4120: *Batillus, Gall. Batans, Batail, in Ch. ann. 1323. ex Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 181: Faire clore ledit moulin, et de oster ou faire oster par eus ou par leurs gens et en leur nom le Batail dudit moulin.*

* **BATIMENTUM**. Vide infra *Battimentum*.

BATINUS, *Rusticus*, *Ugutioni*. *Batinus* habent *Glossa* Isid. *Papias, Bacunus*.

* **BATIOCA**, *Pater*, (l. *patera*) argenti ad sacrificandum. *Vetus Glossar.* MS. San-German. n. 501. *Papias MS. Bitur.* : *Batioca, Patena (Patera) argenti ad sacrificandum, liquidis apta.* Vide mox *Batiola* et supra *Bathoica* in *Bucca* 2.

BATIOLA, *VATIOLA*. diminutivum a *Batus* vel *Bata*, aut *Batta*. *Vasculum, poculum.* *Gloss. vetus: Batiola, πατηρίον.* *Glossa* alia Græc. Lat. : *Hortipion πατηρίδες, vatiola.* Plautus Colace: *Batiolum octo pondo habebat, accipere voluit.* Gregorius Mag. lib. 1. Epist. 42: *Qui etiam Batiolam patris sui restitui voluimus.* Vide *Batus*.

* **BATIS**, *ξαθός*. *Vetus Glossar.* Lat. Gr. i. *flavus*. Isidoro *Batis* est *nomen serpantis*. Plinius I. 32. cap. ult. refert inter pisces. *Bates* Græcis dicitur et Latinis, inquit Grævius ad *Glossar.* Isid. ibid. idem scriptor subdit ex *Glossario*: *Batis εἴδος ξαθός, Raia.* Vide *Batus* 3.

BATISCHA. *Annales Rerum Pisaniarum* ann. 1156: *Circuierunt undique civitatibus castellis et turribus ligneis, Batischis, pro timore Friderici Regis Romani venientis.* Ubi legendum videtur *bretischis*, vel *breteschis*. Vide *Bretachia*.

* **BATISMAL**, *Torcular, pressorium.* *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Batismal, presouer.*

* **BATISSAMENTA**, *Edificia*, Gall. *Batimenta*. Litteræ Guillelmi Catelli pro subsidio Terræ Sanctæ ann. 1223. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1177. B: *De quinquaginta milibus marcarum argenti, quas pix recordationis Philippus quondam Rex Francorum illustris legavit expendendas in subsidio Terræ Sanctæ per manum Templi, non expendetur aliquid citra mare, nec ultra mare aliquid de eis ponetur in emitionibus nec in aliquibus Batissamentis cuiuscunque laboris.* Vide *Bastimentum*.

* **BATISSICARE**, *Bene agere.* *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Batissicare, Faire bien.*

* **BATISTERIUM, BATIZARE**, pro Bap- tisterium et Baptisare. *Chron.* Par- mense ad ann. 1216. apud Murator. tom. 9. col. 764: *Et illo anno die Sub- bati IX. intrantis Aprilis incemptum fuit Batizari primo in Batisterio Parmæ de novo incepso, qui dies Sabbati erat dies Sabbati Sancti ipso anno.*

* **BATISTORIUM**, Molendinum seu battuarium, ubi panni vel quernei cortices aliave id genus tunduntur, idem quod *Batitorium*. *Charta Henr. Dalph. Metens. episc. regent.* Dalph. ann. 1322. in Reg. 101. Chartoph. reg. 105: *Nullo modo possint in dicto loco (Regalis monitis) construi facere molendinum aliquod seu Batistorium, etc.* Vide supra *Basti- torium*.

* **BATITOR**, Qui flagello frumenta ex- cutit. *Charta ann. 1170. ex Chartul. A. eccl. Camerac. ch. 88: Ecclesia nos- tra Batitores quo et quando volet, assi- gnabit, quorum unusquisque præfato ma- jori duodecim denarios et anserem dabit.* Rursum occurrit in *Charta ann. 1187. ibid. ch. 100. Triturator* dicitur, in alia ann. 1212. in *Chartul. C. ch. 60.* Vide supra *Barator*.

* **BATITORES** CLERICORUM, Ita se nuncupabant quidam facinorosi homines, qui Clericos cum obvios haberent verberabant. Arrestum contra Archiep. Lugdun. ann. 1333. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. inter Notas pag. 103: *Quod cum pridem ea parte defuncti Petri tunc Archiep. Lugdunensis requisitus fuisset, quod cum in suo Comitatu, sive terra, quidam publici malefactores habitarent, nullas tamen personas eidem nominando, qui Batitores et Correctores Cappellano- rum et Clericorum literarum curie Ecclesiæ Lugdunensis portitorum, se faciebant nuncupari, qui etiam per mercatos, villas et itinera publica Comitatus predicti, armati publice incedentes, dictos Clericos, Cappella nos, ac etiam portidores Ecclesiasticarum literarum inhumaniter verberabant. Vide *Battere*.*

* *Bateurs à loyer*, qui operam suam ad alterius inimicum verberandum locant, in Lit. remiss. ann. 1396. ex Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 240: *Ledit Estienne accompagné de quatre autres compaignons Bateurs à loger.*

* **BATITORIUM**. Vide *Batitorium*.

* 1. **BATITURA**, Tritura. Instrum. ann. 1292: *Super Batituras et secaturis eorumdem bladorum.* Ibidem: *Pro segaturis et Batituras dicti bladi.*

* 2. **BATITURA**, Verberatio, percussio. Vide in *Battere*.

* **BATIZARE**. Vide *Batisterium*.

BATLINIA. Capitulare de Villis cap. 42: *Unaquæque villa intra cameram lectoria, culcitas, plumatias, Battlinias, drappos, ... habeat.* Etiamnum Lemovices *Balinges* vocant, quod Franci *Couches*, seu fascias lineas quibus involvuntur infants: proinde in hac voce, literæ *ja*, consonantem efficiunt. Vide *Balinia*. [** *Panni lintei Lectorum*, Germ. *Bettlake a bett, Lectum et linnen*, *Pannus linteus*. ADEL.]

* **BATON**, Præstationis consuetæ species. Vide *Cosdupna in Consuetudo 4.*

* **BATONNUS**, Baculus, fustis, Gall. *Baton.* Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 40: *Percussit de quo- dam magno et atroci Batonno seu baculo in capite.* Vide supra *Basto*.

* **BATORIUM**, ut supra *Batistorium*. *Charta Dalph. ann. 1315: Concedentes... omnibus habitantibus, ... quod in ripperiis et rippagiis fluentibus per villam et vallem de Alavardo possint facere, construere,*

seu fieri vel construi facere molendinum vel molendina, Batorium vel batoria. Vide Batatorium. Batoire vero, Postis, vulgo Battant vel Ventail, in Chartul. Corb. sign. Cæsar fol. 100. r^o: *A este donné congé... de faire deux Batoires de gretz à son collier.*

* **BATRACHUS**, Rana, a Græco Bārpax. Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 216: *Cum palus illa innumerabilibus scateret Batrachis.*

* **BATRESCHÆ**. Vide Bretachæ.

* **BATRIX**, une mesure, in Glossar. ex Cod. reg. 7692. Vide Batus 1.

BATSUEINS, in Domesdei, *Nautæ*: sed proprie qui in scaulis et minoribus naviis operam navant, remigantes potius quam velificantes: ut sic dignoscantur a *Buscarlis*, qui grandioribus inseruunt; a *Bath*, cymba, scapha, et *Suant*, operarius. Spelmanus.

* **BATTA**. Vide Batus 1. et 3.

* **BATTAJA**, Prælium, pugna, acies. Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Scrip. Ital. col. 761: *Galeæ ipsæ solventes Famagostam attigerunt, et portum clavum invenerunt tribus cum chochis Jannuensi positis in Battajam.*

* **BATTALIERÆ**, Mumenta urbium aut castrorum, idem quod *Bataillie*. Instr. pacis inter Joan. Galeat. ducem Mediol. et Bergom. ann. 1493. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 379: *Item promiserunt... quod ipsi destruerent omnes Battalieræ, baestras, rastellos, et fortalitas constructas et fabricatas sine licentia speciali præfati domini.*

* **BATTALIOLA**, Ital. *Battaglinola*, diminut. a *Battaglia*, maxime vero dicitur de simulata pugna. Laudes Papiæ apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 22: *Ut autem a pueritia melius doceantur ad bellum... singulis diebus Dominicis atque festis... quædam spectacula faciunt, quæ vulgo Battaliolæ, sed latine convenientius Bellicula nuncupantur. Vide supra Battagliola.*

* **BATTANDERIUS**, Locus, ubi canabis tunditur et maceratur, idem quod supra Batenderius. Stat. civit. Saluciar. collat. 5. cap. 188: *Statutum est quod quelibet persona, qua tenuerit ad fictum vel alio modo Battanderium, teneatur bene et sufficienter adaptare et battere quandocunque canapum sibi portatum ad battendum. Pro battuario seu molenino, rursum occurrit ibid. cap. 136. Vide Batatorium et supra Batistorium.*

* **BATTARE**, **BATTIRE**, Triturare, flagello excutere, Ital. *Battare*, nostris *Battre*. Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. apud Joan. Nic. ab Homethem tom. 1. Hist. Trevir. pag. 696. col. 1: *Vadit ad scaram dominicam, et Battit de avena modios x... Debet tres dies in ebdomada post meridiem in scaram dominicam Battare. Bateillier vero dixerunt, pro Terere, extenuare, vulgo Broier, piler. Lit. remis. ann. 1870. in Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 78: *Une maison, nommée le Noir chevalier, là où l'en Bateille les guesdes assez près de l'église S. Martin à Amiens. Batues, Triculum excussum, ut videtur; sed palea nondum purgatum, in aliis ann. 1371. ex Reg. 100. ch. 885: Lesquelx supplians ont pris un porcel, une brebis,... certaine lame de gerbes, et le Batues, et en ont eu le grain. Vide mox in Battare 2.**

* **BATTATUM**. Vide Batus 3.

* **BATTENTES**, Sic appellati sunt homines cuiusdam Societatis S. Antonii de Monteciano, quod frequenter se flagellarent. Vide Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 885. ubi præter cætera docetur, hujus

Sodalitatis institutionem ad initia sæculi XIV. esse referendam.

1. **BATTERE**, Verberare, plagas inferre, Gallis *Battre*, ex Latino *Battuere*. *Factus legis Salicæ tit. 38. § 4: Si quis servum alienum Battiderit. Edit. Pithœana habet flagellaverit. Lex Langob. lib. 1. tit. 6. § 1: Si... turpiter eum tenuerit aut Battiderit. Tit. 8. § 24: Si battiderit, aut percusserit, pro una ferita, etc. Occurrat præterea § 29. et 30. 31. tit. 9. § 16. 26. tit. 16. § 4. tit. 25. § 47. lib. 2. tit. 11. § 4. [**] Rothar. 41. 125. 357. 358. Liutpr. 124. (6. 71.) Roth. 377. Rachis 3. Liutpr. 123. (6. 70.) Roth. 356. Liutpr. 120. (6. 67.) Vide *Battere*.] Capitulare Sicardi Principis Beneventani cap. 9: *Si quispiam militem vel quamlibet aliam personam simpliciter ambulante ligare aut Battere præsumperit tempore pacis, etc. Linum Battere, in Capit. Carol. M. lib. 1. cap. 81. [**] 75. ex Capit. Eccles. ann. 789. cap. 80. ubi Pertz. vol. leg. 1. pag. 66. lib. 20. scrispit *Battare*.] Ite in Capit. Rodulphi Bituricensis Archiep. cap. 26.] *Battere in scuria*, Gall. *Battre en grange* in Capit. Caroli Calvi tit. 31. [**] Edict. Pistense ann. 864.] cap. 29. [**] Vide *Battare*. Quoad etymon conf. vocem *Battuere* et Diez. Gramm. Ling. Rom. vol. 1. pag. 8.]**

* **BATTITUS**, Verberatus. Leges Rothari apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 47. col. 1: *Et si Battitus fuerit, aut si ligatus, similiter componatur.* [**] 377. in var. lect. Vide *Battitus in Battuere*.]

* **BATTITURA**, alias *ferita*, Percussio, Italis etiam *Battitura*, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 8. § 31. [**] Idem apud] [Murator. tom. 1. part. 2. pag. 76. col. A. in legibus Luitprandi: *Si quis alium aut aliam, servum aut ancillam batiderit, et per ipsum Batitiram ponderosi facti sunt, etc.*] [**] cap. 124.] Matth. Silvaticus : *Tubel, id est, Battitura seu squama metallorum cadens ab incide.*

* **Nostris olim Batture et Bature**. Charta ann. 1445. ex Chartul. Latiniac. fol. 43: *En concluant contre icellui de Sasseyville, que s'il confessoit les injures, Bastures, navreures et song fait, etc. Chartul. 23. Corb. ad ann. 1348: Le procureur desdits religieux les accusé ou denoncé d'une Bature et navreure. Charta ann. 1465. ex Chartul. S. Petri Carnot: A l'occasion desquelles Batures et sanc espondu, etc. Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2: Se la Bature n'est si esnorme qu'il n'en n'est ou lit, le blessé aura son recours; et c'est ce que l'en dit, Bien batu, mal batu, vij. soiz payera. Batison, Percussio ad mortem, ictus mortiferus in Lit. Remiss. ann. 1388. in Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 170: Par la coustume de Laon, les bouchiers dudit lieu peuvent vendre et exposer en vente toutes chars, jusques à deux jours et demi ensuivant et après la Battison ou tuoison d'icelle char. Nisi forte legendum sit l'Abatison, Actio qua aliquid ad terram prosternitur; qua ratione boves mactant. Bastouer, percussorium, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. *Bateure*, Clades, detrimentum, vulgo *Malheur*, échec, apud Christ. Pisan. in vita Caroli V. part. 1. cap. 8: *Par les Bateures infortunées ja longtems receues en son royaume, etc. Bature, Certus tubarum concentus, pugnæ sanguinem, vulgo Charge. Math. de Couc. in vita Caroli VII pag. 669: Au milieu de laquelle (salle à manger) ils jouerent de leurs trompettes une Batture.**

* **BATERIA**, Conflictus, pugna in jurgio, ex Gallico Batterie, in Fleta l. 2. cap. 1.

§ 25: *Placita Batteriæ, sanguinis fusi, debiti, transgressoris, etc. apud Will. Thorn, quæ vulgo Mesleix dicuntur.*

* 2. **BATTERE**, Tundere, macerare. Stat. Montis-reg. pag. 273: *Talis persona de civitate Montis-regalis et possibi Battere seu parare possit, et debeat panum seu canabum extranei ejicere. Vide Battere 1. et infra Battitor.*

* 3. **BATTERE PALMAS**, Gall. *Battre des mains*, Manibus plaudere. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 97. r^o: *Item quod nullus audeat vel presumat clamare vel palmas Battere post aliquod cadaver, etc.*

* **BATTICUM**. Murator. tom. 3. pag. 193. col. 2. E. ex Anastasio Bibl. de Visitis Rom. Pontif. : *Evangelium ex auro mundissimo cum gemmis: ubi pro gemmis alias legebatur Batticis; quod idem esse videtur. Vide Battatum in Batus 3.*

* **BATTIFOLLUM**, **BATTIFOLLUS**. Vide supra *Batifollum* 1.

* **BATTIFREDUM**. Vide supra *Batifredum*.

* **BATTIMENTUM**, Flagellatio, verbatio, Italis *Battimento*. Chron. Astense cap. 1. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 185: *Anno 1260. admirabilis Lombardorum facta est commotio, quæ Battimentum vocata est. Tunc eremitiæ exentes de sepulcris suis ad civitates venerunt, Evangelium prædicantes, sicut predicavit in Nineve Jonas propheta, et dicebant: Pœnitentiam agite, quia approxinquivat regnum celorum. Tunc viros, a majori usque ad minorem, pergentes vidi per civitates et loca, suos humeros fortiter flagellantæ flagellis, taliter ut inde sanguis exiret. Quidam autem Vercellenses venerunt Ast induiti saccis, et humeri eorum nudi erant, quos fortiter flagellabant. Tunc Astenses pro majori parte euntes nudi post eos per civitatem et burgos, ibant flagellantæ se. Episcopus Astensis, et omnis clerus, tam religiosi quam præbendarii, præcedebant eos, crucis portantes, psalmos et hymnos cantantes, portantes novæ vescilla cum figuris sanctorum; et in viis publicis omnes flexis genibus alta voce clamabant dicentes: Misericordia et pax nobis fiat. Et istud Battimentum incepit mense Decembri. Stat. contra Flagellantes ann. 1269. apud eum. Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. vii col. 471: *Quia per inimicos sanctæ matris Ecclesiæ, cum magna cautela, tractatum fuit et inventum fuit Battimentum annis præteritis, in offensionem et periculum partis Ecclesiæ, et in aliquibus partibus opportunum fuit, quod amici Ecclesiæ sibi in tali periculo providerent. Quia etiam dicitur quod tractatur simili modo Battimentum de novo. Vide Battenates, Battitores et Flagellatores.**

* **BATTIRE**. Vide supra *Battare*.

* **BATTISMUS**, pro *Baptismus*. Vide in *Batisare*.

* **BATTITOR**, **BATTITRIX**, Qui vel quæ cannabim tundit et macerat. Stat. Montis-reg. pag. 272: *Persona, cuius fuerit canabum, possit et debeat, si sibi placuerit, tenere nuncium suum ad batendum seu aplandum et custodiendum pro predicto pretio, sine eo quod solvatur eidem Battitrix vel Battitor. Vide supra Battitere 2.*

* **BATTITORES**, Iidem qui Flagellatores. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 42. ex Cod. reg. 4621: *Aliquam congregacionem frustratorum seu Battitorum, quæ in civitate Florentiæ vulgariter appellatur la Compagnia de Battitor, omnemque aliam talem congregationem fieri prohibemus,.... nullusque audeat se congregare*

in loco aliquo;... nec ire presumat se battendo, vel verberando, vel flagellando per civitatem predictam, nisi vultu et facie taliter discoperti, quod ab hominibus in facie videri possit. Vide supra Battimenti et mox Battuti.

* **BATTITORIUM.** Vide in *Batatorium*.

* **BATTITURA,** *BATTITUS.* Vide *Battere*.

* **BATTIZARE,** De sacro fonte infantem suscipere: *Estre parrein.* Histor. *Dolphin*, tom. 2. pag. 278: *Item solvit de mandato pro Battismo cuiusdam puelli, quem Dominus (Dolphinus) Battizavit.*

* **BATTORIUM.** Vide *Battatorium*.

* **BATTUALIA.** Vide *Battuatores post Battuere*.

BATTUERE. Papias: *Battuit, concidit, periclitatur.* Gloss. Isid.: *Cancellat, concidit, Batuit.* Gloss. Lat.: *Battuit, xarrōtē.* Vetus Charta apud Beslium in Regib. Aquitanis: *Ipse Agnaldus venisset super homines in sua forcia ex villa Cavañado, et exforciasset, et eos Batuisset injuste.* Marcellus de Medicam. cap. 36: *Mittes in pilam ligneam, atque illuc tandem Batues, donec sit subactissimum.* Apicius lib. 4. cap. 2: *Soleas Batues, et curatas compones in patinam.* Utuntur Plautus in *Casina* Act. 2. Nævius, Suetonius, Plinius, etc. [** Vide *Forcell. voce Batuo.*]

BATTUARIUM. Gloss. Lat. Græc. *Battuarium, ξύπνιον.* Gloss. Græco-Lat.: *Kotaviotripon, batuarium, Κότνανον, baculum.* [Mortarium, Gall. *Mortier*, id est, Vas in quo aliquid contunditur.]

BATTUTILIS, de metallo dicitur in laminas diducto, atque malleo contuso, *Metal battu.* Anastasius in S. Silvestro: *Bassilicam Constantinianam, ubi posuit ista dona: fastigium argenteum Battutile, quod habet in fronte Salvatorem sedentem in sella in pedibus.... pens.* lib. 120. In Leone III: *Cereostati Batutiles.*

* **BATTULIS,** Eadem notione, apud Murator. tom. 3. pag. 106. col. 1.

BATTUTUS, *BATTUDUS.* Verberatus. Gloss. Lat. Græc.: *Battutum, τυπτηλέν, Battutum, κοπτοτό:* sic enim legendum pro *battatum*, *xoxkwtōv.* Lex Alaman. cap. 98. § 2: *Si porcarius ligatus de via ostatus, et vel Battutus fuerit. Ferrum Battendum, vel Battutum, in Formula 119. inter Lindenbrogianas. Italis Battuto, est pavimentum, seu solum loci operi: Terracio, luogo mattonato, scoperto.* Vide *Battere* 1.

BATTUATORES, *Batavat*, Senatori l. de Orthograph. cap. 5. qui ab eodem fonte, quo *battalia*, deducit. Vide *Salmasium ad Spartianum* pag. 59. [** Vide *Forcell. noviss. edit. voce Battalia*, ubi jam addendus Incert. Auct. de arte Gramm. apud Endlicher pag. 100. cap. 143: *Hæc Battalia, al. rupvastai τῶν πογόπαχων.*]

* **BATTUS.** Vide *Batus*.

* **BATTUTI,** Pœnitentes, qui flagellis corpus suum castigant. Chron. Foroliv. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 874: *Et cincti erant cingulis, sicut consueverunt facere Battuti, et ibant percutiendo se cum strititis.* Vita B. Nevoloni tom. 6. Jul. pag. 497. col. 2.: *Faventiam reversus (Nevolonus) institut societatem, quam vocant Italice de Battuti, quæ usque ad præsentem diem ordinationes ab eo relicta servat.* Vide supra *Battidores*.

* **BATTUTILIS,** *BATTUTUS.* Vide *Battuere*.

1. **BATUDA,** Species piscationis, cum pisces scilicet in aqua exagitantur, cogunturque diverberata, seu *batuta*, aqua in unum locum confugere, quo facilius capiantur. Charta Occitanica ann. 1311.

ex 47. *Regesto Tabularii Regii num. 130: Quod quicunque de cætero piscabitur in aquis stagnorum Lunelli et Melgorii cum artibus piscandi, videlicet Batuda, vel fchorra, vel avus, vel seze, vel retibus subtilibus, vel rezaill, possint applicare ubi voluerint cum piscibus quos cum dictis artibus ceperint, etc.* Infra: *Et quod de cætero in aliquo prædictorum stagnorum... non piscentur cum Batuda, prout prohiberi dicitur, extitit consuetum.* Item ordinavit, *quod quicunque de cætero piscabuntur in aquis dictorum stagnorum cum bruguia, sive cum bologio, sive cum quibusdam aliis artibus, cum quibus usque nunc piscari extitit consuetum, exceptis artibus in proximo capitulo expressatis, teneantur solvere drechuram sive pulmentum consuetum domino, in cuius aquis cum dictis artibus piscabuntur, etc.*

* *Charta ann. 1397. in Reg. 155. Char-top. reg. ch. 117: Piscantes cum pluribus et diversis rethibus, filatis, thesurus, etiam cum Batudis et vergatz; per ordinaciones regias prohibitis. Battizon dicitur in Privil. Mäcer. ad Mosam: Il peut pescher à tous autres harnas et manieres quelzconques, resques, les rois, perrieres, les trayneaux, Battizons, et perser le fond de ladite rivière. Bas, Retje species, in Stat. Phil. Pulcr. ann. 1288. inter Consuet. MSS. Genovef. fol. 35. v°: Le Bas, la seine espesse, la truble espesse,... rebours, etc. Distinguenda ergo nec linea ductu jungenda voces Bas et Rebours vel Robouoir, quasi unica sit vox, ut editum est tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 535. art. 72.*

* 2. **BATUDA,** Ager, ut videtur, dumis consitus idem quod *Brolium*. Vide supra *Basticum*. Charta Phil. Pulcri ann. 1300. in Lib. ruh. Cam. Comput. Paris. fol. 80. r. col. 2: *Cum terris arabilibus et albergis, terris incultis, Batudis, nemoribus et bartis, cæterisque terris.* Hinc

* 3. **BATUDA,** Servitiū genus, quod vasalli domino faciunt diverberando dumeta, ut inde ferras facilius exigant, Galli dicemus, *Faire la batue.* Constit. MSS. Ferdinand reg. Aragon. ann. 1413: *Et cum non deceat dominos, qui cavalcatas vel alias servitutes reales vel personales, ut puta jovas, Batudas, et alia servitia recipere habent ab hominibus, qui de sacramentali existunt, etc.*

* 4. **BATUDA,** ab Ital. *Battuto*, Academicus Cruscanis, o *Pavimento di terrazzo, o di luogo scoperto.* Lat. *Solarium, solum, tabulatum, pavimentum.* Charta 1324. ex Tabul. monast. Montisol: *Osiilius abbas de consensu et voluntate conventus... assignavit fratri Alberto de Lissaco, ejusdem monasterii monacho, quamdam cameram subtilis dormitorium faciendam,... sub hac conditione, videlicet quod ipse Albertus faceret de suo proprio mejanum sive parietem de petra et de bart, et Batudam de mortorio inter ipsam cameram et aliam juxta eam faciendam.*

* **BATUDUS,** Verberatus, apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 47. col. 1. in Legibus Rotharis. Vide *Battutus in Battuere*.

* **BATULA,** orum, sunt vascula ad portandum carbones apta. Gemma Gemmarum. Vide *Batus*.

BATULUS. Ado Vienn. in *Martyr*. 4. Id. August. : *Allata sunt omnia genera tormentorum, plumbeate fustes, laminæ, ungues, lecti, Batuli.* Qua voce, batillos, vel *batilla*, innui censem Rosweidus, de quibus Plin. lib. 33. cap. 8. lib. 34. cap. 11. et Treb. Pollio in Claudio. Sunt autem *batilli*, ferrea instrumenta, palæ si-

militidine, quibus prunæ in fornacibus colliguntur. Vide *Casaubonum ad eundem Polionem*, et supra in *Batillus*.

* **BATUM,** *Ιπάρον.* Vetus Glossar. Lat. Gr. i. *Porrum.* Vide *Batus* 3.

* **BATURA AQUEÆ.** Charta Calmontis in Dumbis anni 1397: *Baturam sive restagnationem aquæ stagni de Pagnis, quæ aqua tangit vel tangere potest calceatum stagni de Furcis.* Secundum usum stagnorum Bressiæ, stagnum inferius non debet restagnare usque ad calceatum stagni superioris; quia calceata stagni superioris dirui posset ab aquis inferioribus: dum enim flat ventus aquæ restagnantes insurgunt in calceatum stagni superioris, et eam quodammodo *Batunt*, (hinc *Batura*) sicque calceata diruitur.

1. **BATUS,** **BATTA,** Mensuræ species. Vetus agrimensor: *Batus constat modius 2. totidem sextariis.* Duo *Bati metretam faciunt, qui sunt sextarii 100.* Isidor. lib. 14. Orig. cap. 25. [** lib. 16. cap. 26. sect. 12]: *Batus vocatur Hebraica lingua ab olearia mola, quæ Bath apud eos, vel Bath nominatur, capiens 50. sextaria, quæ mensura una vice molæ proteritur.* [Papias MS.: *Batus sive Badus, decima pars chori 50. sextaria capit.*] Ebrardus in Græcismo :

Est mensura *Batus*, proprium quoque dicto *Batus*.

Gloss. *Ælfrici, Batus, Amber, i. amphora.* [** Redditur etiam vocibus *Sester* et *Mitta*, in Bibl. Anglosax. Vide *Bosworthum.*] Gloss. Lat. Gr.: *Batta, Bato.* Jo. Brompton. in Ricardo I: *Similiter et de Batis vel amphoris, seu metretis, quas vulgo galones dicimus, legitimas statuit mensuras.* Apud Hebreos *Bato* fuit mensura liquid. 72. sextarios Atticos continens, de qua copiose egit Georg. Agricola lib. 1. de *Externis mensuris, quam æqualem amphoræ Atticæ, quæ Græce πετρής et σάδος dicitur, fuisse ait.* [Lucas 16, 6, ubi in antiqu. versionibus est *Battos*, Vulgata habet *Cados*, aliis vero locis *Batus*. Utitur hac vox Hieron. in Isaïam 2, 5, 10. Confer Martin. Lex. Philol. Isidorus sua hasuit ex Epiphan. de Ponderibus pag. 178. Locum vide in Stephan. Thesaur. Ling. Græcæ, Didot. edit. vol. 2. col. 17. ubi Lud. Dindorf. monet vocem *σάδος* ab interpolatore Hesychio inlatam esse.] At sequioribus sæculis, *batus* vas etiam fuit, quo avenam ad equorum pabulum dimetiri solebant. Gloss. Lat. Gall. *Batus, Measure, Provenchier, id est, mensura præbendaria.* Hinc qui avenam equis distribuebat, *Abatis* dictus. Vide supra in hac voce.

2. **BATUS,** **BATTUS,** **BATELLUS,** **Scapha, cymba, Gallis Bateau,** forte quod in modum *Bati*, de quo mox, confecta esset. A *Bat Saxonico*, quod *scapham* et *cymbam* significat, deducit Spelmanus. Gloss. *Ælfrici, Linter, Bat.* [** Engl. *Boat.* Vide supra *Batsveins.*] [Maclovientes etiamnum dicunt *Bat* pro *cymba*.]

BATUS. Leges Ethelredi Regis cap. 23. [** De institut. London. cap. 2.]: *Qui ad pontem veniet cum Bato, ubi piscis inest, unus obolus dabatur in thelonium.* Monast. Anglic. tom. 3. pag. 97: *Et ex domo patris mei unum Batum in piscatura Cestriæ, ubicunque voluerint ad piscandum, etc.*

BATTUS. Diploma Philippi M. seu Longi. Regis Franciæ, pro *Abbatia S. Wandregisili* in Normannia, in Monastico Engl. tom. 2. pag. 1005: *Liberum quoque transitum Battorum eorum, sive navium, per Sequanam ascendentium, etc.*

Batti, apud Joan. Villaneum lib. 6. cap. 70. 71.

BATELLUS, Italis *Batello*, Picardis *Batel*, Francis *Bateau*, Godefridus Monachus S. Pantaleonis ann. 1218: *Orta maxima tempestas, et naves separatae sunt ab invicem, et quædam ex eis Batellos suos vi tempestatis amiserunt*. Math. Paris ann. 1245. *Misimus ultra aquam per Batellos* 300. *Wallenses*. Charta Ricardi Regis Angl. pag. 47: *Cum applicatione, oneratione, et exoneratione navium, Batelorum, et aitorum vasorum in dictis aquis, etc.* Tom. 2. pag. 1021: *Unum Batellum et unum rete libera ad pescationem*. Addit. Chron. Nangii ann. 1296. [Rymer. tom. 2. pag. 636. Instrum. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 69. D. Anecl. Marten. tom. 1. col. 649. etc.]

BATELLA. Leges Burgorum Scoticorum [tit. 125. § 2: *Naves, Naviculae, Battælae*. V. Fletam lib. 1. cap. 25. § 9. cap. 44. § 1.]

*** 3. BATUS. Genus holteris**. Gloss. Isid. In Excerptis Pithœcanis legitur *Batis*. Ad quæ Grævius ait: Utraque lectio potest ferri. Nam, ut prosequitur hic auctor, apud Plinium 26.8. *Species est batis hortensiæ*. Est et marinæ, de qua idem 21. 50: *In Italia paucissimas novimus, fraga, tamnum, ruscum, batin marinam, batin hortensem, quam aliqui asparagum Gallicum vocant*. Ad priorem locum Harduinus observat, crethmon non esse bacillas, sed portulacam marinam, quæ apud Matthiolum in Dioscoridem pag. 16. conspicitur; Batin vero hortensem, de qua ad ultimum locum agit idem Harduinus, censem esse sativam portulacam, crethmon vero marinam: cuius rationes videntur mihi vero similes. Batum vero genus herbae, seu oleris esse, Festus etiam auctor est. In Glossario Lat. Gr. pro *Batus* scribitur etiam *Batis*: *Batis, εἴδος ἀχάνθας, Βοτάνης*. Sed legendum censeo, *Batus*. Glossar. Gr. Lat. *Βάτος, hic rubus, rucus, batta, sintex*. Legitur quoque *Batta* in Lat. Gr.: *Batta, Βάτος, Battatum, κοκκωτόν*, hoc est monile ex unionibus consertum, Nam *Battus* Papias exponit *gemma*: *Batus, Gemma*. Sic vero margarita videntur dictæ fuisse a similitudine capitum porri. Nam si Glossis credimus, *Batum* est porrum: *Batum, πράσον*. Aliæ Gloss. Gr. Lat. *πράσον, Porrus, porrum, Batum*. Possent etiam credere *κοκκωτόν* esse purpureum, quia in Glossis *Βάτος* exponitur *Sandix*; sic enim legendum pro *sintex*. Nam *σάνδιξ* est et herba tincturæ apta et pigmentum. Vide Salmasium ad *Vopiscum* pag. 369. Sed ut verum fatear, pro *Battatum*, scribendum puto *Baccatum*, quod Virgilio idem est quod unionibus ornatum, Isidoro *Margaritatum*. Fere hoc usque Grævius: post quem voces Plinio quidem notas, sed obscuras atque prætermissas in vulgaribus Dictionariis hic referre pretium duximus. **[** Batus, Genus, herbæ, apud Festum. Vide Forcellini.]**

*** 4 BATUS**, adj. *Humilis*, Gall. *Bas*. Charta ann. 1391. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 59: *Item quod in dictis nemoribus... sunt arbores modice et Batæ, et nullomodo abiles pro hedificiis construendis vel reparandis*.

*** BATUTILIS**. Vide in *Batuere*.

*** BATUTA**, Lac pressum. Vide *Balduca*.

*** BATUTUS**, Tusus, fabricatus. *Battu* nostris eadem notione. Stat. civit. Astæ ubi de Intrat. portar. : *Folia argenti Battuta, quæ fertur de Janua, solvant pro qualibet libra ponderis lib. xxxvij.*

*** BATZIO, BATZIUS**, Monetæ genus, simul duos solidos nostros, salvo justo, conficiens, vel aliquid ultra, ut notatum legitur, monente Editore, ad marginem Latinæ interpretationis Mirac. S. Gebhardi tom. 6. Aug. pag. 127. col. 1: *Quibus (pueris) dedit sex Batzios, ut ibidem sacrum diceretur, et tres candelulæ accenderentur*. Marquard. Freher. de Re monet. vett. Rom. etc. tom. 11. Antiq. Roman. Græv.: *Batziones a Bernensisibus cum ursi signo introducti; quorum tota in Germania jam plurimus usus, cum quinta decima sit pars floreni*. Vide *Baciones et Bacius*.

BAVA, Saliva, fluor saliva, Gallis *Bave*, Hispanis *Bava*. Academicis Cruscanis: *Bava, schiuma che da se stessa esce dalla bocca di gli animali*. [Cambro-Britannis ex Johan. Davies *Baw, Lutum, etc.*] *Bava in ore*, apud Michaelm Scotum de Physiologia cap. 12. [**[** Vide Murator. Antiquit. Ital. vol. 2. col. 1152.]**]

*** BAVARA**, Gall. *Bavelle*, Hisp. *Bavadero*, Pectorale linteum est ab aure ad auren mento subtensum ad excipendam in infantibus *bavam*, et ad colli ac pectoris nuda in virginibus præsertim Deo sacris decenter obtegenda. Acta SS. Martii tom. 2. pag. 41: *Sibi quam sacrae virgines Bavarum vocant, depopositi*.

*** BAVARII**, Servorum genus. Charta Henr. III. ann. 1056. apud Joan. Nic. ab Hontheim tom. 1. Hist. Trevir. pag. 400. col. 2: *Servientes vero,... sive qui foris vel intus dagescalci, vel pistores, Bavarii, aut pistatores, cocci, aut lavatores*.

*** BAVARUM**, ut *Bavara*, Gall. *Bavette*, Hisp. *Babador*, Ital. *Bavaglio*. Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 798: *Qui discumbens Bavaram a famulo petuit, et ad colum posito, comedens fercula per Bavaram spargebat*.

*** BAVASSORES**, in Charta ann. 1126. instr. tom. 6. Annal. Bened. pag. 650. col. 2. pro *Vavassores*. Vide in hac voce.

*** BAUBA**. Limborch. Hist. Inquisit. Tolos. pag. 24: *Item semel accommodavit asinum suum ad portandum Baubam Heteriorum; f. Rauba*.

*** BAUBAYNA DE BONBASSE**, Tela gossypina, Gall. *Toile de coton*. Informatus pro *passaggio transmarino* ex Cod. MS. Sangerm.: *Vult hoc velum seu requirit continere XXX. quinque pecias Baubaynarum de bonbasse qui sunt CLX. canne cum tribus velonibus arboreis*. Vide Billeus, [**[** Vide Murator. loco laudato in Bava.]**]

BAUBELLA, numero multitudinis, Res pretiosæ, veluti gemmæ, uniones, et alia ejusmodi, quæ vulgo *Babioles* appellamus, alias *Joyaux*. Rogerius Hovedenus in Ricardo I: *Tres partes thesauri sui, et omnia Baubella sua divisit Othoni nepoti suo Regi Alamannorum. Bambola, Italæ est vitrum speculi, fortassis etiam ipsum speculum. Specula vero sunt in mundo muliebri, unde forte etiam nostri hauserunt suum Babiole*. Vide *Baculum*.

1. BAUCA, Vasis species. Gloss. Lat. Græc.: *Bauca, εἴδος ἄγγειον*, Perperam editum bavar. Alibi *Mascuta, βάκχη*. Ubi *Mascauda* legendum, monet Salmasius. Gloss. Gr. Lat. *Baukis* hoc *viniferum*, vas scilicet vinarium, Græcis *οίνοφόρον*. Sed et pro *hoc*, forte legendum *vas*. Anast. in Leone IV. pag. 167: *Sed et in Ecclesiis multa dona obtulit..... Cantharam exauratam unam, Baucas exauratas 3. fibulatoria 5*. Idem in Benedicto III. pag. 206: *Coronam ex auro pens. libr. 4. Baucas ex auro paratissimo duas pens. libr. 5. sparam cum auro purissimo ligatam*.

[**[** Conf. Bacca 2. et Forcellin. An** *huc spectat vox Bauc*, apud Raynouardum in *Glossar. Rom. pag. 200.*]

BAUCA, scribitur in Historia Ignoti Casinensis de Rebus Langobard. cap. 10. [**[** Pertz. pag. 226.]** *Siconolfus Princeps... de B. Benedicti Cœnobio thesaurum abstulit plurimum: siquidem vice prima baiziam argenteam unam, Baucas par unum in gemmis et smaragdis, spara par unum, etc.* Vide *Bauga*.

BOCA, Leo Ostiensis lib. 1. cap. 28: *Tulit in calicibus, et patenis.... phialis quoque et hamulis, Bocis, ac fibulis auri libr. 130. Ubi quidam Codd. habent bocis, alii baucis.*

BOCCOLA, Εἴδος ἄγγειον, in *Gloss. Lat. Gr.*

BOCLARIS, Idem quod *baucalis*. Necrologium Viennensis Eccles. apud Petr. Chifflet. in Tornutio 3: *Id. Jan. obiit Boso Rex... qui dedit... casulas 12. pallia 11. et vestimenta sua aurea regalia, et Boclares argenteos*.

BOCULARIS. Chronicon Centulense Haerulif. lib. 2. cap. 10: *Hanappi argentei superaurati 13. concha argentea major...* *Bocularis argenteus unus, urcei argentei cum aquamanilibus suis*. Lib. 3. cap. 3: *Fanones 14. Boculares 2. conchæ 2*.

*** BAUCUS**. Testamentum Dadiæ ann. 813. tom. 1. Hist. Occitan. inter Instr. col. 39: *Baucos vero meos aureos, quos a domino ac piissimo D. Carolo Imperatore accepi, vel ipse mihi donare jussit, ipse cui ego eleemosynam meam injunxero pro remedio in sacerdotibus ac pauperibus erogare faciat*.

BUCCULARE Eadem, ut videtur, origine. Marcellus Empiricus cap. 8: *Deinde agitantes diu, et colabis linteo tenui, et mittes in Bucculare rude, vel diligenter nitidatum, deinde lento igne decoques*. Cap. 23: *Aris florem... in Bucculari decoques*.

*** BAUCALE**, Idem quod mox *Baucalis*, Gall. *Bocal*. Vita S. Oswaldii Archiep. Acta SS. Benedict. sicc. 5. pag. 754: *Deinde insuper eadem mulier casulam unam et albam, et cetera omnia sacerdotalia... duas quoque pelves argenteas, duas cortinas et unum Baucale, et sellam suam cum omni equestri apparatu*.

BAUCALIS, Idem quod *baeca*, a qua voce deducitur. Gloss. Lat. MSS. Regium, et Isidori: *Gelonem, Baucalem*. Gloss. MS. Eccl. Paris. *Baucalem, gellonem ubi infusio fit*. Papias: *Gelonis, Baucalis, vas*. Alibi: *Baucalus, gello, ubi infusio fit, vas*. Gloss. Lat. Gr.: *Gillo, βαυκάλον*, Gloss. Camberonense: *Gillo, vas fictile, id est, Baucalis*. Charta Hugonis Ducis Burgund. ann. 1077. pro Ecclesia Avallonensi: *Tersoria tria, Baucales tres, cornix linearis sex, etc.* Ex his emendanda Charta alia apud Perardum in Burgund. pag. 27: *Etardio, Baucale 1. et bracharia aurea una*. Ubi perperam *Braucale* habetur. Alexandrinorum et Ægyptiorum vox fuit, si Philostorgium audimus lib. 1. cap. 4. qui Alexander quendam Presbyterum βαυκάλιν πυηπατum ait, διὰ τὸ σαρκὸς πέπτραφον, ὅγκον ὑπὸ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ σεωρευμένον, ἔγγονς ὁστραχίνου ἐκμεμηῆσαι στῆμα, ἀπερ ὄν Baucalæ ἐπιχωρίως Ἀλεξανδρεῖς εἰώθασιν ὄνομάτειν: *propter carnis videlicet quæ supercreverat in dorso ejus, molem, collectam ad modum et imitationem vasis testacei, quod Alexandrinii vernacula voce Baucalas appellare solent*. A Philostorgio hausit quæ in eam rem habet Nicephorus Callisti lib. 5. cap. 5. Id etiam observat Cassianus lib. 4. de Cœnob. Instit. cap. 16. ubi de Ægyptiis Monachis: *Si quis gillonem fictilem, quem Baucalem nun-*

cupant, casu fregerit. Quæ totidem verbis habentur in Pachomii Instit. § 5. **Bau-**xalæ et Bauxalæ eadem notione usurpat Achimes cap. 177. ubi perperam xauxalæ habetur, et cap. 198. Bauxalæ, Johan. Moschus cap. 19. Prati spirit. Alexander Aphrod. lib. 1. Problem. 94. Vita S. Macharii Abb. Ægypt. cap. 5. Gregorius in Vita S. Basili junioris n. 33. 34 et Bauzalæ Nicarchus in Epigr. lib. 2. Anthol. pag. 161. Edit H. Steph. [** Vide Cangii Glossar. med. Græcitat. voce Bauzalæ et H. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. Edit. Didot. vocibus Bauzalæ et Bauzalæ, ubi G. Dindorf. Bauzalæ præferre videtur.]

[2] **BAUGA**, Armilla. Vide Bauga.

[3] **BAUGA**, Tegula lignea. Acta SS. Junii tom. 5. pag. 602. in Miraculis S. Theobaldi: *Joannes Pauli quorundam stabulorum parietes tegulis ligneis, quas hic appellant Baugas tegens, de scalis decidit in vicinum hortum.*

BAUCAGIUM, Præstationis species. Statutum Philippi Pulcri Regis Franciæ ann. 1803. in 12. Regesto Chartophylaci Regii ch. 138: *Item ordinamus quod Pedagiarii seu Leudarri nova pedagia, Baucagia seu leudas non exigant seu levant in locis ubi non est fieri consuetum.*

[4] **BAUCATEM**, Gellonem. Glossar. Isid. Rectius in Pithœanis: *Baucalem.* Vide Baucalis.

BAUCENS, BAUCENT. [BAUCENNUS.] Albo et nigro interstinctus, vel bipartitus. Jac. de Vitriaco pag. 1084: *Vexillum bipartitum ex albo et nigro, quod nominant Baucant, præmium habentes.* [apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 276. legitur, Baucant.] Hoc vocabulum præsertim usurpant Scriptores vernaculi de equis quorum pelles nigro et albo interstinctæ sunt. [Madox Formulare Anglic. pag. 423: *Legavit runcinum Baucennum, qui fuit Burdel.*] Le Roman de Garin:

Li Rois sera sor Baucens le flori.

Alibi:

Et emmenerent de sor Baucens destrier.

Alibi :

L'en li ameine son auferrand destrier,
Ce fu Baucens, qui tant fist à prouier.

Le Roman de Roncevaux MS.:

Les chevaux brochant bruns et Baucens, et sors.

Infra :

Ni a celi n'ait auferrant corsier,
Bausant ou brun, por son cors anier.

Le Roman de Gaydon :

Li brun Bausans estoit si volentis,
N'ot plus courant en cinquante pais.

Will. Guiartus ann. 1268 :

Et destriers de pris benissans
Blans, noirs, bruns, baïs, Baucens et baillies.

[5] Plura vide ap. Raynouard. Gloss. Roman. vol. 1. pag. 201. voce *Bausan.*]

* **BAUCENDUS**, Equus albo et nigro interstinctus. Gall. *Baucent.* Comput. ann. 1244: *De quodam chaçatore bruno Baucento, pro domino comite, xiiij. lib. De quodam chaçatore Baucento, xij. lib.*

* **BAUCHANTUS**. Eadem notione. Matric. official. reg. Franc. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 49. col. 1: *Comes de Vaudemonte. Equum... bayum Bauchantum xxvi. lib. Col. 2: Rogerius comes Convenarum. Equum... favum Bauchantum.* Occurrit rursum ibid. pag. 50. et 51.

* **Baucent**, Vexillum, signum, Gall. Pavillon. *Æstimatione rerum necessar. pro*

exercitu Scotiæ in Reg. sign. *Croix Cam. Comput. Paris. fol. 186. v.*: *Un grant Baucent vermeil, qui sera au bout du mast en enseigne nuit et jour.... v. Baucent batuz à or pour les trois grans nefz le roy et pour deux galées. Bauccrolle, milis vexillum, apud Joan. de Saintre cap. 6.*

* **BAUCHORIUM**, pro Gauchorium. Vide infra *Gauchatorium.*

BAUCIA. Constantinus African. lib. 7. Panotechn. cap. 16: *Est et cibus de quo feces egrediuntur plus quam accipitatur, sicut Baucia sunt et rapula.* Vide *Bausid.*

* **BAUCIS**, Vetula, Gall. Vieille. Lit. remiss. ann. 1349. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 338: *Qui de la Porta Raymondo de Bouello interrogando, pettit, qua de causa matrem suam appellaverat Baucem seu vetulam.* Pro quavis paupere muliercula utitur Pers. Sat. 4. 21. ab anu pauperula hujs nominis apud Ovid. lib. 8. Metam. v. 631.

* **BAUCULUS**, Radicis medicinalis genus, vel emplastrum ex illa radice compositum. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 461: *Apporuit autem super apostema mater radicem evisci tritam, que vulgo dicitur Baucus.*

* **BAUCUS**. Vide in *Bauca* 1.

BAUDATOR. Proditor. Vide *Bausia.*

* **BAUDATUM**, Tegulae vel lateris species. Gall. *Brigue, tuille;* nisi sit Tabula sectilis tegendis domibus apta. Inquisit. super destruct. bastide Sabran. ann. 1361. ex Cod. reg. 5956. A. fol. 81. v: *Item dictum furnum copertum de Baudato, diruptum in duobus caninis. Bauche certe ultima, ut videtur, notione, occurrit, in Chron. S. Dion. lib. 5. cap. 17: L'eglise notre Dame et de tous Sainz, qui jadis fu apelée Pantheon, fit courir de Bauche. Bauke, eodem intellectu, in Charta Goberti abbat. Montis S. Mart. ann. 1301. ex Chartul. ejusd. abbat. part. 4. fol. 88: Nous li devons livrer et amener tout mairien seur le liu, hors mis pel, late, verge et Bauke; et il doit mettre en oeuvre.* Vide *Scindula.*

BAUDEKINUS. Vide *Baldakinus.*

* **BAUDEQUINUS**, Idem quod *Baldakinus*, Fanni species. Vide in hac voce.

* **BAUDERAGIUM**, Vide supra *Banderagium* 1.

* **BAUDERIA**, Ita omnino scriptum in Charta ann. 1888. ex Bibl. reg. quod moneno, ne quis legendum aut restituendum esse *Banderia* existimet, præsertim cum sit ejusdem notio: *Item pro sex Bauderias, et una magna Bauderia, vocata Estendar, de armis dicti domini regis, xlvi. floreni currentes.* Vide *Bandum* 1. et supra *Baucendus.*

* 1. **BAUDERIUS**, pro *Banderius*. Vide supra in hac voce.

* 2. **BAUDERIUS**. *Porta Bauderii Partiensis*, in Lit. ann. 1360. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 449. Regio urbis Parisiæ varie scripta in veteribus Chartis: quod observare placet ad historiam illius illustrandum. *Porta Bauderier*, in Ch. ann. 1219. ex Tabul. S. Magl. *Porta Balderii*, in Ch. Phil. V. ann. 1321. in Reg. 60. Chartoph. reg. Ch. 205. *Porta Baudoardi*, in Ch. ann. 1351. ex Reg. 81. ch. 99. *La porte Bauderier*, in Lit. ann. 1358. ex Reg. 86. ch. 537. *La porte Baudet*, in Lit. ann. 1397. ex Reg. 153. ch. 89. *La porte Baudéer*, in Necrol. MS. eccl. Paris. ad. vj. Kal. April. Vide novam edit. Glossar. Menag. v. *Baudais*. Hist. urbis et diœc. Paris. D. *Le Beuf* tom. 1. part. 1. pag. 127. tom. 5. pag. 100. et 101. ubi a *Baudachario* quodam, qui ann. circ. 700. vivebat, nomen illud accersendum pu-

tat. [** Conf. Geraldii librum *Paris sous Phil-le-Bel*, pag. 284.] Quod vero trito fertur proverbio ex Consuet. Lauriac. En la coutume de Lorris, les battus payent l'amende, idem de Jure Portæ Bauderii dictum reperitur in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 270: *Ce seroit grief (que le blessé fisse, les frais de l'écot pour la réconciliation) et le droit de la Porte Baudoyer, qui est batu, si l'amende. Quo spectet, et unde orta hæc consuetudo, haud satis perspicio. Consule Diction. Trevolt. v. *Coustume*. Vide supra *Battitura* in *Battere* 1.*

BAUDIA. Vide *Bausia.*

* **BAUDOPHORUS**, Vexillifer, apud. P. Daniel. tom. 1. Milit. Franc. lib. 6. cap. 8. pag. 493. Vide supra *Baucendus* et *Bauderia.*

BAUDOSA, Instrumenti musici species. Aimericus de Peyrato Abbas Moisiaensis, in Vita Caroli M. in Cod. MS. 1343. Bibl. Regis:

Quidam Baudosam concordabant,
Plurimos cordas cumulantibus.
Quidam triplices cornu tonabant,
Quidam foramina inciduntibus.
Quidam chorus consonantes,
Duplicem cordam perstridentes.
Quidam taborellis rusticabant,
Gressum sonum præmittentes.
Quidam cabreta vasconabant,
Levis pedibus persantibus.
Quidam liram et tibiam properabant,
Alios tactu præcedentes.
Quidam harpam alte pulsabant,
Prolixas virgulas sic gerentes.
Quidam rebecam arcabant,
Muliebrem vocem confingentes, etc.

* **BAUDRA**, BAUDREA, Baltheus. Vide *Baldrellus.*

* **BAUDRARIUS**, et **BAUDREUS**, Qui coria quævis parat, *Baudroyer et courroieur*, in Lit. ann. 1384. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 104. Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 93: *Littera acquisitionis magisterii tannieriorum, Baudreiorum, peliparioriorum, etc.* Quorum ars *Baudroirie* nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 105: *Jehan Chemier pourve varlet apprensis au mestier de Baudroirie.* Reg. sign. *Pater Cam. Comput. Paris. fol. 252. r*: *Marchans et vendeurs de toutes choses appartenans à la Baudroirie, soient Baudroiers ou autres, etc.* Quæ voces a Gallico *Baudre*, pro *Baudrier*, *Baltus*, usurparunt. Chron. S. Dion. lib. 3 cap. 23: *Elle (Frédegonde) li deschaint le Baudre.* Et lib. 4. cap. 4: *Il li baillast le Baudre d'or, que il avoit saint.* [** Statuta Baudreiorum. Paris. sunt ap. Steph. Boileau ed. Depping. pag. 224.]

* **BAUDRERIUM**, Amentum, lorum, Gall. *Courroie, bande de cuir.* Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 263: *Symon Patroulli dicit Johanni ipsius famulo, quod dictam balistam tenderet cum manibus, ... qui nequivit hoc facere, sed Baudrarium accepit, et eam tetendit.* Charta ann. 1345. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 201: *Ramundus Arquerii, athilator Tolosæ dom. nostri Francie regis, recognoscere habuisse... pro xij. Baudrariis unius pedis, etc.* *Baudre*, eadem notio, in Lit. remiss. ann. 1388. ex Reg. 132. ch. 294: *Lesdiz arbalestriers*

dians leurs arbalestes, Baudres, cartas et viretons, etc. Baudrée vero, pro Detritum corium, vilis lacinia coriacea. Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. ch. 190: Icellui Mahiet trouva une Baudrée ou vieux drapper pour nettoier le four, dont par esbatement il se prist à jouer aux supplians, et à leur faire baiser icelle Baudrée.

* **BAUDROY**, Piscis species, vox vernacula. Tract. MS. de Piscibus ex Cod. reg. 6888. C. cap. 46: *Rana piscatrix, hodie quoque a Neapolitanis sic dicitur, ab aliis Italis martino pescatore, vel dia-vo-lo di maro, a Massiliensis Baudroy, a lato et amplio oris rictu, quo marsupium refert, quod baudrius vernacula lingua nominatur, a Burdegalensis peschetau, Monspoli gallanga.*

* **BAUDUM**, f. *Bandum* pro *Bannum*. Edictum publicum. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 481. col. 2. ex Charta anni 1341: *Statuta seu Bauda sive præconisationes facere non verentur, seu directe, vel indirecete violentias aut molestias irrogare, etc.*

* **BAVERIA**, Baviera, Academicis Cruscanis, *Visiera, bufa*, Lat. *Galea pars antica*: hic pro *Cassis*, galea ipsa. Testam. Cuillelmi milit. de castro Barco ann. 1819. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 1938: *Item reliquo dictis fratribus Prædicato-ribus de Verona meliorem destrerium seu equum, ... cum Bavaria mea et scuto meo tempore funeris mei. Salade a baviere, id est, a visiere, in Ordinat. milit. Caroli ducis Burgund. ann. 1473.*

* **BAUFUALIUM**, Suppellex quadam ad lectum pertinens, f. Auriculare, Gall. *Oreiller, traversin*; unde legendum fortassis *Bausualium* vel *Baisualium*: nam *Baise*, eadem notione, occurrit inter Probat. Hist. Brit. tom. 1. col. 1205: *Quittance... pour un cuvertor, deux lin- ceus, une courtepoente, e deux Baisez portez à Pontquelec, à l'usage du Duc. Inventar. MS. ann. 1320: Unum cooper- torium de pelibus dorsori cuniculorum, item unum bonum tristicum, item unum *Baufualium* barratum. Vide supra *Bas- sacha*.*

1. **BAUGA**, BAUCA, BOGA. Papias: *Bauca, armilla*. Idem: *Armillæ proprie virorum sunt, exdem et circuli, et brachiales, rotundæ, id est, Bogæ, armispatheræ*. Gloss. Latino-Theotiscum, apud Lindenbrogium: *Dextralia, latæ armillæ, Bougin*. Capitul. 3. ann. 803. cap. 7. et Capitul. Caroli Mag. lib. 4. Add. 2. § 1. al. 4. [** Pith. et Baluz. 5.]: *Ut Bauga et bruni- na non dentur negotiatoribus*. Lib. 6. cap. 212. [** 228.]: *Ut armille et Brunitæ non dentur negotiatoribus*. Epist. synodalilis Concilii Duziacensis I: *Et multis ac variis ornamentis ex auro et gemmis compositis, ... inde umgas ad spatas et balteos, et calcaria atque ligaturas hos- rum... fieri jussit*. Ubi legendum censu- rim *Baugas*. [** *Boga* in Ruodlieb. Fragn. 8. vers. 356.] Inde dubio procul accessi debet etymon vocabulorum apud nos in re militari receptorum, *Bague*, *Bagage*, *Bagues sauvages*; *Armes et Bagage*. Rob. Gaguin in Poëm. *le Passetemps d'oisiveté*:

Illos ont perdu Bagues et tentes,
Dependus harnois et chevaux.

Vide Consuetud. Hannoniensem cap. 109. art. 2. Sed an inde annulus apud nos id etiam nominis inditum, etsi mihi in- dubium, addubitant tamen viri docti, qui a *buccis* accersunt, hoc est monili- bus et unionibus. Ausonius in mosella, ... *Concharum germina bacca*s. Atque inde etiam *Bagatelles*, appellamus non tam nugas, quam mundum muliebrem, cu-

jusmodi sunt *Baugæ*, monilia, dextralia, et alia ejus generis. Goldasto *Bauga*, est tympanum, *bauck*. Olaus Wormius in Lexico Runico ait veteribus Danis *Baugur* et *Baugs*, annulum sonare. [** Vide Graffii Thesaur. Linguae Francicæ vol. 3. col. 37. sqq. Grimm. ad Walthar. pag. 78.]

* 2. **BAUGA**, perperam pro *Braga*, Gall. *Braye*, Femoralia. Libert. Montisfalc. ann. 1873. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 54. art. 17: *Quod si aliquis uxoris reperiatur in dicto loco aut ejus perti- nentiis, cum muliere conjugata, Baugis astractis, aut nudus cum nuda, etc. Id est, femoralibus demissis. Vide Brace*, et supra *Baissiare*.

* **BAUGAREDI**. Vide *Bagaude*.

BAUGARUS, Bavarus, ex Bavaria oriundus, Leoni Ost. lib. 2. cap. 65.

* 1. **BAUGIUM**, BAUGUM, BAUGUUM, Idem, ut videtur, quod *Baleuca*, Districtus. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 667. ex Regestis Tabularii regii: *Dicta castrum villamque Rualnevivum et destentum seu Baugium Spinalense cum omnibus et singulis eorum juribus et pertinentiis uni- versis*. Et pag. 668: *Præfatasque villas, castrum Rualmenicum, distractum et Baugum cum suis pertinentiis universis in dominium suum retinuit*. Et iterum pag. 667: *In dictis villis, castro Spina- lensi, Rualnevivio et distractu seu Bauguo habitantium bona, cum omni subjec- tione et fidelitatis recognitione*. [** Vide supra *Baticum*.]

* 2. **BAUGIUM**, Silva cædua, Gall. *Tail- lis*, vel Locus dumis consitus, idem quod *Brolium*. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 250: *Cum contra sindicos universitatis et singulares castri et bajuliae de Angulis... denuntiatum fuisse... animalia sua... grossa et minuta per plures et diversos annos... in his Bau- giis et nemoribus regiis ipsius bajulia... immisso, etc. Vide supra *Basticum*.*

* 3. **BAUGIUM**, Ædicula, Gall. *Bouge*, Vide *Bugia* 1. Charta feud. nobil. Castill.: *Domus una cum Baugis, grangia, et aliis ædificiis, etc. Bauge, Falcula, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. Char- top. reg. ch. 165: Icellui Coupper dé- vesti sa robe, et print sa heuque, et en sa main une Bauge ou sarpe.*

* **BAVIARDUS**, Monetas species. Charta official. Bituric. ann. 1227. ex Chartul. S. Petri Puellar. fol. 88 r°: *Noveritis quod Guido Trosselli in nostra præsentia con- stitutus recognovit quod ipse debebat ecclesiæ S. Petri Puellaris quatuor solidos Baviardorum de censu, et quatuor solidos Baviardorum ecclesie S. Joannis de Cam- pis reddendos in festo S. Joannis Baptista. Baviardus, in Ch. Henr. de Sul- liaco ann. 1208. ex Chartul. Massiac. : Pro qua quitatione abbas Massiacensis debet dicto fratri lx. solidos Baviardorum et Vissionensium. Vide supra *Baliardus*.*

* **BAVILIA**, Officium, administratio. Limbroch. lib. Sent. Inquisit. Tolos. ad calcem. Hist. Inquisit. ann. 1309: *Ego Seneccallus Tholose... non committam Bavilias vel administrationes nec officia publica alicui de prædictis. Hæc vox occurrat pag. 1. 7. 36. et 38. Malleum ubique Bavia; quod vides post Bajulus 4. [** F. Bajulia. Ita etiam legendum ap. S. Rosa de Viterbo pro *Bavilo* et *Bavilia*, Eluc. vol. 1. pag. 185.]*

* **BAVILUS**, ex puncti transpositione pro *Bajulus*, ut notat doctiss. Editor ad Lit. ann. 1345. inter Ordinat. reg. Franc. tom. 3. pag. 159. art. 10: *Concedimus quod Bavilus seu alii curiales dicti castri et ipsius mandamenti, non possint nec*

debeant procedere contra aliquam perso- nam dicti mandamenti ad inuestigati- onis prius facta de crimine legitima infor- matione.

* **BAVINÆ**, Aves quædam maritimæ, in Vita S. Porcarii Abb. Lerin. in Chronolog. Lerin. pag. 223.

* **BAULA**, Sagma, fascis, onus, sarcina, Gall. *Balle*. Charta Phil. Pulcri ann. 1308. in Reg. 41. Chartoph. reg. ch. 77: *Baula seu cargo quælibet pondus quatuor quintellorum tantummodo conti- nente, dummodo nobis pro Baula seu cargo qualibet lxx. Turon. parvorum for- tis monetæ solvendos, etc. Infra: In bal- lis seu cargis prædictis, etc. Sed pluries Baula ibi recurrit. Alia ejusd. reg. ann. 1310. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 7. v°: *Præcipimus per præsentes quatenus omnes et singulas Baulas lana- rum vel aignelinorum... arrestetis. Vide Bala.**

* **BAULARE**, Ugutioni, *Latrare*, et est pro parte *Canum*. Mox hæc addit: *Sindonius in libro de Naturis rerum ponit pro- pria verba animalium secundum vocem, quæ in parte ponemus. Leonum est *Ru- gire*: Tigridum *Rechanare*: Pardorum *Felire*: Pantherarum *Caurire*: Ursorum *Uncare*, vel *Seivre*; Aprorum *Frendere*: *Lyncum Urcare*: Luporum *Ululare*: Serpentum *Sibilare*: Onagrorum *Mugi- late*: Cervorum *Hugire*: *Boum Mugire*: Equorum *Hinnire*: Asinorum *Rudere*: Porcorum *Grunnire*: *Verris Quirritare*: Arietum *Loretare*: *Ovium Balare*: Hir- corum *Miccire*: Edorum *Vehare*: *Canum Latrare*, seu *Baulare*: *Vulpium Gan- nire*: *Catulorum Glattire*: *Leporum et Parvorum Vagine*: *Mustellarum Drivo- rare*: *Murium Pipitare*: *Soricum Desti- care*: *Elephantum Barrire*: *Ranarum Coaxare*: *Corvorum Crocitare*: *Aquila- larum Glangere*: *Accipitrum Pipitare*: *Vulturum Pulpare*: *Milvorum Bulpare*: *Olorum Drensare*: *Gruam Gruere*: *Cico- niarum Gloitolare*: *Anserum Sclingere*: *Anatum Recrissare*: *Pavonum Paupu- lare*: *Gabriarum Fringulare*: *Noctua- rum Caccubire*: *Cucularum Cucusore*: *Mulorum Zurgiare*: *Turdorum Trucilare*, vel *Soccitare*: *Sturnorum Passitare*: *Hi- rundinum Finitinire*, vel *Minurrire*: dicunt tamen quod *Minurrire* est omnium minutissimorum avicularum: *Gallinæ Crispire*: *Passerum Cinciare*: *Apum Bo- bire*, vel *Bombarile*: *Cicadarum Frintinire*. Similia habet Gloss. MS. S. Germani Paris.*

* Ab Ugutione in multis differt *Papias* MS. ex Bibl. reg. unde varia que sequuntur, exscripti: *Leonum est fre- mere*: *Tigridum rachare*... *Onagrorum magillare*: *Cervorum surgire*: *Arietum orectare*: ... *Edorum vebare*: ... *Catulorum clatire*: ... *Mustellarum drinorare*: *Murium mintarre*: *Soricum destallare*: ... *Ranarum ranire* vel *coaxare*: *Corvorum cruxare* vel *crocitare*: *Aquila- larum clangere*: *Accipitrum pipitare*: ... *Milvorum lupire*: ... *Ciconiarum erotolare*: *Anserum griare* vel *sclingere*: *Gallorum cur- curire*, vel *caxitare*, vel *cantare*: *Anatum tetrisitare*: *Turturum gemere*: *Palumborum paucitare*: *Perdicum caca- bare*: *Gracculorum fringulirre*: *Noctua- rum cucubire*: *Merularum frindire*, vel *tintiare*: *Passerum ricare*: *Apum bouire*.

* **BAULEUGA** et **BAULIVA**. Vide in Ban- num 3.

* **BAULMA**. Vide supra *Balma* 1.

* **BAULUM**, Administratio rerum et bonorum pupilli, Gall. *Bail*, tutelle; unde *baux* Tutor, in Ch. ann. 1384:

Cest le dénombrement que je Jehan de Faid escuier fais et baillé comme maris et Baux de Gille de Genveri, fille de feu Jehan de Genveri escuier. Emendanda ergo Litteræ ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 418. ubi *Banz*, pro *Bauz*, perperam editum est. Charta ann. 1251. ex Chartar. B. M. Maidun. : *Ego Petronilla de Curtiniaco domina Maiduni. Notum facio universis presentes litteras inspecturis, quod ego dedi et concessi canoniciis B. M. de Maiduno quadrageinta solidos Turon. quondiu Baulum filiæ mee Amicæ tenebo. Vide in Bajulus 3.*

* **BAULUS.** Idem qui *Baillivus*, nostris *Bailli*, Judex. Charta ann. 1270. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Vienne fol. 61. r^e. : *Quod ipsi et antecessores eorum posuerunt in prædicto castro Baulum, seu etiam jugerium vel consules. Vide Bajulus 4.*

* **BAVOSUS.** Stultus, a *Bava*, saliva ex ore fluens, ut stultis sæpius accidit: quod speciatim narratur 1. Reg. 21. 13. de Davide, cum apud Achis Regem Geth dementiam præ timore simulavit. Pelagi Diaconus de Perfectione SS. Patrum tom. 3. Bibl. Ascet. pag. 347 : *Bavose, canem fatum adduxisti mihi. Hinc forte nostrum *Bavard*, Homo inepte et insulse loquax : quod tamen alii a *Babæ* deducunt, Inarticulate loqui.*

BAURUS. Albertus Argentin. pag. 133 : *Ipsos contra Principem animavit, quem nominavit Baurum. Interpretans nomen Baurus, id est, nesciens tegere Barbam, quia tantam dixit esse fæditatem oris sui, quod ipsam abjicere non valebat. Baur Germanicus, rusticus, agrestis; Belgis Boër.*

* **BAUSA.** Vide *Felgaria*.

* **BAUSENGIUS,** f. Proditor, a voce *Bausia*. Oberti Cancellarii Annal. Genuen. lib. 2. apud Murator. tom. 6. col. 308 : *Ipsis morantibus solverunt pacem militibus et Bausengius, quia Januensis auxilium et consilium amicabiliter præstat.*

* **BAUSATOR.** BAUZATOR, Felo, proditor, a voce *Bausia*, felonie, proditio. Constit. Jacobi I. rég. Aragon. ann. 1214. in Append. ad Marcum Hispan. col. 1404 : *Volumus præterea ut nullus violatores pacis manuteneat, nec raptore, nec aliquem qui sit Bausator appellatus.* Alia ejusd. reg. ann. 1228. ibid. col. 1413. art. 14 : *Sub hac eadem pace constitutus militis et omnes illos, qui iverint cum domina uxore militis; nisi fuerint Bauzatores vel proditoris manifesti. Bauzator, Catalanis. Vide in *Bausia*.*

* **BAUSATURA.** Macula alba in fronte equina, nostris vulgo *Etoile*. Charta ann. 1319. ex Tabul. dom. Vencie : *Alter equus erat pili maurelli, cum modica Bausatura in fronte.*

BAUSIA, BAUCIA, BAUDIA, Felonia, proditio, crimen capitale. [**] Etymon vocis procul dubio est a voce Germ. *Bæs*, apud antiquos Gothos *Baud*, Anglis *Bad*, Quævis res mala, corrupta, improba. Vide Schilter. in Gloss. voce *Bosa*. ADEL. *Baud* Gothis est *Hebes*, stupratus. Origo vocis *Bausia* repetenda videtur a Goth. *Balus*, Malus. Vide Glossar. Goth. Massmanni ad Interpr. Ev. Joh. Schmelleri Saxon. et supra *Ballo-mer*.] Tabularium Abbatiae Conchensis in Ruthenus chart. 291 : *Excepto furto et Bauzia. Curia Generalis Regia Aragon. in Catalonia 19. Kal. Septemb. ann. 1321. MS. : Item quod nullus reptatus de Bauzia teneatur, etc. de Bausiatoribus et traditoribus qui fidem suam noluerunt*

escondire. Infra : *Si aliquis fuerit reptatus in Curia de Bausia, sive de productione aut traditione, vel de fractione treugarum, quod possit fidem suam escondire per *bataliam*. Perperam *Bansia*, pro *Bausia* non semel editum apud Bellugam Editionis Ascensionæ. Consuetudines Catalanæ MSS. [**] Petri Alberti Canon. Barcinon. in Constit. Catalanæ vol. 1. pag. 350. lib. 4. tit. 27.] cap. 1 : *Si a quest cas lo vassal no deu esser hòit en neguna manera : car en co que requer fieltat, e per contradic se sequyes Bausia, no es presa neguna defensio. Cap. seq. : En altra manera quant lo vassal seria remazut en lo terme del castel, no seria entes que aques donada postat, ans seria reput ad bauzador, co es que auria feyra Bausia, segons Costuma de Catalunya.* [**] Adde cap. 27. pag. 360. inscriptum : *Si ans que haja fet homenatge, lo vassal pot esser tingut de crim de Bausia, et Recogn. Procer. cap. 43. Omnis tit. 12. lib. 9. Constit. Catalan. et tit. 5. ejusdem libri in Superfl. agit de reptatis de Bausia e traytio. Curiæ supra laudatæ sunt ibi cap. 4. et 5.]**

* **BAUCIA.** Charta Adefonsi Regis Aragon. æræ 1172. apud Martinezum in Hist. Pinnatensi lib. 5. cap. 28 : *Et si aliquis eorum qui modo habet istos honores, vel habebit in futuro, voluerit se erigere in superbiam, et noluerit recognoscere istis Sanctis, sicut et mihi mei homines, et mei fideles; appellant de traditione et de Baucia, sicut facerent, si ego essem vivus et præsens, et adjuvent eum per fidem sine fraude.*

BAUDIA. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 34 : *Quia maxima Baudia est. Cap. 35 : De aliis namque Baudiis et malefactis, etc. Cap. 36 : Quandiu contradicerit, Baudator suus erit. Boidie, vel Boisdie, nostris Gallis, [Dolus malus, fallacia.] Statuta MSS. Caroli I. Reg. Siciliæ cap. 142 : Barat ne Boidie ne doit aler avant en jugement, ne autre part. [Stephanotius Antiquit. Benedict. Pictav. MSS. tom. 3. pag. 973. ex Charta anni 1294 : Renoncians à tote exception de deception, de fraude, de Boisdie, de tricherie, de paor, de machination, de circumvention, etc. Charta S. Ludovici tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 81 : Sans nulle suspicion de fraude ne de Boidie.] Gualterus Metensis in Mappamundi MS. :*

*Qui semblant font de maladie,
Par fausse œuvre et par leur Boidie, etc.*

Le Roman de Gaydon MS :

Qui tous jours font traison et Boisdie.

Le Roman de Garin MS :

Et sembla bien traison et Boisdie.

Philippus Mouskes MS. in Philippo I :

*Eosi par guerre et par Boisdie,
Ot li Roi Henry Normandie.*

Idem in Philippo Aug. :

*Li Quens Renaus s'en fu grevez
De toutes pars, et accusez
De traison et de Boisdie.*

Auctor des Instituts en Roman MS. dia-bolum vocat li *pere de le felonie et de Boidie*. Occurrunt passim apud Poëtas nostrates. Adde veterem Consuetud. Campanie art. 38.

* Dolus, fallacia; quod sicut per Boisdie reddiderunt nostri, ita et *B* mutato in *V*, *Boisdie* dixerunt, ut in Cons. Petri de Font. cap. 5. art. 4. qui et *Boidie* usurpat cap. 16. art. 1. Le Roman de Garin :

Li rois Girar fu pleins de grant Voidie.

Boidie, pro *Bordre*, legendum in Lit. ann. 1269. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 534.

* **BAUDATOR.** Proditor, malefactor, criminis capitalis reus. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 336. ex Edicto pacis Jacobi Regis Aragoniæ : *Volumus præterea et mandamus, ut nullus violatores pacis manuteneat, nec raptore : nec aliquis qui sit Baudator appellatus, sit sub hac pace, nisi voluerit se purgare ad cognitionem curie nostræ. Alterum exemplum vide in Baudia.*

* **BAUSIARE.** BOSIARE, In dominum insurgere, forisfacere, [fallere, decipere.] Ratherius Veronensis Episcopus in Qualitatis conjectura, etc. : *Illum cui unam libram argenti pro trabibus emendandis commiseram anno præterito, immaniter mihi Bausiasse percepi. Charta Fulconis Nerræ Comit. Andegav. in Tabulario Abbatiae Vindocin. n. 63 : Illo quoque mortuo habuit eam de Goffrido Comite filio ejus, donec ille in ostagium intravit pro Comite Cenomanico contra illum. Cum vero Comes Cenomanicus Bosiavit Comiti Goffrido, et forostagiauit obides suos, perjuravit se Herbannus de ostagio, sicut alii ostagii contra Comitem Goffridum, et tenuit se in guerra cum Comite Cenomanico, similiter et duo nepotes ejus Guillielmus de Sabiacco et Hubertus frater ejus in eadem guerra Cenomanorum perjuraverunt contra Gaufridum Comitem, et ei Bosiaverunt, pro qua re accepit Comes fevum suum, quod ille forisfecrat, etc. Iterum Charta 197 : Quo mortuo sine herede legitimo, eo quod ipse Clericus fuisset, et frater illius Roscelinus qui ei supervicit Comiti Fulconi Bosians in guerra Plastulfii adversus eum fecit, unde et ab illo de tota terra sua exheredatus et ejectus est. Et Chart. 207. fol. 85 : Comes Goffrido Comiti Bosiavit, bellumque intulit. [Boisiare, apud Rymer. tom. 1. pag. 2. n. 7. pag. 4. col. 2. n. 7. et pag. 24. n. 11 : Et si aliquis Comes Anglie, vel alii homines illius terræ, Regi, vel Henrico filio suo Boisiaverint, alias Bosiaverint, non male.] Ita Boiser, Poëta nostrates dicunt. Le Roman de Garin :*

*Del viel Frondom le vieillard tréor,
Qui a Boisé son droiturier Seignor.*

Alio loco :

*Il li escrie, Torne à moi renoiez,
Par meinte fois as envers moi Boisé.*

Le Roman d'Aubery MS :

Par traison vuelent le Duc Boisier.

Le Roman de Jordain de Blaye MS :

Con li cuvert otil lor Seignor Boisé.

Le Roman de la Prise de Hierusalem MS :

Pilate son Prevost, qui tant jor l'a Boisé.

Le Roman de Vacces MS :

Ne li Boiserai-je de petit ne de grant.

Infra :

Més si li Rois n'aloit de queque soit Boisant, etc.

Theobaldus d'Argies, Can. 5 :

Qui n'a talent du trichier, ne du Boisier.

Guill. Guiart. ann. 1207 :

*Chrestiens qui mie ne Boisent,
Cà et là par France se croisent.*

Idem anno 1296 :

En celui termine meismes,

Où fous devise li apondres,

Se Boisa si li Quens de Flandres,

Comme deceus et gabez,

Qu'à Paris tramist deus Abez,

Et manda au Roy là endroit,
Que mais rien de lui ne tendroit;
Et sans autrement suplier,
Le fist adouques defier.

Chron. MS. Bertrandi du Guesclin :

Si se sont assentis à rendre au derrein jour,
A venir à mercy bellement par loy seur,
Chascun la hart au col, a loy de Boiseur.

BAUSIATOR. Felo, qui in dominum insurgit, in Chartis supra laudatis. [Rutherford Veron. de contemptu Canonum tom. 2. Spicil. Acher. pag. 180 : *Si grandi quidem, sed torto est naso, id est si discernendi subtilitate nullatenus pollet ut fraudulentus adeo sit, ut Bausiator vulgo dicatur.*] *Gasces Bruslez*, Cant. 20 :

Et amerai celle que j'aim tant,
Et se sui troumni cuer Boiseor,
Qui soit soudains pur fas lausengeor.

Perrinus d'Angecourt, Cant. 5 :

N'estra mes cuers Boissieres ne faintis.
Le Roman du Renard MS :

Ne envers vous este Boisiere.

[²² Confer Raynouardi Gloss. Rom. radice *Bauzar*, vol. 1. pag. 202.]

BAUSITÆ. Bona mobilia vel immobilia, quæ ex *Bausia* ac felonia reorum in fiscum cadunt. *Esaëtas* alii vocant. Charta Ottonis Episcopi Vapincensis ann. 1281. apud Sammarthanos : *Omnis proventus et Bausitæ, quæ ex predictis jurisdictione et consolatu exiverint, pro medietate pertineant ad Regem etc.*

BUTIA. Idem quod *Bausia*. Charta Alfonsi Imp. Leonensis seu Hispaniae aera 1172. apud Michaëlem del Molino in Repertorio Fororum Aragon. pag. 226 : *Et non habet super illos aliam causam, nisi cum benefacto de Senyore, et habuerunt fueros et usaticos de suos honores quos habuerunt, et inante accipitabat, quod non perdidissent illas, nisi per tres Butias comprobatas, videlicet unam pro morte de suo Senyore: aliam pro mulierem de suo Senyore adulterare: tertium, qui cum honore de suo Senyore ad alium Senyorem cum illa attenderit. Et si aliquis de illas tres Butias de nulla de illis inde reputatus fuerit, etc.*

*** BAUSSUM,** Rupes prærupta, a Provinc. Bau, eadem notione. Charta ann. 1197 ex Tabul. S. Victor. Massil. : *Versus occasum sequendo terram gastam usque ad Baussum de bala de Mazel... Versus meridiem confrontat cum rocasiose Baussio, etc.* Chartar. notar. Massil. : *Dominum confrontatam ab alia parte cum Baussio.*

BAUSSUM, Eadem notione, in Charta ann. 1438. ex schedis Pr. de Mazaugues : *Supra crossum de Montonnés... usque supra Baussum.*

*** BAUSUALIJM.** Vide supra *Baufualium*.

*** BAUTAGIUM,** Præstatio pro vino, ut fusius docetur in *Botagium*: quod vide post *Butta* 3.

*** BAUTERIA,** Semita, Gall. Sentier, ut videtur; etsi Menardo idem sit quod *Bouteria*, Limes, terminus, finis, Gall. *Bout*. Stat. ann. 1363. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 279. col. 1 : *Item quod nulla persona... sit ausa itinera, nec iter novum facere in alienis possessiōibus cum animali nec cadriga nec appere Bauterias, nec facere ipsas de novo, sine voluntate et scientia illius et etiam licentia, cuius erit ipsa possessio, si co-mode transire possit per itinera.*

*** BAUVERTSCHIN.** Vide supra *Banvertschin*.

*** BAUVIARDUS.** Vide supra *Baviardus*.

*** BAUZA,** ut *Bausia*, Felonia, proditio, dolus, fallacia. Charta ann. 1107. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 371 : *Adjutor ero tibi per directam fidem, sine inganno et sine Bauza. Hinc*

*** BAUZATOR.** Vide supra *Bausator*.

*** BAUZIA.** Vide *Bausia*.

*** BAXATOR,** BAXIATOR, Fullo, Gall. *Foulon*, inter Probat. Hist. Nem. tom. 2. pag. 303. col. 1 et tom. 3. pag. 335. col. 1. Charta ann. 1407. in Reg. 161. Charthoph. reg. ch. 387 : *Jacobus de Podio Baxiator, etc.* Mirac. MSS. Urbani PP. V. : *Quidam residens in civitate Mimatenzi Baxiator pannorum, etc.* Vide infra *Baysatera*.

*** BAXEE,** Calciamenta. *Baxeæ, Calciamenta mulierum sunt. Baxe, Colcei mulieris alte. Baxe, Calciamentum comedorum erat, sicut tragædiorum coturni, quos quidem etiam calones appellant, eo quod ex solice fuerint; nam Græci lignum cala vocabant. Baxem, Calciamenti genus.* Ita Glossar. MS. San-German. num. 501. Vide *Braxæ*. [²² Exscripta hæc sunt ex Isidori Origin. lib. 19. cap. 84. sect. 18. et 6; ubi olim male *Brazea* legebatur. Confer Martinum, qui monet apud Hesychium esse *Baxiæ*, speciem calceamenti muliebris. Vide Stephan. Thes. voce *Baxiæ*. Gloss. *Ælfri*. *Baxeæ, Wiffesseos i. e. calcei muliebres. Antiquis Baxeæ sunt Calcei Philosophorum.* Vide *Forcellinum*.]

*** BAXELLA,** pro *Vaxella*. Vasa, Gall. *Vaiselle*. Vide *Vaxella*.

*** BAXILICA,** pro *Basilica*. Ottonis Monenæ Rer. Laudens. Hist. apud Murator. tom. 6. col. 1057 : *Et nullum alium in Baxilica Beati Petri... fuisse inmitratum.*

*** BAXIO.** Vetus Notitia sub Rogerio Reg. Sicil. ann. 1144. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Messan. : *Et pervenit usque Sallidam per viam, ubi est magnus Baxio, etc.* [An non Arenarius cumulus? *Baxios*, Hispanis est arenaria moles maris.]

*** BAYARDUS,** Equus Phœnicus seu badius, Gall. *Cheval Bay*, vel *Bayard*. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 176. col. 2 : *Humberto marescallo roncinus suus Bayardus.* Et pag. 225. col. 2. lin. ult. : *Item, legavit Dominabus dicti monasterii de Saleis, et donavit duos equos suos, videlicet Lygandum et Bayardum, etc.* Vide *Bagus*.

*** BAYETA,** Speculator, Custos, Excubitor, a veteri Gallico, quod etiamnum Picardis familiare est, *Bayer*, Aspicere. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 415. col. 1. ex Charta ann. 1340 : *Ut autem in dicto officio de salario et custodia dicti castri sit opportune provisum, constitutimus vobis salaryum pro persona vestra viginti quinque solidos grossos, et triginta solidos grossos pro duobus clientibus una gayeta et Bayeta per annum.* Ejusd. Hist. tom. 1. pag. 66. col. 2. ex Charta ann. 1347 : *Interrogatus fuit quam familiam ipse tenebat, dicit quod unum scutiffferum, unum clientem, unam gaytam, et unam Bayetam.* Computa Vienn. in *Dolphin*. ann. 1318 : *Item, pro expensis unius Bayetæ et unius clientis spatio novem hebdomadarum ad custodiendum castrum c. solidos. Occurrit ibidem ad ann. 1322. et in aliis pluribus Instrumentis, ubi fere semper conjungitur cum *Gayta* vel *Gayeta*, a quo vix differre videtur.* Vide *Wactæ*.

*** Abaïete,** eadem notione, in Reg. B. Cam. Comput. Paris. fol. 171. ad ann. 1343 : *A Mortaigne n'est ordéné que le chastellain et v. homines d'armes, xxv. arbalestriers, iiij. portiers, et j. gaite et j.*

*** Abaïete.** Et fol. 171. v. : *j. Abaïete, et j. gaite, et j. artilleur.* Ubi *Abaïete* a *Gaite* distinguitur, forte ille edito clamore rem significandam nuntiet, a vet. Gall. *Abai* et *Abaier*, pro *Abbey* et *Abbaye*, clamor, clamare; hic vero alia ratione, puta campanæ tintinnu.

*** BAYHARDUS,** Badius Gall. *Bay*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Et primo unum rousinum pilii Bayhardi obscuri, valoris triginta scutorum auri. Rursum: Item plus unum alium equum sive rousinum pilii Bayhard.* Vide *Bayardus*.

*** BAYLA,** Modus agri apud Lemovices. Charta official. Lemovic. ann. 1340. in Reg. 72. Charthoph. reg. ch. 556 : *Item dictus Baronet tres eminas frumenti censuatis cum accaptamento, et unam eminam de decima ratione cuiusdam Baylae sitæ inter terram Petri Vigier ex una parte et terram Vincentii Picart ex alia. Alia ann. 1374. in Reg. 106. ch. 113. Quos redditus assedit super quadam vinea, sita inter duas Baylas terre ipsius venditoris ex una parte, et terram Petri de Nongato...* Item acquisivit quatuor sextarios frumenti,... quos assignavit in et super sex Baylis, sitis in territorio civitatis Lemovicensis.

*** BAYLES,** An idem quod inter navigantes *Baille*, hoc est, semidolum vel dolium in duas cupas divisum ? Rymer. tom. 7. pag. 745 : *Sex patellas de auricacco, duas lebetes, quatuordecim Bayles.* Vide *Baylus*.

*** BAYLIA,** Potestas, auctoritas, Armodianæ *Baili*. Rymer. tom. 6. pag. 673 : *Habentes notitiam plenam, quando per ipsum dominum Dicem et Concilium et Commune Januensium transmissus fuit Ambaxiator et Nuncius...* cum plena potestate et *Baylia*, etc. Vide *Baylia* post *Bajulus* 4.

* Passim occurrit apud Scriptores Italicos. Vide supra *Bailia* 4. *Bayerie* vero, pro *Jurisdictio*, jus, in Charta ann. 1293. apud Stephanot. in *Antiq. Pictav.* MSS. tom. 3. pag. 946 : *Item la Bayerie, quant au depis de membre, esmutiler, espiecer, essoreiller, etc.*

*** BAYLIVIA,** Districtus *Bailli*, apud *Baluzium* tom. 2. Hist. Arvern. pag. 657. In Charta anni 1456. Vide in *Bajulus* 4.

*** BAYLIUM,** Tutela, ibidem pag. 734. in Charta anni 1445. Vide *Bajulus* 3.

*** BAYLO,** Qui rebus cuiuscum amministrandis præstet. Charta Ludov. II. reg. Jerus. et Sicil. : *Pro parte Baylonum universitatis Judæorum prædictæ civitatis (Massil.) fuit majestati nostræ noviter expositum, etc.* Vide supra *Baillio*.

*** BAYLUS,** Instrumentum rusticum. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 101. v. : *Sapas, Baylos, tridentes, furchas, rastellos, astenos, clavos, etc.* Quia notione intelligenda quoque est vox *Bayles*. [²² Forte idem ac Germ. *Beil*, securis. ADEL.]

*** BAYONESTUS,** Charta Massil. ann. 1368 : *Item quelibet barchia de palla aut de tymono Bayonesto pro quelibet viaggio, tres grossos.* An Bayonensis ?

*** BAYRUM,** Pelles partim albi, partim coerulei coloris. Gallis qui de scutis gentilitiis agunt *Vair*. Has vestibus olim intus assuebant. Rymer. tom. 7. pag. 356 : *Aliud indumentum absque manicis federatum cum Bayro. Unam furram de Bayro pro una supertunica. Unum mantellum mixti coloris federatum cum Bayro.* Vide *Veyrum*.

*** BAYSAMENTUM,** Diminutio, Gall. *Baissement*. Charta ann. 1370. ex Tabul.

Massil. : *Pro Baysamento terrarum, etc.*
Vide *Baissamentum*.

* **BAYSSARE**, Demittere, deponere, Gall. *Abaisser*. Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 1: *Fiat desuper portale unus turnus ad levandum et Bayssandum dictam novam trappam, cum corda canapis opportuna.* Vide supra *Baissare*.

* **BAYSSATERA**, *BAYSSATERIA*, Actio, qua panni a *Bayssatore* seu fullone polluntur et dealbantur, ars fullonica. Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 89. col. 2: *Item Francisco Arnaldi bayssatori, pro Bayssateris raubæ dicti domini Bernardi, et pro Bayssateris solraturæ raubæ suæ, solvi ij. solidos Turon.* Et pag. 87. col. 2: *Item Francisco Arnaudi bayssatori, pro Bayssateris raubarum dictionum dominorum Petri Ruphi et Petri Derro, iij. solidos, vj. denarios.* Vide supra *Baxator*.

* **BAYSSATOR**, Fullo. Vide supra in *Bassatera*.

* **BAYVELLUS**. Vide supra *Baiarius*.

† **BAYUS EQUUS**, id est, *Badius*, Gall. *Bay*. Hist. *Dalphin*. tom. 1. pag. 65. col. 1. ex Charta anni 1389: *Ducebat secum unum Equum Bayum clarum.* Vide *Bagus*.

Comput. MS. ann. 1244: *Pro duobus palefredis emptis apud Latiniacum, uno Bayo, altero ferrando, l. lib. viii. sol.* Vide supra *Bayhardus*.

* **BAZALA**, Herba aromatica genus. Constit. MSS. monast. S. Crucis Burdeg. ante ann. 1305: *Hortum... monachi parvi et juvenes debent tenere garnitum de romaris, de salvia, de majoracis, de Batalis, de menta, et de ruta.*

* **BAZALARDUS**, *Ensis brevis species, pugio, vel sica*, Gall. *Coutelas*. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 123. Chartoph. reg. ch. 55: *Exponens portans in zona sua unum Bazalardum, etc.* Aliæ ann. 1399. in Reg. 154. ch. 294: *Dictus expōnens eosdem aspiciens dictumque Deodatū quendam magnum Bazalardum... differenter.* Vide supra *Basalardus*.

* **BAZALARIUS**, pro *Baccalaureus*. Rolandinus Patavinus de Factis in Marchia Tarvisina lib. 12. cap. 19. apud Murator. tom. 8. col. 360: *Perfectus est hic liber et recitatus coram infrascriptis doctoribus et magistris, presente etiam societate laudabili Bazalariorum et scholarium liberalium artium de Studio Paduano.*

BAZAN, nostris *Basane*. Ita vitulinum vel ovinum corium appellant. Vitæ Abbatum S. Albani: *Ocreis de cute, quam vulgo Basan appellant*. Alibi: *Conventus calceamenta quæ de vili corio, quod vulgariter Basan dicitur, in alutam, id est cordewan, civiliter commutavit*.

* **BAZANNA**, Eadem notio. Hist. *Dalphin*. tom. 1. pag. 98. col. 1. ex Charta anni 1309: *Filo, cordis, cera, corduano, Bazannis, mercimonis, etc.*

* **BAZANA**. Ibidem pag. 87. col. 1. ex alia Charta ejusdem anni: *De bestia onerata Bazanis levantur quindecim denarii.*

* **BAZENNA**, in MS. anni circiter 1290. ubi de Redditibus Episcopi Autissiodorensis: *Bazenna sic tela, pelliparia merces... debent paagium.*

BAZANA, *Sacculus*, in Gloss. Arabico-Lat. quia forte ex corio, seu *Bazano* confectus.

* **BAZELARE**, ut *Bazalardus*, nostris tiam *Bazelaire*. Lit. remiss. ann. 1373. in Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 376: *Qui Guionetus metu mortis quendam cutellum seu Bazelare, quem secum habebat, evaginavit,... et eodem cutello seu*

Bazelare dictum Miletum vulneravit. Aliæ ann. 1388. in Reg. 137. ch. 6: Le supplicant saicha un coustel ou Bazelaire, que il avoit pendu à sa sainture. Vide supra *Badelare*.

* **BAZELARIUS**, *BAZELLARIUS*, Eodem intellectu. Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 115: *In dicta camera reperiit et cognovit vestem et Bazelarium dicti adulteri.* Aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 288: *Dedit de quodam cutellosive Bazellario quatuor vel quinque ictibus supra caput prædicti Jacobi, piano dicti cutelli sive Bazellarii.*

* **BAZENA**, *Vitulinum vel ovinum corium subactum, nostris etiam Bazenne*. Charta ann. 1277. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 670: *De qualibet duodenaria libras simul quingentas.* Item paulo post: *In anaglyphis Baziam unam. Ignotus Casinensis in Hist. Langob. cap. 10. de eodem Siconolfo: Abstulit vice prima Baziam argenteam unam, vaucas par unum, etc.* Infra, *Baciam* habet: *Et post hæc Agriphus (anaglyphis) Baciam unam, et scapionem unum Constantinopolitano deaurata fabrefacta vasa opere.* Videtur idem quod *bacile*, et *bacillus*. Alii idem esse *Baziam* quod *Bauca* existimant, vas nempe, aut pateram.

* *Charta ann. 975. in Append. ad Marcam Hispan. col. 912: Audientes prædicationem sanctorum patrum, quod eleemosyna a morte liberat animam, propterea donamus atque concedimus ad domum sanctæ Mariæ Ripollensis cœnobii alodium nostrum.... per ipsam Baziam.* Ubi vas, quod in signum translatae possessionis datum est, significatur.

* **BAZILLI**, Idem quod *Bacile*, *Pelvis*, in *Bacca*. Locus est in *Par litterarum*.

* **BAZILLUS**, diminut. a *Bazia*, in Chron. *Bergom*. ad ann. 1386. apud *Murator*. tom. 16. Script. Ital. col. 856: *Scatulas quatuor confectionum, unum Bazillum, unum borzinum, seu bocale, et cuppas duas.*

* **BAZOCARE**, In re monetaria dicitur, cum de justo monetæ pondere detrahitur, quod *Trabucare* interdum vocant. Vide in hac voce et *Rechaciare*. Charta Phil. Pulcri ann. 1309. in Reg. 41. Chartoph. reg. ch. 54: *Monetam nostram argenteam seu quamcumque atiam falso fabricare, cudere, Bazocare, fundere, affinare, et fortem de debili separare, et de ea billionem facere præsumperunt.*

* **BAZOCHEIA**, Clericorum seu scribarum palati collegium, cuius præpositus regis nomine illustratur. Collecta hujus societatis statuta, una cum iis quæ ad illius antiquitatem et privilegia spectant Parisiis edita fuere ann. 1654. Vide præterea tom. 2. Hist. *Theatri Franc.* De vocis origine, consule novam edit. *Dictio. Menag. voc. Basoche et Bazoche.*

BAZONAYA. Petrus I. Rex Aragon. in Constitut. edita apud Podium Cerdanum ann. 1225: *Item statuimus quod si quis monetam Barcinensem vel Jaccensem falsaverit, vel ad fundendum alicubi portaverit, vel aliquam Bazonayam de Catalonia extrixerit, tanquam monetæ falsarius puniatur.* [¶] Constit. hæc Jacobi I Tortosæ ann. 1225. data extat vernacula lingua in Constit. Catal. vol. 3.

pag. 65. libr. 10. tit. 30. cap. 28. ubi pro *Bazonaya* est *Billonalla*.]

* Monetæ Catalonicae species, quæ *Bazonayla* nuncupatur, in Charta pacis Petr. cardinalis sub Jacobo I. reg. Aragon. et *Bussonoya* in Constit. ejusdem. reg. ex Cod. reg. 4671. fol. 42. r. col. 1. Vide supra *Balssonaya*.

* **BAZULIA**, Tutela, protectio, idem quod *Bajulia*, quomodo etiam forte legendum est. Vide in *Bajulus* 4. Charta ann. 1235. ex schedis Peiresc.: *Concesserunt... quidquid habent vel habebant in Cravo, sive sint pedagia, usatica, mens-trualia Bazulia, sive alia quæcumque sint, et hoc pretio 54000. solidorum et 460. Raymundensium.*

* **BDELLA**, Germ. *Ellritzen*. Thamius in Chron. Coldic. ap. Mencken. scriptor. tom. 2. pag. 688. Pisciculi species alias *Phoxinus varius* seu levis. *ADEL*.

* **BEA**, Palorum series, quæ ad continentiam aquam, quo validius rotam torquat, solet supra molendinum infigi. Charta Rob. comit. Alenc. ann. 1211. in Reg. Cam. Comput. Paris. ubi de forest. comitat. Alenc. etc. fol. 18. v. : *Faciendo inde pro omni servizio magistratum molainorum meorum et Bearum mearum, ita quod prædictus Salomon, vel suus hæres, in quolibet die ut sit in servizio meo, pro expensis vj. den. Turon. Cenoman. habebit; et si ferramenta sua laniata fuerint in servizio meo, de meo proprio reficiantur.* Vide *Bedum*.

* **BEACITA**, Gloss. Saxon. *Ælfrici*, de Nominibus avium. *Beacita vel sturnus*: stearn. Videut avis, quam *Becace*, aut ea quam *Becacine* vocamus.

* **BEALE**, Rivi alveus, vel fossa per quam aquæ decurrent, Gall. *Canal*. Stat. civit. Asta fol. 10. r. : *Item statutum est et ordinatum, quod Beale Burburis et ejus ripatus amodo vendi, alienari, vel obligari alicui non possit.... Et insuper protestas teneatur manuteneri abe-ratoria, quæ sunt ad portam turris et ad portam vivarii in ipso Beale.* Et fol. 39. v. : *Qui in dictum Beale aliiquid projec-rit, teneatur dictum Beale scurare.* Vide *Bedale* et infra *Biale*.

* **BEALERIA**, *BEALERIA*, Eadem notatione. Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 153. ex Cod. reg. 4622. A: *Nullus de cetero audeat vel præsumat deviare vel deviari facere per se vel per alium aquam Bealeria.* Bealeria ibid. cap. 301. et 302. Stat. Montis-reg. pag. 246: *Item statutum est, quod aliqua persona non audeat vel præsumat projicere in dicta Bealeria seu Bealeris aliquos lapides, frascas vel aliud quod impediatur dictam Bealeriam seu Bealerias. Occurrat rursum pag. 248. Stat. civit. Saluciæ. collat. 3. pag. 99: *Et fieri facere Bealerias et aqueductus sufficienes. Bealaige eodem sensu, vulgo le lit d'une riviere, in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 130: Criee fust faicté au lieu de Dommaine de par le courrier d'icelui lieu, que ung chacun alast curer et nettoyer le Bealaige de la riviere dudit lieu.* Vide infra *Bialeria*.*

* **BEALIS**, ut supra *Beale*, in laudatis jam Taurin. stat. cap. 124: *Item si bos, vel equus, vel mulus, vel asinus inventus fuerit in Beali vel ejus ripa.... Et hoc locum habeat in causa abrevandi vel transeundi dictum Bealem.*

* **BEALITAS**, Beatitudo. S. Augustinus Epist. 104. n° 13: *Nonne ab illa patria veritatis et Bealitatis nos longe exsules mitteret?* [¶] Sed leg. forte *Beatitas*.]

* **BEAMEN**, Felicitas, beatitudo, apud

Leibnitium Scriptor. Brunswic. tom. 1. pag. 236. in Panegyrico Berengarii :

Ille virum cernens bellum sub imagine luctum,
Et ratione pium regnique Beamine dignum.

BEANUS, Novellus Studiosus, qui ad Academiam nuper accessit. Statuta Academiæ Viennensis in Austria : Item quod nullus presumat supervenientes novos, quos Beanos vocant, indebitis quibuscumque exactioribus gravare, aut alius injurias aut contumelias molestare. Ubi Lambecius : Beanus definitio latitat in ipsa nominis sui acrostichide, Beanus Est Animal Nesciens Vitam Studiosorum. [Epiſtola obscurorum virorum :

Venit Mosellanus, dicens ille Beanus
Deberet ad patibulum suspensi per suum collum.

Et infra :

Tunc dixit crocus Rubianus : unde venit iste Beanus
Qui non est nobis natus, etc.]

Vox Gallica *Bejaune*, quasi *Bec-jaune*, ut sunt aviculae quæ nondum e nido evolarunt. *Bejaune* Picardi nostri etiamnum efferunt, itaque rudes et novellos appellant. Sed et in Academia Parisiensi *Bejanum* [et *Bejanum*] appellant, quod Scholastici de novo venientes pro jucundo adventu sodalibus solvunt. Vide Hist. Academiæ Paris. tom. 4. pag. 249. 266. 274. 674. 957. Ut porro etiam apud Athenienses, sua tempestate, exciperentur, initiaarentur, vel potius ludificantur, qui eo literas addiscendi gratia primum venirent, pulcre describit Gregorius Nazianzen. orat. 20. pag. mii 327. ejusmodi vero ludi juris Studiosi et auditoribus interdicuntur a Justiniano in secunda constitut. de Pandectis. Addit. Synod. Trullan. can. 71.

¶ Qua ratione vero Scholastici de novo venientes recipiebant pluribus docent Statuta Collegii S. Bernardi Paris. ann. 1493. tom. 3. Hist. Paris. pag. 170. col. 2. Ex quibus etiam discere est inter Scholasticos unum eligi solitum quem *Abbatem Bejanorum* vocabant. Omnes receptiones noviter venientium, inquit Statuta laudata, quos voluntaria opinione Bejanos nuncupare solent, cum suis consequentiis, necnon bajulations, fibrations, reliquiasque omnes insolentias et levitates circa quoscumque noviter venientes, tam in capitulo, in dormitorio, in parvis scholis, in jardinis, quam ubiubi, et tam de die quam de nocte, deinceps a quoquam studentium sub pena emissionis perpetuæ a collegio fieri prohibemus : Omnes consuetudines seu constitutiones quacumque auctoritate in contrarium editas penitus cassando et irritando, et Abbatis Bejanorum nomen penitus delendo, ac deinceps nominari prohibendo. Omnia vasa, munimenta, et instrumenta hujusmodi levitatibus, insolentis et dissolutionibus dicatae provisorum infra tres dies a lectura et publicatione presentium afferri, præsentari et relinquere jubentes.

¶ **BEANUS**, Homo rudis et inductus. Notitia ann. 1452. in Codice Ordin. Canon. Regul. ap. Guden. Cod. Diplom. vol. 2. pag. 575 : Quod in ordine mendicantium pauci essent docti, sed quam plures ydote et Bean.

¶ **BEANI**, quibusdam in locis vocantur homines *manus-mortuæ*, si fides Antonio Colombo in libro cui titulus : *Colonia Celta lucrosa* tom. 7. § 4. et § 6. Consule Menagium in suis Origin. ad vocem *Niais*. Vide infra *Bejannare* et *Bejanum*.

* **BEARDOR**. Comput. MS. ann. 1289 : Pro batellis Bellimontis et Pontissari usque

Parisius in redeundo a Crespiaco septimanæ ante nativitatem Beate Mariæ virginis, et pro Beardoribus abbatis Pontissari, et elemosyna per viam pro dominis, et tunica cujusdam stulti, l. sol. Turon. An leg. *Burdonibus*? Vide in *Burdones*.

* **BEARE**, a Gall. *Bér*, Ore hiante et patulo esse. Extract. ex solemnī conuentu Turone habito ann. 1483. in Cod. S. Germ. Prat. 173. fol. 62. v. : Sed quid hæsitamus in piano, et quasi Beantes teneamus ramos, capita dejicimus? Unde *Bée-gueulle*, pro *Fatuus*, hebes, in Lit. remiss. ann. 1470. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 428 : *Le suppliant soy voyant injurie sans cause, respondit à icellui compaignon, que vaulx-tu Bée-gueulle. Sed et quavis apertura, Bée dicta est. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. ch. 175. Ledit Guienois ouvrir sa fenestre, et parmi la Bée d'icelle fu assené d'une pierre au visage.* Aliæ ann. 1389. in Reg. 138. ch. 15 : *Pierrot Vellier entra de nuit audit hostel dudit Pierre par la Bée d'une fenestre. Recte ergo D. Secousse legendum esse monuit Baée, pro Bate, in Lit. ann. 1309. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 386. art. 32 : Que nuls ne puise... saillois oultre carrefour ou Baée. Entrebée, eodem sensu, in Lit. remiss. ann. 1427. ex Reg. 173. ch. 751 : Icellui Cotele se efforça de frapper le suppliant d'icelle dague par l'Entrebee ou ouverture de l'huis. Hinc Geule Baée, Ore hiante, in Bestiario. MS. :*

Mais quant la mort vers lui s'adreche,
Qui le gete geule Baée,
Dont est remeſe sa poenée, etc.

* *Baēr* et *Bér* præterea dixerunt nostri, pro Meditari, appetere, consilium habere. Gesta Ludov. Pii cap. 21 : *Après ce li manda que il fist aparcillier les trespass et garnir de quanque mestier seront jusques à Rome : car il Baoit à aler pour visiter les Apostles.* Robert. Bour. in Merlino MS. : *Il me semble que tu ne deusse pas Baer à si haute chose comme est chevalerie.* Contint. Guil. Tyrii apud. Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 697 : *Li Espagnol, qui avoit la terre en baillie, n'osoit pas laisser ce qu'il gardoit que li Soudan n'i entrast, qui son neveu Beoit à deseriter.* Unde *Béance*, pro Desiderium, consilium, propositum, Gall. Intention, desir, espérance. Guill. Guiartus :

Par ceux ayant Richard Béance
De mettre à mort le Roi de France,
Dont il fut formé esjoi.

* *Baerie*, Ipse stolidi habitus, stupiditas ineptiæ. Le Miroir MS. :

Fol. Baerie, c'on apele abusion.

* **BEASSA**, Exactio, quæ a molitoribus, ut videtur, fiebat in ponderando farinam. Charta ann. 1331. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 527 : *Quod exactiones, quæ vulgariter appellantur in eadem (villa Montispessuli) los meliors, las tacidas, et las Beassas amodo cessare deberent.... Quamplures rationes proponentes ad finem quod impositiones, quæ siebant pro molegiis, tacidis et Beassis in dicta villa remanere deberent.... Ad reportandum concordiam... dictum nostrum seu pronunciationem super præmissis in modum, qui sequitur, pronunciamus.... Ad quæ pondera dicti molinerii seu dicta molendina gubernantes blada molenda, et farinam multam apparere et pondera re haberent.*

* Olim vero *Beasse*, Ancilla, famula. Arest. Parlam. Paris. ann. 1287. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188.

fol. 149. v° : *Item il est assavoir que cil qui n'a fame, ou celle qui n'a mary, qui voudra entrer en la bourgeoisie,... doit avoir continulement ou lieu de sa bourgeoisie un propre vallet ou Beasse demeurant au leu, dès la veille de la Touzains jusques à la veille de la S. Jehan.* Charta ann. 1325. in Reg. 62. ch. 519 : *Marguerite fame Pierres de Mauray.... fust traictié par devers nous.... pour la bateure Adeline, jadis Beasse de ladite Marguerite.* In lemmate hujus chartæ legitur : *Adeline condam ancilla ejusdem Margaretæ.* Alia ann. 1388. in Reg. 71. ch. 188 : *Ladite fame avoit si pressé et chargié ou traigeusement Marguerite de Viceri le Croussic se Beasse d'aler querir eau et faire pluseurs autres grans, énormes et grevables services, etc.* Vide supra *Baila* et infra *Vassus* 2.

* **BEATE**, Mulieres in Hispania præcæteris religiosæ, quales fere sunt *Bequinæ* in Flandria. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 352. col. 2. ex Concilio Mexicanæ : *Ne sub devotionis specie prædictæ mulieres licentiose hoc illucque vagantes discurrant, et ob similitudinem habitus sanctimonialibus ignominiam inferant;* statuit ac præcepit sub pena excommunicationis latæ sententiae, ut nulla prædictarum mulierum, quas Beatas vocant, habitum aliquius religionis approbatæ deferat. Ibidem ex Concilio Toletano anni 1582 : *Synodus eam (Constitutionem Pii V.) in iis etiam mulieribus observari mandat, quæ per totam hanc provinciam cum Beatoe vocentur, in Congregatione et sub obedientia vivunt.*

* **BEATICUM**, Vaticanicum, Sacrum Christi corpus quod datur moribundis. Murator. tom. 3. pag. 114. col. 2. E. ex Anastasio Biblioth. de Vitis Rom. Pontificum : *Usque ad ultimum diem transitus sui, et ob humanitatem Ecclesiæ vaticanicum (al. Beaticum) eis largiretur.*

* **BEATIFICA** BENEDICTIO, in Concil. Barcinon. tom. 2. Concil. Hisp. pag. 279 : *Jubemus vero in infirmitate positis, Beatificam Benedictionem percipient. Alii legunt haud male, Vaticam pro Beatificam.*

* **BEATIFICABILIS**, Beatitudinis capax. Bareleta serm. in Nativit. Dom. : *Homo est creatus ad beatitudinem consequendam; et est Beatificabilis in utroque, et quod corpus et quoad animam.*

* **BEATIFICARE**, Beatum seu felicem reddere, in Epist. Joan. VIII. PP. ann. 878. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 160. Vide mox *Beatizare*.

* **BEATILLE**, Ornamenta viloris quidem materiæ vel pretiæ, sed magni laboris et artis eximiæ. Vox ducta a Gallico *Beatilles*, Trunculi, Cupedia : quæ metaphorice ad multas res alias transferri solet. Acta SS. Junii tom. 5. pag. 241. de S. Anthelmo : *Loculamentum interim novum apparatur, quod Bellicenses Religiosæ Visitationis tom subtiliter aptarant, totque Beatillis.... ornarant, ut de eo dici potuerit : Materiam supererabat opus.*

* **BEATISSIME PATER**. Eo titulo compellatur Hugo Cluniacensis abbas a Simone comite, in Charta ann. 1076. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 207 : *Venerando abbati Hugoni et omni congregationi Cluniacensis coenobii, Simon comes vestre sanctitatis servulus, salutem. Notum sit vestre celsitudini, Beatissime Pater, etc.*

* **BEATITAS**, Fortitudo, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641.

* **BEATITUDO**, Titulus honorarius quo compellantur Episcopi, apud S. Augus-

tin. Epist. 11. 76. 139. Senatorem, lib. 3. Epist. 37. Avitum Viennens. Epist. 6. 8. 11. 37. Ludovicum Pium Imp. in Epist. ad Sicharium Archiep. Burdigalens. Nicolaum I. PP. Epist. 28. et alios passim. Praesertim vero summo Pontifici delatus legitur. Anastasius in S. Adriano PP.: *In ipso exordio consecratio ejus direxit ad ejus Beatitudinem suos missos Desiderius Longobardorum Rex.* Occurrit ibi non semel. Adde Diurnum Romanum cap. 5. tit 3. Notum etiamnum Pontifici Romano soli hunc titulum adscribi, qui olim ceteris Episcopis communis erat. Sed et alii quam Episcopis, atque adeo Laicis tribuitur non semel a S. Anselmo in Epistolis. Vide Brissonium in Formulis pag. 361. [**] et Glossar. med. Graecit. voce Μακάπιτης. Adde Chart. Donat. ann. 441. vers. 7. ap. Marin. in Pap. Dipl. pag. 181. Alia ann. 553. vers. 18. ibid. pag. 183. Confer editor. pag. 303. not. 2.]

* BEATIZARE. Beare, inter Beatos refire, adscribere, Ital. *Beaticare*, nostris *Béatifier*. Stat. Pallavic. lib. 2. cap. 11. pag. 84: *Statutum et ordinatum est, quod si aliqua persona maledicat aliquem sanctum vel sanctam, vel blasphemet Beatizatum, vel veneratum per sanctam Dei ecclesiam, puniatur pro qualibet vice in solidis quinquaginta imperialibus. Nostris Beneure et Benure, Beatus, felix. Charta ann. 1900. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 146. r°. col. 2: Pour les gracieuses volontés et commandements emprés faiz du Beneure et recordable mémoire monsieur Philippe, jadis roy de France. Il est Benure, qui en terre mene vie célestie, in Cod. MS. xiii. sicc. Bibl. Geneve. Unde *Beneurtie*, *Beatitudo*, ex eod. Cod.: *Les huit Beneurties*.*

* BEBDUNI. Vide Beduini.

BEBORANIA, *Prestationis species.* Praeceptum Caroli Mag. pro Hispanis editum a V. Cl. Steph. Baluzio: *Dicunt etiam quod aliquas villas quas ipsi laboraverunt, laboratas illis eis abstractas habent, et Beboranias illis superponatis, et sajones qui per forciam super eos exactant.*

BEBRA, Missilis aut teli species. Vegetius lib. 1. cap. 20: *Barbari autem secuti pedites his præcipue utuntur, quas Bebras vocant, et binas etiam ac terras in præliis portant.* Bartholinus lib. 4. Austriad.:

Quinquaginta Bebras, centum delecta juvenus, Pila gerunt humeris, etc.

BEBRINUS, [BERBUS.] Vide Bever.

* **BEGA**, Hispanis Amiculum quod Doctores et *Præbendarii* gestant et ii, qui gradum aliquem adepti sunt in Academiis. Concilium Limanum anni 1582. inter Hispan. tom. 4. pag. 248: *Nullus vero ignotus et peregre veniens clericus insigne illud assumat aut gestet, quod nostri Beca appellant, neque supra pileum clericalem, galerum ampium vel sericum ferant, prout Episcopis et *Præbendaris* vel graduatis moris est.* Ibidem pag. 275: *Nec possint clericis gestare stolas vulgo Begas, si non fuerint... licentiati vel doctores, etc.* De Beca sic disseritur in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 631. ubi de sancto Joanne a S. Facundo: *Idem Vergeta proponit expressionem veteris habitus Collegialis (Salmanticae) veluti Capellani quoque competentis, adeoque et a S. Joanne gestati, eumque ait fuisse et esse coloris rufi.* Beca autem cuius nomen dicit sumptum esse ab Italis (vittam significare docent Academicci Cruscani) Beca, inquam, sic describit,

ut non solum ex humeris ad pectus profluat, sed fere instar Greccanici episcopalis pallii, per tergum ad talos; olim vero supra caput in formam coronæ revolvetur, cum defluentibus ad tempora laciniis. Nunc pro parte illa superiori assumptus est pileus clericalis quadratus, sic ut predicta Beca solos jam tangat humeros, sinum ante pectus eundem formans, ex humero autem sinistro ad terram defluat. Hæc ibi. Sobrinus in Dictionario Hisp. Gall. ait. *Beca Præbendarum* designari, quod indicet eum, qui gestat ornatum hoc, esse *Præbendarium*.

* **BECALERIUS**, Ensis rostratus, vel culter lanionius, ab Ital. *Beccario*, lanius. Stat. Vallis Serianæ rubr. 44. ex Cod. reg. 4619. fol. 88. r°: *Arma vetita.... sunt hæc, videlicet cultellus punctosus,.... spata, clipeus, tavolatus, Becalerius, etc.* Sic nostris *Bec de corbin*, *bec de faucon*, *becquoysel* dictum est omne armorum genus, quod corvi, falconis aut avis rostrum referebat. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 301: *Le suppliant print une hache, nommée Bec de corbin, alias de faulcon.* Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 231: *Icelui de Grebeval commença à ruer d'un grant baston ferré, que on dit *Bec de faucon*.* Rursum aliæ ann. 1476. in Reg. 206. ch. 1055: *UNG viel coustel, nommé *Becquoysel*.* Vide infra *Beccazenerius*.

* **BECARIO**, *Urceoli genus*, ex veteri Onomastico. Sic Turnebus Adversar. lib. 28. cap. 5. Vide *Bacca* 2.

BECCA, **BESCA**, **BESSA**, **BESSUS**, nostris *Beche*, aut *Besche*; forte quod *Becci* seu rostri formam præferat.

BECCA. Gloss. Elfrici: *Ligo, Becca, vel palus, vel fustis.* [**] *Becca, Ligo, marra*, ex eod. Gloss. apud Bosworth. Angl. *Beck*, Germ. *infer. Bikke.*

BESCA. Custumar. de *Hecham*: *In communi pastura turbas.... cum una sola Besca fodient, et nihil dabunt.* Vide Leges Williel. Regis Angl. vernaculae cap. 4.

BESCATA TERRE. Charta Joannis Regis Angliae tom. 2. Monastici Anglic. pag. 642: *De dono Radulsi... duas aeras Flandrenses in novo marisco de Iclesham, et unam Bescatam Terræ inclusam, cum expensis prædictorum marisorum in eodem marisco.* Est autem *Bescata*, ni fallor, tantum terræ, quantum quis ligone uno die fodere potest.

BESSA. Lethaldus de Miracul. S. Maximini Abb. Miciac. num. 34: *Operante eo, suffosorum, quod Bessam dicunt, sumit.* Vide suo loco.

BESSUS, *Ligo*. Adalardus in Statutis antiquis Corbeiensis Monasterii lib. 2: *Unusquisque habeat ad hortum excolendum, sive ad alias necessitates explendas, suffosoris 6. Bessos 2. delatoriam, etc.* Arvernii etiamnum *Beisse* dicunt.

BECHARAE, Fodere, nostris *Becher*. Occurrit in Statutis Synodalib. Nicolai Episcopi Andegavens. ann. 1274.

* Ex qua voce et altera *Cleu*, pro *Clou*, clavus, effecta est vox *Beschcleu*, qua fabrum ferrarium, cuius est ligones et clavos fabricare, designarunt. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 142: *Les Bescheleux ou feures de Truancourt, qui est une autre ville des religieux de Beaulieu en Argonne.* Hinc ortha formula, *Bannir sur la besche*, vel, quod idem est, *sur le pic et sur la pelle*, ubi de puniendis feminis agitur: quippe cum eas suspendere in usu non esset, capitis damnatae fossa immergebantur, quæ *Becca* seu ligone excavari solet. Consuet. S. Genov. MSS. fol. 26. r°: *L'an*

de grace 1383. Marote la Flamengie, Melhalot de Gisors.... furent bannies de la terre sus la Besche, pour ce que elles estoient foles de leurs cors. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 58. r° ad ann. 1322: *Marote la Turkoise fu bannie à trois cloches à toujours seur le pic et seur le pel, etc.* Vide *Fossa* 1. *Besque*, pro *Besche*, in Reg. Feud. comitat. Claramont. ex Cam. Comput. Paris. fol. 12: *Chascun marchant de ferrierie,... qui vent Besques, doit ou mois de Mars une Besque.* *Besote*, diminut. a *Besche*, in Lit. remiss. ann. 1369. ex Reg. 100. ch. 25: *Dezja en grant quantité en avoir defou et esracé (des navets) d'une Besote, qui est instrument manuel convenable pour ce faire.*

* **BECCACENERIS**, et **BECCAÇENERIS**, Culter rostratus, ad instar falconis rostri desinens. Inter arma vetita recensetur in Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 270: *Arma vetita intelligimus cultellum impunctatum de ferire, vel schinum, falconem, cultellaçum, penatos, lançonem, burdonem, lancaspitum, clavam ferream vel ferratam, vel aviratam, vel plumbatam, Beccacenerem, transferram et azam.* Hujus cultri figuram rude refert diagramma in Codicis anni 1259. margine delineatum. Vide op. cit. tom. I. pag. 271. [FR.]

* **BECCARINI**. Theodericus de Niem lib. 2. de Schism. cap. 15: *In eadem civitate Perusina sunt tres ordines seu statutus civium. Nam quidam sunt nobiles, qui dicuntur Beccarini. Num a forma cujusdam ornamenti, quod nobilitatis insigne erat?*

* **BECCARIUS**, Lanius. Vide in *Beccaria*.

* **BECCAZENERIUS**, ut supra *Beccalearius*. Stat. Mantuae lib. 1. cap. 112. ex Cod. reg. 4620: *Arma autem ab offensione sint et intelligantur, spontonus sive stoccus, manavesius, Beccazenerius, etc.*

BECHARIA, Macellum, laniana, Italis *Beccaria*; nostris *Boucherie*: *Beccao, Beccaro*, lanio Italica. Charta Ogerii Iporicensis Episc. apud Guichenonum in Bibl. Sebusiana cent. 2. cap. 6: *Parochiale quoque Ecclesiam, cum decimatione omnium tabernarum, Becciariorum, mercati, et omnium mercimoniorum quæ infra civitatem sunt.* Alia ann. 1345: *Carnes que venduntur ad Beccariam.* Vide Albertum Acharisium in Vocabulario Italico, et V. Cl. Aegid. Menagium in Orig. Ital. in *Beccao*, et Oct. Ferrarium in *Becco*.

* **BECCARIA** et **BECHARIA**, Eadem nomenclature. Regimina Paduae ad ann. 1271. apud Murator. tom. 8. col. 461: *Hoc anno... factæ fuerunt Beccariae magnæ Communis Paduae.* Chron. Parmense apud eundem tom. 9. col. 763: *Et tunc (ann. 1208.) Commune Parma facit fieri moram quæ est juxta Bechariam de capite pontis a mane.*

BECCARI, Carnifices, [Macellarii], apud Andream Dandulum in Chron. MS. ann. 1175. [Acta SS. April. tom. 3. pag. 609. in Vita B. Luchesii: *Dum in civitate Bononia carnes publice venderet, erat enim macellarius seu Beccarius.* Occurrit iterum in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 936. D. Chron. Parmense apud ann. 1291. apud Murator. tom. 9. col. 821: *Et sic quatuor mesteria, scilicet Beccario, ferrariorum, etc.*]

* **BECHARIUS**, Lanius. Ital. *Beccao*, Gall. *Boucher*. Stat. antiqua Florent. lib. 3. cap. 191. ex Cod. reg. 4621: *Duo*

custodes deputati in foro veteri pro arte Beccariorum. Vide in *Beccaria*.

* **BEGCHETUS**, Academicis Cruscanis : *Bechetto, fascia del cappuccio*; Pars tegumenti capitis in rostrum Ital. *Becco*, desinens. Vide *Becha*. Stat. jamjam laudata lib. 3. cap. 52 : *Nullus deferat habitum Pincocherum, scilicet clamidem nigram ad Bechetum*. Unde nostris *Bescheron*, dicitur quidquid ejus formæ est. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 41 : *Le suppliant rualadite sarpe contre le dit Rousseau, et l'ataigny sur le chief de la teste du Bescheron de ladite sarpe*. *Bechet* vero, in Lit. ann. 1346. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 350. art. 29. est piscis species, lucius scilicet, Gall. *Brochet*, qui etiam *Becquet*, *Beque* et *Bequet* nuncupatur. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. ch. 375 : *En laquelle fosse.... lesdiz Jesson et exposant ont pris nuantré environ 13. ou 14. carpes et un Bequet*. Aliæ ann. 1413. in Reg. 167. ch. 146 : *Esquesa fossez le suppliant prist furtivement des poissons, c'est assavoir Becquez et carpes*. Adde tom. 7. Ordinat. pag. 182. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 145. ch. 213 : *Lesquelz prindrent en iceile bouticle deux saulmons et un Beque*. Aliæ ann. 1403. in Reg. 158. ch. 225 : *Lesdiz compagnions rompirent les huches à poisson dudit prieur, et prindrent de poisson certaine quantité, comme Beques, roches et anguilles*.

** **BECHARIUM**, Instrumentum ad formam calicis. Vide *Bacca* 2. Ordinat. Preposit. S. Sever. Erford ann. 1121. ap. Guden. in cod. dip. pag. 50 : *In jejuno unicuique Becharium unum de pisis ad duos dies, et cotidie duo allecia et quinque ratices*.

BECCO, BECCUM, Rostrum, vox Gallica vetus, unde nostris et Belgis *Bec*, Ital. *Becco*. Sueton. in Vitellio cap. 18 : *Cui Tolosæ nato cognomen in pueritia Becco fuerat : id valeat gallinacei rostrum. Quasi Bec de coe, ut quidam volunt. Perperam a bucca etymon accersit Acharisius*.

BECCUM, Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 28. § 1 : *Si habuerit accipitrem, perdat Beccum, et unguis pedum, et caudam*.

ABBEGARE, Vox falconiorum, *Becco*, seu rostro impetrere, seu crebrius rostrum infigere, mordicare. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 49 : *Per hujusmodi scilicet mordicationes, sive, ut ita dicam, Abbecationes sepius iteratas, etc. Occurrunt ibi rursum, et cap. 58.*

* **BECCUNUS**. Vide infra *Becuna*.

* **BECCUS**, Prisca Danorum seu Gallo-rum lingua dicitur aquæ cursus alteri fluvio se committens : hinc *Beccum* sive *Beccum Helluni*, adjecto fundatoris nomine, celeberrimum in Normannia cœnobium ab urbe Rotomago decimo octavo versus Occasum milliari in Rotomagensi tractu situm. Hist. ejusdem Monasterii MS. pag. 1. n. 1. ex Archivo ejusdem loci. Vide *Beconagium*, [**] et Bosworthi Gloss. Anglos. voce *Becc*. Schmelleri Gloss. Saxon voce *Beke*. German. hodie *Bach*.]

* **BECHA**, Habitus proprius Clarenorum. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 1099. de B. Angelo Clarenio : *Habitu autem deferebant fratres distinctum a ueste Franciscana, quem Becham vocabant ; habitum scilicet brevem cum capucio ante et retro, ac chordam usque pyramidali forma (unde procul dubio Becha dicebatur) cui a tergo pannea lingua hærebat*.

* **BECHA, BECCHA CAPUCCII**, Pars ejus extrema quæ desinit in *Beccum* seu acumen. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 547. A. de B. Petro Gambacura : *Et dimittitur Becha Capuccii, et novæ acceptantur Constitutiones. Capitul. gener. S. Vict. Massil. ann. 1378 : Nullus portet caputum cum Becha, cum cauda longa seu almurias*.

* **BECCUSFREDUS**, Pertica ferro pre-acuto et recurvo munita. Tractat. MS. de Re milit. et mach. bell. cap. 111 : *Beccusfredus, alias aculum, marinas frangens naves. Occurrunt rursum cap. 108.*

* **BECHARE**, Fodere. Vide *Becca*.

* **BECHARIA**. Vide in *Beccaria*.

* **BECHARIUS**, Lanius. Occurrunt passim in Stat. urbium Ital. Vide supra *Beccarius*.

BECHIN, Germ. *ein Bechin*, Pelvis, nostris *Bassin*. Tradit. Ful. lib. 1. pag. 472 : *Tradidit... hoc est, mappe 2. manutergia 1. Bechin 1. pelvis 1. lilahan 1. Et infra Tradit. 39 : Sed et iste breviarius ad ornamentum Ecclesiæ pertinet, id est, turibula deaurata 2. cortinæ 12. orciari 4. manile 1. conchæ 4. Bechin 2.* [**] Vide *Bacinus*, in *Bacca* 2. et Graffii Glossar. Ling. Franc. vol. 3. col. 30.]

* **BECHINUS**, Hircinus. Convent. civit. Saona ann. 1526 : *Item pro singulo pecio Bechinorum, denarium unum. Vide mox Bechus 1. et infra Becuna*.

* 1. **BECHUS**, Hircus, Gall. *Bouc*, ab Ital. *Becco*, eadem notione. Stat. civit. Astæ collat. 7. cap. 1. pag. 23. r^o : *Et quod aliquis ipsorum non apportabit nec apportari faciet, nec vendet vel vendi faciet aliquam troyam, vel Bechum, ovem, nec arietem sub becharia, etc.*

* 2. **BECHUS**, Idem quod supra *Bechetus*. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 581 : *Qui capucii sunt parvissimi cum Becho longo, quasi usque in terram.*

BECIARIA, BEZARIA. Tabularium Conchense in Ruthenis Ch. 203 : *Et unum mansum, et unum caput mansum in illa Beciaria, cum campos et hortos, etc. Ch. 219 : Donamus illo manso nostro de Paillaredo ubi Rainaldus manet, cum ipsa Bezaria, cum quantum ad ipsa manso aspicit etc. Ch. 237 : Cum boscos, cum trolio, cum mansione, cum vernias, cum albaretas, cum pratas, cum Beciarias, cum terras cultas et incultas, etc. Adde Ch. 266. 429.*

* Modus agri f. tantum terræ, quantum quis *becca* seu ligone uno die fodere potest; idem proinde quod *Bescata*. Vide in *Becca*. Eo etiam spectare videatur vox *Bechole*, Lemovicibus nota. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 42 : *Laquelle jument s'en estoit saillie et estoit allée en une petite Bechole illecques auprés dudit pré, et après qu'il eut trouvé sa dite jument en ladite Bechole, etc.*

BECIUM, BECIUS. Vide *Bedum*.

BECONAGIUM, Tributum quod in sustentationem Phari, vel maritimis lumenis, quo populus subito excitetur ad repellendum hostem, conferuntur. Hæc Spelmanus qui a Saxonico, *Beacn*, i. signum accersit, quod in signum ejusmodi faces accendantur, seu contra hostes, seu ad dirigendas naves. Quid si a *Becco*, de qua voce supra. Nam nostri promontoria seu terræ lingulas in mare, aut in fluvios procurrentes, *Becs*, i. rostra, appellant, ubi ut plurimum Phari, seu turres, eriguntur. Vestigium manet in *Bec d'Aler*, ubi coeunt *Elaveris* et *Ligeris* fluvii, et in *Bec d'Ambez*, ubi confluent *Garonna* et *Dordonia*. Potuit etiam

confari id vocabuli ex Belgico *Bake*, specula, pharus, pro nocturno navium accessu. [**] Vox Belgica et Anglosax. ejusdem sunt originis. Confer Iherri Gloss. Suio-Goth. voce *Baok*, vol. 1. col. 153.] Vide *Baccha*.

* **BECUNA**, Aluta, Gall. *Basane*. Statuta Massill. pag. 389. ubi exstat capitulum integrum, *De coriis et Becunis protibus quales emptæ sunt vendendis, et de assollatis non immiscendis*. Ibid. pag. 465 : *Si quis alterius avere in nave, vel ligno aliquo positum sive oneratum, puta coria vel Becunas, seu stannum, vel aliquas alias merces sine voluntate domini illarum mercium dissolvit, etc. Rursum occurrit pag. 380.*

* Neque aliter hanc vocem interpretatur Editor in notis ad hæc statuta pag. 390. Attamen vox *Becunes*, quæ eadem prorsus est, aliud significare videtur in Charta Phil. III. ann. 1277. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 670. ubi *Beccunes et Bazena*, tanquam res diversæ occurunt : *De qualibet centena pelliū arietum, et de Beccunes, octo denarios,... de qualibet duodenā Bazene, duos denarios. Pelles itaque hircinas indicari facile crediderim. Vide supra Bechinus et Bechus 1.*

* **BEDA**, Armilla, ab Anglico *Bed* vel *Bead*. Gall. *Brasselet*. *Madox* Formul. Anglic. pag. 427. ex Testamento anni 1386 : *Dominus Eufemia de Heslerton sorori meæ lego unum scipum deauratum et duo paria de Bedis de auro.*

BEDALE, BEDALIS, [Idem quod *Bedum*.] Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 40 : *Et a Septentrione ad quendam Bedalem*. Charta G. Vicecomitis Massiliensis apud Guesnaium ann. 1016 : *Ubi Gerrenus fluvius cadit in Bedale de supradicto molendino ad galium Huvelnæ, etc. Alia ann. 1250. apud Jofridum in Niciensibus Episcopis pag. 184 : Ad edificandum in dicta terra domum... cum conductu aquæ a Bedali dicti Augerii. [Acta SS. Julii tom. 1. pag. 568. in Processu de B. Petro de Luxemburgo : Filia quondam Joannis de Lovan... a casu cedidit in Bedali molendini... et præ violentia aquæ transducta fuit usque ad rotam ipsius molendini, molendino molente. Charta ann. 1229. ex minori Chartul. S. Victorii Massil. pag. 94 : Petebat homines prohiberi quicquam Bedalibus suorum molendinorum substrabunt (sic) in lesionem monasterii. Testamentum Anglici Episc. Albani. Card. ann. 1388. apud Stephanum in Fragmentis Hist. tom. 10. pag. 335 : Patua, pascua et obedientia, exitus et introitus quoscumque, aquarum recursus, derivationes earumdem, et Bedalia quæcumque, etc. Massilienses vocant etiamnum le *Beal* ipsum rivi alveum.] Vide *Bedum*.*

* **BEDALIUM**, Rivi alveus, idem quod *Bedale*. Chartar. notar. *Daubayne Aquens*. *Terram confrotatam cum Bedalio molen-dini*. Vide supra *Beale*.

* **BEDANAS**, Corium vitulinum, ovinum vel hircinum. Arest. Parlam. Paris. ann. 1380. 28. Apr. ex Reg. Olim : *Tres costals de corduano albo,... et unum costallum de Bedanas*. Vide supra *Becuna* et infra *Besana* 2.

* **BEDATUM**, Pascuum commune. Occitanus *Lou Bedat*. Stephanotius Antiq. Benedict. in Vasconia MSS. tom. 1 pag. 685 : *Concedimus ad agrarium venientibus ibidem omnes terras cultas et incultas, excepto Bedato, salvo jure feodatum nostrorum, etc.*

* Haud dubie dictione Vasconica, pro *Vetatum*, *Pratum* pascuis prohibitum,

ubi animalia depascere nemini licet; male ergo Pascuum commune exponitur, ut ex ipso loco colligere est.

BEDDE, Lectus, ab Anglo-Saxonico *Bedd*: quod idem significat. *Madox Formulare Anglican.* pag. 428. in *Testam. Johannis de Nevill ann. 1388*: *Item Eleonoræ de Lomley filie meæ duo banerett Beddis de Norfolk cum curtinis, etc.*

BEDDE, Collectæ genus, apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 415: *Adiunctum est in serie nostræ Constitutio[n]is, quod mansus duos solidos ad censem et unum ad collectam, quæ vulgo Bede dicitur, et insuper decimam persolvet, etc.* [** Germ. *infer. Beede, a bitten*, Petere, quia olim blande et per rogationes et suasiones exigebatur. *ADEL.* Confer *Haltaus. Gloss. German.* voce *Bede*. Latine dicitur *Petitio*, ap. *Guden*. in Cod. Diplom. vol. 1. pag. 419; sèpius *Precaria*. Vide *Eichhorn. Hist. Jur. Germ. in Indic.*]

* **BEDEGAR** dicitur *Gallice Esglantier*, in *Glossar. Lat. Gall. ann. 1348*. ex *Cod. reg. 4120*. Aliud: *Bodegar, indeclinabile. Gall. Aiglantier*.

BEDELLI. Apparatores minores, qui ad judicia citabant, et Baillivorum et judicium pedaneorum sententias, eaque officia, que minus videbantur honesta, exsequebantur. *Vetus Consuetudo Normannia* 1. part. sect. 1. cap. 11: *Li Bedel sont li mineur Serjant, qui doivent prendre les nans, et les offices faire, que ne sont pas si honestes, et les meneures semoncés.* [** In Lat. ap. *Ludewig. cap. 7. § 6.*] *Edictum S. Ludovici ann. 1254*. ad coercendos Baillivorum defectus: *Senescalli autem nostri et inferiores baillivi caveant sibi a multitudine Bedellorum, et quanto paucioribus poterunt, sint contenti ad curiarum exequenda præcepta, et illos nominent in assisia publica, aut vero pro Bedellis minime habeantur.* Nec injuria Ludovicus bedellorum numerum inhibuit, qui graves semper populo habiti sunt. Unde *Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 876*: *Officiales malis prædonibus pejores sunt. Pagenses nempe latrunculos, fugiendo seu divertendo, devitare possunt: versipelles vero Bedellos nullatenus sine damno declinare queunt.* Hinc *Bedellos Willelmus Brito* in *Vocab. Angarios, compulsores iustos esse ait.* Exactorum et publicanorum præterea officium egisse bedellos colligimus ex *Mathæo Paris ann. 1257*. dum Fratres Minores et Predicatores *Pax telonarios et Bedellos* factos scribit. Et alibi: *Nulus forestarius vel Bedellus faciat de extero scotulum, vel colligat garbas.* Apud *Scotos etiam bedellorum officium fuit citare. Leges Burgor. Scoticor. cap. 112*: *Citatione facta in burgo super burgensem per servientem domini Regis, sine Bedello ejusdem burgi non est valida.* Eorum præterea erat *nanna* seu pignora capere, ex laudata Normannica Consuetudine, et iisdem Legibus cap. 47. et ex *Fletalib. 1. cap. 18. § 2.* Adde easdem *Leges Burgor. cap. 62.* Iter Camerarii Scottici cap. 3. *Concilium Lambethense ann. 1261. cap. de apparitoribus sive Bedellis, et Baronum ann. 1164.* etc. De vocabuli etymo varia tradunt. *Skeneus a pedo* hoc est, a baculo, deducit, *propertea quod huiusmodi servientes virga aut baculo uterentur.* Quam sententiam improbat *Spelmanus. Watsius, et Somnerus*, qui a Saxonica voce, *Bidele*, quæ praconem significat, deducunt. Vide *Edwardum Cokum ad Littleton.* [et *Menagium in Etym. Gall.*] Vide *Budallus 2.* [** Plura apud *Haltaus. Gloss. German.*

voce *Buttel*. De etymo confer *Graffi Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 56. et 82. vocibus Bitel et Butil.*]

BEDELLI ECCLESiarum. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 667. col. 2. ex *Regula consueta Toribii Archiep. Limeæ: In antecessum ibi Bedellus, post hunc sacrista cum thuribulo, et post eum acoluthi cum candelabris, etc.* Hos Ecclesiarum ut et Universitatim Bedellos etiamnam appellamus *Bedeaux*.

* **BEDELLUS PROVINCIÆ**, sub hoc titulo *Chartam Ottonis march. Brandenburg. ann. 1196.* subscribit *Wasmodus de Heckelinga*, apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 541.

BEDELLI UNIVERSITATUM. [Literæ *Johannis Regis Franc. ann. 1350*, pro Universitate *Montispessulana* tom. 2. Ordinat Reg. Franc. pag. 514: *Cumque in dicta Universitate habeant esse et consueverint hactenus plures Bedelli, videlicet Bedellus generalis, et Bedellus Universitatis, nec non etiam Bedellus collegii, et pro quolibet Doctore actu legente in utroque jure, prædictorum unus Bedellus, qui ibidem Banquier communiter nuncupatur.] *Leges Alfonsi IX. Castelle Regis 2. part. tit. 31. leg. 10: La Universidad de los Escolares deve aver su mensajero, que llamen en Latin Bidollus, etc.**

SUBBEDELLUS. in *Provinciali Ecclesiæ Cantuarensis p. 316. 2. Edit. et in Concilio Lambethensi ann. 1261.*

* **BEDELLATUS,** Officium Bedelli, apud *Gomerium lib. 8. de Rebus gestis Francisci Ximenii*, p. 1148.

BEDERIPES, BEDREPIUM, BEDREPE, *BEDRIF.* *Precaria* seu servitium quod domino suo tenentes præstare debent in rebus ad agros pertinentibus, ut in demetendis messibus, secundis scenis, etc. a Saxonico *Biddan, Rogare, precari, et Rippa, Falcare, metere; Anglis Bederone vel Bidrepe.* *Kennett.* in *Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden: Tenentes de Ewel debent venire in autumpno ad precariam, quæ vocatur a la Bedrepe.* *Ibidem ex Placito 10. Henr. III: Ermaldus corrector tenet unum messuagium et duas aeras terræ in duabus campis, et reddit per annum duos solidos et alias consuetudines ad Bedrepium in autumpno.*

* **BEDERIPES,** Eadem significatione. *Chartularium SS. Trinitatis Cadomensis fol. 46. verso: Halwardus 12. den. pro 2. acris cum suis Bederipes et aliis servitius.* *Ibidem fol. 48. recto: Bederipes et denarios pro pascuis.* *Eodem fol. verso: Et super hæc Bederipes et wifrip et summeare quaque hebbommada.* Repetitur *ibidem fol. 55. recto et verso, et fol. 60. recto.*

* **WEDBEDRIPPA, WEDBEDRIP,** Ejusdem quidem notionis, sed originationis forsitan partim diversæ, scil. a *Weddina* Saxonice, *Pascici*, ita ut *Wedbedripa* sit quasi *Pactum seu conventio dominum inter et tenentem, de falcanis scenis, metendis messibus, etc.* *Kennett.* Antiquit. *Ambrosden. pag. 402. ex Terrario ann. 1325: Alicia que fuit uxor Ricardi le Grey coterelli et nativi dominæ tenet unum messuagium, duas aeras terre et dimidiam ocrum prati, et faciet unum sarcularum et unum Wedbedripam et levationem sceni, etc.* *Ibid. pag. 401. lin. 7: Redditus et servitia Custumariorum.* *Robertus filius Nicholai Gerneyn tenet unum messuagium et dimidiam virgatam terræ et bondagio ad voluntatem dominæ, et debet unam arruram in yeme, et unam sarcularum, et debet unam Wedbedripam pro voluntate dominæ; et habebit unum*

repastum, et debet unam falcaturam per dimidiæ diem.

BEDEWERI, Banditi, proscripti. *Matth. Paris ann. 1258: Sicque facta est pax (inter nobiles Romanos) et tranquillitas liberrima, dispersis prædonibus, quos Bedeweros vocant, et Romanis maleficiis. Sed legendum Berroeros.* Vide in hac voce.

* **BEDIUM,** Polyptych. *Fiscamensis ann. 1236: Et debet facere et retinere septem perticas exclusarum molendini et curare Bedia.* Vide *Bedum*.

* **BEDOCCUS,** Forensis, extraneus. *Inquisit. ann. 1322. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 32. col. 2: Et quia plures veniunt ad dicta loca ad habitandum, nichil habentes vel possidentes immobilia, qui vocantur Bedocci, id est, forenses, etc.*

* **BEDOGIUS,** Equus junior, rusticus Dumbensis etiamnum *Bedon.* Vide *Vedogius*.

BEDUINI, Populi qui Arabiam incoluerunt, Halapiam et Crachum versus, nullis certis sedibus, nec in urbibus aut pagis, sed in tabernaculis degentes, unde ita appellati. Nam auctor est *Abrahamus Ecchellensis* in *Hist. Arabum* cap. 1. quos *Scenitas* *Strabo* appellat, *Baduinos a badia*, deserto dictos. Sed ab harum partium *Consule Francico* accepi, etiamnum *Arabes Beduinos* quosvis rusticos appellare. Horum frequens mentio occurrit apud *Scriptores Rerum Hierosolymit.* *Auctor Historiæ Expeditionis Friderici I. Imp. apud Canisium tom. 5. Antiq. lect.: Est autem consuetudo incolarum illius terræ qui silvestres Turci, sive *Bedewini* dicuntur, carere domibus, et omni tempore degendo in tabernaculis, de pascuis ad pascua se transferre cum gregibus et armentis.* [Et apud *Jacobum de Vitriaco Hist. Orient. lib. 3. inter Anecdota Marten. tom. 3. col. 281: Alii sunt Beduini homines agrestes, quos vulgo silvestres Turcos appellant, semper in campestribus habitantes, nullam habentes patriam neque domum: pecoribus vero et cunctis animalibus abundant, quæ nunc in terra Sarracenorum, nunc in terra Christianorum, accepta licentia, pascuntur. Iste plurimi sunt et per provinciam turmatim divisi, carnibus et lacte vescuntur, et ovinis pellibus et caprinis vestiuntur. Semper sub nudo aere cubant, nisi nimia pluvia eos gravaverit. Tentoria habent de pellibus animalium. Amici fortunæ sunt; quem vident prevalere viribus adjuvant. Proditores maximi sunt, latrones insignes. Pileos rubeos portant, et peplum circa pileum circinnatum. Quando nos prævalimus adversus Saracenos, tunc fratres et amici nostri sunt: si vero Sarrazeni prævalent adversus nos, ad ipsos declinant, etc.* *Beduinos* eosdem vocat *Radulphus Coggeshale* in *Chron. Terræ Sanctæ* apud eundem *Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 548. et 580.* Le Roman d'Auberi MS:

*Auge païen ne Tore ne Beduin
Ne me forfirent vallant un Angevin.*

[* *Fabul. tom. 1. pag. 117.*

*Il at p[re]t fait c'on Beduyn,
Qu'il at son asne Beduyn
Mis en la terre bene[fit]e.]*

In *Epistola Episcopi Acconensis ad Honorium PP. tom. 8. Spicilegii Acheriani.* *Bebduni perperam vocantur. Agunt vero de Beduinis Albertus Aq. lib. 12. cap. 31. Aithonus cap. 85. 51. 55. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 38. lib. 3. part. 14. cap. 2. Arnoldus Lubec. lib. 7. cap. 10. Brocardus in *Descript. Terræ sanctæ*, etc. Perperam *Beduinos* cum *Assasini* confunduntur.*

dit Jeinvilla pag. 48. uti monuimus in Notis ad hunc Scriptorem.

BEDUVH, Iudem qui *Beduini*. Vide Jacobum de Vitriaco lib. 3. Historiae Orientalis apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 273.

BOLDUINI, Eadem notione. Epistola Episcopi Acconensis Spicileg. Acher. tom. 8. pag. 375: *Nostris autem pariter redeuntibus, Bolduini eorum habentes equos agiles, posteriores a longe sequentur.*

BEDUM, seu *Palitium* molendini, in Tabulario majore S. Sergii Andeg. Ch. 29. palorum scilicet series, quæ ad continentiam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendum infigi. Hodie id *Bondé* vocant. At in Tabulario Conchensis Monasterii fol. 96. videtur significare ipsum rivi alveum: ibi enim Stephanus Miles de *Retuchon* assensum præbet, ut cum curabunt *Bedum* proieciant in utramque ripam pratorum suorum cœnum [Tabularium] Aptense fol. 184: *Credo omnes res meas... cum omne earum (aquarum) introitu vel regressu, cum terminis et Bedis eorum.*

VIGET apud Lugdunenses et Sebusianos consuetudo, ut qui habet *Becium*, lingua patria *Bief*, seu *echudium* molendini, possit eum restaurare et mundare, atque lutum projicere in utramque partem *becii* seu *echudii* ad septem pedes dumtaxat: qui becium possidet id juris habere censemur.

BECHRUM, alias dicitur. Mag. Pastorale Eccel. Parisiens. lib. 2. Ch. 12. 14: *Super curatione alvi, sive Becii molendini.* Id est, le *Bec*, seu ostium alvi. [Tabul. S. Dionysii de Novigento Rotordi fol. 103: *Poterit utraque pars ductum aquæ suæ liberare, mundationem autem Beciorum et retrociorum unius partis sustinebit pars altera.*]

BECHIUS, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1694. in Vita S. Joannis Valentini. Episc: *Ilo namque in loco trium ramorum Bechius fuerat, in quorum medio mira magnitudinis serpens recubans, horrisco flatu et sibilo plusquam vicina terribat.* Vocis hujus origo Anglo-Saxonica *Beca*, Rivus: vocis vero *Bedum* Anglo-Saxonica *Bed*, Lectus, quod vocabulum ad rivos facile transfertur. Sic Galli dicimus, *Le lit d'une Rivière* pro ejus alveo. Johannes Owen in Epigrammatibus:

Angli *Bed* lectum vocant, Cambriae sepulchrum;
Lectus enim tumulus, mortis imago sopor.

BYESIUM in Litteris Officialis Cenoman. pro Monasterio S. Vincentii ann. 1209. ex Archivo ejusdem loci: *Præterea ipse Galterius habebit de quolibet mancionario villa annuatim per manum Prioris auxilium unius diei ad Byezia molen dinorum ad bladum reparanda.*

BEDUSTA, *BIDUSTA TERRA*, Ager in cultus, a voce dialecti bononiensis *Bdost*, qua significatur terra non præscissa, nec culta in segetem. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 475: *Quia frus non committitur in illis qui venerunt Bononiam occasione citadancie faciende... et nullus remanet in villis nisi pauperes, qui non possunt solvere collectas nec facere publicas factiones... et terre hominum civitatis Boni remanent *Beduste*, et non laborantur, statuimus, etc.* — Eadem. Stat. tom. III. pag. 226: *Suma sumarum omnium possessionum pontis novi de reno tam de terris aratoriis, quam Bidustis, et pratis et vineis capit et est viij. nonaginta tornataruarum, salvo herore calcoli.* Vox *bdost* significat etiam

interdum agrum novalem, id est aratro post cessationem rœnovatum. Gall. *Jachère*; sed in locis, quos supra memoravimus, et in aliis eorundem Statutorum (Vide tom. II. pag. 243 et 586) eadem vox semper notione supradicta usurpatur. [FR.]

* **BEELENGHE**, male pro *Reelenghe*. Vide infra *Relanga*. Charta ann. 1303. in lib. rub. Cam. Comput. Paris fol. 314. v. col. 2: *Sis cenz livres de Paris... à prendre sur le Beeleenghe de Berghes.*

* **BEEMOTH**, Hebreis *בְּמֹת*, Elephas seu quævis major bestia: qua vox dæmonem intelligunt Interpretes. Murator. tom. 2. pag. 455. col. 2. C. in Hist. Luitprandi:

... Fallax, impie, crudelis, inique,
Impie Leviathan Beemoth pars
Antiqui renovare tua jam fraude duellum.
Crimine pro cuncto peinas lues.

* **BEFACUS**, *Mendicus*. Vetus Gloss. San-German. n. 501. Mallem *Mendax*, nisi mendicus eo dicatur *Befacus*, quod plerunque mentiatur. Vide *Bifax*. ** Glossar. in cod. Reg. 7644: *Befacis, Mendacie.*

* **BEFARIUS**, *Bilinguis*. Papias MS. cum Glossis San-German. 501. Vide in *Bifax*.

BEFAX. Vide *Bifax*.

BEFEHT. Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1124. in Tabulario S. Genovefæ Paris.: *Nostram Serenitatem adierunt humiliiter deprecano, quandam consuetudinem inter nostros homines trium tantum villarum, scilicet Villæ nove, Monci, Caloili, et homines S. Genovefæ olim habitam quæsierunt in futurum servari, et æterna stabilitate inviolabiliter confirmari.* Et talis est consuetudo *Befehl* appellata vulgo, quod mulieres utrjuslibet præfatæ villæ nuptu viris mutuo datæ remanente in maritorum hinc et hinc servitute, a naturali ancillatione penitus destitutæ, et non solum ipsæ, sed etiam quotquot sunt utriusque sexus infants pariture, quam consuetudinem præsentis carte precepto firmavimus.

* **BEFFA**, Ital. et Hispanis *Fraus*, nequitia, illusio, jocus; unde Hisp. *Befor* et nostris *Besser*, et *Beffler*, Illudere, decipere, ludificari. Hist. belli Foro ful. in Append. ad Monum. eccl. Aquilej. pag. 48. col. 2: *Videntes nostri de maniaco sic fecisse Beffas de nobis; et quod iste procedebat plus ad damna nostra quam primo, etc.* Vide *Bifax*.

* **BEFREDUS**, ut *Belfredus*. Locus est in *Toracium* v. *Turris*.

* **BEFFREDUS**, Campanile, Turris ubi campanæ. Hist. Harcuriana tom. 3. pag. 327: *Multa bona contulit dicto Prioratui, et inter cetera fecit extrui Beffredum magnifice extunctionis cum tribus campanis ibi extantibus.* Vide *Belfredus*.

BEFULCI, Wenedorum Sclavorum epitheton, quos ita vocatos a Chunis scribit Fredegarius in Chron. cap. 48. eo quod duplice in congreessione certaminis vestita prælia facientes ante Chunos præcederent.

* **BEFULCUS**, *BIFULCUS*. Bubulcus, Ital. *Bifolco*. Charta ann. 867. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 513: *Waleprando Befulcus.... cum uxore sua... et Ursa filia sua: Lupari Befulcus cum Waleperga uxore sua.... Donatulo Bifulcus cum Raneperga uxore sua, etc.* Bifulcus rursum in Ch. ann. 1092. ibid. col. 217.

BEGACIUM, Catholicon Armoricum: *Queffelec, Gallice Begace, ou Assée. Latine hoc Begacium. Inde Begaciolum, et secundum aliquos Castrimarginarius.*

* **BEGARDI**. Iudem qui *Beghardi*. Vide in hac voce.

* **BEGARIA**, f. pro *Bercaria*, de qua in Berbix. Chartarium Ecclesiae Auxitanæ cap. 85: *Firmaverunt et gorpiverunt bai lam et Begariam domumque confraterniarum quod injuste et tortuose quarebant.*

* **BEGETUM**, Repagulum, agger, quo aqua continentur ne in agros excurrat. Stat. Montis-reg. pag. 247: *Item Statutum est, quod aliqua persona non audeat vel præsumat frangere seu frangi facere aliquod ghigetum seu Begetum in toto, vel in parte, sub pena solidorum viginti, et totidem pro emenda.*

BEGHARDI, *BEGEHARDI*, *BEGUINI*, *BEGUINÆ*. Hæretici exorti primum in Alemannia, qui vulgariter *Begehardi*, quoad viros, et *Beginæ* quoad feminas nominantur, inquit Conradus de Monte puellarum lib. de Erroribus Begehardorum editus a Gretzero, in quo illorum errores recensentur. Quomodo vero, et ut non semel a Pontificibus damnata, fuerit eorum hæresis, pluribus agunt Odo-ricus Raynald. ann. 1247. n. 56. 1306. n. 18. 1312. n. 17. 57. Waddingus ann. 1308. n. 12. 1317. n. 28. et sqq. 1318. Ezoviūs, et alii. *Beghardorum* etiam meminere Pilichdorffius lib. contra Valdenses cap. 12. Henricus Rebdorff. ann. 1306. Continuator Nangii ann. 1330. etc. Viri doctissimi ad Vitam S. Catharinæ Senensis n. 79. dictos putant a Saxonico, B e g e n e, Mendicare.

Hanc doctissimorum virorum conjecturam uti aliis omnibus longe probabiliori admittet quisquis noverit id præcipuum fuisse Begehardorum statutum, ut scilicet necessaria, mendicarent, quo facilius possint sua deliria divulgare. Concilium Trevirensse ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 250: *Item cum quidam sint laici in civitate, diocesti et provincia Trevirensi, qui sub praetextu cuiusdam religionis fictæ Begards se appellant, cum tabardis, et tunicis longis, et longis capucis cum ocio intendentis (f. incidentes) ac labore manuum detestantes, conventicula inter se aliquibus temporibus faciunt et conservant, seque fingunt coram personis simplicibus expositores sacrarum Scripturarum; nos vitam eorum, qui extra religionem approbatam validam mendicantes discurrent, etc.* Atque hinc est haud dubie quod

BEGHARDI, etiam appellati Fratres Conversi in Ordo. Prædicatorum et Minorum. Annales Colmarienses ann. 1302: *In hoc Capitulo (FF. Prædicatorum) fuerunt Conversi seu Begihardi, hoc est, Fratres non habentes domicilia, 80. mendicantes cibaria. Et ann. 1302.: Capitulum Fratrum Minorum fuit in Columbaria solemniter celebratum. Comparuere illuc 150. Fratres, Conversi seu Begihardi 30. bini et terni in processione per Columbaria transuentis eleemosynam mendicabant.* *** Consule de *Beghardis* Frischium in Lexico German. voce *Beghart*. Vocab. Lat. Germ. ann. 1482: *Beghart*, *gleyschner* (simulator) *Beghardus*, *Phariseus*, *Conversus*. ADEL.

BEGUINI, Iudem qui *Beghardi*: tametsi Begardos, viros; *Beguinæ* mulieres potissimum, et ut plurimum dictas, evincat Clementina Ad nostrum, de Hæreticis. Quod etiam observatum supra. Auctor Brevoiloqui: *Beghardus*, et *Beguina*, et *Begutta*, sunt viri et mulieres tertii Ordinis. Bernardus Guidonis in Vita Joanis XXII. PP. : *Secta quædam pestifera illorum qui Beguini vulgariter appellantur.*

tur, qui se Fratres pauperes de tertio Ordine S. Francisci communiter nominabant, ex quibus plures fuerunt tanquam haeretici condemnati et combusti. Non erant tamen revera ex tertio Ordine S. Francisci, sed falso id asserebant, quo pravas suas opiniones recepti Ordinis auctoritate tuerentur, ut pluribus probat Waddingus. Alvarus Pelagius de Planctu Eccles. lib. 2. cap. 51: *Istis ultimis temporibus hypocriticalibus plurimi, maxime in Italia et Alemannia, et provincia Provinciae, ubi tales Begardi et Beguni vocantur, nolentes jugum subire veræ obedientiam, sed libertate noxia potiri, nec servare regulam aliquam ab Ecclesia approbatam sub manu preceptoris et ducis legitimi, vocati Fratricelli, alii de Paupere vita, alii Apostolici, aliqui Begardi, qui ortum in Alemannia habuerunt, etc.* Matth. Paris et Matthæus Westmon. ann. 1248: *Eisdem temporibus, quidam in Alemannia præcipue, se asserentes Religiosos, in utroque sexu, sed maxime in mulierebri, habitum religiosus sed levem suscepserunt, continentiam et vitæ simplicitatem privato voto profiantes, sub nullius tamen regula coarctati, nec adhuc ullo claustro contenti. Et paulo ante ex Epistola Yvoni Narbonensis meminit idem Paris novorum Religiosorum in Vienna Austriae, qui Beguni vocabantur. Errores porro Beguinorum et Beguinorum, quorum secta detecta fuit circa an. Dom. 1315, et multi ex eis inventi sunt et indicati qui se dicunt Fratres et Sorores de Pœnitentia de tertio Ordine S. Francisci et fuerunt combusti, pluribus recenset Guido Carmelita in Summa de Hæresibus fol. 108.*

¶ Verum non modo Franciscanos sempermentiebant fanatici illi, sed et Apostolorum nomenclatura sese decorabant. Concil. Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 250: *Item, inhibemus sub pena excommunicationis, ne quis in nostra civitate, diocesi et provincia Trevrensi aliquem vel alios de illis rusticis, qui se Apostolos appellant, in domum suam recipiat, aut eis elemosynamam eroget.*

BEGUINOS ut viros fictæ Religionis ac pietatis non semel perstringit M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Vidi quemdam, qui cum erat coram magnis Beguinis, habebat magnam supertunicale rotundum cum magnis et latis manicis de camelino, et coram mundanis habebat de bruneta, scissum ante et retro, strictum sine manicis, de vario foderatum. Infra: Ergo Beguini sive in seculo, sive in religione, et libro isto conscientiae sunt sapientiores, quia frequentius et plures confitentur.*

BEGGINORUM etiam appellatione Valdenses non semel donat Godefridus Monachus S. Pantaleonis ann. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213.

¶ BEGINI, iidem qui *Fratres, Gaydentes*, de quibus in voce *Fratres*.

BEGHINÆ. Mulieres ejusdem sectæ ac instituti, quo *Begardi* et *Beguni*, quæ una cum iis pariter damnatae sunt in Viennensi Concilio, præsertim eæ quæ in Alemannia degebant, ut patet ex lib. 3. Clementinæ. tit. 11. cap. 1. lib. 5. tit. 3. cap. 3. ubi plura de earum hæresi. Matth. Paris anno 1251: *In Alemannia mulierum continentium, quæ se Beginas volunt appellari, multitudo surrexit innumerabilis, adeo ut solam Coloniam mille vel plures inhabitarent. In Alemannia, Kuherin, [¶ Büsserin ?] id est, Pœnitentes appellatas istas Beginas tradit Chronicorum Senoniense lib. 5. cap. 1. de quibus agit etiam*

lib. 4. cap. 18. *Fratres et Sorores de Pœnitentia* itidem Beguni et Beguinæ dicuntur in Bulla Joannis XXII. PP. data 7. Kl. Mart. ann. 3. [¶ Testam. ann. 1292. ap. Matthæum ad Calcem Alciati contra vit. monast. : *Volo quod devoutæ matronæ quæ Baghine vocantur continenter ibi maneant, tantum sub obedientia in ueste religiosa, de quibus si aliqua infamiam incurrit publicam, in ecclesiis et in plateis a consortio aliarum est amovenda, salvis sibi rebus suis.* Vide ibi edit. not.]

Sed quia passim, præcipue in Belgio, sub *Beguinorum* nomine virgines Deo vere et sancte famulabantur, ne nocentium damnatione innocentés involverentur Joannes XXII. Extravagant. *Ratio recta*, et alia Bulla quam descripsit Aub. Miræus in Diplomat. Belg. I. 1. cap. 91. paterne providit. De *Beguinorum* Belgicarum hodierno instituto, ac vivendi ratione, sic Lindanus: *Hæ medium vite genus agunt inter monasticum et secularre. Certis legibus omnes vivunt: de suo vivitant, a votis liberæ sunt. Si nubere visum, migrant et nubunt, non inutili vita instituto, cum sint in illo et in altero sexu, qui negue libertatem ferre possunt, negue arctum imperium, quibus medium hoc vite genus saluti esse queat.* [Statuta Eccl. Leodium. ann. 1287 apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 879: *Præcipimus quod omnes Beghinas privilegio Beginali gaudere volentes, intrent curiam Beguinorum et præcipimus commorantibus extra curiam Beghinorum, quod distinguant habitum suum ab habitu Beguinorum, et si aliqua Beghina extra curiam accesserit moratura, vel ejecta fuerit propter incontiniam, vel aliud delictum, habitum non deferat Beghinorum. Beguinorum vitæ genus describunt etiam Rythmi veteres de Origine et fundatione Monasterii Pratensis in Flandria :*

Begina namque fuerunt a prima sui ætate.

Mox :

Habebant enim famulam quæ omnibus ministrabat, Et de juventibus vitam eis auxilium dabit. Iabant enim illæ manæ ad Albini sanctum templum, Deum orant, nec inane desoribant exemplum, Tunc non habebant in loco ubi manebant, capellam, Nec quid sacramenta in illo, sed habebant solum cellam, Inde casam repetebant, et accipiebant colum, Otiuum tempus sperabant, nullum cogitantes dolum, Sæpe veniebant probi qui eos confortabant, Et munimur consili illus pro Jesu donabant, etc.

Vide eudem Miræum in Donationib. Belgic. cap. 112. Quasdam tamen votum emissoe testatur Summa Raimundi Fratr. Ord. Prædicat. :

Si Beguina Deum sponsum preelegerit, atque In signum crines præsciderit, ista marito Si nubit, nuptia maneat: sed penitus quod Insigit votum.

Vide Cantiprat. lib. 2. de Apib. cap. 38. num. 2. cap. 51. num. 12. [¶ Adde Haltaus. Glossar. German. vocibus *Seelennonnen* et *Seelweiber*; Raynouard. Gloss. Roman. voce *Bechina*; Guden. Cod. Diplom. vol. 3. pag. 126. 329. 887.]

At in Gallia Beguinorum institutum cum contemptui haberetur, sensim desistit, et in earum locum successere Sorores tertii Ord. S. Francisci, quibus indidem traditæ in urbibus Galliæ earum sèdes. Nam in Beguinorum Parisiensium Monasterium translatae Sorores Ordinis istius tertii S. Francisci, quæ de Ave Maria cognominantur, Diplomatibus Ludovici XI. mensis Martii ann. 1471. et 6. Martii 1479. quæ habentur in tom. 2. Ordinationum ejusdem Regis fol. 326.

Quod etiam in urbe Bellovacensi factatum ab eodem Principe refert Louvetus in Historia Bellov. tom. 1. pag. 747. 752.

¶ BEGUTÆ, in Epistolis obscurorum virorum: *Utrum Lohhardi et Beguttæ in Colonia sunt seculares vel spirituales personæ, utrum teneantur facere professionem, et an possint accipere mulieres et viros. Begutta apud Auctorem Brevoiloqui.*

BIGRINÆ, pro *Beghinxæ*, perperam editum apud Matth. Westmonaster. ann. 1243.

¶ BEGGINA, pro *Beguina*, apud Mantelium Hist. Lossensis parte 2. pag. 27: *Ex primaria fundatione curia Begginorum de Grathem. Vide Beguini, Beguta 1. Beguya, Biguinxæ, Bigini, Bigutæ.*

BEGUINAGIUM, Conventus, vel institutum Beguinorum, in Clementina 1. tit. de Religiosis domibus, et in Vita S. Gertrudis cap. 4. num. 15. etc. *Beghinxæ et habitus Beghinagii*, in Bulla Joannis XXII. ann. 1320. apud Waddingum. Vide Continuatorem Nangii ann. 1317. Joann. de Condato in Dominicanos MS :

Et encor retinebis de mi,

K'a Beginage.

Ont-il mult volentiers visnage,

Tout ausil enuis com froumage

Cas mangeroit.

[¶ Provinc. *Beguinatje*. Vide Raynouard. Glossar. pag. 205.]

¶ BEGGINASIUM, in Hist. Lossensi auctore Mantelio part. 2. pag. 26: *Ad conventum nostrum Begginasii Grathem quod attinet.*

A Begga Pipini Landensis filia, S. Gertrudis Nivellensis sorore, *Beguinorum* nomen et institutum sumpsisse constans est apud Belgas opinio, nullo alio licet nixa fundamento, quam hominis Begga. Alii a velo capitis appellatas volunt; et si vela ista ab iis, quæ Beginxæ ipsæ deferebant, dicta longe probabilius sit. Willemus Heda ann. 1484: *Quo tempore Ordo diuina Brigita instituitur ex religiosis feminis, solute tamen vite, quas Beginas vocant, a velo capitis quo involvi conseruerunt, sic dictæ. Joachimus Hopperus a Beghinnen, i. incipere, deducit, quod principium sive initium quoddam rei monasticae ponant. Alii denique a Bego quodam istius instituti auctore, *Beguinos* et *Beguinæ* nomen hausisse volunt. Egidius Aureæ vallis Monachus in Radulpho Episcopo Leod. cap. 52. sub ann. 1180: Suscitavit Deus spiritum sancti cuiusdam Sacerdotis viri religiosi, qui Lambertus le Begue, quia balbus erat, de S. Christophoro dicebatur, a cuius cognomine mulieres et pueræ quæ caste vivere proponunt, Beguines Gallice cognominantur, quia ipse primus exstitit, qui eis præmium castitatis verbo et exemplo prædicavit. Quæ quidem hausit ex Vita S. Odiliae, et ex Joanne Abbatulo lib. 1. cap. 4. totidem habet etiam Chronicum M. Belgicum pag. 193. Vide Picardia.*

BEGHINA, Monetæ minutioris species, in Pacto Tongrensi ann. 1403. descripto in Magno Recorde Leod. pag. 45.

¶ BEGNINUS, pro Benignus, in Lit. ann. 1361. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 505.

¶ BEGNIVOLENTIA, pro Benevolentia. Charta Ludov. VII. ann. 1144. inter Instr. tom. 7. Gall. Christ. col. 62: *Eo etiam quo ei antecessores nostri Begnivolentia et familiaritate confederati sunt, etc. Benivolence, in Ch. ann. 1442. ex Chartul. 21. Corb. fol. 145: Et si demourra ledit Damp Charles en la Benivolence et grace desdits abbé et couvent.*

ris extorta, variis tabulatis, cœnaculis seu stationibus constans, rotisque quatuor vecta; tantæ proceritatis, ut ejus fastigium, oppidorum et castrorum obcessorum muros æquaret; cuius parietes, vel tabulis vel cratibus colligati, coriis taurinis et equinis, operti erant, ut ab ignium inextingibiliū ejaculationibus damnum non paterent. In cœnaculis autem collocabantur milites qui in hostes continuo tela vibrabant, aut sagittas emittebant: infra vero viri robore præstantes magnis impulsibus muris machinam admovebant. Describitur non semel ejusmodi machina a Scriptoribus, tacito licet Berfredi nomine: a Leone Imp. in Tacticis cap. 15. num. 30. Alberto Aqu. lib. 6. cap. 11. lib. 7. cap. 3. Guiberto de Gestis Dei lib. 6. cap. 18. lib. 7. cap. 7. Ægidio Monacho Aureæ vallis in Alberone II. cap. 35. Tudebodo lib. 5. pag. 805. Froissart. 1. vol. cap. 111. præterea a Poeta vernacula in Poemate, cui titulus, le Roman de Garin:

Un engin fet, de tel parler n'oi,
Qui ot de haut cant piez, tes enterins.
Pres de la porte fist venir tel engin,
A sept estages tout droit de fust chesmin,
Arbalétriers i mis jusqu'à vint,
Bien fu cloez, couvert de cuir boli.

Modum vero construendorum Berfredorum, vel saltem ejusmodi turrium, quas ad urbium et castrorum muros admovere solebant, describit Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 22. Ηγροκάτελλοι dicuntur in Chronico Alexandr. pag. 900. 906.

Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 816: *In paucis vero diebus suburbia civitatis fuerunt munita spaldis, foavis et Berfredis. Occurrat præterea col. 823. et tom. 19. col. 774. Baffraij, apud Joinvil. in Hist. S. Ludov. edit. Cang. pag. 87: Et pour garder ceulx qui ferroient ladite chaussée, il fit faire deux Baffraiz, que on appelle chas chateiz. Baffrois que l'en appelle chas-chastiaus, in edit reg. pag. 42.*

* BELFREDUM, in Annal. Medioli. ad ann. 1339. apud eundem. Murator. tom. 16. col. 705: *Unde in ripa fluminis Ticinelli secondegardas et Belfreda xl. erexerunt.*

BERFREDUS: Ordericus Vital. lib. 8: *Ingentem machinam, quam Berfredum vocavit, contra munitionem erexit, et copiose bellicis apparatus instruxit. Et mox: Insecutores armigerum quemdam fecerunt in Berfredum ascendere, et a boreali plaga ignem immittere. Lib. 12: Carpentarii Berfredum facientes docebat. [Epist. Friderici Imper. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 909. E: Robur scilicet ac monumentum totius Bulgariae in Berfredis ac propugnaculis contra honorem Dei et vivificæ Crucis, in nostrum ac totius Christianitatis excidium præcepit communiri.]*

BERFREIT, et BEREFREID. Willelmus Malmesb. l. 4. Hist. pag. 141: *Alterum (machinamentum) fuit pro lignorum penuria turris non magna, in modum adiutoriorum facta, Berfreit (al. Berfreid) appellant, quod fastigium murorum aquaret. Simeon Dunelm. de Gestis Angl. ann. 1123: Videns autem Rex se non ac disposuerat proficerre, ligneam turrim, quam Berfreit vocant, erexit.*

BELFRAGIUM. Wil. Armoricus lib. 2. Philipp. pag. 119:

Cratibus et lignis rudibus Belfragia surgunt,
Turribus alta magis et invenibus, unde valerent
Agmina missilibus, telisque quibuslibet uti,
Deverosque hostes faciliter prosternere jactu.

BERTEFREDUS, in Charta Innocentii

II. PP. apud Ughellum in Episcopis Bergomensibus.

BILFREDUS, apud Rolandinum in Chron. lib. 1. cap. 8. lib. 4. cap. 2. lib. 6. cap. 6. lib. 12. cap. 6. Jacobus Hemircurtius in Speculo Hasbanico pag. 180: *Fist faire à Flement... un Belfroit environné de fossés, et le nommat le Heis.*

VERFREDUS, in Epistola Friderici 1. apud Willelm. Hedam ann. 1190. pag. 320. 1. Edit.

BALTFREDUS, in Charta Blanchæ de Sabauidia uxoris Galeacii Comitis Virtutum.

BALFRIDUS, in Charta Communis Suession. Belfroy, in Consuetud. Atrebatis antiq. art. 98. nova art. 145.

* BATIFREDUS, in Chron. Antonii Godi apud Murator. tom. 8. col. 72: *Valles... spaldatæ et munitæ Betifredis ac foveis amplissimis undique circumdatæ.*

* BITEFREDUS, et BITIFREDUS, in Chron. Parmensi ad ann. 1308. apud Murator. tom. 9. col. 872: *Munivit de Bitefredis et beltreschis et aliis necessariis ad defensionem. Ibidem col. 773: Construxit.... Bitifredos et batreschas et pontes levatores. Occurrat etiam apud Albertinum Mussatum de Gestis Henrici VII. lib. 6. rubr. 6. apud eundem Murator. tom. 10. col. 423.*

* BUTIFREDUS. Memoriale Potestatum Regiens. ann. 1288. apud Murator. tom. 8. col. 1172: *Intraerunt locum S. Stephani, et ibi castrum reædificaverunt, ducentes de Mantua et Verona Butifredos, et machinas et palancatum. Regimina Paduae ad ann. 1320. ibidem col. 423: Multi ex eis ascendentæ super Butifredum et spaldum, et interficientes custodes.*

2. BELFREDI nomen a similitudine ejusmodi machinæ bellicæ, postea inditum altioribus turribus, quæ in urbibus aut castris erguntur, in quarum fastigio excubant vigiles, quieminus adventantes hostes pulsata, quæ in eum finem appensa est, campana cives admonent, quo sint ad arma parati.

Nec in eum tantum finem statutæ in berfredis campanæ, ut adventantes nuncient hostes, sed etiam ad convocando cives, et ad alias usus, prout rei politicæ curatoribus visum fuerit. Unde *Campaña bannalis* dicitur Hocsemio, quod cum pulsatur, quicunque intra *bannum* seu districtum urbis commorantur, ad conventus publicos ire teneantur. [In quibusdam Consuetud. municipalibus, *la Ban-cloque*, quod ad *bannum* convocandum pulsetur.] Statuta Gildæ Scoticæ cap. 28: *Nullus regatarius emat pisces, fenum, avenas,... ante pulsationem campanæ in Berefrido, etc. Atque unde Berfredus inter privilegia Communia vulgo accenset: idque colligitur ex Areste, seu Statuto Caroli Pulchridato Paris. ann. 1322. quo cives Laudunenses, propter nescio quod commissum in Laudunensem Ecclesiam sacrilegium, jure Communia privantur, nempe *jure Scabinatus, Collegii, Majoratus, Sigilli, Campanæ, Berfredi, et Jurisdictionis.* Berfredi Brugensis meminit Chronicum Fland. cap. 61. 63. quod *Beaufroy et Bellifroy* vocat. [Idem probat Charta Johannis Comitis Atrebatis. ann. 1376. pro libertate et immunitate S. Vallarici: *Item nous avons donné et accordé échevinage, Ban-cloque grande et petite.*] Sed et Berfredi vox, a Saxon. et German. *belli*, campana, et *freid*, pax, videtur deducta, quod in hisce turribus appendetur ad convocandos homines in tumultibus bellicis, vel aliis occasionibus, maxime*

in urbibus, quarum Communia *Pacis* nomine non semel donatae leguntur. Vide *Campana*.

Denique etiamnum *berfredum* appellant nostri ligneam fabricam in campanariis, in quibus pendent campanæ. Charta ann. 1282. in Magno Pastorali Eccl. Paris. lib. 20. cap. 220. ubi de campanis: *Berfredum autem tenetur fabrica Ecclesiæ facere et sustentare suis sumptibus.* Vide *Tristegum.* [** De origine vocis nil certi constat. Schiltera conjectura qui a voce *Bal*, *Male*, et *Frid*, Pax deducit, frigidior videtur. *Frid*, quod pacem vel securitatem proprie denotat, etiam pro *Turri*, securitatis loco usurpatur. Prius si a *Bera*, Portare, deducatur. *Berfrid* erit Turris portatilis; sin vero a *Bærja*, Pugnare, erit Turris bellica. ADEL. Confer Graffii Glossar. Francic. vol. 3. col. 218. voce *Berfrid*.]

* BELGICAT. Vide *B. Littera*. [** Fortasse ex imitatione vocis ovium confitum verbum. Vide H. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. voce *Bηλγω*, édit. Didot. vol. 2. col. 228.]

* BELICIAS, CIUM, *Li sorzire spesi de fonte.* Glossar. Lat. Ital. MS.

* BELIORDUM, perperam pro *Behordum*, *Hastiludi* species. Vide infra *Bohoridicum*. Stat. Eccl. Leod. ann. 1360. apud Hugon. tom. 2. Monum. sac. antiq. pag. 451: *Item nullus sine causa justa et legitima arma deferat, aut se torneamenti, Beliordis seu hastiluditis, vel altis bellicis actibus senis (sævis) seu enoribus immiscat.*

BELKINUS. Vide in *Baldakinus*.

* 1. BELLA, *Acus*, a Graeco *βέλον* quod a *βέλος* formatur, unde facile *bela* vel *bella*. Computut ann. 1318: *Item pro rauba brunetæ nigræ Dominiæ et pluribus aliis necessariis in dicta rauba, et pro espinglis et Bellis* xxiv. l. vi. s. viii. den.

* 2. BELLA, male pro *Bolla*, *Cyathus*. Inventar. ann. 1420. inter Probat. tom. 2. Annat. Præmonst. col. 591: *Quatuor Bellas argenti pedatas, cum cooperculis.* Vide *Bolla* 1.

* 3. BELLA, femin. gen. pro *Bellum*. *Pugna*, *prælium*. Codex reg. 76: *Versus de Bella, que fuit acta Fontaneto.*

* 4. BELLA, i. e. *Campanella* que *ovi-bus vel vaccis* appenditur. Gemma Gemmarum. Anglosax. *Bell*, *Campana*, *tintinnabulum*.

BELLAGINES, Jura municipalia Gothorum. Jornandes de Rebus Get. cap. 11. de Dicenio: *Physicam tradens, naturaliter propriis legibus vivere fecit, quas usque nunc conscriptas, Bellagines nuncupant.* Andreas Gravius Suecus accersit vocabuli etymon a Saxonico seu Danico by, habitatio, et *lag* a, Lex: ita ut Bellagines fuerint urbi et oppidorum leges. Vide *Laga* et *Bilage*, et *Loccenium* lib. 2. Antiquit. Suecic. cap. 5. [** Adde Ihrii Glossar. Suio-Goth. voce *Lag*, ubi fuse de *Bellaginibus* agitur. ADEL.]

* BELLA-MATER, a Gallico *Belle-mere*, Novaca. Charta ann. 1400: *Bella-mater Michaelis Regis possidet* (molendina). Vide supra in *Bela-cara*.

* 1. BELLATOR MONASTERII. An idem qui Advocatus seu Defensor, hinc *Bellator* dictus, quod pro tuitione monasterii sibi commissi nonnunquam *Bellare* co-geretur? Chartularium S. Vincentii Cenonian. fol. 60. in subscriptionibus: *S. Herveii Bellatoris. S. Petri Culture. S. Belinandi de Cathedris. S. Elinandi filii Alardi.*

[* Cognomen esse videtur, non officii appellatio.]

* 2. BELLATOR, Castrorum præfectorus.

Vita S. Aldegundis tom. 2. Act. SS. Benedict. pag. 807: *Duorum quoque avuncularum ejus Gundalandi et Landrici nomina præfiximus, qui primatum pugnæ istius regionis tenuisse memorantur, quod Grexi Scholares, nos quoque Bellatores vocamus.*

BELLATORIUM, Pars navis, illa forte in qua milites pugnare solent. Vide tom. 5. Histor. Francorum pag. 436. 437.

* Ea scilicet quæ olim *Belle*, nunc *Passevan* nuncupatur, et quæ inter summa utraque tabulata, *Gaillards* dicta, interjacet. Contractus navigii Regis cum Venetiis ann. 1268. in Reg. Cam. Comput. Paris. ex Cod. reg. 8406. fol. 199. v^o: *Navis, quæ vocatur Sancta Maria,... habet... duos pontes, et unum suprapontem, et unum Bellatorium amplum de quatuor vel quinque pedibus.*

BELLAX, Bellicosus. Duchesnius Hist. Script. Norman. pag. 956 ex Gestis Stephani Ducis Norman.: *Viri Bellaces, nullisque militari industria, vel quarvis probitate secundi.* Acta S. Cassiani apud V. Cl. Fontaninum de Antiq. Hortæ. pag. 343:

Romanus celeber, nec non Bellaxque Sicamber.

[** Lucan. lib. 4. vers. 466:

Illic bellaci confusis gente Curetum.]

* **BELLECHINUM**. Idem quod *Baldakinus*. Testam. ann. 1367. ap. Guden. in Cod. diplom. vol. 3. pag. 477: *Vult similiiter quod dicti sui manufideles sibi unum Bellechinum vulgariter ein Bellikin tempore obitus sui... emant, etc.*

* **BELLE**, Anglosaxonibus, Tintinnabulum, teste Eccardo in notis ad Leg. Salic. tit. 3. art. 9. Glossæ: *Clocca, Belle.* Vide *Bella* 4.

* **BELLENEA**, BELENEA, Onus plaustrum seu vehiculi. *Belenum* dicti, vulgo *Beneau*, vel *Beineau*, vulgatus *Tombereau*. Comput. ann. 1450. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil.: *Item pro duabus Beleneis sabulonis, ad ponendum de sub dictis plumib; grangiæ, et propter tres viaturas Beleni, ad deferendum antiquum plumbum terratiarum grangiæ,.... iij. sol.* Alius ann. 1441. ejusd. eccl.: *Item pro una Bellenea sabulonis, xij. den.* Vide infra *Belneria* et *Benna* 1.

BELLENGUM. Vide in *Berlengum*.

* **BELLERBECHI**, vulgo *Beglierbei*, Praefecti militares apud Turcas, de quibus Jovius Hist. lib. 14: *Universis duo magistri equitum præsent, qui Bellerbechi, hoc est, domini dominorum superba appellatione vocitantur.* Ita Car. de Aquino in Glossar. milit. Vide supra *Beilarbeidae*.

* **BELLERIA**, Annulus, a quo tudicula campanæ dependet, Gall. *Belliere*. Sentent. ann. 1282. ad calcem Necrol. Paris. MS: *Ordinamus pro bono pacis, quod episcopus Parisiensis suis sumptibus et expensis ministret cordas,.... batello ferreos, Bellerias, etc.* Index benef. eccl. Constant. fol. 86. v: *A la charge dudit chapitre de fournir en l'acquit de l'évesque.... les chordes, Bellieres, bataillz, etc.* Vide infra *Berleria*.

* **BELLETUM**, Fucus, pigmentum, Ital. *Belleto*, Gall. *Fard*. Barelet. in serm. Domin. 1. Quadrag.: *Cur ponis Belletum in facie, vitellum ovi, aquam vitis, unguentum, cerusam?*

* **BELLICA**, ORUM. Auctores ævi deterioris hoc nomine indicarunt arma, sagum et quidquid armorum et vestium ad tegendum militem et exornandum pertinet. Gauthier. Antioch.: *Libetque præconari noce propatula, ut universi auditio primo sonitu gracilis, festinat Bellicis indui.* Hæc post Car. de Aquino

in Glossar. milit. *Bellicum canere dixit Cicero pro Muræn. cap. 14.*

* **BELLICARE**, Belligerare, præliari, impugnare. Murator. tom. 2. pag. 265. col. D. in Camilli Peregrini Hist. Princip. Langob.: *Et ecce congregitus cum Saracenis trophæum primitus Bellicans sumpsit ex eis victoriæ.* Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 104. col. 1. ex Instrumento anni 1300: *Fortalicium cum suis gentilibus Bellicari.* Vide *Decludere*.

* **BELLICOSE**, Cum armis rebusque aliis militaribus. Lit. Casimiri III. ann. 1462. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 201: *Quandocunque terra nostra Leopoldensis ad bellicam expeditionem se moverit.... tenebuntur.... proficiisci Bellicose.* Vide infra *Exercitiliter*.

* **BELLICOSITAS**, Virtus bellica. Chron. Besunse ad ann. 898. tom. 1. Spicil. Acher. pag. 528: *Ad Divionem tamen eos aspirare, nec loci firmitas, nec ducis nominatissimi permisit metuenda Bellicositas.*

* **BELLICOSUS**. BELLICOSA PATRIA, Qua bellum frequenter geritur. Charta Caroli VI. ann. 1422. ex Reg. olim. Cam. Comput. Bitur. nunc Paris. fol. 19. r^o: *Considerato quod ille locus et baronia situati sunt in patria Bellicosa, et inter comites baronesque potentes, etc. Nostris Bellicoseus et Bellicatif, pro Querelleur, Rixosus, jurgiosus. Lit. remiss. ann. 1424. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 129: Le suppliant voyans ses biens troussez, et que sa femme, qui n'est pas Bellicoseuse ne jurgieuse, etc. Alice ann. 1472. in Reg. 195. ch. 773: Icellui Petit, qui souventefois s'enyrroit et estoit fort Bellicatif, et plein de arrogantes paroles. Belliqueux, eodem sensu, in aliis ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 10. [** Provinc. *Bellicos et Sobreibellicos*. Vide Raynouard. Gloss. vol. 1. pag. 207.]*

* **BELLICREPA**, Quoddam genus ludorum cum armatis. Glossar. Isid. in Pithœanis: *Bellicrepa Saltatio.* Qua, teste Festo, dicebatur, quando cum armis saltabant: *quod a Romulo institutum est, ne simile pateretur, quod fecerat ipse, cum a ludis Sabinorum virgines rapuit.*

* Eadem ferme saltatio, quæ Cretenibus Pyrrhica. Vide notas Dacer. ad Fest. et Lexic. Pitisci v. *Saltatio*.

* **BELLICULUM**, dimin. a *Bellum*, Simulatum prælium, ludicra pugna. Laudes Papie apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 35: *In nativitate Domini offert illic cereum societas vicinorum S. Syri, habentem cignos depictos albos in superficie rubea, quod illorum insigne in Belliculis.* Vide supra *Battaliola*.

* **BELLICUM FACERE**, pro Hostilia facere, *Faire des actes d'hostilité*, apud Rymer. tom. 1. pag. 768: *Detis firmiter in mandatis ne, donec sciverimus, utrum possimus in ipso tractatu proficere, Bellicum faciat in Barones, vel (in) aliquem eorumdem insultum.* [** *Bellicum insultum facere*.]

* **BELLIDUCTOR**, BELLIDUX, Pugnæ instructor, idem, ut videtur, qui *Sergent de Bataille*. Lit. Mathiæ reg. Hungar. ann. 1468. tom. 6. Anecd. Pezili part. 3. col. 222: *Mathias.... fidelibus nostris capitaneis, Belliducibus, levatoribusque et sollicitatoribus præsentis exercitus nostri, etc.* Et col. 223: *Universis et singulis capitaneis Belliductoribus præsentis exercitus nostri, etc.*

* **BELLILLA** [diminut. bellæ]. Nomen Romanum servile. Inscript. apud Gud. 333. 13. Cœlia C. L. Hilara sibi, et Bellillæ libertæ.]

* **BELLIONES**, Bellicos, Belligeratores. Glab. Rodulfus lib. 1. Hist. cap. 1: *Hi*

denique prudenti consilio et virtute, quosque in giro Belliones ita proprio subjugavero dominio, etc.

* **BELLIPARIUS**, pro *Pelliparius*, qui parat pelles, apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 449: *Nobili ut ueste trabeatus incederet, Belliparium accersiri jussit, etc.*

* 1. **BELLIS**, Bellicosus. *In campo Martis erant Belles*, ex Cod. MS. eccl. cath. Camerac. ubi de Laud. pueror. in med. Quadrag.

* 2. **BELLIS**, Mens, in Gloss. Jæck. In Glossar. cod. reg. 6744: *Bellem Graci mente nuncupabant, ut ex Isidoro. An βουλήν*

* **BELLONARII**. οἱ θεοφορούμενοι, lib. de Offic. procons. Fanatici. Supplem. Antiquarii. [** Sacerdotes Bellonæ. Vide Forcellinum.]

* **BELLOSUS**, Bellicosus. Cæcil. apud Nonium: *Tantum bellum suscitare conari adversarios contra Bellosum genus.*

* *Belloye* vero, Fustis species, in Lit. remiss. ann. 1370. ex Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 68: *Seurvindrent audit lieu... environ vingt personnes, qui portoient Belloyes et bastons, liquel batirent forment les beufs.*

* **BELLUILE**, θηριώδες, Belluinum, ferum. Supplem. Antiquarii.

BELLUM, Prælium, qua notione πόλεμος usurparunt apud Leonem Imp. in Tacticis cap. 12. 13. 14. et alibi passim.

[** Confer Drakenb. ad Liv. 3, 61, 2, et Forcellin. voce *Bellum*. Gloss. in Cod. Reg. 7644: *Bellum, pugna. Bellum gerere, prælium facere. Bellum civile, pugna domestica.*] Historia Miscella: *Tyrannide vero destructa, fit Persarum atque Romanorum circa Martyropolim maximum Bellum.* Ubi Theophanes pag. 220. habet πόλεμος μέγιστος. Theodorus Campedonensis de Vita S. Magni cap. 6: *Ea vero hora qua apud Tolbiacum Bellum istud commissum est, etc.* Sampirus Episcopus Astoriens. in Adefonso IV. Rege Hispan. : *Et bello inito, occidit ibidem ex Agarenis 12. millia. Dudo de Moribus Normann. pag. 96: Locus autem in quo Bellum memorabile fuit, dicitur usque in praesentem diem, Ad pratum Belli. Charta Fundationis Monast. de Bello in Angl. a Willelmo Notho, apud Guillelmum Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 1. pag. 1192: Et quia in hoc loco, ubi sic constructa est Ecclesia, mihi victoriam præstitti in Bello, ob victoriam memoriam ipsum locum appellare volui. Willelm. Brito lib. 10. Philipp. :*

In piano plane Bello configitat aperto.

Infra:

Donec lux Bello licitam se crastina præstet.

Utuntur præterea, Ordericus Vitalis pag. 501. Rigordus, [** Petr. d'Ebulo carm. de mot. sicut. vers 367.] et alii.

BELLUM PUBLICUM, quod *pugna publica*, et *publicus conflictus* dicitur Vegetio lib. 2. cap. 18. lib. 3. cap. 9. 26. *Mars publicus*, lib. 5. cap. ult. *Prælium publicum*, Venerico in Apologetico Henrici IV. Imp. Δημοσία πόλη, apud Leonem in Tract. cap. 20. § 42. et Mauricium in Strateg. lib. 9. cap. 2. lib. 10. cap. 4. Δημόσιος πόλεμος, apud Theophanem ann. 4. Leonis Chazati. Auctor incertus de Limitibus agrorum: *Quando milites occidebantur in Bello publico. Vetus Inscriptio 161: Post victoriam Gothicam, ipsis eorum Regibus celeritate mirabiliter conflictu publico superatis atque prostratis, etc.* Catwlphus in Epistola ad Carolum Magnum: *Longobardorum exercitus ante faciem tuam sine publico Bello in fugam*

conversus. Charta Hugonis Archiepiscopi Lugdunensis ann. 1094: *Ut eum a vinculis anathematis, quo innodatus erat pro captione fratris sui Goffredi, quem in Bello publico cuperat, absolveremus. Alia Goffredi Comitis Andegavensis ann. 1048: De submonitione pro prælio publico, etc. Bellum publice denunciatum, in alia ejusdem Goffredi in Historia Monasterii S. Nicolai Andegavensis. Ita apud Cumaneum de mensura pœnitent. cap. 6. Bedam de Remediis peccatorum cap. 3. Silvestrum Giraldum lib. 1. Itiner. Cambr. c. 9. c. 2. Ericum Upsilonensem lib. 2. Hist. Suecor. pag. 43. etc.] [¶] Adde Glössar. med. Græc. voce Δραπολεως.*

[¶] BELLUM, nude, pro Bello publico, denunciato et indicto, in Charta Ludov. VII. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 619: *In exercitum et equitacionem non ibunt, unde non possint eodem die reverti ad dominum suam, nisi nomine Belli submoneantur.* Eadem habentur in Ch. Henr. reg. Angl. pro fundat. abb. Montisburg. ex Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 127: *Præcipio ut homines de villa Montisburgi, liberi et quieti sint ab omni exercitu et expeditione, excepta illa quæ sub nomine Belli summonetur. Bellum denominatum dicitur in Chartul. S. Albini Andeg.: Pergant in exercitu meo ad Bellum denominatum. Vide Bellum publicum et in Hostis.*

BELLUM CAMPALE, Prælium publicum: f o l e g e f e o h t, in Chronico Saxonico. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 10: *Qui in Bello campali vel navalii, fugerit, etc.* Et cap. 42: *Qui proditor domini sui fuerit, quicunque ab eo in obviatione hostili, vel Bello campali fugerit, vel virtus fuerit, vel feloniam fecerit, terram suam foris fecit.* [¶] Feud. lib. 2. cap. 57. constit. quam Henric. VI. Imp. et ann. 1196. inscribit Pertius vol. leg. 2. pag. 200: *Si vassallus... in Campestri Bello suum dominum dereliquerit, feudo privabitur.* Mandat. Conrad. IV. Imper. ann. 1241. ibid. pag. 339: *Principes non ineant Campestre Bellum cum Tartaris, sed terminos suos defendant.* [¶] Adde cap. 13. Eximinus Petri Salanova de Privileg. Baronum Aragon.: *Non tamen tenentur Regi facere exercitum vel cavalcatum, nisi forte Rex iret ad campale prælium.* [Ogerii Panis Annal. Genuens. lib. 4. ad ann. 1204. apud Murator. tom. 6. col. 889: *Navis Carracia de qua erat dominus vir strenuus Alamannus de Costa, navem Pisaniorum de cursu, quæ Leopardus vocabatur, et quæ exierat ad ipsam inquirendam cum quingentis bellatoribus Campali Bello devicit, et eam cepit.* Ubi observandum Campale Bellum etiam dici de navalii prælio. Instrum. ann. 1235. ex Archivis S. Victoris Massil.: *Quod si dominus Comes obsidere vellet aliquod castrum, vel ei faceret inimicus Bellum Campale, etc.]* Campale certamen, apud Aimoinum lib. 3. de Mirac. sancti Benedicti cap. 7. *Campalis congressus, in Actis Innocentii III.* PP. pag. 15. *Lis campalis,* in Charta Aldefonsi Regis Aragon. apud Hieron. Blancam pag. 640; *Bellum campestre,* apud Rogerum Hoved. ann. 1187: *Dispositus acies suas ad Bellum campestre.* Matth. Paris ann. 1121: *Actum est campestre prælium inter Ludov. Regem Franc. et Henr. Regem Angl. Conflicitus campestris, in Gestis Innocent. III.* PP. pag. 86. Passim apud Scriptores, Guillel. de Podiolaurent. cap. 28. 30. Leon. Ost. lib. 2. Chron. Cas. cap. 38. Florent. Wigorn. pag. 656. Galfridum Monumuth. lib. 1. cap. 5. Petr. de Vinea lib. 1. Epist. 21. 33. lib. 2. Epist. 45.

lib. 3. Epist. 82. etc. Hist. Cortusior. lib. 6. cap. 8. [¶] Adde Agid. Roman. de R. M. cap. 16.] Sed et ita usurparunt Scriptores nostri. Le Roman de Wace MS:

Mainte Bataille fist, et mainte estour champal.
Philippus Mouskes in Philippo Aug.

Si envoia son fil Henri,
A moult grant gent, si qu'entre aus deus
Dut estre Bataille campeus.

Robertus de Bourrono, in Hist. MS. Merlini et Arthuri: *Ne remana preudome qui ne rechoive mort en une Bataille Campal.* Et infra: *Li Roi Arthur et li home li Roi Rion assemblerent or endroit en Bataille Campal, en une plaine chi devant Bataglia Campal, apud Joannem Villaneum lib. 7. cap. 111, lib. 11. cap. 8. 13. Bataille Roiale, apud Petrum de Fontanis cap. 13. § 11. Tabular. Burguliense ch. 97: *Curtis vero ipsa libera est ab omni hominum extraneorum consuetudine, corvata biduanno, ab aliis hujuscemodi ab ipsis etiam Comitis, nisi in hostem vadat, et hoc sub nomine belli.**

Casus in bello campestri recenset inter magna forefacta, quorum cognitio ad superiore dominum spectat, in Charta Odonis Dux Burgundie ann. 1206. apud Perardum pag. 297. *Bellum campale,* nude dicitur in alia anni 1220. apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandriæ num. 12. 94. 162. 187. etc.

BELLUM NOMINATUM. Vide Hostis; [ubi legitur: *Interdum etiam tenebantur dominos sequi, etc.*]

[¶] BELLUM PRIMUM, Prima acies in prælio, Hispanis Delanteria, Gallis Avantgarde. Rymer. tom. 6. pag. 532. col. A.: *Damus et concedimus pro nobis, hæredibus et successoribus nostris Regibus Castellæ per præsentes dicto illustrissimo Regi Anglie, et Edwardo ejus primogenito... ad guerram, quam nos habebimus, aut hæredes nostri Reges Castellæ habebunt, contra Regem Granatæ, aut alios Fidei inimicos, quod idem Reges et eorum primogeniti, habebant primum bellum sive Delanterre, ante omnes mundi Christianos et omni tempore; ita tamen quod nos possumus et hæredes nostri Reges Castellæ, si voluerimus, ponere vexilla nostra in dicto bello pariter cum vexillis Regis Anglie vel ipsis primogeniti. Item quod si contingeret dictos Reges, aut eorum primogenitos, ad guerram, quam nos aut hæredes nostri habebimus contra Regem Granatæ, aut alios Fidei inimicos, non venire aut nolle, aut non posse venire, volumus et concedimus quod unum vexillum, de armis Regis Anglie, sit omni tempore in dicta guerra, in primo bello, sive en la Delenterre, etc.*

BELLUM, Duellum, Monomachia, etiam legibus decreta. Guillelmus Carnotensis de Vita S. Ludovici: *Monomachia, quæ Bellum dicitur, vel Duellum, etc.* Leo III. PP. Epist. 4: *Tunc ipse Leo Imperator... petiit cum Constantino Bellum committere, ne pro duabus viris tantorum Christianorum sanguis effunderetur, etc.* Tabularium Vindocin. Charta 122: *Si forte incolarum aliquis in aliquo excedit, unde aut Bellum faciendum sit, aut solitum candalis ferri judicium sit deportandum. Bellum vadiare,* in Leg. Henr. I. Reg. Angl. cap. 59. § 16. Scacarium S. Michael. apud Cadomum ann. 1225: *Judicatum est quod Bellum vadiatum nullum sit, ex quo nullus Miles fuit ad visionem.* Regestum 1. Sanjusti in Camera Comp. Paris.: *Quæritur utrum mortuo illo qui gagavit Bellum, incipiat causa de novo, etc.* Statuta Willelmi Regis Scotie tit. 15. § 3: *Nulli liceat redemptionem capere de aliquo, post aquæ, vel belli de eo judi-*

cium factum.

[Notitia de placito Petri Samuel cum Veberto Abbe S. Junianii inter Antiquit. Bened. Pictav. MSS. Stephanotii part. 3. pag. 577: *Et judicaverunt Bellum ut esset, et remansit in Petrone et fratre ejus Woscelino.*] *Bellum pugile* apud Guibertum Abbat. Novigentil. lib. 2. de Vita sua cap. 5. sub finem. *Bellum armatum;* Charta Fulconis Comitis Andegavorum pro fundatione Abbatiæ Belli loco juxta Lochas: *Et si in aliquo loco terra meæ Abbas loci illius pro qualicumque re Bellum fecerit, si homo suus victus fuerit, liberum eum reducat, nec aliquam forfaturam Præposito vel Vicario emendet.* *Bellum quod ante Abbatem vel præpositum loci armatum fuerit;* ibi perficietur, vel ubi Abbas illud ducere voluerit. *Si vero cum homine meo, aut alicuius mei Militis armatum fuerit, Lucas fieri, etc.* Ita bellum pro duello passim usurpatur, in Foro Morlanensi art. 8. in Legibus Willelmi Nothi cap. 68. 69. 70. 71. in Legibus Henrici I. cap. 45. 49. 59. apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandriæ num. 12. 94. 162. 187. etc.

[¶] BELLUM CAMPIONUM, Eadem notione, inter dominica jura recenset in Charta Ebrardi Vicecomitis Carnotensis anni 1078. ex Tabulario Dunensi: *Non absurde autem videtur hic inserere, quod predicta villa (de Puteolo Castro, Gallice du Puisset) non solum ipsa ab omni prorsus exactione liberrima huc usque perseveraverit, verum etiam in tantum hujusmodi privilegio omnes ceteras antecellit, ut de proximis circumquaque villis ad judicium calidi ferri portandum et ad Bellum Campionum clipeo et baculo faciendum, ex antiquitate sepe illic accusatores et accusati conveniant, totaque causa ad ipsius villa Domini deferatur audienciam.*

[¶] BELLUM BARONUM, in Lit. ann. 1341. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 274: *Quidcum Bernardus et Romuhano, dominus castri Talheriæ, in guerris Baronum viam domini de Labreto, nunc inimici et rebellis domini nostri regis, sequi consuevit, etc.* An bellum indicatur, quod ratione successionis ad ducatum Britannie hoc ipso anno ortum est?

[¶] BELLUM CAPITALE. An *Murdru* seu *Homicidium furtum factum?* Ita videtur ex eo, quod *Murdru* in Chartis adulterio jungi soleat et homicidio. Charta ann. 1238. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 185. et Armario S. Vincents diœces. n. 2: *Relinquat omnes justitias et firmancias in omnibus casibus, exceptis tribus, adulterio, homicidio et Capitali Bello.*

[¶] BELLUM PRIVATUM, illud olim dicebatur, quod inter privatos nobiles, cum alter alterum læserat, gerebatur. Hac de re vide D. de Lauriere in Praefat. tom. I. Ordinat. Regum Franc. et ipsius tom. 1. pag. 58. in notis, maximeque Cangium nostrum in Dissert. ad Joinvillam.

[¶] Quem barbarum morem cum sæpius abolare frustre tentassent aliquot ex rebus nostris, tandem Carolus V. anno 1367. solemnji edicto, quacumque ex causa penitus sustulit. Unde, ut a poena indicta absolveretur, qui id bellum gesserat, illi Literæ remissionis a rege concedebantur. Eiusmodi sunt Lit. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 4: *Supplie (Heus de Sapignies chevalier) que attendu..... que ou pais où il demeure (Vermandois) les nobles ont usé et accusé de procéder l'un contre l'autre par voie de guerre, lequel usage il cuidoit estre loisible et tollerable,... il nous plaïse lui impartir nostre grace, etc.* Memorati vero privilegi rursus mentio fit in Lit.

ann. 1847. ex Reg. 77. ch. 172: *Le suppliant, qui avoit juste cause de guerre contre ledit Gillet, et li loissoit par les priviléges otroyés aux nobles de Vermanois, etc.* Eadem leguntur pro nobilibus ex Campania nostra, in aliis Lit. ibid. ch. 220.

* **BELLUM CANUM** memorant Annales Victor. MSS. ad ann. 1230: *Hoc anno Bellum canum occidentium se se fuit circa pedem montis Wismerii in Campania.*

* **BELLUM CANINUM**, Quo scilicet canes morsibus equos fugant. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 113: *Ad faciendum fugam equis ac equitibus, oportet quod canes magni, qui vulgari sermone dicuntur Canes alani, nutriti ab eorum dominis ferocias ac mordaces esse, quando animantur a dominis suis contra suos inimicos sive hostes... Et est Bellum caninum contra equites.*

BELLUM, Manipulus, seu Globus militum nostris, Escadron. Gesta S. Ludovici: *Tradidit ei Rex 500. balistarios equites et pedites quatuorque Bella militum exteris nationis. Alibi: Rex ipse cum suo Bello armatus egreditur, et mox cuncti Barones aciebus dispositi exemit extra castra.* Epistola Petri de Condetio tom. 2. Spicilegi Acheriani: *Die Jovis sequentis redierunt parati, et tradidit eis D. Rex quatuor Bella, scilicet Carcassonense, Catalaunense, Petragoricense, et Bellicundrense, et servientes peditum. Et idem D. Rex et alii Barones, sicuti erant ordinati per Bella, usque ad 17. Bella exierunt circa exercitum contra Saracenos. Hic vero bellum Carcassonense, etc. dicuntur, manipulus militum Ballivis Carcassensis, etc.*

* **BELLUM**, Machinae bellicae. Annal. Placent. ad ann. 1448. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 881: *Eodem anno die 18. mensis Januarii Bellum publice paratum fuit ad expugnandum continentum S. Johannis de Canibus, munitione fratribus conventionalibus.*

* **BELLUTUS**. Vide *Belluus*.

BELLUUS, *Moribus bestiarum, in Glossis Isidori: perperam infra belluus, moribus bestiarum, [vel moribus bestiarum, ut legit Grævius, ex quo hic addam sequentia: Glossar. Gr. Lat. ὄπιον, Ἔφερος, belluus. Sed rectius Lat. Gr. Bellinus, ὄπιον ὄφερος. Et sic puto, inquit ille, ubique legendum, nisi forte posteriorum temporum Scriptores dixerunt Bellus pro Bellinus, ut Commodianus a Rigaltio editus in Instructionibus pag. 58:*

Gratiam quam misit Dominus in terra legendam, Non requiris eam, sed sic quasi Bestius errans.

Festo, *Bellutus, bestiae similis; ubi malebat Dacierius legere Bellutus, quod tamet tantum de tapetibus, in quibus belluus accipitiae sunt, legitur, quod nec ipse ignoravit. Hinc in Glossis: Belluata, ζωτά. C. Sicinii primi Tribuni plebis fuisse cognomen, Bellutus, constat ex Dionysio et Paediano, ut inde pateat, veteres dixisse Bellutus pro belluinus.]*

* **BELNERIA**, BENELLA, ut supra Bellenea, Onus vehiculi, quod Belneau vocant. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1519: *Item pro duodecim Belneris calcis, ... et pro viginti Belneris sablonis, xij. lib. j. sol. Ibidem: Pro tribus Benelli sablonis, etc. Infra: Banelee de sablon. Vide infra Benelus.*

* **BELNEUM**, Eadem notione. Comput. MS. alter ann. 1469: *Item... pro xxvij. Belneis calcis, ... pro quolibet Belneo xij. sol. Rursum Comput. ann. 1482. ejusd. fabr.: Pro uno Belneo terræ tenacis, etc.*

BELOGULUS, *Gemma est albicans, et pupillam cingit nigrum in medio aureo fulgore lucentem, et propter speciem astorum [** Assyriorum] Regi Belo dicata est, unde et dicitur Belogulus, quasi Beli oculus. Isidor. lib. 16. Orig. cap. 10. Uguatio, et Joan. de Janua.*

* **BELONARDUS**, pro *Belowardus*, vel *Belwardus*, Germanis *Bolwerd* et *Bolwerct*, Gallis *Boulevard*. Propugnaculum, Aggeres quibus urbes muniuntur. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 291. ex epist. ann. 1480. ad Papam missa de ob- sidione Rhodi a Turcis: *Civitatem quoque omni ex parte diruere proponunt, et quod mente concipiunt opere demonstrant; ad id quoque exequendum bombardis et mortartis muros circumdant, verberant, diruunt turres novem en Belonardos, magistratusque palatia concurrent (f. con- cutiunt) et prosternunt.*

* **BELOSUS**, Vide supra *Balosius*.

BELOTHYRUM. Vide *Velothyrum*.

* **BELS**, Vox excitatoria apud Albien- ses. Charta ann. 1312: *Cum dictis armis et magna vociferatione more hostili clama- mando à Bels, à mort, à foc, dic- tum castrum sive bastidam expugnauerunt.* Vide supra *Allot*, et mox

* **BELSA**, Sagitta. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 4: *Cum sagitta sive Belsa præfatum expo- nentem repente in crure a parte retro atrociter vulneraverit.*

* **BELSTONNUS**. Tabularium Rothoni.: *Factum est hoc in die Veneris VIII. Kal. Novembri in tempore Caroli Regis, Salomo- nene Dux in Britannia, Paschueten Bels- tonno.*

* **BELTHALLA**, Nomen cuiusdam tem- pli Jerosolymitan. Chronicum Terra Sanctae Radulfi Coggeshal apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 572: *Primi templi Domini quod Belthalla vocant, etc.* [** leg. *Bethallah*, Domus Dei.]

BELTIS, Synodus Celichyntis ann. 816. cap. 10. de Episcoporum exequiis celebrandis: *Singuli servorum Dei diem jejunant, et 30. diebus canonicas horis ex- pleto Synaxeos, et septem Beltidum Pater noster pro eo cantetur, et hoc expleto tri- cesimo item die obitus sui, etc. Quo loco Beltidem, Rosarium interpretatur Spel- manus, deducitque a Saxon. belt, id est, cingulum. Verum an Rosarii usus ea tempestate extiterit, Jure addubitari potest. [** Schiltero in Glossario voce *Beltid* videtur, *Pater noster* non jungi cum *Beltidum*, sed inter punctum ita debere ordinari: *Expleto synaxeos et sep- tem Beltidum*, scil. officio, tunc *Pater noster* pro eo cantetur. *Beltidum* trans- positione litterarum pro *Beltidum* scrip- tione esse censem. h. e. precum carminarum sive Psalmorum, ex *Bet*, Preces, et *Lidum*, (Germ. *Lied*) Cantio. ADEL.*

* **BELTRECCA**, BELTRESCA, Castellum ligneum ad defensionem vel oppugnationem urbium et castrorum. Vide *Bretachiz*. Acta pacis ann. 1199. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. avi col. 368: *Mediolanenses destruerunt betfredos, Bel- treccas, aspaldos S. Colombani et Coguzi, et aliorum castrorum.* Chron. Placent. ad ann. 1373. apud eum. tom. 16. Script. Ital. col. 519: *Recepit per unam Beltrescam tot de inimicis, qui potuerunt superare et occidere dictum castellanum et alias suos socios.* Hinc

* **BELTRESCATUS**, *Beltresca* munitus, defensum, in Chron. Andr. Danduli ibid. tom. 12. col. 487: *Cum probis Venetiis nobilibus et marinariis Beltrescati ag- gressus fuit turrim Curani fortissimam et quasi inexpugnabilem.*

* **BELTRESCHA**. Vide *Bretachiz*.

* **BELVERIA**, Amictus pars, qua canonicci in hyeme caput tegebant, ejusque ornatus. Stat. capit. gener. ann. 1448. eccl. Carnot. ex Tabul. ejusd.: *A vigilia Omnium Sanctorum usque ad Pascha matricularius intrans in septimanam debet habere pelliciam cum Belveria de griso.* Que ultima verba sic Gallice red- duntur in veteri versione: *Et son Cahuet de petit gris.* Vide *Almucium* et infra *Cahouetus*.

* **BELUES**, *Egestas, quæ solet contingere per vastationem.* Ita *Glossæ Isidori. Joan. de Janua: Belues, egestas quæ solet con- tingere per vastationem bellua, et dicitur a bellua.* Sed videtur scripsisse Isidorus nude, lues, vel *hæc lues*. [Verum sicut a Barbaris barbaries, sic a Beluis, Belues, quæ sic dicitur a beluis quæ pauperiem faciunt, ut Barthio videtur in Adversariis, Grævio teste. Hic illud addit ex Papia: *Belues, Mendacitas*, procul dubio pro *Mendacitas, Egestas.*]

* *Hinc haud dubie vox Bellue, ejusdem significacionis est atque *Habitan*, habitator, incola, in Charta vendit jussitæ loci *de Vertreiu* in *Dolphinatu*, silvis undique proximi, ann. 1596: *Dans lesquels confins sont 55. Bellues ou habi- tans, qui peuvent augmenter ou diminuer, qui valent au fur de xv. livres Tournois, pour chaque Bellue 825.* Atque inde forte est vox *Belugue*, pro *Machina bellica* belluam referens, vel pro *Domorum rusticarum collectio*, Gall. *Hameau*, in Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 126: *Pour faire (lequel siège) fut promis (au comte d'Armagnac) par les gens des trois estatz d'icellui pais (d'Agenois) pour chacune Belugue, ung mouton d'or.* [** Reinardus Vulpes, lib. 4. vers. 289.]*

Et cum divideret, cur non sibi novit id ipsum ? Propter Beluos non fuit ausus idem.

Roqueforto Belhuas sive Bellues sunt con- tes en l'air, fausses.]

* **BELUNDINTA**, [Muleta pro effuso san- guine.] Leges Henrici I. Regis Angl. cap. ult.: *Qui vulnus alicui faciet.... in cooptero : in nudo pro singulis uncis 10, den. et remaneat de ceteris ictibus et Be- lundintis, et vita domini decidat, si san- quis decidat, etc.* Videtur legendum ut infra, Blodwita. [** Al. de cæcis ictibus et *Bindintis*; al. *Belindentibus*; *Blind* Anglosaxonibus est *Cæcus*, Boswortho *Blind* slite, a blind dor inward wound.]

* **BELURIA**, Ferarum venatio, a Lat. Bellua. Charta ann. 1381. ex schedis Pr. a S. Vincent.: *Exponit coram dom. ju- dice castri Caderie Andreas Roubaudi, quod vellet et intenderet facere artem Be- luriæ, quæ est vendare bestias feras, etc.*

* **BEMA**, Festum Manichæorum, sic ap- pellatum: dies nempe quo Manes occidit est, quem Manichæi quinque gradibus instructo tribunal, et pretiosis linteis adornato, ac in promptu posito et ob- jecto adorantibus, magnis honoribus prosequebantur, ut est apud S. Augustinum contra Epistol. Manichæi cap. 8. Vide eumdem lib. 18. contra Faustum cap. 4. et Anselmum Episc. Havelber- gensem lib. 3. Dialog. cap. 12. Eckbertus Schonaviensis contra Catharos Serm. 1. ait idem festum a Catharis sui temporis *Malisola* appellatum. [** Vide *Glossar.* med. Græc. voce *Bημα*, col. 198.]

* **BEMBERGA**. Vide *Bainbergæ*.

* **BEMIVERGA**, pro *Bambergæ* vel *Bain- bergæ*, Ferrea feminum tegumenta, Gall. Cuissars. Miræus tom. 1. pag. 21. col. 2. ex Testamento Everardi Comitis: *Brus-*

niam unam et helnum cum halsberga et manicam unam, *Bemivergas duas*. Vide *Bainbergæ*.

BEMOLLIS. Una et clavibus, uti vocant, Musicæ; vulgo *Bemol*, cui opponitur *bedurum*, seu *B. quadratum*. Joann. Brompton. in Henric. II. : *Hibernici in duobus musici generis instrumentis quamvis præcipitem et velocem, suavem tamen et jucundam... efficiunt Musicam. A Bemolli incipiunt, et sub obtuso grossioris cordæ sonitu, latenter ludentes, in idem redeunt.* Ubi Silvester Giraldus in Topogr. Hibern. dist. 3. cap. 11: *Semper tamen a molli incipiunt, et in idem redeunt, ut cuncta sub jucundæ sonoritatis dulcedine compleantur.* Idem Giraldus in itiner. Cambriæ cap. 18: *Quot videas capita, tot audias carmina discriminaque vocum, varia in unam denique sub B. mollis dulcedine blanda consonantiam et organicam convenientia melodiam.*

* **BENA.** Species aratri, quo solent uti ad iterandum agrum, Picardis *Binot*. Chartularium SS. Trinit. Cadom. fol. 59: *Quaque ebdomada semel arare et herciare et a quocumque aratro tres aeras arare ad Benas, etc.* Occurrit ibid. fol. 55.

* *Ubi arare ad benas, iterum fodere, seu secundo terram proscindere intellico. Vide Binare.*

* **BENAGIUM.** Vide *Jallagium* in Galo.

* **BENALIA.** *Benigna* Gloss. S. Germani a Pratis num. 501.

* **BENATIA.** Retis species. Stat. Pallav. lib. 2. cap. 70. pag. 129: *Statutum et ordinatum est, quod nulla persona terrena vel forensis audeat neque præsumat de die, vel de nocte piscari, vel piscari facere in fossis... cum rebus, bertavelis, nassis, Benatis, vel aliquo alio instrumento apto ad piscandum, etc.*

* **BENAVESA.** Eadem notione, qua superius *Aisamenta*, Ea nempe omnia, quæ cuicunque pro suo statu et arte sua exercenda necessaria sunt. Libert. Montisfalc. ann. 1869. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 53. art. 18: *Quod aliquis vel aliqui de habitatoribus dicti loci et pertinenciarum suarum, pro aliquo seu aliquibus debitibus nullatenus pignorentur, nec fiat executio in et super eorum Benavesis, cum quibus lucrantur panem.*

* **BENAURAT.** Beatus. Acta SS. Julii tom. 1. pag. 600. E. in Processu de B. Petro de Luxemburgo: *Voverunt eam domino Cardinali dientes: O Benaurat Cardinalis, supplicamus tibi. Ital. Benaurare, Beatum reddere.*

* **BENDA.** Lamina, Gall. *Lame*. Inventarium Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem: *Item unum altare benedictum, de marmore, bordatum de cupro, habens duas Bendas argenteas.*

* **BENDA.** Fascia, Limbus, instita, Gall. *Bande*. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 579. E. de S. Etheldreda: *Est etiam ibi quædam Benda, quæ in collo morientis fuit circumligata, celerem patientibus hanc infirmitatem meritis Sanctæ Virginis conferens sanitatem. Alium locum vide in Arcedo, ubi Benda sumitur pro Tænia, qua vena incisa ligatur. Vide Binda.*

* *Banquele*, eadem, ut videtur, notione, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 228: *Une sauture d'argent sur un tissu de soye à clos ronds dorés, et entre deux à blancs Banqueles.* Vide infra *Bendatus*. Pro Limbo acupicto, nostris vulgo *Orfroy*, in Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1523: *Item pro duabus capucis et Bendis, Gallice Orfrois, factis pro duabus cappis albis aureis, iij. c. lib.*

* **BENDA,** Fibula ferrea, nostris *Bende vel Patte*. Comput. eccl. S. Vulfr. Abbavil. MS. ann. 1450: *Item dicto Petro pro quadam serrura nova cum crampōnibus ad Bendas, flagello dictæ portæ apposita cum clavi, vij. sol.* Hinc *Entre-bende*, dici videtur quodvis vinculum, in Lit. remiss. ann. 1405. ex Reg. 160. Chartoph. reg. ch. 190: *On trouva icellui defunct pendu et estranglé par le moien d'une corde mise et tenant à un bauch ou Entre-bende dudit hostel.*

* **BENDA,** Soda lithum, turma hominum, Gall. *Bande*. Anton. de Musica de reb. a Car. V. gestis ap. Mencken. tom. 1. Script. pag. 1296: *Turmis, vulgo Bendis.* Ibid. pag. 1201: *Cum equitibus diversarum turmarum, vulgo Bendis.* ADEL.

* **BENDARE,** a Gall. *Bander*, tendre, Intendere. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1167: *Supplicans cum sua balista Bendata, uno quoque rillono desuper posito, disbendavit dictam balistam.* A. Gallico *Bander*, Bandrey appellavit Instrumentum ferreum, quo balistam tendebant. Alia Lit. ann. 1447. in Reg. 179. ch. 88: *Icelluy Barthelemy Bailla au suppliant d'un Bandrey à bander arbalestres sur la teste, etc.*

* **BENDARE,** Vincire, alligare, Gall. *Lier*, garroter. Inquisit. ann. 1288. ex schedis Pr. de Mazaques: *Item dicit, quod Petrus Evesque de Monte-pavono habuit rem cum sorore uxoris sue per violentiam, in curtibus Vallis Majoris; propter quod fuit captus: et ipse videt eum captum apud Montem-pavonum, et Bendatum videt eum adduci ad furcas, ut suspenderetur.*

* **BENDATUS,** Tæniis, Gall. *Bandes*, interstinctus. Staf. ordin. S. Joan. Jerosol. ann. 1584. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1838: *Nullus fratrum nostrorum audeat seu præsumat in conventu extra exercitum armorum ferre, more secularium,... sayos, quos Bendatos et bigarratos appellant, ex variis coloribus dishonestis. Vide supra *Benda* 2. et *Barratus*.*

* **BENDELLATUS,** Sacrum chrisma suscepturus, a fascia seu *Bendellus*, quo frontem sacro chrismate illinitum cingunt. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. pag. 6: *Bendellati autem duodecim annorum et amplius, confiteantur prius suis sacerdotibus, quam confirmentur.*

* **BENDELLUM,** *BENDELLUS*, Fascia, vitta, Gall. *Bandeau*. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. pag. 5: *Presbyter lavet eorum (confirmatorum) frontes, et comburat Bendella, etc.* Alia ann. 1587. Guill. Duprat episc. Clarom.: *Confirmatio vittas seu Bendellos per duos dies ad minus gerant. Vide in Binda.*

BENDELLUS, [Eadem notione]. Vide *Binda*.

* **BENDERIA,** Vexillum, Gall. *Banniere*. Hist. Tullen. pag. 500: *De licentia Papæ turrim civibus tradiderunt, qua cum magna exultatione occupata, Benderias suas in summitate erexerunt. Vide Randum.*

BENDIDIOS, Aprilis mensis, Papiæ.

* A Gr. *Bevōdaios*, quo nomine hunc mensem appellant Bithynienses. Vide Steph. *Le Moyne* in Not. ad varia sacra pag. 456. apud Girald. tom. 2. pag. 785. *Bædætæ*, Alberto Fabricio in Menolog. Hamburgi edito ann. 1712. pag. 61. *Bendigæos*, in Not. ad Bedam tom. 2. pag. 64. [* Adde G. Dindorf. in H. Stephan. Thes. ling. Gr. edit. Didot. col. 2. col. 222. voce *Benedictæ*.]

* **BENE,** Circiter. Historia Cortusiorum lib. 7. cap. 12: *De Theutonicis... Bene quadringtoni venerunt ad exercitum Venetorum.* Lib. 11. cap. 5: *Bene centum*

fuerunt imperfecti. Phrasis Italica et Gallica. Vide observata a Bernardo Aldredo lib. 2. de Orig. Linguae Castellanæ pag. 194.

* **BENE.** In bene et in pace. Formula usitata in quibusdam veteribus Instrumentis. Tabularium S. Victoris Massil.: *Abbas Ricardus fecit a Gousfredus laxa in Bene et in pace.*

* **BENE-CLARE.** Arest. ann. 1361. 4. Sept. in vol. 10. aрестор. парлам. Paris.: *Cum ipsa terra de Baseque valeat Bene-clare otingentas libratas terre Paris. annui et perpetui redditus, etc.* Phrasis Gallica, *Bien clairement, clair et net*, Liquido, deductis quibuslibet expensis.

BENECUPIENS, unica voce, Qui alicui bene cupit. Vetus Instrumentum ann. 1152. apud Georgium Pilonum in Hist. Bellunensi pag. 77: *Tibi Macillo misso Diana dilecta amica meæ atque sponsæ, ego Ogolinus de Baldeniga amicus ac Benecupiens tuus, atque donator perpetuus dixi, etc.*

* **BENEDICERE**, pro *Maledicere*. Vide infra *Benedictio contraria appellatione*.

* **Vocabul.** Prædicant.: *Item, Benedici (gerecht sprechen), sicut: In carnisprivio omnia vana Benedictur, tanquam justa sint.]*

* **BENEDICITE**, Vox salutationis apud monachos præsertim, qua inferior superiori salutat et adit. Vita S. Walth. tom. 1. Aug. pag. 264. col. 2: *Assurgens abbas, dicto Benedictice, venientem salutavit et quis esset humiliiter interrogavit. Vide Benedictio regularis.* [* Reinardus Vulpes, lib. 4. vers. 1491:

Continuo jussus Blandina claustra subire,
Vadit ad usque aurem tonsus ab aure senex;
Et facile est intrare datum, sed triste reverti.
Omnibus intrando dat recipique Vale.
Dat commune Vale, nondum Benedictice doctus
Dicare fratre, discere cepit ibi.]

* Sed et apud laicos in usu fuit hæc formula. Hinc *Rebenir*, pro Salutem reddere, apud Guill. Guiart. ad ann. 1270:

Contre lui vont barons et princes,
Et soupirant et à voix quasses
Le saluent, les chieres basses;
Et cil sa raison deslant,
Les rebenist en riant.

* **BENEDICITUS**, pro *Benedictus*, in Menoti sermonibus fol. 17. recto col. 1.

* **BENEDICTA.** Sic vocabatur apud Bayonenses devota mulier, quæ ecclesiæ linteamina lavare, aliaque minutiora hujusmodi officia exercere solebat. Testament. Dominic. Bayonensis Episcopi ann. 1302: *Missa Defunctionum Conventualis et solemnis in altari majori ecclesiæ Bayonensis, in qua Missa dentur Benedictæ Bayonensi, quæ pro tempore fuerit, de ipsa pecunia duo solidi Morlani annuatim, de quibus emat unam candalam sex denariorum, quinque placentas, videlicet tres singulorum denariorum et duas obolares, quas offerat in ipsa Missa, de quibus placentis dentur singulæ denariæ Capellano, qui Missam ipsum celebraverit, et Diacono et Subdiacono ministrantibus, et duæ residuæ obolares duobus subsacristis assistentibus ipsi Missæ, et residuum dictorum duorum solidorum legamus ipsi Benedictæ pro eleemosyna annuatim.*

* **BENEDICTARIUM**, Gall. *Bénitier*, Vas aquæ benedictæ. Ordinat. MS. S. Petri Aureæ-val.: *Prædictus capellanus accipiat de aqua fontium cum vase mundo et honesto, et eam habeat commixtare cum alia aqua in Benedictario, et aqua sic mixta aspergatur communiter super populum. Ung Bénoistier garny de guypil-*

lon, in Inventar. ann. 1492. ad calcem Necrol. eccl. Paris. MS. Vide *Benedictorum*.

1. **BENEDICTIO**, apud Hebraeos, elevatis manibus tradebatur; nam legimus Levit. cap. 9. Aaronem manum ad populum extendentem ei benedictionem impertitum esse. Qua quidem benedictione divini auxiliū imprecatio significabatur, ut ex cap. 8. Exodi colligitur. Et Christus ipse ascensurus in cœlum, *Elevatis manibus suis*, inquit Lucas cap. 24. *benedicit* Apostolis. Neque aliter benedictionem dederunt primi Christiani, quam elevatis manibus, seu potius manuum impositione. S. Ambrosius lib. 1. de Pœnitentia cap. 7: *Cum ergo manus imponitis, et benedictionis opus creditis.* Et S. Hieronymus Epist. ad Eustochium: *Extenta manu, ut benedicere eos putes, si nescias, pretia accipiunt salvandi.* Usus etiam obtinuit, ut eadem, quam extendebant manu, signum Crucis dederent, quod ex traditione Apostolorum acceptum plerique censerent.

* *Nostris Beneisson, Beneichon et Bonozon.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Beneistre, Benedicere. Beneisson, Benedictio.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 280: *Ainsi comme le curé vouloit Benistre le lit des diz mariez, etc.* Epist. ann. 1282. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1065: *Alianor par la grace de Dieu reine d'Engleterre au roy nostre fiz; salus et notre Bonizon.* Vita J. C. MS:

Puis s'approcha vers Lazaron,
Si li donna la Beneichon.

BENEDICTIO SUPER PLEBEM, qua solius erat Episcopi. Hanc tamen impertiebat in Missa, post Dominicam orationem, et ante Communionem. Finita enim oratione Dominicana, Diaconus, annuente Episcopo, dicebat: *Humiliate vos ad benedictionem*, et populus respondebat: *Deo gratias.* Tum Episcopus hanc benedictionem dicebat: *Benedicat vos omnipotens Dominus, etc.* Inde accipiens partem Corporis Domini, dicebat: *Pax Domini sit semper vobiscum.* Vide Concil. Agath. can. 44. Regiense can. 5. Epao. can. 35. Toletan. IV. cap. 17. Micrologum cap. 21. et qua eruditus Menardus notavit ad Librum Sacrament. Gregorii Mag. pag. 27.

* Solemnam hanc populi benedictionem Presbyteri olim, quemadmodum et Episcopi, usurparunt, quamdui apud nos in usu fuit antiqua liturgia, quam Gallicanam vocant. [** Vide Glossar. med. Græc. voce Εὐλογία, in Append. col. 75.] Verum ut aliquod interponeretur discriberem Episcopum inter et Presbyterum, longior erat benedictionis Episcopalis formula, utpote tribus constans orationibus, qualem etiamnum, teste Martenio, adhibent Episcopi in quibusdam Ecclesiis; brevior qua ad usum Presbyteri, unica quippe eaque brevi concludebatur oratione: *Pax, fidet et caritas, et communicatio corporis et sanguinis Domini sit semper vobiscum.* Consule Expositionem brevem antiquae liturgiae Gallicanæ apud eudem Marten. tom. 5. Anecd. col. 96. Quam exinde benedictionem in publica Missa populis tribuere non Presbyteris modo, sed et Choropiscopis prohibuit Capitul. Aquisgran. ann. 803.

* Hanc autem non in Missa tantum impertiebant quibus ex dignitate vel ex concessione id licebat, sed et in Vesperarum et Matutinarum solemnis, ut discimus ex Bulla Benedicti ann.

1896. tom. 2. Hist. Meldens. inter Instr. pag. 252: *Benedictionem solemnem super populum ad Missarum, Vesperarum et Matutinarum solemnia... elargiri possitis.* Idem occurrit in alia Bulla Sixti PP. IV. ann. 1475. ibid. pag. 260.

BENEDICTIO præterea alia fuit, qua datur in fine Missæ a quovis Sacerdote sacra faciente, ante quam populus a Missa discedere vetatur in can. 47. Concilii Agath. in Capitul. Aquisgran. ann. 789. cap. 69. et lib. 1. Capit. c. 67. de qua etiam Cæsarius Arelat. Homil. 12. Valafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. 22. Amalarius lib. 3. cap. 36. et Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 33. Vide *Oratio ad complendum.*

* **BENEDICTIO MAGNA ET PARVA**, inter Sacerdotales functiones, a quibus abstinent debent Diaconi et laici recensentur lib. 3. cap. 10. et lib. 8. cap. 46. Constitut. Apostolicarum. *Benedictionem parvam* interpretantur eruditii viri eam qua Presbyteris datur, *magnam* vero qua ab Episcopis: melius, ut opinor, *magnam* de publica parvam de patribus, accipies.

BENEDICIONE PRIVARI, apud Monachos poenæ species fuit, minor tamen excommunicatione; ii vero quibus haec poena indicta erat, recedere tenebantur, antequam illam Monachis ex more solito impertiret Abbas. Vide Anonymum p̄sp̄l. ep̄pt̄wō apud Basilium Mag. num. 5. 37. ubi qui hac poena mulctabantur, ἀπευλογία dicuntur.

BENEDICTIO ABBATUM, qua fit ab Episcopo, cum ii Abbates constituantur. Synodus Anglicana, apud Florentium Wigorn. pag. 661: *In consecrationibus Episcoporum, et Abbatum Benedictionibus.... nihil exigatur.* Ordericus Vitalis lib. 11: *Benedictionem Abbatis super illum peregit.* Adde pag. 835. Chronic. Vindocinense: *Electus vero (Abbas) cum ab Episcopo Carnotensi pro consuetudine Benedictionem postularet, ipse autem e contra pro Benedictione ab eo professio nem exigeret, etc.* Habetur in Pontificali MS. Eccl. Senonensis: *Benedictio ad Abbatem faciendum, vel Abbatissam*, qua unica oratione concluditur. [Alias cærimonias in Benedictione Abbatum adhuc videtis in Guidonis discipl. Farfens. cap. 3.]

* **BENEDICTIO ambulandi et revertendi**, qua monachis non reversuris diebus duabus aut tribus impertiebatur, in Guidonis Discipl. Farfens. cap. 6.

* **BENEDICTIO BARBÆ.** Vide in Barba 1.
BENEDICTIO CAPILLORUM. Vide *Capillus.*

BENEDICTIO CLERICORUM, in Concilio Aurel. 3. cap. 7. Aurel. 5. cap. 4. etc. Habetur in laudato Pontificali Senon.: *Oratio ad Clericum faciendum*: sed spectat Monachos qui etiam Clerici dicebantur.

BENEDICTIO CALICIS. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 372: *Et Missam hanc ibidem cum Benedictione calicis celebrare, ac post Missam illam panem et aquam sanctificare, et inter populum Missam illam audientem dividere et spargere hoc usque usitati fuissent.*

* **BENEDICTIO CEREI PASCHALIS**, qua aliis *Laus cerei, Præconium cerei, Consecratio cerei* dicuntur. Vide *Cereus Paschalis.*

BENEDICTIO CERORUM, apud Anastasium Bibl. in S. Damaso.

BENEDICIONES CEMETERIORUM, apud Monachum Pegaviensem ann. 1091.

BENEDICTIO CORONÆ, [Prima Tonsura.] Vide in *Corona.*

BENEDICTIO DIACONALIS, aut *Diaco natus*, Ordinatio Diaconi, in Concilio Arab. Nicæno Edit. Pisani cap. 17. in Concilio Aurelian. II. cap. 17. 18. Are lat. II. cap. 44. Agath. cap. 16. Capit. Car. M. lib. 7. cap. 27. etc. Descripsit V. Cl. Jacobus Petitus *Benedictionem in ordinatione Diaconi*, ex Cod. Ecclesiæ Rotomag. post. Pœnitentiale Theodori pag. 284.

BENEDICTIO EPISCOPORUM, seu *Consecratio.* [Indiculus Dagoberti Regis ad Sulpitium Archiep. tom. 1. Capitul. col. 144: *Potentes ut ad eum (Desiderium) Benedicendum properare debeatis, et litteras ad comprovinciales fratres vestros dirigatis ut et illi adesse debeant, ut canonicæ et juxta Apostolicam institutionem sub nostri praesentia in sancta Paschali solemnitate Pontificali Benedictione debeat confirmari.*] [** apud Breg. num. 71.] Gregorius Turon. lib. 8. Hist. cap. 20: *Ea conditione removetur, ut eum Berchtrannus, Orestesque, seu Palladius qui eum Benedicent, vicibus pascerent.* Lib. 4. cap. 6: *Veni, consenti nobis, et Benedicentes consecremus te ad Episcopum.* Adde eundem de Vitis Patrum cap. 6. Florentius Wigorniensis pag. 651: *Sed Gulielmus causa justitiae illud et Benedicendum Archiepiscopi Gerardii sprebit.* Pag. 657: *Hic Electus cum ab ipso Pontifice moneretur, ut... Benedictionem suam Ecclesiastico more suscipiat, etc.* Vide Marculfum lib. 1. form. 6. [et Bignonii notas ad eundem.] Hincmarum tom. 2. pag. 641. etc. Benedictio nem in *Ordinatione Episcopi* ex laudato Cod. Ecclesiæ Rotomagensis descripsit V. Cl. Jacobus Petitus pag. 283.

BENEDICIONES EVANGELICÆ, inter quas ea est, qua a Sacerdote, sacra faciente, Diacono Evangelium lecturo impertitur. Vide *Statuta antiqua Ordinis Cartusiensis*, cap. 42. § 4.

BENEDICIONES JUDICIORUM, inter obventiones Ecclesiasticas recensetur in Charta ann. 1226. apud Roverium in Reoma pag. 253. quod de *judiciis divinis*, seu *purgationibus vulgaribus intelligendum*, in quibus, verbi gratia, Ferum candens, Aquæ ferventes, etc. a Sacerdote benedicabantur, priusquam accusati ac rei ad ejusmodi judicia descendenter. Fulcherius Carnot. lib. 1. Hist. Hieros. cap. 10: *Benedictiones judiciali super ignem ab Episcopis facta, inventor lanceæ per medium rogi flammandis ultra celeriter transmeavit.* Vide *Aqua et ferri judicia.*

BENEDICTIO MENSÆ, seu *ciborum*, in usu fuit non modo apud Monachos et Clericos, ut patet ex *Regula S. Benedicti* cap. 43. *Regula Magistrorum* cap. 73. *Regula S. Fructuosi* cap. 5. etc. et *Capitulums Ludov. Imp. addit. 4.* § 48. [** 69.] sed etiam apud omnes Christianos. S. Hieronym. Epist. 85. de Diaconis: *Etiam in Ecclesia Romæ Presbyteri sedent, et stant Diaconi: licet paulatim increbrescentibus vitiis, inter Presbyteros, absente Episcopo sedere Diaconum videbam, et in domesticis conviviis Benedictiones coram Presbyteris dare.* Theodulfus officium Archicapellani Regii describens:

Stet Benedicturus Regis potumque cibumque.

Leo IV. PP. in Epist. qua habetur post Chronicon Reichersberg. pag. 11. ad quæsum, si *Dominica oratio in Benedictione ciborum* debet usitari, negative respondet, *quia in sanctificatione Corporis et Sanguinis D. N. J. C. hanc solummodo orationem sancti apostoli decanta-*

bant, etc. Leges Hoeli boni Regis Walliae cap. 29: *Tria sunt sine quibus res esse non potest, scilicet Sacerdos ad Missam celebrandam, et ad escas Regis et potus Benedicendos, etc.* Poenitentiale Theodori cap. 2: *Diconi possunt baptizare, et cibum et potum Benedicere, non tamen dare.* Gillebertus Lunicensis Episcopus de Usu Ecclesiastico ait Sacerdotem praesente Episcopo *benedicere posse prandium, etc.* Exstat apud Alcuinum Poem. 146. formula benedictionis mensa, seu ciborum, ut et apud Bernardum Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 37. Paganos etiam priusquam mensa accumperent, deos invocasse, testatur Quintilianus Decl. 301. Vide Francisc. Turrianum lib. 3. pro Epist. Pontific. cap. 9. Guilielmus Stuckium lib. 2. antiquit. convivial. cap. 96.

BENEDICI dicuntur Novitii in Monasteriis, cum expleto Novitiatus, ut aiunt, tempore, vota emittunt, in Regula S. Fructuosi cap. 21. apud Udalricum in Consuetud. Cluniac. lib. 2. cap. 27. in Statutis Hugonis V. Abbatis Cluniac. pag. 1460. in Bibl. Cluniac. apud Aegidium Aureae vallis Monachum cap. 2. in Statutis Ordinis S. Benedicti quæ habentur tom. 6. Spicilegium Acher. cap. 7. apud Chilienum in Vita S. Brigidae num. 13. etc. Nilus Mon. lib. 2. Epist. 96. ad Inclusum: Ποτας δὲ ἀεράς τὸν χειρα τῆς αὐλογίας ἐπέθηκεν. [** Vide Glossar. med. Græc. voce Εὔχη.] Hinc

¶ BENEDICTIO, nude pro Professione monastica sœpius occurrit in Statutis Ordinis Cisterci. apud Marten. tom. 4. Anecd. ac 1°. quidem ann. 1189. col. 1268: *Novitii semper ad Missam benedicentur, et Abbas eam cantet.* 2° Ann. 1296. col. 1492: *Quod in Benedictionibus monachorum et monialium, quas numquam extra monasteria nostri Ordinis fieri licet, dum eis habitus traditur regularis, ille hymnus Veni Creator cantetur.* 3° ann. 1472. col. 1635: *Benedictionem monachicam ab alio, quam a Prelato ad hoc specialiter deputato subiherint.* Statuta Ord. Vallis-Caulium ibid. col. 1654: *Monachus peregrinus in aliquo nostri Ordinis receptus monasterio, eo ordine quo novitus Benedicatur, si prius Benedictus non fuerit.* Ubi observandum novam professionem non exigi a Monacho qui monasterium ordinem mutat. Vide Mabillonum in Notis ad Epist. S. Bernardi tom. 1. col. 4. Edit. ann. 1690.

BENEDICTIO NUPTIALEIS, seu matrimonii in Ecclesia, cuius institutionem per antiquam constat ex Tertulliano lib. 2. ad Uxorem, Epistola [supposita] Soteris PP. cap. 5. Hist. Hormisdæ PP. cap. 6. Concilio Valentino apud Burchard. lib. 9. cap. 5. Hilario Diac. in cap. 4. Epist. 1. ad Timoth. S. Isid. lib. 2. de Eccles. Off. cap. 19. et alii; [præsertim Siricio PP. Epist. 1. ad Himerium Tarracon. n. 5. Ambrosio Epist. 19. ad Vigilium num. 17. Huc etiam referri possunt quæ Ignatius martyr ait in Epist. ad Polycarpum n. 5: *Decet vero ut sponsi et sponsæ de sententia Episcopi conjugium faciant; quo nuptiae sint secundum Dominum, et non secundum cupiditatem.* Vide Tractatum Gallicum D. Giberti ann. 1724. editum in quo Benedictionis nuptialis usus a Christo ad nostram usque ætatem semper viguisse comprobatur.] Adde Legem Wisigoth. lib. 12. tit. 3. § 8. Legem Longob. lib. 1. tit. 30. § 15. [** Ludov. II. cap. 3.] Capit. Caroli M. lib. 7. cap. 363. [** 468.] Capitulare 1. ejusdem Imp. ann. 802. cap. 35. et quæ concessit Franciscus Tur-

rianus lib. 5. pro Epistol. Pontific. cap. 3. Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelat.: *Statuit etiam regulariter ut nubentes ob reverentiam benedictionis ante triduum conjunctionis eorum eis in basilica Benedictio daretur.* Leo IV. PP. Homil. ad Episcop. cap. 3: *Ad nuptias nisi forte ad eas benedicendas nullus vestrum eat.* Anastasius in S. Silvestro: *Unius uxoris virum, uxorem a Sacerdote Benedictam, etc.* Habetur in Pontificali Senonensi MS. *Missa ad sponsam Benedicendam.* In Appendice Menardi ad Librum Sacramentorum pag. 286: *Benedictio nuptiarum, seu Actio nuptialis,* ubi consulendum idem Menardus. In Officio τοῦ στεφανώματος, seu nuptiarum, in Euchologio Græcorum, crebræ leguntur benedictiones sponsorum, [de quibus etiam Leo Grammat. pag. 495. et 503.] [** Confer Glossar. med. Græc. voc. Εὐλογεῖς et Εὐλογούτος, col. 446. et 447. Ιερολογεῖν col. 510.] Alexander III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. part. 9. cap. 1: *Vir aut mulier ad bigamiam transiens, non debet a Presbytero Benedici: quia cum alia vice benedicti sint, eorum Benedictio non debet iterari.* [Ex quo loco patet bigamos benedictione nuptiali fuisse privatos; quod etiam ad eos qui publico delicto virginitatem amiserant, debet extendi. Cæsarius Arelat. Serm. inter Augustianos 289: *Qui uxorem optat accipere, sicut illam virginem invenire desiderat, ita ipse usque ad nuptias virgo sit, quia si non fuerit, Benedictionem cum sponsa accipere non merebitur.*] [** Lex Wisig. supra laudata: *Quod si vel sine Benedictione sacerdotum quisque Hebræorum noviter conjugium duxerit.* Benedict. Capit. lib. 2. cap. 130: *Negre sine Benedictione sacerdotis, qui ante innupti erant nubere audeant.* Adde cap. 408. et Decretal. Greg. IX. lib. 4. tit. 21. cap. 1. et 3. Alexandri III. et Urbani III. PP. Græci primitus Bigamos non coronabant sed successu temporis id immutatum ex quo Copronymus Eudociam in tertiam uxorem sibi adscivit. Vide Gloss. med. Græc. col. 1444.] Ad Benedictionem nuptialem pertinere videtur, quæ habentur in Foris Alcanacensis: *Mulier que leixaaverit maritum suum de Benedictione, pectet 300. sol. a Palatio Episcopi. Et qui leixaaverit mulierem suam, pectet unum denarium ad judicem.*

¶ Nihil frequentius occurrit in Statutis Synodalibus secul. 13. et 14. quam ejusmodi prohibito, ne benedictio nuptialis iteretur, cum una contrahentium pars eam in primis nuptiis jam accepit. Quam vero subdunt Statuti rationem, *quia nimur non est iterable sacramentum, eam viris Theologis examinandam ultra permittimus.* Ad nostrum institutum proprius accedit quod in Statutis Oliverii Episc. Nanneti. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 960: *Item præcipimus, ne conjuges ante Benedictionem Nuptialem evangelizentur.* Quæ quidem subobscura interpretari licet ex Statutis Eccl. Nemaensis apud eumdem ibid. col. 1054: *Verum quia plura inutilia et inconvenientia multoties ab aliquibus proferuntur dum datur Benedictio Nuptialis, præcepimus quod in fine Missæ arræ benedicantur, et detur Benedictio Nuptialis.*

BENEDICTIO OLEI AD INFIRMUM. [Capitula Herardi Archiep. Turon. tom. 1. Capitul. col. 1289: *Ut et infirmitate positi... Benedictione sacrae Olei non careant.*] Vide Oleum infirmorum, et Oleum benedictum.

BENEDICTIO PERÆ PEREGRINORUM. Tabul. Vindocinense Ch. 146: *Benedictionem quoque peræ, si quæpiam de parochianis suis peregre proficiunt contigerit, totam habebit.* [Hoc est, oblationem pro pera peregrinorum benedicenda. Usus enim erat ut peræ peregrinorum benedicentur, ac pro hujusmodi benedictione Sacerdoti fierent oblationes.] Vide Peræ.

¶ BENEDICTIO PERALIS, Eadem notio. Charta Roberti Lingonensis Episc. in gratiam abbatis Molismensis data ann. 1101. inter Instrum. tom. 4. nov. Gall. Christ. col. 151. C.: *Medium Sacerdos partem habebit in Perali peregrinorum Benedictione, eorumque oblatione, et in testamentis eorum tertiam Sacerdos, vosque (Abbas et Monachi) das habetis partes.*

BENEDICTIO POENITENTIALE, in Concilio Barcinonens. ann. 599. cap. 4. Tolitan. VI. cap. 8. Agath. cap. 44. Epaon. cap. 21. Aurel. III. cap. 24. 25.

BENEDICTIO SUPER POPULUM, in lib. 3. Sacramentor. Eccles. Rom. pag. 200. que *Benedictio Populi* dicitur in Missali Gotthico pag. 264.

BENEDICTIO PRESBYTERATUS. Gregor. III. PP. Epist. 5. Concil. Arvern. cap. 18. Vide V. Cl. Jacob. Petutum post. Pœnitent. Theodori pag. 284.

BENEDICTIO REGIS, Coronatio, Sacre du Roy. Epistola Silvestri II. PP. ad Arnulfum Remensem Archiepiscopum: *Pallio in solennitatibus utaris, Benedictionem Regum Francorum et tibi subjectorum Episcoporum obtineas, etc.* Conventus Remensis ann. 1059: *Deinde accipiens Archiepiscopos baculum sancti Remigii, disseverit quiete et pacifice, quomodo ad eum pertineret electio Regis et consecratio, ex quo S. Remigius Ludovicum Regem baptizavit et consecravit.* Fulbertus Carnot. Epist. 59: *Adde Benedictionem Henrici, regis prolis, voto quidem rapior, sed adversa me corporis valentudo retardat.* Charta Roberti Regis Franc. ex Tabulario Monast. Dervensis: *Ostendimus eam (reclamationem) fidelium nostrorum clarissime congregationi, scilicet Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, Monachorum, Clericorum, Comitum, ceterorumque Militum qui ad Benedictionem mee prolis Henrici futuram in die sancto Pentecosten convenierant, etc.* Infra: *Dicentes non esse voluntatis nostræ quemquam illa die maledici, qua filium meum statueramus Benedicti.* Vide Coronationes Regias tom. 2. Operum Hincmari pag. 741. et seqq. etc. apud V. Cl. Steph. Baluzium in nupera Capitular. Editione.

BENEDICTIO SACERDOTALIS, in Capitul. Caroli Mag. lib. 1. cap. 67. et lib. 6. cap. 377. [** ex Capit. I. ann. 789. cap. 69.]

* BENEDICTIO SOLEMNIS quæ episcoporum erat nonnunquam et abbatum fuit, ex concessione summorum Pontificum. Bulla Innoc. PP. IV. in Chartul. Campan. fol. 34. r. col. 1: *Faciendi Benedictionem sollempnem, quam pontifices post missarum et aliorum officiorum sollempnia faciunt, plenam tibi, fili abbas, et successoribus tuis in perpetuum concedimus auctoritate presentum facultatem.*

* BENEDICTIO VIRGINUM in festis solemnioribus peragi solita, ut discimus ex vet. Ritual. unde multa, quæ notatu digna sunt, excrispit Muratorius, quem consulisse non pigebit, tom. 5. Antiq. Ital. med. & vii col. 573. et seq.

BENEDICTIO VIRGINUM DEVOTARUM, in Concilio Venet. cap. 4. Καθιέρωσις τῶν

χορῶν, in Cod. Canon. Ecclesiae Afric. [** can. 6. ubi Zonaras et Balsamon Διακονιστῶν Χειροτονίαν interpretantur. Gl. med. Gr.] Epistola S. Remigii Episcopi ad Chlōdovensem Regem, de Alboflede Regis sorore: *Vivit vestræ fidei, et si est conspectus desiderio recepta, Christus implevit, ut Benedictiōnem Virginitatis acciperet, quæ sacra non est lugenda, quæ fragrat in conspectu Domini flore virginico, etc.* Pœnitentiale Theodori Cantuar. cap. 5: *Græci simul Benedicunt viduam et virginem, et utramque semper habent consecrare.* [** De Benedictiō nuptiali hic agitur.] Vide Durandum lib. 2. Ration. cap. 1. n. 39. et seqq. Habetur in Pontificali MS. Senonensi *Benedictio virginis ab Episcopo dicenda.* [Virgines ab Episcopo velari jument Codex African. can. 5. et Concil. Carthag. IV. can. 11.]

Duplicem Monacharum Benedictiōnem distinguit Statuta Ordinis Cisterc. ann. 1241. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1375. unam quæ ad Episcopos, alteram quæ ad Abbates ejusdem Ordinis pertinet: *Verbum illud quod ponitur distinctione 2. ult. cap. quod Abbatess monacham non benedicant, intelligendum est de Benedictiō illa solemnī, seu consecratione, et pertinet ad solos Episcopos. Benedictiōnem autem illam, quæ fit super novitias Ordinis, elapsō anno probationis, et mutationem habitus, facient super moniales patres Abbates, vel Visitatores ipsarum, vel alii Abbates nostri Ordinis de ipsis licentia speciali.*

BENEDICTIO VELAMINIS CAPITIS MONACHARUM. Vide Anastas. Bibl. in S. Leone.

Describuntur complures aliae Benedictiōes in libris Benedictiōnalibus: maxime in Pontificali MS. Eccles. Senon. ut BENEDICTIO PALMARUM ET FLORUM. *Benedictio palmarum, florum, frondium,* in Dominica Passionis apud Lanfrancum pro Ord. S. Bened. pag. 260.; in lib. 1. de Miracul. S. Victoris et in Ordinario Præmonstrat. cap. 15. pag. 904.

BENEDICTIO FONTIS cujusvis.

BENEDICTIO CRUCIS.

BENEDICTIO CALICIS.

BENEDICTIO PUTEI NOVI.

BENEDICTIO CINERUM. Vide Cinis.

BENEDICTIO POST COMPLETORIUM, in Capitul. Aquisgran. ann. 817. num. 48. tom. 1. Capitul. col. 585: *Ut Benedictio post Completorium a Sacerdote dicatur.*

BENEDICTIO UVÆ SIVE FABÆ, de qua etiam Sacram. Greg. et ibi Menardus pag. 178. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. cap. 80. [In Edito cap. 34. part. 2.] Anastasius in S. Eutychiano et Card. Bona lib. 2. cap. 14. n. 5.

BENEDICTIO SUPER FRUGES NOVAS. Greg. M. Sacr. pag. 250. Anastasius Bibl. in S. Eutychiano: *Hic constituit ut fruges super altare tantum, fabæ et uvæ Benedicerentur.* Vide Cardin. Bona lib. 2. Rerum Liturg. cap. 14. num. 5.

BENEDICTIO PANIS. Sacrament. Greg. pag. 250.

BENEDICTIO DOMUS NOVÆ. Sacram. Greg. pag. 250.

BENEDICTIO quando ad bellum contra hostes proficiuntur.

BENEDICTIO quando contra paganos pugnandum est.

BENEDICTIO pro qualibet tribulatione.

BENEDICTIōnes de singulis Dominicis et Festis.

BENEDICTIO pro iter agentibus.

BENEDICTIO in die Ordinationis Episcopi.

BENEDICTIO in expletione Synodi.
BENEDICTIO in Sabbato, quando albas deponunt.

BENEDICTIōnes et exorcismi salis et aquæ.

BENEDICTIōnes FABÆ NOVÆ, apud Bernardum Mon. in Consuetud. Cluniac. cap. 80. [In Edito cap. 34. part. 2.]

BENEDICTIO LACTIS ET MELLIS, pro Catechumenis, de qua Card. Bona loco laudato. Alias Benedictiōnes ex Codice Ecclesiæ Rotomag. descriptis V. Cl. Jacob. Petitus post Pœnitentiale Theodori Cantuariensis Archiep. scilicet in Ordinatione Episcopi, Presbyteri, Diaconi, post Confirmationem, sponsi et sponsæ, Pro defunctis, Abbatis, Monachorum, Vestuum virginis, Virginis, Vestis viduæ, et Viduæ.

BENEDICTIO MAGNÆ AQUÆ in Antiquo Pontificali MS. ad usum Ecclesiæ Anglicanæ, de quo Martenius in secundo Itinerario Litterario pag. 92. Hæc benedictio fiebat a septem presbyteris alba induitis, vel saltē tribus et quatuor diaconis, si facile non reperirentur septem presbyteri. Docemur autem ex alio Codice MS. Uticensis Monasterii, quem edidit laudatus auctor lib. 8. de Antiquis Ecclesiæ Ritibus pag. 522. *Magnam Aquam esse aquam benedictam tempore mortalitatis, seu etiam furoris hominum, vel rabiei bestiarum; ut quicumque ex ea gustaverit, mentis et corporis recipiat sanitatem.* Hujus aquæ a septem presbyteris albis, stola et manipulo induitis benedicenda ritus fusius exponitur loco citato: quem consule.

BENEDICTIO omni creaturæ pomorum, apud Mabill. in Sacrament. Gallic. ad calcem Musæi Italici pag. 390.

Hisce omnibus addo quæ de benedictiōnibus quæ ab Episcopis flunt, habet Gildebertus Lunicensis Episcopus de Usu Ecclesiastico: *Benedicere autem dico, Præsulem ea qua non sunt utensilia Ecclesiæ, consecrare vero ipsa utensilia. Benedictus ergo Pontifex Reginam, et virginem cum velatur, et quemlibet fideliem benedici postulantem, et totum populum ante pacem. Benedictus etiam supra memoria, quæ non licet Sacerdoti in ejus præsentia. Quæ autem benedicuntur a Sacerdote præsente Episcopo, ita paulo ante recenset: Benedictus potest, præsente Episcopo, aquam et sal in Dominicis Sacerdos, et prandium, et sponsum, et aquam judicii, vel panem, et cætera. In absentia vero Episcopi potest benedicere coronam Clerici, et velum viduæ, novos fructus, candelas in Purificatione S. Mariæ, cineres in capite jejunii, ramos in Dominicis Palmarum, et peregrinaturos, et lecturum Evangelium, et populum cum dimittitur, aquam Benedictam aspergit ad benedicendas novas domos, et cætera nova.*

* Quibus hæc iterum addenda judicavimus ex Pontificali MS. eccl. Elnensis, Cod. reg. 967:

* **BENEDICTIO Agni et aliarum carnium in Pascha.**

* **BENEDICTIO Casei, lactis et mellis in Pascha.**

BENEDICTIO Uvarum in festo Transfigurationis Domini.

* **BENEDICTIO et impositio cilicii, si infirmus inunctus, vel etiam quilibet alius sanus illud recipere voluerit.**

* **BENEDICTIO Navis.**

* **BENEDICTIO Areæ novæ.**

* **BENEDICTIO in peste animalium.**

* **BENEDICTIO Salis, quod datur animalibus ipsis.**

* **BENEDICTIO Armorum.**

* **BENEDICTIO Vexilli bellici.**

* **BENEDICTIO CIMITERII,** in vet. Notitia lib. 5. Hist. Sabol. pag. 185: *Antequam episcopus Benedicere Cimiterium inciperet, inquisivit a dom. Rainaldo Allobroge, utrum essent aliqui habentes (habitantes) circa nos in foresta, qui possent libere esse parochiani hujus cimiterii, quod Benedicere volebat.... Benedicere ergo episcopus cimiterium nostrum et consecravit altare.*

* **BENEDICTIO ENSIS.** Cæremón. Rom. MS. fol. 36. v°: *In nocte nativitatis Domini nostri Ihesu Christi consueverunt Romani Pontifices ensem benedicunt, cum quadam capello ducale, ornatum candidis margaritis in formam columbæ, alicui magno principi, si præsens est, dare; vel, si non est præsens, ad aliquem regem, vel ad aliquem principem per aliquem ex suis transmittere. Sed quamvis ensis benedictus vocatur, non tamen reperi ejus Benedictiōnem. Sextus Papa IV. aliqua verba ordinavit, cum ensis datur, dicenda, que subjiciam. Post orationes sequuntur hujus instituti rationes, quarum hæc præcipua, nempe ut significetur eximia et infinita Christi potentia. Deinde hæc leguntur: Princeps, qui ense donatus est, ut primum illum de manu Pontificis accepit pedem et manum ejus osculatur, et pro tempore gratias agit. Deinde discedens associatur in dominum suæ habitationis a familiaribus et prælati domesticis Papæ, et ab amicis, oratoribus et nobilibus, qui voluerint illum honorare. Servientes armorum præcedunt illum, qui ensem cum pileo ante principem præfert, et in hoc actu ipsi debent habere præcipuum strenam, sicut cursores in rosa. Eadem habentur in Cæremón. edito Venetiis ann. 1516. lib. 1. pag. 36.*

* **BENEDICTIO Gladili,** in vit. Pontif. MS. eccl. Elnensis.

* **BENEDICTIO IGNIS,** peragebatur in ecclesia Rotomagensi feriis quinta in Cœna Domini, sexta et sabbato sancto, ex Ordinar. MS. ejusd. eccl.

* **BENEDICTIO INDICTI,** seu Nundina rum Sandionysiensium, Gall. Lendit. Charta ann. 1261. in Chartul. S. Dion. pag. 252. col. 2: *Centum solidi Paris. anni redditus, quos ego percipiebam singulis annis in bursa dicti dom. abbatis apud S. Dionysium, die Benedictiōnis indicti. Ou mois de Juyn le Diemanche après la Beneïçon, in Ch. ann. 1280. ibid. pag. 397. col. 2. Alia ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 9: Le Dimanche prochain après la Beniçon du Landit. Consule D. Le bœuf, tom. 3. Hist. urb. et dioc. Paris. pag. 246.*

BENEDICTIO POMORUM. Ordinar. MS. eccl. Camerac. fol. 107. v°. ad 25. Julii: *Finita missa, Benedicuntur poma a celebratore missæ.... Finita collecta, asperguntur poma aqua benedicta a sacerdote. Deinde distribuuntur poma in choro, primo majoribus personis et canoniciis, deinde sociis.*

* **BENEDICTIO SPONSARUM,** Ea videtur intelligi, quæ, post primam nuptiarum noctem, mulieribus ecclesiam ingredientibus dabatur, ob quam sacerdoti oblatione fiebat. Charta Innoc. PP. II. in Chartul. episc. Paris. fol. 32: *Qui (presbyter) etiam Benedictiōnes sponsarum, purifications de partu surgentium, publicas pœnitentias non assumebat sibi, nisi de mandato episcopi.*

* **BENEDICTIO,** Sacrum chrisma effusum in caput Episcopi consecrandi. Mabill. Liturg. Gallic. pag. 301. ex Missali Francorum: *Episcopus cum ordinatur, duo Episcopi manus eorum super*

caput ejus ponant, et teneant Evangeliorum codicem supra cervicem ejus, et uno super eum infundente Benedictionem. Rehqui omnes Episcopi qui adsunt manus suis (manus suas) super caput ejus teneant.

Benedictioni occurrentium Episcoporum, vel Sacerdotum capita submisso Christianos, multis probat ad Theodori Hist. lib. 4. cap. 5. et Evagrii lib. 4. cap. 34. Henricus Valesius, quem non exscribo.

BENEDICTIO REGULARIS. Chronicon Abb. S. Michaelis Virdunensis: *Sumpitis itaque stipendiis tanto itineri necessariis, valedicens Fratribus, cum Benedictione regulari juxta morem exercitum novus proficiscitur peregrinus. Sumpita scilicet ab Abbatе benedictione. Capitula Monachorum S. Galli ann. 817. cap. 29. edita a V. Cl. Steph. Baluzio: Ut ubique sibi obviaverint Fratres, junior Benedictio petens stet in imo loco inclinus, usquedam tribuens Benedictionem Prior pertranseat. Petrus Venerabilis lib. 1. Epist. 28. ad S. Bernardum: Ubicunque obviant Fratres, junior a Prior Benedictio petere præcipitur, nec apud vos tenetur.*

BENEDICTIONES LECTORUM Lectori bus imponere, apud Ezelonem in Vita S. Hugonis Abbatis Cluniacensis n. 11.

BENEDICTIO. Copia, Abundantia 2. Cor. 9. 6: *Qui seminat in Benedictionibus de Benedictionibus et metet.*

2. BENEDICTIONES, Eulogiae, munera, Gen. cap. 38. 11. maxime ea xenia, quæ a Sacerdotibus et Clericis mitti solebant, ab iis benedictione sua sanctificata. *Eulogiarum Benedictiones*, apud Desiderium Episcopum Caducensem tom. 1. Hist. Franc. pag. 875: Petrus Damiani lib. 2. Epist. 14. de Presbytero: *Nunquam Benedictionem mulierculæ, vel ex his quæ detulerat, porrigebat.* Lib. 5. Epist. 19. de vino a quadam Anachoreta consecrato: *A maximis et venerabilibus viris pro Benedictione expectabatur.* Lib. 6. Epist. 31: *Donum pro Benedictione transmite.* Ordericus Vitalis, lib. 5. pag. 580: *Pro quo eulogias Benedictionis marcos argenti... erogavit.* Ita et lib. 5. pag. 611. Utuntur præterea S. Hieronymus, Epist. 132. S. Gregorius lib. 2. Epist. 33. 47. lib. 7. Epist. 34. 54. 128. lib. 2. Dialog. cap. 31. Avitus Viennensis. Epist. 65. S. Fulgentius Epist. 5. Liber Epistolarum S. Bonifacii Archiepiscopi Mogunt. Epist. 103. 146. 148. 149. etc. Marobodus in vita S. Roberti Abbatis Casæ Dei num. 18. Lib. 1. Miraculorum S. Richarli cap. 4. Gregorius Turonens. lib. 8. cap. 7. Diurnus Romanus cap. 5. tit. 12. Codex Carolinus Epist. 15. Leo IV. PP. Epist. ad Episcop. Britan. cap. 3. Adventius Metensis Episcop. apud Baron. ann. 865. num. 59. Sulpitius Sever. Dial. 2. de S. Martino. Monachus Sangal. lib. 1. cap. 13. Vide *Eulogia*, [**] et Gloss. med. Græc. col. 446. et Append. col. 75.]

BENEDICTIUNCULA, Eadem notione, apud Hincmarum tom. 2. pag. 825.

BENEDICTIONES ORATIONUM, εὐλογίαι τῶν ἐνχών, apud Anonymum Combeffianum in Romano Lacapeno num. 27. Vide Gloss. med. Græc. 1. cap. 13. Vide *Eulogia*, [**] et Gloss. med. Græc. col. 446. et Append. col. 75.]

BENEDICTIO PANIS AC VINI. Vita Ludovici Pii ann. 816: *Et benedictione Panis ac Vini simul (cum PP. Stephano) participata Imperator ad civitatem rediit.* Hist. Translat. S. Gregorii [Gorgonii] cap. 21. [inter Acta SS. Bened. sæc. 3. parte 2. pag. 215.]: *Mox enim ut Benedictionis missa est, panis videlicet, casei ac vini,*

confestim sumpto cibo... in pristinum robur convaluit. Adhæfelmus Sagiensis de Miracul. S. Opportunæ cap. 5: Sump toque Benedictionis pane ad hospitium perrexit. Vide Concil. Regiense ann. 439. can. 4. [**] Vita ant. S. Galli ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 11: Qui panes azymos et lagunculam vini oleumve et butyrum cum melle et piscibus assis pro Benedictione ei obtulit.]

BENEDICTIO IN AUREO. Munus in pecunia numerata erogatum, *Roga.* Anastasius in Conone PP. *Hic dimisit omni Clero et Monasteriis Benedictionem in auro, sicuti predecessor ejus Benedictus PP.* Idem in Benedicto II: *Hic dimisit omni Clero, Monasteriis, Diaconis, et mansionariis auri libras tringinta.* Eadem notione, εὐλογία χρυσα, apud Theophanem anno 40. Theodosii junioris.

3. BENEDICTIONES. Pastus extraordinarii Monachis exhibiti, certis ac solennioribus diebus, quos etiam *Caritates* appellabant. Charta ann. 864. pro Monasterio S. Germani Autisioid. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 590: *Ita et nos concedimus, ut intra annum per 40. dies certas ex collatione recenti honorum hominum in festivitatibus Sanctorum Benedictiones Fratribus a praeposito vel Decano solen niter procurentur.* [Carolus Calvus in Charta anni 859. pro eodem Monasterio: *Eo videlicet pacto, ut eadem res in manus Decani ejusdem cœnobii sint, qui fidelter luminaria quidem Ecclesiæ præpararet, et Benedictiones Fratrum, prout melius potuerit, subministret.* Hoc in loco Benedictio pro pastu quotidiano videtur accipienda.] Vide *Caritas*. [**] et Gloss. med. Græc. voce Εὐλογία in Append. col. 75.]

4. **BENEDICTIO.** Contraria appellatione, Maledictio. Acta SS. Benedict. sec. 4. parte 1. pag. 149. in Vita B. Alcuini Abb.: *Ac post juxta exemplum B. Job, ne forte filii ejus in Benedictionis laberentur foream, sanctificabat eos, offerens corpus Christi et sanguinem pro omnibus.* Vide Job. cap. 1. vv. 5. 11. cap. 2. vv. 5. 9. et 3. Reg. cap. 20. vv. 10. 18. quibus in locis Benedicere simili appellatione sumitur pro *Maledicere*.

5. BENEDICTIONES, Ordines, quos vulgo vocamus minores, quod simplici benedictione conferantur, ut notant docti Hagiographi ad Acta S. Frider. tom. 4. Jul. pag. 460. col. 2: *Bis binis etenim Benedictionibus, dum adolescentis sanctissimus adhuc sub scholis degens, forte auctus, etc.*

6. BENEDICTIONES dicuntur Canticum tridum puerorum, quod incipit ab his verbis: *Benedicite omnia opera Domini Domini*, quod ante *Laudes* in Ecclesia decantatur, ex veteri instituto: nam et illud recitari die illucescentie jubet S. Athanasius in Tract. de Virginitate. Ita porro usurpat Regula S. Benedicti cap. 12. S. Cæsarius in Reg. ad Monach. cap. 21. Aurelianus in Ordine psallendi, Regula Magistri cap. 39. 41. 45. et Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 6. Hoc sensu Graci εὐλογήσα vocant certos modulos, quos decantant in exequiis mortuorum, quod hæc verba sæpius repetant, εὐλογηθεὶς κύριε, ut auctor est Goarus ad Eucholog.

BENEDICTIONALIS LIBER. Liber Ecclesiasticus in quo *Benedictiones* quæ ab Episcopis et Sacerdotibus sunt, continentur: cujusmodi est *Benedictionalis Gregorii Mag.* quem ex Codice Cæsareo descripsit Petrus Lambecius lib. 2. Commentarius. de Bibliotheca Cæsarea cap. 5. Ordo Romanus: *Accipiat Benedictionis*

nalem Librum, et conversus ad populum, dicat: Humiliate vos ad Benedictionem, etc. Chronicon Moguntinum Conradi Episc. : Erant libri, qui pro ornatu super altare ponebantur, ut *Evangeliorum, Epistolæ, sive Lectionarii, Benedictionales, Collectarii.* Acta Murensia: *Sunt et duo Cursiveiori, et tres Benedictionales Libri.*

1. **BENEDICTORIUM.** Vas aquæ benedictæ, Gall. Benitier. Severtius in Episc. Lugdun. pag. 843: *Dedit Benedictoriū suum argenteum.*

2. **BENEDICTORIUM.** Mensa, in qua necessaria ad benedictionem aquæ præparantur. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305: *Refectoriaris... habet portare quolibet die Dominico salem super Benedictorio ad benedicendam aquam.*

3. **BENEDICTUM.** Benedictio. S. Paulinus Epist. 43. n. 4: *Quod ipse Dominus ab illa fici, ad quam esuriens accessit, et sine fructu inventam percussit verbo oris sui, ut, quæ steriles fuerat Benedictio Domini fieret arida maledictio.* [**] f. dat. masc. gen.]

BENEDICTUS. Epitheton, quo Christians plerique Patrum ornabant. Vide Sirmundum ad lib. 7. Sidonii Epist. 9.

BENEDICUS. Qui bene de proximo loquitur. Anonym. lib. de Puritate Tabernaculi sive Ecclesiæ Christianæ: *Feliciter deducitur ad nihilum qui ex male dicio fit Benedictus, ex vituperatore laudator, ex invido condidus.*

BENEFACERE. Prædium, agrum in beneficium dare. Diploma Caroli III. Imperat. inter Instrum. tom. 3. nove Gall. Christ. coll. 145 C: *Nullusque ejusdem Ecclesiæ Episcopus deinceps Benefaciendi eas terras habeat potestatem.* Annal. Benedict. tom. 3. pag. 712. col. 2: *Illam etiam vineam et aliquid de prato, quæ nobis in villa Libertie per cartulæ testamentum tradidisti, similiter tibi Benefacimus, ea scilicet ratione, ut, etc.* Præstaria Segrefredi Abb. Saviniacensis ann. XII. ab obitu Caroli Imperat. inter Fragm. Hist. Stephanotii tom. 7: *Tua ad nos fuit petitio, et nostra pariter decrevit voluntas, ut res quas ad nostrum monasterium condonasti, tibi Benefacemus, quod et fecimus.. Igitur quidquid ibi visum habere, tibi Benefacimus et filio tuo, qui primus tibi natus fuerit de matrimonio.* Vide *Beneficiare in Beneficium.*

4. **BENEFACTORES** *Ædium sacrarum vel Monasteriorum.* Vide Glossar. med. Græc. voce Καπτοφόροις.

BENEFACTORIA. Prædium minus nobile titulo *Beneficii concessum.* Concil. Hispan. tom. 3. pag. 190. ex Concilio Legion. anni 1012: *Præcipimus etiam ut nullus nobilis vel aliquis de Benefactoria emat solare aut hortum alicujus junioris.* Et pag. seq.: *Præcipimus adhucut homo, qui est de Benefactoria, cum omnibus et hereditatibus suis eat liber quocumque voluerit.* [**] Vide S. Rosa de Viterbo voce *Benefactios et Benefactorios.*

5. **BENEFACTUM.** Pars heredii, tertia scilicet bonorum paternorum aut maternorum, quæ secundogenitus, apud Andegavenses, obvenit, quaque ii gaudent usufructuario jure; iis enim extinctis ad primogenitos illius proprietas reddit, ut est in Consuet. Andeg. art. 97. 222. 226. 228. 232. Gallice: *Bienfait.* Charta Petri Comitis Vindocinensis, Goffredi Vicecom. Castriduni et aliorum Nobilium Andegavensis et Cenomanensis Comitatum, de usu recepto in tutelis et rachetis, ann. 1246. in Tabul. Rer. Andegav. in Camera Computor. Paris. fol.

32. 48 : *Ille autem qui tenet ballum, si terra debet ad ipsum devenire, non habet custodiā puerorum, sed propinquus post ipsum : et habent pueri Benefactum de terra patris et matris suæ, secundum valorem terræ, et secundum statum suum.*

2. BENEFACTUM. Societas Monachica, [qua quis particeps fit orationum et bonorum operum monasterii,] *Beneficium*. Chronicon Turonense, ubi de Comite Ingelgerio : *Societatem et Beneficium Ecclesiae largiti sunt. Tabularium Vindocinense Thuani Charta 55: Venit itaque in Capitulum nostrum, acceptoque a nobis societatis nostræ Benefacto, etc.* Charta 56: *Datis ei pro hoc 50. solidis; et Benefacto nostro.* Charta 67: *Dedit campum unum terræ arabilis ex alodo suo, pro animæ suæ remedio, nec non et pro Beneficio venerabilis loci.* Adde Ch. 70. 101. 104. etc. Charta alia in Hist. Monaster. S. Nicolai Andegav. : *Ob hoc... dederunt communione orationis, et Benefactorum suorum.* Perardi Burgundia pag. 116: *Canonici eos in Benefactis et fraternitate sua suscepserunt, etc.* [Annal. Benedict. tom. 4. pag. 521. ad ann. 1050 : *Quæ Episcopus Majoris Monasterii Monachis, ob insignem eorum religionem ac fervorem, donavit, ut sui gregisque sibi commissi in suis Benefactis essent memores.* Hist. Britan. tom. 2. pag. 258 : *Accepterunt a Monachis Benefactum loci S. Sergii. Madox Formularie Anglic. pag. 221 A. : Et prædictus Abbas recepit eumdem Ricardum filium Ricardi in singulis Benefactis et orationibus, quæ de cætero fient in Ecclesia sua.]* Vide *Beneficium 2.*

1. BENEFICARI. Piis alicujus exemplis et colloquiis ad pietatem excitari. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 224. C. de B. Egidio : *Et multum Beneficiati discedentes ab eo, de ipsis visione et allocutione vix aut nunquam poterant satiari.*

BENEFICIA. Reliquiae. Gregorius M. lib. 2. Ind. 11. Epist. 83 : *Transmisimus autem B. Petri Apostoli benedictionem crucem pœrulam, cui de Catenis ejus Beneficia sunt inserta.* Ita usurpat Diurnus Romanus cap. 5. tit. 6.

*** BENEFICIALIS.** In *beneficium* datus, ad *beneficium* pertinens. Charta Caroli C. ann. 869. tom. 8. Collect. Histor. Franc. pag. 621 : *Ex Brueniaco vero in monte Barro vel Barricino, tam de dominicis vineis quam de Beneficialibus, monasterio decimæ dentur.* Alia Rob. reg. ann. 1005. tom. 10. ejusd. Collect. pag. 583 : *Terram,.... quam comes Otto ex nobis tenet Beneficiati dono, etc.* *Beneficiati more, in synodo Raven. ann. 877. cap. 17.* Vide infra *Beneficiose* et in *Beneficium 1.*

1. BENEFICIARE. Prædium in *Beneficium* conferre. Vide in *Beneficium*.

*** 2. BENEFICIARE.** Præbenda seu beneficio ecclesiastico aliquem donare, nostris *Bénéfici*, eadem notio. Testam. Robert. II. ducis Burgund. ann. 1497. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 94. col. 1: *Je doin à maistre Renaut de Thalant, se je ne le Bénéfice, vint livrées de terre à sa vie.* Vide in *Beneficum 1.*

*** BENEFICIARIA.** Vide *Beneficium*.

BENEFICIARII. Apparatores, satellites, ministri Magistratum. Gloss. Basil: *Βενερικάλιοι, οι στρατώται εἰν τεπατεια τῶν μαγιστράτων τεταγμένοι.* Ita emendant viri docti pro μεταράνων. Tertullianus de Fuga cap. 13 : *Nescio dolendum an erubescendum sit, cum in matricibus Beneficiariorum et Curiosorum inter tabernarios et lanios,... Christiani quoque vectigales continentur.* Acta SS. Fructuosi et sociorum : *Reposito autem Fructuoso in cubi-*

culo suo, direxerunt Beneficiarii in domum ejus. Infra : *Observantibus ex officio Beneficiariis.* Vide S. Augustinum Collat. 3. cap. 18. 15. et 18. Casaubonum ad Sueton. et Spartanum, etc. [Henricum Valesium ad Eusebii lib. 9. Hist. Eccles. cap. 9.] et JC. [** Adde Gloss. med. Græc. voce Βενερικάλιος col. 188. et Forcellinum.]

*** BENEFICIARIUS.** Jure beneficii possessus. Charta Ottonis II. imper. ann. 973. tom. I. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 309. col. 1 : *Postulans quasdam proprietates.... jure quidem præbendarias, sed multis retro temporibus injuste Beneficiarias, ejusdem loci cænobio restitui.* *Ordine Beneficiario possidere,* in Ch. Lothar. imper. ann. 842. inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 90. [** Ch. Bavonis ann. 959. ap. Guden. in cod. dipl. vol. 3. pag. 1026. Vide *Beneficiario jure possidere in Beneficium 1.*]

*** BENEFICIARIUS SERVUS.** Qui ad *Beneficium* aliquod spectat. Capitul. leg. addit. ann. 817. cap. 1: *De ecclesiastico et fiscalino et Beneficiario servo volumus, etc.*

1. BENEFICIATRIX. Bene merita, gratificans, quæ alicui benigne facit, Gall. *Bienfaictrice.* Epistola Johannis Comitis Spanheim. ann. 1223. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1180 : *Ecclesiastam vestram tangam matrem et Beneficiatricem nostram miro affectu diligimus.*

*** BENEFICIATUM.** Datum in *Beneficium*. Nova Gallia Christ. tom. 3. inter Instrum. col. 145: *De quocunque fisco nostro sint, sive ex dominicato, sive ex Beneficii.*

*** BENEFICIATURA.** Officium Beneficiati. Notitiae Ecclesiæ Diniensis per Gassendum in Statutis ejusd. Eccl. ann. 1479 : *Ordinaverunt quod dicti Beneficiati vel Vicarii non possint dictos clericatum et Beneficiaturam ac vicariam permutare seu renuntiare alicui sine consensu ac licentia DD. Episcopi et Capituli prædicatorum.*

*** BENEFICIATUS.** Gall. *Beneficer.* Præditus beneficio Ecclesiastico. Passim occurrit.

BENEFICIO. Propter, causa, *χάρις.* Passio SS. Perpetuae et Felicitatis : *O diem asperum! astus validus turbarum Beneficio.* Hoc est, propter turbas et multititudinem hominum τοῦ ὄχλου χάρις Infra : *Tabescam ideo quod illos tabescere videram mei Beneficio.* Id est, mei causa, propter me. [** Vide Dirksen. voce *Beneficium*, § 4.]

*** BENEFICIOSE.** Ex beneficio, vel *beneficii seu feudi nomine.* Charta Henr. I. reg. Franc. ann. 1248. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 252: *Comes Theobaldus.... obnixe postulans ut sibi in quamdam ecclesiam S. videlicet Aigulphi sub Pruvinensi oppido sitam, quam de nobis Beneficione tenebat, liceret monachos.... ponere.* Vide supra *Beneficium 1.*

1. BENEFICIUM. Scriptoribus mediæ ætatis, dicitur prædium fiscale, quod a Rege vel Principe, vel ab alio quolibet ad vitam viro nobili utendum conceditur. Ita autem appellatum est, quod is ex mera dantis *Beneficio* ac liberalitate illud possideat. Unde hæc loquendi formula in Testam. Hadoindi Ep. Cenoman. [** Breq. n. 114. ann. 642.]: *Villa... quam Lupus quandam per Beneficium nostrum tenere visus fuit.* Infra : *Quam fidelis noster per nostrum Beneficium habere videtur.* Rursum : *Similiter villa... quam ex munificentia nostra ipsi fidei nostro Caddono Defensori nostro concessa*

sinus. Supra : *Quam fidelis noster per nostrum Beneficium habere videtur.* Ubi observandum de iis villis disponere ac decernere, quas in *Beneficium*, id est, ad usumfructum concesserat. Charta Guillelmi Ducus Aquitan. apud Beslium pag. 255 : *De quadam silvula, quam præfatus Bego habere videbatur de nostro Beneficio, etc.* Et in Tabular. Burguliensi Ch. 31. apud eundem pag. 277 : *Cum consensu et voluntate Comitis Odonis eam (curtim) ex nostro Beneficio tenere. Ex munere regio, dixit Marculfus lib. 1. form. 12.*

Eodem pæne sensu Latini hanc vocem usurparunt, et preda quæ Principes militibus, aut alijs largiebantur, *Beneficia* appellarunt, et librum in quo ea describebantur, *Librum Beneficiorum.* Hygenus de Limitib. agror. [** pag. 193. Gœs.] : *Si qua Beneficia concessa aut assignata colonie fuerint, in libro Beneficiorum ascribemus.* Dolobella : *Quæris si in libro Beneficiorum regionis illius Beneficium alicui Augustus dedit.* Atque hic liber erat penes *Primiscrinium Beneficiorum*, sub dispositione Comitis Rerum privataram domus divinæ, de quo Notitia Imp. vel penes eum qui a *communiariis Beneficiorum* appellatur in veteri Inscriptione. [** Grut. 578. 1.] Ad ejusmodi beneficia spectavit S. Augustinus Serm. 1. in Vigilia Pentecost. : *Natum est... quod milites sæculi Beneficia temporalia a temporalibus dominis accepturi, prius militaribus sacramentis obligantur, et dominis suis fidem se servaturos profiterentur.*

Certe ea fuit apud nostros *Beneficiorum* conditio, ut qui ea impetrabant, aut quibus conferebantur, et fidem præstarent, seu, ut tunc loquebantur, *se in Vassaticos commendarent*, et servitum militare facerent iis qui ea conferebant. [** Ludov. Pii Capitul. pro Hispan. cap. 6.] Hinc *Beneficiarii honores, prædia in Beneficium, seu feudum concessa.* Annales Franc. Bertinianni ann. 839 : *Suorum quoque complures non solum proprietatibus, verum etiam Beneficiariis donavit honoribus.* [** Reginon. Chronic. ad ann. 903. Pertzio vol. Script. 1. pag. 610. lin. 19. et 20.] *Beneficia publica, quæ et Regia, nempe quæ ex regalibus prædiis conferebantur, apud Monachum Sangallensem in Carolo Mag. lib. 1. cap. 32. *Beneficia regalia*, in Capitul. 2. ann. 813. cap. 4. *Accipere Beneficium a seniore suo, in Concilio Compendiensi ann. 757. cap. 6.**

Ad id autem Principes conferebant beneficia, ut fortiori vinculo fide præstata, et fidelitatis interposito sacramento, suis partibus vassallos abdicarent. Annales Fr. Fuldenses ann. 881. [** Pertz. vol. Script. 1. pag. 394.]: *Et ei Abbatias et Comitatus in Beneficium detit, ut et fidem servaret.* Præterea conferebant *Beneficia*, ut qui iis donati erant, servitum militare præstarent, si bella ingruerent. Unde *Beneficia Militaria* dicuntur in Charta Ragenfredi Episcopi Carnotensis ann. 954. Vide *Leges Longobard.* lib. 3. tit. 9. § 9. [** Lothar. II. ann. 1136.] et *Capitulare ann. 807. cap. 1.* et in voce *Militia.* [** Adde Eichhorn. Histor. Jur. German. § 167. 201. 344. not. s.]

Erant autem *Beneficia ad vitam.* Tabular. Angeriacense apud Beslium pag. 257 : *Prefatam Ecclesiam cum omni integritate, quandiu advixerit, teneat.* Unde proprietatibus passim opponuntur. Codex Carolinus Epist. 62 : *Tam de propriis, quam de Beneficiis per testamentum..., concessis.* Charta Conradi Burgundiæ

Regis pro Monasterio Grandis-Vallis ann. 957: *Cuidam Luitfredo nomine predictum Monasterium concessum est in Beneficiis: sed non post longa tempora, non per Beneficium, sed per proprietatem in posteram ejus progeniem divisum, etc.* Charta Odonis Regis in Tabular. S. Cyrici Nivernens: *Si ea quæ inter se fideles loci temporis commoda opportunitate ex rebus propriis, aut jure Beneficii sibi commissis, causa augmenti vel meliorationis justæ ac legaliter agendum deliberaverin, nostris confirmamus edictis.* Dittermarus lib. 5: *Hujus vitæ cursum quam probabilitate egit, hoc etiam testificatur, quod apud dominum suimet Beneficii maximam partem acquisivit in proprietatem.* Capitul. Caroli Calvi tit. 6. § 20. [**] Convent. in villa Sparnaco ann. 846. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 889.] *In Beneficiario jure, aut in alode adsumptum habetur.* Ita tit. 31. cap. 22. [**] Edict. Pistense ann. 864. ibid. pag. 490. in Capitul. Carlomanni tit. 2. cap. 6. [**] ap. Vernis Palat. ann. 884. ibid. pag. 552. in Lege Longobard. lib. 3. tit. 8. § 3. [**] Ludov. Pii cap. 32. ex Capit. que per se scribend. Baluz. ann. 819. Pertz. ann. 817. ibid. pag. 214.] 4. [**] Conrad. II. Imper. ann. 937. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 39.] in Annalibus Francor. Bertinianis ann. 886. 889. et in Capit. Caroli Mag. lib. 1. cap. 132. [**] 126. ex Capit. II. Niumag. ann. 806. cap. 8. adde I. cap. 9. Pertz. vol. 1. pag. 145.] lib. 3. cap. 19. 20. [**] ex Capit. I. Niumag. cap. 6 et 7. Adde Prudent. Trecens. annual. ad ann. 896. ap. Pertz. vol. Script. 1. pag. 480. lin. 6.] Qui porro hac conditione tenebant ejusmodi beneficia, dicebantur ea

BENEFICIARIO JURE POSSIDERE, id est, per usumfructum. Charta Caroli Calvi ann. 865. in Tabulario Bellilocensi in Lemovic. num. 4: *Quandam nostri juris villam, quam ipse hactenus jure Beneficiario per nostram largitionem obtinuisse visus est.* Alia ejusdem Caroli ann. 877. ibidem: *Quidam fidelis noster Hildebertus culminis nostri adiens serenitatem, deprecatus est, ut quasdam villas,.... quæ sitæ sunt in Comitatu Lemovicensi, jure usufructuario et Beneficiario omnibus diebus vita suæ, et filio suo post eum, per hoc præceptum nostræ auctoritatis concederemus, etc.* Alia ejusdem Principis: *Ut eis quandam villam... usufructuario et jure Beneficii omnibus diebus vita suæ concederemus.* Marculfus lib. 2. form. 5: *Nobis ad Beneficium usufructuario ordine excolendum tenere permisimus.* [Cod. MS. Irminonis Abb. San-German. fol. 2. verso col. 1. (** Br. 1. c. 89.)] *Ratgis habet in Beneficio mansos ingenuiles III. habentes de terra arabi bunt.* XXXVIII. Ibid. fol. 107. verso col. 2. (** Br. 21. c. 93.) : *Sunt mansi ingenuiles XLVIII. et duo dati in Beneficio.* Vide Acta SS. Benedict. sæc. 1. pag. 418. sæc. 3. part. 1. pag. 124. sæc. 4. part. 1. pag. 602.] *In Beneficio tenere et precario more, in Pancharta nigra Turon. cap. 97. Beneficiali more, in Synodo Ravennensis ann. 877. cap. 17. Baldricus Noviomensis lib. 1. cap. 85: Villam... quam Hasbanienses more Beneficiali tenebant. Jure Beneficii tenere, in Annalib. Franc. Fuld. ann. 850. et apud Aimoin. lib. 1. Hist. cap. 14. Adde Capitula Caroli Calvi tit. 10. cap. ult. [**] ap. Vermeriam ann. 853. cap. 2. Pertz. pag. 420.] tit. 43. cap. 5. [**] ap. Carisiac. ann. 877. ibid. pag. 588.] Aimoineum lib. 2. Mirac. S. Benedicti cap. 5. et Petrum Damian. lib. 4. Epist. 12.*

[**] Chart. ann. 1097. apud Schœpflin.

in Alsat. Diplom. tom. 1. num. 290. pag. 178: *Luitfrid.... quicquid predii habuit in Eichhöhe marchia.... monasterio S. Cyriaci ad Aldorph... tradidit... ea vide licet ratione, ut ipse et ejus uxor idem prædium in sua potestate et utilitate Jure Beneficii retinerent et annuatim quatuor denarios inde ad prefatum monasterium persolverent, quandiu viverent, post obitum vero illorum in potestatem et utilitatem fratrum nullo contra dicente rediret. Idem autem Luitfrid a domino.... abbatte... riniferos agros duos lege precatia recepit. Adverte Beneficium oblatum, precariam concessam.]*

Nec tantum erant ad vitam, sed ea pro libitu auferebantur. [**] Charta ann. 794. ap. Lacombul. Rhen. infer. 4: *Agrum quem H. liber homo in meo Beneficio ante habuit.* Epistola Episcoporum Galliæ ad Ludovicum Regem cap. 15: *Ecclesiæ si quidem nobis a Deo commissæ non talia sunt Beneficia, et hujusmodi Regis proprietas, ut pro libitu suo inconsulte illas possit dare, vel tollere.* Non temere tamen, nec sine legali judicio auferebantur. Synodus Ticinensis ann. 855: *Deniique quia Christi custodiente clementia neminem injuste privavimus, sed neque privari absque legali sanctione aliquem nostrorum fidelium volumus Beneficio: jubemus ne quis suum depravet ullo modo, sed instauret securiter, etc.*

Transibant etiam interdum ad posteros, sed Principis interveniente consensu. Nithardus lib. 3. de Bernardo Duce Septimanie: *Victoriam ut Caroli esse dedit, filium suum Willelmum ad illum direxit, et si honores quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut se illi commendaret, præcepit.* Regino ann. 940: *Uto comes obiit, qui permisso Regis quidquid beneficij aut Praefectorum habuit, quasi hereditatem inter filios divisit.* [**] Continuat. Reginon. ad ann. 949. ap. Pertz. vol. Script. 1. pag. 620. Annal. Fuldens. ad ann. 883. ibid. pag. 398: *Imperator... in Italia... nonnullos exauarioruit, et Beneficia, quæ illi et patres et avi et atavi illorum tenuerant, multo viiioribus dedit personis.* Consule Eichhorn. Hist. Jur. Germ. § 141.] Atque inde origo consensus dominorum in feidis vassallorum adhibiti, cum ea ad posteros transeunt, qui vulgo laudimi, interdum consensus et consilii nomine donatus legitur. [V. Feudum.] Hac porro conditione dabantur beneficia, ut ea sarta tecta servarentur et integra, nec ea distrahi possent: quod si aliter evenisset, iis privabantur possessores, ex Lege Longobard. lib. 3. tit. 8. § 1. [**] Carol. Magn. 119. ex Capit. per se scribend. ann. 817. cap. 3.] et Capit. Caroli Mag. lib. 3. cap. 19.

Atque primitus ad vitam dabantur beneficia, et usufructuario jure possidenda: postmodum ad filios, et ex filiis nepotes, atque adeo ad fratres ex parte patris transiere, Constitutione Conradi Imperator. quæ in Legib. Longob. lib. 8. tit. 8. § 4. descripta legitur. [Vide Feudum.]

Qui vero ejusmodi beneficia Militaria a Rege consequebantur, *Vassi aut Vassalli dominici dicebantur.* Annales Franc. Bertin. ann. 837: *Episcopi, Abbes, Comites, et Vassalli dominici in memoratis loci Beneficia habentes.* Ita ann. 889. pag. 234. et in Capit. Caroli M. lib. 3. cap. 73. [**] e Capit. Bonon. ann. 811. cap. 7. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 173.] in Capit. Caroli C. pag. 49. [**] In villa Sparnac. ann. 846. cap. 20.] etc. Interdum *Milites*, ut in Legib. Longob. lib. 3. tit. 8. § 4. Sed de horum vocabulorum notionibus agetur

suis locis. [**] Vide Murator. Antiq. Italic. Diss. XI.]

Cum igitur ea *Beneficia*, seu prædia, beneficij jure Nobilibus darentur a Rege vel Principe, *Regalia* appellata sunt. Capitula Caroli M. lib. 1. cap. 182: *Ut omnes Episcopi, Abbes, Abbatissæ, Optimates et Comites seu Domestici, et cuncti fideles qui Beneficia Regalia, tam de rebus Ecclesiasticis, quam quæ et de reliquis habere videbant unusquisque suo beneficio suam familiam nutriri faciat, et de sua proprietate propriam familiam nutritat.* Ex quibus patet *Beneficia Regalia*, non modo dicta fiscalia Regum prædia quæ concedebantur, sed etiam Ecclesiastica, quæ viris militaris, ita invalescente hacce tempestate usu, vel potius abusu, ab ipsis Regibus dababantur in *Beneficiis*, ratione quorum militia et servitium militare Regi præstabatur. Rursum ex his erutur *Beneficia Regalia* Episcopis et Abbatibus concessa fuisse: unde cum postmodum ea in proprietatem transiissent, *Regalia* appellari coepere quævis Ecclesiæ prædia ac dominia, utpote a Regibus primitus in *beneficiis* concessa, ac temporis successu proprietatis jure retenta. Id firmat Radulfus de Diceto ann. 1093. ubi ait Willelmum II. Regem Angl. *præcepisse ut investiretur Anselmus omnibus ad Archiepiscopatum Cantuaricensem pertinentibus, atque ut civitas Cantuarie, quam Lanfrancus suo tempore a Rege in beneficio tenebat, et Abbatia S. Albani, quam non solum Lanfrancus, sed et antecessores ejus habuerant, in alodium Ecclesiæ Cantuariensis pro remedio animæ suscepientem jure transirent.* Quemadmodum autem *Beneficia* mortuibus possessoribus ad regem redibant; ita *Beneficia*, quæ Episcopis et Abbatibus dababantur, iis perinde decedentibus, ad Regem revertebantur, qui iis gaudebat, quoisque successores eorum iisdem beneficiis investirentur. Atque haec fuit, ni fallor, *Regalium Ecclesiasticorum origo*, quibus vacantes eadem Episcopali Reges gaudere solent. Beneficiorum regalium occurrit præterea mentio in iisdem Capitulis Caroli Mag. lib. 3. cap. 19. 20. 71. [**] e Capit. Bonon. ann. 811. cap. 5.] 81. [**] e Capit. Aquens. ann. 812. cap. 6.] Beneficiorum vero quæ Episcopis et Abbatibus concedebantur, lib. 3. cap. 82. [**] ibid. cap. 7. Adde Formulas Beneficiorum describendorum ap. Pertz. vol. leg. 1. pag. 175. inter Capitul. ann. 812.]

Quod autem *Beneficium* primitus appellatum est, postmodum *feudi* nomen accepit. Charta Ottonis Comitis Viromandensis apud Hemereum in Augusta Viromand. ann. 1025: *Tenebat, inquam, aquam illam ex me loco Beneficii, sub nomine feodi.* Charta Balduini Hierosol. Comitis Hannoniae ann. 1078. apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 28: *Excepto quod Abbas vel successor suis promolendino suo unoquoque anno solvat Milibus quibus contingit Beneficium, quod vulgo dicitur Feudum, 5. modios... annona... etc.* Hadrianus PP. apud Radevicum lib. 3. cap. 32: *Licet enim hoc nomen quod est Beneficium, apud quosdam in alia significatione, quam ex impositione habeat, assumatur; tunc tamen in ea significatione accipientium fuerat, quam nos ipsi posuimus: hoc enim nomen ex bono et facto est editum, et dicitur Beneficium apud nos, non feudum sed bonum factum.* Ita *Beneficium* et *feudum* promiscue usurpantur in libris feudorum. [**] Eadem Honores dicuntur. Vide supra.]

BENEFICIUM CASTRENSE. Vide Feudum Castrense.

BENEFICIOLOM. Charta Caroli III. Imp. et alia Ludovici Regis ann. 892. ex Tabulario Ecclesiae Gratianopol... Videlicet foris murum ipsius civitatis (Lugdunensis) Ecclesiam S. Laurentii (cum) Beneficio ad illam pertinente.

BENEFICIUM, Precaria, Præstaria, Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis: Itaque predictas res sub Beneficio præstarie cum omni integritate eo tenore concedimus, ut quandiu præfatus Artolus et Adalaia futura ejus uxori, et nascituri ex eis hæredes vicerint, usum fructum exinde percipient, etc. [** Gesta Abbat. Fontanell. cap. 17. ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 293: Ansigisus Flaviacum monasterium... a domino rege Carolo in preclarum accepit anno 807... Dum predictum Flaviacense cœnobium jure precarii ac Beneficii teneret, etc. Formul. Goldastin. 78: In Beneficium et in censem concessimus. Conf. Eichhorn. Hist. Jur. Germ. § 194. Bignon. ad Marculf. lib. 2. cap. 5.]

BENEFICIUM, Charta, qua quid in beneficium datur, ut moment post Maffeum Istor. Diplom. pag. 84. Auctores novi Tract. de Re diplom. tom. 1. pag. 353. Script. Constant. imper. in Cod. lib. 1. tit. 23. lib. 4: Si qua Beneficia personalia, sine die et consule fuerint comprehensa, auctoritate careant. Adde Cod. Theodos. lib. 6. tit. 2. leg. 15. Vide mox Beneficiaria.

BENEFICIARE, Prædia in beneficium dare. Arno Salisburgensis Episcopus: Quod fuit eis ex causa dominica Beneficiatum. Formulae veteres cap. 38: Ad tuam petitionem nostra decrevit voluntas, ut tibi res nostras vel Sancti illius in pago illo Beneficiare usufructario ordine debemus, etc. Concil. Rotomagense ann. 1050. cap. 10: Ut Episcopos Clericorum Ecclesiæ stipendia, aut terras laicis Beneficiare minime præsumat. Res Beneficiatae, in Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 3. [** Est in Epist. Episcop. ad Ludov. Reg. ann. 858. ap. Sirmond. inter Capit. Car. Calvi pag. 183. Editor margini adscripsit locum Benedicti, ubi de eadem re, aliis tamen verbis, agitur.] Tabul. Abb. Bellilocensis in Lemovicibus Ch. 43: Pro qualunque occasione seu donandi, seu Beneficiandi ipsas res. Ch. 185... Quas uxori meæ quandiu vivet, ego Galfredus Beneficiavi. Wolfardus Hasenrieanus de S. Walpurga: Cæteri omnes Beneficiati sunt ex hujus Abbatia bonis. Vide formulas secundum Legem Roman. cap. 38. Chronicon Laurisham. pag. 89. Hincmarum tom. 2. pag. 603. Concil. Dusiac. I. pag. 268. Burchardum de Casib. S. Galli cap. 3. pag. 115. Chronicon S. Benigni pag. 422. Sigeberturn ann. 1007. tom. 2. Hist. Franc. pag. 665. Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 712. Bibliothecam Sebusian. lib. 1. cap. 1. Chiffetiū in Probat. Hist. Tornut. pag. 285. Flodoard. lib. 3. cap. 4. Baldricum lib. 1. Chron. Camerac. cap. 8. 92. 112. 114. 115. lib. 2. cap. 10. lib. 3. cap. 2. Harigerum in Vita Landoldi num. 14. Wolfardum de Miracul. S. Walpurgæ, Leonem III. PP. Epist. 9. etc.

BENEFICIARIA, Charta, qua quid in beneficium seu feudum datur. Tabularium Conchensis Abb. in Ruthenis Ch. 35: Facta est Beneficiaria ista in mense Januar... anno 12. quod Lodoicus Rex caput regnare.

BENEFICIATI, Feudati, vassalli, apud Ottонem Frisingensem de Gest. Fride-rici I. lib. 1. cap. 11. 12. [** Ejusd. Im-

per. Curia ann. 1154. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 96. lin. 19. Plura in indice ejusd. volum. hacce, et voce *Inbeneficiati*.]

INBENEFICIARI, Idem quod in beneficium dare, in Charta Ludovici Pii apud Besilium in Regibus Aquitan. pag. 19. Burchardus de Casib. S. Galli cap. 3: Simoniæ Ecclesiæ vendidit, res Ecclesiæ Inbeneficiavit, etc. Cap. 4: Omnia antiquitus Inbeneficiata exosus plurima de sua diligentia ad se retraxit. Charta Hattonis Episcopi Moguntini ann. 910. apud Browerum lib. 3. Antiquitat. Fuldens.: Deprecor... ut nunquam alicui hominum Inbeneficietur, sed ad generales usus Fratrum perpetuo conserventur. Alia Eberardi Episcopi Bambergensis in Chronicone Reichersberg. ann. 1151: Ita ut alveus ejus per terram prænotatam prædicto Marchioni Inbeneficiatam transeat. Alia ejusdem Episc. ann. 1160: Eundem locum laicis Inbeneficiando. Adde Monachum Pegaviensem ann. 1040. 1112. Bertholdum Constantiensem ann. 1077. Acta Murensis Monast. pag. 65. Arnold. Lubencis. lib. 3. cap. 12. Chronicon Constantiense pag. 624. 625. Librum de fundatione Monasterii Gozencensis pag. 225. 229. Libr. de fundat. Cœnobii Bigau-giensis pag. 251. etc.

BENEFICIUM, Commodatum, datum mutuo. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 42. [** Roth. 322.]: Si quis præstitum aut conductum habuerit caballum, vel bovem, vel canem, vel quodlibet peculium, et dum in ipso Beneficio et conductura est, homicidium fecerit, etc.

BENEFICIA ECCLESIASTICA, dicebantur universim res Ecclesiæ in beneficium datae, sive a Principibus, sive ab ipsis Ecclesiis, et earum Prælatis in Beneficium datae essent, ut in Synodo Suezionensi sub Carolo C. cap. 11. et in Lege Longob. lib. 2. tit. 44. 32. [** Car. M. cap. 100. Baluz. ann. 801. cap. 2. Pertz. ann. 803. cap. 16. pag. 110.] in Capitul. Car. M. lib. 5. cap. 92. [** 158. ex excerpt. Canon. post Capit. Aquens. ann. 818. cap. 24.] Beneficia Ecclesiæ, lib. 1. cap. 163. [** 157. ann. 809. Capit. de Presb. cap. 18.] Capellæ et Casæ Dei in Beneficium date, in eadem Synodo. Monasterium in Beneficium concessum, in Charta Conradi Regis Burgund. ann. 957. tom. 7. Spicileg. Achériani pag. 187. Res Ecclesiæ in Beneficium retinere, habere, in Capitulis Caroli M. lib. 5. cap. 146. [** 277. ex Capit. Wormac. ann. 829. Gener. cap. 8. Pertz. pag. 351.] in Capit. Calvi tit. 6. [** ann. 846. in villa Sparnaco.] cap. 55. Petrus Damian. lib. 4. Epist. 12. ubi de alienationibus rerum Ecclesiæ: Sed quid de venditione loquimur? cum non modo ea quæ emphyteoseos sunt locata contractu, vel jure proveniant, sive etiam quæ libellario nomine pensitantur: sed illa quoque quæ sub nudo Beneficii vocabulo sacerulares accipiunt, revocare de cætero atque restituï Ecclesiæ nullo modo possunt. [** Ratpert. Casus S. Galli, cap. 2. ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 68. lin. 13. Charta ann. 1104. et 1152. ap. Guden. in Syllog. pag. 454. 456. 461.] Quod quidem toleratum, id exigente reipublicæ necessitate, a Concilio Aquisgranensi II. ann. 886. cap. 3. can. 19. quousque opportunitas id permitteret plenius emendari. Horum vero beneficiorum Ecclesiasticorum possessores tenebantur nonas et decimas iisdem Ecclesiæ quotannis persolvere, et restauraciones eaurum facere, utex Capitulis Caroli M. colligitur lib. 5. cap. 145. 146. [** 276. 277.] 192. [** leg. 92. rec. 158.] et Capitul. Caroli C. tit. 6. cap. 55.

Atque hic mos res Ecclesiæ Laicis ad beneficium dandi adeo invaluerat, ut in donationibus Ecclesiæ factis, quo ex æb volum. hacce, et voce *Inbeneficiati*.] INBENEFICIARI, Idem quod in beneficium dare, in Charta Ludovici Pii apud Besilium in Regibus Aquitan. pag. 19. Burchardus de Casib. S. Galli cap. 3: Simoniæ Ecclesiæ vendidit, res Ecclesiæ Inbeneficiavit, etc. Cap. 4: Omnia antiquitus Inbeneficiata exosus plurima de sua diligentia ad se retraxit. Charta Hattonis Episcopi Moguntini ann. 910. apud Browerum lib. 3. Antiquitat. Fuldens.: Deprecor... ut nunquam alicui hominum Inbeneficietur, sed ad generales usus Fratrum perpetuo conserventur. Alia Eberardi Episcopi Bambergensis in Chronicone Reichersberg. ann. 1151: Ita ut alveus ejus per terram prænotatam prædicto Marchioni Inbeneficiatam transeat. Alia ejusdem Episc. ann. 1160: Eundem locum laicis Inbeneficiando. Adde Monachum Pegaviensem ann. 1040. 1112. Bertholdum Constantiensem ann. 1077. Acta Murensis Monast. pag. 65. Arnold. Lubencis. lib. 3. cap. 12. Chronicon Constantiense pag. 624. 625. Librum de fundatione Monasterii Gozencensis pag. 225. 229. Libr. de fundat. Cœnobii Bigau-giensis pag. 251. etc.

Neque tantum Laicis, sed et ipsis Clericis prædia Ecclesiastica in beneficium dabantur ab Episcopis et Prælatis. Exstat Symmachus PP. ad Cæsarium Arelatensem Episcopum Epistola tom. 1. Epistolarum Summorum Pontificum, quæ in primis vetat possessiones Ecclesiæ distrahi, nisi forte Clericis, ac Monachis, aut peregrinis concedantur reversuræ ac Ecclesiæ. Meminit etiam Hincmarus Opus 29. Clericorum habentum Beneficia. Quæ quidem possessiones Ecclesiæ ita ad vitam Clericis concessæ, Beneficia dici coepérunt, inquit Baronius ann. 502. n. 36. eo quod, ut habet Symmachus in hac Epistola, bene meritis tantummodo concedi liceret: ea quippe tempestate, in Gallicæ provinciæ a aliquibus personis Ecclesiastica prædia diversis titulis alienabantur, ut ait idem Pontifex in alia Epistola, quam descriptis idem Baronius. Ex quibus patet morem in beneficiandi prædia Ecclesiastica viguisse, stante etiam prima Regum nostrorum stirpe: quod praeterea colligitur ex Testamento Hadoindi Episcopi Cenomannensis sub ann. 652 quod descripsit Brissonius lib. 7. Form. Verum etsi id cauerit Symmachus, aut ab eo Cæsarius obtinuerit, ut prædia Ecclesiæ non alii distraherentur quam Clericis ad vitam; mos tamen is invaluit, ut Laicis perinde ac Clericis distraherentur, ex seculi labientis abusu. At cum in beneficium Laicis data Ecclesiæ prædia temporum successu ad easdem Ecclesiæ redirent, sive ex beneficii usufructaria conditione, sive ex possessorum voluntaria restitutione, eadem postmodum Clericis ad vitam perinde concessa sub servitiū Ecclesiastici onere, Beneficii nomen retinuerere. Unde etiam videmus prædia quædam ex Ecclesiasticis, certis et denominatis beneficiis seu personalibus attributa, quia videlicet primitus ejusmodi beneficiariis ad vitam utenda concessa fuerant, quod postmodum in successores transiit. Charta anni 1031. apud Barthol. Fizen in Hist. Leod. pag. 318: Additis ad supradictum numerum Canonicon, quinque Clericis, præter beneficium Præpositi, Decani, et Scholasti. Et pag. 319:... Quibus viverent 10. Fratres cum cæteris 20. qui ibidem ad exempla Ecclesiastica beneficia fuerunt ordinati. [** Vide Eichhorn. Histor. Jur. German. § 187.] Nec scio an hoc pertineant.

BENEFICIA PRESBYTERATA, in veteri Charta apud San Julianum in Masticonne pag. 236: Ad ultimum decreverunt ut has

Ecclesiæ cum rebus et decimis, cum Beneficiis Presbyteratis, et omnibus ibi adiacentibus, in usus prænominatorum Fratrum... condonare deberent. Vide Feudum Presbyterale.

* **BENEFICIO CURATUM**, Cui annexa est cura animarum, Gall. *Benefice à charge d'âmes*. Vox nota, ut et.

* **BENEFICIO SIMPLEX**, Cui non est annexa animarum cura, Gall. *Benefice simple*.

* **BENEFICIO SIMPLEX SERVITORIUM**. Synodus Oriolana ann. 1600. inter Hisp. tom. 4. pag. 740. col. 1: *In his Ecclesiæ in quibus instituta sunt Beneficia Simplicia, Servitoria nuncupata, et cura animarum per tot Vicarios administrari solet, quot in eo loco Beneficio simplicia Servitoria existunt, quorum Beneficiati vel per se, si volunt, vel per interpositam personam Sacra menta administrare debent, ne animarum cura, ut plerumque in nostris visitationibus consistit, negligatur, aut ob tenuitatem redditum obsequia et functiones Sacramentorum per parum aptos et idoneos Sacerdotes, ut saepe accidit, administrantur: propterea ipsimet Vicarius, qui nunc sunt, et futuri temporibus cure animarum præterunt, decimam partem omnium fructuum decimarum et primitarianum prædictorum Beneficiorum Simplicium Servitoriorum in quota pecunia, pro congrua portionis assignatione deputamus, designamus, applicamus, et ipsomet Vicarius jus exigendi hujusmodi decimæ partis fructus pro congrua portione concedimus.*

Præbendæ generali Beneficiorum nomine continentur, cap. 82. de Reg. Jur. Guibertus lib. 1. de Vita sua cap. 7: *Contendebat denique mater mea Ecclesiastis me beneficis quoquo pacto inse- rere*. Synodus Beneventana ann. 1091. cap. 2. de Capellanis: *Ab officio et Beneficio interdicimus*. Alexander II. PP. apud Ughellum tom. 1. part. 1. pag. 864: *Beneficium Ecclesiæ, quod quidam Canonicum, vel Præbenda, vel etiam Ordines vocant*. Vide *Præbenda*. Cæterum Clericatus et dignitates Ecclesiasticas tanquam terrenæ militiae officia, indignis ab Episcopis olim concessas queritur S. Hieronymus. adversus Jovinianum lib. 1. cap. 19: *Dicam aliquid, quod forsitan cum multorum offensa dicturus sum; sed boni mihi non irascentur, quia eos peccati conscientia non remordebit*. Interdum hoc et Pontificum vitio accidit, qui non meliores, sed argutiores in Clericis allegunt, et simpliciores quoque, atque innocentes inhabiles putant, et affinibus vel cognatis quasi terrenæ militiae officia largiuntur, sive divitium obediunt iussioni; quodque his pejus est, illis Clericatus donant grādum, quorum sunt obsequiis delimiti. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Idi-
at. col. 506.]

** Eodem Beneficii nomine, regnante secunda Regum nostrorum stirpe, viris Ecclesiasticis attributa sunt ab ipsis met Regibus prædia monastica, concessæ etiam Abbatiae: testis hac de re locuples Charta Caroli Simplicis ann. 907. tom. 2. Hist. Meldens. Inter Instr. pag. 6. qua Resbacensem Abbatiam, quam Episcopus Parisiensis in Beneficium hactenus habuisse dicitur, ipsi Episcopo ejusque successoribus sub eodem Beneficii titulo confirmat, quo facilius possit debita Regi servitia explere; cuius quidem rei an antiquius exstet exemplum nescio: neque enim vox *Beneficium* occurrit in Chartis sive Ludovici qui Abbatiam Anianam Ecclesiæ Arelatensi, sive Karlomanni qui

Abbatiam S. Laurentii Ecclesiæ Narbonensi concedunt: *Abbatiam S. Petri Resbacis nomine dictam, et quondam Hierusalem cognominatam in Comitatu sitam, quam isdem Episcopus (Parisiensis) in Beneficium hactenus habuisse dinoscitur, per nostræ auctoritatis Praeceptum concedere dignaremur, quatenus eidem Præsuli, suisque foret augmentum successoribus, quo nostra liberius possint servitutis explore negotia*.

* Id autem discriminis erat inter beneficia ecclesiastica, quæ a principibus, vel prælatis concedeantur, ut illa ad ecclesiæ revocare, nisi interveniente principis consensu, non liceret; hæc vero pro libitu prælatorum ad partes ecclesiæ reverenter. Capitul. Caroli M. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 7: *De rebus vero ecclesiæ, quæ usque nunc per verbum domini regis homines secularis in beneficium habuerunt, ut in ante sic habeant, nisi per verbum domini regis ad ipsas ecclesiæ fuerint revocatae: et si inde usque nunc a parte ecclesiæ decima et nona exivit, et nunc inantea faciat. Et insuper illas ecclesiæ de quinquaginta casatos solido uno reddat: de triginta medio solida uno reddat; de viginti tremisse, et quisque nunc alium censem dedit, inantea, sicut prius fecit, ita faciat: et usque nunc nullum censem exivit, et ipsæ res ecclesiæ ubi sunt censentur, et ubi non sunt scribantur: et si discretio inter precarias de verbo dominico factas, et inter eas quas episcopi, et abbates, et abbatissæ eorum arbitrio vel dispositione faciunt: ut liceat eis, quando quidem eis placuerit, res quas beneficia- verint, ad partes ipsius ecclesiæ recipere, facientes ut unusquisque homo ad causam Dei in honore fideliter et firmiter deser- viat.* [** Conf. Capit. Franc. ann. 779. cap. 18.]

BENEFICIA MANUÀLIA seu virtualia, quorum distributiones quotidiane tantum residentibus tribuantur, c. unic. de Præbend. in Sexto.

* **BENEFICIO MANUALE**, Quod ad libitum dantis committitur. Glossar. jurid. Anonymi ex Cod. reg. 461: *Qui (Itali) cum talia Beneficia manuâlia com- mittunt, quod eis liceat nuda voluntate revocare*.

* **BENEFICIO QUADRAGESIMALE**. Litteræ Mauricii Episc. Parisiensis pro Canonici S. Clodoaldi in ejusdem Ecclesiæ Tabulario: *Decanus et Canonici S. Clodoaldi quoddam Beneficium Quadragesimale in pane et vino et nummis consists et de corpore præbendarum antiquitus institutum habebant, quod in tempore Quadragesimæ juxta ordinem suum inter se pauperibus exclusis, dis- tributebant. Nos vero considerantes... quia dignus est operarius cibo suo, ab ipsis postulavimus ut cujusdam partis prædicti Beneficii panis et vini videlicet, et quo- rumdam minutorum redditum, quos stationes vocant, caritatum etiam defunctorum pauperes Clericos ejusdem. Ecclesiæ participes facerent...* Et nos cum ipsis instituimus, quod de jam dicto Beneficio Decanus in duplo, Canonici et Canonicus in duplo pauperis Clerici aciperet, et nullus de eo aliquid habebit, nisi qui in tempore distributionis hiis tribus horis, Matutinis videlicet et Prime et magne Misse, aut saltem duabus istarum inter- erit... Ad hoc autem Beneficium ampliandum Abbas S. Victoris et totus illius Ecclesiæ Conventus manum suam extendentes, quoddam sextarium annone et unum modium vini, quo duo pro sua parte Qua- dragesimalis Beneficii eis annuatim red-

debantur. Ibidem aliæ sunt Litteræ Petri Episc. Paris. de eadem re, anni scilicet 1216. In litteris Odonis Episc. Paris. ann. 1208. legitur: *Residuum vero totius magnæ decimæ ad Quadragesimale Beneficium devolvetur. Exstat quoque Decretum Capituli S. Clodoaldi ann. 1236. in quo nonnulla statuantur Bene- ficium Quadragesimale spectantia.*

* **BENEFICIO PERSONALE**, Idem quod *Personatus*. Vide in *Persona*. Charta ann. 1268. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Guillelmus sola Dei patientia monasterii S. Victoris Massiliensis abbas, de consilio et consensu devoti conventus dicti monasterii... confert Beneficium personale, scilicet ecclesiam de Salagri- fon, Glandenses diœcesis, tibi Guillelmo Grassetto clero accipienti, etc.*

* **BENEFICIO CADUCUM**, Idem quod Vacans, in Compendiosa beneficiorum Expositione fol. 86.

* **BENEFICIO PATRONATUM**, ibidem fol. 30. dicitur illud, ad quod *Patronus* praesentat.

* **BENEFICIO SACERDOTALE**, Idem quod *Curatum*, ibid. fol. 80. verso.

BENEFICIARE, Beneficium Ecclesiasti- cum conferre, apud Petrum Blesens. Epist. 70.

BENEFICIA, Oblationes quæ a Chris- tianis fiunt Ecclesiæ, in Concilio Auti- siodori. ann. 578. cap. 1.

BENEFICIO MERCES. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 5. § 5: *Si compulsores exerci- tus beneficio accepto, aliquem sine ex- riguitudine domi stare permiserint. In ipsa Lege merces exponitur.*

BENEFICIATI CHORI in Ecclesia S. Petri Romæ. Clerici diversi a Canonicis, de quibus consule Bullam Nicolai PP. III. apud Bzovium ann. 1280. num. 5.

* **BENEFICIO**, Idem quod *Benefac- tum* 2. de quo supra. Chronicon Mauriniac. lib. 1: *In Capitulum nostrum venit, participium Beneficiorum nostro- rum humiliter petiit, et accepit. Beneficium orationum*, apud Messanum in Vita S. Cæsarii Arelat. pag. 258. Ordericum Vitalem lib. 3. 5. pag. 461. 479. 577. 590. 596. ad quæ admittebantur in Monasteriis eorum *Benefactores*. In Statutis Ordinis de Sempringham, est caput, *de Beneficiis pro parentibus mortuis facien- dis*. Gesta Consulorum Andegav. cap. 13. num. 11: *Fratrem et participem Beneficii rogati effici. Tabular. Priorat. Neroni- villæ: Unde suscepti sunt in Beneficia et in orationibus nostris. Alibi: Monachi vero suscepserunt eos in societate sua, et in beneficio totius Ecclesiæ ut orationum eorum participes esse mererentur. Tabular. Absiense fol. 166: Tali pacto ut ipse haberet sepulturam simul et Beneficium.* [S. Bernard. Epist. 424: *Pro his omnibus vos participem facimus omnium Beneficiorum que in domo nostra fiunt et flent, etc.* Idem Epist. 437. de morte Eugenii III. Papæ: *Constituite perpetua Benefi- cia, ut Deus sibi indulget, etc.*] Occurrit hac notione passim in Chartis editis Monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 12. 13. 23. 37. 39. 42. 60. 61. 98. tom. 1. Mo- nast. Anglie. pag. 246. 308. 327. 572. in Probat. Hist. Guinensis pag. 278. Hist. Monmoreniacæ pag. 18. Adde Statuta antiqua Ordinis Cartusiensis part. 2. cap. 8. § 15. Chronicon Prioratus S. Lau- nomari de Magenciaci num. 5. Stephanum Tornacensem Epist. 169. 170. 223. Willelm. Thorn. pag. 1942. etc. Hisce addere placet quod habet Chronicon Besuense pag. 628: *Pro hac quoque elemosyna dedit D. Abbas Stephanus et viro et mulieri societatem et omne bonum*

quod factum fuerit in Besuensi Ecclesia usque ad finem mundi, pro remedio animalium suarum, suorumque antecessorum fidelium.

Aliud tamen erat in Fraternitatem, aliud in Beneficia orationum recipi. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 331 : *Pro qua re Abbas et Monachi S. Albani suscepserunt Radulfum in Fratrem et Monachum, et uxorem suam similiter in Sororem, filium vero eorum in Beneficio Ecclesie. Tabularium Prioratus S. Nicasi Mellenti fol. 35 : Concessit præterea Prior, annuente Conventu, prædicto Roberto fraternitatem domus et ad vitam et ad mortem, et Beneficium, quotiescumque voluerit accipere. [Chartularium S. Vandregisili tom. 2. pag. 1615 : Osberinus hanc oblationem et dimissionem in Capitulo S. Vandregisili fecit et super altare, facta oblatione, depositus, fraternitatem et commune Beneficium ejusdem Ecclesie sibi et uxori sua in perpetuum accepit.]*

* Haud injuria aliud esse in fraternitatem recipi, aliud in Beneficium observat Cangius : et quidem ad spiritualia primum, alterum ad temporalia spectare non absurde colligi posse videtur ex his verbis secundo loco laudatis : *Et beneficium, quotiescumque voluerit occipere ; quod de iis, quæ ad victimum et vestitum pertinent, intelligo.*

BENEFICIUM SPIRITALE. Eadem notio. Tabular. Absiense fol. 4 : *Dono etiam illis nullo mihi jure vel cuicquam retento, excepto Beneficio Spiritali et sepultura, quidquid juris in ipsa terra habeo. Et fol. 36 : Nec aliquid sibi vel hereditibus suis in eisdem decimis, nisi Spiritale Beneficium retinuerunt. Occurrat præterea hæc formula in libro Chirographorum ejusdem Monasterii fol. 7. 46. et alibi. Rursum fol. 67 : Nihil mihi vel successoribus meis retinens, nisi Beneficium anime. Et fol. 111. Rogans ut Spiritalium Beneficiorum, orationum et elemosynarum Monasterii me meosque participem faciat. Tabular. Dalonensis Abbatis ann. 1190. fol. 48 : In manu Archembaldi Prioris, qui mihi concessit participium totius Spiritualis Beneficii.*

* **BENEGESTUS**, vox composita a bene, et gestus. Cognomen Romanum. Inscript. apud Fabrett. p. 251. n. 30. Q. Venonius Benegestus.

* **BENELLA.** Vide supra Belneria.

* **BENELLUS.** Genus vehiculi, idem quod *Benna* 1. Picardis *Benel* et *Beniaus*. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 41 : *Sterquilinium cum equis suis in quodam Benello apud campos dicebat. Charta ann. 1452. in Lib. nig. priorat. S. Petri Abbavil. fol. 215. v° : Andreas, ... dum viveret, cothidie ductor terræ cum equo in Benello suo, ... implere nitebatur suum Benellum, etc. Alia ann. 1313. ex Chartul. 21. Corb. fol. 241. v° : Avoit fait prendre et arrester le Benel dudit Jehan et harnas appartenant à icellui Benel, ... et icellui Benel et harnas transporté là u il lui avoit pleu, ... et que ledit Beniaus et harnas qui baillié leur avoient esté par le main du roy par récréance, etc. Benel, Apud Tornacenses, in Lit. remiss. ann. 1469. ex Reg. 195. ch. 234 : Le suppliant qui tenoit ung palich ferré, dont il chargeoit icelle terre en ung Benel, etc.*

* **BENEMERENTIA**, ab Ital. *Benemerenza*, Meritum, dotes, Gall. *Mérite*. Stat. ordin. S. Joan. Jerosol. ann. 1584. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 1845 : *Statuimus quod thesaurarius generalis ... eligatur, ... habitu prius respectu ad Bene-*

merentiam et sufficientiam, quam antianitatem.

BENENATI, Εὐγενεῖς [Εὐγενοῦτες, Zonaras in Alexio]. Ingenui, viri nobiles, Italis *Benati*. Vetus Interpres Juvenalis sat. 11 : *Ingenui vultus, Modesti, Benenati. Messianus lib. 2. Vitæ S. Cæsarii Arelat. Archiep. : Si crastino panis defuerit, omnes jejunemus, dummodo hodie Benenati homines seu reliqui captivi nobis euntibus et bibentibus non eant per plateas mendicare. Eckeherdus junior de Casib. S. Galli cap. 2. : Iso quidem non solum Benenatorum, sed et sanctorum filius fuit parentum. Cap. 16 : Insiliensque in hominem Bene quidem natum, sed et admodum literatum, grandem ei manu alapam dedit. Ennodius lib. 3. Ep. 16 : Et perlatores Benenatum hominem propter fugaces suos venientem commendabo. Ep. 17 : Benenatum hominem Gallias pro certis negotiis expertem. Charta Lusitan. æræ 1067. apud Rodericum da Cunha in Episc. Portensis 1. parte : *Et aliorum multorum filii omnium Benenatorum quæ erant in Palencia, etc. Cæsarius lib. 1. cap. 12 : Adolescens Benenatus et divitium filius. Utitur et lib. 4. cap. 4. 22. lib. 9. cap. 48. lib. 10. cap. 54. ut et Guillelmus Abb. S. Theodorici in vita S. Bernardi lib. 1. cap. 3. Justinian. Nov. 22. de Nupt. cap. 8. et Nov. 78. Auctor Vita S. Hadelogæ Virg. cap. 2. n. 9. Marsilius Patavinus in Defensorie pacis 1. part. cap. 16. pag. 80. etc. Homines boni generis dicuntur in Capitul. Caroli M. ex Legi Salica Romana et Gombata [** Aquens. ann. 818.] cap. 12. *Pectora Benenata*, apud Flaccum lib. 4. Od. 4. id est, generosa, ingenua : contra, male nati, servile genus apud eudem lib. 2. Epist. :**

Gratus Alexandro Regi Magno fuit ille Cherilus, inculitus qui versibus et male natus Retulit acceptos regale numisma Philippus.

* Viri regionis primarii ; quo sensu intelligenda videtur vox *Bienavans*, vel forte *Bienanans*, quæ uno tenore legenda, plures occurrit in Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 565 : *Lesdiz habitans et Bienavans pour eschever toute guerre, et le peril, qui pour raison de la guerre leur povoit ensuir, se sont mis et renduz en l'obéissance du Roy.... Et que nous ferons lesdiz habitans et Bienavans estre tenuz et traictiez par le roy, etc.*

* **BENEPLACENTIA**, Permissio, venia, consensus, Gall. *Bon plaisir*. Charta Petri Abbatis S. Crucis de Talmundo anni 1366. de officio Aquarii : *Sub confidentia Beneplacentia R. ac D. D. Guillelmi Dei et Apostolice Sedis gratia Lucionensis Episcopi statuimus, etc.*

* **BENEPLACERE**, pro Placere, vel multum placere, haud semel in Script. sacris, ut Rom. 12. 2. 1. Cor. 10. 5. et 16. 2.

* 1. **BENEPLACITUM**, pro Venia et consensu passim occurrit. Item pro Benevolentia, favor. Concil. Hisp. tom. 3. pag. 124. in Translatione S. Jacobi : *Ut dum memineris nostri in Beneplacito tuo, etc. Apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 525. et alibi non semel.*

* 2. **BENEPLACITUM**, Desiderium, optatum, vel etiam decretum. Charta ann. 1323. ex Tabul. Hospit. S. Jacobi Paris. : *Divini cultus desiderantes augmentum suosque Beneplacitis Apostolicis in hac parte conformare volentes affectus. V. in Placitum.*

* **BENE QUASI**, Fere, Gall. *Presque*, environ. Chron. Parmense ad ann. 1303. apud Murator. tom. 9. pag. 849 : *Tem-*

pore æstatis, ante postea, Bene Quasi per unum annum non pluit.

* **BENERINGHA**. Comp. MS. ann. 1302 : *Ad conservandam Beneringham, ij. lib.*

* **BENERIUM**, Modus agri, idem ac Bonnarium, quod vide. Charta Nicolai Episc. Camerensis ann. 1140. ex Tabulario S. Nicasi Remensis : *Ernulphus et Nicholaus tradiderunt 24. Beneria terra.*

* **BENERTH**. Lambardi Itinerar. pag. 212. ex vett. membranis, de tenentibus Eccles. Christi Cantuar. extra Waldum habitantibus : *De Reditu 7. sol. 6. den. de 20. ovis 1. den. de gallinis et Benereth. 16. den. Ubi idem Lambardus in margine nota *Benerth servitum esse, quod tenens præstat curru suo et aratro. Respxit forte vocem *Benna*.**

* **BENESEDENTIA**, a Gall. *Bienséance*, Commodum, utilitas. Charta ann. 1304. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 272. r°. col. 2 : *Dominus Raymundus commissarius volens se informare ubi dictum redditum ad Benesedentiam dicti domini Galdi, et ad minus incommodum domini regis eidem poterit assignare, etc. Alia ann. 1324. in Reg. 67. Chartoph. reg. ch. 70 : *Fuimus requisiti ut ad nostri Benesedentiam et bonum placitum faceremus... dictos redditus assideri. Rursus alia ann. 1327. in Reg. 64. ch. 631 : Prior et conventus monasterii beati Thomæ martyris de monte leprosorum supra Rothomagum,... attenta utilitate et Benesedentia sui monasterii, etc.**

* **BENESTALIS**, Acceptus, gratus, Ital. *Benestante*. Lit. pro Pisanis apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 1. pag. 210 : *De hoc quod dixisti, quod missisti legatum vestrum ad dirigendam vestras negotiis omnes vestri negoti sunt erga nos Benestales, et fortiter isti honorati et custoditi. Sed haec parum sana.*

* **BENESUASOR**, Ἀγαθοσύμβολος, in Glossar. Græc. Lat. Apud *Æschylum* in Prometheo ὄρθροντος Θέμις dicitur pag. 104.

* **BENEVALENS**, qui bene valet. Augustus apud Gell. 15. 7. Quem spero latum et benevolentem celebrasse quartum et sexagesimum natalem meum. Al. leg. benevolentem.

* **NEVALENTIA**, Formula adscribi solita in Monogrammatis speciem Pontificum Epistolis.

[** Monogrammata ad quatuor partibus minorem modum redacta exscriptissimus ex Bullis PP. Paschalisi II. ann. 1107. et Innocent. II. ann. 1142. quæ in Bbl. Reg. asservantur.]

Papias in voce *Formata* : *Privilegia summorum Episcoporum (in MSS. Sacerdotum) sunt cuiuslibet Ecclesiarum concessiones Pontificum, quorum materia hæc est, ut dicat Pontifex ergatum cuiuslibet dignæ personæ, vel alia qualicunque ratione Ecclesiarum illi, illa, seu illa Pontificali concedere et robore dignitate. Anathema ponatur in calce Epistolæ. Habent autem et Privilegia prologos, sicut et ceteræ Epistolæ, et Monogrammata*

hujuscemodi in fine, BE quod est Be-

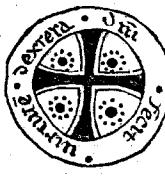
nevalete. Signum autem in Privilegii exordio vel crismone, vel Crux Dominica, cum crismone erit. Crismone autem ejusmodi effigia-

batur specie Ut autem plenius in hoc

Monogrammate nomen Christi appareat,

tali mea sententia effigiabitur specie,

vel sic, . Consueverunt præterea in extremo margine privilegii quosdam insignire orbiculos, Antistitis nomen, et paucula quælibet verba continentes in hunc modum :

Benevale, in Capitul. Gregorii II. pro Bavariis, in Ep. II. Hadr. II. PP. etc. Ita etiam interdum haec formula concipi solebat, ut est in Epist. 104. et alibi Joannis VIII. PP. : Optamus sanctitatem tuam in Christo Bene valere. Vide Catalogum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 774. Plautus in Truculento :

Spectatores Bene valete, plaudite atque exurgite.

 Similes formulas, aut saltem integrum *Benevalete* literis omnibus expressis, scilicet majusculis Romanis inter formulas *Scripti et dati* primum exhibebant Romani Pontifices. Veterum ritum primus immutavit Leo IX. *Benevalete* in monogramma contrahendo, præmisso circulo majori, exhibente in medio crucem cum nomine Pontificis ; et in ambitu ejusdem sententiam seu dictum, *Misericordia Domini plena est terra* : horum specimen videre potes apud Mabillonum lib. 5. de Re Diplom. Tabella quinquagesima. [Exstat liber singularis Jo. Car. Conr. Oelrichs, *De signo pontificali Bene Valete*. Stettini ann. 1773. form. max. cum figg.]

BENEVALETUDO, pro *Bona valetudo*. Acta S. Cypriani Mart. : *Ibidem Galerius Maximus Proconsul Benevaletudinis recuperandæ gratia secesserat. Malam valetudinem dixit Capitolinus in Antonino Pio.*

BENEVENTANA LITTERA. Vide in Literæ.

BENEVENTANUM, Pellis species, ita appellata a *Benevento* urbe Italæ. Gloss. Lat. Graec. : *Beneventanum, Βαβυλωνικός δέρματος εἴδος*. Glossæ Isidori : *Flaminium, Babylonicum*. Le Roman de du Guesclin :

Et getta-on sur lui un drap de Bonnivent.

Vide Dissertat. 1. ad Joinvillam pag. 182.

BENEVENUTA, Felix adventus, simul et id quod ab eo, qui in officio primum instituitur, exsolvendum est, Gall. *Bienvenue*; cui opponitur *Bienalee* ex

Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 292: *Ainsi que le suppliant vouloit paier aux compagnons de la ville sa Bienalée, etc. Charta Hugonis Burg. ann. 1247. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 18. col. 1: Taxata unaquaque Benevenuta cujuslibet abbatis (Flavigniacensis) de novo instituendi in centum marchis argenti. Hinc nostris Bienviengner, Felicem adventum gratulari Monstrel. vol. 2 ad. ann. 1440. fol. 180. r: Quand le duc de Bourgogne fut descendu à son hostel (à Bruges) ceux de la loy allerent devers lui pour le Bienviengnier. Infra: Bienviengner, Bienviengnier, in Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 125. ch. 26: Et pour eux Bienviengnier et faire honneur, ledit Jacob se mist au chemin pour les aller querir. Faire Bienviengnant, Bene, amice accipere, Gall. Faire Bon accueil. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 164. ch. 39: Quant iceula Durant et Guillaume furent arrivez à Vichy, ilz trouverent Pierre Buisson, lequel fist Bienviengnant audit Guillaume. Vide Bonventus.*

* **BENEVERSUS**, Gall. *Bien-tourné*. Testam. Petri de Longolio episcopi Autiss. ann. 1473. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 182. col. 1: *Item fabricæ ecclesiæ beati Benedicti Beneversi Paris. in qua sacramentum baptismi suscipi, do et lego centum solidos Turon. Vide Bestoratus.*

* **BENEVISA**, Datio ad censum, emphiteusis, Gall. *Benevis*. Charta ann. circ. 1176. inter Instr. tom. 2. Hist. Lothar. col. 373: *Et est census constitutus, duodecim videbatur denarii super Benevisas, et duodecim super decimationes, quæ in festo S. Remigii, seu infra octavas ejusdem persolvuntur sunt. Vide Abenevisare et Benevisum.*

* **BENEVISATIO**, Charta, qua quid in Benevisam conceditur. Charta ann. 1472. ex Terrear. castell. S. Maurit. in Forelio fol. 31: *Joannes... confitetur se teneri solvere in et super fundis noviter eidem abenevisatis per dominos Camerer Comotorum Forensium, ut Benevisatione constat, etc.*

* **BENEVISSUM**, ut supra *Benevisa*, in ead. Charta ibid. fol. 28: *Confiteatur debere... propter quoddam Beneviuum, etc.*

BENEVISM, **BENEVISER**, Beneficium, Beneficiarii. Libertates concessæ villæ Montisbrusonis a Guigone Comite Forensi mense Novemb. ann. 1223: *Si Benevisers obligaverit Benevism suum alicui, det 1. den. de solidio: sed si Benevism obligatum vendatur illi qui habebat obligatum, antequam redimatur, det venditiones usitatas pro rebus venditiis. Occurrit ibi plures. [Vide Abenevisare.]*

* **BENEVISUS**, Acceptus, gratis, Acta SS. Aprilis tom. 1. pag. 173. B. Franciscus de Paula pro tali miraculo adeo Romæ *Benevius fuit, quod res mira esset dictu.*

* **BENIGNARE**, Mitigare, sedare, Gall. *Apaiser*. Vita B. Giraldi de Salis ann. circ. 1300. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 1008: *Muti loquuntur, demoniaci serenantur, guttosi mitigantur, frenetici et epileptici reducuntur, blasphemæ Benignantur, tumidi desiccantur.*

* **BENIGNIVOLUS**, Benevolus, spontaneus. Charta Milonis Domini Noyerorum pro fundatione Marciliaci ann. 1239. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 101. B.: *Donationem et concessionem prædictas laudamus, auctoritatem præstitimus, consensum Benignivolum et assensum.*

* **BENIGNOLUS**, Idem. Chartularium

S. Vandregisili tom. 1. pag. 26: *Ego dictus Thomas volens, spontaneus et Benignolus, non coactus presentem cartam sigilli mei munimine roboravi.*

* **BENITUS**, pro *Benedictus*, Gall. *Beni*, in Bulla Eugenii III. Papæ pro monasterio Gemmetic. ex Chartulario ejusdem loci tom. 1. pag. 85.

* Olim *Benoit*. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 47: *Le Lundy Benoit. Le Jeudy Benoit.... Le Vendredy Benoit*, in aliis ann. 1366. ex Reg. 97. ch. 612. *Le Samedi Benoit*, in aliis ann. 1315. ex Reg. 58. ch. 100.

* **BENIUM**, Idem quod *Benna*, Vivarium, vel *Bedum*: de quo supra. Ludwig. Reliq. MSS. tom. 7. pag. 208. ex Codice Legum Norman. cap. 26: *Liberum autem dicimus feodium, quod serviorum in honestorum obtinet libertatem, ut de prædicti (sic) servitio, et de curatione Benii, molendinorum, vel compostorum extramittendorum. Vide Venna.*

* **BENIZAZI**, Jos. Moretus Antiquit. Navarræ lib. 2. pag. 484. apud Sebastian. Salm. in Ordonium 1: *Muza quidam nomine, natione Gelulus, sed ritui Mahometano, cum omni gentis sua deceptus, quod Chaldaæ vocant Benizazi, contra Cordubensem rebellavit.*

1. **BENNA**, Genus vehiculi, lingua Gallica veteri, quod vulgo *Beneau* appellamus, seu *Benneau*, ut Monstrelletus lib. 1. cap. 43. quo materiæ quævis efferuntur. Festus: *Benna, lingua Gallica, genus vehiculi appellatur, unde vocantur Combennones, in eadem Benna, sedentes. Flodoardus lib. 1. Hist. Rem. cap. 19: Hæc omnia vehiculo, quod vulgo Benna dicitur, imposuit. Chron. Flandriæ cap. 86: Et Henry de Maletrait fut mené par les quarrefours de Paris en un Venel ou tombereau. Goropius Bekanus lib. 1. Gallic. pag. 14. et Kilianus in Etymol. a Sicambrico, *Benne*, deducunt, *cista plana, corbis planus*. Vide Rhenanum lib. 2. Rer. Germanic. pag. 97. [** Rusticis Germanicis etiamnum *Benne* est carrus cum corbe in qua aliquid commodius vehi potest. **ADEL**. Vide Grafium Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 126.]*

2. **BENNA**, Vasis species. Vita S. Remigii apud Surium 13. Januar.: *Coxit panes et carnes, et accepit cervisiam in vasculis, prout potuit, quæ omnia in vase, quod vulgo Benna dicitur, collocavit. [Transactio anni 1493. in Archivo S. Justi Lugdun. : De decem biscornutis seu Bennis debent unam biscornutam seu Bennam pro decima. Hic Benna sumitur pro vase quo vindemia colliguntur et feruntur racemi.]*

At unde cruci Moguntinensi *Bennæ* appellatio indita, incertum. Conradus Episcopus in Chronicô Moguntino: *Nec silendum quod pro speciali hujus auri examinatissimi valore, crux ipsa proprio nomine censebatur; vocabatur enim Benna. [Pro Benna legitur Bonna in nova Gall. Christ. tom. 3. col. 875: Et brachium Crucis aureæ, quæ Bonna dicebatur, avulsit. An non legi posset Bona, vel forte dici eam crucem tantæ molis fuisse, ut non nisi in plastro, quod Germanis Gallisque Benna dicitur, tanquam in triumphali curru ferri soleret. Pari ratione appellata olim *Blancardus* crux non minoris magnitudinis et pretij in Ecclesia Turonensi, quod in *Blancardo* seu *Brancardo*, Gallis *Brancard* humeris portaretur.]*

3. **BENNA**, Vivarium, piscatorium. Vide Venna.

* Unde nostris *Benade*, pro ea vivarii

parte, ubi aqua continetur, quam *Bonde* vulgo dicimus, in Lit. remiss. ann. 1461. Chartoph. reg. ch. 25: *Guillaume Consониe et ses enfans se parfоroient pren dre l'eau de dessus de la Benade, où est l'ousure dudit molin à farine du suppliant. Vide Venna.*

4. **BENNA**, Alia notione, in veteri formula Poenitentialis edita a V. Cl. Jacobo Petito post Poenitentiale Theodori pag. 350: *Item qualiter bergarii et vinearii, et atii tales juramenta sua fecerint, et si affuerint Benna et pignora. Ubi forte legendum nanna. Vide in Narium ad vocem Nannum.*

5. **BENNA**, Idem quod mox *Bennata*, Mensura scilicet aridorum quae tantum fere continuisse videtur, quantum capit Bichetum, cum utriusque eadem sit prestatio. Extenta Juriū Comitis Sa baudiæ ann. 1809. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 86: *Item de duobus bichetis bladi capitur una cazeola bladi, et de Bicheo dispari nihil capitur. Item de singulis duabus Bennis bladi venditi ad Bennam, levatur una cazeola, de Benna dispari nihil capitur.*

* Consuet. Lugdun. ann. 1206. in Hist. Lugdun. pag. 97. col. 1: *Civibus, qui bichelum, vel quintallum, vel Bennam non habuerint, vel si habuerint et requisirent, archiepiscopus debet eis commendare sine sumptu. Vide infra Bannus.*

1. **BENNAGIUM**, Jus cogendi subditos molere in molendino Domini. Ex Chartulario S. Martini Pontisarensis: *Homines de Capella debent esse bennarii ad molendinum S. Martini Pontisarensis. Pretendunt esse quitta Bennagio. Melius legeretur Bannagium.*

2. **BENNAGIUM**, Præstatio, quæ pro vino vendito ex consuetudine domino solvitur. Charta ann. 1265. ex Chartul. S. Petri Carnot: *Excepta costuma vini venditi in bennagio comitis, quæ Bennagium nuncupatur. Ubi et Bennagium idem quoque est quod Districtus, juris dictio, ambitus intra quem potestas porrigitur bannum indicendi. Vide Bannum 3. Bennage vero priori notione, vide supra in Bannum vendagii vini.*

BENNARIUS, Qui debent uti molendino Domini sui. Gall. *Banniers*. Locus est in *Bennagium*. Vide *Bannitores* et *Bannerii* in *Bannum* 1.

Charta ann. 1228. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 455: *Quod idem Gaufridus apud Sorvilliers, in feodo epis copatus Silvanectensis, non poterat construere molendinum propter Bennarios (male Bermarios) quos idem canonici in eadem villa habebant. Bennier, eadem significacione, in Ch. ann. 1814. ex Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 154. v.*

BENNATA, Mensura aridorum. Acta Capitularia Ecclesie Lugdun. ann. 1847. fol. 129: *Item duas Bennatas avenæ, quas debet Guigo de Verleu. Nisi hoc loco idem valeat quod carrucata, ex benna, vehiculum.*

* Vehiculi genus est, quod *Binot* vocant Lugdunenses. Vide supra *Bennellus*.

* **BENNIUM**, Servitium, ut videtur, cum *benna* seu vehiculo. Charta Yvon. episc. ex Tabul. ejusd.: *Concessimus.... quod ipsi (monachi Tironenses) et sui conversi.... a quadrigagis, et aliis quibuscumque Bennii virorum (al. Bennii vicorum) itinerum, pontium, villarum et castrorum reparationibus, in perpetuum liberi sint et immunes.*

* **BENSOZIA**, Praestigiarius genus: sed quæ sit illa *Bensozia* penitus ignoro. Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran.

Nulla mulier se nocturnis equitare cum Diana Dea paganorum, vel cum Herodiate seu Bensozia, et innumeram mulierum multitudinem profiteatur. Vide Diana.

* Eadem habentur in Stat. synod. S. Flori MSS. fol. 60. ubi pro *Bensozia* legitur *Berezia*. Fictum videtur esse nomen filia Herodiadis, quam una cum matre suis saltationibus præesse somniabant mulierculæ. [** *Bensozia* i. e. *Bonæ sociæ* nomen omnis avertendi causa indutum putat Grimmius Mythol. pag. 174; apud quem multa de hac superstitione. Decret. part. 2. c. 26. q. 5. cap. 12. § 1. ut ex Concil. Anquirensi: *Mulieres.... proficitur, se nocturnis horis cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiate et innumeram multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, etc. ubi correctiores monent fere eadem haberi apud S. Augustinum in libro de Sp. et A. cap. 28. et in vita MS. Damasæ I. PP. Adde locos in voce *Diana* laudatos, Burchardi Decret. 10. 1. Reginon. de Discipl. Eccl. 2. 384. Rather. Veronens. in Prælo quiis ap. Marten. et Dur. vol. 9. col. 796. in opp. ed. Ballerini. pag. 20. et 21. et Reinard. Vulp. libr. 1. vers. 1139. sqq. ubi *Pharaoidis* dicitur *Herodias*, al. *Pharahildis*. An ex *Fraw Hulda* effectum nomen?]*

* **BENTUM** inter equinos instructus recensetur, in Charta ann. 1321. ex Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 308: *Item dictus marescallus et sui heredes habere consueverunt finum omnium stabulorum prioratus prædicti (de Paredo) sellas, bastum, maulam, Bentum dicti prioris veteres. Vide infra Bera 2.*

BEODUM. Vide Beudum.

BEOLLONA. Vide Bolonæ.

* **BEPHOTRANUS**.... Est idem quod gubernator in infantium, pauperum et orphanorum. Vocabul. utriusque Juris. Lege *Bephotranus*, a Gr. Βεπέρος, Infans.

* Corrupte, ut videtur D. *Falconet*, pro *Trephorphanus*, vox fictitia a Gr. τρέφω, nutritio; idem qui *Orphanotrophus*. Vide *Bephotrophium*.

* In Vocab. utr. Jur. impr. ann. 1517. hæc ita se habent: *Bephotrophus, secundum Azo, in Summa cap. de episc. et cler. § nunc de Orphanotrophus, est idem quod Gubernator infantum pauperum et orphanorum. Bephotrophum est dominus, etc. Scribendum omnino Brephothrophus, Græc. Βεπότροφος. Vide Boissonad. in Henric. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. ed. Didot. col. 414. vol. 2.]*

* **BEQUERAUX**, apud Caletenses, Agni unius anni recens expleti. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 59: *Leguel prestre dist audit exposant qu'il avoit xxiiij. ou xv. Bequeraux ou aigneaux, lesquelles bestes, appellées Bequeraux ouldit pais de Caux, sont bestes à laine, qui de nouvel ont accompli leur premier an.*

* **BEQUETUS**, Rivulus, a Saxonico Becc, quod idem significat. Charta venditionis anni 1261. ex Tabulario Monasterii B. Mariæ de Bono Nuntio Rotomag.: *Juxta terram meam ex una parte et Bequetum de Oriant ex altera. Altera Charta anni 1303. ex eodem Tabulario: Aboutante Riccardi vavasoris et ad Bequetum de Fangacya. Vide Beccus.*

* 1. **BER**, Moneta species. Instrum. ann. 1207. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 807: *Cum autem præfatus Hugo Reg Cyprí sibi majorem vel minorem filiam Comitis Henrici matrimonio copulaverit, prædicta Comitissa Campania*

præfato Johanni de Ibelino, et aliis sæpe nominatis debet donare CL. marchas aurum, LVI. Ber pro una marcha.

* Notissima certe moneta species si pro *Ber*, legas *Par*, hoc est, *lij. Paris. pro una marcha*; quomodo ibi restitendum esse arbitror.

* 2. Nostris vero *Ber* vel *Bers* promiscue cum Barone confunditur, ut in Stabilim. S. Ludov. lib. 1. cap. 69. Vide in *Baro*. Pro Magnanimus, cordatus, animosus, ut Baronem decet, in Poemate MS. Alex. part. 1:

Poures estoit d'avoir : mes de cuer estoit Ber.

[** Hispanis *Barnax*, Actio viri fortis, virtute prædicti. Poema del *Cid*, vers. 3336:

Delant Mio Cid, è delante todos oviste de alabar,
Que mataras el Moro, è que sicleras Barnax.]

* 3. *Ber* Saxonibus, teste Eccardo in not. ad leg. Sal. verrem sonat.

1. **BERA**, Locus planus et campes tris. Charta ann. 1172. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 573. B.: *Et totum dominicum nemus... cum fundo et Berd... ita quod in prædictis, scilicet minagio, nemore et Bera nullam justitiam, nec aliquod dominium..... retinemus. Vide Bera.*

* 2. **BERA**, f. Capistrum, Gall. *Tétiere*, vel *Habenæ*, Gall. *Rènes*. Charta Geraldii abbat. Trenorch. ann. 1334. inter Probat. ult. Hist. ejusd. monast. pag. 246: *Item debet habere idem marescallus et successores sui ratione sui officii equos nostros, una cum veteribus cellis (sellis), bastis, frenis, Beris, et aliis equorum nostrorum instrumentis, quotiescumque ea mutare contigerit. Vide supra Bentum.*

* 3. **BERA**, Feretrum, Gall. *Biere*. Angl. *Beer*. Voci originem indicat Glossar. Ælfrici: *Feretrum*, *Bære*. Charta Phil. Pulc. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. 16: *Per projectionem lapidum et portationem feretri seu Beræ ante domos ipsorum excommunicatorum. Vide supra Bera 2. [** An inde *Beranula*, ein Spannbette, in Gemma Gemmarum?]*

* 4. **BERA**, *Measure*, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Vide Bera 5.

* **BERBANNUM**, Bannum molendini, cum dominus cogit tenentes suos ad molendinum suum deferre frumenta molenda. Charta Balduini Fland. comit. ann. 1198. in Suppl. ad Miræum pag. 67. col. 1: *Rogerus Curtracensis castellanus accessit ad me, instant petens quatenus viginti solidos, quos apud Curtracum de Barbanno a me in feodo tenuit, ecclæsiæ Harlebecensi.... conferre posset. Ubi in margine: Vernacule, *Bamolen*. Vide supra *Bannum moltz*. [** De Banno ce revisia malim intelligere, sed fortasse legendum *Herbanum*.]*

* **BERBECINA**, *Berbex*, *Berbiagium*, etc. Vide in *Berbix*.

* **BERBICA**, Ovis. Folquinus Sithiensis levita lib. 2. de Abbatibus Sithiensibus pag. 107. e Codice MS.-: *Vaccas 10. Berbicas L. porcos xv. boves iv. Vide Berbix.*

* **BERRIGENES**, Vitis species, apud Petrum de Grescentis, lib. 4. cap. 4.

1. **BERBIX**. Detortum ex *Vervex*, Gal lis *Berbix*, vel *Brebis*, Italis *Berbice*, Gloss. *Berbix*, *aries*, *Berbix*, πρόβατον. Gloss. Græc. Lat. Πρόβατον, ἀρνίον, *Ber bella*, *ovis*, *Berbix*. Ugutio et Joan. de Janua: *Berbex*, et *Berbicus*, *aries castratus*, et *hæc Berbica*, *ovis*. Lex. Salica tit. 4. § 2. Si quis anniculum vel bimum Ber-

bicem furaverit, etc. Adalardus in Statutis antiq. Corbeiensis monasterii cap. 5 : *Quintam decimam de pecudibus, id est in vitulis, in Berbicibus, etc.* Paulus Warnefridus de Gestis Longobard. lib. 5. cap. 40 : *Habebantur in Palatio Berbices miræ magnitudinis, quos ille supra dorsum eorum lanam apprehendens extenso brachio a terra levabat.* Occurrit passim in Legg. antiq. Wisigoth. lib. 7. tit. 2. § 11. lib. 8. tit. 4. § 20. Burgund. lib. 38. § 3. tit. 70. § 3. Alem. cap. 98. in Collat. Legis Mosaicæ tit. 11. apud Gregor. Magn. lib. 8. Epist. 61. etc. Ita etiam apud Vopiscum legi monet Salmasius. [Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam : *Et tous pourceaux, Bergines et chievres doivent la piece une obole. Bezaines, apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 332 : Qui a deux Bezaines une, qui a onze agneaux un.* Vetus Poeta MS. e Bibl. Coislin.]

D'un leu raconte qui jadis
Vit un corbel qui fu assis
De sor le dos d'une Brebis.]

SERVICES. Ulpiano in leg. 2. § 2. D. de Abigels (47,14.) et in veteri Charta apud Buzelinum in Gallo-Flandr. pag. 359.

BERBECINA CARO, in lege 6. Cod. Th. de Erogat. milit. annonæ. (7.4.) *Berbicum pellicium,* apud Monachum Sangall. lib. 2. cap. 27. [Berbecinae peiles, tom. 3. Specilegium Acher. pag. 246.]

BERBICIUS, Pastor berbicum seu ovium. Stat. Montis-reg. pag. 227 : *Item statutum est, quod aliquis Berbicius non debeat tenere aliquas suas bestias cum bestiis domini sui, etc.*

BERBICARIUS, Pastor berbicum, ovium, vulgo Berger, apud Adalardum lib. 1. Statutor. antiq. Corbeiensis Abb. cap. 1. et alibi.

BREVICARIUS, Idem, apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 9. ex Testamento S. Irminæ Abbatissæ : *Una cum pastoribus, vaccariis, porcariis, Brevicariis, cum gregibus eorum, etc.*

VERBECARIUS. Charta Abbonis pro fundatione Monasterii Noviensis ex Tabulario Ecclesiæ Gratianopolit : *Ubi Morverius noster Verbecarius in ipsa colonia manet. Infra : Rodis, ubi Verbecarius noster nomine Laurentius manet. Virviciarius servus, apud Papianum, lib. Respons. tit. 3.*

BERCARIUS, Abbreviatum ex Berbicius. Major Bercarius, Officium monasticum. Statuta B. Gilberti Fundator. Ordinis de Sempringham cap. 8 : *Procurator, Grangiarius Abbatæ, Major Bercarius, etc.* Alibi : *Magister Berciariorum* dicitur, qui nempe bercarii, seu pastori vigilat.

BERGARIUS. Eadem notione, in veteri formula Poenitentialis edita a V. Cl. Jacobo Petito.

BERQUARIUS, Dominus Bercariæ, ad quem prædium Bercariæ nomine spectat. Charta Balduini Comitis Flandriæ, ann. 1114. in Tabul. S. Bertini : *Dinoscitur dedisse tantum terræ eidem Sancto in Furnensi territorio de Berquaria, videlicet unde Erembalus Musolf, utpote Berquarius ante id temporis censem solvit.* Alia Theodorici Comitis ann. 1151. ibidem : *Tradidi eidem Sancto in Furnensi territorio tantum terræ, de Berquaria videlicet, unde... utpote Berquarii id temporis censem solverunt.*

BERBICARIA, Bergerie, ovile, in iisdem Statutis Corbeiens. cap. 5. et in Capitulari de Villis cap. 23. [Apud Pertizium.]

* **BERBICARITIA,** Ovile, Gall. Bergerie, in Capitul. de Villis cap. 23. apud Baluz. tom. I. Capitul. col. 334 : *In unaquaque villa nostra habeant judices... Berbicariæ.... quantum plus potuerint.*

* **BERGERIA.** Gesta Abbatum S. Germani Autissiodorensis cap. 19. ubi de Gaucherio Abbe : *Fecit unam magnam Bergeriam versus vineas.... quæ mille oves potest capere.* Nicolaus de Clemensis apud Baluzium tom. 6. Miscell. pag. 544. Epistola ad Simonem de Bergeris... quasi de exigua, ut ita dicam, cedula sive Bergeria ad secundum vocatus, factu opulentiore, jure optimo de Bergeris cognominari mereatur.

* **BERQUERIA,** in Charta Philippi Regis Francorum ann. 1066. inter instrum. tomi 4. novæ Gall. Christ. col. 374. E. Vide Mirasum tom. 1. Operum Diplom. pag. 67. et 69.

BERCARIA et **BERQUARIA,** Locus berbicus alendis idoneus, alias tamen ab ovili : prædiæ species etiam cum certa agri quantitate. Vetus Charta apud Sonnerum in Tractatu de Gavelkind pag. 18 : *Noverit universitas vestra nos concessisse.... Berchariam nostram ducentarum ovium, scilicet medietatem de Osnundeseie in terra et marisco cum una salina, etc.* Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1119. in Tabul. Monasterii S. Bertini : *Sic tamen ut ubi hospites Comitis, qui super vaccarias et Berquarias ejus manent, per Kerkebode ierint, ibi quoque hospites S. Bertini eant.* Alia Theodorici Comitis ann. 1159. ibidem : *Justitia itaque et juramento dictante, Berquaria cum fundo et dunis sine diminutione in possessionem rediit Monachorum.* Chartæ Philippi et Balduini Comitum Flandriæ ann. 1183. et 1202. in Donat. Belg. Miræ lib. 2. cap. 60 et 78 : *Bercaria, quæ erat Leonii... per Philipum Comitem de jure feodi et de omni exactione libera facta.* Et mox : *Bercaria de Hasnon, quæ censualis ac perennis possessio est, etc.* Vide Probat. Hist. Guinessis pag. 20. Guil. Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 1. pag. 1109. [Kennetti Glossarium ad calcem Antiquit. Ambrosiæ. et Madox Formulare Anglic. pag. 154.] Vide *Bergaria.*

* **BERGUARIA,** Eadem notione. Lamberti Hist. Comitum Ardensis apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 8. pag. 552 : *Ut ad instaurationem Berguarie per terram Ardensis potestatis, agros rogare ficeret et congregare.*

BERQUARIA, et **BERCHERIA,** in Monastico Angl. tom. 1. pag. 308. [Formulari Anglic. pag. 299. Oper. Diplomat. Miræ tom. 2. pag. 1137. col. 1. pag. 1162. col. 1. et pag. 1312. col. 1. Edit. ann. 1728.]

VERCARIA, in Charta Caroli Regis Burgundiæ ann. 861. tom. 12. Spicilegii Acheriani pag. 122 : *In coronæ... villa colonica una vestita, et altera absa, cum Vercaria. Simili modo in Aurelianico Vercaria una... in Luciaco Vercaria una absa, in Anderno Vercaria una absa. Vercharie, in alio ejusdem Regis Diplomate ibid. Alia ann. 994. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 17 : Sunt autem mansiones, orti, Vircariæ, vineæ, campi, etc.*

VERCHERIA, in Tabulario Prioratus de Paredo fol. 7 : *Et mansum de Villena, cum Vercheria que debet 2. sextarios avenæ, et 2. capones, et 1. den. 1. mussal de canavo.* Fol. 11 : *In villa Lucina, unam Vercheriam cum prato.* Fol. 16 : *Quidam francus homo nomine Bernardus dedit Deo et huic loco quandam Vercheriam quæ sita est in villa Chalzingis, proprie*

ad opus eleemosynæ ut fructus hujus terræ erogetur omnibus: terminant in circuitu terræ S. Salvatoris, quas tenent Aimo, Jetcendus, etc. Fol. 44 : Extra Vercheriam ubi est dominus ejus. Fol. 44 : Dedit... unam Vercheriam quæ conjacet inter 2. vias in summitate ejusdem ville, etc. Fol. 58 : Vercheriam unam ubi Constantius stetit, etc. Fol. 91 : Et Vercheriam ubi residet dominus cum curtili, etc.

* **VERQUERIA,** in Chartis indicatis num. 89. regni Joannis Boni tit. 318 : *Dammum quod cognitum esset per bonos viros expertos in talibus, sicut sunt molieri vel qui faciunt Verguerias.*

BERBIAGIUM, Gallis, Brebiage, Tributum ex Berbicibus, seu ovibus. Charta Goffredi Comitis Andegavensis pro Monasterio sancti Sergii Andegavens. apud Sammarthanos : *Berbiagium etiam de toto atractu in omnia Ovilia illorum dominica, per universas terras suas.* Charta Philippi Regis Francorum ann. 1310. ex 47. Regesto Tabularii Regii num. 36 : *Item il a esdites fermes Brebiage de tiers an en tiers an, services de seconneurs en Aoust, services de herce et de chare, etc.*

* Charta ann. 1317. in Reg. 56. Charoph. reg. ch. 182 : *Assignamus in villa de Villechien, tam in denariis, avenis, Berbiagiis, vendis, etc.* Alia ann. 1339. in Reg. 66. ch. 127 : *Avecques ce lesdiz religieux prennent Brebiage, qui vaut de trois ans en trois ans quatre brebiz.* Unde et Brebia, Ovium grex, in Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 208. ch. 209 : *En une maison où le suppliant tient son bestail et Brebia.*

BERBICES, Arietes, machinæ bellicæ sat notæ. Anonymus Barensis in Chron. ann. 1042 : *Fecit ibi turrem excelsam ligneam, et tractareas, manculas, et Berbices, ut comprehendenderet eam.*

* 2. **BERBIX,** Piscis in Mosa frequens; Belgice, Barbeel. Miræus tom. 1. Oper. Diplom. pag. 12. col. 1. ex Testamento S. Willibardi : *Et Heribaldus clericus mihi condonabat et tradidit Ecclesiam aliam in pago Marsum, ubi Mosa intrat in mare cum appendiciis suis et mari cum unde Berbices nascuntur.*

* **BERBOVACA,** Herbæ genus acutissimi saporis. Opuscul. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 428 : *Non labitur in campo quin ipsum non destruat; et si in prato, deterius facit, quoniam herbam repertam urit, et deinde nascuntur Berbovacæ, quæ acutissime sunt, et a nullis bestiis comeduntur.*

* **BERCA,** Ligo, pala ferrea, Gall. Beche, Pelle à remuer la terre, Dumbensis, Berce. Actus notoriætatis stagnorum Bressiæ apud Guichenonum in Probat. pag. 170. et in Usibus Bressiæ Revelli pag. 266 : *Unaquaque calciata stagni debet habere de remansa de retro unum jactum Bercæ, qui jactus solet estimari de largitudine septem pedum cum dimido.*

* **BERCRIA,** BERCHARIA, BERCARIUS, etc. Vide in *Berbix* 1.

* **BERCARIUS,** Apparitor, famulus, pro Beroarius. Vide infra in *Berroerii*. Stat. pro castro Castil. ann. 1371. ex Cod. reg. 5376. fol. 85. v. : *Habere debeat dictus Potestas... duos domicellos induitos de vestibus partitis, duodecim famulos sive Bercarios. Alia notione, vide in *Berbix* 1.*

* **BERCEARE,** Alveos, vel alvearia, quæ dicuntur Berceola, construere. Inquisit. forestæ Britolii ex Reg. 34. bis Charoph. reg. part. 2. fol. 129. v. col. 1 : *Monachi de Lira habent... tres tilias ad scutellas, et tres fagos ad Berceandum.*

Ubi Chartar. Norman. ex Cod. reg. 4653. A. fol. 88. habet, *ad braceandum*; minus bene, ut colligitur ex Ch. Roberti comit. Leicest. pro iisdem monachis de Lira in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 127. v. col. 1: *Recognitum fuit, quod debeat habere per liberationem duos fagos contra natale, ad faciendum alveos.*

*** BERCELLUM.** Machina bellica muris diruendis, quemadmodum apud antiquos aries, aptata; *Bercellum* forte dicta quod velut *berciolum* funibus suspensa agitaretur, quo validius murum percussere posset. Ottonis Morenæ Histor. Rer. Laudens. apud Murator. tom. 6. col. 1041: *In ipso enim gato quedam trabs ferrata, quam Bercellum appellabant, constabat, quam ipsi, qui infra ipsum gatum fuerant foras plus de viginti brachiis projicientes, in murum ipsius castri mirabiliter seriebant, ac tantundem jam ferierant, quod de ipso muro plus de viginti brachiis in terra proiecserant. Locum denuo exscribendum duximus, licet jam citatus sit a D. Cangio in voce *Barbizellum*, quod egregie emendatus nobis visus fuerit.*

*** BERCEOLUM.** Auctor Gestorum S. Lamberti apud Baluzium Miscell. tom. 5: *In sacrario, in locello aureo, qui vulgo dicitur Berceolum. f. quod instar Bercioli de quo mox, fuerit fabricatum.*

* *Alveus*, Gall. *Auge, ruche*; hic vero pro Capsa seu minori retro usurpatur. Vide supra *Berceare*.

*** BERGERIUS.** Faber ferrarius, Gall. *Taillandier*, interprete Menardo, inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 98. col. 2.

*** BERCHERIA.** Prædium rusticum *berbicibus* aliendis idoneum. Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 394: *Domum seu Bercheriam nostram de Gelannes, cum suis pertinentiis universis, concedimus. Pro Ovile seu quovis stabulo, in Necrolog. eccl. Paris. MS.: Quandam peciam terræ, in qua edificavit unam granchiam, cum quibusdam Bercheris. Vide in Berbis 1. Berchiere vero, idem quod Vercheria, Fundus scilicet in dotem feminis assignatus. Charta admot. ann. 1412. in Reg. 166. ch. 272: Item Blanche tient une terre contentant sept meyterées de terre, desquelles les cinq sont ortives, sans nulle décime, et les autres deux sont de Berchiere devans décime.*

*** BERCIOLUM.** Cunæ, et Gall. *Berceau*. Vita S. Pardulfi: *Et in agitario, quod vulgo Berciolum vocant, pannis constrictum imposuit. Infra: Berciolum, quod honesto sermone Philosophi cunabulum vocant. Cod. Compendiensis habet bariolum, uti monet eruditus Mabillonius. Vide Bersa.*

* Olim *Bercuel*, *Barseul*, *Berch*, *Bercelet* et *Bressolet*. Chron. S. Dion. tom. 7. Collect. Histor. Franc. pag. 151: *Après li uns des Innocens, que li rois Herodes fist décolet, en un Bercelet de paumes. Et tom. 8. ibid. pag. 336: Un petit-fil lessa, qui encor estoit alaizanç en Bercuel. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 63: Lesquelz avoient laissié en leur hostel sans aucune garde un leur petit enfant, qui estoit au Barseul. Aliæ ann. 1395. in Reg. 147. ch. 247: *Comme Jehanne Marchande, qui avoit pris à nourrir.... une bien jeune fille..... eust couché icelle fille en un Berch, pour reposer et dormir, etc. Denique aliæ ann. 1457. in Reg. 185. ch. 327: Une petite fille, qui berçoit ung petit enfant aagé d'un an ou environ ou Bressollet, auprès du fourier.**

*** BERCRETH.** Vide *Bergrecht*.

*** BERDARE LANAM.** Caput et collum velleris abscondere, Anglis to *Beard* vel *Bard wool*. Charta ann. 1472. apud Rymer. tom. 11. pag. 785. col. 1: *Lanas quascumque Berdare, claccare et mundare possint vel possit, quodque ipsi seu eorum aliquis quinquaginta saccos hujusmodi lanarum Berdatarum, claccatarum et mundatarum, etc.* Et tom. 12. pag. 7. col. 1: *Lanas quascumque Berdare, claccare et mundare possint... tot et tantos saccos et clavos hujusmodi lanarum Berdatarum, claccatarum et mundatarum, sive non Berdatarum, etc. Similia habes pag. 9. et alibi.*

*** BORDATA LANA**, pro *Berdata*, apud eundem Rymer. tom. 11. pag. 466. col. 2: *Summam duorum milium saccorum lanæ Bordatae, forsatae et claccatae, aut non Bordatae.*

*** BEREBRECTUS.** *Horderarius*. Ita Glossarium Saxon. sub. Edw. III. exaratum: sed videtur legendum *Hordarius*, nam Saxonibus, Bære, est hordeum.

*** BERDELING.** Mensura frumentaria. Charta Lamb. episc. Morin. ann. 1197. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 128: *Fulbertus sæpefato dedit monasterio (Cartovorensi) quinque hodos avenæ et tres cartellos, et quinque cartellos frumenti et unum Berdeling. Vide supra Bera 4.*

*** BERDESCA.** Castellum ligneum ad munitionem castri et oppidi. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 674: *Erat autem terra ipsa Caurati magnis fossatis duobus circuitu circumquaque, multisque defensionibus seu Berdescis. Pluries ibi. Vide Bretachie.*

*** BERFELLARII.** Charta Thomæ Archiepiscopi Eboracensis, in Monastico Anglic. tom. 3. part. 2. pag. 5: *Scilicet Precentoris, Cancellarii, et Sacristæ, ac 7. Personarum, qui olim Berfellarii fuerant nuncupati, etc. Infra: Præsentatio autem sive collatio prædictorum ministrorum, videlicet Precentoris, Cancellarii et Sacristæ, ac etiam Personarum dudum vocatarum Berfellarii: quos quidem Berfellarios recolendæ memoria D. Joan. de Thoresby, dudum Eborum Archiepiscopus (obiit ille ann. 1378.) ad honorem dictæ Ecclesie Beverlaci, et majorem decentiam ministrantium in eadem provincia ordinabat, Personis in Ecclesia nostra Cathedrali et Metropolitica Eborum officiando Ecclesiæ in divinis in habitu conformari. Sed quia eorum turpe nomen Berfellariorum patens risus remanebat, dictos 7. de cætero non Berfellarios, sed Personas volumus nuncupari. Dicti autem isti Berfellarii; quasi concagati, seu Breneux; ex Anglicano Berayed, conforiatus, permerdatus. Cur autem ita obsecna hujusmodi iis indita appellatio, dicant Angli ipsi.* [** Compositum videtur ex Bera, Ursus et Fell, Pellis; fortasse ab habitu, quem Archiepiscopus immutavisse dicitur, ita vocatæ.]

*** BEREFREDUS, BEREFREID.** Vide *Belfredus*.

*** BEREGAFOL.** Tributum hordeaceum, ex Saxon Bære, hordeum, et gafol, tributum, census. Sic restituit Somnerus in Legibus Inæ Regis cap. 64. apud Bromptonum.

*** BERELAIS, BERELASIS.** Vide *Berolais*.

*** BERELLUS.** Tract. de Piscibus ex Cod. reg. 6838. C. cap. 130: *Delphinus ab accolis oceanii Marsouin vel Moerschouin, quasi maris sus, Gallis bec-d'oye, quod prominentiore sit rostro, dicitur. Nonnulli*

Berellos, delphinos, vocant, eo quod, ut Albertus Magnus ait, ante naves aquas evomant.

*** BERGA.** Aliud sonat vox *Berele* et *Berelle*; Contentio, rixa, jurgium, ut videtur, apud Guill. Guiart. ad ann. 1203:

En la saison de ces Bereles,
Desquelles l'on est li comprendres.

Idem ad ann. 1304:

Tant que l'en maintint les Bereles
Des serjans aus noires gonneles.

Et infra:

Que maus y refont tiex Bereles.

Poema ann. 1489. de *l'Ainsnée fille de fortune* num. 53:

Que veulent dire tous ces fils,
Qui murmurent toujours sur elle;
Ils saillent bien hors de propos
De se mestre en cette Berele.

*** BERENGUERO.** Constit. Jacobi II. reg. Aragon. ann. 1301: *Et in hoc non intendimus quoad infamiam Berenguerorum de fenestrâ Barchanón. Cendra et Petrum de S. Petro si convenerint cum eorum creditoribus, etc.* An idem quod infra *Berlina*? Academ. Hispan. in Diction. *Berreguetar*, est Aleatoria quadam fraude uti; quod voci *Berenguero* tametsi proximum, ab ejus nihilominus sensu alienum videtur.

*** BERETA.** Capitis tegmen Pontificibus proprium. Instrum. ann. 1199. Annal. Bened. tom. 4. pag. 691. col. 1: *Cum Bereta quam in sua tenebat manu, investivit dominum Bonifacium Marchionem Montisferati de suo recto-feudo.* Vide *Berretum*.

*** BERETINUS.** Cinereus, leucophaeus. Chron. Tarvis. ad ann. 1380. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 777: *Caligas ferebat panni Beretini vel bruni.* Vide *Beretinus*, et *Origin. Ital. Menag. v. Berettino. Baien*, eodem sensu, dixerunt nostri: unde *Pois baien*, pisum quoddam a colore appellarunt. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

Ne les prise ele un pois Baien,
Car il sont tout demi pain.

Hinc emendanda vita Isabellis sororis S. Ludov. pag. 171. ubi *Pois baieus*, pro *Pois baiens*.

*** BERETUM.** Vide *Birretum*.

*** BEREVAGIUM.** Vide *Biberagium*.

*** BERFREIUM.** Turris, Gall. *Befroy*. Arrest. ann. 1364. 9. Mart. in vol. 5. ares-tor. parlam. Paris: *Dictum Forest fecerat capi, incarcernari, ac in fossa de Berfreio.... projici.* Vide *Belfredus*.

*** BEREWICK, BEREWICA, BEREWICHUS, BEREWITA.** Manerium, vel potius membrum manerii a corpore dissitum, vil-lula, hamleta manerii, manerium ad majus pertinens, quasi berier-vic, Saxonice, manerii vicus. Charta Edwardi Confessoris Regis Angl. tom. 1. Monastici pag. 237: *Kingeston, cum Raffleia et Byri, Berewicis suis.* Charta Alani Comitis Britan. fol. 572: *Donavit etiam totas decimas suas de omnibus rebus in Swavesezy, et in Berewicis ad eam pertinentibus, scilicet Bercham, etc.* Vide tom. 2. pag. 910. [** Dicitur etiam Bæretun, a Bære, Frumentum et Wic, Villa aut Tun, Septum, i. e. Villa frumentaria, Angl. *a corn-farm*, Gall. *Ferme*. Vide Bosworthum. 15. v.]

*** BERFREDUS.** Vide *Belfredus*.

*** BERGA.** Teutonice, Custodia. Translat. S. Amalberga ex Cod. reg. 5506: *Nomen hujus sanctissime virginis ex duas linguis, Latina videlicet atque Thiu-*

disca compositum esse gemina verba declarant. Prior enim pars a malo: posterior Berga meritum ejus felicissimum fuisse alterna voce proclamant; Amalberga quippe a malo custodia, sive a malo cautela exprimitur. [** Conf. Graffi Glossar. Franc. vol. 1. col. 252. et vol. 3. col. 173.] Germanis et Gallo-Belgis *Berg*, Mons: unde Mons S. Winnoci, *Bergues*, S. Vinoc. *Berche* vero, pro *Berge*, Moles, agger, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 182: *Lequel (navel) il menèrent aux Berches de la forteresse de ladite ville de Corbie, et par là y entrendedenz, et s'en alerent couchier.* Unde *Barche* et *Barge*, Feni vel paleæ cumulus, strues, vulgo *Meule*. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 184. ch. 344: *Perrin Adam descendit de dessus le pailler ou Barge des pailles d'icellui lieu où il estoit tenant en sa main une fourche. Alix ann. 1460. ex Reg. 192. ch. 83: Le suppliant avoit amassé ledit foing et mis en une Barche ou mulon.* Haud scio an inde *Sura*, vulgo *Le gras de jambe*, *Bargault* appellatur, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 187. ch. 235: *Ledit Valete en tumbant se va attindre de la coignié qu'il tenoit, en la rabe ou mol de l'une de ses jambes en lieu mortel, que l'en appelle le Bargault.*

* **BERGAMASCHA**, BERGAMINUS, Bergomas, nostris *Bergamasque*. Chron. Estense ad ann. 1302. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 349: *Cum Bergamaschis et centum militibus de Parma... equitaverunt. Stat. Pallav. lib. 2. cap. 73. pag. 132: Et si talis persona, quæ ut supra damnum dederit, fuerit Bergaminus, etc.*

* **BERGANTINA**, Armorum species, vulgo *Brigandine*. Comput. ann. 1488. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 47. col. 1: *Alia expensa facta per dictos dominos consules, tam pro reparatione undecim Bergantinarum veterum existentium in archivis, quam emptione sagittorum, etc. Vide Armuserius et Bregantina.*

* **BERGARIA**, Ovile, Gall. *Bergerie*. Charta Roberti comit. Moretoni ann. 1082. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1158: *Dedit decimam totius parrochiae, ei feriez, et vacciarum, et Bergariarum.* Alix ann. 1353. in Reg. 82. ch. 219: *Equos suos in Bergaria, sita ante portam ipsius monasterii (Regalis montis) ponere et tenere conantur. Beric, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1470. ex Reg. 196. ch. 321: Le suppliant s'aproucha petit à petit, et vit ung homme qui coupoit et gastoit du bois quarré à lui appartenant, qui estoit pour faire ung Beru ou bergerie. Berquier, Ovium custos, in aliis ann. 1393. et Reg. 144. Vide in *Berbix* 1.*

* **BERGARIUS**. Vide in *Berbix* 1!

* **BERGRAFIUS**, Dignitas apud Germanos notissima, Gall. *Bergrave*. Epist. Martini V. Papæ ad Uladislaum Poloniæ Regem ann. 1420. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 5. pag. 499: *Nostra de Columna Romana et præsentium Berggraforum Neurenburgensium domus, que etiam Romana fuisse dicitur, ab eodem stipe derivata sunt.* [** Pro *Burggrafius*.]

* **BERGERETTA**, A pastoritia cantilena, ad cuius modulationem hymnos cantando, choreas decebant die sancto Paschæ in claustro, aut, si per tempus non licenter, in ipsa ecclesia, canonici Vesontiensis, nomen inditum esse huic choreæ, egregie probat Auctor epistolæ, quæ legitur in Mercur. Franc. mensis Sept. ann. 1742. pag. 1930. Rituale Vesont. ann. 1582. ad diem Paschæ: *Finito prandie, post sermonem, finita Nona, fuit choreæ in claustro, vel in medio navis*

*ecclesiæ, si tempus fuerit pluviosum, cantando aliqua carmina, ut in processionariis continetur. Finita chorea... fit collatio in capitulo cum vino rubeo et claro, et pomis, vulgo nominatis des Carpensus. Aliud ann. circ. 80: Sumpto prandio et finito sermone, domini canonici et capellani manibus se tenentes choream agunt in claustro, vel in medio navis ecclesiæ, si tempus sit pluviosum. Postea itur in capitulo, et ibi fit collatio. Bibitur trina vice, etiam distribuuntur poma Carpendorum. Hec quidem, tametsi proscripta a Conciliis, Viennensi scilicet, cui præfuit Clemens PP. V. et Basileensi ann. 1431. sess. 21. non in desuetudinem continuo abierte, ut colligitur ex Rituali Gall. circa initium seculi xvij. edito: *Tous messieurs avec les chantres vont à la chapelle de S. Martin, et là font la collation en buvant de la Bergerette par trois fois et du vin par deux fois.* Ex quibus ultimis verbis non pigmentatam aliquam potionem tantum significari putandum est, cum ea omnia, quæ ac hanc ludicram cæremoniam spectabant, eodem nomine appellarentur. Qui ritus damnatus et prohibitus decreto synodali ann. 1601. perseveravit tamen, quibusdam tantum immutatis, usque ad ann. 1738. quo penitus desit.*

* **BERGERIUS**, Ovium custos, Gall. *Berger*, in Charta ann. 1258. ex Chartul. Campan. fol. 479. col. 1. *Bregier*, in Ch. ann. 1270. ex Tabul. S. Mich. in Heremo. *Baston Bergerez*, Pastorale pedum, vulgo *Houlette*, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 276. Vide *Berbix* 1.

* **BERGKEESE**. Vetus Charta apud Browerum in Antiquit. Fuldens. lib. 3. cap. 11: *Singulis annis caseos grandes Bergkeese vocatos Fuldensibus Fratribus in oblationem transmittebat. [Berg, Germania Mons, Keese, Caseus Anglicanus, Duæ voces originis Saxonicae.]* [** *Kæse*, Germ. Caseus.]

* **BERGMESTER**. Charta Wladislai IV. reg. Bohem. ann. 1515. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 569: *Informatus, quod vinearum præses seu Bergmeister.... fundos eorum, tam vinearum quam pomariorum, in jura, vulgo bergrecht, aliorum more trahentes, etc. A Germ. Berg, mons, et Meister, magister; quia vineæ in montibus vel collibus coluntur.*

* **BERGOLINI**, Factionis nomen, ab Ital. *Bergolo*, levis, credulus. Poggii Bracol. Hist. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 298: *Erat in civitate factiones due, Gibellicorum et Guelphorum; capitavero Agnelli, Raspantes dicti; et Gambacurta, qui Bergolini cognominabantur.*

* **BERGRECHT**, Charta Henrici Imp. ann. 1189. in Metropoli Salisburg. part. 3. pag. 359: *Cum piscaturis et molendinis, alpibus, et venis ferri, quod vulgo Bergrecht, Bercreth, dicitur, etc.*

* Vide supra *Bergmeister* et infra *Bergrecht*.

* **BERIA**, Locus planus, campestris. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 28: *In quo habitant Arabes, qui Beduini vocantur, in Beria continue habitantes, seu in locis campestribus, sub tentoriis mansiones suas omni tempore facientes.* [Charta Fulconis Episc. Andegav. de decimis Valleya ex Tabulario S. Albini Andegav. ann. 1337: *Quæ quidem Ballivia protenditur in longitudine a Beria de la Marsaulaye usque ad charrieriam novam, et in latitudine a portu ripæ Ligeris usque ad Beria de Beraut: et in circuitu prout itur a Beria nova usque ad Beria dou*

*Roux, et exinde ad Beriam de Consoude, et ab inde ad Beriam de Beraut, et ab hinc usque ad Beriam de Spina usque ad locum seu Beriam de la Marsaulaye.] Joinville in S. Ludovic: *Et disoient qu'ils estoient venus, nez, et concreeez d'une grant Berrie de sablon, là où il ne croissoit nul bien.**

BIERIA, Eadem notione, apud Wilhelm. Britonem lib. 11. Philipp.:

*Ac velut in saltus scopolosa Bieria saltu
Præcipiti mittit ingenti corpore cervum.*

Beriam cum **burgo** confundere videtur Spelmanus, ita ut urbium Anglicarum nōmina, quæ in *Bery* desinunt, inde accersat. Cui sententiæ nescio an faveat vetus Charta apud Beslium, pag. 391: *Et captum habebat burgum et Berrium, et habebat omnia incensa.* Quo loco forte legendum barrium, de qua voce supra egimus. Utcumque sit, malim ita ejusmodi appellata oppida, quod in locis campestribus et planis ædificata sint: et *Beriam S. Edmundi* apud Matth. Paris ann. 1174. non pro burgo, sed pro *campania*, ut vocant quæ ad Edmundianum Monasterium pertinebat, sumendum.

* **BERICLUS**, An lapis pretiosus, Plinio *Beryllus?* Inventarium ornementorum et Reliquiarum Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem: *Item quædam crux argentea... in dicta cruce sunt quinq; esmailli... et in summo deest unus Bericlus.*

* Non lapis pretiosus, sed crystallus, nostris olim *Bericle*. Inventar. jocal. ann. 1403. inter Probat. tom. 3. Hist. Burgund. pag. 217. col. 1: *Une croix d'argent doré et un Bericle ou pié pour mettre reliques.* Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 349: *Demanda icellui Vincent quelle pierre c'estoit,... et le suppliant dist que c'estoit cristal ou Bericle. Occurrat præterea tom. 3. Ordinat reg. Franc. pag. 12. art. 10.*

* **BERILUM**, *Officium muliebre*. Glos. var. vet. ex Cod. reg. 7613. [** Papias reg. 7609.]

* **BERILLUS**, Conspicillum, Gallis *Besile*, Belgis *Brill*. Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episcopi Eborac. num. 46:

Protinus admisso micuit syntagma Berillo.

Tabularium Monast. Longipontis in diœcesi Paris.: *Prescripsi beneficii donum Deo et S. Mariæ, ejusque Ecclesiæ, cum quodam frusto Berilli concessit, atque illud prior Henricus ex ejus manu accepit.* Joan. Buschius in Chronic. Windesem. lib. 2. cap. 42: *Non per unum solum, sed per duos simul, aut per Berillum duplicum in communi legere consueverat.* In Onomastico rustico Paracelsi: *Berillus, speculum crystallinum consecratum.* Ibid.: *Berillistica, est ars ipsa visiones in Berillis et cristallis videndi.*

* **BERINGAUDUM**, Poculi species, Gall. Coupe. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 555. col. 1. ex Inventario vassellæ Dalphini ann. 1347: *Exhibuerunt et ostenderunt modo quo supra, unum Beringaudum argenteum deauratum sine esmalto, cum uno saphiro magno in summitate ipsius posito.*

* **BERLATIO**, pro *Balatio*, Saltatio. Statuta Eccles. Aduensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 470: *Quam grave peccatum sit in loco sacro choreas et Berlationes ducre, perpendi ex penitentia secundum canonum rigorem injungenda potest.* Vide *Balare*.

* **BERLENGHUM**. In veteri Regesto Parlamenti ann. 1300. est *Inquesta inter*

Ballivum et Episcopum Ambianensem super bonis intestatorum: item super Berlengho et castitiis, item super aperturis et fornellis. In alio Aresto ann. 1289. in Tabul. Eccles. Ambian. fol. 80. *Bellengum* scribitur: *Gentes nostræ in præjudicium juris sui et Ecclesiæ suæ justiciando ceperunt in dicto campo quoddam Bellengum, de quo petebat Dom. Episcopus resaisiri. Hodie Berlengs, Berland vel Breland dicimus alearium ludos, quæ vox occurrit apud Guillelmum Guiart ann. 1304:*

Ribaus qui portent les Berlens,
Ne reson pas de jouer lens.

Infra :

L'un met sus le Berlens son gage,
Et l'autre met argent encontre,
L'un dit de set, l'autre rencontre,
Cil qui gaingant, a eus traient,
Et li perdant crient et braient.

* Et forum ipsum aleatorium, *Breleng* diximus olim. Jura reg. Ribald. apud Cameracum ex Cod. MS. eccl. Camer.: *Item doit avoir une table et Breleng à par lui sur un des fiefs du palais, ou en tel place que au bailli plairé ordonner. Sed et ipsa mensa lusoria eodem nomine designatur,* in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 295: *Plusieurs compagnons jouans aus dez sur une table ou Brelenç, etc. Verlenc, ex mutatione b in v, in aliis ann. 1426. ex Reg. 173. ch. 461: Le suppliant trouva plusieurs compagnons jouans au jeu de Verlenc.* Vide supra *Belencus*.

* **BERLERIA**, Annulus coriaceus, a quo tunicula campanæ dependet. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1469: *Item ad reparandas duas Berlerias, Gallice Berliere, et una nova pro campana capituli, xxvij. sol.* Occurrit rursum in alio Comput. ejusd. fabr. ann. 1518. Vide supra *Belleria*.

BERLIA, Modus agri. *Charta Ludov. de Laval Gubernat. Delphinatum, apud V. Cl. Dion. Salvaingum: Plus vel minus exigatur pro dicto transitu habita consideratione ad dictos 8. grossos pro singula Berlia, sive matata, et pro qualibet leuca, salvo quod ubi per dicta loca sive territoria transirent plures matatae, sive Berliæ, etc.* Ubi consulendus idem vir doctissimus lib. de Usu Feudorum cap. 34. pag. 145.

* In hunc locum observat V. Cl. D. Aubret Dumbensis Historiographus voce *Berlia* non significari modum agri, sed gregem trium millium animalium, et matatam cum *Berlia* unum et idem esse. Et certe *Berliam* non esse modum agri sat patet ipso contextu; ager enim non transit per dicta loca sive territoria.

BERLINA, ex Ital. *Ferro rotondo nel quale si mette in collo de malfattor. Jus Vicentin. lib. 8: Fustigetur, vel ad Berlinam ponatur.*

* *Academic Cruscani: Sorta di gassigo, che si da a' malfattori, con esporli ul pubblico scherno in un luogo, che pur si chiama Berlinia.* Idem quod nostris *Pilori*. Stat. Mantua lib. 1. cap. 42. ex Cod. reg. 4620: *Ordinamus quod si quis de cetero Deum et B. V. M. blasphemaverit,.... puniatur pena decem librarum parrorum; et nihilominus lingua ejus ponatur in giova, et sic per unam diem stet super Berlinam.* Occurrit passim in Statutis municipalibus Italie. Vide supra *Bartina*. [** De etymo Murator. vol. 2. Antiquit. col. 1154.]

* **BERLINGACCUM**, Feria quinta ante diem Cinerum, Italis *Berlingaccio*, Gall. *Jeudi gras.* Acta SS. Maii tom. 6. pag. 197. C. in Vita S. M. Magdalene de Pazzi:

Die Jovis præcedente carnisprivum, quem vulgus Berlingaccum appellat. [** Vide eundem ibidem.]

* **BERLINGOTIUS**, Scriblitæ species, Italis *Berlingozzo*, Academicæ della *Crusca* interpetentur Spiram dulciariam ex ovis et farina. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 337. E. in vita B. Columbae Reatinæ: *Ut primo sex magnos imo maiores panes formaverint, demum tres placenta, postmodum quos Berlingotios dicunt multos; plurimas itidem paniceas differentias, etc.*

* **BERLOTA**, Idem quod *Barbota*, Navigis species. Memoriale Potestatum Regionis. ad ann. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1097: *In illo die venerunt xxx. galeas et Berlotas Saracenorum per flumen, et credebant cremare pontem; una quarum combusta est a Christianis.*

* **BERMARIUS**, male pro *Bennarius*. Vide supra in hac voce. Nostris vero *Berman*, *Bermen* et *Bresmen*, Pararius, proxeneta, vulgo *Courtier*, commissionaire.

Lit. ann. 1340. pro mercator. Longobard. in Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 349: *Voullons que se par aventure il feroient de la main un de leurs vallez ou Bermans, il n'en paient autre amende que feroit un des bourgeois de ladite ville en cas semblable.* Hinc emendandæ Literæ tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 136. art. 5. editæ ex Reg. 72. ch. 508. ubi rectius cum nota abbreviationis vox *Berms* scripta legitur. Exstant aliae iis similes Literæ in Reg. 73. et 80. ch. 247. et 95. Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 106. ch. 214: *Ledit Courtoisie dist audit Colin que il avoit veu une femme, appellee Jeanne la Crasse, qui parlloit à un Bermen, et croit que elle eust achaté une queue de vin.* Aliæ ann. 1393. in Reg. 145. ch. 286: *Thoumassin Gruel, chargeur et Bermen de vins, demourant à Saint Sever lez Rouen. Rursum aliae ann. 1358. ex Reg. 87. ch. 130: Guillaume Davarieux, Bresmen de vins et deschargeur de darrées (dannées) en la ville de Dieppe.*

1. **BERNA**. Vox Bohemica, Tributum, collatio publica. *Chronicon Aulae Regiae* cap. 27: *Generalem steuram, quæ Berna dicitur, ab omnibus acceptæ.* Eneas Silv. in Hist. Bohem. cap. 58: *Nisi populares in sumptus regios pecuniam conferant, quam vocant Bernam, aut rapere unde vivat Regem oportet.* [Ludewig. Reliq. MSS. tom. 1. pag. 509. in Privilegio Monasterii Dobrilucensis indulto a Matthia Rege Bohemiæ et Hungariæ: *Ab omnibus Stewris, exactionibus, collectiis, precariis, Bernis... eximere dignaremur.* Et tom. 6. pag. 392. ex *Charta Boleonis Ducis Silesiae* pro cœnobio Grissoviensi ann. 1367: *Censibus, redditibus, solucionibus, contributionibus speciali nomine et Berna, precariis, etc.* Et pag. 393: *Perpetuus temporibus possidendum, omnibus serviceis, gravaminibus, stationibus, Bernis, angariis et parangariis.* Bern, Armoricani *Collectio*, cumulus præsertim triticæ.] [** Vox Germanica a *Bären*, Portare, ferre. Apud Mencken. *Scriptor.* tom. 1. pag. 659. est *Contignatio superior*. Adde *Glossar. Haltaus.* col. 108. ADEL. Post exempla plurima hæc apud *Haltausum*: *Sunt qui origine Bohemicum esse autumant. Sunt qui ex invidia plebis, quæ cuilibet exactiōni obmurmurat, ursum (Germ. *Bär*), murmurantem, appellatum existimat.* Sed recte *æstimantibus Germanica videtur esse origo vocis, a Bären, boren, upboren, Levare redditus, ut coincidat cum *Orbar, Urbar*.*]

* 2. **BERNA**, *Suuinbache*. Twinger. in Glossar. Lat. Germ. MS. Hoc est, ven-

ter porci; f. pro *Perna*. [** *Bache, Perna*, est in *Glossar. Vindobon.* num. 460. apud Graff. in *Thesaur. Ling. Franc.* vol. 3. col. 29. Statut. Friburg. ann. 1120. ap. Schœpflin. *Hist. Zaring.* vol. 5. n. 25: *De porco obol. de Berna obol.*]

* **BERNABOS**, Thwroczius in Ludovico Rege Hungar. in *Praefat.* : *Fata in Reges altos dominosque mundi sic fulminant, et habenas Principum Bernabos ille omnipotens sic temperat.* Ita haberi in MS. monet Editor.

* **Bernabos**, Nomen est proprium cuiusdam Militis Mediolanensis in Epistolis Innocentii PP. VI. notissimi, qui Romanam Ecclesiam multum diuexavit, dum Avenione sedebant summi Pontifices; quem ut ad pacem adduceret Ludovicus Hungariae Rex literis Innocentii PP. saepè est sollicitatus. Consule Epist. ejusdem Innocentii apud Marten. tom. 2. Anecd.

* Fuit et nostris huic similis, sed originis mihi ignotæ, vox excitatoria, de qua mentio fit in Lit. remiss. ann. 1376. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 89: *En faisant leur pouvoir de les tuer, et en criant: Bernabo et Galiache, à haute voix.* Vide supra *Allot et Bels*.

* **BERNACE**, Aves aucis palustribus similes, sed minores, ex abiecte in aquas demissio enascentes. Vide *Silvestrum Girald.* in *Topogr. Hibern.* dist. 1. cap. 11. *Bernaculæ*, hodie, Stanhursto teste, ubi male *ancis* legit, pro *aucis*; *Bernacelæ*, dicuntur Friderico II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 6. *Berniclae* et *Bernicha* cap. 19. 21.

* Apud Franc. *Fern. Cordubens. Di-dascal.* cap. 7. *Berneste, Bernechæ* pag. 96. *Rotgansen Hollandis.* Vide *Barnaces*, et novam edit. Diction. Menag. v. *Bernache*.

1. **BERNAGIUM**. Vide in *Bren*.

* 2. **BERNAGIUM**, pro *Hybernam*, ni fallor, *Miscellum frumentum. Charta Phil. Pulc.* ann. 1313. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 163: *Item vigenti tres minus Bernagii, debitas apud Pavelliacum.*

* **BERNARDIANI**. Sic appellantur in Polonia Franciscani fratres de Observantia a S. Bernardino ejusdem Ordinis. Vide Acta SS. Julii tom. 4. pag. 534. in *Miraculis B. Simonis de Lipnica*.

* **BERNARDINI**, Monetæ species. Vide infra in *Moneta Baronum*.

* **BERNARIA**. Charta Frider. I. ann. 1157. inter Probat. tom. 1. Hist. Sequan. pag. 95: *Et quidquid possidet in burgo Lædonis, Bernarias scilicet, et furnos, et alia plurima. Ubi legendum opinor Bernarius.* Vide in *Berbia* 1.

* **BERNARII**. Vide *Berroerii*.

* **BERNARIUS**. Ordinatio Domus regiae sub Henrico II. Angl. Reg. in lib. nigro Scaccarii pag. 357: *Bernarius III. den. in die.* Ubi Hearnius in notis: *Bernarius*, Minister ad quem ursi canesque in ursis venandis usurpati, specabant. *Bern, ursa. Berne autem est pro Beren vel Bear.*

* Hinc olim apud nostros male acceptum videtur nomen *Bernart*, quibus idem sonabat quod *Stultus*, *hebes*, *ineptus*; unde *Être tout Bernart de quelqu'un dicebant*, pro Alicujus amore insanire, hebescere. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 305: *Lambert tu as enchanté ou ensorcé mon frere, il est tout Bernart de toy, et te monstre plus grant amour qu'il ne fait à moy.* Aliæ ann. 1391. in Reg. 142 ch. 20: *Lequel Duchesne respondit audit Bernart qu'il n'estoit point coquart; mais*

que ledit Bernart estoit bien coquart, Bernart, et tous sos : car il n'estoit si mauvaise cornardie que sortie. Vide novam edit. Diction. Menag. v. *Bernard.* *Serrure Bernarde*, quæ *Bénarde* appellatur in Diction. Trevolt. dicitur *Séra*, cuius clavis perforata non est, quæque ab utraque parte aperitur. Lit. remiss. ann. 1442. in Reg. 176. ch. 191: *Icelle Marion s'en coury à l'uis, qui fermoit à serrure Bernarde, et l'ouvir.*

* **BERNECELÆ.** Vide *Bernacæ.*

* **BERNECHÆ, BERNESTÆ.** Vide supra *Bernacæ.*

BERNET, Incendium, a Saxonico *Byrnan*, incendium facere, comburere. Leges Canuti Regis cap. 90. apud Bromptonum: *Bernet, quod est domus incendium.* Ponitur etiam inter criminalia et capitalia in Legibus Henrici I. cap. 12. 47.

* **BERNICHÆ, BERNICLÆ.** Vide *Bernacæ.*

BERNISCRIST. Charta Deodati Clerici ann. 799. apud Malbrancum lib. 5. de Morinis cap. 38. *Ad emendos drappos, et kamisias ultramarinas, quæ vulgo Berniscrist vocitantur.* Cujacius in Tract. 8. ad Africanum observat *Berne*, Gallorum antiqua lingua, esse sagum, atque inde vocem *Berner* a nostris usurpari, pro ea lascivia, qua delectatum Othonem narrat Suetonius cap. 2. qua scilicet distento sago impositus in sublime jactatur: cuius etiam meminit Martialis lib. 1. Epigr. 4:

Ibis ab excuso missus in astra sago.

ut et Ulpianus tit. 1. Collat. Legis Moisaicæ, ubi Pithœus primus advertit hanc lasciviam *sagationem* appellari, et τάλπων reddi in Gloss. Lat. Gr. quo proinde loco *salissionem* legi debere frustra contendit Josias. Mercerus ad Aristenetus. Casaubonus vero ad Suetonium vocem *Berner*, a πάρυστα accersit: ita enim Dores pro τάλπαι dixisse ex Hesychio vult. *Bernia*, ut ait Covarruvias in Thes. lingua Castellanæ, *es una capa larga à modo de manto, grossera come manta fraçada.* Nicotius: *Bernie est une sorte de drap velu, grossier et rude, dont les Irlandais s'entendent.* Atque inde vocis originem accersunt, ab *Ibernia* scilicet. Sed cur *Berniscrist* dicantur eæ camisiae, non plane video: neque enim quod instar Christi tunicae fuerint, quam *Capam Christi* vocat Radulphus de Diceto ann. 1156. appellatas ausim affirmare.

* *Haud absurde fortassis ultimam vocis partem a Saxonico Script. Vestis, quod a Scryddan, Vestire, tegere deducere licet; adeo ut Berniscrist sit vestis ex sago Berne confecta.* Vide Somnerum ad vocem *Scryddan*. *Berniscrit* Armoricanus est etiam hodie Sagum, in quo colligitur triticum expurgandum.

* Voci originem non ab Hibernia, sed ab Africa accersendam esse recte monet *Duchat* in notis ad Rabelais. tom. 1. pag. 324. ex Leone Afric. lib. 2: *Neque hic (Tefzæ) desiderabis exterorum copiosam affluentiam, qui inde chlamydes cum cucullis auferunt inconsutas et nigras, Ibernus vulgo nominant: harum non tam in Italia, quam in Hispania copiosus est numerus. Ab Arabico *Bornos*, sagum cucullatum: unde Hispan. *Albornoz*, lacerna. Vide Lexic. Arab. Golii pag. 265. et *Sbernia*.*

* **BEROARIUS.** Vide infra *Beroerii.*

* **BEROCATA,** Vehiculum duabus portatum rotis, Gall. *Brouette*; a binis rotis dictum est *Birotum* et *birota*. Nostra

*birota unica jam vehitur rota, ut pabo de quo Isidorus in Glossario: *Pabo, vehiculum unius rotæ.* Charta ann. circ. 1060. apud Marten. Anecd. tom. 1. col. 187: *Dedit vendas salis de mercato Picav... tres denarios, si quatuor boves ibi habentur: si duo unum et dimidium de Berocata, cum asinis unum denarium.**

* Legendum videtur *Berotata*. Vide *Berrotata*.

BEROERIUS, in Jure Vicentino, passim: idem qui alius *Berroarius*. Vide in hac voce.

* **BEROF.** Seditio, ut videtur, a Bellico *Berocken*, Machinari, moliri. Consuetudines Arkenses ann. 1231. in Tabul. S. Bertini: *Majores causæ, ut sunt raptus mulierum, Berof, mordad, daghbrant, etc.* [** Hodie *Beroofd*, Rapina, latrocinium a *Berooven*, Rapere.]

BEROLASIS. De hac voce sic Ughellus in Episcopis Capuanis: Exstat, inquit, Epistola Joan. VIII. PP. * 170. scripta quidem anno 881. cum hujusmodi praefixo titulo: *Omnibus Episcopis Caietam, Neapolim, Capuam, Berolasim, et Amalfim, Beneventum, et Salernum incolentibus.* Est Berolasis locus in Capua veteri ad sanctum Stephanum, vulgari nuncupatione dictus etiam hodie, *il Vorlasci*, Anonymo Casinensi *Berelais*, Herempero *Berelasis*, Latine loquentibus *Amphitheatrum*. Neque mirum, si Episcopus in veteri Capua constitutis *Suricorum*, vel *Berelasis*, nuncupabatur, cum illis in vicis insigniores essent Ecclesiæ. Vide eumd. Joan. VIII. PP. Epist. 265. nam indicata ab Ughello non succurrit, falso notata numero.

* Nec dubium est quin vox *Berolassis Amphitheatrum* significet, cum passim apud laudatum Herempertum promiscue occurrat *Berelias, arena, colos-sus, amphitheatrum*, ut unum idemque indicetur; significantius cap. 41. scribit: *Adveniens (Gualferius) Berelais, hoc est, Amphitheatrum.* Jam vero quid hac voce denotatum voluerint scriptores, et quæ hujus vocis origo, merito ambigitur. Vocem Langobardicam censem Mazochius Commentarii. in Campani Amphitheatri titulum pag. 134. et seqq. quæ idem quod vetus civitas, Græce τάλπαι, sonat. Rem, praeunte D. Cangio, attigit Commentator; certum enim est, ut multis probat Mazochius, Capuam veterem ita vocitatem fuisse, ut a nova distinguetur; sed vocis vis et origo utriusque perinde ignota. Utcumque tamen etymon indicare pertentat Mazochius: a Germanicissicilicet vocibus *Var*, sive *Bar*, *Arx*, *civitas*, et *Olt*, *Vetus*, vocabulum *Berolassis* confari potuisse opinatur. Nihil hac conjectura felicius jam nobis succurrit.

BERQUARIUS. Vide in *Bercarius*.

* **BEROVARII.** Vide *Berroerii*.

BERRA, [Locus Campestrus.] Charta Ricardi Regis Angliae apud Sammarthanos in Archiepisc. Turonens. : *Et to-tum nemus cum alio nemore disiplante (deplantato) et Berra, et pratis, etc.* Alia apud Spelmannum in voce *Forestæ*: *Et quod Rex in foresta sua prædicta potest villas suas ædificare, Ecclesias instituere, Berras assartare, et Ecclesias illas cum decimis... cuicumque conferre.* [Vide *Beria* et Kennetti Glossarium ad calcem Antiquit. Ambrosden.]

* Locus dumis veribusque refertus; ibi enim de dumetis succedendis et de agro in culturam redigendo agitur. [** *Berra* idem est ac *Barta* et *Beria*, locus scilicet arboribus destitutus, dumetis vero et arbustis plenus, ab obso-

leta voce Germ. *Bar*, *Nodus*, unde *eine Bare*, *Locus calvus, calvitium. ADEL.*]

* **BERRETA,** BERRETUM, Capitum, capitis tegmen, idem quod *Birretum*. Execut. testam. ann. 1402. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 169. col. 2: *Pro uno Berroto de sanguine, xiij. sol. Turon. Pro una Berreta rubea, viij. sol. Turon. Italis etiam Beretta.*

* **BERRETINUS,** BERRETTINUS, Cine-reus, Leucophæus. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 102. B. in Vita B. Joannis Bonvisi: *Vestes quoque panni vilis, modici valoris et colore Berretino induebat.* Bullarium Carmelit. pag. 296. col. 2: *Clerici dicti Ordinis tunicas nigras de lana tinctas cum ejusdem coloris capuccio et scapulari, non Berrettinas aut griseas, et ad nigredinem tendentes.* Eadem repetuntur pag. 300. col. 2. n. 4.

* **BERRIATA,** Fasciculus. Formulae MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 29. v^r: *Occurrit... ducenti... unum mulum oneratum una Berriata feni,... atque a parte dicti vallati cum Berriata dicti feni projecta.* Vide *Trossa* 3.

* **BERRINIA,** Instrumentum rusticum, in Charta ex Tabul. Cassin.: *ij. asciæ, e vj. Berrinias, e x. sarclos, etc.* Nostris Bouhoche, Sarculus. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 255: *Lequel Mulot garni d'une Bouhoche à sacler feves, frappa icellui Larchier plusieurs cops.*

* **BERRIUM.** Vide in *Beria*.

BEROERII, Ital. *Berrovieri* quæ vox interdum sicarios, sceleratos et ruptuarios sonat, interdum Apparitores. Vide Joan. Villan. lib. 7. cap. 79. *Birri* vulgo dicuntur, seu *Sbirri*. Occurrit non semel hæc vox apud Rollandinum lib. 8. cap. 1. 2. 3. lib. 10. cap. 6. [et cap. 8. ubi Codex Estensis habet, *Barderium.*] *Beroorii* sive *Zaffones quidam*, lib. 11. c. 5. Aliud Chron. post Rollandin. ann. 1325: *In suo regimine mortuus fuit gladio capitaneus suorum Beroiorum Pontestatis Patavii.*

* Sed et a *Ribaldis*, ut ex Rollandino lib. 11. cap. 3. et 5. colligit Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. xvi col. 530. parum diversi fuisse videntur *Beroerii*, gens nempe audacissima, sine ordine in prælia ruens, et præcurrrens acies ad bellum compositas, non secus atque *Ussari* xvi nostri, ad omne nefas prona, atque in prædam potissimum intenta, cuius cupidine omnia audebat.

* **BEROARIUS,** Accensus, apparitor. Stat. Mutin. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. xvi col. 78: *Tenebit (Potestas) decem Beroarios armigeros, vestitos de eodem panno, etc.* Stat. Pallav. lib. 2. cap. 44. pag. 110: *Si vero miles corrierius, Beroarius, vel alia persona, cui per jus dicentes commissum fuerit ut ciapiat aliquem, etc.*

* **BEROUARIUS,** Eadem notione, in Stat. Mantua lib. 1. cap. 6. ex Cod. reg. 4620: *Habeat etiam (Potestas) vi-ginti Berouarios, quorum medietas sit armata corariis, etc.*

* **BERRARII,** Eadem notione. Instrum. ann. 1324. tom. 1. Hist. Dolphin. pag. 131: *Una cum pluribus aliis hominibus cum armis, Berruarii et clientibus.* Aliud ann. 1359. apud V. Cl. Fontanum de Antiquit. Hortæ pag. 416: *Duos Domi-cellas, octo bonos et sufficietes Berrua-rios, bonos et actos ad arma portanda.* Adde Rymer. tom. 2. pag. 191.

BERVERII, apud Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 41: *Berverios quodam, ut ad eorum persecutionem gentem nostram adverterent, callide præmiserunt.* Ex quo

emendandus Joannes Presbyter in Hugone de Cabilone Episcopo Leod. : *Habebat Episcopus suis stipendiis Bernarios et bidavros duo tela portantes. Legendum enim putem Bernarios, ut in vita B. Andreæ de Galeranno num. 10. Potestatem non latuit, quæ statim ad ejus comprehensionem Bernarios misit. Ubi perperam editum Bertarios. Berovarii, apud Petrum de Crescentiis lib. 1. de Agricult. cap. 6. et Ughellum tom. 4. pag. 864. De vocis origine, consule quæ habent VV. Cl. Aegidius Menagius et Octav. Ferrarius in Origin. Italic.*

* Indene vero, an a Gallico *Berruyer*, Bituricus, accersenda sit vox *Berruyer*, quæ armorum genus significatur, haud satis scio. Charta ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 206 : *Espées, Berruyers et autres armeures, etc.*

* **BÉRROTATA**, Vehes, plastrum apud Lugdunenses. Adversar. MSS. D. Aubret non semel laudati : *Pratum continens quatuor Berrotatas feni. Vide Berocata.*

* **BERRUARIL**. Vide *Berrooii*.

1. **BERSA**, BERSARE, BIRSARE, BERSARIL. *Bersæ*, Crates viminæ, seu sepes ex palis vel ramis grandioribus contextæ, quibus silvæ, vel parci undique incinguntur, ut nullus cervis, cæterisque feris ad egressum pateat aditus. Charta laudata a Spelmano : *Intra Bersas forestæ. Alia Henrici III. Regis Angl. in Monast. Angl. tom. 2. pag. 210: Pasturam 40. vaccarum,... per totam Bersam in foresta nostra. Eiusmodi Bersas silvarum sic describit Herimannus de Restautat. S. Martini Tornacensis cap. 25: Exclamansque juvenis, Etsi inquit, nihil aliud possum facere, saltem cervos istos de claustris eripiam, et liberos reddam. Dicit, statimque cum militibus currrens, gladiis evaginatis, fortissimam sepem illam, quæ de stipitibus facta cervos reclusos tenebat, abscidit, cervosque per agros dispersit. Ab ejusmodi cratibus mansit infantium cunis nomen, quas *Bers* et *Berceaux* vocamus, quod ex viminibus invicem contextis confectæ sint. Neque vocis origo a Greco repetenda, uti vult Casaubonus ad lib. 1. Strabon. pag. mihi. 32. [Armoricani Britonibus *Bers* est Prohibitio, *Bersa*, Prohibere. *Gwel berset*, Dies festus, quo prohibentur opera servilia : crates autem viminæ prohibent feras egredi locis iis cratibus circumseptis.] Vide *Berciolium* et *Brolium*.*

BERSARE, BIRSARE, .Venari, intra bersas forestæ venationem exercere. Charta Henrici II. Reg. Angl. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 768. qua confirmat donationem factam a Rogerio de Quincy Comite Wintoniæ Monachis Gerondonensis Abbatiæ, de tota savagine et omnibus bestiis silvestribus, quas habent in clauso de Kitt. ad Bersandum, renandum, capiendum, etc. Inquisitio de Forisfacturis super forestis Regis in Adit. ad Math. Paris : *Inquiritur de illis qui suspecti habitu sunt, vel soliti, ad intrandum boscos, parcos, vel forestas, causa Bersandi, vel alia damna faciendi.* [** Constat. Frider. I. Imper. ann. 1158. ex Radevico I. 26. apud Pertz. vol. Leg. 2. pag. 107 : Art. 22. Si quis venatus fuerit cum canibus venaticis, etc. Art. 23. Si quis per canes leporarios feram fugaverit, etc. Art. 24. Si quis lancea vel gladio feram percusserit, etc. Art. 25. Si quis Bersanda feram balista vel arcu occiderit, ejus erit.] Adde Fletam lib. 2. cap. 41. § 21. Berser, nostris idem sonat. Le Roman de Vacces MS. :

En bois sont cointement et Berser et vener.

Alibi :

Ars et saetes fist porter,
Et chien assaut, s'ala Berser,
As veneors et as vallez
Fist mener chiens et brachez.

Rursum :

Por soi deduire et par besoignes
Ala sejourner à Valognes,
Ne sai quant jours i a esté,
Par les bois cachié et Bersé.

Le Roman de Garin MS. :

Et en riviere ô les faucons alez,
Et en forest por chacier et Berser.

Alibi :

Chascun convint en son pays r'aler,
Li Empereurs en yet el bors Berser,
Droit à Sealis, où il seit demorer.

Alius Poeta :

Or sont mis quatre fil en la forés Berser.

Alius rursum :

N'afiert pas à danzel, n'a joine poigneour.
Qu'il laisse le besoing où sont li ameour,
Pour aler Bersellier, et estre veneour.

Le Roman de Girard de Vienne MS. :

Et la forest ou li Rois dut Berser.

Infra :

Par la sajete dont li Rois dut Berser.

Occurrit non semel.

BERSARII, BIRSARII, Venatores, vel parcorum et silvarum custodes. Recensentur ii ab Hincmaro de Ordine Palatii cap. 17. inter Palatii ministeriales. Gesta Consulum Andegav. cap. 1 : *Ex copia silvestri et venatorio victitans: humi-jusmodi homines, ut aliqui dicunt, Britones Brigios vocant, nos autem Franci Bersarios, sive Pedicarios dicimus.*

Putat Watsius vocem bersare, a Germanico *birsen* deducendam, quod est telo configere, quod venatores in silvis damas, et cervos telis configant, et perirant. [** Nostri etiam Berser dixerunt pro Telis configere. Vitæ SS. MSS. ex Cod. 28. S. Victor. Paris. fol. 228. v°. col. 1 : *Li rois commanda que l'on loist* (S. Sennen) *en un fust et le Bersast-on de saietes.*] Cui sententiae favere videtur Radevicus, qui *Birsare* vocabulo utitur duobus locis, in quibus præterea telo aut sagitta usos, qui bersabant, innuit, lib. 3. de Gestis Frider. cap. 26. *Si quis Birsando, etc.* [** Vide supra locum integrum.] Et lib. 4. cap. ult. : *In Birsando ipsem arcum tendit, spicula capit, implet, expellit : eligis quod feriat, quod elegeris ferit.* Spelmanus mavult a Bers Saxonico quod *lupum* significat, originem vocabuli desumendam ut, *bersare*, sit lupos insequi. Sed videtur bersare esse proprie venatorum, qui in silvis clausis seu parcis cervos et damas sectantur. Quæ quidem venationis species dicitur *venatio infra metas forestæ* in Charta Henr. III. Reg. Angl. apud Edw. Cocke in Littlet. sect. 1. [** Wachterus credit vocem *Bersare* a Gallico *Percer* esse ortam. Ihrius in Glossar. Suio-Goth. vocem, si Gothica fuerit, a Ferire, derivandam censem. ADEL.]

Neque aliunde, ni fallor, accersenda vocis Italicas, *Bersagliò*, origo, quæ album, seu scopum, ad quem sagittatores sagittas suas dirigunt, significat, apud Dantem in Parad. Cant. 26. et Matthæum Villaneum lib. 6. cap. 72. metaphoræ nempe ducta a venatoribus, qui *bersando* spicula sua in feras contorquent ac dirigunt. Inde postmodum mettere a *Ber-*

saglio Itali iidem dixerunt, pro *periculo exponere*, uti voces has usurpat idem Villaneus lib. 8. cap. 3. lib. 9. cap. 54. in fine, quod feræ, quæ in *bersis*, ac parcis inclusas sunt, venatorum spicula ac proinde mortem vitare vix queant. Sed et in libro MS. cui titulus *le Voyage d'Outremer du Comte de Pontieu*, hanc loquendi formulam reperio, *Mettre au bersel*, pro, *vita discrimini vel supplicio aliquem exponere* : *Après vint un jour que li Soudans fist une grant feste du jour de sa naisance; li cours fu grande. Après le mangier, Arcier et Turcoples vinrent au Soudant de Aumarie, et disent, Sire nos requerrons no droit. Il demanda Coi; et il disent, Sire un certif por mettre au Bersel. Il leur dist, Allez a le cartre, si prendrez celi ki mains puet vivre, etc.* Et infra : *Livres fu à son martire. Instructio pro carcere seu geola Castelleti Parisiensis ann. 1372. ex libro rubro ejusdem Castelleti : Et s'il est mis au plus et al gourdaine ou Berseil, ou en oublie, il doit autant que s'il estoit en la fosse.* In Catholico Armorico, *Bresel*, *Hæc guerra, exponitur. Vide Cl. V. Aegidius Menagii Origines Italicas pag. 152. et Oct. Ferriarium in Bersaglio.*

* Inde etiam arcessenda origo vocis Galicæ, *Bersail* vel *Berseil*, quæ ejusdem est significationis. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 281 : *Richart sadite arbalestre garnie d'un vireton tenoit et vouloit mettre à point pour prendre visée vers la bute ou Bersail, là où il tendoit à traire.* Rursum ibid. : *Butes ou Bersaux, lieu publicue et ordene pour traire de l'arbalestre.* Aliæ ann. 1398. in Reg. 153. ch. 220 : *Ils (les arbalestriers) avoient mis un blanc de papier ou autre chose au hault d'un Berseil de terre, qui est en laditte place.*

BERSURA, Jus bersandi in forestis domini. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 47: *Habet quoque in longo alneto Bersuram omnibus diebus, cum uno Milite, et suis Accinctoribus.*

* 2. **BERSA**, Corium. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. ** et Papia 7609. Glossar. in cod. reg. 7614. habet Bersam. Genes. 14, 2.]

* 3. **BERSA**, f. Cella vinaria, Gall. *Gellier*. Charta ann. 1080. ex magno Chartrul. S. Vict. Massil. : *Dedit ei de puro vino in Bersa xij. collaredos.*

* **BERSURA**, pro *Versura* Mensurae species, in vetust. Notitia apud Crescimb. lib. 2. Hist. S. M. in Cosmed. cap. 7. Vide alia notione in *Bersa*.

* 1. **BERTA**. Splendida. Acta SS. Benedict. sec. 3. part. 1. pag. 451. de sancta Berta : *Nata est eis filia, cui nomen imposuerunt Bertam, quæ interpretatur fulgida seu splendida.* Bert Germanus clarus, fulgens, illustris. Hadrian. Valles. lib. 8. Hist. Franc. pag. 482. relatis his Fortunati versibus :

Charibertus adest, qui publica jura gubernans,
Tempore presenti gaudia prisca referit.
Qui Childeberti retinens dulcedine nomen, etc.

Subjicit: *Quibus ex verbis judicari potest Lenem Francos Bertum appellavisse. Si quidem Fortunatus ait, Charibertum Regem Childeberti patrum sui, ut regnum obtinuisse, sic lenitatem, dulcedinemve morum, re et nomine referre.* [** Scriptio antiqua nominis est *Perakta*. Vide Grafium Thesaur. Franc. vol. 3. col. 209. voce *Berht*.]

* 2. **BERTA**, Cremonensibus nuncupatur *Carrocium*, seu currus in quo vexillum totius exercitus præcipuum imponebatur. Chron. Estense apud

chesnianis : *Si homo de Fay in dictis nemoribus Besanas apium invenerit, Ecclesiæ B. Mariæ erant. Id est, vasa apium.*

* Vel earumdem examen, *Besaine*, in Charta Theobaldi reg. Nav. ann. 1245. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris.: *Ausinc prenoient il (li sires de Monreal et le priex de Cort Anoul) par metié lou miel et le cire des Besaines, quant estoient trouvées en ces bois.* Consuet. Bituric. in Reg. Joan. ducis Bitur. ex ead. Cam.: *Item quiconques amaine Besaines à vendre à Bourges, il doit une Besaine, Bezanne, Bezanne, Bezeine et Bezenne, eadem notione.* Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 297: *Le suppliant avoit emblé environ six Bezennes ou paniers de mouchettes, qui bien povoient valoir chacune de six à sept solz.* Aliæ ann. 1460. in Reg. 190. ch. 69: *Le suppliant et Colin Vallée trouverent une Bezanne d'abeulles, la leverent, et en prirent tout le coupeau et miel de dedans.* Ch. pro piscator. Bitur. ann. 1408. in Reg. 207. ch. 138: *Item sont quites et exemps de tout eschaquet, vigneaux, troussees et Besannes.* Ovidius de Arte amandi MS. :

Ou il vait veoir ses Bezeines,
Qui sont de cire et de miel plaines.

* 2. **BESANA**, Vitulinum vel ovinum corium subactum. Leudæ major. Carrass. MSS.: *Item pro cargua de Besanis verrellis, iij. sol. Turon. D'une charge de Basanes rouges, etc. in versione Gall. ann. 1544. Vide Bazan et supra Bedanas.*

* **BESANS**, Nummus aureus, idem qui *Bysantius*: quod vide suo loco. Charta Gisleberti de Autot ex Tabulario monasterii B. M. de Bono Nuncio Rotomag.: *De his autem fecit mihi homagium et pro concessione dedit unum Besantum aurum.*

* **BESANTUS**, Eadem notione. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 2016: *Item ex dono Johannis de Ballolio militis unus Besantus valens septem libras Turron.*

* **BESAVUS**, Proavus, Ital. *Bisavo*, Gall. *Bisayeul*, *Beséel*, in Ch. ann. 1300. inter Probat. Hist. Brit. tom. 1. col. 894. Inquisit. ann. 715. apud Murator. tom. 6. Antiq. Ital. med. ævi col. 378: *Avis et Besavus meus tenuerunt ecclesia sanctæ Restitutæ. Besoncle et Besante, in Consuet. Brit. art. 562. Proavunculus, proamita. Vide Bisavus.*

1. **BESCA**. Vide *Becca*.

2. **BESCA LINGUA**. Itinerarium Jerosolymitan. Antonini Monachi: *Monasterium, in quo tres sunt Abbates scientes linguis Siram, Græcum, Ægyptiacam, et Bescam.* Vide *Becca*.

* **BESCAGERIUS**, Aleator, Gall. *Brelandier*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 509: *De publicis meretricibus, latronibus, rufianis et Bescaceriis expellendis de comitatu. — Item quod in civitate bon. multe publicemeretrices et latrones rufiani et rufiane Bescacerii et marochi sunt ad presens... ordinaverunt et providerunt predicti, etc.* [FR.]

BESCALMUM, vel **BESCALMUS**, Vestibulum, atrium, porticus species in plateau prosiliens. Charta Raym. VI. comit. Tolos. ann. 1220. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 270: *Anno quo supra, videlicet v. Id Aprilis in Bescalmo staris quondam Guars Gareri, dom. comes predictus præcepit Adelberto de Novis ut hanc cartam bulla ipsius dom. comitis confirmaret.* Ch. ann. 1231. inter Privil. Avenion. ex Cod. reg. 4659: *Factum fuit hoc in Bescalmo consulum, in præsentia omnium consulum.* Ch. eccl. Arausio.

ann. 1228: *Factum hoc in stari dom. episcopi in Bescalmo, in præsentia, etc.* Alia ejusd. eccl. ann. 1233: *Factum hoc in stari dom. episcopi in Bescalmo ante salam. Concordia inter abbat. et habitatores Anianæ ann. 1332. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 175: Determinamus quod dicti tres proceres... plenam potestatem habeant.... eligendi tres probos et sufficiens homines, qui videbunt et diligenter habebunt de aedificiis, hospitiis, aquiveribus, parietibus, viis, Bescalmis et carrierais villa prædictæ. Ex his facile est emendare quæ leguntur in voce *Betalinus*; sicutque ruunt conjecturæ ibidem propositæ.*

1. **BESCATIA**. Vide *Becca*.

* **BESCATIA**, Idem quod *Biscaça*, *Biscatia* *Bischatia*, Ludus aleatorius, Italis *Biscacca*, Gall. *Breland*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 303: *Item si quis mutuaverit ad ludum, seu occasione ludi, seu ad ludos, seu Bescatiam pro quacunque vice puniatur in L. libris bononiorum.* [FR.]

* **BESCAZARIA**, [Ludus aleatorius, Gall. *Breland*.] Statutum Communis Bononiensis ann. 1288. apud Ghirardacum lib. 9. Hist. Bonon. pag. 279: *Quod lusores azardi et Bescazariæ et incisores casei in ipsis scalis,... morari non possint, etc.* [Vide *Biscacia*.]

* **BESCHACARIA**, Vide *Biscaçaria*. [FR.]

* **BESCOLUMUS**, **BESCLMUS**, Alternatim cumulatus, supereminente cumulo alterna vice plenus, Gall. *Comble*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 96. ex Cod. reg. 4624: *Qualilibet persona teneatur et debeat mensurare castaneas siccas, pistatas et albas ad Besolumnum dando et mensurando unam eminam ipsarum castanearum Besculmam per unam eminam, et unam culmam et unam rasam pro uno festario castanearum earumdem.*

* **BESENAGIUM**, [Prestationis species.] Charta Willelmi Comitis Cabilonensis ann. 1180. in Bibliotheca Clun. pag. 1441. et apud Gallandum de Franco aaldo, et Chiffletum in Beatrice Cabil. pag. 40: *Quod in villa Paredi, et universa terra ejus, non habeo talium, vel porcellagium, vel missionagium, seu annonagium, vel carredum.* Vide *Bisene*.

* Ea, ut videtur, quæ ex apum alveariis, *Besanæ* dictis, percipitur, nostris etiam *Besenage*. Charta Phil. Pulc. ann. 1298. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41: *La vile de Oyson et de Chinon,... le fouage d'ilec, les cens, la hale, la paterie, les Besenages, les blez de Coulon,* etc. Vide supra *Besana* 1.

* **BESENE**. Vide *Bisene*.

* **BESILAMENTUM**, Detractio, detrunctatio, a veteri Gallico *Besiller*, *Mutilare*, *sauciare*, *Estropier*, *mutiler*. Rymer. tom. 8. pag. 27. col. B.: *Acaliorum quorumcumque procurationalis falsorum indictamentorum, rausuris sive Besilamentis rotulorum, etc.* Vide *Besilum*.

* **BESILIUM**. S. Audioenus lib. 2. de Vita S. Eligii cap. 37: *Cum corpus ejus delatum esset ad sepulturam, remansit fortuitu in loco quo jacuerat, rachina caprina ex Episcopio valde optima, quæ nimirum in Besilium fuerat pridie supposita feretur, etc.* Quo loco *Besilum*, scamnum significat, duplex, cui feretrum impositum erat. Vide *Besilum*.

Quæ porro fuerit vocis obsoleta, *Besil*, apud nostros, notio, non omnino planum est assequi; nisi idem sit quod *Besel*, de qua voce diximus in *Bersa*. Occurrit illa, ut et *Besiller*, non semel apud Guill. Guiartum in Histor. Francor. MS.:

Quæ pais fut si outrement.
Qu'il n'i ot Besil ni maçacre.

Infra :

Mainte bonne ville Besillent,
En allant la contrée essillent.

Ann. 1274 :

Grant duel en maine la Reine,
A peu qu'ello ne s'en Besille.

Ann. 1284 :

Car huis et portes en refraignent,
Besillent tous ceus qu'il staigent.

* Ex his locis conjiceret est, mea quidem sententia, *Besiller* idem esse quod *mutilare*, alicuius membra debilitare, Gallis hodie *Mutiler*, *Estropier*, *Blesser*: non arridet ergo *Cangii* conjectura, qui vocem *Besiller* cum voce *Berser* idem esse opinatur. Vide *Besilamen-tum*.

* Ex quibus *Besiller* potius *Vexare*, molestare, depravari quam *mutilare*, sonat, quod ex sequentibus rursum patet. Contin. Guill. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 729: *Porce qu'il sont estrange, et sans recet, il ne poront durer, ains se Besilleron.* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 149. Chartoph. reg. ch. 126: *Le suppliant veant que on avoit ostée l'espée de son serouge, et que on le lioit et Besilloit, etc. Faire besestre, fune, quæ nautis *Issas* vel *Drisse* dicunt, uti, apud Guill. Guiart. ad ann. 1304:*

Cil des galies font Besistre,
Qui es haus mas pas ne messiéent.

* **BESOGIUM**, Securis duplice habens aciem, in Consuet. monast. de Regula laudatis in voce *Bisacuta*, ubi frustra *Cangius* putat legendum *Besogium*: nam *Besog*, unde *Besogium*, nostris usitatum fuit, pro ligone, Gall. *Bèche*, *pioche*, *houë*, serpe. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 187: *L'un des varlés du suppliant eust feru ledit Cayphas d'un cop de Besog, jusques à grant effusion de sang, etc.* Aliæ ann. 1411. in Reg. 165. ch. 211: *Unum instrumentum feruum, vulgariter vocatum Besog, cum quo dumos et vespres.... stirpare Bernardus intendebat.* Rursum aliæ ann. 1452. in Reg. 181. ch. 75: *Icellui Raymont print ung Besog sur son col, etc.* Hinc mutata libra b in v. *Vesoch*, eodem intellectu, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 188. ch. 46: *Icellui Anthoine tenant en sa main ung Vesoch, autrement Trinquebasson, etc. Besolz et Besoutz*, in Lit. ann. 1469. ex Reg. 197. ch. 88: *Ung harnois, dit Besolz (infra pluries Besoutz) selon l'usage du pays, (Agenois) qui est ung harnois de fer invasible, très-fort, à ung grant manche, et fait pour couper les buissons.* Sed et huic proxima est vox *Besouch*. in Lit. ann. 1458. ex Reg. 182. ch. 146: *Ung baston ferre, appellé Besouch.* Varie rursum effertur. *Besay*, in Lit. ann. 1474. ex Reg. 195. ch. 1244: *Le suppliant trouva à l'entrée de l'ostel derrière la porte ung Besay,.... et dudit Besoy (sic) cuida donner sur la teste d'icellui Fortamer.* *Besaye*, in aliis ann. 1481. ex Reg. 209. ch. 118: *Le suppliant assist d'une Besage sur la teste d'icellui Thogon, dont il cheut à terre.* *Besoche* p̄tarea, *Bezoche* et *Besoiche*. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 113. ch. 112: *Le suppliant fery icellui Colin d'un hoieu ou Besoiche entre deux espalues.* Aliæ ann. 1387. in Reg. 132. ch. 112: *L'exposant getta contre le dudit Mathe Aubereau sa Besoche ou besche, de laquelle il avoit ouvré (es vignes) la journée.* *Une Bezoche ou*

pioche à labourer vignes, in Lit. ann. 1462. ex Reg. 198. ch. 582. *Bosoche, dont l'en provigne les vignes*, in Lit. ann. 1380. ex Reg. 118. ch. 18. Vide *Bessa*.

* **BESOND**, Nummi genus, forte idem qui *Byzantius*. Acta S. Maii tom. 1. pag. 64. E. ex vetustissimo Instrumento [**] recens esse scribitur in *Tastart*]. Et promittuntur pro pretio viginti tria scuta in *Salutis, Tastarts et Besonds solvenda*.

* 1. **BESSA**, Rivi vel fluminis alveus, canalis per quem aquæ decurrent. Charta Ysemb. de castro Allionis ann. 1190. in Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 187. v°: *Dederunt insuper ornem piscationem, quæ veniet ad eorum (monachorum) molendina... hoc solo retento, quod si balena, aut marsupia, vel spiculus in ipsa Bessa capti fuerint, ipsius (Ysembergi) erunt*. Vide supra *Besale, Besse*, Instrumentum piscatorium, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 58: *Le suppliant prist une Besse à quoy on pesche, etc. Si tamen leg. non sit, on besche, pro on pesche; quo casu idem esset, quod mox in Bessa 2.*

* 2. **BESSA**, Ligo, nostris etiam *Besse, Bayche, et Beysse*. Charta ann. 1284. in Chartul. Thenol. fol. 14. v°: *Dicebamus quod quotienscumque terræ.... excolebantur ab habitantibus in dicta villa de sancti Petri monte.... cum carrucis, seu equis vel animalibus ipsorum habitantum, seu cum Bessa, etc.* Alia ann. 1310. ex Chartul. S. Vinc. Laudun. *: Qualiter cumque colantur terræ, sive cum equis, sive cum Bessa, etc.* Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. Chartoph. reg. ch. 190: *Pierrat dépouilla son mantel,... et prist une Besse qu'il avoit à deux mains, etc.* Alia ann. 1417. in Reg. 169. ch. 507: *Guillaume Leupson pourre homme serrurier.... ala à Crespy en Lanois, pour vendre Besses, et autres denrées de son mestier.* Alia ann. 1443. in Reg. 176. ch. 274: *Icellui Geraulit, qui avoit en sa main une Bayche ou Beysse,... donna à icellui Anthoine Garnier de luditte Baysse ou Beysse un coup ou deus sur la teste, Une marre au Beysse ferrée, in aliis Lit. ann. 1468. ex Reg. 194. ch. 321.* Unde *Besser, pro Bécher, ligone fodere*. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 206. ch. 1031: *Pierre Guynebert envoya deux compagnons Bessans ou pionniers, pour faire ung fossé. Et Besson, fossor, cuius opus Bessonnerie nuncupatur.* Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168. ch. 259: *Blaise Helouin Besson ou pionnier, etc.* Alia ann. 1454. in Reg. 191. ch. 71: *Le suppliant et Jehan Camyn Besson estoient et besongnoient de leur mestier de Bessonnerie en ung certain pré.* Vide *Becca* [* et supra *Besgium*].

* **BESSA**, Arvernis Lémovicensis Besse, idem quod *Pascua*.

* **BESSAGUM** scriptit Stephanus pro Bisbeigi, quod est polipodium. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **BESSATUM**. An eadem notione qua *Bessa*? Inventarium Recognitum de Vouta in Diocesi Vivar. tom. 2. fol. 851: *Confrontat cum terra Johannis Fano, et Antonii Chonneti quodam Bessato medio. Iisdem fere verbis iterum occurrit.*

* Locus humili, paludosus, dumetis et vepribus plenus; idem quod supra *Baissa*. Vide in hac voce. Neque aliter intelligenda vox *Bessa*.

* **BESSIM**. Βιμεμβρ. Suppl. Antiq.

* Castigat. in utrumque Glossar: *Bes, indeclinabile quidem est, sed antiqui bes-*

ses conscripserunt, et Besses et Bessem dicunt.

* **BESSUM**, Genus vehiculi. Papias.

* **BESSUS**. Mar. Vergili Epitom. IV. ap. Maium. Classic. Auctor. tom. 5. pag. 120: *Bestia dicitur de Bessu, hoc est more feritatis. Confer Bibuscus. Bessus, Ligo, vide in Becca.*

* **BESTAGIUM**, a Gall. *Bétail*. Pecus. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 43: *Ab eisdem (Britonibus) emebat et emit animalia seu Bestagium, quod deinde occisum, tam ipsis Britonibus, quam aliis emere volentibus, vendebat.*

* **BESTALE**, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 274: *Cum... dictus Symonetus Bestale seu prædam dictæ villaæ in pabula seu pasturagio ejusdem villaæ, causa pululandi, duxisset, etc.* Vide *Bestiale*.

* **BESTALINUS**, Iter tortuosum, ut videtur. Nostris olim *Bestors vel Bestorte*, idem omnino sonabat quod jam *Chemin oblique et tortueux*. Ovide MS. apud Boarium:

Et tant fist les chemins Restors, etc.

Unde pro *Bestalinus* legendum puto *Bestorinus*, in Edicto Johannis Regis Franc. ann. 1357: *Quod possint et valeant... mundare, et auferre femoraria, sucos, et alias orduras, prout indigebant, reparare que grada, thes et Bestalinos, passus, pontes et itinera ipsius castri.* Hinc etiam emendare licet aliud ejusdem Regis Edictum ann. 1351. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 480: *Habeant potestatem cognoscendi de viis publicis et itineribus reparandis, de cleris, edificiis et tabulariis Bescalinis, in dicto castro. Nisi forte aliqui magis arriditerit vox *Bestalinus* pro stabulum, Gall. Etable.* [* Vide supra *Bescalum*.]

* **BESTALLUM**, Idem quod *Bestale*. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 94. Chartoph. reg. ch. 42: *Cepit in domo liberorum Favrelli unum bovem, et certa alia bona, et Bestallum in aliis locis.*

* **BESTANGIUM**, Controversia, contentio, lis, Gall. *Contestation, procès, olim Bestant, unde Bestancier, Contendere, litigare*. Charta Raynaldi episc. Tullens. ann. 1179. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 555: *Præterea idem Guiardus quoddam carruagium, quod erat in Bestancio, et quod hactenus crantare noluerat, in presentia nostra crantavit.* Charta Guill. episc. Metens. ann. 1267. in Chartul. Campan. fol. 414. col. 2: *Faisons savoir à toz... que de totes querelles et de touz Bestans, qui sont et peuvent eistre antre nos et noble homme Ferri duc de Loraingne et marchis, etc.* Eadem leguntur in Charta Ferrici ejusdem. ann. ibid. Pactum inter Henr. comit. Luxemb. et Trevirens. ann. 1302. tom. 2. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 15. col. 2: *Et après de dettes et des Bestans, ke nostre sougis ont eu az diz citains jusques aujourd'hui, nous en ses bons moyens.* Charta ann. 1239. in Chartul. S. Petri de monte: *Et se nostres frères li clers en voloient Bestancier, nes chalangier, nos ne leur en seriens ne en awue, ne en consoil, ains nos peneriens en bone foit que li aumone ceist (i. e. cest-sat).* Vide supra *Bastancum*.

* At vero *Bestance*, apud Villehard. paragr. 75: *Bestance i ot assez d'unes choses et d'autres, Italicum est Bastanza, Gall. Suffisance, abundance, copia. Bestens autem, Tempestas incongruens, incommoda, Gall. Mauvais temps, in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam.*

Comput. fol. 5. v°: *Se Bestens n'estoit, c'est assavoir des grans gelées et des grans eauies, etc. Stat. pro molendinariis Paris, ibid fol. 20. v°: Ly musnier de grant pont... ne peuvent prendre aux bourgeois, ne en Bestens, ne hors Bestens, ne en esté, ne en yver, que de ung septier ung rez boessel.*

* Vox Igitur *Bes*, apud nostros olim alteri adjuncta, ejus significationem in malam aut etiam pejorem partem detorquebat, quod et in *Bestornatus* advertere etiam licet. Hinc *Besivre* eum dicebant, qui vino obrutus erat. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 447: *Quant le suppliant et autres de sa compagnie virent qu'il estoit ainsi Besivre, ei qu'il ne savoit qu'il disoit, commencerent à rire, etc. Et Mener à Besloy, pro A lege seu a recto abducere, usurpabant. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:*

*Lues qu'en bouche ont décré et loy,
Tout le mout mainent à Besloy.*

L'Ordene de Chevalerie MS.:

*D'autre gent de mauaise loy,
Qui nous mettoient à Besloy.*

* Hinc, ut opinor, *Besucher, Parcere, vulgo Epargner, ménager*. Guill. Guiartus:

*Li chapples commence hydeus;
Car cil des Frans pas ne Besuchent
Soudoiers d'armes, qui trébucotent.*

* **BESTARCHA**, Dignitas ex illustrioribus in aula Constantinopolitana. Vide *Biotapyan* in Glossario mediae Græcitatatis.

* **BESTEHOOFD**, Praestantior supellex, quæ post obitum vassalli domino debetur, idem quod *Melius catalum*, Anglis *Heriotum* dicitur. Vide in his vocibus. Charta Ferrandiet Joannæcomit. Fland. ann. 1284. in Suppl. ad Miraeum pag. 96. col. 1: *Omnes illi de octo virscarniæ manentes infra officium Brugense, qui ad scabinagium pertinent,... quiti sunt et liberi in perpetuum de servitute quadam, quæ vocatur Bestehoofd, quamdiu infra dictum officium Brugense manserint ad dictum scabinagium pertinentes.* [* Germ. *Besthaupt*.]

* **BESTELETA**, diminut. a *Bestia*. Arest. parlam. Paris. ann. 1321. 9. Maii ex Reg. *Olim*: *Item unum cyphum... esmaldataum de armis Franciæ et de Besteletis, pretio lx. librarium.*

* **BESTEMIE**, Troje. Glossar. Isid. Ubi Grævius inter varias, quas refert, lectiones hanc præfert: *Bestie maje, Troje;* ut *Bestia maje dicta pro majali*. Est autem Majalis bestia porcus sic dictus, eodem Isidoro teste, quod Deæ Majæ sacrificaretur. Vide *Majalis* et Grævium loco citato.

* **BESTEONEM**, Vide *Boteonem*.

* **BESTIA**, Equus vel jumentum quo quis vehitur: quomodo *Beste etiamnum usquam, Equitatura*. Hugo Flaviniac. in Chrón. pag. 245: *Quid enim referam... fulmen ante conspectus nostros cecidisse, ita ut Bestia cui sedebam igne ipso ustulata, etc.* Utitur ibi semel ac iterum.

* *Hinc Marcheant de Bestes*, Equorum negotiator, in Charta ann. 1296. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 247. v°. col. 1.

* **BESTIA BISA**, Fera venatica cinerei coloris, ut aper, etc. Charta anni 1350. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 316: *Excipiendo captionem grossorum animalium seu ferarum, quæ communiter Bestiæ bisæ vocantur.* Vide *Eisus*.

* **BESTIA BLANCHA**, Lanigera, ut ovis, agnus. Chartul. Corb. sign. Cæsar fol.

101. r^e: A esté donné congé... pour mener pasturer leurs blanches Bestes à laynes en prez de messieurs de Corbie.

* BESTIA BOVINA, in Charta ann. 1299: *Pro qualibet Bestia bovina de die solvant denarios duos, et de nocte quatuor.*

* BESTIA FERRI. Beste de fer, dicitur quæ domino non perit. Belloman. MS. cap. 68: *Mes se je baille ma vaque ou mes brebis en cel maniere, que tout li fruits furent mien, pour prest de deniers ou d'autres choses, et les bestes moroient sous le coupes de chelui, qui de par moi les avoit en warde, et je les voloie ravoir par che que il fu convenanchie, che seroit usure; et de celes usures appelleon Bestes de fer, pour che que elles ne puient morir à leur seigneur.* [** Dicitur etiam *Socida ad salvum capitale vel ad caput salvum*. Vide in *Socida* Andr. Sunes. Leg. Scan. lib. 16. cap. 17. Confer Rosenwieg. Histor. Jur. Dan. § 60. et Mittermaier. Princip. Jur. Germ. § 293. Germ. *Eisernviehvertrag*.]

* BESTIA Grossa, in Historia Arvern. tom. 2. pag. 86: *De qualibet Grossa Bestia, qua portabit trussellum vel mercaturam levabuntur xx. Claromontenses.*

* Jumentum. Occurrat præterea in Stat. crimin. Saona cap. 42. pag. 91.

* BESTIA MAJA. Vide Bestemix.

* BESTIE TRAGINI. Veterina, ab Hispano *Tragin*, Vectura, Gall. *Bête de Voiture*. Concil. Hisp. tom. 3. pag. 382. ex Epistola Alexandri III. PP. ad Episcopos Hispaniæ.

* BESTIA TRAHENS, Aratoria præcipue, quæ et *Animal de labore* nuncupatur; tametsi potest intelligi de ea, quæ currum trahit. Charta ann. 1240. in Chartul. Campan. fol. 365. col. 1: *Præterea statuimus, quod si de singulis Bestis trahentibus nobis et domino regi xij. denarios annuatim in festo S. Remigii persolventur: homo vero qui pecudem trahentem non habuerit, xij. denarios eadem die similiiter persolvet.* Comput. de bladis comitat. Campan. ann. 1348: *Des cornages de Bestes trahens de Montigny, 10. razeaux, 2. bichots.* Vide in *Cornagium*.

VENARIA MAGNAM BESTIAM, nemque cervos, damas, apros, etc. Vetus Inquisitio de foresta, in Regest. Philippi Aug. f. 114: *Viderat dictum Robertum venari in eadem foresta ad Magnam Bestiam.* [** Vide *Fera forestæ* in *Fera* 3. et Mittermaier. Princip. Jur. Germ. § 216.]

BESTIA MORTUA. Charta Will. de Calviniaco ann. 1212. in Regest. Philippi Aug. f. 74: *Præterea eidem Domino Regi et heredibus ejus quito in perpetuum omnem chaceiam ejusdem forestæ, et Bestiam mortuam.*

BESTIALE, BESTIALIA, Gall. *Bestail*, Pecudes, apud Michaëlem Madium de Barbezaniis in Hist. cap. 20. 21. [Et in Appellatione B. Episcopi Albiensis ad Regem relata inter Instrum. tom. 4. nove Gall. Christ. col. 1. A.]

* BESTIALIS, Rusticus, stolidus. Barrelet serm. in Domin. 4. Advent: *Quidam Bestialis misit quandam famulum cum uno barileto satis magno, ut daret ei de vino pretioso. Quod videns dominus rusticatatem illius civis, etc. Nostris Abestir, aliquem quasi bestiam alloqui, pro stolido habere. Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 340: Vous me Abestisez fort, et vous mocquez trop de moi.* Vide mox *Bestialitas*.

* BESTIALITER, Bestiarum more. Martenii Itinerarium litterarium tom. 2. edit. 1724. pag. 362. ex Itinere Indico Balthazaris Springer.

* BESTIALITAS, Besterie, in Glossar.

Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Utitur Rabelais. lib. 1. cap. 9. pro Stupiditas, Gall. Bêtise. Vide supra *Bestialis*.

* BESTIAMEN, ab Ital. *Bestiame*, Pecus, Gall. *Bétail*. Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 979: *Facinus Canis capitaneus... ivit versus partes Brixianas, et reliquit quasi totum planum Bergomi consumatum victualium et Bestiaminum a labororio.* Stat. Mantua lib. 1. cap. 139. ex Cod. reg. 4620: *Ordinamus quod.... blada, legumina, Bestiamina.... extrahant non possint de territorio Mantuanu.* Stat. Vallis Ser. cap. 67. ex Cod. reg. 4619. fol. 117. v^r: *Possint ire per totum montem.... cum suo Bestiamine ad pascullandum.* Adde Statuta castri Redaldi lib. 1. pag. 22. v^r. Cadubrii cap. 95. etc.

* BESTIAR. Idem quod *Bestiare*, Pecus. Charta Amalr. dom. Montisf. ann. 1224. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 286: *Ita tamen quod de cetero vestra animalia et vestrum Bestiar in dicta pascua pascant, et... nulla alia animalia vel alii Bestiar in dictis pascuis pascere possint.*

BESTIARE, Pecus. Fori Osca ann. 1247. fol. 31: *Si vero Bestiare extraneum, sive oves, transitum fecerit per terminos alij cujus Infanctionis, etc.* Vide *Bestagium* et *Bestale*.

1. BESTIARIUM, *Liber de bestiis compitus, vel locus ubi bestiæ morantur, Ugutio et Joanni de Janua.*

2. BESTIARIUM, Pecus, *Bestail*. Liberates Regni Majoricar. ann. 1248: *Non donetis carnaticum de vestro Bestiario omni tempore, etc.* [Charta Berardi et Raimundi Consulm Tholosæ ann. 1192. in lib. MS. Consuetud. et Privileg. urbis Tholosæ f. 29. v^r. e Biblioth. D. de Crozat: *Causa spaciandi et trepandi et passendi ab omni Bestiario et ab omnibus animalibus.* Haud semel occurrit in Chartis Archivi B. Mariæ Piperacensis.] Vide *Adularius*.

1. BESTIARIUS, *Venator bestiarum.* Glossar. Isid. et Vetus Gloss. San-German. MS. n. 501. [** Vide Forcellin.]

2. BESTIARIUS, ut *Bestiarium* 2. Pecus. Charta Jacobi reg. Aragon. ann. 1232. in Chartul. Campan. fol. 549. col. 2: *Ubique sui Bestiarum et ganati franche et libere et salve ac secure pascantur.*

* BESTINUS. [Tyrannus, crudelis. DIEF.]

BESTIONES, *Tiraces.* Ita Glossæ Isidori. Italis *Bestione*, est bestia grandior.

* BESTIRIUM, Mendoza pro *Bestiarum*, in Glossis Isid. in voce *Bellus*, ad quam si lubet Grævum consule.

* BESTITURA. [Pro VESTITURA, INVESTITURE: « Et Bestitiram habente per ipsa epistola domini imperatoris (*Fonjoncouse, Aude*, an. 894. mus. arch. dep. p. 12). »]

BESTIUS, *Instar bestiæ*, Joanni de Janua. Commodianus Instr. 34:

Non requiris eam, sed sic quasi Bestius errans.

[Epistola Henrici Clerici Pomposiani XI. sicc. scripta in Diario Italicu B. de Montfaucon pag. 82: *Quis igitur tam ferreus, quis tam immutis, tamve Bestius excors, etc.* Eadem habes tom. 5. Annal. Bened. pag. 323. et apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 370. D. de varia fortuna Ernesti Bavariae Ducis:

Bestius ille gigas terra jumenta virosque Prosternit, etc.

Utitur etiam Persius Satyra 6. Vide *Bellus*.

* BESTORNATUS, Male versus, Gall. olim *Bestourne*. Litteræ Joannis Abbatis

S. Genovefæ Paris. ann. 1350. pro capella S. Yonis. Paris. : *In quadam magna platea sita in parrochia S. Benedicti Bestornati in quadrivio vicorum Nucum, et Fera et dicti magni vici S. Jacobi. Bestornata olim dicebatur hæc parochialis Ecclesia, quod ejus majus altare tunc temporis spectaret Occidentem, cum ex ecclesiastica consuetudine Orientem spectare debuisse. Nunc contraria ratione dicitur S. Benoît le Bien tourné, quod ad Orientem translatum sit majus altare, cum instaurata est Ecclesia. Dicta etiam fuit Bestornata propter hanc majoris altaris in duobus locis collocationem.* Vide Sauval. tom. 10. Antiquitat. Paris. pag. 410. et Borellum in Thesauro Antiquit. Gallic. ad vocem *Bestourner*. Confer supra *Bestancium*.

* *Mestourné*, pro Plus æquo parvus, in Consuet. Genovef. MSS. ex Stat. ann. 1300. fol. 8. v^r: *Pain mestourné, c'est-à-dire, pain trop petit.*

* BESTUM, f. *Jus pascendarum bestiarum in silvis.* Hist. Harcur. tom. 4. pag. 1928: *De feodo de Pewerel Henricus tenet in eodem tres virgatas terræ et habet Bestum in foresta de Leicester.* [** Mendum pro *Pastum*. Vide *Pastio*.]

1. BETA, *Pellis lanata.* Gloss. S. Bened. cap. de Vestimentis: *Pellis lanata*, Baïta, Glossæ Regiæ MSS.: Baïta, Pellice. Gloss. Græc. Lat.: *Αρνάς, τὸ προβάτιον δέρμα, Pellis lanata.* Zacharias Calliergus in Schol. ad Theocr. Id. 5: *Baītav λέγουσι τὰ ἐκ κωδίων συνεργάμενα περιβόλαια.* Ubi Baītav, τὴ διθέπεαν, την συνύπαν interpretatur. Tabularium S. Martini de Campis: *Agnina pelicia, et nocturnales, qui vulgo Betas dicuntur.* Hodie etiam *Betas* vocant Bellovacenses, cuculliones nigri coloris, quibus caput in mortuorum obsequiis viri operiunt; de quo more agit Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 6: *Similiter et viri obiecto capite, ut in equeis uxorum mos est.* Vide *Nocturnales*.

* 2. BETA, Rivi alyeus, canalis, ut videtur, idem quod supra *Besale*. Charta ann. 1219. in Reg. feud. Aquit. sign. JJ. rub. fol. 46. r^e. ex Cam. Comput. Paris.: *Quadraginta solidos super Betam de la Bersada annualiter assignavit, ita quod ecclesia S. Macharii illos xl. solidos de prima piscatione, quæ in Beta de la Bersada piscabitur, sine contradictione aliqua percipiet.* Beta, pro *Bara*, vide supra in hac voce. Nostri vero *Beter*, dixerunt, pro *Emmusele*, Capistrare, os obstringere. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

Quant batu l'orient et Beté,
En la fournaise l'ont jeté...
Et comme un ours batre et Beter.

* 3. BETA, æquivocum est ad herbam et ad litteram et ad panem, Gall. Tortre. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120.

* BETACIUS, Insulsus. Papias MS: *Beta oloris genus. Belacius derivatur inde, Insulsus.* [** Vide Forcellin. in *Beta* et *Betaceus*. Addre Priscian. lib. 3. in fine, *Papiae auctorem*.]

BETAGII, apud Hibernos, dicuntur Laici ascripti glebae Ecclesiasticae. Charta pro Prioratu S. Andreas in Hybernia, tom. 2. Monastici Anglic. pag. 1019: *Terras et tenementa nostra in Ultonia, cum dominis, dominicis servitiis, redditibus, tam liberorum, tenentium, firmarum, quam nativorum, et Betagioreum cum Nativis, Betagiis, cum eorum sectis, etc.* Liber niger Eccles. Lismorens, apud Jacob. Warœum in Antiquit. Hibernicis cap. 30: *Memorandum, quod qualibet caruca de*

Betagii, quolibet anno debet arare *Dominum* (Episcopo) unam acram ad seismam avenarum, etc. Item *Betagii* debent trahere *Blada Domini*. In Charta Edw. II. Regis ann. 1316. distinguuntur a Tenantibus. Unde vero sic dicti, videtur ignorasse idem *Waræus*, contentus annotasse vocem esse labii Hibernici.

* **BETAGIUM**. Vide infra *Binum*.

BETALIS. Fragmentum Petronii cap. 58: *Curabo longe tibi sit comula ista Betalis, et dominus dupondiarius*. [ubi *Betalis* idem videtur quod *Mollis* instar betæ. Quidam legunt *Bessalis*.]

* **BETATUM VINUM**, f. idem quod *fecatum*. Vide in *Vinum*. [** *Legendum, Botatum*. Vide in *Vinum*.] [** *sive Vetus*.]

* **BETFRERIUS**, Turris altior in urbibus, vulgo *Beffroi*. Charta ann. 1223. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 231: *Apud Silvanectum quadraginta solidos censuales de duabus dominibus, satis juxta Betfrerium civitatis Silvanectensis*. Cum autem in ea turri pendere solet campana, cuius pulsus cives convocantur, aut nunciantur adventantes hostes; hinc *Beffroy* usurparunt pro eo, quod nunc *Tocsin* vocatur. Lit. remiss. ann. 1479. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 294: *Aucuns du village de Môonthely se prindrent à sonner les cloches de l'église par maniere de Beffroy, pour assembler le peuple dudit lieu*. Vide *Belfredus*.

* 1. **BETH**, *sive Bora, mola olearia*. Paupias MS. [** *Bata* in cod. reg. 7609. Vide *Batus*.]

* 2. **BETH**. Stat. pellipar. Berolin. ann. 1280. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 633: *Tercio, quod nullus ponat dolium Rosine, quod Beth est interpretatione*. [** In German. : *Dat nyman sal setten ein Bethbat, etc.* In margine *Bethboth*. Saxon. ant. *Beth*, *Balneum*, *lava-crum*.]

* **BETHLEEM**. Charta Philippi I. reg. Franc. ann. 1070. inter Instr. tom. 12. Gall. Christ. col. 18: *Gualtherus abbas loci qui vocatur ab antiquis Bethleem sive Ferrarias, etc.* *Bethlemitense monasterium*, in Bulla Paschalis II. ann. 1103. ibid. col. 15.

BETHLEMITÆ, Monachorum secta, de qua sic Matth. Paris ann. 1257: *Concessa est mansio Fratribus Bethlemitis in Cantabrigia,.... quorum habitus similis est habitui Prædicatorum. Signatur autem capa eorum in pectore quadam stella rubra, 5. radius crinita, in cuius medio quadam rotunditas est aërei coloris, proprie stellam, quæ apparuit in Bethleem nostro Domino*.

* **BETHPHANIA**. Bareleta serm. in Epiph.: *Hodierna solemnitas... tribus vocabulis decoratur: 1°. Epiphania, 2°. Theophanía, 3°. Bethphania... Bethphania, a beth, quod est domus, et phanos, appariatio; quia revolutis xxx. et uno anno ad nuptias fuit invitatus (Jesus)*.

* **BETINUS**, Venter. Barel. serm. in fer. 5. hebdom. 1. Quadrag. : *Si vis a principe gratiam petere, stomacho prius confortari, quando confortavit Betinum, sine vino nihil fit*.

BETIU, **PETIU**, sic enim varie scriptum reperitur in Traditionibus Fuldensibus, ubi inter vestes Ecclesiasticas vel certe ministeria sacra recensetur, lib. 1. pag. 459: *Duae capsæ,... patena 1. et 6. vela-mina, casula cum alba, 3. Petiu cum tribus capitalibus, 2. vasa ad ministrandum, etc.* Pag. 472: *Betiu 3. pulilli 5. sedalare 3. mappæ 2. manutergia 1. bechin 1. pelvis 1. etc.* [** *Bed*, Lectus, secundum Graff. Thesaur. Franc. vol. 3. col. 58. In Harm. Evang. Saxon. pag. 166. lin. 17. Ped a

est tunicam, Ev. Ioh. 19. 23. Germ. Superior. *Pheit*, Camisa, indusium, ap. eund. Graff. vol. 3. col. 337.]

* **BETO**. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. : *Datum. Item Nicolao le Rogier pro Betone, iiiij. sol. Semel atque iterum ibid. legitur.*

BETOLA. Contract. datior. Bergom. lib. 4. c. 41: *Quod Betola et tabernæ possint teneri ubique in locis consuetis.* [** *Italis Bettola, Cauponula*.] [** Vide Murat. Antiq. vol. 2. col. 1155.]

* **BETORACES**, ἔκασθαι, Spinæ. Suppl. Antiquarii. [** In Gloss. Lat. Gr. est *Betoræs*, Vulcan. legend. censem. *Bepres* pro *Vepres*.]

* **BETRESCHA**. Vide *Bretachia*.

* **BETRICUM VINI**, Jus vinum divendendi: cessantibus aliis quibuscumque, idem quod *Bannum vini*. Vide supra in hac voce. Charta ann. 1327. in reg. 74. Chartoph. reg. ch. 492: *Item inventit dictus commissarius, quod habemus ibidem betricum vini seu bannum quolibet anno, una cum nobilibus pariariis dicti castri. Sed forte leg. *Betatum*, pro *Velatum*.*

* **BETTA**. Vocabul. Lat. Germ. Twing. MS. : *Bete der geburen, Beta vel precurria*. Charta ann. 1396: *Districtu, banno, ..., molendinis, stura, Beta, ungelita, exactio, etc.* Vide *Bettvoita* [** et *Bede*, ubi addend. Grimm. Antiq. Jur. pag. 297.]

* **BETTVOITA**, Advocatio precaria, German. *Bittwogtey*. Christophori Mulleri Introductio in Hist. Canonizæ Sand-Hip. apud Raim. Duellium Miscellan. lib. 1. pag. 385: *Eas vero, qua Bettvoitas vulgariter appellantur, occasione quarum Ecclæstie destituantur, penitus amoventes.*

* **BETUM**, Pars agri elatior inter duos sulcos. Germ. *Ackerbeet*. Cod. Leg. Normann. ap. Ludew. Reliq. tom. 7. pag. 318. Vide *Bedum*. ADEL. Ita se habet locus: *Precepit Tycio, quod juste et sine mora resassiat Betum de terra apud Betum, etc.* In ant. cons. Norm. Gall. cap. 93: *Commande a R. que à droict et sans delay il resassisse L. d'une terre qui est assise en la paroisse de Marboeuf. Unde patet per Betum designari quodvis nomen proprium.*

* **BETUNIUM**, Res vilioris pretii, a vet. Gall. *Betun*, quo purgamenta quævis significabant. Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 90. Chartoph. reg. 540: *Dictos equos cum aliis bonis dictorum burgensem captos apud Verdunum conductentes, ipsos inter se ad invicem, tanquam putatos pro Betunio, publice divisorunt.* Lit. ann. 1389. inter probat. tom. 3. Hist. Burg. pag. 132. col. 2: *Que tous manieres des gens de quelqu'estat qu'ilz soient, qui ont mis aucuns fumiers, terres, et autres Betuns ez places de la ville de Dijon, etc.* Lit. remiss. ann. 1401. in Reg. 156. ch. 98: *Un tombereau chargié de gravois et autre Betun, etc.* Unde *Betumier*, locus immundus, sordidus, in Mirac. B. M. V. MSS. lib. 3:

*Issons, isssons du Betumier,
Laissons la boe et le fumier.*

* **BETUS**, πάλαιος: *Priscus*. Suppl. Antiquarii. [** *Vetus*.]

* **BEVARUM**. Galerus de Bevaro, in Cermen. Rom. lib. 2. sect. 1. nostris *Chapeau de bievre*.

* **BEUVRUM**. Chronic. Fontanellense cap. 16: *Alteram (cappam) ex cane Pontico, quem vulgus Beuvrum nuncupat.*

* **BEVVR**, apud Rymer. tom. 7. p. 356: *Et unum pro chirotecaram de Beryr.*

* **BOBER**. Ditmarus lib. 6. pag. 65: *Ficerunt tentoria juxta amnem, qui Bober dicitur Scalonice, Castor Latine.*

* **BEVERARI**, Quibus Castorum cura et custodia incumbit, recensentur cum *Bersariis* et *Veltraris*, inter Ministeriales, seu *Palatii* *Officiales* ab *Hincmaro* de Ord. *Palatii* c. 17. Vide Nicol. Uptoni pag. 158. et infra in *Porci suales*.

* **BEVERARIA PELLIS**, Gall: *Pear de bievre ou de castor*. Chronicon Reichenberg. pag. 268: *Et misit ei... duos scyphos aureos, et duas vestes imperiales, et trecentas Beverinas pelles.* Ricardus Prior Hugustald. de Gestis Stephani Regis Angl. : *Prohibemus etiam Apostolica auctoritate sanctimoniales varus, seu grisii, sabelliniis, marteriniis, hereminis, Beverianis pelibus uti.*

* **BEBRINUM VESTIMENTUM**, in Regula S. Cæsarii ad Virgines cap. 7: *Vestimenta lucida, vel nigra, vel cum purpura, vel Bebrina nunquam in usu habeant.*

collegisset, et pavisset, et ei ibidem gratias egisset, et in Beudo suo pultes manducasset. Alii Cod. habent *beodo*. Nescio an ab hac voce Hispani suum *Beodo* hauserint, pro ebrio, a dolio scilicet vinario. Vide *Sebast. Cobarruviam. Cambro-Britannis Beudy* est *Bostar*, *bubila*, *stabulum boum*. [** Vide Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 76. voce *Biut*; Schmeller. Gloss. Saxon. voce *Biud*.]

* **BEVELANDIA**, Altera Zelandiæ insula, uti observant docti Editores, a Flandr. *Beven*, tremere, et *land*, terra. Mirac. S. Arnulfii tom. 3. Aug. pag. 256. col. 2: *In insula, quæ nuncupatur Bevelandia, hoc est, tremula terra, etc.*

* **BEVER**, BEUVRUM, Fiber, Castor; Anglis et Germanis *Bever*, Gallis *Biévre*: *Bibris*, Plinio lib. 32. cap. 3. *Bebris*, veteri Interpreti Juvenalis ad Sat. 12: *Castorem Bebrum dicit*. Claudian. in Epigr. :

Nominis umbra manet veteris, nam dicere Bebrum,
Si castor niteat. Castoreum nequeo.

Papias: *Fiber, qui et Bever, Ponticus canis et Castor*. Alibi: *Bever, Beveri, mascul. est quoddam animal*; [** ut ex Prisciano. Locus est lib. 5. cap. 3. sect. 14. ubi hanc lectionem ex ant. ed. restitutus novissimus editor.] Gloss. *Ælfrici: Fiber, Castor, Ponticus, Befer*. Joan. de Garlandia in Synonymis :

Fiber idem Castorque, Bevor, castoria cuius
Fluit testiculi, castratus dicimus inde.

Bernardus Silvester, egregius versicator, inquit Gervasius Tilleber. decis. 3. de Otii Imp. cap. 46:

Cisimus obrepshit, et vestitura potenter
Marturis, et spolio non levire Bever.

Silvester Giraldus in Itiner. Cambriæ lib. 2. cap. 3: *In Germania, Arctoisque regionibus, ubi abundant Bever, etc.* Vide Petrum Damiani lib. 1. Ep. 16. lib. 2. Ep. 18. Durandus lib. 6. Rational. c. 7. n. 22: *Biverus in jejuniis potest comedere partem quæ piscis videtur. Bevero, Itali dicunt. Dantes in Inferno cant. 17:*

Lo Bevero s'assetà à far sua guerra.

Le Roman de Garin MS :

Mantel ot riche de Bievre Sarazine.

BEVARUM. Galerus de Bevaro, in Cermen. Rom. lib. 2. sect. 1. nostris *Chapeau de bievre*.

BEUVRUM. Chronic. Fontanellense cap. 16: *Alteram (cappam) ex cane Pontico, quem vulgus Beuvrum nuncupat.*

* BEVVR, apud Rymer. tom. 7. p. 356: *Et unum pro chirotecaram de Beryr.*

* BOBER. Ditmarus lib. 6. pag. 65: *Ficerunt tentoria juxta amnem, qui Bober dicitur Scalonice, Castor Latine.*

* BEVERARII, Quibus Castorum cura et custodia incumbit, recensentur cum *Bersariis* et *Veltraris*, inter Ministeriales, seu *Palatii* *Officiales* ab *Hincmaro* de Ord. *Palatii* c. 17. Vide Nicol. Uptoni pag. 158. et infra in *Porci suales*.

* BEVERARIA PELLIS, Gall: *Pear de bievre ou de castor*. Chronicon Reichenberg. pag. 268: *Et misit ei... duos scyphos aureos, et duas vestes imperiales, et trecentas Beverinas pelles.* Ricardus Prior Hugustald. de Gestis Stephani Regis Angl. : *Prohibemus etiam Apostolica auctoritate sanctimoniales varus, seu grisii, sabelliniis, marteriniis, hereminis, Beverianis pelibus uti.*

* BEBRINUM VESTIMENTUM, in Regula S. Cæsarii ad Virgines cap. 7: *Vestimenta lucida, vel nigra, vel cum purpura, vel Bebrina nunquam in usu habeant.*

Gloss. Isid. : *Castorium, vebrinum, Bebrinum.*

BEVARLAE PELLIS, pro *Beveraria*, in Charta ann. 1117. apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 868. Perperam *Bivarria materia*, editum in Concilio Budensi cap. 3. apud Rainaldum ann. 1279. pro *Beveraria*, vel *Bevaria*.

1 BEVERAGIUM. Vide *Beberagium*.

1 BEVERARII, *BEVERINA PELLIS*. Vide in *Bever*.

1 BEUFREDUM, Gall. *Befroy*. Chronicon Beccense MS. pag. 26: *Eodem anno fecit incipere quoddam Beufredum.... ad campanas suspendendas*. Vide *Befredus*.

1 BEVIUM, Idem quod *Bedum*. Charta Thossiac. ann. 1462: *Debet sex denarios pro licentia sibi data de capiendo aquam labentem a Bevio vocato de la Glene et esclaverorum labentum ab itinere de Thossiaco ad Castellionem Dumbarum*.

* **BEVRAGIUM**, Fons. [** Proprie Aquarium. Vide *Abeuvragium*. ADEL.] Sent. arbitr. ann. 1303: *Item quendam alium terminum (posuerunt) juxta Bevrugium seu fontem Teulerii*. Pro bibitione seu compotatione occurrit in *Biberagium*. *Beverie vero et Beauverie*, pro *Ebriositas*, vulgo *Yvrognerie*, Ital. *Beveria*, in Lit. remiss. ann. 1463. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 312: *Lequel Charret en sa vieillesse se inclina à Beauverie, et à suivre tavernes*. Bestiarius MS.:

Le laron, qui les fols déchôoit
Se trait en sus des Beveries,
Des yreches, des lycheries.

BEURAGIUM CORIORUM, in Charta G. Comitis Mellenti in Tabul. Leprosariæ S. Egidii Pontis Audomari. Usatice MSS. Vicecomitatus Aquæ Rotom.: *La coutume des cuirs frés et tannés, Beurages, et les tourteaux de toutes les portes de Rouen, etc.*

* Censu vel præstationis species. Charta Ludov. X. ann. 1314. in Reg. 50. Chartoph. reg. ch. III: *Richard dicto Carbonel... sex sextaria avenæ et viginti duas gallinas,... et pro Beuragio cuiuslibet gallinæ duos denarios Paris. concedimus*. Quæ Gallice sic leguntur in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. Bel fol. 32. r: *Loys roy de France et de Navarre... l'an 1314. donna à Richard Carbonnel et otrois vj. sextiers d'avaine et xxij. gelines... chascune geline prisée vij. den. et pour le Beurage de chascune geline, ij. den. Paris. Acta capitul. eccl. Lugdun. ad ann. 1347. fol. 186. r° vol. 2. ex eadem Camera: Item Beuragium navigii Guiorgii.*

1 BEURALES PORCI, id est, non castrati a Saxonico *Beer*, Verres, Nostris *Verrat*, Italis *Verro*, Hispanis *Berraco*. Polypetus monasterii S. Remigii Remensis: *Somma porcorum sualium xxv. Bevratum cXLIV.* [** Ita numerus non castratorum multo major est quam castratorum, cum contraria semper ratione agant quibus porcorum greges sunt. Cangius *Porcos suales* interpretatur *Masculos sues*, sunt Ad coitum apti. Vocem *Bevratis* laudat supra in *Bever*, *Castor*, unde formata idem significat quod *Castratus*.]

1 BEURATORIUM, Gall. *Abbrevoir*, ubi ad aquantur animalia; in Statut. Veronensis lib. 5. cap. 23.

1 BEUVENDA, Potatio, seu vini distributio pro assistentia in choro, in Cathedralibus et Collegiatis olim usitata. Epist. Clementis IV. PP. ann. 1267. apud Marten. Anecdot. tom. 2. col. 479: *Item, quod potationes et archa Clericorum chori servitio deputentur, prout alias cum fiebant distributiones hujusmodi factum fuit.*

ita quod *Capitulum ipsius Ecclesiae faciat valere dictas potationes seu Beuvendas quinquaginta libras Viennenses.*

* **Bevratge**, Potus species a vino distincta, in Charta ann. 1493. ex Tabul. S. Petri de Regula: *Capellanus se contentabit.... duabus pipis vini et una pipa de boisson seu de Bevratge*. Vide infra *Bindiorum*.

* **BEVRIOTUS**, Ebriosus, bibax, Ital. *Bevone*, Gall. *Yvrogne*. Charta Otonis abbat. S. Benig. Divion. ann. 1335. ex Cod. reg. 5190. fol. 100. v°: *Stephanus tenensensem unum nudum et evaginatum Johannem Castellarium... sexpus vocavit, volens dicto Johanni injuriari dicendo ei, Exi ribalde Bevriote. Nostris alias, Embœu, Esbeu, Esbeuvre et Emboite, pro Ebrius, vino obrutus. Lit. remiss. ann. 1382. in Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 195: Aalips la Maucuverte vint toute yvre et Embeue en l'ostel d'iceux mariez, etc. Aliæ ann. 1432. in Reg. 175. ch. 218: Lesquelz estans yvres et Esbeua, en tele maniere qu'ilz faisoient. Lesquelz tous esmeuz et Esbeurez de vin, in Lit. ann. 1433. ex Reg. 109. ch. 262. Denique aliæ ann. 1468. in Reg. 197. ch. 48: Peu de temps après icelle femme, qui estoit Emboitee et plaine de vin, etc. Estre en boite, eodem significatu, occurrit in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 185. ch. 42: Le suppliant, qui estoit si fort en Boite ou yvre, que à peine seavoit qu'il faisoit, etc. Hinc nata vox superior Emboite. Vide supra in *Beguta* 2.*

* **1 BEUS**, Beatus. Ethelwolf. de Abbat. Lindisfarn. sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 317: *pia castra Beorum
Ingriditur felix, letata sorte superna.*

* **2. BEUS**, Badius, Gallis Bay. Charta ann. 1347. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Permutatio facta inter Johannam de Grassa, in cariera S. Catharinæ morantem, de quadam ejus mulo pili Bei, appretiatio xxv. lib. regalibus*. Vide *Bagus*.

1 BEUVRUM, BEUVRUS, BEVYR. Vide *Bever*.

1. BEX, BECIS, Vicia, leguminis species satis nota. Gall. *Vesse*. Occurrit in Charta anni circiter 1100. ex libro incatenato Ecclesiæ Matisconensis fol. 183.

* **2. BEX**, Locus humili, paludosus, idem quod supra *Baissa*; vel Rivi alveus, canalis. Vide supra *Bessa* 1. Charta ann. 1299. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 110. r°. col. 1: *Item omnia alia, Beces, feoda de Cerces (vel Certes) pascua, etc.* Vide infra *Biezum*.

* **BEYUM**, Idem quod *Bedum*, Palorum series, quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum infigi; interdum et ipse rivi alveus, canalis. Charta ann. 1224. in Reg. 31. Chartoph. reg. fol. 55. r°. col. 2: *Quittamus eidem domino regi illud terræ nostræ, quod sumpturn fuit pro Beyo, et releseyo, et exclusis molendinorum de novo castro faciendis*. Vide *Bevium*.

* **BEZAGINA**, Pellis ovina; nam ovis *Bezaine* dicta est. Vide in *Berbix* 7. Convent. Saonæ ann. 1526: *Pro pannis qui buscumque jactis de saia, vel de serico, cujuscumque generis existentibus, vel anginis, Bezaginis, etc.* Vide supra *Bezana* 2.

* **BEZALE**, ut supra *Besale*. Charta ann. 1341. in Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 360: *Cum introibis, exitibus, arboribus fructiferis, aquis, Bezatibus, passeris, molendinis, etc.*

1 BEZANTIUS. Vide *Byzantius*.

BEZARIA. Vide *Beciaria*.

* **BEZATUS**, ut supra *Besale*. Paragi. inter reg. Carol. VI. et dom. Mirapisc. ann. 1390, in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 225. v°. art. 7: *Homines compellentur ad resciendum, curandum, et retinendum ductus et mentus (l. meatus) aquarum, et Bezatos molendinorum suorum*. Vide *Bedum*.

* **BEZEZIA.** Vide supra *Benzozia*.

* **BEZOZO**, Hispanis, Piscis genus. Vide infra *Pagrus*.

* **BEZOZA**, Pia et religiosa mulier, aliqui addita societati. Acta S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 906. col. 1: *Vos, quæ estis Bezozae fratrum ejus (Dominici) festa colite sancti vestri*. Vide infra *Bizocvara*.

1 BIA, pro Via. Murator. tom. 2. pag. 309. col. 2. in Praecepto Pandulphi IV. Principis Capuæ: *Montibus et collibus, territoriis cultis, et incultis, Biis et anditis et semitis.* [** Similia e. g. *Binditor*, *Bice*, *Bibere* pro *Vivere*, etc. in nulla charta Longobardica non sunt.]

* **BIACENSES.** Vide infra *Bracenses*.

* **BIACHA**, Cerussa, Ital. *Biaca*. Stat. Asta ubi de Intratis portari. *Biacha* posnetur et solvat pro quolibet rubo; et si plus vel minus fuerit, solvat pro rata lib. v.

1 BIAFORA, Bannum seu clamor publicus, quo edito, Communia, burgenses, aliqui vicorum aut urbium incolæ cum armis, domo egredi, et Principem, aut ejus Vicarium sequi tenebantur, quæ est vis vocabuli Vasconici. Regestum Constabularie Burdegalensis f. 92: *Et tenentur venire ad Mandatum Praepositi in primo adventu suo cum arma, et jurare pacem, et tenentur venire ad clamorem BIAFORA, cum armis, et sequi Prepositum vel Locumtenentem suum, et hoc quotiescumque mandatum reperient, vel ad eorum notitiam pervenerit. Occurrat item fol. 96. et in Foris Beneharn. Rubr. de Probations d'instruments, art. 9. Petro Goudelino, Occitanis, *Biafore est, crida à mort: Biafore, Crier aux alarmes, au meurtre. Consuetudo Aquensis tit. 16. art. 6: Est défendu d'user d'oresenavant d'aucuns seuls, ou Bia horras; mais chacun viendra par action. Via foræ, et via foræ, apud Raimundum Montanerium in Chroniclo Regum Arag. c. 122. 165. 206. 207. 222. et Petrum Regum Aragon. in Chron. lib. 4. cap. 8. cum ad arma clamatur. Vide Marcam in Hist. Beneharn. lib. 5. cap. 16. [et D. de Lauriere in Glossario Juris Gallici.]**

* Inclamatur præterea ab eo, cui vis infertur, cum auxilium implorat. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 421: *Ladiette Marie en ce faisant, fist semblant que c'estoit malgré sien, et crio, Biafore, Biafore. Aliæ ann. 1480. in Reg. 207. ch. 66: Lequel Galabert s'escrya à haute voix à Biaffoura, qui est un mot du langage du pais (Gasconie) disant qu'il estoit mort. Neque aliud sonat vox Bihore, in aliis Lit. ann. 1451. ex Reg. 185. ch. 281: Le suppliant soy sentant ainsi navré et blecé dudit cop, crio à haute voix, Bihore, Bihore, audit Martin son maestre, disant qu'il estoit mort. Bihore, in aliis ann. 1458. ex Reg. 188. ch. 5. Vide Haro.*

* **1 BIALDUM**, Vestis species, idem quod *Biaudus*. Stat. Vercel. lib. 2. pag. 27. v°. *Camisæ duæ, Bialdum unum et pelliced una... Et de lineis intelliguntur linteamina duo, fustaneum unum, Bialdum unum et camisæ duæ. Byaut, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1384. ex Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 29: Jehan*

Gabin couvert d'un petit Byaut, ainsi comme touz nuz, etc.

* **BIALE**, Rivi alveus, vel fossa per quam aquæ decurrunt, Gall. *Canal*. Charta Dolphin. ann. 1256: Item rivagium, juxta Biale molendini de Cuchifata, sunt de feodo predicti Rodulphi. Juxta Biale Joannis, etc. in Ch. ann. 1472. ex Terrear. S. Maurit. in Foresio fol. 42. Vide supra Beale.

* **BIALERIA**, Eadem notione. Recognit. feud. ann. 1343: Item tenet tria molendina sub uno tecto, cum suis domibus, alveis, Bialeriis, rippiagi et juribus. Ch. Dalph. ann. 1390: Item ductum et decursum aquæ seu Bialeriam molendinorum, etc. Alia ejusd. ann.: Quæ Bialeria dictorum molendinorum incipit et durat recipiendo aquam molendinorum dom. Franc. de Altovilaris militis, etc. Sent. arbitr. ann. 1500: Unam arcam nemoris, quæ fecit divertere aquam a suo fillo, taliter quod non potest ipsa aqua ire per Bialeriam dicti Galudii Lamberti. Vide supra Bealeria.

* **BIANCHI**, vox Italica, Albi. Sic appellabatur pia quedam societas, cuius institutionem rationemque nominis docet nos Jacob. Delayto in Annal. Estens. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 956: Fuit in Italia et aliis quasi omnibus nationibus Christianis quidam mirabilis motus ceremoniarum et religionis, quæ dicebantur i Banchi. Quæ primum habuit initium in regno Granata Hispaniensis, sicut ab ipsis religionis auctoribus et primitivis referebatur. Fuerunt enim in regno illo Granatae nonnulli viri, nonnullæque mulieres, qui ceremonias ejusmodi inciperunt, circumponentes singuli linteamen lineum album in modum clamidis crispatum ad colum; et ibant per civitates et oppida in formam processionis, canentes cantilenas vulgares deprecatorias ad Deum, pro salute humani generis, et per crebra gressus sui interralla genuflexu alte vociferantes, Misericordia Dio, Misericordia. Hi ad tales ceremonias allicuerunt totas Hispanias in civitatibus et oppidis quibuslibet, cum omnium concursu admirabiliter sic se induentum linteaminibus albis et in processiones prodeuntium. Quidam ex ipsis deinde in Gallias, in Angliam, in Germaniam, et alias longinquas Christianorum regiones pergentes, ultra quam credi potuit, universos populos ad easdem ceremonias inducebant. Aliqui in Liguriis et Lombardiam declinarunt, similiter facientes. Nonnulli Bononiam et Ferrariam venerunt. Vocabulari enim religio illa la Compagnia de Bianchi, ut praedicitur.

* **BIANDUS**, Albus, Italis *Bianco*. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 788. in Miraculis S. Antonii de Padua: Sic quod (lingua) videbatur intuenti Bianda et rugeta.

* **BIANGULUS**, BIANGULARIS. *Duos angulos habens*. Gemma Gemmarum.

BIANIUM, BIANNIUM. Vide *Biennum*.

* **BIANOR**. [Robustus, a *βια*, robur, et *νερός*, vir. Cognomen Romanum. Inscrip. apud Grut. 610. 1. Ti. Claudio Bianor.]

* **BIANTI**, Sic appellantur in Constitutionibus FF. Praedicatorum per Vincentium Mariam pag. 101. Clerici quidam, qui quæstus ergo praedicabant indulgentias. Alio nomine vocabantur *Cerretani*.

BIARHUS, Annonæ, seu militum commensatus, præfectorus: *βίος*; enim Græcis *annonæ* seu *victus* dicitur. Erant autem ex Schola Agentium in rebus, leg. 3. C. de Agent. in reb. (12, 20) et leg. ult. C.

de Offic. Præt. Afric. (1, 27.) *Sanctus Hieronymus Epistola 61. ad Pamphiliū: Sed ante Primicerius, deinde Senator, Ducearius, Biarchus, Circitor, Eques, deinde Tyro. Glossa Lat. Græc. : Apparitores, ἀποδοκται, [** al. ἀποδοκται ἀποδικηται. Onomast. : Αποδέκται, Αεραρι τριβουν.] εἰσήθη δὲ ὑπορέται τοῖς ἄρχοντις προσεδρεύσαντες, ἔκβιστοιται. Apparitor, ἔκβιστος.* [** Vide Forcellin. H. Steph. Thesaur. edit. Didot. voce *Biaρχος*, et Clossar. med. Græcit. col. 202.]

BIARCHIA, Eorum munus leg. 1. C. de Offic. Magistr. offic. (1, 81.) [** Theod. cod. 1, 9. const. 1.]

BIARCIUM. Charta foundationis Abbatiæ Vabrensis in Occitania, apud Catellum lib. 1. Hist. Comitum Tolosæ pag. 69: *Cedimus.... villam cuius vocabulum est Vaber, cum omni integritate et vedeto, similiter Biarcio, similiter nogareda, similiter et intarnesca in villa quæ dicitur Betianus.*

* **BIARCIUS**, pro *Viarcius*, viaticus. Vide supra *Altare Biarciuum*.

* **BIARRETA**, pro *Birreta*, Capitis tegmen. Inventar. MS. ann. 1379: Item una *Birreta rubra*. Vide *Birretum* et *Birrus*.

* **BIAS**. Vide in *Biennum*.

BIASTI, [f. Qui per vim sibi aliquid arrogant, vel li quibus vis summum est jus, a Græco *βιάτω*; de iis quippe agitur qui Ecclesiastica beneficia quasi laica feoda sibi attribuebant.] Bracton. lib. 5. Tract. 5. cap. 12. § 3: *Incipit tale tenebramentum esse laicum feodium... et hæc vera sunt secundum Biastos.* [** Vide H. Steph. Thes. nov. edit. voce *Biaρτος*.]

BIBARTHUNT. Vide *Canis*.

* **BIBARIUM**, Potio, Gall. *Breuvage*, apud Rymer. tom. 9. pag. 850: *Occasione vinorum, bladom, ciserarum, cervisiarum, potum, Bibariorum seu aliarum rerum et provisionum..... Proviso quod vina, blada, ciseræ, cervisia, potus, Bibaria seu aliae res et provisiones, etc. Similia occurunt in Chartulario Gemicetensi tom. 3. pag. 17. Vide *Bibarium*.*

* **BIBARIUS**. [Qui bibendo aptus est. Hinc *bibaria*, orum, n. plur. ea omnia, quibus animantes et homines in bibendo utuntur, ut *cibaria* sunt ea, quibus utuntur in cibo. Not. Tir. p. 169. Bibit, bibaria, bibulus.]

* **BIBECA**. [Est superfluitas bibendi. DIEF.]

** **BIBELLUS**, *Bipennis, ein byhel*. Gemma Gemmarum. Vide *Biblia 1*.

* **BIBENDE**, Item quod *Buvande* apud Menotum, Lora, posca, vulgo *Piquette*, vinum scilicet quotidiani potus in usus domesticorum. Privil. capit. S. Barnardi de Rom. ann. 1348. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 275. art. 10: *Cessant vendere vina sua per se et alios infra villam et extra in ejus pertinenciis; nisi forte foret vinum conventus vocati Bibende, facit in vindemia. Ubi doctissimus Editor monitum se dicit, apud Dalphinates hanc potionem etiam Couvin vel Couven appellari. Vide supra *Bevrugium*.*

* **BIBER**. Vide in *Biberis*.

* **BIBERA**, *Bisacuta*. Papias MS. San-German. num. 501. Vide *Biberus*. [** f. Bipera.]

BIBRAGIUM, Gall. *Vin du marché*, *Brevage*, Ital. *Beveraggio*, quod præter pretium corollarii vice in emptionibus conceditur. Tabularium Majoris Monaster. seu Vindocinense Thuani Ch. 15: *Pretio constante solidis 12. et de Bibragio totidem denariis*. Tabular. S. Albini

Andegav.: *De qua emptione habuit filius suus pro auctorizamento sex denarios, et duos calcearios, et Bibragium.*

BEVERAGIUM, Eadem notione. Chronicon Senoniense lib. 3. cap. 5: *Bibamus ergo læti Beveragium (attulerant enim vinum secum) ad hoc mercatum confirmandum. Et infra: Et quod vineam cum eo emit, et quod Beveragium ibi bibitum fuit. Perperam Edit. boveragium, ut et in Statutis Gildæ Berwicensis cap. 38. *Berevagium et Bervagium, pro Beveragium, nisi expressum sit nostrum Breverage, pro potionie. Idem sumitur pro quavis bibitione seu compotatione, in Regesto censuum Carnotensis civitatis ex Camera Computor. Parisiens. fol. 20: Le mestre des Pelletiers doit chascun an le Roy des Dimanches un Bevrage à toutes les personnes nommées par devant, qui sunt de ladite mestrise: et commentent à boire dès-lors que Bourgois ont mangié duques au cop de Nonne chiés ledit mestre: lequel bevrage couste bien cent sols, ou plus ou moins segont le marchié de vin, et segont les personnes qui i viennent. Et se ledit Bevrage n'est souffrant ausdits mestres, il peuvent porter le pot tout plein de vin devant la justice, pour le faire amender.* Pactum Tongrense ann. 1403. in Magno Recordo Leodiensi pag. 32: *Sans prendre ne avoir ausdits Brasseurs, ne autre part, aucun bien, Beuverage, ne autres bienfaits, ne autres droitures quelconques. Adde pag. 61. 65.**

* **BEVRAGIUM**. Concilium Terracon. ann. 1329. apud Marten. Anecdota. tom. 4. col. 901. C: *Certa prandia, comestiones, pastus, potationes seu Bevrugia exigere quasi ex debito non formidant. Vide ibidem col. 302. D. et tom. 4. Concil. Hispan. pag. 606. col. 2. ubi eadem repetuntur. Rymer. tom. 10. pag. 48. col. 6: Poterat aut debebat vendere in eadem villa ad detallium vel alias aleca seu Bevrugia quæcumque, etc.*

BIBERE, Compotationi vacare, quomo^d *Aller boire vulgari vocabulo dicunt nostri, pro in popinas pergere.* Capitula Caroli Mag. lib. 3. cap. 72. [** e Capit. Bonon. ann. 811. cap. 6.]: *Ut in hoste nemo parem suum, vel quilibet alterum hominem Bibere roget: et quiunque in exercitu ebrios inventus fuerit, excommunicetur, etc.*

BIBITIO, Compotatio S. Audoënum in Vita S. Eligii Episc. Noviom. lib. 2. cap. 15: *Neque strenas aut Bibitiones superfluas exerceat.* Gloss. Isid.: *Bibitor, potator.* De ejusmodi compotationibus vide Savaronem ad Sidon. lib. 5. Epist. 7.

BIBERE IN HONOREM, vel *in sanitatem alicujus*. Paulus Warnefridus lib. 5. de Gestis Longobard. cap. 2: *Cumque si qui diversi generis potionies ei a Rege deferebant, de verbo Regis eum rogarent, ut totam fidam biberent, ille in honorem Regis se totam bibere promittens, parum aquæ libabat de argenteo calice.* Priscus Rhetor: *Ἐκαστος τὴν ἐπιδιομένην αὐτῷ οὖν πλήρη ἔτεπι κύκλῳ, τὸ Ἀττῆλων σύνει τέπειξαν. Cinnamus lib. 6. n. 7: Θάρσους ὑποπλησθεὶς, σὺν εἰρωνεις πολλῇ, ἀκρατεσθεὶς Οὔννους ἔκχελευεν, εἰς ὕγιαν τὴν Ρώμαιων προσεμένους τὸ ἔκπομα. Scholiastes Theocriti ad Idyll. 2: Εἴδωτος οἱ ἐρῶντες ὑπὲρ τῶν ἀγαπημένων πλείστες κυάθους ἐπιπλεῖσθαι. Et ad Idyll. 14: Οὐτω γὰρ εἰώθαστο ποιεῖν ἐν τοῖς συμποσίοις, ἀκρατον λαμβάνει καὶ ὄνομάζειν τινὰς ἐρωμένους ἢ φίλους, ἐπιχειρεῖ τὴν γῆν, καὶ φθέγγεσθαι τῶν σιτάτων τὸ ὄνδρατα. Vide Martialem lib. 1. Epigr. 72. lib. 8. Epigr. 51. etc. Huc etiam forte referenda verba Fortunati*

in Epistola præfixa ad lib. 1. Poëmat. : *Quo residentes auditores inter acernea pocula salute bibentes insana , Baccho judice debaccharent.*

* Inter bibendum quorumcumque nomina appellare in Normannia licitum erat ; alibi vero honestæ mulieri propinare nefas, ut colligunt ex Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 57: *En souppant icellui suppliant, sans penser à nul mal ne vilene, mais comme c'est la coutume de Normandie, but à une jeune femme qui là estoit. Quod autem vulgari usu receptum est, ut compotatione inimicitiae finiantur, in jure confirmatum reperio in aliis Lit. ann. 1411. ex Reg. 165. ch. 265 : Par le stile gardé au pays (Orléanois) quant aucun dit ou fait aucunes injures à aucunes personnes, et que depuis ilz boivent ensemble, cellui à qui ont esté lessitives injures dites, n'est plus recevable à faire d'icelles action ou poursuite, contre cellui qui les a dites.*

BIBERE IN AMORE SANCTORUM, vel anime defuncti, vetitum in Concilio Nannetensi, apud Hincmarum Remensem in Capitulo ad Presbyteros cap. 14. Reginonem in iisdem Capit. cap. 39. et Rerculif. Suescionensem in Constit. ann. 889. Luitprandus in Legatione : *Non proderit tibi balneum, quo te assidue potas in amore B. Joannis Baptiste. Vetus Scriptor laudatus ab erudito Mabillonio in Præf. ad Sæcul. 6. Benedicti-nun : Quondam in terra Bulgarorum quidam nobilis potensque Paganus bibere me suppliciter petivit, ut in illius Dei amore, qui de vino sanguinem suum facit. Anonymus de Miraculis S. Georgii Mart. in Captivo num. 30: Πλούτες οὐν εἰς τὴν τοῦ ἀγίου πρέσβειαν, etc. Ducas Histor. cap. 36. de Constantiopolitanis: Καροτόντες ἐν χερσὶ τὰς φιάλας πλήρεις ἄκρατου, ἀνεθεματίζεν τοὺς ἔνωτικούς, πινοντες εἰς πρέσβειαν τῆς εἰκόνος τῆς θεοπότερος, καὶ παρακαλοῦντες αὐτῆν τὸν γενέσθαι προστάτην καὶ ἀρρόγνυς τῆς πόλεως. Tradit Janus Delmerus ad Jus Aulicum Norvegicum vetus pag. 534. Danos olim et Norvegos bibere solitos in Christi Natalicio in memoria S. Olaï, qui religionem Christianam in regnum induxerat : eumque morem inductum postquam Christianam religionem amplexi sunt, ut paganas superstitiones abolenter, cum solearent antea bibere in honorem vel memoriam Odini, Thori, Niordi, et Trejæ deorum paganorum. Sed et addit etiamnum apud Islandos in more esse non solum in Christi Natalitiis, sed etiam in nuptiis et conviviis in memoriam Dei Patris et J. C. bibere, ideoque multa illorum cornua reperiunt argento deaurato decora, in quibus illi bunt. Scribit denique Luitprandus lib. 6. cap. 17. objectum Joanni summo Pontifici in Concilio Romano, quod *Diaboli in amore vinum bibisset*. Formula porro ejusmodi Bibitionis habetur apud Christianum de Scala in Vita S. Wenceslai pag. 56: *Rursum locum convivii petens, calice accepto, pocula coram omnibus portans, alta prefatur voce, in nomine Beati Archangeli Michaëlis bibamus hunc calicem, orantes et deprecantes, quo animas nostras introducere nunc dignetur in pacem exultationis perpetuae. Cui cum quique fideles respondissent : Amen, haustò potu, universos exosculans, hospitium repetit.* [Scripsit librum Thomasius de poculo S. Johannis, impressum Lipsiæ ann. 1675. Hujus enim evangelistæ et S. Gertrudis imprimis potabant amorem. Confer*

Grimmii Mythologiam Germ. pag. 36. sqq.]

* **BIBERE ad potus æquales**, Poculis provocare, decertare, Gall. *Boire à l'envi*; vel Cyathos plenos sorbere, vulgo *Boire à rasade*. Stat. synod. Guill. Du Prat episc. Clarom. ann. 1537: *Prohibemus etiam consuetudinem Bibendi ad potus æquales, dudum a jure improbatam. Nisi malis intelligere, symbolis adaequatis, quod nunc dicemus, Boire à pique-nique. At minus mihi compertum est quid sit Boire à la seigle*, in Lit. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 998: *Mace Louau entra en l'ostel de Jehan Braquier,... et demanda à boire; ouquel la femme dudit Braquier respondy, que on ne buvoit point leans que à la seigle; nisi quod satis placet, Seigle, vulgo Seau, situla, hic intelligatur. Vide Selus.*

* **BIBERE DARE**, Potioneum beneficium præbere. Chron. Bavar. ad ann. 1347. apud Oefel. tom. I. Script. rer. Boicar. pag. 365. col. 2: *Ludovicus imperator obiit . . . Ducissa de Austria sibi Bibere dedit, et mortuus est.*

BIBERIS, vel **BIBER**, Potio, liquoris haustus, sive sorbitio, Gallis *Breuvage*, vel *Boisson*. Gloss. Keronis: *Biberis, Trinchan*. Concilium Nannetense cap. 15. et Hincmarus Remensis in Capitulo ad Presbyteros cap. 15. et 16.: *Panem tantum frangentes, singulos accipient Biberes. Id est, semel singuli bibent. Ordo officii in domo S. Benedicti ante Pascha: Ita intrantes in refectorio accipiunt singulas Biberes et panem, et quicquid eis appositum fuerit. Ita usurpat Regula S. Benedicti cap. 35. Regula S. Cæsarii cap. 22. Regula S. Aurelianii cap. 53. sub finem, Liber Usuum Cisterciensium cap. 80. 81. 88. 90. 108. 112. 114. 118. Nomasticon Cisterciense pag. 240. 265. 278. 313. Vita S. Popponis cap. 18. n. 51. etc. [Antiquæ Consuetudines Canonorum Regularium cap. 21. *De bibere post Nonam*, et cap. 26. apud Martenium tom. 4. Anecdof. col. 1225. et 1226.] [Chartha Archiep. Mogunt. ann. circ. 1088. in Guden. Cod. Diplom. vol. 1. pag. 385.]*

BIBITURIA, Idem quod biber vel *biberis*. Regula S. Aurelianii sub finem: *Ordinem convivii huic regulæ inseruimus. Fercula quotidie ad refecionem tria, ad prandium duo, ad coenam duæ Bibituræ. Quod vero Biber, vel Biberis dicitur. Potio appellatur in Regula S. Fructuosi cap. 5. et in Regula Magistri cap. 27. 53. ut et apud Ardonem Monachum in Vita S. Benedicti Abbatis Anianensis num. 30: *Vascula... in quibus modicum erat vini, ex quo vel Missas cantarent, vel dominicis diebus singulas Potiones perciperent. Tradit Possidius in Vita S. Augustini cap. 25: Ecclesiæ Clericos una domo et mensa, sumptibus communibus nutritos et vestitos, numerumque iis poculorum fuisse præfixum. Sed et non omnino id vocabuli insolens videri debet: nam et Biber dixerunt veteres. Fannius lib. 8. Annal. : Domina ejus ubi villam venerat, jubebat Biber dari. Cato in Orig. et Titinius in Praelia: Date illi Biber, iracunda est. Ubi tamen viri docti censem Biber accipi pro Bibere, ultima litera elisa: quod firmat Sosipater lib. 1. Instit. Gramm. cap. 21. sect. 46. qui Biber, τὸ τέρτιον verit. Ut ut sit, satis constat errasse Cardinalem Turrecrematum et Bernardum Abbatem Casinensem, qui Biberes in Regula S. Benedicti, *scyphos* nude intelligi debere censorunt; tametsi ita habeatur in Gloss. MSS. Biberes, Catices.**

BIBERES NONALES, Pocula quæ Monachis post *Nonas* exactas et decantatas propinrantur in æstate, qua *æstus provocat sitim*, ut est in Regula Magistri cap. 13. et 27. Eckehardus junior de Casibus S. Galli cap. 11: *Sonatur ad Nonam, qua peracta invitat tandem Abbas omnes (Episcopos) pariter ad Nonales Fratrum, quibus conscripti essent, Biberes. Statuta Ordinis de Sempringham pag. 763: Quæ vero Collectam tenet, non ministrabit ad Biberes post Nonam. Junior serviat per Prepositos ad Biberes ante Cœnam: post Biberes semel licet bibere, accepta licentia. Addit pag. 773. Idem Eckehardus cap. 9: *Hebdomadam septem quotidie victualium statutum cum pane abundo, et quinque menisuris de cervisia, quarum quintam Nonalem quidem vino comparari voluit. Refectio Nonæ dicitur in Regula S. Benedicti cap. 29. ubi duplice statutum refec-tionem quotidianam, *Sextæ* et *Nonæ*. Capitula Monachorum S. Galli ann. 817. cap. 27: Ut in æstivo tempore post Nonam bibant fratres, et postea ad Capitalium pergent. Statuta Cluniaciensia Petri Venerab. cap. 27: Statutum est ut non vasis illis vineariis, quæ justitiae vocantur, sed propriis scyphis unusquisque bibat et tempore, quo post Nonam ad potum Fratres pergere solent. Consuetudines Evershamensis Cœnobii in Anglia: Et quandocunque est potus post Nonam, percipiet Refectoriarus duas justas de cellario, et ad miarium unam. In libro Usuum Cisterciensium caput 88. inscriptum, de Bibere post Nonam. Ebrardus Betuniensis in Græcismo cap. 15:**

Tertia prandere postulat, ut solitum est. Vescitur ac Nonæ merenda messor in hora.

Catholicon parvum: *Merenda, le Menager de l'heure de None.*

* **BIBERIUM**. [Gallice *breuvage*, *Boisson*: ad introitum singulorum *biberiorum* sive dapum sonabant. (Dias. Bur-chard. ed. Thuasnes II, 170, ann. 1494.)]

* **BIBERNA**, Joan. Simoneta apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 184: *Orthona per simulatam cum regina amicitiam occupata, nullo adversari ausa, in Biberna profectus est. Sed leg. Biberna.*

BIBERUS, *Bisacutus*, in Glossis Arabicо-Lat. *Bibera*, *Bisacuta*, apud Papiam. [Vide *Bisacutus* post *Bisaccia*.] [Et *Bibera*.]

* **BIBETE**, nostris *Scintilla*. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 112: *Par une Bibete de feu qui monta au plus haut de la grange, le feu se y print, etc.*

* **BIBEX**. [Pugna inter duas partes. DIEF.]

* **BIBIBILE**, πτητιον. Gloss. Lat. Graec. i. Potabile.

* **BIBILIONARE**, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. pro *Bibionare*, quod vide.

* **BIBILLES**, διμάλλοι, διχρωστοι, *Amphi-tapeæ*. Suppl. Antiquarii.

* Leg. *Bivilles* ex Vulcan. Vide Salmas. ad Hist. Aug. pag. 128.

* **BIBINARIUM**, *BIBINUM*. Vide *Bibionare*.

BIBIONARE, *Sanguine inquinari*. *Bibinarium autem est sanguis menstruum mulierum. Bibinum menstruum, id est, fluor sanguinis*. Papias. [In cod. reg. Papia 7609. ut ex Isidoro, melius in Glossar. cod. reg. 7644. ut ex Placido. Est in Maii classic. auctor. vol. 4. pag. 436. et 437. Vide *Bubinare* et *Buvinare*.]

* **BIBIONES**, qui in vino nascuntur. Isid. lib. 12. cap. 8. sect. 16. Additum: id est, *Musciones*, a bibendo, apud Papiam

MS. Gallis *Moucherons.* [est apud Isidor, quos vulgo mustiones a musto appellant, etc.] Vide *Musciones et Bibones.* [est Consul. Forcellini. Gemm. Gemm. : *Bibio, ein trincker.*]

BIBITIO, BIBITOR. Vide *Bibitio in Bibere.*

BIBITORIUM. Vide *Macanum.*

BIBITURIA. Vide *in Biberis.*

BIBIX, Pugna. Papias. [est Vide *Formicula in Vibex.*]

BIBLA, Biblia, Sacri Codices, Gall. *Bible.* Hist. *Dalphin.* tom. 2. pag. 275: *Pro emptione unius Biblae in Roma, floreros aur. 27. qui sunt unc. 7. taren. 12.* In cod. MS. V. Cl. D. *Lancelot* habetur, *Biblea.*

BIBLEIS, Duplicibus linteis. Glossar. Isid. ad quod Grævius: *Lege Bilicibus, Duplicibus Linteis.* Papias et vetus Gloss. San.-German. num. 501: *Bilices, Duplices.* Sic et infra scribendum, *Bilex, Duplex, pro Biplex.* Pro *Bibleis* tamen mallet *Reinesius Biplex.* Janssonius autem in suis ad Isidori *Glossas Collectaneis pro Bibleis, duplicibus linteis* res- tuit propria auctoritate: *Bilabis, duplicitibus linguis.*

* **BIBLETUM.** Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Junquiera, Prov. junctum, Bibletum.* Vide *Bibleus 2.*

1. **BIBLEUS.** Uguatio: *Biblei et Biblia dicuntur instabiles, et qui reparant libros. Vide Bibleus.*

* 2. **BIBLEUS.** Junceus, a Gr. βιβλος, interprete Mabillonio ad vit. Petri Damiani sicc. 6. Bened. part. 2. pag. 262: *Nec prætereundum quod... super Bibleum cratem nudam somni quietem caperet. Vide Bibleum, Bibleus et mox Biblosus.*

1. **BIBLIA, Machina bellica jaculatoria.** Albericus in Chron. MS. ann. 1238: *Adducens secum Bibliam, Petrariam, et cætera bellica instrumenta.* Chron. Leodiense laudatum ab Isaaco Pontano lib. 1. Orig. Francic. ann. 1318: *Episcopus misit Leodium Mangonalia, seu fructibula, (fundibula) sive Tribuceta, vel Arietes, aut Sues, Vineas, Biblias, Petrarias, sive Cattos versatiles.* Vide *Catellum* in Hist. Occitan. pag. 599. Origines Constantinopol. MSS. part. 2: *O μέγας Κανταράτιος ἔκτισε τα μάγγανα, ὅπου ἐντόκεινο αἱ τε βίβλοι, καὶ τα πολεμικά ὄργανα. Sed an biblia istæ intelligantur non ausim affirmare. Certe libros cum machinis bellicis eodem in loco depositos vix quis credit.*

* Nostris quoque *Bible.* Joinvil. in S. Ludov. edit. reg. pag. 122: *Il (le comte d'Eu) qui moult estoit soutiñz, fist une petite Bible que il getoit ens. Le Roman de Claris ibid. in Glossar. :*

Li rois fet ses engins dreeoir,
Et vers les haus murs charroier,
Bibles et Mangoniaux geter.

BIBLIETA, diminut. a Biblia. Hist. MS. Excidii Acconis ann. 1191: *Secum ducens machinarum multititudinem fundibularium, sicut sunt Petraria, Biblietas, Perdicetas, et Mangonelli.* [Martenius noster, qui hanc historiam edidit tom. 5. Ampliss. Collect. legit col. 769: *Secum ducens machinarum multititudinem, fundibularium lapidum, sicut sunt Petraria, Biblietas, Perdissetæ et Mangonelli; observataque in Cod. Navarr. haberit, Babictæ. Præstat Biblieta.]*

* 2. **BIBLIA, æ pro Biblia, orum, occurrit lib. 1. de Imitatione Christi cap. 1. n. 3. in Diario belli Hussitici apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 191. et in Spicil. Acher. tom. 8. pag. 577. ex Chronicis Trivetti, ubi hæc notatu digna**

leguntur ad annum 1228: *Obiit Stephanus Cantuariensis Archiepiscopus. Hic super totam Bibliam postillas fecit, et eam per capitula, quibus nunc utuntur moderni, distinxit: qui dum Parisius in Theologia regeret, factus tituli Sancti Chrysogoni Presbyter Cardinalis, demum factus Archiepiscopus, inter alia bona quæ fecit, etc.*

BIBLIATOR, Bibliopola, Ugioni, et Joanni de Janua. [Vendor et ornator librorum in Glossario MS. Montis S. Eligii Atrebat.]

* **BIBLICATUS, Biblici gradus, dignitas.** Constitutiones Dominicanorum col. 52: *Propter utilitatem, et singularem instructionem studentium promovendorum ad studia nostri Ordinis pro forma et gradu Magisterii sive Biblicalum, sive Baccalaureatum, etc. Vide Bibliatus.*

BIBLICA. Vide *Biblieta in Biblia 1.*

BIBLICUS, Theologus ex ordine Baccalaureorum Cursorum in Academia Parisiensi, qui discipulis Sacras Scripturas interpretatur. Hist. *Dalphin.* tom. 2. pag. 614. col. 1. ex Charta Humberti II. ann. 1349: *Infra tamen prædictum numerum ducentorum studentium non intendit Dom. Dalphinus præfatus computari Magistrum aliquem in Theologia, Baccalaureum, Biblicum vel dispositionem, etc.* Vide *Constitutiones Dominicanorum*, per Vincentium Mariam part. 1. col. 53. et infra *Biblieta.*

* Nostris *Biblien*, eadem notione. Charta ann. 1317: *Fr. Bertran Esger bachelier en théologie et Fr. Jean Platel Biblien, etc.*

* **BIBLIETA.** Vide *Biblieta in Biblia 1.*

* **BIBLII, Artifices qui faciunt trapezitas.** Papias MS. Lege cum edito *tapetas*, hoc est, tapetes, seu tapetia. Acta SS. Julii tom. 2. pag. 181. D. in Translatione corporis S. Udalrici: *Clausis Ecclesiæ januis, induiti sunt Biblii et cæmentarii... per totum igitur diem labaverunt, ut locum mundarent, et lapides quadros admodum magnos de illa magna profunditate ejicerent.* Vide *Billeus.*

* **BIBLIOTA, Libradoyra,** Prov. in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. [est Gemma Gemmarum: *Bibliota, idem Bibliotheca.*]

* **BIBLIOTEGA.** [Gall. *la Bible:* « biblioteca 1. (Thesaur. eccl. Claromont. Alvern. 980. mus. arch. dep. p. 41.)»]

BIBLIOTHECA, Bibliorum liber, seu utrumque Testamentum, Vetus et Novum. Beletus cap. 60. et ex eo Durandus lib. 6. Rational. cap. 1. n. 27: *Bibliotheca a Græco nomen accepit, et est nomen aquivocum, scilicet locus in quo libri reponuntur, et volumen ex omnibus libris Veteris et Novi Testamenti a Hieronymo compositum.* Ipse Hieronymus Epist. 6: *Et quoniam, largiente domino, multis Sacrae Bibliothecæ codicibus abundantes, etc. Versus in fronte Bibliorum Metensis Ecclesiæ:*

Rex Benedicte, tibi hæc placeat Bibliotheca, Carle, Testamenta duo quæ relegenda gerit.

Necrologium Victorinum 10. Kl. Octob.: *Qui Bibliothecam, quam sibi magna diligentia paraverat, libros scilicet Veteris et Novi Testimenti notis reliquit.* Charta ann. 843. ex Tabulario S. Mauri ad Ligerim: *Donum autem confirmat Bibliotheca Veteris ac Novi Testimenti.* Chronicum Mauriniacense lib. 1. pag. 360: *Totam Bibliothecam hanc a Genesi usque ad ultimam Pauli Epistolam.... emendavit.* Atque ita Avitus Viennensis et alii e vetustioribus vocem hanc usurparunt. Is enim Epist. 2: *Poscunt igitur*

ali destructores de utriusque Testimenti corpore exemplorum similitudinem, quibus proposita tueantur, negotio huic annis, Bibliothecæ utriusque constat, ut si confirmare quod loquimur testimonio astipularite velimus, cuncta videantur in unum corpus canoniconum voluminum oracula congerenda. Etherius et Beatus lib. 2. contra Elinandum Toletanum: *Quilibet carnalis potest omnem Bibliothecam legere et recitare.* Paulus Emeriten-sis lib. de Gestis Episcopor. Emeriten-sium in S. Paulo cap. 3: *Infra paucorum curricula annorum omne officium Ecclesiasticum, omnemque Bibliothecam scripturarum divinarum perfectissime docuit.* Vide eundem in Vita S. Fidelis. Ado Viennensis in Chron.: *Eusebius Cæsareæ Palæstinæ in Scripturis divinis studiosissimus, ac Bibliothecæ divinæ cum Pamphilo Martire diligentissimus pervergator.* Eddius Stephanus in Vita S. Wilfridi cap. 16: *Bibliothecam librorum eorum (leg. forte sacrorum) de auro purissimo compaginare inclusores gemmarum præcepit.* [Retineri potest: *Librorum eorum, ut patet ex integræ contextu, qui sic se habet: Quatuor evangelia de auro purissimo in membranis depurparatis coloratis, pro animæ sua (remedio) scribere jussit, necnon et Bibliothecam librorum eorum, hoc est, quatuor Evangeliorum, etc. ubi etiam per Bibliothecam intelligenda potius videtur ipsa librorum theca seu tegumentum, quam libri ipsi: quod attentus lector, quolibet tacente, facile potest deprehendere.] Utuntur passim Scriptores, Althelmus Abbas Malmesburiensis in Epist. ad Eahfridum, S. Rambertus Archiep. Bremensis in Vita S. Anscharii n. 22. Joannes Abbas S. Arnulfii in Vita B. Joannis Abb. Gorziensis n. 18. Eldefonsus Episcopus de Pane Eucharistico, Alcuinus apud Baron. ann. 778. n. 27. Petrus Damiani lib. 7. Epist. 13. Suge-rius de Administr. sua cap. 20. Chronicum Fontanellense cap. 16. Chronicum Mauriniacense lib. 3. pag. 360. Auctor Vita S. Gertrudis n. 4. 5. Winwaloei Abbat. n. 3. Radulphus in Vita S. Richardi Cicestrensis Episc. n. 18. Vita MS. S. Montanæ, Chartæ veteres apud Browerum in Annalib. Trevir. pag. 504. 1. Edit. Adde Hondium in Metrop. Salisb. tom. 2. pag. 578. tom. 3. pag. 392. Buzelinum in Gallo-Flandr. pag. 359. Duchesnium in Hist. Drocensi pag. 245. Sammarthanos in Episcopis Parisiensib. n. 70. etc.*

BIBLIOTHECÆ SANCTORUM, pro thecis reliquiariis sumi videntur in Vita S. Wenceslai, apud Bohuslaum Balbinum in Histor. Bohemie pag. 55.

BIBLIOTHECARIUS. Dignitas in Palatio Regum Franciæ, quam sub Carolo M. obtinuisse Gervardum auctor est Einhardus Abbas lib. de Translatione SS. Martyrum Marcellini et Petri, ubi eum fuisse ait *Palatii Bibliothecarium*, et *Palatinorum operum ac structurarum* Praefectum. Carolus C. in Epistola ad Nicolaum PP. de causa Ebonis Archiepiscopi Remensis, ait eundem Ebonem a Ludovico Pio parente, dum adhuc Aquitanicum regnum Carolo M. supersitae regeret, *Bibliothecarium* fuisse constitutum. In synodo Ticinensi ann. 886. subscribit *Hilduin Abbas* (S. Dionisii) et *Bibliothecarius*, scilicet Caroli Calvi. *Bibliotheca* vero regia ista, *Armarium Palatii* dicitur in Epist. Ludov. Pii ad Magnum Archiepiscopum Senonensem edita cum Concilio Aquisgranensi.

BIBLIOTHECARIUS ECCLESIAE Ro-

MANE, cui Bibliothecæ Pontificiæ cura incumbit, quæ fortean illa fuit quæ *Bibliotheca cubiculi* dicitur in Sacramentario Gregorii M. quod ex ea descriptum dicitur. Anastasius Biblioth. in Gregorio II. PP. : *Hic a parva aetate in Patriarchio nutritus sub S. M. Sergio PP. Subdiaconus atque Sacellarius factus, Bibliothecæ illi est cura commissa.* Annales Francorum Bertin. ann. 868. de eodem Anastasio, quem *Bibliothecarium Romanæ Ecclesiæ in exordio ordinationis sue Adrianus constituerat.* Exstat Bulla Bonifacii IX. ann. 1083. apud Ughellum tom. 1. pag. 125. in qua hæc habentur in Episcoporum Silvæ candidæ favorem : *Bibliothecarios sedis nostræ esse perpetuo Apostolica auctoritate censemus, et merito, qui in apostolica ecclesia desudatis, et in Apostolicis scriptis fideles testes semper existitis.*

Observat Onuphrius Panvinius libro de Rebus Lateranensis Vicecancellarium Ecclesiæ Romanæ, ejusdem semper fuisse Bibliothecarium, et postremum qui functus est utroque officio sub Bonifacio VIII. Benedicto II. et Clemente V. fuisse Papinianum Episcopum Parmensem. Additque post hunc nullum Vicecancellarium præfuisse Ecclesiæ Lateranensi, sed Romana Curia trans Alpes in Gallias a Clemente traducta, novaque Bibliotheca Pontificia Avenione constituta, Vicecancellarii munus a Bibliothecario distinctum esse, factumque esse novum Vicecancellarium qui Vicecancellarius non esset. Demum Sixtus IV. PP. nova in Vaticano Bibliotheca constructa, officium Bibliothecarii a Sacristæ munere, cui adjunctum fuerat, distinxit. Vide eundem Panvinium.

* Horum Bibliothecariorum ecclesiæ Romanæ amplissimum indicem colligit Ciampini ad calcem operis, quod inscripsit ann. 1689 : *Examen libri pontificalis sive vitarum Romanorum Pontificum, etc.* [** Consul. Murat. Antiq. tom. 1. col. 120.]

BIBLIOTHECARI, in Ecclesiis Cathedralibus, dicti quibus librorum Ecclesiasticorum cura commissa erat. Atque ii Litteras et Diplomata Episcopi describebant, quod postmodum, Bibliothecarii abolita appellatione, *Cancellariorum* munus fuit. Vide Michaelae Monachum in Sanctuario Capuano pag. 579.

* **BIBLIOTECARIUS**, in Glossis Isidori, qui *libros secat*. Lege servat. [** Qui codices recensat, in Glossar. cod. reg. 7644; librorum reposito Papiae ; ex Fronde laudat Furnal. ap. Forcellin.]

* **BIBLIOTHECULA**, diminut. a *Biblioteca*, Liber, libellus. Annal. Estens. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 469 : *Velum quod super Justitiae capit extendebaratur, quatuor angelis cum depictis Bibliotheculis, in extremitatibus ornabatur.*

* **BIBLISTA**, Qui Bibliam auditoribus suis explicat. Bullar. Carmelit. pag. 252. col. 2. in Bulla anni 1458 : *Et similiter Baccalaurei, Lectores, Biblistæ, sive alii Officiales pro tempore in domibus civitatum et locorum, in quibus studia hujusmodi vigere noscuntur.* Vide *Biblicus*.

* **BIBLISTATUS**, Officium, gradus, dignitas Biblistæ. Ibidem : *Tamdiu excommunicatos ac omnibus magisterii, baccalaureatus, lectoratus, Biblistatus officis aliisque dignitatibus et honoribus dictorum Ordinum exutos.* Vide *Biblicatus*.

* **BIBLIUS**. Vide *Biblii*.

* **BIBLOSUS**, Juncosus. Charta ann. 909. tom. 9. Collect. Histor. Franc. pag. 507 : *Usque ad Consoam Altam sive præ-*

fatum Bosonnam suis inundationibus seu aluvionibus semper reliquerit terrenum, arenosum, nemorosum, arbustiferum, virgunculosum, Biblosum, palustricum. Vide supra *Bibleus* 2.

* **BIBLUS**, Liber, a Græco Βίβλος. Huc balbi Epist. metrica ad Carolum C. ann. circ. 876. apud Marten. Aneidot. tom. 1. col. 46 :

Legis congesta nitescunt
Fama, que Biblio scripsit in hoc modo.

Papiæ MS. *Biblus, Juncus, codex, liber, vel duplex funis de nave, vel buda facta.* Joanni de Janua : *Biblus a Bibo bis.* Dicitur hic *Biblus, bli, i. juncus, quia aquarum est bibulus.* Et aliquando dicitur pro libro : *quia antiqui de juncis solebant contexere pergamenum, et ibi scribere antequam esset usus charte.*

* **BIBLUS**, Papyrus bibula. Vide *Bobla*.

* **BIBLUS INDICULORUM**, f. sic dictus liber seu codex legum et statutorum in monasteriis, quod in eo quæ facienda essent, indicarentur. Annal. Bened. tom. 4. pag. 220. et Analect. Mabillonii tom. 3. pag. 440. ex Epistola Alberti Abbatis ad Joannem XVII. Papam : *Dignum est . . . ut . . . in monasteriis novos indiculorum Biblos corroboretis, quibus ipse Congregationes ab omni strepitu quiete Deo servire possint.*

* **BIBOLNES**, διέρωτοι, Bifidi. Suppl. Antiq.

* Διέρωτοι, pro *Bivalves*, qui duplice vulnere sauciati, ut emendat Vulcan.

* **BIBONES**, Culices nascentes in vino. Petrus Blesensis Serm. 23. in Hierolexico Macri : *Novit enim unusquisque nostrum, et in libro experientia didicit, quam veneniferas potionē serat in avello mentis nostræ serpens antiquus, quam varias et inutiles rerum imagines in thalamo cordis nostri depingat, quæ tamquam minutissimi Bibones in oculis ipsius mentis involant, imo et ministros Dei usque ad altare Domini virtutum prosequuntur, ut brevem ibi memoriam Christi in cruce pendentis abjiciant vel conturbent.* Jul. Firmicus hac voce usus est 5. 4. sub finem ad homines bibaces designandos : *Epulones et Bibones.* Vide *Bibones* et *Bibrones*.

* **BIBONIUS**, πολυτάχης. Gloss. Lat. Gr. Qui multum bibit.

* **BIBOSUS**, /bibendi avidus. Laber. apud Gell. 3. 12. Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.]

* **BIBRAGIUM**, Vide *Biberagium*.

* **BIBRARE**, pro Vibrare. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646 : *Bibrare, minitando mittere hastam.*

* **BIBRONES**, pro *Bibones*. Leibnitius Scriptor. Brunsvic. tom. 1. pag. 890. ex Gervasiil. Tilberiens. Otiis Imperial. : *Quæ vero ex exhalationibus (orta sunt) ut Bibrones ex vino, papiliones ex aqua, etc. Homines vino deditos et bibaces Bibrones Galli solent appellare.*

* **BIBULA APOSTOLICA**, f. mendum pro *Bulla*. Marten. tom. 2. Aneidot. col. 561. C. ex Epistola Archiepiscopi Narbon. ad Clementem IV. Papam : *Si Apostolicam Bibulam* (Colbertin. cod. Epistolam) *invenirem et lucernam veritatem, etc.*

* **BIBULUS**, Propitius, facilis. Gall. Favorabile. Charta Car. VI. reg. Franc. ann. 1390. in Reg. Chart. Joan. ducis Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 174. r. : *Si regalis magnificientia plenitudo cunctis pie poscentibus, tam ea debito, quam ex innata sibi liberalitate, Bibulas aures accommodet, etc.* [** Pers. Sat. 4. 50.]

* **BIBURNA**, Genus est ligni minutissimi. Biburna, humilia virgulta et genere

et forma, a cupresso remota. Biburnus, genera virgulorum humilium. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Vide Forcellin. in *Biburnum*.]

* **BIBUSCUS**, Morsus bestiarum, in Glossis Isidori.

* **BICA**, Vicus seu Castellum, a Saxonico Wic : quod idem est. Charta Ecgbeartii Regis de qua Hickes. Dissert. pag. 81 : *Scripta est hæc Chartula in Bica regali, quæ dicitur Frericburno, etc.*

* **BICALLIS**, Bifidus. Gall. Fourchu. Vita metr. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 226. col. 2. :

Cumque iter ambiguum ramosa ad compita vexit,
Proposuitque viam, Samio præente, Bicallem.

* Notum est Pythagoram Samium qualitatem vitæ humanæ Y literæ conformasse, ut observant docti Editores. Vide *Canonicus*.

* **BICALLIS VIA**. Vide *Canonicus initio*.

* **BICAMERATUS**, Duplici camera consans. Annales Francorum Ful. ann. 858 : *Terræ motus magnus factus est . . . ut murus de fastigio cadens, Oratorium S. Michaëlis ad Occidentem Basilicæ Bicameratum, cum tecto et laquearibus ruina sua confringens terræ coquaret.* Leo Ostiensis lib. 3. cap. 28 : *Juxta cuius abitudinem, Bicameratum domum ad thesaurum Ecclesiasticæ ministerii recomendum extruxit.* Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperial. Decis. 1 : *Arca Bicamerata Ecclesia indissolubili fidei constantia glutinata est. Qui Bicamerata est et tricamerata, quasi per coenacula et tristega, etc.* Sic in MS. [** Adde Hieron. adv. Jovin. 1. 17.]

* **BICAPITI**, Bifarii. in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. [** Vide Furnal. apud Forcellin. in *Bicaps*, quem nominativum statuit ex inscriptione, ubi *cum basi bicapiti*; Glossar. vero in cod. reg. 7644 : *Biceps, Bicapitis, duo capita habens.*]

* **BICAPUT**, Δικέφαλος. Glossar. Lat. Gr. i. *Biceps*.

* **BICARIUM**, Vas, calix, cyathus, vel mensura potoria. *Bicchier*, Boccacio Novella 28. 88. 93. et alibi non semel. Etymon vocabuli a *Bacchar*, et *Baccharium*, non insulse omnino deducit Albertus Acharisius. Alii a *Bīxōc*, voce Græca, quæ Hesychrio ἄγρετον, seu *vas exponitur*. [** Murat. Antiq. vol. 2. col. 1156. a German. *Becher*, quod iterum a *Bacchar* derivandum videtur.]

Liber Chimonius Orphei et Cleopatrae MS. : Τρίφας καλῶς, θὲς ὁμοῦ ἐν βίκιων ςκλήων. Rursum : Καὶ τρίθων αὐτὴν ποτὶκὴν τὸν ἐν τῷ βίκιῳ κατ’ ὀλίγον. Arnoldus Lübec. lib. 4. cap. 14 : *Quam dum Sacerdos ex more visitaret, dans ei viaticum, ablutionem digitorum fecit in Bicario mundo, ipsam aquam ad bibendum ei tradens.*

Infra : *Interea ipsum Bicarium cum viifice Corpore et Sanguine opertum corporali super altari ponitur, et evidentibus cunctis qui aderant, columba venit super labium Bicarium, et sedit, etc.* [Epistola Conradi Mogunt. Archiep. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. pag. 997. C : Sacerdos iuxta consuetudinem generalem fecit ablutionem et Bicarium deforme quidem, et ut rem usquequa exprimamus, nigredine sordidum, sordibus nigrum, etc.] [** Bykarium in Testament. ann. 1333. ap. Guden. in Cod. Diplom. vol. 2. pag. 344.]

* **BICAREUM**. Ditmarus lib. 7. pag. 109 : *Collectariumque cum impensis propriis et etiam nostris decoratum, cum duobus thuribulis, ac argenteo Bicareo larga manu Cæsar nostra dedit Ecclesiæ. Vide Bac-*

*char, præterea Ægid. Menagium et
Oct. Ferrarium in Origin. Ital. in
Bicchiere.*

PECCARIUM, Idem quod Bicarium.
Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. cap.
22: *Dicens malle sibi Peccarium plenum
cervisiae, quam illud cœlestis epulum
mensæ.*

PICARIUM, PICARIUS, Eadem notione. Reinerus libro contra Valdens. cap. 5 : *Idem conficiunt (sacramentum) in Picario, pro calice.* Illyricus interpretatur poculum domesticum. Charta ann. 1124. apud Miraeum in Diplomat. Belg. lib. 2. cap. 43 : *Octo panes, cum totidem cerevisiae Picariis.* Charta Theodoricii Episcopi Metensis ann. 1059. apud Meurisium : *Et de singulis cerevisiis quæ brascicarentur in oppido nostro, sex Picarios ad opus Fratrum susciperet, etc.* Usatica MSS. Vicecomitatus Aqua Rotomagi : *Des escuelles, Pichiers, boisiaulx, et seilles.* Mox : *Pour une 12. de Pichiers cloés 8. den.* Infra : *Et si doit le dimanche après la S. Ouen à chascun barrier un Pichier de vin, etc.* Charta Philippi II. Imp. pro Leodiensiibus in Magno Recordo descripta pag. 10 : *Aussi ne doit-on vendre cervoise plus chiere que quatre Bichiers pour un denier.*

PICHERIUM. Charta Nogelli Vice-Comitis pro fundatione Abbat. S. Salvatoris in Normannia, sub Guillermo Notio, ex Regestio anno. 1382. Caroli VI. Reg. in Tabul. Reg. ch. 88 : *Et in molendino S. Salvatoris, ut molant monachi annonam suam sine loco, et sine moltura, et de omnibus Picheris meis dedi eis decimas, etc.* Charta Jacobi Regis Majoricarum anno. 1349 : *Quasdam res, bona, et vasa argentea in pignore posita, videlicet unum Picherium auri, et unum gobellum auri, et unam copam auri, etc.* Petrus Rex Aragon. in Chron. lib. 2. cap. 11. de solenni convivio Regii apparatu : *Pericio de Moncada quens servis de Pitxer; Gombau de Tramacet quens servis dei bacins.*

PICHEL, Eadem notione, non semel
in *Charta Lusitan.* ann. 1813. in *Monar-
chia Lusitan.* tom. 5. pag. 304.

PICIUS, Idem quod Picarium. Vas potum. Fleta lib. 2. cap. 14. § 2: Clericum eorundem officiorum, qui de expensis dietæ, videlicet panis, vini, et cervisiae, Piciorum, cyphorum, salis, et hujusmodi resondebit.

BICASSA. In Diariis Cæremoniabarum Praeceptorum, Canistrum est seu corbis corio intecta, quæ pro abaculo inservit, et in ea panis, fructus et similia repoununtur, et intromittitur in Conclave Cardinalium cibatus tempore. *Bicassa* forte ideo appellata, vel quia bipartita erat, vel quia primitus ad modum bulgarum, Italice *Bisaccie*, erat. Forte etiam tædio affecti Conclavistæ machinam hanc ita vocaverunt significatione detorta a turpi voce *Bagassia* quæ scorbutum venale indicat. Hierolex. Macri.

* **BICATUS**, Mensura granorum, eadem atque *Bicheetus*. Bulla Eugenii III. PP. ann. 1147, inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 544 : *Illi de Mosteriolo nummum, et panem unum, et Bicatum avensem persolvere debent.*

BICELLARIUS. *Armatus bicellis seu hastulis amentatis.* Johan. Berberius in Viatiorio utriusque Juris part. 1. Rublicr. de Vi publica : *Si aliquis homines armatos, uti Bicellarios, penes se aggregatos ad vim publicam inferendam habuerit, etc.* Vide *Bicellus*.

* **BICELLUM**, *Domus habens duas mansiones, Gallice deux estages.* Glossar.

Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Vide *Bicellum*.

BICELLUM, quod et *Biclinium* dicitur est domus sub se habens duas cellas, sicut domus mercatoris in urbe, et dicitur a *Bi* et *Cella*. Ugutio et Jo. de Janua. Vox hibrida, ex *bis*, et *xliii*, lectus. Papiae MSS: *Biclinium*, quasi *Bicellum*, [scilicet cod. reg. 7609: *Bicellum*] due cellæ. Perpetram Editus habet *Blinichium*. Gloss. Lat. MS. Regium: *Biclinium*, quasi *Bicellum*. Ex his emendandæ Note Tyronis pag. 164. ubi de sellis, *Bidinium* et *Tridinium*: legendum enim *Biclinium*, et *Triclinium*. Proclive mendum, cum c et l coalitæ literæ, d conficiant. Occurrit apud Quintilianum lib. 1. cap. 9. [scilicet] et *Plautum*. Vide *Forcellin*.]

[et plautum. vide forcefin.]
BICELLUS. Hastula amentata, Sam-
buco; pugio, Bonfinio, *Bickel*, Cambro-
Britannis, *Piccell*, jaculum, telum, pi-
lum, [vel ut alii scribunt, *Pighell*, quibus
Instrumento rusticum est quo run-
cantur herbae.] Decreta Sigismundi Re-
gis Hungar. ann. 1495: *Arcus, pharetras,*
et Biccellos habentes. Thwroczi. in Ca-
rolo Rege Hungar. cap. 96: *In ipsum...*
irruit, et cum Bicello inter collum et sca-
palum fortiter feriendo transficit. Cap. 97:
Uno Biccello valente 200. marcas argenti.
Vide *Bisseni*.

* *Ils proxima est vox Bicheron, quæ furcæ dentem sonat, Gall. Fourchon, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 146. Chartoph. reg. ch. 378: Gillot Gode ala querir un baston, que l'en dit une fourchierie, où il n'avoit que un Bicheron. Beusail, eadem notione, in aliis Lit. ann. 1476. ex Reg. 204. ch. 29: Embastonnez d'une fourche ferrée à deux Beusailz.*

BICERNA, BICERRA, BICERRES. Vide *Bigera*.

BICHA, a Gall. *Biche*, Cerva. Vide *Bissa*. 1. Charta Roberti de Poissiacum ann. 1226. in Reg. 81. Chartoph. reg. fol. 96. col. 1: *Quitavi... Ludovico regi Francorum illustri chiamam, quam tenebam in foresta Cruix,... ad magnam bestiam, videlicet cervum, Bicham, porcum, capreolum et damam.* Libert. villæ de Revello ann. 1357. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 449: *De quolibet cervo sive Bicha medietatem unus carterii ultimi, in qua pes teneat. Unde diminut. Bichat et Bichetat, pro Pullus cervæ, vulgo Faon.* Lit. remiss. ann. 1413. in Reg. 167. ch. 319: *Lesquels chiens estoient après un grant cerf, une Bische, et un petit Bichat.* Aliæ ann. 1460. in Reg. 190. ch. 127: *Le suppliant dist à icellui Gillart, qu'il pensoit qui queroit les Bichetaz de la forest.* Vide *Bichia*. *Biche* vero alias notionibus, vide supra in *Buche* et infra in *Glaucus*.

BICHENAGIUM, BICHERATA, BICHENATA. Vide in *Bichetus*.

BICHERIA. Chartæ Philippi Augusti Regis Franc. ann. 1185. et 1186. in Tabulario Compendiensi : *Concedimus Communie præposituram nostram Compendii, teloneum, concambium, furnum, Bicheriam, duas areas molendinarias, etc.* Ubi alias *Bichria* semel ac iterum scribitur. Eadem Charta descripta manu Andr. Duchesni *Bisheriam* præfert. [*Bicheriam* legere qui nuper eam nobis descripsicerunt.] Quidam hanc vocem pro *Camba* [i. e. Officina, ubi cerevisia conficitur,] usurpari volunt : [quod nobis est verisimile.]

* BICHENATA, Tantum terræ, quantum ad seminandum unum *bichetum* sufficit. Charta feud. Castil. ann. 1463: *Super quatuordecim Bichenatis terræ*

*franchis et sine taillia, quæ debent xv.
den. de servitio, etc.*

* Chartam Phil. Aug. ita emendare
mihi licuit ex Chartul. ipso fol. 67. v.
col. 1: *Bicheriam Venetæ* (vicos est prope
Compendium) duas arcas molendinarias
ad pontem Compendii. Quod interpretari
haud difficile est ex alia Ch. Ludov.
VII. ann. 1179. in eod. Chartul. fol. 67.
r^o. col. 2. ubi legitur, *Charetum Venetæ*;
est ergo *Bicheria* idem quod *Carretum*.
Vecturae scilicet onus, quod carro vel
biga vassalli *Venetæ* debebant. Vide
Carreda.

* **BICHETA**, ut *Bichetus*, Mensura granorum. Libert. villa de Pineto ann. 1438 : Qui signabunt mensuras in dicto loco et mandamento ejusdem, exigere non teneantur a dictis burgensibus, nisi... de Bicheta sex denarios, de cuppo tres den.

BICHETUS, Mensura granorum apud Burgundos, *Bichot* et *Biche*, in Consuetud. Divionensi, quorum duo *eminam* conficiunt; *Bichetus* autem constat 2. quartallis, *Quartauts*. [Bichetus Lugdunensis est 60. librarum, minor est Dumbensis. In aliis locis modo minor, modo major.] Regestum Feodor. Campaniae fol. 110 : *Facit homagium de 50. Bichetis avenæ*. Occurrit præterea in Libertatis burgi villa de *Villeveys*, [Charta Alanii Episcopi Autissiod. circa ann. 1160. Charta Guillelmi Episcopi ejusdem urbis ann. 1215. pro Canoniciis SS. Trinit. Hist. Mediania Monasterii pag. 387. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 28. Maceris Insulae-Barbaræ tom. 1. pag. 184. in Instrum. anni 1272. 1 et alibi]

BICHETUM. Charta Guillelmi de Melloto pro Ecclesia Crisennonis ann. 1248: *Dedit quolibet anno novem Bicheta.*
Et alibi non semel.

BICHENAGIUM. Tributum, seu quantitas speciei frumentariae, quæ prestatur in singulos bichetos apud San Julian. in Antiquit. Tornutii pag. 533. *Bichoniam* habet Chiffletius in Tornutio pag. 455 : Un denombrement fait au Roy en l'an 1522. de la terre de Bussy en Bourgogne : Le droit de Bichenage de tous grains et de toutes autres choses qui se vendent au boisseau au marché dudit lieu et non à autre jour, est tel ; c'est à savoir que d'un boisseau l'on ne doit rien. De deux boisseaux l'on doit pour le Bichenage une escuelle, de trois boisseaux l'on ne paie qu'une escuelle, de quatre boisseaux 2. escuelles, de 5. boisseaux l'on ne paie que 2. escuelles, de 6. boisseaux l'on ne paie que trois escuelles, et ainsi de plus le plus, et du moins le moins, sans rien paier du non pair. Et est assavoir que les 20. escuelles font le boisseau, qui contient trois couppons : et les 2. boisseaux font la quarte, et les 2. quartes font le bichot, qui est la plus grande mesure de Bussy. Item est à savoir que ledit Bichenage se prend et leve audit marché, des noix, des oignons, et de toute autre chose qui se mesure audit boisseau, en la forme et maniere que dessus. Item, et est encore à savoir que ceux qui paient ledit Bichenage, ne doivent rien de vente ny de peage, à cause de ceux dont ils auront naïre le Bichenage.

BICHERATA TERRE, non semel occurrit in Actis capitularibus Ecclesiae Lugdun. ann. 1337. ex Camera Computor. Paris. [Est autem ager in quo seminatur tantum frumenti vel siliqinis, quantum uno *Bicheto* continetur. Sed quia granum frumenti crassius est grano siliqinis, in Dumbensi pago *Bicherata* siliqinis juxta chartas et *terrearia* fere trium est, quandoque quatuor

millium passuum; *Bicherata* vero frumenti duorum dumtaxat triumve millium. *Bicherata* Lugdunensis est tantum 1764. passuum, quamvis *Bichetus* hujus urbis major sit Dumbensi, ut jam dictum est. Hinc liquet non admundum certas esse mensuras ex semine deductas: certiores sunt Agrimenorum.] Vide *Bichonata terræ* in *Bichonus*.

* **BICHONATA**, Eadem notione, in Charta ann. 1486. Vide *Bichonus*.

BICHOTUS, in Charta Philippi Aug. ann. 1221, in Hist. S. Aniani Aureliensis pag. 111.

* **BICHLIA**, Cerva, Gall. *Biche*. Charta ann. 1252, ex Archivo Monasterii S. Gildasi de Nemore: *Jocelinus dominus Rochæ Bernardi, super contentionibus quæ sunt inter me et Eudonem de Ponte militem, super feris cervorum et Bichiarum, aprobatur et aprarum, etc.* Vide *Bicha*.

* **BICHLERUM**, Calix, cyathus. Bareleta serm. 2. in Dom. 1. Quadragesima: *Teneo Bichlerum, et non mihi tremat brachium*. Vide *Bicarium*.

BICHINI, Fraticellorum, seu Minoritarum secta, de qua infra in *Bizochi*. Videntur autem ita appellati, quod uestes coloris *bigi*, seu *grisei*, deferrent, quod faciunt etiamnum Minoritas omnes. Nam *Bigio*, ut vult Albertus Acharius, *e specie di panno grosso*. Dantes in *Purgat.* cap. 20: *Fuor ch'uno renduto in panni bigi*. Petrarcha: *E i neri fraticelli, e i bigi, e i bianchi*. Id est, qui uestiebantur panno griseo, ut Minoritæ. Ex *bigi* autem *Bighini*, et *Bichini* voces formatae videntur, dictique Fraticelli isti panno *Bighino* induiti. Nec scio an nostrum *Bis*, pro subfusco, vel griseo inde ortum habeat. Fieri denique potest, ut *Bichini* iidem sint qui *Beghini*, et ita per contemptum appellati fuerint. Fraticelli isti haereseos perinde insimulati.

* **BICOCHA**, *BICOCA*, *BICOCHA*, Academicis Cruscanis: *Bicocca, Piccola rocca o castello in cima di monti*, Lat. *Castellum rupibus inditum*; iis vero quæ sequuntur, magis convenient interpretatio Academ. Hispan. in *Diction. Bicoca*, *Specula*, vigilis cellula, nostris Guéritez. Stat. Pallav. lib. 2, cap. 66, pag. 126: *Ordinatum est, quod nulla persona audeat nec presumat accipere nec exportare scalas seu de scalis positæ et deputatis ad Bichochas, vel ad turres castræ Buxeti*. Stat. Vercel. lib. 7, pag. 183, r.: *Inantea non teneantur ad onera custodire aliarum Bichocharum, quæ fiunt per districtum Vercellarum*. Sed et pro aquarum ductu, ex tabulis ligneis compacto, accipi videtur, in Stat. Montis-reg. pag. 204: *Item statutum est, quod aliqua persona non audeat vel præsumat capere aliquod alienum banchum, causa.... faciendo Bicocham,.... et qui.... Bichocham, seu aliud simile de alieno bancho fecerit, etc.* Stat. Taurin. ann. 1360, cap. 153, ex Cod. reg. 4622. A.: *Nullus de cetero audeat vel præsumat deviare vel deviari facere, per se vel per alium, aquam beatorum, cloache decurrentem in fissa seu Bicoca magna Durie*.

BICHONAGIUM. Vide *Bichenagium* in *Bichetus*.

* **BICHONATA**, *BICHOTUS*. Vide in *Bichetus*.

* **BICHONUS**, ut *Bichetus*, Mensura granorum. Acta MSS. capituli Lugdun. ad ann. 1347, fol. 136, r. col. 2: *Petrus Bourdas (tenet) quandam muram, sitam ibidem sub servitio unius Bichoni avenæ... Petrus Servos quandam muram sub servitio unius Bichoni avenæ*. Hinc

* **BICHONATA TERRE**, Tantum terræ, quantum ad seminandum granum, quod

uno bichono continetur, sufficit. Codex censual. Castel. in pago Dumb. ann. 1391: *Confitetur tenere ad censam, tantum quantum placuerit dicto domino, quinque Bichonatas terræ*. Iis vero, quæ de filius capacitate dicta sunt in *Bichetus*, addere placet quod legitur inter Redit. balliv. Petrarç. ann. 1300, ex Bibl. reg.: *Item ilz tiennent un Pichet de pré, qui vaut environ le tiers d'un arpent*. Unde *Bichonage* vocatur Præstatio pro mensura, in Charta ann. 1328, inter Probat. ult. Hist. Trenorch. pag. 243: *Item la tierce partie de tout le Bichonage de Tournus des bles yvrennages.... Item tout le Bichonage de tous blez, quelz qu'ils soient*. Vide supra *Bichenata* et *Bichonata* in *Bichetus*.

BICHRIA. Vide *Bicheria*.

BICINIUM, Cantus duorum in Ecclesia, ut *Monodia*, unius, scilicet cum duo alternativi, aut simul canunt. Ita Isidorus lib. 6. Orig. cap. 19. Glossæ Arabicæ, et Durandus lib. 1. Ration. cap. 1. n. 18. Gloss. Ælfrixi Saxonum: *Bicinium, t' veg a sang*. Ex tva, duo et s a n g, cantus. Vide *Latersicinium*.

* **BICIPITUM**, a Biceps. Alciat. emblem. 18. pag. 141. ubi de Jano, quem bicipitem fluxerunt Poetae: *Memineram alias jam Bicipitum corelatum, etc.*

BICIRRES. Vide *Bigera*.

BICLINIUM. Vide *Bicellum*.

* **BIGLUS**, φώκη. Glossar. Lat. Gr. ubi *Bicus* forte mendose scriptum est pro *Vitulus* vel *Bitulus*, cum φώκη, vitulum marinum significet.

* **BICOARE**, Duplicare, Gall. *Doubler*. Papias MS: *Bicoatur Duplicatur*.

BICOCA. Gloss. Angloss. Ælfrixi: *Bicoca, Hæferbleta, vel Pun.* Ubi Somerus, *forte, capri balatus*. Hæfer, Saxonibus est *Caper*.

* Diversa notione, vide supra in *Bichochea* et infra in *Ficha 1*.

BICOCARIA. Charta ann. 1306, pro Viccomitatu Lautricensi in Regesto Philippi Pulcri Regis Francor. ann. 1306, ex Chartophyl. Regio n. 165: *Omniesque et singulas albergas, corregia, oblyas, census, et usatica, bladatas, Bicocarias, et mairchieus, leudas et pedagia, quecumque sint, et ubicunque sint in Baronia et Vicecomitatibus praedictis, molendina, herbergia, pascua, devesa, ademprivia, aquas, fargas, nemora, herbas, hermecaces, caschas, et alias portiones, servitia, et pensiones, et omnes et singulos redditus, etc.* Infra: *Redditus, provenitus, et obventiones, oblyas, census, et usatica, albergia, corregia, manaeuhis, (sic) cascadas, porciones, leudas, et pedagia, etc.*

* *F. Præstatio ex bicoretis*. Vide *Bicoreta*.

** **BICOLORARE**, *Bicolorem facere*. Gemmae Gemmarum.

* **BICORETA**, Modus agri, eadem notione qua *Bichonata*. Pactum inter Guichard. dom. Bellijoc. et Guichard. de Marziaco ann. 1817. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 474: *Pro quadam Bicoreta terra, sita in capite Bernart*.

* **BICORIUS**, Cui duplex corium est. Hirci *Bicori* apud Rainhardum Abb. in Reinhardi Episc. Halberstadensis stirpe, tom. 1. Histor. Brunsvic. pag. 705.

* **BICORNA**, Gall. *Bicorne*, Cupa bicornis. Charta ann. 1436 in Tabul. monast. Loci reg.: *Joannes Gauchi habuit, percepit et levavit tresdecim thinas seu Bicornas racemorum excretorum in pecia vinearum*. Consuet. Bituric. in Reg. Joan. ducis Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 118, r.: *Item quiconques fait Bicornes à Bourges, mes qu'elles soient neuves, il doit*

deux Bicornes. Vide *Biscornuta* et *Bicornix* 2.

* **BICORNATUS**, Insulsus, insanus, vox derisionis et contentus. Meisterlinus in Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 75: *Num tu stolidi, Bicornate, æstimas oppidulum parvum hos conclusisse*.

* **BICORNIX**, Bini cornicines seu tubicines, apud Murator. tom. 3. pag. 650. col. 2. de Coronatione Bonifacii VIII:

Ilicet assequitur, scandens mantibus albis
Tectos undique equos legio, sed juncta Bicornix,
Ut festo clarere die possetque triumphis,
Fecrat, etc.

* **BICORNIX**, Vas bicorne. Transactio inter Abbatem et Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. viridi fol. 58: *Et in die Jovis Sancta pro pecunia quæ datur pro Mandato pauperibus, qua die fit charitas generalis in dicto Monasterio semper annuatim, octo solidos, quatuor denarios Turon. unum Bicornicem vini, et satis de fabis pro pauperibus, qui mandatum recipiunt*.

* **BICORNUS**, Eadem notione. Vita S. Philippi Archiep. Bituric. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1937: *In quoddam vas Bicornus nomine plenum aqua, etc.*

BICORS, Qui dupli corde est, vafer. Commodianus Instr. 11:

Officio vervecis potuit scire Bicordem.

* **BICOXUM** διποτόν, *Bimembre*. Suppl. Antiq. [διποτόν]

BICULA, *Biche*, *Cerva*. In Concilio Autisiodesorensi, *Biculam vel cervum facere*, restituit Salmasius, pro *vetulam*. Vide *Vetula*.

* **BICURTUS**, Ex utraque parte curtus. Locus est in *Tesserini*.

* **BIZOCARA**, Mulier alicui piæ societati vel tertio ordini dicata. Stat. capit. gen. Eremit. S. Aug. ann. 1300. apud Cl. V. Garamp. in Dissert. 3. ad Hist. B. Chiaræ inter not. pag. 154: *Mandamus quod nullus frater nostri ordinis, sive subditus, sive prior, aliquam Bizocaram vel bighinam ad ordinem nostrum, vel ad ordinis curam, aliquod monasterium vel quacumque religiosas recipiat*. Vide *Bizochi*.

* **BIDAEM**, Quod Gallice *Biez* dicitur, alveus aquæ circumagentis rotam molendini, aut ipsa quæ Domini habebant in eumdem alveum jura piscandi vel concedendi, ut aquæ alio deducerentur; quo sensu etiam sumuntur *Biandum*, *biendum*, etc. Lobinellus in Glossario ad calcem Historiæ Britan. Vide *Bedum*.

* **BIDAERA**, Eadem notione.

BIDALDI, Milium et pedium species, extremitis scæculis in Gallia nota. Continuator Nangii ann. 1326: *Post aliqualem paletationem factam cum Bidaldi prope Casselum, etc. Egidius de Roya ann. 1328: Commissum est prælium, incipientibus Bidaldis.... et Balistarius Regis, etc.* [Similia legere est tom. 3. Anecd. Martenii col. 431. et 432.] *Bidaldorum* frequens habetur mentio apud Guill. Guiart. potissimum ann. 1298. 1302. et 1304, ubi *dardis*, seu spiculis dimicare solitos scribit:

Bidaus retraient, et dars ruent.

Infra, ubi eorum originem ab Hispania videtur accersere:

De Navarre et devers Espagne,
Reviennent Bidaus à grans routes,
Desquies les Compagnies toutes
En guerre par accoustumance
Portent deus dars, et une lance,
Et un couteau à la ceinture,
D'autres armures n'ont cure.

Rursum :

Bidaus menaciet et huer,
Et dars menuement ruer,
Qu'il font entre les Flamens bruire.

Horum etiam meminit non semel Froissartes 1. vol. cap. 51. 55. 61. 72. 103. 104. 121. 130. etc. *Bidali*, dicuntur Joanni Villaneo lib. 8. cap. 78. et lib. 12. cap. 95. Vide *Bidardus* et *Bidaudi*.

* **BIDAMIUM**, **BIDANNUM**. Vide in *Biennium*.

* **BIDARDUS**, Levis armaturae miles, veles. Chronicon Corn. Zantflet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 140: *Conduxit quoque quosdam Bidardos, qui duo missilia sive jaculae semper ferre solebant, qui etiam juxta Orosium et Vegenium Renatum velites sive levis armaturae vocabantur, quibus capitaneum præfecit Bonifacium, qui per patriam discurrentes mercatores victualia Leodium deferentes frequenter spoliabant*. Vide *Bidaldi*.

BIDARIUS, Satelles, minister. Joan. Presbyter in Hugone Episc. Leod.: *Habebat Episcopus suis stipendiis Bernarios et Bidarios duo tela portantes. Sed videatur legendum bervarios et Bidaldos: nam, ut in hac voce observavimus, tela ac spicula, arma erant Bidaldus propria.*

* **BIDAUDA**, Ferculum ex leguminibus. Liber usuum Sublac. MS. ubi de qualitate et quantitate ferculorum: *Altius diebus datur alia Bidanda de fabis, aut pisis aut caulinibus.*

* **BIDAUDI**, Idem qui *Bidaldi*. Miltum et peditum species, a duobus *dardis* seu spiculis, quibus dimicare solebant, sic dicti. Annal. Victor. MSS. ad ann. 1304: *Rex misit comitem sancti Domini Martini Reginaldum, juvenem strenuum in bellis et fortem, cum Bidaudorum et aliorum multitudine copiosa*. Et ad ann. 1312: *Eodem anno Bidaudi de Francia revertentes, stipendiis non solutis, per proprias prædas exercebant multosque spoliabant, et usque Biturus venientes fuerunt arrestati, et fere 500. sunt in pannulis suspensi. Ex quibus Bidaudi videntur iis prævisse societatis, que tanto tempore sub nomine *Compagnie* prævincias devastarunt.*

BIDDA. Vide *Blida*.

* 1. **BIDELLA**, Jus in supellectilem defuncti ratione cognitionis. Diploma Friderici I. Imperat. ann. 1180. apud Tolnerum Hist. Palat. inter Instrum. pag. 55: *Quod si alteruter conjugij sine hæreda præmortiatur, superstes omnem præmortui hæreditatem, quoad vixerit, liberè possidebit; defunctis autem ambobus sine prole conjugiis, ad proximos eorum hæreditatis relicta ab illis substantia devolvetur. Et viri quidem hæreditas ad hæredes viri, mulieris autem hæreditas ad mulieris transibit hæredes, ita ut nemo dicat sibi aliquod jus in bonis mortuorum ratione suppellectilis, quæ vulgo *Bidella* (*Butel* in veteri lib.) dicitur. Nos.... indulsimus, ut sic uti ab actione juris, quod *Bidel* dicitur, indulgentia privilegii antiqui sunt immunes. Vide *Budteil*.*

* 2. **BIDELLA**. Bulla Innoc. PP. VIII. ann. 1484. in Contin. magn. Bullar. pag. 290. col. 2: *Item ordinarunt quod omnes processiones generales dom. cantor ex ejus officio habeat ordinare, et per suam Bidellam illas dirigere et conduci facere. Sed leg. per suum Bidellum; Ital. *Bidello*, eadem notione. Vide *Bedelli* et *Bidellus*.*

* 3. **BIDELLA**, *sæpe pro bdelio in antiquis libris inventur*. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959. [**] Ita in omnibus Glossar. MSS. et ante Are-

vallum apud Isidor. lib. 17. cap. 8. sect. 6. Græci dicunt Βέλλον et Βέλλα. Vide H. Steph. Thes. L. Gr. vol. 2. col. 202.]

* **BIDELLIUM**, *Aqua ex vesicis de ulmo confecta, et proficit ad vulnera in corpore medenda*. Ita Glossæ Isidori: [**] Papias reg. 7609. et Glossar. cod. reg. 7644: *Aqua quæ colligitur de vesicis, que nascentur in ulmo quæ faciunt ad vulnera in corpore, ut ex Galeno.* Idem est quod Græcis βέλλον, Latinis *Bidelium*. Vide Gorraum. [**] Hofman. de Medicam. officinal. P. Hermann. Cynosur. mater. medic. et annotat. J. C. Grævii in Isidori Glossas.]

* **BIDELLUS**, *ut Bedellus, Apparitor, Gall. Bedeau. Lobinellus Paris. Hist. tom. 3. in Glossario: Nullus aliis Bidelum seu quaecumque officiarium alium eligere presumat.* Vide Roberti Goulet Compendium Jurium et Consuetud. Universit. Paris. fol. 6. et Concil. Hisp. tom. 4. pag. 178.

* **BIDELUS**, Exactor, publicanus. Charta Henrici II. Regis Angliae ann. circ. 1155. apud D. Brussel. de Usu feud. tom. 2. pag. v: *Omnes Bideli de cetero deponantur per Tanesiam et Medeweiam et per totam Angliam, nisi per costeriam maris.* Vide *Bedellus*.

* Leg. *Kidelus*, ut videre est infra voce *Kidelus*.

* **BIDEMIUM**, pro *Bidennium*, in Charta Bernardi de Rupe tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 494. Vide *Biennium*.

* **BIDENDARE**, Fodere. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Foyre, Prov. fodere, Bidendare.* Vide *Bidentare*.

* **BIDENS**, Anchora. Gloss. Isid. [**] Vide *Forcellin*.]

1. **BIDENTAL**, Fulmen bifidum. Miracula S. Walarici Abbatis n. 7: *Et cœpit firmamentum mugire, tonitruis resonare,.. subito Bidental juxta eum cecidit, adeo ut fructum ejus lingens minime excusserit, etc.* [Bidental, Horatio de Arte Poët. sub finem, est locus de cœlo tactus, in quem fulmen decidit.] [**] Gloss. Lat. Gr.: *Bidentale, κεραυνοβήτον*.]

* **BIDENTAL**, Sacrificium, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. [**] Vide *Forcellin*.]

* **BIDENTARE**, Versare terram bidente. Papias MS. et Vetus Glossarium San-German. n. 501: *Bidentare, fodere.*

* **BIDENTATIO**, Eadem notio. Gloss. Lat. Gr.: *Bidentatio, Fossura, occatio, σπάσις.*

* **BIDENTINUS**, Laneus. Index Onomast. tom. 4. Act. SS. Maii. [**] a Bidens, ovis.]

* **BIDIGITUS**, [Qui duo digitos habet. Bed. de Numer. t. I. p. 102. Item digito composita: Bidigitus, tridigitus, etc. (L. Quicherat.)]

BIDINIUM. Vide *Bicellum*.

* **BIDRIA**, BRIVIA, Idem videtur quod Bever, fiber, Ital. *Bivaro*, Gualvan. de la Flamma apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1016: *Cum autem ei castra aut magnas pecunias elargiri voluisse, ipse Bruius omnia respuit; sed posse coronam auream super caput Bidria sive Briviae deferre ex maxima gratia postulavit: quod ipsi duces Austriz cum magna difficultate concesserunt, etc.* In Charta concessionis ibid. legitur, *super caput Biveræ, etc. Ubi Caput, pileum, Gall. Bonnet, interpretor.*

* **BIDRIPA**. Vetus Charta ann. 7. Ricardi I. laudata a Spelmanno: *Dabunt 2. sol. annuatim Abbatissæ et Conventui,... pro tribus araturis et una Bidripa, quæ vocatur hinghidripe, quæ ab eo exigebatur, salvis 2. Bidripis quibus idem Willemus faciet ad cibum Abbatissæ, prima vice cum omnibus hominibus de hospitio suo, et*

terrae suæ operantibus, secunda cum uno solo homine.

* Ejusdem notionis et originis atque *Bederipes*. Vide in hac voce.

* **BIDUALES NUNDINÆ**, Quæ per bi-duum habentur. Charta ann. 1195. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 141: *Si mon quoque comes Ebroicensis dedit Deo et S. Taurino Biduales nundinas, quæ sunt in secunda Dominica post Pentecosten et die Lunæ sequenti.*

* **BIDUANA**, Bidui jejunium, ut *Triduana*, tridui. Capitula Caroli M. lib. 5. cap. 136. [**] 207. e Capit. Episc. ann. 779: *Et Biduanas omnes faciunt tam Episcopi, Monachi, et Monachæ, quam Canonici, etc.* Decretable precum Episcop. ann. 779: *Et faciunt Biduanas, atque eorum homines in eorum casatis, etc.* Rabanus Maurus lib. 2. de Instit. Cleric. cap. 26. *de origine Biduanæ, sive Triduanæ: Biduanum morem jejuniū unde sumptum, quod Apostoli jejunaverunt illo biduo, quo Dominus passus et sepultus est.* Vide Cumeanum de mensura poenitentiarum cap. 11. Bedam de Remedio peccat. cap. 15. Novatum Catholicum in Homili. ad Fratres. Capitula Theodori Cantuarensis cap. 10. Edit. V. Cl. Jacobi Petiti, Grimlaicum in Regula Solitar. cap. 54. Cassian. Collat. 2. cap. 24. S. Augustin. lib. 1. de Morib. Eccl. cap. 83. Reginonem lib. 2. de Ecclesiast. disciplin. cap. 442. 446. Ratbodum Noviom. in Vita S. Godebertæ num 5. Vitam S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. cap. 10. lib. 2. cap. 12. Vitam S. Winwaloei Abb. n. 20. Chronicon S. Vincenti de Vulturno pag. 673. Petrum Damiani in Vita S. Romualdi cap. 3. lib. 6. Epist. 27. Matth. Wesmonast. pag. 135. Florentium Wigorn. pag. 631. Ratherium Veronensem serm. 1. de quadragesima cap. 8.

* **BIDUANA**, [Biduum ante Pascha] in Missali Gothicò pag. 329: *Incipiunt orationes in Biduana. Pag. 324: Item orationes in Biduana in die Sabbati ad Se. [f. Sextam.] et in Missali Gallicano veteri pag. 461: Item orationes in Cœna Domini, sive in Biduana. Mox: Item orationes in Biduana.*

* **BIDUBIUM**. Vita S. Leufredi cap. 21: *Illud autem ferramentum vocant rustici Bidubium, quod a quibusdam Falcastrum vocatur, quod in falcis similitudine curvum sit.* [Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 18: *Si quis.... aut de fuste, aut de securi Bidubioque cultello intersectus fuerit.*] Vide *Falcastrum*.

* **BIDUINI**. Vide *Beduini*.

* **BIDULLANEUS**, An pro *Betulaneus*, seu *Betulaceus*, a *Betula*? Acta SS. Julii tom. 2. pag. 126. in Vita S. Uldarici: *Qui ambulans inde concidit sibi baculum de ligno Bidullaneo.*

* **BIDUSTA TERRA**. Vide *Bedusta*. [FR.]

* **BIDUSTER**, Ager incultus, a voce vernacula bononiensi *Bdost*, qua significatur terra non proscissa nec culta in segetem. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 127: *Statuimus et ordinamus... quod eorum animalia et bestie possint ire et conduci et stare ad pascendum in culturis sive stuplis vel Bidustris ab utraque parte vie.* Vide *Bedusta*. [FR.]

* **BIEGNUM**, ut *Biennium*. Vide in hac voce.

* **BIEUM**, Gall. *Biez*, idem quod supra *Beyum*, molendini alveus. Consuet. Norman. cap. 26. part 1. ex Cod. reg. 4651: *Liberum autem dicimus feodium, quod servitiorum in honestorum obtinet libertatem, ut de prati servitio et curatione Bieii molendinorum.* Vide *Bedum*.

* BIEN, Idem quod mox Biennium. Charta Theobaldi Comitis Blesens. de Conventionibus factis inter Raherium Vicecomitem S. Florentini et Gervasium Abbatem S. Germani Autissiod. ann. 1147: *Omnis homines S. Germani, qui sunt de potestate de Villari debent Vicecomiti semel in anno per tres dies Bien, et illi qui boves habent carretum et per tres dies corvadam, etc.*

* BIENNABLES, BIENNARII. Vide post Biennum.

* BIENNIOUM, pro alveo molendini. Vide Bidaem.

BIENNIOUM, BIANNUM, BIENNIOUM, BI-DANNUM, etc.

Bienna definitur in Consuetudine Pictavensi art. 99. *Corvées tant d'hommes que de bestes, [Corvate tam hominum, quam jumentorum.] Biannis, in Consuetud. Andegav. art. 499. Santonensi art. 181. 182. Inculismensi art. 22. Bians, in Pictav. art. 102. 190. Angeriacensi art. 181. 182. et Castellestensi art. 4. 5. [Bans-Arbans, in Marchensi art. 499.] Le bien, in Charta Mauritii de Bellavilla Dom. Ganaschiæ ann. 1265. *Habent etiam le Bien ad vindemias faciendas quamdiu duraverint. Infra: Biennium ad ligna ad portandum in Natali Domini; et hoc semel. Charta Archembaldi D. Soliaci ann. 1150: Pacem inter se ea lege fecerunt, quod Milites facient ei per homines suoi octo dies de Biennio in anno 4. in Februario in aiiis (hayes) faciendis, et 4. in Maio in fossetis. Etsi in his duabus terminis de Bino requisitio facta non fuerit, usque ad alterum annum non respondebunt ei. Charta Theobaldi Blesensis Comitis et Franciae Senescalii ann. 1181. ex Tabulario Ecclesiae Carnotensis num. 47: Mille libras mihi dederunt cum tali conditione, quod si deinceps quoquo modo murum cadere aut dirui, vel fossatos impleri contigerit, non teneantur amplius vel in muris vel in fossatis aliquid mattere, sed ab omni Bianno quod in eis habebam ipsi et omnis terra Capituli quitti in perpetuum remaneant et absoluti. [Charta Vicecomitis S. Florentini de Donatione quam fecit monasterio S. Germani Autissiod. ann. 1189: Dedi etiam eis novem denarios, quos ab unoquoque de hominibus eorum causa Bieni mei singulis annis accipiebam. Quo ex loco patet Biennium, ut et alias servitutes omnes, interdum pecunia redemptum fuisse.]**

* Charta Thomæ abb. S. Germ. Prat. ann. 1249. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 467. [* apud Guerard. post. Irminon. pag. 385.] *: Homines de dicta Villanova et de Valentone tenentur nobis et ecclesia nostræ in 75. modius vini anni redditus, pro redditu, qui dicitur Bien. Charta ann. 1325. in Reg. 64. ch. 360: Et ainsi demourant quite en païant ledit blé chacun an dudit Biain de bois pour ardoir, réservé au roy et à la royne, se il venoient audit chaste de Lézignen, que il pourroient prendre ledit Biain, se il leur plaisoit; et en celi cas que il prenroient ledit Biain, ne paieront riens doudit blé de celle année; et réservé au roy le Biain desdiz habitans, que il doivent et ont acoustumé anciennement à faire aus refactions et appareillements dudit chaste. Item les corvées ou Biains de Venours des personnes, bestes et charrettes, sont estimé à cent sols, in Charta ann. 1326. ex eod. Reg. ch. 718. Quod servitii genus, ut ex his aliquis abunde patet, crebro non tantum pecunia, sed etiam specie frumentaria vel vinaria redimebatur. Vide Bien. [* et Glossar. Irminon.]*

* BIANIUM, apud Stephanot. Antiq. Pictav. MSS. tom. 3. pag. 864: *Retinuit Biannum rusticorum ad castrum Luciacum et ad conducendas suas annonas, inde sui antecessores conducerunt.*

BIANNUM. Charta Hugonis Comitis Marchiæ ann. 1270. in Tabul. S. Hilarii Pictav.: *Exigat (Comes) Biannum ab hominibus mansionariis prædictorum locorum, nisi ter in anno in terminis infra scriptis, etc. Et tunc habeant nec exigent ad faciendum Biannum, nisi de singulis bordariis unum bovem vel aliud animal arans, etc. In Tabulario Burguliensi Ch. 60: Biannum ad reficiendum fossata castri de Maravento. Liber Chirographorum Absit. fol. 21: Adjutoriam boum et quadrigarium suarum, quod Biannum vocatur, sicut alii homines nostri nobis facient. [Stephanot. Antiq. Pictav. MSS. tom. 4. pag. 408. ex Charta anni 1232: Expeditionem quoque et exercitum, Biannum, bosquetallum, in quibus teneri mihi eosdem homines proponebam.]*

* BIANUM, in Charta ann. 1192. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 649: *Sint liberi et immunes per totam terram nostram, tam per terram quam per mare conductio facta absque vendita.... navagio, monagio, Biano, etc. Idem occurrit in Charta ann. 1277. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Benedict. Pictav. MSS. pag. 927.*

* BIANNUM, Eadem notione. Charta ann. 1098. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 359: *Cum Bianno et Corvea hominum meorum ad reparandum et faciendum fossata, et exclusas, et calciatas, et adducendum ligna, et molas.*

* BIANNUS, in Charta Guill. de Bellesme episc. Catalaun. ann. 1228: *Quitavit eis.... talias, corveias, Biannos, etc.*

BIAS. Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 37. 38: *Similiter facient eis quinque Bias, unum ad frumentum faciendum, alium ad avenam, tertium a proffendra, quartum in nemore, quintum in vindemias, et hoc faciant, sive habeant bovem, sive non habeant. Infra: Omnia autem servitia de Bias, de avena, de gallinis, etc.*

* BIDAMUM. Chartular. S. Cypriani Pictav. fol. 110: *Cadelo Vicecomes in tempore Gisleberti Abbatis omne Bidamum et præhensionem arietum et de porcis.... condonavit Monachis.*

BIDANNUM, in Literis fundationis Abb. Omn. SS. Andegav. ann. 1408: *Itas consuetudines perdonat Gorfridus Comes in perpetuum Deo et S. Mauritio, etc. In curte Spinacii totum vinagium et totum carragrum boum et asinorum, et Bidannum villanorum ad 15. dies in anno. Alia ejusdem Comitis pro Abbat. SS. Sergii et Bacchi: Similiter de toto terra Thorinaci vicaria in totam, Bidannum et universas consuetudines, excepto avenagio et fodrio. [Alia charta Tabularii ejusdem monasterii, qua Aimericus filius Judicialie donat Monachis omne Bidannum de illorum hominibus manentibus apud Chamariacum in omni terra illorum.]*

* BIDANNUM, in Charta Alani III. ducis Brit. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 373: *Bidannum sancto Martino infra Veterem vicum Albani reddit.*

* BIEGNUM. Charta ann. 1258. apud Thomasseri Consuetud. Bituric. pag. 156: *Nullus eorum reddet nobis vel hæreditibus seu successoribus nostris dominis Castris-novi Biegnum seu corvatam.*

BIENNIOUM. Tabularium S. Hilarii M. Pictavens.: *Ad castrum Rafiacum claudendum, Biennum, si vocati fuerint, tenentur homines nostri, non impediti necessitate panem suum coquendi, vel ad*

furnum, vel ad molendinum eundi, vel vocationis biannii B. Hilario ante factæ. Vide Probat. Hist. Castillionensis pag. 53. Thomasseri in Consuet. Bituric. lib. I. c. 61. 68. etc.

BIENNUS. Charta Ludovici Comitis Blesens. et Claromont. pro Monasterio Bonæ-vallis ann. 1198. ex Archivo ejusdem loci: *Homines Bonævallis ad defensionem eorum cum aliis hominibus ibant et faciebant Biennos suos in Episcopatu Carnotensi, etc.*

* BIENUM. Charta Archembaldi domini de Soliac apud Thomasseri Consuetud. Bitur. pag. 714: *Quod milites facient ei per homines suos octo dies de Bieno in anno.*

* BIHENNIUM, in Charta ann. 1283. ex Tabul. San-Dion.: *Octo libras pro uno mengerio.... charteum seu Bihennum, vinagium, harpagium.*

BIENNARI, Qui biennum præstant. Charta laudata ann. 1265: *Sed a Castellania de Machecolis vavasseri dabunt comedere omnibus Biennariis suis, exceptis illis qui fœnabunt fœnum, etc. Hujusmodi sunt quos describit Froissartes 2. vol. c. 74.*

* Biennaux et Biennaux, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 67: *Le village de Martinet est tenu et chargé envers le seigneur de S. Mesmin de plusieurs biens de beuf, messement d'aler querir ou pays de Thouars les vins dudit seigneur de S. Mesmin par chacun an, à sa semonce..... Le suppliant et plusve autres Biennaux dudit seigneur de S. Mesmin furent semons, etc. Infra pluries Biennaux. [** Vide supra pag. 570. col. 2.]*

BIENNABLES, Biennis obnoxii, Biennables, in Consuetudine locali Castelli novi in Biturigib. art. 4.

Has porro voces omnes effictas esse constat a Bannum, quod qui tenerentur ad ejusmodi corvatas et manoperas, proclamatione et banno solenni ad eas præstandas evocarentur.

Quod quidem etymon quamvis a vero minime aberrare existimet D. de Lauriere, conjecturam nihilominus D. Hevini eadem hac de re haud prætermittendam idem censem; ejusmodi scilicet corvatas sic dici, quod a subditis in colligendis terra fructibus (quod Gallice dicimus, *les biens de la terre*) potissimum debeatur. Bienna vero seu Biennia appellata opinatur Gallandus quod bis in anno præstantur, nisi aliud convenisset.

* BIERA, Potionis genus, quæ a cervisia distinguiri videtur, in Arest. parlam. Paris. ann. 1532. ex Lib. rub. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 215. r: *Cum cambriis et brassatoribus præceptum fieri fecissent sex lottos, Gallice lots, Biera, cervisia, biermardi (infra briemardi) aut alterius bruvagii, Gallice Biere, cervoise ou autre bruvage, pro quo brassino bruvagiorum prædictorum.... solvendi, etc. Haud scio an idem sit, quod Bier masculino genere effertur, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 571: Comme le suppliant se fust transporté en la maison de Robin de Tadiguen... pour boir du Bier, pour ce qu'il en faisoit cabaret, etc. Aliud vero sonat Biere, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 127. ch. 160: Haussa icellui Cabert une late, appellée Biere de Charete, que il portoit, et d'icelle féri sur ledit Pasquier. Ubi lignum est transverse in carro positum.*

BIERBANNUM, Bannum cerevisiae, Ban de biere, tributum quod pro cerevisiae

venditione præstat: vel pro taberna, potaria quam *Bierbank* vocant Germani et Belgæ. Confirmatio Consuetudinum S. Audemari in Atrebatibus, in Hist. Guinensi pag. 195: *Dabuntque singule mansiones denarios 12. in festo S. Michaëlis, et de Broethan den. 12. et de Bierban 12. denarios; vacuæ autem nihil dabunt.* De vocis *Bierre* etymis variis consule Cluverium lib. 1. Germ. antiq. cap. 17. Vossium, et V. Cl. Egidii Menagii Orig. Gall. et Italicas, etc.

BIERES, *Biremes*, apud Anastasium in Hist. Eccl. pag. 111. ubi Theophanes dñepe habet.

BIERIA. Vide *Beria*.

* **BIERNARDUM**, *Potionis species*. Vide supra *Biera* et infra *Briernardum*.

* **BIERTIA**. Locus humilis, paludosus, idem quod supra *Baissa*. Charta ann. 1308. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 143: *Item quoddam pratum situm in Biertia, sive in cisternis*. Vide supra *Bex* 2.

¶ **BIERUM**, seu *Bietum*, Alveus aquæ, cuius impulsu versatur rota molendini, Gall. *Bié*. Charta Communæ S. Quintini Viromand. ann. 1233. e Chartulario Monasterii S. Quintini in Insula pag. 157: *Aquas illas exire permittent et effluere ventalis elevatis... super dictum vivarium... sive super Bierum per excretionem aquarum istarum*. Ibidem pag. seq.: *Quod dictæ Kaheriz, omnibus sublevatis ventaliis, non sufficient ad egerendum dictas aquas, et per exundationem aquarum manentibus super dictum vivarium sive super Bietum*. Vide *Bedum*. [* Vide *Vierus in Vieria* 2.]

¶ **BIEZIUM**, Eadem notione. Litteræ Odonis primogeniti Ducis Burgundiæ ann. 1265. in Chartulario urbis Autissiod. fol. 39: *In dicto Biezo de Brichol piscari valeant quicunque voluerint et cum omnibus ingenis: ita tamen quod non impedian aliquatenus cursum aquæ, hoc excepto quod dicti pescatores vel alii habere vel facere non poterunt in memorato Biezo vel in aliqua parte ipsius noas vel bochetas*. Vide *Becium in Bedum*.

* *Biez* apud Belgas, Locus paludosus, ubi arundines aliæque palustres herbæ facile crescunt. Lugdunensibus vero est silvula betulacea. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 243: *Ung petit bouquet de boutayes, que on appelle au pais (Lyonnois) Biéz*. Vide supra *Bex* 2. et *Biburna*.

* **BIFACIARE** *MISSAS*, Duas missas sub uno canone celebrazione. Conc. Paris. ann. 1212. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 98. art. 10: *Item statuimus sub pena suspensionis, ne aliquis sacerdos aut in nundinis, aut alibi Bifaci missas, contra canonicas sanctiones*. Phib. de Greve serm. 304: *Platea dicitur Pantere, ubi est circuitus parochiarum, ubi non cessant celebrare et missas Bifaciare, ut lucentur*. Vide eum. Marten. lib. 1. de Ant. eccl. Rit. cap. 3. art. 2. n. 20. Hinc

* **BIPHATÆ MISSÆ**, apud eum. Phib. serm. 91. in Psalter.: *Qui pro lucro corpus Domini conficiunt et missas Biphatas, et in hypothecatas et præ venditas faciunt, etc*. Vide *Missæ Bifaciatae*.

* **BIFACIATUS**, Qui binas pluresve facies habet. Vide *Missæ Bifaciatae in Mis sa, Sacrificium*.

* **BIFACIES**, Dissimulandi artificium, Gall. *Déguisement*. Epist. Joan. de Varren. ad Bened. PP. XIII. apud eum. Marten. ibid. col. 563: *Secure enim, sancte pater, in servulo vestro et in qui busvis aliis vestra confidere non formidet*

beatitudo, quoniam Bifaciem novi nusquam.

BIFANG, *BIFANGUM*, Ambitus, septum. Traditiones Fuld. lib. 1. pag. 455: *Præter unam arialem, et 1. huobam, et unum ambitum, quem nos Bifang appellamus*. Et lib. 2. trad. 43: *Extra illum ceptum, id est, Bifang*. [Praeceptum Lotharrii Regis ann. 856. apud Martenium Ampliss. Collect. tom. 1. col. 146. D: *Necnon et mancipia utriusque sexus idem pertinetia (trado), necnon et Bifangum, qui vocatur Abuchescheit et Astarnascheit, etc.* Ibidem col. 178. A. in altero ejusdem Lotharrii Praecepto: *In commarca ipsius villæ Bifangum unum, ubi possint adficcare mansa centum.*] [* Vide *Bivank, Bivangium, Captura et Comprehensio*. Charta ann. 881. apud Kindlingerum, *Gesch. der deutschen Horigkeit*, num. 1. lit. c: *Bifangum unum ad 36. jurnales*. Ibidem lit. a. et b. Confer Mittermaieri Princip. Jur. Germ. § 81. not. 10. Grimm. Antiq. Jur. pag. 538. *Bifahan*, est Capere, cingere, ambire, secundum Graffium Thes. Ling. Franc. vol. 3. col. 403.]

¶ **BIFARICALIS SCRIPTURA**, Genus Scripturæ. Vide *Scriptura*.

* **BIFARIUS**. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: *Bifarius, id est, eloquentes. Bifarius, biformis*. Vide *Bifax*.

BIFAX. Glossa Isidori: *Bifax, duos habens obtutus*. Gloss. Lat. Gr.: *Bifax, διπούς, διπρόσωπος, διττός*. [* Vulcan. emendat, διχρωμος.] Cumianus Hibernus de Controversia Paschalii: *Sed si quid forte impolitum vel vitiosum per immunda labia dixi, bicipiti labii vestri forcipe per igniferum Esäianum altaris Dei carbonem tangite, et præputium inculti logii Bifacis ter quaternis cultris Ben-Nun quinis dehis digitulis humatis cum plebis præcidite prioris præputius*.

BIFAX, **BEFARIUS**, **BIFACIUS**. Papias: *Befax, mendax, Befarius, bilinguis*. Idem *Bilinguis, fallax, Bifarius, vel duas linguas habens*. [Vet. Gloss. San-German. n. 501: *Bifarius, Bilinguis*.] Commodianus Instr. 24:

Quid in synagoga decurrit ad Bifarios.

Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. æra 772: *Arabas sine effectu ad propugnacula Maurorum mittens, navibus præstolabiliter adventatis, maria transnat: si quos ex eis contradictores vel Bifarios, seu male machinatores aut hæreticos, quos illi augeres vocant, reperit, gladio jugulat.* [* In edit. ann. 1729. hæc ad æram 775. Deinde mali machinatores... quos illi Asures vocant, etc.] Ex eo Rodericus Toletanus in Hist. Arabum cap. 15: *Contradictores, Bifarios, et rebelles interficit. Hinc forte Beffa, Italis pro ludificatione, et Befare iisdem, nostris Beffer, illudere, verbis fallere, ludificare. Perperam enim a bâteau, etymon harum vocum accersit Acharisius. Vide Egid. Menagium in Orig. Italic. in Beffa, et Ferrarium in Buffa.*

BIFERA, Papiæ, *Secunda conjux*. [Sic etiam in vet. Gloss. San-German. n. 501.] Rectius in Gloss. Isid. *bivira*. Idem Papias: *Biviria, secunda conjux. Biviram vocat Hieronymus, quæ bis nupsit, vel multinubam.* [* Nonius, cap. 2. art. 83: *Biviras, quas usus viduas appellat. Varro Lege Menia, etc.*]

BIFESTUS. Utitur Prudentius.

* 1. **BIFFA**, Panni species, nostris etiam *Bife* et *Biffe*. Comput. Ms. ann. 1289: *Gilot de Bria pro Biffis emptis per Odensem de Cormallio, ad vestiendas feminas reginæ, xxvij. lib. viij. sol. viij. den. Cos*

tum. Paris. in Reg. sign. *Noster Cam. Comput. fol. 34. v°: Les Biffes royés de Prouins xij. den. Lit. ann. 1293. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1259: De cascun grant drap qu'il (les drapiers) feront, trois deniers; de une Bife, trois deniers, d'un petit drap, deux deniers. Sed et pro Lacerna, seu vestis specie occurrit. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod. reg. 4120. *Lacerna, est pallium leve et tenue, Gallice Bife*. Unde Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2:*

Bien li keurt sus, bien le rebiffe,
Nel prise pas une viés Biffe.

* 2. **BIFFA**, Machina jaculatoria et lithobola, cujus meminit Egid. Roman. de Regim. Princip. lib. 3. cap. 18: *Aliud genus machinarum habet contraponitus mobiliter adhærens circa flagellam, vel circa virgam ipsius machinæ, vertens se circa hujusmodi virgam. Et hoc genus machinæ Romani oppugnatores appellaverunt Biffam*. Hæc ex Lexico milit. Car. de Aquino.

* **BIFFRONS**, pro Bifrons. Vide infra *Effrons*.

BIFINIUM, Locus vel divisio inter duos fines, Joanni de Janua.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Bifinium, Département de deux terres, ou de deux pais*.

* **BIFLE**, pro *Buffle*, Corium feri bovis, apud *Madox* in *Formulari Anglic.* pag. 423: *Supertunicam de Bifle dominæ Luciae*.

* Legendum videtur *Biffe*. Vide supra *Biffa* 1.

* **BIFULCUS**. Vide supra *Befulcus*.

* **BIFURCARI**, In duas partes dividi. Charta Thomæ dom. de Fontanis ann. 1222. in Chartul. Mont. S. Mart. part. I. ch. 65: *Prope locum, ubi illa semita bifurcatur*.

BIFURCATI CANONICI. Ita Canonicos appellabat Wicleffus hæreticus in Triologo art. 10. ex eorum pileis, quos *Bonnets carrez* dicimus de quorum origine agimus alibi.

* **BIFURCIUM**, [(bis, furca). Bivium. Auct. in *Gromat. vet.* pag. 263. Si *B* in termino inveneris, bifurcum ostendit. (Galli dicimus *bifurcation*). (L. Quicherat).]

BIFURCUM. Fragm. Petronii: *Pæne animam ebullivi; sudor mihi per Bifurcum volabat: oculi mortui, etc. Frons.* [* Vide *Forcellin. in Bifurcus*.]

1. **BIGA**, Vehiculum duabus constans rotis: nostris, *Charette*. Beda lib. de Orthogr. : *Bigæ et triges et quadrigæ pluraliter efferuntur. Sed in nostrorum literis scriptorum Bigam invenimus et quadrigam.* Stephanus Tornacensis Epist. 228: *Bigam autem seu birotum mittere nolumus, quia fortassis oneri non sufficeret.* Conradus Marburg. de S. Elizabeth: *Et statim Bigæ supposita est, et dum in itinere esset, Biga contracta est.* Charta Henrici III. Reg. tom. 2. Monastici Engl. pag. 181: *Et unam Bigam cum unico equo semel in die in bosco suorantem ad focale... portandum.* [Chartular. monasterii Aquicinct. fol. 76: *Quod si furnus ejus ceciderit et alium consuere voluerit debet ei monachus Bigam unam duorum jumentorum accommodare, ea scilicet conditione, ut eodem die monacho Bigam suam reddat.*] Occurrit in Chronicis Andreensi pag. 340. apud Vincent. Belvac. lib. 31. cap. 150. in Histor. Drocensi pag. 235. 237. etc. [* Vide *Forcellinum*, cui est Currus duorum animalium, et Duo animalia ad currum juncta sub uno jugo. Ita etiam Papias:

Bige, pro bijuge, sicut quadriga pro quadriga, duobus bovibus in unam longam. Bige, duo equi juncti. Isidor. Orig. lib. 18. cap. 36. sect. 1. : Quadrigæ et Bigæ... a numero eorum et jugo dictæ. Gloss. Lat. Græc. : Biga, ένωπις δίππον. Biga, singulare non habet, διπλα, ζεύγη. Biga Provinciales dixerunt Jugum. Vide Raynouardi Glossar. vol. 1. pag. 220.]

BIGATA VINI, in Charta ann. 1210. apud Hemereum in Augusta Viron. pag. 196. vulgo Charetée de vin.

* BIGATA ARBORUM, in Sententia P. Abbatis Basoli ann. 1304 : Item sententiavimus decem Bigatas arborum... predictæ Ecclesie restitui debere. Occurrit ibidem iterum.

* BIGATA LIGNORUM. Chartularium Aquicinctense fol. 60 : Godefridus de Strumel dedit Ecclesie Aquicinensi... ante Natale Domini ad focum faciendum duas Bigatas lignorum.

* BIGATA FOENI, Tantum foeni, quantum una biga vehi potest. Charta ann. 1182. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 221 : In prato Percebot unam carratam vel duas Bigatas foeni ibidem, tempore quo fænum colligitur, annuatim habendas. Carratae ergo onus duplo majus est, quam bigæ.

2. **BIGA.** [Vox Hispan. Trabs, Tignum.] Fori. Osca ann. 1247 : Si per homines servitu, sive signi Regis, in murum villæ tigna sint immissa, ... quæ tigna Bigæ apud Aragones appellantur, etc. Alibi : Villana debet habere per suas dotes unam domum cooperiam, in qua sint 12. Bigæ. [Charta ann. 1242. apud Baluzium in Notis ad Concilia Narbonensis : Item 80. filas quas habuerunt homines de Villanova de mandato ejusdem. Item 9. Bigas grossas, quas habuerunt homines Petri de Villanova, ... item 378. inter filas et Bigas, quas habuit D. Amalricus, etc.

* Annal. Victor. MSS. ad ann. 1387 : Fuit positum cadaver in campis, in loco ubi ponuntur malifici, inclusum in una tegæ lignea, inter duas Bigas appensa, in timorem aliorum. [** Vide Raynouardum modo laudatum.]

* 3. **BIGA.** Mensa, in qua pisces vendendi exponuntur. Pactum inter Roger. episc. et cives Camerac. ann. 1185. ex Tabul. Camerac. : Stalli in foro et Bigæ piscium per judicem et scabinos et prepositos et juratos statui debent et locari.. Ceterum si memorati stalli vel Bigæ suo pro forefacto capiantur, ad domum justitiae deferentur; sed nisi per prepositos non reddentur.

* **BIGACIA.** Vestis ornamentum, et præcipue manicarum. Stat. capit. Benedict. apud Compend. habitu anno. 1379. ex schedis Mabill. : Item quod nullus monachus... capucia cum cornetis, manicas cum Bigaciis, vel nodis, aut boutonnis... portare præsumat. Vide Manica 2. Bicoquet vero et Biquoquet, ornamentum est capitisi, capitii species, in Addit. ad Monstrel. ann. 1465. fol. 10. v. : Un Breton, archier de corps du duc de Berry, accoustre d'une brigandine couverte de velours noir à clous dorez, et un Bicoquet sur son chief garni de boutons d'argent doré. Testam. Th. Failly ann. 1473. ex Bibl. reg. : Item à sondit frere Henry son Biquoquet fourni d'argent, sa collerette, etc.

BIGAMI. Digami : ii in jure Canonico ad sacros ordines promoveri non possunt, et, ut est in Concilio Lugdunensi, omni privilegio Clericali privati, et coercitioni fori secularis addicti sunt. Sed et ipsis sub anathemate prohibitum est deferre tonsuram, vel habitum Clericalem.

Qui autem proprie dicantur *Bigami*, et ex eo irregularitatem contrahant, pluribus expediunt Gratianus et Gregorius IX. PP. in Decreto et Decretalibus, Concilium Londoniense ann. 1321. cap. 15. Willelmus Stanfordius lib. 2. Placitor. Coronæ cap. 46. Joannes de Janua in verbo *Bigamus*, etc. [** Vide supra in Benedicere pag. 646. col. 3. Glossar. med. Græc. voc. Στραφανόν, col. 1444. Et Τερόγενη, col. 510. Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 142. et 338. infra *Charivarium*.]

BIGAMI. Qui eodem tempore plures hahent uxores, in Statutis Willelmi Regis Scotiæ cap. 11. § 6. ubi recensentur inter infames, et eos qui ad accusacionem vel testimonionum non admittuntur. [Adde Statuta Eduardi III. cap. 2. et Eduardi VI. cap. 62.]

* Martini Vocabul. jur. canon. MS : *Bigamus* dicitur, qui contrahit sive de facto, sive de jure cum vidua vel corrupta. Item *Bigamus* dicitur religiosus vel monachus, qui castitatem promissam violat. [** Vocab. Jur. utriusque : *Bigamia* triplex est, una videlicet, quando quis duas vel plures habet uxores, alia est cum quis contrahit cum corrupta, tertia est quando quis castitatem promissam per votum solemnem violat.]

* *Bigamus* autem non censebatur ille, qui uxorem, quam duxerat viduam, virginem a priori viro relictam esse demonstrabat, atque adeo clericorum privilegiis minimè privabatur. [** Secundum Epist. Innocent. III. in decreto. Greg. IX. lib. 1. tit. 21. cap. 5. et Decr. Grat. P. 1. Dist. 34. c. 20.] Ita judicatum ann. 1318. discimus ex Reg. arrest. in Bibl. reg. asservato Cod. 9822. 2. fol. 59. v. : Maistre Pierre de Fresnes espousa la fille Estienne d'Argiz, après ce que son premier mary fut mort; et pour ce que les amys de la fille lui dirent qu'elle estoit encores pucelle, et que aussi il la trouva telle, il se refrainoit de toucher à elle: mais fait adjourner le procureur de S. Magloire, en quelle terre il demourroit, et aussi le procureur du roy par devant l'official, pour oyr certaine requeste qu'il entendoit faire sur le privilege de sa tonsure, si sua crediderint interesse; et à la journée dist comme sa femme, nonobstant qu'elle avoit esté mariée, feust pucelle, comme par l'inspection de son corps, lequel il offroit exhiber, que le privilege de sa tonsure lui feust gardé et sauvé. Le procureur du roy demanda avis pour en parler au procureur général du roy en parlement. Au jour d'avis il se constitua partie et nys les faits du mary, lequel exhiba sa femme pour visiter, et fut visitée par les jurez du roy et aussi de l'évesque. Veu leur rapport sur ce, le procureur du roy se désista, et le mary eust sa requeste accomplie par jugement l'an 1318.

* Qui libertate donatus fuerat ut clericus fieret, si deinceps bigamus probatur, in pristinam revertetur servitutem, ut pote clericali privilegio privatus, nisi id præcavisset charta manumissionis. Charta Injoran. abb. Resbac. ann. 1318. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 61. v. : Symon quondam abbas monasterii S. Petri Resbacensis... Johannem Brieren, hominem de corpore monasterii nostri, quod tonsuram clericalem manumisit : ... verum quia dictus Johannes Brieren per Bigamiam, vel alias in pristinam potest recidere servitutem, nos... in illo eventu, ubi recideret in pristinam servitutem per Bigamiam vel alias, manumittimus (illum) et liberum esse ab

omni jugo et onere servitutis ex nunc detegimus. Charta Phil. V. ann. 1319. ex Reg. 59. ch. 66 : Egidium de Cruce,... hominem nostrum de corpore... manumittimus... ad hoc ut clericus fiat ; ... si vero clericus esse noluerit, vel Bigamiam incurrit, aut sensis (i. scenis) se immiscuerit, volumus ac etiam decernimus, quod... in servitutem pristinam redigatur. [** Bigama, fem. gen. in Gemma Gemmar.]

* **BIGARE.** Biga seu carro vehere. *Jus bigandi*, id est, ducendi decimam ad horreum decimatoris. Vide Cario. Charta ann. 1255. ex Tabul. S. Autherti Camerac. : Vendiderunt et werpiverunt bene et legitime ecclesie sancti Autberti jus Bigandi, quod vulgariter appellatur Karijons, quod proveniebat dictæ Margaretæ jure hereditario de morte Joannis fratris sui, et a nobis tenebat in feodium... Volentes ut ipsa ecclesia prædictum feodium sive jus Bigandi in perpetuum possideat et habeat.

* **BIGARIA.** Pannus villosus et villis. idem quod *Bigera*. Charta Joan. comit. Carnot. : Volo et concedo, quod burgenes de riparia Carnolenses portent panos suos de *Bigaria*, salvo omni jure meo. Vide Belona.

* **BIGARIUS.** qui *bigas* regit, apud Rymer. tom. 9. pag. 261 : Scias quod assignavimus te ad sexaginta Bigarios, etc. Vide Belona, [** et Forcellin.]

BIGARRATUS. a Gall. *Bigarré*, Variogatus, diversis coloribus interstitiosus. Vide supra *Bendatus*.

* **BIGARIUS.** REDDITUS BIGARIUS. Qui a *bigaris* præstatur, quorum officium *Biguarrie* dicitur, in Ch. ann. 1370. ex Reg. 102. Chartoph. reg. ch. 51 : Comme Guillaume Maugier... nous eust fait exposer que eust été donné aux ancessors dudit Guillaume un office de sergenterie sieffé en la forest de Lyons, appellé la *Biguarrye*, parmi lequel office il est tenu de garder nos pors, querre et garder les essains de mouches franches; ... pour et à cause duquel office il est frans de pasturage, ardoir, herbage, pânage, herbejage, ... peut chasser toute besté à pied pelu à tout un arc et deux boujons, un levrier et deux petits chiens, etc. Charta Phil. V. pro monast. Piss. ann. 1317. in Reg. 61. ch. 92 : Super redditu Bigario pro toto ad S. Michaelm viginti quatuor solidos. Vide *Bigarus* et *Bigrus*.

BIGARUS. Regestum Philippi Aug. Herouallianum f. 178 : Dominus Rex potest ponere in foresta Bigaros suos, cum voluerit, et quot voluerit. Et cum D. Rex ponet suos Bigaros, Abbas Lire ponet tres, et Heremita deserti unum, etc. Supra *Bigres* dicuntur, ut est in Regesto Normannie sign. P. in Camera Comput. Paris. : Sanctus Laurentius de Lyons furcam (habet) ad hospitandum, et bran cas ad ardendum, et festum ad hospitan dum; et ideo servare debet porcos Regis, vel reddere 4. solidos, et quærere les *Bigres*. In Gestis Consulum Andegavensium cap. 1. legimus Britones nostros Armoricos *Bigrios* appellasse, quos Franci *Birsarios* seu *Venatores*. [Vide *Bigrus*.]

* **BIGATA.** Onus *Bigæ*. Vide in *Biga* 1.

* **BIGATA FOENI.** Vide supra in *Biga* 1.

* **BIGEMINUS.** [Geminus. Poet. ap. Mar. Vict. p. 2572. Equum sub aurata juga media bigemina. (L. Quicherat.)]

BIGEMMEUS ANNULUS. in Epist. Valeriani, apud Trebellium in Claudio, Duabus gemmis insignis. [** Vide Forcellin. in *Bigeminis*.]

BIGENS. Papiae, duabus gentibus natus.

Addit Uguatio, sicut ex patre Tusco et matre Franca. *Bigenera animalia dixit Varro.*

* **BIGENES.** De duobus generibus natutis; idem Papias.

BIGERA, BIGERRIGA, BIGERRICA, BIEHERRICA. Papias MS. : *Bigera vestis rufa, id est, valua, quæ et bilis dicitur.* Alius MS. : *Bigera vestis suffa, id est, valua, etc.* Editus. *vestis suffa, id est valua, etc.* [** Cod. reg. 7609 : *Vestis suffa, i. vulla, quæ et bilis; ubi bilis f. pro bilis.* Gloss. in cod. reg. 7644 : *Vestis cuffa, i. vellata.* Alibi : *Bestis fusta vel guffa.*] Alibi : *Bicerna, vestis fulva.* Gloss. Isid. : *Bigera vestis, gufa, villata.* Vetus Gloss. S. Benigni : *Bigera, vestigia rufa, villata.* [Gloss. San-German. MSS. n. 501 : *Bicerra, Bestis guffa.*] Denique Uguatio : *Bigera, est vestis villosa. Bilis autem apud Papiam, dicitur pro Vilius.* Gloss. Lat. Gr. *Bilis εὐτελής.* Bigerricam enim vilioris pretii fuisse innuit Paulinus lib. 3. de Vita S. Martini :

Tum vestem octava solidi vix parte coemptam
Nodosis textam foetos vellere filis
Ante pedes Sancti stomachatus proicit ille.

Valua apud eundem Papiam idem so-
nat quod *villosa*, ex Gallico *Velue*. Pro
gufa et *suffa*, legendum indubie *rufa*. [*Grævius ad Glossas Isid.* monet esse
retinendum *Gufa* et *Suffa*, vel *Sufa*, vo-
ces origine German. non minus quam
Roccus, *Gufa*, *Sufa*, inquit, etiam nunc
hodie vocatur *Schuba*, *eene Schaube*,
pallium sive brevius sive longius pro
diversitate temporum seu hominum.] Ex quibus conficitur *Bigeram* fuisse
vestem rufam, villosam et vilem. At
Salmasius ad *Capitolinum*, *Bigera* hisce locis perperam appellari putat,
pro *biceram*. Sunt autem *bicerres*, vel
bicerres, vestes quæ ab utraque parte cir-
cos habent, δικαλλο, δικαστο, uti habent
Glossæ veteres. Eadem Glossæ. Μαλλά,
cirro, *villus*. *Sulpitius Severus de Vita*
S. Martini lib. 3. Dial. 2. *Bigerrigam* appella-
tus, quæ Papia *Bigera* nuncupatur :
*Artatus demum Clericus necessitate compul-
sus, jamque sella commoto, e proximi-
tabernis Bigerrigam vestem brevem, at-
que hispidam, quinque comparatam ar-
gentitis rapit, atque ante Martini pedes*
iratus exponit. Fortun. lib. 3. cap. 1. de
eodem S. Martino :

Induitur Sancto hirsuta Bigerrica palla.

Quod vero apud Sulpitium et Fortuna-
tum *Bigerrica* dicitur, *Roccus* vocatur a
Monacho Sangalensi in Carolo lib. 2.
cap. 27. palliolum scilicet brevius, quo
humeri conteguntur. Vide in *Roccus*.

Isaacus Pontanus *Bihericam* legi in
MSS. Codd. Sulpiti, contendit, aut fin-
git, ut a Germanis vocabuli etymon ac-
cessat, apud quos *herich* et *beharich*,
hispidum, pilosumque significat. Verum
alii probabilios, a *Bigerris seu Bigerri-
nibus*, Galliae ad Pyreneos celeberrimis
populis, quorum non semel Cæsar et
Plinius meminere, *Bigerricas* vestes dictas
censent ; cum et ii etiamnum ejus-
modi *capas* breves, villosas et hispidas,
ex crassiori lana confectas, adversus
aëris intemperiem deferant. Indigenæ
Marlotas, quasi *Melotas*, interdum *Capas*
Beharnenses, appellant. Sed et Paulinus
Carm. 12. ad Auson. *Bigeros* pellibus,
seu villosis vestibus amiciri consuevisse
annotat :

Dignaque pellitis habitas deserta Bigerris.

Nec desunt qui *pallia Aquitanica* dici
apud Gregorium Magnum censem lib.

6. Epist. 6. [Jansonius in suis ad Isidori Glossarium Collectaneis aliud suspicatur esse nostræ vocis etymon nempe Gallicum *Bigarrer*, Variegare, diversis coloribus interstinguere, quasi *bis variare*. Equidem dicimus etiamnum hocce sensu *Habit Bigarré*, sed non ea videtur esse nostri *Bigarrer* antiquitas, ut *Bigeræ* antiquior dare potuerit originem.] Quidam denique ab hac voce deducunt nostrum *Haire*, cilicum, quasi ex *Bicherre*, atque in iis idem Potanus, et V. Cl. *Egidius Menagius*. [** Vide Forcellin. in *Bigerriga*.]

* Eo spectare videtur vox Gallica, *Bege*, Rufus, cineraceus, Ital. *Bigio*, vulgo *Tirant sur le roux, roussatre*. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1 :

Lors sera moines blans ou noirs,
Crivelés, bruns, ou bis, ou Beges.

* **BIGERMEN.** *Seges vel legumen ex duabus germinibus commixtum.* Joh. de Janua.

* **BIGHINA.** Vide supra *Bicocara*.

* **BIGINI,** Iidem qui *Biguini*. Chron. Jordan. cap. 236. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1021 : *In ecclesia sancti Petri per quinque Biginas et tredecim mulieres in Papam electus est* (frater Matthæus de Bosicis). Vide *Beghardi*.

* **BIGLEÆ**, Ludi genus, Italis *Billi*. Stat. Montis-reg. pag. 178 : *Item statutum est, quod nulla persona... præsumat ludere infra domos conventus fratrum Minorum... ad aliquem ludum taxillorum, Biclarum, pilotæ, etc.* Aliud ludi genus est, *Bicques* dictum, in Lit. remiss. ann. 1377. ex Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 322 : *Comme... Ector de l'arbre... avec Gossel le Lonc... jouassent amiablement et paisiblement l'un à l'autre pour mites de Flandres à un jeu, appellé Bicques.* Haud scio an non sit hastiludi species ; *Bicque* quippe, pro *Pique*, *hasta*, occurrit in aliis Lit. ann. 1404. ex Reg. 158. ch. 381 : *Les complices garnis d'espées, ou cousteaux, ou Bicques, et autres bastons ferrez... ledit Thomas baissa un Bicque de Flandres ferrée, etc.*

BIGLOSUS, BIGLOSSUS, Βιγλωσσος, qui duas linguas callebat. Lotsaldus in Vita S. Odilonis Abbatis Cluniacensis cap. 16 : *Qui potens in litteris ac Biglossus Graece noverat et Latine. Hinc emendandum Petrus Damiani in Vita ejusdem S. Odilonis cap. 32. ubi Bilosus habet.*

* **BIGO,** Instrumentum ferreum, ligo, aut quodvis aliud huic simile, quo rustici utuntur, nostris etiam *Bigot*. Inquisit. ann. 1210. inter probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 49. col. 2 : *Qui duo rupturi erant cum Bigonibus seras portalis.* Lit. remiss. ann. 1370. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 866 : *Petrus de Brolio fagiendo de dicta vinea, a quadam homine ibidem stante amovit unum instrumentum ferreum, dictum Bigot.* Aliae ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1047 : *Mesart Chaluet tenant ung Bigot ou pale, etc.* Et ch. 1147 : *Le mary d'icelle femme curoit et nettoyoit l'estable de ses vaches à ung engin, appellé Bigot.* Bigot, apud Arvernos, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1466. in Reg. 194. ch. 165 : *Le suppliant pauvre laboureur, qui tenoit ung Bigot en sa main, d'icellui Bigot bouta bouta icellui Simonnet.* Bignon vero, Piscatorium instrumentum est, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 188. ch. 42 : *Le suppliant qui aucunefois s'entreneect de pescher en une riviere, appellée Brumes, passant auprès du lieu de Solignac avec aucuns*

engins ou habillemens, nommez Bignons ou venuges, etc.

* *Binguendos*, Ictus super dorsum, ex Vasconico *Bingu*, Molestatus, vexatus, et Gallico *En dos*, pro *Sur le dos*; unde leg. *Bingu-en-dos*. Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 132. ch. 250 : *Le mary prist un baston, et vous en donna un Binguendos sur les espalles.* Vide *Dando* in Glossar. Galli ad calcem hujus operis.

BIGONCIUM, Mensurae liquidorum species, apud Italos, *Bigoncio*, vel *Bigonzo*. *Bigoncia* dixit Dantes in Parad. Cant. 9. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 10 : *Datur etiam stipendiōrum cuilibet, omni die, mensura una vini, quæ est quarta pars unius libra, quæ libra multiplicata in septuagenerium numerum, perficit mensuram quæ vulgariter Bigonciū appellatur.* Occurrit ibi non semel. Vide Acharism, Academicos Cruscanos, Pergaminum, *Egid. Menagium* et Oct. Ferrarium in Orig. Ital.

* **BIGORRA.** Informations Massil. pro passagio transmarino ex MS. Sangerman. ubi de apparatus navium : *Item tres trossas munitas et octo capita de Bigorra, et quædam illa minuta oportuna.* Haud scio an legendum *Bigotta*, quæ apud Italos significat funem anterioris mali, lignumve instar trochlearum fabricatum, quo ducuntur funes, quodquid nautæ vocant *Cap de mouton*. [** Contract. inter Petrum Auria et Ludov. IX. pro passagio transmarino apud Jal. Antiqu. naval. vol. 2. pag. 392 : *Troca una cum manteletis et Bigota.* Vide pag. 399.]

BIGOTHI. Vetus Chronicorum tom. 3. Hist. Franc. de Rollone primo Normanorum Duce : *Hic non est dignatus pedem Caroli osculari, nisi ad os suum levaret. Cumque sui comites illum ammonerent, ut pedem Regis in acceptione tanti muneric (Neustriæ Provinciæ) oscularetur, lingua Anglica respondit, Ne se Bigot, quod interpretatur, Né per Deum. Rex vero et sui illum deridentes, et sermonem ejus corrupte referentes, illum vocaverunt Bigoth, unde Normanni adhuc Bigothi vocantur. Le Roman de Vacces ou de Rou MS.*

Moult ont Franchois Normans laidis
Et de meffais et de mesdis.
Souvent lor dient reprovers,
Et clament Bigos et Draschiens.
Souvent les ont meslez au Roi,
Souvent dient, Sire, pourquoi
Ne tollez la terre as Bigos, etc.

Vide Steph. Paschasiū, lib. 8. Disquisit. Francic. cap. 2. et Octav. Ferrar. in *Becca*.

* Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 199 : *Icellui Rebours en appellant l'abbé de Creste Bigot, qui est un mot tres injurieux, selon le langage du pays (Bassigny).*

BIGRADUM, Διξθυμον, *Bipes*, in Gloss. Graeco Latino.

* **BIGRAIGUS.** Computus anni 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. CLXI : *Pro Bigraigis VIII. S. Andeg.*

* Vel *Bigraigæ*, f. Gall. *Graigues* vel *Gregues*, *Haut-de-chausses*, Femoralia, braccæ, quia solito ampliores, *Bigraigæ* dictæ.

BIGRINÆ, pro *Bechinæ*, apud Matth. Westmonast. ann. 1248. in ultraque Editione. Vide *Beghinæ* in *Beghardi*.

BIGRIL. Vide *Bigarus*.

* **BIGRUS.** Non una hujus vocis notio; sumitur pro *Forestario*, qui forestas seu silvas servat, ac præsertim pro eo cui apum cura incumbit, ut earum scilicet examina et mel colligat. Tabular. S. Salvatoris Ebroicens. : *Et habebit do-*

mina Abbatissa sancti Salvatoris duos Bigros in foresta domini Regis, etc. Charta ann. 1462: *Item, avons droit d'avoir et tenir en ladite forêt (de Conches) ung Bigre, lequel peut prendre mousches, miel et cire pour le luminaire de notre dite Eglise, mercher, (marquer) couper et abattre les arbres, ou elles seront sans aucun danger ne reprisne.* Alia ann. 1479: *Item, ai droit de trois ans en trois ans, quand on met les mousches en ladite forêt (de Breteuil) d'envoyer mon Bigre avec les Bigres du Roi, lequel doit être juré devant le Chastelain de Breteuil, de bien et fidèlement guerre les Abeilles et le miel pour en faire mon besoing.* Alia notione dici videtur de loco ubi apes servantur. Charta Rogerii de Tony Comitis Conchensis: *Dedi et concessi religiosis viris Abbati et Monachis Abbatiae de Strata Ordinis Cisterciensium Ebroicensis unum Bigrum, id est, acquisitiones apum in foresta mea de Conchis in ministerio de Champignoles.* Alia Richardi II. Regis Angliae pro fundatione Abbatiae Boni portus: *In foresta de Bord. unum Bigrum ad luminare Ecclesie. Hinc vox Bigrerie in Charta ann. 1485: Et dudit fief d'Avergny depend ung hostel appelle la Bigrerie, ou l'hostel aux mousches.* Haec Chartarum excerpta nobis suppeditavit Mercurius Gallicus mens. Sept. anni 1728. et mensis Februarii anni 1729. ubi Bigri etymon docte satis si vere a voce Latina *Apiger* vel *Apicurus* deducitur; quam tamen utrum Latini usquam dicierint prorsus nescio. *Apifer* pro *Magiistro apum* dixit Ugutio. Vide *Apicularii*, *Bigarus* et *Bersarii* in *Bersa*, *Bericolum*; *Variétés hist.* tom. 2. pag. 407.

** TERRA BIGRAGII, Terra quam inhabitant *Bigri*. Charta Johannis Domini de Argentonio ann. 1257: *Concessi... abbati et conventu B. Marie de Silleio, quod omnes homines suos, qui vulgariter dicuntur Bigres et heredes eorum Bigrorum, commorantes in Terra Bigragii, teneant et habeant et in perpetuum possideant omnes usus suos et consuetudines suas in foresta de Goufer, etc.... sicut antecessores dictorum hominum tenuerunt, etc.* Confer Geraldum in *Biblioth. de l'école des Chartes*, vol. 1. pag. 548.

** BIGUINÆ, pro *Beguinæ*, Gall. *Beguines*. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 6. col. 1. ex Testamento ann. 1286: *Beguinis Lugdunensibus sexaginta solidos.* Vide in *Beghardi*.

** BIGUS, Species trabis, nostris nautis *Bigue*, *Bigot*. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 125. ex *Regestis Cameræ Computorum*: *Et quia debent habere pasturam animalibus et porcis per totam forestam, et porcos suos quietos de pasnagio recognitum, et sive quia debent habere centum Bigos in foresta, et unum tornatorem liberum et quietum.* Vide *Biga* 2.

* Leg. *Bigrus*. Locum emendo ex Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 127. v. col. 1: *Recognitum etiam fuit, quod debent habere tres Bigros in foresta, et unum tornatorem liberum et quietum.* Vide supra *Bigarius*.

** BIGUTTÆ, Eadem quæ *Beguinæ*, mulieres Deo vere et sancte famulantes. Charta Petri episc. Tornac. ann. 1499. in Suppl. ad Mireum pag. 454. col. 1: *Nonnullæ mulieres sive sorores, Biguttæ apud vulgares nuncupatae, absque votorum religionis emissione, etc.* Vide in *Beghardi*. ** Plurima de earum in Lusitania fatis leguntur apud S. Rosa, *Elucidarii* vol. 1. pag. 193.]

** BIHERES, *Habens hereditates*; Papias.

** BIHERIA. Vide *Bicheria*.

** BIHERRICA. Vide *Bigera*.

** BIHORIUM, Binæ horæ. Res Moguntiacæ tom. 2. pag. 448. edit. 1722: *Ubi somno placidissimo non amplius Bihorior recreatus esset, ecce tibi, etc.*

** BIKENES. Charta Henrici IV. Regis Anglie ann. 1409. apud Rymer. tom. 8. pag. 592. col. 1: *Quandam turrim et quandam capellam B. Marie, una cum aliis domibus et substantiis de petra, ut puta Bikenes, ac alias res, etc.*

** BILABRUM, διχειλος. Glossar. Lat. Gr. Cui sunt bina labra.

** BILAGE. Will. Thorn. in Chron. ann. 1903: *Ad sextum articulum petitur, quid intelligitur per hanc dictionem Bilage.* Dicunt quod quidam usus vel consuetudo, qui Bilage in partibus Kantiæ vulgariter appellatur, sic se habere consuevit: quod cum contentio vel controversia aliqua subiusta fuerit inter aliquos de finibus seu limitibus, debent Senescalli seu Bailli partium, vel alia personæ fide dignæ, ad hoc per partes specialiter deputatas, in loco, de quo est contentio, convenire, remque oculis subjicere, informationeque per viros fide dignos habita, absque strepitu judiciali, et figura judicii, mox totam dirimere questionem. Meminit præterea hujus legis ann. 1283. Etymon accersunt ex Saxonico, *Laga*, *Iex*, et *By*, habitatio, villa; quasi lex villæ: sunt enim *bylages*, leges quas villarum incolæ sibi constituerunt observandas: hodie *Bilawes* Angli vocant. Joannes Stiernhookus lib. de Jure Sueonum vestuto lib. 1. cap. 1. ait pariter *Bilagines* ita appellari, quasi *oppidanæ leges*, *Bylag*, vel *appendices seu additamenta ad leges*. Vide *Bellagines*.

** BILAMNA. Vitalis Gromaticus: *Consituum in Bilamnis et olivastellum, in ipsis Bilamnis fossatum fecimus, in aliis locis congeries lapidum fecimus.* Vide *Lamna*.

** BILANDE. Vide *Wervagium*.

** BILANTIA, BILLANTIA, Bilanx, trutina, libra, Ital. *Bilancia*, Gall. *Balance*. Stat. Pallav. lib. 2. cap. 61. pag. 123: *Et intelligatur in Buxeto et in districtu Billantias, stateras atque mensuras, etc.* Stat. crimin. Riperiæ cap. 216. fol. 29. r: *Qui erunt deputati ad pensæ bullandum, teneantur et debeant quoscumque pensæ, Billantias et stateros, gratis et sine aliqua solutione, justare.*

** BILBERE, et BILBIRE, Sonitum edere.

Gloss. MSS. Montis S. Eligii Atrebatis. Glossar. Lat. Gr.: *Billit, Bouβέτι*, Bombum edit. [** Festus P. Diaconi ex Nævio: *Billit amphora*. Lindem. pag. 28.]

** BILBINUS, εἶδος ἀγγείου. Gloss. Lat. Gr.

** BILE. Gesta Regum Francor. cap. 41: *Cumque discovertus a galea apparuisset caput Regis, cognovit Berthoaldus esse Regem, et ait, Tunc hic eras Bile jumentum?* Cod. alii habent *Blare jumentum*, et *Bale jumenti*. Sed legendum videtur *Bile*, seu *Vile jumentum*. Ita *bilitas* pro *vilitas* scribitur in *Glossis* Lat. Gr. Ibidem: *Bilis, εὐτελής*. Vide infra *Billa*.

* Vide supra *Bale-jumentum* et *Ballem*.

** BILETTUM, Species annonæ. Charta Eduardi III. Regis Anglie ann. 1361. apud Rymer. tom. 6. pag. 316. col. 1: *Præcipimus quod triginta quarteria frumenti, centum et viginti et quatuor quartaria orenarum et quatuor milia Biletorum in Balliva tua... sine dilatione emi et provideri, et frumentum illud moli, et floram inde in dolis poni, et dictam floram, sic in dolis positam, necnon et ave-*

nas et Bilettæ predictæ, usque portum de Sandwico duci, et ibidem in navibus carceri... premium cuiuslibet quarterii bladorum prædictorum, ac cuiuslibet miliaris dictorum Bilettorum continentis, liberari facias.

* Nimius est numerus, ut de annonæ possit intelligi: quamobrem idem mihi videtur quod *Billia*, ab Angl. *Billet*, ramus crassior, truncus, Gall. *Bille*, buche. Vide *Billus*.

** BILEX, διπτος, *Duplex ligamen habens*. Suppl. Antiquarii. Vide *Biplex*, [* et Lexic. Martin. voce *Bilix*.]

** BILEX, ἄνευος: *Ventus*. Ibidem.

** BILFREDUS. Vide *Belfredus*.

** BILIBRIS, *Sextarius bis assumptus*. Papias MS. [** Ex Isidor. Origin. lib. 16. cap. 26. sect. 6.]

** BILINGUIS, *Fallax*. *Pœnitentiale S. Columbani* cap. 11: *Si fuerit aliquis Bilinguis, et conturbet corda fratrum, etc.* [Occurrit pluries in Scripturis.] [** Vide *Forcellin*. Papias: *Bilingue, ex utraque parte duas habens rationes, adverbium discretivum.*]

** BILINGUITAS, *Fallacia*, *Regula Sanctimonialis canonice viventium, in Council. Aquisgran. cap. 14: Murrurationem, scurrilitates, Bilinguitates, dissensiones, etc.* Occurrit rursus cap. 18. [et in Epistola panegyrica Dudonis Decani S. Quintini ad Alberonem Episc. Laudun. præmissa Historia Normannorum.]

** BILIOR, *Irascor*, χολω. Gloss. Lat. Græc.

** BILIS, pro *Vitis*; *Bilitas* pro *Vilitas*. Vide in *Bile*.

** BILITAS. Papias: *Bilis, humor fellis, tristitia, virus, iracundia. Bilitas, amaritudo.*

** BILIVIC, *Adumbratio vocis aqua scatentis*. Papias. [Billivit in MS. Ecclesiæ Bituric. necnon in vet. Gloss. San-Germanensi num. 501.] [** et in Papiæ cod. reg. 7609. Vide *Bilbere*. Huc spectat etiam in Gloss. Philoxen.: *Bilbit*, εἴπισκασθε φωνή.]

** BILLA. Scedula, libellus, syngraphum; Anglis *Bill*, vel *Bille*, ut apud Knyghtonum pag. 2721. Nos vulgo *Billet* dicimus. Willelm. Thorn. cap. 41: *Habito consilio cum dominis prædictis, porrectæ fuerunt Billæ et petitiones Domino Regi. H. Knyghtonus ann. 1272: Decanus Lincolniensis proposuit unam *Billam excusatoriam*, quod terra Anglie in tantum fuerat depauperata, etc.* Spelmanus a Saxonico *Bille*, dedit, Somnerus ex *Libellus*, corruptum putat, alii a Græco B. βίλιον, Epistola. Hesychius: *Βιβλιά, εἴπισκασθε*. Lexic. Græc. MS. Reg. Cod. 2062: *Βιβλιόν, ή εἴπισκασθε*.

* Elmham, in vita Henr. V. edit. Hearn. cap. 47. pag. 118: *Rex quoque ad hujusmodi admittendos, viros justos, notabiles, prudentes suos commissarios constituit, qui in regis obedientiam jurandos admittenter, et eis Billas testimoniales de fide præstata liberarent. Bilhetæ, pro Syngrapha, Gall. Obligation, in Lit. remiss. ann. 1415. ex Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 312: Deux Bilhetez ou brevez. Vide infra *Bulleta*.*

** BILLETA, Diminutivum a *billæ*: *Billette* in Cons. Tur. art. 82. Andegavens. art. 52. Cenoman. art. 67. Juliodun. cap. 7. art. 2. *Billet*, in Trecensi art. 126. etc. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 654: *Secundum quod continetur in quadam Billeta inter sigillum et scriptum ante consignationem affixa*.

** BILLETUS, Eadem notione. Menoti Sermones Quadragesim. fol. 188. recto col. 1: *Et ideo volui me subtrahere a vo-*

bis, et intendebam hodie venire ad vos, ut Deum rogaretis pro me, et diceret quilibet unum Ave Maria pro me: Et cum essem sic in pede Crucis et sic desolatus, quod ego eram in fine Billei mei. Hoc est, tam anxi animo esse, ut quid agendum dicendum sit, ignorare. Galli dicimus hoc sensu: Etre au bout de son rolet.

2. BILLA, Jumentum, asinus, in Gloss. Isid. Vide Bile.

* **3. BILLA**, Globus, pila, Gall. Boule et Bille; unde Biller, Pilis ludere, Billouer, Pilaria tudicula, et diminut. Billete et Billote. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 706: Cum idem Jaquetus post prandium.... ad Billas ivisset spaciatum seu lusum... accidit quod cum dictus Jaquetus Billam cum quadam billardo percutebat vellet, dictus billardus a manibus ejus evasit. Aliæ ann. 1375. in Reg. 108. ch. 248: Alons faire ceste carte de vin au jeu des Billes, et de l'autre beaucoup si burons très bien, quant nous arons beaucoup Billé, et Billerent tant que le supplicant et son compaignon perdirent laute quarte. Aliæ ann. 1389. in Reg. 188. ch. 131: Quant Felia voulut Biller son coup, il prit sa Bille, et la cuidant ferir elle echeut à terre, et en ce faisant dit, tirez-vous arriere, je double que mon Billouer, appellé en aucuns lieux quinque, ne m'échappe.... Et ainsi comme il estendit son bras cuidant ferir sa Bille, ledit Billouer ou quinque lui eschapa et contra ledit Picard par la teste près de la temple. Aliæ ann. 1376. in Reg. 108. ch. 371: Guiot... avec plusieurs autres compaignons illec assemblé pour eux esbatre et jouer à la Billote, etc. Aliæ ann. 1375. in Reg. 107. ch. 283: Plusieurs compaignons illecques assemblé... pour jouer à la Bilote, autrement aus boules, etc. Aliæ ann. 1391. in Reg. 140. ch. 223: Ainsi que les compaignons s'establirent à un jeu, appellé la Billete, etc. Les aucuns se prirent à dancer et les autres à jouer au jeu de Billon, in Lit. ann. 1470. ex Reg. 196. ch. 334. Sed et eodem nomine metulas, Gall. Quilles, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1372. in Reg. 104. ch. 151: Cum dictus Thomas et defunctus Martinus.... luderent ad quillias, quæ in partibus illis (Bapalmis) vocantur Gallice Billes, etc.

* **BILLANTIA**. Vide supra Billantia.

* **BILLANUS**, perperam pro Billonus, Massa monetaria, Gall. Billon. Charta Carol. IV. imper. ann. 1363. tom. 1. Cod. Italic. diplom. col. 2445: Concedentes dicto Rudolpho plenariam auctoritatem... Billanos et metallis predictis monetis providendi.

* **BILLARDUS**, Pilaria tudicula, Gall. Billard. Vide supra Billia 3.

* **BILLATARIUS**, Qui billias cedit, litigator, Gall. Bucheron. Charta Odonis archiep. Rotomag. ann. 1255. ex Cod. reg. 1245. fol. 166. vr: Tradidimus ad firmum.... manerium nostrum de Alacrimonte et de Craudale, cum omnibus pertinentiis suis, tam in dominico quam in dicimis, tegularia et foresta,... exceptis carbonariis et Billatariis, prout hactenus fieri et servari consuevit; dum tamen in ea sine nostra licentia carbonarios vel Billatarios non reponat. Vide supra Billatum et mox Billia.

* **BILLETUM**, Palus, stipes, Gall. Poteau, idem quod Billia. Charta ann. 1473. ex schedis Pr. de Mazaugues: Facta divisione ipsorum territorii et paludis, fuit positum Billetum sive lot. Vide infra Billonus 2.

BILLEUS. S. Audouenus lib. 2. Vitæ S. Eligii cap. 34: Fortuitu unda sanguinis ex naribus jacentis profluens capit über-

tim genas Sancti rigare, quod conspiciens... suppositis hinc inde Billeis linteis summa cum diligentia sanguinem collegerunt. Legendum indubie Bibleis, aut Billeis linteis. Glossæ Isidori: Bibleis, duplicitibus linteis. Joannes Laudensis Episc. in Vita S. Petri Damiani Card. num. 40: Nec prætereundum, quod... super Bibleam cratem nudam somni quietem caperet. Est autem Bilyum linteum, cannabinum, vel potius ex gossipio, seu, ut tunc vocabant, bombace confectum. Auctor est enim Theophrastus ex byblio vela, tegetes, vestes, storeas, et funes confici solere: Kai ἐξ τῆς βύθου οἰστα τε πλέκουσι, καὶ φιάζουσι, καὶ εσθῆτας τίνας, καὶ στρωμάτα, καὶ σχοινία, καὶ ἔπειρα πλεύε. Horum operum artifices, Biblii dicebantur. Papias: Biblii, artifices qui faciunt tapetas. Vide Bombaz, et Salmasium de Modo usurarum pag. 401. 402. [et supra Biblus.]

BILLIA, ex Gallico, Bille, Ramus crassior, vel truncus. Libertates Jasseronis in Bressia ann. 1239. apud Guichenonum: Concedentes hominibus antedictis in dictis nemoribus, ... pro calefaciendo, de quolibet nemore mortuo, exceptis Billiis competentibus... ad circulos faciendo. [Charta Ludovici Comitis Blesensis et Claromont. pro Monasterio Bonavallis ann. 1198: Ipse comeditiones et hospitia, quæ in terra eorum habere se dicebat, dimisit, et ipsi ei de unoquaque hospite quam extra banleugam habebant in Billia vel in ramo silve longæ.] Vide Billus.

* **BILLICARE**. Librare, Ital. Bilicare, Gall. Mettre en équilibre. Tract. MS. de Re milit. et mach. bell. cap. 78: Rota girans Billicata super duas thrabes aut tigillos, homo ad manus gravans ipsam ac ad se trohat, ut pondero in vasis altius levatis, et semper unum eorum est altum levatum, alium ad infimum.

BILLICUS. Anastasius Biblioth. in Benedicto III. PP. pag. 205: In Ecclesia B. Petri... ad cooperiendum Billicum Confessionis fecit coopericum ex auro purissimo, pens. lib. 3. Ubi Bulengerus legendum putat umbilicum, ut fuerit illius theca, in qua S. Petri corpus reconditum erat umbilicus. Certe Billico, etiamnum Itali medium, seu centrum vocant, voce formata ex umbilicus. Ita Joan. Villaneus lib. 5. cap. 7. et lib. 7. cap. 36. Proinde Billicus idem erit quod centrum Ciborii, quemadmodum appellatur centrum camera, a Nicolao I. PP. Epist. 2. Conchæ altaris pars superior, uti observavimus ad Paulum Silentiarium pag. 573.

BILLIO, Gall. Billon, Hispanis Vellon, Nummus æreus, vel ex ære et argento confiatus: interdum massa monetaria. Statut. Philippi Pulcri regis Franc. ann. 1305. in Reg. 36. Tabul. Regii: Ne quis aurum, argentum, vel Billonem extra regnum nostrum deferre præsumat. [Charta ejusdem Regis ann. 1295. tom. 1. Ordinat. Regum Francor. pag. 326. in Notis col. 2: Contractus auri, argenti in massa, vel Billonem, aut alterius metalli. Occurrit ibid. pag. 451. 529. 814.] Molinæo in Tract. de Contract. quæst. 100. n. 783. et Covarruviae de Vet. numismat. collat. cap. 1. n. 1. moneta de Vellon, seu de Billon, dicitur non tantum ea quæ ex ære percuditur, admista parte aliqua argenti; sed et illa quæ cuditur ex argento, cui mista sit tercia vel quarta aut sane quinta pars æris. Neubrisensis vocem Vellon, et Billon a vili deducit, ita ut vilius moneta intelligatur. Malim sic dictum aurum vel argentum in massam seu Billam, i. e.

baculum, conflatum, necdum purgatum. Vide Billus.

* **BILLO**, Eadem notione, apud Rymer. tom. 6. pag. 553. col. 1: Decem marcas auri in Billone.

* 1. **BILLONUS**. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 96: Quod si contingere D. Regem Franciæ plus dare mercatoribus portantibus Billonum ad monetas regias pro marcha argenti, quam modo dat, ipsi Siardellus et socii eodem modo et tantum plus dare mercatoribus portantibus Billonum ad monetas nostras. Legitur eodem sensu ejusd. Hist. tom. 2. pag. 159. 415. 416. et 417.

* 2. **BILLONUS**, ut Billus, Clava oblonga, nostris Billot, poteau. Comput. ann. 1821. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 159. col. 1: Libraverunt gabellatores in pretio triginta novem duodenarum filieriarum magnarum et duodecim duodenarum Bilonorum et traborum reüssiatorum. Chartul. Corb. sign. Cæsar. fol. 59. v°: Fut donné congé.... à Jehan le Febvre car-bartier... de pendre le Billot au pont de Thasnes, pour receuillier le travers mons. de Heilly. Ubi Billot, est ipsa pedagii pancharta, a palo cui affigitur, sic dicta; qui palus Branchiere nuncupatur, in Consuet. Andegav. art. 52. ubi consulendus Chopin. lib. 1. cap. 43. art. 6. Bilot nostris, in billos cædere. Lit. remiss. ahn. 1481. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 245: Les suppiliens stoient de leur bois... à Biloter comme à faire chaules. Unde Billoteaux dixerunt calceos, quorum solea ex ligno est. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1177: Deux paires de Billoteaux, autrement appellez petits souliers. Vide supra Billatarius.

* **BILLULA**, pro Pilula, Gall. Pillule, Medicamenti genus. Otto præpos. Raittenbuch. epist. 9. tom. 6. Anecd. Pezii pag. 25. col. 2: Potiones aciores hoc tempore non sumatis. Billulas, quas misi, secure potestis accipere.

BILLUS, Bâculus, Anglis Billet, nostris Billot, clava oblonga. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 70: Si liber serum occidat, reddit parentibus 42. mulas, et unum Billum mutilatum domino servi pro manbota. [** § 3. ubi rec. legunt pulum.] Et cap. 78. § 1. quod est de liberatione servi: Si quis in servum transeat... in signum vero transitionis hujus Billum, vel strubulum, vel deinceps ad hunc modum servitius arma suscipiat, in manum Domini mittat et caput. Nam baculi arma sunt servorum. Vide Billia, Campio. [** Raynoud. Gloss. Rom. vol. 1. pag. 220. voce Billio.]

* **BILNETA**, Commeatus, Gall. Passeport, sauve-conduit, apud Rymer. tom. 9. pag. 504. col. 1: Deditus vobis plenam, tenore praesentiam, potestatem ad Bilnetas (sigillo vestro signatas)... qui pro hujusmodi Bilnetis habendis penes vos prosequi voluerint... pro Bilnetis suis... sub pena quod, si eorum aliquis Bilnetam suam hujusmodi non habens post octo dies praedictos, per aliquem ligeorum nostrorum de exercitu nostro capiatur, prisonarius capienti remaneat. Vide Billia 1. [** Sed leg. videtur Bileta vel Bileta.]

* **BILOCHEIUS**, Bilocii regales, in Decreto Andreae regis Hungariæ ann. 1222. § 5.

* **BILOSUS**, Bilirosus, Gall. Bilieux. Comoed. sine nomine act. 3. sc. 5. ex Cod. reg. 8163: Homo intemperatus, rancidus, immodestus, soli sibi credens, nimium iracundus, Bilosus, etc.

* **BILOTUS**, pro Bilocius, quod vide

in Charta ejusd. Andreæ reg. Hungar. ann. 1231. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. : *Curiales comites parrochiani nullum penitus discutiant, nisi populos castri sui; fures, latrones per Bilotos regales discutiantur, ante pedes tamen comitis. Utrumvis elige: cæterum Biloti vel Biloti, iidem videntur atque Baillivi. Vide Bajulus 4.*

* **BILUUS**, *Morbus bestiarum*, in Glossis Isid. sed mendose, ut jam dictum est in *Betus*.

* **BILYCHNIS LUCERNA**, *Cujus duplex est ellychnium*. Vide *Myxa*.

BIMANIS, Erménicus in Vita S. Soli cap. 4: *Flumen... piscibus copiosum, et maxime Binanes cancros ebuliens, navelique mercimonia aptum. Malim Bimares, Escrevisses.* [** f. *bimanis* est Gall. qui a deux pattes.]

* Nostris *Bime* est Juvenca, vacca junior. Gall. *Genisse*. Charta ann. 1448. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 470: *Sur chacune Bime ou petite vache, vij soiz, vj. den.*

* **BIMARE**, *Duplicare, Disputare*. Papias MS. Vide *Bimatus*.

* **BIMAREUS**, *Secundus maritus*. Idem Papias MS. cum Glossario itidem MS. Montis S. Eligii Atrebat. Vide *Bimaritus*.

BIMARITUS Qui bis conjugium init, apud S. Hieronymum lib. 1. in Ruffinum sub finem. [In Glossis Isid. *Bimaritus, iterum maritus, in vet. Gloss. San-German. num. 501: Bimaritus, secundus maritus, mallem secundo.*] *

* **BIMATUS**, *Duplicatus*. Vet. Gloss. San-Germ. MS. num. 501. Vide *Bimare*.

* **BIMIXTE** *LUCERNÆ*, apud Muratorijum tom. 3. pag. 245. col. 2. ex Anastasio de Vitis Roman. Pontif: *Fecit et cerousta de argento majora... in quibus sedent lucernæ Bimixte de argento purissimo, lucentes juxta altare majus. Sed legendum Bimixte, quod idem est ac Bilychnis. Vide Myxa.*

* **BIMIXYS**, Eadem notione. Vide in *Myxa*.

1. **BINA**, *Binorum et ternorum illatio*, Tributi species, apud Senatorem lib. 3. Epist. 8. lib. 7. Epist. 20. 21. 22. de qua plene in voce *Tertia* 3. [** Adde Marin. ad Papyr. pag. 375. not. 23.]

* 2. **BINA**, Locus contextus, ubi mercatores merces suas venum exponunt. Pactum ann. 1198. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 889: *Binam, mercatoribus Mutinæ in foro Ferrarie assignatam pro drappis grossis, eis conservabo. Aliud ann. 1208. ibid. col. 873: Item debeant dare et designare stationes... draperis, qui vendant pannum coloris in Bina Lombardorum apud Mediolanenses. Charta ann. 1212. ibid. tom. 4. col. 711: Pilipinus Mutinæ ponam in rectitudine Bina pitipariorum Ferrarie, et tenebo de soto. Et merzarios Mutinæ ponam et tenebo in Bina merzariorum Ferrarie.*

* Prope *Binas* effodiebantur opportune foveas ad cibaria vel aliud condendum ac reponendum, quæ, mercato habitu et *Binis* destructis, illis qui *Binas* fecerant replendæ erant, ne pœna sequeretur. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 82: *Item statuimus quad foveas Binorum mercati illi qui faciunt Binas teneantur facere impleri et calcari, destruci Binis infra octo dies, et habeant a communi pro quolibet mercato XL. soldos bononinorum, et si predicta non observaverint condemnentur in duplum dicte pecunie, cujus medietas sit accusantis.* [FR.]

BINÆ, TERNÆ, nempe denuntiationes,

admonitiones; voces crebræ in donatioibus ad *complantum*, seu ad *medium plantum*. Charta ann. 1008. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 49: *Tali conditio præfatas res quæ hic memorantur, Dominus Pontifex (Burchardus Archiepisc.) fratresque præfati Bertranni et uxori ejus concedunt, ut si ipsi vendere voluerint, prædictos rectores S. Mauricii per Binas et ternas amoneant. Quod si ipsi tunc emere noluerint, faciant de ipsis res quicquid facere voluerint. Alia ex Tabul. S. Andréæ Viennensis: Alteram vero medietatem (vineæ ad medium plantum date) teneant et possideant. Si autem eis necessitas evenerit, ut partem suam aliquo modo vendere aut impignorare voluerint, per Binas et ternas habitatores supradictæ Ecclesiæ amoneant. Quod si tunc illi redimere noluerint, tunc faciant deinceps ex ea quicquid facere voluerint. Alia ibidem: Aliam vero medietatem taliter vobis dono, ut si eam vendere, vel pignorare volueritis, mini vel hæreditibus meis tres vices amoneatis, etc.*

* **BINAGIUM**, *Præstationis species, sic forte dicta, quod præstaretur vice servitii, quo subditæ terras dominorum suorum secundo proscindere tenebantur. Charta ann. 1311. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 129: Derrechies dis mis de Binage pris et receus chascun an en ladite ville de Borges (infra Vorges) et ès villes de Brueres, Préele, Croissi et Laval. Vide Binalia.*

* **BINAILLIA**, Eadem notione qua *Binalia*. Charta ann. 1200. ex Tabul. B. M. de Argentolio: *In jascheris, in marcio, in Binailliis.*

BINALIA, Cum terra rursum proscinditur, aratur. Tabular. Fossatense: *Habet corveias 8. diebus per annum; videlicet de quolibet animali trahenti, cuiuscumque sit generis, in jacheris duobus diebus, in Binalibus totidem, et in seminalibus totidem, in manteschis uno die, et in vindemias uno die. Polypiticus Fossatensis: Facit ad hibernaticum corbadas 3. ad vinalia 3. ad tramisum 3.*

* **BINALIS**, Geminus. Vita S. Columbae Abb. tom. 2. Junii pag. 215: *Nec ignis ausus est attingere Binales, in quibus pendebat salis petra, sudes.*

* 1. **BINARE**, Agrum secundo proscindere, Vineam iterum fodere, Gall. *Biner*. Hugo Victorinus Serm. xv: *Habemus, fratres, agrum, cor nostrum; dominicanum vitæ, bonam voluntatem; palmites, bona cogitationes. Fodiamus, Binemus, tertiemus eam, sicut scriptum est, per tripli-cem compunctionem. Et Serm. XVI: Debemus arare per compunctionem... Binare per compunctionem... tertiare per compunctionem. Chartul. Ecclesiæ Autissiod. fol. 108. ad ann. 1270: Quam vineam circumfodient, tailabunt, paisselabunt, fodient et Binabunt.* [** Papias: *Bini dicuntur quasi bini; Bino, as, avi, inde derivatur.*]

* 2. **BINARE**, Societatem cum aliquo inire, socium sibi adjungere. Dialog. creatur. dial. 10: *Nullus debet se Binare cum contrario neque stare. Ita nec bonus sociare se debet nec habitare cum malo et perverso, qui est suus contrarius. Occurrit rursum dialog. 17.*

* **BINATIM**, Bini, duo simul. Murator. tom. 3. pag. 143. col. 1. ex Anastasio in Vitis Paparum: *Ut etiam parentes cum filiis, atque fratres atque sorores Binatim per lectos ad sepultra deducerentur.*

BINCINA, Vide *Burina*.

BINDE, Gall. *Bendes*, Institæ, limbi, fasciæ. Gloss. Saxon. Elfrici: *Lunula, Bend. Saxonibus bindan, est ligare.*

S. Franciscus in Regula Tertiarior. cap. 3. de Sororibus: *Bindis et ligaturis sericis non utantur. Regula Ordinis S. Marci de Mantua apud Alexandrum IV. PP. in Regesto anni 7. Epist. 24. ex Bibl. Regia: Sufficiat etiam cuilibet Sororum una clamis, dux Bindæ, tunica una superior cum capucio, etc. Urbanus IV. PP. in Regula Militiae S. Mariae Bononiens. apud Ghirardaccum tom. 1: Pellibus utantur agninis, et habeant Bindas aut ligaturas simplices, etc. [Acta SS. Junii tom. 2. pag. 733. E. in Miraculis S. Antonii de Padua: *Et Bindam sanguinem tintam super oculos unius sociorum ligantes.*] Vide *Hosobindæ in Usa*.*

BENDELLUS, Fascia, ex Gallico, *Bendecu*, Synodus Bajocensis anni 1300. cap. 5: *Adulti autem qui debent confiteri, et qui confirmandi fuerint... deferant secum Bendellos latos, mundos et satis longos, quibus scilicet frontem, ubi chrismata linita est, cingant. [Vide *Bendelius* suo loco.]*

* **BINDARE** Oculos, Velo tegere, obnubere, Ital. *Bendare*, Gall. *Bander*. Barela serm. in die Parascev.: *Tunc ceperunt eum (Jesum) et expoliaverunt, et eis oculos Bindaverunt, etc. Bender*, in Bestiar. MS. ubi de J. C. :

Et por nostre salvation
Souffrir tourment et passion,
Prendre se laisse et tenir,
Bender, lier et escopir.

* **BINDEN**, Belgis *Bind*, Trabs transversa. Teloneum S. Bertini: *Carteia Binden, quæ hoc ducuntur ad vendendum, ij. den.* Aliud vero sonat *Binde*, in Lit. remiss. ann. 1452. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 274: *Unes Bindes ou Tres-buchet, etc. Nunc Biquet.*

* **BINEA**, pro *Vineâ*, in veteri Epigraphæ apud Muratorium tom. 3. pag. 87: *Cum casis et Bineis, silbis, terris et in ipso Casali.*

* **BINEARIUM**, Charta Roberti Regis Franc. ann. 1028. in Hist. Castrovillan. pag. 5: *In suburbio etiam Novigentia 7. area hospitum cum suis arpennis, et decem arpenni, et dimidium Binearium. Forte bunnarii, vel vinearii.*

* *Vinearium* ex authentico restituendum esse monent Auctores Tract. novi de Re dipl. tom. 5. pag. 771. Vide *Vinearium* 2.

* **BINEMIA**, *Vindemia*. Charta ann. 1621. tom. 1. Hist. Cassin pag. 317. col. 1: *Per unumquemque mensem duos dies de persona, et in tempore messis et Binemia (infra Vinemia) unum diem de persona per unquamquam (sic) edamatam.*

* **BINGANA**, *id est Jugera*. Papias MS.

* **BINIES**, pro *Bis*, apud Nicolaum Lanckmannum de *Valckenstein* in Hist. Desponsationis Friderici III. Imper. cum Leonora Portugalliae Infantissa: *In uno et eodem anno crescit Binies in uno agro frumentum.*

BINO, Nummus duplex, *Dinummium*, nummus duplicitis formæ ac testimoniis. Gloss. Lat. Græc.: *Binio, δίνομιμον. Biniones, διγάρα. Occurrit apud Hege-sippum I. 3. Ita formas binarias et ternarias, dicit Lampridius in Alexandro, numeros binis et trinis aureis valentes.* [** Vide Forcellin. edit. Germ.]

BINNA, Præsepe, ex Saxonico *Binne*; quæ quidem vox Anglis, ut *Benne* Germanis, mactram et arcum panarium sonat. At aliud videtur in Monastico Angl. tom. 2. pag. 158: *Illud quod sursum inventum fuerit in Binna, in molendinis meis.* Will. Thorn. ann. 1263: *Ad granarium dicti manerii dictum bladum*

portabunt, et extra Binnam, super eorum tenentium proprium, pannum mensurabunt, et totidem mensuras... persolvant. Vide Venna. [** Laquear, tabulatum supremum, Germ. Boden, Bühne, Saxon. Bon. ADEL.]

* **BINUM**, Tributi species, idem quod Bina 1. ut videtur. Charta ann. 1083. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1179: *Concedimus... vobis praescriptis omnibus omne Binum, quod censualiter juste et iuste habemus et habere debemus de villa Ariano, videlicet quod plebeio more vocatur Betage.* Quod si hujus ultimae vocis vim attendas, servitium est, quod cum carro et equis exhibebatur. Vide supra *Bestagum*.

BINOMIUS, [BYNOMIUS.] *Cui geminum est nomen*, Festo. Vide Goclenium in Lexico Philosoph. pag. 292. Herigerus Lobiensis de Vita S. Ursmari abbatis: *Fertur enim quia post baptismum Binomius esset*. Adde Silvestrum Girald. in Typogr. Hibern. dist. 3. cap. 38. [Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 150. ex vetustis membranis: *Fuit Princeps unus in Bawaria, qui fuit Bynomius, cuius nomen erat Ericus, vocabatur etiam Wero.*] Lambertus Ardensis: *Robertum videlicet, qui ut tunc temporis erat consuetudo et adhuc plerumque tenetur, Binomius erat, sed suppressa vocationis proprietate, inolescente usus assuetudine dictus est Manasses, postea Ghisnensis Comes. Ubi Duchiensis recte conjectat, Manassen a parentibus post nativitatem, Robertum vero a Roberto Flandriæ Comite in baptismate appellatum. Mos quippe olim invaluit, ut nascentibus a parentibus nomina imponerentur, alia vero interdum adderentur in baptismo. Gregorius Turon. lib. 8. Hist. cap. 22: Accersito Waldone Diacono, qui et ipse in baptismo Berthermannus vocatus est. Florentius Tricassini Presbyter de Vita S. Rusticulæ, ad Celsam: *Quam genitrix ad sacri baptismatis undam Christo obtulit sancientiam, eamque in regenerationis fonte ex suo genere Rusticulam vocavit; ab omni vero domus familia Martia nuncupabatur.* Egidius Aureavalii cap. 97: *Quorum mater dicta fuit Clementia, seu Agatha, fuit enim Binomia, etc.* Hinc factum ut alterum horum nominum cognominis vice haberetur. Idem Gregor. Turon. lib. 4. cap. 26: *Austrigildem cognomento Bobilam*; lib. 7. cap. 3: *Vedastem, cognomento Avonem*; lib. 8. cap. 22: *Gundegisitum cognomento Dodonem*, memorat. Charta Henrici Comitis Blesensis et Carnotensis in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis num. 67: *Ego Henricus Comes, cognomine Stephanus, et Adela uxor mea, etc.**

Sed et mos iste ab antiquo tenuit, ut in Baptismo de novo nomen imponeretur: quod ex Theophane et aliis colligitur, qui Athenaeum, Theodosii junioris conjugem in baptismate *Eudoxia* nomen accepisse ab Attico Patriarcha narrant. Quia in re Hebreos imitati videntur Christiani, qui, ut e Genesi constat cap. 21. statim post circumcisione peractam nomen infantibus imponebant, quanquam et peculiaris quedam ratio Christianis fuit, cur id observarent; nempe ut significarent non avitos modo patriosque ritus, per baptismum exuere sese, verum et ipsius pristini nominis obliisci, nova indita nuncupatione, qua singularis collate gratiae indicium esset, ut Abrahamo, Saræ, Jacobo, in veteri Testamento, S. Petro, nonnullisque Apostolis, in Evangelica lege, contigit. Patrini autem sua

nomina baptizatis imponebant, quod iis a diabolica servitute in libertatem assertis, patronos sese quodammodo praestarent. Unde Tertullianus lib. de Resurr. carn. ubi de servo manumisso: *Et vestis alba nitore, et aurei annuli honore, et patroni nomine, et tribu, mensaque honoratur.*

Neque mirum tamen Christianos, adultos praesertim, binomios fuisse: cum ante baptismum, siquidem a paganismi ad Christianismum transirent, gentilitatis nominibus appellarentur. Unde baptizandorum, etiam infantium, nomina in matriculam relata, suo loco observamus, pluribusque docuit Menardus ad librum Sacramentorum. Gregorii. At quando Christianis nova nomina imponerentur, in ipsone baptismo, an vero octavo post baptismum die, ut apud Graecos, quod ex eorum Euchologio patet, haud omnino constat. Veteres Francos infantibus nono die nomina imposuisse, colligitur ex Legi Salica tit. 26. § 5. Romanos nono ab ipso natali die maribus, octavo feminis nomina deditis, scribunt Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 16. et Festus verbo *Lustrici dies*; Graecos decimo die, Hesychius et aliquot alii. Glaber Rodulphus in Vita S. Guillelmi Abb. Divion. num. 4. videatur indicare ante baptismum inditum nomen baptizato; in ipso baptismo, Vita S. Genovefa num. 31. et Historia Abbendenensis Monasterii tom. 1. Monastici Angl. pag. 98. Vide *Paganus*.

* **BINOTA**, Ligo, marra, instrumentum rusticum quo terra secundo pastinatur, Menoto *Binoir*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 322: *De quadam Binota, de qua dicta pisa fodebat, aliquantulum in capite lexit. Unde Binoter, Terram iterare, vulgo Biner.* Chartul. Corb. sign. Ezechiel ad ann. 1415. fol. 11. r.: *Trente journeaux de terre Binotes et gasqueres.* Reg. 13. sign. Habacuc ejusdem. monast. ad ann. 1510. fol. 30: *xxij. mencaudees de terres qu'il doit Binotter.... ijij. mencaudees qu'il doit pareillement Binotter.* Ibid. ad ann. 1518. fol. 184. v.: *Item six journeaux prestz à semençier de mars, et xxij. journeaux de Binotich.*

* Aliud vero sonat vox *Bineoir*, in Consuet. Camerac. MSS.: *S'il (le bourgeois) fait Bineoirs, si en donist un, s'est cuites tout l'an.* Item forte est quod *Bingue*, Placentia species, vulgo *Gâteau*, galette, ex Stat. pistorum Abbavil. art. 5: *Que tous boulenguiers que ilz cuissent leurs Bingues avec le fournée de l'autre pain tout ensamble; ... que ilz fournient lesdis Bingues avec autre pain.*

* **BIOCHUS**, Truncus, ramus crassior, idem quod *Billia*. Stat. Montis-reg. pag. 319: *Statutum est, quod quilibet resecator possit et valeat capere..... a facientibus resicare Biochos sive truncos, ut infra continetur.* Stat. Genuens.: *Nec possit incidere seu incidi facere aliquod Biocum sive lignum, pro conducendo ad resecandum.*

* **BIOCOLYTÆ**, Vox mediae Cræcitatæ, uti videre potes apud Cangium nostrum in suo hujus lingue Glossar. Qui in Provinciis vim et proterviam militum compescabant. Vide *Latrunculator*. [** Julian. epit. nov. cap. 15. § 60.]

* **BIOGRAPHUS**, Vitarum Scriptor, a Graeco *βιογράφος*. Christophori Mulleri Introd. in Hist. Canonice Sand-Hippolyt. apud Raimund. Duellum Missellan. lib. 1. pag. 305: *Itaque Patroni nostri martyrum non nihil accuratius describere lubet, idque tum ex monumen-*

tis nostris, tum ex aliis SS. Biographis lectori B. quasi per lancem saturam offerre.

* **BIOLLA**, Arboris species, Delphinibus *Bioule*. Stat. Montis-Reg. pag. 232: *Statutum est, quod aliqua persona, quæ custodit capras, non possit..... incidere aliquod lignum viride in aliqua parte de ruore, sapo, castanea, Biolla, etc.*

BIORDARE. Vide *Bohordicum*.

* **BIOTENATUS**, ut mox *Biothanatus*. Paulus Diac. in Vitis Patrum Emeritensis cap. 12: *Cui ille ait: Et in quo loco Deus non est, Biotenate? Et vir Dei respondit: Si nosti quod in omni loco Deus est, cur mihi exilium minaris?*

BIOCHANATI, Graec. *βιοθανάτοι*, vulgo dicuntur qui mortem sibi ipsis consciscunt, aut qui violenta morte pereunt, ut apud Firmicum passim, Lampridium in *Heliogabalo*, Tertullianum lib. de *Anima*, Lucianum in *Philopseud*. Theophanem pag. 353. Orderic. *Vitalem* lib. 18. pag. 911. etc. [** Vide *Forcellinum*. H. Stephani Thes. Ling. Gr. voce *Bioθανάτοι*, edit. Didot. vol. 2. col. 240. Isidor. *Origine*. lib. X. sect. 31.]

Præsertim vero ab ethnicis Christiani ita appellati, quod ultro et sponte se morti exponerent, et violenta morte evita excederent, dum martyrium amiebant: quod docent Acta *Getulii* et socior. *Martyrum*, Acta S. Babylæ Mart. num. 2. Acta S. Nestoris Episc. *Martyr*. cap. 2. Acta SS. *Martyrum Tharaci* et socior. apud Baron. ann. 290. num. 11. [Passio SS. Seraphicæ et *Salinæ* num. 9. apud *Baluzium*.] Paulus Diaconus Emerit. cap. 9. *Martyrologium Bedæ* ubi de S. Getulio, etc.

BIOCHANATOS etiam appellarent recentiores damnatos ac furciferos, et qui violenta morte perire merebantur. Charta Silonis Regis Oveti et Pravia ann. Ch. 777. apud *Sandovalium*: *Dolet me quod hic sic miserabiliter vitam transeat, et habeo magnam de vos compassionem, quod tanta mala sufferatis inter istos Biochanatos Saracenos, etc.* Belascus, vetus *Scriptor*, apud *Suritum* in *Indice Rer. Aragon. æra* 964. de Sancio Abarca Rege Navarræ: *Dehinc expulsis omnibus Biotenatis vicesimo regni sui anno migravit a seculo.* Ubi *Surita* hac voce hostes intelligi putat, *Mauros* nempe, cum quibus bellum gesserat, qui spreta vita ad violentiam mortem præliando ultra curabant. Ordericus Vitalis lib. 11. pag. 822: *Ad hoc ipsum maxima necessitas compulit, et supplicatio religiosorum, qui miserabiliter a Biochanatis conculabantur.* Et lib. 10. pag. 782. ait *Guillelmum Rufum Angliae Regem inter venandum a Galterio Tirello venabulo confossum, Anglicanæ Ecclesiæ Præsules, sordidam ejus vitam et tetrum finem considerantes, Ecclesiastica, veluti Biochanatum, absoluzione indignum censuisse.*

De *Biochanatis* hic addendum videtur quod habet Concilium Budense ann. 1279. can. 46. in quo narratur inolevisse in Hungaria consuetudinem, secundum quam Archidiaconi pro occisis gladio sive fuste, vel alio armorum genere, seu veneno aut quoconque alio damnable aut reprobato modo, consueverant recipere unam marcham argenti, antequam sic occisi tradicerentur Ecclesiasticæ sepulturæ: que quidem consuetudo ad eos qui fulmine percussi, fluminibus suffocati, exstisti incendio, arboribus oppressi, aut de equo cadentes, vel alis similibus seu fortuitis casibus diem clauerunt extreum;

seu intertisse noscuntur, extendi vetatur: sed sic defuncti, dummodo pœnitentes decesserint, vel in morte pœnitentia signa apparuérunt manifesta, sicut alii Christiani Ecclesiasticae sepulturæ tradi jubaruntur.

* Horum corpora igne damnabantur, atque ecclesiastica sepultura privabantur; nisi legum severitatem temperaret auctoritas regia. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 369: *Pour la déplaisance que ladite dameiselle (Jehanne Oisellete, femme de feu Jehan le Rique, demeurant à Corbie) eust de ce que elle, qui estoit de si grant lignage, avoit espousé ledit phisicien (en seconde noces) et que a sesdiz amis desplaisoit, par la temptation de l'ennemi se pendit par son col et estrangla, ainsi que iceulz amis le disent; supplians que consideré ce que dessus est dit et le lignage dont elle estoit, il nous plaise otroier que son corps ne soit ars ou autrement exécuté pour la cause dessusdicté. Pourquo nous, eu regard à ces choses..... otroions par ces presentes.... que le corps d'icelle défunte ne soit ars, ne mis à exécution quelconque pour la cause dessus dite, ainçois puisst estre enterré, comme il appartient et sera à faire. Vide infra in Sepultura.*

* **BIPARTITIO** vel **BIPERTITIO**. [Divisio in duas partes. Aggen. in Grom. vet. p. 65. Omne genus controversiarum ex quadam materiali bipartitione generatur. Constat autem hæc bipartitio aut in fine, aut in loco. (L. QUICHERAT.)]

* **BIPARUS**. [Qui geminos parit. Onomast. Lat. gr. (L. QUICHERAT.)]

BIPEDILE, Machinæ jaculatoriæ species duobus pedibus innixa. Hist. MS. de Excidio Acconis: *Et ipsis sic dispersis cum Bipedilibus et communibus baleis quadratorum multitudinem emittentes.*

* Hæc satis esse non videntur Car. de Aquino in Lex. milit. ut *Bipedile* machinam esse putet: unde legendum suspicatur *bipedalibus*, adeo ut intelligantur *baleæ* jaculatoriæ, de quibus ibi agitur, fuisse bipedales. Judicent periatores.

BIPENNUM, Bisacutum, Jano Ullito ad Gratii Cynegeticum. *Bipennis* substantivæ et adjective sumi a Latinis et eadem notione nemo est qui nesciat.

* **BIPERT**, in duas partes dividit. Vetus Gloss. San-Germ. num 501. Latini dicunt *Bipartiri*. [** *Bipertitus, in duas partes divisus*, Papias; neque vero *bipertiri* minus latine quam *bipartiri*.]

* **BIPERTATOR**, simili notione, apud Rymer, tom. 1: *Cum dominus dicat per Malachiam prophetam se non habere decimare antequam messores vel Bipertatores vel terragitorum partes suas non decimatas receperint.*

* **BIPERTIJOCUS**. Vide *Jocus partitus*.

* **BIPES**, Forceps, Gall. Ciseaux. Boncompagnus de Obsidione Anconæ cap. 4. apud Murator. tom. 6. col. 991: *Intrauit quidem repente mare, veniensque natoando cum quadam Bipedie in manu, cœpit abscindere maximum canapum, qui ex una parte ligatus erat in prora navis Romani Marani, et ex altera in anchora, quam nautæ miserant in portu.*

* **BIPHARIA**, i. e. bis nupta. Vocabul. Juris utriusque; est pro *Biviria* vel *Bivira*, quæ duos viros habuit, vel habet. [** In edit. ann. 1518. et 1538. est *Bifaria*.] Vide *Bifera*.

* **BIPHATÆ** MISSÆ. Vide supra *Bifaciare*.

* **BIPLEX**. Gloss. Græc. Lat. Διπλοῦς, *duplex*. Glossæ Isidori: *Biplex*,

duplex. Biplicitas, Alterplicitas. Gloss. MS. Regium: Blices, duplexes. Ad aliud est biley in Glossis Lat. Græc. ubi exponitur διπλος. Infra: Blices, διπλυχος. Biles, διπλυχοτον. Vide Trilices.

* **BIRALL**, Lapidis genus. Testamentum Rotherami Eborac. Episcopi ann. 1498. in Lib. nigro Scaccarii pag. 678: *Item unum paxbred deauratum cum uno Birall in medio. . . . Item dedi eis unam crucem deauratam, stantem super magnum lapidem de Birall.*

* Vide an non idem sit quod supra *Bericus*. Vide infra *Birretta*.

* **BIRCUS**, Voluntas vitalis. Papias. [** Glossar. in cod. Reg. 7644: *Byrcus, voluntas vitalis, his similia, quæ Afri scribendo viciant, omnimodo reicienda sunt et per a scribenda; unde lego Birrus, boluntas vitalis, his similia. . . . per v scribenda.*]

* **BIRETINUS**. Vide post *Birrus*.

* **BIRETTUM**. Vide in *Birretum*.

* **BIREX** est rex habens duo regna.

Gemma Gemmarum.

* **BIRLA**, Ecclesia. Chartular. Matisson. fol. 96. ann. circiter 1000: *Concedo ad supradictam Birlam Dei. Qui potest dicat originem hujus vocis. An per abbreviationem *Birla* scribi aut legi potuit pro *Basilica*?*

* **BIRLAW**. Vide *Bilage* et *Burlawa*.

* **BIRMANDUS**, Monetæ minutioris species apud Leodienses. Vide *Magnum Recordum Leodiense* pag. 88. 126.

* Vulgo *Birmanne*. Stat. ann. 1403. tom. 2. Hist. Leod. pag. 437: *Ly procureurs ne soyent si hardis de plus prendre pour leurs salaires que le taxe, assavoir pour chascun liev ung Birmanne.*

* **BIRONATUS**, Terebratus, foratus. Statuta Massil. pag. 395: *Quod omnes bodii botarum sive vegetum, quæ vendentur de cetero in Massilia a dictis boteris sint Bironati, et quod gargarillus sit caturatus. Hisp. Barrenar, German. Bohren, Terebrare.*

* **BIRONERIUS**, Vox Occitana, qui facit aut vendit terebras. Legitur in Catalogo MS. Sodalium Confraternitatis Nativitatis B. M. Virginis anno 1328. institute in Ecclesia B. M. Deauratae Tolosanae.

* **BIROTUM**, Vehiculum duabus rotis constans. *Birotum Carpentum*, in Miracul. S. Waldeberti Abbat. Luxoviensis num. 20. Chronicum Mauriniacense lib. 1: *Cum nimio tibiarum dolore laboraret. . . . eo vehiculo quod vulgo Birotum dicitur circumferri. . . . non erubuit. Stephanus Tornacensis Epist. 228: Bigam autem seu Birotum mittere nolumus, quia fortassis aut oneri non sufficeret, aut in paludibus clivosis declinando in alteram partem se cum sarcina inversaret. Guibertus lib. 2. Hist. Hieros. capite sexto: *Videres mirum quiddam et plane joco aptissimum, pauperes videlicet quosdam bobus Biroto applicitis, eiusdemque in modum equorum ferratis substancialias cum parvulis in carrucca convehere. Occurrerit præterea apud Adon, et Usuard. 11. Mart. et in Cod. Theod. leg. 2. et 5. de Curiosis, (6, 29. const. 2. § 2.) leg. 8. et 9. de Cursu publ. (8, 5.) Brouste, nostri. [** Vide Forcellinum in *Birotus*. Dicitur *Birota* et *Birotum*, scil. rheda vel vehiculum.] Philippus Mouskes, in Philippo Augusto:**

Karaïtes ont quises, et cars.

Bourouaites, ribaus, sommiers,

Roncis, et jument, et colliers, etc.

Poëma MS. cui titulus, *le Honeste fortune*:

Car pour repos, j'ay enfouillé,
Pour le beautemps, j'ay engresillé,
Pour provision, des pouées,
Pour charois branslans, Brouettes.

Will. Guiart ann. 1304:

Viandes mettre sur Brouettes.
Et il oist bruire charettes.

Vide Chron. Flandr. cap. 79.

* Neque vero leviter hic prætereundum est, quod ex Chron. Mauriniac. laudatur, non erubuisse scilicet militem eo vehiculo, quod vulgo *Birotum* dicitur, circumferri. Pœnæ quippe gravioris genitus summumque dedecus erat viris militibus circumduci ejusmodi vehiculo, ut observatur in Theat. honor. part. 2. pag. 563. et seq.

* **BIROTA**, Eadem notione. Annal. Benedict. tom. 5. pag. 505: *In itinere oneiarum Birotam reperit virtualibus referat.*

* **BIROTEA**, Onus Biroti, Gall. *Brouette*. Charta ann. 1205. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 389: *Concedo dicta Abbatis unum Biroteam brandæ seu brueræ ad usum furni sui singulis septimanis capiendum.*

* **BIRRA**, Instrumentum piscandi, nassæ species, Gall. *Bire*. Charta ann. 1267. ex Chartul. Buxer. part. 12. ch. 11: *Ego Guido dominus de Choun..... confiteor religiosos Buxeris habere in dictis aquis usuagium plenum piscariæ seu picationis ad navem, fiellum, Birram, etc.*

* **BIRRATUS**, **BIRRETA**. Vide post *Birrus*.

* **BIRRECTUM**, ut *Birretum*, in Convent. Saonaë ann. 1526.

* **BIRRETA**, Lapidis genus, f. idem quod supra *Bericulus*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg.: *Item quoddam sanctuarium, in quo deficit una Birreta, videlicet in pignaculo ejusdem. Aliud Gall.: Et y faut une Birrete ou pignon. Vide supra *Birral*.*

* **BIRRETATIO**, Cæremonia, qua licentiatius birreto doctorali donatur. *Jus Birretationis*, apud Boulæum Hist. Univers. Paris. tom. 2. pag. 685. et tom. 5. pag. 858.

* **BIRRETUM**, Capitium, capitis tegmen, lineum tenue, strictum forma ipsius capitis, Pontificum proprium fuit. Bulla Bonifacii VIII. PP.: *Illiudque (Beneficium Ecclesiast.) eidem Thomæ contulimus, nec non de ipso per nostrum Birretum presentialiter investimus. Eadem verba habentur in Diplomate Roberti Cantuariensis Archiepiscopi apud Will. Thorn. pag. 1969. Tradunt Chron. S. Martialis ann. 1817. et appendix ad Bernardum Guidonem, degradatum fuisse a Joanne XXII. PP. Hugonem Cadurcensem Episcopum, ablatis Pontificibus insignibus, videlicet annulo atque mitra, et cappa, cum Romana camisia et Birreto. Vita S. Henrici Episc. Upsaliensis num. 5: *Tollens de capite S. Pontificis Birretum, quod gestare consueverat, imposuit capiti suo. Adde Geminianum in Vita B. Fine Virg. n. 15. (Acta SS. Maii tom. 1. pag. 779.)**

* **BIRRETUM** fuit etiam Doctorum. Nicolaus de Clemengis lib. de Studio Theologico: *Non cappa quippe doctorem facit, non Birretta magistralis impositio, non cathedra sublimior, aut locus superior. At Italism commune fuit omnibus capitis tegmen. Academicis Cruscanis Birretta sic definitur: Copertura del capo, diversa dal cappello, che si fa in varie foglie, e di diversi drappi. A birrus, deducenda vox videtur; nam ut birrus vel birrum vestem qua corpus tegitur, ita*

birretum, eam vestis partem quæ caput tegit, significat : est enim diminutivum a *birrus*. Vide Jo. Villaneum lib. 6. cap. 71.

* Erat vero *Birretum* interius capitatis tegmen, ita subter capitium cappæ dispositum ut nonnihil super humeros defueret. Statuta Eccles. Aquensis MSS. ann. 1260 : *Cum chorum intraverint Canonici clerici, et alii chorum frequentantes amoto caputio capæ, almusa sive mettino et Birreto toto, etc.* Ibid. : *Tempore autem illo quo cappam portabunt, poterunt portare de subtus Biretum, aut almusnam de panno.*

* *Birette*, in Lit. ann. 1366. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 703.

* *BIRRETUM*, Ducum insigne. Chron. Bergom. ad ann. 1395. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 390 : *Qui Miles posuit in capite ipsius dom. comitis Virtutum unum Birretum valde valorosum, creando ipsum ducham cum dicto Birreto.* Fuit etiam Praefecti Romæ. Cæremont. Rom. MS. fol. 35. v. : *Imponit (pontifex) ei genuflexo (præfecto) infulam sive Birretum præfecturæ, dicens : Accipe insigne præfecturæ præminentiaz, quod per nos capiti tuo imponimus.*

* *Birretis* quoque usi sunt Clerici Cameræ Computorum, quæ pro pileis commutaverunt, ex Ordinat. Caroli VI. ann. 1388. in Memor. E. fol. 196. r. : *Item que lessiz douze clers et chascun d'eula, pour l'onneur du roy et de la chambre, soient soignueux et diligens de alez en ladite chambre et par tout avau Paris, vestus bien et honnorablement de habis honestes, et que chascun porte mantel ou houce fourrez, et laissent les Barrettes et prougnent chapiaux honestes, sur peines de privation de leurs offices.*

* *BIRRETUM FLOCCATUM*, Amplum et superfluitate panni redundans, quod doctorum proprium est. Stat. Universit. Aquens. ann. 1489. pag. 57 : *Peta cathe-dram, librum, Birretum floccatum, zonam auream, osculum et benedictionem a doctore suo, ut est moris. Vide Flocus.*

* *BIRRETUM RETROPLICATUM*, in Stat. synod. Tornac. ann. 1481. cap. 8. art. 1. pag. 99 : *Ne vestes nimium breves aut in spatulis alatas, comam seu Bireta retro-plicata, etc.*

BERETUM. Michas Madius cap. 25 : *Ordinavit. . . quod Canonici cum Beretis in capitibus vadant ad divina.*

* *BIRETTUM*, apud Rymer. tom. 8. pag. 117. col. 1 : *Et quatuor duodenas Birettorum. Qui guidem mitra, cippi, ever, cultelli et Birreta, valorent centum et quinque librarum non excedunt. An hic capitia possint intelligi, an non potius intelligenda sint vascula, Gall. Burettes, judicet prudens lector. Agitur in laudato loco de jocalibus Episcopi.*

BIRRIA. Archithrenius lib. 3. cap. 4 :

Nudus in annos tunica squalore ministrat
Geta dapes, dum vile meri libamus in urbe
Birria venatur, pretio vestibus eodem
Muricis ejusdem, etc.

Idem lib. 4. cap. 14. :

Nunquam
Birria sufficeret, ubi defecisset Homerus.

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613 : Birria, viriliter agens, b in v conversa.*

* *BIRROSUS*, *Birro* vestitus. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Bureau, gros drap, birrum. Birratus, Birrosus, qui est vestu de Bureau. Vide in Birrus.*

BIRRUS. Hujus vocis variæ et prorsus diversæ recensentur notiones. Olim vero et priscis Latinis *Birrus*, seu *Burrus*, color fuit rufus. Festus : *Burrum anti-*

qui, quod nunc dicimus Rufum. Glossæ veteres : Βυρρόν, ταῦρον καὶ πυρρόν. Scholiastes Juvenal. sat. 1: Quod Græci cocum, Latini veteres Birrum appellant. Glossæ Isidori : Birrus rufus. Lacerna burra, in Actis S. Cypriani Mart.

BIRRUS præterea sumitur pro quavis veste, tunica, chlamyde. Papias : *Birrus, a Græco fit, vestis, amphiballus villosus.* [Acta SS. Benedict. Sæc. 2. pag. 105. in Vita S. Deicoli.] *Ipse vero utpote de itinere lassus, antequam sessum pergeret, Birrum suum, quem Græci amphiballum vocant, deponere voluit causa refrigrandi.*] Martianus Capella lib. 4 : *Univocum est, quando duarum aut plurium rerum unum nomen est, et definitio, et vestis. Nam et Birrus, et tunica nomen vestis habent.* S. Augustinus de Verbis Apost. serm. 18. cap. 10. de femina : *Si illi dixerit (amatoni) nolo te habere tale Birrum, non habet : si per hiemem illi dicat, in lacerna te amo, eligit tremere, quam displicere.* S. Fulgentius lib. 3. ad Monimum, initio : *Accepto cujusdam Birro et manibus retento. Birrus albus, quo induebantur recens baptizati, apud Greg. M. lib. 7. Ind. 2. Ep. 5. Fulcherius Carnotensis lib. 1. cap. 1: Cruces quas in chlamyibus suis, aut Birris, sive tunicis peregrini consuebant, Guibertus de Gestis Dei lib. 2. cap. 5: Crucis figuram ex cuiuslibet materia panni tunicis, Birris, et palliis iturorum assui mandavit.*

Liber de Disciplina Scholarium cap. 4 : *Latenter sub Birro amphoram quandam detulit.* [Passio S. Thomæ Martyris apud Marten. tom. 3. Anecdoot. col. 1739 : *Quia interiorem hominem veste Sacerdotali iuxta hoc quod dicitur, Sacerdotes induam salutari, jam pridem induerat, nunc exteriorem indumento superficiario sub Birro secretius munivit.* Acta SS. Benedict. Sæc. 5. pag. 167. in Vita S. Odonis : *Et Birrum quo tegebatur more cappæ, per extremitatem apprehendentes osculabantur.*] Artemidorus lib. 2. cap. 3 : *Χλαμύς δὲ, ἦν εἰνοι μανδύνη, οὐδὲ ἐπατρίδα, οὐδὲ Βιρρὸν καλοῦσι.* Glossæ MSS. : *Ερεστρίδας, Ρωμαϊκὰ ιμάτια. Λέγεται δὲ καὶ ὁ μανδύς, καὶ βίρρος.*

Neque vero *Birrus* generatim tantum pro quavis veste, sed interdum pro lauta ac sumptuosa, quandoque pro vili etiam et crassiori usurpatur : ac pro sumptuosa quidem, quomodo *planetarum atque birrorum* pretia simul ambitionemque declinasse veteres Monachos Ægyptios scribit Cassianus lib. 1. de Institut. Coenob. cap. 7. Et in Concilio Grangrensi can. 12. jubentur ii qui religiosam vitam sectantur, τοὺς βίρρους φορούντας. Monachos a se abjicere : ubi Zonaras βίρρος, τὰ στριχὰ ὑφάσματα interpretatur : *birros* scilicet illos, quos rigentes et fluentes vocat Sulpius Severus Dial. 3. cap. 14. *pretiosos* D. Augustinus Serm. 50. de Diversis, quibus *Atrebaticos* et *Canusinos* accenseret. Vopiscus in Carino. Regula S. Isidori cap. 13 : *Linteo non oportet Monachum indui, orarium, Birros, planetas, non est fas uti.* Statuta Joannis Archiep. Cantuar. ann. 1279 : *Inhibemus ne (Moniales Ord. S. Benedicti) de bruneto in posterum unquam induantur, nec rugatas habeant tunicas, nec etiam Birrorum immoderantia vestes sibi faciant latitudine fluctuantes.*

BIRRUM fuisse antiquum Episcoporum habitum, censem Baronius ann. 261. ut primo vesti communis superinduerent lineam, sive lineum indumentum, quod vulgo *Rochetum* vocant, deinde vero solutam tunicam manicatam vel Dalmaticam, ac denique palliolum breve, seu

birrum, humeros tantum et brachia tegentem. Id certe vix credam, cum *birrus* nihil aliud fuisse videatur quam vestis, qua cæteri æque ac Episcopi utebantur ex Scriptoribus qui *Birros* Episcopis tribuunt : in quibus sunt S. Augustinus Serm. 2. de Vita Cleric. et Serm. 50. de Divers. Palladius in Hist. Laus. cap. 185. Vita S. Pelagiae cap. 12. Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 1. Messianus Presbyter de Vita S. Casarii Arelat. pag. 251. ipseque Cæsarius in Testamento suo, ubi *amicularis birri sui* meminit, Turpinus in Carolo M. cap. 18. etc. Sed et Anonymus de Miraculis S. Thomæ Cantuariensis, editus a Stapletono, *Rochetum* et *Birrum* unum idemque esse vestimentum, indicat non uno loco. ** *Monachorum birri* in Reinard. Vulp. lib. 3. vers. 1928.]

Cum igitur *birrus* vestis quævis fuerit, in viris majoris dignitatis, pro sumptuosa, in viris vero inferioris conditionis pro vili et crassiori habitus est. Johannes de Janua : *Birrum, grossum vestimentum.* Gloss. Saxon. Ælfrici : *Birrus, U n s m e ð e h r æ g e l. i. vestis aspera.* Atque ita accipi debet in Epigram. de *Birro et castoreo* :

Nominis umbra manet veteris, nam dicere Birrum,
Si castor niteat, Castoreum nequeo.
Sex emptus solidis, quid sit iam scire potestis :
Si mihi nulla fides, credite jam prestito.

Ejusmodi igitur erant pretio viles *Birri*, quos servis adscribit lex 1. Cod. Th. de Habitu quo uti oport. (14, 10.) *Birri et Communes vestes*, apud Attudem Episcop. in Capitulus cap. 82. et *Birri* qui Monachis tribuuntur apud Joan. Monachum lib. 2. Vita S. Odonis Abb. Clun. pag. 38. et apud Guibertum lib. 2. de Vita sua cap. 5. et in Gestis Dei lib. 2. cap. 8. Glossæ MSS. Reg. : *Βηρίον, ἔνδυμα πορφύριον.* Atque inde ortum, ut nostri viles et grossiores pannos *Bures* etiamnum dicant. Catholicon parvum : *Birrum, gros drap comme Bureau. Birratus, vestu de Bureau.* Quam quidem Gallicam vocem hac notione videtur usurpare Eucheria, apud Pithœum lib. 1. Epigram. veter. :

Nobilis horribili jungatur purpura *Burra*,
Nectarum plumbi fulgida gemma gravi.

Ubi Editio viri doctissimi Jo. Mabillonii tom. 1. Analector. habet *birræ*. Sed de *Birris* vide quæ congesserat Salmasius ad Tertulliani Pallium, Menardus ad Concordiam Regularum, Henschenius ad Vitam S. Martiniani Anachoretæ cap. 5. 13. Febr. Jacobus Gothofredus ad Cod. Theod. Octav. Ferrarius lib. de Vestib. [** Forcellin. h. v.] etc.

* *BYRRHUS*, apud S. Augustinum Serm. 356 : *Nemo det Byrrhum vel lineam tunicae seu aliiquid, nisi in commune.*

BURELLUS, Panni spissioris ac vilioris species, nostris *Bureau*. Catholicon Armoricum, *Burell*, *Gall. Bureau, gros drap. Lat. Burum, unde buratus, vestu en Bureau.* Petrus Venerabil. in Statut. Cluniac. cap. 18 : *Statutum est ut nullus scarlatas, aut barracanos, vel pretiosos Burellos, qui Ratisponi... fiant, habeat.* Regula Templariorum cap. 20 : *Vestimenta unius coloris semper esse jubemus, v. g. alba, nigra, vel etiam Burella.* Cap. 21 : *Habeant igitur nigra, . . . aut quod vilius unius coloris comparari potest, videlicet Burella.* [Litera ann. 1319. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 258 : *Item, de lanis, de quibus conqueruntur cives, quod gentes regiae non permitunt eas extrai de Lugduno, cum tamen sint lanæ grossæ ad faciendum Burellos.* Charta

Petri Abbatis S. Crucis de Talmundo ann. 1366. de officio Aquarii : *Anno quo libet tenebit facere et ministrare omnibus et singulis Religiosis... pro vestimentis tres alias cum dimidia boni panni et sufficientia rousseti seu Burelli, etc.*] Vide Histor. S. Martini de Campis pag. 33. Le Roman de Garin :

*Je n'ai que faire ne de ver, ne de gris,
Trop à Buriaux li miens pere Hermis.*

[Testamentum Philippi III. Franc. Regis tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 270 : *Por Biriaux et sollers acheter à départir à porres en nos domaines.* Codex MS. redditum Episcopatus Autissiod. anno circiter 1290. exaratus : *Quilibet draperius, qui tenuerit mulierem annum et diem, debet quatuor ulnas de Buriali.*] In Chronico W. Thorn. pag. 1915. leg. *bureau, pro buran.* Et apud Pontanum lib. 7. Hist. Dan. pag. 416 : *Panni burelli, pro borelli.*

BIRRATUS, *Birro induitus*, Joanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. : *Birratus, vestu de Bureau.* Vide Matth. Villaneum lib. 9. cap. 30.

BIRRATUS, Provinciale Cantuariensis Eccles. lib. 3. tit 1 : *Ut quilibet Clericus constitutus in sacris ordinibus vestem exteriorem gerat dissimilem militari vel laicali, ut pote anterior vel posterior non Birratam, vel saltem ex forma sua militari vel laicali congrua honestate dissimilem.* Ubi Lindwodus vestes Birratus scissas sive divisas aut complicatas, interpretatur : Hinc forte nostri dicunt Birbare, pro variegatus.

BIRRETA, vestis Birrata. Capitulum Cisterc. ann. 1427. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1577 : *Omnibus et singulis tam Abbatibus quam Monachis ac etiam Conversis... inhibet generale Capitulum... ne de cetero per villas et loca iudicium... sine cucullis vel cappis incedant, quodque Birretas postquam vel itinerando tunicas curtas et foderatas atque scissas ante et retro, gipones et cetera indumenta seu etiam calciamenta, quae ordinis honestatem deformant, studeant penitus amovere, atque se deferant magis religiose.*

BIRETINUS. Constitut. Cardinalis de Mendosa cap. x. tom. 4. Concil. Hisp. pag. 28 : *Audivimus quod plures Ecclesiastici... incedunt in honeste et indecenter, gestantes parvas coronas juxta suum ordinem, cum capillis effusis et barba promissa, ac palliis brevibus et apertis, et sine Biretinis, ac quod pejus est, aliquando cum vestibus secularibus, etc.* Dubitari potest an pro Birrus, vel pro Birretum hic accipienda sit vox Beretinus.

BIRRATI, dicti Monachi Carmelitæ, vulgo les Freres Barre. Tractatus de Ordinib. relig. in tom. 1. Monastici Anglici : *Albertus Patriarcha fecit regulam Fratribus qui Stragulati, Radiati, et Birrati vocabantur.* Walsinghamus pag. 49. et Henr. Knyghton. lib. 3. cap. 1 : *Honorius IV. PP. 4°. Papatus sui anno mutavit capas Fratrum de Carmelo in purum album, quæ prius erant stragulata, radiata, et Barrata.* Ordericus Vitalis lib. 8. pag. 711. de similibus sua etatis Monachis : *Inusitata quoque pannorum sectione suorum ab aliis discrepare appetunt.* Carmelitarum *birrata vel barrata*, seu radiata pallia habes apud virum doctissimum Danieliem Papebrochium ad 8. April. pag. 799. Vide Radiati, et Barrati Fratres.

BIRRARIUS, Apparitor. Concil. Hispal. ann. 1512 : *Mandamus ut ab illis qui stabunt in plateis et cemetieris, vel ludendo in suis dominibus vel cauponis...*

tempore quo celebratur Missa major diebus Dominicis et Festis, nostri barigetti et ezequidores seu Birruarii nostrorum Judicum Ecclesiasticorum... solvi faciant ab unoquoque panam dimidi regalis.

* Stat. Montis-reg. pag. 3 : *Item famulos et Birruarios sex, etiam de alia partita vestitos sic, quod Birrarii curia ab aliis cognoscantur.* Vide Berroerii.

BIRSA. [Corium bobis id est. bovis. Vet. Gloss. San-Germ. num. 501.] Vide Byrsa.

BIRSARE. Vide Bersare.

* BIRSIARIUS, Venator. Vide Bersarii in Bersa.

* BIRSUS, Nigro, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* BIRUS, Geron, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120.

* BISA, Septentrio, Aquilo, Gall. Bize. Modo dicitur de Aquilonari vento, modo de ipsa orbis parte Aquiloni subjecta, ut apud Vivarienses et Valentines. Denominatio nobilis Ludovici de Veras de Rupesalva ann. 1523. in Inventario 18. cap. 41. de Vouta. fol. 31. verso : *Et confrontat a Bisa cum pratis nobilis Nohe de Ruppesalva, etc.* Ibidem : *Confrontat ab Oriente cum domo ipsius de Veras, et a Bisa cum pratis nobilis Nohe de Ruppesalva et a vento cum terris dicti Ludovici de Veras, et a solis occasu cum terris nobilis Nohe de Ruppesalva.* Ubi liquet per Bisam Septentriōnem, per Ventum Australium aut meridianam mundi partem semel. atque iterum designari.

* Pontanus cap. ult. libri 4. Origin. Gall. ubi de ventis, hæc habet de originatione vocis Bise : Denique Septentriōnalis, quem Angli, aliquæ omnes, et ipse Magnus Carolus Noort et Noorden, nominat, Gallis est Vent de Bise. Quo uno abire a nobis videntur, et usitatam Latinis Boreæ vocem quadammodo amalgamari. Sed ita res neutiquam se habet. Immo verum, vetusque Teutonicum idem est : et fortasse inter ea ventorum nomina, quæ, ut barbara, reformasse Carolum dicit Eginhardus, reponendum. Nam Biesen et Biesen, æstu agitari, Belgis significat. Scarabeum quoque alis strepitantem, et cum impetu se motitantem Biesbou Flandri hodieque dici, Glossaria ejus Lingua indicant. Est et Latinum Psalterium cum interpretatione Germanica vetustissima, ut pote Ludovicus Pii, aut illis temporibus concinnata, in quo Bisa pro Turbine positum diserte legitur. Unde et Lipsii Glossariolum ex eo collectum : *Bisa, Turbo; ut Gallici, Vent de bise.* Huc usque Pontanus, cui Menagius non assentitur. Huic magis placet opinio Huetii, qui Bisam a Gallico Bis, Niger, deducit. Hæc sunt Huetii verba : Septentriōnem Veteres caliginosum, et densis tenebris obsumptum censerunt. Ideo ζέρων apud Homerum, Strabo Septentriōnem interpretatur. Tibullus Panegyrico ad Messalam, de Septentriōne : *Ilic et densa tellus absconditum umbra.* Arabes quoque mare Septentriōnale, tenebrosum appellant. Ita Geographus Nubiensis. Hinc et Aquiloni vento nomen : Aquilus enim color niger est. Glossarium : *Aquilum, μέλαν, ὡς ἡ Λουκάλλιος.* Suetonius opponit candido. Festus, *fuscum et subnigrum* interpretatur. Eodem sensu dixit Plautus. *Corpus aquilum.* Eidem dicitur et aquilo. Nos Galli dicimus la Bise, pari significatu : nam Gallice, Bis, nigrum sonat. Les Reboires de Mathiolus :

Se les femmes blanches et Bises,
Hantent voulentiers les Eglises.

Le Roman de la Rose :

Après tous deux se tint franchise,
Qui ne fu brune ne Bise.

Denique in quibusdam Galliæ nostræ regionibus ventus Thracias, niger vocatur.

* Boire, apud Villehard. paragr. 127 : *Nostre Sires lor fist lever un vent, que on appelle Boire.* [^{**} Conf. Raynouard. Glossar. roman. voc. Bis et Bisa.]

* BISABIUS, pro Bisavus vel Bisavus ex mutatione v in b, Proavus, Gall. Bisayeu. Notit. judic. ann. 874. in Append. ad Marcum Hispan. col. 797 : *Non debeo esse servus fiscalis, nec parentes mei ex nascente de Bisabios vel Bisabias ex paterno vel ex materno.* Vide supra Besavus.

BISACCIA, BISACIA, Mantica duas peras, seu duos saccos habens, Ital. Bisaccia, Gallis Besace. Saccia quippe pro Saccus, interdum etiam usurpatum. Gloss. Græco-Lat. : Σάκκος, saccia, saccus. Gloss. MS. Regium, et Papias : Bisaccia, sarcina, mantica. Regula Magistri cap. 1 : *Mox et ipse reconsignare Bisacias cogitur.* Cap. 58 : *De componendis sarcinis animalium, vel de constrictione oneris Bisaciæ suarum reddantur solliciti.* Adde cap. 79. Bisacum dixit etiam Petronius, ut δισάκιον Nicetas Choniates. [Bisacum in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 1101.]

* BISACIOLA, diminut. a Bisacia, Mantica parva. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 613 : *Et quandocunque Terram exhibat per portam civitatis habens zappam in collo, et panem illum in Bisaciolis.*

BISACUTA, Securis duplicem habens aciem, vel telum, quod utrinque acutum erat. Glossarium Cambrense : Bisacuta, ferramentum quoddam utrinque incidentis. Willelmus Brito lib. 2. Philipid. pag. 115 :

Ascia dum dextris, Bisacuta, securis, et ensis fulminat.

Et infra :

... Nunc clava caput, nunc vero bipennis
Excrebrait, sed nec Bisacuta, sudisse vel hasta
Ota vel gladius ducit.

Bracton. lib. 4 : *Arma moluta plagam faciunt, sicut gladius, Bisacuta, et alia hujusmodi.* Fleta lib. 1. cap. 33. § 7 : *Facit eidem unam plagam mortalem... de quadam Bisacuta.* [Passio S. Thomæ Mart. Cantuarie. Archiep. apud Marten. Anecd. tom. 3. col. 1743. D : *Nec mora redeunt in loricis evaginatis gladiis quatuor canes autici, quos preddiximus, necnon et bellariorum cum Bisacutis et utensilibus certis commodis ad scelus, quod animo conceperant, pariendum.* Ibidem. col. 1744. C : *Accelerans igitur quidam præ ceteris plenus scelere, Bisacutam sacro pectori imposuit.] Securis Scotica, quæ et securis bisacuta, apud Walsinghamus pag. 105. Τζικούριος διστομος, in Gloss. Gr. Lat. Τζικούριος διστομον, apud Leonem Imp. in Tactics cap. 6. § 11. Διστομος, ζετην, aliis, quod ex ultraque parte habeat aciem. Πορφαρια διστομος, in Apocal. cap. 2. exponitur gladius bis acutus a S. Hieron. Epist. 1. *Gladius bifrons sermo Dei,* in Actis S. Saturnini et socior. num. 3. Tradit Joannes Villaneus lib. 5. c. 36. Comiti Guidoni, a quo *Conti Guidi* Italiæ originem ducunt, Bisacuti cognomen inditum, propter crebra maleficia ab ipso et suis perpetrata : *Fu soprorninato Besangue per so maleficio è de suoi.* Le Roman de Rou MS. :*

Li Carpentiers qui empres viendrent,
Grans coignies en leur couls tiendrent,
Doloures et Besagues,
Orent à leur costez pendues.

Vetus Poeta Gallicus qui vivebat ann. 1376:

Trop bien fesoit la Besague,
Qui est par les deux becs ague.

Alter:

A la grant Besague que le vieillart ports,
Le comment maintenant, cele part aprocha.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Besague, bipennis, hache. Sed et mallei species eodem nomine significatur, in Lit. remiss. ann. 1380. ex Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 476: Ledit Hue... d'un grant martel qu'il portoit, appellé Besague, getta audit Colart, et l'en cuida ferir.*

BIZAHTIUS. Eadem notione. Hormannus Cesaresburg. tit. de Bellicis: *Bizachius est atrox telum apud Turcas.* Nescio an illud, quod βιζαχίου vocat Nicetas Choniates in Notis Wolphianis pag. 377. 2. Edit.

BESOGIUM. Consuetudines Monasterii de Regula, seu de la Reole, in Aquitania, tom. 2. Bibl. Labbe: *Nemo cultellum, ensem, lanceam, spiculum, securim Besogium, neque gladium in contentione trahat. Ubi legendum besagium, ut sit quod nos dicimus Besagu.*

BISACUTUS, Sarculi species. Vita S. Antonii num. 67: *Rogavit unum de advenientibus, ut sarculum sibi cum Bisacuto et frumento deferret. Ubi Graec. δικέλλαν καὶ πλέκεν, καὶ στον ὀλύρων.* Vita S. Frontonis Abb. num. 2: *Deferentesque ad eremum secum parva olerum semina, et Bisacutos parvulosque sarculos, unde humum defoderent, profecti sunt, etc.*

* BISENUS, ρόπος ἐξαινεῖνος: *Porcus Semestris.* Supplémentum Antiquarii.

* Leg. *Bisetus ex Vulcan.*

* BISANDUS, pro *Byzantius*, apud Christ. Schlegel. in Dissert. de Nummis ant. Goth. etc. pag. 19.

* BISANTEUM ARTIFICIUM, idem quod *Musivum*, illud nempe quod tessellatum est lapillis variorum colorum; *Byzantium* dictum, quod a Græcis Byzantinis in cæteras Europæ provincias transierat. Leo Marsic. lib. 3. Chron. Casin. sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 606: *Lapidis pavimentis Bisantei artifici stravit, et picturis pulcherrimis consit. Vide Musivum opus.*

* BISALUS, Lapis cui duo sunt anguli. Agnellus lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 106. col. 2. A.: *Nocte una tanta allata sunt omnia paramenta, calcæ et laterculæ, petras et Bisalos, lapides et ligna, columnas et lastras, arenæ et sabulos in una nocte, ut dixi, præparaverunt vectores, quanta vix in undecim lucinis laborare potuerant.* Ibidem pag. 123. col. 2. A.: *In aspectu ipsorum pyramis tetragonis lapidibus et Bisalis in altitudinem quasi cubitorum sex.*

BISAMUM. Vita S. Eulogii: *Unxi pretiosum corpus nardipistico pretioso, ac diverso thymiamatum genere, amomo, balsamo, Bisamoque commiscens. Incertum quid sit hoc loco bisamum. Codex alter habet visamo. In Gloss. Græc. Lat. lego θυμαλσοῦν, asamo opopalsamum. Ita etiam præfert MS. Codex, nisi quod opopalsamum, habet.*

BISANTIUS. Vide *Byzantius*.

* BISAVIUS, Proavus. Commemoratorium anni circiter 780. ex archivo S. Victoris apud Marten. Ampliss. Collect. tom. 1. col. 41: *Quando Provincia revelavit contra Bisavio vestro Pipino. Vide Bisavus.*

BISAVUS, Proavus, Ital. *Bisavo*, nos- tris *Bisayeul*. Occurrit in Charta Ludovicii II. Imp. in Chronico Farfensi pag.

665. in Charta Garsiae Regis Navarræ ærae 1083. apud Anton. *Yepez in Chronico Ordinis S. Benedicti tom. 3. et in alia Longobardica apud Ughellum tom. 3. Italæ sacrae pag. 29. Vide Ambrosium Moralem lib. 18. c. 46. et Oyhenartum in Notitia Vasconia pag. 293. et seqq.*

* BISAZZA, Pera, sacculus, ex ovina pelle. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 144: *Et in sella habeat (eques scopettarius) peras sive Bisazas, in quibus sint pulver et pillulæ plombeæ scopetti. Vide supra Bezagina.*

* BISBEIGI. Vide supra *Bessagum*.

* BISCACA, ut mox *Biscatia*. Stat.

Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 357:

Et si aliquis retineret ludum seu Biscacam in dictis domibus, aut meretrices solvat nomine banni C. libras bononinorum. [FR.]

* BISCAÇARIA, BISCHAÇARIA, Idem quod *Biscatia*. Vide in hac voce. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 300: *Statutum et ordinamus quod nullus possit ludere vel debeat absconde sed publice sive palam, nec tenere Biscaçariam, nec ad ludum mutuare in domo, vel camera, vel taberna, vel canaba, vel alibi absconde, vel tabularios vel taxillos similiter habere vel tenere pro dicto ludo biscaçarie absconde.* Prædictorum Statutorum quidam Codices exhibent *Biscaçaria*, alii *Bischacaria*, nec non *Beschaçaria*. [FR.]

BISCAMBUM, Idem quod *Cambum*, Permutatio.

BISCAMBIARE, Permutare, in Consuetud. Tolosæ 4. part. tit. de Feudis, art. 27.

* Charta ann. 970. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 122: *Ob hoc igitur in Dei nomine ego Rodarius comes et uxor mea, nomen Aladaice, Biscambiamus ad alios homines, etc.* Alia ann. 1318. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 229: *Dictum feudum in toto seu in parte nequeat.... impignorari, Biscambiari, nec aliter alienari.*

* BISCATIA, BISCAZARIA, Ludus aleatorius, aleatorium, ab Ital. *Bisca*, taberna aleatoria. Stat. Mantua lib. 1. cap. 17. ex Cod. reg. 4620: *Ludentes ad taxillos vel ad aliquam Biscatiam, et tenentes ludum vel Biscatiam.... denuntiantur et prohibebunt etiam ne ludus taxillorum vel aliqua Biscatia teneatur.* Et cap. 113: *Nulla persona audeat.... ludere ad ludum azari, neque ad taxillos, neque ad aliam Biscazariam, in aliquo loco publico vel privato. Fuit et nostris ludus aleatorius, astragalorum nempe seu deciorum, quam Jeu des bibelots vocabant.* Lit. remiss. ann. 1454. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 480: *Jehan Crousel et Jehan Doulches dirent qu'il avoient des Bibelotz ; et lesdiz Jacotin et suppliant dirent qu'ils estoient contens de y jouer.* Aliæ ann. 1469. in Reg. 195. ch. 243: *Lesquelz compagnons jouoient l'un contre l'autre à ung jeu, nommé aux Bibelos.* [** De etymo vide Muratorium Antiq. Ital. vol. 2. col. 1158. Cave credas.]

* Hinc forte *Bescochier*, Subripere, suffurrari. Gall. *Escamoter*, quod in ejusmodi ludis saepe fit. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:

Que tant comme on torne sa main,
Nous a une ame Bescochié.

Le Roman de la Rose, ubi de Concupsentia:

C'est cele qui l'autrui fet prendre,
Rober, tolir et bareter,
Et Bescochier et mesconter.

Vide supra *Basclaria*.

* BISCATOR, Aleator, Ital. *Biscaiuolo*,

Gall. *Brelandier*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 571: *Ordinavit dominus potestas quod nemo de civitate bon. sive suburbiorum in domo sua, sive in qua habitat recipiat vel teneat... aliquem furem, vel latronem, vel robatorem strate, bannitum communis bon. pro maleficio, lusorem seu Biscatorem, etc.* [FR.]

* BISCAZIA, Ludus aleatorius, Gall. Breland, Ital. *Biscazza* et *Bischenza*. Synodus provincialis Pergami ann. 1311. apud Murator. tom. 9. col. 548: *Statuimus et firmamus quod nullus Clericus seu persona ecclesiastica in dominibus ecclesiis vel alibi ludum vel Biscaziam retineat taxillorum, aut patiatur per aliquem retineri.*

* BISCHA, Cerva, Gall. *Biche*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 330: *Certæ personæ de villa de Augeyo ceperant unam Bischam silvestrem in bancobanco et justitia loci de Feritate super Amantam.* Vide supra *Bicha*.

* BISCHALISIA, Aleatorium, ut supra *Biscatia*. Stat. ant. Cumanæ cap. 93. ex Cod. reg. 4622: *Hospites, caupones, seu tabernarii... teneantur facere unam securitatem... de non tenendo Bischalitiam. Elistatia minus bene infra cap. 99. Vide supra *Bischatia*.*

* BISCHATIA, [Idem quod *Biscatia*.] Statuta Veron. lib. 4. c. 12: *Quæcunque dicta sunt de ludo taxillorum, eadem intelligantur facere unam securitatem... de non tenendo Bischalitiam.* Elistatia minus bene infra cap. 99. Vide supra *Bischatia*.

* BISCHIA, Cerva, Gall. *Biche*. Chartul. Floriac. fol. 197. r^o: *Rex Ludovicus concessit monasterio Floriacensi et concessa firmavit perpetualter possidenda universa in villa de Maseris, tam in bosco quam in piano, preter cervum, et Bischiam, et capreolum.* Vide supra *Bischia*.

* BISCHIZARIA, Ludus aleatorius, idem quod supra *Biscatia*. Stat. castri Redaldi lib. 2. pag. 39. r^o: *Ordinatum est quod nullus de cætero audeat vel præsumat ludere ad ludum azari, nec aliquem ludum Bischizarie.*

* BISCIALIS VERMIS. Sanutus lib. 2. part. 4. c. 12: *Navigium in aqua dulci melius conservatur quam in salita: nec a vermis Biscialibus suscipit læsionem.* Ital. *bisca*, est coluber, anguis, serpens, sic dictus a sibilo, quem emittit, cum celerius repit, ac excedit, inquit Landinus. Alter censem Cl. Menagiis in Orig. Italicis, quem consule. Proinde *Biscialis vermis*, est vermiculus, qui naves perforat. [** Vide Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1158.]

* BISCLANIA, BISCLATIA, Eadem notione, Aleatorium. Stat. Vallis-Serian. rubr. 17. ex Cod. reg. 4619. fol. 82. r^o: *Non sit aliqua persona, quæ.... præsumat ludere ad azarium, nec ad aliquem ludum taxillorum vel Bisclanzia.* Stat. Crimin. nova Cumanæ cap. 89. ex Cod. reg. 4622. fol. 86. r^o: *Nulla persona de cætero teneat... per se nec per submissam personam Bisclatiam in aliqua domo.* Occurrit etiam in Stat. Placent. lib. 5. fol. 55. v^o. Vide supra *Basclacia*.

* BISCOCCUM, Coccum, Charta ann. 1324: *Magistro Guillermo de Dulzano de Janua,.... vel suo pro eo procuratore aut nuncio (receptis) contrariam Biscocci quadrangintæ, ad cantarium Massiliæ, de Biscocco curiæ nostræ per manus vestras sistenter computanda... Mandantes vicario et officiariis aliis Massiliæ, quod dictum Biscoccum extrahi permittant libere.*

* BISCOCTUS, [Panis nauticus, Gall. *Biscuit*.] Vide *Panis*.

* BISCOETUS, pro *Biscoctus*, ut puto

Statuta Massil. pag. 475: *Illud etiam adjungimus, quod nullus cargator (navis) Biscoetum faciat, vel fieri facial, vel patitur in domo sua, vel per suos, et si contra venerit in x. lib. Reg. puniatur.*

* **BISCONTERIA**, pro Ital. *Visconteria*, Vicecomitatus, Gall. *Vicomte*. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 175. ex Cod. reg. 4621: *Nullus de civitate, comitatu vel districtu Florentia audeat vel presumat ire in aliquam potestariam, capitanneriam.... Bisconteriam,... aliquam aliam rectoriam vel officium quod haberet... exercere.*

* **BISCOPHESHEIM**, Villa Episcopi. Testam. S. Remig.: *Villas duas, quas Clodoveus a me sacro baptismatis fonte suscep- tus, amore nominis mei, Biscopheshem sua lingua vocatas, mihi tradidit.*

* **BISCORNA**, Fustis ferro armata, clava species, Gall. *Massue*, nostris olim *Biscorne*. Judic. ann. 1271. ex Reg. Olin parlam. Paris.: *Populares Katalau- nenses contra dominos suos insurgentes confoederationem fecerunt contra eosdem, ferentes quosdam baculos, qui dicebantur Biscornes*. Infra: *Pro facto Biscornarum, etc. Neque aliud sonat vox Bigorgne, in Lit. remiss. ann. 1886. ex Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 186: Ledit François fery l'exposant d'un boston ferre gros au bout, que l'on appelle Bigorgne.*

* **BISCORNUTA**. Vasis species, qua vindi- demiae colliguntur et feruntur racemi. Transactio inter Capitulum S. Justi Lugdunensis et habitantes parochiae S. Petri in Dumbis ann. 1493. ex Archivo ejusd. Capit.: *De Decem Biscornutis seu bennis debent unam Biscornutam seu bennam pro decima.* [* Vide supra *Bicornia*.]

* **BISCOsse**. Lit. pro Pisanis apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonincont. part. 1. pag. 199: *Aliquando faciebant ut damnum haberent, aliquando ut merces eorum minuisse de pretio; ista faciunt, post habent guardata et viduta, et sic faciunt ista Biscosse. Ital. Biscazzo, Irrisio, injuria, contumelia.*

BISCOTTA. Statuta Veronensis lib. 4. c. 33: *Nec aliquod vas calcinatorium, seu molitorum, nec Biscotarum ponere, etc.*

* Vel potius **BISCOTTUS**, adject. Recoc- tus, Ital. *Biscottato*. Stat. Placent. lib. 6. fol. 67. v^r: *Teneantur (fornasarai) separare cuppos quadrellos et tavelas cottas a Biscottis, et Biscottas non vendant pro cottis, etc.* Hist. Fr. Sfortiae ad ann. 1455. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 680: *Quamquam Alphonsus ex Neapoli triremibus pane Biscotto, quem vocant, et hordeo... Picinum ipsum ju- vare non desistebat.*

* **BISCOTELLUS**, Crustulum, Gall. *Biscuit*. Acta SS. Aprilis tom. 1. pag. 190. in Vita S. Francisci de Paula: *Qui pomo et Biscotello a B. Patre missis convalevit.*

* **BISCOTh**, Panis nauticus, sic dictus, quod bis coquatur. Bernardi de Breydenbach Iter Hierosol. pag. 197: *Nec alia nobis erat aqua nisi in utribus corrupta, nec panes alii nisi paximates sive Biscoth.* Vide *Biscotus*.

* **BISCOTTUM**, Eadem notio. Epis- tola Senescalli Provinciae ann. 1326: *Ipsi pro viginti diebus se muriante de Biscotto cum cotta. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1091: Et invenierunt Christiani in dicto campo papilio... boves et asinos, Biscottum, etc.*

* **BISCUM**, Vinum, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646.

* **BISCUS**, vel *Ruscus*, *Gallice Houset*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1348. ex Cod.

reg. 4120. Haud scio an idem sit *Bessault*, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 58: *Le supplicant se transporta en son bois,... et y trouva Mathieu de Chapal, auguel il vit copper ung arbre, appellé Bessault.*

* **BISELLIUM**, Sella amplior quæ duabus sellis constat, ut apud Varromen lib. 4. de Lingua Lat. vel quæ tam ampla est, ut duos sessores capere possit. In Gloss. Lat. Graec. διέδρον, seu διέδρον, dicitur; διέδρον vero in Gloss. S. Benedicti *Subsellium* exponitur. Notæ Tyronis pag. 164: *Sellisternum, Bisellium, Subsellium*. Eustathius ad Iliad. λ. δίππον et διάχην apud Pausaniam dici, auctor est, ἀπὸ τοῦ δύο πέρπετων, et ἀπὸ τοῦ δύο ἔχειν. Postea pro quacumque sella hæc voces usurpari coepit: nam apud Hesychium διέδρα exponitur καθέδρα: apud Suidam διέδρον, καθέδρον, ubi Anonymi locum hunc profert: *'Αυτὸν διέδρῳ κατὰ τοὺς οἴκους τῶν λεγομένων σχολῶν εἰσεπόμπον.* Nuper reperta est in Italia vetus Inscriptio, qua innuitur Q. Largennium Reip. Pisana certam pecuniæ summam contulisse ob honorem *Biselli*. Similem aliam, quæ Suessæ extat, descriptis Ughellus tom. 6. Ital. sacr. pag. 670. ubi honor *Biselli* quibusdam videtur idem esse qui olim *sellæ curulis* apud Romanos. Alii existimant honorem *Biselli* referri debere ad facultatem sedendi in theatris et spectaculis in ampliori sella. Nam, ut est in leg. un. Cod. Theod. de Usu sellarum, exceptis aliquot vilioribus personis, *usus sellarum, et sedendi ac conueniendi in publicum facultas, omnibus data erat.* Quarum quidem sellarum in theatris meminerunt Martialis lib. 5. Epigram. 14. Tertullian. de Spectac. et alii. Inde vero qui hoc honore donabantur, *Biselliarii* dicti videntur in veteri Inscript. apud Gruter. pag. 1099. 2: CN. PLÆTORIO VI. VIRO. AUGUSTALI. BISSELLARIO. HONORATO. ORNAMENTIS. DECURIONAL. Exstat alia pag. 1093. 6. ubi alterius *Biselliarii* & que mentio occurrit.

* Vide Chimentel. lib. de Honore *Biselli* Bonon. edit. ann. 1666. [* Exstat etiam vox *Biselliatus*; de his vide Furna- naletti. in Forcell. Lexic.]

BISENE, [Præstatio quæ ob facultatem juncos cædendi domino persolvitur. Belgis *Bisen* vel *Biesen*, Gall. *Jone*.] Charta Eustachii Comitis Bononiæ ann. 1122: *Necon ab omni prorsus exactione liberam fecimus, præter decimam et fossatum, sic tamen ut de eodem fossato demonstratio illa quæ Bisene vocatur, nulla tenus exigatur.* [Apud Miræum tom. 1. pag. 84. Edit. 1723. legitur *Besene* pro *Bisene*. Vide *Besenagrum*.]

* **BISETUS**, panis species, a colore cinericio sic dicta, Gall. *Bis*. Stat. Placent. lib. 6. fol. 81. r: *Item de aliquo guernimento de Biseto, etc.* Aliud vero sonat *Bisete*, in Comput. Roberti de Seris ex Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 3. r^v: *Lesdiz chaperons orfrazés de Bisete, couponnez de paon et de tuyaux.* Comput. Steph. de la Fontaine argent. reg. ann. 1350: *Pour une Bisete d'or à orfroisier ledit double, etc.* Ubi limbum denticulatum intelligo, vulgo *Dentelle*.

* **BISEXTIALIS OLLA**, apud Marcellum Empiricum cap. 15. pag. 108: *Manipu- lum tenerum corticæ unipetrix in ollam rudem Bisextiale cum aqua mittes, etc.* Vas forte 12 unciarum capax, vel duos sextarios continens.

* **BISEXILIS**, **BISEXTUS**. Vide *Bis- sextus*.

** **BISILTIS**. Vide *Bissites*.

* **BISIUS**. Vide *Bisus*.

BISLONGUS, *Oblongus*, qui in medio dilatatur Ugutioni, Gall. *Berlong*.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Beslonc, Bislongus*. Hinc, ni fallor, *Berlongue*, cupæ seu vasis species, quo utuntur in vindemiis, appellatur, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 15: *Certains vielz cuveaulx et Berlongues appareilleoient pour vendanges.*

* **BISMALVA**. Herba species, [Gall. *Guinauve*.] Capitulare de Villis cap. 70: *[Bismalvas, id est, alteas.* Robertus Stephanus *Bismalva* putat dici pro *Visco- malva*, quia ex ejus radice viscus para- batur. Rectius asserit Salmasius ab *Ibisco-malva* factum *Bismalva*: qua de re Menagium consule in Origin. Gall. ad vocem *Guinauve*.] [* Bruns. habet *Mismalva*, ita etiam Pertzius, qui secunda manu adjectum scribit *ibischia*, *id est alteas*. Vide Reuss. post Hortul. Walaf. Strab. pag. 70. not. 50. Athæa officinalis.]

BISMO. Chronicon Fontanellense cap. 15: *Hic dedit in Ecclesia B. Petri cruci- culam auream 1. inaures 6. fibulam 1. an- num aureum 1. Bismonem 1... calices argenteos 3. Forte bacinonem, seu ba- cinum.*

BISNEPTIS, Abneptis, in Charta His- panica æræ 1111. apud *Yepez* in Chro- nico Ordinis S. Benedicti tom. 6. pag. 450.

BISOMUM, Sepulcrum quod duo cor- pora, σώματα, capiebat: antiquis enim etsi plura simul eodem tumulo corpora inferendi mos esset, ita tamen ponere consueverant, ut alterum alteri non substerneretur, sed sibi invicem ordine succederent, responderentque, loco tam- men discreta essent, ut observat auctor Romæ subterraneæ lib. 1. cap. 26. quod scilicet mortuorum quietem interturbari minime debere existimarent. Ammonius de sanctis Monachis Sinaitis pag. 129: "Οντινα πάλιν βαστάζεται θεάλων, οὐ μετα τῶν ἄγιων, ἀλλὰ χωρὶς εἰς ἑτα τούτων πλήρως αὐτῶν, ἵνα μη πάλιν ἀνοίξωμεν τὸν τάφον αὐτῶν, καὶ δηλητὸν ποιήσωμεν τοῖς ἄγιοις καὶ μάρτυρις τοῦ Χριστοῦ. Concilium Autisioid. can. 15: *Non licet mortuum super mor- tum ponи.* Id etiam vetatur in Concilio Matiscon. II. can. 17. in Statutis S. Bonifacii Archiep. Mogunt. cap. 19. in Capitul. Caroli Mag. lib. 6. cap. 195. [* 198.] etc. Vetus Inscriptio Bene- venti: PP. AELIUS VENERIANUS. HOC VAS DISOMUM SIBI ET FELI- CITATI SUÆ POSUIT ET TRIBUNAL EX PERMISSU PONTIF. PERF. Epi- taph. in Cœmeterio Callisti Romæ: BÖNIFACIUS QUI VIXIT ANNIS XXIII. ETII... ES. POSITUS. IN BISO- MUM IN PACE. SIBI. ET. PATR. SUO. Laudatur Epitaphium aliud, quod Romæ extat ad S. Laurentium extra muros, a V. C. Jacobo Sponio in Itinerario tom. 3. pag. 18. hisce verbis conceptum: THEODORA VIXIT ANNOS XXI. M. VII. D. XXIV. IN PACE EST BISOMV. etc. Eiusmodi sepulcrorum meminit Gregorius M. lib. 3. Dialog. cap. 28. Vide *Trisomum*, et *Quadrisomum*, et Salmasium ad Solin. pag. 1207. *Duplex tumulus*, in veteri Inscriptione Lugduni videtur appellari, quod alii Bisomum vocant: *Et memoriae æternæ Latinæ Ga- latinæ N. Græc. femin. sanctissimæ, quæ vixit annis 30. sine ulla animi læsione Q. Julius Hylas conjugi piissimæ, quem tumulum duplēcum posuit, et sibi vivus posterisque suis et sub ascia dedicavit.* Σωμα vero pro reliquiis corporis, et cineribus, usūpari colligitur ex titulo

Chyndonactis: Μήρης ἐν δργάδι τὸ σῶμα κατέπει. Χυνδόνακτος, ἵερων ἀρχηγοῦ. Nam in eo sepulcro ossa tantum et cineres in olla vitrea reperta. Vide Soma. [** Forcellin. in Bisomus et Disomus.]

* **BISONIUM**, ab Ital. *Bisogno*, Negotium, res, usus, commoditas. Charta ann. 1115 apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. aevi col. 1117: *Ipsum etiam castellum dabimus praedicto domino archiepiscopo, et suis successoribus, et Pisano populo ad illorum proprium Bisonum, et propriam litem contra omnes homines. Hinc Besonem vel Besogne legendum suspicor, pro Beronhe, in Lit. Phil. Puls. ann. 1302. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 144. col. 2: En armes et en chivaus apareliés de nos servir en nostre Beronhe de Flandres. Ita et nostris Besoignable, idem est quod necessarius, a verbo Besoignier, Necesse esse. Sermo Mauritii episc. Paris.: Si nos besoigne avoir trois coses: la premereine chose, si est sainte vie; la seconde, est la sciense, qui est Besoignable al prévoire à soi et à autrui conseillier.* Vita J. C. MS:

Failli vous onques formeure,
Ne Besoignable vestoure?

Unde *Besoigneus*, Qui rebus necessariis indiget, in Sacram. Ballivor. reg. ex Reg. sign. *Pater in Cam. Comput. Paris. fol. 44. r°: Il feront et rendront droit,... tant aux petiz, comme aux estranges; tant aux Besoigneus, comme aus souges, sans acceptation de nacions ou de personnes. Ita etiam Embesoingnieri et Enbesongner, Occupare, opus faciendum alicui mandare. Lit. remiss. ann. 1404. in Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 99: Pour ce que le suppliant ne trouvoit personne qui en son mestier le voulisst Enbesongner, etc. Aliæ ann. 1427. in Reg. 178. ch. 81: La suppliant fréquentoit souvent avec un nommé Simon tisserant de toilles.... faignant de le vouloir Embesoingnier de son mestier.*

* **BISONTES**, Boves feri, Bubali, Gall. *Busfle*, et *Bison* ii qui agunt de scutis gentiliis. Locus est in *Urus*. [* Vide infra Bissonus.]

* **BISPARTIRE**, In duas partes dividere. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 70: *In crumena unius ipsarum (mulierum) summam octodecim florenorum ad mutonem invenerunt, quam eidem amoverunt, et eam Bispertierunt seu in duas partes divisorunt.*

* **BISPATEFACERE**, Januas aperire, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Vide Bispateria.

* **BISPATENTIA**, Duas valvas apertas habentia. Papias. Gloss. Lat. Græc.: *Bipatens, διχάνωντος.* Ita emendant viri docti.

* **BISPELLIO**, pro *Vespillo*. Vide Copiatæ.

* **BISPELLO**, Idem *νερφόρος*. Gloss. Lat. Gr.

* **BISPIA**, Episcopatus, lingua veteri Occitana, seu Palatum Episcopi. *In Bispia*, in Charta Raymundi Comitis. Tolos. ann. 1194. ut refert Deyronius Antiq. Nemaus. pag. 132. in 4°. Sic *Bispe de Nesmes* dicitur pro Episcopus Nemaunensis in Homagio anni 1174. Occitane exarato inter Schedas Cl. D. de Mazau-gues. [* Ab Hispanico *Bispe*, episcopus.]

* **BISPILUS**, Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Liach, Prov. Lectus, lectulus, ut et... Bisphilus.*

* **BISPIUM**, Falculæ genus, Gall. *Fauville*. Charta ann. 1212. in Hist. MS. Montis-major: *A sannaderius singulos (obo-*

los) colligentibus singulis pabelum cum Bispio aut olamine.

1. **BISSA**, ex Gallico, *Biche*, vel *Bisse*, Cerva major. Inquisitiones de statu forestarum Edw. III: *Ceperant unam Bis-sam in foresta. Mox: Et duos vitulos Bis-sarum.* Aliæ Inquisitiones ann. 1170. apud Gervasium Dorobernensem: *Et de his qui in forestis suis forisfecerunt de cervis et Bisis, et aliis bestiis salvagiis. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 592: Omnes decimas de piscariis meis, et de cervis, Bisis, et porcis quos canes mei capient de motu meo.* [Rymer. tom. 5. pag. 828. col. A.: *In foresta nostra... decem et novem cervos, quatuordecim Bissas, decem et septem vitulos... cepit.*] Philippus Mouskes, in Hist. Francor. MS. de Guillelmo Rufo Rege Angliae :

Et quant vint al cief de sept ans,
Si fu le bon crus et grans;
Ciers i mit, et Bisses, et dains,
Puis commins, lievres, et ferains, etc.

2. **BISSA**, *Corrigia*, in Gloss. Arabico-Lat. Flagellum. Cyrillus in Lexico: *φραγέλλιον, βίσσα.* Scholiast. Oppiani: *Μάστυρος, βίσσα.* Vide Meursii Gloss.

* 3. **BISSA**, Rivi alveus, canalis, per quem aquæ decurrent, idem quod supra *Bessa* 1. Charta Guill. dom. Saloniis ann. 1281. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 17. v°: *Molendinum de Venebæ cum sedibus, Bissis, mansis et pertinentiis prædictorum.*

* **BISSACIA**, Mantica duas habens personas. Statuta Equitum Theutonicorum cap. XIV. apud Raimundum Duellum Miscellan. lib. 2. pag. 27. Vide Bisaccia.

* **BISSACULUS**, Qui gestat peram. Menotti Serm. fol. 124. v°: *Visi sunt ibi Bisaculi S. Francisci, etc.*

* **BISSANTIA**, Comput. MS. ann. 1239: *Guilleme de Braia pro sex Bissantias oblatis ad S. Dionysium, xxvij. sol. Tiron.* Leg. forte *Bissacis*. Vide Bissaccia. *Besanche* vero, Pars rei alicujus, frustum, in Arest. 20. Jul. ann. 1468. ex Reg. parlam. Tolos. Cod. reg. 9879. B.: *Et une Besanche de lart ou chair salée de la longueur dours, et de la largeur d'un dour.*

* **BISSANTIUS**, Nummus aureus ab urbe Byzantio sic dictus. Spicil. Acher. tom. 2. pag. 511: *Septem millia Bissantiorum, etc.* Vide Byzantius.

* **BISSE**, qui et *Bes* dicitur quasi bis triens, vel triente demptus: nam novem uncis constat, quique sic scribitur *Q.* Papias MS. qui male supputat. Duæ tertiae partes assis non efficiunt novem, sed octo tantum.

* **BISSELLUS**. Vide Bussellus post Butta.

* **BISSENI**, Innocentius III. PP. lib. 15. Epist. 7: *Cogent insuper Regis (Hungariae) sagittarios et Bissenos ad decimas integre persolvendas. Ubi vir doctus Bissenos a bicellis, id est, hastulis amennatis deducit. At malim hoc loco intellegi Bissenos, populos ita dictos, Istri accolas, Ungarica gentis hostes olim acerrimos, ut auctor est Bonfinius dec. 2. lib. 1. quorum præcipua arma fuere arcus et sagittæ toxicatæ, teste Thwroc-zio lib. 1. cap. 43.*

* **Bessin**, pro Alienigena, extraneus, ut videtur, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 866: *Icellui Robinet commençâ à injurier treffort le suppliant en disant, tu as menty, Bessin, avole. Neque alii fortasse suunt nisi de Cantabris. Call. Biscaiens, intelligas, qui Bisquins nuncupantur, in aliis Lit. ann. 1474. ex eod. Reg. ch. 1324: *Ung homme de guerre, qui se disoit fourrier de**

gens d'armes, estoit venu en la compagnie d'aucuns Bisquins, ou autres mantes de gens incognez. Aliæ ejusd. ann. in Reg. 206. ch. 1039: *Plusieurs Bisquins, ou autres gens incognez, lesquel se disoient genz de guerre, etc.*

* **BISSETUS**. Vide Bussellus post Butta.

* **BISSEXTILIS**. Vide in Bissextilus.

1. **BISSEXTUS**, Infortunium, malum superveniens, vulgo etiam nostris hac notione. Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 882: *Tunc Bissextilis erat annus, ac sicut vulgo audivimus, super proditores revera corruit Bissextilis.* Lib. 18. pag. 905: *Hic tumultuosus annus vere Bissextilis fuit, et tunc ultimus in ordine concurrentium Bissextilis cucurrit, at ut vulgo dicitur, Bissextilis super Regem et populum ejus in Normannia et Anglia cecidit. Vulgaris etiamnum loquendi formula, le Bissexte est tombé sur une telle affaire, cum res illa male cessit. Joannes Molinetus in Calendario fol. 101 :*

*Pour ce que Bissextre eschiet,
L'an en sera tout debauchiet, etc.*

Notum autem ex Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 13, infaustum Bissextilum saepius Romanæ Reip. fuisse. Ammianus lib. 26: *Vel videri die secundo, nec prodire in medium voluit, Bissextilum vitans Februarii mensis tunc illucescens, quod aliquoties rei Romanæ fuisse cognorat infaustum.*

* Hinc procul dubio corrupta loquendi formula inter plebeios Normannos usitata, *Porter Bes vel Bisieute*, Infaustum omnis esse: facile enim ibi agnoscutur vox bissextre, pro Bissexte. Vide de Brieux in Origin. Consuet. ant. et var. loquendi formul.

* **BISSEXTILIS ANNUS**. Eadem notione, apud Marten. Anecdot. tom. 4. col. 247. A. in Concilio Trevir. ann. 1310: *Fructus præbendarum suarum per annum unum et post eorum obitum sibi retinere et appropriare contendunt, annum talem, qui juxta hoc pro successoribus et Ecclesiis Bissextilis, (id est infelix, infructuosus) dici debet, annum gratiæ nuncupantes, etc.*

2. **BISSEXTUS**, Exactio, nescio quæ ab Episcopis fieri solita. Synodus Pieta-

vensis ann. 1280. cap. 111: *Monemus in generali quod de Bissexto et aliis juribus*

Episcopatibus reddant nobis, vel mandato nostro, item de synodo, parata, et aliis

juribus Archidiaconorum, Capicerii, et aliorum Prioratuum Ecclesiarum sibi

*(sic) ab his qui ad ea tenentur satisfactum, antequam recedant (e Synodo). [** Litter. Fundat. Monast. Schwabenheim, ann.*

1130. in Guden. cod. Diplom. vol. 1. pag.

90: Et tam a servicio nostro, quam ab

Archidiaconi, quod Bissextili anno per-

solvitur, quod vulgariter Girlose dicitur, ... libera permaneat. Charta ann. 1170. ibid.

pag. 260: Heinrico, Preposito in Aschaf-

finburg... justitiam Bissextilis anni, que

ad nos pertinet, que latine Cathedrat-

icum vulgariter vero Kirclose appellatur

in beneficium concessimus. Chart. Bur-

chardi Ep. Wormat. ann. 1142. ap.

Schannat. Ep. Wormat. probat. num.

80. et in Guden. Syllog. pag. 4: Inben-

eficiavi ei... censum illum de Ecclesia Stei-

nahe, qui respicit ad manum Episcopi in

anno Bissextili, qui vulgariter dicitur

Kirclose. Vide Haltaus. Glossar. Ger-

man. col. 1088. voce Kirclose et infra

Cathedralicum.]

* **BISSECCIA**, Mantica, Gall. Besace. Vide Bargilla.

* **BISSELABUS**, pro *Dyssilabus*, apud Acherium tom. 6. Spicil. pag. 135.

1 BISSILTES, *Porcus fissis unguis*. Papias MS.
** **BISTITIS**. Reinard. *Vulpes*. lib. 4. vers. 848. Isengrimus sues alloquitur :

Illepidam rabiem stulli frenate Bisiltes.

Pro *Bisulcus* Pacuvius dicit *Bisulcis*. Vide *Forcellinum*.

1 BISSINACHA, *Vestis est candida, confecta ex quodam genere lini grossioris*. Vetus Gloss. MS. San-German. num. 501.

*** BISSINICA**, *Vestis candida*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7613. Vide *Bissinaca*.

*** BISSINARE**, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. pro *Bissunare*, quod vide.

*** BISSONUS**, vox heraldica, vulgo *Bisson*, Bos ferus, Gall. *Bufle*. Vide *Bisontes*. Funus Joan. *Galeaz* vicecom. ducis Mediol. ann. 1402. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 1035: *Eran prima duo scuta cum sola aquila nigra in auro,... alia duo cum Bissono solo, etc. Nostris vero Bissonnier, Erro, vagabundus, itinerum insidiator. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 30: Icellui Gastebois se alia de plusieurs larrons, brigans et Bissonniers,... qui avoient acoustumé de piller, rober et vivre.* [** *Buissonier*.]

1 BISSULGUM, *Utraque parte sulcatum*. Papias MS.

BISSUMARE, Bis transire, a bis, et sumo. Ita Ugutio MS.

BISSUS, [f. pro *Byssus*, seu Ornamenta byssina.] Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 430: *Supertunica vel toga ampla sit et rotunda, undique clausa, cum cruce de nigro signata, sine Bissis et decenti longitudine. Vide Byssus.*

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Blanc, Bissus, et est très destié*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Bissus, corporalis, Prov. Pro byssus, quia corporalia linea esse jubentur. Vide Corporale.* [* « Albas... de bisso. (Thes. eccl. Claromont. Alvern. 980. mus. arch. dep. p. 40). »]

1 BISTAPIA. STAPIA, STAPHA, STAPHIA, STAPEDA, STAPES, STAPEDIUM. Gall. *Etrier*. Voces a veteribus et melioris notae Scriptoribus nunquam usurpatæ, ne ab ipso quidem S. Hieronymo. Hac de re audiendum est Philibertus de la Mare Senator Divisionensis in Vita Claudio Salmasii nondum edita: Fulcrilla ferrea equis inscendendis et pedibus equitum sustinendis reperta, in usus fuisse D. Hieronymi temporibus opinabatur (Salmasius) atque ita scripsit ad Spartanum Caracallam, errore non novo, quem primus in rempublicam Litterarum invexit Hieronymus Magius Missellaneorum suorum lib. 2. cap. 14. ubi sic loquitur: *Quamquam autem verum est, Antiquos Stapias nullas habuisse, non est tamen negandum, adeo non vetustis, nec etiam nobis vicinis temporibus, harum usum agnoscí. Memini enim me in D. Hieronymi epistola non Stapiæ, sed Bistapiæ invenire mentionem: inquit enim, si memoria non labat, se cum quasdam accepti litteras, jumentum consensurum, jam pedem habuisse in Bistapia. Quasi bistapia nomen tunc fuerit eques-tris illius adminiculi. At hec quæ pro Hieronymianis verba obstrusit, non im-merito memorie diffidens Magius, in-toto Hieronymo nusquam occurruunt: quia tamen Hieronymi epistles laudans, epistolarum locum non laudaverat, consecuti Magium Scriptorum fidem ei habere quam rei veritatem operiosius indagare maluerunt. Sic illa de bistapiæ,*

stapiæ vel stapedis, apud Hieronymum mentione datatim recepta opinio inolevit, cum revera scansi illius instrumenti antiquior nullus Mauricio, cuius Strategica habemus. Scriptor meminerit. Taceo suppositiam quoque et novitiam inscriptionem, ceu legitimum et veterem ab eodem Magio, et innumeris deinceps aliis nimium credulis hic allatum, ac ne Vossio quidem ipsi suspectam, qui eam nescivit Francisci Columnæ cognomento Polyphili commentum esse. Taceo et multa alia, que singulari de *Stapedibus* dissertatione prudens reservo, superiora cursim adnotasse contentus, ne firmatus in dies, auctoritate præsertim Salmasii, latius error propagetur. Hæc laudatus Senator in observatione ad D. *Martianay Operum* D. Hieronymi editorem olim directa per Cl. V. D. de la Monnoye.

Scriptores post Magium qui in eamdem abidere sententiam, hi sunt: Rob. Constantinus in Suppliem. lingua Latine, Hadrianus Junius in Nomencl. Marcellus Donatus, Ponanzus Comes in Di-lucid. ad Latinos Hist. Rom. Scriptores Jul. Cæsar Bulengerus Opusc. tom. 2. pag. 200. Cl. Salmasius ad Hist. Augustæ Scriptores pag. 163. Martinius in Lexico, Cl. Morisotus 2. epist. 74. Vossius in Etymol. Herm. Hugo in Militia equestri, Casenewue, in Orig. Gallicis ad vocem *Etrier*, Gaudinus Societ. Jesu Dict. Fr. Lat. Hierolex. Macri, Gisb. Cuperus in Lactantium, Menagius Orig. Linguae Franc. Cangius noster, Thesaurus Fabri, etc. inter quos Vossius, Gaudinus Magio dubiam quidem videntur fidem habuisse, at nondum ullus asservit falso laudatum fuisse Hieronymum.

BISTARDA, Avis quæ degit in aqua, Latinis, avis tarda. Ita Matthæus Silvaticus. Vide Fridericus II. Imperator. lib. 1. de Arte venandi cap. 2. 9. 17. 23. etc.

* Campanis nostratis, *Bitarde*, vulgatus *Outarde*. Vide supra *Avistarda* et infra *Buitarda*.

BISTERIA. Contract. Datior. Bergom. lib. 6. cap. 48: *Desigilaverint aliquem cochonum, vel aliquam spinam, vel monerint aliquam Bisteriam, existentem super vegetibus, etc.*

1 BISTERNI MENSES. Chronicon Romualdi II. Archiep. Salernitani apud Murator. tom. 7. col. 24: *Sed Eusebius inter regnum ejus et Joachim alium de suo addidit annum propter Menses Bisternos, quibus Joachaz et Joachim regnaverunt; id est, propter sex menses quibus uterque regnavit: Joachaz quidem tribus mensibus, totidemque Joachim, quibus expletis Babyloniam captivus ductus est.*

1 BISTIMIAE. Vide *Bestemiae*.

BISTORNIA. Contract. Datior. Bergom. lib. 2. cap. 8: *De Bistornis Burgi, et de aliis Bistorniis, etc. Vide *Bisturris*.*

1 BISTRANDE. Vide *Wervagium*,

BISTRURIS, Propugnaculæ species. Charta Libertatum villæ S. Germani in Foresio ann. 1249: *Item communitas vel aliquis hominum villa non debet facere turrim vel fortalitiam infra villam, nisi de licentia et voluntate nostra, muros tamæ et portalia poterunt facere, munitio-nes et Bisturres in illis ad villam defen-dendam, prout eis ad hoc videbitur cap-e-dire. Charta Paragiæ Villæ Sarlatensis ann. 1299. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. incipiente anno prædicto num. 6. ex Chartophylacio Regio: Item poterunt dicti Consules muros, portas, et antemuralia, et foussata, et portalia, et*

Bisturres dictæ villa reparare, reficere, et predicta facere aliora, et dicta foussata emendare, reficere et profundare, et mu-ros, portas, portalia et Bisturres et alias munitiones facere ad defensionem dictæ villa, etc.

* Stat. ann. 1357. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 194. col. 2: *Et adso-layretur Bisturris, quæ est ante ipsam turrim. Unde apparet nominis ratio.*

1 BISTUS. Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. CXL: *Pro xx. millibus quarellorum à estris, lxx. lib. Et pro Bistis, et pro ducento Parisius, XLVIII. s.*

BISUS, *BISIUS*, Cinericius, ex Gallico, *Bis*, ut *bisum panem* dicimus. Silvester Giraldus in Topogr. Hiberniæ dist. 1. cap. 18: *Aucæ minores albæ... in has ter-rarum fines rarius adveniunt. Majores autem, quæ vulgari vocabulo *Bysæ* vel etiam *Grisiz* vocantur cum bruma... advectan-tur. Fridericus II. Imp. lib. 1. de Venat. cap. 46: Ut cinni (cygni) qui primo anno sunt *Bisi*, seu *cinericii*, etc. Infra: Qui-bus tempore coitus florescunt suæ plumæ et pennæ quadam flore pulveroso et *Biso*. Le Roman de Vacce, ou de Rou MS:*

Maint escu Bis et rouges, maint healme luisant.

Le Roman de Garin MS:

Cirbert se ast sor le cheval de pris,

L'escu au col qui fut fet à Paris,

El milieu ot un grand lioncel Bis,

Tel escu ot li Loherans Garin.

Vide *Bizochi*, *Panis bisus*, *Bisa*, et *Origines Linguis Italæ* VV. CC. Egid. Menagii et Octav. Ferrari in *Bigio*, [et il-lius Dictionar. Etymol. Linguae Gallicæ, ubi explosis aliorum opinionibus nostri *Bis* originem se fatetur ignorare.]

* Arrest. parlam. Paris. ann. 1368. in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. fol. 308: r°. ex Cam. Comput.: *Dicta manu-bria, que erant de abeo bosco, depingi faciebant in colorem brisiaci, aut alterius boni ligni... Inde vulgaliter dicebatur in diversis regionibus, tam in regno quam extra regnum, quod dicti pravi cutelli erant de Bisis Parisiensibus, in illusio-nem et vituperium dictæ villa Paris. et fabrorum præditorum. Ubi facetiæ vim non satis perspicio, tametsi aperta vi-deatur. Vide supra *Bisseni*.*

1 BITALASSUS, Peninsula. Vide *Bitha-lassium*.

2 BITATUS. Chart. Vendit. ann. 849. in De Blasio Series princip. Salernit. Ap-pend. n. 11. pag. X: *Bindidi tibi... terra mea, qui est arbusto Bitatu in eodem loco, abentes finis, etc. Schœnemann. in indic. lat. Cod. Diplom. interpretatur Arbus-tum vitatum, locum arboribus consi-tum, ad quas applicantur vites; malum intelligere de silva vetita seu defensa. Vide *Vetatum*.*

BITELLUS, [Fibulæ uncus, Ab Anglico *Bite*, mordere.] Visitatio Thesauri S. Pauli Londoniensis ann. 1295. in Monas-tico Anglic. pag. 309: *Morsus Galfridi de Lucy argenteus,... cum imaginibus Salvatoris coronantis matrem suam, et Petri et Pauli lateralibus, et datoris mor-sus inferni, cum duabus Bitellis, et con-tinet in circuitu circulum de albis perlis.*

* **BITERE**, Vide infra *Bitire*.

1 BITERJA, Guttus, aqualis ad aquam lavantium manibus effundendam, pelvi suppositus. Acta SS. Junii tom. 3. pag. LIX. ex Legibus Palatinis Jacobi II. Re-gis Majoric.: *Et cibaria eis in plateis argenteis deferantur, et habeant pelvim et Biterjam argenteam ad lavandum. Ibi dem paulo inferius habetur Petreria loco Biterja: Cum pelvi et petreria ar-*

genteis in fine mensæ præbeatur lavandi facultas.

BITERLOGH. Sueno Aggo in Historia Danica pag. 144: *Hinc potentissimi Daniz Reges, ut improborum refrænarent audaciam, ab ultima memoria legem promulgandam sanciverunt, quam sua idiomate Biterlogh nuncuparunt, nobis vero Latino sermone, licet vocabulo minus proprio, Legem castrensem sive militarem, vel Legem Curiaz appellare licet. Inter Leges vero Danicas, binæ potissimum exstant, altera sub nomine Hird-Straa, id est, lex aulica, ex Hird, aula, et straa, lex, edita et Latine versa, notisque illustrata a Jano Dolmero: altera sub titulo Bitherlags Raeti, quæ est Canutii II. cognomento Magni, Danie, Norvegia et Anglia Regis, condita circa ann. Chr. 1085. edita a Petro Johanne Resenio Hafnia ann. 1673. De vocis etymo variae sunt sententiæ quas expendit idem Resenius ad caput 1. qui in eam videtur sententiam ire, ut Biterlag sit, *Lex noxiarum, vel multarum seu uitiarum, ex Bithe, noxa, multa, et Lagh, Lex.* [** Vide Anchieri Histor. Jur. Danic. vol. 1. pag. 25. ibique notam Schlegelii. Primum vocabuli partem vite noxam et multam significare omnes consentiunt, *Lagh* vero quæ Schlegelio est Societas, gilda, Kolderup-Rosenwinge Histor. Jur. Danic. § 30. interpretatur Lex, ultimam particulam ræti, quæ idem sonat, ab insciis additam judicans.]*

BITERNI. Sex. Abbo de Obsidione Lutetiae a Norman. apud Duschen. Hist. Normann. pag. 44:

Mox Eblos senos equites dimisi ab arcis:
Quatuor Biternos necant certamine diro.

[** lib. 2. vers. 181. Pertzius legit *Quatuor hibernosque, etc.* neque habet glossam sex, quæ est apud Breulium.]

BITTERRENSIS SOLIDUS. Vide Moneta Baronum.

BITHALASSIUM, BITHALASSUS. Uugatio MS: *Bithalassium, vestigium in luto impressum, vel concursus duorum marium.* Græcis διθάλασσος, est qui mari utrumque alluit, quo sensu bimare Corinthum appellavit Horatius. Acta Apostolor. cap. 27: *Et cum incidisset in locum Bithalassum, impegerunt in navem.* Aliae Edit. habent *dithalassum.* Epistola Clementis I. PP. ad Jacobum fratrem Domini: *Bithalassa vero loca, quæ duplicitibus undæ fallacis astibus verberantur, dubius mente et de reprobatione veritate nutantibus conferantur.* Ubi Graeca Edit. § 14. διθάλασσος δὲ καὶ θριψεῖς τόποι, etc. Auctor Historie, de imagine dicta Antiphonetes pag. 685: Ἡδεν ἐπὶ την τόπον διθάλασσον, καὶ βίαιων ἀνέμων ἀνάγκαις περιπολῶν, etc. Fulbertus Epist. 27: *Noli ergo tute ipse tibi Bithalassum dubietatis in corde tuo miscere.* [Bithalassum in Actis SS. Benedict. sec. 3. part. 1. pag. 361. in Vita S. Wlframni: *Ducti namque sunt ad quemdam locum Bitalassi more aqua inclusum, ut dum rheuma maris eundem cooperiret locum miserabiliter fluctibus absorberentur.*] [** Rhytm. de S. Othmaro in Pertz. Script. tom. 2. pag. 55:

Canto dolis nectum, Bithalasso cespite tectum.

ubi glossa: *bimarino.*]

BITIDUS. *Biformis, vel quantum ad corpus, vel quantum ad animam, et componitur a bis, et idea, quod est forma.* Joan. de Janua.

BITIFREDUM, Idem quod *Belfredus*, propugnaculi species. Contin. chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12.

Script. Ital. col. 447: *Murus quoque fortissimus erat a mari usque ad mare claudens monasterium, habensque tres foveas, successive Bitifreda, etc.*

BITION. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis ann. 915: *Capas duas, una purpurea, et alia Bition, toalias olicias duas, etc.* Videtur legendum Blattion, vel blattea, vel ex blatto.

*** BITIRE.** Glossar. vetus ex Cod. reg. 7646: *Biti, profici. Bitit, ambulat. Bitire, ire: ubi detur, queritur. Bitere, ambulare, in alio ex Cod. reg. 7646.* [** Vide Forcellin. in *Beto.*]

BITORIUS. Gloss. Alfrici: *Bitorius, vel Pintorus, Werna, Saxonibus Werna, est Regulus avis. Forte Ardea, quam nostri Butor vocant.*

*** BITRISCUS.** Acta SS. Junii tom. 3. pag. 356. col. 1. in Vita S. Aviti: *Interim dum intendit labori, avicula perexiqua, que Vitriscus vocatur, vestimento sese abdidit, atque inde recens ovum enixa reliquit.* In quem locum sic Continuatoris Bollandi: *Bitriscus, alias scriptum Britiscus, fortassis contracte pro Bitorius; sed Bitorius Cangio aliisque est Ardea. Francis Butor, avis sane non parva.* [** Papias: *Bitriscus, genus avis.*]

*** BITTATUS,** pro *Vittatus.* Murator. tom. 3. pag. 68. ex vetusto Epitaphio marmoreo: *Et ex sacrificio epulati sunt, sumptisque praetextis et coronis spiculis Bittatus lucum Deæ Dixæ summoto ascenderunt.*

*** BITTERIUS,** Mensura liquidorum. Charta Phil. II. Rom. reg. ann. 1208. tom. 2. Hist. Leod. pag. 389: *Cerevisia non debet aliter vendi, quam pro denario quatuor Bitteri, nisi sit tam carum tempus, quod pro quadraginta denariis et obolo ematur brasii modius.* Sed leg. Biccarii, ut patet ex alia Ch. ann. 1287. ibid. pag. 398: *On ne peut brasser que a quatre deniers le Bichier.* Vide Bicarium.

*** BITTIT,** *Biit, Ambulat.* Vet. Gloss. San-Germ. MS. num. 501.

*** BITTUS,** [Lignum quo vincit flagellantur. DIES.]

*** BITULIGO,** *Vimen minutum, quod in bitumine crescit.* Joan. de Janua.

*** BITUMINARE,** Compingere, glutinare. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1475: *Pro religando et Bituminando missale capella S. Michaelis juxta chorum cum novis clausuris, xlviij. sol.* Vide Bitumitus.

*** BITUMITUS,** Compactus vel ferruminatus ex Continuatore Bollandi. Leander Bituminatus, Albertus Bituminosus. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 352. D. in Vita B. Columba Reatinæ, auctore Sebastiano Perusino: *Habuit quidem renes accinctos duobus circulis ferreis, latitudinis quatuor digitorum, quorum interior erat quasi in squammas Bitumitas resolutus, præ erugine et humido quod virgineum corpus diuturnitate insudaverat.*

*** BITURIA,** Provincia Bituricensis, *Le Berri.* Rymer. tom. 8. pag. 743. col. 1: *Johannis Ducis Biturias et Arverniae.*

*** BITURIGENSIS MONETA.** Vide Moneta Baronum.

*** BIVANC,** Septum. Gall. *Enclos, Belgis Bivanc.* Charta ann. 1058. Tradit Fuldens. pag. 255: *In Hitteriches III. hubas et unum Bivanc, qui dicitur Blancstruth... In Drasenrode Nangoldes-Bivanc, et juxta eum Folcholdes-Bivanc. Ad Sigefridesrode illum Bivanc, qui ibi captus est, cum omnibus rebus, facultatibus atque substantiis ad prænominata loca jure pertinentibus.* [** Vide Bifang.]

BIVANGIUM, Spatiū intervallum, ex Theutonico *Bevangk.* Charta Ottonis Imp. ann. 983. apud Baldricum in Chron. Camerac. lib. 1. cap. 108: *Ea videlicet ratione, ut nulla majorum minorumque persona in Bivangio prædicti forasti, nisi cum licentia præfati Episcopi... venari liceat.* [** Ch. ann. 837. ap. Lacomblet. Rhen. infer. num. 52: *Tradidi unum Bivang in saltu Wanes-walde inter duo flumina... cum omnibus appenditiis suis, id est terris, silvis, pascuis, aquis aquarumve decursibus.* Vide *Bifang.*]

BIVARIUM, Modus agri. Charta anni 1283. in Tabular. Episcopat. Ambian. fol. 106: *Quatuor Bivarios terræ in territorio de Folies.* In alia Gallica ann. 1263. ibid.: *Ils accerent quatre Beviers à Monseigneur Regnier de Cais.* Occurrit ibi pluries. Vide Bonnarium.

BIVARIUS. Vide *Bever* ad *Bevaria Pelles.*

*** BIVATIO,** in Narratione mortis Gervasii Archiep. Remensis ann. 1067: *De omnibus forisfactis, Bivationibus et injunctiis, quas in terris et villis nostris præcepérat fieri, justificavit.* Vox, ut videtur, a *Bivium* facta, quod is qui male agit, non unam et simplicem viam incedat.

*** BIVERA,** ut *Bever*, fiber. Vide supra *Bidria.*

*** BIVERUS,** Bevera, Gall. *la Bievre.* Charta ann. 1145. in parvo Reg. S. Germ. Prat. fol. 66. r. col. 1: *Petvit a nobis quatinus molendinum quendam, quem inter Caticantum et Lai in Bivero nostro ex suo proprio, nostro assensu, edificaveraat, sibi in feedum concederemus.*

*** BIVIA,** Fossa. Charts admort. bonorum a Cardin. Alban. emptorum ann. 1375. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 401: *Item in quadam petia terræ campi... confrontante ex una parte cum honore Johannis Vesiani floquerii, et ex alia parte cum honore Berengarii de furno, vallato sive Bivia in medio.*

*** BIVIATOR,** Qui ambulat duabus viis. Gesta Tancredi apud Marten. Anecdot. tom. 3. col. 126: *Nam redintegrato, sicut soliti erant, quotidiano, vel, ut ita dicam, quotinocturno calle, secta est in bivium via, et exercitus Christi factus est Biviator.*

*** BIVIDA,** Fortis. Papias MS. f. pro Vivida.

*** BIVIRIA,** BIVERA, pro *Bivira.* Secunda conjux. *Quæ secundum habet virum,* Papias MS. et Vetus Gloss. San-German. num. 501. Vide *Bifera.*

*** BIVIUS,** S. Audioenus lib. 2. Vitæ S. Eligii c. 15: *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, non querentur præcantores, non divini, non sortilegi, nec per fontes, aut arbores, vel Bivios diabolica philareria exerceantur;* id est, in *Biviis*, nisi legendum sit lucos.

*** BIUMA,** f. Ovis, Gall. *Brebis.* Stat. Placent. lib. 6. fol. 80. r. : *Carnes de Biuma de dente, pro libra iiii. den.*

*** BIUMBRES,** *ἀριστοι.* Gloss. Isidori: *Amiscii, Biumbres.*

*** BIUNDA,** Tabularium Laureshamense apud Freherum in Orig. Palatin: ... *Bubo ex duabus mansis et prato quad dicitur Rutbrechtesbruel, et de una Biunda 30. denar. et de molendino in Furden 5. uncias solvere debet.* [** Germanis olim Beund, Peunt, Bünd, Bende, Locus septus, cinctus, fundus quivis. Vide Lexicon Frischii voce *Beund.* ADEL. Graff. in Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 342. vocem *Bunnaria* ad hanc *Biunda* fortasse pertinere scribit. Glossæ Sanguini. ap. eundem: *Piunte, clausura.* Vide ibi plura.]

*** BIUNX LAPILLUS,** id est, ponderis

duarum unciarum. Locus est in *Cervellarium*.

* **BIXANINUM**, BIXELLUM, BIXETUM, Voces unius ejusdemque notionis, quam nobis suppedit Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 897. ad Stat. Mutin. ann. 1327: *Nullus, qui sit scriptus in arte Bicellariorum, audeat immiscere aliquod pilum de bove, vel de capra, vel de asina, vel de yrco, de capreto, vel de cane, etc.* Est autem, inquit ille, *Bixellum*, nunc *Bisello*, genus panni vulgaris, e crasso filo contexti, et præcipue in Mutinensium montibus usitati. Charta ann. 1281. ibid. col. 901: *Item de soma pannorum de colore laboratorum citra montes, exceptis Bixaninis... Item de soma lanez citramontane grossæ: de soma Bicetorum, etc.* Stat. Ferrar. ann. 1279. apud Cl. V. Garamp. in Ind. ad Hist. B. Chiaræ pag. 501: *De vestito Bixelli, id est, mezalanæ, etc.* Vide *Birus*.

* **BIXANTIUS**. Vide in *Byzantius*.

* **BIXELLUS**, ab Ital. *Bigello*, Panni lanei genus vile. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 74: *Statutus et ordinamus quod pannus de Bicello et agnelino... debet mensurari.* [FR.]

* **BIXIDA**, pro *Pyxis*. Statuta Eccles. Trecorenseis ann. 1372. apud Marten. Anecdot. tom. 4. col. 1123: *Item statuimus et ordinamus, quod pro operibus fabrice Ecclesie Trecorense in qualibet Ecclesia parochiali sit Bixida, et quod Rectores seu Curati, antequam alias in dicta Ecclesia quæstet, etc.*

* **BIXOLATUM BLADUM**, Vide *Bladum Bixolatum*. [FR.]

* **BIYUM**, Molendini alveus, canalis, per quem aquæ ad molendinum decurrunt, idem quod supra *Beyum*. Charta ann. 1266. in Chartul. Buxer. part. 1. ch. 18: *Querela, quæ vertebatur inter ipsos, videlicet de quadam scitura prati, sita in prateria de Viwex, ... inter pratum prioratus de Antolio et Biyum ipsorum.* In præcedenti Charta, quæ est de eadem re: *Quæ pecia prati sita est inter pratum meum ex una parte, et lou Biert molendini dictorum abbatis et conventus ex altera.* Vide *Bedum*.

BIZACHIUS. Vide *Bisacuta*.

* **BIZANTEUS**, et **BIZANTIUS**. Vide *Byzantius*.

* **BIZANTIA**. Vide infra *Byzantia*.

* **BIZIA**, Septemtrio, Aquilo, Gall. Bize. Charta Daphn. ann. 1445: *Quæ omnia sila sunt extra villam Allvardi foris posterlam alborum, et coherent esymamente dicti nobilis Joannis Girberii, a partibus Biziae et Occidentis.* Vide *Bisa*.

BIZOCHI, qui et *Fraticelli*, Secta reliquiorum Minoritarum damnata a Bonifacio VIII. Joannes XXII. ann. 6. Epistolar. Communium 1189: *Nonnulli viri pestiferi, qui vulgariter Fraticelli, seu Fratres de paupere vita, aut Bizocho sive Bichini, vel aliis fucatis nominibus nuncupantur.* De his multa habent Odoricus Raynaldus ann. 1297. n. 55. 1321. n. 18. 1331. n. 4. et Waddingus in Annal. Minor. ann. 1297. 1317. n. 24. et seq. 1318. 1322. n. 66. *Bizocos et Binzoccheros vel Pinzocaros vocat Bocacius novella 24. et 27: Essendo tutto dato à lo spirito, si fece Pinzocaro di quelli di sancto Francesco.* Ubi vetus Codex habet *Bizoco*, uti monet Acharius.

Bizochos porro dictos quidam putant a *bisacco*, Gallis *Bezace*, quod ostiatim panem et victum emendantes, *bisaccum* humeris deferent. Ego vero eadem ratione *Bizochos*, qua *Bichinos* dictos censuerim, a vestibus scilicet *bigii*, seu

grisei coloris. Nam a *bigio* Italorum, nostrum *Bis*, pro griseo, aut cinericio colore, ortum supra observatum in *Bichini*, ita ut ejusmodi Fraticellos nostri appellarent, *Les petits Frères Bis*, vel *Bisets*. *Bizzochos* etiamnum habet Burghum S. Sepulcri in Italia.

* **BIZOCII**, Idem qui *Bizochii*. Excerpta ex Chron. Jordani ad ann. 1294. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 1020: *Petrus de Macerata et Petrus de Forosepmonio apostatae fuerunt ordinis Minorum et hæretici; ... et vocabant se Fratres S. Francisci. Seculares autem vocarunt *Bizocios*, vel *Fraticellos*, vel *Bocasos*.*

BIZUMA, Sepimentum: vox Germanica. Tradit. Fuldens. lib. 1. pag. 468: *Unam aream... cum omni ædificio, et unam *Bizumam*, cuius longitudo est, etc.*

* **BLACCASIU**. Vide *mox in Blacha*.

* **BLACCATUS**, Niger, ab antiqu. Suec. *Blac*, Angl. *Black*. Testament. Absolon. Archiep. Lundin. circ. ann. 1200: *Equis Blaccatus.* Vide *Ihrii Glossar*. Suio-Goth. voce *Black*. vol. 1. col. 197. ADEL.

BLACHA, [Idem quod mox *Blachia*.] Charta Ademari Comitis Valentini apud Petr. Chiffletum: *A via molendinaria quæ venit desuper condominam Guidonis de Montemayrano; quæ ferit ad nemus Willermo Lautaud, et vadit directe ad Blacham Petri de Ayra, etc.*

* Quod Delphinatibus sonat hæc vox, idem quoque apud Provinciales, quibus *querucus junior Blacus* dicitur. Charta ann. 1334: *Item quod nulla persona privata vel extranea, cuiuscumque conditio-nis existat, scindat, neque eciam aliquem Blaccasium in suo nec alieno, etc.* Alia ann. 1316. ex schedis Pr. de Mazau-gues: *Item convenerunt... quod tantum detur de banno pro novis Blachis et defensionibus, quantum dari consuevit pro defensionibus antiquis.* Hinc

* **BLAQUERIUM**, Locus ubi juniores *querucus* crescunt. Charta jam laudata ann. 1334: *Item quod nulla persona privata vel extranea scindat aliquam arbo-rem viridam nec sequam in defensionis nec Blaquerius dominæ prædictæ.*

* **BLACHIA**, Delphinatibus *Blache*, Ager est, consistus querucus vel castaneis, adeo tamen distantibus, ut arari possit. Inventarium Recognitionum ex Archivo Principis de Rohan n. 18. cap. 41. de *Vouta* fol. 338. verso: *Pro vinea et Blachia scitis en fosse malo.* Ibidem fol. 327: *Item pro quadam Blachia scita Auchier confrontante, etc.* Regestum Cameræ Computorum Gratianop. *Probus* fol. 318: *Pontius Fouche tenet de Co-mite III. sect. 1. emin. terra in Blachia, et debet etiam 20. denar. de placito ad miserationem suam.* D. *Salvaingus*, a quo post V. Cl. de Lauriere mutuati sumus *Blachia* vocis explicationem, ait in suo Tractatu de usu feodorum eam esse provinciæ Daphninus propriam, nullaque posse illius originem assignari.

* **BLACHIATA**, Pariag. inter reg. et abbat. Gemondi ann. 1322. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 53: *Dent pro quoilibet locali domus seu plateæ, continentem quinque Blachiatas in amplitudine, et quatuordecim in longitudine, quinque dena-rios.* Sed leg. *Brachiata*, mensuræ agrariæ species. Vide in hac voce.

* **BLACHOWNICE**, Lorica, qua pectus tegitur, vox Polonica. Lit. Casimiri III. ann. 1475. inter Leg. Polon. tom. I. pag. 228: *Quilibet peditum habeat... scutum et pectorale, alias Blachownice.*

* **BLACTÆ BIZANTIAE**, sunt cooperatoria ostracorum marinorum similium timacis, et sunt similes ungubibus. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

BLACTULA. Historia mortis S. Leonis IX. PP. n. 15: *Quidam vir... auditæ fama B. viri... a demônio vexatus, venit ad tumulum ejus, et duas Blactulas cum multo sanguine evomuit, cum quibus et demônium abscessit.* Ubi *Blactulas*, quasi *Blattulas* pro vermibus accipi censem vir doctissimus.

* **BLADA**, **BLADADA**, etc. Vide in *Bladum*.

* **BLADATA**, Praestatio ex *blado*. Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 338: *In honore castri de Caslucio et ejus pertinentiis et ressorto sunt inter ce-tera certæ pensiones seu præstationes bladorum et denariorum, quæ communiter vocantur seu nuncupantur boatæ sive Bladatæ, etc.* Alia pro civit. Agennensi ann. 1369. in Reg. 198. ch. 545: *Concede-dimus quod dicti cives... sint quitti... a solutione cuiuscumque leudæ, ... decimæ, retrodecimæ, Bladatæ, vinatæ, etc.* Vide *Bladum in Bladum*.

* **BLADATURUS**, Ad *bladum* pertinens. *Molendinum bladaturum*, ubi *bladum* molitur. Charta ann. 1274. ex Tabul. Carnot.: *Episcopus jure hereditario dic-tas l. libras annuatim, pro tempore do-na-tionis prædictæ factæ in molendinis Carnotensisibus, tam Bladaturis quam ful-latoriis, habebat vel possidebat.* Vide *mox Bladerius*.

* **BLADERIA**, Praestatio ex *blado*, ut supra *Bladata*. Reg. episcopat. Nivern. ann. 1287: *Episcopus habet terciam par-tem Bladeria et vineritæ.* Nostris *Bladerie et Bladerie*, præstatio quæ ex men-suratione bladi percipitur. Charta ann. 1295. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 242. v°. col. 2: *Avons baillié la Bladerie de ladite ville (d'Argenteuil) pour quarante livres l'an.* Alia ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 509: *Comme les jurez et université de nostre ville de la Ryole nous aient humblement supplié que... nous leur vousissions donner et ôtroyer la Bladerie de ladite ville, c'est assavoir le devoir du mesurage du blé, etc.* Vide *alia notione in Bladum*.

* **BLADERIUS**, **BLADIARIUS**, Ad *bladum* pertinens, ut supra *Bladaturus*. Charta ann. 1212. ex Bibl. reg. cot. 19: *Damus... unum molinum Bladerium, quem habe-mus in casale molinorum de prato, illum scilicet qui est juxta molinum ostii in terminio Montis-olivi.* Alia Juelli dom. de Meduana ex Tabul. Major. monast.: *Ad petitionem monachorum Majoris monasterii dedi... x. solidos Cenomanensis monetæ annuatim persolvendos... de molendinis meis folereis, et si forte defece-reint, de aliis molendinis meis Bladiariis Meduanæ.* *Bladerius*, bladi vendor, Merchant *Bladier*, in Ch. ann. 1430. ex Chartoph. Latinac. fol. 148. *Blavetier*, in Lit. remiss. ann. 1422. ex Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 122: *Une sachée d'environ cinq moitons ou boisseaux de froment, que le suppliant porta à Chaalons à la femme de Jehan Petit Blavetier pour vendre.* *Blatrier*, *Bladum minutum* di-vendere. Stat. pro pistoribus in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 6. r°: *Se estagier de Paris achettoit blé pour revendre et Blatrier au talementier haubannier, etc.* Sed et pro *Bladorum*, aliorumve fructuum custode, *Bladier* occurrit in *Libert*. *villæ d'Aigue-persæ* ann. 1374. ex Reg. 198. ch. 360: *Item que lesdiz consoulz puissent mettre et oster chacun an... gardes et Bladiers...*

pour les vignes et champs garder. Vide Bladarius in Bladum et infra Blaerius.

* BLADIS, Bladum, ager frumentarius. Charta ann. 1295. ex schedis Pr. de Mazaques : *Quod si familia laica..... damnum daret in dicto territorio..... in Bladibus, pratis et aliis consimilibus, etc.*

BLADUM, Gall. Blé : sic autem appellabant quodvis triticum, etsi differet a frumento, quod Blé froment vulgo dicimus, puriori scilicet, nec aliis granis mixto tritico. Dantes in Convivio amor. : *Si pon pane di biado, e non di formento. Frumentum tamen et Bladum pro eodem ponuntur apud Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 91. Interdum pro farre omnis generis, quando est in herba ante messem. Matth. Paris pag. 376: Blados et vineas vastare non cessavit. [Murator. tom. 3. pag. 610. col. 1. B. in Vitis PP. a Bernardo Guidone collectis : Romani..... circa Cornetum, eo vidente, vineas, hortos et Bladas vastaverunt.] Utuntur utraque notione idem Matthæus Paris, Vita S. Kentigerni Episc. Glascuens. n. 23. Marsilius Patavin. in Defensore Pacis 1. part. cap. 5. Chron. Windeshem. lib. 1. cap. 32. lib. 2. cap. 7.60. Chron. Montis S. Agnet. cap. 27. et Charte veteres, etc. [Pro quoquis granorum genere, frumento, siliquine, hordeo, avena, etc. Tabularium 2. S. Vincentii Cenoman. : Reddemus Monachis S. Vincentii singulis annis undecim sextaria Bladi legitimi juxta genus terræ illius. Erunt autem IV. sextaria et mina de frumento, sex et mina dimidiatim de hordeo et avena. Charta anni 1283. ex Archivo Ecclesia Macloviensis : Gaufridus de Roca miles dedit quatuor minas Bladi; ita quod tercia pars erit frumenti, tercia siliquinis, tercia avenæ. Tabularium Portus Regli: Hos redditus Bladi habemus..... tres sextarios hibernagii et tres hordei..... unum modium avenæ. Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pag. 291. ex Charta anni 1278: Tria quarteria frumenti, tria quarteria avenarum, et unum quarterium fabarum..... post mortem utriusque..... haeredes suerunt quieti de solutione predicti Bladi in perpetuum.] [** Adde Chart. ann. 1285. in Guden. Cod. Dipl. vol. 3. pag. 1164. Decima vini et bladorum, ibid. pag. 379. 794. vol. 4. pag. 458. Caristia Bladi, in Charta ann. 1282. ap. Lappenb. in Probat. Init. Hanseat. pag. 124.] Vide Blava.*

* Pro quoquis tritico in Arést. ann. 1276. in Reg. 2. Olim parlam. Paris. fol. 32. r. : Baillivo ad sui defensionem dicente, quod frumentum ad dictam granchiam non veniebat; sed de meliori Blado, quod ad dictam granchiam et ad dictum molendinum veniret, dictos decem modios paratus erat solvere, nec ad alium bladum solendum tenebatur..... Pronuntiatum fuit quod dictus capellanus frumentum habere debebat vel valorem; etiam si ad dictam granchiam et molendinum non veniret frumentum. Est ergo Bladum ex vulgatori usu vox generica, cuius species ex addito determinatur. Unde Bailler blealment, est Locare ea conditione, qua blada locari solent, vel sub nomine bladi aut præstatione ex blado, in Ch. ann. 1317. ex Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 356: *Item nous leur baillames et adjointimes avecques les blez et les autres choses baillées Blealment et par coutume, etc.* Ab hac etiam voce accersenda videtur appellatione La Blée, qua nundinæ quædam nuncupabantur, de quibus in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 181:

Comme le Dimanche d'après l'Ascension, le suppliant feust ale en la ville de Briz assez près de Forges, ou certaine feste, appellée la Blée, se faisoit, etc.

* BLADUM ALBERGALE, Idem quod Censuale, quod ex arberga seu censu debetur. Charta ann. 1336. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 211: *Si forte dictum Bladum annuale Albergale seu pro alberga plus modo valet, etc.*

* BLADUM FRUMENTUM, Frumentum purius, quod biso seu mixto tritico opponitur. Charta Phil. Puls. ann. 1313. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 193: *Duos modios Bladi renduiales, unum albi et alterum bisi, etc.*

* BLADUM BAONNOIS, in Charta ann. 1326. ex Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 655: *Un quartier de froment Baonnois, un quartier d'avoine Baonnois, un bousseau d'orge Baonnois. An ad mensuram spectat, adeo ut regionis nomen sit?*

* BLADUM BISUM. Vide supra Bladum album.

* BLADUM BRUNUM, Delphinatibus idem est quod mixtura, seu annona mixta. Iisdem Mescala, Mescalia, alius Mesture et Mixture. Constat autem Bladum brunum frumento, hordeo et avena simul mixtis. Transactio inter Priorem et infirmarium S. Roberti de Corniliione ann. 1224. in Archivis ejusdem: *Quinque sextaria bladi Brunii seu mescatarum. Vide Mictura.*

* BLADUM COSSEGALLINUM. Vide infra Cossegallum.

* BLADUM DECIMALE, Ex decima collectum. Charta ann. 1225. tom. 2. Hist. Melden. inter Instr. pag. 118: *Sane ordinamus quod dicta Abbatisa (Jotrensis) et Conventus decem et octo modios Bladi Decimalis ad mensuram Meldensem.... in perpetuum persolvent.*

BLADUM DURUM, [Frumentum, ut opinor, et siligo per oppositionem ad hordeum et avenam, quæ Blada dici possent, si conjectura vera est, molliora. Charta Aleidis Dominae de Boular de Fundatione monasterii Bellipratii ann. 1228. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 299 E: Superaddidi etiam redditum sex modiorum Duri Bladi et decem modiorum avenæ.] Vide Mina.

* Siccum, sānum; neque enim species est bladi hordeo vel avenæ opposita, ut colligitur ex Charta ann. 1244. in Chartul. S. Germ. Autiss.: *Octo assini duri Bladi, et quatuor assini avenæ ejusdem grani, etc.*

* BLADUM AB EQUIS, Quod proprium est equorum, avena. Correct. stat. Cadubrii cap. 75: *Quod ex Blado ab equis fieri debeant decem mensuræ ex quaque calvea.*

* BLADUM FORENSE, Quod in foro venditur. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 3: *Per novem minas Bladi novi et Forensis duobus denariis minus, quam melius in foro de Caudebec.*

* BLADUM GROSSUM, Per oppositionem ad minuta blada, quæ Petits bleeds dicimus. Vide infra Bladum minutum. Charta Ludov. VII. reg. Franc. ann. 1150. in Chartul. episc. Paris. ex Bibl. reg. fol. 20. r. : *Theobaldus Parisiorum episcopus..... cum Burchardo de Maci..... contractum facere cuperat super sex modios annonæ, tres de frumento et tres de grossio Blado in decima de Maci, pro xxxiiij. lib. et x. solidis, etc.* Alia ann. 1239. ex Chartul. S. Ymer. fol. 13. v. : *Pro septem sextariis frumenti et sex sextariis grossi Bladi. Annona grossa, in Ch. ann. 1155. ibid. fol. 67. Alia ann.*

1272. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 94. v. : *Quatuor sextaria frumenti et viginti octo sextaria Bladi grossi, valentis ordeum. Sent. official. Lugdun. ann. 1373. ex Cod. reg. 5187. fol. 89. r. : Solvere consueverunt..... decimam tantummodo de grossis Bladis,... scilicet de frumento, siliquine, de ordeis, de ungianis et de avenis.*

* BLADUM HYEMALE et YMBERNAGIUM. Charta ann. 1248. ex Chartul. Nantol. fol. 34: *Et duodecim sextarios Bladi hyemalis percipiendos in granerius meis. Alia ann. 1229. ibid. fol. 23: Unum modium Bladi ymbernagi ad mensuram de Nantholio. Vide Hybernagium.*

* BLADUM MEDIASTINUM, ut Mediatneum, quod et Mediocre dicitur, Miscellum, Gall. Bled moiteil. Charta ann. 1198. in Chartul. S. Vincent. Laudun. ch. 121: *De eadem decima recipiet, tam ipse quam uxor eius, singulis annis, tres modios Bladi mediastini, quamdiu vixerint, ad mensuram Laudunensem. Occurrat rursum ibid. in Charta ann. 1212. In alia vero, quæ sequitur, eadem de re, frumentum mediocre nuncupatur. Chartul. Compend. ad ann. 1218. fol. 177. v. col. 2: Singulis annis percipiet tres modios Bladi meditanei, nec de cariori nec de viliori. Et fol. 178. r. col. 1: Singulis annis percipiet tres modios Bladi mediocris, nec de viliori. Blé moiteen, eadem notione, in Ch. ann. 1257. ibid. fol. 182. r. Bladum mitadenc, in alia ann. 1307. ex Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 171. Vide infra Mitadengum.*

* BLADUM MEDIATUM, Gall. Blé méteil, Computus ann. 1202. apud D. Brusel de Usu feud. tom. 2. pag. CLXVII: *Magister Willelmus Brito, pro II. modiis et dimid. Bladi mediati VII. lib. et dim.*

* BLADUM MEDITANEUM, in Charta anni 1246. in Tabulario Foisiaciensi; *Bled Mestiel, in Consuet. tit. 6. art. 22.*

* BLADUM MINUTUM, Quodnam sit aperte declarat Charta ann. 1288. in Chartul. Cluniac. ch. 348: *Decima fabarum, pisorum, racenorū, milleti, canabi et totius alterius minutū Bladi.*

* BLADUM QUARTANEUM, Quatuor granis mixtum. Charta ann. 1275. in Chartul. Thenol. fol. 19. v. ex Cod. reg. 5649: *Quinque modia, tam bladi quam avenæ, videlicet medietatis Bladi sani et quartanæ, et medietatis avenæ sanæ et mercabilis.*

* BLADUM dictum Raon, et Regon. Vide supra Rao.

* BLADUM TERTIANUM, Tribus granis mixtum, quo sensu intelligendum quoque est Bladum tertiorum Blé tierceren, in Ch. ann. 1257. ex Chartul. Compend. fol. 182. r. Charta Phil. Puls. ann. 1296. in Lit. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 417. r. col. 2: *Item tradidimus et concessimus eidem undecim modios bladi et avenæ annui redditus, de quibus duas partes sunt Bladi tertiani et tercia avenæ, ad mensuram Petrefontis. Vide Tertiatorium Blatum.*

* BLADUM TERCIORIUM, Sic dictum quod pro jure decima tercia pars exigetur. Polyptych. Fiscamnensis ann. 1235: *Septem sextaria Bladi Tercionarii ad mensuram ville.*

* BLADUM, Manipulus frumentarius, Gall. Botte de paille de bled. Charta Henr. reg. Angl. pro monachis Montisburgi Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 42: *Et stramen unius Bladi ad focum monachi ibi servientis. Si chens de fuere fourmental, in Ch. ann. 1257. ex Chartul. Compend. fol. 182. r. Blazas, Spicarum manipulus, Gall. Gerbe. Libert. villæ de*

Poilly ann. 1341. in Reg. 74. ch. 68 : *Les habitans de la ville de Poilly..... ont et auront droit et usage de prendre en tous nos bois du finage, de Poilly..... les liens pour lier leur Blazas chascun an en la moisson.*

¶ BLADUM, Messio, Polypt. Irminon. Br. 24. cap. 168 : *Solvit pullos 3. et ova 15; et in Blado unaquaque ebdomada diem 1. Breve 9. cap. 6: Faciunt diem 1. in unaquaque ebdomada et per blada 2. eod. cap. 304: Fatiunt in unaquaque ebdomada dies 6. per Bladum; ap. Gue- rard. pag. 267. 77. 116.*

¶ BLADIUM, pro Bladum. Charta ann. 1185. tom. 2. Hist. Melden. inter Instr. pag. 73 : *Notandum iterum est quod non licet in burgo. S. Martini Bladium alicui mensurare nisi mensura Prioris. Oratio Ferdinandi Vacecapitis Regis Castellæ Legati ad Ludovicum Ducem Andegav. ann. 1378. apud Martenum Ampliss. Collect. tom. 1. col. 1504. A : Omnia circumiacentia loca erant jam combusta et dilapidata, ac Bladia, viciuia et alia universa distracta et devastata. Alterum locum vide in Bossellagium.*

BLATIUM, ex Gallico Blai, aut blé, non semel occurrit in Tabul. Absensi.

BLATUM, pro Bladum, in Tabulario Angriacensi apud Besilium pag. 367.

Vocabuli etymon hauriunt Spelmanus et Somnerus a Saxonico blæda, seu blæda, quod omnem fructum significat, etiam arborum et vitis. Quo sensu biade, Hetruscis dicuntur quævis legumina, segetes, frugesque omnes, tritico excepto, ut auctor est Nicol. Villanus Pistoriensis, qui a Græco βλαδα, quod Hesychio ἀρά, μωρά, δημά, i. ruda sonat, deducit: unde colligit blada, esse fruges immaturas, neque adhuc demessas; postea per abusum ad maturas, demessasque traductum, vocabulum. Academici Cruscani : Biada, nome generico di la semente, come grano, orzo, vena, spelta, e simili. Ma propriamente per frutto de tutte le biade, fuor che del grano, e specialmente per quella sorte di biade, che si da a cavalli, e altre bestie di somma. Vide Oct. Ferrarium, et Menagium in Dictionario Etymol. Linguae Gall. ad vocem Blé.]

BLADAGIA, Blada demessa, eaque potissimum quæ ex campipartibus (*Champarts*) et agrariis colligebantur. Charta Guillielmi Comitis Forcalcarii ann. 1206. pro Manuascensibus : *Nec teneantur solvere.... Bladagium, sive albergam, nec contalagium, sive civatam, nec cossias, sive medias cossias, de eorum bladis et rebus quæ ad mensuram sestari venduntur et mensurantur. Hist. Episcop. Petragor. tom. 2. Biblioth. Labbei: Cujus tempore domus Bladagii S. Frontonis, quæ erat in claustro, ab Helia Rudello Comite et a burgensis contracta est. [Vide Bletnedia.]*

BLADARIUS, [BLADERIUS.] Bladi vendor. Monasticum Angl. tom. 2. pag. 542 : *Alanus Gyll Civis et Bladarius Londoniensis plura bona dedit Hospitali. [Statuta Massil. pag. 158 : Quod omnes Bladerii jurent, etc. Occurrit rursus in Charta anni 1329. ex Archivis S. Victoris Massil.] Vide Wladarius. Blatriers, Regratiere de grains, Venderres de bled, in Statutis MSS. Panificum Paris. Blatiers Picardis, bladi venditores.*

BLADADA, Præstatio ex blado, Bladado, Occitanis. Charta ann. 1232. in Regesto Comitum Tolosæ fol. 28 : *Habeatis singulis annis in messibus quarterium unum frumenti et alterum civitate pro alberga et Bladada. Alia ann. 1231. ibi-*

dem : *Conquerebatur etiam de eodem Comite, quod recipiebat albergam, Bladadam, et quasdam alias exactiones illicitas in villa de Montilio. Charta ann. 1312. de Paragiaco Castri de Venescio in Occitania, in 48. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. ex Tabulario Regio, n. 29 : Scilicet quod homines dictorum locorum possent situare Bladatam et civadagium in aliquibus redditibus æquipollentibus, etc. [Saisimentum Comitatus Tolos. apud G. la Faillle Annal. Tolos. tom. 1. Instrum. pag. 34 : Communitas dicti loci debet dicto domino Regi fidelitatem et centum solidos Tolosanos pro annua alberga in festo omnium Sanctorum, et Bladadam pro amparantia; videlicet de quolibet foco arante cum bobus unam eminam frumenti, et totidem avenæ, et de arante cum asinis unam quarteriam frumenti et aliam avenæ. Ibid. non semel occurrit. In Vicecomitatu Lautrecensi Droit de Bladade, idem est ac quod alibi Bovagum dicitur, tributum scilicet quod ratione boum conceditur, seu pro pari boum aratorum vel pro aratro.]*

¶ BLADEAREA. Idem quod infra Bladeria. Charta Sadonis de Patengis ann. 1200. ex Tabulario B. Mariæ de Charitate: *Donat Ecclesiæ de Charitate omnimodam Justitiam et Bladeariam, quam habebat apud montem Perret.*

BLADARE. Agrum segete conserere, instruere. Charta Petri Episcopi Melensis in Tabul. Eccl. Meld. pag. 25 : *Si vero terra Bladata excadat, in predictis villis et territoriis, Bladata ad propinquiores heredem deveniet. Stabilimenta S. Ludovici : Quiconques demande sine d'iretage, il doit dire en tele maniere: Mes peres, ma mere, mes freres ou mes parents prochains à cui je suis hoirs, morut saisis et vestus tenans et prenans, Blaans et desblaans, et les biens despouillans et tenans de Seigneur qu'il ala de vie à mort. [Haec paulo aliter habentur apud D. de Lauriere tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 249 : Mon pere, ou mon frere, mon cousin ou mon parent, mourut et vestus, tenans, et prenans ploians et desploians tenant de Seigneur, et à tel temps, que il ala de vie à mort. Sic in codice MS. D. Joubert. In altero Illustriss. D. D. Cancellarii legitur, Prenans, desbleans; et in tertio qui fuit Baluzil clariss. Tenans et prenans des blez.] Nescio an hoc spectet præstatio quædam, Deablage dicta, in Regesto censuum Carnoti fol. 1. et 2.*

IMBLADARE, Idem quod Bladare, Imbiadare, Ital. Charta de forestis apud Rogerum Hovedenum pag. 785 : *Et videnda sunt in reguardo nova essarta, et vetera Imbladata post ultimum reguardum, et quo blado vel leguminæ Imbladata sint. Charta ann. 1331. in Tabul. Ecclesiæ Autisiodor. fol. 434: Volentes quod res predictas saisire possint, et ad manum suam tenere et ponere,.... ac etiam dictas res obligatas Imbladare, et debbladiare, fructusque suos facere. Alia ann. 1327. fol. 459: Res predictas tenendas et possidendas, Imbladiandas, debbladiandas ab ipsis, etc. Consuetudo municipalis Altisiod. art. 117. dixit embaver ou debblaver heritages. Embaver, eadem notione in Consuetud. Senonensi art. 193. de Vallençay in Biturigibus art. 2. et de Vastan, art. 4. 6. Terres emblavées, Emblavreuses, Emblures, in Senonensi art. 193. Altisiod. art. 64. Meldensi art. 70. Vide Bractonum l. 4. Tract. 1. c. 14. Fletam l. 2. cap. 41. § 1. Hinc Embleer nostris olim usurpatum, pro impedire; sic ut quis dicatur Emblée, qui rē aliqua*

difficili ita occupatur, ac distinetur, ut aliis animum adjicere non licet: ut sunt terre imbladæ, que semen aliud non admittunt, ut quippe jam occupatae. Le Voyage d'Outremer du Comte de Pontieu MS. : *Sire, n'en doutez mie que dou meneur Esquier que vous avez, serés vous plus Emblæz, que de moi. Charta ann. 1282. in Hist. S. Mariæ Suession. pag. 466 : Et se ces maisons estoient Emblæes d'autres gens, etc.*

DEBLADARE et DEBLADIARE, in Chartis supra laudatis, blada metere, secare, Deblaver, in Consuetud. Altisiodorensi artic. 117. Consuetudo Dunensis art. 53 : *En saison que les fruits et Desblées sont en terre, etc. Adde Consuet. Aurelian. art. 74. 141. 156. 445. et de Menethou sur Cher art. 4. Desbleure, in Altisiodorensi art. 22. et Nivernensi cap. 3. art. 3. Charta ann. 1300. in Regesto Philippi Pulcri ann. 1300. Tabularii Regii n. 54 : Dereches que li bourgeois puissent bleer et Desbleer leurs heritages toutes fois qu'il leur plaira, etc. Gesta Episcoporum Cenoman. pag. 298 : Et diablague quod inde accipiebat... dimisit.*

¶ BLADARIA, BLADERIA : Bladerie, Annonerie, Massiliensibus, forum in quo blada venduntur. Charta Bartholomæi Episc. Caturcensis pro Consuetudinibus Communiæ ejusdem urbis: *Et super eo quod nos dicebamus, quod ipsi Consules accipiebant certum quiddam de qualibet mensura bladi, quod appertabatur apud Caturcum ad vendendum in Bladeria. Literæ Friderici Imper. ann. 1236. ex Archivis Massil. : In redditibus hospitiorum Bladariorum civitatis Massiliæ sitis in utrumque barium. Aliæ Johannæ Reginæ ann. 1364. ex iisdem Archivis : Super censibus et pensionibus operariorū Bladariorum et annonarie, ipsius civitatis Massiliæ. Statuta ejusd. urbis pag. 158 : Omnes Bladerii Massiliæ, et singuli, et eorum uxores tenentes operatoria in Bladaria communis Massiliæ, jurent.... quod non inimisceant..... fraudulenter in bladis allatis in operatoriis suis, sive sua sint sive aliena.*

BLADATARIA, Aedes in qua reponuntur Blada, seu segetes demessæ. Charta Radulfi Abbatis Fisanensis in Tabular. Fisan. fol. 33 : *Bladatarium nostram de Argent cum mensura quæ fuit Hugonis... dedit Ecclesiæ Fisanensi. Domus bladarii, in Charta supra laudata. In Monastico Angl. tom. 3. pag. 14. haec habentur : Salva Capella S. Nicolai de Abbondon, seu Bladataria, sive investitura 4. acraru, duarum videlicet de frumento, et duarum de avena, quas eadem Capella S. Nicolai de Abandon nomine decimationis de dicto dominio annuatim percipere consuevit.*

BLADATA. Vide Bicocaria.

¶ BLADIFER, Ager blado satus et instructus. Hist. MS. Monast. Beccensis pag. 384. n. 12. ex Archivis ejusdem loci: *Super decimis wesdorum in terris Bladiferis crescentium responsurus.*

¶ BLADONICUM MOLENDINUM, in quo moluntur blada. Locus est in Cribulus.

¶ BLADATIM SOLVERE. Pro solutione bladum dare Gall. : *Payer en espece, en blé, in Charta ann. 1289. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 298.*

BLAE et BLUDIE. Leges Burg. Scoticorum cap. 87 : *Si quis verberando aliquem fecerit Blae et Bludie, ipse qui fuerit Blae et Bludie, prius debet exaudiri, si prius venerit ad querimoniam suam faciendam, etc.*

¶ Saxonibus Blac, Niger, Ater; Blod, Sanguis : a quibus vocabulis Blæ

et *Bludie* derivata fuisse docemur ipsa vocum vicinitate. *Blae* igitur idem est quod niger ex acceptis plagis, sive ut magis Latine dicam, *Lividus*, *Bludie* vero *Sanguinolentus*.^{**} *Blae*, non idem quod *blac*, sed *Danic*. *Bla*, *Anglos*. *Bleo*, hodie Angli dicunt *blue*, Germ. *blau*, *Ceruleus*; unde formula *Blau und blutig*, *Lividus* et *sanguinolentus*, Frisonibus *Blau jeftha blödich*. Vide *Grimmii Antiq. Jur.* *Germ.* pag. 10. et 11. Ita etiam interpretatur *Adelungius*.]

BLAERIA, Gallis, *Droit de Blaerie*, [Ocitanis *Bladade*,] jus pascendi pascua in *Bladariis*, seu agris, in quibus *Bladum* vel triticum demessum est, quod soli feudi domino, qui *Seigneur Blayer* dicitur, intra suam jurisdictionem, et illius vassallis et subditis competit, ita ut vicinis alterius jurisdictionis ea facultas interdicta sit. Vide *Consuetud. Nivernensem* cap. 8. art. 1. et seq. et ibi *Coquillium* quæst. 263. Legi præterea in *Adversariis MSS. Augusti Gallandi Patroni Parisiensis celeberrimi et doctissimi*, vocem *Blarie*, in *Episcopatu Matisconensi interdum sumi pro præstatione aliquot garbarum bladi tempore messis, a tenentibus, verbi gratia sex garbarum sicalæ, et in agris pinguioribus sex garbarum frumenti: et de familiis, quæ non tenent boves aratores, 3. garbarum, et de singulis familiis sex ovorum in festo Paschatis. Cujus quidem præstationis gratia dominus teneatur nominare in media Quadragesima duos *Messarios* qui messes et vineas recte custodian, et in forefacto deprehensos in loci carcere adducant. *Charta ann. 1248.* in *Bibliotheca Cluniacensi* pag. 1515: *Inventum est nos in tota terra dicta Cluniacensis Ecclesie, infra terminos antedictos, nullam Justitiam altam vel bassam, Blaeriam, aut Praeriam, aut usagium... aut aliiquid jus habere.* *Alia ann. 1278.* ibid. pag. 1553: *In quibus (terræ) ego et heredes mei nullam habebimus Blaeriam, seu jurisdictionem. Aresta ann. 1266.* in 1. *Regesto Parlamenti* fol. 45: *Dicebat quod... esset in scisina justitiae et Blaeria totius terræ sue, etc.* Est autem proprie *Blaeria*, ager cum ipsa messe. *Consuet. de Resai* in *Biturigib.* art. 12. apud *Thomasseriun: Bleds en Bleerie, et vignes en vignobles sont gardables et defensables, etc.**

* *Blarie*, Ipsa bladorum, quæ ratione terræ debentur, collectio, in *Charta Will. comit. Pontiv.* ann. 1202. ex Lib. albo domus publ. *Abbayil.* fol. 176. v. : *Et se la Blarie de mon terrage faloit en telle maniere qu'ilz n'aient leurs mesures ou muison, je leur parferay à mon molin.* *Blaverie* vero, Tributum quod ex blado venum adducto exigitur, in *Charta Margar. comit. Fland.* ann. 1274. ex *Chartul. 1. Fland.* in *Cam. Comput. Insul.* ch. 266: *Nous avons donné à loyal cense.... no tonliu dou blei,... no Blaverie de Bynch, etc.* *Chartul. Hannone* fol. 72. r. ex ead. *Cam.* : *Et si a li quens à Binch se Blaverie. Si prent on de checun car ki amaine bleit, awaine u autre grain pour vendre iiiij. den. dele carete, ij. den. dele kevalée j. den. et dou fais à col j. den.* Haud scio an eo referendum sit quod legitur in *Ch. ann. 1347.* ex *Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 368:* *Item le paage et la boiste de Blesance, et les proffis et émolument venanz à ladite boiste.*

* **BLAERIUS**, *BLAIERIARIUS*, Bladorum seu messium, aliorumve fructuum custos, *messarius*, nostris *Blaer*, *Bleer* et *Bleier*, cuius officium *Blarie* et *Blerie* dicitur; *Blarie* vero, tempus ipsum,

quo messes servantur. *Charta ann. 1281.* inter Probat. ult. *Hist. Trenorch.* pag. 218: *Item super eo quod castellanus Cuy-siriaci posuerat Blaerium in terris moventibus a domo Pristiaci, et de novo.* Ubi pag. 219. leg. *Blaeriam*, pro *Blaerium*. *Alia Joan. dom. Castrivil.* et *Luziaci ann. 1279.* in *Chartul. Cluniac.* ch. 307: *Vendidit dicto Hugoni.... blaeriam in terris bugerius, in sexta parte ad dictum prioratum pertinente, volens et concedens quod dicti Hugonis Blaieriarius.... currat pro sexta parte et omni jurisdictione utatur.* *Libert. villæ de Tannay* ann. 1352. tom. 6. *Ordinat. reg. Franc.* pag. 61. art. 13: *Lidiz sérgenz aura pour lui aidier, à ses fraiz, couz et missions un vallet.... comme vingneur ou Blaier, ou temps de Blaerie, que l'en garde les vingnes.* *Lit. remiss. ann. 1373.* in *Reg. 104. Chartoph. reg. ch. 308:* *Perrin Coton Blér ou garde des blez, gaignages et pasturages du seigneur de Vendat, etc.* *Alia ann. 1381.* in *Reg. 119. ch. 412:* *Guillaume Bertrant, qui estoit Bleier du seigneur et de la dame du dit lieu de Laval (en Charolois) trouva en un pré en la jurisdiction de sa Berie (leg. Blerie) deux beufs pasturans.* *Alia ann. 1397.* in *Reg. 152. ch. 3:* *Lequel Lambert avoit été fait nouvel Bleyer, si comme l'en dit, et garde des blez pour les diz religieux de la Ferté; lequel Bleyer, etc.* *Alia denique ann. 1406.* in *Reg. 161. ch. 122:* *Le supplicant et Jehan Oudet estoient Blayers de Villers le Nois;.... ilz alerent ès mettes de leur Blarie pour espier les bestes des marchans, qui passoient par les mettes de leur ditte Blarie.* Vide supra *Bladerius*.

* 1. **BLAFEMARE**, pro *Blaspemare*. *Constitutio Ludovici Regis Sicilie et Jerusalem* ann. 1352. e cod. MS. D. *Brune* fol. 99. sic inscribitur: *Constitutio contra illos, qui nomen Dei et Virginis matris suis Blafemant.*

* 2. **BLAFEMARE**, pro *Blasphemare*, Infamare. Vide in hac voce. *Lit. remiss. ann. 1348.* in *Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 250:* *Fuit et est idem reus de et super præmissis omnibus et singulis apud bonos et graves, palam et publice diffamatus, Blafematus, divulgatus, increpatus multipliciter.*

* * **BLAFFABILITAS**, Vis latrandi, satis ridicula in *Vocab. Theuton.* ap. *Richeum in Idiot. Hamburg.* pag. 435. a voce Germ. *infer. Blaffen, Latrare*. *ADEL.*

* **BLAFFARDUS**, Monetæ species. *Adrianus de Veteri-busco de Rebus Leodiensibus apud Marten.* tom. 4. *Ampliss. Collect. col. 1231:* *Electum petivit substdium a Clero quod concessum fuit ad duos terminos, scilicet pro modo spelta unum Blaffardum.* *Regestum Parlamenti ann. 1450.* apud *Baluz.* tom. 2. *Hist. Arvern.* pag. 390: *Quoniam dicta dos ad minus tam magna et in tanta summa soluta non fuerat; aut si soluta fuerat, hoc in Monete Blafardorum et parvi valoris extiterat.* Et esto quod dicta summa in moneta fortis soluta fuisset, attamen, etc. Cum hic moneta fortis, seu moneta purior minusque adultera, monetæ Blafardorum opponatur, hanc materiæ mixtæ magisque adulteratæ monetam fuisse, manifestum est. *Gallis Blafard*, *Pallens*, *pallidus*; item *Aurum* necdum a fece separatum. Vide *Balgart*.^{**} *Germ. Rhenanis Blaffert* etiamnum est semisis, seu moneta sex terunciorum, eim *Sechser*. *ADEL.*

* Eadem quæ *Albus* vel *Blancus* alibi dicitur.

* * [*Pro defectu dicti argenti florenos*

camere 80. et *Blaffardos* 20. (*Mandat. cam. apost. arch. vatic. 1417-1421. f. 21.*) »]

1. **BLAGUM**, pro *Bladum*. Locus est in *Seria sub finem*.

* **BLAITHMAICUS**, Pulcher filius, ex *Brah* vel *Braa*, Pulcher, et *Mac*, filius, *Hibernis*. *Walafr.* *Strabo* in vita S. *Blalthmaici* sæc. 3. *Bened. part. 2. pag. 439.*:

Cujus honorandum nomen sermone Latino Pulcher natus adest; etc.

* **BLAIMUM**, Eadem notione, qua *Bladum*; quod videas.

BLAKMALE, Tributum quod Angli vel Scoti invicem limitanei potenti alicui limitaneo pendeant, ut a prædonibus ultra citroque incurrentibus tuti essent. Ita vero appellatur, quod juxta pendentium tenuitatem ære vel obsoniis plerumque præstaretur, non argento; vel quod tenue esset, ac æreum numisma, quod etiam nostri *Blanke*, seu *Blanche maille* dicunt. *Saxonibus* et *Angl.* *quippe Blac* et *Black* est niger; *maille*, minutior moneta, ita appellata. *Hinc frequens Picardis nostris loquendi formula, de eo qui ne unum quidem denarium habet aut possidet: Il n'a pas une blanke maille.*

* 1. **BLANCA**, Vidua, a vestitus colore sic dicta. *Severtius in Guidone II. Archiep. Lugd.*: *quippe sic mos est Reginas viduas olim candido superindutas, Blancae passim ac semper ideo appellari, (teste nuper Loharingiana Henrici tertii vidua ad Molinenses Gallie) niveum fere velum libere ad faciem gerentes ritu Monialium.* Ubi idem *Severtius* monet. *Historicos perperam matri S. Ludovici Blanchæ nomen uti proprium tribuisse, quæ Clementia vere nuncupabatur, cum Blanchæ vicitata tantum fuerit ob longam ejus viduitatem.*

* Sententiam *Severtii*, quam facile esset pluribus argumentis demonstrare, inter cætera firmant *Lit. Caroli VI. reg. Franc.* ann. 1398. in *Reg. Olim* parlam. *Paris.* fol. 150. ubi reginam matrem suam, quæ *Joanna Borbonia cognominabatur, Blancham* appellat. Sic et altera *Joannis regis uxori Joanna*, eodem *Blanchæ nomine designatur, in Chron. MS. Bertrandi Guesclini :*

Et lors la royne Blanche, une dame gentilis.

* Alteram ejusdem appellationis rationem docet nos *Will. Godellus* in *Chron.* tom. 10. *Collect. Histor. Franc.* pag. 262: *Robertus rex Constantiam, cognomento ob sua pulchritudinis immensitatem Candidam, puellam accepit uxorem.* *Eadem rursum occurunt ibid. pag. 277. Quæ vernaculae in *Compend. Hist. Franc.* ibid. pag. 279. sic redduntur: *Cest roi Robert.... prist une autre pucele a moulier, qui ot non Coustance, qui estoit de si tres grant biauté, que ele avoit le sornon de Blanche.**

2. **BLANCA**, Monetæ species. Vide *Blancus*.

* 1. **BLANCARDUS**, Lignum S. Crucis in Ecclesiis Turonensi, forte sic olim dictum, quod in cruce tanta molis includeretur, ut nonnisi in *Blanchardo* seu *Brancardo*, Gallis *Brancard* humeris gestaretur. *Marten.* tom. 1. col. 188: *Tunc adstantibus quamplurimis et clericis et Laicis in Choro S. Mauriti ipse Gaufridus... super lignum Domini, quod vocatur Blancardus, manu propria jurat.* Vide *Benna* et

* 2. **BLANCARDUS**, Parmensibus nuncupabatur *Carrocium*, seu currus, in quo vexillum totius exercitus præcipuum imponebatur. *Chron.* *Estense*

apud Murator, tom. 15. Script. Ital. ad ann. 1281: *Ipsi fecerunt valde bene præparare carrocum Parmæ, et pingere de novo: et fecit fieri vexillum de novo: qui carrocus vocabatur Blanchardus. Vide Carrocum.* Neque fortassis aliunde accersenda est nominis *Blanchardi* origo, particulæ S. Crucis, quæ in ecclesia Turonensi asservabatur, inditi; Crux quippe præcipuum est Christianorum vexillum.

1 BLANCARIA, Officina coriaria, ubi aptantur et subiguntur coria, vel ars ipsa coria subigendi. Statuta Massil. pag. 189: *De statuendis tribus probis viris super ministerio Blancae.* Statuimus ut elegantur... tres discreti viri et fideles, et idonei in officio Blancae, qui debeant curare et inquirere, ut adubum Blancae bene et fideliter peragatur, et qui etiam habeant curam, quod nullus audeat afferre in Massiliam herbas incameratas seu mixtas, imo illæ quæ apportabuntur, appertentur in Massilia mundæ. Ibid. pag. 175: *Teneantur adducere aquam Jarreni versus Massiliam ad ortos et Blancaias adaquandas.* Et pag. 306: *Constituimus ut omnes illi, qui erunt constituti a curia tam super ministerio curateriae quam Blancae, teneantur speciali sacramento quod ipsi bona fide et sine dolo faciant jurare omnes Blancarios, qui faciunt aptari, et operarios suos qui pelles aptandas accipiunt, et omnes operarios suos, qui cum eis, vel eorum loquerio, in dictis operatoriis operabuntur, ne perturbent, vel misceant, vel tribulent suas calquerias, vel torcularia, quando eas vel ea curabunt.*

1 BLANCARIUS, Coriarius, Gall. Corroyeur, Tanneur. Vide *Blancaria* et *Blanquarius*.

1 BLANCHA MICHA, vulgo *Miche Blanche*, Parvus panis triticus, in Necrologio MS. Abbatiæ S. Petri de Casis ad 25. Martii.

*** BLANCHA.** Pariag. inter. reg. et monachos Grandis silva ann. 1290. in Reg. 152. Chartoph. reg. ch. 25: *Item in furnis, Blanchis, tabulis, leudis, salinis, portibus, etc.* Sed leg. *Banchis*, stallum scilicet seu mensa, ubi mercatores merces suas venum exponunt; vel *Blancheria*. Vide in hac voce.

BLANCHARDUS, Color equi. Le Roman de Gaydon MS.:

Tint un espié, si ot broché Blanchart.

1 BLANCHERIA, Officina ceræ, vel telæ candefaciendæ, Gall. *Blancherie*. Charta anni 1315. Hist. Delphin. tom. 1. pag. 30: *Nos Johannes Delphinus... ex causa permutationis tradimus... pro castro de Perogiis villas... cum aliis juribus omnibus, molendinis, Blancheris, venationibus, stagnis, etc.* Ibidem pag. 97. in Charta anni 1309: *Et solet ibidem esse Blancheria telarum quæ valebat, ut dicitur, 30. libras per annum.*

1 BLANCHETUM, Indusium laneum seu thorax interior lanae, apud Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. pag. 550: *Et se ponebat supra pannum laneum vocatum Lanqueul Gallice, seu super sergiam, sine lintheaminibus lineis, et ibi jacebat in Blanchetum suo.* Ibidem pag. 561: *Dicit quod D. Carolus Blancheto absque canisio primo utebatur, et postea assumpsit ciliatum.* Spicil. Fontanell. MS. pag. 235: *Duo paria caligarum, tria pellicia, unum Blanchetum vel una gueilla pro tercio, etc.* Statuta reformationis Monasterii S. Claudi ann. 1448: *Item de capucis et vestibus inferioribus, sive Blanchetis, atque aliis regularibus vestimentis.* Maclovii

thoraces interiores etiamnum *Blanchets* appellantur.

* **Blanchet,** eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 30: *Quatre aulnes de drap Turquois, retrait et retondu, un nuef Blanchet double de toile, à poignées rouges, etc.*

1 BLANCHETUS, Panni genus, opinor, albi, a Gallico *Blanc*. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 236. col. 2. ex Charta anni 1333: *Item, pauperibus Christi fiant MM. tunicas ad induendas eos de Blancheto.* Nova Gall. Christ. tom. 4. col. 1152. A: *Statuit Abbas, ut deinceps calix de tela, et totidem ac ante solebant dari de Blancheto cum iisdem de Blancheto ex peculio Abbatis Fratribus dentur.* Vide *Blanketus*.

* **Nostris etiam Blanchet.** Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 352: *Trois paires de drap de lit, une chauces de Blanchet.* Stat. MSS. monial. Congregat. Casal. Bened. cap. 8: *Le lit garny de couette et de paille, traversier et oreiller de plume et Blanchet pour linceulx, etc.* In usu est etiamnunc sub eodem nomine apud monachos Congregat. S. Mauri. Aliud vero sonat, in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 195. ch. 1592: *Le suppliant joua et tira d'un arc.... par deux ou trois cops ou près du Blanchet, qui estoit opposé esdites butes, ainsi qu'il est acoustumé.* Ubi album seu scopus est, vulgo *Blanc*. Vide infra *Blanquetus* et in *Pannus*.

* **BLANCHIA,** Locus alnis vel populis albis consitus, idem quod supra *Alberia*. Charta ann. 1316. ex schedis Pr. de *Maizagues*: *Item convenerunt.... quod nemo audeat Blanchiam scindere.* Nisi legendum putes *Blachiam*. Vide in hac voce et supra *Blacha*.

BLANCHIATURA. Patent. Edwardi II. Regis Angliae memb. 12. part. 2: *Thomas Comes Lancastri... concessit 10. sol. 4. denar. redditus, excentes de quibusdam jumentis in villa de C. etc. et cum Blanchiatura redditus prædicti, recipiendum per pondus, sic ut dictus Comes eum recipere solebat.* [* Album, seu tributorum et consuetudinum programma. Vide supra *Album* 3.] ** Conf. *Arsura* 1.

* **BLANCHUS** seu **BLANCUS**, Albus, Candidus. Gall. *Blanc*, unde, ut censem quidam, nomen proprium *Blancha*, nostris *Blanche*. Vide *Spicil. Acher.* tom. 2. pag. 805. 807. et 815. Ch. *Parmense* ad ann. 1281. Statuta Massil. pag. 303. et *Blanca* 1.

* **BLANCIARE,** Inepte et stulte loqui. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Blanciare, follement parler.* Leg. *Blate*-rare. Vide *Blas*.

* **1 BLANGUS,** pro panno, fortassis candido, nude sumitur in Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum edit. Paris. 1654. pag. 120. ad annum 1420: *Catharina vidua Rostagni Noverii promisit raupam de Blanco pretii trium florinorum.*

* **BLANCUS,** Moneta minutioris argenteæ, vel ære et argento mixta species, vulgo *Blanc*. Solidi *blanci*, in Charta Joannis Angl. in tom. 1. Monastici Angl. pag. 352.

* Charta ann. 1198. in Chartul. Clarifont. ch. 52: *Prædicti fratres ad solutioinem duodecim Blancorum singulis annis in perpetuum ecclesiæ sacerdoti tenebuntur.* Alia ann. 1205. ex Chartul. Montis S. Martini ch. 53: *Novem libras et dimidia Blancorum, etc.* Unde *Blanchée*, Valor unus *blanci*, in Lit. remiss. ann. 1351. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 188: *Icellui Page dist qu'il voulloit avoir deux Blanchées de son pain.*

BLANCA, Eadem notione, in Domesdei tit. Norfolc.: *Totum valebat tunc 7. et dimid. Blanca, cum consuetudine 30. solidorum.* Vide *Albus*. De vocis *Blancus*, pro *Albus* etymo, vide Octav. *Ferrarium* in Orig. Ital. [et Menagium in Gallicis.]

1 BLANDA. Fleta lib. 2. cap. 41. § 2: *In bosco,... in blandis, brieris, masicis, turbariis.* Sed legendum videtur *landis*. Vide *Landa*. Alias in Comitatu Forensi, *Blande*, pro *faogio* accipitur: unde proverbium, *Feu mort, Blande cesse*. Vetus Charta: *Pour blonde, avoine deus rai, deux gelines rendables avec lots et ventes, etc.* Rursum: *Pour blonde, taille baptisée, avoine, etc.*

Pro *Brenda*, ex mutatione haud infrequenti *r* in *l*. Est autem *Blanda*, ut et *Branda*, Locus dumetus et veribus consitus. Vide mox *Blandeum*.

2 BLANDA, Munus, domum, f. a *Blandus* sic dictum, quod munus ei, cui offertur, *Blandum* sit et gratum. Antiqua Statuta Arelat. tit. 180: *Speciatores non faciant societatem cum medicis nec accipiunt ab eis de cibo et potu.* Vide *Blandum*.

* **BLANDECTUS,** Albus, candidus, Gall. *Blanc*. Charta ann. 1266. ex Tabul. S. Vict. Massil. *Alia planeta de sendate, Blandecto camiso, amictu et manipulo.* Nisi pars sit vestis ecclesiasticae.

* *Blandurel*, Pomi species, *Blandureau* Rabelais. lib. 3. cap. 43. *Pictonibus Blandilalie*. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 100. Chartoph. reg. ch. 52: *Icelui rendu apporta audit Eloy une pomme de mainnet, en lui disant, tient Eloy, Gillette le t'envoye: auquel ledit Eloy respondy, je l'amasse mieux de Blandurel.*

* **BLANDEUM,** pro *Branderium*, ut supra *Blanda* 1. Charta ann. 1328. in Reg. 65. bis Chartoph. reg. ch. 323: *Item acquisiverunt... in parochia de Champagnaco unum Blandeum, etc.*

* **BLANDELLA,** Clavis, vestis purpurata. Papias MS.

* Legendum forte *Clamis*, pro *Chlamys*. [** Leg. *Bandella*, *Clavus*, etc. Glossema hoc non est in Papia cod. reg. 7609.]

* **BLANDERIA** pro *Banderia*, vexillum, in Annal. Victor. MSS. ad ann. 1384. **BLANDICELLUS**, Uugatio: *Blandulus, aliquantulum blandus: unde blandicellus dicitur, unde Blandicella dicuntur verba diminutiva.* [** Ex Festo Paul. Diac. Lindemann. pag. 29.]

1 BLANDIMENTUM, Consensus. Vetus Notitia exarata sub Lothario Imp. ann. 840. [844] apud Sammarthanos in Episcopis Massiliensibus n. 17: *Et dicerunt per illud sacramentum, quod ipsi juratum habebant, quod diebus vita eorum, et temporibus Lethulfi Comitis, qualiter in ipsis præceptis continebatur, taliter ad ipsam casam Dei præfatam de ipso teloneo semper viderant, qualiter Vicedominus, vel ejus ministerialis S. Victoris cum suis particeps in omnibus ordinassent absque Blandimento de Comitibus vel Vicariis Arelatensibus.* [Annal. Bened. tom. 4. pag. 156. n. 16: *Monasterio donat... locum eremum, qui vocatur Podio-alto: ut ipse Abbas et Monachi faciant ibi mansiones et curtes ad jumenta sua et pecora alenda, absque ullius hominis Blandimento seu exactione.* Vide *Ballia*.]

BLANDITIA, Consensus, laudamentum. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 48: *Qui debet apprehendere de prædicta roveria quidquid necessarium illi fuerit, tamen cum licentia vel Blanditia de ipsis Dominis*

qui ipsam roveriam possident atque defendunt. Vide Raguellum in voce *Reblendir.*

* 2. **BLANDIMENTUM**, Præstatio, quæ pro laudamento seu consensu domino solvitur ex jure vel ex consuetudine. Charta ann. 1163. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 591: *Tali vero pacto concedo vobis... prædictam fortiam et munitionem habendam, tenendam et possidendum in perpetuum, ut numquam pro prædicta fortia mili vel successoribus meis, aut alicui hominum aliquod servitum vel Blandimentum faciat.*

BLANDIOSUS. Gloss. MS. Regiæ Bibl.: *Affabilis, magni favoris, Blandiosus. Infræ: Blandiosus, Affabilis. [Papias MS.: Blandiosus, Affabilis, communis, f. legendum, Comis.]*

* Hinc nostris *Blandicieux* et *Blandissant*. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 129: *Jacques du Plessus charge tant de paroles Blandicieuses le suppliant, que, etc. Liber inscriptus la Pénitence d'Adam MS. cap. 3: Le dyable Satan... prist la semblance d'ung serpent, qui lors estoit beste amyable et Blandissant. Blancheur, non diversa notione, in Lit. remiss. ann. 1446. ex Reg. 176. ch. 489: *Jehan Ocquier dist au suppliant qu'il n'estoit qu'ung Blancheur, flateur, et autres paroles malgracieuses. Unde Blandes paroles, blanda verba, in aliis Lit. ann. 1359. ex Reg. 87. ch. 251: Lesquels eussent enduit par Blandes paroles et fausses inductions le suppliant d'aler avecques eula. Ita et a Lat. Blandiri, Blandir dixerunt. Gesta Ludov. pii cap. 22: Après te Blandi et assouaja par douces paroles.**

* **BLANDIRI**, Ambire, cupere, affectare, Concil. Hispan. tom. 3. pag. 48. col. 1. in Indice veterum Canonum: *De iis qui sibi regnum Blandiuntur spe, Rege superstite.*

* **BLANDITIA.** Vide post *Blandimentum*.

BLANDITIUM, Κολάκευτον, in Gloss. Græc. Lat. *Blanditiæ*; Galli *Blandices*.

* **BLANDITOR** [Qui blanditur, assentator. Auct. *Iitin. Alex. M.* (edente A Maio) 90. Qui epulo accubabat una blanditoris regis.]

* **BLANDO**, *BLANDONUS*, pro *Brando*, *Brandonus*, *Fax*, *tæda*, *funale*. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 98: *Item quod licitum sit de die facere in nuptiis solemnitates ad libitum; de nocte autem nullus vadat ad nuptias, vel moretur in eis cum Brandonibus, vel sine Brandonibus, nisi nubentes sint viduæ... et deinde redire ad domos suas cum Brandonibus usque ad sex, qui sint sponsi, et sex sponsæ. Itaque numerus Brandonorum duodecim nullatenus excedatur,... videlicet si sint comites et magnates, cum Brandonibus usque ad sex; et si sint alterius inferioris gradus, usque ad Brandonos quatuor tantum. Ita quod cum pervenerint ad domos nuptiarum, Brandoni ipsi statim extinguantur, sub pena unciarum sex. Vide Brando 1.*

* **BLANDOR**, *Ambitus*, γῆρας, κόλας. Gloss. Lat. Gr. Vide *Blandiri*.

BLANDUM. Observantiae Regni Aragon. lib. 5. tit. de Jure dotium § 29: *Item, si certum possit esse et probari, quod maritus pecuniam, quam mutuo recipit, vel Blandum, vel aliam rem expendit in necessariis domus, in comedendo vel bibendo, etc. [Vide Blanda 2.]*

BLANHORNUM. Leges Adelstani de Hundredis cap. 8: *Pecoris ticismum, et canis opa, et Blanhornum, horum trium singulum est unum solidum valens, et unumquodque reputatur melda, id est*

manifestatio. Saxonibus blan est cessione, horne cornu quod inflatur. Pro voce ticismum, Somnerus reponendum putat tintinnum, i. tintinnabulum.

* Rubrica habet: *De precio ticismi pecoris et ope canis Blanhorn. Prima vocis pars f. formata a Blawan, Flare.]*

* **BLANIUM** SATHANÆ. Pannus, ut opinor, bombycinus, et f. candidus, quem vulgo appellamus *Satin*. Rymer. tom. 8. pag. 76. col. 1. ex Testamento Richardi II. Regis Anglorum: *Item volvimus et ordinamus, quod corpus nostrum in velveto vel sathanæ Blanio, more Regio, vestiatur, vel etiam interretur, una cum corona et sceptro regius deauratis, absque tamen quibuscumque lapidibus, etc.*

* **BLANKETUS**, Genus panni fortassis candidi, a Gallico, *Blanc*, apud Rymer. tom. 7. pag. 356. col. 1: *Unam peciam de Blancketo continentem sex alas. Idem tom. 8. pag. 51. col. 1: Cum quatuor pannis de russeto et sex pannis de Blancketo integris... pro vestura sua. Vide Blanchetum, et Blanquetum.*

* **BLANKETUS**, ab Anglico *Blanket*, nostris, *Blanchet*, Lodix lanae, Stragula, apud eundem Rymer. tom. 7. pag. 356. col. 1: *Quinque paria linthiaminum, et duos Blanketos pro uno lecto. Vide Blancketum.*

BLANPUM, Papiae, Genus navis. Sic duo MSS. Editus habet *Blandum*.

* **BLANQUERIA**, Officina telæ candelaciæ, vel ubi panni parantur, Gall. *Blancherie*; *Blanquerie*, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 177: *Devant les boutiques de la leuderie et Blancherie de Beseirs, etc. Charta ann. 1350. in Reg. 78. ch. 282: Cum ad quandam Blanqueriam... accessissent, et de operario dictæ Blanqueriæ... quandam quantitatatem telarum accepissent, etc. Ch. 287. in Reg. 138: Item a Petro Bedocii patatore Narbonensi quoddam hospitium, in quo est operatorium Blanqueriæ, situm in Bellovidere. Vide Blancheria.*

* Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 80: *Bernardus Camboni Blanquerius de Carcassona, etc.*

* **BLANQUERIUS**, Coriarius, Gall. *Corryeur*, *Tanneur*. Statuta Massil. pag. 189: *Nullus Blanquerius audeat de cætero emere herbas incameratas seu mixtas vel de eis operari, et quisque qui cordoanum apportaverit seu adobaverit, etc. Vide Blancharia.*

* Charta ann. 1319. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 80: *Bernardus Camboni Blanquerius de Carcassona, etc.*

* **BLANQUETUS**, Idem quod *Blanketus*. Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum edit. Paris. 1654. pag. 120. ad annum 1420: *Teneatur Pater induere et calceare. Promisit dare unum lectum et unam raupam de Blanqueto. Occurrerit iterum in Capitulis generalibus MSS. S. Victoris Massiliensis, pro ueste candida quam deferebant olim Monachi eiusdem Monasterii.*

* Stat. ann. 1317. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 196. rº: *Item quod panni minores albæ et in albo parati more solito et perfecti, qui Blanquette dicuntur, etc. Vide supra Blanchetus.*

* **BLANUS**. [Lippus, cæcutiens. Nomen servile Romanum in *Inscript.* apud Grut. 357. 4.]

BLANX, *Scabetum*. Glossæ MS.

* Leg. Blax. Vide Scaliger. ad Festum in Blaterare.

* **BLAQUERIUM**. Vide supra in *Blacha*.

* **BLAS**, *Stultus*, inde Blaterare, *Stultus loqui*. Papias MS. *Blas*, *atis*, *Stultus et insipiens*, *hinc Blatus*, *idem*. Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebat.: *Blax*,

Stultus, unde Blaterari. In Auctario Janssonii ad Glossarium Isid. Græcis βλας est Hebes, socors, ignavus, iners, unde Latinæ vocis origo.

* **BLASCACIA**, *BLASCLACIA*, Idem ac *Biscatia*, Italæ *Biscaccia*, *Biscazza*. Hujus vocis sensum aperte declarat hic locus Statutor. Com. Vercell. in Mon. Hist. patr. Taur. tom. XVI. p. II. col. 1200: *De istis Blasclaciis ita intelligatur scilicet de eo, qui eas exercent adcommodoando denarios, taxillos, tabularium. [FR.]*

* **BLASERIUS**, Incendiarius, vox Saxonica, a Blase, vel Blæse, Fax, tæda, torris, unde Anglis *blaze*, ustulare. Leges Athelstani Regis Angl. apud Bromptonum [** Concil. Greatlag. cap. 7.]: *Dictum est de Blaseriis et murdritoribus, ut augeatur hujus abnegationis tripliciter, et majoretur judiciale ferrum, ut appendat 60. sol. Hinc forte nostris blesser.*

* **BLASFEMUS**, pro Blasphemus. Acta S. Cassiani in Antiq. Hortæ pag. 346:

Blasfemus tenebras postquam properavit avernas.

* **BLASIMARE**, ab Italico *Blasimare*, Vituperare, ut mox *Blasphemare*. Lit. pro Pisaniis apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hist. Sicul. Bonicont. part. 1. pag. 199: *Ut nullus Christianus tortum patiatur, ut curia nostra Blasimata non fiat.*

* **BLASIMUS**. Erchempert. Histor. Longob. cap. 12. ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 245: *Multa sacrilega ac Blasima patrabat.*

* **BLASIUS**, An pro Blæsus? locum vide in *Ponticus*.

BLASMA, Reprehensio, Gallis *Blasme*. Constitutiones Catalaniæ inter dominos et vassallos MSS. cap. 51: *Si miles qui emit castrum, est ita honoratus homo, ex quo Castlanus possit esse suus homo sine verecundia et reprehensione seu Blasma, etc. [** Vernacula in Constit. Catalon. lib. 4. tit. 27. § 7. Usus Catal. : Sens vergonya, o reprehensio, o blasme.] Vide Blasphemia.*

* **BLASMARE**, Idem quod infra *Blasphemare*. Chron. Parmense ad ann. 1247 apud Murator. tom. 9. col. 771: *Reddit ipsum in fortiam domini Imperatoris, eo quod Commune Parmæ noluit ipsum D. Abertum recipere apud Burqum Sancti Domini ad standum cum bannitis; quod quidem fuit valde Blasmatum.*

* **BLASMUM**, Idem ac *Blasma*, Reprehensio, Reprobatio publica. Liber Consuet. Mediol. in Mön. Hist. patr. Taur. tom. XVI. p. I. col. 861: *Si quis de alio querimoniam deponere voluerit, per executores voluntate consulvis vel sui nuntii fit conventio... et si non venerit in proxima dominica in concione in Blasco ligatur. Vide Blasmum. [FR.]*

BLASPHEMARE, Vituperare, damnare, culpare, infamare, nostris *Blasmer*, Italæ *Blasinare*. S. Cyprianus Epist. ad Pompeium: *Quem Marcion secutus, additis ad crimen augmentis, impudentius cæteris et abruptius in Deum Patrem Creatorem Blasphemare instituit. Anonymi Epist. 7. tom. 9. Operum S. Hieronymi: Quod nobis etiam ut non in Dei Martyres accidat, præcavendum est, si eos quos prior ætas insecula est, nostra Blasphemet. Gregorius Turon. lib. 5. Hist. cap. 46: Sacerdotes Domini assidue Blasphemabat. Adalardus in Statutis Corbeiensiis Monasterii lib. 1. cap. 1: Ne propter aliquam turpititudinem illarum religio Monasterii Blasphemetur. Cons-*

tantin. Africanus lib. 5. Comm. locor. medic. cap. 15: *Quicunque ergo comes turus est azymos panes, vel alios superius Blasphematos, comedat eum cum calidis atque diureticis.* Matthæus Vindocin. in Thobia :

Nubat honor oneri, nec onus Blasphemet honoris Præsidium, nec honor diffiteatur onus.

Utuntur passim Scriptores, Fredegarius cap. 42. 80. Gestæ Dagoberti Regis cap. 46. S. Columbanus in Pœnitent. sub. fin. et lib. de Mensura Pœnitentiar. cap. 11. Dugalus adversus Claudium Taurinensem pag. 8. Aimoinus de Vita S. Abbonis cap. 9. lib. 4. Hist. cap. 35. Dudo lib. 1. et 2. de Gestis Normann. pag. 77. 81. Capitula Legis Salicæ cap. 3. § 6. Leges Langob. lib. 2. tit. 52. § 23. Lothar. I. cap. 54.] Chilienus in Vita S. Brigida cap. 7. Ordericus Vital. pag. 471. 806. Leo III. PP. Epist. 1. etc. Vide Henric. Valesius ad Histor. Eccles. Eusebii lib. 4. cap. 11.

¶ Occurrit etiam passim in Scripturis sacris et apud Scriptores Ecclesiasticos pro Maledicere Deo, impie loqui, Gallis *Blasphemer.* Quo sensu accipiendus est locus S. Cypriani a Cangio supra relatus. Utraque etiam notione, pro vituperare scilicet et impie in Deum vel Santos loqui suum *βλασφημεῖν* sumunt Græci. Ejusmodi autem erat blasphemorum pœnitentia quam post Gregorium PP. IX. præscribunt Statuta MSS. Eccl. Conser. ann. 1837: *Ut in septem diebus Dominicis pro foribus ecclesiæ manifeste dum aguntur vel celebrantur Missarum solemnia blasphemus existens, ultimo illorum die Dominico pallium et calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, septemque præcedentibus certi feriis in pane jejunet et aqua, ecclesian nullatenus ingressurus quolibet predictorum dierum: tres si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, sive unum.*

* *Ablasmer.*, in Lit. remiss. ann. 1453. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 394: *Pour laquelle chose... le suppliant, son frère, et leurs parents et amis furent gravement ahontez et Ablasmer. Desblasmer, sensu opposito, pro Disculper, justifier, culpa purgare, crimen amovere, in aliis Lit. ann. 1872. ex Reg. 103. ch. 76: Le suppliant se Desblama, monstru et représente incouplable. Rursum alia ann. 1889. ex Reg. 136. ch. 268: Pour eula purger, Desblasmer et oster de le souppechon, fait et fame, dont dessus est fait mention. Nostris olim Blanger, Blastenger et Blatenger, eadem notione atque Blasphemare; unde Blange, vituperium, criminatio. Le Roman de Robert le Diable MS.:*

Sire, ne suis pas homs estraignes,
Ne ne vos sai servir de Blanges,
Ne de losenges, ne de fables.

Philippus Mouskes in Vita S. Ludov.:

L'empereur de rien ne Blange.

Idem in vita Ludov. VIII.:

Tant que li rois nel croi,
Le Bastenga, et mescroi.

Le Roman de Garin:

De treason ne vos pui Blastengier.

Charta Phil. Aug. pro communia Tornac. ann. 1187. ex Cod. reg. 10196. 2. 2. fol. 93. v°: *Se aucuns homs laidenge et Blatenge autruy, s'il est convaincus par loyals tescmoins, il payera l'amende de xl. solz, au Blastengiet xvij. Doctrinale MS.:*

Ne se venge pas bien
Qui le mauvais Blatenge.

Infra :

Que nus homs ne l'en puist Blatenger, ne blasmer.

* Varia fuit legibus statuta in blasphemos pena. Nota est illa, quam S. Ludovicus regesque illius successores decreverunt, ut iis nimirum lingua ferro candente transfigeretur, vel tota etiam eradicaretur; dehinc ut labra fiderentur prima et altera vice, tertia vero ut totus oris circuitus absconditeretur, quod videre est supra in *Banlauc.* Capite damnantur, si ex proposito blasphemaverint, leviori poena, si ira vel casu, in Constit. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1363: *Qui verba nefandissima Deum omnipotentem, B. Virginem M. et ejus virginitatem tangentia, et Sanctos et Sanctas Dei protulerit, si ex proposito dixerit, sive spe aliqua venia, moratur. Si in ludo, rixa, vel ira, vel casu protulerit, portando per medium linguæ unam virgam ferream, fustigetur. Longe mitior est, quam sanxit Steph. card. sub Urbano PP. VI. in Stat. MSS. ex Cod. reg. 4203: Item volumus et ordinamus, quod nullus audeat vel præsumat linguam in blasphemiam relaxare contra Deum et matrem ejus B. V. gloriosam M. et Sanctos suos, sub poena decem libr. et decem dierum standi in carceribus pro qualibet vice. Stat. Avenion. ann. 1243. cap. 65: Ordinamus quod si quis major xiiij. annis blasphemaverit Deum, vel ejus genitricem gloriosam V. M. solvai v. sol. Si vero Sanctos Dei blasphemaverit, iij. sol. nomine poenæ solvat... Si autem dictam poenam solvere noluerit, vel non poterit, projiciatur vestitus et calciatu in fossato, ubi fuerit profunda, habita cautela ne submergatur. Stat. Mantuae lib. 1. cap. 42. ex Cod. reg. 4620: Ordinamus quod si quis de cetero Deum et B. M. V. blasphemaverit, vel maledicerit, seu turpiter de ipsis locutus fuerit, puniatur poena decem librarum parvorum: et nihilominus lingua ejus ponatur in giova, et sic per unam diem stet super berlinam. Qui vero blasphemaverit aliquem Sanctorum, puniatur poena centum solidorum, quos si non solverit infra tertiam diem, submergatur in lacu cum corbula. Blasmer, pro Blasphemæ, in Vita J. C. MS.:*

Una des larrous qu'iluec estoit,

Blasmoit Dieu, et l'escarnissoit.

BLASPHEMARE JUDICIUM, Idem quod *Falsare sententiam*, hanc scilicet tanquam falsam impugnare, et ab ea appellare: formula etiam recepta apud practicos nostros, *Blasmer une sentencie.* Olim autem qui ante judices litigaverat, dato judicio stare, aut ab eo statim appellare tenebatur, et interim dum alterum e duobus elegisset, custodiæ mandabatur: qui si appellasset ad palatiuum cum *apostolis* in libera custodia deducebatur, donec ejus causa discuteretur. Capitulare 2. et 4. ann. 805. cap. 8. et lib. 3. Capit. cap. 7. [** Adde Leg. Longob. Lothar. I. supra laudatam.]: *De clamatoribus vel causidicis, qui nec iudicium scabinorum acquiescere, nec Blasphemare volunt, antiqua consuetudo seruetur, id est, ut in custodia recludantur, donec unum e duobus faciant, etc.* [** Vide Grimmii Antiq. Jur. German. pag. 865.]

* BLASPEMATOR. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 144. ex Diario belli Hussitici: *Unde multi et præcipue veritatis Blasphematores periculum mortis sibi timentes imminere de civitate fugierunt.*

BLASPHEMIA, Criminatio, insimulatio,

Grell. *Blasme.* S. Augustin. lib. de Moribus Manichæor. cap. 11: *Est Blasphemia, cum aliqua mala dicuntur de bonis. Itaque jam vulgo Blasphemia non accipitur, nisi mala verba de Deo dicere, de hominibus namque dubitari potest.* Appendix ad. Gregor. Turon. cap. 51: *Liberare poteras de Blasphemia hanc causam.* Capitulare 1. ann. 810. cap. 10. et ex iis Capitula Caroli C. tit. 39. [** Apud Carisiac. ann. 873. cap. 3.] *De latronibus qui magnam habent Blasphemiam,* id est, infamiam. Adde Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. cap. 18. 35.

* *Blasphème*, eadem acceptio, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 425: *Pour diffamer l'estat d'icellui suppliant et donner Blasphème deshonorable, le clama pour wilps ou coup, en reputant la femme dudit suppliant.... pour ribaude.*

* BLASPHEMATIO. Tertul. de Cultu femin. cap. 12: *Optemus, ne juste Blasphemationis causa simus. Hoc est, ne proper nos Deus in Gentibus blasphemetur.*

BLASPHEMIUM, Ital. *Biasimo.* Eadem notio occurrit, apud Commodianum instr. 31. Gregorium Turon. lib. 8. cap. 30. 41. lib. 9. cap. 40. lib. 10. cap. 9. Fredegarium cap. 51. Germanum Episc. in Epistola quæ habetur tom. 1. Hist. Franc. pag. 856. Leonem III. PP. Epist. 1. etc.

* BLASPHEMABILIS. Tertul. de Cultu femin. : *Quanto Blasphemabile est, si quæ sacerdotes pudicitie dicimini, impudicari ritu procedatis cultæ aut expictæ?*

BLASPHEMUS, Infamis, in Capitul. Caroli Cal. tit. 39. § 2. [** 3.] pag. 393.

* BLASPHEMISSIMA HERESIS Priscillianorum, in Concil. Hisp. tom. 2. pag. 172.

* BLASTA, Purpura. Vetus. Gloss. San-German. MS. num. 501. Legendum *Blata*: quod vide.

BLASTO. Papias: *Blasto, cubicularius.* [Sic etiam in Glossario Aniciensi MS. Glossarium vero Montis S. Eligii Arebat: *Blasto, oris, Cubicularius sive Hospitalarius.*] Isid. in Gloss.: *Blato, cubicularius, hospitalis.* Eadem occurruunt apud Joan. de Janua, et in Breviloquo, in *Blasto.* Ugutio habet, *Blaso, cubicularius, hospitalius.* Vide *Blato.*

* BLASTUS. [Germen, surculus. Cognomen Romanum. Inscript. apud Murator. 1570. 15. L. Annæus Blastus.]

* BLASVEMARE, pro *Blasphemare.* Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. pag. 193. ex Codicillo Frederici Imperatoris ann. 1156: *Si quis intra terminum hujus pacis aliquem Blasvemavit, Blasvemato satisfaciens juramento se expurget.*

* BLASUM. Codex MS. Irminonis Abbatis San-German. fol. 72. v° [** Br. XIII. cap. 102. pag. 149.]: *Aitoinus persolvit medietatem mansi de sex Blasis.* [** Br. IX. cap. 150. pag. 97.]: *Tenet dividium mansum, habentem de terra arabilis bunaria VI. Facit inde Blasos VI.*

[** Vide infra *Blida* 2.] [** Doctissimus Irminon. editor in Glossario pecul.: Blasus, Instrumentum bellicum, telum, unde, quod inferebat vulnus, nobis videtur a nostris dictum *blessure.*]

* BLAT, pro *Blatum.* Frumentum, Gallice *Blé*, Vasconice *Blat.* Chartular. S. Johannis de Aurel. Dioec. Lemovic. : *Qui campus dat unam cartam de Blat.* Vide *Bladum.*

* BLATA, ut *Blatta.* Vide in hac voce. Charta ann. circ. 761. apud Murator.

tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 407 : *Pallio uno de Blata melella.*

* **BLATE**, *Lo barbastelo, e morbo de peccore.* Glossar. Lat. Ital. MS.

1. **BLATEA**, *Id quod de calceamentorum soleis eruditur, seu lutum ex itinere in calceamentis collectum.* Ugutio. [Vide *Gersa*.]

* Glossar. Lat. Ital. MS.: *Blatea, lo strazo de calze.*

* 2. **BLATEA**. Lambert. *Nerden in Tract. de Variolis, etc. ex Cod. reg. 6983. fol. 194. r°: Est enim quædam species (variolarum et morbillorum) quæ a quibusdam ravallis nominatur, et a quibusdam pasticus, et a quibusdam Blatea. Verum Blateæ... sunt morbilli, etc.* [** Germ. *Blatter* est pustula, pupula, tuberculum in summa cute protuberans et *Blatter*, Variola, morbilli. ADEL.]

BLATERARE. Vide *Blas*.

* **BLATEREÀ**, *Lo sono de le rane,* in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **BLATHON**, Petro Damiano, Pallium. Locus est in *Tribulatione*.

1. **BLATO**, *onis, Cubicularius, Hospitarius.* Ugutio, qui vocem deducit a *Blatero*, *as.* Vide *Blasto*.

1. 2. **BLATO**, *Blaesus, τραυλός.* Gloss. Lat. Gr.

** 3. **BLATO**. *Blatit, Præcipue loquitur,* in Glossar. reg. cod. 7644. Confer Form. voce *Blato*, *as.*

BLATTA. Vermiculus, qui e *Chermes*, ut Arabes vocant, et e cocco sanguineus coloris erumpit. Paulus Diacon. in Gloss.: *Blatta, genus purpureum vermis. Blattam, bestiolam esse etiam ait Marcus Empir. cap. 34. pag. 238: Glis sive Blatta, apud eundem cap. 9. pag. 82. Postea pro ipsa purpura, seu purpureo colore usurpata vox. Lex 1. Cod. Quæ res venund. non poss.: Purpuræ, quæ Blatte, vel oxyblatta, atque janthina dicitur. Lampridius *Funes Blatta, et serico, et cocco intortos* dixit. Sed hæc jam nota ex his quæ pridem adnotarunt Turnebus lib. 18. Adversar. cap. 17. Cujacius, Casaubonus, Salmasius, savaro, Jacobus Gothofredus, et alii passim. Nos etiam quædam observavimus ad Alexiadem pag. 275. [** Vide *Forcellini*. et Isidor. Orig. lib. 12. cap. 8. sect. 7.]*

BLATTAM TYRIAM, quam *Tyrium velus* vocat Solinus cap. 29. commandant Sidonius Carm. 5. Senator lib. 1. Epist. 1. Anastasius, et alii. *Byzanteam*, idem Anastasius pag. 150. 151. 152. 153. *Neapolitanam*, idem in Leone III. Serapion lib. Aggregat. : *Blattæ Byzantæ sunt ex unguis Ostracorum, et sunt coopercula quibus teguntur in foramine suo, et meliores sunt quæ vergunt ad albedinem, et sunt odoriferæ, quorum odor trahit aliquantulum ad odorem Castorei. Actuario, βλάττιον Βυζάντιον, ὅστειν τὴν ἐπὶ τῆς φρεγάρας, os nempe anterioris purpurae, cuius appellationis rationem exponit Leonhardus Fuchsii lib. 1. de Compositione medicamentorum. Addit eundem ad Myrepsum sect. 1. cap. 1. 21. et 451. Ruehnum lib. 1. de Natura Stirpium cap. 7.*

Interdum et saepè *Blatta*, pro ipso serico *blatta* tincto usurpat. Scriptores, quam *sericoblatam* vocat Lex 10. Cod. de Murileg. quo sensu *βλάττιον* usurpat Anna Comnenia pag. 93. Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini:

Inlita Blatta toris, aurumque intermixta ostro.

BLATTUM dixit Anastasius in Gregor. III: *Vela serica ornata blatto.*

BLATTIN, Idem non semel usurpat,

pag. 143: *Vela de Blattin, cortina de Blattin*, et alibi passim.

* **BLATTINIUM**, Idem Anastasius apud Muratorium tom. 3. pag. 134. col. 2.

BLATTEUS, *Purpureus apud Senatorem lib. 5. Epist. 34. Anatas. in Vit. PP. pag. 34. Vopiscum in Aureliano et alios. [Acta SS. Februarii tom. 1. pag. 142. B. in Vita S. Brigidae:*

Quam Blattea flamma
Texerat emissu radio flagrante superno.]

BLATTEA, pro *Blatta*. Fortun. lib. 2. Poem. 3:

Sericæ cui niveis agnata est Blattea telis.

* **BLATTOSERICUS**. Vide *Orthoplumus*.

* **BLATTEARIUS**, πεταλούρης. Glossarium Latino-Græc. Est pro *Bractearius*, Gall. *Batteur d'or*.

* **BLATTELA**, θερμὸς αἴματος τῶν κορυκῶν. Gloss. Lat. Gr. Grumus sanguinis conchyliorum. Sunt autem Conchylia pisces seu vermes, unde purpura extrahitur.

* **BLATERE**, *Blatto, φλυαρῷ, Nugor.* Glossarium Lat. Græc. Latinis est Blaterare. Vide *Blas*.

* **BLATTEUM**, *Lomina, πέταλον.* Gloss. Lat. Gr. Virgilii dicit *Bractea*.

* **BLATTARIUS**, Idem qui *Blattarius*, nisi forte mavis a *Blatta* dictum *Blattarius* pro eo qui sericum tingit purpura. Cod. Theod. lib. 13. tit. 4. c. 2: *Ferrarii, marmorarii, deauratores, fusores, Blattarii, tessellarii, artifices.*

* **BLATTUM**. Vide *Blatta*.

* **BLATUM**. Vide *Bladum*.

* **BLATUS**, *Stultus.* Vide *Blas*.

* **BLAVA**, **BLAVIUM**, Italis *Biava*, Idem quod *Bladum*, et si Pergaminus obseruet scribi *Biada*, non *Biava*. Charta Papiensis ann. 1179. MS: *Utrum commune et homines Portinagihi... ducere tenerentur Blavam eis impositum in Papiam, vel non, ... quod non duixerunt et presentaverunt in Papia Blavam eis primo anno impositum.* [** Tregua Trasdarii ann. 1194. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 197. lin. 5. et 6.] Alia Charta ann. 1345: *Potestas teneatur facere jurare omnes molendinarios... et custodiare granum et Blavam, quod et quæ ad manus pervenerint, et accipere suam rationem tantum, et non ultra.* Ibidem: *Si collegerit herbam in alienis Blavis, vel leguminibus, solvat, etc.* Bulla Innocentii IV. pro Ecclesia Ferrarensi: *Vel ipsarum decimaru[m], tam in frumento, hordeo, faba, melica, et alia Blava, et leguminibus, quam in vino, etc.* [Ogerii Panis Annal. Genuens. ad ann. 1200. apud Murator. tom. 6. col. 388: *Et per plures dies ibi stetit vastando Blavas, vineas, et arbores per totam vallem ipsam.* Ad ann. 1211. col. 401: *Pro custodiendis multis innumerabilibus lignis, que in maritimæ pro grano et Blava iverant, quæ cum maxima multitudine et abundancia frumenti Januam venerunt. Unde colligere est vocem Blava non minus generatim accipi quam Bladum.]* Vide Hist. Eccles. Placentinum lib. 15. pag. 77. et Statuta Veronens. lib. 8. cap. 78.

BLAVIUM, Eadem notione, in Tabulario Absensis Monasterii: *Dederunt... quarteria 7. Blavii, quæ habebant de arbano in terris de Petrella, etc. A Blava, et Blavium, dictus Blavier in Statutis Leodiens. art. 21. Sergeant Blavier, in Consuetud. Altisiodor. art. 270. Messarius qui messum, seu frugum custodiæ invigilat.*

* **BLAVA**, *Lapis cæruleus tegendis ædificiis aptus, quem Galli vocant Ar-*

doise. Acta SS. April. tom. 3. pag. 893. D. de S. Franca: *Cum una scalia Blavarum oculum unum sibi perforasset. Vide Blavus.*

* **BLAVATUS**, Color Cæruleus, idem quod *Blavus*. Chron. Bergom. ad ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 982: *In eo stallo acceperunt unam gonellam panni Blavati cum pomellis argenteis. Bleiu,* in Bestiario MS. ubi de Panthera:

Car si est Blanche, et inde, et Bleue,
Et gaune, et verte, et rouse, et bise,
Coulourée est en maïne guise.

Vide infra *Bloius* et *Paludati*.

* **BLAVEOLUS**, **BLAVETUM**, **BLAVEUS**, **BLAVINEUM**. Vide *Blavus*.

* **BLAVIUM**. Vide *Blava* 1. et *Blavus*. **BLAVOTINI**, **BLOETINI**, Militaris factio in castris Flandriæ Comitis, Philippo Augusto regnante. Rigordus ann. 1213. *Bloetinos* vocat, ut et Willelmus Armoricus lib. 2. et 9. Philippidos, qui videtur innuere gentem fuisse hac appellatione, eam Flandriæ partem, quæ Furnas spectat, incolentem, ubi *Ysangrinus* collocat:

Inde movens iterum, classis legit æquoris undas,
Quod Bloetinorum candentia littora lambit,
Quaque marescos extendit Flandria campos,
Et qua bellopens media inter prælia terram
Sulcas Ysangrinus, gladio munitus et hasta,
Qua sola Furnus arat finibus vicina marinis.

Et lib. 9:

Jam sua per speculas Bloetinus signa levavit,
Omnis Ysangrinus, Furnites, Belgæ sub uno
Cœtu, Ferrando Comiti se consociarunt.

Versus Furnas illos pariter statuit Lambertus Ardensis pag. 258. dum enarrat bellum a Mathilde Lusitana Philippi Comitis Flandriæ vidua. Furnensis illatum: *Eo maxime quod Blavotinos nunquam donare vel subjugare potuit.* Alio loco, bellica virtute, et animi magnitudine præstissime Blavotinos scripsit: *Aliique parentes ejus amici, utpote viri fortes, ausim dicere Blavotinorum patres et auctores.* Vide Chronicum Andrense ann. 1281. Meierus ann. 1206. et Malbrancus lib. 11. de Morinis cap. 7. a Blavotorum familia appellatos volunt. Certe in Charta Philippi Alsatiæ Flandriæ Comitis ann. 1181 apud Miræum in Diplom. Belg. lib. 2. cap. 44: *Riquardus Blavoet de Furnis subscriptib.*

BLAVUS, **BLAVEUS**, **BLAVIUS**, **BLOIUS**. Color cæruleus, ex Germanico *Blaw*, nostri *Bleu* dicunt. Salmarius ad Tertulliani Pallium, vocis etymon a Latino accersit, censemque *blutum*, seu *bleu*, dictum quasi *ablutum* et *dilutum*: *quomodo butum pro imbutum* habetur in Glossis Isidori. Joannes Ruellius lib. 1. de Natura stirpium cap. 7: *Quod hactenus Galli nomen Blauer pro Blatteo retinuerunt, coloris genus satis dilutæ purpureæ, nec quovis modo saturatæ, ad cæruleum aliquatenus acceditis, etc.* Cap. 134: *Trivialis, ut creditur, flos est, in frumentario nascentis agro, et hortis quoque rusticorum et pueriarum corollis, calycy rosarum, sed squarrosi atque tristi, plurimis stipantibus cæruleis barbulis, unde partim a summa cærulei coloris gratia Blaveolos, lingua nostra blaveum appellante cæruleum.* Matthæus Silvaticus: *Isatis... est herba qua tingitur blaveum, et dicitur Blavum.* Alibi: *Sandarax, est herba de qua tingitur Blavus color.*

BLAVUS. Joannes Monachus in Vita S. Odonis lib. 3: *Non induebantur similia (vestimenta), sed colorata, quæ nos vulgo vocamus Blava.* [Statuta Eccl.

Meldensis apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 900: *Et ne (Sacerdotes) cendalum habeant in pallis, nisi Blavi vel nigri coloris.*

BLAVEUS. Albertus Argentin. pag. 121: *Ipsem autem Ludovicus duodecimus in armis Blaveis cum albis crucibus, ne cognosceretur, absque signis regius apparebat.* M. Chronic. Belg. pag. 319: *Clypeum Blavei coloris cui literæ aureæ per obliquum declinantes inerant. Blaveæ purpuræ, apud Vincentium Belvac. lib. 32. cap. 30. Clypeus Blavei coloris, apud Gobelinius Personam ætate 6. cap. 78. Vide Blavius.*

BLAVINEUS. Annal. Benedict. tom. 3. pag. 337. n. 14: *Propter Blavineam cucullam, qua indutus erat.*

BLAVIUS. Chronicon Slavicum editum ab Erpolo Lindenbrog. cap. 30: *Sub parvo Blavio lapide...ossa ejus quiescunt. Occurrerit etiam in Chronic. Windesh. lib. 1. cap. 31. lib. 2. cap. 44. [et apud Martenium Aneidot. tom. 3. col. 1675.]* [** Notit. ann. 1527. ap. Guden. God. Diplom. vol. 4. pag. 619: *Missa celebrata per canonicos....in ornato antiquo blavio samathino.*]

** Gemmae Gemmarum: *Blavus, blavius, blavidus, Blawfarb. Blavidare, Blaw machen. Inde Blavidator, trix, Blawfieber. Blavipes est talis avis, ein Blawfusz.*

BLAX. Βάκηλος, μώρος: Suppl. Antiq. Vide Blas.

* **BLAXIMUM.** Vide Blaxum.

* **BLAXIMUM,** BLAXIMUM, Idem ac Blaxum, Reprehensio, Reprobatio publica, vel potius poena, banno minor, in judiciis ei indicta qui diu contumax esset. Blasmati vero ad testimonium reddendum non admittebantur. Stat. Consul. Cuman. in Mon. Hist. patr. Taur. tom. XVI. p. 1. col. 92: *Ut de cetero non dentur Blaxma sed banna. Item MCCXXX mense novembri statutum est ut.. non dentur Blaxma nec per requisitiones, nec per terminos precepta, nec etiam per condemnaciones, sed in omnibus casibus, in quibus sollebant dari Blaxima, dentur banna.* Videsis plura in cit. voi. col. 823, 861 et 864. [FR.]

* **BLAZONARE,** Delineare figuræ in scutis gentilitiis. Menoti sermones fol. 44. recto col. 1: *O quod thema poterat tunc capere B. Antonius, qui habebat Blazonare arma hujus miseri. Blason, Blasonner Gallis, ut Latinis Elogium, modo in bonam modo in malam partem sumuntur; unde Carolus Fontaine, Art poétique chap. 10: Le Blason est une perpetuelle louange, ou continu vitupere de ce qu'on s'est proposé de Blasonner. De vocis origine nihil certi. Vide Menagii Diction. Etymol. Linguæ Gallicæ.*

* *Blason* nostris, pro ipso scuto, in quo gentilitiis insigne exprimitur; unde Blasonnier, scutorum opifex. Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 346. v^r [** Liber Steph. Boileau, ap. Depping. pag. 219. cap. 80.]: *Quiconques veult estre Blasonnier a Paris, c'est assavour ouvreur et cuirleur de sellez et de Blason, estre le peut. Aliud vero est vox Blasonnement, Irrisio nempe vel contumelia, Gall. Dérisio, outrage, a verbo Blasonner, quod nostri dixerunt pro Maledicere, vituperare. Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 268: Lesquelz par maniere de Blasonnement, d'outrage ou autrement mistrent le suppliant en une moyau ou cuve, et lui getterent grant quantité d'eau. Vide in Buccula 1.*

BLAZZA. An tributum ex Blado venali percipiendum? Annal. Benedict.

tom. 5. pag. 668. col. 1. in Charta Unfredi Comitis pro monasterio S. Michaelis: *Scilicet dimidiam Blazzam ejusdem civitatis, et dimidium portaticum, et medietatem legum et totius redditus.*

* **BLECKWILLE,** vox Germanica, Privil. textorum Berlin. ann. 1295. apud Ludwig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 626: *Item prohibemus quod nulla lana in cupa fieri debeat, que vocatur Bleckwille.* [** In Germ. Bleiwille.]

* **BLECOVEDA.** Vide infra Bletneda.

* **BLENCHUS,** a Gallico Blanc, Hispanis Blanco, Albus, argenteus. Spicil. Acher. tom. 8. pag. 386. ex Jacobi Aragoniae Regis Edicto pacis et treugæ: *Præstantes insuper centum viginti solidos de Blanca moneta.*

BLENNECTA. Species quadam anserum parvarum, apud Fridericum lib. 1. de Arte venandi cap. 6.

* **BLENENIA.** Stultitia. Vide Blenones.

* **BLENNI.** Vide Blini et mox Blenones.

BLENONES, Papie, Impudici, hircones.

Ugutio: *Blennus, stultus, hircosus, impudicus, et hæc blenenia, stultitia.* [Glossar. Isid. Blenones, Puditi, hircorius, mendose. Rectius Excerpta, Cerdia probante, Blenones, Putidi, hircosi. Constantiensis, Blenones, Impudici, hircones. Turneb. Adversar. lib. 28. cap. 5. ex Onomastico veteri: Blenones pudenda sunt hircorum.]

* **BLENUUS.** Teter. Vide Blini.

* **BLESENSIS MALLIA,** DENARIUS. Vide Moneta Baronum.

BLESSAGHA. Charta Henrici Regis Anglie pro abbatis de Cormeliis in Normannia, tom. 2. Monasticæ Anglicæ. pag. 963. 964: *Et ad predictum manerium unam Blessagham, et carbonem in nemus suum, (alias in nemore suo) ad Blessagham sustinendam.*

* **BLESTA,** Lemovicensibus Bleite vel Bleste, Cirrus, Gall. Toupet. Chartular. S. Joannis de Aurel. fol. 51. v^r: *Ne injuriam ulterius facere presumeret, pro emendatione injuriarum quas fecerat, cincinnum vel Blestam barbae sue tradidit in manu Domini Gaucherie: Tabularium Vosicense fol. 40. v^r: Omnibus hominibus notum sit, quoniam Rainaldus Ugo et uxoris ejus Alardis, et frater ejus Petrus Ugo venerunt ad Monasterium Vosicense, et in Capitulo condonaverunt se ad sepulturam in eodem Monasterio et ad monachilem habitum, quando eis voluntas fuerit, et propter hoc, ut firmo esset promissio, accepit Dominus Abbas Rainaldus de capite Rainaldi Blestam, et concesserunt et dederunt, etc. De hujusmodi donationibus per Blestam seu Capillos fusiū dicetur in voce Capilli.*

* *Eo nomine videtur appellata quævis fascis ex pluribus partibus composita, unde glebam, Bleste et Blaistre dixerunt. Lit. remiss. ann. 1475. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1498: Icelui de l'Espine se baissa contre terre cuidant prandre une pierre, et il print une Bleste de terre. Aliæ ann. 1479. in Reg. 206. ch. 145: Lesquelz enfans getterent contre icellui Engaignart et le cheval plusieurs Blaistres ou poignées de terre. Bloche, eadem notione, in Campania nostra. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 57: Thomas Godin ala en ure piece de terre ou champ d'avoine, pour icelle piece de terre rouiller à une grosse piece de bois, appellee rondeau, pour casser les Bloches, comme l'en a acoustumé de faire audit pays (Champagne). Bloustre, in aliis Lit. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 151: Lesquelz se getterent et ferrent... de deux Bloustres ou roques de terre. Bloute vero,*

in Lit. ann. 1378. ex Reg. 114. ch. 36: *Pierre Martin prist Bloutes, et commença à getter ycelles Bloutes à l'encontre dudit Thomas. Hinc forte Ablocquier et Ablocquier Picardis, pro Parientes cratitos seu ligneos muro solidare. Lit. remiss. ann. 1428. in Reg. 174. ch. 132: Comme le suppliant ait fait faire et édifier tout de neuf une petite granchette, ... laquelle il convenoit Ablocquier de pierres de taille, etc. Charta ann. 1426. in Chartul. sign. Daniel Corb. fol. 48. r^v: Sera tenus de ycelle maison Ablocquier, soliver, etc. Vide Glossar. Jur. Gall. v. Edifices ablocquier. Sic et ellychnium, Gall. Mèche, ex pluribus filis compactum. Provincialibus Blese vel Ble vulgo dicitur. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Blese, Prov. funale ad candelam faciendam. Hinc Blestreus, Veste laciniosa, et detrita vestitus. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2:*

De toutes pars est tota Blestreus,
De toutes pars est plains de treus.

* **BLETNEDA,** Blada demessa, eaque potissimum quæ ex campipartibus et agrariis colligebantur. Charta ann. circ. 1063. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. pag. 91: *Guillelmus Plautinus donavit altari S. Mariæ et S. Victoris Massiliensis monasterio medietatem decimi de pane, et vino, et carne, et totam Bletnedam ipsam contra S. Christopoforum. Vide Bladagia.*

* Et vocem ipsam et propositam illius interpretationem emendo ex Charta ipsa, quam penes se habuit vir illust. memor. Pr. de Mazauges, ubi sic legitur: *Item prenominati nos Guillelmus Plautinus et filii nostri dedimus eidem ecclesiæ in augmentum ipsius totam decimam, quæ ad dominium nostrum pertinebat, vel visa erat pertinere, tam in pane quam in vino, quam in carne, quam in fructibus omnibus dicti castri, et totam Blecovedam, quæ est contra S. Christoporum in cousta; quæ cousta tenet se cum prato, sicut vadit via du Mairanagues subtus et superius et inferius; et est sciendum quod tota Blecoveda, sicut est subtus et supra, et de dicta donatione, et tenet sicut vadit via de Mairanagues, tam superius quam inferius, usque ad flumen aquæ et usque ad vallonem. Quibus certe aptari nequaquam potest proposita explicatio. Quid vero sit, Blecoveda, vel forte Bletoneda, facile est suspicari ex eo quod loca hic designata, monente Præside, arboribus et maxime quercubus sint consita; idem ergo est Blecoveda, quod Blachia et Bletonata. Vide supra Blacha.*

* **BLETONATA,** Silva novellis arboribus et maxime quercubus consita. Expletum ann. 1540. in Bressia: *Saisiv unam Bletonatam quercuum existentem ante carroveriam de Bon-champ, etc.*

* **BLEUETUS,** sive Bluetus, ut legitur in MS. D. Lancelot, Cœruleus. Gall. Bleu. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 278: *Item, pro Palmis quatuor cum dimidio de Panno Bleueto, etc. Occurrit semel et iterum ibidem pag. 80. Monast. Anglic. tom. 3. pag. 90: Tunicas clausas de nigro brunetto vel Bluetto. Vide Blavus.*

BLAUDUS, Blaodus, Blialodus, Vestis species. Tabular. Abbatis S. Amantii Inculism. : *Dedit pro placito isto 20. sol. et unum Bliaudum canabinum.* Tabular. Divion. apud Perardum: *Dederunt Cap-pam et Bliaudum. Bliaudus fustaneus, in Tabulario S. Albini Andegavens. Gaufredus Vosensis part. 1. cap. 72: Mulier, cui brachia manusque natura*

negavit, pedibus camisias et Bliaus, ac quaslibet vestes forcipibus inscindebat.
Le Roman de Garin :

Onques la maille del blanc haubert treillis,
Ne li valut un Bliaut de samis.

Alibi :

Ens en lor Chambres s'en entrent por vestir,
Vestent Bliaus et peliçons ermins,
Et assiblent les mantias sabelins.

Idem de Pipino Rege :

En une garderoie li Rois en vint,
Vest un Bliaut, gentement li avint,
Et assibla un manteau sabelin.

Le Roman de Thibaud de Mailly MS. :

Bourgeois n'i auront pas
Robe vaire ne bure,
Dames n'i auront pas
Bliaus à forceure.

Le Roman d'Alexandre MS.

Et est li Bliaus et la chemise
Dont la pucelle estoit vestue, etc.

Le Roman d'Aubery MS. -

Ist de la tente par mal grant astie,
Tous desfublés en Bliaut de Suleie.

Le Roman de Parise la Duchesse MS. :

Frere, qui vos a si vos Bliaut desirer.

Infra :

De mult riche Bliaut fut la Dame parée.

Le Roman de Guillaume au Court
nez MS. :

Puis vestit drap de lin et Bliaut teint en graine.

[Perceval le Galois :

Ses manteaux fu et ses Bliaux,
D'une porpe d'or estelée.

Rustici Dumbenses et Sebusiani etiam-
num dicunt *une Blaude* pro Veste su-
periori : Occitanii *Brisaut.* Cambro-
Britannici, *Blaud* est sindon.

BLALDUS. Tabularium Prioratus de
Paredo fol. 32 : *Dedit ipsi Widoni 20.
sol. et uxori ejus caligas, et filio ejus
unum Blaldum de fustano.* Fol. 75 : *Et
unusquisque de filiis suis habuit unam
tunicam de fustanea.* Quibus extremis
verbis subscriptum legitur ex minio
unum *blidalem.* Tabularium Prioratus
de Domina in Delphinatu fol. 59 :
*Accepi autem pro ista gurpitine... unam
mulam, et 136. solidos, et unum Blaldum
de fustano.*

BLISAUDUS, in Statutis Massiliensi-
bus MSS. lib. 2. [edit. pag. 302.] : *De
Blizaldo sendati cum frezio, etc. de Blis-
sando dominæ consuto cum semico.*

* BLIBARE. Si pare, Enjucari. Prov.
Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657.

* BLIGEA, Stultitia. Papias MS. Ecclesie
Bitur. [** Ita etiam Glossar. in cod.
reg. 7644. Gemma. *Gemm. Blesia.*] Est
pro Blited : quod vide.

* BLICTRIRE. [Cerevisiam spumare.
(DIEF.)]

** BLICTRUM, Schum von bier. Unde:
Vinum bibullit, aqua ebullit, cervisia
Blictrit. Gemma. *Gemmarum.*

1. BLIDA, Machina bellica. Rolandus
in Chronico lib. 5. cap. 15 : *Dum
autem Eccelinus cum Blidis et aliis ins-
trumentis impugnaret Anoale fortissime.*
Cambo-Britannici *Blif*, est catapultula :
Blie, Danis, ut est apud Pontanum in
Chorographia Daniae pag. 799. Locce-
nius pariter lib. 3. Antiq. Suecic. cap. 2.
observat in veteri Glossario Teutonicico-
Latino *Blide* verti machinas ac tor-
menta. Certe *Blida*, pro *Bidda*, legen-
dum videtur in Chronico Richardi de
S. Germano ann. 1239 : *Ingenia quæ*

*Biddæ, Dominæ, et Mangonelli sunt, Im-
peratore mandante. Vide V. Cl. Andream
Felibianum lib. 1. de Architectura pag.
103. Christophor. Hartknocum ad Chronicum.
Prussiæ Petri de Dusburg, part. 3.
cap. 114. etc. [** Adde Grupenii Obser-
vat. pag. 457. Frischii Lexic. Germano-
voce *Blide* et Ihrii Glossar. Suio-Gothic.
voce *Blida*. ADEL.]*

* 2. BLIDA, Moneta species ; modo
mendum non sit. Hugonis Metelli ca-
non. epist. 8. tom. 2. Monum. sacr. an-
tiqu. pag. 339 : *Ea propter nolo te igno-
rare me vendidisse centum Blidis mulam,
quam mihi dedisti ; sicut enim mandasti,
mulam traxi a præsilio, et collocavi in
marsupio.*

- BLIDALIS. Vide *Bliaudus.*

* BLIMARDUS, an Locus ad ferarum
custodiā palis, cratibus, muris aut
fossis circumseptus ? Charta Theob.
comit. Bles. ann. 1186. inter Probat.
Hist. Bles. pag. 7 : *Dedi et concessi in
perpetuum monachis ejusdem ecclesie
(S. Launomari) calsagium suum ad no-
vem summarios, et universum usuarium
suum, quantum eis opus fuerit ad repara-
tionem ecclesie sue et domorum in
toto porprisa abbatis : in toto Blimardo
et in omni foresta Blesensi. Infra : Tunc
etiam in defenso per totam forestam, et
per totum Blimardum coparent ; excepta
solummodo cauda. An malles de loco in
foresta novellis querucus consito in-
telligere ? Vide supra *Bletneda.**

* BLINI, Tetri, Isid. Glossar. Ad quod
Grævius notat in Excerptis haberit,
Blini, Tetri, sed retinendum esse Blini,
quod est pro Bleni, i. in e mutato, ut
alibi non semel. Apud Constantiensem,
Blenni, Tetri. Turnebum Adversar. lib.
28. cap. 5. Blenui, Tetri. Plautus Bacch.
5. 1. 2. Blennus accipit pro stulto, sto-
lido. Est a Græco Blēvōc, Mucosus.
Blēvōa enim Mucum significat : unde
vox ad stultum metaphorice translata.
Vide *Blenones.*

* BLINICHUM, Mendose pro *Biclinium*. Vide *Bicellum.*

* BLINTRES. Leges Inæ cap. 79 : *Duo-
decim manbra cervisia, wyglisia, triginta
Blintres.* [** In Anglos. cap. 70 : Twelf
ambra wylisces ealod prittig
hluttres, i. e. 12. ambra cerevisia Cambricæ, 30 albæ.] Hæc ex Glossario Spelmanni ; qui sic corrigit juxta Saxonicum, *Hluttres*, h pro b, u pro n. Est autem Hluttre, Simplex, purum, lucidum. Sensus ergo legitur : *Duodecim am-
phoræ cervisia wylisia*, hoc est, *poten-
tioris, triginta tenuioris.* Idem Spelman. in voce *Ambra* legit *lutres* pro *Blintres.* Utique lectio ferri potest.

BLISAUDUS. Vide *Bliaudus.*

BLISSARE, Balbutire, inarticulate lo-
qui, quod faciunt *Blæsi*. Anonymus de
Mirac. S. Bertini cap. 4 : *Ipsa eadem
verba quia aliud loqui nescivit, Blissando
responderet tentabat.*

* BLISTATIA. Vide supra *Bischalitia.*

1. BLITEA, Stultitia. Papias. [Vide
Blicea.] [** et Forcellin. in *Bliteus.*]

** 2. BLITEA, Herba saporis evanidi. Hippocrat. Glossar. in cod. reg. 7644. Papias in cod. 7609. addit. quasi vilis. Vide Isidor. Orig. lib. 17 cap. 10. sect. 15. et Forcellin. voce *Blitum.*

BLITTEN. Papias : *Gluten,... confectio
quædam, qua glutinatur aliquid, vulgo
Blitten.* Ita MS. Editus vero habet *Blittens.*

* BLIZAUDUS. Vide *Bliaudus.*

BLOCUS, [Truncus, Gall. Tronc, Belgis
Block.] Aresta ann. 1294. in Regest.
Parlam. B. pag. 110 : *Quintus articulus*

*talis est, videlicet de Bloco, qui erat apud
Atrebatum apud Pontem S. Vedasti, in
quadam platea, in qua lavantur tento-
ria : qui Blocus ibi fuit a tempore a quo
non extat memoria, etc. Vide *Imbloctatus.**

* Charta 1282. ex Tabul. S. Petri Insul. : *Statutum est alias oblationes et
obventiones omnes... ponendas esse in
cippo sive Bloco, et per medium dividendas.* Blockeau, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 184 : *Le suppliant emporta
ledit Blockeau de bois en son hostel et le
rompi, et trouva qu'il y avoit oudit Blockeau
que la somme de trente sept escus d'or
et trois moutons.* Occurrit præterea pro Gall. *Billot*, Brevior ligni truncus. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168 : *Comme le suppliant... eust trouvé deux ou trois
compaignons qui s'esbattoient et gettoient
un Blockeau ou tronchet de bois, etc.* Hinc ludi genus aux Blockelets dictum, de quo in Lit. remiss. ann. 1381. ex Reg. 120. ch. 110 : *Et après ce qu'il eurent
beu, eussent ledit Perrin le Maistre et le
suppliant joué l'un à l'autre à un jeu, que l'en appelle les Blockez, et tant que
ledit suppliant gaaigna le premier
Blockelet.* Neque aliunde repetenda vi-
detur hæc eadem vox, pro *Billote*, He-
raldicis scheda, in Comput. Rob. de Seris ab ann. 1392. ad 1344. ex Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 4. r^e : *Une selle de
guerre,... la couverture de veluel vert
bordée de corbetes, toute la garnison de
soye semée de Blockez dorez. Esblocker
vero pro Dolare, in Lit. remiss. ann.
1476. ex Reg. 195. ch. 1647 : Iecula char-
pentiers estans sur une piece de bois pour
Esblocker, doller et escarrir, etc.* Vide in infra *Blockus.*

* BLODEUS, Color sanguineus, a Saxonico *Blod*, Sanguis. Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pag. 576 : *Et in Blo-
deo panno empto pro armigeris et valetics.* Rymer. tom. 10. pag. 346 : *Duos pannos
Blodei coloris... unum pannum aureum
Blodei coloris. Et iterum paulo post :
Unum pannum Blodei coloris cum foliis
aureis.*

* Neglecta origine a Saxonico *Blod*,
sanguis ; colorem cœruleum hic intel-
ligo. Vide mox *Blodus.*

* BLODIUS, Eadem notione, apud Ry-
mer. tom. 7. pag. 745 : *Unum lectum de
Blodio et viridi cum octo tapetis et curti-
nis ad eundem lectum pertinenteribus.* Idem tom. 10. pag. 891. *Unam peciam de
Sangwyn tintam in grano ; duas pecias de
Blodio. Et tom. 8. pag. 277 : Et unum
lectum de Worstede nigro et Blodio cum
curtinis.*

* BLODSTODIA, Cruentatio, sanguinis
emissio. Ex Anglo, *Blood shotten*,
cruentatus, et Blod Saxonico, *sanguis.* Vide Leges Henrici I. cap. 78. [** § 4.
ubi *Blodstotis.*]

* BLODUS. Vide post *Blodus.*

BLODWITA, Poena, mulcta effusi san-
guinis Ex Saxon. Blod, sanguis, et
vite, seu vita, mulcta emendatio. Le-
ges Henrici I. Regis Angl. cap. 39 : *Qui
Bloodwylam, id est, forisfacturam sanguini-
cis fecit, reus est.* Occurrit etiam cap.
23. 37. 70. 81. [Vide Kennettum in Gloss.
ad calcem Antiq. Ambrosd.]

BLODWITA. Fletæ lib. 1. cap. 47. § 15.
*Est quietantia misericordia pro sanguini
effusione.* Ita etiam Rastallus : *Bloodwit,* est quietum esse de america-
mentis de sanguine fuso, ... quia wit en
Anglois, est misericordia en Latin. Charta Ranulfi Comitis Cestriæ in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 767 : *Concedo etiam
dictis Monachis... quod habeant liberam*

curiam, et tholneum, et assisam panis et cervisiae, et uthesium, et Blodwit, et cattala felonum.

* Leges Danicæ cap. 15. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 170. ** Thordon. Parvi Artic. cap. 15.] : *Item si aliquis clericum lesurit, et convictus fuerit, solvat regi jus suum; pro Blodwide licet episcopo solvat jus suum. Litz, alias Lyde, Danis, interprete Ludewigo est cicatrica. [** f. liceat.]*

BLOETINI. Vide Blavotini.

* BLOETRESET, Sanguinem trahere, a Belgico *Bloet*, Sanguis, et *Trecken*, vel Germanico *Trecten*, Trahere. Leges et Consuetudines Furnenses ex Archivo S. Audomari : *Qui aliquem Bloetreset sine canipulo aut sanguinem traxerit, emendabit Comiti tres libras et leso viginti solidos. [** Vulneratus ut sanguis fluat, Germ. blutrūnstig. ADEL.]*

* BLOGMUS, Genus, ut videtur, placentæ, vel potius carnis crusta inclusæ et incocata, Gall. *Pâté*, vel minutalis, *Pâté en pot*. Codex MS. Consuetudinum Ecclesiæ Coloniensis ex Chartulario Ecclesiæ Atrebat. : *In quatuor diebus Nativitatis dantur quolibet die quatuor Blogmus tantum præsentibus, qui si dividuntur. Primo die ab una parte choridantur duo Blogmus. Unum Blogmus datur majori officio... Dividuntur Blogmus... pro carnis pro quibus emendis ad Blogmus... Dantur duo Blogmus. Et alibi : Magister coquinæ dat quilibet die tria salsa et totidem belste... et ligna et alia ad Blogmus necessaria ministrabit; et villicus de Pafferode dat quatuor denarios ad emendas ollas in quibus Blogmus reponitur. Et iterum : Magister coquinæ providebit sal pistriño et budele, et carbones in hyeme et sagimen ad Blogmus.*

* BLOIDA. Diploma ap. S. Rosa de Viterbo in Append. ad Elucidar, pag. 17 : Regi solvenda *Homicidium vel rausum, vel Bloidam in ore, vel furtum, si eum fecerint*. Quid sit patet ex alia charta ann. 1219. ibid. vol. 2. pag. 96 : *Si aliquis homicidium fecerit, aut domum vicini sui disrupterit, vel stercus in os miserit, etc. Alia ann. 1217 : Homicidium, furtum, rauxum et illud aliud nefandum. Alia ann. 1175 : Rausum et homicidium et stercus in ore.*

BLOIRE, De avibus rapacibus dicitur, cum earum oculi conteguntur, ex Gallico *Eblouir*, oculis caliginem affundere: quod quibus oculorum acies perstringuntur, omnia *bloia*, seu cærulea videantur. Fridericus lib. 2. de Arte venandi cap. 87. de Falconibus : *Postquam vero capti sunt,... sunt oculi eorum contegendi et claudendi, ne hominem videant : et hujusmodi actus appellatur ciliare, seu Bliore. Vide Guillelmum Tardivum Padiensem in libro Gallico de Aucupio cap. 11. et infra in Ciliare.*

BLOIUS, Idem forte quod *Blavius*, color cœruleus, vel certe quivis color, ut *bleueus*, apud Joan. Monachum in Vita. S. Odon. ex Saxonico *Bleo*, et *Bleoh*, color quivis Sonnero, etsi *Bleo* eidem sit etiam cœruleus; *anebleos*, unicolor. Bulla Gregorii IX. PP. pro Benedictinis : *Monachi non incedant sine cuculla et flocco : licet sine cuculla et capa regulari, non Blöia et sumptuosa.* Statuta Hugonis Abbatis Cluniac. : *Honeste se habeant, nec sine cuculla et flocco, vel sine cuculla et capa, quam præcipimus esse regularem, non sumptuosam, non Blöiam, vel sine postella, etc. [Constitutiones ejusd. Ordinis MS. : Nec incedant sine cuculla vel flocco, vel sine cuculla et*

cappa regulari, non Floya, non sumptuosa, etc.] Vide Bloire. Apud Vaceum Canonicum Bajocensem in Historia Ducum Normanniae scripta ann. 1160. de Richardo I. *Bloie*, videtur esse *Blondus*, seu *flavus* :

Chevelure ont Bloie, mais à rousset troubla.

Infra.

Chevelure Bloie auques rechercelée.

Ita le Roman de la Violette MS. :

Vairs et les ieux, et les erins Blois.

Li Chastellains de Coussi :

Tout tans m'est li cuers en joie,
Quant ja sa beaulté devis,
Sa chevelure Bloie
Sez blancs dois lons et traitis,
Son gent cors, et son clair vis, etc.

Le Roman de Guillaume au Courtnez MS. :

Puis s'assient ensemble desor el paile Bloi.

* Nostris alias *Bloe*, *Bloie* et *Blou*. Vita S. Ludov. edit. reg. pag. 361 : *Il vesti puis tousjors robes de Blou ou de persant seulement.* Mirac. ejusd. ibid. pag. 448 : *Et estoit la char dudit enfant de cele partie Bloie et perse.* Imago Mundi in Glossar. ibid.

Le ciel est cil qui nous rend
La Ble couleur qui s'estend
Amont en l'air, que nous veons,
Quant airs est pure environs.

Unde *Bloete* dicitur pannus hujusce coloris, in Costum. Paris. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. fol. 34. v^e : *Les petit royez et les Bloetes de celle ville, vieden.* *Bloie* vero, ut Cangio, ita et mihi videtur esse *Blondus* seu *flavus*. Le Roman de Robert le Diable MS. :

Mais sa bielle fille la Blie
Ne fait de mal déduit semblant.

Vide supra *Blavatus*.

BLODUS, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 170. et infra non semel.

* BLONDINUS, Color *flavus*. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Pannarii... vendunt pannos albos et nigros, camelinos, Blondinos, burnetos, virides, etc.* Vide *Blundus*.

* BLONDUS. Vide *Blundus*.

* BLONZINA recenset inter arma vetita in Stat. Com. Vercellarum ab ann. 1241. edit. in Mon. Hist. patr. Taur. tom. XVI. p. II. col. 1123 : *Item si quis inventus fuerit portare ad battalia de seuazolis mazolam plumbatam et Blonzinas vel aliquem istorum gladiorum sine parabola potestatis... dabit idem bannum.* Putat cl. Illustrator predictorum Statutorum *Blonzinas* habendas esse haud dissimiles ab armis, quæ et nunc in provincia Salutarium appellantur *Bronzines*, quæ sunt oblonga, acuta et in superiori parte aliquantis per falcata. [FR.]

* BLOQUERIUS, Clypeus, Gall. *Bouclier*, olim *Bloquier* et *Bloquier*. Charta ann. 1233. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1239 : *Bernardus de Bragayraco ad suspendendum condemnatus et eductus de carcere, fuit per dictum bajulum et ejus complices, qui muniti erant Bloqueriis, ensibus, capellinis, et aliis diversis armorum generibus... ad suspendendum datus.* Lit. remiss. ann. 1295. in Reg. 69. ch. 254 : *Johannes de Pine... armatus cum ense et Bloquerio, et spaleris, etc.* Alia ann. 1280. in Reg. 118. ch. 315 : *Johanne Bigorre tenente ensen suum evaginatum et Bloquerium contra dictum exponentem, etc.* Alia ann. 1288. in Reg.

133. ch. 24 : *Iceillui Hugonia print un grant coustel appellé basalar et un Bloquier.* Aliae ann. 1400. in Reg. 155. ch. 45 : *Comme ilz eussent pris jeu par esbatement a jouer au jeu du Bloquier et de la taloche.... à un certain jour de Dimanche environ heure de minuit, ... tant y jouerent que ledit Colin... fist plusieurs playes, aus mains de Jehan Lenglois et Brotonne de l'espèce de quo il jouait à eux. Plusieurs autres compagnons dont les auxcuns avoient joué au Bloquier, etc. in Lit. ann. 1381. ex Reg. 119. ch. 204. Plouquer et Ploquier, eadem acceptio. Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 154. ch. 32 : *Ycellui esbatement, nommé le jeu du Plouquer, etc.* Aliae ann. 1472. in Reg. 197. ch. 289 : *Embastoné d'espée, Ploquier, javeline et poignart, etc.* Vide *Bucula* 1.*

* BLOTUS, pro *Blocus*, ni fallor; nam *Bloc*, non *Blot*, eadem acceptio dicimus; Summa, Gall. Total : Chron. ad ann. 1490. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 8. col. 2 : *Lingua Occitanenses dicebant quod villa franca et liberae,... ac eiam gentes ecclesiastica nobiles ruralia possidentes, et alii privilegiati debebant comprehendendi et universum Blotum, sive universitatem (universalem) summam augere, sicuti comprehenduntur in patria lingua; quod alii detestabile reputabant. Tandem obtinuerunt quod.... dictae personae Blotum universale non augmentabant.*

* BLOHORN, Mendose apud Spelmanum in voce *Cenitus* pro *Blanhornum*, quod vide.

* BLOYUS. Vide *Bloius*.

* BLUDEWICA, An jus imponendi et percipiendi multicas effusi sanguinis? Rymer. tom. 13. pag. 63. col. 1. fin. : *Cum.... brueriis et genetis, cum herezelidis, Bludewicis et marchetis, etc.* Eadem totidem verbis habentur pag. 5. ejusd. tom. Vide *Blodwita*.

BLUDIE. Vide *Blae*.

* BLUDWELF, Idem videtur quod *Blodwita*, Poena, mulcta effusi sanguinis. Charta Jac. reg. Scot. ann. 1450. in Chartul. eccl. Glasg. ex Cod. reg. 5540. fol. 96 : *Episcopi Glasguenses teneant de nobis dictas terras.... cum libero introitu et exitu, Bludweli herizelidis, et marchetis mulierum.* Vide *Bludewica*.

BLUET, [Cæruleus, Gall. *Bleu*, Engl. *Blue*] Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 881 : *Vestimenta autem dabunt mihi de griseng, vel halberget, et pellibus agnini: uxori autem meæ, ad carius Bluet, et (ex) pellibus similiter agnini.* Tom. 3. pag. 90 : *Supertunicas clausas de nigro brunetto vel Blueito, cum mantello de nigro panno, etc.* [Formularie Anglic. pag. 426 : *Item, lego robam meam de albo Bluelo pro expensis faciendis circa sepulturam meam.* Rymer. tom. 7 : *Curtinas pro tecis Blueti coloris.* Vide *Blavus*.]

* BLUETTUM, BLUETTUS. Vide *Bluet*.

* BLULARDI, Minutioris monetæ genus. f. a colore sic dicta, Belgis enim *Blosaert* idem ac *Subruber*, Gall. *Rougeatre*, quod monetæ cupreæ convenit. Adrianus de Veteri-Busco de Reb. Leodiensi. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. 1231 : *Electus etiam, nescitur quo consilio usus, caput facere monetam cupream de Blulardi, faciens proclaimari suos Blulardos ad VI. denarios, et dominii de Heinsbergh ad IV. denarios, unde communis populus fecit derisionem, et noluit recipere aliquos nisi ad IV. denarios tantum.*

BLUNDUS, BLONDUS, Color capillorum *flavus*, qui nostris *Blond*, Græcis ξανθός,

luteus dilutior : a Saxonico Blonde, mixtus, Blonden, tinctus, intinctus, imbutus, fucatus. Nam rutilus color fiebat arte quadam, et specierum mixtione, verbi gratia lixivio et sapone, ut pluribus probat Cluverius lib. 1. Germ. Antiq. cap. 16. Ugutio et Joannes de Janua : *Flavus, est qui vulgo dicitur Blundus.* Hist. Rerum Laudensis Ottomis Morense pag. 125 : *Erat spissus corpore, mediocris staturæ, capillus Blondis, etc.* Capilli Blundi, apud Michaelem Scotum de Physion. cap. 44. 47. 59.

BLONDUS. In veteri Charta a Spelmano laudata : *Sicut Rogerus de Garneio pater suis, tenuit tempore Regis Willelmi Blundi avunculi sui.* Loquitur de Willelmo Rufo Rege Angliae. Rufus quippe est rutilus color, quem *Blondum* dicimus. De vocis etymo vide conjecturam Octavii Ferrarrii in Orig. Ling. Ital. voce *Biondo*.

* Hinc nostris *Blondir*, Certa specie mixtione corpus abluere, ut candior appareat. Guignevil. in Peregrin. hum. gen. MS. ubi de nimia corporis sollicitudine et cura :

Un jour tu li caufes le bain,
Puis si l'estuves lendemain,
Tu le pignes et le Blondis,
Et aplanies et polis.

[** Confer librum inscriptum *Theâtre Français au moyen-âge par MM. L. J. N. Monnerque et Francisque Michel*, pag. 58. nota.]

* **BLUSO.** Contusio, Gall. *Contusion, meurtrissure.* Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 168 : *Cirurgici retulerunt ipsum Johannem nullas plagas seu vulnera, vel intersignia, seu Blusones habuisse. Blessement, Vulnus, plaga, in aliis ann. 1394. ex Reg. 146. ch. 488 : Pour cause dudit Blessement, l'enfant ala de vie à trespassement. Vide Bluthura.*

BLUTARE. Lex Langob. lib. 1. tit. 18. § 1. [** Liutpr. 35. (5. 6.)] : *Si casam cuiuscunque Blutaverint, aut res eorum tulerint.* Ubi Gloss. *Blutaverit, evacuaverit.* Item : *Blutare, expoliare, Bloten.* Editio Heroldi habet, *Bluttaverint*, [Muratori], *Brutaverint*, Boheriana *Brunctaverint*. Observat idem Murator. tom. 1. part. 2. pag. 59. D. Italos uti verbo *Bruttare* pro *Conspurcare, feedare*; unde colligit fortassis eadem significatio usurpatum esse *Brutaverint* : nam, inquit, quod sequitur, *aut res eorum tulerint* satis indicat *Brutare* diversum quid ab exspoliatione significasse.] [** Formul. ad hoc caput : *Tu spoliasti casam suam.*] Nos tris, *Blutter*, est *farinam incernere*. [** *Blutare* est a Germ. antiqu. *Blutt*. German. infer. etiam *Blot*, Suecis *Blott*, Belgis *Blott*, Nudus inde *Blotten*, Nudare, exspoliare. Recentiores ab hac voce inserto n formarunt *Plündern*, Spoliare. ADEL.]

BLUTHURA, Leve vulnus, quod Galli *Blesseure* dicunt, a quibus forte orta vox, nisi hanc a Germanis ii acceperint. Burchardus Episcopus Wormaciensis in Lege Familiæ : *Si autem cum pugno, aut aliquo levi flagello, quod Bluthiram vocant, aliquem percusserit, etc.* [** cap. 27. ubi Schannat. *Blutthiram*. Patet esse Leve flagellum. Vide Graffi thes. ling. Franc. radice *Bluwan*, Flagellare, vol. 3. col. 257.]

* **BLUTRES.** Vide *Blintres*.

* **BLUTTARE.** Vide *Blutare*.

1. **BOA.** S. Hieronym. in S. Hilarione : *Draco miræ magnitudinis, quem gentili sermone Boas vocant (Dalmatæ) ab eo,*

quod tam grandes sint, ut boves glutire soleant. [Plinio 8. 14. *Boa.* Serpentis genus est a bubulo lacte, quo alitùr, sic dictum.] [** Vide Forcellini.]

* 2. **BOA,** Morbi genus. Bestiar. MS. cap. 96 : *Ydrus dicitur aquatilis serpens, a quo icti obturgescunt; cujusmodi morbum quidam Boam dicunt, eo quod simo bovis remedetur.* [** Plin. 24. 8. 35.]

* 3. **BOA,** *La infractione di li gambe.* Glossar. Lat. Ital. MS. : *Tumor crurum e labore viæ collectus, apud Festum. Vide Lexic. Martin. in hac voce.*

* 4. **BOA,** Si mendum non sit, pro Broca, Armorum genus. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. pag. 49 : *Inhibemus ne clerici arma quibusvis indifferenter deferant, cultellos cum punctis, Boas ferreas, ligneas, seu quascunque alias clausas, sive baculos ferreos cum brocis.*

BOACHIERS, Machinæ bellicæ species. Sanutus lib. 3. part. 12. cap. 21 : *Et postea fecit approximare orificio fossarum Boachiers multos, multumque sibi vicinos, a turri S. Nicolai, usque ad Sbaralium Dom. Odoardi, et post le Bouachiers, fecit erigi plures carabagas projicientes magnos lapides.*

* Ex Sanuto mihi videntur potius esse sportæ vimineæ terra oppletæ, nostris Gabions, quibus machinæ jaculatoriæ proteguntur; sic fortassis dictæ, quod cratibus haud multum absimilibus, boum stabula claudantur.

* 1. **BOADA,** Corveia cum bovibus praestanda. Saisimentum Comitatus Tolos. ann. 1271. in Annal. Tolos. G. la Faillé tom. 1. inter Instr. pag. 17 : *Communitas dicti loci debet Domino Regi exercitum et triginta solidos pro alberga annua. . . . et Boadam, videlicet unam dietam de quolibet aratro boum, salvo prandio bulbici, et de qualibet bestia carregii unum giornale, salvo prandio duxtoris.*

* 2. **BOADA,** Praestatio ex blado, quæ ratione boum, seu pari boum aratorum, vel pro aratro pendebatur. Charta ann. 1230. in Chartul. Raym. VII. comit. Tolos. : *Nos R. Dei gratia monasterii S. Martialis Lemovicensis humili abbas, de consensu et voluntate totius capituli nostri, donamus et concedimus in perpetuum vobis dom. Raymundo comiti Tholosæ.... in villa de Aspreriis.... medietatem justitiarum, fideiussionum, quistarum, albergarum, totaliter Boadæ sive bladæ.* Charta ann. 1350. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 611 : *Item in et pro Boada villa de Bellopodio, assimata ad totum quindicim solidos Turonenses. Vide Bladada in Bladum et Bovagium.*

* 1. **BOAGIUM.** Vide *Bovagium*.

* 2. **BOAGIUM.** Terre en boage, idem quod en Jachere, Ager proscindendus. Lit. remiss. ann. 1444. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 221 : *Comme le suppliant accompagné d'un varlet de son pere estoit en une piece de terre en Boage, . . . pour icelle labourer, etc.*

* **BOAIRIA,** Boayria, Servitium cum bobus domino a vassallis exhibendum. Charta ann. 1251. ex Tabular. Capit. Carccass. : *Usaticos, Boairias, asinairias, adempramenta, foriscapia, dominationes et dominium eidem capitulo constitutum.* Charta ann. 1257. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 29. v° : *Item pro Boairia et carrago animalium, xx. solidos.* Boeria infra fol. 42. Pactum inter Aymer. de Narbon. et abbat. de Quadr. ann. 1317. in Reg. 61. ch. 493 : *Super omnibus universis et singulis censibus, usaticis, agrerius et terre meritis, aserariis, Boayris et servitutibus ac redditibus quibuscumque. Occurrerit præterea in Lit.*

ann. 1348. ex Reg. 74. ch. 84. Vide infra *Boata* 2.

* **BOALA,** La sententia, Glossar. Ital. MS.

BOALAGE. Jacobus I. Reg. Aragon. in Foris apud Eexam ann. 1285. et Observantia Regni Aragon. lib. 6. tit. de Privilegiis Militum § 13 : *Richi homines, Milites, nec non etiam Infantines Aragonum teneant dare sibi vel successoribus suis Boalage, nec herbage.* Vide *Bovagium*.

* Academ. Hispan. in Diction. Tributum quoddam ex bobus. Vide supra *Boada* 2.

BOALARE, in Foris Aragonensibus, idem est quod *Velatum*, et non potest fieri sine licentia domine Regis per homines alicujus villæ vel loci, nisi quantum continet una ballistata : *quia alias per indirectum defraudarentur homines locorum convicinorum in suis pascuis foralibus, quia non possent pascere ibi de sole ad solem, et de area ad aream.* In *Boalari* suo si quis invenit oves pascentes, potest de die occidere unam ovem. Si vero de nocte, potest occidere duas oves, etc. Michael del Molino in Repertorio Fororum Aragon. Vide *Defensum*, et *Vetatum*. Observantia Regni Aragon. lib. 6. tit. de General. privileg. § 85 : *Possunt alteri in altero termino de area ad aream passare bestias ad altos greges suos, excepto loco, qui dicitur *Boalar*, in quo non possunt pascere, quando illi de villa, cuius est, pascuntur.* Et lib. 7. tit. de Pascuis § 1 : *Nota quod *Boalar* non potest fieri sine licentia Regis: tamen bene possunt homines loci facere aliquod *velatum*, seu *Boalare modicum*, quantum unam balistatam vel quasi, in quo non possint depascere animalia vicinarum, etc.* Vide Foros Aragon. lib. 3. tit. de Pascuis.

* **BOALE,** Præedium rusticum, idem quod infra *Bovaria* 1. *Boaterius*, qui ejusmodi prædium curat. Formule MSS. ex Cod. reg. 7657. fol. 28. v° : *Licet talis delatus moraretur pro Boaterio cum ipso domino tali, comedendo panem suum et vinum suum bibendo, . . . volens aliena furari, tam de Boali, quam bastita ipsius domini, etc.*

* **BOANATOR,** Cui, ut videtur, boum cura commissa est. Charta Guil. Bellism. comit. ann. circ. 1025. ex Tabul. B. M. de Lonleio : *Quod autem dono ad præsens, vel, permittente Deo concessurus sum, ita sit deliberatum, quod nec vicarius, nec forestarius, vel *Boanator*, vel venator unquam terram illam penetraret.*

BOANOSA. Monachus Egolismensis in Vita Caroli M. ann. 798 : *Adefonsus Rex Galliæ et Asturiæ predata Olisippone, ultima Hispaniæ civitate, insignia victoriarum suarum Boanosas, mulos captivosque Mauros domino Regi Carolo per Legatos suos Frojam et Basiliiscum hiemis tempore misit.* Ubi loci incertus auctor *Vite* ejusdem Caroli et Annales Francor. habent, *insignia victoriae suæ, loricas, mulos, etc.* Eginhardus vero in Annalib. : *Mauros videlicet septem, cum todidem mulis atque loricis, quæ licet pro dono mitterentur, magis tamen insignia victoriarum videbantur.* Ex quibus conficit Meursius σωσταῖα, vel σωσταῖα, pro βοῶσταις legendum apud Monachum Egolismensem. Moschopulo lib. περὶ σχέδιων, Σωσταῖα Latinis idem sonat quod Graecis φολεδῶν ὅπλον, seu lorica; σωσάνων, habetur apud Joannem Diaconum ad Scutum Hesiodi. Σωτσῶν, pro vestis specie, occurrit apud Jo. Tzetzem Chil. 1. cap. 29.

Τοιοῦτον τὸ ἱμάτιον ὑπῆρχεν Ἀντισθένεος, Ἡ σοῦσσον ἀλούργες πεντεκαθεκαπηκυαῖον, Ἐχον μὲν ζῶδα, καὶ θεοὺς, καὶ Ηρακλᾶ, καὶ σοῦσα, etc.

Sic autem fortean dicta ejusmodi vestis a Susis, Persidis Metropoli. [** Vide Glossar. med. Græcit. in Σοῦσον.]

* BOARCIATA, Modus agri, idem atque *Bovata*. Vide in hac voce. Charta ann. 1356. inter probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 184. col. 1: Item unam Boarciam terræ a clavier Bermelli, pro qua servit de censu priori S. Baudilii unum sextarium frumenti, evaluatam hic quatuor libras.

* BOARDUM AD FRANGENDUM LAN-CEAS, Festi publici species apud Yporegienses. Stat. Epored. ann. 1313. in Mon. Hist. patr. Taur. tom. II. col. 1242: Item statuerunt et ordinaverunt quod aliqua persona nondebeat intra muros civitatis currere seu facere currere aliquem equum vel equum... sub banno solidorum V. pro qualibet et qualibet vice... excepto omni anno novo et in kalendis maii et Bourdo (l. Boardo) ordinato ad frangendum lanceas. [FR.]

* BOARE, [Mugire, dicitur de bove, vacca. DIEF.]

* BOARIA, BOARIUM. Vide *Bovaria*.

BOARIUS, Pastor boum. Jus Vicentin. lib. 1: Non teneatur emendare aliquid *Boariis*, bestiaris, vel tenentibus agnos et boves in domo, etc.

* BOASTAR, La stalla, in Glossar. Lat. Ital. Ms.

* 1. BOATA. Vide *Boada post Bovagium*.

* 2. BOATA, ut supra *Boada* 2. Reg. Camp. comput. Paris. sign. Bel fol. 97. r: *Boatam du lieu de Marinh deus chascun an par les hommes dudit lieu...* Item *Boatam du blé deu chascun an ou lieu de Salis*. Charta Phil. Puls. ann. 1301. in Lib. rub. ejusd. Cam. fol. 163. r. col. 1: *Boatam quam idem comes (Petrator.) recipiebat ab hominibus bastidarum Leoniniae*. Alia ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 387: Item (vendidit *Baudoynus de Maoritanie*) *Boatam bladi, seu captinium annuatim dicto militi debitum. Boatam àlberguatam et captinium loci de Asperries*, in ch. 340. ibid. Vide supra *Bladata et Bovagium*.

* 3. BOATA, Servitium cum bobus ex pacto debitum. Charta comitat. Marchiæ ann. 1406: Item dictus assensarius et sui hæredes successores debebunt et tenebunt reddere et solvere annuatim et anno qualibet prefatis conjugibus assensatoribus et suis successoribus unam vi natam sive *Boatam*, cum quadam quadrigua cum duobus bobus. Vide supra *Boairia*.

* 1. BOATERIA, *Talliz* species, vectigal quod ab universis subditis penditur. Charta ann. 1188. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 170: Et si contingeret, quod consules, vel potestas si fuerit, fecerint collectam vel *Boateriam* extra civitatem super rusticos, illud idem volumus quod nostri rustici, qui sunt a Lquentia hucusque debeant facere mandato consulum vel potestatis, si fuerit. Alia ann. 1199. ibid. col. 177: Et collectam et *Boateriam* dabimus ad voluntatem potestatis vel consulum, qui pro tempore erunt in regimine civitatis Tarvisii, quando collectam vel *Boateriam* colligent extra civitatem. Quod a *Bobatterius* seu agricultoris exigetur, sic dicta. Vide infra *Bobatterius*.

* 2. BOATERIA, Forum, ubi venduntur boves, Bellijoci vulgo la Buerie. Charta ann. 1452: In villa Bellijoci in *Boateria*

dictæ villa... Carreria publica tendens a Boateria ad pontem de petra, etc. Boreote, Boum stabulum, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 40: Ledit Regnault..... portant un gros baston..... qu'il prinst en une Boreote à bœufs, etc.

* 3. BOATERIA, Idem ac *Boatia*, Tributum boum, quod pro jugo boum pensabatur. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 235: *Boateriam a Comuni bon. statutam exigam, et solvam Massario Comuni bon. ad terminum michi datum, et ab iis qui non habent boves, si postea haberint exigam.* [FR.]

* 1. BOATERIUS, Qui prædium rusticum, *Bovaria*, dictum, curat. Vide supra *Boale*.

* 2. BOATERIUS, Ital. *Boattiere*, Boum mercator, vel qui eorum carnes vendit. Stat. Mutin. rub. 261. pag. 50. r: *Ipse pons interrari et inglarari debeat ab ultra que parte, expensis omnium eorum, qui sunt artis Boateriorum et becariorum. Bauhier, Porcorum mercator, in Charta ann. 1443. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 470: Le boucher ou mazellier, tant des bœufs que des moutons, toutes les bestes qu'il tuera ou fera tuer, et le Bauhier au marchand de porcs, tous les porcs qu'il tuer.*

* BOATIA, Tributum, quod pro pari boum penditur, idem quod *Bovagium*. Charta ann. 1173. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 99: *Ego juro.... omni anno dare Boatiam Mutina sex denarios Lucanos, pro unoquoque pari boum quos habebo.* Vide supra *Boata*.

* BOAYRIA. Vide supra *Boairia*.

* BOB, Bôbâ, Bulbitum. Supplém. Antiquarii.

* Leg. *Bobuli*, bôbâ, ex Vulcan.

* 1. BOBA, Vehemens robur: interdum, genus serpentis. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide *Boa* 1.

* 2. BOBA. LAS BOBAS, Lues venerea, a bubonibus sic dicta. Deliber. ann. 1490. apud Pitton. Hist. Aquens. pag. 246. Petrus Durés sequestratus est, quia patitur infirmitatem de las Bobas, quam duxerunt certi armigeri a loco de Romania anno elapsio existente, in servitio regio et illust. dom. ducis Orleani apud presentem patriam Provinciæ sanam, prout, existentem, infirmitate predicta, quæ adhuc non vigebat in Provinciæ Hispaniæ. Bubas, eadem notione. Vide infra *Buba*.

* BOBATTERIUS, Agricola, ad agriculturam pertinens. *Statuta nobilis artis Bobatteriorum urbis Romæ* 1526. in *Journal. de Letterati d'Italia*, Venet. 1719. tom. 31. pag. 454. Vide supra *Boateria* 1. et infra *Bobulus*.

* An inde vox Gallica *Bobaiche*, vulgo *Galoche*, quod id calceamentum genus ad rusticos potissimum pertineat, vel quod a luto, Gall. *Bone*, defendat. Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 144: *Le suppliant se baissa pour prendre ses Bobaiches, qu'il avoit accuséme de lier a sa jambe par dessus ses soliers, pour résister à la boue.*

* BOBELLUM, Bovile, Bubile. Gloss. Saxon. *Ælfrici: Bobellum: fald, i. stabulum. Vide Bocar.*

* BOBER. Vide *Bover*.

* BOBERIUS, [Bubulus, pastor boum. Est cognomen Romanum. *Inscript.* apud Grut. 250. col. 1. L. Domitius L. L. Boberius. Vide *Bovarius*.]

* BOBIA, Forum publicum, ut videtur. Charta ann. 1314. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 95: *Apud Briantzonum in Bo-*

bia castri ipsius loci, præsentibus hiis testibus, etc.

* BOBICINATOR, pro *Bobinator*, in *Bobinare*.

* 1. BOBINARE, Conviciare, clamare. Vet. Gloss. San-Germ. num. 501. Papias MS.: *Bobinare, Convitiari, clamare. Per mulieris menstruæ sanguinem inquinare.* Glossar. MS. Montis S. Eligii Atrebat. : *Bobino, as, Convitiari, dampnare, clamare; unde Bobicinator, convicator vel tricosus et inconstans. Bobinare pro Bobinare. Vox Festo Nonio alisque paucis nota. Hanc fusius exponit Martinlus in Lexico. Quod autem additur a Papia: Per mulieris menstruæ, etc. aliis est, Bobinare.*

* 2. BOBINARE, Jactare, ostentare. Gall. *Faire parade.* Chron. Joan. Whet-hamsted. pag. 516: *Nam in principio belli, dum isti Bobinantes boreales intendebant et immitabant suos arcus, etc. Hinc*

* BOBINATOR, Tricosus et inconstans, Papias MS. Isid. Gloss.: *Bobinatores, Inconstantes. Ad quod, si tanti est, Grævium consule.*

* BOBINATOR, Jactabundus, ostentator, vaniloquus, superbus, arrogans, Gall. *Fanfaron, vain, hautain.* Andr. Floriac. MS. lib. 3. Miracul. S. Bened.: *At ille prætesus Bobinator, fraudis fidens commento, quamquam invitus locum proferat; etsi invitus, tamen serio honorem dat Christo. Nostris Biaubert et Bobers, eadem notione. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2:*

*Li fax vilains, li faus Bobers,
Li faus bouviers, li quoquebers.*

Philippus Mouskes, ubi de Roberto rege:

*En cel tans fit li rois Robers,
Ki fu ne estous, ne Bobers,
Henry son fil porter couronne.*

Guill. Guiart. in vita Phil. Aug. :

*Puis retournaient faisant Biaubert;
L'un de ces quatre ot nom Gaubert.*

* Beubenchier, eodem sensu, a voce Beubant, Superbia, arrogantia. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 389: *Le Vasseur dist publiquement... que ce n'estoit que orgueil et Beubant d'ictel feut chevalier. Le Roman de Cleomades MS.:*

*Car deux meilleurs dames n'avoit
Si long com li mondes dureit,
N'ierent outrageuses, ne fieres,
N'orgilleuses, ne Beubenchieres....
Tel capel sont plus avenant
Que chil qui sont fait de Beubant.*

Vitæ patrum MS. :

*Il ot un fil d'entor xv. ans,
Moult fu cortois et dépendans,
Ne fu Beubenchier, ne estous:
Ains fu sevichables à tous.*

* Paroles Bobencieres, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 7. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 123. ch. 257: *Perrin Rewerdi appella ledit Boullart, qui est bien né et de bonnes gens et souffrants, garçon Bobencier et orgueilleux. Quomodo etiam leg. in Continuat. Guil. Tyrri apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 707. pro Bobauchier. Boban, pro Pompa, apparatus, *Les pompes et Bobans d'abillemens*, apud Joinvil. edit. Cang. pag. 5: A tel Boban parti de France, in Chron. jam laudatis ibid. cap. 18. Le Roman d'Alexandre part. 2. MS. :*

Cinq jours y séjournas, avec lui ses Bobans.

* BOBINATUS, Tricosus et inconstans,

in Veteri Glossario San-German. num. 501. Vide *Bobinator*.

BOBLA. Gloss. Ælfrici: *Bobla*, flob. Ubi Somnerus, *forte biblus, vel byblus, papurus bibula*: Belgis, *Vloed papier*. [** Vide *Bobellum*.]

* **BOBOLUS.** [Italis *bafolo, baffle*: « Pro epis salario et mercede in portando cum *Bobolis suis* plura marmora de ripa Ripetta urbis usque ad 5. Petrum (mandat. camer. apostol. archiv. vatic. an. 1462-63. f. 202.) »]

BOBONES. Vide *Bubii*.

* **BOBROWNICI**, vox Polonica, quæ *corveas* seu operas, vel iis subditos significare videtur. Charta Casimiri ducis Oppoliens. ann. 1228. inter Probat. tom. 1. Annal. Præmonstr. col. 480: *Item excipimus sœp nominatos homines ipsorum ab omni servitute juris Polonici... qualitercumque Bobrownici, psare, ad castra etiam ædificanda sive reparanda, seu alias munitiones construendas ire non tenebuntur.*

* **BOBULCA.** Vide *Bovata terræ*.

* **BOBULCUS**, Bubulcus, Ital. *Bobolco*. Stat. Pallav. lib. 1. cap. 18. pag. 21: *Et idem habeat locum in Bobulcis vecturabilibus, et nautis forensibus de suis vecturis et mercedibus. Nostris Bobelin, eadem, ni fallor, notione. Mirac. B. M. V. MSS. lib. 1:*

Us vilains, Bobelius, campesires,

Qui de Dieu n'oi parler onques,

Par quel raison l'onerra donques?

Vide supra *Bobatterius*.

1. **BOCA.** Vide *Bauca*.

* 2. **BOCA.** Pisciculus marinus ex genere halecum, de quo Aldrov. de Pisc. lib. 2. cap. 39. Glor. posth. S. Rose tom. 5. Aug. pag. 999. col. 2: *Jecit, ac subito Bocarum... tantam vim traxit, ut pondus impletis retis vix potuerit sustinere. Tract. de Piscibus cap. 65. ex Cod. reg. 6838. C: Box vel Boca Plinio, Venetus dicitur booba, in reliqua Italia, Liguria, Hispania, Gallia Narbonensi bogue nominatur. Alium pisces nostri bogueravel appellant, quia scilicet capiatur et vendatur cum piscibus, vulgo ravaille appellatis, id est, minutis. Vide Bocharius.*

* **BOGACINUM, BOCCACCINUM.** [Ut *BOCASSINUM*: « Item in una spalliera Boccaccini posita in arzena (mandat. camer. apostol. archiv. vatic. 1456. f. 198.) » — « Pro pretio et valore 29. peciarum *Bo-cacini nigri* » (id. 1458. f. 119.)]

* **BOCAFORT**, a Gallico, *Fort en bouche*, dicitur de equo qui durioris est oris, et quem freno vix licet flectere. Consuetudo Brageriacensis art. 102: *Sine culpa autem dicitur dominus fore... cum evidenter dicta animalia apparent Bocafort.*

* **BOCAGIUM**, Silva, nemus, idem quod *Boscagium*. Charta Caroli C. ann. 869. pro monast. S. Vedasti: *Villas, prædia, mancipia cum omnibus suis appenditibus indidit,.... Herlincurem, mansos decem cum longo Bocagio. Perperam vero Bocage, pro Botage, in Lit. ann. 1400. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 378. Vide Botagum in Butta 3.*

* **BOCAIRIA**, Macellum, laniena, Gall. Boucherie. Homag. præstitum Aymer. vicecom. Narbon. ann. 1273. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 59: *Tenets pro ipsa vicaria... usaticum carnis de Bocairia. Vide Becharia et Bocaria.*

* **BOCALARIUM**, Scutum, clypeus. Gall. Bouclier. Chron. Mutin. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 612: *Ecce proditores, qui erant ad custodiam cùmeræ deputati,... existentes in camera inciperunt ensibus percutere Bocalaria sua,*

falso fingentes se mutuo interficere velle. Vide supra *Bloquerius*.

* **BOCALE**, Vasis species. Ital. *Bocciale*, Gall. *Bocal*. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 366: *Bocalia duo argenti deaurata cum floronis et esmaillis et aliis pluribus operagiis. Annal. Mediolan. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 758: Fuit homo quidam,... qui comedit panes xxxii. quorum quilibet constabat quatuor imperiales, bibens etiam unum Bocale aquæ uncianum l. Vide Bauca 1.*

* Insignis alterius bibacis exemplum profert ex Lamberto Ardensi Cangius in voce *Tappus*.

* **BOCALETA**, [Italis *boccaleto*, Gallice *bocal*: « pro valore unius *Bocalete* deaurate, ponderis xix librarium. (Archiv. vatic. mandat. camer. apostol. 1456. f. 99.) »]

BOCALIS PULLUS, in Foris Aragon. lib. 8. tit. : *Ut emissarii, sive guaranyones, vel Pulli *Bocales*, occasione aliquorum executionum nequeant pignorari. Hispanis *bocal*, novitum sonat.*

* **BOCALUS**, Lagen vitrea, Gall. *Bocal*. Catalogus Episc. Regiensium, ubi de Fulcone Episcop. ann. 1269. inter ea quæ Monasterio S. Catharine de Sorpo concedit, recenset *Quinque Scyphos cum suis pedibus, et duos Bocatos*. Vide *Bauca 1*.

* **BOCAR**, Stabulum boum, bovile, Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Bocar, aris, Bouverie. Vide Bostar.*

* **BOCARAMUM**, Telæ species, eadem quæ *Boquerannus*. Stat. civit. Asta ubi de Intrat. portar. : *Bocaramum ponatur et solvat pro qualibet petia... lib. vii. Vide infra Bocaramen.*

BOCARIA, ex Gallico *Boucherie*, Macellum, in Charta ann. 1246. apud Sammarthanos in Episcopis Aptensis pag. 177; *Bocaria casa*, in Chroniclo Beneventano S. Sophiae pag. 584. Vide *Boccaria, Boccharia et Boczaria*.

* **BOCARONUS**, Idem quod *Boquerannus*, Gall. *Bougran*. Testamentum ann. 1237. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Quod corpus meum portet ad sepulturam cum uno Bocarono sex librarium.*

* **BOCARTICA MATERIA**, dicitur quæ est contrariarum opinionum rationibus involuta. Vocabul. utriusque Juris. [** Leg. ex ant. edit. : *Brocardica*. Vide *Brocardicum*.]

* **BOCASOTI**, Idem qui supra *Bizocci*. Vide ibi.

* **BOCASSINUS**, Telæ species ex gossypio vel lino. Statuta Eccl. Aquensis MSS. ann. 1259: *Cæteri vero cappam habent forratam de tela livida ac nigri coloris sive Bocassino*. Charta ann. 1433: *Pluviale nostrum de serico albo federatum de Bocassino albo*. Vide *Bocassinus*.

* **BOCATA**, Munitimenti species. Charta ann. 1212. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 279: *Cum omni jure et jurisdictione curtis et castri, et specialiter guaritæ et sceleraguatæ, Bocatae et phalangatae, etc.*

* **BOCATORIUM**, f. Macellum, laniena, Gall. Boucherie. Inventar. Chartar. reg. ann. 1482. fol. 109. v°: *Littera officialis Senonensis de venditione, quam fecit dom. regi Renaudus de Tigraco et uxor eius de tribus partibus, quas se habere dicebant in quadam Bocatorio, sito apud Villamovan regis. De anno 1263. Vide supra *Bocaria*. Nisi stabulum boum seu bovine malis intelligere. Bocatorium legit Cangius ex Reg. 31. Chartoph. reg. Vide in hac voce.*

* **BOCCA**, Vox Italica, Bucca, os ulceris. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 823. in Miraculis B. Simonis Eremit. Augustin. : *Et habebat cancrum in tibia habentem quatuor Boccas*. Vide *Bucca 1*.

* Os alterius cuiusvis rei, puta fluminis, rivi, etc. Stat. Mutin. rubr. 329. pag. 65. v°: *Homines de Curlo possint tantam aquam accipere de canali Situlæ, quanta poterit exire per unam Boccam de Rota.*

* **BOCCACINUS**. [Ut *boccasinus*: « Coopertis dumtaxat exceptis quibus uterentur communibus, non de *Boccacinus* albo (Dra. Burch. F. 483, an. 1492.) »]

* **BOCCAGIVUM**, f. Praestatio ex vino in *bocalis* vendito. Charta ann. 1165. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 555: *Ego Raymundus Trincavellus... impignoro per bonam fidem et sine inganno tibi Berengario de Biterris... totum ipsum Boccagivum et cridos, quos habeo in villa de Biterris, et omnes leudas, quas ibi habebo, scilicet de porros et caulibus, etc. Vide supra *Bocale*.*

* **BOCCARAMEN**, ut supra *Bocaramum*. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295: *Item duos falsetos de Bocaramine. Item quinque petias de Bocaramine. Vide Boquerannus.*

BOCCARAN, Idem quod *Boquerannus* et *Bocaronus*. Statuta antiqu. Cartusiens. part. 2. cap. 32. § 2: *Casulas de Boccaran, et de serico albo sustinemus. Adde Statuta ann. 1368. ejusdem Ord. 2. part. c. 1. § 8.*

* **BOCCARIA**, Lanarium, Gall. *Boucherie*. Ital. *Beccaria*. Statuta Massil. pag. 158: *Exceptis carnibus prohibitis, quas licet vendere in Boccaria. Vide Bocharia.*

* **BOCCASINUS**, Idem quod *Bocassinus*. Murator. tom. 3. pag. 649. ex Pontificali Rom. ubi de ordine processionis a Vaticano ad Lateranum: *Et singuli vexilliferi habebunt quatuor pedites cum lacerinis Bocassinis cum insignibus Dominorum suorum. Ibidem col. 2. D.: Post Sacramentum equitatus immediate Sacrista, qui ut cæteri Prælati habet equum totum cooperatum Bocassinio. Ubi Muratorius hæc annotat: Minus notæ significatiois vocabulum barbarum *Bocassinus*, de quo interrogati Romani respondent, linei panni speciem esse subtilitate præstantis, quemadmodum Belgis est, quem Cameracensem appellant, ideoque laternis formandis servire, adferri autem ex Oriente. Vide *Boucassinus*.*

* **BOCCOLA**. Vide in *Bauca*.

* **BOCCOLA**, εἴδος ἄρτειον, forte ex *bocalis*, ut notat Cangius in Castigat. ad utrumque Glossar. nisi legendum sit *Bottola*, ex bottis vel buttis. Vide *Butta 3*, [** et *Bacar in Bocca 2*.]

* **BOCCONE**, Vox Italica, *Buccea*, *Bulus*, Gall. *Bouchée*, Hisp. *Bocado*. Vincent. Cigaltius de Bello Italico: *Sed conclusio teneatis, quod Lombardi, Veneti et omnis Natio suspecta a veneno potest cogi rigide, ut prægustent et comedant primitus de dicto Boccone forte du venom per Glos. Singularem in c. Si quis, Dist. xxx. super verbo, Prægustet.*

* **BOCCUS**, pro *Boscus*, Silva. Charta Henrici II. Regis Angliæ: *Sciatis me concessisse Monachis S. Marie Becci, quod habeant in terris et Boccis suis ubicunque sint, sive in foresta sive extra, omnes libertates et liberas consuetudines.*

* **BOCELATUS**, Nodis, ut videtur, distinctus, Gall. *Nouveaux*. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 12. v°: *Item de fago Bocelata quam petebat, diximus quod nullum jus*

habet in percipiendo, nisi sicut alii costumarii nostri.

* 1. **BOCELLA**, Lagena, Gall. *Bouteille*. Edictum Philippi Regis Franc. pro reformatione regni ann. 1302: *Item non poterunt recipere vinum, nisi in bariellis, Bocellis seu potis sine fraude et sorde qualibet.*

* 2. **BOCELLA**, Nassæ species, quæ Boissel vel Boussel nuncupatur, in Stat. ann. 1388. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 779. art. 48: *Et y pourront adjoindre Boussel d'osier. Boussel apud Fontan. Stat. ann. 1402. ibid. tom. 8. pag. 536. art. 73: Pourront adjoindre Boussel d'osier, du moutre que entre deux verges l'en puisse partout bouter le petit doy, tant comme l'ongle se porte. Bousseau, in Lit. remiss. ann. 1420. ex Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 241: Un bateau d'osier, nommé Bousseau, ouquel avoit certaine quantité de poisson. Charta ann. 1243: Honines de Lavardino pescabuntur ibidem, prout pescantur in aliis aquis nostris de Lavardino, videlicet cum trilis seu banatis, fessinis, seu juncheris, vel Bocellis tantummodo. Tabular. Major. monast.: Dederunt pescarium in Lido ad Bocellas et juncatas. Vide infra Bocheta.*

* **BOCELLAGUM**, Præstatio pro vino. Hist. Abbaticæ S. Albini Cisterc. Ordinis MS. a Guillelmo Gauthier cap. 6: *Genvasia domina Dinanni exemit Guillelmum filium Radulfum... ab omni exactione et tallia, coustumis, Bocellagio, forciagio. Vide Botaqum in Buta 3.*

* **BOCELLUS**, ut Bocella. Codex MS. Bibliothecæ D. de Chalvet Senescalii Tolos. de Hæret. Albig.: *Dictus Ponucus ministravit ipsi Hæreticis et ipsi unam placentam et Bocellum vini et nucis: et tunc dictus R. Delboz Hæreticus benedixit panem secundum ritum suum et distribuit eis; et tunc dicti Hæretici, ipse Ponucus et idem comederunt et biberunt ibi stantes pedes, et ipse Ponucus ministrabat seu propinabat eis vinum de dicto Bocello.*

* **BOCERAS**, Regius Scriba. Apud Anglo-Saxones, inquit Hickesius Dissert. pag. 46. qui Cancellarii postea dicti erant apud Anglo-Normanos Boceras appellati sunt: id est, *Scribz, Notarii*, qui Regibus dumtaxat ab epistolis et chartis fuere, [**] Bocere, Scriptor, a Boc Liber, codex. Boceras est accus. plur. num.]

* **BOCETA**, *Pascua*. Papias MS. et Janssonius in Auctario Glossarum Isidori.

BOCETUM, Bubile. Vita S. Comgalli Abbat.: *Ad Bocetum, ut lac inde asportaret missus est. [Acta SS. Junii] tom. 2. pag. 234. C. in Vita S. Columbae Abb.: Obediens servitor, qui scilicet lactaria Bocetum inter et Monasterium vascula gestare conueverat. Per Bocetum, potius intelligenda crediderim pascua a Bosco Bocetum dicta, quam Bubile, ut exponit D. Cangius. Vide Boceta, et Bocar.*

* **BOGLARIUM**, Clypeus, Gall. *Bouclier*. Privil. vilæ Brager. ann. 1334. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 330: *Item armaturæ, ut pote enses, lanceæ, scuta, Boglaria, etc. Vide supra Bocalarium.*

* **BOCHA**, Ital. *Bocca*, Hisp. *Boca*, Nostræ *Bouche*, Bucca, os. Hist. Dauphin. tom. 2. pag. 313. col. 2 ex ordinatione super numero et ordine mensarum domus Dalphini: *Item, volumus et ordinamus, quod singulis diebus in prandio seruiatur nobis pro persona nostra de quatuor panibus albis de Bocha, id est, quales comedere solemus. Ideo enim de Bocha dicebantur illi panes, quia sole-*

bat Princeps iis vesci: sic etiam hodie dicimus: Vin de la bouche du Roy, pro vino, quo Rex utitur. In articulis sqq. recensentur nobiliores Aulici, quibus Albi panes de Bocha, id est, similes iis, qui Dalphino ministrabantur. [**] Germ. Mundsemmln. ADEL.]

BOCHALUS, Vas vinarium, in Statut. Veron. l. 4. cap. 116. *Bochale*, in Contract. datior. Bergom. lib. 8. cap. 32. Vide *Banca* 1.

* **BOCHARDUS**, Cinericius, vulgo *Grisendre*, Provincialibus *Bouchar*. Chartar. notar. *Daubage ex schedis Pr. a S. Vincent: Mulla pilli Bochari.*

* **BOCHARIA**, Laniana, Gall. *Boucherie*. Statuta Massil. pag. 284: *Quod carnes dictæ prohibitæ vendantur tantummodo in Bocharia. Occurrunt rursus pag. 510. Vide Bocaria.*

* Charta ann. 1311. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 111: *Insuper quod certus locus macelli sive Bocharie inferius expressus deputetur, ut ibi carnes vendibiles vendantur et emanantur, et non alibi.*

* **BOCHARIUS**, Ælfricus in Glossar. Anglo-Saxon. cap. de Piscibus: *Delphin, vel Bocharius, vel Simones, meresvin. Ubi Somerus, f. Bocca, vel Phoca.*

* Vide supra *Boca*.

* **BOCHEARE, BOCHIARE**, Lignari, ligna ad usus suos cadere. Inquisit. ann. 1380. in Bressia: *Illi de Molone, in illis brotellis... Bochiaverunt, tanquam in eorum brotellis. Arest. senat. Chamber. ann. 1492. Una cum ipsius communis usu et praecursu (percursu) pasquerandi et Bocheandi in dictis brotellis, et sine contradictione poterunt Bocheare et de nemoribus capere. Vide infra Boscaire.*

* **BOCHELLUM**, Ostium fluvii. Charta S. Bernardi Abbat. Clareval. anni 1145. in Tabulario Episcopatus Autisiad. [nunc Epist. 426. inter ejus Opera col. 375. F. edit 1690.]: *Ad molendinos Episcopi de Regio anne tale debet esse Bochellum, quod navibus ascendentibus et descendenteribus pervium sit.*

* **BOCHELLUS**, diminut. a *Bocca*, Ital. *Bocchino*, Ostiolum, collum lagenaæ seu *bocatis*. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 367: *Item bocale unum deauratum ad quadros viij cum Bochello, ad modum serpæ et alijs operagiis.*

* **BOCHERA**. Stat. datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 5. v^o: *De quolibet pense Bochera pro introitu, soldus unus. Vide supra Bocharius.*

* **BOCHERAGIA**. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 145. col. 2. A. ex Charta anni 1309: *Census, feuda, usagia, tenementa, Bocheragia, montes, pasquayragia..... nullo unquam tempore, alienare..... sive sint homines, vel hominum homagia, nemora, montes, nemorum vel montium pasquayria, etc. Bocheragia initio textus idem est, quod sub finem, Nemora; vox procul dubio a Boscus ducta.*

* **BOCHERIA**, BOUCHERIA, Laniarium, Macellum carnarium, Gall. *Boucherie*. Chartular. B. M. Magdalena de Castro-duno fol. 48: *Viginti quinque sol. Duren-sis monetæ de pensione cuiusdam stalli, quod idem Guillelmus habebat in Bocheria Castro-dun. Et fol. 79: In foro Castro-duni iuxta Boucheriam. Vide Bocharia.*

* 1. **BOCHERIUS**, Macellarius, *Boucher*. Tabular. Dunense in Subscriptionibus Chartar. 23: *Herveus Talamerarius. Vitalis Bocherius, etc.*

* 2. **BOCHERIUS**, Officium circa mensam regiam, Gall. *Officier de la bouche*. Charta ann. 1401. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 159. col. 1: *Commissari ex parte nonnullorum, qui habent officia*

in domo dom. nostri regis, veluti Bocherii, eschansonii, marescallus dom. nostri regis, etc.

* **BOCHETA**. Tabularium Monast. Reigiacensis Ordinis Cisterciens. ann. 1208: *Dedi.... 5. Bochetas juxta ripam clausuræ domus Cellarii de Vallibus, usque ad duas tessatas in latitudinem aquæ capiendas. In alia Charta: In aqua nostra de Autissiodoro 60. Bochetas in ripa, scilicet, juxta Cellarium de Vallibus ad duas tessas ripæ ex parte Cellarii facien-das. [Vide Bocheta.]*

* Idem videtur quod supra *Bocella* 2. Vide in hac voce.

* **BOCHETUS**, diminut. a *Boscus*, Nemu-silvula. Charta ann. 1392 in Chartul. Thenol. fol. 113. r^o: *Item pro uno Bocheto, sito in loco ubi dicitur en Bruier. Boschet, ibid. in Ch. Gall. ann. 1310. fol. 114. r.*

* *Bochet*, vero, *Boischet*, *Boschet*, et *Bouchet*, Potionis species, in Lit. remiss. ann. 1348. ex Reg. 79. Chartoph. reg. ch. 25: *Ledit Alian comme tout esbahi, bouta arriere de li ledit Gieffroy, et en cest boutement acopa ledit Gieffroy, sil qu'il chei en une cuvée de Bochet, qui mise y estoit pour refroidier. Aliæ ann. 1385. in Reg. 126. ch. 168: Après vespes dictes, ilz alerent par compagnie boire du Boischet... et depuis encore alerent boire de la cervoise.... Tant de vin comme de Boschet (sic) et de cervoise, etc. Aliæ ann. 1404. in Reg. 159. ch. 262: Le suppliant feust boire en une taverne en la ville de Coustances en l'ostel d'une femme, qui lors vendoit Boschet et servais. Diar. regni Caroli VI reg. Franc. ad ann. 1428. pag. 510: *Cervoise, ou Bochet, ou biere, ou cidre, ou peré, ou telles manières de bruyaiges. Poema Bertrandi Gues-clini :**

Des vins de la cité aporter vous fera,
Et du Bouchet aussi; car assés en y a.

Chronicon ejusdem:

De vin et de Bouchet y avoit grant marée,
Dont la commune fut formé reconfortée.

Cujus potionis venditor, vel qui eam conficit, *Boschier* nuncupatur, in Lit. ann. 1380. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 56. art. 4. Vide supra *Bocugum*.

* **BOCHEYRAGIUM**, ut et *Bocheragium*. Praestatio ab iis solvenda, qui ligna ad usus suos in *boscis* cädere possunt. Libertat. Bellivis ann. 1313. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 162. art. 21: *Ipsi sint immunes ab omnibus tollitis,..... polvoragiis, de somey, de charre, galignagiis, Bocheyragiis, et generaliter omnibus et singulis exactionibus in personis et rebus. Vide infra Boscaire.*

* **BOCHIARE**. Vide supra *Bocheare*.

* **BOCHIUM**, Idem videtur, quod *Bochel-lum*, de quo supra. Tabularium S. Victoris Parisiensis ch. 13: *Jus perpetuum dedimus Ecclesiæ S. Victoris Salmonem, qui in Bochio de Copepie primo capitul.*

* **BOCHONFATGHÀ**, Lignum, ut suspicor, dominibus ædificandis vel reparandis aptum. Charta Aymer. in Tabul. S. Eparchii Engolism. : *Concessit etiam Bochonfatghà in lempnis suis ad opus monachi S. Michaelis de Marsillac. Vide Lemnia.*

* **BOCHONUS**, f. *Bubulcus*. Stat. Placent. lib. 6. fol. 77. v^o: *Et si habuerint carnes per Bochonus, vendant ipsas tanquam pecudinas carnes.*

* **BOCHUS**, Ager, in quo est *boscus* seu silva. Charta Henr. I. reg. Angl. ann. 1130. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 129: *Do etiam... decimam de meis*

dominiis, tam de planis quam de Bochis.
Vide in *Boscus*.

* **BOCIA.** In Vincent. lib. 1: *Pro una Bocia a molendino denarios sex.* [Computus ann. 1202: *De venditionibus ultimi truncatae xxv. s. de Bociis l. s.*]

* **BOCIA.** Genus vasis. Murator. tom. 2. pag. 366. col. 1. C. ex Chronic. Casinensi ab Anastasio Seniore: *Abstulit in calicibus et patenis, crucibus, phialis, an-*

nulis, Bociis ac fibulis, auri purissimi li-

bras cxxx. Vide *Bauca* 1.

* **BOCIA.** Stat. Universit. Aurel. ann. 1365. ex Cod. reg. 4223. A. fol. 64. r^o: *Posquam scolares audierint per biennium vel triennium leges, cum sic se approximenter ad lecturam, loco tabardi vel Bocias, capam cum manicis deferre te-*

neantur. Leg. Hocia. Vide *Osa*.

* **BOCIA.** Ulcus pestilens, Ital. *Bozza*, nostris *Bosse* vel *Boce*. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 20: *Ipse Joannes peste epidimiae affectus et percussus, duo ulcera seu apostemata, vel Bocias in inquinib[us] habebat. Aliæ ann. 1377. in Reg. 111. ch. 214: Il vint à ladite Colette deux Boces, l'une soubz l'esselle du bras et l'autre en l'aingne,.... et avoit alors... si grant mortalité au pais et à Troyes, que plusieurs se mourroient de la Boce.* Vide *Bossa*.

* **BOCIGIA,** pro *Botigia*, officina, Gall. Boutique. Charta ann. 1416. tom. 10. Ordinat. reg. Franc. pag. 401: *Debeant compensare et alivrare utilitates et commoda bonorum, hospiciorum, eorumque Bociigarum et camerarum.*

* **BOCILETTA,** Ital. *Boccetta*, diminut. a *Boccia*, Vasis species. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 365: *Bocilettia una ab altari argenti deaurata cum rosa et orlo, intaliata ad animalia.* Vide *Bauca* 1.

* **1. BOCIUS,** Dumetum. Chron. Placent. ad ann. 1385. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 524: *Cum maximis paenit per cepes et Bocios tota nocte venienda solus hic illuc, tantum fecit, etc.*

* **2. BOCIUS,** Pestilens, purulentus, a veteri Gallico *Boë*, pro *Pus*, ut legitur in Mirac. S. Ludov. edit. reg. pag. 489. et in Glossar. ad calcem ex Galter. de *Coinci*:

*Etant saut veine et Boë,
Que tout sen lit soille et enboë.*

Hinc *Enbourroumer*. Suppurare, in Lit. remiss. ann. 1455. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 153: *Laquelle pliae s'Enbourrouma ou apostuma.* Lit. remiss. ann. 1415. in Reg. 168. ch. 324: *Dictus Jacobus vulneratus, Bocio carbunculo..... tactus fuit, etc.* Vide supra *Bocia* 4.

* **BOCLA,** perperam pro *Bocia*, in Inquisit. ann. 1270. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 102: *Et proprio juramento firmavit quod ipsa, jam est unus annus et plus, quod habuit et habebat duas gumbas sive Boclas, unam in pectore et alteram in spatulis.* Vide supra *Bocia* 4.

BOCLAND. Vide *Liber*.

* **BOCLARE.** Arest. ann. 1403. 1. Jun. in vol. 9. arestor. parlam. Paris: *Pro quadam solemnii servitio in dicta ecclesia (Aniciensi) in die Circumcisionis Domini, dicto Boclari, fieri consueto singulis annis.* Hæc sapiunt ludicras illas festivitates, quas Kalendis Januarii agere tunc temporis solebant, in quibus verisimiliter scutis decertabant; unde nomen. Vide supra *Blockerius* et infra *Kalendæ*.

BOCLARIS. Vide *Bauca* 1.

* **BOCLEARIA.** Nomen vici apud Parisi, vulgo *Bouclerie*, ab opificibus scu-

torum seu clypeorum sic dicta. Liber patent. abbat. S. Germ. Prat. IV. Non. Mart.: *Anniversarium Clementis, quondam archidiaconi Laudun. de iiii. lib. Paris. sitis Parisiis super duabus dominibus, videlicet super domo Hugonis Lirois in veteri Boclearia. Infra: In vico de la bouclerie percipimus super domo Hugonis Lirois, etc.* Vide infra *Bouclaria*.

BOCLERIUS. Vide *Buccula*.

* **BOGLERUS,** Clypeus, scutum, Gall. *Bouclier.* Lit. remiss. ann. 1359. Reg. 111. Chartoph. reg. ch. 110: *Ipsi layci deferentes enses, magnos gladios, Bocleros et venabula..... in ipsis clericos irruerunt. Une espée et un Bouclier pour la tuacion de son corps,* ibid. in Lit. ann. 1377. ch. 175. Vide supra *Bocalarium* et infra *Bouclaris*.

* **BOCO,** f. Clivus, Gall. *Colline, pentant*, ab Ital. *Boccone*, pronus. Confir. parlag. villar. de Casluc. et S. Afric. ann. 1320. in Reg. 60. Chartoph. reg. ch. 117: *Proprietas ruppis cum Boccone dicti castri, cum libero adhuc, in solidum pertineat ad eundem pro ædificando, seu alia pro voluntate facienda.*

BOCONES, Papiae, Stulti, rustici. [Ubi MS. Bituric. habet *Bocones*.]

* **BOCTEGA,** Officina, Gall. Boutique. Charta ann. 1171. inter Probat. tom. 1. domus de Gondi pag. 42: *Item de duodecim denariis de turre majori, si Boctega in ea facta fuerit, vel tabulæ juxta ipsam turrem.* Vide *Botiga*.

* **BOCTONUS,** Globulus, Gall. Bouton. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295: *Item duodecim Boctoni auri musculati ponderis quatuor unciam.* Vide *Botones*. [* « Item solvatis.... pro media uncia de perlis necessariis pro nodis, sive boctonis dicti capelli (Mandat. cammer. apostol. arch. vatic. 1417-21, f. 31.) »]

* **BOCULA,** pro *Bucula*. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 217. in Vita S. Columbae: *Sanctus ab eo requirit, cuius Boculas numeri haberet.*

* **BOCX,** a Provinciali, *Boc, Caper, capreolus, hyrcus*, ut habetur in Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657. Charta ann. 1307. in Reg. 13. Chartoph. reg. ch. 4: *Concedimus quod si in aīo loco dicti castri (de Naiaco) carnes venderentur ad tallium per dictos macellarios et per alios obligatos ad census prædictum, ut pote capras, yrcos seu Bocxs, oves, etc.* Vide infra *Box* et *Buccus*.

* Huc spectat quod legitur in Hist. Ratispon. apud Oefel. tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 512. ad ann. 1428: *Hoc anno vel circa inter milites et nobiles oritur societas eorum, qui deferunt unicoru[m]; et ob hoc vulgus societatem illorum Bækler solebat appellare.* [** German. etiam *Bock*, *Hircus*.]

* **BOCZARIA,** Laniarium, locus ubi mactantur boves, Gall. *Tuerie*, Inquisit. ann. 1288. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 388. col. 1: *Quilibet macellarius pro qualibet vacca, seu pro quolibet bove, quem occidunt in Boczaria, etc.* Vide *Bocaria*.

* **BOCULARIS.** Vide in *Bauca* 1.

BODA, BODIUM, Habitatio, mansio, ex Theutonico et Cambro-Britannico *Bod*; Flandris vero et Theutonibus *Boden* est fundus, latifundium. Charta Waldemari Regis Daniæ ann. 1326. apud Isaacum Pontanum lib. 7. Hist. Dan. pag. 443: *Omnia que sub pondere vendi solent, possunt (nautæ et aurigæ) in ipsis Bodis, sive vicen, vendere et alienare, et cum statera Colonensi et pondere debito trutinare.* Infra: *Nullus ipsos super eo-*

rumdem vicen in ipsis Bodis, sine eorum voluntate destruendo, aut ab ipsis aliiquid abstrahendo, ab iis impedit aliquiliter, vel molestet. [** Vide Graffii Thesaur. ling. Franc. vol. 3. col. 68.]

BODIUM, Idem quod *Boda*. Charta Eu-stachii Comit. Bononiae ann. 1070. pro Lensensi Eccles. apud Miræum in Diplom. Belg. lib. 1. cap. 38: *Ecclesiæ quoque de Betay, et de Durgis, et Bodii et ejus partem dimidiam concedi et corroborari impetravimus a D. Lieberto, necnon Bodium de Werchin.* Et infra: *Niaule (habet) dimidium Bodium, et unum curtile cum terra arabilis.* [Item pag. 44. col. 1. edit. 1723: *Bodium de Thicabusca, Bodium de Formesela, Bodium de Ipris, Ecclesia de Esna cum capellis suis.* Nova Gall. Christ. tom. 5. inter Instrum. col. 325. C: *Similiter omnis decinatio novæ terræ et veteris totius parrochia Landenghemensis Ecclesiæ cum omnibus suis oblationibus, et Bodium Reslensis parrochia novæ et veteris terræ.*] Charta Balduini. Comitis Flandr. ann. 1066. apud Buzelin. lib. 2. Gallo-Fl. cap. 13: *Dedit præterea Bodium Ecclesiæ de Doulemons Thesaurari, ut ex eo unoquoque anno Canonici 12. solidos recipiant in die solenni Apost. Petri et Pauli, etc.*

* **BODDIFERUS,** Monetæ species. Chronic. Cornelii Zantflet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 445: *Omnium frugum terræ, vinorum et bladorum per totam pene Europam ingens penuria, adeo ut modius spelæ mensuræ Leodiensis venderetur pretio 45. Boddiferorum, quorum 36. valebant florenum Rhenensem, cum præcedentibus annis vix 18. Boddiferis vendi solebat.*

* **BODEGAR.** Vide supra *Bedegar*.

BODELLUM, diminut. a *Bodium*, Habitatio, mansio. Charta Renaudi episc. Tull. ann. 1211: *Quicquid Hodiardis et Orricus filius ejus habebant in Bainvilia..... et in ecclesia de Masnilo cum mediata Bodelli, etc.* Occurrit præterea in Ch. Joannis Trevir. archiepisc. ann. 1210. Vide *Boda*.

* **BODELLUS,** Umbilicus, Gall. *Nombril*. Stat. synodal. eccl. Lingon. ann. 1404. apud Thiers tom 1. Superst. pag. 79: *Doceantur obstetrics..... ne baptizare præsumant infantem, sicut aliqui faciunt, dum appareat extra ventrem quidam Bodellus, quem appellant umbilicum infantis.* Boulet eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1481. in Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 742: *Laquelle fille... ly a son enfant le Boulet de fil au mieulx qu'elle peult.* Et *Bonde*, in aliis ann. 1492. ex Reg. 143. ch. 97: *Icelui Charles le ferr un cop seulement d'un dant en la pance, au dessoubz de la Bonde.* *Budine*, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 195. ch. 1524: *Le suppliant frappa sa bisague ou ventre d'icellui prestre, entre l'aine et la Budine.*

* **BODENA.** Vide *Bonna* 2.

* **BODERIUM,** Domus, tugurium. Charta ann. 1303. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 308: *Acquisiverunt (canonicæ S. Saturnini Tolos.) quendam ortum cum puthero, Boderio, et orto bordis ibidem contiguis.* Arest. parlam. Paris. ann. 1319. in Reg. 62. ch. 1: *Item census et alia dominationes in terris, vocatis Casurat, prope Boderium.* Vide *Boda*.

BODIA. Vide *Boia*.

* **BODII,** Compedes, Annal. Benedict. tom. 4. pag. 215: *In his, ait auctor, tot carceratos meritis S. Fidis absolutos, ut ferreorum compedum, quos pagensi lingua Bodios vocant, ut immensitas occupationem in Monasterio faceret.* Vide *Bodia* in *Boia*.

BODINA, **BODINARE**, **BODONES**, **BODULA**, **BODULATUS**. Vide *Bonna* 2.

* **BODIUM**. Vide *Boda* 2.

* 1. **BODIUM**, Praestationis species, quæ thesaurario S. Petri Insul. etiamnum, teste Cl. V. D. Valory ejusdem eccl. olim Praeposito, sex manipulis persolvitur. *Charta Balduni comit. Fland. ann. 1066. ex Chartul. ejusd. eccl. ch. 1: Dedit quoque præterea (Adela) Bodium ecclesiae de Deuslemonthe thesaurario*. Pluries occurrit ibidem. Cui interpretationi haud ægre aptari possunt, quæ in *Boda* laudantur; et maxime quidem locus ex tom. 5. Gall. Christ. excerptus.

* 2. **BODIUM**, Crypta, sacellum subterraneum, Gall. *Caveau*; locum cavum, *Bove* dixerunt nostri. Vide infra *Bova* 4. *Charta ann. 1218. in Chartul. sign. De-canu eccl. S. Petri Insul. ch. 57: Duos institutiuimus capellanos, qui in Bodio ecclesiæ missam celebrant summo mane. Haud scio an inde, quia locus humilis et profundus; an a Bosco seu nemore, dictus sit in Provincia pagus, Gran-bois vulgo appellatur, qui Garan-Bodium et Caran-Bodium nuncupatur, in *Charta Joan. reginæ comit. Prov. ann. 1362. ex Archiv. reg. Aquens. Garan-Bodium rursus dicitur, in Transact. ann. 1394. et Gran-Bodium, in Ch. ann. 1442.**

* **BODIUS**, Extremum, Gall. *Bout*. *Locus in Bironatus.*

* **BODIVO**. Vide *Votivum*.

* **BODOARII**, Bajoarii, Bavari. Vita S. Agili tom. 6. Aug. pag. 580. col. 1: *Deinde directo calle ad Boias, quos terre illius incolæ Bodoarios vocant, pervenerunt. Vide que ibi notant docti Editores.*

* **BODOLARE**, *Bodulas*, seu limites figere, Gall. *Borne*. *Charta ann. 1197. ex Bibl. reg. cot. 17: Unam peciam terræ, cum omni sua riparia, et cum omni suo complanto,.... sicut illa pecia terræ nunc assignata et Bodolata est vobis.* Vide infra *Bodula*.

* **BODREIARE**, Calcibus percutere, ut videtur. *Charta ann. 1333. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1339: Dictus Andreas, tunc bajulus castri de villa Vayraco, in contemptum et vituperium domini nostri regis et appellationis prædictæ, ipsum Johannem Salast male tractavit, cum pugnis verberando eundem graviter, et Bodreiendo viliter, et impingendo eundem Johannem appellantem, ipsumque Joannem sic male tractatum, verberatum et burlatum posuit in carceribus.*

* **BODRO**. Vide infra *Brodo*.

* **BODULA**, **BODULLA**, Terminus, limes, meta, Gall. *Borne*; *Bodulare*, *Bodulas* seu limites figere; *Bodulatum ipsa Bodularum positio*, Gall. *Bornage*. *Charta ann. 1295. inter Probat. tom. 4. Histor. Oecit. col. 105: Ordinamus quod locus Salva-guardæ, divisus per nos dictum Arnaldum de Podio, et per Guillelmum Cathalani Bodulatus et limitatus, sic remaneat divisus, Bodulatus et terminatus;.... cuius loci quedam pars erit dom. comitis Fuxi, prout est ultra Bodulas et terminos versus terram dicti dom. comitis; et alia pars dom. Mirapiscis, prout est citra Bodulas et terminos versus terram dicti dom. Mirapiscis. Pactum inter dominos de Lisigniaco et de Pedenacio ann. 1331. in Reg. 69. Chartoph. reg. ch. 180: Et tunc dictus procurator regius.... interrogavit a dictis consulibus et consiliariis, quod ante omnia sibi dicenter et revelarent, si qua dubia vel quovis modo dampnosa erant vel sciebant in facto Bodula-*

*tionis, et limitationis, de quo in præsenti tractabatur.... Processus factus et habitus super factu dictæ limitationis et Bodulatum, et an expediret juri dom. nostri regis, et castri de Pedenacio et universitatis ipsius facere ipsam Bodulationem et limitationem..... Deinde..... eundo, Bodulando et terminando, et sequendo juxta Bodulas, terminaciones seu limitationes factas hactenus positas inter gentes de Pedenacio ex parte una, et gentes de Lesigniaco.... Eundo a supra proxime dicta Bosula (sic) usque ad quamdam aliam Bosulam sive terminum, etc. Reg. Olim parlam. Paris. ad ann. 1315: Plures malefactores..... Bodulas sve metas in terra et justitia religiosorum situatas evulserunt. Vide infra *Bonna* 2, *Bondula* et *Bosula*.*

* **BOEDENARIUS**, an Qui *bodio* subditus est? Vide supra *Bodium* 1. an Qui *Boderium* habitat? Vide supra in hac voce. *Charta ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 46: Tres sextarios siliginis..... quo debent Boedonarii (hospitales) S. Christofori. Vide *Boeria* 1.*

* **BOEDUS**, f. Piscis genus, ut manæ, etc. *Cambro-Brittanicus Boed*, est cibus. *Rymer. tom. 8. pag. 634. col. 1: De qualibet Barelo allecum venalium unum obol. de qualibet centene Boedorum venalium duos denarios.* [Vide supra *Boca*.]

* **BOEL**. *Andreas Suenonis Archiep. Lundensis* I. 4. *Legum Scaniae* cap. 1: *Cujus dimensione tota villa in æquales redigitur portiones, quar materna lingua vulgariter Boel appellant, et nos in Latino sermonè mansos possumus appellare, earum fundis inter se, prædiisque inter se, fundis ipsis adjacentibus adæquandis.* [Danis boe, Habitare. Confer Iohri Glossar. Suio-Goth. vol. 1. col. 220.]

* **BOELEA**, f. Idem quod *Brolium*. Vide in hac voce. *Chartul. vet. Casal. fol. 92: Quidam miles de Castronovo, nomine Emeno de Bellovidere, dedit monachis de Casali Benedicto, quos plus aliis monachis dilexerat, Boeleanum quæ eius fuerat allodium. Idem significare videtur Boille, in Ch. ann. 1451. ex Tabul. Carnot. : Par tedit contract eschoit audit Loys de Vieuxpont le chastel, basse-court, fossez, le Boille, la garenne, etc.*

* 1. **BOELLI**, Intestina, a veteri Gall. *Boële, Boyaux*. *Charta Hugonis Abbatis S. Dionysii ex Archivis B. Marie de Argentolio, ubi de Controversia inter Conventum de Argentolio, et Stephanum coquum: Si Anser fuerit domesticus, idem Stephanus plumam tantum et Boellos percipiet. Si Borello credimus, Boël vel Boële, dicitur a voce Voie, via, quod intestina sint via, qua permeant cibi et exeruntur excrements. Ovide MS. apud cumdem Borellum:*

Par les flans la si porfendu:
Que la Boele li chei.

* *Boueau, pro Boyau, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Boueau culier, lien hominis.*

* 2. **BOELLI**, Herba albi coloris, *Papias* MS. in cod. reg. 7609.

* **BOENNA**, *Lo strepito*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **BOERA**. Vide supra *Bovera* 2.

* 1. **BOERIA**, Prædium rusticum, idem quod *Mansus*, certa nimirum agri portio quæ colitur, et in qua colonus habitat. *Reg. Cam. Comput. Paris. sign. JJ. rub. fol. 1. v. ad ann. 1273: Poncius d'Arbenaz miles... recognovit se tenere in feudum a dom. rege Angliae et duce prædicto quasdam Boerias, quas habet in parochia de Porteto. Et fol. 19. r. ad ann. 1274:*

Tenent a dom. rege Angliae et duce Aquitanæ omnia jura, deveria et servitia, quæ ipsi debent pro Boeria Marquez-malæ, et domo sita desuper dicta Boeria Guillælmi Bos. Ch. ann. 1299. in Lit. rub. ejusd. Cam. fol. 110. v: Item Boeria, quæ est in dicta parrochia, cum terris vineæ et viridianæ, et aliis terris eidem Boeria spectantibus. Alia ann. 1308. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 140: Cum forefactura seu Boeria quondam mag. Guillælmi Buneti, una cum domibus, terris, pratis,... damus et concedimus. Alia ann. 1318. in Reg. 56. ch. 465: Quilibet bordolarius seu habitans in borda seu Boeria sua, etc. Lit. ann. 1361. ex Bibl. reg.: Quod cum habeat quondam Boeriam sive mansum,.. quæ Boeria sive mansus confronatur, etc. Nostris Boerie eadem acceptance. Lit. remiss. ann. 1442. ex Reg. 176. ch. 182: Icellui Bernard et ung varlet du supplient alerent au lieu de S. Feliz en une Boerie ou metairie du lieu de Valieres. Vide *Bovaria*.

* 2. **BOERIA**, Servitium cum bobus domino a vassallis exhibendum. Vide supra *Boairia*.

* **BOERIUM**. *Charta Isli Præpositi Ecclesiae Tolosanæ apud Catellum in Hist. Occitan. pag. 855. et Sammarthanos: Et in hoc seruo dedit illis totam siglicem, et totum milium, et bolagium, et decimum de sextaratis, Boerium, et retrodecimam, etc. Vide *Boarium in Bovaria*.*

* Idem quod supra *Bodium* 1.

* **BOESSONNIUM**. Vide infra *Boissonum*.

* **BOESSONUS**, a Gallico *Buisson*, Minor Silva. *Charta anni 1239. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 100: Dant etiam et concedunt dicti Buretus et Maria eius uxor quicquid iurium habent vel habituri sunt, et quicquid advenire debet et potest eisdem de dicto Boessono (apud Thoriacum sito) post decessum dictæ Alaidis. Vide *Boissonus*.*

* **BOESTA**, Capsula, Pyxis, a Gallico *Boëte*. *Spicil. Acher. tom. 10. pag. 279: Restituit nobis pissides seu Boestas, quas Andegavis habebamus. Vide *Boetia* et *Boetia*.*

* 1. **BOETA**, Idem. Usus monasterii Cultura Cenoman. *Quando incepint, Laudent, Segrestarius abscondet ignem in Boeta in secreto, ne videatur, et extinguet omnes lampades Ecclesiæ. Vide *Lucerna boeta*.*

* 2. **BOETA**, Pondus, idem quod *Pensa*. Vide in hac voce. *Arest. ann. 1380. 28. Apr. in Reg. Olim parlam. Paris: Quindecim torchas de coriis bovinis, duas boetas de caseis de Majoricis.*

* 3. **BOETA**, Germ. infer. *Boete vel Bute, Emenda. Privil. Lubec. dat. a Guillermo, Comite Hollandie, ann. 1357. ap. Lappenberg. Docum. ad Init. Fœder. Hanseat. pag. 441: Pro excessibus suis nobis suas Boetas secundum ritum et consuetudinem terre nostre debitas exsolvent.*

* 4. **BOETA**, i. e. riscus, ein loch oder rytz in einer wandt oder fenster. Gemma Gemmarum.

* **BOENTES**, id est, *Aminiculati*. Papias MS. Græce *Borbætes*, Adjuti.

* **BOETER**, Verum, *Veranum*. *Glossar. Isid. ad quod Grævius: Rectius Excerpta, Boeter, Vernum, Veranum. Sed hoc quoque est obscurius solio Sibyllæ.*

* **BOETIA**, Pyxis, arcula, Gall. *Boete*. *Charta ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 295: Undecim libras Boetia pisi-cum, et novem libras Boetia bladi, singulis annis solvenda. Vide *Boesta* et *Buxis*.*

* BOETUS, a Graeco Boθος, Auxiliator, adjutor. Minister, famulus, domesticus, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 515. in Chronic. Merseburg. ad ann. 1611 : *Hic enim Dominica xi. post festum Trinitatis Boetis suis injungit, ut pira decerpant, ne furtim auferantur aut vento deficiantur. Uxor dissuadet. Boeti procrastinationem frusta petentes, inviti decerpunt.*

* BOFETADA. Vide Buffa.

BOFORUM, et BOFFORDUM. Vide Bohordicum.

* BOFFORUM, Lo mare. in Glossar. Lat. Ital. MS. pro Bosphorus.

* BOFIZARI. Ut, frui, vel Coli, arari, ut videtur. Inquisit. ann. 1195. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. xvi col. 878 : *Johannes Leonus testatur quod vidit hanc terram, de qua questio est inter canonicos et Robatum, ... teneri et Bofizari cum alia pro curia.*

1. BOGA. BOGIA. Fori Oscæ Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1247. fol. 18 : *Et secundum forum non tenetur ibi aliquid pediare, aut per Bogas sive sitas aliquid demonstrare, quia non sunt talia loca quæ aliter possent dividii. Bogæ terminorum, in Observantiar. lib. 8. tit. de Pascuis § 10. Vide Bauca, Boia.*

* Terminus, limes, ut videtur. Vide supra Bodula et infra Boga.

* 2. BOGA, Compes aut torques vincitorum. Vide in Boia et infra Imbogare.

* BOGEA, Bulga, Gall. Bouquette, apud Rymer. tom. 10. pag. 206. col. 2 : *Cum armaturis, libriss, literis, jocalibus, bonis, manticis, Bogeis, baggagiis et alijs rebus suis quibuscumque. Alter locus est in Basketto. Vide Bagea.*

* BOGENRIUS. Henricum comitem Oldeburgensem Henricum Bogenarium appellat Albert. Stadens. quem Hamelmannus Heinrich den Bogener appellat ab humili et curvata corporis statura. ADEL.

* BOGERRA, apud Grævium in notis ad Glossarium Isid. idem est quod Bigeria suo loco.

* 1. BOGIA Torques damnatorum, quasi jugum bovis. Papias MS. Bituricensis. Vide Boia.

* 2. BOGIA, Candela cerea, Gall. Bougie. Reg. eccl. Andegav. ad ann. 1448. in Vita Math. Menag. pag. 92 : *Centum libra ceræ operæ in torchiis, flambellis et Bogia.* Vide infra Bougia 2.

* BOGINA, Pelli hircina. Leuda major. Carrass. MSS : *Item pro cargua Bognarum, iij. sol. Turon.* Ubi versio Gallica ann. 1544. habet : *D'une charge de cuirs de boucs, etc.* Vide supra Bocas.

BOGIS. Simus. Guillelm. Armoricus in Phil. Aug. ann. 1202 : *Petrus Bogis, quem a brevitate nasi, lusorii tali nomine vocabamus.*

* 1. BOGIUM, Idem, ut videtur, quod Boda et Bodium. Charta Roberti I. Domini Bethuniæ de fundatione collegii Canonorum in Ecclesia S. Bartholomæi apud Miræum Oper. Diplom. tom. 2. pag. 945. col. 1 : *Helvinus autem venerabilis Episcopus precibus ipsius annuens, Ecclesiam S. Bartholomæi Apostoli, scilicet altare cum tota alia parte, quam vulgus Bogium solet appellare, liberum ab omni redditione personatus fecit.*

* Idem videtur quod supra Bodium 1. [** An a German. Boge, Arcus, fornix ?]

* 2. BOGIUM, Signum diversitatibus in officio divino. Breviarium Trecens. ann. 1509. fol. LXVII : *Notandum est quoties fit Bogium de uno martyre feria 2. aut 3. R. de 1. Noct. v. 2. Sacerd. de 2.*

* Designatio est gradus officii ; ex

ornamento quo utebantur eo die, sic dicti. Occurrerit etiam Calendario eccl. Lingon. ann. 1404.

* BOGLARIUM, f. Clypeus, Gall. Bouclier. Consuetudines Brageraci XXVIII : *Item armaturæ, utpote enses, lanceæ, scuta, Boglaria, lorice, platæ, pileus ferreus, sive capellus.*

* Vide supra Boclerus.

* BOGLETA, Bulga, Gall. Bougette, Ital. Borgia. Stat. Astæ, ubi de Intraportar. : *Fibretæ sive Bogletæ subtellariorum ponantur et solvant pro miliari libras v.*

* BOGNA, Meta, limes, terminus ; Bognare, limites figere. Pactum inter comit. Sabaud. et dolphin. Vienn. ann. 1314. in Chartul. Sabaud. fol. 3. v° : *Prædicta dubia limitentur, terminentur, Bognentur et declarentur per terminos, Bognas et metas, qui et quæ ponentur et designabuntur per duos, vel plures probos viros. Nisi leg. sit Boyna et Bognare.* Vide infra Bonna et Bonna 2.

* BOGNAGIUM, pro Bonagium : quod vide in Bonna 2. Charta Ricardi Abbatis Compendiensis ann. 1198. ex Chartulario S. Cornelii : *Nos autem concessimus eidem... terragium totius illius territorii ; et investituras, et Bognagia, et justitiam 30. denariorum et minoris preti.*

* BOGRANUM, Gall. Bougran, Tela species. Locus est in Bombax. Vide Bokeranuras.

* BOGRI, Hæretici, Idem qui Bulgari. Chron. Lobiense ad ann. 1235. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1427 : *Hoc anno inventi sunt Bogri apud Cameracum et Duacum, et combusti sunt. Vide Bulgari.*

* BOGRISIA. Vide Bulgari, ad lineam, Denique Bulgari, etc.

* 1. BOGUA, Piscis genus, Italis Boghe, Boggie, Gallis Boope, sic dictus quod bovinos oculos habeat, a Graeco βόειο, Bos, et ὄψις, Aspectus. Statuta Massil. pag. 587 : *Nisi essent tunni, locustæ... sardini, jarreti, sercleti, Boguæ, etc.* Hic piscis sale conditur et scinditur in frusta ad instar tunni, Gall. Ton, cui fere similis est.

* Vide supra Boca.

* 2. BOGUA, f. Pascuum, pratum. Charta ann. 1295. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 105 : *Primus terminus positus in salva-guarda est in medio loco Boguæ d'el Stanier, ... et de dicta Bogua ascendendo per serram, etc.*

* BOH, Deus. Chron. Bohem. ad ann. 1300. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 129 : *Dicitur enim Bohemia a Boh, quod est Deus interpretatum in lingua Slavonica.*

* BOHORDAMENTUM, ut Bohoricum, Hastiludii genus. Reg. visitat. Odon. archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 11. r° : *Presbiter de Baudibosco, gerit se tanquam armiger, et solet ministrare lances ad Bohordamenta.*

* BOHORDICUM, nostris Bohourt vel Behourt, Hastiludii species, vel certe quodvis hastiludii genus, in quo nobiles adolescentes vires suas experientur. Lambertus Ardensis : *In robur adolescere ceperit virile, ut illic Bohordice frequentaret et torniamenta. Hinc Borodiare, et Burdare in Mandato Regis Angl. super juratis ad arma : Ad turniandum et Burdiandum.* [Burdeare, apud Rymer. tom. 5. pag. 223 : *Ne quis... turneare, Burdeare, justas facere, seu alia facta armorum exercere presumat.*] Concilium Albiense cap. 15. tom. 2. Spicilegii Acheriani : *Trepidare quoque, quod vulgariter Biordare dicitur, cum*

scuto et lancea aliquis Clericus publice non attinet. Trepidare, porro proprie de equo dicitur, seu de eo quod equo trepidant vehitur, vel trepedario, uti appellatur a Vegetio lib. 1. de Re veterin. cap. 56. qui va le trot. Behourder, Bohorder et Border, Scriptoribus Gallicis passim. Le Roman d'Aubery MS. :

*Emmi le pré ot quintaine levée,
Li jouvencel Behorden par la prée.*

Le Roman de Garin MS. :

*Après mengier se sont as chevax pris,
Por Bohorder isent hors de Paris.*

Le Roman d'Alexandre MS. :

*Seignor, fait-il, tallant m'est pris,
Que de la lance et de l'eau
Aaille a goux faire une acointance
Qui devant vous Boorder vint,
Bien voy que par maluais istilencier,
Et pour vos presens ce me suis,
Quant Boorder devant vous viennent.*

Behordeis, et Bohordeis, ipsum hastiludium. Historia MS. Belli sacri : Et nomerent le jour de lor mouvoir au premier Behordeis, ù Diez les amenroit. In Tabulario Pinconensi, le jour du bouhordes, redditur dies hastiludii. Ubi bouhordes, idem est quod Bohordicum, apud Lambertum Ardensem. Sic autem in eo Tabulario appellantur ludicra certamina paganorum et burgensem, quæ illi cum baculis et fustibus in campo obire solebant certis ac statis diebus, atque adeo 1. et 2. dominica Quadragesimæ, quæ inde Bouhordis appellantur in quibusdam Galliae provinciis, ut habet Mone tus in Inventario utriusque linguæ.

** Quod haud temere adnotasse Monetum in Inventario utriusque linguæ Gallicæ et Latinæ, probat Charta ann. 1420. ex Chartul. S. Gaugeric Camerac. fol. 200 : *Le Dimence premier Behourdy.* Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 398 : *Le premier Dimanche de quaresme, appelle les brandons ou Behourdz, etc.* Ab hac Dominica, dies praecedentes sequentes Chartis adnotabantur. Chartul. 21. Corb. fol. 96. v° : *Ce fu fait en l'an de l'incarnation Jhesu Christ 1283. ou mois de Mars le Samedi prochain devant le Behourdich. Le Juesdi devant le Bouhordich, in Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. fol. 25. v° ad ann. 1290. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. ch. 290 : *Le lendemain du Bouhordis l'an 1383. etc.* Ch. Guidonis comit. Fland. ex Chartul. Namur. in Cam. Comput. Insul. fol. 5. r° : *Fait l'an del incarnation Nostre Seigneur 1282. le Venredi après le Bourdich el moys de March.***

* A virgulis sive baculis, Bouhours nuncupatis, quibus in ludicris ejusmodi certaminibus uti solebant, vocem Bouhourder manasse haud improbable est. Lit. remiss. ann. 1424. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 509 : *Comme le jour des brandons iceula compagnons tenant Bouhours en leurs mains, desquelz ilz s'esbatoient l'un contre l'autre, etc.* Neque aliud esse videtur Behou, in aliis Lit. ann. 1476. ex Reg. 195. ch. 1584 : *Le suppliant print une perche de bois, nommée Behou, et frappa ung cop seulement Jehannin Mousnir. Nisi a cratibus, quibus locus certaminis muniebant, accersere malls. Unde Dominica de lignis orditis appellatur, in Lib. censum S. Valerici : Debet Alermus de Gand duos capones et unam gallinam Dominica de lignis orditis. Consuet. localis villa de Long MS. art. 2 : Il doit y avoir audit Long six ekevins, qui se renouvellement chascun an, au jour du Bois hourdy. Vide Hurdicium. [** Con-*

fer. Haltausii Calendar. med. ævi, edit. German. pag. 212. et 216. infra *Bordæ* et *Brando* 1.]

* Cujus vero ligni interdum fuerint istæ virgulæ, discimus ex aliis Lit. remiss. ann. 1875. in Reg. 107. ch. 50 : *Iceula Jehan et Girart prirent chascun d'eula un blanc petit tilleul pelé, pour en Behourder l'un à l'autre, et en eux ainsi esbatant et Bouhourdant, briserent plusieurs tilleux l'un contre l'autre.*

* Locus, ubi ejusmodi certamina fierant *Place bourdoire* nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1894. ex Reg. 147. ch. 178 : *Icelui Gilot s'estoit joués et esbatus en luitant... en praet ou place Bourdoire de la ville de Buischi. Est autem et Behourder nude, pro Contendere, decertare, ut in Lit. remiss. ann. 1887. ex Reg. 181. ch. 5 : Ledit Colin, qui estoit plus puissant de corps que ledit bergier, tiroit et Behourdoit contre lui pour lui oster son baston ou houlette.* Vide infra *Bordæ*.

Eodem fere sensu. Florentini *Bagordæ* dicunt, nempe pro *Giostrare*, ut *Bagordo*, *l'atto del far festa*. Ita etiam arma ipsa offensiva vocant, quibus in hastiludii proprie sic dictis utuntur : quæ quidem videntur fuisse baculi ac virgulæ innocuae, uti probavimus in Dissertat. 7. ad Joinvillam pag. 182. ubi plura de hocce ludicro certamine inteximus. Letaldus Monachus lib. de Miraculis S. Maximini Abbatis Miciensis n. 23 : *Hinc pastiones canum, hinc cum scuto et virgula ludebant juvenes.* Unde forte a voce *bohordo*, vel *boffordo*, uti vocem hanc effert Michael del Molino in v. *Ludus*, quæ Hispanis et Vasconibus, genus quoddam junci majoris, bulla ac capitulo instructi, significat, hastiludii istius species nomen sumpsit, quod primitus iis juncis, virgularum vice, decertaretur, aut quod eadem virgulæ juncorum istorum formam referent. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscae ann. 1247. fol. 16. ubi de hastiludii : *Ille qui jactaverit ad tabulatum, quodcunque dannum fortuito fecerint, non teneatur respondere : ita tamen quod non ponat in Bofordo ferrum arconæ, dardi, vel lanceæ, nec acutum, nec truncatum, etc.* Charta Edw. I. apud Prynneum in Libertat. Eccles. Anglic. tom. 3. pag. 1152 : *Torneamenta, justas, Burdeicias sive alia hastiludia, etc.* Vel a *Borda*, quæ in Glossis Isidori *clava* exponitur, quod ejusmodi baculi clavarum instar essent. [** Vide *Borda* 1.] Vel a *burdis*, i. jocis ludicris, ut *bohordare*, fuerit ludere, ludicrum exercere. [Vel denique a *Burdo* medii ævi Scriptoribus idem ac *Baculus*, qui et Gallice dicebatur *Bourde*. *Daubigny* de Barone Fenest. lib. 2. cap. 5 : *Les boiteux y ont laissé un amas de Bourdes plus haut que le planché de cette Salle.*] Vide *Burda*, et prædictam Dissertationem, in qua etiam *borda*, pro imaginariis castrorum oppugnationibus interdum sumpta ostendimus.

† **BUFURDIUM**, Eadem notione, vel certe pro velitatione militari, in Chronico Gothorum, seu potius Lusitanico, æra 1178. apud Brandaonem tom. 3. Monarch. Lusitan. : *Sed Rex Portugal Dom. Alfonsus occurrit ei cum exercitu suo, et obsedit iter, per quod ille venire solebat, sicutque tenetoria sua, isti ex hac parte, et illi altera parte, cunque veniret aliquis ex parte Imperatoris ad ludendum, quod populares Bufurdium dicunt, statim egrediebantur ex parte Regis Portugalis occurrentes eis et ludentes cum eis, qui in exercitu comprehendenterunt Ferrandum*

Furtado fratrem Imperatoris, etc. [** Vide S. Rosa de Viterbo voce *Bufurdio*, Elucid. vol. 1. pag. 210.]

† **BUHURDICUM**, Idem quod *Bohordicum*, apud Rymer. tom. 1. pag. 332 : *Quia datum est nobis intelligi, quod quoddam Buhurdicum captum est inter Armigeros... qui pro Buhurdicio illo prædictis die et loco convenerint, ex parte nostra inhibens et injungens, ne... Buhurdare vel torneare presumant.*

BOIA, Compes, aut torques vincitorum. Festus : *Boia, genus vinculorum, tam ferrea quam lignæ dicuntur.* [Gloss. Isid. : *Boia, Torques dannatorum*; ad quas videre potes Janssonii Collectanea.] Gloss. Lat. Gr. : *Κλαύς, Boia, Eculeum.* Gloss. Anglo-Sax. : *Elfrici: Nervi, Boia, fotopsa, vel sveorsacul, id est, compes, vel numella.* [** German. olim *Bog*, *Boge*, Annulus quivis, German. infer *Boje*. ADEL.] Plautus in Asinaria : *Carceres, numellas, pedicas, Boias, tortoresque accerrimos.* S. Hieron. lib. 5. in Hierem. cap. 27. in hec verba, *Fac tibi vincula et catenas, addit, sive κλαύς, qui Hebraice appellantur mototh, et sermone vulgaris Boias vocant.* [Diploma Caroli M. ann. 797. apud Torrigium de Sacr. Crypt. Vatic. pag. 504 : *Et Boiam de collo Alexandri V. Papæ, et de capillis ejus quantum pugillo capere potest.*] Occurrunt passim hac notione, apud Scriptores recentioris ævi, Isidor. lib. 5. Orig. cap. 27. Prudentius. Metellum in Quirinalib. pag. 105. 107. Orderic. lib. 6. pag. 680. in Actis S. Quirini Mart. n. 7. 8. S. Babylæ Mart. n. 10. 12. in Actis ejusdem Sancti posteriorib. n. 6. in Vita S. Eparchii Abb. Inculism. cap. 15. in Passion. S. Lupercii Mart. apud Bosquetum pag. 164. in Hist. Translat. S. Honorinæ n. 5. in lib. Miracul. S. Wifranni n. 24. in Chronico Senoniensi lib. 2. cap. 23. in Chron. Casinensi lib. 4. cap. 58. in Gestis Guillelmi Ducus Norman. pag. 182. apud Arnoldum Lubec. lib. 2. cap. 26. Sugerium lib. de Administr. sua pag. 348. tom. 2. Monastici Anglic. pag. 890. in Martyrol. Notkeri et Usuardi 3. Kl. April. Anastasium in S. Theodoro, etc. Vide præterea Fullerum lib. 5. Miscellan. sacr. cap. 8. Salmasium de Modo usurarum pag. 812. et seqq. et quæ observavimus in Dissertat. 9. ad Joinvillam, ubi *Boias*, nostris *Buies* dictas ostendimus, easque descriptissimus. De iis etiam le Roman de Rou MS. :

Fu trouvé mort en la gaoie
Grinmont, si en fit grant parole,
Si como il est enchaanez,
O les Buies fut enterrez.

Alibi :

Au derrain le prist Rou, et en Buies le mist.

Rursum :

En aaneus et en Buies les fist enchaainer :

Le Roman d'Aubery MS. :

Lambert les fait en Buies enserrer.

Le Roman de la prise de Hierusalem par Titus MS. :

Dedens un puis parfont, hoscur et non volant,
Firont un sege faire destros par dedevant,
Pilate i avalerent, qui forment vont plorant,
Au deus pertuill botent les douz piez maintenant,
Une Buis li ferment, et el col un chargant,
Tost ades li seront tot contreval pendant,
Jesus firent un huis merveillous et tenans,
A bonne sereure et à verroil courant.

Infra :

Fu Pilate deux ans dedans le puis parfont,
Li maus et li geimers le destraint et confont,

Droit à chief de deux ans l'en ont trait contrement ;
Trestot avoit perdu le visage et le front,
Des piez est si baillis des Buis ou il sont,
Qui il n'estent desore por tot l'avoir del mont.

Ad bojas etiam referenda quæ habet Gotselinus de Miracul. S. Augustini Cantuar. cap. 16 : *In arctissimum cippum omni compede durius constrinxere. Adiunct ferreas manicas manibus, et collaria ferrea in cervicibus, ita ut per medium maceria lapidei cubiculi transducta vincula obdurantur.* Et mox : *Juvenem... atrocibus tormentis aggrediuntur. Striguntur suræ, et ossa arctiori ligno incusisis sudibus coacto, etc.* Quæ quidem illustrant quæ de *Berniculis* dixit Joinville. *Bove* dicuntur Jo. Villaneo lib. 6. cap. 37. *Buovo*, Matt. Villaneo lib. 6. cap. 97. Vide Wenceslaus Bohemæ regem in carcere depictum apud Petrum Lambecium lib. 2. Comment. de Bibl. Cæsar. pag. 752.

BOGA, Eadem notione. Passio S. Thymonis Archiepiscopi Juvanensis : *Captiatur, trahitur, nec repugnat, sed indigne pedes ferrea Boga religatus subigitur.* Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 8. de Correctione Fratrum : *Et cum fuerit comprehensus, faciunt quod visum fuerit, mittentes eum in carcere, vel Bogas. Carcer est talis in quem cum scala descenditur, nec ostenditur ostium, nec fenestram habet. De Bogis quoque sunt quædam leviores, quædam graviores, ita ut inclusus nec in dormitorium ascenderet possit, et tunc alias in custodia dormit.* Editor monet *boias* etiam legi. *Bogia* habet Papias. Mammotrectus 2. Reg. cap. 8 : *Catena, Boga qua pedes tenentur ligati.*

BAGA, Isonis Magistri Glossæ : *Boia et Baga unum sunt. Baga, plural, sunt catene. Alibi : Baga ferrum dicitur, quo captiva sæpe mancipia strictis collis et manibus aguntur.*

BODIA, Anonymus de Miraculis S. Fidis cap. 14 : *Dimissis cæteris illum unum jubet compedibus constringi, quos rusticæ lingua Bodias vocat, quorum clavi, martello duriter obtusi, ut inextricabilis illa fieret connexio, ultra franguntur, ipsis etiam frustratim compedibus conquassantur.*

INBOIARE, Κλονον περιθέσαι in Closs. Græc. Lat. MS. Editum habet, *Klonov raptiōnū, Imboa*, sed legendum *Imboio*. *Imboiatus*, apud Anastasium in Theodoro PP. pag. 48.

Porro videntur inde Itali vocem *boia* pro carnifice, seu tortore, accepisse, quasi is fuerit qui in *boias* reos mittit ac conicit. Scio aliter viris doctis videri de hujus vocis origine.

† **BOIAC**, Vox vernacula, Jus gisti. Charta ann. 1156. ex minori Chartul. S. Victoris Massil. pag. 119 : *Arbergum sive Boiac quod habebant in castello S. Victoris villa de Nantis.*

† **BOJARI**, Nobiles inferioris ordinis apud Polonus Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 836. D. in Passione Alberti pueri : *Id solum cognoverab Adamo et Matthæo Bojaris Caleccii.*

* Idem qui alibi *Armigeri Homag. præstitum Casimiro III. ann. 1470. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 287* : *Stephanus palatinus Moldavia conductus cum omnibus suis armigeris, Boiaris vulgari eorum dictis, eques venit.*

† **BOICELATA**, vel *BOISELATA TERRÆ*. Modus agri in quo tantum frumenti seritur, quantum contineri potest in *boicello*. Pancarta MS. Titulorum Abbatiae S. Stephani de Vallibus apud Xantones in Charta 27 : *Dedit Bernardo....*

quinque Boicelatas terræ. Ibid. in Charta 24: Deditus pro salute atque redemptione animalium nostrarum novem Boiselatas terræ. Ita etiam

* **BOICELLATA.** Modus agri, non semper quod boicello seratur, sed nonnunquam quia boicellus censualis ex eo colligitur, sic dictus. Charta ann. 1405. in Reg. feud. comit. Pictav. ex Cam. Comput. Paris. fol. 66. r. : *Item unam Boicellatam terræ... et potest michi bene vallere quolibet anno unum boicellum bladi. Boitelée et Boittelée non semel, in Reg. Corb. 13. sign. Habacuc fol. 134. 300. et alibi. Boesserée, eadem notione, in Lit. admort. ann. 1458. ex Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 10: Item une piece de terre contenant huit Boesserées. Vide Boicelata.*

* **BOICELLUS.** Modius, Gall. *Boisseau*, apud Stephanotium nostrum in Antiq. Benedict. Pictav. MSS. tom. 4. pag. 402. ex Charta anni 1275. et in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 3. Vide Boissellus.

* **BOICHERIA.** Laniena, Gall. *Boucherie*. Chartularium Aduense in Instrumento restitutionis ann. 1866: *Apud Eduam in Barreris fortalium ejusdem villæ ante et prope Boicheriam. Vide Boicheria.*

* **BOICHETA.** Littera Odonis primogeniti Ducis Burgundiæ ann. 1265. in Chartulario urbis Autissiod. fol. 99: *In dicto biezio de Brichot piscari valeant quicumque voluerint, et cum omnibus ingeniis; ita tamen quod non impediant aliquatenus cursum aquæ: hoc excepto quod dicti pescatores, vel alii habere, vel facere non potuerunt in memorato biezio vel in aliqua parte ipsius noas vel Boichetas; hoc est, ni fallor, figere palos vel quid simile, quo pisces quidem facilius caperentur, sed quo biezii aqua seu fluens posset impediri. Vide Bocheta.*

* *Nassæ species, ut videtur, idem quod supra Bocella 2. Boichée, in Libert. villa de Poilly ann. 1841. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 68: Item lesdiz habitans ont et auront usage en la rivière... de prendre toutes manières de poissons par la maniere qui s'ensuit. C'est assavoir à la truble, à la ligne, à la main, à jonchées sans ancheures, à nasses sans ancheure, faire Boichées en ladite rivière chascun en son héritage. Haud scio an inde accersenda sit vox Boichier, ac proinde de eo opifice intelligenda, qui nassas texit. Charta ann. 1810. in Chartul. Pontin. pag. 239: Ce fu fait presenz Jaquin le coysier,... Jehannin le fil à l'usurier Boichier, Gilet araignier, etc.*

* **BOICHTETUS**, dimin. a *Boscus*, Nemus, silvula. Charta Guidonis comit. Nivern. ann. 1238. ex Chartul. Regniac. fol. 12: *Requisivi abbatem et conventum Regnacensem, ut permetterent construire pontem super aquam de Cora, prope Boicheatum de Vermentone. Vide infra Bochetus.*

* **BOIDIE**, Vox Gallica, Fraus, fallacia, dolus malus. Vide *Baudia* post *Bausia*.

* **BOIETA**, Capsula, arcula. Comput. MS. ann. 1239: *Pro duabus Boietis eboris ferratis de argento, etc. Devenir Boiette, dicitur de oculis caligantibus, in Poem. du Chevalier Delibéré MS. ubi de mortiente loquitur:*

Premier seront les annonceurs
Les yeux, qui Bolettes deviendront.

* **BOIMATA**, Ascensiones. Glos. vet. ex Cod. reg. 7613.

* **BOINA**, Dumetum, minor *Boscus* vel illius pars densior, rusticis Lugdunensis etiamnum *Boignia*, Gall. *Le fort buisson*. Charta ann. 1481. ex Archivis

pauperum Charitatis Lugdun. civitatis: *Ad trivium vocatum Boina de Villon, et a dicta Boina de Villon ad justitiam seu furcas dou Palain.*

* **BOIOUM**, Adeps suillus, Gall. *Sain-doux*, ut opinor. Reg. A. 2. Cam. Comput. Paris. ad ann. 1321. fol. 52. v. : *Magiistro Johanni renovatū officium Boioi et sagiminis pannorum et drapiæ villa Cadomensis.*

* **BOIRADA**, Dicitur in Chartulario Camalariensis Monasterii Dioecesis Anic. de *Corveia*, qua vassalus debet arare binis bobus terram Domini sui. Arverni *Boirade* et *Bouhade* vocant. *Boirat*, boy in Foresio est Arator curam habens boum.

* **BOIRETA**, Amphora, Gall. *Burette*. Lib. nig. S. Vulfran. Abbavil. fol. 29. v. : *Item due Boireta argenteæ. Vide Bureta.*

* **BOIS**, Retis genus. Locus in voce *Boutoirs*.

* **BOISELLADA**, Idem quod *Boicelata*. Obituarium S. Geraldii Lemovic. : *Qui campus continet tres Boiselladas. Vide Boicelata.*

* **BOISELLINUM**, Præstatio ex mensurazione, quæ *boissello* fit. Test. Gaufr. dom. Castribrent. ann. 1262. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 985: *Lego etiam... decimam Boisellini omnium avenarum mearum. Vide *Boissellagium*.*

* **BOISEOR**, *Boisiere*. Vide in *Bausia*.

* **BOISIA**, Fustis, baculus, a Gall. *Boise*, eodem sensu. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 95. Chartoph. reg. ch. 184: *Dictum Thomam de quadam Boisia, seu de quadam baculo, quem tenebat, percussit. Aliæ ann. 1366. in Reg. 97. ch. 220: Lesquels prindrent chascun un gros baston appareillé, que l'en appelle Boise de moyette. Moyette nude appellatur, in Lit. remiss. ann. 1395. ex Reg. 147. ch. 261: Le suppliant prist une Moyette, qui estoit emmi la place, de laquelle il ferri icellui Enguerran. Aliæ ann. 1394. in Reg. 145. ch. 541: Symonnet haussa une Boise afaitée qu'il tenoit, et en fery ledit Hennin. Rursum aliae ann. 1403. ex Reg. 157. ch. 988: *Ledit Cordier entra en une court, où il prinst une Boise ou busche, de laquelle il frappa ledit Jehan.**

* **BOISONUS**, Dumetum, minor boscus, ut videtur, idem quod supra *Bocius* 1. Charta dom. de S. Verano ann. 1258: *Tam in redditibus bladi, censu, tailiarum, costumarum, vinearum, Boisorum, pratorum, etc. Hinc, ni fallor, Boisses, pro Dumetis, vel ramis arborum, in Ch. ann. 1808. ex Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 29: Domini de Fontes possint depascere animalia sua, et ibidem ligna, videlicet motzes et Boisses... colligere ad voluntatem suam ad opus furni sui. Vide Boissonus et Branca 2.*

* 1. **BOISSEL**, *BOISSELLUS*, *BOISSELLINUS*. Archivum Veteris Villæ in Charta anni 1198 *Willelmus Spina dedi Abbatia veteris Villæ unum Boissel frumenti. Tabularium S. Vincentii Cenoman. Non volumus latere, Monachos S. Vincentii unum Boisellum amnonæ de Molen-dino Garengodi Rogerio de S. Vincentio unaquaque septimana tantummodo in vita sua concessisse. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 22: Pechiam terræ... possidendum per sex Boiselles ordei redditus boni et opportuni. [Lit. ann. 1202. in Reg. A. dominus publ. Paris. fol. 39: Unum Boisellum salis, cuius tres faciunt dimidiā eminam. Versio Gall. ibid. fol. 40. r. : Un boissel de sel, dont les trois font demie mine.] Occurrunt pluries in Charta Petronillæ relictæ Jugan ex Tabulario S. Fromondi, Charta*

Andree Abb. Nobiliacensis inter Antiquit. Benedict. Pictav. MSS. tom. 3. pag. 1207. Charta Libert. S. Palladii ex Cod. MS. Biblioth. Coisl. num. 522. pag. 2. Aresto Parlamenti anni 1264. in Tabul. S. Richarii, Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 63. Hist. domus Harcuriæ tom. 4. pag. 1352. Act. SS. Maii tom. 4. pag. 556. etc.

* 2. **BOISSELLUS**, Situla, Gall. *Seau de cuir*, quod ad modii formam accederet, sic dictus. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 86: *Puero, Bernardi nomine, ad quandam fontem aquam a quadam Boissello seu vase corei hauriente per eos reperto.... Ipsa important Boissellum meum, quem mihi abstulerunt. Boisseau, Ampulla, vas vinarium, in aliis Lit. ann. 1459. ex Reg. 188. ch. 56: Le supplicant print ung Boisseau de vin et son foussouer, et en parti de son hostel. Undenam vero Boisseau dictus est locus, ubi sero congregantur rustici fabulandi causa, non satis perspicio. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. ch. 274: Après souper icellui Loys estant au Boisseau, commença à dire à oucuns qui lâ estoient, qu'il y avoit un compagnon, qui l'avoit menacé de battre, etc. An quia scannis ligneis sedent? Vide supra Boisia.*

* 3. **BOISSELLUS POSTNATORUM**, Præstationis species. Arest. scacar. Paschæ ann. 1284. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 42. r. col. 1: *De nobilibus hominibus et aliis tenentibus per membrum lorice et libera feoda in Normannia, levantibus et percipientibus Boisello postnatorum ad tria festa annualia, contra mandatum in scacario factum. Concordatum fuit, quod abbas de Bernaya, cum quo mola fuit specialiter ista quæstio, habeat sesinam habendi et levandi dictos Boiselles de primogenitis liberis ad dicta tria festa, dum tamen primogeniti et postnati remaneant in una et in eadem masura. De reliquis vero nobilibus, ballivi scient qualiter usi sunt et specialiter de dicto abbate in hoc casu.*

* **BOISSELINUS**, Apud Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. pag. 399.

* **BOISSERIA**, Nemus, silvula nostris Buisson. Charta ann. 1258. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 284. v. : *Robelinus (debet) vj. denarios de lamina Boisserie... Simon li tannierres iij. den. de lamina et iij. den. et obolum de Boisseria. Vide infra Boisseria.*

* **BOISSONNIUM**, ut mox *Boissonus*. Charta Milonis Domini Noyeriorum pro fundatione Marciliaci ann. 1239. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 100. B. : *Pratum de Noes, duo Boissonnia cum fundo terra.... apud Marciliacum....*

* Boessonum ter legitur in ead. Ch. Milonis, ubi Codex reg. 9484. 2. habet *Bossonum et Bossonium*. *Boisson*, eadem notione, in Reg. Cam. Comput. Paris, sign. Bel ad ann. 1316. fol. 84. v. : *Ver-giers, hoches, chasaus, maisons, aube-roies, bois, Boissons, eaves, pescheries, etc.*

* **BOISSONUS**, ex Gallico *Buisson*, Minor boscus. Aresta Candelosæ ann. 1266. pag. 47: *Asserebat quod ipsa vendere poterat suum Boissonum, qui est retro domum suam de Bellocampo, sine grueria et sine licentia Regis, etc. [** Ap. Beugnot. inter Inquestas vol. 1. pag. 247. num. 7.]*

* **BOISSOTUS**, Modius, mensura frumentaria, Gall. *Boisseau*. Chartul. Floriac. fol. 163. v. : *Noveritis quod cum prior et conventus acquisivissent plures hereditates in justitia domini abbatis a Guil-
lelmo Chesnard, duodecim minas una*

cum quinque Boissotis siliginis ad mensuram de Jargolio, etc.

* **BOISTA.** Jus decimam minutorum granorum percipiendi; sic dictum forte quod boissello mensurarentur, cum alia in garbis seu manipulis colligerentur. Index MS. Beneficiorum Ecclesiarum et Dicēsis Constantini, fol. 27: *Abbas percipit per totam parochiam duas partes garbarum decime, et duas partes attalagii, exceptis aliquibus minutis, que vocantur la Boiste.*

* **BOISTELLA.** Operculum, Gall. *Couvercle*; quia loco est capsae, Gall. *Boete*. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1433: *Item pro duabus Boistellis ad custodiendum vas aquæ benedictæ contra canes, viij. sol.*

* **BOISTELLATA.** Idem quod *Boicelata*. Littera Capituli Atrebatis: *pro excambio pratelli de Chinchi ex Chartulario Montis S. Eligii Atrebatis: Cóncessimus in excambium pratellum continens tres Boistellatas terræ una virga minus.*

* 1. **BOISTELLUS.** Idem quod *Boissellus*. Tabularium Capituli Ambianensis: *In molendino ejusdem villa talis Boistellus debet esse, quod novem sextarium integrum et non plus faciat, molendarii autem in hebdomada octo Boistellos habere debent de mottura communi, etc.* Ibidem: *Talis etiam debet esse mottura quod ab initio messis usque ad Nativitatem de tribus sextariis datur duo Boistelli: a Nativitate usque ad aliam messem pro duobus sextariis unus Boistellus.*

* Nostris olim *Boitieu* et *Boittel*. Pacatum inter castellam. et monachos de Britolio: *Nous payerons ou faisons payer deux boitiaus de blé au Bottiau du moulin.* Reg. 18. sign. *Habacuc* Corb. ad ann. 1511. fol. 77. v^e: *Et si seront banniers aux molins et fours de l'église, en païant pour droit de motture de xij boiteaux, ung Boittel.* Aliud vero est *Boitteau*, modiolis scilicet molæ pistriensis, vulgo *Boite*, *boitillon*, ibid. ad ann. 1510. fol. 60. v^e: *La reuelle, le molinet, le corbillon, le Boitteau, languette, etc.* *Boistart* appellatur, in alio Reg. sign. *Ezechiel* ejusd. monast. fol. 22. v^e.

2. **BOISTELLUS.** Charta Anselli Episcopi Belvacensis ann. 1099: *Donamus quoque Ecclesiæ B. Petri omnem omnino justitiam de molendinis quos Canonici habent in Belvaco et extra, infra duo miliiaria, de faciendo Boistello, de banno, de latrocino, et de ceteris omnibus forisfacturis. Forte jus mensura facienda: est enim Picardis Boistel, mensura frumentaria, aliis *Boisseau*. Vide *Busselus* in *Butta* 3.*

* **BOISTIA.** Pyxis, arcula, Gall. *Boiste vel Boete*; unde *Boitier* dicitur, qui pecuniam pyxidis colligit, in Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2: *Chacun mestiers est tenuz de mettre la sepmaine ung denier (dans la boite) et le varlet une maille; et iceulx sergents querrent et recillent celle boite, et pour ce sont appellez Boitiers.* Charta ann. 1315. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 154; *Triginta quatuor libras Paris. quas super Boistiam piscium halarum Parisius percipiebat annuatim Jacobus Penoche.* Reg. 58. sub Phil. V. ad ann. 1319. fol. 27. v^e: *Item super draperiam quatuor corretrarii solum erunt, qui super parvos pannos quatuor denarios habeant, et Boistia (sic) duos; super extraneos pannos octo, et Boistia quatuor.* *Boiste vero, Vectigal quoddam appellatur, in Ch. Phil. Pulcri ann. 1298. ex Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41: La Coustume du cuir à poil, la Boiste, c'est assavoir la coustume et le travers*

S. Martin de la Champagne. Boisselle autem diminut. a Boiste, in Stat. ann. 1403. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 599. art. 3: Mettant ycelle chandelle à leur estal en petiz Boisselles. Vide Boesta.

* **BOITA.** Charta ann. 1361. in Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 78: *Raimundus Seguini servit unum sextarium frumenti census, pro quadam petia Boitæ.* Sed. leg. *Barte*, silve species. Vide in hac voce.

* **BOITELLERIUS.** Idem qui *Buticularius*, qui est a *buticulus* seu potu, Gall. *Bouteiller*. Chartam ann. 1158. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. subscribit *Petrus Buttigerius*, qui in alia ejusd. ann. ibid. dicitur *Petrus Butticularius*, et infra, *Petrus Boitellerius*. Vide in *Butta* 3.

* **BOKERAM.** Rymer. tom. 10 pag. 471. col. 1: *Pannum ligneum.... vel naperii, sive Bokeram(f. Bokerani).* Vide *Boquerannus*.

* **BOKETUS.** Clavus ligneus, fibula, Gall. *Fiche*, in qua cerei infiguntur. Ordinari. Ambian. MS. sub Guill. episc. fol. 312: *In duplisis... duodecim cerei super trabem rotundam, et duodecim Boketi, sex in dextra et sex in sinistra.* Sed legendum forte *Broketi*: nam *Picardi Broque*, pro *Broche*, ea notione dicunt.

* 1. **BOLA.** Meta, Gall. *Borne*. Epist.

Prioris S. Victoris Massil. ad Archiepiscopum Arelat. Papas Legatum ann. circiter 1129. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 694: *Nos itaque tanta injuria et damno, eum adeantes conquesti sumus, saepius replicantes injuriam domini Apostoli de invasione Bolarum, pacis et trevæ Dei violatione. Instrum. ann. 1350. tom. 2. Ordinat. Reg. Fr. pag. 479: Item, quod dicti Consules possint et valeant metas seu Bolas plantare in devisiis et terris dictæ universitatis.*

* Sent. arbitr. inter Aymar. de Pictav. comit. Valent. et Jacob. abb. de Lioncellis ann. 1303: *Domini arbitri..... volentes re ipsa et de facto predictos limites sive Bolas in eorum mandamentis superiorius expressissim posse et plantare.* Hinc

* **BOLÆ VILLÆ.** Districtus, intra quem jurisdictione aliquicui loci protenditur, idem quod *Banlieuca*, *Banlieue*. Vide in *Bannum* 3. Charta ann. 1164. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 603: *Et ita sane villa ipsa.... ab omni vi mea et meorum, et usaticis deinceps libera permanebit, ut nec ego, nec ullus unquam de meis aliiquid infra villam, vel infra Bolas villa..... aliquid injuriare vel arcere possit, etc.* Vide infra *Bolla* 4.

2. **BOLA.** *Palma manus. Bolita, honor manus.* Ita Papias. Ubi Codex MS. habet, *Bolida, honor magnus.* [Sic etiam vet. Gloss. San-German. MS. n. 501.]

* 3. **BOLA.** Globus, pila, Gall. *Boule*, olim *Boulaye*. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 450: *Unus consociorium cepit mailhetum ac billardum cum quo luserant, et volens ludere, dedit ictum de dicto mailheto Bola et chueque, etc.* Aliæ ann. 1387. in Reg. 132. ch. 121: *Comme ilz jouoient à un certain jeu, appellé choler de la crosse;.... la Boulaye dudit jeu feust envoyée par l'un des compagnons en haulz en l'air.* Comput. Roberti de Seris ad ann. 1336. ex Reg. 5. fol. 5. v^e: *Item pour xij. Boulaies de cuir, deux sols piece. Bouloire, in Lit. ann. 1395. ex Reg. 72. ch. 111. Unde nostris Bouler, Globos ludere, et Bouloire vel Bouloiere, Locus ubi sic ludabant.* Lit. remiss. ann. 1402. in Reg. 157. ch. 158: *Lesdiz compagnons Bouloient aux Boules;..... et ainsi qu'ilz Bouloient, Regnaudin du Prayel se seoit joignant*

*desdites Bouloieres et avoit ses piez en icelles. Chartul. sign. Cæsar Corb. fol. 58. v^e: Fût donné congé..... aux habitans de la rue des prez lez Corbie pour picquer et heuer et prendre terre pour faire des Bouloires dédens ladite rue. Aliud vero sonat Bouler, nimurum Cadere, vulgo Tomber, in Lit. remiss. ann. 1357. ex Reg. 86. ch. 22: Gilaut Norbelin... feri ledit tavernier d'une voiture ou billart sur le bras, tant que l'espée qu'il tenoit, li Boule du poing. Vide supra *Billa* 3.*

* Hinc clava, cuius extrema pars, qua percutitur, crassior est et in globum desinuit, *Bolade*, *Boulade*, *Boule* et *Boulaye*, nostris dicta est. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 163. chap. 316: *Requerant que le suppliant leur baillast à chacun un baston; lequel leur bailla deux Bolades ou massues.* Aliæ ann. 1469. in Reg. 196. ch. 158: *Lesquelz embastonnez de massues ou Bollades, etc.* Aliæ ann. 1444. in Reg. 176. ch. 238: *Jehan Baruton embastonné d'une grosse massue ou Boulade de bois, etc.* Aliæ ann. 1412. in Reg. 166. ch. 291: *La femme d'icellui Philibert garnie d'une grosse Bouloye ou massue de bois, etc.* *Boulaye*, infra in ch. 358. *Boule*, *Boulete* et *Boulette*, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 163. ch. 215: *Un baston appellé Boule ou massue, etc.* Aliæ ann. 1386. ex Reg. 130. ch. 148: *Icelle femme feri ledit Godart d'un bâton appellé Boulette, sur la teste, etc.* *Un baston appellé Boulette*, in Lit. ann. 1396. ex Reg. 151. ch. 192.

* 1. **BOLAGIUM.** Locus fluminis, ut opinor, ubi capiuntur anguillæ, vel servantur. Homag. præstitum Aymer. vicecom. Narbon. ann. 1273. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 59: *Tenetis pro ipsa vicaria usaticum anguillarum, vide licet.... xx. anguillas de quolibet Bolagio, et de quilibet savarret, duas vices septimanæ.* Vide *Bolagium*.

* 2. **BOLAGIUM.** Vide *Boerium* et *Bolhagium*.

* **BOLANÆ.** Μετάπτωται, παλιγκάπτησθαι: *Propolæ.* Supplēm. Antiquar. Vide *Bolona*.

* **BOLARE.** **BOLLARE.** Signare, Ital. *Bollare*, Gall. *Marquer*. Stat. Vallis-ser. cap. 46. ex Cod. reg. 4619. fol. 113. v^e: *Conductor dicti datii panis teneatur et debeat ire die ac nocte, quando fuerit requisitus, ad Bolandum panem.* Stat. Montis-reg. pag. 298: *Nisi prius notificaverit emptori dicta gabella, et dictum vinum eidem per ipsum emptorem Bolatum fuerit.... Dictus gabellator in dicta domo non possit Bolare.* Pluries occurrit ibidem. Vide infra *Bulletinum*. Hinc

* **BOLARIUS.** Signator, notator. Stat. Vercell. lib. 3. pag. 51. r^e: *Pensatores panis,..... solutores servientium, Bolarii præsidentes aliqui labori, et alii officiales, etc.* Vide infra *Boliarius*.

* **BOLARIUM.** [Parva gleba (L. Quicherat.)]

* **BOLBIO,** [magno bulbo, seu tubere, vel capite in bulbi formam prædictus. Cognomen Romanum. *Inscript.* apud Rosin. *Dissert. Isag. tab. 15.* M. Caninius M. L. Bolbio.]

* **BOLEBITUM.** *Bolbitov, Finum bubulum.* Suppl. Antiquar.

* **BOLCRESTARE.** Terreis aggeribus munire. Comput. senescal. *Bellicadri* MS. ann. 1360: *Dominus Guiraudus Amici miles, dominus Ruppefortis, capitaneus electus ad custodiam turris capitis pontis Avinionensis, qui de ordinatione senescalii Bellicadri, seu ejus locumtenentis et consiliis ejus præ timore inimicorum, qui tunc occupaverant locum S. Spiritus, fecit en-*

vanare seu Bolcrestare turrim praedictam, nec non et parvam turrim, quae est in introitu pontis pro defensione ejusdem. Nostris Bourlader, Palis munire, vulgo Pallissader. Charta Caroli VII. reg. Franc. ann. 1431. in Chartul. Latiniac. fol. 31: Et ont iceulz gens d'armes pour Bourlader et fortifier ladite ville (de Lagny) prins et fait prandre en leurs boys (des religieux) qui sont près de ladite ville, jusques à quatre cens chenes, ou environ. Vide Bolevardus.

* **BOLDRONUS**, Italis Boldrone, Hippo-
pera, vidulus, Gall. Valise, bouquette. Charta ann. 1338 ex Archivo Massil.: Quidam super una barcha derrobat de sachis sex lanæ facis, sex Boldroni et pelvis xx. una agniti, et duodenis septem agninarum. Notione nonnihal diversa occurrit apud Jacobum Auriam lib. 10. Annal. Genuens. ad. ann. 1293. apud Murator. tom. 6. col. 608: Armabantur etiam in Janua quolibet anno gales et galeoni in maxima quantitate per homines Janua pro lana, Boldronis, et aliis mercibus deferendis apud Motronum. An ejusmodi merces sic vocatae quod Boldronis involvebantur?

* **BOLDUNI**. Vide Beduini.

* **BOLEA**, Meta, terminus, Gall. Borne. Inquisit. ex Tabul. Massil.: Quod nomine omnium et singulorum piscatorum Massiliæ ponantur seu designentur Bole seu termini, infra quas Boles seu terminos possint piscatores Massiliæ piscari vel pascari facere. Vide supra Bola 1.

* **BOLEDRUS**, ut Poledrus. Charta ann. 1418. ap. Guden. Cod. Diplom. vol. 3. pag. 786: Habent in animalibus 15. equos laborantes, 19. equos silvestres, 5. Boledros suggentes.

* **BOLENA**, Lo tabernario, in Glossar. Lat. Ital. MS. Vide Bolona.

* **BOLENEGARII**, BOLENGARIIL. Pistores, nostris Boulengers. Charta Hugonis de Castellonovo ann. 1212. ex Tabul. S. Vincentii de Nemore: Ammonitione Bolenegariorum de Castellonovo, qui in praefato molendino de jure tenentur molere. Panifices seu Bolengarii, Panetaria seu Bolengaria, in aliquot Chartis quæ habentur in Statutis MSS. Bolengariorum et talemelariorum Parisiensium. Vide Probat. Histor. Monmorenc. pag. 75. Bulengarii, in Charta ann. 1120. apud Sammarthanos in Abbatibus Vallis secretae. Bouliens dicuntur in Charta Peagiorum urbis Ambianensis, quæ est Philippi Comitis Flandriae: Quiconques fache pain à vendre ou vent en la chité, il doit 2. sols l'an, ou 28. denrées de pain, ou cascune semaine une ob. pour la loi de Boulens, de la Coutume de Boulens, etc. Occurrit ibi non semel. Videntur pistores ita appellati, quod panes in formam globorum, quos Boules dicimus, conficiant. At Ruellius lib. 2. de Natur. stirp. cap. 20 sic dictos putat, quasi Potentarios. [Sic et Menagius remota omni dubitatione. Kennetus a Bolting, Anglis farinam succernere, seu actio, qua succernitur.]

* **BOLENGERIA**, Officina pistoria, pistrinum, Gall. Boulingerie. Index reddituum Monasterii S. Petri Corbeiensi. e MS. ejusd. Monast.: Vicus Calcere, et de Machaere, et de Catheria, et vicus S. Albinii hac et illac, et de Bolengerii et retro Bolengeriam debent lectos, cum rex venere. . . et Bolengarii debent corbellas ad vindemiandum vineam.

* **BOLENGRIA**, Eadem notione. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 606. B. de S. Lietberto: Et in vico de Pasquiertrau cam-

bam unam et in Bolengria furnum unum, etc.

* **BOLENDINUS**, Nummus signatus, ab Ital. Bollare sic dictus, idem quod apud nos Merallus, symbolum nempe seu tessera, quæ canonici aliisve præbendiariis in præsentiæ signum datur. Stat. MSS. eccl. S. Laurent. Rom.: Illi vero, qui missam cantabit tres, et in ultimis vesperis unum, Bolendinos solvere teneantur..... Et tunc præsentibus solvat camariarius unum Bolendinum, si canonici capitulum fecerint, et aliter non.

* **BOLENGARIA**, Ars pistoria. Charta ann. 1226. in Tabul. S. Petri Carnot.: Suplicantes.... ut concederem duos bolengarios in villa de Traione; quos prior de Traione, qui pro tempore fuerit, magis duxerit eligendos de bolengariis in terra prioratus de Traione commorantibus, ab omnibus exactionibus, redeuentibus, costumis, quas ab eis ratione Bolengariæ solitus eram percipere et diu perceperam, liberos penitus et immunes. Vide Bolengarii.

* **BOLENGIARI**, Artem pistoriæ exercere, nostris etiam Boulenger. Charta ann. 1161. in Chartul. S. Joan. Laudun.: Si autem Bolengiari voluerit (Eraldus) et panem venalem facere, dabit furnagia sicut et alii.

* **BOLENGIUM**, Aquarium, rivus. Stat. Avella ann. 1496. cap. 185. ex Cod. reg. 4624: Si aliqua persona posuerit.... in aliquibus fossatis, Bolengis; seu abbreviationibus.... aliquas balchas seu paleas, etc.

* **BOLERIA**, BOLLERIA, Locus, ut videatur, Betulis, Gall. Bouleaux, consitus. Vide infra Bolum et Boulaya. Charta Phil. V. reg. Franc. ann. 1317. pro monast. Pissiaci in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 444. r. col. 2: Item super extum Boleriæ et huaniæ, pro toto ad S. Michaelæ, xv. solidos. Bolleria, ibid. fol. 433. v. col. 1. Hinc emendanda eadem Charta ex Reg. 71. Chartoph. reg. ch. 89. ubi Roberia pro Boleria.

* **BOLETA**, Pilula, Gall. Petite boule. Stat. crimin. nova Cumana cap. 80. ex Cod. reg. 4622. fol. 84. r.: Nullus homo nec puer habens a decem annis supra ludat, nec ludere debeat in civitate Cumarum,... nec in plateis publicis.... ad Boletam. Vide supra Bola 3.

* **BOLETARIUS**, f. Spiculator, ab Anglo Bolt, Spiculum. Rymer. tom. 12 pag. 210. col. 1: Ancianis, Gubernatoribus, Præsidibus, Judicibus, Theolone riis, Tributariis, Boletariis, pastuum Custodibus, etc.

* Vel potius Bolarum seu limitum custos vel judex. Vide supra Boda 1.

* **BOLETINUS**, Schedula Ital. Bulletino, Gall. Bulletin. Stat. Montis-reg. pag. 48: Et pro majori dicti ordinamenti declaratio ne hoc modo in hujusmodi mutatione procedetur, videlicet primum mutetur tertia pars dicti consili i per sortes Bole tinorum. Vide infra Bolletinus.

* **BOLETTA**, Sigillum, ab Ital. Bolla, eadem notione. Annal. vett. Mutin. ad ann. 1497. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 86: Et dicto anno Hercules dux (Ferrarie) dissolvit officium Bolettarium Mutinæ, propter quod fuit lætitia Mutinæ. Vide Boletta 1.

* **BOLETUM**, f. Ager incultus, nostris vulgo Bruieres. Charta ann. 1209. ex Archivis Castri Vitrei: Dono eis etiam et concedo plateas quas in castello meo vacuas poterunt invenire, et si quas etiam extra medietatem consilio et auxilio meo, in Boleto scilicet aut Veteri burgo poterunt adipisci. In alia Charta, cuius

excerptum habes in Apratare, legitur, Boleetum quod idem esse videtur.

* Idem videtur quod infra Booleyum.

* **BOLEVARDUS**, Agger urbem vel castrum muniens et circumcinctus, Gall. Boulevart. Breydenbach Iter Hierosol. pag. 270: Respondeatur ut illic ad ripam fosse nuncium mittat, aderitque in Bolevaro qui nomine Magistri respondeat. Vide Burwardus.

* **BOLGRÍ**, pro Bulgari, in vita Caroli M. apud Pithœum: Commisso cum Bol gris præl., etc. Vide Bulgari.

* **BOLHAGIUM**. Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. pag. 281: Et alnetum inter duo inferiora molendina sua, et inter Bolhagum et aquæductum. An Boldagium? Bolde, Saxonibus est villa, Bold domicilium.

* Idem quod Bolagium. Vide in hac voce.

* **BOLHETUS**, Apex. Gall. Houppe. Comput. ann. 1412. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 205. col. 1: Item solverunt Claræ Bernatæ..... pro faciendo dictas agulhetas, et labore per ipsam impensu in facienda duodecim Bolhetos, et reparando dictum pavalonum.

* **BOLHITORIUS**, Dicitur de cupa, in qua vinum coquitur, Gall. où le vin bout. Lit. ann. 1375. in Reg. 108. Chartoph. Reg. ch. 68: Retulerunt.... se inventisse bona et res mobiles que secuntur,.... unam tinam Bolhitorium et unam trohatoriam.

* **BOLHITUM** CORTIUM, Corium decoctum, Gall. Cuir bouilli. Inventarium ornamentorum Abbatis S. Massil. ann. 1338: Item estum dictæ mitre de corio Bolhito.

* **BOLIARIUS**, Signator, inter ministros archiepiscopi Mediolanensis recentur, in Charta ann. 1221. apud Murator. tom. 1. Antig. Ital. med. ævi col. 687. Vide supra Bolarius.

* **BOLICATOR**, [qui facit acus. (DREF.)] * **BOLICUM**, [Reservaculum acuum.]

* **BOLIDA**. Vide Bola 2.

* **BOLIDUS**, [Fungi species, quæ nascitur in arboribus.] Vide Lemiga.

* **BOLIET**, Retis genus. Statuta MSS. Piscatorum Massil. ex Archivis eorumdem: Piscatores inter se convenerunt et concordarunt quod non possint nec debent diebus Dominicis de vespre exire catenam portus dictæ civitatis causa calandi eorum retia de Boliet. Vide Broginus.

* **BOLINGERIUS**, Pistor, Gall. Boulinger. Locus est in Focapa. Vide Bolendegarii.

* **BOLINUS**. AD BOLINUM, dici videtur de opere anaglyptico, Gall. Relievé en bosse, ciselé. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295: Item [unum alium uricum planum cum manico laborato ad Bolinum, Item unum alium uricum,.... sine Bolino. Neque, ut videtur, aliud sonat vox Gallica Boillon, in Lit. remiss. ann. 1394. ex Reg. 147. Chartoph. reg. ch. 88: Un hanap de madre à Boillon d'argent. Et Boillon, in aliis Lit. ann. 1474. ex Reg. 195. ch. 1199: Boillons d'argent de ma salade. Quod Bosse appellatur, in Lit. remiss. ann. 1400 ex Reg. 155. ch. 78: Avec ce avoit pris audit saint Eloy une Bosse d'argent à hanap.

* **BOLIS**, Cataporates, Gall. Sonde, a Gr. Bolit. Gemma Gemm.: Bolis, idis, Per Bolidem plumbi dic massam significari, Per quam nauta solet mari explanare profundum.

Bolis, Sund-gyrd in Gloss. Anglos. ap. Jal. Ant. Nav. vol. 1. pag. 166.

* **BOLISMUS**. Alex. latrosoph. MS. lib.

2. Passion. cap. 18: *Bolismus, passio quæ vocatur, sicut ipso nomine declaratur, magna est famæ: fit autem, ut sermo ipse ostendit, de nimio calore et imbecillitate stomachi.* Glossar. Gr. Lat. Βολίμας, *famelicus.* Hinc

* BOLISMALIS APPETITUS, apud Elmhamb. in vita Henr. V. reg. Angl. edit. Hearn. cap. 70. pag. 202: *Cum tamen non mox satis affluens virtutum copia posset adduci, quæ totidem Bolismales appetitus extinguirint, non desinunt minime in dies tumultuosis clamoribus occidere mortui per plateas.*

* BOLITA. Vide *Bola* 2.

* BOLITES, Μόρφως εἰς δυστιχον, Spectacula ad sacrificium pertinentia. Suppl. Antiquarii [** *Bolitis* in Cyril. Gloss. ed. Angl.]

1. BOLLA, Vox Saxonica, Cyathus, vel hemina, seu mensura continens tres partes *Pinta*, inquit Somnerus: *a Bole,* Anglis. Assisa de Ponderibus et mensuris, in Statutis Roberti III. Regis Scotiæ cap. 23: *Bolla debet continere sextarium, videlicet 12. legenas, et debet esse in profunditate 9. pollicum, cum spissitudine ligni utriusque partis. Et in rotunditate superiori continebit 72. pollices, in medio ligni superioris. In rotunditate inferiori 71. pollices.* Eadem habentur in Assisa Regis Davidis de Pond. et mensur. cap. 2. Monasticum Angl. tom. 1. pag. 104: *Quem cimum antiqui Bollam Athelwoldi vocabant.* [** Vide Wachter. in Glossar. voce *Boil*, et *Ithrum* in Glossar. Suio-Goth. voce *Bolle*. ADEL.]

12. BOLLA, Mensura aridorum. Charta Roberti II. Scotorum Regis apud Mabillonum in Supplemento Diplom. pag. 108: *Una cum octodecim Bollis farinæ de sicca multura de dicta terra percipi consuetæ.*

3. BOLLA, Sigillum. Vide *Bulla*.

* 4. BOLLA, Meta, limes, terminus, Gall. *Borne*. Charta Raim. comit. S. Egid. ann. 1164. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 300: *In omnibus vero usatricis, quæ per terram accipiuntur, tam infra villam, quam infra Bollas ipsius ville, medietas erit mea et medietas illorum.* Vide supra *Bola* 1.

* BOLLANUS, seu BULLANUS, Secundus Curio, seu Sacerdos Ecclesiæ Parochialis B. M. de Lorriaco, in qua duo vicissim presbyteri curionis seu pastoris officio fungebantur; unus ad collationem Archiepiscopi Senonensis, alter nempe *Bullanus* ad præsentationem Abbatis Floriacensi. Charta Capituli Senonensis ann. 1171: *Presentatio Bollani et successorum ejus ad Ecclesiam B. Benedicti spectabit.*

* BOLLARE, Signare. Vide supra *Bolare*.

* BOLLATURA, Signatura, sigilli appositio, ab Ital. *Bolla*, sigillum. Stat. Vercell. lib. 7. pag. 179. r^o: *Et quod nihil aliud recipiam pro signatura et Bollatura, nisi id quod mihi ordinatum est vel fuerit per commune Vercellarum.* Vide mox *Bulletinum*.

* BOLLE, Cyathus. *Madox* Formular. Anglic. pag. 427. ex Testamento anni 1386: *Unum Boile cum cooperculo argenteo, et sex schipos cooperatos, etc.* Vide *Bolla* 1.

* BOLLENGARIA. Quæ vendit panem, Ital. *Bottegaia*, Gall. *Boulangère*. Stat. Casal. in Mon. Hist. patr. Taur. II. col. 1012: *De Bollengariis que filare non debent. Item statutum est quod quelibet Bollengaria, seu persona, que vendere voluerit, seu portare panem ad vendendum in platea Cassalis et ubique non*

possit filare neque rocham tenere super panem, nec prope panem. [Fr.]

* BOLLERIA. Vide supra *Boleria*.

1. BOLLETA, Scheda, Hisp. et Ital. *Bolletta*, Gall. *Buletin*. Acta SS. Maii tom. 6. pag. 173. in Instrum. immunitatis Faventinorum: *Congregati spectabilis viri cives Faventini... juxta plateau et officium Bolletarum: Hoc est, Adilitia domus in qua Bolletæ seu Schedæ hospitandis militibus expediuntur.*

* Malim de sigillo interpretari. Vide supra *Boletta*, et mox *Bulletinum*.

2. BOLLETA, Bulla quæ Chartis appenditur. Acta SS. Maii tom. 1. pag. 401. de S. Juvenale: *Mandavit eamdem capsulam clavis ferreis et circumferencia ligari, videlicet a pede et a capite fettucias sericis rubeis, et extremis ipsarum fettuciarum invicem suppositis Boletis firmari et suo sigillo in cera rubea.... muniri.* Vide *Bulla*.

* BOLLETINUM, Sigillum, Ital. *Bolla*. Stat. Placent. lib. 6. fol. 85. r^o: *Item statutum est, quod moduli lapidum, cupporum et tavellarum de terra fermentur et bolementur. Bolletum communis Placentiæ.* Vide supra *Boletta* et infra *Bulletinum*.

* BOLLETINUS, Scheda, Literæ quæ alicui missio dantur. Stat. Cadubrii correct. cap. 137: *Neque aliquis electus orator et nuntius, et destinatus pro aliquo negotio communis, tam extra quam per Cadubrium, discedat, nisi prius habeat Bulletinum de ipsis recessu cum millesimo et dic. Item reversus in eodem Bulletino annotari faciat diem redditus sui, aliter amittat omnem suam mercedem.* Vide supra *Boletinus* et infra *Bulletinus*.

* BOLLETUS, pro *Boletus*, Genus fungi. Ecbasis v. 545:

Pinguibus et fiscis, Boletis, nec sine mergis.

BOLLICIA, Tumultus, seditio, Hispanis *Bolicia*. Vide Michaelm. *del Molino*, in Repertorio Foror. Aragon. pag. 167.

BOLLIS. Monastic. Anglic. tom. 2. pag. 666: *Unum baculum processionale cum uno Bolle argenteo, pro magna cruce imponendo. Ubi Bollis videtur esse nostrum Boule, sphæra, pila, globus.*

* BOLLUCA, Sylvestrum ac parvulorum pomorum species. Acta SS. Benedict. sæc. 2. pag. 12. in Vita S. Columbani: *Nec aliunde penitus quam agrestium herbarum exigua mensura, vel parvulorum pomorum quæ eremus illa ferebat, quæ etiam Bollucas vulgo appellant, vescabantur. Sic ibi, sed infra Cangius nos ter legit Bulluga.*

BOLOGIUM. Vide *Batuda*.

* BOLOGNANA, Compes, vel torques vinctorum, idem quod *Boia*. Stat. ant. Florent. lib. 1. cap. 85. ex Cod. reg. 4621. fol. 28. v^o: *Nulus ex rectoribus seu officiabilis communis Florentiæ... audeat... exigere... aliquam pecunia quantitatatem, vel aliquid aliud ab aliquo, qui missus esset... in aliquam Bolognanam seu carcerem officialis prædicti.*

* BOLOGNINUS, Moneta Bononiensis, Academicis Cruscanis: *Bolognino, nome dñi moneta Bolognese, di valutâ dñi sei quatrtini.* Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. VIII. PP. *Vinum non habetur nisi per paucos, et id sex aut septem Bolognini pro quolibet metreto.*

BOLONEÆ. Gloss. Isid.: *Boloneæ, ipsi cetarii, qui diversa genera piscium emunt. Gloss. Lat. Greæc.: Boloneæ, μεταπάται, παλινκάτηλοι.* Papias: *Bolona, redemptor cetariorum tabernarum, in quibus salsa menta conduntur, quas tabernas vulgo cetarias vocant.* [** In cod. reg. 7609. *Bolona*.] [MS. Ecclesiæ. Bituric.: *Beol-*

lona, Redemptor cetariorum. In Suppl. Antiquarii, *Bolana*, pro *Bolonæ*.] Arnobius lib. 2: *Quid bigarios, salinatores, Bolonas, unguentarios.* Occurrit etiam apud Terentium in *Eunuch*.

* Memoria falsus, uti nota Graevius ad Glossar. Isid. hoc ultimum asserit Cangius. Apud Terentii antiquos interpretes Donatum et Eugraphium in notis ad *Eunuchum* occurrit. Eugraph. in Act. 11. Scen. 2: *Cetarii sunt, qui salmenta vendunt: nam cetaræ dicuntur Bolonæ. Donatus: Cetarii, qui cete, id est, magnos pisces, venditant, et Bolonas exercent. Sic tamen et ipsi Cetarii dicebantur, ut eruditæ viri ex locis a Cangio relatis probant. V. Turneb. Advers. 13. 14.*

* BOLTA, ab Anglico *Bolt*; Pilum, spiculum, Gall. *Javelot*. Rymer. tom. 6. pag. 417. col. 2: *Quod quilibet... arcubus et sagitis, vel piletis aut Bolis, in jocis suis utatur, artemque sagittandi discat et exercet.*

* BOLVETUS, Agger, Fland. *Bolwerk*, Gall. *Boulevart*. Comput. fabr. S. Petri Insul. MS. ann. 1477: *Ad ædificationem novi Bolvetti extra portam S. Petri antimurale... lx. lib.* Recept. Duani facta ducis Burg. ann. 1470. ex Reg. sign. R. ejus. urbis fol. 106. v^o: *Au Boulverch de la porte S. Eloy avoit alumeries de petits flambeaux de chire.* Vide *Bolwardus*.

* BOLUM, Betula, Gall. *Bouleau*, olim *Bolie*, *Bool*, et *Boul*. *Chartera Thomæ* comm. Pertic. ann. 1217. in Reg. forest. comitat. Alencon. ex Cam. Comput. Paris. fol. 50. r^o: *Confirmamus quod prior et monachi (Bellismenses) in predicta foresta nostra percipient pacifice et quiete quercum et fagum sitas, stantes, et Bolum et salicem, etc.* Ch. Phil. V. reg. Franc. ann. 1319. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 603: *Nomine bosci mortui accipiuntur salices, marsalices, tremble, arable, charme, tilium, Bolum et aliae.* *Charter. Norman.* ex Cod. reg. 4653. A. fol. 85: *Habet ad ignem suum fagum, Boliae, et furcum, et frondes, sine defectione arboris.* Ch. Phil. Aug. ann. 1215. in Reg. 84. bis part. 2. fol. 125. v^o. col. 1: *Concessimus monachis Loci restaurati... 700. circulos de Boul ad magna dolia.* Alia ann. 1310. in Reg. 45. ch. 120: *Sauz, marsauz, Boous, coudre, etc.* *Boul*, in Ch. ann. 1348. ex Reg. 84. ch. 754. V. *Boula* 1. et *Boulus*.

* BOLUNDUM. Gloss. Gr. Lat. MS. "Οὐλύβος, *Bolundum*, hoc *Grusum*. Edit. *Bolunda*. *Ficus silvestris.* [Glossar. Lat. Greæc.: *Bolunda*, "Οὐλύβος, *Ficus immatura*.]

1. BOLUS, [Frustulum panis, placenta, etc. Medicina Saler. edit. 1622. pag. 210.] Vide *Panis Natalitus*.

* Gall. *Bouchée*. Mirac. MSS. Urbanii PP. V.: *Existens in mensa cœnando accedit, quod in secundo Bolo quoddam os intravit in gutture suo.* Josleni episc. Suession. exposit. symb. apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 1102: *Bolus, buccata est, id est quantum panis vel cibi bucca simul capit.* [** *Bolus*, penult. longa, Offa. Vide Forcellin. edit. German. Add. Discipl. cleric. c. 28. § 8.]

* BOLUS, Caput, articulus, Gall. Article. Stat. eccl. Corisopit. MSS.: *Sunt... duodecim articuli fidei juxta numerum duodecim Apostolorum, quorum quilibet unum Bolum scripsit, ideo vocatur symbolum Apostolorum; nam quilibet posuit unum Bolum, id est, unum articulum.* Ab Italico *Bollettino*, schedula. Vide supra *Bulletinus*.

* BOLZO, Italis *Bolzone*, Gall. *Billon*.

Argentum aerosum, quo Moneta cudebatur, quæ antiquitus *parva*, vel *nigra* appellabatur, ut liquet ex Prov. Official. Com. et Pop. Florent. ann. 1382. apud Orsini, Storia delle Monete della Rep. Fiorent. pag. 45 : *Providerunt... quod in Zeccha Civitatis Florentie cudentur, bactatur, et sit quedam nova Moneta Nigra, quorum quelibet valeat quatuor Denarios parvos, seu Piccios... que Moneta in qualibet libra ipsius habeat, seu teneat duas uncias Argenti fini, sive optimi, et decem uncias Heris, sive Rami... Et paulo post : Providentes quod Casserius dictorum Officialium, et dicti Offitii possit assignare de calo, et pro calo dicti Bolzonis, et Monete illud quod in rei veritate erit in dicto calo, ita tamen quod ipsum calum non possit transcendere uncias octo Bolzonis alligati pro quolibet centenario libre Bolzonis : Expense vero que fieri debent pro dicta Moneta fienda... sunt haec : ... Item providerunt quod supradictus Officialis... possit expensam facere in emendo Carbones... dummodo pretium dictorum Carbonorum non excedat denarios octo pro qualibet libra Bolzonis, sive dicte Monete que fiet, etc. [FR.]*

* **BOLZONUM.** Eadem notione. Stat. Jurisdict. Mediol. ann. 1351. in Mon. Hist. patr. Taur. tom. XVI. col. 1066 : *Quod aurum et argentum possit conduci sine datio... Quilibet possit portare et portari facere aurum, argentum, et Bolzonum impune... et sine aliquo datio ad civitatem Mediolani dum tamen postquam ad civitatem Mediolani aplicuerit, infra tertiam diem magistris monetarum consignaverit, et si consignare omicerit perdat ipso jure illud aurum, argentum et Bolzonum : si vero... consignaverit, teneatur medietatem dicti auri, argenti et bolzoni dimittere, et dare magistris monetarum et portare et portari facere aurum, argentum, et Bolzonum impune... et sine aliquo datio pro pretio ordinato per commune Mediolani ; de alia vero medietate possit exportare et exportari facere in quacumque parte voluerit libere... et sine solutione aliquis datus. [FR.]*

* **BOLZONUS.** Jaculator, ab. Ital. *Bolzonare*, Sagittas emittente. Annal. Mediolan. ad ann. 1372. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 749 : *Fracto ponte, Bolzoni, qui sustinebant pontem, tunc fuerunt exonerati a parte de extra, et incontinenti se levaverunt a dicta parte de extra..., et incontinenti se vallavit cum dictis Bolzonis. Occurrit præsterea col. 513. Bougon et Boujon nostris. Spiculi genus, matara. Charta ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 109 : Octroyons audit d'Estouteville et à ses heirs successeurs qu'il leur loise avoir et tenir ces haies et censes... en nous paient une sayete peinte en vert et un Bougon blanc. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. ch. 24 : Ainsi que ledit Jaquot avoit laissé sa vire ou Bougon issir de son arc, etc. Aliae ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 450 : *Ledit Arnoul qui avoit un arc, lequel tray audit Baudet qui s'enfuiot, d'un Bougon à grosse teste. Icellui Buret tira dudit arc ung festu, nommé Bougon, in aliis Lit. ann. 1459. ex Reg. 189. ch. 397. Aliæ deinceps ann. 1396. in Reg. 151. ch. 12 : La vire ou Boujon, dont ledit du Quesnoy jouoit,... feri ledit Duhoc ou col, etc. Hinc Bougenier, ejusmodi spiculorum artifex, in Lit. remiss. ann. 1446. ex Reg. 178. ch. 38 : Le supplicant osta en l'ostel d'un Bougenier.... six fleches. Bouson et Bouzon, eadem acceptione, in Reg. Ludov. ducis Andegav. et reg. Sicil. fol. 73 : Le feage de Bossart en Anjou estoit tenu du duc au devoir d'un Bouson em-**

penné d'une plume d'aigle, ferrée et cochée d'argent aux deux bouts, à muance de seigneur. Et fol. 81 : Jean de Sepeaux chevalier tient en foy et hommage simple du duc d'Anjou la justice de Velleville, au devoir d'un Bouson empenné de plume d'aigle, encornouillé d'argent, à muance de Seigneur. Le Roman de Garin :

*Il treit à aus, et li coulons s'en vont,
Li Bouzon volet deci as paveillons.*

Le Roman d'Alexandre MS. part. 2 :
La lance porte droite, com ce fust un Bouzons.

* Aliud vero est *Bougon*, Virga scilicet ferrea, pessulus, in Stat. MSS. S. Petri insul. ann. 1364 : *Item que ly Bougons soit boutes assez tost après wingnon, del heure que on poroit venir du pont de Fius jusques à la maison. Inventar. ann. 1511. ex Reg. Corb. 13. sign. Habacuc fol. 39. v. : Deux grands salloirs à couverçaux, dont l'un se ferme à la clef, à deux Bougons ou vergues de fer. Ita et Boujon aliud sonat, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 173. ch. 374 : Un Boujon ou eschaillon d'une charrette, etc.*

* **BOLZO.** Massa monetaria, nostris Billon. Lit. Phil. VI. ann. 1328. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 127 : *De qualibet libra contractus emptionis, venditionis, vel cambii auri vel argenti in massa, sive non cutati, seu Bolzone, quæ vendentur vel emerentur ad pondus. Semel et iterum ibid. occurrit. Vide Bossonaya et Billio.*

* **BOMBACENUM.** Papyrus e Bombace seu gossipio confecta. Annal. Benedict. tom. 2. pag. 168. ex vet. Codice Bibl. Ottobonianæ de ritu creandorum Patriorum : *Hinc induat ei manum et ponat ei in dextro indice anulum, et det ei Bombacenum propria manu scriptum. Vide Bombax.*

* **BOMBACINUM.** Pourpoin vel aqueton, in Glossar. Lat. Gall. ann. 1353. ex Cod. reg. 4120. Aliud ex Cod. 7684 : *Bombacinum, Pourpoint fait de coton. V. Bombax 1.*

* **BOMBACYNA PAPYRUS.** Bombacina charta. Vide in *Bombax*.

BOMBARDA. Petrarria, seu λευκόλον species, quatiendis urbium aut castrorum monibus, a fremitu et sono quem edit, qui Græc. βόμβος, Lat. *Bombus*, dicta : [et ab Ardeo, inquit Fabri Thesaurus, quod ferreos globos emitatt cum flamma.] Ita enim describuntur Bombardæ a Gerbrando a Leydis lib. 31. cap. 24 et 25. et Froissarte 2. vol. cap. 108. his verbis : *Il firent ouvrir une Bombarde merveilleusement grande, laquelle avoit cinquante pieds de long, et jettoit pierres grandes, grosses, et pesans merveilleusement : et quand celle Bombarde decliquoit, on l'loit bien de cinq lieues loing par jour, et dix par nuit, et menoit si grand noise au decliquer, qu'il sembloit que tous les diables d'enfer fussent au chemin. Ex quibus certe videtur colligi bombardam istam nimia extitisse longitudinis, ut ænea fuerit, nec vi pulvris tormentarii, sed nervis ac certis machinis lapides vibrasse. Idem cap. 115. mentionnit bombardarum, quas portativas vocat, seu quæ manu geri possent, quibus emittebantur quadrelli crassiores pennati ac ferrei, cuiusmodi sunt *Arco-busæ* nostræ. [Bombardas manuarias vocant Leges municipales Mechliniensium tit. 11. art. xx: Nemini fas est intra mania Bombardas manuarias aut colubrinas secum ferre, nisi vel in ingressu civitatis, vel regressu; nec permisum est iis ad jaculationem intra mania uti, nisi in gymnasiis bombardariorum.] Sed quid-*

quid fuerit de bombarda Froissartis, constat invento pulvere tormentario, eum perinde adhibitum tormentis bellicis, quæ bombardas appellarunt. Bombardis vero emittebantur lapides ingentis molis, ut ex Froissarte et aliis constat. Raphanus de Caresinis in Chron. MS. ann. 1379 : *Terribilissimi bombardarum lapides copiose et sine intermissione exhibant. Sed et bombardis istis ferreos globulos in nostros emissee Anglos in prælio Creciacensi auctor est sub ann. 1346. Joann. Villaneus lib. 12. cap. 65 : Con Bonbarde che saettavano pallottole di ferro con fuoco, per impaurire, e disertare i cavalli de' Francesi, etc. Præsterea legimus in Chron. Salvico ab Erpolo Lindembrogio edito, sub ann. 1360 : Consistorium urbis Lubecensis in toto combustum per negligentiam eorum qui pulveres pro Bombardis parabant. Sed et Ducas cap. 35. sub ann. 1452. celeberrimum tormentorum æneorum artificem memorat natione Hungarum, cui Urbani nomen tribuit Laonicus lib. 8. qui a Græcis ad Mahumetem factus transfuga, ingens tormentum æneum fudit, cuiuslibet magnitudinis lapidis capax, quo muros Constantinopolitanos evertit Sultanus. Idem Scriptor cap. 30. sclopetus æneos et pulvrem bombardarium pluribus describit. Bombardarum meminere Petrus IV. Rex Aragon. in Chron. lib. 6. cap. 4. extremo, Froissart. 1. vol. cap. 144. 145. Monstrellet. 1. vol. cap. 29. 3. vol. pag. 56. Hist. Bucicardi pag. 125. Chronicum Bertrandi Guesclini MS. Diarium obsidionis Aurelian. pag. 2. 7. 34. etc. Bouépôs etiam dixit Joan. Cananus pag. 189. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Σκεύη, col. 1386. et Φολέα, col. 1688.]*

Pulveris vero tormentarii, quem βοτάννιον Græcis recentioribus appellari auctor est Joannes Ducas cap. 30. pag. 255. auctorem ferunt Chymistam quendam nomine Bertholdum Schwartz, seu Nigrum, Monachum ; dum enim is in mortario pulvrem sulphureum. Medicinæ aut Chymia, ut ferunt, causa, texisset lapide, scintilla ex silice excussa forte intro delapsa lapidem cum fragore ac vi in altum tulit, quod quidem experimentum Monacho ansam præbuit inventi pulvris tormentarii. Illius ab ann. 1388. in Gallia usum fuisse docet Computum Bartholomæ du Drach Thesauriarum istius anni : *A Henri de Faumechon pour avoir poudres et autres choses nécessaires aux canons, qui estoit devant Puy-Guillaume. Hoc etiam usus ann. 1354. in mari Balthico Regis Danorum classiariorum tradit Munsterus. Hujus pulvris tormentarii meminere præsterea aliquot ex nostris, Thomas Walsingham. pag. 328. Froissartes 2. vol. cap. 87. Monstrelletus 1. vol. cap. 13. 2. vol. cap. 5. pag. 2. cap. 11. pag. 9. 3. vol. pag. 82. Berrius in Carolo VII pag. 211. Chronic. Flandr. cap. 112. etc. His adde quæ habet Ducas pag. 118. 138. 140. 145. 150. 154. 265. Vide in voce Canones.*

* Egregius plane est circa tempus, quo pulvis tormentarius in usu esse coepit. Fr. Petrarca locus, qui hac de re scriptores omnes hactenus effugerat, a Muratorio tandem feliciter animadversus in Lib. 1. de Remed. utriusque fortunæ dialog. 99. quem procul dubio scripsit Petrarca ante annum 1344. uti probat idem Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. sive col. 514 : *G. Habeo machinas et balistas. R. Mirum, nisi et glandes æneas, quæ flammis injectis horrisono*

sonitu jacintur... Erat hæc pestis nuper rara, ut cum ingenti miraculo cernetur; nunc, ut rerum pessimarum dociles sunt animi, ita communis est, ut quodlibet genus armorum. Script. rer. Danic. lib. 1. ad ann. 1864. apud Ludwig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 110: Congrediuntur navili pugna fortiter certantes. Durasset in longius pugna, nisi regis filius Christophorus citu Bombardæ, quod bellicum tormentum tunc nuper inventum erat, graviter vulneratur. Hist. Ratispon. ad ann. 1404. apud Oefelium tom. 2. Script. rer. Boicar. pag. 521. col. 1: Tormentis minacissimis, quas a sono Bombardas nunciant, adeo conquassavit, ut muris solo exequitis, etc.

Sed de bombardæ et pluveris tormentarii inventione plura habent Gobelius lib. 4. Comment. Pii II. PP. pag. 105. Irenicus lib. 4. German. Exeges. cap. 9. Aventinus lib. 7. Hist. Boior. Polydorus Virg. lib. 2. de Invent. rer. cap. 10. Pancirolus in Novis repertis lib. 2. tit. 18. et ibi Henricus Salmutis, Forcatulus lib. 4. de Gallor. Imp. Christoph. Bæleduct. in Tract. de Bombardis. Philippus Pigafetta in Not. ad Leonis Tactica pag. 68. Pontanus lib. 8. Rer. Danicarum. Petrus Matthæus in Constit. PP. pag. 462. Miræus in Chron. Belg. ann. 1380. Petrus Divæus lib. 15. Rer. Brabant. pag. 170. Cleiracus de Legibus maris pag. 495. et alii.

* Bombardæ inter arma peditum reconstitut, in Lit. Casimiri III. ann. 1475. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 228: Quilibet peditum habeat balistam vel Bombardam, etc. Bombardæ uncales, quas Hakenbuchs vocant, in Tract. pacis ann. 1525. ibid. pag. 432. Eadem quæ nostris Arguebuses à croc dicebantur.

* BOMPARDÆ, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 444. in Chronico Episcoporum Merseburg.

* LAPIS BOMBARDE, Gallice Boulet. [« M. Paulo Mariani de Urbe et magistro Ysaye ejus socio sculptoribus pro vi-ginti operibus per eos positis in faciendo lapides Bombardarum. (Archiv. Vatic. mandat. secret. an. 1461. f. 30.) »]

* « Pro libris ducentis similibus ferri pro faciendo caudam Bombardæ arcis Tibure. (Mandat. camer. apost. an. 1462-63, f. 85.) » Id est pars dicta apud nostros flasques. Que quidem bombardæ sæpius rumpebantur (éclataient): « Pro restauratione fenestrarum salæ magnæ nuper fractarum in ruptione Bombardæ. (thes. secret. camer. apost. an. 1462-63, f. 113. Arch. Vatic.) »

BOMBARDARE. Raphanus de Caresinis in Chr. MS. ann. 1379: Comparentibus 39. galeis cum aliquibus galedellis, et no-biscum Bombardantibus, etc. Nostri ho-die Canoner dicunt.

* Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 456: Sed viso vigore et ordine galearum nostrarum ad defensionem strenuissime paratarum, aliquandiu hinc inde Bombardato, proras libertissime vertebant in puppim.

* BOMBARDARIUS, nostris Bombardier. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 217. E. de B. Humilitate: Ut eodem die V. ad S. Salvii adducit fecerit sexcentos mortariolos, qui-bus ex communi Bombardiorum munitione, absque monasterii impendio, sepius explosio, aucta lèxitia fuit plaususque popularis.

* BOMBARDERIUS, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 454: Ballistarri quos vulgo Bombardeiros vocant.

* « Magistro Augustino de Placentia exercitus S. R. ecclesie Bombardeiro... in

deductionem sui salarii seu manufac-ture certarum bombardarum per eum noviter factarum. (Mandat. Thesaur. secret. an. 1462, f. 1. in archiv. Vatic.)

* BOMBARDIATOR, apud Rymer. tom. 15. pag. 161. col. 1: Vibrellatores sive Bombardiatores.

BOMBARDELLA, Minor bombarda. Octavianus de S. Gelais in Viridario honori-s: La puissance des faucons, bombar-des, canons, serpentines, et Bombardelles y firent si horrible deluge, etc.

* Chron. Tarvisin. ad ann. 1376. apud Murator. tom. 19. col. 753: Illa hora Bombardella parva, quæ prima fuit visa et auditæ in partibus Italizæ, conducta per gentes Venetorum, casu percussit Rizolimun de Azonibus.

* BOMBARDULA, Eadem notione. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 144: Eques scopettarius, oportet quod ipse sit totus armatus, et equus ejus sit totus bardatus, ne a funiculo ardente læ-datur, nec a pulvere Bombardulæ sive scopetti.

* Aliis notionibus eamdem vocem Bombarde usurparunt nostri. Pro ins-trumento musico occurrit, in Lit. remiss. ann. 1432. ex Reg. 175. Chartoph. reg. ch. 184: Lesquelz deux menestriers le suppliant appellâ en leur disant, Donnez-nous une dance; ... l'un desquelz ne voulut demourer; ... le suppliant alla le querre, et lui dist, Baillez-nous vostre Bombarde, et nous la porterons, puisque vous n'y voulez venir. Vestis muliebris, ac præ-sertim manicarum ornamentum est, in Lit. remiss. ann. 1473. ex Reg. 197. ch. 413: Icelui Jehan bailla au suppliant à doubler la robe de sa chamberiere, c'est assavoir le corps, de bougran, et les Bom-barde des manches et collet d'icelle robe, de satin noir.

* BOMBASUM. Thorax, Germanis Wamms, in vet. Vocabul. ann. 1482. et Gemma Gemmar. ADEL. Vide Bombax 1.

* BOMBATUS, Curvatus. Gall. Bombé. Stat. Avellæ cap. 93. ex Cod. reg. 4624: Mensuræ ut supra rationatæ et signatae, ... justæ et rationabiles reputentur; dum tamen fractæ, ruptæ, cassatae vel Bombatæ, seu in aliqua sui parte machinatae non sint.

1. BOMBAX, et BOMBIX, Gossipium, lana vel lanugo xylī, id est, gossipii fruticis, de quo Plinius lib. 19. cap. 1. ἔριξιον Ulpiano, in leg. Si cui lana legetur, D. de Legat. 3. (32, 70, § 9.) ubi ligneam lanam reddit [sic interpolator; lanam de ligno] habent recentiores ex correctione, ubi in cod. Pisan. diligorum.] Itali Bombace appellant, quod nos Cotton dicimus: unde Bombazin vocamus telas bombacinas, aut linteæ ex bombace confecta. Bombycem dixit Plinius loco laudato: Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui gossippium vocant, plures xylo; et ideo lina inde facta, xylinæ. Parvus est, similemque barbatæ nuciis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur: nec ulla sunt eis in can-dore, mollitiave preferenda. Vester inde Sacerdotibus Ægypti gratissimæ. Sed de gossapinis arboribus, lanigerisque, plura idem Plinius lib. 12. cap. 10. et 11. Theo-phrast. lib. 9. de Plantis cap. 4. Pollux lib. 7. cap. 17. Dioscorid. lib. 3. Willi-marus seu Josephus Scaliger in An-imadvers. in Rob. Titium pag. 48. et Salmasius ad Solinum. Hist. Translat. S. Severini Noricor. Episc. n. 6: O Epis-cope, quia caput tuum multo salito Bom-byce abundat, etc. Virum alloquitur dure, ut aiunt, cervicis, alluditque ad

nostros Gambezones, ex bombyce, aceto et Sale condito confectos, quo duriores ac spissiores essent. Will. Tyrius lib. 8. cap. 13. Culcitas refectas Bombyce dixit.

BOMBAX. Jacobus de Vitriaco lib. 1. cap. 84: Sunt ibi præterea arbusta quædam, ex quibus colligunt Bombacem, quæ Francigenæ Cotoneum, seu Coton appellant: est quasi medium inter lanam et linum, ex quo subtilia vestimenta con-textuntur. Necrolog. Ambian. Ecclesiæ: Insuper una est casula de Bombace. Pe-trus Damian. lib. 7. Epist. 17: Sacrum, qui Bombacis involucro plenus erat, arripiuit. Philippus Mazerius Cancellar. Cy-pri in Statutis Novæ Militiæ J. C. pro recuperatione Terræ Sanctæ MSS. quæ existant in Bibl. Cœlestin. Parisiens. Portabant juponem apertum ante cum pilulis, compositum de tela linea, sargia, Bombace, bograno, aut panno laneo.

Bombacina papyrus, in lib. 3. Constitut. Neapolit. tit. 96. § 1. Ellychnion, Gall. Meche. Vide Petr. de Vineis lib. 3. Epist. 66. [** Graci Εὐλογίας vocant chartam bombycinam. Vide Gloss. med. Gr. hac voce col. 1027.] [Bombagina charta, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 112. E. Charta de bombyce, bombycinæ in Computo quod refertur pag. 271. et seqq. tom. 2. Hist. Daiphin.]

BAMBAX, Eadem notione, Βαμπάκιον Nicolao Myrepsso, sect. 1. cap. 425. βαμβάκιον, Suidæ, sic enim ille: Βαμβάκι, ή Παμβάκι, καὶ Παμβάκις, τὸ παρὰ πολλοῖς λεγόμενον Βαμβάκιον. Et alibi: Πάμβακ, καὶ Παμβάκις, τὸ παρὰ πολλοῖς λεγόμενον Βαμβάκιον. Corona pretiosa, Βάμπατζι, bombyxa βάμψει. Vita S. Eudociæ Martyr. cap. 8: Βῆλα εἰδα βάμψεις λιθῶν δ. Ex his emendandæ Glossæ Arabicæ: Bambax, bombyxa, gossipium. Perperam enim editum Mambar. Chronicon Casin. lib. 3. cap. 57: Albas de matassa Bambacii octo. Adde Chronicon Richardi de S. Germano ann. 1232. Acad. Cruscani: Bambagia e Bambagio, lanugine bianca che esse dal frutto de una pianta così chiamata, Lat. lana, gossipium. Vide Bambacium.

BAMBACINUM. Tela gossypina, facta ex bambace, Italis bambagino. Constan-tinus Afric. lib. de Chirurgia cap. 11: Bambacinum butyro infusum. Joan. Vil-laneus lib. 10. cap. 168: Palio di buche-rane bambagino. Βαμβάκιον, eadem no-tione semel ac iterum in Synaxariis et Meneis Gr. II. Augusti.

BAMBASUM. [Chronicon Mellic. pag. 359. col. 2. in Regula Reformationis Monasterii Mellicensis: Oportet ut non tantum camisea linea, sed lanea tantum, nec bambasio vel ioppa, neque pileo fodero cum pellibus.] Raimundus de Agiles pag. 178: Erant autem culcitæ de Gam-basio, ubi legendum reor de bambasio, nisi gambasium idem fuerit cum coactili. Vide Gambeso ad vocem Gambiso.

BAMBUCINUM. Liber Ordinis S. Victo-ris Parisiensis MS. cap. 17: Lectos etiam in domo hospitali... præparatos habere debet, videlicet cum Bambucinis, id est, panellis laneis suppositis. Cap. 18: Lectalia sunt hæc, Culcitra Bambucina, id est, panellum.

PAMBICULUM. Eadem notione in Ordine Inclusorum: Pambicum habeat et mir animum pulvinar. Legendum videtur Bambiculum.

* BOMBAXINA, Eadem notione. Modus exigendi gabell. pedagli apud Saon. Ann. 1526: Item pro qualibet salmata... ballarum... Bombaxinarum, seu fustaneorum, etc.

* BUMBACIUM. Eodem significatu, in

Actis S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 620. col. 1 : *Accipe hæc, et cum succo porri conficias, et super Bumbacium pone, coloque filii tui adhibe et sanabitur.*

* 1. **BOMBASUM**, in Actis SS. Junii tom. 3. pag. 128. in Processu de SS. Virginibus Eischellen : *Fuitque in hujusmodi spatula et adhuc est caro dictæ sanctæ Virginis; liceat propter ejus antiquitatem hujusmodi caro facta sit quasi Bombasum fusi coloris.*

* 2. **BOMBICINUM**, **BOMBICINUM**. Epistola Johannis de Monasteriolo ad Carolum VI. Regem Franciar. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1446 : *Vidi caligas hujus Principis, et ad nauseam usque squallidum Bombicinum. Menotus Serm. fol. 119. recto col. 1: Opus est quod habeat ung pourpoint de velours: unum Bombicinum velutinum. Ibid. fol. 120. r. col. 2: Et quoniam sensit ce damaz volter sur le dos, caligas coccineas bene tractas, pulchram camisiam rugis plenam supra collum Bombicinum elegans velutinum.*

* 3. **BOMBICINUM**. Vestis gossipio farta. Acta dissolut. matrim. Ludov. XII. fol. 149. r. ex Bibl. reg. : *Servietta, quæ extrahebat ab ore suo, erat rubeor quam Bombicinum suum, quod erat de satinio rubeo. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Bourre, laine de saye, Bombicinum. Vide supra Bombacinum.*

* 4. **BOMBICUM**, Eodem sensu. Testam. Guislæ comit. Ceritan. ann. 1020. apud Marcam Hispan. in Append. col. 1020 : *Mobilem vero meum quem habeo, id est, meum Bombicum et meas pellicias... vendite, ut melius potueritis. Et col. 1021: Jussit vendere sūnum Bombicum et pellicias.*

* 5. **BONBUCINIUM**, **BUMBUCINIUM**, ut **Bombax**. Lit. official. Paris. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 428 : *Item quod idem reus emerat semel quandom balam Bonbucinii, Gallice une bale de coton, et quando sacus, in quo ejusmodi Bumbucinum positum fuerat, etc.*

BAMBACARIUS, Qui bambacem vendit. Charta ann. 1208. apud Ughell. tom. 7. Ital. sacr. pag. 278 : *Et alia domo in platea Bambaciorum Amalphia.*

* 6. **BOMBAX**, f. Linteorum aut aliæ quævis quisquiliæ. De excidio urbis Aconis lib. 2. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 770 : *Defensores apparere, accurrentes undique, portantes ligna et lapides, terram et Bombacem, equorum mortuorum et similium cadera, fossatum ex eis in medio tempore implentes.*

* 7. **BOMBERE**, **BOMBICARE**, **BOMBICUS**, **BOMBIRE**, **BOMBIZARE**. Vide **Bombus**.

* 8. **BOMBILARE**, De apibus dicitur, in carmine de Philomela ad calcem Cod. reg. 6816 :

Et cuculi cuculant, et rauca cicada fritimbit,
Bombilat ore ferens munera mellis apes.

Vide in **Bombus** 1. [* Sonum edere. Reinardus Vulpes libr. 8. vers. 1917 :

To deum rapitur, clanga illico Bombilat ingens.

Ibidem vers. 2124 :

Bombilat hic grossum ventre lagena cavo.]

BOMBINARE, Conviciari. Papias. Vide **Bombinare**.

* 9. **BOMBITES**, Μόρηνες. Gloss. Gr. Lat. Formicæ.

* 10. **BOMBIX**, Aranea. Vet. Gloss. San-German. num. 501. ubi aranea est pro bombyce seu vermiculo qui net lanuginem sericam, quæ etiam Bombyx appellatur.

* 11. **BOMBOSUS**, **BOMBULUM**, in **Bombus** 1.

* 2. **BOMBOSUS**, *Furibundus*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide in **Bombus** 1.

* 1. **BOMBUM**, *Sorbellum*. Gloss. Isid. Ad quod Grævius : *Sorbellum est jusculum, aut quodvis liquidum, quod sorbetur: dicitur etiam a Scriptoribus inferioris ætatis *sorbitum*. Nihil igitur ad *bombum*. Divinvent alii acutiores, quid hoc sibi velit.*

1. **BOMBUS**, **BOMBULUS**, Crepitus. Joan. de Janua : *Bombus, sonus, ... inventur etiam pro sono culi. Alibi: Trulla, Bombus vel sibilus ani.* Gloss. Lat. MS. Regium : *Bombus, sonus.* Gloss. Lat. Gr. : *Bombus, βόμβος.* Ita scribendum pro *Bomuis*. Vetus Charta hominii, apud Camdenum in Britannia, et Spelmanum, de quadam Baldino, qui tenuit terras in Hemington in Comitatu Suffolensi per serjanciam, pro qua debuit facere *die Natali Domini singulis annis coram domino Rege unum saltum, unum suffletum, et unum Bombulum.* Id est, ut, idem Camdenus interpretetur, *ut saltaret, buccas inflaret, et ventris crepitum ederet.* Spelmannus habet, *saltum, sufflum, et pettum.* Atque inde eidem Baldino cognomen inditum *le Pettour*. Charta 27. Sept. ann. 1398. pro loco de Breuil in Burbon. ex Camera Comput. Paris : *Item in et super qualibet uxore maritum suum verberante unum tripedem. Item insuper qualibet filia communis sexus videlicet viriles quoscumque cognoscente de novo in villa Montis Lucii eveniente 4. den. semel aut unum Bombum, sive vulgariter Pet, super pontem de Castro Montis Lucii solvendum.*

BOMBICUS, Superbus, inflatus, apud Fortunatum lib. 4. de Vita S. Martini : *Intolerabilium per inaniam Bombica jactans.*

BOMBOSA vox, apud Aldheimum de Virginitate capite 10.

* 1. **BOMBERE**. Medicina Salern. pag. 281. edit. 1622 :

Radix rapa bona est, comedenti dat tria dona: Visum clarificat, ventrem mollit, bene Bombit.

* 1. **BOMBIGANS** HARPA. Vide in hac voce.

* 1. **BOMBIRE** vel **BOMBILARE**, dicitur de apibus bombum edentibus. Vide **Banilare**, **Bomilare** suo loco, [**] et **Forcellin**. in **Bombus**.]

BOMBIZARE, apud Papiam, [et in Epist. obscurorum virorum : *Ipsa multum bibit et comedit, ac bis nuper Bombizavit, quando sedit apud me in mensa, et dicit quod fecit cum scanno.*]

* 1. **BOMBINARE**, **BOMBIZARE**, Crepitum edere. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679 : *Bominare, Sonner, peter. Aliud ex Cod. 7684 : Bombizare, bombos facere, Peter.*

* 2. **BOMBIZIARE**, Eadem notione. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 180 : *Idem presbyter coram omnium populo, qui astabat ibidem, bis Bombizavit dicendo, Ecce unum bombum pro rege two, et alium pro capitulo Lugdunensi.*

* 3. **Gemma Gemmarum** : *Bombus est gravis et turpis sonus. Inde Bombisare.*

BOMBULUM. Epistola incerti 28. de diversis generibus Musicorum, tom. 9. Operum S. Hieronymi, de fistula : *Et per singula latera 12. Bombula ærea 12. fistulis in medio positis in catena fixis dependent: ita tria Bombula in uno latere per circuitum utique figurantur, et concitato primo Bombulo, et concitatis 12. bombulorum fistulis in medio positis, clavorem magnum, fragoremque nimium supra modum simul proferunt.*

* 2. **BOMBUS**. Pila incendiaria, Gall.

Bombe. Comment. Jac. Picinini ad ann. circ. 1452. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 75 : *Hic Tibertus dux Bombifulme in ulna sauciatur.*

* 1. **BOMBYCINÆ** CARTÆ. Vide in **Bombax** 1.

* 2. **BOMBYCINARE**, in Glossis Isidori, *Purpuram facere. Bombycinatores, purpuram facientes.* Ita Joan. de Janua. De **Bombyce**, multa habet Salmasius ad Tertull. de Pallio. [Vide Grævium ad Glossar. Isid. ubi docet per Bombycinatores non esse proprie intelligendos eos, qui purpura tingebant vestes bombycinas, sed eos qui illas texebant.]

* 3. **BOMESTER**. Gloss. Cœsar. Heister bac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 685. col. 1 : *Minister noster ibidem, qui Bomester appellatur, tenetur de officio suo eamdem vineam plantare, quod nos appellamus prossen.*

* 4. **BOMINATORES**, θορυβοτοιοι, θρυλλὸν ποιοῦντες, ταραχήν: *Tumultuatores.* Suppl. item. Antiquari.

* 5. **Cangius** in Castigat. ad utrumque Glossar. forte **Bombinatores**, a **Bombus**. Vulcanius **Bovinatores** legit ex Isid. Glossar. ut et Cujac. et Heraldus lib. 1. cap. 4.

* 6. **BOMOLOCHUS**, *Scurrus*; *Bomolochia, Scurrilitos.* Gemma Gemmarum. Vide Lexica Graeca in *Βωμολόχος*, etc.

* 7. **BONA**, Meta, limes, terminus, Gall. Borne. Arest. parlam. Paris. ann. 1372. ex Tabul. S. Joan. Laudun. : *Cognitio fundi terræ, mensurasque ordinandi et tradendi ac metas sive Bonas ponendi et amovendi, etc.* Vide *Bonna* 2.

* 8. **BONA FEUDALIA** a patrimonialibus distinguntur, in Charta Conradi ann. 1266. inter Probat. jur. domus elector. Bavar. ad regna Hungar. et Bohem. pag. 10 : *Universa Bona nostra, sive patrimonialia, sive feudalicia, cum omnibus hominibus nostris utrusque sexus, etc.* Ubi *Bona feudalia* ea vocat, quæ Conradi pater in feudum accepérat ab ecclesia Bambergensi.

* 9. **BONA HORA**, Maturæ, Gallici dicimus de bonne heure. Charta Petri cardin. ann. 1402. pro fundat. collegii S. Cathar. Tolos. ex Cod. reg. 4223. fol. 154. v. : *Statuimus quod scolares ejusdem domus extra dominum ipsam non audeant pernoscere; sed Bona hora debeat se recludere infra ipsum dominum, et quod porta ipsius domus claudatur Bona hora.*

* 10. **BONA QUINTA FERIA**, Dies Jovis sancta, feria quinta ante Pascha, in Chron. Magdeburg. *Bona quinta feria in Cœna Domini*, in Bulla Bonif. PP. IX. [** Germani dicebant *den guten Donnerstag*. Ita etiam dies Veneris ante Pascha, *Bona sexta feria, der gute Freitag* vocatus. Vide Haltausii Calend. med. av. edit. Germ. pag. 230. et 234.]

* 11. **BONÆ FILIÆ**, vulgo *Bonnes filles*, Meretrices olim appellatae apud Gui-siam, ex Lit. remiss. ann. 1366. in Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 309.

* 12. **BONA FIDES**, loco juramenti ab Episcopo interposita. Vide *Fides*.

* 13. **BONA FISCALIA**, patrimonialibus opposita. Vide in *Fiscus*.

* 14. **BONA GRATIA**, in Gloss. Basilic., Βόνα γράτια, χάριτι καλῆ, ἀνεψιέως, κατ αὐταῖς εὐλόγου. Formula usitata in divorciis quæ ex mutuo consensu inter conjuges invicem dissidentes interveniebant fieri dicebantur *bona gratia*, (nos dicemus, *de bonne grace*) nullo facto repudio: quæ quidem verba ut formalia Latinis verbis, non semel leguntur in Novellis Græc. Justiniani 22. et Justini

2. Adde Julianum Antecess. cap. 132. et Constitutionem Justiniani ad Julianum P. V. *Ut possit ex consensu dissolvi matrimonium.* [**] Confer Dirksen. voce *Gratia*. § 3.] Huc pertinent Capitula ad Legem Alamannor. cap. 29: *Si voluntaria se partire volunt, tollant quod eam per legem obtinet.*

BONÆ INDOLIS. Vide *Indoles*.

BONA PERSONA. Capitular. Caroli M. lib. 5. c. 10: *De Ecclesiasticis vero qui supradicta facinora commiserint, si Bona Persona fuerit, perdat honorem suum; minores vero, etc.* id est, in dignitate constituta. [**] ed. Pith. cap. 8. Omnes legunt *Honorabilis persona*, at in Capit. Pipin. incerti anni cap. 2. Pertz. vol. leg. 1. quod Benedictus exscriptis, est *Bona persona*.]

BONACIA, Malacia, Gall. *Bonace* Boncompagni de Obsidione Anconæ cap. 18. apud Murator. tom. 6. col. 939: *Unde cum Spartanis bona spei ponatis anchoram constantiae fortioris, donec mare tribulatum in Bonaciā converteratur.* Vide *Bonatza*.

BONAGIUM. Vide *Bonna* 2.

BONA PARTICULARIA, COMMUNIA, MENSALIA. Vide Eichhorn. Histor. Jur. German. § 926. et Auctores de Jure Canon.

BONA SOCIA, BONA DOMINA, BONA MULIER. Vide *Bensozia* et Grimmii Mythol. pag. 179. et 556.

BONAGIUM, Præstationis species, distincta, ut videtur, a *Bonagio*, de quo in *Bonna* 2. Libert. MSS. concessæ Barcin. a Petro II. rege Aragon. ann. 1288: *De Bonagio non petendo. Item concedimus capitulum Bonagi, quod de cetero per nos, vel nostros successores in Barchinona non accipiatur Bonagium, nec petatur. Ubi Bonagium, idem forte est quod Abonagium.* Vide in *Abonare* 2. [**] leg. *Bonagium.*] *Bonaige* vero, pro jure quod in defigendis metis competit, in Ch. Phil. V. reg. Franc. ann. 1528. ex Reg. donorum. Car. IV. in Cam. Comput. Paris. fol. 29. v. : *Item de Bonaige, un muy et xii. mines de froment.*

BONANNUM, Species carbunculi, seu tumor maleæ, maxillæ. Acta SS. Junii tom. 8. de S. Raynero: *Et saepe cum cultello aperiebant ei dentes, ut cibum vel potum sumeret; et dicebant eam pati infirmitatem, qua dicitur Bonannum, per contrarium, id est, mal, malannus.* Vide *Bonna* 2. et *Malannus* 2.

BONARE, BONARIA. Vide in *Bonna* 2.

* 1. **BONARIA,** Modus agri, idem quod *Bonarium*. Charta Milon. episc. Tarvan. ann. 1142. inter Instr. tom. 5. Gall. Christ. col. 978: *Bonariam prati, quam Alardus dedit, etc.*

* 2. **BONARIA,** perperam, ut opinor, pro *Bovaria*. Vide in *Bonna* 2.

BONARIUM, BONARIUS. Vide *Bonna* 2.

BONAS, Bona fortuna, thesaurus, seu potius thesauri inventio. Usat. Barcinonensis. MSS. c. 106: *De rustico si invenerit Bonas. Rusticus vero si invenerit aurum vel argentum, quod vulgo dicitur Bonas; aut equum aut mulum,.... statim denuntiet domino suo, etc.*

BONATA TERRE. Vide in *Bonna* 2.

BONATUS, Bonus, commodus, idoneus. Gallis *Bonasse*. Fragm. Petronii: *Dum Bonatus ego, et volo videri lenis.*

BONATZA, Malacia, tranquillitas maris. Gall. *Bonace*. Breydenbach Iter Hierosol. pag. 239: *Die quinta Decembris, facta tranquillitate classem solvimus et tractu remorum naves passim educeban-*

tur, quia non erat tunc ventus, sed Bonatza, id est tranquillum. Vide Bonacia.

* **BONATZUS,** Eadem notione, apud eum. Breydenbach pag. 33: *Quam tranquillitatem naute Bonatum appellant.*

* **BONBICINUM,** Bacinet, in Glossar.

Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. Quia gossipio cassis munitur. Vide supra *Bombax* 1.

* **BONBUCINUM.** Vide supra in *Bombax* 1.

* **BONCALE,** pro *Bancale*, Tapes quo scannum insternitur. Annal. Benedict. tom. 4. pag. 208: *In festivitatibus magnis sit ipsa domus ornata cum cortinis et palliis et Boncalibus in sedilibus ipsorum.*

* **BONCHA,** ab Anglico *Bunch*, Fasculus v. g. ceparum, vel, ut hic, alliorum circa paleas colligatorum ad instar oblongi racemi. Kennet. Antiquit. Ambroden. pag. 575: *Et in duabus Bonchis allei sex denarios, etc.*

* **BONCHALLUS,** Idem quod *Boncale*. Locus est in *Capa Romana*.

* **BOND,** BONDAGIUM. Vide *Bondus*.

BONDA, Vox Saxonica. Patersfamilias, maritus: quibusdam. Habitator. Leges Kanuti Regis cap. 98. Editionis Brompsoni: *Ubi Bondo et paterfamilias mansebit sine compellatione et calunnia, sint uxor et pueri in eodem sine querela.*

Totidem habentur in Legibus Henrici I. cap. 14. Occurrit etiam apud Olaus Wormium in Monument. Danic. lib. 8. pag. 233.

BONDO, BONDONES, Eadem notione, Viri probi, honorati, apud Andream Suenonis lib. 1. Legum Scanicarum c. 5. 8. lib. 4. c. 4. 12. 17. [**] Vide *Ihrui Glossar*. Suio-Gothic. vol. 1. col. 294. *Bonde* est participium præs. act. verbi *Bo*, Habitare, colere. Confer mox *Bondus*, eandem plane vocem; Habitatore significat et liberum, et obnoxia conditionis, ubi libertatem pessum dedeant.

* **BUNDO.** Recessus Hanseat. ann. 1369. Jul. ap. Lappenb. Init. Hanseat. pag. 661: *Piscatores, Burgenses et Bundo-nes debeant pro nobis et nostris vicevera esse tui et securi.*

* **BONDELLUS,** Perperam editum pro *Boudellus*. Vide *Botellus*.

* **BONDINGE,** Navis species. Charta ann. 1312. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 585: *Cæterum sex naves, quæ Bondinge vocantur, in capture halicum habebunt.* [**] Vide *Ihrui Glossar*. Suio-Goth. vol. 1. col. 287. voce *Bonde*.] Nostri *Bondier*, Vas, in quo pisces servantur. Privil. Maceriar. MSS.: *Chascun bourgeois puelt avoir sa nasselle au rivage de Maisieres, sa huge, bannois, Bondiers et autres vaisseaux à metre poisssons. Quo etiam spectare videtur vox *Bonceron*, in Lit. remiss. ann. 1378. ex Reg. 112. Chartoph. reg. ch. 192: Il print certaine quantité de poisson,.... lequel poisson il trouva en un Bonceron, ainsi qu'il s'aloit esbatant sur une riviere.*

* **BONDONIA,** Familia. Stat. Vercell. lib. 6. pag. 132. r: *Item quod potestates seu rectores communis Vercellarum teneantur obseruare et adimplere concordiam factam inter ipsum commune ex una parte, et communitatem Cabaliace et dom. Petrum Bicherium, et alias de domo sua et Bondonia. Vide *Bonda* et *Bondus*.* [**] Leg. *Bandora*.]

* **BONDONUS,** Dolii obturamentum. Gall. *Bondon*. Statuta Massil. pag. 395: *Quod omnes botæ circa unum palmum ad Bondonum sint investitæ circulis.*

* **Bondonnai,** in Lit. remiss. ann. 1374. ex Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 408.

* **BONDULA,** ut supra *Bodula*, Meta terminus, nostris olim *Bonde*, nunc *Borne*. Charta ann. 1326. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 420: *Qui jurati potestatatem habeant..... decidendi et declarandi contrastus quoscumque, qui inter privatos evenierint ratione Bondularum et terminorum. Alia ann. 1240. in Chartul. S. Joan. Laudun: Et je croie que li abbés et li couvens devant dit fassent fossez entour leur bos, de Bonde en Bonde, toutes les fois que ils pourront. Chartul. S. Vincent. Laudun. ann. 1323: Item d'une autre Bonde seant sur le bord de la riviere d'alez le lieu, qu'on dit es clostaus, en allant de Bonde en Bonde en tour les curties des closiaus, jusques à la Bonde seant à la pointe. Stat. MSS. Maceriar. ad Mosam: Pareillement pour chacune Bonde mise entre terres arables, pretz, jardina ges, ou autres heritaiges. iii. solz Par. Vide in *Bonna* 2.*

* Sed et nostri Jouer à la bonde dixerunt, pro *Pila* ludere, Gall. Jouer à la paume. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 285: *Comme l'exposant et pluseurs autres eussent joué au jeu de la paume, que on appelle ou pais (Lisieux) à la Bonde, etc.*

* **BONDUS,** Servus obnoxiae conditionis, qui alias *nativus* ex Saxon. *Bond*, ligatus, obligatus. [**] Vide *Bonda*.] Thom. Walsingh. in Richardo II. pag. 247: *Rustici namque, quos Nativos, vel *Bondos*, vocamus. Quoniam Attach. cap. 56. § 7: Reddit seipsum illi domino suum nativum, sive *Bondum*. Nativi et *Bondi*, in Stat. Roberti I. Regis Scotie c. 34. *Servitio Bondorum*, in Monast. Angl. tom. 1. pag. 556. *Bondi Regis* in Legib. Forestarum Scoticarum cap. 4. Danis, *Bonde*, est rusticus, colonus, unde *fribunder*, liberi coloni, ut auctorest Isaac Pontanus in Chorogr. Daniæ. [*Bond* in Testamento Joannis de Nevill apud *Madox* Formul. Anglican. pag. 428: *Item dum contingat me obire, volo quod tota firma mea unius termini tunc ultimo elapsi condonetur omnibus tenentibus meis, videlicet Husbaudis, Cotiers et *Bondi*; nec volo quod legacio hæc se extendat ad liberos tenentes meos aut ingenuos, qui habent terras de suo proprio vel aliorum et tenent aliquid de me.] *Bundones*, in Charta ann. 1387. apud Pontanum lib. 9. Hist. Dan. pag. 514: *Milites, Militares, Bundones, villani, etc. Ericus Upsalensis lib. 3. Histor. Suecor. ann. 1188: Eodem anno erat guerra in Gothlandia inter ciues de Visby, et *Bondones* terra. Vide Janum Dolmerum ad juris Aulici Norvegicæ veteris capita 9. et 34.***

* **BONDAGIUM,** Conditio ipsa servilis, vel colonica. Leges Baronum Scotic. tit. 56. § 3: *Si autem nativi domino suo nengent nativitatem suam, sive *Bondagium*, tunc attachabuntur per Ministros Domini Regis. Iisdem autem modis bondi flunt, quibus servi alii. Eadem Leges § 5: Diversus est modus nativitatis, sive *Bondagii*, nam alia sunt nativi de aro et proauro, etc. § 6. Alius modus *Bondagii* est ubi aliquis extraneus aliquam terram servilem de aliquo domino accepit, faciendo pro eadem terra servile servitum, etc. § 7. Est tertius modus nativitatis et *Bondagii*, cum aliquis liber homo, pro domino habendo vel manutententia aliquius magnatis, reddit seipsum illi domino suum nativum, sive *Bondum*, in curia sua, per crines anteriores capitulii sui, etc. Charta Ricardi II. Regis Angl. apud Thom. Walsingh. pag. 254: *Sciatis quod**

de gratia nostra speciali manumisimus universos, ligeos et singulos subditos nostros, et alios Comitatus Herefordiae, et ipsos, et eorum quemlibet ab omni Bondagio exuimus, et quietos facimus. Idem Walsingh. pag. 628: *Rustici quidem fuitis et estis, et in Bondagio permanebitis.* Vetus Inquesta apud W. Dugdalum in Antiquit. Warwici pag. 665: *Et etiam si aliqui de hujusmodi Custumaris exierint de domino et noluerint plus trahere moram ibidem, solebant venire in Curiam, et sursum reddere in manum domini tenoram suam Bondagii cum omnibus equis suis masculis, et puluis masculis, et carrectam ferro ligatam, porcis masculis, panna sua integra lanae non formata, et melioram suam ollam æneam, et excire, et trahere moram ubicunque voluerit, sine calunnia domini, et ipse cum omni sequela esse liber in perpetuum.* Vide Edw. Bisceum in Notis ad Uptonum pag. 86. [et supra Bedrepium.]

TENERE IN BONDAGIO, idem valet quod tenere in villenagium. Charta Waleri de Clifford in Monast. Anglic. tom. 1. pag. 864: *Ilam videlicet acram terre quam Robertus... nuper de nobis tenuit in Bondagio jacentem inter terram nostram, etc.* Thom. Walsinghamus in Rocardio II. pag. 270: *Quod nulla acra terra que in Bondagio vel servitio tenens, altius quam ad 4. denarios haberetur.*

* **BONECTA**, BONETA, Equestris sarcina, pera viatoria, Gall. Malle. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295: *Item quinque Bonetas magnas de licio.* Instr. ann. 1257. ad calcem Stat. Massil. MSS. cap. 70: *Item in eodem parlamento concessit dictus dominus comes, nomine suo et dictæ dom. comitissæ et hæredum suorum, ciuibus Massiliæ omnibus et singulis franquesiam, libertatem et immunitatem perpetuam per totam terram suam comitatus Provincie et Forqualqueri, de omnibus Bonetis, seu trosserius, seu de pedagio, quod solvebat, seu consuetum erat solvi occasione bonetarum seu trosseriarum.* Stat. Astæ ubi de Intrat. portar. cap. 5: *Quod omnes mercatores... portantes Bonetas seu maletas super equis, vel alio modo,... teneantur dictas Bonetas sve maletas aperire, etc.* Bonette et Bonnete, eadem acceptance, in Lit. remiss. ann. 1482. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 813: *Le supplicant print... une Bonnete et du cordail.* Aliæ ejusd. ann. ibid. ch. 866: *Le supplicant print sa Bonete, qui estoit à l'arçon de sa selle, de laquelle il recueillit les cōps qu'icellui chevaucheur gettoit sur lui.*

* **BONELLUS**, Diminutivum Bonna, Meta, limes, terminus. Charta Chassaniæ anni 1399: *Juxta Bonellum seu metam dividenter jurisdictionem.... Domini Bellioci et Dominorum Chassaniæ ex solis ortu, etc.* Vide Bonna 2.

* **BONENDENUS**, Nummus, monetae species. Bullar. Carmelit. pag. 272. col. 2. ex Bulla anni 1463: *Neque cogi possit aliquis, etiam si plura beneficia obtineret, ad solvendum pro quitancia, si eam habere voluerit, ultra unum Bonendenum pro litera et sigillo.* Et ne de moneta, de qua fieri et fieri debet solutio d. decimæ, valeat hæsitari.... volumus, quod... ipsa decima ad monetam in præfatis terris et locis communiter currentem levetur, etc.

* **BONETA**, Capitis tegumentum, Gallis Bonet, Italis Bierreto. Chronicon Vosiense parte 1. cap. 74. de vestibus virorum sui temporis: *Mitras gestabant juvenes utriusque sexus, quas vocabant Bonetas; post, capellos de lino, vel coffias, etc.* [Hist. Dalphin. tom. 2.

pag. 275: *Pro una Bonetta pro Domino, taren iv.]* alia notione vide in Bonnarium.

* Focalis instar, cui superponebatur pileus, uti colligitur ex Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 28: *Laurens Petit, nostre sergeant en la seneschaucie de Perrigort, dist illec (à l'auditoire) judicielement que iceula consulz, manans et habitans avoient bien cause raisonnable de eula plaindre; et pour ce que ledit Laurens, qui a presque la teste toute pellée, pour aucune maladie qu'il a eue, n'avoit point mis la main au Bonnet; mais seulement avoit osté son chapeau de sa teste, etc.*

* **BONETUM**, BONNETUM. Nova Gall. Christ. tom. 3. Instrum. col. 160, ubi de Clericorum indumentis: *Non pileos deferant, sed Boneta sive Bonnetta nigri coloris, serico vel deauratis laminis aliisque imaginibus non insignita.* Leibnitius Scriptor Brunswic. tom. 2. pag. 423. ex Chronicô S. Godehardi in Hildesheim: *Cingulo nigrante ac lato veste sepe communi, Bonneto nec pretioso nec vili.*

* **BONETUS**, in Statutis S. Victoris ann. 1531: *Statuerunt, quod omnes Monachi totius Religiosus Bonetos nigros deferant, rotundos et profundos, non cornutos seu largos, nec bassos sed medios.*

* Dom. de Caseneuve, applaudente Menagio, vocis hujus originem ad sua usque tempora incognitam adinvenit, cum eam duxit a quadam specie panni Bonnet appellati. Illius scriptoris hæc sunt verba prout ea refert Menagius: *C'étoit certain drap dont on faisoit des chapeaux, ou habilemens soit de teste, qui en ont retenu le nom, et qui ont été appellés Bonnets, de même que nous appelons d'ordinaire Castors les chapeaux, qui sont faits du poil de cet animal.* Le Roman de Guillaume au Court nez, dans le charroy de Nismes:

Un Chapelet de Bonnet en sa teste.

Guil. de Nangiaco in Vita S. Ludovici: *Ab illo tempore nunquam induitus est squarleto, vel panno viridi, seu Bonnetta.*

* **BONGIA**, Fasciculus, Botte, vulgo apud Insulas Bonge. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1469: *Item pro novem Bongia latarum ad relatandum dictum parietem pro Bongia, iij. solidos.* Vide alia notione infra in Brugia.

* **BONI HOMINES**, dicuntur sæpe qui in placitis publicis cum Comitibus et judicibus judicia exercebant, quibus justitia stadium curæ erat, in qua, ut ait Cicero lib. 1. de Offic. virtutis est splendor maximus, ex qua viri Boni nominantur. Ita passim in Noticiis judiciorum, quorum formula ejusmodi erat: *Ibique residebat in placito N. Comes, et ibi sedebant de judicibus N. N. ibique residebant cum eis de bonis Hominibus N. N.* Pronuntiationis autem formula fuit: *Et nos qui superius N. Comes, cum memoratis judicibus et Bonis Hominibus..... judicavimus.*

* **PROBI HOMINES**, (preud-hommes, nostri) in Usaticis Regni Majoricar. MSS. ex quibus sequentia de prompsimus: *Nos Jacobus Rex Majoricar. statuimus et etiam ordinamus, quod judices curiarum nostrarum, seu ipsi Curiæ Bajuli et Vicarii, vel etiam locum nostrum tenentes..... ad ferendas sententias sic procedant: Videlicet quod vocent, vel vocari faciant, quilibet prout eis incumbet, octo Probus viros idoneos, et sufficiens, et omni suspicione carentes civitatis Majoric. inter quos 2. sint jurisperiti, si commode pos-*

sint haberi, a quibus recipientur juramentum quod bonum, legale, et justum consilium dabunt dictæ curiæ sive judici secundum bonam suam conscientiam, servatis consuetudinibus et libertatibus civitatis et insulæ... et illis consuetudinibus et usaticis deficientibus, secundum jus commune: et quod teneant secretum super iis quæ eis in prædicto consilio revelabuntur: et quod per se nec pro altum dictis, seu factis, aut signis non faciant aliquid propter quod impediatur justitia in prædictos. Quibus peractis partibus, ubi partes fuerint, vel eorum procuratoribus præsentibus procedere voluerint cum suis advocatis, vel sine, prout partibus placuerit, negotium super quo ferenda erit sententia, seriatim et plenarie dictis Probris Hominibus exponatur, rationes etiam et allegationes vel alter exponantur. Et consequenter partibus exclusis, dicti judices seu curiæ conferant cum prædictis octo Probris viris, et consilium eorum requirant, et diligenter audiant et intelligant quod sibi dixerint consulendum. Ipsi vero judices conferendo eis suam intentionem, exprimant prius ante datum sibi consilium ab eisdem, et quid secundum jus et rationem sibi visum fuerit faciendum. Et si omnes concordaverint, ad definitionem negotii procedere non morentur, sententiam suam in personam judicium seu curiarum proferendo. Si vero octo Probi viri in unam sententiam concordant, et judices seu curiæ in aliam, et sic in suis opinionibus et consiliis essent penitus discordantes, volumus et statuimus, quod dicti judices seu curiæ iterato cum aliis octo Probris hominibus, ante sententie prolationem, eodem modo et forma consilium habeant et tractatum: quo secundo consilio habito, non differant dicti judices seu curiæ sententiam promulgare secundum consuetudines et privilegia civitatis, etc. De Bonis vero hominibus, vide Marculfum lib. 2. form. 9. Formulas Regales apud Bignonum cap. 8. Capit. Car. M. lib. 1. cap. 140. Sammarthanos in Archiep. Narbon. n. 15. Testamentum Hadoïdi Episc. Cenoman. apud Brisson. lib. 7. Formul. etc. [** Ad de Haltausii Glossar. Germ. voce Erbar. pag. 354. Eichhorn. Histor. Jur. German. § 48. Savinii Histor. Jur. Roman. med. tempor. cap. 4. § 70. cap. 5. § 128. 129. cap. 19. § 49.]

* **BONI HOMINES**. [Gall. prud'hommes, jures, rachimbourgs: « Judicum, vel aliorum Bonorum hominum (Fontjoncouze, 834. mus. arch. dep. p. 10). »]

* **BONI**, Nude dicuntur Consiliarii seu Judices, Judicis principalis Assessores, in S. Ludovici Præcepto ann. 1254. tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 72: *Emendas autem pro maleficiis seu delictis a Bailliis nostris, nisi in foro judicario publice de Bonorum consilio fuerint judicate, vel estimate, quamquam antea fuerint gagiate.* Illi autem Boni, quos tunc temporis Judices seu Homines judicantes, Jugeurs, Hommes jugeans, appellabant, neutrius partis esse debebant Amici, ut idem S. Ludovicus præcipit lib. 1. Stabilimentorum cap. 105: *Appeller Gens souffris, qui ne soient de l'une partie ne de l'autre.* Vel ut habetur lib. 2. cap. 15: *Qui ne seront mie de parties.*

* **BONI HOMINES DE COMMUNIA**, Viri probi. Gesta Innocentii III. PP. pag. 148: *Eligantur quatuor boni viri super discordia et divisione quæ vertitur inter ipsos, et illos qui se nominant Bonos homines de Communia, et Richardum, etc.*

* Annales Benevent. ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 179. ad ann. 1051: Reversi

sunt Romam cum 20. nobiles et Boni homines in obsidatum.

BONI HOMINES, vocantur apud Anglos villici aliisque rustici quibus est familia. Ordinatio domus regiae sub Henrico II. Angl. reg. in lib. nigro Scaccarii pag. 355: *Gilebertus Bonus homo et Ranulfus in domo comedent, et III. ob. hominibus suis.*

* Eadem acceptio nostri dixerunt *Les bonnes gens.* Registr. Corb. 21. fol. 68. v°: *Et se ly seigneurs le veult recevoir à Wally, les Bonnes gens lui portent.*

* Tamesti veteres, honoris causa, probos viros appellaverint *Bonos homines*, jam diu est nihilominus, quod apud nos male audit *Boni hominis* appellatio, ut discere est ex Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 293: *Laquelle Jaquette dist audit Lorens en lui presentant à boire, Tenez, Bon homme, buvez. Lors Ledit Lorens se prinst à courroucier, Tu as menti comme fausse ribaude, je ne suis pas Bon homme; car ma femme est plus prude femme que tu n'es.* Alix ann. 1478. in Reg. 205. ch. 92: *Le suppliant sans penser à aucun mal dist à icellui Belue: Bon homme.... A quoy respondit icellui Belue telles paroles: Comment Bon homme, suis-je coqu?*

* BONI HOMINES appellati viri duodecim apud Florentinos qui duobus mensibus urbani administrande praeferant. Consule Jac. Wilhel. *Inhoff* in Genealogia illustrum in Italia familiarium.

* BONI HOMINES nuncupati etiam Minimi seu Discipuli S. Francisci de Paula, qui hanc appellationem a fundatore suo, qui le *Bon homme* vocitabatur, acceperunt.

BONI HOMINES, Albigenses haeretici, qui ita se se appellant, ut auctor est Monachus Vallis Sarnensis in Hist. Albig. cap. 4. sub fin. Concilium Lumbriense ann. 1176: *Quam (fidem Catholicae) expugnare nitebantur quidam qui faciebant se appellari Boni homines, etc.* Concilium Narbonense ann. 1235. cap. 29. *De credentibus Valdensium: Si reverentiam fecerint haereticos, ubi credentes, orationes ipsorum implorantes, et Bonos homines profites, quasi adorant illos.* Acta Concilii Terraconensis ann. 1242: *Suspectus de haeresi potest dici... qui credit ipsos Inzabatatos esse Bonos homines, etc.* Fridericus II. Imp. de Albigensib.: *Hi serpentes qui latenter videntur inserpere, et sub mellis dulcedine virus evomere.* Rogerus Hovedenus in Henr. II: *Erant in Provincia Tolosana quidam haeretici, qui se appellari faciebant Bonos homines.* Reinerius contra Vald. cap. 6. ait illos qui *Consolati* (Albigensium sectarii) vocantur in Lombardia, *Bonos homines* in Theutonia appellari. Huc etiam spectat responsum Haereticus illius Albigensis, apud Guill. de Podio Laurentii cap. 3. qui rogatus ab Episcopo ubi vellet sepeliri, respondit, *se velle ad Bonarios sive Bonosios, hoc est, haereticos deportari.* Quo vocabulo forte Gallicum, *Bonnes gens*, expressit ille.

* [Aladycis mater sua primo monuit ipsum testem pluries ut diligeret *Bonos homines* scilicet hereticos (*Déposition des l'inquisition à Toulouse, an. 1256. mus. arch. dep. p. 161.*)]

BONI HOMINES, praetera dicti Fratres Ordinis Grandimontensis, Stephanus Tornacensis Episcopus Epist. 1. de iis: *Hominibus placent, et servi Christi sunt, Boni homines appellantur. Nam bonitatis illorum testis est et exclusa cupiditas, et inclusa paupertas.* Et mox: *Si ab eis quæsierris, cuius ordinis sunt, respondent: Peccatores sumus. Si ab aliis, Bonos ho-*

mines esse dicunt. Nam et in provincia illa, unde originem habent, ubi est caput et sedes eorum, cellulæ ipsorum Bono homine appellantur. Jo. Brompton. ann. 1170: *Boni homines Grandimontis.* De Grandimontensium Ordine consulendi omnino Joannes Sarisber. lib. 7. Policr. cap. 23. Jacob. de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 19. et Jo. Bollandus ad 8. Febr. [Martenius Anecdot. tom. 1. col. 645. et seqq.]

BONI GENERIS homines, *Eὐγενεῖς*, in Capitulari 2. ann. 813. cap. 12. Vide *Beateni.*

* BONI PUERI, Pauperes Scholares. Vide *Pueri et Bonifanti.*

* BONI CUM MASSA AUREA. Vide *Moneta aurea in Moneta regia.*

BONIFACIES, *Εὐπρότοτος*, in Gloss. Gr. Lat. Occitanis, *Bounifaci*, est un bon enfant, un benet, ut auctor est Petrus Goulinus.

BONIFATUS, *Εὐφρόσος*, in Gloss. Gr. Lat.

* BONIFICARE, Melius reddere, restaurare, augere, Ital. *Bonificare*, *Bonifier*. Bulla Nicolai PP. IV. ann. 1289. in Reg. Sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 276. r°: *Iles quoque expenze, quæ sunt pro fossatis et alias, etiam pro terris Bonificandis, ut ubiores fructus producant..... de decima hujusmodi minime deducentur.* Stat. Pallav. lib. 1. cap. 12: *Teneatur et debet bona mobilia ipsius pupilli ad incantum ponere..... et eam pecuniam impendere vel trascire per modum, quod ipsius pupilli bona augeatur et Bonifcentur.*

* BONIMORIS, *Καλότροπος*, bene moratus. Supplement. Antiquarii.

BONINFANTI, quasi *boni pueri*, nostris, *Bons enfans*, dicti in Bohemia nescio qui religiosi. Histor. MS. Rosensis, laudata a Bohuslao Balbino in Histor. Bohem. pag. 278: *Eodem anno (1259.) Eberhardus Canonicus Pragensis Institutior Bonifantorum in Ecclesia Pragensi obiit nonis Augusti.* De eorum institutione ita idem Balbinus: *Numero 12. fuere, hisque alendis attributa villa; nemo annis 10. junior admittebatur, et tatis anno 15. e contubernio dimittebatur.*

* BONISCULA, Modica bona, Exiguae facultates. Quod eos *Bonisculis parentum*, sicut asserit, reliquit extores. Can. *Irreligiosum*. Dist. 87. ex Hierolexico Macri. Vide *Bonuscula in Bonum 1.*

* BONISSERIUS, Officium in scancioraria regia. Offic. hospit. reg. sub. Phil. V. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1361: *Item devers le commun aura deux Bonissiers, c'est assavoir Guillot de Montbeliard et Yon le Breton, et mangeront à cour, et aura chacun trois deniers de gages pour toutes choses.* Mendum est pro *Boutilliers* vel *Boutiers*. Vide *Boutarius* et *Buttarius* in Butta 3.

* BONISSIMUS, ab Ital. *Bonissimo*, Optimus. Acta S. Hercul. tom. 1. Mart. pag. 54: *Spiritus Sanctus etiam, ut Bonissimus, corda nostra visitat.*

* BONITA, ut *Bonitas*, exactio, in Leg. comit. Montis-fort. ann. 1212. ex Cod. reg. 8542. 6. fol. 26. r°. ubi loco *Bonitatis*, ut habetur infra in *Bonitas* 1. legitur: *sive nomine Bonitarum. Bonte vero, idem quod Caducum, seu quidquid domino feudi quasi fortuito obvenit, vulgatus practicis nostris Aventure.* Charta Phil. Pulc. ann. 1298. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41: *Les cens des tanneurs, les Bonte, le deanne, c'est assavoir cens, aventure et autres deniers de rente.*

1. BONITAS, Exactio sub specioso *Bonitatis* nomine, tanquam gratuito a sub-

ditis dominis praestaretur. [Charta S. Ludovici Regis Franc. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1267. B: Super eo quod *Prepositi nostri Meloduni in ingressu Præposituræ quasdam exactiones, quas vulgariter Bonitates appellabant, ab iis nomine servitii extorquebant, etc.*] Leges Comitis de Monteforti ann. 1212. pro Albiensibus: *Nullus Baro, Miles, aut quilibet aliis dominus, cui Comes dederit terram in partibus istis, poterit exigere ultra mensuram tallis statutam, et confirmatam, litteris eorundem dominorum, et Comitis, sive nomine talliz, aut Quæstæ sive Bonitatis, vel cuiuscumque alterius causæ.* Chartular. Abbat. Majoris Monasteri, seu Vindocinense Thuani, n. 11: *Cœpit dicere quod ille Odo habuerat ei conventionem, ut omni anno faceret ei aliquam Bonitatem. Quam cum nollemus et facere, quia falsum erat quod dicebat, saisivit decimas, quas olim nobis ipse auctorisaverat.* Charta Bertæ Comitissa Blesensis anni 1001. in Tabulario Abbatæ Burguliensis fol. 101. *Ut simul Bonitatis et eleemosyna efficeremur participes.* [Charta anni 1240. ex Archivo Castri Vitreii: *Gaufridus de Poeneio dominus Guilchiæ, dedi in maritagium Andree domino Vitreii cum Thomasia filia mea... quatuor libras de Bonitate de Restiers, et quidquid habebam in milite exercitus de Restiers.*] Vide Consuetud. localem de Soesmes art. 2.

BONITAS. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 108. § 1: *Quidam homo diabolus instigante dixisset ad servum alienum: Veni, et occide dominum tuum, et ego tibi facere habeo Bonitatem quam volueris.* [** 138. (6. 85.) in Lombard. 1. 9. 25.]

2. BONITAS, Felicitas, beatitudo, apud Alypium Antiochenum in Descript. orbis capit. 2. Vide *Malitia.*

* 3. BONITAS, Officium, obsequium, Gall. *Bon-office*, Charta Theob. comit. Campan. in Chartul. Campan. ann. 1229. fol. 353. r°: *Attendens Bonitatem et servicia, quæ michi fideliter exhibuit dilectus et fidelis Hanricus de Bordis, concessi, etc.*

* 4. BONITAS, Valor, pretium, Gall. *Valeur.* Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 62: *Quod prædictam molneriam, sive partem prædictam, cum omnibus juribus suis, Bonitate seu valencia,... faciemus prædictam universitatem et suos semper habere.*

* BONITON, Piscis genus. Vide infra *Byza.*

1. BONNA. Vide *Benna*, ad lineam: *At unde cruci Moguntinæ.*

2. BONNA, BUNDA, BODINA, BODULA, Terminus, limes.

BONNA. Glaber Rodulfus lib. 2. cap. 10: *Muli ibi limites quos alii Bonnas vocant, suorum recognoverunt agrorum.* Tabularium Prioratus de Paredo fol. 69: *Fecerunt domum et finem ac pacem de terra de Vivent Deo et hujus loci Fratribus, sicut post ostensa et limitibus sive indicis est manifestata, quas vulgus Bonnas appellat.* Charta Radulfi Comit. Suession. ann. 1209. in Chron. Abbatæ Longipontis, pag. 124: *Sicut Bonnis et intersignis disterninatum est (nemus.)* [Tabular. Monasterii Calensis pag. 41: *Infra metas vel Bonnas.*] *Bonne Gallis nostris.* Gloss. Lat. Gall.: *Meta, termes, Boone.* Guill. Guiart:

Et refait mettre hors des Bonnes,
Bien plus de douze cens personnes

Hinc *Bonneer*, pro *Borner*, limitem figere. Gloss. Lat. Gall.: *Metari, Bonner.* Assisiae Hieros. cap. 257: *Ille doit suivre et pourchasser la devise, et*

Bonneer là. Terres abonnées dicimus vulgo possessiones definita ac determinata pensione annua, ab cæteris præstationibus immunes.

BONAGIUM. Jus quod Majoribus villarum maxime competit in defigendis metis in terris vassallorum. *Bornage*, in Consuetudine Peronensi, ubi dicitur jus istud spectare ad Majorem et Scabios ejusdem opidi. Terrarium insulæ Adami : *Le sief de Hardivillers a droit de voirie, forage, rouage, Bornage, 12. paires de gand de chevrotin, un estuef, un chapeau de roses, etc.* Tabularium S. Dionysii ann. 1208. et 1235. de Majore de Sorbais : *Habebit Bonagia, investituras, homagia, etc.* Alia ann. 1240 : *Et habere debet præter Bonagia et saisinas, etc.* Aliae ejusdem anni : Manasserus de Gornaco vendit *quicquid habet in Majoria de Belliolo, exceptis Bonagiis, saisinis, et foragio.* Alia ann. 1237. ibid. : *Bonagia S. Dionysii spectant ad Majorem ad usus et consuetudines de Ullaco.* Charta ann. 1263. in Tabul. S. Mauri Fossatensis : *Notum... quod nos dedimus Joanni dicto juveni de Nongento ad vitam ipsius... Majoriam nostram de Nongento cum duobus arpentis prati, necnon rotagium, foragium, et Bonagium, investituras, districta, et alia omnia ad nostram Majoriam de Nongento pertinentia.* [Littera] Officialis Andegav. ann. 1269. ex Archivo S. Albini ejusdem urbis : *Fulco de Torallo minor miles... vendidit et concessit... omnes fructus quos habere poterat... anonagiis, avenis, avenagiis... Bonagiis, etc.*] Charta Matthæi Comitis Bellimontis ann. 1184 : *Ubicumque vero prædicti hospites terras juxta vias appendentes habuerint, Majorem meum requirent, ut terris suis metas imponat, etc.* In eodem Tabulario sepe Bonagia et metæ confunduntur. Hinc

FIXIO METARUM, pro Bonagio. Charta ann. 1220. ex. eodem Tabulario S. Dionysii, de Majore de Cormelii : *Saisinas recipit, figit metas, cum figendæ sunt, de singulis saisinis seu investituris habet 2. sectarios vini mediocris, et de fixione metarum habet unum sectarium vini, scilicet mediocris.* Alia ann. 1214. ibid. : *Habebit Prior Rulliaci pro metis figendis 4. den. etc.*

ABONAGIUM, Idem quod Bonagium. Charta Ludov. Regis Fr. ann. 1225. in Tabulario S. Dionysii, de Majore de Grandi-puteo : *Habet... omnimodam iustitiam in hominibus et hospitibus S. Dionysii, citationes, arraminas, districta, Abonagia, denarios, etc.* In alia ann. 1244. Girardi de Dilugio : *Foragia, Abonagia, Botagia, etc.*

ESBONAGIUM, Eadem notione. Tabularium S. Dionysii, ann. 1216 : *Saisina et Esbonagia cum advenerint.* Charta ann. 1250. in Tabulario Capituli Paris. lib. 2. Ch. 35 : *Et de omnibus pertinentibus ad Majoriam antedictam (de Civiliaco) videlicet messariam, investituras, Esbonagia, cossatum, et pissatum grangiaz de Civiliaco, Regestum Parlamenti sign.* B. fol. 119. inter Aresta ann. 1298 : *Item quod quoddam Esbonagium a terra ipsorum Abbatis et Conventus S. Vedasti (Atrebatensis,) a terra et vivario Abbatis et Conventus de Monte S. Eligii faciendi idem Comes (Atrebat.) nitebatur multis rationibus per se fieri debere, etc.*

1 BONARE. Metas figere, mensurare. Charta anni 1214. ex Archivo Castri Vitreii : *Petrus Dux Britanniarum de assensu Aelidis uxoris meæ, dedi Simoni fideli servienti meo les restuoz de Torgne, prata et terras, sicut ei Foucaudus serviens meus Bonavit.*

ESBONARE, Mensurare, Esbonner. Tabular. Fossatense fol. 136 : *Centum et decem arpenta nemorum... mensurata seu Esbonata fideler, etc.*

DEBONATIO. Tabularium Conchensis Abbat. in Ruthenis Ch. 481 : *Et hæc omnia intra ista Debonatione, cum cæteris terris, pratis, silvis, etc.*

BUNDA, pro *Bonna*, Anglis *Bound. Me-tes et bounds*, in Littleton sect. 36. 44. etc. Inquisit. de forisfacturis forestarum Regis Angl. cap. 16 : *Inquiratur per quas metas et Bundas singuli forestarii de feodo teneant... forestas suas.* Monasticum Angl. tom. 1. pag. 2 : *De bundis 12. hidarum.* Pag. 3 : *Hæc omnia infra Bundas 12. hidarum contenta.* Charta Bartholomæi Episcopi Landunensis ann. 1147 : *Sicut divisum est fossatis et Bundis,* in Hist. Guinensi. Add. Bractonum lib. 4. Tract. 1. cap. 8. § 2. et Fletam lib. 2. cap. 41. § 30. lib. 4. cap. 2. § 17. etc. præterea Guillelm. Prynneum in Libertatib. Angl. tom. 3. pag. 358. [Madox Formulare Anglic. pag. 264. Res Mogunt. tom. 2. pag. 544. edit. 1722.]

BUNDARE, Metas figere, in Monastico Angl. tom. 3. pag. 236.

BODINA, Idem quod *Bonda*, Meta, limes. Charta vetus sub Roberto Rege Franc. in Tabulario Monasterii Nobiliae censis in Pictonibus : *Alodus sic est circumcinctus et divisus per Bodinas fixas et loca designata.* Occurrunt eadem verba in Diplomate *Caroli Calvi* in Tabular. S. Hilarii Pictav. et in alia Charta Monasterii S. Maxentii Ch. 132. apud Besillum in Comitib. Pictav. pag. 177. et 222. et in Tabular. Abbat. Belliloci in Lemovici. n. 24. in Tabular. Brivatensi Ch. 18. 35. etc.

BODENA. Tabularium Conchense in Ruthenis Ch. 120 : *Et in ipsa riparia, prato dominicario per Bodenas ficas totum et ad integrum vobis cedo, etc.* Charta S. Willielmi Gellonensis edita a V. Cl. Joan. Mabillonio tom. 5. Vitar. SS. Ordin. S. Benedicti pag. 89 : *Ab Occidente in frontat in ipso Aviso (rivo) qui discurret per concava montium in Bodena antiqua, que est in supercilio montis, etc.*

BODINARE, BODINATUS, DEBODINARE. Tabularium Belliloci n. 54 : *Sunt ipsi mansi terminati vel Bodinati.* N. 168 : *Cum sint determinatae vel Debodinatae.* Tabularium Conchense Ch. 221 : *Et habet fines ipsa vinea de tres partes ab ipso venditore, et de quarto vero latus terram Roberti, quantumcumque infra istos fines mea juxta est possessio, aut postea Debodinata erit, etc.* [Hinc emendanda Charta ex Tabulario Vosiensi fol. 15. verso, ubi habetur de mansis. *Quedammodum sunt determinati et Debinati; legendum enim Debodinati.* Ibidem fol. 7. legitur, *Sicut sunt terminatae vel debornatae.]*

BODULA, Eadem notione habetur in eodem Tabulario Belliloci n. 38 : *Que Bodula faciunt divisionem, etc.*

1 BODULATUS, in Archivo Prioratus S. Joannis Tolosani : *Et salvo jure hospitalis de portu et vinea sive campi et orti, sicut Bodulatum est et terminatum.*

BUTINA, Idem quod *Bodina*. Lex Ripuar. tit. 60. de traditionibus vel testibus adhibendis § 4 : *Si autem ibidem infra terminationem aliqua indicia sua arte, vel Butinæ vel mutuli facta extiterint, etc.*

Existimat Rigaltius voces *Bonaa* et *Bunda*, ab Agrimensoribus et Gromaticis nostros mutuatos esse, effictasque ex iis quas passim usurpant, *botones*, *botontini*, et *botontones*, quæ tumores, sive monticellos et colliculos, qui aliquando

terminorum vicem funguntur, significant. *Aggeres terræ* dicuntur in Lege Bajoariorum tit. 11. § 3. *Terrarum tumores*, Julio Frontino de Colonis, *þouvol*, Græcis.

Bontontinorum vero figuram repræsentat Hygenus de Limitib. constit. pag. 222. Vocis mentio occurrit apud Innocentium, Vitalem et alios Gromaticos pag. 230. 267. 272. 312. *Bontontones finales* pag. 243. 274. *Bottones* pag. 288. Denique *Bodones* legit Cujacius ex MS. apud Paulum lib. 5. Sentent. : *Qui arbores terminales evertunt vel qui convellunt Bodones.* [** tit. 22. Voces vel qui convellunt Bodones ex Pithœi codice inseruit Cujacius, quæ cum in ullo alio non habeantur, omisit eas editor Bonnensis, Visigothos addidisse putat Schulting. Conf. Forcellin. h. v.] Vide Velsorum lib. 5. Rerum August. Somnerus in Gloss. Anglo-Sax. aliter censem de harum vocum origine, putatque effectas ex Saxonico *Bindan*, ligare, nodare, vincire, et *Bindela*, vinculis constrictio: unde Angli *bundle* pro fasciculo dicunt. Hinc etiam, inquit ille, agrorum fines, termini, limites, metæ, Latino-barbaris *bunde*, Anglis *bounds* dicta: quod domino fundi sint in vinculum, ne eadem transgrediendo proximo injuriam inferret. Sed potior mihi est Rigaltii sententia.

1 BONARIA, Idem quod *Bonna* 2. Consuetudines MSS. urbis Tolosa ex Biblioth. Cl. D. de Crozat fol. 19 : *Termimi decorum, mesegariz, sive dex villæ Tholosa protenduntur et sunt, scilicet a villa Tholosa usque ad Ecclesiam S. Michaelis ad castellum... et exinde usque ad crucem de Cungno, et exinde usque ad Bonariam seu curtem Guillelmi Arnaldi... et inde ad Bonariam vocatam de Fontanis.*

*** 3. BONNA**, Scopus, Gall. *But.* Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 127 : *Ludendo de quadam balista pro jocale, quod dari debebat illi, qui melius traheret ad quandam Bonnam seu staguetam.* *Bonne*, pro *Ecluse*, Locus ubi concluduntur aquæ, in aliis Lit. ann. 1389. ex Reg. 138 : *Nos gens, estans au voyage par nous fait dernierement en Alemagne, avoient este en grant peril, et en y avoit eu plusieurs noiez, parce que une Bonne estant en la riviere du Rin avoit este levee.*

1 BONNALIUM, Idem quod *Bonarium*. Privilegium Alexandri Papæ III. de immunitate Ecclesiæ de Marsna, ex Tabulario S. Remigii Rem. ann. 1180 : *Prebenda autem Sacerdotis... constituta hæc est, decima de Houten magna et minuta, et in eadem villa quatuor Bonnalia terræ.* Eadem ad verbum habentur in Privilegio Lucii Papæ de libertate ejusdem Ecclesiæ ann. 1182. Sic etiam in Privilegio Adolphi Coloniensis Archiepisc. ann. 1195.

BONNARIUM, BONARI, BONARIUM, BONNUARIUM, BONNETA, etc. Modus agri certi limitibus seu bonis definitus. *Bonniæ de terre*, apud Jacob. Hemricurtum in Speculo Hasbanico pag. 6. Certe *Bonarios* ipsos limites dictos, docet Charta Theodorici Episcopi Virduensis ex Tabulario S. Vitoni : *Fines et metæ quos vulgo Bonarios vocant.* Proinde vocem perperam Columbus a *bobus* deducit. Formulae veteres Pithœi cap. 25 : *Hoc est, ad illa villa Bonnaria tanta, manso cum superposito de vinea arpennos tantos, etc.* Adde cap. 35. 67. Charta Ludovici Imp. apud Chapeavillum in Walcando Episcopo Leodiensi cap. 34 : *De terra arabili 2. partes de Bonnario.*

Charta Agii Episcopi Aurelian. ann. 854 : *De terra arabili Bunn.* 13. Vide Baldricum Noviom. lib. 1. cap. 52. Buzelin. in Gallo-Fl. pag. 396. [Angelbertum Abbatem Bonæ-Spei Ord. Præmonstr. in Chronico pag. 196. 201. 211. 219. 227. et 257. Miræ Opera Diplom. tom. 1. pag. 892. edit. 1723. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 208. Gall. Christ. tom. 8. col. 109. D. 490. D. et inter Instrum. col. 15. E. 81. C. 88. A. Marten. tom. 3. Anecd. col. 522. 525. 1273. etc.]

BONUARIUM, perperam, ni fallor, pro *Bonnarium*, habetur in Statutis antiquis Corbeiensis Monasterii lib. 1. cap. 7 : *Ut unicuique Molinario mansus, et 6. Bonuaria de terra dentur.* Moz : *De illa terra, quæ ad illum mansum pertinet, id est, Bonuaria* 4. Ita etiam legendum pro *Bunuarium*, apud Hariulfum lib. 3. Chronicu Centul. cap. 16. in Chronico Afflighem. cap. 13. in Lega Langob. lib. 3. tit. 1. § 46. [** Lothar. I. cap. 63. Vide quæ ibi notat Murator. Est e Constit. Pap. ann. 892. ap. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 360.] et in aliquot formulis. *Bunuarium* etiam legitur apud Hincmarum in Capitulis Synodal. cap. 2 : *Si habeat mansum habentem Bunnaria* 12. Perperam vero *Bovarium* et *Bouvarium*, pro *Bonnarium*, apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 35. 228. et in Regesto pag. 33. et 36. scriptum legitur, ut et in Scheda veteri Luxoviensi edita in operibus S. Columbani pag. 335. in Chronicu S. Trudonis lib. 9. pag. 458. et in Chronicu Valciodorensi pag. 564. Dicitur et

* **BUNNARIUM,** in Codice MS. Irminonis Abb. San-Germ. fol. 23 : *Ermentus. . . . habet de terra arabili Bunnaria* II. Occurrit ibid. non semel. [** *De silva*, Br. 9. cap. 84. *de concidis*, ib. cap. 88. *de pastura*, ib. cap. 90. ap. Guerard. pag. 88. et 89.]

BUNARIUS. Papias MS. ex Isidoro : *Bunari, mensura quedam terræ, sicut jugera.* [MS. alter habet *Bunuaris.*] Charta ann. 1167. apud Murænum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 54 : *Quatuor Bunnari terræ, et dimidius silvæ. Bonarius terræ, et dimidius silvæ.* *Bonarius terræ*, in Hist. S. Martini de Campis pag. 342. *Bonarium*, in Vita Caroli Abbatis Villar. cap. 3. num. 17. *Bonarius*, apud Herimanum de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 96. [In Charta Theodorici Flandrensis Comitis ann. 1151. Charta Johannis de Cysonio ann. 1225. utraque ex Tabulario S. Nicasi Rem et passim in Charta Carlomanni Regis ex Tabulario S. Germani Autisioid.]

BONNETA, pro modo agri, ejusdem videtur originis, qua *Bonnarum*, in Charta ann. 1284. in Duchesnii Hist. Drocensi pag. 320.

* **BONATA,** Eadem notio. Charta MS. Roberti Comitis Castræ apud Stephanot. in Fragm. Hist. tom. 18. pag. 115 : *Et duas Donatas (l. Bonatas) terræ et dimidiam Wermundi coci, et unam Bonatam terræ Willelmi pincernæ.*

BONNARII, BUNATARI. Constitutio Caroli Crassi de feudis, apud Freherum et Goldastum : *Mansionarius 5. solidos, Absarius 30. denarios, Bunatarus 15. quorumlibet larium possessores 6. supplicant.* [** Carol. M. decret. de exped. Romana sec. XII. confectum ap. Pertz. inter capit. spuria pag. 4. Alter cod. Monac. habet *Bunaiarius.*] Quo loco legendum censem Lindenbrogius *Bunnariarius*, id est, qui *Bunnarium* agri possidet. Huic emendatione favent quæ habentur in Legib. Normannicus verna-

culis Willelmi Nothi a Seldeno editis capite 18 : *Le Seignur pur 4. den. que il donrad, si erunt quites ses Bordiers et ses Boner, et ses serjans.* [** Al. cod. Boverz.] Id est, pro 4. denariis quos donaverit dominus, quieti erunt *Bordarii ejus, et ejus Bonnarii, et ejus servientes.* Quo loco Boner seu *Bonnarii*, sunt qui *Bonaria* possident, ut *Bordarii*, qui *bordas*.

* **BONARIUS,** in Praecepto Lotharii Regis pro Otherto ann. 856. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 146 : *In istis jam supra nominatis locis habet curtes et terras dominicatas IV. et capellas II. et alios mansos XVII. et ad unumquemque mansum Bonoarios XXX.*

* **BONNATON,** Animalis species. Bestiarium MS. cap. 18 : *In Asia animal nascitur, quod Bonnaton dicunt, cui taurinum caput, ac deinceps corpus omne, tantum juba equina.* [** Hortus sanit. in Tract. de Animal. cap. 18. *Bonnac* ut e Solino. Vide Forcellini. voce *Bonassus.*]

* **BONNERIUS,** Modus agri certis limitibus seu *bonnis* definitur, idem quod *Bonarium*, nostris *Bonnier*. Charta Phil. V. ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 225 : *Quoddam feodium, situm in parrochia de Hellesmes, continens decem et septem Bonnerius terræ sementis.*

* **BONNETA,** BONNETUM. Species pilei, nostris *Bonnet*. Vide *Boneta*.

BONONES. Historia Baldwinii Luxembourg. Archiep. Trevirens. lib. 2. cap. 10. de seditione mota Mediolani contra Henricum Imp. a Guidone de Turre : *Aurum et argentum, omnisque cultus pretiosus a Bononibus distrahitur.* Infra : *Tot ibi sunt Bonones rapina ditati repatriantes, quod ultra mensem plusquam Bonorum duo millia in exercitu (Imperatoris) deficerent videbantur.* [** Leg. Bononienses. Confer chart. ann. 1311. ap. Murat. Antiq. Ital. vol. 4. col. 617.]

* **BONNETERIUS,** Bonetarum opifex, Gall. Bonnetier. Arest. parlam. Paris ann. 1321. ex Cod. reg. 9822. 2. fol. 164 : *Inter espinglerios et Bonneterios villæ Paris.* fuit facta quædam ordinatio, etc.

* **BONO MANE,** a Gall. Bon matin, Bene mane. Epist. ann. 1380. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 44. col. 2 : *Dominus Guillelmus de Gaudiaco et ego fuius in palacio, Bono mane, antequam venissent.*

BONONII, BONOSII. Vide *Boni homines*, [Albigenses Hæretici, etc.]

* **BONONINUS,** appellatio communis pluribus monetarum speciebus civitatis Bononiae, nam eo nomine designabatur antiquitus tam *denarius* ex ære *confatus*, quam *grossus* ex optimo argento, cuius valor denariorum duodecim erat, nec non *ducatus aureus* purus, pretium triginta quatuor bononinorum grossorum. Unaquæque tamen horum numismatum species proprio adjectivo distinguebatur : scilicet prior appellatur *Bononinus parvus*, altera *Bononinus grossus seu argenteus*, postrema *Bononinus grossus aureus*. Tardius aliae percussæ sunt Bononiae monetæ, appellatae *Bolognini*, et *mezz Bolognini* : priorum viginti, alterorum quadraginta libram æquaerant.

* 2. **BONONINUS,** Pondus unius unciae, sive unius denarii. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. 1. pag. 181 : *Et tricullos oleum vendentes cogam habere mensuram rami bollatum de libra, de media libra, et de uno bononino;* quæ ultima vox in Codicibus annorum 1259-67 permutata est in alteram ejusdem valoris, i. e. de una *denariata*; nam *denariata* in

libra pars est duodecima, que *bononus* parvus, ut dictum est, in *bononino* grosso.

Inter vocabula de novo addita in recentiori editione Glossarii allata est huic voci interpretatio, de qua est sermo, sed non absque aliqua dubitatione, ut patet ex his verbis : *Denariata, Pondus, ut videtur, unius denarii.* Quæ vero significatio ob locum Statutorum bonon. superioris allatum explorata habenda est. [FR.]

* **BONOSIACI,** Hæretici sunt a *Bonosio* dicti, qui dicunt *Christum Filium Dei adoptivum, non proprium esse.* Papias MS. Idem sunt qui *aliis Bonosiani* : de quibus vide Isidorum Orig. lib. 8. cap. 5. et de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 20. Macrum in Hierolexico, etc.

* **BONSNAGIUM,** Metarum positio, idem quod *Bonagium.* Vide in *Bonna* 2. Lit. procurat. ann. 1348. in Chartul. 21. Corb. fol. 193. vr : *Dantes dictis procuratoribus nostris..... potestatem..... ostensionem et Bonsnagi faciendi.*

* **BONUARIUM.** Vide *Bonarium*.

* **BONVENTUS,** Convivium, idem quod *Procuratio* 1. Vide in hac voce. Charta Elisabethæ de Steinfort ann. 1287. in Suppl. ad Miræum pag. 587. col. 2 : *Nos in domo sua Bonventum tenemur accipere, quem nobis (abbatissa Marquetteana) concesserit liberaliter et benigne.* Vide supra *Benevenuta*.

* **BONULUM,** Carnium elixarum jus, ut videtur ; idem quod *Brodium.* Charta ann. 1271. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 328. col. 2 : *Debent habere quatuor panes tornatos dandos bubulcis, et de Bonulis caldarium unam.*

1. **BONUM,** Id quod Latinus *Bona* vocant. Facultates, nostris vulgo *Bien*. Baldricus Noviom. lib. 3. cap. 72 : *Et ipse Bonum suum recipere debebat.* Chronicus Abbatæ S. Trudonis lib. 10. pag. 465 : *Bonum de Provin ad id modicum defluixerat, ut via solveret 7. marcas. Vulgaris loquendi modus, le Bien d'un tel lieu.* Charta Hilderici Comitis ex Tabulario S. Vitoni Virdunensis : *Hoc timore perterritus, tradò tibi, sancte Vitone, Bonum meum, quod est temporale, sed indeficiens in perpetuum, etc.* Alia ibid. : *Bonum nostrum quod habebamus ad Luniacum, etc.* [** Charta ann. 1257. ap. Kopp. Docum. Hist. Fœder. Helvet. num. 5 : *Mota quermonia super quodam Bono in Burgon sito.* Ibidem pluries.]

* **Biens**, pro *Pecunia, nummi, Gall. Argent, monnoie*, in Lit. remiss. ann. 1447. ex Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 91 : *Voyant.... que difficile chose leur seroit de partir et paier entre eux cinq lesdiz deniers, qui estoient mauvais..... Le suppliant dist (à ceux qui le suivoint) que ses Biens lui estoient cheuz, qu'ilz arrêtassent et il les amasseroit, ce qu'ilz firent. Et adonques ledit suppliant se baissa pour amasser sesdiz Biens : mais il ne les trouva pas.*

BONUSCULA, diminutivum a *Bona*, Facultates, apud Sidon. lib. 9. Epist. 6. et in leg. 29. C. Th. de Petit. et ultr. dat. (10, 10.)

BONUM S. MARIAE, Superstitionis et paganiæ species, in Capitul. Karlomani ann. 748. cap. 19. [** Indicul. Superstit.]: *De petendo quod Boni vocant S. Mariae.* [** Scandic. antiq. Bón et Anglo-Saxon. Bén est Precatio, imprecatio. Conf. Grimm. Mythol. Germ. pag. 20. et 656. Pref. pag. XX.]

* **BONUM,** Morbi species. Vita S. Anselmii Episc. Lucensis n. 39 : *Fuit Presbyter.... cui malum id, quod per antiphra-*

sim homines bonum appellant, unius oculi lumen abstulerat. [Vide Malanus 2.]

* 3. **BONUM**, Donum, ipsa donationis Charta. Martyrolog. prioratus S. Montis MS.: *Et ut prædictum donum firmum et ratum teneatur, etc. Hoc autem factum est in præsentia domini Guidonis Pictaviensis comitis, totiusque Vasconiae, qui propria manu Bonum suum tribuit, et signari in archivis nostris non negligenter jussit.*

* **BONUM DICERE**, Pacifice loqui. Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaques: *Pascebat et custodiebat per totam vallem, et non invenit unquam aliquem, qui eum deviaret, nec diceret nisi Bonum.*

* **BONUM LATUS**, Dextrum, Gall. Le côté droit. Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 684: *Le suppliant fery sa femme un cop du bout dudit baston parmi le Bon costé, souz l'esselle. Sic et apud nos manum dextram La belle main vocant nutrices: nostri enim bonum et pulchrum promiscue olim usurpabant. Hinc loquendi formula, A mon bel et à mon bon, id est, cum commodum et opportunum videbitur, in Lit. remiss. ann. 1408. ex Reg. 163. ch. 3: Je te battray à mon bel et à mon bon. Unde etiam ludum quemdam, qui foliis lusoriis peragitur. Bon-hommel videntur appellasse, quod in eo pulchritus folium vinceret. Lit. remiss. ann. 1492. in Reg. 184. ch. 263: Un jeu des quartes, que l'en appelle le Bon-hommel, ouquel jeu fault avoir trois personnes; et celui qui a la plus belle quarte, gaigne le jeu.*

* **BONUM PACIS ET CONCORDIAE**. Vide Haltaus. Glossar. German. voce das Beste, pag. 151.

* **BONUS**. AD BONOS SUOS, id est, Ad suam utilitatem, Gall. *A son profit*. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 335: *Lapides dictæ muræ ad Bonos suos, ad domum suam charreyare fecit.*

* AD BONUM FINEM, Gall. *A bonne fin*, Tessera seu signum factio[n]is Parisinæ, cuius auctor et dux fuit Marcellus urbis præfector. Præcipua hujus facinora produnt Literæ remiss. 10. Aug. ann. 1358. ex Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 240. quas idcirco hic excrribendas duximus: *Charles ainsné fils du roi de France, regent le royaume, etc. Scavoir faisons à touz presens et à venir, que comme a l'instigation, ennortement et promotion de feu Estienne Marcl, n'agaires prevost des marchans de la ville de Paris, et de plusieurs autres ses alliez, adherens, collateraux et complices, disans et maintenans en touz leurs faiz pour le temps qu'il ont de fait gouerne la bonne ville de Paris et le plait pays d'environ, que tout quanques il faisoient, estoit à bonne fin et pour la redemp[ti]on et délivrance de nostre-dit seigneur et le bien publice: plusieurs et grant quantité de bon peuple et loyal commun de ladite ville de Paris, sur l'esperance dessus dite, sans l'autorité, volonté ou consentement de nostredit seigneur ou de nous, ignorans les grans traïsons et malefices que lesdiz prevost et ses complices secretement faisoient, pourpensoint et à faire entendoient contre nostredit seigneur, nous et sa majesté royal, se soient consenti de eslever et prendre a gouverneur, defenseur et capitaine, le roy de Navarre, de faire alliances avecques lui et ses complices, aidans et adherens, tant par lettres comme par sermens, de porter fermelles d'argent, mis partiz d'esmail vermeil et asure, ou des-*

soubz avoit escript: A bonne fin, et chaperons de drap desdites couleurs en signe d'alliance de vivre et mourir avec ledit prevost, contre toute personne; d'aler aux assemblées et congregations dudit prevost, de eux armer contre nous, de nous usurper aucun droit royaux, d'estre rebelles contre nostredit seigneur, de dire paroles et reproches de nostre personne, de mettre à mort et occire en nostre présence et en nostre chambre messires Robert de Clermont et le mareschal de Champaigne et maistre Regnaut d'Acy ailleurs en ladite ville; de prendre et occuper de fait nostre chaste[...] Louvre, et aussi de arrester et prendre nostre artillerie, que nous faisons amener par la riviere de Saine en certains lieux et d'icelle oster de la puissance de noz gens qui l'ameinoient et l'apliquier par devers eux, de nous envoyer a Meaulx lettres contenant plusieurs paroles rudes, laides et malgracieuses, de estre alez ou estre consentenz de l'alee des genz d'armes que feu Pierre Giles mena a Meaulx contre nous et nostre très-chiere compagne, de faire par maniere de monopole une grant compagnie, appellée la Confrerie Nostre Dame, en laquelle il avoient et faisoient plusieurs sermons, convenances et aliances, sanz l'auctorité ou licence de nous, de avoir souz umbre et couleur de justice mis ou fait mettre à mort, sanz cause raisonnable, Jehan Perret et Thomas Foucat, de prendre, arrester et faire emprisonner et questionner et maltractier plusieurs de noz genz et officiers, leurs femmes et leurs familiers et mesnies, de prendre plusieurs des biens de noz dites genz et officiers et iceulx biens appliquiez au prouft de la ville ou a leur singulier prouft, de refuser et contredire la monnoie pour le cours que nous li avons ordéné en l'assemblée de Compiègne, et de faire monnoie et contraindre noz monnoiers a ouvrir et monnoier, et le prouft de noz monnoies apliquer a leur prouft, de abatre et ardoir et faire abatre et destruire plusieurs chasteaux, forteresses et autres maisons des nobles, de piller et faire piller leurs biens, et de plusieurs autres crimes, délits et malefices faire contre la majesté royal et autrement, pour ce que audit peuple donnaient a entendre que nous les voulions destruire et faire piller par nos genz d'armes, que abandonné avions ladite ville avecques les autres citez et plait pays du royaume a yceulx genz d'armes, et que en riens du monde n'avions volonté d'entreprendre à la délivrance, ne redemp[ti]on de nostredit seigneur, combien que le contraire des choses dessusdites feust vray et appert notoirement de present. Et pour ce que les dessusdiz ou plusieurs d'eulta ne se pourroient excuser, se par riqueur de droit voulions proceder, que leurs biens et corps ne feussent forfaiz a nostredit seigneur et a nous, ou au moins que de ce les peussions poursuir et approchier, traire à grans punicions ou amendes, Nous a il esté supplié humblement par noz bien amez Gentien Tristan apresent prevost des marchanz, les eschevins, bourgeois et habitans de ladite ville de Paris que sur ce leur vueillons estre piteables et misericors, ou autrement pourveoir de remedie gracieux. Pourquoy nous considerons la bonne amour et loyalté que lesdiz prevost, bourgeois et habitans de ladite ville ont eu touz jours a nostredit seigneur et a nous, et comme de fait l'ont bien démontré en la prise et destruction des traistres, rebelles et ennemis de la couronne de France, inclinans a leur supplication: A touz ceux de ladite ville, habi-

tans et aiens leur domicile ou leur demourance plus continuelle en icelle que ailleurs, ou temps desdiz deliz, qui ont esté consentens d'iceulx crimes, deliz et malefices, excepté ceux qui estoient ou aueroient esté du conseil secret sur le fait de la grant traïson dudit prevost et ses complices; c'est assavoir de vouloir empêcher et de faire et pourchacier la délivrance de nostredit seigneur, de vouloir occire mon seigneur ou nous, ou mettre et tenir en prison perpétuelle, et de faire le roy de Navarre roy de France; et ainsi interpetrons nous et déclarons par ces présentes le fait de ladite grant traïson; Avons pardonné, etc. Donné a Paris le xe jour d'Aoust 1358.

* **BONUS DOMINUS**, Arbiter, sic dictus, quod partibus litigantibus, tanquam bonus Dominus utrique consulebat, remque inter eos componebat. Litteræ Officialis Vabrensis de arbitrio dicto per Guillelmum de Canilliaco Priori de Rosierio et Rectori Ecclesie de Balmis ann. 1342: *Compromiserunt se concorditer et amicabiliter in venerabilem ac religiosum virum D. Guillelmum de Caniliaco Camerarium Anianæ tanquam in arbitrum, arbitratorem et amicabilem compostorem et Bonum Dominum ab ipsis partibus communiter electum.*

* **BONUSCLIA**. Vide in *Bonum 1.*

* **BONZINUM**, Vasis species. Chron. Bergom. ad ann. 1386. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 856: *Unum Bonzinum seu bocale, et cuppas duas, quæ omnia erant argenti puri.*

* **BOOBA**. Vide supra *Boca*.

BOOGDIE. Arestum ann. 1411. in Hist. Betuniensi pag. 116: *Una cum servis seu gentibus suis servilis conditionis, esclavis, advenis, et Boogdie ad dictam terram de Kalkene (in Flandria) pertinentibus, etc.*

BOOLETUM. Vide in *Apratare*, [et *Boletum*.]

* **BOOLEYUM**, Locus betulis consitus, ut videtur: nam *Bool*, betulam dixerunt nostri. Vide supra *Bolum*. Sent. arbitr. ann. 1266. in Tabul. S. Satyri: *Ego magister Joannes de Ursiaco, electus arbiter a partibus supradictis, pronuncio, ordino seu statuo, quod tota tertia pars, quam habebat dictus comes (Sacrificarius) in villa Savigniaci et in toto territorio dicti loci, et de allodio cum..... Booleyo, et quidquid habebat in locis predictis, cum omni justitia et jure in quibuscumque rebus, remaneant abbati et conventui S. Satyri et eorum successoribus.*

* **BOORIA**, ut *Boria 2. Prædium rusticum*, Gall. Ferme, métairie. Charta Phil. Pulc. ann. 1309. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 20: *Notum facimus.... quod nos omnes et singulas possessiones immobiles infrascriptas.... Booriam de podio Cabas, etc. Alia ejusd. ann. in Reg. 50. ch. 7: Idem Bertrandus et ejus fratres..... cum armis prohibitis, venerant ad Booriam de sancto Hugone, quondam ordinis Templariorum, prope Podium Ruppis, et Booriam prædictam, et illos qui intus erant, invaserant, posse suum facientes de capiendo dictam Booriam violenter. Vide *Bovaria*.*

* **BOOSLOTH**. Leges Danicæ paragr. 10, apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 169: *In qualibet villa forensi sint veridici et neffningi, quilibet illorum pro suo Boosloth solvat sex marcas. Ubi Editor: Boosloth, est portio rerum mobilium ex communione quadam, præterquam ex hæreditate paterna vel materna. Judicent hujus linguae peritores.* [** Ap. West-

phal. Monum. tom. 4. col. 1878. ubi articuli Tordon. Parvi lingua Germ. infer. existant. art. 9.: *Sien Boszlett, dat iss sien erffdehl an fahrende have. Confer tamen Kolderup-Rosewinge Hist. Jur. Dan. § 113. not. d. edit. German.*

* **BOOTHMATA**, *Adjutoria*, Ugutioni: ex Græc. *Bούθηματα*.

* **BOQUARIA**, Laniena, Gall. *Tuerie, écorcherie*. Lit. ann. 1408. tom. 9. Ordinat. reg. Franc. pag. 356: *Carnes comeditibiles, grossæ et minutæ, quæ venduntur..... in villa Biterris,.... occidi et excoriari seu mactari consueverunt..... in quadam loco, diuicis ad hoc destinato, vocato lo escoriador, aliter la Boquaria. Vide Bocaria.*

* **BOQUELLARIUS**, Clypeus, scutum, Gall. *Bouclier; Bouqueller*, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 32. Stat. eccl. Atrebat. xv. sacer. edita cap. 18. ex Cod. reg. 1610: *Presbyteris necnon et religiosis firmiter inhibemus, ne arma deferant, videlicet cutelum magnum cuspidatum, misericordiam, gladium, ensim, Boquellarium aut alias armaturas. Vide supra Boclerus.*

* **BOQUENA**, ab Hispan. *Boque*, hircus. Pellis hircina, idem quod supra *Bogina*. Charta Phil. Pult. ann. 1288. in Reg. S. Ludov. ex Chartoph. reg. fol. 106. v°: *Arrestata fuerunt..... quadraginta quinque faisia Boquenarum, viginti tres pontes cordoani, etc. Vide supra Bocax et infra Boquinus.*

* **BOQUERANNUS**, BACARANUM, BUCHIRANUM, Telæ subtilis species, Gall. *Bougran*. Gloss. Lat. Gall.: *Bissus, Bouquerant*. Vincentius Belvac. lib. 30. Spec. Hist. cap. 85: *Aliæ mulieres Boqueranno stricto sub cingulo multis plenis sumptuosis operato et insuto., vestiuntur. Idem lib. 32 cap. 4: Tunicas miro modo formatas portant de Buccarano. Et cap. 7. Buccaranum habet. Paulus Venetus lib. 3. cap. 45. Buchiranum. Joan. Villaneus lib. 10. cap. 168: *Palio di Bucherame bambagino*. Bocadius: *Una coltre di Bucherame Cypriana bianchissima. Vide Gesta Guillelmi Majoris Episc. Andegav. cap. 22. Le Roman de Jordain MS.**

Tyres et pailes, Bouquerans et cendez.

Le Roman d'Aubery MS.:

Et le hauberc vait après desmaillant,
Aussi le cope come fit un Bouquerant.

* **BOQUERIUM**, Locus boquetis seu palis circumseptus. Pariag. inter regem et domicel. de Astariaco ann. 1307. in Reg. 44. Chartoph. reg. ch. 55: *Retinuit dictus domicellus, quod molendina..... remanent sibi et successoribus suis in solidum, ita quod ea teneant et tenere possint cum tribus molis, sicut nunc sunt, et ea mutare cum paxeriis infra Boquerium seu vallatum, in quo sunt, auctoritate sua tantum; ita quod dictus rex sine voluntate sua in dicto Boquerio non possit facere molendinum seu etiam molendina. Charta senescal. Tolos. ann. 1393. in Reg. 144. ch. 366: *Per artifices in talibus expertos fecerunt estimare..... dictum molendinum cum suis paxeriis, Boqueris, domo fortis, etc. Vide infra Boquetus.**

* **BOQUERIUS**, Idem quid Boherius, macellarus, Gall. *Boucher*; in Ch. ann. 1272. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 98. col. 2. Vide supra *Boquaria*.

* **BOQUESPA**. Vide *Boquetallum*.

* **BOQUESTALLUM**, ut *Boquetallum* et *Boquespan*, Servitii genus, quod subditi debent, sive in deferendis aut vehendis, sive etiam excindendis tignis vel palis, *Boqueti* nuncupatis. Charta Caroli co-

mit. Augi in Reg. A. Chartoph. reg. ch. 35: *Cum contentio seu controversia esset inter nos ea una parte, et..... abbatem et conventum monasterii novi Pictav. ex altera,.... super..... tallia alta et bassa, et bianno ad faciendum Boquestallia in nemoribus nostris, etc. Vide mox*

BOQUETALLUM. Exstat Charta Gaufridi de Liziniano D. de Vouvent et de Mervent, data Spoleti ann. 1232. qua Abbat. Malleacensi dimittit *Expeditionem et exercitum, Bannum, Boquetallum, quæ quidem ab hominibus Abbatis sibi deberi contendebat. [In Charta Hugonis militis anni. 1263: Dominus Partiniaci, Volenti et Marcenti petit plures angarias, pangarias et costumas ab hominibus virorum Religiosorum Abbatis et Conventus de Burgolio... biennum ad reficiendum fossata castri novi de Marcento, et Boquespan et plesses ad animalia silvestria capienda, etc. Cum in utraque laudata Charta de iisdem fere petitionibus, a diversis licet monasteriis, agatur, nullus dubito, quin idem sit vocum *Boquetallum* et *Boquespan* intellectus; sed quis ille? An Jus *procurationis*, seu modici pastus, quem etiamnum *Boquelle* vocant rusticani Dumbenses? Certe *Boquelle* a *Boquetallum* posset profici. Eundem sensum patitur *Boquetallum* in Charta anni 1232 apud Stephanotium in Antiquit. Benedict. Pictav. MSS. tom. 4. pag. 408: *Expeditionem quoque, biannum, Bosquetallum, in quibus teneri mihi eosdem homines proponebant.*]*

* **BOQUETUS**, Tignum, palus, Gall. *Pieu, soliveau*. Comput. ann. 1351. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 143. col. 1: *Quæ reparatio sane fieri non poterat, nisi fuerint duo pilaria cum Boquetis, ad sustentationem tecti dictæ plathæ. Charta ann. 1386. ex Tabul. S. Vict. Massil. : Item barbacana dictæ turris, computando a primo Boqueto usque ad altius de merleto, habet de alto duas cannas et unum palmum. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: Pro faciendo unum estaut cum uno Boqueto, pro pizando seu tenendo sommerium dicti molendini. Vide supra *Boquerium* et *Bordelode*.*

* **BOQUINUS**, Caprinus, hircinus, a Provinc. Boc, Caper, hircus. Pedag. Peniar. ex Reg. Cam. Comput. Aquens. art. 13: *Tres cargæ de Boquinis pelosis, etc. Vide supra Boquena. Huc fortean pertinet vox opprobrii *Bousquemat*, in Lit. remiss. ann. 1417. ex Reg. 170. Chartoph. reg. ch. 85: Laquelle femme dist telles paroles ou semblables à son mari: Orde, vil, villain, touchien, Bouquesnat, etc. Idem quippe videtur quod Hircosus, Gall. *Puan*.*

* **BOR**, ὁ τοῦ πόδας φλεγμαῖνων, *Pedes inflammas*. Supplem. Antiquarii.

* *Bor* rescribendum putat Scaliger. ad Festum in *Boa*.

* **BORA**, Cella reconditoria, ut videtur. Stat. Placent. lib. 4. fol. 40. v°: *Omnis habentes Boras, juxta stratas publicas civitatis Placentiæ, teneantur in ea parte, in qua occupaverint seu occupant de via publica, occasione hostiorum et fenestrarum ipsius Boræ, ponere inter ipsam Boram vel fenestras et stratam..... assidem ita largam et longam, quæ corripiat tantum quantum protendit extra murum. Et lib. 6. fol. 81. v°: *Item provisum est quod portatores..... videlicet si discargaverit desuper terram et non in Bora, etc. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 582: In dictis eorum dominibus sunt pulchrae cameræ et**

caminatæ, Bora, curtaricia, putei, hortuli, jardini, et solaria.

* **BORACANUS**, a Gallico *Barracan* vel *Bouracan*, Pannus e pilis caprinis contextus. Thuanus lib. 21. Historiarum pag. 795: *Pallii, quæ Boracanos vulgo vocant, ex illa lana opere sericeo fibrati viri teguntur. Pallia Boracani dicta quod ex Boracano conficerentur.*

* **BORACIUM**, Tomentum, Ital. *Borra*, Gall. *Bourre*. Charta ann. 1306. apud Murator. tom. 4. Antiq. Ital. med. ævi col. 743: *Nicolaus filius quondam dom. Montecili spoliatus et derobatus in civitate Cremonæ..... de decem et octo feldis faltri: item tantumdem Boracium. Vide infra *Borra* 3.*

* **BORACUM**, Borax, species metalli. Breydenbach Iter Hierosolym. pag. 277: *Mane quoque balneum ingrediatur, et corpus ejus fricatione valida mundetur, caputque cum carasabito et Boraco latetur. Borac et Baurach apud Matth. Silvaticum est Spuma nitri.*

* **BORAGINUS**, ab. Ital. *Borragine*, Buglossum, Gall. *Buglose*. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 363: *Cotardita una scarlate granæ, laborata ad fitchetos cum floribus Boraginis, perlarum ubique seminata, cum capitulo pari. Nisi sit genit. *Borago*, *Bourache*. [** Gemma Gemmarum: *Borago vel Boris*, est quædam herba, Germ. Burrich.]*

* **BORAGIUM**, Culcitrarum exactio, quæ siebat a vassallis et tenentibus ad dominorum exceptiones, cum peregrine ibant, sic dicta quod culcitra borra seu tormento farciuntur. Judic. ann. 1270. in Reg. Olim parlam. Paris.: *Cum ab hujusmodi quitti sint per cartam suam regiam, quæ eos a tolta, tallia, Boragio et culcitrarum exactione omnino liberat,.... Tolta, tallia, Boragium sive culcitrarum exactio, etc. Vide *Borrat* in *Ballinus*.*

BORAN, [Deprædatio mansionis] Vide *Ran*.

* **BORARIUM**, f. Ostium fluminis, vel ora, Gall. *Bord*. Charta ann. 1097. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 385: *Altera (controversia) de piscatione in fluvio Segonæ seu Araris et in Borario fluminis, quod vocatur Sallia.*

* **BORAX**, *Capistrum auri*. Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959.

* **BORAZIUS**, Tela linea aut canapina, ex qua conficiuntur mappæ crassiores, seu linteis ad abstergendas manus, interpretæ Muratorio ad Chartam ann. 1281. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 900: *De soma pilizaræ domestica: de soma Boraziorum et pannorum de lino, etc. *Borras*, eadem notio, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 69: Le suppliant prist une touaille ou *Borras* de toile, qui estoit sur le banc dudit trippier. *Borrasse*, c'est-à-dire gros linge, in Comment. Condæan. tom. 3. pag. 659. ult. edit.*

* **BORBA**, Gall. *Boue* vel *Bourbe*, a Greco *βόρβος*, Lutum, limus, cencum. Charta Girardi Hamens. Domui ann. 1145. ex Tabulario Corbeiensi: *Si contigerit dictos fratres de Margellis fossatum facere subtus bonnas prædictas, ipsi debebunt terram et Borbam de fossato suo præficere ver sclusam prædictam, et super bonnas sclusæ prædictæ.*

* **BORBONIENSIS**, Capitii munimen vel ornamentum apud Borbinienses; unde nomen. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 711: *Se icellui Robicquet n'eust eu en son chap-*

peron ung bourrelet, que on dit Bourbonnoys, etc.

¶ **BORBOR**, Eadem origine et notione. S. Ambros. lib. 9. in Lucam num. 25 : *Hec enim erant jam torcularia Iudeorum, non vino repleta, sed Borbore. In Cod. MS. S. Vedasti Atrebat. habetur, Non vino repleta, sed mirra.*

BORBORIANI, Hæretici, qui, inquit Philastrius, *vitiis implicati sæculi et malis concupiscentiis servientes, non sperant judicium futurum, sed potius carnalem sæculi concupiscentiam laudent. His itaque in cœnum eunt, et inde oblitii de cœno facies et membra sua deformantes, eadem re cunctis relut culpandam Dei creaturam demonstrant.* Ex Græco Bætropo, *Cœnum.*

¶ **BORBORICINI** et *Gnostici*, Hæretici sunt qui animæ substantiam partem Dei esse astiment. Papias MS. Eadem fere leguntur in veteri Gloss. San-German. num. 501.

* **BORCANIA**, *Arctophylax, arctus.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7613. Vide *Borcoma*.

* **BORGERIUS**, pro *Bocherius*, Gall. Boucher. Vide in hac voce. Charta ann. 1449. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xxxvij: *Testibus..... Petro Novelli barbario, Anthonio Roberti Borcerio dicti loci.*

¶ **BORCOMA**, *Artophilax.* Papias MS. Editus, *Borcama*. [** cod. reg. 7609: *Borcama, Arctophylax, arctus.* Vide *Bortoma*.]

BORD. Concilium Budense ann. 1279. cap. 11: *Districe præcipimus, ne Sacerdotes vel Clerici, in quovis ordine consituti, gladium vel cultellum, quod vulgari dicuntur Bord, portent.*

1. **BORDA**, *Clava*, in Gloss. Isid. Vide *Bohordicum*, [sub finem, ubi *Borda* per *Clavam* explicatur ex Glossis Isidorianis; sed in tribus, quibus usus sum, editionibus Glossarum Isid. solum legit *Clavia*, *Borda*, pro quo Gravius legendum monet, *Cloaca*, *Borda*: cui lectio faveat ipse Cangius in voce *Burca*. Hæc ergo, ut videtur, tenenda, prior repudianda.] [** Vide *Blandella*.]

* An emendatione hic opus sit, non nihil dubito; est enim nostris *Borde*, *clavæ species*, seu *baculus*, quo et se defendere, et alias aggredi poterant. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 185. Char. reg. ch. 18: *Lesquelx portoient chacun ung baston ou Borda en leur main, de bois de cornaillier.* Aliæ ann. 1456. in Reg. 189. ch. 129: *Ung grant baston appellé (en Limousin) Borda ou sote.* Unde *Bourdeau* vocabant pilam seu globum, Gall. *Boule*, quem ludendo ejusmodi clava propellebant. Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 167. ch. 356: *Lesquelx compagnons jouans par esbatement à getter la boule ou le Bourdeau parmi la ville de Trucy, etc.* Vide supra *Bola* 3. et infra *Bordæ*.

¶ 2. **BORDA**, *Axis, tabula*, Saxon. *Bord*, *Mensa, tabula*, Angl. *Board*. Rymer. tom. 4. pag. 730: *Vobis mandamus quod quinque milia ferri et ducentas Bordas de Estland, ac centum quarteria carbonum maritimorum, pro dictis anchoris et aliis operationibus in turri nostra Londoniæ faciendis, emi et provideri.*

¶ 3. **BORDA**, Genus vestis apud Arabes. Vide *Burda*.

4. **BORDA**, *Ora, margo, Gallis Bord*, *Borda navis*, in Statutis Gildæ Scoticæ cap. 22. § 3. C. 44. *Ora navis.* [Semel et iterum occurrit apud Rymer. tom. 5.

pag. 6.] Vide *Bordaria* 2. *Borderes* et *Bordus* 2.

5. **BORDA**, Domus, ædes, tugurium, ex Saxon. *Bord*, domus, hospitium. Charta Eadgari Regis Anglic. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 87: *Quinque videlicet mansas cum 15. carucis terræ, cum 18. servis, et 16. villanis, et 10. *Bordis*, cum 60. acris prati, etc.* Charta Pontii de Montalaurio ann. 1219. in Regesto Carracksonensi pag. 59: *Et ibidem scilicet instrata fiet Borda communis ad levandum pedagium.* Charta ann. 1257. in Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 64: *Afferunt se habere... apud Villanolum duas masuras et unam *Bordam* contiguas, sitas ad locum ubi dicitur ad Crucem, etc.* Fori Morlanenses art. 36: *Si quis Burgensis alicui vicino suo.... vel domos suas, vel *Bordas*, vel molendinos combussit, etc.* Regestum Philippi August. fol. 166: *Et *Bordas* cum 2. hostisius, etc.* [Instrum. anni 1292: *Item dixerunt et pronuntiabant quod dicti dominus Abbas et Conventus teneantur concedere libere unum arpentum terræ cuilibet habitatori dictæ villaæ in sua propria terra ad faciendum ibi *Bordam*.... satisfacto tamen de oblis dicto Monasterio ab illis qui *Bordas* tenerint.*] Le Roman d'Aubery MS.:

Ni trouvissiez ne Borda ne maison.

Le Roman de Garin le Loherans MS.:

Ni a meson ne Borda ne mesnil.

[*Nicod en ses cantiques apud Borellum :*

N'es tu plus ou recors, de la Borda araigneuse
Dont jadis te mit hors ? une bien plus poudreuse
T'attend encor ingrâ, de son bien des adone
Tu lui as fait un rapt, de lui ne l'obtins onc.

Lancelot du Lac apud eumdem:

Ne trouverez meshuy, ne Bourde, ne maison.]

BORDARIA, Idem quod *Borda*, seu potius *præedium rusticum*, Occitanis *Bordo*, nostris *Metairie*, *Ferme*, *Borderie*, in Consuetud. Pictavensi art. 178. 174. 175. Charta Narbonensis anni 1066: *Queritur Guiffredus Archiepiscopus, quod auferet et ipsas *Bordarias* quæ sunt ultra pontem in Parochia S. Pauli.* Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu: *In villa Fordgas *Bordarium unam*, etc.* [Tabular. S. Petri Solemnac. : *Dono unam *Bordarium*, que dicitur ad Teills, in qua habeant Monachi cc. solidos de pigno.* Non semel occurrit tom. 2. novæ Gall. Christ. et alibi.] Vide *Bordaria* 1. suo loco.

* *Testam. Gars. comit. Tolos. ann. 974. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 128: Duas *Bordarias*, quas adquisivi de episcopo Deusde, cum ipso caput manso, dono sancto Africano.* Ch. ann. 1028. ex Tabul. S. Martial. Lemov. : *Ad Boschetum viij. mansos et duas *Bordarias*.* Est et *Bordaria* idem quod *Mansus*, certa scilicet agri portio qua colitur, et in qua colonus habitat; quod ex allatis suprapatet, et maxime ex Charta ann. 1341. in Tabul. Flamar. : *Item quod dicti advunculus et nepos in præjudicium mei dicti domicilli..... detinent indebitæ et injuste medietatem mansi seu *Bordariæ* dens Clop,..... de qua medietate mansi seu *Bordariæ* consuevit solvere..... tria sextaria frumenti.* *Borderie*, eadem notio, in Ch. ann. 1409. ex Reg. feudor. comitat. Pictav. Cam. Comput. Paris. fol. 150. r. : *Je Guillaume des Francs escuyer cognois et confesses et advoe a tenir..... une *Borderie*, qui contient en soy six sexterées de terre.* Vide supra *Boeria* 1.

BORDERIA TERRE, in Tabulario Ab-

siensis Abbat. pag. 31. Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 8: *Dedi etiam unam *Bordarium* terræ in foresta, et minutam decimam duarum parochiarum, etc.* Liber Chirogr. Absiensis Monasterii fol. 111: *Medietatem trium *Borderiarum* terræ.* [Charta ann. 1117. tom. 2. novæ Gall. Christ. inter Instr. col. 374: *Eadem die dederunt et concesserunt Ecclesiaz S. Launi quamdam *Borderiam* terræ inter Toarcium et Monasterium S. Virginæ].*

BORDERIATA. Tabularium Absiensis pag. 31: *Dono talteam et quidquid habebam scilicet in tribus *Borderiatibus* Botchœurerie, quæ sunt de feodo Mantrola.* Liber Chirographorum ejusd. Monasterii fol. 39: *Deditique pariter fratribus Absia unam *Borderiatam* terræ, quæ vocatur Cosseia.* [Hist. Monast. S. Florentii Salmur. apud Mart. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1121: *Ab eo terræ *Borderiatam* loco muneric recipiunt.*]

BORDIA, in Tabul. Absensi fol. 10: *Medietatem *Bordiaz* terræ, quæ vocatur Berauderia,..... concesserunt.*

BORDAGIUM, *Teneturæ species, ratione cuius *Bordarius*, seu qui in *Bordam* tenet, viiioribus servitiis domino obnoxius est, ita ut nec *Bordam* vendere aut alienare ei liceat inconsulto et invito domino: cuius quidem *Bordagii* nullum præstatut hominum. Vetus Consuetudo Normannia MS. 1. part. sect. 3. cap. 15: *Tenure par *Bordage*, si est comme aucune bordé est baillie à aucun pour fere les vils services son Seignor: ne poet homme cellement ne vendre, ne engagier, ne donner, et de c'en n'est pas homage fet.* Tabularium Abb. Vindocin. Ch. 302: *De duobus autem *Bordagiis*, quæ super nos clamabant, infra terram meam in respectu remansit, donec opportune idem placitaremus.* Tabul. Fiscanense fol. 39: *Reliquit etiam et abjuravit quoddam *Bordagium*, quod erat dominicum Ecclesiaz Fiscanensis.* Charta alia in Hist. S. Nicolai Andegavens. pag. 20: *Donavi quoque tria *Bordagia* terræ in Bigotaria.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 24. v. : *Et in nemore S. Martini *Bordagium* terræ, quod tenet Helie Brullou.* Alia Charta ex Tabular. S. Vincentii de Laboratorio: *Notum sit.... quod Dom. Avesgaudus S. Vincentii Abbas emit de Sucherio unum *Bordagium* terræ de beneficio Helmanni, annuente Dom. Gervasio Archipræsule, etc.* [Occurrit in Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 182. D. Tabulario S. Vincentii Cenoman. Indice MS. Beneficiorum Ecclesiaz et Diocesis Constantiensis fol. 28. verso, etc.]*

* Inter feuda recensetur, sed inferioris ordinis, in Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 198. r. : *Pro feodo, quod vocatur *Bordagium*, novem solidi.* Ch. ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 243: *Item les resseans des dites vassories et les receans des *Bordages* dessusdz et des fiessemens, etc.*

BORDELAGIUM, [Eodem sensu. Charta anni 1364. ex Archivo B. M. de Charitate : *Stephanus Gimardus dedit B. M. de Charitate quinque boissellos frumenti pro annuo et perpetuo *Bordelagio*.* Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 467. in Charta anni 1346 : *Feoda, retrofeoda, censivæ, costume, *Bordelagia*, garenæ.*] *Bordelage*, in Consuetudine Burbonensi art. 498. et seq. ubi dicitur *Bordelagium* ejusdem esse conditionis et qualitatis, qua tallia, nec posse distrahi aut alienari invito domino. Adde art. 257. 498. Consuetud. Nivernens. cap. 4. art. 28. cap. 6. quod inscribitur *des Bourdelages*,

ubi natura et genus istius Bordelagii pluribus exponuntur.

* Reg. episcopat. Nivern. ann. 1287 : Item episcopus percipit... mobile in Bordelagia prioris, si homines ibidem episcopi morantur, et Bordelagia prioris remanent priori. Ibidem : Bordelagia valent circa ij. modios avenæ.

* BORDELAGIUM, Districtus domini bordarum. Judic. ann. 1310. in Reg. Olim parl. Paris. : Homines habitantes in villis et villagis existentibus in potestate et Bordelagio dicti prioratus, etc. Bourdelage, eadem notione, in Lit. ann. 1376. ex Reg. 110. Chartoph. reg. ch. 284 : Laquelle acquisition est de la censive et Bourdelage de nostre église (de S. Lynart de Corbigny).

* BORGAGIUM, ut Bordagium. Hist. Harcur. tom. 3. pag. 196 : Anno 1242. judicatum est, quod homines de Bataillis nunc debent auxilium hæredi de Harcourt maritandi sororem suam, quia tenent per Borgagium tenementa sua de Taillet. Charta ann. 1260. ex Archivis B. M. de Bononuntio Rotomag. : Ego predictus Robertus dictus Belet dedi et concessi in perpetuum hereditatem predictis viris Religiosis in puram eleemosynam... Borgagium, quod habebam apud Bures, sicut se porporat de longo in latum, situm inter Borgagium Johannis Auduin clerici... et totaliter illud omne, quod per predictum Borgagium poteram reclamare. [** Vide Burgagium, ad hanc vocem enim spectant quæ hic posse runt Cangi continuatores.]

* BORGAGIUM inter et Bordelagium illud erat discriminis, quod nos docet vetus Consuet. Norman. part. 1. cap. 29. ex Cod. reg. 4651 : Per Borgagium tenentur alodæ et masuræ in burgis constitutæ, burgorum consuetudines continententes... Est tenebra manerias, qua tenentur dominis tenementa... Quædam autem præter hæc in diversis partibus tenentur feoda per Bordagium, cum aliqua borda traditur aliqui ad servilia opera et vilia servicia facienda, quam non potest vendere, nec dare, nec invadire, qui eam recipit in hereditatem sub tali tenebra, et hoc non facit homagium. Vide infra Borgagium.

* BORGARIUM, Idem quod Bordagium. Chartular. S. Vandregisili tom. 2. pag. 202 : Ego Osbertus... ecclesiam de Gallico S. Vandregisilo sibique famulantibus concedo cum omnibus ad eam pertinentibus, et terram unius carruce et uno Borgario. Do etiam decimam de Rua S. Andreæ, et unum Borgarium... unam acram terræ cum bordario et totam decimam de Leoncort, etc.

BORDARIUS, et BORDELLARIUS, Qui Borda aut domum sub Bordagii vel Bordelagii onere possidet. Domesdei in Censu Hanton. provinc. : Terra est 4. carucatarum. In dominio sunt 2. carucatæ, et 20. Bordarii, et 4. servi cum 1. carucata, et 80. acrae prati. Alibi : Terra est dimidium carucata, et ibi est cum uno villano et 2. Bordariis, et 10. acris prati. Ibi passim, et in Chartis Angl. [Bordarum hospes, in Cod. MS. reddituum Episcopat. Autissidor. Quilibet hospes Bordarum debet duos bichetos et dimidium avenæ, sex denarios et unum caponem.] Vide Monast. Anglic. tom. 3. pag. 181. ubi plura ex eodem libro censuali. Adde præterea tom. 1. ejusdem Monastici pag. 111. 265. tom. 2. pag. 951. Leges Guill. I. Reg. Angliae vernac. cap. 18. et Ingulphum pag. 908. 909. 611. Ubi Bordarii a villanis et servis distinguntur, cum alia species fuerit servitutis Bor-

diorum servitus, seu, uti vocabant, Bordagium. Vide Bordanus suo loco.

¶ Et quidem re ipsa Bordarios a villanis et servis distinctos fuisse, vix dubitare licet ex locis quæ ad hanc vocem congesit Spelmannus ; unde vir doctissimus in assignanda genuina hujus vocis notione haud parum hesitavit : in eam tamen descendit sententiam ut Bordarios servos esse honoratores existimat qui domestica navarent servitia, a Saxon. scilicet Bord, domus, hospitium. Verum cum Bord Anglis mensam quoque significet, Bordarios mensa ministerio addictos fuisse existimat Hearnus : quo sensu vocem Bordarios in Ordinat. Domus Regiae sub Henrico II. Angl. Reg. in librō nigro Scaccarii pag. 346. accipiendam opinatur.

BORDI, etiam appellantur in Domesdei in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 306 : Semper una caruca, et 2. Bordi. Infra : Et modo in ista terra 12. homines, modo 3. Bordi, semper 4. carucae. Ibid. : Semper duo Bordarii, tunc una caruca.

* BORDELAGRUS. Qui sub bordelagii onere possidet. Reg. episcop. Nivern. ann. 1287 : Forchagium, in quo prior nichil percipit, est quod quilibet Bordelagius existens in villa de Albignaco debet in vigilia Nativitatis Domini duos denarios episcopo. Vide Bordarius.

BORDELARIUS. Charta Ludovici D. Bellioci pro libertatibus villæ Bellioci. ann. 1274 : Quicunque habet domum in villa Bellioci, et facit usagia villæ, immunit est a leydis villa et pedagiis in terra Bellioci. et etiam Bordelarius ab istis leydis et pedagiis immunit villa usagia faciendo. Vassal Bordelier, in Consuetud. Nivern. cap. 2. art. 6. De tempore Bourdelier, cap. 6. art. 4. 11. 15. etc. Bourdelagier, in Burbon. art. 501.

BORDIMANNI, BORDIMANNI, Idem qui Bordarii, et Bordellarii, apud Anglos, ex Bord, domus, et Man, homo. Rentale de Hawering, apud Spelmannum : Ibi dem vocantur Bordimanni, qui omnes tunc fuerint Bassæ tenures. Domesdei : In dominio est una carucata, et 25. villani et 33. Bordmanni, cum 4. carucatis.

BORDELLUM, Ædicula, tuguriolum, diminutivum a Borda. Willelmus Gemetic. lib. 7. cap. 14 : Domuncula circundedit cum familia : Sorengus vero expergefactus de Bordello exiit, et fugiens in vivarium exire voluit. Monast. Anglic. tom. 2. pag. 206 : Et ortum ante portam atrii cum Bordello. [Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. CLIII : Ad Bordellum Clariaci XVI. 8. II. d. minus... Pro II. Bordellis, et pro chever, etc.] Le Roman de Vacce MS. :

A pié est et sans armes en un Bordel entrez,
Ou un felon manoit, dadans s'est resconsez.

Alibi :

Ne laissent en Chartrain ne en Dive Bordel,
Ne maison en estant qui soit fors du chasteil.

Le Roman de Garin :

N'i ot Bordel que tant par fu petis,
Mien escent Chevalier ni gesit.

[Ovide MS. apud Borellum :

Et tout fu mis à dampnement,
Fors la Bourdete seulement.]

Le Roman d'Amile et d'Amy MS. :

Quand j'estoie poacre et non puissant,
Un Bordelet me feistes errant.

Charta ann. 1277. in Tabulario Ecclesiæ Meldensis f. 80 : Et la voie, puis la maison Blauvez jusques au Bordel de Chanu.

Hinc nostros vocem Bordel usurpasse pro lulanari, docuimus ad Joinvillam pag. 63. quod meretrices ut plurimum in domunculis, ac nullius momenti ædibus habitent. [Hist. Dolphin. tom. 1. pag. 126 : Non permittant, neque sustineant morari mulierem uxoratam publice in prostibulo seu Bordello... si aliquis causa adulterii cum ea capiatur, etc.] Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 380 : Inquiratur qualiter dicti Canonici Capellam sive Eremitiorum de Bordelbi primus obtinuerint, et utrum ante conquesum dictum Bordelbi pro lulanari habeatur. Femme bordele, pro meretrice, in Consilio Petri de Fontaines cap. 4. § 2. Vide Menagium et Octavium Ferrarium in Origin. Ital.

* Nominis rationem indicat Lit. remiss. ann. 1385. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 273 : Femme de Bordel, ou, seant aux hayes, ou es yssues des villages. Unde Bordeler, Lulanar frequentare, et Bordelier, Scortator. Lit. remiss. ann. 1407. in Reg. 161. ch. 260 : Jehan le Picart, qui ne servoit (scavoit) d'autre bien que de hasarder, tavernier et Bordeler, etc. Aliæ ann. 1453. in Reg. 184. ch. 370 : Lequel chappelain estoit ung homme ribbleux, Bordelier, tavernier et de mauaise vie. Hinc Bourdele, Lenocinium, in Stat. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 441. art. 3.

* BORDELLUS, Idem quod Bordellum, in Charta Johannis Reg. Angliae lib. 11. Scaccarii pag. 382 : Ipse nobis malum fecit quod potuit, et unum molendum et tres Bordeilos combussit.

* BORDARIOLOM, Eadem notione. Tabular. S. Florenti : Hingannus filius Gosberti dedit censem de aqua quæ vocatur Rensia et unum Bordariolum.

* BORDILE, Idem. Consuetud. Brageriaci art. 93. apud Richebourg Coustum. general, tom. 4. part. 2. pag. 1027 : Si quis... boves, vaccas, oves, porcos... de campis, seu domibus quibuscumque furatus fuerit, furca suspendatur. Versio Gall. : Des champs ou Bourdils, ou autres mous quelconques.

* Inventar. ann. 1476. in Tabul. Flamar. : Item plus quoddam debitum... ex vera resta emptionis cuiusdam Bordilis, cum possessionibus eidem Bordili pertinentibus. Bourdil. in Lit. remiss. ann. 1481. ex Reg. 209. Chartoph. reg. ch. 37 : Le suppliant parti de la ville de Bourdeaulx, pour aller veoir ung sien Bourdil et héritage.

* BORDILLUM, Ædicula, tuguriolum. Lit. ann. 1351. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 96 : Una cum eorum officiis,... ac etiam hominibus de corpore, bonis, rebus, juribus, dominibus, maneris, Bordillis, etc.

BORDELARIA, Idem quod Bordaria. Tabularium Prioratus de Paredo in Ducatu Burgundie fol. 48 : Duas Bordelarias, quas olchias vocant, quæ debent 7. panes et 1. caponem, etc. Fol. 7 : Prætermansum Aviti, et Bordelarium Escachieri, etc. Fol. 31 : Duas Bordelarias cum omnibus ad se pertinentibus et debitis servituis.

* 6. BORDA, Panni species, nostris Borda, Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg. : Item quatuor quarrelli de plumis, cooperi de Borda. Aliud ann. 1376 : Item quatuor quarrelli de pluma, cooperi de Bourda antiquitus ; sed modo de boucacin rubeo noviter cooperi. Inventar. Gall. : Item iij. carreaux de plume, couvers de Borda jadis, et depuis couvers de bouquacine vermeil de nouvel. Lit. ann. 1407. tom. 9. Ordinat. reg. 89

nat. reg. Franc. pag. 304. art. 4: *Bou-cassins, fustaines, bouquerans, draps de Borda; ... que les fustaines, boucassins et Bordes soient des longueurs qui s'ensuivent, ... faustaines rayées, Bordes doubles et sangles, etc.* Vide infra *Bordum*.

* 7. **BORDA**, Limbus, fimbria. Gall. Frange. Necrolog. eccl. Paris. MS. viij. Kal. Febr. : *Insuper præfata Haildis sanctæ Mariæ dedit tapetum salacianum, et duo mantilia cum Bordinis.*

1 BORDE, BOURDE, Sic olim dicta prima Dominica Quadragesimæ nonnullis in locis, in aliis Dominica Brandonum appellata. Statuta S. Claudiu ann. 1448 : *Pittanciarus ministrare debet die Lunæ post Bordas, seu post Dominicam, qua cantatur, INVOCABIT ME, collationem de vino et speciebus confectis.* In nova Gall. Christ. tom. 4. pag. 835. D. memorantur Litteræ Chartula. Lington. die Dominicæ post Bordas exaratae. Occurrit eodem sensu in Rit. Luxov.

* A caput. eccl. Lugdun. ex Cam. Comput. Paris. ad ann. 1345. fol. 116. r°. col. 1: *Die Lunæ post Dominicam Bordarum vj. die Martii.* Ch. Anselmi episc. Eduensi. ex Chartul. Campan. fol. 222. col. 2: *Datum anno Domini 1249: die Veneris post Bordas apud la Perrière.* Chartul. Lington. eccl. fol. 23. v°: *Ce fu donné à Trichastel, lou Lundi après les Bordes, en l'an de grâce 1394.* A virgulis seu baculis, quorum usus erat in ludicris certaminibus, quæ ea Dominicæ peragere solebant, nomen habuit; in iis saltæ locis ubi ejusmodi virgulae Bordes nuncupabantur; quemadmodum le Bouhourich dicta est, ubi vocabantur Bouhours, ut videre est supra in voce *Bohordicum*; sic et *Dominica brandonum* vel *burarum* appellata, ubi pueri alii brandonibus seu facibus accensis ludere amabant. Quod tamen de usitatiōne usu intelligi debet: nam interdum *Dominica brandonum* dicitur, ubi *Bouhour* vel *Borde* virginem et baculum significat. Nomen vero *Bordes* pro ejusmodi baculis exhibent Libert. villæ de Poilly ann. 1341. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 68: *Item lidi habitant... auront esdiz bois usage de prendre et coper desdiz bois, pour faire les Bordes le jour des brandons.* Vide supra *Borda* 1. et *Bohordicum*.

* **BORDANUS**, Qui sub bordagio onore possidet. Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris. fol. 213. r°. *Item duo Bordanis, qui debent ducere pecudes domini de uno manerio in aliud.* Vide supra *Bordelagus* in *Borda* 5.

* 1. **BORDARIA**, Servitium, quod ab eo qui bordarium tenet, debetur. Vide supra in *Borda* 5. Charta senescal. Tolos. ann. 1323. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 252: *Item in deverso consuetudo linguarum boum, ... cum aliquibus serviciis, que vocantur Bordariæ, tringinta tres solidos, duos denarios Turon.*

* 2. **BORDARIA**, Ora, margo, Gall. *Bord.* Pactum inter Humbert. daph. et episc. Gratianopol. ann. 1343. in Reg. 134. Chartoph. reg. ch. 34: *A quadom lapide albo, in summitate dicti molarii de Colletto existente, recte descendendo per pedem Bordariæ prati molis.* Infra: *Bordaria*. Vide *Borda* 4. Verum si *Bordaria* hic, a prato molli denominatur, idem est quod in *Borda* 5.

* **BORDARIUS**, Opifex forte ligularum; nam *Bordeilles*, ligulas quasdam appellaverunt nostri. Comput. reddit. comitat. Pontiv. ann. 1554: *En esguillettes, dites Bordeilles, desquelles esdiz comptes precedants est fait mention de cent esguillettes.* Constit. Petri I. Aragon. reg. ann.

1200: *Exaterios et Bordarios, pelliparios, sutores, textores, et omnes ministeriales sub hac pace et securitate constitutimus.* Alia notio, vide in *Borda* 5. [** *Bordar Hispan.* est Acu pingere. Gall. Broder.]

1 BORDATURA, Gall. *Bord*, Margo, vel limbus. Acta SS. Julii tom. 1. pag. 598. A. in Processu de B. Petro de Luxemburgo: *Et ipse loquens dum respiceret de Bordatura pontis aquam.* Spicil. Acher. tom. 7. pag. 222: *Videlicet quada cruce de ligno vivificæ Crucis et territorio de scarleto, cui affixæ sunt Bordaturæ, in quibus ea quæ Dominus J. C. gessit pro nobis in corpore suo honestissime exarata.*

1 BORDATUS, Gall. *Bordé*. Ora, margine vel limbo cinctus, circumdatus. Inventarium Ornamentorum et Reliquiarum Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem: *Item unum altare benedictum de marnore, Bordatum de cupro, habens duas bendas agenteas.* Item quedam pata de panno aureo *Bordata de sandalo nigro, duplicita etiam de eodem sandalo.* *Panni quorum duo sunt Bordata de tela Inda, alter Bordatus ad lilia, et alias non Bordatus ad aquilas modici valoris.* Vide *Bordata lana*, in *Bordare*.

* Lit. ann. 1386. in Reg. Joan. ducis Bitur. ex Cam. Comput. Paris. fol. 85. r°: *In qua quidem capella continentur pecia quæ secuntur: videlicet dosserium et frontale, ac etiam toallia Bordata pro altari magno.* *Bourdé*, in Inventar. bonor. ducis Bitur. ann. 1416. ex ead. Cam.: *Item un dousselet... Bourdé tout entour de veloux cramoisy.*

* 2. **BORDATUS**, Dicitur de nave, cuius margines tabulis crassioribus sunt instructi, vulgo *Bordé*. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. in Chartul. 1. Fland. ch. 325. ex Cam. Comput. Insul. De nave, quæ vocatur scuta, si non est *Bordata*, unum denarium. Vide *Bordus* 2.

* 3. **BORDATUS**, MONETA *BORDATA*, quæ non est perfecte rotunda: quo sensu *Border* usurparunt nostri. Stat. Avignon. lib. 1. rubr. 30. art. 4. pag. 104: *Statuimus quod licet dicta scuta non sint justi ponderis, tamen quilibet ea, dummodo non sint, ut vulgo dicitur *Bordata*, recipere teneatur.* Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 109: *Le suppliant monnoyer d'ectoc et ligne... apparaçut que quatre ou cinq deniers n'estoient pas assez monnoyer, et Bordato en aucunes des rives plus que es autres.*

* 1. **BORDE**. Vide *Bort*.

* **BORDEA**, Burdigala, Gall. *Bourdeaux*. Annal. Bonincont. ad ann. 1452. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 156: *Eo tempore Bordea Guasconæ civitas a rege Galliae defecit, et ad Anglos se convertit.*

* **BORDELARIA**, BORDELARIUS, BORDELUM. Vide *Borda* 5.

* **BORDELEGIUM**. Vide supra in *Borda* 5.

* **BORDELLÆ**, Vicus Parisiis, vulgo *Bordet*. Necrolog. eccl. Paris. MS.: *Item 48. solidos Paris. perpetui redditus super domo, sita ante parvum hostium Navarræ in vico Bordellarum.*

* **BORDELUM**, Tuguriolum, Gall. *Cabane*. Charta ann. 1209. in Chartul. Buxer. part. II. ch. 6: *Girardus dominus de Arneto... dedit... usuaria pastoribus in rameis et Bordelis construendis, et foco faciendo.* Testam. Petri comit. Alencon. ann. 1282: *A chascun Bordieu, où il habite malades en nostre demaine, ... douze deniers.* Vide supra in *Borda* 5.

* **BORDENALE**, Palus, tignum, Gall. *Pieu, soliveau; Merrien de Bourdillande*, dici videtur lignum iis conficiendis aptum: nisi lignum sit ex arbore, quam *Bourdenam* appellant. Vide infra in hac voce. Costum. Paris. ex Reg. sign. Pater Cam. Comput. fol. 248. r°: *Merrien de Bourdillande, le cent ij. solz.* *Merrien aligné, le cent iiij. solz.* Stat. Pallav. lib. 2. cap. 77. pag. 136: *Ordinatum est quod nullus camparius nemorum prefati domini audeat nec præsumat incidere, neque incidi facere aliqua Bordenalia, stachas, neque douas in buschis ipsius domini nostri... sub pœna et banno florenorum quatuor, pro quolibet Bordenali et quolibet pede ligni incisi.*

BORDERES. Annales Francor. veteres ann. 784: *Eodem anno... obsedit Dom. Rex Karolus Herisburgo, et Franci sederrunt in gyrum per Borderes, id est, in locis limitaneis; Galli enim bords et bordieres, Angli borders, limites vocant.* [** Pertuis vol. Scriptor. 1. pag. 17. hæc scribit: *Bord*, *Bordaria*, *Borderia* est Domus, casa; rex igitur Eresburgi residens exercitum per domos Saxonum circumcirca habitantium in hibernis collocavit. Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 213. et *Bortren*.]

[**] Grævius vero in notis ad Glossas Isid. per *Borderes* intelligit tentoria: quæ notio si genuina, *Borderes* diminutivum est vocis *Bordæ*, Domus, ædes, casa, unde militum tentoria *Borderes* dicta, et hic *Borderes*: qua posteriori voce interdum etiam appellati sunt ex eodem Grævio, qui in casis habitabant.

* **BORDERIA**, BORDERIATA. Vide *Borda* 5.

* **BORDERIA**. Vide supra *Bordaria* 2.

* **BORDERIUS**, Qui *bordariam* seu prædiū rusticum tenet. Gall. *Métpayer*. Charta Portecle dom. Mauseaci ann. 1218: *Nec dictos religiosos, nec ipsorum Borderios, sauneros... cogere (possit) ad faciendum in terris vel fortificacis Mauseaci... guait, reparaciones, etc.* Tabul. archiep. Auxit. ann. 1288: *As si Borderius quis non laboraret nisi per medium annum, quod non solvat nisi sex denarios.* Vide *Borda* 5.

BORDHALPENY, Nummus qui in foro et nundinis solvitur pro erectione mensarum et tabularum ad exponendas merces. Ex Saxonico *bord*, et *bred*, *tabula*, et *halpeny*, obolus. Idem videatur quod *Boreghalpani*, in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 14. *Borghalpani*, pag. 16. *Burghalpenni*, pag. 827. *Borthalpny*, tom. 1. pag. 976.

* **BORDI**, BORDIA, BORDIMANNUS. Vide *Borda* 5.

* **BORDIARE**, proprie est, quod aiunt, ad barros pugnare. *Torniare*, gladiis concurrere, *justas facere*, hastilidum exercere. Sunt autem qui *Bordiare* dicunt de omnibus: quæ an a Gallico *Bourder*, quod est ludere, nugari. Ita Spelman. ad hanc vocem. Vide *Bohordicum*. [** Suecæ *Bæria* est Ferire, Islandis *Beria*, et *Beriast*, Pugna. ADEL.]

* **BORDIGALA**, et BURDICALA, Arcæ majoris genus, in qua pisces servantur in stagnis vel flaviis, ut et vivere possint, et facile capi. Charta ann. 1225. ex Archivis Massil. : *De omnibus gausidis et obventionibus seu redditibus quæ Commune Massiliæ percepitur in dicto castro in rippagis, gabellis vel piscariis, vel Bordigalis, sive portu, sive lucris aliquibus ex dictis juribus.* Vide *Burdiculum*.

* **BORDIGOLUM**, BURDIGALUM, vulgo *Bourdigue*. Locus arundinibus seu cannis circumseptus, quo pisces capiuntur

et servantur, quasi in *borda* seu tuguriolo, unde nomen; vel a *borda*, virgula, baculus. Vide supra *Borda* 1. et *Borde*. Charta ann. 1235. ex schedis Pr. de *Mazaques*: *Concesserunt... quidquid habent apud pontem S. Genesii in Burdigaliam. Bordigalum*, in Ch. ann. 1479. *Bordigolum de Venroz*, in alia ann. 1271.

* **BURDIGOLUS**, Eadem notione. Sent. arbit. ann. 1414. inter dom. de Castro novo prope Martigues et priorem ejusd. loci: *Dicimus dominum dicti loci pro se et suis successoribus teneri ad dandum... vicesimam partem, loco spiritualis decimam, dicto domino priori ac suis in eodem beneficio successoribus, de piscibus captis seu piscatis in stagno de Volmon, robina seu Burdigolo, et aliis passibus aquarum in tenemento dicti loci existentibus,... quo cum nomine intitulenta, sive sint Burdigoli, etc. Brougidour, eadem acceptatione, vide infra in Robina.*

* **BORDIGALARIUS**, Qui in pisces ex *bordigalis* adductos jus habet. Charta ann. 1381. ex schedis Pr. de S. Vincenzo: *Denique quando pisces incipiunt redire de Martico, gabelletus regius ad provisionem suam incipit claudere, et omnes alii Bordigalari debent claudere pontes, juxta morem solitum.*

* **BORDILE**. Vide post *Borda* 5.

* **BORDILERIUS**, Qui *bordariam* seu predium rusticum tenet, idem qui supra *Borderius*. Charta ann. 1347. in Chartul. Henr. V. et VI. reg. Angl. ex Cod. reg. 8887. 4. fol. 51. r: *Iem voluerunt... quod quo cummodo burgenses vel habitatores villæ Burdegalæ, aut eorum familiae, vel Bordileri, etiam si bordilia hujusmodi in feodo dictorum decani et capituli existere contingat, etc.* Vide *Borda* 5.

BORDLANDES, Anglis dicitur *dominum quod quis habet ad mensam suam et proprie, ut est apud Bractonum lib. 4. Tract. 3. cap. 9. § 5. lib. 5. Tract. 1. cap. 13. § 5. ex voce bord mensa, et land. terra.*

BORDLODE, Servitium a quibusdam usufructuariis obitum, qui lege praediorum asseres, vel tabulas sextiles de silva in domum vel curtem domini deferre tenerentur: a Saxon. borde, tabella, asser, et lode, onus, sarcina. Occurrit non semel in Chron. Will. Thorn. ann. 1264. [* Vide supra *Boquetallum*.]

* **BÖRDMANNI**. Vide *Bordimanni* in *Borda* 5.

* 1. **BORDO**, a Gall. *Bourdon*, vel Ital. *Bordone*. Baculus Cantoris. Vetus Ceremoniale MS. B. Mariæ Deauratae Tolosanæ, ubi de tribus Rogationum processionibus: *Interim congregabuntur Presbyteri ac etiam Propheta (hoc est Cantor)... qui portat Reliquias et Bordonem. Regulæ seu Statuta S. Martialis Lemovic.* : Die Ascensionis Domini deferantur quatuor *Bordones* in processione. Vide *Bordo* post *Burdones* et *Bordonus* 1. [* Conf. Raynouardi Glossar. Roman. voce *Bordo*, vol. 1. pag. 289.]

* 2. **BORDO** inter arma prohibita recessentur, in Stat. Ferrar. ann. 1268. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 515: *Arma vetita in civitate Ferraria et districtu intelligimus Bordonem, lanzonem, etc.*

* **BORDONAGIUM**. Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. CLXII: *Pro quatuor modiis (vini) Gastinesii Reclosarum et XII. sestariis VI. l. II. s. et dim. minus. De Bordonagio XL. s. An de circulis qui dolis firmandis in extremitatibus adduntur, cum alio exportatur vinum, hic sermo sit, necne, subdubito.*

* **BORDONAGIUM**. Vide infra *Bordonagium*.

BORDONARI. Vide *Burdonari*, in *Burdones*.

* **BORDONATUS**. In modum baculi religiose peregrinant tornatus et terminatus, Gall. *Bourdonné*. Notitia Ecclesiæ Diniensis per Gassendum edit. Paris. ann. 1654. pag. 104. ex Inventario anni 1840: *Item, in altari B. Marie sunt duæ magnæ cæcæ cum duobus scabellis pictis, Bordonatae in superiori parte, in quarum una versus partem Preposituræ sunt Reliquæ compleæ Marcellini et Petri Martyrum.*

* 1. **BORDONUS**, Baculus peregrinantum. Acta SS. Junii tom. 2. pag. 1077. in Vita S. Bernardi Menthonensis: *Montes avidius turbæ decimus ascendit, detinens manu Bordonus præsidentis victorie. Et SS. Julii tom. 1. pag. 586. C. in Processu de B. Petro de Luxemburgo: Dum cum Bordono suo accederet se appodiando. Instrumentum anni 1332. ex Archivo S. Victoris Massil.: Item tres Bordones de crystallo, hoc est, si bene conicio, Columellas crystallinas, sic dictas, quod ad instar Bordonus tornatae essent et terminatae. [* Baculi cantoris, Gall. *Bâton de Chantre*.]*

* 2. **BORDONUS**, Hasta, qua sustentatur umbella, qua principibus viris in solemnibus ceremoniis aut urbium ingressibus prætentitur, Gall. *Bâton de dais*. Consil. Massil. ann. 1328. ex Tabul. ejusd.: *Consuluit quod in introitu dominæ Blanchæ filie domini principi Tarentæ, quod palium ematur et portetur supra ipsam dominam, et quod elegantur probi viri ad dextrandum dictam dominam, et ad portandum pallium; pro primo Bordone Guillelmus Imberti, etc.*

* **BORDUA**, Limbus in arte heraldica, Gall. *Bordure*. Lit. quibus Carolus VI. Joanni Galeaz ejusque successoribus concedit ut insignia Francie cum suis simul deferant ann. 1393. in Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 493: *Concedimus quatinus insignia seu arma nostra lilioسا in duabus quarteriis armorum suorum,... cum differentia duarum orarum seu Borduarum, una videlicet argentea a parte liliorum intrinsecus, et alia coccinea sive rubea a parte forinseca... deferant.*

* **BORDUM**, Panni species, Ital. *Bordo*, Acad. Cruscanis, pannus virgatus, virgis variegatus, nostris *Borde*. Vide supra *Borda* 6. Stat. civit. Astæ ubi de Intrat. portar.

Bordum ponatur et solvat pro qualibet petia lib. viginti.

* **BORDURA**, Margo, vel limbus si de vestimentis similibus ornamenti agitur, Gall. *Bordure*. Acta SS. Maii tom. 7. pag. 549. E. de S. Germano: *In uno Brachio argenteo cum Bordura infra concavum clausum sive firmatum aranea argentea, fuit repertus sacculus quidam. Vide Borda 4.*

* 1. **BORDUS**, Ora, margo, Gall. *Bord*. Necrolog. Eccles. Paris. 18. Kl. Maii: *Eodem die obiit Agnes Castellana Belvacensis, qua dedit nobis 2. cortinas, et 2. Bordos cum cortinis.* Charta Philosophi Episcopi Belvacensis ann. 1217. in Probat. Hist. Drocensis pag. 244: *Et duo paria chirothecarum de melioribus, et Bordos ad parandum chorum, etc. [* De limbo seu fimbria intellige.]* Vide *Borda* 7.

* 2. **BORDUS** vel *BORDUM*, ut *Borda* 4. Pars navi. Gloss. Anglos. de nave et partib. ejus. ap. Jal. Antiq. Naval. tom. 1. pag. 167: *Tabula, Bord.* Vide eundem pag. 164. et vol. 2. pag. 389. not. et

Schmelleri Glossar. Saxon. voce *Bord*. Privileg. Margar. Flandriæ Comitiss. ap. Lappenb. Init. Fred. Hanseat. pag. 55: *Scuta que Bordum habet, debet comiti 2. den. si vero Bordo careat debet comiti 1. den. Anglos. vox est gen. masc. Vide *Bordatus* 2. [* Hispan. *Bordo*, Mirac. S. Jacobi tom. 6. Jul. pag. 51. col. 2: *Cum quidam antistes a Jerosolymis rediens et in navi residens iuxta Bordum, etc. Occurrit rursum pag. 52. col. 1.*]*

* **BOREA**, Leguminis species videtur, in Charta ann. 1249. inter Monum. eccl. Aquil. col. 747. ubi quamplures voces Latino-barbaras extricandas offert eruditus Editor; sed quo extricari possint, abnuit, Chartam scilicet integrâm non exhibendo: *Pissonale de Boreis.*

* **BOREALES INSULÆ**, mendose pro *Baleares*, apud Ughellum in Chron. Pisanae urbis.

* **BOREGHALPANI**. Vide *Bordhalpeny*.

* 1. **BORELLUS**, Carnifex, Gall. *Boureau*. *La Faillle Annal. Tholos.* tom. 1. pag. 87. Instrum. ex Arresto Parlamenti Paris. ann. 1335: *Proponebat etiam quod Borellus ad executionem dictæ sententiae deputatus, corruptus per eos manum et caput dicti Aymerici multiplicatioictibus amputaverat, ut ipsum graviter affligerent.* Voci etymon a Gallico *Bourrée* accersit Borellus, qua fasciculum virgarum quibus uti solent carnifices significat. [* Conf. Raynouardi Gloss. Roman. vol. 1. pag. 239. voce *Borel*.]

* 2. **BORELLUS**, inter arma prohibita enumeratur, in Stat. Astæ collat. 11. cap. 92. pag. 34. v: *Plombatæ, Borelli, lanzioni, dardi... et omnia alia arma offensibilia.* Vide supra *Bordo* 2.

* **BOREUM**, Dumetum, vel silva cædua. Stat. Vladisl. Jagel. ann. 1420. inter Leg. Polon. pag. 80: *Frequenter solet evenire, quod nobiles seu plebei Borea, silvam aut gajum.... ex industria intrantes aut casu, etc.* Vide infra *Borra* 1.

* **BORGA**, pro *Burgus* vel *Burgum*, Gall. *Bourg*. Locus est in *Burghard*.

* **BORGAGIUM**, pro *Bordaria*, vel *Bordagio*. Vide in *Borda* 5. Pro *Burgagio*. Vide in hac voce.

* Quid hac voce significatum voluerint Normanni, aperte docet Scacar. Paschæ ann. 1214 in Reg. S. Justi fol. 18. v. col. 1: *Judicatum est quod mensura cum terra rationabilit, qua se acquitat per unum redditum nominatum, est Borgagium: terra vero, qua se acquitat per redditum per se et per servicia deorsum masuras, non est Borgagium.* In quo autem *Borgagium* a *Bordelagio* differat, vide supra in *Borda* 5. [* Vide *Burgagium*.]

* **BORGARE**, Cavere de evictione præstanta, a Germ. *Bürgen*, olim *Borgèn*. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 176. Charta ann. 1200. ap. Guðen. Cod. Dipl. tom. 2. pag. 448: *Ad majorem quoque premissorum certitudinem et cautelam dicta Gundradis Borgavit, id est sub cautione judicaria, que Borgen vulgariter dicitur, se astrinxit quod prædicatam legacionem et donacionem rite faciat, ratam inviolabilitate teneat et observet.* Alia ann. 1307. ibid. pag. 450: *Dictæ quoque beginæ Borgaverunt, id est sub cautione judicaria, que Borgen vulgariter dicitur, se singulæ astrinxerunt, quod warandiam præstant et faciant, quoisque per bannos suos se super eadem stabiliverunt, prout Maguntie consuetudinis est et juris.* Vide chart. ann. 1311. ibid. pag. 432. aliam ann. 1306. vol. 4. pag. 994.

BORGARIUM, pro *Bordaria*. Vide in *Borda* 5.

* **BORGECHINUS**, Ocrea levior, calceorum species. Stat. Saluciar. collat. 5. cap. 143: *Statutum est quod quilibet caligarius seu affatator faciens, vel fieri faciens subtalares, stivallos seu Borgechi nos, quos vendiderit, etc.*

BORGELLA, Conspiratio, seditio. Hist. Obsidionis Jadrensis ann. 1345. lib. 2. cap. 14: *Generosi cives contra quos erat facta Borgella, etc. Forte Brigella. Vide Briga.*

BORGELOTE. Vide *Burghbote*.

* **BORGENSES**. Vide *Burgenses*.

* **BORGERALFRUM**, alias *Orgerafro*, *Potionis dulcissima species*. Bernardi Monachi Ordo Cluniac. part. 1. cap. 8: *In Quadragesima vero in omni die Dominicana, et omni die Jovis facere per consuetudinem charitatem de Borgeralfru facto de betonica, et aliis bonis herbis, admihiato melle. Vide *Borgerasa*.*

BORGERASA, [Idem quod *Borgeralfrum*.] Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. part. 2. cap. 13: *Ipsa die habemus ad refectionem et panem solito meliorem et calidum, et generale piscium, si quoquo modo inveniri possit, et potum dulcissimum, qui vulgo dicitur *Borgerasa*, quam per omnes quintas ferias Quadragesimæ et Dominicæ habemus exceptis tribus, id est, prima Dominicæ, et media, et illa de Ratis Palm. in quibus habemus Pigmentum: ad cuius tamen *Borgerasa* propinicationem in diebus privatis non pulsatur scilla. Ita etiam*

* **BORGERASTRE**, *Potionis species apud monachos usitate et a Pigmento distinctæ, eadem quæ *Borgerasa**. Charta Dion. abbat. S. Karauni ann. 1241. ex Tabul. capit. Carnot: *Cum ecclesia nostra consueisset et teneretur canonicis ecclesiæ Carnotensis, ut etiam clericis de choro non canonicis... in die Martis Rogationum (exhibere) potum, qui dicitur *Borgerastre*, etc. Vide *Borgeralfrum*.*

* **BORGESALDRUS**. Vide in *Borgha*.

* **BORGESIA**, Telæ species, quam nostri *Borge* nuncupabant, cuius textor aut vendor *Borgier* dicebatur. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus tria linteamina telæ *Borgesia*.... Item plus duo linteamina semiuso ejusdem telæ *Borgesia**. Consuet. Castell. ad Sequanam ex Cod. reg. 9898. 2: *Chacun qui vend drap, estamines, bureaulx, tiretaines, Borge ou toile à l'aune, etc. Ibi dem: Drappiers, tireteniers, Borgiers, marchans de plume et frappiers, etc. Eadem forte quæ *Boqueranus*. Vide in hac voce.*

BORGHA, et **BURGHA**, Anglis dicitur ea Comitatus sive provinciæ portio, quam olim *Decaniam*, *Decennam*, *Decuriæ*, *Decimam*, et *Friburgam*, vocant, inhabitata a Decemviris, qui in solidum fidejussores erant erga Regem de iis quæ in *decennæ* perpetrarentur. Quippe Alvredus Rex, qui vixit ann. 880. Angliam totam in Comitatus, Comitatus in Centuriæ, atque has in *Decennas* seu Decuriæ divisit. Decuria, ut infra doceamus, constabat decem familias, seu viris, quorum singuli fidejussores erant erga Regem de se bene gerendo, ita scilicet ut delinquentem quilibet certi novem in judicio sisterent, fugientemque intra 31. dies redderent, vel ipsimet lege tenerentur. Atque vox, *Borgha*, occurrit non semel hac notione apud W. Thorn. pag. 2021. 2033. *Burgha* vero pag. 2033.

BORGEALDIR, dictus primarius istius sodalitii decem viralis, apud eundem

W. Thorn. pag. 2021. ex *borh*, fidejussor, et alder, senior, princeps, capitalis, quasi primarius fidejussor, et *capitalis plegius*.

BURGESSALDUS, et **BORGESALDRUS** appellatur eidem pag. 2033. 2034, 2038. **Bosholder**, **Bursholder**, et **Borrowholder** dicitur præterea Spelmano.

* **BORGHALPANI**. Vide *Bordhalpeny*.

* **BORGHEBRECH**. Vide *Burgum* et *Burghbrech*.

* **BORGHEALDIR**. Vide *Borgha*.

* **BORGIOSIA**, Jus civitatis, Gall. *Bourgeoisie*. Charta anni 1335. in Hist. Losensi part. 2. pag. 37: *Nec debemus aut nostri etiam successores Comites Lossenses, vel alii nostro nomine homines dictæ villaæ de Zourle per *Borgiosiam*, franciam, vel dominia aut privilegia defendere vel warandizare, neque liberos quomodolibet obtinere. V. *Borjoisia*.*

* **BORGONUS**, a Gallico *Borgne*, Cocles, altero captus oculo. Cod. MS. Reditum Episcopatus Autissiodori. : *Census Comitis absque stallis... Domus quæ fuit defuncti Odonis Borgni XXXII. den.*

* Nequaquam vitii nomen esse auctor est D. *Le Beuf*, qui Autissiodori etiamnum per *Borne* reddi me monuit. Est autem *Borgne* vel *Borgnon* apud Pictavenses, Instrumentum piscatórium, corbis nempe viminea. Lit. remiss. ann. 1447. in Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 236: *Certains instrumens et engins pour pêcher poissons, nommez et appellez Borgnes ou Borgnons.*

* **BORGERANTUS**, Telæ subtilis species, Gall. *Bougran*. Mabill. Vet. Anlect. tom. 3. pag. 390. in Actis Episcoporum Cenoman.: *Dedit etiam quinque paria vestimentorum pontificalium.... quintum de candido *Borgerantu*. Vide *Boquerannus*.*

BORGUM, **BORGHUM**, Vadimonium, ex Saxonico *Borgh*, quod idem sonat, in Legibus Edwardi Senioris apud Bromptonum, cap. 3.

BORGI FRACTURA, Plegii fractio, in Legibus Inæ Regis Westsaxiæ cap. 49. apud eundem Bromptonum, ubi Editio Saxonica Lambardi cap. 46. *Burhbryce* habet, quod et alias *Borhbryce*, et *Borbryce*, scribitur in Legibus Alredi Saxonici cap. 3. a *Borgh* scilicet, *fidejusso*, *plegium*, et *Bryce*, fractio. Angli omnes, ait Spelmanus, decemvirali olim fidejussione pacem regiam stipulati sunt. Quod autem in hanc commissum est, *Burghbrech* dicitur in Legibus Henrici I. cap. 10. Monet idem Spelmanus *Borghbrech* et *Burghbrech* promiscue scribi, quod improbat Somnerus, scribens *Borghbrech* esse vadimonii fractionem; *Burghbrech*, burgi seu castri effractionem. Certe quidquid dicat Somnerus, *Burhbryce* habent Leges Inæ Saxonice, ut et Ranulfus Cestrensis, apud Spelmanum: *Burghbrich*, i. læsio libertatis aut septi: *Gallice*, *blesmeure de courte ou de close*. Sed et Germanis *Burg*, vas dicitur, sponsor; *Germanus*, *vadari*; *burgschafft*, *vadimum*.

* 1. **BORIA**, pro *Boreas*, Septentrion. Rymer. tom. 3. pag. 585: *Magnificentæ vestræ literas, in remotis partibus regni nostri versus *Boriam* existentes nuper receperimus.*

2. **BORIA**, Prædium rusticum, *Bordaria*, vox Occitanica; Arvernus *Borie*. Guill. de Podilaurentii cap. 6: *Cum..... guerras gerendo cum Raimundoforti de Bellopodio vassallo suo inutiliter fere triennio consumpsisset, et *Borias suas* et fortias creditoribus obligasset, etc.* Charta

Guillelmi de Gordonio pro Monasterio Obasinensi ann. 1241. apud Sammarthanos: *Ego dedi et concessi.... et *Boriam* de las Prevairias, et terram de Gros Cayro, etc. Alia Geraldii Episcopi Tolosani apud Catellum in Hist. Occitana pag. 886: Non possim vendere..... aut alienare pretaratos honores, scilicet *Boriam* quæ fuit Geraldii de Lombers cum omnibus suis pertinentiis quæ ab eodem Geraldio acquisivi, etc.* [Cod. MS. Biblioth. Dom. de Chatvet Senescal. Tolos. de Haer. Albig.: *Duo probi homines erant in Cambriñeshio prope *Boriam* Domini Philippi. Archivum Prioratus S. Johannis Tolosani Ord. Equitum Melitensium: *Boria* de Ruthena Petro de Moncalin, etc.]*

* Lit. remiss. ann. 1456. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 113: *Le suppliant et son oncle partans de la ville de Florence ou conté de Gaure, où ils avoient de fleur..... pour aler devers leurs Bories ou maisons, etc.* [Conf. Raynouardi Glossar. Roman voce *Boria* 2. vol. 1. pag. 236.]

* **BORICA**. Libert. villæ *Brager*. ann. 1334. in Reg. 70. Chartoph. reg. ch. 330: *Item armaturæ, ut pote enses, lanceæ, scuta, boglarria, *Boricæ*, platæ, etc.* Sed leg. *Loricæ*.

* **BORIENTALIS**, Septentrionalis. Magni reg. Suec. Privileg. ann. 1341. ap. Lappenb. Doc. ad Init. Fœder. Hanseat. pag. 367: *A meridionali usque ad Borientalem, etc.*

BORIN. Charta vetus apud Egid. Gelonen in Colonia pag. 69: *Colorem, qui vocatur *Borin*, jure dare debent omnes servientes illic habitantes.*

* **BORJOISIA**. Jus civitatis, Gall. *Bourgeoisie*; *Borgisie*, in Ch. Auberti abb. Castricii ann. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343, col. 2: *Chascuns borjois de la ville païera ij. solz de *Borgisie*. Ubi idem est quod *Burgagium*. Charta ann. 1284. in Chartul. Arremar. ch. 33: *Renunciantes.... omni franchisiæ et *Borjoisie* regis Franciæ. Vide *Borgiosia*.**

* **BORITH**, Herba saponaria, quæ saponis instar rebus lavandis inservit; de hac Jerem. 2. 22: *Si laveris te nitro, et multiplicaveris tibi herbam *Borith*, maculata es in iniuste tua coram me, dicit Dominus. Radix Hebraicum נַבָּר, Mundare, purgare. Vide *Panis herbaticus*.* [Adde Isid. Orig. lib. 16. cap. 2. in fine, edit. Gothofr. et Forcellin. h. v.]

* Consulendi, monente D. Falconet, Jo. Mich. Langius lib. de *Herba Borith*, et Ola. Rudbeck. fil. qui contendit nec herbam nec saponem esse, sed sanguinem conchylii, purpuram scilicet, in Act. liter. Suecic. ann. 1700. et 1722.

* 1. **BORLA**, Spicarium manipulus, fascis, vel manipulorum certa collectio. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 41. ex Cod. reg. 4624: *Quæcumque alia persona, quæ... habuerit, percepit et recoligerit (sic)... decem *Borlas*.... debeat similiter..... solvere pro ipsis decem *Borlas bladi*.... unam gerbam ejusdem bladi.*

* 2. **BORLA**, Pastorale pedum, Gall. Houlette. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 130. Chartoph. reg. ch. 57: *De quodam magna baculo, dicto communiter *Borla*, ad usum pastorum destinato,..... ipsum percussit.*

* **BORLÉE**. Mirac. MSS. Urbani PP. V: *Videbatur ipsi quod videret oculo ad oculum, dom. Papam Urbanum sedentem, respicentem ipsum cum hilari vultu, et cum oculo suo *Borlē*, sicut visus erat habere, dum erat in humanis.*

* **BORMATA**, Ascensiones, Papias. f.

legendum *Bæmata*, Græc. βῆματα, Gressus, passus, a βαῖνω, Incedo, ascendo. [⁹ Vide supra *Bæmata*.]

BORMIS. Albertus Argentinensis in Chronico pag. 102: *Henricus quoque.... habens equum indomitum pressuram Bormis seu aciei exercitus Regis suffere non valens, tacto equo cum calcaribus, primus Bohemos invasit. Ubi videtur legendum *Stormis*. Vide *Stormus*. [Mallim Hormis a Græc. ὅρμη, Impetus. Sensus loco convenit, et librarius b pro h scribere potuit quam facilime.]*

¶ **BORNA.** Meta, terminus, limes, Gall. *Borne*. Lobiellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossario: *Mete seu Bornæ apponuntur*. Homag. D. de Rancurelio ann. 1297. ex Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 19: *Concessit eisdem ut primo animal captum habeant præcipuum ad opus gaitæ sue de prædia capta pro primo insulæ, et Dominus Comitatus eisdem centum solidatas, vel centum solidos dare tunc teneatur in reversu suo citra Bornam*. Vide *Bonna* 2.

* **BORNAGIUM**, Jus defigendi metas in terris vassallorum, atque pensitatio quam ob eam rem domino persolvunt vassalli. Charta ann. 1226. ex Chartul. Nantol.: *Defunctus Philipus de Nantholio dedit dictæ domui Bornagium de Nantholio, et circa sexdecim arpenta nemoris apud Troneci*.

* *Desrèng, séparation et Bourrage*, in Ch. ann. 1448. ex Chartul. 23. Corb. Bournerie, in Lit. ann. 1291. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 294: *Et reconnois encores que lidit maîres et eskevin ont et doivent avoir par dedens ches bournes sennoires, ajournemens, Bourneries, etc. Vide Bonagium in Bonna 2.*

* **BORNATURA**, Idem quod *Bordatura*, Margo, ora. Instrum. ann. 1382. ex Archivo S. Victor. Massil.: *In Inventario sacrificia Visitatores invenerunt deficere... Bornaturam brachii S. Blasii*.

¶ **BORNATUS**, Limbo circumdatus, Gall. *Bordé*. Baluz. Hist. Arvern. tom. 2. pag. 716: *Duo panni aurei, quorum unus sit Bornatus de sandali nigro cum scutis, etc. Vide Bordatus*.

* **BORNELLUS**, Canalis, Gall. *Tuyau*, Bourneau. Transact. ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues: *Non audeant accipere aquam..... pro aliis possessiōnibus rigandis, nec aliis diebus, nisi dictis duabus diebus, nec aliis nisi cum Bornellis, minusque Bornellis ipsos aperitos dimittere. Bortrole, pro Tuyau, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 163. Chartoph. reg. ch. 289: Un chandelier de cuivre à deux thuyaux ou Bortroles. Sed Tuyau vel Bortrole, hic scapum, Gall. Branche, tige, significat*.

BORNEWING, BORTHNENLIGH, Tributi aut servitii species apud Anglos. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 812: *Sint quieti..... de scutagiis et assisis, et summonitionibus, et tallagiis, et franco plegio, et Bornewing, et de omnibus occasiōnibus et consuetudinibus*. At pag. 807. aliter scribitur hæc vox: *Summonitionibus et tallagiis, francoplegiis et de Borthnennligh*.

¶ **BORNNA**, Idem quod *Borna*. Codex censualis Calmontis: *Juxta Bornnam per quam itur in vineam*.

BOROWGE. Vide *Burgus*.

BOROWHEAD, [Capitalis plegius, primarius.] Vide *Headborow* et *Borghealdir*.

BOROW ENGLISH. Vide *Burgh English*.

BOROWHOLDER, BORSHOLDER. Vide *Borghessaldus in Borgha*.

¶ 1. **BORRA**, Cavus dumetis plenus,

ubi stagnat aqua, Italis *Borro*. Chronicon Parmense ad ann. 1238. apud Murator. tom. 9. col. 766: *Et milites et populus et dominæ et aliae mulieres portabant terram de glarea ad implendum Borram, quæ erat valde magna iuxta ecclesiam Fratrum Prædicatorum*.

* Stat. Mutin. rubr. 292. pag. 57. r: *Statutum est quod cisterna sive putea, que dicitur Borra de Monte, posita in villa Foliani,... singulis annis debeat cavari..... Quod nulla persona audeat nec debeat alias bestias conducere ad bibendum in dicta Borra, nec ipsas in ea abeverare. Pro dumeto vel silva cœdua usurpari videtur, in Stat. Casimiri ann. 1347. inter Leg. Polon. pag. 46: De incidentibus silvas, vel gaja, vel Borras alienas. Vide supra *Boreum*.*

2. **BORRA**, Tomentum, Bourre. Charta Guillelmi Episc. Carnotensis ann. 1166. in Hist. Perticensi pag. 195: *Ad basturas asinorum et equorum.... in domibus fullonum S. Sepulcri... Borram capient*.

* Stat. Montis-reg. pag. 274: *Item statutum est quod nemo possit vel debeat battere Borram in platea civitatis Montis-regalis*.

* **BORRA**, Tomentum lanœ, vulgo *Bourre lanisse*. Stat. pro lanificio et pannif. ann. 1317. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 196. r: *Borra vero, id est illud, quod de panno extrahtitur dum cum cardonibus adaptatur, de regno poterit extrahi*.

* 3. **BORRA**, Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 59: *Littera per quam constat Gerardum de Terro tenere a domino rege in feudum francum et liberum Borram, vocatam vulgariter la Borgada. De anno 1284. Sed legendum videtur *Boria*, præedium rusticum. Vide in hac voce*.

* 4. **BORRA**, Pecunaria multæ minor. Stat. pro reformat. regni Navar. ann. 1322. ex Reg. Cam. Comput. asservato in Bibl. reg. Cod. 8406. fol. 302. v: *Habebit idem castellanus de calumpniis sexaginta solidorum, decem solidos; et decimam partem de omnibus, quæ vocantur Borra. Nisi *Borra* hic idem sit quod Mesliea, rixa, quæ non tantum verbis, sed et facto committitur; quæque multæ pecunaria emendabatur. Hisp. *Borra*, Vinctigal ex pecudum capitibus*.

* **BORRACHIA**, Pannus e pilis caprinis contextus. Gall. *Bouracan*. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 105. r: *Inhibuimus eis (monachis S. Gaudeburgis) ne Borrachiam de cetero haberent propter infamiam. Vide Boracanus*.

* **BORRAQUIA**, Borrago, Gall. *Bourrache*. Leudæ major. Carcass. MSS.: *Item pro cargua de floribus Borraqiarum, xvij. den. Ubi versio Gall. ann. 1544: D'une charge de fleurs de Bourrache, etc.*

BORRASSERIUS, Helciarius, Gall. Bourrelier; nisi mavis esse Textorem stuparum netarum, quod rusticæ Dumenses telam stipeam *Bourras* appellant. Charta D. Aubel civis Matiscon. ann. 1460. data in pago Bellioccensi: *Juxta terram Petri Estivan Borrasserii*.

* **BORRAT**, Culcita tomento farta. Locus est in *Ballinus*.

* **BORRATELA**, Tela crassior, ut videatur. Comput. MS. ann. 1239: *Pro Borratela cingulis, capistris et corrigis ad cofr. et aliis minutis, xix. lib. v. sol.*

BORRATIUM, Vestis ex *Borra* seu tomento confecta, coactilis, Gambes. Hist. Episc. et Comitum Engolismensis cap. 19: *Arnaldus (comes Petracoricensis) cognomento *Borratio*, pro eo, quia cum ipsa ueste lupum diabolicum*

homines devorantem appetit, et manibus gestans militibus occidendum, prebit.

* **BORRATURA**, Artificium seu confectio ephippiorum et aliorum ornatum ad equos pertinentium, sic dicta, opinor, quod ephippia præsertim et juga seu collaria partim ex *borra* seu tomento conficiantur. Computus J. Humb. de exitu sigilli D. Guig. Dalphini ann. 1328. ex Schedis Cl. D. *Lancelot: Solvit dictus Johannes apud Gratianopolim tam pro fabrica et Borratura equorum D. Dalphini, quam pro vadiis et expensis gentium in armis, videlicet, Artaudi, Henrici, etc. XIV. lib. x. den. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 310. col. 2. ex Instrumento anni 1326: Pro Borratura et faleria usque ad summam CXX. florenorum.*

* **BORREFIA**, Præmium rusticum, idem quod *Boria* 2. Charta Phil. abb. de Cultura ann. 1224. ex Cod. reg. 9612: *Præterea Borrefia de Borneio, quam dictus Philippus et Agnes mater ejus tenebant, cum omnibus pertinentiis suis, dicto Paganico et heredibus suis remanebit in perpetuum libera et immunitis. Vide *Boria*.*

* **BORRELARIUS**, BORRELLERIUS, Helciorum opifex, Gall. *Bourrelier*. Comput. fabr. S. Lazarus Aduens. ann. 1295. ex Cod. reg. 5529. B.: *Benedicto Borrarelario per annum in sellis, borrellis, forrellis, capistris et aliis de corio pertinentibus ad equos quadriga, l. solidos. Borrarelarius*, in Ch. ann. 1476. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 334. col. 2. Vide infra *Bourrelarius*.

* **BORRELETUS**, in Statutis reformationis S. Claudii pag. 38. Pars tegminis capitia qua usi sunt veteres nostri etiam cum in desuetudinem abiissent capitia; Gall. *Bourlet. Sillon* apud Borellum:

Chausses, pourpoints, et Bourrelets, Robes, et toutes vos drapilles.

* *Borreau*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 324: *Et pour ce que la justice dudit lieu trouva la coiffe et le Borreau de ladite Guillenette, etc. Bourreau, in Diar. regni Caroli VI. ad ann. 1429: Les femmes (ardoient) les atours de leurs tresses, comme Bourreaux, truffe, etc. Neque aliud esse videtur Bourrée, in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 165. ch. 363: Deux chaperons doubles, une Bourrée, deux verges d'or ou argent, etc. Piscis vero genus est, in aliis Lit. ann. 1401. ex Reg. 156. ch. 397: Ledit Gilet suppliant avis un vaissel, nommé seille, où il avoit certains poissons, nommez Bourrées, qui n'estoient pas appareillées.*

* **BORRELIO**, BORRILIO, BORRELLINUS, Voces unius ejusdemque notionis, vulgo *Bourre tonisse vel tonture de draps*, Tomentum. Stat. pro lanif. et pannif. ann. 1317. in Reg. A. Cam. Comput. Paris. fol. 196. r: *Item quod Borrillinos, id est, quod in mundando panno de eo cum forcibus elevatur, etc. Infra: Item ut boni panni minus sufficientibus possint evidenter apparere, nullus audeat pannum venalem facere, vel quomodolibet adaptare de borra, seu de pessolis, aut de roboiliis, vel de Borrillionibus quibuscumque, nec præmissa taxendo cum lana alia, vel alias quoquo modo. Aliud ejusd. ann. ibid. fol. 202. v: Super emolumentis,..... maxime pessilliōrum, reboilliōnum, et Borrillionum, etc. Vide infra Borrerthus.*

* 1. **BORRELLUS**, a Gall. *Bourrelet*, Collare, helcium, vulgo *Collier*. Vide supra in *Borrelarius*.

* 2. **BORRELLOUS**, Carnifex, tortor, Gall. Bourreau. Arest. ann. 1320. in Reg. Olim parlam. Paris: *Dictum fuit quod idem præpositus per Borrellum corpus seu cadaver dicti clericis suspensi, si extat, de dictis furcis faciet amoveri.* Vadia official. reg. ann. 1328. in Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 407. v°: *Rex ribaldorum seu Borrellus Tholosæ tunc per annum, xxvij. lib. vij. sol. vj. den. Vide Borrellus.*

* **BORRELLOUS**, Tomentarius, Gall. Bourrelier. Charta ann. 1128. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 129: *Ademarus Cabisculus S. Donati, Atenulfus Gauniola, Borrelus Episcopalis, Petrus de S. Andrea marescallus Episcopi.*

* **BORRETA**, Fascis virgeus seu minutioris ligni, Gall. Bourrée. Spicil. MS. Fontanel. pag. 437: *Pro fratribus infirmis facit Borretas affiri in infirmitam, ut infirmi habeant, unde de facili focum accendere possint.*

* **BORRETHUS**, Idem quod supra Borrello, f. pro Borrelhus. Stat. pro arte parat. pañnor. Carcass. renovata ann. 1466. in Reg. 201. Chartoph. reg. ch. 121: *Item quod nullus parator.... poterit in pannis.... apponere seu immiscere pessos sive Borrethos, nec borram sive gratus quoquo modo.*

* **BORREUS**, GLOBUS BORREUS, Tomento fartus, qui in die Cinerum pœnitentibus dabatur, ab iisdem reportandus feria v. in Cœna Domini. Vide infra in Pœnitentes.

* **BORRIANÆ**, Lusoriæ tesserae. Stat. civit. Astæ cap. 1: *Aliqua persona de Ast.... vel burgis non possit vel debeat ludere ad aliquem ludum taxillorum vel Borrianarum.*

* **BORROLHIS**, Dissentio, discordia, contentio, Gall. Brouillerie, différend. Comput. ann. 1494. inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 59. col. 2: *Item quia fuit et erat magna differencia et Borrolhis super facto monetæ, dicti domini consules, pro utilitate reipublicæ, ut habere possent aliquam provisionem super cursu dictæ monetæ, miserunt unum numerum ad dominum senescallum, etc.* [** Conf. Raynouardi Glossar. Roman. voce Boral, vol. 1. pag. 236. et Borlei, ibid. pag. 239.]

* **BORSEGUES**, Hispanis Borseguies, Nobis Brodeguins, Cothurni, species calceamenti. Concil. Hisp. tom. 3. pag. 675. ann. 1473: *Virides vestes induere, aut caligas ejusdem coloris, seu sotulores albos, vel Borsegues albos vel rubeos, nisi cum nigris desuper sotularibus dumtaxat calcare, prohibemus.*

* **BORSERIUS**, in Collectaneis Cl. D. Aubret ad nos missis, idem qui *Bursarius*: *Joannes Regis Borsarius Calomontis; at Borsserius in Catalogo MS. Soda-lium Nativitatis B. Mariæ deaurate Tolos. sumitur pro eo qui facit aut vendit bursas.*

* **BORT**, vel **BORDE**, ut Hispani effundunt, pro filio notho: unde Sebastianus Cobarruvias Francicam vocem *Bordel* accersit, pro lupanari. Priorem vero a *Burdo*, mulus, quod ex equo et asina nascatur. *Le Bort de Rabestens*, pro notho ejusce cognominis, in Charta laudata in Notis nostris ad Joinvillam pag. 63. *En Jaume de Aragon fili Bort del rey En Jaume*, in Chronico Petri IV. Regis Arag. cap. 25. Addit. lib. 4. cap. 5. lib. 5. cap. 1. Raimundus Montanerius in Chron. Regum Aragon. cap. 250. et 261. etc. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscensib. ann. 1247. fol. 16: *Si quis fuit alicujus, quæ sit fructifera, est ibi calonia 60. solid.... et si fuerit filius Bort, aut ramus abscissus, qui exeat de illa arbore, de die habet caloniæ 5. solid. et de nocte 60. sol. etc. Ubi filius Bort appellari videtur ramus in arbore non legitimus, id est, qui a radice vel trunko exeat.* [** Plura ap. Raynouardum Glossar. Roman. vol. 1. pag. 238. voce *Bort* 9. quæ apud eum pertinet ad radicem *Borda*. Parva domus, tuguriolum. Lusitanis *Bordegão* olim significabat Vilis, rusticus. Vide S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 208.]

aut horio alicujus, quæ sit fructifera, est ibi calonia 60. solid.... et si fuerit filius Bort, aut ramus abscissus, qui exeat de illa arbore, de die habet caloniæ 5. solid. et de nocte 60. sol. etc. Ubi filius Bort appellari videtur ramus in arbore non legitimus, id est, qui a radice vel trunko exeat. [** Plura ap. Raynouardum Glossar. Roman. vol. 1. pag. 238. voce *Bort* 9. quæ apud eum pertinet ad radicem *Borda*. Parva domus, tuguriolum. Lusitanis *Bordegão* olim significabat Vilis, rusticus. Vide S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 208.]

* **BORTAMA**, Tecta manualis. Papias

MS. Mendose pro *Basterna*: quod vide.

[** Vide *Borcoma* et *Borcania*. Glossar.

in cod. reg. 7644: *Borcamo, tecta ma-*

nialis, qui etiam ab antiquis artosilax

sive minor arctus.]

* **BORTAMIA**, Vox varie et mendose

scripta pro *Basterna*, quod vide. Glossar.

vet. ex Cod. reg. 7613: *Bortamia, theca*

manualis.

* **BORTANEÀ**, Tecta manualis. Gloss.

Isid. Perperam iterum, ut existimo. Vide

Basterna.

* **BORTATUS**, pro *Bordatus*, Gall. Brodè. Inventarium Ornamentorum et Reliquiarum Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. ex Archivis ejusdem: *Item, tres cortine de samito paleatæ de rubro et albo Bortatae desuper ad arma Franciæ.* Vide *Bordatus*.

* **BORTHALPENY**. Vide *Bordhalpeny*.

* **BORTHENENLIG**. Vide *Borneving*.

* **BORTMAGAD**. Lex Frisionum tit. 12:

Qui cum ancilla alterius, quæ nec mulgere, nec molere solet, quam Bortmagad vocant, mochatus fuerit, etc. Germani Magt et Maget, ancillam dicunt; borda veteri lingua Saxonica est domus. Est igitur Bortmagad, ancilla ex honoratio-ribus, quæ vilibus officiis non inser-vent, quales sunt ex quas Abras vocant. Sicama Hertmagad legendum censem, ut sit, quæ interiori domo pro domino et familia focum et stratum procurabat. [** Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 212.]

* **BORTO**, Species lanceæ, qua uti-
tur ii, qui decurrent ad annulum traji-
ciendum. Acta SS. Maii tom. 1. pag.
396: *Et posito annulo in loco solito de-
beant currere seriatim cum hasta seu
Bortone... et currenti, qui currendo suam
hastam miserit in annulum... dari et as-
signari debet ipse annulus in signum vic-
toriæ. Vox, ut arbitror, ejusdem originis,*

cujus Burdo: quod vide post Burdones.

* Unde Gallicum *Borter*, Bortone pu-
gnare. Le Roman d'Alexandre MS. part. 2:

Hardis et de fin cuer pour grant fés endurer,
Et plus que nus des autres ce savoit bien Borter,
Covrir de son escu, de son espie jeter.

Nisi idem sit quod Boorder. V. Bohordi-
cum.

* **BORTREN**, Annonæ species. Capitula-
lare Caroli M. ann. 797. apud Holste-
nium in Collect. Rom. § 11: *De annonæ
vero Bortrinis pro sol. 1. scapitos 40. do-
nant, et de sigale 20. Infra: Mel vero pro
solido Bortrensi sigle 1. et medio donant.*
[** Gærtnerus pag. 168. Leg. Saxon. se
judice prævalere scribit opinionem Mein-
dersii interpretantis *Bortrinos*, Incolas
Bordæ Rheni. ADEL. Opponuntur Sep-
temtrionalibus. Vide Gaupp. Leg. Saxon.
pag. 226. Capit. ann. 797. est apud Pertz.
vol. Leg. 1. pag. 76. Conf. *Borderes*. Co-
gitandum fotasse de *Bruteris*, qui *Bor-
thari* in Vita S. Bonifacii nominantur.
Inde pagus *Borathra*. Vide Zeussium de
populis German. pag. 352.]

* **BORTUM**, a Germanico et Gallico
Bord, Limbus. Statuta Ecclesiæ Argenti-
nensis ann. 1435. apud Marten. Anecd.
tom. 4. col. 588: *Singulos clericos...
qui clamydæ aut alias suas vestes gem-
nis aurifrigiis, quæ vulgariter Bortum
dicuntur, nodulis aut aliis superfluitati-
bus auri vel argenti ornaverint.*

* **BORUGHENGLISCH**. V. *Burghenglisch*.

* **BOS**. Boves aratores, aratris dediti, in
leg. 1. Cod. Th. de Cursu publ. (8, 5.)

Bœs ἀροτῆρας, apud Hesiod. in Oper. et

Dieb. βόες ἐργάται, apud Artemidor. lib.

2. Onirocratic. cap. 12. γεωργοὶ βόες,

apud Harmenopol. lib. 5. cap. 10. § 11.

Animalia aratoria, in Constitutionibus

Catalanis MSS. ubi dicuntur esse in

securitate publica: *Boves vero aratores*

et cetera animalia aratoria cum instru-

mentis aratoris et suis bubulcis, et cum

eis qui eos custodierint, postquam exierint

a domo causa arandi, vel seminandi, sive

custodiendi, donec ipsi homines redierint

in domos, sub eadem mittimus defensione

et pace, et Boves aratores, et cetera ani-

malia aratoria sub eadem ponimus pace.

Lucianus Presb. de Invent. corporis S.

Stephani: *Oportet me colligere de posses-*

sione illa Bovem illum maximum arato-

rem, qui et carro et aratro aptus est. Bo-

ves aratorii, in Areste ann. 1267. in Re-

gesto Parlamenti f. 51. Bœufs aratoires,

in Consuet. Bayonensi tit. 18. art. 2.

Labourtensi tit. 3. art. 18. tit. 14. art. 3.

S. Severi tit. 3. art. 4. Lo Beu tirador,

in Consuet. Solensi tit. 15. art. 7. tit. 16.

art. 7. Bœuf d'arée, in Consuetud. San-

tonensi art. 16. De Bobus aratoribus vide

Fletam lib. 2. cap. 73. § 2. 3. Leg. 7.

Cod. Quæ res pignori obligari possunt,

(8, 16.) et Cujac. lib. 4. Obser. cap. 20.

BOS AQUENSIS. Tabularium S. Remigii

Remensis: *Exeunt inde fetas 16. cum*

agnis, et anniculi 15.... scendula 650. pro

Bove Aquensi denarii 16. Alibi: Ad ma-

cerias monasterii, seu alterius loci, faciunt

manopera, pro Bove Aquensi annis sin-

gulis dant den. 1. Ibidem: Excuti anno-

nam dominicam, facit et servitum aquense

den pro ipso Aquensi Bove den. 1. Oc-

currunt ibi pluries. Vide Hostilicum sol-

vere, in Hostis.

* Sic forte nuncupabatur bos, cuius

opera rota molendini versabatur.

* Bos DECANI, Præstatio quædam, cu-

jus meminit Charta Steph. abb. ann.

1202. inter Probat. ult. Hist. Trenorch.

pag. 182: *Consuetudinem de Bove Decani*

ad macellum vendendo, nec non et vinea-

rum custodiam eis liberaliter dedimus.

Bos DOMITUS, in Lege Bajavar. tit. 8.

§ 6. Gregor. M. lib. 10. Epist. 12: *Boves*

domitos parium unum, vaccas duas, etc.

Addit. Chron. Benevent. S. Sophiæ pag.

607. 611.

Bos MEDIANUS, in Lege Aleman. tit.

87: *un boef de moyenne grandeur, vel*

medii pretii, inter boem optimum, et

minorem ibid.

Boves JUNCTORII, in Lege Longob.

Edit. Herold. tit. 100. § 18. [** Roth. 256.

ubi Murator.: *Caballos aut Boves domitos*

sive vaccas junctorias. Herold.: *Cavallos*

domitos aut Boves junctorios seu vaccas.

Conf. Herold. tit. 100. § 12. Murat. Roth.

254.] tit. 101. § 50. ubi perperam editum

bove vinitorio, pro junctorio. [** Junctorio

est apud Murat. Rothar. 296.]

BOVEM et Leonem foris in fronte Ec-

clesie olim depingi solitos, ait Duran-

dus lib. 1. Rational. cap. 3. num. 5.

* Ut in anserem ludendo baculos tor-

quere in usu fuit, ita et in bovem, uti

colligitur ex Lit. remiss. ann. 1382. in

Reg. 122. Chartoph. reg. ch. 151: *Au de-*

hors de la ville d'Esplechin, assez près de la ville de Camphaing, avoit une assemblée de gens, qui estoient venus pour voir jeter à un bœuf.

* BOUM LINGUE inter exactiones numerantur in Charta anni 1216. ex minori Chartulario S. Victoris Massil. pag. 157 : *Exactiones quascumque facere poterant videlicet comitalias, cavalcatas, lesdas, tasquas, linguas Boum et lumbos pororum, etc.*

* BOSA, Stercus, coenum, lutum, Gall. Bouse. Stat. Perus. pag. 57 : *Quod nulla persona præsumat ponere seu projicere aliquam bestiam mortuam, vel Bosam (in burgo Perusie) sub pena solid. quinque. Bouson, in Comput. MS. ann. 1391 : Item a iiiij. hommes de quet, qui furent chacun viij jours à faire une soupe pour meytre le Bouson dudit coullart. Vide infra Busasum.*

* BOSACIA. Comput. ann. 1358. ex Tabul. S. Petri Insul. : *Item pro duabus Bosacis, v. sol. Facile restituetur Besacis, nisi distincte scriptum esset Bosacis.*

* BOSCADERIUS, Lignator, Gall. Buccheron, Provincial. Bousquetie; Bousquelin, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 158 : *La nuit le prisonnier fut mis hors desdites prisons par force, par gens qui n'y furent point veus, et dit l'en que ce estoient Bosqueillons, qui apporteroient eschelles. Botilhons, Bosci seu forestæ custos, in Ch. ann. 1403. tom. 2. Hist. Leod. pag. 439 : Ly Botilhons, sergeans et varlets delle justice, etc. Botilhons ou forestier, ibid. Vide infra Boscaire.*

* 1. BOSCAGIUM, Silva, silvula, Gall. Bocage. Index MS. beneficiorum Ecclesiæ et Dicecessis Constantiens. fol. 19. verso : *Episcopus est patronus Ecclesie S. Crucis in Boscagio. Rymer. tom. 10. pag. 111. col. 1 : Si hospitale sive domus Dei de Villaribus in Boscagio Bajocensis diaecesis, etc. Madox Formulare Anglic. pag. 45 Quatuor solidatas terræ in Boscagio. Vide Boscagium in Boscus.*

* Lit. remiss. ann. 1398. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 404 : *La paroisse de Villiers ou Boscage, ou baillage de Caen. Le Roman de Robert le Diable MS :*

Mais tant vous pri par vos franquise
En gueridon de mon servise,
Que vous me fachiez su Bosquage
Porter au lieu de l'ermitage.

* 2. BOSCAGIUM, BOSQUATGIUM, Jus boscum seu ligna exscindendi in silva aliena, et Praestatio, quæ ea de causa solvit. Pariag. inter regem et monachos de Candoio ann. 1306. in reg. 40. Chartoph. reg. ch. 61 : *Damus per modum pariagii... medietatem, videlicet pro indiviso, omnium justitiarum altarum et bassarum, necnon... Boscagii, herbagii, venationum ferarum, etc. Charta ann. 1357. in Reg. 89. ch. 328 : Cum vineis, pratis, pasturagiis, Boscagii, etc. Alia ann. 1358. in Reg. 86. ch. 138 : Cum vineis, pratis, pasturagiis, Bosquatgiis, rameragiis, rivagiis, et aliis in summa prædicta comprehensis. Bokage, Præstatio, quæ a pistoribus pro lignis ab ipsis consumendis pensitatur. Redit. comit. Namur. ann. 1289. ex Reg. sign. *Le papier aux aysselles* in Cam. Comput. Insul. fol. 79. v. : *Encor a li cuens à Namur les Bokages,... c'est usavoir de chascun four de boelengier, iiij. den. à le Paske. Buscage vero dicitur servitium, quo subditus tenetum lignum ad opus domini sui cædere, in Charta ann. 1385. ex Reg. 128. ch. 51 : Environ Noel une journée, pour copper bois pour la nécessité du sei-**

gneur dudit lieu (de Buffaloise) ou de ses aians cause, et est appellé Buscage. Vide in Boscus et mox

* BOSCAIRARE, BOSCARE, BOSQUERARE, etc. Ligna cædere, Gall. Buscher, Provinc. Bouscairar, Inquisit. ann. 1268. ex schedis Pr. de Mazaurges : *Interrogatus qualiter scit, quod homines Arelatis visi fuerint Boscaire in dicto territorio, dicit quod vidit ibi Stephanum Gaillardum, qui faciebat inscidi ligna in defenso... Dixit quia vidit homines Castillonis lignerare sive Boscaire, et laborare, et pascere animalia sua, et ejicere avere de Arelate, et Boscadarios. Charta ann. 1268. ex iisd. schedis : Et juris Bosquerandi seu etiam lignerandi per totam terram nostram, ad opus adificiorum vestrorum, et domorum, et etiam cremandi. Ch. Raym. Be- reng. ann. 1206. apud Pitton. Hist. Aquens. lib. 2. pag. 114 : Libertatem.... Bosqueinrandi seu ligna scindendi, pro vestro beneplacito, tradimus. Cujus confirmatione per Renat. reg. ann. 1477. ibid. pag. 118. habet : Facultate depascendi, Bosqueirandi... per quinque leucas decora- raverunt. Alia denique ann. 1270. ibid. pag. 117 : *Jus passendi et Boscani in terris ecclesie, etc. Lit. remiss. ann. 1449. in Reg. 186. Chartoph. reg. ch. 78 : Le suppliant estoit à ung bois, appellé le bois Chamaillart, situé près la ville de Nyort, où il Buschoit et abatoit du bois. Ex quibus omnibus manifestum est Bosque- rare, Pecora in silvas immittere, minus recte à Cangio esse explicatum. Vide supra Boscagium 2. et in Boscus.**

* BOSCAIRARIA, BOSCARARIA, Jus utendi bosco seu silva. Charta ann. 1203. ex Tabul. S. Andr. Avenion. : *Pro Boscararia duas partes duarum campresarum, bladi quartam partem et decimam. Boscairaria, ibidem in alia ann. 1243. Vide supra Boscagium 2.*

* BOSCALLE, Dumeta, ligna quævis, Ital. Boscaglia, nemus, silva. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 130. ex Cod. reg. 4622. A : *Item quod nulla persona de Taurino vel districtu, parva vel magna, portet de ultra Padum palos integros virides vel siccios, nec vites, vel sarmenta, vel alias Boscalias, nisi de sua vinea, vel de suo bosco.*

* BOSCALIVUS, Nemorosus, dumetus consitus, Ital. Boscato. Charta ann. 1174. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 372 : *Quandam peciam de terra arabilis, et ea parte Boscaliva, in confinibus de Baone, prænomina ecclesie, perpetua locationis titulo, dederat. Vide infra Boschatus et Buscaleus.*

* BOSCAR, Boscaris, Præsepe boum, in Gloss. MSS. Monasterii S. Andree Avenion. sœc. XIII. exaratis. Legendum Bos- tar ; quod vide.

* BOSCARARIA. Vide supra Boscairaria. * BOSCAR, Ligna cædere. Vide supra in Boscarare.

* BOSCATICUM, Tributum pro lignis in urbem vel oppidum inferendis. Char- tular. Camaliensis Monast. Diceces. Aniciens. : *Durantus de Artigas unum boscum et Boscaticum totum in villa de Malabrocia. Vide Buscagium in Boscus.*

* BOSCATOR, Lignarius, qui ligna cædit, Gall. Buccheron. Jacobi Auria Annal. Genuens. lib. 10. apud Murator. tom. 6. col. 580 : *Ordinatum fuit quod per Com- mune Janus fierent galeæ L. Quare missi fuerunt Boscalores quamplures in riperia Occidentis ad boscum Bajardi, et inde ex- tractum fuit totum lignamen necessarium pro faciendis galeis Communis.*

* BOSCHADUM, Præstationis species, f. quæ pro jure utendi bosco pensitabatur,

vel pro lignis in urbem inferendis. Charta Hugo. comit. Vaudimont. ann. 1215. in Chartul. Arremar. ch. 81 : *Habet ecclesia Arremarensis.... in omnibus aliis consuetudinibus modis omnibus, excepta quadam consuetudine, quæ Boschadum vocatur, quæ in villa de Sephons colligitur, ..., medietatem. Vide supra Boscagium 2. et Boscatum.*

* BOSCHARE, Cædere, secare, Gall. Couper. Stat. Vercel. lib. 4. pag. 117. v. : *Item quod nullus de jurisdictione et justitia Vercellarum debeat dare vel con- cedere ad factum, vel alio aliquo jure ad laborandum, vel secundum, vel ad Bos- chandum terras aliquas vel possessiones, sitas in jurisdictione Vercellarum. Vide supra Boscaire.*

* BOSCHATUS, ab Ital. Boscato, Nemo- rosus, silvoso. Acta MSS. notar. Se- nens. ad ann. 1285. ex Cod. reg. 4725. fol. 36. r. : *Item alia petia terræ pro parte Boschata, quæ est posita in dicta contrata. Et fol. 55. r. : Item unius petiae terræ silvatæ, etc. Vide supra Boscalivus, et Buscale in Boscus.*

* BOSCHERIUS, Lignator, Ital. Bos- caiuolo. Stat. Nicie in Mon. Hist. patr. Taur. tom II. col. 74 : *Item Statiuimus quod consules vel Potestas faciant jurare omnes Boscherios civitatis Nicie, quod non bosquent, nec boscare faciant aliquod lignamen, si non est de luna. [FR.]*

* BOSCHERO, BOSCHETTUS. Vide post Boscus.

* BOSCHETTUM, diminut. a Boscus, Silvula, Ital. Boschetto. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1137 : *Fugi nescio quo; sed in quoddam Boschettum per totam noctem eundo ter- ritus, etc. Vide in Boscus.*

* BOSCHITUM, Eadem notione, apud Labb. tom. 2. Bibl. MSS. pag. 541 : *Muni- cipium, quod Boschitum rusticis vocant. Haud dubie a bosco seu silva ibi existente.*

* BOSCHUS, pro Boscus, silva, passim in vett. Chartis apud Marcam Hispan. col. 854. 956. 1048. etc.

* BOSCHIA, Pyxis, arcula, Gall. Boete. Charta Phil. V. ann. 1817. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 116 : *Item super pis- side seu Boscia regia de halis, xv. lib. et v. sol. Par. per annum. Forte pro Bostia. Vide supra Bostia.*

* BOSCIDA, Qui cedit boves, macella- riis, Ugitioni : *Boviscida, Joanni de Janua. Bucedas* habet Plautus in Mostellaria, [non pro iis qui boves cædunt, ut inuit Cangius, sed pro iis qui cæduntur loris bubulis : *Illi Bucedæ erunt potius, quam ego sim resto.*]

* 2. BOSCIDA, Pyxis, Gall. Boiste. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 275. ex quadam Computo : *Pro pectinibus sex... et duobus filis de pater nostris de vitro, et una cona de plumbo, Boscidis duobus ebore et sex parvis, etc. unc. 1. taren. VIII. gran. XVIII. Vide Buxis.*

* BOSCLERIUM, a Gall. Bouclier, Cly- peus. Lobinellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossario : *Ordinatum fuit, quod nullus portaret cultellum ad cuspidem, nec Bos- clerium, nec ensim.*

* BOSCLIUS, pro Boscus. Silva, nemus. Diploma ann. circiter 1000. apud Mar- ten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 856 : *Donamus Deo et S. Victori Martyri Mo- nasterii Massiliensis Ecclesiam.... cum terris cultis et incultis, et cum vineis, cum pratis, cum arboribus et hortis, cum suis garris et pascuis, cum ermis et Bosclis ipsis.*

* BOSCHIUS, pro Boscaliz, ut opinor. Vide supra in hac voce et Buscale in Boscus.

* **BOSCOLLUM**, Fustis, lignum lanceæ. Lit. remiss. ann. 1384. in Reg. 69. Charthoph. reg. ch. 236 : *Petrum de la Balma cum dicta lancea, videlicet cum cuspide, atrociter vulneravit, et cum Bosco dictæ lanceæ totiens et ita inhumaniter super corpus suum percussit et male tractavit, quod occasione hujusmodi vulnerum et verberum, idem Petrus infra paucos dies expiravit.*

BOSCUS, [vel *Boscum non raro.*] Silva, foresta; Franco-Belgis, *Bos*, alii *Bois*, Italis, *Bosco*, Testamentum Ramnulfi, qui vixit sub Lothario Rege, in Tabulario S. Mariæ de Fontibus apud Cadurcos : *Et illas terras de monte Nebutiano, quas Rigaldus tenet in fevo, et Boscum de Arla, quantum ad meam partem pertinet, etc.* Vide *Leges Eduardi Confess.* cap. 8. § 2. Occurrit passim. Quidam a *boscis*, *pastio animalium*, quod in silvis pascantur, vocem deducunt. Exstat in Basilicis titulus *περὶ βοῶν*, *τὸν βοσκῶν*. Alii a Germanico accersunt. [** Vide *Raynouard*. *Glossar.* Rom. vol. 1. pag. 240. radice *Bosc*; neque vero *Busch* dicitur Gothis, uti scripsit vir summus, sed Germanis hodiernis, antiquis *Busc*. *Conf.* *Graffii Thesaur.* Ling. Franc. vol. 3. col. 218. Gothicæ hæc vox non exstat sed Islandi et populi scandici omnes eam agnoscent.] Porro *boscus* pars est etiam forestæ. Vide *Aresta Parlementi* S. Martini ann. 1289. in Reg. B. *Capitula Placitorum Coronæ Regis apud Hovedenum* pag. 784 : *Item præcipit quod nullus adgitet Boscos suos intra metas forestæ suæ, antequam Bosci eorum adgitentur. Dominicæ Bosci Regis*, ibidem.

* **BOSCHETTUS**, Diminutiv. a *Boscus*. Acta SS. Junii tom. 4. pag. 765. de sanguine Joannis Baptista: *Sed in quadam Boschetto per totam noctem eundo territus, nesciebam excire.*

BOSCHERO, Lignator, in Charta ann. 1270. in *Probat. Hist. Drocensis* pag. 280.

* **BOSKILLO**, Eadem notio. Charta Balduni Abbat. ann. 1223. in *Hist. Aug. Viromand.* pag. 214 : *Similiter et omnes servientes Ecclesiæ nostræ, puta Boskillones, bubulci qui de villa Humolariis non sunt nati, etc.*

* **BUSCALATOR**, in *Statutis Arelat.* MSS. fol. 25: *Item statuimus, quod nullus Buscalator vel alias transiens per aquam vel per terram, audeat de nemoribus, vienes vel cepibus evellere, seu etiam scindere socam vel radicem vivam vel mortuam.*

BOSQUERARE. Pactum inter Thomam Comitem Sabaudia et Abbatem Pinarelensem ann. 1246: *Hoc etiam addito, quod Abbas et Conventus ad opus dicti Monasterii in perpetuum possint Bosquerare, et pascui uti, quantum eis necesse fuerit, per totam terram dicti Comitis. Italis Boscheggiare, est in silvas crebro ire. At hic Bosquerare, idem valet, quod pecora in silvas immittere.* [** Quod minus recte dictum esse monulmus supra in *Boscarare*.] [Charta Barrali de Baucio pro Monasterio S. Pontii ann. 1263 : *Confiramur vobis donationes... terrarum de Paludo, et etiam pasquieriorum et juris Bosquerandi, seu etiam lignerandi per totam terram nostram, etc.*]

* **BUSCHUS**, pro *Boscus*, in nova Gall. Christ. tom. 2. Instrum. col. 477. E: *Cum subjacenti paludes et landis et Buschis.*

Boscus, Idem quod *Boscus*, in Charta Lotharii III. Imp. ann. 1125. in *Bullario Casinensi* tom. 2. pag. 149. Auctor Mamatrecti in 3. Reg. 14: *Lucos, i. buscos.* Occurrit apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 422. et in *Tabulario S. Bartholomæi*.

Bethun. fol. 38. vers. cuius locus exstat in *Custare post vocem Custus.*]

* **BUSKETUS**, Parvus boscus, Gall. *Bosquet*, in *Chartulario S. Vandregesili* tom. 1. pag. 395: *Aboutat Busketo Eravuel ex uno buto et bosco qui fuit Arnulfi Hose ex alio buto.*

* **BUSQUETUS**, Idem, in *Charta anni 1304. Archivo B. Mariæ de Bono-Nuncio Rotomag.*: *Sita est inter... Busquetum ex uno latere, etc.*

* **BOSCUS ARDUUS**. Charta Ingerrani dom. de Marign. pro fundat. eccl. colleg. Escoyarum, vulgo *d'Escoûis*, ann. 1310: *Insuper de predictis canoniciis, videlicet cuilibet xij. quadrigatas bosci seu buschieæ pro ardore, videlicet quamlibet quadrigatam ad tres equos, percipendum anno quolibet in foresta de Basqueville, juxta Boscum arduum sive layam.* Quod de silva ardua, Gall. *Haute futaie* pronum est intelligere; at ex versione Gallica, quæ habet: *Dans la forest de Basqueville au Bois de coupe ou ventes, restituendum videtur cædum, loco arduum.*

* **BOSCUS PLENUIS**, Silva incæda, Gall. *Futaie*; nam cædum, vulgo *Taillis*, opponitur, in *Charta Phil. V.* ann. 1318. ex Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 547: *Quæ omnia nemore sexcentas nonaginta octo acras vel circiter, tam in pleno Bosco quam talliciis,... continere dicuntur.*

BOSCUS MORTUUS, VIVUS. Practici nostri *Boscum vivum*, seu *Bois vif* appellant, arbores et virgultæ nemorum in fructufera, ob idque mortuum boscum, *Mort bois* dicunt, quod fructus non ferant: *Boscum* vero mortuum, seu *Bois mort* appellant, qui revera mortuus, id est, siccus est. Hoc discrimen observare est in *Consuetudinibus Municipalibus ac præsertim in Nivernensi cap. 17. art. 12: Mort bois est tenu et réputé bois non portant fruit; et Bois mort est cheu, abatu, ou sec debout, qui ne peut servir qu'à brusler.* Vivi igitur *bosci* usus est ad ædificandum, mortui vero ad ardendum. Ita passim *Chartæ veteres*. Charta Mauriti Episc. Parisiensis ann. 1189. in *Tabulario S. Maglorii*: *Convenit ut dominus S. Juliani Boscum habeat etiam in foresta absque omni consuetudine, tam Vivum, quam Mortuum, tam ad ardendum, quam ad ædificandum. Infra: Vivum nemus ad ædificandum, Mortuum ad comburendum.* *Regestum Philippi Aug.* fol. 72: *Heremites deserti habent herbergamentum ad Vivum nemus per liureiam, et Mortuum nemus ad ardendum sine liureia.* Charta ann. 1225. in *Notis ad Vitam S. Bernardi Tironensis Abbatis*: *Videlicet nemus Vivum ad herbagium, et nemus Mortuum ad calefaciendum.* *Tabularium Campaniae*: *Habent usuarium in prædicto bosco, Vivum ad hospitandum, et Mortuum ad ardendum.* *Vetus Charta in Hist. Monast. S. Nicolai Andegav.*: *Omnem boscum meum. Vivum ad domos ipsorum, et ad omnes necessitudines dormorum facendas, et Mortuum ad omni tempore calefaciendum.* *Vetus Notitia apud Louvetum in Bellovaco* pag. 581. 1. Edit.: *Et concessit quod in prædicta silva B. Petri et hospites sui habeant Vivum ad ædificandum, et Mortuum ad comburendum, etc.* *Nemora mortua*, in *Charta Ludovici Hutini* ann. 1315. pro Normannis.

* **Quænam vero sint ligna quæ inter mortuum boscum recenseantur** haud ita facile est definire, cum non idem ubique hac de re vigeat usus; quapropter ea tantum subjiciemus quæ hactenus in Chartis nobis occurserunt. Literæ Ludovici X. Regis Fr. ann. 1314.

tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 552: *De cætero nemoribus mortuis, videlicet Gallice, sauz, marsauz, pine, espine, aune, genest, genievre et ronches.*

Charta ann. 1213. ex *Tabular. Crisenensis*: *Usuarium suum habent... ad corveam et ad vinculum bladi... ad traumulum et ad charmum et corilum et acrum et genestam et ad omne nemus mortuum.* Alia ann. 1215. ex *eodem Tabul.*: *Dedi et concessi... in nemore meo de Fretieio, ad unam quadrigam in charmis, aceribus, et alio genere nemoris mortui.*

* Cum non contempnenda utilitas sit intelligere, qui per mortuum *Boscum* significatum voluerint nostri, operæ pretium duxi iterum subjicere, quæ hac de re notanda reperi. Charta ann. 1310. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 120: *Lesdis hommes aront des-ores-en-avant usage èsdis bois au Mort-bois, comme de sauz, marsauz, boous, coudre, espine, genestes, trembles et fresnes.* Alia ann. 1319. in Reg. 56. ch. 603: *Nomine Bosci mortui accipiuntur salices, marsalices, tremble, arable, charme, tilium, bolum et alnae.* Alia ann. 1348. in Reg. 84. ch. 754: *Déclarrons par ces présentes que lesdiz habitans (de la franche ville lez Compiegne) pueent bien user du bois vif pour cloître et édifier; quar entre vif bois et bois vif nous ne faisons aucune différence; et quant au bois mort, nous déclarrons aussi qu'il en puissent bien user; quar il a grant difference entre Bois mort et Mort bois; quar bois mort, est bois sec sanz verdure, comme chene et autres arbres plusieurs; et Mort bois est puyne, boul, fresne, erable, tramble, et plusieurs autres.* In foresta vero de Vernone, betula, Gall. *Bouleau, boscus vivus censemur.* Vide *infra Boulus. Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 234. art. 4: Comme de tousjours ait été mise difference entre les coustumiers entendans la signification des paroles de Mort bois à Bois mort, en prenant Bois mort pour celuy qui est sec, soit abattu ou en estant; et en entendant le Mort bois de certain bois vert en estant: afin que plus n'en soit débattu, l'en desclarre que ainsi doit-il estre entendu que dit est, et le Mort bois tel, non autre, comme il est dit et declairé dans la Charte aux Normans, qui en fu faite par le roy Loys, l'an mil ccc. quatorze, sur l'interpretation et nomination dudit Mort bois; et ainsi sera interpreté et pris ès cas, qui se offrent et offerront, espécialement quant au pais de Normandie.*

* **BUSCALE**, Idem quod *Boscus, Bois*, seu potius *Broussailles*, dumeta. *Tabularium S. Remigii Remensis*: *Habet ibi Buscalia map. 1. Charta Conradi Imp. ann. 1038. in Bibl. Sebus. pag. 208: Piscationes, foresta, silvas, pascua, Buscalia, etc. concedimus.* Charta Guillelmi Episcopi Mantuanæ ann. 981. in *Bullario Casiensis* tom. 2. pag. 54: *Cum silva et Buscaliis, etc. Pag. 56: De terra arabile juges 4. silvis et Buscalibus juges 96.* *Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo* fol. 54: *Et ea quæ habent in Marselina, cultum et heremum, prata et Boscalia.*

* **BUSCAGIUM**, Praestatio pro *buscis*, seu lignis quæ in urbem inferuntur. Liber censuum et feodor. *Comitatus Carnotensis* fol. 1: *Les Coustumes des portes de Chartres appartiennent à la Preousté, quand elle est vendue; c'est à savoir le deaublage, le tonli, et le Buscage.* Et fol. 18: *La Coustume du Buchage et du laignage, (lignagium).... Marchant qui*

ameine à Chartres merrien esquarré,... qui ameine en charettes charnier, tan, peles, fourches, etc. doit, etc. [Vide Bosca-gium.]

BUSGRIA, Boscus, vel dumetum. Vetus Charta apud Ughellum tom. 3. pag. 455: *Cum... silvis, Buscaris, stirpetis, pratis, etc.*

BUSCIVA TERRA, in qua *Busci seu Bosci sunt vel silva*, apud Rollandinum in Summa Notariæ. Vide *Busca*.

Nescio an quis probet eorum conjecturam, qui *Boscum a Pascuum effectum volunt, illud vero a Graeco βοσκεῖν*, quod in silvis pecora pascantur. Vide Octav. Ferrarium in Orig. linguae Italicae in V. Bosco.

* **BOSDARIA**, pro *Bordaria*. Vide supra in *Borda* 5. Chartul. eccl. Vienn.: *Boso de Arsiceos et Grotalenda uxor ejus.... dederit Deo et S. Andreæ, pro sepultura ipsius Bosoni, in villa de Gemelas, unam Bosdariam et vineam, quæ conjuncta est ei.*

* **BOSEFIA** vel **BOSESIA**, f. Laniena, locus ubi mactantur boves, Gall. *Tuerie*. Charta ann. 1264. in Chartul. Buxer. ch. 50: *Concedimus imperpetuum penitus et præcise.... nostram,.... sitam Belnæ desuper Bosfiam ante postellam domus Buxeræ. Nisi idem sit quod supra Bor-refia. Vide in hac voce.*

* **BOSETUM**, Plantarium, minor boscus. Charta ann. 975. tom. 6. Gall. Christ. inter Instr. col. 267: *Bosetum vero vallis Pegarrensis, sive omnia plantaria, quæ quondam fuerunt in usum condaminarum, eadem exhibet voluntate ipse idem Ful-crannus pontifex ab animæ sue redemp-tionem. Vide supra Boschetum.*

* **BOSHOLDER**. Vide *Burghessaldus* in *Borgha*.

BOSIA, **BOSIARE**. Vide *Bausia*.

* **BOSINA**, pro *Bonna*, Meta, Limes, terminus, Gall. *Borne*. Chartular. Camaliensis Monasterii Diocesis Aniciens.: *Terra per Bosinas et terminos constituta. Charta anni 1246. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 188: Taliter territoria Piniani et castri regalis distinguimus; ab Ecclesia S. Salvatoris usque ad Bosinam prati prope Ecclesiam protenditur, et de dicta Bosina et fraicino, etc. Tabularium Corbeiense: Et l'ay quitté à tous jours et qu'ilas devant dits Abé et Couvent le droit ke jou avoie ou poie avoir en herbage, en pasturage ou en quelconques autre maniere es lieus devant dits dedens les Bosines devant dites, fors ke tant seulement la haute justiche deur rat et deu mourdre et d'arsin hors del clos de Marelles. Bosme in Consuetudine Nivernensi cap. 8. art. 5.*

* **BOSKILLO**. Vide in *Boscus*.

* **BOSQUARE**, ut supra *Boscairare*, et mox *Bosqueinrare*, Ligna cædere, Gall. *Buscher*. Stat. Nicie in Mon. Hist. patr. Taur. tom. II. col. 74: *Item, Statuimus quod consules, vel Potestas... faciant ju-rare omnes boscherios civitatis Nicie, quod non Bosquent, nec Boscare faciant aliquod lignamen, si non est de luna.* [FR.]

* **BOSQUATGIUM**. Vide supra *Bosca-gium* 2.

* **BOSQUEINRARE**, **BOSQUEIRARE**, **BOS-QUERARE**. Vide supra in *Boscairare*.

* **BOSQUETALLUM**. Vide *Boquetallum*.

BOSSA, Tumor, tuber. *Bosse*, pro-prie de ulcere pestifero quod Itali *Bor-zam* vocant. Vita Clementis VI. PP. pag. 87: *Tantus timor omnes invaserat, quod statim dum ulcus, seu Bossa, qui vel quæ in pluribus in inguine, aut sub axilla apparebat cujusque, dimitteretur ab assilientibus.* Vita Innocentii VI. PP.

pag. 136: *Mortuæque sunt personæ quamplurimæ de Bossis, antracis, et carbunculis, et similibus ulcerationibus. Occurrit etiam apud Continuatorum Nangii. [** Provincial. *Bossa*. Vide Rayn. Glossar. vol. 1. pag. 242.]*

* **BOSSANAYA**, Monetæ Barcinonensis species. Chronicon Barcinonense: *Anno 1209. fuit aspersa moneta dicta Bossanaya, quæ duravit tribus annis, scilicet usque in anno 1212. Vide Balssonaya et Bolzo.*

* **BOSELAGIUM**, Præstatio, quæ ex tabulis nummulariis, ut videtur, prove-nit. Charta ann. 1197. ex Tabul. S. Petri Carnot: *Mei juris esse monachi conser-vant albanum et feuatorem (i. fenerato-re) pecuniam suam nummo ad num-mum et camagio multiplicantem, retento-eis illorum Bosselagium (sic)*

* **BOSSELLAGIUM**, Præstatio species, [ex bladis venditis opinor, et *Boissello* admenis exsolvenda.] Charta Willelmi Comitis Pontivi ann. 1145. pro funda-tione Abbatiae Perseniacensis, apud *Ægidium Bry* in Hist. Perticensi lib. 2. pag. 117: *Sint quieti et liberi de teloneo, passagio, pontagio, pedagio, costumis, talieis, hallagio, havagio, Bosselagio, repa ratione vitarum, pontium, etc. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 31: *Illuc, ubi steterit in villa de honore Archiepis copi Gervasii ad vendendum bladum suum, cum Bosselagio suo reddente libera-bitur servo per totum honorem Archiepis copi Gervasii.* [Charta anni 1199. ex Archivo Perseniæ: *Sciatis nos concessisse Abbatiae de Persenia XV. libras Cenomanensis moneta singulis annis percipiendias in Bosselagio Cenomanensi.*]*

* **Boisselage**, in Lit. Phil. VI. ann. 1313. ex Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 399: *Il y auroit un office de Boisselage en ladite ville de chiereboure, pour mesurer les blez. Ubi indicatur officium illius, qui boissello bladum metiebatur.*

* **BOSSELLUS**, Modius, Gall. *Boisseau*. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 110: *Willemus Chofier dedit Deo... omne-ju mulneraqii, quod ipse habebat in molendino de Vaugout in perpetuan eleemo-synam possidendum, videlicet tertium Bossellum bladi... omnes farinas et her bergamentum cum appendicis ejus.* Vide *Bossellus*.

* **BOSSEQUUS**, Bubulcus. Glossar. Pro-vinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Bossequus, qui bovem sequitur, Boyer, Prov. Aliud Gall. Lat. ex Cod. 7684: Bouvier, Bos-sequis.*

* **BOSSERIUS**, Menardo, *Boisselier*, *Bos-sellor faber*; mallem, Umbroñum arti-fex; corrigiæ enim, propter fibulas quibus constringuntur, huic artifici magis conveniunt, Gall. *Bossetier*. Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 84. col. 2: *Item pro sex corri-giis, quas emi a Stephano Gauterii, alias Canini, Bossorio,... vj. denarios.*

* **BOSSEX**, Dolium. Charta anni 1338. Hist. *Dolphin*, tom. 2. pag. 363. col. 2: *Sex magnas botas vitri ad portandum vinum, et unam duodenam de Bossex.*

* Vel potius Amphora minor: majores Botæ videntur appellari. [** Provincial. *Bosse* erat vini mensura. Vide Rayn. Glossar. vol. 1. pag. 242.]

* **BOSSIA**, Ulcus pestilens. nostris *Bosse*. Mirac. MSS. Urbani PP. V.: *Convalescere caput de febre, et post, illæ Bossæ, quas habebat, crevaverunt. Bossa semel et iterum ibid.: In mortalitate maxima in loco de Montiliis, ipse filius domini dicti loci habens quatuor Bossas sive glandulas in inguine et in collo... Patiens febrem continuam cum Bossa in*

axilla dextra, etc. Germ. *Cabilon*. episc. in vita Phil. III. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 37: *Ceteri inguina-ria, quam Bossiam appellant, simul cum hanelatu spiritum emittunt.* Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 22: *Une Bosse ou apostume le prist au bras.* Vide *Bossa*.

* A Gallico *Bosse*, pro quavis eminen-tia, *Bossi* appellarunt fossati aggerem. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 157: *Jehan Paynot fist mettre et semer de l'orge sur les Bossil et levées, qui sont à l'entour dudit pré.*

* **BOSSIDA**, **BOSTA**. Vide *Bucis*.

* **BOSSONAGIUM**. Charta. Philippi II. Reg. Fr. ann. 1170. apud Perardum pag. 244: *Et in universa terra ejus non habet talliam, vel porrelagium, (i. porcellagium) vel Bossonagium, seu annonagium. Forte ex Gall. *Boisseau*.* [Vide *Bosselagium*.]

* **BOSSONAYA**, ut *Bossanaya*. Locum vide supra in *Balssonaya*.

* **BOSSONIUM**, **BOSSONUM**. Vide supra *Bossonium*.

* **BOSTAR**, **BOSTARIUM**, Stabulum boum, Bovile. Papias: *Bostar, locus ubi combu-rebant corpora boum, vel statio boum.* [** Vide *Bostum*. Gemma Gemmar. : *Bostar, est locus ubi boves stant, vel est locus ubi corpora mortuorum cremantur.*] Gloss. Lat. Græc.: *Bustra, Βουτάσιον, leg. Bostar.* Gloss. Sax. *Ælfrici: Bostar, vel Boviale, scipen. Ingulphus: Fecit tum horrea, Bostaria, ovilia, et coquinas. Kilienu Mon. in Vita S. Brigida num. 18:*

Nam mihi nulla modo servatur Bostare vacca.

Abbo lib. 2. de Bello Paris. :

Efficitur Bostar Germani Antistitis aula.

Occurrit præterea apud Matth. Paris ann. 1234. Bromptonum, et alios Scrip-tores. Vide Joan. de Janua.

* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Bostar, Crèche Gallice, a bos et stare.* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. 7684: *Bouverie, Bostar, estable à bœufs.* Aliud Pro-vinc. Lat. ex Cod. 7657: *Bostar, stabu-lum, quasi boves stantes, Boal, Prov.* Vide *Boscar*.

* **BOSTARASIUM**, Minor boscus, silvula. Charta ann. 1374. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 246: *Item quoddam nemus fran-cum et alodiale, situatum in territorio,... in loco dicto et vulgariter nominato Bos-taras, confrontans cum Bostarasio et cum terra heredum Petri Guirardi.* Nisi idem sit quod *Bovaria*. Vide in hac voce.

* **BOSTAZARIUM**, Jus lignum exscindi-ndi in nemoribus. Charta ann. 1312. ex Arch. S. Vict. Massil.: *Dedit Bosta-zarium et pasquetum in territorio de Camporcino.*

* **BOSTELLUS**, Modius, Gall. *Boisseau*. Charta Matildis anni 1216. in Tabulario S. Bartholomæi Bethun. fol. 32: *Quin-tum Bostellum molnarix in molendino de Corsians eleemosynari, etc.* Vide *Bois-tellus*.

* **BOSTEO**, Juvenis. Glossarium vetus MS. San-German. n. 501. Gloss. Isid.: *Boteonem, juvenem.* Excerpta legunt, Botonem. Papias habet *Besteonem*, Ugu-tio, Buteo, uti videre potes in hac voce.

* **BOSTIA**, Pyxis. Vide supra *Boistia*.

* **BOSTILLATOR**, Qui fenum manipu-latim componit, in fasces colligat. Vox ficta a Gallico *Bote*. Manipulus, fascis. Menoti Sermones Quadragesim. fol. 93. verso: *Regnat hodie maximus abusus in Ecclesia; postquam sunt Episcopi et Ab-bates, Pape, Cardinales, oportet quod omnes nepotes sint provisi, soient pour-veuz: opus quod sint Episcopi, Abbates,*

et Archidiaconi et Canonici, dato quod traxerint originem ab uno sartore vel Bostillatore feni, Voyre feust il filz d'ung savetier, ou sorti la maison d'ung Bostelier de foing.

¶ **BOSTUM**, Ubi corpora comburuntur. Papias MS. pro Bustum. Vide *Bostar*.

¶ **BOSTUS**, Pro *Boscus*, Silva, in Antiquit. Benedict. Pictav. MSS. Stephanotii tom. 3. pag. 229: *Cedimus ad ipsa Casa Dei praedicta manso nostro... cum casis, ædificiis seu cum Bosto et veredegario*. Charta ann. 1268. apud Thomasserium Consuetud. Bituric. pag. 196: *Habeant usagium plenum et liberum, tam pro se quam pro animalibus in Bosto de Preveria et in Bosto Linieriis*. [**] Inde *Bostello Lusitanie dicebant Parvum nemus*. Vide S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 203.]

* **BOSULA**, Meta, limes, terminus, Gall. Borne; *Bosulare*, *Bosulas* seu limites figere, Gall. *Borner*. Charta ann. 1302. ex Tabul. Caun. monast.: *De Bosula, qua terminatio villa S. Fructuosi ad Caunense monasterium spectans, a terminalibus villa de Aquis vivis, et de Bosula, qua dividuntur a terminalibus villa de Ravis, etc.* Charta ann. 1313. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 207: *Loca praedicta, prout superius designantur, de novo Bosulentur, et appositis seu affixis patentibus Bosulis seu terminis, ab aliis distinguantur, ... novas Bosulas seu terminos lapideos affigit et apponi seu construi facient apparentes*. Alia ann. 1326. in Reg. 64. ch. 458: *Exercitum Bosule et terminii dictæ villaæ seu castri de podio Sciurano, etc.* Pactum inter DD. de Lisign. et de Pedenac. ann. 1331. in Reg. 69. ch. 180: *Eundo a supra proxime dicta Bosula usque ad quamdam aliam Bosulam sive terminum, etc.* Ubi et *Bodula* saepius occurrit. Vide supra in hac voce.

* **BOZOLA**, Eadem notione, in Stat. Vercel. lib. 4. pag. 70. v^o: *Qui habet terram, quæ intestet in illo fossato, plantet in loco ipsis fossati Bozolas seu spinas*. Vide *Bonna* 2.

* **BOSUS**, pro *Boscus*, Lignum. Libert. Luriaci ann. 1213. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 419: *Quandocumque ego vel uxor mea erimus apud Luriacum, homines de franchisia adducent Bosum ad calefaciendum nos; sed ego habeo tradere eis Bosum ad pontes villæ reficiendos*.

1. **BOT**, *Bota*, inquit Spelmanus, Anglo-Saxonibus est *Emendatio, refectio, restauratio, compensatio*. Sententia lata per Henricum Romanorum Regem in solenni Curia apud Aquisgranum ann. 1222. mense Maio, pro Henrico Duce Brabantiae, in vet. MS. [**] ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 249.: *Si citatus non comparat ad primam citationem, emendam solvere tenetur, que Bota vocatur*. Charta Roberti Comitis Flandr. in Tabul. S. Bertini: *Et nisi perrexerint, (in expeditionem) Comes super Abbatem placitando emendationem vel Bot accipiet ab ipso Abate, quod remanserunt*. [**] ap. Guerard. pag. 247. ubi scriptum est *Both.*] Occurrit crebro hæc vox in Legibus Anglicis antiquis, sed plerumque cum aliis verbis conjuncta, ut in *Cirebota*, *Burgbota*, *Brugbota*, etc. i. Ecclesiæ, burgi, pontis restauratio. [**] Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 227. voce *Bôta*. Lexic. Anglosax. voce *Bot* et Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 649. Vide *Boeta* 4.]

2. **BOT**, Alia notione, apud Britannos Armoricos, Ager seu tractus terræ. Tabularium Rothonense: *Alunoc venit ad Rothonum ut moderaretur tributum suæ*

tegrammæ nomine Bot Lovernoc. Ibidem: Gleumonoc dat S. Salvatori Bot Deurecum massis, sine censu, sine tributo, etc. Ibidem: Conwoion Abbas requisitus a Judwalon Clericu de alode Bot Judwalon, quem avunculus ejus dederat S. Salvatori, ut censum pro alodo ipso recipere dignaretur.

* 3. **BOT**, Votum, imago cerea votiva, Ital. *Boto*. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305: *Item statutum est, quod tales facientes novenam, debent... xj. denarios, unam imaginem cereæ, alter Bot, quæ ponitur coram altari beati Mommoli, et debet esse unius libræ pro voto facto, quod dictus beatus Mommolus impetrat facienti novenam sanitatem de infirmitate, quam patitur a domino Deo Patre omnipotenti. Vide *Votivum*.*

* **Botoislaux**, Convicium est apud Lotharingos. Lit. remiss. ann. 1452. in Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 231: *En l'appellant Botoislaux que tu es, qui sont paroles diffamatoires selon le langage du pays.* (Epinal).

1. **BOTA**, *Botta*, Ocrea, Gall. *Botte*, ex Cambro-Brittanicco. *Bottas*, sotulares. Vincentius Belvac. lib. 29. cap. 28: *Botis nungquam usus est, nec etiam pedibus nisi simplicibus*. Statuta pro Ecclesia S. Vulfranni Abbavillensi in Tabul. Episcop. Ambian. fol. 184: *Et initio hiemis Botas... percipiunt. Statuta Hospitalis S. Juliani in Additamentis ad Matthæum Paris pag. 62: Astivalibus largis seu Botis pro calceamentis utuntur. Pag. 164: Sacerdotes Botis, seu astivalibus, aut caligis nigri coloris vel bruni, cum sotularibus bassis, pro calceamentis utuntur. Institutions Capituli General. Cisterciens distinct. 14. cap. 21: Conversi in grangii Botas non habeant. Radulphus in Vita S. Richardi Episc. Cicestrensis n. 86: *Botas quadam quibus uti solebat, transmisit eidem, quibus infirmus calceatus, etc.* Statuta Ord. Praemonstrat. dist. 1. cap. 9: *Omni tempore lectionis Fratres in nocturnalibus Botis esse possunt. Constitut. Ord. Predicat. distinct. 1. cap. 10: Ocreas non habebimus, nec chiroticas. Bottæ extra septa Monasterii non portentur. Adde Chartam Manassian Episcopi Aurelian. ann. 1210. in Probat. Histor. Blesensis pag. 11. [Odonis Abb. S. Dionysii ann. 1231. e Cod. MS. B. Mariæ de Argentolio, Anecdota Marten. tom. 1. col. 162. et tom. 4. col. 1811. Limborch. lib. Sent. Inquisit. pag. 86. Hist. S. Germani Paris. pag. CXXXIV.]**

BOTARUM præstationes. Charta Rannulfi de Capricuria, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 659: *Dederunt Monachi eidem sorori meæ 10. marcas argenti, et mihi tres, et annuatim pelliceam Monachorum, et Botas*. Alia ibidem: *Et annuatim dabunt pelliccam mihi et Botas Monachi, et unum Monachum pro me fecerunt, et me Monachum facient, quando volero.* Et tom. 2. pag. 850: *Jus et cladium quod dicebamus nobis competere in una pellicia, et uno pari Botarum nomine servitum*. Tabular. S. Dionysii: *Exigebat... semel in anno sibi et 10. Militibus apud S. Dionysium hospitationem, et Botas, ut vulgo dicitur, atque peliciam*. Tabular. S. Bertini ann. 1226: *Viginti sol. qui dati fuerant prædecessoribus meis pro stramine et Botis*. Et anno 1210: *Et quod pellicium et Botæ annuatim, et 3. procurationes apud S. Bertinum nobis deberentur*. Denique ann. 1229: *Et insuper ab Abate pellicium et Botas in festo S. Martini accipiet, qualia dari Militibus est*

consuetum. [**] Charta ann. 1372. ap. Guden. cod. Diplom. vol. 3. pag. 506: *Præpositus tamen... nobis ad nostram camaram singulis annis in festo B. Michaelis pro speciali dono, clenodio et munusculo centum crusilinos, valida et bona, in Siburg facta et duo paria Botorum bonorum (sic) porrigeat et dare debet.*]

BOTTA. Concilium Andegavense ann. 1365. can. 19: *Et quod Bottis vel sotularibus corrigiat utantur. Regula Canonicorum Ordinis S. Marci de Mantua, apud Alexandrum IV. PP. in Regesto anni 7. ex Bibl. Regia: *Coitam tamen et Bottas non habeant, nisi pro aliqua rationabili causa Bottæ concedantur alicui a Priore.**

* **BOTTÆ CONVENTUALES**, Quibus utuntur monachi in conventu. Charta ann. 1245. ex Chartul. S. Cornel. CompPEND. fol. 91. v^o. col. 1: *Dabunt etiam annis singulis abbati Compendiensis ecclesiæ, in signum pacis et mutuae in Christo dilectionis perpetuo conservandæ, unum per Bottarum conventionalium.*

* **BOTÆ MONIALES**. Eadem notione. Tabul. Mont. S. Mich.: *Item unas Botas moniales recipiendas annuatim de manu monachi de monte Doli, in usus thesaurariorum. Male de lagena expositum videatur in Butta 3.*

BOTUS, in Vita B. Walteri de Birbeke, cap. 5. n. 6. ubi paulo ante sotularis dicitur.

* **BOTTARIUS**, Sutor, Gall. *Bottier*. Apud Guerard. in Chartulario S. Petri Carnotensis libr. 1. Cod. Argentei sect. 68. in Notitia ann. circiter 1100. nominantur inter testes: *Hernaldus Botarius, Odo pistor, etc.* Vide tamen *Butta* 3. et *Botarius*.

* 2. **BOTA**, *Lagena major, dolium*. Testamentum anni 785. tom. 2. Annal. Benedict. pag. 712: *Quando in Pictavensem urbem veniet, ipsi monachi præfati cœnobii afferant illi gantos unos et duos cereos cum duabus Botis nectare plenis.* Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 363. col. 2: *Sea magnas Botas vitri ad portandum vinum.* Informationes MSS. pro passaggio transmarino: *Item novæ Bote inter vinum et aquam. Bota dictus etiam locus in navi ubi Botæ reponebantur.* Informationes mox laudate: *Item aperiet ex Bota xx. palmos et medium.* Vide *Butta* 3.

* **PROVINCIAL**, etiamnum *Bouto* Chron. Petri Azaria ad ann. 1332. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 330: *Et in Bottis miserunt de vino, quod in Vercellis datum fuerit illustri principi dom. Philippo de Valesio.* [**] Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 85. voce *Butaha*, et infra *Bottus* 1.]

3. **BOTA**. Vide *Bot* 1.

* **BOTACIUS**, Ital. *Bottacio*, *Lagena*. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 366: *Botaci duo argenti deaurati, cum esmailibus duobus in bottis, et cum literis Græcis et corrigiis sprangatis.* *Botaci duo argenti deaurati, cum testis tribus relevatis.* Adde Stat. Vercel. lib. 3. pag. 102.

* **BOTAGIUM**, *Botatus*. V. post *Butta* 3.

* **BOTALLUS**, Dolium, vas vinarium. Stat. Astæ cap. 13: *De dicto vino quod emerit, ut supra, solvere teneatur ad introitum portarum.* Ast. solidos xij. pro quolibet *Botallo vini, cuiuscumque mensura sit, si ductum fuerit in Botallo.* Vide infra *Boutellus* et *Butallus*.

* **BOTANOTHECA**, Modus conficiendi herbarium vinum, apud Guill. Lauremberg.

* **BOTARE.** Pellere, pulsare, Gall. *Pousser*, olim *Bouter*. Inquisit. ann. 1840. ex Cod. reg. 5190. fol. 73. v° : *Ipsum Nicholaum accepit per spatulas, ipsumque impulit et Botavit, ac etiam coegit ut dictam ecclesiam exire...* Dicit dicto Petro, quod ipse Petrus male fecerat de ipsum *Botando*. Lit. official. Lingon. ann. 1346. in Reg. 76. Chartoph. reg. ch. 323 : *Idem Stephanus clericus manus apposuit temere violentas in dictum Willelmum, ipsumque pluries...* *Botavit animo irato*. Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. ch. 432 : *L'exposant... fery ou Bouda des mains tant seulement icellui Obert*. Aliae ann. 1389. in Reg. 187 : *Rabastes le feri ou Bouda tellement, qu'il le fust cheoir dessus un buisson*. Aliae ann. 1408. in Reg. 163. ch. 230 : *La suppliante Bouda l'huis pour le cuder fermer : mais icelle Thevenote le Rebouta tellement, qu'elle ne le pot clorre ne fermer*. Unde *Bouteis*, et *Boutement*, Impulsio, pulsatio, Gall. Choc, l'action de pousser. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 92. ch. 321 : *Lesdiz supplians commencierent à aler au lieu, où ledit descort avoit été ; ... et y ot des hureis et Bouteis d'une partie et d'autre grant quantité*. Aliae ann. 1348. in Reg. 79. ch. 25 : *Ledit Alain comme tout esbahi bouda arriere de li ledit Gieffroy, et en cest Boutement acopa bouda Gieffroy, sil qu'il chei*. Denique aliae ann. 1387. in Reg. 182. ch. 37 : *Le suppliant bouda de lui Pierre Benoit,... duquel Boutement il chey... ou fossé, qui estoit derrière lui*. Vide infra *Boutare*. [** De etymo confer Murat. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1161. voce *Botta*. Adde Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 243. voce *Botar*.]

† **BOTAREA IMAGO.** Vide *Votarea*.

* **BOTARGIUM.** Vendit. vicecomit. Turen. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 156 : *Cum jure percipiendi et exigendi pontanagia et pedagia, Botargia, drallas, etc. Ubi Justellus edidit Bota-gia*. Vide in *Butta 3*.

¶ 1. **BOTARIA.** Districtus species seu jurisdictionis ; an vero Buticularii a *Bota*, lagena, quemadmodum *Ballivia* a *Ballivio*, an ab Armorico *Bot*, Tractus terræ, haud mihi satis constat. Charta ann. 1313. apud P. Menestrier inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 88 : *Cum nobis ex fide dignorum assertione constaret informatione facta super hoc diligenter, civitatem et diœcesin Aniciensem, Balliviæ Vallaviæ et totam Botariæ Bossen, item sicut est et in ea protenditur diœcesis Valentina, quæ Botaria est in Balliviæ regia Vivaresi*.

* Rectius intelligitur, ni fallor, Via strata, agger, Gall. *Chaussee*. Vide infra *Buteria 1*.

* 2. **BOTARIA.** Vas vinarium, nostris olim *Boux*. Lit. remiss. ann. 1350. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 77 : *Johannes dictus Charlemainne, pauper sutor, plures Botarias, Gallice Boux, quas Rolandus ad se causa juris sui officii dicebat pertinere, recepit...* Quæ Botariæ ab ementibus recuperatae fuerunt, et nostro Botario restitutæ. Vide in *Butta 3*.

* **BOTATICUM.** Idem videtur quod *Botallagium*. Narrat. vexat. quas ab Aimer. vicecom. Narbon. passus est Richardus archiep. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 29 : *Accrèvi ei (Aimerico) ad feuum tertiam partem medietatis Botatici, etc.* Vide *Botaticus*.

¶ **BOTATICUS**, f. Idem quod *Botallagium*. Charta Bernardi Comitis ann. 1078. tom. 1. Gall. Christ. pag. 89. Instr. : *Insuper omnes malas consuetudines, Bo-*

taticos, albergas, atque traginas, et omnes torturas, quas ego hactenus vel omnes antecessores mei in ipsis honoribus prædictorum inquirere videbamur, funditus di-mitto.

BOTATORIUM. In Regesto 31. Chartophylacii Regii habetur Charta anni 1263. qua Renaldus de *Chigy* et ejus uxor vendunt Regi tres partes quas se habere dicebant in quodam Botatorio sito apud villam novam Regis, ante *Tiratoria* ejusdem villæ, quæ sunt juxta viam, per quam itur de Villa nova Regis apud *Sennonis*, in quo Botatorio dictus Rex habebat quartam partem, ut dicebat et plateam tenentem dicto Botatorio. [f. pro *Botatorio*, quod vide.]

* Vide supra *Bocatorium*.

* **BOTELHERIA.** Cella vasaria, nostris Office. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Et in pincernia sive Botelheria, quæ est prope dictam coquinam, primo unum quintalle sepi, etc. Pro officio botellarii, vide in Botellaria*.

BOTELLA. Vide *Botellus* [et *Butta 3*.]

BOTELLAGIUM. Præstationis species, quam *Bouteillage* vocant, Præstatio scilicet unius vini lagenæ, quam *Bouteille* dicimus, pro singulis dolis vinariis quæ certo anni tempore distrahuntur. Charta Vitriacensis ann. 1157 : *Concessit burgum S. Martini cum cæmterio, et omnes redditus eorum preter Botellagium et furnum*. [V. *Butta 3*.]

¶ **BOTELLARIUS.** Cui *Botellarium* seu *Potus cura demandata* est. Charta ann. 1280. apud Marten. Anecdot. tom. 4. col. 606 : *Scilicet janitor inferior, pistor ministralis, dormitorarius, janitor et Botellarius, quandiu ea tenuerint officia, etc.* Alia ann. 1281. ibid. col. 607 : *Quod quacumque de cetero contingat vacare in Ecclesiæ nostra officia, quæ pistor, et administralis, et dormitorarius et Botellarius et portarius habent, etc.* Moret. Antiq. Navar. pag. 574. ex Tabul. S. Mellan. fol. 36 : *Lupus Sancti majordomus, Lupus Enneconis Botellarius*. Vide *Buticularius* in *Butta 3*.

¶ **BOTELLERIA.** Officium *Botellarii*. Acta SS. Junii tom. 3. pag. vii. in Legibus Palatinis Jacobi II. Regis Majoric. : *De Botelleriis pro nostris familiaribus deputatis. De servitoribus sive aquæductibus Botelleriæ*. Ibid. pag. XIII : *Ut ab omnibus officialibus Botelleriæ et coquinæ homagium juramento subnicum recipiant*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 392. col. 2. ubi de diversis officiis *Panateriæ*, *Botelleriæ*, *coquinæ*, *fructuarïæ*, *marescalciæ* et *forariæ*. Occurrit iterum ibid. pag. 308. col. 2. ubi etiam habetur eod. sensu *Botellaria*, et pag. 315. *Botellaria*, *Botellaria*, apud Rymer. tom. 3. pag. 717. Vide in *Butta 3*.

1. **BOTELLUS**, *BOTULUS*, *Tertulliano*, intestinum, interaneum, Italis, *Budello*, [Armoricanus, *Bouzell*.] Lex Angliorum tit. 5. § 14 : *Si intestina, vel Botelli perforati claudi non potuerunt*. Lex Frision. tit. 22. § 51. 52 : *Si ventrem vulneravit, 12. sol. componat : si Botellum vulneraverit, 12. sol. si perforaverit 24. sol. componat*. Addit. 3. ad easd. Leg. tit. 3. § 31 : *Si stomachus, vel Botellus perforatus fuerit, ita ut stercus per vulnus exierit*. [** Vide *Forcellin. et Botulus*.] Galli dicimus *Boyau*, olim. *Boel*, et *Bouelle*, vocabulo magis ad *Botellus* accedente. Gloss. Lat. Gall. : *Exta, Bouelle*. Le Roman de Garin :

*Parmi les portes entrent li navré,
Dont meint Boel fu fors des cors jeté.*

Idem :

*Tant cop donner, tant Chevalier chair,
Tante Boële entre chevax gesir.*

Alibi :

Et maint destrier mort et esboëlé.

Guill. Guiart ann. 1264 :

*Destriers trinant leurs Bouëles,
S'en vont fuant vuide les selles.*

Et ann. 1304 :

*Trois ou quatre en percent tout outre,
Qu'aux mortier colées sentir,
Ne peuvent armes garantir.
D'aucun voit-on bien les Bouëles.*

[** Conf. Graffii Thesaur. Ling. Fr. vol. 3. col. 87. voce *Budeming*.]

BUDELLUS, in Consuetud. Ecclesiæ de Regula apud Labbeum tom. 2. Bibliothec. : *Si extraneus portaverit sturjonem, denarium habebit claviger, et si ibidem fractus fuerit sturjo, nerbillum et Budellum habebit. Budel*, Occitanis.

* *Ob intestini similitudinem nostris, manus elephanthis Boel est nuncupata. Bestiarus MS. :*

*L'oliphant est moult corporu,
Quant il vient en païsits herbu,
Hors de sa bouche ist un Boel,
A coi il paist par le prael.*

* *Boteau vero, dixerunt ensis capulum, Gall. Pommeau. Lit. remiss. ann. 1448. in Reg. 179. Chartoph. reg. ch. 219 : Le suppliant frapa icellui Robraye du pommeau ou Boteau de sa dague sur la teste. Forte pro Boteau, quia una est pars ensis extrema. Et quidem Boutille, ea notio occurrit, in aliis Lit. ann. 1450. ex Reg. 186. ch. 44 : Icellui Royer tira une dague qu'il avoit, et la picqua et fischa sur la table en la tenant de la main par la Boutille ou pommeau. Vide infra Bouteau 1.*

2. **BOTELLUS**, Lucanica, *Botulus Festo*, Gallis *Boudin*. Gloss. Lat. Græc. *Botulus*, φύσιος ; sed legendum φύση, monet Salmasius. Suidas : φύση, τι παχὺ ἔντερον, εἰς ὃ ἐμβάλλεται ἀλευρὰ καὶ κρέας, καὶ μάττονας, εἴς οὐ γίνεται ὃ ἀλλάδει. Apitius lib. de Re culinaria cap. 5 : *Vulvula, Botelli, et bulbi hyssicata sic flunt. Infra : Botellum sic facies ex ovi vitellis coctis, nucleus pineis concisis, etc. Guarinus Ord. Fratr. Prædicat. in Vita B. Margaretæ Hungaricæ num. 20 : Pro quadam infirma desiderante Boudellos, seu intestina porci, etc. Perperam editum bondellos.*

¶ 3. **BOTELLUS**. Idem quod *Bota*, ocrea. Chartula anni 1393. apud Rymer. tom. 7. pag. 745 : *Novem paria Botellorum, centum et triginta duas libras de zucru, quinquaginta greylenges, quinqua-ginta lengys, tres Barellos de allece albo, etc.*

* **BOTERIA.** Apertura per quam aqua in prata ex rivo deducitur, vulgo *Butiere*. Provincialibus. Stat. ann. 1471. ex Reg. sign. *Columba Cam. Comput. Aquens. fol. 282* : *Et primo videant si Boteriæ possessionum circumstantium secundum jussum et præceptum regium... ordinatz sint, et existant plus largæ sive longæ.*

* **BOTERIUS.** Qui botas seu dolia vendit, doliarius, Gall. *Tonnelier*. Statuta Massil. pag. 394 : *Ordinamus... quod omnes Boterii... vendant botas bonas et legales. Pluris occurrit ibi et pag. seq. Vide *Bota* in *Butta 3*.*

* **BOTERONUS**, *Fasciculus*, Gall. *Botte*. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 319 : *Johannes Caquier subintravit et effregit quoddam molendi-num, vocatum de venta, ubi subripuit*

quatuor Boteronos canapis. Sic *Boute d'esteuble*, Picardis, est culmorum manipulus, Gall. *Botte de chaume*. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. ch. 388 : *Comme l'esteuf eust esté envoié d'aventure sur certains jarbes de chaume, appellées Boute d'esteuble selon la langue Picarde. Praterea Bouche, Bouchon et Bouchot, eadem notione, dixerunt. Pactum inter priorem et habitantes S. Bellini ann. 1461. in Reg. 198. ch. 191 : Confessent iceux habitans devoir audit prieur, pour cause du disme de toutes leurs chavnes, qui est de six Bouches, ung Bouchot. Costum. Aurelian. ad calcem Assis. Hierosol. pag. 472 : Le Bouchon de chanvre d'un cent, doit obol par terre.*

* Aliud sonat *Boteron*, vel *Bouteron*, Vas nempe servandis piscibus aptum, corbis species, Gall. *Panier*, in Lit. remiss. ann. 1390. ex Reg. 140. ch. 75 : *Comme icellui Perrin, qui s'espatoit par la riviere, eust avisé un Boteron ouquel avoit du poisson, etc. Aliæ ann. 1464. in Reg. 199. ch. 436 : André Guerreau, qui avoit des eufs en un Boteron;... que en sondit Bouteron avoit xv. eufs. Rursum infra Bouteron. A voce *Gallica Bout*, sportædossuariæ species, in Lit. remiss. ann. 1458. ex Reg. 182. ch. 553. *Icellui Monblart, qui avoit unc Bout ou hotte à son col, et ung baston pour soutenir sa hotte, etc. Unde Boutée, Quantum sporta continetur, Gall. Hottee, in Chartia ann. 1283. ex Chartul. Mont. S. Mart. part. 3 : Et doivent aporter à leur coust au Mont S. Martin une Boutée de roisins bons et meurs, ou tans ke on vendenge. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98. ch. 229 : Lesquelz prindrent aussi une Boutée de pain, etc.**

* **BOTGIA**, recensetur inter utensilia modici valoris, in Inventar. MS. ann. 1379 : *Item quædam Botgia. Item una targeta parva.*

* **BOTGIUM**, Compes, vel torques vinctorum. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Et primo in intrata dicti castri, juxta portam principalem ejusdem castri, ante capellam et carceres dicti castri, videlicet unum Botgium ferri cum sua cauda. Vide Bogia et Boia.*

BOTGLARIA, Armorum species. Liberates Bergeraci in Vasconia : *Item armaturæ, utpote enses, lanceæ, scuta, Botglaria, torcæ, platzæ, pilleus ferreus, etc.*

* Clypeus scilicet, scutum. Sed leg. forte *Boglaria*. Vide supra *Boglarium*.

BOTHA, Officina, *ἀποθήκη*, Ital. *Potheca*, Gallis *Boutique*. Lex Burgorum Scotorum cap. 40 : *Mercator qui habet stalum cooperum in die fori (mundinarum) vel Botham in die fori, dabit obolum pro consuetudine et custuma sua.* Cap. 71 : *Nullus carnifex occidat animalia de nocte, nec emat, sed clara die luce, et in propria Botha sua.* Iter Camerarii Scotorum cap. 1 : *Nomina fratrum Gildæ, et tenentum Bothas mercimonii.* Charta Ricardi I. Regis Angl. in tom. 2. Monastici Angl. pag. 132 : *Et duas mansuras liberas ad Bothas suas facienda.*

BOTHENA, BOTHYN, Baronia, aut territorium vel districtus domini, apud Scottos : nam, ut auctor est Buchananus, primi Reges Scotorum regno in Baronias diviso, cunctas opes agrosque Regios, meritorum habita ratione, magnatibus suis divisarunt, quos *Barones* inde appellavere. Statuta Willelmi Regis Scotorum cap. 9. § 6 : *Si aliquis emat bladum in aliqua Bothena, et transeat ad aliam Bothenam, et ibi moram faciat ad tabernam.* Et § 7 : *Si aliquis capiat terram ad firmam in aliqua Bothena.* Statuta Davidis

II. Regis cap. 5 : *Si quis manens in una Bothyn, id est, Baronia, capiens namum in alia Bothyn seu Baronia absque licentia dominii, etc.*

* **BOTHOCUS**. Charta ann. 1259. in Chartul. eccl. Lingon. ex Cod. reg. 5188. fol. 202. v^r : *Concedimus ipsi episcopo, quod ipse habeat medietatem dicti muri,.... et in signum vestituræ Bothocos faciat in eodem. An Foramen, apertura?*

* **BOTHOFLEMARE**, Inversis literis, pro *Flebothomare*, Venam secare. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 86. Chartoph. reg. ch. 36 : *Qui Ancellus respondit sic, Si Deus adjutet me, nichil a te peto, et statim faciam me Bothoflemare.*

* **BOTHONATUS**, Fibulatus, fibulis instructus, Gall. *Boutonné*. Stat. synod. eccl. Atrebat. xv. sæc. edita cap. 18. ex Cod. reg. 1610 : *Vestes curtas, strictas, a parte anteriori Bothonatas..... prohibentes. Vide Botones.*

BOTICA, [Officina, taberna, Italis *Bottega*, Gall. *Boutique*. Charta ann. 1352 : *Donatio cujusdam Boticæ pro valore quarumdam tassiarum.*] Vide *Botha* et *Apothecea*.

* **BOTICELLA**, Lagena, Gall. *Bouteille*. Actu SS. Martii tom. 1. pag. 565. F. in Vita B. Coletæ : *Tradidit quandam Boticellam vini pro recreatione spirituum.* V. Butta 3.

* **BOTICIO**, *Βιώνω*, *Mergo*. Supplém. Antiquarii.

* Ex Gloss. Gr. Lat. et Lat. Gr. lege, *Boticio*, βύνων. [** Vide H. Stephani Thes. Ling. Gr. voce *Buvéω*, edit. Didot. vol. 2. col. 457.]

* **BOTIDA IMAGO**, Anaglypta, Gall. en bosse. Inventarium ornamentorum Abb. S. Victoris Massil. ann. 1438 : *Et in tabernaculo ut Imago Botida B. M. Virginis.* [** Conf. *Votiva*.]

* **BOTIGA**, Taberna, Gall. *Boutique*. Statuta Massil. pag. 68 : *Aut alias qualitercumque haberi sustinebunt Botigas aliquas extraneis.* Et pag. 158 : *Antequam illud (bladum) sit allatum in Botiga, posset illud vendere ubicumque voluerit.*

* **BOTIGIA**, Officina, taberna, Gall. *Boutique*. Charta ann. 1371. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 37 : *Item quoddam aliud hospitium sive Botigiam, sitam in carreria vilæ novæ.* Stat. pro sabater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 561. art. 8 : *Eis sit licitum et permisum intrare domos, hospicia, Botigias et operatoria, etc.* Vide infra *Botigua*.

* Eo etiam nomine nostri lupanar designarunt. Stat. ann. 1395. in Cod. reg. 8312. 5. fol. 145. v^r : *Item que toutes filles de vie, cloîtrieres, ou femmes communines diffamées voient tenir, tiennent et facent leurs Bouticles ès lieux ad ce ordonnés d'ancienneté en ladite ville (de Troyes).*

* **BOTIGLIUS**, BUTIGLIONUS, Lagena, Gall. *Bouteille*. Steph. de Infestura MS. ubi de Innoc. PP. VIII. : *Dicit eidem cardinali, quod præpararet in tentorio suo multa barigia vini et multis Botiglios plenos vino, ut possint ibi adstante bene bibere; quod creditur dicisse ex eo quod D. vicecancelarius in consistorio proxime elapsu dixerat ei, Butiglionum plenum vini et ebrium.*

* **BOTIGOLIUS**, BOTIGOLUS. Eadem notione. Acta B. Amadei tom. 2. Aug. pag. 589. col. 1 : *Cum..... habuisset idem frater Jacobus amore Dei Botigolum unum parvulum vino plenum,.... ipse frater Jacobus obtulit Botigolum, cum illo modico residuo vini, etc.*

* **BOTIGUA**, ut supra *Botigia*. Charta ann. 1406. ex Bibl. reg. : *Vendidi quam-*

dam ipsius Mathei Botiguam, sitam infra castrum anticum. Vide Botiga.

* **BOTIGUIA**, Eadem notione, in laudatis Statutis pag. 599 : *Botiguis in quibus consuetum est blada, legumina et farina discaricari.*

* **BOTILHEES**. Vide in *Butta* 3.

* **BOTILLAGIUM**, Præstationis species, quam *Bouteillage* vocant, idem quod *Botellagium*. Charta Conani ducis Brit. : *Notum sit.... me redditisse et concessisse Lamberto Contedoer filio, homini meo, Botillagium suum, in quacumque domo manserit, quietum.* Eadem Charta ex Bibl. S. Germ. Prat. habet *Botoillagium*. Haud assimilis est præstatio, quam ecclesiæ S. Petri sponte exhibitorus se deinceps promittunt cives Redonenses ex vet. Notit. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 357 : *Cives prædictæ urbis.... constituerunt..... de vino et medo, quæ venundantur in urbe Redonis aut in suburbio ejus, cujuscumque esset, seu comitis seu monachorum seu monacharum, de tonna quatuor modiorum vel quinque, lagenam unam dare ecclesiæ S. Petri Redonensis ad victimum canoniconum.*

* **BOTINA**, diminut. a *Bota*, Levior ocrea, Gall. *Bottine*. Lit. Caroli V. reg. Fr. ann. 1367. pro Montispess. de forma vestum : *Item quod nullus vir vel mulier audeat portare in suis aestivalibus, sotularibus, vel Botinis punctas, dictas de polayna.*

* **BOTINUM**, Præda, Ital. *Bottino*, Gall. *Butin*. Chron. Petri Azarii ad ann. 1347. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 316 : *Habuerunt infinitam quantitatem, adeo ut numquam in Lombardia factum fuerit tantum Botinum, sic brevi dividendum, divisum et acquisitum.* Charta ann. 1357. ex Lib. virid. eccl. Massil. : *Totum Botinum,..... quod habebant intra domum episcopalem, sibi ipsis applicuerunt.* Nostri *Botiner* dixerunt pro Prædam dividere, partiri, Gall. *Partager le butin*. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 9 : *Les biens, pris par la maniere que dist est, furent là entre eulz Botiné et distribué à un chacun sa portion; et ainsi comme il Botineroient lessis biens, etc. Bustiner et Butiner, eodem sensu.* Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 155. ch. 272 : *Lesquelz appliquerent à leur singulier prouffit tous les biens quelconques dudit George et les Bustinier entr'eulz.* Aliæ ann. 1414. in Reg. 168. ch. 129 : *Lesquelz supplications retournerent en la ville de Sens, en laquelle ilz Butineroient et partirent entre eulz les biens dessudiz. Butinier, Præde sequester et qui illam ex æquo partitur.* Lit. remiss. ann. 1433. in Reg. 175. ch. 241 : *Hostelin de Pacy homme d'armes, qui estoit Butinier, et avoit receu la finance de Huet Poitreault.* Aliæ ann. 1479. in Reg. 205. ch. 452 : *Jehan le Begue escuier homme d'armes soubz la charge de nostre ame et feal cousin et conseiller l'admiral de France, et Butinier de sadite compagnie de la destrouesse, qui fut faite en Guyenne.* Hinc Jover à Butin. Lucrum ex ludo cum alio participare. Lit. remiss. ann. 1410. in Reg. 164. ch. 258 : *Guillaume Baudin bailla dix blans à icellui Cailleu, disant qu'il en mist autant et jouast à Butin et à moitié a eulz deux, contre le supplicant.* Aliæ ann. 1457. in Reg. 189. ch. 199 : *Regnier de Montigny a joué à Butin en ceste ville de Paris, en l'ostel de Mouffle.* Vide supra *Abotinare*.

* **BOTIS**, [Cloaca, Gall. *Egout*.] Jus Vicentin. lib. 1 : *Faciant quod pontes, degoræ ac Botes in civitate constituantur, etc.*

* **Boier**, eadem notione, in Vita J. C. MS. ubi de ligno Crucis, quod auctor ex loco cenoos extractum fuisse fingit :

Le planche traient del Boier,
Deux pars en fissant à guissier, etc.

Infra Fangier appellat.

* **BOTISSELLA**, Doliolum, Gall. Barillet. Stat. Montis-reg. pag. 318: Item pro qualibet barile tuninæ, solvat octo den. Item pro qualibet Botisella tuninæ, etc.

* **BOTIUS**, Tumor, Gall. Bosse, goëtre. Mirac. S. Fiacci tom. 6. Aug. pag. 617. col. 1: In parochia B. M. de Divione erat quadam puella, quæ habebat magnum Botium per plures annos in collo;.... qui medicus Botium tetigit, in manu medici crepuit. Vide supra Bocius 2.

* **BOTIZARE**, Gall. Aboutir, Terminare. Chartularium S. Vandregesili tom. 1. pag. 173: Acostantem ex una parte juxta terram Radulsi Tiebout et ex altera juxta meam, et Botizat ad terram Galterii le Moire. Vide Butum.

* **BOTLARIUS**, Idem qui Buticularius, cui nempe bottarum seu potus cura demandata est. Charta ann. circ. 1034. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 189: Retinetibi Petrus episcopus suo senescalio, cum suo Bottario, etc. Vide in Butta 3.

* **BOTO**. Vide Boste, et infra Botones.

* **BOTOERUM**, Idem quod Batatorium, Battuarium, ubi panni, vel quernei cortices, aliave id genus tunduntur. Reditus Villæ novæ ex Reg. 34. bis Chartoph. reg. part. 1. fol. 92. r. col. 1: Unum Botoerum, l. solid. Lit. ballivi de Curtenao ann. 1334. in Reg. 69. ch. 61: Comme nous..... eussiens accensi..... à Jehan Bergerole le leu, ouquel le Botoer de Courtenay seant estre, avec le cours de la riviere du rerebeuf courrant parmi l'estanc dudit leu de Courtenay, et les places seanz au dessous de la chaucée dudit estanc, pour faire un Botoer à boier (Infra, à boer, id est, à broier, tundere) estoite, maison pour demorer, se mestier est, et hales et loiges pour mettre ladite estoite, Bouterez et Boutouoir, eadem acceptance. Charta ann. 1313. ex Chartul. S. Maglor. Paris, ch. 168: Super uno vel duabus molendinis, vulgariter nuncupatis Bouterez, ibidem faciendis, etc. Lit. remiss. ann. 1400. in Reg. 156. ch. 90: Que les foulons n'en diront ja riens..... pour double de perte, et que nuls alast plus à leur Boutouoir. Vide supra Bastitorium, Bateor, et infra Botorum.

* **BOTOILLAGIUM**. Vide supra Botillagium.

BOTOLOS. Ricardus Hagustaldensis cap. 14: Hujus tam flagitosi sacrilegii emendatio sub nullo iudicio erit, sub nullo pecunia numero claudetur sed apud Anglos Botolos, id est, sine emendatione vocatur. Ubi Somnerus censem legendum Botolas, ut in Legibus Kanuti politicis cap. 61. [** et Eccles. cap. 2. § 2. Inexpiabilis.] ubi eodem sensu occurrit: a Saxonico bot, mulcta, compensatio, et leas terminatione, quæ vim privationis habet.

BOTONES, Gallis Boutons, Fibulæ, globuli. Concilium Albiense cap. 15: Clericus Botones vel firmallos aureos... deferre in aliquibus vestibus non præsumat. Ocurrit etiam in Concilio Budensi cap. 4. in Andegavensi ann. 1365. cap. 12. etc. Le Roman de Garin :

Trois cens Boutons i avoit fait d'or mier.

[** Vide Raynouard. Glossar. radice Boton, vol. 1. pag. 243. et Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1162. voce Bozza.]

* **BOTONI**, Eadem notione. Statuta

ann. 1230. ex lib. viridi Episc. Massil. pag. 10: Neque in indumentis Botonos argenteos vel christalinos, etc. Concil. Aptense ann. 1365. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 334: Non ultra accedant capucini (l. capuciati) cum Botonis vel croquetis. Vide Cotardia.

* **BOTONEI**, Eadem notione. Conc. Terrac. ann. 1232. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 279: Non portent (clericis) Botones aureos vel argenteos, vel allicius alterius metalli.

* **BOTTONI**, in Constitut. Feder. reg. Sicil. cap. 91: Item quod non audeant portare in vestibus, quas induerint, nisi septem Bottonos ad plus, quorum cuiuslibet pretium non possit transcendere tarenos viginti duos, et quod nullus aurifex audeat facere Bottonos majoris pretii nec ponderis, et quilibet Bottonorum ipsorum sit ponderis unicæ unius ad plus.

* **BOTONUS**, Glans, pilula. Annal. Mediolan. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 812: Vitrioli duo deauratis pro altare, unus cum uno corallo, et alter cum uno Botono. Botoni lxxviii. Jamenses, ibid. col. 808.

BOTONATUS, Fibulatus, vel fibulis instructus. **Boutonné**. Statuta Hospitalis S. Juliani in Anglia: Tunica vero habeat manicas protensas ad pugnum, non constitutas, vel aliquatriliter Botonatas. Occurrit etiam in Constitut. Benedicti XI. PP. pro Benedictinis cap. 19. in Concilio Andegavensi ann. 1366. can. 12. 13. 20. etc.

* **Stat. Leod.** ann. 1360. tom. 2. Monum. sacr. antiquit. pag. 451: *Alia quævis indumenta, auro, argento Botonata.... deferriri omnibus prohibentes.* Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 116: *Un chapperon à femme, Boutonné de menuz bautons d'argent suroze.*

Botonas vocat vetus Auctor de Limitibus agror. pag. 288. quos alii Botontinos, tumores scilicet aggesta terra excitatos ad agrorum fines: unde nostrum **Bout**, pro fine et extremitate videtur deducatum, et **Bouton**, pro globulo seu fibula sphærica ad constringendas vestes: seu quod ad modum **Botontinorum** globi specimen referant, seu quod extrema vestis constringant. Vide **Butina** post **Bonna** 2 [** et Bodones.]

* **BOTONTINI**. Vide in **Botonas**.

* **BOTONZELLUS**, BOTONGELLUS, Ital. **Bottoncello**, diminut. a **Bottone**, Globulus Inventar. jocal. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 361: Collana cum Bottonellis xlviij. auri. Inventar. MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295: Tres castoncelli pro perlis et unus Bottoncellus.

* **BOTORIUM**. An idem quod infra **Botorum** *Consuetudo in Butta* 3. vel *Præstatio pro vino in Botorum* distracthendo? Charta Mauriti Paris. Episcopi ann. 1182. super Controversia inter Monachos Regniacenses et Moniales de Crisenno Dicessio Autissiod.: Molendina communia deinceps erunt Monachorum et Monialium in omni emolumento et proventu molitur et pescationis et Botorum et aliorum omnium.

* Idem omnino videtur quod supra **Botorum**. Vide in hac voce.

* **BOTORRIS**, Turricula, specula, Gall. Guérîte, ut videtur; vel Propugnaculi species. Charta ann. 1217. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 62. col. 2: Promiserunt sese hedificatores iij. Botorres, singula quarum debet habere de foris ab uno angulari usque ad aliud duas cannas, et extra au pieg cannam unam se debet extendere: intus vero debet hedificari x. palmis et cum muro conjungi

prope terram. Vide supra **Bichoche** et **Bisturris**.

* **BOTOYRAY**, Vasis species. Inventar. MS. ann. 1356: Item unum Botoyray album.

* **BOTRIFER**, Qui botros fert, frugifer. Vita B. Altman. tom. 2. Aug. pag. 369. col. 1: *Sterilia sarmata ainputando et Botriferos palmites propagando*, etc. Vide max.

* **BOTRIO**, Uva, racemus, à Gr. **Borpuv**. Mirac. S. Helene tom. 3. Aug. pag. 616. col. 1: *Hinc vinearum abundantia Botriones, quique turgentibus geminis lucentibus rutilant in falernis.* [** Vide Forcellin. in **Botryo**. Papias in Cod. reg. 7609: **Botrio**, **Latex** Adde **Isidor**. Origin. lib. 17. cap. 5. sect. 14.]

* **BOTRIONES**, Qui aliena congregant. Papias MS. [** f. **Boves**, **Triones**, quia bene congregant.]

* **BOTRONATUS**, Ornamentum muliere, f. sic dictum, quod bacca aliae alias adhærent ut in botris. Tertull. de Cultu Femin. cap. 10: *Nullum de conchyllo vestrum Esaias increpet, nullas lunulas reprobet, nullum Botronatum retundat.*

* **BOTRUS**, Sunnilas, ex Gloss. in Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 129: *Item aliud mirabile faciens ad multa, cardamomo ex interiori semine est j. amomum Botros.*

* **BOTRUS**, Fossa, via imbribus excavata, Ital. **Botro**. Inquisit. ann. 1297. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodoepr. Charit. part. 1. pag. 115: *In primis a loco Ebula sursum versus Levantem sicut trahit et jacet quidam Botrus seu fossatellus.* Et pag. 116: *Sicut.... jacet quædam vallis sua in dicto loco, quæ mittit aquam in fossato seu Botro, etc.*

1. **BOTTA**. Rubeta, buffo, Italis **Bota**. Vita S. Angelæ de Fulginio cap. 4: *Re maneo tota contenta, tota Angelica, quod diligo Bottas, et bufones, et etiam dæmones.* [** Vide Grimmij Mythol. German. pag. 288. 289.] [Nostri olim **Botte** et **Botere**, quod hodie **Crapaud** dicimus. La bible Historia ubi de reptilibus:

Lesardes et Botereaux
Qui se trayent de leurs piez.

Mehun au Codicille:

Botereaux et couleuvres, visions de deables.]

2. **BOTTA**, Lugdunæ si in agro idem quod Latinis, Lacuna, Gall. Mare. Codex census Calomonis: *Jucta Bottam quæ est in tanno Calomontis.* Ibidem: *Jucta Bottam in Beguerdus abera sua animalia.* Liber Recognitio servitiorum Domini Villæno va in Dumbis: *Jucta fangium de la Botta d'Ouraux.*

3. **BOTTA**, Ocrea. Vide **Bota** 1.

4. **BOTTA**, vox Italica, Ictus, percusso, quo sensi etiam **Botte** dicimus. Chron. Petri Azarii ad ann. 1363. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 410: *Intentio domini est quod de magistris proditoribus incipiat Paulatim. Prima die quinque Bottas de curlo. Decreta Placent. ad calcem Stat. fol. 108. r: Quas poenas, si non solverint infra a. dies, dent ei quinque squalassus sive Botte curli vel turtore.*

* **BOTTAGIUM**. Vide **Botagium** in **Butta** 3.

* **BOTTAGLIA**, Phiala, lagena, Gall. Bouteille. Ital. **Bottiglia**. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 828. A. in Miraculis B. Simonis Eremitæ Augustin.: *Et ideo nolens beneficio et gratia ingratis esse, hodie liberatum se presentavit ad arcum B. Simonis cum una Bottiglia magna quam*

obtulit et dimisit super arcam B. Simonis. Vide Butta 3.

* **BOTELLARIUS**, Qui Botellarum seu potus curam habet. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 314. col. 1. A: *Ibidem portent Bottellarii duodecim mensuras vini puri de Tenello.* Vide Botellarius.

* **BOTERA**, Finis, terminus. Chartular. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1469. ad ann. 1277: *Noverint universi, quod ego Laurentius, dictus Pictor, et Guillelmus ejus filius vendidimus.... Guillelmo dicto Travesein duas pechias terræ, quarum prima sita est à la Jarie.... secunda au Corbeit intra terram Aviczedæ Angierville ex una parte, et Boteras camporum de Corbet ex altera.* Vide Butum.

* Eo nomine videntur potius significari fossata, quibus aqua deducitur in agros. Vide supra Botera et Botrus.

* **BOTTICELLIUS**, Dolium, Ital. Botticello. Acta notarii Senens. ad ann. 1285. ex Cod. reg. 4725. fol. 40. r°: *Cum dominibus, et cum quinque vegetibus, et cum uno Botticello, etc.*

** **BOTTINGUM**, Judicium a principe indictum, ex Germ. *Botding, Bodding,* quod idem valet ac *geboten Ding*. Ch. Ötton. IV. March. Brandeb. civibus Stadensis. data ap. Frisch. in Lexic. Germ. voce *Botding*: *Addimus præterea ut cives Bottingis omnino sint liberi.* *Bottinge* appellatur in diplomate Ottonis Senioris apud eundem Frischium. Vide Budingum. ADEL. Conf. Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 827. Haltaus. Glossar. Germ. col 179. et infra *Placitum nominatum in Placitum.* Plane aliud est Buding.

* **BOTTINUS**, Präda, Ital. Bottino, Gall. Butin. Chron. Veronense ad ann. 1333. apud Murator. tom. 8. col. 648: *Et multi ex eis captivati et morti traditi sunt, inter quos fuit Comes de Armignaco; et ultra mille quingentos carceribus consignati, et in Bottino ultra duo millia equorum consignati fuerunt, et plurima alia spolia infinita vendita in (f. ex) Bottino ultra XIV. millia florenorum, exceptis donis factis pluribus nobilibus de communitate Bottini.*

* **BOTTO**, Globulus, fibula, in Actis SS. Maii, tom. 4. pag. 546. Vide Botones.

* **BUTTONATURA**, vox Italica, Fibularum seu globulorum supellec, Gall. *Garniture de boutons*, olim *Boutonneure* et *Boutonneure*. Annal. Mediolan. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 807: *Centura una auri facta ad rotundinos pro una Bottonatura cum sapphiris xij. balassis xvij. perlis xxiv. grossis, etc.* Lit. remiss. ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 186: *Combien qu'il y eust èsdir coffres plusieurs autres biens comme linges, henaps, robes, Boutonneures d'argent, etc.* Aliè ann. 1397. in Reg. 152. ch. 74: *Une Boutonneure esmaillée à seze boutons. Trois Boutonneures, que blanches que dorées, à chaperons, in aliis ann. 1406. ex Reg. 160. ch. 235. Boutonneure, pro Cauterio, Gall. Bouton, nota in equo. Stat. ann. 1351. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 68. art. 2: Sera escript le nom et le surnom du chevetainne et de chascun de ses compagnons dessous lui, et le poil, et le merg (merg, marque) et Boutonneure, et le pris du cheval sur quoi il sera montez.*

* **BOTTONCELLUS**. Vide supra Botoncellus.

* **BOTTONES**. Vide Butina post Bonna 2.

* 1. **BOTTUS**, Dolium, Hispanis Bota,

Gall. Tonneau. De expugnatione urbis CP. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 797: *Turci vero devastingo submerserunt navem quamdam octoginta ducatorum; diripientes insuper circiter quatuordecim naves alias, quarum tres continebant sexcentos Bottos, reliquæ vero erant ducentorum Bottorum.* Vide Butta 3. [** Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 87. voce *Butin*. Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 1162. et Raynouard. Glossar. Ling. Roman. vol. 1. pag. 242. voce *Buta*.]

* Charta ann. 1282. inter Probat. monast. S. Emmer. Rastisbon. pag. 236: *In signum itaque hujus contractus magister operis ecclesiae supradictæ..... duos Bottos tantum.... solvet.*

* 2. **BOTTUS**, Sonitus campanæ, qui repetitis ictibus fit; ab Ital. *Botto*, ictus, percussio. Stat. Mantua lib. 1. cap. 81. ex Cod. reg. 4620: *Donec custos turris seu campanarius campanam pulsaverit pro Bottis, quam pulsare teneatur et debeat dictus custos, statim cum audiverit campanas aliquas in civitate aliquid parrochia, pro rumore vel rixa pulsare ad stormum seu martellum, ut ad signum Bottorum custodes portarum et aliorum locorum civitatis stent advisati.* Et cap. 82: *Capitanæ et custodes portarum et seralliorum civitatis Mantua, statim cum audierint pulsare Bottos,.... teneantur et debeant rastellos claudere, et neminem extra civitatem exire permettere, donec dicti Botti fuerint relaxati.* Vide infra Butum 3.

* 1. **BOTULUS**, Lucanica, Gall. Boudin, Saucisson, Ital. Boldone. Murator. tom. 2. pag. 144. col. 1. D. ex Agnelli libro Pontif.: *Conveniunt Presbyteri, Diacones.... in secretarium, et dividunt inter se buccellam panis et Botulos singulos, cynamum vini.* [** Vide Forcellin. Gell. N. A. libr. 17. cap. 7. hanc vocem enumerat inter verba obsoleta et maculantia ex sordidoire vulgi usu.]

* 2. **BOTULUS**, Piscis genus. Stat. Placent. lib. 6. fol. 79. v°: *Item pisces minutos, Botulos, varonos, gosengulas, quæ appellantur museti gambaruti, pro qualibet libra, vj. den.*

* 1. **BOTUM**, Fum, limes, Gall. Bout. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1022. ad ann. 1280: *Aboutantem ad kemini domini Regis in uno Boto.* Vide Butum.

* 2. **BOTUM**, vel BOTUS, f. Idem ac Botagium, quod vide in Butta 3. nisi Botum hic derivatum sit a Saxonico Bot, Compensatio, reparatio, emenda, quo posito idem esset, quod jus multicas pro delicto impositas percipiendi. Transaction inter Abbatem et Crassenses monachos ann. 1351. ex lib. viridi fol. 58: *Habet, tenet et possidet Botum, fortiam, redditus et proventus agrayrales cum medietate decimæ, etc.*

* 3. **BOTUM**, Tuditula, clava campanæ Gall. Battant, ut videtur. Apoche ann. 1495. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 248. col. 2: *Pro aptando Botum campanæ curiæ regiae ordinariæ Nemauisi, etc.* Vide supra Bottus 2.

* 4. **BOTUM**, Lignum quodvis fractum, vel usu detritum. Charta ann. 1239. inter Probat. Hist. Sabol. pag. 349: *Omnes transeuntes mercatores per cheminos forestæ supradictæ, qui costumas dicto Jacobo debuerint, poterunt capere in dicta foresta, pro unaquaque quadriga, duodecim hairas eisdem necessarias, et essolum novum, et banchart,.... si eis necesse fuerit in præsenti, dum tamen Bota illa, quæ transmutaverint, in nemore dimitiant.* Leg. f. Bosca.

* 1. **BOTUS**, Idem ut videtur, quod Butta, Lagena. Fred. Schannat Vindem. Litter. pag. 126. ex chartulario Reinhartsborn. : *Dominus Abbas vel successores eius septem Isenacensis maldera ave næ tritici et siliginis, et quatuor Botos mihi et uoci meæ Jutz... solvi faciet.* Vide Botarum Consuetudo in Butta 3.

2. **BOTUS**, Ocrea. Vide Bota 1.

* 3. **BOTUS**, Tela crassior. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Item plus tres sacos Boti plenos farinæ.*

1. **BOVA**, sic appellata filia Regis Sigiberti, in Vita ejusdem S. Bovæ n. 4: *Quasi multorum adjutrix, voce nimirus Francica vetere.* [** Schilterus in Glossar. hanc vocem refert ad verbum *Bauen*, Colere, ædificare. *Bova* enim est quæ cultu proximi celebris. ADEL. In antiqu. vers. German. Mart. Capell. de nupt. Merc. et Philol. dicitur Ceres *allero lando Buwa*, omnium terrarum Cultrix. Vide Graff. Thes. ling. Franc. vol. 3. col. 18. radice *Bu*.]

2. **BOVA**, Nōcōc *Bova*, Morbus boum, in Gloss. Lat. Gr. Vide Turneb. lib. 17. Advers. cap. 24. et Octav. Ferrar. in Orig. Ital. voce *Bua*.

3. **BOVA**, Venetis, Euripus, canalis, aquæductus, a fovea. Statuta Patav. : *Ut hoc facientes possint servare Bovas in molendinis.* Ex Octavio Ferrario in Orig. lingue Italice. Jus Vincentin. lib. 4: *Habere et tenere Bovas aptas et ordinatas levandi vel adjuvandi navigii causa, etc.*

* 4. **BOVA**, Cella vinaria, Gall. *Cave;* nostris olim *Bove*, locus omnis depressus, cavus, subterraneus, Hispani, etiam *Boveda*. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 355: *Johannes de Leval caveam seu Bovam religiosorum abbatis et conventus monasterii Fomaci adivit;.... et cepit causa potus tres caudas vini.* Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 467: *Comme Robert Fuscien.... eust d'aventure trouvé une Bove ou cave ouverte, etc.* Rursum aliæ ann. 1416. in Reg. 169. ch. 471: *Le supplicant estant et ouvrant à saint Quentin en Vermandois en la cave ou Bove, etc. Bovel et Bovelet, dimin. a Bove, Caveau, petite cave.* Charta ann. 1324. in Chartul. S. Mart. Pontisar. fol. 39. v°: *Sauf et reservey audit Pierre Potin et à ses hoirs le Bovel que il a en sa bove par dessous ledit courtil.* Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 201. ch. 107: *Icelle chapelle.... a une retraicte en matiere de ung Bovelet ou muche, qui est maçonné.* Vide supra *Bodium* 2.

BOVAGIUM, BOAGIUM, BOVATICUM. Tributum quod ratione boum pendebatur, seu pro pari boum aratorum vel pro aratro, *Bobatico*, Hispanis. [Charta ann. 1234. ex minori Chartul. S. Victoris Massil. pag. 119: *De his quæ habebant et possidebant jure Comitali seu consuetudine, seu quoquo alio modo, scilicet alberga seu Bovagio in castello de Nantis.*] Charta privilegiorum seu franchisiarum concessarum Aquarum Sextiarum incolis a Beatrice Comitissa Provinciæ ann. 1245. mense Septemb.: *Salvis justitiis et condemnationibus per curiam, et lesdis, et cossis, et pedagiis, et Boagiis consuetis, et farinariis, etc.* Fit mentio non semel tributi de Bovatge in aliquot Edictis et Chartis Regum Aragon. quod erat 12. denar. pro unoquoque pari boum, apud Suritam 1. part. lib. 3. cap. 15. lib. 2. cap. 69. Andream Bosch. de Titulis honoris Catalaniæ lib. 1. cap. 13. 26. lib. 2. cap. 28. lib. 4. cap. 5. etc. et Blanca de Rebus Aragon. pag. 732. ubi *Boalage*

scribitur. Michaël Carbonellus in Chron. Hispan. fol. 97: *Et specialment los enfranqui.... hon encara la Bovatge, rebovatge, et herbage, etc.* [Boage in Charta anni 1136. ex parvo Chartulario S. Victoris Massil. fol. 27. verso. Boaje in altera ejusdem anni ibid. fol. 119.] Charta Jacobi Regis Majoricae in Usaticis Regni Majoricæ MSS: *Potestatem retinuimus.... facienda seu levandi Boagium,...nolentes aliquo modo habitatores civitatis et totius insulae Majoric. præsentes nec futuros obligatos esse ad prestationem leudæ, pedagiæ, nec Bovatci.* In quibus porro occasionibus exigeretur Boagium, docet Charta Sancti Regis Majoric. Comitis Rossilionis prid. Non. August. ann. 1311: *Quandam servitutem et actionem vocatum vulgariter Bovaticum, quod adveniente Rege seu domino in comitatibus et terris predictis levari et exigi et recipi consuevit.* Hanc sustulit Jacobus Rex Majoric. Sancti pater, ut in hac Charta continetur, cuius loco gabella salis imposita est. Exstat illa in Codice Thuanus signato 93. fol. 89. data Barcinone pridie Id. Febr. ann. 1299. qua pro exsolvendis debitibus quæ contraxerat pro variis bellis, Nobilibus Catalanis et civibus Barcinonensis vendit, seu potius remittit pro pretio ducentorum millium librarum bonæ monetæ Barcinonensis, Bovagium, Terragium et Herbagium, quæ asserebat se et successores suos habere debere in Catalonia, quotiescumque novus Rex, Dominus seu hæres in Catalonia noviter succederet, licet assereretur per Nobiles, Milites, et cives et homines villarum et aliorum hominum Catalonia cum vel successores eius non debere habere dictum Bovagium, Terragium, et Herbagium, nisi tantum de bobus et ceteris animalibus et pecudibus minutis, etc. [Decreta Catalon. de hac re vide in Constitutions de Cathalunya, lib. 10. tit. 4. qui est inscriptus De Bovatge y remissio de aquell, pag. 634. edit. ann. 1688.]

BOHADA vero aliud est in Charta ann. 1247. apud Justellum in Comitibus Arvern. pag. 95: *Tallias, manobras, Bohadas, servitutes, etc.* La Bohade, [vel Vovade] in Consuetud. Arvernensi cap. 25. art. 21. et Marchiens art. 139. cum scilicet subditus aut tenens unum per boum domino præstare tenetur ad illius vinum conducendum.

VOTA, perperam, ni fallor, pro Boata, vel Boada, habet Innocentius III. PP. lib. 2. Epist. pag. 466. Edit. Venetae, in Epist. ad Petrum Compostellanum Archiepisc. : *Illum etiam censem, qui Vota dicitur, quem Hispanorum Catholici Reges ex singulis boum paribus... annuatim persolvendam pro salute totius terre liberaliter statuerunt, eidem Ecclesiæ confirmamus.*

BOVATERIUS. Charta MS. Petri II. Regis Aragonum ann. 1283 pro Libertatis Catalanae: *Item concedimus quod inquiramus contra vicarios, Bovaterios, et alios Officiales nostros, qui tempore nostro aliqua officia exercuerunt. Ubi Bovaterii videntur esse ministri ii qui Bovaticum exigebant a subditis Regis.*

* BOVARE, Modus agri, ejusdem notio[nis] et originis atque mox Bovata. Charta Mat. de Roya ann. 1239. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 268: *Item, dedi et concessi dicte ecclesiæ (de Monchiaco-Petroso) decem Bovaria terræ ad Bovare Royense, sita in territorio de Marenaco. Vide infra Bovarium 1.*

BOVAREGIUS, Idem quod Bucha, Aper-tura fluvii, per quam derivantur aquæ,

in Statutis Mediolanensibus part. 2. cap. 329.

1. BOVARIA, Prædium rusticum, Ferme, Métairie. Concilium Tolos. ann. 1228. can. 41: *Statuimus quod castra non edificentur de novo occasione Bovaria, vel contra eam alia ratione, nec munitiones dirutæ redificentur. Consuetud. Tolosæ part. 1: Eadem consuetudo est in castris, villis, forcisi et Bovariis, quæ sunt infra Dea Tolose. [La Faile Annal. Tolosæ tom. 1. Instrum. pag. 127. ex Testamento Raimundi Comitis Tolose: Dispono ut omnes expletæ, quæ exierint in hoc anno de omnibus meis Bovariis de Tolosano mittantur in potestate domus hospitalis Hyerusalem, etc.]*

BOVERIA, Idem quod Bovaria, apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 19. num 2. lib. 5. cap. 25. num. 8. ubi boveriam, medietariam, seu Metairie, vertit. Est etiam stabulum boum, in Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl. pag. 210: *Et quandam locum qui vocatur.... infra terminos ejusdem forestæ, ad faciendum Bovarias suas, et alias domos usibus suis necessariass. [In Formulari Anglicano pag. 121: *Medietatem manerii de Bedworth cum una Boveria et una Columbari infra situm manerii predicti. Occurrat eodem sensu ibidem pag. 318. et apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.]**

BOARIA, Eadem notio[n]e, in Regesto Constabulariæ Burdigal. fol. 99: *Occupat quandam Boariam, quæ fuit Joannis, etc.* [Charta Philippi Regis ann. 1303. pro Libertate civitatis Tolosæ in Cod. MS. Consuetud. Tolosæ: *Concedimus et civibus et incolis supradictis de gratia speciali, ut pro terris, possessionibus, vilis, Bovaris, etc.* Cod. MS. Bibliotheca D. de Chalvet Senescalli Tolosæ de Hæreticis Albigensibus: *Invenerunt prædictum Arnaudum infirmum in dicta Boaria.]*

BOARIUM, et BOVARIUM, dicitur locus ubi venduntur boves, apud Joan. de Janua, et Ugotiensem.

* Nostris etiam olim Boverie. Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 23: *Lediz freres accompagniez d'un homme estrange vindrent en une Boverie ou hostel, appellée la freideyre.* Aliæ ann. 1457. in Reg. 187. ch. 159: *Les supplicans aloient besser avec une palle ferree chacun en son coul en une leur Boverie ou mestaerie.* Ibidem Bouherie. Sed et Boire, eadem notio[n]e usurparunt. Charta ann. 1341. in Reg. 74. ch. 439: *Item avons baillé.... une Boire, seant environ lesdites terres, et tant comme lesdites terres emportent de ladite Boire, pour cinq souls d'annuelle rente.* Lit. remiss. ann. 1463. in Reg. 199. ch. 354: *Le suppliant laboureur natif et habitant d'une boire ou métairie, etc.*

* 2. BOVARIA, Bovile, stabulum boum. Placit. ann. 1158. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 568: *Tunc supradicti affectatores, pro se et pro ceteris affectatoribus urbis Tolosæ et suburbii, recognoverunt domino comiti vel suis bajulis dare iiiij. solidos Tolos. pro unoquoque corio bovis, quod eis allatum fuerit de bobus suarum Bovariarum.*

* 1. BOVARIUM, pro Bonnarium, Modus agri. Charta Nicolai Episcopi Noviomensis ex Chartulario S. Eligii: *Vendidit Domino Odoni de Yveri militi duo Bovaria terra et 80. virgas.* Vide Bonuarium post Bonnarium.

* Nequaquam pro Bonnarium; est enim Bovarium, ut et supra Bovare, idem

quod mox Bovata. Charta ann. 1224. ex Tabul. Lehun.: *Dom. Petrus Bernerius miles.... recognovit se invadiasse pro lxiiij. lib. Paris. prioratu de Lehuns quandam decimam, quam habebat in xxv. Bovariis terra, sitis in territorio de Aubecourt.* Alia ann. 1228. ibid. : *Venditionem quinque Bovariorum terra, quam Robertus de Porta et Agnes uxor ejus fecerunt ecclesiæ de Lehuns, gratam habeo.*

* 2. BOVARIUM, Bovile, vel forum, ubi venduntur boves. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Bovarium, le lieu où l'en met les bœufs. Le lieu où l'en vent les bœufs, in alio Gall. Lat. ex Cod. 7684. Vide Boarium sub Bovaria.*

BOVARIUS, Cui boum cura commissa est in Fleta lib. 2. cap. 85. etc. nostris Bouvier. [Madox Formulare Anglic. pag. 244: *In terris Bordariorum et Bovariorum.*]

BOVATA TERRÆ, Bove de Terre, in Charta Gallica tom. 2. Monastici Angl. pag. 645. Modus agri, sic dictus quod tantum terra contineat, quantum bos unus (vel par boum) arare potest, [spatio unius scilicet anni; modo tamen de agro intelligas qui uno in anno aratur, seritur et metitur; cui quidem rei cum non attenderit Hearnus in notis ad Librum nigrum Scaccarii acram terræ ceu mensuram indefinitam atque longe ampliore quam revera usquam exsistet nobis exhibuit; quamvis enim hæc mensura alia atque alia pro diversis locis fuerit, certum tamen videtur numquam pro agro indefinite fuisse usurpatam.] * Videat tamen an hæc vox et Bovaria pertineant ad radicem German. Bū, Colere.] Ex Skenei sententia, Bovata continet 13. aeras. At in Monast. Angl. tom. 1. pag. 657. lego *datas in eleemosynam duas Bovatas terra, 20. acraram.* In veteri Statuto ad compositionem mensurarum apud Spelmannum, Bovata continet 18. aeras. Octo Bovata terra faciunt carucatam terræ. 8. carucatae terra faciunt unum feodium Militis. 18. acræ faciunt Bovatam terræ. Angli Otagang, et Oxtage, mensuram 4. jugerum vocant, voce signante bovis iter. [Charta ann. 1218 apud Madox Formul. Anglic. pag. 58: *Ad tenendum de me et hæredibus meis tenementum suum de Belinton, scilicet novem Bovatas terra et duo tofta, per servicium unius marce tantum annualiter reddenda.*] Ingulphus pag. 857: *Quatuor Bovatas terra de juland, et 10. Bovatas in servitio, et 24. aeras prati, etc.* Et infra pag. 860: *Quatuor carucatas terra arabilis et 6. Bovatas, et 18. aeras prati.* Passim occurrit in Chartis Anglicis. Vide Guill. Prynneum in Libertatibus Angl. tom. 3. pag. 447. Charta ann. 1206. ex Tabul. Ecclesiæ Carnotensis num. 49: *Ita quod in eadem Majoria duas Bovatas terra et herbergamentum suum tenet quinque solidos censuales.* Alia ann. 1179. num. 101: *Pro unaquaque Bovata integrâ ad perticam B. Marie mensurata, etc.* Infra: *Additum est præterea quod si Bovatas et non agripennos vendi, vel foris facti in ipsis Bovatis fieri contingeret, etc. Mox: Si vero versus vice non Bovata, sed agripennos vendoretur, etc.* [Hist. Beccensis Monasterii MS. pag. 516. ex Archivo ejusdem: *Debet percipere singulis autumnis de qualibet Bovata duodecim garbas.*] Vide Fletam lib. 2. cap. 73. § 2. 3. Boihedie, in Charta Arnulfii Comitis Guinensis ann. 1264. in Hist. Guinensis pag. 290: *A vendu.... 16. measures de bois, peu plus, ou peu moins, appellez Boihedie, etc. quasi Bovata.*

* Qualis apud nos fuerit Bovata aesti-

mari utcunque licet ex Charta ann. 1225. in Chartul. S. Joan. in Valle : *In perpetuum donavi elemosinam et concessi duas Bovatas terras de patrimonio meo in territorio Orrevillæ sitas, cum campiparte, quam habebam in ipsis. Quæ Bovatae consistunt in his locis, videlicet in campo qui dicitur Mes, capiente circa xx. sextarios seminis, et in campo.... circiter xx. sextarios seminis capiente, et in campo.... capiente circa unum modium seminis, et in campo.... circiter v. sextarios seminis capiente, et in duobus agripennis in introitum villæ constitutis.*

* BOBULCA. Eadem notione qua *Bovata*. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1281. apud Murator. tom. 8. col. 1149 : *Fuerunt entæ quatuor Bobulca juxta campum de Bayda domini Episcopi Reginorum a domino Gulielmo Episcopo Regino pro quatuor centum libris Rexanis, et ibi factæ fuerunt duæ fornaces pro Communi, occasione murondi residuum muri dictæ civitatis. Ibidem col. 1175 : Commune Suzaria habet MMMCXXVI. Bobulcas.*

* BOVARIATI. Idem quod *Bovata*. Charta Gerardi Episc. Noviom. ann. 1223. in Tabulario Leuhunensi n. 22 : *Dedit in ex cambium 5. Bovariatas terra sitas in cultura sua, quas tenet de feodo D. Regis.*

* BOVATERIUS. Vide in *Bovagium*.

* BOVATICUM. Vide *Bovagium*.

* BOVATICUM. Protectio, tutela, quam princeps iis debebat, qui *bovaticum* illi persolvebant; vel Immunitas, qua boves aratori ab omni captione qualibet ex causa, editio publico, eximebantur, cuius ademtione multatur malefactor, de quo in Constit. Petri I. reg. Aragon. ann. 1207 : *Si quis de magnatibus regis, vel aliquis miles, vel alia quælibet persona convictus a domino rege, vel vicario suo, super restitutione pacis, et treugæ, et Bovatici, pignora ponere noluerit; si talis persona fuerit, quæ teneat castrum, vel castra, vel munitionem aliquam per dominum regem, statim det potestatem inde... Si vero talis fuerit persona malefactoris, quæ non teneat aliquid pro domino rege et noluerit pignora tornare, statim cum eauerit de curia regis, teneat se pro suo acunydato, et omnia sua esse ejecta a pace, et treuga, et Bovatico, et nullus barnum terre recipiat eum. Vide *Bovagium*.*

* BOVATIM. Instar bovis, in Onomast. Actor. SS. tom. 1. Jan. ubi error est in numeris paginam indicantibus. [**] Vide Nonium Marcell. cap. 1. sect. 190.]

* BOUCAGIUM. Præstatio ex vineis, quæ feudi titulo non possidentur. Charta Phil. VI. ann. 1328. in Reg. donor. Carol. IV. et Phil. VI. ex Cam. Comput. Paris. fol. 30. r^o : *Item le Bouage des vignes de Baugency;... c'est assavoir pour chascun arpent de vigne, se il n'est de fié, deux solz et six deniers. Nisi quis forte legendum existimet Boutaige, atque idem proinde esse quod *Boutage*. Vide *Botagium* in *Butta* 3. Verum ut *Boutage*, a *botta* vel *butta* originem habet; ita *Bouage*, a *Bocale* potest hand absurdum accersiri. Vide *Bauca* 1.*

* BOUASSINUS. Pannus subtilior, e gossypio vel lino, idem qui *Boccassinus*, quod vide. Inventarium Ornamentorum et Reliquiarum Eccles. Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusd. : *Item, una magna cooperatura Bouassino interjecta et operata ad modum fustanæ. Item, quædam casula de Bouassino albo, duplicata de tela crocea. Bouassino notissimum est apud Andegavos.*

* Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 133. Chartoph. reg. ch. 119 : *Un pourpoint de*

blanc Bouassin,.... qui bien povoit valoir seze solz. Inventar. MS. eccl. Camerac. ann. 1401 : Un drap blanc de Bouassin à une croix de noir cendal, pour mettre sur corps.

* BOUCATORIUM. Porticus species, quæ sub dormitorio erat. Charta ann. 1330. ex Tabul. S. Victor. Massil. : *Camera confrontata cum Camera et viridario subprioris, sita subtus Boucatorium.*

* BOUCELLUS, BOUCHELLUS. Vide in *Butta* 3.

* BOUCEYA. Charta Willel. comit. Pontiv. in Reg. 116. Chartoph. reg. ch. 194 : *Pro anno redditu quinque denariorum de Bouceya forestariorum ad pascha. Vide mox*

* BOUCHELLUS, Sepes, sepimentum ex virgultis confectum, quo locus aliquis circumcingitur ad ferarum custodiad, idem quod *Parcus*; *Bouchot* etiam num vocant septum ex cratibus ad capiendos pisces. Pactum inter Margaret. Tornodor. comit. et monachos Pontianic. ann. 1291. in Chartul. ejusd. monast. pag. 163 : *Nos aut successores nostri.... hayas aut Bauchelles in nemoribus dictorum religiosorum.... nullatenus faciemus. Hinc nostri dixisse videntur Boucher le blé, pro Frumentum in manipulos alligare, Gall. Mettre en gerbes. Lit. remiss. ann. 1473 in Reg. 196. Chartoph. reg. ch. 972 : *Icelle femme dist que son mary estoit en ung lieu, appellée les Arceiz, où le Bouchot son blé. At vero Boucheter, pro Etriller, battre, Male habere, plagis onerare, nisi sit verbum fictitiū a nomine *Bouchart*, in Lit. remiss. ann. 1418. ex Reg. 167. ch. 80 : *Lequel Moreau menaça icellui Bouchart en lui disant qu'il le Bouchetrot, mutileroit, ou navreroit. Quid sit autem, Se mette à Boucheton, intelligitur ex aliis Lit. ann. 1418. in Reg. 170. ch. 239 : *Icellui Pyocart regarda par une des fenestres de la chambre, et pour ce faire monta sur icellui Pommar qui se mist à Boucheton. Hoc est, Manibus super genua incumbere, Gall. S'appuyer des mains sur ses genoux.****

* BOUCHERIA, Gall. *Boucherie*, Macel-lum carnarium. Lobiellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossario : *Eundo per vicum Simonis Franque et parvam Boucheriam. Chartular. B. M. Magdalena de Castroduno fol. 48 : Viginti quinque sol. Dunnensis monetæ de pensione cujusdam stalli, quod idem Guillelmus habebat in Bocheria Castridun. Et fol. 79 : In foro Castriduni juxta Boucheriam. Vide Bocheria.* [**] Conf. Gerald. librum *Paris sous Philippe le Bel*, pag. 375.]

* Est etiam tetterimi carceris apud Parisios nomen, de quo in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 98 : *Depuis fut transporté en une autre prison, appellée la Boucherie, qui est prison très orrible, et où plusieurs se sont désespérés et occis. A vicinia majoris macelli prope magnum Castelletum, ita appellatus videtur.*

* BOUCHERIUS, Macellarius. Locus est in *Saqimen*. Vide *Bocherius*.

* BOUCLARIA, Vicus apud Parisios, vulgo *Bouclerie*, ab opificibus scutorum seu clypeorum sic dicta. Charta ann. 1275. ex Tabul. S. Germ. Prat. : *Triginta sex solidos Paris. supra duabus dominibus, sitis Parisiis in uno tenenti ultra parvum pontem, in vico veteris Bouclarieæ contiguous. Bouclaria, in alia ann. 1267. ex eod. Tabul. Vide supra *Boclearia*.* [**] Conf. Gerald. modo laudat. pag. 246 et 313.]

* BOUCLARIUS, BOUCLERIUS, a Gall. *Bouclier*, Scutum, clypeus. Lit. remiss.

ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 25 : *Pro custodia dictarum corearum... spadas cum Bouclaris deferentibus, etc. Charta ann. 1337. ex Cod. reg. 5190. fol. 2. v. : Præpositus Lingonensis servientes munitos ensibus et Boucleriis et baculis vobiscum adduxeratis. Duos enses, duos cutellos et unum Bouclerium, in Sentent. ann. 1282. ad calcem Necrolog. MS. eccl. Paris. Un Boucler ou taloché, in Lit. remiss. ann. 1388. ex Reg. 137. ch. 6. Bouglie, in aliis ann. 1389. ex Reg. 135. ch. 218. Frequens in iis registris occurrit mentio ludicra pugnæ, quam le jeu du bouclier vocabant, in qua exercitii causa gladiis hebetibus decertantes, ictus adversarii sursum aut deorsum directos scutis a se avertabant. Vide supra *Bloquerius*, *Boclerus*, et infra *Bouquelerius*.*

* BOUCLEARIA. Vide supra *Bouclaria*.

* BOUCLETA, Fibula, Gall. *Boucle*. Concil. Paris. ann. 1346. cap. 2. tom. 2. Hist. Meldens. inter Instr. pag. 222 : *Utentes palam per viam incedendo.... sotularibus ad Boucleta argenteas.*

* Comput. MS. ann. 1245 : *Pro tribus paribus Boucletarum, vj. sol. Alter ann. 1402. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 170. col. 1 : Pro quadam Boucleta et duobus mordanis sotularibus, etc. Bouchete vel Bouclege, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 218 : Icelui Jehan en soy jouant frappa de son badelaire.... à l'endroit d'une fendace, qui estoit en ladite cote de fer près de la gorge, et n'estoit pas fermée aux Bouchêtes qui y estoient, ne close ainsi qu'il appartenloit. Ubi eadem Lit. infra num. 286. habent Boucleges. Bougle, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. ch. 176 : Raoulin Royer, qui portoit à sa sainture une Boucle d'argent ainsi comme doivent porter noz sergens d'armes, etc.*

* BOUCLETARIUS. Eadem notione, in Comput. MS. ann. 1289 : *Pro xlvi. paribus Boucletariorum argenteorum, iiiij. lib. xij. sol.*

* BOUCLUM, Vestitus ornamentum. Capitulum gener. S. Victoris Massil. ann. 1506. ex Archivis ejusdem loci : *Nec deferant Bouclum a retro longum dictum togua.*

* BOUDELLUS. Vide *Botellus*.

* BOUDIE. Vide *Baudia post Bausia*.

* BOUDINUS, a Gall. *Boudin*, Botulus, Botellus. MS. Ecclesiæ Belvac. anno 500. ubi de Festo Asinorum : *Hac die incensabitur cum Boudino et saucita.*

* BOUDRONS. Statuta Massil. pag. 463 : *Quælibet navis possit portare supra co-pertam equos et alias bestias, et lanam, et Boudrons, si navis veniret de partibus Barbaria.*

* BOVELA, Aedicula, tuguriolum, f. locus in rupe excavatus, a *Bova*. Vide supra in hac voce. Charta Nivardi de Senantis ex Tabul. Colomb. : *Cum in predicta villa habitaverit, de mea terra habebit aut masuram, aut Boveiam, aut arpentum. Nisi idem sit quod mox Bovera 2.*

* BOVELLUM, Idem quod *Bovile*, in Canonicibus Hibern. lib. 51. cap. 5.

* BOVELLUS, Bos junior, juvencus. Charta ann. 1251. in Chartul. Valcels. sign. E. ch. 47 : *Item xlvi. oves, ex quibus quindecim sunt castrati, item unum Bouvellum, etc. Vide infra Bouvellus.* [**] Gemma Gemmar. : *Bosculus diminut. a Bos.*

* BOVERA. In brevi Indice Regum Francorum, qui præfixus est Usaticis Barcinonensis in Codice MS. Thuanus, signato 93. hoc ordine recensentur Re-

ges secundæ stirpis: *Carolus Magnus, Ludovicus filius ejus, Lotharius, Karolus frater ejus, Ludovicus ejus (Lotharii) filius, Karolus magnus, Karolus de Bovera, qui dicitur regnasse annis 4. Otho Karolus, etc.* Is autem est qui vulgo *Crassus* cognominatur, ita ut etiam *Bovera*, seu ut nostris efferunt, *le Bouvier*, dictus fuerit, quod pinguedine ac ventris mole bovis instar esset. Abbo lib. 1. de Bellis Parisiac. vers. 48.

Urbe mandata fuit Karolo nobis basileo, Imperio cujus regitur totus pene cosmos.

Ubi Glossa ipsius Abbonis: *Karolus de Baguerra, sive de Bovera, qui et Grassus, Rex Francie.* [** Non auctoris glossa est, sed editoris adnotatio.] Verum alii de *Bovera* dictum volunt, pro *de Bavaria*, quod priusquam Imperator fuisset dictus, Rex esset Bavariae. [Vide *Valesiana* pag. 221. ubi Valesius acriter invehitur in eos qui crederent hanc injuriam fuisse uni Regum nostrorum illatam, ut cognominaretur *le Bouvier*: quare totus est, ut Carolum probet *de Bovery* dictum quasi de *Bavaria*, quod nobis certum videtur.]

* 2. **BOVERA**, Modus agri, idem quod supra *Bovata*. Charta ann. 1209. ex Tabul. S. Germ. Prat.: *Statuerunt etiam ut sacerdctus sacerdos de unoquoque homine apud Vachereces, Bovery terræ vel amplius tenente, annuatim plenam minam avenæ habeat: de bordariis vero vel arpantariis, vel minus Boera tenuibus dimidium minæ avenæ. At vero Boveræ, Corvata species est seu servitium, quod cum bobus suis domino exhibet vassallus.* Arest. ann. 1458. 10. Jun. in Reg. parl. Tolos. ex Cod. reg. 9879. 6: *La cour condamne André Mathieu à rendre et paier doresnavant à l'abbé de la Chaise-Dieu à cause du prieuré du lieu de Boschet S. Nicolas, tant que ledit André sera habitant, et fera feu et lieu audit lieu, et tendra deux bœufs ou plusieurs arables, trois Boverées ou corvées de bœufs chacun an.*

* **BOVERAGIUM**, Vin du marché. Idem ac *Biberagium*, quod vide. Spicil. Acher. tom. 3. pag. 385. ex *Chronico Senon*: *Bibamus ergo latè Boveragium (attulerant enim vinum secum) ad hoc mercatum confirmandum.*

* Perperam pro *Beveragium*, ut videre est in *Biberogum*.

* **BOVERIA**. Vide *Boveria*.

* **BOVERIUM**, ut supra *Bovera* 2. Arest. ann. 1369. 9. Mart. in vol. 6. aрест. парлам. Париж. : *Johanna Malivernée petebat tria Boveria terræ, situata in territorio de Hollaing.* Vide supra *Bovarium* 1.

* **BOVERIUS**, *BOVERUS*, Agricola, bulbus. Gall. *Bouvier*. *Bouher*, in Ch. ann. 1270. ex Tabul. S. Mich. in eremo. Stat. Montis-reg. pag. 223: *Item statutum est quod quilibet Boverius laborans cum bobus, etc.* Stat. Taurin. ann. 1360. cap. 131. ex Cod. reg. 4622. A: *Si bestiæ grossæ inventa fuerint damnum dantes, si Boverus sive custos non habuerit unde solvat, etc.* Hinc *Bouveret* dicitur Ipsa agrorum cultura, quia bobus exercetur, in *Charita Phil.* dom. Jonvillæ ann. 1354. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 297. art. 21. ubi male editum *Bonneret*: *Item, lidit habitant qui ont ou auront esplois de cherues en ladite ville, nous denront (l. devront) pour chascun esploy trois courvées de cherue l'an, pour aider à faire nostre Bouveret de Jonville; c'est assavoir au temps de sombrer, en vayng et en tramoix.* Fact. inter prior. et incolas S. Belini ann. 1461. in Reg. 198.

Chartoph. reg. ch. 191: *Chacun desdiz habitans doit faire doresnavant par chacun an, au proufit dudit prieur, cinq corvées de bras ès Bouverés d'icellui prieur.* Apud Lotharingos vero *Bouveret* appellatur fundus terræ, curionibus alendis assignatus. Vide Polypt. Tull. P. Bened. Capucini.

* 1. **BOVETA**, Idem quod *Bovata*, Modus agri, etc. Hist. Comit. Ebroic. inter Probat. pag. 12: *Dedi in puram et perpetuam eleemosynam quinque acras terræ sitas justa quandam Bovetam terræ.... Dedi etiam.... que rediebantur et debebantur mihi.... pro dicta Boveta.*

* 2. **BOVETA**, Crumena, vel bulga seu pera viatoria, Gall. *Bougete*. Charta ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 110: *Ternardus Trencaleonis domicellus, seu ejus gentes injuste dicebant extorsisse quandam Bovetam, cum quadam pecuniae summa, et quoddam animal, cum aliis rebus, etc.* Vide *Bogea*.

* **BOVETTA**, Bucula, juvenca, Gall. *Bouveau*. *Bouvert*. Occurrit apud Wilh. Thorn. in *Chronico*. [** Rador, *Boveta*, *juvenca*, in *Ælfr. Glossar.* exemplar. Cation. ap. *Bosworth*, *Gloss. Anglos.* 53. Z.]

* **BOVETTUS**, Juvencus, in *Computo anni 1277.* pag. 287. Antiquit. Ambrosden. : XI. *vaccæ*, I. *Bovettus mas*, IV. *bovinæ feminæ*, V. *vituli*.

* **BOUGERIUS**, BUGERIUS. TERRA BOGERIA, f. Quæ ab incolis colitur, ab iis nempe qui *bougiæ* ibi possident, vel quæ a *bougia* dependet. Charta Joan. dom. Castriv. ann. 1279. in *Chartul. Cluniac.* ch. 307: *Vendidit dicto Hugoni.... blaeriam in terris Bugerius, in sexta parte ad dictum prioratum pertinente.... Item sexta pars terrarum Bougeriarum, quæ sunt in stagnis dicti Petri, ipsi Petro quittæ et libere manet. Item in terris, quas tenet dictus Petrus, et quas excolunt homines dicti Petri ad opus eorum vel ipsius Petri, videlicet in Bugerius, blaeria et jurisdictione monet dictio Petro.... Item in terris Bugerius, quas dictus Petrus et sui homines non excolunt, blaeria remaneat dicto priori.*

* 1. **BOUGIA**, Habitatio, domus, vel predium rusticum. *Bougia sita in territorio, etc.* in *Recognit.* burgi S. Andeoli. Vide supra *Bovera* 2. et *Bugia* 1.

* 2. **BOUGIA**, a Gallico *Bougie*, Candela cerea. *Chartul. eccl. Carnot.* : *Subcokus.... debet tradere bonam candelam de Bougie pro legendi in pulpito lectiones.* Vide supra *Bogia* 2.

* **BOUGIN**. Vide *Bauga*.

* **BOUGIS**, Bulga, sive *sacculus quo viatores utuntur*, Angl. *Budget*, Gall. *Bouquette*. Charta Henrici VI. Reg. Angl. ann. 1482. apud Rymer. tom. 10. pag. 508: *In via et extra viam, redeundo, gladios, dagaria, Bouges et alia hernesia licita, etc.*

* 1. **BOUGIUS**, Habitatio, domus. Paris. *Bouge*, est cellula. Litteræ *Officialis Meldensis* ann. 1292. in *Tabulari Calensi* pag. 292: *Confessi sunt se accepisse a religiosis mulieribus Abbatissa.... duas domos seu Bougiis domus ad invicem contiguos et connexos, sitos apud Villares supra Mucram cum ortis retro domos ipsas seu Bougiis situatis, prout se comportant.* Vide *Boda*.

* 2. **BOUGIUS**, Pars domus: nostris enim *Bouge*, pro Coquina vel coenaculo. Necrolog. eccl. Paris. MS.: *Aliæ vero duæ (fenestræ) quarum una est in Bougio domus, et alia est in celario.* Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 165: *En la maison Drouin Brise-*

barre, dit Landernelle, où il y avoit gens qui bewoient en une chambre derriere, et au Bouge devant où on faitoit la cuistine. Aliæ ann. 1409. in Reg. 164. ch. 198: *Lesdiz foulons disnerent tous ensemble ou Bouge ou sale de l'hostel.* Aliud vero est *Bouge*, *Falcula scilicet*, in *Lit. remiss. ann. 1425.* ex Reg. 173. ch. 286: *Le suppliant print un baston ferré... en manière de Bouge, dont il coppoit les ronsons. Un bouge ou faucon long emmanché*, in *aliis ann. 1427.* ex Reg. 174. ch. 67. Alibi *Vouge* appellatur.

* **BOUGRAN**. *De Bougran revestiti*, ut habetur in *Cucufa post Cuphia*. Vox Gallica, quæ significat genus telæ subtillis. Vide *Bouquerunnus*.

* **BOUGUERANNUS**, Eadem notione. Inventar. Ecclesiae Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem: *Una Casula, tunica, dalmatica de panno serico nigro duplicitæ de Bougueranno asureo.... Item, tres infusa, quarum una est de serico, aliaæ de Bougueranno.... una alba et altera nigra.*

* Lit. ann. 1277. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 670: *De pecia Bouquerani, unum denarium. Bougre*, in Ch. ann. 1332. ex Tabul. S. Germ. Prat.: *Unum superunicale de marbreco, fourratum de Bougre, cum capucio fourrato de eodem. Bougarassin*, in *Stat. ann. 1400*. tom. 8. earumq. Ordinat. pag. 387. art. 12. *Bougheran*, in *Inventar. MS. eccl. Camerac. ann. 1371*: *Item un Bougheran blanc, bordé de noir cendal.* Vide *Bouquerannus*.

* **BOVIA**. *Piscari in Bovia* dicitur cum piscatores e duabus naviculis simul, quasi boves, rete extrahunt. Litteræ Renati Regis ann. 1477. ex libro privileg. et statut. piscator. Massil.: *Periculosum multum est in persona et Bovia piscari inibi arte ipsa de corre.*

* **BOVIALE**, Bovile, Græcis βούστασι, Apollonio lib. 3. Argon. βόαυλα. Gloss. Ælfrici: *Bostar, sive Boviale*.

* **BOVICIDA**, Macellarius, qui boves mactat. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Bouchier, Bovicida.* Vide *Boscida* 1.

* **BOVICULA**, Juvencia, in *Charta anni 1363*. apud *Kennettum Antiquit.* Ambrosden. pag. 495: *Unus taurus cum Boviculis.* Vide *Bovetta*.

* **BOVILUM**, *Boostaciov, Bovile.* Suppl. Antiq.

* **BOVILLA**, *Boostacix*, in *Gloss. Lat.* Gr. ubi frustra Cangius emendat *Bovile*: occurrit enim in *Glossar. Provinc. Lat.* ex Cod. reg. 7657: *Bovilla, ubi boves venduntur, Boaria, Prov.*

* **BOVILLICARIA**, Idem quod *Bovolcaria*. Charta Ludovici Pii et Lotharii I. Imper. ann. 829. apud *Murator.* tom. 2. part. 2. col. 388: *Monasteriolum vero supra dictum cum omni integritate, cum ecclesiis... aldiaricis, Bovillariis, vacacricis, etc.*

* **BOVINARI**, Festo est *Conviciari*. Nusquam tamen, inquit Scaliger, repertiri potuit *Bovinari* pro *Conviciari*, sed pro *Tergiversari*. Unde *Bovinari* erit *Tergiversator, Bovinatio, Tergiversatio*. Plura vide apud *Martinum* in *Lexico et alias*. Vide etiam *Bobinare*. [** Suecic *Bof* et German. *Bub* est Nequam. Vide *Ithrium* et *Wachterum* in *Glossariis*. ADEL.]

* **BOVINUS**. ANIMALIA BOVINA, Boves, vaccæ, nostris *Bétail bovin*. Inquisit. ann. 1268. ex *schedis Pr. de Mazaugues*: *Requisitus cuiusmodi animalia custodiebat, ipse dicit quod bestias Bovinas.* Aliæ ann. 1351. ex Tabul. Villæfr. in pago Bellijoc.: *Bovina animalia capta, etc.* *Avere bovinum*, in *Pacto inter Arn. de Villanova et homines de Transio ann.*

1283. ex Tabul. D. Venciae. Lit. remiss. ann. 1470. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 493: *Jehan Saulcois print... la charge de garder le bestail Bovin.* Vide infra *Bovius*. [** *Medulla Bovina*, apud Theodor. Priscian. de Diet. 15.]

* **BOUJONATOR**, Gall. *Bougonneur* et *Boujonneur*, inter pannorum opifices appellatur ille, qui iis quæ ad ejusmodi opificium spectant, invigilat, vulgo *Garde, jure*. Arest. ann. 1373. 10. Mart. in vol. 5. arestor. Parlam. Paris.: *Boujonatores draperie villa nostræ Rothomagensis, nomine suo et aliarum gentium ministerii ejusdem draperie, debatum ad hoc moverunt*, etc. Pluries ibi. Lit. Caroli V. reg. Franc. ann. 1372. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 414: *Le maire et le Bougonneurs de draperie de nostredite ville de Rouen, etc.* Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 196: *Nous leur veuillons octroyer qu'il aient visiteurs et Bougonneurs oudit mestier de drapperie.* Aliud ann. 1424. in Reg. 173. ch. 151: *Ne pourra nul mouiller les draps, jusques à ce qu'ilz soient scellez tous escruz, ou qu'ilz aient prins congé aux Bougonneurs de les esbrouer seulement.* Sed et ipsa hujus opificii Statuta, *Boujon* nuncupantur. Lit. ann. 1382. eod. tom. 6. pag. 660: *Selon le Boujon et ordennance de ladicte drapperie, etc.* Stat. ann. 1421. in Reg. 178. ch. 113: *Item que les jurez puissent arrester tous les draps,.... se iceux draps ne sont du Boujon de la ville d'Evreux.* Vide dictio. Commer. voce *Boujon*.

* **BOVIRE**, Apum vox. Vide supra *Baulare*.

* **BOVISCIDA**, Qui cædit boves, Lanius. Vide *Boscida*.

* **BOVITILLUS**, Vitulus. Kennettus Antiquit. Ambrosden. pag. 288: *xvi. boves, I. bovett. I. juvencus, II. Bovitil. masc. II. sues, XIV. porci, V. capones, I. gallus, IX. gallinæ, V. pullani*.

* **BOVIUS**, ut supra *Bovinus*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Et ultra prædicta animalia, ad præsens reperiatur de lucro et profugis ejusdem gaslhæ, tria capita animalium Boviorum, videlicet duas vitulas et unum vitulum anni præsentis.*

* **BOUKET**, vox vulgaris, Canabis species. Inquisit. ann. circ. 1270. in Lib. 1. nigr. S. Vulfr. Abavil. fol. 28. r^e: *De cannabis autem dicit ipsum percipere debere medietatem illius, quod vocatur Bouket, alterius non; et ob hoc debet invenire vincula saccorum Boutas, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 37: Certaine grant quantité de chanvre, appellé vulgalement au pays (Forest) Boutas.*

* 1. **BOULA**, Betula, Gall. *Bouleau*, olim *Boul*. Vide supra *Bolum*. Charta ann. 1206. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 805: *Capiant arbores non fructiferae, neque ad edificia competentes, ut sunt Boule, quæ a calfagio removentur.* Hinc forte nomen *Boulieux*, quo quidam habitatores de Annonay designantur, in Lit. ann. 1373. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 657: *Nolumus tamen quod quidam, vocati les Boulieux de Annonay,... dilacione prædicta gaudent vel utantur; sed cogantur ad solvendum fincas per eos debitas pro acquisitionibus feodalibus per eos factis.* Vide infra *Boulaya*.

* 2. **BOULA**, Aleatorium, tabularum ludus, ut opinor. Vide *Tabula* 9. Neque enim pilæ seu globorum ludum laicus interdictum fuisse probable est. Stat. synod. eccl. Arebat. sæc. xv. edita cap.

18. ex Cod. reg. 1610: *Nullus etiam laicus teneat in domo sua Boulam seu ludum tacillorum.* Vide infra *Bouleta*.

* An a ludo aleatorio sit accersenda, an ipsi ludo nomen dederit vox Gallica *Boule*, pro Callidas, dolus, fallacia, unde *Bouler*, pro Decipere, et *Boulleur*, Homo fraudulentus, haud satis scio. Mirac. B. M. V. MSS. lib. ubi de astutia diaboli:

Tant seit de Boule li boulernes,
Et tant parest fors triboulernes....
Quant li Diables qui tout Boule
Par son barat et par sa Boule,
Eschee et mat li quida dire, etc.

Ibidem :

Là deviennent tout Boulleur,
Fort avocat, fort plaideur.

Bestiarius Ms. ubi de vulpe :

Li cuvers, qui tant seit de Boule,
Trait le langhe hors de la goule, etc.

Poema Catonis Ms. :

Se tu veus avoir bon renom,
Fui ches choses que je te nom,
Chest larrechins, luxure et Boule,
Dont li cors s'esjoit, et la goule.

* **BOULAYA**, Locus betulis consitus, olim *Bolaie*. Vide supra *Bolum*. Charta ann. 1318. in Reg. 56. Chartoph. reg. ch. 392: *Item super Johannem de Vesinis pro Boulaya continente iij. virgatas terræ x. sol.* Turon. Vide supra *Boula* 1.

* **BOULENGARIUS**, Pistor, a Gall. *Boulangier*. [** Arest. parlam. Paris. ann. 1263. in Reg. Olim ap. Beugnot. pag. 559: *Petebant Boulenegarii Pontysare, etc.* Alia 1264. ibid. pag. 575: *Cum quedam Boulenegaria Pontisare, etc.*] Arest. parlam. Paris. ann. 1372. ex Tabul. S. Joan. Laudun: *Nullus Boulenegarius seu pistor panem minus sufficientem, vel de malo seu minus justo pondere, juxta valorem et pretium bladi faceret.* Rursum occurrit in Charta ann. 1338. ex Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 161. *Boulenghier*, in Stat. ann. 1355. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 509. ubi ars pistoria *Boulenghier* appellatur.

* **BOULENGERIUS**, a Gallico *Boulangier*, Pistor. Charta Thomæ Abbatis S. Germani a Pratis pro manumissione hominum Villæ novæ S. Georgii in Tabulario ejusdem loci: *Boulenegri vero multuram et furnagia, prout hactenus consueverunt, nobis solet.*

* **BOULETA**, Alea, tabularum ludus, idem quod supra *Boula* 2. Reg. visitat. Odonis archiep. Rotomag. ex Cod. reg. 1245. fol. 524: *Invenimus dom. Laurentium curatum ecclesiæ (de Gornaio) de ludo talorum et Bouletæ, de potu tabernarum graviter diffamatum.* A ludo, quem Trou-madame appellamus, non multum differre videtur ille, de quo in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 321: *Hennequin de la Mote et Lotart Turpin Latour commencierent à jouer à un jeu de Boulettes de boys, à faire passer parmi une portelette, etc.*

* **BOULETUS**, Globus, pila, Gall. *Boule*. Artic. reformat. monast. S. Eligii Noviom. ann. 1370: *Inhibentur tales ludi, tamen abbas ludum palmæ et Bouleti, tempore consueto,... tolerabit.* Vide supra *Bola* 3.

* **BOULETUS**, Globus tormentarius, Gall. *Boulet de canon*, Engl. a cannon bullet. Rymer. tom. 15. pag. 313. col. 2: *Simul etiam omnia tormenta et omnes machinæ bellicæ cum omni suo apparatu; scilicet, pulverum, Boulletorum, mortariorum, etc.*

* **BOULUS**, Betula, Gall. *Bouleau*, olim

Boul. Charta ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 555: *In ipsa foresta (de Vernone) Boulus vocatur vivus boscos, quamvis in aliis forestis vocetur mortuus.* Proces. de B. Pet. de Luxemb. tom. 1. Jul. pag. 537. col. 2: *Vidit in quadam coffro secreto quasdam virgas de arbore quadam, vulgariter vocata Boulo.* Ch. ann. 1317. in Reg. 56. ch. 483: *Et est à entendre mort bou Boulz, tramble, fou, marsaus, et genestres.* *Boust*, in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 155: *Lesdites femmes garnies de verges de Boust, etc.* Vide supra *Bolum* et *Boula* 1.

* **BOUNCE**. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 276: *Item, pro emenda Bounce stuppa et corda... taren. 1. et dimid.* In quem locum adnotat eruditus Editor *Bounce* esse pro *Bombyce*. V. Cl. *Lancelot* legebat, *Bounce, scappa et cona*.

* **BOVO**, Bos. Charta Manassis episc. Lingon. ann. 1189. inter Probat. tom. 1. Hist. Burgund. pag. 64. col. 1: *Dedit oves quoque trecentas et decem Bovones.*

* **BOVOLCARITIA**, pro *Bubulcaritia*, Domus bubulci, vel prædium bobus nutritiis idoneum. Charta Desiderii Regis Longobard. in Bullario Casinensi tom. 2. pag. 12: *Curtes massaricias et Bovolcaritias, et aldiariarias, etc.*

* **BOUQUELERIUS**, Scutum, clypeus, nostris etiam *Bouqueler*, pro *Bouclier*. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 189: *Nonnulli ad invicem ad ludum clipei seu Bouqueleri pacifice ludebant.* Aliæ ann. 1398. in Reg. 154. ch. 32: *Ledit de Valledonne requist audit suppliant qu'il vouslise jouer à lui audit jeu de Bouqueler.* Vide supra *Bouclerius*.

* **BOUQUERIUM**, Pasuum commune. Charta ann. 1272. inter Probat. tom. 1. Hist. Nem. pag. 99. col. 1: *Cætera vero ad consultatum pertinentia, sive pascua, seu media Bouqueria civitatis et castri, seu quæcumque alia, ad administratio-nem consultum, tam castri quam civitatis, ordinamus indifferenter et communiter pertinere.* Aliæ vero est *Bouquier*, Fenestra nempe, vel spiraculum, in Lit. remiss. ann. 1488. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 196: *Le suppliant emporta deux treilliz de fer, qui estoient atachez aux Bouquiers du celier de Jehan le Viseux.*

* **BOUQUETUS**, Calculus lusorius, scrupus, Gall. *Marella*. Vide *Marella*. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 601: *Ipsa supplicant et Maria le Charlier ad invicem amicabiliter ludentibus... ludum videlicet ad Bouques seu marellos, acciderat quod dicta Maria dicebat se lucratam suis ludum, volens capere marellos; dicta vero supplicants dicens ipsam mentiri, cum manibus ipsam Mariam per scapulas a parte anteriori impulit, ad impedientum ipsam Mariam ne caperet dictos Bouquetos seu marellos.* Apud Normannos *Bouquet*, idem quod *Chenet*, fulmentum focarium. Lit. remiss. ann. 1463. in Reg. 199. ch. 1: *Ung chenet, que on appelle Bouquet au pays (de Normandie).*

* **BOURATIUM**, Vests species. Chronicon Ademari Cabanensis pag. 167: *Pro eo principali sunt Bernardus Comes Petratoricensis, deinde filii ejus Arnaldus, cognomento Bouratio, pro eo quod cum ipsa ueste, lupum diabolicum homines devorant appetit in campo, loricatus, et galeatus.* Prostant Ambiani artifices lancei, quos *Bourrachers* vocant.

* Ex panno vel tela crassiori, Gall. *Bourras*, quæ ex stupis cannabinis conficitur. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 39: *Uno ipsorum*

secum deferente quemdam sacum, et altero quoddam dictum Bourraz, pro pisces portando, etc. Aliæ ann. 1415. in Reg. 169. ch. 47: Le suppliant demanda aux compagnons se ilz avoient point pris les penelles et Bourras, que leurs bestes avoient sur eux.

* **BOURDA**, Panni species. Vide supra Borda 6.

* **BOURDARIA**, pro *Bordaria*, Prædium rusticum. Stephanotius Antiquit. Benedict. Petragor. MSS. pag. 174: Insuper unam Bourdariam augmentati sunt, quæ vocata est Boeria. Vide Borda.

* **BOURDENEA**, Gall. *Bourdaine*, Arboris species, de qua Cotgrav. in Diction. Charta Thomæ comit. Pertic. ann. 1217. in Reg. forest. comitat. Alencon. ex Camer. Comput. Paris. fol. 50. r: Confirmamus quod prior et monachi (de Bellismo) in predicta foresta nostra percipient pacifice et quiete... Bourdenam et omne genus mortui nemoris, etc. Vide supra Burdenale.

* **BOURDENAGIUM**, Officium quoddam. Charta Henr. reg. Angl. in Chartul. Henr. V. et VI. ex Cod. reg. 8387. 4. fol. 70. v°: Concessimus dilecto ligeo nostro Hugoni Spenser officium Bourdenagii civitatis nostræ Burdegalæ. Vide infra Burdana.

* **BOURDONAGIUM**, BORDONAGIUM, An idem sit quod supra Bordonagium vix dubius hæreo: ut ut est, conjecturæ ibi proposita non favet Charta Guil. de Bourron militis ann. 1266. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 368: Vendidi illistrissimo regi Francorum Ludovicu quadrangina solidos Paris. quos in præpositura de Moreto habebam et percipiebam annuatim, ratione Bourdonagi. Cujus Charta mentio fit in Inventar. Chart. reg. ann. 1482. fol. 188: Acquisitio quadraginta solidorum Paris. redditus, quos Guillelmus de Bourron accipiebat supra præposituram Moreti, ratione Bordonnagi. De anno 1266. Ubi videtur esse Pedagium seu vectigal, quod ab asinorum conductoribus exigebatur. Vide Burdones.

* **BOURELARIUS**, BOURRELARIUS, Heliociorum opifex, Gall. *Bourreliez*, cuius ars *Bourrelaria* dicitur, in Arest. ann. 1344. 23. Febr. in vol. 2 arrestor. parlam. Paris.: Bourrelarie asserebat se esse et fuisse a longo tempore citra Bourrelaries operantes in villa Parisiensi et facientes in domibus suis opera Bourrelaria. Testam. Guill. de Meleduno archiep. Senon. ann. 1376. in Reg. 108. Chartoph. reg. ch. 338: Item legamus jardiniun... contiguum... ab alio latere domui, ubi moratur Petrus Bourrelarius reginæ Franciæ. Vide supra Bourrelarius.

* **BOURETA**, Anas, Avis aquatica, Rusticus Picardis etiamnum Bour. Lit. teræ ann. 1857. ex Tabulario Corbeiensi: Nobis exposutum existit, cum in die qua Veneris mercatum fore dicitur in dicta villa de Corbeia idem Johannes non est diu, ad eamdem accessisset, ut illuc certa volatilia vendenda, videlicet septem vel octo Bouretas seu anates, etc.

* **BOURGAGIUM**, Certum et annum vectigal, quod burgensis, aut burgi incola, pro domiciliis suis seu Tenementis, quæ in burgo possidet, burgi domino præstat, idem quod Burgagium. Charta ann. 1313. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 391. r. col. 2: Quicquid habemus... in parrochii de Longolio.... in piscariis, Bourgagiis, bladis, avenagiis, avibus, etc. Bourgaigneau, eadem acceptione, in Charta Phil. comit. Ebroic.

ann. 1320. ex Tabul. episc. Paris.: Item sur les Bourgaigneaux de Claville xxxvij. soulz, sis deniers Tournois. Vide supra Bourgagium.

* Aliud vero sonat vox Bourgage, in Lit. remiss. ann. 1396. ex Reg. 150. Chartoph. reg. ch. 61: L'exposant fust boire à la taverne avec plusieurs autres pour despendre vint six deniers, que icellui exposant devoit de Bourgage auxdits compagnois. Ubi designari videtur illud, quod a novo burgi habitatore, nomine boni adventus, Gall. Bienvenue, exigeretur. Vide supra Benevenuta.

* **BOURLETTA**, Clava species, Gall. Massue, olim Bourlette, Bourlote et Bourrelet. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 177: Qui quidem Johannes... prædictum Guyotum de quodam baculo, Gallice Bourlette, sive massue nuncupato,... in capite percussit. Aliæ ann. 1368. in Reg. 99. ch. 326: L'exposant prist une Bourlette, autrement dit un planchon, et en fer ledit bastart un seul cop en la teste. Aliæ ann. 1376. in Reg. 109. ch. 120: Fu en icellui conflict ledit Oudart... feru d'un baston, nommé ou païs (Laonnois), Bourlette ou maque. Aliæ ann. 1450. in Reg. 176. ch. 782: Un baston ferré de cloux de fer au travers, nommé Bourlette. Rursum aliæ ann. 1386. in Reg. 129. ch. 100: Pierre de Gant prist une grant mache, appellée par de lay Bourlote. Icellui Rebours, qui tenoit un baston appellé Bourle, in Lit. remiss. ann. 1425. ex Reg. 178. ch. 199.

* **BOURRA**, Gall. Bourre, Tomentum. Locus est in Gambeso. Vide Borra 2.

* **BOURRELARIUS**. Vide supra Bourrelarius.

* **BOUSSELLUS**, Modius, mensura siccorum, Gall. Boisseau, Charta Willelmi de Humeto Constabularii Norman. ex Chartulario S. Fronmodi: Præterea concedo et affirmo eidem Monachis duos Bouscellos frumenti. Ibid. in Charta seq.: Quinque Bouscellos frumenti ad mensuram de Humeto. Vide Boissellus.

* **BOUT**, Piscis genus, Hispanis. Vide infra Luna.

* **BOUTAGIUM**, BOUTARIUS, BOUTELLA, BOUTELLA. Vide in Butta 3.

* **BOUTAILIA**, Uter, Gall. Outre. Charta ann. 1392. ex Tabul. S. Germ. Prat.: Unam Bouteilliam de corio. Vide Butta 3.

* **Boutailles** autem Bennam sonat, in Lit. remiss. ann. 1446. ex Reg. 178. Chartoph. reg. ch. 31: A laquelle terriere vint icellui Challant avec ung cheval et ungs paniers, appellez Boutailles, pour charier de la terre. Vide Allettes.

* **BOUTARE**, Pellere, pulsare, offendere, Gall. Heurter, olim Bouter; et ipsa impulsio, Bouture vel Boutatura, vulgo Bouteure. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 341: Dictus reus pupigit (sic) equum suum cum calcaribus,... et adeo fortiter cucurrit contra dictum defunctum, recta via eundo contra ipsum, et ipsum cum equo et pectore fortiter et hostiliter percussit et Boutavit, quod dictus defunctus desuper equum suum, quem equitabat, cecidit ad terram; adeo quod de dicta Boutura et ictu dictus defunctus statim vel satie cito post diem clausit extremum et decessit propter Boutaturam et casuram antedictas. Aliæ ann. 1379. in Reg. 116. ch. 46: L'exposant Boute ou hurta ledit Jehan une fois ou deux de l'espoule,... et combien que audit hurt ou Bouteure,... ledit exposant ne fist onques aucun mal audit Jehan, etc. Bousser, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1416. ex Reg. 169. ch. 441: Icellui Guillaume en cheant se senti feru et Bousse,.... et

sembla audit Guillaume qu'un nommé Parisot estoit cellui qui l'avoit feru et Bousse. Abucher et Abuissier, pro Offendere, Gall. Heurter, chopper. Lit. remiss. ann. 1396. in Reg. 151. ch. 222: Loys Lore passa par devant ledit Charlot, qui estoit assiz, comme dit est; et en passant icellui Charlot, par esbatement et sans ce qu'il pensast à aucun mal, mist la jambe audevant de celles dudit Loys, tant qu'il s'y Abucha, et qu'il ne tint a guaires, si comme il sembla, que il ne chey à terre. Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 225: Lesquelz trouveront emmy la court de l'ostel dudit tavernier ledit Vigor, qui se dormoit; auquel l'un d'iceulz exposant se hurta ou Abuissa, ou par l'un d'iceulz fu feru en soy hurtant ou Abuissant à lui. Unde Abuissement et Abussal dixerunt quodvis offendiculum. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

Ki au siecle sauver se puissent,
A tant d'Abuissemens s'abuisent,
Que lor ames dampnent et perdent.

Guignevil in Peregr. hum. gen. Ms. ubi de Concupiscentia:

Je sui, dist elle, en belle voie
Un achopail et Abussal
A gent de pié et de cheval.

Vide supra Botare et Butare 1.

* Hinc Vin bouté dixerunt, pro Vin poussé, Vinum vitiatum. Stat. ann. 1411. in Reg. 166. ch. 201: Item que aucun du dit mestier ne mette en besogne lye puante, ne vin Bouté ou puant. Pain boutéis vero nostris dictus, qui male formatus et præparatus. Stat. pro pistor. ann. 1300. inter Consuet. Genovef. MSS. fol. 8. v°: Se li talemeliers portent ès lieus devant diz pain bien conrée, qui ne soit tout Bouteis (alibi Boutis) faire le pueent. Lib. rub. fol. parvo domus publ. Abbavil. ad ann. 1309: Li boulengiers devoient demie de pain, ou une obole chascune semaine, et il ne paient que pain Botis. Stat. pro pistor. ex Lib. rub. fol. magno ejusdem. domus art. 1: Que nulz ne Botisse pain à tavernier, ne à autrui.

* Sed et quia arando, aratrum ab agricola propellitur, vel quod arato terra pulsatur et versatur, aratrum, Boutée Lemovicibus, dictum videtur. Lit. remiss. ann. 1462. in Reg. 198. ch. 410: Lesquelz Simon et ses fiz arriverent avecques deux Boutées ou charrues, et grant quantité de beufs, pour labourer en ladite terre. Neque aliunde repetenda origo ludi cujusdam, quem Boutehors vel Bouter-hors appellabant. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 138. ch. 147: Ainsi qu'il jouoit avec plusieurs autres compagnons d'un esteuf à un jeu, qu'on appelle à Bouter-hors. Aliæ ann. 1394. in Reg. 146. ch. 65: Comme le suppliant et autres jouassent ensemble au jeu de la pelote, appellé Boutehors sur une maison. De eo enim, quod extra aliquem locum mittitur, Boutehors dicebant. Ch. scabinor. Duacens. ann. 1366. in Reg. 97. ch. 154: Des minages et foraiages des vins, et des yssues, estans et Boutehors d'icelle ville, etc.

* **BOUTARIUS**, Qui butarum curam habet. Vide in Butta 3.

* **BOUTATURA**, Impulsio. Vide supra Boutare. Bouterie de feu, Incendium, acciatio apponendi ignem, in Lit. remiss. ann. 1371. ex Reg. 103. Chartoph. reg. ch. 6.

* **BOUTELLA**, a Gall. Bouteille, Lagen. Lit. remiss. ann. 1399. in Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 407: Invenerunt dictum clericum ense prædicto munitum, et quandam Bouteillam nectaris plenam deferentem. Vide in Butta 3.

* **BOUTELLUS**, diminut. a *Boutus*, Cupa, dolium, vas vinarium. Comput. MS. ann. 1245 : *De duobus boutis, et duobus Boutellis, lxxv. sol.... Pro boutis et Boutellis reparandis, viij. sol. Bouteris, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 510 : Lesdiz pages tournerent deux Bouteris de vin, que ladite femme avoit en sa maison, les bourdons dessous, par quoy le vin s'en estoit tout ale. Vide Butta 3.*

¶ **BOUTERIA**, Limes, terminus, finis, a Gallico *Bout*. Chartularium S. Vandregesii tom. 1. pag. 287 : *Unam pechiam terræ meæ sitæ.... intra terram Roberti Bartholomei et terram.... et Bouterias aliorum camporum*. Charta anni. 1492. ex Archivo B. M. de Bono Nuncio Rotomag. : *Jungenti ex uno buto Johanni Amiart, ex alio latere et uno buto Dominio de Berville, et de alio buto pluribus Bouterias, etc. Vide Butum.*

* *Charta Guill. Mauconduit milit. ann. 1306. in Reg. 45. Chartoph. reg. ch. 205 : Item novem virgatas terræ,... sitas.... super fines seu Bouterias de Pollebusc. Bouterie appellarunt nostri id, quo pannus terminatur, ea parte qua largus est. Stat. ann. 1424. in Reg. 173. ch. 151 : Se aucun veult faire drap entre drap et demi drap, il sera tenu mettre au bout du demi drap une Bouterie ou passe. Unde Bouterole dixerunt, quidquid ornatus aut munimentum causa, ad extremas, rei alicujus partes collocatur. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. ch. 65 : *Pierre Passart.... le frappa d'un coup de baston qu'il portoit, où il y avoit une Bouterole de fer. Aliæ ann. 1388. in Reg. 135. ch. 60 : En laquelle robe estoit pendue sa bourse et en icelle prinst xxxvij. solz Parisis et une Bouterole d'argent. Bouteure, eadem notione, occurrit in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. ch. 53 : Item une Bouteure ronde, qu'elle osta et coppa d'un chapperon de drap brun. Vide supra Botellus 1.**

* 2. **BOUTERIA**, Via strata, agger, Gall. Chaussée. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 78 : *Cum descendissent unus post alium unam Bouteriam ibidem positam, super unum ritale, etc. Vide infra Buteria 1.*

* **BOUTERIUS**, Qui butarum curam habet, officium in *scpcionaria*; *Boutier*, in Ordinat. hospit. reg. ex Reg. sign. Noster Cam. Comput. Paris. fol. 119. r. : *Eschanconnerie... iiiij. Boutiers, iiiij. portebouz, etc. Reg. 54. Chartoph. reg. ad ann. 1317. fol. 51. v. : Item (dom. Rex) concessit Adæ de Parisiis, Bouterio suo, intuitu servitorum suorum duodecim dñarios Paris. per diem. Vide in Butta 3.*

BOUTOIR, Retis species. Literæ Philippi Reg. Franc. ex Chartul. 2^e. S. Quintini in Insula pag. 79 : *Ad ingenia quæ sequuntur, videlicet a Bois et Boutoirs, ad communnes vassas a foitre, ad vertilia rotunda... piscari poterunt.*

* Vel Modus tendendi retia, cum perticis scilicet, quas Boutesacque nuncupabant. Lit. remiss. ann. 1409. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 321 : *Un baston, que l'en appelle Boutesacque, dont l'en tent harnois à prendre poisson en riviere.*

* **BOUTONNARIUS**, a Gall. *Boutonnier*, Globulorum opifex. Arest. parlam. ann. 1320. ex lib. 1. Ordinat. super artif. Paris. in Cam. Comput. fol. 157. r. : *Cum inter espingularios Parisienses ex una parte, et Boutonnarios ejusdem villæ ex altera, certo judicata seu arresta... prolatæ fuissent, etc. Vide supra Botones.*

* **BOUTONNI**, Fibulae. Globuli, Gall. Boutons. in Inventario Ecclesiae Noviom. ann. 1419. ex Archivo ejusdem : *Boutoni*

infra in voce *Camahelus* post *Camaeus*. Vide *Botones*.

* **BOUTTUS** LAPIS, a Gall. *Boutisse*, Lapis a positione sic dictus. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473 : *Item Bartholomeo le Grain scissori lapidum de grez, pro lapidibus scilicet Bouttis et quareraula... l. sol.*

¶ **BOUTUM**, a Gallico *Bout*, Finis, terminus, limes. Occurrat in Charta anni 1246. ex Archivo B. M. de Bono-Nuncio Rotomag. et in altera anni 1313. e Chartulario S. Martini Pontisar. Vide *Butum*.

* **BOUTURA**, Impulsio. Vide supra *Boutare*.

BOUTUS, Lagena. Vide *Butta 3*.

¶ **BOUVARIUM**, mendose pro *Bonna-rium*, ut observatur in hac voce.

* **BOUVELLIUS**, Juvencus, Gall. *Bou-villon*, et *Bouvet*. Charta Odonis archiep. Rotomag. ann. 1255. ex Cod. reg. 1245. fol. 167. r. : *Item dux vaccæ, dux genitiæ, et unus Bouvellus... Item quatuor Bouelli. Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 190. Chartoph. reg. ch. 59 : La suppliant print depuis ung jeune Bouvet de son oncle, qu'elle vendi vingt solz Tournois. Vide supra Bouvellus.*

* **BOWGA**, Bulga, pera viatoria, Gall. *Bouquette*. *Cum Bowgis et manticis, apud Upton. de Stud. milit. pag. 85.*

* **BOVUS**, non nisi singularem numerum capit, nam pluralem nemo dicit. Sosp. Charis. lib. 1. cap. 17. sect. 42.

* 1. **BOX**, Hircus, a provinc. *Boc*. Charta senescal. Ruthen. ann. 1310. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 80 : *Capras, yrcos sive Box, oves, etc. Vide supra Bocas et Buccus.*

* 2. **BOX**, Piscis genus, Vide *Boca* 2. et *Forcellin. in Bocas.*

* **BOXARDIUS**, Vox Hispanica, *Boxar*. Hisp. est circuire, per *Boxardium* ergo dicunt quod Galli diceremus à la tournée, tour à tour. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 135. col. 1 : *Nulli præter Rectorem vel Vicarium liceat se excusare a cappa vel a sceptro suo ordine tenendo, cum ei injunctum fuerit a Vicario, ordine tamen inter Presbyteros servato per Boxardium, ut dicatur.*

BOXIA, [f. Idem quod *Boureta*.] Tabularium Ecclesiae Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 42 : *Est de ipso feudo mansus de Follis, qui debet 4. fogacias, et 7. capones, et 1. agnum, et 22. ss. (sextarios) de nucibus, et Boxia, et opera, etc. Fol. 52 : Chabanius Petri de Vineis... quæ reddit 12. den. et 8. sextarios de vino, et 4. sextarios civatæ, et 1. sext. nucis, et 1. boxia, et 1. cap. et 1. pull. Occurrat ibi pluries, ubi interdum buxia, scribitur. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu pag. 107 : De Manso in villa Navisia servitium per Kallendas 4. membra de carne, et 4. panes, et 4. denar. intrante Quadragesima unum caponem, et unam Boxiam : in Pascha tres agnos, etc. Infra : Et unum fassum de teda, et medietatem Boxiae, et 1. cap. etc. Occurrat pluries.*

* *Capra, hircus : ni malis de servitio cum bobus intelligere.*

BOXTA. Vide *Buxis*.

* **BOYA**, Torques damnatorum, in Vocabul. Latin. Germ. ann. 1477. Vide *Boia*. ADEL.

* **BOYARDUS**, pro *Bayardus*, Color equi, qui Latinis *badius* dicitur. Testam. Bertr. Cassinelli ann. 1397. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 127. col. 1 : *Item legavit..... duos equos suos, acquineiam et Bayardum. Vide Baqus.*

* **BOYCELLERIUS**, pro *Boutellerius*. Qui butarum curam habet. Privil. capit. S.

Barn. de Roman. ann. 1348. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 274. art. 7 : *Sacrista et capitulum.... habent in villa predicta de Romanis in communi quamplures meynieros,.... inter exterios cellararium, panaterium, Boycellerium, etc.*

* **BOYCHUS**, Silvula, nostris *Buisson*. Charta ann. 1341. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 580 : *Item quod dicti religiosi (Vallis magnæ) tenere possint bartas sive Boychos, prout dom. rex tenet, devesos. Vide supra *Barta*.*

* **BOYGA**, Terra inculta. Pactum inter episc. S. Flori et Rigald. *Tortolos* domicil. ann. 1326. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 85 : *Item quamdam Boygam sive heremitatem suam dicti Rigaldi Tortolo,.... confrontatur ex una parte dicta Boyga seu heremita dan la costa de la Blanaria. Vide Eremus.*

* **BOYL**, Instrumentum vel modus pescandi. Gloss. Caesar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 671. col. 1 : *In Merriche nullus potest piscari cum venna, vel rete, vel pescatione, quæ Boyle appellatur. Est autem Boyle, Capra, Gall. Chevre, in Libert. de Sommières ann. 1463. ex Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 41 : Lesquelles chevres, que communément l'en appelle Boyle, etc.*

* **BOYNA**, Meta, limes, terminus, Gall. *Borne*. Stat. Perus. pag. 57 : *Si quis terminum seu Boynam evulserit seu extraierit,... solvat pro banno libras decem; et nihilominus terminus seu Boyna ad locum debitum et justum restituatur. Vide supra *Bogna*.*

* **BOYRANIUM**, An corveia boum seu opera cum bobus pæstanda? Hispanis *Boyero*, idem est qui Latinis *Bubulus*. Pactum inter Jacobum Aragoniæ Regem Montisque Pessulanum Dominum et Berengarium Magalonæ Episcopum ann. 1272. de limitibus jurisdictionis utriusque : *Est etiam sciendum, quod de supradictis ab utraque parte excipiuntur usatica, laudinæ, consilia, quarti, quinti, sexeni, septeni, octavi, feuda, fenalia, albergæ, Boyrania et alia seruitia, quæ ad jurisdictionem aliquam, seu merum mixtum imperium non pertinent.*

* **BOYSIA**, Pyxis, Gall. *Boëte*. Instrum. ann. 1342. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Item unam Boysiam in qua ponitur corpus Christi.... Item tres Boysias hostiarum.*

* **BOYSSAGIUM**, f. Tributum quod ex granis venditis et *boissello* mensis exigitur. Comput. Vienn. tom. 4. fol. xv. Cellularius Burgaudi computat de *de-nariis censualibus... pro banno Augusti accensato*.

* 1. **BOYSSERIA**, Modus agri tantum seminis capiens, quantum in *boissello* potest contineri. Inventar. Recognit. n. 18. cap. 41. de *Vouta* in Vivariensi Dicessi fol. 327 : *Item pro quadam blachia scita Anchier confrontante cum terra Philippi Juliani et cum Boysseria heredium Stephani Chantardi, etc. Ibidem fol. 329 : Item, pro Boysseria scita ibidem, confrontante cum itinere... pro Boysseria scita prope mansum, etc. Et fol. 330 : Item plus pro nemore et Boysseria scitis... Item quasdam terras, nemus et Boysserias, etc. [Silvula est, ut opinor, nostris *Buisson*. Pro Anchier, divisus vocibus leg. au chier. Vide supra *Boisseria*.]*

* 2. **BOYSSERIA**, Cloaca, Gall. *Voyrie*. Stat. ann. 1352. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 150. col. 2 : *Item quod nulla persona sit ausa escorgare sive prohicere animalia mortua, nisi in Boysseria Nemausi consueta.*

* BOYTA, a Gallico *Boëte*, Pyxis. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 417. col. 1: *Et facta generati deliberatione de pixide vel Boyta.*

* BOYTIA, Pyxis, arcula, Gall. *Boete*. Charta pro institut. monetar. ann. 1368. ex Cod. reg. 5187. fol. 74. r^e: *Qui essays reperirentur in insidiis seu Boytias et pisisidibus dictorum magistri et custodis. Vide supra Boitia.*

* BOZA. Bulla Clement. IV. PP. ann. 1267. qua confirmat alteram ann. 969. ap. Marinum num. 31. pag. 32: *Tu fili abbas inter quedam alia unum privilegium fe. re. Johannis PP. predecessoris nostri in materia de Boza conscriptum.... exhibere curasti. Papyrum esse conjectat Marinus pag. 229. b. Confer *Buxus*.*

* BOZALIS, a Hispanico *Boçal*, Novus, recens. Locus est in *Waranio*. Vide *Boçalis*.

BOZANARIUS. Eckehardus junior de Casibus S. Galli cap. 5: *Adjumenta necentes, Episcopo Bozanarium suum expectanti deferunt, integra omnia et sana ostendunt. Ubi Goldastus bovem sagmarium, aut legendum aut intelligendum putat, aut *bozazmarium*, i. aurigam, bubulum.* [** Pertz. vol. Script. 2. pag. 108. lin. 30. ubi editor *Bozanarium* interpretatur Vinum de Bozen in Tyroli.]

* BOZARE, f. idem quod *Bosiare*. In dominum insurgere, forisfacere. Vide in *Bousia*. Hisp. *Bozar* est attentius perspicere, indagare. Charta Seniofredi comit. Barcin. ann. 957. in Append. ad Marcam Hispan. col. 871: *Et advenit mihi ipse alodes aliquid ex comparatione, aliquid per concamiatione, aliquid per cartas emptionis, aliquid per beneficium, quod ego habui per donum regis de Umbredo filio Guifredi, qui mihi Bozavit.*

BOZIGA, [f. Domus, mansio, habitatio.] Tabularium Ecclesie Ucetiensis fol. 7: *Notandum tamen quod Ecclesia S. Nicolai, et Canonici, et hominibus et familiae eorum retineo, ut ibi Bozegas et culta faciant quot et quae voluerint, et ligna colligant, et venentur, et pascant, etc.*

* Quid si idem quod *Botiga*? Vide supra *Botigia*.

* BOZINA, Latrinarum forica, vel forinæ; tubam Galli veteres *Bozine* vocabant. Consuetud. Lemovic. art. LIX: *Consuetudo est in dicto Castro, quod latrinx non debent ibi esse super terram, et si quis foderit Bozinam latrinæ super terram, debet hujusmodi facere de lapidibus et cimento vel mortario. Textus Gallicus: Et la coutume qu'audit chateau qu'on ne fasse latrines à fleur de terre ; et que si aucun fait la met ou lavage des ses chambres communes ou privées sur terre, il est tenu de faire ladite met de pierre cimentée de bon mortier.*

1. BOZOLA, Terminus, meta, *bonda*. Charta ann. 1246. in Regesto Tolosæ Comitum: *In predictis honoribus, de quibus erat questio a predictis terminis, seu Bozolis superiorius designatis, etc. Occurrerit ibi semel ac iterum.*

2. BOZOLA, Mensura liquidorum, in Jure Vicentino lib. 3. Vide *Butta* 3.

* Stat. Placent. lib. 6. fol. 77. v^r: *Omnès vendentes vinum ad minutum, teneantur habere rectam et justam Bozolam in pœna centum soldorū Placent. pro qualibet Bozola non recta. Occurrerit praeterea in Stat. datiar. Riperiæ cap. 1. fol. 9. v^r. Vide mox *Bozzola*.*

* 1. BOZOLUS, Dometum, Gall. *Brossailles*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 163. ex Cod. reg. 4624: *Quascumque spinas seu Bozolos sibi necessarios vel necessarias ibidem incidere possit.*

* 2. BOZOLUS, Pars molendini, vel exclusæ. Acta MSS. notarii Senensis ad ann. 1288. ex Cod. reg. 4725: *Confiteor conduxisse a vobis.... unum molendinum, cum domo positum in flumine de Boccone, cum uno martello, et uno pirchone, et cum uno Bozolo, et cum una catena de rane.*

* BOZOSUS, f. Tuberous, ab Ital. *Bozzoluto*, eadem notione, a *Bozzo*, tuber. Stat. Montis-Reg. pag. 266: *Item statutum est, quod aliquis macellarius de civitate Montis-regalis non audeat vel præsumat vendere seu vendi facere aliquas carnes morbosas, seu gramignosas, aut Bozosas, vel defectuosas, etc.*

* BOZOVAGLIA, Opus inchoatum, vas nondum perfecti operis, *Bozzo*, eadem significazione, dicunt Itali. Stat. civit. Astæ ubi de Intrat. portar. cap. 6: *Quod unusquisque qui portaverit intus civitatem Ast Bozovaghiam, sive in auro, sive in argento, de ipsis solvere debeat pedagium.*

* BOZULA, Meta, terminus, Gall. *Borne*. Charta ann. 1318. ex Tabul. S. Maurin.: *Durat petia terræ de dicto molendino, usque ad Bozulam sitam in dicto prato, etc. Vide supra Bodula et Bozola 1.*

* BOZZOLA, Mensura liquidorum. Stat. Mantuae lib. 1. cap. 114. ex Cod. reg. 4620: *Quilibet vendens vinum ad minutum, teneatur habere et tenere Bozzolam vitream bullatam bullo Virgilii, etc. Vide supra Bozola 2.*

BRABANCIONES, BREBANTIONES, Praedones Brabantini, ex Brabantia. Will. Neubrigensis lib. 2. cap. 27: *Stipendiarias Brebantionum copias, quas Rutas vocant, accersivit. Jacobus de Vitriaco in Hist. Occid. cap. 7: *Brabantios, viros sanguinum, incendiarios, Rutarios, et rapiores*. Vita Lud. VII. Reg. Franc.: *Infinitos praedones, vulgo dictos Brabantiones, qui nec Deum diligunt, nec viam veritatis cognoscere volunt, colligens. Epist. 279. inter eas quæ existant tom. 4. Hist. Franc.: Ad hæc mala Teutonicorum, quos Brabantiones vocant, immanissima pestis accessit, qui robidarum more ferarum sanguinem sientes, loca omnia peraguntur, a quibus quisquam vix tutus esse potest.* Vide Columbum in Episcopis Vasionensis lib. 2. n. 24. 38.*

BREBANTINI, apud Radulfum de Dicteto, pag. 572. 576.

BREBANTIONES, in Epistola 323. tom. 4. Hist. Fr. in Epistola 45. Alexandri III. PP. apud Sirmondum, in Concilio Lateranensi III. ann. 1179. cap. 27. apud Innoc. III. PP. lib. 18. Ep. 93. et Petr. Blesius. Epist. 47. Monachus Altisiod. ann. 1181: *Gentem nefariam, quos Brebantiones vocant, in suum auxilium accersivit.*

BREBICIONES, apud Romualdum Salernitanum Archiepisc. in Chronicis MS. ann. 1167: *Collecta magna multitudine Brebicionum, et aliorum conductiorum militum, Italianam potenter intravit.*

BREBENZONES, apud Robertum de Monte ann. 1173. 1174. 1179. 1182.

BRABANCENI, BRAIBANCENI, apud Rogerum Hovedenum pag. 534. 535. 550. 619. 770.

* BRABAS. Reinardus vulpes libr. 1. vers. 49:

Ha Reimarde, illa quam Brabas nocte fuit! Hic, nisi te Satanæ glutiāt, Anglus erit.

Ubi doctiss. editor: Idem populus memoratur libr. 3. vers. 609. Nostro loco exprobatur vulpi stuprum, quod uxori Isengrimi intulit, unde inimicitiarum

aut origo aut præcipua causa. Brabas igitur est pro adultero. Malo omnis fuisse nomen istud testatur Waltherus de Coinsi, poeta franco-gallus, qui inuenit sec. XIII. scripsit. Nam adeo illis invectus est, quos vel diabolos appellaret. *Louanges de N.D.* (cod. Bruxell. 636.) libr. 2. cap. 11. sect. 2. vers 310:

*Trop est enfens et sotteriaus
De Brebecons, de coteriaus.*

Ibid. vers. 314:

*Cil cotelrel, cil Brebançons,
Ce sunt deables. . . .*

Ibid. cap. 18. vers. 1891. ubi de morte loquitur:

*Ou il n'a point de réaçon,
Ja n'i aura si Braibancion,
Qui pris ne soit à tel tornai.*

Vide *Bracbançonne suo loco*.

BRABANTINI, Monetae Ducum Brabantiae, in aliquot Tabulis apud Freder. Sandium in Consuet. feudal. pag. 35. 37. 48.

* BRABECITA, *Qui palmas (dat) vel Bravifer.* Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Brabeta*.

* BRABETA, *Qui palmas dat.* Vetus Gloss. San-German. num. 501. His adgit Papias MS. Bitur. *Vel Brasifer*, pro quo legendum censeo. *Brabifer*, a *Brabium* vel *Brabeium*, Palma, præmium. Simili modo ex *Bravium* fit *Bravita*, id est, inquit Papias. *Qui palmas dat vel accipit.* Græci dicunt *βραβεύει* et *βραβεύεται*. [**] Glossar. in cod. reg. 7644: *Brabia, merita, munera, palme, dignitates. Brabium, præmium, genus palme, victoria. Brabium, victoria.*

* BRABIREN, Gloss. Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 671. col. 2: *Moras, Brabiren homines nostri tenentur colligere ad faciendum moratum, propter solennitates et infirmos fratres et magnos hospites.* Ubi Editor: *Lege Brambeeren*, prope accedit ad vera mora. [**] Conf. Graff. Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 304. radice *Beri*.]

1. BRACA, BRACCA, Moles, Agger. Gall. *Braie*: *qua notione dicimus Fausse-se-braie.* Species munitionis seu propugnaculi muro prætexti. Instrumentum novæ Hist. Britan. tom. 2. pag. 184: *Insuper eisdem Mon. scilicet Priori S. Johannis et S. Petri piscaturam, Bracam inter illam, quæ est monachis de Capoino. Prior vero S. Johannis medietatem illius Bracæ tali conditione possidebit, etc.* Charta Juliani anni 1148. ex Tabulario Floriac. *Nemo infra terminos prefatos pro captura piscium, quos vulgo, combras et Braccas vocant, construere, eis noletibus bus, præsumat.* Eccardus in Probat. Hist. geneal. March. Misnensium col. 204: *Is vero Braca suinet et quibuscumque potuit igni vires suggestit.* Vetus inscriptio apud Borellum;

*Qui parlent en brièves saisons,
Tour, pons, Braies, fossez, maisons.*

* Vel potius Gorges, locus in fluvio aggere quadam coarctatus piscium capiendorum gratia. Charta ann. circ. 1140. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 580: *Dedit S. Albino locum unius molendini in flumine Ligeris, et Bracam unam ad piscaturam solidam et quietam.* Vide infra *Braga*.

* 2. BRACA. Lit. remiss. ann. 1356. in Reg. 85. Chartoph. reg. ch. 183: *Filius dicti Jacobi, qui cervesiam trahebat de quadam vase sive tonello, auditio clamore dicti patris sui, dimissa classedra seu*

Braca dolii minime fixa, etc. Sed leg. *Broca*, doliaris fistula. Vide in *Broccæ*.

* **BRACADA**, Senum pedum mensura, Gall. *Brasse*, Hispan. *Braza*. Charta ann. 1151. in Chartul. monast. Caunens.: *Omnis alii fratres S. Petri de Caunis illum legal, qui Petri Maurel in villa de Caunis fuit, et duas Bracadas de apiaro de ample, et alteras duas de long Bernardo Porcello..... tradunt. Alia ann. 1170. ibid.: Berengarius abbas Guillermo Bonet et omni ejus posteritati tres in memorata villa Bracadas de solario.... concedit.* Vide *Brachiata* 1.

* **BRACADELLA**, a voce vernacula bononiensi *Brazadella*, Crustulum, Spira, Gall. *Gimblette*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. III. pag. 200: *et nullus alius fornarius sive pistor... faciat vel quocat panem, vel fogacias, sive Braçadellas aliquo modo vel ingenio.* [FR.]

BRACE, **BRACCÆ**, Femoralia, vestis species qua crura teguntur, ut ait S. Hieron. in cap. 3. Daniel. Glossæ Biblicæ MS: *Perizomata, Bracas*. Papias ex Isid. lib. 19. cap. 22: *Bracæ, femoralia dictæ, quod sint breves, et verecunda corporis ius velantur. Alibi: Feminalia vel femoralia appellata, quod femora tegant; et Brachæ, quod breves sint.* Vocem Gallicam plerique censem, contra quam Salmasius, qui Græcam vult. Diodorus Siculus lib. 5. Bibl. Gallos uti ait ἀναξιότων, ἐξ ἔκεινος Βράχας προσαγορεύεσθαι. Hesychius: Βράχης, Ἀναξιόδες. Alibi: Ἀναξιόδες, Φημινάλια, Βράχης βαρβαρικά. Quidam ab Hebræo Berec, i. genu, deducunt, quod *Bracæ* genua tegant, et ad crura usque descendant. Agathias lib. 2. de Francis: Ἀναξιόδες οἱ μὲν λινὰς οἱ δὲ σκυτίνας δαχωνύμενοι τοις σκέλεσι περιαπτούσονται. Usum *Braccarum* propter iniclementiam aeris inductum videtur innuere Hyginus lib. 1. Poetic. Astronom. et Ovidius de Getis et Sarmatis Pontum accolentibus:

Pellibus et laxis arcent mala frigora Bracæ.

Idem de Bessis:

Pellibus et sutis arcent mala frigora Bracæ.

Bracas Persicas memorat idem Poeta lib. 5. Trist. Sed præcipue apud Gallos *Bracæ* in usu fuisse, argumento est, quod pars quædam Galliæ *Braccata* dicta fuerit. Alcuinus lib. de Offic. divin. ubi de femoralibus: *Hujusmodi habitus ita notus est in nostris regionibus, ut ex eo Galia Braccata nominata sit.* *Bracæ Gallicæ*, apud Vopiscum in Aureliano. Warnerius MS. in Caprum Poetam, de Scotis:

Non *Bracæ* portant, quia ventri semper adhaerent.

* Usum *Bracarum* intra urbem prohibuerunt Arcad. et Honor. ann. 397. Cod. Theodos. lib. 14. tit. 10. const. 2.] Occurrunt apud Martialem, Propertiūm, Lamprid. Orderic. Vital. lib. 8. pag. 712. lib. 10. pag. 786. Aimoinum lib. 1. de Mirac. S. Bened. cap. 26. Ditmarum lib. 5. pag. 58. lib. 7. pag. 91. Guibertum de Vita sua lib. 3. cap. 17. Matth. Paris. pag. 117. 216. 236. [**] Murator. Antiq. Italic. vol. 2. col. 438.] Vide Brissonium in Formul. pag. 647. [*] Pro *Bracæ breves* uti Brisson. legit in Ch. plen. secur. col. 2. vers. 7. Marinus in *Pap. Dipl.* num. 80. pag. 125. et *Champollion-Figeac* in *Chartes latines sur Papyrus* fasc. 2. pag. 3. habent *Bracæ linea*s. Ita distincte scriptum exhibet Champoll. tab. 9. lin. 21. Monet. Marin. pag. 296. numquam in usu fuisse *Bracæ breves*.

* *Brace talgata*, incisæ, in Ch. ann.

855. ex Append. ad Marc. Hispan. col. 788.

* **BRACHE**, *Braes Gallice, quia solebant esse breves. Inde, Brachale, et Brachile, et Brachilum in eadem significazione*, Gallice *Brael*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521. Hinc *Braellier*, ut videtur, bracarum seu femoralium artifex, in lib. 1. Ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 146. v^e: *Quiconques veult estre Braellier de fil à Paris, estre le puet.*

* Ne quis vero errandi locus præbeatur, observandum apud plerosque Scriptores *Bracæ*, quibus præcepit usi sunt Galli veteres, longe diversas fuisse a femoralibus, ea scilicet vestis specie qua crura teguntur; *Bracæ* quippe sagum erat ad instar tunicae manicatum, a Græco forte an *Bæxæ*, *Bracæ* dictum, quod breve, et ad genua tantum usque descendenter. Vide *Sagum*. [*] Forcellino in h. v. est *Vestis barbarorum propria, nostris femoralibus valde similis, laxior tamen et longior, ut quæ non femora solum, sed et crura, immo et ventrem contegat.* Adde G. Dindorf. in H. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. vocibus *Bæxæ*, et *Bæxiov*, ed. Didot. vol. 2. col. 394.]

BRACARE, *bracces inducere; Debracare, bracas extrahere*, Ugutioni.

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Brayer, Bracale, i. lumbare. Bracarium, idem. Bracare, chaucer brayes.* Aliud Provinc. Lat. ex Cod. 7657: *Bracare secundum aliquos, Embrayer, Prov.*

BRACCARI, *Braccarum confectorates*, apud Lamprid. in Alexandro Severo.

* *Bonus, vir honestus, Bracarius, ejusque conjux Martyria*, in Ch. papyr. ann. 572. ap. Marin. num. 88. Conf. eundem pag. 290. b. Dioclet. edict. de pretiis rer. ven. ap. Maium Collect. nova vet. scriptor. vol. 5. pag. 311: *Bracario pro excisura et urnatura 100. pro birro qualitatibus primæ 40. pro birro qualitatibus secunde 20. pro caracalla majori 20. pro caracalla minori 20. pro bracibus 20. pro udonibus 4.* Unde recte colligit Furnal. ap. Forcell. *Bracarium* Diocletiano generaliter significare Vestiticum, cum ei premium pro quacumque veste assignetur.]

BRACALE et **BRACARIUM**, *Lumbare, a bracis*, Joan. de Janua, Gloss. Lat. Gall.: *Bracale, Brayer.* [Acta SS. Junii tom. 3. pag. 661. B. in Miraculis B. Gerlandi: *Qui ob ipsam infirmitatem eidem Nicolao in femore et testibus Bracale impunit, hoc est, fasciam herniae coercendæ, Gall. Bandage.*] Charta scripta ann. 10. Edw. I. apud Guilielm. Frynneum tom. 3. Libertat. Eccles. Anglic. pag. 1244: *Mittimus ad vos quandam cedulam..... cuius transcriptum... inventum fuit in Bracali L. quondam Principis Walliæ, etc.*

* **BRACES**. Vide Furnal. ap. Forcell. voce *Braxæ*, et locum supra laud. ex edict. Dioclet.

* **BRACCHÆ**. Concil. Tarragon. ann. 1242: *Credentes autem hæriticorum erroribus solennem faciant pœnitentiam..... discalceati in Bracchis, etc.*

BRAGÆ. Charta ann. 721. apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 18: *Ut acceptet ipse Ursus pro ista donatione a Theoperto Cellerar. S. Ambrosii caniciam unam, et Bragæ par unum, valentia solidi uno, exemplare unum valens tremessibus duobus.* Ubi editor ad vocem *xemplare*: *Quid hoc sit, penitus ignoro. Brages, nostris etiam. Ceremoniæ observatae in Creatione Militum de Balneo, apud Edw. Bissemus: Le plus gentil Chevalier donnera à l'Es-*

cuier sa chemise, un autre lui baillera ses Brages, un tiers luy donnera un pourpoint. Libellus MS. Catalanicus de Battailia facienda: *Tot nuu et descals en Bragues. Brais eadem notione dixit Bertrandus Clericus in Poemate MS. de Giardo Vienensi :*

*Chemises et Brais et robes à lor gré,
A ces donzels por amitié donez.*

[**] Vide Schilterum in Glossar. voce *Brichen* et *Ihrium* in Glossar. Suio-Gothic. voce *Brackor*. ADEL. Adde Graffii Thesaur. Ling. Franc. voce *Brôch*, vol. 3. col. 277. Raynouardi Lex. Rom. vol. 1. pag. 247. voce *Braigæ*.]

* **BRACAGIUM**, vox monetariorum, nostris *Brassage*, Jus, quod monetario competit pro salario cussa monetæ et decessione materiæ aliquis impensis. Inquisit. ann. 1260. in Reg. Olim parlam. Paris. [*] Beugnot. pag. 131. num. 11.: *Illi soli monetarii sunt quitti (de tallia) qui custud ad Bracagium. Arest. S. Mart. hyemal. ibid. [**] ann. 1270. ap. Beugnot. pag. 830. num. 37.]: Proposuit Johannes Arro civis Parisiensis, quod ad solutionem talliæ minime tenebatur, eo quod erat monetarius et ad Bracagium custebat. Vide *Brazeagium*.*

BRACALE. Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 58: *Super has vero duodecim pennas caudæ, sunt et aliæ multo minores eis, desubus vero similiter aliæ subalbide molliores et longiores illis quæ suprstant ipsis duodecim, et haec inferiores a quibusdam dicuntur Bracalæ.* Lib. 2. cap. 19: *Plumæ quæ sunt sub majoribus pennis caudæ, quæ vocantur Bracalæ, sunt dense, etc.* Adde cap. 24.

BRACALE, **BRACARE**, **BRACARIUM**. Vide *Braceæ*.

* **BRACALE**, *Fascis, quantum brachis capi potest, Gall. Brassæ. Vide Bracagium. Lit. remiss. ann. 1355. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 391: Pro suspicione latrociniæ, unius custelli, cuiusdam Bracalis fili, et cuiusdam cucuifemuræ, etc. Vide alia notione supra in *Braceæ*.*

* **BRACALES PONTIS**, *Brachia aut Alæ pontis, i. e. opera in longum protensa ad eundem muniendum*, Stat. Com. Bonon. an. 1250-67. tom. II. p. 345: *Et quod Bracales pontis debeant alongari et altiari secundum quod necesse fuerit pro salvamento et utilitate ipsius pontis; et in op. cit. tom. II. pag. 351: Et quod pons lignaminis, qui est in burgo novo ... debeat fieri lapideus... cum bono arcovolo et sponda ab utraque parte... cum bonis Bracalibus, et fieri debeat expensis hominum dicti burgi novi.* [FR.]

* **BRACALORA** pro *Braçarola*. Vide *Braçarola*. [FR.]

* **BRACAROLA**, **BRACAROLIA**, **BRACALORA**, ab Ital. *Bracciæ*, clypei genus, Gall. *Bouclier*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. 1. pag. 273: *Statuimus et ordinamus quod omnes habentes querram cum aliquibus... possint suo arbitrio portare per civitatem et burgos civitatis arma ad defensionem sui, scilicet panceriam, gamberias, collarium, cervelariam, rotellam sive Braçarolam.* Et alibi tom. III. pag. 608: *Arma vero defensibilia intelligimus esse panceriam, sive coriutum cum manicis vel sine manicis, gamberias, maleatas, cerveleriam sive bacillum, Braçarolam (l. braçarolam) sive rotellam, sive tavolatum, collarium et quantos de ferro, etc.* D. Carpentier explanat vocem *Braçarolia*, ut *Brazalis*, brachii armatura; ast in locis a nobis

allatis eadem dicitur significacione, qua rotella, clypei genus figuram habens rotundam, et ut *tavolatum*, scutum lignum ex tabula; cui notioni convenit etiam locus ipse, quem refert praedictus Scriptor: *Targiae, Scuta, Brazaroliz*, in quo *Brazaroliz* memorantur una cum duobus aliis clypeorum speciebus. [FR.]

* **BRACATA**, *Gillea*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

BRACATGE, Species grani, eadem, opinor, quae infra *Brace*. Codex territorii Abbatiae Piperacensis Dioecesis S. Flori ann. circiter 1090. fol. 25: *Bernardus de Chanac quando factus est Canonicus cum consilio fratris sui dedit duas vineas ad Chanac: unam operantur Fratres, et alia dat tertium sectarum et unum de Bracatge et minam civade et unum prandium.*

[* *Hordeum*, ni fallor. Vide infra *Braciacum*.]

* **BRACATUS**, Signatus. Stat. Casimiri III. ann. 1447. inter Leg. Polon. tom. 1. pag. 154: *De minuta pecunia Bracata statuimus, ut per universum regnum capiatur commode, quod pro medio lato grosso, novem denarii minutæ et Bracate pecunia recipiantur*. Vide mox *Bracator*.

* **BRACBANCONNES**, Prædones Brabantini, ex Brabantia. Annal. Victor. MSS. ad ann. 1214: *Solum remanserunt Brabantianos satellites fortissimi circiter 700, contra quos misit Philippus rex Thomam de Sancto Walerico, qui omnes illos post aliquantum temporis spacum devicit. Erant et prædones alii, qui Bourboignons, forte pro Bourgoignons, Burgundiones, nuncupabantur*. Lit. remiss. ann. 1359. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 501: *Le suppliant eut été pris en la campagne de certains Bourboignons, qui avoient pillié certaine quantité de chevaux*. Vide *Brabanciones*.

* **BRACCIAGIUM**, Quantum brachiis capi potest, Gall. *une Brassée*. Cl. D. Lancelot in Adversarii MSS. Hist. Dauphin.: *Braccagium in taschis Domini Comitis*. Taschies erant redditus qui non pecunia, sed frumento et aliis fructibus solvi solebant.

* **BRACCATOR**, Qui monetam signat et cudit. Leg. Polon. a Prilusio collectæ pag. 439: *Bracatores constituerunt in civitatibus et oppidis, qui illam (monetam Suidnicensem) signent et notam seu signum percussionis illi imponant, quo facilius cognosci ab omnibus et vitari possit*. Vide supra *Bracatus*.

* **BRACCIALE**, Cingulum seu herniæ vinculum, Gall. *Brayer, Bandage*. Acta B. Jac. Mevanat. tom. 4. Aug. pag. 733. col. 1: *Videtur a Deo habuisse gratiam hanc, ut suis meritis et intercessione fracturam in genitalibus passi liberarentur. Hujus rei testes sunt multi, tam fratres quam seculares, et in signum etiam apparent ad sepulcrum ipsius multi circuli et Braccialia, quæ delata fuerunt et ibidem collocata ab his, qui gratiam acciperunt. Vide Bracale in *Brace*, et *Bracheriolum*.*

* **BRACCIA**, Mensuræ agrariae species, eadem quæ *Brachiata* 2. Terrear. S. Maurit. in Fores. ad ann. 1472: *Dictus confitens tenetur solvere in et super duas bus Bracciis terra, etc.*

* **BRACCIAIUOLA**, vox Italica, Majoris ac spissioris clypei species, sic dictus, quod illo brachium armatur. Stat. ant. Florent. lib. 3. cap. 158. ex Cod. reg. 4621: *Possit portare... qualibet arma defensilia et etiam Braccioliolam*.

* **BRACCIUOLUS**, Ital. *Bracciolo*, Ful-

crum, fulcimentum, in iisdem Stat. cap. 168: *Si quis de die vel de nocte percusserit fenestras, columnas, vel Bracciulos aliquos domus, condempnetur in libris xxv.*

BRACCO, Canis sagax, Indagator, vulgo *Brac*, Gallis. Vetus Glossar.: *Licisca, Bracco*. Lex Fision. cap. 4. § 3: *Bracconem parvum, quem Barmbraccum vocant*. Marculfus MS. laudatus a Lindenbrogiaco: *Latrat Bracco, sed non ut canis*. Infra: *Non movet Bracco talem Baronem, non latrat Bracco contra insontem, etc.* Vide Form. 14. ex Baluzianis. Le Roman d'Aubery MS.:

Maigne or la teste entor et environ,
Petite oreille com un gentil Braccon.

Dantes in Convivio amoris: *Si come nel Bracco ben'odorare, e nel vetro ben correre*. Arvernus. *Brachio, ursi catulum sonabat, ut auctor est Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 12*. Vide Origines Francicas et Italicas V. Cl. Egidii Menagii. [** Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 277. voce *Bracho*, Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 246. voce *Brac*, et supra *Barmbracus*.]

* **BRACCUS**, Ital. *Bracco*. Charta Honori PP. III. apud Cenc. inter Cens. eccl. Rom.: *Recepit a nobis in feendum, unum asturem et duos Bracos pro eisdem castris, ecclesie Romanæ annis singulis redditurus*. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 115: *Sancimus ut nullus plebeus vel nobilis presumat canem, Bracum videlicet, vel leporarium..... alterius furto subtrahere*. Stat. Mantua lib. 1. cap. 117. ex Cod. reg. 4620: *Fulconem et asturem, leporarium vel Bracum qui invenerit vel ceperit, dom. capitaneo presentare debeat*.

* **BRACHUS**, Eadem notione, in Stat. Cadubrii lib. 3. cap 83: *Si quis furatus fuerit alterius levrierum, Brachum, mastinum, vel alium quemvis canem, etc.*

BRACETUS, **BRACHETUS**, vulgo *Brachet*. Charta Henrici II. Regis Engl. tom. 2. Monastici Angl. pag. 288: *Concedo eis 2. leporarios et 4. Bracetos ad leporem capiendum*. Alibi pag. 184: *Quatuor Brachetos ad capiendum leporem et vulpem*. Joh. Villaneus lib. 12. cap. 8: *Bracchetti, sparvieri, et astori*. Le Roman d'Amile et d'Amy MS.:

Là le menjevent Brachet et levrier.

Le Roman d'Aubery MS.:

Et li Brachet ont demené grant hu.

Le Roman d'Alexandre MS.:

A un matia prist Brachez et levriers.

* **BRACHETTUS**, Idem qui *Bracetus*. Anonymous de Gestis Manfredi et Conradi Regnum apud Murator. tom. 8. col. 607: *Jamjam omnino volens irrueire denuo sollicitus et attentus, sicut leporarius quem tenet venator, solicitatur Bracchetis et excubias nemoris axiatum tremebat*. Inde

BRACONARII, quibus Bracconum cura erat, in Charta laudata in v. *Putura*. *Brachers*, in Ordinatione Hospitii Regis ann. 1285. [et in Constitutione domus regiae sub Henrico II. Reg. Engl. in lib. nig. Scaccarii pag. 358.] *Braconiers*, in Poëmate, cui titulus, le Roman de Garin:

Braconier mestre en fist li Rois Pepin,
Les chiens li balle, cil volentiers les prist.

Le Roman d'Aubery :

Là chascun avoit un Braconnier,
Et les espiés pour panre le sainglier.

Le Roman du Renard MS.:

A tant estes vous Venors,
Et Braconiers, et Corneors, etc.

Jacobus Hemircurtius in Speculo Hasbanico pag. 7: *Et avoit Brakeniers, fakeñiers, chiens, et oisiaz à planteit. Vide Monstrelletum 3. vol. pag. 97. et Consuetudin. Hannoniae cap. 99. et 100.*

* Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 187: *Jehan des Chiens serviteur et Braconnier de nostre amé et feal, cousin et chambellan Guy seigneur de la Tremoille, etc. Alix ann. 1409. in Reg. 164. ch. 82: Mahieu de la Vigne, soy disant Braconnier ou veneur de Ferry de Lorraine, etc. Bracquonnier, in Lit. remiss. ann. 1449. ex Reg. 176. ch. 696: Guillotin Bracquonnier et garde des chiens de nostre bailli d'Amiens. Brachonnier, in Vita J. C. MS.:*

Il prist ses chiens et ses levriers,
Et si menu ses Brachonniers.

Hinc *Braconniere* dicta videtur Praestatio, quæ pro facultate habendi braccones pensitabatur. Charta ann. 1337. in Reg. donor. Car. IV. et Phil. VI. ex Cam. Comput. Paris. fol. 182. v. : *Item la Braconniere de Chauny, xxx. solz.*

* **BRACONERII**, Idem, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 66: *Ingelbaudo Alberici armigero, Wauterio Braconerio.*

BRACE, Grani species, ex quo cerevisia conficitur. Glossæ MS.: *Braces, unde fit cervisia*. Egihardus Epist. 23: *Volumus ut homines aliquos militas, ... et ea quæ nobis ibi necessaria sunt ad habendum, id est, farinam, Bracem, vinum, formatum, ...venire facias*. Epist. 37: *De illa annonæ, sive ad farinam, sive ad Bracem faciendam..., nihil misisti*. Vita S. Columbani cap. 24: *Centum esse vine modios, frumenti ducentos, Bracis quoque centum*. Statuta Antiqua Corbeiensis Monasterii lib. I. cap. 7. [** post Irminon. pag. 313.]: *Messes vel prata colligendo, nec Braces faciendo*. Et mox [** pag. 314.]: *Solvant... censem, sive de annonæ sive de Brace*. [** Ibid. lib. 2. cap. 8. pag. 323: *De pane autem et cervisia ista erit consideratio, ut sicut ipsi portarii de decimis quæ eis dantur annonam et Braces de suo dant, etc. Cap. 15. pag. 333: De campis quoque et Bracibus, quæ de cambis sunt etc.*] [MS. Folcuini in Archivo S. Audomari [** post Irminon. pag. 397.]: *Unusquisque parat de Brace mod. 10. de farina 6. pullos 3. ova 20. Eadem aliquanto post repetuntur.*] *Bracis meminit præterea Plinius lib. 18. cap. 7: Gallia quoque suum genus farris dedere, quod illuc Brace vocant, nos sandalam, nitidissimi grani: et alia differentia est, quod fere quatuor libri, plus reddit panis, quam far aliud. Sic enim legi in MSS. Codicibus, non brace, ut Editi præferunt, monet Turnebus lib. 30. Adv. cap. 18. [Brais in Charta Gallica anni 1282. ex Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 995. Et por chen feire les devant dis Religieux ont otrogé à nos et à nos hers manans en ladite masure, que nous et les devant dis hoirs soion francs et quites de toute coustume de marchandise appartenante as devant dis Religieux en la ville de Caudebec et en la Prevosté, et porron avoir main mole à moudrre nostre gru et nostre Brais en ladite masure, se nos volons, sans contredit desdis Religieux, et seront francs et quites de caiage, etc. In plerisque Flandriæ locis Brais appellatur granum omne, quodcumque illud sit, confidencia cervisia destinatum et præparatum: quo sensu etiam accipitur in Chartulario SS. Trinit. Cadom. fol. 59: Debet emere nummatum cerevesia, et ad bracium operari invenient vasa et facient*

Brais, et in die quo siccant, erunt quieti ab alio opere. Et apud Miræum Oper. Diplomat. tom. 2. pag. 946. col. 1: Unum medium de Brais ad domum Domini Salvage, et unum medium cervisiae, etc. In Charta Willelmi de Croismara militis in Chartulario A. Monasterii Gemicet. : Quinque minus de Brais ad Natale Domini annuatim reddendas.]

At cuius generis grani fuerit *Brace*, non omnino constat. Dalechampius sili-
ginis, quam Gallæ Rustici *blance* hodie
vocant, Allobrogæ *Blancheen*, Pinetus
spelta, sive olyræ speciem esse putant.

Certe probabile est, ex *brace* confectam a Gallis veteribus *cerevisiam*, cum ii,
ut auctor est Plinius loco citato, *frumento in potum resoluto* uterentur; quod et infert lib. 22. cap. 25. extremo, atque hinc *Bracum*, *Brasna*, et aliarum hu-
ijsmodi vocum, que labentibus saeculis crebrius reperiuntur, ut cæterarum ab ea derivatarum, origo petenda. [**] Fur-
nalett. apud Forcellin. in h. v. putat idem esse *genus hordei*, *quod alii distichum galaticum nonnulli vocant*, uti scribit Columell. libr. 2. cap. 9.]

[**] Armoricanæ, maxime Leonenses *Braset* appellant frumentum cum hordeo mixtum: hæc autem vox *Braset* compo-
sa videtur ex *Bras*, *Crassus*, et *eit*, *Triticum*, quasi esset *Crassum* frumentum, Gall. *Gros blé*; quod hordeo vel mixtura non male congruit. Adde cerevisiam ex hordeo sepiissime confici.

[**] Ex omnibus quæ sequuntur exemplis constat *Brace*, *Bracium*, etc. mediis temporibus non genus grani significare, sed ut verbis utar Guerardi in Glossar. Irminonis. Hordeum aqua maceratum ex quo fit cerevisia, Anglis *Malt*, Germanis *Maltz*; hoc olim *Brasse* dixisse scribit Adelungius, quo auctore nescio. Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 316.

BRACIUM, Idem quod *Brace*. Papias: *Bracum, unde cervisia, fit. Triticeum Bracum*, in Bulla Cœlestini PP. ann. 1191. inter Privilegia Ecclesiæ Hamburg. pag. 194. Occurrit etiam in tom. 1. Monastici Anglic. pag. 823. et in Charta Ludovici Pii apud Doubletum pag. 740. et alia ann. 892. pag. 798. ubi hæc ha-
bentur: *Pro 360. modiis Braci ad siceram componendam*. Vide aliam Caroli C. apud Mabillonum tom. 4. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti pag. 119. [Codex MS. Irminonis Abb. San-German. fol. 45. col. 1. e Biblioth. ejusdem monasterii (** Br. 9. cap. 2. Guer. pag. 76.): *Habet farinarios XXII. qui redditum de multura inter totos MCCCCXC. de vva annonâ, de Bracis modios CLXXVII.*]

[**] BRACEUM in Chron. Bremens. ann. 1268. ADEL.

[**] BRACIA. Annal. Benedict. tom. 3. pag. 174. n. 32: *Casei pensæ centum sexaginta... salis modii centum. Bracix viginti per modia duodecim, vini bis mille modii in potum quotidianum.*

BRACILUM. Formula Vetus Andegav. 53: *Vestimenta tanto, in turis de soledus tantus, Bracio de soledus tantus, etc.*

BRACIUS. Capitulare de Villis cap. 34. *Butirum, Bracios, cervisia, medium, etc.* Adde cap. 61.

BRACIACUM. Tabular. Priorat. Dominæ in Delphinatu fol. 119: *Et per messiones 4. focacias magnas et optimas, et 6. capones et de Braciaco 8. gerbas, et tascham, et quartam partem vini, etc. Alibi: Et debet unum multonem vestitum per messionem, de Braciaco unum sextarium frumenti, et tascham.*

[**] BRASIA. Nova Gall. Christ. tom. 3.

Instrum. col. 44: *Ultra Scaldum Brasiam suam ad aliud querunt molere, quam ad duo molina S. Marix.*

[**] BRASGIA, in Tabulario S. Bartholomæi Bethun. fol. 55. verso: *In sartis sub Bethunia duos concessi modiostritici... unum medium Brasgie, et unum medium cervisiae.*

[**] BRASCIMUM, in Tabulario Rotho-
nensi: *Annonarum, molendinorum, pas-
nagiorum, venationum, Brasimorum,* hoc est, juriun in *Bracem.*

BRASIUM, Eadem notione. *Sextarius Brasii*, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 136. *Tres mensuræ de Brasio*, ibid. pag. 665. Addit. tom. 2. pag. 42. *Hariulfus* libr. 4. *Chronici Centulensis* cap. 36:

*Rusticus hordea dat, multorum coton avenam,
Plures dant Brasium, vinum plerique dederunt.*

[Et in vet. Diplomatic Parthenonis SS. Trinit. Cadom. necnon in Actis SS. Junii tom. 2. pag. 868. etc.] [**] Ordinat. circa ann. 1231. pro Mercat. Hanseat. Norgardiam peregrin. ap. Lappenu. Init. Fœder. Hanseat. Docum. pag. 36: *Navis honorata gravibus, utpote carnibus, farina, silagine vel Brasio thelonæabit dimidiata marcam Kunen. Charta ann. 1354. ibid. pag. 434: Integræ lastam Brasei aut dimidiata.*]

BRASEUM. *Braseum molere*, in Monas-
tico Anglic. tom. 1. pag. 470. apud Matth. Paris pag. 647. in *Vitis Abbatum S. Albani* pag. 63. *De hordeis Braseum facere*, in *Fleta* lib. 2. cap. 78. § 19. *Cistæ Braseorum*, in *Wichbild Magdeburgensi* art. 26. § 19. [*Quarteria Brasei*, apud Rymer. tom. 5. pag. 12 et 68.] Quomodo autem *brasiun* curari et moli debeat a polentariis, antequam ex eo conficiatur cerevisia, pluribus docet Iter Camerarii Scottici cap. 26.

[**] BRATIUM, apud Eccardum de Orig. Saxon. lib. 2. ex Chron. Florentii Episc. col. 59: *Habuit in redditibus magna mensuræ istius patriæ centum et tringinta sex moldia tritici et siliginis, et centum et quadraginta moldia avenæ, et octoginta moldia Bratii.* [**] *Charta Ermenei* Abb. Gorziens. post. Irminon. pag. 351: *In croada quoque dabuntur ex nostra parte 2. modi parati ad panem et 6. ad Bratium.*]

[**] BRES, *Unam minam de Bres molu-
tam*, in Tabular. B. M. de Bono Nuntio Rotomag.

[**] BRAISIS, in Polyptych. Fiscanensi ann. 1235: *Reddit duo quarteria Braisis.*

[**] BRASUM, in Chartulario SS. Trinit. Cadom. fol. 19: *Decimam Brasi.*

[**] BRAYSIUM, in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 667. ex Charta anni 1269.

[**] *Braie*, in Charta ann. 1448. ex Char-
tul. 23. Corb.: *Si n'avoit audit lieu (Corbie) que trois molins seulement, dont l'ung nommé le molin braseret, n'estoit que à molre Braie, grain à brassier cervoise ou goudalle.* Est et *Braie*, Instrumentum piscandi. Charta ann. 1326. in Reg. B. 2. Cam. Comput. Paris. fol. 32. r: *Et que Braie à chauce orbe ne queure.* Vide *Brasum* et *Braisum*.

[**] BRASSARE, in antiquis Consuetud. villæ Hasprensis apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 894.

BRACIARE, Cerevisiam conficere, Gall. *Brasser*. in Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 49. Et apud Miræum tom. 1. pag. 63. col. 1.]

[**] BRACHARE, Reg. forestæ de Broton. ex Cod. reg. 4653: *Talis est usus forestæ Brotoniæ, quod nullus in terra costu-*

maria potest.... Brachare.... sine assensu domine, vel sui forestarii.

BRASIARE, in Legibus Burgorum Scoticor. cap. 39. et 69. et apud Matth. Paris ann. 1258.

[**] BRAXARE, apud Cœsarium Eyster-
bach. lib. 8. cap. 62. et lib. 10. cap. 31.
[et Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic.
pag. 402. ex Chronicu S. Michaelis in Hildesheim, et in Epist. obscurorum virorum.]

PRAXARE, in Charta Friderici II. Imper.
ann. 1230. pro privilegiis urbis Ra-
tiispensis in Metropoli Salisburgensi
tom. 1. pag. 240. B.

BRASSICARE, in Charta Adalberonis
Episcopi Metensis ann. 1059. apud Meur-
rius pag. 364. Vide *Scrutum*.

[**] BRATSARE, in Cod. MS. Irminonis
Abb. San-German. fol. 72 [**] Br. 13. cap.
6. Guer. pag. 149]: *Solvant... postquam
tres vices ibidem in anno Bratsaverint,
modum 1. de avena.*

[**] BRATSATOR. Statut. antiq. Corbeiens.
lib. 2. cap. 15. post Irminon. pag. 334:
*Similiter debent omnes cervisas Bratsare
Bratsatores dominici.*

BRACIATOR, Cerevisiæ confector, *Bras-
seur*, apud Thomam Walsingham. pag.
386. et in tom. 2. Monastici Anglic. pag.
275. *Magistri qui cerevisiam bonam facere
debent*, in *Capitulari de Villis* cap. 61.

BRASIATOR, in Legibus Malcolmii II.
Regis Scotiæ cap. 6. in Legibus Burgor.
Scoticor. cap. 72. 130. et in Itinere Came-
rarii Scottici cap. 10.

[**] BRASSERIUS, Administer in Monas-
teriis, is, opinor, qui præserat *Brasseriz*.
Lobinellus Hist. Paris. tom. 1. pag. 485.
B: *Humbertus de Balma Camerarius,
Andreas Baudet Infirmarius, Jacobus
Piscatoris Brasseriæ.*

[**] BRAXATOR, apud Leibnitum tom. 2.
Scriptor. Brunsvic. pag. 482. ex Buschio de Reformatione Monasteriorum; et apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 212. ex Chron. Zantflet.

BRAXONARIUS, apud Joannem a Ley-
dis lib. 21. Chron. Belg. cap. 11. et 12.

BRASIATRIX, Confectrix cerevisiæ, in
Legibus Burgorum Scoticor. cap. 39. et
69. quæ

BRAXATRIX, apud Cœsarium Eyster-
bach. lib. 8. cap. 62. Ex quibus obser-
vare est in Scotia et Germania *Bracia-
toriam* artem mulierum proprie fuisse;
une *Brasseresse de miel*, in Chronicu Flandriæ cap. 72. Ita etiam Britton in Legib.
Anglic. pag. 76. 77. quasi mulierum dun-
taxat *brassandi*, seu cerevisiam confi-
ciendi ars fuerit.

BRACENSES NEGOTIATORES, apud Ber-
carium in Hist. Episcopor. Virdunen-
sium n. 15.

* Minus recte Cangius eos intelligit,
qui cerevisiam conficiunt; Bercario
quippe homines sunt cujusdam regionis
in Lotharingia incole, quæ vulgo *Brac*
nuncupatur. *Cujus (Austranni episcopi)
industria Bracenses negotiatores isti ec-
clesiæ redacti sunt.* Ubi perperam Hugo
Flaviniac. habet: *Biacences negotiatores.*
Valburgus mercatores interpretatur,
qui apud Virdunum pontem de *Braciene*
habitant.

BRACINA, Locus seu aedes, ubi cere-
visia conficitur. Statuta Fratrum Hos-
pitaliariorum in tom. 2. Monastici
Anglic. pag. 371. et 378: *Ne quis Fratrum
pistrinum vel Bracinan aliquo ingredi-
modo presumat, nisi Frater cui cura
committitur, qui cum ingressus fuerit,
pani et cerevisiæ non appropinquet.*

BRACENA, in Chron. S. Trudonis lib.
9. pag. 459. et 478. tom. 7. Spicil. Acher.

BRACINUM, apud Will. Thorn. ann. 1267. et in tom. 1. Monast. Angl. pag. 815. *Domus Brasini seu Pandoxatricis*, in lib. *Justice of peace* pag. 161. [Occurrit etiam in Chartulario SS. Trinit. Cadom. fol. 59.]

BRACHINUM, Ingulfo pag. 888: *fecit etiam novum Brachinum, et novum pistrinum.* Occurrit præterea pag. 898.

BRACINUM. Charta Thomæ Regis Manniæ ann. 1055: *Cum piscariis, Braciniis, consuetudinibus, et vertenariis.*

BRASCINA, in tom. 2. Monastici Anglic. pag. 1042.

BRAXATORIA DOMUS, in Cod. MS. Ecclesie Colonensis ex Bibliotheca Cathedrals Atrebatis.

BRAXATORIUM, in Chronico Afflighemensi pag. 612. [apud Acherium Spicil. tom. 10. et in Chronico Bonæ Spei pag. 468. necnon apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 472.]

BRAXINA, apud Joannem Hocsemium in Hugone de Cabilone Episcopo Leonensi cap. 23.

BRACIARIA, in Charta anni 1092. et alteri anni 1048. ex Archivo S. Victoris Massil.

BRACIATORIUM, apud Magistrum in Regula cap. 12. § 5. [Acta SS. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 262. in Vita Egidii Abbatis.]

BRACITORIUM, in MS. Folquini ex Archivo S. Audomari. [** post Irminon. pag. 403. cap. 21: *Servit unaquaque die ad pistrinum et ad Bracitorium pro adducendo lignis.*]

BRACIARIUM, in Libello supplici Monachorum porrecto Carolo M. § 16. apud Browerum lib. 3. Antiq. Fuld. pag. 214. [et in Actis SS. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 262.]

BRACIONARIUM, in Gloss. Ælfri, Meadhus, i. domus brasii.

BRASSERIA, nostris vulgo *Brasserie*, apud Matth. Paris ann. 1258. et in Vitis Abbatum S. Albani.

BRASSERIUM, apud *La Faille* tom. 1. Annal. Tolos. Instrum. pag. 17. ex Saisimento Comit. Tolosæ ann. 1271.

BRAXATURA Leibnit. Script. Brunsvic. tom. 2. pag. 445. ex Bernentii Chro-nico.

Gemma Gemmarum: *Brasium, maltz zu bier. Brasiatorium, ein maltzhusz. Braxatorium, ein bruhusz. Braxare, byer bruwen. Braxator, ein byer bruer. Braxium, wurtz new byer.*

BRACEA, Senum pedum mensura, Hispan. *Braza*, nostris *Brasse*, idem quod supra *Bracada*. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 92: *Dicti religiosi ad expensas suas poterunt, si voluerint, dicta molendina accensata et exclusas ipsorum de loco, in quo sunt, removere; non tamen ultra centum Braceas seu braces.* Vide *Brachiata* 1.

BRACEARE, pro Berceare. Vide supra in hac voce.

1. BRACELLUS, [Placentæ species.] Veteres Consuetudines Floriacensis Cœnobii cap. 2: *Ad prandium debemus habere tria fercula, 1. ova farsa, 2. pisces, 3. sepias et porretiam ab hortulano, et pistrinario Bracellos.* [Et in libro, cui titulus: *Modus loquendi per signa*, ex iisd. Consuetud.: *Pro signo Bracellorum. Generati signo præmisso, adde ut de duobus brachiis facias unum ponendo super aliud.* Literæ Gerardi Præpositi S. Audomari ann. 1180 e Tabulario Audomar. : *Cappellatum comitis de Ruhoc, Canonicum constituimus, et concessimus etiam ipsi omnes obventiones. Bracellos qui*

ad talliam non pertinent.] Vide *Brachio-lum.*

2. BRACELLUS, Armilla, brachiale, nostris Brasselet. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 326. col. 1: *Item, quatuor paria gantarum de ferro sine Bracellis. Item, quatuor paria de gantis cum Bracellis.*

BRACENA, BRACENSES. Vide in *Brace.*

BRACENTUS, Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victum comparat. Stat. Placent. lib. 5. fol. 66. r: *Quilibet Bracentus non laborans cum bestiis, possit tenere porcos duos tantum pro carnibus.* Vide infra *Braczalis.*

BRACERIUM, Brachii armatura, Gall. Brassart. Mirac. MSS. Urban PP. V: *Erat armatus de jupone, de tunica ferrea et jaque de veluto, ei cum bacineto ligato et stachato, ut moris est, Braceris et gantletis, ense et cutello cinctis, etc.* Vide *Bracherium.*

BRACETUS. Vide *Bracco.*

BRACEUM, Vadum, et dicitur a *Brachys*, quod est breve. Jo. de Janua. Græci Βραχέον vocant, quæ Latini *Brevia*. Virgilii: *In Brevia et syrtes.* [** Vide Henr. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. ed. Didot. vol. 2. col. 403. Alia notione vide in *Brace.*]

BRACHEÆ. Vide *Bracæ.*

BRACHALE, Cingulum coriaceum, quo tudicula campanæ suspenditur, nostris *Brayer*. Comput. MS. offic. redicimæ S. Petri Insul. ann. 1429: *Item pro duabus Brachalibus ad suspendendum batellos in campanili S. Michaelis, xvij. sol. Item pro uno Brachali pro magna campana, xvij. sol.* Vide supra in *Bracæ.*

BRACHARE. Vide in *Brace.*

BRACHAREIDTERUS. Opus vetereti proscindendi; a Germ. *Bracha*, Veterum, novalis ager, et *Riutjan*, hodie *Reuten*, Succidere, proscindere. Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 268. et vol. 2. col. 489. Charta ann. 765. in Tradit. S. Galli pag. 23: *Et in primum vir arata jurnalem unam, et in mense Junio Brachareidterum, et in autumno, etc.*

BRACHARIA. Charta Heccardi Comitis Augustod. apud Perardum in Burgundicis: *Et dardo baucale 1, et Bracharia aurea una, cum sella meliora, et sugios 4. Ubi forte legendum baccharia. Vide Brachiale 2. et Bracæ.*

BRACHBATENSES cum Brabantinis perperam confundit Vredius in Hist. comit. Fland. pag. 4. Alia enim a provincia Brabantæ regio est, quæ Brabant vulgo appellatur, inter Hainam et Scaldim, ubi Condatum extrectum est. *Bratuspant etiam dicitur in quibusdam Chartis. Tersterbantensis pagus nuncupatur apud Miræum in Diplom. Belgic. fol. 809.* [** Conf. Warnkœnig. Hist. Fland. libr. 1. cap. 1. § 2. unde corrigendus Carpenterius.]

BRACELLUS, Idem, ut videtur, quod *Bracellus* 1. Litteræ Th. Decani Ecclesiæ S. Audomari ann. 1270. e Tabulario ejusdem Ecclesiæ: *Teneantur procurare anniversarium. sub distributione unius Bracelli prout consuetum est fieri in Ecclesia S. Audomari.*

BRACHERIA, Bracca linea, nostris *Calcon*. Capitulum gener. ann. 1506. S. Victoris Massil. : *Nec portet caligas alij coloris quam albas aut nigras et cum Bracheria sive Brayetta non larga, sed stricta juxta morem antiquum.*

BRACHERIOLUM, Cingulum seu fascia inguinalis: vox deducta a *Brak*, ruptura, voce Longobardica, unde *Brakea*.

rupturæ vinculum, inquit Henschenius. Sed malim a *Brachis* seu *Braccis* etymon accersere, quod intra *Bracca* apponatur, vel eo loci ubi *Bracæ* constringuntur, nos vulgo *Brakers* appellamus ejusmodi fascias. Vita B. Justinæ de Aretio n. 6: *Sic tumore magno in testiculis gravabatur, quod sine Bracheriolo manere non poterat.* [** Gemma Gemmarum: *Bracha*, Germ. *Bruch*, *Brachale* Germ. *bruch-bendel*. *Bracharium*, *ein lendner.*]

BRACHERIUM, Brachii armatura, Gall. Brassar. Hist. Delphin. tom. 2. pag. 278: *Item, solvit pro gamberiis, cos-salibus, Bracheris pro ante et retro, et guan-tis lattnatis, etc.*

BRACHETUS. Vide *Bracco.*

BRACHIALE, Manica, pars illa vestis seu tunicæ quæ ab humero usque ad manum brachia operit, vulgo, *Manche*. Eckeardus junior de Casib. S. Galli cap. 14: *Capitum capitum imponens, Brachiale que rocci super caput revolvens.* [** ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 137. lin. 23. Conf. *Bracie*, *Brachile* et Isidor. Orig. lib. 19. cap. 34. sect. 5.]

BRACHIALE, BRACHTALIS, Idem quod *Dextrale*, seu *armilla*, ornamentum scilicet brachiorum, largioris segmenti instar, auro gemmisque distinctum. Papias: *Dextralia, Brachialia, genus ornamenti commune viris et feminis: ante manicas portantur, et junguntur, cum clavo.* Joannes de Janua: *Brachiale, torque in brachio, sive brachii quoddam ornamentum, quod et dextrocherium.* Lexicon Græc. MS. Regium Cod. 2062: *Brachialia, ἀ ταρ' ἡμίνι γλίδωνται, καλοῦνται,* Gloss. Latino Græc.: *Χλανοί, ἡτοι βραχιάλιον γνωστόν, ἡεὶ Βερόλα.* Glossæ Græc. MSS. Regiæ Cod. 1673: *Χλανώνα, χόσμον περὶ τὸν τράγηλον, ἡ βραχιάνα, δικαίαται βραχιάλη.* Sunt autem proprie brachialia, *circuli ex auro quibus brachia artantur*, ut ait Tertullianus lib. de Muliebri habitu. Vopiscus in Aurelianæ de Militiib.: *Torquem, Brachiale, an-nulum apponat*, Trebellius Pollio in Claudio: *Brachiale unum unciarum septem*, Epistola Concilii Aquileiensis ad Valentianum et Theod. Imp. de Gothis: *Qui etiam torque, ut assiritur, et Brachiale impiate Gothicæ profanatus, more indutus gentilium, ausus sit in prospectum exercitus prodire Romani.* Virgilii Tapsensis lib. 2. contra Palladium: *Qui etiam torque, ut assiritur, et Brachiali, impiate Gothicæ prophanatus, more indutus gentilium, ausus sit in prospectum exercitus prodire Romani.* Arculfus de Locis SS.: *Brachialia, dextroceria, murene, monilia, etc.* Quod vero brachialia Arculfus, *superbrachia* vocat Antoninus Monachus in Itinerario Hieros.: *Pendent superbrachia, dextroceria, monilia et annuli, etc.* Flodoardus lib. 2. Hist. Rem. cap. 6: *Turrim quoque auream... super altare posuit S. Mariz, et patenas 8. ac Brachiale aureum.* De Brachialibus et armillis consule quæ adnotavimus ad Alexiadem, quibus addendum quod habet Pachymeres lib. 8. cap. 12. ubi inter vestes Imperatorias, seu Imperii symbola, recenset χειρίδαι εμπαράροις κορκίναι. Vide præterea Olaua Borrichium lib. de Variis linguae Lat. etatib. pag. 52. [** et Forcellini.]

Nostris *Bracheles* etiam, pro brachii armatura. Lit. remiss. ann. 1387. in Reg. 131. Chartoph. reg. ch. 122: *Un petit vies chapel de fer couvert de drapt, uns Bracheles, un vies camail, etc.* Aliæ ann. 1405. in Reg. 169. ch. 210: *Une cote de fer, ungs Bracheles, six courrechiefs, etc.* Le Roman de Cleomades MS:

Espées, gisarmes, machues,
Miséricordes et fauchons,
Et Bracheles et boucliers reeons.

* *Braconniere*, et *Bragniere*, eadem notio. Charta ann. 1309. tom. 1. Probat. Hist. Brit. col. 1222: *Bragnieres de maille de haubert garnis de telles, etc.* Le Roman du Chevalier Deliberé MS.: Cuissotz, *Braconniere de maille, etc.*

[** Lusitan. *Braçal* et *Bracelloens*, eodem sensu. Vide S. Rosa Elucidar. tom. 1. pag. 203. et Append. pag. 17.]

* **BRACHIALIS.** ARBANNUM BRACHIALE, Brachiiorum opera, corvatae species. Vide infra *Herebannum*.

BRACHIALIUM. Propugnaculum, vulgo *Braye*, unde *Fauisse-braye*; βραχιόλιον, Theodosio Monacho in Epist. de Excidio Syracusarum, apud Rocchum Pirrum in Episcopis Syracusanis, et alius Byzantini Scriptoribus uti pluribus diximus ad Alexiadem. Paulus Diac. lib. 19. Histor. Misc.: *A Brachialio Aurea portæ, usque ad Cyclobium*. Ubi Theophanes pag. 294: Ἀπὸ βραχιόλου τῆς χρυσῆς πόρτης, etc. quo loco *Aurea portæ armillam*, perperam vertit Interpres. [Vide *Braca*.]

1. **BRACHIATA.** Orgyia, senum pedum mensura, Gall. *Brasse*, Hisp. *Bracada*. Charta Petri de Roteys Vicarii Tolos. ad Bajulos de conditione materiarum ann. 1272, in lib. MS. Consuetud. et Privileg. ejusdem urbis fol. 27. e Bibl. D. de Crozat: *Et quod per cariones de corde IV. Brachiatis... habeat medium pedem de ampio et unum durnum de spiso... Quod peytrales de cor et de abiete de VI. Brachiatis et de V. et de IV. quod illas habeant infra trancos, etc. Et quod filæ de cor et de abiete de VI. Brachiatis, etc.*

2. **BRACHIATA, BRANCHIATA.** Mensuræ agrariae species, ex Gallico *Brassæ*. Charta Philippi Regis Francor. ann. 1309. in ejusdem 2. Regesto num. 75. ex Tabulario Regio: *Item sexdecim Brachiatas vallati seu fossati dicti castri, in quo sunt tres domus edificatae*. Alia ejusdem Regis in Regesto 9. Ch. 11: *Quodam iter situatum inter duas vineas, ... quod iter continet in longitudine quater viginti et decem Branchiatas vel circa, et in latitudine 6. pedes, etc.* In alia ejusdem anni ibid. Ch. 31. habetur *Brachiata*. Vide *Brachium*.

3. **BRACHIATA ACTORUM.** An Charta mensuræ unius cubitus seu brachii? [* Opera, scriptura actorum, pretium operæ, notarii merces.] Edictum Philippi Pulcri ann. 1308. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 397: *Item, quod Notarii curiæ Tholose scrabant acta bene et fideliter, et quod non detur eis, pro Brachiata Actorum, nisi secundum formam per Statuta regia noviter edita ordinatam.* Quæ ut manifestiora fiant addere placet Edictum ejusdem Regis ann. 1302. ibid. pag. 364: *Volumus quod præfati Notarii... et alii Notarii seu scriptores in nostris officiis constituti accipiant salaryum moderatum, videlicet de tribus lineis unum denarium, et de quatuor lineis usque ad sex duos denarios usualis monetæ, et non amplius. Et si scripta exce-
dant sex lineas, recipient pro tribus unum denarium, sicut dictum est. Et debet esse linea in longitudine unius palme, et continere septuaginta literas ad minus, et si plus protendatur linea plus poterit Notarii recipere, secundum longitudinem carte vel instrumenti venditionem, aut alios contractus perpetuos continentis,*

videlicet de duabus lineis unum denarium.

BRACHIATUS. Magna habens brachia; Ugioni.

* **BRACHIERA**, tantum terræ, ut opinor, quantum uno die ab homine labores potest, nostris etiam *Brache*: qua notio accipienda quoque est vox *Braciara* infra. Charta ann. 1063. ex schedis Pr. de Mazaraugus. Item *Gunteldis* (dedit) *unam Brachiaram de vinea erma, quæ est iuxta ecclesiam S. Christophori*. Lit. remiss. ann. 4116. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 353: *Ieux Rigaux disoient que..... icellui Durant avoir fauchié une grant brassée ou Brache de leur pré*. Vide *Brachiata* 2.

1. **BRACHILE.** Idem quod *Brachiale*. Lex Salica tit. 29. § 37: *Si quis mulieri Brachile furaverit. S. Audioen in Vita S. Eligii lib. 1. cap. 10: Quotiens Brachile aureum, pungam quoque auro gemmisque comptam sibi subripuit, tantum ut miseris succureret.* [** Conf. Glossar. med. Græcit. voce *Βραχιάλιον*, vol. 1. col. 225.]

2. **BRACHILE.** Lineum quo femoralia succinguntur. Spicil. Fontanel. MS. pag. 233. Papias vero MS.: *Brachile, quod succinctorum sive redimiculum dicimus, quod nunc non brachiorum, sed remun sit cingulum.* S. Wilhelmi Constitut. Hirsau. lib. 1. cap. 44: *Si priusquam sonitum audierit, caligam unam exuerit, vel saltum Brachile femoralibus inseruerit, hoc peragere non desistit; sicutque si forte tres illas Orationes mane facientes negligenter, non illi imputandum erit.* Vide *Brachiolineum* et *Bracie* [** Conf. Glossar. med. Græcit. voce *Βραχιάλιον*, Append. col. 43.]

* **BRACHILUM.** Vide supra in *Bracie*.

BRACHINUM. Vide in *Bracie*.

BRACHIOLE. Italis *Braccioli*. Rollandinus in Chronico lib. 9. cap. 2: *Et vidit filius Carrocium Paduae putridum et deforme, dirupit et despexit, et inutile, et confractum; et ait: Pater, esse nunc, Pater et Domine, quale hic ædificium video?* Si hos radios inspicio, sive rotas, si noto Brachiolas, si considero artemonem, plaustrum videtur habere speciem, etc.

BRACHIOLINEUM. Branca linea, nobis Calegon. Udalricus lib. 3. Consuet. Clun. cap. 11. ubi de vestibus Monachicis, recenset *Brachiolineum, quo femoralia succinguntur*

* **BRACHIOLIUM.** Opus quoddam munidens oppidis. Vide *Glossar. med. Græcit. voce Βραχιάλιον*, vol. 1. col. 235. et Append. col. 43. supra *Bracia*, et *Brachia-*

1. **BRACHIOLOGIA.** *Brevis dictio.* *Glossar. vet. San.-Germani. n. 501.* Vox Græca a *Βραχὺς* et λόγος. [* *Brachylogia* Ciceroni idem et quod Asyndeton. Vide Forcellin. et H. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. voce *Βραχύλογια*, edit. Didot. vol. 2. col. 400. Gemina Gemmarum: *Brachilogus, breviloquus. Brachilogia, breviloquium.* Corpus legum *Brachilogi* nomen, in manuscriptis codicibus non extans, in editione Pesnotiana demum induit, quæ anno 1553 prodit. Vide Bœckingii præfationem pag. 122.]

1. **BRACHIOLUM.** Chronicon Abb. S. Trudonis lib. 13. pag. 510: *Quatuor dies Nativitatis Domini, Pascha et Pentecostes habebant Fratres ad prandium duas portiones pisces,.... et ad canam prima die placentum cum Brachiolo, nomine tamen quam in diebus Rogationum. Vide *Bracellus* 1.*

2. **BRACHIOLUM** in equis, apud Vege-
tianum lib. 4. Art. veterin. cap. 1. et 2.

BRACHIONARIUM, Ψελιον ἀνδρός, in Gloss. Gr. Lat. Vide *Brachile* 1.

* **BRACHIROLUM**, Fascia continendæ ilium procidentiæ, Gall. *Bandage*. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 828. in Miraculis B. Simonis Erem. Augustin: *Juraverunt quod Cursius eorum filius, qui est ætatis quatuor ann. ortus fuit crepusculus, et sic stetit usque ad mensem Januarii vel Februarii proxime præteriti, portando continuo unum Brachiolum.* Vide *Brachiolum*.

* **BRACHIS.** *Experimentum tibiarum, ut refertur ex Glōssis MSS. in Sarabara post vocem Saraballa.* Vide *Brace*.

1. **BRACHIUM.** Mensuræ species, cubitus. Charta Henrici Imp. ann. 1081. apud Ughellum tom. 3. pag. 420: *Nec dominum in predictis terminis usque ad 36. Brachia interdicti permittemus. Unum Brachium candelæ*, in Epist. Honorii III. PP. apud eundem Ughellum tom. 4. pag. 1301. Bulla Nicolai IV. PP. ann. 3. de censibus Ecclesiæ in Regno, et Campania et maritima: *In episcopatu Anagnensi Episcopus ipse in unoquoque festo coronationis D. Papæ debet 60. Brachia panni, et 200. scutellas, etc. 20. sol. Occurrat ibi pluries.*

* *Etiam terræ mensura.* Charta ann. 1337. apud Lam. in Delic. erudit. inter not. ad Hodæpor. Charit. part. 3. pag. 1228: *Cum centum Brachis terreni, siti circumcirca dictam turrim, etc.* Vide *Brachia et Brachiata* 2.

BRACHIUM S. GEORGII. Bosphorus, seu Fretum Hellespontiacum, sic dictum a Templo S. Georgii extra urbem Constantinopolitanam, quod ad littus istius freti exstructum erat. Vide Tyrium lib. 2. cap. 8. lib. 20. cap. 24. Interdum pro ipsa Propontide usurpatur, ut apud Villarduinus num. 65. et 162. ubi Abydenum castrum Brachio S. Georgii ad jacuisse dicitur. Monachus sancti Mariani Altisioid.: *Veneti per medios fluctus strictioris maris, quod Bosphorus, vel Brachium S. Georgii dicitur, intrepide navigant.* Conradus Ursperg.: *Usque ad paludem sive sinum maris, qui Brachium S. Georgii dicitur, devastantes. Jacobus de Vitriaco: Helleponthus, qui hodie Brachium S. Georgii dicitur. Vide Leunclavium in Pand. Turc. n. 128.*

BRACHIUM FLUVIALE. *Un bras d'eau*, apud Aimoinum lib. 3. Hist. Francor. cap. 62: *Per ripam Brachii Fluvialis, quo civitas cingitur, ambulavit. Brachium marinum*, apud Matth. Paris. pag. 460. [*Brachium maris* apud Acher. Spicil. tom. 8. pag. 645.]

BRACHIUM IN COLLUM PONERE, in signum susceptæ servitutis. Chartæ Parrensæ [* Bignonianæ] form. 26: *Sed dum ipsos solidos minime habui, unde transsolvere debeam, sic mihi aptificavit, ut Brachium in collum posui, et per caput meum coram presentibus hominibus tradere feci, in ea ratione, ut interim quod ipsos solidos vestros reddere potuero, et servitum vestrum et operam, qualemcumque vos vel juniores vestri injunxeritis, facere et adimplere debeam, etc.* [* Conf. Grimmii Antiq. Jur. Germ. pag. 147. qui monet supplendum esse *Brachium vestrum in collum meum posui*. Aimoinus lib. 3. cap. 4: *Et (Chrodnus) Brachium ejus (Gagonis) collo superponens suo, signum futuræ dominationis dedit, etc.* Vide Fredeg. Scholast. in *Bracie*.]

AD BRACHIA. *Ad Brachia, clamabantur in prælio: quia cum Milites seu equites cataphracti armis undique corpus tectum ac munitum haberent, telis,*

hastis, ac ensibus impervii erant, nisi qua caput humeris connectebatur, aut per *ocularia* cassidum, aut etiam cum brachia erigerent ad vibrando ictus, et sursum enses attollerent; tum enim captata hujusmodi occasione, brevioribus ensibus ac verutis latera perfodiebantur; vel denique in id potissimum artem impendebant suam, ut captatis brachiis hostes de equis dejicerent: cum lapsi rursum se erigere ob grave armorum pondus non valerent. Ob duplum igitur hanc causam in prælio vulgo inclamabatur, *Ad brachia*. Guillelmus de Nangiaco in Gestis S. Ludovici Regis Francor. pag. 381: *Et quia tantis armorum utensibus armari non consueverant, idcirco minus agiles et ruinae promptiores concussi cum impetu extiterunt: quod ut Francis animadversum est, communiter acclamantes, Ad Brachia, ad Brachia, per humeros eos cum manibus rapientes, ab equis ad terram præcipites impellebant.* Idem Scriptor pag. 377: *Et cum densitas armorum, quibus hostes erant munitissimi, ictus Francorum vibratos in aere repellenter, Franci mucronibus gracilibus et acutis sub humeris ipsorum, ubi inermis patebat aditus, dum levarent brachia transforantes, per latebras viscerum gladios scapulo tenus immergabant.* Descriptio victoriae obtenta per Carolum Regem Siciliæ: *Sed nostri Gallici velut se agiliter infigentes..... ex brevibus spathis suis eorum latera perfodiebant, ut vitam demerent corde tacto.* Hinc ipse Carolus, dum milites suos hortaretur, clamabat: *Punctim infigit, milites Christi, punctim transfigite.* Will. Brito lib. 11. Philippid.:

. Cultris subularibus alter
Scrutatur thorace vias.

Infra :

. . . . Nunc corpora forti
Prensa manu, quando spatium non inventit ictus,
Hunisonis depellit equis, nunc juxta remptis
Viva coacervans aliena tibi voluntat.
Nunc multos lapsis, et ferri pondere pressis,
Inque ipso lapsu fracto quandoque cerebro,
Aut collo, aut costis, vita sine vulnere privat.

BRACHIUM REGIS INVOCARE, nostris, *Invoquer le bras seculier.* [Σαρπὸς δέκται, Βασιλέος δέκται, apud Epiphanius Hæres 73. n. 23.] Vitalis Oscensis Episcopus apud Blancam pag. 728: *In villis Infacionum vel Ecclesiæ si propter debilitatem Curia, Brachium domini Regis vel Majordomus ejus, vel cuiuscunque Officialis, ad exigendas poenas hujusmodi invocetur: ipse cuius est brachium invocatum, tenetur compulsionem et auxilium impartiri.* Veteres Chartæ apud Selde num ad Eadmerum pag. 168. et in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 259. 308: *Et si Episcopi judicio stare noluerit, si opus fuerit, ad vindicandum fortitudo et iustitia Regis vel Vicecomes adhibeatur.* Huc pertinent Leges Edwardi Confess. cap. 3: *Quod si aliquis ei foris fecerit, Episcopus inde justitiam faciat.* Verumtamen si quis arrogans pro Episcopo justitia emendare noluerit, Episcopus Regi notum faciat; Rex autem constringat malefactorem ut emendet cui foris fecit, scilicet primum Episcopo, deinde sibi; et sic erunt duo gladii, et gladius gladium juvabit. [Charta Abbatis S. Cornelii Indensis, qua vendit Guidoni Comiti Flandriæ oppidum Rothnacense, apud Miræum tom. 2. pag. 1009. col. 2: *Per se vel per alium tantum capiant vel capi faciant sua auctoritate, invocato etiam, si voluerint, Brachio seculari.* Rymer. tom. 9. pag. 61. col. 1: *Per censuras Ecclesiæ,*

una cum invocatione Brachii sacerularis.] Vide Gregorium Mag. lib. 7. Indict. 1. Epist. 20.

BRACHIA, Ordines regni, quos vulgo Status dicimus. Leges Aragonum, apud Blancam pag. 771: *Quod per nos et successores nostros eligantur 4. personæ idoneæ, una videlicet de quolibet Brachio, etc.* [2. **BRACHIUM CAPELLÆ**, Latus, Gall. Colateral. Testament. Rotherami Eborac. Episc. ann. 1498. in Lib. nig. Scacchari pag. 668: *Volo quod caro mea, corpus meum putridum sepeliatur in Brachio boriali capellæ S. Mariae in ecclesia Eboracensi, ubi feci tumulum marmoreum.*

* Charta ann. 1171. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 338: *Actum est hoc in Padua in Brachio ecclesiae S. Mariæ, ubi dicitur S. Joannes. Nostris Brachio, Brachia ambulando agitare, vulgo Aller les bras ballans.* Paraphr. psal. Miserere:

Orgeus va des bras Brachiant,
Des epauleus espalloiant.

1 BRACHUS, Canis, idem qui *Bracco*, quod vide. Locus est in voce *Canis*, ad lin. *Canes sequitos*.

1 BRACIA, BRACIARE, BRACIARIA, etc. Vide in *Brace*.

* **BRACIACUM**, Hordeum, apud Dalmatinæ. Locum vide ad hanc vocem in *Brace*.

1 BRACIARA, Mensuræ agrariae species, quantum scilicet brachia extendi possunt, Gall. *Brassæ*. Charta ann. 1033. ex Archivis S. Victoris Massil. : *In Ornone castello habet in ipsa ecclesia tres Braciarias de terra arabili.* Vide *Brachiata* 2.

* *Eadem mensura quæ supra Brachiaria. Vide in hac voce.*

* **BRACIATICUM**, Præstatio frumentaria, forte ex hordeo. Charta ann. 1209. ex Bibl. reg. cot. 17: *Dono totum quartum, et seniorivum, et gardianum, et Braciaticum, quæ habeo et habere debeo in campo, quem Constantinus lucratus fuit.* Vide supra *Braciacum*.

* **BRACIATRIX**, Mulier, quæ cerevisiam conficit. Vide in *Brace*.

BRACIATUS. Bernardus Monachus in Consuetudinibus Cluniacensis MSS. cap. 8. de Granatario: *In omnibus præcipuis festis facit fieri Braciatos, et quisque habet unum cum pane suo.* Placentula forte, vel panes in prunis excotti, seu en la brouse. Vide *Braciolum* et *Bracellus* 2.

BRACILE, Cassiano lib. 1. de veste Monach. cap. 6. quem exscriptis Isidorus lib. 19. Orig. cap. 38: *Est redimiculum sive succinctorum, quod dividens per cervicem et a lateribus collis divisum (dennissum) utrarumque alarum sinum ambit, atque hinc inde succingit, et constringens latitudinem vestiat corpus atque conjungendo componat.* Hoc vulgo *Bracile*, quasi braciæ vocant, quamvis nunc non brachiorum, sed renum sit cingulum. In Regula S. Benedicti cap. 22. et 55. *Bracile* recensetur in supellectili, et inter vestes Monachorum: sed quæ illa sit, non consentiunt Benedictini. Menardus zonam esse putat, cui assentitur Babolenus in Vita S. Germani Abb. et Mart. n. 15: *Cingulum, quod vulgo Bracile vocatur, invenit.* Potior tamen eorum videtur sententia, qui non tam zonam, quam renum cingulum ac succinctorum esse volunt, proindeque *Bracile*, non a brachiis, sed a bracciis nuncupant, ita ut braccarum in vicem fuerit, dictumque *Bracile*, quasi *braca*, aut *bracca*, brevior et levior, quomodo Monachi sub tunica deferunt. Joan. de Janua: *Bracile, a*

braccæ, arum, lumbare. Bracile etiam dicitur cingulum renum. Atque ita S. Hildegardis *Brachile*, sive, ut legit, *Brachiale* manifeste distinguit a zona, *qua*, inquit, *super tunicam cingebantur Monachi*, ut illa defueret; cum *Bracile* ad cutem esset, a quo *caligæ* dependebant. Quod etiam firmatur ex Hist. Albigeni. Monachi Vallis Sarn. cap. 72. etsi de Monachis sermo non sit: *Sed cum flecteret genua ante altare, Brachile ejus a quo dependebant caligæ ferreæ, ruptum est medium.* A *Brachili* igitur dependebant caligæ, uti habet S. Hildegardis. Neque huic sententiae adversatur Magister in Regula c. 11. qui Monachum *Bracili* uti in nocte vetat, ne dum se regirat per somnum oppressus exiens per thecam mucro cultelli, carnis ejus figuratur, quam scilicet in pera defert, cum *Bracili* induitus est; *in die vero Bracili cingi statuit, dicente de S. Joanne Scriptura, Et circa lumbos erat cinctus zona pelliæ*: quo quidem loco zona pellicea intelligitur succinctorum largius, quo inferiora corporis tegebantur. Fibula porro annexebatur bracile. Vetus Charta plenaria securitatis sub Justiniano exarata apud Brisson. lib. 6. Formul. pag. 647. [** col. 1. lin. 19.]: *Hoc est, coeliæ num. 7. scotella una, fibula de Bracile, etc.* Nescio an hoc pertineat quod legitur in Kerone: *Bracile, prualiac.* [Vide *Brachile* 1.] [** Conf. S. Rosa de Viterbo voce *Bragueiro*, vol. 1. pag. 205.]

BRACILE Fredegarius Scholasticus in Epit. cap. 59: *Tunc Chrodoni consilio nutritum suum... Gogonem Majorem domus eligunt. In crastino primus ad ejus mansionem perrexit Chrodonus, ad ministrum Bracile Gogoni in collo tenens.* An idem quod *Brachiale*? vel an *zona*, seu *cingulum*, magistratus symbolum? [** Aimoin. lib. 3. cap. 4: *Brachium ejus collo superponens suo.* Vide supra in *Brachium*.]

1 BRACILE, Manica, qua coqui vel ministri mense tegunt brachia, ne vestes sordibus inficiantur. Guidonis Discipl. Farfensi cap. 16: *Hebdomadarius, coquinæ potest ministrare cum pelliculo sine manicis, vel cum manicis si desuper induerit Bracile.*

1 BRACILUM, BRACINA, BRACINIUM. Vide *Brace*.

BRACIOLUM AQUÆ, Gallis *Bras d'Eau*. Charta Caroli Mag. apud Perardum: *A termino Bracioli Aquæ, vocabulo Orba.* Vide *Brachium* 1.

1 BRACIS, Inferior pars circuli, Joanni de Janua, [** et Papiae. Exscripterunt Isidor. Orig. lib. 1. cap. 18. sect. 5. Est signum syllabæ brevis ɔ.]

* **2 BRACIS**, Mensuræ species. Vide supra *Bracea*.

2 BRACISA, Species cerevisiæ. Mirac. S. Remaclii tom. 1. Sept. pag. 706. col. 1: *Potum autem nullum præter aquam et siceræ dulcoramen, quod Bracisam rusticæ nuncupant, sumebat.* Vide in *Brace*.

1 BRACITORIUM, BRACIUS. Vide *Brace*.

BRACONAGIUM. Vide Brodæum in Consuetud. Paris. tom. 1. pag. 198. [** Pagina 273. 2me editionis, ubi voce *Bracconage* significatur jus quoddam insolitum domini in pueris, quæ nubunt, ipsas nimis deforandi in prima nuptiarum suarum nocte, ex Comput. domini Calniac. et comitat. Pontiv. quod etiam aperte declaratur in *Recognit*. feudalij Joannis dom. de Mareuil ann. 1228: *Et mi comme sire de Mareuil puet et loit avoir droit de Braconage sur filles et fillettes en medite seigneurie: si se marient, et si ne les braconne, échent en*

deux solz enver ledite seigneurie. Ubi *Braconner*, est eo jure uti. Hujus mentione præterea occurrit in Consuet. locali MS. Auxeii castelli; a qua homines Ruguæ, uxoris suæ precibus, liberos jussit esse Guillelmus III. Pontivi comes. Vide *Marcheta.*

* **BRACONARII**, BRACONERII, Vide *Bracco*.

* **BRACRIUM**, Fascia continendis ilii, Gall. *Bandage*. *Brayer*. Acta SS. Maii tom. 5. pag. 190. in Miraculis S. Bobonis: *Filius apertus ab utroque latere.... Dei gratia statim liberatus est, dimisit Bracrium ante altare appensum*. Vide *Brachierolum*.

* **BRACTAMENTUM**, Humor, ex Græc. *Brætev.* Fulgentius de Virgiliana continentia: *Nam ecce ad me etiam ipse Ascœi fontis Bractamento saturior advenit.* Vide *Salmasium* ad Vopiscum. [** Apud Forcellin. *Bractementum*, ea ratione qua *Bracteas eloquentias* dixit Solin. præfat. cap. 2. ep. ad Advent.]

* **BRACTEATI NUMMI**, A *bractea*, quæ est tenuissima auri argentea lamina, ex qua conficiebantur, vel qua ii inducebantur, nuncupati. Horum amplissimam ex argento collectionem vidi in museo monasterii Cotticensis ann. 1751. Consule disquisit. doctissimi viri D. Schöpflin de *Bracteatis* tom. 23. Comment. Acad. Inscript. pag. 212. Vide in *Nummus*.

* **BRACTEATOR**, BRATTEATOR, BRACTEARIUS, Bractearum confector, apud Jul. Firmic. lib. 4. cap. 15. lib. 8. cap. 16. 19. qui *Bractearius* in veteri Gloss. dicitur, et πεταλοποιός. Sic enim legendum pag. 273. pro *Bracharius*. Gloss. Lat. Gr.: *Brattea, πεταλον*, Gloss. Gr. Lat.: *Πεταλον, bratteum, lamina*: sic in Cod. MS. pro *blattaeum*. Mox: *Πεταλουργός, Blattearius*, ubi perinde legendum *bractearius*. Nam *bratteum* et *bracteum* dicebant, ut observatum a *Salmasio*, quem consule ad Hist. Aug. *Bractearii*, id est, *πεταλουργός*, in leg. 1. Cod. de Excus. artif. (10, 66.) *Fortunatus* lib. 8. Poem. 4:

Bractea gemmatam cycladem fila catenant.

[** Vide Forcellin. his vocibus.]

** **BRACTEOLA**, Diminut. voc. *Bractea*, in Gemma Gemmarum: *Campanula aurea*.

* **BRACTIARE**, *Circundare brachis*, Germ. *helsen oder fruntelen*. Gemma Gemmarum. Conf. Raynouard. Glossar. voce *Braissar*, vol. 1. pag. 253.

* **BRACTILETUM**, Brachiolum, sinus, fretum, Ital. *Bracciolino*. Stat. Mutinæ rubr. 259. pag. 49 v°: *Et illi homines et personæ, quorum vel quarum est dicta insula et Bractiletum, teneantur vendere illam quantitatem insule et Bractileti necessariam ad dictum opus faciendum illis personis, quibus dictum flumen. Situlae quotidie damnum inferit, et ipsi teneantur emere dictam insulam sive Bractiletum justo pretio.* Vide *Brachium* 1.

* **BRACUS**, Vallis. Chronicon Fontanelense cap. 6: *Et per loca designata, hoc est, de uno latere Bracus, sive vallis, quæ dicitur Dirginis. Infra: Ad Castellum luporum, qui super illum Bracum Dirginis, etc.* [** Pertz. vol. Script. 2. pag. 279.] De variis apud Theutones *Brak* vocis notionibus multa congerit Bollandus ad 21. Febr. pag. 251. [** Gloss. antiqu. Germ. Lat.: *Bruoh, Palus, Brouc, Aquosa et lutulenta terra*. Conf. Graff. Thes. Ling. Franc. vol. 3. col. 271. Vide *Bragium et Bragus.*]

* **BRACZALIS**, Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victim

comparat, vulgo *Manouvrier*. Inquisit. ann. 1288. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 387. col. 1: *Braccales et hortolani. S. Germani debent servire omni anno in hortis curiæ duobus diebus.* Vide supra *Bracentus* et infra *Brasserius*.

* **BRADELLÆ**, Sedes quibus in ecclesiis utuntur mulieres Acta Eccl. Mediolan. tom. 1. pag. 126: *Ut et ecclesiarum nitoris consulatur, et strepitibus et rixis, que ex sediū muliebriū, quas Bradellas vocant, in ecclesiis colloquatarum situ existere sepe solent, occurratur, etc.* Harum forma sic describitur ibid. pag. 585: *Asseres igitur seu trabes parvulae querentes tres, crassitudine unciarum quinque, longitudine cubitorum trium et unciarum sexdecim, altitudine unciarum octo, in ecclesiis solo rectæ suppositæ, tribusque circiter cubitis singulæ inter se disjunctæ: tabulis sectilibus totidem, cuiusmodi generis sint, iisque singulis latitudine unciarum octo, æquale inter se spatio distantibus constratae, una scilicet in medio, reliqua due in extremitatibus, etc.* In Cæremoniali monastico ad usum Congregat. S. Mauri pag. 591. Bradella sumitur pro scabello altaris. Gall. *Martepied*.

* **BRADIA**, Campus, vel ager suburbanus, idem quod *Braida*. Vide in hac voce. Charta ann. 1141. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. aevi col. 228: *Præterea de vobis et jure proprio largior Bradiam Antine, cum decimis ejusdem Bradia..... et totam et integrum Bradiam Fossæ-novæ, cum ecclesiæ S. Marci, et cum hominibus super eam sedentibus.* Annal. Estens. apud eum. tom. 20. Script. Ital. col. 462: *Is* (Albertus de Piis) *Lugi arcem Hirberiaque alta maenia per Leonellum initia absolvere curat; Belfori Bradiam muro cingere adortus est.* Vide *Bradum*.

* **BRADIFONUS**, Βραδύφωνος. Moyses dicitur apud Ethelwerdum lib. 4. cap. 9:

Bradifonus Domino Moyses sacrarat amore.

* **BRADIUM**. Vide *Braida* et *Bradia*, Campus. [Alia notione sumitur, scil. pro *Premium, munus, palma*, in vet. Glossario San-German. MS. num. 501. Sed Mendum pro *Bradium*, vel *Bravium*.]

* **BRADO**. Tabularium Priorat. de Domina in Delphinatu fol. 110: *Et 4. pulzinos, et 2. focacias, et 2. membra, et 1. Bradonem, et 3. panes, etc.* Forte pro *fladonem*. Vide in voce *Flantones*. [Reticendum esse *Bradonem* suadent Isid. qui habet in Glossis: *Cartilagini, lardo Bradone*; et Chartular. S. Crucis Quemperleg. ubi sic: *Samam vini et duodecim formellas, vel unum lardi Bradonem pro ea det monachis.* Hoc est, si bene conjicio, Petasonem seu pernam. Hollandi etiamnum vocant *Brade* pulpam petasonis seu partem ejus magis carnulentam.]

* Retinendum esse hanc vocem recte dictum est quæ bene interpretari videatur de petasone, seu perna. Charta ann. 1108. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. aevi col. 11: *Bradones bonos in festo S. Thomæ* (reddant). *Brado*, Academ. Crusc. est Vitulus indomitus. [** Conf. Rayn. Gloss. Roman. voce *Brazon*, vol. 1. pag. 247. ubi de homine dicitur. Gall. *gras de fesse*.]

* **BRADUS**, pro *Badius*, ut opinor, Color equi, *Bragado Hispan. Testam. Jac. de Pignatario* ann. 1352. in Access. ad Hist. Cassin. part. 1. pag. 409. col. 1: *Item relinquo D. Francisco de Montec. Agata equum Bradum sfresatum meum.* Vide *Bagus*.

* **BRÆSIUM**, Grani species, ex quo

cerevisia conficitur, apud Joan. *de Trokelowe* in Annal. Eduardi II. reg. Angl. pag. 88. Vide *Brace* et infra *Braism*.

* **BRAGA**, BRAGIA, Gurges, locus in fluvio aggere quadam coactus piscium capiendorum gratia. Arest. parlam. Paris. ann. 1536. ex Tabul. castri de Chissé in Turon.: *Plus molendina banquera dicti Montis-Ricardi supra pontes ejusdem loci sita, cum duabus Bragis ab ipsis molendinis dependentibus.... Plus magnas Bragias, de defegs nuncupatas,... in quo defegs duæ parvæ Bragæ in butio pontium dicti Montis-Ricardi extabant.* Braye, in Decreto ann. 1538. ibid. Vide supra *Braca* 1.

* **BRAGE**. Vide *Brace*.

* **BRAGALIS**, [BRAGAL] Charta Lusitana circa æræ 1168. in Historia Episcoporum Portensis 2. part. pag. 20: *Scilicet ut Episcopus accipiat pro illo jantaré omnem illam terram quam habebat Ecclesia S. Marie... tam in regalenga, quam in ganancia, et insuper sex Bragales per unum quenque annum.* Versio Lusitanica: *Assi em reguengo como em ganancia, et alem disso seis Bragues em cadaum anno.* [Acta SS. Benedict. sec. 4. part. 1. pag. 639. in Constitutione Ansegisi Abbatis: *Cerze ad illam Ecclesiam libras CC. ad opus fratrum c. sevo lib. cc. ad Corialinse calcibus XXIII. Bragal. LX.*] [** S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. pag. 204. scribit *Bragal* fuisse Pannum lineum ita communem ut monetæ vice eo uterentur. Conf. eund. Append. pag. 17.]

* **BRAGAMARDUS**, Gladii species, acianaces, Gall. Sabre. Monstra facta apud Chassag. ann. 1511. *Injunctum est quod habeat unum Bragamardum infra xx. dies. Bragamas*, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 143. Chartoph. reg. ch. 126: *Ledit Camus geta un grant coustel, que l'en dit Bragamas, contre la teste dudit Huchon. Neque aliud sonat Bergaman, in aliis Lit. ann. 1398. ex Reg. 154. ch. 38: *Perrout Lancel, dit Ogier, avoit pendu un bazelaire ou Bergaman à sa canture, et tenoit un plannson en sa main.* Ubi leg. forte est *Bragaman* vel *Bragamart*, ut et apud Marten. in Gest. Briton. tom. 3. Anecd. col. 1496. pro *Bagamars*:*

Qui tenoient tous entre leurs mains Bagamars et grant gysarmes.

Vide infra *Braguemardus*.

* **BRAGANTES**. Vide *Briganci*.

* 1. **BRAGARE**, Ex mundiori cultu gloriam auccupari. Ficta vox e Gallico *Brave*, Eximie ornatus. Menoti Sermes fol. 185. recto col. 1: *Et ideo, o vos Domine, que vos ornatis ad Bragandum, rogo vos, ut videatis modum Ecclesie.*

* Dixerunt nostri *Braguer*, faire *bragues*, eadem notione: unde effectum a Menoto *Bragare*; a quo forsitan hodiernum *Brave*, eximie et eleganter ornatus.

* 2. **BRAGARE**, Vagire, clamare, ex Regiam Majestat. inter notas tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 117. pro *Braire*, uti edidit Cangiis in hac voce. [** Ap. Houart. lib. 2. cap. 58. art. 1. *Bragantem*.]

* **BRAGATIO**, Gall. *Braverie*, Mundior cultus. Eiusdem Menoti Serm. fol. 119. col. 1: *Ce sont les grandes pompes, les grandes Bragues; Hec sunt magne pompe et grande Bragationes; hec sunt pompe et magni vestium luxus.*

* **BRAGATOR**. Iter Camerarii Scotici cap. 39. § 50: *De omnibus Bragatoribus in Curia.* [An eadem notione, qua Menoti *Bragare*?] [** Saxon. Gebrac, Island. *Brak*, Crepitus, stridor, fragor.

Braka, Insolenter se gerere. Vide *Bragare.*

* **BRAGENTIA**, Familia, ut opinor : *bragis* enim seu vestibus donabantur familiares ab iis, quorum servitio addicti erant. Stat. synod. eccl. Camerac. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1307 : Item, excommunicamus omnes presbyteros et clericos in sacris ordinibus constitutos, qui Bragentias intrabunt sacerdotalium dominorum, et eos qui jam intraverunt eosdem, nisi infra mensem exeat ab eisdem.

1. **BRAGERIUM**, Femora, vel lumbi. Acta SS. Junii, tom. 2. pag. 390, in Miraculis E. Henrici Baucenens. : Subito arreptus fuit a gravissima gutta a Bragerio inferius, ita quod de anchis, coxis et tibis nullo modo poterat se juvare. Vox ejusdem originis, cuius Bragæ vel Bracæ : de quibus supra.

* 2. **BRAGERIUM**, Femoralia, quæ virorum propria sunt. Gall. *Culotte*. Stat. MSS. S. Flori fol. 19: Aliqua mulieres inveniuntur, de quibus dicitur vulgariter, quod lumbar sive Bragerium portant. Galli dicimus, Porter la culotte; Hispani, Calzarse las bragas dicunt de mulieribus, quæ virilem in modum sese effterunt.

1. **BRAGHERIUM**, Eadem notione. Chron. Parmense ad ann. 1287. apud Murator. tom. 9. col. 810 : Eodem anno et tempore fuit nix valde magna usque ad Bragherium in campis, et incepit venire in festo S. Antonii.

* **BRAGHERIUS**, BRAGHERIUM, ab Ital. *Braghiera*, Cintura, Cingulum, Gall. *Ceinture*. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 205 : Salvo quod possint portari extra districtum bon. Bragherii et asterii, corrigie et res alie minute labore, pertinentes ad artem mercarie. Codices ann. 1259. et 1260. exhibent *Braxerii*; *Baginea* pro *Bragheria* alter ann. 1267. [FR.]

* **BRAGIA**. Vide supra *Braga*.

* **BRAGIDA**, Campus, vel ager suburbanus, idem quod supra *Bradia*. Charta ann. 1106. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 520 : Et de Caroli prato usque ad *Bragidam*, id est, croadam de Coriouli, etc. Vide *Braida*.

* **BRAGIRE**, Hinnire. Chron. Mutin. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 606 : Qui (tassus) habebat... vocem ut equus *Bragiens*, scilicet parvam. *Bredir*, eadem notione. Le Roman de Garin :

La veissiez meint panozel flori,
Meutie banniere, et meint destrier Bredir.

Vide *Braire*.

1. **BRAGIUM**, Vallis. Charta Caroli Calvi ann. 870. apud Miræsum tom. 1. pag. 32 : Mansos decem cum longo Bragio. Vide *Bracus* et *Bragus*.

* **BRAGUERIUM**, Procedentiae ilium retinaculum, Hispan. *Braguero*, nostris *Brayer*. Mirac. MSS. Urbani PP. V : Erat crepus et ruptus, opportebat de necessitate quod puer portaret Bragueum furcatum... Oblitus erat recipere suum Braggerium. Vide supra *Brachiale*.

* **BRAGUETA**, Femoralia, seu femorarium apertura, quam Hispani vocant hoc nomine. Concil. Hisp. tom. 4. pag. 615. col. 2. ann. 1591 : Neque caligas, crocei, rubei viridisque colorum seu albas (defertur Clerici;) neque Braguetas ex aliquo serico vel panno, nec cum diversis rivelis seu fissuris.

* *Bragueste*, in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 111: Icellui Girart couturier commença à dire au religieux dessusdit par maniere de derrision et moquerie : Veca frere Jehan Autel, il aura les Bragues.

* **BRAGUILERIUS**, Qui facit *Braguetas* seu *Bracas*, in Catalogo Sodalium Confraternitatis Nativitatis B. Mariæ in Ecclesia B. M. Deaurata Tolos.

BRAGUS, forte idem quod *Bracus*, Vallis. Charta Goffredi Comitis Andegavensis apud Sammarth. in Episcopis Andegavens. num. 45 : Exarta quæ dicuntur ad illum *Bragum*. Vide *Bracus*. [** *Bracha*, Germ. olim Prima aratio. Vide Graff. Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 268.]

* **BRAJA**, ut supra *Bragida*. Charta ann. 1183. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 339 : Et hoc totum, quod tenebat Petrus de Bruna, et etiam *Brajam nostram* super posse Pobleti, quæ est retro plantatum monacorum, etc.

BRAJARE, Gall. *Braire*, Vagire, clamare prout infantes solent. Gloss. Graec. Lat. : Κλαυθρὸς παιδίον, vagitus infantis. Hesychius : Βραχανάσθια, ἐπὶ τῷ κλαύτῳ τῶν παιδίων λέγεται, ὡς μημη φωνῆς. Hac voce utitur Philostorgius lib. 11. cap. 6. Regiam Majest. lib. 2. cap. 58. § 1 : Si ex eadem hæredem habuerit auditum, vel *Braiantem* inter quatuor parietes. Hoc est, si ex quo ex matris alvo prodit, vitæ signa aliqua prodidit. Speculum Saxonum lib. 1. art. 33 : Idque mulier cum quatuor viris qui eum plorantem audierunt, et cum duabus mulieribus, quæ ei in partu ministraverunt, poterit comprobare. Bracton. lib. 4. tr. 1. cap. 34. § 4. lib. 5. tr. 5. cap. 30. § 7 : Puer qui auditus fuit clamare inter 4. parietes. Statuta S. Ludovici lib. 1. cap. 11 : Gentishom tient sa vie tout ce que l'en li donne a porte de monstrier en mariage après la mort sa femme, tout n'ait-il hoir, pour qu'il en ait eu hoir qui ait crié et Bret, se ainsi est que sa femme li ait est donnéne pucelle. Quæ totidem habentur Latinis verbis loco supra citato ex Regiam Majestatem. Vide Leges Wisigoth. lib. 4. tit. 2. § 18. Leges Alemann. tit. 92. § 1. Jus Feudale Saxonum cap. 15. § 1. Fletam lib. 6. cap. 55. § 4. Leges Burgor. Scotic. cap. 44. § 4. et Miraum in Diplomat. Belg. pag. 352. Le Roman de Girard de Vienne MS. :

Deus Dames voi en cel palais listé,
Que par nous on forment Brait et crié,
Et Olivier forment ont regreté.

[** Vide Grimm. Antiq. jur. German. pag. 75. D. 1.]

* **BRAIBANCENI**. Vide *Brabantiones*.

1. **BRAIDA**, [BRAYDA] Campus vel ager suburbanus, in Gallia Cisalpina, ubi *Breda* vulgo appellatur. Monachus Paduan. lib. 1. Chronicci cap. 1 : Factum est prælium equestre maximum in *Brayda Venonensi*. Charta Longobardica in Bulario Casinensi tom. 2. pag. 9 : Similiter omnes *Braidas* meas ad ipsam curtem pertinentes, cum pratis, silvis, vineis, etc. Alia Desiderii Regis ibid. : Terram juges 40. de *Braida curtis Ducalis*, etc. Statuta Patavina rubr. 70 : Si quis habuerit plus quinque campos terræ, et aliqua puncta sit alicujus *Bradi*. Infra : Quicunque habet *Braida* terræ, etc. [Memoriale Potestatum Regiis. ad ann. 1217. apud Murator. tom. 8. col. 1084 : Et eo anno primo facta fuit fera in *Brayda domini Episcopi extra portam juxta burgum S. Petri*. Et eo anno infirmi S. Lazarus qui habitabant juxta dictum burgum propè dictam *Braydam*, ierunt ad habitandum ad pontem platum.] *Bradio* etiam habet Joan. Villaneus lib. 9. Rufinus Monachus de Ædificat. Monasterii S. Sabini : Unum campum in castello de Arda, *Braida* insuper S. Thomæ, etc.

Infra : In *Plaivole Braida* unam, apud Ughellum tom. 2. pag. 256. Charta ann. 813. apud eundem in Episcopis Veronensis : *Insuper concedimus Canonicas decimas Braidarum Episcopaliū curtium ; id est, vinum, granum, legumina, etc.* Addo vetus Monumentum ex Bibl. Vaticana, ibid. pag. 742. et tom. 4. pag. 492. 625. Bullarium Casinense tom. 1. pag. 18. etc. Vide Origin. lingue Italice Octav. Ferrarii in *Breda*. [** Germ. *Breit*, Amplius, unde in Gloss. ant. : *Gebreite, area, Caprete, grumolus, ager*. Vide Graff. Thesaur. Ling. Fr. vol. 3. col. 298.]

* 2. **BRAIDA**, *BRAYDA*, *BRAINA*, *BRAYNA*. Haec voices in antiquis Stat. Bonon. occurunt usurpatæ ad significandas quasdam vias urbanas, quod eo probabiliter, ad notionem superioris allatam, erat antiquitus ibidem ager suburbanus. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. II. pag. 490 : De una via fatienda in *Brayda sancti Stephani* in contrata sancti Petronii usque ad burgum strate majoris : Quia contrata de novo facta in *Brayna sancti Stephani*, que contrata sancti Petronii nominatur, non habet viam ad aliquam stratum publicam, ideo statuimus et ordinamus quod via una fiat in contrata illa usque ad burgum strate majoris. [FR.]

* **BRAIHERI**, Incolæ pagi, vulgo de *Brai* dicti. Vide *Braium*.

* **BRAIS**, *BRAISIUM*, Grana ad conficiendam cerevisiam præparata. Vide *Brace*.

* **BRAISUM**, ut supra *Braesum*, Grani species, ex quo cerevisia conficitur. Charta ann. 1195. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 140 : Rogerus de Bellmonte... dedit ecclesie S. Taurini... unum modium frumenti et alterum modium *Braisi*. Vide *Brace*.

BRAIUM, Limus terræ, Gallis *Bray*. [Auctor Miraculorum S. Bernardi scribens de Castro *Braio* supra Sequanam : *Castrum Braium, quod lutum interpretatur.*] Hariulfus lib. 4. Chronicci Centulensis cap. 24 : *Ubi habentur 37. hospites, qui persolvunt annualiter unusquisque in Nativitate Domini 2. equos oneratos de Brais.* [Quod rectius intelliges de grano quod *Brais* vocabant. Vide *Brace*.] Tabular. Vicedomini Pinconiensis, ann. 1268 : Sur ce que nous disions ke nous pouons et devions faire fauquer l'erbe, et holdragier et retraire le *Bray* de l'yeu de Somme. Frater Renatus Macæus Vindocin. in Poem. de bono Principe :

L'Empereur vient par la Coustellerie,
Jusqu'au carfour nommé la Vannerie,
Ou fut jadis la planche de Mybray,
Tel nom portoit pour la vigne et le Bray
Gette de Seine en une creuse tranché.

Hinc datum nomen pago Bellovacis et Normannis contermino, *le pays de Brai*, a loci situ pascuis opportunissimo, a quo *Braiheri* dicti ejus incolæ non semel a Willelmo Britone in Philippide, et ab Orderico Vitali lib. 12. pag. 814.

BRAMBARICARII. Vide *Barbaricum* in *Barbaricarii*.

* **BRAMOSUS**. Vide *Bromosus*.

BRANA, Sterilis equa, sterile jumentum, Gallis *jument Brehaigne*. Catholicum Armoricum : *Brahaing, Gallice Brahaigne, non portant enfant, Lat. sterilis*. Charta Willelmi Ducis Aquitan. ex Tabulario Angeriacensi : *Dono ad locum B. M. omnia pecora mea, hoc est, vaccus, equos, Branæs*. Charta Ferdinandi Imp. Hispan. æræ 1191. apud Anton. de Yépez in Chronic. Ord. S. Bened. tom. 7. *Addo etiam his universis centum vacas Branæs*,

exceptis factibus præteriti et præsentis anni, boves domitos 10. et in hæreditatis vacas majores 30. etc. [Charta ann. 1278. ex Cod. MS. D. Brunet. fol. 68. v. : Ille extraneus possit in tenemento Arelatis... alias bestias tenere sine banno superius expresso, sive sint domite vel Brana. Alia itid. Aquisextana vernacula scripta ibidem fol. 118 : Item tota bestia Brana (donat) 1. den. Hinc puto legendum Brana, non Brava, in Transactione anni 1490. ex Archivo D. de Mazaugues : Præfatus dominus et sui successores possint et valeant pro banno exigere pro singula bestia grossa Brava reperta in mala faca denarios quatuor e lo doble de nuech. [Vide V. C. Ægid. Menagii Origines Italicas in Bretto.

* Vocis Gallicæ Brehaigne cum Brana affinitate, in errorem ductus est Cangius, quem non advertebatur mirum est vel ex ipso Chron. Ord. S. Bened. loco, ubi fetus vaccarum, quæ Brana ibidem dicuntur, excipiuntur a donatione. ** Non branarum foetus excipiuntur, sed branas dandas bimis majores fore dicitur. Alter neque Carpenterii vocis Brana interpretatio stare posset, quæ quomodo discrepet a Cangiana non assequitur ; sterile enim jumentum Cangium pro jumento virginæ scripsisse, quisque vel ex numero centum vaccarum videbit.] Eo due in eodem errore lapsi sunt ipsius Continuatores, quibus in Charta ab ipsis prolatâ, Branas domitis opponi, observare facile erat. Est ergo Brana, Juvenca, vacca junior, vel quæ taurum nondum passa est ; et Branus, Juvencus, junior bos et indomitus. Doujat. in Diction. Tolos. : *Brau, taureau, bouvillon.* Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 80 : *Sequens unum thaurum sive Brau ipsius suppli- cantis, etc.* Unde rectius fortean Brava et Bravus legeretur ; et quidem Itali et Hispani Bravo, pro Indomitus, immixtis, ferox, dicunt ; et rustici Dumbenses Brave juvencam appellant. Vide infra Bravis et Bravus 1. Attamen Braine, eo significatu, occurrit in Fabul. tom. 2. pag. 230 :

Sire, mal vous est avenu,
Li forestiers vos buez enmaïne,
Il dist que en l'autre semaine
Li emblastes par nuit trois cheuses
Qui vous cousteront quatre Braines.

Quod de specie monetæ minus bene interpretatus est D. Barbazon. Nihil itaque immutandum in Transact. ad hanc vocem laudata, nisi ann. 1501. pro 1490. et *Mala facha*, pro *Mala faca*. Cæterum Brehaigne, pro Sterili et infecunda muliere, ut et Brehains, pro Homine ad generationem inhabili, nostri passim usurpant. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684 : *Brehaigne, steriles. Brehaigneté, sterilitas.* Vita J. C. Ms. ubi de S. Josepho :

Et hom Brehains ne doit entrer
O chiaus qui pueent engenner ;
Quant un enfans aueras,
Au temple vien, si offerras.

Le Roman de Robert le Diable Ms. :

Et la Duçoise fu ma mere,
Elle fu xvij. ans Brehaigne,
Ains que de moy fust ensaigne.

* BRANÆ. Vide Brancia.
** BRANAGIUM. Vide Bren.

1. BRANCA, Pars extrema sive crurum sive brachiorum in feris et avibus rapacibus, si modo pars illa, manus vel pes proprie dici debet, inquit Octav. Ferrarius. Latinus Togatus. Gromatiacus : *Terminus, sive petra naturalis, si*

*Brancam lupi habuerit factam, arborem peregrinam significat. Mox : Si Brancam ursi habuerit, lucum significat. Quibus locis effinguntur lapides quadrati, quibus insunt pedes lupi et ursi, avulsi a tibiis. [Acta SS. Aprilis tom. 3. pag. 528. in Miraculis S. Zitæ : Et cœpit ipse lupus multum clamare et vociferari, et percutiebat sibi coram eis ipse lupus de sua et cum sua Branca.] Italisch, Branca idem sonat, quod nostris Griffi, ungula. *Branche de Leone*, apud Joan. Villaneum lib. 6. cap. 71. Hinc appellatio tributa Acantho, herbae, quæ vulgo Italisch Branca ursina, quod, ut ait Philander, referat pedes ursi anteriores. Hujus meminit Constantinus Afric. lib. de Chirurgia cap. 13 et Myrepus sect. 1. cap. 27. Sunt etiam herbæ aliae Branca leonis, et Branca caulis dictæ. Fridericus II. lib. 1. de Venat. cap. 23 : *Tibiae, pedes, digiti, dorsum, lumbi, Branchia, cauda, perunctum, et alia hujusmodi.* Salmasius in *Solinum* tom. 1. pag. 225. novæ edit.) vocem hanc a brachio deducit, ita ut *branca ursi*, sit branchium ursi : sic nos Galli arborum brachia, Branches vocamus. Addit porro Romanensi Gallorum lingua *Branc*, pro brachio usurpari passim. Certe id mihi, qui ejusmodi quisquilius quamplures evolvi, nullibi mihi lectum, quod sciäm. Sed *Branc* pro *spatha*, *gladius*, non semel occurrit : cuius quidem vocabuli origo videtur eadem quæ vocis *Branca*, quod *spatha*, vel *gladius*, *Brancæ* seu ungulæ vicem præstet militi, uti spathæ *Branca* leoni, aut ursi. L'Ordene de Chevalerie MS. :*

Après li a chaîne l'espée :
Salehadins a demandée
Le sénéchal de un Branc.
Sire, fait-il, chou est garant
Contre l'assaut de l'enemis, etc.

Le Reclus de Moiliens MS.

N'est pas de l'ordre saint Martin,
Qui en yver par la brune
Parti de son Branc acheria
Son mantel au poore vechemin.

Le Roman de Guillaume au Court nez :

Li Brans trestorne, et la hache jus glace.

Infra :

Li Turs trestorne, et l'espée jus glace,
Li Brans descend contreval les espaules.

Philippus Mouskes in Ludovico VI :

A tant saka de Bran divers,
Si le feru en travers.

In S. Ludovico :

En aus refiert, et crie Valence,
Del Branc lor cargo grief penence.

Le Roman de Garin le Loheranz :

Mais ils n'avoient palefroy, ne roncin,
Ne armure, fors le Branc acerin.

Alibi :

Pis coupe et teste à le Branc de Pavie.

Idem :

Il li bailla, puis trest le Branc letttré.

Le Roman de Merlin : *Et te monsterrai au Branc d'achier, que je sui au mien espoir aussi bon chevalir come tu i es.* Vide Origines Italicas Cl. V. Ægid. Menagii et Octavii Ferrariae.

BRANGARE dicuntur aves rapaces, quæ branca seu ungulis ramum cui insident, complectuntur. Fridericus II. Imp. lib. 1. de Venat. cap. 34 : *Replicatio autem dicatorum in suis juncturis ad superiori partem non fuit necessaria, ad subiectori rem vero partem fuit, quatenus Branca-*

rent convenientius ramos, ad quos confluunt scopæ ut illic dormiant. Infra : Hic autem digitus habuit officium concludendi Brancationem ex altera parte, et in formam quasi sphæricam reducendi. Dicuntur etiam brancare, cum aves ungulis suis impetunt. Idem cap. 55 : Percutiendo, dilaniando, Branchando, etc. Infra : Aves rapaces Brancant et vulnerant compedibus, etc.

* Unde Branchiers appellantur, in Lit. remiss. ann. 1446. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 455 : *Ouquel bois le supplicant avoit fait une loge de branches de chene pour prendre des oyeaux de praye, ramages ou Branchiers, comme lasniers, autours ou esparviers.*

* Est et *Branc*, *Vestis* ex crassiori tela species, forte quia alba, ab Hispan. *Branco*, *albus* ; quæ ita describitur in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 179 : *Icellui supplicant voulu faire certain charivari,... eust pris et vestu un habit, nommé Branc ou roquet de toile, que femmes portent volontiers par dessus leurs robes.* Vide infra Rochetum.

2. BRANCA, BRANCHIA, seu BRANCHIA, Jus excedendi ramos arborum, quos Branches dicimus, in forestis pro foco seu igne suo. Aresta ann. 1257. in 1. Reg. Parl. fol. 5 : *In questa facta, utrum Philippus de Horrico habeat costumam ad Brancham pro igne suo in foresta de Mercio, etc.* Ibid. f. 10. sub. ann. 1258 : *Matthæus Danebus petit habere in foresta D. Regis de Andelliaco pro 12. den. annui reditus Brancas ad ardendum, quadraturam sue domus, fulcos ad herbergarium, pasnagium suis porcis liberum, et quietum, etc.* Aresta ann. 1271. ibid. f. 187. verso : *In saisina habendi usagium suum subscriptum, videlicet percipiendi brueriam, fulgeriam, et folium quod cedit de arboribus, pasnagium ad 3. denarios pro porco, pasturam ad animalia sua in vallibus, secandi herbam a festo S. Joannis usque ad Assumptionem B. Mariæ virginis in defensis etiam forestæ,... percipiendi etiam Branchas siccas cum crocco ligneo, sine ferro, etc.* Regestum Philippi Aug. Herouallianum f. 69 : *Habent in foresta Andeliaci mortuum nemus et Branchias tam in alto quantum potest attingere, de quadriga.* Fol. 156 : *Capiebat in foresta praedicta extra defensum et landas Branchias et mortuum boscum ad ardendum.* [Charta Philippi Regis Franc. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 1009. C. : *Ad ædificandum de vivo bosco, ad combustum de mortuo, vel de residuis sive Branchiis, excepta silva.* Charta Americi de Thoarcio pro Majori Monasterio apud Stephanotium Antiquit. Pictav. MSS. tom. 4. pag. 764 : *Concessi dilectis in Christo Monachis... calfagium in foresta nostra de Rocha in tala et Branchia ad usum domus sue.* Sententia Commissoria anni 1239. ex Schedis D. de Mazaugues : *Asserebat jus habere in perceptione frondium, ramorum seu Brancharum, pinuum, etc.* Vide Branchia 1.

* 3. BRANCA. Vide mox

* BRANCANTA, f. Rami arborum ad umbraculum collecti. Inquisit. ann. 1235. apud Cenc. inter Census eccl. Rom. : *Dicit quod vidit Hugo Linum de Sancta Cruce tenere Brancantam pro curia.* Infra eadem rursus occurunt ; sed loco Brancantum, legitur Brancam. Vide infra Branchia 1.

* BRANCARE. Vide Branca 1.

* BRANCATA, vox Italica, Manipulus, quantum manu capi potest. Cæremon.

eccl. Rom. ad calcem cod. Ms. eccl. Camerac : *Quidam cubicularius tenet in capite asini bacilem cum xx. solidis denariorum, predictus archipresbiter inclinans se retro tribus vicibus, quos potest, tribus Branchatis tollit et habet sibi.*

BRANCE. Vide *Brace*.

* **BRANCEA**, BRANCHYA, BRANCIA, Mala, maxilla, Gall. Joue. Vita S. Amalberge ex Cod. reg. 5506: *Virgo autem Domini, collati sibi divinitus beneficis jam conscientia, vade, ait, et apprehende Brancum ejus, et trahere in succum*. Ubi de pisce a flumine egresso agitur. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692: *Branchya, joue. Brancia, joë de poisson*, in altero Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684. Glossar. Lat. Ital. Ms.: *Brancia, la masela*.

** **BRANCUS**, eim Kynbacken, in Vocab. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. [Græcis rō Brάγχας et τὰ Brάγχα, Lat. Branchiae, quibus pisces spirant. Gemma Gemmar.: *Brancia in piscibus est locus iuxta guttur vel inter corpus et caput piscium.*]

* **BRANCHADA**, Ferculum, quo sacramentum Reliquiarum capsæ portantur in processionibus Gall. *Brancard*. Acta SS. Maii tom. 1. pag. 65. de S. Africano Episcopo: *Branchadis seu ferculis deportande in Processionibus capsæ servitibus.*

* **BRANCHARE**, BRANCHIA. Vide *Branchia* 2.

* **BRANCHEA**, Pars crucis transversa, quam *Bras* vulgo dicimus. Gualt. Hemingford, de gest. Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1305. pag. 217: *Reversusque novus patriarcha et episcopus in Angliam cum magna gloria, fecit deferri ante eum crucem argenteam et deauratam cum duabus Branchies ex transverso, et imagine crucifixi in medio. Unde scapus trutinae, Brach dici videtur, in Poem. cui titulus la Mapemonde* Ms. cap. 14:

Aussi c'on voit de la balanche,
Quant li Brach ent ingal justanche;
S'en l'un plus qu'en l'autre metes,
La balanche son droit taurées:
Car li Brach serront desingal,
Li uns amont, l'autre aval.

* 1. **BRANCHIA**, Ramus. Gall. *Branche*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. reg.: *Item una pulcherrima crux auri cooperta, in qua sunt duæ frondes sive Branchiae argenti deaurati, super quas sedent, vel sunt duæ parvæ ymagines, scilicet B. M. et S. Joannis Evangelistæ, tenentes duos parvos libros in manibus, in quibus sunt reliquiae certæ. Aliud Gallicum: Item une très belle croix d'or, ... laquelle a deux Branches d'argent doré, etc.* Vide *Branca* 2. et *Branchea*. Hinc *Branchia* Philipp. lib. 11. tom. 5. Chasn. pag. 233. dicuntur cornua seu rami ex balæna, qui cassidi comitis Bolon. supereminebant:

E costis assumpta nigris quas faucae in antro
Branchia balena Britici colit incola ponti.

[** Vide *Brancea*.]

* Quo etiam spectare videtur vox *Branquiart*, qua ramum crassiorem vel truncum intelligo, in Lit. remiss. ann. 1451. ex Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 104: *Icellui Gerard qui tenoit une fourquette en sa main, et ledit Olivier ung Branquiart, lequel s'aprocha dudit Gerard pour le frapper de sondit Branquiart.*

* 2. **BRANCHIA**, Mensuræ species, cubitus, ut *Brachium* 1. quomodo etiam forte legendum est, ut suspicantur Bolandistæ. Mirac. S. Domin. tom. 1. Aug. pag. 647. col. 1: *Et caudam, quasi dimidiæ Branchiam habentem, etc.* A Gal-

lico *Branche*, Pars, rei alicujus portio, nostri *Brancher* dixerunt illum, qui rem aliquam cum alio participat. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 11: *Comme le suppliant feust alés.... pour cueillir le tresième des cervoises, dont il estoit fermier en portion de ladite ville, comme Brancher de Jehan de Fevre, auquel estoit tout le tresième desdites cervoises en ladite ville.*

* 1. **BRANCHIE.** Vide *Branca* 1.

* **BRANCHIAGIUM**, Rami in genealogiis, *Branchæ de genealogie, vel ligne collaterale*. Regestum Parlamenti anni 1450. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 384: *Dicebat dictus Robertus, quod licet partes adversæ ipsi Johannaæ Dauphine, in aliquo gradu consanguinitatis attingerent, quod tamen ex ipsis partibus ex alio latere vel Branchiagio..... procedebant.*

* 2. **BRANCHIATA**. Vide *Brachiata*.

* **BRANCHYA**, BRANCIA. Vide supra *Brancea*.

* 1. **BRANCIA**, BRANCIS. Isid. lib. 4. cap. 7: *Branchos est prefocatio faucium a frigido humore. Græci guttur βράχιον dicunt, circa quod fauces sunt, quod nos corrupte Brancia dicimus.* Gloss. Sangerman. MSS. num. 501: *Brancis a rauçidine pulmonum dicta, inde et thysis (tussis) fit. Infra: Brancis est prefocatio faucium a frigido humore. Hinc emendandus Papias MS.: Brancæ a rauçidine pulmonum dictæ.... inde fit tussis.*

* 2. **BRANCIA**, Ramus; unde dimin. *Branciola*, ramusculus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Brancia, branciola, Guanhuha, Prov. Alia significatione vide in Brancea.*

** **BRANCO**, Monetæ species apud Lusitanos. Vide S. Rosa de Viterbo Elucidar. in Append. pag. 55. voce *Preto*.

* 1. **BRANCUS**, Gorge, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692. Glossar. Lat. Ital. Ms.: *Brancus, lo male de gola.* Vide *Branca* 1. et *Brancea*. [** Conf. Raynouard. Gloss. Rom. voce *Brancos*, vol. 1. pag. 250. Papias in cod. reg. 7609: *Brancus, fax (leg. faux) dicitur corrupte.*

* 2. **BRANCUS**, Ramus arboris, ut *Branchia* 2. Reinardus Vulpes, libr. 4. vers. 19:

Cum sua villani pacare salicta sinantur,
Cur requiem lucus regis habere nequit?
Tam cave ne exilum violaveris amodo Brancum.
Quam tecum ut redeat tua securis amas.

BRAND, Incendium: vox Germanica. Lex Frisionum tit. 7. de *Brand*: *Si quis domum alterius incenderit.*

1. **BRANDA**, Titio, fax ardens. Gloss. Saxon. *Ælfrici: Titio vel Torris, Brand.* Durandus lib. 7. Ration. cap. 14: *Ferunt etiam Brandas, sive faces, et cum illis circumneunt arva.* Infra: *Feruntur quoque Brandæ, seu faces ardentes.* [** Vide Grimmii Mythol. German. pag. 358: et infra *Brando* 1.] *Feu esbrandi*, in Con-suetud. Britann. art. 645.

2. **BRANDA**, Videtur aliud sonare in Charta Fundationis Monasterii Orbisterii, apud Beslium pag. 333: *Habent per totam forestam predictam ad sua ædificia facienda.... et calefagium plenarium de feodo forestariorum, et de Branda.* Regestum Castri Lidi in Andibus 47: *Brandam vero supradictæ forestæ ad necessaria suorum hominum quiete possidet.* Ubi *Branda* idem valet quod ramus, [vel potius myrica, Gall. *Bruiere*, ut liquet ex seq. loco Chartæ anni 1205. tom. 2. Hist. Britan. col. 389: *Dono iterum et concedo dictæ abbatiæ unam biroteam Brandæ sive brueriæ ad usum furni sui*

singulis septimanis capiendam.] *Brando*, Italis, ensem sonat, de qua voce consulendum Octavius Ferrarius in Origin. Italic.

* Idem quod *Bruarium*; *Brande* nostris, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1478. in Reg. 205. Chartoph. reg. ch. 145: *Le suppliant.... s'en ala droit à certaines Brandes appartenant à son pere, près autres Brandes appellées les Brandes communaux, pour veoir s'il trouveroit point de repaire d'assées ou becaces pour illec y tendre lesdites ripoises; et quand il eut ung pou cheminé apperçut que ès Brandes de sondit pere avoit ung homme et une femme qui les cueilloient, et faisoient leur faiz desdites Brandes, qu'ilz chargerent à leur coul.*

* 3. **BRANDA**, Solida, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641. Vide *Brunda*.

* **BRANDALIS PLATEA**, TURRIS, Ubi *Brandeum* seu fascia in signum jurisdictionis apponitur. Ital. *Brandello*, frustum. Stat. crimin. Saone cap. 17. pag. 23: *Et similiter pœnæ duplicitur in quovis casu predictorum, si delictum factum fuerit de die in platea Brandali, vel ante palatum M. potestatis, pendens super viam inter ecclesiam S. Petri et turrim Brandalis, etc.*

* **BRANDALE**, Fulcrum focarium, Gall. *Chenet*. Laudes Papiæ apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 26: *Habent etiam ab utroque latere ignis instrumenta ferrea, pluribus necessitatibus apta, quæ quia sub igne ponuntur, Graece ypopiria, vulgariter autem ibi Brandanalia vocantur. Vide *Brander*.*

* **BRANDATUS**, Acu pictus, Gall. *Brode*. Rymer. tom. 5. pag. 48: *Unam capam chori de sanuto rubeo, Brandatam de ymaginibus de auro et serico.* Vide *Brus-dus*.

* Leg. videtur *Braudatus* vel *Brouda-tus*.

* **BRANDEA**. Vide *Brandeum* 3.

* **BRANDELLICI**, Hæretici ab auctore *Brandello* monacho sic dicti; Valden-sium sectarii. Benzo episc. Albens. in Comment. de reb. Henr. III. imper. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 372:

Ab inferno prodierunt noviter heretici
Patarini, Buziani, necnon et Brandellici,
Non curantes quid loquantur, ut pote freneticæ....
Falsus monachus Brandellus habet milie vita,
Quem cognoscimus deformem carne leprositæ,
Ab ecclesia tollendas hac sola militia.

BRANDER, Andena, sustentaculum ferreum, fulcrum focarium: vox Saxonica, in Legibus Burgorum Scoticor. cap. 125. [** f. leg. *Brandred*.] Vide *Brandanale*.

* **BRANDERIA**, Eadem notione, in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 326. col. 2. ex Computo anni 1336: *Item, tria cocu-pendia de ferro magna, et duo magna Branderia de ferro pro III. sol. III. den. gr.*

* **BRANDES**. [Faber qui tenet ferrum. DIEF.]

1. **BRANDEUM**, Velum, palla serica, vel linea, qua Divorum reliquiae vel corpora involvi a Christianis solebant. Hincmarus in Vita S. Remigii: *Ipsum corpus sanctissimum, sicut in anteriori translatione, ab Episcopis Remorum dio-cecessos integrum inventum est, et Brandeo rubro involutum.* Idem lib. 1. Hist. Rem. cap. 20. de eodem S. Remigio: *Corpus ejusdem rubeo constat Brandeo involu-tum.* Cap. 21: *Integrumque illud cum Brandeo, quo prius repertum fuerat in-volutum, in argenteo lócello transposuit.* Ex ejusmodi brandeis decerpabantur particulæ, quæ eodem quo reliquiae ipse

honore affectæ, sanctuarii loco habebantur. Idem de secunda Translat. S. Remigii: *Cum de ipso sepulcro in locello argenteo est transpositum, pars de ipso Brandeo cum sudario, quod fuerat super caput ejus, assumpta in scrinio eburneo, secus altare S. Mariae in civitate, debito honore veneratur.* In Catalogo Abbatum S. Bertini in Probat. Hist. Guinensis pag. 15: *Brandeum sacrorum pignorum susceptivum contradit sancto Bertino.*

1 BRANDIUM, Eadem notione, in Indice Onomast. ad calcem tom. 5. SS. Junii.

Sic præterea appellabantur panni particulæ, aut sericæ, quæ venerandis Divorum lipsanis applicatae, ex ipso contactu, tamquam divisorum ipsorum reliquiae Christianis dispergientebantur: cum olim summis digitis eas attractari, nedum quidpiam ex iis detrahi, aut abradi nefas putaretur. Gregorius M. lib. 3. Epist. 30. ad Constantiam Augustam: *Cognoscat autem tranquillissima Domina, quia Romanis consuetudo non est, quando sanctorum reliquias dant, ut quidquam tangere proximatum de corpore, sed tantummodo in picide Brandeum mittitur atque ad sacratissima corpora ponitur: quod levatum in Ecclesie quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur, et tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac si illuc specialiter eorum corpora deferantur.* Unde contigit ut beatæ recordationis Leonis Papæ temporibus, sicut a majoribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquiis dubilarent, prædictus Pontifex hoc ipsum Brandeum alatis forcipibus incidit, et ex ipsa incisione sanguis effluerit. Leonis Historiam narrat Siebertus ann. 441. cui similem de ipso Gregorio refert Joannes Diaconus in ejus Vita, lib. 2. cap. 42. Adde Theotfridus lib. 3. cap. 4. *Palliola* vocat Diurnus Romanus cap. 5. tit. 12. quod Gregorius *Brandea*. Atque brandea illa, sive velamina, sudaria, pallæ, et alia hujusmodi sacrosanctis Divorum pignoribus intra aras vel thecas occulisis, per fenestras, quæ aris aut thecis aderant, admovebantur. De hisce fenestris agunt Gregorius Turon. lib. 2. de Glor. Confess. cap. 37. Beda lib. 1. Hist. Angl. cap. 3. Evodius lib. 3. de Miraculis S. Stephani cap. 12. etc.

2. BRANDEUM, Species panni serici, aut alterius materiae vestiarie. Jo. Diacon. lib. 4. Vitæ S. Gregorii M. PP. cap. 83: *Ferens in capite matronalem mitram candidem Brandei raritate nibilatam.* Hariulfus in Chron. lib. 3. cap. 3: *Fanones auro parati ad offerendum 14. ex Brandeo 3. ex pallio 15.* [Chronicon Waticense apud Marten. Anecd. tom. 3. col. 808. ubi de quibusdam serpentibus hocce in monasterio frequentissimis: *Quia enim hæc reptilia, prout a referentibus qui talia noverunt, contigisse innovit, apertis oribus dormientium solent insidiari, ut sicubi laxa, sicut fit, solutis sapore membris observaverint, corpora humana ingrediantur, vix satis tutum erat dormire, nisi mundioris alicuius Brandei glomus ora compilata, aut facies velamine obvolvisset.]*

3. BRANDEUM, seu *Brandea* accipitur etiam pro zona, fascia, cingulo, forte quia brandea illa quæ Divorum reliquiis admovebantur, in particulas dissecta, zone vel tæniæ speciem referebant. Monachus Sangall. lib. 2. cap. 7. [** ap. Pertz. vol. Script. 2. pag. 761. lin. 3.]: *Cumque tenuissimas illas pelliculas, vel tenuiores Brandeas extrahere coepissent.* Apud Isidorum in Glossis, *Prandœum*

*genus zonarum fuisse dicitur, ubi quidam Brandeum reponunt. Nil tamen temere mutandum, cum Prandœum habet etiam Petrus Damian. lib. 4. Epistola 14: Quid porro de consassis ac putrescentibus sacrorum altarium Prandœis, etc. Occurrit præterea apud auctorem Vitæ S. Petri Episcopi Policastrensis apud Ughellum tom. 7. Italiæ sacræ pag. 766. et apud Hugonem Rotomagensem Archiepisc. de Hæretic. lib. 2. cap. 4. Πράνδιος eadem pariter notioe dixerunt Græci. Theophanes ann. Justitiani 31. de Avaribus pag. 202: Εἰχον γὰρ τὰς κόπειας ὀπίστενε παχύταπνον δέδεμένας πράνδιοι, καὶ πεπλεγμένοις. Πράνδια eodem significavit habet Constantinus de Adm. Imp. cap. 6. [** Vide Glossar. med. Græcit. voce Πράνδιον, col. 1221.]*

1. BRANDO, Fax, tæda, funale, a *Brand* voce Germanica, de qua supra. Gloss. Lat. Gall.: *Fax, Brandon.* Alibi: *Tæda, Brandon.* Statuta Massiliensis MSS. ann. 1274. lib. 2: *Præterea decernimus amodo inviolabiliter observandum, quod nullus Massiliæ, sive sit masculus, sive femina, de cetero audeat vel possit portare, vel facere portari aliquos Brandones cereos ad vigilias sponsarum; hoc excepto, quod liceat patri vel matri sponsæ, vel illi in cuius potestate esset sponsa, vel etiam vice ipsius sponse, habere in domo sua luminaria, sicut decet, et Brandonibus et aliis luminaribus uti.* Bertramus in Vita S. Francæ Abbatissæ n. 62: *Offerens altari illi cereum unum, quod et Brandonum vocatur.* [Hist. Monast. Viconiensis apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 203: *O nefanda rabies in cordibus invidorum! nam scintilla corrodit Brandonem unum.* Instrum. ann. 1364. ex Archivis S. Victoris Massil. : *Quod corpus Beatæ Mariæ Hugonis d'Apajon quondam Episcopi Massil. recipiat honorifice cum luminaribus Brandonum.*] [** Vide supra *Brand* et *Branda* 1. Rayn. Glossar. Rom. voce *Brando*, vol. 1. pag. 251.]

1 BRANDONUS, Eadem notione. Capitulum gener. S. Victoris Massil. ann. 1342: *Sacristo tenetur dare Brandonos in omnibus capellis pro elevatione corporis Christi.* Charta ann. 1365. ex Archivis eiusdem S. Victoris: *Emantur et fiant 100. Brandoni expensis Massilia pro assiando capite S. Victoris de novo facto per D. Papam Urbanum V.*

* Chron. Petri Azarii ad ann. 1362. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 395: *Exibant noctis tempore cum infinitis lumeriis et Brandonis ceræ accensis et non accensis. Occurrunt rursum ibid. col. 583. et in Stat. crimin. Saone cap. 34. pag. 72.*

BRANDONES, appellabant nostri primam Quadragesimalis jejunii hebdomadam, quod hujus prima die sub vesperum pueri *Brandonibus*, seu facibus accensis februario solerent. Dominica brandonum quæ Quadragesimam præcedit, *lo Dimane qui est apelet Dimane Brandoner*, in Libertatib. villæ de Perusa ann. 1260. apud Thomasserium pag. 101. In manu Placitatorum in Parlamento S. Martini 1375: *Hoc instanti anno 1376. erat bissexus. Dies Brandonum 2. die Martii. Dies Paschæ 13. die Aprilis.* Ubi dies *Brandonum est prima Dominicæ quadragesimæ.* Ita hæc vox passim usurpat in Chartis in Probat. Hist. Drocensis pag. 272. 288. apud Buzelimum pag. 395. etc. Vide *Bohordicum* et *Bordæ*.

* Præcipue ita appellant Dominicam hujus hebdomadæ. Charta Theob. comit. ann. 1222. in Chartul. Campan. fol.

312. r: *Prædicta venditio ad determinata est in hunc modum ad Dominicam primam quadragesimæ proximo venturæ, quæ appellatur Brandones.* Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 164: *Cum circa Dominicam, qua cantatur in officio missæ: Invocavit me, quæ vulgatiter dicitur ad Brandones.* Aliæ ann. 1367. in Reg. 97. ch. 484: *Dominica prima quadragesimæ, quæ vocatur Dominicæ Brandonum.* Quod autem ab hac die, et per totam sequentem hebdomadam, fabribus accensis discurrenerent pueri, *Dies primorum Brandonum* nuncupatur, in Charta Phil. V. ann. 1316. ex Reg. 56. ch. 586. Lit. remiss. ann. 1416. in Reg. 169. ch. 231: *Le Dimanche, que l'en dist des premiers Brandons, etc.* Qua ratione vero id peragebatur, discimus ex Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 149. ch. 176: *Comme il soit de coutume en la ville de Jauges et ou pais d'environ, de faire chacun an le jour des Brandons après souper feux, auxquelz les bonnes gens ont accoustumé d'eulz assembler, dansier, et les jeunes vallés et enfans à sauter par dessus iceuls feux, quant il sont appetisiez.* Et ex alius ann. 1414. in Reg. 168. ch. 119: *Comme il est accoustumé chascun an le Dimanche des Brandons faire esbatement et dances environ le soir et avoir des faloz à bouchons de feurre boutez en un baston, et mettre le feu dedens, en les appellant les Brandons, etc.* Hinc *Faire les feulines*, in Lit. remiss. ann. 1424. ex Reg. 173. ch. 68: *Le jour des Brandons, que les compagnons du lieu de Maraye faisoient les feulines audit lieu, ainsi qu'il est accoustumé, et près de la place où se faisoient lesdites feulines.* Quod apud Tornacenses *Escouvillons* appellabatur, quibus manipulus stramineus tortilis, dicitur *Escouillon*. Lit. remiss. ann. 1368. in Reg. 99. ch. 334: *Comme l'exposant feust alez par esbatement avec plusieurs autres veoir une assemblée d'enfens, qui faisoient certains gieux, appellez les Escouillons, qui se font chascun le Dimanche des Brandons après vespres en notre dite ville de Tourney. Oupille alibi nuncupatur ejusmodi fax straminea.* Lit. remiss. ann. 1393. in Reg. 144. ch. 256: *Comme le jour des Brandons plusieurs jeunes gens bouhourdoient les uns contre les autres, Jeannin de Douligier prist une Oupille alumée de feu, comme plusieurs autres gens et enfans avoient, etc.* [** Confer. Grimm. Mythol. German. pag. 357. et Glossar. med. Græcit. voce Ηυπναῖον, col. 1277.]

* Qui mos etiamnum quibusdam in locis obtinet, religionique ducitur; et maxime in pago Virdunensi, ubi si quid mali fructibus terra accidit, a dampnum passis superstitione queritur, an februare non curaverint? quo casu totum locationis annuæ pretium solvere tenentur. Vide Menester. in Hist. Lugd. pag. 379. et infra *Dies Focorum et Flambeum*.

2. BRANDO, Velum, seu *Brandeum*, quod prædiis obsignatis apponitur. Charta venditionis Castri Meliandi in Biturig. ann. 1310: *Et quotiescumque Brandonem seu Brandones aut impedimentum (in re vendita) a quibuscumque personis apponi contigerit, amovere, et facere penitus amoveri suis propriis sumptibus promiserunt.* Charta Fulconis junioris Comitis Andegav.: *Quam præpositi ipsius Comitis Abbati supradicto ac Monachis calumniabant, atque in ea Brandonem posuerant.... Sed ipsius jussu Comitis, Brandone sublatto, nunc in dominio Ab-*

batis... remansit. Vide Brodeum ad Cons. Par. art. 74. num. 43. et seqq.

* Brand, eadem notione, in Charta ann. 1411. ex Tabul. Carnot. : Item de faire execution ou de mettre un Brand sur chacune personne, pour le fet de monseigneur (l'Evêque de Chartres) 6. den.

BRANDONARE, Brandones apponere. Aresta O. SS. 1291. in Regesto Parliamenti B. fol. 90 : Non licet ei sigillare ostia Clericorum vel terras eorum Brandonare, etc. Brandoner et empescher, in Consuet. Carnot. art. 32.

* Pactum inter ducem Burgund. et episc. August. ann. 1387. in Probat. tom. 3. Hist. Burg. pag. 109. col. 1 : Nous (duc) avions tout droit de y saisir, Brandoner, seeller, etc. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 739 : Lequel sergeant dist au suppliant qu'il avoit Brandonni ses vignes à la requête d'un nommé Acart. Brandonnement, Obsignatio, impedimentum, vulgo Saisie, arrêt, in Ch. ann. 1448. ex Chartul. Latinac. fol. 212. v° : Discord et procès estoit meu..... pour raison de certain arrest et Brandonnement fait à la requeste dudit procureur en et sur les fruits et depouille d'une piece de vigne. . . . laquelle vigne ledit procureur avoit fait saisir et arrester.

DEBRANDONARE, Brandonem seu impedimentum tollere. Aresta ann. 1377. in eodem Regesto fol. 45 : Decanus Nivernensis condemnatus fuit ad emendandum dicto Comiti, quod Debrandonavit domum suam in justitia Comitis sitam, quam Comes brandonaverat.

¶ Brandones regii interdum appositi sunt ratione gardia, iis scilicet in locis, quæ Regum tuteæ ac custodiæ specialiter erant commendata. Loca vero, ubi appositi erant hujusmodi brandones, nullus audebat attingere. Quæ consuetudo cum incommoda Dominis locorum esset, utpote quæ illorum jurisdictionem minueret : eam tandem, conquerentibus Arvernia Nobilibus, quod etiam in locis, in quibus altam habent justitiam, obtineret, sustulit Philippus V. Edicto anni 1319. tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 688 : Item, volumus et concedimus isdem, quod de cetero, ad quorunvis instantiam pannuncellus, paillo, Brando, baculus, vel quodvis aliud simile signum regale, in quibuscumque Abbatis, Religiosi locis, aut aliis quibuscumque existentibus infra altam justitiam Baronum, vel nobilium aut habitantium prædictorum ratione gardie nullatenus apponantur, appositaque jubemus illico amoveri, esto quod illi ad quorum instantiam penuncelli, paillones, Brandones, baculi, vel alia similia signa regalia jam posita, vel forsan in posterum apponi requirentur, sint, vel esse se advocent, in et de nostra gardia speciali, reservato tamen nobis nostrisque successoribus, quod personis et locis in nostra speciali gardia existentibus, possimus per modum altum de opportuno remedio providere, sine prejudicio tamen justitiae alterius cuiuscumque.

¶ 1. BRANDONUS, Species panni serici. Jacobus Aurias Annal. Genuens. lib. 10. apud Murator. tom. 6. col. 589 : In qua (navi) cepit quatuor Pisanos, et facios duodecim Brandonorum et duos saccos lanæ qui erant dictorum Pisanorum. Vide Brandeum 2.

* 2. BRANDONUS, Eadem notione qua Brando 1. Stat. Nicæ in Mon. Hist. patr. Taur. tom. II. col. 203 : Primo,... quod Brandoni ceræ novæ habeant farasmonum cotonii novi... Et paulo post :

Item quod possit facere Brandonos ceræ veteris copertos de cera nova. [FR.]

* BRANDRETUM, Diaconorum vestis in modum largioris stolæ, qua in Quadragesima aliquis jejuni diebus pro dalmatica utuntur. Ordinar. Ms. eccles. Nivern. ann. circ. 400. in Dom. Septuag. : Diaconus deposit casulam nigrum et assumit Brandretum nigrum, in modum stolæ diaconi. Vide infra Casula 3.

* BRANDSCHATZUNG, Vox Germanica, Compulsio ad redimendam deflagrationem, juxta vim nominis, quod generalius hic sumi videtur pro Compulsione ad resarcendi quælibet damna. Chronicon Mellicense pag. 576. ex Chartulario ejusdem loci : Prope erat ut Abbatii pariter et Conventui vim intulissent, per murum Religiosos projiciendo : quo comperto unaqueque domus nocentum et innocentium duos aureos exhibere debuit fisco principis, et vocabantur Brandschatzung, etc.

* BRANMASSI, Turba prædatorum in Provincia Lemovic. Chronicum breve S. Martialis inter Fragm. Histor. Stephanot. tom. 1 : Anno 1192. Scebrandus Episc. Lemovic. et Vicecomes Lemovic. et multi milites et populus Lemovic. pugnaverunt contra sex millia Branmassorum, qui Ecclesiam debacchantes et stragem hominum facientes, totam depopulabant provinciam.

* Iidem videntur qui Brabanciones, voce mutata et forte corrupta. Vide supra Brabanciones.

* BRANNIUM. Charta ann. 1351. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 58 : Cum omnibus et singulis feudis,.... obliis, obligatis, censibus, censivis, Brannis, etc. Infra occurrit Bienna; unde leg. videatur Biannus. Vide Biennum.

* BRANNUM, ab Anglico Bran, Furfur, Gall. Son. Locus est in Salina.

* BRANTIA, vel BRANZIA, Tenuis auri lamina. Gloss. Isid. Vide Brathea.

* BRANUM, Locus altus et profundus, præcipitum, Hispan. Brena. Acta SS. Juli tom. 2. pag. 308. in Vita S. M. duennæ : Dixit... melius, ut illi subtulares imponantur in profundissimum Brannum, pro quibus nuna absentiam sentimus Angelorum... Ite et illos subtulares in aliquo profundo abscondite.

* BRANUS, Attritus, ab Ital. Brano, frustum. Vide hanc vocem apud Acad. Crusc. Charta ann. 1227. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 903 : Unum mantellum zendati zani, cooperatum de stanforde Brano. Nisi forte legitur Bruno.

* BRAQUEMARDUS, Acinaces, Gall. Braquemart, a Græco βραχός, brevis et πάχαρη, gladius. Statuta Ecclesiæ Meld. ann. 1498. inter Instrum. Hist. Meld. tom. 2. pag. 515 : Neque portent enses, Braquemardos, venabula, javelinæ, aut alios invasivos baculos, per villas aut quævis oppida.

* Lit. remiss. ann. 1446. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 496 : Ung grant coustel d'Alemaigne, nommé Bracquemart. Aliæ ann. 1398. in Reg. 153. ch. 222 : Ledit Ogier ayant pendu un bæzelaire ou Braquemard à sa sainture, etc. Vide supra Bragamardus.

* BRAQUILE, Aquarium, f. a Gallico Baquet. Baluz. Miscell. tom. 6. pag. 366 : Irrigua fontium ac magna Braquilia ad aquanda animalia et ad plantaria irriganda.

* Incerta non est hujus vocis origo : Braquile enim hic pro Brachile, Gall. Bras d'eau, alveus, canalis per quem aqua ducitur: a Brachium, quod vide.

* BRARERIA, Cingulum coriaceum, quo tudicula campanæ suspenditur, Gall. Brayer; f. pro Braeria. Comput. fabricæ S. Petri Insul. MS. ann. 1473 : Item Petro Bernard, qui refecit unam Brarerian servientem alteri parvarum campanarum, viij. sol. Vide supra Brachale.

* BRASA, Vox Hispanica, nostris Braise, Prunæ, carbones candentes. Marten. de Antiqua Ecclesiæ Discipl. pag. 395. ex Missali Mozar. : Thuribulo cum Bras. [** Vide Raynouardi Glossar. Roman. vol. 1. pag. 251. voce Brasa.]

* BRASARIUM MOLENDINUM, ubi Brace molitur. Vide Molendinum.

* BRASBRAT, Lucubro, in Glossis Isid. Nihil ineptius, inquit Janssonius in suis Collectan. Scriptum erat, Lucubro, bras, brat : ad indicandam verbi conjugationem, imperitus finxit, Brasbrat. [** Monendum in nullo unquam veterum Glossariorum ita duas personas primæ subiungi. In Glossar. cod. reg. 7644 : Lucubratabat, vigilabat.]

* BRASCHETUS, Canis sagax, indagator, Gall. Brac. Bened. abbas Petroburg. de gest. Henr. II. apud Hearn. tom. 2. pag. 664. ad ann. 1191 : Eodem die rex Anglia misit Saladino leporarios et Braschetos, id est, odorisequos et accipitres. Vide supra Bracces.

* BRASCIARE, BRASCEMUM. Vide Brace.

* BRASDENARIUS, [Nummus epularis, trassis. (DIEF.)]

* BRASIA, Vepres, dumeta, Gall. Brosailles. Stephanot. Antiquit. Benedict. Aurelian. pag. 302 : Boscum S. Agili et Brasias quasdam juxta silvam nostram, que dicitur, etc. Et pag. 303 : Boscum etiam S. Marcelli et Brasias quasdam inter montem Belleni et viam publicam. Vide Brausia et Brauscus.

* BRASIARE, BRASIATOR, BRASATRIX. Vide Brace.

1. BRASILE. Vide Bracile.

* 2. BRASILE, BRASILUM, BRESILLUM, Brasilicum lignum, vel coccum infectorium, color ruber. Liber MS. ann. circ. 1400. de Distemperandis color. laudatus a P. Menest. in opere cui titulus : L'art du blason justifié, cap. 2. pag. 44 : Bresillum, est arbor quedam, e cuius succo optimus fit color rubeus. Medulla hujus arboris non est bona pictoribus, sed tintoribus pannorum et scriptoribus, ex qua faciunt rosetam. Charta ann. 1198. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 894 : Scilicet de omnibus drappis de batilicio, de lume zucarina, de grana de Brasile, etc. Stat. datiar. Riper. cap. 12. fol. 5. v° : Item de quolibet pense... Brasili, soldi decem. Arest. ann. 1395. 13. Febr. in vol. 8. aрестор. parlam. Paris. : Ordinatum fuerat quod non venderentur panni.... tincti mala tintura, et speciæliter... in Bresillo, quæ Gallico nomine en Bresil nuncupatur. Bresillé, in Stat. sellar. Abbavil. MSS. art. 9 : Que à selle neuve ne soit mis en œuvre basenne Bresillé. Non ergo a Brasilia, vastissima regione hujus appellationis, quæ ab anno 1500. tantummodo cognita est, Brasiliis nomen habemus ; quod illi potius inditum videtur, quod ejusmodi ligno rubro abundaret. Unde autem hujus vocis origo ? forte a Brasa, quia carbonum candentium colore refert. Vide infra Brazile et Brasiacum. [** In Thelonar. Bruggens. ann. 1262. ap. Lappen. Docum. Init. Fœder. Hanseat. pag. 89. Brazilien ; vide eundem in Indice et Capmany Memorias sobre la marina, etc. de Barcelona vol. 3. pag. 165.]

* BRASIUM. Vide Brace.

* BRASSA, Mensura sex pedum, Gall. 93

Brasse. Libert. villæ de Podio Mirol. ann. 1369. tom. 3. Ordinat. reg. Franc. pag. 312. art. 3: *Tabulas et antetabulas quatuor Brassarum amplitudinis, etc.* Ch. ann. 1391. ex Tabul. Massil. *Quod cordeii in Massilia non..... vendunt ad Brassam, sicut fieri debent.* Vide infra *Brassata, Brazata, Brassia* 1. [**] et Raynouard. Gloss. Rom. vol. 1. pag. 258. eadem voce et *Brassada*.]

¶ **BRASSADELLUS.** Placentæ species in prunis excocæ. Codex MS. Consuetudinum festorum Solemniacensis Monasterii: *In Resurrectione Domini... ad cenam tria ova et unum brastaden, duo Brassadelli sunt de uno parvo pane.* Vide *Bracellus*, et *Braciatus*.

* **Brassadeou Provinciales** vocant, quod nos *Echaudé* dicimus. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Brassadel, Prov. Colobia*.

* **BRASSAGIUM,** Grani species, ex quo cerevisia conficitur, idem quod *Brace*. Vide in hac voce. Pactum inter comit. Augi et abbat. de Fourcamont ann. 1376. in Reg. 109. Chartoph. reg. ch. 70: *Lesquelz bles et Brais aient esté apresagiez valoir en somme en revenue de terre la somme de xx livres de terre par an.* Quæ in Lit. confirmat. Caroli V. ejusd. ann. ibid. sic Latine redduntur: *Concedentes ut dictorum bladorum et Brassagiorum redditum ad dictam summam xx libra- rum apreciatum... dimittere voleant.*

* **BRASSAMEN,** Cerevisia confectio. Charta ann. 1283. ex Tabul. Camerac. : *Gaufridus et Billebertus brassatores potus, qui vulgo dicitur goudale, pro se et pro communi brassatorum.... recognoverunt se teneri ecclesia B. Marie Cameracensis et ipsam ecclesiam jus habere et habuisse ab antiquo, pro primo Brassamine in duobus denariis Cameracensis monetæ; pro secundo Brassamine similiiter in duobus denariis ejusdem monetæ; et pro tertio Brassamine in uno mencaldo de bras legitimo.* Vide infra *Brassinus*.

* **BRASSATA,** Mensura sex pedum, orygia, Gall. *Brasse*. Statuta Edwardi I. Angl. Regis pro nova *Bastida* Valentia apud Rymer. tom. 2. pag. 261: *Item, de quocumque solo de quatuor Brassatis de lato et amplitudine, et de duodecim de longitudine habebimus sex den. ob. Item, de quocumque solo de sex Brassatis, etc.* Vide *Brachiata* et *Glossare*.

¶ **BRASSELERES,** *Operturæ manicarum*, ut habetur infra ad vocem *Cultellare*.

* *Brasselet*, eadem notio, in Lit. remiss. ann. 1479. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 269: *Le suppliant cuidant tirer droit à la butte, la corde de son arc se print à son gan ou Brasselet*.

¶ **BRASSERIA,** BRASSERIUM, etc. Vide *Brace*.

* **BRASSERIUS,** Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victum comparat. *Brassier*, apud Menard, tom. 4. Hist. Nem. cuius opus *Brasseria* appellatur. Charta ann. 1232. in Chartul. Raym. VII. comit. Tolos. pag. 62: *Vos (comes Tolos.) et successores vestri habeatis singulis annis in messibus quarteriam unam frumenti, et alteram civatæ pro alberga et bladada, et in unoquoque bove quarteriam unam bladi, medium scilicet frumenti et medium civatæ, et in Brassero unam quarteriam bladi, medium scilicet frumenti et medium civatæ.* Aliæ ann. 1310. in Reg. 47. Chartoph. reg. ch. 114: *Item jornalia Brasseriorum (estimata valere) decem octo solidos, octo den. Turon.* Pactum inter dom. S. Elzearis et homines de Podio Mich. ann. 1316: *Convenerunt quod qualibet persona,*

quæ laboraverit cum uno aratro, teneatur plantare singulis annis xx. arbores, et quæ laboraverit cum dimidio aratro (hoc est, ni fallor, cum uno tantum bove aut equo) x. arbores, et quilibet Brasserius v. arbores. Stat. ann. 1329. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 65. col. 2: *Item omnis Brasserius, qui se ad diem vel ejus operas locat pro aliquo opere Brasseria, non accipiat nec se locet per diem nisi xij. den. Turon.* Aliud ann. 1352. ibid. pag. 151. col. 1: *Item quod nullus Brasserius seu Brasseria sit ausus vel ausa, etc.* Vide supra *Bracalis*. [**] Conf. ap. Raynouard. Gloss. Rom. vol. 1. pag. 252. vocem *Brassier* radice *Bratz*.]

* **BRASSERIUS,** Officium monasticum, idem qui alibi *Magister operis vel operarum* appellatur. Locus est in *Brace*, ubi minus bene de eo, qui *Brasserius* seu cerevisia conficiendæ præferat, explicatur.

* 1. **BRASSIA,** BRASSIATA, Gall. *Brasse*. Mensura sex pedum, idem quod supra *Brassa*. Recognit. Forens. ann. 1473. ex Terrear. S. Maurit. pag. 79: *In quadam domo continente circa unam Brassiam de latitudine, et tres Brassiatas de longitudine.* Vide *Brassata*.

* 2. **BRASSIA,** Mensura agraria, quæ Boerio Decis. 50. num. 5. tantum valet, quantum *jornale* vel arpentum. Vide infra *Bubula*.

* **BRASSINUS,** ut supra *Brassamen*, Gall. *Brassin*. Charta ann. 1240. in Chartul. A. eccl. Camerac. ch. 19: *Cum quilibet cambarius et goudalarus Cameracensis tenet capitulo Cameracensi reddere de primo Brassino, tam cervisia quam goudaliz, duos denarios Cameracenses, et de secundo similiter duos denarios Cameracenses, et de tertio Brassino unum mencaldum de bras, etc.* Arest. parlam. Paris. ann. 1352. in Lib. rub. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 215. r.: *Cum camberis et brassatoribus preceptum fieri fecissent sex lottos, Gallice lots.... pro qualibet Brassino bruvagiorum praedictorum, etc.* Charta ann. 1510. in Reg. 18. sign. *Habacuc* Corb. fol. 27. v.^r: *Le droit de tonnelieu et forage des Brassins de chervoises et aultres brouvailles de la ville et eschevinaige de Corbie.*

BRASSIUM. Charta Philippi Aug. ann. 1204. in ejus Regesto fol. 83: *In pratis et in mari, in censi, in molendinis, in redditu, in frumento, et ordeo, in campiparte, in Brasso, et in dominico, etc.* [Brasse pro cerevisia dixerunt veteres nostri, ut in Statutis Scabinorum Maceriarum ad Mosam: *Et se l'on ameine larmes ou Brasses en queu, ou en poingons... la queu de larme ou de Brasse devra XII. d.* An vero *Brassum* ea notione accipiendum sit, judicet lector. Vide *Brace*.]

* F. Opera brachiorum, *corvata*. Vide supra *Brasserius*.

* **BRASUM.** Vide *Brace*.

* **BRASUMIUS,** *Nomen piscis, Germ. ein Brassen.* Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. Gemma Gemmarum: *Bresem.* Vide *Bresmia*. ADEL.

¶ **BRATALE.** Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 274: *Pro uno Bratali de seta pro Domino, taren. III. MS. cod. D. Lancelot:* *Pro una Bratali;* sed censem legendum *Bracali* propter adjunctam vocem *Seta*. Est autem *Bracale* idem quod *Bracæ*, feminalia.

* Subligaculi genus, quod *Bretelles* dicimus.

* **BRATEA,** pro *Bractea*. Papias.

* **BRATES,** Τρίβολα. Gloss. Gr. Lat. Est autem Τρίβολας herbæ genus tres habens βολὰς seu cuspides. Vide *Brutes*.

* **BRATHEA.** Vide in *Baltheus*. [**] Ekkehard. IV. Casus S. Galli cap. 3. Pert. vol. Script. 2. pag. 98: *Usque dum thro- num Dei in Brathea altaris aurea cæla- ret.* Vide *Forcellin.* in *Bracted* et supra *Bracteator*.]

¶ **BRATZARE.** BRATIUM. Vide *Brace*.

* **BRATSINA,** Molendinum, ubi brace tunditur. Vide in hac voce. Gloss. Caesar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 679. col. 1: *Sunt ibi molendina duo, quæ solvant annonæ mixtæ modios xl.* *Bratsinæ tres, quæ reddunt avenæ modios ccc.* Bressine, eadem notio, in *Charta pacis inter clerum et cives Leod.* ann. 1287. tom. 2. Hist. Leod. pag. 408: *En- voier polrons à nous mollins, fours et Bressinnes, à tel mesure que nous plairat.*

¶ **BRATTEA,** BRATTEUM. Vide *Bracteator*.

* **BRATXIA,** Balteus, cingulum, ut videtur, Gall. *Ceinturon.* Constit. MSS. Petri III. reg. Aragon. ann. 1359: *Et si forsitan contigerit quod aliquis baro, miles, vel homo de paratico, civis, burgensis, vel homo villa honoratus ad penam mortis naturalis per nos vel nostrum genera- lem gubernatorem fuerit condempnatus; quod eo casu dictus algatzarius,... pro jure sui officii, nequeat de bonis ipsius condempnati quicquam recipere vel habere, nisi... arma propria sui corporis, ensem videlicet, corrigiam, Bratxiæ, vel cultel- lum, qui de argento essent muniti, et quos secum teneret tempore suæ captionis.* Vide *Brandicum* 3.

¶ **BRATZARE.** Vide *Brace*.

* **BRAVA.** Vide *Brana*.

* **BRAVANTIONES,** dictio Occitanica, mutato *b* in *v*, pro *Brabantiones*. Vide in hac voce. Sentent. P. archiep. Narbon. ann. 1179. inter Probat. tom. 3. Hist. Occit. col. 148: *Mandamus quatenus hereticos et eorum fautores et deffensores, Bravantiones, Aragonenses... publice excommunicetis.*

* **BRAVARIA,** Grex equorum, seu stabulum gregis equarum proletarii, Gall. *Haras.* Hist. monast. Userc. inter Probat. Hist. Tutel. col. 839: *Habuit exinde vir iste prudentissimus greges ovium, armenta boum, et equitum, quod vulgo Bravaria dicitur, equorum et equarum, gregem etiam porcorum.* Quod et de grege vaccarum dicitur, in Stat. Placent. lib. 2. fol. 64. r^r: *Item statuerunt quod nulla persona, collegium vel universitas audeat tenere infra confinia civitatis Placentie, a calendis Aprilis usque ad medium mensem Octobris, castrones, vel capras ali- quas, vacchas de Bravaria, vel montanos in penus librarium x.*

* **BRAVIS,** Bos junior, olim *Brau*. Vide supra in *Brana*. Testam. ann. 1469. ex Tabul. Flamar.: *Item plus tres porcos, unum Bravem sive bovem etatis trium annorum.* Vide infra *Bravus* 1.

* 1. **BRAVIUM,** Victoriae præmium, quod in publicis ludis dabatur, in Epist. 2. ad Cor. cap. 9. v. 24. et ad Phil. cap. 3. v. 14. Gloss. Lat. Gr.: *Brabium, βραβεῖον.* Laudes Papiae apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 35: *In translatione vero B. Syri currunt summo mane pro Bravio ad pallium sericum, vel auro tex- tum paulo procul ab urbe in stadio lon- gissimo durante per plura stadia.* Annal. Estens. ad ann. 1397. apud eum. tom. 18. col. 939: *Fuerunt et die ipsa duo Bravio, unum videlicet panni scarlati cursu pedestri, et alterum panni viridis navali remigio dispensata.* [**] Thomæ Capuani Dictator ap. Hahn. Monument. Inedit. tom. 1. pag. 287: *Abbatibus quoque mo-*

nachorum et heremitis dicimus Salutem et reverentiam, vel In oratione constan- tiam, vel De cursu Bravium, vel De labore denarium. Chart. ann. 1349. in Guden. Cod. Dipl. tom. 3. pag. 341 : *Gerlacus D. G. S. Maguntinx sedis Archiepiscopus, S. Imperii per Germaniam Archicancellarius, Dilectis sibi in Xpo devotis, Abbatii et conventui monasterii in Arnsburg Ord. Cist. salutem et per cursum in religionis studio, celeste Bravium adipisci.* Addit. Pertz. Script. vol. 3. in Indice. Vide *Bradium.*] * [« Dominica. In dicti mensis februario, in platea S. Petri expositum fuit pallium sive bravium, rubeum ex cannabis duobus vel circa, panni rosaci, pro quo eucurrerunt viri hebrei illuc a campo Flore. (Diar. Bur- chard. I, 395. an. 1490.) »]

* 2. **BRAVIUM**, Præstantia, excellentia; si tamen ibi mendum non est. Lit. ann. 1375. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 188 : *Nolumus autem quod dicti habitantes (in) ipsa villa nunc vel impostorum gentes armorum recipiant vel recipere te- neantur in tanta quantitate, quin nostra regia ac dictorum habitantum potentia dominacionis Bravio contra ipseas, si opus fuerit, patiatur.*

* **BRAVIUS**. Vide mox in *Bravus*.

* **BRAUSCUS**, Idem videtur quod mox *Brausia*. Armorici. *Brouss et Broust*, Vepres, dumeta. Chartular. Aptense fol. 72. verso : *Brauscus juxta condaminam, et facias supra condaminam.*

BRAUSIA. Charta Monasterii Miniacensis apud V. Cl. Hubertum in Hist. S. Aniani Aurelian. pag. 141 : *Sunt vero prefati mansi in pago Aurelianensi in Vicaria Petuarensi, in villa que vocatur Ulmetivilla; habet in ipsis predictis 20. mansis vineas, Brausias, casuas, (f. ca- sales) puteos, terras arabilis, cultas et incultas, etc. Ubi Brausia, videtur esse nostrum Brossailles, vepres, dumeta.* [Vide *Brasia*.]

1. **BRAVUS**. Fori Aragon. lib. 8. pag. 146. v. : *Qui pignorat boves, Bravos, equas, vaccas, vel oves, etc. Forte branas, sterile jumentum.* Vide in hac voce.

* *Bos junior et indomitus*, Ital. et Hispan. *Bravo*, nostris olim *Brav*; nihil ergo emendatione opus est in For. Aragon. hic laudatis, ut jam monui supra in *Brana*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Et primo duas magnas vaccas cum eorum sequelis, et duos Bravos sive boves, quemlibet etatis duorum annorum et ultra.... Item plus sex Bravos, quemlibet etatis trium annorum et ultra, etc.* Charta. ann. 1291. ex Tabul. archiep. Auxit. : *Vitulum sive animal Bravium cum alio animali domestico domare et mitigare per tempus, sine omni augmento censu.* [* Vide Raynouardi Glossar. voce *Brav*, vol. 1. pag. 253.]

* 2. **BRAVUS**, Sicarius, satelles, Ital. *Bravo*, nostris *Brave*, eadem acceptance. Leges Genuens. ann. 1576. tom. 2. Cod. Ital. diplom. col. 2179 : *Nullum est homi- num genus, quod in republica... sit adeo abominabile, quam gladiatores et sicarii, quos vulgus Bravos seu scaevollos appellant.* Stat. Veron. cap. 126. apud Murator. tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 647 : *Omnes camphiones Bravos et magistratos per me vel per judices communis Veronæ, sive consules bona fide coequabo.* Ubi pugiles conductiti intelligendi sunt.

* **BRAXE**, Femoralia, in Hist. Dal-phin. tom. 1. pag. 28. et tom. 2. pag. 442. Vide *Bracæ*.

* **BRAXARE**, BRAXATOR, BRAXATORIA, etc. Vide *Brace*.

* **BRAXATIONIS OFFICIUM**, Jus confi-

ciendi et vendendi cerevisiam, in Charta ann. 1325. apud Oefelium tom. 1. Script. rer. Boicar. pag. 749. col. 2. Vide in *Brace*.

* **BRAXÆ**, *Calciamenta mulierum sunt, Isidoro lib. 19. Orig. cap. ult. Vide *Brace*.*

* **BRAXERIUS**. Vide *Bragherius*. [FR.]

* **BRAXILE**, *BRAXILLUM*, ut supra Brasile 2. Reg. Mutin. ann. 1306. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 897 : *Soma zaffrani et Braxilis, etc.* Convent. Saonaë ann. 1526. pag. 10 : *Exceptis tamen setis, speciebus aromatis, Braxillibus, etc. Stat. civit. Asta ubi de Intrat. portar.: Braxillum de omnibus partibus ponatur et solvat pro centenario, et si aliter plus vel minus fuerit, solvat pro rata libras x.*

* **BRAXIUM**, *Senum pedum mensura, Gall. Brasse. Stephanot. tom. 3. Anti-quit. Pictav. MSS. pag. 402: Possunt extendere retia tria et unusquisque in longitudine Braxia triginta habet.* Vide *Brassata*.

* **BRAYDA**. Vide *Braida*.

* **BRAYDUM**, *Campus, vel ager subur- banus, idem quod Braida. Testam. Tan- credi march. Estens. ann. 1145. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 331: Sanctus igitur Fidentius habeat quantas- cumque terras habeo et teneo,... et Braydum meum, quod jacet prope casam de Malabroca, et Braydum meum de Gorgo, et omne allodium, quod habeo in finibus Salleti.* Vide supra *Braida*.

* Aliud est *Braydonne*, Meretrix scilicet, a braccis, quasi braccarum domina; vel *braium*, limus, sic fortassis dicta. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1277: *Le suppliant ramena icelle garde au curé et lui dist telles paroles: Monsieur le curé, veez cy la Braydonne, que je vous avoye promis rendre.*

* **BRAYETTA**, *Bracca linea, nostris Calegon. Locus in Bracheria. Bible His- toriaæ apud Borellum: Et mit sang de bataille en son Brayel et en ses chaus- ses.*

* **BRAYIA**, *Grani species, idem quod Brace.* Vide in hac voce. Charta fundat. S. Petri Abbavil. ann. 1100. tom. 10. Gall. Christ. col. 297. inter. Instr.: *De redditu etiam cambarum in vico sancti Richarii octodecim sextarios de Brayis. Braye vero, Retis species, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 57: Ilz tandirent à une bonde une Braye à pescher poisson. Braye d'achier, inter arms recensetur, in Ordinat. MS. Caroli ducis Burgund. ann. 1473. Breyon autem et Breyon dixerunt nostris Instrumentum, quo aliquid tunditur, teritur vel subigitur.* Lit. remiss. ann. 1460. in Reg. 189. ch. 464: *Ung Brayon à bra- yer chanvre; quod Normannis Brie, Pi- cardis Brayoire, alibi Maque vel Mac- choire dicitur.* Aliæ ann. 1449. in Reg. 180. ch. 37: *Ung baston appellé Brayon à fouasse.* Rursum aliæ ann. 1451. in Reg. 181. ch. 73: *Ung Breyon, autrement appellé une grant barre de boys, de quoy on braye la paste à faire le pain.* Unde et *Broie* nuncupatur, in Lit. remiss. ann. 1409. ex Reg. 158. ch. 251: *Lequel Savote frappa ledit Mariac par la teste et tellement qu'il l'abaty sur une Broie à faire gasteaux.* Ubi tamen Mactra intellegi potest.

* **BRAYSIMUM**. Vide *Brace*.

* 1. **BRAZA**, Hisp. *Brasa*, Gall. *Braise*, Carbones ardentes, pruna. Hist. Dal-phin. tom. 2. pag. 313. col. 1: *Item, vo- lumen quod in cena die Sabatti, servia-*

tur nobis de octo ovis in Braza coctis vel in aqua.

* 2. **BRAZA**, Cerevisia, Gall. *Biere*; *Brazator*, qui illam conficit. Epist. Wigonis an. circ. 988. tom. 6. Anecd. Pezii part. 1. col. 119: *Sutores, lautores, Brazatores, qui nunc cottidie vacant. Nullum enim hospitem possumus suspicere, aut potu reficere: quia non dederunt nobis Brazam, quibus jussératis.* Vide infra *Brazia*.

* **BRAZALIS**, *Brachiale, brachii arma- tura, Hispan. Brazal.* Annal. Estens. ad ann. 1399. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 936: *In adversarium durarum lancearum hastas confregit (Gaspar de Perusio) et una puncta Brazalem et aliam armaturam penetravit, sine tamen alia lassione.* Funus Joan. Galeaz ann. 1402. apud eum. tom. 16. col. 1027: *Armati panzeris, Brazalibus et spatis, etc.* Vide *Brachiale*, et *Brazarolia*.

* **BRAZARE**. Vide infra *Brazia*.

* **BRAZAROLIA**, ut supra *Brazalis*. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 102. r^o: *Targiæ, scuta, Brazaroliæ, etc.*

* **BRAZAROLUS**, *Eadem notio.* Stat. Mantua lib. 1. cap. 112. ex Cod. reg. 4620: *Arma vero ad defensionem sint et intelligentiarum panceria,.... Brazaroli, cal- larium, scutum, etc.*

* 1. **BRAZATA**, *Mensura sex pedum, Hispan. Braza, Gall. Brasse.* Stat. Taurini. ann. 1360. cap. 136. ex Cod. reg. 4622. A.: *Qui clavaturam alienam in ci- vitate Taurini, vel extra fregerit, solvat pro qualibet Brazata, si fuerit de die, so- lidos v. si vero de nocte, duplum.* Vide supra *Brassia*.

* 2. **BRAZATA**, *Hispan. Brazada*, Quan- tum ambabus ulnis ferri et amplecti potest. Gall. *Brassée*, in Stat. Aveliæ ann. 1496. cap. 46. ex Cod. reg. 4624: *Si aliqua persona extraherit seu erradicaverit messuerit seu ceperit, aut exportaverit, aliena fresagia seu legumina, solvat de bampno..... pro qualibet Brazata solidos tres.* Infra: *Brazata seu faldata*.

BRAZEAGIUM, nostris, *Droit de Bras- sage*, Jus nempe quod Monetario com- petit pro salario cuse monetæ, [et pro decessione materiæ aliquæ impensis, cuius media pars monetario, altera ope- rariis tribuitur;] de qua voce consulendus Buterous in libro de Monetis Fran- ciscis pag. 150. [Boisardus pag. 58. 59. et D. de Lauriere in Notis ad Edictum Philippi VI. ann. 1350.] Charta Henrici Imp. ann. 1311. pro Monetariis Cumaraum in Italia: *Pro monetis nostris de novo ordinatis fabricandis et cuendis in Italia ordinavimus cum operariis et mo- netariis nostri Imperii de Italia, tam su- per Brazeagio et labore suo, quam super libertatibus, et franchisis, etc.* [* Vide su- pra *Bracagium*.]

* **BRAZIA**, Cerevisia. Gloss. Caesar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim n. 696. col. 2: *Et facit Braziam, et brazat.* Vide *Brace* et *Braza*.

* **BRAZILE**, ut supra *Brasile*. Convent. Saonaë ann. 1526: *Grane cremeçilis, verdeti, Brazilis, sinapis, etc.*

BRAZZADELLUS, in Charta ann. 1303. apud Petrum Mariam Campum in Re- gesto 3. part. Hist. Eccles. Placentinæ pag. 273. [Vide *Brassadellus*.]

* **BREATORIUS**, f. Idem qui *Brasserius* vel *Bractearius*. Locus est in *Misterium 1*. Vide *Brace*.

* **BREATUS**, CORIUM BREATUM. Expli- catum, ut videtur, nostris *Estiré*. Stat. Saluciar. collat. 5. cap. 146: *Statutum est quod quilibet caligarius..... in sub-*

tularibus subtilibus debeat ponere soleas de corio Breato, cum vardonis corii Breata.

BREBANTINI, BREBANTIONES, BREBENONES, BREBICIONES. Vide Brabantianus.

* **BREBENDA**. Charta Phil. V. pro monast. Pissiaci ann. 1317. in Reg. 61. Chartoph. reg. ch. 92: *Octo solidos, sex denarios super Brebendam cuiusdam vi-* ne*z apud Vernolium. An fructus vinearum annus, vel pro Praebenda, portio?* Neque enim etiam nostris insolita est mutatio p. in b; sic *Brebtaire*, pro *Presbytere*, curionis domus, in Charta ann. 1363. ex Reg. 92. Chartoph. reg. ch. 308: *Comme à la dite église de Boetez soit et appara-* te*igne un manoir pour le Brebitaire d'icelle, etc.*

* **BREBILEGIUM**, pro *Brevilegium*. Summi pontificis *breve*, epistola. Vide infra in hac voce. Concordia ann. 1020. apud Murator. tom. I. Antiq. Ital. med. ævi col. 1013: *Ostensimus ibidem in judicio duobus præceptis signatis, et unum Brebilegium pertinentibus supradictæ nostre sedis, et dedimus ipsis in manibus prædicti judicii.... Et tunc ipse iudex in suis manibus depræhensit jam dictis præceptis et ipsum Brebilegium, et per ordinem eos relegi fecerat.* [** Privilegium?]

* **BREBIS**, pro *Brevis*, apud Muratorium tom. 2. pag. 338. col. 2. in Camilli Peregrini Hist. Princip. Langobar. : *Et quisunque deinceps Brebis fuerint absque notarii subscriptione ostensus, nullam retinat firmitatem.* [** Capitul. Adelchis cap. 8.]

BREBITARIUS. Capitulare 1. Caroli Mag. anni 802. editum a V. Cl. Steph. Baluzio cap. 1. [** Pertz. vol. Leg. 1. pag. 91.] : *Et si tale aliquid esset, quod ipsi (Episcopi) per se cum Comitibus provincialibus emendare et ad justitiam reducere nequivissent, hoc absque ulla ambiguitate cum Brebitariis suis ad suum referent judicium, etc. An Brebitariis, seu brevibus, indiculis, scriptis? Vide in Brevis.*

* **BRECA**. Sic legebat V. Cl. *Lancelot* in MS.: *Item, pro Colino de Camera pro emendis ollis et Brecis de terra, gran. x.* pro quo in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 277. habetur. *Pro emendis ollis et urcis de terra.* Lubens legerem Bieci; est enim Bie ampulla testea apud Gallos plerosque.

* F. leg. *Bicariis*, est enim *Bicarium*, vas, calix, cyathus. Vide in hac voce. Quod vero subditur, *Bie*, Ampulla testea apud Gallos plerosque, unde acceptum sit nescio; nullibi quippe ea notione teste locupletissimo D. *Falconet*, occurrit. Sed et an aliquid emendandum sit subdubito; nam

* **BRECHA**. Idem videtur quod *Breca*, in Consuet. Lugdun. ann. 1206. apud Menester. Hist. Lugd. pag. 77. col. 1: *Asinata de Brechis debet j.*

BRECES. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 118: *Dedit Ecclesie sancti Petri duos Breces in feodo suo, cum grava et prætellis eidem terræ adjacentibus.* [Saxon. *Brec*, *Commodum*, beneficium. An inde *Breces?*] [** Gloss. Aelfr.: Broc, Grumus.]

* **BRECHUN**. Vide *Brethun*.

* **BRECILLUM**, *Basilicum lignum*. Leude major. Carcass. MSS: *Item pro carya de Brecilli, iiiij. sol. Turon.* Ubi versio Gall. ann. 1544: *D'une charge de Bresil, etc.* Vide supra *Basile*.

BRECTAMENTUM. Fulgentius Placidas de Virgiliana continentia: *Nam ecce ad me ipse Ascrexi fontis Brectamento*

saturior advenit. Vox formata a Græco βρέχειν. Vide *Bractamentum* et *Embrocate*.

BREDE, Vox Saxonica, Dolus, fraus. Habetur in Legibus Kanuti Regis cap. 44.

* **BREDEWITE**, a Saxon. *Bredod*, *Pannis*, et *Wite*, Multa, emendatio, inquit Kennettus in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden. Est ergo *Bredewite*, si Kennetto credimus, Multa seu emendatio fraudis in venditione panis factæ. Privilegium anni 1156. in Antiquit. Ambrosden. pag. 114: *Concedo eis etiam quod ubicumque ierint cum mercationibus, emptionibus vel venditionibus suis.... quieti sint de thelonio, pontagio, passagio.... de auxilio Vicecomitum et servientium, de geldis et danege geldis, de hidagio et Blodewite et Bredewite et de murdredis et de variis ad murdredum pertinentibus, et de operationibus castellarum.* Hunc locum si attentus legeris forte addubitas, an vera sit Kennetti interpretatio; quid enim *multa pro assisa panis cum Blodewite*, *Multa effusis sanguinis et Murdredum*, Homicidium seu *Multa homicidii?* Unde facile crediderim *Brede* hic, non a *Bredod*, *Panis*, sed a *Bred*, seu *Bræde*, *Fraus* derivari, et *Bredewite*, esse multam pro quacumque fraude illatam. Conjecturam propono linguae Saxonice peritis.

* **BREDOLA**, Fulcimentum, fulcrum, Gall. *Tréteau*, vel etiam *Scamnellum*, Gall. *Marchepied*. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Bredola, Prov. starium, quod altioribus lectis apponitur Scamnellum.* Inventar. ann. 1218. inter Probat. tom. I. Hist. Nem. pag. 67. col. 2: *Inveni etiam.... in alio solario tres Bredolas, tres tabulas, etc.* Hinc

* **BREDOLATUS**, *Bredolis* seu fulcimentis munitus. Comput. ann. 1496. inter Probat. tom. 4. ejusd. Hist. pag. 65. col. 1: *Item solverunt magistro Petro Grassi fusterio pro portis, sive Bredolatis, sive cledatis, factis in barreris portalis Coronæ, et aliorum portalium, iiiij. libras, x. sol. Turon.*

* **BREFOTROPHIUM**. Murator. tom. 2. pag. 352. col. 2. C. in Chronic. Casinens. ab Anastasio Seniore: *Ptochotrophis, cacosomis, Brefotrophis, monasteriis, etc.* Vide *Brefotrophium*, quod idem est.

* **BREGANTINA**, ut supra. *Bergantina*, Armorum species, vulgo *Brigandine*. Stat. ann. 1476. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 333. col. 2: *In arnesis, videlicet arbalestis, Bregantinis, colobrines, etc.* Vide *Briganci*.

* **BREGANTINUS**, Naviculae species, scapha, vulgo *Brigantin*. Conclave Adriani VI. apud Struv. tom. 2. Act. Liter. pag. 82: *Die 28. venit Hostiam ingressus Tyberim in Bregantino.* Tract. MS. de Re milit. et mach. bell. cap. 109: *Navium ex parte anterieore copertum cum rampino, est valde utile ad accipendum barcham et Bregantinum tuorum hostium.* Vide *Brigantinus*.

* **BREGNIATUS**, Dumetus et vepribus consitus, ab Hispan. *Brena*, Dumetum, vepratum, senticetum. Vide *Brena*. Stat. Vallis-Ser. rubr. 188. ex Cod. reg. 4619: *Si vero ierit in aliquam petiam terre non seminatam, prativam, vineatam, brolivam, nec ortivam; sed campivam, vel Bregniantum, seu quasivam, vel buschivam seu silvatam,.... sit ei poena solidi unius.* Nostris *Bregie*, *Grani* species, in Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 98: *Ledit Roussel respondit au suppliant qu'il l'avoit fait cemondre pour une garbe de vesche ou de Bregie.*

Begée appellatur, in aliis Lit. ann. 1387. ex Reg. 131. ch. 40: *Pierre Lenglois qui cueilloit de la Begée en la terre Marguerite de Prenay, etc.*

* **BREIARE**, Pinsere, Gall. *Broier le pain*, vel, ut alii efferunt, *Breier*. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniacens. MSS. : *Qui vero nesciunt tornare, postquam bene apparaverunt pastam, dant eam famulis ad tornandum. Similiter illi qui Breiant, non apponunt os ad psalmodiam, ne forte de saliva quid saliat in massam.*

* Eiusdem originis est *Breore*, quod de vento, qui vi sua arbores frangit, Gall. *Qui brise*, dicitur. Charta Phil. PULC. ann. 1298. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41: *Tous les pourfiz des forés de Cloz, de Vieure, de forest, de tempeste et de Breore vant, sauf le droit aus usagiers.*

* **BREIL**. Vide *Brolium*.

* **BREISNA**. Charta Hamelini Comitis Warennæ in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 406: *Concedo Deo et Monachis.... 30. Breisnas singulis annis habendas ad 3. terminos,.... et quod custos de Santoft debet mittere prædictas Breisnas ad Conventum ad prædictos terminos.* Alia Charta ibidem: *3. lupos in Brademars, et 12. Breisnas.* An piscis qui *Brenna* dicitur Gervasio Dorobernensi pag. 1393. vel ovis sterilis et castrata, quæ *Breheigne* nostris dicitur.

* Piscis forte est; sed si de ove inteligitur, eo quo supra sensu in *Brana*, accipienda est haec vox.

* **BREMAGIUM**. Charta Theob. comit. Bles. ann. 1188. tom. 8. Gall. Christ. inter Instr. col. 426: *Bremagium etiam quod in eadem terra habebam præstatæ ecclesiæ S. Salvatoris in perpetuum dedi.* Sed legendum videtur *Brennagium*. Vide *hanc vocem in Bren*.

* **BREMERIC**. Vetus Codex continens Leges Hoëli Boni: *Tres solum sunt homines, Rex Optimus, Villanus, et eorum membra. Membra regia sunt ad Regiam dignitatem pertinentes, eatamen carentes: quorum unus dignior est, scilicet qui in discubendo collocatur in loco, ex quo Regia dignitas exspectatur. Hic vocatur Edling. Verum ex quo terram accepit illorum, Bremteric, juxta dignitatem terræ quam accepit, dicitus est.*

* **BREMUSA**, [fremens, murmurans. Cognomen Romanum. Inscript. apud Grut. 724. 5. Calpurnia Bremusa Flavia Thymele matri piissimæ.]

* **BREN**, **BRENNIUM**, **Furfur**: vox, ut videtur, formata ex *cantabrum*, quod idem sonat. [Vox est vetus Gallica, quæ nihil habet commune cum *Cantabrum*, nisi significationem.] [** Vide Raynouardi Glossar. hac voce vol. 1. pag. 254.] *Papias: Cantabrum, far caninum, quo canes poscuntur, pugnantum tritici. Uigtio: Furfur, Brennum. Ex Cambro Britannico *Braun*, furfur. Catholicon Armoricum: *Bren*, *Gall. Bren*, *son*, *Lat. hoc cantabrum*, *furfur*. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 499: *Idem vir Robertus vocabatur et Mesleben, id est, miscens furfum.* Rogerus Hovedenus in Ricardo I. pag. 675: *Si aliquis autem bladum emerit, et de eo panem fecerit, tenetur lucrari in salina unum teruncium et Bren.* Statutum Joannis Regis Anglor. apud Matthæum Paris pag. 145: *Ita quod pistores poterant sic vendere, et in qualibet quartaria lucrari tres denarios, exceptis *Brennio* et duabus panibus ad furnarium.* [Computus ann. 1202. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. CXC: *De x. carellorum et cista et Brenno, xxx. l. et iii. s. minus.*] Guiotus Pruvinensis in Biblia MS.:*

Il parlent et bien et bel,
Il ressemblent le baretel
Selonc l'Ecriture devine,
Qui giste la blanche farine
Fors de lui, et retient le Bren.

*Manger du Bren de quelqu'un, in veteribus Statutis MS. pro Talemellariis Parisiens. [** ap. Depping. pag. 6]: Li Tamellier qui sont Haubanier, sont quites du tonlieu des pors [** qu'il achetent], et de ceux qui revendent, pourtant quis aient une fois mengié de leur Bren. Vide V. Cl. Menagium, in Orig. Francic. et infra Brenum suo loco.*

* BRENACUS, *Furfureus*, in Glossar. vet. ex Cod. reg. 7684. Hinc repetenda videtur origo vocis *Brenoux* vel *Brenoux*, qua virum, cuius uxor mœchatur, significabant, quasi alienos canes venaticos furste suo pasceret. Lit. remiss. ann. 1381. in Reg. 119. Chartoph. reg. ch. 122: *Ledit Perrinet.... dist à icellui Henry (de Monstruel) plusieurs villaines et hautaines paroles, et le appella sanglant Brenoux, qui est à dire, coux au pais.* Aliae ann. 1415. in Reg. 168. ch. 385: *Lequel Daret clamoit le suppliant Brenoux, qui vaut autant à dire, selon le commun entendement du pais (Champagne) en matiere de injures dites à homme marié, comme s'il l'eust clamé coux.*

BRENAGIUM, BRENNAGIUM, Tributum quod pro *Brenio* præstatur, vel *Brennum* ipsum, quod tenentes dare tenentur dominis suis pro canum venaticorum pastu. Gesta Dominorum Ambasiensium cap. 2. n. 9: *Consuetudinem quandam que Brennagium dicitur, etc.* In Regesto Philippi August. fol. 69: *Festugum, Brenagium, Ramagium.* Charta ann. 1318. in Regesto 49. Chartophylacii Regii Ch. 191: *Comme nostre Sire le Roy nous eust mandé par ses Lettres, que nous enformissions de la value des terres gaagnables, des champs, du Brenage, et des autres menues rentes que il avoit en la ville de Gisors. Et infra: Item le Brenage vaut 15. muids d'avaine par an.* Alia Roberti Comitis Drocensis ann. 1184: *Ut scilicet Canonici singulis annis nomine Brenagi prædicti vavassoribus nostris 20. sextarios avene... persolvant.* Tabulæ Gaufredi de Lisisiano D. de Vuouent et de Mervent ann. 1232: *Procurations, quas mihi deberi dicebam, et meis præpositis, Falconaris, Venatoribus, servientibus, ac cuilibet de familia mea, quandomcumque diverteremus ad Monasterium memoratum, (Malleacense) simili modo concedo, remitto, et quanto necessaria quæ dicebam equis, multis, canibus et avibus meis, ac eorum custodibus, in eodem Monasterio seu membris ipsius perendinantis ex consuetudine ministrari.* Vide tom. 1. Monastici Anglic. pag. 98. Eo etiam spectant que habet Hinclarus ex Adalardo de Ordine Palatii cap. 24. ubi de Venatoribus et Falconariis regis: *Admonere studebant quando tanti, vel quando toti more solito foris nutriendi usque ad tempus mitterentur, aut tempore congruo per denominata loca venanda causa pariter et nutriendi disponerentur.* [** Vide Grimm. Antiq. Jur. German. pag. 256. et 352. Capitul. de villis, cap. 58.]

* *Bernage* nostris utraque notione. Charta Phil. Pule. ann. 1306. in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 407. r^e: *Toutes les avenes que nous avons, poons et devons avoir pour raison des Bernages, etc.* Alia ejusd. reg. ann. 1311. in Reg. 46. Chartoph. reg. ch. 168: *Un boissel d'aveine et demi boissel de Bernage, etc.*

* BRANAGIUM, in Charta Ludovici VII. ann. 1168. tom. 1. Ordinat. Regum. Franc. pag. 17. n. 15: *A Branagio cadat, quod tempore nostro superappositum est, et ita sit sicut erat tempore Patris nostri.* Ibidem Gallice: *Chi ce doit Brenage, ce que en nostre temps, et par dessus à adjouté, et ensuit soit comme il estoit ou tans nostre Pere.* Vide *Brennacum* suo loco.

BERNAGIUM. Aresta ann. 1257. in eodem Reg. fol. 6: *Marescallus habet ibi Bernagium suum per manum D. Regis.* Aresta Candelose ann. 1274. fol. 75: *Probatum fuit confessionem Procuratoris Decani et Capituli sancti Aniani Aurelian.* per inquestam super hoc factam, quod... est in possessione percipiendi et levandi Bernagium seu tensamentum ab hominibus manentibus in terra dicti Capituli apud etc. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 960: *Ego Willermus Normanorum Comes concedo eam (Ecclesiam) liberam ab omnibus consuetudinibus granariorum et Bernagiorum.*

* *Bernage* dictum olim a veteribus Gallis, sed alia paululum notione, scilicet pro omni comitatu Regis seu alterius cuiusvis potentioris domini. Vigiliae Caroli VII. Regis Franc. de oppido Pontisara a Francis obcessa ann. 1441. tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1479:

Le feu Roy audit siege lors
Faisoit conduire grand Bernage,
Et avoit autour de son corps,
Plusieurs de son sang et lignage.

[** Vide *Barnage in Baro*, supra pag. 602.]

BRENATICUM et BRENNATICUM, in Diplomate Ludovici Reg. ann. 1134. in Probat. Hist. Drocensis pag. 224. et in alio Regis Henrici I. ann. 1039. in Hist. Meledun. pag. 285. et 310. ubi fallitur Seb. Rouillardus, dum ait esse tributum quod pro venatico canum stramine præstabatur. *Furfuragium*, dicitur in Chronicæ Mauriniacensi pag. 360: *Quidam viri impii videntes ita locum proficere, cœperunt lacessere et calumnias quasdam inferre facere: quorum alii minaciter expetebant Furfuragium, alii Galinagium, alii Tutamentum.*

* BRENNARIA, in Charta Odonis Ducis Burgundiæ ann. 1102.

BRENNERIA, in Testamento Petri Comitis Sabaudia ann. 1278. et in Charta Odonis Ducis Burgund. ann. 1102. apud Perardum pag. 205.

BRENNARII, Qui *Brennatico* cogendo prefecti sunt, vel penes quos canum pascendorum erat cura. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1255: *Quia cum Brennarii et Venatores mei gustum cum canibus suis capere consueverint in terra et villis S. Benigni Divionensis, etc.* Tabularium Vindocinense Ch. 440: *De commessionibus pene quotidianis per omnes obedientias quas ipse et Brennarii ejus faciunt. Atque ii canes venaticos ad venationem ducebant.* Le Roman de Garin:

Sire en ce gaut a trouvé un Bernier,
Le plus bel homme qui onques fu sur ciel,
S'a un senglier retenu à trois chiens.

Et infra :

Par devant vos a occis un Bernier.

Istiusmodi exactiones pro canibus venaticis, atque adeo ipsis venatoribus *Tenentium* impensis, pascendis, sape observare est. Charta Renardi II. Comitis Senonensis, in Tabul. S. Germani de Pratis: *Villam de Villers ab omni judiciali potestate liberam esse decernimus,*

ita ut nullus Judex publicus vel Venator, seu ministerialis noster ad freda, aut tri- buta exigenda, vel homines in ea comman- nentes, vel paratas faciendas, vel teloneos tollendas, aut rotaticum, vel pedaticum, seu stratum, vel pastum venatorum et canum accipiendo... in eam ingredi audeat. Alia Roberti Ducis Burgund. ann. 1042. in eodem Tabul.: *Has omnes consuetudines queripi, scilicet mei hospi- talitatem et canum pabulum, nec non caballorum meorum custodumque eorum receptum, atque vini captionem.* Litteræ Regis Roberti in Tabulario Abbatia S. Dionysii: *Venatorum hospitationes, Fal- conariorum diversiones.* In alia S. Ludovi ann. 1269. apud Doubletum pag. 911: *Pastus sive procuratio canum nostrorum.* Necrologium Ecclesie Carnotensis 9. Kl. Octob.: *Basochas a Regia exactione, quæ Brennagium dicitur, non sine maxima sumptu liberavit.* In arrestis Candel. 1261. I. Reg. Parl. f. 121: *Judi- catum fuit quod Brennagium levaretur per focos.* Aresta O. SS. ann. 1262. in eodem Reg. f. 37: *In questa facta... ad sciendum, utrum consuetum sit in Aurelianis et territorio de Cuny, quod quando Capitula, Religiosi, aut Nobiles excollunt terras suas ad proprias carucas et proprias expensas suas, utrum inde reddant aliquod Brennagium Dom. Regi... Milites, Capitula, Religiosi non tenentur solvere Brennagium de propriis terris suis quæ redeunt ad manus ipsorum.* Addit. fol. 44.

* BRENERII. Hist. Dolphin. tom. 2. pag. 334. col. 2: *Falconerios, Brenerios et Lavanderias habere voluit et ordinavit dictus Dom. Dolphinus consuetos.*

BRENA. Frutetum, fruticum, Hispanis *Brena*. Charta Aldegastri, filii Sylonis Regis Ovetensis, ann. 781. apud Sandovalium: *Montes, fontes, molinarios, Brennas, totum ab integro damus, etc.*

* BRENAGIUM, BEENARI, BRENATI- CUM. Vide *Bren*.

* « *Et brenagium nostrum, quod in predicta villa Villari Pio videlicet habemus, pro peccatorum nostrorum remissione in perpetuum dimittimus.* (Loriaci, 1124, mus. arch. dep. p. 68.) »

* BREND. Vide *Brunda*.

* BRENERII. Vide *Bren*.

* BRENEUTA, *Domus ferens*. Papias MS. [*] *Mendum hic suspicor. Vide Ber- net.]* [**] *Glossar. in cod. reg. 7644: Breueuta. Leg.: Braveuta, dona ferens. Greecis Βραβεύτις]*

BRENEXELLUS, Petrus de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 28: *Item (aves) capiuntur aliis quibusdam modis: uno modo ab Brenexello cum gimesta, (leg. guvette) quo parvæ capiuntur aviculae.* Infra: *Item non solum cum Brenexello, qui ex duabus virgulis constat, verum etiam, etc.* Ubi vetus Interpres Gallicus: *On peut aussi prendre oiseaux par autres manières, comme est au Brail à une guvette, à quoi l'on prend les petits oiseaux.*

* BRENGOEN. Tabularium Rotho- nense: *Fili Oren.... vendiderunt Iovi Abbati quidquid habebant in Ballac et in Bren Goen, quod alio nomine dicitur Nemus vallis.* Vide mox *Brena*.

1. BRENNA. Vide *Breisna*.

* 2. BRENNA. Vide infra *Breva*.

* BRENNACUM, Tributum, quod pro *Brenio* præstatur, idem quod *Brennagium*. Vide in *Bren*. Chartul. Celsinian. ch. 751: *Dimittam S. Petro censem molendini de Mirabilia, qui michi omni anno persolvitur, et questum illum, quem ex Brenaco solebam requirere.* Nisi sit nomen loci.

BRENNAGIUM, BRENNARIA, etc.
Vide in *Bren*.

1. BRENTA. Vasis vinarii species. Statut. Veron. lib. 4. cap. 113. 117.

* Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1138: *Valuit Brenta una vini libras xxx. et aliquando plus*. Chron. Bergom. ad ann. 1398. apud eumdem tom. 16. col. 895: *Quistino de Roxiate Brentas xx. vini moscatelli, etc.*

2. BRENTA. Sporta, Italis, maxime vino deferendo idonea. Vide *Statuta Mediolan*. 2. part. cap. 493. ubi ejusmodi *Brentæ ad extinguendum ignem, si incendium in urbe accidat, adhibentur. Hinc Brentarius*.

* **3. BRENTA**, vox Italica, vas ligneum, congii instar oblongi, aliquantis per incurvi, quod brachiis immissum gestabatur post tergum, ac adhibebatur ad vinum e loco in alium exportandum, sive aquam ad incendia compescenda; erat capax ad unum sextarium, vel ad dimidiam corbem. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. 1. pag. 189: *Addimus quod potestas... provideat et faciat ita quod sextaria et sadia communis equalia fiant staro et sadio lapideo sive marmoreo communis, qui est solitus esse sub volti palatii veteris communis; ita quod Brente et sodium vini sit ejusdem tenimenti quantum est et debet esse starium lapideum; et staria asaçari faciat, et Brentas, ita quod sadia panis et vini equalia sint.* [FR.]

* **BRENTARIUS**. Qui in quadam amplio vase ligneo, *Brenta* nuncupato, vinum defert, idem qui *Brentator*, Provincia libus *Brindaire*, qui *Brindo*, pro *Brenta*, dicunt. Charta Mathild. comit. apud Bacchin. in Append. ad Hist. monast. Podoliron. pag. 104: *Omnia quæcumque habeo in Pigognaga mobilia et immobilia, et omnes vassallos meos, videlicet fabros, canevarios, Brentarios, etc. Ubi Bacchinius eos significari censem, quibus canum venaticorum pascendorum cura demandata erat. Vide in *Bren*.*

BRENTATOR, Qui ejusmodi *Brentas* defert, [Italis *Brentadore*. Chron. Parmense ad ann. 1279. apud Murator. tom. 9. col. 791: *Quidam bonus homo de Cremona, nomine Albertus, qui fuerat portator vini sive leonifer, obiit Cremonæ, et ad sepulturam ipsius apparuerunt magna mirabilia... Et Brentatores de Parma, qui Cremonam ieruerunt propterea, quum fuerunt Parma fecerunt depingi figuram ejus ad trofinam ecclesiam S. Petri.]*

* **BRENUM**, Furfur, a vet. Gall. *Bren*. Vide in hac voce. Stat. Saluciar. collat. 4. cap. 117: *Mensurando semper cum rasdoira quadrata, præterquam Brenum, castaneæ, nuces et glandes, quæ mensurant ad culmen.*

BREPHOTROPHIUM, Græc. Βρεφοτρόφιον, Aëdes in qua infantes, recentesque partus expositi, aut gentibus parentibus nati alebantur, in leg. 16. et 18. Cod. de Sacros. Eccl. (1, 2) Vita MS. S. Magnebodi Episcopi Andegavensis cap. 5: *Xenodochia ac Brephotrophia, diversaque mansionum habitacula ædificare procuravit.* [Ambrosius Camaldul. Epist. ad Eugenium PP. IV. apud Marten. tom. 3. Ampliss. Collect. col. 15: *Locus intra Florentinæ urbis menia, Brephotrophion Græci appellant, ubi expositi incertis parentibus educantur infantes.*] Vide Capitula Caroli M. lib. 2. cap. 29. [** ex Julian. Novell. 7. 1.]

* **BRES**. Vide in *Brace*.

* **BRESCIA**, Grani species, idem quod *Brace*. Vide in hac voce. Charta ann. 1324. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 227: *Item undecim sextaria, unam*

*cartam et quinque copas Breschiaz, sive ordei censualis. Breiz dicitur ibid. in ch. 223. Bresche, alia notione usurparunt nostri, nempe pro *Debilis*, nudatus, Gall. Foible, dégarni. Lit. remiss. ann. 1467. in Reg. 200. ch. 132: Pour ce que icellui Starin ne povoit retourner derrière, et que leur parti (de paume) estoit Bresche par cellui endroit, etc. Vide mox *Bresum*.*

1 BRESIA, Gall. *Braise*, Hisp. *Brasa*, Pruna, carbo candens. Locus est in *Cineraqum*.

* **BRESILLUM**. Vide supra *Brasile*.

* **BRESIUM**, Grani species, idem quod *Brace*. Vide in hac voce. Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 193. r^e: *Item octo solidi pro Bresio ad naturale... Bresium valens x. sol. Et fol. 222. v^r: Item... unum resellum avenæ, duos boissellos frumenti et quatuor resellores Bresi. Brés, in Ch. Phil. Pule. ann. 1305. in Lib. rub. ejusd. Cam. fol. 168. v^r. col. 2: *Toutes les autres rentes,... soient en deniers, en blez, en avaines,... en Brés, en coustumes, etc. Vide supra Breschia.**

BRESMIA, Piscis, qui vulgo nostris *Bresme*, quibusdam *Cyprinus Latus*. Fleta lib. 2. cap. 73. § 20: *Vinaria, stagna, lacus, servoria, et hujusmodi piscarias suas quisque discretus Bresmias et perchis faciat instaurari, etc. Vide *Braximus*.*

* *Bresmel*, in Lit. ann. 1887. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 182.

* **BRESOLA**, Rotæ denticulus, ut videtur. Charta ann. 1342. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 62: *Item faciebamus et facere debebamus tertium partem in pectinibus et Bresolis rotæ prædictæ necessariis.*

* **BRESSA**, Cuna, Gall. *Berceau*. *Statuta Eccles. Avenion. ann. 1365. apud Marten. Anecd. tom. 4. col. 572: Infantes in cunabulis suis sive Bressis, maxime sic caute teneant.*

* *Bres* Provincialibus et Occitanis, eadem acceptione. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Bres, Prov. crocea, crepusculum, rudimentum. Vide *Pellas* in Diction. Prov. et Doujat. in Dict. Tolos.* [** Raynouard. in Gloss. Rom. voce *Bres*, vol. 1. pag. 254.]

* **BRESSOLUM**, Eadem notione, in Actis SS. Julii tom. 1. pag. 585. B. ex Processu de B. Petro de Luxemburgo: *Nam Bressolum antedictum in minutis pecis invenerunt confactum et infantem in medio.*

* *Bressollet* nostris olim. Vide *Bercolum*.

* **BRESTACHIA**. Vide *Bretachia*.

* **BRESTESCHIA**. Vide in *Bretachia*.

BRETACHE, Castella lignea, quibus castra et oppida muniebantur, Gallis *Bretesques*, *Bræteques*, *Breteches*. Ita in Consuetud. Artesensi, art. 37. Insulana art. 155. 160. 169. 185. Valentianensi, Tornacensi, etc. in Chron. Flandr. cap. 79. 113. *Bertesca*, apud Joan. Villaneum lib. 9. cap. 46. lib. 10. cap. 10. Guill. Armoricus de Gestis Philippi Aug. ann. 1202: *Fabricavit Brestachias duplices per 7. loca, castella videlicet lignea munitionis, a se proportionaliter distantia, circumdata fossis duplicitibus quadrangularis, pontibus versatilibus interjectis, impeditaque hominibus armatis non solum castella illa, immo interiori omnem superficiem fossarum, et ita circumsepsit obsecos. Le Roman de Garin :*

*La ville fit mult richement garnir,
Les fosses ferre, et les murs enforcir.
Les Bretones drecier, et esbaudir.*

Philippus Mouskes :

*Prisent galies et esnekes,
Bien bataillies à Bretesches.*

Le Roman de Vacces :

As Bretoches monterent, et au mur querrelé.

Infra :

Les Bretoches garnir, et les partus garder.

Rursum :

*Entour ont Bretoches levées,
Bien planchées et querrelées.*

Guillelmus Guiart ad ann. 1284. vers. 3475:

*Des haus creniaus, et des Bretoches,
Retraient quarriaus, cours et lons.*

Idem ann. 1804. vers. 8523:

*En l'estage ot une espringale,
Là ou la Bretoche est haucie,
Si joint au pont une chaucie.*

[**Le Roman de la Rose** apud Borellum :

*Quand en haut en croix seriez,
Pour prescher dessus la Bretesche.]*

Joannes Abb. Laudun. in Speculo Historiall MS. lib. 11. cap. 55: *Et avoient par devant eux mis Bretoches qui avoient grans broches de fer, et estoient couvertes de toiles, ast que on ne les peut appercevoir.*

BRUTESCHE. Matth. Paris ann. 1224: *Cum a Regis Bellatoribus duæ testudines, quas Gallice Brutesches appellant, non sine multorum lesione subactæ essent, invaserunt castellum uniuicem consequenter.*

* **BERTESCHA**, in Breviario Hist. Pisaniæ ad ann. 1156. apud Murator. tom. 6. col. 172: *In subsequenti vero anno, mensibus Februario et Martio et Aprile, circumierunt civitatem castellis et turribus ligneis et Berteschis pro timore Frederici Regis Romanum venientis.*

* **BERTRESCA**, in Annal. Genuens. Jacobi Auræ ad ann. 1287. apud Murator. tom. 6. col. 593: *Atque portum intrans incendio concrevavit omnia que ibidem erant, scilicet naues tres et taridas quatuor, de quibus una erat onerata cassio et lana. Combussérunt etiam Bertrescas IX.* [** Vide Jal. Antiq. naval. vol. 2. pag. 260. sqq.]

* **BETRESCHA**, in Annal. Genuens. Caffari ad ann. 1158. apud Murator. tom. 6. col. 270: *Altissimis castris que fecerant de arboribus navium, et frequentibus Betreschis et spatiis spaltis et robustissimis ita per triduum munierant. Occurrit etiam in Chron. Parmensi ad ann. 1247. apud eumdem Murator. tom. 9. col. 773.*

* **BRESTESCHIA**. Literæ Mathildis Comitis Nivern. ann. 1245: *Super hoc quod idem Episcopus (Autissiodor.) dicebat dictum armigerum fecisse in domo sua quandam Bresteschiam ligneam et quædam alia ad fortensam pertinentia.*

BRETESCHIA. Regestum Philippi Aug. fol. 10: *Et Breteschiam quam Galtherus de Thoretta tenet de eodem Rege.*

BRETESCHIA. Charta Roberti Comitis fratri Regis Franciæ in Tabulario Campan.: *De domo quadam... partem cuius firmaveram cum fossato duorum jactuum: hujus vero rei compositio tali pacto terminata est ita videlicet quatenus illud quod jam firmatum fuerat cum fossato duorum jactuum remaneret, reliquum vero cum uno jactu fossati tantum, et sepe sine Breteschia firmetur.*

BALDRESCHÆ, [et **BALTRESCHA**.] Eadem notione, ex Italico *Baltresche*. Charta Papiensis ann. 1179: *Videlicet ad fossidandum et aspidandum et faciendum Baldreschas.* [Occurrit etiam in Statutis Mediolan. part. 2. pag. 348.]

Memoriale Potestatum Regiens. ad. ann. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1096 : *Et plusquam v. milia usque ad temptoria eorum venerunt ; et quinque Batreschas diruerunt.*

¶ BRISSEGÆ. Willelmus Brito lib. 4. Philippidos vers. 186 :

*Dein vallo muniri student, fossisque profundis
Omnem circuitum castrorum, nec minus alte
Per loca Brisegæ Castella quo lignea surgunt.*

¶ Erant et aliae apud nostros vocis *Bretachia* acceptiones ; Bretescham quippe, et eorum lingua *Bretesque*, *Bretesche*, etc. dixerunt, locum quemdam editum unde juridicæ promulgationes a præcone fiebant ; quo sensu interpretandæ Consuetudines supra a D. Cangio laudatae : *Breteques* etiam appellarent, ædificiorum eminentias et projecturas sive ligneas, sive lapideas essent ; ita Consuetudo Scabinatus Atrebæt. art. 15 : *Un possesseur d'un héritage, ou de plusieurs, ne peut faire Breteques, boutures, saillies, ni autres choses sur la rue à l'endroit desdits héritages, au préjudice de ses voisins.* Ab hac ultima notione non longe aberraverunt, cum eadem appellatione donarunt quod nos hodie *Angari* et *Apentis* vocamus, quo significatu occurrit in Gestis Abb. S. Germani Autissiod. tom. 1. Bibl. Labb. pag. 583 : *Juxta domos inferiores fecit logias, Bretanchiam* (MS. *Bretouchiam*) *et cameram juxta in augmentum curtis ejusdem loci.* Et in Literis Officialis Cenoman. pro Monast. S. Vincentii ann. 1209 : *Insuper ipse Galterius tenetur reddere annuatim sex denarios censuales de sua grangia et Bretescha.*

¶ BRETAGLE, ut *Bretachia*, Castella lignea, quibus castra et oppida defendebant aut oppugnabantur, *Bretages* etiam a nostris nuncupata. Reg. Phil. Aug. de feudis Norman. ex Cod. reg. 4658. A. fol. 157 : *Homines sui debent reparare unam perticatam de fossatis... et facere hericium supra illam perticatam, cum reparata fuerit, et auxiliari ad marenia Bretagiarum levanda, cum opus fuerit.* Robert. Avesbur. in vita Eduardi III. reg. Angl. pag. 126 : *Noz gentz del ost saunz assent et saunz arraie assailleurent le point qe fut mult bien afforcé des Bretages et barrers, etc.*

¶ BRETECHIE, BRETHECHIE, Eadem notione. Pactum inter Margar. Tornod. comit. et monachos Pontin. ann. 1291. ex Chartul. ejusd. monast. pag. 164 : *Iterum Bretechia, vineæ S. Porcharia ac exclusæ ripariaæ de Senenna religiosis præfatis et eorum successoribus imperpetuum remanebunt.... Similes autem portas et Bretheschias facere poterunt religiosi præfati in omnibus et singulis locis superiori nominatis.* Bretheche, propugnaculum, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Bretescher, Pinnis instruere, munire, apud Froissart. vol. 1. cap. 144 : *Le roay d'Angleterre, qui ne pouvoit conques ter la ville de Calais fors par famine, fit charpenter... un chastel grand et haut de longs mesriens, tant fort et si bien Bretesche, qu'on ne l'eust peu grever.* Eadem appellatione nuncupatum fuisse locum editum ; unde juridicæ promulgationes fiebant, jam observatum est supra, quod iterum probatur ex Lit. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 195 : *Les crieres furent continuées par quatre Mer credis à la Bretesque à Lille.* Sed et pro tribunali seu loco, ubi judices sedent, occurrit in Lit. remiss. ann. 1389. ex Reg. 138. ch. 100 : *Comme pour le sous peçon de l'omicide commis... eussions fait*

appeller icellui Jaqueme de Langle à la Bretesque de la maison de le pais ; feust venu personelement par devant nous en ledite cambre lidis Jaquemes. Vide Berthesca.

¶ BRETELLUS. Vide *Brotellus*.

¶ BRETHUN SEPALDES. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 89 : *Et qui Brethun sepaldes, Betan sepaldes, et in quibus homo non potest legitime jurare, quod per eum non fuerit aliquis vita remotor, morti propinquior digne componat, sicut factum sit ex quibus sunt.* Alfi Codd. habent : *Brechun yaldes bet Ange yealdes.* [¶ Wilkins cap. 90. § 10 : *Legis enim est qui inscienter peccat scienter emendet et qui BRECH UNGEWEALDES, BOTE GEWALDES, et in quibus homo, etc. i. e. qui involuntarie peccat, voluntarie emendet.* Conf. Leg. Canut. polit. cap. 66.]

¶ BRETIA, Idem quod *Muta*, pretium scilicet quod in mutationibus prædiorum domino exsolvit ; a voce fortean *Bré* in agro Dumbensi a rusticis usurpata, cum in aliquo anfractu viam mutant atque ab ea declinant quam prosequebantur. *Charta* ann. 1236. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 204 : *In dictis castris et mandamentis tam in Bretiis vel mutationibus, quam alius possessionibus, et eidem D. Dalphino idem homagium ligum fecit pro supra dictis castris et mandamentis et Bretiis seu mutationibus in dictis castris vel mandamentis factis, vel imposterum faciendis.*

¶ BRETINUS, Color equi, idem qui *Liardus*.

* Vide supra *Beretinus*.

¶ BRETOYSE. Lex de Bretoyse, Lex marchiarum, seu provinciarum limitanearum. Th. Blount in Nomolex. : *Sciант... quod ego Henricus de Pennebrugge dedi... omnibus liberis burgensisibus meis burgi mei de Pannebrugge omnes libertates et liberas consuetudines secundum legem de Bretoyse nundinis et feriis appertin. secundum tenorem chartæ domini Henrici Regis quam habeo.*

* BREVA, vox monetiariorum, Gall. *Breve* et *Brieve* ; dicitur de monetis, quæ monetariis perficienda traduntur, descripto prius earum brevi seu indice ; unde vocis origo. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 58 : *Breve, est le nombre et quantité de deniers non monnoyez, qui est baillé par poix et nombre certain à chacun monnoyer pour chacun jour qu'il monnoye.* Aliæ ann. 1342. in Reg. 74. ch. 107. quārum titulus est : *Confirmatio absolutio nis Reginaldi de Senseurre, super eo quod sibi imponebatur emissæ certam Brennam argenti, quæ furata fuerat in monetario S. Porciani. Ubi leg. *Brevem*, ut patet ex contextu earumd. Lit. : L'en disoit encontre eulz qu'il avoient achapté de Jehan de la Bretonniere, qui avoit emblé en la monnoye de S. Pourcain une Brieve d'argent noir, certaine quantité de ladite Brieve jusque à la quantité de 40 soulz ou entour... Ne leur monstra point toute la Brieve entière, mais tant seulement en menues pieces.* Aliæ ann. 1353. in Reg. 81. ch. 748 : *Furto cuiusdam quantitas monetæ operatæ, vocata Gallice Breve.* Aliæ ejusd. ann. in Reg. 82. ch. 52 : *Insuper quædam Breva monetæ nigrae quindecim marcharum, quæ penes Perrotum de Claresac operarium tradita et debilis albeyo uno denario pro mar cha... quodque Breval monetæ prædictæ tanquam bonam et legalem... accepérat.* Denique aliæ ann. 1400. in Reg. 155. ch. 232 : *Environs le mois d'Aoust l'an mil ccc. iiiij^{xx}. et xix. une certaine déli-*

vance fu faite audit de la Sauvagerie, maistre particulier de nostre monnoye d'Angiers... laquelle il garda jusques environ la my-caremes ensuivant,... pendant lequel il fist monnoyer et ouvrir pluseurs autres Breves d'or ; ... desquelles les deniers n'estoient pas si bons, comme ceulz de la bonne délivrance. Vide Pullan. pag. 331. et Boisard. pag. 186. etc. et infra *Brevia*.

¶ BREVARII, Milites conductitii, f. pro *Beruarii* ; eadem saltem notione. Vide supra *Berroerii*. Chron. Astense ad ann. 1273. apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 161 : *Tunc Astenses miserunt undique, et haberunt ad eorum bursam milites, qui vocabantur Brevarii, 1500. et marchionem Montisferrati venire fecerunt Ast ad eorum expensas.*

BREUDATUS. Vide *Brusdus*.

¶ BREVETARIUS, BREVETUM, BREVIARE, etc. Vide in *Brevis*.

¶ BREVIAGIUM, BREVIATOR, etc. Vide in *Brevis*.

¶ BREVICARIUS, Ovium pastor. Vide in *Berbix*.

¶ BREUIL. Vide *Brolium*.

1. BREVIS, BREVE, Inventarium, rotulus, chartula continens indicem, seu summariam rei cuiuspiam descriptionem. Papias : *Schedæ, exemplaria, Brevia, etc.* Gloss. Lat. Græc. : *Πττάκιον, Pittacium, Brevis.* Vetus interpres Juvenal. Sat. 7 : *Comites in fascie libelli : Breves significat.* Lampridius in Alexander Severo : *Milites suos sic ubique scivit, ut in cubiculo haberet Breves, et numerum, et tempora militum.* Annales Franc. Bertiniani ann. 869 : *Ut Episcopi Abbatess, et Abbatissæ, Breves de honoribus suis, quanta mansa quiske haberet... deferre curarent.* Acta Murensis Monasterii : *Continetur in supradictis capsulis reliquiæ aliorum quorundam Sanctorum, cum quibus Breves non inveniuntur.* Synodus Romana sub Bonifacio II. PP : *Factus est autem Brevis de sacris vasis atque rebus Ecclesiasticis.* Utuntur passim hac notione Scriptores. Vegetius lib. 2. cap. 19. [¶ Fragment. Vatican. § 310.] Codex Theod. leg. 24. de Ercog. milit. ann. (7, 4) leg. 18. de Cursu publ. (8, 5) leg. 7. de Falsa moneta (9, 21. const. 8.) leg. 2. de Bonis vacant. (10, 8.) leg. 2. de Incorp. (10, 9.) leg. 3. de Fisci debit. (10, 16.) leg. 18. de Annon. et trib. (11, 1) leg. 1. de Exact. (11, 7.) et alibi sæpe [¶ Add. lib. 1. tit. 10. const. 8. ib. tit. 16. const. 3.] Senator. lib. 1. Ep. 6. lib. 2. Ep. 39. lib. 4. Epist. 21. Vopiscus in Aurel. et in Bonoso, S. Augustin. lib. 3. contra Crescon. cap. 29. S. Hieronym. Epist. 5. S. Benedict. in Reg. cap. 32. 41. Regula Magistri cap. 93. Gregor. Turon. lib. 4. Hist. cap. 41. Ulدارic. lib. 1. Consuet. Cluniac. cap. 52. Lup. Ferrar. Epist. 80. Capit. Caroli Mag. lib. 3. cap. 82. [¶ Ex capit. Aquensi ann. 812. cap. 7. ap. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 174. Neutro loco Pertzus exhibet voces in breve, neque Heroldus apud Ansegisum, ubi legitur in edit. Pith. et Balus.] Capit. Caroli Calvi tit. 9. cap. 6. tit. 31. cap. 19. [¶ Capitul. Missor. ann. 853. ap. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 418. cap. 1. et 6. Jurament. Centenar. ejusd. ann. ibid. pag. 426. Edict. Pistense. ann. 864. ibid. pag. 492. cap. 19. Confer Hincmar. Remens. Annal. ad ann. 869. Pertz. vol. Script. 1. pag. 481.] Epist. Synodal. in Concilio Constantinop. I. Concil. Toletan. IX. can. 9. Lex Wisigoth. lib. 5. tit. 5. § 3. etc. Sic βεβίον et βεβεβίον, non semel usurpant Græci recentiores. Glossæ Juris : *Bep-*

ετον, η καταγραφή. Palladius in Vita Chrysostomi pag. 27. Edit. V. Cl. Emerici Bigoti et Anna. Comm. lib. 6. pag. 156. [** Adde quæ Marinus habet in notis ad Papyr. pag. 269. not. 27. et 378. not. 3.]

[** Vide Forcell. in *Brevis*. Pro explorato non habetur utrum latini scriptores neutrali. *Breve* absolute utantur. Gruterus enim et alii ubique *brevem* respondendum judicant, scilicet *libellum*. Ita semper scriptum est in novissima Cod. Theod. editione.]

BREVES, feminino genere. Capitul. ann. 793. cap. 14 [** Pertz ann. 783. Leg. vol. 1. pag. 47.] : *De rebus quæ Hildegardæ Reginæ traditæ fuerunt, volumen ut sicut descriptæ Breves, et ipsæ breves ad nos fiant adductæ.*

* BREVIS CAPITULORUM pluries in inscriptionibus Capitul. Caroli Magni, e. g. Aquensi ann. 811. ap. Pertz. Vol. Leg. 1. pag. 166. An rubricæ solæ designantur? Vide infra *Breviarium*.

2. BREVIS, Acta Notariorum. Lampadius in Alexand. Severo: *Eum notarium qui falsum causa Breve in Consilio Imperatoris retulisset... deportavit*. Capitulare Adelchisi Principis Beneventani, apud Camillum Peregrinum cap. 8. [** ap. Cancian. vol. 1. pag. 275.] : *Inconveniens usque modo consuetudo extitit, ut jam quisquis voluisse, si nosset scribere, Breve undecunque opportunitas exegisset: amodo autem decernimus, ut soli Notarii Breve scribant, sicut cetera munimina: et quiscunque deinceps Brevis fuerit absque Notarii subscriptione ostensus, nullam retineat firmitatem.*

3. BREVIA MORTUORUM, quæ a Monachis in ea Monasteria, cum quibus societatem, seu ut aiunt, *fraternitatem* inierant, mittebantur, quibus Monachorum suorum mortem et obitum nunciabant, quo pro iis statas et ordinarias preces et Missas exsolverent. *Litteræ currentes* dicuntur in Conc. apud Saporiarias ann. 839. cap. 13. quarum formula ita concipitur in libro Usuum Ordinis Cisterciensis cap. 98. extremo: *Prima Augusti obiit in Monasterio N. Nonnus N. de N. Sacerdos et Sacrista ejusdem Monasterii: pro cuius anima vestras precamur orationes ex charitate, et orabimus pro vestris.* Alias formulas collegit Haëftenus lib. 8. Disquis. Monast. tr. 1. Disq. 4. § 3. Liber Ord. S. Victor. Paris. MS. cap. 14: *Ad ejus (Eleemosynarii) officium pertinet Breves de defunctis foris ad deferendum dare, et allatos suspicere, et in loco constituto ponere.* Hugo Abbas Cluniac. in Statutis Cluniac. cap. de *Brevibus mortuorum*: *Statuimus, ut... ubiunque Frater deceaserit, major deferendis Brevis habeatur diligenter, et omnimode defunctis debita persolvantur.* [Antiquæ Consuet. Canon. Regul. de Monteforti in diec. Maclov. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1217: *Quod si quod Breve pro defuncto ipso die legendum fuerit, statim subjungatur: quibus pronunciatis, si præbenda pro eis fuerit, dicat lector, habet præbendam, vel habet præbendas, quot scilicet annotatas viderit.* Deinde dicat, qui tenet capitulum, anima ejus, vel animæ eorum, si plures fuerint, et animæ omnium fidei- lium defunctorum requiescant in pace: et responso ab omnibus, Amen, lector, etc.] Vide Cæsarium Heisterbach. lib. 1. Mirac. cap. 40. et librum Epistolarum S. Bonifaci Archiepiscopi Moguntini Epist. 108. et alibi passim. Statuta Ordinis de Sempringham pag. 780. 781. Vitam S. Hildegundis num. 34. Histor. Monast. S. Barbaræ Lugdun. cap. 19.

num. 4. 6. cap. 20. n. 4. cap. 25. n. 3. etc. Vide *Breviatus* suo loco.

1. BREVETARIUS. Qui brevia defunctorum in varia monasteria deferebat. Constitut. Cluniac. MSS. ann. 1301. in Biblioth. B. M. Deauratae: *Ut Brevetarium Cluniaci nomina defunctorum ad eorum loca portantem, recipiant, etc.*

1. BREVIARIUS, Eadem notione, in Charta Petri Abb. de Talmundo ann. 1366. ubi de officio Aquarii.

1. BREVE dicitur Responsorium quod post singulas Nocturnorum lectiones cantatur, in Ordine Cluniac. Bernardi Mon. part. 2. cap. 21.

5. BREVIS TABULÆ, quæ in Capitulo recitatur de quolibet Officio, sive ad Matutinas, sive ad Missam, sive ad Capitulum, sive ad mensam sive ad collationem, cujus facienda cura Armario incumbit: ita Liber MS. Ordinis S. Victoris Parisiensis cap. 19. Vide *Tabula Officialis*, [et *Matricula*.]

1. BREVIS, nude, eadem notione in Guidonis Discipl. Farfensi cap. 2. [** et Statut. antiqu. Corbeiens. lib. 1. cap. 5. post Irmin. pag. 307.]

6. BREVE REMEMORATORIUM, *Breve Memorabile, Memorialis descriptio*, pas- sim in Tabulario Cadurcensis Ecclesiæ, pro ea charta quam *Notitiam vulgo vocant*. [*Memoratorium*, in Chartulario Ecclesiæ Aptensis fol. 55. v.].

BREVE RECORDATIONIS, Eadem notione, apud Ughellum tom. 3. pag. 35. tom. 4. pag. 211. 908. Vide *Notitia*.

* BREVIS MEMORATORIUS, Idem quod *Notitia*, in Charta ann. 1181. inter Probat. tom. 2. Hist. Occit. col. 461.

1. BREVE MINUTUM, f. Obventiones quotidiana minores, in *Brevibus* anno- tatae. Obituarium. Eccl. Morinens. fol. 2: *Primo videlicet in plenis obitibus, quos bursæ celari, minutorum Breve, coti- dia luqueti, fabriæ ac novarum ac- questarum solvunt.* Et fol. 6. v.: *Hac die fit semper ad majus altare memoria fidelium animarum fraternitatis Ecclesiæ Mori- nensis. Minuta Brevia solvunt.* Et fol. 19. v.: *Kal. Septembri. Hic compotus Minutorum Breve et loyestaram.*

8. BREVE DIVISIONALIS, Testamen- tum, ultima dispositio. Charta Hugonis Episcopi Tolosani apud Catellum pag. 858: *Ideo Breve divisionalem facio de omnibus rebus meis, etc.* Vide *Divisa*.

BREVE SACRAMENTI, Instrumentum confectum de sacramento præstito, et testium subscriptionibus firmatum, in Form. solenn. cap. 128. Gregor. Turon. lib. 4. Hist. pag. 41: *Factoque ex hoc sacramento, Breve Sacramentorum Regi illi protulit discedenti.*

1. BREVE ANNUITATIS, Vide *Annuitas*.

1. BREVIS de annuntiatione et opere, qui reparanda, itidem et reparata, con- finet, in Capitul. Caroli M. ann. 803. cap. 25. [** Pertz. vol. 1. Leg. pag. 115.]

1. BREVE de excommunicando capiendo, necnon et

1. BREVE de excommunicato delibe- rando. Vide in *Excommunicatio*.

1. BREVE INQUISITIONIS, Quo Inquisitions juridicas fieri licet. Charta Hen- rici Regis Angliae ann. 1155. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. v.: *Nichil detur de cetero pro Brevi inquisi- tionis ab eo qui inquisitionem petit de vita et membris, sed gratis concedantur et non negentur.* Alio sensu vide infra in *Breviarium rerum fiscalium*.

1. BREVE DE LIBERATE. Vide in *Libera- rare*.

1. BREVE pendens extra sigillum, occurrat non semel in Libro nigro Scac-

carii pro eo scripto quo servitia ratione feudorum suorum debita, Henrico An- gliaæ Regi significabant ipsiis feudatarii.

* BREVE de nova escaeta. Assisia Fa- lesie ann. 1236. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 29. v. col. 1: *Amita petens Breve de nova escaeta, tanquam propinquior heres debebat habere sesinam de hereditate sororis suæ contra nepotem. Vide Escaeta.*

* BREVE de feodo laico et eleemosyna, Quo quis jurisdictioni ecclesiastica sub- ducitur. Lit. remiss. ann. 1388. in Reg. 132. Chartoph. reg. ch. 275: *Ledit Guillaume par l'official fu requis et proceda tant en la court dudit évesque, que ledit bailli excommunicati; lequel bailli.... empêtra hayusement ou de sa volonté un Brief de sieu lay et d'au mosne, afin de mettre et tenir toujours ledit Guillaume prisonnier en court laye.*

* BREVIS INVESTITURÆ, Quo quis in possessionem rei alicuius mittitur, apud Acher. tom. 5. Spicil. pag. 376.

* BREVE PRINCIPIS, in Charta Henrici Regis Angliae ann. 1155. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. v: *Breve quod vocatur Principis, de cetero non fiat ali- cui de aliquo tenemento, unde liber homo perdat curiam suam.*

* Perperam post Brussel, pro *Præcipe*, ut habent Reg. S. Justi ex Cam. Com- put. Paris. fol. 35. v. col. 1. et Codex reg. 4651.

* BREVE de propinquiore hærede, in Assisi. apud Bajocas ann. 1237. ex Cod. reg. 4654. A.

* BREVIS PRO QUÆSTA, seu pro stipe colligenda. Statuta Ecclesiæ Meldensis cap. 60. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 901: *Præcipimus ne aliquis presbyter ali- quos Breves pro aliqua quæsta facienda, nisi prius collatione facta cum brevi si- gillato. Nec breve non sigillatum ad- mittant, si aliquid continetur in illo quod non sit in sigillato.*

* BREVE SALVATIONIS. Vide in *Bre- vetus*.

* BREVE DE SORDEMANDA, Gall. *Bref de surdemande*, Immoderatae petitionis. Scacar. apud Cadomum ann. 1236. in Reg. S. Justi Cam. Comput. Paris. fol. 25. r. col. 2: *Guillermus de Reniers miles petit ab hominibus suis quidam (quædam) servicia; ipsi dixerunt se fe- cisce illa servicia: sed nec (per) feodium, nec per costumam miles habuit saisinam illorum serviciorum: petebant homines estabilitatem: miles tanquam saisisitus vo- lebat se defendere per duellum tantum. Judicatum est quod homines debeat habent et poterant habere Breve de sordemanda.*

9. BREVE, apud Provinciales, dicitur Regio, seu potius dominium, *Seigneurie*, districtus in quo Breve domini currit. Charta Gauffredi Aptensis ann. 1246: *Breve Episcopale de Brocaria civitatis Aptensis, et Breve quod quondam fuit do- minorum de Vians. Occurrat ibi non se- mel. Joannes de Racallero Archidiac. Vasionensis in Antiquitat. MSS. Vasion.: Adjudicavit castrum Vasionense Comiti, divisa jurisdictione inter Comitem et Episcopum, distincta civitate per partes, quarum una vocatur Breve Comiti, altera Breve Episcopi, et hoc quad- jus directi domini. Charta ann. 1279: Vocari fecit coram ipsis dominis, et ho- mines mediatis dicti castri, de Brevi dominæ Jordanæ.* [Charta anni 1216. ex parvo. Chartulario S. Victoris Massil. fol. 157. verso: *Abbas S. Victoris asserebat quod Ecclesia B. M. habebat Breve suum. Homagium anni 1480. ex Archivis D. de Mazaugues: Scilicet de ac in Brevi*

et jurisdictioni ipsius generosi Scutiferi Honorati de Castellana. In eodem Archivo exstat *Cartularium commissionis officialium ac praeconisationum curiae Brevis nobilis viri Dom. Johannis de Masalgis Militis Condomini castri de Masalgis*, actum, 24. April. ann. 1348. Quo in loco voce *Brevis* intelligenda videtur Inferior jurisdictione: superiorem enim in eo castro jurisdictionem obtinebat Raymondus de Agouto ut patet ex eodem instrumento.] Adde Columbum lib. 3. de Reb. gestis Vasionensis Episcop. n. 5. 6.

¶ Erat autem illud dominium veluti portio seu pars jurisdictionis communis, uni Dominorum speciam concessa, in qua solus ipse jurisdictionem exercebat suam, nulla aliorum simul Dominorum habita ratione. Vassalli districtus communis quam volebant, eam eligebant regionem, in qua habitarent, tumque a solo pendebant Domino regiones quam incolebant. Vide Conventiones inter Hospitalarios et Principes Aurasiae ann. 1284.

¶ BREVIAGIUM. Eadem notione. Chartrarium commissionis mox laudatum: *Sub domino et jurisdictione Breviagii Nobilium praedictorum, etc.* Infra: *Mandamentum domini Johannis de Masalgis et ejus Bajuli, quod nulla persona ejus Breviagii, seu ejus jurisdictioni subjecta, audeat, etc.*

10. BREVE. Annuus redditus qui ex praediis aut rebus aliis provenit, qui in brevibus describi solet. Charta Joannæ Comitis Flandriæ pro Marquetano Monasterio, apud Buzelinum lib. 2. Gallo-Flandr. cap. 30. § 26: *Ad opus quoque unius Hospitalis, quod infra ambitum ejusdem Monasterii inchoavimus, 200. librarum redditus in eleemosynam contulimus... sumendos annuatim de paratiobibus proventibus, ad Brevia nostra Insulensiæ pertinentibus, etc.* Infra: 40. libr. redditus assignavimus solvendos ad nostra Brevia de Gandavo, Alia Margareta Comitis apud eundem: *Sexaginta solidos singulis annis de Brevis, quæ Majus officium appellantur, Brugis in S. Christophoro recipiendos.* Adde Marchantum lib. 1. Flandriæ, [Novam Gall. Christ. Instr. tom. 4. col. 304. D. Miræum tom. 1. Diplom. Belg. pag. 556. col. 1. pag. 577. col. 2. et 1328. col. 1. edit. 1723.] Vide infra *Breviarium rerum fiscalium*.

BREVES. Alia notione, in veteri Charta apud Puricellum in Ambrosiana Basiliæ pag. 369. 370.

11. BREVIA. Characteres magici in *Brevibus* descripti, quos secum deferre solent, qui iis utuntur. Gloss. Græc. Lat.: *φυλακτηρίου, Servatorium, Amolimentum, Amuletum, Brevia perperam præmia in Edit. Capitula Herardi Archiepisc. Turon. cap. 3: De maleficiis, incantatoribus, et Brevis pro frigoribus, etc.* Id est, pro curandis febribus, cuiusmodi passim describit Marcellus Empiricus et Myrepsum sect. 37. cap. 66. 67. 97. [Statuta MSS. Augeriæ Episc. Conserant. seculo 13. edita: *Nemo in herbarum collectionibus carmina, incantationes, aut alias observationes, præter Dominicam Orationem et symbolum adhibeat: nec in Brevis suspendendis vel ligandis aliquid præter illa scribat.* Concil. Treviri. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 257: *Divinationes, sortilegia, auguria... sive in votis quas Brevia seu characteres vocant.*] Usatica MSS. urbis Ambian. de Monomachia decertantibus: *Il douvent jurer k'il n'ont herbes, ne Brief,*

ne caraudes seur aus, ne fait sor, ne sorcherie, ne art, ne caraude. Libellus Catelanicus MS. de Batallia facienda: *Ne fer metzines, ne conjurations, ne posar Breus, ne autres coses, per que neguns des bataylers fos embegat de son dret à menaro defendre.* Infra: *Ne y mettre armes que aien vertut, ne nomina, ne pera preciosa, ne Breu, ne portare sucre candi, etc.* Vide *Character, Ligatura, et Phylacterium.* [**¶ Conf.** Grimmii Mythol. Germ. pag. 630. Gloss. Bibl. sec. XI. ap. Graff. in Thes. Ling. Franc. vol. 3. col. 302: *Brieuelvi, phylacteria.*]

BREVIIUM CONSCRIPTIO. Divinationis species. Vide *Sortes Sanctorum*.

12. BREVIS. Epistola, mandatum. Balbus in Cathol.: *Breve, pro litteris, quod et Brevis invenitur.* Hesychius: *Babu, ὄλγον, μικρὸν γράμμα.* Leges Henrici I. Regis Angliae cap. 13: *Hæc mittunt hominem in misericordia Regis, infractio pacis, quam per manum suam dabat alii cui contemptus Brevis suorum, etc.* Vide cap. 41. 68. et 79. Quod vero hic *contemptus brevis* dicitur, *despectus literarum Regiarum appellatur* in Capitulo. 5. ann. 819. cap. 12. et lib. 4. Capitular. cap. 55. [**¶** Pertz. ann. 817. vol. Leg. 1. pag. 217. Confer capitul. legibus addenda ejusd. ann. cap. 16.] *Charta Galeranni Comitis Mellenti, in Tabulario Prioratus S. Nicasii fol. 20: Sed et secundam decimam post primam decisionem de domestica carrova mea de Vallis, sive in manu mea sit, sive ad firmam vel censum eandem aliquis de manu mea receperit; videlicet pro Brevis meis quæ Monachi B. Nigasti debent facere, ubi a Preposito meo vel ab aliis servientibus meis rogati fuerint, etc.* Forte quis soli fere Monachi scribere tunc noverant. Eckeardus Junior de Casibus S. Galli cap. 12: *Dicte legationis sua Brevis.* [**¶** Adde Ruodiob. fragm. 3. vers. 280. et 251.] *[Acta SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 114. in Vita S. Angelberti Abbatis: Sed de his de quibus certi fuimus et a prædictis sanctissimis viris Breves receperimus.* Et pag. 271. in Visione Wetini monachi Augiensis: *Singulis quibusque se commendando, Brevis ad diversos destinatis, pro absolutione peccatorum intercessores querendo.* Ibid. pag. 290:

*Ad multosque Breves cogitans direxit amicos,
Ut sanctis precibus veniam implorare studerent.*]

Le Roman de la prise de Hierusalem MS.:
*Cil de Jerusalem ont fait lor assamblée,
Par Briet et par saiaux orent lor gent mandée.*

Le Roman de Garin :

*Là sont les tables au Chapelein Yvon,
Qui fit les Briez au preuz Comte Fromont,
Que il envoie par mer et par Gascons,
Parmi la terre as Chevaliers Barons.*

Alibi :

Més festes moi Briez et chartres escrîre.

Le Roman d'Auberi MS.:

Ses chartres fait et ses Briez sailler.

Joan. de Condato MS. :

*Messager le Roi fu li Martres,
Cil portoit ses Briez et ses Chartres.*

¶ Provincialibus Breu. Epistola. Vide Raynouardi Glossar. Ling. Rom. vol. 1. pag. 288. *Breu-double* Giraldus Riquerius fortasse formavit ut vocem *Diptycha vernacula redderet, quæ Papiae est. Tabellæ quibus corruptiores suum inscribunt amorem.* Germanis *Briev* eadem significatione acceptum erat. Inde apud Pro-

vinciales et Germanos carminum quodam generi hoc nomen inditum. Vide Raynouard. Collect. Poemat. Provinc. vol. 3. pag. 199. Diezium de poetic. Provinc. pag. 121. Gotefred. Strasburg. Tristand. vers. 8148. Ceterum Germani antiquitus omnem chartam, libellum et similia *Brief* dicebant. Vide Graffii Thesaure. Ling. Franc. vol. 3. col. 302. et Schœnemann. in Indic. cod. Diplom. h. v. Pro epistola vox omnibus fere Germanicis populus usu venit.

¶ BREVICOLA. itidem Epistola, mandatum. Formulae vett. Alsaticæ art. 13. apud Eeccard. ad calcem Legis Salicæ pag. 239: *Nam quando nobis eadem Domini Regis epistola presentata est, numerosam synodus collectam habuimus, quibus cum ipsam Brevicolam legi fecissemus, maximo sunt omnes gaudio replete.* Vide infra *Breviculus.*

¶ BBEVIA. Summorum Pontificum Epistolæ quæ in cera rubra sub annulo Piscatoris obsignantur. Vide *Annulus Piscatoris in Annulus.* [**¶** Benedicti Chronicon ad ann. 956. ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 717. cap. 35: *Pontifex... Azzo protoscirinium manum absclidi præcepit, cum quo Brebe scribebat.* Vocabul. Prædicant: *Breve, neut. gen. vel Brevis, masc. gen. ein brieff, quam papa sigillat cum anulo late in manibus, qui habet in se figuram Petri navigantis; quicquid autem cum plumbo sigillatur, non dicitur Breve.*]

¶ BREVE DE CAPELLA. Litteræ Cancelleriae regiæ. Conventio inter Angliæ et Scotiæ legatos ann. 1290. apud Rymer. tom. 2. pag. 483: *Fidelitate facta, habeat seisinam terræ suæ sine dilatatione per Breve de Capella.* Vide *Capella Cancelleria.*

¶ 13. [¶ Conf. num. 8.] BREVE REFUTATIONIS. Charta cessionis, qua quis de jure suo cedit, Gall. *Bref de cession et de désistement.* Charta Berardi Abbatis Farfensis apud V. Cl. Fontanum de Antiquit. Hörtæ pag. 396: *Si enim, quod absti, quoquo tempore venero... contra hoc Breve Refutationis agere, aut causare, etc.* Alia apud Mabil. tom. 4. Annal. Bened. pag. 701. col. 1: *Tandem vero rogatu Grimoaldi presbyteri, ipse et uxor eius confirmaverunt eamdem refutationem.* Postea autem *Crescentius firmavit ipsam Breven Refutationis.*

¶ BREVE TESTATUM. apud Otbertum lib. 1. Feud. tit. 4. est publicum instrumentum, uti interpretatur Eguinarius Baro lib. 4. de feudis cap. 7. [Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 555: *Deinde per judicium ipsorum judicum reinvestivit me de ipso castello, ac fecit Breve Testatum, et reversus est Roman.*]

¶ BREVIS TESTATA. in Annalibus Benedict. tom. 4. pag. 700. col. 1. ex Hugo-ni Farfensi relatione de immunitione rerum monasterii sui: *Quorū territus pavore præfatus Comes quæsivit nobis pacatum Imperatore ac Papa scientibus, et refutavit medietatem prædictæ curtis et Ecclesiæ S. Gethulii cum duobus casalibus, unde Breven Testatam habemus.*

¶ BREVE VICTORIALE. Idem quod *Testatum.* Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 592: *Et refutavit quicquid ei pertinet de castello Tribuco. Et confirmavit Breve Victoriale, quod dominus Nicolaus Papa excide fieri præcepit.*

¶ BREVE. Cowello dicitur *Citatio*, vel decretum causam breviter continens, ob quam quis in jus vocatur, aut aliquid aliud facere jubetur. Ita autem appellatur, ut est in *Fleta* lib. 2. cap. 13. § 2:

quia est formatum ad similitudinem regulæ juris, quod breviter et paucis verbis intentionem proferentis exponit et explarat, sicut regula juris rem quæ est, breviter enarrat. Eadem habet Bracton. lib. 3. tract. 1. cap. 12. § 2. lib. 5. tract. 5. cap. 17. § 2. Concilium Rotomagense ann. 1299. cap. 5: *Quominus de ipsis (casibus) cognoscere valeant, (judices Ecclesiastici) impediti atque perturbanti: eisque cedulas inhibitorias dirigentes, que Brevia nuncupantur, in casibus in quibus de sui natura Brevia nulla cadunt, etc.* [Chron. Parmense ad ann. 1244. apud Murator. tom. 9. col. 769: *Et dictus dominus Ugo fuit condemnatus in quatuor libras Parmenses, quæ condemnatio fuit cassata et absoluta vi populi, et fuit constitutum quod Consules viciniorum et mesteriorum, qui ab inderetro non stabant ad Brevia ad consilia Communis, de cetero starent ad Brevia.* Tabularium B. M. de Bono Nuntio Rotomag.: *Item dicit quod vidit Robertum Comitem placentem in assistis Becci contra Ricardum Florie et ejus uocem per Brevem stabilire circa annos 20.*] Totidem porro sunt species Brevium, quot fere Actionum, quas hic leviter attingemus secundum ordinem literarum, postquam de generalibus Brevibus quedam dixerimus, indicatis dumtaxat Scriptorum locis, a quibus Lectori plura haurire liberum erit, cum hisce immorari pluribus Glossariorum ratio non sinat.

BREVES PATENS et aperitum, de quo Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 17. § 1. et 2. Fleta lib. 5. cap. 24. § 7.

BREVES CLAUSUM, de quo Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 17. § 2. Fleta lib. 5. cap. 24. § 7.

BREVES ORIGINALE, quo quis primo citatur ad judicium. Cowell.

BREVIA JUDICIALIA, sunt ea quæ saepius variantur secundum varietatem placitorum proponentis et respondentis, petentis et excipientis, secundum varietatem responsorum. Fiunt autem Brevia judicialia in Cancellaria ex recognitionibus et contractibus habitis, et in rotulis Cancellariae rotulatis. Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 17. § 2. Fleta lib. 2. cap. 13. § 7.

BREVIA MAGISTRALIA, ea dicuntur quæ saepius variantur secundum diversitatem casuum, factorum, et querelarum: eorum quedam sunt personalia, quedam realia, et quedam mixta, secundum quod sunt actiones diversæ, vel variae; quia tot sunt formulæ Brevium, quod sunt genera actionum. Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 7. § 2. Fleta lib. 2. cap. 13. § 4.

BREVIA REMEDIALIA. Fleta lib. 4. cap. 31. § 5.

BREVES PLACITABILE, quod requirit formam ordinariam processus. Quoniam Attach. cap. 25. 49 § 1. prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ cap. 25.

BREVES CADERE dicuntur, cum non convenit actioni, nec in suo casu impetratum est. Cadit etiam in pluribus aliis casibus, de quibus Bracton. lib. 5. tr. 5. cap. 17. Fleta lib. 2. cap. 54. Adde Concilium Rotomagense ann. 1299. can. 5.

BREVIA CURSORIA, seu de cursu Fletæ lib. 2. cap. 12. § 2. et 15. dicuntur, quæ concilio totius regni sunt approbata, quæ quidem mutari non possunt absque eorumdem contraria voluntate. Ejusmodi sunt quæ recensentur in Legibus Baronum Scoticorum, seu Quoniam Attach. cap. 49. et seqq. apud Bracton. Fletam, Rastallum, Cowellum et alios JC. Anglicos, a quibus Brevia

sequentia excerptimus, ut si Lector in ea inciderit, horum vim ab Auctoribus laudatis petere possit. [** De Brevibus in foro Anglicano antiquo vide Glanvilleæ Tractatum de legibus, ubi quamplurim brevium formulæ enumerantur et Philippis. Histor. Jur. Anglic. vol. 2. Loci sunt in indice.]

BREVES de altiori natura. Fleta lib. 4. cap. 3. § 19. cap. 10. § 1.

BREVES de admensurazione dotis. Fleta lib. 5. cap. 23. § 13.

BREVES assise mortis antecessoris. Bracton. lib. 4. tract. 8. § 2.

BREVES de avo et proavo. Fleta l. 5. c. 5. § 1.

BREVES de assisa novæ disseisinx. Bracton. lib. 4. cap. 47.

BREVES accedas ad Curiam. Rastallus.

BREVES ad quod damnum. Rastallus.

BREVES de ætate probanda. Rastallus.

BREVES annua pensione. Rastallus.

BREVES apostata capiendo. Rastallus.

BREVES amoveas manus. Rastallus.

BREVES assumpsit. Rastallus.

BREVES magnum cape. Rastallus, etc.

Math. Paris pag. 72. Radulf. de Hengham in Magna c. 8.

BREVES parvum cape. Rastallus, Radulf. de Hengham.

BREVES cui ante divortium. Rastallus.

BREVES contributione facienda. Rastallus.

BREVES contra formam collationis. Rastall.

BREVES contra formam feoffamenti. Rastall.

BREVES certiorari. Rastallus.

BREVES de consanguinitate. Bracton. lib. 4. tract. 4. cap. 1. Fleta lib. 5. cap. 2. § 1. 3.

BREVES de conventione. Leg. Baron. Scotic. cap. 50. Fleta lib. 4. cap. 31. § 1.

BREVES de consuetudine. Fleta l. 2. c. 62. § 16.

BREVES de Curia claudenda. Cowellus.

BREVES cui in vita. Rastallus verb. Acceptatione, et in hoc verbo.

BREVES capias. Rastallus. [** Phillips.]

BREVES cessavit. Rastallus.

BREVES cessavit de Cantaria. Rastallus.

BREVES diem clausit extremum. Rastallus.

BREVES de dote. Fleta l. 5. c. 25. § 2. 8. 5.

BREVES de districione pro debito. Leges Baron. Scotic. cap. 49.

BREVES de dissaisina, aut novæ disseisinx. Leges Baron. Scotic. cap. 58. Fleta lib. 4. cap. 5. § 11. 12. 14. cap. 17. § 17.

[Bries de novele dessesine, in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 968. ann. 1299. Brie novæ dessesine, in Tabular. B. M. de Bono Nuntio Rotomag.]

BREVES decies tantum. Rastallus.

BREVES dedimus potestatem. Rastallus.

BREVES devastaverunt bona testatoris. Rastallus.

BREVES de dote. Rastallus.

BREVES dum non fuit compos mentis. Rastallus.

BREVES elegit. Cowellus in Indice dictationum, et Rastallus.

** BREVES facias stare. Phillips.

BREVES dum fuit infra ætatem. Rastallus.

BREVES de feodo et eleemosyna. Regest. Parlam. Paris. B. f. 51. Vetus Consuet. Normann. cap. 115.

BREVES de feodo et vadio. Vetus Consuetudo Normann. cap. 111.

BREVES de feodo et firma. Ibid. cap. 112.

BREVES de iudicio. Fletæ lib. 5. cap. 4. § 1.

BREVES de ingressu. Statut. 2. Westmon. cap. 53. Bracton. lib. 4. cap. 47. tract. 7. cap. 1. Fleta lib. 4. cap. 2. § 21.

cap. 5. § 14. cap. 12. § 2. cap. 20. § 11. lib. 5. cap. 5. § 43. cap. 35. 36. 37.

BREVES de intrusione. Fleta lib. 4. cap. 1. § 4. cap. 30. § 15.

BREVES indicavit. Statutum de conjunctim feoffatis. cap. 2. Rastallus, etc.

BREVES inquisitionis. Statuta Roberti III. Reg. Scot. cap. 2. et ibi Skeneæ.

BREVES de liberando hominem a plegatione sua. Leges Raron. Scotic. cap. 51.

BREVES de morte antecessoris. Leg. Baron. Scotic. cap. 52. Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 19. Vet. Consuet. Normann. cap. 81. 88. 89.

BREVES de medio. Bracton. lib. 2. cap. 7. § 3. Fleta lib. 2. cap. 50. § 3.

BREVES monstraverunt. Rastallus.

BREVES moderata misericordia. Rastallus.

BREVES de maritago incombrato. Vetus Consuet. Normann. cap. 100.

BREVES de nativis. Fleta lib. 2. cap. 51. § 1. lib. 4. cap. 5. § 14. Leg. Baron. Scotic. cap. 56.

BREVES ne vexes. Fleta lib. 4. cap. 2. § 9. lib. 5. cap. 40. Radulf. de Hengham in Parva c. 8.

BREVES nuper obiit. Fleta lib. 5. cap. 7. § 1. 3. cap. 8. § 1.

BREVES ne admittas. Rastallus.

BREVES non omittas propter libertatem. Rastallus.

BREVES nihil dicit. Rastallus.

BREVES nisi prius. Rastallus.

BREVES nuper obiit. Rastallus.

BREVES de nova dissaisina. Statuta David. II. Reg. Scot. cap. 19. Vetus Consuet. Normann. cap. 81. 83.

BREVES de protectione Regis infracta. Leg. Baron. Scotic. cap. 54.

BREVES de pace. Radulf. de Hengham in Summa magna cap. 4. [** Phillips.]

BREVES perambulationis. Leg. Baronum Scotic. cap. 78. § 2. Fleta lib. 4. cap. 15. § 1. Cowellus et Rastallus.

BREVES de purparte. Fleta lib. 5. cap. 5. § 40. cap. 6. § 57. cap. 9. § 31. Bracton. lib. 4. tract. 3. cap. 13. § 2. cap. 15.

BREVES perquisites. Rastallus.

BREVES Pone. Rad. de Hengham in Magna c. 4. [** Phillips.]

BREVES præmunire. Rastallus.

BREVES præcipe in capite. Rastallus.

[** Vide supra Breve Principis.]

BREVES procedendo. Rastallus.

BREVES protectionis. Rastallus.

BREVES quo minus. Rastallus.

BREVES quo permittat. Rastallus.

BREVES quo jure. Bracton. lib. 4. cap. 40. Fleta lib. 4. cap. 24. § 1. 16. lib. 6. cap. 15. Rastallus.

BREVES quo ei deforciat. Rastallus.

BREVES quo wareno. Bracton. lib. 4. tract. 4. cap. 6. Fleta lib. 6. cap. 15. Rastallus, Monast. Angl. tom. 1. pag. 72. tom. 2. pag. 2.

BREVES quare impediat. Bracton. lib. 4. tract. 2. cap. 6. § 2. 3. Fleta lib. 5. cap. 16. Rastallus.

BREVES quare ejicit. Rastallus.

BREVES quare incumbravit. Rastallus.

BREVES quare intrusit. Rastallus.

BREVES quare non admisit. Rastallus.

BREVES de recto. Regiam Majest. lib. 2. cap. 16. § 20. 21. Fleta lib. 5. cap. 8. § 9. Bracton. lib. 5. cap. 1. 2. etc. lib. 5. tract. 3. cap. 5. § 3. Littleton sect. 170. Radulfus de Hengham in Summa magna cap. 1. etc. [Kennettus in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden.] [** Phillips.]

BREVES de rationabili parte de dote. Fleta lib. 5. cap. 25. § 4.

[** BREVES seisis. Phillips.]

BREVES retraxit. Rastallus.

BREVE de summovendo warentum. Fleta lib. 6. cap. 24.

BREVE scire facias. Rastallus.

BREVE de stabilitate et recognitione. Vetus Consuetudo Normanniae cap. 113.

BREVE de superdemanda. Ibid. cap. 114. [** Vide supra Breve de sordemandae.]

BREVE ad videndum infirmum. Rad. de Hengham in Magna c. 4.

** BREVE unde nihil. Phillips.

BREVE utrum. Rastallus.

BREVE de warento. Leg. Baron. Scottic. cap. 55. Fleta lib. 4. cap. 5. § 11. et alii.

¶ 14. BREVE, ut mox Breviarium. Cærem. vet. eccl. Carnot: *Incipit Breve in festo sanctorum.* Chartul. ejusd. eccl.: *Unum missale, duo gradalia, tria psalteria, unum Breve.*

¶ BREVIALIS TABULA, in qua discipuli regulas a magistris acceptas scribebant. Bern. Mon. Ord. Cluniac. part. 1. cap. 27: *Opus habentes codicem, vel ipsam Tabulam Brevialem accipere alio loco, quam ubi sedere solent, nunquam accipiunt sine licentia magistri.*

** PER BREVEM suspicere, Recepta in breviare. Statut. veter. Corbeiens. lib. 2. cap. 9. post Irminon. pag. 325: *Portarius inde nullam sollicitudinem, excepto ad suscipiendum, habeat. Per Breve tamen de singulis locis omni anno semper omnia suscipiat, ut, si necesse fuerit, etc.*

BREVIARE. In breves redigere, describere. Gloss. Gr. Lat.: *Braxvva, Brevo.* Wippo de Vita Conradi Salici pag. 409: *Hæc de Regina interim Breviarii.* Eckerhardus Jun. de Casib. S. Galli cap. 16: *Has in cartis Breviatis a me clementer audi.* [Charta ann. 978. inter. Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 5. E: Namque cernens... memet nullo modo evadere posse casum mortis diræ conditionis, ante me Breviare omnia jussi, quod tribuere cupiebam Deo meo Conditori ac monachis B. Petri et Pauli Cluniacensis monasterii. Ubi Breviare idem est quod agendorum chartulam seu conceptionem animo testamentum prescribere, delineare, Gallice *Minuter.*] Utuntur etiam Latinis Scriptores. [** Fiscorum describendorum Formulae ann. 808. cap. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 178: *Et sic cetera Breviare debes.*]

** ABBREVIAIRE, Idem. Ibidem: *Et sic cetera de talibus rebus breviare debes. Item Abbreviandum de peculiis. Infra: Et sic de ceteris onnibus numerabis.*

INBREVIAIRE, Eadem notione. Concilium Meldense ann. 845. cap. 42: *Investigent ac diligenter Inbrevient res Ecclesiasticas, etc.* Hincmarus in Praefat. opusculi 55. Capitul. *Habebas Imbreviatores, quot infantes sine baptimate, et quot homines sine communione obierint.* Historia Ignoti Casin. cap. 6. in Diplom. Ludovic. II. Imp.: *Ut cum nos hoc prospexerimus, et Inbreviare fecerimus, non negligentes appareant.* Annal. Fr. Bertiniani ann. 869: *Comites vassallorum beneficia Imbreviarent.* Rogerus Hoved. in Ricardo I: *Imbreviabantur et numerus carucatarum terræ, et valentia terrarum.* [Liber niger Scaccarii pag. 366: *Inbreviare faciant omnia millaria et centurias et libras, etc.*] Occurrit præterea apud Nithardum lib. 4. pag. 379. in Capit. Caroli Mag. lib. 4. Append. 2. § 28. [** 29. et Capit. Aquens. ann. 810. cap. 11. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 163.] in Capit. Caroli C. tit. 6. cap. 11. [** in villa Sparmac ann. 846. cap. 20. ibid. pag. 389.] tit. 9. cap. 1. pag. 86. [** Synod. Suesson. ann. 833. Capitul. Missor. cap. 1. ibid. pag. 418.] tit. 27. cap. 5. 7. [** post redit. a Confluent. ann. 860. ibid. pag.

478.] tit. 31. cap. 19. 22. [** Edict. Pistens. ann. 864. ibid. pag. 492.] in Capitulari ejusd. Caroli Compendiensi ann. 868. cap. 1. in Concilio Dusiaciensi I. part. 2. cap. 29. in Concilio apud Sanctam Macram ann. 881. cap. 4. apud Lanfrancum in Decret. pro Ord. S. Bened. cap. 1. sect. 3. Udalricum lib. 3 Consuet. Cluniac. cap. 10. 18. Matth. Paris pag. 162. 179. etc.

INBREVIAITURA, in Statutis Venet. ann. 1242 lib. 1. cap. 36: *Exigatur ab omnibus notariis sacramentum, ut quandoque rogati fuerint de aliqua charta, quam citius possint Inbreviaturam inde conficiant, in qua contineri debet quicquid dictum fuerit ab eis, vel ab eo, qui chartam rogaverunt, vel rogavit. Item continetur in ea dies factæ præcis, anni Domini et indictio. Et statim cum charta facta fuerit et completa Imbreviatura, circumducatur linea atramenti. Vide in Brothardus. Registre ou Embreveure originelle, in Consuetud. Cameracensi tit. 3. art. 8. Charta ann. 1181. apud Ughell. in Archiep. Mediolan.: Illæ terræ quæ erant inbreviataæ in quadam Inbreviatura. Libertates urbis Sacri Cæsaris in Biturigibus ann. 1227: Nullus eorum, qui quondam servientes erant, de proprietate sua, quam vendet, aliquam dabit consuetudinem, vel Inbreviaturas.*

BREVIA TORES. Qui brevia conficiebant, in Nov. Just. 105: *Imbreviator sive descriptor stipendiiorum regalium, mox, Descriptor et relator stipendiiorum regalium, apud Hincmarum Remensem.* [Vide Miræum tom. 1. pag. 679. col. 2. edit 1728.]

ABBREVIAITOR, Officium in Curia Romana. Carmen de Curia Romana v. 259:

Aut mal narrabis narranda, vel Abbreviator Apponet factis plusve minusve tuis.

[Vide Abbreviator suo loco.]

** BREVARIUM rerum fiscalium, inscriptæ in antiq. edit. post Capitul. de Villis Formulae de rebus conscribendis. Sed inscriptionem ex ingenio finxit Eccardum putandum est, cum non legatur apud Pertz. vol. Leg. 1. pag. 176. Perscriptio talis post ann. 800. per missos regios in Longobardia facta ap. Guerard. post Irminon. pag. 358. Breve inquisitionis et pag. 354. nude Breve dicitur in diplomate ipso. Fragment. amplior. Polyp. Sithiens. cap. 22. ibid. pag. 404: *Brevis et de substantia et censu et dispensa, etc.* Vide supra Breve 10.

BREVARIUM. Instrumentum Notarium. Passim in Statutis Venetorum ann. 1242. Vide Brevis 2. et Inbreviatura.

BREVARIUM, Joanni de Janua, Locus ubi reponuntur vel reportantur Brevia, vel ubi aliquid continetur abbreviatum: unde quidam liber in quo est totum. Officium diurnum et nocturnum, dicitur Breviarium, liber Ecclesiasticum. Officium compendio complectens. Charta Ludovici Pii in Vita Aldrici Episc. Cenom. n. 11: *Sicut in plenariis et Breviariis ejusdem Ecclesie continentur. Acta Muicensis Monast. pag. 32: Sunt et 2. cursinarii, et 3. benedictionales libri; ex his unus habet obsequium mortuorum, et unus Breviarium.* Epistola Hugonis Lugdunensis Archiepiscopi ad Robertum Lingonensem Episcopum in Hist. de Exordio Cisterciensis Ordinis cap. 7: *Prius Breviarium quoddam quod usque ad festivitatem S. Joan. Baptiste retinebunt, ut transcribant, etc.* [Ceremoniale vetus MS. B. Mariæ Deauratae Tolosanæ: *Sequitur festum S. Georgii martyris, quod est in cappis propriæ Reliquias, quæ*

*sunt in ista Ecclesia, et propter altare suum, et ideo licet sint plures insimul martires, de quibus secundum Breviarios deberent fieri insimul duodecim lectiones simples; tamen propter supradicta, etc. Capitulum gener. S. Victoris Massil. ann. 1198: *Breviaria quæ proprie ad Abbes pertinent.* Aliud ann. 1340. ex Archivis ejusd. S. Victor: *Moneta, capæ et Breviaria completa.*] Hocce titulo donatur Breviarium Chori ad usum Monasterii Casinensis, scriptum Alexio Comneno imperante, hoc est, circa ann. 1100: *Incipit Breviarium, sive Ordo officiorum per totam anni decursionem.* Quod quidem breviarium totius Ecclesiastici Officii rubricas, ritus etiam et ceremonias continet tam Officii recitandi, quam Missæ celebrande, necnon peculiares praecipuarum solemnitatum observantias. Ubi vir doctissimus Paschasius Quesnellus hinc colligi posse censem, primitus breviarii nomine solas rubricas, seu ordinem Officiorum olim innovuisse, quod postmodum toti officio quod sequebatur, adscriptum est.*

* Charta ann. 1353. in Reg. 82. Charthop. reg. ch. 140: *Cum quodam calice, uno missali ac Breviaris notatis, etc.*

** BREVIORIUM, Eadem significatione. Charta Lusitan. ann. 1140. ap. S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 207:

De illo meo Breviorio, quem emi justo pretio ab ipsis ecclesiæ canonicis... do itaque ipsis canonicis illum, et concedo conditione tali, ut cum ego illum habere voluerò ad exercendum officium ecclesiæ meæ, reddam vobis in unoquoque anno duas libras cere, et post obitum mei clausulam, liberum illum habeant ipsi canonici. Sed, si priusquam mors me preoccupet, sub reginæ alicujus ordinis vivere me decreverò, absque ullo impedimento recipient illum ipsi canonici.

** BREVARIUM DE CARREIRA, Viaticum, quod iter faciens secum gerat. Charta Lusitan. ann. 1217. ap. S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 207: *Et pro rebora unum Breviarium de Carrera de die et de nocte.* Vide Carreria 1.

BREVIALE, Eadem notione. Testament. Garini Goujons ann. 1314: *Legavit Hoduyno capellano melius Breviale quod habebat.*

** BREVIALLE, Eadem notione. Testam. Isabellis dalph. ann. 1345. inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 219. col. 2: *Item do et lego meum Breviale fratribus Minoribus Bisuntinensis et conventui ipsorum pro infirmitaria.*

** BREVIAIRE, Eodem significatu. Charta ann. 1252. in Chartul. Thelon. fol. 110. v: *Cum in ecclesia parochiali dictæ villaæ de Bouconvilla non essent Breviare et psalterium, etc.* Pluries ibi.

** Gemma Gemmarum: *Breviarium vel Breviarius, ein abgekürzt betbuch, das ist nicht ein genugsam betbuch.*

BREVARIUS, Idem quod Brevis. Tradit. Ful. lib. 1. cap. 39: *Sed et iste Breviarius ad ornamentum Ecclesiæ pertinet, id est, turibula deaurata 2. cortinæ 12. etc.* [** Breviarium divisionis thesaurorum Carol. M. apud Baluz. post Capitular. 3. ann. 811.]

BREVIGERULUS, *Bajulus et portator brevium, apud Joan. de Janua.*

** BREVIGER, Idem qui Brevigerulus. Vide Rotifer.

BREVICULUS, Indiculus, compendium, breviarium, diminutivum a Breve. Occurrit in Concilio Bracarensi II. cap. 9. apud S. Augustinum, Agobardum de Baptismo Judæor. et in Epist. ad Proceres Palatii, Flodoard. lib. 3. Hist.

Rem. cap. 22. in Definitione Synodi Dusiaciensis II. ann. 874. etc. Chr. Flandr. cap. 113: *Lors commencerent ceux d'Ypre à murmurer, et feirent Brieveltes, et les jetterent secrètement par toute la ville pour les gens discorder.*

BREVETUS. Charta Philippi Regis Fr. ann. 1317. apud Argentoreum lib. 5. Hist. Armor. cap. 34: *Exceptis et retentis dicto Duci... peccio seu naufragio marino, forefacturis, emolumento ex fractura navium, et ratione peccii et naufragii ob defectum Brevetorum. [Charta anni 1231. ex archivo Castri Nannet.: Ludovicus D. G. Francorum Rex, etc. Promissimus Petro de Droso alias de Brenne Duci Britanniae et ejus successoribus omnia sua iuris illæsa servare... salvas guardias dandi, portus marinos habendi, peccia seu naufragia marina, cum forefactis et emendis ex fractura navium et ratione premissorum pecciorum ob defectum Brevetorum seu sigillorum marinorum, capienda in havris, in portis sui Ducatus et in mari obvenient quoquomodo percipiendi: Brevetos seu sigilos Brevetorum, videlicet salvationis, salvi conductus et rictualium pro navigantibus seu marcantibus per mare Britannicum, etc. Breve Salvationis, in Hist. Britan. tom. 2. pag. 1009: Quod Episcopus Macloviensis nititur habere naufragia occurrentia in mari contiguo civitati Macloviensi, quæ competunt Domino Duci in navigantibus, qui non receperunt bulletas seu Brevia Salvationis. Sunt autem Brevia Salvationis seu Breveti, si bene ex allatis locis conjicio, schedulae seu litteræ navigantibus necessariae, ut res suas et naufragio erectas possent repeter. A Duce conce-debantur in Britannia, resque omnes navibus impositas instar indiculi, ut probabile videtur, recensebant, ut fides esse posset eas res esse navigantium. Ubi deerant hujuscemodi Brevia seu Breveti, quidquid et naufragio eripiebatur, ad Ducem seu Dominos simili jure gaudentes pertinebat, jure scilicet naufragii. Gall. *Droit de Bris.*]*

BREVETUM. Summi Pontificis Epistola, Gall. Bref. Lobinellus Hist. Britan. tom. 2. pag. 1203: *A SS. Domino nostro Papa scripta sub Piscatoris annulo in modum Breveti suscepisse clausa. Vide Annulus Piscatoris in Annulus.*

BREVETUM. Schedula. Archivum Pontis-Levii: Anno 1473. die solennitatis omnium Sanctorum R. in Christo pater Franciscus Aurelianensis Episcopus. Commendatarius hujus Monasterii de Ponteviro visitavit capsam super majus altare, in qua inventi plura ossa et tria Brevera, in quorum uno scriptum erat: *Hic sunt Reliquæ de S. Maria et de S. Petro Apostolo, etc.*

BREVIALIS. Brevis. Ruffinus Aquileiensis in Symbolo: *Sed videamus quid jam Brevalis hic sermo proponat.*

BREVICELLUM. Testam. Bertichranni Episc. Cenoman.: *Quos solidos per sacculos separatum cum Brevicellis sigillatis ad unumquemque locum... commendavi.*

BREVELLUS. Diminut. a Brevis. Vergil. Maro Epist. 3. ap. Maium Clasic. Auctor. tom. 5. pag. 36. *Breviculus*, apud Forcellinum.

BREVERIA. Pactum inter Robert. II. ducem Burg. et capit. eccl. Cabilon. ann. 1290. Inter Probat. tom. 2. Hist. Burg. pag. 78. col. 2: *Concedimus quod expense, quas fieri contigerit super homines dictorum decani et capituli ratione Breveria nostræ, cum moderamine fiant et imponantur. Ubi Breneria legendum opinor. Vide in Bren.*

* **BREVIA,** ut supra Breva. Vide in hac voce. Lit. remiss. ann. 1360. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 675: *Qui insimul erga magistros tunc in dicta moneta existentes certam Breviam, Gall. Brieve nuncupatam, minoris allei, quam eisdem tradita extiterat, reportassent, etc.*

* **BREVIALIS,** f. pro *Breibalis*, ad berbices seu oves spectans. Stat. ann. 1356. apud Raim. Duel. tom. 1. Miscel. pag. 123: *Omnis pulli autumnales, exceptis 40.... Omnes pulli carnis Breviales, quinque solidis pullorum exceptis. Vide in Berbia 1. Alia notione, vide in Brevis.*

* **BREVIALLE,** BREVIARE. Vide supra in Breve.

* **BREVIATUS,** In brevi inter defunctos conscripsit. Appendix ad Marcam Hispan. col. 777: *Quosdam de praedictis supra prætermis personis his (hic) Breviatos agnosce. Id sunt, Guillelmus, etc. Vide in Brevis 4.*

* **BREVILEGIIUM,** Summi pontificis breve, epistola, vulgo Bref, Ital. *Brevilegio*, Privilegio. Charta ann. 883. apud Murator. tom. 5. Antiq. Ital. med. ævi col. 926: *Idcirco et ostendit Brevilegium bonæ memorie Stefani Papæ urbis Romæ.... Quamobrem et ostendit Brevilegium quod Leoni Papæ, qualiter et ipse per suum Brevilegium et preceptum, etc. Vide Brevilegium.*

BREVISOCREA, Cognominatus Robertus Comes Normannia, Nothi filius, Gall. *Courte-heuse*, quod esset corpore pingui, brevique statura, ut ait Ordericus Vitalis lib. 4. et 8. pag. 545. 664.

* **BREVITUDO,** Brevis. Constitutio Ludovici de Canossa Bajocensis Episcopi: *Cum habitibus decentibus, nimia longitudine vel Brevitudine minime notatis, sed honestis et suo statu congruis.*

* **BREZELLUM,** An brasiliicum lignum, quo tintores utuntur, Gall. *Bresil*? Charta pro Communia Balneoli ann. 1208. ex Schedis D. Lancelot: *Domini de Baln. in hominibus extraneis, qui in eadem villa ad vendendum veniunt vel emendum, accipiunt de quintali piperis 4. denarios, de quintali Brezelli 4. denar. de quinque, etc.*

1. **BRIA,** Mensura, Joan. de Janua. Gloss. Lat. Gr.: *Bria, εἶδος ἀγρεῖον.* Ita scribendum. Ebrardus Betun. in Græcismo cap. 12:

Hæc Bria si dicas, modus est, vas Romipetarum: Hic Bria, quo vinum sibi distribuunt quasi libra.

Radulphus in Vita S. Richardi Episc. Cicestrensis n. 31: *Quippe sobrius dicitur, quasi sub Bria constitutus, id est, sub mensura. Occurrat etiam apud Arnobium lib. 7. Inde quidam nostrum Buire accersunt. [** Vide Forcellin. et Linde-mann. ad Charisium lib. 1. cap. 17. sect. 2. not. 2.]*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Bria, mensura, metretu, mesura, Prov.*

1. 2. **BRIA,** Pons, veteribus Gallis: hinc *Carobriæ* vicus in finibus Biturigum, qui duos habuit pontes Caro flumi impositos. Vide Valesium in Notitia Galliarum pag. 129. Buchananus lib. 2. Hist. Scotiæ hæc habet ad nostram rem pertinentia: *Briam Strabo lib. 7. et cum eo consentiens Stephanus, ait urbem significare: id ut confirmaret, hæc nomina inde facta proferunt, Pultobria, Brutobria, Mesimbria, et Selembria. Sed que illis Ptolomeo finiuntur in Briga, Plinio excent in Brica, ut verisimile sit, Briam, Brigam et Bricam, idem significare. Verum originem omnibus e Gallia esse, vel*

hinc appareat, quod Galli antiquitus in Thracium et Hispaniam, non autem illi in Galliam, colonos misisse dicuntur. Quadraginta deinde nomina ex variis scriptoribus describit, quæ in Briga terminantur. Vide Briga 2. et Briva.

* **BRIBA,** Gall. *Bribe*, Frustum panis. Panis mendicatus. Hisp. *Bribar* vel *Bri-var*, Mendicare. Versus Macaronici quos post *Rabelaïs* refert Menagius in Diction. Etymol. Lingua Gallica:

Hic est de patria natus de gente belistris,
Qui solet antiquo Bribas portare bisacco.

* Unde nostris *Briberesse* de muliere mendica, quæ turpiter et dissolute vagatur, qua notione *Bribonear* dicunt Hispani. Lit. remiss. ann. 1425. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 376: *Le suppliant et sa femme estoient alez en la riviere d'Oise par une nassel... Icelle femme dist au suppliant qu'il n'estoit fils que d'une Briberesse. Ita et *Brimbeur*, qui fragmenta panis, aliarumve rerum, *Bribes* dicta, mendicando colligit. Ch. ann. 1461. in Suppl. ad Miræum pag. 203. col. 1: Pour éviter toute rudesse, charge et inconveniens, qui adviennent.... par les vagabonds et *Brimbeurs* estrangers, etc. Gui-nevil. in Peregr. hum. gen. Ms.:*

C'est celle qui *Bribes* report
En son sachet, et tant y sont
Que moyssies elles deviennent.

* **BRIBAZONES,** Idem qui *Brabanciones*. Vide in hac voce. Conc. Lateran. sub Alex. FP. III. ann. 1179. in Gestis Henr. II. reg. Angl. apud Hearn. tom. 1. pag. 299: *De Bribazonibus et Arrogonensibus... qui tantam in Christianos inumanitatem exercent, etc.*

* 1. **BRICA,** Pons. Vide *Bria* 2.

* 2. **BRICA,** Rixa, injuria. Vide in *Briga* 1.

* 3. **BRICA,** BRICUA, Later, Gall. *Brique*; item, Lateraria, nostris *Briquerie* et *Briquetiere*. Comput. ann. 1450. ex Tabul. S. Vulfr. Abbavil: *Pro uno quarterono cum dimidio Bricarum ad ponendum de sub plombis deambulatorii gran-gue ad latus nemoris, xv. den. Comput. Ms. fabricæ S. Petri Insul. ann. 1367: Item datum brickariæ de Marquette pro v. mil. Bricarum, pro milari xlvi. sol. Alius ann. 1369: Item pro deportando Briguas pro duabus diétis ej. sol. Ubi *Brickaria* est lateraria opifex, vel quæ lateres vendit, Gall. *Briquetiere*; *Briqueteur*, de homine dicitur, in Lit. remiss. ann. 1470. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 459: *Ung jeune homme Briqueteur, lors demourant en ung village nommé Waignies. Obituar. Ms. S. Joan. Carnot. ad III. Non. Jun.: Obiit Hildeboldus, qui.... dedit fratribus S. Johannis... in valle petroso duos agripenos et Bricam.**

* **BRIBETHUS.** Vita S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. cap. 26: *Vidit... vetulum anum suis vestimentis Bribethum chrysulatamque venalem in manu tenentem, ac silvas veloci cursu volucritantem. Quid si legatur Birrhatam?*

* **BRICA.** Vide *Bria* 2. et *Briga* 1.

* **BRICHEMINUS.** Idem quod *Cheminus*. Via, iter. Charta Henrici II. Regis Angl. pro Abbatia Saviniacensi: *In piscariis et mariscis, in Bricheminis et semitis, et omnibus aliis locis.*

* Illud præsertim iter, in quo propter aquas pontes saepè occurunt. Vide *Bria* 2.

* **BRICIA PANIS,** Mica, frustum, apud Bertramum in Vita S. Franca Abbatissæ num. 16. ex Italico *Bricia*, *Briciola*. Vide Octav. Ferrarium in Orig. lingua Itali-

cæ. [** et Raynouard. v. *Briza*, vol. 1. pag. 260.]

* **BRICUM**, *Goutiere*, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692.

* **BRICIUS**. Vide infra *Brucius*.

BRICOLA, Machinæ $\lambda\theta\delta\delta\lambda\omega$ species, Gallis *Bricolle*. In jure municipali Florentinorum lib. 3. vetantur cives privatum in turribus *Bricolas* habere. Chronicon Petri IV. Reg. Aragon. lib. 3. cap. 26 : *E los de la villa tiraven à la torre que hagueren en perduda ab un geny gran e ab una Bricola*, etc. Adde lib. 6. cap. 4. Froissart. 4. vol. cap. 18 : *Pour ce jour ils ne monstrerent autre defense que de Bricolles, qui gestoient gros carreaux*. Blondus lib. 3. Romæ triumphant. : *Calistam majores dixerunt prisci trabem validam, ita librataam, ut cum pars densior ponderibus attracta descendaret, elevata proceritas sua funiculis, quos haberet aligatos, funda saxum maximi ponderis longe emitteret. Eique maxime nunc machinæ Brichollæ est appellatio*. Hieronymus Magius lib. 1. Miscell. cap. 1 : *Tribuchi, machine lithobolæ, (ejusdem fere generis sunt et Bricolæ vocatæ) quibus avorum nostrorum memoria vasti molaris in hostes jaculabantur*. Helias Capreolus lib. 7. Hist. Brixiensis : *Sed conjicientibus in ipsa castra saxe e machinis, quas Bricolas appellant, civibus, etc.* [Bartholomæus Scriba lib. 6. Anal. Genuens. ad ann. 1241. apud Murator. tom. 6. col. 492 : *Tunc parata fuit in civitate quedam Bricola.*] *Bricolarum meminit præterea Monstrelletus 1. vol. cap. 29. 93. 121. 125. Vide Octav. Ferrarium in Origin. lingue Italicae in Briccole.*

* *Brigole*, apud Monstrelet. 1. vol. cap. 29. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Bricola, Prov. librilla. Briche*, eadem notione, apud Guiart. ad ann. 1304 :

Garnis de quarriau et de Briches,
Pour geler à chace et à fuites.

* Est et ludi genus ejusdem appellationis. Lit. remiss. ann. 1408. in Reg. 162. Chartoph. reg. ch. 191 : *Aucunes jeunes bachelettes jouoient d'un jeu, appellé la Briche, et quant le suppliant et Mahieu Burnel approucherent près d'eula Andrieu d'Azencourt print hors des mains d'une desdites bachelettes le baston, duquel bricher devoit, etc.* Aliæ ann. 1411. in Reg. 165. ch. 306 : *Plusieurs gens qui jouoient au jeu de Brische et gesant à terre, etc. Bricque*, in Lit. remiss. ann. 1450. ex Reg. 184. ch. 48 : *Lesquelles filles jouoient à ung jeu, que l'en dit la Bricque;... lesdites filles assises audit jeu de la Bricque, etc.* Ignoræ vero significatio mihi est eadem vox *Briche*, in Charta compositionis inter Ingeran. Codic. et Nicol. Camerac. episc. ann. 1264 : *Reconnost lidis évesques que en pain, s'il est menres qu'il ne doe, en raime, en Briche, en herbe, si la loivre n'est souffisans, en dras qui soient fourfais, et en autres coes samblant, nous aions tel droiture comme nous devons avoir, c'est-à-dire le siste de livrement, ou le tierc se deraisnier le poons par droit.* Nisi sit truncus, caudex.

* **BRICOSUS**, Jurgiosus. Vide *Briga* 1.

* 1. **BRIDA**, Frenum, a Gallico *Bride*. Acta SS. Julii tom. 1. pag. 589. D. in Processu de B. Petro de Luxemburgo : *Tenendo equum suum per Bridam*.

* Comput. ann. 1334. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 86. col. 2. : *Item pro Bridis emptis ad opus dicti ronsini, etc. Inventar. ann. 1476. ex Tabular. Flamar. : Et primo unum rousinum pili*

bayhardi obscuri, valoris triginta scutorum auri, cum sua cella et Brida. [** Etymon arcessendum videtur ab Anglosaxon. Bridl, cum eadem vox a Frisonibus usurpata sit.]

* 2. **BRIDA**, Machinae jaculatoriæ species, eadem quam *Bricola*; unde legendum videtur *Brica vel Bricha*: a nostris enim *Briche* nuncupatam fuisse hanc machinam, observavimus supra in *Bricola*. Charta pro habitatoribus Moissiaci ann. 1359. ex Bibl. reg. cot. 19 : *Prænominatis consulibus in adjutorium perficiendi opus... dicti pontis de fusta, qua nunc est in loco predicto de Moissiaci de resta certe summa fustorum, quæ pro provisione in obsevio beati Anthoni portata fuerant, dempta tamen de fusta et resta prædicta... fusta apta et dedita ad faciendum *Bridas* et manganelas usque ad valorem D. scutorum auri, dedimus. Sed et fortassis restituendum *Bridca*; nam*

* **BRIDCO**, Eadem notione, occurrit in charta ann. 1343. ex schedis D. Vaissete : *Johannes de Schadenchis magister Bridconum et ingeniorum domini regis in Linguæ Occitanæ.*

BRIDGUMUM, **BRIDGUMA**, Saxonib. **Sponsus**, ut hæc vox redditur in Legibus Edmundi de sponsalib. cap. 3. ubi perperam, ut et c. 2. *Brigidunia* scribitur. Caput 1. habet *Brigidumum*. Ex Saxon. bryde, sponsa, et guma, curare, ita ut sponsus sponsæ sua dicatur curator, ut Gall. Mari et Bail. [** Goth. Gomo, Vir, Anglos. Guma, Conf. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 4. col. 200.]

* **BRIDOLEZA FARINA**, Purior similago, vulgo *Bourdalese*, *Bourdeloise*, interprete D. Vaissete. Lit. ann. 1363. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 238 : *Sex denarios pro libra de farina Bridoleza.*

* **BRIEMARDUM**, *Briemart*, apud Cotgrav. Potionis species et furfure, fermento et aqua confecta in pauperum usus. Locus est supra in *Biera*; ubi tamen haud scio an ejusmodi potio intellegenda sit. Ut ut est, *Brenas*, *Briemas* et *Brumat*, cerevisæ species videtur, in Lit. remiss. ann. 1420. ex Reg. 171. Chartoph. reg. ch. 99 : *Comme pluseurs compagnons feussent venuz en l'ostel de Martin Megnot brasseur de cervoise, et à icellui eussent requis avoir place pour eulz assvoir à boire du breuvage, que on dist Brenas, que icellui Martin vendoit.* Aliæ ann. 1402. in Reg. 157. ch. 114 : *Ils avoient escrivé ensemble pour un lot de Briemas ou cervoise. Rursum aliæ ann. 1447. in Reg. 176. ch. 527 : Les supplicants et les autres de leur compagnie... alerent boire du Brumat ou citolet en l'ostel d'un nommé Jehan Maillart, qui s'entremettoit de vendre ledit bruvage.* Unde Picardicum *Bromardier* potius accersendum opinor, quam a *Bruma*, ut suspicatur Cangius in hac voce. Aliud vero est *Brenas*, Armorum scilicet genus, in Lit. remiss. ann. 1469. ex Reg. 199. ch. 80 : *Le supplicant frapa dessus icellui Thevenot d'un baston appellé (en Flandres) Brenas.* An idem quod *Bragamardus*? Vide supra in hac voce.

* **BRIEVA**. Vide supra *Breva*.

1. **BRIGA**, Jurgium, rixa, pugna, Italis *Briga*. Catholicon Armoricum : *Brigus*, Gall. *Noiseux*, Lat. *Bricosus*. Item *Briose*, Gall. *Tensem*. Item *hec Briga*, gæ, *Brigue*, *Tenczon*. A trica Lat. deducit Acharisius. Continuator Nangii ann. 1348 : *Et per lites, Brigas, et rixas atque placita, etc.* Thom. Walsinghamus in Edw. III. pag. 190 : *Ferunt quidam quod per istam Brigum Rex per illos dominos in Parlamento constitutos noluit ulterius*

gubernari. Vita Urbani V. PP. : Ne fierent Brigæ, dissensiones, aut insulæ. Petrus de Cugneris Advocatus Regius : Si quis in Briga, ubi sanguinis effusio facta fuerit, captus fuerit, etc. Occurrit non semel apud Albertum Argentinensem pag. 99. 102. 125. 128. 130. 164. Joannem Villanue lib. 2. cap. 16. lib. 6. cap. 26. 87. lib. 7. cap. 56.

* **BRIGA**, Partes, Factio, Gall. *Brigue*. Chron. Siciliæ ad ann. 1318. apud Marten. tom. 3. Anecdota. col. 84 : *In ipsa Briga dicti Grimaldi prævaluerunt.*

* Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 552 : *Instantibus dictis dominis et persuadentibus dictum regem, prædictum Palatinum suosque sequaces fore capituli sententia puniendos, eo quod contra honorem regis majestatis hostiles Brigas in regno moverint.*

BRIGA, Lis. Charta ann. 1279. in Metropolit Salisburgensi tom. 2. pag. 342 : *Præmisserunt, scilicet quod ad interesse Brigaram et evictionis spontaneæ teneantur.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Brega, Prov. Lis. Charta Phil. Pule. ann. 1307. in Hist. Lugd. pag. 43. col. 2 : Ne in posterum Briga super hoc, vel dubitatio oriatur, etc. Vide Absbrigare.*

BRIGOSUS, Intricatus, fastidiosus, Italis *Brigoso*. Chron. Aulæ Regiæ cap. 25 : *Multa Brigosa negotia sagaciter et efficaciter expediti. Statuta Academiæ Viennensis in Austria, apud Lambecium : Scholares Brigosi, luxuriosi, ebriosi, etc.* [Pontificale Autissiodor. ann. circiter 200 : *Tunc Episcopus det eis, (tonsuratis) aquam benedictam, et moneat eos, ne sint Brigosi, ne dimittant scolas, libenter ad ecclesiam vadant, ipsique in cantu et lectura se exerceant, Horas B. M. Virginis addiscant, et dicant.]*

* **BRIGOSSUS**. Instrum. anni 1410. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 6. pag. 68 : *Ipsi prefati non poterunt vendere hominibus Brigossis seu male conservatis vel reprobis, sed honestis et conservatis nobis.*

* *Rixosus*, ad rixam concitus, nostris Querelleur, olim *Brigueur* et *Brigueux*. Glossar. Provinc. Lat. et Cod. reg. 7657 : *Breguol, Prov. ricosus*. Lit. remiss. ann. 1351. in Reg. 80. Chartoph. reg. ch. 697 : *Homo Brigosus, ac vita et moribus in honestus. Quod frequentant tabernarum, et alios ricosos seu Brigosos, etc.* in Ch. ann. 1442 et schedis Pr. de Mazaguas. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 137. ch. 58 : *Bedoin estoit homme de très-mauvaise vie, renommée, Brigueux, noiseux, etc.* Aliæ ann. 1401. in Reg. 156. ch. 30 : *Ledit Ponsart, qui estoit un homme de mauvaise vie et gouvernement... Brigueur, joueur de dez, Bricart vero dici videtur Verbosus, qui multa intricate loquitur.* Mirac. B. M. V. MSS. lib. 2 :

Qui parleroit, ce est la some,
En haubont à un haut homme,
On le tenroit pour fol Bricart.

* **BRIGARE**, Rixari, contendere, negotium cum aliquo habere, quo sensu utuntur Itali. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 694 : *Ubi cum applicuit tantus exercitus, velut sapientes, et noientes Brigare cum eis, ad compositionem unciarum centum devenere cum exercitu memorato.* [** *Brigare*, Germ. scheten. Vocabul. Lat. Germ. ann. 1477. ADEL. Gemma Gemmar. : *Brigari*.]

BRICA, pro *Briga*. Rixa, injuria. Gloss. Gall. Lat. *Briga*, *Brigue*, *Tenczon*. Obser-

vantiae Regni Aragon. lib. 8. tit. de Homicidio, § 26: *Quod si fuerint in una Brica et unus illorum ibi aliquem interficerit, etc.* Hinc forte nostris Bricon, et Italies Briccone, pro impudente, et qui facile rixatur. Chr. MS. Bertrandi du Guesclin:

Comment, ce dit li Princes, estes-vous si Bricon.

Joan. Villaneus lib. 7. cap. 60: *Non vi disti io che Pierro d'Aragona era uno fellone Briccone.*

* At Bricon, pro Impostor, deceptor, in Vita Jesu-Christi Ms.:

Dix est entre la male gent,
Qui l'accosaient durement....
Tuit le tenoient pour Bricon.

[** Bric et Brico, Homo nihili. Vide Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 258.]

IMBRIGARE, Lite involvere; *Mettere in briga et in pericolo*, apud Joan. Villaneum lib. 6. cap. 26; *Imbrigare*, Matthæo Villan. lib. 2. cap. 38. 45. Albertus Argentin. ann. 1264: *Franciscus se nolens Imbrigare cum illo, a gravaminibus cessavit*. Chron. Aulæ Regie cap. 11: *Joannes Rex hereditates ad eam spectantes plurimas abstulit, ipsas quoque nobilibus suis contulit, aut obligationibus Imbrigavit*. In Archivis Regli Tribun. sub Edw. III: *In Brigam ponere terras et tenementa*. Charta Rogerii Masse Episcopi ann. 1257: *Promittimus vobis... predictam dationem et traditionem... non Imbrigare vel molestare, etc.* [** Inde Provincial. Embregat, Impedimento esse, officere, quod vocabulum Raynouardis radici Bretz adscripsit in Glossario suo vol. 1. pag. 256.]

DISBRIGARE, Vox Italica, *Cavar di briga*, Molestia vel lite liberare. Charta ann. 1275. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. pag. 340: *Briga seu quæstio mota fuerit... et pro his per manum nostram sibi omnia quæ in Ruempting possidet, ut Disbrigare prædicta sibi vendita debeat, libere obligavit, nunquam prædictam oblationem repetiturus, quandiu per aliquem in possessione pacifica perturbatur*. Charta Theodori March. Montisferrati ann. 1324: *Sed omnia et singula supra scripta prædictis et cuilibet ipsorum ab omni persona, communi, et collegio... legitime auctorizare et Disbrigare*. Vox frequens in Contractibus Italicis, ut colligitur ex Rollandino in Summa Notariæ ab eo scripta ann. 1265. Vide Octavium Ferrarium in Orig. lingue Italicae in *Briga et supra Absbrigare*.

*2. BRIGA, Vox Celtica quæ pontem significat, unde plurimæ civitates non sumserunt, *Augustobriga, Joliobriga, Samarobriga*, quæ et *Samarobriva*. Germani Superiores pontem vocant *Brücke*, Inferiores *Brugge*, Anglo-Britanni *Bridge*: de quibus consule Salvaingi Tractatum de Feudis pag. 2. et Valesii Notitiam Galliarum in *Litanobriga*: ubi ait forsitan fore aliquos, qui *Brigam* montem esse malint, quam pontem; cum apud Germanos Gallis confines mons etiamnum *Bergem* et *Berg* nuncupetur, nomine, ut videtur a *Briga* deducto. Nostri *Bergue*, interdum et *Berge* pronunciant. Vide *Bria* 2. *Brighbot* et *Briva*.

*3. BRIGA, Difficultas, opera, negotium, Gall. *Peine, difficulté*. Guido de Vigev. de Modo acquir. et expugn. T. S. Ms.: *Et ex ipsis fiat aspaldum pontis, taliter quod subito et sine Briga possit ponit et amoveri.*

*4. BRIGADA, Turma, caterva, agmen, Brigade, eadem notione, dixerunt nos-

tri. Comput. ann. 1405. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 182. col. 2: *Qui (comes Claromontensis) se declinavit in praesenti villa Nemausi, et expost fecit Brigadam consulibus in castello arrestatis, et garnisiones gentium armorum in domibus dominorum Jacobi Nisse,..... et quorundam aliorum ponendo, quoque pecunias debitas per universitatem Nemausi, etc.* Lit. remiss. ann. 1414. in Reg. 168. Chartoph. reg. ch. 63: *Quant tu seras en ta maison et cuideras estre bien sauvement et seurement, je te y meneré tele Brigade, que tu ne oseras saillir, ne yssir.* Gesta Britonum in Ital. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1480:

Et quant i vint à la journée,
Que la Brigade assemblée
Fut trestouste pour s'en aler, etc.

Et col. 1485 :

De Cameri tantoust se part
Monsour Selvestre et sa Brigade.

Vide infra *Brigata*.

BRIGANCIIL, BRIGANTINI, vulgo Scriptoribus nostris *Brigans*. Gloss. Lat. Gall.: *Veles, Brigant, c'est une maniere de gens d'armes courant et apert, à pied.* Albertus Argentin. in Chron. ann. 1351: *Cum 4. millibus peditum armorum, duobus millibus Brigantum, et ducentis equitibus armatis, etc.* Ubi perperam editum *bragantum*. Joan. Thwroczius in Ludov. Hung. Reg. cap. 20: *Oppidum Sumpnianum vocatum munition, in quo multi erant Brigancii pedites, expugnavit.* Et cap. 37: *Brigancius et Balestraris Anglicis custodiam castri muniendo reservavit.* Ex peditum genere fuisse docent præterea non uno loco Froissartes 1. vol. cap. 128. 148. 160. etc. 4. vol. cap. 25. Joannes Villaneus lib. 10. cap. 173. et Monstreletus 1. vol. cap. 195. 224. 2. vol. pag. 64. in Computo Barthol. du Drach Thesaurarii Guerrarum ann. 1350: *Pour Guill. Colet Archer à cheval, 3. autres Archers à cheval, et 4. Brigans à pied.* Vide Nostradamum in Hist. Provinc. pag. 404. 405.

Postmodum prædatores ita appellati nostri, ut in Consuetud. Andegav. art. 44. et Castellinovi in Biturigib. tit. 2. art. 20. quorum nomenclaturam a *Brigantibus* Britannæ populis, vel a *Bagaudis*, vel denique a nescio quo *Brigando*, vel *Burgando*, de quo Canon, de viro, 14. q. frustra accersit Ludovicus d'Orleans ad 2. Annal. Taciti, et ex eo Innocent Cironus in Paratit. ad Decret. lib. 5. Chronicon Flandr. cap. 45: *Un Chevalier qui fut Chevetaine des Bruyers de France, et qu'on appelloit Burgant.* Ubi forte leg. *Brigans*. Certe malum a *briga*, *Brigandos* dictos, quod ejusmodi prædatores sibi invicem confederati vias ob siderent, et quosvis transeuntium de prædarentur, rixandoque impeterent, postea in justorum militum numerum accensiti. Italis *Briganti*, sunt viri industria, cuiusmodi erant latrunculi isti, quorum cohors *Brigata* dicebatur, unde nostris *Brigade*, eadem notione, etc. Hos semivestitos, et cum brevibus sagittis pugnasse innuit Tho. Walsinghamus in Henrico V. pag. 388: *Reductus est ergo, coramque Consilio demonstratus, non indumentis religiositatibus redimitus, sed Brigantinorum more semivestitus, gestans sagittas breves, qualiter utuntur equites illarum partium, qui Malandrini dicuntur.* Neque dubium est, quin ab ejusmodi *Brigandis*, illa armorum species, quam *Brigandinam* appellabant, nomen duxerit. Catholicon Armoricum: *Brigandinou*, Gall. *Brigandine*, Lat. *haec*

Squamma. Inde squammatus, Orné de Brigandine. Ita etiam appellatur in Consuetud. Baionensi tit. 6. art. 1. Hinc *Brigandiniers* dicti milites qui *Brigandinas* deferebant, apud Froissartem 4. vol. cap. 2. et Monsfrelletum lib. 2. pag. 41. Octavianus de S. *Gelais* in Viridario honoris :

Ouvriers parfaits de forger Brigandines.

Infra :

A�anturiers, et outrageus soubdars,
Tout là qu'ailleurs, pour estre brigans dignes
Fournis d'arnois, et riches Brigandines.

Alibi :

Beaux gorgerins, dorées Brigandines.

Vide Steph. Paschasiūm in Disquisitio- bus Francicis lib. 8. cap. 43. et

* BRIGANDI, Militia pedestræ genus, idem qui *Brigancii*. Lit. remiss. ann. 1353. in Reg. 82. Chartoph. reg. ch. 95: *Quidam pedites seu Brigandi quampulles pillerias, roberias et extorsiones in dicta villa sancti Maxentii fecerant.* Comput. ann. 1356. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 172. col. 2: *Propter multitudinem Brigandorum, qui applicaverant in Nemauso;.... ad finem ne gentes civitatis cum Brigandis ad invicem rumorem haberent, etc.* Cum autem prædatorum more ii sæpissime agerent, *Brigander*, *Prædari*, *diripere*; et *Brigandarie*, *Brigandise*, *Rapina*, *expilatio*, nostri dixerunt. Legenda D. Cl. de Guyse pag. 100. col. 1. edit. ann. 1743: *Pour le moins Saint Niquaise ne Briganderoit pas le pays comme il fait.* Lit. remiss. ann. 1427. in Reg. 174. ch. 80: *Iceux prestre et Colin distrent au supplicant qu'il avoit été en Brigandise ès parties de Saint Lo. Brigandarie*, ibid. in ch. 130. Vide infra *Brigantes*.

* BRIGANDINA, BRIGANTINA, Sagi militariæ species, vulgo *Brigandine*, qua potissime utebantur *Brigandi*, idem quod *Sclavina*. Vide in hac voce. Germ. episc. Cabilon. in vita Phil. III. ducis Burg. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 118: *Eis qui levis armaturæ inerant, in galeis, brachiolis, cruralibus, ac Sclavonia, quam Brigandinam vocant, etc.* Monstra facta apud Chassagniam ann. 1511: *Alteri est injunctum quod habeat Brigantinas.* Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 185. Chartoph. reg. ch. 306: *Quatre Brigandines couvertes de velours.* Aliæ ann. 1456. in Reg. 183. ch. 149: *Lequel l'Estourny vestit icelles Brigandines,.... en disant que c'estoit une belle jaquette.* Quarum opifex, *Brigandinier* dicitur, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 187. ch. 57: *Le supplicant nous a servi ou fait et mestier de Brigandinier, soubz et en la compagnie de nostre bien amé André Courssan nostre Brigandinier et de nos tre retenue,.... lequel avoit forcé de son mestier de Brigandinier en icelle maison.* Vide in *Brigandina*.

* BRIGANTE, ut *Brigancii*, in Schedis Cl. D. Lancelot, de Humberto II. Dalphinio ad ann. 1345: *Item die 9. Junii apud Avenionem recepit secum circa 20. Brigantas extraneos de Lombardia, quos nunquam magis viderat, associando secum per villam de qua gentes truffabantur, et promisit cuiolibet per mensem 4. florenos ultra expensas.*

* BRIGANTES, ut supra *Brigandi*. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 91. Chartoph. reg. ch. 143: *Demum castro predicto (Sancti Romani) cum magnis laboribus et expensis recuperato ac stabilitato decenter bono capitaneo nobili domicello et bonis Brigantibus ac omnibus necessariis*

ad tuitionem ipsius castri. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 588: *Quolibet die egrediebantur Brigantes castri et equites aliqui pugnatur cum militibus et Brigantibus dicti exercitus Latinorum.*

* **BRIGANTINA.** Vide supra *Brigandina*.
* **BRIGANTINI.** Vide *Briganci*.

* **BRIGANTINUS.** Idem qui mox *Brigenitus*. Charta ann. 1472. ex Archivis Massil. *Renatus... Capitaneo generali, et aliis quibusvis patronis, vicepatronis ac nautis quarumvis navium balaneriorum, galeatarum, triremium, biremium, Brigantinorum, et aliorum, etc.*

* Epist. Alfonsi reg. Aragon. ann. 1432. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 192: *Lintribus exploratoriisque navigiis, quæ Brigantinos vulgo appellantur, etc.*

* **BRIGATA.** Turma, Gall. *Brigade*. Acta SS. Maii tom. 1. pag. 396. ex Statutis Narniensibus: *Hoc addito quod primus currens sit primus unus ex potestatis Brigatarum Mezalis.* Vide *Briganci*.

* Italis etiam *Brigata*, agmen. Chron. Bergom. ad ann. 1391. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 588: *Et postea die subsequenti capti fuerunt et ejus Brigata plusquam homines vj. mille.* Vide supra *Brigada*.

* **BRIGDUNIA.** Vide *Brigidum*.

* **BRIGENDARIUS.** Militiae seu *Brigatae* prefectus, quem Galli et Angli vocant *Brigadier*. Rymer. tom. 14. pag. 581. col. 2: *Concedimus dilecto Servienti nostro Erasmo Kyrkenor locum et officium Brigendarii nostri, ac eum Brigendarium nostrum facimus et constitutimus per praesentes.*

* **BRIGENTINUS.** Naviculae species, in galeæ speciem, vulgo *Brigantin*, Italis *Brigantino*. Occurrit apud Paulum de Paulo in Memor. ann. 1391. Froissart. 4. vol. cap. 18: *Une maniere de vaisseaux courans, lesquels on nomme Brigandins. Ita forte dicta, quod propria Brigandorum, seu prædatorum esset.*

* **BRIGHEOT.** BRUGHEOTA, Pontis restauratio vel refectio. Vox Saxonica *bri c g*, vel *b r y c g*, Anglis *Bridge*, *pons*, et *b o t a*, reparatio, restauratio, emendatio. Leges Kanuti Regis cap. 31. apud Brompton. et cap. 19: *Si quis Burgbotam, vel Brigbotam, id est, burgi vel pontis refectionem... supersederit, emendet. Eadem habentur in Legibus Henrici I. cap. 10. 13. 66. Brigebote in Fleta lib. 1. cap. 47. § 22. Sumit ut plurimum hæc vox in Chartis pro quietum esse de auxiliis dando ad reficiendos pontes. Ita Rastallus. *Brigam* et *Briuam* pro ponte veteres Gallos usurpsasse, pluri bus docent. Buchananus lib. 2. Hist. Scotor. et Cluverius in Germ. antiqu. lib. 1. cap. 7. Vide *Briua* [et *Briga* 2.]*

* **BRIGERIA.** Santonicum, absinthio non absimilis herba. Leude major. Cass. MSS: *Item pro carya de centonica seu herba lou Brigeria, j. arpaudam.* Ubi versio Gallica ann. 1544: *D'une charge de l'herbe, appellée la saint-tonica sive la Breguiere, une arpade.* Vide Martin. Lex. in *Santonicum*.

* **BRIGIARIUS.** Lebetum faber, Gall. Chauderonnier. Conc. Nannet. ann. 1431. can. 16. cap. de matrim. ubi de *Charvari* tom. 2. Hist. Turon. pag. 102: *De ductus pulsatione patellarum, pelvium et canarum,.... instrumentoque Brigiariorum sive fabricientium.*

* **BRIGIUM.** AD BRIGIUM COMBURERE, Chron. Bergom. ann. 1406. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 967: *Et ibidem, ut dicitur, ad Brigium combusse-*

runt multas domos Guelphorum, et multas robarias fecerunt de bonis dictorum Guelphorum de Lemen superiori, etc.

* **BRIGOSUS.** Vide *Briga* 1.

* **BRIGRII.** Vide *Bersarii* in *Bersa*.
* **BRILIA,** ab Ital. *Briglia*, Habena, Gall. *Bride*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 715: *Quum autem pervenit exercitus in planitiæ Viridarii prope Accerras, suos ibi prefigit incessus, et equos, arreptis Briliis, pascua parata sumere permiserunt.*

* **BRILLUM.** Conspicilia. Aleman. *Brille*, Gall. *Lunette*. Epistolæ obscurorum virorum pag. mihi 134: *Nec non quod Papa mandabit sub pena latissimæ censuræ, quod Fratres Ordinis Prædicatorum debent propter suam prottervitatem portare unum album Brillum sive perspicillum in sua nigra cappa in dorso, ad perpetuam memoriam et scandalum, quod fecerunt injuriam Speculo oculari domini Johannis Reuchlin.* [* Vide *Berillus*.]

* **BRILLEUS.** A Gallico *Briller*, nuncupatus *Brilleus* in aula regia, qui nocte cum facibus accensis aucupantur. Ordinat. hospit. reg. ann. 1317. in Reg. Cam. Comput. Paris. sign. *Croix* fol. 80.^r: *Item deux Brilleus mengenz à court, et aura chasquin dix deniers de gaiges par jour pour toutes choses, tant comme la saison durera.* Hinc emendandus Marten. tom. 1. Anecd. col. 1366. qui *Briseus* ex ead. Ordinat. edidit.

* **BRILOGIUM,** an ab Ital. *Brillatoio*, Instrumentum deglubendis frugibus. Inventar. MS. thes. Sed. Apost. ann. 1295: *Item unum Brilogium. Item unum cultellum acutum cum manubrio albo.*

* **BRIMBERGA.** Vide *Bainberga*.

* **BRINA.** BRINARE. Voces Italicae, Pruina, gelascere, Gall. *Bruine, gelée blanche, se geler.* Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1236. (l. 1235): *Et eo anno quadam de Martii xx. et in nocte exeunte mensis Aprilis venit Brina magna, ita quod vineæ exsiccatæ sunt. Et die VIII. exeunte Aprili venit alia nix et Brina frigida, ita quod vineæ penitus Brinaverunt.*

* **BRINDATOR,** f. Proxeneta, pararius, Gall. *Courtier*, quia vina prægustat; *Brindare* dicunt Itali, pro Propinare. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 176. ex Cod. reg. 4624: *Omnes tabernarii... sint astrixi totum vinum, quod emerint ad grossum,... ad suas domos transportare facere per Brindatores communis Avillianiæ dum taxat, qui tunc fuerint ad hoc deputati.*

* **BRINGANTINE,** pro *Brigandina*, Species armorum, Gall. *Brigandines*. Stephanotius Fragm. Hist. MSS. tom. 10. pag. 309: *Lapides percusserunt eum ad latus dextrum sibi frangendo Brigantinas.* Vide *Briganci*.

* **BRININUS.** Charta Roberti reg. Silcil. ann. 1310. ex Cod. reg. 4659: *Propositionem nuper accepimus causas et lites, criminales videlicet et civiles, ipsorum hominum (Avenion.) in coa (f. curia) ejusdem civitatis Brinina examinandas fore. An a Brina, pruina? an leg. Brivina, ita ut a Breve sit dicta?*

* **BRINUM,** Navis species. Epistola Anselmi Archiepisc. Neapolitan. in Gestis Innoc. III. PP. pag. 15: *Noverit itaque Sanctitas vestra me cum tribus galeis, et uno Brino Apuleorum... feliciter applicuisse Panormum.* Vide *Lignum*, Phaselus.

* **BRIOLOM.** Vide *Brolium*.

* **BRIQUA,** Vide supra *Brica* 3.

* **BRISA,** στέμφυλον, *Vinacia*. Suppl. Antiquarii.

* **BRISARE,** Frangere. Glossar. Lat.

Gall. ex Cod. reg. 7679: *Brisare, Briser.* Faire *bris*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1418. ex Reg. 167. Chartoph. reg. ch. 179: *Le suppliant disoit que en faisant ledit furt, il n'avoit fait point de Bris. Briser le marché, Impedimento esse, quominus merces libere in foro publico vendantur.* Ch. Auberti abb. Castricci ann. 1247. in Chartul. Campan. fol. 348. v. col. 2: *Se aucuns Brise le marché de la ville, soit borjois, soit estranges, il paiera lx. solz, se il est prové.* Consule Chopin. ad Consuet. Andegav. lib. 1. cap. 79. pag. 601. [* Vide *Britare*. Gemma Gemmarum: *Brisare, Frangere, exprimere vel elicere*. Conf. *Brisca*.]

* **BRISATIO,** Infractio. Lit. remiss. ann. 1442. in Reg. 184. ch. 588. ex Chartoph. reg. : *De Brisatione salvægardia nostra.*

* **BRISATUS,** Infractus, non observatus, a Gallico *Briser*, Frangere. Arrestum Parlamenti Paris. ann. 1331. pro Monasterio Bonævallis: *Videlicet cognoscendi et judicandi in et super casibus... treugarum infractarum, assecuramenti Brisati facti coram judice.* Vide Consuetud. Lemovic. art. 71.

* **BRISCA.** Will. Brito in Vocabul. MS.: *Brasca, æ, favus unde mel elicitur, a Brisin quod est exprimere vel elicere.* Joan. de Janua: *Favus, mel est in cera, scilicet Brasca.* Gloss. Lat. MS. Reg.: *Favus, mel cum Brasca.* Catholicon Armoricum: *Brusquenn mel, Gall. Bresche de miel, Lat. Favus, favillus.* Gloss. Lat. Gall.: *Favus, Miel en cire. Id est Brisca, Bresche.* Occitanis *Bresco de mel*, nostris *Rayon de miel.* [Brisca sumitur adjective pro *mellea* in Annal. Benedict. tom. 4. pag. 699. col. 1: *Hinc se convertens littera Brisca fructur.*] [** Vide Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 256. voce *Bresca*.]

* **BRISCHIARE,** Frangere seu perforare: perforabantur enim monetæ, quarum cursus prohibebatur, vel que inventiebantur adulteræ; nunc earum ora forifice inciditur, quod *Cisailler* dicunt. Ordinat. super facto monet. ann. 1840. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 416. col. 1: *Fiant singuli grossi prædicti ad remedium ligæ unius grani magis vel minus, et ad remedium ponderis, ut non possit Brischiari, nec in billionum reduci.*

* **BRISIA.** Vita S. Brigida Virg. lib. 2. num. 50: *Viderunt rivulos supra undam illis oleribus plenos, id est, Brisia, et sampisia, et cæteris oleribus abundantes.* Ubi Colganus Editor *Brisiam* Nasturium aquaticum, *sampsiam* vero aut Amaracum, vel sampsyicum, vel potius herbam quam Latini *acetosam*, *Hiberni Samadh* vocant, interpretatur.

* **BRISIACUM,** Brasilicum lignum, vulgo *Bresil*. Arest. ann. 1868. in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 308. r: *Dicta manubria, quæ erant de albo bosco, depingi faciebant in colorem Brisiaci aut alterius boni ligni.*

* **BRISILLUM,** Eadem notione. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1168. ex Chartul. 1. Fland. ch. 325. in Cam. Comput. Insul.: *De kerka Brisilli, iv. denarios.* Vide supra *Brisile*.

* **BRISIN.** Vide *Brasca*.

* **BRISIS.** [Ebricias. DIEF.]

* **BRISO.** [Post sumptum cibum dormito caput inclinans, ideo deses, et gravis. M. Antius Briso trib. plebis memoratur a Cic. Brut. 25.]

* **BRISOLIUM,** ut *Brisillum*. Lit. Caroli IV. ann. 1321. in Reg. L. Chartoph. reg.: *Grana insuper, gauda, gaydia, garancia,*

tintenetur, Brisolum et quodcumque pastellum, etc.

BRISTEGA. Vide *Tristega*.

* **BRITANEUM,** Deambulatorium marmoratum. Papias et vetus Glossar. San-German. MS. n. 501. Isid. habet in Glossis : *Britanicum, Marmoricum*. Vide *Brittanum*. [An *Prytaneum?*]

* **BRITANNII,** pro *Britanni*, apud Rymer. tom. 8. pag. 325 col. 1.

* **BRITARE.** Rumpere, Lusitan. olim *Britar*, Prov. *Brisar*, Gall. *Briser*. Charta Alfons. IX. reg. Castil. in Hispan. sacra tom. 38. pag. 180: *Infra quos praedictos terminos sagio seu merinus non debet intrare sine mandato aut consensu abbatis ejusdem monasterii, nisi tantummodo ad istas quatuor veces, videlicet ad latronem publicum, ad caminum Britatum, ad aleve, et ad mulierem forciatam*. S. Rosa de Viterbo Elucidarii tom. 1. pag. 209. dubitat quin *caminum britatum* intelligat de destructione viæ publicæ, potius que ei videtur *caminum ut focum* pro Habitatione dictum esse; exempla tamen vocis ita usurpatæ nulla affert. Est Obstructio via publica; vide infra *Stretbreche* et leg. Wisigoth. lib. 8. tit. 4. cap. 24. et 25. ubi *caminio in Fuerro juzgo*. Quod ad vocis originem attinet populi Scandici plane eodem sensu *Briota* et *Bryta* dixerunt. An hic vocem comprehendimus quæ cum Gotbis in Hispaniam immigravit? Sed vereor ne legendum sit *bitatum pro vetatum*.

* **BRITASCHIA.** Vide *Bretachia*.

BRITH. *Pactum interpretatur*. Papias. Vox forte Longobardica. [Hebraica est רְדֵךְ *Feedus*.]

* **BRITIGENA,** Brito, Armoricus. Britannia minor seu Armorica *Brit* vel *Brit* olim dicta est, hodie *Breis* effertur. Vita S. Wenwaloei e Chartular. Landevennec. fol. 128. verso: *Britigena mirabilis luminibus expers solis*.

* **BRITISCUS.** Vide *Bitriscus*.

* **BRITO** BRITONANS, BRITONISANS, vulgo *Breton Bretonnant*, Qui lingua in Britannia inferiori usitata loquitur, *Bas Breton*; a quo, qui superiorem Britanniam incolit, distinguitur appellatione *Breton Gallot*, qui lingua Gallica utitur. Arest. ann. 1402. 22. Apr. in vol. 9. ares- tor. parlam. Paris.: *Ipsi scholares dicti collegii (Corisopitensis) erant Britones Britonantes, qui tales loquelas et sermones non intelligebant*. Processus Egid. de Rays ann. 1440. ex Bibl. reg.: *Ipse notitiam habuit cum quodam Britone Britonante*. Lit. remiss. ann. 1396 in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 210: *Yvon Francois estranger, né du pays de Bretagne Bretonnant*. Froissart. I. vol. cap. 314: *Si chevauchale le connestable premierement Bretagne Bretonnant, pourtant qu'il la sentoit tousjours plus encine au duc Jehan de Montfort, que Bretagne Gallot. Bretonnerie nude, dicitur Britannia inferior, in Lit. remiss. ann. 1395. ex Reg. 128. ch. 76: Symon le Nostre né de la Bretonnerie, etc. Britanniae ducum denarii, Bretons nuncupantur, in Hist. chronolog. Caroli VII. reg. Franc. pag. 434: Deux Bretons et une plaque. Occurrit eorumdem mentio tom. I. Probat. Hist. Brit. col. 1202.*

* Notandum vero est *Britones* appellari in Stat. Camerac. super duellis, qui *Consiliarii* vocantur in Edicto Phil. P. v. *Duellum edito: Et premiers quant on est venu ou camp, li prouvos et li eskievin mainnent les campions j. tour entour le parc pour faire prier a boinnes gens pour iaus, et doit aler cius ki a apelet devant et auvec lui li prouvos et une partie des*

eskievins, et ses Bretons porte sen escu devant lui; et après cius ki est apelets et li autre partie des eskievins avec lui, et ses Bretons ki porte sen escu devant lui.

* **BRITONES,** Satellites seu milites, forte sic dicti, quod essent e Britannia minori seu Armorica. Guibert. Abb. in Libro de Laude B. Mariæ cap. 10. ubi de quadam femina extremo supplicio punienda: *Inde ab executori citata petiti ab oratione supplicium. Ecclesia B. Justi paululum montis deveno posita, circumscitis illic Britonibus oratorium præstat, etc. Britones pro Grassatoribus et prædonibus sumuntur in Charta anni 1395. ubi de depositione variorum testium coram Officiali Rotomag. ex Archivo B. M. de Bono Nuncio: Per ilias partes transierunt gentes armorum Britones et Pillardi et amoverunt ab ipso teste quatuor jumenta, etc. Vide Brigantia*.

* **BRITOSUS.** Sent. ann. 1363 inter Probat. tom. 2. Hist. Brit. pag. 286. col. 2: *Item peruenit ut supra dictus Paschalis Balmas prædictus est homo Britosus, rixosus, etc. Sed legendum omnino est Britosus. Vide in Briga 1.*

* **BRITTANEUM,** Deambulatorium marmoreum, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Vide *Britaneum*.

BRIVA, Gallorum veterum lingua, pontem sonat. Hinc *Samarobriva*, Amianorum urbs dicta, quod ad *Samaræ*, seu *Somonæ* pontes inædificata sit; *Briva Isaræ*, vulgo *Pontoise*, urbs ad *Isaram*, seu *Esiam* extorta; *Briva Curreria*, in Lemovicibus, apud Gregor. Turonens. lib. 7. Hist. cap. 10. et *Almoïnum* lib. 3. Hist. cap. 61. sic dicta, quod sit ad *Curreriam*, qui vulgo *la Correze*, vocatur, et *Brivate* in Arvernia. Vide Cluver. lib. 1. Germ. antiq. cap. 7. [*Valesium Notit. Gall. pag. 100. et 101.*] et supra in *Brighbot*.

* **BRIVIA.** Vide supra *Bidria*.
BRIULUM. Vide *Brolium*.

* 1. **BROA,** Limes, terminus, f. maxime cum aliquo dumo indicatur. Charta Phil. V. ann. 1319. pro assignandis 50. libris terræ dom. Arnaldo de Triano milit. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 315: *Usque ad Broas, quæ sunt versus rivum de Stricone, sicut dicta Broa ascendit sursum usque ad stratum.... Dicta Broa redit et vadit recte apud fontem Gailhardum... et de fonte Gailhardo ascendit usque ad Broam supradictam*. Lit. Caroli V. ann. 1375. in Reg. 109. ch. 401: *Item in quodam petia terræ, quæ confrontat..... ex una parte cum honore dominus Nicolaz mercerie fabreriz, quodam Broa sive termino in medio. Vide mox Broale*.

* 2. **BROA,** Idem quod *Brolium*, silvula. Charta ann. 1165. ex Tabul. Bonas Sanias apud Stephanot. in Antiq. Lemov. Benef. MSS. part. 1. pag. 721: *Mansum de Albar cum Broa et cum foreste. Vide Brua*.

* 3. **BROA,** Locus depressus, humidus, pascuus, ubi herba abundant, idem quod infra *Broil*. Charta ann. 1193. ex Tabul. S. Urbani: *Corredos ter in anno sine occasione, furcum et rastellum in Brois habebit dominus Hugo pro se apud Andelou*.

* **BROALE,** Ejusdem notionis et originis atque *Broa* 1. Libert. Figiaci ann. 1318. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 664. art. 16: *Nec non in questionibus bolarum seu metarum, Broalium, finium et terminorum. Ubi haud dubie sic legendum. Charta ann. 1319. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 319: Dicta villa et ejus pertinentia... protenditur usque ad Broa-*

le, quod est juxta ulnum de Marcola. Alta ann. 1339. in Reg. 71. ch. 319: Dicta terra de Bornaco se extendit et includitur per hunc modum, videlicet de strata, quæ est juxta doas igas, prout designatur per quoddam Broale.

* **BROBATURA,** pro *Brodatura*. Locus est in *Racamatura*. Vide in *Brusdus*.

* 1. **BROCA,** Doliaris fistula, Gall. *Broche*. Vide *Broccæ*.

* 2. **BROCA,** Pars nemoris. Vide *Foratiqum*.

* **BROCA,** Ager incolitus, dumetum, Gall. *Broussaille*, olim *Broce*. Charta ann. 1205. in Chartul. Autiss. capit. fol. 386: *Ego W. decanus..... concessimus Willano capellano de Madriaco xv. arpennade Brocias. Tabular. S. Germ. Prat. ann. 1278: Dicti homines dictæ villæ et communitas ejusdem de cetero habebunt pasturagium et usuarium in omnibus Brocias et dominio, qui se extendunt a nemoribus dicti prioris usque ad dictam villam de Balneolis. Charta ann. 1240. in Chartul. S. Joan. Laudun.: Et est asavoir que des buissons et des haies, et des Broces, qui sont de fors le bos l'abé, etc. Broche, eadem notione, in Stat. ann. 1376. tom. 6. Ordinat. reg. Franc. pag. 226. art. 2. Eodem fortassis sensu *Bresque*, in Lit. remiss. ann. 1397. ex Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 197: Ainsi que icellui Macabre passoit une Bresque, qui estoit assez près de ladite taverne, etc. Vide infra *Brossa* et *Bruscia*.*

* 3. **BROCA,** *Labrosa, bellua maris*. Pa- piæ MS. Vide *Broccæ*.

* 4. **BROCA,** Dens, cornu, aculeus, Gall. *Fourchon, pointe*. Stat. synod. Tornac. ann. 1366. cap. 10. pag. 49: *Inhibemus ne clerici arma quibusvis indifferenter defenant, baculos ferreos cum brocis, etc. Hinc Brochonnu et Brossonneux dicebant baculum nodis, quasi aculeis, munition, Ital. Broccoso*. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 159: *Ledit Pierre feri par meschief ledit Martin sur la teste un cop tant seulement d'un baston Brochonnu, qui estoit de fust. Aliæ ann. 1479. in Reg. 206. ch. 228: Le supplicant d'un gros baston de pommier Brossonneux frappa icellui Matinot. Ung baston noullu à pluseurs Broz, id est, Nœuds, in Lit. remiss. ann. 1454. ex Reg. 182. ch. 124. Unde furca, nostris Broc et Broche nuncupata est. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. ch. 84: *Lesquelz Jehan et Denis garnis de deux vouges et d'un Broc de fer, ... s'efforç de ferir d'un Broc par la poitrine, etc. Aliæ ann. 1465. in Reg. 194. ch. 79: Ung Broc ou fourche de fer à charger foing. Ung Broch de fer à quoy on charge fiens, in aliis Lit. ann. 1475. ex Reg. 195. ch. 1455. Leguel Cuvelier print la Broche de son chariot, et s'en vint au devant du supplicant, auquel il donna tel cop de ladite Broche qu'il le abatit, in Lit. ann. 1468. ibid. ch. 207. Quod ultimum potest tamen intelligi de sude acuta. Vide *Broccæ* et *Brochia* 2.**

* 5 **BROCA,** Cannæ, arundo, pedamentum, Gall. *Echalias*, Ital. *Brocca*. Stat. Avellæ ann. 1496. cap. 52. ex Cod. reg. 4624: *Quæ ceperit in aliena vinea, seu alteno, vel plantato aliquos pallos vel perticas, seu aliquos partaglones vel Brocas, solvat..... denarios vj. Vide infra Bropa*.

* 6. **BROCA,** Vasis genus ad mensam aliquos usus destinatum. Inventar. ann. 1361. ex Tabul. D. Vencæ: *Item quinque Brocas ferreas stagnatas ad comedendum concavatas. Item sex Brocas sive candelabros ferreos stanhatos. Vide Brochus*.

* **BROCALIUM**, Doliaris fistula, Gall. Broche, Broque Picardis. Stat. datiar. Riper. cap. 4. fol. 9. v. : Omnes vendentes vinum ad minutum, non audeant, nec præsumant tenere aliquam spinam, seu canellam, vel Brocalium super aliqua vegete existente in canipis eorum, nisi super illa vegete tantum, quæ erit sigillata. Charta ann. 1296. ex Chartul. 23. Corb. : Toutes les fois qu'il semblera au maieur et as jurés de Corbie qu'il soit mestier que on mesche fuer ès vins, que on vendera à Broque, etc.

** **BROCARDIA** Jurisconsultis medii ævi, primo Generalis regula juris fuit, deinde Talis regula et contrarium, solutione sæpe adjuncta. Vide Savinii Histor. Jur. Roman. med. temp. part. 2. § 209, mox *Brocardicum* et *Brocardum*, supra *Bocartica*.

* **BROCARDICUM**, Juris axioma, Gall. Brocard, Hispan. *Brocardio*. Præfat. in Constitut. Frider. II. imper. Non insutimus legibus, quia ista *Brocardica vulgaria* sunt, videlicet quod dominus feudi habet directum dominium et civilem possessionem. Quoad vocis vero originem, consule Menag. Diction. etymolog. v. *Brocard*. Vide Lex. jurid. Calvin. et infra *Brocardum*.

* **BROCCARDE**, Regulæ Generales apud Guid. Pancirol. Vide Barber. Docum. d'amore pag. 292.

* **BROCARDICUS**, Perplexus, intricatus. *Brocardica materia* dicitur Calvinus in Lex. jurid. quæ est contrariarum opinionum rationibus involuta.

* **BROCARDUM**. Glossar. jurid. anonymi ex Cod. reg. 4611 : *Brocardum, si non valeat quod ago ut ago, nec videlicet ut potest procedit, quando peccatur in causa efficienti et in forma simul, ut in sola forma; secus quando peccatur in materia vel causa efficienti tantum. Brocardum, quando non possum alteri culpam objicere de qua lucrum sentit, qualiter debeat invitari et intelligi. Brocardum, si vincio te vincentem te debo vincere, qualiter te intelligitur*. Vide supra *Brocardicum* et *Brocarda*.

* 1. **BROCARE**, Foliis seu frondibus spoliare, ab Ital. *Brucare*, Collucare, frondari. Stat. civit. Astæ collat. 13. cap. 9. pag. 40. v. : Statutum est quod si quis posuerit boves vel vacas, equum, vel jumentum, vel asinum in alienam viueam, vel ire fecerit, eam pascendi vel *Brocondi* folia vitis, amittat pro pena sol. v. ** Gall. Brouter.]

* 2. **BROCARE**, Aurum vel argentum serico intexere, Gall. *Brocher*. Charta ann. 1382. ex Tabul. Mont. Major. : *Pontius donarit... casulam panni rubri Brocati de auro*. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 364 : *Planeta una drappi Brocati auro, in campo rubeo laborata ad copas, leones et alia animalia*. Vide infra *Broccatum*.

* **BROCARIA**, Dumeta, Gall. *Brossailles*, vel f. Ericeta, *Bruyeres*. Charta Caroli Comitis Flandriæ apud Mireum tom. 2. pag. 962. col. 2 : *Decimam quoque de Oostburg tam de terra veteri, quam de nova, scilicet et Brocarias in Testrep et Gersta*. Vide *Bruarium*.

BOCARIUS, Proxeneta, interpres et consiliarius contractuum : Anglis *Broker*. Statuta Gildæ Berwic. cap. 27 : *Statuimus quod Brocarii sint electi per Communiam villæ, qui dabunt singulis annis unum dolium vini*.

* **BROCAT**, Pannus auro contextus, Hispanis hodie *Brocado raso vel rico*, nostris *Brocard d'or*. Concil. Hisp. tom.

4. pag. 192 : *Panni auro contexti sive de Brocat dicti*. Vide *Brocare*.

* **BROCATUS**, f. pro *Brodatus*, Gall. Brodæ. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 694 : *Cum superpelliceo duplicito ad extra Brocatum præ se ferente*.

* Potius pro *Brocatum*. Vide infra *Broccatum*.

BROCLE, BROCHÆ, BROCHIÆ, Sudes acutæ, pali, Gallis *Broches*, Armoriciæ *Brochenn*. Uugtio : *Broccæ, acus lignæ quibus mortuus in cilio suo consuere, Broccæ consuere*. Idem alibi : *Subula, Broca ferrea qua suuntur sotulares*. Chronicon Clarevallense ann. 1183 : *Quam postea sanctus Petrus Tarantisensis a sudibus, id est, Brochis lignæ de brachio ejus excurrentibus perfecte sanavit*. [Et in Actis SS. Maii tom. 2. pag. 330 : *Cuperant lignæ sudes parvuli, quales vulgo Brochas appellant, ex quercino robore vel fraxinet, pro ferreis acubis egredi, grossiores spinis et modice longiores*. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 280 : *Pro reparacione duorum ensium de argento pro Domino, et duarum galearum de argento, et unius Brocce.... gros. XXVIII.*] Robertus Bourron in Hist. MS. Merlini et Arthuri : *Il le porroit trouver dedans la forest à l'entree en une præerie qui est enclose de Brokes*.

* *Brochons*, in Reg. forestæ de Broton. ex Cod. reg. 4653 : *Hæc est consuetudo Brotonnae per terram abbatis Fiscanensis apud Asiaticum : xv. sol. de Brochon, et xv. de folio, etc. Ubi præstatio esse videtur pro jure capienda sudes*.

BROCA, Doliaris fistula, Gall. *Broche*. *Vinum venditum ad Brocam*, [minutum,] in Institut. Capituli General. Cisterciensis ann. 1134. cap. 50. et in Institut. ann. 1256. dist. 12. cap. 6. [Tabular. Compendiense de Foragiis ac Ripagiis S. Cornelii : *In terra Ecclesiæ de vino vendito in Broca duo sextarii debentur; de vendito in grossu unum sextarium de unoquoque dolio*. In Chartulario S. Martini Pontisar. Charta anni 1314 : *Vinum venditum ad Brochiam, Gallica ad Broche*.] In Libertatibus MSS. Villæ S. Desiderii in Campania ann. 1228 : *Vin vendu à Broche*. Catholicon Armoricum : *Broc a barill, Gall. Bouche d'un barill. Item hæc sura*. Vide *Brochus*, *Brocka*, et *Tappa*.

* **BRÖCCALUM**, Pannus auro intextus, nostris *Brocard*, Hispan. *Brocado*, Ital. *Broccato*. Ordo canonizat. ex cod. MS. Morton. archiep. Cantuar. ann. circ. 1494. apud Labb. : *Fit unum baldachinum cum chamis Broccali de auro*.

* **BRÖCCATUM**, Eadem notione. Inventar. monast. Casin. ann. 1497. tom. 2. Hist. ejusdem. pag. 599. col. 1 : *Planeta una de Broccato cremosino, cum tunicellis et pluviali*. Vide supra *Brocare* 2.

BRÖCCUS, qui labia superiora habet, Uugtioni. [*Brochus*, *Labrosus*, in vet. Gloss. San-German. num. 501. Varroni *Brochus* est Dens eminulus, de serie procurrens et exertus. Plinio autem homo ipse hujusmodi dentes habens atque inde labratus supra modum.]

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641 : Brocucus, qui labrum superiore (sic) tumidum habet*. *Broccus, qui a grosses levres, in altero Lat. Gall. ex Cod. 7692*.

* **BRÖCELLUM**, Dumetum, idem quod *Bruscia*. Vide in hac voce. *Bröcellæ*, in Consuet. Carnot. art. 12. Charta ann. 1317. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 495 : *Accipiunt a prædictis abbatæ et conventu (Athanaït.) quoddam Brocellum suum, dictum de Chaponnay,..... in feudum*

*francum ;..... habere debent et levare im- perpetuum super dictio Brocello omnia banna..... Bisuncius de Septemfontibus armeator civis Lugdunensis super Brocello suo de Vernaison, etc. Vide supra *Broca* 2. et infra *Brocellus*.*

* **BRÖCEUS**, *Obstinatus*. Gloss. Arabico-Lat.

BRÖCHA, ex Gall. *Broche*, Veru, Anglis Stick. Liber Ramesiensis sect. 300 : *Sciatis nos dedisse et concessisse.... pro... solidis, et 10. Brochis anguillarum*. Vide *Broccæ* et *Stica* 2.

* **BRÖCHATA**, Mensura, f. sic dicta a Gall. *Broc*, Amphora. Recognitiones de Vouta Diœces. Vivar. in Archivo Principis de Rohan fol. 49 : *Sub censu anno pro premissis septem Brochatarum vini puri et sex solidi*. Ibidem in altera Recognitione fol. 80 : *Avene une cartiere comble, de vin quatre Brochas demye*. Sic semel atque iterum. Vide *Brocheta* et *Brochæ*.

* *Brochée* vero, pro fascis, Gall. *Fagot*, in Lit. remiss. ann. 1476. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 1057 : *Ainsi que Robert Mabart..... chargeoit soubz son bras une Brochée de bois de fresne à faire feu, etc.*

BRÖCHELERIUM, inter arma vetita, in Jure Vicentino lib. 3 : *Scuto, Brochelerio, vel alio insigni armorum defensibilium, etc. Ital. Brochiera, est parma*. Vide *Brochia*.

* **BRÖCHERIUS**, pro *Bocherius*, Macelarius, in Charta ann. 1407. ex Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. xxix. Vide supra *Borcerius*.

* **BRÖCHERONNUS**, f. Urceolus, Gall. Burette. Inventarium Ornament. et Reliqu. Eccl. Noviom. ann. 1419. ex ejusdem Chartulario : *Item quidam calix argenteus deauratus pro feriali et unum colearum argenteum cum parvo Brocheronno ad tradendum vinum presbytero in magno altari*.

* *Recte quidem; urceos quippe et maxime vasa, unde lavandis manibus aqua infunditur, quæ canaliculum vel epistomium, Gall. *Tuyau, robinet*, quod Broceron vocabatur, habebant, eo nomine, aut certe non absimili, appellasse nostros existimo. Quæ vox, aliisque subsequentes a Gall. *Bronze*; quod ejusmodi vasa ex ære, vel cupro fabrefacta essent, accersendæ non absurde videntur. Vide infra *Brontinum*. Inventar. jocalium Eduardi I. reg. Angl. ann. 1297 : Item un pot lavoir d'argent à une fuellie dessus le couvercle, s'est semois d'escuchons et de compas esleveis, à une teste passant entre le col et le Broceron*. Lit. remiss. ann. 1451. in Reg. 184. Chartoph. reg. ch. 165 : *Le supplicant et Perrenet Mourin estans en une chapelle ou l'on contrepose les malades, ung pot d'estain à Broceron*. Neque aliud significat *Broiseron*, in alius Lit. ann. 1397. ex Reg. 152. ch. 271 : *Comme icellui Girart eust pris.... de Jehan le Duc un pot à Broiseron de cuivre, etc. Hinc*

* *Brocart*, Urceus ejusmodi canaliculo instructus dicitur, in Lit. remiss. ann. 1420. ex Reg. 171. ch. 250 : *Un bassin avec le Brocart à main laver*. Eadem acceptione *Brocier*, *Broissete* et *Brosseron* usurparunt. Lit. ann. 1392. ex Reg. 142. ch. 269 : *Ladile Jehannete eust pris et emblé un Brocier à Chamaulx, qui fu vendu trois solz Parisis. Aliæ ann. 1397. in Reg. 152. ch. 215 : En laquelle court estoit lors le supplicant qui lavoit ses mains à un lavoir ou Brosseron qui y estoit. Rursum aliæ ann. 1406. ex Reg.*

161. ch. 49: *Et prindrent en icellui hostel une Broissete à laver de cuivre.* Aliud vero est *Brochouer*, Instrumentum scilicet fabri solearum ferrearum, vulgo *Brochoir*, in Lit. remiss. ann. 1443. ex Reg. 176. ch. 271: *Le supplicant prist trois congrees, une sie, une besague, ung Brochouer, etc.*

1. **BROCHETA**, in Jure Vicentino lib. 1. inter measuras et pondera enumeratur. [Vide *Brochata*.]

* 2. **BROCHETA**, Doliaris fistula, Gall. *Broche*. Stat. civit. Astæ ubi de reva vini: *Quod nullus tabernarius, vel hospes, vel alius vendens vinum ad minutum, debeat tenere in suis tabernis vel hospitiis Brochetas vel spinetas in carriæ aliquibus, ex quibus possit extrahere vinum.* Vide *Broca* in *Broccæ* et supra *Brocalium*.

1. **BROCHETUS**, Lugduni est mensura continens vigesimam quartam partem asinata.

1. **BROCHIA**, Bracton. lib. 2. cap. 16. § 6. de Serjantii agens: *Si quis teneat per servitium inveniendi domino Regi, certis locis et certis temporibus, 1. hominem, et 1. equum, et saccum cum Brochia pro aliqua necessitate, vel utilitate exercitum suum contingente.* Ita etiam Fleta lib. 1. cap. 11. § 1. Spelmanus existimat *Brochiam*, hoc loco, esse nostrum *Broc*, lagena majorem, Ital. *Brocca*, de qua voce vide Octavium, Ferrarium in Origin. lingua Italicae. Vide *Vérité*, et *Broccæ*.

* 2. **BROCHIA**, Dens, cornu, aculeus, acies, Gall. *Fourchon, pointe; Brochiatus*, ejusmodi *brochis munitus*. Lit. remiss. ann. 1358. in Reg. 87. Chartoph. reg. ch. 136: *Dictus Petrus percussit ex inadvertentia et a casu predictum Martinum in capite de uno baculo brochiato de Brochis lignis.* Nostr. *Brochier* et *Broquier* dixerunt, eodem sensu, quo Itali *Brociare*, *Pungere*, *transfigere*, Gall. *Frapper d'estoc*, *percer*. Lit. remiss. ann. 1363. in Reg. 101. ch. 11: *Icellui du Gard... vint devers le supplicant l'espée traite, et sens ce que ledit supplicant lui mesmeest, li vint Broquier de son espée par la poitrine, en droit le cuer.* Aliæ ann. 1385. in Reg. 128. ch. 176: *Ledit Grisel trahy son espée et accouru après ledit exposant pour le cuider Brochier. Ferir à broque, vel de broche, eadem acceptione, in Lit. remiss. ann. 1392. ex Reg. 144, ch. 192: Icellui Cuignet feri ledit Casin à Broche d'un bazelaire parmi le costé. Fery de Broche de son bazelaire, in aliis ibid. ch. 260. Vide supra *Broca* 4.*

* 1. **BROCHUS**, *BROCUS*, Amphora, diota Gall. *Broc*. Charta anni. 1233. inter Probat. Hist. Lugdun. pag. 99: *Senescallus habebat unum Brochum continens unum sextarium vini, quem sibi deberi asserebat pro licentia augendi pretium vini vendibilis.* Charta anni 1422. ex Archivo S. Victoris Massil.: *Unus monachus esfudit parvum Brocum vini, etc.* Vide novam Gall. Christ. tom. 4. col. 140. A. *Broccæ* et infra *Broscus*. [* Confer. Raynouard. radice *Broc* vol. 1. pag. 261. sqq.]

* 2. **BROCHUS**, adject. An *brocis seu dumetis consitus?* Vide supra *Broca* 2. Charta ann. 1396. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 17: *Item unam libram ceræ et unam gallinam censuales cum domino, quæ percipiebant dicti conjuges in et super quodam prato Brocho, sito in dicto manso de villa Nogaret.* An in *brochiam* designans? [* Germ. *Bruch* est Locus pa-lustris. ADEL.]

BROCIA. Vide *Bruscia*.

* 1. **BROCIUS**, *BROZIUS*, Carrus, plaustrum, nostris quoque *Broc*, eadem acceptione, Reg. Camer. Comput. Paris. sign.

JJ. rub. fol. 14. v^o: *Pro quo (nemore) debent reddere eidem domino vel mandato suo vij. Brocos honeratos de circulis extratis de eodem bosco.* Stat. Vallis-Ser. rubr. 188. ex Cod. reg. 4619: *Si aliqua persona iverit per aliquam petiam terra seminatam..... cum Brozio (infra Brocio) seu caretæ, sit pena solidorum x.* Et cap. 67. fol. 117. v^o: *Possint ire per totum montem..... et ire et redire ad sui beneplacitum cum Brozis et bestiis honeratis.* Lit. remiss. ann. 1462. in Reg. 198. Chartoph. reg. ch. 517: *Jehan Micheau et autres laboureurs et bouviers amenerent du vin en leurs Brocs ou charrettes et beufz en l'ostel de Aymon de Troillon bourgeois de Bourdeaux.*

* 2. **BROCIUS**, f. Concreti lactis grumus, massa, Gall. *Caillebotte*. Stat. Montisreg. pag. 308: *Item statutum est quod qualibet persona, quæ pascharet alias bestias in alpibus dictæ civitatis, teneatur solvere dictam gabellam dicto gabellatori de fructibus factis in dictis alpibus, scilicet de caseo et Brocio, modo quo supra.*

1. **BROCKA**, Doliaris fistula, Gall. *Broche*. Engelb. *Maghe Chronicor Bonea spei* pag. 158: *Si quis in villa vinum ad Brockam (id est, minutatim) vendiderit, de quolibet tonello solvet dimidium sextarium pro affragio.* Vide *Broccæ*.

* **BROGUS**, Lagena major. Vide *Brochus* 1.

* **BROD**, Polonis, Vadum, Gall. *Gué*, sonat, ni fallor. Leg. Polon. a Prilusio collecta pag. 428: *Quoniam autem contingit in plerisque locis et fluminibus pontes extrui, ubi prius transitus non admodum difficultis fuit, et nunc quoque pateat; decernimus ut liberum sit unicuique fluvium aut locum, quem Brod vulgariter appellant, transire, si volet declinare pontem.* Quo casu cogi non debet neque poterit ad solutionem pontalis. *Nemo tamen debet hujusmodi transitus seu Brody, atque transeuntes modis quibuscumque et ingenis impedit.* Antiqua erat injusta haec vectigal exigendia ratio, ut discimus ex Capitol. 1. ann. 809. art. 19. apud Baluz. tom. 1. col. 466. [* Pertz. cap. 8. vol. Leg. 1. pag. 156.]: *Ut nullus cogatur ad pontem ire ad flumen transeundum propter telonei causam quando ille in alio loco compendiosus illud flumen transire potest.*

* **BRUDA**, Opus acu pictum, Gall. *Broderie*. Testam. Richardi de Bisunt. ar-chiep. Rem. ann. 1389. tom. 10. Gall. Christ. inter Instr. col. 70: *Item ecclesiæ parochiali S. Petri Bisuntiensis duas cappas suas albas minores factas cum Broda.* Vide mox *Brodadura*.

* Nostris vero *Brode* olim, idem quod nunc *Brun*, fucus: unde *Pain de Brode*, qui albo inferior est, ut pote ex frumento et secali confectus, uti colligitur ex Lit. remiss. ann. 1483. in Reg. 209. Chartoph. reg. ch. 294: *Pour faire du pain de Brode le supplicant a meslé du segle avecques des gousiaux du pain blanc, ainsi qu'il est accustomed de faire en leur meslier de boulangier.*

* Præterea *Brode* vox est contumelia, Scabiosus, vulgo *Galeux*. Lit. remiss. ann. 1394. in Reg. 145. ch. 541: *Lequel Symonet dist à icellui Hennin: Es-tu cy, Brode? je ne scay aler en lieu que je ne te treuve.* Icellui Parler dist au supplicant: *Tu es Brode, puant, punais, in aliis Lit. ann. 1416. ex Reg. 169.* Vide *Cotgrav.* in hac voce.

* **BRODADURA**, Gall. *Broderie*, ut supra *Broda*. Lit. Caroli V. reg. Franc. ann. 1367. pro Monspel.: *Item quod nulla*

ipsarum (mulierum) audeat portare..... in vestibus suis aliquod genus rubanorum aureorum vel argenteorum, aut Brodaturas aliquas. Vide *Brusdus*.

* **BRODARIA**, Pictura textilis. Opus acu pictum, Gall. *Broderie*. Locus est in Papagen. Vide *Brusdus*.

* **BRODARIUS**, ab Ital. *Brodaio* et *Brodaiolo*, Juris, quod *Brodium* vocabant, ligitor, vel qui illud coquæbat. Acta B. Joan. Firmani tom. 2. Aug. pag. 461. col. 1: *Per quemdam parasitum, qui de-serviebat coquinæ, quem Brodarium appella-bunt, custodi et guardiano Fratrum Minorum frequenter preces et litteras dirige-bat.* Vide *Brodium*.

* **BRODARWES**, Sagittarum species, apud Rymer. tom. 6. pag. 749. col. 1: *Neconon duodecim arcubus, viginti et quinque cornibus, et viginti et quatuor sagittis vocatis Brodarwes.* Armoricensis *Broder-wes* est Pungens arboreo, Gall. *Pique-arbre*.

* **BRODATOR**, *BRODATUS*, etc. Vide in *Brusdus*.

* **BRODEQUINUS**, Caliga, vulgo *Brodequin*. Conc. Senon. ann. 1485. tom. 5. Spicil. Acher. pag. 626: *Ordinamus quod viri ecclesiastici, religiosi ac ecclesiarum ministri..... Brodequinos seu pantoflas, nisi forsan causa in valetudinis alicujus... quoquomodo deferant.*

* **BRODERIA**, a Gall. *Broderie*, Pictura textilis. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. reg: *Item pulcra mitra Broderiaæ de nova factione ad perlas et gemmas facta de tempore dicti Buchet.* Item una alia antiqua mitra *Broderiaæ de antiqua factione ad perlas.* Aliud Gall.: *Item une belle mitre de Brodeure de nouvelle façon*, etc. Nostris *Brodeure*, eadem notio. Lit. remiss. ann. 1390. in Reg. 138. Chartoph. reg. ch. 281: *Une bourse de soye ouvrée de Brodeure.* Inventar. ann. 1492. ad calcem Necrolog. eccl. Paris. MS.: *Item une mitre de Brodeure, garnye d'argent doré.*

* **BRÖDHALPENNY**. Vide *Bordhalpenny*.

* **BRODIATORES**, Antiquarii, qui in libris describendis, litteras ac elementa non accurate, sed more acupitorum et *brodiatorum* leviter effugunt, adeo ut visum pæne effugiant. Nicol. de Cle-mangis Epist. 109. pag. 306: *Si quid igitur in iis libellis te delectaverit, tibique placuerit, cuius apud te velis exemplum remanere, oro ne per cursorios istos, ut ita dicam Brodiatores id describi facias, sed per aliquem doctum, si quem talem doctum inveneris antiquarium, qui littorali soleat formatam tractim et studiosa attentione cum notis ac signis scribere.* Vide *Cursor*.

* **BRODINIUM**, Idem quod mox *Bro-dium*. Chron. Corn. Zantfliet apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 315: *Fugatis prædonibus, cum Tungrenses lassi et famelici ad castrum de Petre-hem pau-sandi causa divertissent, domina castri filia domini de Lyers laute satis et affluenter paratis offis in Brodinio carnium refocillati eosdem.*

* **BRODIUM**, Carnium elixarum jus, vulgo nostris *Broet*, Ital. *Broda*, *Brodo*. Catholicon Armoricum: *Brouët*, *Bro-dium*, *jas*, *Will*. Brito in Vocab.: *Jus profanum dicitur Brodium, vel aqua in qua coquuntur carnes porcinæ, quæ profanæ sunt Judæis.* Isaiae 65. Gaudentius Brixiensis Episcop. tract. 2. ad Neo-phytos: *Primum ut immaculatus Dei agnus hostiam mundam mundato populo traderet celebrandam, sine uestione, sine sanguine, sine Brodio, id est, jure carnium et quæ omnibus ad offerendum prompta*

eset ac facilis. Vincentius Bellov. lib. 32. cap. 32: *Infra tentorium etiam dederunt carnes, ac Brodum, cum sale, pro salsa.* Vita S. Margaretæ Hungariæ n. 22: *Frequenter Brodia infirmorum, quibus ministrabat, faciebat.* Matth. Silvaticus: *Almusosat, id est, Brodum cibabile, quod Latine vocatur Amorusia.* [Brodum pisorum, Purée de pois, in Medic. Salern. pag. mihi 197.] Adde Michaëlem Scotum de Physion. cap. 13. 52. lib. 1. Mensæ Philosophicæ cap. 20. Vitam B. Mauriti Ordinis Prædicat. num. 6. [Ludewig. Reliq. MSS. tom. 1. pag. 388. Marten. Anecdot. tom. 2. col. 1461. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 313. col. 1. et 317. cap. 1.] præterea Octavium Ferrarium in Originib. lingua Italicae in Brodo, Salmasium ad Hist. Aug. pag. 411. [et Menagium Etymolog. Franc. ad vocem *Brouet.*] [** Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 261. voce *Bro.*] Hesychio Broto: est εποθῶν πόμα.

* **BRODO.** f. Vellus, Gall. Toison. Lit. Caroli IV. ann. 1321, in Reg. L. Chartoph. reg.: *Lana, aignelini, Brotones, ac cætera, quæ sub lanæ nomine continentur, etc.* Ita quoque legendum puto in Convent. Saonæ ann. 1526: *Item pro aliud sive pellibus et agninis non affatatis, aut etiam Bodronibus agninis, mottoninis pillosis, ac etiam capretis, etc.*

¶ **BRODULA.** Vide in *Brusdus.*

* **BRODUM,** ut *Brodum.* Carnium elixarum jus. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellic. cap. 9: *Fingat (dux) aliquem casum habere, propter quem est sibi necesse accipere fugam, et dimittat in dicto loco caldarias et ollas cum Brodo;... et Brodum bene salatum.* Mirac. MSS. Urbani PP. V.: *Cibum sumere non poterat nisi Brodum.* Nostri Brouet etiam dixerunt quod a recent nuptis ex usu dabatur junioribus viris ad comedendum et bibendum. [** Hodie Jusculum quod recent nuptæ datur ita dicunt.] Vide infra *Calenum.* Lit. remiss. ann. 1471. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 588: *Après sept heures du vespere, que l'en a accuséme de faire et menger le Brouet de l'esposée.*

1. **BRODUS,** a Saxonico Bord, Domus, turgurium, qui tenet domum sub nomine *Bordagii.* Locus est in *Cotarius* post *Cota.* Vide *Bordarius* in *Borda.*

12. **BRODUS.** Opus acu pictum. Charta ann. 1029. apud Marten. Anecdod. tom. 1. col. 150: *Videlicet pallios duos, albas quinque, cappas palles duas, libros septendecim, aldorras tres, Brodos tres, bannos duos, crucem unam, etc.* Vide *Brusdus.*

* Perperam pro *Broodus*, ut legitur in ipsa Charta ex Tabul. Gellon.

* **BRODY.** Vide supra *Brod.*

* **BROEILLIUM.** Idem quod *Brolium.* Vide in hac voce. Charta Joan. Matiscon. episc. ann. 1264. in Chartul. Cluniac.: *Jocerandus de Buxeria domicillus.... accipit in feodium.... Broeillium et prata.*

* **BROELLA.** Genus panni. Arrestum Parlamenti Paris. ann. 1377. in Tabular. S. Germani a Pratis: *Secundum antiquos usus et observantias ipsius monasterii consueverint annis singulis et ad et per dies et terminos percipere et habere per manus Camerariorum dicti monasterii... pro Religiosis dicti monasterii fricos et cuculas de Broella, bota, ocreas, etc.* Eadem Gallice: *A un chacun frées et coules de Broelle.*

* **BROETA,** pro *Birota*, Vehiculum duas habens rotas, Gall. *Brouette.* Charta anni 1357. ex Tabulario Corbeiensi: *Super quodam exado seu Broëta pro suppor-tando ejus necessitate...* Paulo post:

Accept et super suam Broetam seu exa-dum, etc.

* **BROETARIUS,** Gall. *Brouettier.* Qui broetam seu vehiculum ducit. Lit. remiss. ann. 1361. in Reg. 84. Chartoph. reg. ch. 176: *Dictus Matheus invenit in via sua unum hominem, qui ducebat unam broetam, qui quidem Broetarius dormiebat.*

* **BROETBAN.** Bannum de *Broët*, quod est potionis genus. Vide *Bierbannum.*

* **BROFIEL.** Domus, sive propria, sive conducta, interprete Ludewigo ad Leges Danicas tom. 12. Reliq. MSS. pag. 169: *Et si ille non habet Brofiel, tunc debet citari in placito generali.* [** Apud Westph. Monument. Cimbr. vol. 4. col. 1878. hæc ita Germanice redduntur: *Hesft he averst neene Wahninge, etc.* Eadem quæ Ludewigus habet Meierus in Compend. jur. Cimbr. ap. Westph. ibid. col. 1762. In codice Ostrogoth. Vin-sortha B. cap. 7. § 2. novissimo editori *Bro fiol est Ponticulus ante portam a Broa.* Via, pons et Fiol, Aser, tabula. Vide *Irrit* Glossar. voce *Fjæl*, vol. 1. pag. 470.]

* **BROGA,** Gallis ager, unde *Allobroges* dicti, voce composita ex *Broga*, ager, et *allo*, quod est *alud*, quia ex alio loco translati, ut ait Scholiastes Juvenal. Sat. 8. Hodie etiam apud Britannos Armoricos, quibus communis fuit lingua cum Gallis, *Bro*, regionem, vel agrum sonat. *Catholicon Armoricum: Bro, patria, pays.*

* **BROGALIA.** Charta ann. 859. in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 20: *In monte Petra concagata, terris, et Brogaliis; a cartanias, et ad strada cum bosco et omni acquisito, etc.* Videtur esse nostrum *Brossaille.*

* **BROGILUS.** Vide *Brolium.*

* **BROGINUS.** Retis genus, Massiliensis *Bregin*, vel *Bourgin*, cuius duplex est species, unus majoribus piscibus ca-piendis destinatus, alter minoribus. Statuta Massil. pag. 159: *Quod nullus revendorit possit emere pisces in Quadragesima usque ad meridiem, nisi essent pisces de Brogino.* Vide *Boliet*, et *Bruginus.*

* Idem esse videtur *Bourignon*, in Lit. remiss. ann. 1480. ex Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 209: *Le supplicant allait pour lever certains Bourignons ou engins douzils à prendre poissons, comme loches et vairons ou autre menuise, qu'il avoit tendus.* Vide infra *Bruginus.*

¶ 1. **BROIA,** *Ulva marina.* Glossar. Isid. ad quod Grævius: *lege βρύα vel βρύον, quod est algæ seu ulvæ marinae genus, ex Salmasio.* His consentit Janssionius: *hos si tanti est consule.* [** *Briaria* et *Brueria* inde venire putat Diezius Grammat. Roman. vol. 1. pag. 27. Sed vide *Broa* 2. et *Brua*.]

¶ 2. **BROIA,** a Gallico *Broye*, Instrumentum terrena cannabi, etc. Index utensilium de Ruminacio in Chartulario S. Cornelii Compend.: *Quinque mensuræ ad bladum... et deus paletis et deus wanbeisons et una Broia.*

* **BROIALUM.** Vide *Brolium.*

* **BROIARIA, BROIERA.** Vide *Bruarium.*

* **BROIL,** Locus depressus, humidus, pascuus, Germanis olim *Brûl.* Glossæ Caesar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 670. col. 2: *Est ibi Broil, ubi possunt colligi de fœna carradæ xx.* Vide supra *Broa* 3. et mox *Bralium.*

* **BROILUS.** Vide *Brolium.*

* **BROILUS, BROYLUS,** Ital. *Bruolo*, *Brolo*, *Viridarium*, Hortus, Gallice *Ver-*

ger. Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. I. pag. 302: *Hec sunt ordinamenta facta... contra eos, in quorum domibus, orto, seu curia vel Broilo, seu porticibus luderetur.* Et paulo post: *Item quicunque tenerit vel mutuaverit ad ludum... in domo, seu porticu, vel curia, seu orto, vel Broilo, seu camara, etc.* Et alibi tom. 1. pag. 448: *et si nondum est solutum quod omnem obligationem remittet filiis domini gandulfi et ejus matris tutorio nomine possessionem predictarum domorum et orti, sive Broili.* Vide infra *Brolium.* [Fr.]

* **BROKETTUS,** Anglis *Brocket*, Cervus bimaculatus, cui enascuntur cornua. *Madox Formulare Anglic.* pag. 304: *Et si ita contigerit, quod dictus H. filius Matthæi vel sui damam tempore pinguedinis ceperint, allocabitur ei pro domo; et si damum vel Broketum tempore firmationis ceperint, allocabitur ei pro dama.*

* Nostris *Brocart* vel *Broquart*, Cervus annotinus. [** Vox deducta a *Broca*, Cornu, aculeus. ADEL.]

* **BROKUM,** Rivulus, fluviolus, torrens, a saxonico *Broc*, Anglis *Brooke* Occurrit apud Willelmum Thorn.

* **BROLETUM.** Vide in *Brolium.*

* **BROLHARDUS,** a Gall. *Brouillard* vel *Brouillon*, Charta, in qua quid primum scribitur, accuratius dehinc exscribendum. Protocol. Guill. Mutonis notar. ann. 1516. ex schedis Pr. de S. Vincentio: *Secunda imbrevidatura sive Brolhardus scripturarum quondam magistri Guilhermi Mutonis notarii de Albarno, cum repertorio notarum ejus prothocollatarum in fine posito.*

* *Breullat* vero, Nebula, vulgo *Brouillard*, in Lit. remiss. ann. 1427. ex Reg. 174. Chartoph. reg. ch. 79: *Le supplicant rencontre un homme à pied qui ne con-gnoissoit, et pour le Breullat qu'il faisoit lors, le pouoit à peine veoir.* *Broulliz*, Dissidium, rixa, in aliis Lit. ann. 1471. ex Reg. 195. ch. 588: *Lesquelz compai-gnons s'estoient vantez que avant qu'il reviennent(f. revinssent) il y auroit Broulliz.*

1. **BROLIUM,** Nemus, silva, aut saltus, in quo ferarum venatio exercetur: maxime vero silva muris aut sepiibus cincta, unde nominis etymon, quod a Græco περιβόλιον effectum inuit Luithprandus in Legat. [** ap. Pertz. vol. Script. 3. pag. 355. lin. 10.] *Nicephorus in eadem cena me interrogavit, si vos Perivolia, id est, Briolia, vel si in Peri-volio onagros vel cætera animalia habere-tis. Cui cum vos Briolia, et in Brioliis animalia, exceptis onagris habere affi-marem. Ducam te, inquit, in nostrum Perivolum, etc.* Moscopolus περὶ σχεδίου: Κῆπος λαχάνων καὶ δένδρων, τὸ κοινός Περιβόλιον, Glossar. Gr. Lat.: *Conseptum, Περιβόλος.* S. Hieronymus in cap. 3. Ezech. περίβολον, *quod nos vivarium, vel conclusum locum dicere possumus.* Vide Salmasium ad Inscript. Herodis Attici. Vocem hauserant Græci a Persis, qui ita *parcos* suos appellabant. Zosimus lib. 3. de Persis pag. 724: *Παραγίνεται δὲ καὶ εἰς περιβόλου, διὰ Βασιλέως θηραν ἐκάλουν, ἣν δὲ τι τεχνῶν, χωρίον, ἀπειλόφες ἔνδον πολὺ, δένδρεσι πεφυτευμένον παντοδαποῖς, ἐν τούτῳ θηριῶν παντοίων ἐναπολειμένα γένη τροφῆ τε οὐκ ἡπαροῦντο, διὰ τὸ καὶ ταυτὴν ἐπιστάγεσθαι, καὶ παρεῖχον τῷ βασιλεῖ τοῦ θηρᾶν, ἥντα ἄν βουλθεῖη, δαστῶνταν. Athenienses hodierni, hortos suos, *Perivolis* etiamnum appellare auctor est Guilleterius in Athenis hodiernis pag. 131.*

BROLIUM. Idem Luithprandus lib. 3. Rerum in Europa gestar. cap. 4. [** Pertz. cap. 14. vol. Script. 3. pag. 306.] *Sed et inter cætera... concessit cervum, quem is in*

suo Brolio venaretur. Tabularium Brivatense Ch. 270 : *Exceptis illis apsis et Brolio indominicato.* Vetus Charta in Appendix ad Flooardum Colvernerii : *Cum silva et dimidio Brolo ad ipsum aspiciente.* [Charta Ludovici Junioris anni 1158 : *Dum in manu regia Episcopatus fuerit, Brolium nec vendere, nec donare, nec aliquo modo diminuere poterimus.* Ubi Brolium sumendum videtur pro excelsa silva, quam de haute futage appellamus, non autem tonsili et cædua, *Bois taillis.* Ex hac enim cædi potuisset, Rege Episcopatus fructus annuos percipiente, quidquid cædendum illo tempore contigisset.] Occurrat præterea apud Rolandinum in Chronico lib. 5. cap. 5. in variis Chartis apud Perardum in Burgundicis pag. 29. Ughellum tom. 4. pag. 612. tom. 5. pag. 612. in Bibliotheca Cluniacensi pag. 542. in Historia Pergamensi tom. 3. pag. 191. 325. etc. Brolo dixit Dantes in Purgat. cant. 29.

BROLIUS. Capitul. ann. 821. cap. 4. [** Pertz. ann. 820. vol. Leg. 1. pag. 229.] : *Nolumus ut liber homo ad nostros Brolios* [** al. Broilos.] *operari cogatur.*

* Charta admort. Caroli VII. in Reg. Cam. Comput. olim Bitur. nunc Paris. fol. 149. r. : *Item super una sextariata albaretæ sive Brolii ad rivale Andreæ,.. ij. den. Tholos.* Stat. Vercel. lib. 5. pag. 121. r. : *Item quod quicunque intraverit hortum, vineam, plantatum, altinetum, Brolium, clausum, vel canevale alterius, etc.*

BROLIUS. Ferrariensis Brolo. Annales Francor. Bertiniani ann. 864. [** Pertz. vol. Script. 1. pag. 466.] : *In quadam Brolo cervum venans, de caballo cadit.* [MS. codex Irminonis Abb. San-German. fol. 108. col. 1. (** Br. 22. cap. 1. Guerardo pag. 227.) : *Habet ibi mansum dominicatum bene constructum... et Brolium muro petrino circumseptum.*] Brolium ad Attiniacum palatum, in Capitulari Caroli Magni ann. 808. cap. 10. [** Pertz. Leg. vol. 1. pag. 154.] Brolium Compendii, in Capitulari 1. Karlomanni Regis. [** ann. 883. Pertz. pag. 550.] Avesgaudus Episcopus in literis pro Monasterio S. Vincentii : *Cum silva quæ vocatur Brolius.* Hist. Cortusiorum lib. 11. cap. 9 : *Eo cenante in quadam ejus Broilo.* Vide Malbrancum lib. 4. de Morinis cap. 10. et Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 367.

BROGILUS. Capitulare de Villis cap. 46 : *Ut lucos nostros, quos vulgus Brogiros vocat.... ad tempus semper emendent et nullatenus exspectent ut necesse sit a novo reedificare.* Vetus Charta in Tabulario Heduensi : *Cum omni sua integritate, et adjacente universis, excepto Brogiro vallato, et prato ibidem adhærente.* Alia Ragenfredi Episcopi Carnotensis : *In Gondivilla mansos 8. cum Brogiro et pratis.* Occurrat præterea in Actis Episcoporum Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 146. Vide Broil suo loco.

* BRUGILUS. Testam. Berthichramni Ep. Cenoman. ann. 32. Clotharil. R. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 122. [** Brecquin. num. 56.] : *Cum Brugilo quem de fratre meo Leusio Abbe datus quadraginta solidos redemi.*

BROIALUM, in Vita Aldrici Episc. Cenoman. n. 7. et alibi.

* BROLETUM. Memoriale Potestatum Regiens. ad ann. 1217. apud Murat. tom. 8. col. 1142 : *Et populus in maxima quantitate erat armatus in Broleto dictæ civitatis.*

* Platea. locus publicus, qui arboribus est consitus ; unde nomen. Chron. Mo-

doet apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1177 : *Parvo post tempore in Mediolanum ducti pater et filii, una die in Broleto dictæ civitatis sunt decapitati.* Stat. Vercel. lib. 1. pag. 1. r. : *Quod sacramentale sive sacramentalia, et regimen jurare teneat potestas aut rector in Broleto communis et civitatis Vercellarum, antequam ibidem descendat de eo, super libro statutorum.*

BRULUM. Charta Balduini Hierosol. Comitis Flandr. ann. 1081. apud Miræum in Diplom. Belg. lib. 2. cap. 32 : *Brulum, hoc est, pratum eidem loco ab Occidente contiguum...* liberum ei definitum.

BROULUM. Chron. Besuense : *Dederunt etiam 4. falces prati in suo Broulo S. Sequani.*

BROLLUM quatuor secaturarum, apud Perard. In Burgund. pag. 116. id est, *un bois de quatre coupes.*

* BROYLUS, in lib. 5. cap. 5. Rolandini Patavini de Factis in Marchia Tarvisina. apud Murator. tom. 8. col. 237 : *Vidit Notarium quemdam, nomine Oldericum, legentem in quodam Broylo secrete quasdam literas sigillatas cum sigillo uno.*

BRUILLUS. Charta Henr. III. Reg. Angl. in Monast. Angl. tom. 3. pag. 125 : *Bruillus nostros Cestrizæ, videlicet Bruilum, qui vocatur Bruillus Regis, etc.*

* BRUILLUM, in Tabulario S. Sergii Andegavensis. Vide hanc vocem suo loco.

BRULLIUM. Charta Henrici II. Reg. Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 952 : *Sciatis nos dedisse licentiam... quatenus totum terram suam... quæ est sita infra metas forestæ de Roteland, et quantum ibi habent Brulli, possint excolare, et convertere ad terram arabilem.* [Nova Gall. Christ. tom. 3. col. 342. E. : *Muro cinctit lucum seu Bruillum domus Episcopalis.*]

* Ex præallatis superius nemo non videt Brolium aliasque ejusdem originis voces sæpius accipi pro campo, eoque maxime quod arboribus consitum est, et muris aut sepibus cinctum ; verum ne levissimus remaneat hac de re scrupulus. Scriptores appellandi quorum mens vel maxime aperta est. Ottonis Morenæ Hist. Rer. Laudensium apud Murator. tom. 6. col. 988 : *Apud Terdonam in Brolio Episcopi extra civitatem fere omnes castrametati fuerunt.* Landulphi Junioris Hist. Mediolan. apud eundem tom. 5. pag. 480 : *Grossulanus... synodus suam in Ecclesia S. Marizæ, quæ dicitur Hyemalis, per duos dies tractavit, atque in tertia in prato, quod dicitur Brorium. Ubi Muratorius recte monet legendum Brolium, additque ex Galvani Flammæ Chron. Maj. cap. 68. et 73.*

Brolium fuisse pomœrium arboribus consitum in tanta densitate, ut nemoris speciem referat atque, in ea parte urbis positum, quæ intermedia est duabus insignibus Mediolani basilicis S. Nazarii et S. Stephani, quibus adhuc superstes nomen mansit in Brolio. Idem Flamma in Manip. Flor. MS. fol. 28 : *Extra muros civitatis erat Brolium magnum ubi juvenes in armis et pugnis diversis, exercitationis causa conveniebant.* Hinc Arvernii pratum Anicio vicinum vocant, *le Breuil de M. du Puy.* [** Broila prope urbes Italia locos fuisse ubi populus conveniebat monet Savinius Hist. jur. rom. med. tempor. part. 2. cap. 38. not. 86. auctore Fumaglio in Antichità Longobardico-Milanesi vol. 2. diss. 14. Vide supra Broletum. Confer Braida.]

* Aliam itidem licet ejusdem vocis notionem adsignare ; est enim aliquando

Brolium idem quod Corveia quæ in Brolio domini, sive nemus sit sive pratum, a vassallis seu tenentibus debetur. Charta de servitio debito a rusticis de Romenaco in Bressia Ecclesiæ Maticonensi ann. circiter 800. ex ejusdem libro incat. fol. 67. verso : *Debet quoque duos Brolios unum ad S. Romanum, et ad Nicosam alium, secare, fenare, carriare, et intus mittere.* Hist. Calmosiacensis Monast. lib. 1. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1197 : *Est regula, in festo S. Remigii duos nummos debet, etiam suo tempore croatam, Brullum et furcam.* Quibus iterum nostra sententia de Brolio firmatur.

BREIL, BREUIL et BREUILLE nostri dicunt. Consuetudo Andegavens. art. 36 : *Est reputé Breil de forest, un grand bois marmenteau, ou taillis.* Cenomanensis art. 40 : *Breuil de forest, qui est à entendre Buisson, tel que convenablement les grosses bestes s'y puissent retirer.* [Le Roman d'Alexandre MS. :

En un Breuil d'oliviers novellement feillis.]

Le Roman de Garin :

Se sont logés lès le ferré chemin,
Et pardéga lès le Bruel de sapin.

Alibi :

Sire, en ce Breuil arrier l'avons laissé.

Theobaldus Rex Navarræ :

Qu'il face amours, et serve bel accueil,
Et chant souvent, comme oiselet en Brueil.

Castellanus Codiciacensis :

Que ne chanter par Brueille
Oisiax n'au main, n'au soir.

BREUILLET, [et BROILLOT.] Broliolum. Le Roman de Garin :

En un Breuillet les a fait embuschier.

Alibi :

Li aguet saut, qui del Bruiel s'en ist.

Le Roman de Gaydon MS. :

En un Broillet, là se sont arresté.

[Merlin apud Borellum : *Et demanda embuchement en un Broillot.*] Vide Octavium Ferrarium in Originibus linguae Italicae in Brolio, [et Menagium in Diction. Etymol. Gall. ad vocem Breuil, ubi notat hanc vocem interdum etiam sumi pro loco paludosio in Barensi Ducatu.] [** German. hodie Brühl. Pratum palustre. Conf. Graffii Thesaur. Ling. Franc. 3. col. 282. voce Brögl. Anglos. Broel, Vivarium. Vide Bosworthum h. v. Adde Murator. Antiq. Ital. vol. 2. col. 150. et Raynouard. Glossar. Rom. vol. 1. pag. 264. voce Bruehl.]

* 2. BROLIUM, pro Brodium, Carnium elixarum jus. Stat. colleg. Fuxens. Tolos. ann. 1457. ex Cod. reg. 4223. fol. 236. r. : *Non autem interdicimus quod si quis stomacho indispositus fuerit, possit intrare dictam coquinam et petere scintillam Brolii.*

* BROLIVUS, Arboribus consitus ; quod de pomario præcipue dicitur, in Stat. Vallis-Ser. rubr. 188. ex Cod. reg. 4619 : *Si vero iterit in aliquam petiam terræ non seminatam, prativam, vineatam, Brolium, nec ortivum,... sit ei pena solidi unius.* Vide Brolium et infra Bulca.

BROMA. Vide Bruna.

* BROMESTS, vox vulgaris, Bumastus, botrus, Ital. Brunasto et Brunesto. Acta MSS. Inquisit. Carcass. ad ann. 1309. fol. 31. r. : *Item alia vice (misit dictis haereticis) racemos, vocatos Bromests.* Vide Brots.

BROMOSUS, BRUMOSUS. Glossæ Isidori: *Bromosa, immunda. Brumosus, annosus, resinosus.* Ubi resinosus pro reses dicitur, quia aquæ resides, et quæ non fluant, fætidæ sunt. Exdem Glossæ: *Brumalia, Resinosa pluvia.* Ruffinus lib. 3. de Vitis Patrum. n. 39: *Et cum fæteret Brumosa aqua odore, non permittebat, ut aliam aquam mutarent.* Cælius Aurelianus Siccensis lib. 3. Tardarum passion. cap. 2: *Corruptio acceptior cum acore vel in Brumosam vel funosam transeuntium qualitatem, etc.* ubi cœnosam, putidam, recte vir doctus interpretatur. Gariopontus lib. 1. cap. 12: *Unde eructant frequenter calidum, Brumosum, fumosum, ut est odor piscium crudorum.* Ex his emendandus S. Zeno Veronensis in Exodum Serm. 8: *Quis non intelligit, Fratres, Pascha non esse, sed Brumosum latronis cruenti convivium?* Idem Serm. in Psal. 49: *Sacrificium... quod non Brumosis pecudibus, sed suavissimis moribus comparatur.* Legendum enim Brumosum, vel Brumosum convivium. Vocis originem docent veteres Glossæ laudatae a Turnebus lib. 28. Advers. cap. 5: *Brumosa, immunda, quod Græca lingua est, ubi pariter legendum Bromosa, a voce scilicet, βρῶμος, graveolenta, fector, βρῶμων, fætidus.* Vocem Græcam βρῶμος expressit vetus Interpres Palladii in Lausiaco in Appendice: *Fectorum et Brumum suffere non poteram.* Ex quibus patet perperam Filescam lib. 1. Select. pag. 241. dixisse brumosum convivium illud esse quod avium seu agnorum carnibus constat. Forte quod βρῶμη apud Hesychium βρῶμη sonet, seu cibum.

* **BROMIDITAS.** Putredo, fector. Alex. Iatrosoph. MS. lib. 2. Passion. cap. 38: *Qualitas ipsa vel substantia, que occupavit, auferitur ex stomacho. Hoc etiam in sordidis spongiis videtur fieri: nec enim ipse purgantur, nisi aqua ipsa lavatur ex eis.* Bromiditas. Vide Brumosus.

* **BRONCHERIA.** Charta Bern. Bermondi et Raim. Guidonis ex Tabul. Flamar.: *Datum Sarlata ante festum Broncheria anno Domini 1370.* Ubi forte leg. Brancheria, et de Dominicâ Palmarum intelligendum.

* **BRONCHUM.** Guttur. quem gurgulio nem dicimus, id est eminentia pars gutturis. Papias MS. Est pro Græco βρύχος.

* **BRONDA,** Virgultum, ramuscus, vulgo Broutilles. Stat. ann. 1332. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 151. col. 1: *Item quod nullus brassierius seu brasseria sit ausus vel ausa... accipere a'quas Brondas olivariorum, vel aliarum arborum... de alienis possessionibus.* Non multum dissimili notione Brondis usurpat Provinciales. Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Brondis, Prov. limbus, lumbellus, dim. orarium.* Vide infra Bropa. [** et Raynouard. voce Brondel, Glossar. vol. 1. pag. 263.]

* **BRONDATUS.** Acu pictus. Vide Brusdus.

BRONIA. Vide Brunea.

* **BRONSFORWEND.** Vide Wendus.

* **BRONZINA,** Tormentum bellicum, quod Bombarda, ab Ital. Bronzo, Hisp. Bronce, nostris Bronze, AEs, sic dictum. Comment. Jac. Picinini lib. 8. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 136: *Trahebant denique lanceis oneratai curru quinque, et tormenta znea sex, quas Bronzinas Itali vocant.* Vide mox Bronzium.

* **BRONZINUM,** vel BRONZINUS, ejusdem originis. Vas, urceus, unde lavandas manibus aqua infunditur, Gall. Aguiere. Chron. Placent. ad ann. 1388.

apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 582: *Antequam dicti domini sint assetuti ad tabulam, dant eis aquam cum bacido et Bronzino.*

* **BRONZINUS.** Species panni Lusitanici. Acta SS. Junii tom. 3. pag. 502. B. de B. Tarasia: *Deinde pannum alium viridem de Bronzino.*

* **BRONZIUM, AEs,** cuprum. Vide supra Bronzina. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 86. re: *Item quod non licet alicui ex prædictis emendo et vendendo pensare ad pensam lapidis, plumbi, vel stagni; sed ad pensam ferri, lottoni, Bronzi, vel aram tantum.* Occurrit etiam in Chron. Placent. jam laudato col. 491. ad ann. 1314.

* **BROPA, BROPPA,** Virgultum, ramuscus, surculus, truncus, Ital. Bronco. Stat. Saluc. collat. 7. cap. 195: *Operarii non poterunt a nemoribus alienis exportare Bropas, nec poterunt a vineis et alienis, in quibus accesserint ad operandum, exportare Bropas et Bropiglionos aridos et virides.* Stat. Montis-reg. pag. 225: *Item statutum est, quod si aliquis caperet Bropas alienorum ottinorum vel vinearum,... et quicunque accepiterit aliena ligna viridica vel sicca, vel Bropas in nemoribus, vel campis, etc.* Stat. Perus. pag. 58: *Si quis in nemore silvestri alleveramentum alterius vastaverit, solvat pro banno de die pro qualibet planta silvestri, grossitudinis unius Bropæ vel infra den. iv.* Stat. Astre collat. 20. cap. 44. pag. 69. v: *Statutum est, quod aliquis laborator... non audeat aportare aliquas sarmentas, vel Bropas, vel alia ligna absque expressa licentia illius cuius laborat.* Ibid. cap. 18: *Item de arzonis, cannis, Broppis, plantis, etc.* Vide supra Broca 5. et Bronda.

* **BROPIGLIONUS,** diminut. a Bropa. Vide supra in hac voce.

* 1. **BROQUERIUS,** Clypeus, scutum, Hispan. Broquel. Gall. Bouclier, pro Blaquerius. Vide supra in hac voce. Lit. remiss. ann. 1442. in Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 152: *Johannes Fabri vagabundus... armatus ense, præcincto clipeo seu Broquierio et uno punhalo, etc.* Bronquier eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1434. ex Reg. 187. ch. 210: *L'un tenoit une espee toute nue en sa main, avec un capel ou Brunquier.* Verbum vero Brunquier, pro Bron her. Labi, offendere, in aliis Lit. ann. 1395. ex Reg. 148. ch. 111: *Jehan Thibaut ferré de la hache, qu'il tenoit, sur les espaules de Colart si grant cop, qu'il le fist Brunquier sur le col de son cheval.*

* 2. **BROQUERIUS,** Inter artifices recensetur, in Charta ann. 1366. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 303. col. 1. Vide supra Broca 4. et Brochia 2.

* **BROQUETTA,** Clavus, fibula, quibusdam in locis Picardia et Campanie Broquette. Diminutivum est a voce Gallica Broche, Veru. Inventarium Ornament. et Reliq. Ecclesiæ Noviom. ann. 1419. ex ejusdem Archivis: *Item, quædam tabula argentea... in qua desunt duæ Broquette.*

* **BROQUETUS,** dimin. a Brocus, Amphora, lagena, vas vinarium. Inventar. Ms. ann. 1379: *Item duo parvi Broqueti vinerater.* Vide Brochus et Brosus.

* **BROSASTA,** Fœni manipulus. P. Goudelinus in Lex. Tolos.: Brosat, [** Brassat] Brassie, de quo que ce soit, Botte de foin. Vetus Charta apud Sammarthanos in Abbatib. S. Stephani de Vallibus: *Duas Brosastas fœni annualim ad domum suam deportandas, dum vixerit, quoniam de inopia fœni conquerebatur, libenter permisit.*

* **BROSCHA,** Avis species. Rumpleri Hist. Monast. Formbac. lib. 3. apud Bern. Per tom. 1. Anecdote. part. 3. col. 468: *Inter minutæ, frequentiores sunt... turdi, merula et Brosca.*

* **BROSCIA,** perperam pro Boistia, vel Brustia, Pyxis, arcula. Vide in his vocibus. Stat. sabater. Carcass. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. p. 569. art. 32: *Fiet et tenebitur una Broscia, cum qua et in qua ponetur et includetur emolumen dictæ luminariae: qua Broscia claudetur cum duabus clavibus, etc.*

* **BROSCUS,** Lagenæ majoris species, vulgo nostris Broc, Brosci, et Broschi vini, in Tabulario sancti Dionysii ann. 1240. [Vide Brochus.]

BROSUS. Vide Brusdus.

* **BROSELLUS,** recensetur inter ornamenti ecclesiastica in voce Barmus.

* **BROSSA, BROSSIA,** Silvula, dumetum, vapretum, Gall. Buisson, brousse, olim Brossa, Brosse et Brousse. Charta ann. 1112. ex Tabul. Cluniac.: *Confiteor teneri in feudum.... domum et mottam meam de Cluniaco.... Brossas et silvas.* Alia ann. 1343. in Reg. 74. Chartoph. reg. ch. 242: *Terra et hereditas de Merchorio, sive sint castra, villæ, mansi, montanæ, nemora sive Brossæ, etc.* Dehinc usque ad tremulum in Brossia, ex Tabul. archiep. Bituric. fol. 129. v. Terrear. S. Maurit. in Foresio ad ann. 1473: *Item et super duabus partibus quarundam brueriarum et Brossiarum.* Chartul. Latiniac. fol. 260. v: *Item au lieu dit les Broisses ung quartier et demi tenant d'une part pardevres les bruyeres audit Chenart.* Ch. admort. ann. 1412. in Reg. 166. ch. 272: *Item tient un boys ou une Brosse, etc.* Une petite Brousse d'espines, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 166. ch. 158. Bronche, si mendum non est, eadem notione, in Ch. ann. 1341. ex laudato Reg. 74. ch. 439. Vide supra Broca 2. et Bruscia in Glossar.

BROSSIA. Vide Bruscia.

* **BROSSLÆ.** Vide in Moneta Baronum Franc.

* **BROSTAGIUM,** Præstatio, ut videtur, pro jure colligendi in nemoribus Brossas, seu dumos, vepres, et arborum ramos, idem quod Ramagium. Vide in hac voce. Charta ann. 1252. pro monast. Montisburg. in Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 548: *Concedo decimam pasnagii, herbagii, Brostagi etavenagii.* Alia Henr. reg. Angl. pro eod. monast. in Reg. 119. ch. 42: *Cum decima pasnagii, herbagii et Brostagi, et omnium placitorum ad easdem forestas pertinentium.* Ch. Roberti milit. ann. 1255. ex Tabul. S. Audoen. Rotomag.: *Concedo quod dicti abbas et conventus (S. Audoeni) percipient.... decimas... Brostagi, etc.*

* **BROSUS,** Idem videtur quod supra Brocias 2. Stat. Montis-reg. pag. 286: *Macellarii et revenditores casei, Brosi, carnium salsarum, candelarum et olei, etc.*

* 1. **BROTELLUS,** et BRETELLUS. Sic insulæ in Rhodano vocantur, forte a voce Breuillet vel Broillot, quod ejusmodi insulæ dumosæ admodum esse solent: *Lugdunensis etiamnum, les Broteaux, vel les Breteaux du Rhosne.* Charta Ecclesiæ Lugdun. ann. 1298: *Ocasione cujusdam inhibitionis quam D. Archiepiscopus dicebatur fecisse de non solvendo censu cujusdam Bretelli de Rhodano prope pontem Lugduni.... prouinavit quod pignora capita ratione inhibitionis factæ per D. Archiepisc. de censu Brotelli Rodani domino Bellijoci*

non solvendo seu reddendo a tenementario dicti Brotelli restituantur. Vide

* 2. **BROTELLUS**, diminut. a *Brossa*. Vide supra in hac voce. Inquisit. ann. 1480. in Bressia et Bugeio ex schedis D. Aubret : *Illi de Molone in illis Brotellis... bochiaverunt, tanquam in eorum Brotellis. Occurrunt ibi pluries, ut in Arrest. senat. Chamber. ann. 1492: In dictis Brotellis sine contradictione poterunt bocheare et de nemoribus capere... Illi de communitate bochiaverunt, et nemus in ipsis Brotellis existens scinderunt. Hinc insulæ Rhodani, ut jam observatum est supra Broteaux a Lugdunensis nuncupatae potius videntur, quam a *Broust*, licet communia sint pascua; quod vult D. Falconet. Reg. actor. capit. eccl. Lugdun. ad ann. 1342. fol. 79. r°: col. 2. ex Cam. Comput. Paris. *Hoc salvo et excepto, quod idem Lancelotus non possit per se vel per alium in dictis terra et Bro-tello facere aliquod arrivagium. Vide supra Brocellum.**

* **BROTTONS**, Tonans, fulmen emittens, Jovis epithetum, a Gr. βροτή, fulmen. Inscript. capit. Jovis marmoreo affixa apud D. de Montfaucon in Diar. Ital. pag. 41: *Bono Deo Brotonti.* [** ap. Grueter. 34, 5. et 17, 12. Græcis βροτῶν, Tonans.]

* **BROTS**, Botrus, uva. Charta pro Communia de Balneolo ann. 1300: *Aliqua persona non sit ausa accipere Brots vitium, nec agrestam, nec amarinatas, nec malhols colligere in possessionibus alienis.* [** Vide supra *Bromets*.]

* **BROUCATUM**, ut supra *Broccatum*, Pannus auro intextus. Obituar. eccl. Gerbored. apud Besl. in Pictav. pag. 348: *Obiti Henricus de Lilliaco hujus ecclesiae canonicus, cui dedit nobis.... unum pulvinar Broucatum.*

* **BROUDATOR**, Phrygio, qui acu pingit, Gall. *Brodeur*; cuius opus *Broudatura* dicitur. Comput. ann. 1429. ex Tabul. S. Petri Insul.: *Datum item Stephano Broudatori pro reparacione unius orfroy, positi super novam cappam.... xiiij. sol.* Necrolog. Ms: eccl. Paris. ad Id. Jun.: *Dedit etiam (Adela Franc. reg.) albam, cuius paratura, cum stola et manipulo simili opere et laudabili auri Broudatura facta sunt. Vide Brusdus.*

* **BROUDATUS**, BROUDERATUS. Vide in *Brusdus*.

* **BROUETA**, a Gall. *Brouette*. Vehiculum, idem quod *Broeta*. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1402: *Item pro una magna Broueta, xiiij. sol. Broutée, Brouete onus, in Reg. feud. comitat. Clarimont. ex Cam. Comput. Paris. fol. 11: Item le Dymanche, une Broutée de poissons doit pour estalage iiiij. den. Brou-tier, qui pisces marinos exportat, vulgo Chasse-marée.* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 166: *Va, va, villain Broutier vendre tes rayes.*

* **BROVETUM**. [Voluitque *Brovetum*, ubi cibaria vendebantur; et ut esset in centro civitatis, fabricari fecerat cum magnis expensis super platea castri magni: et quum esset optimi redditus, ecclesiæ sanctæ Mariæ Gratiarum dono dedit: sed in adventu Gallorum pœnitut ab eis demolitum extitit. (Annalia Francisci Murati, Mediolani. 1861. p. 49.)]

* **BROU-KETEL**. Belgis est cortina seu ahenum ad coquendam et conficiendam cervisiam, Gall. *Chaudiere*. Locus est in Ketel.

* **BROULUM**. Vide in *Brolium*.

* **BROUDARIUS**, Inter opifices et ministros ecclesiæ S. Petri Insul. recensetur, in Comput. Ms. fabr. ejusd. eccl.

ann. 1519: *Pro vestibus vitrarii, carpentarii, latomi, coopertoris tegularum, crientis ecclesie et Brouardii, pro qualibet ueste ej. lib. Leg. forte Brouardii. Vide in Brusdus.*

* **BROUTARE**, Vehiculo, *broeta* dicto, transvehere, Gall. *Brouetter*; *Brouarius*, qui ejusmodi vehiculo transfert, Gall. *Brouettier*. Comput. Ms. eccl. S. Vulfr. Abbavil. ann. 1450: *Item pro duabus Brouariis, qui a rivagio usque ad magnum scabinagium ad ponderationem, et a dicto scabinagio usque ad grangiam capituli Brouataverunt lxxiiij. libras novi plumbi, cuilibet Brouatiori xvij. den.* Vide supra *Abroutare* et *Broueta*.

* **BROXE**. Martinus de Artes, Canonicus Ecclesiæ Pamplonensis, lib. de Superstitionibus: *Et primo de falsa opinione credentium illas maleficas et sortilegas mulierculas, que ut plurimum videntur in regione Basconica, ad Septentrionalem partem montium Pyrenæorum, quæ vulgariter Broxe nuncupantur, posse transferri de loco in locum per realem mutationem, etc.* [** Hispan. *Bruja*. Vide Grimm. Mythol. Germ. pag. 595. et Ant. de Torguemada, *Jardin de Flores*, fol. 147. sqq.]

* **Bruesches**, ex Borello, in comitatu Fuxensi.

* **BROYDATUS**. Vide in *Brusdus*.

* **BROYLUS**. Vide in *Brolium*.

* **BROZA**. Vide *Bruscia*.

* **BROZIUM**. Mensura carbonum, in Contract. Datior. Bergom. lib. 5. cap. 4.

* **BROZIUS**. Vide supra *Brocius* 1.

* **BRUA**, Idem quod supra *Brossa*, Silvula, dumetum. Charta Henr. reg. Angl. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 473: *Præcipio quod permittatis habere monachis de Montebergu tot arbores in Bruis ad focum suum, quot ebdomade habentur in anno.* Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679: *Brua, Brue, Brucroi perperam, pro Brucroi, vulgo Bruiere, in Hist. contin. Guill. Tyrii apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 606.* Vide supra *Broa* 2. et *Brucrum*.

* **BRUARIUM**, **BRUERA**, [Armor. *Brug*.] Ericetum, ager sterilis, vepribus et dumetis horridus, *Bruiere*, in Consuet. Pertinensi art. 39. et apud Froissart. 2. vol. cap. 126. Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 11: *Non fiat combustio morum, sive Bruarii, nisi in mense Martii.* Ubi Skenæus: *Erica in suo ericeto incenditur, quæ brevi reviviscens, teneris agris pascendis mature inservit.* Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 681: *Duas virgas de terra, et acras de Bruario.* Alibi: *Vitis, invisa, segetibus, silvis, Brueris.* Vide pag. 412. Le Roman de Rou MS.:

A une part s'estut au chef d'un Brucroi.

* **BRUERA**. Matth. Paris: *Erit torneamentum in Bruera de Stane.* Vitæ Abbatarum S. Albani: *In montanis vel Brueris. Jus falcandi herbam vel Brueram*, apud Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 38. § 2. cap. 41. § 1.

* **BRUERIA**, in Charta Matthæi D. Montismoreiaci ann. 1264. apud Duchesnium pag. 114. et in Actis Capitularibus Ecclesiæ Lugdun. ann. 1347. fol. 126. v. [Charta compositionis inter Hugonem Episcopum et Willelmum Comitem Autissiod. tom. 1. Operum S. Bernardi col. 377. In Literis de vidimus Ludovici Regis Franc. ann. 1236. e Chartulario Monasterii Montis Martyrum; Formulari Anglic. *Madox* pag. 47. Diplom. Belg. Miræi tom. 1. pag. 728. Charta anni 1181. ex Archivis Ecclesiæ Dolensis.]

* **BRUIERIA**, Regest. Probus fol. CCCXVIII: *Reconn. de Clermont et Triems: cum Bruieris, boscis et terris non fertilibus.*

* **BROIARIA**. Tabularium Monasterii S. Andree Viennensis: *Campo cum silva, cum Broiaria, quæ est sita in pago Vien-nense.*

* **BROIHERA**, idem videtur quod *Bruera*, in Monastico Angl. tom. 2. pag. 205: *In reditu Broihera de Mordono.*

* **BRUCARELLUM**. [Gallice *brocart*: « Pro 2. petiis de brucatello serici et auri pro uno baldachino (mandat. camer. apostol. f. 28. ann. 1458.) »]

* **BRUCINUS**, Buxus, ut videtur, vel ligni genus ad capulos cultellorum aptum. Charta pedag. Trevolt: *Brucinus debet vigesimam quartam partem de pedagio. Alia: Brucin propre à faire manches de couteaux, etc.*

* **BRUCIUS**, Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Passion. cap. 80: *Anum interius inungimus et pice Brucia (alibi Bricia) subsumamus.* Ubi Glossa: i. *Liquida*.

* **BRUCO**, vox Italica, Piscis species. Vide infra *Pastinaca*.

* **BRUCTARE**. Vide *Blutare*.

* **BRUGUS**, Qui labrum superiore turnidum habet. Papias MS. Vide *Bro-cus*.

* **BRUCUS**, pro *Bruchus*, Gr. βροῦχος, Ital. *Brucio*, Vermis, seu locustæ species. Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 521: *Brucus, Gall. Haneton: nam vita ejus brevis.* Gualvan. de la Flamma apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 1037: *Brucis herbas et frondes corrodentibus, etc.* Vide Martin. Lex. v. *Bruchus*. *Bruschet*, pro *Brechet* vel *Brichet*, in Lit. remiss. ann. 1385. ex Reg. 128. Chartoph. reg. ch. 145: *La pointe du coustel lui entra en corps en la partie de son ventre, en lieu que on dit Bruschet ou environ.*

* **BRUDATUS**. Vide *Brusdus*.

* **BRUELLE**, Intestina, Gall. *Intestins, entrailles*, a vet. Gall. *Breuilles*, eadem notio[n]e. Consuet. MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305: *In diebus Inventionis S. Crucis, Natalis S. Benedicti et S. Mummoli cellararius tenuit dare panem, vinum et Bruellas.* Stat. ann. 1363. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 641. art. 6: *Recueilleront iceulx bouchers le sang, les Brueilles, les feulx et les laveures de leurs bestes.*

* **BRUERA**, **BRUERIA**. Vide *Bruarium*.

* **BRUGARIA**, **BRUGERIA**, **BRUGUERA**, **BRUGERIUM**, Voces unius ejusdemque notionis, Ericetum, ager sterilis, vepribus et dumetis horridus, idem quod *Bruarium*, Gall. *Bruiere*. Glossar. Prov. Vinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Bruc, Prov. scopra, stipa, stipula, Brucar, Prov. cespitare, Bruguiera, Prov. scopetum.* Charta ann. 4°. Lothar. reg. ex Chartul. Lemov. in Cod. reg. 9612. T: *Comparationem facio de illas res,.. et illa medietate de illo al-lodo, de illo fisco, de illa Brugaria.* Placit. ann. 891. tom. 6. Gall. Christ. inter Instr. col. 170: *Necnon et villam Caderillam ab integrum, et in mano commendato, seu et in Brugarias, necnon et felgarias.* Charta ann. 1038: *Donamus... unum deversum de Brugeria.* Alia ann. 1000. in Append. ad Marciam Hispan. col. 956: *Et in Berre-gar casa cum curte,... cum ipso boscho, et cum ipso Bruguerio.* Rursum alia ann. 1045. ex Hist. Ms. Montis-maj.: *Et exit via publica Forojuhensem usque in Brugera.* Ch. ann. 1321. ex Tabul. Flamar: *Nec in nemoribus seu Brugeriis tenementi prædicti aliquis aliquid scindere seu destruere, nec animalia in dictis nemoribus seu Brugeriis, causa dampnum dandi ponere*

præsumat. Alia ann. 1843. in Reg. 68. Chartoph. reg. ch. 70: *Item dixit et asseruit dictus nobilis dom. Guillelmus... habere in dicta terra de Maravalle... nemora, stangna, ortos, viridaria, arbores, silvas, Brugerias, etc. Nemora, landa, Brugeræ, aquæ, etc. in Ch. ann. 1405. ex Reg. feud. comitat. Pictav. in Cam. Comput. Paris. fol. 130. r^e. Ch. comit. Marchiæ ann. 1406: *Juxta dictum murum anti-quum ex una parte, et quandam Brugériam eidem quantitatii nemoris contiguam ex alia.* Vide Origin. Gall. Menag. v. *Brugere.**

* Nostris *Bruger* et *Burger* est Pul-sare, pellere, *Pousser*. Lit. remiss. ann. 1475. ex Reg. 204. Chartoph. reg. ch. 104: *Le suppliant empoingna icellus Colin par le viaige en le Brugant tellement, qu'il le reculla uns pas.* Aliae ann. 1474. in Reg. 195. ch. 1328: *Lequel Thomas en ce disant Burga et bouta tellement icelle femme, qu'il la fist cheoir à terre.* *Burguer*, eodem sensu, in Scacar. ann. 1406. ubi de variis injuriarum modis et de earum muleta: *Burguer sans choir, v. sols, iij. den.*

BRUGASSA. Vide in *Barta*.

BRUGBOT. Vide *Brighbot*.

BRUGEDIUM, Species panni. Notitia concordiae Ernaudi fol. 3. verso e Chartulario S. Vincentii Cenoman.: *Notum autem fiat, quod 30. sol. Ernaudus pro hoc facto habuit, et filius eius Hugo cotelam de Brugedio et catigas et sandalia.*

* **BRUGGA.** Ager sterilis, vacuus. Charta Margar. comit. Fland. ann. 1276. in Suppl. ad Miræum pag. 131. col. 1: *Fundum et Bruggam super Roiam, juxta pontem Rollekeni, ad ædificandam domum sive mansionem usibus ecclesiae necessariam, etc.* Vide supra *Brugaria*.

* **BRUGIA.** Modus agri. Reg. Phil. Aug. ex Cod. reg. 4658. A. fol. 175: *Reginaldus de Buxeria tenet decimam de Neiron, et duas Brugias terræ apud Ulmeium.* Ubi Codex alter 4651. habet *Bongios*. Vide *Broga*.

BRUGILUS. Vide in *Brolium*.

BRUGINA, [ut mox *Bruginus*.] Tabular. Narbon. ann. 1250: *Fecit piscari Bruginam in stagno in præjudicium nostrum cum exeat in plagiam nostram.* Alibi: *De punctione Bruginæ, etc.* Vide *Batuta*.

* **BRUGINUS,** Retis species, de qua jam supra in *Bruginus*. Statuta Massil. pag. 158: *Item, statuimus, quod aliquis extra-neus vel civis, non possit vendere pisces, nisi in piscaria Communis, vel ante Bruginos in scario navium, secundum quod continetur in gabella piscaria.* In MS. legitur *Burginus*.

* Factum ann. 1291. ex Tabul. Massil.: *Piscatores soliti cum Brugino piscari nomine suo et aliorum piscatorum pis-cantium cum Brugino, qui modus pis-candi ab antiquo et longissimo tempore citra consuetus est in dicta civitate.* Vide supra *Bruginus*.

* **BRUGITUS.** Murmur, Gall. *Bruit*. Lit. remiss. ann. 1450. in Reg. 180. Chartoph. reg. ch. 92: *Auditum est murmur sive Brugitus versus bordam Guillelmi de Brisani.* *Brugier*, apud Cotgrav. Boare, mugire, clamores inconditos edere. Hinc fortassis *Se Esbrouir* et *S'Esbruier* de hominibus et animalibus insolito auditu vel visu exterritis dicitur. Lit. remiss. ann. 1404. ex Reg. 159. Chartoph. reg. ch. 123: *Lesquels buefz de ce s'Esbrui-rent et fuirent, etc.* Aliae ann. 1447. in Reg. 179. ch. 59: *Le suppliant bouta le feu en la grange et escurie d'icellui de Mazeu, qui se Esbrouit tellement, que la-*

dite grange fut brûlée. Vide infra *Brus-care*, ad quod forte vocem *Esbrouir* referendum esse quis non male censebit.

* **BRUGNA.** Lorica. Testamentum Dadiæ ann. 813. apud Mabillon. Diplom. lib. 6. pag. 615. D. col. 2: *Una cum arma mea, quæ ad meum opus habeo, id est, in spatis, lanceis, Brugnis et in scutis, etc.* Vide *Brunea*.

* **BRUGOLA.** Fungus, vel prunum silvestre, ab Ital. *Brugnola*, ut interpretantur docti Editores ad Acta B. Amadæi tom. 2. Aug. pag. 577. col. 2: *De-mum procedens ipse pater Amadæus solus in itinere suo per duos dies, non inventus unde refectionem haberet, nisi de Brugolis, et aliis fructibus silvestribus.*

* **BRUGUERA,** BRUGUERIUM. Vide supra *Brugaria*.

* **BRUHUS.** Vide supra *Bachus* 1.

* **BRUIDA,** ut supra *Brugaria*, Erice-tum, Gall. *Bruiere*. Charta ann. 1183. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 339: *Montemaglani cum suis ju-ribus et pertinentiis usque in flumine Padi, et piscarias, sicut tenet mons ille, et Bruidam de Macasco cum prato de Spararia de subtus, etc.* Vide *Brua-rium*.

BRUIERIA. Vide *Bruarium*.

BRUILLUM, BRUILLUM, BRUILLUS. Vide *Brolium*.

* **BRUILLUM,** Silvula, locus arboribus consitus, nostris *Brui* et *Bruellet*. Charta ann. 1265. in Chartul. Lingon. fol. 206. v^r: *Pars pratorum, dimidium Bruillum par devers Ormance.* Le Ro-man de Vacce, MS.:

*Si vit deuls chevaliers qui d'un Brui sont issu,
Par les huns sont à lui o esperon venu.*

Le Roman de Robert le Diable MS.

*Li pluisor l'en virent aler,
Et lés le Bruellet avaler.*

Vide *Brolium*.

* Hinc *Brulier*, ni fallor, pro vulgari *Messier*, *Broliorum*, imo et messium aliarumque frugum custos, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 99. Chartoph. reg. ch. 9: *Comme le suppliant ait été garde ou Brulier ordéné et par serment pour garder les biens du terroir d'environ Soissons, etc.* At ignotum mihi est pis-cium genus, de quo Costumæ Paris. in Reg. sign. *Noster* ex Cam. Comput. fol. 34. r^e: *Item la somme de Brulliaux et d'anguilles, xij. den.* An a colore, ut mox *Bruletus*?

* **BRUIRA,** Vexillum apud Mediolanenses præcipuum. Vide *Carrocium*.

* **BRULETUS,** Moneta nigra seu aere mixta, sic dicta quod sit adusti coloris, nostris *Brulé*. Charta ann. 1349. in Reg. 75. Chartoph. reg. ch. 220: *In civitate Remensi emit (Guillelmus Volandi) ma-ximam quantitatem falsæ monetæ non cursualis, nec bonæ ac etiam legitimæ, videlicet usque ad summam quingentiarum librarum Turon. existentem in Bruletis de duobus denariis et in obolis albis signatis in signo de aliis bonis obolis albis.* Vide *Bruna* 1. et in *Moneta*.

BRULLATUS. Vide *Brusdus*.

1. **BRUMA,** BROMA, BRUMALIA. Festus dies Romanorum octavo Kalend. Decemb. [** Kalend. Januar. Forcellin. ex Plinio] celebrari solitus, ut constat ex Kalendaris Romanis Hervatiano et Buccheriano, in quibus hocce die, scriptum *Bruma*. Hujus porro festi originem tradunt auctor Chronicæ Alexandrinæ, Suidas et Tzetzes ad Hesiodi lib. 2. épy. et ex iis Cælius Rhodiginus lib. 28. Antiq. Lect. cap. 25. qui in honorem Bacchi,

quem veteres *Bromium* appellabant, a Romulo institutum scribunt. Habet etiam Joëles in Chron. pag. 151. quædam de illius origine non tamen omnino consona iis, quæ ab aliis traduntur. Alii probabilius a *bruma*, seu hieme, qua tempestate ejusmodi festum celebrabatur. Veteres enim Græci, inquit Scaliger lib. 2. de Emend. temporum, a *Bruma*, ut cognoscimus ex Octaëteris Cleostrati et Harpalii, tempora sua ordiebantur, et eos secuti Romani, quod facilius ex decrements umbræ horas observarent, *bruma* confecto die, quam ab incrementis, solstitio. Vide præterea Janum Rutgersium lib. 4. Var. Lect. cap. 8. Gloss. Gr. Lat.: Τροπὴ χειμερίνη, *Bruma*, *Brumalis*. [** Lex Wisigoth. lib. 8. cap. 5. § 1.] Concilium Rom. sub Zach. PP. ann. 743. can. 9. et Capitula Attonis Episc. cap. 78: *Ut nullus Kalendas Januarias, et Broma colere præsumpsisset.* Tertullianus libro de Idolatria cap. 14: *Saturnalia, et Januaria, et Brumæ, et Matronales frequentantur, etc.* *Brumalia* vocat hocce festum Synodus Trulliana can. 62. a qua etiam proscribitur, interdicturque Christianis quod paganorum esset: Τὰς οὐτω λεγομένας Καλάνδας, καὶ τὰ λεγομένα Βοτὰ, καὶ τὰ καλουμένα βρούματα περιαιρέθηνται βουλόμεθα. Quam vocem, alia licet notione, habet etiam Epigramma Petri Patricii ad Leonem Philosophum, descriptum a Lambecio lib. 4. Comment. de Biblioth. Cæsarea pag. 180:

Εἰς μῆκος Ἐληνῆς εὐτυχεστάτων χρόνων,
Νίκας ἀνισῶν εἰς τοῖς τρόπαιοι τε,
Συγχλητικοῖς διπασι σοὶς βρούματοις
Πλανηγορίζειν ἐνδιδόντες ἐτησίως.

[** Vide Glossar. med. Græcit. col. 238. et Append. col. 44. voce *Brumalita*] Neque alii sunt

BRUMATICI, de quibus Capitulare Pi-pini Regis Italiae, editum a Baluzio cap. 32. [** ann. 786. cap. 3. ap. Pertz. vol. Leg. 1. pag. 51.]: *De pravis illis homini-bus qui Brumaticos colunt, et de hominibus suis subtus maida cerias incendunt, et votos vovent, etc.* Ubi perperam editum *Bruniticos*. Nam eadem sunt, quæ in Trulliana Synodo interdicuntur.

Ab his porro *Brumalibus* nata forte vox Belgis et Picardis frequens, qua, qui se mero et cerevisia ingurgitant, *Bro-mardiers* vocant, quod hisce festis agitare solerent crebra convivia, in quibus Baccho indulgebant.

* 2. **BRUMA,** Prūina. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Brumaz, Bruma froï, gelée du matin. Brouaz, gelée du matin, prūina* in eod. Glossar. Vide *Brina*.

* 3. **BRUMA,** Galeæ species, nostris etiam *Brument*. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Bruma, Galleie.* Privil. concessa mercatoribus Castellæ a Carolo VI. ann. 1388. in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 66. v^r: *Mandons que les capitaine, prevost, et autres officiers de ladite ville de Harefew... donnent... Brumens, vaisseaux et rateaux pour aleger les nefs et navire dudit royaume de Castelle.*

* *Bruman*, apud Cotgrav. Monet. et Nicot. dicitur gener. Gall. *Gendre*.

BRUMALIA. Vide *Bruma*.

* **BRUMALIGUM,** Prūna. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Ubac, Prov. Brumaligium.* Vide supra *Bruma* 2.

BRUMARII, Qui habet fastidium cibo-rum, Ugutioni.

BRUMATICI. Vide *Bruma*.

* **BRUMOSUS.** Vide *Bromosus*.

1. BRUNA, Moneta, quam alii *Nigram* vocant, seu æream. *Chronicon Barcinonense*: *Anno 1200. currebat moneta, que dicebatur Bruna, et duravit usque in anno 1209*. Vide in *Moneta et Bruletus*.

2. BRUNA, Lorica. *Leges Caroli M.* apud *Murator* tom. 1. part. 2. pag. 95. col. 2. D: *De Brunis ut nullus foras regno nostro vendere presumat*. Vide *Brunea*.

BRUNATICI. Vide *Brumatici in Bruma*.

BRUNATICUS, f. Fuscus, subniger, *Gall. Brun. Res Mogunt. edit. 1722. tom. 2. pag. 546*: *Adelheidis legavit pallium Brunaticum fabricæ*. [**] *Gemma Germanar. : Brumaticus, Fuscus, Germ. Brun.*]

BRUNCLERUS, Idem qui supra *Brevetarius*, qui brevia defunctorum deferebat. *Tabularium Calense* fol. 97: *Hanc conventionem inierunt societatis et beneficii inter D. Odonum Abbatem S. Germani de Pratis Paris. atque D. Florenciam Abbatissam Ecclesiarum Kalensis, ut quando obitus aliquis sororis Bruncleri intimatione nobis fuerit intimatus, plenum officium cum pulsione signorum faciemus in Conventu et refectorio panem et vinum et generale et cetera: uno quoque anno seria sexta procula veniente post Cineres fiet plenum officium in Conventu in unaquaque Ecclesia. Pro Abbe S. Germani de Pratis Paris. fiet tricenarium post suum obitum: similiter pro Abbatissa Kalensi fiet tricenarium post ejus obitum in Ecclesia S. Germani Parisiensis*.

BRUNDA, *Solida*. *Ita Gloss. Isid. Gloss. Saxon. Aelfrici*: *Brunda, heortes heafod, i. cervinum caput. Uugutio: Brunda, caput vel cornu cervi. Addit. Joan. de Janua ex Papia: Unde Brundusium, a situ loci dictum; videntur enim cornua cervi, et caput, et figura in dispositione ejusdem loci. [Festus ad vocem Brundusium habet: Quidam Poeta brevitas causa Brendam dixerunt. Janssonio in suis ad Isid. Glossarium Collectaneis magis placeret Bunda a Teutono *Bundig*, Firmus, solidus. Glossarium Aniciense MS: *Brundus, solidus.*] Vide Stephanum de Urbibus, et Isidor. lib. 15. Orig. cap. 1. sect. 49. [**] *Forcellini. voce Brunda et Henric. Stephan. Thesaur. Ling. Gr. voce Bp̄v̄t̄c̄t̄ov̄*, edit. Didot vol. 2. col. 410.]*

BRUNEA, **BRUNIA**, **BRONIA**, **Lorica**. *Gloss. Lat. Theotisc. : Thorax, militare ornamentum, Lorica, Brunia*. [**] *Conf. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 3. col. 312.*] *Capitulare 4. ann. 805. cap. 7. [**] Pertz. vol. Leg. 1. pag. 185.]: Et insuper omnis homo duodecim mansis Bruniam [** al. Brunicam] habeat, etc. Capitula ejusdem Caroli M. lib. 6. cap. 212. [** 223.]: Ut armillæ et Bruniaæ non dentur negotiatoribus. Occurrit ibidem lib. 1. [** 3.] cap. 14. et alibi. [**] Vide Indicem ad Pertzii vol. 2. Legum.] *Capitula ejusdem Imp. data ad Saltz. cap. 8. [**] Pertz. vol. 1. Leg. pag. 123. ann. 803.]: Ut nullus ex Clericis ordine... neque laicus Bruneas, aut arma infra monasteria puellarum commendare presumant. *Præceptum Caroli M. ann. 795. ex Tabulario Narbonensi: Obtulit equum optimum et Brunia optima, et spatam Indianam cum techâ de argento parata*. *Testamentum S. Everard. Dicis Forjul. : Bruniam unam, helmum unum, etc. Occurrit passim in Legib. Antiq. in Salicæ Capitulo 3. cap. 4. 12. in Lege Ripuar. tit. 36. § 11. in Capit. 2. ann. 805. [**] Pertz. ibid. pag. 188. cap. 6. 9. [** 7.] in Capitul. 2. ann. 811. cap. 10. [**] Pertz. ibid. pag. 173.] in Lege Longob. lib. 3. tit. 6. § 1. [**] *Carol. M. 23. ex Capitul. in Theodon. villa, ann. 805. cap. 19. Pertz. ibid. pag. 134.****

tit. 7. [** tit. 17. cap. 1. Carol. M. 17. e Capit. Francic. ann. 779. cap. 20. Pertz. ibid. pag. 38.] in *Capitul. Caroli Calvi* tit. 31. [** Edictum Pistense ann. 864. Pertz. ibid. pag. 494.] cap. 25. in *Charta Caroli III. Imp. de Expedit. Romana* ann. 881. [** Pertz. vol. Leg. 2. in *Spuriis* pag. 8.] in *alia Heccardi Comitis Augustod. apud Perardum* pag. 27. in *Testamento Ranimiri Regis Aragonum æra 1099*. etc. *Vide Brunes et Brugna*.

BRONIA. *Tabul. Casauriense: Cum ceteris meis debitibus et caballis, et Bronie, et cetera arma, quæ ego habui. [Bron Britannis est Mamma, pectus, unde fortassis Bronia vel Brunea, quod pectus tegat.]*

BYRNE et **BYRNAN**, Eadem notione, in *Legibus Athelstani Regis Anglo-Saxonis* cap. 26. et *Kanuti* cap. 69. [** Germanis olim *Brunia*, *Brunje*, *Brûne*, *Brün*, eodem significatu. Vide *Glossar. Wachteri, Lexic. Germ. Frischii, et Glossar. Suio-Goth. Ihri voce Brynya*, vol. 1. col. 288. *ADEL.*]

Gallicis mediæ ætatis Scriptoribus, Broigne vulgo appellatur. Le Roman de Guillaume au Court-nez:

Li Cuens le tint, qui sa force i amasse,
La riche Broigne li derront et deslace.

Le Roman de Garin:

Et msante Broigne percier et estroer,
Et maint vassal trebuchier et verser.

Idem:

L'escu li perce, s'a la Broigne faussée.

Alio loco:

En son dos vest une Broigne trealice.

Le Roman de Gaydon MS. :

L'escu li perce, et la Broigne trestit.

Ubi illud Virgilii videntur expressisse:

Loricam consertam hamis, auroeo trilicem.

Le Roman de Rou MS. :

Des baubers et des Broignes, mainte male faussée.

Le Roman de Roncevaux:

Là veist-on tante Broigne safrée.

*Vide Locennium lib. 3. Antiq. Suecic. cap. 2. [**] et Raynouardi Glossar. voce *Bronha*, vol. 1. pag. 262.]*

BRUNARII. *Charta Ottonis M. Imp. ann. 950. pro Ecclesia Ratispon. apud Meibomium, et in Metropoli Salisburg. tom. 1. pag. 227: Cum... punctionibus, mansionariis, Barschakis, Aureariis, Brunearis, Cidelariis, molendinis, etc. Ubi Aurearii iidem, qui Aurarii; Brunearii vero Bruniarum confectores videntur.*

[**] **BRUNEDO**. Vide post *Brunus*.

BRUNELLUS, Certa mensura salis. *Charta anni 1181. ex Chartulario Crisenonensi: Dedi in perpetuum et concessi Deo et Ecclesiæ B. Mariæ de Crisenone et Sanctinonialibus ibidem Deo servientibus 80. Brunelles salis apud Autissiodorum. Bulla Celestini III. ann. 1196. de Bonis monasteri Crisenon: Molendina de pratis, clausum vinearum... octingenti Brunelli salis. Cod. MS. ex Chartophylacio Episcopi Autissiod. ann. circiter 1290. de Redditibus ejusdem Episcopi: De Brunellis. Episcopus Autissiod. habet medietatem in salagio et Brunellis. Et infra: Quoties mensuratur, similiter in Brunello et de sale chariato ad pelam absque Brunello. Brunel in quibusdam Computis Gallicis Urbis Autissiod.*

* Idem quod *Minotus*, qui centum li-

brarum ponderis est, ut colligitur ex juribus episc. Autiss. quæ extant ad calcem Polypt. Bretel.: *Brunelli seu minoti, etc. Brunel de sel*, in *Lit. ann. 1402. tom. 8. Ordinat. reg. Franc. pag. 572. Vide *Pela* 2.*

BRUNETTA, **BRUNETUM**, *Pannus non ex nativi coloris lana confectus; sed quavis tinctura imbutus. Sebast. Cobarruvias: Brunete, cierto panno basto de color negra non fina, de bruno, que en lengua Italiana vale obscuro. Statuta Raimundi Comitis Tolosæ apud Catelum in Hist. Comit. Tolosæ pag. 350: Caligis de aliqua Bruneta etiam nigra.... non utantur. Bulla Gregorii IX. PP. pro Benedictinis Monachis: Nec quisquam in quovis loco tunicis vel cooperioris de Bruneto, aut pellibus silvaticis... uti presumat. Concil. Monspeliense ann. 1214. cap. 17: Non utantur cappis, tunicis, vel palvis de aliqua Bruneta clara, vel nigra, etc. Adeo Concil. apud Campinacum ann. 1238. cap. 25. Concil. Biterrense ann. 1246. cap. 23. [Litteras Official. Paris. e Chartulario Montis Martyrum, Macerias Insulæ-Barbaræ tom. 1. pag. 202. Marten. Anecd. tom. 4. col. 249. D. de Lauriere Ordinat. Regum Franc. tom. 1. pag. 52.] Statuta Joannis Archiep. Cantuar. ann. 1279. et Will. de Nangiaco in Vita S. Ludovici, de quo Will. Guiart ann. 1248:*

Ne vesti li vert, ne Brunete,
Ne drap, ce nous conte l'histoire,
Qui ne traist à couleur noire.

[*Le Roman de la Rose:*

Et une cotte de Brunette.

Reglemens pour les Drapiers de Commercy e MS. Cod. ejusdem urbis pag. 18: Ceus dudit metier qui feront pers, Brunette, verdz et mandres marchans soient urdis, etc.]

BURNETUM, apud Matth. Paris. *Monachi camisis lineis, vel Burnetis non utantur. Vitæ Abbat. S. Albani: Nullus utatur tunica de Burneto. Provinciale Ecclæs. Cantuar. lib. 3. tit. 19. ex Concilio Oxoniensi ann. 1222. cap. 98: Monachi nec Canonici regulares... Burneto vel alio panno irregulari de cæstro utantur. Ubi Lindwodus: Potest esse differentia inter brunum colorem et Burnetum: brunus enim color potest fieri ex lana ipsa absque tinctura, quale apud nos est russetum et nigrum: Burnetum vero requirit tincturam et artificium hominis quoad colorem. [Occurrit apud Limborch. in Sentent. Inquisit. Tôlos. pag. 161. in Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 280. et 291.] Vide Supertunicale, et *Brunus*.*

BURETUM, Eadem notione. *Gesta Consulū Andegavensis cap. 6. n. 8: Indutus tunica illius panni, quem Franci Grisatum vocant, nos Andeyavi Buretum. Forte Burnetum.*

BRUNETI, Moneta species. *Chron. Januens. Jacobi de Varagine apud Murator. tom. 9. col. 34: Hoc tempore (ann. 1113.) inventa est moneta denariorium qui Bruneti dicebantur, prius enim Januenses Papiensibus utebantur. Et col. 37: Anno Domini MCXXXIX. moneta quæ dicebatur Brunetorum, quæ tunc Januæ siebat, cessata fuit... Primo enim in Janua expedebantur Papiens, deinde Bruneti, postea Bruneti, qui erant minores quam Brunii, ultime dicuntur Januini.*

[**] **BRUNIA**. Vide *Brunea*.

BRUNICUS. *Isidorus lib. 12. Orig. cap. 1: Mannus vero equus brevior est, quem vulgo Brunitum, vel Brunitum vocant. Rectius in glossis antiquis MSS. Brunicum. [**] In codd. Isidori maxima lectio-*

nis varietas, Arevallus *Buricum*, edit. Antiq. *Brunicum*, ita etiam in Gloss. cod. reg. 7644. Papias in cod. reg. 7609: *Burides*. Vide infra *Buricus*. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 3. col. 312. radici *Brūn*, Fucus adscribit. Nescio, an hoc pertinet quod habet Bonitus Subdiac. in Actis S. Theodori Ducis Mart. n. 5: *Equum optimum... sibi sternere jussit, quem Greco eloquio Dardanum, quod Latine Brunum dicitur, nuncupabat.* Vide *Buricus*.

* Vel **BRUNITUS**, Equus tolularius, Gall. *Qui va l'amble*. Bestiarius MS. cap. 44. ex Gloss. Isid. habet, *Brinium*.

* **BRUNITURA** [Gall. *brunissage*. « Pro factura dictarum rerum et pro brunitura earumdem rerum. » (Mandat. camer. apost. f. 24. an. 1458-60.)]

* **BRUNITUS**. Vide *Buricus* et *Brinus*.

* **BRUNITUS**, Politus, levigatus, Ital. *Brunito*, Hisp. *Brunido*, Gall. *Bruni*, poli, quo etiam sensu intelligenda vox *Burneis* sub voce *Brunus*. *Burnir*, pro *Burnir* et *Burnisseresse*, mulier quæ argentum polit, in Lit. remiss. ann. 1382. ex Reg. 121. Chartoph. reg. ch. 217: *De la partie de Jehan Here orfevre, et Denissette sa femme Burnisseresse,... Jehan Pochar eust bailli à ladite femme xx. tasses d'argent à Burnir, etc.* [** Hodie *Brunisseuse*.] Inventar. ann. 1438. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 259. col. 1: *Primo xix. plateilos non Brunitos. Item ij. plateilos Brunitos. Item xxvij. scutellas Brunitas. Vide in Brunicus et Brunus.*

* **BRUNIUS**. Vide supra *Brunicus*.

* **BRUNTISSAGIUM**, Politio, Ital. *Brunitura*, nostris *Brunissage*. Comput. MS. redicimæ S. Petri Insul. ann. 1420: *Item aurifabro pro reparatione unius pixidis, ubi ponitur panis altaris; pro reparatione unius thuribuli, unius shippi maderini, unius baculi ad tenendum chorum, et pro Bruntissagio consueto per totum annum, viij. lib. xix. sol.* Vide supra *Brunitus*.

* **BRUNTULARE**, ab Ital. *Brontolare*, Susurrare, murmurare, nostris *Gronder*. Bareleta serm. in fer. 6. hebdom. 4. Quadrag. : *Quod cum Erypides (Euripides) interrogaret Socratem cur Xantippen uxorem suam litigiosam, et quæ numquam cessabat Bruntulare per domum, non sineret?*

BRUNTUS. Gloss. *Elfrici cap. de Coloribus*: *Bruntus*, vann: forte *Brunus*, seu potius *brunitus*. Saxonibus van, et vann, est lividus, pallidus. Palladius de Architectura: *Compositio Brundi: sume æraminis partes duas, plumbi unam, stanni unam*.

BRUNUS, Fucus color, subniger, nigricans, Gall. *Brun*, Italis, *Bruno*, Germ. *Braun*; [** Vide Graffii Thesaur. Ling. Fr. vol. 3. col. 311. voce *Brūn*.] sic forte dictus a prunorum colore, ut censem Octavius Ferrarius, vel quod *Brunia*, seu loricæ, colorem referat; unde nostri *Bronze*, pro ære, ex quo *Brunee* et statuæ conficiuntur, a cuius colore subfuscus, *Bronzer* dicimus, Itali *Abbronzare*, fusco colore illinire, depingere. [** Vide Palladii locum in *Bruntus*.] Le Roman d'Aubery MS. :

Et si avoit des elmes Burneis.

[* Vide *Brunitus*.] Προύτινες, æneus. *Bronze*, apud Anonymum de Locis Hierosol. cap. 8: ἔτι καὶ δύο τοποτας προύτινες. Vetus esse verbum Gallicum, aut Germanicum, evincit *Brunechildis* Reginæ nomen, quod a Germanico accersunt quidam, dictamque volunt *Bruyne hilt*,

I

quasi *fuscam heroïda*. Rabanus Maurus Poem. 12. ad Brunwardum Choropiscopum:

Ultima quem clarum, hunc caussat prima nigellum Syllaba.

Leges Ethelredi Regis cap. 23: *Grisengos pannos et unum Brunum.* [Statuta Massil. pag. 303: *Item de capa panni Bruni vel Blanchi... Item de caligis... grossis de vario, vel Bruno, seu nigro 3. denar.*] Raymundus de Agiles: *Vidi illico ingredientem... quandam magnum et spissum, Bruno colore et subcalvo.* Guill. de Baldenezel in Hodœporico, de Arabibus: *Bruni homines sunt, fortes et veloces.* Utuntur præterea Turpinus in Carolo M. Constantini African. lib. 1. Commun. locor. medic. cap. 24. Michaël Scotus de Physionom. cap. 18. Ordericus Vitalis lib. 12. pag. 851. Gaufridus Vo-siensis 1. part. cap. 67. Regula Trinitariorum cap. 2. Thwroczius, et alii.

* Le Roman de Robert le Diable MS. :

*Vieslue estoit moult ricement
D'un Brun sains menurement,
Toute d'or à œuvres menues.*

BRUNEDO, Fucus color. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Venat. cap. 21: *Habentes marginem, tendentem ad Brunedinem.* Infra: *Hujusmodi fuscus seu Brunos tendentes ad rubedinem vocamus illos, qui habent colorem Brunum, permixtum rubedinum.* Vide Octav. Ferrarium in Orig. linguæ Ital. in *Bruno*.

* **BRUNITUS**. Palladius de Architectura: *Crocius quoque Hispanicus cum lucidissimo glutine distemperatus, et stanno lucidissimo, id est, bene Brunito et claro superpositus, etc.* [** Vide *Brunitus* suo loco.]

* **BRUOLISELA**, Bruxella, principum Belgii sedes, *Bruxelles*, in Charta ann. 976. apud Miræum tom. 1. pag. 345. col. 2. Alicubi legi *Brusola*; sed ubinam, nescio. Vide infra *Bruxatæ*.

** **BRUPEO**, καταλήττομαι, Onomast. An stupeo?

* **BRUSARE**, Ital. *Bruscare*, Navem calafacere, Gall. *Chaufer un vaisseau*, Ignem ex *Bruscis* accendere in navi, ut facilius purgari possit et sebo illiniri. Ogerli Panis Annal. Genuens. ad ann. 1213. apud Murator. tom. 6. col. 405: *Accidit in portu nostro quoddam infortunium; scilicet quum calafati Brusarent quamdam maximam navem, quæ vocabatur Contessa, accenso in ea igne combusta fuit tota, et juxta illam duas alias naves. Exstat in Statutis Massil. pag. 570. caput integrum De modo Brusandi, in quo statuitur, quod nemo audeat Bruscare, vel Brusare facere in portu Massiliæ navem neque bucium, navem qualem adorire; et in Brusando in dicto portu, ille qui Brusabit, hanc adhibeat cautelam, quod ignis ille non transcendent medium cooperiam, cum a predicta media cooperia superiorius sit valde periculosa flamma illius ignis, cum transcendit.*

* **BRUSCAVA**, BRUSQUES. Statuta Massil. pag. 446: *Item, quod omnis navis, et omne lignum, cooperta, vel cooperatum, vel discoperta, vel discooperatum, quæ vel quod dabit latus in portu Massiliæ det tantumdem, quando raspabitur, seu torquebitur, seu quando si rasparia, o si torquaria que non Brusques, quantum daret si Bruscava, MS. habet Brusquava. Voces sunt vernaculae, quæ dicuntur de navi Bruscata vel Bruscanda.* [** Vide Jalihi Antiq. naval. vol. 2. pag. 257. et 384.]

* **BRUSCALE**, Dumetum, idem quod

Bruscia, Gall. *Broussaille*. Chartul. S. Ursini Bitur. ch. 87: *Do alodium meum indominicatum, qui est in territorio Magdenensi in villa Bogiaco, ibi est mansum cum terra arabile, et pratis, sive aqua percurrente, et molendinum, sive Bruscalia omnia.* Sic *Bruaille*, Minutum lignum furno calefaciendo aptum dicitur, in Edit. ann. 1513. tom. 3. Probat. Hist. Brit. col. 912: *Item, touchant la demande de four à ban,... est ordonné qu'ils prendront à l'avenir pour cuysson et Buaille (l. Bruaille) six deniers par bouesseaux seulement.* Vide supra *Brugara*.

BRUSCARE, Incendere, amburere, Ital. *Brusciare*, et *Brucciare*. Utitur Sanutus Italus lib. 2. part. 4. cap. 12. Vide [*Brusare* et] Octav. Ferrarium in Origin. linguæ Italicae in *Bruciare*.

* Falso Sanutum hic appellat Cangius, quippe qui *Brusciare* non *Bruscare*, scripserit: neque enim Sanutus, aut quisvis alias ex Italis *Bruscare*, pro Incendere seu amburere usurpavit, uti testatur Muratorius tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 1091. Ut ut est, nostri *Brouir*, ea notione, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 105. Chartoph. reg. ch. 503: *La chey ledit feu de lez un cep,... lequel cep fu un pou Broui ou ars.* Vide Orig. Gall. Menag. novæ edit. v. *Brouin* et *Bruir* et infra *Bruxare*.

* **BRUSCATUS**, *Aris* colore imbutus, nostris *Bronzé*, Hispan. *Bronceado*. Ordinar. Capellæ reg. MS. in die Palmarum: *Quando pervenient ante crucem Bruscatam, chorus se dividit in duas partes.* Quo haud scio an spectet quod legitur in Lit. remiss. ann. 1387. ex Reg. 120. Chartoph. reg. ch. 222: *Comme ledit Jehanin eust pris, ravi et emporté un hanap de Bruyere qu'il porto vendre chiez un orfevre, etc.*

BRUSCIA, BROZIA, Dumetum, Gallis *Broussaille*, vel *Brosses*, aut *Broce*, [Armoricanis *Broust*]; *Brocelle*, in Consuetudine Carnotensi art. 12. Charta Henrici III. Regis Angl. tom. 2. Monastici Angl.: *Charta nostra confirmavimus centum acres tam de terra, quam de Bruscia, de maneri de Riveria.* Idem Monasticum tom. 1. pag. 773. 4: *Toftas cum croftis et totam Brusiam, quæ ad Newold pertinet.* Leg. forte *Brusciam*. [Madox Formularie Anglic. pag. 187: *Ego Thomas de Daccumbe dedi... Benedictio filio Walteri Personæ de Chele, pro homagio et servitio suo, unum mensuagium... cum pastura et Bruscia mea, etc.*] *Terra Bruscosa*, in Charta alia Henrici III. Monast. Anglic. tom. 1. pag. 805: *Terras, quas dederunt eis in campis de Cotintuna, tam de terra Bruscosa, quam de terra arabilis.* Habetur ibi pluries. [Cod. MS. in quo recensentur bona S. Vandregesili pag. 3: *Item, une autre piece de bois dite la Fieffée de S. Louis, ou la grande et petite Quesnée, y compris une petite Brosse, etc.*] [** Vide Raynouardi Glossar. Roman. voce *Brusca*, vol. 1. pag. 167.]

BROZIA. Regestum Philippi Aug. Herouvallianum fol. 9: *Et nemus Petri de Avesnes, quod vocatur Brozia.*

* **BROSSIA**, in Charta D. Aubel civis Matison. ann. 1460: *Juxta Brossiam seu terram, etc.*

BROZIA, Eadem notione, in veteri Charta, ex Tabulario Persiacensi in Burg. apud Perard.: *Cirensis villa medietatem cum medietate Broziarum et agrorum, etc.*

BRUCIA. Tabular. Dalonensis Abbat. fol. 39: *Donamus... in perpetuum possessionem Bruciam de Julac, et quidquid in*

ea habebamus, etc. Et fol. 54: *Quartam partem Combæ planæ et quartiam partem Bruciæ Comitatis.*

¶ **BRUSCIOLUS**, Italis *Brusciolo*, Carbunculus, species ulceris. Acta SS. Martii tom. 2. pag. 100. in Actis S. Francisciæ Romanæ: *Horribiliter patiebatur in facie in qua erant quidem pene nigri Bruscioli, qui totam ejus faciem rodebant continuo et inficiebant.*

¶ **BRUSCOSUS**. Vide *Bruscia*.

¶ 1. **BRUSCUS**, Ruscus, Gall. *Brusc*. Vita S. Humiliæ tom. 4. Maii pag. 494: *Auleatis Bruscis se sapius verberabat.*

2. **BRUSCUS**. Papias: *Rubeta, ranæ genus, Bruscus dicitur vulgo.*

¶ 3. **BRUSCUS**, Provincialibus *Bruesc*, Alvus apum. Charta Autranni in Chartulario Aptensi fol. 34: *Si in itinere quod agere dispono ad Jerusalem defunctus fuero, dabo per quadrum ipsum vasculum plenum vino puro ad prædictum opus, et foetas tres et capras duas et Bruscus duos de alveario meo.* Statuta Massil. pag. 523: *Item, quicumque furabitur Bruscum sive Bruscus apium, vel apes de Brucs solvat nomine paenæ bannificanti de die LX. sol. et de nocte. c. sol.*

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: *Brusc, Prov. alveare, olvearium.* Forte quod ex rusco alvearia fiebant. Vide *Brusca* [**] et Raynouard. Glossar. Roman. voce *Brusc*, vol. 1. pag. 267.]

BRUSDUS, BRUSTUS, BRUDATUS, BRODATUS, Voces unius ejusdemque notionis et originis, pro opere Phrygio, acupicto, plumario; nostris *Broderie*. [Britonibus *Brout* vel *Broud*, unde *Brouda*, Acu pingere. Britannis Insularibus juxta Johannem Davies, *Brwyd*, Instrumentum acu pingendi, *Brodo*, Acu pingere, intexere, etc.] Charta Hecardi Comitis Augustodunensis, ex Tabulario Prioratus Persiaci in Burgundia apud Perardum pag. 26: *Uno fanono viridi, cum Brusdo uno de gliso, uno esto cum sirico amnistrare, turibulum minore, etc.* Infra: *Bursa cum Brusdano, et simiana drape plumato super luitrino.*

BROSUS. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis: *Et alias pallos corporales 4. pallos 4. Brosdo unum, Dalmaticas tres, etc.*

¶ **BROSTO**, *Brostati, Brostata*. Charta ann. 1212. in Histor. Patr. Monum. Chartiar. tom. 1. col. 1192. et 1194.

BRUSTUS. Leo Ost. lib. 2. cap. 43: *Stolam unam optimam auro Brustum cum manipulo.* Lib. 3. cap. 32: *Albam quoque... simulque et amictum Brusto.*

BRUDATUS. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 210: *Casulam unam per totam Brudatam, et alias tres optimas de paleo, seu pallio.* Will. Thorn: *Fecit duas capas pulcherrimas Brudatas.*

BRODATUS, Vitas Abbatum S. Albani: *Albas duas cum paraturis Brodati.* [Codicillus Testamenti Guidonis de Melloto Episc. Autissiod. qui obiit ann. 1270: *Capitulo Autiss. vestimenta Brodata alba cum capa.*]

BREUDATUS, Eadem notione, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 312. Et alibi non semel.

¶ **BRODATOR**, Phrygio, qui pingit acu, Gall. *Brodeur*. Vita S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis pag. 158: *Quidam homo, quem Brodatorum Regis vulgo nuncupabant, accessit ad ipsum.*

BRODATURA, Gall. *Broture*. Vincensius Belvac. lib. 32. cap. 94: *Fecit fieri... quosdam pannellos, habentes levem atque subtilem Brodaturam, etc.*

¶ **BRODULA**, Idem quod *Brodatura*. Ta-

bular. S. Victoris Massil.: *Domini Iohannis Abbatis S. Victoris in camera paramenti ipsius Monasterii supra quandam Brodulam in lecto sedentis.*

¶ **BRODERICIA**, Pictura textile, Gall. *Broderie*. Inventar. Ornam. et Reliq. Ecclesiae Noviom. ann. 1419: *Duæ albæ de serico albo cum Brodericia aurea.*

¶ **BRODERYA**, Ibidem: *Item, septem alia cum Broderya aurea.*

¶ **BRODERATUS**, Ibid.: *Item, una alia alba pro Presbytero cum paramentis panni serici Broderati per quarellos albos et virides. Semel et iterum repetitur in eodem Inventario.*

¶ **BROUDATUS**. Rymer. tom. 5. pag. 50: *Unam capam chori Broudatum de auro et serico.* Iterum legitur pag. 51.

¶ **BRONDATUS**, pro *Brodatus*, apud *Madox* in *Formulari Anglic*. pag. 428: *Item Domino Archiepiscopo Eborum fratri meo unum vestimentum rubeum de velvet cum le verouike in granis rosarum desuper Brondata.*

¶ **BROUDERATUS**. Rymer. tom. 8. pag. 277: *Unum lectum et unum tapetum de rube Wostede Brouderatum.*

¶ **BROYDADUM**. Charta ann. 1367. apud Marten. Anecdote. tom. 1. col. 1525: *Unam raubam nostram panni de Pers, deaurata sive Broydadum.*

BRULLATUS, *BRUSLATUS*, perperam pro *Brusdatus*, apud Will. Thorn.: 3. *albas Brullatas, 7. capas Brullatas, etc.* Et in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 300: *Reddedit conspicue capas Bruslatas qui libet ad valentiam 60. marcarum.* Pag. 301: *Quinque capas sericas auro Bruslatas, et unam casulam Bruslatam devote contulit.* Leg. *Brusdatus*.

AUROBRUSTUS, Gall. *Brode d'or*. Charta Benedicti VIII. PP. ann. 1023. in *Bulvario Casinensi* tom. 1. pag. 7: *Planeta optimam Veneti coloris, listis nihilo minus decenter ornata: stolam optimam Aurobrustum cum manipulo suo.* [Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 470: *Aliam vestem albam circumornatam Aurobrusto, et in medio crucem cum Aurobrusto.*] Utitur etiam Leo Ostiensis lib. 3. cap. 43.

* **Nostris olim Bordeure**, pro *Broderie*. Comput. Roberti de Seris ab ann. 1332. ad 1344. in Reg. 5. Chartoph. reg. fol. 3. r.: *vj. selles de guerre garnies de cordouan vermeil à un escutel de Bordeure... Ledenz la nef à trois dames de Bordeure d'or nue.*

¶ **BRUSOLA**. Vide *supra Bruolisela*.

¶ **BRUSQUAVA**, *BRUSQUES*. Vide *Brusca* in *Brusare*.

¶ **BRUSSURA**. Vide *Brusura*.

¶ 1. **BRUSTIA**, Arcula cogendæ stipis, Gall. *Tronc*. Statuta Sartorum Montispessul. ann. 1323. tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 469: *Item, Ordinaverunt et convenierunt, quod quilibet ex magistris operatoria tenentibus, de dicto misterio, teneat in suo operatorio unam Brustiam, in qua ponat quilibet ex dictis magistris, in qualibet septimanria, unum denarium, et quilibet ex operariis dicti operatorii unum obolum ad opus caritatis prædictæ.* Vide *Brusis*.

¶ 2. **BRUSTIA**, Pectinis genus, instrumentum quo linum carminatur, vulgo *Serans*, alias *Brouesse*. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 127: *Uns serens ou Brouesse valent trente sols Tournois.* Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar.: *Item plus unum pecten ferri, vulgariter vocatum Brustia, pro pectinando linum mulieribus.*

¶ **BRUSTIO**, Dumetum, minor boscus. Charta Caroli Franc. Regis de Dote Fre-

derinæ in *Chartulario Compendiensi*: *Quin etiam in pago Prateni super fluvios saltum et Brustionem utrinque. Vide Bruscia.*

BRUSTUM, Pastio, cibatus, esca, pastio animalium ex *bruscis*, seu dumetis, le *Broust*. Hinc *Brouster*, pascere, depascere. Tabularium S. Crucis Talemond. fol. 3: *Capreæ quoque ad sotularia Monachorum facienda Brustum habeant per totum boscum.*

* Charta ann. 1163. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 651: *Decimam de exartis, et de edera, et de Brusto.* *Broust*, Nucis putamen, in Stat. pannif. ex Lib. rubr. fol. magn. domus publ. Abbavil. art. 3: *Que nutz ne taigne en saine de Broust.*

¶ **BRUSTUM**, Isidoro in *Glossis* est *Matetrix genus*. *Legendum Bruscum*, Aceris species de quo Plinius 16, 16, 27: *Pulcherrimum vero est Bruscum, multoque excellenter etiam molluscum.*

¶ **BRUSTUS**. Vide *Brusdus*.

¶ **BRUSUA**. Vide *Bruscia*.

BRUSURA, *BRUSSURA*, Livor, qui ex percussione in carne enascitur, ex Gallico *Brisure* ut videtur. *Anglis to Bruise*, est confringere, collidere, a *Bruising*, *collisio*, *contractio*. [Armor. *Brusuna*, *Conterere*, *contundere*.] *Bracton*. lib. 3. tract. 2. cap. 5. § 7: *Si inveniantur plagæ apertæ, vel Brussuræ per ictus orbos.* Cap. 23. § 2: *Arma vero moluta plagam faciunt, sicut gladius, bisacuta et hujusmodi; ligna vero et lapides faciunt Brussuras, orbes et ictus, qui judicari non possunt ad plagam.* Adde cap. 24. § 2.

¶ 1. **BRUT**. Instrum. desinente 13. sæculo aut 14. ineunte scriptum ex *Schedis D. le Fournier*: *Item quod nullus homo... amodo sit ausus facere fieri festum quod appellatur Brut, quia ibi Deus plurimum offenditur, et actus alti illiciti committi possent.* *Brutto* Ital. *immundum, spurcum, sordidum sonat;* unde cum aliquid sordibus inquinatum designare volunt, aiunt illi, *es ben Brut*; sed quid hæc ad diem festum? haud quidem parum, si referas ad id quod Martigii olim factitatum se vidisse nobis testatus est, vir de Medicina æque ac de Literis bene meritus: die nimirum Pentecostes festa proxime excipienti pueros aliquos pro vectioris ætatis homines, post saltationes ceterave ejusmodi oblectamenta, se in luto volufari per vicos et plateas, aliis vociferibus et tumultuantibus; quod festum lingua sua *Destrau*, hoc est, securicula, vocabant, voce quidem ad nostrum *Brut* parum accommoda: sed quid de verbo curamus, cum de re ipsa, satis constat.

2. **BRUT**. *Glossæ Isonis Magistri: Pactam, conjunctam, sponsam, Prut.* Hinc nostris *Brû*, pro *nuru*. [**] Vide Graff. Thesaur. Ling. Fr. vol. 3. col. 293. *Brût, nurus*, in *Glossis Germ.-Lat. secul. VIII.*]

¶ **BRUTA**, in Codice 1013. Biblioth. Reg.: *Nurus, uxor filii vel Brutia.*

¶ **BRUTALIS**, Ad brutum animal pertinens, belluinus, stolidus, stupidus, nostris *Brutal*, Ital. *Brutale*. *Comed.* sine nomine act. 3. sc. 2. ex Cod. reg. 8163: *Rem non humanam narras, sed Brutalem.* *Glossar.* Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Brutalis, de sot, de foul.* Vide infra *Brutus*.

¶ **BRUTALITAS**, Stupiditas, stupor. Joan. de Cardalhaco serm. in Nativit. Dom.: *Sed nos prælati stamus alia ratione in medio animalium per stoliditatem, et Brutalitatem et imperitiam, in tantum quod verificatum est illud Isaïæ*

I. c. scriptum: *Facti sumus canes muti latrare non valentes.* Vide *Brutitas*.

* **BRUTALITER**, More brutorum animalium. Barela serm. in festo S. Joan. Evang.: *Considerate vestram originem: creati non fuistis, ut Brutaliter viveretis.*

* **BRUTARE**. Vide *Blutare*.

* **BRUTERE**, Stolidæ agere. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Brutere, Ester sot.* Vide *Brutire*.

* **BRUTES**, *Tribuli*. Suppl. Antiquar. [** Conf. *Bruscia*.]

* **BRUTESCERE**, Commencer à estre sot, in eod. Glossar. Aliud ex Cod. 7641: *Brutescit, sensu minor fit.* Brutescunt, stulti fiunt. *S' Abrutir*, eadem notione, usurparamus.

BRUTESCHIA. Vide *Bretachia*.

* **BRUTIANI**, οἱ δουλικὰς τάξεις χρεωστοῦνται. Vide Petr. Fabrum libr. 1. Semestr. cap. 8. Hæc ex Castigat. in utrumque Glossar. [** χρεωστοῦνται]. Vide *Vulcanium* ad hanc vocem.]

* **BRUTIDES**. Vide *Glossar. med. Græc.* cit. col. 229. c. et Append. col. 45. a.

* **BRUTININA**. MELODIA, *Brutorum*, multarumve bestiarum clamor, v. g. plurimum canum collatratius, communitus boum, etc. Epistola Johannis de Monsterolio apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1392: *Canes venationis multos habent, quos videre post feras curere, et audire latratibus suis melodiam facere Brutininanam, quibus placet, oblectet.*

* **BRUTIRE**, More brutorum agere. Carmen de varia Ernesti fortuna apud Marten. Aneidot. tom. 3. col. 344:

... Ne quisque modo Brutire incepto,
Legi Regi, Regisque meū didicere teneri.

* **BRUTITAS**, Stupiditas vel feritas, ut vox nostra Gall. *Brutalitè*, quæ utroque hoc sensu sumitur. Spicil. Acher. tom. 7. pag. 502: *Quis vidit unquam tantam... in rationalibus Brutitatem?*

* **BRUTTUS**, Arboris genus, ex iis quæ sédificandis domibus non sunt aptæ; forte mendum est pro *Boulus*. Vide supra *Bolum*, *Boula* 1. et *Boulus*. Libert. hominum de S. Paulo, etc. in Occit. ann. 1391. ex Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 59: *Item quod in dictis nemoribus... sunt arbores modicæ et batæ, et nullomodo abiles pro hedificiis construendis vel reparandis,.... videlicet buxi, eussini, Brutti, quercus, et dumii diversorum generum, et modici valoris, etc.*

* **BRUTUM**, Materiæ genus, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. *Brut* nostri vocant, quod arte nondum politum est. Vide *Brustum*.

* **BRUTURA**, Sordes, purgamenta quævis, Ital. *Brutteria* et *Bruttura*. Stat. Astæ collat. 3. cap. 48. pag. 15. r^o: *Item quod aliqua persona non audeat vel præsumat amassare, habere seu tenere letamen, terram, seu Bruturam aliquam in tribus mercatis de Sancto, vel in toto circuitu dictorum mercatorum.*

* **BRUTUS**, Insanus, stultus, insulsus. Spicileg. Acher. tom. 8. pag. 111: *Non tam facile justum habetur cor, ut etiam quibusdam simplicia atque Bruta referentibus tantummodo verba credere omnino festinetis.*

* *Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646: Brutus, stultus, hebes, indocilis, segnis, gravis, insensatus, stolidus.* Gloss. Lat. Gr. *Brutus*, βροῦτος. Ita enim leg. monet Cangiis pro *Brucus*, etc. Vide *Festum in Brutus*, et supra *Brutalis*.

* **BRUVAGIUM**, Potus, potio, Gall. *Boisson*, olim *Brouvage*, *Bruvage*, etc. Arest. parlam. Paris. ann. 1532. in Lib. rub. eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 215. r^o:

Cum camberiis et brassatoribus præceptum fieri fecissent sex lottos, Gallice lots, bieræ, cervisia,.... aut alterius Bruvagii, Gallice biere, cervoise, ou aultre Bruvage, pro quelbet brassino Bruvagiorum prædictorum, etc. Reg. Corb. 13. sign. Habacuc ad ann. 1510. fol. 27. v^o: Le droit de tonnelieu et forage des brassins de chevoises et aultres Brouvages, etc.

* **BRUVINUS**, in *Glossario veteri Saxonicu* exponitur lytel... vicga. [** i. e. Parva blatta.]

* **BRUXARE**, Ustulare, incendere, ambure, ab. Ital. *Brusciare* et *Brustolare*. Stat. Vercel. lib. 5. pag. 125. v^o: *Item quod nemini licitum sit pascare in nemore, alineto,.... spinetis vel cesus Brucatis infra triennium, postquam fuerint Bruxata.* Chron. Jac. Malveci apud Murator. tom. 14. Script. Ital. col. 821: *Porro magnificos cives de Bruxatis a Fredericorum stirpe originem quidam traxisse fabulantur,.... superstite vix parvulo unico, qui ab amico de incendio raptus, sublatus et nutritus exstitit, fuitque sibi hoc nomen Bruxatus, ex eo quod igne ustus fuerat. Nostris alias Brulas. Depopulatio, quæ ferro et igne fit. Le Roman d'Alexandre MS. part. 2:*

Onques mes gens de pié ne firent tel Brulas;
Car touz sont grand et fort, et de riche harnas.

Vide *Bruscare*.

* **BRUXATÆ**, Bruxellæ, *Bruxelles*, urbs Belgii præcipua. Vide supra *Bruzelia* et in *Bruxare*.

* **BRUXELLENSES MONETÆ** mentio fit, in *Charta Lietberti* episc. Camerac. ex Cod. reg. 10197. 2. 2. fol. 4. r^o: *Duo solidi Bruxellensis monetæ michi vel successoribus meis pro ipsa ecclesia solvantur.* *Bruxelles* nude, pro panno, qui *Bruxellis* texebatur. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 153. Chartoph. reg. ch. 136: *Quatre aunes de Bruxelles, et deux extrêmes d'autre drap, etc.*

* **BRUZIA**. Vide *Bruscia*.

BRYCAN, vel *BRYCCAN*, *Teges*, *palliatrum*, *instratum*, *lodix*, *lectisternium*, *Boxhornio* in Lexico Cambrico. Occurrit hac notione in *Liberus Hoeli Boni Regis Walliae* cap. 15.

* **BRYO**, Fons eloquentiæ, a Gr. βρύειν, scaturire, ut notat *Bollandus* ad Acta S. Theod. tom. 2. Febr. pag. 28. col. 1: *Qui (Theodorus) fuit defensor regius scholasticus, is autem vocabatur Bryo rhetor.*

BRYONIA. Reinerus in Catalogo hætoricorum pag. 92: *Aliqui de Bryonia, quæ dicitur Stucwruk, imaginem sculptum, quam mandragoram esse fingunt.* [** Vide *Forcellin. Pro Stucwruk legendum Sezwurz*, ut ap. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 3. col. 872.]

BRYTHI, in *Legibus Sueonum* dicuntur servi glebæ, vel prediis adscripti. Vide Joan. *Stiernhookum de Jure Sueonum* vetusto pag. 208. [** Vide *Ihrui Glossar. Suio-Goth. voce Bryttie*, vol. 1. col. 287. cui sunt Coloni, qui pro colendi agri labore certam redditum partem acciperent.]

* **BUCACA**. *Charta Caroli Simplicis pro Monasterio S. Aniani in diecesi Narbon.* ann. 898. tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 265: *Et in civitate Narbonensi casales absos cum Buaca, quæ sunt ante Ecclesiam S. Marcelli, etc.*

* *F. idem quod Italis Buca, Caverula, scrobs, locus subterraneus, concameratus. Vide mox *Buata*.*

* **BUADA**, Bovile, stabulum boum, Provinc. *Buau*, *bos*, ut legitur in *Glossar. Prov. Lat. ex Cod. reg. 7657. Charta ann. 1270. in Reg. S. Ludov. ex Char-*

toph. reg. fol. 75. v^o: Item duæ Buadæ cum femorario, x. solidos.

* **BUANDERIA**, Mulier quæ abluit, purgat, candefacit lintea; ab antiquo Gallico *Buer*, *Lixiviam* facere. Hist. *Dolphin*. tom. 2. pag. 405. col. 1: *Item, pro servitio cameræ dictæ *Dolphinæ* unam servitricem camerariam et duas *Buan-*derias esse jubemus.*

* *Vulgo Buandiere.* Vide infra *Bura* 1. et *Burraria*. Nostris *Buer* figurate usurpatum, pro *Purgare*, Gall. *Purifier*. Mirac. MSS. B. M. V. lib. 3:

*Confessionis nous doit Buer,
Et puis penitance essuer.*

* **BUATA**. Testamentum ann. 1173. apud Marten. tom. 1. Aneidot. col. 576: *In quorum omnium præsentia suprascripti novem testes juraverunt suprascriptum testamentum verum esse, in Buata, quæ est subtus vetus palatium.* Vide *Buaca* et *Bubata*.

* *Crypta, testudo subterranea, locus depressus, Hispan. *Boveda*. Charta ann. 1362. in Reg. 93. Chartoph. reg. ch. 241: Item super quodam operatorio et quadam *Buata* constructa super carriera, viij. den. obol. Turon.* Vide supra *Bodium* 2. *Bova* 4. et *Buaca*. [** Vide *Raynouard. Gloss. Roman. voce Buada*, pag. 267.]

* **BUATUS**, Mensurae species. *Charta Curiae Suession. ann. 1252. ex Tabulario S. Medardi.* Se vendidisse recognovit... redditus subnotatos... videlicet viginti essinos bladi hyemalis uno *Buato minus*.

* **BUBA**, *Bubo*, tumor, Ital. *Bubbone*; Hisp. *Buba*, lues venerea. Vide supra *Boba* 2. Mirac. MSS. Urbani PP. V.: *Passus quandam malam Bubam in axilla, etc.* Qui morbus *Mal bubis* appellatur, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

*Qui le cors Diu manier doit,
Ne doit touchier ne main, ne doit,
Au mal Bubis, au mal malan.*

* *Nostris etiam Bugne et Buigne, Tumor, vulgo Tumeur, contusion.* Lit. remiss. ann. 1378. in Reg. 114. Chartoph. reg. ch. 80: *Ladite Colete donna si grand coup sur l'ueil,.... que à pou que elle ne lui creva, et pour ce lui fist une grant Buyne ou boce sur ledit oeil.* Aliæ ann. 1395. in Reg. 148. ch. 251: *Duquel cop de baston Jehan Marchant fu un peu bleic sans sanc, mais se leva seulement en la place dudit cop une ensfure et Buigne.* Vide *Bubo*.

* **BUBAL**, *Bœtov*, *Bubalum*. Suppl. Antiquarii.

* *Leg. *Bubula*, Bœtov κρέας, ex *Vulcanio* in *Castigat*.* ad utrumque *Glossar.*

* **BUFALUS**, *BUFALUS*, *BUFLUS*, *Gall. Buffle*. Ebrardus in *Græcisimo* cap. 9:

*Bos est camporum, *Bubalus* est nemorum.
Bubalus est magnus, *Buculus* est minimus.*

BUBALUS, in *Lege Alaman.* tit. 99. § 1. Bojar. tit. 29. § 7. apud Gregor. Tur. lib. 10. cap. 10. etc. Ordericus Vital. lib. 4: *Bubalina cornua fulvo metallo circa extremitates utrasque decorata laude attollebat.* [Vox *Bubalus* omitti poterat, utpote nota Plinio, et Martiali. Hic de *Spectac.* Epigr. 23:

*Illi cessit atrox *Bubalus* atque bison.*]

BUFALUS. Fortunatus lib. 7. Poem. 4: *Seu validi *Bufali* ferit inter cornua campum.*

* *Nostris *Bugle*.* *Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Bugle, Bubalus, bœuf sauvage.** Pro bove domito, occurrit in Chron. Foroliv. apud Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 884: *Duxerunt multis *Bubalos* prædicti malatestæ.*

BUFLUS, apud Albertum Aquensem lib. 2. cap. 43. lib. 6. cap. 42. Vide *Julium Scaligerum Exerc.* 206. num. 3. 5. Lindenbrogium ad Ammiani lib. 22. et alios passim.

* **BUBATA**, f. Locus conformatus, ab Hispano *Bobeda*, *Fornix*, camera. Marten. *Tract. de Rit.* pag. 452. ex Miss. Mozar. : *Et vadunt per Bubata ad chorūm. Vide Buata.*

** **BUBIGUS**, Idem quod *Bubius*, in *Vocab.* ann. 1477. Vide *Bubii*. ADEL.

BUBII, **BUBONES**, **BOBONES**, *Lixæ*, calones, nebulones, furciferi, Germ. *Buben*. *Chronicon Colmaricense* 2. part. ann. 1300: *Rex autem habebat nimios, ita ut antiqui patres dicerent, numquam vidisse eos tamē et tantam militiam congregatos: servorum autem pauperum, qui dicuntur *Bubii*, tanta fuit multitudine, etc.* Idem *Chron. ann. 1287*: *Ordinatum enim sic fuerat, ut Regi dicebatur, quod per curiæ quatuor *Bobonibus* datae fuissent, ut tentoria, sive exercitus, in quatuor partibus incendissent. Et ann. 1296: Venerunt nudi *Bubunes*, et agros bene seminatos everterunt, etc.* Et ann. 1298: *Hospitium Advocati Imperii *Bubones* incenderunt.* [** Vide *Graffii Thesaur. Ling. Franc.* vol. 3. col. 22. et *Grimmi Antiq. Jur.* pag. 320.]

* **BUBILARE**, *Bubonis vox. Carmen de Philomela ad calcem Cod. reg. 6816. *Bubulare* edidit Faber in suo *Thesauro*:*

Bubilat horreadum ferale murmur hubo,
Humano generi tristia fata feren.

BUBILUM. *Anastasius in Leone III: Fecit velum rubrum cum *Bubilo*.* [Murator. *Scriptor Ital.* tom. 3. pag. 265. col. 1. legit. *Bubulum*.]

* **BUBINARE**, *Sanguine inquinari muliebri menstruo, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7641. Hinc*

* **BUBINARIUM**, *Lo sanque della femina. Glossar. Lat. Ital. MS. Vide Bobinare.*

* **BUBIS**, *Barba*. Gloss. Isid. ad quod Grævius: Sic et Pithœi excerpta; sed quid sibi velint me fugit. *Bubis* est pro *Pubis* vel *Pubes* voce satis nota.

* **BUBO**, Tumor, species carbunculi, seu ulceris, a Graeco *Boubū*, Inguen, quod hujusmodi tumores saepius circa inguinum nascuntur, Gall. *Boubon*. Miracula S. Humiliana inter *Acta SS. Maii* tom. 4. pag. 406: *Patiebatur infirmitatem in femore, quæ vulgo dicitur angio, physice Bubo.* Miracula S. Francisci Solani tom. 5. Julii pag. 909: *Correpta fuit vehementissima febris... subtus ejus axillis detectis quoque *Bubonibus*, magnam duritatem ac tumorem præ se ferentibus.*

* **BUBONA**. [Dea apud Romanos, quæ boum curam gerere credebatur. *Augustin. Civ. Dei.* 4. 34. Sine Segetia seges, sine *Bubona* boves, mella sine Mellona, poma sine Pomona, ab uno vero Deo multo felicius accepertur Hebrei.]

* **BUBONÆ**, *Eminentia partes mamillarum etiam masculorum.* *Papias MS.* [** *Pupillas* vocat Isidor. in *Orig. lib. 11. cap. 1. sect. 75.*]

* **BUBONES**. Vide *Bubti*.

* **BUBONOCILLI** dicuntur secundum *Paulum* habentes rupturas inquinis. *Bubon Graece*, *inguen*. *Glossar. medic.* Simon. Januens. ex Cod. reg. 6959. [** Vide H. Stephan. *Thesaur. Ling. Gr.* voce *Bouβωνοχτίκη*, edit. Didot. vol. 2. col. 846.]

* **BUBTICULA**, seu *Butticula*, *Lagena*. Mabilon. *Analect.* tom. 3. pag. 77. ex Gestis S. Innoc. Cenoman. *Episcopi: Censum annis singulis persolvere benevolo animo sponspidit... ad opus Canoniconum*

inibi *Deo degentium, Bubticulas argento optime paratas, atque plenas de optimo vino binas.* Vide *Ibid.* pag. 85. et 105. et infra in voce *Butta* 3.

* **BUBULA**, Bos, vacca. *Annal. Benedict.* tom 3. pag. 553: *Comes Samson contulit Abbatiae Bremensi præter aurum, argentum et equas Bubulasque, cariorum unam nomine Cannobium.*

* **BUBULA**, ab Ital. *Bubbula*. *Commentum, fabula. Bareleta serm. in Domin. Sexag.: Stude non in scartafaciis, non in *Bubulis*, non in somniis; sed in libris authenticis.*

* **BUBULCA**, **BUBULCATA**, Modus agri apud Italos, idem quod *Bovata*. Alex. in *Cons. 127. vol. 11*: *Vendidit petiam unam terre laboratorum Bubulcarum* 25. Infra: *Testes deponunt de valore cuiuslibet Bubulca.* Surdus senat. Mantuan. in *Decis. 65. num. 27*: *Petiam unam terra vineatæ, arativæ et brolivæ, positam in territorio Ceresu, Bubulcarum* 45. Boerius in *Decis. 50. num. 5*: *Quantum arpennum apud Gallicos et quantum Bubulcata vel tabulata apud Italos aut Lombardos.*

BUBULCRIA, Domus bubuli. *Gesta Abbatum Gemblacensis* pag. 584: *Horum ad olera facienda, Bubulcariam, curtem cum certilio Bubulco delegavit, hæc omnia sub cura Cellerarii statuens.*

* **BUBULCERIUM**, Prædium rusticum, Gall. *Ferme, métairie*, idem quod *Boveria*. Vide in hac voce supra et *Charta Simonis ducis Lotharingia* ann. 1203. inter *schedas Mabil.* : *Eidem ecclesiæ beati Petri de Castenoy dedi libere et absolute, tranquilla pace perenniter posseddendum,.... Bubulcerium retro Menecort, et aliud Bubulcerium, in quo vineam novam feci. Ita etiam leg. pro Bubulcerium, quod jam suspicatus fuerat Cangiis.*

BUBULERIUM. *Charta Abbatis S. Stephani Divionensis apud Perardum* pag. 324: *Prior ei plastrum cum horto eidem contiguo dare tenetur, si in villa vacuum inventum fuerit, salvo tamen jure suo, et Bubulterio excepto, et salvis redditibus suis, etc.* An legendum *Bubulcerio*, ex *Bubulus?*

* **BUBUM**, *Senium, languor.* *Papias* [** ex *Placido.*] *S. Columbanus Epist. 5.* : *Dixit hoc olim et Victor Episcopus; sed nemo Orientalium suum recepit commentum; sed hoc soporans spina Dagonis, hoc imbibit Bubum errors.* [** Vide supra *Bubula*.]

* **BUBURARE**. *Chronicon Fossænovæ apud Murator. tom. 7. col. 887: Post Nonam usque in hora coæcum suis militibus D. Joannes de Ceccano in presentia domini Papæ jacavit Buburando.* Vide *Burdare*. [** leg. buhurando.]

* **BUBURISMUS**. Vide infra *Burburismus*.

* 1. **BUCA**, Truncus, stipes, Gall. *Bouche*. *Præstationis species.* *Charta Hugo-ni Comitis* ann. 1233. e *Bibliot. D. de Cangé: Burgensis de Maceriis obolum de bullo et Bucam, quam mihi debebant, in perpetuum quittavi.* Instrum. vernali scriptum e *Museo D. Brunet: Item l'abadasse de Saint Cezari de Mos-tiers dona à las gardias del pont 1. Buc de buo, et III. den. de pument.*

* 2. **BUCA**, Os, aditus, Gall. *Bouche, entrée.* *Glossar. Provinc.* Lat. ex *Cod. reg. 7657: Os, Boca, Prov. Buca, bucula, bucella, dim. Lib. niger eccl. S. Vulfr. Abbavil. fol. 32. v.* : *Walterus Baumer xij. den. ad Natale de antisolio domus et Bucis cellariorum, Bouke, eadem hac postrema acceptione, in Redit. comitat. Namurc. ann. 1265. ex Cam. Comput.*

Insul: Et s'a li quens sor cascune Bouke de celier, ki va sor le rue, une obole au Noel. Bocce vero, pro Bouche, os, inter Poem. reg. Navar. Cant. 2. tom. 2. pag. 5:

Front. Boce, et nex, iex, vis frés, colouré, Mains, chief, et cors, et belle contenance.

Vide *Bucca* 1.

* **BUCALE**, Vas, per cujus *bucam* seu canalicum aqua lavandis manibus infunditur, nostris *Aiguiere*. Parid. de *Grassis Cæmon*. *capellar. Papalium MS.* : *Portari ad ecclesiam unicum bacile cum Bucali de argento et duabus map-pulis apud credenciam Papaz.... jubeat* (diaconus cardinalis). Vide *Bauca* 1.

* **BUCARANNUM**, Telæ subtilis species, Hisp. *Bucaran*, nostris *Bougran*. *Testim.* de S. *Domin. tom. 1. Aug. pag. 640. col. 1: Etiam in ecclesia nolebat* (Dominicus) *quod essent panni serici, sed essent indu-menta de Bucaranno, vel aliquo alio panno.* Vide *Boquerannus*.

* **BUCARANUM**. *Boquerannus.*

* **BUCARE**, Absentem a divinis officiis puncto notare, Gall. *Piquer*; non dissimili sensu Itali *Bucare* usurpant, nempe pro *Perforare, fare il buco*, uti exponunt *Academici Cruscani*. *Charta ann. 1398* pro *capellani S. Vulfr. Abbavil.* in *Reg. 144. Chartoph. reg. ch. 247: Super eo quod certa die Luna occasione ruræ, ipso existente ebdomadario horam Nonæ incipere volente, minime facte, Bucatus fuerat..... a distributionibus suis privatus extiterat.*

* **BUCARO**, Idem f. qui *Buccellarius*, Cliens, verna. *Inquisit.* ann. 1235. apud *Cenc. inter Cens. eccl. Rom.* : *Item dicit quod vidit Bucarones, qui habitat (sic) in Palcano, esse normannos curie, et servire nuncius curie, sicut proprii curie manus, in omnibus, sicut volebant et præcipiebant ipsi nunci. Vide mox *Bucca* 2.*

* **BUCATUS**, *Embouchié*, in *Glossar.* Lat. ex *Cod. reg. 7679.*

1. **BUCCA**, Os. *Concilium Lateranense ann. 1077. ubi Gregorius VII. de Exemptione Cluniaciens Monasterii: Nec etiam aliquis Legatus meus supra illum locum et Monasterium unquam Buccam suam aperiat, aliquamne exerceat potestatem.* *Fori Oscæ Jacobi. I. Regis Aragon. ann. 1247: Et si non fuerit per Buccam justitiae factum, etc.* Occurrit alibi, et in *Bullario Cluniaciensi* pag. 22. 28. [** Vide *Forcellin.* et *Glossar.* med. Græcit. in *Bouxx*, col. 214.]

* Dicitur etiam de ore tormenti bellici, ut et nostris *Bouche d'un canon.* *Chron. Tarvis.* apud *Murator. tom. 19. Script. Ital. col. 754: Imponitur pulvis niger artificialis cum salmire et sulphure, et ex carbonibus salicis per foramen cannonis prædicti versus Buccam.*

* **BUCCA PORTUS**, Ostium. *Oberti Cancellarii Annal. Genuens.* lib. 2. apud *Murator. tom. 6. col. 304: Cui consul: vade in Buccam portus, et ego loquar interim cum consule Pisaniorum.* *Passim dicitur de Ostio portus Massil. in Statutis ejusdem urbis.* Vide *Bucca* 2.

* 2. **BUCA**, *BUCEA*, *BUCIA*. Vide *Bussa*.

* 3. **BUCCA**, Domesticus, familiaris, qui sumptibus patroni nutritur quo etiam sensu *Bouche* usurpamus. *Chron. Placent. ad ann. 1388.* apud *Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 584: Certo ad præsens, si unus habet in sua familia novem Buccas, et duos roncinos, expendit omni anno ultra florenos ccc. auri valentes lib. ccclxxviii. imperialum.* Vide infra *Bucha* 3.

* **BUCCADURUS**, Equus refractorius,

durioris oris, Ital. *Bocchiduro*, in Vocabul. Alber. de Rosate, qui *Boquimuelle* apud Hispanos opponitur. Ubaldin. in Tab. Docum. *d'amore* Barber. pag. 151. v. 16:

E lo Bocchidur si doma.

[** Galli dicunt un cheval qui a la bouche dure.]

** BOCCALDUS, dicitur allec desiccatum, ein bycking. Gemma Gemmarum.

* BUCCALE, Os, ostium stagni, ut videtur. Chartul. S. Joan. Angeriac. fol. 57. v. : Stagnum quoque, quod vivarium dicitur, nostrum proprie erit, excepto Buccali, de quo facient medietatem. Vide Buccae 2.

BUCCALIS, Lagena vitrea, vel alterius materiae, Gallis *Bocail*, in Ceremoniali Episcop. cap. 12.

† BUCCALLUM, f. Pascuum boum. Tabular. S. Cypriani Pictav. fol. 112. in Hist. MS. ejusd. Monasterii fol. 359: Ugo Rabiolus concessit... infra castrum Domini Petri tertiam partem cuiusdam Buccalli, quod est ante domum Ramulfi. Inter testium nomina habetur, Willermus Meli qui de domo matris ejus, arg. et de Buccallo concessionem vidit et audivit facere.

* Nisi idem sit quod supra *Buata*, Testudo subterranea, locus cavus, depressus; quæ interpretatio magis loco allato convenire videtur. At vero *Bucalæe*, Pascuum seu jus animalia pascendi significare opinor, in Chartar. Norman. ex Cod. reg. 4653. a fol. 75: Rogerius Torel habet in foresta Andeliaci merrenum ad domum suam faciendam, et la Bucalæe, et tigna extra defensa per manum forestiariorum, et usuarium suum arrendi,.... et est quitus de pasnagio porcorum suorum. Ubi minus recte Codex 4651. habet, *Butalæe*.

BUCCARANUM. Vide *Boqueranus*.

† BUCCARIUS, Lanius, Gall. *Boucher*. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 104: Vetavit Dominus Gervasius, ne panis ad vendendum præter ab uno pistore apud Sarciacum fieret, vel caro præter ab uno Buccaro vendoretur.

† BUCCARUM, f. Crustulum, a *Bucca*, os, sic dictum. Concil. Hispan. tom. 4. pag. 361: Ob reverentiam SS. Crucis Sanctorumque imaginibus debitam, interdictur ne in saccato Buccarao aut alius esculentis... Crucem imaginesve Sanctorum depingere liceat.

* BUCCASINUM. [Ut *Bucchasinum*: « Pro brachiis 46 *Buccasini* albi pro foederatura dictorum pannorum (Mandat. camer. apostol. arch. vatic. an. 1417-21, f. 66.)】

* BUCCATICUM, Vectigal a Carrariensis assignatum solvendis præmis doctorum gymnasii Patavini, apud Riccobon. de Gymn. Patav. lib. 1. cap. 6. pag. 10. Unde Tomasin. de eod. Gymn. pag. 138. male *Buecaticum* exscriptis. Vox ejusdem originis atque *Buccellarus*.

1. BUCCEA, pro *Bucella*, Gall. *Bouchée*. Beletus de Offic. Eccles. cap. 119: Detur statim unicuique panis *Buccea*, priusquam recedant. [** Sueton. in August. cap. 76.]

2. BUCCEA, Ostium fluminis. Charta ann. 1243. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. fol. 59: Et liceat dicto Bernardo... facere vel tenere semper in dicto piscario duas *Buceas*, vel amplius... per quas aqua Garonne possit intrare in piscarium et exire. *Bucea Meduanæ*, in Charta Goffredi Comitis Andegavens. apud Sammarthanos in Episc. Andegav. pag. 138. Vide *Pergaminum* in *Bocca*.

BUCCEAVIA, Fretum Abydenum, ex

Gallico *Boche d'Avie*, uti vocatur a Villharduino n. 65. et in Hist. Bucaldi Marescalli Franciæ part. 2. cap. 4. Ita autem appellatur in Epistola Comitis S. Pauli de prima expugnat. Constantiopol. apud Godefridum Monachum, voce conflata ex *Bucca*, seu os, et *Avie*, seu *Avidus*, vel *Abydus*, quasi *Os Abydi*. *Bucca Abydi*, in Charta ann. 1311. in Tabulis ad Historiam nostram Gallo-Byzant. pag. 81. Vide Notas ad Villhard. pag. 281. 282. Cambro-Britannis *Boch* est mala, bucca, mandibula, *Bochan*, fauces. *Boucout*, in Consuetudine Bayonensi tit. 4. art. 17. videtur esse ostium fluvii.

BUCCELLA. Gloss. vet. *Bucella*, φωτίον. Joan. de Janua: *Bucella*, *morsella panis*. Regula Magistr. cap. 27: In quibus omnibus mensis in suos meros quisque Frater de suo pane ternas, non amplius, *Bucellas* intingant. *Bucella mundæ*, in l. 5. Cod. Th. de Annonis civicis, etc. (14, 17): *Civis Romanus*, qui in viginti panibus sordidis... 50. uncias comparabat, triginta et sex uncias in *Bucellis* sex mundis sine pretio consequatur. Ubi *buccellæ* dicuntur panes parvuli rotundi, seu κρικελούσθιν φωτία, uti βουκέλλους interpretatur Constantinus Porphyr. I. 1. περὶ Θεάτων. [** Vide *Forcellinum*.]

BUCCELLA, Hostia consecranda, vel consecrata. Capitula Caroli Mag. lib. 6. cap. 191. [** 194.]: Ut sacerdotes admonent viros et mulieres, ut ad basilicas luminaria, et incensum, et *Bucellas*, et primicias offerant, [** Omnes editiones *Bucellas*.] Eadem habent Capit. Herardi Archiepis. Turon. cap. 114. Vide Synod. Matisc. can. 50. Bernoldus Presbyter Constantiensis in Exposit. Ordinis Romani, conqueritur in quibusdam Ecclesiis *oblatas* panis, quæ prisca Ecclesiæ consuetudine ad usum sacrificii a populo fideli ad mensam Domini offerebantur, ad imaginem numorum, et ad tenuissimam quamdam et levissimam formam, a veri panis specie alienam, fuisse redactos. Honorius Augustod. lib. 1: Et quia populo non communicante, non erat necesse panem tam magnum fieri, statutum est in modum denarii formari. Guibert. lib. 1. Hist. Hieros. cap. 2. *Sicut Buccellæ intinctio non sacramenti peragendi, sed Judge proditionis fuit ostensio*. Tertullianus lib. de Monogamia. *Bucellas* vocat panes, quos ministri Ecclesiæ mulieribus domum perferendos dabant. Græci vero Constantinopolitanoi βουκέλλατος appellabant *Bucellam vino intinctam*, seu sacram Eucharistiam, vel panem Eucharisticum intinctum, ut est apud auctorem libri Miraculorum SS. Cosmæ et Damiani cap. 10. quæ quidem vox apud Dorotheum doctr. 18. pro cibo profano videtur accipienda. [** Vide Glossar. med. Græcit. col. 213. ubi *Buceam panis vel Panem et vinum esse Boukéllatos* Cangius scribit.] Vide *Corsend*, *Oblata*.

BUCCELLÆ FABRICÆ. Vide *Nebulae*.

BUCCELLARE, Vox Chymicorum, Cibare, Joanni de Garlandia in Synonymis Chymicis. Idem lib. de Mineralibus cap. 5: *Unum condimentum est salis atramenti exaltatio, et etiam salis Armorniaci, et etiam cum corporibus Buccellatio, id est, cibatio, et cum olfactu stanni, et cum olfactu sulfuris*. Perperam editum abatio. Infra pag. 111: *Est etiam Buccellatio cum corporibus*. Mox: *Ferrum non recipit Buccellationem*.

BUCCELLARIUS, Cliens, Verna, qui patroni panem edit, buccio, parasitus. Papias: *Assecla, Cliens, Buccellarius*.

Alibi: *Parasituli, Buccellaris*. Qua notione usurpatur in Lege Wisigoth. lib. 5. tit. 3. § 1: *Quicumque in patrocinio constitutus sub patrone aliquid acquirit, medietas ex omnibus in patroni, vel filiorum ipsius potestate consistit, aliam vero medietatem idem Buccellaris, qui acquirevit. Anastasius in S. Zacharia PP. pag. 80: Hic beatissimus Papa instituit, ut crebris diebus alimentorum sumptus, qui et Eleemosyna usque nunc appellatur de venerabili Patriarchio, a Buccellaris, pauperibus, et peregrinis, qui ad S. Petrum morantur, deportari, eisque ergari*. Sic enim MSS. præferunt, non *Paracellarii*, ut habent libri editi: ubi *Buccellaris* videntur fuisse Pontificis domestici.

Cum igitur Clientes in patroni familia essent, et eorum sumptibus enutrirentur, parasiti interdum vocati. Gloss. Isidori: *Scurra, Parasitus, Buccellaris*. Idem Papias: *Parasitus, Buccellaris, Adulator*. Alibi: *Parasituli, Buccellaris*. Ugitio: *Buccellaris, Gluto*. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013: *Assecla, Buccellarius*. Alibi: *Parasitus, Buccellaris, adulator, vel blanditor*. Althelmus de Laud. Virginit. : *Hæc tanta prodigia cernens Claudius Tribunus obstupuit, et corde compunctus, cum 70. milibus, et omni familia, et vernacula clientela, una cum Parasitis et sodalibus credidit in Dei Filium*. Ibid. : *A propriis Parasitis et domesticis clientibus*. Vide *Parasitus*. [** In Glossar. med. Græcit. col. 213. Cangius hec ita retractat: *Glossæ in Basilic.* : *Βουκέλλαριος*, ὁ ἀποτελλόμενος καὶ φῶν τινά. Sic dicti *Buccellaris*, quod eorum opera uterentur imperatores in interficiendis privatis hostibus vel etiam maleficiis. Ita Valentinianum III., a *Buccellaris* Aetii imperfectum tradit Gregor. Turon. In *Glossis Isidori Scurra* et *Parasitus* pro *Confectore* seu carnifice sumuntur, uti in voce *scurra* docuimus in *Gloss. med. Lat.*]

BUCCELLARII præterea dicuntur stationarii milites, qui panem alicuius edunt, ut apud eum morentur, ex voce *bucella*, quæ panem significat. Liber 60. Basilicon tit. 18: *Βουκέλλαριος λέγονται οἱ παραμένοντες στρατιώται, ἐκ δὲ τοῦ Βουκέλλαριος, ἢ ἐστιν ὁ ἄρτος, ἐκλήθησαν Βουκέλλαριοι, οἱ τὸν ἄρτον τινὸν ἐνιστόντες ἐν τούτῳ τούτῳ τῷ παραμένειν αὐτῷ*. Hinc *Glossæ laudatae: Assecla, Buccellarius*. *Buccellaris* igitur sunt custodes corporis, stipatores, armigeri, domestici procerum, cujusmodi fuit *Ocycilla Buccellarius Aetii*, a quo occisus est Valentinianus III. Augustus apud Gregorium Turonensem lib. 2. Hist. cap. 8. quem caesum ab *Armigeris* ejusdem Aetii tradit Prosper in Chronico. Ob hanc forte causam *Spatharios* et *Buccellarios*, ambulante exercitu, Imperatorem immediate subsequi jubet Mauricius lib. 2. Strateg. cap. 9: *Οπισθεῖτε αὐτὸν εὐθὺς τοὺς Σπαθαρίους, καὶ μετ' αὐτούς, τοὺς Βουκέλλαρίους*.

† BUCELLARI, Eadem notione, in Passione S. Thomæ Martyris. Locum vide in *Bisacuta*.

BUCCELLARII etiam, si Constantimum Porphyrogenitum audimuslib. περὶ Θεάτων cap. 6. dicuntur, qui militibus panes ministrabant: sic dicti, inquit, οἱ τὸ παπαλούνειν τοις στρατιώταις, καὶ τὰς τροφὰς αὐτῶν ἐπιφέρεσθαι. *Βουκέλλαριος γε κατὰ Πομαῖον διάλεκτον, ὁ φύλαξ τοῦ ἄρτου καλεῖται*. Quod firmatur ab Olympiodoro apud Photium pag. 179. qui non modo ait, *Buccellariorum* nomen sub Honorio Aug. primum auditum; sed et *Buccellariorum*, a *Buccellato* appellatos. Quid autem

sonet *buccellatum*, dicemus infra. Cæterum non placet Jacobi Gothofredi sententia, quæ Buccellarios a *bucculis*, id est, ut censem, cassidibus appellatus scribit ad l. 1. Cod. Th. de Fabric. (10, 22.) [** Conf. Ritter. in Glossar. Nomic. Cod. Theod. voce *Buccula*, et Forcellin. voce *Buccellarii*. Adde Just. Cod. lib. 9. tit. 12. const. 10.]

BUCCELLARII denique dicti Galatae et Maryndini sub extrema Grecia, quod huic ministerio potissimum addicti essent, seu, ut alii probabilius volunt, quod milites Buccellarii olim in ea regione tuenda excubarent in praesidiis locati. Lexic. Græc. MS. Reg. Cod. 2062 : Γαλογραῖται, ἡ τὸν Βουκελάριων χώρα, οἱ αὐτὸι καὶ Ἐλληνογαλάται γράφονται, ἡ ονομάζονται. Eorum vero Provincia Boukellariou. Cedreno pag. 466 et *Thēma Buccellariorū* cæteris Scriptoribus Byzantinis passim dicitur, quod ex Suida, et Constantino, loco citato, aliisque docent Rigaltius et Meursius, quos non excrivo. [** Adde Append. ad Glossar. med. Græc. col. 42, a.]

*** BUCCELLATIO.** Vide *Buccellare*.

BUCCELLATUM. *Panis ad usus diuturnitatem excoctus*, inquit Marcellinus lib. 17. quo milites in castris pasci solent. Spartanus in Pescennio : *Pistores sequi expeditionem prohibuit, Buccellato jubens milites et omnes contentos esse*. Paulinus Epist. 36 : *De Buccellato Christianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes 5. tibi misimus*. Vita S. Joannis Theristæ, num. 9 : *(Enophorum, mero plenum, ac panis Buccellatum sibi cepit. Palladius in Historia Lausiaca cap. 20 : Κλάσσαι, τὰ βουκέλλατον, δὲ εἰχεν, κατίγαγεν εἰς κεράμια. Plinius lib. 1. Medic. cap. 6 : Post hæc supermittis panicellos de Buccellatis, quos conficis ita : Buccellati optimi bene conditi, tunc, et cribriti farinæ lib. 4. etc.* [** Vide Glossar. med. Græc. in Boukellatō, col. 213. et Append. 42.]

Putant quidam *Buccellatum* dici, quod milites, cum ciborum, aut panis penuria laborarent, confractum, et in minutiiores dissecatum partes, in lagenam aqua plenam, quam *buccellam* appellabant, mitterent, quo madeficeret, et facilius manducaretur. Heraclides cap. 6 : *Confractum, atque in partes redactum modicas, Buccellatum in lagenas misit. Sed a Buccella deductum vocabulum magis arridet. Buccellatum tenuem fuisse panem docet Lexicon Græc. MS. Reg. Cod. 2062 : Βουκελάτου, ἄρτου ἐλατοῦ, ἃς λέγεται κολλήτιον. Atque ita usurpatum ab Italis docet Ammiratus in Familii Neapolitanis tom. 1. pag. 55 : Nella patria mia, et ne luoghi vicini a lei, chiamasi hoggi Puccellato quella sorte di pane, che in Napoli chiamano Tortano di sancto Antimo, dall' esser in modo d' una ruota attorno, et aperto nel mezzo, che assomiglia à un cercino. Vide leg. 1. Cod. de Erog. milit. ann. (12, 38) Mauricium, et alias a Rigalito, Meursio, Cerdia, Henr. Valesio, Rosweido, Jacobo Gothofredo, [** Forcellino.] etc. laudatos Scriptores. Vide *Buccellatus*.*

BUCCELLUM, Incisionis species, de qua Petrus Crescentius lib. 2. de Agricult. cap. 22 : *Modus igitur, (inisionis) qui vulgariter dicitur, ad Buccellum, ... fiat hoc modo : Buccellum parvum grossitudine pollicis longum, cum gemma in medio de novo surculo elevetur, in novo surculo ejusdem grossitudinis, suo cortice in tres vel quatuor partes sciso et denudato ponatur, etc. Forte a voce Italica buccia, a buccia, quæ proprie florum cortex dici-*

tur, vel theca sive siliqua leguminum, etc. unde ad pelle humanam transiit.

BUCCELLUS. Vide *Boucellus* post *Butta* 3.

BUCCELLIUS. Macellarius, nostris *Boucher*, in Statuto apud Richardum de S. Germano ann. 1022 : *[De jure Buccellorum pro bove vel vacca remittuntur gr. 3. pro porco gr. 3. pro ariete gr. 2. pro agno gr. 2.] Bucceria*, Macellarium, in vet. Charta apud Ughellum tom. 3. pag. 487.

*** BUCGETUM.** Locus vaccis emulgedis destinatus. Vita S. Luani tom. 1. Aug. pag. 345. col. 6 : *Alio autem die Luggedius puer missus est, ut lac a Bucceto deferret, etc. Buissier, eadem forte notio, in Lit. remiss. ann. 1391. ex Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 295 : Ledit Jehan prinst un baston qu'il trouva sur Buissier dudit Hossart. Nisi sit cella lignaria, Gall. *Bucher*.*

BUCCHA. Apertura fluvii, ex qua derivantur aquæ. Vide *Statuta Mediolan.* part. 2. cap. 329. [et infra vocem *Bugia*.] *** BUCHASINUM.** [Brocard (?)] : *Pro brachialis 35 Buchasini albi pro foderatura pallii. (Mandat. camer. apostol. archiv. Vatic. 1417-21, f. 68.)*

*** BUCHINUS,** f. Vestis superioris species, pallium. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 632 : *Gregorius vero Judicis Laurentii videns tantum rumorem in populo, timuit in terra potius commorari, immo eodem die nostri exitus caute exiens civitatem eque, in quadam suo Buccino portavit secum filium suum parvum, nomine Jacobum, etc. Bocchino Italis est Osculum.*

*** BUCCIA.** Vide *Bussa*.

BUCCINA, Spatiu, intra quod *Buccine* clangor audiri potest. Cosmas Pragensis in Chron. Bohem. : *Plures insimul conglobati, non longius quam unius Buccinæ, in altera rupe inter arbusta urbem edificant*. Leonis Tactica cap. 9. § 66. ex versione Johannis Checi : *Levibus etiam præcipies, ut longius ab acie quam Buccina exaudiri potest, ne discedant. Absunt a Gr. Meursii. Buccina porcilia, in Lege Bojor. tit. 3. cap. 10. cornu, quo utuntur subulici. Editio Heroldi tit. 39. habet Buccina, quomodo recentiores Græci Βούκτιον dicunt. Gloss. Lat. Gr. : Buccina, tuba σάλπιγξ. Buccinum etiam neutro genere dixit Plinius. [** Vide Glossar. med. Gracit. radice Βούκτιον, col. 213. Forcellin. et Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 268. ubi ex *Elucidar. de las propr. fol. 282* : *Buccina es parca trompa de corn o de fust o d'autra materia.**

BUCCINUS, BUCINUS, Clamor *buccinæ*, Ugutioni. Beda lib. de Orthograph. : *Buccina est, qua signum dat Bucinator. Bucinus, ipse canor ex hac editus.* [** Forcellin. voce *Bucin*, hæc citat ex Capro Grammat. Papias in cod. reg. 7609. habet itidem gen. masc. expressus Glossar. in cod. reg. 7644 : *Bucinam et Bucinum hoc inter se differunt, Bucina est tuba, qua signum datur in hostem, Bucinus ipse clangor canorus est.*]

[** De *Buccinæ* usu in classibus vide Jallii Antiq. naval. vol. 1. pag. 233.]

BUCCINA AURIS, Pars auris, qua sonus immittitur, le *Tambour*, apud Fridericum II. Imp. lib. 1. de Venat. capite 25.

*** BUCCINÆ PELLES.** Vide *Buccus* et *Buccleshude*.

*** BUCCINARE.** Extimulare, animos addere; quod *Buccinæ* clangore milites ad pugnam excitari soleant et commoveri. Acta SS. Junii tom. 5. pag. 81. F. de S. Emiliano Episcopo : *Quod videns*

consolator beatissimus suos Buccinavit, et istis consolatoriis affatur verbis, dicens, etc.

*** BUCCINERIUS,** Buccinator, qui clangit buccina. Hist. Dalphin. tom. 1. pag. 64. col. 2 : *Quorum equi in numero mille et ducentorum... vendales, per Buccineros una cum armaturis in magna quantitate fuerunt expositi, venditique et liberati.*

*** BUCCINISTA.** Eadem notione, in Actis SS. Julii tom. 3. pag. 105.

*** BUCCINIUM,** Boukávn, Boukávn, ex Vulc. in Castigat. ad utrumque Glossar.

*** BUCCINUS,** Puerile crepitaculum, cymbalum, Gall. *Hochet, Grelot*. Histor. Dalphin. tom. 2. pag. 282 : *Item, pro factura xxv. Buccinorum de argento pro Domino Andrea, (filio Domini Dalphini) et pro reparatione unius candelabri, etc. xviii. gros. et paulo post : Pro factura xxv. Buccinorum pro eodem, hoc est, unius crepitaculi Hochet constanti xxv. cimbali Grelot.*

*** BUCKKESHUDE,** vox Germanica. Glossæ Caesar. Heisterbac. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 688. col. 1 : *Præterea solvet ei (abbati)... duas pelles de corduano, quæ Buccleshude appellantur. Vide Buccus.* [** Pellis hircina.]

*** BUCCO,** *Garrulus, quod cæteros oris loquacitate, non sensu excuperet.* Gloss. Isid. [** ex Isid. Orig. lib. 10. § 30.] Papias MS. : *Buco, Garrulus ceteros loquacitate vincens, vel stultus.* In Gloss. Aniciensi MS. : *Buco, Garrulus*; in San-German. n. 551. [** et reg. 7644.] : *Buccones, stulti, rustici.* Papias habet *Buccones*, ut in hac voce dictum est. *Vetus* Gloss. apud Turnebum Adversar. lib. 28. cap. 5 : *Buco, stultus.* Gloss. Lat. Gr. : *Bucco, παράστος.* Hæc copiosius, cum *Bucco* legatur apud Plautum Bacch. 5. 1. et Apuleium Apol. pag. 325. Non omisimus, quod desideretur in omnibus fere vulgaribus Glossariis. [** Vide in Glossar. med. Græcit. Boukx̄tōn in Boukx̄tōn col. 214.]

*** Glossar.** Lat. Gall. ex Cod. reg. 7692 : *Bucco, glenglour vel glouton. Unde versus :*

Qui multum comedit, vel plurima vocabula dicit, Buceo dicatur; sic nobis asserit usus.

* Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657 : *Buco, oritus, loquax, loquaculus, contentiosus, Parlier, Prov.*

1. BUCULA, pro pusilla bucca, osculo, labellis, usurpasse Suetonium et Apuleium pridem observatum : et in Architectura apud Vitruvium, quid eadem vox sonet, docuere pariter Bernardinus Ubaldus, Philander, et alii. At *Buccula*, seu *Bucula*, qualis fuerit armorum species apud cæteros Scriptores, non omnino planum ac exploratum, tametsi plerique in eam iere sentientiam, post Turnebum lib. 9. Adversar. cap. 16. ut existimarent esse cassidis partem, quæ demissa *Buccam* tegit. Sed procul a vero, nisi ipse fallar, aberrant : nihil enim aliud est *Buccula*, quam *umbo clypei*, seu scuti pars eminentior, et media. Glossæ Isidori : *Angia, ferrum Buculæ scuti.* Eædem : *Ancile, scuti Bucula.* Gloss. Lat. Græc. : *Buccula, παράγναθος, υπάλος.* Glossæ Græc. Lat. : *Ουφάλος, ζατίδος, Umbo, seu Umbo.* Uglitio : *Buccula, umbo scuti.* Porro ut Latinis Scriptoribus *Umbo*, pro ipso clypeo usurpatur, ut apud Statuum :

Jam clypeus clypeo, umbone repellitur umbo ; ita et Buccula, apud Livium : Galeas Bucculasque tegere. Sed præ cæteris id firmat Juvenalis Sat. 10. vers. 133. ubi trophæi apparatus describit :

Bellorum exuvia, truncis affixa tropaeis
Lorica, et fracta de casside Buccula pendens,
Et curtum temone jugum, victaque irremis
Aphaste, et summo tristis captivus in arcu.

Nam inter spolia, quæ tropaeis solent
affigi, bello erepta, ut est apud Scholias-
tem, clypeus recenseri debuit, uti pas-
sim vetera monumenta et numismata
satis convincunt, in quibus tropaea
efficta conspicuntur, ubi et scuta ac
clypei a cassidibus dependent, vel certe
iis subesse solent. Non igitur mirum,
Bucculas a cassidibus non semel distin-
guunt, ut diversas, in leg. 1. Cod. Th. de
Fabricens. (10, 22.) : *Octo apud Antio-
chiam cassides, totidemque Bucculas, etc.*
Frusta enim totidem adiiceretur, si
Buccula pars fuisset cassidis. Neque ali-
ter usurpat Capitolinus in Maximino
juniore : *Fecit et spathas argenteas, fecit
et aureas, fecit et galeas gemmatas, fecit
et Bucculas, id est, clypeos. Proinde Buc-
cularium structores, apud Paternum in I.
ult. D. de Jure immun. (50, 6, 6.) sunt
clypearum confectores. [** Vide Forcel-
lin. qui utramque significationem ad-
mittit. Gloss. med. Græcit. voce Βούξον,
col. 215.]*

Sed et *Bucculam*, pro ipso umbone
clypei usurpavere Scriptores inferioris
ævi, atque in iis Aimoinus lib. 4. de
Miracul. S. Benedicti cap. 11 : *Buculum
Clypei, quo suus tegebatur adversarius,
fortiter perculit, quæ claviculis, quibus
affixa tenebatur, avulsis, longius resiluit,
moxque manus adversarii nuda appar-
ruit: quippe foramen in clypeo fuerat,
quod Bucula protegebat, dentis semiper-
dali affixa ligno: quo manu retento,
gravem ille Roberti adversarius verteret
clypeum. Quin etiam nostri eam scuti
partem Boucle vocabant. Le Roman de
Garin MS :*

De soil escu qui est peint à azur bis,
Desoz la Boucle li a fret et maumis.

Alibi :

Rois Amadas vet ferir un Gascons,
Desoz la Becle li perça le blaçons.

Hic enim blaçon et blazon idem valet
quod scutum, vox facialibus nostris hac
notione familiaris. Le Roman de Gui-
laume au Court-nez MS :

Froissent ces hiaumes, depiegent li blason.

Infra :

Y wait, feri Guintran devant sor le Blason.

Chronicon Bertr. Guesclini MS :

Les lances en leur poins, et au col le Blazon.

Cum vero hac parte aversa clypeus bra-
chio militis innecteretur, inde quibusvis
fibulis, *Boucle* nomen mansit. Sed et
etiam ab hac clypei parte, toti clypeo,
Bouclier apud nos appellatio indita.
Aresta Pentec. ann. 1288. in Reg. B.
fol. 79 : *Ordinatum fuit in presenti Par-
lamento, quod nullus portaret Parisius
cultellum ad cuspidem, nec Boclerium,
necensem, etc. Buccula porro, umbo
clypei appellatur, quia in umbone effi-
gebat ut plurimum vultus, aut facies
vel viri, vel animantis, cuius *Bucula*,
seu os, medium obtinebat, uti passim
vetera monumenta repræsentant.*

* Hinc nostris Boce et Bosse nuncu-
pata. Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 98.
Chartoph. reg. ch. 20: *Ledit Jehan fu
feru de la Boce d'un bouglier, ou d'autre
chose, dont il se senti bien grevé. Aliæ
ann. 1382. in Reg. 120. ch. 203: Donna
l'exposant audit Morelet un cop de la
Bosse de son Bouclier en la poitrine, et
lui osta s'espée qu'il tenoit toute nue. Qui-*

bus certe rursum firmatur Cangii de
hac scuti parte sententia. Unde *scutum
clavatum*, quod clavi instar esset ejus-
modi umbo, in Poem. Rob. Diaboli
MS :

Ses escus qui bien est Clavés,
Ne fust il mieux frôles,
Ne ses ielmes mieux détrenchiés,
Se il eust été drechis
Sour peulx agus et sor estaces
Pour assaier grans colz de haces.

* 2. **BUCCULA**, pro *Buccina*, in Car-
mine de varia fortuna Ernesti Bavariae
Ducis apud Marten. Anecdot. tom. 3.
col. 321 :

Haud mora concutitur lituus clangentibus aer,
Raucaque terrificos emugit Buccula cantus.

* 3. **BUCCULA**, Fibula, Gall. *Boucle*.
Judic. ann. 1304. in Reg. *Olim* parlam.
Paris. fol. 64: *Licet sellarii sui officii ratione... non possint..... Bucculas, mordacia.... facere, etc. Nostris Blouquete, dimin. a Gall. *Boucle*, minor fibula. Le Riche homme et le Ladre* MS :

Et si ont les longues cornetes,
Et leurs solers fais à Blouquetes;
Par devant les font détrencher;
Mais li vaussient mius entier.

* 1. **BUCCULARE**. Vide *Bauca* 1.

* 1. **BUCCUM**, Os, ostium, ut videtur.
Reg. S. Justi ex Cam. Comput. Paris.
fol. 197. v: *Pro Bucco fossati ante molendinum juxta domum suam, quod con-
tinet sea perticas.* Vide supra *Buccale*.

* 2. **BUCCUM** vel *Buccus*, f. Locus, ubi
in monasteriis pauperibus panis distri-
buebatur. Vide in *Buccellarus*. Charta
ann. 1317. in Chartul. S. Maglor. Paris.
ch. 109: *Ad opus unius missæ perpetuæ
de Requiem singulis diebus in capella S.
Egidii, quæ in ingressu monasterii dicit
S. Maglorii in *Bucco* a parte sinistra
consistit,..... celebrandæ. Vide *Eleemo-
syna* 3.*

* 1. **BUCCURIO**, f. Cella lignaria, Gall.
Bucher. Computum Fr. Chaberti ann.
1347. tom. 1. Hist. *Dolphin*. pag. 85:
*Sicut protenditur murus de versus *Buc-
curionem*.*

BUCCUS, Hircus, Gallis *Bouc*. Lex
Salica tit. 5. § 3: *Si quis Buccum furaverit, 600. den. culp. jud.* Gregorius Tu-
ronensis lib. 9. Hist. cap. 28: *Ferebant
hunc esse superbum, et ob hoc a nonnullis
Buccus validus vocitabatur. Ubi quidam
olidus legunt, quod magis placet, cum
male olearint hirci. Pelles buccinæ, apud
Chrodegangum Episcopum Metensem in
Regul. Canon. cap. 41. Vide *Bocs*.*

* 1. **BUCEA**. Vide *Bussa*.

* 1. **BUCEARLUS**. Vide *Buscarla*.

* 1. **BUCELLARI**. Vide *Buccellaris*.

* **BUCELLARIUS**, Erro, qui vagando
panem corrogat. Libert. Villæ Montis-
olivi ann. 1312. tom. 7. Ordinat. reg.
Franc. pag. 505. art. 38: *Latrones autem
publici et fautores ipsorum, *Buccellaris*,
yffantarii, et alii insignes latrones, qui
buscunque nominibus censeantur, severi-
tati legum subiciantur. Vide *Buccellarius*.*
[** Gloss. ad Cod. lib. 9. tit. 12. const.
10: *Buccellaris latrones sunt, qui a mini-
mis incepert, puta a buccella panis;
vel verius quia ponunt in ore captorum
lignum, ut non clamant, ut de conversis
S. Lazarus factum fuit.*]

* **BUCELLATUS**, Panis delicatioris spe-
cies, qui in die Natalis Domini præberi
domini solitus erat a præditorum con-
ductoribus. Vide *Panis Natalitus*. In-
quisit. ann. 1270. in Access. ad Hist.
Cassin. part. 1. pag. 315. col. 2: *Homines
castri (S. Victoris) tenentur præstare
curie Cassinensi.... quatuor salutes an-*

*nuatim, videlicet spallam unam de porco,
et duos Bucellatos in Natale Domini. Vide
Bucellatum.*

* 1. **BUCELLUS**. Chron. incerti Aucto-
ris ad ann. 1388. apud Ludewig. tom.
9. Reliq. MSS. pag. 115: *Fecit ei fieri
caputum de Bucello xv. ulnarum. Sed
leg. videtur de Burello. Vide in Birrus.*

* 2. **BUCELLUS**, Modius, mensura fru-
mentaria, Gall. *Boisseau*. Acta MSS.
eccl. Brioc. *Episcopus existens in civitate
lucratur panem capitularem, videli-
cet pro qualibet septimana unum Bucel-
lum, cum dimidia parte unius Bucelli
frumenti.* Vide *Bussellus* in *Butta* 3.

* **BUCENTAURUS**, Navis grandior Ve-
netiis notissima. Chron. Andr. Danduli
apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col.
459: *Cum uno artificioso et solemni Bu-
centauro, super quo venit usque S. Cle-
mentem, quo jam pervenerat principalior
et solemnier *Bucentaurus* cum consilia-
riis, etc. Vide Petr. Justin. Hist. Venet.
lib. 14. et Itiner. Ital. Mabil. tom. 1.
pag. 37. ubi vocis origo curiose indaga-
tur. [** Conf. Jalii Antiq. Naval. vol. 1.
pag. 417.]*

* **BUCER**, *Pecus bubulum*. Janssonius
in Auctario Glossarum Isidori.

* **BUCERIUM**, *BUCERUM*. Glossar. vet.
ex Cod. reg. 7613: *Bucera, boum ar-
menta, vel de cornibus quorum fit bucci-
na. Bucera armenta dicuntur. Bucerum,
pecus bubulum, vel vox inepta. Aliud ex
cod. 7641: Buceria, armenta pecuaria.
Bucerum, pecus bubulum, in altero ex
Cod. 7691. [** Glossar. cod. reg. 7644. ut
ex Gloss.: Bucea, armenta. Bucerum,
pecus bubulum. Bucerum, vox inepta.
Buceta, loca boum. Bucicidæ, armenta.
Bucidæ, qui boves cedunt. Bucinarix,
voces. Papias reg. 7609: Buteta, loca
boum; Buceria vero armenta dicuntur.
Bucera et reliqua ut in cod. 7613. Conf.
Nonum sect. 94. et Festum.]*

* **BUCETUM**, f. pro *Bucerum*, in vet.
Glossar. ex Cod. reg. 7646: *Buceta, loca
boum.*

* **BUCEUS**, Navigii grandioris genus.
Ogerii Panis Annal. Genuens. ad ann.
1206. apud Murator. tom. 6. col. 394: *Dominus Johannes Potestas quatuor ar-
mavit galeas, quæ versus Provinciam pro-
ficiuentes duos magnos Pisanorum Bu-
ceos ceperunt, Januamque miserunt. Vide
Bussa.*

* 1. **BUCHA**, Truncus, stipes, Gall.
Buche. Pancarta MS. titulorum Abb. S.
Stephani de Valibus apud Xantones
Charta 1: *Non teneantur scindere illa-
die ex debito nisi quilibet duas salmatas
et ad Bucham apportandum de nemore.
Vide Culcitra.*

* 2. **BUCHA**, Os, ostium, Gall. *Bouche*.
Stat. Astæ collat. 19. cap. 28. pag. 66:
*Si aliquis vel aliqua teneret clausam
Bucham alicujus rivi, ita quod, sicut
conuetus est, decurrere non possit, quod
teneatur et debeat facere ipsam aperiri.
Vide *Bucca* 1.*

* 3. **BUCHA**. Domesticus, familiaris,
qui sumptibus patroni nutritur, quo
etiam sensu *Bouche* dicimus. Testam.
Joan. Franc. de Gonzaga Mantua march.
ann. 1444. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col.
1793: *Fideicommissarii diligenter ha-
beant informationem..... de expensa,
quam facerent cum sexaginta *Buchs* in
tribus mensibus, et etiam de expensa,
quam facerent pro datio decem *Bucharum*
in illis partibus ultramarinis. Vide supra
Bucca 2.*

* **BUCHAGIUM**, Lignatio, Gall. *Chauf-
fage.* Ibidem: *Ad ligna scindenda ad
opus chaufagi Abbatis et Conventus in*

illis locis, in quibus Abbatia chaufagium suum sive Buchagium percipere consuevit.

¶ **BUCHAMEN**, Fontis apertura, a *Bucha* quod idem sonat. Vita MS. S. Winwaloei: *Et a quodam lucidissimi fontis Buchamine gemmatus, ex profundo terre noviter erupto.*

BUCHARIUS, Lignator. Lambertus Ardensis pag. 117: *Bossarii, lignistæ, et oneratores, et Bucharii, aliquæ firmatæ operatores et magistræ. Charta Herimanni Episcopi Metensis apud Meurissium pag. 379: Provideat ne qui mercatorum maxime Buchariorum se subtrahant, etc. Ubi videntur esse carnifices, Bouchers.*

BUCHERIA, apud Innocent. III. PP. lib. 3. Epist. 55. sic appellatur in Monasterio *Balia*, seu *Prepositura*, quæ circa lignationem ad Monachorum usus versatur. Gall. *Bucherie*.

* **BUCHIA**, a Gall. *Buche*, Truncus, stipes, caudex. Charta Ingeran. de Marniaco pro fundat. canonico. in eccl. Escoiarum ann. 1310. ex Reg. 47. Charthop. reg. ch. 64: *Cuilibet (canonico concedo) undecim quadrigatas boscii seu Buchie pro ardore, videlicet quamlibet quadrigatam ad tres equos. Hinc Buchier, Mercator lignarius, in Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 249. v°: Marchans et vendeurs de buche et de merrien, soient Buchiers ou autres, paieront pour chascun quarteron de buche de mole vendu, viij. den. Buchatier vero, pro Lignator. Gall. *Bucheron*, usurpari videtur, in Lit. remiss. ann. 1476. in Reg. 204. ch. 33: *Ung nommé Henry Buchatier de la damoiselle d'Orval, etc. Haud scio an ejusdem originis sint voces Buchiere, et Bucheret, quibus piscandi instrumentum significatur. Stat. pro piscator. Se non. ann. 1317. tom. 2. Ordinat. reg. Franc. pag. 12. art. 4: Les Buchieres, que l'en dit cramaï à foulle, ne courra point my Mai et mi Avril. Lit. remiss. ann. 1472. in Reg. 166. ch. 165: Lesquelz tirent amont la nef au chable pour pescher au Bucheret.**

¶ **BUCHINA**, pro *Bucina*. Nicolaus Specialis de Reb. Sicilis lib. 1. cap. 14. apud Murator. tom. 10. col. 938: *Nonnulli tubis et tibiis, lichenis et Buchinis, aliisque similibus terribiliter intonabant.*

BUCHIRANUS. Vide *Boqueranus*.

¶ **BUCHSEN**, Vox Germanica, Scelopus, sclopetus. Ludewig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 444. ex Chronico Episcoporum Merseburgensium ad ann. 1431: *Octo bombardas cum quibusdam darris Burchen contra inimicorum insultus dispositi. [** Darrisbuchsen ibi uno tenore scriptum. Infra in Darris dicitur darris hic pro dardis positum esse.]*

* **BUCHURVARE**, Hastis ludere, hastilidum agere. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 106: *Item quod comites, magnates, barones et milites possint habere pro Burchurando seu tenendo arma, duo garnimenta, videlicet tunicam in cordatum de scarlato et mantellum, qui sit de panno valoris tarenorum auri decem et octo pro canna tantum. Vide Bohordicum.*

¶ **BUCIA**. Vide *Bussa*.

BUCIDA, Qui boves mactat, in Gloss. Sax. Aelfrici. Vide *Boscida*.

¶ **BUCILLA**, *ψυρές*, *Buccella*. Suppl. Antiquariorum.

¶ **BUCINARIA**, Voces. Gloss. Isid. Barthius Adversar. 14. 8. mallet *Buccinariae voces* quasi a sonitu buccinatorum; Grævius vero *Bucina*, *Vocina*, quia haæ duas voces unum sunt Isidoro lib. 18.

Orig. cap. 4. [** Confer *Bucerum* in *Bucerum*, quod in Gloss. est *vox inepta*.]

¶ **BUGINUM**, Clangor buccinae. Isidoro lib. 18. Orig. cap. 4. sect. 1. et in Vet. Gloss. San-German. num. 501. Vide in *Buccina*. [** et Forcellin. Vergil. Maro ap. Maium Classic. Auctor. tom. 5. epit. 10. pag. 140: *Verbum igitur duobus ex modis constat, ver ex verbere quod lingua gutturi infligit, bum ex Bucino quod vox reboat, etc.* Dignus qui cum isto confeatur Smaragd. in Donat. lib. 1. cap. 5: *Verbum a verberatione et bombo nomen accepit, bombus enim sonus dicitur; accepit a verberatione primam sillabam ver, et a bombo ultimam bum, et sic compostum est verbum.*]

¶ **BUGINUS**. Vide *Buccina*.

* **BUCITARE**, Faire bouche, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679.

* **BUGITUM**. Pascuum. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641: *Bucita, pascua*. Vide supra *Bucerum*.

¶ **BUCIUS**, Idem qui *Buceus*. Ogerii Panis Annal. Genuens. ad ann. 1204. apud Murator. tom. 6. col. 388: *Contigit autem quod quadam die mensis Septembris sagittæ una Pisanorum centum remorum cum Bucio uno octuaginta remorum venit de partibus de infra mare, et coperunt Bucios qui per ripariam illam ibant. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1226. ibidem col. 444: Quare prædictus Potestas galeas quatuor et duas sagitteas et. Bucium magnum.... armavit. Statuta Massil. pag. 570: Nemo audeat bruscare.... in portu Massiliæ navem neque Bucium.*

BUCKSTALL, Servitii vel tributi species apud Anglos, de qua in Monast. Anglic. tom. 2. pag. 827.

¶ *Buckstall* Anglis est majoris retis species; est etiam servitium quod a vassallis seu tenentibus domino venanti debetur. Privileg. de Sempringham apud Th. Blount in Nomolex. Angl.: *Et sint quieti de chevagio, hondpeny, Buckstall et tristris, et de omnibus misericordiis, etc. Addit autem item Blount ibid. ex 4. Inst. fol. 806: Buckstals, i. ubi homines convenire tenentur, ibidem convenire ad stableiam faciendam circa feras et ad easdem congregandas quietum esse de hoc servitio, quando dominus chaseaverit. Vide Carno.*

BUCLEAMEN, saxonice he ort-h a m a, in Gloss. Aelfrici: id est, cordis tegmen, vel cutis, clypeus forte seu *Buccula*, de qua egimus, qua pectus tegitur.

* **BUCLIAMEN**, Ebullitio, Gall. *Bouillonnement*. Vita MS. Winwaloei fol. 63. v°. ex Bibl. reg.: *A quodam lucidissimi fontis Bucliamine gemmatus ex profundo terra noviter erupto, etc.*

¶ **BUCO**. Vide *Buco*.

* **BUGOLICI MILITES**, Prædones erant Ægyptii de quibus multis agit Xiphilinus. Memorantur a Julio Capitol. in M. Antonin.: *Et cum per Ægyptum Bucolici milites gravia multa fecissent, per Avidum Cassium retusi sunt. Eadem habet Vulcat. Gallican. in vita Avidii. Nomen huic militiæ a pago vel oppido Ægypti. Hieronym. in vita S. Hilari.: Qui cum revertisset, cupienti rursum ad Ægyptum navigaret, hoc est, ad ea loca, quæ vocantur *Bucolia*, etc. Hæc ex Carolo de Aquino in Lexic. milit.*

* **BUGRANUS**, Telæ subtilis species, Gall. *Bougræn*. Charta ann. 1447. in Suppl. ad Mirseum pag. 700. col. 1: *Omnium quoque funeralium undecumque et qualitercumque venientium, sive in cereis, sive in pannis de auro, serico, bisso, Bucrano, etc. Vide supra *Bucarannum*.*

* **BUCTO**. [Gall. *bouton*: « Pro auro ad deaurandum dictos *Buctones* seu circulos. (Mand. Camer. apost. f. 24. an. 1458-60.) »]

BUCTUS, Finis, extremitas, ex Gallico *Bout*. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 49: *Juncturam autem illam alarum, a qua incipiunt decem pennæ majores forinsecæ, quam quidam vocant humerum, et alii *Buctum* alæ dicunt, etc. Gallis le bout de l'aile.*

¶ 1. **BUCULA**, Umbo. Vide *Buccula*.

¶ 2. **BUCULÀ**, *Pascua*. Gloss. Isid. f. *Buculta*, inquit Barthius Adversar. 14. 8.

¶ 3. **BUCULA**, *Corveæ* species cum pari bœum. Codex MS. Irminonis Abb. San-Germ. fol. 58. [** Br. 9. cap. 244. Guerrard. pag. 108.]: *Winegaudus... habet de terra arabiili bunnaria III... et facit inde Buculas. Ibidem: Habentem de terra arabiili bun. III. et facit inde Buculas.*

[** Mallem, verba sunt Guarardi, intelligi de fibula, *boucle*, vel de umbone clypei, sive de clypeo. Certe in locis compluribus Polyptychi armorum fabricatio colonis pro censu indicitur; conf. 9. 150. pag. 97. 13. 102. pag. 149. etc.]

* **BUCULERIUS**, Clypeus, scutum, Gall. Bouclier. Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 113: *Servi prædictorum comitum, baronum, militum arma deferunt, et cultello feritorios, et enses, et Buculerios continuo portare aliquatenus non formidant. Vide supra *Bucularius*.*

* **BUCCULUS**. [Parvus bos. DIEF.]

¶ 1. **BUCUS**, est garrulus, qui ceteros oris loquacitate non sensu superat, secundum Isidorum. Vocabul. utriusque juris. Vide *Bucco*.

¶ 2. **BUGUS**, Aditus, Gall. Avenue, entrée. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 488: *Quod nos scientes cum consiliariis nostris et alius nobilibus, et cum aliis, qui pro honore nostro et suo, et conservatione boni status terre transierant ad nos, descendimus in plateam aliquantulum ante diem, et omnes Bucos plateæ fecimus præparari et armatis gentibus custodiri, etc. Charta ann. 1295. in Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 50: Domus Johannis Finel, sita ante halas Parisius in Bucco coconneriæ, in censiva domini regis. Nisi hoc ultimo loco leg. forte sit *Buto*, id est, in fine seu extremitate, Gall. au bout. Vide Intra *Butus* 3.*

1. **BUDA**, Storea. Gloss. Camberonense: *Buda, stramentum lecti de bilo, id est, papyro*. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013. et Papias: *Buda, storia, ubi legendum storea*. Servius ad 2. *Aeneid*: *Ulcam dicunt rem, quam vulgus Budam vocat. Pelagius libello 10. n. 76: Videns autem Ægyptius vestitum mollibus rebus, et Budam de papyro, et pellam stratam sub ipso. Perperam igitur inde nostrum Bouë, id est, lutum, accersit vir doctus.*

¶ 2. *In Glossis Isid. habetur Buda, Historia, pro quo legendum *Storia*, vel potius *Storea*, nisi forte magis arrideat correctio Barthii, qui Adversar. 14. 8. pro *Buda* censem scribendum esse *Buga* vel *Bugia*, quæ vox fabulam hoedique Italis notat. Historia autem etiam vere Latinis Scriptoribus mendacem fabulam denotat non raro. Alteram notio nem eædem Glossæ Isid. subjiciunt voci *Budæ*: *Buda, Ornamenta regalia vel camelorum*. Sed pro *Buda* legendum *Bulla* jam annotarunt Martinius in Lexico ad vocem *Bulla*, et Grævius ad hunc ipsum locum Isidori. [** Vide Burmann. ad Antholog. Lat. vol. 2. pag. 462.]*

¶ 2. **BUDA**, Idem quod alibi *Buta*, vulgo *But*, Scopus, ad quem sagittatores sa-

gittas suas dirigunt: Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 16: *In qua platea sunt quedam Budæ, Gallicæ Budes, alias bersaux, in quibus et ad quas Budas aliqui balistarii tunc trahebant. Vide supra Bersa 1.*

* **BUDELE**, Germanis *Beutel*, Belgis *Budel*, seu *Buydel*, Saccus, Incerniculum, Cibrum farinarium. Gall. *Bluteau*. Codex MS. Ecclesiae Coloniensis ex Biblioteca Cathedrals Atrebatis: *Magister coquinæ providebat sal pistriño et Budele et carbones in hyeme, et sagimen ad blogmus, et barmus.*

* **BUDELLA**, Intestinum. Ital. *Budello*, Gall. *Boyau*. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 87. ex Cod. reg. 4629. A.: *Ordinaverunt quod nulla persona, sive beccarius, sive quicumque alius, non præsumat expangiare seu evacuare aliquam pançiam seu Budellas alicuius bestiæ in macello Taurini. Vide Budellus 3. et infra Buella.*

1. **BUDELLUS**, Calamus, vulgo *Boudele*, quasi *bout d'aïe*, alia pars inferior. Joannes de Garlandia de Mineralibus pag. 155: *Accipe de sole alkali, et eum in aliquo Budello solve, etc.* [Budelli] voce potius hic intellexerim Lagenam, quam calamus. Quis non videat in Lagena facilius, quam in calamo salem dissolvi? Vide Butta 3.]

2. **BUDELLUS**, Idem qui *Bedellus*, Apparitor, de quo plura in voce *Bedelli*. Leibnitius Scriptor. Brunsvic. tom. 2. pag. 470. de Ecclesia S. Matthæi in Brunswic.: *Anno Domini MCCXCVIII. Dux Albertus certam libertatem dedit clero per totam terram et ducatum Brunswick, ita quod nullus Advocatorum ceu Budellorum deberet se intromittere de bonis presbyteri defuncti neque exactiones seu exuvias tollere ceu postulare, prout in privilegiis suis liquide continetur.* [** Vide chart. ann. 1306, ap. Guden. Cod. Diplom. tom. 4. pag. 994. et S. Rosa de Viterbo Append. ad Elucidar. pag. 17. voce *Budel*.]

3. **BUDELLUS**, Intestinum. Acta SS. Julii tom. 1. pag. 585. C. in Processu de B. Petro de Luxemburgo: *Quod propellentis tussis impulsu quidam Budellus dislocatus circa latus se traxit. Vide Botellus.* [** et Raynouard. Glossar. Roman. vol. 1. pag. 268. voce *Budel*.]

* **BUDEN**, Vasis genus, Germ. *Bütten*. Glossæ Caesar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 671. col. 1: *Tunnæ, de quibus hic mentio fit, non puto esse tunnas, per quas deducitur vinum; quedam autem vasa magis ad vindemiam valde necessaria, quæ appellantur Buden.* [** Conf. Graff. Thesaur. ling. Franc. voce *Butin*, vol. 3. col. 87.]

* **BUDIA**, Annonæ species. Charta MS. Caroli Flandriæ Comitis: *Appendiculae terram et de Budia unam garbam.* Vide *Bulzet* et *Buza* 3.

BUDINGUM, [BUDING.] Charta Henrici III. Imp. ann. 1056. pro Monast. S. Maximini Trevir. apud Nicol. Zillesium: *Si cuius bona vel prædia propter aliquam culpam vel querimoniam in placitis Abbatis, id est, Budingum, dominicata, vel publicata fuerint, omnia Abbatis erunt, nisi bonis eisdem, postquam villici Abbatis ea in custodiā suscepserint, se quilibet temere intromiserit.* [Alia ejusdem Imperatoris apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 431: *Quotiens vero Abbas vel suus villicus apud Brunvile, vel quolibet in loco infra terminos Abbatiæ placitum habere voluerit, quod vulgariter Buding dicitur, id sua sit potestatis.*]

I

* **Judicij genus abbatibus proprium**, in quo de fundis, agricolatione et re rustica, colonorumque, quos *Scaremanos* vocabant, obsequiis disceptabatur. Sic ex Chartis Ravingirsburg. monasterii colligitur, ut notat Hontheim ad Ch. Henr. III. imper. laudatam supra Histor. Trever. pag. 399. col. 2. [** Vide Haltaus. Glossar. Germ. in *Bauding*, col. 104.]

* **BUDOCUS**. Vide *Buzeucus*.

* **BUESUS**, Navis species. Jacobus de Vitriaco Hist. Orient. lib. 3. apud Marten. Anecd. tom. 3. col. 287: *Tempore Almerici Regis venit Comes Galterus de Montebeliart in terra Jerosolymitana, et armavit quinque galeas et duos Buesos, et ivit in terram Egypti. Vide Bussa.*

* **BUDKAFLA**, in priscis Sueonum Legibus, dicebatur citatio in ius in causis ordinariis per baculum, quem *Baculum notitiae*, vel *Nuntiatorium* vocabant. Hunc judex nota utrumque inustulata emittebat singulum singulis territoriis quadrantibus, ut per manus vicinorum extraditus, et facti notitiam simul et comparendi mandatum circumferret: quomodo non judicia tantum, sed et promiscue omnes conventus publici in dicti fuerunt, ubi de casu aliquo extra ordinem deliberandum erat, aut judicandum. Erat autem hic baculus nunciatorius effectus ad modum rei, de qua in Conventu tractatio instituita fuit, ut, si res sacra, crux lignea: si homicidium, ligneum telum, aut securis emitteretur. Ita Johann. Stiernhookus lib. 1. de Jure Sueonum vetusto cap. 6. [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 165. et Ihrii. Glossar. Sueo-Gothic. voce *Budkafla*, vol. 1. col. 288.]

* **BUDLAFLA**. Error typographi in Glossarii editione prima pro *Budkasta*.

* **BUDTEIL**, Jus in supellectilem defuncti. Charta Friderici I. Imper. ann. 1182. apud Tolnerum Hist. Palat. inter Instr. pag. 56: *Sicut enim preefatus Imperator omnes Spirensis civitatis inhabitatores, undecunque venerint, vel cujuscunq[ue] conditionis fuerint, a consuetudine nefanda et nequissima, quæ vulgo vocatur Budteil, suos quoque hæredes prorsus exemit, et ne aliqua persona major vel minor, non advocatus, non eorum naturalis dominus, illis morientibus, de eorum suppellectibus quicquam auferre præsumeret, finaliter interdixit.* Vide *Budella*, [** Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 364. Haltaus. Glossar. German. voce *Buttle*, col. 203. et infra *Butel* et *Melius Catallum in Catallum*.]

* **BUECATICUM**. Vide supra *Buccatum*.

* **BUELLA**, Intestinum, Gall. *Boyau*. Stat. Perus. pag. 58: *Quod nulla persona audeat effundere seu vacuare Buellas seu viscera.... bestiarum infra villam Stat. Varcel. lib. 3. pag. 107. r^o: Item statutum est et ordinatum, quod nulla persona audeat vel præsumat de cetero facere... cordas de Buellis bestiarum.* Vide supra *Budella*.

* **BUFA**, Nugæ, gerræ, Ital. *Buffa*, eadem notio, Hisp. *Bufa*, Derisio. Instr. ann. 1317. inter Probat. tom. 4. Hist. Occit. col. 155: *Domina Johanna de Atrabat est et semper fuit vita et moribus inordinata.... quasi per totam noctem in trufis, Bacufis, et solatius.... communiter vigilans.*

* **BUFALUS**. Vide *Bubalus*.

* **BUFETAGIUM**, **BUFETARIA**. Vectigal, quod præstatum pro vini bibitione in tabernis, dictum quasi *Buvetage*, *Buveterie*, unde nostri *Buffet* vocant *Abacum*, in

quo pocula vinaria, et alia ad mensam reponuntur. Aresta Pentecost. ann. 1265. in 1. Regesto Parlamenti fol. 143. [** ap. Beugnot. vol. 1. pag. 600]: *Cum Fratres Domus Dei Pontisarense peterent quan-dam costumam, que dicitur *Bufetagium*, sibi solvi ab *Abbaissa* et *Monialibus B. M.* Regalis juxta Pontisaram, de vino ipsorum quod vendunt in taberna apud Pontisaram, ratione *Bufetaria* sibi datæ a D. Rego apud Pontisaram, etc. Tabulario S. Maglorii Parisiens. fol. 107: Erant in possessione habendi et percipiendi cou-tumiam, quæ vocatur *Buffeteria*, in domo sua sita Parisiis in vico S. Martini extra muros. [Charta anni 1314. e Tabulario S. Martini Pontisar. : *Monachi S. Martini de Pontisera eximuntur a Bufetagio, liagio et triagio vinorum venditorum ad brochiam, Gal. ad broche, in cellario suo de Pontisera.*]*

* Vel pro signo vini venalis appendendo; quo sensu accipienda vox *Bouffel* et *Bouffel*, in Chartul. Corb. fol. 5. v^o: *Nulz ne peult mettre ou pendre quel-que enseigne ou aucune chose, comme ramons et Bouffiaux, sans le congé du prevost.* Reg. 13. sign. *Habacuc ejusd. monaster. ad ann. 1509. fol. 4: Ensemble les droits de tonnelieu et forage, Bouffel, afforage du vin qui y sera vendu. Ubi Bouffel proprie est arboris ramus, quo vinum venale indicatur. Vide infra *Buffeteria*.*

* **BUFETARIUS**, Tabernarius, caupo, Hisp. *Bufiador*, nostris *Buffetier*, qui vi-num de *Buffet* nuncupatum vendebat. Reg. parvum S. Germ. Prat. fol. 29. v^o. col. 1: *Quinque denarios illos Parisiis accipiat de domo quadam, quæ fuit Lam-berti *Bufetaria*.* Stat. tabernar. ex Lib. rub. fol. magno domus publ. Abbavil. art. 9: *Que nulz Buffetiers soit si hardis qu'il vende vin de Buffet à taverniers au-cuns.* Lit. remiss. ann. 1364. in Reg. 96. Chartoph. reg. ch. 392: *Estienne, dit le Bourgoignon, et Beatrix sa femme, Buf-fetiers demourans à Paris en la parroiche S. Germain l'Auxerrois..... Ledit Guillaume pour ce qu'il estoit plain et abuvêre de vin et de buffet qu'il avoit bue en la maison desdiz exposans, etc.* Exstat in Reg. 166. ch. 201. Ordinatio ann. 1411: *Sur le mestier de Buffetier.... Item que aucun dudit mestier ne mette en besogne lye puante, ne vin houte ou puant.* Unde colligi potest *Buffet*, vel *vinum de Buffet*, potionis speciem fuisse ex vino aliquis rebus confectam. Hinc

* **BUFETERIA**, Vicus *Bufetariorum*, in Necrolog. eccl. Paris. MS.: *Cum nobilis et potens domina Margareta de Rupeguonis... nobis et ecclesiæ nostræ... vendidisset pondus, vulgariter pondus regis nuncupatum, Parisius in vico de Bu-feteria, vulgariter vicus Lombardorum nuncupato.*

* **BUFETUM**, a Gall. *Buffet*, Abacus. Chartularium S. Cornelii Compend.: *Hæc sunt nomina utensilia de Rumi-niaco.... unum tapetum, tria scrinia ferrata, unum *Buffetum*.*

* **BUFFA**, Alapa, Occitanis *Bufa*. Gloss. Lal. Gall. *Alapa, Buffe*. Catholicon Ar-moricum: *Avinac, Gall. Buffe, Lat. hæc cervica.* Item: *Buffeter, Alapizo*. Charta Philippi Reg. pro Ecclesia S. Medericu Parisiens. ann. 1273: *Item super verbis contumeliosis, alapis, sive *Buffis*, melleis sine sanguine, etc.* Berrius in Hist. Caroli VII: *Boucicaut avoit donné une Buffe audit Graville par jalouse d'une Damoiselle. Le Romau de Renard MS. :*

Del point li donne tel Buffet,
Del cul li fit saillir un pet.

97

Ex Italico buffa, quæ est ea pars cassidis, per quam mittitur spiritus, vox, ut videtur, formata. Qui enim alapam alicui infligit, dicitur ironice caput vel genas illius galea operire ac tegere. *Couvrir la joue*; quæ est vulgaris apud nos loquendi formula. *Bofetada* dicitur trina illa colli percussio in Militaribus inaugurationibus, de qua in v. *Alapa*, in Chronico Roderici Camplatoris cap. 1: *E mando lo llamat Ruy Diaz, et cinola el espada, y le dio paz en la boca, e non le dio Bofetada, como era costumbre.*

* Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Buffe, Alapa, Buffete, alapatus. Nostris præterea Bauffree, Buffeau, Boufféau, et Buffer, eadem notio. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 135. Chartoph. reg. ch. 166: Lequel exposant dist audit Biquet, je te pourrai bien donner un Buffet. Aliae ann. 1404. in Reg. 159. ch. 4: Ledit Birart dist à icellui Chauvet que s'il le hâtoit, que il lui donroit un Boufféau ou Buffe. Infra: Buffeau. Aliae ann. 1469. in Reg. 196. ch. 142: Le supplicant dist que si on faisoit son devoir, on bailleroit à icellui Julien une Baufrière au long des jous. Occurrat rursum in Lit. ann. 1466. ex Reg. 201. ch. 70. ubi Baufrière, Babekin, eodem significatu, dixerunt. Lit. remiss. ann. 1392. in Reg. 148. ch. 286: Adoncques leva ledit Julian sa dectre main au revers contre le visage de ladite femme, en lui disant: Moreuse, je vous donrai tel Babekin, que je vous romprai les dens. Eodem sensu, at unde nescio. Etremplée legitur in aliis Lit. ann. 1455. ex Reg. 191. ch. 154: Estienne Crosier ala à ladite fille et lui donna une Etremplée en la joue. Nisi legendum sit Etremplée, Percussio temporis. Nec minus varie alapam infligere reddiderunt; *Buffier* quippe, *Buffoier* et *Bufoier*, præter *Buffeter*, usurparunt promiscue. Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. ch. 244: *Icellui Riffart dist que ledit barbier seroit batus ou Buffetez. Aliae ann. 1419. in Reg. 172. ch. 19: Lequel Raoulin menaca icellui supplicant en disant qu'il le Bufferoit et batroit trop bien.* Chron. S. Dion. lib. 2. cap. 4: Devant l'empereur fu menez, là fu Bufoiez et escopis. Paraphr. psal. Misericere:*

Quant Dex souffri por nous poverte,
Au jor qui ti por nous laidis,
Quant la serve gent, la cuverte,
Le Buffoia fache couverte.

* Hinc *Buffeteiz*, pro Rixa, quæ non tantum alapis, sed et armis committitur. Lit. remiss. ann. 1383. in Reg. 124. ch. 181: *Ledit maistre Pierre jura qu'il verroit ja le plus beau Buffeteiz que il veist pieça.... Ledit Jehan lui donna un cour de nercon de la hache qu'il tenoit près de l'oreille senestre, etc.* Haud scio an inde accersendæ sint voces *Bofois*, *Boufois*, et *Buffois*, quibus strepitus, inconditus clamor, tumultus significatur. Le Roman de Garin:

D'ambedeux pars fu si gran li Bofois,
Ne le poisen paier quatre rois.

Doctrinale MS :

Et sont fol et mesliu et mainent grans Boufois.

Chron. MS. Bertr. Guescl.:

Je crois qu'il n'est nuls homs chevaliers ne Anglois,
Qui ne fust esbahis de veoir leur Buffoio.

* *Buffe* a nostris quoque dictum, eodem sensu, quo ab Italis *Buffa*, ea nimisrum pars cassidis, qua buccæ teguntur; quod non intellexit Editor Hist. Joan. de Saintré, pag. mihi 334: *A la deuxième course, le seigneur de Loiselench attaint*

Saintré à la Buffe, tellement que à bien peu ne l'endormit. Unde Buffet, partem capitis anteriorem vocant Provinciales. Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657: Buffet, Prov. sincipit.

* **BUFFARE**, Inflare, nostris *Bouffer*, eadem notio. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 75. v.: *Et non possit aliquis Buffare vel inflare ore, vel alio modo carnes. Buffer, pro Bouffer, Buccas inflare, in Lit. remiss. ann. 1395. in Reg. 148. Chartoph. reg. ch. 235: Icellui Taillefer dist à l'exposant qu'il Buffast, et qu'il lui donroit une buffe; icelui exposant Buffast, et lors ledit Taillefer lui donna deux buffes. Esbouffer vero, pro Resiliare, vulgo Rejaillir. Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 138. ch. 114: Lequel frapa tellement ledit pot sur la table, qu'il fu rompu, dont la servoise, qui dedens estoit, voula et Esbouffa sur le supplicant.*

* **BUFFARIA**, Ludificatio, ab Ital. *Buffare*, nugari. Epist. Bened. XIII. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col 758: *Ipse vero (Angelus Corrario) ad alia argumenta se convertens primo, deinde quorundam oratorum suorum relatiibus, conatus est suam apertam contumaciam atque Buffariam fucatis coloribus excusare. Vide supra Bufo.*

* **BUFFARIUS**, Est mendax, quasi *venerum gestans sub lingua, id est mendacium. Gemma Gemmarum. A Bufo, vide Bufo.*

* **BUFFETERIA**, idem quod supra *Buffetaria*. Chartul. eccl. Carnot. : *Sicut episcopus habet quedam jura apud se retenta ab initio sine comite; ita comes habet aliqua sine episcopo, sicut est deablagium et Buffeteriam, quæ non de antiquo jure, sed de nova impositione processerunt. Nisi sit præstatio, quæ ob doliorum demissionem in cellam vinariam exsolvebatur; quo jure etiamnum potitus episcopus Bellovacensis sub nomine Buffeterie.*

1. **BUFFETUS**, [vel *BUFFECTUS*] PANIS, in Statut. Veronens. lib. 4 cap. 109. Panis silagineus, Ital. *Pane Buffeto*. [Acta SS. Maii tom. 1. pag. 339. in additionibus ad vitam S. Antonini n. 14: *Jussit affiri albissimum panem, quem vocant Buffectum.*]

* 2. **BUFFETUS**, Consensus hominum, qui de re aliqua statuere possunt, vulgo *Bureau, Chambre*, olim *Buffet*; qua etiam voce tabularium forense, Gall. *Greffe*, designatur, in Lit. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 134. art. 28: *Seront au Buffet de la halle deux clers sermentez à pension; lesquelz soigneront des registres fere, et des dépositions de tous temoings escrire.* Chron. abbat. Corb. MS. fol. 28. r^o: *Tempore ipsius abbatis (Roberti, hoc est, circa ann. 1125.) ex matura deliberatione antiquiorum fratrum, ipso abbate instante, ordinata est camera Buffeti, id est, locus congregations seniorum fratrum. Nam ante tempora ista, si quis petisset a dom. abbate, a priori, seu a ballivo ecclesiæ terras ad colendas, oportebat eum venire in capitulum coram abbatte et conventu.* Rég. Corb. 13. sign. *Habacuc ad ann. 1509. fol. 2: Il lui estoit convenable de retourner audit Buffet pardevers mesdits seigneurs (les religieux de Corbie) tant pour raison de ladite responce, comme pour besongnier aux affaires de ladite église, ainsi qu'il est accoustumé faire audit Buffet chacun jour de Mercquedy et Samedy, et qu'il estoit Mercquedy, que mesdits seigneurs tenoient ludit Buffet. Sed et Buffet nostri vocarunt limen, Gall. Seuil. Lit. remiss. ann. 1377. in Reg. 111. Chartoph. reg. 181: Ledit Bridoul couru*

*sus audit Tassart l'espée nue mauvaise-ment et en traïson sur le seuil ou Buffet de son huis, où il estoit paisiblement,... et de ladite espée le feri et assena en la mamelle. Cujus appellationis rationem, quia scilicet pars est domus anterior, vide supra in *Buffa*.*

* **BUFFO**, Pro *Bufo*, Gall. *Crapaud*, in Lit. absolut. officialis Atrebatis. ann. 1349. in Reg. 77. Chartoph. reg. ch. 427.

* In patrandis beneficiis saepius bufone utebantur; quod successum aliquando habuisse opinati sunt, ut eruitur ex Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 116. ch. 147: *Les quelques femmes porterent secondelement un gros crapot, comme dessus, pour defaire ledit sort; et ce fait la file tantost après fu aussi comme toute garie.*

* **BUFFONES**, Scurre, Gallis *Boufons*, Breviloq.: *Goliardi, Buffones, Joculatores. Synodus Saltzburg. ann. 1310. cap. 3: Clerici... qui se joculatores, seu goliardos faciunt, aut *Buffones*, etc. Vide Goliardi. Jo. Villaneus lib. 7. cap. 88: Onde di Lombardia, e di tutta Italia vi trahavano *Buffoni*, e bigherai, et huomini di corte. Salmarius ad Tertullianum de Pallio: *Scurras, mimarios, et scenicos, placentariosque Buffones hodie vocamus. Atque ita veteribus vocabantur, quod buccas inflarent in mimo, alapis accipiendis, ut validius sonarent. Adamantius Martyrius: Bufo, φυγίατος, etc. Malim a Bufo, quod mimi ac scurræ invicem sibi alapas ac *buffas* infligentes, risum spectantibus moveant. Vide Octavium Ferrarium in Origin. linguae Ital. in Buffone.**

* **BUFFONIA**, Scurrilis jocus, Gall. *Boufonnerie*, Vide locum in *Ribaldi*.

* **BUFFREDUS**, Major turris, Gall. *Beffroy*. Hist. Haucr. tom. 4. pag. 1099. ex Chronico MS. Beccensis Abbatiae: *Congruit consilio et auxilio Baronum, Milium ac vicinorum eam fortificare... et capellas circa chorum, et alias aperturas lapidibus obstruere, ipsamque Ecclesiam et Buffredum cum turribus Ecclesiae, Capitulumque cingens propugnaculus ac fossatis circumdare. Vide Belfredus.*

* **BUFLUS**. Vide *Bubalus*.
* **BUFONES**, apud Marten. Anecdote. tom. 4. col. 727. *Iudem qui Buffones.*

* **BUFDIUM**. Vide *Bohdicium*.
* **BUGA**, Minutum lignum, Gall. *Buchette*. Lit. remiss. ann. 1349. in Reg. 78. Chartoph. reg. ch. 161: *Cum Johannes de Jaynes... projecisset contra dictam gallinam quandam Bugam levem, seu parvum baculum, etc.*

* **BUGADA**, vox Hispanica, Lexivium, Gall. *Lessive*. Comput. ann. 1363. ex Tabul. S. Vict. Massil.: *Pro quatuor Bugadis albarum et maparum, florenos iiiij. Charta ann. 1414. in Reg. 3. Armor. gener. part. 2. pag. 14: Faciebant in fonte sive rivo de Finiels Bugadas suas.*

* Vide Raynouard. Glossar. Roman. voce *Bugada*, vol. 1. pag. 259. Murator. Antiq. Ital. tom. 2. col. 1171. voce *Bucato*. J. Hinc

* **BUGADERIUS**, Ad lexivium pertinens, *Bugadein*, lexivio abluere, Venetis Brit. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. : *Item plus duos cubatos Bugaderios.*

* **BUGADIEYRA**, Mulier, quæ lexivio abluit, purgat, in Instr. ann. 1366. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 303. col. 1. *Bugaderes*, Venetis Britannis.

* *Vasis species, idem ut videtur, quod Italis *Bugnola*. Hinc*

* **BUGATTATUS**, In vase, *Bugata dicto*, positus. Chron. Bergom. ad ann. 1403. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 916: *Emi ego Castellus sextaria iv. farinæ*

conducta a loco Martinengi in urbe Bergomi, ad computum librarum v. pro qualibet soma, et non dabantur nisi penses xiv. pro qualibet soma; et fuerunt quararia xiiij. farinæ Bugattatæ.

BUGARI. Vide Bulgari.

BUGATA. Contract. Dati. Bergom. lib. 2. cap. 6: *De omnibus vasis lapideis, de Bugatis, de brontio, etc.*

* **BUGATUS,** Panni species. Stat. Riper. cap. 12. fol. 4. r^e: *De qualibet petia Buggatorum et stagmeniarum brachiorum duodecim, soldi duo.*

* **BUGAZOLUS,** Alvus, alveare, Gall. *Ruche*, Ital. *Bugno*; vel apum examen, Gall. *Essaim*. Stat. Vallis-Ser. rub. 129. ex Cod. reg. 4619: *De quolibet avculo seu examine, seu Bugazolo apium, seu buso, etc. Nostris Bugnon, eadem notione. Lit. remiss. ann. 1456. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 172: Le suppliant embla ung Bugnon de mouches abueilles, où se fait le miel. Bournay vero, est apum examen, in Lit. ann. 1465. ex Reg. 194. ch. 75: Le suppliant a la aider... à mettre à point ung exain ou Bournay de mouches à miel, qui icellui jour estoit exainé ou vergier d'icellui charretier.*

BUGENS, Spado, Papiae [MS. Ecclesiæ Bituric. et vet. Glossarium MS. San-German. num. 501.: *Bugeus, Spado. Arvernus, Buge.*] Vide Bigens et Buggeus.

BUGERI. Vide Bulgari.

* **BUGERIUS.** Vide supra Bougerius.

* **BUGES.** Vide mox Bugetus.

* **BUGETUM,** Gall. *Bouge*, Ædicula. Reparat. factæ in senescal. Carcass. ann. 1435: *In aptando et reparando Bugetum stabularum dicti castri, etc. Vide Bugia 1.*

* **BUGETUS,** Lapidis genus. Charta ann. 1384. ex Tabul. Massil.: *Item solvatis Johanni Arnaudi barquiero pro portu mille lapidum in sua barca, vocatorum Buges. Infra: Septem albi pro qualibet Bugeto.*

* **BUGEUS.** Vide Bugens.

* **BUGGEUS,** Spado, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7646. Vide Bugens; ubi dele, Arverni Buge; quid enim apud ipsos sonet hæc vox, exponitur mox in Bugia 3.

1. **BUGIA,** Ædicula, Gallis *Bouge*. Libertates oppidi Jasseronis, apud Guichenonum in Histor. Bressensi pag. 106: *Pro domibus, grangiis, Bugiis, etc.* [Vide supra Bougia.]

2. **BUGIA,** Italis est mendacium: de qua voce vide Octavium Ferrarium in Origin. linguae Italicae.

* 3. **BUGIA,** Pascum, pratum, Arvernus. Terrear. Apchon. ann. 1511: *Plus unam Bugiam, vocatam de la Fon, cum quodam nemore contiguo, scitis à la Feyde, confrontatam juxta Bugiam Ludovici Mazeirac... Plus quasdam Bugias et campos contiguos... Plus medietatem cujusdam Bugiaz, vocatæ de la Touleyre. Bugia et vulgare Bughe, ibid. Lit. remiss. ann. 1464. in Reg. 199. Chartoph. reg. ch. 430: Sur ce que ung nommè Guillaume Peschaux gettoit leur bestail hors de la Bugia et battoit son frere, le suppliant lui dist: Pourquo il battoit sondit frere; lequel Guillaume lui respondit, pour ce qu'il tenoit son bestail en son pasturel. Quod in Arvernia actum est.*

* 4. **BUGIA,** BUTGIA. Candela e cera candida, Hispan. *Bugia*, nostris *Bougie*.

Testam. GUIL. Arnaldi de Bellovidere civis Tolos. ann. 1472: *Ordinavit dictus testator, quod die sive sepulturæ... habeantur duodecim intorticia ceræ... cum candelis Bugiæ necessariis et pertinentibus... Cum candelis Butgia necessariis. Vide supra Bougia 2.*

* **BUGIS,** GIS, Queue de charue, in Glossar. Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679.

* **BUGLIRE,** Bullire, Aquis ferventibus occidere, Gall. *Bouillir*. Instr. ann. 1384. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 61. col. 2: *Plura alia loca præsentis senescallicæ hostiliter debellarunt, homines interficiendo, concremando, Buggiendo, et alias inhumaniter tractando. Vide infra Bullire 3.*

* **BUGULUS,** Ornamentum muliebre.

Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 580: *Dominae pro majori parte, loco terzarum de auro vel de serico, quas portare solebant contextas seu interzatas in capillis capitum earum, nunc portant Bugulos, qui sic nominantur, quos cooperiunt capillis capitum earum ligatis super dictos Bugulos, etc. Vide supra Borreretus et Baga 2.*

* Aliud vero est mulierum itidem ornamentum, quod *Bouillon* vocatur, in Lit. remiss. ann. 1412. ex Reg. 176. Chartoph. reg. ch. 239: *La suppliantavoit pris en ung coffre trois bourses et ung bouton ou tabouret à usage de femme, estofer de sonnettes et de Bouillons d'argent. Idem videtur quod etiam nunc Bouillon appellant, ut et in aliis Lit. ann. 1414. ex Reg. 168. ch. 182: Sept escus en or, huit escus en monnoye et trois petis Bouillons, et deux anneaux d'argent.*

* **BUHETERIUS,** Gall. *Buheter*, Urceorum, quos *Buée* et *Buhe* vocabant, opifex. Lit. remiss. ann. 1374. in Reg. 106. Chartoph. reg. ch. 222: *Pro parte Theobaldi, dicti le Roucelet, Buheterii apud Cathalaunum commorantis, etc. Buheter, ibid. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: Buée, orca, i. amphora, quoddam vas, vel urceus. Lit. remiss. ann. 1459. in Reg. 188. ch. 51: Six boisseaux de feves, et environ une Buée de vin. Aliæ ann. 1448. in Reg. 179. ch. 130: *Ung jeune homme, nommé Sorin, avoit rompu et cassé une Buée ou cruche de terre. Neque alio sensu Buion dictum puto, in Lit. remiss. ann. 1407. ex Reg. 162. ch. 89: Trois tronçons de culeuvre avec jus de fiefs, tout ce estant en un Buion de terre, etc. Byon, eadem, ni fallor, acceptione, in aliis Lit. ann. 1361. ex Reg. 89. ch. 461: Quod idem Johannes a dicto Stephanophabuherat quoddam vas, vocatum Byon, oleo plenum, et tenens quasi tres pintas olei. Vide in Buita 3.**

* Aliud vero sonat *Buhot*, Camini scilicet spiraculum, Gall. *Tuyau de cheminée*, in Lit. remiss. ann. 1418. ex Reg. 170. ch. 159: *Icelli Jehannin monta sur la maison, et par le Buhot de la cheminée getta grant quantité de neige. Qua etiam notione accipienda videtur hæc eadem vox ex Computo, quem v. Buhors laudat Cangius. Sed et pro quovis tubo seu canali: Un Buhot d'argent à porter plume d'autrice, in aliis Lit. ann. 1388. ex Reg. 185. ch. 165.*

BUHORS, in Tabulario Sandionysiano. Charta ann. 1230. Kal. Maii: *Guido dictus Caprosie vendit justitiam et Advocatiam Conude, et troffas feni, et redditus, qui vocantur Hayes, et tensamenta, sita in avena et denariis, et quosdam redditus, qui vocantur Buhors, et corveas de rachiis et fossatis. Ubi Buhors sumitur, ni fallor, pro præstatione, quæ fit pro facultate bohordandi, seu hastiludio decertandi. Vide Bohordicum. In Computo Domani Comitatus Pontivi ann. 1405. hæc leguntur: Des revenus des Buhos du Gard lés Ruë, neant cest an, pour ce qu'il n'y en a aucuns durant le temps de ce compte.*

* Quidni intelligeretur de præstatione,

quæ fiebat pro facultate capiendi ardearum speciem, quas *Buhoriaux* vocabant, vulgo *Butors*? Lit. remiss. ann. 1411. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 107: *Le suppliant garde des bois du seigneur de Boubérach et commis à garder les hairons, Buhoriaux, et autres oyseaux, qui sont d'an en an dedenz les bois de Boubérach, affin qu'ilz ne fussent emblez. Bruhier, pro Brutier, Avis rapacis species, apud Guignevel. in Peregr. hum. gener. MS. :*

*C'est la main du Bruhier qui hape
Les petits poucins, et agrape.*

* **BUHURDARE,** BUHURDICUM. Vide Bohordicum.

BUIBLOTA, in Legibus Alfredi. [Vide Outhron.]

* **BUIEÙS,** Buxus, Gall. de *Buis*. Spicil. Fontanel. MS. pag. 232: *Pecten Buius cum vagina.*

* **BUILIO,** Massa monetaria, pro *Billio*. Vide in hac voce. Charta ann. 1328. in Reg. 65. Chartoph. reg. ch. 241: *Builio nem usque ad immensibilem quantitatem extra regnum nostrum portari fecisse dicebantur. Nostris *Buillon*, Frustum, bolus, vulgo *Moreau*, bouchée. Le Roman de Robert le Diable MS. :*

*Del pain prent moques et rouillons,
En sa bouche en met grans Buillons.*

* Idem sonat *Buignon*, in Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1:

*Que tex mengue bone sause,
Et bone char à grans Buignons.*

Vide *Billio* 3.

* **BUINARIUM,** Modus agri, idem ac *Bonnarium*, Gall. *Bonnier*. Charta Clodovei Reg. Franc. ann. 638. tom. 3. Hist. Paris. pag. 20: *Habentem ab introitu suo usque ad alveum Maternæ fluviu Biunaria duodecim.*

* **BUIOLIUM,** Pondus. Stat. Vercel. lib. 3. pag. 86. v^e: *Item quod quilibet venditor et venditrix habeat Buiolium sive marchum de libra una ad minus,... et divisum in medium libram, quartam unianum usque ad diagmam... Et si aliquis vult habere majus marchum vel Buiolium, vel de majori quantitate, possit habere. Nostris Buillot, Corbis est, vulgo Panier. Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 142. Chartoph. reg. ch. 23: Un cheval chargié de deux penniers ou Builloz esquelz avoir certaine quantité de conins. Vide infra Bullionum.*

* **BUIRA.** Ita Cremonenses suum appellabant *Carrocium*. Vide in hac voce.

* **BUIRETA,** Urceolus, Gall. *Burette*, pars supellectilis ecclesiasticae. Reg. episcop. Nivern. ann. 1287: *Et in capella sunt calix argenteus, duæ Buiretz argenteæ. Vide Bureta. Est autem Buiron, instrumentum piscandi, de quo in Redit. comitat. Hannon. ann. 1265. ex Cam. Comput. Insul.: Au blanch pisson c'on prend à ces seuvieres as Buirons et à nasses, etc. Vide supra in Buchia.*

* **BUISSELLUS,** Modius, mensura frumentaria, Gall. *Boisseau*. Charta Ludov. VII. reg. Franc. ann. 1164. in Chartul. Guil. abb. S. Germ. Prat. fol. 88. r^e. col. 1: *In quo (molendino) haberet ipse et hæres suus quartum Bussellum, et custodiā molendini non habebit Willelmus propriam. Vide Bussellus in Butto 3.*

* **BUISTA.** Vide post *Buxis*.

* **BUITARDA,** Otis. Gall. *Outarde*, Campanis nostris *Bitarde*. Vide *Bistarda*. Charta ann. 1463. in Lib. nig. S. Petri Abbavil. fol. 118. r^e: *Nonnulli, tam ecclesiastici quam seculares, parrochiani dictæ ecclesiæ sancti Sepulcri, de scitu et*

consensu ipsius magistri Mathæi (parrochi) fecerant... fieri foveam in cimiterio ipsius (ecclesiæ);.... sed dumtaxat hoc derisione factum est pro quadam ave, quæ vulgariter dicitur Buitarde;.... dictus curatus.... affirmavit quod ea.... jocose dumtaxat et intentione dictam Buitardam comedendi. Vide supra Avistarda.

* **BULBUCARIS**, pro *Bubulcaris*, ad bubulcum pertinens. Lit. remiss. 1416. in Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 877: *Qui Johannes et Guillermus insimul more Bulbuci in terra se voluntates, etc.*

* **BULBUS**, *Baculus pastoralis*, in vet. Glossar. ex Cod. reg. 7618.

* **BULCIA**, *Sacculus instar bursæ*, Gall. Sachet. Inventare MS. thes. Sedis Apost. ann. 1295: *Item xiiij. Bulcias de corio pro libris.* Vide *Bulga*.

* **BULCONIA**, *Modus agri*, idem quod *Bobulca*. Vide in *Bovata*. Stat. Vercel. lib. 7 pag. 147. r^o: *Item quod quilibet dominus, vel quasi, habens utile dominium, colonus vel massarius habitans in jurisdictione Vercellarum, qui tenet terras et possessiones ad non modicum tempus, tenens Bulconiam unam terræ vel plus, teneatur plantare et allevare Bulconiam unam terræ de vitibus.* Vide *Bulcus*.

* **BULCUS**, *Certus agri modus*, ab Anglico *Bulk*, Magnitudo. *Madox* Formulare Anglican. pag. 179: *Ingeram de Dumard... Sciatis quod Ricardus filius Hugonis calumniavit in Otheselia unam virgatam terræ et tredecim aeras de dominio, et terram trium Bulcorum et dimid. et unam collandam.*

* **BULDIELLUS**, an *Balteus*, Gall. *Baudrier?* Tabularium Burguliense: *Ego Hubertus miles de castro Salmuro habebam vicariam de seniore meo Alano Caynone Castro quam concessi monasterio Burguliensi. Accepi ab ipsis Monachis solidos mille et senior meus Alanus ducentos solidos. Fuit unus loricus in pretio valde bonus, et unus caballus. Filius vero ejus Alanus et Bernerus duos Buldiellos habuerunt. Mater vero Odonis senioris nostri habuit unam unciam de auro et seprias mille. Regnante Roberto Rege, imo dominante Iesu Christo Rege aeterno.*

* **BULECTA**, Genus tributi, apud Rymer. tom. 12. pag. 283: *Sine solutione alicuius dacii, pedagii, passagii, vectigalii, gabellæ, Bulectarum, etc.* Vide *Brevetus in Brevis*.

BULENGARIUS, *BULENGORIA*. Vide *Bolendegarii*.

* **BULERGIS**, *Consiliarus*. Papias MS. Græcis Βουληγόρος, idem.

BULETARE, Farinam incernere, cribro secerere, Gall. *Bluter*, [ab Armorico Bleut, Farina purior, unde dictum, *Buletare, pro Bleutare.*] Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Bened. cap. 6: *Vas et locum, quo farina Buletari debet.*

BULETELLUM, Cribrum farinarium, nostris *Bluteau*, apud Matth. Paris ann. 1202. pag. 145.

* **BULETELUS**, Pollinarium cribrum, nostris *olino Buleteil*, nunc *Bluteau*. Arest. ann. 1345. 6. Aug. in vol. 2. arest. parlam. Paris: *Dicti officiales nostri iura et utilitates habent et consueverunt habere in die coronationis nostræ, necnon quan-* docunque et ubicunque nos contingit comedere coronam regiam portantes: *panetarius videlicet panem coctum,... telas albas ad reponendum panem oris, Buletelos, corbeliones,... et omnes alias res residuas pertinentes ad servitium officii planetariæ.* Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Poliuridum, Gall. Buleteil.* Vide *Buletellum* et *Bulletellus*.

* **BULETINUM**, *Sigillum*, Ital. *Bullet-*

*tino, nostris Bulette. Stat. Palav. lib. 2. cap. 38. pag. 104: Si quis falsificaverit vel falsificari fecerit sigillum vel Buletinum Mag. domini nostri, puniatur et condemnetur in amputatione manus destræ;... si vero sigillum vel Buletinum alterius personæ universitatis vel collegii, puniatur et condemnetur in libris decem imper. Buleite, et Bulletæ. Parvum sigillum, in Lit. ann. 1299. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1311: Pour chou que jou n'avoie mie mon grant saiet avooe mi, jou ai mis men petite Bulette. Charta ann. 1335. in Chartul. Regalisloci part. 2. ch. 3: Un testament... sellé du grant seal de la court de Suessons, et de plusieurs autres Bulletes. Eodem nomine do- natur jurisdicton, cui sigillum apponere competit. Charta ann. 1316. ex Chartul. 21. Corb. fol. 107: En tesmoing de chou nous avons ces lettres scellées du seal de le Bulette de la ville de Montdidier. Vide supra *Bulletinum*.*

* **BULGA**, *Papiæ: Saccus tortus*. Sed legendum scorteus. Festus: *Bulgas Galli sacculos scorteos vocant.* Gloss. Saxon. Ælfrici: *Bulga*, Hydig fæt, i. vas ex corio confectum: Galli Bouge vocant. Eadmerus lib. 2. *Vita S. Anselmi* cap. 27. apud Surium: *Bulgæ et manticæ reseratae sunt.* Vocem retainent etiamnum Cambro Britanni, quibus *Bolgan*, est *Bulga*, [Armorici *Boulchet* appellant.] De vocis etymo consulendus præterea Goropius Bekanus lib. 1. Gallic. pag. 15. Adde præterea Steph. Paschasiun in Disquisit. Francicis lib. 8. cap. 2.

* **BULGIA**, Idem quod *Bulga*. Willelmus Malmesb. lib. 1. de Gestis Pontific. : *Bulgias et manticas eorum efferti et expilari jussit.* Alibi *Bulgas* habet, lib. 4. Hist. pag. 128: *Manticis omnibus et Bulgis in medium prolati.*

* **BULGETARIUS**, *Bulgarum vendorius*. Gloss. Gr. Lat.: *Bulgetarius*, Βουλγατός. Βουλγατόν Graci recentiores dicunt, *Bulgetta*, nostris *Bouquette*. Nicetas in Man. lib. 6. n. 5. Vide Meurs.

* *Hinc Embouger*, *Sacculos*, Gall. *Poches*, vesti assuere. Lit. remiss. ann. 1468. in Reg. 200. Chartoph. reg. ch. 117: *Lequel Montigne respondit au supplicant, qui avoit donné un pourpoint et des chausses à faire, que la couturiere avoit cousu toute matinée pour embouger sa houppelande.*

* **BULGARI**, *BUGARI*, *BUGERI*, *Hæretici*, qui vulgo *Alligenses* in Francia, alibi *Paterini*, *Cathari*, etc. Manichæorum asseciæ. Matth. Paris ann. 1238. de quodam Roberto Dominicano scribens, qui in Flandriam missus est cum officio Inquisitoris: *Ipsos autem nomine vultari Bugaros appellavit, sive essent Paterini, sive Joviniani, vel Albigenes, vel aliis hæresibus maculati.* Philippus Mouskes, de eodem Roberto:

*Si estoient Bougre nommés,
De fause loy pris et prouvé, etc.*

Vide Matth. Westmonast. ann. 1236. [Et infra in voce *Pifii*.] Monachus Altisiòd. ann. 1201: *Evraudus Miles, hæresis illius, quam Bulgarorum vocant, coram Legato arguitur.* Idem ann. 1206: *Hæreticos, quos Bulgaros vocant, vehementer studiū insectari, ejusque instantia actum est, ut plerique rebus suis exinanirentur, exterminarentur alii, alii cremarentur.* Anno denique 1207. satis docet idem Scriptor, eosdem fuisse Bugaros cum Albigenisibus: *Per idem tempus Bulgarorum hæresis execranda, errorum omnium fæx extrema, multis serpebat in locis, tanto nocentius, quanto latentius; sed invaluerat*

maxime in terra Comitis Tolosani, et Principum vicinorum. Adde Nangium in Chron. eod. ann. 1027. Hist. Francorum MS. quæ exstat in Bibl. Memmiana, ann. 1223. de Philippo Aug.: *Envoya son fils en Albigeois pour détruire l'herésie des Bougres du pays.* Alia, quæ desinit in ann. 1322. ad ann. 1225: *En cest an fist ardoir les Bougres frères Jeans, qui estoit de l'Ordre des Frères Prescheurs.*

Bulgarorum hæresim a detestando Manichæo originem sumpsisse, auctor est Albericus in Chronico MS. ann. 1239. ubi ejusmodi hæreticos in Campania ignis supplicio damnatos refert: sic enim obtinuit S. Ludovicus imperante. Stabilimento ejusdem S. Ludovicus lib. 1. cap. 83: *Se aucun est soupçonné de Bouguerie, la Justice le doit prendre, et l'envoyer à l'Evesque; et se il en estoit prouvez, l'on le doit ardoir.*

Bulgaros vero Albigenes hæreticos appellarunt nostri, quod Bulgari eorum hæresi maxime infecti essent, qui eam ab Orientalibus et Græcis Manichæis hauserant, Basilio Macedone imperante, utifusius narrat Petrus Siculus in Hist. Manichaorum statim initio: deinde quod eorum summus Pontifex, cui cæteri ejusdem sectæ ministri obnoxii erant, in Bulgaria sedem fixisset. Episcopus Portuensis in Epistola apud Matth. Paris ann. 1223: *Ille homo perditus, qui extollit supra omne quod colitur, aut quod dicitur Deus, jam habet perfidiae suæ pærambulum hæresiarcham, quem hæretici Albigenes Papam suum appellant, habitantem in finibus Bulgarorum, Croatiae, et Dalmatiae, juxta Hungarorum nationem.* Ad eum confluunt hæretici Albigenes, ut ad eorum consulta respondeat. Reinerus lib. contra Valdenses cap. 6. recensens Ecclesias, uti vocabant, Catharorum, qui idem sunt cum Valdensibus et Bulgaris, Ecclesiam Bulgarorum nominat, a qua cæteras profluxisse ait pag. 71. et cui præfuisse subdit Episcopum et Filium majorem Ecclesiarum Bulgarum appellatum, pag. 78. Vide Marcam lib. 8. Hist. Bencharn. n. 2. et seqq.

* Quorum hæresis *Borquelle* appellatur, in Chron. S. Dion. lib. 3. cap. 14: *Quant li évesque ot la Borquelle entendu, etc.* Dicti præterea *Bulgaro*, puerorum corruptores: unde *Bougeronner*, cum pueris rem habere, in Lit. remiss. ann. 1477. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 115: *Fut rapporté et estoit commune renommée, que icellui Lombart Bougeronneroit, ou s'efforçoit Bougeronner aucun des enfans, qui gardoient avec lui aux champs le bestail.* Hispan. *Bujarron*, masculorum concubitor.

Interdum *Bulgaro*, seu *Bougres*, dicti κτηνοδάκτυλοι. Regestum Arestorum Parlementi: *Bougrerie, si est habiter avec les bestes.* Vetus Franciæ Consuetudinaria: *Le hauj Justicier a la punition de Bougrerie, et là doit la Justice temporelle faire ardoir.*

* Haud scio an hoc pertineat vox *Boullacre*, quæ grave convicium est apud Sanctones. Lit. remiss. ann. 1417. in Reg. 170. ch. 10: *Lequel Noulin demanda à icellui Guillot, où estoit ce ribault Boullacre, en parlant de Jehan Girault;... lequel mot Boullacre estoit tenu et reputé moult injurieux au pais (de Saintonge).* Alia videtur prorsus a vulgaris *Pouacre*, qua homo spurcus significatur.

Denique *Bulgaro* vocabant nostri usurarios omnes, quia ejusmodi hominem genus usurariis mercimonii operam dabant. Matthæus Paris ann. 1255: *Ipsi usurarii, quos Franci Bugeros vul-*

gariter appellant. Vetus Rotulus ann. 1233 : *Pro rebus saisiendis Caorsini capti propter Brogrismam 7. libr. etc.*

* **BULGERIA,** f. Domus, mansio, habitation, a Saxon. Bolk, domicilium. Charta Henr. reg. Angl. pro fratribus S. Egidii Pont. Audomar. in Reg. 62. Chartoph. reg. ch. 442 : *Ex dono Radulfi parvi mansuram unam terræ in Bulgeriam.* Vide supra *Bulconia*.

BULGETARIUS, BULGIA. Vide *Bulga*.

* **BULGRI,** iidem qui *Bulgari*, in Vita S. Ludmillæ tom. 5. Sept. pag. 355. col. 1. Vide supra *Bolgi*.

* **BULGULA.** Vide *Bolluca*.

* **BULIMIO,** [qui magna fame laborat. Cognomen Romanum. *Inscript.* apud *Fabrett.* p. 125. n. 35. Bulimioni Lib. Claudiæ Actes fecit Dionysia cojugi B.M.]

* **BULIO.** Vide *Bullio*.

* **BULIRE.** Vide infra *Bullire* 3.

1. **BULLA.** Hujus vocis varias notiones complexus est Ebrardus Bethuniensis in Græcismo :

Bulla, tumor laticis, nola, sidus, gemma, sigillum, Bulla notat gemmam, stellam, vestem puerorum, Ornamenta si... Bullas, et balthea signat.

Quid Latinis *Bulla* sit, hic non disquiro : observo tantum, Scriptoribus inferioris ævi ita appellari ornamenta quædam orbicularia, a quibus vox, *Boule*, apud nostros originem sumpsit. Jo. de Janua : *Ut generaliter dicatur, omnia ornamenta aurea vel argentea, quæ sunt quasi inflata, Bullæ dicuntur.* Gloss. Isid. : *Bullæ, ornamenta regalia, vel camelorum.* Mox : *Bullæ, stramenta regalium camelorum; leg. ornamenta, quomodo apud Papiam : Bullæ, Ornamenta regalium puerorum, vel equorum, dictæ, quod sint similes bullis, quæ in aqua inflantur.* Vetus interpres Juvenalis sat. 5 : *Antiquitus nobilium pueri Bullas aureas habebant : pauperum de loris, signum libertatis.* [**] Confer. Ascon. in *Verrin.* 2, 1, 58.] Hac igitur notione bullas accipendas puto apud Apuleium lib. 6 : *Bullis que te multis inoculatum, veluti stellis relucentem, ... saginabo.* Anastasius in *Sergio II* : *Gabathas interrasiles deauratas cum Bullis duabus.* In Leone IV : *Cum... gemmis ac Bullis aureis 33.* Leo Ost. lib. 3. cap. 31. (al. 33.) : *Alteram quoque iconam rotundam argento... vestitam, argenteis etiam Bullis extrinsecus in gyro circumdatam, transmisit.* Ubi, ut et apud Anastasium, *Bullæ* dicuntur, quas alii *Lunulas* vocant. S. Hieronym. in cap. 3. Isaiae : *Habent mulieres in Lune similitudinem Bullulas dependentes, quas nos ad Ecclesiæ ornamento transferimus, quæ illuminantur Sole justitie.* Dudo lib. 3. de Morib. Normann. : *Ensem ex auri sex libris in capulo, bratteolisque atque Bullis artificialiter sculptum.* Chron. Casauriense : *Unde receperunt ipsi venditores ab eodem clementissima Regina Bullas de auro duas, equum optimum cum argentea sella, in pretium mille ducentorum solidorum.* Charta vero, cuius hic mentio, sic concipiatur : *Unde receperimus nos suprascripti venditores pretium a te Hermengarda, Bullas duas, et caballum unum cum una sella argentea, etc.* Gunther. Lib. 9. Ligur. :

Qui gentilis Arabi, tanquam monuscula Regi Advehet, frenos, calcaria, cingula, Bullas, etc.

Add. Luithprand. lib. 6. cap. 3. [**] Grimm. ad Walthar. pag. 76. et Ruodlieb. fragm. 18. vers. 100.]

* Charta ann. 1019. tom. 1. Hist. Cassin. pag. 80. col. 2 : *Feci autem scribere...*

textum sancti Evangelii... et manualem unum, quas (sic) vestivi ex sericis induimenti, et desuper crucis argenteas, et gammae, et Bullas, et fibulas similiter argenteas. Hinc

* **BULLÆ** dici videntur quædam ludi instrumenta, in Stat. MSS. eccl. S. Petri Insul. ann. 1388 : *Ne aliquis audeat ludere ad pilam, vel alias ludos, unde rixa possit oriri,... nec etiam ad taxillos, aleas et Bullas.* Vide supra *Boula* 2.

2. **BULLA,** Sigillum, seu typus sigillarius, quo bullæ ipsæ imprimitur. Glossæ. MSS : *Bulla, Emblema, i. varietas pavimenti, vel sigillum.* Gloss. Ælfrixi Saxonum : *Sigillum, vel Bulla, Segel,* Jo. de Janua : *Bulla, sigillum, quod ceræ imprimitur.* Hucbaldus in Vita S. Rictrudis cap. 15 : *Et ut clara editus prosapia, Regis quoque præclarus fulsit in aula, regia honoratus Bulla, utpote prudens Notarius regalium præceptorum conscribens edicta.* Hariulfus lib. 1. Chron. Centul. cap. 6. de Mauroto : *In aula ejusdem Regis militavit, et ut nobilis regis Bullæ vel sigilli bajulus.* [Testamentum Guillelmi Montispessulanum tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 157 : *Sacrista vero habeat partem sigilli, et Bullæ residuae tres partes dentur in ornamenti Ecclesiæ ; de Bulla vero et sigillo fiat sicut erat temporibus patris mei.*] Nicetas Choniates in Codice Barbaro-Graeco ejusmodi typum sigillarium Imperatoris CP. χρυσόνοιλον appellat, et μεταλλικά λατηπρῶν fuisse ait, hoc est, lapillis adornatum. Nicetae Paphlagoni in Vita S. Ignatii Patr. CP. sub finem. Harmenopulo lib. 6. cap. 14. et in Menœis Græcor. 11. Nov. in S. Mena, βουλλῆς dicitur.

[**] Quando autem coepit vel desierit *Bullæ* vocabulum pro *Sigillo* adhiberi, paucis docet Mabillonius lib. 2. de Re diplom. cap. 10. Ludovicus II. Francorum Rex *Bulla* vocabulum sæpius usurpavit, ut constat ex Spicilegio Acher. tom. 5. pag. 370. 384. et 388 : *Ex Bullæ nostra jussimus annotari : tum, Nostræ que Bullæ impressione ; ad hanc, Bullis nostris roborari.* Ante Ludovicum II. tempora in usu erat *Anulus*. Idem *Anuli* seu *Bullæ* usus perseveravit ad Ottонem primum Imperatorem, qui sigilli appellatione identidem usus est ex eodem Spicilegion. tom. 5. pag. 407. 410. 414. Ottōnem Magnum hac in re imitati sunt Reges nostri Capetiani, non tamen semper, ut patet cum ex aliorum, tum ex Philippi I. exemplo et verbis, *Bullis nostris subsigniri jussimus*, in Historia Trenorchiensi pag. 325. in qua Historia alia de *sigillo* Henrici I. ac Philippi jam dicti exempla occurunt, ut et alibi passim. [**] Vide infra in *Bullare*. Chart. papyrac. incerti anni ap. Maium Classic. Autor. vol. V. pag. 363 : *Hac vero nostra auctoritas ut ab omnibus observetur et verius credatur, diligenciusque custodiatur, more nostro subscribi, et de Bulla nostra subter jussimus signari.* Chart. Caroli II. ann. 888. ap. Neugart. Cod. Dipl. Aleman. vol. 1. pag. 445 : *Hoc idem præceptum propria manu firmavimus, et de Bulla nostra subter insigniri præcepimus.* Hincmar. Remens. Annal. ad ann. 867. ap. Pertz. vol. 1. pag. 475 : *Hincmarus... epistolam suo nomine ad Nicolaum Papam dictari in contrarietatem Hincmari fecit, quam et Bulla sui nominis signillavit.* Vide *Burla*.]

BULLA, sumitur crebrius pro ipso sigillo quod Chartis appenditur. Synodus Romana sub Eugenio II. PP. ann. 826. cap. 18. apud Holstenium, de dimisso-

riis Epistolis : *Metropolitani Bulla eas muniri oportet.* Versus de Vicelino Episcopo Bremensi :

Chartas conscriptas, et res in scripta redactas. Bullis firmavit, bannoque suo stabilivit.

Infra :

Scriptis firmavit hæc, et Bulla solidavit.

[Acta SS. Benedict. sæc. 6. part. 2. pag. 418. ex Epistola Gregorii VII. Papæ ad Ottонem Episc. Constantiensem : *Ob eandem causam speciales litteras cedere Bullæ nostra impressas collibuit.* Mabill. Analect. tom. 3. pag. 302. in Charta Johannis Archiep. Arelat. pro Fratre Bonaventura ann. 1233 : *Et quoniam sigillum proprium nondum habemus, cum nondum pallium fuerimus assecuti, huic instrumento Bullam Arelatensis Capituli præcipimus apponendam.*]

BOLLA, sigillum appellatur in Consuetudinibus MSS. Montispessulani art. 104. Vide *Bulletinum, Buletinum, Bullalam* suis 1.

BULLA, ipsum Diploma *Bulla* munatum, quemadmodum *sigillum* pro ipsis met diplome : quomodo appellamus hodie Diplomata ac *Rescripta Pontificum Romanorum*. Wildebrandus ab Oldenborg. in Itiner. T. S : *Ita ut hospes, si terram intraverit, absque Regia Bulla exire non possit.* Brompton. : *Et super hoc ostendit Bullas et alia munimenta, quæ inde præ manibus habuit.*

* Vide *Sigillum* 1. Charta ann. 1241. inter Probat. tom. 2. Annal. Praemonstr. col. 388 : *Warandiam petens Herewicus comes ipsi Bullam, id est, sigillum, dedit, ut sibi ipsi cautelam in scripto exprimeret sufficientem.*

BULLA, Schedula, syngraphum, chirographum ad rei cujuspiam indicium, nostris vulgo *Bulete, Buletin, Italis Bolla, vel Buleta, et Bulletino.* Anastasius in Nicolao I. PP. pag. 217 : *Hic Christi amicus omnium nomen claudorum, cecorum atque ex toto debilium in urbe Roma consistentium scripta apud se retinens, quotidianum illis victimum ministrare studebat.* Nam reliquis pauperibus gressum aut vires habentibus hujuscemodi, ut vicissim eos passeret, sapienter reperit modum, scilicet Bullas suo nomine titulatas fieri jussit, et has eis dari præcepit, ut quanti prima feria, quanti 2. quanti 3. et cæteris obliquis (reliquis) feriis prandere debüssint, per signum *Bullarum facilius nosceretur.* Et in iis quidem Bullis, quæ eis date sunt, qui 1. feria refici debabant, fecit per singulas 2. nodos, et sic per omnes usque in sabbatum, ut quot feriæ essent tot essent nodi per singulas Bullas, includens in eis nuces, ubi nodi fiebant, quatenus nullus pauper habere tur in urbe, qui vel uno die per hebdomadam de suis eleemosynis non esset refectus.

BULLAS AUREAS qui Imperatorum Byzantinorum proprias fuisse putant, longe errant, cum et cæteri Principes iis sint usi. Sed et non plane hactenus constat, a Francisne nostris ii. an vero Franci a Byzantini istiusmodi sigillorum usum acceperint, cum eadem ferme tempestate iis coepisse uti legantur. Nam sub Theophilo, Michaelis filio, Imperatore CP. harum primum meminit Cedrenus, [**] A Justiniano I. aurearum bullarum usum repetendum scribit Gatterer. Diplom. Theoret. § 135. sub quo Ludovicum Pium Imperat. Francicum iis usum auctor est Agobardus Lugdunensis lib. de Insolentia Iudaorum, ad eumdem Imperatorem scribens : *Osten-*

dunt præcepta ex nomine vestro Aureis sigillis signata. Neque tamen ii semper sigilla pendentia suis apposuere diplomaticis; sed ut plurimum sigilla cerea, annulo signatorio impressa. Chartis ipsis affigebant cujusmodi nonnulla videre licuit in Archivo Sandioniano, et quale exhibetur Caroli M. in Monumentis Paderbonensibus, et ejusd. Ludovici apud Chiffletium in Historia Tornutensi pag. 262. in quo prototypi Imperatoris lusca et laureata conspicitur, cum hac inscriptione in circulo: XPE PROTEGE KAROLUM (HLUDOVICUM) IMPERATOREM. Cujusmodi etiam fuit sigillum, litteris Justini Junioris Imperatoris ad Aretham Aegyptiorum Regem appositum; Arethas quippe, ut ait Theophanes pag. 270. δεξαμενος τὴν τοῦ Βασιλέως σάκραν, κατεφίλησε τὴν σφραγίδα τὴν ἔχουσαν τὰ στηθάρια τοῦ Βασιλέως: *Tum vero tradidit sibi Imperatoris sacræ, seu Epistole, sigillum ejusdem facie cum pectore insculptum exosculptatus est.* Neque tamen hæc verba de bulla accipienda censurim; sed de cereo sigillo, litteris impresso. Certe bullas aureas Imperatores Francicos et Germanicos non appendisse constat, nisi iis tabulis, quæ et majoris essent momenti, et Privilegia Ecclesiæ continerent, cum cætera aut plumbatis, vel cereis munita conspicuntur. Ita Carolus Calvus, Ludovici filius, *Chartas Auro bullatas* Monasterio Sandioniano indulxit; ut habet Sugerius abbas apud Doubletum pag. 873. *Cum appendix sigillis Aureis*, ut ait lib. de Administratione sua. Profert Sanjulianus in Tornutio pag. 510. aliud Diploma ejusdem Caroli, nondum Imperatoris, quod ita clauditur: *Manu nostra propria eam firmavimus, et Bullis nostris subi-signiri jussimus.* Cui quidem Diplomati, ait idem Scriptor, appensa erat sigillum aureum, (*Byzantium* appellant veteres Tabulæ ejusdem Monasterii) in cuius antica Regis protome, in altera ejusdem Caroli monogramma conspicuntur. Existit bulla alia aurea ejusdem Caroli Imperatoris appensa diplomati pro fundatione Monasterii S. Cornelii Compendiensis, quod descriptum legitur tom. 10. Spicilegii Acheriani pag. 157. sicut clauditur: *Manu propria subterfirmavimus, et Bullarum nostrarum impressionibus insigniri jussimus, etc.* Hanc vero Bullam aiunt fuisse 8. vel 10. Ducorum, nam ab aliquot annis furto sublata est. Sed ejusdem Monasterii monumenta docent, in antica illius parte protomonstratores fuisse descriptum, cum hisce characteribus. KAROLUS IMPERATOR FRAN. TOP: (forte ROMANORUM) in postica, RENOVATIO IMPERII ROMANI ET FRA. Hujus quidem Bullæ mentio est in 1. Regesto Parlamenti Parisiensis fol. 185. Inter Aresta Pentecost. ann. 1271. [** Beugnot. vol. 1. pag. 859. sect. 19.] *Quoddam privilegium Monasterii Compendiensis Bulla aurea Caroli Calvi Franciæ Regis signatum arrestum fuerat, tanquam de falsitate suspectum per Curiam, eo quod filio, cui Bulla ipsa appendebatur, poni poterat Bulla, et de ea removeri.* Postmodum considerato, quod hoc plus proveniebat ex antiquitate privilegi ipsius, quam ex aliqua falsitate, præcepit dominus Rex privilegium ipsum reddi Abbat et Conventui dicti loci. Hanc Bullam se vidisse testatur Carolus Molinæus in Consuetud. Paris. tit. de Feud. § 39. Quin cæteri Francorum Reges Bullis perinde aureis usi sint, etsi vix dubitem, cum harum usus omnibus ferme Principibus

familiaris fuerit, ut mox ostendam; vix tamen earum mentionem fieri compario. In primo Regesto Parlamenti Parisiensis exstat Arestum Oct. Candolæ ann. 1262. fol. 127. ubi Canonici Ecclesiæ Bituricensis dicebant, quod ad eos pertinebat justitia de homine per Chartam Regis Ludovici, quam super hoc prætentebant, in qua pendebant duo annuli aurei, per quam concessa erat eidem justitia suorum hominum. [** Beugnot. vol. 1. pag. 550. sect. 17. ibique not.] Certe in ejusdem Parlamenti Regesto, quod *Ordinationes Barbinas* vocant fol. 37. descriptum legitur Diploma Caroli VII. Regis Franciæ 7. Octob. ann. 1437. quo Diploma aliud Ludovici VII. pro pareagio Ecclesiæ Mimatensis confirmat, quod *bulla aurea* munitione esse dicitur. Præterea in Chartophylacio Regis Christianissimi asservatur Epistola Leolini Nortwallie Principis ad Regem Philippum VI. scripta, quæ recepisse se agnoscit illius literas, aureo sigillo signatas, in quibus inita inter Franciæ Regnum et Walliæ Principatum foedera continebantur. Denique Spelmanus scribit a se visam Bullam auream Francisci I. Regis Franciæ, appensam foederi, quod cum Henrico VIII. Anglorum Rege pepigit, in cuius anticæ circulo versus hic describitur: PLURIMA SERVANTUR FOEDERE CUNCTA FIDE. Id ipsum de Bulla aurea Henrici istius pariter foederis Diplomati appensa testatur Peirescius in *Adversariis MSS.* quam se vidisse testatur in Archivo Regio, et majoris esse formæ, ac pondo 10. aureorum Hispanicorum, in qua efficta sunt regni Anglii insignia, cum corona regia epanoclasta, et periscelide.

Verum apud Imperatores Germanicos longe frequentior fuit aurearum Bullarum usus: quippe Arnulphi Imperatoris Bullæ aureæ recententur apud Anonymum Hasenrietanum in Episcopis Eystetenibus. Henrici I. in Chronico Casinensi lib. 2. cap. 31. [** Otton. III. ann. 983. primum inter Imper. Germ. aurea bullæ usum esse scribit Gatterer. Dipl. Theor. § 135.] Henrici III. cap. 81. eodem lib. et cap. 49. lib. 3. Conradi apud Buchelium in Notis ad Will. Heliad pag. 166. Guichenonum in Bibl. Sebusiana lib. 1. cap. 17. et Joan. a Bosco in Vienna. Henrici junioris, apud Ottонem Frising. lib. 1. de Gestis Friderici cap. 55. ejusdem Friderici I. apud Godefridum Monachum in Chronico ann. 1167. et alios. Henri VI. apud eundem Buchelium pag. 178. Frederici II. apud Joannem Villanum lib. 6. cap. 25. Goldastum tom. 1. Constitut. Imper. pag. 289. 305. in Notis nostris ad Joinville pag. 57. apud Buchelium pag. 202. ubi Bullam ipsam exhibuit, Freherum in Appendix ad tom. 1. Scriptorum Germanic. pag. 2. [Ludwig. Reliq. MSS. tom. 4. pag. 257.] Caroli IV. apud Goldastum pag. 347. etc. [** De aurea Bulla ann. 1356. vide Olschlag. in edit. ejusd. et Eichhorn. Histor. Jur. Germ. § 395. Omni subscriptione caret charta, quippe quam aurea bulla ei adpensa quod satis esse videretur authenticam redderet. Effigies hujus bullæ Carol. IV. Imper. est ap. Olschlag. pag. 260.] Neque Imperatoribus duntaxat propriæ fuere Bullæ aureæ: nam et cæteros Reges ac Principes iis usos passim legere est. *Reges Angliæ*, apud Matth. Paris pag. 172. Willelmum Thorn. lib. 2. cap. 15. et tom. 5. Spicilegii Acheriani; *Reges Siciliæ*, apud Romualdum Salernitanum in Chronico MS. ann. 1166.

Bromptonum pag. 1114. ubi earum ectypion descripsit, Nicolaum Trivettum in Chron. ann. 1178. Falconem Beneventanum ann. 1137. Baronium ann. 1156. Rocchum Pirrum tom. 1. Notit. Sicil. pag. 123. 125. 404. etc.; *Reges Italizæ*, apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 282; *Reges Hispanizæ*, apud Matth. Paris pag. 584. 598. Florentium Vigoriniensem pag. 357. et Marcam lib. 7. Hist. Bencharn. cap. 8; [** *Regum Portugalizæ*] bullas aureas multas adservari Ulissiponæ in Archivis Turris do Tombo auctor est S. Rosa de Viterbo Elucid. tom. 1. col. 211.] *Reges Hungarizæ*, in Decretis Andreæ Regis cap. 25. et apud Hieron. Rubeum lib. 6. Hist. Ravennat. pag. 405. [** Vide Schwartner. Introduct. in rem diplom. Hungar. § 122. 123. Belam III. aureas bullas edidisse scribit.] *Reges Bulgariae* in Actis Innocentii IV. PP. pag. 54. 55. et apud Leonem Grammaticum pag. 508; *Sultanos Iconienses*, apud Duchesnium in Probat. Hist. Ducum Burgund. pag. 136. demique *Duces Apulizæ*, in Chronico Casinensi lib. 3. cap. 57. lib. 5. cap. 10. [** *Gradonici Duc. Venet.* bulla aurea ap. *Buchon. Dominat. Franc.* in Orient. tab. 2. bis. num. 2. Vide Natal. de Wailly Palæogr. vol. 2. pag. 45. Gatterer. Diplomat. Theoret. § 125.]

* Notanda omnino est hanc in rem Charta Caroli II. reg. Jerusalem et Siciliæ ducatus Apul. et principatus Capuciae, Provinc. et Forcalq. comit. ann. 1294. in Reg. 49. Chartoph. reg. ch. 4. ubi *Bullæ Aureæ*, sigillum cereum ad majorem cautelam subjici dicitur. Quod eo lubenius animadverto, ne quis temere aliqui impostori assignet diploma, in quo *Bullæ aureæ* mentio haberetur, cuius loco, sigillum cereum consiperet: *Præ-sens privilegium exinde fieri, et aurea Bulla majestatis nostræ impressa tipario jussimus communiri, alio consimili sub-pendenti ejusdem majestatis sigillo cereo concesso similiter ad cautelam.*

Sed et *Romani Pontifices* aurea Bulla interdum literas suas obsignarunt; quod tamen, ait Dominicus Rainaldus, nunquam observarunt, nisi in confirmatione *Romani Imperatoris*. At Spelmanus refert, Clementis VII. diplomati, quo *Defensoris Fidei* titulum Henrico VIII. Regi Angliæ contulit, appensam esse Bullam auream.

Byzantini porro Scriptores χρυσόθεουλον pro Diplomate, cui appensa est Bulla aurea, usurpati passim, quod *literas cum aurea Bulla* vocant Willelmus Tyrius lib. 18. cap. 30. et Jacobus de Vitriaco lib. 3. extremo; *Præceptum aurea Bulla bullatum*, Leo Ostiensis lib. 3. cap. 37; *Præceptum aureo sigillo signatum*, Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casin. cap. 109; *Chartam sigillo aureo premunitam*, vetus Diploma apud Marcam in Hist. Bencharn. pag. 601; *Privilegium cum sigillo auri*, Godefridus Monachus S. Pantaleon. ann. 1167. αρχαιοτέρα χρυσῆ, Synaxaria ad 13. Maii in S. Sergio et Zonaras in Constantino Leonis filio pag. 150; *Auro signatas literas* dixit idem Tyrius lib. 18. cap. 32. Bullas denique *Literas aureas* videtur appellasse Wippo de Vita Conradi Salici pag. 438: *Legationis tamen causam postea Imperator Græcorum aureis Literis Imperatori Conrado scripsit.* Et Anonymus Hasenrietanus apud Gretzerum in Episcopis Eystetenibus, de Arnulpho Imp.: *Regali donatione tradidit, et chirographo aureis literis inscripto stabilivit.* Albertus Stadensis ann. 1179: *Hanc Epistolam*

(Manuelis Imp.) *Imperator suscepit scriptam aureis literis.* Neque enim his locis χρυσογραφίαν intelligendam putem, ita ut eiusmodi Epistola et Chartæ characteribus aureis scriptæ fuerint: quod satis indicant verba Luitprandi in Legat.: *Hic dictis atque completis, χρυσούλλον, id est, Epistolam auro scriptam et signatam mihi dederunt vobis deferendam.* Ita apud [Stylitzem pag. 709. χρυσία γράμματα, et apud] Joannem Euclaitarum Metropolitanum, carmine eius χρυσόβουλλον τῆς Δανίας:

Χρυσοῖς γραφήναι γραμμάτων ἔδει τύποις
Τὸν ἐν λύροις καλλιστὸν ὡς χρυσοῦν δίον.

Et infra:

"Οθεν φυλάξει τὴν χάριν κεχρυσμένην
Χρυσούς φύλαξ, καταθεν ἐμβεβλημένος.

[Anonymous Combeffisanus in Leone Philosopho n. 26: Ατά κινναδέρεως γράφας, καὶ βούλλη σφραγίσας χρυσόν.] [** Vide Montfauc. Palæog. Gr. pag. 378. Glossar. med. Graecit. voce Βούλλα, col. 217. sqq. et Append. col. 42. Balduin. II. bulla aurea ann. 1268. effigia apud Buchon, *Histoire de la domination Française en Orient*, pag. 25. tab. 2. num. 3.] Hisce de Bullis aureis observationibus, non possum quin subjiciam, quod habet Chronicon Petri Regis Aragon, editum a Mich. Carbonello lib. 1. cap. 13. ubi idem Rex ait, indultum Regibus Aragonum ejusmodi privilegium: *Lo qual nostre senyors Deu per la sua gran misericordia havia fet, e atorgat à la casa de Arago, lo qual era bullat ab Bulla de or; e era cler e net, e non corrumput, ne viciat en res, co es que la bandera de la casa real de Arago null templo fo vencuda ne arracanda del camp, semblant que fo ver, que s'en perde una per sa folia: e volch ho dir per lo Rey En Pere Rey d'Arago, et Senyor de Montpeller, qui per sa folia for mort à Morell. Sic nugantur interdum Scriptores.*

* Legitur in diplomate Johannis I. Palæologi, an. 1346, mus. arch. dep. p. 282: « *sacrum privilegium imperiali Aurea Bulla munitum.* » Graece dicitur χρυσούλλῳ.

BULLÆ ARGENTEÆ, meminit Luithprandus in Legat.: *Tulerunt et alias literas argento signatas.* Meminit pariter Phranz lib. 2. cap. 10. Servatur etiam in Gazophylacio Sangenovafano Parisiensi Bulla argentea spissior Ludovici Pii, in cuius parte altera visitur ejus protome, cum Inscriptione solita, XPE PROTEGE HILUDOVICUM IMPERATOREM: in altera nihil effectum est. [Mabillon. Diplom. lib. 2. cap. 16. num. 16. Bullam hanc argenteam non sigillum, sed sigilli ectypum esse inde colligit, quod nulla fissura, per quam dependere sigillum ex Charta potuerit in ea apparerat.] [** Vide Gatterer. l. 1. § 136.]

BULLA PLUMBEA usos interdum Reges nostros, atque adeo Carolum Mag. Imperatorem, testatur ejus Charta pro renovatione Chartæ fundationis Monasterii Novalicensis, lib. 1. cap. 17. quæ quidem Charta descripta legitur in Tabulario Ecclesiae Gratianopolitanæ fol. 89. ubi sic clauditur: *Non enim ex consuetudine anteriorum Regum hoc facere decrevimus, sed solūmodo propter necessitatem et mercedis augmentum transcribere præcepimus hoc modo, et super plumbum sigillari jussimus.* Exstat alia Ludovici II. Imp. ann. 875. pro Monasterio S. Clementis Insula Piscaria, quæ Bullæ Plumbeæ impressione sigillata dicitur apud Ughellum tom. 6. pag. 1810.

quas quidem tabula, licet ab omni falsi suspicione immunes præstare nolim, certum tamen omnino priores secundæ stirpis Principes usos Bullis plumbeis, cum Gazophylaciū Regium alteram servet Caroli Magni, vel Calvi, quam descripsit V. Cl. Steph. Baluzius in Notis ad Capitularia Regum nostrorum pag. 1284. alteram Gazophylaciū Canonorum Regularium S. Genovefa Parisiensis in cujus parte antica efficta Principis imberbis et laureati lusca protome, cum hac Inscriptione, KAROLUS IMP AGS. in postica in medio circulo hi leguntur characteres, RENO... VATIO... REGNI... FRANCOR.

Bullas plumbeas jam olim in usu fuisse apud Constantinopolit. Imperatores docet in primis Bulla plumbea, quæ Gallæ Placidiae, et effigiem et Inscriptionem, et in aversa parte Victoriolam cum cruce præfert, ejusdem magnitudinis, qua sunt ejus nummi. Hanc servat Gazophylaciū Canonorum S. Genovefa Parisiensis. Id etiam astruit Amphilius in Vita S. Basili Cæsariensis cap. 10. et ex eo Ursus Diaconus: *Novissime vero scripsit magnum, quod fecerat, pessimumque peccatum, et plumbo Bullavit chartam illam.* Codinus de Offic. cap. 5. num. 27. ait, Imperatorem Constantinop. cum ad matrem et uxorem, aut filium Imperatorem, scribebat, cerea; cum ad Despotas, Patriarchs, et reliquoshonoratores Principes, plumbea Bulla uti solitum. Paulo aliter Codex Regiæ Bibl. 2023: *Μολιθέδονια δὲ κείνατα εἰς τὰ βασιλικὰ πττάχια, καὶ τὰ δεσποτινικά, καὶ τὰ πρὸς Δεσπότας, καὶ Σεβαστοχάρτας, καὶ Κατσαραὶς δοποὶ εἰσι, καὶ πρὸς Ρήγας πάντας, καὶ πρὸς τοὺς Πατριάρχας, καὶ τοὺς καθολικῶν ἀρχιεπιστόπους εἰς δὲ τοὺς ἄλλους πάντας Μητροπολίτας καὶ ἄρχοντας κτρόβουλα, εἰς μόνον δὲ τὸν Ρωσίας πέμποντος μολιθέδονιλον.* Meminit Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casin. cap. 109. præceptorum Imperatorum Constantinop. plumbea signatorum. Ad ejusmodi sigilla plumbea referenda sunt etiam, quæ habet Leontinus Episcop. Neapolit. in Apologia pro Christianis et SS. Imaginibus, Act. 4. VII. Synodi: *Ωσπερ ἁ κελεύων βασιλεῶς δεξάμενος, καὶ ἀσπασμένος τὴν σφραγίδα, οὐ τὸν πηγὸν ἐτίμησεν, ἢ τὴν χάρτην, ἢ τὸν μόλιθον, ἀλλά τὸν βασιλεῖ τὴν προσωνύμιον καὶ τὸ σένας ἀπένειμεν, etc.* [** Vide Glossar. med. Graecit. col. 218. Vide Mabillon. Diplom. lib. 2. cap. 16. num. 136.]

Neque soli duntaxat Imperatores Constantiopolitani; sed et alii proceres Palatii Bulla plumbea utebantur. Exstat, inquit Angelus a Nuce, in Regesto Petri Diaconi Casinensis n. 136. Præceptum Symbatii Protospatharii et στρατηγοῦ Macedoniæ, Thracie, etc. bullatum cum Bulla plumbea, mense Junio, Indict. 10. hoc est, ann. 892. *Reges etiam Siciliæ Bullis plumbeis usos advertere est apud Rocchum Pirrum tom. 1. pag. 129. 316. 414. 475. tom. 2. pag. 20. 279. 280. 283. ut Reges Hispaniæ, apud Ant. Yezep in Chron. Ord. S. Benedicti sub finem tom. 7. [et Franciscum de Pisa in Descriptione urbis Toletanæ fol. 55. et 56.] Tradit. præterea Sabellicus ex privilegio Alexandri PP. *Duces Venetos uti sigillis plumbeis: sed longe ante Alexandrum usos probat Sansovinus in Venetia lib. 11.* [Bullæ plumbeæ Patriarchæ Constantinopolitani meminit Pachimeres lib. 8. cap. 22.]*

* Ea quoque usi sunt, præter supra laudatos reges, *reges Aragon. Cyperi et Portugal.* Charta Jacobi II. reg. Arag. ann. 1319. pro unione regnorum Arag.

et Valent. Principatusque Catalon. : *Præsens scriptum nostrum mandavimus Bullæ nostræ plumbeæ munimine communatum, etc.* Lit. Henr. reg. Cypri ann. 1247. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris.: *Je ai fait faire ce présent privilege et garnir le de mon Seel de plomb, par la garantie de mes homes dou royaume de Cypre.* Pactum inter reg. et prælat. Portugal. ann. 1330. apud Odor. Raynald. ad ann. 1289 § 17: *Promiserunt.... regem Dionysium daturum literas suo plumbō regio Sigilo munitas, etc.* Hujus pariter mentio fit in Charta Hungonis *Revel* magistri Hospit. S. Joan. Jeros. ann. 1274. ex Chartul. Cluniac. ch. 178: *In cuius rei testimonium praesentes litteras Bulla nostra plumbea fecimus communiri.* Inter privilegia a Rom. Pontif. reipublicæ Lucensi concessa, illud veluti potissimum recenset Ptolomeus in Annal. brev. ad ann. 1064. ut *bulla plumbea uteretur: Primo tribuit ei Bullam plumbeam pro sigillo communitas, ut habeat dux Venetorum.* Nihilominus rarissima esse imperatorum, regum, principumve diplomatæ sigillo plumbeo munita, censem Muratoriis; unde caute judicandum esse de his, quæ supersunt, monet vir eruditus, quem consule tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 91. et 185.

Bullis præterea *Plumbeis* usos constat Episcopos, atque adeo summos Pontifices: ac Episcopos quidem, ex Concilio Cabilonensi II. ann. 813. cap. 41: *Literas etiam habebit, in quibus sint nomina Episcopi et civitatis Plumbo impressa.* Et ex Anastasio Bibl. in *Præfat.* ad octavam Synodus, de eadem Synodo: *Et omnia hæc in quinque Codicibus scripta sive compacta, et omnium subscriptionibus roborata; sed et ipsos Codices Plumbea Bulla munitos, atque sigillatim loci servatoribus traditos, patriarchalibus sedibus deferendos, etc.* [In Cod. reg. 5187. fol. 67. v. exscripta legitur Charta Rainaudis archiep. Lugdun. ann. 1215. qua fratribus leprosis Lugdun. quamdam decimam concedit; haec autem Charta *bulla plumbea* ipsius archiepiscopi in filiis sericis rubei croceique coloris sigillata erat, ut ibi observatur.] Scribit Bromptonius pag. 1458. *non solere cisalpinos Præsules vel Primates scriptis suis authenticis Bullas Plumbeas apponere, sed cereas.* De transalpinis certè id observare est ex Roccho Pirro tom. 1. pag. 320. etc. tom. 2. pag. 281. etc. [Quin et abbatis *Bulla Plumbea* memoratur a Mabillonio lib. 2. de Re Diplom. cap. 15. num. 3.]

De summorum Pontificum Bullis plumbeis hæc habet Luithprandus lib. 6. cap. 6: *Hæc dominum Papam nullis narrantibus fecisse crederemus, nisi literæ fidem admitteremus, quæ Plumbo signata ejus nominis characteres monstrant.* Carmen de Curia Romana v. 985:

Non auro, non argento, sacra Bulla refulget,
Insignit chartas Plumbea forma sacras.

Et v. 1009:

Ponit faci pars quædam parvula Plumbi,
Et reddit argenti tempore forma brevi;
Malleus imposita vix dat tria verbera massæ,
Et subito Plumbeum se novat ære novo.

Notum vero in plumbeis Bullis Paparum descripsi eorum nomina in altera harum facie, quod etiam factitatum in Bullis Episcoporum: hinc Flodoardus lib. 3. Hist. Rem. cap. 17. de Actardo Episcopo: *Eristolam suo nomine ad Nicolaum PP. dictari... fecit, quam et Bulla sui nominis sigillavit.* Polydorus Virgilius ait, Agathonem PP. in cera amullo impressisse sigilla: verum pos-

tea cum summus Pontifex multa irrogaret privilegia, ut diplomata diutiniora forent, placuisse Stephano III. et Adriano I. tabulas apostolicas plumbo obsignari, nec antiquius sigillum publicum reperiri opinatur. Sed vetustiora diplomata summorum Pontificum, inquit Dominicus Raynaldus Bibliothecæ Vaticanæ custos, non vidit Polydorus: nam tempore Silvestri, quo Ecclesia Romana, ab immanissimo tyranno diu oppressa, respirare coepit, literæ apostolicæ plumbo obsignatae fuerunt: quæ quidem Bullapumbea Silvestri reperitur in Archivo Aretino. Asservantur præterea, eodem teste, in Archivo Castri S. Angeli vetustissima in papyro, ex fructe confecta diplomata, plumbo obsignata summorum Pontificum Leonis I. Gregorii Magni ac Sergii. [Haec somniasset Raynaldum testis est, hac in re locupletissimum, Muratorius tom. 3. Antiq. Ital. med. ævi col. 91. quippe qui primum ex laudatis a Raynaldo tabulariis diligenter perlustratis, nihil tale deprehenderit; quod et de Romanis archivis asserere nondubitat. Ipsum consule ibid. col. 129.] His consentanea habet Bromptonius pag. 1718 ubi ait a tempore *Gregorii Magni Bullas fuisse, et adhuc in Romana Ecclesia aliqua ipsius privilegia bullata servari.* Ita etiam Wil. Thorn. in Chron. cap. I. § 10. [Conf. Gatter. Dipl. Theoret. § 137. num. II. I. Natal. de Wailly Palæogr. vol. 1. pag. 46.]

Idem Raynaldus observat in plumbo diplomatum vetustissimorum Pontificum non impressas fuisse imagines Petri et Pauli; sed tantum illius Pontificis nomen, cuius literæ obsignabantur: quod hodie observatur, a modernioribus Pontificibus introductum et in usum possum esse. Vetustiorem quippe usque adhuc Bullam cum imaginibus Petri et Pauli non se reperisse ait, quam sub Adriano IV. qui anno 1153. vixit, et sub Benedicto VII. Apostolorum plumbo non imprimi imagines. Verum sub Paschali II. hunc morem cœpisse, docet Doubletus pag. 475. At cur in Bullis summorum Pontificum sancti Pauli imago dextram, S. Petri sinistram partem occupent, quædam Matth. Paris ann. 1237. pluribus vero disserit Leo Allatius lib. 1. de Consens. utriusque Eccles. cap. 6. ut et Nicol. Alemannus lib. de lava et dextra. Vide Ughellum tom. 6. pag. 457. Ad Bullas etiam plumbeas PP. spectat quædam ista Stephani Episcopi Tornacensis Epist. 164. 165: *Plumbo Anglico teguntur Ecclesiæ, nudantur Romano.* Sed et ne quid intactum relinquatur, primus Clemens VI. domus insignia Bullis suis impressit. Albertus Argentin. ann. 1342: *Hic Papa cum arma progenie sua habeat quinque rosas, contra morem antecessorum, totidem rosas ponit fecit in Bullis.*

Porro in Bullis Summorum Pontificum electorum, et nequid consecratorum, eorum nomen non inscriptum docet Gregorius X. in Bulla ann. 1272. apud Petrum Mariam Campum in Regesto part. 2. Hist. Eccles. Placentinae num. 118. hisce verbis: *Nec mireris, quod Bulla non exprimens nomen nostrum est appensa præsentibus, quæ ante consecrationis et benedictionis nostræ solennia transmittuntur: quia ii, qui fuerunt hactenus in Romanos electi Pontifices, consueverunt in bullandis literis ante sua consecrationis minus modum hujusmodi observare.* [Nicolaus III. in Bulla anni 1289. apud Rymer. tom. 2. pag. 427: *Præfatus prædecessor nondum benedictus et consecratus... per litteras suas bullatas*

Bulla sua, quæ nomen suum nondum exprimebat, vobis concessit.. Licet igitur eadem litteræ sic bullatæ plenissimam in se habeant potestatem, maxime cum Sedes Apostolica, ante consecrationem et benedictionem electi in Summum Pontificem, cum defectiva Bulla electi nomen nullatenus exprimente, bullare litteras suas consueverit ab initio.]

* Idem docet bulla Clement. VII. ex Tabul. Massil.: *Datum Fundis sub Bulla capitibus apostolorum Petri et Pauli consignata, qua utuntur ad apostolatus apicem assumpti ante sui coronationem, VIII. Kal. Oct. assumptionis nostræ anno primo. Adde Bullas Bened. XIII. ann. 1374. in Reg. 1. Chart. ad ducat. Brit. spectantium in Bibl. reg. fol. 25. r. et Gregor. XII. ann. 1406. ad calcem Stat. eccl. Reat. MSS.*

* Quibus vero notis Bullæ genuinæ a falsis internoscantur, pluribus exponunt Stat. Synod. eccl. Castrensis ann. 1858. cap. 22. part. 2. ex Cod. reg. 1592. A: *Ut clarius hoc (quando scilicet exequi debent mandata) intelligent simplices capellani, aliqua exempla super hiis hic duxiimus inseri. Non debent exequi mandata auctoritate apostolicæ literæ, si falsa Bulla falsis literis sit appensa. Item si filum de vera Bulla sit extractum ex toto, et per aliud filum falsis literis eisdem literis de Bulla inseratur. Item si filum ab ea parte, in qua carta plicatur incisum cum vera Bulla filis literis immittatur sub eadem plicatura cum filo simul canapis restauratur. Item si a parte superiori Bullæ, altera pars fili sub plumbo resinditur (sic) et per idem filum literis falsis inserata reducitur infra plumbum. Item si habeant rasuram in loco suspecto, puta in nominibus citandorum, vel judicis, vel in data, vel ubi est vis querestionis. Item cum scriptura literarum, quibus apposita fuerat vera (Bulla) cum aqua vel vino universaliter abolita seu deleta, eadem carta de novo rescribitur. Item cum carte totaliter abolita, cui apposita fuerat vera Bulla, alia subtilissima carta ejusdem cantitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Item si Bulla non sit aquælis, sed alicubi magis tumida, alicubi magis depressa. Item in adjunctione filorum et in monitione Bullæ, vel in obtusione, et aliis modis poterit falsitas deprehendi. Item præsumuntur esse falsæ literæ apostolicæ, si falsam latitudinem contineant. Item dicuntur esse falsæ, si Papa vocat filium episcopum vel superiorum aliquem: hos enim vocat fratres. Item si vocat fratres regem, vel principem, vel quoscumque alios clericos vel laicos: hos enim omnes debet vocare filios et consimiles. Item si uni personæ scribit in plurali: non enim dicit uni personæ quantuncumque sit, episcopus, vel rex, vel alius, mandamus vobis, sed mandamus tibi. Per tales enim literas, si falsitas sit evidens et manifesta, capellanus non debet aliquatenus exequi quod mandatur.* Hæc, tametsi longiora, nemo, opinor, extra propositum esse judicabit. Vide Propylæum ad Acta SS. Maii et Paralipom. quibus additum tom. 5. novi tract. de re diplom. pag. 82. etc. [Confer Decretal. lib. 5. tit. 20. c. 5. Innocent. III. PP. unde exscriptum Statut. Synod. Castren.]

Bullarum Plumbearum usus aliquotiam spectavit: nam plures Dominorum Montispessulanum in Camera Computorum Paris. asservantur. Vide ectypion Bullæ alterius plumbeæ in Adversariis Peirescianis. cum hac Inscriptione: *Bulla Girardi Amici, et in altera parte, Domini de Cavis montibus.* In Libertatibus con-

cessis villa Montisbrusonis a Guigone Comite Forensi mens. Novemb. ann. 1223. haec habentur: *Si aliquis voluerit sigillum plumbeum Dom. Comitis super aliquo contractu vel negotio roborando, fiat inde petenti copia, et det 3. sol. et nil amplius ab eo inde exigatur. Si vero voluerit cereum sigillum, det 12. den. tantum.*

BULLÆ CERÆ, quam οὐρανὸν λέγεται vocat Novella Alexii Comneni, usus coepit apud nostros, ex quo sigillis pendientibus uti coepere, qui quidem mos ad Anglos serius transit, postquam scilicet Normanni insula potiti sunt. Ingulphus: *Chirographorum confectio-nem Anglicanam, quæ antea usque ad Edwardi Regis tempora fidelium præsentiū subscriptionibꝫ cum crucibus auris aliisque sacris signaculis firma fuerunt, Normanni condemnantes, chirograp-ha chartas vocabant, et chartarum firmitatem per uniuscujusque speciale si-gillum, sub installatione trium vel qua-tuor astantium confidere constituebant.* Vide Sigillum.

* BULLA BLANCA, apud Rymer. tom. 2. pag. 297. est Bulla Papæ recens electi et nequid consecrati, qui nomen suum in Bullis, quas litteris suis appendit, exprimere non solet.

* BULLA DEFECTIVA, Eadem notione. Vide paulo superius adnotata.

* BULLA LEONINA, in Stat. Avenion. Lib. 2. rubr. 26. pag. 315: *Item quia per Bullam Leoninam concessum est auditoriis causarum commissionarium restituere et prorogare fatalia appellationum, cuius tenor sepe in processibus per nota-rium frustra inseritur, etc.*

BULLARE apud Cornelium Celsum, est Bullas facere, id est, tumores: *Sic urina Bullat. Bullantes aquas dixit Plinius, quasi bullis tumentes et scaturientes. Fontem affluentem bullis, Apuleius lib. 4. [Papias MS.: Bullare, Exundare.]*

* BULLARE, Testari. Hist. Ordinis Chartus. apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 204: *Fidem Christi Bullantes proprio sanguine.*

BULLARE, Bullam, seu sigillum literis, epistolæ aut diplomati apponere. Joan. de Janua: *Bullare, sigillare. Rat-bodus Episcopus Trevirensis: Hanc ergo epistolam annulo Ecclesiæ nostræ Bullare censuimus. Anastasius Bibl. in Vita S. Joannis Eleemosyn. num. 94: Non potest scribere et Bullare? mox abiens scripsit propria manu peccatum, et Bullans portavit beato. Ursus Subdiaconus in Vita S. Basilii Cæsariensis cap. 10: Et plumbum Bullavit chartam illam. Ubi Amphilochius, ἐθόλλωσε. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 28:*

Bullatas offert signato cortice chartas.

Chron. Casin. lib. 3. cap. 7: *Præceptum aurea bulla Bullatum.* Cap. 57: *Charta aurea bulla Bullata.* [** Privilegium Bullatum bulla aurea, in Epistol. Frider. II. Imperat. ad Honor. P. anno 1223. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 251. Nota Notarii ad ejusd. Privil. ann. 1232. ibid. pag. 298: *Ex autentico.... Bullato et corroborato bulla aurea.* Rudolf. I. Charta ann. 1274. ibid. pag. 395: *Litteras meas dabo, aurea bulla typario regie majestatis im-pressia Bullatas.*] [Testamentum Guillelmi Montispessulanum tom. 9. Spicileg. Acher. pag. 157: *Nemo cogatur Bullare nisi pro libito suo, hoc est, Bullas appositionem requirere. Statuta Massil. lib. 1. cap. 9. § 5: Item statuimus quod illi duo notarii qui statuti erunt in palatio, de-bent habere et tenere quendiu erunt in*

illo officio Bullam et sigilla omnia, cum quibus hucusque consuetum est Bullari et signari Instrumenta.) Sigillo Bullatum, in Charta Philippi Comitis Flandr. ann. 1163. Occurrit passim. Βουλλεύειν, dixit Nicetas in Man. lib. 7.; βουλλοῦν, VI. Synodus Act. 3: τὰ αὐθεντικὰ συνοδικὰ βεβούλλωμένα. Adde Acta S. Anastasii Persæ cap. 4. n. 26. [Anonymum Combeffisii in Porphyrog. n. 4.] et Formul. 42. ex Baluzianis. [** Vide Glossar. med. Græcit. col. 219. et Bullire suo loco.]

INBULLARE, apud Will. Thorn. pag. 1991. idem quod *Bullare*.

EBULLARE. Epistola Nicolai I. PP. apud Crantz. lib. 1. Saxon. cap. 38: *Cujus delegationis et auctoritatis, et pollii accessionis pagina nobis est destinata, juxta morem S. Romanæ Ecclesiaz Ebul- lata.*

DISBULLARE, Sigillum avellere, dissi- gillare. Vetus Interpres Sextæ Synodi Act. 15: *Et Disbullata est hujusmodi charta.* Græca habent: 'Ο προσενέχεταις χάρτης ἄπο Πολυχρονίου. . . . αποβούλωθήτω. Καὶ ἀποβούλωθέντος τοῦ χάρτου, etc. Papias: *Disbullatio, dissignatio.*

* Charta ann. 1288. in Reg. I. Char- top. reg. ch. 2: *Habebis potestatem, ipso nostro nuntio presente et presentibus venerabilibus fratribus Minoribus et Prædicatoribus Venetiis commorantibus, ean- dem sacrosanctam Coronam Disbullandi et ostendendi domino Duci et aliis bonis hominibus Venetiarum, et iterum ipsam bullandi, presentibus eodem nostro nuntio et dictis fratribus.*

BULLARI Curiæ Romanæ, Bullarum seu diplomatum confectores. Gesta In- nocentii III. PP. pag. 28: *Fecit edictum, ut nullus Officialis Curiæ suæ quidquam exigeret, præterquam solos Scriptores et Bullarios, quibus certum modum præ- fixit, etc.*

* BULLARIUM, Bullarum Romanorum Pontificum collectio, Gall. *Bullaire*. Sy- nodus Valentina ann. 1590. tom. 4. Conc. Hispan. pag. 462: *Ex Constitu- tione Pitti V. quæ incipit Licit, omnibus notissimum sit, que in Bullario Romano non reperitur Kalendata, nec expedita fuit, sed ejus solam signaturam sufficere voulut idem Pontifex.* Occurrit passim apud recentiores.

* 3. BULLA, Signum, quo vini venalis dolium notatur, ratione cuius certum quid exsolvitur, quod nuncupabatur etiam *Bulla*. Stat. Astæ pag. 107. v: *Item quod umnes forenses et cives tempo- ribus dictarum nundinarum vendentes carnes et vinum ad minutum in dicta civitate seu ejus burgis, teneantur et de- bant solvere dacitum, revam seu Bullam.* Ibidem: *Quod vinum sive carrarium de- bant habere et tenere bullatam Bulla dicti emptoris; et dictum vinum te- neatur bullari facere.* Annal. Placent. ad ann. 1447. apud Murator. tom. 20. Script. Ital. col. 896: *Communitas Mediolani ipsam civitatem Placentiam et ejus dis- trictum.... fecit immunem et exemptam ab ordinariis (oneribus) per annum præ- sentem, exceptis dumtaxat mercantia, bulletis, pontibus, et Bulla vini quoad hospites. Hinc*

BULLATURA, Charta, vel facultas bulla et sigillo concessa, ratione cuius certum quid exsolvitur. Charta Joannis Marchionis Montisferrati anno 1360: *Et quod vinum suum possint in dicto loco Rochæ emere, vendere, sine Bullatura, dacito, vel aliquo onere.*

* BULLARE, Eadem notione. Stat. Palav. lib. 2. cap. 62. pag. 123: *Ordina-*

tum est quod quicumque vendiderit vi- num ad minutum, seu aliquam quantitatem vini ex vase non Bullato per officiales deputatos ad Bullandum vina, quæ mi- nutum venduntur, etc. Mensuræ justificatæ et Bullatæ, in Stat. Cadubr. cap. 75. lib. 3.

* 4. BULLA, Ferrum, quo rei in fronte aliave corporis parte signantur. Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 51: *Tunc ipsi (falso) testi scindantur ambe nares, et bulletum in fronte cum bulla vicaria ferro igneo, et nunquam credatur ejus dicio.*

BULLARE, Στυγυκτίειν, Ferro candenti reos inurent, Italis *Bollare*. Habetur in Statutis Venetis lib. 6. cap. 78. et 79. et in Libro promissionis maleficij ibidem cap. 7. 9. etc.

* Stat. Cadubr. lib. 3. cap. 58: *Si vero (uxorem) quam secundo despousaverit carnaliter non cognoverit, tunc in l. libris Pap. curiae condemnetur, quas si non solverit infra unum mensem, fustigetur, et Bulletum in tribus locis faciet. Vide infra Bullatio.*

* BULLATIO, Jus ferro candenti reos signandi. Annal. Mediol. ad ann. circ. 1358. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 792: *Delegationem et subdelegationem concedimus pleno jure, furum suspensionem, membrorum truncationem, Bullationem in facie, etc.* Vide supra in Bulla.

* BULLANUS. Vide *Bollanus*.

* 1. BULLETA, Schedula, Gall. *Bulleta*, *Bulletin*, Syngraphum ad rei cuiuspiam indicium. Compendium Jurium et Consuetud. Universit. Paris. fol. 11. per Robertum Goulet: *Receptor Universitatis, cuius officium est bursas incorporandorum seu juratorum.... recipere, regis- trumque de receiptis facere, et quasdam Bulletas suo signo pro certificatione re- cepte ab incorporando burse per eundem incorporandum domino Rectori mittere.* Vide *Brevetus in Brevis*.

* Annal. Estens. ad ann. 1403. apud Murator. tom. 18. Script. Ital. col. 990: *Ghinus vero postquam novit inquiri, sic accepta Bulletra secessit. Officialis Bulle- tarum, apud eum. tom. 20. col. 887.* Lit. ann. 1371. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 405: *Et bailleront les hardes desdits ports Bullette, autrement dite police à ceux qui auront passé ledit sel, etc. Bullette, in Lit. ann. 1401. ibid. tom. 8. pag. 490. Hinc Abulleter, et Embulleter, bulletam seu schedulam dare vel accipere. Lit. remiss. ann. 1423. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 340: Nous avions octroyé à tous les absens du pays de Nor- mandie, Abulleter et non Abulleter, qui plus d'une fois n'auroient eu grace, peus- sent retourner en nostre obéissance. Alièg. ann. 1425. ch. 328: Jasot ce que autrefois le suppliant eust été Abulleter, etc. Prendre bullette, in aliis ibid. ch. 336. Denique, alièg. ann. 1423. ibid. ch. 534: *Comme dès longtemps a le suppliant ait été en l'obéissance de nous et Enbulleté, etc.* Vide supra *Billa* 1.*

* 2. BULLETA. [Bullula: « Unus liber magnus qui est pars Biblie... copertus coreo rubeo cum Bulletis de latono. (Invent. Calixt. III. an. 1458. in archiv. Va- ticanico.) »]

* BULLETARIUS, f. Qui scribit et dis- tribuit schedules, quas vocant *Brevetos* seu *Bulletas salvationis*. apud Rymer. tom. 16. pag. 727: *Gabellatoribus, custo- maris, scrutatoribus, Bulletarii, theolo- narii, etc.*

* BULLETINUS, Ital. *Bullettino*, Eadem notione, qua supra *Bulleta*. Stat. crimin. Riper. cap. 16. fol. 7. r°: *Et sic electi per*

*omnes squadras scribantur super Bulleti- nis æqualis formæ, et postea ponantur omnes in uno sacculo, etc. Transact. ann. 1501. ex schedis Pr. de Mazaugues: Non audeant ullo unquam tempore facere nec fieri facere aliquam marcam seu si- gnatum pro marcando Bulletinos, qui fieri consueti sunt tempore pestifero. Vide supra *Bulletinus*.*

* BULLI, Χρυσονάθαροι: *Insectum. Sup- plen. Antiquari.*

* Et in Gloss. Lat. Gr. Vide Salmas. ad Plinum pag. 498.

BULLICARE, BULLUTARE. Ugitio: *Bu- binare, menstruo sanguine inquinare, sicut Bullicare, est puerili sanguine in- quinare, et ponuntur quandoque absolute et passive, ut hic Bubinat et Bullutat, i. tali sanguine inquinatur.* Sic in MS.

BULLICO. Saxo Grammaticus lib. 8. Hist. Daniæ:

Nempe inter vernas ollæ vicinus obunctæ, Crustula spumantis patina Bulligine tingit, Crassi adipis macrum perfundens ungine panem.

Gallis, *Tremper son pain au bouillon du pot.*

* Boulliseure, pro *Décocction*, in Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684.

1. BULLIO, Joanni de Janua: *Tumor aqua bullientis, Bulliculus, parvus bullio. Gallis Bouillon.*

** *Bulliculus, Germ. der Wall im Sie- den. Gemma Gemmarum.*

2. BULLIO, Mensura salinaria. Charta Galcheri Do. Salinensis ann. 1218. in Biblioth. Sebusiana Cent. 1. cap. 2: *Hoc tantum excepto, quod 3. Bulliones ad usum Domus Abundantie singulis annis percipiendos.... in manso Nicolai Vernel sibi retinuit.*

BULLO, Eadem notione, in Monastico Anglicano tom. 2. pag. 256: *De 4. sum- mis salis continentibus 40. Bullones pro dimidia salina sua.* [Vide *Cetarius*.]

BULLO, in Burgundicis Perardi pag. 97. eodem significatu.

* *Boullon*, eadem notione, in Lit. re- miss. ann. 1383. ex Reg. 124. Chartoph. reg. ch. 9: *Pour ce que l'exposant (pourve vallet saunier faiseur de sel) lui avoit re- couss deux Bouillons de sel, qu'il voulloit avoir de fait, et lesquels Bouillons de sel estoient au maistre dudit exposant, etc. Boulon vero, Coenùm, Gall. Bourbier, vel Gorges, vorago, Gall. Fondrière, in aliis Lit. ann. 1471. ex Reg. 197. ch. 167: *Icelles femmes prindrent le corps dudit Valé, et le porterent en ung Boulon ou bourbier, qui est en ung bois près la dite maison.**

3. BULLIO, Massa auri vel argenti, Gall. *Billon*, Anglis *Bullion*. Rymer. tom. 11. pag. 735. col. 1: *Absque aliqua Bullione, seu aliqua Bullione auri, seu valore ejusdem de argento.... ad reportandum sive reducendum a partibus exteris in regnum Anglie, sive aliter, ali- quam Bullionem, massam sive platam auri vel argenti, etc.* Idem tom. 5. pag. 813. col. 2: *Volumus tamen et intentionis nostræ existit, quod unicuique licet hujusmodi novam monetam ad nostrum va- lorem ejusdem emere, ita quod eam ad Bullionem nostram deferat, ibidem fundendam, etc.* Vide tom. 12. pag. 8. et 10. et supra vocem *Bilio*.

* BULLION, BULLIONA, BULLONIA, Eadem notione. Rymer. tom. 13. pag. 137. col. 1: *Mercatores et subditi Regis Anglie deinceps quascunque massas auri vel argenti, vocatas Bullion, extra patrias dicti Domini... totiens quotiens voluerint traducere et transportare, poterunt et valebunt; proviso quod dicti Anglici seu*

eorum factores *hujusmodi Bullionam*, per se aut eorum factores emptam seu, ut praemittitur, acquisitam, una cum certificazione autentica villa vel oppidi ubi ipsam Bullionam emerunt vel aliter acquisierunt, et de empione seu acquisitione ipsius Bullionæ. Sic et alibi indiferenter scribitur *Bullio*, *Bulliona* et *Bullonia*.

* **BULLIONUM**, Pondus quoddam. Charta Roberti reg. Sicil. primogeniti ann. 1306. ex Cod. reg. 4659: *Libra, media libra, marca, Bullionum, et alia minoria seu inferiora pondera*. Pedagium Peronæ ann. 1295. ex Chartul. 21. Corb. fol. 356. v^o: *Item un Bouillon de vif argent, xxv. livres pesant, le Bouillon doit viij. den. Bouldure*, Marchasitis species, in Lit. remiss. ann. 1468. ex Reg. 197. Chartoph. reg. ch. 68: *Des pierres de mines de fer, que on appelle Bouldures* (en Poitou). Vide supra *Buiolum* et infra *Bulus*.

1. **BULLIRE**, Vetus orbis descriptio cap. 17. § 7: *Ascalon et Gaza civitates eminentes, et in negotio Bullientes*. Vide *Bullire*.

* Negotium quodvis ferventer agere; quo sensu *Bullir* usurpant Hispani. *Bouyant* a nostris dictum puto de eo quod facile movetur. Lit. remiss. ann. 1423. in Reg. 172. Chartoph. reg. ch. 339: *Pour ce que ledit batel estoit Bouyant et petit, icellui Houf chey en la riviere.*

2. **BULLIRE**, Bulla seu sigillo firmare, apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 1. pag. 25: *Hac itaque ut rata et inconclusa permaneant, sigillo nostro Bullivimus*. Vide *Bulla*.

3. **BULLIRE**, Supplicii genus, potissimum in monetarum falsarios et adulteratores decreatum. Charta Caroli IV. ann. 1327. in Reg. 64. Chartoph. reg. ch. 583: *Martinum de ecclesia.... ad Bullendum de consilio proborum et suspendendum pro crimine falsæ monetæ..... condempnaverunt*. Lit. remiss. ann. 1354. in Reg. 82. ch. 429: *Eosdem falsos monetarios..... ad mortem condempnauerunt, videlicet quod Buliri debebant*. Aliæ ann. 1380. in Reg. 118. ch. 381: *Depuis icellui Mesnaguer ait été pris par nostre bailli de Couston, et par icellui pour ladite cause (de fausse monnoie) sa confession oye, condempné à mort et à estre Bouli.... Et quant ledit Mesnaguer fu mis en la chaudiere, etc. Bellom. Ms. cap. 30: Les faus monnoiers si doivent estre Boulis et puis pendus.* [** Vide Grimm. Antiq. Jur. Germ. pag. 700. et in *Caldaria*.]

* *Parbouilly*, pro *Bene coctus*, in Charta ann. 1450. ex Reg. 185. ch. 61: *Une piece de lart peleis Parbouilly, etc.* Scio Trevoltiani dictionarii auctores *Parbouilli* leviter ebullitum interpretari: nostri nihilominus alias vocem *Par verbis*, eadem ratione qua Latini *Per*, addidisse mihi videntur, causa augendi vim verb. Hinc *Paramer*, ut Latini *Peramare*, dixerunt. Vita Jesu-Christi Ms.:

*Che fu li arbres voirement
Que Dame Dieus Parama taut, etc.*

Sic *Parabbatre*, Funditus evertere, supra in *Abatire*, et *Parassouvir*, pro Perficere, in Charta ann. 1445. ex Chartul. Latiniac. fol. 43: *Et de fait, si n'eussent été les bonnes gens qui là estoient présens, il eust Parassouvir de le tuer. Unde Parcharge, pro Charge complete. Vide infra Chargia 1.*

* **BULLITUM CORTUM**, Gall. *Cuir bouilli*, Corium decoctum, certa ratione præpa-

ratum. Stat. Praemonstr. MSS. dist. 4. cap. 8: *Bellis quoque vernicatis, cuitellis cum viroliis argenteis, vel acutis, vaginis de corio Bullito.... non utemur.*

1. **BULLIRE IN AQUA FERVENTI**. Vide *Caldaria*.

1. **BULLO**. Vide in *Bullio* 2.

BULLUGA, Pomi species. Jonas in Vita S. Columbani cap. 19: *Vel pomorum parvulorum, que eremus illa ferebat, que vulgo Bullugas appellant. Hinc forte vox apud vulgum Breluque, quasi Buluque, pro re minutori. [Superius legimus Bulo cum Mabillonio.]*

1. **BULLULA**, Diminut. a *Bulla*, Sigillum. Spicil. Acher. tom. 7. pag. 408: *In medio habentem gemmulam Bullula circumclusam.*

1. **BULLUM**, Baculum Pastoris. Gloss. Isid. Papias: *Bulus, Baculus mali pastoris*; in MS. omittitur mali. Constantiensis: *Bulum, Bucolicum pastoris*. Martinus censem legendum esse *Bullatum*, quia pastorum baculi sint plerunque bullis ornati. Forte scrispsit *Bacillum, Baculum pastoris*. Sil. Ital. *Pastorale baculum*. Haec post Gravium in notis ad Glossas Isidori.

* **BULLUS**, Ponderis species, ut videtur. Stat. Vallis-Ser. rubr. 28. ex Cod. reg. 4619: *Vicarius dictæ Vallis teneatur et debeat in primo mense sui officii, vel semel in anno bullare.... quaslibet mensuras, stateres, Bullos, pesos, etc.* Vide supra *Bullionum*.

1. **BULLUTARE**. Vide *Bullicare*.

1. **BULONES**, Cetarii qui diversa genera piscium vendunt. Papias MS. Vide *Bolonæ*.

1. **BULPARE**, Dicitur de clamore milvi, ut *Mugire* de bobus. Vide *Bulare*.

1. **BULQUETTA**, Capra, Gallis *Chevre*, Arvernus *Bouquette*. Tabularium S. Illidii Claromontensis: *Bulquette confiscabitur partim Domino loci, partim Domino vineae in qua fecit domagium.*

1. **BULSUS** EQUUS, Italis *Bulso*, nostris *Poussis*, in Statutis Mediolan. part. 2. cap. 487.

BULTELLUS, Cribrum, quo excernitur farina, Gallis *Bluteau*, Gallo-Belgis, *Bul*. Fleta lib. 2. cap. 9. § 1: *Panis de coket de eodem blado et eodem Bultello, ponderabit, etc.* Cap. 10. perperam *Buccellus* editum, pro *Bultellus*. Statuta Hospitalis S. Juliani, in Addit. ad Matth. Paris pag. 163: *In die Martis in carnisprivio farinam Bultellatam ponderis unius albi panis eorum. De vocis origine, vide conjecturas Octavii Ferrarii in Orig. linguae Italicae in Biotto, [Menagii in voce *Beluter*.] [** et Frisch. Lexic. Germ. voce *Beutel*. ADEL.]*

* Quod pars cribri lignea non multum a scutella, in qua pulvis scripturæ siccaæ reponitur, differat, *Bulutius* ejusmodi scutella dicta videtur, in Ch. ann. 1323. ex Reg. sign. *Noster Cam. Comput. Paris* fol. 169. r^o: *Jehan Remy receveur de Champaigne vouloit prendre sur le roy par son compte de la receverie de Champaigne, pour parchemins, papiers, rugle, chandeliers, aquillettes, Belutius, etc.* Vide supra *Buletetus*.

1. **BULTER-CLOTH**, Eadem notione, ab Anglo *Bolter*, Cribrum seu cribri pars lignea et rotunda, et *Cloth*, Tela. Kennettus in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosden: *In emendatione urius cribri pistriñia hoc anno 1. den ob. et in Bultercloth empto ad pistriñam... x. den.*

1. **BULTRO**, Prædator. Meisterlini Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 108: *Avarus denique spiritus immittens ignem cupiditatis, facit pene discordiam inter debacchantes Bul-*

trones pro rebus, præripiuntque sibi singuli pretiosiora.

1. **BULUM**, BULUS. Vide *Bullum*.

* **BULUM**, f. Propugnaculum. Charta W. de Dampetra ann. 1223. in Chartul. Campan. Cam. Comput. Paris. fol. 286. v^o. col. 1: *Posui in manu sua terram mean cum Bulo de Dampetra, per custodes suos custodiendam in expensis meis, usque ad terminum vel terminos inferius assignatos.* Et fol. 287. r^o. col. 2: *Concessi quod turrim et Bulum de Dampetra teneat supradicto modo ab instanti festo Pasche in duos annos, et tunc dominus comes reddet mihi ipsam turrim cum Bulo.*

1. **BULZET**, f. idem quod *Fodrum*, Gall. *Feurre*, Stramentum scilicet, palea unde grana flagello excussa sunt, a Belgico *Bulsen*, tundere, quatere. Charta MS. Caroli Flandriæ Comitis: *Altare de Grenni totamque decimam de Bulzet... et unam garbam de Bulzet.* Occurrit ibidem semel et iterum. Vide *Budia* et *Buza* 3.

1. **BULZO**, vel *BALZO*, Idem quod *Spin-garda*, machina bellicæ seu balistæ species, sic dicta, ut videtur, ab Italico *Balzare*, quod muris evertendis sit apta; *Balzare* enim dicunt Itali eadem notione quæ nostri, *Faire sauter un mur*. Ottoboni Scribe Annal. Genuens. ad ann. 1194. apud Murator. tom. 6. col. 387: *In turri Oberti de Grimaldo, et in nova turri Oberti Spinula lignum instruxerunt Bulzonem, (alter cod. *Balzonum*) cum quo vi, cunctis videntibus, turrim novam *Bulbo-nosi*, quæ est in directo carrubio S. Syri, perforando, maximam partem destruxerunt et corruí fecerunt.*

* Ital. *Bolcione* et *Bolzone*, Aries, machina dirudiens castrorum muris apta.

* **BULZONUS**, Pars est asinini instrutus. Charta ann. circ. 1080. ex Tabul. S. Albini Andegav.: *De Bulzono, de balteo, de tricia asini, de talibus et his similibus minutis rebus, si furate fuerint, furto non deputari præcipimus.*

* **BUMBACIUM**, *BUMBUCINIUM*, Gospisium, Gall. *Cotton*. Vide supra in *Bombaz* 1.

** **BUMEDA**, A voce Germ. inferior. *Bumede*, Maritagium, tributum pro licentia nubendi dari solitum. Chart. Lothar. ann. 1135. ap. Rehtm. Chronic. Brunsw. pag. 288: *Si qua mulier de familia ecclesiæ servo nostro..... nupserit, data justitia quæ Bumeda dicitur in perpetuum cum marito juri nostro remaneat.* Vide Grupen. de uxore Theotisca pag. 30. ADEL. Adde quos laudat Haltaus. voce *Bumede*, Glossar. German. col. 153. Grimm. Antiq. jur. German. pag. 384. Graff. Thesaur. Ling. Franc. vol. 2. col. 703. voce *Mietta*, et Mittermaier. Element. Jur. German. § 93. f.]

* **BUNA**, Modus agri certis limitibus seu bonis definitus, idem quod *Bonnarium*. Charta Caroli comit. Fland. ann. 1123. inter Instr. tom. 5. Gall. Christ. col. 375: *Cuidam ecclesiæ in honore S. Marie dicataæ, in orientali parte Ipræ sitæ..... terram circa eandem ecclesiam jacentem duodecim *Bunaram*.... in perpetuum possidendam dedi. Bunier de terre*, in Ch. ann. 1295. ex Chartul. 21. Corb. fol. 81. v^o. Occurrit ibi non semel. Vide supra *Bonnerius*.

* **BUNAJARIUS**, pro *Bunatarius*, Qui *Bonarium* possidet. ex Constit. Caroli Crassi imperat. apud D. Bouquet tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 393. Vide in *Bonarium*.

1. **BUNARIUM**, *BUNARIUS*, Modus agri certis terminis comprehensus. Vide *Bonarium*.

1 BUNATARII, Eadem notione. Vide *Bonnarii in Bonnarium.*

*** BUNCHETTA,** Cibi cuiusdam nomen apud Vivarienses. Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1426 : *Icellut prieur portoit en ses mains ung plain plat de Bunchettes.*

1. BUNDA, *Sonus tympani*, Ugutioni.

2. BUNDA, BUNDARE. Vide *Bonna* 2. [** Chart. Schonaug. ann. 1277. ap. Gu-den. in Syllog. pag. 263 : *De duobus jugeribus agri campestris... alter vero tendit super Bundam episcopi, consulcaneus, etc.*] **BUNDBURDUM.** Vide *Mundeburdus.*

1 BUNDELA, BUNDELLA. Libellorum fasciculus Gall. *Liasse*, a Saxonico Bunden, Ligatus; unde Angl. *Bundle*, Belg. *Bundel*, Fascis, sarcina. Rymer. tom. 5. pag. 216 : *Memorandum quod die Sabbati, 2o. die Decembris, omnia rotuli Bundella et memoranda de Cancellaria... præfata Thome liberata fuerunt. Ibidem ter quaterve occurrit. Bundela vero pag. 217. et alibi passim in Instrumentis Anglicis, in quibus frequenter, *Bundela Breuum in Turri London. Bundela litterarum et Breuum in Turri, etc.**

1 BUNDELLUS, An etiam fascis seu fasciculus? Rymer. tom. 8. pag. 384. col. 1 : *Quadraginta arcus, centum et quatuor Bundelloos de Bykeryngtakell, decem balistas, etc.*

1 BUNDO. Vide *Bondus.*

BUNELLUS. Will. Thorn. in Chr. : *Explorabant diligenter de loco, ubi Petrus inveniretur? Tandem invenerunt eum in Bungello canapis medio cautulose involutum. Ubi bundello legendum censem Somnerus : est enim Anglis *Bundle*, fasciculus.*

1 BUNISLEGI. Lex Ripuar. tit. 19. art. 1 : *Si ingenuus servum ictu percusserit, ut sanguis non exeat usque ternos colpos, quod nos dicimus Bunislegi, singulos solidos componat. Ad hunc locum Eccardus sic disserit de voce *Bunislegi*: *Schlag, Ictus. Pro Buni restituendum Buli, quod alibi Puli scribitur, et idem est ac nostrum Beule, Sax. Bule, Tumor ex percussione: hoc modo *Bulislag* est percussio sive ictus qui tumorem efficit, vel, qui facit ut cutis intumescat.* [** Anglosax. *Punian, Conterere.*]*

BUNNARIUM, BUNUARIUM, etc. Vide *Bonnamium.*

*** BUNOLI,** pro Benevoli, ut notat Editor ad Chron. Henr. de Blancforde pag. 76 : *Multis, tam de majoribus quam mediocribus, qui in conflictu cum baronibus nuper steterant, in vinculis carceralibus per diversa castella regni detentis, quidam dictorum Bunoli captivorum ad invicem conspirabant, etc.*

*** BUNUARIUS.** [Gall. *Bonnier*, rensura agraria : « Mansum I, habemtē de vinea arpennos XIII, de terra arabilis *Bunarios* XIII. (Aurelianis, an. 854, mus. arch. dep. p. 14.) »]

*** BUPÆDES,** *Pueri magni, obsoleti, qui crescendi finem fecerunt, in Amalthei, ex Feste.* Gloss. Gr. Lat. : *Bojtaides, Pu-beres.*

1. BURA, BURIA. Adalardus in Statutis Monasterii Corbeiens. lib. 2. cap. 1. [** Guerard. post. Irmin. pag. 315.] : *Carra vero accipiant hortolani de Bura omni anno, secundum consuetudinem. Eodem cap. [** lib. 1. cap. 1. Guerard. pag. 307.] de laicis, qui serviunt extra Monasterium: *Ad piscarium sex, ad stabulum 2. ad hortos 8. ad Buriam 7. Quo loco, Buriam, locum, ubi linteal eluntur, vulgo Buerie, interpretantur viri docti: an curiam?* Idem enim error*

irrepsit apud Petrum de Vineis lib. 5. Ep. 80. [Vide *Buria*.]

*** BURIA,** Locus ubi linteal eluntur; nam *Bure*, pro Lixivio nostri dixerunt. Vocabul. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120 : *Bure, Buresse, Lotium, lotrix.* Vide *Buanderia* et infra *Burraria*.

[** Guerard. in Glossar. pecul. Polypt. Irmin. : *Bura, Buria*, Locus sive aedes ubi plaustra, instrumentum plostrarium, omnia denique ad rem vehicularem spectantia asservantur; unde fluxerit apud nos vox *Bourrelier*. Adde Anglos. esse *Bur*, ap. Bosworth. 21. d. a *storehouse*, Suecis *Bur*, Apotheca vel locus ubi supplex domestica servatur, ap. *Ihrum*, in Glossar. Suio-Gothic. vol. 1. col. 293.]

*** 2. BURA,** Pilus, vel tomentum, Ital. *Borra*, Gall. *Bourre*. Chron. Placent. ad ann. 1388. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 581 : *Omnes alii cives Placentia, tam feminæ quam masculi, nunc portant (caligas) cum punitis parvis, quæ punctæ, tam longæ quam parvæ, sunt plenæ pilorum sive *Buræ bovis*.* Vide infra *Burra* 1.

*** BURÆ,** Vox ejusdem notionis et originis atque *Brandones*, Dominica prima Quadragesima apud Lotharingos et Barrenses, quibus *Bure* idem sonat, quod alibi *Brandon*, fax, tæda, ignis. *Bules*, eodem sensu, usurpatur in pago Virduensi; ubi *Bule* etiamnum vocant acervum ligneum, cui lætitiae causa ignis subjicitur. Charta officialis Metens. ex Chartul. S. Petri de monte : *Datum anno Domini 1254. feria quinta post Buras.* Alia ibid. ann. 1290 : *Donecies lou Lundi devant les Bures.* Charta Radulphi abb. S. Apr. ann. 294 : *Volumus etiam quod capellanus, teneatur solvere singulis annis, die crastina Burarum, pictantiario nostri monasterii.... xx. solidos Tullenses.* Alia ann. 1349. in Chartul. Godefridi dom. Asperim. fol. 3. r. ex Bibl. reg. : *Lesquelz quattrois escus d'or je ai promis et promes à paier... au jour des Bures prochainement venant. Le Dimenge des Bures, in Charta ann. 1387. ex Chartul. priorat. Belval. Bourre, eodem significatu, dicunt Insulenses et Tornacenses. Vide *Brandones* supra in *Brando* 1.*

*** BURALLUS,** Panni spissioris ac vilioris species, Gall. *Bureau*. Comput. Ms. ann. 1239 : *Pro Burallis ad houcias ad equos stabulorum, xxvij. lib.* Hinc, ni fallor, *Buretole*, hujus panni lacinia, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. Chartoph. reg. ch. 311 : *xxxvj. solz Par. estans en une Buretole ou feure de son lit.* Nisi sit pro sacculo, ut *Buretole* infra in *Burla* 2. Vide *Burellus* in *Birrus*.

BURANEXA, Species vitis, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

*** BURANITUM.** Vide *Butar*.

*** BURATARE,** Cribro, Ital. *Buratello*, farinam excernere. Stat. Vercel. lib. 7. pag. 190. v° : *Postea Buratari fecerunt farinam.* Bareleta serm. in festo S. Mart. : *Quadam vice (doctor) coactus amore illius (familiae) vestit se vestibus illius, et cum illa Buratabat, etc.* Vide *Buratellum*.

BURATELLUM, Cribrum farinarium. *Buretel*, Guioto Pruvinensi: locum vide in *Bren*. Gerardus Maurisius ad calcem Historiæ Eccelini :

Hic *Buratus* nomine vere nuncupatur;
Nam per ipsum cholera saepius purgatur.
Ut faringe furfures *Buratellum* carnit,
Sic per istum quilibet cuncta mala spernit.

*** BURBA,** Cœnum, limus, Gall. *Bourbe*. A voce *Burba* quidam dicta volunt Borbonium Archambaldi et Borbonium Anselmum, quod eæ urbes præ aquarum

abundantia lutosæ sint ac cœnosæ. Vide *Valesif Notitiam Galliarum* pag. 104.

BURBALIA, *Intestina majora*, Papiae : *Burbulia*, Ugutioni. Gloss. Isid. : *Burbalia, intestina.* Nostris *Brouailles*, et *Breuille*. Le Roman de Garin :

Puis fet le cors del chevalier ourir;
La Breuille a fet richement enfoir.
Devant l'autel, el Mostier S. Berlin.
Le cors laverent et d'eve et de vin,
Si l'enbasina Fromondin le posteif, etc.

Infra utitur vocabulo *Entraille* :

De mon cher frere Buc, qui fu trai,
Et de l'Entraille que il fit enfoir, etc.

Vide *Menagium* in Orig. Gall. v. *Brouaille*.

BURBAN, BURCHBAN, *Banleuca*, quasi *Burgi bannum*. [Notitia de jure Advocatorum Epternacensis Monasterii ann. 1095. apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 551] : *Si quis infregerit banum, quod Theotonica lingua *Burgban* dicitur.* Charta Friderici II. Imp. ann. 1242. pro Coloniensibus : *Infra Coloniā et terminos ipsius civitatis, qui dicuntur *Burban*, apud Maximilianum Henricum in Apolog. part. 2. pag. 10. 16. Charta Caroli IV. Imp. ann. 1356. apud eundem pag. 95: *Et nihilominus eisdem civibus et civitatis Colonensi illam consuetudinem, qua quandam libertatem, que dicitur *Burchban* (infra *Burghan*) et *Ban ville habuisse et habere, ut dicitur, confirmaverimus, etc.* [** Vide *Burgus*. Haltaus. Glossar. German. col. 193. *Burgbann* et *Jurisdictionem* in urbe, præcipue superiore, et Territorium quousque urbana patet *jurisdicitione* significare scribit. Chart. Otton. ann. 910. in Falck. Tradit. Corp. pag. 209: *Nullus horum aut aliqua judicioria potestas super præfatos homines potestatem ullius *Banni*, quam *Burgban* vocant, habeat nisi ipsius monasterii abba, etc.* Chart. Conrad. II. ann. 1147. ap. Ludew. Reliq. MS. tom. 7. pag. 514: *Præfectura urbis que vulgo dicitur *Burgban*.* Confer *Wichbild*.]**

*** BURBURICARI.** Qui auro, et variis filiis, hominum et aliarum rerum effigies exprimit. Vocabularium Sussannæ. Vide *Barbaricarii*.

*** BURBURISMUS.** Alex. Iatrosoph. Ms. lib. 2. Passion. cap. 73 : *Deinde si incancrierint ulcera, deponunt stercora varia et nigra, cum aliquibus laminis putridarum carnium, et faciunt ströphum cum *Burburismo*.* Ubi Glossæ : i. e. cum rugitu. Unde Glossar. medic. Simon. Januens. ex Cod. reg. 6059 : *Burburismus, Alexandro capitulo de Disenteria, est rugitus intestinorum; et est nomen fictitium.* [** Græc. Βορβορυγμός. Vide H. Steph. Thesaur. Ling. Gr. h. v. ed. Didot. vol. 2. col. 327.]

BURCA, BURGA. Gloss. Lat. MS. Regium et Papias : *Burca, Clavaca, Leg. Cloaca*. Isid. Gloss. : *Burga, Cloaca*. [Alio in loco *Cloaca, Burca*.] Papias MS. Bituric. : *Burca, Clavata.* Hinc forte *Βορβανός*, Græcis sequoribus Joan. Damascen. in Epist. ad Theophil. Imp. de Imaginib. pag. 119 : *Ἄλλον τινά βορβανό τὸ ασεβεῖς καὶ τῆς αἱρέσεως, i. aliam quandam impietatis et hæreseos voraginiem ac cloacam.*

*** BURCEGNUS,** f. Communis, Gall. *Mition*. Libert. MSS. concessæ *Barcin*. a Petro II. reg. Aragon. ann. 1283 : *Item quod nemo potest habere atans in muris civitatis, nisi cum pariete *Burcena*, nisi faciat cum voluntate illius, cuius murus est.*

*** BURGERIUS,** Navis præfectorus, apud Rymer. tom. 11. pag. 843. col. 2 : *Burce-*

rius ejusdem navis : quæ quater repetuntur ante Magister navis.

* **BURCFDING.** Vide infra *Burctbahn.*

† **BURCHGRAVIUS.** Idem qui infra *Burggravius. Burchardus Burchgravius Magdeburgensis, Johannes Burchgravius de Gevekensteyn,* apud Ludewig. tom. 5. pag. 25. *Burchgravius Brucellæ,* apud Miræum tom. 2. pag. 1251. col. 1.

* **BURCHIA,** *Burchio Academicus Cruscanis Barca da remo coperta, Scapha biremis, navis onerariae minoris species.* Contin. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. Script. Ital. col. 453 : *Potestas quoque suis et ipsi Januenses certatim cum quibusdam barchis, et Burchis, et aliis naviis fugerunt.* Vide *Bussa.*

* **BURCHIELLUS,** Ital. *Burchiello,* diminut. a *Burchio, Phaselus, linter.* Stat. Mantua lib. 1. cap. 97. ex Cod. reg. 4620 : *Statuimus quod nemo audeat, sive sit nauta, sive cujusvis alterius conditionis.... post tertium sonum campanæ.... ire per Tayetum, nec ibi cum aliqua, nec in aliqua navi seu Burchiello arrivare; et qui contrafecerit, solvat vice qualibet xxv. libras, et navim sive Burchiellum amittat.*

† **BURCHWARDIUM,** Idem quod *Burgwardus,* apud Ludewig. tom. 5. pag. 3. ex Diplomate Wichmanni Archiep. Magdeburg. : *De Burchwardio nostro Giveenstein.* Vide *Burgwardus.*

* **BURCHWERCH,** Jus arcis condendi, interprete Meichelbecko ad Chartam Frider. imper. ann. 1189. tom. 1. Hist. Frising. pag. 380 : *Cum dux Austriae Leopoldus ejusque filius Fridericus omnem majestati nostræ resignassent justitiam, quam per dominicalia Frisingensis episcoli quondam ab imperio possederant in Austria, id est, ... Burchwerch, etc.* Vide *Burwerk.* [Est Fossata.]

BURCIA. Vide *Bussa, Species navis.*

BURCLA, Idem quod *Burcia.* Rafanus de Caresinis in Chron. ann. 1379 : *Cum barchis et Burclis per viam molendinorum, etc.*

† **BURCLAVIUS,** Idem, opinor, qui *Burchgravius.* Charta ann. 1274. in Dissert. Hist. de Comitatu Comaclii edit. ann. 1709. App. pag. 9 : *Nos Henricus Trevorensis, Guarnerus Moguntinus, Enguebertus Coloniensis Archiepiscopi... Fredericus Burclavius de Nurembo, et Gotifredus Comes, etc.*

* **BURCLELLUS,** ut supra *Burchiellus,* diminut. a sequenti *Burclus.* Pactum ann. 1281. apud Murator. tom. 2. Antiq. Ital. med. ævi col. 900 : *Commune Finalis tempore, quo oportuerit, teneatur et debeat dare mercatoribus Lucæ pro eorum securitate tansam, ad petitionem ipsorum mercatorum a Finali usque ad Bonenum, cum Burcello uno et pluribus, secundum voluntatem mercatorum, et cum hominibus armatis, habendo a dictis mercatoribus pro Burcello tres solidos Mutinae, et pro quolibet homine duos solidos Lombardorum perductus, etc.*

* **BURCLUS,** Eadem notione atque *Burchia* supra. Chron. Tarvis. apud eum. tom. 19. Script. Ital. col. 861 : *Alius namque Burclus ab igne in contrarium raptus venit, ad ripam lapsus applicuit. Alius utique Burclus adversus galionum Georgii de Corfuto vi navium Lombardorum perductus, etc.*

* **BURCTBAHN,** vox Germanica, cuius vis facile intelligitur ex Charta Conradi imper. ann. 1150. in Append. ad tom. 6. Annal. Bened. pag. 710. col. 2 : *Hac autem potestate prefatus Rabono (qui se Burcgräfum appellari faciebat) in tantum usus fuit, ut eum vulgari nomine*

appellarint Burctbahn, et secundum modum alicuius magnæ potestatis sæpe infra muros (abbatiæ) placitaret, et hujusmodi placita Burcfding appellabat. Vide Burgwardus. [Ex f. legend. ut eam vulgari... Burchbahn... Burchding.]

* **BURGUM,** pro *Burgum.* Vide in hac voce. Nostris etiam *Burc,* eodem sensu. Charta ann. 1203. in Chartul. Campan. fol. 301. v. col. 1 : *Comes Theobaldus et heredes sui habent et habebunt in perpetuum gustum suum in Burco S. Memmi.* Alia *Blanchæ* comit. Trecens. ann. 1206. ibid. : *Illiud vero castellum de Juilliaco, juratum est mihi et heredibus meis, in auxilium et redditibile contra omnes homines, qui possunt vivere vel mori. Et Burcum quod est deforis, et fortericæ, et finagium adjacens est de feodo Clarembaudi de Cappis.... Prædictum siquidem Burcum et fortericæ quælibet factæ sunt.... juratum est redditibile mihi et heredibus meis.* Charta abbat. et convent. de Yaucourt ann. 1260. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 272 : *Avons escangé à monseigneur Guillaume, chevalier, seigneur de Longeval et de Framerville,... le terre de no menair, que nous avions à Longeval, si come il se comporte, à tout le seurfait, sans le Burc et le grant maison, qui nous demeurent.*

BURCUS. Vide *Burgus.*

* **BURCWARDUM,** Burgi seu castellaniæ custodia. Vide *Burcwardus.* Charta Albert. archiep. Magdeburg. ann. 1217. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 567 : *Et eos (mansos) dedimus cum advocatione et omni jure, omnique servitio, præcipue quod Burcwardum dicitur.*

BURDA, Amictus junceus : vox Africana. S. Augustinus Epist. 68 : *Presbyterum etiam quandam... Burda vestitum, etc.* Epist. 166 : *Raptus est de domo sua, casus in aqua volutatus, Burda vestitus, et nescio quot dies in captivitate retentus est.* Idem lib. 3. contra Crescon. cap. 48. de codem Presbytero, cuius mentio est in iis Epistolis : *Ad furentium arbitrium fustibus cæsus, in lacuna lutulenta volutatus, amictu junceo dehonestatus.* Ex quibus jure addubitari potest, an hæc vox ab Arabico *Bord, Borda,* etymon habeat, quæ definitur a Giggeo, *vestis variis lineis contexta, et variegata : nigra vestis flavo colore intexta, quam induunt Arabes.* Nam *Burda* Augustianæ juncis, non lana, intertexta fuerunt. Sed et scribit Salmasius lib. de Modo usur. pag. 401. *Burdi,* apud Arabes, papyrum sive juncum *Ægyptium significare.* [Acta SS. Junii tom. 3. pag. 441. de S. Raynerio : *Burdas, experimenta scilicet capitum auferebat.*]

* **BURDANA.** Stat. Cisterc. ann. 1355. cap. 1. ex Cod. MS. Clareval. : *In nonnullis monasteriis monialium ordinis in SS. Innocentium et quibusdam aliis festivitatibus solent non innocenter fieri quædam festa sive spectacula, apud quosdam Burdana vulgariter nuncupata, in quibus spectaculis sive festis multa committuntur enormia, quæ virginalem laudent pudicitiam et monasticam dedecent honestatem. Haud dubie a sequenti verbo*

BURDARE, Jocari, ludere, nugari, quemadmodum facere solent, qui ludendo mendacia confingunt. Gloss. Lat. Gall. : *Garrire, Jaugler, Bourder, Gerra, Bourde, Trusle.* Henricus Knyghton : *In tantum enim erat affabilis domino Regi, quod Burdando petebat a Rege nun-dinas sibi concedi pro leporariis et canibus... emendis. A burris vocem effictam volunt, de quibus Ausonius :*

At nos illepidum rudem libellum, Burras, quisquilias, ineptiasque Crodemus gremio cui sovendum.

Ubi Jos. Scaliger : *Usus est vocabulo Aquitanico, nam hodie major pars Aquitanicarum nationum, quisquilias vocat Burras. Vide Bohordicum.*

* **Border,** eodem sensu, in Annal. regni S. Ludov. edit. reg. pag. 284 : *Oy le service Dieu devotement, sans Border et sans regarder sâ ne là.* Hinc *Bourdeurs* et *Bordeurs* dicti *scurræ*, qui dictis suis risum spectantibus movebant. Stat. MSS. Ord. Coronæ spineæ cap. 22 : *En cetuy saint disner soit bien gardé, que hiriaux et Bordeurs ne fassent leur offices.* *Borderie, Jocatio, vulgo Badinage,* in Lit. remiss. ann. 1452. ex Reg. 181. Chartoph. reg. ch. 178 : *Criant par maniere d'ëstatement et Borderie telles paroles, Qui vive, qui vive, saint Denis.* *Bourder,* pro *Mentiri,* in aliis Lit. ann. 1364. ex Reg. 96. ch. 176 : *Lequel gondalier respondi audit fermier moult arrogaument qu'il avoit menti et Bourde.* Unde *Bourdeur* et *Bourderesse,* in Lit. remiss. ann. 1419. ex Reg. 171. ch. 27 : *Jehan de la Fontaine dist publiquement à haute voix que il y avoit aucuns Bourdeurs et Bourderesses en la ville, qui avoient bourdé et rapporté aux gens d'armes, etc.* A vulgari *Bourde* etiam nunc in uso pro *Mensonge, Mendacium.*

BURDATIO, Pensio nummaria, quæ a rusticis pensitabatur, prædiū nomine, quod *Burdam,* seu *Bordam* vocamus, inquit Altaserra. Gregorius M. lib. 1. Ep. 42 : *Cognovimus, quod prima illatio Burdationis rusticanos nostros vehementer angustat : ita ut priusquam labores suos vñendundare valeant, compellantur tributa solvere.* Infra : *Cognovimus etiam rusticos Burdationem, quam jam ab eis exactam Theodosius minime persolverat, iterum, dedisse ; ita ut in duplo exacti sint.* Rodericus da Cunha refert in Hist. Episcopor. Portensium in Lusitania 1. parte cap. 12. Gallicæ et Legionis Reges, Maurorum in Hispania Regibus, tributi vice, quotannis mittere solitos centum puellas, 50. nobili, et 50. plebeio genere natas, idque tributum *Burdel* appellatum. Vide *Borda* 5.

* Epist. Abbon. abb. Floriac. tom. 10. Collect. Hist. Franc. pag. 41 : *Quid contra illa (ecclesia) dotis nomine data suis Burdationibus solvat, ibidem perpendit procuratoris diligentia.*

* **BURDEARE.** Hastiludio sese exercere. Vide *Bohordicum.*

BURDECANUS COLONIENSIS, in Charta ann. 1258. apud Maximilianum Henricum in Apolog. part. 2. pag. 30.

* **BURDEGALENSIS MONETA.** Vide *Moneta Baronum.*

* **BURDEGALIUM,** Idem, ut videtur quod *Borderia, Prædiū rusticum, Gall. Metairie, ferme.* Charta Guilhelmi Episc. Autissiod. ann. 1212. pro Canonici S. Laurentii : *Separavimus ab ea decimas magnas omnes tam bladi, quam vini, et tres pecias terræ arabilis... et præterea Burdegallum, morum, etc.* Rymer. tom. 10. pag. 363. col. 1 : *Videlicet omnia bona, hereditates, terras, dominia... hospitia, Burdegallia, vineas, molendina, etc.* Eadem repetuntur pag. seq. Vide *Borda* 5.

* Vel potius, *Servitium, quod ratione bordæ redditur, vulgo Bourdelage.* Vide *Bordelagium in Borda* 5.

* *Burdelois* vero, pro *Bourdalois, Burdegalensis ager,* in Ch. Richardi reg. Angl. ex Cod. 8887. 4. fol. 66. v. : *Concesserunt... terras et hereditates, quæ fuerunt Gailardi de Goot, domini de*

Roaillac,... apud Pessac... et alibi in Burdelois.

* **BURDEICIA**, Hastiludii genus, de quo jam satis fuse dictum est in *Bohordicum*.

* **BURDELLUM**, Luponar, Ital. *Bordello*. Decreta Placent. ad calcem Stat. fol. 107. r^o. : *Quod nemo audeat nec presumat aliquam mulierem cuiusvis status, conditionis, vel etatis fuerit, contra ipsius mulieris voluntatem ad prostibulum seu Burdellum, nec ad alium in honestum locum ducere, nec duci facere.* Vide in *Borda* 5.

* **BURDESAGIUM**, Idem videtur ac *Burgagium*, quod vide. *Charta Galneri de Langeio pro stallo cerariariæ in Chaturario B. Magdal. Castridun. fol. 19* : *Salvo jure meo et redibitione Burdesagii ad me pertinente.*

* **BURDIARE**, Hastis ludere. Vide *Bordicium*.

* **BURDICE**, Hastiludium. Gualt. Herringford. de Gestis Eduardi I. reg. Angl. ad ann. 1288. pag. 16 : *Conduxerunt ad invicem quidam armigeri ut in habitu religiosorum quoddam hastiludum, quod Burdice dicuntur, juxta S. Botulfum durantibus nundinis celebrarent, ita quod una pars in habitu monachali veniret, et altera in habitu canonicali. Et proxenitatum fuit quod monachi tenebrent contra canonicos regulares.* Vide *Bohordicum*.

* **BURDICUM**, Tomentum, seu ejus purgamenta. Stat. Taurini ann. 1360. cap. 94. ex Cod. reg. 4622. A : *Item quod nulla persona ponat leanen, paleam, vel Burdicum, sive scoualum domus, vel aliquid aliud sordium projiciat in mercatum, vel in vias publicas solatas.* Vide infra *Burra* 1.

* **BURDICULUM**, Provincialibus *Bourdique*. Species arcæ majoris, in qua pisces servantur in stagnis, vel fluviis, ut et vivere possint et facile capi. Tabularium S. Victoris Massil. : *Donamus tibi Isarno Abbatii unum gurgustrum prope pontem, quod lingua rustica Burdiculum vocant.* Vide *Bordigala*.

* *Lege Bourdigue pro Bourdique*; vocisque interpretationem emendatam, vide supra in *Bordigala*.

* **BURDIGALUM**, *BURDIGOLUS*. Vide supra in *Bordigala*.

* **BURDILLUS**, Fustis, virga. Acta SS. Maii tom. 6. pag. 31. de S. Canion Episc. : *Canionem sacrilegum qui se testatur in hac usque in finem confessione perseverante, jubemus exsoliari, et Burdillus cedi.* Diminutivum est a *Burdo*, quod vide mox in *Burdones*.

* Hinc forte nostratribus *Pourboudir*, Fuste cædere, verberare. Lit. remiss. ann. 1885. in Reg. 126. Chartoph. reg. ch. 196 : *Alain gravi oudit planchier et s'efforce de prendre ladite femme en costé sondit mary ; et de fait la fist lever et dist audit mary que s'il sonroit mot, il seroit Pourboudis à droit.* Aliœ ann. 1431. in Reg. 175. ch. 91 : *Comme le suppliant ait été par plusieurs fois menacé d'estre batu, tué, pris et autrement durement traitié, et finablement telement Pourboudi et demené, qu'il ne se soit osé tenir en son hostel.* Gesta Briton. in Ital. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1497 :

Nos gens estoient si auuriez
Du duel qu'avoient, qu'en les fossez
Estoient batus et Pourboudis.

* **BURDINGSAK**. Vide *Byrthinsak*.

* **BURDINUS**, *BURDO*, *BURDONARI*. Vide *Burdones*.

1. **BURDIRE**, Ludere, exultare. *Charta ann. 1329. in Reg. 67. Chartoph. reg.*

ch. 15 : *Si dictus canis fuerat occisus per aliquem, hoc fuerat propter asperitatem ipsius canis egradientis et mordentis alios canes Burdientes extra in campis.* Vide *Burdit*.

* 2. **BURDIRE**, Præstationi, seu servitio, quæ *Burdura* dicebatur, satisfacere. Vide mox *Burdura*.

* **BURDIT**, φυτιά, γαρπίζ : *Exultat, Superbit.* Supplém. Antiquarii.

1. **BURDO**, Attacus, fucus, Gallis, *Burdon*. Gloss. *Ælfri* : *Atticus (leg. Attacus) vel Burdo, dora.* [Papias MS. : *Atticus, Burdon*.]

2. **BURDO**, *Mitus*, apud Matth. Silvaticum in Pandecte.

3. **BURDONES**, Calami seu tubæ æneæ, quæ vere tubas referunt et earum sonum, ait Watsius : quin potius, calami majores organorum, qui graviorem sonum edunt, vel ipsa *organæ*. A Burdonum, seu fucorum bombo ac sonitu, nostris *Bourdonnement*, vox efficta. Vitæ Abbatum S. Albani : *Et præsentetur Deo et S. Martyri Albano, pulsato classico, sonantibus calamis, quos Burdones appellamus, cum horologio.* In musico concentu sonum graviorem *Burdonem* vocat Dantes in *Purgat.* Cant. 28 :

Che tenean Burdone a le sue rime.

4. **BURDONES**, Asini, seu, ut alii centent, qui ex equo et asina nati, muli, et quibus genitos mares, hinnulos antiqui vocabant. Glossæ Gr. Lat. : *Ημίονος, ἔξιπτον θηλεῖας καὶ ὄνος, Mulus, Burdo.* Glossæ Biblicæ MSS. : *Burdo, brevis equus, asina et emissario conceptus.* Ebrardus Betuniensis in *Græcismo* :

Burdonem producit equus conjunctus asellæ, Procreat et mulum junctus asellus equæ.

Vetus Epigramma :

Burdonem sonipes generat commixtus asellæ.

Utitur hac voce Ulpianus JC. de Legat. 3. in L. *Item legato*, (32, 49. pr.) et lib. 4. Reg. cap. 5. Sextus Platonic. lib. 1. de Medicina animal. lib. 1. cap. 15. etc. Vide Cujac. lib. 11. Obs. cap. 16. Victor Uticensis lib. 2 : *Super Burdonem vincum quasi quemdam ligni truncum toto itinere portabamus.* Baldricus Dolensis lib. 2. Hist. Hieros. : *Eorum Burdones, quos multimodis onustos viciualibus... adducebant, ad propria reduxerunt castra.* Et lib. 4 : *Et acceptis ab eo muneribus, auro et Burdonibus, etc. Itinerarium Jerosol. Antonini Monachi : Et in iopsis montibus, leo et pardus, et capreæ et Burdones simul pascunt.* *Bouρδόνιον*, in Vita S. Nili Junior. pag. 146. 120. Hist. seditionis Victoriorum apud Alamann. in Notis ad Procopii Hist. Arcanam : *Μίαν εἰς τὴν πόλιν προσέρχονται ὅταν εἰς Bouρδώνην καθέσσομαι.* Hinc, ni fallor, apud Alexium Rharturum doctr. 14. *βουρδουνίκην, Flagellare instar asini.* Vide Avitum Ep. 74. Florent. Wigorniens. pag. 114. Ordericum Vital. lib. 9. pag. 732. et 736. etc.

BURDINUS, apud Hermannum Monach. lib. 3. de Mirac. S. Mar. Laudun. cap. 5.

5. **BURDO**, Baculus. A *Burdonibus*, seu asinis, aut semimulis, quos inequitabant et insidebant, qui peregre proficiscebantur, nomen mansit longiusculis baculis, quos gestare solebant peregrini nostri Hierosolymitani pedites, quibus equitaturre loco quodammodo erant. Papias : *Verubus, virginis ferreis, Burdonibus.* Raimundus Montanerius in Chron. Reg. Aragon. cap. 159 : *E al llevar del Almiral, vaerets colps de daats,*

et de llances, et dels Francesos colps de Bordons. Hubertus Sipuntinus apud Vincentium Belvacensem lib. 26. cap. 27 : *Burdonem habeat pro lancea, et scutum pro parma, etc.* [Vita S. Nili Confessoris apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 937 : *Burdonem quem habebat Basilius Duc Calabriæ dans cuidam ad eam rem apitissimo, Panormum miss.*] Le Roman d'Aubery MS :

Le chapel prent, l'escharpe et le doublier,
Et le Bordon qui ni volt pas laissier.

Balduinus de Condoto MS :

... Pris ai Bourdon,
Escherpe, si come chil autre
Pelerin soi chapel de fautre.

Chr. Bertrand Guesclini MS :

A loi de pelerin de cors et de façan,
L'Escharpe avoit au col, en la main le Bourdon.

Vetus Poeta Hispanus apud Bivarum ad Pseudo-Chron. Maximi pag. 337. ait, seu fingit, Alexandrum M. post subjugatam Ægyptum, Jovis Ammonis templum pietatis ergo adiisse, et sportellam sumpsisse et burdonem [~~Sanchez~~] Sanchez, v. 1119. :

Priso su esportiella, è priso su Bordon.]

Alias de vocis origine conjecturas vide apud Octavium Ferrarium in Originib. linguae Italicae, [Menagium in Dictionario etymol. Gallic.] Adde quæ ad Joinvilliam adnotavimus Dissertat. 15.

~~W~~ Eccardus in notis ad legem Salic. tit. 37. art. 1. pag. 70. *Burdonis* etymon, rejectis aliorum opinacionibus, arcessit a Saxonico *Boren*, Portare, sustinere, inde, inquit, formatur *Bort*, *Bordo*, *Burdo*, quo proprio Portans, sustentaculum, fulcrum denotatur; atque ita et asino oneribus portandis aptissimo animali, et fulcro cuivis competit rectissime. Eruditissimo scriptore haud indigna opinio.

BURDONARI, a burdonibus seu baculis peregrinatores, per contemptum appellati Peregrini nostri olim ab Albigensibus, ut auctor est Monachus Vallis Sarnai cap. 62 : *Burdonarios autem vocabant Peregrinos, eo quod baculos deferre solerent, quos lingua communis *Burdones* vocamus.*

BURDONARI, vel *Bordonarii*, Asinorum curatores agasones, in Constit. Sicul. lib. 3. tit. 38. § 1.

* 6. **BURDO**, *BORDO*, inter arma vetita recensetur in Stat. Bonon. ann. 1250-67. tom. 1. pag. 270 : *Arma vetita intelligimus cultellum in punctatum de ferire, vel schinipum, falconem, cultellacum, penatos, lançonet, Burdonem, etc. ; et in op. cit. tom. 1. pag. 274 : Statuimus quod homines comitatus bon. vel districtus non portent lanceas, vel falcons... neque Burdones, seu lançones, etc.*

Burdonis natura et figura haud nota est, nec in re lumen aliquod nobis afferrunt Lexici; tantum a nominis vicinitate suspicamur Burdonem esse, ut peregrinantium hostile, baculum mucrone aculeatum. Codices nostrorum Statutorum in locis, quos attulimus, et in aliis (vide tom. 1. pag. 96.) constanter referunt, *Burdo*, *Burdones*; e contra in Stat. Ferr. ann. 1268. apud Murat. tom. II. Antiq. Ital. col. 515. habetur *Bordo*. Vide in hac voce. [FR.]

* **BURDONUS**. Vide *Burdo* prima notione.

BURDUBASTA. Fragm. Petronii : *Occidit de lucerna equites : puaires eos gallos gallinaceos : alter Burdubasta, alter lories, etc.*

* **BURDURA**, Præstationis seu servitii species, a Gerin. *Bürden*, onus. Glossæ Cæsar. Heisterbac. in Reg. Prum. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab *Honthaim* pag. 677. col. 2: *Exit de una ina in uno quoque mense Burdura xiiij... In medio Aprili incipiunt Burdure usque intrante mense Decembrio.* Vide supra *Burdatio*.

1. **BURDUS**. Gloss. Ælfrici: *Burdus*, se am r. i. sutor vestiarius.

* 2. **BURDUS**, f. Baculus seu pedum abbatis. Inventar. ann. 1419. ex Tabul. monast. Montisol.: *Unam crucem parvam argenti cum pede rotundo, armatam de Burdo cum armis de Barra abbatis Bourdon*, pro Gallico Bondon, Dolii umbilicus, in Lit. remiss. ann. 1367. ex Reg. 97. Chartoph. reg. ch. 510: *Lesdix pages tournerent deux bouteris de vin, que ladite femme avoit en sa maison, les Bourdons dessous, parquoy le vin s'en estoit tout ale.*

1. **BURELLUM**, Mensa, Gall. Bureau. Lobellus Hist. Paris. tom. 1. Pag. 812: *Publicata et registrata ad Burellum in camera Computorum. Instrum. ann. 1459. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 747: Attulit in hac camera Computorum ad Burellum, etc.*

1. **BURELLUS**. Vide *Birrus*. [** Gemm. Gemm.: *Burellum est pannus, Germ. dir-denteytuch von wullen und linnen.*]

* 2. **BURELLUS**, f. Tabula, index. Inventar. ann. 1420. inter Probat. tom. 2. Annal. Præmonstr. col. 591: *Unum tex-tum orgenteum et deauratum cum uno Burelo magno, et tabula mortuorum in eodem infixa.* Vide alia notio in *Birrus*. Nostris Burelé, Acervus, vulgo Tas, mon-ceau. Lit. remiss. ann. 1412. in Reg. 166. Chartoph. reg. ch. 204: *Laquelle herbe le suppliant fena et amassa en petit Burelez.*

* **BURENGUS**, idem qui *Burgensis*. Constit. Caroli Crassi imper. de Feud. tom. 1. Jur. publ. Franc. pag. 393: *Præcipimus ut singuli Burengi decem, cum duodecim funibus de canapo, solidos dominis suis impendant.* [** ap. Pertz. Capit. spuria pag. 4. *Buringi*. Vide in h. v.] Vide *Burgenses*.

BURETA, Amphora, ex Gall. *Burette*, quasi *Beuvrette*, qua bibitur. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis prid. Id. Nov. *Duas Buretas aureas ad ministrandum vinum et aquam in Missa*.

BURETUM. Vide *Bruneta*.

* 1. **BURGA**, Cloaca. Vide *Burca*. [** In Reinard. Vulp. cant. 4. vers. 695. *Burgissa*, nomen suis. Ludit fortasse poeta in similitudine vocum *Burga* et *Burgus*. Confer *Burgetissa*.]

* 2. **BURGA**. Idem quod *Burgagium*. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 678: *Quæ omnia prædicta jura dicti Abbas et Conventus petebant..... ratione Burgæ, (f. *Burgesie*) et ratione dominii sui.*

* 3. **BURGA**, Pars est instructus equini, vel rei rustice. Reg. forest. de Broton. ex Cod. reg. 4658: *Robert Hose.... debet servitium rotarum et de roellis aratri, et jugorum, et Burgarum.*

* **BURGACEA**. Charta remissionis manus mortua data Burgensibus Capituli Autissiodor. ann. 1204. per Willelmum Decanum et Capitulum: *Propter hanc autem quittationem, ipsi (homines) quitterent nobis panem et Burgaceam, quam eis dare solebamus in festo B. Stephani de Augusto.* Vide *Burgasteratum*.

* Potisionis species, idem quod supra *Burgastera*. Vide in hac voce.

BURGAGIUM, Certum et annum vec-

tigal, quod Burgensis, aut burgi incola, pro domiciliis suis seu tenementis, quæ in burgo possidet, burgi domino præstat. Littleton sect. 162: *Tenure en Bur-gage est lou antienement Burgh est, de que le Roy est Seignior, et ceux, que ont tenements deins le Bourg, teignont del Roy lou tenemens, que chacun tenant pur son tenement doit paier al Roy un certain rent par an. Et mesme le manner est lou un autre Seignour espirituel ou temporall est Seignior de tel Burgh, et les tenans de tenements en tel Burgh, teignont de leur Seignior à paier chacun de eux un annual rent.* Leges Burgorum Scoticorum cap. 1: *Quilibet Bur-gensis debet Domino Regi de Burgagio, quod defendit, pro particula terra 5. de-narios annuatim.* Vide tom. 2. Monasti-ci Anglic. pag. 332. [Madox Formularie Anglic. pag. 50. Kennetti Glossarium ad calcem Antiquit. Ambrosden. Char-tular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 409.]

Ejusmodi vero *tenetura*, ut vocantur, *tenure en socage*, dicitur etiam eidem Littletoni. In Scacario S. Michael. ann. 1219. in Regesto Joannis de S. Justo Cameræ Computor. Parisiens. hæc habentur: *Accordatum est per Episcopos et Barones, quod si aliquis coronam habens vel habitum Clericalem, duxerit uxorem de feodo laico, quem tenet, faciat domino Regi et dominis aliis, quem feodium debet, et de Burgagio hoc, quod alii Burgenses faciunt, et in Burgagio fiet justitia, et in feodo laico pro omni eo, quod debent super omnia catalla, quæ ibi invenientur.* Si vero postquam uxorem duxerit, corona acceperit, et habitum Clerici, de Burgagio et feodo faciet tanquam laicus homo, et ad modum tractabitur. Varias de Burgagii leges proponuntur. Leges Burgorum Scotic. cap. 13. 17. 44. Charta Libertat. Angl. (cui concinat Regiam Majestatem lib. 2. cap. 44. § 4.) Consuetudines Municipales Normanniae art. 103. 138. Vinmacens. art. 1. Insulensis art. 58. Seclinenensis, et Guillelm. Prynneus in Libertatib. Angl. tom. 3. pag. 437. etc. Consule, si lubet, quæ de burgagii prolixiori commentario diximus ad Cinnamum pag. 487. et seqq. Addo tan-tum, ut bonorum Curialium possessores et hæredes, vel donatarios, non ideo ad Curiam vocatos, ex leg. 107. Cod. Th. de Decurion. (12,1) ita burgagiorum posses-sores ac hæredes, qui nobiles essent, non ideo in ignobilium sortem descendisse. [** *Burgagium* idem esse videtur ac *Burgensicum*. Prædiūm scilicet quod a burgensi possideri poterat. Vide *Buri*, Er-læuter des *Lehnrechts*, part. IV. pag. 100. sqq. ADEL. Vide *Borgagium* in *Borda* 5. et suo loco.]

BURGAGIUM LIBERUM dicitur, quod soluto vectigali anno solito, ab omni alia liberum est servitio. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 361: *Possessiones quæcumque, cujuscumque generis fuerint, vel naturæ, sive de nobis, seu de aliis in capite, sive in Liberum Burgagium, semper alius quodcumque servitum, qualitercumque teneantur.* Tom. 3. pag. 91: *Concedimus etiam eidem.... Liberum Burgagium, et omnibus hominibus eorum, etc.* Vetus Consuetudo Normannia cap. 28: *Par Bourgaïe sont tenus les siefs, comme sont les masures, qui sont es bourgs, et gardent les coutumes des bourgs.* Adde cap. 31.

* **BORGAGIUM**, pro *Burgagium*. Cod. Leg. Norman. cap. 27. apud Ludewig. tom. 7. pag. 213: *Firmarie feodales, censarie et libera tenementa, et etiam servilia, et bordagia, et Borgagia.* Charta ann.

1251. ex Archivo B. Marie de Bon-Nuntio Rotomag.: *Item, duos solidos annui redditus usualis monetæ, quos Rad. dictus Hardel et ejus uxor teneban-tur nobis reddere annuatim ad festum S. Remigii de Borgagio suo.* Item, duo Borgagia cum edificiis suppositis que sita sunt, etc.

BURGESIA, Idem quod *Burgagium*, seu quod a Burgensis domino pensitatur. [Charta Petri de Gasnapia pro Monasterio S. Marie de Blancha ann. 1205. apud Lobinellum Hist. Britan. tom. 2. cbl. 389: *Concedo dictæ Abbatia in perpetuum et confirmo quadraginta solidos annui redditus super Burgesiam Berengarii militis, et trininta solidos annui redditus super Burgesiam Petri Gand.*] Charta Joan. de Castilione Comitis Blesensis ann. 1277: *Ay donné en perpetuel au-mosne à l'Abbaye des Nonains de Nostre-Dame de Soissons à prendre.... sur mes Bourgesies de Guyse, par la main de cely, qui pour tens recevra les dites Bourgesies.* Vide *Burgesia* suo loco.

* **BURGENSIA**, Eadem notio. Practi-cis nostris, *Droit de jurée*. Charta Philippi Aug. ann. 1200: *De servientibus laicis Scholarium qui non debent Bur-gensiam nobis vel residentiam, etc.*

* **BURGOSIA**, in Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 1504: *Ego Symon de Busco dictus Presbyter dedi et concessi in liberum maritagium Radulpho dicto Richant et Gillæ uxori suæ, cum duxit eam in uxorem viginti solidos annui red-ditus, quos habebam in Burgosia de Con-chis.*

* **BURGALALISIA**, nostris *Burgalaise* et *Burgalese*, Hæsta species. Lit. remiss. ann. 1386. in Reg. 129. Chartoph. reg. ch. 44: *Lequel exposant fery ledit Moricet par la gorge d'une petite Burgalese qu'il avoit en sa main. Alia ann. 1410. in Reg. 164. ch. 293: Survindrent Guillaume Treubleron et Perrot Hervé ayant chacun d'eux une Burgalaise en sa main, . . . lequel Treubleron frappa ou poussa de ladite Burgalaise icelle Boussac.*

BURGARIA, **BURGLARIA**, Violenta in domum vel privatam, vel sacrum, ut Ecclesiam, vel etiam in tentorium nocturna irruptio, cum intentione interficiendi et furandi. Ita Cowellus lib. 4. Instit. cap. 18. § 22. et Rastallus verbo *Burglarie*. W. Thorn. in Chron.: *Captus fuit infra civitatem istam pro Burgaria, granario hospitalis S. Laurentii Cant. et bladis suis inde furatis et asportatis.... et suspensus fuit.*

BURGATOR, **BURGLATOR**, Fur nocturnus. Officium Coronatoris infra virgam Regis, cap. de *Burgatoribus domorum*: *Omnis Burgatores domorum, vel fractores Ecclesiæ, vel murorum, vel portarum civitatis Regis, vel burgorum, intrantes malitiose, et felonice, condemnentur morti. Fleta lib. 1. cap. 16. § 6: Tempus dis-cernit prædonem a fure et a Burgatore, furemque diurnum a nocturno.* Similia habet Joannes Britto cap. 10. cui *Burgessours* dicuntur. Adde Fletam, lib. 1. cap. 20. § 3. lib. 2. cap. 52. § 9. *Bourgla-tores* habet Bracton. non semel lib. 3. tract. de Corona cap. 1. § 1. 3. Spelman-nus dictos censem *Burgatores*, quod dum alii per campos latrocinantur eminus, hi burgos pertinaciis effringunt, et de-prædantur. Vide *Burgulator*.

* **BURGARIUS**, Burgensis, vulgo *Hos-pes*. Vide in hac voce. Charta fundat. Monasteri S. Stephanii de Fonteneto in Normannia sub Willelmo Notho, in Regesto 106. Tabul. Reg. Ch. 870: *Do et decimam omnium redditionum mearum...*

et unum Burgarium cum omnibus consuetudinibus suis: et si aliquis in domo ipsius Burgarii quodcumque mercatum fecerit, unde aliqua exeat consuetudo, concedo, ut totum habeant Monachi predicti. [Tabular. S. Florentii: *Quicumque ibi voluerit habitare, Monachis, sicut Burgarius, omne servitum sive debitum reddet.*]

[2. **BURGARIUS**, Villicus. Vide post *Burgus*.]

BÜRGASATICUM, **BURGATICA**. Vide *Burgensatica*.

* **BURGATA**, Suburbium, Ital. *Borgata*, Gall. *Faubourg*. Comput. ann. 1495. Inter Probat. tom. 4. Hist. Nem. pag. 64. col. 2: *Pro reparatione murorum, portalia, tam villa quam Burgatarum, barreria rum, . . . quam aliorum necessariorum pro tuitione villa et Burgatarum.* Vide infra *Burgetus*.

[1] **BURGBAN**. Vide *Burban*.

[2] **BURGBOTA**. Vide *Burghbote*.

[3] **BURGBRECH**. Vide *Burghbrech*.

[4] **BURGBURGER**, Civis Castrensis. Vide *Ganerbi*.

BURGELLUS, *Burgus minor, Oppidulum. Charta donationis Jordani de Humeto in Chartulario S. Fromondi: Quedam terra quæ est in Burgello d'Arel.* Vide *Burgus*.

* *Bourcaige*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1458. in Reg. 188. Chartoph. reg. ch. 5: *Icellui defunct s'enfouit dedens une haye ou Bourcaige illec près, etc.* Vide infra *Burgeolus*.

BURGEMOTUS, **BURGIMOTUS**, **BURGMOTUS**, vox Saxonica *Burgemote*, *Curia Burgensis*, Conventus *Burgi*, vel civitatis, i. civium: *Burgh enim oppidum, Burgus, mote, et gemote, Conventus, malum publicum.* Leges Eadgar. Regis cap. 10. apud Bromptonum: *Ut habeatur in anno Burgmotus ter, et scyremotus bis, et intersit Præsul Comitatus, et Aldermannus, utrique doceant Dei rectum et sæculum.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 7: *Debet autem scyremote et Burgimotus, Hundreda, vel Wappentacha, duodecies in anno congregari.* Cap. 57: *In Curia Domini, in Hundredo, in Comitatu, in Burgimoto, vel halimoto.* [** De *Burghemote* vide Phillips. Histor. Jur. Anglosax. § 51. num. 4.]

[1] **BURGENCIA**. Idem quod *Burgagium*. Charta Abbatis Grassensis in Occitania in Regesto Carcassonensis fol. 34: *Abbas vero et Conventus, qui supra sumus nominati, habebimus in castris et viis propriis nostris. . . . Burgencias.*

* *Bourghesie et Bourgoisie nostris, eadem acceptio. Charta Margar. comit. Fland. ann. 1274. ex Chartul. 1. Fland. ch. 266. in Cam. Comput. Insul.: Nous avons donné à loyal cense... nos Bourghesies de Bynch.* Charta Phil. Pule. ann. 1298. qua Ludov. comit. Ebroic. feoda aliaque assignat, in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 41: *Les Bourjoises des bourjois, demourans souz le seigneur de Senli; les Bourjoises foraines, demourans souz autres seigneurs.* Lit. ann. 1363. tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 526: *Une autre servitude, que l'en appelle Bourgoisie, de cent solz Turnois de annuel et perpétuel rente, etc.* Unde faire Bourgoisie, Burgensem alicujus domini se profitari, in Libert. Jonvillæ ann. 1354. ibid. pag. 296. art. 12. Occurrit præterea tom. 6. pag. 60. art. 9.

[2] **BURGENCIA**, Eadem notione quam *Burgensatica*. Regestum Magn. Dier. Trecens. fol. 37. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 903: *Abbas et*

Conventus S. Memerii Cathalan. curia Campaniae supplicaverunt, quod cum idem et prædecessores sui sint et fuerint in bona saisinga et pacifica possessione a tempore a quo non extat memoria, utendi Burgencis suis in terra Cathalan. et recipiendi Burgenses venientes in Burgencis suis prædictis, et ratione dictarum Burgenciarum suarum domino Campaniae in quadraginta libras Turon. teneantur annuatim.

* Domicilia seu tenementa, quæ burgensis possident. Charta Henr. I. reg. Angl. pro Villa de Vernolio tom. 4. Ordinat. reg. Franc. pag. 643: *Quilibet burgensis de Vernolio dat de sua Burgencia tantummodo duodecim Turonenses ad festum S. Renegii. Si autem habeat plures domos vel platea (plateas) dat pro qualibet duodecim denarios Turonenses; et si aliquis burgensis vendit aliquam partem Burgencie suæ, et idem remanet burgensis de una parte, ille qui illam partem Burgencie emit, non dat censum, nisi pro illa parte.*

BURGENSATICA, Gall. *Rotures, Prædia, quæ a Burgensis possideri poterant; unde Feudalibus, quæ Nobilium erant, opponuntur in Charta Roberti Regis Neapolit. ann. 1319. apud Wadding. in Règesto tom. 3: Annum redditum unciarum auri 400. emendum. . . . in Burgensaticis bonis, et non feudalibus.* Vide pag. 99. 100. et 307. Constit. Neapol. lib. 1. tit. 66. § 2. [Vide *Burgosatica*.] [** et *Burgagium*, ADEL.]

* Constit. Feder. reg. Sicil. cap. 22: *Volumus ut in subventionibus necessariis, lictis et permisis, clerici et ecclesiastica personæ pro bonis Burgensaticis, patrimonialibus, et quæ aliunde quam ab ecclesiis haberunt, etc.* Vide infra *Burgesia* 3.

* *Commissione litis cum ecclesia Ludov. IX. facta a Freder. II. Imper. ann. 1245. ap. Pertz. vol. Leg. 2. pag. 355: Cognitiones causarum de rebus temporibus, possessionibus feodalibus, seu Burgensaticis (al. burgensalicis) in ecclesiastico foro tractandas recipiunt.*

BURGATICA dicuntur Matth. Paris non semel, et in Constitut. Imperial. Goliasti pag. 79.

BURGENSES, Municipes, burgorum seu villarum clausarum incolæ, vel qui tenementa in iis possident, et ratione eorum *Burgagium* domino burgi pensant. Tidericus Langenius in Saxonia:

Urbes muratae per Saxoniam nominatae, in quibus Burgenses famosi suntque potentes.

[** Chart. ann. 1223. in Orig. Guelf. tom. IV. num. 3. pag. 98: *Rogantes universas ministeriales nostros..... similiter Burgense et ruricolas.*]

Atque ii diversi videntur ad Hospitibus, quos vulgo *Hostes* dicimus. Michael del Molino in Repertor. Foror. Aragon. in v. *Diffidamentum: Verbum, Burgenses, ibi positum, significat, cives: unde in Francia cives appellantur Burgenses.* Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 605: *Baldricus filius Nicolai ad Deppam dedit unum Burgensem, et Radulfus Anseredi filius unum Hospitem.* Diversi etiam a Rusticis. Idem Ordericus lib. 12. pag. 872: *Milites autem et coprovinciales, tam rustici, quam Burgenses.* Constitut. Siculae lib. 1. tit. 9: *Si comes fuerit, 5. uncias, si Baro 4. si Miles simplex 3. si Burgensis 2. si Rusticus fuerit, unam unciam fisco nostro componat.* Erant igitur in commercio perinde ac hospites. Vetus Charta apud eundem Ordericum lib. 5:

Unum Burgensem in Britollio do, etc. Adde lib. 6. pag. 605. [Archivum Castri Brenti: Ego Gaufridus Castri Brenti Dominus militi meo Petro Eeillart donavi pro servitio suo medietatem meam de Arbreccio et tres Burgenses, quos emeram de Guillelmo filio Even in Maidon.] [** Vide Guerard. Chartul. S. Petri Carnot. Proleg. § 26. num. 3.] *Guillelmus Benedicti in cap. Rainut. in Verb. et uxori nom. Adelas. dec. 2. num. 299. Burgenses dictos ait, a bonis burgensibus, id est, franchis et liberis, quæ habent, et de quibus vivunt, et statum suum conservant. Unde ex illius sententia, soli illi proprie dicuntur Burgenses, quorum bona sunt allo dialia, nemini subjecta. Alii vero censem Burgenses efficeri armatorum genus quoddam, Militibus inferius, ut videre est in Constit. Sicul. loco laudato, unde in veteribus Chartis *Milites* et *Burgenses* semper conjuguntur. Quomodo vero apud nostros Burgenses fierent, vide apud Thomasserium in Consuetudin. Bituricensibus pag. 249. 274. [et in Edic. Philippi Pulcri ann. 1287. et 1302. ubi post declaratum acquirendæ Burgesiæ modum, statuitur neminem posse in duabus civitatibus hocce privilegio gaudere.]* [** Vide Waitz. in Glossar. ad Pertz. vol. Leg. 2. voce *Burgum*.]

[1] **BORGENSES**, in Charta anni 1068. e Tabulario S. Mellani Pontisarenensis.

BURGENSES REGIS, qui licet in alterius domini jurisdictione maneat, ab illa tamen eximitur, et jurisdictioni Regiae tantum subest, nisi dominus juribus regiæ gaudet, ut est in Consuet. Trecensi art. 2. et Senonensi art. 141. 142. 143. Leges Burgor. Scot. cap. 2: *Quicumque factus fuerit de novo Burgensis Do. Regis, primo jurare debet fidelitatem Do. Regi, et Baillivis suis, et communiat illius Burgi, in quo factus novus Burgensis. Cap. 53: Nullus potest esse Burgensis D. Regis de aliqua terra, nisi facit servitum Do. Regi, quantum pertinet ad unum particatam terræ.* Vide et perlege has Scoticorum Burgorum Leges, in quibus quidquid ad Burgenses pertinet, describitur. *Bourgeois sieffez du Roy, in Consuetud. Meledun.* Quomodo vero apud nostros Burgesia regia acquireretur, docet præter Consuetudines municipales. Statutum Philippi Pulcri pro ordinatione Regni ann. 1302. cap. 52. 53. et seqq. apud Pithœum in Consuetud. Trecensem pag. 483. Adde Stephanum Paschasiūm in Disquisition. Francis. lib. 4. cap. 7. [et Glossarium Juris Gallici v. *Parcours*.]

[2] **BURGEUS**, Eadem notione in Ordinatione Philippi IV. Franc. Regis ex Chartulario S. Vandregisili: *Si contin geret quod... gentes nostræ requirant aliqua tanquam Burgensem nostrum, quoniam aliquis Prelatus, vel Baro aut quisvis alius nobis subjectus dicent hominem et justiciabilem suum... negantes ipsum esse Burgeum nostrum, etc.*

* Mendum est pro *Burgensis*, ut editum legitur tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 361. art. 24.

BURGENSES DE JURATA [Computus Ballivarum Trecens. et Meldens. ann. 1320. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 921: *De la Jurée de Troyes et des villes appartenans, à la Saint Andrieu CCC. XIX. M. LXVII. libras.*] Charta Caroli VI. Regis Franc. ann. 1388. ex Archivo Regio: *Cui (militia Clericali) ascribi non potest, nostra super hoc licentia non obtenta, cum noster Burgensis existat de Jurata, oriundus de dicto loco Castri Theoderici et ibidem moram tra-*

hens, propter quam tamen Juratam nobis in aliquo non tenetur, etc. [Erat autem Jurata, uti definit D. Brussel loco citato, Pensatio annua quæ a singulis Burgensisibus, pro ratione facultatum sua- rum, Regi aut alicui Domino, qui juri- bus regiis gauderet, persolvebatur.]

* CIVES BURGENSES, in Chart. ann. 1296. ap. Harenberg. in Antiq. Ganderheim. pag. 1523.

BURGENSES FRANCI ET ABONNATI, in Consuet. Castelletensi in Biturigib. art. 26. 28. et in aliis Consuetud. *Frances bourgeois, grands bourgeois, et petits bourgeois;* in Consuet. locali de Nancay in Biturigib. art. 2. 3. 4. apud Thomasserium.

* Qui plura circa Burgenses nosse voluerit, aedat D. Brussel de Usu feud. lib. 3. cap. 15. ubi fuse et accurate de Burgensem origine, juribus, rebusque ceteris quæ ad eos spectant, disserit. ** Vide Haltausii Glossar. Germ. col. 197. v. Bürger, ubi monet in Chart. German. sæpe Burger appellari Scabini nos vel senatores. Eichhorn. Hist. German. § 224. scribit Burgenses dici et Habitatores Burgorum et Qui feodium castrense tenebant. Germ. Bürger et Burgmannen. Lusitanis inde a regni cu-nabulius vox nota. Vide S. Rosa de Vi-terbo Elucidar. tom. 1. pag. 216.]

* Borpis male lectum, pro Borjois, in Lit. ann. 1231. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 550. Non eadem omnium burgensem erat conditio: id vel ex eo patet, quod burgensisibus ascribi, regiae munificentiae donum existimabatur, etiam a nobilioribus viris, ut colligitur ex Charta Henr. reg. Angl. in Cod. reg. 8387. 4. fol. 84. r.: *Cum ad supplicatio- nem dilectæ nobis Johannæ Gorney, vi- duæ Aymericæ de Duras, de patria nostra de Burdelais milites... de gratia nostra speciali fecerimus et constituemus ipsam et heredes suos Burgenses in paragen (alibi in paragio) dictæ civitatis nostræ Burdegaliæ, eodem modo sicut atii burgenses existunt ibidem, prout in litteris nostris patentibus inde confectis pleniæ continetur, vobis mandamus quod ipsam Johannam, dum egerit in humanis, ac heredes suos post eus obitum, Bur- genses in paragen civitatis prædictæ recipiatis et admittatis, et ipsis omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus, quibus alii burgenses ejusdem civitatis utuntur, uti et gaudere permittatis.* Lit. remiss. ann. 1474. in Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1126: *Nostre amé Richard des Costes, escuier, Bourgeois et citoyen de Lyon, etc.*

* Verum ut quis burgensem privile- giis gauderet, burgum vel urbem habi- tare, aut saltem certis per annum die- bus in iis manere tenebatur, nisi dis- pensaretur a rege. Charta Phil. V. ann. 1317. in Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 312: *Cum Bartholomeus Platzars Villæ-fran- chæ ac Matisconensis Burgensis apud vil- lam Matisconensem, ratione burgesisæ vil- læ ejusdem, esse personaliter in festis SS. omnium, nativitatis Domini ac Penthe- costes annis singulis teneatur; nos... præ- fato Bartholomeo concedimus de gratia speciali, quod ipse ad villam Matisconen- sem predictam in prædictis tribus festis accedere personaliter nequaquam tenea- tur, et nichilominus tanquam Burgensis dicti loci de cetero censeatur, ac privile- giis, franchisii et libertatibus burgesisæ dictæ ville, sicut ceteri burgenses loci ejus- dem, gaudeat et utatur plenarie. Quod et apud Italos obtinuit, ut videre est infra in Citanaticum et Citanatus.*

* BURGENSIS REGNI, Idem qui Regis, vel pro regni incola, in Lib. rub. Cam. Comput. Paris. fol. 529. v. : Item con- cessit (Philippus rex) Bartholomeo Cariti- tani et Jaquino Caritani ejus fratri, Ja- cobo Fava et Colino Usuardi Lombardis, commorantibus apud S. Marcellum, quod ipsi sint Burgenses regni. Anno 1316. ** Vide Olschläger. ad Bullam au- ream Carol. IV. Imper. pag. 303. sqq.]

* BURGENSIS AFFORANEUS, Extraneus, qui in alterius domini jurisdictione ma- net. Vide supra Afforaneus.

BURGENSIS, Moneta argentea minu- tor, in Gallia Philippo Pulchro re- gnante primum cusa. Vetus Regestum Camerae Comput. Paris. : *Ad Candel.* 1310. incœperunt Burgenses, et fuerunt ad Natale S. Mariae. [Edictum quod est Januarii 27. habet: *Avons ordéne à faire monnoye, c'est à savoir petitz deniers noirs, qui sont et seront appellé Bourgois.*] Nangius in Chron. ann. 1313: *Philippus Rex Franciæ circa festum B. Virginis monetam Burgensem, quam fieri fecerat, et per biennium Parisiis cursum suum habuerat, quod alias in regno Franciæ fuerat inauditum, præsertim cum justi pretii et ponderis æquitate ceteris pari- bus æquipolleret, etc.* Cusos etiam Bur- genses Leodii docet Radulphus de Rivo in Vita Engelberti a Marka Episc. Leod. cap. 2: *Nam denarios, vulgo Burgenses dictos, valoris 2. solidorum mox cudit, qui non multis post annis 6. solidorum valorem superarunt. Vide Moneta argen- tea in Moneta Regia.*

* BURGEOLUS, diminut. a Burgus, Do- morum congregatio. Charta ann. 1226. inter Instr. tom. 10. Gall. Christ. col. 235: *Remanebunt eidem ecclesiæ in per- petuum omnes plateæ, quas habebat idem Hugo apud Bonavallem, et Burgeolus in quo furnus est situs,... et omnes censiva- ejus, quas habebat, tam in dicto Burgeolo quam extra.* Vide supra Burgeolus, et infra Burgetus.

* BURGERASTRUM, Placentæ species, non absimilis forte ab ea quæ etiam- num Fisanensisibus monachis in Cena Domini ministratur. Est autem crustul- lum tesselatum cum aniso permistum, quod ad id quod nos Galli vocamus Gaufré proxime accedit. [* Minus recte, est enim Potio quedam, ut videre est supra in Burgoastræ. Chronicon Fisanense parte 2: *Panetarius debet præpa- rare per manum Cellararia Burgoastrum in Cœna Domini, et in prima die Qua- dragesimæ vinum in justus.* Vide Burgo- cea.]

BURGEREICHT. Laudum, sive senten- tia lata ann. 1258. apud Maximilianum Henricum in Apolog. Archiep. Colon. pag. 29: *Et judicant secundum ejus for- man, quod Burgereicht vulgariter appelle- lantur. Id est, jus seu rectum burgi.*

* BURGER-MAGISTER, quasi Burgi ma- gister, qui Burgo præst. Acta SS. Aprilis tom. 1. pag. 600. in Processu canoniza- tionis B. Notkeri: *E fratre suo Caspere Schlumpf nunc Burger-magistro dicti oppidi.* Vide Burgi-magister.

* BURGESIA, Corpus vel jus civitatis, Gall. Bourgeoise. Charta Philippo Pulcri ann. 1302. pro Ordinatione et Reformatione Regni: *Hæc est ordinatio facta per nos... super modo tenendi et faciendi Bur- gesias regni nostri, etc.* Primo statutum est... quod si aliquis voluerit aliquam in- traire de Burgesia nostris debet venire ad locum, unde proponit seu requirit esse Burgensem, etc. Pluries babetur ibidem. Occurrit etiam simili notione in hist. Dalphin. tom. 1. pag. 26. et seqq. apud

Miræum Diplom. Belg. tom. 1. pag. 197. Marten. Anecd. tom. 1. col. 1517. in Præscriptio Caroli V. Franc. Regis ann. 1368. ubi eadem habentur, quæ in mox laudato Philippi Pulcri edicto; in Hist. Tullensi P. Benoit pag. cvii. Rymer. tom. 7. pag. 189. col. B. etc. Vide Bur- gesia in Burgagium.

* 2. BURGESIA, Districtus, jurisdictio, immunitas burgi. Charta Roberti ducis Burg. ann. 1284. ex Chartul. S. Mart. August. : *Si aliquis vel aliqui infra fran- chisiam seu Burgesiam villa Anziaci de novo venire voluerint, etc.* Vide Burgi- tas.

* 3. BURGESIA, Burgensis tenementum, predium. Composit. inter S. Ludov. reg. Franc. et abbat. Crassens. ann. 1253. in- ter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 455: *Abbas vero et conventus habebunt in cas- tri et villis propriis suis vilanagia et Burgesias, quæ propter hæresim seu fa- didimentum cadent in commissum... et ha- bebunt abbas et conventus mobilia, quæ erunt in villanagiis et Burgesias suis, in castris et villis propriis, si propter hære- sim vel faidimentum cadent in commis- sum.* Vide supra Burgensatica.

* BURGETIA, in Codice reddituum Episcop. Autissiod. e Chartophylacio Episcopi ejusd. urbis: *Stallagium sive Burgetia. L. S.* Vide Burgagium.

* BURGETISSA, Civis mulier, Gall. Bourgeoise. Necrol. Franciscan. Silvanectensis: XIII. Kal. Decemb. an D. 1595. obit venerabilis Burgetissa Jaquelinæ la Riche.

* BURGETUS, BURGUETUS, diminut. Burgus, Domorum congregatio, subur- bium. Charta ann. 1230. ex Bibl. reg. : Item petebant dicti bajuli Burgetum, in quo manet Johannes Laurentius, et Bur- getum de Pennavaria. Composit. inter Pontium episc. et curiam dom. reg. Biter. ann. 1290. ex Chartul. Biter. ch. 6: *Ceterum cum super Burgeto, appellatum de Sancto Johanne, qui olim excrevit extra muros et fossata civitatis Biterrensis, et jungitur burgo seu burgis ipsius episcopi Biterrensis, inter ipsum episcopum et procuratorem domini regis fuisset diutius litigatum: quia veritate inspecta, idem Burgetus cum burgo antiquo ipsius epis- copi, idem burgus censeri debeat, etc.* Oc- currit præterea in Stat. Vercell. lib. 2. pag. 47. Vide supra Burgata et Burge- lus.

* BURGOTUS, Eadem notione, in Charta ann. 1301. ex Tabul. Massil. : *Eligantur de quolibet Burgoto dictæ civitatis duo probi homines et unus notarius, et totidem dictæ civitatis sexeno, qui primum in suis burgis seu sexenis perquirant et recipiant a voluntibus gratis contribuere in opere jam dicto.* Vide Burgus.

* BURGUETUM, Eadem significatu. Charta ann. 1409. ex schedis Pr. a. S. Vincent: *Et ab ista parte adjungitur totum Burguetum extra portale, usque ad quemdam terminum.*

* BURGEUS, pro Burgensis. Vide in hac voce.

BURGFIDA, ex Germ. Frid, Pax burgi. Charta ann. 1391. apud Hieron. Vignierum in Hist. Aisatiensi pag. 172: *Et doions nous Evesque de Mets, et Char- les Duc de Loherenne dessusdis iureir une Bourgfride ensemble en ladite forte- resse, (d'Alberstoft) et doions donner l'un l'autre bonnes lettres de ladite Bourg- fride.* ** Adolph. Imp. Constitutio de Borchvreda ann. 1296. ap. Pertz. vol. leg. 2. pag. 465: *Si duo domini equo jure habeant unum castrum et jurant sive compromittunt societatem sive pacem que*

vulgariter *Borchvrede nuncupatur inter se in castro memorato servare, ... neuter eorum, altero invito partem suam sine custodia relinquere potest, etc.*]

BURGGRAVIUS, *BURGRAVIUS*, Burgi Comes, ex Germanico *Burg*, burgum, castrum, et *Grave*, Comes. Ita autem appellantur apud Germanos perpetui Castellani, Praefecti, sive Judices alicujus praesidii atque arcis; cujusmodi sunt Burggravii Norimbergensis, qui pertinet ad Electores et March. Brandenburgenses, Magdeburgensis, qui est Saxoniam Electoris, item Burgaviatus, qui est in urbe Imperiali *Fridberg und Seisenhausen*, certis nobilium familiis constitutus, et alii, quorum meminit Goldastus tom. 1. Constitut. Imperial. pag. 27. Praefat. et in Recessibus Imperii. Speculum Saxonie. lib. 3. art. 52. § 5: *Burgravius, id est, perpetuus Castellanus, Judez est Marchionis*. Wicbild. Magdeb. art. 45. § 4: *Si vero Castellanus seu Burgravius præses esse non poterit*, art. 46. § 2: *Hos inter, Principum dignitatem obtinent Norimbergensis, Magdeburgensis, Zorbeckensis, et Misnensis*. Vide eundem. Goldastum tom. 1. pag. 371. [**] et Waitz. Indic. ad Pertz. vol. leg. 2 voce *Burggravius*. Vide *Castellanus*.]

* Vide Epistolæ Leti tom. 1. epist. 12. 13. et 55. ubi de *Burggravis, Landgraviis et Margraviis* pluribus disserit. [**] Addit Eichhorn. Histor. Jur. German. § 290. not. g. De Anglosax. *Burh gerafa*, qui in Gloss. Elfr. Reuben. est Praetor, praefectus, curialis, vide Phillips. Histor. Jur. Anglos. § 51. num. 4.]

BURGRAFFIUS, Eadem significatione, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 11. [**] De *Borchravio* Norgardensi vide Pardessus. Collect. Leg. Marit. vol. 3. pag. 492.]

BURGGRAVIATUS, Praefectura, castellana, apud Willh. Hedam pag. 283. 1. Edit.

BURGHA. Vide *Borgha*.
BURGHALPENNI. Vide *Bordhalpeni*.
BURGHARD, *BURGHYARD*. Vetus Charta apud Somnerum in Tract. de *Gavelkind* pag. 23: *In borga de Wadeherst sunt 15. virgate, dimid. et 1. ferling terræ nativæ, quarum qualibet debet claudere unam perticatum sepius circa curiam de Malling, et debet pro pollis (f. palis) et claustris, quam facere solebat ad Natalem B. Joannis Bapt. annuatim reddere 1. ob. quod dicitur Gavelrod et *Burghard*, etc. Alia ibidem pag. 187: *Relaxaverunt tenentibus suis... cariagium, impletionem, et sparitionem fumorum, facturam cratis, et Burghyard*. Alia pag. 189: *Item pro clausura circa curiam, que dicitur Burghyard, 22. denar. et obulum, et quadr. [Yard Anglis est Chors, unde Burghyard est Burji Chors, clausura, seu tributum quod pro clausura exsolvit, ut exemplis allatis satis patet.]* [**] An *Burhwārd?* Vide Bosworth. in Additam. 21. d. I. Vide Octav. Ferrarium in *Baloardo*. * Vide *Bolewardus* et *Burgwardus*.*

BURGHBOTE, Urbis, burgi, vel arcis restauratio, vox Saxonica composita ex *Burg*, *Burgum*, et *Bota*, emendatio, reparatio, restauratio. Præsertim vero Auxilium dicitur, quod ex Consuetudine debetur ad restaurationem urbium, burgorum, castrorum, a cuius pensatione nemo fere immunis erat, ut est in Charta Ethelbaldi Regis Angl. apud Will. Malmesburiensem lib. 1. de Gest. Regum Angliæ. *Burgbota*, hac notione habetur in Legibus Kanuti Regis cap. 31. et 91. apud Bromptonum, et in Legibus Henrici I. cap. 10. 13. 66. Interdum

haec vox, et saepe in Chartis, accipitur pro ipsa immunitate, seu *quietania reparationis murorum civitatis vel burgi*, ut habet Fleta lib. 1. cap. 47. § 21. Rastallus: *Burgbote, hoc est, quietum esse de auxilio dando ad faciendum burgum, castrum, civitatem, vel muros prostrata*. Apud Leonem in Tacticis cap. 20. § 71. si castellum aliquod, aut porta, aut pons conficiens sit, vel via aliqua sternenda, aut aliud quid publicum est extrendum, neque publicis ærarii expensis absolvri potest, unusquisque tum ex æquo huic operi inservire debet, ne moque hac re excusatur, neque amicitia, neque donis, etc.

BURGHBRECH, *Burgi*, domus, septi, vel alterius cuiuspiam loci effractio: *Burg enim, burgh, et burh, lingua Saxonica, oppidum, portam, domum, septum, præterea fidejussionem significant*. Titulus capituli 36. Legum Alfredi Saxoniarum, est de *Burh bryce*, agitque Lex ipsa contra violatores pacis in urbe, in villa, in domo, etc. *Burghbreche*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 10. 12. *Borhbreche*, cap. 35. *Effractura*, apud JC. et *Infractione urbis* dicitur in Charta Communia Suectionensis ann. 1181. *Omnia forisfacta, exceptis infractione urbis et veteri odio*, 5. solidis emendabuntur castelli vel burgi *infractione*. Libertates villæ de Graciaco in Biturigib. ann. 1246: *Si vero aliquis eorum erga alium inimicitiam incurrit, absque castelli vel burgi fractura et clamore Preposito non facio concordaverit, etc.* Charta Communia Meldensis ann. 1179: *Infractione urbis 60. solidis emendabitur*. Charta Communia Belensis ann. 1203. apud Perardum: *Infractione castri 65. solidis emendabitur*. Charta Hugonis, Decani Parisiens. ann. 1214. in Tabular. Campan.: *Super infractione villæ nostræ et domus nostræ, et mercati de Roseto, etc.* Ita in Consuetudo. Lorriacensi apud Morinum in Hist. Vastinensi pag. 172. et Gallandum lib. de Franco alodio pag. 376. Interdum in Chartis, *Burghbrech est, quietum esse de transgressionibus, factis in civitate, vel burgo, contra pacem*. Ita Rastallus.

BURGHENGLISH, seu *BORUGHENGLISH*, Rastallo vetus est Consuetudo in Burgo veteri, in quo, si pater relicta pluribus filiis decedat, secundogenitus ei solumente succedit in terris et tenementis, quibus satisit erat in burgo, cum decessit, vi istius Consuetudinis; quam etiam locum habuisse in familia Hocstratana, auctor est Ludovicus Guicciardinus in Descr. Belgii. Ea autem Lex obtinet in Comitatu et urbe Nottinghamensi, ut habet Christopherus de S. Germano in Dialogo de Legibus Angliae cap. 6. [**] *Natu minimus domicilium principale habebit*, in Leg. Hoeli Boni ed. Wotton. pag. 346. Quem usum in pluribus locis viguisse testantur Mittermaier. Princip. Jur. Germ. § 468. not. 16. et Grimm. Antiq. Germ. pag. 475. unde ita etiam intelligere velim, quæ supra Cangius habet.]

BUBGHERISTH. Domesdei tit. Somerset. Episcopus Wentone, Tantone. *Istæ consuetudines pertinent ad Tantone. Burgheristh, latrones, pacis infractio, etc.* Charta Edmundi Reg. ann. 944. apud Willmum Malmesb. lib. 2. de Gestis Regum Angl.: *Concedo Ecclesiae S. Mariz... jura, consuetudines, et forefacturas omnium terrarum suarum, id est, Burgheritha, et hundred setena, athas, et ordelas, etc.* Somnerus emendandum censet, reponendumque *burgbrich*, nec

abhorret Spelmannus a vocis significazione.

BURGHESSALDUS. Vide post *Borgha*.

BURGWARE, Civis, burgensis, in Charta Wilhelmi Nothi apud Spelmanum, quasi *Burgi vir*: *Ware enim Saxonibus est vir*. [Charta apud Th. Blount in Nomolex.: *Willelmus Rex salutat Willmum Episcopum et Goffredum Portresum et omnem Burgware infra London.*]

* **BURGHYARD**. Vide *Burghard*.

* **BURGI**, Calepino ex Tit. C. de fund. rei privatæ. Qui collegio, vel curiæ, vel burgis, cæterisque corporibus servierit. [**] Ex Calepino pro interpretatione excrisserunt, qui est locus ipse Cod. Theod. lib. 12. tit. 19. const. 2. Cod. Just. lib. 11. tit. 66. const. 6. Vide *Burgus*.] An inde, an non potius a *Burgravius* per contractionem *Bourgs* appellati sunt Castellani et Praefecti castrorum seu arcium apud Froissartem tom. 2. cap. 34: *Si étoient de sa route les Capitaines des autres chateaux comme le Bourg Calart, le Bourg Anglois, le Bourg de Champagne, et Raymond de Force, etc.*

* A genuina vocis Gallica *Bourg* notione longe aberrari mihi videtur, cum ex Froissarte exponitur de Castellano seu burgi praefecto, *Bourg* enim eo loci, quemadmodum et in aliis ejusdem avi Historicis, spuriis, nothum sonat, Gall. *Batard*; quod apprime docet *Berry* in Hist. chronol. Caroli VII. ad ann. 1432. ubi quem *Bourg* dicit, paulo infra appellat *Bastard*; sic et ad ann. 1430: *Le Bourg de Masqueron. Bourc*, in Lit. remiss. ann. 1411. ex Reg. 165. Chartoph. reg. ch. 219: *Icellui Pierre appellast le supplicant arlot, tacain, Bourc; qui vault autant à dire en langage du pays de par de là, garçon, truant, Bastart. Bord*, eodem sensu usurpant Hispani. Vide in hac voce.

* **BURGIA**, pluries legitur in Chartulario S. Vandregesili pag. 1858. ubi refertur Edictum Philippi Pulchri supra laudatum; sed abbreviatio est pro *Burgesia*, uti patet ex aliis ejusdem Edicti exemplis. Vide *Burgesia*.

* **BURGILLOQUIUM**, Conventus civium et Edictum in tali conventu perlatum. Chart. Senat. Rostoch. ann. 1315. in Lunig. I. Arch. p. spec. cont. IV. p. 11. pag. 684: *Quod idem religiosi vel si etiam seculares aut laici ipsam curiam de favore... monasterii inhabitaverint, ad conventiones, festas, Burgiloquia vel quilibet noctis civitatis edicta nequaquam possint evocari, etc.* Vide *Burkore* et *Civiloquium*.

BURGIMAGISTER, *Edilis, Consul*, qui burgo præstet; German. *Burgermeister*. [Henricus Aquilonopol. de Primordiis Lubecanæ Urbis lib. 1. cap. 5:

Schultetum huc habuere usque lic, vel *Burgimagistrum* Jam cum Consulibus *Burgimagister* erat, Seu *Protoconsul*, seu dicendus *Burgimagister*.]

Occurrit apud Cornelium *Zantfliet* in Hist. Leod. ann. 1343. et alias passim. [**] Dicuntur etiam *Magistri civium*, *Magistri consulum*. Vide Eichhorn. Hist. Jur. Germ. § 243. *Haltaus*. in Glossar. Germ. voce *Burgermeister*, etiam in vici imperio immediate subdictis primum magistratum ita nuncupatum affirmat. Vide eundem. voc. *Dorfgemeiner* et *Dorfmeister*.]

BURGIMOTUS. Vide *Burgemotus*.

* **BURGINUS**. Vide *Bruginus*.

* **BURGIO**, Fidejussor. Charta ann. circ. 820. tom. 6. Anecd. Pezii part. 1. col. 51: *Et isti sunt fidejussores et Buriones et testes, Reginhelm, Ratolt, Re-*

ginhof. Vide *Burghbrech*. [** Vide *Burgare* et Graff. Thesaur. Ling. Fr. voce *Borgeo*, vol. 3. col. 177.]

* **BURGISA**, pro *Burgesia*, ex Charta Phil. P. L. ann. 1302. in Hist. Lugdun. pag. 84. col. 2. Vide *Burgesia*.

BURGIUM, pro *Burgus*. Charta anni 961. inter Instr. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 409: *Reliqua (domus) tangunt ex una parte ad forum venarium, ex altera brevem viam, quæ ducit a Burgo S. Viviani ad viam, quam Judæi Sanc-tonenses habitant. Miræus Diplom. Belg. tom. 1. pag. 358. col. 2: Postremo cum universis consuetudinibus suis sive dictis sive subauditis, serviat uterque Burgium Marcigniacensi cenobio.*

† **BÜRGKLEHEN**, Vox Germanica, feu-dum castrense. Vide mox *Burglehn* et *Ganerbii*.

BURGLARIA, *BURGLATA*. Vide *Bur-garia*.

* **BURGLEHN**, Feudum castrense. Charta Theodor. archiep. Trevir. ann. 1235. tom. 1. Hist. Trevir. Joan. Nic. ab Hontheim pag. 716. col. 2: *Eadem a nobis recipiens in feodo, quod Burglehn dicitur, ita ut pro tali feodo in castro Montabur residentiam faciat. Vide Ganerbii.* [** Conf. Eichhorn. Histor. Jur. Germ. § 224. a 304. not. k. 374. not. f. *Feoda urbana* dicuntur Auctor. veter. de Benefic. cap. 3.]

BURGONES, Papiae, *Castra, vel caule*. [Gloss. Sangerman. MS. n. 501: *Burgo-nes, Caule: Burgones, Caulas.*]

* **BURGOSATICA**, Prædia quæ a Burgen-sibus possideri poterant, Gall. *Rotures*. Epistola Friderici II. Imper. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 1184: *Non permittas fratres prædictos contra privilegia ipsa et contra justitiam molestari, dum tamen feodalia et Burgosatica regni nostri non sint, nec usurpent auto-ritatem ipsorum privilegiorum, in quibus generali vocabulo acquisita cum justis acquirendis reconfirmantur eisdem, nulla de Constitutione prædecessorum nostrorum et nostra habita mentione, per quam loca religiosa, quo cumque alienationis titulo per mansuetudinis nostræ sacrum oraculum acquirere sibi feodalia vel Bur-gosatica prohibentur. Vide *Burgensatica*.*

† **BURGOSIA**. Vide *Burgesia*.

* **BURGOTUS**, *BURGUETUM*, *BURGUE-TUS*. Vide supra in *Burgetus*.

* **BURGRAFFIUS**. Vide *Burggravius*.

BURGUITAS, [f. *Banleuca*, Burgi di-strictus.] Charta Caroli Calvi Imp. apud Sammarthanos in Episcopis Vivariensis num. 34: *Concedimus et confir-mamus Abbatiam, quæ vocatur Dozera,.. cum cellulis et pertinentiis suis, districtum quoque ex Burguitate, et portum ex ultra-que parte, etc.* [** In ead. Chart. in His-tor. Franc. vol. 8. pag. 387. hæc verba, ex quibus interpolator redolere videtur, non leguntur.]

* Vide supra *Burgesia* 2.

* **BURGULATOR**, Fur nocturnus, apud Rymer. tom. 14. pag. 369: *Proditorum, murdratorum, homicidiarum, felonum, Burgulatorum et guruncumque suspec-torum proditoris, murtri, homicidii, roberiae et feloniae, etc. Vide *Burgator* in *Burgaria*.*

* 1. **BURGUM**, Repagulum: *Burguet* enim vocant Insulenses id, quo loca sub-terranea defenduntur, ne quis in ea cadat. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473. *Item.... pro extraehendo anti-quum Burgum putei claustri,.... xij. sol.*

* 2. **BURGUM**, Teloneum S. Berolini: *Pensa Burgi, ij. den. Pensa ceræ, iiiij. den. f. Axungia vel sebum.*

** 3. 4. **BURGUM**. Vide *Burgus* et *Platus*.
† **BURGUNDIA** MONETA. Vide *Moneta Barorum*.

* **BURGUNDIONES**. Laudes Papiae apud Murator. tom. 11. Script. Ital. col. 26: *Omnis homines unius artis collegium fa-ciunt, quod paraticum vocant, etiam usque ad curreros communis, quos missos vel servitores appellant; necnon Bur-gundiones, portatores bladi et vini paraticum faciunt.*

* Liceat hic aperire appellationis cele-berrimæ, *Bourguignon salé*, qua Burgundi-ones irrideri solent, minus notam hactenus originem, quam vulgo ad Bur-gundionum caedem apud Aquas-mortuas ann. 1422. peractam falso adscribunt; quippe quæ occurrat in Lit. remiss. ann. 1410. ex Reg. 164. Chartoph. reg. ch. 294: *Le suppulant dist qu'il avoit plus chier este bastart, que estre Bourguignon salé.* Unde accepta referri debet hujus nominis origo ad oppositas ducis Aure-lianensis et ducis Burgundiae factio-nes, quæ eo reapse anno 1410. nominibus *d'Armagnac* et *de Bourguignons* dis-tingui et appellari coeperunt: cui poste-riori vox *salés* addita videtur, a salinis quibus Burgundiæ comitatus abundat, ut manifestius designarentur Burgundi-ones.

* **BURGURI**, *a burgis dicti, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgus vocat*. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7646. Vide in *Burgus*. [** Ex Isidor. lib. 9. cap. 4. sect. 28. leg. *Burgarii*.]

BURGUS, **BURGUM**, ita appellabant, *crebra habitacula constituta, ut est apud Orosium lib. 7. cap. 22. et Isidorum lib. 9. cap. 2. sect. 99. seu domorum congre-gationem, quæ muro non clauditur, ut est apud Luithprandum lib. 3. cap. 12. atque inde *Burgundiones* appellatos iidem scribunt, populos scilicet, qui ripas Rheni insederunt, et postmodum in interiora Galliarum penetrarunt: de quibus præter ceteros Scriptores, qui horum meminere, sic scripsit auctor Vitæ S. Faronis Episc. Meld. cap. 8: *Olim a Romanis devicta est Germania, quæ post Scythiam inferiorem a Danubio inter Rhenum fluvium Oceanumque con-clusa cingitur: in qua fuit constitutum quoddam genus per limites castrorum a Tiberio Cæsare pro officio militari. Ubique enim castra Romanorum custodi-um militarem spectabant, hoc genus circa se per limites ordinabant, audebant-que illi animas atque corpora sua credere, curasque securitatis cum die nocteque parti-ri; atque in gentem coaluit magnam, et ex locis nomen sumpsit, quia pro limi-tibus crebra habitacula constituta, Burgos vulgo vocant: unde sunt Burgundiones vulgo dicti, facto nomine a nomine Burgi. Hi præterea rebelles Romanis effecti, plus quam octoginta millia armorum ripæ Rheni fluminis insederunt, et nomen gentis obtinuerunt.**

[** Vide Massmann. voce *Baurgs*, in Glossar. ad Interpr. Goth. Evang. S. Io-hannis. Graff. Thesaur. Ling. Franc. vol. 3. col. 179. et Schmeller. Glossar. Saxon. voce *Burg*, Ihrii Glossar. Suio-Goth. vol. 1. col. 242. voce *Borg*, et Glos-sar. Anglosax. vocibus *Burh* et *Byrig*. Omnibus est Urbs, civitas, nonnunquam castrum. Alia vox, cuius tamen origo ad hanc nostram proxime accedere videtur, est *Bur*, Habitatio; de qua vide Graff. I. 1. col. 18. Schmeller. Ihrii 1. 1. col. 393. et Glossar. Anglos. Mediis temporibus plurimæ voces sine ulla significationis differentia promiscue cum *Bur*- et *Burg-* componuntur, ita

scripserunt *Burgraf*, *Burrichter*, *Burmal*, *Burkore*, *Burmann*, etc. pro *Burggraf*, *Burgrichter*, etc. Vide Gaupp. de urbib. Germ. pag. 59. Quod scribit vir doctis-simus G. literam primum in *Burggraf* ob eandem literam sequentem elisam, ad analogiam hujus vocis in ceteris etiam intercidisse, omnino ferri non potest. Hæsito tamen an dicam *Bur*- antiquam vocem esse, quæ *Habitatio-nem sonat*, sive vocem mediæ ævi *Bur*, antiquius *Buari*, *Habitator* (hodie *Bauer*, *Rusticus*), quo sensu *Burscap* et *Bursprake* usurpatæ esse constat in Sta-tut. Bremens. et aliorum oppidorum Germaniæ inferioris.]

At Vegetio lib. 4. cap. 10. *Burgus* est *Castellum parvulum*. Et in Glossis τύρης est *Turris*, *Burgus*. Unde Casaubonus ad Strabonem, cui concinit Sirmondus ad Sidonum, existimat, vocis istius origi-nem petendam a Græcis, imo a Mace-donibus et Thracibus, qui βύρων pro τύρην dixerint. Hanc tamen sententiam improbat Cluverius, contenditque, vo-cem esse puram putam Gallorum ac Theutonum, penes quos *Burgus* semper fuit domorum complurium congregatio, etsi apud Latinos pro turre, vel turrito propugnaculo in limitibus constituto, *Burgos* dici præterea constet ex leg. 11. Cod. de Offic. Praef. Afr. Sed haec ita concilianda existimo, ut *Burgos* Latini, vel etiam Galli ac Germani pri-mitus appellarent domorum congrega-tiones, cujusmodi majores *villas*, et vicos hodie appellamus; atque adeo non tam Græcorum, quam Gallorum et Theutonum vocem esse: postmodum vero extuctis ad *Burgos* militum Ger-manorum, qui per limites Rheni et Im-perii Romani dispositi fuerant ad illo-rum custodiā turribus et præsidii, iis etiam *Burgorum* appellationem indi-tam. [** Conf. Diez. Grammat. Ling. Roman. vol. 1. pag. 9. et Forcellin. voce *Burgus*. Papias MS. reg. 7609: *Burgus, habitaculum magnum hospitibus (f. hos-tibus) expositum.*] Id omnino firmant oppidorum plurimæ terminaciones in urg, quod quidem nominis attributum, non ipsis domorum congregacionibus, sed castris et castellis, quæ in burgis exstructa sunt. Exemplum præbet Fre-herus in Orig. Palat. cap. 7. in *Lobodo*, seu *Loboduna*, civitate, quæ postmodum *Lobdenburg* dicta est, quasi burgum et præsidium ipsius pagi. Sic *Batenburg*, Batavorum castrum, et ita de ceteris, quæ hanc terminacionem habent. Cum vero *Burgus*, vel *Burgum*, nude ponitur, tunc non ipsum castrum ad prædium; sed villam, quæ castro subjacet, appelle-runt nostri. Conradus de Fabaria de Casibus S. Galli cap. 14. pag. 142: *Quo levius castrum potuisset obtinere cum Burgo Wille*. Hovedenus: *Erant quidem infra Vernolum tres Burgi præter cas-tella, etc.* [** Charta ann. 1180. ap. Gaupp. de urbib. Germ. pag. 54: *Cas-trum Stadii et Burgum cum ministeria-bus, etc.* Chart. ann. 1225. ap. Schan-nat. in Histor. Episcopat. Wormat. vol. 1. pag. 232: *Concessimus castrum in Heidelberg cum Burgo ipsius castri et coniectam Stalbohel.*] [Madox Formulare Engl. pag. 36: *Edwardus Rex... vobis notifico, quod volo Burgum de Winintuna, et quatuor hidæ terræ insuper... Monachis apud Westmonasterium in hæredi-tatem cedere.* Vox *Burgum* ibidem Saxo-nice redditur *Byrig*, Urbs, civitas. Acta SS. Benedict. sœc. 3. part. 1. pag. 373. in Miraculis S. Wlframni Episc. Senon.: *Gravissima famæ... quæ per*

septem annos continuos orbem oppressit, frequenter urbes et castra multa populum stipatione pridem referta, sive villas, sive Burgos, ita depopulata est, ut ædificis passim dirutis rarus incola inveneretur.

* Burgen pro Habitatione in castro est in Chart. ann. 1252. ap. Guden. cod. Diplom. vol. I. pag. 625: *Ipse quoque dominus noster Archiepiscopus, tres maniones que Burgen dicuntur vulgariter nobis... concessit in castro predicto, etc.*

BURGUM, inquit Cowellus, est oppidum omni civitate inferius, quod per Chartam Regis fit corpus politicum, et jurisdictionem talem quallem infra suos limites exercet.

¶ BURGUS, Suburbium, Gall. Fauxbourg. Barthii Glossar. ex Guiberti Hist. Palæst. lib. 4. cap. 3: *Hospitatus est extra urbem, donec iniquus Imperator jussit eum hospitari in Burgo urbis. Burgus Forensis, in Chronicis S. Medardi Suessioni. apud Acherium Spicil. tom. 2. pag. 797: Anno 1240. Albigenenses appropinquantes civitati Carcassone a Burgensibus et illis qui maneabant in Burgo forensi, intus nocte per traditionem sunt intramissi. Ibidem: Ipsi vero Albigenenses ab obsidione recedentes totum foreensem Burgum inclutum Carcassonæ igne combusserunt. Burgus forensis, id est, Burgus qui foris est seu extra urbem.* [** Adde Annal. Beneventan. ad ann. 1073. Liudprand. Antapod. libr. 1. cap. 41. et libr. 3. cap. 46. Pertz. vol. Script. 3. pag. 181. 284. et 313.] Hinc nostrum Fauxbourg derivatum existimo. Primo Farsbourg et Forbourg, deinde Fauxbourg, dictum est.

* Alteram vocis Gallicæ Fouboury originem, cuius auctor est Duchat, vides in nova edit. Diction. etymol. Menag.

¶ BURGUS, Jus burgi. Charta W. reg. Scot. in Chartul. eccl. Glasg. ex Cod. reg. 5540. fol. 13. v: *Sciatis presentes et futuri me concessisse.... Jocelino episcopo Glasguensi et singulis eius successoribus in perpetuum, ut Burgum habeant apud Glasgu, cum foro diei Jovis.*

BURCUS, pro Burgus. Willelmus Britto lib. 2. Phil. de Corbeia:

Oppositum medium flumen natura fluente, Qui Burcum vallo distinimat exteriori. Hic obstat Comiti, ne vires transferat ultra, Tam bona ne pereat sub eodem villa furore, etc.

Infra:

Ut magnum turmis cingentibus undique Burcum Impiger obsideat.

Idem lib. 7:

Tam clarum Burcum, tam clara moenia videntur.

BURGARI, qui Custodes Burgorum dicuntur in leg. 2. de His, qui condit. propr. [** Cod. Th. 12, 19. Vide Burgi.] quorū certa corpora erant, ejusmodi Burgorum custodiæ addicta, [ita ut Burgos deserere non possent; unde, non secus ac Muliōnes, servos publicos fuisse ejusmodi Burgarios non male conjecteris.] Vide hanc legem, et tit. de Burgariis in Cod. Th. [** lib. 7. tit. 14 ibique interpret.]

BURGARIUS, Villicus. Vita MS. S. Gaueric Ep. Camerac. lib. 2. cap. 10: *Hunc siquidem locum... a suo Burgario, qui eum possederat, numerata pecunia comparavit.*

BURGWARDUS, BURGWARDIUM, quibusdam, Castellania, Burgi territorium, ager, dicitur; ex Teutonico Burg, Burgo, et Ward, custodia. Sed ex locis, quos hic describimus, villa dicitur et munitionis, scilicet quæ Burgis adjacet, et quæ inde nostris Boulevard, pro Bourgward

vocatur, unde et ipsi oppido, et agro circumiacenti nomen postea attributum. Nam quod Salmasius vocem a βωλος, cespes, deducit, nihil est. Charta Ottonis M. Imp. ann. 965. pro Ecclesia Magdeburg. apud Meibomium: *Munitio nem etiam, vel Burgwardium urbis Spuitineburg in pago Nudhice sitæ, cum omnibus pertinentiis, taleque prædium, quale Huodo in beneficio habet in pago, etc.* [** Adde Heinric. III. Imper. chart. ann. 1045. ap. Hoefer. Diar. rei Diplom. vol. 2. pag. 525.] Historia erectionis Archiepiscopatus Magdeburgensis per Joannem PP. in Concilio Ravennat.: *Cum omnibus pertinentiis, et villis, quas Burgwart vocant. Ditmarus 1. 6. pag. 59: Merseburgense Burgwardum. Lib. 6. pag. 72: Insuper Zurbizi Burgwardum, quem antecessores sui in beneficium possederunt sibi vendicavit. Lib. 7. pag. 97: Ut parochiam in Orientali parte Mildæ fluminis jacentem, i. e. in Burgwardis Bichni et Wein Eilbardo concederem. Infra: Ekkiardus... in Burgwardo suimet Rochelizi dicto 2. munitiones ad capienda ibidem feras... parat.* [** Pertzio vol. Script. 3. pag. 808. 821. 853. et 867.]

¶ BURGWERK, Jus burgum munendi, a Teutonico Burg, Burgum, et Werck, Opus; quomodo Gal. vocant Ouvrages castri sive urbis munitiones. Litteræ Wichmanni Archiep. Magdeb. apud Ludewig. Reliq. MSS. tom. 2. pag. 340: *In his tribus mansis censum, decimam et Worrop, cum omnium reliqua justitia, quam in eis habemus, excepto jure quod Burgwerk appellatur, ipsi Ecclesiæ contradimus.* Vide Burghote. [** Idem est quod Fossata. Chart. Henric. Duc. Saxon. ann. 1169: *Prædicti coloni... expeditiones sequantur et Borgwerk operentur. Ch. ejusd. ann. 1170: Castrorum munitiones, quas vulgariter Burgwerk vocamus. Vide Burchwerch et Haltaus. Gloss. h. v. col. 196.*]

* BURGUUS, Idem quod Burgus. Chartul. Roton.: *Quicumque in illo Burguo habitaverint, etc.* Vide supra Burgotus in Burgetus.

¶ BURHBRYCE. Vide Burgbrech.

BURHMANNUS, Idem qui Burgensis, Civis; vox ex Saxon. Burh, urbs, oppidum, et man, homo, efficta: in Legibus Ethelredi Regis § 23.

¶ BURIA, Fons, scaturigo. Donatus Exiguus in Vita S. Trudonis: *Altera vero nocte pergebat ad villam quæ Septimburias dicitur. Joannes Bapt. de Grammaye in Bruxella de encomio Rubens vallis meminit Prioratus Septem Fontium in Zonia prope Bruxellas siti in loco habitationi et quieti convenienter circa Fontium septem scaturigines, et Mireus in Orig. Canonice. Regul. Ord. S. Aug. referit. Monasterium B. Mariæ ad Septem-fontes prope Bruxellas vulgo Sevenbor appellari. Et certe Sevenbor, Belgice idem sonat quod Septemfontes; est enim Seven, septem, et Bor seu Borne fons. Saxonice Burn, fons, torrens, unde Buria facile potuit derivari, non a Græco Βύρω, scatoe, ut vult Fr. Junius. Vide Bura.*

¶ BURIATUS, Vestitus Burello. Vide in hac voce post Birrus.

BURICA. Lex Alaman. tit. 97: *Si quis Buricas in silvis, tam porcorum, quam pecorum, incenderit, 12. sol. componat. Stabulum forte, inquit Spelmanus, vel casula ex ramis confecta, quod Angli Bourie dicunt, a Saxonico Burt, et Bur, i. cubiculum, conclave. [Nostri olim Buron pro casa dicebant, quod a Græco Βύρω deducit Borellus.] Vide Bura.*

[BURICHALE. Vide post Buricus.

* BURICTARIUS, Pincerna, sic dictus a Gallica voce Bure, Lagena major, unde nostrum Burette. Litteræ Philippi Regis Francorum ann. 1292. ex antiquo Chartulario Aduensi: *Astantibus in palatio nostro, quorum subscripta sunt signa et nomina: S. Theobaldi Comitis Dapiferi. S. Guidonis Purictarii nostri. S. Matthei Camerarii nostri, cum Stabulario nullo, etc.* Vide Butticarius in Butta 3.

BURICUS, BURRICUS, Gall. Bourique. Gloss. Lat. Græc.: *Mannus, Βουρικος.* Isid. Gloss.: *Mannus, Buricus.* Glossæ antiquæ MSS.: *Mannus, equus brevior, quem vulgo Brunicum vocant.* [** Ex Isidor. Orig. Vide Brunicus et Burdo.] Papias MS.: *Burides, Animalia, Manni.* [MS. Bitur.: *Manni, qui et Burides dicti, mansuetudine manum sequantur.*] Editus habet Burides, forte leg. Burici. Porphyron in libr. Epod. Horatii: *Mannos equos, vulgo Burrichos appellant. Paulinus Epistola 10. pag. 128: Macro et viliore asellis Burico sedentem.* [Eadem habet Petrus Venerab. Epist. ad S. Bernardum inter hujus opera tom. 1. col. 222. A. edit. 1690.] Hieron. in Eccles. cap. 10: *Dignitate perlati vias publicas manibus.* (i. mannis) terant, quos vulgo Buricos appellant. Et Epist. 26. cap. 3: *Ubi (videlicet) ferventes Buricos, mannos, comatus pueros, pretiosas vestes, etc.* Petrus Damiani lib. 7. Epist. 5: *Is, cui insidetas, non dicam equus, sed potius burdo, vel Buricus, etc.* Vide Vegetum lib. 4. Art. veterin. cap. 2. et Cujacium lib. 11. Observ. cap. 16. Salmasius ad Vopiscum a τρόπτειον deducit, quæ vox Græcis idem est, quod πυρέβρον, rufus: sic enim omnes equos breviores a colore appellasse Latinos ævi inferioris ait, et si alterius coloris essent, idque abusive. Adde Octavianum Ferrarium in Originib. lingua Italica voce Borra, [** et Forcellini. voce Burrichus.]

BURICHALE, Βουριχάλιον, in Chron. Alex. pag. 718. Vide Meursii Gloss. [ubi βουριχάλιον redditur per Instrata equorum. Sic etiam illam vocem interpretantur Macer in Hierolexico et Jos. Laurientius in Amalthea: Salmasius vero ad Histor. Aug. pag. 211. Burichum intelligit, sed perperam. Miror, nostrum Cangium Salmasii opinionem amplexum fuisse in suo Mediae Græcitatris Glossario. Testament. S. Gregorii Nazianzeni: Εν ἐσθῆτα στριχὴ, ἡ λινὴ ἡ ἐρέα, ἡ βουριχάλιον, quo in loco intelligi potest vestis strigula.]

* BURIDA, Lo sono del timpano. Glos- sar. Lat. Ital. MS.

* BURIENSES, An iidem qui Burgen- ses? Annal. Mosomagenses ad ann. 1248. ap. Pertz. Script. vol. 3. pag. 164: *In octaba B. Martini juxta vilarem Sar- noit convenierunt insimul Burientes de Mosomo et burgenses de Bullone, etc.*

BURINA, Seditio, proprie Mesleia. Charta Henrici Imp. ann. 932. apud Miræum in Cod. Don. piar. cap. 30. et Barthol. Fizenianum in Hist. Leodiensi pag. 213: *Et in his locis... concedimus et confirmamus eis bannum et justitiam, impetum et Burinam, ictum et sanguinem, etc.* Alia apud eundem Miræum cap. 85: *In his locis possidet Ecclesia bannum et justitiam, impetum et Burinam.* Charta Samsonis Archiepiscopi Remensis pro Cisoniensibus: *Si forte latro captus fuerit, sive aliqua Burina facta fuerit, aliquid justitiae exercet; sed tamen latro dimitti non debet, nisi Advocatus vel familia ejus rescriberit.*

Charta Henrici Imp. ann. 1107. apud Chapeavillum tom. 2. pag. 55: *In seditionibus, quas vulgo Stuer et Burinne dicimus, judicandis.* Ex his emendanda Charta seu Epistola Fulcardi Abbatis Lobiensis, in Chr. Lobiensi pag. 602: *In placitis, praeter Burinam et testeiam, non debet habere Advocatus, nisi tres denarios.* Perperam enim editum *bincinam.* [Antiquæ Consuetud. villæ Hasprensis apud Marten. Collect. Ampliss. tom. 1. col. 894: *Si quis in villa sanguinem fluenter vel Burinam fecerit, et id legitimo probatum fuerit testimonio, forisfactum sanguinis per sexaginta, forisfactum Burinæ per triginta solidos emendabit: quorum duæ partes Ecclesie, tercia Comitis erat.] [Hæc sic Gallice redduntur in Ch. ann. 1197. ex Chartul. Hannon. in Cam. Comput. Insul.: *Se aucuns en le ville de Haspre fait sanc courant ou Burinne, et il est prouvé par loyal tenuage, le fourfait du sanc il amende par lx. sols, et de le Burine par xxx. sols. Mesleia et Burina in hoc differunt, quod Burina sit animosa contentio, in qua rixantes mutuis sese lacessunt conviciis; in Mesleia vero mutuis conviciis etiam adjicant verbera: utrumque sic optime vertitur Gallice, Querelle de fait et Querelle de parole, in veteri translatione Gallica Chartæ Guidonis Comitis Flandriæ ann. 1237.] [Vox Burina, ejusdem originis esse videtur ac Germ. Empörung, scilicet a verbo *Bæren*, Tollere, allevare. Vide etiam *Burma*. ADEL. Germ. antiq. *Burjan*, ordiri, incipere. Aneborende, *Insurgentes in me; Uspurit, suscitabit (omnes terminos terræ) in vet. vers. Germ. Bibl. ap. Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 3. col. 158. 163. 167.]***

* **BURINÆ**, Ludi genus. Stat. Montis-reg. pag. 178: *Statutum est quod aliquis non ludat in civitate Montis-regalis vel distractu ad taxilos, vel ad Burinas, vel ad alium ludum vetitum.* Vide supra in *Bulla*.

1 BURINDIS, Sustentaculum, in Glossis MSS.

BURINGI. Charta Caroli Crassi Imp. apud Goldastum tom. 1. Constit. Imper. pag. 208: *Præcipimus, nt singuli Buringi 10. cum 12. funibus de canapo solidos dominis suis impendant, et insuper somarium cum capistro concedant.* In quam Constitutionem Freherus, *Buringos esse putat colonos, qui justa predia et vilas, curtes integras et instructas exercerent, non possessiones, quas Justinianus fœneas vocat, quos a colendo et ædificando *Bauren* Germani dicunt.* Vide *Burs* et *Burengi*.

* **BURJOSIA**, Annuum vectigal, quod a Burgensibus Burgi Domino pensitatur. Engels, *Maghe in Chronico Bone Spei* pag. 151: *Participabit autem Dominus Dux cum Ecclesia Bonæ Spei in Justitia majori et minori, in banno et in omnibus forefactis, in Burjosia et teloneo, etc.* Et pag. 152: *Singuli autem tam Burgenses quam alii, qui voluerint manere in libertate villa, dabunt in festo S. Remigii duodecim denarios Lovanienses pro libertate et Burjosia.* Vide *Burgagium*.

BURIRE. Formulæ solennes. [Bignon. 8. Lindenbr.] cap. 125: *Quod hominem suum... in via mala ordine adsalisset, et ipsum ibidem interfecisset, vel occidisset, vel rauba sua, caballos, aurum, et argentum et drapalia excide tulisset, vel deportasset, vel leodem contra legem ibi Burisset.* Ubi Spelmannus leodem burire, vassallum sepelire, a Saxonico, burian, sepelire, interpretatur. At Wendelinus in Gloss. voce *Leode*, *buris-*

*set vertit abstulisset. Leodem vero pro bonis universis intelligit, seu potius pro compositione homicidii. Apud Papiam lego: *Burrit, vox bellua.* [Sic etiam in vet. Glossar. San-German. n. 501.]*

* **1 BURIS**. Vide *Buricus* et *Burs*.

* **BURISTA**. Vide *Burs*.

BURJURATUS. Tabularium S. Dionysii in Francia ex Bibl. Thuana: *Ebroinus et uxor sua Agnes, de cuius hæreditate feudus Buticularie erat, dederunt in eleemosynam B. Dionysio, vinum, panem, porros, pisa, lardum, claratum, Burjuratum, telonum, festa principalia, et mediocria festa. Testes Milites Odo de Malbois-son, etc.*

* Idem videtur quod supra *Burgerastrum*, quomodo etiam forte legendum est.

* **BURKORE**, Statuta Burgensium autonoma de operis ac prestationibus communibus. Chart. Senat. Hanov. ann. 1298. ap. Grupen. in Antiq. Hanov. pag. 298: *Minuta statuta civilia que vulgariter Burkore, cujusmodi sunt mercedes fossorum et vigilum, etc.* Vide *Haltaus* h. v. et *Bauersprache*, Glossar. Germ. col. 110. et 193.

* 2. **BURLA**, Spicarum manipulus, fascis, ut videtur Stat. Astæ pag. 80. v^o: *Nulla persona audeat intrare in aliqua possessione in qua sint messes, et manipulus seu covis, Burlis seu cavaglonis, etc.* Vide supra *Borla* 1.

* 2. **BURLA**, Res seu ornatus levis momenti, puta vitoria fibula, Gall. *Virole*; quo sensu *Burla* dicunt Hispani. Arrest. parlam. ann. 1368. in Lib. 1. ordinat super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 306. r^o: *Consuverunt etiam dicti mercerii suas estaffas diversis artificibus villa Parisiensis tradere, ad opus et ministerium cutellorum faciendum, converendum, quorum aliqui Burlas, alii manubria faciunt.... Dicti manubriatores præfati mercerii manubria et virolas per alios prædictos facta, etc. Burlete, Sacculus, ut videtur, in Lit. remiss. ann. 1457. ex Reg. 187. Chartoph. reg. ch. 33: Le supplicant trouva en une Burletes quatre escus d'or, lesquelz il enterra au pied d'un chevreuil. Vide supra in *Burallus*.*

* 3. **BURLA**, *BURLARE*, pro *Bulla* et *Bullare*, in Sent. arbitr. Guill. archiep. Lugdun. ann. 1335. ex Reg. 72. Chartoph. reg. ch. 385: *Litteræ fiant, Burla nostra et sigillo communi regio in baillivio Matisconensi constituto sigillandæ et Burlande.*

1. **BURLARE**. Vetus Charta apud Columbum in Manuasca lib. 1. n. 48: *Prohibetur Burlare, nisi in Burlaria antiqua, videlicet a portali superiore ad portale clausum.* Hispanis *Burlar*, est jocari, ludere, Vasconibus *Burlaze*, Occitanis *Bourlos*, ludus, jocus, illusio. Est igitur *Burlaria* locus in urbe vel extra urbem, in quo ludere solent incolæ. In Pacto Tongrensi ann. 1403. in Magno Recorde Leodiensi pag. 38. *Burlatores, (Bourleus) ganeonibus accensentur; Sodiers, manecheurs, ou Bourleurs.* Adde pag. 225. Vide *Bohordicum, Campus Martinus*, et *Octavium Ferrarium in Origin. lingua Italicae* in hac voce.

* 2. **BURLARE**, vox Italica, Irridere, contemnere, ludificare, Hispan. *Burlar*. Charta ann. 1333. in Reg. 66. Chartoph. reg. ch. 1339: *Dictus Andreas tunc bajulus castri de villa Vayraco, in contemptum et vituperium domini nostri regis et appellationis prædictæ, ipsum Johannem Salast male tractavit, cum pugnis verberrando eundem graviter et bodreando viliter et impingendo eundem Johannem*

appellantem, ipsumque Johannem sic male tractatum, verberatum, et Burlatum posuit in carceribus. Vide *Burla* 3.

BURLAWA, Lex rusticorum, seu de re rustica, a *Burs*, rusticus, et *Law*, lex. Regiam Majestatem lib. 4. cap. 39. § 8: *Cætera omnia et singula que currunt in Curis dominorum, secundum auxilium et favorem terminantur: exceptis legibus de Burlawis, que per consensum vicinorum erunt.* Ubi Skenæus: *Apud Germanos Baur rusticum significat, Lauch, vel Law, Lex: hinc Burlaw rusticorum Leges, de re rusticæ latè. Nos hodie Bir law Courtis, et Bir lawmen dicimus.*

* **BURLESCHUS**, Satyricus, Gall. *Burlesque*, in Actis SS. Aprilis tom. 1. pag. 797.

* **BURMA**, f. pro *Burina*. Literæ Reginaldi Leod. Ep. ann. 1084. apud Marten. tom. 4. Ampl. Coll. col. 1172: *Nullum ibi obsonium, nullam ibi precaturam habebit; numquam nisi ab Abbatte et ministris ejus, se intromittet de aliqua justitia ibi facienda, vel de sturma sive *Burma*, nisi evocatus pro hoc ipso fuerit, et tunc tertium accipiat denarium.* Alia Henrici itidem Leodiens. Episc. ann. 1081. ibid. col. 1175: *Quicunque allodium ibi habeat, sit (sic) falsa mensura, et latro, et lex campalis, et sturma, et *Burma*, et cetera ad Comitatum appendentia.*

* Haud dubie legendum erat *Burina*. Vide in hac voce.

* **BURMAL**. Charta Conradi archiep. Magdeburg. ann. 1226. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 322: *Insuper sculteto civitatis.... de eo quod Burmal nominatur, quatuor denarii (dabuntur).* Ubi multæ variis ex causis solvendæ statuuntur; unde *Burinal* legendum suspicor. Vide supra *Burma*. [** Nihil mutandum. Chart. Scabin. Hallens. ann. 1235. art. 32. ap. Gaupp. Jus Magdeb. pag. 227: *Si alienus effici voluerit noster burgensis 3. solidos dabit, quod Burmal appellatur.* Plura ap. *Haltaus*. voce *Bauermal*, Glossar. Germ. col. 108. Est Jus civitatis et quod pro eo obtinendo datur.]

* **BURMEISTER**, Sculteti seu Pratoris Assessor, qui et Ecclesiæ *Nuncius*, ut puto, dictus est, quod ab Ecclesia electus esset atque institutus. Ludewig. Relig. MSS. tom. 5. pag. 26: *Dictus Scultetus in prefata villa ter in anno solemnis judicio presidebit, cui assidebit *Nuncius ipsius Ecclesiæ*, qui Burmeister vulgariter nuncupatur; et quidquid lucri in dicto judicio percepit, tercia pars erit Sculteti, et duæ partes ad Ecclesiam pertinebunt.* Per totum autem anni circulum residuum prætaxatus Ecclesiæ *Nuntius* de XIV. in XIV. diem judicio presidebit, et duæ partes lucri nihilominus Ecclesiæ et tercia cedet Sculteto. Burmeister per abbreviationem dictum existimo pro *Burgenmeister*, quod vide in *Burgimaster*. [** Vide *Haltaus*. voce *Bauermeister*, Glossar. German. col. 109.]

* **BURNA**, Meta, terminus, Gall. *Borne*. Charta Florent. episc. Glasguens. in Chartul. ejusd. eccl. ex Cod. reg. 5540. fol. 40. r^o: *Et sicut sicus descendit ab illa via in prædictam Burnam ex orientali parte de Schotteschales, etc.* Vide *Borna*.

BURNETA, *BURNETUM*, Pannus ex lana tincta confectus. Statuta S. Audiœni in Anecd. Marten. tom. 4. col. 1208: *Nulus in quocumque loco utatur tunicus vel coopertoriis de Burneta vel alio panno colorato.* Computus ann. 1202: *Pro 11. ulnis de Burneta ad caligas XVI. s.* Vide *Bruneta*.

* **BURNEUM**, Ebur, Gall. Yvoire. Arest. parlam. ann. 1368. in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 306. r^o: *Consueverunt dicti mercerii.... a mercatoribus foraneis estaffas (i. esto-fas) eboris, iwear seu Burnei, et alias diversas denariatas ad dictum eorum ministerium cutellorum necessarias..... emere.*

* **BURO**, Sagitta, telum. Hist. fabul. necis Cres. tom. 10. Collect. Histor. Franc. inter. not. pag. 286: *Fulco, convocatis archeris suis, quos in hujusmodi exercitiis peritos esse noverat, fecit eos exercere ante se ad foramen cuiusdam portæ et sagittas jacere sive Burones, etc.*

* **BUROLA**. Vide in *Bussa*.

1. BURRA, Tomentum, Gall. Bourre, Glossa Biblica MSS. : *Stipula, stypa, i. escaro. Stupa lini, Burra lanæ purgamentum est. Vide Burda, et Octavium Ferrarium in Origin. lingua Ital. in Borra.*

* **2. BURRA**, Certa pellium quantitas, ut videtur, a Fland. *Burrie*, brachiatia crates, Gall. *Civiere*. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. in Chartul. 1. Fland. ch. 325. ex Cam. Comput. Insul.: *De Burga variarum pellium, iiiij. den.*

* **3. BURRA**, Pensatio, ni fallor, quam a vassallis dominus exigit pro molitura frumenti in molendinis suis, idem quod *Molla* 2. Charta Theobaldi comit. Bles-sens. ann. 1182. ex Tabul. B. M. de Josphat: *Ecclesie B. M. de Josphat in elemosinam dedi Burram molendinorum meorum. Verum quoniam Burra aliquo anno minus, aliquo anno plus valebat; ego autem elemosinam meam certam esse volebam et determinatam, in eisdem molendinis c. sol. annui redditus eidem ecclesie reddendos ad festum S. Remigii in perpetuum dedi, et Burram mihi retinui.*

* **4. BURRA**, Fustis, vectis, idem quod *Barra*, quomodo etiam forte legendum est. Lit. remiss. ann. 1379. in Reg. 115. Chartoph. reg. ch. 153: *Hostia ipsius domus..... Burris ligneis, securibus et aliis instrumentis aptatis fregit dictus reus.*

* **BURRARIA**, Quæ bura seu lixivio linteas vestes abluit, purgat, Gall. *Blanchisseuse*, *lum Buresse*. Vide *Bura* 1. Reg. 58. Chartoph. reg. ad ann. 1317. fol. 10. v^r: *Item concessit Perretæ de Creciacu, filie quondam Ysabellis de Hanonia. Barrarie quondam domini Philippi regis quondam Franciæ, officium Barrarie domini regis.... ad vadia xx. den. Paris. per diem.*

BURRENE. Charta Heccardi Comitis Augustodunensis ex Tabul. Persiacensi in Burgundia: *Cum spondale et tapete 1. et Burrene meliore 1. cum fasciunculo, etc.*

* **F. Vestis ex birro vel burro**. Vide *Birrus*.

* **BURRICHUS**, BURRIDES. Vide *Burri-*

* **BURRINGSEK**. Vide *Byrthinsak*.

* **BURRIRE**. Vide *Burire*.

* **BURRITANICI**, Flores qui in silva nascentur. Vet. Glossarium San-German. num. 501. [** Papias in cod. reg. 7609: *Buritanici*. In Gloss. cod. reg. 7644: *Buritanici*.]

* **BURRIUM**, f. Vivarium cuniculorum, Angl. *Burrow*. Charta Florent. episc. Glasguens. in Chartul. ejusd. eccl. ex Cod. reg. 5540. fol. 40. r^o: *Terra.... que vocatur Schotteschales per suas divisas, scilicet inter Burria de Scotteschales et viam per quam itur ad petriam (f. petrariam).*

* **BURRUM**, Rufum et nigrum, Papias MS. In veteri Glossar. San-German. : *Rufus, Rufus et niger. Est a Graeco τυφέος, Rufus.*

BURS, Iidem qui *Buringi*, Coloni. Agardus: *Burs, i. colonus*. Ita forte dicti a *Buris*, i. Aratrum, vel *Curvatura aratri*, ut est apud Papiam. Idem mox: *Buris, dicta quasi Bos paris in similitudine caudæ bovis, i. ea pars aratri, qua inflata stiva stimoni adjungitur.* [** Incerti Excerpta Grammat. ap Endlicher. Analect. pag. 211. num. 60: *Buris, Curvamentum aratri, dicta quasi Bœo ova*. Editores conferri jubent Schol. ad Virgil. Georg. lib. 1. vers. 518. Vide *Forcellinum in Bura*.] Gloss. Lat. Gr. *Buris, θύρας ἀράτου*. *Baur*, et *Bauern*, Germanis, est colonus, rusticus; [** vide Graff. Thes. Ling. Fr. vol. 3. col. 18.] cui scilicet *Burridis* cura est, quem *Buristam* vocal Olla Patella: *Mango, viticola, Burista, subulcus, agaso.* [** Gemm. Gemm. : *Burista, comm. gen.*, Germ. *ein pfugheber, pfugheberin*.] Domesdei: *Sunt 4. hidæ, quæ pertinent huic manerio, ubi tempore Regis Edwardi erant 8. Burs, id est, Cobertii cum 4. carucis.*

BURI, in eodem Domesdei, in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 183: *In Uptune sunt 7. hidæ geldabiles. In dominio sunt duæ carucatæ, 18. villani, et 11. bordarii, et 2. Buri, et Presbyter. Infra: It domino sunt 3. carucatæ, et 23. villani, et 3. bordarii, et 6. Buri, cum 28. carucatis. Vide *Buringi*.*

* Hinc *Frere Bourt* appellari videtur laicus monachus, colendis agris potissimum addictus, in Lit. remiss. ann. 1393. ex Reg. 145. Chartoph. reg. ch. 202: *Fu commandé à l'exposant par dampf Josse Dumoustier religieux du moustier Nostre Dame du Veu et bailli de Valasse, que avec un frere Bourt dudit moustier, nommé frere Jehan Gascoing, il alast garder la pescherie du Mesnil près de Lisle-bonne.*

* **2. BURS**. Charta ann. 1390. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 33: *Cum quodam glavioto, tam de plato quam de Burs cum cauda, pluribus et diversis ictibus atrociter... percussarat. Hoc est, tam casim quam punctum, Gall. d'estoc et de taille.*

1. BURSA, Crumena, Gall. *Bourse*, Ital. *Borsa*, ex Graeco *Βύρσα*, corium, quod ex corio confecta sit. Jo. de Janua: *Bursa, Marsupium, dicitur a Bursa, quod est corium bovis, quia de corio fiat. Hinc Bursella, parva Bursa. Bursare, Bursas facere, vel in Bursam reponere, Imbursare*. Jo. de Garlandia in *Synonymis*:

Marsupium, Bursa, forulis, loculusque, crumena.

S. Audopenus lib. 2. Vita S. Eligii cap. 12: *Habebat quoque zonas ex auro compatas, nec non et Bursas eleganter gemmatas. Ordericus Vitalis, lib. 9: Rogerius cognomento Bursa, id est, Crumena. Guill. de Podio Laurentii cap. 21: Quod dicto reposuit litteras in Bursa diligenter. Christianus Archiep. Moguntin. in Chr. : Dispersi sunt lapides sanctuariorum, non quidem in capita platearum, sed in Bursas furantium. [Capitulum gener. S. Victoris Massil. ann. 1506: Nec gibasseros deferant aut Bursas apparentes supra*

vestem.] Alanus de Insulis lib. 7. Anti-claudiani cap. 7:

Nec Bursam satiat nummis, etc.

Utuntur præterea Petrus Blesensis Epist. 17. 74. Ebrardus Bethun. lib. contra Valdenses cap. 20. Thwroczius, [** Auctor Reinard. Vulp. libr. 4. vers. 224.] etc.

BURSA PAPALIS. Cencius Camerarius de inauguratione Celestini III. PP: *Cingitur ab eodem Priore (Basilice S. Laurentii) zona rubea de serico, in qua dependet Bursa purpurea, in qua sunt duodecim sigilla pretiosorum lapidum, et muscus, Mox: In zona notatur continetia castitatis, in Bursa gazophylacium, quo pauperes Christi nutriantur et viduæ: in duodecim sigillis, duodecim Apostolorum potestas designatur: muscus includitur ad percipiendum odorem, ut ait Apostolus; Christi bonus odor sumus Deo.*

* **BURSA CORNUTA** Premonstratensi bus interdicunt, in Stat. eorumdem MSS. dist. 4. cap. 8: *Cutellis cum virolis argenteis, vel acutis, vaginis de corio bullo, Bursi cornutis... non uteatur. Ornatus pars non minima erat bursa, quam interdum tintinnabulis argenteis decabant. Lit. remiss. ann. 1389, in Reg. 138. Chartoph. reg.: Une petite houpetande double de sarge, le petit pourpoint, la Bourse qui y pendoit, qui est garnie de sonnettes d'argent. Testam. ann. 1448. in Chartul. 21. Corb. fol. 277. v^r: Item je donne à Agnès femme Pierre Pouchin une bourse de velours vermeil et ung bourselet cloquête d'argent. Bourse pipelotée, varie et exquisite ornata, apud Guignevil. in Peregr. hum. gen. MS. Boursieres Sarrazinoises, in Lib. 1. ordinat. super artif. Paris. ex Cam. Comput. fol. 168. v^r.*

2. **BURSA**, Arca, ταπετον, Gazophylacium, sed proprie ad certos usus. Compotus Baillivorum Franciæ anno 1285: *Expense: Pro Bursis Scholarum Regis, qui fuerant de Curia, ... pro Bursis baptizatorum.... pro Bursis Beghinarum. In his namque Bursis, seu Arcis, reponebantur, quæ ad Scholasticorum, verbi gratia, seu Baptizatorum, etc. alimoniam spectabant, et quæ in eum usum a viris piis erant legata. [Concil. Hisp. tom. 4. pag. 188. col. 2: *Quin et Bursa sive arcam communem, etc. In Obituario Ecclesie Morinensis MS. ex Decreto Capituli generalis ejusdem Ecclesie pag. 2. memorantur Bursæ celarii, cotidianæ, minutorum brevium, luqueti, fabricæ, novarum acuestarum, obituum; quæ videtur esse totidem gazophylacia ad diversos usus destinata: v. g. Bursæ celarii erat illa, quam servabat Cellarius, et unde depromebat ea quæ ad victimum erant necessaria: Cotidianæ, ex qua minutiores et quotidianæ necessitates exsolvebantur, etc. Sed an vera sit nostra conjectura judicet lector ex ipsis locis: In plenis obitibus quos Bursæ celarii, minutorum brevium, luqueti, fabricæ ac novarum acuestarum, sive a remanet, sive plenis, sive se-mis, fabrica percipit in quotibet 2. sol. 6. den. Per obitum plenum intelligimus solemniem, obitum semis, minus solemnem, per 4 remanet alium, forte minimum. [** Vide Savin. Histor. Jur. Roman. med. tempor. part. 2. § 135.]**

BURSARI dicti, quibus ex ejusmodi *Bursis* stipendia præstantur: quæ vox etiamnum obtinet in Academiarum publicarum Scholasticis, quibus ob rei domesticæ penuriam certa quedam sti pendia exsolventur ex arca ad id destinata, ad peragendos studiorum cursus. Vide Nomasticon Cisterciense pag. 645.

* Vulgo *Boursiers*, qui idcirco *demeurer en bourse* dicuntur, in Lit. remiss. ann. 1399. ex Reg. 154. Chartoph. reg. ch. 644: *Lambert Oudinet étudiant en l'estude et l'université d'Orléans, et pour lors demourant en l'ostel de maistre Jehan de la Porte avecques autres escoliers, qui y demouroient en Bourse.*

* 3. BURSA, Conventiculum, illicitus cœtus forte sic dictus ex arca communis ad illos conventus fovendos destinata. Statuta Radulphi Episcopi Trecor. ann. 1439. apud Marten. Anecd. tom. 4. col. 1149: *Qui conventicula et Bursam, vel communem societatem, seu collegium illicitum fecerint, etc.*

* 4. BURSA, f. Saccus instar bursæ lana, tormento aliave re simili plenus, quem taurorum cornibus illigabant, ne dum agitantur, ludentes possent lædere. Concil. Hisp. tom. 4 pag. 428: *Nullo festo die fiant torneamenta vel agitationes taurorum... habentes curam ludorum qui alii plus habent periculi taurorum cornua caute ligando vel Bursam illis impo nendo.*

* 5. BURSA, Corporalis theca, nostris Bourse. Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 810: *Bursa una dicti drappi pro corpora libus.*

* 6. BURSA, Sacculus in organis. Comput. MS. fabr. S. Petri Insul. ann. 1473: *Item,... pro reparando magna organa, in eis scilicet faciendo Bursas et patellos.*

* 7. BURSA, Fiscus, ærarium regium. Consil. Petri de Font. cap. 82. art. 35. pag. 147: *Cil qui dist que li testamens, qui n'est pas à droit fais, et ne vainki pas le plaisir, doit perdre che k'il a du testament, et le Bourse l'empereour le doit avoir.*

* 8. BURSA, Distributio, quæ fit ex arca communi. Lit. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. reg. Franc. pag. 580: *Quia dictus magister Petrus de numero aliorum notariorum nostrorum vadia et pallia ac Bursas percipientium, non existit, etc.* Stat. ann. 1389. ibid. tom. 7. pag. 274. art. 7: *Si non tradiderit cedulam hujusmodi, distributione sua illius mensis carabit, prout fit in distributione Bursarum. Etre d'une bourse ensamble, Sumptus cum altero participare.* Lit. remiss. ann. 1389. in Reg. 136. Chartoph. reg. ch. 57: *Ernoul de la Barre et Eulart de Pouques estoient compagnons et d'une Bourse ensemble, ou pays d'Escoce.*

* 9. BURSA, Communum, quod præter præbendam canonicas obvenit. Stât. capituli Gandersheim. apud Leuckfeld. in Antiq. Gandersh. pag. 447: *Si aliquis absentium canoniconum de hac vita migrauerit, præbenda integra (exceptis consolationibus et Bursa) anno integrō post mortem illius dabitur eidem.* Infra: *Omnes obventiones et proventus, tam consolati onum quam Bursarum, etc.* [** Est arca ad communem usum canoniconum. Vide supra num. 2. et Chart. ann. 1296. ap. Guden. Codic. Diplom. vol. 3. pag. 881. Eodem sensu *Bursaria* est in chart. ann. 1294. ibid. pag. 1180.]

** Vide *Forum et Mercatura Bursæ*.

REVCATIONEM PER BURSAM, vocant Jura et Consuetudines Normanniae cap. 118. jus, quod proximiori consanguineo

competit, tenementum seu feodum a consanguineo, extraneo, venditum, pre tie conuento numerato, intra annum a venditione, sibi revocare et asserere. Practici nostris *Clameur de bourse.* [Vide *Forum bursæ*.]

* REVOCARE ET RECUPERARE RATIONE BURSAE, Eadem notione in Chartulario S. Vangregesili tom. 1. pag. 888.

* Charta ann. 1306. ex Chartul. 21. Corb. fol. 183: *S'il avenoit que aucune de no lignage, ou de par nous par Bourse, ou par promeche eust les coses dessusdites par racat ou par Bourse, etc.* Alia ann. 1380. in Reg. 117. Chartoph. reg. ch. 85: *Comme nostre procureur au baillage de Caux se feust ja pieça clamé ou nom de nous, pour avoir par retrait de marchie de Bourse, et par seignorie la terre du Bec de Mortemer, dit Crespin, etc. Desboursier.* Ex jure uti, in Lit. remiss. ann. 1400. ex Reg. 155. ch. 254: *Fut sur ce passé une lettre, moyennant ce que ou cas que ladite vendue seroit Desboursée par lingnage, etc.*

BURSARIUS, Officium Monasticum, penes quem est *Bursa*, seu pecunia Monasterii. Monast. Anglic. tom. 1. pag. 184:

John Tortoun quintus Bursarius officiatus.

Vide Novam Gall. Christ. tom. 3. col. 785. E. et col. 790. B.]

* BURSARIUS, Officium classicum, nostris etiam *Boursier*, idem qui nunc *Ecrivain*, ut opinor. Tract. pacis inter Carol. VIII. reg. Franc. et Henr. VII. reg. Angl. ann. 1497. inter Observat. ad Hist. Car. VIII. pag. 741. art. 16: *Ad que im plenda et integre observanda dictus capitaneus, magister, submagister, Bursarii, socii et alii præminentiam in navi habentes se obligabant, etc.* Non semel ibidem occurrit. Lit. remiss. ann. 1457. in Reg. 189. Chartoph. reg. ch. 167: *Le suppliant estant contre-maistre et Boursier pour Jehan Dourdoigne de la Crenelle de Touque,... print ung pescheur d'En glettere, etc.*

* BURSARIUS, *Bursarum opifex. Inventar.* Chartar. reg. ann. 1482. tol. 93: *Littera acquisitionis magisterii tanneriorum,... Bursariorum urbis Parisiensis ju riumque dicti magisterii anno quolibet debitorum. De anno 1405.*

* BURSERIUS, Penes quem est *bursa*, Gall. *Boursier*, nunc *Tresorier. Consuetud.* MSS. monast. S. Crucis Burdegal. ante ann. 1305: *Qualibet confratratia habet unum comitem, unum Burserium et unum mandam.* Stat. tonsor. Burdegal. ann. 1483. in Reg. 207. Chartoph. reg. ch. 305: *Lesquelz tondeurs assembleront en l'église de Sainte-CouloMBE et estiront leur compte et leur Boursier et autres of ficers (de leur confrairie) pour l'année advenir.*

* BURSARIA, Officina seu conclave Bursarii, ubi creditam servat pecuniam, recipit et solvit, apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 288. et Martenium Anecd. tom. 1. col. 1348.

* BURSARIA, Locus, ubi asservantur Chartæ. Inventar. Chartar. Monast. fol. ult: *Multa alia debentur nobis.... in de naris et rebus aliis pertinentibus;.... de quibus procurator penes se scripta debet habere, vel in Bursaria reponuntur.*

* BURSARIA, Officium apud moniales sumptuarium. Regula soror. Fontis Ebraldi cap. 31: *Bursaria recipiat a depositaria certam pecunia summam, quatenus opus est pro singulis impensis faciendis in monasterio, tam pro sororibus quam fratribus.* Charta ann. 1338. inter

Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 461: *Priorissa, subpriorissa, et Bursariæ omni sexta feria sint in pane et aqua, donec compleverint quod mandatur.*

* BURSELLULA, Parva bursa, in Vita B. Coletæ cap. 6. num. 37: *Sumens propria manu quandam Bursellulam.*

* Nostris *Bourselet, Bourset et Bour set.* Lit. remiss. ann. 1391. in Reg. 141. Chartoph. reg. ch. 42: *Un petit Bourselet de rouge cuir.* Alia ann. 1409. in Reg. 163. ch. 301: *En laquelle tasse avoit ou Bourset de devant xij. solz, iiiij. deniers Par. en monnoie, et en l'autre Bourset près d'illec un Parisis. Une bourse ou Bourset, in aliis ann. 1449. ex Reg. 176. ch. 701.*

* BURSEMAGISTER, An non idem qui *Bursarius*, quem penes est *bursa*. Rymer. tom. 8. pag. 727. col. 1: *Johannes Paslew Magister, Rogerus Orger Mercator, et Ricardus Bek Bursemagister...* Mandans etiam firmiter et injungens *Bur semagistro prænotato, et ceteris, ut præmittitur, incarceraatis esculenta et pocu lenta custubus suis propriis ministraret.*

* BURSERIUS. Qui facit bursas. Charta Ludovici Junioris ann. 1160. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 1. pag. 596: *Et concessimus ex nunc in posterum Theci uxori Yvoni la-Choe...* magisterium canatorum.... et Burseriorum in villa nostra Parisensi.

* BURSARE, Nummos demittere in bursam seu crumenam. Glossar. Gall. Lat. ex Cod. reg. 7684: *Bursare, Embourser.* [** Gemm. Gemm.: *Bursare est bursas facere. Imbursare, in bursam pos nere.*]

* 10. BURSA, *Cloaca*, in Glossis Isid. et in vet. Glossario San-German. num. 501. Supra habetur *Burca*.

* BURSCAP, Jus burgi seu civitatis. Privil. santor. ann. 1288. apud Ludewig. tom. 11. Reliq. MSS. pag. 637: *Volumus etiam quod nullus sarcire debeat, nisi prius acquisierit concivium, id quod dicitur Burscap.* Vide *Burgereicht.*

* BURSCATUM, f. idem quod mox *Bursta*. Codex MS. Consuetud. Eccl. Colon. ex Archivis Cathedr. Atrebatis: *Ma gister coquinæ providebat sal pistriño... cum datur barmus datur ei unum Burscatum.*

* BURSHOLDER. Vide *Burghessaldus in Borga*.

* BURSTA, Germanis *Bürste*, Scopula, Nostris *Brosse*. Statuta Teutonicorum Equitum apud Duellum tom. 2. Miscell. pag. 60. n. 79: *Insuper strugulas, stramina et Burstas (Vicemarschalculus) dabit Fratribus, et ordeum bestiis juxta consuetudinem.*

BURTHUM, *Rufum et nigrum, Papia.* Sed legendum *Burrum*.

BURU, [a Saxonico *Bur*, vel *Bure*, Conclave.] Charta Eustachii de Fiennes, in Chron. Andreensi pag. 396. [apud Acherium Spicil. tom. 9.] sic clauditur: *Actum an. 1117. super motam mean in Buro meo,* [Ibidem pag. 360. et 362: *In Buro suo, in Buro meo.*] Tabular. Monasterii SS. Trinitatis Cadomensis fol. 28: *In Hostrede habemus... hircum et quinque capriculos... domum cum Buro, duas gran tias, duos tassos garbarum.*

* BURURUM. *Lo auro, in Glossar. Lat. Ital. Ms.*

BURUS, [* *Lo legno del arato*, ibid.] Vide *Burs.*

* 1. BUSA, Belgice *Busse* vel *Buyse*, Tubus, canalis. Chronicus B. Mariæ Bonæ Spei pag. 213: *Restauravit etiam in Riurolle vaccariam, in Daignies Busas ventales, hoc est, canales exclusarum seu*

aggerum ad continendas aquas, Gall. Eccluse; Ventaculum enim exclusam significat.

* Charta A. abbat. Fusniac. ann. 1261: *Nos dicebamus eos.... fecisse etiam quasdam Busas in ripa aquæ fluentis ad molandinum de Laudousies. Buise, eadem notione, in Chartul. sign. Ezechiel Corb. ad ann. 1415. fol. 18. r: Regeter le fossé de le Buise de Bonnay par dessoule le riviere jusques au pont de le cauchie et vivier, aussi bas comme est le Buise afin qu'elle se puist essaver. Buse, diminut. a Buise, in Sent. arbitr. ann. 1318. ex Reg. 58. Chartoph. reg. ch. 58: Li fosse dessous, qui est fosse de la ville, est abu- vres par une Buse, qui i est et a este anciennement, et sera lidite Buse tenue et maintenue en le manere que elle a este ou temps passé. Unde etiam nostris Buse, spiraculum, vulgo Soupirail.*

* 2. **BUSA**, Navigii species, idem quod *Bussa*. Vide in hac voce. Charta Phil. comit. Fland. ann. 1163. in Chartul. 1. Fland. ch. 325. ex Cam. Comput. Insul.: *De Busa adducente recens atlet, octo de- narios.*

** **BUSA**, *Corium bovis*. Gemm. Gemm. Vide *Bursa* 1.

* **BUSASUM**, Stercus, cœnum, stabulum purgamenta, Gall. *Bouse*. Stat. Taurini ann. 1380. cap. 81. ex Cod. reg. 4622. A: *Item quod nulla voleria, vel alia persona ponat Busasum, stercore in via pu- blica*. Vide supra *Bosa*.

1 BUS-BAS, Fragor Scoporum, et cer- taminis. Acta SS. Aprilis tom. 2. pag. 364. de B. Lidwina: *Effectus belli dubius detinebatur; Bus-bas ultro citroque ex eorum mortiariolis sagittis resonantibus in astris, ut quisque horripilationem con- sequi videretur.*

BUSCA, Ligni seu arboris stipes, caudex focarius. Gall. *Busche*, vox efficta ex *boscus*. Inquisitiones de forisfactura fo- restar. cap. 26: *Inquiratur de extractori- bus vel venditoribus Buscæ, maeremii, et carbonis de foresta*. Charta Regis Ricardi I. in Monastico Angl. tom. 1. pag. 527: *Concedimus... 2. carretas errantes singu- lis diebus in bosco de Scotorum, ad de- fendum Buscam ad opus eorum.* [Char- tular. Monasterii SS. Trinit. Cadom. fol. 28. verso: *Potest ibi emere suum sal, et suum vinum et suam Buscam, hoc est, ligna ad focum necessaria. Ibidem fol. 48. verso: Ad brasium siccandum capere Buscam sine dampno.] Adde Fletam lib. 2. cap. 10. 16. cap. 41. § 9. 19. Le Roman de Florimond MS:*

Maintefois petite coignie
Abat de Busche grant carchie.

JUS BUSCÆ, nostris droit de *busche*, quod certis regis domus Officialibus seu commensalibus competit. Statutum ann. 1317. Lorriaci datum pro Hospitio Regis Philippi Magni: *Item le Roy aura trois Chambellans, c'est assavoir Mons. Adam Heron, Mons. Robert de Bonnesmares, et le Borgne de Ceris,... et auront livroison de Busche, et un moule pour tout.* In Regesto Camerae Comput. Paris. signato B. fol. 1. legitur, quod anno 1347. pre- sent Mess. Guillaume Flote Chancelier de France, fut disputé des droits de *Busches*, accordé par le Roy aux Officiers; et fut dit que ce n'estoient droits d'Office, mais donnez à volonté. Vide *Boscus*, et Octau- vium Ferrarium in Orig. linguae Italicae in *Buscare*.

* **BUSCADELLUM**, Apianum vinum, Gall. *Vin muscat*. Charta ann. 1360. inter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 236. col. 1: *Item cum petatur per nonnullos*

eis fieri gratiam immittendi intus civita- tem Buscadellum et alia vina, etc. Vide *Muscatellum*.

* **BUSCAGIUM**, BUSCALATOR, BUSCA- LIA, etc. Vides in *Boscus*.

* **BUSCALEUS**, Nemorosus, silvosus. Charta ann. 1083. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 17: *Inter sedi- minas et areis, ubi vitis estant, seu pratis atque terris arabilis, gerbidis et Buscaleis, seu silvis cum areis illorum, jugeras viginti. Alia ann. 1091. ibid. col. 419: Cum sediminis et vineis cum areis suarum, seu terris arabilis adque gerbi- bus et Buscaleis, sive silvis majoribus, etc.* Vide supra *Boscalivus*.

* **BUSCALHARE**, Arborum ramuloscos cädere vel colligere. Stat. ann. 1352. in- ter Probat. tom. 2. Hist. Nem. pag. 151. col. 1: *Item quod nullus brasserius seu brasseria sit ausus vel ausa Buscalhare, portare, nec accipere aliquas brondas oliv- variorum, vel aliarum arborum, etc.* Vide supra *Boscaire*.

* **BUSCAREUM**, BUSCARIUM, Dume- tum, senticetum. Charta ann. 1088. apud Murator. tom. 1. Antiq. Ital. med. ævi col. 447: *Una cum campis, vineis, pratis, pascuis, jerbis, silvis, frascariis, Buscarriis, etc.* Alia ann. 1089. apud Lam. in Delic. erudit. inter. not. ad Hodepor. Charit. part. 3. pag. 1050: *Cum casis et terris, vineis, silvis et Buscareis, etc.* Bus- que, eadem notione, in Ch. ann. 1347. ex Chartul. 21. Corb. fol. 192. v°: *Item des Busques estans entre le ville de Gentelle et les bos debout, lesquels Busques lessits religieux firent camper (l. couper).* Vide supra *Boscaliae*.

BUSCARIA, BUTSECARIA. Domesdei tit. Wiltsh. Wilton: *Quando Rex ibat in expeditionem, vel terra vel mari, habebat de hoc manorio aut 20. sol. ad pas- cendos suos Buzecarl, aut unum hominem ducebatur secum pro honore 5. hidarum.* Annales Waverlienses: *Edwinus Con- sul venit cum exercitu per terram, et fu- gavit eum, et Bucecarli eum refutarunt.* Ipse vero init. Scotiam cum 12. puppis. Radulfus de Diceto ann. 1051: *Allectis sibi in auxilium Butsecarlis, qui portus nauticos custodiare debebant.* Roger Hoved. ann. 1052. pag. 442: *Omnis Buthsecarlas de Hastinga, et ubique circa ri- pas maris, aliisque nonnullos in auxili- um sui allexit.* Mox: *Et Buthsecarlas omnes, quos obvios invenerant sibi in ad- jutorium legentes.* Ann. 1064: *Danicos Huscarlas, etc.* Ann. 1066. pag. 448: *Tosi- tius, de Butesecarlis quosdam volentes, et quosdam nolentes secum assumens recessit.* Idem pag. 449: *Alderdus Episcopus... et idem Comites cum civibus Londonien- sis et Buthsecarlis Clitonem Edgarum... in Regem levare volvere.* Ann. 1071. pag. 454: *Rex cum Buthsecarlis in Orientali plaga insulae omnem illis exitum obs- truxit.* Ann. 1101. pag. 468: *Robertus Co- mes Norman... naives coadunavit; quibus Rex Henricus cognitis, Buthsecarlis præcep- pit mare custodiare.* Infra: *Quosdam de Regis Butesecarlis adeo rerum diversarum promissionibus fregit, ut fidelitate, quam Regi debebant, postposita, ad se confuge- rent, et sibi ad Angliam duces existent. Bromptonus hanc historiam enarrans pag. 998: Præcepit Marinariis portuum mare cura diligentissima custodiare. His porro similia habent Simeon Dunelmen- sis pag. 186. 198. 226. et Florentius Wigorniensis pag. 628. 633. 634.*

Ex prædictis colligimus, *Buscarlas et Buthsecarlas*, videri dictos *Marinarios*, vox plane composita, cuius pars poste- rior Carla, aut carlus, aequaliter ve-

nit, id est, mas, masculus, vir, seu, ut vult Spelmannus, minister; prior a bussa, navigii specie, de qua infra: ita ut *Butescarla* dicti fuerint, quasi navium ministri. Ita Spelmannus et Somnerus augurantur.

* **BUSCELLUS**, BUSCHELLUS, Modius, Gall. *Bosseau*. Vide *Bussellus post Butta* 8.

* **BUSCHA**, Busca, Lignum. Locum vide in *Javela*.

* **BUSCHATIA**, Ludi aleatorii species, Ital. *Buschette*, sortes. Stat. crimin. Ri- per. cap. 164. fol. 23. r°: *Quod nullus au- deat ludere ad taxilos et Buschatiam, que intelligatur omnis ludus taxillorum et cartarum, etc.* Vide supra *Biscatia*.

* **BUSCHERIO**, BUSCHUS, BUSCIVA TERRA, Buscus. Vide *Boscus*.

* **BUSCHERIUM**, Præstatio, f. que pro jure utendi bosco pensitabatur, vel pro lignis in urbem inferendis. Charta Phil. III. III. ann. 1271. in Reg. 30. Chartoph. reg. ch. 44: *Avenagium, Busche- riuum, fenestragium, moutonagium, etc.* Vide supra *Boschadum*.

* **BUSCHERIUS**, Lignator, Gall. *Buche- ron*. Stat. Cadubrii pag. 52. r°: *Item quod nullus Buscherius et laborator ligna- minis se obligare possit vel audeat modo aliquo vel ingenio de cætero alicui mer- catori terrigenæ vel forensi, ad dandum et vendendum sibi indeterminate ligna- men, quod faciet et laborabit, etc.* Vide in *Boscus*.

* **BUSCHETUS**, Parvus *boscus*, Ital. *Boschetto*, Gall. *Bosquet*. Acta B. Amad. tom. 2. Aug. pag. 592. col. 2: *Et eum conduxit ad quendam Buschetum exis- tentem tamen inter confines hortorum ipsius conventus, et postea eidem Fachino imposuit, ut in ipso Buschetto quereret, an ibi esset una cistella. Bosquet d'orties, Urticarum congeries, Gall. Touffe, in Lit. remiss. ann. 1426. ex Reg. 173. Chartoph. reg. ch. 600: *La supplante mist son enfant en un Busquet d'orties.* Vide supra *Boschettum*.*

* **BUSCHIA**, Ligni seu arboris stipes, caudex focarius, Gall. *Bûche*. Charta Inger. dom. de Marign. pro fundat. eccl. Escoyarum ann. 1310: *Insuper do præ- dictis canonisticis, videlicet cuiilibet xij. quadrigatas bosci seu Buschia pro ardore.* Memor. C. Cam. Comput. Paris. fol. 153. v°: *Johannes Rosselli volletus portarii palati gagiavit emendam, quia ceperat vi et sine causa Buschiam moduli de quadrigata Buschiam aportante ad cameram, et quia dixerat quod pro jure suo unam Buschiam debebat habere de qualibet quadrigata. Busche, Retis species, Gall. Filet. esse videtur, in Poem. du Cheva- lier Deliber Ms:*

Autres faisoient par tromperies
Taindre leurs cheveux et perruques,
Pour prendre conniz à leur Busche.

* **BUSCHIVUS**, Nemorosus, silvosus. Stat. Vallis-Ser. rubr. 188. ex Cod. reg. 4619: *Si vero iverit in aliquam petiam terre non seminatam,... sed... Buschivam vel silvatam, etc.* Occurrit præterea in Stat. castri Redaldi lib. 3. pag. 49. r°. Vide supra *Buscaleus*.

* **BUSCHUS**, Nemus, silva. Stat. Palavic. lib. 2. cap. 76. pag. 135: *Quod nullus, tam terrigena quam forensis, audeat nec presumat intrare Buschos præfati domini, etc.* Vide *Boscus*.

1. **BUSCIA**. Vide *Bussa*.

* 2. **BUSCIA**, Pyxis, arcula, Gall. Boëte, f. pro *Bustia*. Vide in *Buxis*. Arest. ann. 1384. in Memor. E. Cam. Comput. Paris. fol. 83. r°: *Quod nichilo minus procurator noster et firmarius*

*dictæ Buscie decem stalla ad vendendum
siccas levaverant, etc.*

* **BUSDUS**, pro *Burdunus*, ut opinor ; dimut. a *burdo*, baculus ; *Radula*, radius, quo mensuræ raduntur, vulgo *Racloire*. Charta xiiij. sœc. exeuensis in Tabul. capit. Bellovac. : *Si minarius, postquam fuerit requisitus, moratur nimis ad asportandum minam cum Busduno, vendita poterit mensurare ad diam minam... Fiant duas mine ad avenam rasiles ad Busdunum, quæ valeant unam cumulatam ; alioquin mina ad avenam cum Busduno esset nimis magna. Vide Burdillus.*

* **BUSELLUS**, pro *Burellus*, Panni spissioris ac vilioris species, Gall. *Bureau*. Comput. ann. 1403. inter Probat. tom. 3. Hist. Nem. pag. 175. col. 2 : *Pro duabus canis et media Buselli, habiti ad opus reclusa, pro faciendo sibi unum mantellum, etc.* Vide in *Birrus*.

BUSHELES. Vide in *Butta* 3.

* **BUSIA**, ut supra *Busa* 1. Comput. Ms. fabr. S. Petri Insul. ann. 1469 : *Item... pro mundando... noquerias et Busias, etc.*

1. **BUSINUS**, Candela. Statuta S. Victoris per Cardinalem Trivultium Abbatem ann. 1531 : *Item tenetur facere ardere sex Businos in magno altari, quorum sex ponderent unam libram... Item et in refectorio in jejuniis et diebus quiibus fit collatio de Businus sufficienter.*

* 2. **BUSINUS**, Hache Danoise, in Glos-sar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120. [** *Businus*, Germ. *ein busem* ; in Gemm. Gemm.]

BUSIO, Percnopterus, Aquilæ species timidior, vel ineptior, nostris *Buse*, quo nomine lentioris, vel nullius mentis homines vulgo appellamus. Vetus Charta apud Perardum in Burgundicis pag. 201 : *Beraldus, quem cagnotinabant Busionem, et quem revera Busionem esse constaret.*

* Hinc, ut opinor, *Buisnard* et *Buisnarde*, Hebes, stolidus ; stupidas. Phil. *Mouskes* in Vita Pippini :

De la cace si s'en vint là,
Buisnard et fol si l'apela.

Mirac. MSS. B. M. V. lib. 1.

Grant Buisnardie cuidés ore,
Se vous quidiez que j'ai encore
Dourisons dire tel corage.

* Haud scio etiam an inde repetenda sit vox *Abusonner* vel *Abusonner*, pro Fallere, in errorem inducere, quasi cum busione seu stolido agere. Lit. remiss. ann. 1391, in Reg. 140. Chartoph. reg. ch. 261 : *Je vous ay fait du mieux que je ay peu à mon povoer : mais vous me Abusonnez de moult de teles choses et autres, de quoy il vous pourra bien mescheoir.* Aliæ ann. 1395. in Reg. 148. ch. 133 : *Guillaume Cotton et sa femme distrent au suppliant : Sire, vous estes prévost de cette ville (de Chelles) moy et ma femme qui ici est, avons trouvé compagnons en ceste ville, qui nous veulent Abusonner, et pour cause d'eulx l'en ne nous veult logier. Nisi forte Abusonner eo loco signifiet, ex urbe aliquem ejicere, adeo ut in campus sub dumo cubare debeat.*

BUSUS, Color Saxonice dictus, feal u, in Gloss. *Ælfrici*, i. helvus, gilvus. Inde forte dicti *Busi*, populi, de quibus Adam Bremensis cap. 228. ubi de insulis Balti maris : *Ibi sunt homines pallidi, virides et macrobii, id est, longi, quos Busos appellant, a vultus nempe colore. Papiae, Busi, appellantur Pingues, obesi.* [Idem *Papias* MS. sicut et *vetus Gloss.*

San-German. MS. num. 501 : *Bussus, Pinguis, obesus.*]

1. **BUSKETUS**. Vide *Boscus*.

BUSNACHIA. Andreas Monachus Fontebaldensis de morte B. Roberti Arbriselli pag. 39. de eod. Roberto, qui in Fonte-Evraldi sepeliri cupiebat : *Cui cum Andreas fidelis collega ejus diceret, Pulcher magister, quid est, quod dicis ? si sentis hic finem esse, saltum fac quod tuum est ; impera corpus tuum post obitum ad Fontem Euvaldi portari. Ille respondit : Et quare meum cadaver hinc portaretur ? nam per omnes Busnachias (ut verbis illius utar), ablatum esset a vobis.*

BUSONES. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 1. num. 1 : *Justitiarii, vocatis ad se 4. vel 6. vel pluribus de majoribus Comitatus, qui dicuntur Busones Comitatus, et ad quorum nutum dependent vota aliorum, etc.* Ubi Spelmanus monet desiderari in suo MS. hæc verba, qui *Busones Comitatus* dicuntur. Quid si *Barones* legatur ?

* **BUSQUETA**, Portio ligni, Gall. *Buchette*. Inventar. ex Tabul. S. Vict. Massil. : *Duas Busquetas crucis boni latronis, etc.*

1. **BUSQUETUS**. Vide *Boscus*.

BUSSA, *Buza*, *BUCCA*, *BUCIA*, *BURCIA*, Navigii genus grandioris, a similitudine pyxis, quæ Anglis *Busse* dicitur, appellatum, inquit Spelmanus ; pandum alvo, et obtusum prora ; seu potius, quod dolii vinarii formam referret : quod Græci recentiores βούρκον et βούρκιον vocant, ut alibi docemus. [** Vide *Jal. Antiq. Naval.* vol. 2. pag. 249. sqq.] Variè autem ejusmodi navigi nomen scriptum occurrit apud scriptores, nam promiscue *Bussa*, *Buza*, *Bucca*, *Bucia*, *Buccia*, *Bucea*, *Buscia* et *Burcia* dicitur. Et primum

BUSSA, quæ propria navigi ejusmodi videtur appellatio. Vetus Scriptor apud Spelmanum : *13. naues pergrandes, quas vocant Bussas, triplici velorum expansione velificantes.* Philippus *Mouskes* in *Philippo Augusto* :

Al vent kil n'orient pas estoit,
Fit singler à la mue droit,
Galies et Barges et nés,
Esneques et Dormons fiers,
Roges, et Busses, et Vissiers,
Avoc quanque il fit mestiers.

Le Roman d'*Alexandre* MS. :

Nefs et Dromons, Buses et Barges.

* **Busche** in Poem. d'*Athis* MS. :

Es Busches sont les chevaliers,
Et ès galées les archiers,
Et les esneques et les rez
Portent les tentes et les trez.

BUZA. Albertus Aquensis lib. 9. cap. 9 : *Res ab Assur exiens, navem, quæ dicitur Buza, ascendit. Occurrit etiam apud Nicolaum Trivettum in Chron. ann. 1191.*

BUCCA. Radulfus de Diceto : *Ricardus Rex Anglorum, habens in comitatu suo 13. magnas naues, quas Buccas vocant, triplici velorum expansione, dum sequora sulcarent, notabiles, habens centum alias naues onerarias... se vento commisit.* Joan. Brompton. ann. 1189 : *Ad urbem Messanam... cum Buccis multis, et aliis magnis navibus et galeis... venit.* Utitur præterea Matth. Paris pag. 112. 107.

BUCA. Brompton. pag. 1179 : *Tres autem Bucæ de navilio suo... ad insulam de Cypro venientes... perierunt.* Infra : *Quandam magnam Buciam multis paginis onustam... conspectit.* [Oberti Cancillarii Annal. Genuens. lib. 2. apud Murator. tom. 6. col. 338 : *Ecce dues galeæ*

Pisanorum venientes obviam illis cum tribus Bucis.]

BUCCA, apud eumdem Brompton. pag. 1174.

BUCEA. Radulfus de Diceto : *Ascendit Rex Ricardus navim cum exercitu suo, cum 156. navibus, et Buceis 24. et galeis 29.*

BUSCIA. Brompton. in Ricardo I. : *Anno eodem applicuerunt ibi naues et Buciae, plus quam quingentæ.*

BUTZ, apud Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 78.

BURCIA. Rogerus Hoved. in Ricardo I. pag. 661 : *Applicuerunt ibi naives et Buciae plus quam quingentæ, exceptis galeis et cursoriis.* Infra pag. 667 : *Conduxit 10. Bucias magnas, et 20. galeas bene armatas.* Idem pag. 673 : *Venit Messanam in Sicilia cum Bucis magnis.* Ital. *Burcio*, dicitur navis oneraria minoris species, vehendis lignis et id genus mercibus, qua voce utitur Dantes in Infer. 17. Vide *Butta*, *Buttis*.

BUROLA. Raphanus de Caresinis in Chron. MS. ann. 1379 : *Cum barchis et Burola per viam molendinorum, etc.*

BUSSELLUS, *BUSSELLATA TERRÆ*. Vide *Butta* 3.

* **BUSSULLUS**, Cista, pyxis, qua colliguntur suffragia. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 244. de B. Ambrosio Senensi : *Missæ sunt in Bussullo albiū del si, et in eodem Bussulo repertæ ducentæ viginti tres pallioctæ Scrutinio ad Bussulos ibidem.* Vide *Buxis*.

* **BUSSIUM**, Buxum, Gall. *Buis*. Charta Phil. V. in Reg. 58. Chartoph. reg. fol. 56. r^o : *Philippus Dei gratia Franciæ et Navarræ rex. Notum facimus universis, tam presentibus quam futuris, quod nos contemplatione cultus ecclesiastici, cuius observationes sacras decet celebriter venerari, Rothomagensi ecclesie tenore praesentium gratis concedimus, ut pro facienda ibidem annuatim die Dominica in Ramis palmarum solemnitate circa hoc solita, Bussii unam quadrigatam ad duos equos anno quolibet de cetero imperpetuum eadem ecclesia in foresta nostra de Rouvreyo percipere valeat et habere. Quocirca viridario dictæ forestæ moderno, et qui pro tempore fuerit, damus praesentibus in mandatis, ut a gentibus dictæ ecclesie dictum Bussium, modo præmisso annis singulis, in foresta predicta capi, et ad dictam duci seu deferrri ecclesiam permittant, absque difficultate quacunque ; proviso tamen quod dictum Bussium in alium usum, quam ut prætangitur, nullatenus convertatur. Quod ut perpetuum sit et firmum, praesentes litteras sigilli nostri fecimus impressione muniri. Actum Parisiis anno Domini 1320. mense Octobris.*

* **BUSSO**, Dumus, Gall. *Buisson*. Charta ann. 1352. in Reg. 81. Chartoph. reg. ch. 776 : *Prædictus Robertus usum... in dicto dumo seu Bussone sibi concessum pro chaufagio suo... non percipiet.*

* **BUSSOLA**, Pyxis, arcula, Gall. *Boëte*. Inventar. ann. 1389. tom. 3. Cod. Ital. diplom. col. 366 : *Bussola una argenti deaurata pro tenendo intus ceram ad faciendum lumen de nocte... Bussola una pro pipero argenti deaurata.* Stat. ant. Cumana cap. 24. ex Cod. Reg. 4622. fol. 32. r^o : *Si renovata Bussola, extrahi forte contigit de Bussola aliquem vel aliquos, qui fuerint in eodem proximo præcedenti officio, etc.* Stat. crimin. Riper. cap. 10. fol. 6. r^o : *Subinde dictus sindicu det balotas dictis consiliariis, quæ per quemque ponantur secrete in Bussolis.* Vide *Bussulus*.

* **BUSSULA**, Eadem notione, in Stat.

Vercel. lib. 3. pag. 55. r^o : *Sex sapientes super hoc eligendos ad Bussulas et ballotas, etc.*

* **BUXOLA**, eodem significatu, in iisd. Stat. Vercel. lib. 1. pag. 8. v^r. : *Et si per ipsum dominum potestatem et familialam ipsa talis petitio fuerit approbata, facto partito inter ipsos octo ad Buxolas et ballotas.*

* **BUSSOLETUS**, diminut. a *Bussola*, pyxidicula. Steph. de Infestura MS. ad ann. 1491 : *Item in quodam Bussoleto parvo de vestimentis Christi insutilibus. Boetes et Botelles, in Mandam, ann. 1312. tom. 1. Ordinat. reg. Franc. pag. 515.*

* **BUSSONAYA**. Vide supra *Bazonaya*.

* **BUSSULA**. Vide supra in *Bussola*.

* **BUSSULATUM**. [Gallice *tambour devant une porte contre les courants d'air*: «in laborando *Bussulatum* salarum dicti palatii s. Marci (Edit. publ. f. 120, an. 1468, Archiv. Vatic.)】

* **BUSSUM**, Buxum, Gal. *Buis*, Ital. *Busso*. Stat. Astæ ubi de Intrat. portar : *Lignum de Busso non laboratum, solvat pro quo libet rubo ad estimationem officium*. Vide supra *Bussum*.

1. **BUSSUS**, Pinguis, obesus. Vide *Busius* et *Busus*.

2. **BUSSUS**, pro *Byssus*, ut opinor. Rymer. tom. 7. pag. 233 : *Unam pipam pulveris salivari, et quinque balas Bussi.*

1. **BUSTA**. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 473 : *Ex dono Alexandri... unam caretatam Busta singulis septimanis in bosco de Cowon. Fleta lib. 2. cap. 7. § 1 : Parata sibi debent esse, quæcumque pro corpore suo fuerint necessaria, videlicet cibus, potus, Busta et candela*. Idem videatur, quod *Busca*, caudex, stipes focarius. Vide in hac voce.

* *Buste*, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1365. ex Reg. 98. Chartoph. reg. ch. 738 : *Ledit Loubet aiens sadite badelaire et bouclier à son chain, et une grosse Buste de caure en sa main, etc. Unde Bustail. Lecti compages lignea vulgo Bois de lit, in aliis Lit. ann. 1409. ex Reg. 163. ch. 450 : Le Bustail du Lit.*

2. **BUSTA**. f. Fusio, Gall. *Fonte*. [Minus apte; nam in re monetaria, de qua hic agitur, *Busta*, vulgo *Boète*, dicitur arcula, in qua probatae monetae includuntur.] Computus ann. 1289. ubi de expensis pro moneta, apud D. Brussel de Usu feud. tom. 1. pag. 472 : *Pro Busta VII. lib. VII. sol. III. den. gross... Et erat Busta bona de pondere et tallia ; sed deficiebant duo grani cum dimidio.*

3. **BUSTA**, Arcula, pyxis in qua emendas aliaque minuta expelta congerabant. Computus ann. 1265. apud eudem D. Brussel ibid. pag. 428 : *De Busta Castellati pro ultimo tertio II. lib.*

* Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 130. v^r. : *Die xv. Juliij 1372. Johannes Aragon de Cabilone affirmavit emolumenatum Bustæ Itallicorum, quod tenentur solvere Italicæ de omnibus mercaturis, quæ extrahi faciunt extra regnum.*

* 4. **BUSTA**, Virga, baculus, f. pro *Busca*. Lit. remiss. ann. 1357. in Reg. 89. Chartoph. reg. ch. 55 : *Quidam nuncius dicens se esse ad dominum Montismorenci, Bustam quandam de armis dicti domini secum deferens, etc.*

* 5. **BUSTA**, Si mendum non est pro *Cuista*, Praestatio esse videtur pro jure percipiendi *bustas* seu lignum in silva aliena. Charta ann. 1475. inter Probat. tom. 3. Hist. Lothar. col. 279 : *Cum ipsorum villæ, castri et villagiorum.... redditibus, censibus, servitiis, venationibus, punctionibus, casquis (l. tasquis); Bustis, etc.*

BUSTARE, Humo condere. [Papias MS. : *Bustare, sepelire, funestare*. Gloss. Isid. : *Bustantes, sepelientes*. Glosse San-German. MSS. n. 501 : *Bustantes, Funes stantes. Lege Funestantes.*] Versis antiqui apud Bruschium :

Annis decursus octingentis octoginta tribus,
Busto in hoc bustari felicem Bustarunt Hildegarde.

Quæ variis claret signis, etc.

1. **BUSTARIUS**, Qui condit humo. Vide *Bustare*.

1. **BUSTEA**, Arcula, pyxis, Gall. *Boète*. Miræus tom. 1 pag. 21. col. 2. ex Testamento Everardi Comitis : *Cochlearia tria, bruniam unam, manicas duas, de paramento capelle nostre Busteam cristallinam cum Reliquis*. Vide *Buxis*.

BUSTELLUS, Modius, Gallice *Bisseau*. Vide in *Butta* 3.

BUSTIA, *BUSTULA*. Vide *Buxis*.

1. **BUSTICETA**, *Sepulcra antiqua, ubi Antiqui mortuos incendebant*. Gloss. San-German. MSS. num. 501. Glossar. Isid. : *Sepulcra in agro*. Arnobius lib. 1. pag. 24 : *Herculem ipsi vos fertis vivum arsisse post poenas, et concrematum in funestis Busticetus*. Et lib. 7. pag. 222 : *Aræ iste, quas dicitis infelicissimi animalium generis ustrinæ, rogi sunt et Busticeta.* [** Vide Forcellini.]

* **BUSTILLA**, diminut. a *Busta*, Arcula. Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 286. col. 2 : *Igitur dum segregant lapides a cæmento, reperient, quamdam Bustillam interius ligneam, exterius cornu cervino tectam,.... continentem in se medium digitum manus cuiusdam sancti*. Vide *Buxis*.

1. **BUSTINARE**, pro *Buccinare*, Buccina clangere, nostris olim *Buisiner*, et *Butsineur*, is qui buccinat. Statuta Arelat. MSS. art. 123 : *(Guacha turris) Bustinet, quando necesse fuerit, et quod detur pro loquero turris ubi stabit LX. sol.*

1. **BUSTRA**. Vide *Bostar*.

1. **BUSTUALE**, pro *Bustum*, Rogus. Homilia S. Aviti de S. Mamerio inter Acta SS. Mali tom. 2. pag. 631 : *Terræ motus assidui, nocturni sonitus, cuiusdam totius orbis funeri prodigiosum quoddam Bustuale minitabantur*. Adjective sumserunt Prudent. Cathemer. 9. 52 : *Suetus antro Bustuali sub catenis frendere*; et Sidonius lib. 3. Epist. 12 : *Refertus Bustualibus favillis*.

1. **BUSTUARIUS**, Qui corpora comburit humana. Sic Glossar. Isid. et vet. Gloss. San-German. MS. num. 501. Ciceroni *Bustuarius gladiator*, Qui ante busta et sepulcra dimicabat : quod olim, inquit Grævius, fiebat tantum ad busta Imperatorum, ad quos captivi cogebantur concurrere, et mutuis cædibus se confondere, postea in artem fuit conversa hæc pugna gladiatoria. Ammianus Marcel. lib. 24. cap. 4. Bustuarius accipit pro Libitinario, qui accepta mercede funerum curam habet. Vide ibi *Valesium*.

1. **BUSTULA**, Conspicilla, duo circuli vitrei, *Bi-cycli*, Gall. *Besycles*, quibus utuntur ad juvandam aciem oculorum. Epist. Johan. Abb. apud Marten. Anecd. tom. 1. col. 516 : *Statim ut litterarum vestrarum bajulum vidi, Bustulam arripiens, non solum avide legi et relegi, verum etiam a scribendo manum retinere non potui.*

* *Bustulam* hic intellige Arculam, in qua depositæ erant literæ, de quibus sermo est.

1. **BUSTULA**, pro *Pyxis*, vel *arcula*. Vide *Buxis*.

* **BUSTULLUM**, Petit sepulcre, le lieu

où l'en art les morts, in *Glossar.* Lat. Gall. ex Cod. reg. 7679. Vide *Bustum* 1.

1. **BUSTUM**, Vox Latinis notissima pro loco ubi cadaver mortui hominis urebatur, ejusque condebarunt ossa et cineres; hinc istud vocabulum ad sepulcra quævis significanda translatum fuit. Plura sunt hujus rei exempla; unum dumtaxat, quod multis negotiis fecit, referam :

1. **BUSTORUM COMITES**, Eodem tumulo seputuli. Epitaphium ecclesie B. Mariæ Pisciaci :

Bustum Comitum cuiusdam nomen avitum; Gratia dat reliquo. Blanca nati et Ludovico. Regibus hi nati, ne noui reges habeantur, Vitæ morte dati celesti sede locantur.

In explicando hoc epitaphio multum insudarunt eruditæ plerique, quorum conjecturas videre potes in Mercurio Gallico mensium Junii, Augusti, Novembrii anni 1725. Februarii et Junii 1726. neconon Diarii Trevoltiani mensis Martii ejusdem anni. Inter omnes convenit hic agi de duabus Ludovici VIII. et Blanchæ filiis Philippo et Johanne: quibus positis rem sic expediat, et quidem, ut mihi videtur, accuratissime Scriptor epistolæ relate in Mercurio jam laudato mensis Februarii 1726: *Nomen cuiusdam*, inquit, i. e. unius horum *Comitum Busti est avitum*, seu est nomen avi ejus scil. Philippi II. *Gratia dat nomen Johannis* (qua juxta vim vocis, *Johannes* Hebraice idem est qui *Gratiosus*) *reliquo i. e. alteri. Nati sunt ex Ludovico et Blancha. Ne hi nati ex regibus non habeantur reges* (habebant fratres natu majores, quibus paternum regnum erat debitum) *dati sunt vita æterna morte, ac locantur in sede colesti.*

2. **BUSTUM**. Charta Stephanæ uxoris Garciae Regis Aragon. apud Anton. de Yezpe in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 6: *Dono illum unum Bustum de meas vacas ad sanctam Columbam, et illo alio Busto alias medias ad illa Eleemosynaria de Najara pro pauperibus, etc.*

* 3. **BUSTUM**, Corporis truncus, corpus sine capite, cadaver. Hispan. *Busto*, nostris *Bu*. Translat. SS. Vandreg. et aliorum ex Cod. reg. 5506: *Pontifex autem et celestium exequiarum ministri, divino quod agebatur officio conjubilantes, sacra Busta divinarum medelarum plena pilis unis levantes, cum magno psallentium choro. Infra: Qualiter loculi, quibus pretiosa sanctorum continebantur Busta, etc.* Annal. Mediol. ad ann. 1404. apud Murator. tom. 21. Script. Ital. col. 91: *Cum quinque hominum Busta sine capite cæsa reperiissent, etc.* Vita J. C. MS. ubi de Innocentibus ab Herode occisis :

*Tous les enfans fait décolorer,
Car qu'il onques en puet trover
De deux ans et demi le plus,
Les chiés lor fait tolir des Bus,
Et les membres des cors sevrer.*

Le Roman de Garin :

Il volt Hernaut le chief del Bu tolir.

Ibidem :

Ja li eust le chief del Bu sevré.

Chron. MS. Bertr. Guesclini :

Car il ont bien armes et le chief et le Bu.

Robert. Burronus in Merl. MS.: *Li fait le chief volet plus d'une lanche loing del Bu.*

* 4. **BUSTUM**, Statio boum. Vide *Bostar*. Chart. ann. 1186. ap. S. Rosa de Viterbo Euclid. vol. 1. pag. 217: *Qui voluerint pausare cum suo ganato in terminos Cavelianæ accipient de illis montibus, scilicet a grege ovium 4. carneiros*

et de Buste de vacis, unam vacam; iste montadigo est concilio.

* **BUSTURA**, *La sepultura*, in Glossar. Lat. Ital. MS.

* **BUSTUS**, *Perflammatus*, in veteri Glossario San-German. MS. num. 501. pro *Ustus* scilicet, ut *Bustum* pro *Ustum*.

1. **BUSUS**, *Pinguis, obesus*. Papias. Vide *Busius*.

* Haud scio an inde vox *Bussebran*, quæ pistori in derisionem dicitur, quasi ex furtive pinguis; *Bran* quippe vel *Bren*, est furtur. Lit. remiss. ann. 1397. in Reg. 151. Chartoph. reg. ch. 296: *Le dit Richard dist et respondi audit varlet fournier: He! Bussebran, vous fault-il moquer des gens?*

* 2. **BUSUS**, *Alveus, alveare*. Vide *Burgazolus*.

* 3. **BUSUS**, f. *Politus, levigatus*. Annal. Mediol. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. Script. Ital. col. 808: *Cum uno botono perlarum et bononis iv. argenti Busis.*

* **BUT**, μοσ: *Nugæ*. Suppl. Antiquarii.

* 1. **BUTA**, *Pyxis, Gall. Boëte*. Rituale S. Martini Turon. 18. sæculi apud Marten. de antiq. Eccl. Rit. tom. 1. pag. 569: *Quo peracto juvenis redit per chorrum cum Buta hostiarum.*

* Lit. ann. 1358. in Reg. 90. Chartoph. reg. ch. 285: *Et quod nichilominus a malatieri veteri quatuor denariorum pro libra, vocata Buta Lombardorum, etc. Vide Buta 3.*

2. **BUTA**, *BUTINA, BUTICULA, BUTICULARIUS*, etc. Vide in *Butta 3*.

* 3. **BUTA**, *est aliquis magnos habens oculos*. Gemm. Gemm. Græc. βωντικ.

* **BUTAGIUM**, *ut Botagium*. Vide in *Butta 3*.

* **BUTALLUS**, *Cupa, dolium, vas vinarium*. Stat. Vercel. lib. 7. pag. 189. v. : *Item quod de circulis carriariorum, Butallorum, tinarium et similium vasorum, qui ducerentur ad civitatem et curiam Vercellorum, non debeant solvi pedagium ad introitum*. Vide supra *Botallus*.

BUTANEUM, *Quidam liber Fysicæ, qui et Herbarium dicitur, quia ibi herbe notentur*. Ugutio, qui Græce *Botavixov* expressit.

* **BUTANICUM**, *Idem, apud Papiam.* [Ex Isidor. lib. 4. cap. 10. sect. 4.]

* **BUTAR**, *Ugutio: Buranitum, dicitur genus vasis, quod Butar dicitur*. V. *Butta 3*.

* Ejusdem notionis est *Buté*, in Lit. remiss. ann. 1380. in Reg. 118. Chartoph. reg. ch. 398: *Aquel il requist qu'il lui voulsist faire aide et chevance de deux Butez plains de miel*. *Buteau* vero, Genus vehiculi est, in Charta ann. 1389. ex Reg. 72. ch. 39: *Item trois Buteaux pour traire les fiens, et ceuls qui les espandront*. Vide *Butina* in *Butta 3*.

1. **BUTARE**, Ital. *Buttare*. Aliquem ad terram projicere. Charta ann. 1445: *Si aliquis assaltum . . . fecerit sine armis, vel ipsum Butaverit, solvat poenæ nomine, etc. Galli etiam Boutier dicunt, pro pulicare: Boutier à terre, ad terram dejicere. Boutier, Picardi pro ponere usurpant. Fallitur porro Meursius, qui boutiæ Græcos recentiores pro *Buteo*, seu ad terram dejicere, usurpassæ dixit. Nam boutiæ, immersere sonat, ut docet Simon Portius, id est, eis boutiæ, seu in dolium injicere. Vide O. Ferrar. in Orig. Ital. v. *Buttare*.*

* Stat. Perus. pag. 47. *Si quis verberatur aliquem cum palma, pugno vel pede, vel eum traccerit per capillos, aut Butaverit, solvat pro banno solidos xx..... Qui ribaldum percusserit vel Butaverit sine*

*gladio, sit in poena sol. ij. Busquer, Pul-sare fores, in Lit. remiss. ann. 1398. ex Reg. 158. Chartoph. reg. ch. 507: Commencerent à faire noise ensemble de paroles en Busquant plusieurs fois à l'uis de la chambre. Aliœ ann. 1420. in Reg. 171. ch. 201: Le supplicant et son cousin retournerent en la maison de Robert, et Busquerent ou hurterent a l'uis, qui estoit cloz. Vide supra *Boutare*.*

* 2. **BUTARE**, *Terminare. Vox Agri-mensorum*. In Chartulario S. Fromondi passim: *Una virgata terræ Butante ad terram Thomæ le Fort. Item una acra Butante ad cheminum, etc. Vide Butum.*

* 3. **BUTARE**, *Inflare, Botar, Prov.* in Glossar. Provinc. Lat. ex Cod. reg. 7657. Vide supra *Buffare*.

* **BUTARIA**, f. *Præstatio buttarum vini*. Charta Ludov. Crassi reg. Franc. ann. 1112. in Chartul. S. Maglor. Paris. ch. 6: *Butarium de Parisius, magisterium, præconium vini, totam terram, quam tenet apud Montesvillam*. Vide *Bo-taqum in Butta 3*.

* **BUTARIUS**, *BUTELGIR*, etc. Vide in *Butta 3*.

* **BUTE**, *multæ species pro injuste instituta actione*. Charta Conradi archiep. Magdeburg. ann. 1226. apud Ludewig. tom. 12. Reliq. MSS. pag. 322: *Porro si quis equum, domum, aream, seu rem aliam in forma judicii impetrerit, et in causa defecerit, suo tenetur adversario, quem frustra convenit, decem solidos nomine ejus, quod Bute vulgariter appellatur.* [Ex Vide *Boeta 3*.]

* **BUTEL**. Vide *Bidella* et *Budteil*. [Ex Adde Hœfer. Diar. rei Diplom. vol. 2. pag. 359. Charta ann. 1225. ap. Gu-den. in Cod. Diplom. tom. 2. pag. 46. Alia ann. 1267. ibid. pag. 66.]

* **BUTELLARIUS**, *[Buticularius: «Hervetus, Butellarius (De insula Brihiaco, an. 1084. mus. arch. dep. p. 56.)»]*

* **BUTEO**, *Juvenis, Ugutioni. Alibi: Lector, Ardolio, Gulo, Elluo, Epulo, Ambro, Lurco, Buteo, Ganeo, etc.* [Ex Vide infra *Butheo*.]

* 1. **BUTERIA**. An ab Hispano *Botilleria*, Anglicano *Buttery*, *Promptuarium vinarium*; an nomen proprium judicet lector eruditus. Marten. Anecdot. tom. 1. col. 316. ex Charta anni 1105: *Dedi etiam in usus Canonicorum... juxta veterem Buteriam tantum terræ, quantum poterint quatuor Boves arare, etc.*

* Nihil horum, ni fallor; est enim *Buteria*, idem quod Gall. *Buttée*, Provincialibus *Butiero*, *Moles saxæ*, seu id omne, quo pons vel agger fulcitur et retinetur, aut ipsam via strata seu agger, Gall. *Chaussée*. Vide *Botaria 1. et Bouteria 2*.

* 2. **BUTERIA**, *Modus agri seu agellus, nostris *Bout de terre**. Charta ann. 1320. in Reg. 59. Chartoph. reg. ch. 450: *Item apud Danevillam duas (virgatas) subtus domum Ricardi Titon, duas Buterias, et unam virgatam iuxta Bouté, eadem notio, in Lit. remiss. ann. 1464. ex Reg. 199. ch. 482: Icellici Jehan disoit que certain lieu ou Bouté d'avoyne assis audit chesal lui appartenoit..... et qu'il semeroit lesdiz Boutez en payant ledit chaptar. Vide Butum.*

* *Buterie vero artificium buttas, cupas scilicet vel lagenas, conficiendi videtur esse, in Lit. remiss. ann. 1424. ex Reg. 172. ch. 575: Le supplicant vint en la ville de Rouen, où il servit et fist mestier de Buterie. Vide Butta 3.*

* **BUTIGIA**. Vide supra *Bugia 4*.

* **BUTHEO**, *Idem quod Buteo*, in Miraculis S. Germani Autissiodor. ex MS.

Regio: Quandam villam invadendo per-vaserat, et suis Butheonibus distribuendo ad possidendum dederat.

* *Buteonibus*, in Mirac. S. Germ. Autiss. tom. 7. Jul. pag. 286. col. 2. editis, ubi *Buteones dictos, Emmæ proceres, fortassis a buteone, qui est avis rapax, notant docti Editores: quod loco laudato non male convenit.*

* **BUTHSECARLA**. Vide *Buscarla*.

* **BUTIA**. Vide *Bausia*.

* 1. **BUTICA**, *Cista genus. Acta SS. Martii tom. 3. pag. 846. in Miraculis S. Veroni: Quædam etiam cista, vulgo Butica dicta quantitate magnitudinis ampla. Britonibus Armoricanis *Boutec* est illud sportæ genus, quod vocamus *Hottie*.*

* 2. **BUTICA**, *Buticella*, etc. Lagena. Vide in *Butta 3*.

* 3. **BUTICA**, *Gall. Boutique*, in Instrum. ann. 1304. ex Archivis S. Victoris Massil. Vide *Butiga*.

* **BUTICULAGIUM**, *BUTICULATIO*, *Præstatio buttarum vini*. Judic. ann. 1250. tom. 1. Probat. Hist. Britan. col. 946: *Mandamus quatenus traditis eidem capitulo jus quod habet vel habere potest in Buticulagio Dolensi. De Buticulatione Doli, in Inquisit. ann. 1181. ibid. col. 883. Vide in Butta 3.*

* **BUTICUM**, *Hariulfus lib. 2. Chronicæ Centulens. cap. 7: Cun ergo columnæ in Butico erigerentur, etc. Infra, ubi de Ecclesia: Turris ergo Orientalis cum cancelllo et Butico sancto Richario dicata est, et turris Occidentalis in honore S. Salvatoris specialiter est dicata. Ubi Buticum ædis sacræ pars videtur: at quæ incertum. [Mabillonius in Actis SS. Benedict. sæc. 4. part. 1. pag. 109. de his ipsis locis agens ait: Conjuratio Buticum idem esse ac ciborium, quod columnis quatuor octavo constans, super altaria Sanctorumque tumulos erigi mos erat. Buticum iterum occurrit in Actis SS. Benedict. sæc. 5. pag. 571. ubi de Miraculis S. Richarif: Videl fusam lucem totam turrem replesse, quæ se dilatans totum Buticum Basilicæ cœpit implere.]*

* **BUTICUS**. Vide *Buticus* in *Butta 3*.

* **BUTIFREDUS**. Vide in *Belfredus*.

* **BUTIGIA**, *Officina, Gall. Boutique*. Instrum. ann. 1304. ex Archivis S. Victoris Massil: *Quod civitas concederet Regi ad opus gallearum Butigiam Plantiformiquerii. Aliud ann. 1304. ex iisdem Archivis: Johannes Abbas erat obligatus in 300. florenorum auri causa emptionis pannorum diversorum colorum in Butigia draparie.*

* **BUTIGLARIUS**. Vide *Butta 3*.

* **BUTIGLIONUS**. Vide supra *Butiglius*.

* **BUTILAMEN**, *Enwyn*, Cambro-Britan. apud Davies. Lac butyraceum.

* **BUTILLA**, *Vas vinarium, Gall. Bou-teille*. Stat. synod. eccl. Castr. ann. 1358. ex Cod. reg. 1592. A. fol. 76. r^o: *Duas olas terreas et unum ferrat sive unam Butillam terream*. Vide *Butta 3*.

* **BUTILLIARIA**, *Buticularii officium*. Charta Joan. Noviom. et Thoretæ castellani ann. 1250. in Chartul. Campan. ex Cam. Comput. Paris. fol. 306. v^o. col. 2: *Theobaldus Dei gratia rex Navarre, Campania et Briæ comes palatinus michi ex mera gratia dedit et concessit Butilliariam Campaniæ, quamdiu vixerit tenendam. Vide Butta 3.*

* **BUTINA**. Lex Ripuariorum tit. 60. § 4: *Si ibidem infra terminationem aliqua indicia sua arte, vel Butina aut muli facta extiterint, ad sacramentum non admittantur; sed in præsente cum legis beneficio cogatur restituere. Codices alii habent, *Bucinas, Bucine, et Bucine*. [Omnies*

erronee, inquit Eccardus in hunc locum, ubi addit: *Butinam* hic ego idem esse reor ac Gall. *Butin* a Germanico *Beute*, Sax. *Bute*, Ital. *Botino* et *Butino*, præda, derivatum.] Vide *Bonna* et *Buttis*. [** Vide Graff. Glossar. Germ. vol. 3. col. 87.]

* Alia notione, vide in *Butta* 3.

* BUTINO. Tract. MS. de Re milit. et mach. bellicis cap. 102: *Fiat caverna subterranea, si fodii potest,.... et facta caverna, quæ vulgari sermone dicitur Butino, in quo debet esse aquæductus confectus canis plombeis.*

* BUTINUM, Præda, Gall. *Butin*. Rymer. tom. 10. pag. 107. col. 1: *Ratione Butinorum et lucrorum guerræ provenientium.*

* BUTIRE, Butionis vox. Carmen de Philom. ad calcem Cod. reg. 6816:

Ac ululant ulula lugubri voce canentes,
Inque paludiferis butio Butit aquis.

BUTIROSITAS LACTIS, apud Jacob. de Dondis in Aggregationibus virtutum medicinarum, etc.

* BUTIRUM GLASUM. Tabularium Majoris Monasterii: *Guillelmus filius Morelli et Haduisa uxor ejus concesserunt quidquid habebant de Herlando de Ponte Lahonum, de terra Juhel de Joffredia, de Butiro Glaso de terra nostra propria, de Butiro Glaso de Plehaco, etc.*

* 1. BUTIS, Stella cometes, quæ quasi comas habet. Gloss. Isid. Papias: *Butis, Stella cometes.* In excerptis additur Bołć. Non inepte Reinesius conjicit juxta Grævium, duas Glossas male coaluisse, legendumque *Butes*, id est *Bootes, Stella Cometes*, quæ (scil. *Stella*) comas habet. Bołć est inter faces, quæ videntur decidere ex aere, longiore trahentes limitem. Vide Plin. II. 26.

* 2. BUTIS, Lagenæ species. Vide *Butis* in *Butta* 3.

* 3. BUTIS, Dolium, Lagena major. Vide *Buttis* in *Butta* 3. Impos. off. Gaz. ann. 1344. in Mon. Hist. patr. Taur. tom. II. col. 328: *Item sit et esse debeat in ipsis galeis et qualibet ipsarum... veges sive butis una plena aqua de metretis, sive mezarolis duodecim.* [FR.]

* BUTO, *Lo verme de la lacte.* Glossar. Lat. Ital. MS.

BUTOR, BUTORIUS, Ardea stellaris, nostris *Butor*, Anglis *Buteor*, Will. Thorne. pag. 2010: *De perdicibus, mallardis, Butoris, alaudis, etc. Butorius*, Alberto Magno lib. 23. de Animalib. cap. 10. Thuanus: *Inter Accipites, qui Τρίσχης et κόπτος τῶν ἵπακων Aristotelis est, is Plinio Buteo dicitur: unde palam est injuriam maximam fieri macimo et nobilissimo Accipitri ab iis, qui Buteonem interpretantur Buzart.* Vide Nicolaum Uptonum lib. 4. de Militari officio pag. 188.

BUTRISTA, BUTRO. Vide *Butta* 3.

* BUTSECARLA. Vide *Buscarla*.

1. BUTTA. Guillelmus de Baldenæzel in Hodeporico: *Hoc brachium vulgariter Butta Constantinopolitana dicitur, eo quod super ipsum in littore Europeæ egredia civitas Constantinopolis situata sit.* Sed ibi videtur legendum *Bucca*, seu fretum Hellespontiacum, et Bosporus, quem etiamnum Turci *Bogasin* appellant, voce, ut videtur, a *Bucca* efformata: etsi *Butta* Constantinop. appellari potuerit, quo sensu *buttam* appellamus, quod prominet: nam Constantinopolis in colibus extrecta in mare procurrit. Vide *Buceavia in Bucca*.

* 2. BUTTA TERRÆ, BUTTARE. Vide in *Butum*.

3. BUTTA, BUTTIS, BUTTA, BUZA, etc.

Cupa, dolium, vas vinarium, lagena major, nostris *Bous*, [Veneribus Septentrionalibus *Butte*, Saxonibus *Butte* et *Bytte*, Cimbris *Bytta*.]

BUTTA, in veteri Instrumento apud Cujacium lib. 9. Observ. cap. 26. ubi inter cætera mobilia recensentur *Butta*, et *Buticelle granarie*. Danis auctore Pontano, *Butte*, est *Cupa*. Vide Ceremon. Rom. lib. 1. sect. 2.

BUTIS. Gloss. Lat. Græc.: *Vagna, seu cuppa, βούτης μεγάλη, ἣ τινες γαῦλοι καλοῦσιν*, Gloss. Græc. Lat.: *Boύτης, cupa*. *Boύτης, cupella*. *Boύτης*, apud Pachymerem lib. 11. cap. 14. *Boύτης*, apud Nicetam in Alexio Ang. lib. 3. num. 1. et Joannem Cananum de Bello Constantinop. pag. 196. *Boύτης* in Chironico Alexandr. pag. 642. et apud Leonem in Tactic. cap. 15. § 75. 76. Simon Portius: *Boύτης, πέδος, πέδης*. *Botte*, Ital. *Bote*, Hispan. Chartula plenaria securitatis, scripta sub Justiniano, apud Brisson. lib. 6. Formul. pag. 647. [** ap. Marin. num. 80. col. 2. lin. 8.] *Ferro fracto libras 12. Butte de cito valente semisse uno, Butte minore valente siliquas duas, etc.* [** Vide Marin. not. 40. et 52. a. pag. 269. et 270.] *Marculfus in formula Parabolæ: Lege, et perfecta in pectore reponere: sin autem non vis, in Butte reconde; id est, in pyxide.* [** Baluz. Formul. 13.] Joannes Episcop. Laudensis in Vita S. Petri Damiani Card. num. 22: *Aliquando vir Dei Buttem vini depositum apud quandam suam capellam haberat.* Petrus de Crescentiis lib. 4. de Agricult. cap. 35: *Ne aliqua transmutatio fiat circa fecem, gigantes cenopes, vel sanguin album, quem facit subtus Buten,* [Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2 col. 452: *Item fundum Volusianum in integrum cum casis colonicis XVI. et familiis et curte una, habent Buttes de vino XI. boum paria X. Fundum Nigitanum in integrum cum colonis quatuor et familiis et mola 1. et de vino Butte 1.*] Historia Belli sacri MS: *Et si portoient tierre en paniers et en Bous.* Raimundus Montanius in Chron. reg. Aragon. cap. 227: *E ordonne per tots los carres mijes Botes de vi be temprat ab vernigats, etc.* Adde cap. 298. Fallitur porro Cobarruvias, qui *Botecarios, seu apothecarios, a Bote denominatos putat, quod in Buttis seu vaseis unguenta sua asservent.*

* *Bout*, in Fabul. tom. 3. pag. 212:

Bon vin burent, et fort et roit,
Ce n'est avis d'Auçoirre estoit
Plaine une Bout de trois sistiers.

* BOTA, Dolium. Statuta Massil. pag. 394: *Cujusmodi Botæ fieri et vendi debant a boteris. Ordinamus presenti capitulo, quod omnes boterii Massiliæ, qui vendiderint Botas, vendant... illas Botas bonas et legales... quod omnes Botæ circa unum palmum ad bondonum sint investitæ circulis.... et quod omnes bodii Botarum, sive vegetum,... sint bironati.* Pluries occurrit pag. 395. et pag. 476. ut et in inventario anni 1341. ex Archivis S. Victoris Massil.

BUTA, vel BUTUS. Computum Thesauri ann. 1312: *Scansionarius pro Butis, boutellis, cadiis, flasconibus, etc.* Gloss. Lat. Græc.: *Antelabra, χεὶλη σκευῶν, ὡς καὶ βούτοι.*

BUTICA, Idem quod *Buta*. Papias: *Obba, vasis genus, Butica.* Capitulare de Villis cap. 62: *Quid de Buticis et cosinis, id est, scriniis, etc.*

BUTICUS, Papias: *Cantharus, vas quoddam cum annis, (leg. ansis, ut in MS.) Græcum est, ut quidam dicunt:*

vulgo Butticus dicitur. Ita in MS. pro butribus.

BUTICELLA. Charta plenaria securitatis, scripta sub Justiniano, apud Brisson. lib. 6. Formul: *Buticella granaria una valente siliqua una aspirionis, etc.* [Rocchus Pirrus 485. Siciliæ Sacrae: Anno Salvatoris 1347. N. Abbas ejusdem B. Mariæ de Pedali Ord. S. Bened. a Rege Frederico III. obtinuit pro Monasterio suo quadam Buticellas tynninx singulis annis ex Diplomate dato Cephaledi 2. Febr. 4. Indict. an 1347.]

BUTICULA, diminut. a *Buta*, *Butta*, nostris *Bouteille*, *Lagena*. [Acta SS. Benedict. saec. 4. part. 1. in Translatione S. Glodesindis: *Vasulum quod in modum flasconis parvi (Buticulam appellant) vacuum et siccum dependebat.*] Capitulare de Villis cap. 3: *Non vervecem, non porcellum, non agnillum, nec aliam causam, nisi Buticulas et ortum, poma, pullos, et ova.* Chironicon Fontanell. cap. 14: *Calices argenteos 3. Offertoria 2. Thuribulum argenteum 1. Buticulam argenteum 1. Fialas argenteas 2.* Hincmarus Remensis tom. 1. pag. 715: *Si plus de vino voluerit in Buticula, vel canna, etc.* Anastasius in Greg. IV. PP. pag. 165: *Item murenam trifilem auream, quæ habet gemmas diversas albas numero 78. et Buticulas 33.* Vetus Precaria: *Ad opus Canonicon Buticulas duas plenas de optimo vino.* Acta Episcoporum Cenomanensium pag. 163: *Et ad opus Canonicon ibi degentium Buticulas duas paratas plenas de vino optimo, etc.* Adde pag. 85. 105. 235. edit. Mabilonii. [** *De melle Buticulas 2, in Polyp. S. Remig. Rem. num. 16. post Irminonem pag. 292.*]

* Sic nostris *Boutilette* diminut. a *Boutete*. Lit. remiss. ann. 1406. in Reg. 161. Chartoph. reg. ch. 49: *Une Boutilette de cuir, tenant environ une chopine.*

A *Buticularem* forma nomen sumpsisse videntur ejusmodi navigia majora, quæ *Buticles* appellant. *Statuta des Coustumes et du peage de Paris*, in veteri Regesto Cameræ Computor. Paris: *Poissons d'eau douce: La Buticle, qui vendra de Châlons*, 10. s. *Item de Chasteau Thierry en aval*, 5. s. *Item la nacelle de poisson d'estang*, 3. s. *La grant Buticle de Picardie et de Compigne en amont, et Nacelles à viviers, chacune payera 8. s. Item les Buticles de Rouen*, 10. s. etc.

BUTICULARIUS, penes quem *Buticularem*, vel *Potus* cura demandata erat, ut ait Hincmarus de ordine Palatii cap. 23. idem, qui Pincerna. Capitulare de Villis cap. 16. *Ministeriales nostri Senescalculus et Buticulares.* Adde cap. 47. Ha-riulfus lib. 4. Chronici Centul. cap. 22: *Gallerus Miles filius Hugonis Regii Buticularii.* Mox: *Quidam Miles, nomine Galterus, filius Hugonis Pincernæ Regis.* Ita porro Buticularius Regius invenitur apud Alcuinum Poëmat. 221:

Et Nemias Græco infundit sua pocula Baccho,
Qui secum tunnam semper portare suescit.

BUTTELARIUS, in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 6. § 5.

* BUTELLARIUS, in Charta ann. 1225. in Guden. Sylloge pag. 144.

BOTILHÉES, in Foris Beneharn. rubrica deus Botilhées.

BUTELGIR, apud Galbertum in Vita Caroli Comitis Flandriæ num. 54. 56. 70.

BUTIGLARIUS, in Constitut. Henrici VII. Imp. apud Goldastum tom. 1. Const. Imper. pag. 318.

* BUTTILGERIUS. Chartam ann. 1158. apud Cencium inter Cens. eccl. Rom. subscrifit Petrus Buttigerius, qui in alia

eiusdem anni ibid. dicitur *Butticularius*, et infra *Boitellerius*.

BUTICULARIUS FRANCIAE, unus e quatuor majoribus Palatii officialibus, qui literas et diplomata Regia subscrivebant, vel certe eorum expeditioni intererant: de qua dignitate legendi Joannes Tillius, Vincentius Lupanus, Andreas Fauynus, [P. Anselmus,] et alii, qui de Officiis Palatinis nostratis scripsierunt. [Buticlarii et Pincernæ officia non distinguit Tillius; non eadem tamen fuisse videntur. Nam, uti post Duchesnium observavit P. Anselmus tom. 2. pag. 1373. cum Remis inaugura- retur Philippus V. ann. 1317, contentio mota est inter Dominum de Sully Buticlarium et Dominum de Soyeourt Pincernam, ad utrum scilicet eorum ex officio pertineret vas quoddam, *le pot à cave*, quo Rex usus fuerat. Distincta ergo tunc erant hæc officia, quamvis, si nomen species, non multum inter se differant; atque eam ob causam in serie Chronologica Buticlariorum quam infra subdemus, ab iis Pincernas distinguere, maxime ab eo tempore quo eorum officia indistincta fueræ, non curabimus.] Huic vero annexa dignitatibus ita recensentur in regesto Joannis de sancto Justo, in Camera Computorum Parisiensium: *C'est ce, que l'en trouve pour le Bouteiller de France ès tables Maistre Jean de Saint Just.*

Premierement, la Justice entour les hostieux là, où il seroit.

2. Item toute fois, que li Rois feroit feste sollempnel, il doit avoir la coupe et le hanap.

3. Item au Sacre de Reims il doit avoir les vins, qui seront dessous la barre; et doit avoir certain nombre de pain, de vin, de chars, de pouilles, de cire, de poisson, et de fruit: et si est maistre des cervoisiens par tout le Royaume de France, et Souverains de la Chambre des Comptes, et doit avoir un nombre de jettoirs, de quoy nos Seigneurs des Comptes jettent chascun an; et doit avoir moult belle chose en Champaigne.

Le droit des hostieux de la Bouteillerie. Premierement au bois la Conciergerie. Item à S. Germain en Laye, l'ostel de l'Archiere. Item l'ostel au gouge. Item l'ostel à la Laiolle, et tousjoures chambre par devers le Roy en tous lieus. Item à Poissy l'ostel aux Gaullars. Item l'ostel Hervy le Sergent, l'ostel Jean de Nanterre, et toute la Rue, ainsi que s'estend jusques au coin du Quarefour, et l'ostel Jean Fromage, ou cas qui li Comtes d'Artois n'y seroit, et sa chambre doit estre dessus la porte de l'Abbaye. Item à Fontaineblau l'ostel Madame Marquerite Tassiere, et les ostieux environ. Item à Senlis l'ostel à l'Eschiquier. Item à Pont S. Maxence l'ostel Philippe le Sergent. Item à Creel l'Eschiquier.

Ce sont les droits, que le Bouteiller de France doit avoir en la ville de Paris en plusieurs celliers là, où l'en vent à brouche. Premierement il doit avoir la moitié de lies en la maniere, qui ensuit, etc.

[¶] Subdit P. Anselmus: Ce sont les Droits que le Bouteiller de France doit avoir si comme l'en dit.

L'en dit et pour certain, que ou temps Monseigneur Jean d'Acre, Bouteiller de France, il prenoit du vin tel comme pour la personne du Roy, et alloient ses gens traire au tonnel où l'on traioit pour le Roy, et n'estoit pas pris à l'Echansonnerie, et par devers le commun en prenoit, ou si comme mestier en estoit pour sa gent.

Item, pour la Cuisine prenoit aucunefois Mons. Jean d'Acre viande cuite et autrefois crue.

Item, à la Fruiterie est à savoir que du temps du Roy Philippe qui mourut en Arragon, et puis du temps du Roy son fils, Mons. Jean d'Acre prenoit quand il gisoit en l'hostel ou le Roy gisoit, fut à Paris ou ailleurs, il prenoit tout ce que mestier lui estoit, furent torches ou chandelles; et aussi on a veu que le Comte de S. Paul en prenoit.

Item, en l'Ecurie et Fouriere on ne scroit encore ce que le Bouteiller y prenoit, car il n'y a nul Official de ce temps.

Item, aux grandes Festes quand le Roy porte Couronne, le Bouteiller prend de son droit les pieces de vin, tonneaux, ou queuës qui sont entammées pour Feste, puisque où en a commence à traire, et aussi en la guerre.

Item, prent ledit Bouteiller en la Chambre ès deniers chascun an pour ses manteaux aux deux termes vingt livres.

Ce sont les droits de la Bouteillerie en la Ville d'Orliens, sceu et baillé par Jehan le Cordier.

Premierement, la Jurisdiction sur les Buffetiers, et l'amende jusques à six sols, et aussi sur tous les crieurs de Vins, et donne les criages dont il a quatre crieurs.

Item, tous ceux qui ont carerage, donnent vingt huit deniers au Bouteiller, et aussi du plus ou du moins.

Item deux petites Maisons assises vers S. Laurent, et peuvent valoir vingt sols par an.

Chaque Crieur doit treize deniers, et chacun Buffetier treize ou vingt six deniers, etc.]

[* Reg. sign. Pater Cam. Comput. Paris. fol. 156. v°. col. 1: Item dit "Giles de Clamart que le droit du Bouteillier est qu'il a la coupe et l'aiguiere et le bacin, dont le roy est servi le jour de son couronnement, et que toutesfoiz qu'il vient au mandement du roy, il prent iiiij. livres Par. en argent, de cire plus de xij. livres, et iiij. sextiers de vin, et de chascun més de viande vij. pieces. Vide præterea infra Liagium.]

Aiud Regestum: *Hi sunt Archiepiscopi, Episcopi, Abbates et Abbatissæ Regni Francie, qui solvunt domino Joanni d'Acre, Buticulario Francie, quilibet 100. sol. Paris. quotiescumque creati erant, ratione Buticulariæ Francie: unde arrestantur in receptu Comptoi Buticulariæ uncum astèr CCCXVIII. quod Episcopus Laudunensis et cæteri Pares Francie. quotiescumque sunt creati, debent Regi 110. lib. Buticul. Franc. 10. l. et Cambellano 100. s. etc. In 1. Regesto Parl. fol. 147. inter Aresta omnium SS. 1265. dictum fuit, quod Archiepiscopus Bituricensis, Episcopus Tornacensis, et Abbas S. Sulpitii Bituric. Buticulariam solvere tenebantur Buticulario Franciæ, videlicet quilibet centum solidos Paris. sicut alii Prælati et Abbates regales. Idem pronuntiation fuit contra Abbatem S. Dionysii in Francia, fol. 158. Vide Monasteria Regalia.*

[¶] Archiepiscoporum aliorumque nomina qui buticularium debebant hic reperire cum fortassis non omnibus injucundum erit, hæc subjicimus eo ordine quo ea exhibet MS. Sangermanensis: Archiepiscopi: Remensis, Senonensis, Bituricensis, Turonensis, Lugdunensis, Rotomagensis. Episcopi: Lingonensis, Laudunensis, Bellouacensis, Catalaunensis, Noviodunensis, Parisiensis, Suessoniensis, Tornacensis, Silvanectensis, Terri-vannensis, Meldensis, Carnotensis, Aure-

lianensis, Autissiodorensis, Trecensis, Nivernensis, Matisconensis, Catalaunensis, Augustodunensis, Atrebatenis, Claro-montensis, Lemovicensis, Ambianensis. Abbates: S. Dionysii, S. Germani a Pratis, S. Genovefæ, S. Mauri Fossat. S. Maglorii, S. Cornelii Compend. S. Medardi Suess. S. Remigii Remens. S. Nicolai de Nemore, S. Johannis Laud. S. Crispini magni Suess. Corbeiensis, Monstroliensis ad mare, Macaiensis, S. Sulpitii Bitur. Trenorchiensis, S. Benedicti ad Ligerim, S. Mesmii, S. Richarii, Bonæ Vallensis, S. Maxentii, Ferrariensis, S. Columbae Senon. S. Valarici, Morigniacensis. Abbatissæ: Calensis, Suessionis, Montis-Martyrum, Faræ Monasterii.

[¶] Hic qualemcumque Buticulariorum seriem addendam credidimus, ut pote qui cum præcipuis ac primariis Palatii Regii Officialibus litteris Regiis olim adscripti fuerint; quod extremis Henrici I. annis cœpisse scribit Mabillo-nius lib. 2. Diplom. cap. 12. n. 13. et post. S. Ludovicum desilisse sibi videri significat ibid. n. 20.

* Genselinus *Silvanectensis Buticularius* subscribit Diploma Hugonis Capeti Franc. reg. sæculo x. exente inter Ins-tr. tom. 7. Gall. Christ. col. 220.

Hugo Diplomati Regio pro fundatione S. Martini de Campis subscribit ann. 1060.

Adelardus ann. 1062.

Engenulfus ann. 1065. et 1067.

Rainaldus ann. 1067. et 1069.

Wido ann. 1071. et 1074.

Herveus Monmorenciacus ann. 1075. et 1079. Obiit circa ann. 1094.

Adelardus ann. 1085.

Lancelinus ann. 1086.

Paganus Aurelian. ann. 1106. et 1107.

[* In Ch. ann. 1085. ex Reg. 125. Char-toph. reg. ch. 64.]

Wido II. Silvanectensis ann. 1108. et 1111.

Gilbertus de Garlanda ann. 1114. ad 1126.

Ludovicus Silvanectensis ann. 1130.

[* Ann. 1128. in Chartul. S. Magl. Pa-ris. ch. 9. ann. 1129. ex Tabul. Carnot. ann. 1131. in Chartul. B. M. Suess. et ann. 1132. in Chartul. S. Nigas. Mellet.]

Guillelmus Silvanect. ann. 1131. ad 1147.

Guido III. Silvanectensis ab obitu Guillielmi patris ad ann. 1188.

Guido IV. Silvanect. designatus pa-terni muneris successor ann. 1186. ob. ann. 1221.

Robertus de Corteneio ann. 1223. ob. ann. 1239. [¶] Robertus de Curtinaco mil-les, Francie Buticularius, dominus Con-charum, in Ch. ann. 1234. inter Instr. tom. 11. Gall. Christ. col. 150.]

Stephanus de Sancerre ante ann. 1248.

Johannes de Brienne, dictus d'Acre ann. 1258. ob. ann. 1296.

Guido de Chastillon III. ann. 1296. ob. ann. 1317.

Henricus de Sully ann. 1317. obiit post ann. 1334.

Miles Dominus de Noyers ann. 1336. ob. ann. 1350.

Johannes de Chalon Buticularii offi-cio functus est in inauguratione Joani-nis Regis ann. 1350.

Johannes Dominus de Commercy ann. 1364. Buticularius et Primus Cameræ Computorum Præses creatur; ob. ann. 1381. Quod cum sub Henrico de Sully cœpisset, subinde ad successores ma-navit. Hinc Tillius pag. 406: *Estoit à cause de son office, l'un des deux Prest-*

dens en la Chambre des Comptes à Paris. Et de ce y a ordonnance du roi Charles VI. du 7. Janv. 1400. enregistrée au Parlement.

* Memor. D. Cam. Comput. Paris. fol. 64. v^e: *Le Comte de Salebruche messire Jehan, fait et establi Boutillier de France à sa vie par lettres du roy données le vi. jour de May 1364.*

* Dom. Comes Sarepontis Buticularius Franciæ habuit extracta de isto registro prædicta jura de præcepto dominorum 28. Nov. 1380. virtute litterarum regiarum, in Reg. sign. Pater. Cam. Comput. fol. 156. v^e. col. 2.

Enguerandus VII. Dominus de Coucy circa ann. 1384.

* Dom. Couciaci Buticularius post dictum comitem habuit dicta jura extracta de praesenti libro, ut supra virtute litterarum regiarum de præcepto dom. Computorum 18. die Sept. 1391. Ibid. fol. 157. r^e. Quo tempore distincta fuisse Buticularii et Pincernæ officia, colligitur ex Ordinat. hospit. reg. sub Carolo VI. ann. 1386, in Memor. E. ejusd. Cam. fol. 100. v^e: *Mons. Loys de Gyac Eschanson de France.*

Jacobus de Bourbon. ann. 1397. ob. ann. 1417.

* Dom. Jac. de Bourbon Miles, dom. de Preaux, cognatus dom. regis institutus magnus Buticularius Franciæ per litteras regis, datas Paris. 26. Jul. an. Dom. 1397..... Et 16. die Aug. seq. præstítit in Camera Compot. Paris. solitum juramentum pro officio primi præsidentis layci in Camera prædicta: quod officium spectare dicebatur magno Buticulario Franciæ, quicunque sit, licet in litteris regis predictis de hoc nulla fiat mentio, in Memor. F. Cam. Comput. fol. 42. r^e.

Guillelmus de Melun IV. ann. 1402. ob. ann. 1415.

Petrus des Essars ann. 1410. ob. capite minutis ann. 1418.

* Dom. Petrus de Essartis Miles, consiliarius et magister hospiti regis, ordinatus et stabilitus in officio magni Buticularii Franciæ, et primi Camere Computorum dom. reg. Paris. præsidentis, loco dom. comitis de Tancarville, qui de dictis officiis seu officio se exoneravit in manibus præfati dom. regis, prout per eius litteras constat datas Paris 21. Jul. 1410. in Memor. G. Cam. Comput. fol. 133. r^e.

Walerannus du Luxemburgo ann. 1410.

* Dom. Waleranus Comes de Lineo et S. Pauli..... stabilitus in officio magni Buticularii Franciæ Cameræque Computorum Paris. primi præsidentis, loco dom. Petri de Essartis,..... qui de dictis officiis se exoneravit in manibus dicti dom. regis, prout pater per litteras patentes ipsius datas 29. Octob. ann. 1410. Ibidem fol. 138. r^e.

Johannes Dominus de Croy ann. 1411. ob. ann. 1415.

Robertus de Bar ad sacramentum fidelitatis admissus 6. Oct. 1413. ob. ann. 1415.

Johannes Dominus d'Estouteville ann. 1415. ob. ann. circiter 1436.

Johannes de Neufchastel ann. 1418. ob. ann. 1438.

Jacobus de Dinan ann. 1427. ob. ann. 1444.

Ludovicus Dominus d'Estouteville ann. 1443. ob. ante ann. 1463.

Antonius de Chasteauneuf ann. 1463.

Johannes du Fou ann. 1469.

Carolus de Rohan ab ann. 1498. ad ann. 1516.

Franciscus de Baraton ad ann. 1519.

Adrianus de Hangest ab ann. 1520. ad ann. 1533.

Ludovicus de Bueil ann. 1533.

Johannes IV. Dominus de Bueil ob. ann. 1638.

Johannes V. Dominus de Bueil ob. ann. 1665.

Petrus de Perrien ob. ann. 1671.

Ludovicus de Beaupoil de S. Aulaire 1672.

Marcus-Antonius Ludovici filius 3. Sept. ann. 1702.

* Ne quis vero, cum legerit in Diplomatibus regiis, *Buticulario nullo, Constabulario nullo vel Dapifero nullo*, reapse tunc vacasse illa officia existimet, monendum est eam tam adhibitam fuisse formulam, cum absentes Chartas non subscrivebant; quod certo concluditur ex iis Diplomatibus, quædam de tribus illis ministris efferunt: neque enim probabile est quod uno eodemque tempore, tria illa officia simul vacaverint.

* Buticularius Domini Abbatis Floriensis memoratur in veteri fragmento de rebus Ludovicus VII. apud Duchesnum tom. 4. pag. 424.

Buticularios præterea vocant Normanni, qui mercatorum vina degustant, an proba sint. Usatica MSS. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi: *Les 2. Bouteilliers en la Viconté de l'Eauve établis et jures à boire des vins aux Marchans venans de Rouen, desquels moeson est deueu au Roy, etc.*

* BUTICULARIUS Romanie, Eo titulo donatur M. Brebanus, in Chartul. Campan. ex Bibl. reg. Cod. 5993. fol. 123 r^e.

* BUTICULARIUS, Gall. *Boutiller*, apud monachos. Qui cellæ vinariae, quam *Boutillerie* vocabant, præferat. Lit. remiss. ann. 1453. in Reg. 182. Chartoph. reg. ch. 46: *Unq jeune prestre, nommé Guischart Palays, curé de S. Pol d'Yzore, Boutiller des religieux du prieuré conventuel de Montverdun, fut trouvé en la Boutillerie dudit prieuré.*

* BUTICULARIA, Præfectura Buticularii. Chart. de hominib. de Theodos. post Irmin. pag. 388: *Exceptis vineis sitis in censivas Buticularie Sanceline, etc. Infra: Exceptis commorantibus in censiva Buticularie.*

* BOTELLARIA, BUTELERIA, BUTELARIA, Officium Buticularii. Ordinatio domus regiæ sub Henrico II. Angl. Reg. in Lib. nigro Scaccarii pag. 349: *Magister dispensator Buteleriæ sicut magister dispensator panis et vini. Dispensatores Botellariorum, qui per vicem serviant, sicut dispensatores expensæ. Infra: Butellaria. Occurrit Buticularia pro præstatione quæ buticulario exsolvebatur, ut supra videre est; itidem et pro eo omni quod ad Buticularii officium pertinet. Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 272: Pro Buticularia per id tempus LXXXIII unc. XVIII. taren. VI. grana. Vide Butellaria suo loco.*

BUTINA, Idem quod *Butica*, Lagena. Hesych. ὄμωστράω, βούτινω, τρουέλω. Joan. Damascen. de Condimentis: *Reponantur in Butinam, sic ut mel citrina plurimum excedat.* [** Ruodlieb. fr. 3. vers. 105. 107. 116. et fr. 10. vers. 6.]

BUTRO, seu potius *Butto*. Ita enim interdum legi in quibusdam MSS. Anastasii Biblioth. monet Editor in Leone III. PP.: *In venerabili Monasterio S. Sabæ fecit Butronem argent. cum canistro suo pens.* lib. 12. Idem in Leone IV. pag. 187: *In Ecclesia B. Petri... fecit Butronem ex argento purissimo, qui pendet in Presbyterio ante altare, pensantem libr.* 149. Id. pag. 177: *Obtulit Butronem*

de argento purissimo, cum gabatis argenteis pendentibus in catenulis septem.

BUTRISTA, Eadem notione et origine, apud Alcuinum Poem. 165:

Bis septena sibi direxi carmina vasco,
Tu quia misisti Butristas ut quoque binas,
Bis puto septena caliges jam forte tenentes.

Ubi legendum *septenos calices*, et forte *Butistas*.

BOUTUS, Idem quod *Buta*. *Quadrigarii Boutorum*, in Ordin. Hospitii S. Ludovicii ann. 1261.

BOTUS. Tabularium Caroffense: *Nec illud silencio tegimus, quod prædictus Dominus Carolus in prefato retinuit loco: istud scilicet, quod quando in Pictavensem urbem veniet, ipsi Monachi præfati Conibii afferant illi gantos unos, et duos cereos, cum duobus Botis nectare plenis, nec amplius ab eo, vel ab alio aliquo ab illis exigendum est.*

BOUTARIUS, seu BUTARIUS, qui *Butarum* curam habet, Officium in *Scancionaria*, in Ordinatione Hospitii S. Ludovicii Regis Franciæ ann. 1261. *Boutier*, in alia anni 1285. [Ordinatio Domus regiæ sub Henrico II. Reg. Angl. in Lib. nigro Scaccarii pag. 350: *Butarius consuetudinarium cibum, et III. d. hominibus suis, etc.*] *Boutier*, Officium in Ecclesia Constantinopolitana, cuius munus sic describitur in Catalogo offic. M. Ecclesiæ Medoniano: *O Boutier, δταν επηρ ὁ τας εὐχας της Βαπτιστως, λαμβάνει δι Βουτιος το παιδιον, και Βαπτιζει αυτο.*

BUTARIUS, qui *Butas*, seu ejusmodi vasa onerat, implet. Lambertus Ardenis pag. 258: *Oneratores etiam et Buttarii cum hoccis, et cespitarii cum cespitibus oblongis et mantellatis ad placitum magistrorum in pratis quibuscumque concisis et convulsis... operantur.*

BUTELLA, BOUTELLA, BOTELLA, Lagenæ, nostris *Bouteille*, supra in *Buta*, et in Edicto Philippi Pulcri ann. 1302. apud Pithœum in Cons. Trec. [*Bouteilla*, apud D. de Lauriere. tom. I. Ordin. Reg. Franc. pag. 864. num. 42.] Vide *Barillus*.

BUZA, Idem quod *Butta*, vox formata ex Gallico *Bouts*, vel *Bouz*. Willemus Tyrius lib. 12. cap. 25: *Modios et Buzas ad vinum, oleum, vel mel mensurandum: quæ Hugo de Plagon in versione Gallica Tyrii MS. hisce reddidit: Mines à mesurer bled, Bous à mesurer vin.* Perperam igitur Ludovicus de Cerdæ *Buzam*, saccum apud Tyrium interpretatur. Sunt autem *Bous*, seu *Bouts*, ut est apud Falcatum proprie utres ex pellibus confecti, pice oblitis, in quibus vinum, alias liquor asservatur, deferturque, maxime per loca invia et montuosa, ubi curribus aditus non patet. In vetere Statuto pro Scacionaria Regis ann. 1261: *le Barillier, et le Chartier des Bouts*, recensentur inter alios ejusd. Scacionariae Officiales. In alia membrana hæc habentur: *L'on n'achetera ne Bouts, ne Boucius, ne barils, sans le congé du Maistre d'Hostel.* Est igitur *Bouceau* diminutivum a *Bous*.

* Nostris *Bussart* et *Busse*, dolium. Lit. remiss. ann. 1455. in Reg. 191. Chartoph. reg. ch. 120: *Le suppliant et Michelet s'en alerent en l'ostel de une femme, où ilz estoient logiez, pour lui dire qu'elle leur gardast ung Bussart de vin, qu'ilz faisoient venir pour fener, et le mist en sa maison.* Aliæ ann. 1482. in Reg. 207. ch. 159: *Jehan le Tourneux, qui vouloit vendre une Busse de vin à Jehan Martin, etc.* Vide notas *Duchat* ad Rabelais. tom. 1. pag. 19. et 81.

BOCELLUS dicitur in *Charta Episcopi Ambian*. ann. 1301: *Communitas Tanna-*

torum debet dare D. Episcopo, quando ire in exercitum Regis, duo paria Boucellorum de corio, quorum una pars teneat unum modium vini, reliqua vero 24. sestiers. Ibidem Gallice redditur, deux paires de Bouchiaus de cuir. [Bouchellus alio in loco, quem videre est in voce Sagimen.] Vetus Poeta Gallicus MS:

Et empent souvent leurs Bouciaus
De pain, de vin, de gras moreaux.

Le Roman d'Aubrey MS.:

Va, si m'apporte dou vin dou grant tonnel,
A mon Seigneur en donrai plein Boucel.

[Chartular. S. Vandregesili tom. 1. pag. 242 : Supplions humblement les Religieux Abbé et Convent de S. Vandrule. Comme autrefois lesdiz Religieux furent tenus de porter deux Botiaux ou barils pliens de vin au jour, que le pannage de la forest de Brotonne est tenu et recue en la paroisse de Vateville, lesquels Botiaux ou barils appartenient au Roy nostre Sire, et le vin qui dedans estoit, appartenient au Prevost dudit lieu de Vateville de son droit, et depuis naqueront par composition faite avec vous, Messieurs, par lesdits Religieux, iceux Religieux ne soient plus tenus à porter lesdits Botiaux, ni en lieu d'iceux soient tenus de payer dix sols tournois... par quon nous vous mandons que d'iceux Boteaux à vin vous tenez quittes et paisibles lesdiz Religieux.... Donné à Paris.... l'an mil trois cent quatre-vingt et treize.] Hinc Busar, in Consuetudine Lodunensi cap. 5. art. 5 : Et seront faits les vaisseaux à vin, comme pipes, Busars, et quarts, de bon bois, etc. Neque aliud sonat, ni fallor, Buccellus, in Legibus Adelstani Regis Angl. apud Bromptonum cap. 8. A buzis et buccellus dicti Bouciers Officiales Scansionariæ, quibus Buzarum cura erat demandata. Statutum pro Hospitio Philippi Magni ann. 1317: Devers le Cummun aura 2. Bouciers, et mangeront à court.

BOTAGIUM, Præstatio pro vino, quod in Botis, seu vasis vinaris distrahitur. [Charta anni 1297. ex Archivo Pipercensis Abbatiae: Botagium sive lesda vini.] Charta Communæ Bituricensis ann. 1281. et Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1293. apud Chenutum in Hist. Bituricensi: Ab omni tolta, tallia, et Botagio, et culcitrarum exactione liberi erunt. [¶ Charta ann. 1150. ex Tabul. Major. monast: Omnes consuetudines in burgo S. Martini de la valle, et Botagium hominum suorum, ubicumque... vinum suum reposuerint, vel mansionem aut refugium qualibet ex causa habuerint, concessit.] Charta Ricardi Regis Angl. ann. 1. regni, in Tabulario oppidi Dieppensis: Habeant libertatem et quietantiam de consuetudine et exactione halecum, de melagio, de Botagio, et galinagio, etc. Charta Libertatum oppidi Caroffensis in Bituricensis ann. 1191: Prepositus Caroffi non mittet nec aliquis serviente ad aliquem, qui vendet vinum mercatum suum, ut ei de vino tribuat Botagium. Addé Chartam Libertatum villæ de Graciaco ann. 1246. apud Thomasserium pag. 87. 155. [Alteram Chartam Henrici VI. Regis Anglorum apud Kennetum Antiquit. Ambrosden. pag. 680. et ad calcem in Glossario.] Judicatum Parlamenti Candalosæ ann. 1276: Visa quadam Charta Regia... deliberata fuit per judicium Abbatii et conventui S. Dionysii saisinæ Botagi in terra S. Medericis Parisiensis. Charta ann. 1330. in Hist. Turenensi apud Justellum pag. 108: Percipiendi et exigendi pontonagia, pedagia, Botagia,

dralhas, guidagia, etc. Alia Guillelmi Episc. Carnot. ann. 1166. apud Aegid. Bry in Hist. Comit. Perticens.: Botagium et Cornesagium Vicecomitis est. Occurrit non semel apud Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 431. 432. 905. 907. Cujusmodi vero fuerit botagium pluribus docet Charta ann. 1553. pro prædio de Linieres in Biturigibus: Item ledit Seigneur a un autre droit, qui se nomme droit de Boutage, qui est dit general et universel sur tous les hommes et femmes, bourgeois et bourgeoises de ladite terre et Baronne, lesquels bourgeois et bourgeois doivent audit Seigneur pour ledit droit de Boutage, quand ils ou l'un deux vendent en gros ou en détail un tonneau ou poisson de vin, ou quand ils l'achetent pour le revendre et en faire leur profit, pour chascun d'iceux tonneaux tant grands que demy, cinq pintes de vin, mesure de Linieres, où la somme pour chascune pinte au prix qu'il vaut en l'année en ladite ville de Linieres. Adde consuetudinem localem Castelli novi in Biturigib. art. 4. Accipitur etiam Botagium pro quavis præstatione, in Regesto temporalitatum, ex Camera Comput. Paris. f. 48. 49. [Hinc etiam vox Gallica Boutillerie pro præstatione frumentaria in Declaratione temporalitatus Episcopatus Catalaun. ann. 1383. apud D. Brussel de Usu feud. tom. 2. pag. 757: La Boutillerie du marchié, qui peut valoir pour an à crois et à descrois v. muis et demi de grain.]

BAUTAGIUM, in Præcepto Philippi Pulcri tom. 1. Ordinat. Regum Franc. pag. 401. n. 28: Item, ordinamus quod pedagiarii seu leudarii nova pedagia, Bautagia seu leudas non exigant, seu levent in locis ubi non est consuetudinem.

* Baucagium ibi legit Cangius. Vide in hac voce.

BOTTAGIUM, apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 697: Ut nemo illorum... Bottagium vini alicui reddat, neque aliquam quamlibet consuetudinem.

BOUTELAGIUM. Archivum Abbatiae Belli loci: Ego Rolandus de Dinanno Abbatiam fundavi de Ordine S. Augustini in loco qui dicitur Bellus locus, et dedi eidem Abbatiae quidquid Canonici adipisci poterant in terra mea, liberum ab omni pedagio, costuma, panagio, Boutelegio et omni alia exactione.

BUTAGIUM, in Inscript. Blesensi: Comes Stephanus et Adela Comitissa, suique heredes perdonaverunt hominibus istius patriæ Butagium in perpetuum, etc.

BUTELLAGIUM, in Charta anni 1086. ex Tabulario S. Florentii: Herveus Butellarius dedit Butellagium suum villæ de Mezoit Monachis.

BUTIFICIATIO, Eadem notione. Lobellus Hist. Britan. tom. 2. pag. 132: Quod furni de Dolo, et molendinum Hate, et Butificiatio Dol., et prata, etc.

BOTARUM CONSUETUUDO, in Charta Philippi Aug. ann. 1185. pro oppido Ferrarensi, apud Morinum: Consuetudinem Botarum reddent, qui eam reddere debent. [Charta ann. 1107. tom. 2. Hist. Meldens. inter Instr. pag. 20: Botas etiam quas ex consuetudine meorum antecessorum ab Abbatis requirebam, illis remittimus.] Tabular. Fisanense fol. 85: Querela vertebatur inter Joannem de Brilleio, et Hugonem Eleemosynarium Fisanensem super quibusdam Botis, et aliis rebus, quas ab ipso Eleemosynario feodaliter exigebat. Fol. 89: In natali Domini pro bacone 5. sol. in vindemiis pro Botis 5. sol. in Pascha pro sotularibus et caligis 4. sol.

BOTÆ NOCTURNALES, f. sic dictæ quod majorum Festorum pervigilio solverentur. Mabillon. Diplom. lib. 6. in Charta anni 1197. pag. 604: Stephanus Dei gratia Noviom. Episcopus... notum facimus universi, quod cum inter dilectos nostros Abbatem et monachos S. Eligii Noviomensis et Johannem Bulg. Cantorem majoris Ecclesie nostræ super Botis Nocturnalibus querela diutius esset agitata... inter eos hoc modo composuimus. Abbas eidem Cantori suisque successoribus in perpetuum singulis annis in tribus solemnitibus, Pascha scilicet, Pentecoste, in festo B. Eligii aestivali, duos flatones ac duos simcellos solvere tenetur.

BOTÆ MONIALES. An Modales, hoc est unius modii? An Moniales dictæ quod vel a monachis, vel ad mensuram monachorum propriam persolverentur? Archivum Montis S. Michaelis: Thesaurario Dolensi monachi S. Michaelis assignaverunt unam minam frumenti in feodo Hervei de Monte Doli. Item, unas Botas Moniales recipiendas annuatim de manu monachi de Monte Doli in usus thesaurarie.

BOTATUM VINUM, Gallis, Qui sent le fust, seu quod vas vinarium redolet; [* vel potius, Vin bouté, pro Pousse, viatuum. Vide supra in Boutare.] Charta Libertatum villæ des Ais, in Biturigibus an 1301: Bannum autem meum habeo singulis annis per totum mensem Maii ad vina mea vendenda,... ita tamen, quod non potero vendere Vinum fætidum vel Botatum.

BUSSELLUS, BUSTELLUS, BISSELLUS, Modius, Boisseau, mensura frumentaria: diminutivum ex buz, buza. Lambertus Ardensis pag. 153: Hic unum polkinum, vel Bussellum frumenti, hic duos vel plures... habebat. Fleta lib. 2. cap. 12. § 1: Pondus 8. librarium frumenti faciunt Bussellum, de quibus 8. consistit commune quarterium. [Occurrit passim in Instrumentis MSS.] Observat Speelmanus apud Anglos Bussellum quatuor galones vini conficer. Vide Probat. Hist. Drocensis pag. 258. et Will. Thorn. pag. 2105. Charta Gallica in Monastico Angl. tom. 1. pag. 904: Un Bussel de farine d'aveine, et un Bussel de sel. Apud Littletonem sect. 128. et 129. Bushel scribitur, ut et apud Matth. Paris: Et mensuras tritici, quas Bushelles dicimus. Quo vocabulo hac notione etiamnum utuntur Angli.

BUSTELLUS. Chron. Andrense ann. 1214: Terram 3. Bustello frumenti redemptem, etc. Occurrit ibi pluries. [Charta Radulphi Comitis Clarimontensis ann. 1162. cap. 4. Tabularii Gemeticensis: Ex meo proprio quotidie dabo vanum, Bustellum, juncturam, molendini malas, etc.] In quibusdam Galliæ provinciis, Boisteaum, pro Boisseau, dicitur. Vox effici pariter a Buttis, dolium.

BISSELLUS. Notitia vetus in Probat. Hist. Sabaud. pag. 26: Novem Bissello fabarum censuales.

BUSCELLUS. in indice reddituum Monasterii Corbeiensis ex Archivis ejusdem: Si Buscellus molendinorum perditus fuerit vel fractus aut falsus, alius fieri debet coram nobis et Scabinis juxta sextarium villa, ita quod tredecim faciant sextarium.

BUSCHELLUS, in Charta Anglicæ laudata in voce Corngavel.

BISSETUS. Tabularium Cartusiæ de Bellalarico: Quadraginta octo Bissetos avenæ ad cumulum, bonæ et meabilis.

BRUSSELLATA. TERRÆ, in Libro Chirographorum Absia, fol. 167. 225. 288

[Litteræ Officialis Bituric. in Gallicum versæ ann. 1583: *Une pièce de pré contentant demi Boisselle de terre ou environ.* Codex MS. Coislinianus: *Un cheval situé au village de Breteche contentant demi Boisselle de terre ou environ.* Vide *Boicelata et Librata.*

IMBOTARE. Vox Italica, Vinum in butum, seu lagenam, vel dolium immittere, Gall. Entonner. Charta ann. 1338: *Ita quod licet cuilibet habitanti et utenti seu qui utentur ad ipsas Cassinas, ibi Imbotare, et gubernare, emere, vendere panem, vinum, et alia virtutia ad minutulum.* Alia ann. 1360: *In libro pactorum, incantum, introituum Communis Vericularum, et specialiter Imbotaturæ vini civitatis, secundum quæ vendi solet Imbotatura prædicta, reperitur, etc. Infra: Non compelli possunt ad solutionem dictæ Imbotaturæ vini de eorum vino.*

BUTORIUM, BUTITORIUM. Vide *Batatorium.*

* **BUTTATIUM,** Lagena major, Ital. Bottaccio. Inquisit. ann. 1270. apud Murator. in Antiq. Ital. med. ævi col. 125: *Quod Punzilupus consuevit unum magnum panem et unum Buttatiū vini accipere: et comedebat cum aliquibus, et postea dicebat:.... Ecce nos comedimus tam magnum panem, et Buttatiū vini.* Vide in *Butta 3.*

* **BUTTERICUS,** Vasis species, cantharus. Charta ann. 1011. apud Murator. in Antiq. Estens. pag. 195: *Pro quibus a te præsum recipi, Butterico uno de duro in præfinito.* Vide *Butticus* in *Butta 3.*

* **BUTTIFREDUS,** Propugnaculum, turris linea. Chron. Estense ad ann. 1807. apud Murator. tom. 15. Script. Ital. col. 259: *Dominus marchio... videt totum navigium domini Bottixellæ, scilicet.... unam maximam navim castellatam cum tribus magnis Buttifredis, cum duobus pontibus.* Vide *Beifredus.*

* **BUTTILGERIUS.** Vide supra in *Butta 3.*

* **BUTTUS,** Caput, Gall. *Bout.* Charta ann. 1270. ex Tabul. S. Germ. Prat: *Decem solidos Paris. anni redditus seu census... supra quadam domo, sita Parisius in Butto vici de l'Hirondelle. Brast, eadem acceptance, si tamen legendum non est Boust, in Lit. remiss. ann. 1216. ex Reg. 169. Chartoph. reg. ch. 187: Ainsi que le suppliant entendent à conduire son cheval limmonier en tournant au Brast d'une rue, etc.* Vide infra *Butus 3.*

* **BUTUARIUM,** pro *Batuarium,* Molendinum, in quo panni, vel quernei cortices, aliave id genus tunduntur. Codex redit. episc. Autiss. ann. circ. 1290. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 74. col. 2: *Molendinum et Butuariū circa xv lib. Vide supra Bastitorium.*

* **BUTULUS,** Umbo equini lupati, Gall. Bossette. Arest. parlam. ann. 1804 in Lib. I. ordinat. super artif. Paris. fol. 344. vr: *Declarantes quod licet dicti selarii sui officii ratione... non possint strigiles seu estrivis, Butulos, mordaria, capos seu clavos facere aut fabricare, etc. Sed. leg. forte Buculos.* Vide supra *Buccula 1.*

* **BUTUM, ex Gall. Bout,** Finis, limes, terminus, in charta ann. 1146. apud Duchesn. in Probat. Hist. Castil. pag. 25. [in Chartulario S. Vandregesili tom. 2. pag. 1859. in Indice MS. Beneficiorum Ecclesiæ et Diocesis Constantiensis fol. 55. v. e Musæo D. de Cangé. Et in Charta anni 1304 ex Archivis Monasterii B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. etc.] *Hahouts,* in Consuet. Salæ Insulensis cap. des purges, art. 1. Vox videtur formata a *beton, botontinus; etc.* quæ quidem voca-

bula Agrimensoribus limitem sonant. Vide in *Bonna 2.* [scilicet Ad hanc vocem *Butina* in leg. Ripuar. pertinere censem Graff. l. 1.]

* **Alii Butum** derivant a Celticō *Bot* vel *Bod*, quod fundum, imam partem seu extremitam significat. Plinius lib. 3. cap. 16. de Pado fluvio loquens ait, *Ligurum lingua amnem ipsum Bodincum vocari, quod significet fundo carentem: cui argumentum est opidum juxta Industria, vetusto nomine Bodincomagum, ubi praecipua altitudo incipit.* Etiam fundus a Germanis *Boden* et *Bodem*, ab Anglis *Bottom*, a Sueciis *Boten* appellatur. Vide *Valesium Notit. Gall. pag. 185. col. 2.* et *Menagium* in *Etymol. Gall.*

BUTTA TERRE, [f. *Agellus, pro quo Gall. sœpe dicunt, un bout de terre.*] Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 458: *De quatuor viginti selionibus et duodecim Butta terræ et de grano unius acræ.* Tom. 3. pag. 49: *Quasdam Buttas Terræ, quas Hunyth vidua de Hope aliquando tenuit.* [Kennetus Antiquit. Ambrosden. pag. 402: *Quatuor Butta, quæ continent unam acram.* Et pag. 344: *Sea Butta terræ quæ jacent, etc.* Madox Formul. Anglic.: *Ego Robertus Roaut de Langelée dedi.. S. Ecclesie S. Marie de Bordeslee... unam acram Buttis subtus cheminum de Wardevis.]*

* **BUTTIS,** Eadem notione. Antiquit. Ambrosden. pag. 136: *Viginti acras scilicet in Heslefurlung et Buttes apud Umbelwesmer ad complendum numerum viginti acraram.* Et pag. 187: *Quatuor seliones terræ qui vocantur Buttes.* Ibidem pag. 534: *Similiter aliquando quatuor Buttes, aliquando quinque, aliquando sex, aliquando septem, aliquando octo faciant unam acram, videlicet secundum quantitatem earundem in longitudine et latitudine.* *Butts* igitur non est modus agri determinatus, sed modo minor modo major, quod belle congruit agellis, quos *Bouts de terre* appellamus.

ABBUTARE, ABOTARE, Terminare, Gall. *Aboutir, et Abouter:* vox Agrimensoribus nostris familiaris, cum agri limites designant. *Abbutare* enim dicunt, prædiorum fines, qua scilicet parte angustiores sunt, prædio alteri: latera vero nunquam aint *Abbutare*, sed agro proxime adjacere. Charta Henrici I. Regis Angliae, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 49: *Aliud mesusagium jacet in eadem villa,... et Abbutat super communem ripam.* Historia Fundat. Abbatiae Norwicensis: *Quæ uigidem venella Abbutabat super communem viam.* Vide tom. 2. pag. 275.

ABOTARE. Eadem notione, in Charta 1263. in Tabul. Prioratus Belliloci in diececi Rotomagensi pag. 25: *Et Abotat ad kennimum domini Regis.*

BUTTARE, pro *Abbutare.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 389: *Unumcroftum,... quod Buttat super virgultum meum.* [Madox Formulare Anglic. pag. 106: *Buttantes versus austrum super quandam clausuram dicti Prioris.* Kennettus in Antiquit. Ambrosden. pag. 533: *Seliones Buttant totaliter in terram ipsius Prioris.* Occurrit iterum eadem pagina et sequenti, et alibi non semel.] Vide Origines linguae Italicae Octavii Ferrarii in hac voce.

* **BUTUR,** Butyrum, Germ. *Butter.* Carmen anonymum inter Dissert. D. Le Beuf tom. 2. pag. 423:

Nam tibi Hadda prior nocte non amplius unum
In Traject mel, compulsi quæ Buturque ministrat,
Ut pote non oleum nec vinum Fresia fundit.

* **Beurré,** Vas butyrarium, Gall. *Pot à beurre,* in Lit. remiss. ann. 1460. ex Reg. 192. Chartoph. reg. ch. 52: *Le suppliant.... s'en entra dedans la cave;.... et y print.... ung Beurré pesant dix ou douze livres.*

1. **BUTUS.** Papias et Glossæ Isidori: *Butus, imbutus, ab imbuendo.*

1. **BUTUS,** Cupa. Vide in *Butta 3.*

* 3. **BUTUS,** Caput, extremum, Gall. *Bout.* Charta ann. 1422. inter Stat. colleg. de Marchia fol. 10: *Domus sita Parisis in vico sine capite, sive sine Buto, vulgariter dicto d'Amboise prope plateam Maubertia. Testam. ann. 1438. ex Tabul. eccl. Massil. : Paramenta altaris de panno auri et de veluto rubeo circum circa, cum armis nostris in quolibet Buto, in quibus sunt tres peciae.* Hinc forte Bouyille, eadem notione, in Lit. remiss. ann. 1478. ex Reg. 206. Chartoph. reg. ch. 145: *Jehan Noel marinier demourant à la Bouyille du kay de Rouen, etc.*

* **BUTYRATUS,** Illitus butyro. Leibnitius Scriptor. Brunswick. tom. 1. pag. 308. ex Annalibus Corbeiens.: MCLVIII. in villa nostra *Herbam rusticus phreneticus duos bufones assatos et bene Butyratos, ut delicatum quid voravit sine noxa.*

* **BUTZ.** Vide *Bussa.*

* **BUVERIUM,** Modus agri, idem quod supra *Bovare* et *Bovarium* 1. Charta ann. 1308. in Reg. 40. Chartoph. reg. ch. 36: *Octodécim Buveria et tria jornalia terræ arabilis, etc.* Ejusdem forsitan originis est vox *Buvraige, Buverii* nempe seu agri cultura, in Lit. remiss. ann. 1386. ex Reg. 129. ch. 217: *Comme le suppliant fust aux champs... où il menoit deux chevaux et deux herses:.... ainsi qu'il fairoit son Buvraige survint à lui un homme, etc.* Nisi merendam intelligas. *Buverie* vero computationem sonat, in Charta majoris Rotomag. ann. 1360. ex Reg. 168. ch. 146: *Avoit accoustumé en la paroisse de S. Nigaise de Rouen pluseurs Buveries en pluseurs mestiers, etc.* Vide *Buverius.*

* **BUVERIUS.** Modus agri, idem quod *Bovagium.* Lobinellus Hist. Paris. tom. 3. in Glossario: *Buverios terræ viginti.* Vide *Bovaria.*

* **BUVETUM,** Eadem notione. Rymer. tom. 10. pag. 287. col. 2: *Mansum unum et culturam, in qua sunt quinque Buveta terræ cum adjacentiis suis.* Vide *Bovaja.*

* **BUVINARE,** Sanguine inquinare mulieris menstruæ. Gloss. Isid. Est pro *Bubinare*, ut apud Festum et Lucillum.

* **BUXA** vel *BUXUS,* Idem videtur quod mox *Buxeria,* Buxetum forte, seu silva buxis consita. Charta ann. 1318. in Reg. 52. Chartoph. reg. ch. 207: *Ascendendo ad quasdam rupes elevatas, ubi sunt Buxæ sive Buxi.*

* **BUXAT.** Libert. Viennæ ann. 1361. tom. 7. Ordinat. reg. Franc. pag. 492. art. 24: *Durante ipso banno nemo debeat vendere vinum, nisi Buxat et vinum corruptum.* Ubi legendum opinor *Botatum,* vitium, quod nostri *Vin Bouté,* pro *Poussé,* dicebant. Vide supra *Boutare* et *Botatum* *vinum in Butta 3. Buyat,* in iisd. Libert. ex Reg. 101. Chartoph. reg. ch. 118. sed corruptius, ni fallor.

* **BUXEÆ, Calcei.** Glossar. vet. ex Cod. reg. 7618. Vide *Baceæ.*

* **BUXERIA,** Buxetum forte, seu silva buxis consita, nostris *Boissiere, Boessiere, Buissiere* et *Bouchiere.* Charta Henrici II. Regis Angl. tom. 2. Monast. Angl. pag. 1010: *Et feodium, quod Fulco... tenet in prædicto manorio, excepta Buxeria.* Infra: *Et præcarias de ipsa Buxeria.*

Tabular. Nantoliense in Pictionibus ann. 1827: *Buxeria, garennia, vindemie, etc.*
• Charta ann. 1406. in Reg. feud. Pictav. comitat. ex Cam. Comput. Paris fol. 88. r: *Item Buxeriam de Podio Aynardi una cum quadam oscha dicta Buxeriaz contiguas. Vide supra Buxa.*

• **BUXETUM**, BUXIDUM, Præstationis species. Charta ann. 1058. in Tabul. S. Petri Carnot. : *Monachis ibidem, Deo et Apostolo clavigero summo medietatem Buxeti, tam in silvis quam in agris cultis et in cultis, concedo, medietatem quoque decimæ Loconis villæ, quam in quadio habeo. Alia eadem de re ibidem habet, Buxidum.*

BUXIS, BUXIDA, BOSSIDA, BUSTULA, etc. Pyxis, arcula, Gallis, *Bouste*: nam a *Pyxis*, voces *Buxis*, et *Buxida*, videntur formatae. [Menagius eas derivat a *Buxus*, quod pyxides, inquit, sepius fuerint ex hoc ligno confectæ.]

BUXIS. Paulus Diaconus in vita S. Gregorii Magni PP. cap. 19: *Eosdem pannos consecratos... singulis singillatim Buxis imposuit.* Petrus Damiani, lib. 6. Epist. 21: *Dum Eucharistia reservata fuisset in Buxide.* [• Vide Thietmar. Chron. lib. 8. cap. 7 et 8. ibique notat. ap. Partz. vol. Script. 5. pag. 864. et 865.]

BUXIDA. Ratherius Veronensis Episcopus in Synodica ad Presbyt.: *Super altare nihil ponatur, nisi Capsæ et Reliquæ, aut forte quatuor Evangelia, et Buxida cum corpore Domini ad viaticum infirmis.*

BOSSIDA. Charta Joannis Archiepisc. Capuani ann. 1301. in Sanctuario Capuano: *Vas unum, quod dicitur Tabernaculum de argento, cum cascchia sua. Item Bossidam unam de ebure.*

BUXULA. Fulbertus Epist. 116: *Et in Buxula tua mentis hoc antidotum diligenter recordes.* Addit. libr. Miraculorum. S. Valburg. lib. 3. cap. 1. Hinc nostris Bouxole, vel *Boussole*, pro pyxide magnetica, cuius usus creberet in navigatione.

BUXTA. Synodus Atrebatis ann. 1125. tom. 13. Spicilegii Achereiani pag. 19: *Particulatum pannos, super quibus sancta celebraverat, divisit, et singulis singillatim Buxis imposuit, etc.* Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiacensi apud Perardum: *Una Buxta eburnea, que non est sculpta. Infra: Odourico donante ille Buxte impato.* [Annal. Benedict. tom. 3. pag. 168: *Buxta argentea duæ seu aceræ duæ ad ferendum incensum, etc.*] Itinerarium literarium. Martenii tom. 2. pag. 287. et 288. ex antiquo MS. S. Maximini Trevir.: *Buxta tres cum scrinio dimidi cubiti elephantiini ossi plene reliquis authenticorum Sanctorum.*]

BOXTA, apud eundem Perardum pag. 111.

BUSTIA, in Historia Monasterii sancti Nicolai Andegavens. pag. 53.

Bosta. Glossæ MSS.: *Pixis, Bosta.*

BUSTIA. Petr. Damiani lib. 4. Epist. ult.: *Sacras mundissimæ Bustiae reliquias intulit. Infra: Sentit, quod intra Bustiam aliquid agitur.* Charta Petri II. Regis Aragon.: *Mittantur nunci, ... qui portant Bustiam cum signo Vicarii.*

BUSTULA. Charta Hugonis Ducus Burgundie ann. 1077. pro Ecclesia Avalonensi tom. 6. Spicilegii Achereiani: *Tabela eburnea una, Bustulæ eburnæ 2. phylacteria aurea 22. etc. Et mox: Bustulæ eburnæ 9. etc. Glaber Rodulfus lib. 5. cap. 1: Dum Bustulam vel pyxidem, in qua servabatur, (sacra Eucharistia) ut*

mos est, adtractare vellet. [Hist. MS. Beccensis Monasterii, pag. 355. in Catalogo Reliquiarum ex Archivo ejusdem: *In duabus Bustulis argenteis, de Reliquiis quæ retro sunt descriptæ, ibi sunt positæ.* Occurrit apud Bollandistas tom. 6. Maii pag. 421. E. ubi de Translatione S. Augustini Cantuar. num. 33.]

BUXTULA. Odo Cluniacensis de Translat. sancti Mauri cap. 4: *Quæ (reliquiæ)... in Buxtula lignæ recondite fuerunt.* Quidam Codd. habent *Buxula*, unde Brulius pyxidem conficit. Synodus Atrebatis ann. 1125: *Fractis sigillis, et apertis Buxtulis, nihil aliud nisi pannos contemplantur.* Vide Octavium Ferrarium in Origin. linguae Italicae in voce *Bossa*.

• **BUXIVULSOR**, Arculæ, thesauri dissipator. Vita S. Johannis Valent. Episc. apud Marten. Anecd. tom. 3. col. 1696: *Alii convicia ingerunt, Buxivulsorem, horum omnium exterminatorem, patriæ subversorem appellant.*

• **BUXOLA**. Vide supra in *Bussola*.

• **BUXTUM**, pro *Bustum*, Sepulcrum. Glossar. Lat. Gall. ann. 1352. ex Cod. reg. 4120: *Buxtum, sepoure.* Id est, sepulcre. Vide *Bustum* 1.

BUXULA. Vide *Buxis*.

• **BUXUM**, Tabula ex buxo levigato confecta. Prudent. lib. nept. orat. Hymn. 9. tom. 3. Aug. pag. 23. col. 1:

*Bixa crepant cerata, genis impacta cruentis,
Rubeque ab itu curva tumens pagina.*

• Eiusdem originis est vox Gallica *Buyx*, pro calceorum forma, in Lit. remiss. ann. 1474. ex Reg. 195. Chartoph. reg. ch. 1362: *Le supplant lui getta ung Buys ou palete à enformes souliers.* Vide *Bucus* 1.

1. **BUXUS**, Diptychum. Regula S. Pachomii ex versione S. Hieronymi cap. 37: *Numerabuntque funiculos, quos per singulas hebbdomadas torserunt, et eorum summam describent in Buxis.* Vide *Uxus*. [• Papias in cod. reg. 7609: *Buxus arbor est apicibus, i. e. litteris apta.* Ex Isidor. Orig. lib. 17. cap. 7. sect. 58. Locom. respicit Isai. cap. 18, ¶ 8. Confer Boza.]

• 2. **BUXUS**, Tibiolæ. Glossar. vet. ex Cod. reg. 7641.

• **BUYAT**. Vide supra *Buxat*.

• **BUYRELLUS**, pro *Burellus*, Panni spissioris ac vilioris species, vulgo *Bureau*. Testam. Ludov. comit. Valent. ann. 1345. ex Cod. reg. 6008: *Volumus... quod nostrum artahut sit cooperatum uno panno de Buyrello tantum.* Vide in *Birus*.

• **BUYSALE**, Corporalium theca. Inventarium ann. 1342. ex Archivis S. Victoris Massil: *Item unum Buysale de tela linea.*

• **BUYSSA**. Charta Libert. Bellom. ex Cod. MS. Biblioth. Coislin: *Absolventes... ab omni carnagio, festagio, banno, qualibet Buyssa vel Bysis.* An *Buyssa* idem est, quod *Buza*, Vas vinarium, ita ut hic accipiatur pro *Botagio* vel *Consuetaudine Botarum*, de quibus in *Butta* 8.

1. **BUZA**. Vas vinarium. Vide *Butta* 3.

2. **BUZA**, Navigii genus. Vide *Bussa*.

3. **BUZA**, Annonæ species. Charta MS. Caroli Flandriæ Comitis: *Et unam garbam de Buza.* Vide *Budia* et *Bulzet*.

• **BUZECARL**. Vide *Buscarla*.

• **BUZECCHÆ**, ab Ital. *Buzecchia*, Interanea, exta. Stat. datiar. Riper. cap. 25. fol. 16. v: *Quod aliquis beccarius non debeat ullo modo tenere Buzecchas alicuius bestie super banchis vel viis extra stationes suas, nec ipsas Buzecchas*

in ipsis fontibus projicere. Vide supra *Buella*.

BUZERIUS, ex Gall. *Boucher*, Carnifex, lanio, in Constitut. Neapolitanis lib. 3. tit. 36.

• **BUZERCUS**, In mari mersus ab Armorico *Beuzi*, Mergi. Acta S. Budoci MS: *Azenor angelico et beatæ, ut asserunt, cui devote inserviebat, virginis Brigida ministerio cibata et consolata, filium in dolio peperit, quem Budocum multi, Buzecum cæteri, Euducum vero nonnulli, nec ab re quidem, vocaverunt: Budocum, cui mala gens invideret, Buzecum, mari mersum; Euducum, bonum ducem eventu rerum interpretantes.*

BUZI, interpretatur *despectus vel contemptus*. Papias. Idem forte quod *butia* etc. de qua voce in *Bausia*. [Ab Hebraico *Bus* vel *Bouz*, Sprevit.]

• **BUZIANI**, Hæretici, ab auctore *Buzone* sic dicti, Valdensium sectarii. Benzo episc. Albens. in Comment. de reb. Henr. III. imper. apud Ludewig. tom. 9. Reliq. MSS. pag. 372: *Ab inferno prodierunt noviter hæretici Patarini, Buziani... non curantes quid loquuntur, ut potè freneticæ. Araldinus patariam primitus edocuit, Buzo filius buziam consequenter vomuit.*

• **BUZINA**, pro Buccina, in Charta appn. 1228. ex Tabular. eccl. Massil.

• **BUZSECARLA**. Vide *Buscarla*.

• **BYBERIS**. Testament. ann. 1317. ap. Guden. Cod. Dipl. vol. 3. pag. 736: *Leg... pelliceam meam, dictam Byberin.* Vide *Beverina pellis in Bever*.

• **BYEZIUM**. Vide in *Bedum*.

• **BYKERINGTAKEL**. Vide *Bundellus* in *Bundela*.

• **BYMIXUS**, dicitur de lucerna duplicitis elychniæ apud Muratorium tom. 3. pag. 204. pro quo Cangius noster in eodem exemplo legit *Bimixus* Vide *Myxa*.

BYNGHEYS. Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 38. § 1: *Qualia sunt blada, prata, ligna, Byngheys, sicut ad boves.*

• **BYNOMIUS**. Vide *Binomius*.

• **BYRDLYME**, ab Anglico *Bird*, *Avis*, Saxonice, *Pullus et Lime*, Island. *Lym*, Dan. *Lim*, Gluten: est ergo *Byrdlyme*, juxta vim nominis Gluten seu viscus ad capienda aves; Gall. *glu* Kennettus Antiquit. Ambrosden. pag. 574: *Et in duabus seris magnis II. den. et in una lib. de Byndo lyme empt. ibidem III. den.*

• **BYRETUM**. Vide *Birretum*.

BYRGUS, pro *Burgus*, ex *nopyoc*, ut quidam volunt. Charta Caroli Magni apud Meurissium in Episcopis Metensis. pag. 185: *Nec homines eorum per mallos, Byrgos publicos, nec per auditias mallus deberet admallare.* [• Leg. mallobergos.]

• **BYRNAN**, *BYRNE*. Vide post *Brunea*.

• **BYROTA**, Vehiculum constans duabus rotis. Baldricus Dolensis Archiep. ut se ipse nominabat, in Itinerario MS. Abbati et Monachis Fisanensisibus dedicato: *Cum forte in itinere repperi Byrotam onerariam victuslibus domini Abatis referat. Vide Birota.*

• **BYRUS**. Vide in *Birrus*.

BYRSA, Coriun, Bœox. Rabanus Maurus Poem. 29:

*Cinxit eos valamine Byrsa,
Et decantissime, etc.*

Althelmus de Laude virg. v. 25:

*Ex tortore boculam deglabere Byrsa
Mandat.*

BYRSUM. Miracula S. Adelardi Abbatis Corbeiensis cap. 5. *Denique ipsum (Corpus S. Adelardi)... in mundo pallio, postea in Byrso cervino involverunt.*

BYRSAGIUM, Hungarum *Birsag*, Multa judicialis, compositio publica, quæ fisco infertur. Decretum Sigismundi Regis Hungariæ ann. 1435 : *De Byrsagiis autem Comitum parochialium ad portionem iudicariam pertinentibus, Comites Parochiales et judices, æquam inter se divisionem facere tenentur. Infra : Partes tamen litigantes, quandomcunq; voluerint, absque requisitione Judicis, et onore solutionis Byrsagiorum, liberam concordandi habeant facultatem.* Occurrit ibi non semel. Vetus Constitutio de officio Comitis Palatini cap. 9. apud Goldastum tom. 3. Constitut. Imper. pag. 408 : *Cæterum, si qui jure coram Comite Palatino in Byrsagis, aut aliorum iudiciorum oneribus convincantur, etc. A Bursa videtur manare, quod in Bursam publicam, seu in fiscum ejusmodi multa inferatur: unde adagium :*

Bursa oculos claudit, dicit Byrzagum.

BYRTHINSAK. In regiam Majestat. lib. 3. cap. 16. inscribitur, *de lege Byrthinsak*, alias *Burdingsak*. Ubi Skenæus vocem effectam putat ex *Burding*, onus, et *sak*, saccus, q. d. *onus sibi in sacco*. Agitur ibi *de furto vituli vel arietis, vel quantum quis supra dorsum suum poterit portare de cibo*: de quo quidem furto curiam non tenendam esse statutur. *Burring-sek* hanc legem vocat etiam idem Skenæus.

* **BYRZAGIUM**. Vide *Byrsagium*.

BYSSINÆ LUCERNÆ. Anastasius in S. Silvestro pag. 17: *Ante corpus B. Laurentii Martyris argento clusam ipsius passionem, sigillis ornatum, cum Lucernis Lyssinis argenteis pensant, etc. f. bimacis*.

* **BYSSIS**, vel *BYSES* *Noctis*, f. Due octis Vigiliae, seu bina spatha secundum antiquam consuetudinem noctium videndarum, a Latino *Bis*. Gesta Tandæ apud Marten. Anecdot. tom. 3. col. 4: *His perterritus, ubi somnum evasi, in simul certior factus sum et sollicitior, ihuc ambigens clanne facerem an pcam: in hac cura totum transagi diem et Byses noctis, et orationi et jejuniu vacans, positi tulansque a Deo vicem tertiam, si due ab eodem fuissent.*

* **BYSSUS DIRECTORIUS**, Mappa ex bysso quæ stet in directoriorum seu abacum explicari solet. Charta ann. 1474. apud Miræum in. 2. pag. 1042. edit. 1723: *Jusserunt ut unum petiam ligni de dicto vase extrahi, e. super alba et munda sindone illicine ad hoc, super quodam Byso Directorio extens. explicata nude poní fecerunt.*

* **BYZA**, Piscis genus. 1. st. de Piscibus cap. 23. ex Cod. reg. C: *Quæ aqua a Græcis dicitur, La. nomine caret. A nostris et Hispanis l. quasi Byzantia, ut opinor: amia enim antia in pretio habebatur. Ab aliis vocatione vocabatur.*

* **BYZANTIA**, In ecclesia Autiss. rensi ita appellabatur annua quæ distributio, quæ fiebat in vigilia translationis S. Stephani ad Byzantium, unde vocis origo. Stat. capit. Autiss. inter Probat. Hist. Autiss. pag. 196. col. 1: *Anno Domini 1461.... quia per depositionem antiquorum canonorum ecclesiarum in capitulo existentium, compertum fuit quod Byzantia seu vacca varia antiquitus distribuebatur singulis annis canoniciis et aliis eam lucrantibus, hora majoris missæ vigilie translationis beati prothomartyris Stephani ad Byzantium.... Statuerunt et ordinaverunt, quod de cætero dicta distributio Byzantiae lucrabitur hora prædicta. Alia ann. 1553. ibid.*

pag. 219. col. 2: *Qui comparuerit in missa, quæ celebratur in ecclesia in die S. Aniani, in vigilia translationis S. Stephani prothomartyris in mense Novembri, quæ dicitur Byzantia, percipit integrum distributionem illius Byzantiae, quæ sit in frumento et vino apud S. Germanum singulis annis.*

BYZANTIUS, Nummus aureus ab Imp. Constantopolitanis cuius Constantinopoli, quæ olim *Byzantium*, unde moneta nomēn. Joan. de Garlandia in Synonymis :

Dragma Bisantius est, vel Aureus, atque Talentum.

Ugutio : *Bizantium olim dicta est Constantinopolis, unde Bizantius et Bizantius, et hinc adhuc moneta illius loci dicitur Byzanteus et Byzantius*. Johannes VIII. PP. Epist. 133. primus videtur hanc vocem usurpare: *Et nostram tram habebit, et mille Byzanteos palatio nostro componet*. Baldricus Dolensis lib. 1. Hist. Hieros.: *Dixerunt itaque legationem Constantinopolim, quæ vocabulo antiquiori Bysantium dicta fuit, unde et adhuc moneta civitatis illius denarios, Byzanteos vocamus*. Willm. Malmesbur. lib. 4. de Gestis Regum Angl.: *Constantinopolis primum Byzantium dicta: formam antiqui vocabuli preferunt Imperatorii nummi, Byzantini vocati*. Guntherus in Hist. Constantinopol. cap. 15. de Constantinopoli: *Greco nomine Byzantion vocabatur: unde et apud modernos nummi aurei, qui in illa formari consueverant, a nomine ipsius urbis Byzantii appellantur*. Perperam igitur Miraëus, qui a *Vesuntione Sequanorum metropoli*, vulgo *Besançon*, Bysantios dictos scripsit. Charta Henrici Imp. ann. 1075. pro Monasterio Hirsaugiensi apud Trithemium: *Ut unus aureus, quem Byzantium dicimus, singulis annis... persolvatur*. Charta Henrici Imp. ann. 1107. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 310: *Unus aureus, quem Byzantium dicimus*. Philippus Mouskes in Philippo Aug.:

Fu sa rencon aranie,
Et de Besans et d'Estrelins.
Et de Mansois et d'Angevins.

Vide V. Cl. Jacob. Petutum post Poenitentiale Theodori pag. 680.

BYZANTEI, *BYZANTI*, apud Petrum Damiani lib. 5. Epist. 13. Tudebodus lib. 4. pag. 790. 798. et Ordericum Vita-le pag. 736. 740. 751. 760. 829. 830.

Visantia aurei, in Capitulari Radelchisi Princip. Beneventani cap. 20. et 27. et apud alios passim.

Auri optimi Bezzantii, in Charta ann. 915. apud Ughellum tom. 1. pag. 853. 960. [2] Ruodl. fr. 3. vers. 314:

Quorum vasorum rex unum denariorum
Replet Bysantes quos dicunt aurificantes.]

* **BISANTII**, in nova Gall. Christ. tom. 4. col. 585: *Dedit ad mensam Canoniconum ecclesiam de Noirot et medietatem vendini de Faanai, et quatuor Bisan-*

pro quibus debet bursa centum solidi. nstrum. ann. 1222. apud Marten.

Ampliss. Collect. 1170: *Præterea*

modo quod filius meus faciat ipsi

tem, et det ei arnesium, et semper

et dicti sexaginta Bisanti

et quadraginta quos ei

debeo, n.

* Char. fol. 46. v.

Bisantios ve

ndo inde nobis duos

decim solidos an-

nuitam. Modi

ex eo colligi po-

* **BISANTUS**, in Necrolog. Ms. eccl. Meld. fol. 75. v. : *Robertus de Pommeisson canonicus Meldensis, qui dedit ecclesiæ beati Stephani sexaginta Bisantos ad emendos redditus.*

* **BIXANTII**, in Charta Guillelmi de Tociaco Autissiodor. Episc. ann. 1178. in Chartul. Crisenon. : *Cum eadem matrona prædictæ ecclesiæ multa beneficia contulisset in vita sua, in exitu etiam suo quaterviginti Bisantios, et decem et octo marchas argenti ibidem in eleemosyna dedit.*

* **BIZANTEI**, et **BIZANTII**. Charta Hungonis Autissiodor. Episc. ann. 1150: *Inde habuit Byzantium unum. Doubletus in Antiquit. San-dionys. pag. 726: Quatuor modo aureos tibi offero Bisantios. Byzantium auri boni et ponderis 3. denar.* in Charta Adriani PP. ex Chartul. CompPEND. Occurrit præterea apud *Madox* Formul. Angl. pag. 190. et alibi non semel. Chron. Farfense apud *Murator*. tom. 2. part. 2. col. 515: *Pœnam interposuit Bisanteorum aureorum mille si amplius quæstionem rememoraret.*

BYZANTII ALBI, seu argentei. Constitutiones Odonis Legati Apost. in Cypro ann. 1248. cap. 4: *Quibus etiam volumus, in Nicosiensi Ecclesia 40. et in aliis 25. Byzantios albos... exhiberi.* In Charta ann. 1399. in insula Cypro descripta, observo datos Conventui et Monasterio FF. Predicatorum Nicosiae, ubi humatus erat Hugo Princeps Galileæ, *Byzantios albos de Cypro mille*, pro anniversarii dicti Principis fundatione. Occurrunt etiam in Bulla Gregorii IX. apud Ughellum tom. 7. pag. 60. in Constitut. Joannis Archiepisc. Nicosiensis ann. 1321. cap. 8. etc.

BYZANTII DE PLATA, seu argenteus. Charta Bermundi de S. Martino nobilis Majoricensis ann. 1232: *Qua Nunoni Sancii vendit aliquot aiguerias pro mille quingentos Bisantios bonæ Platæ veteris Miralmonemni quos omnes habuit et recipit. Vide *Plata*.*

BYZANTII MASSAMUTINI, in veteri Charta apud Ughellum tom. 3. pag. 486. Vide *Marabotinus*.

* **BIZANTII MELECHINI**, pro Mechlinenses, sic dicti quod Mechlinia cudebantur. Charta pacis inter Leodienses duos Abbates Everlinum S. Laurentii et Marsilium S. Egidii de Monte-publico: *In æternum memoriale et testimonium reformatæ pacis dedit: pro remissione autem decimæ sue duos Bisantios Melechinios annuatim eidem ecclesiæ S. Laurentii in perpetuum solvit.*

* Fucum fecit vocis similitudo: ii quippe *Bizantii*, iidem sunt atque *Saraceni*. Vide præterea *Molachinus*.

* **BISANCI ROMANITICI**, in Charta apud Pezium tom. 6. Anecd. part. 1. col. 359: *Septuaginta Bisancios Romaniticos, unam marcam argentii et dimidiad, etc.*

BYZANTII SARACENATI, SARACENICI, Nummi aurei Sultanorum Iconiensium, apud Innocent. III. PP. lib. 16. Ep. 175. Gauter. Cancell. pag. 468. Will. Tyr. lib. 12. cap. 25. Vincent. Bellovacens. lib. 32. cap. 56. 201. Nangium in Vita S. Lud. pag. 356. Joinvillam, etc. Saracenati, nude apud Jacobum de Vitriaco lib. 3. pag. 1126. Saraceni, pag. 1125. Vide Dissertat. 20. ad Joinvillam, set Tractatum Historicum Monetarum Francicarum D. le Blanc pag. 157. et seq. edit. 1692. ubi conjicit. bysantii nomen non fuisse cujusdam monetæ peculiaris proprium, sed potius omnium nummorum aureorum commune, ac proinde nullum illius fuisse valorem

fixum, sed diversum pro vario pondere.
Verum auctor ipse consulendus est,
et Menagius in Dictionario Etymol.
Gallico ad vocem *Besant.*]

* BISANTII SARRACONALLI. Idem qui
Saracenati. Charta ann. 1166. ex Tabul.
Massil : *R. Dei gratia sanctissimæ Nati-*
vitatis D. N. J. C. quæ est in Bethlehem

devotus episcopus, cum assensu et volun-
tate totius capituli receperimus de mutuo a
communi Massiliæ mille ccxj. Bisantios
Sarraconallos, etc.